50

4

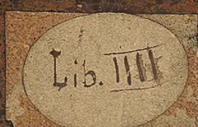
Lib. IIII

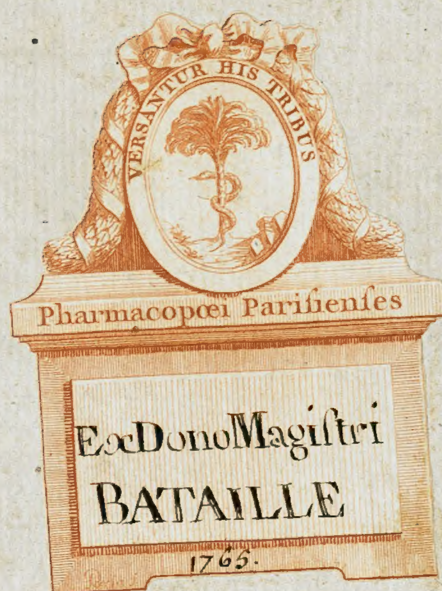
VERSANTUR HIS TRIBUS
Pharmacopœi Parisienses
Ex Dono Magistri
BATAILLE
1765.

CONRADI GESNERI medici Tigurini Historiæ Animalium Liber IIII. qui est de Piscium & Aquatilium animantium natura.

CVM ICONIBVS SINGVLORVM AD VIVVM EXPRESSIS FERE OMNIB. DCCVI.

Continentur in hoc Volumine, GVLIELMI RONDELETII *quoq, medicinæ professoris Regij in Schola Monspeliensi, &* PETRI BELLONII *Cenomani, medici hoc tempore Lutetiæ eximij, de Aquatilium singulis scripta.*

AD INVICTISSIMVM PRINCIPEM, DIVVM FERDINANdum Imperatorem semper Augustum, &c.

Μωμήσεταί τις ῥᾶον, ἢ μιμήσεται.

CVM Priuilegijs S. Cæsareæ Maiestatis ad octennium, & potentissimi Regis Galliarum ad decennium.

TIGVRI APVD CHRISTOPH. FROSCHOVERVM, ANNO M. D. LVIII.

CAROLVS QVINTVS, Diuina fauente clementia, Romanorum Imperator Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, utriusq; Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, &c. Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, &c. Notum facimus tenore præsentium. QVOD quũ expositũ nobis fuerit ex parte nostri & Imperij sacri fidelis dilecti Christophori Froschoueri Typographi Tigurini, ipsum in gratiam studiosorum suscepisse imprimendum ingens opus Conradi Gesneri, de omni animalium genere, in aliquot uolumina digerendum, magno iam in illud labore & sumptu in sculpendis ad uiuum animantiũ imaginibus facto, & id opus partim iam ædidisse in publicum, partim uero adhuc sub incude & præterea Epitomen eiusdem operis Latine & Germanice ædendum præ manibus habere: uereri autem, ne quis ipsum fructu suorum laborum & impensarum priuet, huiusmodi opera temere imitãdo. Itaq; à nobis suppliciter petijt, ut suæ indemnitati cauere, & ipsum Priuilegio nostro aduersus hanc iniuriam munire, de benignitate nostra Imperiali dignaremur. NOS qui plurimum illis fauemus, qui sua opera & industria publica studia iuuare contendunt, admissis huiusmodi precibus, tenore præsentium, authoritate nostra imperiali, & ex certa scientia, decernimus, statuimus & ordinamus, ne quis Chalcographus, Bibliopola, Mercator, Institor, aut quicunq; alius, cuiuscunq; status, aut conditionis fuerit, noster & Imperij sacri subditus, quacunq; Imperij & Ditionis nostræ fines patẽt, memorata opera Gesneri, seu aliquã eorum partem, aut quicquam inde excerptũ siue Latine, siue Germanice, intra tempus octo annorum, à cuiusuis operis prima æditione typis incudere, aut alibi excusum, intra fines Imperij & Ditionis nostræ adportare, uendere, distrahere, aut uendi seu distrahi facere, aut uænum exponere publice, uel occulte, neq; audeat, neque præsumat, absque ipsius Christophori Froschoueri expressa uoluntate, & beneplacito. Quatenus præter librorum, sic ad æmulationem impressorum, amissionem, quos ipse Christophorus Froschouerus, suiue hæredes, ubicunq; locorum nactos, per se aut suos, adiumento Magistratus loci, uel citra id, sibi uendicandi plenum ius & potestatem habeant, pœnam seu mulctam octo Marcharum auri puri Fisco nostro, & ipsi Christophoro Froschouero eiusue hæredibus ex ęquo irremissibiliter pendendam, uitare cupiant. Harum testimonio literarum sigilli nostri appensione munitarum. Datum ad Oenipontem, die quinta Mensis Ianuarij. Anno Domini, Millesimo quingentesimo, quinquagesimo secundo. Imperij nostri trigesimo secundo. Et regnorum nostrorum trigesimo sexto.

Ad mandatum Cæsareæ & Catholicæ Maiest. proprium.

Obernburger.

HEnry par la grace de dieu Roy de France/ A noz amez et fe-
aulx conseilliers/ les gens tenans noz courtz de Parlement de Paris/
Thoulouze/Bordeaux/Rouen/Dijon/Prouēce/Grenoble/Chambery: Preuost de
Paris/Seneschaulx de Lyon/Thoulouze/Prouence/et a tous noz aultres Officiers
ou leurs Lieutenans/Salut. Receu auons lhumble supplication de nostre cher et
bien ame Monsieur Conrad Gesner/Docteur en la faculte de Medicine a Surich.
Contenant que a son grand labeur il auroit escript et compose vng liure intitulle
Historia animalium. Lequel a lutillite des studieux il feroit voluntiers imprimer/
tant en langue Latine que Francoyse/et tāt leuure total/qui est assez grant/que le
Sommaire dicelluy. Mais il doubte/que apres ladicte impression/par luy mise en
lumiere a ses coustz et despens/plusieurs aultres Libraires ou Imprimeurs le veul-
lent faire imprimer/ou aulcun liure dicelluy/en Latin ou en Francoys/ou ledict
Sommaire: en priuant par ce moyen ledict suppliant de sondict labeur fraiz et mi-
ses/si par nous ne luy estoit pourueu de noz cōge/grace et prouision au cas requiz et
necessaires. Pource est il que nous a ces choses cōsiderees inclinās a la supplication
et requeste dudict suppliant/luy auons de grace specialle par les presentes permys et
octroye/permettons et octroyons/voulons et nous plaist/quil puisse et luy laisse im-
primer ou faire imprimer/vendre et debiter/ledict liure en Latin et Francoys/et
Sōmaire dicelluy/en chascune desdictes lāgues/par tel imprimeur ou imprimeurs
que bon luy semblera/iusques a dix ans prochains en suyuans/a commēcer du iour
que ledict oeuure sera acheue dimprimer/sans ce que durant ledict temps aultre que
luy/ou ayant mission de luy/le puisse imprimer/ou faire imprimer/vendre ne debiter/
sur peine de mil escuz damende/et confiscation de tous lesdictz liures ainsi impri-
mez sans son conge et permission. Si vous mandons et expressement enioignons/
et a chascun de vous/si comme a luy appartiendra/que de noz presentes grace/conge/
permission vous faictes ledict Conrad Gesner iouyr et vser plainement et paisible-
ment/durant ledict temps de dix ans/en faisant/ou faisant faire expresses inhibi-
tions et deffences de par nous/si mestier est/sur les peynes cy dessus/a tous impri-
meurs et libraires et aultres quil appartiendra/que durant ledict temps de dix ans
ilz nayent a imprimer/ou faire imprimer/vendre ne debiter ledict liure/partie ou por-
tion dicelluy/soit Latin ou Francoys/sans le vouloir et consentement dudict sup-
pliant/sur lesdictes peines de mil escuz damende/et confiscation desdictz liures/for-
mes et caracteres/qui se trouueront auoyr este faictz au contraire et en cas doppo-
sition/contredict ou debat desdictes inhibitions et deffences faictes et audict cas
tenans et cōtreuenans a icelles a ce contrainctz/sur les peines dessusdictes/ledict
temps durant. Nonobstāt oppositions ou appellations quelzconques faictes/ou a
faire rellenees/ou a relleuer/et sans preiudice dicelluy faictes aux parties ouyes rai-
son et iustice. Car tel est nostre plaisir: nonobstant (cōme dessus est dict) quelzcon-
ques letres subreptices impetrees ou a impetrer a ce contraires. De ce faire vous
auons donne et donnons pouoir/puissance/auctorite/commission et mandement
special par ces presentes. Mandons commandons a tous noz iusticiers/officiers et
subiectz/que a vous en ce faisant soit obey. Donne a Chaalōs le xviij. iour de May/
lan de grace mil cinq cens cinquante deux. Et de nostre regne le sixiesme.

Par le Roy en son conseil
estably aupres la Royne
regente vous present.

Coignet.

SACRATISSIMO AC INVICTISSIMO PRINCIPI, DIVO FERDINANDO, SACRI ROM. IMPERII IMPERATORI SEMPER AVgusto: Regi Germaniæ, Pannoniæ, Bohemiæ, &c. Infanti Hispaniarum, Archiduci Austriæ, Duci Burgundiæ, Principi Sueuiæ, Comiti Tyrolis, Habsburgi, &c. Domino suo clementissimo, S. & Fœlicitatem à DEO O. M. Optat Conradus Gesnerus medicus Tigurinus.

INGENS EST AQVARVM ELEMENTVM FERDINANDE Cæsar Auguste, ingentia earũdem miracula, multæ in eis uariæ & admirandæ animantes: quæ etsi ferè muta & sine uoce, non muta solùm stupidaq; cogitatione mirantes præterire homines deceat. Omniũ enim author, conditor & conseruator DEVS O. M. cuius uis & uirtus undiquaque est infinita, agnosci & laudari in omnibus ab eo conditis debet: & maximè quidem in maximis. Magnitudo aũt in alijs mole, in alijs ui quadam intelligitur: in aquis, mari præsertim, utroq; modo, nam & magnitudo & uis huius elementi immensa est, & mira in eius alumnis animantibus ingeniorum momenta. Qui mare nauigant (inquit uir sapiens Hebræus) pericula eius enarrant, quæ auscultãtes admiramur. inusitata & mirabilia in eo opera sunt, omnis animantium generis uarietas, & procreatio belluarũ. Passim sanè in Libris Sacris thannim & leuiathan, hoc est, cete tum mediocris, tũ uastæ magnitudinis, admirationis in opificem dirigendæ gratia, memorãtur. Sed in minoribus quoq; & minimis nõ deest quod miremur. ferè enim natura, immò prior & melior causa DEVS, *ut plus roboris maioribus: ita plus ingenij quo se tueãtur, siue aperto Marte*, siue dolo & insidijs, minoribus contulit: aut saltem ad fugam & uelocitatem ea comparauit, ne penitus ab illis conficerentur & interirent. quam nimirũ ob causam fœcundiora quoq; minora esse uoluit. Quis nõ trochili auiculæ, quàm crocodili belluæ: quis non pisciculi ducis balænarum (seu mustelæ marinæ) quàm balænæ immanis monstri ingenium præoptet?

Aquatilium animantium historiã admiratione cognitioneq; dignam esse.

Sirach 43.e.

Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hostem
Præsidiumq; datum sentire, & noscere teli Vimq; modumq; sui.

Ouidius in Halieut.

Infinita certè morum in bonã malamq; partem exempla, plurima ingenij & solertiæ argumenta, & alia huiusmodi, ut affectuum naturaliũ, consensionis ac dissensionis occultæ, in ijs quæ per aquas uiuunt, (piscibus, cetis, quadrupedibus alijsq; amphibijs, cãcrorum & concharum uario genere, & ijs quæ mollia nuncupant, deniq; insectis & zoophytis, quæ Aquatilia animalia uocitamus omnia,) liquidò est uidere: quãuis uniuersum aquatile genus à uulgo hominũ temere & immerito stuporis ac stoliditatis damnetur. Multa præterea quæ in ipsorum uita, actionibus & tota natura, homines sapientiæ naturæq; rerum studiosi contemplantur: idq; uel cognitionis tantũ gratia, (qua per se etiam, & ut DEI opificium in operibus eius laudetur, nihil honestius, nihil iucũdius boni ac eruditi uiri iudicant:) uel ut aliqua simul inde utilitas ad uitam humanã deriuetur. Plutarchus Chæronensis in Libro illo Vtra animaliũ prudentiora sint, terrestria an aquatilia, disertissimè condito, duos coram arbitris delectis disceptantes introducit: quorum alter terrestria tanquam acrioris ingenij, alter uerò aquatilia, magna contentione præfert. hi cum perorassent, arbitri tanquam dubij utrius opinioni potius fauerent, suadent, ut hac inter se lite composita, coniunctis ambo uiribus, illis qui animalia præter hominem omnia omni ratione uacua asserunt, se opponant: quibus & ipse Plutarchus in alio Libro aduersatur. Mihi uidetur mira & quæ Ouidius prodidit, piscium ingenia, in eo uolumine, quod Halieuticon inscribitur, inquit Plinius. Id quidẽ ad no-

Terrestrium et aquatilium animantium comparatio.

stra usque tempora peruenit, sed imperfectum. Oppianus etiam aquatilia, ut magnitudine, sic uiribus, ferocitate, & naturæ ipsorum admiratione terrestribus anteponit, hisce carminibus, ab initio quinti Halieuticorum.

Testudo in terra est, sed longè uiribus impar,
Et longè inferior dira testudine Ponti.
Sunt sicca tellure canes horrore timendi,
Sed nequeunt rabie canibus certare marinis.
Exitiale facit uulnus panthera tremendis
Dentibus in terra, fluctu magis aspera Ponti.
Et nimis horrendæ in terra uersantur hyænæ:
Sed multò præstant crudeli horrore marinæ.
Est aries terræ mitis, natat æquore uasto
Sæuior, ut nequeas hunc assimilare priori.
Ecquis uastus aper superabit robore lamnam?
Qui tantùm fului præstant uirtute leones,
Quantùm sub fluctu fertur præstare zygena?
Formidant phocas ursi certamine toruas.

Sic ille. & sunt profectò aquatilia ferè omnia magis admiranda homini, quàm quæ in alijs elementis degunt animalia: tum quòd rariora & formæ magis inusitatæ sint, tum quòd etiam ingenia (ut dictũ est) multorũ admiratione digna, & moles quorundam uastæ admirandæque sint. Tiberio principe cõtra Lugdunensis prouinciæ litus (ut tradit Plinius) in insula simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit Oceanus miræ uarietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum litore: interque reliquas elephantos & arietes, candore tantũ cornibus assimulatis, Nereidas uerò multas. Quid uiolentius mari uentisue, (ut cũ Plinio loquar,) & turbinibus ac procellis? quo maiore hominũ ingenio in ulla sui parte adiuta est (natura,) quàm uelis remisque? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis, uersumque totum mare in flumen, tamen omnia hęc pariterque eôdem impellentia, unus ac paruus admodum pisciculus echeneis appellatus in se tenet. Ruant uenti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori, uiresque tantas compescit, & cogit stare nauigia: quod non uincula ulla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus & domat mundi rabiem nullo suo labore, nõ retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus, ut uetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cum rostra illa ære ferroque ad ictus armata, semipedalis inhibere possit ac tenere deuincta pisciculus. Hæc Plinius, qui etiam historias retentarum ab echeneide nauiũ adfert. Idem in mari præ cæteris subitam torpedinis uim, & leporis marini (cuius maleficio Titũ fratrem Domitianus sustulisse creditur:) & pastinacæ (cuius radio Vlysses perijt,) uenena miratur. Cætera innumera prætereo, ne singulorum enumeratione sim prolixior. Has igitur ob causas uir sapiens, ingenuus & liberalis, ut in uniuersa Naturæ historia animũ pascendum, sic genus omne Aquatilium animaliũ sibi noscẽdum duxerit. Medici imprimis (propter uarios humani corporis tum in secunda tum aduersa ualetudine usus) piscium ac reliquorũ in aquis uiuentium naturas quò nouerint accuratiùs, eò quidem suæ professionis nomine digniores fuerint. Frequens enim piscium in cibis usus, diuitum præsertim mensis, contingit: & magna succi ex eis alimentique discrimina. Nec scio an in ullo ciborum genere maior sit uoluptas: quæ cum immodica est, in luxum degenerat: cuius equidem nusquã maiora & plura quàm circa pisces exempla reperio. Mullus antiquorũ prodigo luxu adeò insignis & preciosus fuit: ut sępius argenti pari pondere à priuatis etiã Quiritibus emeretur, quum pedis longitudinem superaret. Mullum ingentis formæ (quatuor pondo & ad selibram fuisse aiebant) Tyberius Cæsar missum sibi cum in macellum deferri & uænire iussisset: Amici (inquit) omnia me fallunt, nisi istum mullum aut Apicius emerit, aut Publius Octauius. Vltra spem illi coniectura processit, licitati sunt. Vicit Octauius: & ingentem consecutus est inter suos gloriam, cũ quinque sestertijs emisset piscem

Echeneidis miraculum, &c.

Medicis apprime utilis hæc cognitio, tũ cibi, tũ remediorum causa.
Ad cibum.
Voluptas & luxus circa pisces.

quem

quem Cæsar uendiderat, ne Apicius quidem emerat. Asinius Celer è consularibus hoc pisce prodigus, Claudio principe unũ mercatus octo millibus nummûm. Macrobius non octo, sed septem sestertijs mullum ab Asinio emptũ tradit, qui duas pondo libras excederet. At nunc (inquit) & maioris ponderis pasśim uidemus, & precia hæc insana nescimus. Mullum sex millibus emit Aequantem sanè paribus sestertia libris, Iuuenalis inquit de quodam Crispino. Acipenserem coronati ministri cum tibicine inferebant. Apicius, gurges ille nepotum altisśimus, propter astacorũ maiorum famam in Africam nauigauit. Romæ umbrarum & sturionum capita Triumuiris rei Romanæ conseruatoribus, inueterata quadam consuetudine, tributi nomine donantur. Qui nostro seculo maximi fiunt, è mari ferè flumina subeunt, ueluti salmones, sturiones, lampetræ. quanquam etiã Plinius salmonem Aquitaniæ, marinis omnibus præfert: & sturio, si is acipenser est, (quòd Rondeletio docenti facilè concedimus,) in maxima olim quoq; dignatione fuit. Archestratus, qui (referente Athenæo) Sardanapali uitam uixit, galeum Rhodium similitudine deceptus, eundem acipenseri existimauit. Ex his autem (aiunt) uel minimus uilisśimusq; (drachmis) Atticis millenis uenditur. De hoc pisce Epicureum illum Archestratum, qui non tam in uoluptate quàm in luxu finem bonorum collocauit, non puduit hos uersus condere:

Accedens Rhodios galeum tibi corripe uulpem
Vel moriturus, ubi nolunt tibi uendere, furtò
Tolle, aut ui: Siculi pinguem dixère canem: mox
Iam perfer quodcunq; tibi tua fata minantur.

Apud antiquos (inquit Plinius) nobilisśimus habitus acipenser, nunc scaro datur principatus. Scarum præterij cerebrum Iouis penè supremi, Ennius. Sunt qui hodie trutas salmonatas siue lacustres (non è quibusuis tamen lacubus) salmonib. & marinis omnibus præferunt, ut Iouius trutas Larij: quos ego pisces ut suauisśimos esse concesserim, (sicut & salmones, sturiones, lampredas,) præsertim ritè apparatos: ita saluberrimos & ipsis etiam saxatilibus marinis conferendos esse dixerim, in lacubus quidem albulas à nobis dictas, in fluuijs uerò thymallum: quem quidem piscem diuus Ambrosius in Hexaëmero commendat: Neq; te (inquit) inhonoratum nostra prosecutione thymalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini uada te fluminis, seu amœni Athesis unda nutrierit, flos es. quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Rhombus (inquit Paulus Iouius) inter planos obtinet principatũ, quem nobilis quidam aulæ procerũ, circa popinales delicias ingeniosisśimus, aquatilem phasianum appellare solebat, non absurda quidem comparatione: sicuti & soleas externis, lampetras coturnicibus, lupos altilibus capis, sturiones uerò pauonibus adæquabat. Maiores quidem & preciosos pisces, deorũ etiam nomine ἀπὸ τὸ πολύτιμον (quòd Græcè commodius dicitur quàm Latinè. τιμὴ enim Græcis & precium & honorem significat) appellabant, ut lupum, anthiam, & huiusmodi, quod Athenæus & Eustathius referũt. item anthropophagos, quòd multorum facultates nimio in pisces luxu sumptuq; consumerentur. Iam quoniam præter cibum multa uariaq; & præclara quædam remedia ex aquatilibus petuntur, hoc etiam nomine ad medicos historiæ eorum notitia pertinet. *Ad remedia.* Alios usus omitto: ut quòd in remotis regionibus, præsertim Ichthyophagorum, è cetis etiam ædificia, & instrumenta supellexq; uaria cõficiuntur: quodq; Ichthyophagi solis piscibus uictitant: & Indi quidam balænarum pellibus uestiuntur, ut in epistola Alexandri Magni ad Aristotelem legitur. *Ad alios usus.* Aquarum certe moles quò amplius quàm telluris patet, eò plura maioraq; in eis miracula sunt, non tamen eadem collationis ratio ad aërem quoq; & ignem referri potest: neq; enim hæc elementa, sic, ut reliqua duo, sustinendis nutriendisq; animalibus idonea sunt. *Marinorũ animalium quãtus numerus, et species quot.* Peracta aquatilium dote, (id est, remedijs ex aquatilibus descriptis, inquit Plinius,) nõ alienum uidetur indicare per tot maria, tam uasta, & tot millibus passuum terræ infusa, extraq; circũdata mensura penè ipsius mundi, quæ intelligantur animalia, centum septuaginta sex (*aliâs centum sexaginta sex, demptis scilicet Ouidianis, ut Hermolaus Barbarus monet*) omnino generũ esse,

eaq́ꝫ nominatim complecti, quod in terreſtribus uolucribusq́ꝫ fieri nõ quit. Neq́ꝫ enim omnis Indiæ Aethiopiæq́ꝫ, aut Scythiæ, deſertorúmue nouimus feras aut uolucres, cum hominum ipſorum multò plurimæ ſint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobane, inſulæq́ꝫ aliæ Oceani fabuloſè narratæ. Profectò conueniet non poſſe omnia genera in contemplationem uniuerſam uocari. At hercule in tanto mari Oceano quæcunque naſcuntur certa ſunt, notioraq́ꝫ (quod miremur) quæ profundo natura merſit. Hæc Plinius: qui tamẽ aliter libro nono: Theophraſto (inquit) piſcium genera quatuor omnino ſunt ac ſeptuaginta. ad quæ triginta adduntur, quæ ſunt cruſtis intecta. Ego cum Oppiano potiùs ſenſerim, cuius hac de re ſententiam libro 1. Halieuticôn Laur. Lippius his uerſibus tranſtulit:

Innumeræ pelago gentes uoluuntur in imo
Nantes, quæ numerum uincunt. Sunt abdita nobis
Plurima monſtra maris. quis poſſet nomina uerſu
Aedere? Quis Ponti metas? quis nomina dicet?
** Ter denas ad ſummum ulnas nouêre ſub undis*
Mortales. ſed multa latent immenſa profundi
Aequora, ſub uaſto ſpirant tot gurgite piſces.
Alma parens tellus non agmina plura ferarum,
Nec maiora tulit, quàm uaſtus in æquore pontus.
Norunt cœlicolæ numerum penſare natantum,
Terreſtresq́ꝫ acies, an partes æquet utraſque, &c.

**Repono, Mortales ad ſummũ ulnas nouêre ſub undis Tercentũ, (ex Græco.)*

Hęc oppianus. Homerus quidem ſolum Proteũ, quem fingit immortalem, omnium, quæ in maris penetralibus latent, cognitione celebrem facit, ubi canit:

Ἀθάνατος Πρωτεὺς Αἰγύπτιος, ὅς τε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδε Ποσειδάωνος ὑποδμώς.

Sunt autem complura (inquit Plinius) in aquis animalia, maiora etiam terreſtribus. cauſa euidens, humoris luxuria. Alia ſors altium, quibus uita pendentibus. In mari autem tam late ſupino, molliq́ꝫ ac fertili accremento, accipiente cauſas genitales è ſublimi, ſemperq́ꝫ pariente natura, plæraq́ꝫ etiam monſtrifica reperiuntur, perplexis & in ſemet aliter atq́ꝫ nunc flatu, nunc fluctu conuolutis ſeminibus atq́ꝫ principijs. Vt uera fiat uulgi opinio, quicquid naſcatur in parte naturæ ulla, & in mari eſſe, præterq́ꝫ multa quæ nuſquam alibi. Rerum quidem, nõ ſolùm animalium, ſimulacra ineſſe, licet intelligere intuentibus uuã, gladium, ſerras, cucumim uerò & colore & odore ſimilem. Quo minùs miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Hæc ille: qui hoc poſtremum uerius de hippocampis dixiſſet: cochleis bubula potiùs capita, unde nomen apud Venetos.

Principes quoque & reges decere, ut aliqua ex parte hæc cognoſcãt, maximè uerò ut promoueãt.

Non ſolùm autem reliquis mortalium, philoſophiæ quidem & medicinæ ſtudioſis accuratior: ſed regibus quoq́ꝫ & principibus expetenda mediocris harum rerũ cognitio fuerit. Nam ut nihil dicam de principibus eruditis tum priſcis, tum noſtri ſeculi, (inter quos M. T. & sereniſsimi F F F. ueluti maiora quędam ſydera pręfulgẽt:) quis neſcit Alexandrum illum Magnum, nobiliſsimum Ariſtotelis Stagiritæ diſcipulum, adeò in hæc ſtudia propenſum fuiſſe, ut uix alia eius maior liberalitas, quàm in præceptorem, propter condendam animalium hiſtoriam celebretur? octingenta quippe talenta contulit: & inſuper, teſte Plinio, aliquot millia hominũ in totius Aſiæ Græciæq́ꝫ tractu, ei parêre iuſsit, omnium quos uenatus, aucupia, piſcatusq́ꝫ alebant: quibusq́ꝫ uiuaria, armenta, aluearia, piſcinæ, auiaria in cura erant: ne quid uſquam gentium ignoraretur ab eo. Antoninus imperator Seueri F. Oppiani De animalibus poëmata (quæ ſunt De piſcibus & piſcatione, De uenatione, De Aucupio,) inſigni liberalitate accepit. nam & patris exilium ei remiſit, & pro ſingulis carminibus totidem aureos numos adnumerari iuſsit: quo munere exhilaratus poëta characteribus etiã aureis ſua poëmata deſcripſit: quæ quidem & has ob cauſas, & quoniam elegantiſsimè condita ſunt, meritò aliquis aurea cognominet. Aelianus, cuius De animalibus libri XVII. noſtra cura & diligentia Græcè Latineq́ꝫ extant, Neruæ & Adriano imperatoribus

charus et familiaris fuit: ut Plinius, qui et ipse de omni animaliũ genere copiosè scripsit, Vespasiano: adeò quidem ut in Naturalis Historiæ suæ dedicatione non maioribus titulis quàm Vespasianum suum, et iucundissimum Imperatorem appellet. Plutarchũ, cuius libros De animalium ingenio aut ratione (ut dixi) habemus, Traianus amauit. Fridericus II. Imperator, cum aliâs uir eruditus fuit, & Græcè etiam (mirum illo seculo) calluit: tum animalium naturæ studiosus fuisse uidetur, ex eo quòd (ut tradit Conradus Celtis) Lucius piscis anno Salutis M. CCCC. XCVII. captus est in stagno circa Haylprun imperialem Sueuiæ urbẽ: & repertus in eo annulus ex ære Cyprio in branchijs sub cute, modica parte splendere uisus. Annuli figura & inscriptio fuit hæc.

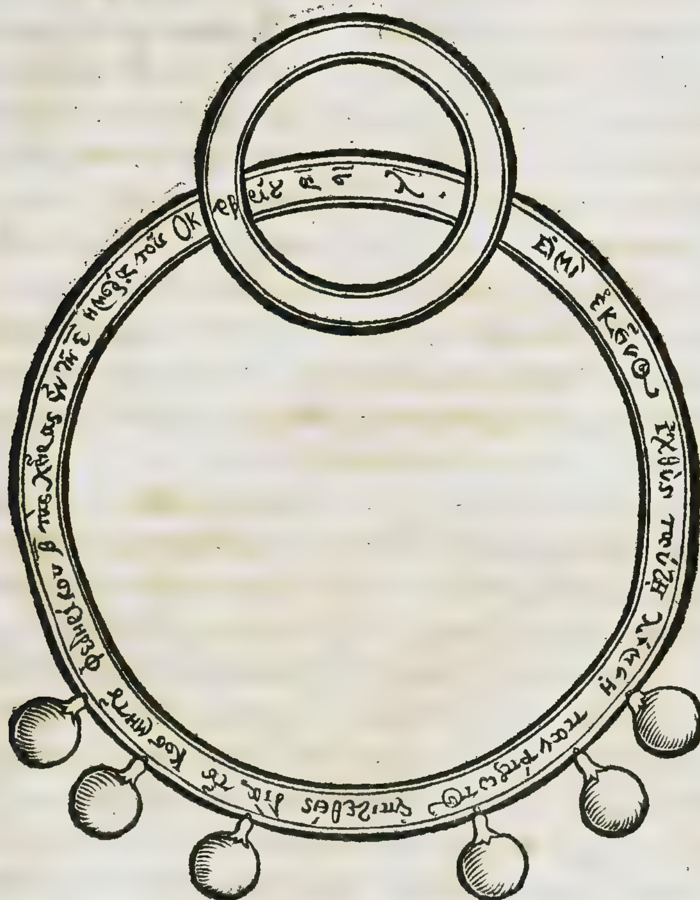

Verba Græca circunferentiæ inscripta: Εἰμὶ ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτῃ λίμνῃ παντόπρωτος ἐπιτεθεὶς διὰ τοῦ κοσμητοῦ Φεδηρίκου β΄ τὰς χεῖρας ἐν τῇ ε΄. ἡμέρα τοῦ ὀκτωβρίου. Latinè sonãt, (sicuti Ioannes Dalburgus Vuormaciensis episcopus interpretatus est:) Ego sum ille piscis huic stagno omniũ primus impositus per mũdi Rectoris Federici secũdi manus, die quinto Octobris. Numeri Græci in epicyclo annũ Salutis indicant, quo id factũ est, M. CC. XXX. Sex minores circuli, significare Imperij electores putãtur. Inde colligitur piscem illum in stagno uixisse annis CC. LXVII. Hoc quidẽ facto Federicus II. Alexandrum Magnum imitatus uideri potest: Ceruos enim captos aiunt, teste Plinio, post centum annos cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate. Fertur & Diomedes torquem æream cerui collo addidisse, circa quã aucta sit caro, & ceruus postea captus ab Agathocle rege Siciliæ in templo Iouis consecratus. Et Arcades aiunt Arcesilaum quendam Lycosuræ incolam, uidisse ceruam sacram Dominę appellatæ, senio grauatã, cui torques circa collum fuerit hoc uersu inscripta: Νεβρὸς ἐὼν ἑάλων ὅτ' ἐς Ἴλιον ἦν Ἀγαπήνωρ: hoc est, Hinnulus fui captus cum in Ilio esset Agapenor. unde uel elephanto longè uiuacius animal ceruum esse aliquis affirmet. Hoc Pausanias, illud Aristoteles prodit. Nostra uerò memoria ante annos fortè septendecim Franciscus Gallorum rex Petrum Gillium, uirum longè doctissimum, naturæq́ animalium, præsertim aquatilium, mirificè studiosum, liberaliter fouit: cuius ad Regem suum uerba quædam ex epistola, qua Aeliani sui editionem ei nuncupat,

non possum mihi temperare quin M. Tuæ recenseam, ut eam ita magis ad excolendū hoc argumentum, hoc est fauendum eis qui in eo uersantur, accendā. Profectò (inquit Gillius) è regia dignitate non præstantius quicquam efficere poteris, quàm si quibusdam neque indoctis, neque segnibus id dederis negotij, cum ut totius naturalis historiæ nouam periclitationem, tum uel maximè bestiarum Galliæ, aquatilium, terrenarum, uolatilium, nomina, mores & figuras scriptis persequantur: neque ampliùs tam ualde peregrina animalia ex Nouo Orbe deportata admiremur, ut nostrorum uim contemnamus. Enimuero quot egregij pisces in litoribus tuis errant, non in uulgus solùm ignoti, sed ne scriptorum quidem ulla notatione animaduersi? Quot item aues, quarum nomina in summa omniū ignoratione uersantur, in conspectu nostro lapides exercent? quot etiam terrestres bestiæ? &c. Alij etiam qui nuper de aquatilibus scripserunt in Gallia Italiaque, Pontifices aut Cardinales locupletes habuerūt Mecœnates, ego unus cum patronum & Mecœnatem hac in re hactenus desyderem, eò uenia sum dignior, sicubi expectationi non satisfecero. sumptibus enim alicubi opus erat, nō paulò quàm meæ facultates sint maioribus. Diligentiam quidē, fidem, laborem, & lectionem multiplicem, nemo in me requiret, ut spero. Certè summos & principes uiros omnia magna decent: & ea præcipuè ut promoueant, ad quorum comparandam cognitionem priuatorum & tenuioris fortunæ hominum opes non sufficiunt, cuiusmodi omnium fermè rerum naturæ particularium doctrina est. nam uniuersalis quarumuis rerum scientia nec sumptus tantos, neque peregrinationis & temporis tantum postulat: commodiusque domi & in quiete perficitur.

Dedicatio, & eius occasio. Hæc ego mecum, potentissime Imperator, cum reputarem, & iam olim huius Voluminis dedicationem animo meo M. Tuæ destinassem, ut maximum operum meorum in maximi optimique principis nomine tanquam tutelari appareret, hortatores accesserunt cum alij uirtutum tuarū magnifici præcones, tum uerò imprimis præstantissimi doctissimique M. Tuæ medici, Iulius Alexādrinus, & Stephanus Lauræus Amorfortius: qui ita me animarunt, ut quod cogitaueram, perficere etiam ausus sim. idque facere proposueram, antequam in fastigium illud humani generis excelsissimū M. Tua eueheretur: quod postquam DEI immortalis consilio, nec sine magno omnium mortalium gaudio & applausu, clementissimum ac moderatissimum principem sibi promittentium, ita factum est nuper, multò magis etiam, & iure quodāmodo hunc Aquatilium animantium historiæ thesaurum ad M. Tuam pertinere arbitratus sum. Ad eā igitur ueniūt Tritones, Nereides, Nymphæ marinę, et uniuersus chorus Amphitrites:

Cymothoë, Ploto, Glauce, Thalieque benigna,
Et Nesæa, simulque Galene cum Galatea,
Speoque, Actæeque, Halimedaque, Dynameneque:

& aliæ innumeræ, immò totus cum suis alumnis pater Oceanus. Et insuper quæ fluentes, quæque stagnantes dulces aquas incolunt animalia, magno accedunt numero, singulis ueluti legatis generatim speciatimque missis: & ut uno uerbo dicam, Vniuersa fluida natura adest, ut simul de Imperatoria maiestate tibi congratuletur, simul & sublimitati tuæ se submittat. Salutant te muti, accedunt depedes, & tuū subeunt unanimi consensu imperium: nec iam ueterem illum poëtis decantatū Neptunū, sed FERDINANDVM ueluti nouum numen suum agnoscunt: & ut propitio uultu lætaque fronte se suscipiat, suppliciter orant.

De ipso hoc Opere. Hoc non dissimulârim, benignissime Cæsar, non totum hoc Volumen, sed maiorem eius partem, nostri laboris esse. Nam quæcunque Rondeletius & Bellonius, doctissimi apud Gallos uiri, ante me de singulis Aquatilium prodiderant, ea quoque omnia Operi nostro, ne quid in hoc argumento desiderare possent lectores, acciui. ubicunque uerò illorū nomina non adscripsi, siue expressus sit COROLLARII titulus, siue omissus, ea nostra sunt omnia.

Obseruarunt illi plurima apud Gallos, Belgas & Italos: Bellonius etiam in Gręcia,

alijsque

aliȷsq; Europæ, Asiæ & Aphricæ regionibus, quibus in unū redactis omnibus Aquatilium natura mirificè illustratur. Ego ex lectionibus meis aliȷsq; obseruationibus, & amicorum qui diuersis è regionibus uaria miserunt beneficio (iam toto decennio, & eo amplius) plura quàm peregrinando, nactus sum. A peregrinationibus enim cum aliæ quædam causæ, tum maximè sumptuum magnitudo me absterruit. Infinita certè antehac nunquam prodita, exposui: & ut Germanis meis passim me accommodarem, linguamq; uernaculam excolerem, operam omnem dedi. Diligenti quidem & diutina animaduersione, peregrinis etiam quibusdā piscibus uetera nomina conuenientia primus reperisse mihi uideor: nempe in Nilo ostracionē, porcum, physam fortè & alabetem ac typhlen, demonstraui. In nostris uerò (id est, Germaniæ tuæ) fluuiȷs, incognitos hactenus plerisq; (ne dicam omnibus) nostri seculi eruditis, pyruntas, pœcilias, antacæos, oxyrynchos & siluros ostendi. Est autem omnis ferè difficultas circa nominū, quibus Latini aut Græci ueteres usi sunt, inuentionem posita: quibus inuentis, reliquā historiam minùs difficile est addere. Labores sanè mei (ut nihil de sumptibus pro mea tenuitate dicam) immensi fuerunt: quibus si operis euentus non omnino respondet, uoluntati tamē meæ nonnihil debebunt posteri. Sed plura de iȷs quæ ego præter alios hac in parte præstiterim, in præfatione ad Lectorem proferam, ne prolixitate mea M. Tuæ sim importunior.

Equidem ea, quæ non tam meo, quàm communi totius Reipub. literariæ nomine peto, impetraturum me, maximam mihi spem faciūt, optime & sapientissime Princeps, omnes Regiæ uirtutes illæ, quæ in M. Tua elucescunt: quibus & bonarum literarum linguarumq; cognitio & doctrina omnigena ita accedit, ut ueluti colophonem imponat. Multa atq; illustria beneuolentiæ & liberalitatis tuæ in literas cū sacras, tum profanas, & earum studiosos homines, publicè priuatimq; extant: ut omnino fœlicissimū hoc à summo philosopho optatum, sub M. Tua imperium nobis contigisse uideatur. optabat autem ille ad optimū reipublicæ cuiusuis statum, ut uel philosophus regeret, uel rector eius philosopharetur. Scio multos prædicare Principes ab iȷs, quæ cum in eis non sint, esse tamen debebant, uirtutibus, ut ita officiȷ sui dissimulanter admoneantur: ego uerò syncerè & absq; ullo adulationis fuco, ob eas quibus M. Tuam, eximiȷs & raris in hoc fastigio uirtutibus, ornari intelligo, laudare ac uenerari me profiteor. Sed reliqua in Celsitudine tua, omni elogiorū laudumq; genere uehenda, aliȷs quibus ea sunt notiora, & M. Tuæ propioribus relinquo. ego singularem tuum erga sapientiæ & literarum studia fauorem apprime & ueneror & exosculor. Scio multa optima exoptatissimaq; uiris literatis uolumina, liberalitate tua in lucē prodiȷsse: & inter alia insignem illum codicem qui Syro sermone Noui Testamenti libros plerosq; omnes continet: quē singulari pietate Syros miseratus, ne unico ueræ religionis thesauro diutius destituerentur, innumeris exemplaribus procusum in Syriam liberalissimum munus misisti. Hac ego tanta benignitate tua commotus, hunc Halieuticum siue Piscatorium laborem meum, M. Tuæ consecrare simulq; supplicare uolui, ut quemadmodū omne literarum genus te Mecœnate & patrono propagatur, ita huic etiam admirabili, pulcherrimæ, maximæ, utilissimæq; Naturæ parti, circa Animantium, præsertim Aquatilium cognitionem illustrandæ, pro summa clementia & bonitate tua, adesse & opem ferre digneris. Quòd si contigerit tuo fauore, tua liberalitate, ut Oceani Germanici oræ aliqua ex parte maturè ab aliquo harum rerum studiosissimo perlustrentur, huius magni Voluminis Compendium aliquando, lectioni (præsertim Principum uirorum) magis idoneum, confici curabo: ita ut quæ noua accesserint, suis quæq; locis adiȷciantur, aliusq; secundum genera rerum ordo instituatur. nam præsens hoc Volumen (de meis præcipuè scriptis loquor) non ad continuandam in eo lectionem, sed ad inquirendum quod cuiq; libuerit (ordine alphabetico ferè singulis descriptis, & singulorum historiȷs per certa capita digestis) à nobis conditum est: & ut in plerosq; omnes eiusdem argumēti ueterum ac recentiorū libros uberrimi commentariȷ loco esset,

Peroratio cum adhortatione.

in quo tum rerum tum uocabulorum in diuerſis linguis uaria expoſitio abunde habetur. Quanquam autem tot & olim & hodie ſcriptores De Piſcibus & Aquatilibus libros ediderimus: certũ eſt tamen plurima, quæ in ſuis regionibus etiam uulgaria ſunt, doctorum apud nos alibiq́ cognitionem adhuc fugere, necdum in literas relata. Scio multa & admiranda piſcium aliaq́ genera in Oceano Germanico reperiri, quorum nomina ad nos peruenerunt, picturæ uerò & plenior eorum naturæ cognitio deſiderantur: Qualia ſunt, Wangwal/ Andwal/ Schwynwal/ Rauenwal/ Wittewal/ Schiltwal/ Hanerkeit/ Nonwarſrack/ Trolwal/ Springwal/ Gerwal/ Blotewal/ Hill/ Herill/ Karckwal/ Rußwal/ Nachtwal/ Nordwal/ Wintinger/ Fiſchdrecke/ Schellewyncke/ Rore/ Roſtinger/ Schlichtback/ &c. Veteres quidem, quorũ de piſcibus monumẽta extãt, ad Oceanum non penetrarunt, ſed pauca quædam ex auditu de quibuſdã Oceani animantibus prodiderunt. Exhibent aliquando reges & principes (qui mos Romanis Cæſaribus quondam frequens fuit) maximo ſumptu rariora quædã animalia populo ad unum fortè diem ſpectanda: Tua uerò M. ſi eorum quæ adhuc in Oceano noſtro latent animalium, notitiam illuſtrarit, depulſis ueluti Sol ſuo exortu, ignorantiæ tenebris, non ſemel, nec uni populo, ſed perpetuum hoc, dum mundus hic erit, dum ullæ literæ uigebunt, omnibus ubiq́ gentium populis, non ſolùm uulgo, ſed eruditis & philoſophis hominibus, immò ipſi inclytæ philoſophiæ, longè magnificentiſsimum hoc ſpectaculum exhibuerit. Ita, ueluti mari detecto, apertisq́ gurgitibus et abyſsis, magnam omnibus admirationem excitaueris. Sic fiet ut ueterum ſcripta uberiore cum fructu & ſuauitate, non ſolùm, ut pleriq́ ſolent, legamus: ſed etiam rebus ipſis cognitis intelligamus: ac inſuper multa noua, nullis in hunc uſq́ diem literis prodita, pulchro ingentiq́ auctario philoſophiæ lucremur. Sic Galli & Itali non amplius gloriabuntur bonas literas ſuis proceribus magis eſſe cordi quàm Germanis: & maiora ſuorum procerum in literatos homines beneuolentiæ ſigna extare. Hoc igitur ut facere digneris FERDINANDE Cæſar Auguſte, omnes Muſæ, omnis philoſophia, cum innumeris bonis & eruditis uiris M. T. iterum atq́ iterũ ſupplicant. VALEAT optima & clementiſsima M. Tua: cui DEVS pater omnipotens, omnia tum propria tum Imperij commoda, cum feliciſsima pace, & de Chriſtiani nominis hoſtibus uictoria ſecundet. Tiguri Heluetiorum, Nonis Auguſti, anno Virginei partus M. D. LVIII.

CON.

CON. GESNERI AD CANDIDVM LECTOREM PRAEFATIO: PRIMVM DE RONDELETII, Bellonij & Saluiani libris, qui De Aquatilium historia inscribuntur. Deinde de suo hoc Volumine.

VELIM te, benigne Lector, Epistolam Nuncupatoriam primùm perlegere, quòd in ea quædam contineantur, quæ cum hîc repetere non libeat, ignorare tamen te nolim.

Huic nostro Volumini quoniam Rondeletij & Bellonij scripta inseruimus: de his authorib. quædam præfabor: & de Saluiano quoq;: cuius Liber De aquatilibus animantibus Romæ nuper excusus est. De reliquis uerò tum antiquis, tum recentioribus eiusdem argumenti scriptoribus, infrà in Catalogo huius generis scriptorum dicam.

Primùm igitur in tribus istis, (Rondeletio, Bellonio, Saluiano,) aliquid commune inuenio quod in omnibus summopere laudem: id autem est Voluntas, qua singuli quantum potuerunt præstitêre, uoluissentq; (non dubito) amplius, si potuissent. Elaborarunt certè & præstiterunt plurimùm, idq; uarijs modis, obseruando, scribendo, peregrinando, præsertim duo, (nam Saluiani peregrinationes nescio,) & dissecando: atq; insuper sumptus magnos fecerũt: & quod maius est, tempus (quo nihil homini preciosius in hac uita dari potest,) consumpserũt, ut hanc Naturæ partem multis hactenus seculis obscuram illustrarent. Quamobrem omnes literarum cultores, & qui uiuimus, & posteri, plurimùm eis debemus: qui cum magnam ætatis partem, ad maiora priuata commoda proculdubio conuertere potuissent: ijs neglectis philosophiam, hoc est publicum & uniuersale commodum præposuerint. Diuinum hoc aliquid est, quàm plurimis aut omnibus prodesse uelle. Boni certè uiri est, primùm uelle prodesse: deinde hoc ipsum certa ratione & uia instituere, prudentis: deniq; fortis in labore perseuerare. Hæc omnia illis tribuo. Atq; utinam etiam ipsi inter se, siue meritò, siue ex abundantia bonitatis, ut uiros sapientes decet, sibi attribuerent, ut præter alias uirtutes candidi etiam ingenuiq; uiri tum essent, tum alijs uideri possent: neque philosophiam uulgò deridendam mutuis inter se rixis & uitiosis æmulationibus propinarent. Laudo equidem æmulationẽ in promouendis rebus bonis, sed tacitam, aut saltem modestam. --- ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσιν. *At si contentio rixosa, si conuitia & maledicta, si ambitio &* φιλονεικία *nimiæ accedant, nulli non bono uiro huiusmodi æmulatio displicuerit. Impotens & intemperans plerunq; humanum ingenium, si semel inuidia, æmulatione immodica, iracundia aut simultate labefactetur, redintegrari uix potest: & pro simplici iniuria multiplicem refert: quodq; in beneficijs præcipit Hesiodus ut rependantur* αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον αἴ κε δύνηαι: *id infectus inuidia simili ue affectu animus ad iniurias detorquet. quas quidem plerosq; compensare uidemus, non solùm æquales, pro iure talionis, quod humanum quodammodo est, sed ferarum more, multò maiores. quod et mihi nuper accidit, qui cum una de re à quodã literis prodita dubitassem, is mox ita respondit, ut neq; dubitationem meam solueret, & simul iratus omnem ferè integris operibus meis authoritatem imminueret. Verùm ego illi ignosco: & alios quoque riuales, hoc est eiusdem argumẽti scriptores, ut mutuò sibi ignoscant, nec summo iure in sese uindicandis utantur, ut Christianæ an cuius sint religionis studiosi ignores, admoneo & hortor.* Ἔλεγχ' ἐλέγχου, λοιδορεῖσθαι δ' οὐ πρέπει Ἄνδρας φιλοσόφους, ὥσπερ ἀρτοπώλιδας. *Vt unum arbustum non fert duos erithacos, ita circa unum argumentum non sunt tranquilli scriptores duo, si uel ambo contentiosi ambitiosiq; fuerint, uel alter eorum. Interim non probo, si qui alienam gloriam sibi uendicent, alienis inuentis fruantur ac glorientur: nec à quo profecerint agnoscant. Ego quod me attinet, quoniam ex omnium libris profeci, omnibus gratias habeo ingentes: omnes illos & amo & ueneror præceptorum loco: sicuti & alios uniuersos, qui bono proposito literas iuuandi, utcũq; aliqua ambitio comitetur, lucubrationes suas in publicum ædunt. Quòd nisi Bellonium & Rondeletium magni facerem, certè scripta eorum Volumini meo non acciuissem: nam Saluiani librum tardiùs accepi. Collegeram ego ex ijsdem authoribus, quæcunque de omni aquatilium genere scripta apud ueteres extabant. Hæc meo more, ut in Libris de auibus & quadrupedibus feci, exposuissem: quæ uerò insuper ipsi obseruarunt circa nomina & naturas singulorum, breuiter complexus addidissem: atque ita & meo instituto & lectorum quoq; commodo magis satisfecissem: minùs enim quæ ad unum caput uel segmentum pertinent, diuulsa fuissent, quàm nunc sunt. Sed uolui fauere honori eorum, & quàm maximè fieri potuit integra de singulis capita, ut ab eis scripta sunt, relinquere: meas uerò obseruationes Corollarij uice addere. Hoc si rectè & honorificè eis à me factum accipiant, gaudebo: sin minus, boni instituti conscientia fretus acquiescam. Inuitus equidem ad condendum hoc Volumen accessi, qui homo sum mediterraneus, & multis occasionibus ad illustrandam hanc historiã careo: sed cũ typographus noster ante aliquot annos meo cõsilio, in omne animaliũ genus depingendum sculpendumq; sumptus fecisset, antequam alium quenquam idem moliri audiuissem: cum de Quadrupedibus & auibus libri ultra opinionem excreuissent, pisces relicti sunt: de quibus nunc seorsim, ne tãti sumptus frustra essent facti, mihi scribendum fuit. Sed ad institutum sermonem reuertor. Primùm igitur omnibus illis communis quædam laus debetur, ut dixi: deinde sua cuiq; peculiaris est.*

Rondeletio, Bellonio, & Saluiano, communis laus quæ.

Aemulatio bona & mala.

In Bellonio hoc eximie laudandũ, quòd in diuersis remotisq; Europæ, Asiæ, et Africæ regionib. peregrinatus, multo tempore, maximis laboribus, & discrimine uitæ, per tot itinera & maria, multa huic nostro seculo & ante hoc pluribus incognita prodidit: sicut in aliorum quoq; animalium ac stirpium genere, alijsq; rebus multis, de quibus libri eius partim æditi sunt, partim magno desiderio ædendi expectantur. Rondeletius diligentiæ summæ circa indaganda uera ac uetera piscium nomina, eorumq; descriptiones (peregrinatus etiam ipse ad Belgas & Italos,) uariam eruditionem, & in explicandis dubijs obscurisq; authorum locis haud uulgarem solertiam adiunxit. Saluianus uerò (quanquam eius liber, ad centum duntaxat pisces, nec multa in eis noua contineat) diligentissimè ea

De Bellonio priuatim.

De Rõdeletio.

De Saluiano.

quæ ipse uidit ac dissecuit, descripsisse uidetur: & iconum in ære ad uiuum expressarũ accurata pulchritudine omnes superat. Eius secundum quoque librum, quem promittit, maturari optamus.

De præsenti uolumine.

Hactenus de illorũ libris: nunc aliquid de nostro hoc dicendum. Hoc igitur nostrum Volumen Rondeletij quoq; & Bellonij scripta, quæ de singulis piscibus sunt, complectitur, ne quid in hoc argumento desiderare lector posset. Ego enim (ut ingenuè fatear) homo mediterraneus & procul à mari dissitus, (qui mediterranei partem in Prouincia olim breui omnino tempore uidi, cum harum rerum leuiter esse studiosus inciperem: deinde Adriaticum Venetijs, ubi menstruo tantum spatio, pisces maximè uidendi ac depingendi gratia immoratus sum,) multa & pulcherrima eorum quæ illi accolæ marium suorum, & peregrinati etiam ad externa obseruarunt, ignorassem, nisi ex ipsorum libris hausissem. Itaque facile illis hac in parte concedo: multiplici tamen lectione & philologia, qua hoc argumentum illustraui, ij quos hæc uarietas delectat, Gesnerum hac parte præferent: cui etiam Germani, Angli, & alij quidam populi debebunt, quòd usitata eis uocabula passim iconibus propositis accommodârit. Conferendis etiam & iudicandis authorum scriptis, cum aliorum tum ipsius Rondeletij atque Bellonij, fortè præ illis aliquid præstiti. Item in piscibus quibusdã lacustribus describendis, cũ lacus multi & magni in regionibus nostris habeantur. hæc alij iudicanto. Hoc ipse mihi nullo pudore uendicârim, neminem tum scribendo tum aliâs maiores hoc in genere labores sustinuisse. etsi enim integra ferè illorum scripta usurpaũi: oportuit tamen ea subinde cum meis quæ iam parata habebam collectaneis conferre: ne quid repeterem temere ex ijsdem authoribus. Pleraque etiam authorum loca quæ illi citant, in archetypis, quorũ aliqua emendatiora habui, ut Plinij, Athenæi: aut locupletiora quoque, ut Aeliani, &c. quæsiui. itaque passim quædam, uel in ipsorum oratione, per parentheses & characteres minores, in contextu plerunque, interdum ad margines, uel in Corollarijs meis, emendaui aut explicaui. Corollaria autẽ nunc nomino, omnia quæ nostra sunt in hoc uolumine, tũ quæ sub Corollarij titulo continentur, tum alia quibus Rondeletij Bellonijq; nomen adscriptum non est. Græcæ quidem linguæ peritia, quam mihi à puero familiarem habui, non parum toto hoc opere me adiuuit, & meis melius condendis, & explicandis aut emendandis alienis. Quæ etsi plerunq; non ita magni sint momenti: ego tamen eo sum ingenio, ut omnia quàm fidelissimè proprijssimeq; reddere cupiam: & orthographias ac etymologias uocabulorum accuratè curioseq; persequar. Certè si suas lucubrationes, ut in Gallijs æditæ sunt, cum nostra hac æditione conferant, longè castigatiora sua scripta prodijsse industria nostra fatebuntur. In plurimis quidem, præsertim nominibus piscium, quos nondum uidi Germanicis aut alterius linguæ, quanuis dubitanter, coniecturis tamen artificiosis & uerisimilibus ita sum usus, ut alijs post me occasiones certius omnia indagandi explicandiq; præbuerim maximas.

Ordinis ratio.

De eodem animali, modo Bellonij, modo Rondeletij scripta præposui, aliâs fortuitò, aliâs ut mihi hæc condenti commodius uidebatur. Corollaria nostra semper subtexui. Cum uerò generis unius species plures sunt, plerunq; Rondeletij Bellonijq; aut amborum de ijs omnibus scripta primùm posui, deinde Corollaria addidi, ita ut non de unaquaque specie semper illorum & mea scripta coniuncta legantur. Sed hæc & huiusmodi, quisquis uel pauculas horas his legendis dederit, facilè per se obseruabit: quemadmodum etiam quòd piscium nomina ad suum alphabeticum ordinem retulerim pleraq;, ijs exceptis quorum genus aliquod amplum est. sic conchas speciales plerasq;, post Concham in genere in C. elemento descripsi. quanquam hoc etiam aliquando non obseruaui, præsertim cum specierũ nomina ad quod genus referri deberent, multis obscurum aut dubium fore uidebatur.

Alphabeticus ordo.

Alphabeticum autem ordinem secutus sum, quoniam omnis tractatio nostra ferè grammatica magis quàm philosophica est: & quia in præcedentibus quoq; libris nostris De quadrupedibus & auibus, eundem ordinem seruaui. Videbatur enim is commodior ad inquirendum, sicuti & Lexicorum ordo, harum rerum imperitioribus. nam Indicem semper quærendi causa adire, sæpe molestum est. Neq; hoc sine exemplo ueterum quorundam doctissimorum hominum feci: ita tamen hunc ordinem temperaui, ut sæpiùs quæ cognata sunt, coniunxerim, ut Conchas, Cancros, Galeos, &c. Ad hæc cum ego mihi omnia quæ apud quosuis authores huius argumenti extant, colligenda imperassem, permulta autem ex eis dubia & incerta sint, ut ad quod genus referas non constet, literarum ordinem hîc etiam commodum esse ratus sum. Quòd si adhuc clamitent aliqui grammaticum hunc ordinem esse, & à philosophis reprehendi: audient me non ipsis, neq; philosophis, qui paucissimi sunt, sed grãmaticis & mei similibus, tyronibus philosophiæ, quorum maximus est numerus, hæc condidisse. Laudo equidem ordinem ipsorum & præfero, si simplex comparatio fieri posset in diuerso instituto. Præstantior & philosophicus ipsorum ordo est: meus grammaticus, & plerisq; utilior. Icones quidem si cum nomenclaturis dedero, sicut in Auibus etiam & Quadrupedibus feci, per classes secundum genera & species, quoad eius potero, digeram.

Ad calumniatores.

Porrò quòd aliqui scripta nostra De animalibus Centones appellant, ijs hoc nomine nõ irascor, qui ipse hoc profitear, ex multiplici lectione & omni authorum genere mea esse congesta. Quòd uerò hoc institutum etiam reprehendunt, magnum tum inscitiæ tum ingratitudinis eorum argumentum est. Ingratitudinis, quòd pro tantis laboribus (qui certè maiores sunt in consuendis ritè centonibus, quàm integro aliquo libro conscribendo: id quod ego utrunque expertus, affirmo) non modò gratias non agant, sed etiam deprimant nostra, ut ita nimirum extollant sua: adeò sumus φίλαυτοι. Inscitiæ, quòd non intelligant quàm optandum foret in omni scientia, tales extare commẽtarios quales nostri De animalibus sunt, hoc est Pandectas quasdam, aut si mauis Centones, aut etiam Myriones, ex ueterum ac recentiorum libris collectas ac ordine digestas: quorum utrunq; hominem non solum laboriosum requirit: sed etiam uariarum linguarum peritum, ut è diuersis transferat, & iudicij methodiq; non imperitum, ut singula in suos referat locos. Quæ omnia ego in meis De animalibus libris, si non absolutissimè, qua potui tamẽ diligentia præstiti, ita ut uix aliud opus simile in ulla scientia extare putem. Verùm ego tantis laboribus locupletare rempub. literariam non contentus, innumera de experientia mea, & usu & ratione confirmata quædam ijsdem in libris prodidi: quanuis non deest qui impudentissimè nihil huiusmodi à me factum & dicat, & scribat publicè, nomine tamen meo dissimulato

mulato. Optandum inquã esset, (nisi ego prorsus deliro, & ille eximiè sapit,) in omni scientia extare huiusmodi Pandectas, (sicuti copiosius ubi in librum De auibus præfatus sum, ostendi:) & rursus earundem Compendium idoneo & æquabili stylo conscriptum, & lectioni continuandæ destinatum, cuius Pandectæ illæ ueluti commentarij essent. Hæc me hoc loco repetere impudens & ambitiosa quorundam improbitas, & improba φιλαυτία coëgit.

Stylum meum & dictionem non excuso: feci enim hoc aliâs. neque ego me rhetorem neq; Ciceronianũ profiteor. grãmaticè scripsi, & pleraq; omnia, quantũ hoc argumentũ & institutum ferebat, dilucidè. Quidam huius temporis ambitiosiores, & qui ut sua maximi faciunt, ita aliena contemnunt, alios qui stylum eis suppeditarent & excolerent habuerunt: ab alijs non solùm dictione, sed toto opere, & in ijs præsertim quæ è Græcis protulisse uidetur, adiuti sunt: quod tamen non fatentur. ego quicquid in meis scriptis tũ laboris tum ingenij est, cuius authorem non alium citârim, quicquid è Græcorum thesauris sumptum, id omne meo Marte præstiti. Quòd nisi æquiores in posterum illi mihi fuerint, quorum nũc ut honori parcam nominibus abstineo, nominabo eos aliâs, & alia quæ reticere mallem in ipsorum ambitionẽ dicam. Nihil uiri magni aut locupletes mihi, ut alijs plerisq;, sed amici, hoc est æquales ferè, & mediocris priuatæq; fortunæ homines contulerunt. quamobrem Lectores, si expectationi in quibusdam non satisfaciam, si dubia quædam & incerta relinquam, ueniam dabunt. Satis magnam ego mihi hanc gloriã duco, quòd copiosissimè omnium hoc argumentum tractaui: quòd aliorum inuentis plurimum addidi. excellant alij apud Gallos & Italos suos, ego hac inter Germanos meos gloria contentus fuero. neq; enim ita affectus sum ut Alexander Magnus, qui cũ alium etiam mundum esse audiuisset, quòd eum quoq; sibi subijcere nequiret, ingemuisse fertur. Vtinam & apud Hispanos, & Anglos, imò singulis in regionibus essent, qui eodem hoc in genere uersari & excellere cuperent. Mihi quidem ut nihil acerbius ambitiosorum hominum reprehensionibus & conuitijs uidetur: ita à bonis & eruditis uiris simpliciter modesteq; mea emendari iucundissimum fuerit. De Stylo, &c.

Dixeram suprà, integra Rondeletij Bellonijq; de singulis Aquatilibus scripta à me posita esse, & nihil eorũ quæ ipsi protulerũt repetitũ. Id magna quidem ex parte uerum est. interdum tamen quædã omisi, sed paucissima: aut nulla potiùs, nisi quæ commodiùs in Corollario nostro exposita uel recitata sunt. Græcos etiam authorũ locos à Rondeletio recitatos plerunq; omisi, ubi & prolixiores illi uidebãtur, & Græca legi nihil opus esse iudicabam, præsertim ex illis authoribus quorum libri passim extant. nulla tamen Græca omisi, quæ non priùs cum Latina interpretatione diligenter contulerim, ne quid temere omitterem. Ad hæc repetij etiam alicubi nonnulla eorum, quæ Rondeletius & Bellonius quoq; dixerant: sed certam aliquam ob causam, ut cum authores illi non nominauerant: (quod non rarò ab eis factũ est, ut planior fortè concinniorq; eorũ flueret oratio: sed ita contigit interdum, ut dubitet Lector ipsi ne quippiam tanquam oculati testes asserant, an ex authoribus recitent:) uel cum aliquid ampliùs aliter ue quàm ipsi, interdum emendatiùs, dicendum habebam. Bellonium quidem ægrè laturum, quòd scriptis suis Corollaria mea & aliquando censuras, adiecerim: & quòd ab eo quandoq; dissenserim, non metuo: quòd animi sui æquitatem & moderationẽ, cum anno superiore hac iter faceret, cũ aliâs, tum hac ipsa in re, mihi approbârit. Sed neq; Rondeletium, qui se mihi beneuolũ multoties antehac præbuit, meosq; in Auiũ historia conatus adiuuit: & hoc quod nũc facio, multò antè facturũ me intellexit, nec improbauit. Non dubito quin ab eo tempore, quo ediderunt ipsi sua, multa uterq; addiderit, multaq; in suis emendârit: non idcirco tamen mihi succensebunt, si ego, sic inuitante proposito meo, præuenerim. Quòd si aliquando libros suos uel emendarint, uel auxerint, non est quòd metuant, ne eadem in Volumine nostro inemendata relinquantur. nam si me uiuo mutarint aliquid, id in nostra etiam æditione, si fortè repetatur, ut emendetur, curabo. sin minùs, aut alius quispiam, propter typographi saltem commodum hoc faciet: aut Lectores hîc admoniti, extent ne in Gallijs aut alibi procusi codices eorũ emendatiores inquirent. Si tamen præter expectationẽ meam alteruter eorum in me commoueatur, rogo ne publicè aliquid aduersus me effundat, priusquam per delectos arbitros uiros bonos & eruditos mecum agat: quorum ego sententiæ libenter me subijciam & acquiescam. Quòd si ueluti talionis iure de meis etiam tum iconibus tum scriptis, siue partem siue omnia, eodem sibi modo, quo ego ab ipsis edita, in sua transferre uolumina uelint, id quantum in me est eis facile & lubens concessero. Instituerã equidem eos quoq; libros, quos De aquatilib. eorũq; differentijs in uniuersum suo Volumini doctissimus Rondeletius præposuit, numero quinq;, editioni nostræ adiungere: sed cum iam nimium excreuisset operis moles, abstinui. Sunt autem illi tam diligẽter, tam eruditè conditi, ut uel illorũ gratia si quis totũ Rondeletij uolumen emerit, pœnitere eũ non possit. Quanquã & nos in hoc uolumine quædã generibus quibusdã cõmunia attulerimus: ut cancris, hoc est crustatorum generi: item cetis, conchis: & in Loligine mollibus, &c. & fortassis aliquando, præsertim si author ipse non aduersetur, illos Rondeletij libros seorsim, similiter unà cũ Corollarijs nostris dabimus: & singulorũ etiam Aquatiliũ aliquot Paralipomena quædam breuiter citraq; philologiam addemus: quæ ipsis quoq; (Rondeletio inquam & Bellonio) quanquam his in rebus exercitatissimis cognoscere proculdubio gratum & uolupe sit futurũ. Multa enim interea dum hoc Volumen imprimeretur super & nominibus diuersis (præcipuè Germanicis) & piscium naturis cognoui: quæ historijs iam impressis ampliùs adijcere non licebat: & in Paralipomena referri omnia operis magnitudo prohibebat. Philologiã iuuenis amabam, nunc ut eam relinquam tempestiuum uidetur: & ostendam aliquãdo quid breuitate possim: in qua multò plus & utilitatis & ingenij esse uideo. Sed cum ea demum artificiosa & laudabilis sit breuitas, quæ utilia omnia comprehendat: prolixiùs primùm in singulis se exercere, & ad breuitatis delectum ueluti materiam præparare, operæprecium uisum est. Iuuenes aliorum testimonijs et authoritate niti decet: ætate uerò prouectiores & exercitati, per se etiam fide digni & authores haberi possunt. quanuis infirmitas humana uitæq; breuitas, nunquam ad plenam rerum, præsertim quæ natura continentur, & quarum fluxa est materia, cognitionem perueniat.

Rondeletij & Bellonij scripta quomodo à nobis repetita sint.

Philologia.

DE ICONIBVS.

PLVTARCHVS in Symposiacis libro 4. problemate 4. (ubi è mari delicias & cibos, omnibus terrestribus præfert,) meminit Androcydis pictoris, qui cum Scyllam pingeret, natantes circa ipsam pisces ueris quàm simil

Ad Lectorem

limos repræsentârit, (ἐμπαθέστατα καὶ ζωτικώτατα,) ut qui ipse etiam opsophagus esset, hoc est lurco & liguritor piscium insignis. In maxima dignatione operũ è marmore Scopæ artificis Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis atq; Achilles: Nereides supra delphinos & cete, & hippocampos sedentes: itemq; Tritones, chorusq; Phorci, & pristes, ac multa alia marina, eiusdem manus omnia, magnum & præclarũ opus, etiãsi totius uitæ fuisset: ut memorat Plinius lib.36.cap.5. Quòd si hæ & similes à uetustate icones ad nos peruenissent, plurimùm illæ Aquatilium historiam illustrassent. Primus nostris temporibus Paulus Iouius, ut Piscium historiam excolere cœpit, ita et picturas eorum fieri curauit, ut ipse refert: quas tamen typis publicatas non puto. Inde post multos annos cum ego omnino negligi ab omnibus hoc argumentum putarem, (Rondeletium enim, Bellonium, & Saluianũ, idem moliri nondum cognoueram,) plurimas in Italia & apud nos piscium picturas mihi comparaui. sed dum in Quadrupedum Auiumq; historia, & alijs quibusdam libris ædendis hæreo, illi quos iam nominaui, me anteuerterunt. quod mihi certè non ingratũ fuit. Ab illis enim icones sum mutuatus, quibus uel ipse carebam, uel quæ ab ipsis accuratius mihi expressæ uidebantur: plurimas quidem è Rondeletij libris, paucas è Bellonij opere: paucissimas, nempe unã aut alteram à Saluiano: non modò quòd tardius liber eius ad me peruenisset: sed quia non plures è centum illis, quas dedit, deesse mihi uidebantur. Elaborauerat quidem sculptor noster ante annos aliquot, non paucas Aquatilium effigies, tum elegantes, tum maiori quàm nunc plerasq; dedimus forma. sed nescio quomodo factum est, ut illæ mihi à typographo non exhibitæ, utriusq; obliuione, usq; ad finẽ ferè æditionis latuerint, & nuper inuentæ maiori ex parte non amplius usui esse potuerint: quòd & historiæ illæ iam prælo absolutæ essent, & icones aliunde, ex Rõdeletij præsertim libris, factæ multò minores. Sed quas ab alijs acceperim picturas, plerũq; aut sum professus, aut ex ipso loco apparet: nimirũ ex Rondeletij libris esse, eas quæ Titulo capitis de pisce aliquo ab eo descripto subijciũtur. Nostræ uel cũ Corollarijs sunt, uel Rõdeletij Bellonij ue scriptis, sed ita ut admoneatur Lector. Quæ ab alijs sumpta sunt, ijs magnitudo eadem relicta est: nostræ uerò ut alijs atq; alijs temporibus, & à sculptoribus diuersis factæ sunt, cum ego curã illam omnem in typographum necessariò reiecissem, ita magnitudinis nulla seruata proportione planè dispares sunt. Sed hanc culpam facile minuit, quæ in B. segmento cuiusq; magnitudo exprimitur. Non multũ quidem refert quantum unumquodq; pingatur animal, si reliqua proportio probè seruetur. Itaq; uelim spectatorem singulas picturas per se considerare, & partium in singulis proportiones, non ipsas inter se diuersas picturas quod ad magnitudinẽ conferre. Multa aliunde missa, ita dedimus, ut accepimus: eorum qui communicarunt nominibus adscriptis. Pauca ad sceleton facta non dissimulauimus. Paucissima prorsus ficta sunt, ut solus (opinor) equus Neptuni fabulosus, ex Bellonij libro. Quædam fortè neq; omnino uerè facta, neq; prorsus tamen conficta, ut quæ ex Olai Magni Tabula Septentrionali mutuati sumus: quorum fides penes authorem esto. Hæc & huiusmodi cũ de quadrupedũ quoq; & auium picturis scriberem, nõ solùm præfando culpam sum deprecatus à librorũ initijs: sed in ipsis etiam libris, ubicũq; aliqua suspicio esse poterat, excusaui & nominaui authores. Vtinã uerò qui hæc calumniantur, ueriores nobis & ad uiuum effictas imagines depromant. Fictitias imagines aliquot in priorib. libris meis (hũc enim nondũ uidit) appinxisse me ait quidã. Fateor: sed ita ut reprehenderẽ, ut nihil dissimularẽ, ut nominarẽ authores. quòd si uel unã à me confictam indicârit ille, aut falsam simpliciter pro uera positã cõuicerit, mendacij eũ non arguam: quanuis id adhuc possem: qui tanquã non unam aut alteram, sed cõplures fictitias dederim, in suspicionem me uocet: qua fronte, qua cõscientia, ipse uiderit. ego nullius mea sponte mendacij in libris meis mihi conscius sum. Hæc me hoc loco scribere, tanta in tantos labores meos ingratitudo cogit. Hoc non diffiteor: picturas nostras non ubiq; elegantes aut accuratissimas esse: sed eam culpam (si quæ est) in typographum, qui sumptus sustinebat, inq; pictores & sculptores reijcio. qualescunq; sint aũt, ueræ sunt, hoc est, uel ad naturam factæ: uel ad archetypum alterius authoris qui semper nominatur.

Paulus Iouius.

DE NOMENCLATVRIS AQVATILIVM.

A. B. C. D. &c. literæ, quas passim marginibus adscripsi tũ in meis, tum aliorũ scriptis, quid sibi uelint, expositũ est in præfatione Libri 1. nostri De animalibus. In A. quidem segmento nomina deprompsimus uetera & recentiora. est aũt præcipua circa antiquorũ nominũ inuentionẽ difficultas: altera, ut ex linguis diuersis hodie usitatis, uni rei uocabula diuersarum gentiũ accõmodentur. nã ne una quidem lingua regionib. & dialectis plurimũ diuersis easdem rei uni nomenclaturas ubiq; tribuit. Pythagoras dicebat ὅτι πάντων σοφώτατος ἐστιν ὁ ἀριθμὸς δεύτερος, ὁ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα θέμενος, ut tradit Aelianus Variorũ 4.17. Libellum qui Germanica Aquatiliũ nomina alphabetico ordine enumerat, & multa interpretatur, ad magnũ hoc Volumen præparandi me causa ante bienniũ ædidi: quo cũ & Ouidij Halieuticon poëmatium ex emendatione nostra cum scholijs coniunctũ est: & Aquatilium enumeratio iuxta Pliniũ aliquatenus emendata explicataq;. Eũ fortè olim emendatiorẽ & auctum dabo. multa enim ab eo tẽpore addidici: nec mirũ, cum particularia ferè infinita sint, & multò magis nomina quàm res. Vbi Germanicas nomenclaturas ignoramus, ab Anglis mutuari licebit: idq; multò iustius, quàm à Græcis Romani, aut à Romanis Græci mutuati sunt quædã: quæ duæ sunt longè diuersissimæ linguæ. Germanicæ uerò & Anglicæ maxima intercedit affinitas, ut in Mithridate nostro ostendimus. Licebit & fingere in lingua nostra Aquatiliũ quorundam nomina, nõ cuiuis, sed homini circa eorũ naturã exercitato & perito: nõ temere, nec ita ut Græcis Latinis ue utamur ad nostram terminationem deflexis, ut si pro Salpa, Mæna, dicas **Salper, Mener**: hoc enim ut cuiusuis est, ita uel inscitiæ uel necessitatis signũ est. Necessariò enim, aut saltẽ melius, in rebus omnino peregrinis, nominib. quoq; peregrinis utimur. At in ijs Aquatilibus, quæ nostrũ mare fert (nostrũ appello, propter linguæ commercium, etiã si longius à nobis quàm Adriaticũ aut Ligusticum distet) uel ijsdem nominib. utendũ nobis, quibus Germani marium accolæ utuntur, si modò ea nobis cognita sint: uel noua sunt fingenda, idq; præsertim ad imitationẽ alterius linguæ, Græcæ, Latinæ, Italicæ, Gallicæ, Anglicæ, Illyricæ, ita ut eadem etymologia & significatio à nobis interpretantib. retineatur: uel quoniã fluuiorũ & lacuũ pisces nobis notiores sunt, ab illorũ similitudine marinos multos nominare poterimus, atq; ijs potius nominib. uti, quàm proprijs ipsorũ Germanicis: quorũ non pauca nobis & obscura sunt, & certum nihil

De nomenclaturis Germanicis cum alijs, tũ fictis.

Præfatio.

nihil significant. Itaq; nomina Germanica modò propter penuriā cōfinxi: modò etsi uel Anglis uel Germanis Oceani accolis usitata haberem, addidi tamen & alia eorundē aquatilium, uel aptè ficta, uel circuloquutione usus, nostræ scilicet dialecto magis conuenientia, ut & res ipsas magis explicarem: & linguæ nostræ, quæ hac in parte hactenus manca etiam doctissimis uisa est, copiam ostenderem. Proderit aūt hic labor meus imprimis grāmaticis, tum illis qui pueros docent, tum qui scribendo interpretantur: & illi qui fortè hoc opus in Epitomen contractum Germanicè reddet. Ficto quidē appositè uocabulo, simul animalis forma naturaq; uno sæpius nomine indicantur. Licuit hoc Gazæ, dum Græca Latinè interpretatur: & laudatus est à uiris doctis, etiamsi in more Latinis id antea non fuisset. Licere hoc philosopho, imò eius officium esse, testis est Plato. philosophus autem dici debet, non uniuersalis solùm: sed in singulis quoq; rebus, quarum quisq; naturas callet, particularis. Duo aūt præcipui in impositione nominum scopi esse debent. Primus imitatio alterius linguæ. debetur enim suus antiquitati honor, & retineri uetera præstat, quàm imponi noua. Secundus, si noua sint ponenda, ut nomen omnino aliquid significet, non commune aut uulgare, sed in re quæ nominatur aliquid eximium & peculiare: (quod cum ad nominum memoriam, tum ad noscendas rerum naturas utile fuerit:) siue simplici nomine, siue composito uti placuerit. Habet sanè lingua nostra utcunque barbara, fingendi componendiq; facilitatem commodam, quòd pleræque in ea dictiones monosyllabæ aut bissyllabæ sint: quæ multò commodiùs quàm polysyllabæ componuntur. In multis quidem compositis Maris uocabulum usurpamus. idq; nostra lingua Meer potiùs quàm See ad uitandam homonymiam appellare libuit. Multis etiam compositis additur nomen fisch: ut Hornfisch/Monfisch/Sternfisch. & cetorum nominibus Wal, quod commune cetacei generis nomen est. In auium genere plurima per onomatopœiam, id est uocis aut soni imitationem, posita sunt nomina, quod in piscium genere muto non fit: præter Cuculum fortè: quem & Angli à uoce a Cutre nominant: nos rectè dicemus ein Kurr uel Kurrfisch. Quòd si quis uel à se uel alijs conficto nomine interpretandi gratia utatur, fateri id debet: quod ego quoq; semper obseruo. neq; enim decet obtrudere alijs nostra figmenta: sed sua cuiq; libertas esto, aut retinēdi nostra, aut noua fingendi. Sunt quæ in maribus & fluminibus Germaniæ nō reperiantur, ut Sargus, & alij quidam: & fortè Muræna quoq;. (Nihil est Muræna (inquit Bellonius) in Oceano rarius, cum tamen alijs litoribus planè sit uulgaris.) His nomina fingi Germanica opus non est: ut uel ex nominibus peregrinitas appareat. nam aromatum quoq; nominibus peregrinis utimur plerisq; omnibus.

Hæc sunt quæ in præsentia præfari mihi uisum est. si quid aliud Lector expectauerit, id forsan in primi nostri secundi ue de animalibus libri præfatione expositum reperiet: aut, si uel mediocriter in ipso hoc uolumine se exercere uoluerit, uarias propositi nostri rationes, toto opere sibi constantes, per sese deprehendet. Quòd si multis in locis non satisfecero, ut qui (fateor) multa imperfecta, incerta, dubia reliquerim, pro æquitate & benignitate sua mihi ignoscet. Meretur hoc laborum meorum magnitudo, & uoluntatis meæ communibus studijs illustrādis deuotissimæ propensio. Cœpi enim profectò ante decennium (quæ maxima ætatis humanæ pars est) de omni animalium genere multa subinde obseruare, & condendis de ipsorum natura uoluminibus materiam omni studio præparare. Præ cæteris autem Aquatiliū historia me fatigauit, magis omnino uaria & multiplex, diffiliciorq; (mihi præsertim mediterraneo & penè ad summas alpes undiq; à mari remoto homini) quàm reliquorum animalium. Vix equidem unquam piscatorum quenquam tantū maritimi exantlasse laboris arbitror, siue ex illis quos Græci ἑρκοθηρικοὺς, πορκέας, γριπέας, πληκτικοὺς, ἀσπαλιεῖς, κητοφόνους, σπογγιεῖς, πορφυρεῖς appellāt: siue illis quos Latinè diceres hamiotas, cetarios, fuscinarios, retiarios, conchitas, purpurarios, spongiatores, & quibusuis alijs nominibus. nō solùm enim omnib. piscationū modis capiendi pisces me occuparūt, sed etiā multæ immanes belluæ, quæ nō piscādo, sed uix ingenti apparatu expugnando uincuntur: nec solum τὸ μεθημερινὸν, uerùm etiā τὸ πρὸς φῶς νυκτερινὸν, ut Plato in Sophista distinguit, τῆς ἁλιευτικῆς μέρος tanto tēpore sum expertus. Itaq; næ ille magnā mihi iniuriā fecerit, & ab omni prorsus humanitate alienus fuerit homo, qui me tandiu per omnia maria (ut flumina & lacus sileā) circūuectū, & ut omne genus animātium expiscarer, plus quàm Vlysseis erroribus nec minori tēpore defessum, nūc tabulis fractis, corpusculi uiribus lucubrando exhaustis, ætate consumpta, portus & quietis auidum, nullà miseratione aut benignitate dignatus, quòd pauca quædam nondum perlustrata mihi supersint, portu & quiete excludat, conuitijs tanquā omnino pigrum & planè inglorium proscindat. Non deerunt tamē (scio) huiusmodi quædam ingenia, ut neq; sutor Apelli, neq; Momus Prometheo, neq; sua Mastix Homero) aduersus quæ optimum & doctissimum quenq; ut mihi faueat & patrocinetur oro & obsecro. Cogitandum hanc cognitionē nunquam fuisse perfectam: & eam quoq; partē quam Aristoteles alijq; pauci illustrarūt, multis seculis obsoletā & penitus neglectā, nuper omnino reuocari cœpisse: maximā esse principij uim & dignitatē, ideoq; nobis, qui inter primos sumus, etiāsi non multū præstiterimus, principij tamen nomine plurimùm deberi. Inexhaustam esse Deus naturā uoluit: ut ita multò magis ad ipsius met, qui naturæ omnis opifex est, ἐξ οὗ κρέμαται πᾶς οὐρανὸς καὶ πᾶσα φύσις, infinitam uim & incomparabilem maiestatem animis concipiendam moueremur. Voluissem certè diutius hanc æditionem differre, donec multo adhuc mihi dubia incertaq; cognouissem pleniùs: si per typographum licuisset: qui quòd sumptus magnos in sculpendis iconibus fecisset, longiùs differri non est passus. Accesserunt & studiosi harum rerum, efflagitatores perpetui. Et ipse mecum reputaui, ædito opere multos me de ijs quæ ignoro adhuc admonituros, alios æmulatione, alios amicitia commotos: atq; ita emendandi quædam, & augendi mutandiq; in hoc opere occasionē datū iri: quæ libro non edito, si quid humanitus mihi accidisset, inemēdata reliquissem.

Sed quid est quòd in his excusandis tantum operæ ponam? equidem ego met mihi uel immodicè in harum rerum studia incubuisse uideor, nulla aut perexigua interim meliorum studiorum & rei familiaris quoq; ratione habita: adeò me alliciebat nimiùm iucunda mihi & mei similibus, (τοῖς περὶ τὴν φύσιν, τὸν γέλωτα τῶν θεῶν, τὸν τοῖς θεοῖς οἰνοχοοῦντα Ἥφαιστον, τὸν χωλεύοντα, ἐπισκοπουμένοις,) sensibilium rerū natura. Est enim profectò hic omnis rerum mortalium status, Vulcanus quidam, è cœlo deiectus, claudicans & imperfectus, infimus & minister deorum, is igne & calore naturæ multa & mirabilia opera fabricat, quibus risum quidem ἄσβεστον & uoluptatem nimis affectam

Epilogus.

ſpectantibus excitat. at multò illi feliciores ſunt, qui altiùs animos attollunt, & uitam beatiorem conſtanter, & riſu minimè effuſo, ſed ſobria moderatiſsimaq́, ſenſuū uoluptate adhibita, meditantur. Vtamur igitur hoc Vulcano tanquā fabro, qui nobis ſcalas & gradus ad ſuperiora ex abyſſo & hoc infimo mundo magis magisq́ in altū ſubuehentes fabricet, nec diu in his gradibus conſiſtamus, neq; ad hos tanquā Sirenum ſcopulos conſeneſcamus: relictisq́ retibus & uenatione τῶν ἀλόγων, λογικοὶ καὶ πνευματικοὶ uenatores ac piſcatores in æterni nominis eius gloriā euadamus. Quòd ſi mea induſtria Naturæ hæc pars magis perſpicua facta eſt, ut poſthac minùs diu in eius perueſtigatione inſiſtendum ſit alijs, uel hoc nomine mihi agendæ ſunt gratiæ, quòd ætatem & tempus in aliorum gratiam conſumpſi, ut ipſi breuiùs in his immorati, citiùs ad meliora, quibus & immorari & immori præſtabit, ſe conferrent. Vale optime Lector, & me ama. id enim ſatis magnum laborum meorum præmium reputabo.

ENVMERATIO AVTHORVM, QVI DE PISCIBVS SCRIPSERVNT, EXTANTIVM ET NON extantium, ueterum ac recentiorum.

CVM in primum noſtrum de animalibus librum præfarer, multos nominaui authores, qui uel de animalibus monimenta reliquerunt, omni uidelicet eorum genere: unde etiam de piſcibus eos ſcripſiſſe manifeſtum eſt, ut Ariſtotelem, Plinium, Aelianum, Oppianum, &c. quorum nunc repeti nomina nihil opus eſt: aut ſi quorundam fortè repetantur, aliud quippiam de ijs adferetur.

Piſcium naturam (inquit Apuleius in Apologia 1.) iam pridem inquiſiuerunt maiores mei, Ariſtotelem dico, & Theophraſtum, & Eudemum, & Lycenen, (*corruptum uidetur hoc nomen,*) cæterosq́ Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium, deq́ particulis, deq́ omni differentia reliquerunt.

Aceſias, & Aceſtius. Vide infrà inter Opſartyticorum ſcriptores.

Aeliani de Animalibus libri XVII. Græcè Latineq́ à nobis euulgati ſunt, (cum reliquis eiuſdem authoris ſcriptis,) auctiores multò & emendatiores & aliter diſtincti, quàm in Petri Gillij uerſione, quā alij ante nos ſequuti ſunt, ut Rondeletius quoque: qui librorū & capitum numerū, ubi aliquid ex hoc authore citat, ex Gillij diſtinctione notauit: quam nos plerunq́ reliquimus, interdum uerò ad noſtram æditionem emendauimus. nec multùm refert, quandoquidem Index copioſus noſtræ æditioni adiectus, mox omnia oſtendit.

Agathocles Atracius ſcripſit de piſcibus ſoluta oratione, Suidas in Cicilio Halieuticorū ſcriptores enumerans.

Agis. Quære infrà inter Opſartyticorum ſcriptores.

Apicius de piſcibus librum ſcripſit, quem Halieuſin appellauit, Hermolaus. Extant quidem Cælij Apicij de Re culinaria, uel arte coquinaria, uel opſonijs & condimentis libri decem, quorum nonus Thalaſſa, id eſt, Mare: decimus Halieus, id eſt Piſcator, inſcribitur, in emendata Gabrielis Humelbergij æditione. Vterque apparatum ſeu potiùs condimenta piſcium diuerſorum præſcribit. Halieuſis nomen piſcationem ſonat Græcis. Ab hoc Cælio Apicio (inquit Humelbergius) longè alius fuit Romanus ille, qui à Plinio Marci prænomine indicatur, & cuius tanquam guloſi & uentri mancipati, inter Latinos celeberrimi meminerunt ſcriptores: aut alter à Græcis celebratus, & opſophagi nomine inſignitus, unoq́ luxu nobilitatus. Quorum hic poſterior à Græcis in Traiani imperatoris tempora reijcitur: & illi in Parthis agenti, ut refert Athenæus, cum multorum dierum itinere abeſſet à mari, oſtrea recentia miro ingenio ſeruata ſummiſiſſe traditur. Ille uerò prior Romanus opulentus, & uoluptuarius, eodem Athenæo ſcribente, Tiberij principatu ſua dilapidauit bona, tandemq́ uitam ueneno finiuit.

Apuleius. Quære inferiùs in L. Apuleio.

Archippus ſcriptor ueteris comœdię dedit fabulam ἰχθῦς, id eſt piſces, inſcriptam: non autem (ut quidam ineptè tradunt) de piſcium natura aliquid commentatus eſt.

Archytas. Lege infrà inter Opſartyticorum ſcriptores.

Ariſtotelis ζωϊκὸν ἢ περὶ ἰχθύων βιβλίον citans Athenæus, peculiarem ne aliquem eius librum, an hiſtoriæ animalium partem intelligat, dubitari poteſt. aliqua enim quæ citat his titulis, in libris de hiſtoria reperiuntur: aliqua non: ut librum aliquem Ariſtotelis ſiue genuinum, ſiue ψευδεπίγραφον intercidiſſe ſuſpicemur.

Benedictus Iouius Pauli frater, Larium lacum & eius piſces carmine nobilitauit.

Cæclus. Lege Cicilius.

Cælius Apicius. Vide ſuprà in Apicio.

Callimachus poëta Cyrenæus de piſcibus librum condidit, Suidas.

Carolus Figulus libellum ædidit de piſcibus Moſellanis ab Auſonio celebratis.

Cicilius (Κικίλιος) Argiuus poëta Halieutica compoſuit, Suidas. Apud Athenæum libro 1. legitur Cæclus, Καῖκλος. utrouis modo legas, à Cæcilio fortè detortum fuerit nomen.

Clearchi Solẽsis Peripatetici liber de Torpedine citatur ab Athenæo: & alibi de Aquatilibus simpliciter, περὶ τῶν ἐνύδρων, aliâs περὶ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ.

Crito. Vide inferiùs inter Opsartyticorum scriptores.

Con. Gesneri liber Progymnasmatum in Historiam Aquatilium, quo Publij Ouidij Nasonis Halieuticon poëmatium, & Aquatilium animantium Catalogum è Plinij libro 32. emendauit, & explicauit: & Germanica Anglicaq; omne genus aquatilium animantium nomina ordine alphabetico recensuit, &c. excusus est Tiguri apud Gesneros fratres.

Damostratus historicus Halieutica condidit libris XX. & de diuinatione ex aquatilibus, aliáque uaria conscripsit, Suid. Aelianus de Animalib. 13. 21. Demostrati libros Halieuticos citat.

Decius Ausonius Mosellam flumen cum suis piscibus decantauit.

Diocles, & Dionysius. Quære infrà inter Opsartyticorum scriptores.

Dorionis uolumen de piscibus non semel Athenæus citat.

Dubrauij cuiusdam de Piscinis librum manuscriptũ Vratislauiæ à quodam possideri audio.

Edoardi Vuottoni Angli Oxoniensis de Differentijs animalium libri X. impressi sunt Lutetiæ apud Vascosanum, anno 1552. in folio. in quibus etiamsi suarum Obseruationum quod ad historiam nihil adferat, neq; noui aliquid doceat: laude tamen & lectione dignũ est opus: quòd pleraq; ueterũ de Animalibus scripta ita digesserit ac inter se conciliârit, ut ab uno ferè authore profecta uideantur omnia, stylo satis æquabili & puro, scholijs etiam ac emendationibus in uarios authorum locos adiectis: & quòd priusquam ad explicandas singulorum naturas accedat, quę communia & in genere dici poterant, doctissimè exposuerit.

Ennius. Quære Q. Ennius.

Epæneti de Piscibus librum Athenæus libro 7. citat, & eundem librum alibi Opsartyticum nominat, ijsdem ex eo uerbis recitatis.

Epicharmus non quidem de piscibus aliquid, ut quidam putauit, sed inter alias comœdias unam titulo Γᾶ καὶ θάλασσα, id est Terra & mare, scripsit.

Epiphanij episcopi Cypri Græcum libellum, parui sanè precij, de animalium natura, Physiologi titulo manuscriptum habeo: in quo explicat animaliũ quorundam naturas, & eas ad animũ, mores, religionem accommodat. paucissima autem de aquatilibus insunt.

Erasistratus. Vide inferiùs inter Opsartyticorum authores.

Eudemus. Vide suprà ab initio huius Enumerationis, Apuleij uerba.

Euthydemi liber περὶ ταρίχων, hoc est, de Salsamentis seu salsis piscibus, ab Athenæo nominatur. *Vide etiam infrà de Opsartyticorum scriptoribus.*

Franciscus Massarius Venetus in nonũ Plinij librum, qui est de Aquatiliũ natura, castigationes & annotationes scripsit: quas Frobenij cuderunt Basileæ in 4. anno 1537.

Glaucus Locrus, infrà est inter Opsartyticorum scriptores.

Gregorius Mangolt, ciuis Tigurinus, de Piscibus, qui in lacu Podamico imprimis, & alijs ferè lacubus & fluuijs capiuntur, libellum Germanicè ædidit, typis publicatum Tiguri apud Andream Gesnerum.

Gulielmi Rondeletij libri de aquatilibus Lugduni impressi sunt in folio, anno 1554. De ijs in præfatione etiam diximus.

Hegesippus Opsartytica condidit. Vide paulò pòst in O.

Heraclidæ duo, ambo Syracusani. Vide Opsartytica.

Hicesius in libro περὶ ὕλης multa de nutrimento è piscibus, ab Athenæo citata, tradit.

Hieronymus Cardanus in Volumine de Varietate rerum, multa de Aquatilibus, ex Rondeletij & Bellonij libris, quæ de singulis sunt, ferè mutuatus, refert.

Hippolyti Saluiani medici Romani de Aquatilibus liber primus, Romę in ipsius ædibus impressus est, anno 1557. in folio magnæ chartæ, cum iconibus ære sculptis centum. Vide etiam suprà in Præfatione nostra.

Iulius Cæsar Scaliger in libris de Subtilitate rerum ad Hier. Cardanum, multa passim etiam de aquatilium natura prodit.

Kiranidæ cuiusdam obscuri authoris libros 4. de remedijs & miris effectibus ex animalium omni genere, & plantarum lapidumq;, uidi.

Leonides Byzantius scripsit de piscibus soluta oratione, Suidas.

Lucius Apuleius in Apologia 1. meminit se libros de Piscibus Græcè scripsisse, & alios Latinè. in quibus (inquit) animaduertes, cũ (alia) cognitu rara, tũ nomina etiã Romanis inusitata, & in hodiernũ, quod sciam, infecta, (*fortè indicta:*) ea tamen nomina labore meo & studio ita de Græcis prouenire, ut tamen Latina moneta percussa sint. Et mox conqueritur se reprehendi, quòd res paucissimis cognitas Græcè, Latinè, proprijs & elegantibus uocabulis conscribat. Et rursus, conscribere se de particulis omnium animalium, deq; situ earum, numero & causis.

Lycenen quẽdam de piscibus scripsisse Apuleius memorat, nomine (ut suspicor) deprauato. Lyceas quidem & Lycõ authorũ nomina sunt; quorũ hic de Pythagora scripsit, ille Aegyptiaca.

Marcus Antoninus Cæsar & philosophus, de piscibus nõnihil scripsit: cuius etiam quædam extant adhuc, Lilius Greg. Gyraldus. Ego nihil eius extare puto, præterquàm libros 12. περὶ τῶν καθ᾽ ἑαυτόν: (uel, ut Suidas citat, τοῦ ἰδίου βίου ἀγωγῆς ἐν βιβλίοις ιβ.) quos spero propediem ex patruelis mei officina in lucem prodituros. Ii & Romæ in Vaticana Biblioth. seruantur. Antonini Augusti Itinerarium, iam nescio an eiusdem authoris sit. Mihi quidem hũc tantum philosophum de piscibus commentari uoluisse, uix fit uerisimile.

Mithæcus, aliâs Mythæcus per y. Vide mox inter Opsartyticorum scriptores.

Nicolai Marescalci Thurĳ LL. ac Canonum doctoris Historia Aquatilium, impressa est Rostochĳ in ædibus ipsius, anno 1520. in folio, cum picturis, sed fictis & absurdis, ĳsdem aut simillimis, quales in libris Bartolemęi Anglici & huius farinæ scriptorum de rerum natura habentur. Sunt autem collectanea tantùm ex authoribus ordine alphabeti congesta: proprium nihil, neque obseruatio ulla, neque nomen Germanicum ullum: quod hercle miror, cum de longinquis nauigationibus suis per maria glorietur. Promittit & Zoographiam, & theriωn historiam, & ornithographiam, quæ ipsum præstitisse non puto.

Numenius Heracleota poëma halieuticum, siue de piscibus, condidit, Suidas. Versus eius sæpe ab Athenæo recitantur.

Olympius Nemesianus carmine scripsit de piscibus, Gyraldus.

Oppiani Halieutica innominatus quidam Græcus Scholĳs explicauit, quæ ad uerborum cognitionem aliquid fortè fecerint: ad res uerò cognoscendas nihil aut minimum. memini enim in manuscriptis illis (cum incidissem, in generosi uiri Io. Iacobi Fuggeri Bibliotheca Augustæ) multa absque fructu legisse. Vtiliores mihi in eadem Io. Brodæi Galli annotationes uidentur, quas manuscriptas Io. Oporinus nobis ostendit unà cũ Annotationibus in Cynegetica: breui (ut spero) excusurus: quanquam & ea magis philologica sunt, quàm rerum notitiam illustrant. Cynegetica, id est libros 4. de Venatione Oppiani, Io. Bodinus Andegauensis erudito carmine Latino interpretatus est, & Commentarium uarium ac multiplicem adiecit: quę Vascosanus excudit Lutetiæ, anno 1555. in 4. Ego manuscriptũ libellum Græcũ authoris incerti, ueluti Paraphrasin in Oppiani Halieutica habeo: in quo tamen parum utile reperio, nisi hoc fortè uerum est, quod scribit pisciculum ceti ducem, mustelam esse.

Opsartyticos libros ferè nominant Græci, qui de opsonĳs & condimentis agunt, imprimis uerò piscibus, qui per excellentiam ὄψα dicuntur. unde & Epæneti librum eundem modò opsartyticum, modò περὶ ἰχθύων nominat Athenæus. Idem libro 12. Primi (inquit) Lydĳ dicuntur inuenisse caryccam, (*quod ferculi genus preciosi est, è sanguine & uarijs condimentis: Vide Varinum:*) cuius apparatum Opsartyticorum authores docent: ut Glaucus Locrus, Mithæcus, Dionysius, Heraclidæ duo genere Syracusani, Agis, Epænetus, Hegesippus, Erasistratus, Euthydemus, Crito, Stephanus, Archytas, Acestius, Acesias, Diocles, & Philistion.

Pancrates Arcas in libro inscripto ἔργα θαλάσσια: id est, Opera marina, multa de piscibus prodidit carmine, Suidas & Athenæus. apud hunc quidem libro primo, non rectè Pancratius scribitur.

Paulus Iouius Nouocomensis, ex medico episcopus Nucerinus, primus (opinor) nostro seculo piscium historiam illustrare cœpit: quod liber eius de Romanis piscibus publicatus Romæ primùm anno 1524. testatur.

Petri Bellonĳ Cenomani de Aquatilibus libri duo cum eiconibus, æditi sunt Parisĳs anno 1553. in 8. apud Carolum Stephanum. Et eiusdem liber Gallicus de piscibus marinis peregrinis, deq; Delphino, ibidem impressus apud Chauderium in 4. anno 1551. Plura diximus suprà in præfatione.

Petrus Gillius Gallus, primus, opinor, post Paulum Iouium nostro tempore, piscium historiam excoluit, libello De Gallicis & Latinis nominibus piscium Massiliensium ædito: & Aeliani de animalibus libris magna ex parte translatis, & accessionibus auctis: quos Sebastianus Gryphius excudit Lugduni in 4.

Philistion. Quære superiùs inter Opsartyticorum scriptores.

Posidonius Corinthius carmina de piscibus ædidit, Suidas.

Pub. Ouidius Sulmonen. Vide suprà in Con. Gesnero.

Q. Ennius Phagetica composuit, ut testis est L. Apuleius: quo libro quæ esui & gulæ magis celebrata essent, quoq; loco (præstarent quæq;) carmine complexus erat, ut apud Græcos Archestratus, Gyraldus. Apuleius aliquot inde carmina recitat, Apologia 1.

Seleucus Emisenus grammaticus uersu libros 4. Aspalieuticorum, seu de piscatione, condidit, Suidas. Cæterùm Seleucus Tarsensis de piscibus soluta oratione scripsit, ut idem Suidas in Cilicio meminit, & Athenæus.

Sophronis Comici poetæ ἁλιεύς, id est Piscator, fabula ab Athenæo citatur.

Speusippus in libro Similium, piscium etiam similes inter se formas exposuit: unde aliqua memorat Athenæus.

Stepha-

Stephanus. Vide suprà inter Opsartyticorum scriptores.

Theophrastus Lesbius scripsit de piscibus prosa, Gyraldus. Vide suprà ab initio huius Enumerationis ex Apuleio: qui tamen non de Lesbio, sed Eresio Theophrasto, id est nostro, cuius de Stirpibus aliiq́ libri extant, sentire uidetur. Nostri quidem Theophrasti inter cætera libellus etiã De piscibus inscriptus habetur: in quo is aliud nihil, quàm de illis primùm aquatilibus inquirit, quæ in terram egrediuntur & aërem uidentur haurire: deinde de piscibus fossilibus: quã partem posteriorem nos in huius Voluminis nostri F. elemento interpretati sumus.

Xenocratis quædam extant de alimento ex aquatilibus, περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς: quę quidem Græcè scripta cum nobis uir quidam doctus in Gallia promisisset, nõ præstitit. Video ea à Vuottono passim in suos de animalibus libros translata, unde & Bellonius & ego mutuati sumus. sed Vuottoni translatio sæpe mihi non satisfacit: ut neque Io. Baptistæ Rasarij apud Oribasium. nã hic libro 2. Collectorum medicinalium ad imperatorem Iulianum, cap. 58. Xenocratis uerba recitat. Vuottonus quidem multa aliter quàm Rasarius transtulit, &c. ut omnino codex Græcus desiderandus sit. Idem hic Xenocrates uidetur, cuius testimonio tanquam medici sæpe utitur Plinius lib. 21. 22. & pluribus deinceps. Galenus etiam libri decimi de simplicibus medicamentis cap. 4. è Xenocratis libro 1. de remedijs ex animalibus (περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ζώων ὠφελείας) uerba quædam recitat.

CLARORVM VIRORVM, DEQVE NOBIS IN HOC OPERE bene meritorum, qui nostros conatus benignè iuuerunt, plerîq; uel ab initijs præcedentium librorum Historiæ animalium, uel in hoc ipso opere suis locis passim nominantur. nunc quidem præcipuè nomina in mentem ueniunt hæc.

Achilles Pyrminius Gasserus Lindauiensis, Augustanæ Reip. medicus præstantissimus.

Adamus à Bodenstein, medicus Basileæ egregius, & uariarum rerum cognitione clarus.

Adrianus Marsilius à Dongen, pharmacopœus Vlmæ celeberrimus.

Antonius Schneebergerus Tigurinus, medicus Cracouiæ pereruditus.

Cornelius Sittardus felicis memoriæ, medicus ante paucos annos Norimbergæ excellentissimus: qui tamen pro plurimis illis quæ contulit, à Gysberto Horstio medico Romæ nuper (ut audio) defuncto, accepisse se omnia confessus, in illum potiùs quàm sese omnem honoris gratiam conferri uoluit.

Cosmas Holzachius Basiliensis, medicus Scaphusiæ primarius.

Georgius Fabricius poeta illustris apud Hermunduros seu Misenos.

Geryon Seilerus Augustanæ Reipub. summus medicus; & eiusdem filius Raphaël I. C. & Comes Palatinus.

Guilielmus Turnerus Anglus, medicus Vueissenburgi eximius.

Hieronymus Frobenius, typographus Basileę clarissimus: & de omnibus bonis literis quàm optimè meritus.

Hieronymus Cardanus medicus & philosophus absolutissimus.

Hieronymus Massarius Vicentinus, medicus & professor Argentinæ præclarus.

Huldrichus Hugualdus Durgeus, in Basiliensi gymnasio philosophiæ de moribus interpres doctissimus.

Io. Caius Anglus, medicus Londini clarissimus.

Io. Fauconerus Anglus, medicus & theologus excellens.

Io. Hospinianus Steinanus, Organi philosophiæ doctor Basileæ disertissimus.

Io. Kentmanus, medicus nobilissimus apud Misenos.

Io. Parkhurstus Anglus, theologus & poëta elegantissimus.

Io. Ribittus, sacrarum literarum professor fidelissimus Lausannæ.

Io. Thanmyllerus iunior, chirurgus Reip. Augustanæ peritissimus.

Iulius Alexandrinus, Ferdinandi imperatoris Augusti medicus illustris.

Nicolaus Speicher pharmacopola Argentinæ solertissimus.

Petrus Bellonius, medicus Lutetię, uario rerum usu & experientia clarus.

Petrus Stuibius affinis meus, in ditione Tigurina Verbi minister & diaconus uigilantiss.

Sebastianus Buotz Argentinensis medicus ornatissimus.

Stephanus Lauræus Amorfortius, Ferdinandi Imperatoris Augusti medicus, doctrina & experientia summus.

Theodorus Beza, uir nobilis, & in Lausannensi gymnasio sacrarum literarum interpres pereruditus.

EX PSALMO CIII. SECVNDVM VVLGAREM DIVISIONEM: NAM SECVNDVM HEBRAEOS EST CIIII. qui Dei O. M. laudes ex uarijs operibus eius, huius Vniuersi partibus, earumq; affectibus: item ex animalibus, atq; conditis omnibus prædicat.

QVAM plurima sunt opera tua Domine: quæ tu omnia sapientissimè condidisti: ita ut plena sit terra possessionibus tuis. Immensi maris litora quantum inter se distant? Hoc natantium & reptilium innumeras continet tum maximas tum minimas animãtes. Per mare transeunt naues, & cete ac beluæ marinæ, quæ ut in eo luderent creauisti. Hæc omnia te suspiciunt, & ut tempestiuè à te alantur, expectant. Te dante colligunt: te aperiente manum tuam, satiantur bonis. Cùm uerò auertis faciem tuam, perturbantur: cum colligis spiritum eorum, deficiunt, & in puluerem suum reuertuntur.

EX EODEM PSALMO, INTERPRETE APOLLINARI Laodicensi, qui LXX. interpretum translationem sequutus est.

Ὡς σέθεν ἀμφιβόωντα μάκαρ μεγαλίζεται ἔργα.
Πάνθ' ἅμα θεσπεσίῃ σοφίῃ τεκτήναο ποιμήν.
Χθὼν ἰσόρῃ βέβριθεν ἀμετρήτων σέθεν ἔργων,
Κῦτος ἀπειρεσίης τε καὶ εὐρυχόροιο θαλάσσης.
Ἆ πόσα τοι βρεμέθοντος ἐγείρεται ἑρπετὰ πόντου:
Ζῶά κε θηήσαιο μεμιγμένα μείζονα τυτθοῖς.
Ἔνθα πολυκλήϊσιν ὁδὸς νήεσσιν ἐτύχθη.
Ἔνθα δράκων, ὃν πρὶν τεκτήναο παίγνιον εἶναι.
Εἰς δέ σε πάντα βλέπει δόμεναι φίλον εἶδαρ ἑκάστῳ,
Πᾶς δ' ἄρα δωτίνην ἀγαθὴν ἐκ σεῖο κομίσσοι.
Πάντα λίην γάνυται παλάμας ὅτε σεῖο πετάσσεις:
Καὶ κλόνος αἰνὸς ἔχει, ὅτε σὴν στρέψειας ὀπωπήν:
Θυμὸν ἀπαινυμένοιο σέθεν θνήσκουσι δαμέντες,
Καὶ προτέρην φθινύθουσιν ἄφαρ ποτὶ μητέρα γαῖαν.

EADEM HEBRAICE.

מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ : זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם שָׁם רֶמֶשׂ וְאֵין
מִסְפָּר חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדֹלוֹת : שָׁם אֳנִיּוֹת יְהַלֵּכוּן לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ : כֻּלָּם אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּן לָתֵת
אָכְלָם בְּעִתּוֹ : תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֹטוּן תִּפְתַּח יָדְךָ יִשְׂבְּעוּן טוֹב : תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן תֹּסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וְאֶל
עֲפָרָם יְשׁוּבוּן :

EX SIBYLLINIS CARMINIBVS, QVAE THEOPHILVS lib. 2. Contra gentes recitat, nam in cæteris Sibyllinorum oraculorum libris nuper publicatis, ea nunc non reperio.

Ἔστι θεὸς μόνος εἷς, πανυπέρτατος: ὃς πεποίηκεν
Οὐρανὸν, ἠέλιόν τε, καὶ ἀστέρας, ἠδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε, καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου,
Οὔρεά θ' ὑψήεντα, κ' ἀέναα χεύματα πηγῶν:
Τῶν τ' ἐνύδρων γεννήσιν ἀνήριθμον πολὺ πλῆθος.
Ἑρπετά τε γαίης κινούμενα * ψυχοτροφεῖ τε,
Ποικίλα τε πτηνῶν λιγυροθρόα, τραυλίζοντα,
Ξουθά, * λιγυροπτερόφωνα, ταράσσοντ' ἀέρα ταρσοῖς.
Ἐν δὲ νάπαις ὀρέων ἀγρίαν γένναν θέτο θηρῶν.
Ἡμῖν τε κτήνη ὑπέταξεν πάντα βροτοῖσι.
Πάντων δ' ἡγητῆρα κατέστησεν θεότευκτον.
Ἀνδρὶ δ' ὑπέταξεν παμποίκιλα, κ' οὐ καταληπτά.
Τίς γὰρ σὰρξ δύναται θνητῶν γνῶναι τάδ' ἅπαντα;
Ἀλλ' αὐτὸς μόνος οἶδεν ὁ ποιήσας τάδ' ἀπ' ἀρχῆς,
Ἄφθαρτος κτίστης, αἰώνιος, αἰθέρα ναίων.

IOANNES PARKHVRSTVS ANGLVS, AD LECTOREM.

SI cupis omne genus pisces cognoscere Lector,
Quos pater Oceanus nouit, & uda Thetis:
Quosq; sub imperio Proteus, madidusq; Palæmon,
Naiades, & Glaucus, Nereidesq; tenent:
Non opus est leuibus cymbis, non puppibus altis,
Nec metuenda trucis cæca pericla maris.
Tutus at in terra, sicco pede, nomina, formas,
Ingenia & vires, hîc didicisse potes.
Scilicet hæc isto sunt scripta volumine cuncta,
Quod tibi Gesneri sedula cura dedit.
Hîc depinguntur Xiphias, Balæna, Acipenser,
Sepia, Scombrus, Elops, Polypus, Vmbra, Lupus:
Bos, Thynnus, Congrus, Melanurus, Rhombus, Asellus,
Chrysophrys, Sparulus, Mormylus, Orphus, Acus:
Delphinus, Scarus, Hippurus, Box, Tænia, Mullus,
Salmo, Trutta, Pagrus, Lucius, Orca, Lepus:
Coccyx, Lolligo, Canis, Astacus, Ostrea, Pecten,
Purpura, Sarda, Leo, Channa, Patella, Draco.
Deniq; quod mirum tibi possit iure videri,
Hîc Monachos pisces, Pontificesq; leges.
Quisquis non videt immensos huic esse labores
Impensos operi, næ videt ille nihil.
Pro meritis Gesnere tuis, meritas tibi grates
Doctorum nunquam turba referre potest.
Attamen ille potest, & vult, qui solus Olympum
Condidit, & pisces, Oceanumq; simul.

EIVSDEM ALIVD.

Oceanum totum te lustrauisse putato,
Si lustres oculis hæc modò scripta tuis.

ALIVD.

Si conuenirent in locum
Vnum Solinus, Plinius,
Stagireus, Oppianus, &
Naso poeta nobilis,
Vuottonus, & Bellonius,
Doctusq; Rondeletius,
Et Saluianus Italus,
Cum cæteris, qui piscium
Pinxere uires, nomina:
Quid dicerent? Hoc dicerent.
Quis est, quis est Gesnerus hic,
Huiusce Phœnix temporis?
Qui nos tot anteit passibus.

PHILOLOGVS QVIDAM.

QVAE mutæ fuerant pecudes, genus omne natantum,
Nunc opera Gesnere tua uocale per ora
Doctorum volitans loquitur, semperq; loquetur.
Tam longè lateq; sonans, chartacea quanuis,
Undique gurgitibus reboat tua buccina ab imis:
Non arguta minùs, quàm quæ Tritonia quondam
Aere ciet, quæcunque mari spirantq; natantq;.
Tu maior Tritone moues non hæc modò: sed quæ
Fixa vado aut saxis hærentq; iacentq; per vndas,
Se quoq; vim sentire tuam commota fatentur.
Orphea sic olim sylvæ, sic saxa sequuta.
Tu lucem Oceano demittis: & omnia mira
Detegis, illustras quæ cælat abyssus aquai.
Nempe quod est oculis in terra & in aëre Phœbus,
Ingenijs per aquas hoc tu Gesnere uidèris.
Tu velut alter Adam, ponis noua nomina rebus,
Et maiori etiam reuocas antiqua labore.
Nomina tu rebus reddis sua, res Naturæ,
Naturamq; Deo, qui primus & vltimus author,
Optimus atque idem est, & maximus: ut nihil illi
Conferri liceat quauis ratione: sed hilum
Maxima quæq; licet pariter coniuncta nec unum
Constituant. nihil Oceanus, nihil omnis aquæ vis
Cum monstris cetisq; suis, quæ ingentia per se
Si spectes, fuerant: vel tota hæc machina mundi,
Si Dominum spectes, nihil est. ille omnia solus:
Illi vni & soli laudes hymnosq; canamus.
Et pisces pecudesq; obliti, sponte relictis
Istis Naturæ gradibus, iam viuere Christo
Discamus, ne semper humi pueriq; moremur.

ENVME.

ENUMERATIO AQUATILIUM ANIMANTIUM, EO ORDINE, QUO IN HOC VOLUMINE DEscribuntur. Numerus adiectus paginam designat.

Nominantur in hac enumeratione ea tantùm, quorum historiæ aut descriptiones nõ omnino breues ponuntur: ut quæ à Rondeletio, uel Bellonio, uel Corollarijs nostris describuntur, omnia. Omittuntur autem ea, quorum paucissimis mentio fit, uocabula tantùm interpretandi, ut fit in Lexicis, uel aliò remittendi gratia, &c. Literæ a. b. *adscriptæ sunt, ubi Genus aliquod proponitur, cuius species plures nominantur, ab* a. *usque ad* b.

Phryganium

INDICES ALPHABETICI,

QVI AQVATILIVM HORVM LIBRORVM NOMINA IN DIVERSIS LINGVIS CONTINENT, HEBRAICA, Græca, Latina, Italica, Gallica, Hispanica, Germanica, Anglica, Hungarica, Polonica, Turcica, Arabica.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

SI INDEX te ad aliquod folium remittat, uide diligenter, an in sequentibus etiam folijs, de eadē re quam inquiris aliquid tractetur. primam enim ferè paginam tantum annotauimus. potest item fieri, ut in Indice pauculis literis mutatis una eademq; uox sæpe repetita sit, sed nullum ibi est periculum. In linguis peregrinis non facile uidere potuimus differentiam. Quædam ex uarijs linguis ad terminationes Latinæ deflexa, in Latino Indice inuenies.

HEBRAICA.

GRAECA QVAEdam quæ in hoc Indice non annotauimus, in Latino reperies. *Græca aliquot uulgaria & noua his ueteribus adiunximus.*

Index.

σάλπης

FINIS.

LATINA VOCABVLA, QVIBVS ETIAM BARBARA QVAEDAM, QVAE AB ILLIS VIX DISCERNI POSSUNT, ADIUNXIMUS.

Non autem curiosè omnes uoces annotauimus. Nam quia totum opus alphabetico ordine conscriptum est, si quid in hoc Indice non occurret, in operis alphabeto inquires.

dre-

Index.

turtur

Index.

ſorrat

A N G L I C A
& Scotica, quorum multa Germanicis cognata & affinia sunt.

barbel

Index.

Ad Lectorem.

Bohemica quidem, Polonica & Illyrica, dialecti ſunt unius linguæ: à quibus Turcica differt: & rurſus ab his omnibus Hungarica. Sed ut amicus quidam noſter hæc collegerat, ita reliquimus.

ARABICA, & Barbara quædam plura in alphabeto ipſius operis reperies.

FINIS.

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM LIBER IIII. QVI EST DE AQVATILIBVS.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA AB A LITERA INCIPIVNT.

ABARMON (uox corrupta, ut uidetur) uel Abremon, piscis est fœcundissimus: sed oua nisi uentre ad arenam asperam & salsam confricato non emittit. in arena autem prolem complet & educat, Albertus & author de nat. rerum Aristotelem citantes. Cum mare tempestatibus agitatur, sobolem suam uentre (utero) recipit: & posteà rursus emittit, Iorath. Videtur autem canum seu galeorum generis hic piscis esse.

ABLENNES, uide in Acu.

ABRAMIS uel Abramis fluuialis Bellonio uidetur is piscis quem Itali scardulam, Galli & Germani ferè bresmam uel bramam appellant, ein Brachsme, sola nimirum nominis affinitate inductus. Atqui Oppianus (inquit Rondeletius) & Athenæus, qui abramidis meminerunt, thrissis semper coniunxerunt, ut suspicari necesse sit abramides thrissis similes esse, uel eiusdem generis, atque marinas, quæ statis temporibus fluuios subeant, quæ de brama dici nō possunt. ¶ Ἀβραμίδες conferctæ nunc petras, nunc pelagus, nunc littora sequuntur, Oppianus lib. 1. Halieut. ubi primæ uocali aspiratur. χαλκίδες αὖ θρίσσαί τε, καὶ ἁβραμίδες φορέονται Ἀθρόαι. Grammatici α ante β leuigari aiunt: sed excipiunt quæ β cum ρ implicitum habent, ut ἁβρὸς, ἁβρότονον. Ἄβραμις (cum acuto in prima, malim in ultima) Athenæo inter Nili pisces numeratur.

ABRYTI sunt de genere echinorum marinorum.

ACALEPHE Latinis urtica est.

DE ACARNANE.

RONDELETIVS.

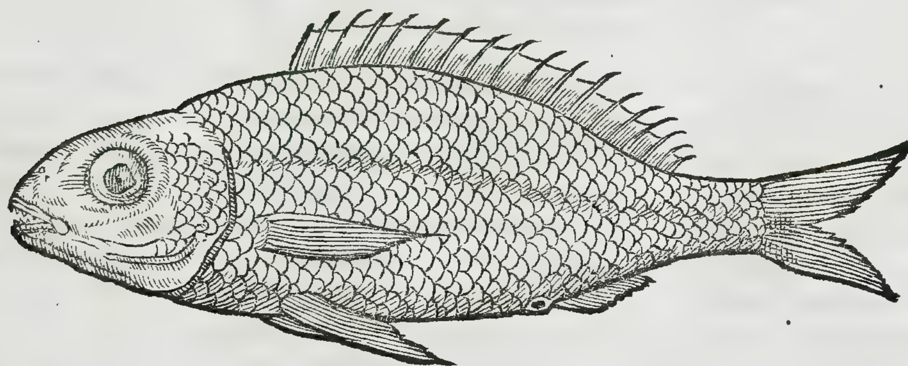

A PISCEM quem hic exhibemus, nec in Prouincia, nec in Gallia Narbonensi, nec in Hispania uidere potuimus, sed Romæ tantùm, ubi inter erythrinos & pro erythrino uenditur, eodemque nomine (scilicet phragolino) nuncupatur. Idem est fortasse qui albores etiam dicitur Venetijs, quòd albus sit. Ἀκαρνὰν dicitur ab Athenæo lib. 8. alibi ἄχαρνος: ab Aristotele lib. 32. cap. 11. ἄχαρνας: & ἀχάρνα genus piscis apud Phauorinum. Acarne legitur in uulgaribus Plinij codicibus, in catalogo piscium. Appellationes alias aut uulgares aut Latinas non comperi.

B Dicimus igitur acarnanem esse piscem marinum, pagri uel erythrini forma, colore candido, squamis argenteis, ore mediocri, tenuibus dentibus, rostro aquilino pagri modo, spatio quod inter oculos est compresso, oculis magnis pro corporis ratione aureisque: pinnis candidis. ad primarum radicem macula est ex nigro rubescens, caudæ extrema rubescunt, linea recta à branchijs ad caudam protensa, partibus internis à phagro non differt, eique & erythrino adeò similis est, ut pro eis uendatur, ut dictum est, horumque trium nomina confundantur Romæ, omnes enim hi phragolini dicuntur.

F Athenæus lib. 8. ὁ καλούμενος ἀκαρνὰν γλυκύς ἐστι, καὶ παχύσφωρ; τρόφιμος δὲ, καὶ εὐέκκριτος. Qui

acarnan dicitur, dulcis est, & subastringens, satis alit, & facilè excernitur. Eadem sanè sum expertus, carneq́ esse candidissima, media substantia, facilè concoqui & distribui, bonũ succũ gignere.

Aestate & hyeme capitur.

B A Quid potissimùm in animum inducat meum, ut piscem quem repræsentamus acarnanem esse credam, bona equidem fide dicam, ei qui alia uel meliora inuenerit, magnam habiturus gratiã. *Lib. 7.* Hicesius apud Athenæũ pisces aliquot eiusdem generis enumerat, ut cap. de phagro citauimus, phagrum, chromin, anthiam, acarnanes, orphum, synodontas, & synagrides. At pagrum & erythrinum non esse eum quem hîc depingimus, color rufus satis probat. hic enim candidus est, illi rufi. Synagris et si alba aliquando dicatur, maculis tamẽ rubeis conspersa est, similiter & synodon: quare hac maximè nota, & dentibus ab hoc nostro seiunguntur. Nec orphus esse potest: nam ut paulò pòst ostendemus, ruber est, hic noster albus. Superest ut uel anthias sit, uel chromis, sed hos suis locis ab acarnane certis notis discernemus.

C Acharnam scribit Aristoteles æstate laborare atque extenuari, quod etiam in hoc nostro pisce uerum esse comperies. *Lib. 8. de hist. anim. cap. 9.*

COROLLARIVM.

F Notandum, à Diphilo quidem apud Athenæum, acarnanem piscem τρόφιμον καὶ εὐέκκριτον dici, si rectè scribitur: contrà uerò ab Hicesio, tum hunc, tum phagrum, chromin, & alios eis similes, dulces & subastringentes, satisq́ alere, & pro ratione etiam δυσεκκρίτους esse, hoc est difficulter excerni, quæ lectio magis placet. nam & quæ astringunt, & quæ multum alunt, ægriùs cõtrarijs aut minus id efficientibus excernũtur. Plus autem alunt (inquit idem Hicesius) qui magis carnosi ex eis magisq́ terreni, & minus pingues fuerint.

A A Callia poëta ἄχαρνος cognominatur Αἰνιεύς, à loco circa quem abundat.

¶ Archanus piscis capitones cum adoleuerunt præcipuè corripit, Aristot. de hist. anim. 8. 3. ubi Græcus codex noster ἀράχνος habet, Gaza ἀρχάνος legit. Archanas (codex noster habet ἀχάνας sine ρ.) æstate laborat, eoq́ tempore extenuatur, Aristot. ibid. cap. 19. ¶ Quærendum an anacharsis quoq́ & acherla eiusdem piscis nomina sint apud Hesychium.

ACCIPITER piscis, uide in Miluo.

ACEANES, Ἀκεανὲς, pisces, Ampraciotæ, Varinus.

ACERINAM Plinij medici recentiorum cernuam esse putat Bellonius: sed id fortè ab atherina potiùs corruptum est.

ACHARNA uel Acharnus, uide Acarnan.

ACHERLA, Ἀχέρλα, piscis quidam, Hesychius. idem fortè qui Acarnan.

DE ACIPENSERE.

RONDELETIVS.

A ANTEQVAM quid de acipensere statuendum nobis esse uideatur exponamus, operæpretium est docere ueterum & optimorum autorum testimonijs acipenserem ab elope, & anthiam differre. Acipensere quidem cum nullus alius apud Romanos celebrior unquam piscis fuerit, tamen quis is sit hodie ambigitur: hac maximè de causa, quòd elopem eundem esse & acipenserem existimarunt permulti, qui cùm quæ elopi à ueteribus tribuuntur, uix ulli è piscibus nostris competere uiderent, acipensere nos hodie carere, perinde ac si omnino è medio sublatus esset, uel in rerũ natura amplius non existeret, multis persuaserunt, ac proinde quis fuerit elops uel acipenser apud ueteres nos penitus ignorare. *Acipenserẽ & elopem eũdem esse nonnullis uideri.* Acipenserem igitur & elopem eundem esse piscem non recentiores solùm, sed etiam ueteres quidam opinati sunt. *Libro 7.* Athenæus, Appion grammaticus in lib. de Apicij delitijs, piscem qui elops nominatur, acipenserem esse scripsit. *Lib. 9. cap. 17.* Plinius, apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, unus omnium squamis ad os uersis contra aquam nando meat, nullo nunc in honore est, quod quidem miror, cùm sit rarus inuentu. Quidam eum elopem uocant. Gaza quoq́ ἔλοπα Aristotelis acipenserem uertit. Ex his eundem esse (ueterũ nonnullis creditum) elopem & acipenserem liquidò constat. *Acipenserẽ & elopem diuersos esse.* Quibus duo alia testimonia opponimus, Ouidij nimirũ & eiusdem Plinij: ille enim in fragmento operis de piscibus diuersis in locis acipenseris & elopis meminit:

Et preciosus elops nostris incognitus undis. Et circa finem:

Tuq́ peregrinis acipenser nobilis undis.

Lib. 32. cap. 11. At ne uideatur Ouidius eundem piscem diuersis nominibus appellasse, audi Plinium citantẽ priorem locum: Elopem quoq́ dicit esse nostris incognitũ undis, ex quo apparet falli eos qui eundem acipenserem existimauerunt. Elopi sanè palmam saporis inter pisces multi dedere. Minimè autem uerisimile est Ouidio, qui in optimatum & principum domibus plurimus fuerat, acipenserem diuitum tantùm mensis dignum habitum, ignotũ fuisse. *Lib. 8. cap. 16.* Ouidio assentitur Columella, qui de elope hæc scripsit: Fretorum differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiant, non enim omni mari omnes esse, ut elops qui profundo Pamphylio, nec alio pascitur. *Lib. 11. cap. 21.* Idem Aelianus tradidit in mari Pamphylio solùm, nec nisi rarò & uix capi. Varro tamen elopem Rhodium etiã fuisse

fuisse scripsit in Satyra περὶ ἐδεσμάτων inscripta citante Aul. Gellio. Quòd uerò anthias ab eodem elope differat, docet ex Dorione Athenæus. Cùm enim dixisset, τὸν δὲ ἀνθίαν τινὲς καὶ κάλλιχθυν καλοῦσιν, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα: aliquantò pòst subdit, Δωρίων δὲ ἐν τῷ περὶ ἰχθύων διαφορὰν φησὶν ἀνθίαν καὶ κάλλιχθυν, ἔτι δὲ καὶ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα. Quare non sine ueterum autoritate ab acipensere & anthia elopem secernimus. Dicam quod maius est, elopes etiam communi nomine pisces omnes dici, quòd uoce careant. Athenæus: Dic mihi ô Thessale luctator Myrtile, cur pisces à Poëtis elopes uocantur? Et ille: Videlicet quia uoce carẽt. uolunt enim secundum analogiam illopas dici, quòd uoce priuati sint: nam ἴλλεσθαι significat εἴργεσθαι, id est, prohiberi, & ὄψ uox est. Idem Phauorinus: ἔλλοπες, ἐλλείποντες τῆς ὀπὸς, τουτέστιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι. Ellopes dicũtur quia uoce destituti sunt. Alij ἔλοπας squamosos pisces intelligunt παρὰ τὸ ἐν λεπίσιν εἶναι. Et apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piscari. Acipenser igitur Latinum nomen est, teste Athenæo simplici c scribendum duabus primis syllabis breuibus, ut ex Lucilij uersibus liquet, quos Cicero citat lib. 2. de finib.

Lib. 7. cap. 16. Anthiam etiam ab elope differre. Ἔλλοπες dici omnes pisces, aut saltem squamosos. Lib. 7. Acipenser per c simplex.

O Publi, ô gurges, Geloni es homo miser, inquit,
Cœnasti in uita nunquam bene cùm omnia in isto
Consumis, squilla, atq; acipensere cum decumano. Et Martialis:
Ad palatinas acipensera† mittito mensas:
Ambrosias ornent munera rara dapes.

† al. acipensem

Ex his apparet Grammaticorum quorundam error, qui autore Sipontino acipenserem ab accipiendo dictum putant, quòd frequenter accipiatur: nam & rarus est piscis, & nomen duplici c scribendum foret. Quis uerò sit is piscis, ex nullo ueterum meliùs quàm ex Athenæo discere licet. Is cùm de galeis ex Aristotele locutus fuisset, postremò de galeo uario, & uulpe, subiungit: Archestratus qui Sardanapali uitam uixit, de galeo Rhodio scribẽs eundem esse opinatur, cum eo qui apud Romanos cum tibijs & coronis in cœnis circumferebatur, coronatis etiam ijs qui gestarent, uocatq; acipenserem. †sed hic quidem paruus, & porrectiore rostro est, & figura triangulari magis quàm illi, (μᾶλλον ἐκείνων. malim ἐκείνου, ἤγουν τοῦ ἐν ῥόδῳ γαλεοῦ: id est, magis quàm ille, nempe galeus Rhodius.) Horum uilissimus & minimus nõ minoris uenit quàm mille nummis Atticis (Ἀττικῶν χιλίων.) Partim ex ijs, partim ex alijs quæ mox dicentur, colligo piscem eum marinũ, qui à nostris sturio dicit̃, à Gallis estourgeon, à Burdegalensibus creac, ab Italis porcelleto acipenserẽ esse. Nam cum galei, ut uulpes, rostro sint oblongo, huic multò magis prominet rostrum, ut meritò uulpe galeo μακρορυγχότερος dicatur. Huic notę accedit alia certa admodum & euidens, nimirum corporis totius figura triangularis. Centrina quidem corpore est triangulari, sed rostro non porrecto, estq; piscis planè ignobilis & insuauis. Galei cæteri rotundo sunt corpore, sed sturio uentre est plano, latera ob ossa utrinq; posita angulos duos, dorsum inter hæc eminens tertium angulum, constituũt. Adde quòd cartilagineus est piscis, quam ob causam Athenæus cum cæteris cartilagineis coniunxit. Quòd si quis aliquẽ ex cartilagineis proferre possit, cui hæc acipenseris figura magis conueniat quàm sturioni, libenter in eius opinionem discedam. Veruntamen duo sunt quæ sententiæ nostræ repugnare uidentur. Vnum quod acipenserem Athenæus paruum esse dicat, cum sturiones nostri sæpe ad cetacei piscis magnitudinem accrescãt. At de sturione marino uerba facit, qui ferè cubiti magnitudinem non excedens cum uulpe galeo collatus rectè paruus dicitur, in aquis uerò dulcibus saginatus longè grandior fit. Olim Romam aduehebantur marini, quod etiam hodie fit, uidiq; illic paruos tantùm sturiones, quales etiam nostri sunt qui in mari capiuntur. Ciceronis de eodem pisce hæc uerba sunt in dialogo de fato, citante Macrobio. Quum esset apud se ad Linternum Scipio, unaq; Pontius, allatus est fortè Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur, sed est piscis, ut ferunt, imprimis nobilis. cum autem Scipio unum & alterum ex ijs qui eum salutatum uenerant inuitasset, pluresq; etiam inuitaturus uideretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, uide quid agas, acipenser iste paucorum hominum est. Hæc postrema Pontij uerba, & ad piscis paruitatem, & ad conuiuarum dignitatem referri possunt, perinde ac si dicat, piscem minorem esse, quàm ut tot conuiuis satisfacere possit, uel præstantiorem & delicatiorem quàm ut quibuslibet conuiuis apponi debeat. Alterum quòd sententiæ nostræ reclamat, ex Plinio & Nigidio sumitur: Acipenser inquit Plinius, unus omnium squamis ad os uersis contra aquam nando meat. Et Macrobius: Quod ait Plinius de acipenseris squamis, id uerum esse maximus rerum naturalium indagator Nigidius Figulus ostendit, in cuius libro de animalibus quarto ita positum est: cur alij pisces squama secunda, acipenser aduersa sit? Quibus respondemus de acipensere hæc dicta esse ab ijs, qui eundem esse cum elope crediderunt, ut quod elopi conueniret, id acipenseri tribuerint. Præterea contra aquam nando meare non est †elopi proprium, sed cum alijs omnibus commune; pisces enim modò secunda, modò aduersa, modò obliqua, modò transuersa aqua natant, prout impetu uel prædæ auiditate feruntur. Proprium quidem elopi fuerit squamas ad os uersas habere. At si squamas ad os uersas habet, quomodo peculiare illi est contra aquam nare? Etenim huiusmodi squamarum positus subeunte leuanteq; eas aqua, magno ad natationem impedimento fore mihi uidetur. Postremò ex Athenæo perspicuum est acipenserem non esse ex squamosis, sed ex cartilagineis piscibus, qui omnes squamis carent: nam galeis eum coniunxit Athenæus, & Archestratus Rhodium galeum esse existi-

Idẽ descriptus ex Athenæo. †Græci codices nostri bis habent ἀκκιπήνσηρα per κ duplex. A Sturio est acipenser. Triangulus. Cartilagineus. Sturio marinus ferè cubitũ non excedit. Lib. 3. Saturn. Acipenseris squamæ an ad os uertantur. Lib. 3. Saturn. † Nos quidem nusquã hoc de elope à Græcis proditum inuenimus.

mauit, à quo eum rostri tantùm longitudine, corporisq́ triangulari figura dissideat, efficitur cæte ra galeis similem esse, id est cartilagineum longumq́ esse piscem. Hactenus de sturionis nomine Latino, quem acipenserem esse credimus. Nunc inuestigandum est quo nomine eundem Græci nuncupauerint. Ac primùm ἀλώπεκα siue γαλεὸν ῥόδιον, quem Syracusij κύνα πίονα uocabant, non fuisse, ut sentiebat Archestratus, ex Athenæo demonstratum est. Dorion in lib. de piscibus ὄνον & ὀνίσκον differre facit, quamuis Galenus cæteriq́ tum ueteres, tum recentiores ὄνον & ὀνίσκον, Latini asinum uel asellum pro eodem pisce scilicet pro merlucio usurpauerint. At Dorion ὄνον uocat γάδον, ὀνίσκον uero μάξεινον, & γαλλερίδαν, alij γαλαρίην, alij γαλλαρίαν, nisi mēdosi sint codices. Hoc discrimine posito scripsit idem Dorion, murænam fluuiatilem unam habere spinam solam similem onisco: spinam intelligo totum uertebrarum contextum, ex quibus colligo ὀνίσκον sturionem esse: proferat enim aliquis quæso, piscem cui cartilaginea dorsi spina unica sit, & in nullas uertebras diuisa præterquàm lampetræ & sturioni. Hæc quidem nota tam certa est atq́ perspicua, ut cum lampetræ nostræ & sturioni conueniat, inficiari nemo possit murænam fluuiatilem nostram esse lampetram, & Dorionis ὀνίσκον sturionem. His adiungam quæ Athenæus ex Aristotele profert de onisco. Scribit Aristot. in lib. de animalibus, os habere hians patensq́ ἀνερρωγὸς similiter ac galei, & solitariū esse, quæ asello, id est, merlucio quadrare minimè possunt, sed sturioni aptissimè: os enim ualde scissum habet, semperq́ hians, & in prona parte, quemadmodum galei; nec gregalis est. nunquā enim plures sturiones simul capiūtur, aselli uero gregales sunt, ad quos etiam referenda sunt reliqua, quæ eodem in loco ex Aristotele ab Athenæo proferuntur. Suspicor eundem ὀνίσκον siue sturionem eum esse qui à Galeno lib. 3. de alim. facult. γαλαξίας uel γαλεξίας dicitur: ab Athenæo modo γαλλερίδας, modo γαλλαρίας, ut alterutri codices mendosi sint. Galeni uerba hæc sunt: Galeorum non una est species: nam piscis qui in maximo habetur pretio apud Romanos galaxias uocatus, ex genere est galeorum, qui in Græciæ mari nasci non uidetur, quæ causa est cur ipsum Philotimus ignorasse uideatur. Id quidem nomen dupliciter in exemplaribus scriptū inuenitur, in quibusdam galei per tres syllabas, in quibusdam galeonymi per quinq́, & constat sanè celebrem illum apud Romanos galaxiam in eorum numero qui molli carne constant esse habendum, reliqui galei dura magis sunt carne. Fieri uix posse opinor, ut quis alium proferat piscem ex galeorum genere magnopere à Romanis celebratum qui molli sit carne præter acipenserem, siue sturionem nostrum. Quod si quis galeum esse neget, dicimus ideo quod cartilagineus sit, non plano sed longo corpore galeis simili, quod os in prona parte habeat galeorum modo, meritò in galeis haberi. Quòd branchias opertas habeat, id ei ex galeis peculiare esse, quemadmodum etiā quod pinguis sit: præter hunc enim & uulpem, siue galeum Rhodium, cæteri omnes galei pingui carent. Hæc sunt quæ de Romanorum acipensere & sturione nostro ueterum Græcorum monumentis tradita fuisse comperi.

Acipenserē nō esse uulpem uel mustelum Rhodium.

Dorionis oniscum gallariā, sturionem esse.

Libro 7.

Idem piscis Galeni galaxias uidetur.

Sturio quid cū galeis cōmune, quid diuersum habeat.

F Acipenser aliquando maximo in pretio fuit apud ueteres Romanos, aliquando tam celebris esse desijt. Macrobius: Hæc Sammonicus, qui turpitudinem cōuiuij principis sui laudando notat prodens uenerationē qua piscis habebatur, ut à coronatis inferretur cum tibicinis cantu quasi quadam non deliciarum sed numinis pompa. Idem secundo bello Punico celebre fuisse piscis nomē, nec illius seculi diuitias euasisse probat ex Plauti comœdia. Verùm Traiani temporibus tanto in honore non fuit, autore etiam Macrobio: nec inficias eo temporibus Traiani hunc piscē in magno pretio nō fuisse, teste Plinio secundo, qui in naturali historia, quum de hoc pisce loqueretur, sic ait: Nullo nunc in honore est, quod quidem miror cum sit rarus inuentu, sed nec diu stetit hæc parsimonia. Nam temporibus Seueri principis, qui ostentabat duritiam morum, Sammonicus Seuerus uir ut eo seculo doctus, quum ad suum principem scriberet, faceretq́ de hoc pisce sermonem, uerba Plinij quæ superius posui præmisit, & ita subiecit: Plinius ut scitis ad usq́ Traiani imperatoris uenit ætatem, nec dubium est, ut ait, nullo in honore hunc piscem temporibus suis fuisse uerum ab eo dici; apud antiquos autem in pretio fuisse ego testimonijs palam facio, uel eo magis quod gratiam eius uideam ad epulas quasi postliminio redijsse, quippe qui dignatione uestra quum intersum conuiuio sacro, animaduerto hunc piscem à coronatis ministris cum tibicine intro ferri. Hactenus Macrobius. Est reuera sturio piscis delicatissimus, suauissimus, boniq́ succi, ut non immeritò ab ijs qui gulæ delicijs dediti sunt, plurimùm commendetur.

Lib. 3. Saturn.

A Nondum me omnibus satisfecisse puto, nisi ijs quæ de sturione dicta sunt, adiungam refutationes eorum qui alios atq́ alios pisces pro sturione repræsentarunt, quorum studium conatusq́ laudo, sententias uero hac in re non sequor. Fuerunt igitur qui sturionem existimauerint esse lupum, quorum opinionem quum de lupo diceremus, reiecimus. Alij Padi attilum sturionem esse cōtendunt, qui nunc adilo dicitur, quod manifestè falsum esse sensus ipse docet: attilus enim sturione maior est, figura, sapore, pretio, tota deniq́ natura à sturione diuersus. Alia opinio, Plinij tursionem, nostrum sturionē esse affirmat, cuius præcipuū autore fuisse Theodorū Gazam complures arbitrantur. multi eandem sententiam secuti sunt maximè nominis affinitate adducti: parū enim abest sturio à tursione: preterea Plinij autoritate, qui sturionis formam capite de tursionibus uidetur expressisse. Delphinorum similitudinem habent qui uocantur tursiones, distant & tristitia quidem aspectus; abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris canicularum maleficentia assimilati.

Sturio non est lupus.

Attilus Padi nō est sturio.

Tursio Plinij phocæna est, non sturio.

Lib. 9. cap. 9.

milati. At si Plinij tursio, phocæna sit Aristotelis, ut interpretatur Theodorus, is sturio nullo modo dici potest, cum phocæna delphinorum modo catulos pariat lacteto, sturio uerò oua edat.

Hermolaus Barbarus iuuandis literis, optimisq́ studijs promouendis natus, in tanta eruditorum dissensione rogatus sententiam per epistolam Paulo Cortesio respondit, sturionem antiquitus hyccam fuisse, ex testimonio Athenæi hac coniectura adductus, quòd hycca porcum significet, sturio autem porcelleto, quũ præsertim sit paruus, appelletur ab Italis magna eius nominis similitudine. Qua in re ab Hermolao dissentio, quem uirum alioqui ob singularem eruditionẽ, magnamq́ rerum optimarum cognitionem suspicio: ex Athenæo enim nihil colligi potest unde conijcere rectè posimus hyccam sturionem esse: scribit enim hyccam sacrum piscem à Callimacho uocari, & à Zenodoto annotari, & erythrinum à Cyrenæis hyccam dici: ab Hermippo uerò Smyrnæo hyccam iulidem. Multi hodie Paulum Iouium in lib. de pisc. Roman. secuti, sturionẽ silurum esse opinantur: quam opinionem eo animi candore à me redargui omnes quæso existiment, quo idem Iouius multorum de sturione sententias refellit. *Hycca non est sturio.* *Sturio non est silurus.*

Eorum sanè quæ Ausonius siluro tribuit, quamuis sturioni quędam competant, multa tamen repugnant. Primum silurus fluuiatilis est, sturio marinus flumina subiens, neq́ tam uastus, neque delphino similis, deinde tergore olei colorem non refert: etenim oleum flauescit, sturio tergo re est cæruleo. Iam uero quæ de siluri moribus tradit Plinius, à sturione ualde sunt aliena: silurus grassatur ubicunq́ est, omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens: sturio uerò ob oris sitũ & figuram id efficere non potest. Postremo neq́ maleficus est, neq́ dentibus armatus. *Lib. 9. cap. 15.*

DE EODEM BELLONIVS.

Sturio marinus ac fluuiatilis piscis omnium sui generis cartilagineorum, longè delicatissimus est: qui si cum antiquorum piscium nomenclatura conferatur, fortasse Latinorũ Acipenseri, Græcorumq́ Helopi respondere uidebitur, quod tamen temere affirmare nõ ausim: tum quòd Latinorum Acipenser, & Græcorum Helops, rarò ab antiquis reperiri solerent: tum quod pusilli essent Acipenseres antiqui: quamobrẽ Venetorum uulgus Porcelletas appellauit. Plinij præterea Acipenser, unus omnium squamis ad os conuersis, cõtra aquæ cursum natat. Quæ cum Sturioni minus conueniant, controuersiam hanc ijs relinquemus, qui rebus obscuris paulò curiosiùs addicti, etiam interiora maris ac fluminum, paulò liberaliore ingenio perscrutantur. *A* *Acipenser & helops.*

Est igitur Sturio, Tyrrheno atq́ Adriatico mari infrequens, Ponto & circa Mæotidem paludem frequentissimus: quibus ex locis huius oua, quæ alioqui nigra sunt aduecta, atque in molem ingentẽ coacta, salita, & cadis inclusa, apud Turcas, Græcos ac Venetos diuendũtur: Cauiarium appellant. *Cuius generis est etiã aliud, rufo colore præditũ, de quo in Cyprino dicemus.* Proinde Sturione Tanais abũdat, qđ flumẽ Asiaticis Tana, ipse quoq́ piscis uulgo Xirichi appellari solet. *B. Vbi Sturio. Oua.* *A*

Exiccatus autem uel insolatus, sale conspersus, & in longiores assulas diffissus, Græcis ac quibusdam Italis optimum edulium præbet, ut crudis eius assulis cum cepis uulgus uti soleat. *F*

Integrum piscem Cyprij Moronam uocant: Assulas aũt, uulgus Italorum spinalia, aut eo corruptius, schenalia uocat: quod totũ huius piscis corpus in longũ per tergoris spinam, à capite ad caudam diffindere soleant. Ac quod ex huius piscis folliculo, secundum spinæ longitudinem expanso, Tanais incolæ collam conficiunt (quemadmodum ex Herodoti Strabonisue Antaceo) ob id generali quodam uocabulo, collam appellant, distinguuntq́ sturiones Caffæ populi, in Collam Xirichi, Collam Mersini, Collam Morona, & Collam Zuccha. *A* *E* *Colla quadruplex.*

Cæterum frequentior, delicatior, ac procerior nobis est Sturio ex Ligeri ac Rheno, quàm ex Oceano, aut Mediterraneo mari: ut nostra memoria apud montem Argum, Francisco Regi decẽ & octo pedes longus aliquando fuerit ostensus. Ea est porrò Ponticorum, Adriaticorum, Gallicorum ac Germanicorum inter se differentia, quæ magnitudine, crassitie, cutis asperitate, & subnigro, subfuluo, aut argenteo colore distingui possit. Quod autem ad huius piscis descriptionẽ attinet, hoc animaduertendum est, Sturionẽ tereti, oblongoq́ esse corpore, inter rotundos ac planos ambigenti: ut qui subtus quodammodo planus sit, dorso uerò semirotundo. Sequanicus ac Ligerinus adultus, tres interdum orgyias excedit, Galeum piscẽ pinnis ac forma referens, exili corpore, hirta sursum pelle, deorsum plana ac læui, apud Ferrarienses ac Bononienses argenteo colore fulgens, dorsum & latera tribus ueluti carinis distincta ostendit. In dorso, octo quasi ossicula cultellata prominere uideas: in lateribus autem utrinq́, alia octo & uiginti, calli duritiem præ se ferentia, à branchijs ad caudam exporrecta. Cæterum, oblongo rostri mucrone præditus est, porrectamq́ habet frontem, atq́ in pyramidem assurgentem. Cirrhos duos oblongos, mysti modo, sub mento ostendit, sub quo diffissam barbam esse diceres. os ei sub rostro fistulosum uulpeculæ marinæ modo. Proinde totius corporis compage ad Galeos accedit: sed habet Galeus branchias cute contectas: hic uerò, operimentum ueluti spineum, squamati piscium generis in morem, atq́ oculos pro corporis mole admodum paruos gerit. Branchias simplices quidem, nec usqueadeò rufas habet: nullisq́ dentium rudimentis præditus est, imò neq́ labia exasperata præ se fert: non enim piscibus aut conchis, sed muco potius, aut alijs læuioribus, quinetiam sabulo & arenulis, uesci credibile est. Quamobrem natura illi uentriculum durissimum confecit, adeo strictè tergori inhærentem, ut nisi discissum inde euelli posit. Ob quam etiam rationem os illi in tubi modum *B*

fistulosum est, quo facilius terram ad imum effodiat, habetq; œsophagum undiq; in rugas contractum, linguam densam & crassam. Ac quando ad internas eius partes uentum est, cor etiam spongiosum ac triangulare pericardio inclusum ostendit: iecur stomachum fulciens, in duos lobos diuisum: oblongos quidem eos, fuscos atq; in gyrum crenis aliquot distinctos: quorum dextro lobo uesicula fellis ita adsuta est, ut nulla ferè appareat. Lienem stomacho subiectum, subrubrum, & in V literam efformatum gerit: intestina ualida & crassa, tribus tantum spiris conuoluta.

COROLLARIVM.

A Acipenser uel aquipenser (ut apud Festum scribitur) unde dicatur non constat. licet tamen conijcere uocabulum ab origine Græca detortum esse. nam Archestratus galeum Rhodium quē putabat eundem esse piscem à Syracusanis κύωα πίονα uocari meminit, hoc est canem pinguem: quod si a. uocalem præponas & pauca immutes, acipensera facies. Quanquam Athenæus acipenserem non eundem esse ait, sed minorem galeo Rhodio & rostro longiore, unde rursus subit aquipenserem ab acuta rostri figura dici potuisse, uel Latina origine, ut aquifolia ab acutis folijs: uel Græca. nam & hodie Græci sturionem ξυείχι nominant, quasi oxyrynchum (quod nomen etiam alijs piscibus attribui scio) à rostro oblongo & acuto: & potuit oxyrynchus in oquirensem & aquipensem demum peruerti. Sturio etiam Latinis hodie, & Stöz Germanis usitatæ uoces, à Græca per aphęresin simul & apocopen factæ mihi uidentur. Forte & acipensis in recto casu proferri potest, à quo accusatiuū acipensem Martialis formauit in carmine, in quo alij acipensera legūt. Moronæ uocabulum Græcis hodie usurpatur, sed nō de eodem pisce omnibus. Cyprij sturionem sic uocant, ut Bellonius scribit: Græci cæteri piscem illum quem nostri husonem, ut Rondeletius & Calcagninus. sed horum piscium magna inter se naturæ formęq; similitudo est: & utriusque ad ichthyocollam conficiendam usus. utriq; præpingues sunt, & porcum pinguedine referunt: ut inde marionis nomen factum arbitrer. nam & Cretenses porcam μαείω appellant, & Germani Möz: & sturionem paruum uel marinū Veneti porcelletam uel porcellam, ut & Parmenses & alij, Grapaldo teste. Plinius, ut suspicor, porculum marinum. quare marionis (quem porculo marino simillimum facit) nomen apud Plinium non mutârim. quanquam Rondeletius maior legere malit, non mario, in hoc Plinij loco: Silurus grassatur ubicunq; est, pręcipuè in Mæno Germaniæ amne propter Lisboum, & in Danubio maior, porculo marino simillimus. Vbi nostri codices habent, Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus: quæ lectio nobis probatur. Nam de siluro Danubij nondum nobis constat, an sit, & quantus: & si est, an porculo marino similis: quod non puto. Tomus nuncupatur Thurianus ab Italiæ oppido Thurijs, quo primum ex Sicilia creditur subuectus: à cuius delicijs sturioni nomen conciliatum putant. Athenæus Thursianum uel Thurianum obsonium prodit esse canis marini portionem, Cælius.

Sturio piscis est quem antiqui storam uocauerunt, Albertus. sed certum est neminem ueterū sic appellasse. Germani uocant Stöz/Styr/Styrle. Angli sturgion. Illyrij geseter. Vngari geczyge uel getschyge. Hispani Sulium, quasi suilum, uel suillum, à sue. Occa Moscouiæ fluuius habet pisces quosdam peculiares, quos ipsi sua lingua uocant beluga, miræ magnitudinis, sine spinis, capite & ore amplo, sterlet, scheuuriga, osseter: postrema tria sturionum genera: & bielaribitza, hoc est album pisciculum nobilissimi saporis. horum maximam partem ex Vuolga fluuio eò deuenire putant, Sigismundus Liber. ¶ Crocodili quidam in Nilo disrumpuntur suffossis aluis mollibus certis ferarum dorsualibus crustis, quas delphinis similes nutrit fluuius, Marcellinus. Ego genus hoc piscium, sturiones, uel omnino cognatum esse puto: quos propter similitudinem quandam aliqui delphinos appellarint. nam & Solinus, Delphinum (inquit) genus est in Nilo, quorum dorsa serratas habent cristas. hi delphines crocodilos studio eliciūt ad natandū, demersiq; astu fraudulento, tenera uentrium subternatantes secant & interimūt. uide infra in D.

Delphinus Nilôus uel fluuiatilis, sturio uidetur.

Babillus author est (inquit Seneca naturalium quæst. lib. 4.) cum ipse præfectus obtineret Aegyptum, Heraclitio ostio Nili, quod est maximum, spectaculo sibi fuisse delphinorum à mari occurrentium, & crocodilorum à flumine aduersum agmen agentium, uelut pro partibus prælium. Carolus Figulus qui de piscibus Mosellæ nostro æuo scripsit, sturionem ipsum esse delphinū astruere conatus est, falsò id quidem. sed certè multa quod ad formam utriq; cōueniunt: ut si quis illos fluuiatiles delphinos appellet, nil faciat absurdi: quanquam non omnino fluuiatiles sunt, sed è mari in fluuios maiores subeunt, quod non faciunt delphini. crustæ quidem illæ dorsuales serratæ, non delphinis marinis, sed sturionibus cōueniunt. quibus si crocodilorum uentres aliquando dilanient in Nilo non miror, quando in Danubio etiam husonem piscium maximum sturio crustis illis hamatis uentrem subiens uulnerat ac uincit, ut fama est: siue id consultò & pugnæ ritu facit, siue temere dum fugiens aut aliter impetu effertur, & in husonem fortuitò incidit. Et hic idem delphinus Nilôus noster, oxyrynchus fortè fuerit qui inter huius fluuij pisces memoratur, quando hodieq; à Græcis sturio ξυείχα nuncupatur.

B Sturio adultus piscis est magnus, & nouem plerunque pedes longus, Albertus. amicus quidam noster Antuerpiæ pedes longum quatuordecim sibi uisum nobis retulit.

Crescit

Sturionum has duas icones Venetijs nactus ſum: inferiorem Moronam nominant.

STVRIO PRIMVS.

STVRIO SECVNDVS.

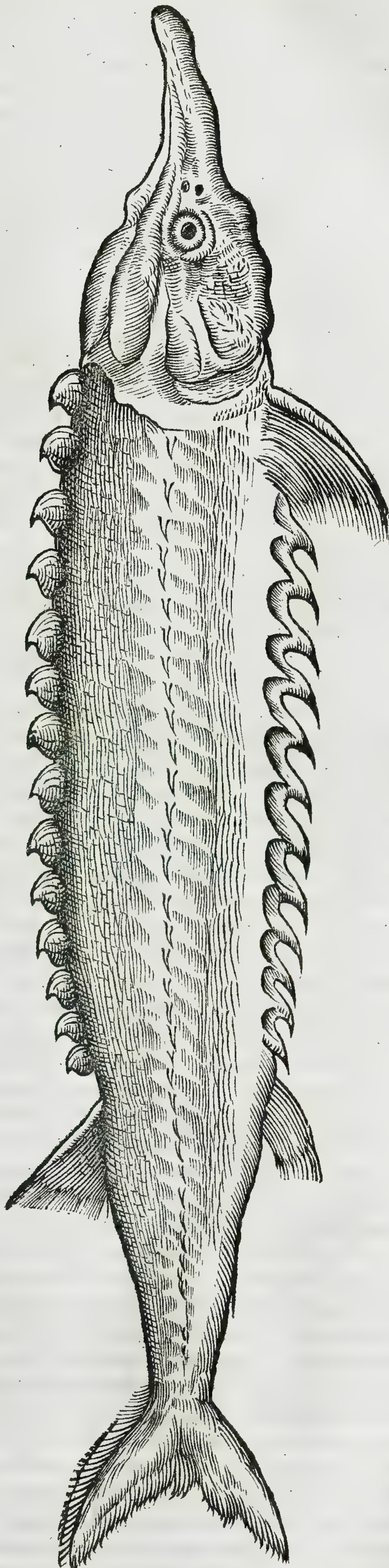

Creſcit ad iuuenci magnitudinem, nam qui centum & octoginta libras exceſſerint, uidi, Cardanus. Rotundus eſt inſtar claui, (aliàs clauæ.) Tres habet denticulorũ in pelle pungentiũ per

corporis longitudinem (ordines) os ad sugendum potius quàm mandendum, carnem albam: ossa nulla præterquàm in capite: pingue flauum: hepar magnum & prædulce, Albertus. Ventrem habet exiguum, & ferè solidus est in loco uentris: intestina parua, ore caret: & quæ in cæteris animantibus ori destinatur pars, in eo integra est: nec nisi modicum sub gutture foramen habet, quod aëre sereno aperit, reliquo tempore claudit, Author de nat. r. Pisces quidam squamas non habent, sed pellem asperam, ut canicula marina, aliquid etiam tale habet muruca & sturio, & pisces illi qui sturionem rostro referunt, Albertus. uidetur autem murucæ nomine intelligere husonem, uel ei cognatum piscem, quem Itali Moronam nominant.

C ¶ Sturio uiuit in aquis fluuialibus, quæ magnæ sunt & diuisæ: in stagnis uiuere diutius nõ potest, nisi ad dulces fluuiorum aquas transire ei licuerit, Author de nat. r. Flumina non nisi lata ingreditur, Platina. Ascendit à mari per fluuios ad quinq; uel amplius dierum itinera, quanta ab homine mediocriter expedito conficerentur. Vitebergæ reperitur in Albi, quæ urbs dierum quinq; itinere (ut audio) à mari distat. Viennæ in Danubio, & forte etiam suprà. In Rheno quousque ascendant, dicere nunc non possum: hoc scio Argentorati nullos nisi rarissime capi, ut miraculi loco habeatur. In Vuolga & Occa Moscouiæ fluuijs abundant. Piscis Germanicè dictus Zieg uel Goldfisch (quærendum an sit alausa) cum sturione in Albim ascendit, & unà capitur. ¶ Dentibus cum careat, suctu propemodum & paruis pisciculis uictũ sibi uenatur, Calcagninus.

Sturio & muræna (morona potius) toto ore extrahunt humorem eorum quæ sugunt ad suum nutrimentum, Albertus. Cibi parum aut nihil admittit, cum sola aeris serena tranquillitas ad cibum ei sufficiat. quare uentrem angustum & intestina parua habet, Author de nat. r. Nihil cibi crassioris in uentre eius reperitur, sed humor uiscosus quem exuxerit, Albertus. Apud Germanos quosdam celebre est prouerbium, in hominem nullius aut parcissimi cibi, aere eum uesci instar sturionis, Er lãbet des winds/wie der stör: quẽ Latino prouerbio rore pasci dixeris. Austro citiùs pinguescit. aquilone uerò flante subsidet in profundo. In lacte etiam positus diu sicut in aqua uiuit, Author de nat. r. ¶ Magna ui cauda impellit moles non paruas, & sæpe ligna impetu caudæ quasi dissecat, Eberus & Peucerus. ¶ Sturio salmonum è mari ascendentium dux esse perhibetur: & inuentus copiæ salmonum (quos lachsos nostri uocant) indicium piscatoribus facit, ut audio.

D Husonem impugnat & uincit, uentre quem subierit crustarum in dorso aculeis lancinato: & similiter crocodilum in Nilo, si modo piscis in Nilo delphini præ se ferens formam sturio est.

E Sturionem magnum in Pado sic capiunt: Homines in tribus aut quatuor nauiculis conspectũ ipsum natantem tacitè sequuntur, donec uiderint eum esse iuxta locum aliquem ubi tenuis aut uadosa est aqua, nempe ripam uersus: tum subitò magno post eum strepitu & tumultu concitato, terrent, ita ut in uadum fugere compellant: ubi cum natare non possit, comprehenditur. In Danubio sturiones in arena dormientes tridente percutiunt, Albertus.

F Qui uoluptates ipsas contemnunt, eis licet dicere, se acipenserem mænæ non anteponere, Cicero lib. 2. de finib. ut citat Nonius. Et Thuscul. 1. eodem citante, Et si quem (inquit) tuorum affectum mœrore uideris, huic acipenserem potiùs quàm aliquem Socraticũ libellum dabis. ¶ Plautus in fabula quæ inscribitur Baccharia, ex persona parasiti: Quis est (inquit) mortalis tanta fortuna affectus unquã, Qua ego nũc sum: cuius hęc uentri portatur pompa. Vel nunc qui mihi in mari accipenser latuit antehac. Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

¶ Sturionem nunc tribus nominibus Græci sale inueterantes condiunt, rhachinq; dorsi portionem nominant: quo argumento schinalem nos uocitamus: pleuram uerò costas & latera, hypocœlium denique aluum cum pube, Cælius ex Hermolao Barbaro, cuius ipse nomen dissimulat.

Sturio carne est suauissima, Cardanus. sunt qui uitulinæ conferant: sed multò est pinguior & suauior. Hepar eius magnũ est, adeoq; dulce, ut nisi felle eius temperaretur, nauseam faceret, Albertus. quare (coqui) felle eius hepar perfricare solent, Author de nat. r. ¶ Sturiones parui multò uilioris sunt pretij magnis: sicut & marini (qui & ipsi minores sunt) fluuiatilibus postponũtur.

Fœminas ouis plenas plus quàm enixas probamus, non usque adeò tamen ut maribus præferamus, Manardus. Sub cane sturiones maximè commendamus, imò (ut Iouius ait) in medijs tantum solstitij feruoribus laudantur, Idem. ¶ Stirionem (inquit Platina: sic autem nominat, non sturionem) captum non statim, sed post paululum, in aqua dimidiata, uino albo & aceto coques. Salem indere memento. Tantum cocturę, quantum uitulina caro, requirit. Comedi stirion ex leucophago, ubi multum gingiberis insit, uel ex alliato uel ex sinapio debet. Ex stirione fit salitura, quam uulgo schinale uocant, quasi spinale, quòd ex dorso & spina fiat. Bonum scito, cum in tessellas concisum, integrum & rubeum erit. Dum in craticula coquitur, aceto & oleo crebro inspergito, ne desiccetur: ubi calorem penetrasse credideris, ab igne eximito, ac suffusum reliquo aceti & olei, conuiuis apponito. Hæc sunt potatorum calcaria. ¶ Conditum, quod cauiare uocant, ex eodem Platina: Oua stirionis, exemptis quibusdam neruis, qui hæc intererant, lota ex aceto aut uino albo, in tabulam extendes, ut exiccentur. Salita deinde in uase aliquo, aut inuoluta sale, manu, non tudicula, refrangantur: in saccum raræ texturæ, ut inde humor exeat, conijcies. Postremò uerò in seriam in fundo perforatã, ut si quid humoris inest, inde exeat, ad usum repones, bene premendo

mendo & operculando Coqui duobus modis cauiare potest. Nam & in buccellas uel frusta panis parum tostas extensum ad ignē cum fuscina aut gladij cuspide tandiu retinendum est, donec crustam fecerit coloratiorem: atq; statim calidum edendum: aut lotum aqua tepida, ne plus quàm satis salitum uideatur, oleribus bene cōcisis, excauato pani ac trito admiscebis, addendo parum cepæ minutatim concisæ ac frictæ, minimum piperis. Hanc deinde impensam in fricturæ modū coques, & Græcos huiuscemodi cibi auidissimos pasces.

His diebus didici specie modo, non item genere distare tres hos pisces, Danubianum marionem, Padanum atilum: & hyscam, quem Transalpini sturionē nunc uocāt: nos Cisalpini rectiùs, mea quidem opinione, stirionem, quasi tu σειρίωνα dicas, quòd rostro suo proræ item rostratæ speciem referat. Atq; hos omnes non absurdè fortassis porcos fluuiales dixeris, quod & Græcis placuisse liquidò apparet, duntaxat in duobus (hysca, & marione, qui Germanis Hus, Bohemis Wyz uocatur, ac si Græcè dicas ὗς:) quibus tertius (atilum dico) totius corporis figura persimilis est. & si quid inter illos paulum euariat, ex diuersitate regionū accidere uidetur: quod non in brutis solum, sed & in humano genere satis conspicuum est. Omnino cum porco terrestri hoc totū genus habet quædam communia: præcipuè rostrum, adipes, totiusq; corporis obesitatem: nisi quòd hysca aliquanto gracilior collata ad alterutrum apparet: sicut & mole utriq; cedit. Omnes tamen cetacei, ut inter fluuiatiles haberi possunt. His fortasse aliquis marinū delphina adnumerauerit, tum forma similem, tum uocabulo, uidelicet δέλφακα: quin & uulgo Germanorum porcum marinum sua lingua dictum, Sigismundus Gelenius in epistola ad nos. H.a. Porci fl.

De acipensere Gallonij Crinitus de honesta discipl. 6. 4. hæc obseruauit: In oratione (inquit) M. Tullij pro P. Quintio hæc uerba legimus: Non ut dominentur illis qui relicta uirorum bonorum disciplina, & quęstum & sumptum Gallonij sequi maluerunt. Fuit autem Publius hic Gallonius postremæ gulæ homo, & in cupedijs & lautioribus cibis assiduè uersatus: unde ob eam rem à Lælio uiro sapienti gurges est appellatus. nam & Flaccus Horatius, eundem Gallonium fuisse præconem aliquando testatur, atq; eius mensam acipensere magno infamē: quod ex Lucilij poetę satyra mutuatus est. Versus autem Lucilianos, quoniam lepidissimi sunt, libitum est adijcere, sicuti & M. Cicero in libro de finibus refert ex Satyra ad Lapathum: H.f. Acipenser Gallonij.

Lælius præclarè & rectè sophos: illeq; uerè,
O Publi gurges Galloni, es homo miser, inquit:
Cœnasti in uita nunquā bene, cū omnia in isto
Consumis squilla atq; acipensere cū decumano.

STVRIONI cognatum esse puto piscem, quem Vngari (ut audio) uocant Tock, uel Tück, uel Tockhal. Hal quidem ipsorum lingua piscem omnem significat. Hunc ad trium aut quatuor cubitorum magnitudinem peruenire aiunt, lubricum & sine squamis esse, dorso tamen spinoso, subnigrū, capite magno, similem ferè barbottæ dictæ, hoc est mustelæ fluuiatili: dentibus carere, intus nihil præter cartilaginem habere: certo tempore capi, uêre & autumno. E mari fluuios subire putant. Sed de hoc aliàs certius cognoscemus spero: nunc husonem aut similem esse suspicor.

ACCIPITREM piscem uolantem Apuleius nominat. Is Græcè ἱέραξ uocatur, Latinè Lucerna uel Miluus, de quo in L. elemento agemus.

ACONIAS, ἀκωνίας, pisces Numenius apud Athenæū nominat. Vide infra in Nouacula pisce.

DE PISCICVLO ACVLEATO.

RONDELETIVS.

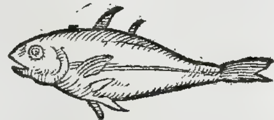

Aculeatus maior.

IN fluuijs & lacubus reperiuntur pisciculi qui optimo iure aculeati nominantur ab aculeis quibus horrent. Horum duo comperio esse genera. Prius est maius, tribus tantùm aculeis in dorso munitur, tribus in uentre, coniunctis, quales cernūtur in semine eius generis bliti quod Espinar Galli uocant, à quo Epinoche pisciculus nūcupatur, uel Epinarde: à Germanis Stachelfisch, ab Italis Stratzarigla. Aculei acutissimi sunt & firmi quos in metu erigunt, ut se ab aliorum iniurijs tueantur. Aculeis demptis corpore paruas Percas referunt, à squamis nudi sunt. Fluuij & lacus quidam tanta interdum horum pisciculorum copia abundant, ut putent nonnulli seminarium esse reliquorum piscium, uel certè prædā. Exhaustis etiam uel exsiccatis stagnis quamplurimi relinquuntur pauperibus colligendi. Alterum genus est eorum qui senos aculeos rigidos in dorso habent, in lateribus singulos. Hunc pisciculum in Nare uidi è quo Tiberim subit. Accolæ pisciculis istis uescuntur. Errant qui de genere Galeorum esse aiunt. Quid enim pisciculis istis cum Galeis commune esse potest? Minor.

COROLLARIVM.

Pisciculum hunc pungitium uocat Albertus, spinachiam author obscurus qui de naturis rerum scripsit: & alius quidam obscurior nescio qua ratione turonillam: nisi equitē intelligas, quòd aculeos calcarium instar habeat, ut qui equestri certamine decertant, quod uulgò tornamentum uocant, a equi Troianum ludum à Vergilio descriptum. Nam & Germani qui Stichling .i. aculeatum hunc piscem uocānt (quod nomen nostri percæ fluuiatili tribuunt) inter pisces eadem ra-

tione equitis titulo iocularí celebrant. Vel potius à spinis, quibus inhorrescunt. Anglicum eius nomen Scharplyng. ¶ Spinachia corpore est pusillo, sed utiliter undiq; spinis extantibus munito, aduersus aliorum pisciũ iniurias tuta, Obscurus. ¶ Pungitius pisciculus est omnium minimus: qui lanceolas (aculeos) binas habet in radicibus pinnarum uentris. Mas sub gutture rubet, fœmina rubore caret. Squamas non habent. Piscatores hoc genus piscium sponte generari aiunt, & ex ipsis alios omnes, hac obseruatione inducti, quòd in lacunis nouis primo statim anno inueniuntur, & postea sequentibus annis pisces alij diuersi quanquam nulli fuerint immissi, Albertus. ¶ Reperiuntur cum alibi, tum Argentorati, & Vitebergæ in Albi, nulli apud nos.

DE ACVS PRIMA SPECIE.

RONDELETIVS.

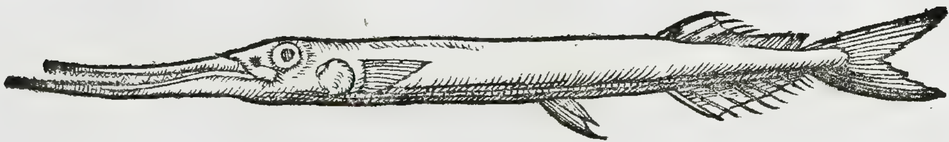

A GRAECIS βελόνη piscis dicitur, & ῥαφὶς. Dorion citante Athenæo, βελόνην φησὶν ἣν καλοῦσι ῥαφίδα. Aristoteles in his qui nunc extant libris βελόνην semper uocat. In libro autem περὶ ζωϊκῶν, ut scribit Athenæus, ῥαφίδα etiam nominauit. Similiter Oppianus, ῥαφίδες δ᾽ αἳ τῆσιν ἀραιαί. ἀβλεννὴς etiam nuncupata est. Athenæus, ῥαφὶς ἡ βελόνη, καλεῖται δὲ καὶ ἀβλεννής. Gaza acum interpretatus est. Plinius aculeatum uocat. Belone, inquit, quos aculeatos uocamus. Alibi acum. Acus, inquit, siue belone unus piscium dehiscente propter multitudinem utero parit. Qui nunc Græciam incolunt corrupto uocabulo βελονίδα. Nostri Eguille. Itali arguzella. Hispani aguilla uel aguia pescado. Veneti acicula. Normani orphiez. Habet etymum à rostri longitudine, tenuitate & acie, quòd ideo simile est acui uel sagittæ; unde ὀξύρυγχοι ῥαφίδες ab Epicharmo cognominatæ sunt. ἀβλεννὴς uerò quòd sine muco sit; βλέννα enim mucum significat: hic autem piscis carne est planè sicca, & sine humore lento, glutinoso & mucoso, quo multi longi pisces obliti sunt. Duas acuum differentias obseruauimus; unam, quæ apud nos frequẽs est admodum, & uulgo notissima, de qua priùs tractabimus: alteram, quæ acus est Aristotelis, à nostra uulgari dissidens, de qua proximo capite.

Libro 7.
Ibidem.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.
Libro 8.
Lib. 32. cap. 11.
Lib. 9. cap. 51.
Ath. lib. 7.
Acuum duæ species.

B Acus uulgaris piscis est longus, læuis, marinus quidem, sed interdum etiam in marinis stagnis reperitur. rostro est acuto, longo, tenui. Maxilla inferior superiore est longior, in mollem quandã substantiam degenerans. Dentes in utraq; maxilla parui frequentesq;. Caput est triangulare, uiride. Oculi magni, rotundi, lutei. Ante hos meatus ad audiendum uel ad odorandum trianguli figura. Branchiæ quatuor duplices. Pinnæ duæ paruæ ad branchias. Duæ aliæ breues sub uentre, quas sequitur alia longa, aculeis constans & membranis ab umbilico ad caudam progrediens. hac superior alia est magnitudine ferè par. Cauda breuis est in duas pinnulas terminata. Podex infima parte situs, non admodùm conspicuus. Acus hæc uentre plano est, reliquo corpore quodam modo quadrato, ob lineam utrinq; protensam è squamis contextam, reliquis partibus læuibus, & sine squamis. Dorso est cæruleo, uentre candido, spina dorsi uiridi, cæteris partibus interioribus longis, ut uentriculo, intestinis sine appendicibus. Hepate oblongo, & in eo uesicula fellis oblonga, corde angulato.

C Aestate uenter ouis multis refertus conspicitur. Quare illam æstatis tempore parere crediderim, sed serò & sine ulla uentris scissura.

F Carne est dura & sicca, quam ob causam difficiliùs coquitur, succum tamen bonũ gignit. Mirũ igitur si Athenæus de hac nostra acu locutus †non sit ῥαφὶς ἡ βελόνη, καλεῖται δὲ καὶ ἀβλεννής, δύσπεπτος, ὑγρός, εὔχυλος: uide infra in Corollario. cùm minimè humidam esse experientia constet, sed siccam. Oppianus de hac nostra acu uidetur locutus fuisse, cum tradit eam dentibus retia erodere & incidere. Dentes enim paruos habet & frequentes.

Libro 8.
†negatio uidetur abundare.
Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Καὶ μὴν δὴ ῥαφίδων τοῖος νόος· αἳ δ᾽ ὅτε κόλπου
Δικτύου ἐκπροφύγωσι, πόνου δ᾽ ἔκτοθι γίνωνται,
Αὖθις ἐπιστρωφῶσι, λίνῳ δ᾽ ἐπιμαιμώωσαι
Δήγματ᾽ ἐπιπρίουσι, τὸ δὲ σφίσι λύεται εἴσω,
Ἴσχει τ᾽ ἐμμενέως πυκινοὺς γύροθεν ὀδόντας.

Præterea eam quam exhibemus βελόνην siue acum meritò dici, tum figura, tum nationum omnium consensus appellationesq; testantur, à qua diuersam fateor esse eam, de qua scripsit Aristoteles, quippe cui notæ multæ quæ huic nostræ insunt, minimè competant. dentibus enim caret acus Aristotelis, teste Athenæo. Ad hæc rimam habet in uentre. Postremò hyeme parit. Quare distinctionis & perspicuitatis gratia priorem belonen appellabimus uulgarem siue communem; alteram belonen Aristotelis, de qua iam dicamus.

Acus Aristotelis.
Libro 7.

DE ACVS

DE ACVS SECVNDA SPECIE, SIVE DE ACV ARISTOTELIS, RONDELETIVS.

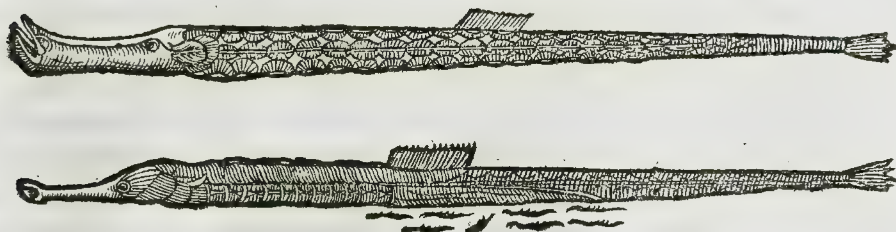

LOCIS aliquot, quos posteà citabimus, βελόνης meminit Aristoteles. Ea uerò est, quæ à nostris Trompette dicitur. Ab Italis quibusdam Diauolo. Sunt qui serpentem marinũ esse credant, sed falsò, ut docebimus. A

Piscis est longus, tenuis, cubiti longitudine, digiti crassitudine, oculis, branchijs hippocampo planè similis, necnon rostro, quod tubam æmulatur, unde à nostris nomen positum. A capite ad podicẽ hexagonus est piscis, à podice ad caudam quadratus. Podex in medio ferè corpore, à quo rima oblonga progreditur, in qua oua reponi certissimum est. Ego cùm huiusmodi acum hyemis initio cultello aliquando dissecarem, in rima oua permulta reperi, fideq́ dignissimis uiris ostendi. Proximo anno quũ non procul ab Aquis mortuis locus in mari turri ædificandæ destinatus, undis uacuaretur, illicq́ maris purgamenta diligentiùs perlustrarem, duas acus reperi coloris diuersi: erat enim altera uiridis, altera pulla, in quibus cùm rimam illam inspicerem, oua uidi in ea exclusa, multosq́ fœtus iam perfectos, quorum alij maiores erant ac mouebantur, partesq́ omnes perfectas habebant: alij minores: alij tam exigui & tenues, ut oculi duntaxat & rostrum cernerentur. Pinnas duas habet hæc acus exiguas, ad branchias. Aliam in medio dorsi uix conspicias, nisi dum uiuit, & in aqua mouetur. Longitudo corporis cum tenuitate aliarum pinnarum uicem gerit. Cauda in simplicem & tenuem pinnam terminatur. Gulam habet, qua plurimi pisces carent. Ventriculo est paruo, oblongo, hepate magno, intestinis gracilibus rectis, nõ in spiras contortis. Non squamis, sed serpentum modo integitur cortice pulchrè cælato & duro. Ob tenuitatem parum carnis habet: eamq́ ob causam à mensis reijcitur. Sed à plerisq́ uenustatis gratia exiccata seruatur. Hanc βελόνην esse seu ῥαφίδα, de qua scripsit Aristoteles, constanter affirmamus. Nam teste Athenæo libro περὶ ζωϊκῶν ἀνόδοντα esse dixit, id est, sine dentibus, quod huic nostræ quadrat: quippe cui non modò nulli sint dentes, sed ne ulla quidem oris scissura, uerùm foramen solum ueluti in extremo tubæ, tam paruum, ut tum propter eius paruitatem, tum propter rostri longitudinem angustiamq́, ne minimus quidem piscis hauriri possit, sed hâc ueluti per fistulam ex aqua alimentum trahit. Iam uerò rima sub uentre, quam Aristoteles acui tribuit, quæ etiam ei, quam exhibemus, proculdubio inest, omnem controuersiam dirimit. Eius hæc sunt uerba, quæ sic conuertit Gaza: Qui autem acus uocatur, unus tempore pariendi utero dehiscente oua emittit: habet enim hic rimam quandam sub imo uentre, ut cæciliæ serpentes. A partu autem uiuit, & uulnus callescit. Item Plinius: Acus siue belone unus piscium dehiscente propter multitudinem utero parit. A partu coalescit uulnus, quod & in cæcilijs serpentibus tradunt. B

Quod hic sit acus Aristotelis. Libro 7.

Lib. 6. de hist. animal. cap. 13.

Libr. 9. cap. 51.

De acu rursus Aristoles: Acus uerò appellata serò fœtificat, compluresq́ eius generis disrupto ac dehiscente utero pariunt, non tam multitudine ouorum quàm magnitudine. Et modo phalangiorum proles parentem offusa circundat: quippe quam discedere statim prolis amor non sinat, & si tetigeris, fugiunt. In his uerbis, si conuersionem Gazæ conferat diligens lector cum uerbis Aristotelis, intelliget postremam sententiam corruptam esse, atq́ Gazam aliter legisse quàm nos in uulgaribus nostris codicibus. Qui enim cõgruunt uerba ista, quippe quam discedere prolis amor non sinit, cum ijs: ἐκτίκτει γὰρ πρὸς αὐτήν: Hæc sunt Aristotelis testimonia, quæ necessariò conuincunt eam esse belonen siue acum, quam depinximus. Quæ serpẽs marinus dici nullo modo potest. Id quod eiusdem Aristotelis autoritate confirmo. Sunt & marinæ serpentes terrestribus forma similes, nisi quòd magis congri simile caput habeant. Magnitudine igitur, figura corporis, capite congri simili distinguitur serpens marina ab acu. De serpente autem marina plura suo loco dicemus. His quæ proposueramus confirmatis, non absurdum fuerit causam inuestigare, cur acui dehiscat uenter. Ac primùm non sine causa mirum uideri possit Plinium loco anteà citato, id ad ouorum multitudinem referre: cùm quæ de acu scripserit, ex Aristotele mutuatus uideatur, qui tamen causam rimæ sub uentre non multitudini ouorum, sed magnitudini adscribat, quum ait acum serò fœtificare, compluresq́ eius generis disrupto ac dehiscẽte utero parere, non tam ouorum multitudine quàm magnitudine. Rursus si magnitudinem ouorum rimæ causam esse putes, cur in hippocampi uentre rima non sit, cuius & plura & maiora sunt oua quàm acus? Aelianus aliam adfert causam. Marinæ acus, inquit, quòd sunt prætenues, minimè tortuosum & sinuosum uterum fœtuumq́ capacem habent, idcirco catulorum suorum non sustinentes incrementum, disrumpuntur. non igitur pariunt catulos, sed expellunt, atq́ eijciunt. At permulti C

Lib. 6. de hist. anim. cap. 17.

Acum Aristotelis non esse serpentem marinum.

Lib. 2. de hist. anim. cap. 14.

Cur acui dehiscat uenter.

Libr. 9. cap. 51.

Lib. 11. cap. 23.

ſunt ſquamoſi, quibus ſinuoſus non eſt uterus: multi longi & tenues, qui rima iſta carent. Quare corporis tenuitati adiungendam cauſam aliam eſſe cenſeo: nimirum corticis duritiem. Nam uſque adeò duro cortice integitur acus, ut gladio acuto ſecari uix poſsit. Quò fit, ut uenter diſtendi nequeat, quemadmodum hippocampi uenter, qui mollis eſt. Emittit itaq; acus oua ſua, atq; in illa rima tanquam in alio ſinu fouet, donec excluſerit. Idem in cruſta intectis quibuſdam uidere eſt, ueluti in locuſtis, ſquillis, & cancris omnibus. Quæ omnia in appendicibus ad caudam poſitis oua ſua racematim compacta ſeruant, & fouent donec excludant. Qua nota diſcernuntur fœminæ à maribus. Natura itaq; ſagax & prouida in acu rimam poſt podicem dilatat, donec pepererit, quæ poſt partum ita coit, ut coaleſcere uideatur. Quanquam fieri poſsit, ut coaleſcat, ut Ariſtoteles & Plinius exiſtimaſſe uidentur. Hoc qui Angliam peragrarunt, & facilius credere, & alijs certius perſuadere poſſunt. Illic enim ichthyopolæ lucios cultro diſſecant, ut pingues eſſe empturis oſtendant, quos non emptos rurſus in uiuaria cõijciunt, in quibus uulnus coit & coaleſcit. Quod naturæ rerum periti tincis attribuunt, quia ijs ſe lucij affricant, ut illarum mucum uulneri illinant, atq; ita eius labra in unum conducuntur. Sed idem in acu euenire non poteſt ob cutis tenuitatem & ſiccitatem. Verùm ſic rimæ oræ committuntur, ut propius etiam inſpicienti coaluiſſe uideri poſsint.

DE ACV MAIORE ET MINORE, BELLONIVS.

A Acum Genuenſes Acuin nominant, idq; ad diſcrimen Galei aculeati, quẽ Aculatum dicunt. Gallia huic piſci, & potiſsimum Lutetia & Rothomagum, Orphię nomen indidit, Des Orphies, Gręcia Zarganes, Italia Acuſigole, olim Belóne & Raphìs uocabatur. Ea nobis alioqui rarò adferri conſueuit, quia ſerò apparet & capitur. Grandior in Oceano euadit, quàm in Adriatico, ubi uix digiti craſsitudinem excedit. Latinorum nonnulli à figura Aculeatum, non quòd acuminata ſit, nominauerunt. Huius duæ obſeruantur, ut mox dicam, ſpecies.

B Seſquipedales in Oceano capiunt, duorũ pollicum craſsitudine, ſquamis tenuibus obſeptas: tergoris partem præ terſitudine lucidam habentes, ut etiam ueluti argenti repercuſsione in oculos uibrent. Viridem præ ſe ferunt ariſtam, hoc eſt, tergoris ſpondylos. Acus peculiares habet notas quæ Scombro & Thynno etiam cõueniunt: Suprà enim & infrà ad caudam, ſeptem pinnulas ſeu appendices à ſe inuicem diſtinctas habet, quæ deinceps ad caudam deferuntur. Pinnam ſub uentre in medio corpore & ſupra tergus gerit: duas autem utrinq; ad latera, branchias utrinque quaternas: Roſtrũ porrectius in exilitatẽ faſtigiatum, tenue, crenatum dentibus, fel iecori annexum.

C Fœtificat ſerò, & hyeme parit.

F Noſtri recentibus tantùm utuntur: contrà Illyrij, & qui orientis plagas incolunt, apud quos ſale condiri, ut mox dicetur, ſolent.

DE ACV ALTERA MINORI, IDEM.

Eſt aliud genus magnitudine tantùm à priore differens, tenuibus etiam ueſtitum ſquamis, linguam exilem, & dentes molares obtuſos in ore habens, non ut prædicta: branchias quoq; utrinq; quatuor, ſeptẽ etiam ut in maioribus ſupernè & infernè, & in cauda propendentes pinnulas, caudam bifurcam habet: nunquã digito craſsior excreſcere ſolet, nec pede longior euadere. In inſu-

F la, nomine Liſſa, olim Phana affatim capitur, quas indigenæ, cùm multa dolia ſale cõdierint & impleuerint, nauigio inde transferunt, ut externis maximo quæſtu diuendant: Eſt enim conditura admodum ſuauis. Siquidem ſale inueterata, cruda cum pane edi ſolita eſt.

A Vnicam tantùm amborum dedimus effigiem, utputa quòd ambobus notæ eædem ferè conueniant, nec niſi magnitudine diſcrepent. De hoc piſce Oppianus etiam meminit iſto uerſu,

F Ambæ Sphyrænæ (inquit) longæ, tenueſq; Belonæ. Etſi ſtomacho minimè gratam, malum procreare ſuccum, & parum nutrire Xenocrates ſenſerit: Diphilus tamen probum efficere ſanguinem dixit, noſtris maximè in delicijs apprime expetitum.

Quærendum an idem hic ſit ſaurus Rondeletij, maximè propter pinnas illas paruas uerſus caudam. Videtur diuerſus, cognatus tamen.

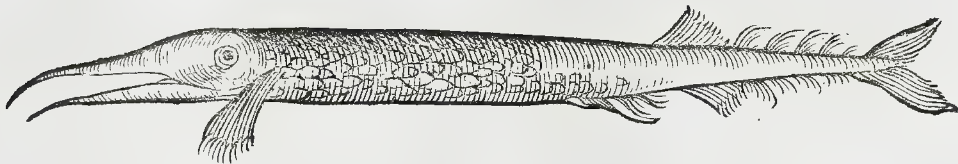

DE TYPHLE MARINA, BELLONIVS.

A Typhle uel Typhline antiquis, Plinio Spondyle, uulgò Græco Nerophidia, id eſt aquæ ſerpens (ab Ariſtotelis marino ſerpente longè diuerſus) Maſsilienſibus Gagnola ob id, quòd quoties piſcationi indulgent, ubi hunc alios præcedere uiderint, lucrum ſe feciſſe portendant.

G Medicamentis tantùm utilis eſt, à uoraciſsimis quibuſcunq; piſcibus minimè inuadi ſolitus:

C E cæterum litoralis, nuſquã hamo decipi ſolitus, ore enim eſt adeo exiguo, ut uix acu traijci poſsit.

B Roſtrum illi eſt ueluti rotundum, leuiter compreſſum & cartilagineũ, in cuius extrema parte maxilla

maxilla inferior pyxidatim tanquam operculum superiori congruum inseritur, ita ut rostrum illud calami in modum sit concauum: unde Antonio Martinello Flandro, uiro alioqui doctissimo, cum pistorbulum uocari posse uisum est. Magna est huius cum Typhlope terrestri (sic enim à Nicandro uocatur, quem etiam Græcū uulgus Typhlinem nominat) similitudo. Vtraque enim testa contegitur dura, cui natura utrinque in lateribus rimam fecit cuticularem, contra aliorum naturā, ut eius aluus distendi posit in prægnantibus. Ambæ squamis carent. Marina perfectam magnitudinem assecuta, ad pollicis crassitudinem accedit, & cubiti longitudinem. Pinnas congri modo in lateribus duas iuxta branchias, & unam in tergore habet. Caudæ uerò extremum ei penicillo simile est, qui in summo maioris antennæ marinæ ranæ conspicitur, paulò tamen minor. Branchias ut Muræna contectas habet: oculos tam paruos, ut uix grani milij magnitudinem æquent. Maris & fœminæ discrimen suscipit. Ambobus corpora angulosa, oblonga, à capite ad umbilicū quadrangula: ab umbilico uerò per caudam in quinos desinunt angulos: altera in anteriori parte sexangula est: ac rursus ab umbilico ad caudam quadrangula. Vnicam tantùm in medio uentre rimam ferunt, cum tamen terrestris duas habeat, in lateribus unam utrinque, quæ tam mari quàm fœminæ datæ sunt. Vnicum quoque habent intestinum, album, rectà exporrectum, multa pinguedine circunsessum, hepar pallidum, oblongum: sub cuius parte dextra fel continetur cæsium, grani hordei magnitudine. Cor uix milio maius esse cernit. Spina tergoris articulationibus seu spondylis raris intersepta est. Vuluam habet bicornem, ut cæteri pisces, ouis plenam, grani sesami magnitudine, rotundis, rubris, translucidis, quæ ipso quidē uere excludit. Hæc Bellonius. Rondeletius ACVM Aristotelis nominat. Figuram uterque eandem pingit, nisi quod in ea quam Bellonius exhibuit pinna dorsi media non exprimitur, & rhombi quidam continuati per media latera descendunt.

COROLLARIVM.

Acus in quarta declinatione, genere fœminino, instrumentum est nendi: in secunda uerò declinatione, masc. genere, ut grammatici quidā recentiores annotant, genus est piscis, de quo Martialis libro 10. Et satius tenues ducere credis acos. Raphium (ῥάφιον) Hippocrati subulam significat, quam Galenus in Glossis κεντήσιον etiam à pungendo nominat. ea præpunguntur quibus filùm inseri debet coria. Sunt qui acus marinas βέλλας, non βελόνας nominant, ut author est Hesychius. dicuntur & βδάλοι nonnullis, apud Varinum. Recentioribus Græcis belóne etiamnum uocatur, uel aiulone. Auicennæ interpres modò Græcam uocem peruertit, modò Latinè aculeum interpretatur. *Alcyonum nidos confingi putant ex spinis aculeatis*, Plinius: (alij legunt *aculeati*:) *è spinis belonæ*, *Aristot.* ¶ Acus uulgò (Italicè) angusigola dicitur, ut Alexander Benedictus scribit: ut Platina, acucella: Venetijs acicula, teste Massario. ¶ Vbique gentium nomē retinet, Gillius. ¶ Hispanicè, aguia paladár. ¶ Germanicè **Hornfisch** uel **Snacotfisch**. ¶ Anglicè **Hornekek** uel **Garrefysshe**, uel **Pyperfysh**. ¶ Aquila, ut multi autumant, est acus, cuius rostrum habet gruis uel ciconiæ similitudinem, Niphus. sed hos longè falli, ex Aquilæ historia apparebit. ¶ Piscem eundem esse conijcio, de quo Alberti uerba hæc (in quibus quædam corrupta uidentur) legimus. Ahaniger (al'. Amger) est piscis, ut dicunt, qui Amno (al'. Armo) propemodum similis est, & longus & rotundus: Germanicè **Guich** (al'. **Geruisch**, quod placet. accedit enim ad Anglicum **Garrefysshe**) uocatur, & est albus, bonæ carnis, breuior anguilla, rostrum auis habens pro ore, subtile, longum & rubens, ac spinam in corpore uiridem. **Hornfisch** nomē usitatum esse audio apud Germanos maritimos circa Stettinū: **Tobias** uerò in Saxonia maritima, uel **Sobias**, uel **Topeiass** circa Suerinū, Frisijs **Gebbe**. Puto enim omnibus his uocabulis piscem unū significari, nisi fortè unius generis duæ sunt species, maior scilicet & minor. Vtrūque in lacu Suerinensi capi referūt. **Sobias** (inquiunt) piscis est marinus, albus, lōgus quadrāte ulnæ uel duos palmos, mucronatus, crassitudine digiti ferè minimi, boni saporis. Anglis alicubi uocatur **an Hornebeacke**, à rostro uel naso corneo, uel cornu instar prominente. nam **beck** rostrum est. Alibi aliter, ut dixi. ¶ Peronæ cinis inspersus ulcerū putredines sanat, Kiranides libro 4. uidetur autem perone idem quod belone significare, si pro pisce accipiatur, ut conijcio. ¶ Bellonius typhlen uel typhlinen ab antiquis, à Plinio Spondylen, pro pisce nominari scribit, quem ipse typhlen marinam appellat, Rondeletius acum Aristotelis: quod quàm uerum sit, ipse uiderit. ego typhlinen inter serpentes tantum nominatū memini: ut spondylum, (uel spondylen, uel spondylin, ut alij scribūt,) inter insecta potius quàm serpentes ut putauit Plinius: inter pisces nusquā. nam spondylus sui generis inter ostracoderma est. Eundem piscem (Aristotelis acum) à Græcis uulgò nerophidion uocari Bellonius ait: ubi in mentem uenit ophidion pisciculum congro similem à Plinio nominari, sed ab hoc diuersum ut Rondeletio uidetur.

Raphis habet os paruum, longum, & similis est sphyrænæ, Kiranides. ῥαφίδας ἀραιὰς Oppianus dixit, graciles acos Martialis. ¶ Acui fel in iecore positum est, Aristot. Athenæus acum inter pisces læues & dentibus carentes numerat. ¶ **Hornfisch** in lacu Suerinensi, ut audio, rostro ardeam refert, gladio non dissimilis, sed non longior cubito. ¶ Saurum, id est Lacertum piscem quendam Rondeletius uocat, rostro & priore corporis parte acubus similem, posteriore uerò & carnis substantia scombris. Vide in Sauro.

b

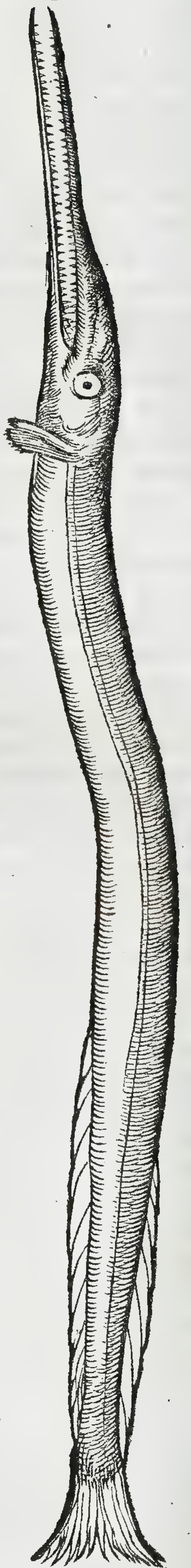
Hanc acus figuram Venetijs accepimus.

C Acus hyeme parit, Aristot. In petris & arenis pascitur, Oppianus.
D Acus piscis (si recte sic interpretor, quem Germani Hornfisch appellãt) harengas (ut uulgò nominãt) persequit, piscatoribus eam ob causam dãnosus.
E Huius piscis bucca (os, rostrum) gestata uel suffita, dæmonia eijcit, Kiranides.
F Acus & thrissæ, pisces sunt acerosi, (ἀχυρώδεις,) minimè pingues, & sine succo, (ἄχυλοι,) Hicesius apud Athenæum. Quærendum an in Diphili etiam uerbis quæ Rondeletius ex Athenæo recitat, non εὔχυλος, sed ἄχυλος legi debeat, uel contra. Aciculæ quouis modo coctæ, optimæ habentur, Platina. Alexander Benedictus tempore pestis inter pisces etiam acum commendat. Piscem Hornfisch Germanis dictum molliorem esse audio, quàm ut saliri debeat: acum uerò Bellonius sale inueteratam suauem esse refert, unde an idem sit piscis, addubites.
G Ad stillicidium urinæ: Raphida marinum pisciculum comburito, & potui cinerem offerto, Galenus Euporiston 3.277. ¶ Hic piscis totus cum irino unguento, uehementer inspissat, Kiranides. Peronæ cinis inspersus, ulcerum putredines omnes sanat, Idem libro 4. coniicio autem perones nomine intelligi belonen.
H.a Belone oppidum est Bæticæ proximum, Plinius 5.1.
H.e Sculpatur nycteris in rhinocerote lapide, & ad pedes eius piscis raphis, id est acus, & sub lapide radix herbæ immittatur. Hoc gestatum dæmonia fugat: & si posueris ad caput alicuius nescientis, non dormiet, Kiranides 1.17.

DE ADMOE.

ADMOS piscis à solo, quod sciam, Oppiano memoratur: apud quẽ in recto plurali primùm ἀδμώνων, deinde ἀδμώων absq; nĩ legitur: hic à recto singulari ἄδμως, ille ab ἄδμων descenderet. Lippius utrobiq; legit absq; nĩ admoes. Datiuus pluralis ἀδμώσιν, ab utroq; rectè formari potest. Quomodo nassis inescatus capiatur tertio Halieut. Oppianus, interprete Lippio, describit his carminibus:

Admoas capiunt autumni tempore nassa
Viminea, medias fraudem iaculantur in undas.
Sub nassa appendunt tophum, (τρηχὺν λίθον δυναςῆρα:) quod subere firmum
Sustentant, superet, (.i. ne in fundum subsidat:) madidasq; in fraude recondet (recondunt)
Quattuor humenti cochleas (κόχλακας.i.lapides) in littore captas.
Lentorem cochleæ fundunt, hinc spuma marina
Albicat: & paruos allectat mota (nihil de motu Græcè legitur) natantes,
Turbas in uentrem pronas, quæ uimina circum
Curua natant, cubito adnixæ (locus est corruptus, pro cubito, puto legendum subitò: pro adnixæ, adnixi, uel aliud quippiam, idq; in masc. genere. Ἀδμώνων δ' ὁρόωντων ἔσω κύρτοιο μυχοῖο ἀγρομένους) speculantur ab alto
Admoes, extra nassam curuumq; recessum,
Pisciculos paruos salientes agmine multo:
Et subitò irrumpunt. uenter rapit improbus illos:
Nec prædam nactis, liquidas fugit illa per undas,
Insidijs frustra sese diuellere (è nassa euadere) tentant.
Dumq; parant alijs pestem, labuntur in ipsam.

Hæc ex Lippij translatione recitare uolui, ut appareat nec ipsum satis feliciter conuertisse Halieutica Oppiani: neq; Aldum Manucium qua opus erat diligentia excudisse.

DE ADONIDE SEV EXOCOETO.

RONDELETIVS.

EXOCOETVS omnium sentẽtia piscis est saxatilis, qui etsi rarus uideatur Plinio (nam miratur Arcadia, inquit, exocœtum suum) tamen in nostro litore nonnunquam reperitur, & nos in saxis stertentem aliquando uidimus. Multi sunt pisces, qui peculiares locis quibusdam esse dicuntur, qui tamen in alijs etiam locis reperiantur.

A Duo illi à ueteribus posita sunt nomina: nam ἐξώκοιτος & ἄδωνις dictus est, testibus Plinio & Oppiano. Nullum huius uulgare nomen comperi, sed communi tantùm saxatilium nomine nuncupatur. Exocœtus ab eo quod in siccum somni causa exeat, ut scribit Plinius. Oppianus:

Lib. 9. cap. 19.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.
Ibidem.

Ἄλλοι

Ἄλλοι δ' ἐξώκοιτον ἐφήμισαν, οὕνεκα κοίτας
Multi exocœtum dicunt, quòd proſilit undis

Ἐκτὸς ἁλὸς τίθεται, μοῦνος δ' ἐπὶ χέρσον ἀμείβει.
In littus, ſicca ponens tellure cubile.

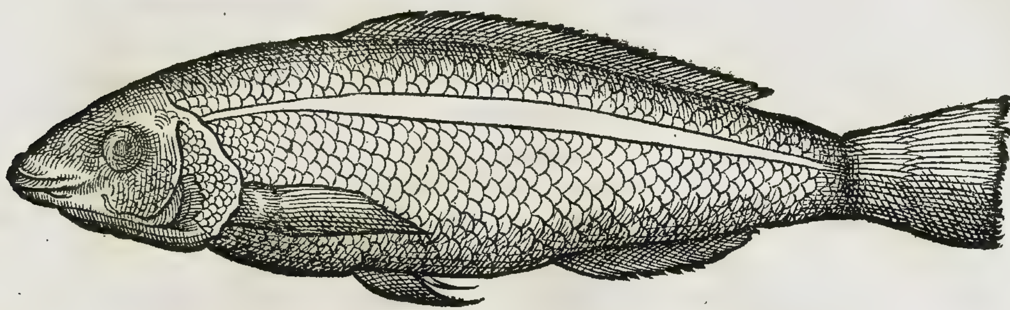

Athenæus nomen eum inueniſſe tradit, quòd ſæpe extra aquam quieſcat. *Libro 8.*

Piſcis eſt ſemipedali magnitudine, forma terete, ὑπόπυῤῥος, ſecundum Athenæum: ξανθὸς ſecundum Oppianum, id eſt, colore aureo, partibus quibuſdam uireſcente, alijs magis rubeſcente. A branchijs ad caudam lineam candidam, continuam habet. Corpore ſimilis eſt mænis iam fœtis, aut gobionibus. Paruas habet branchias: qua de cauſa Plinium dixiſſe crediderim circa Clitorium uocalẽ tradi, & ſine branchijs, quod fieri nõ poteſt: ſed qui branchias breues, imperfectas, nec ualde manifeſtas habent, ijs carere exiſtimantur, ueluti hippocampo propter paruitatem & ſitum deeſſe uidentur. B

Cur diutius in ſicco uiuat, in cauſa eſt quòd aëris magna copia, à qua ſuffocari poſsit, affatim non trahatur ob branchiarum ſtructuram. Qua de re fuſiùs diximus lib. 4. cùm de reſpiratione ageremus. C Vocalem autẽ eſſe fabuloſum eſt autore Pauſania, qui aſſerit ſe captos quidem exocœtos †uidiſſe, uocem uerò nullam audiuiſſe, cum tamen illic ubi capiuntur, ad ſolis uſque occaſum commoratus eſſet, quòd eo maxime tempore uocales eos eſſe piſces dictitant. *Libro 8.* *†Vide in Corollario.* Hos ποικίλους appellat Pauſanias, id eſt, uarios: qua in re Athenæo non aduerſatur, qui ὑποπύῤῥους uocat, neque Oppiano, qui ξανθὸς. B Nam Athenæus, qui ὑποπύῤῥους appellat, eiſdem lineam albam à branchijs ad caudam tribuit, qua ratione uarij etiam illius ſententiâ dici poſſunt. Idem Athenæus ex Clearcho multa notatu digna de exocœto profert, quæ Leonicus utriuſq; linguæ peritus, & in philoſophicis feliciter uerſatus in libro hiſtoriarum ſuarum Latina fecit, his uerbis: *Libro 8.* Exocœtus piſcis eſt, quem nonnulli Adonidem appellant, ideo ſic nominatus, quoniam ſomni cauſa ſępius ex humore in ſiccum exeat, colore autem eſt ſubrufo, & ab ipſis branchiarum initijs, ad extremam uſque caudam uirgulam utrinq; albicantem continenter habet, forma uerò eſt rotunda, minimeq; expanſa, & magnitudine haud ferè abſimilis mugilibus (paruis,) qui litorei appellantur, quos octonûm maxime digitorum longitudinem planè adimplere percepimus: & ad ſummã piſci illi perquàm ſimilis eſſe uidetur, quem hircum uocant, niſi quòd illi uentre ſupino nigricans quædam ſubeſt macula, quam hirci barbam appellant. Eſt autem exocœtus ex ſaxatilium genere piſciũ, & circa ſcopulos ferè & lapidoſa degit litora, qui pacato tranquilloq; mari in ſummis elatus undis, & illarum ſenſim applauſu in nudis expoſitus cautibus, in ſicco diutius conquieſcit, ſeq; ad ſolis radios ſubinde conuertens immobilis manet. Cæterum poſtquàm tantum eo loci, quantum ſibi ſatis uiſum eſt, cõquieuit, rurſus mare uerſum cylindri more uolutatur, donec ad primas delatus undas extremum litus abluentes, reciproco illarum abſceſſu in mare delabitur. Verũ dum in ſiccum quo diximus modo exit, litorales maxime aues præcauere dicitur, quæ tranquillis pręſertim diebus ſecundum extrema litora depaſcuntur. Huiuſmodi ſunt cerylus, trochilus & creci ſimilis elorius, quas ſicubi conſpicatus fuerit exocœtus, non ſenſim, ut diximus, cum nullus ſubeſt timor, ad marinas uolutatur undas, ſed crebro feſtinans ſaltu in pelagus ſeſe demergere properat. Hactenus Athenæus de exocœto, cui omnes attributæ notæ cum maxime in hunc noſtrum, nec in ullum alium, quem uidiſſe aut audiſſe contigerit, competant: non dubito quin ueri exocœti iconem hîc expreſſerimus.

DE EODEM EX BELLONIO, QVI DIVERſam eius effigiem dedit.

Exocœtum uulgus Conſtantinopolitanum †Clinon uocat. Genuenſes una Bauecqua: Maſsilienſes un Gabot uel Gauot. *†Glinon infrà.* Romani cum alijs minutis piſcibus confundũt, modò Cernam, modò Miſſorem appellantes. Frequentiſsimus eſt Oceano, neq; quiſpiam eſt qui indigenis Oceani congrorum piſcationi magis faueat quàm Exocœtus. Nam quum urticis plurimum delectetur, atq; urticæ circa litora inter cautes hæreant, ille mari profundius mergi recuſat. quamobrem recedente mari ſub petris & foraminibus aqua refertis contineri mauult. Agricolę autem loca ſaxoſa adeuntes, antequam æſtus reciprocetur, lapides dimouent, ut inter ſcopulos, in quibus deliteſcunt, Adonides captent, & hamos quos chordis alligant, ineſcent, quibus ita ad cautem ligatis aduentantes cum æſtu Congros ac Galeos illuc capere poſsint. Exocœti ſub lapidibus uel in ca-

uis cautium quiescentes, in rupibus Bononiæ penè innumeri reperiuntur: quos si quispiam ma- nu imprudens attrectauerit, sentiet horum dentibus magnam feriendi uim inesse. Indigenæ Co- masci uulpem uocant, una solpe pronuntiantes. ¶ Exocœtus species habet plures, quarum una cristata est, Massiliæ frequens, primo aspectu aliquatenus Gobium referens: cute enim glabra ob- ducitur. Firmos dentes ut Scarus habet. Colore est subrufo ut Scorpæna, multis alijs coloribus confuso. Totus piscis (ut Anguilla) lubricus est, & sine aliqua squama ac spina, præterquam Spon dylorum. hinc uulgus Græciæ Glinos nominauit. Non excedit crassitudinem quam pollex & in dex amplecti possint. Continuam habet tergoris pinnam, ac nescio quid supra oculos, quod uelu- ti à pellis laxitate procedit. Cæterum laterum pinnæ reliquorum piscium formam non seruant: nam hæ ueluti inuersæ conspiciuntur. Pinnas, quæ illi sub uentre sunt, duobus tantum cirrhis ra-

Exocœtus cristatus.

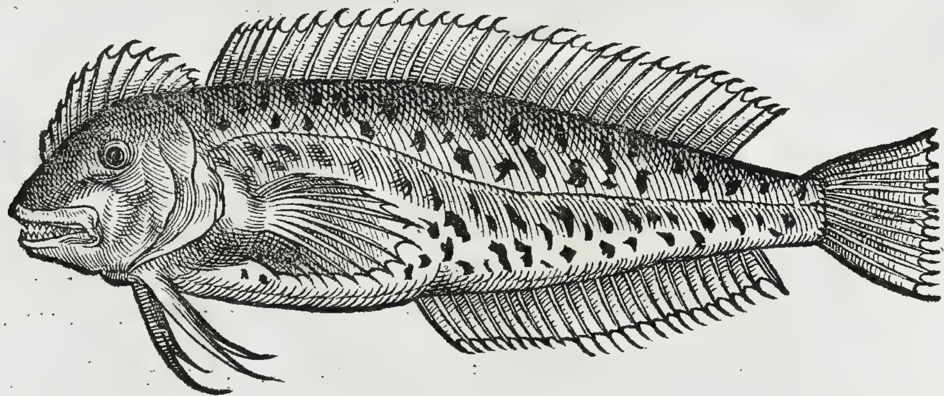

diatas habet: Dentes ordine dispositos, Sparo frequẽtiores & numerosiores, maxillis firmiter in- sertos. Interanea ad Scarum accedunt. Cristati porrò Exocœti caput ad Chamæleonem accedit, in cuius cacumine pinnam uideas Galli cristam prorsus referentem. Caudæ pinnam & laterũ ro- tundam habet, duas præterea sub sterno: alteram in tergore, continuam, admodum latam, quem- admodũ & ea quæ illi sub cauda est. Dentibus anterioribus acutissimis præditus est, quales sunt canini nostri. Cute integitur laxa, multis coloribus, ut draco, uariegata, ut primo aspectu Draco- nem esse iudices. Viuax supra modum esse comperitur. triduum enim uel quatriduum absque a- qua uiuit. Chamas quoq; conficit & conchylia, atq; interdum urticas pascitur. Branchias tectas ha bet, & paruo foramine peruias: sed & detectæ utrinq; quatuor numerantur.

Tertium Exocœti genus, etsi Byzantinis piscatoribus non alio quàm Glini nomine perno- scatur, ac nonnullis Chelidonius appelletur: tamen à Glino ac cristato Exocœto hoc differt, quod raro sex digitorum longitudinem, & duorum pollicum crassitudinem excedat. Squamis caret: li- turas per tergus melinas, cyaneas ac fuluas habet, & continuam tergoris pinnam, mollem: caudæ autem latam, uti & laterum, omnes uarij coloris. Branchias contectas ut Muræna, quam notam quum ego semel piscatoribus ostendissem, id eos coegit proferre aliud quiddam à Glino esse. Spi nea branchia exterior, ut in Dracone marino, duobus aculeis obfirmatur: sed ab eo dissidet, quòd quilibet aculeus duobus serratis denticulis sursum repandis & aduncis fulcitur. Caput multis co- loribus polymitum habet, os grande, inferiorem maxillam latam & planam, dentes Glino priori aliquantũ minores. Is dum scinditur, branchias non ostendit integras, sed rudimenta coloris pau- lò magis rubri quàm in Muræna.

COROLLARIVM.

Adonis piscis est marinus, item dominus secundum Phœnices, & nomen iactus tesserarum (βώλυ, lego βόλυ) & proprium, Hesychius. ¶ Edone piscis, qui & ophidion, Kiranides 1.7. nescio quàm rectè. ¶ Exocœtus cum mare & terram amicam habeat, ipsum idcirco Adonin, quemad- modum mea fert opinio, ij appellarunt, qui huiuscemodi nomẽ ei imposuerunt, quòd Adonidis, qui Cinyræ regis filius fuit, uitam inspexerũt: eum sanè duabus in amore deabus fuisse, alteri ma- rinæ, alteri terrestri, fabulantur, Aelianus. ¶ Cirrhis, κίῤῥις, piscis à colore cirrho. i. luteo, nomen habet apud grammaticos. apud Cyprios etiam Cirrhis (inquiunt) dicitur Adonis, &c. uide infrà in Elemento C. in Ceride. Mnaseas Patrensis pisces quosdam in Clitorio amne uocales esse com memorat, exocœtos ut arbitror intelligens. Exocœtum in Arcadia, ut nos interrogauimus, lych- non modo uocitant, Massarius. ¶ Pausanias in Arcadicis, Exonerat (inquit) sese Clitor in Aroa- nium: in quo pisces sunt tum alij, tum qui à uarietate pœciliȩ appellantur. hos uocem emittere tra dunt turdi uolucris similem, &c. nullam exocœti aut adonidis mentionem faciens, nec aquam, ut ille facit, egredi scribens: unde coniecerim pœciliam piscem esse diuersum, præsertim cum fluui- atilis etiam sit, non marinus. Neq; me admodum mouet Plinius, exocœtum sine branchijs esse, & circa Clitorium uocalem tradi scribens. uidetur enim hæc (ut aliâs non rarò) è Græcis imperitè transtulisse. Nam Athenæus ex Clearcho cum exocœti historiam recitasset, mox tanquam de di- uersis piscibus circa Clitorem uocalibus & sine branchijs meminit, quorum nomen nullum ex- primit. quæ forte ex eodem aut alio scriptore Plinius cum sic coniuncta legisset, ad eundem piscẽ pertinere existimauit. Sed de pœcilijs piscibus in P. Elemento dicam.

AEGOCEROS animal marinum. Vide in Ibice H.

AELVRI pisces pro Siluri, perperam in Dioscoridis ac alijs quorundam ueterum codicibus leguntur.

AEOLI cognominãtur scari quidam, Myllus, Lebiàs, Sparus, Aeolias à Mnesimacho Comico nominantur: & similiter eodem ordine ab Ephippo. quærendum an scarus legendum sit, non sparus, cuius epitheton sit æolias, sublata distinctione. Sed æoliam substantiuè etiam accipi licet pro pisce diuerso, quem & alibi seorsim nominat: ut ex Platone Comico,

ὀρφὼν, αἰολίαν, συνόδοντά τε, καρχαρίαν τε   Μὴ τέμνειν, ἀλλ᾽ ὅλον ὀπτήσας παράθου.

Numenij carmen legitur, quod citat Athenæus, ῥηϊδίως ἕλκοιτο καὶ αἰολίην κορακῖνον. Et forte æoliæ (inquit idem) Epicharmo in Musis coracini sunt in hoc uersu, Αἰολίαι (al'. non rectè αἰλίαι legitur) πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Sed rursus in Nuptijs Hebæ horum piscium tanquam diuersorũ meminit his uerbis, Μῦς, ἀλφησταί τε, κορακῖνοί τε κνεισοειδέες, αἰολίαι, πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Turdum etiã æolian nuncuparunt, nimirum à uarietate coloris.

AERICA, uide in Chalcide.

DE AETNAEO PISCE.

SVNT & castitate præstantes pisces. Aetnæus, ita appellatus, posteaquàm cum pari suo tanquam cum uxore quadam coniunctus eam sortitus sit, aliam non attingit; neq; ad fidem tuendam sponsalium tabulis illi opus, neq; malæ tractationis pœnam timet. Neq; Solonem ueretur, ex quo leges nobiles & urbes graues profectę sunt, quibus libidinosi homines non parere nihil uerentur, Aelianus. Τοὶ δὲ μίαν στέργουσι καὶ ἀμφιλέπουσιν ἄκοιτιν Κάνθαροι, αἰτναῖοί τε, καὶ οὐ πλεόνεσσι γάνυνται, Oppianus. ¶ Rondeletius in Cantharo ætnæum non sui generis piscem, sed Canthari duntaxat epitheton esse conijcit. Verum constructionis ratio in Oppiani carmine Græco pisces duos diuersos una coniuge contentos, quemadmodum & alios duos qui fœminas plures sequantur, nominari euincit. Nec refert si apud alios authores ætnæus nõ nominetur: sat fuerit ab Oppiano, Aeliano & Phile nominatum esse. Porrò quod Aetnæus cantharus apud Aristophanem legitur, pro maximo, ab Aetna monte: hoc ipse Rondeletius ad cantharum insectum non piscem pertinere agnoscit.

AGNOS, uide inter Anthias: & in Callionymo.

DE AGONO VEL CHALCIDE.

RONDELETIVS.

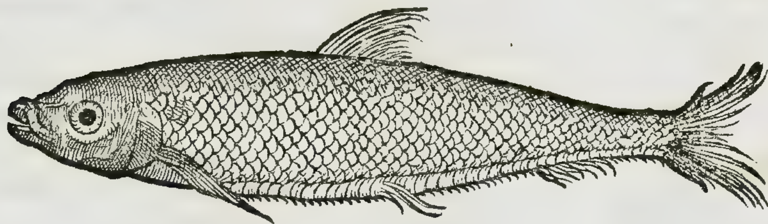

HALCIDEM in lacustrium numero à nobis reponi fortasse mirabitur quispiam cùm Oppianus cum marinis numerarit. A

Χαλκίδες αὖ θρίσσαί τε καὶ ἀβραμίδες φορέονται
Ἀθρόαι, ἄλλοτε δ᾽ ἄλλον ἁλὸς πόρον, ἢ ποτὶ πέτρας,
Ἢ πελάγη, δολιχοῖσί τ᾽ ἐπέδραμον αἰγιαλοῖσι.

Chalcides & Thrissæ simul Abramidesq; feruntur
Sedibus & uarijs habitant, nam saxa frequentant,
Aut æquor medium, curua aut per littora currunt.

Chalcidem aut lacustrem esse, aut lacubus & fluuijs communem.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Præterea Athenæus marinis similibus coniunxit: Χαλκίδες καὶ τὰ ὅμοια, θρίσσαι, τριχίδες, ἐρίτιμοι. Et alibi: θρίσσα καὶ τὰ ὁμογενῆ, ἐρίτιμος. Ego uero Aristotelem secutus, ex quo Oppianus & reliqui sua maiore ex parte expiscati sunt, inter lacustres colloco, ille enim lib. 8. de historia anim. Cùm dixerit fluuiatiles & lacustres à peste quidem immunes esse, sed horum nõnullis proprios morbos accidere, idq; exemplo in Siluro & Cyprino fluuiatilibus declarasset, idem in lacustribus Balero & Tillone comprobat, quibus Chalcidem addit, ut similem, id est lacustrem. Quod si quis parũ probet, illud saltem ex Aristotelis sentẽtia cogetur fateri, Chalcidem ab eo in eo genere haberi, quod & fluuijs & lacubus commune est, cuius generis est Cyprinus: loquens enim de lacustrium fluuiatiliumq; partu & generatione, hæc scribit: Cyprini quinquies aut sexies pariunt, maximè iuxta sydérum rationem, Chalcis ter. Reliqui semel anno. Pariunt autem omnes in stagnis fluuiorũ & arundinetis lacuum. Quare cum Chalcidem (quem Gaza æricam interpretatus est, quã etiam

Lib. 7.

Cap. 20.

Lib. 9. de hist. cap. 14.

Dorion teste Athenæo χαλκιδικὴν uocauit) Aristoteles uel lacustrem uel fluuiatilem esse censuerit, qualis ea sit, & quo nomine hodie nuncupetur inuestigare oportet.

A Chalcidem igitur lacustrem esse puto, quæ in Allobrogum lacubus satis frequenter capitur, Lugdunumq́ꝫ defertur, & Celerin nuncupatur, ob maximam similitudinem quam habet cum pisciculis paruis, Thrissis similibus, quibus abundat Oceanum mare, celerinos Galli uocant. Eandem esse puto quæ in Italia Sardanella uocatur à maxima cum Sardinis similitudine, cuiusmodi etiam fert Larius lacus, quæ à Mediolanensibus Agonus nominatur.

Sardanella. Agonus.

Eandem etiam producit Verbanus lacus, nisi quod maior sit.

F Illæ in lacubus ita pinguescunt, ut quum in craticula assantur, pinguitudo ueluti oleum destillet, à qua pinguitudine sunt qui †Liparim appellant. Maxima copia uere capiuntur, & muria conditæ seruantur minores, maiores non item, quia non æquè in sale possunt contabescere.

† Liparis. Aliū liparim Rondeletius inter marinos exhibuit.

Squamis tectæ sunt tenuibus, facilè deciduis, argenti tersi modo corpus splendet. Os habent magnum si totum corpus spectes, branchiarum opercula incisa. Pinnis, cauda, partibus internis

B Sardinas referunt.

DE ALTERA CHALCIDE, IDEM.

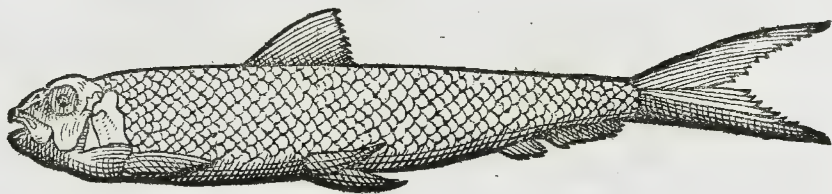

Epirotæ eundem cum superiore piscem Sarachum appellant, quem in lacubus suis capiunt, & muria condiunt, ac in fumo exsiccant, ut aliò transuehere possint. Huius generis quidam sunt minores, Sardinis, uel Thrissis paruis tam affines, ut uix internoscas, ut pictura nostra demonstrat. Alij ad magnarum Thrissarum magnitudinem accedunt. Chalcides tradit Aristoteles à pediculis infestari, quo in loco uidetur mihi pediculorum nomen latiùs patere: ut eo bestiolæ omnes infestæ comprehendantur. Locus est huiusmodi: τῇ δὲ χαλκίδι νόσημα ἐμπίπτει νεανικὸν, φθεῖρες ὑπὸ τὰ βράγχια γιγνόμενοι πολλοὶ ἀναιροῦσι. Chalcis uitio infestatur diro (sic Gaza νεανικὸν νόσημα interpretatur) à pediculis multis natis sub branchijs interimuntur.

DE EISDEM BELLONIVS.

Tres sunt apud Insubres lacus, in quibus piscem uulgari Mediolanensium idiomate Agonũ nominatum capiunt, uarium quidem eum: Larius enim lacus, qui hodie Comensis cognominatur, Agonos educat exiguos, ac magis populares, Sardis similes, dempto quòd uentre sunt latiore: neq; aliò quàm Mediolanum transferuntur, aut saltem raro Mantuam prætergrediuntur. Eos dolijs muria conditos adseruant, quanquam etiam mediocriter sicci sine muria cõperiantur. Verbanus lacus, quem lacum maiorem cognominant, multò maiores Agonos quàm Larius educat. Indigenæ urbium, quæ ad eius litus sitæ sunt, Aronan, Palencza, Cornobio, Locarna & Engudre uocatos pisciculos magno prouentu capiunt, media magnitudine inter Larios, & eos ex lacu Luganæ, quos indigenæ urbium nominant campignon & buisson. Benacus autem lacus magnitudine insignes agonos profert. Sed nec Verbani aut Benaci Agoni muria condiri solẽt ut minores.

Est lacus piscosus qui uocatur Grigole, Patauij finitimus, in conspectu montis Celisi, non longè à Verona, ad cuius latera Adix amnis influit, Veronam præterlabens, fluitantes sustinens insulas, ut Orchomenus, sphondylio feraces: in eo indigenæ pisciculos capiunt, quos Sardanellas uocant: quorum magna piscatio post hyemem fieri solet (gregales enim sunt) quibus magna etiam dolia complent.

Sardanellæ.

B Cæterum Agoni omnes squamas habent leui contactu decidentes, tenues, latas & transparentes; corpora argenteo colore nitentia, sed parum nigricant in tergo. Desquamati, supra argentum tersissimum refulgẽt. Oris rictum habent grandiusculum sine dentibus: pinnam in tergo simplicem, paruam, duas in lateribus sub branchijs, quarum omnium exterius tegumentum spineũ in medio crenatum est. Oculos ualde grandes proferunt: caudam in penicilli modum discissam: utrinq; nonnunquam lituris duabus rotundis ac nigris, interdum pluribus suggillantur in tergo. Lineam sub uentre habent serratam, ad anum desinentem: quam si digito in aduersum confrices, cultri modo acutam percipias. Branchias habent utrinq; quatuor, interna parte ueluti fimbriatas, quod etiam Harengis, Celerinis, & id genus piscibus accidit. Cor ut semen cicerculæ trigonum inter anteriores pinnas sub branchijs occultatum: Hepar subrubrũ sinistro stomachi lateri & œsophago incubans, ipsumq; pylorum amplectens. Stomachi figura in conum turbinatur: à cuius superiore parte pylorus exit, multis apophysibus cæcis ac longis circundatus. Lien dextræ stomachi parti inhæret, ruber: à pyloro intestinum non reflectitur, sed rectà ad anum tendit. Triginta sub uentre ossicula acuta, asperam in hoc pisce lineam constituentia, connumerare potes.

Sarachum

Sarachum Epirotæ (uulgus Albanenses uocat) ut & Græci piscem eundem nominant, quem Mediolanenses Agonũ. Duo enim tres ue lacus sunt in Epiro, in quibus Sarachi capiuntur: quos ubi sale condierint, exiccauerint, & fumo infecerint, Venetias, Anconam, & alio nauigijs transuehunt. Quorum eos maximè in pretio habere solent, quos de la Boiane huius nominis flumine ac lacu cognominant. Horum uerò duæ comperiuntur species, alterum minus, alterum aũt Clupeæ ferè magnitudinis. Minores Sarachi quadrante longiores non sunt, maiores pedalem implẽt longitudinem. Ambo eadem linea sub uentre præditi sunt, qua Clupea insignita est. Sunt ex Græcis qui Sarachos uulgò Stauridas uocent. Sarachum.

COROLLARIVM.

Aquonem appellat hunc piscem Benedictus Iouius, qui Larij lacus (uulgò Comensem uocant) pisces erudito carmine descripsit: Mollis aquo uitam qui solis ducit in undis: quasi ab aqua nomen habeat, quod illa ad uitam ei adeò necessaria sit, ut ab ea semotus celerrimè omnium extinguatur. Eiusdem aut alterius recentioris poëtæ carmina hæc sunt: A

Larius innumeros in gurgite pascit aquones. Mollis aquo demptis uiuere nescit aquis.

Ego potiùs hoc nomen assecutum coniecerim ab osiculis illis acutis, quæ asperam spinosamq; in uentre eius lineã constituũt, & ueluti acus quidam sunt. Iouius acones appellat. Sed aco an aquo scribatur, parum refert. nam & aquifolia ilex ab acutis folijs, aquila ab acumine unguium rostriq; aut uisus, dicuntur: & coquus aliter cocus scribitur. Comi agones uocari audio dum uiuunt: salitos uerò sardenas. Fracastorius distinguit: Sardellarumq; cateruæ, His est maior aquo.

Bellonius agonos nominat. Agoni (inquit) parui ex Benaco lacu habentur: mediocres ex lacu †Lemano: minimi ex Comensi lacu. ¶ Italis uulgò accone uel aquone dicitur. †Verbano.

¶ De Chalcide ex ueteribus plura referam infra in Ch.

¶ Cum piscatori cuidam Lucarnensi pisciculum ostendissem, quem nostri Hägele uocitat, albulæ lacustri nostræ persimilem & cognatum, sed minorem, agonum esse affirmabat. ego eius historiam & iconem mox inter pisces albos dabo: uidetur enim mihi ab agono Italorum uero diuersus. Inter eosdem quoq; Leucisci fluuiatilis genus illud describam, quod Germani Constantiensis lacus accolæ circa Constantiam Agûn uel Agûnen appellant, quasi agonem, circa Vberlingam Laugele, ut etiam nostri. nam hunc quoq; cum Italorum agono non conuenire iudico.

¶ Idem piscator Lucarnensis agonos minimos uulgò gabianos dici mihi asserebat, maiusculos agonos, maximos cepias, quæ è mari in Verbanum ascenderent per Padum. Sed cepiæ uidentur esse clupeæ, genus ab agonis diuersum, & è mari ascendens: quod agoni non faciunt.

Verbanus lacus, qui hodie maior cognomine nuncupatur, & Larius quoq;, acones pisces ferunt, effigie ac sapore laccijs (.i. alausis) persimiles: uerum magnitudine inferiores, utpote qui ad summum pedalem mensuram non excedant. Vere quoq; sunt graciles, natura à laccijs plurimũ diuersa, autumno autem quàm optimi, Paulus Iouius. ¶ In lacu Albano optimi nascuntur agoni, pisces non admodum magni, & ferè sardellis assimiles, Platina. B

Elixi petroselinum, butyrum & aromata requirunt: fricti, malarancij succum aut agrestam, Platina. Et rursus, Sardellæ ex Benaco admodum laudantur, frictæ ex agresta aut malarancio suffunduntur. ¶ Aquones sine squamis (Rondeletius & Bellonius squamas eis tribuunt) molles & flaccidos in iure edimus, subamaros, capite compresso, Incertus. F Sardellæ.

DE ALABE.

ALABES Straboni libro 17. inter pisces Nili nominatur. ἀλαβῆς dicitur, ut qui manu capi non possit, Varinus. hinc & alabastri factum nomen. Apud Athenæum libro 7. ἀλλάβης scribitur, paroxytonum, cum lambda duplici. Tarentinus in Geoponicis alabitos cum alijs piscibus recenset. Alebetæ, coracini, siluri, reperiuntur in Nilide lacu quem Nilus efficit, Plinius. Aleba, piscis quidam, Syluaticus. Nos fluuiatilem piscẽ qui propter lubricitatem manu retineri non potest, truscham uulgò nominamus inter mustelas describendam. Verum non hic, sed lampreda potiùs, ueterum alabeta, fauente etiam nomine, uideri potest. Nam cum lampreda nomen pluribus Europæ populis usitatum sit, Italis, Gallis, Hispanis, Germanis: communia autem pleraq; à Græcis aut Latinis desumpta sint, lampredæ quoq; nomẽ cum Latinæ originis non sit, Græcum uideri potest: ut a. uocalis initio dempta sit, m. uerò consona in medio abundet, quod sæpe fit ante p. apud recentiores Græcos, qui scribunt μπόλμποδις pro pulueris: inter p. autem & b. summa affinitas est. itaq; alabeta, facile in lambetam transierit, & rursus lambeta in lampredam uel lampetram. alij enim aliter efferunt & scribũt. Sunt sanè lampetræ pisces longi, cute læui & lubrica: ut alabetæ nomen propter lubricitatem eis conueniat. Et fortè è mari illæ Nilum subeunt, ut & alios fluuios. Aut igitur lampreda esto alabes, aut alius mustelarum generis piscis lampredæ cognatus, ut is qui Germanis Prick uel Bätle uocatur, aut minimus in hoc genere à nouem oculis uulgò dictus Nüneug. Hæc nostra est diuinatio, eruditis Rondeletij coniecturis non contraria: quibus ille lampredam diuersis apud ueteres nominibus

dictam conijcit: murænam fluuiatilem à Dorione, echeneidem ab Oppiano, bdellam, id eſt hirudinem in quodam Libyæ fluuio branchijs perforatis à Strabone.

DE ALAVDA CRISTATA SIVE GALERITA. RONDELETIVS.

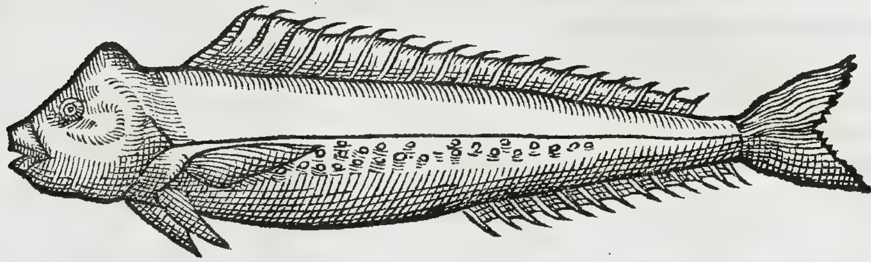

† Nam ſaxatiles ipſe deſcripſerat ordine. Saxatiliū differentiæ.

PRAETER iam † dictos piſces, in ſaxis multos alios uiuere comperio, quorū nonnulli neq; figuram, neq; naturam ſaxatilium referunt, ut canicula illa cato rochiero uulgò dicta, quod in ſaxis uiuat: ut locuſtæ, murænæ. Alij etiamſi in ſaxatilibus non habeantur, tamen naturam formamq; ſaxatilium imitantur, qualis eſt, qui à noſtris percepierre & A coquillade dicitur, Galerita, alauda, de quibus nunc dicemus. Ac primùm de galerita quæ hactenus Græco uel Latino nomine caruit. Sed ut inter aues duæ alaudarum ſpecies ſunt, una criſtata, altera minimè, ſic piſcibus anonymis ſolaq; criſta diſsidentibus galeritæ & alaudæ nomen poſuimus, ueteres imitati qui ſæpiſsimè in piſcibus nominandis auium & aliorum animalium nomina mutuati ſunt. Galerita igitur Græcè dicetur ἡ λόφον ἔχουσα, à noſtris coquillade. ſic etiam appellant alaudam criſtatam: piſciculus eſt in litorum ſaxis degens ſcorpioidi ſimilis admodū corporis ſpecie. Digiti eſt magnitudine aut paulò maiore, tenui corpore, lęui, lubrico, ſine ſquamis, ore paruo, dentibus anterioribus ſerratis, poſterioribus exertis, oculis paruis, cæruleis. In uertice dum uiuit erecta eſt criſta, mollis & cærulea. Pinnæ ad branchias latæ ſed breues, in uentre paruæ & tenues. Cauda unica pinna conſtans breuis & rotunda. Podex non procul à branchijs diſtat, à quo pinna ad caudam protenditur, alia à ceruice ad caudam continua. Corpus colore eſt fuſco, multis tamen maculis partim rotundis, partim oblongis & tortuoſis notatur. Peritonæum ex nigro uiride eſt. Cor angulatum. Hepar ex albo rubet, à quo fellis ueſica pendet, perſpicuitate & coloris iucunditate ſmaragdum referens. Inteſtina lata ſunt, coloris lutei, ſatis diu extra aquam uiuit ob paruam branchiarum ſciſſuram. Carne eſt molli, ſed ob paruitatem negligitur.

DE ALAVDA NON CRISTATA. RONDELETIVS.

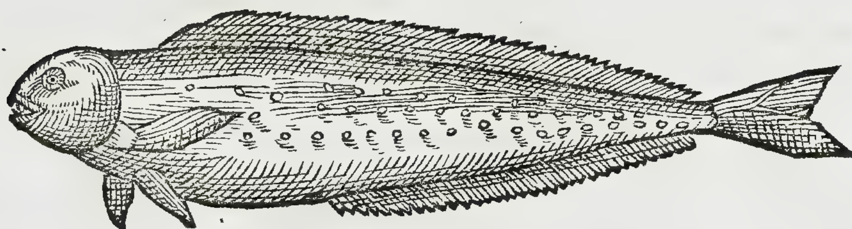

A VT ſuperiorem galeritam appellauimus, ita hunc piſciculum alaudam non criſtatam. Superiori enim planè ſimilis eſt, ſi criſtam in capite ſurrectam excipias. Poſsis etiam optimo quidem iure ſimiam appellare, quia capite ſimiam refert: eſt enim capite paruo & rotundo. Vel ſi noſtrorum appellationem ſequi uelis, qui percepierre nominant, non abſurdè empetrum uocaueris: nam ut empetrum herba marinis locis prouenit, & maximè ſaxoſis, imò etiam nudo è ſaxo ſæpe exiſtit, ita piſciculus hic in petrarum cauernulis degit, & illuc confugiens, ſe in abditiſsimis earum rimis occulit, ut piſcantium inſidias effugiat, unde noſtri percepierre nomen poſuerunt. Eſt igitur piſciculus galeritæ ſiue alaudæ criſtatæ ſimilis, capite paruo & rotundo, ore paruo, oculis paruis, dentibus anterioribus ſerratis, poſterioribus longiuſculis, acutis exertis: pinnulas duas habet ad branchias, duas in uentre, aliam ſtatim à capite ad caudā continuam, item aliam à podice ori ſatis propinquo ad caudam uſq; ductam. Cauda in unicā deſinit ſaxatiliū modo. Maculæ multæ mediæ corporis parti aſperſæ ſunt. corpore eſt læui & lubrico. Aqua, muſco, paruis atherinis, & aphyis ueſcitur. Carnis ſubſtantia & mollitudine galeritæ ferè par & nullius apud nos precij. Piſcatores mordet, unde iulidem eſſe aliquādo ſum ſuſpicatus, ſed cùm minimè uenenatum eſſe eius morſum comperiſſem, ueramq; iulidem tandem cognouiſſem, utrunq; piſcem rectè mihi uideor diſtinxiſſe.

Simia.

COROLLARIVM.

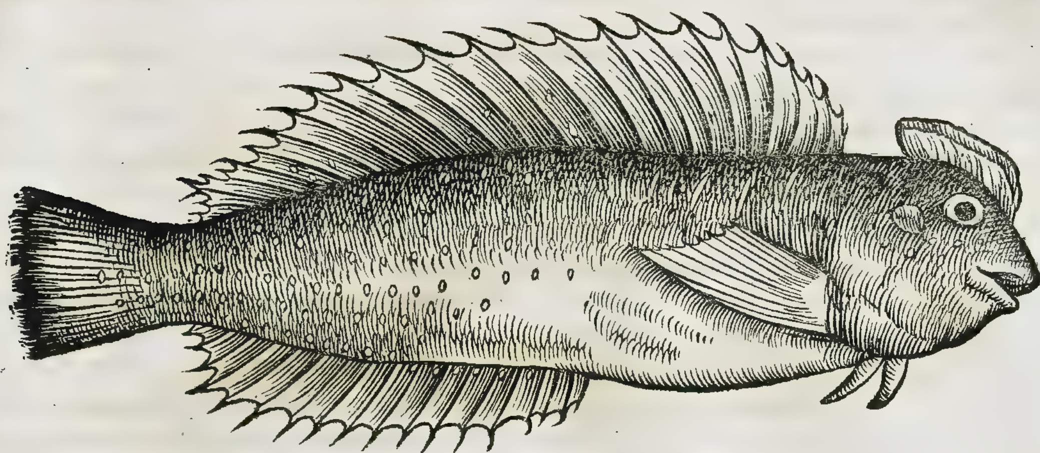

Piscem cuius hæc effigies est, alaudis Rondeletij subiungere libuit, cum propter cristam capitis, tum reliqui corporis speciem similem. Venetijs Gutturosam, uel diminutiua uoce gutturosulam uocant, la gotorosola, ut uulgus effert: à prominente opinor sub faucibus tumore. Gallus quidam gallinam maris mihi nominabat, à crista nimirũ. Germanicè & hanc & Rondeletij alaudas, communi nomine Seelerchen, hoc est galeritas marinas nũcupare licebit. Quidam iulidem esse suspicabatur, sed nos alium iulidem dabimus, cui doctorum consensus fauet. A

Nigricat ferè undiquaqꝫ, nisi quod punctis distinguitur cæruleis, & color luteus uisitur per superiorẽ partem totã dorsi pinnæ, & circa branchias, & summo uentre: reliqua ex pictura apparẽt. B

Littoralis est, & ferè subit foramina lapidum aut parietum ædificiorum quę in littore extructa fuerint, unde si quis troglodytæ nomen ei affingere uoluerit, quod non tantum nationi cuidam hominum, sed etiam auiculæ caua subeunti tribuitur, non ineptè fecerit. C *Troglodytes.*

Facilè capitur uel carne in uas imposita, & mox extracta. A piscatoribus ferè abijcitur, quoniã lubrica est, nullius ferè precij, carne dura & uilis in cibo. E F

Alaudæ similis est piscis qui Antipoli à muco bauosa dicitur, Rondeletius. Hunc in Pholide dabimus. Basilisci pisces circa petras leprades degũt, Oppianus lib. 1. Halieut. Verisimile autem est alaudas nostras à crista, à qua & regulis auiculis nomen, basiliscos ab eo dictos. *Basilisci.*

DE ALAVSA, CLVPEA VEL THRISSA PISCE, RONDELETIVS.

Figura hæc alausæ Venetijs expressa est. ea quam Rondeletius posuit squamas ostendit, & in medio uentre ceu spinulas prominentes.

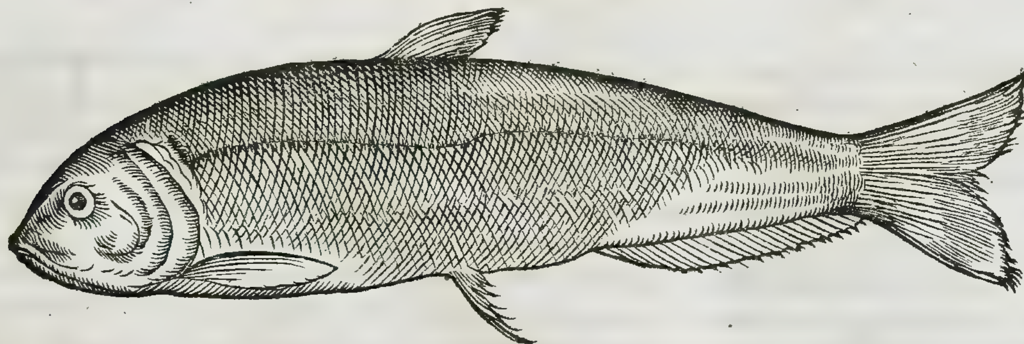

H ΘΡΊΣΣΑ uariè à Græcis nominata est, authore Athenæo: nam Archippus & Mnesimachus θράτταν appellauerunt, quo nomine Atticorum nullus usus est, inde τὸ θραττίδιον. Dorotheus Ascalonites θρίτταν. †Græci θ in φ mutando φρίσσαν uocãt. Ausonius & Gaza pro Græca appellatione, uulgari, ut opinor, usurpata: atqꝫ hos secuti alij alosam. Galli alose, Burdegalenses coulac. Massilienses halachia. Romani laccia. Hispani saboga. Docti quidam θρίσσαν clupeam interpretantur, nescio qua ratione inducti, cùm de clupea solus Plinius hæc scripserit, de attilo Padi loquens: Hunc minimus appellatus clupea, uenam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetens morsu exanimat. Et ante hunc Ennius, cuius uersus extat apud Apuleium: Omnibus ut clupea præstat mustella marina. A *† Vide in Corollario.* *Clupea an sit thrissa.* *Lib. 9. cap. 15.*

Ex his quomodo confirmari posit clupeam nostram esse alosam non uideo, maximè cum clupeam minimum esse piscem Plinius dicat: Alosa uerò nostra cubiti magnitudinem aliquando superet. Massarius nõ alia ratione motus idem sensisse uidetur quàm quòd Veneti alosam chiepam nuncupant, quæ uox à clupea deducta esse uidetur.

Alosa piscis est marinus, gregalis, sardinis capitis figurâ, oris scissura, squamis, pinnarum situ, numero similis, sed maior & latior. Spinas habet permultas, & inter uescendum ualde molestas, B

utpote quæ sine incommodo edi non possint, quemadmodum sardinarum, aphyarum phalericarum, & membradum spinæ.

C Vere & æstate fontes dulcesque amnes petit, illicque pinguescit, molli suauique carne redditur, & Athenæus inter pisces Nilum subeuntes recenset. *Lib. 7.*

F Quocirca quò longiùs à mari capiuntur alosæ eò meliores sunt. Itaque Burdigalæ & Lugduni, multò magis succulentæ palatoque gratiores uendūtur quàm Massiliæ; marinæ enim exuccæ sunt, aridæ cum quadam acrimonia à qua sitis excitatur.

C Oppianus scripsit nullam esse alosis stabilem in mari sedem: *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

Chalcides & thrissæ passim, abramidesque ferunt,
Et curuis habitant scopulis, & littora uisunt,
Hospitium mutant semper, pontoque uagantur.
Atque cateruatim percurrunt æquoris undas,
Alternantque uias ponti, curruntque per æquor

Libro 12. Thrissas Aegyptias cantu delectari autor est Aelianus: Qui Maræotim lacū incolunt, inquit, E Thrissas illic cantu & pulsibus testarum concrepitantium consonantibus piscantur. Etenim tanquam saltatrices, saltantes in piscatoria ad se comprehendendas explicata instrumenta incidunt. Idem ipse proculdubio in alosis nostris sum expertus: quum enim in Aruerniæ oppido Maringuesio essem, & in fluuij ripa sæpe animi causa deambularem, ad testudinis sonos alosas uidimus adnatantes & saltantes, id quod noctu manifestiùs apparebat. Abundat autem fluuius ille tanta et salmonū & alosarū copia, ut supra mille & ducētas uno retis iactu captas uiderim. His adducor ut credam deprauatū esse Athenæi locum, in quo Aristotelem citat περὶ ζωϊκῶν: τριχίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quippe cùm de thrissa, trichide, & trichia uerba fecerit, & ueterum de his testimonia protulerit, his adiungit Aristotelis autoritatem de eo pisce, qui saltu cantuque gaudeat, & eo audito è mari exiliat. Sic igitur locus, meo quidem iudicio restituendus est. † ὀρχηστρίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quæ ad Thrissam referenda sunt quæ ὀρχηστρίς, id est, saltatrix dicta sit. *Libro 7.* *† Vide in Corollario.*

C Alosas subire flumina eorumque fontes appetere diximus, sed audito tonitru, ad mare properare piscatores testantur.

F Ausonius eas pro uilibus habet: Stridentesque focis opsonia plebis Alosas. Verùm ob copiam quibusdam in locis uilescunt, quemadmodum res aliæ etiam laude dignæ, magisque spinarū copia molestæ sunt quàm insalubres. Nam quum pinguerunt & suaues sunt, & succum mediocriter bonum gignunt, quique facilè distribuatur. Quum aliquando in conuiuio de polyporum, luporum, pagurorum prudentia dissereretur, Hieronymus Vida, uir bonus & doctus poëta, dixit nullum sibi uideri piscem alosa prudentiorem, qui nō nisi obesus nobis appareret, maximeque idoneo tempore, quum carnium esu nobis omnino interdicitur: faceta ironia, cùm imprudentissimos esse pisces meritò dicamus, qui non nisi quo tempore optimi sunt, illisque minimè parcimus, à nobis conspiciantur.

B Thrissis fluuiatiles pisces chalcides & abramides, admodum similes sunt, easque coniungunt Athenæus & Oppianus.

DE EADEM BELLONIVS.

Alosa, Gallicè Alose, Chiepa Italis, Lachia Romanis, Latinis Clupea, in Abramidis modum tornata est, nisi corpore esset multò longiore ac crassiore. Lineam asperam, & ueluti cultellato mucrone scindentem gerit: qua (ut Plinius tradit) Attilum ingentem Padi piscem exanimat. ea uerò acutior est in pusillis piscibus. Permulti contendunt Alosam à Clupea longè diuersam esse. Grandes porrò & adultæ Alosæ, Thrissæ etiam dicuntur, idque maximè cum ad iustam magnitudinem peruenerint. Trichides uerò appellantur diminutiua uoce, cum nondum in perfectā molem excreuerint: tunc enim magis aristosæ percipiuntur. Nam Thrissæ pulpas habent carnosiores, minusque aristis obseptas. Ascendentes flumina semper capiuntur, nusquam autē descendentes. Aristobulus author est Thrissas ascendere in Nilum, sicuti & Cestres absque Crocodilorum metu. *Thrissa. Trichis.*

TRICHIS, GALLIS PVLCHELLA, ALAVSA minor, ex Bellonio.

Trichidem antiquorū, Virginis aut Pulchellæ nomine Galli cognoscūt, Pucelle: quòd ueris initio dum huius piscis capturæ dāt operā, sine ouis ut plurimū capiatur: uel quòd scombros (quos illi etiā lenones uocāt) proximè subsequit. Capit in multis amnibus, ac præcipuè Ligeri, cōtra raptū fluminis. Anglia ex Tamesi Schade uocat. Harengū grandiorē uix unquam excedit: aut siquādo excesserit, appellationē mutat, ac tum quidē adultæ Alausæ nomē accipit. Nonnulli Pulchellas ab Alausis diuidunt: quorū tamē sententia multis argumētis refelli potest. Quidā Galliæ tractus fictas aut fenictes uocant, Andegaui Conuersos: & qui Baioniam incolunt, des Gauttes. Sed audi quantū ab harengis dissideant. Harengi corpore & capite latiusculo præditi sunt, labro prominulo: Pulchellæ, oblongiusculo. Punctis harengus caret: Pulchella ternis atque interdum quaternis rotundioribus nigris in lateribus ac tergo utrinque insignitur. Lineam præterea sub uentre, ut Celerinus, habet asperam, qua etiam Harengus caret. Sed Celerino hamuli rotundi sunt, & ferè sub squamis cōditi: Pulchellæ uerò foris eminent, quemadmodum in Trachuri caudæ lateribus. Trichias, uel (ut Ari-

(ut Aristoteli placet) Trichæas, cum Pontum ingreditur, uidetur quidem ac capitur: sed exiens nusquam adhuc conspectus est.

COROLLARIVM.

Thrissam Strabo inter Nili pisces numerat. Nostræ ætatis Græci phrissam uocitant, Gillius: forte quod spinis siue aculeis aliquando soleant inhorrescere, quod Græci φρίσσειν dicunt. Crissam & ciuitatis & piscis nomẽ esse Suidas docet: pro pisce quidem an thrissa potius legendum sit dubitarim, quando crissæ piscis aliorum nemo meminerit. Thrassa non idem est piscis, ut Rondeletius putauit. nam Athenæus, quem citat, non hoc scribit, thrissam & thrassam eundem esse piscem. Sunt autẽ hæc eius uerba circa finem libri septimi: Quoniam de thrissa prius diximus, nunc etiam quæ sunt thrattæ dicamus, quæ in fabulis Archippi, Mnesimachi, & Antiphanis, inter alios pisces nominantur. Anaxandrides etiam θρᾳττίδια dixit. Atticorũ uerò nullus thrattam dixit. Porrò Dorotheus Ascalonites thettan (θέτταν) scribit in suo Dictionario, siue quod ita perperam (apud Mnesimachum aut Hipparchum) legit, siue ut uocem insolitam emendaret (ac mollius proferret:) Est autem pisciculus quidam marinus, Hæc Athenæus, ex quo Eustathius quoque repetijt. Thrătta (inquit) uel gentile est fœminini generis à Thracia, uel piscis nomen apud Dipnosophistam, &c. Θρᾷσσα nomen est auis & piscis, Stephanus in Θρᾴκη. Animalia quędam toto genere uaria sunt, ut panthera, ut pauo: & piscium nonnulli, ut quæ thrassæ uocantur, Aristot. ¶ Apud Phaniam in Epigrammate legimus etiam θρίσσον genere masculino, si rectè scribitur. ¶ Τριχὶς quidem piscis, uel τριχίας (in prima declinatione, paroxytonum) & τριχίδιον diminutiuè, non alius quàm thrissa uideri potest: nec probo quòd Rondeletius apud Athenæum libro 7. pro τριχίδα reponit ὀρχησείδα. nam Eustathius quoque hunc Athenæi locum citans τριχίδα legit. Thynnidas quoque aliqui τριχιάδας (in quarta declinatione à recto oxytono) uel πριμάδας uocabant, ut Athenęus refert.

Intrantium Pontum soli non remeant trichiæ. (τριχίαι, Aristot. 8. 13. historiæ.) Hi soli Istrum amnem subeunt, ex eo subterraneis eius uenis in Adriaticum mare defluunt. itaque & illic descendentes, nec unquam subeuntes è mari, uisuntur, Plinius. Trichiæ sunt eæ quas sardas dicimus, subeũtes Istrum, nec remeantes, ut ait Plinius, Volaterranus. sed falsò Plinium ab eo citari, ex uerbis eius iam recitatis apparet. Quare Amatum quoque Lusitanum errasse dixerim, qui trichias scribit esse sardinas. Trichias bis anno parit, Plinius. Descripsit autem & hunc & superiorẽ locum ex Aristotele: apud quem Gaza trichias conuertit sardas: & trichidas, sardinas. Aristoteles ex trichide trichiam nasci dicit: ex membradibus trichidas. Sed hac de re plura leges in Sardinæ historia, ex Rondeletij sententia, qui & Gazæ interpretationem non laudat, & Aristotelem hosce pisces ex alijs diuersi generis procreari scribere miratur. Nos hic de trichide ex ueteribus obseruata quædam adijciemus, quibus ferè probabitur trichidem eandem cum thrissa esse, aut certè persimilem natura ac specie piscem. Recitatis quidem priscorum uerbis, rem in medio relinquemus. ὁ γὰρ ἀνὴρ τὴν νύχθ᾽ ὅλην ἔβηττε τριχίδων ἑωσφόρας ἐμπλησμένος, (πεπλησμένος, ut Varinus habet,) Aristophanes in Ecclesiazusis, ubi Scholiastes, Trichides (inquit) sunt quæ uocantur thrissæ, & in cibo sumptæ tussim mouent. idem in Acharnensibus eiusdem poëtæ, Trichides (inquit) fortè hoc genus piscium est quos thrissas nominamus, ab eo quòd ossicula pilis similia habeant. Trichides sunt thrissæ à tenuitate ossium dictæ, Etymologus. Et fortè hæc spinarum capillaris exilitas, faucibus aliquando hærentium, causa fit tussis. constat autem thrissas spinis eiusmodi abundare. Τὸ θρὶξ τριχὸς παράγωγόν ἐστιν ἡ τριχίς, ἣ δ᾽ αὐτὴ καὶ τριχία ἐλέγετο, Eustathius ex Athenæo: ex quo hoc etiam addit, hunc piscem saltatione & cantu adeò gaudere, ut è mari quoque prosiliat audiens, (thrissas autem similiter cantu & testarum sonitu capi Aelianus refert.) deinde thrissam quoque, tanquam diuersum piscem sentiens similiter ἀπὸ τῶν τριχῶν denominari ait. Athenæus item de thrissa & trichide tanquam piscibus diuersis agit, chalcidibus similes esse scribens. Citat & Aristotelis uerba, tanquam distinguentis: Μόνιμα, θρίσσα, ἐγκρασίχολος, μεμβράς, κορακῖνος, τριχίς. in quibus nõ intelligo quomodo monimi uel stabiles hi pisces dicantur, cum thrissę Istrum subeant, & inde in Adriaticũ mare subterraneis uenis defluant. In ipso etiã mari, Oppiano teste, certam aut stabilem sedem nullam habent. Dorion in libro de piscibus trichidem, trichiam uocat. Trichiarum meminit etiam Eupolis, parcum quendam traducens, qui cum carnes semiobolo uænirent, τριχίδας obsonare uoluerit. Αἱ τριχίδες εἰ γένοιντ᾽ ἑκατὸν τοὐβολοῦ, Aristophanes in Equitibus. Ὦ κακόδαιμον ὅστις ἐν ἅλμῃ πρῶτον τριχίδων ἀπεβάφθη. Idem ἐν Ὁλκάσιν apud Athenæũ. Pisces enim (inquit Athenæus) idoneos ut super carbonibus assarent, intingebant in muriã, quã Thasiam cognominabãt.

¶ Thrissam Galli alosam uocant; quam & Ausonius ita appellasse uidetur, cum cecinit: Latina.

Stridentesque focis obsonia plebis alausas.

Propterea Gregorius Tiphernas in Strabone, & Theodorus in Aristotele, cum Ausonium thrissas non alio nomine appellare, quàm alosas, ut nunc quoque in Gallia uocantur, perspicerent, clupeasque eiusmodi pisces esse minime noscerẽt, alosas interpretati sunt. Meminit thrissæ præter cæteros etiam Hippocrates, Massarius. Indocti quidam pro alausa, lausulam dixerunt. ¶ Dubitat Rondeletius an clupea piscis Latinè dictus idem sit qui Græcorum thrissa: ego pro eodem habebo, donec certius aliquid intellexero. nam & Italicum uocabulum chiepa accedit: & eruditis quibusdam, præsertim Massario, eundem esse placet. Accedit spinarum multitudo, quæ ut thrissæ, ita & clupeę attribuitur: nam ut Callisthenes Sy-

A Thrissæ nomina Græca.

barita author est citante Stobæo, in Arari Galliæ fluuio nascitur magnus quidam piscis clupea
(κλυπαῖα) nominatus ab incolis, qui crescente Luna albus est: decrescente, totus nigrescit: & cor-
pore nimium aucto à proprijs spinis interimitur. In huius piscis capite lapis reperitur similis gru-
mo salis, qui optimè facit ad quartanas sinistro lateri corporis alligatus decrescente luna. Hęc qui-
dem an clupeæ in Arari accidant, uiri naturæ studiosi quibus cognoscendi facultatem fluminis
illius uicinitas præbet, obseruabũt. Ego aliquando an de carpione potius hæc intelligenda essent,
dubitaui. Quòd autem Plinius clupeam minimum esse piscem scribit, excusari potest, ad attilum
Clypea. qui maximus est comparatione. Ennius quoq; in Phagiticis clupeam, ut Apuleius recitat, uel ut
noster codex habet, clypeam nominat.

Vulgaria. ¶ Thrissam Romani hodie lacciam uocant, Veneti chiepam, Hispani sabogam, (saualum, A-
matus Lusitanus,) Galli alosam uocant, Massarius. Lasca piscis genus est apud Dantem. Gal-
li & Campani (& Siculi) alosas nominãt: Hetrusci & Veneti ueteri seruato nomine clupeas, Vo-
Lechia. laterranus. Alius est lechia piscis à Romanis dictus, hoc est glaucus ueterum, ut Rondeletius
Lascha. docet, & lascha eidem Italicè dicta, leuciscus est è genere mugilum. ¶ Qui lacciam Romanorũ,
lupum ueterum esse putarunt, eos longè falli Iouius ostendit, aduersus Platinæ & Pomponij Læ-
ti sententiam. In Aquitania tam frequens est hic piscis, ut rectè plebis obsonium Ausonius di-
xerit, appellatur autem, præsertim maior, Burdigalæ, Coulac: minor uerò, Gathe, Innominatus.
Alsen. ¶ Alausas opinor ab Ausonio dici pisces, quos Germanicè uulgò uocant **Alsen**, qui aduentũ ue-
ris Rhenanis & Mosellanis annunciãt. In mense autem Maio & circiter, quàm primum tonitrua
audiuerint, in mare sese recipiunt, adeoq; tonitruis terrentur, ut multi ex eis inueniantur in ripa
Mosellæ & Rheni metu exanimati, Carolus Figulus. Piscis qui uocatur apud nos halsa, nõ ap-
paret (nisi) in principio ueris usq; ad tonitrua, & tunc moritur, Albertus Magnus. Et alibi, In
piscibus quos uocant **alse**, nunquam inueniuntur oua. Alosam Eberus & Peucerus interpre-
Jesen. tantur Saxonicè **Jesen**. is piscis (inquiunt) habet lucentes squamas argenteo fulgore: estq; ex eo-
rum numero qui apud Saxones assati gratiores sunt. Capitur in Albi. Alausa, alias alsa & also,
Elsen. Germanis **Alsen**, **Elsen**, Adamus Lonicerus. Inuenio & **Verich** nomen de hoc pisce Germa-
Verich. nis inferioribus & maritimis usitatum. Isidorus quidam, Albertus & Murmellius, Latinum eius
nomen aristosius uel aristosus confingunt: quoniam aristis innumeris (inquit Isidorus) armatur
caro eius, ita ut incommodè edi possit, & non sine fastidio, unde pauperum cibus est, tanquã om-
nium piscium uilissimus. Germanicè **Verich** interpretantur ijdem tres scriptores. alij scribunt
Verinch, alij **Werinck**. Colore & figura est sicut halsa, nisi quòd aristas spinales in carne pluri-
mas habet, Albertus. ego alsam, id est alausam sine aspiratione scripserim, nec alium piscẽ esse di-
xerim, nisi pro ætate forsan & magnitudine tantùm diuersis nomina etiam diuersa conueniunt.
Vint. Idem alibi (apud inferiores Germanos puto Gallis finitimos) **Vint** nominatur. Nam **Vint** di-
ctos pisces gregarios esse scribit Albertus, & littorales. Author est Auicenna (inquit idem) uisum
sibi quoddam genus piscium aduenire ad sonitum campanæ: & cum is desinebat, recedere. Hoc
quidem apud nos constat omnibus, in mari Flandriæ, Brabantiæ & Germaniæ inferioris, piscem
pulcherrimum, qui lingua accolarum **Vnit** (lego **Vint**, ut alibi duobus in locis scribitur) uocat,
& spinis in corpore abundat, gregatim accedere ad sonitum nolarum, aut cymbalorum, aut cam-
panarum paruarum. Extendunt enim piscatores retia circa finem ueris mense Maio cum fune
super aquam, cui alligant campanellas: quæ cum sonant, uenit hic piscis cum constat esse (forte,
cum copioso) grege sui generis in retia, Hæc Albertus. Constat autem ex ueterum scriptis simili-
ter & thrissas olim irretitas fuisse: idemq; hodie fieri Rondeletius tradit. Alij recẽtiores idem hoc
scribunt de pisce **Verich**. Bellonius Trichides (quas ab Alausis ætate tantum & magnitudine di-
stinguit, quod sint minores) in quibusdã Galliæ tractibus Fictes uel Fenictes uocari scribit. Vox
Ziege. quidem Ficte ad Germanicam **Vint** accedit. ¶ **Ziege** uel **Goltfisch** dicti pisces qui cum sturio-
ne in Albim ascendunt & unà capiuntur, alausæ sint, an cognati, nondum mihi liquet: ut neq; de
Marenen. illis quos in lacu Suerinensi & Oceano uicino **Marenen** uulgò nuncupant. Simon Paulus, qui
nuper de oppido Suerino orationem ædidit: Murenas, inquit, in lacu nominant lingua nobis uer-
nacula pisces haleci (harengo) similes, sed aliquanto minores, argenteis squamis, carne dura &
friabili, Hæc ille. Ego huius generis pisces in mari cubitales capi audio, in lacu dodrantales & me-
lioris saporis: inter lautissimos haberi, & frigidos edi. Fauconerus Anglus clupeam uel chepã
Venetis dictam, Anglice **a schadde** nominari me docuit. Errant qui eadem lingua **powt** inter-
pretantur, qui piscis à nostris uocatur **ein Trüsch**, in Mustella à nobis describendus. In eodem er-
rore Murmellius uersatur, qui alosam uertit **ein quapp**, ut alij **ein alquapp**, quod eiusdem piscis
de mustelarum genere nomen est.

B Harengæ à Germanis dictæ clupeis similes sunt, Massarius. Adeò similes sunt alausis &
thrattis paruis, ut uix discernantur, nisi à diligenter animaduertentibus, ut pluribus in Harengo
indicabit Rondeletius. Clupea pisciculus est marinus, spinosioris generis, minutissimis squa-
mis cõtectus, dorso cæruleo, cætero colore argenteo, Massarius. Caput ei cõpressius in latũ quàm
crassius, in capite supra oculos utrinq; ueluti gemmæ smaragdinę relucent: dentes nulli: sed labrũ
superius in extremo denticulatum est leuissimè, lingua nigricat. Superiores mandibulæ deorsum
prominent.

prominent. ¶ Raro cubitalem superat magnitudinem, Iouius. Idem acones pisces Larij lacus effigie ac sapore laccijs persimiles, sed minores esse scribit.

Dorion in libro de piscibus meminit etiam fluuiatilis thrissę, Athenæus. Subeunt lacciæ Tyberim amnem ad prima ueris signa, sed tum strigosę, & ab quadam marinæ salsuginis ariditate parum amabiles: quæ mox paucorum dierum mora Tyberinis in undis mirifice pinguescunt: & incipiente statim æstate in maria reuertuntur, sic ut reliquo tempore rarissime appareant. Præter ipsum Tyberim Arnus, & Vmbro in Etruria, in Campania uerò Lyris & Vulturnus laudatissimas præbent. in Pado quoq; reperiũtur haud ignobiles: in Galliæ uerò Hispaniæq; amnibus longè maximæ, sed quas sapientiores parasiti Tyberinis minime esse comparandas existiment, Iouius. In Ligeri fl. Galliæ alausæ pretiosæ capiuntur, ut audio, magnitudine barbi magni, carne tenera ut thymali. In aquis dulcibus frequenter degunt, in his tamen qui fluxu & refluxu maris amarescunt, Isidorus. ¶ Tonitruis exanimantur, ut suprà scriptum est. ¶ Thrissa in Euripo non inuenitur, Aristot. ¶ Strabo lib. 17. ex Aristobolo refert, solos piscium Nilum subire mugilem, alosam & delphinum. Vide in Mugilibus. Alausa confestim ut ex aqua extracta fuerit, moritur, Adamus Lonicerus. C

Attilum in Pado, qui ad mille aliquando libras accedit, minimus appellatus clupea, uenam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat, Plinius. D

Oppianus lib. 3. de piscatione thrissas capi scribit nassa in mari suspensa, cui inclusa sit esca, maza uidelicet de eruis frictis & myrrha uino odorato excepta: & similiter chalcides. Alausa sic capitur: Retia tenduntur in longum aquæ uel in transuersum, & ante retia super aquas instrumentum instar arcus, ita ut fluitet super undas: in superiori autem eius parte nola suspenditur. eius sonum piscis audiens, gregatim aduentat tinnitum nolæ stultus sequens. & hoc indicio patet, quod sensum habeant auditus. Incidentes ergo in retia capiuntur in multitudine magna, Isidorus. τὴν θρίσσαν ᾄδοντος ἀναδύεσθαι καὶ πηδᾶν λέγουσι, Porphyrius lib. 3. de abstin. ab animatis. Vide supra in A. inter Germanica nomina in Vint. ¶ In piscatorijs Bauarorum legibus interdicitur ne breuiores duobus palmis uel septem digitis alausæ capiantur. E

Thrissa & cognati pisces, ut chalcis & eritimus, facile digeruntur, Diphilus. Chalcides & thrissæ acerosæ sunt, ac minime pingues, & exuccæ, Hicesius. ¶ Laccia piscis pulparum mollicie saporeq; admodũ delicatus est: uerùm adeo frequentibus ac molestis spinulis præteneræ eius carnes impediuntur, ut in conuiuijs illarum tædio atq; periculo summæ suauitatis gratiam amittant, Iouius. Et rursus, *Lacciæ uberrimè nutriunt, sed glutinosioris alimenti excrementa in stomachis non facile atteruntur. propterea ab ipsis exhalationibus intempestiuam somnolentiam inducere, & sitim augere existimantur: præsertim si appetentibus ad explenda uel mediocris etiam gulæ desideria, minimè defuerint: quod paucis, uel certe ipsis tantum è summo ordine nobilibus, ob eius piscis graue pretium raritatemq; cõtingit.* ¶ Vide etiã supra in C. ¶ Laccia in craticula assatur auulsis branchijs, extractoq; per eandẽ uiam intestino. Assum salsa uiridi suffundes. Quod si elixum uoles, leucophago inuolues. Vtroq; modo suauissime editur. Ad hunc Pomponius Tiberis accola Martio, Aprili & Maio me sæpius inuitabat. Satis etiam tutò editur, cum non incongrue alat, Platina. ¶ Galli, ut audio, alosam in partes scissam torrent, deinde imponunt butyro. Elixus etiã in aqua, deinde in butyro ponit. Maio ferè in pretio est, & optimi saporis, aliàs parũ. F

Vlceris genus in capite nascitur, quod Græci à duritie scleriam uocant. id sanatur ustis thrissarum capitibus, cum bulbo cocto & aceto miscendis, Incertus. G

Clupea etiam ciuitas est Africæ minoris, quæ scorpiones necat, teste Plinio. cuius etiam Silius meminit: In clypei speciem curuatis turribus aspis. Nam & Clypea & Aspis dicitur, in promontorio Mercurij sita. H.a.

Fel alicuius piscis, & maxime lausularum, si sponsus uel sponsa secum habeant cum petunt thalamum, & supra carbones ignitos ponant, & inde suffiantur, omnia supradicta maleficia euanescunt, Arnoldus. e.

DE PISCIBVS AB ALBO COLORE DICTIS, PRIMVM IN GENERE, DEINDE DE ALBVRNO AVSOnij, Leuciscis Græcorum, & Albulis lacustribus diuersis.

ALEOS tum uarios tum centrinas piscandi ratio hæc est: ALBVM piscem illecebram ad eos captandos demittunt, &c. Aelianus. Pisces candidi dicti omnes oua pariunt, &c. Plinius. Videtur autem squamosos appellare candidos. Occa fluuius Moscouię bielaribitza, hoc est album pisciculum nobilissimi saporis habet, Sigismundus Liber. ¶ LEVCOPIS piscis à coloris albedine dictus nominatur in Geoponicis Constantini. ¶ ALBICA nomen barbarum est in Regimine Salernitano piscis à colore sic dicti, ut ab eodem Germanicum Wyting, de quo inter Asellos scribemus. ¶ Saxones Weißfisch, id est pisces albos nominant communi uocabulo leuciscos fluuiatiles & similes eis pisces, quos ipsi appellant Haseling, Ockeln, Karas, Oberkottichen, &c. Nostri huiusmodi pisces minores adhuc, generali no-

Albus piscis. *Leucopis.* *Albica.* *Wyting.* *Weißfisch.*

Glyssen. mine à splendore squamarum uocant Glyssen, ut sunt junge Laugele/Haßlen vnd Schwalen. aliqui priuatim pisciculos quos Hasele uocitant nostri, Wyßfisch appellant. In Carinthia audio pisces dictos Weißfisch, in lacubus tantum haberi, atq; adeo pingues esse, ut cum assantur, alio nullo pingui sit opus: & cum elixantur, etiam adipem de se remittāt: frequentiùs tamen assari. Sed hoc genus esse crediderim piscium qui à nostris Blawling dicuntur, circa Acronium lacum Felcken: ex quibus Adelfelchen dicti, albi & præpingues sunt, assariq; solent.

Adelfelcken. Albos pisces lacustres (ut nos nominamus) truttarum siue salmonum generi Rondeletius adnumerat: ego tum aliàs separandos puto, tum eo quòd dentes non habent. sed neq; maculas ullas, & carnem omnes albam. In hoc tantum truttis conueniunt quòd pinnulam in dorso paruam habent, & carnem solidiusculam: licciorem quàm truttæ, magisq; friabilem, & candidiorem.

DE ALBVRNO AVSONII.

RONDELETIVS.

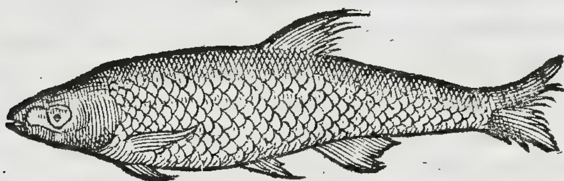

ALBVRNI appellatio ab Ausonio fortasse inuenta est. A Gallis Able uel Ablette uocatur, ab Anglis Bleis: à Germanis Ablem, (Alben potiùs,) uel Zumbelfischlin, uel Weißfischlin. Piscis est fluuialis, digitali magnitudine, aphyis albis similis, oculis magnis, rubescentibus, dorso uirescente, uentre candido. Lineis duabus distinguitur: altera à branchijs ad caudam ducta mediū corpus dirimit: altera minùs euidens à radice pinnæ branchiarum orta deficit, priusquàm ad caudam perducta sit. Pinnas easdem habet quas gobio. capite est paruo: corpore latiusculo, sed depresso, felle caret. Carne est molli & parum pingui. Vorax est piscis, eam ob causam hamo facile capitur.

DE EODEM BELLONIVS.

A Gallica appellatio Able seu Ablette, quodammodo ad eum quem Ausonius Alburnum uocat, alludit. Hunc Placentini Arbolinum uel Arborinum, ut & Mediolanenses, nomināt. Ego circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum influente Scauardinum à piscatoribus audiui appellari. Angli Bleis nominant. Affatim in Pado capiuntur. A quibusdam Agulla dicitur. Ferrarienses

Stregia. non alia appellatione eum exprimunt, quàm Pesquerel uel Stregiæ: cum tamē Stregia alibi sit idē quod Leuciscus.

B Argenteis tegitur squamis ac tenuibus: dorsum tamen paululum opacatur. Sex digitos longus est, quam mensuram rarò excedit. ex Sequana Epelano est simillimus: uixq; ad duorum digitorum latitudinem extenditur. Lineam habet utrinq; arcuatam, quæ eius latera diuidit. Nare est parum resima. Mihi negarūt piscatores Mediolanenses Arborinum felle præditum esse: quod ex ipsa dissectione postea comperio.

COROLLARIVM.

Ausonius in Mosella Alburnos pisces prædam puerilibus hamis, omnibus notos esse canit. Vnde & fluuiatiles hos esse pisces, aut pisciculos potiùs, & uiles & colore cādido colligimus. Gillius hos esse arbitratur, quos Galli uulgò ables nominent. Alburnus (inquit Carolus Figulus) est pisciculus ille candidus, qui circa Confluentiam ad Rhenum Albele nominatur. Est & Alburnus mons, utriq; rei nomen à candore inditum autumo. Ge. Agricola alburnum Germanicè interpretatur Weißfisch, communiori fortè quàm oporteret nomine.

Alburnus à Rondeletio & Bellonio descriptus, is pisciculus est quem Germani uocitant ein Bliegg, Blieckt, Bliegle: de quo in uulgari quodam libello de piscatione hæc uerba legi: Ein blieckt ist des krämers knecht. Fluuiatilis est, & melior ad cibum iudicatur autumno. Vix digitum longitudine excedit, latiusculus tamen, & albicans, sed uentre subcæruleo, subamarus. Coloniæ in Rheno capitur, & uulgò nominatur Albenn, uel Alffen.

Alburnum credimus esse pisciculum minutum & abiectum, quē Germanicè Alblen, & Zwibelfischlin, (à cepis, quod cum ijs fortè pluribus à uulgo coquatur. Rondeletius scribit Zumbelfischlin, nescio quàm rectè:) item Weißfischlin nominant, à candore nomen habentem, Gallicè Ablen, Adamus Lonicerus. Circa Acronium lacum ab oculis rubicundis nominatur Roteugle, id est erythrophthalmus, quod nomē alij diuerso pisci tribuunt: & à uilitate Schneiderfischle.

Sed

Sed noſtrum quoq; Schwalen, de quo mox inter Leuciſcos, alibi Roteugle uocitant. Sunt qui Blieck, Fürn & Schwalen, ætate tantum diſtinguant: quibus cum ego non ſentio. ¶ Sunt qui hunc cum blicca noſtra mox deſcribenda, nominum uicinitate decepti confundant. Haud ſcio an ijdem piſciculi ſint qui alicubi in Gallia nominantur des blanches, ab eodem colore; quorum minimæ ſquamulæ albæ ſplendent, & leui etiam contactu decidunt. ¶ Alburno ſimillimum eſſe ſcribit Bellonius Epelanum fluuiatilem è Sequana, niſi quòd ruffas radices pinnarum gardonis modo habet. ¶ Pariunt Maio menſe alburni, retibus capiũtur, in cibo nunquam laudantur, præferuntur tamen frixi. ¶ Lucij capiuntur in Anglia tum aliàs tum ranis, tum piſciculis quos Blekes uocant, hamo affixis.

DE BVBVLCA, BELLONIVS.

Videtur Alburno Auſonij cognatus eſſe piſciculus. iconem eius nullam dedit.

SORDIDVS admodum & uilis piſciculus Gallico uulgo è re ipſa Bouuiera nuncupatur: alijs Peteuſe, etymologia à bombis obſcœnis tracta. A

Piſcis eſt Sequanæ alumnus, non tamen uſquequaq; frequens, ut qui non ſemper appareat. Nam quomodo Verones piſciculi nuſquam Auguſto, Septembri & Octobri tibi, aut ſaltem rarò apparebunt: ſic Bubulca ſerò in conſpectum uenit. plurima uère capitur. C

Bremmam ac Caſtagnolam marinam toto habitu æmularetur, niſi corpore eſſet minimo: planus enim & latus eſt. Sed & argenteo nitore refulget, atq; orbicularem magis habet formam, quàm in longitudinem protenſam. Trium digitorum longitudinem non excedit, neq; ſeſquidigitalem latitudinem. Soli obiecta, nigri nihil habere comperitur, quàm in linea quæ ſpinam comitatur ad caudam. Paruam in tergore gerit pinnulam, oculorum pupillam, omnem nigredinem ſuperantẽ. Squamis tegitur magnis & latis. Carneum quiddam, ut Cyprinus (quatenus paruum magno licet conferre) in fornice palati oſtendit, branchias utrinq; quaternas ſimplices, ac ſub uentre totidem: caudam bifurcam. Ore eſt paruo, dentibus uacuo. Piſciculos iſtos reſpui credo propter fellis magnitudinem, quòd uix poſſint exenterari, quin eorum fellis ueſica diſrumpatur: quo per totum corpus diffuſo, plurimum amari in ueſcendo ſentiuntur: id autem ſub hepatis lobo dextro coloris ſmaragdini, magnitudine piſi continetur. Folliculum uento plenum in utero geſtat geniculo interceptum, lienem ſtomacho inhærentem, rubrum atq; orbicularem. Huius etiam inteſtina multis in gyrum reuolutionibus & anfractibus circunuoluta ſunt, Hæc Bellonius. B

In Picardia (inquit Rondeletius) Roſiere uocatur piſciculus, qui dimidiati pedis longitudinem nunquam ſuperat, corpore lato & compreſſo, oculis magnis pro corporis ratione, bramis minimis corporis ſpecie ſimillimus, colore luteo. quamuis parui capiantur, ſemper ouis grauidi ſunt. Vide in Phoxino. ¶ Hic etiam à Rondeletio deſcriptus piſcis, ſi luteum colorem demas, ad Alburni naturam accedit. Omnes quidem hi piſciculi parui ſunt, fluuiatiles, latiuſculi, menſis lautioribus contempti propter paruitatem & amaritudinem.

DE PISCE BLICCA, VT GERMANI VOCANT, QVI ALBVRNVS LACVſtris dici poteſt.

Figuram bliccæ noſtræ non poſuimus, quòd omnino idem Ballerus Rondeletij uideatur, ſcitè ab eo expreſſus.

RONDELETIVS & Bellonius piſcem iam deſcriptum, quem Auſonij Alburnum eſſe conijciunt, Anglicè ſcribunt uocari Bleis. Sed Fauconerus Anglus, cuius doctrinæ plurimum tribuo, Alburnum piſcem Anglicè a bleke nominari ad me ſcripſit: cui finitimum eſt Germanicum piſcis albicantis nomen ein Blick, à ſplendore. Blicken enim eſt ſubitum ſplendorem emittere. Quoniam uerò blicca etiam noſtra piſcis tum albus, tum uilis eſt, de ea quoq; hoc loco agam, ceu lacuſtri alburno. nam fluuiatilis alburnus Auſonij longè alius eſt. Noſtri igitur hunc piſcem uocant Blick, Blickling, (quem aliqui imperite confundunt, ut ſuprà dixi, cum alio minimo bliegg appellato:) lacus uero ad Dunum oppidum in Bernenſium Heluetiorum agro accolæ ein Breitele, à corporis latitudine. Haud ſcio an idem ſit piſcis qui Coloniæ ad Rhenum nominatur ein Blech, uel Bleech. Circa Bielam, Heluetiæ oppidum cum lacu, Plechle uocari audio, Sabaudis Platte, unde diminutiuum Platton. Argentinæ Meckel, ut conijcio. aiunt enim latum eſſe piſcem ad tres digitos, ſimilem illi cui à rubore pinnarum nomen. aliqui bramas ex eo adulto fieri putant, ſed falſò: (& apud nos quoq; bramas unius anni, aliqui Blicken appellant:) Maio menſe parere aiunt. Creſcunt aliquando in lacubus noſtris hi piſces ad mediocris ferè carpæ ſiue cyprini magnitudinem, ita ut ſinguli quatuor aut quinque obolis argenteis, (qui drachmæ ſextantes ſunt,) uæneant. Præferuntur Aprili. In lacubus ad Septentrionem aquæ dulcis piſces quidam Plyen uocantur, ijdémne bliccis noſtris, ignoro. Plyen.

¶ Iidem uel maximè cognati piſces ſunt Ballerus Rondeletij, & Pleſtya Bellonij: quare illorũ quoq; de his piſcibus uerba attexemus.

DE BALLERO.

RONDELETIVS.

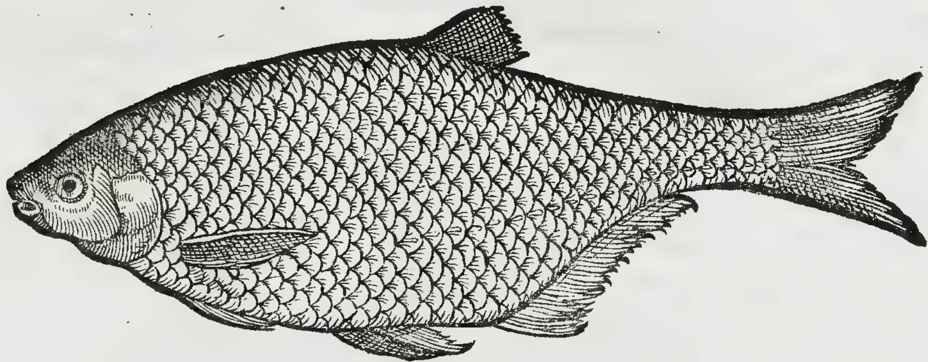

A A Lugdunenſibus & lacuum qui in Allobrogibus ſunt accolis, piſcis Bramæ corporis ſpecie ualde affinis Bordeliere nominatur, quod litora ſemper ſectetur & quærat: bord enim litus ſignificat. Hunc Ballerum eſſe puto cuius inter fluuiatiles & lacuſtres bis meminit Ariſtoteles.

B Bramæ tam ſimilis eſt ut parum cautis pro bramis ſæpe uendatur, ſed ab ijs magnitudine corporis & ſquamarum differt, & pinnarum ac caudæ colore. Eſt igitur Ballerus capite breui, ore paruo, ſine dentibus, ſed horũ loco oſſa habet aſpera: ſine lingua, ſed palato carnoſo. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias in medio uentre, ab excrementi meatu unicam ad caudam uſq;, in dorſo aliam. Poſteriores pinnæ cum cauda rubro colore perfuſæ ſunt, ut in Percis fluuiatilibus uidere eſt: quæ in dorſo eſt, nigricat. Linea à branchijs ad caudã curua producta eſt. Branchias quaternas habet. Os in medio palato habet, ex aduerſo ſita ſunt oſſa duo loco inferiore, altera parte ſerrata, quibus contrario occurſu cum palati oſſe herbæ atteruntur. Ventriculum paruum habet, inteſtina pinguedine oblita, hepar ex albo rubeſcens, in quo fel uiride: ſplenem rubrum.

C Vita & moribus à Cyprino non differt.

COROLLARIVM.

Ballerus, cyprinus, & cæteri ferè omnes, cum parturiunt, uadis ſeſe intrudunt, Ariſtoteles. Et alibi, Ballero & tilloni lumbricus canis exortu innaſcitur, qui debilitat, cogitq; ad ſumma ſtagni efferri, quà æſtu intereunt. ¶ Balerus apud nos ruſticè balænus nuncupatur, Niphus Italus. ¶ Balinus piſcis legitur, quem Theodorus conuertit balerum. habetur & barenus lib. 6. (Ariſtotelis) inter amnicos, balagrus à Theodoro dictus: nec inuenio quamobrẽ eos ita uerterit, niſi librarius corruperit, Hermolaus in Plinium. ¶ Vide etiam infra in Balagro.

DE EODEM AVT PROXIMO PISCE EX BELLONII libro, quem Pleſtyam nominat.

A Strymonis amnis accolæ uilem admodum piſcem agnoſcunt, quem illi uulgò pleſtyam nominant: qui & in Macedonia ad Piſchiacum lacum plurimus eſt: quo in loco modò Platanes, modò Pleſtya, modò Platognia uocatur.

B Latus piſcis eſt, atq; ea forma tornatus, qua Abramidem fluuiatilem (Cyprinum latum) conſpicimus. Multis ſpinulis abundat, atq; eodẽ modo holoſchœno (iunco) transfuitur ut Liparis, & per paria diuenditur, muria optimè maceratus. Frequentes ſquamas habet, rotundas ac tenues. Tergus eius nigricat, uenter candicat. Os non aperit ita grande, quod etiam omnibus dentium rudimentis caret.

F Metallarijs ad Chryſiten (quam Siderocapſan uocant) opportunus eſt in fodinis. Carne conſtat dura, ſtupacea, palato ingrata.

B Partem eam quæ ab ani pinnula ad caudam fertur, prominentem habet, corpus in Bremmæ fluuiatilis modum compreſſum. Et rurſus in Abramide fluuiali, ſic autem Cyprinum latum ſiue bramam nominat: Mihi ſanè (inquit) Pleſtyæ huius piſcium (generis) notas habere uidentur, quarum color corporis albicat, & tota mole compreſſæ apparent. Oculorum pupilla non eſt, ut in alijs, nigra, ſed ueluti cryſtallina, iris uerò albiſsima: ac tredecim ſquamarum ordines utrinq; in lateribus habent.

DE LEV-

DE LEVCISCO.

RONDELETIVS.

Pro Rondeletij icone, poſui quam prius habebam ad noſtrum Schwal *uel* Furn *expreſſam, etſi maiorem quàm conueniat. Cauendum ne cum Haſela noſtra, capitoni fl. quàm hic ſimiliori, confundatur.*

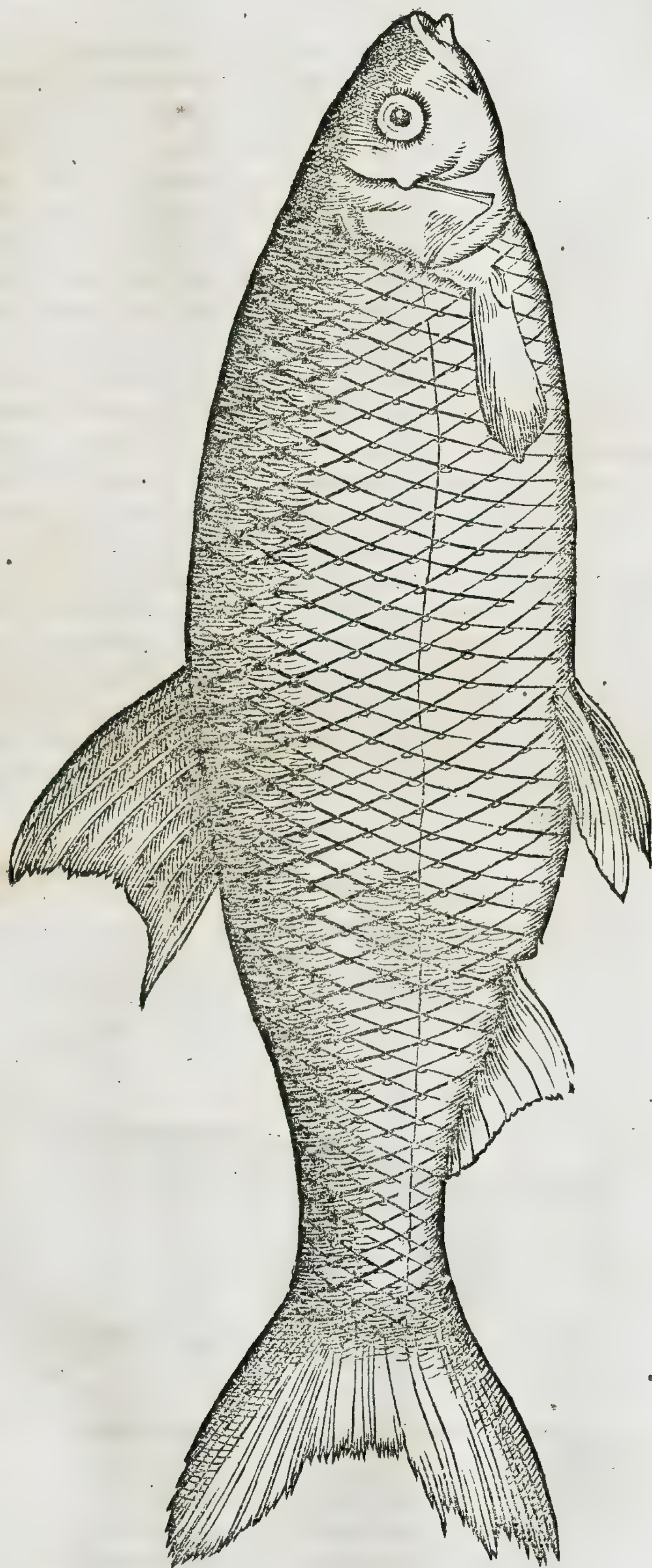

LEVCISCORVM ſeu Mugilum fluuiatiliũ aliquot eſſe ſpecies dicere poſſumus. Ex his eſt is qui à Gallis Gardon uocatur, ab Italis Laſcha, à noſtris fortaſſe Siege: nonnihil enim diuerſus eſſe uidetur.

Eſt hic leuciſcus Capitoni ſiue Cephalo fluuiatili corporis aſpectu, pinnarũ numero, ſitu, figura, ſquamis ſimilis: ſed capite eſt minore, corpore latiore. Dorſo cæruleo, ceruice uireſcente, uentre candido, oculis flaueſcentibus. Dentibus caret, imo palato oſſa habet. Partibus internis non differt à Capitone, niſi quòd tanta pinguitudine non obteguntur.

Alacris eſt & uiuidus hic piſcis: unde Galli ualetudinem integram deſignare uolentes, hominem Gardone ſaniorẽ eſſe dicunt, quod ex piſcis iſtius agilitate & actionibus ſumptum eſt, nõ ex ſucco, carne enim eſt molli, fluxili, parum nutriente.

DE EODEM BELLONIVS: qui Sargum ſargonémue, & Cephalum & Gardonem hunc piſcem appellat.

Sani piſcis cognomen ſuo Gardono Galli tribuunt: quem Romani piſcatores, atq; adeò reliquum Italorum uulgus laſcam, Angli Roſcies, Placentini Agullam, Mediolanenſes Oladigam, alij Ocradigam uocant. Cùm itaq; gardonum iſtum ubiq; prouenire, & Cephalum Sargoni formam retinere uideam, facile quidem in eam ſententiam inclinaui, ut Gardonum ſeu Laſcam crederem Sargonẽ Cephalum ab Ariſtotele uocatum eſſe. Nam quum duo potiſsimùm ſint Mugilum marinorum genera, Cephalus & *νῆστις*, id eſt ieiunus (ut Dorioni placet,) reliquæ ſpecies fluuiatiles aut lacuſtres eſſe cẽſentur: quo in numero ſunt Sargones Cephali, latiore forma quàm alij prædicti: unde Sargi, uel (ut Theodoro placet) Sargones uocati ſunt.

Nunquam ad Cyprini magnitudinẽ accedunt. Pinnulam tenuem unicam in tergoris iugo, non autem longam (ut Cyprinus) gerunt: cætera ut Squalus. Sed eſt corpore compreſsiore, & magis recurto, pinnasq; ſubrubras habet. Parui Gardoni pinnam caudæ longiorem exerunt quàm Leuciſci: & antequam in extremum pinnę (quæ bifurcata eſt) deſinant, rotundantur. Latiuſculis ſquamis conteguntur, ipſoq; capite magis ad Leuciſcũ quàm ad Squalum accedunt. Oblongius & paulò craſsius habent corpus quàm Abramis, ſuntq; tergore quàm Squali magis nigricante, & auri colorem referente.

Porrò piſcatoribus Romanis Reuillonorum uox paruos Gardonos exprimit: reliquos autẽ

mixtim piſciculos fricturam uocant. In Ambra Melignanum alluēte, plurimus eſt hic piſcis, quē eò loci Oradigam uocant, Mediolanenſes Oladigam, alibi Doradam, quòd in eo tractu huius caput aureo colore fulgeat. Sed & Peruſinus Italiæ lacus, omnium longè delicatiſsimos huius generis piſces proferre ſolet.

COROLLARIVM.

A ¶ Alburni, λευκίσκοι, Wyßfiſch, Hesling, ſquamis argenteis. Fortaſsis ad hanc ſpeciem ſargi pertinent, quorū uetus nomen adhuc Romæ in uſu eſt, Eberus & Peucerus. ¶ Rondeletio Sarginus mugil idem eſt qui κεστρεὺς uel νῆστις: ac numeratur inter marinos qui amnes ſubeunt, ut Bellonius hos piſces non recte diſcreuerit, & fluuiatili piſci nomen dederit quod marino debetur. Itali piſcem hunc de quo agimus, laſcham uocant, ut Rondeletius ſcribit: alij clupeam eodem nomine, quæ ab alijs laccia dicitur. Gallice gardon appellari quidam conijciunt, à uerbo Gallico garder, eò quòd ſeruari facile ſit in uaſculis aquatilibus per longum tempus. ¶ Cæterum Gardo uel Gardus piſcis, ut Galli uocant, à noſtris uulgò nominatur ein Schwal. Circa Acronium lacum ein Fürn, & à colore oculorum ein Roteugle, ſed minimus etiam piſciculus, quem Rondeletius & Bellonius Alburnum Auſonij faciunt, alicubi eodem nomine Roteugle uocatur, ab oculis rubicundis, qui in gardo potius flaueſcunt. Argentinæ gardum uocant Rettel uel Rotaug. Carolus Figulus rubiculum uel erythrophthalmon nominibus fictis interpretatur. Piſcis in Albi dictus Roteugel, numeratur inter aſſari ſolitos, oculis & pinnis rubicundis. Ad Acronium lacū circa Lindauiam hunc piſcem Fornfiſch uocant primo anno, deinde ein Gnitt, tertio ein Furn. Sunt qui Blieck uel Roteuglin nuncupent ab initio; (neq; diſtinguant ab Alburno Auſonij quem ſui generis piſcem ab hoc ſemper diuerſum, ut ego ſentio, noſtri Blieck, alij Roteugel uocitant:) poſt annum Fürnling, demum Furn uel Schwal. Nomen fürn alioqui Germanis adiectiuū eſt, & aliquid de ſuperiore anno ſignificat, inde dicunt Fürnen weyn, noſtri fernigen wyn. Circa Verbanum & Larium Italiæ lacus, Trull appellatur, uel Troy, & pro uiliſsimo habetur. Polonicè Ploczicza. ¶ Gardus piſcis eſt fluuialis, gratiſsimi ſaporis, uendeſiæ ſimilis, à qua rubore oculorum diſcernitur, uterq; aūt mediocris quantitatis eſt, Obſcurus. ¶ Calculum quendam, uel ſimilem calculo, ſed molliorem ſubſtantiam in capite habet gardus noſter. Parere incipit Aprili, & pergit uſq; ad medium Maij. Vulgò omnes huius generis piſces oua habere, & fœminas eſſe putant. ¶ Laudatur antequā pariat, Ianuario, Februario & Martio, & tota etiam hyeme mediocriter. Sunt qui Aprili quoque & Maio commendent. Non inſalubris exiſtimatur. Oua ſolidiuſcula & ruffa habet, quæ multis in cibo grata ſunt. Elixari debet in uinum feruidum immiſſus.

DE LEVCISCI SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

Pro icone Rondeletij delineauimus piſciculum noſtrum, quem Laugelen uocant.

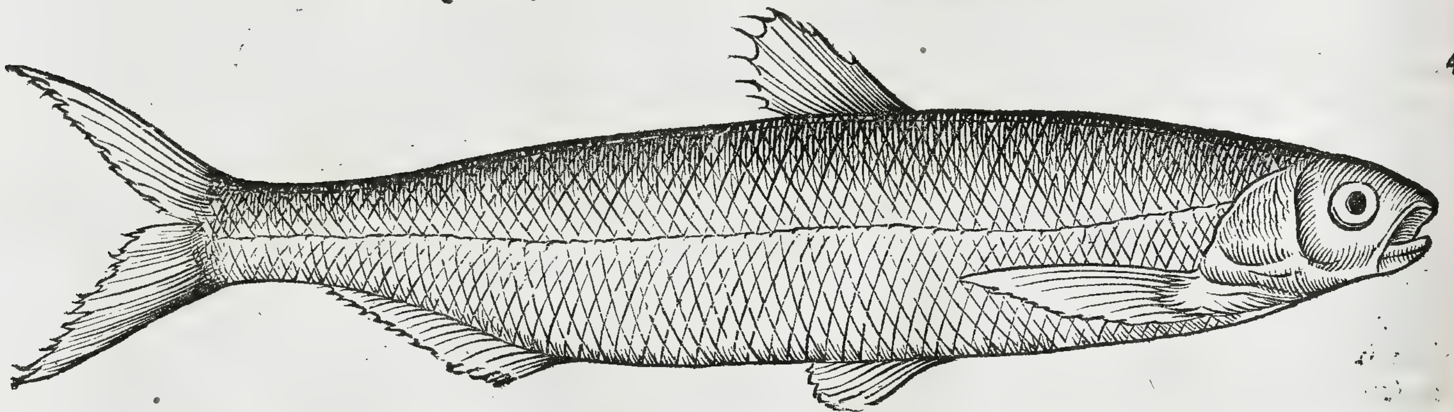

A ALIA Leuciſci ſpecies eſt ea quæ hodie à Gallis Vandoiſe uocatur, à Santonibus & Pictonibus Dard, quod ſagittæ modo ſeſe uibret, à noſtris Sophio, à Lugdunenſibus Suiffe. Hunc Leuciſcum nonnulli cum ſuperiore confundunt, ſed corporis latitudine differt, roſtroq; eſt acutiore, alioqui pinnis, earum numero & ſitu ſimilis eſt.

B Squamis medijs tegitur, quæ lineolis diſtinctę ſunt. Ex fuſco partim uiridis eſt, partim flauus. Ventriculo eſt paruo; hepate magno, à quo fellis ueſica dependet. Pingueſcit multum hic piſcis.

F Carne eſt molli ſuauiq;.

G Pinguitudo eius aurium doloribus ſuccurrit, & cum felle eiuſdem permiſta oculorum caliginem abſtergit.

F Piſcis hic eiuſdem generis piſcibus ſcilicet Mugilibus fluuiatilibus nō admodum præſtat, neque ab antiquis etiam ſi uerus eorum Leuciſcus ſit, cæteris præfertur. Quare falſò id Galeno attribuit autor lib. De Aquatilibus, quòd ſcribat Galenus Leuciſcorum magnam copiam condiri ſolere,

lere, atq; in magno haberi precio. De Leucisco enim unico tantũ loco hæc tradidit Galen. lib. 3. de aliment. facult. Ex nostris quidam, pisces in fluuijs genitos Leuciscos appellant, à Capitonibus specie diuersos esse existimantes. Cætera quidem animal animali simile est: sed Leuciscus paulo est candidior, caputq; minus habet, & gustu est acidiore. Nutrimenti autem ipsius facultas talis est, qualem fluuiatilium Capitonum prius esse diximus. Itaq; de nomine tantùm cõtrouersia est, non de re. Quod uerò his utilius est, proferã. Piscis iste ex ijs est qui sale condiuntur, (τῶν ταριχευομένων;) & qui lacustris est, ita condîtus seipso melior efficitur: quicquid enim in sapore est mucosi, & uirus resipiens, id omne abijcit. melior uerò est recens diutius in muria seruato, (πλείονι τοῦ χρόνῳ ταριχευθέντος.) Hîc Galenus disertè scripsit Leuciscum Capitonibus nihilo meliorem esse, salitum uerò meliorem seipso effici, quod & omnibus eiusdem generis piscibus euenit. ¶ Locus hic postulat ut diligentius excutiamus quod ait Galenus Leuciscum habere γεῦσιν ὀξυτέραν, id est, gustum acidiorem, quod mendo non carere monuimus lib. 2. operis nostri de marinis piscibus, quũ de piscium sapore tractaremus, legendumq; esse κεφαλὴν ἔχον μικροτέραν καὶ ὀξυρυγχοτέραν. quam germanam esse huius loci lectionem ratio ipsa primum suadet. pisces enim omnes qui in aqua dulci gignuntur & aluntur marinis sunt insipidiores. marinis omnibus subest sapor quidam acris, nec ita insipidus. Id declarant pisces marini qui amnes petunt, qui in aqua dulci nutriti permultũ gustu ab ijs discrepant qui in mari capti sunt. His accedit Athenæi autoritas qui Mugilem fluuiatilẽ appellatum fuisse ait ὀξύρυγχον, his uerbis: Κεστρεὺς δὲ γίνεται μὲν καὶ θαλάσσιος καὶ ὁ λιμναῖος, καὶ ποτάμιος. οὗτος δὲ καλεῖται ὀξύρυγχος. Mugil quidem est marinus, & lacustris, & fluuiatilis, hic autẽ uocatur ὀξύρυγχος. Ex his igitur constat lectionem nostram ueram esse, eaq; nota à Capitonibus Leuciscum discrepare, quod rostro sit acutiore.

Locus Galeni examinatus.

Oxyrynchus.

DE EODEM BELLONIVS: QVI LEVCISCVM SIMPLIciter hunc pisciculum nominat, & Latinè inquit Albicillam uel Albiculam dici posse.

A

Leuciscus Hicesio species est Mugilum: Parisienses une Vandoise: Ligeris accolæ à mira uelocitate, iaculum un Dard, Angli Daces, Lugdunenses Suiffam uocant: quem optimè ut nos à Squalo distingunt, Insubres Streiam, uulgus Græcum Leucorinum uocant. Accolæ lacus Bistonij (cuius aqua partim dulcis, partim salsa est) Lilinguam. Huius nondum prouecti piscis, uêris initio magnum numerum capiunt, & modico sale conspersum atq; exiccatum, Byzantiũ ferunt: ueduntq; Maio, Iunio & Iulio mensibus.

B

Corpore longiore & angustiore est quàm *Streia. Hunc Romani piscatores à Squalo non distinguũt. neq; enim adeò exacte pisces fluuiatiles, ut Galli, internoscunt.* Etenim Leuciscus aspectu multò hilarior est quàm Squalus, minoribusq; squamis contegitur: Albo colore nitet, & ueluti inter squamas strijs rectis interstinguitur: Caudam bifurcam & pinnas albas profert, neq; ita latas ut Squalus. Nulla habet dentium rudimenta: Linguã albam, branchias utrinq; quatuor. Squalus præterea Leucisco maior euadit. Porrò etiam Ablum siue Alburnum similimũ esse uidebis Leucisco: tamen est paulò crassiori corpore, & squamis elatioribus, ac labro inferiore melius infarcto. Est etiam nõnihil discriminis in linea quæ utrinq; corpus intersecat. Siquidem Leucisco non tam arcuata est, quàm Alburno: & Alburnus rotundiori corporis compage constat, ad Cephalum magis accedente. Leuciscum enim Galenus cum fluuiatili Cephalo componit, ac de Mugilum genere esse ait: suoq; tempore Leuciscorum magnam copiam condiri solere, atque in magno haberi precio†.

Quid à Squalo differat.

Quid ab Alburno.

† Hoc supra à Rondeletio reprehensum est.

A

Horum capturam ex Epiri lacubus maiorem fieri diximus, quos Epirotica lingua Scouranicos uocat. Veneti his maximè utuntur, quos ad se nauigio adferri curant: eodemq; propè uocabulo utentes Scourancas nominant. quæ cùm Leucorinis maiores sint: ambo tamen pisces sale conspersi & fumo infecti atq; exiccati, ad exteros mitti, ut nostri Harengi soreti, consueuerunt.

Quanquam autem Leucisci inter Mugiles adnumerentur, tamen stomachum non habent ita carnosum, peritonæum albissimum, cor trigonum, duos hepatis lobos pallidos, sub quorum dextro fel continetur: Splenem rubrum. Sed & interstitium, quod inter oculos Squali & Leucisci intercedit, discrimẽ inter utrũq; diluet: minor eñ in Leucisco est capacitas, & calua rotundior.

COROLLARIVM.

A

Vendosia uel Dardus Gallorum, pisciculus est quem Germani circa Argentinam uocant **ein Lauck**, de quo illud celebratur, **Ein lauck ist ein wescher.** id est Lauca lotrix est, fortè quia laucam etiam lixiuium uulgò appellant. Nostris diminutiua eius nominis forma in usu est, **Laugele.** Gelenius noster sic dictum conijciebat quasi λευκίσκον, id est albiculam, tanquam olim sic appellassent Græci, & ab ijs mutuati essent Germani. In quibusdam Heluetiorum lacubus, ut iuxta Tugium & Bielam **Winger** uocitatur: ut à Sabaudis circa Neocomum Vengeron. Diuersus autem ab hoc piscis est Vangeron in Lemano dictus, cui nostri à rubore pinnarum nomen posuerunt. Bielenses etiam **Onhopt**, id est acephalos nominant hos pisces: amputatis enim capitibus siccatos aliò uenales mittunt. Cum minimi densis agminibus natant, animæ à nostris dicuntur,

Lauck.

Laugele.

Winger.

Onhopt.

Seelen. Seelen. Acronij lacus accolæ nominibus uariant: Gräſig Lindauiæ uocant: Vberlingæ Lau gele ut nos: Conſtantiæ dum parui ſunt, Zienfiſche uel Gräſing: adultiores, Agônen, Agûnen, Lagenen. Aiunt enim piſciculos eſſe uix longiores palmo, ſquamoſos, quibus multi abſtineant quòd circa latrinas paſcantur: ſuo tempore tamen commendari. Aeſtate (inquiunt) innaſcuntur eis uermes, quos uulgò ligulas (neſtel) nominant, quo tempore inſalubres habentur. Oua gerunt uſq; ad Iunium, deinde pariunt. Non ſolum autem inter ſe, ſed cum illis etiam piſcibus latis lacuſtribus, quos noſtri rotten uocant, & cum ſcardulis ſiue cyprinis latis coëunt, unde piſcis genus enaſcitur, inter utrunq; parentem medium, ein Stittfiſch. Sed alius eſt agonus in lacubus Italiæ. & Germanicum nomen Gräſing cauendum ne quis cum diuerſo fluuiatili piſciculo confundat, quem Greß, Greßling, uel Kreßling nominant. In Dunenſi Bernenſium Heluetiorum lacu Blawling, id eſt cærulei hoc genus leuciſci dicitur: noſtri longè aliud lacuſtre tantum genus ſic uocant. Glyſſen à ſplendore factum nomen, commune eſt piſcibus illis qui uulgò dicuntur Laugelen, Haßlen vnd Schwalen. ¶ Galli Vendoſiam nominant, ut dictum eſt, Albertus Magnus Vindoſam. Illyrij Aukley.

¶ Italicum nomen eſt Strigio, Strilato, uel Stria, quo circa Tridentum etiam Germanice loquentes utuntur: factum fortè à ſtrijs rectis, quibus inter ſquamas diſtingui uidetur, ut Bellonius ſcribit. Ferrarienſes tamen (eodem teſte) ſtregiam uocant etiam illum piſciculum, quem Alburnum Auſonij eſſe eruditis placet. Strigilis (in recto ſingulari) à Grapaldo Italo cenſetur inter piſces ueteribus ignotos. Strigiles (inquit idem) ſermone uernaculo piſciculi quidam dicuntur, quorum frequens fit captura per hyemes.

B Strigiles apud nos paulò maiores capiuntur in fluuio quàm in lacu. ¶ Longiuſculi ſunt, non lati, haſelis noſtris non diſsimiles ſpecie, paulò breuiores (ni fallor.) Dorſi color è fuſco, flauo & uiridi ferè permixtus eſt. Pinnæ albicant, uel minimum ruffi admixtum habent. Linea qua terminatur laterum color inſtar iridis reſplendet ex flauo & uiridi colore. Branchias quaternas habent. Os aperitur in oblongum, nec prominet mandibula ſuperior. ¶ Strigil Padanus (ut olim obſeruaui) dodrantem nunquam excedit: craſſus ferè æqualiter per totum corpus à capite ad uſq; caudam: minutis obſitus ſquamis. Vindoſa mandibulam utrinq; mobilem in faucibus habet, dentatam, Albertus. Bellonio Vandoſia dentibus caret: qui fortè non diligenter inſpexit. ego in faucibus utrinq; mandibulam curuam quinis armatam denticulis reperi, ut in ballero.

C Strigiles in Pado hyeme tantum capi ſolent. Reperiuntur in Taro fluuio iuxta Parmam, uix alibi. ¶ Gardus piſcis uendoſiæ ſimilis eſt: ſed rubore oculorum ab ea differt. uterq; mediocris eſt magnitudinis, Obſcurus.

F Commendantur ſtrigiles Aprili & Maio menſibus. Memini etiam Februario edisse nõ inſuaues, quo tempore lactes in mare pleni erant: & eodem menſe laudantur à noſtris. In Italia quidem hyeme imprimis capiuntur. Veru toſti, ſale, aceto, oliuo, pipere & cinnamomo conditi, paropſide in cibis non improbantur, Grapaldus. ¶ Ius recentium piſcium ſaxatilium aluum emollire author eſt Dioſcorides. ſed ſaxatiles iſti, cùm ſint marini, rari ſunt apud nos: habemus autem uocatos ſtrigiles ex Pado flumine: qui ſunt piſciculi albi inſtar argenti, facilis concoctionis & optimi nutrimenti. Eos in febribus etiam ægrotis aliquando permitto, nec unquam obfuiſſe cuiquam memini, Braſauolus. ſed is fortè ſtrigiles diuerſos intelligit, nempe alburnos Auſonij, quos Ferrarienſes ſtregias appellant. ¶ Hecticis conceduntur piſces aquæ dulcis parum petrini, (ſic loquitur,) communiter uocati ſtriguli, lucij, temuli, Gaynerius.

DE MVGILIS VEL CEPHALI FLVVIATILIS GENERE MINORE, QVOD PISCIBVS albis adnumerandum uidetur.

Non opus eſt icone. nam per omnia Capitonem fl. refert, niſi quòd minor eſt.

A PISCIS quem hic deſcribimus, frequens eſt in fluuijs, & uulgò nominatur ein Haßle, (ſed in lacu iuxta Tugium Haſela noſtra uocatur Ganghaßle: & Suala noſtra ſiue Gardus, Haßle.) In Saxonia capitur in Albi, & appellatur Häßling, uel communiori nomine Wyßfiſch. Alburni, Wyßfiſch, Häßling, ſquamis (nitent) argẽteis, Eberus & Peucerus. Circa Argentinam Schnotfiſch: quem ſpurium eſſe neſcio qua ratione (niſi forte nominis, quod piſcem turpem ſignificare uidetur) in libello Germanico de piſcium captura legimus: Ein Schnotfiſch iſt ein baſthart. Item alio nomine Meifiſch, à menſe Maio, quo præferuntur. ſed alauſis quoq; puto nomen idem attribui. Cæterum Haſeaux Gallicè dicti piſces, cyprini lati (bramæ) minores ſunt, ut Bellonius ſcribit. Glyſſen apud piſcatores noſtros generale nomen eſt ad piſces quos uocant Haſele, Laugele, Schwalen. ¶ Italicum nomẽ huius piſcis niſi Stretta eſt (à corpore longiuſculo fortè, & ſtricto, id eſt minimè lato) in Lario lacu, & in Verbano Giauetta, aliud neſcio. Hæc ſcripſeram cum Lucarnenſis piſcator in Verbano uocari mihi aſſeruit letta uel aletta. Idem fortè Papiæ Kabacello fuerit. Germanicum Haſele uidetur

detur lepuſculũ ſignificare, fortè quòd agilitate ac celeritate natandi lepores repræſentẽt. Quos noſtri Schwalen, Lucernæ Haſele uocant. Kolfiſch dicti Coloniæ non ſunt omnino diſsimiles piſcibus Munnen, id eſt Capitonibus, ſed minores.

Haſelæ noſtræ, (quas cephalos aut mugiles fluuiatiles minores dixerim. nam fluuiatilem cephalum ſiue ſqualum, multò magis quàm leuciſci ſuprà dicti referunt,) piſciculi ſunt molles, duos aut tres palmos longi, albicantes, per dorſum in uiridi nigricantes, cauda & pinna dorſi glaucis, cæteris rubicundis: minimè lati. Squamulis tenuibus, argenteis, branchijs ternis. Caro eorum ariſtis referta eſt, ut & mugilum fluuiatilium maiorum. Ex his qui in fluuio apud nos capiuntur, oculis rubere audio: qui in lacu non item. Obſeruaui poſtea lacuſtres ſuperna oculorum parte flauere. Dentes in faucibus utrinque conditos habet ut Capito fluuiatilis, in mandibula curua, exteriore ordine quinque maiuſculos, interius binos minores, omnes ferè in ſummo leuiter aduncos. B

Parere incipiunt medio Aprili uel paulò ante. C

Suo tempore (Maio & Aprili præcipuè, deinde Iunio & Iulio: à Maio quidem menſe etiam Meifiſch alicubi nominantur) ſatis grati in cibo & ſalubres habentur. Aliquando uerò uermes eis innaſcuntur, (ligulas noſtri uocant, neſtel) & omnino inſalubres fiunt. Hyeme macri ſunt ac minimè placent. Fluuiatiles etiam lacuſtribus præferuntur. Elixari debent in uino feruido. Circa initium Nouembris oua in hoc piſce reperi, quæ magis quàm piſcis placebant. F

SEQVVNTVR PISCES ALIQVOT LACVSTRES,

QVOS ALBIS ADNVMERAMVS: NAM ET GERMANICE FERE COMMVni nomine albi dicuntur: & omnes propè generis unius ſpecies uidentur. omnes lacuſtres tantũ, ſquamoſi, edentuli, pinna in dorſo duplici, una in medio maiore, altera ad caudam parua ut truttæ. Carnis ſubſtantia alba, friabili, non inſalubri, & ſapore propemodum ſimiles, &c.

PRIMVM AVTEM ILLOS PONAM QVOS RONDELETIVS deſcripſit: deinde & noſtras de ſingulis obſeruationes, & alios eiuſdem generis addam.

DE LAVARETO PISCE LACVSTRI APVD ALLOBROGES, RONDELETIVS.

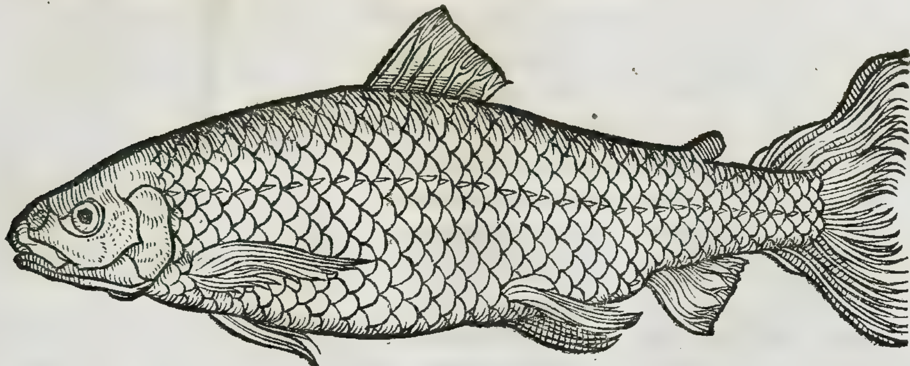

VERNACVLIS & proprijs uocabulis in rebus noſtris explicandis ueterum nominum penuria uti cogimur: ut in piſce qui in lacubus Allobrogum tantummodo reperitur nominando, uulgi appellationem ſequimur & Lauaretum uocamus. quem Salmonum Truttarumque generi adiungendum eſſe ſuaderet pinnula illa dorſi poſterior adipoſa Salmonum & Truttarum † generi propria, niſi multa alia reclamarent, ut oris conſtitutio Thriſsis quàm Salmonibus ſimilior, os ſine dentibus, caput compreſſum, corpus maculis carens, caro mollis & candida. Lauaretum igitur inter Salmones & Aloſas ambigere meritò dicemus. A B

† *& alborum piſcium lacuſtrium.*

Is quod nunquam ſordidus ſit, ſed bene ablutus, ob munditiem & candorem nomen habere uidetur. Lacuum Allobrogum proprius eſt, ut Burgetij, & Aequebeletij. Nec ullus eſt qui in Italia, Germania, Gallia, aut alibi uſpiam uiderit. A *Vbi.*

Pedali eſt magnitudine, corpore utcunque compreſſo, Aloſæ uel Harengi modo: eos enim piſces capite & ore planè refert. Maxillæ dentibus carent, ſuperioris latera inferiora operiunt & claudunt. Corpus ſquamis tegitur argenteis. A branchijs per medium corpus recta linea deſcendit. Pinnas duas ad branchias habet, totidem in medio uentre, proximè anum pinnulam unicã, B

in dorſo priorem maiuſculam, poſteriorem paruam & pinguem, Salmonum Truttarumꝗ; modo. Cauda in geminam deſinit longam & latam, in extremo nigricantem. Branchias quaternas, duplices habet, cor angulatum, hepar ſine felle. Autumno parit.

F Carne eſt candida, molli, ſuaui, minimè glutinoſa, boni ſucci, mediocriter nutriente. Ex prædictis lacubus ſæpiſsime Lugdunum conuehitur.

Bezola, cuius hiſtoriam ſequens pagina dabit.

DE EODEM BELLONIVS.

A Truttacei generis ac ſaporis eſt Lauaretus, ex lacubus du Bourget, d'Aiguebelette, & Lemano ad nos adferri ſolitus, noſtris principibus in magnis delicijs habitus: unde regiorum œconomorum chartæ frequentem Lauaretum deſcriptum habent.

B Piſcis Lugduni ſatis cognitus, Vmbræ ſimillimus, niſi ſimus eſſet, dentibusꝗ; omnino careret: Biſulam tamen uulgarem magis refert. ſed Lauaretus nunquam pedem excedit: neꝗ; craſsior eſt eo, quod pollex & index capere poſſunt. Capite eſt oblongo, ſquamis tenuibus, albis, atꝗ;, ut in Trutta, paruis. Exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad uentris latera utrinꝗ; circa branchias: ac totidē ſub uentre ei oppoſitas, quæ tergoris faſtigium occupat. Aliam quoque paruam in eo interſtitio, quod eſt inter caudam & anum, quæ omnes nigricantes apparēt. Linea à ſupercilio ſubrubra per latera ad caudam protenſa inſignis eſt: cauda biſurca, pinnisꝗ; ad extrema nigris, fimbriatis ac laciniatis. uentre eſt laxo ac prægrandi ut Trutta. Hoc item à cæteris piſcibus differt, quòd nare eſt recurta, atꝗ; (ut in harengis ac Lochijs) oſsiculis quibuſdam prominentibus inſigni, labris nullum dentiū rudimentum oſtendentibus: appendice glabra ac carnoſa caudæ inſidenti, in Vmbræ modum. Neque tamen dentibus caret: oſsicula enim ad eius fauces atque Oeſophagi ingreſſum utrinque conſpiciuntur, ſenis hinc inde denticulis, ut in Themolo, communita. Branchię illi ſunt utrinꝗ; quaternæ ac ſimpliciſsimæ: quarum extrema, quæ capiti inhæret, reliquis ſanè minor eſt: nullis in lateribus maculis eſt inſignitus, totumꝗ; huius piſcis corpus dempto tergore argenteum eſt.

Partes internæ Verumetiam ſi ad eius internas partes aduertas, coſtas quinque & triginta utrinꝗ; connumerabis: cerneſꝗ; illi cor eſſe pallidum ac trigonum, pericardio incluſum: hepar album, unius tantùm lobi, ut in Exocœto & Delphino: in cuius latere dextro fellis ueſicula adſuta eſt. Lien à ſiniſtris apophyſibus & ſtomacho incumbit. Inteſtina nullas habent reuolutiones, nam gula uſque ad uentriculi fundum deducitur, qui per piſcis longitudinem delatus, ac ſurſum quidem reflexus, duodenum parit adenibus ſuffultū, in cuius gibbo innumeræ apophyſes ſpectantur: ex quibus uena oritur, per quam ſanguis defertur ad hepar. à pyloro ſequitur aliud inteſtinum, quod nullis anfractibus circunductū, rectà ad anum tendit. Vuluam utrinque bicornem habet, tenuibus ouis conſpicuam. Cætera in congeneribus piſcibus deſcribentur, Hæc Bellonius. qui & alibi Lauaronum piſcem uulgò Romæ dictum, magnum habere ſcribit cum Lauareto fluuiatili (lacuſtri, legerim) affinitatem.

DE PI-

DE PISCE LEMANI LACVS BEZOLA VVLGO NVNCVPATO. RONDELETIVS.

Pro icone quam Rondeletius posuerat, non satis proba bezolæ piscis, reposuimus piscis nostri à cæruleo colore uulgò dicti picturam: is enim à bezola Lemani lacus, quod sciam, nihil differt. Pinnæ similitudo quæ à podice exit, in nostra icone abundat. Eam quòd hæc pagina non capiebat, præcedente collocauimus.

VT Lauaretum lacus Burgetius & Aequebeletius ferunt, ita Lemanus Bezolam uulgò dictam, non admodum dissimilem, nisi quod colore minus est candido ad ceruleum inclinante, rostro acutiore, capite minore, uentre latiore & prominentiore. Nullum piscē reperias cum quo melius comparari possit, quàm cum Harengo, quem in marinis depinximus. Carne est molliore quàm Lauaretus, & ab eo saporis suauitate, & succi bonitate multū superatur, nec in pretio habetur. Proprius est piscis Lemani lacus.

DE ALIO PISCE PROPRIO LEMANI LACVS. RONDELETIVS.

In Rondeletij editione, diuersi piscis quem in Lemano Vangeronum uocant, effigies hîc non rectè posita erat.

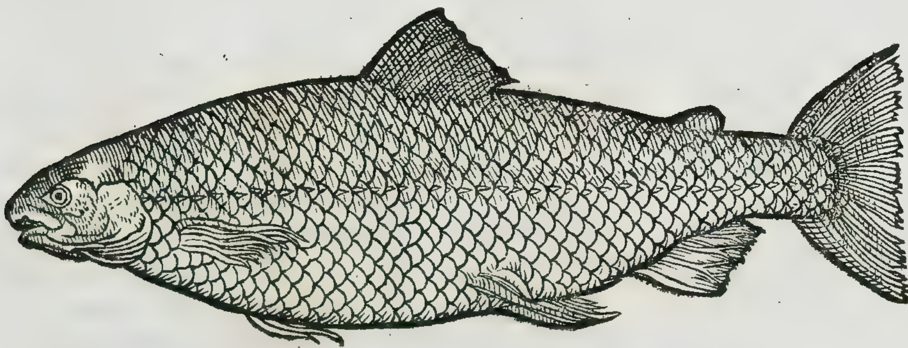

EST & alius piscis Lemani lacus proprius qui ab accolis la Farra, uel Ferra, uel Pala dicitur, Lauaretos uel Thrissas referens, magnitudine cubitali, ore paruo sine dentibus, ut in Thrissis, colore cinereo, corpore depresso & lato, squamis, pinnarum situ & numero Lauaretis similis. Linea à branchijs ad caudam recta & candida ducta est. Pinnulā dorsi mollem pinguemq; habet, caudam latissimam. Carne est candida & suaui, quæ Lauaretorū Truttarumq; carni non cedit. Aestate & Autumno capitur, hyeme in altis gurgitibus latet. Sale conditur & seruatur in hyemem.

COROLLARIVM DE ALBIS PISCIBVS LACVVM: & primum de Bezola, &c.

Alborum piscium lacustrium unius generis species, ut dixi, multæ sunt, aliæ atq; aliæ in diuersis lacubus. itaq; nomina etiam multa uariaq; sunt, non modo specie differentium horum pisciū, sed etiam eorundem in lacubus & regionibus diuersis: pro ætatis quoq; & magnitudinis ratione uariant. Sunt quæ alibi ætatis tantum discrimen, alibi speciem peculiarem indicent nomina. Et ipsi piscatores in diuersis regionibus non per omnia consentiunt. Volui tamen quanquam in re difficili, quoad eius possem, & nominum & rerum differentias naturasq; persequi. Lectores cogitabunt si quid uno aut altero fortè in loco uerum non est, non statim esse reijciendum, fieri enim posse ut alibi aliter res se habeat. Quod sicubi etiam in uaria & difficili re aberrauero, aut parum exactè aliquid tradidero, ueniam dabunt. Sed hæc & huiusmodi ad totam propemodum hanc historiam semel præfari satis fuerat, bonis & mediocris ingenij uiris. nam quos incurabile calumniandi cacoëthes inuasit, illi ne γρῦ quidem responsi aut excusationis merentur.

Bezolæ nomine Sabaudis qui Lemanum accolunt usitato, usus est Rondeletius. Bellonius bisulam scribere maluit: Lauaretus (inquit) bisulam uulgarem magis refert. nec alibi eius meminit. A
Vulgus circa Lausannam Bissole profert, unde diminutiuum bissolete. Etymologiam nescio. Si bezolam scribas, accedit ad Germanicum Butz, quo species una huius generis nominatur. Latinum aut Græcum nomē nullum inuenio, ut neq; Italicū. Cephalum uel mugilem lacustrem, uel potius leuciscum albulámue lacustrem appellare licebit. nam & nostri speciem unam uulgò Albelen à colore uocant. hæc nomina generis si admittantur, species pro magnitudine distinguentur, magnæ, mediocris aut paruæ differētia albulæ adiecta; uel coloris, uel præstātiæ & nobilitatis. *Cephalus aut mugil lacustris. Albula aut leuciscus lacustris.*

Albularum genus alicubi nimis communi nomine Braatfisch dicitur, ab eo quod ad cibum ferè assari soleat. Alibi melius Felcken, Felchen, Velken: quos quidam nuper Latinè falcones temere nominauit. De alijs speciebus agemus inferiùs priuatim: hîc partim in genere, partim ad cæruleos, ut nostri cognominant, pertinentia quædam adferemus. In Acronio laudatissimi nominantur Adelfelcken, id est Albulæ nobiles, de quibus seorsim infra: alij Blawfelcken, id est Albulæ cæruleæ, uel eædem nostris cæruleis, Blawling dictis, uel nonnihil differentes ut quidam putant, & nos explicabimus infra in Nobilibus. Cæruleos nostros, hoc est Tigurini lacus, Balhenen uocant, qui circa Tugium & Lucernam piscantur: nostros quidem maiores fieri audio. Et in Acronio Baal indigetant piscem huius generis, quem alio nomine Gangfisch, cuius tres differentias mox referemus. Cærulei nostri quo tempore percarum fœturam ceu pascua sua sequuti è superiori lacus parte descendunt, circa initium Maij, Weidfisch dicuntur, hoc est pascales pisces: Randecker uerò nominant piscatores quidã illos qui oblongi & graciles sunt, (die raanen, unde & nomen fortè à gracilitate factum:) quales ferè apparent, cum Linda fluuius, qui in lacum nostrum influit, exundans, lacum superiorem perturbârit. nos eosdem simpliciter cæruleos appellamus: & à buzis qui crassiores sunt distinguimus. In Bernensium Heluetiorum ditione cæruleos uocant Allböck: (& Blawling nomen attribuunt Vendosijs, den Laugelen, à cæruleo dorsi colore: quos capitibus amputatis ad fumum exiccant.) In Bauaria Renchen. In Carinthia uel eosdem, uel similes & maiores, Reinancken. ¶ Albularum cuiuscunque generis pisciculi parui adhuc, à nostris nuncupantur Migling: à Dunensibus in agro Bernensium Büchfisch: alibi (apud Heluetios superiores & Rhætos) Stüben. ¶ In lacu Lucernensi pisces quos Balhen uocant, id est cærulei uel albulæ cæruleæ, pariunt circa diem diuæ Catharinæ, qui est septimo Cal. Decembris. is partus Iunio mense demum sequentis anni ad magnitudinem digiti excrescit, circa diem diui Ioannis, qui est octauo Cal. Iulij: & tum Nachtfisch uocantur, hoc est nocturni pisces, quòd noctu ferè capiantur. deinde post annum Edelspitzling, postea Edelfisch, deinde ein halbgwachßne balhen, postremo ein Balhen. ¶ Constantiæ ad Acronium lacum alia habẽt nomina: Primo anno, Seelen, id est animæ, (quanquam & Vendosias paruas sic nominant:) Lindauiæ Mydelfisch. Secundo Stüben, quos Albulas nostras priuatim dictas esse putant aliqui, albelen im Zürychsee, sed falsò. Tertio Baalen, Balhen uel Gangfisch, uel Wattfisch, (ut Gregorius Mangoldus noster, cuius libellus de piscibus Acronij lacus Germanicè extat, scriptũ reliquit:) in ueteribus quibusdam instrumentis & scriptis publicis Latinè sed indoctè cõscriptis, Vadipisces. Quarto Renchen, Lindauiæ. Quinto Halbfisch, ibidem. Postremo gantze Felchen uel Blawling. ¶ Rursus nomen Gangfisch commune est ad tres species. Quidam enim dicuntur Constantiæ Sandgangfisch, & ijdem adulti Albulæ nobiles, Adelfechen. Alij Grüngangfisch: ex quibus Albulæ cæruleæ fiunt, Blawfelchen. Alij Wyßgangfisch, id est Albulæ candidæ, quæ nomen non immutant. longissimus ex eis dodrantem parum excedit. Ex his tribus generibus (ut scribit Mangoldus) unum Constantiæ in superiori lacus parte capitur, (Vadipisces nobiles puto) quod tempore quadragesimalis ieiunij parit, & cateruatim degit, maximè in loco quem Clusam nominant inter Brigantium & Lindauiam. Alterum (quos albos cognominant,) ibidem reperitur, & parit Decembri mense per dies ferè quadraginta. Magna eorum examina circa Constantiam in Fossa (ut uocant, in der Grüb) uisuntur: ubi etiam anno Domini M. D. XXXIIII. tractu uno quadragintasex millia huius generis piscium capta sunt, Hæc ille.

Nomina pro ætate quomodo uarient.

Gangfisch trium generũ.

B Albularum genera in lacubus tantum reperiuntur, non quibusuis, sed magnis, & non procul alpibus aut altioribus montibus, hoc est illis quos influentes ex montibus orti fluuij implent, ut plerisque omnibus Heluetiæ magnis, Tigurino, Riuario, Gryphio, Aegerio, Tugino, Lucernano, Dunensi, Interlacensi, Lemano, Acronio uel Podamico, Veneto, & alijs, & Athesinis quibusdã: item in Bauaria & Carinthia. ¶ Olim cum diligentiùs piscem cæruleum nostrum considerarem, his uerbis descripsi: Cæruleus mediocri magnitudine piscis, tantus interdum ut binis ferè drachmis argenti unus ueneat, præsertim ex illis qui Butzen dicuntur, branchias habet quatuor. Caudæ extremitas colorem ex atro cæruleum præ se fert, præsertim circa medium & scissurã, in pinnis quoque eundem colorem deprehendas: item in capite, & ab eo fortè nomẽ inuenit. Pinnula exigua in extremo dorso uersus caudam spectatur, crassiuscula, mollis, carnosa. Pinnæ ad branchias binæ sunt, totidem in medio uentre, una à podice. Venter undiquaque niueus est, dorsum totum subuiridi colore, si supernè inspicias, apparet. sed nescio quomodo hi colores pro diuerso ad lucẽ positu uariant. Dentes non habet, sed linguam asperam. Odor ei non ita grauis & piscosus ut plerisque, sed satis gratus. Fel subruffum. Ventres in hoc pisce, & trutta lacustri, quam à fundo denominant nostri, gemini sunt, aut unus quidem cum fundo capaciore & eminente: inde uerò intestinum amplum eadem ferè quæ uenter capacitate, ad uentrem reflexũ. Venter in cæruleo, primò capacior est, inde angustior: tum fundus sequitur, quarto intestinum amplum. quinto intestini pars cum multis paruis & breuibus appendicibus toto circuitu primum, deinde ab una parte intestini tantum, fortè quarta. Sexto reliquum intestinum.

Trutta lacustris.

C Oua piscium maximè deuorant, & memini multa me in uentribus eorum reperire: itaque piscium prouentum ualdè imminuunt, ipsis etiam lucijs perniciosiores. Circa Pascha & initium Maij

Maij apud nos è superiore lacus parte, dum percarum fœturam (hoc est oua, & pisciculos ex eis nuperrime natos, acicularum magnitudine) insequuntur, descendunt. hanc enim sugendo deuorãt. & eo tempore magis pinguescũt, unde etiam Weidfisch tum nominãtur. Quòd si fœturã earum nullam inuenerit, rursus ascendit & profunda petit. ¶ Cum Linda fluuius, & lacus superior (quem Riuarium nominant) exundant, & lacum nostrum perturbant, cærulei illi longiores & graciles quos Randecker uocant, descendunt. nam turbidam aquam non ferunt. Ex Albulis nobiles & quæ Buzi uulgò apud nos dicuntur, profundius degunt: cærulei uerò & graciliores, altius, ferè circa medium profunditatis: & in lacu ipso longiùs descendunt, usq; ad aquę fluentis ferme initium. itaq; pariunt circa palos in lacu qui urbem nostram claudunt paulò supra effluentis Limagi principium. ¶ Albularum omne genus paulò postquam ab aqua extractum est, expirat. ¶ Pariunt cærulei in profundo aquæ, non tamen profundissimis locis, (nitt im triechter:) circa diui Martini ferè diem, hoc est octo diebus ante uel post: in Lucernensi uerò lacu circa diem diuæ Catharinæ, hoc est septimum Cal. Decembris. Vadipisces (nobiles puto) in Acronio dicti, per quadragesimam pariunt, & eiusdem generis albi mense Decembri.

Cæruleos pisces in lacu nostro capiunt mense Aprili, & deinde usq; ad finem Septembris fe- B re. Capiuntur autem retibus maximis, quæ in aquam ad quinq; aut sex passus demittuntur cœlo pluuio, sereno ad septem.

Præferuntur apud nos Iulio mense. Quadrimi maxime placent: parte anni priusquam pariũt: F quanquam & circa diui Martini diem Nouembri mense, quo tempore pariunt, commendari audio. ¶ Laudantur assi, elixi, & frixi. Elixandi, in uinum feruidum immitti debent. Salsi conduntur uasis ligneis, & in externas regiones procul, etiam ad Aeni pontem ex Acronio, mittuntur. Siccantur etiam fumo, & nobilibus quoq; ac principibus donantur. Captos ne contabescant, quod breui eis accidit, mox diuendunt piscatores, uel assos aliò uenales mittunt. nam assi etiam frigidi placent. Duni in ipsis nauiculis assant, & per tria miliaria Germanica Bernam uehunt. In alijs piscibus partes aliæ à gulosis appetuntur, albulæ undiquaq; placent.

DE ALBVLA NOBILI.

ALBVLAM nobilem uoco piscẽ, qui Constantię Adelfelch appellatur, & apud nos (etsi pauci capiuntur, mense Maio,) *ein Wyßfisch oder Wysser blawling*. Nondum adultus uerò, *Constantiæ ein Sandgangfisch*, nostris *ein Blitzling*. In cibo præferuntur albulis omnibus. nam & solidior eius caro est, & pingui passim intersepta. Audio has albulas minùs profundè, propius ripam agere quàm cæruleas, (die Blawfelchen) & reti inclusas ubi se senserint, ad aquæ superficiem tendere: cæruleas contrà, deorsum. Nostras uerò cęruleas tanquam specie diuersas, (die Blawling,) nobilibus magnitudine & natura similes, in superficiem quoq; similiter ferri. Albulam nobilem ita aliquando excrescere, ut una drachmis argẽteis duabus cum dimidia uel paulo pluris uendatur: cæruleam uerò ut plurimum dimidia tantum drachma. In lacu Riuario albulæ candidæ dictæ ab accolis Wyßfisch, capiuntur: eædẽ puto quas supra Randecker nominaui: & in lacum nostrum aliquando descendunt tempore pluuio præsertim: nostræ uerò cæruleæ in eundem aliquando ascendunt, præsertim Nouembri mense. ¶ Quærendum an hic sit Lauaretus Gallorum. *Lauaretus.* consentiunt candor & præstantia in genere albularum: & descriptio tota à Rondeletio posita: nisi quod hepar an felle careat nondum obseruaui. Bellonius hepar album ei attribuit, unius tantum lobi, in cuius dextro latere fellis uesicula adsuta sit.

DE ALBVLAE GENERE QVOD BVZ ET KILCH VVLGO NOMINANT.

CONSTANTIAE Kirchlin uocant albulæ genus candidum, & simile ijs quos Gangfisch uocant, uentribus magnis: magnitudine albulas cæruleas quinquennes æquant, quas Halbfelchen nuncupant. Degunt in profundo, & pariunt æstate. Ad cibum ut cæruleæ parantur, Mangoldus: quem apparet non approbare illorum sententiam, qui eosdem Vadipisces albos (Wyßgangfisch) esse putant. Alij Kilchen uocant, & uentre candido inflatoq;, dorso fusco describũt. in locis profundis (im wag oder triechter) morari addunt, & paruos in eo genere Kilchenstüb appellari: maiores esse quàm Hägele dictos à nostris. ¶ Eosdẽ puto in Lucernensi lacu Alpken uocitari, qui in eam magnitudinem excrescunt, quæ duobus à *Alpken.* cruce dictis apud Germanos numis uæneat, hoc est quadrante drachmæ, aut insuper besse. ¶ Et forte idem est Buzus noster, ein Butz, in lacu Tigurino, sed magnitudine præstans. nam albulam *Butz.* cæruleam quoq; excedit, & ad precium duarum drachmarum argenti aliquando unus accedit: uentre magno inflato, corpore pleno amploq;. Circa fundum aquæ degit, ut audio, ubi uermiculis quibusdam, è quibus muscæ arundinum nascuntur, (die rotmuggen: uermiculos ipsos Chlünen uocant nostri,) & cochleis minutis pascitur. Piscatores hoc genus cæruleis præferunt, utpote maius & pinguius. & ferè magis pinguescunt pisces, qui cibum in fundo quærũt, ubi & copio-

sius & loco manentem reperiunt: quàm qui superficiem uersus efferuntur, ubi & parciùs inueniunt, & cum labore insequuntur. Alij tamen buzum quoque altius efferri mihi retulerunt.

Ferra uel Pala. Forsan & in Lemano Ferra uel Pala dictus piscis, quanquam cubitali magnitudine, ut Rondeletius scribit, non alius quàm buzus noster est, & ipse inter albulas maximus lautissimusque, (nisi nobilem excipias,) pro lacuum diuersitate maior aut minor. Palæ nomen accedit ad Germanicum Baal. sic enim albulæ genus quoddam in Acronio uocitant. Ferra ad Germanicum Felch. Minimum quidem albularum genus Friburgi in Heluetia Pferren uocari audio.

DE ALBVLA PARVA, VEL SIMPLICITER DICTA IN TIGVRINO LACV.

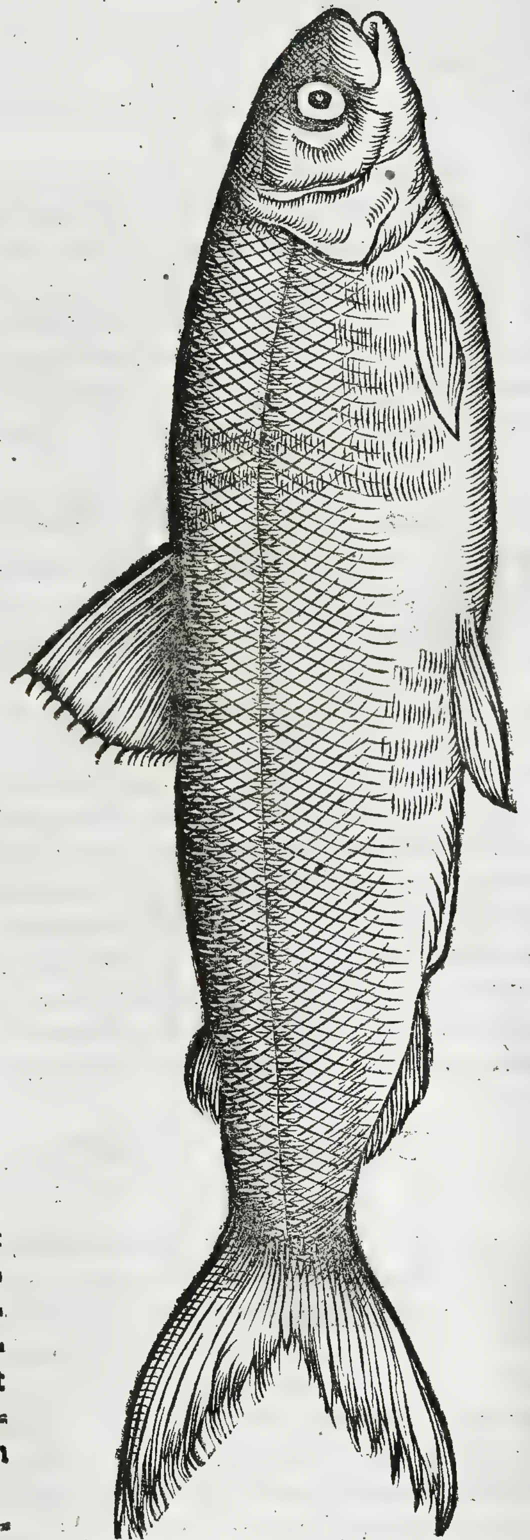

A ETSI omnes lacustres pisces albos, communi nomine Albulas nominare nobis uisum sit: hunc tamen priuatim Tigurini mei albulam indigetant, ein Albele, quare nos etiam uel simpliciter sic uocabimus, uel paruæ discrimẽ adijciemus. De minima quidem proximè dicetur. Sigismundus Gelenius aliquando ad me scripsit albulam (sic appellans, haud scio an diuersum piscem) Illyricè dici bila ryba. Sunt qui putant albulam nostram nõ sui generis piscem esse, sed albulam siue bezolam cæruleam secundo tertióue suæ ætatis anno ita uocari: quibus piscatores nostri contradicunt: quod cæruleos obseruarint secundo etiam ac tertio anno forma colorèque à genere albularum (de quibus hîc loquimur) differre.

Nondum adultæ, ut bezolæ quoque, communi nomine uulgò Migling dicuntur. Alius est piscis Albur in lacu Lario: & qui apud Sabaudos Able dicitur. Alburnum Ausonij Gallis able uocari, pisciculum minimum, de quo supra scripsimus, Rondeletius & Bellonius authores sunt.

B Cognatus est hic piscis cæteris lacustribus albis. Nam & species, & sapor ferè omnium non dissimilis est. Albula magis quàm Bezola albicat, cauda tamen & reliquæ pinnæ, præter eas quæ iuxta branchias sunt, nigricant in extremitatibus. Dorso color glaucus: alicubi tamen purpurei quiddam & cærulei mixtum uidetur. Caput ex glauco cęruleum. Inter caput & dorsum color uiridis, ceu gemma relucet. Branchię ei quaternæ. Hyeme aliquando memini uidere me hunc piscem squamis per latera exasperatum, eminentibus per singulas squamas ueluti tuberculis. Aiebant hoc indicium esse recentium & uiuarum. ¶ Capiuntur Albulæ in summa parte Tigurini lacus, iuxta locum quem Bůchberg uocant, diebus ferè quatuordecim post diem diui Martini: & ad oppidum Rappersuillam circa ipsum diui Martini diem. A partu in lacum nostrum descendunt (sed non tam procul ut cæteræ albulæ) usque ad uer: deinde rursus ascendunt tota æstate usque ad diui Martini diem. Capiuntur etiam in Gryphio agri Tigurini, multò maiores quàm in nostro: & in Haluillensi Bernensis agri.

F Albulæ Augusto & Septembri mensibus præcipuè laudantur, quod suauiores eo tempore solidioresque sint. postea enim pariunt, & mollior earum caro fit: & succus in fœturam consumitur.

DE ALBVLA MINIMA.

Icon hæc bene facta eſt, niſi quòd pinnula parua in extremo dorſo deſyderatur.

ALBVLAM minimam hunc piſcem uoco, quem noſtri Hägele, uel Hägling, quaſi haleculam, appellant: Friburgi Heluetiorum (ut audio) Pfärren: Lucernæ Nachtfiſch, (quòd noctu ferè irretiatur,) ut quidam putant. Sed mihi piſcator Lucernenſis affirmauit Nachtfiſch uocari Albulam cæruleam anno primo, cum circa diem diui Ioannis æſtate iam ad digiti longitudinem excreuit. A

Albula minima, tota ſpecie accedit ad illam, quam proximè albulam paruam nominaui: ſed plerunq; minor eſt, & in capite minus uiridis. Si piſcem erectum inſpicias per dorſum, aliquid coloris purpuraſcentis in lateribus apparebit. Branchiæ ei quaternæ ſunt, pinnulæ albent. Ore aperto ſuperioris mandibulæ extremitas deorſum tendit. Os habet longiuſculum, dentes nullos. B

Sale conditus infumatusq; commendatur. Placet alioqui recens in iure albo frigido, apio copioſe inſperſo, maximè per menſem Decembrem. Iulio coëunt. Noctu tantum capiuntur retibus, ad paſſus quadraginta aut quinquaginta demiſsis. cum cœlum ſerenum eſt, altius deſcendũt: cum nubilum, aſcendunt. Denſiſsimis gregibus præ cæteris albulis capiuntur, non paſsim in lacu noſtro, ſed maximè à pago Vædeſuilla, uſq; ad inſulam: & uerſus alteram ripam à loco Surenbach uſq; ad Arborem longam, diebus quatuordecim ferè à Natali Domini capi incipiunt, & immixtæ eis albulæ cæruleæ aliquot, & mox ex pirant. quamobrem ut recentes habeantur, matutino tempore potiùs ad prandium coëmuntur, & aſsi in craticula quàm calidiſsimi à gulonibus deuorantur: qui eam ob cauſam non uniuerſos, ſed paulatim alios poſt alios aſſari iubent, ut ſtatim abſumptis prioribus, feruidi poſteriores menſis afferantur. Embamma additur ex aceto, ſapa, pipere, ſale, & porri aut çepæ folijs conciſis. F C E

ALEANTRIS, ἀλεαντεὶς, nominatur inter piſces à Tarentino. apud Athenæum inter Nili piſces Eleotris.

DE ALECE SIVE HALECE.

HALEC cum aſpiratione ſcribitur à Pontano & alijs pleriſq; eruditis, ut etiam Halecula diminutiuum: quod nobis etiam placet. uidetur enim deriuari ἀπὸ τοῦ ἁλὸς, ἢ ἀπὸ τῆς ἅλμης, hoc eſt à ſale, uel ſalſugine muriáue. Sed quoniam & recentiores multi non aſpirant, & in codicibus antiquis non raro ſine aſpiratione ſcribitur, in A. elemento mentionẽ eius facere uolui. In genere etiam, in primæ ſyllabæ quantitate, & in terminatione alecis inconſtantia notatur. Nam & fœminino & neutro genere effertur: & primam alij producunt, alij corripiũt: & cum à cæteris alec ſcribatur, in Plinio legitur alex.

Mænidem (inquit Rondeletius) Gaza non rectè uertit halecem, neque τὰ μαινίδια, haleculas, (Gaza non aſpirat.) Nam halec generis potius nomen mihi eſſe uidetur, ut ſit piſciculus omnis uilis, uel muria conditus, uel piſcium fęx. Vnde Columella tabentes haleculas incrementi minuti piſces iubet præberi ijs qui in uiuarijs ſeruantur piſcibus. Et Hermolaus piſcem omnem uilem halecularium uocat. Eſt etiam halec liquamen ex inteſtinis piſcium. Horatius,

Ego fæcem primus & halec, Primus & inueni piper album.

Dicitur & à Plinio alex muriæ uitium. Laudatur (inquit) & Clazomene garo, Pompeiję & Leptis: ſicut muria Antipolis ac Thuria, iam uerò & Dalmatia. Vitium huius eſt alex, imperfecta nec colata fæx. Quare Plinij uocabulum retinendum arbitror, Hæc ille.

M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, è iecore mullorum alecem excogitare prouocauit, Plinius. Et rurſus, cum garum dixiſſet olim ex eiuſdem nominis piſce factitatum, deinde ex alijs diuerſis, ſubdit: Sic alex peruenit ad oſtreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum ioci-

nera. Innumerisq; generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Et mox, Alece scabies pecto ris sanatur infusa per cutem incisam. Et contra canis morsus, draconisq; marini prodest. in linteo lis autem concerptis imponitur. Hinc equidem coniecerim, ut garus piscis est è quo garum liquor conficiebatur: ita alecem genere fœminino dictum piscem, ex quo liquor alex itidem fœminino, ni fallor, uel alec genere neutro nominatus liquor parabatur. Et quòd garum purius, delicatius, maioreq; opera & sumptu fieri solitum fuerit: alec uerò longe uilius & crassius, siue per se fieret, siue ipsius gari fæx, aut garum imperfectum, aut uitium gari. ita ut illo diuites, hoc plebs uteretur. Cui portat gaudens ancilla paropside rubra Alecem, sed quam protinus illa uoret, Martialis lib. 11. de pisce. Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petasone uoras, Idem lib. 3. de liquore siue liquamine. Sumen elixum, uel in furno aut craticula assum, cum alece aut sinapi manducatur, Apicius. Qui mihi olera cruda ponunt, halec (legendũ halecem, ut constet uersus) danunt, Plautus Aulularia pro pisce uile. Vbi oleæ comesæ erunt, halecem & acetum dato, Cato de re rust. de pulmentarijs familiæ loquens. Datur cammarus, & riualis halecula, (.i. in riuis nascens pisciculus,) uel si quæ sunt incrementi parui fluuiorum animalia, Columella. Et rursus, Præberi conuenit tabentes haleculas. nam id genus pisces qui sunt incrementi minuti, maiores alunt, lib. 8. cap. 15. Vitiũ gari est alex, imperfecta, nec colata fex, neutro duntaxat genere, ut Plinius atq; Flaccus, & primus omnium Plautus efferunt. siquidẽ & Græci liquamen (liculmen, uoce corrupta) uocãt, quod purissimum ex eo fluxit. id autem quod fecis instar in cophino (ita enim uocant, Vide plura inferius in Garo) obmansit, alex: unde liquiminarij dicãtur. quo modo etiam pro liquore accipitur promiscui gregarijq; piscitij, Hermolaus. Aleculæ uocabulum generale credo, idem apud nos significans, quod apud Græcos anthracides. In Pannonia (imò Germania etiam tota) pisciculum, quem Belgæ copiosissime uenantur & inueterant, arengam uocantes, ipsi alecem hodie quoq; nominant, Idem.

DE ALPHESTE VEL CYNAEDO.

RONDELETIVS.

Bellonius pro alphcste eundem quidem piscem pingit, sed minus latum, crassioribus labris bene dentatis, corpore maculoso, & punctis distincto, non expressis squamis.

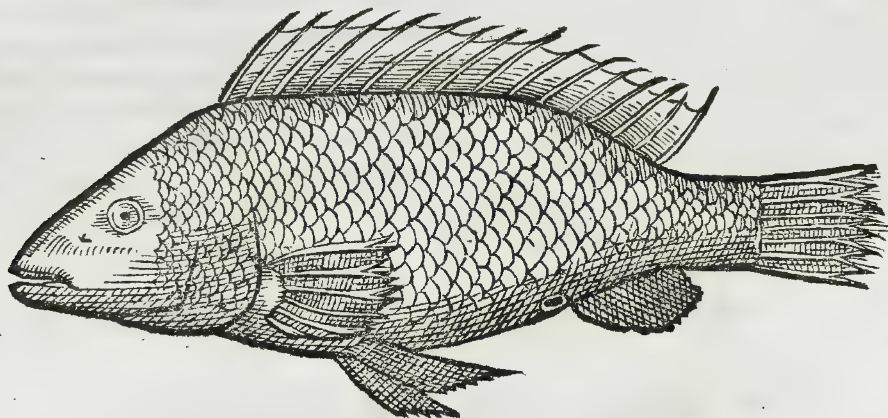

A ΑΛΦΗΣΤΗΣ & ἀλφηστικὸς Græcis est piscis, qui à Plinio dicitur Cynædus, nostri communi saxatilium nomine róchau uocant: peritiores piscatores canus, Massilienses canudo corrupto uocabulo cynædum uolentes dicere.

B Piscis est marinus, saxatilis, dorso purpureo, cæteris in partibus luteo, corpore strictiore quàm aurata uel pagrus: mænis figurâ similis, alioqui maiore & spissiore corpore, pedali magnitudine: ore mediocri. labra habet, & dentes serratos caninis similes, quod omnibus ferè saxatilibus commune est. A ceruice ad caudam spinas tenui membrana connexas habet, non diuisas, unde μονάκανθος ab Aristotele, citante Athenæo, dictus est. Huiusmodi cum sit piscis quem hîc proponimus, superest ut eum esse ostendamus, qui ab Athen. ἀλφηστὴς, à Plinio cynædus appellatur. Ac primum Athenæi uerba proferamus: Pisces quidam sunt alphestæ, omnino quidem cerei (Lib. 7.) coloris, purpurascentes tamen quibusdam in partibus: aiunt ipsos binos capi, & uideri alteri alterum comitẽ esse ad caudam. ab eo igitur quòd alter alterius nates (κτ̃ πυγλῶ, Athenæus: κατ᾽ οὐρὰν, Eustathius) sequatur. Veteres quidam incontinentes, & in uenerem procliues alphestas nuncuparunt. Aristoteles in libris de animalibus, unica & non diuisa spina esse dixit alphesticum & flauum. Plinius uerò cynædi, inquit, soli piscium lutei. (Lib. 32. cap. 11.)

A Principio ipsa nominis ratio alphestam eundem esse cum cynædo planè indicat: nam ut alphestas Græci appellant pisces se sequẽtes libidinis causa, eodem quoq; nomine libidinosos & incontinentes homines, sic & Latini cynædos pisces: quoniam sunt & cynædi homines molles, effœminati, libidinosi, quiq; præpostera & nefanda uenere utuntur. Adhæc cerei coloris sunt, secundum

Athe-

Athenæum, quibusdam in partibus purpurei, quod nostro planè conuenit. Dorsum enim colore est purpureo exaturato, siue uiolaceo, cæteræ partes cereo colore, quem Plinius luteum appellat. Aristoteles citante Athenæo κιῤῥόν, Numenius ἐρυθρόν. Græcis autem κιῤῥόν significat ξανθόν, id est, flauum, autore Galeno libro 5. de sanitate tuenda, cùm loquitur de uino pro senibus deligendo: *Digreßio ad colorum nomina.* κατὰ μὲν σύστασιν, ἀεὶ τὸν λεπτότατον αἱρεῖσθαι: κατὰ δὲ τὴν χρόαν, ὃν Ἱπποκράτης εἴωθε κιῤῥὸν καλεῖν, δύναιτο δ' ἂν καὶ ξανθὸν ὀνομάζειν αὐτόν: Vt sit substantia tenuissimum, colore quod Hippocrates κιῤῥόν appellare solet: poterat autem & ξανθόν, id est, flauum appellare. Hactenus Galenus. *Κιῤῥός.* Ἐρυθρὸς idem dicitur. & salpam quæ lineis aureis distincta est ἐρυθρόγραμμον prius uocatam fuisse diximus. *Ξανθός.* talis color est auri, uel flammæ ex lignis aridis excitatæ. *Ἐρυθρός.* Quòd si aliquando ἐρυθρόν rubrum uel rufum interpretemur alios secuti, reprehendendi non sumus: nam id etiam significat ἐρυθρόν: flauum scilicet exaturatum, quod est rubrum dilutius: unde Oppianus, ξανθοί τ' ἐρυθρῖνοι, qui tamen iudicio omnium rubescunt. *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.* talis est optimæ & minimè adulteratæ ceræ color. Dioscorides de corni arboris fructu loquens, primùm dicit esse χλωρόν, id est, uirentem: πεπαινόμενον δὲ ξανθόν, ἢ κηροειδῆ, id est, per maturitatem rubescere, aut ceræ colorem repræsentare. *Lib.1.cap.173.* Vides ut ξανθόν & κηροειδῆ pro eodem colore usurpet: *Κηροειδής.* quod autem ξανθόν rubescens uertit interpres, id non de rubro exaturato intelligendum est, sed de diluto, quod ἐρυθρόν aliquando appellari prius diximus: & alibi etiam Dioscorides scribit, ceram optimam esse ὑπόκιῤῥον. *Lib.2.cap.105.* Talis color est luteus, color nimirum uitelli ouorum. Idem color dicitur etiam nonnunquam πυῤῥός. Vinum enim κιῤῥόν quod Galenus ξανθόν, id est, flauum interpretatus est πυῤῥὸν ὠχρόν, id est, rufum pallens lib. 12. methodi appellat. *Πυῤῥός.* Quamobrem uehementer errant qui uinum κιῤῥόν siue ξανθόν putant esse, quod Galli uin clairet appellant: est enim hoc giluum. Colorem uerò κιῤῥόν siue ξανθόν propriè refert uinum, quod in Gallia nostra Narbonensi prouenit, diciturque muscat & picardent. Hæc ideo diffusius explicaui, ut ob nominum uarietatem diuersasque eorundem significationes rerum notitia obscurior nobis non esset. Quare κιῤῥόν, ξανθόν, πυῤῥόν, ἐρυθρόν, & Latinè flauum, luteum, rufum, rubrum, seu potius rubescens nonnunquam pro eodem sumuntur, ut exemplis ueterum comprobauimus: *Conclusio.* nonnunquam differunt, sed ratione tantùm maioris & minoris: quo fit, ut propter magnam in colorum quorundam gradibus affinitatẽ, modò hoc, modò illo nomine, diuersi autores utantur, etiam in eodem colore designando.

Ex his igitur liquet qualis sit piscis istius color, diuersis nominibus ab antiquis expressus, qui non solius est cynædi: *Cinædi color.* cancri enim aliqui & cancelli, & leones parui, qui circa insulam D. Honorati, & in mari Ligustico capiuntur, flaui sunt siue lutei: denique eiusdem cum cynædo coloris, de quibus suo loco dicemus. Quare meritò falsus nonnullis Plinij locus uideri possit: Cynædi soli piscium lutei: uel inemendatus, ut legendum sit, Cynędi toti lutei: quemadmodum locutus est Athenæus, τὸ μὲν ὅλον κηροειδεῖς, omnino quidem cærei coloris: *Plinij locus an soli cinædi sint lutei.* modò intelligas non ita omnino luteos esse, quin aliqua parte purpurei sint, ut initio huius capitis declaratum est.

Carne & substantiâ eâdem est, qua cæteri saxatiles, nimirũ tenera, molli, & friabili, minimeque glutinosa. F Ius ex eo uentrem lenit. Coctus in sartagine melior est asso in craticula, uel elixo: hic enim mollior fit, ille quia tener est & friabilis, in tenues partes facilè soluitur. Præparatur sic: Exemptis interaneis sale aspergitur, & farina, quæ partes continet & solui prohibet: deinde in feruẽs oleum iniiciendus. Refrigeratus cum succo mali Arantij editur. Ægrotis salubre alimentum: facilè enim coquitur, & temperatum sanguinem gignit.

DE EODEM BELLONIVS.

Cynædus à caninis dentibus, fului aut rutuli coloris piscis nominatur, qui etiam Massiliensibus un Sanut. A

Saxatilis est: cuius color, ut reliquis saxatilibus, euariat. Peculiaribus quoque notis ab alijs distinguitur. B Vt plurimum enim totus lutei siue cerei coloris est, quibusdam tamen sui corporis partibus admixtum rutilum colorem habens. Præterea squamas in gyrum crenatas gerit, quæ multa scabritie horrent. Nullus saxatilis tam firmos dentes habet, à quibus nomen ei inditum fuisse puto. Hos in maxillis ostendit bono ordine dispositos, oblongos & acutos, ut piscis dentes esse mini mè dixeris, sed alterius cuiuspiam carniuori terrestris.

Picus etiam Massiliæ dictus, colorem habet uarium, & ad cynædum propius accedit: & canadella in Ligustico mari dicta labijs est magnis ut cynædus.

COROLLARIVM.

Alphestes Græcis inuentorem significat, & hominum epitheton est apud Homerum, quòd ratione & consilio artes, machinas, aliaque inueniant & excogitent, quæ cæterę animantes inuenire non possunt. A. H. Conuenit autem huic pisci fortè hoc nomen ex eo quòd bini semper sint, & alter alterum sequatur, tanquam quærens & inueniens. nam si singulares aut solitarij uagarentur, non alter alterum reperisse, sed amisisse dici posset. Iam cum sequatur alter alterum κατὰ τὴν πυγήν, cinædi etiam nomen eis impositum. nam & de homine cinædo καταπύγων Græcè effertur. Malim autem cinædi primam syllabam per iôta semper quàm ypsilon scribere. denominatur enim cinædus Eustathio, παρὰ τὸ κινεῖν τὴν αἰδῶ τὸ σωματικὸν μόνον. Quod si à dentibus caninis, ut Bellonius sine au-

thore putat, hoc nomen factum fuisse, non cinædum neq; cynædum, sed cynodonta uocari oportuisset; sicut & alium quendam piscem à dentibus synodonta uocamus. ¶ Diocles apud Athenæū ἀλφηστικῶν inter saxatiles pisces nominat. apud eundem Numenius ἀλφηστὴν appellat: & Epicharmi hæc uerba citantur, μῦς, ἀλφηστάς τε, κορακῖνοί τε κηρωειδέες, tanquam & coracini lutei sint, non soli cinædi. Sed adonis quoq; ὑπόπυῤῥος uel ξανθός est, inde & cirrhis à cirrho colore dictus. ¶ Καταπύγων, ὁ λάγνος. ἡ δὲ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ἀλφίτων (lego ἀλφηστῶν, quanquam aliqui penultimam per iôta scribunt, ἀλφιστῶν) οὕτω λεγομένων ἰχθύων, ὅτι ἕπονται κατ᾽ οὐρὰν, (κατὰ πυγὴν, Athen.) Suidas. Ab huius piscis natura Apollodorus alphestas libidinosos intellexit, cum dixit Καταπυγωτέραν ἀλφηστῶν, Eustathius: qui alibi monet κατάπυγος & καταπύγων dici, ut ἄπειρος & ἀπείρων. Καταπυγοσύνην μυὸς Cratinus dixit.

Brusola. Eundem aut simillimum piscem esse iudico qui Venetijs, si bene memini, Brusola nominant, à colore fortassis: & à Lusitanis Salmoneta: quem uerno tempore optimum esse aiunt. Ruffus est piscis (ut pictura repræsentat) toto corpore: cauda lutea maculis fuscis distincta, extremitate, ut saxatilium ferè, æquali, non arcuata. maculæ nigræ ad pinnarum (quæ luteę sunt) iuxta branchias initium habentur, alia in pinna podicis, alia in extremo dorso prope caudam. Linea à branchijs ad caudam tendit ruffa, punctis intercepta nigris. Oculorum pupilla atra iride lutea ambitur, ea rursus circulo albo. Ruffus est etiam piscis, & ex parte (cauda pinnisq; præsertim) luteus, quem *Donsella.* Donsellæ nomine Cornelius Sittardus olim pictum ad me misit: è saxatilium genere, ut ex dentibus, caudæq; specie & macularum uarietate apparet. Venter albicat. corpus oblongum & minimè latum est. os paruum prominens.

H Cinædiæ (gemmæ) inueniuntur in cerebro piscis eiusdem nominis, candidæ & oblongæ, euentuq; mirandæ, si modo est fides, præsagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate, Plinius. Cinædus dicitur iynx auicula, & piscis marinus, in cuius corpore translucido spinæ apparent: & lapis, qui & Opisianus & dracontius, Kiranides 1.10. usum aūt eius describit ad philtra seu cestum Veneris. ¶ Alphestes quidam ictus fulmine in alpes mutatus fingitur.

DE AMIA, RONDELETIVS.

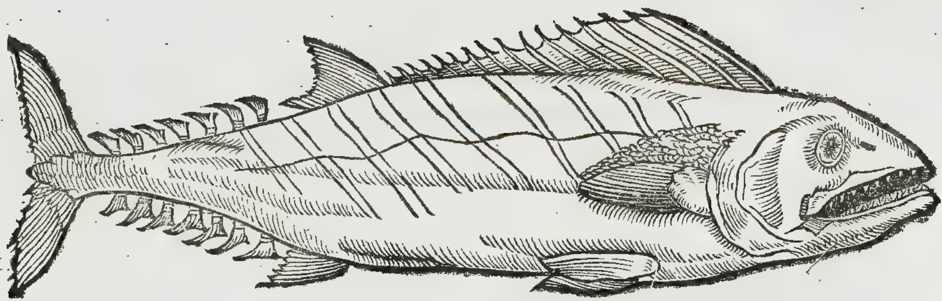

A QVAE Ἀμία à Græcis dicitur, Latino nomine caret. A nostris & Hispanis Byza, quasi Byzantia, ut opinor: amia enim Byzantia in pretio habebatur. Ab alijs boniton uocatur. ἀμίαν nominatam fuisse autor est Athenæus, quòd οὐ κατὰ μίαν φοιτᾷ, ἀλλὰ ἀγεληδὸν, id est, quòd non solitaria sit, sed gregatim uiuat. Alio uerò loco etymū habere scripsit ex Aristotelis sententia, παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις, ἔστι γὰρ συναγελαστική: quòd simul cum sui similibus eat: est enim gregalis. Idem Plutarchus in libro, cui titulus, Vtra animantia prudentiora sint, terrestria an aquatilia: ἀμίαις δὲ καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ συναγελασμός.

B Est autem amia piscis marinus, pelamydi uel thunno, uel scombro corporis specie, pinnis, cauda similis: est enim rostro acuto, uentre crasso, cauda tenui, in figurā lunæ in cornua curuatæ pinnis eius cōformatis, dorso cæruleo eoq; splendente dum uiuit, uentre argenteo. A dorso ad uentrem lineæ ductæ sunt obliquæ, nigricantes, certis interuallis à sese distantes. Oculi parui sunt auri æmuli. Cutis læuis, dempta ea parte quæ circa branchias est. Dētes habet serratos, acutissimos, in os recuruos. Branchias opertas. Ventriculum rugosum, longum, ferè ad podicem usq; demissum, cuius appendices sunt innumerę scombrorum appendicibus tenuiores. Intestina gracilia, hepar rubescens, splenem nigricantem: fellis uesicam toti intestino attextam, autore etiam Aristotele lib. 4. de partibus animaliū. Vel, ut alio loco scribit, cum toto intestino extensam, ex æquo longam, sæpe etiam conduplicatam, *(replicatam aliquatenus.)*

Capite 2.
Lib. 2. de Hist. animal. cap. 15.

C In Prouincia multæ amiæ capiuntur, in maris angustijs, quas insulæ frequentes efficiunt: in littore nostro paucæ ob maris uastitatem. Aqua dulci delectantur. Aristoteles: Thunni, pelamydes, amiæ subeunt Pontum uêre, atq; ibi æstatem traducunt. Et mox: Petunt autem Pontū pastus gratia, qui uberior & melior ibi propter dulcium aquarum permistionem suppeditatur. Beluæ quoque magnæ pauciores ibidem sunt. Et alibi: Celeriter pisces omnes augescunt, in Ponto celerius: indies

Lib. 8. de Hist. animal. cap. 13.
Lib. 6. de Hist. animal. cap. 17.

indies enim amiæ multæ manifeſtè augentur. Et Plinius: Piſcium genus omne præcipua celeritate adoleſcit maximè in Ponto. Cauſa, multitudo amnium dulces inferentiũ aquas. Amiam uocant, cuius incrementum ſingulis diebus intelligitur. Rurſus Ariſtoteles: Εἰς δὲ τοὺς ποταμοὺς ἀναπλέουσι πολλοὶ τῶν ἰχθύων, καὶ εὐθηνοῦσιν ἐν τοῖς ποταμοῖς, καὶ ἐν ταῖς λίμναις, οἷον ἀμῖα καὶ κεστρεῦς, id eſt, Fluuios petũt piſces multi, & in fluuijs & ſtagnis commodè delectabiliterꝗ degunt. (id enim ſignificat εὐθηνεῖν, Gaza præſtare uertit,) ut amia & mugil. Carne & alga ueſcitur. Ariſtoteles: Amia, thunnus, lupus magna ex parte carne ueſcuntur, algam etiam attingunt.

Lib. 9. cap. 15. *Lib. 8 de Hiſt. anima. cap. 19.* *Lib. 8. de Hiſt. animal. cap. 2.*

Pingues igitur ſunt & molles amiæ ſuauesꝗ, ob id Archippus & Epicharmus (autore Athenæo) παχείας appellarunt. Hiceſius uerò boni ſucci & molles eſſe cenſuit, ad excretionem medias, minus tamen nutrire. Archeſtratus ad gulæ luxum ingenio mirus amias optimas eſſe exiſtimauit, tempore autumni poſt uergiliarum occaſum, Byzantiasꝗ laudauit. Hos de amia rectè ſenſiſſe exiſtimo, locosꝗ duos Galeni in tertio libro de aliment. facult. deprauatos eſſe, priorem in quo citat ex Philotimo piſces duræ carnis: Καὶ περὶ τούτων ἔγραψεν ὁ Φιλότιμος κατὰ λέξιν οὕτως, ἐν δευτέρῳ περὶ τροφῆς· Δράκοντές τε, καὶ κόκκυγες, καὶ γαλεώνυμοι, καὶ σκορπίοι, καὶ φάγροι, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ τράχουροι, καὶ τρίγλαι, καὶ πάλιν ὀρφοί τε, καὶ γλαῦκοι, καὶ σκάροι, καὶ κύνες, καὶ γόγγροι, καὶ ἀμίαι, καὶ ζύγαιναι. Ibi pro ἀμίαι legendum λαμίαι, eſt enim lamia ex cetaceorũ cartilagineorumꝗ genere, & ob eam cauſam dura admodum carne. Alterum, quo piſces quos rectè Philotimus duræ carnis eſſe cenſuit, approbat: γόγγρους δὲ, καὶ φάγρους, καὶ ἀμίας, καὶ ἀετοὺς, ὀρθῶς εἶπε σκληροσάρκους εἶναι, ubi rurſus λαμίας legere oportet: alioqui Philotimi Galeniꝗ ſententiæ ſenſus ipſe repugnat. Sed ne emendationem temere affinxiſſe uideamur, eam ex ipſomet Philotimo confirmo, qui amiam inter mollis carnis piſces connumerat, Galeno ipſius uerba citante: Φιλότιμος δὲ ἐν τρίτῳ περὶ τροφῆς περὶ τῶν μαλακοσάρκων ἰχθύων οὕτως ἔγραψεν αὐτοῖς ὀνόμασι· Κωβιοὶ δὲ, καὶ φυκὶς, καὶ ἰουλίδες, καὶ πέρκαι, καὶ σμύραιναι, καὶ κίχλαι, καὶ κόσσυφοι, καὶ σαῦροι, καὶ πάλιν ὄνοι, καὶ πρὸς τούτοις ἀμίαι, καὶ ψῆτται, &c. Vides hîc amias in piſcibus mollis & teneræ carnis numerari, ut capite proxime ſequenti cum piſcibus duræ carnis nullo modo recenſeri poſsint.

F *Libro 7. Athen. lib. 7.* *Amias pro lamijs apud Galenum bis legi: et has duræ eſſe carnis, illas mollis.* *Lib. 3. de alim. facult. cap. 29.*

Scribit Ariſtoteles amiam ab alijs piſcibus appeti. Piſces ſenſum guſtandi habere conſtat: multi enim ſuis & proprijs gaudent ſaporibus, & eſcam ex amia maxime capiunt, & piſcium pingue, ut qui guſtatu huiuſmodi delectentur, & in cibo huiuſmodi eſca. Sed ne una omnibus prædæ ſit, eam ualidis dentibus, & uel ad propulſandam uel ad inferendam iniuriam aptiſsimis armauit natura: ob eamꝗ cauſam troctam etiam appellatam arbitror, eundemꝗ planè eſſe piſcem, qui amia dicatur, & trocta ab Aeliano. Hæc enim ſunt eius uerba: Piſcis trocta, cuius naturam nomẽ & os declarant, dentes habet frequentes & continentes, quibus quicquid inciderit, perfringere poteſt. Dicitur ergo ἀπὸ τοῦ τρώγειν, quod uorare ſignificat. Deinde quæ Oppianus, ex quo permulta mutuatus eſt, amiæ tribuit, ea ipſe troctæ. Hamo captus *(Oppianus uulpeculas etiam hoc facere ſcribit)* ſolus ex piſcibus non ſe ab hamo retrahit, ſed impellit ſeſe in ferrum, *(aſsiliens, Athenæus Ariſtotelem citans.)* chordam conſumere *(morſu abſcindere)* cupiens. Piſcatores contrà machinãtur longas anſas: ille uerò, quoniam quodam modo ualet ſaltu, anſas ſæpe tranſilit, ac linea qua agitur conciſa ad piſcium domicilia reuertitur. Oppianus uerò:

E *Lib. 4. de Hiſt. animal. cap. 8.* *A* *Lib. 12. cap. 53.* *Troctas Aeliani, & Oppiani amias eoſdem piſces arbitratur.* *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Aſt amiæ celeres, & uulpes fraude reuinctæ
Præueniunt ſummas morſu confringere ſetas.
At piſcatores longam, ex qua pendeat hamus,
Conficiunt uirgam, dentes quæ arroſa retundat.

(Græce eſt, καυλὸν ἐχαλκώσαντο, id eſt lineam ex ære addunt.) Subiungit Aelianus: Troctæ ſui generis grege coacto delphinos inuadunt, maximè ſi quem ſegregatum circunuenire poſsint. planè enim ſciunt delphinum ſuis morſibus uerberari aſperè ſolere. Itaꝗ troctæ ei acerrimè inſtant, delphinus contrà reſilit, ſubſilit, atꝗ indicat ut ex dolore torqueatur: idcirco tenaciter urgent, ſimulꝗ ad ſaltum delphini tollũtur, hic eos repellere conatur, illæ uerò nihil remittentes uiuum lacerant: poſtea uerò quum pro ſe quæꝗ aliquam eius partem uulnerârit, diſcedit. Oppianus uerò amiarum & delphinorum pugnam ita deſcribit, ut facile cognoſcas eadem omnino eſſe iſta, cum ijs quæ Aelianus de trocta ſcripſit.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Sunt qui quam priùs ſphyrænã eſſe docuimus, amiam eſſe credant, ſed non ſine errore. amia enim gregalis eſt, cum thunnis ſcombrisꝗ Pontum ingreditur. At ſphyræna ſolitaria eſt.

A *Sphyrænã Rondeletij aliã eſſe ab amia.*

Paulus Iouius lechiam piſcem ita Romæ nuncupatum amiam eſſe exiſtimat. Sed lechia, ut ipſe fatetur, ſolitarius eſt piſcis, amia uerò minimè, ut docuimus. Nos lechiam eum eſſe piſcẽ demonſtrabimus, qui ab antiquis glaucus dictus eſt, à noſtris derbius.

Lib. de piſ. Ro. cap. 7. *Lechia Romanorum non eſt amia.*

Poſtremò alij lampugo piſcem Hiſpanicum pro amiâ uera accipiũt, quòd citò augeſcat, quòd gregalis ſit, quòd ſcombris quodammodo ſimilis. At dentes, quamuis magni ſint & ualidi, ut delphinum uulnerare poſsint, repugnant: nõ ſunt enim in os recurui, quales amiæ dentes ſunt. Lampugo autem hippurum ueterum eſſe ſuo loco docebimus. Quare qui omnia diligentiùs expendet, amiam ueram à nobis exhiberi facilè iudicabit, utpote cui nulla planè nota, quæ ab Ariſtotele, Athenæo, alijsꝗ fide dignisſimis autoribus amiæ tribuatur, non perappoſitè quadret.

Lampugo Hiſpanorum non eſt amia. *Concluſio.*

COROLLARIVM.

Amia genus eſt piſcis, Feſtus. Quidam non rectè aſpirant. Dicitur autem ἀμία ἡ. genere fœ-

A

minino, declinatione secunda, accentu paroxytonum: & fortè etiam ἀμίας ὁ. in prima, genere masculino. Κυανόχρως δ᾽ ἀμίας ὑπὸ τοῖς μέγας, ὅστε θαλάσσης πάσης βένθεα οἶδε Ποσειδάωνος ὑποδμώς, Matron Parodus apud Athenæum. Ἄμια proparoxytonum scribitur in codicibus uulgatis Aristotelis de animalibus 8.2. Eberus & Peucerus amiam interpretantur Germanicè Welß. Quòd si Velsus piscis est, ut puto, quem recentiores aliqui barbatum nominant, maximus in mustelarum genere, non erit amia, sed silurus forte.

B Aristoteles libro quinto de animalibus numerat inter cartilagineos amiam, Athenæus: sed perperam: legendum ex Aristotele lamiam. ¶ Amiæ in Ponto celeriter ac euidentissimè omniū augentur, Aristoteles. Cum thynnis amiæ & pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrāt gregatim cum suis quæq; ducibus, Plinius. Amiæ etiam in Alopeconneso reperiuntur, Aristot. Piscis est pelamydi similis, Idem. Amiæ Aristoteli, citante Athenæo, gregariæ sunt, dentibus serratis, branchijs opertis. ¶ Matron Parodus amiam cyanei coloris & magnam cognominat, Archippus παχεῖαν, id est crassam. Os ei est angustius, Plutarchus. Pet. Bellonius tum amiæ tum lamiæ pellem asperam & limæ instar esse scribit. Hamio piscis est saxatilis, qui dextra sinistraq; lateribus uirgis puniceis perpetuis alijsq; discoloribus designatur. & dictus est hamio, quia non capitur nisi hamo, Isidorus, & Author de nat. rerum: qui etiam addit lapidem eum interius gerere. Inepte autem quòd aspirant, quòd in o. terminant, quòd uocabulo Græco etymologiam Latinam adscribunt.

C Amia ex mari fluuios subit, præstatq; in fluentis & lacubus, Aristot. Amat mare uicinum fluuijs aut stagnis ob dulcem aquam, & limum, Oppianus lib. 1. cum uerò mox subijciat lupum etiam ingredi fluuios, amiam innuit non subire, sed semper in proximo pasci. Carniuora tantū est, Aristot. alibi addit, alga quoq; eam uesci. λαιψηρά, id est celeris Oppiano cognominatur.

D Gregales sunt amiæ Aristoteli: quod nimirum se inuicem ament: quare & opem mutuam ferunt defendendo se acerrimè: unde θρασύφρονες, hoc est audaces dicuntur Oppiano. Cum beluam uiderint aliquam, colligunt sese, & quæ magnitudine præstant, lustrantes gregē circumuallant: & si qua uiolatur, defendunt. dentes his ualidi, & iam cum aliæ belluæ, tum lamia aggressa, uulnera accepisse acriùs uisa est, Aristot. ¶ Amiarum contra delphinos pugnæ perquàm accurata ex Oppiano (interprete Gillio) descriptio hæc est: Cum delphinis (inquit) magnum & hostile certamen ineunt solæ Amiæ, corporis magnitudine Thynnis inferiores. quibus etsi carnes infirmæ & molles, dentes acutissimi sunt, ijs maxime confidentes potentem pisciū regem, tam præclare contemnunt, ut cum solum quempiam ab alijs segregatum obseruauerint, undiq; tanquam signo dato, frequentes in eum ipsum inuadant. Delphinus suo robore nitens, primū hostium impetum negligit, & longe lateq; insequens, partim earum lacerat, partim exedit & conficit. Postremò harum magna multitudine circumsessus, dolet, quòd se unum solum contra tantam multitudinem uideat. Itaq; reuocatis omnibus uiribus, ab his ingreditur se fortissimè defendere. Hæ contrà Delphini membris circunfusæ, atq; ad eadem pertinaciter inhærescentes, dentes defigunt, simul & partim ex his illius latera conuellunt, partim rostrum & pinnas, partim uentrem acerbis morsibus affligunt, partim summam caudam comprehendunt, partim dorsum exedunt: tum aliæ ex uertice, aliæ ex collo pendent. Is autem uario & multiplici dolore refertus, instar turbinis mare concitat: & permulto furore agitatus, in omneis partes sese uersat: & saltanti similis, nunc tanq; procella fluctus summos concursat, nunc in profundum defertur, sæpe magna maris interualla desaltās, reijcere conatur examen audacium pisciū. Hæ uero nihil de uiolentia remittētes, magis magisq; in eum incumbunt, & cum demergitur, eandē uiam ipsæ conficiunt: cum rursus extra aquam eminet, eædem quoq; tractæ unà cum ipso in sublime ferūtur. Diceres Neptunum nouū quoppiam monstrum ex Delphinis & Amijs finxisse. adeò enim sanè dentium pertinacia colligantur, ut ex illius corpore nunquam dentes tollant, nisi partē apprehensam abstrahant. Cum autem aliquod spatium ei dant respirandi à certamine, tum uideas rabiem ducis irati, tum mortifera Amijs pernicies infertur. Hæ quidem in fugam se impellunt, ille uero fulmini similis, has acriter insequitur, & discerpit, & lacerat, simul & effuso multo sanguine, purpurascit mare, Hucusq; Gillius ex Oppiano. Hanc cum delphinis amiarum pugnam sibi quoq; obseruatā Bellonius scribit.

E Ad amias utuntur curuis hamis, quoniam os illis angustius est, tum quia rectos uitant, Plutarchus. ¶ Esca ad glaucos, Tarentino in Geoponicis adscripta: Amias, callichthyas & thrissas marinas assans, exossansq;, bryon illis hordeaceamq; farinam adijcito: ijsq; in pastam coactis utitor ad inescandum. ἰχθυοθηρητῆρα Μενέστρατον ὤλεσεν ἄγρη Δόνακος δ᾽ ἀμίης ἐκ τειχὸς ἑλκομένη, &c. Apollonides Anthologij 3.4.

F Archestratus amiam autumno postquàm pleiàs occiderit, commendat. quo tempore (inquit) uel copiose sumpta nihil nocebit. Sic autem parabis: Ἐν συκῆς φύλλοις, καὶ ὀριγάνῳ οὐ μάλα πολλῷ, Μὴ τυρόν, μὴ λῆρον (id est, nullis condimentorū nugis adiectis) ἁπλῶς δ᾽ οὕτω θεραπεύσας, Ἐν συκῆς φύλλοις σχοίνῳ κατάδησον ἄνωθεν. Εἶτ᾽ ὑπὸ θέρμην ὥσπερ ἔσω σποδόν, & cura ne aduras. Sit autē capta circa Byzantium, καὶ ἐγγὺς ἄλω πε. (Alope ciuitas est Atticæ, Thessaliæ aut Magnesię, Ponti, circa Eubœā, circa Locridem. sed per o. breue in penultima. Halos uerò, Ἄλος, ciuitas est Achaiæ & Phthiotidis.) Sed procul ab Hellesponto iam deterior esse incipit, ita ut in Aegæo mari non amplius laudari

dari mereatur. Coquum quendam Sotades Comicus sic loquentem inducit: Ἀμίαν τὴν (ἐπειάμλω) χήραν, θηρίου καλὸν σφόδρα. Θρίοισι (folijs ficus) ταύτην εἴλησα ἐλαδίῳ (pauco oleo) δὶς καὶ συστρογγύλασα πανταπάσας ὀρίγανον, ἐνέκρυψα θ' ὥσπερ δαλὸν εἰς πολλὴν τέφραν.

Amiæ dentes gestati sine dolore dentes puerorum oriri faciunt. Ipsa in cibo sumpta dysenteriæ medetur, Kiranides. G

ANACHARSIS, nomen uiri, & piscis quidam, Hesychius. Idem fortè qui Acarnan.

ANCHORAGO piscis nominatur à Cassiodoro Epistolarum lib. 12. epistola 4. in regij conuiuij descriptione. Destinet (inquit) carpam Danubius, à Rheno ueniat anchorago. Quinam autem is sit, nō habeo quòd dicam: nisi quod conijcio salmonem esse, qui certo tempore in Rheno, rostro ei ad similitudinem anchoræ incuruato, uocatur uulgò ein Lachs.

ANARTES uel Anarites, ostrei concheue genus est: de quo leges infra in C. inter Conchas.

ANADROMI, Ἀνάδρομοι, Tralliano medico, in genere dicuntur pisces quicunq; ex mari in fluuios conscendunt. Epileptici (inquit) ex piscibus eos sumant potissimùm quos Græci anadromos appellant: atq; hos non admodum continuè. Verbum ἀνάδρομος (inquit Iacobus Goupylus) significat ascendentem. Significare itaq; uidetur pisces qui ex mari ascendunt. Strabo lib. 15. Geograph. scribit ex sententia Aristobuli, τῶν ἐκ θαλάττης εἰς τὸν Νεῖλον ἀνατρέχειν μηδὲν, ἔξω θρίσσης καὶ κεστρέως. Idem Trallianus uictus rationem in syncope quæ febrientibus accidit, præscribens, piscibus eos uti iubet saxatilibus: sin minus, fluuiatilibus qui anadromi uocantur, cum oxymelite.

¶ Fluuios subeunt (εἰς τοὺς ποταμοὺς ἀναπλέουσι) pisces multi, & in fluuijs ac stagnis commodè degunt, & corpore proficiunt, ut amia & mugil, Aristot. de anim. 8, 19. Memorantur & à Pausania pisces marini εἰς ποταμοὺς ἀναθεόντων.

DE ANDROMIDE.

BELLONIVS.

LVGDVNENSES detortis quibusdam ab Andromide literis Dromillam uulgò uocant, pisciculum quem æstate frequentem habent, hyeme raro. Plinius medicus libro 5. cap. 7. Pisces pingues pelagici (inquit) epilepticis prohibentur. Dandi autem sunt Merulæ, Turdi, aut Scorpio, aut Scardus, (fortè Scarus:) de fluuiatilibus edant eum qui dicitur Andromis. Quibus ex uerbis intuli piscem hunc macra ac sicca, & ob id salubri carne constare: quo factum est ut Lugdunensium Dromillam cum Plinij Andromide contulerim.

DE ANGVILLIS.

RONDELETIVS.

QVAMVIS Homerum scribat Athenæus uideri uoluisse Anguillas à piscium natura seiunxisse hoc uersu: Τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες οἳ κατὰ δίνας. Tamen inter fluuiatiles ut ab omnibus, ita à nobis reponētur. nam branchijs spirant, quod piscibus solis propriū est: nec potiore ratione Congri, Murænæ, Myri pisces dicentur quàm Anguillæ. *Anguilla piscibus adnumeranda.*

Dicuntur à Græcis ἐγχέλυες à luto siue limo. Athenæus lib. 7. Σαφῶς δηλοῖ ὅτι ἡ ἔγχελυς ἐκ τοῦ ἰλύος λαμβάνεται, ὅταν καὶ τοὔνομα εἰς υς ἐπιδρατώθη. Dixit tamen Aristophanes in multitudinis numero ἐγχέλεις. Ex hac Athenæi autoritate sic legendum puto apud Phauorinum, ἔχελυς (*melius* ἔγχελυς) παρὰ τὸ ἔχεσθαι ἐν τῇ ἰλύϊ, ὃ ἐστι ζωγρεῖσθαι. ubi pro ἐν τῇ ἰλύϊ inemendatè, ut opinor, legitur in excusis exemplaribus ἐν τῇ ὕλῃ. Anguilla dicitur à Latinis quod anguis speciem referat. A nostris pro ætatis & magnitudinis ratione uarijs admodum nominibus designatur. Iidem Anguillas in marem & fœminam distinguūt. Marem uocant Marguaignon, qui breuiore, crassiore, latiore est capite. Fœminam contrà quæ capite est minore & acutiore, Anguille fine appellant. Sed quid de hac distinctione sentiendum sit, posteà docebimus. Anguilla omnis nascitur in aqua dulci, solaq; ex simili piscium genere, mare uel marina stagna ingreditur: alioqui uiuit in lacubus, fluuijs, & stagnis. A *Enchelys unde dicta.* *Anguilla.* *Sexus.* *Vbi.*

Est ex longis piscibus & lubricis, à squamis nudus, cute quæ facilè tota diuellatur tectus. Os illi est satis apertum, dentibus paruis munitum. Branchiæ paruæ, cuticula tectæ, rima parua, quā ob causam in turbidis aquis facilè strangulantur, & in aëre diutius uiuunt. Ad branchias pinnulæ sunt duæ. reliqui corporis flexuosus impulsus pinnarum uices gerit. A medio dorso, & ab excrementi meatu ueluti limbus cutis potius quàm pinnarum substantia, qui posteriores corporis partes ambit. Gula intus longa & lata. Ventriculus & intestina in longum protenduntur. Hepar magnum est & rubrum, ex quo fellis uesica magna pendet, fel aqueum est. Pinguis & uiscida est caro. B

In putredine gignitur Anguilla ut uermes in terra, id quod experientia compertum fuit. Aliquando enim equo mortuo in Magalonæ stagnum iniecto, paulò post innumerabiles Anguillæ illic uisæ sunt, quod ego ita accipio ut non ex equi tantum, sed etiam ex aliorum animalium cadaueribus generentur. Alij tradunt ex Anguillis præ senectute mortuis, & putrescētibus nouas generari. Aristoteles prodidit Anguillas nec per coitum procreari, nec parere oua: nec ullam captā C *Lib. 6. de Hist. cap. 16.* *Arist. de earum generatione.*

unquam esse quæ aut semen genitale, aut oua haberet. Meatus quoq; uel semini uel uuluæ accommodatos nullam discissam ostendere. Sed hoc unum inter sanguinea genus totum sine coitu, si

Duplicem iconem anguillæ Rondeletius posuerat, fortè ut sexus discrimen indicaret: nos una, quam dudum sculptam habebamus, contenti fuimus.

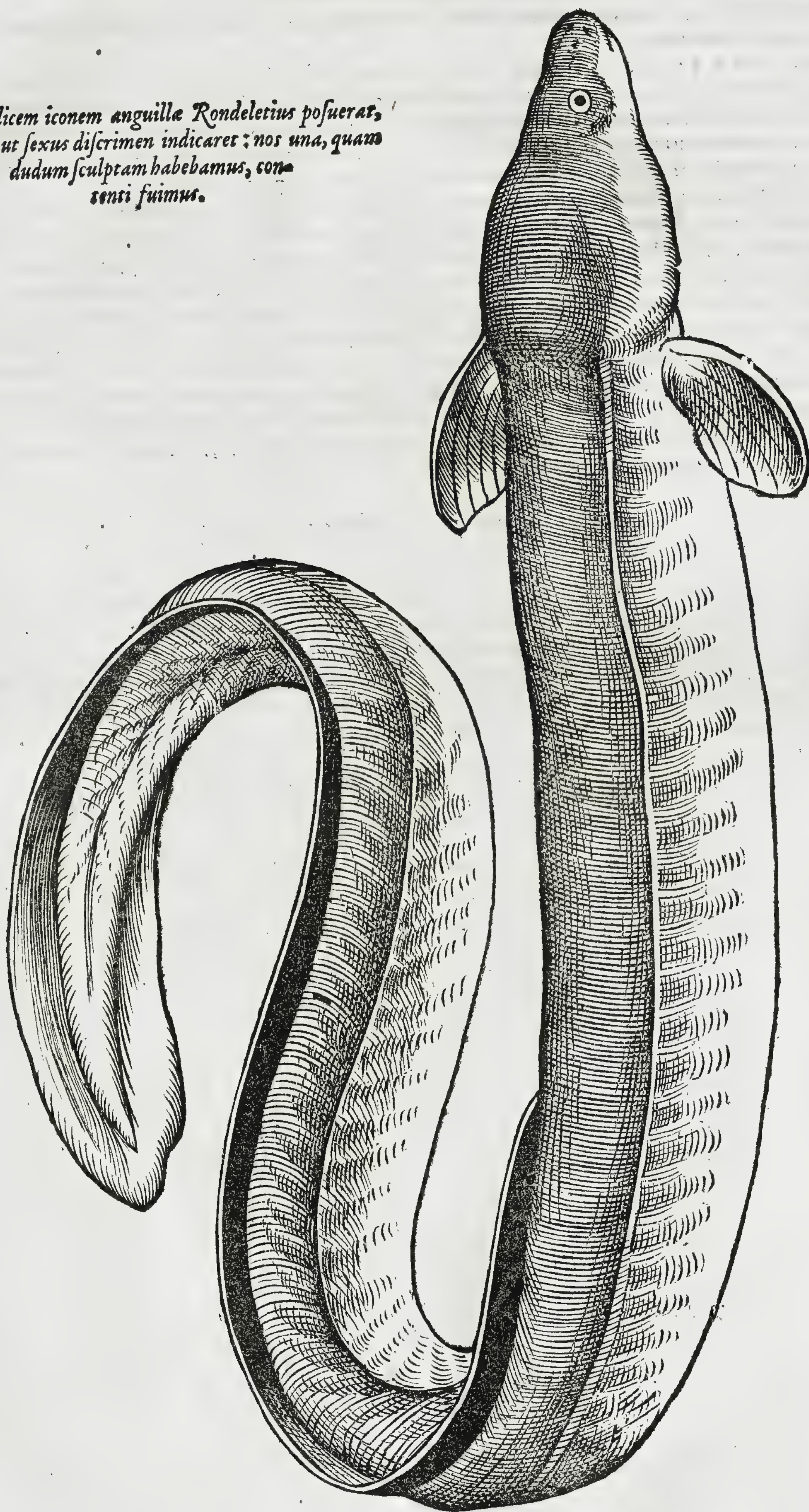

ne ouo procreari: idq; argumento constare, quòd in nõnullis feculentis stagnis aqua omni exhaustis & limo detracto Anguillæ denuo generentur, si aqua pluuia affluxerit. siccis enim temporibus

bus gigni non possunt, etiam in lacu perenni: quippe quæ imbre uiuant & alantur. Videri tamen ait nonnullas habere facultatem generandi, quòd in aliquibus Lumbriculi fiant: ex his enim generari Anguillas credi, sed falsò. Nam ex ijs prodeunt Anguillæ quæ terræ intestina uocantur, quæ sponte in luto, humescenteque humo proueniunt. Iam aliæ absolui ex his uisæ sunt, aliæ scalptis discerptisque intus apparuerunt. Oriuntur hæc intestina in mari, in fluuijs stagnisque, putredinis maximè ratione, sed in mari quà algę sunt, in stagnis autem & fluuijs iuxta ripas. calor enim amplius eas subiens partes, facit ut putreant. Talis est procreatio Anguillarũ. Idem alibi tradit Anguillam neque marem neque fœminam esse, neque prolem ex se generare. Quam autem differentiam maris & fœminæ Anguillę notarunt, scilicet alteram caput habere amplius, atque oblongius: alteram, hoc est fœminam, magis repandum, non maris & fœminæ esse differentiam, sed generis. *Lib. 4. de Hist. cap. 11.* *Sexus.*

Plinius de generatione Anguillarum aliter sensit. Anguillæ, inquit, atterunt se scopulis, ea strigmenta uiuiscunt: nec alia est earum procreatio. De eadem re hæc Athenæus: ὀχεύονται δὲ συμπλεκόμεναι, κᾆτα ἀφιᾶσι γλοιῶδές τι ἐξ αὑτῶν, ὃ γενόμενον ἐν τῇ ἰλύϊ ζωογονεῖται. Coëunt Anguillæ sese complexæ, deinde emittunt strigmentitium quid ex seipsis, ex quo cum in limo fuerit animal generatur. Idem Oppiani testimonio confirmatur, qui scribit Anguillas gregatim circumfundi & corporibus inter se complicatis coire, ex quibus lentor (ἰχὼρ εἴκελος ἀφρῷ) in arenam destillans limo excipitur, in quo procreantur Anguillæ innumeræ. *Lib. 9. cap. 50.* *Vnde generentur.* *Lib. 1. Halieut.*

Vidi equidem Anguillas mutuo corporum complexu coëuntes, neque puto partibus ad gignendum necessarijs prorsus destitutas esse: inferiore enim uentris parte, & uulua in fœminis, & semen in maribus reperitur: sed pinguitudine multa circunfusæ hę partes non apparent, quemadmodum neque oua pinguitudini permista. Idem enim ijs euenire quod de Congris scriptum reliquit Aristoteles: quæ cum pinguedine in ignem iniecta crepitant & dissiliunt, atque sic deprehenduntur. Anguillas igitur crediderim alias in putredine, alias ex maris & fœminæ commistione procreari. Harũ paucæ, ut tradit Aristot. certisque locis uescuntur limo, cæterisque edulijs si quis apponat, sed maximè (plurimæ) dulci humore uiuunt: idque qui in uiuarijs Anguillas nutriunt, potissimùm obseruant, ut omnino pura synceraque sit aqua affluens & efflues per ripas (πλαταμῶνας) ubi uiuaria extruunt (κονιῶνται.) nam nisi aqua limpida sit, strangulatæ breui intereunt, eò quòd angustis sint branchijs, & meatus mox obturentur. *Adhuc de generatione earum, & partibus genitalibus.* *Lib. 8. de Hist. cap. 2.* *Cibus & conseruatio.*

Hinc aquam turbare solent, qui eas piscantur. In Strymone circa Vergilias capiuntur: tunc enim aqua & lutum aduersis flatibus turbantur: alioquin satius est quiescere. Cui simile est quod prodidit Plinius de Anguillis, quæ Octobri mense capiuntur in Mincio amne, fluctibus glomeratæ in tantum mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis singulorum milium globi reperiantur. Idem certum est euenire in permultis Galliæ riuulis & fluminibus, in quibus turbata aqua autumnalibus pluuijs, nassis & alijs excipulis innumerabiles capiuntur Anguillæ, quæ salitæ in proximum quadraginta dierum ieiunium seruantur. Aristophanes pereleganter & festiuè eos qui ex reipublicæ perturbatione commoda sua comparant Anguillarum piscatoribus similes facit in Equitibus: E *Captura.* *Lib. 9. cap. 22.*

ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας. ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδὲ ἕν.
ἐὰν δ' ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν, αἱροῦσι· καὶ σὺ λαμβάνεις, ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς.

Ex eodem fonte manasse puto id quod prouerbij loco apud nos iactatur, Piscari in aqua turbida, quod dicitur in eos qui ex litibus, bellis, seditionibus: denique ex quietis uel priuatæ uel publicæ perturbatione magnos fructus percipiunt, ac maximè hinc facultates suas augent. Anguillæ non superfluitant uiuæ (mortuæ,) ait Aristot. nec sursum ut cæteri pisces maxima ex parte efferuntur: sunt enim uentre exiguo. pingue in paucis inest, plurimæ eo carent. Quæ ratio si paulò fusius explicetur, multò magis perspicua fiet. Pinguitudo quidem leuis est & aëreæ naturæ, quo fit ut pingues pisces facilè superfluitare possint, hoc tamen satis mihi non facit. Nam Galei qui neque pingue neque seuum habent, mortui superfluitant. Potior igitur mihi ratio ea esse uidetur, quæ ex uentris paruitate sumitur. Ventrem enim paruum cauitatem qua uiscera continentur, intelligo, quæ cum parua sit, parum quoque aëris congeniti inesse in ea necesse est, à quo pisces in aqua summa sustinentur. Et quid aëre multo congenito opus fuit Anguillæ in alto luto degenti, maximè cùm ob paruam branchiarum rimam aërem haustum satis diu retinere possit, cum necessarius is fuerit? Quoniam igitur aër post mortem euanescit, non mirum uideri debet, si Anguillæ mortuæ per summam aquam non ferantur. Cur igitur animalia cætera superfluitant mortua? In causa sunt flatus sub cute cõclusi, à quibus sursum efferuntur corpora. Hoc inde maximè colligas, quod in aquis extincti non fluitant quoad putrescant. ex sanguine enim & humoribus alijs putrescentibus flatus gignuntur, quibus dispersis intumescunt corpora & efferuntur, cum nullus ijs putrefactis sit exitus. Quòd si acu pupugeris, tum deorsum feruntur, nec fluitant. Sed longius ab institutò digressi sumus. *Cur nõ superfluitent.* *Cur alia mortua superfluitent.*

Anguillæ sale conditæ salubriores redduntur, quod enim uiscidum inest attenuatur. Quæ in mari capiuntur præstant fluuiatilibus & lacustribus. In stagno nostro, quod Latera dicitur, trium uel quatuor cubitorum longitudinem æquant, quales eæ quę ab Archestrato celebrantur: Κωπαΐδες καὶ Στρυμόνιαι, μεγάλαι τε γάρ εἰσι, καὶ τὸ πάχος θαυμασταί. In Gange amne tricenos pedes implent. Hi- F

Libro 7. cesius Anguillas maximopere commendat, authore Athenæo: περὶ δὲ τῶν ἐγχέλεων ἱκέσιός φησιν ὁ ἐν τοῖς περὶ ὕλης ὡς αἱ ἐγχέλεις εὐχυλότεραι πάντων εἰσὶν ἰχθύων, καὶ δυσομαχία (malim εὐστόμια) διαφέρουσι τῶν πλείστων: πλήσμιαι γάρ εἰσι, καὶ πολύτροφοι. ἐν δὲ τοῖς ταρίχεσι, τὰς μακεδονικὰς ἐγχέλεις κατατάττει. Hicesius in lib. de materia, ait Anguillas omnibus piscibus succi bonitate præstare, stomacho gratiores esse: satiãt enim & multi sunt alimenti, inter salsamẽta aũt Macedonicas Anguillas annumerat. Nostris Anguilla salsa cibus est gratus, paratuq; facilis: elixa enim & in craticula assata editur citra oleum, uel aliud condimẽtum. multum nutrit, nec facilè dissipatur cum glutinosa sit. Quare otiosis cibus est insalubris, ijsq; qui cum morbis à pituita uiscida ortis conflictantur, quiq; articulari morbo, uel lithiasi, uel doloribus capitis obnoxij sunt. Recentes salsis insalubriores, maximè si parum coquantur, uel farina subacta & pista, uel olla conclusæ. eæ enim uentriculum relaxant, coctionẽ turbant, nisi prima mensa sumantur. In ueru tostæ meliores.

E Capiuntur apud nos nassis. Oppianus lib. 4. ἁλιευτικῶν, puerilem & iucundam capiendarum *Rursus de captura earum.* Anguillarum rationem tradidit, quam satis fœliciter Lippius his uersibus exposuit:

Atq; puer ludens uasti prope litora ponti
Decipit Anguillas, longa intestina sub unda
Conijciens, hami setis æquata uideres.
Vt uidet, atq; ruit, longa intestina petentem
Arripit, atq; citò sensit tumefacta perire.
Namq; puer sufflans anima intestina repleuit:
Et subitò uentus densus percurrit in ora
Anguillæ, & pueri flatu tumefacta laborat:
Et uento arctatur, frustraq; euadere tentat.
Inflatam penitus, & toto pectore anhelam
Spiritus educit pueri ludentis in altum.

G In medicamentis ad aurium dolores & neruorum, Anguillarum pinguitudo usurpari potest. fel ad oculorum suffusiones. Anguilla in uino putrefacta uini fastidium facit.

COROLLARIVM.

A Anguilla ab anguis similitudine nomen tulit Varroni. Ebraica uel affine aliqua lingua zalbacha, צלבחא nominatur, in dictionario Munsteri trilingui. Almarmaheigi est piscis marinus uiperæ similis. Sirasi prodidit nomen hoc esse Persicum, compositũ ex mar, quod est uipera: & maheigi, quod est nomen piscis, quem Aegyptij appellant thaian marinum. Quamobrem anguillæ & alij pisces sine squamis similes (murænæ nimirum, congri, serpentes marini, & huiusmodi longi lubriciq;) appellantur hoc nomine, Andreas Bellunensis. Græcè hodie ἀχέλυ uocant. ¶ Κωπαΐδων ἀπνεύδας dixit in Pace Aristophanes, lautitias quasdam ciborum enumerans. & in Acharnensibus, πρέσβειρα πεντήκοντα κωπαΐδων κορᾶν. Est autem Copais lacus Bœotiæ, in quo anguillæ magnæ (plurimæ, Varinus) nascũtur. Hinc est quòd cum Lysistrata apud eundem poëtam dixisset, præstare Bœotios omnes perijsse: Calonice anguillas excipiendas subijcit. Dorion etiam apud Athenæum anguillas Copáidas laudat quæ prægrandes fiant. Rursus in Acharnensibus, Aristophanes ἐγχέλεις κωπαΐδας lego: scholiastes Copaidem Bœotiæ & ciuitatem & lacum esse scribit, in quo anguillæ abundent. Καὶ Κωπαΐδων ἁπαλῶν τεμάχη στρογγυλοπλεύρων ὀψωνεῖν, Strattis apud Athenæum. Agatharchidas author est Bœotos τὰς ὑπερφυεῖς τῶν Κωπαΐδων ἐγχέλεων, ἱερείων τρόπον στεφανοῦντας καὶ κατευχομένους, ὀλὰς τε ἐπιβάλλοντας θύειν τοῖς θεοῖς. Lege etiam mox in B. ¶ Anguillæ etiam, ut murænæ, ex freto Siculo ubi optimæ capiuntur, Græcè plotæ, Latinè flutæ uocantur. uide in Murænis. *Fluta.* ἐγχέλεις πλωταὶ à priscis commendabantur, Athenæus lib. 2.

¶ Anguilla apud Italos, Gallos & Hispanos nomen Latinum retinet. Germanicè Aal: sunt qui scribant Oll, öl. Flandricè, Ael, Palinck. Anglice an Ele. Illyricè Augorz.

B Anguillas è Bœotia Copaides prisci laudauerunt, Pollux. Cephissis in Bœotia palus (lacus) est, quam & Copaida nonnulli nominant. in paludem fluuius Cephissus excurrit. Copę oppidulum in palude est, cuius & Homerus in Catalogo mentionem facit. Pisces huius paludis nihil ab alijs piscibus palustribus differunt. anguillæ tamen ibi sunt ingenti magnitudine, esuq; suauissimæ, Pausanias. Anguillæ Bœotiæ etiam apud Athenæum celebrantur inter delicatissima edulia. Vide supra quoq; in A. In pretio quondam fuerunt anguillæ ex Bœotia Copaides: quanquam in Aegypto grandioribus, quæ uocantur basilicæ: sicut in Sicilia plotæ, Cælius. Circa Berenicen fluuius est Lethon, in quo nascitur copia anguillarum, quas regias uocant; sesquialteras ad illas quæ è Macedonia & ex Copaide lacu habentur, Ptolemæus Euergetes apud Athenæum. Ἐρωδιὸς γὰρ ἔγχελυν Μαιανδρίην τελοσχοῦ εὑρὼν ἐσθίοντ' ἀφείλετο, Simonides. Homines gulæ ac uentri dediti, non desinunt celebrare ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρέας, &c. Clemens in Pædagogo. Strymoniæ anguillæ ex Strymone fluuio maximæ, olim celebres erant, ut Antiphanis testimonio Athenæus cõprobat. item circa fluuium Euclem, Εὐκλεῖ. Erant & in Eloro amne magnæ, & in Arethusa circa Chalcidem mansuetæ.

Ingentes & sapidissimas alit Vulsinensis lacus anguillas: quarum incredibilem multitudinem capiunt in excipulis ad egressum Martæ amnis fabricatis, Iouius. Lacus est Italiæ Benacus in Veronensi agro Mincium amnem transmittens, ad cuius emersus annuo tempore Octobri ferè mense, autumnali sydere, ut palàm est, hyemato lacu, fluctibus glomeratæ uoluuntur in tantũ mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis, singulorum milium globi reperiantur, Plinius. Apud nos etiam anguillæ abundant, dolijs cum aqua aliquando inclusæ

& Augu-

& Augustam Vindelicorum, ubi comitia principum agebantur, auectæ. Circa Constantiam ad Rhenum sitam præcipuè capi audio inter superiorem & inferiorem lacum medio loco. ¶ In Danubio anguilla non est, neq; in alijs hoc flumen influentibus aquis: impositam emori aiunt. In reliquis uerò Germaniæ aquis omnibus anguillæ multæ inueniũtur, Albertus. Et rursus, Anguilla quia frigus multum fugit, & aquam lentam, (non) claram & calidam, ideo (propter frigiditatem fortè) non inuenitur in Danubio, eò quòd ante fauces alpium ab occidente in orientem fluit Danubius: & maior pars aquarũ quæ influunt in eum, ex alpibus profluit: & est fluxus eius ante alpes & parte aquilonari. Vndiq; in Germania (inquit Nauclerus) amnes procurrunt, qui se uniuersi in Rhenum Danubiũmue exonerant, idq; experimento compertum est, mirabile dictu, quòd amnes quicq;, licet ex uno aliquando fonte scaturiant, si Danubio influunt, anguillis carent: si uerò Rheno illabuntur, anguillas nutriunt. ¶ Sanctus Guilielmus Lausannensis episcopus ab anguillis læsus maledixit eis ita, ut anguillas omnes à magno lacu Lausannensi (Lemano) & omnibus influentibus in eum fluuijs (quorum maximus est Rhodanus) tanquam in exilium relegârit, Felix Malleolus in libro de exorcismis. ¶ Copia anguillarum est in quadam parte Britanniæ (ut scribit Beda) quæ anguillarum terra uocatur, in ortu cosmico Pleiadum, hoc est 17. Calendas Iunij. Tunc enim nusquam inspissatur aqua luto, quod accidit à uentis oppositis qui è terra erumpunt initio uêris, cum iam terra aperiri incipit, Albertus. ¶ Anguillæ in Gange amne tricenos pedes implent, Plinius & Solinus. Optimæ & præpingues capiuntur in Timauo lacu. Reperiuntur etiam in limosis locis prope Syracusas, tanta multitudine, ut piscari uolentibus lata adsit præda, Io. Rauisius. Anguillæ longæ & lubricæ sunt, Aristot. & Plinius. Læues & congro similes, Aristot. Serpentis speciem referunt, Idem. Anguilla longæ cognata colubræ, Iuuenalis. Pingue in paucis inest, plurimæ eo carent, Aristot. Minùs per uentrẽ omentumq; pinguescunt. pingue enim separatum non habent, Idem. Tergus anguillis crassius quàm murænis est, Plinius. Pellem uiscosam & spissam habent, Albertus. ¶ Pinnæ binæ omnino longis & lubricis, ut anguillis, Plinius. hæ eis iuxta branchias hærent, & sic mari utuntur, ut serpentes terra, Aristot. Pinnulis supinis carent, Idem. ¶ Quaternæ eis utrinq; branchiæ simplices sunt, Aristot. Branchias pauciores minusq; continentes habent, Idem. Branchias habent exiguas, Athenæus ex Theophrasto. ¶ Anguillæ inest gula, sed exigua, Aristot. ¶ Fel ei in iecore situm est, Idem. ¶ De sexu huius piscis leges infrà in C. ¶ In anguillis nigrarum & albarum tantum obseruantur differentiæ, Bellonius. ¶ Archestratus anguillam ut spinis & ossibus carentem, solam piscium apyrenon esse cecinit, hoc uersu: ἔγχελυς ἢ φύσει ὅδιμ ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς, Hermolaus Barb. in Corollario. (*Apyrena propriè Punica quæ nihil duri intus habent: non quòd* πυρῆνας *nõ habeant, sed quòd duros uel magnos non habeant. Sic piscem qui nihil duri intus & nullam spinam habeat, per metaphoram apyrenon dixeris.*)

¶ Anguillarum apud Flandros (ut audio) sunt duo genera: unum quod nobilius habetur, uocant Palynck, (nostri Aal, id est anguillam.) hoc in profundo fluuiorũ degit, & aqua descendente occultat se in limo, ita ut inde effodiatur sæpe, colore fusco. Alterum genus minus est & contemptum, quod uocant Aal, (nobis ignotũ.) delectatur hoc genus cadaueribus iniectis in aquas: circa quæ etiam sæpe inueniri & nasci dicitur. Sub pectore color ei est diuersus, qui paululum uergit ad flauum.

C Anguillas marinas memorat Epicharmus in Musis. Ex fluuijs in mare ueniunt, Aristot. & Oppianus. ¶ Quamuis cœno generentur & gaudeant: aqua tamen turbida abhorrent, & suffocantur, ut in pauca etiam aqua, Albertus. quare per tempestates quoq; cum uentis aqua turbatur, suffocari solent, Athenæus. Gaudent aqua clara, eaq; semper affluente & effluente, Rauisius. Fugiunt frigus, & aquam lentam, claram (non claram,) & calidam. Albertus: qui lentam aquam fortè stagnantem, uel tarde fluentem intelligit: nisi legas lutulentam. ¶ Vidimus in Creta prata quædam uirentia in compluribus locis effossa, infinitas penè anguillas ad capturam effusim præbuisse, quæ præterlabenti humore nutriuntur, Alexander Benedictus in procemio libri 21. de curandis morbis. ¶ Dicunt qui nutriunt anguillas pasci eas noctu, interdiu uerò in limo quiescere, (hîc Græcè additur σίνψεως [fortè τείψεως] γινομένης:) quod similiter de dictis terræ intestinis fertur. atq; ideo Homerũ anguillas à piscium natura separasse hoc uersu, τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες οἳ κατὰ δίνας, Athenæus. qui rursus hunc uersum recitat, tanquã Homerus etiam intellexerit anguillas in profundo aquæ in limo uersari, & cum uellet fluuium ardentem ad profundum usq; significare, eum protulisse. Anguillæ eduntradices & herbas, & quod inueniunt in limo: & ut plurimum pascuntur nocte, die autem absconduntur in profundo aquæ (aut in cauis, Albertus.) Se etiam inuicem deuorant, Aristot. Vidi eas etiam pasci ranis & uermibus, & piscium partibus: & capiuntur quoq; huiusmodi escis. Nonnunquam ab aqua egrediuntur in agros pisis uel ciceribus consitos, sed per cineres uel sabulum siccum serpere non possunt, Albertus. Pisciculos infirmiores rapiunt, maximè quos in semine reperiunt, Author de naturis rerum. ¶ Hyeme latent in limo, Albertus. Condunt se in fundo in cauis ceu cuniculis, ut audio, cubiti aliquando altitudine, per uaria loca apertis, ut in terra talpæ. ¶ Anguilla separatim ab alijs piscibus uiuit, neq; cum ijs temere inuenitur, Aelianus. In mari per tempestates ascendit contra aquam, ut quidam scri-

bit. ¶ Corpore est tam lubrico, ut afferant nonnulli, si inclusa teneatur, quacunq; caudam exerere possit, eâdem euadere totam. Anguillis & murænis in aqua (aquæ fundo) idem motus est, qui serpentibus in terra. & quoniam binæ anguillis pinnulæ applicantur, minus flexuoso corporum impusu in humore, atq; in terra utũtur, Aristot. in libro de cõmuni animalium gressu. ¶ Anguillæ origo est ex limo: unde & quando capitur adeò lenis est, ut quanto fortius presseris, tanto citius elabatur, Isidorus. Ex aliorum piscium limo (superfluitatibus, Albertus) nascitur, Authoř de nat. rerum. Nascitur ex limo algarumq; putredine imis in lacubus & fluuijs, Iouius.

Nonnulli tradunt conuolutis sibi inuicem anguillis, attritu corporum mutuo mucorem quendam in arenam limumq; distillare, atq; ita generari, Bellonius. Anguillæ uerme nascuntur, Aristot. Et alibi, Intestina terræ uermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum consistit.

Anguillas minimas instar fili cuiusdam maiusculi esse aiunt. Piscatores quidam nostri eas parere aiunt, & quidem fœtus uiuos, qui aliquando tantilli reperiantur, ut uix tres digitos æquent longitudine: idq; non certo, sed quouis anni tempore. Iam bis à fide dignis audiui quòd duæ anguillæ captæ sint in Germania, quarum utraq; multa habuerit ceu fila in utero: & matribus occisis, ex uentribus earum multas esse egressas, Albertus. Obseruaui ego (inquit Christophorus Encelius) lumbricos illos aquaticos (lampetras paruas fluuiatiles intelligit, **die nüneugen**) item anguillas & murænas (**pricken**) gigni uiscositate terræ: deinde mutua attritione ex saliuario lentore quem faciunt: tertio ex ouo more reliquorum piscium. Quamprimum uerò exclusi suscipiuntur in branchias, & illis fouentur (ut Nicander dicit de sepia & lepore marino) à pisce Ploceno, ut ita dicam, (**von den plotzen**:) & ab his piscibus qui à rubore oculorũ dicuntur **Rotaugen**. item à murilegulis piscibus (**von den deueln**) qui uorant aquaticos mures: item à gusteris & ukelangis sic dictis piscibus: sicuti mihi piscatores ad ostium Tangræ sæpe ostenderunt. Lupi quoque aquatici iam æditi ex ouo, ab ijsdem piscibus in branchijs fouentur. quamobrem (adulti) non lædunt eos, nec uorant, ne nutrici malam referant gratiam: anguillæ uerò ingratæ sobolem taliũ piscium ueram plurimùm comedunt, imò nutricem ipsam, ut cuculus currucam, Hęc ille. Sunt qui conijciant anguillas à lucijs procreari: quòd cum lucij genituram omnem emiserunt, ijsdem in locis postea reperiantur anguillæ, ubi genitura eorum fuerat. Anguillas ex Ioue natas Matron Parodus apud Athenæum fabulatur, nimirum quod earum generatio incerta sit: qua ratione & fungos & tubera aliqui deorum filios dixerunt. Anguilla neq; mas, neq; fœmina est: neq; prolem ex se aliquam potest procreare: sed qui eam capillamentis & lumbricis quædam similia interdum adnexa sibi gerentem uidisse aiunt, inconsideratè id afferunt, antequam aduertant, qua parte illa gerantur. Neq; enim aliquid eiusmodi est, quod animal creet, nisi prius generarit ouũ. quod in nulla anguilla uisum est. Et quæ animal gignunt, suo in utero fœtum continent, non in uentriculo. Ita enim non secus, quàm cibus concoquerentur primordia genituræ, Aristot. Et alibi, In genere anguillarum quoq; meliores sunt, quas fœminas nominant, quæ nomen fœminę temere acceperunt. non sunt enim fœminæ, sed quia aspectu à cæteris discrepant, fœminæ appellantur. Salamandris non est genus masculinum fœmineúmue, sicut neque in anguillis, omnibusq; quæ nec animal nec ouum ex sese generant, Plinius. Albertus asserit anguillam tempore pluuiarum in gutture oua habere: cuius error perspicuus est, cum in anguillis sexus non sit, Niphus. Anguillas generari, inquit Cardanus, non ex mustellis, certum est, quòd natura & forma plurimum differant. nec ex semine ouísue. hoc enim haud dubiũ est. sed ex pingui humido, quale etiam sub terra inuenitur. Constat in Mincio amne quandoq; mille simul glomeratos capi. cur autem tot glomerentur, aut ob timorem contingit, aut ob inopiam caloris, ut dictum est: uel quia hoc loco coitus illis fit. nam dum simul sunt, genus earum reparatur. Verisimile enim est, quemadmodum quædam solo semine in proprio loco uelut perfecta animalia generantur: quædam absq; proprio loco & semine, uelut quæ primò ex putredine sola fiunt: ita quædam ex semine, sed nõ in proprio conceptaculo, cuiusmodi sunt anguillæ. Semen autem (anguillarum) est pingue quoddam, quod non ex certa parte deciditur. Perficitur tamen certis temporibus uelut Octobri mense, & cõiunctione plurium. Sunt etiam inter eas quædam masculis similes, crassiore, latiore ac breuiore capite. aliæ fœminis, his contrariæ. Rondeletius sibi inconstans, masculas describens, in eadem fermè pagina, modò longiore, modò breuiore † capite esse ait. Supernatare ut cæteri pisces ab interitu non solent: quoniam uesicam multo aëre plenam, ut illi, non habent. Ergo primũ anguillæ ex sola putredine pinguis humidi generantur, uelut & apes & uespæ. Deinde facilius multò è succo unius seu spuma, facillimè autem ex multarum colluuie. Itaq; nihil mirum est sub terra eas generari, quemadmodum & serpentes. Cum enim sub terra (ut dictum est) ubiq; fermè aqua, uelut in spongia, contineatur: uelut serpentes ex terra humida, ita anguillæ ex aqua sub terra contenta. Et, ut dixi, una genita, aliæ generantur ex illa. Aluntur autem ex his, ex quibus generãtur. nam & echini & uermes plurimi ex arena aluntur, Hucusq; Cardanus. νύμφα ἀπειρόγαμος, anguilla Eubulo. Propter æqualitatem & similitudinem corporis facillimæ est generationis, Albertus. ¶ Anguilla diuisa diu uiuit, Albertus. Diu in litore & terra uiuit, Oppianus. Anguilla, & quæcunq; serpentis speciem referunt (ut murænæ) quoniam branchias habent paucio-res, minusq; continentes, diu extra aquam uiuere possunt. non enim multum refrigerationis desiderant.

Ego hanc inconstantiã Rondeletij in Anguillæ historia, quã possumus, nõ reperio.

siderant, Aristot. Theophrastus libro 5. de ijs quæ degunt in sicco, inquit & anguillam & murænam diutius posse extra humorem uiuere, eò quòd paruas branchias habeant, & parum humoris admittant, Athenæus & Plinius. Si à sole tangantur in terra, breui emoriuntur, ut audio. Viuere exemptæ aquis uel ad diem quintum, sextumq; possunt. & aquilone etiam diutius durant, austro minus. & si æstate de lacu in piscinam transferuntur, uiuere nequeunt: sed si hyeme, facile sedis mutationem patiuntur. nullam deniq; uehementem mutationem tolerant. & quidem æstate (τοῖς θέρεσιν ἐὰν βάπτωσιν εἰς ψυχρὸν, Aristot. de hist. ani. lib. 8. ca. 2. Gaza pro τοῖς θέρεσι, legit τοῦ θέρους) etiam si in frigidam aquam transfers, omnes plerunq; intereunt. Quin & si exigua in aqua stabulentur, pereunt, Aristot. & partim etiam Plinius. Hyemem in exigua aqua non tolerant, neque in turbida, Plinius. Viuit extra aquam ferè per quinq; dies, si sit in loco umbroso, frigido, præcipuè si uersetur in gramine, & non impediatur à motu: idq; magis si uentus Septentrionalis aspiret, Albertus. ¶ Vita anguillis nonnullis uel ad septem octoq; annos protrahitur, Aristoteles. Octonis uiuunt annis, Plinius. Platina non rectè scripsit octoginta. Nos seruauimus anguillam in piscina per quindecim annos, Niphus. ¶ Pascũtur noctibus, Plinius. Aegerrimè moritur. nam & excoriata etiamnum uiuit. ad tonitrua commouetur, Author de nat. rerum. Cum tonuit, de fundo ad superficiem enatant: & tum retibus facile capiuntur, Albertus. Anno natiuitatis Domini 1125. frigus per hyemem ingens fuit, & plurimæ niues, ita ut in uiuarijs pisces propter glaciem suffocarentur, & anguillę impatientes frigoris in terram proreperent, & intra fœni cumulos se abderent: quanquam illic etiam perierunt, Annales Augustæ Vindelicæ. ¶ Exanimis sola piscium non fluitat, Plinius: nisi cum aquis putrefacta dissoluitur, Author de nat. rerum.

Nymphodorus Syracusanus mugiles & anguillas tantopere inquit cicures esse, ut de largientium manu cibum sumant. In Arethusa Chalcidensi mugiles etiam mansueti & anguillæ inauribus tum argenteis, tum aureis ornati accipiunt à largientibus cibos, à sacerdotibus uiscera, & caseos, Gillius ex Athenæo. Nymphodorus in Eloro amne inquit esse lupos, & anguillas magnas, adeò mansuetas, ut è manibus etiam porrigentium panẽ capiant: quod & Apollodorus meminit in Chronicis. Anguillas cicures (sacras uocant) Arethusam habere constat, Plutarchus. meminit etiam Aelianus. In Labradij Iouis fonte anguillas è manu uesci, & inaures additas gerere, ueteres prodidêre, Plinius. ¶ Sunt qui referant anguillas si in terra inclusæ ferantur, & in propinquo sint serpentes, sibilum ædere, quo excitati illi adproperent: quod apud me parum uerisimile est. ¶ Ardeæ cum alios pisces tum anguillas deuorant, Turnerus de stellaribus hoc priuatim tradit. *Morfex ex magnorum mergorum genere pisces magnos capit, præcipuè anguillas, Albertus. Phalacrocorax anguillas integras uorat, quod Anglus quidam nobis retulit. illæ mox per intestina elapsæ, denuò deuorantur. idq; uel nouies aliquando repetitur, priusquam debilitata tandem retineatur.* D

Anguilla sic capitur: Vas salsamentarium ponunt obstaculo in eius os indito, quod colum uocant, Aristot. In nostro quoq; fluuio Limago similiter excipulis capiuntur, propter anguillas præcipuè fabricatis. In medio nempe fluminis sæpes utrinq; excitantur, spissæ conferctæq; uiminibus & uirgultis. eæ superius longè inter se distant, ut earum initia sint quasi duæ extremitates basis in triangulo. deinde paulatim ad trianguli mucronem producuntur: illic in medio nassa siue excipula (aliqui excipulum genere masculino dicere malũt. Euphorbiæ herbæ incisæ conto subditur excipulus uentriculo hœdino, Plinius lib. 25. cap. 7.) ponitur: qua pisces & anguillæ secundo fluuio descendentes excipiunt. Supra excipulam casula piscatoria struitur, qua instrumenta seruantur. Anguilla tonitru territa, de fundo ad aquæ superficiem enatat: quod si tunc rete per stagna, in quibus sunt anguillæ trahatur, ferè omnes capiuntur, ita ut aqua euacuetur anguillis, Albertus. Anguillas uidi pasci ranis, uermibus & piscium partibus: quibus escis etiam ad hamum capiuntur, Idem. Audio lumbricis etiam hamo affixis eas inescari. Ex Tarentino esca ad anguillas: Scolopendræ marinę, caridum fluuiatilium, ana drachmas octo, cum sesami drachma una exceptis utitor. Alia ex eodem: Salis Ammoniaci drach. octo. cepæ drach. I. adipis uitulini drach. VI. quæ ubi miscueris hamos cæruleos conficito, eosq; ipso pharmaco inductos, aquis immergito: statimq; pisces ultro ratione odoris sese impellentes accedent. Solent autem piscatores hamis cæruleis uti, (quales fiunt, si postquam expoliti sunt per cineres feruidos ducantur,) ne, si fuerint splendidi, pisces refugiant. Cum aqua tranquilla est, efflare uidentur anguillę. apparent enim bullæ paruæ in superficie aquæ ubi latent: quo indicio deprehenduntur, & feriũtur aliquando fuscina septem uel nouem dentibus mucronata, (mit dem geeren.) E

¶ Anguillæ quomodo capiantur intestino in aquã demisso, ut supra etiam ex Oppiano Rondeletius recitauit. nos hic Aeliani paraphrasin apposuimus. Homo piscandarum anguillarum usu peritus ad sinuosum locum ubi latius confluens dilatatur, uel in saxis ex aqua eminentibus, uel in arbore radicitus uentorum turbinibus extirpata & iam putrescenti sedens, perpinguis intestini ouilli tria aut quatuor cubita patentis alterum caput in aquam deijcit, quod aquæ uorticibus agitatum uolutatur: idemq; illius alterum extremum manibus tenet, in quod quidem ipsum arundinis frustum perinde longum atq; gladij capulum insertum est. Neq; uero diu anguillas esca latet, quin continuò earum prima quæq; fame stimulata hiante ore atq; imminenti hamatos ac un-

ciatos dentes suos in idipsum intestinum defigit, atque hoc idem crebra insultatione detrahere conatur. At enim piscator anguillam intelligens, ad fluctuans intestinum inhærescere, arundinem ad quam alligatum est intestinum ori suo admouet, & quoad potest intestinum inflat: quod quidẽ ipsum defluente hominis aspiratione & impletur, & penitus intumescit: & uentus in anguillam illapsus, illius fauces opplet, atque anhelitum eatenus obstruit, ut ea non queat neque respirare, neque infixos dentes detrahere, quare suffocatur, & captiua subtrahitur. Quid sit a bedde of eeles post tonitru, Angli dicant. Circa Vergilias maximè capiuntur, fluminibus tum præcipuè turbidis, Plinius.

De anguillarum uiuarijs uide suprà in C. ¶ Anguillæ aquis iniectæ, hirudines perdunt, Paxamus in Geoponicis. ¶ Zigari uulgò appellati, hominum genus erroneum & ad fraudes natum, anguillas equis per anum (ut audio) inserunt, unde illi inflati obesiores uidentur: & cũ propter molestiam interaneorum saliant, alacriores, itaque uæneunt maioris. Vide infra in G. mox ab initio. ¶ Aureum uel cholobaphicum colorem aliqui parant ex felle anguillarum, uel aliorũ piscium maiorũ, uel boum, miscent autem aceti modicum, & cum creta subigunt in massam. ¶ Anguillarum tergore uerberari solitos tradit Verrius prætextatos, & ob id multam his dicit non institutam, Plinius. Prætextatos (inquit Calcagninus in Collectaneis uetustatis) impubes appellat, de quibus legem ueterem Crinitus affert: Impubes (qui frugem aratro quæsitam nocte furtim depauerint, aut secuerint, ex Plinij lib. 18. cap. 3.) arbitratu prætoris uerberanto: ac noxam duplionẽ decernunto. Mirari se inquit Calcagninus multam additam esse duplionem, si ideo uerberantur quòd ea ætas nondum mulctæ idonea uideatur. ego pro ac noxam, legerim aut noxam, apud Crinitum. Noster Plinij codex habet, noxiámue duplionémue decerni: malim, noxámue duplionem decerni. Præbent & alios usus ex anguillarum pellibus lora, & mulieribus dum obeliscos ferreos circumagunt, ut fila arundinum cannis agglomerent. ¶ Limus aquarum uitium est, si tamẽ idem amnis anguillis scateat, salubritatis indicium habetur, Plinius.

Quibus in locis anguillæ uel abundent uel commendentur, leges supra in B. ¶ In mari rarissimè capiuntur, & eæ quidem multò sapidiores uidentur, quàm ipsæ prognatæ nutritæque in amnibus, ueluti quæ uiscosum lentumque illum habitum penitus exuant salsarum aquarum egregio temperamento, Iouius. Diphilus inquit anguillas lacustres insuauiores esse marinis, & pluris alimenti. Archestratus cum omnẽ anguillam laudat, tum maximè quæ in freto è regione Rhegij capitur. Sed ualde præstantes sunt etiam (inquit) Copææ & Strymoniæ, sunt enim magnæ, & perquam crassæ. ὅμως δ᾽ οἶμαι βασιλεύει ἔγχελυς, ἣ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς. uide an per ἔγχελυν ἀπύρηνον proprium anguillæ genus, fortè lampredam intelligat, quæ & delicatissima est, & tota ἀπύρηνος puto, id est sine omni ossium, spinarumque duritie: anguilla non item. ¶ Commendantur præcipuè Maio mense, usque ad finem Iunij, uel etiam medium Augusti. Circa solstitium eas medici maximè detestantur, Iouius. Præferuntur corporis mediæ partes. ¶ Murænas Hicesius ait multũ alere non minus anguillis & congris. Gryllus anguillæ similis est, sed insipidus, Diphilus. Anguillæ in cibo damnantur omnes quocunque tempore. duræ nanque digestionis sunt, & humorem uiscosum aggenerant. uerum ex his quas fœminas nominant, meliores esse constat, de quibus in C. diximus. Multum alunt, uentrem molliunt, arteriam repurgant, uocem reddũt claram, & genituram augent. fastidium tamen pariunt: & quæ fuerint maiores, uberius alunt, humores excrementitios generant, Elluchasem. Anguillas omni ex loco, omnique tempore, & præsertim circa solstitium medici detestantur. Stomachis enim & renibus sunt inimicæ. sed præcipuũ sentiunt nocumentum ex earum obsonijs, qui arenulas mingere consueuerunt: quoniam illæ anguillari glutino in calculos cogi & astringi uideantur. Podagra quoque laborantibus manifestè officiunt: nec ullis morbis medentur, sic ut iniquè fecisse natura uideatur, quæ tam suauem refutandis expuendisque piscibus saporem indiderit. Cæterum anguillas minimè noxias, sed quæ propter exilitatem commodè uerubus torreri non possint, gignit Serius Cremonensis agri fluuiolus, qui in Adduam excurrit, Iouius. Anguilla ætate prouectior, salubrior habetur iuniore secundum quosdam, Arnoldus Villanouanus. Iuncturis inferioribus nocet, Idem. Author Salernitani carminis de ratione uictus anguillam in cibo uoci nocere scribit, contra quàm Elluchasem: & si edatur, frequenter superbibendum esse, nimirum uinum generosum, ut crassus & uiscosus ex ea succus diluatur. Anguilla & lampreda crassum glutinosumque succum procreant, & magis anguilla: & timendum est ne quid eis ueneni insit, Arnoldus in Regimen Salernit. Ne in aqua quidem pura, nedum in ea quæ stagnat aut palustris est, aut purgamenta urbis alicuius excipit, probatur unquam, Gulielmus Pantinus. Hippocrates mugile & anguilla abstineri iubet in tertio genere tabis, & in primo splenis morbo. Inflammatio aliquando in pulmone fit, maximè à uinolentia & gulositate piscium capitonum & anguillarum. hi enim pinguedinem habent naturæ hominis infestissimam, Idem, ni fallor. Anguillæ ad semilibram esitatæ uentrem emolliunt: idem facilius efficit libra, Brasauolus. Sunt qui anguillam pulmoni & pectori utilem faciant.

Hecticis conceduntur aliquando anguillæ, sed rarò, Gaynerius. Ad uenerem concitandã, Ex piscibus delicatiores subueniunt, aromate conditi, quales anguillæ, & ex Benaco lacu carpiones, Alexander Benedictus.

¶ Appa-

¶ Apparatus. Caput & cauda extrema anguillis coquendis abscinduntur, siue quòd pulpæ nihil eis insit, siue quod aliquid ueneni habere existimantur. Sunt qui uenenum etiam contineri putent in uena illa oblonga nigricante per spinam dorsi, quamobrem eximunt. Piscatores nostri anguillis cutem detrahunt, utpote densam & uiscosam: detrahitur autem difficulter, deinde in tomos scindunt, & sanguinem ceu noxium, diligenter eluunt. In uino optimo uiuæ submergi debent donec immoriantur: deinde præparari cum aromatibus instar gelu: sed præstat ut prius in aqua bis ebulliant: deinde ea effusa decoquantur ad perfectionem: & fiat gelu, uel pastillus, uel assentur cum embammate idoneo, ut quod uiride cognominant, adiectis aromatibus & uino hyeme, omphacio autem & aceto æstate, Author annotationum in Regimen Salernit. ¶ Cum omnis cibus non satis coctus noxius sit, hic tamen præ alijs omnibus: unde plus quàm reliquorum piscium coctio eius, temporis requirit. Tosta quidem quàm elixa nutrimẽto est commodior, uitiosis scilicet humoribus per ignem sublatis, Adamus Lonicerus. ¶ Captam anguillam & excoriatam, & exenteratam, in frusta satis magna concides, ac ueru ad focum bene coques, positis inter frusta lauri aut saluiæ folijs, humectando semper cocturam muria, quam isti salimolam uocant. Vbi prope cocturam fuerit, farina aut pane trito, addito cinnamo, & sale inspergendo circũquaque incrustato. Elixam si uoles, cum petroselino, saluia ac quibusdam lauri folijs percoques, & agresta ac pipere suffundes. Salitam pręterea in frusta concides, maceratam in aqua horis quatuor aut quinque, in cacabum ad focum pones, semicoctam in aquam recentem transferes: sinesque efferuere, donec omnino coquatur. Coctam, petroselino conciso & aceto suffundito, Platina. Torta ex anguillis: Anguillam decorticatam & in frusta concisam, parumper elixabis. Amygdalarum succum cum agresta & aqua rosacea per setaceum in catinũ transmittes. Non erit item ab re, quò spissius hoc fiat, passulas cum tribus aut quatuor ficis contundere. Atriplices deinde cum petroselino manibus disfractos, & in oleo parum frictos, passularum unciam, nucleorum item pineorum unciam, gingiberis, piperis, cinnami, crocique parũ, supradicta tandiu manibus admiscebis, quoad unum corpus fiant. Mixta, in patellam bene unctam & subcrustatam indes, per quædam quasi tabulata frusta anguillæ collocando. ubi semicocta fuerit, in superiorem crustam pluribus in locis perforatam, modicum agrestæ, aquæ rosaceæ ac saccari suffundes. Coctam demum hostibus appones. Nihil enim boni in se habet, Idem. Et rursus, Anguilla in torta: Anguillæ elixæ & in frusta concisæ, aut lac alterius piscis, aut adipem minutatim incisam, parũ mentæ, petroselini concisi, pineorum unciam, tantundem passularum, modicum cinnami, gingiberis, piperis ac caryophyllorum addes, miscebisque. In crustam deinde extendes, addendo parum optimi olei. Vbi prope cocturam fuerit, duas uncias amygdalarũ tunsarum in agresta cum croco dissolues, ac per setaceum transmittes, superque totam leniter extendes. Hoc pulmẽto Palladius Rutilius mirè delectatur, etsi nihil boni in se habet. ¶ Elixari apud nos solet, & apponi in iure croceo aromatico. ¶ Excoriata fit melior, præcipue quando assatur. sic enim nimia eius humiditas exiccatur, Albertus: & quod noxium inest, euaporat, Obscurus. Itali anguillas ferè assant, & ne pinguedo destillet, aspergunt interim amylo aromatibus mixto. Assaturi anguillam coqui in tomos concidunt, quos obeliscis transfigunt. alij integram assant, ita ut postquam pelle ablata dorsum repurgauerint, & saluiæ folia pulpæ eius inseruerint, rursus ei suam pellem inducant. ¶ Anguilla salita plurimum utuntur Itali Adriatico uicini, Bellonius. Circa catarractam Rheni prope Scaphusiam, anguillæ digitales tantum sale inueterantur. Magnas uel ad brachij crassitudinem capi audio in Aqua mortua, ut appellant, Galliæ Narbonensis: quæ uiuæ nec exenteratæ conijciantur in magnum uas ligneum, sale qui sufficiat superiniecto, in eo anguillæ se reuolutant & immoriũtur. Tertio pòst die exenterantur, paranturque ad cibũ in ueru. sic etiam salubriores esse putant. ¶ Ius in anguilla, ex Apicio: Piper, ligusticum, apij semen, anethum, rhûn Syriacum, caryotam: mel, acetum, liquamen, oleum, sinape & defrutum. Aliud: Piper, ligusticum, rhûn Syriacum, mentham siccam, rutæ baccas, ouorũ uitella cocta, mulsum, acetum, liquamen, oleum, coques. ¶ τὰς ἐγχέλεις ἥδιον, καὶ μετὰ τεύτλων ἐντυλίξαντες, ut apud Athenæum legimus. hinc Eubulus, Νύμφα ἀπειρόγαμος τεύτλων τε δὴ σῶμα καλυπτὰ λευκόχρως πάρεστιν ἔγχελυς. Et alibi, Αἵ τε λιμνοσώματοι Βοιώτιαι πάρεισαν ἐγχέλεις θεαί τεύτλ' ἀμπεχόμεναι. Et alibi, παρθένου Βοιωτίας Κωπαΐδος, ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεάν.

Equo asthmatico (sic enim interpretor quem Germanicè suffocatum appellant, erstecht) hippiatri quidam anguillam uiuam ori inserunt, ut per intestina elabatur. Sunt qui anguillam paruam imponi iubeant purgationis gratia. Vide supra in E. de Zigaris, qui hoc faciunt ut equi alacriores obesioresque uideantur. Est apud nos nauta, mihi notus, qui uiuam aliquando deuorare ausus, integram uiuamque aluo reddidit. Assa in cibo stomachicos & dysentericos sanat, Kiranides. ¶ Vinum in quo anguilla suffocata sit, (anguillæ duæ necatæ, Plinius,) potui exhibitum, uini odium (tædium, Plinius) parit, Galenus Euporiston 3.152. Vinum cui immortua fuerit uel modice potum, sine ebrietate est, (ebrietatem arcet,) Kiranides. ¶ Gaynerius in cura hecticæ propinat aquã quæ ui ignis uase chymico destillàrit ex capis minutatim cõcisis, uel anguillis, &c.

G

Anguilla integra.

Sanguinem anguillæ cum rubello uino duplici mensura coniunges, & ex aqua tepida mixtũ colico ieiuno dabis bibendum, sed sub dolore dari oportet. nam & præsens remedium feret, & in futurum morbo huiusmodi liberabit, Marcellus. ¶ Anguillæ pinguis in aqua sine sale decoctæ

Sanguis.

Adeps. adeps supernatans glabro capiti capillos restituit illitus, ut Iudæi quidam promittunt. Adeps de anguilla ut dictum est collectus, & similiter de ansere, miscentur ac subiguntur cum succis rutæ, absinthij, hederæ terrestris & cynoglossi, ad formam ungenti. hoc uncta uulnera alio emplastro non egent, & breui persanantur, Ex libro Germanico manuscripto. Ad surditatem: Adipem similiter de anguilla cocta lectum, cum succo sedi subige: & inde guttam auribus instilla: & linteo calido obtura. deinde panē album bene calidum impone, Ex eodem. Pinguedo anguillæ auribus medetur, Author de nat. r. ¶ Ad hæmorrhoides exeuntes & dolentes: Anguillam euisceratam abscissis extremis tundito, & in olla uitreata coquito: & cum pinguedine ac liquore qui remanet in fundo uasis, inungantur hæmorrhoides, Leonellus Fauentinus qui hoc Alberti experimentum esse scribit. Alexander Benedictus pro eodem remedio filipendulæ herbæ radicis farinam addi iubet, & imponi. ¶ Anguillæ hepar cum felle suo in uino solutum, & propinatum alicui clam, abstemium reddit, Kiranides. ¶ Locus in quo euulsi fuerint pili, illinatur felle anguillæ masculæ mixto cum oleo rosarum uel sanguine uespertilionis, Arnoldus. ¶ Si uaccæ à coitu cauda anguillæ detur, certò concepturam promittunt quidam, homines scilicet nimis uel stolidi uel superstitiosi.

Hepar cum felle.
Fel.
Cauda.

H.a. λυκηλάτυς Lacedæmonij anguillas uocant, Hesychius. uidetur enim uocabulum Lacedæmonij huc pertinere, non ad λυκιάδας uocem præcedentem. Offia, id est anguilla, Syluaticus. mihi potius ophis scribendum uidetur, quod est anguis Græcè. ἔγχελις apud Aristotelem in ultima per iôta scribitur, ut Athenæus annotat. ego librariorum culpæ id adscripserim: nam ex alijs casibus per ypsilon scriptis apud Aristotelem, (ut sunt in plurali αἱ ἐγχέλυδες, τῶν ἐγχελύων uel ἐγχέλεων, τὰς ἐγχέλυς,) coniecerim eum in recto singulari quoque ἔγχελυς dixisse. etymologiæ etiam ratio ypsilon in ultima requirit, cum & uocabulum ἰλὺς, quod est limus ita scribatur. dicitur enim ἔγχελυς διὰ τὸ ἔχεσθαι ἐν ἰλύϊ, uel quasi ἐν ἰλύϊ χεομένη: ex limo quidem etiam gignitur, ut canit Oppianus. recentiores Eberus & Peucerus διὰ τὸ ἄγχεσθαι ἐν ἰλύϊ nominatam cōijciunt, quòd limo strangulentur. etsi id non limo simpliciter, sed aqua perturbata patiuntur. At Scholiastes Aristophanis annotat Bœotos ἔγχελιν per iôta efferre. Non placet quod apud Varinum legitur ἐγχύλης paroxytonum per η. in ultima. ἔγχελυς & ἐγχέλυν Simonides dixit: Homerus etiam ἐγχέλυας. uidetur autē per εως quoque declinari à recto paroxytono ἐγχέλυς, uel aliter proparoxytono ἔγχελυς. Apud Comicum & alios plures legimus ἐγχελέων & ἐγχέλεις. Aelius Dionysius in singulari numero docet ἔγχελυς dici, in plurali ἐγχέλεις, ἐγχελέων, (al'. ἐγχέλεων proparoxyt.) ἐγχέλεσι, Varinus. Attici (inquit Athenæus) ἔγχελυν in singulari per ypsilon proferunt, in plurali sine ypsilo. Σκέψασθε παῖδες τὴν πρατίστην ἔγχελυν, Aristophanes in Acharnensibus. Et alibi, ἔγχελυν Βοιωτίαν. Et alibi, Καὶ λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς. Apud eundem ἐγχέλεις, ἐγχέλεων & ἐγχέλεσι reperias. ἐγχέλεων ἀνεψιός, Strattis. οὐδὲ χαίρω βατίσιν, οὐδ' ἐγχέλυσιν, Aristophanes in Acharnensibus. ¶ Ἐγχελίδιον Antiphanes forma diminutiua protulit, ut citat Athenæus: apud quem tamen in alio uersu Amphidis poetę antepenultima eiusdem uocabuli melius per ypsilon legitur. ¶ Ὀπτᾶτε τὰ 'γχέλεια, Aristophan. in Acharnensibus. ubi Scholiastes, λέπτει τὰ κρέα, ἢ λέγει τὰς ἐγχέλεις. Varinus ἐγχέλεια interpretatur τὰ τμήματα τῶν ἐγχελέων. Ἐνόμιζον ἐγχέλεια καὶ θύννυς ἔχειν, Alexis. Τὰ δ' ἐγχέλεια γράφομαι λιποταξίυ, Antiphanes. Est ergo ἐγχέλειος nomen adiectiuum, ac si anguillinum dicas: quare non probo quod alibi apud Athenæum penultima per iôta uel per ypsilon scribitur in uersibus Antiphanis, Posidippi & Archestrati. ¶ Ἐγχελεοτρόφυς Aristoteles uocat eos qui in uiuarijs (quæ ἐγχελεῶνας quasi anguillaria nominat) anguillas alunt. apud Athenæum tertia ab initio syllaba per y. scribitur: Gaza reddidit, qui uiuarijs anguillarijs dant operam.

Palynck Flandris est genus Anguillæ, nobilius & maius, totum colore fusco: in profundo fluuiorum degit, & aqua discedente se occultat. **Aal** uerò ijsdem (ut audio) sub pectore habet colorem flauum fere, & cadaueribus delectatur. **Ele** uel **Eele**, Anglis (ut dixi) anguilla uocatur: quæ si obesa & grandis fuerit, **Fausen ele** cognominatur. Neque enim **Fausen** piscis nomen per se est, ut quidam scripsit. Minima Anguilla ijsdem **Grigge** uocatur. **Schaflyng** uerò media inter **Grigge** & **Fausen ele**. Haud scio an eadem sit Flandrorum & Hollandorum **Palynck**. ¶ Anguillæ quædam **Pymper eles** dictæ, ex Flandria in Angliam conuehuntur. Piscis, quem Coloniæ uidimus, pharmacopola seruabat, in uitro aquæ pleno, uocatur Germanicè (si rectè memini) **ein pype oyle**, spithamen longus, toto corpore nigris maculis refertus, ore lampetræ simili, barbato, pinnato dorso, & alecis cauda simili, Hæc amicus quidam ad me. Idem, ut conijcio apud Anglos aut inferiores Germanos **Sprlloyle**, uel **Sprlbyle** appellatur. nam & hic piscis esse dicitur anguillæ similis, sed caput habet ut piscis fundulus, colore cinereo, maculis nigris, dodrantem longus. Idem est forte quem **Pymper ele** quidam uocitant. ¶ Polonicum anguillæ nomen est Vuegorz.

¶ Gordonius anguillas nemorales inter oculorum remedia commendat, nimirum angues quosdam nigros & anguillis similes intelligens. Lumbricos longos in falconibus recentiores aliqui anguillas uocant. ¶ Qui de piscibus iocos quosdam Germanicè confinxerunt, anguillam aiunt histrionem uel mimum esse, **Der Aal ist ein gauckler**; forte quòd uarijs & lubricis motibus hoc hominum genus imitetur. ¶ Nos anguilla manet longæ cognata colubræ, Iuuenalis Sat. 5.

Satyra 5. ¶ Τὰς εἰκῶς (ἀντὶ τοῦ εἰκόνας) τῶν ἐγχέλεων τοῖς ἱμᾶς μιμούμενοι, Aristophanes in Nebulis, ut citat Suidas.

¶ Harpyia urbs est Illyriæ iuxta Encheleas, Stephanus. Ἰλλυριῶν τῶν καλουμένων Ἐγχέλεας, Pausanias in Bœoticis. Colchi qui ab Aeete ad repetendam Medeam erant missi, non ausi redire, pars habitarunt in Illyria circa Ceraunios montes prope Encheleas uel Enchelyas populos, ut Apollonius quarto Argonauticorum refert, Ἀνδράσιν Ἐγχελέεσσιν ἐφέστιοι: sed Scholiastes Ἐγχέλυας eos uocat.

¶ Remoram piscem aliqui longitudine mediocri anguillæ æquant. Circa Ecubam insulam alicubi in Orbe nouo piscis est mirabilis anguillæ similis, excepto capite quod grandius habet, cum pellicula crumenæ non dissimili, qua pisces inuolutos comprehendit, & piscatoribus adfert, Gyllius. Albertus in lacu Podamico pisces magnos nasci scribit anguillis similes, nimirum generis mustelarum quas uulgò Trüschen appellant, (aliqui ab anguillæ similitudine Alputt: quē piscem inferiores Germani uulgò anguillarum matrē esse dictitant, nam & similis eis est, & uentricosus tanquā grauidus:) uel maiores illis die Wellinen. Congrū aliqui Germanicè Meeraal, id est anguillam marinam interpretantur: uel quod idem significat Seepaling. Angli nomē Latinum seruant, uel etiam anguillæ adijciunt, Conger, Congerele, congros uerò pusillos priuatim uocant Eluers. b.

¶ Aliqui in generoso equo cum diuersas aliorum animalium uirtutes requirunt, tum etiam anguillæ, agilitatem nimirum & celeritatem. ¶ In sinu detentæ quæ magnæ sunt ita circumuinciunt hominem, ut nonnunquam suffocent. calore enim illo tepido delectari uerisimile est, Cardanus. c.

¶ Referunt fides è corio anguillarum, auditores ad saltationem inclinare, Cardanus. d.

¶ Sybaritani hominum luxuriosissimi ijs qui anguillas piscarentur aut uenderent, uectigaliū immunitatem decreuerunt, Athenæus. Οὐδ' ἂν ἴδῃ πρῶτον πένητα καὶ νέον Παρὰ Μικίωνος ἐγχέλυς ὠνούμενον, Ἀπάγειν λαβόμενον εἰς τὸ δεσμωτήριον, Alexis. Miseri sunt diuites qui parcè uiuunt: Οὐ γὰρ θανὼν γε δήποτ' ἔγχελυν φάγοις, Philetærus. Menander inter paucas sumptuosissimi conuiuij delicias, quæ talento ferè constarent, anguillas etiam numerat. Τῷ δὲ (γόγγρῳ) μετ' ἴχνια βαῖνε θεὰ λευκώλενος ἰχθύς Ἔγχελυς, ἣ Διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσι μιγῆναι: Ἐν κοιτῶν', ὅθεν ἐγχέλεων γένος ἀγροτεράων, Matron Parodus in descriptione conuiuij. addit autem tantam fuisse ut uix à duobus uiris robustis eleuari potuerit. Τὴν ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα: Ἡμεῖς δὲ τῶν ὄψων μέγιστον πολύ, Anaxandrides Aegyptium quendam alloquens. e.& f.

Καὶ τἄλλα δεινοὺς φασὶ τοὺς Αἰγυπτίους Εἶναι, τὸ νομίσαι τ' ἰσόθεον τὴν ἔγχελυν:
Πολὺ τῶν θεῶν γὰρ ἐστι τιμιωτέρα.
Τῶν μὲν γὰρ εὐξαμένοισιν ἐσθ' ἡμῖν τυχεῖν,
Τούτων δὲ δραχμὰς τοὐλάχιστον δώδεκα
Ἢ πλεῖον ἀναλώσασιν, ὀσφρᾶσθαι μόνον.

Οὕτως ἐστ' ἅγιον παντελῶς τὸ θηρίον, Antiphanes apud Athenæum. Apud eundem Epicureus quidam anguilla apposita, Πάρεστιν (ἔφη) τῶν δείπνων Ἑλένη, ἐγὼ οὖν Πάρις ἔσομαι: καὶ χεῖρας μήπω τινὸς ἐκτετακότος ἐπ' αὐτὴν, ἐπιβαλὼν ἐψίλωσε τὸ πλευρὸν ἀγαγὼν εἰς ἄκανθαν. Et Antiphanes eodem recitante, Πάντ' ἐστιν ἡμῖν. ἡ τε γῆς συνώνυμος Τῆς γαστρὸς οὔσης ἔγχελυς Βοιωτία, Μιχθεῖσα κοίλοις ἐν βυθοῖσι κακκάβης Χλιαίνετ', αἴρετ', ἕψεται, παφλάζεται. Nidorem quoque (inquit) talem emittit, tantumque, ut ne faber quidem ullus adueniens naso præditus, facile hinc discederet.

Σκέψασθε παῖδες τὴν ἀρίστην ἔγχελυν Ἥκουσαν ἕκτῳ μόλις ἔτει ποθουμένην.
Προσείπατ' αὐτὴν ὦ τέκν', † ἄνθρακας δ' ἐγὼ Ὑμῖν πορίξω τῆσδε τῆς ξένης χάριν.
Ἀλλ' ἐσφόρ' αὐτήν, μηδὲ γὰρ θανών ποτε Σοῦ χωρὶς εἴην ἐντετευτλανωμένης, Dicæopolis homo luxuriosus in Acharnensibus Aristophanis. Scholiastes cum teutlis, id est betis olere anguillas coctas fieri suauissimas scribit: Vnde & alibi dixerit poëta, Τὰς ἐν τεύτλοισι λοχευομένας. Εἰς τὴν ἀπεδραμένην ἔγχελυν, Οὐ πολυκαλυπτομένα βοστρυχώδεα, Charmus Syracusanus apud Athenæum qui parœmias aliquas de unoquoque ferculo in promptu habebat. ¶ Lendes tolluntur anguibus in cibo sumptis anguillarum modo, Plinius. † forte ὦ τέκν, sī per carmen liceat.

¶ Πολλὰς δὲ τυφλὰς ἐγχέλυας ἐδέξω, Archilochus apud Athenæum. ¶ Anguilla Aegyptiorum literis inuidiam signare uidetur, quæ ita bonis infesta omnibus est, ut anguilla piscibus, quorū omnium societatem & communionem fugit, Celius. De significationibus ab anguilla sumptis, plura leges in Hieroglyphicis Pierij Valeriani. h.

¶ Lepidotum & anguillam pisces sacros censent Aegyptij, Herodotus. ¶ Agatharchides scribit Bœotios Copaidas anguillas magnas uictimarum instar coronare, & cum uotis ac precibus iniecto hordeo dijs sacrificare, Athenæus.

¶ Prouerbia. Cissamis Cous: Hunc aiunt pecuarijs gregibus supra modum diuitem fuisse, uerùm anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cum (ab ipso occisa, Suid.) in somnis apparēs hominem commonuisset ut sepeliret sese, & ille negligeret, euenit ut tum ipse, tum uniuersum illius genus radicitus interiret, Hæc fermè Zenodotus. Hoc quidem prouerbium Delium aliquem natatorem requirit. Apparet affine quod alibi dictum est Temesseus (Τεμέσιος, ἢ ὁ ἐν Τεμέσῃ ἥρως, Eustathius) genius, Erasmus. Suidas habet Crissamis per s. duplex, Varinus per simplex. ¶ Anguillas uenari seu captare (ἐγχέλεις θηρᾶσθαι) dicun-

tur, qui priuati compendij causa cient tumultus: inde ducta similitudine, quod cum aqua stat immota, nihil capiunt, qui captant anguillas: cum uerò sursum ac deorsum miscent ac perturbant aquam, ita demum capiunt, (cuius rei causa superius explicata est Rondeletij uerbis.) Quadrabit in eos, quibus tranquillo reipublicæ statu, nihil est emolumenti. Proinde seditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicum malum in suum priuatum uertant commodum. Prouerbium extat apud Aristophanem, (cuius uersus recitat Rondeletius,) Erasmus. Meminit & Suidas in Ἐγχέλεις θηρώμενος, & rursus in Ταὐτὸν ἐποίησαν: ubi sic scribit: οἱ τὰς ἐγχέλυς θηρῶντες τῷ θρίῳ τῆς κράδης πεφραγμένοι, καὶ τὸν βόρβορον ἀνασταράξαντες, τῆς θήρας τυγχάνουσι. Hinc illud Alciati Emblema in diuites publico malo:

Anguillas quisquis captat, si limpida uerrat
 Flumina, si illimes ausit adire lacus,
Cassus erit, ludetq; operam, multum excitet ergo
 Si cretæ, & uitreas palmula turbet aquas,
Diues erit. Sic ijs res publica turbida lucro est,
 Qui pace, arctati legibus, esuriunt.

¶Ἀπ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id est, Cauda tenes anguillam: In eos aptè dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisq; aut qui rem fugitiuam atq; incertam aliquam habent, quã tueri diu non possint, Erasmus. Tappius idem Germanicè profert tanquam usitatum, **Du hast den aale bey dem schwantz:** Vel, **Er ist zů halten wie ein aale bey dem schwantz.** ¶Anguilla magis lubricus Erasmo prouerbialiter usurpatur. Anguilla est, elabitur, Plautus Pseudolo. λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς, Aristophanes. Hinc nos aliquando in uitam humanam his uersibus lusimus:

Anguillæ similis uita est, sic lubrica fertur. Et quo solicitè premitur magis, effugit illa
Lubricitate sua citiùs, transitq; prementem.

¶Folio ficulno anguillam, subaudiendum tenes: τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν: Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur quàm possit elabi. Nam fici folium scabrum est, ut cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus, atq; ob id ad retinendam anguillam natura lubricam uel maximè idoneum, Erasmus.

Emblema Alciati in deprehensum:

Iandudum quacunq; fugis te persequor: at nunc
 Casibus in nostris denique captus ades.
Amplius haud poteris uires eludere nostras,
 Ficulno anguillam strinximus in folio.

ANIOS pisces nominat Tarentinus in Geoponicis. Ipse ἀνίων scribit in gignendi casu plurali, nisi mendum est.

ANODORCAS, ἀνωδόρκας, nomen piscis qui & bricchus dicitur, apud Thebanos, Hesychius & Varinus. Legimus & brincum piscem. Anodorcæ quidem nominis significatio, cum uranoscopo conuenit. In Lexicon Græcolatinum quidam inscripsit piscem esse è cetaceorũ genere, qui aliàs brincos dicatur, sed authorem non nominat.

DE ANTACEO BORYSTHENIS.

RONDELETIVS.

Similis est huic figura attili in Bellonio, nisi quod unicam in dorso pinnam habet. & caudam nonnihil differentem. Sed aliter attilum Rondeletius pingit.

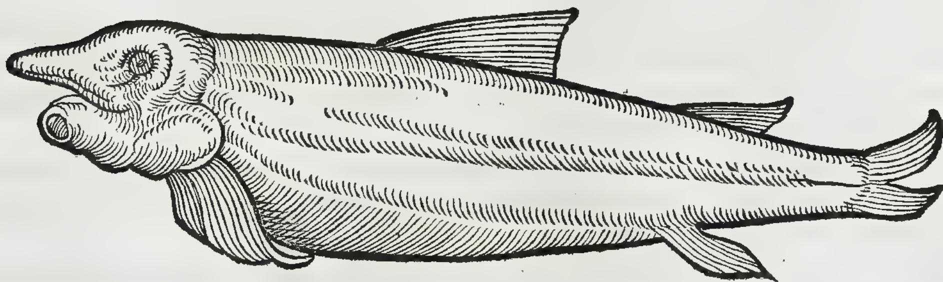

NTACEI pisces dicuntur prægrandes, & uastæ magnitudinis in Mæotide & in Borysthene. Ex his unus est quem hîc proponimus rostro oblongo, acuto, oris uasto & rotundo hiatu in supina parte.

DE EXOSSE PISCE, ET DE ICHTHYOCOLLA, RONDELETIVS.

Bellonij figura ab hac differt, præsertim cauda. Hunc autem uocat Germanicè Husen *&* Bolich*: & geminas in dorso pinnas ei appingit, &c. Huso, inquit, Germanorū. aliarum gentium nomina eadem quæ Bellonius ponit.*

CETACEVS piscis est quem hîc proponimus, cartilagineus, sine ossibus ullis aut spinis, sine squamis. Capite est crasso & lato, ore magno & in promptu posito, è superiore maxilla quatuor apophyses carnosæ dependent. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine. B

Carne est prædulci & glutinosa admodum, ob id salituræ idonea, qua melior redditur & rubescens Salmonis modo, atque etiam durior, quam ob causam aliquandiu maceranda priusquam coquatur. Eam Tanais & Ponti accolæ Romam & Venetias transmittunt, illicque in foro piscatorio uenditur. F

Ab huius piscis carne uiscida admodum & tenaci, & ab intestino siue membrana interna longa, quam complicatam & exsiccatam pro Ichthyocollia uendunt, in Ponto Collanus dicitur uulgò, (*&c. ut Bellonius.*) Quo uerò nomine ueteres hunc piscem designarint, inquirendū. Primùm eorum improbanda est sententia qui Marionem dici arbitrentur, quod uox hæc affinis sit Græcorum huius ætatis appellationi, qua piscem hunc ex quo glutinum fit, nominant. Cui rei Plinij autoritatem adiungunt ex lib. 9. Et in Danubio Mario extrahitur porculo marino simillimus. Sed cùm Marionis nomen apud nullum autorem Græcum uel Latinum legatur pro pisce, Barbarum esse iudico: deprauatumque esse Plinij locum modo citatū docuit me Gulielmus Pelicerius Monspeliensis Episcopus in Plinij lectione exercitatissimus & diligētissimus: neque enim Mario legendum esse, neque mari, ut in uulgatis nostris exemplaribus habetur, sed maior, ex ueterum & optimorum codicū collatione. Et ne ab eodem loco recedamus, alia eius uitia corrigemus, & inde piscis de quo nunc agimus nomen Latinum eliciemus. Locus ita nunc uulgò in excusis legitur: Præcipua magnitudine Thunni inuenimus talenta XV. pependisse. Eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo, Esos in Rheno, Attilus in Pado inertia pinguescēs, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Silurus grassatur ubicunque est omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens, præcipuè in Mæno Germaniæ amne propter Lisboum: & in Danubio maior, porculo marino simillimus. Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus, spinisue interstitis, carne prædulci. Statim initio eius loci pro Thunni, Thunnum rectè emendauit Massarius,† ut unicus hîc intelligatur mirandæ magnitudinis, sicque legatur: Præcipua magnitudine Thunnum inuenimus talenta XV. pependisse, &c. Deinde pro Esos in Rheno, legendum puto Exos, de quo Exosse pisce, ea postrema intelligenda sunt. Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo nullis ossibus, spinisue interstitis, quæ pisci quem capiti huic præfiximus aptè quadrant: ossibus enim spinisque, quæ etiam piscium ossa dicuntur, prorsus caret, ut Exos optimo quidem iure dicatur. Hæc postrema Plinij uerba ad Silurum referri non possunt, ut quidā falsò opinati sunt: Silurus enim ex Plinio lib. 22. spinas habet. Siluri, inquit, fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo nascitur, carnes impositæ recentes, siue salsæ. Eiusdem cinis extrahit, & adeps, & cinis spinæ eius uicem spodij præbet. Ex quo loco illud quoque colligitur Silurum Nilo amni peculiarem non esse, nec Exossem Rheno, quamuis in loco prius citato scripserit Plinius, Silurus in Nilo, Exos in Rheno. nam Silurum etiam hodie in Danubio capi constat, Exossem in eodem Danubio, atque in Borysthene. Cùm igitur tres prægrandes & cetaceos pisces proposuisset Plinius, Silurum, Exossem, Attilum, singulos deinceps explanans per epexegesim primùm de Attilo, deinde de Siluro, postremo de Exosse dicit. A

Mario non rectè apud Plinium legi. *Cap. 15.*

Plinij uerba.

† Idem sensus erit, si Thunni legas, & punctum addas. *Exos.*

Cap. 20.

Absurdum etiam non fuerit piscem hunc Ichthyocollam appellari, nam etsi nomen hoc glutinum ex pisce significet, tamen pro pisce interdum sumitur teste Plinio libro 32. Ichthyocolla ap-

Ichthyocolla. *Cap. 7.*

Lib.3.cap.102. pellatur piscis, cui glutinosum est coriũ, idemq; nomen glutino eius. Idem gluten Dioscoridi uenter est piscis cetacei, præstatq; candicans, natione Ponticum. quale hodie quoq; ex eius piscis intestino ex Ponto mittitur, quod maximo est argumento piscem hunc Ichthyocollam esse.

E Sed quoniam in Ichthyocollæ mentionem incidimus, ex quibus piscis partibus gluten excoquatur, & quibus alijs ex rebus etiam fiat, explicandum. †Quidam ex uentre non ex corio fieri dicunt. Aristoteles non ex uno tantùm pisce id confici existimasse uidetur. Inest, inquit, in cute omnium lentor quidam mucosus, uerùm alijs magis, ut in tergo bubulo, ex quo glutinum facere solent. Quinetiam ex piscibus glutinum à nonnullis excoquitur. Ergo ex Galeis, cæterisq; cartilagineis piscibus, ex sepia fieri posse puto.

De Ichthyocolla, et unde fiat.
† Plinius.
Lib.3. de Hist. cap.11.

Docti quidam eam Asinorum speciem, quam Moluam Galli uocant, Ichthyocollam esse arbitrati sunt, quod ea glutinosa sit admodum, & eius partes quædam in glutinum densari possint. Sed ea opinio ex eo facile cõuellitur, quod *Plinius & Dioscorides Ponticam Ichthyocollam imprimis commendant. Διαφόρει δὲ ἡ ἐν Πόντῳ γεννωμένη ἔστι λευκή, ἀνώτραχυς, οὐ ψωρώδης, τάχιστα τηκομένη. Plinius: Ichthyocolla laudatur Pontica, candicans, & carens uenis squamisq;, & quæ celerrimè liquescit. Molua autem non solùm Ponti, sed & maris Mediterranei accolis omnibus planè incognita nunc est, & olim fuit, quia in Oceano solùm capitur. Quamobrem Ichthyocolla esse non potest, etiamsi ex ea glutinum confici posse non negem. Quantum ad priorem scriptorum dissensionem attinet, id tenendum, & ex corio siue ex cute, & ex intestinis uentriculoq;, atq; ex capite, pinnis, cauda piscis Exosis: item ex taurorum & boum auribus, collo, glutinum excoqui posse. inest enim in corijs glutinosus & mucosus humor. aliæ uerò partes quas diximus ex crassa & uiscida pituita & constant, & aluntur.

Molua asinorũ species in Oceano, non est ichthyocolla piscis, etsi ex ea glutinum fieri possit.
** Lib.3.ca.102*
Glutinum unde

G Madescere debet Ichthyocolla, ait Plinius, concisa in aqua, aut aceto, nocte & die: mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmant, & tetanothris. Dioscorides utilem esse tradit emplastris capitis, & leprarum medicaminibus, & tetanothris quę cutem faciei erugant & extendunt. Eiusdem usus ad maturandos abscessus plurimùm confert: & peritonæo discisso, siue in enterocele, siue in epiplocele, utiliter admoueri frequenter sum expertus. In sanguinis sputo, in iure capi dissoluitur, uel cum medicamentis assumi prodest, necnon in pulmonum ulceribus cum Cancrorum fluuiatilium cinere. Miscetur cerato illi Mesuæ Diapente nuncupato. Eius uires à Paulo Aeg. hæ traduntur. Ichthyocollæ uis est opplere & siccare: rectè miscetur emplastris capitis, & glutinantibus, & ijs quæ ad lepras tollendas, & erugandam faciem conficiuntur. Præter ea quæ dicta sunt addit Auicenna ualere† ad uesicas ex ustione factas, & ad scabiem ulcerosam, quòd desiccet & glutinet.

Lib.32. cap. 7.
Lib.3.cap.102.
Libro 7.
†Eadẽ uis taurocollæ.

E Non solum ex piscibus, sed etiam ex alijs animantibus glutinum fieri autor est Plinius. Boum corijs, inquit, glutinum excoquitur, taurorumq;, & id præcipuum.

Lib.11.cap.39.

DE ICHTHYOCOLLA, BELLONIVS.

F Nullo, aut admodum paruo nutriendis corporibus nostris est usui, qui Pontico uulgo Collanus piscis, Bononiensibus Copsus appellatur.

B Valet autem ad conglutinandas omnis generis chartas, atq; instrumenta musica, reliquaq; lignaria incrustamenta, quæ tessellato, imbricato, & uermiculato opere fiunt.

A Quamobrem cum antiqui nullum aliud nomen peculiare haberent, quod huic pisci imponerent, partem pro toto accipientes ichthyocollam, ut & Itali Colpiscem, & uulgus Colabuccum appellauerunt. Quanquam ex multorum aliorum piscium folliculis Ichthyocolla fieri soleat. Ferrarienses (apud quos, pro Sturione, nequissima Ichthyopolarũ impostura interdum uenditur, quũ eius caro multum inferioris sit notæ) piscem Iudaicum nominauerunt, alij Copesce. Est Italiæ fluminibus Eridano, aut Pado tantum peculiaris: Herodoto à magnitudine qua cetaceos pisces æquare conspicitur, Antaceus: Pomponio quoq; Magnus uocitatus est, ac Borysthenis incola. Est enim præcipuæ magnitudinis piscis, Sturioni & Attilo cognatus: qui quòd quaternis ueluti barbis ad labia sit communitus, ab ijs qui Tanaim incolunt, uulgo Barbotta dicitur. Germanis, apud quos sexcentarum † librarum pondo ex Danubio aduectum conspeximus, ab ingenti, & quasi cuiusdam paruulæ domus magnitudine, hyperbolice Hausen dictus est. Flandris Bolich.

† scilicet medicarum.

B Ossibus ac spinis caret, oblongamq; ac propè teretem formam refert: hoc à Sturione, atque Attilo præcipuè dissidens, quòd rostro careat, magnum oris rictum præ se ferat, sitq; sublutea, dura, læui ac glabra cute conuestita carne. Proinde oculos pro corporis mole admodum exiguos ostendit: binaq; ante ipsorum canthum, parua atq; aperta foramina: pinnas in tergore duas, ad caudam erectas, sub qua tertiam uideas podici uicinam: ac branchias ueluti spineo tegmine communitas, Sturionis modo: magis tamen bifurcam habet caudam, præcipuaq; à cæteris piscibus nota discernitur, quòd paulò supra spineum operimentum branchiarum, quodam ad eius latera impresso foramine peruius sit. Mirũ est, collam ex solo huius piscis folliculo à capite ad caudã per spinæ longitudinẽ extenso in Ponto fieri, cũ Dioscorides ex uentre piscis cetacei confici referat. Germani hãc uesiculã in Ichthyocolla exprimẽtes, Hausen plosen nominãt, quã recens ab ipso pisce detractam agglomerant ac transfuunt, exiccatamq; ad nos ex Ponto transmittere solent.

Carnem

Carnem autem huius, sale conspersam, Græcorum uulgus *in delicijs habet*, Moronam appellantes: quam Venetijs publicè diuendi solitam, quidam Silurum putant: à quo tamen quantum hic piscis distet, suo loco docebimus. Hæc Bellonius. Ego piscem **Bolich** uel **Bolch** Germanis inferioribus dictum, suo loco inter Asellos ab Husone diuersum esse ostendam. barbuttę quidem nomine ijsdē Germanis mustella fluuiatilis uel lacustris nominatur, quā tryschiam nostri uocant.

DE ANTACEO, COROLLARIVM.

Antaceis nomen uidetur amnis dedisse in Mæotim lacū Asiatica parte influens, Hermolaus. Recentior quidam hunc fluuium imperitè Anticiten, & pisces Anticæos nominauit. Antacites Sarmatiæ fluuius haud longè Tyramba oppido in Mæotin exit, à quo Antacæi pisces, qui pro ossibus cartilaginem habent. Antacæorum præstantissima salsamenta quotannis à Mæotica palude in Adriam usq; inuehi solitū, Hermolaus asserit, Vadianus. Ego omnino antacæos scripserim à recto Ἀντακαῖος penultima longa, per αι. diphthongum circunflexum. quamobrem ab Archestrato in uersu dactylico nominari non potuit, ubi de salsamentis Bosphori loquitur:

Βοσπόρου ἐκπλεύσαντα τὰ λευκότατ' ἄλλα πεφεύσθω. Μηδ' γ' ἐκεῖ σορίας ταρίχους Μαιώτιδι λίμνῃ
ἰχθύος αὐξηθέντος, ὃν οὐ μέτρῳ οὐ θέμις εἰπεῖν.

Plinius Antacas populos circa Mæotin Colchis uicinos facit, lib. 6. cap. 7. Recentior quidam Antacæos à Ponti fluuio Antace, (cuius ego nomen apud authores legisse non memini,) dictos cōijcit. Cete magna (id est magnos cetaceos pisces) quæ antacæos nominant & inueterant, Borysthenes alit, Eustathius in Dionysium ex quarto Herodoti. Antacæi delphinis magnitudine pares circa Borysthenis & Mæotidis ostia ad Gangamam (sic enim locū appellant) ligonibus effodiuntur, Strabo lib. 7. Antacei, id est grandia cete, in Danubio nascuntur, Aelianus. Athenæus dicit ἡμίνιρον (penultima aliàs per η. scribitur) idem esse quod ἡμιτάριχος: cuius meminerit Sopater Paphius his uerbis,

Ἐδέξατ' ἀντακαῖον, ὃν τρέφει μέγας Ἴστρος, Σκύθαισιν ἡμίνιρον ἡδονήν.

In Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisue intersitis, carne prædulci, Plinius. quem de siluro hîc sentire, quidam falsò opinati sunt. Silurus nanq; spinas habet: & cinerem spinæ eius uicē spodij præbere author est Plinius. Intelligit autem antacæum piscem. hunc Mela Pomponius & Solinus intelligentes, optimi saporis esse prodiderunt: quod etiam Barbarus in Corollario, capite de omotaricho, ita exponere uidetur, Fr. Massarius. Ex antacæis salsamenta fiunt, presertim ex maxillis & ijs quæ circa palatum sunt partibus, (quòd eæ partes alijs suauitate præstent,) Dorion. ¶ *Istri flumine per hyemem glacie astricto, piscatores alicubi ea perfracta ueluti puteum excauāt & aperiunt: ubi cum permulti alij pisces facile capiuntur, tum antacæi quoq;: & ij quidem teneri.* nam qui ætate processerūt, ad maximi Thunni magnitudinem accedunt. ij sanè pinguissimo abdomine sunt, ut eius uentrem lactantis Scrophæ suos fœtus ubera dicas: sicq; aspero corio teguntur, ut eo perpoliantur hastæ. Ab illius capitis medio à medulla (cerebro) ad caudam mollis & stricta membrana pertinet: quam ad assum solem exsiccatam, flagellum ad concitanda iumenta efficere possis. Cum est iusta magnitudine, sub glaciem subiens, nunquam ad cauum seu puteum glaciei peruenit, sed aut sub saxa subijcitur, aut in imam harenam ad uitandum frigus abditur. Nam id temporis cum gelidum est flumen, & perfrigida tempestas, nullis nec herbis nec piscibus uesci necesse habet: tantum inertia laboris gaudet, & alitur ex pingui suo succo. Et quemadmodum Polypi, cum præda destituuntur, brachia sua circumrodunt: sic is suam pinguitudinem exedens uiuit. Ineunte rursus uere, iamq; libere fluente Istro, odit ignauiam: itaq; sese ex latibulis ad summā aquam incitans, aquæ spuma expletur. Vbi magno murmure rapidus fertur, ibi à piscatoribus ad hunc modum insidias ei molientibus facile capitur, ut hamus cum linea in spumam demissus, sub alborem occultetur, & ferri splendor minimè perspicuus sit: is tum ore hiante atq; imminente, liguriens insidiosam escam deuorat, ex eoq; perit, unde prius alebatur, Aelianus 14. 26. Hinc facile constat, non quosuis grandiori corpore pisces, qui cetacei solent uocari, antaceos quoq; rectè dici, ut nuper quidam existimarunt. ¶ Τάριχος Ἀντακαῖον ἢ Γαδειρικόν, Antiphanes apud Atheneū: qui & alibi conuiuium describens in quinto pinacisco ἀντακαίου μικρὸν fuisse scribit. ¶ Vngari piscem Tock appellant, quem supra mox post Acipenserem descripsi, non alium puto quàm Husonem Germani: uidetur autem Tock uocabulum per aphæresin ab antaceo factum.

ALTERVM COROLLARIVM DE HVSONE, VT GERMANI appellant, docti pleriq; antaceum interpretantur.

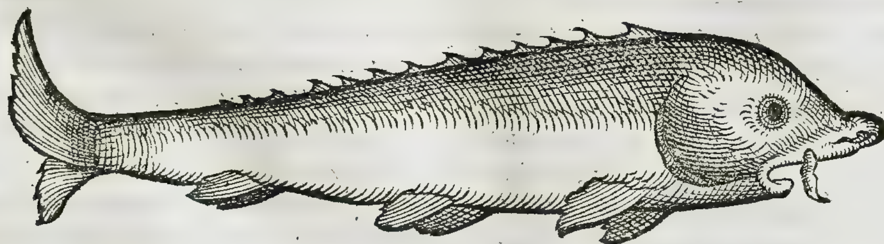

Nostra husonis effigies, quam egregius mercator Ioannes Dernschuuam è Pannonia ad nos

transmisit, alia est quàm quæ à Rondeletio & Bellonio pingitur, qui hunc piscem Græco nomine ichthyocollam nominant. unde apparet non eundem esse husonem nostrum, etiamsi ita iudicauit Bellonius, cum ipsorum ichthyocolla. Est tamen forte cognatio quædam, & quæ ichthyocolla dicitur, fieri nimirum ex utroq; potest. ¶ Sunt antacæi pisces (inquit Vadianus in Epitome trium terræ partium, certum est autem eum de husonibus nostris sentire) qui Istrum aduersum è Ponto ingressi, Pannonia inferiori, mensibus maximè Octobri & Nouembri capti, clarissimæ urbi Viennensi magna copia inuehuntur. Ipsi uidimus plerosq; magnitudinis pondo quadringentorum, minimos quinquaginta, frequentem numerum circiter pondo centum, ducenta, trecenta, plus minus, quorum magna pars salsamentarijs cedit. Sed & recenter coctis eximia suauitas: & negāt horum lactibus quicquam in cibo aut dulcius aut delicatius reperiri. Miror autem hac quoque in parte naturæ uim, ut non minus in undis pisces quàm in terris uolucres aut feræ migrent. centum quinquaginta milliaribus Germanicis ex Euxino mari in eum usq; locum Pannoniæ, ubi illorū captura est, aduersis suauibusq; undis innatāt. Et memoria teneo Antacæum duobus milliaribus supra urbem inclytam Viennam captum, piscatoribus magno miraculo, Hæc ille.

Ezox. Ezox piscis est, quem quidam lachsum uocant: quidam autem magnum piscem Danubij, & quarundam aquarum influentium in Danubium, quem Vngari & Alemanni husonē nominant, Albertus. Cæterū lachsus Germanis idem est qui salmo, qui in Rheno inueniť (ut Plinius quoque scribit) prægrandis. Isox, ἴσοξ, piscis quidam cetaceus, Hesychius & Varinus. Inter recentiores etiam hodie non indoctis quibusdam esox non alius quàm lachsus noster uidetur, ut Georgio Agricolæ, & Ebero cum Peucero. quibus & ipse facile assentior: etsi Rondeletius aliter iudicet. Salmo Illyricè losos uocatur affini uocabulo. Apud Plinium lib. 9. cap. 15. de maximis piscibus propriè dictis mentio fit: ut sunt inter marinos thunni: & in quibusdam amnibus haud minores, (scilicet thynno,) silurus in Nilo & Mæno, esos in Rheno, attilus in Pado: & in Danubio maior, (scilicet thynno,) porculo marino simillimus. Et in Borysthene (inquit) memoratur (idem scilicet qui in Danubio, de quo proximè dixerat, innominatus ille, hoc est huso, non autem esos, ut Rondeletius accipit, de quo superiùs dixerat,) præcipua magnitudo, nullis ossibus, &c. nisi quis Borystheniten illic piscem, sui quoq; generis, & à præcedentibus omnibus diuersum faciat, ut forte porculo marino simillimus, sit sturio: Borysthenites uerò sit antacæus siue huso, quæ nobis sententia magis placet. Hoc interim probo, quòd Rondeletius maior potiùs legit, quàm mario uel mari. ¶ Ezox (Huso) est piscis Danubij maximus, ita ut uix biga trahi possit ab equis tribus aut quatuor. Vnum habet intestinum: ossa pauca & parua in corpore, cartilaginea potius quàm solida: sed in capite fertur multa habere ossa: & carnes dulcissimas, gustu uel specie porcinis persimiles. Toto corpore lenis est, nec † asperum quicquā uel in corpore uel intus habet. Mitissimus est, ac timidus: quippe qui nec aduersus minimum pisciculum se defendere possit, sed statim agitatur ad fugam. Huic sturio per lusum se affricare gaudet: quem ezox statim ut senserit, ad latibula fugit, quæ sibi tutelæ gratia in ripis fodere solet. Sed quandoq; sturio importunus eijcit latitantem, sequiturq; fugientem. & quia magni sunt ambo, nec etiam in copiosissimis aquis latēre possunt, discurrendo, & ante se aquas agitando, sæpe simul à piscantibus capiuntur. Piscis hic captus uino generoso uel lacte potať. nam uino inebriatus uiuere potest pluribus diebus, quare ad lōginquas regiones cibi gratia defertur. Bibit autem uini sextarios quatuor antequam inebrietur, Author de nat. rerum. ¶ Huso est piscis non squamosus, specie sturionis, sed pellis albæ & lenis absq; omni squama & spina. Inuenitur autem longitudine uigintiquatuor pedum, quando perfectus est: & hac mensura tanto minor, quanto ætate inferior fuerit. Nullum omnino os habet † in capite. Loco spinæ dorsi cartilago est, quæ foramen habet magnum, & uacuum, à capite à caudam, tanquā terebello perforatum. Nullæ ei spinæ, sed pinnæ eius coniunguntur cartilagini. Caro eius in dorso saporem uitulinæ refert: in uentre uerò porcinæ. Et habet adipem intermixtum pinguedini, sicut porcus. Nec reperitur in alijs aquis quàm Danubio, & influentibus in eum, Albertus. Apud Neuros nascitur Borysthenes flumen, in quo pisces egregij saporis, & quibus ossa nulla sunt, nec aliud quàm cartilagines tenerrimæ, Solinus. Pisces in Danubio capiuntur nimij saporis, ossibus carentes, cartilaginem tantum habentes in corporis continentiam, Iornandes.

† Figura nostra dorsum asperū habet.

† al. nisi in capite.

Mario. Mario ut apud Plinium non rectè legi concedatur, ea tamen uoce hunc piscem nominari absurdum non est, non modò quòd multi eruditi apud Plinium sic legerint, & de hoc pisce interpretati sint: sed etiam propter etymologiam. moz enim Germanis suem fœminam significat: & Cretenses eandem marin appellant: & huso quasi hys uel hysio uel hysca dictus uidetur. unde & Illyricè Vuyz appellatur. & moronam non solum Itali, sed etiam Cyprij alijq; uocant, illi husonē nostrum, hi similem ei sturionem. Cauendum uerò ne quis marionem uel moronē cum morua confundat, quòd & nomina conueniant, & ex utroq; ichthyocolla fiat aut fieri possit. Est enim morua asellorū generis. Murca uerò uel Muruca, ut in Alberti libris passim deprauatis legitur, cum quo istorum piscium conueniat, non facilè dixerim. Glutinum (inquit) fit ex uesicis pisciū, præcipuè husonis, & piscis marini qui uocatur murca. Et alibi, Pisces quidam corium habent asperum, ita ut eo arido etiam lignum radatur: ut piscis quem Flandri maritimi † Seerobe nominant, quod est canicula marina. aliquid etiam tale habet muruca & sturio, & quæ rostro similia sunt sturioni.

Murea. Muruca.

† Seehunde potius.

Est & Morhouch alius piscis Britannis, ut audio, quem ijdem alibi Morschwein, eiusdem significationis Germanica uoce appellant. mor enim eis mare sonat (non ut nobis scropham) & houch porcum. delphinum autem & tursionem porcos marinos uocitant. Mario Danubij uulgo Italorũ etiã nunc semilatino nomine moro appellatur, ob salsamẽta illis notus, gustu aspectuq; porcinam salitam nonnihil referentia, Germanis barbarico uocabulo Husio dictus, Sig. Gelenius in Plinium. Idem in epistola ad nos: Porcini generis sunt, attilus, sturio, *(ut in Acipensere pluribus recitaui,)* & qui Germanis Hus, nostratibus (Bohemis) Vuyz, utrunq; ac si Græcè dicas *ὗς*, uel hysca, manifesta ad Græcam uocem allusione dicitur. Cælius Calcagninus quoq; Husonẽ Pannoniæ, Moronam in Italia dici testatur. In Danubio non modò extrahitur Mario, sed in alijs plerisq; fluuijs, quem nunc parua immutatione Moronem uulgò appellãt, Gillius. Alius est *μαρῖνος* piscis Aristoteli memoratus. Est animal quod in toto corpore non habet os nisi in capite, & loco omnium aliorum est cartilago: ita quòd in loco spondylorum non habet armillas: sed unam continuam cartilaginem extensam per dorsum, & est perforata continuo magno foramine uacuo, in quo est modicum humiditatis aquæ medullosæ, ut piscis qui Huso uocatur in Danubio, Albertus. In Oceano hoc genus reperiri non puto. Intestina eius Viennæ uocant Husenknopf, quæ præpinguia & copiosa sunt, ita ut uas ferè octo cõgiorum aliquando repleant. E Ponto Danubium subeunt, inter Budam & Viennam capiuntur: cubitorum aliquando sex longitudine, oculis paruis. Gregatim natant: & cantum sequuntur tubarum, ad quem etiam ex aduersa ripa accedunt, & sic irretiuntur (ut audio) extrahunturq; uncis. In aqua robore ualent, & piscatorẽ si cauda percusserint, naui ejciunt: ut primum uerò caput eis extra aquam fuerit, inualidi & tanquam mortui redduntur. Squamas non habent, sed cutim crassam, & porcinæ instar pinguem. A sturione superantur: qui subiens uentrem eorum spinis suis lancinat. ¶Husones in fundo amnis iacentes, uestigio impresso, tridente percutiunt, Albertus.

¶Husonis oua in cibo expetuntur, Hausenrogen. aliqui Italicè cauiar appellant. Recens paratur ad cibũ in iure flauo cum cepis minutatim concisis. Salsus uerò præmaceratur aqua, tùm iure nigro conditur. uel condimento è pomis, aromatibus, croco, uuis pasis, &c. Baltasar Stendelius. Hæc dum conderem Antonij Schnebergeri doctissimi diligentissimiq; iuuenis, ciuis mei & olim discipuli, è Cracouia literas accepi, quibus ille cum de uarijs rebus, tum de hoc pisce ad me scripsit in hæc uerba: Husones dicti pisces, Polonis Vuyzina, ex Vualachia afferuntur. libra modo bazio numo (drachma dimidia) modo sesquibazio uenditur. Paratur eodem modo, quo caudam fibri parari scribis, à qua gustu etiam non multum mihi differre uidetur. utrunq; pingue est edulium, quo multi plurimùm delectãtur, magis uerò fibri cauda, utpote suauiore. stomachus meus sicut ab omnibus pinguibus abhorret. F

Sturiones (inquit Cardanus lib. 7. de uarietate rerum) quemadmodum & truttæ, diuersarum specierũ esse uidentur. Attilum ex hoc genere esse referũt. similiter & quem uocant Exossem, cui sunt quatuor carneæ appendices. Ex huius uentre fit morona: è dorso, chenale, *(schenale, uel spinale potiùs:)* ex ouis, quod uocant cauiarium. è capite, pinnis, cauda, corio, uentriculo & intestinis, quã uocant ichthyocollam. Cauiarium, oua sunt concreta, saleq; condita: estq; ex eo nigrum ac rubrũ. Fiunt & hæc ex affinibus piscibus, attilo, ac uero sturione, siluro & oxyryncho: quamuis forma omnes inter se multùm differant. conueniunt enim, quia magni natura. Oxyrynchus octo cubitos excedit nonnunquam, deferturq; ad nos salitus è Caspio mari. Et quoniam omnes suaui carne sint. id autem fermè piscibus omnibus contingit qui è mari in flumina ascendunt: atq; id illis tertium commune est. Veruntamen oxyryncho rostrum acutum est: attilo, oris loco tuba quædam sub rostro monstrosa forma: siluro dentes, Hæc ille. Nos plura de Oxyrynchis in O. & mox in fine Corollarij de Ichthyocolla. *Oxyrynchus.*

EX EPISTOLA IOANNIS DERNschwam mercatoris.

Mitto tibi Husonis piscis (Gesnere) effigiem uiuam. is in Danubio nec ubique nec tempore quouis capitur, sed quando migrat. Terra argillosa & pingui gaudet. Capitur ferè ab autũno usq; ad Ianuarium, per spatium decem miliarium inter Viennam & Posonium, Presburgum uulgò uocant: ubi ad insulam Schutam nomine, cum arce munitissima, ultimus huius piscis capturæ locus est, der letst Hausenfang. Viennæ die Veneris uæneunt plerunq; quinquaginta, uel septuaginta, & aliquando centum husones. qui integri ferè distrahuntur, libra ternis minimum obolis, aliàs quaternis aut quinis, (hoc est cruciatis numis fermè quatuor, aliàs quinis aut senis.) Copiosissima horum piscium captura fit in Vualachia iuxta Chiliam non procul ab ostijs Danubij, quibus in mare Ponticum se exonerat. inde salsi exportantur in remotas regiones.

DE ICHTHYOCOLLA COROLLARIVM.

De Ichthyocolla, quoniam ex diuersis piscibus fit, & suprà in Acipensere scripsi, & proximè in Ichthyocolla pisce, Antacæo, Husone, ex Rondeletio & in Corollarijs nostris: hìc insuper quædam communia adijciemus. Ex genere etiam aselli, quod Bolch Germani uocant, fieri aliqui pu-

tant. Dioſcoridi ἰχθυοκόλλα κοιλία ἐστὶν ἰχθύος κητώου, hoc eſt uenter piſcis cetacei. Marcellus Vergilius antiquos codices quoſdam monet pro κοιλία habere κόλλα, quod eſt glutinum. Poteſt autem uentris nomine communi ueſica quoque intelligi. ferè enim ex huſonum tantùm ueſica ichthyocollam Germani habent, quare & Huſenblater appellant. Præſtat Pontica, ὑπότραχυς: Marcellus docet aliam lectionem ὑπόπαχυς, quam probat, uertitq; non pinguis, (παχὺς tamen craſſum potiùs quàm pinguem ſignificat:) quoniam ſequatur ὁ ψωρώδης, quod cum ὑπότραχυς pugnare ei uidetur. ſed fortè non pugnat ὑπότραχυς, id eſt modicè aſper, cum non pſorode, hoc eſt non admodum ſcabro. Inuentum aiunt eſſe Dædali. Gluten id ex piſcibus eſt, & piſcis quoq; nomen. proinde Celſus quoties uult glutinum intelligi, adijcere ſolet gluten, Hermolaus.

Ichthyocollam Galli collam buccæ uocant, quòd oris ieiuna ſaliua diluere glutinandis rebus ſoleant. alij collam moruæ, Ruellius. ſed moluam potiùs quàm moruam dicendum eſſe piſcem Aſellorum generis, ex quo ichthyocolla non fit, etſi fortè fieri poſſet, ſuo loco non tacebitur. Germanis ichthyocolla, non ſolùm ut dixi, Huſonis ueſica nominatur, ſed etiam Huſonis glutinum, Haußleim: & oris glutinum, fiſchleim uel mundtleim, quòd eo in ore madefacto chartæ glutinentur. tranſlucidum ferè & flauum eſt. utuntur eo cum alij artifices, tum pictores ad ſubtiliora quædam pigmenta.

F ¶ Gelu ut fiat in patina, (ſic uocant ius è decoctis piſcibus aut pedibus quadrupedum, porcinis præcipuè, cęteriſq; partibus eorum extremis, glutinoſum, denſatum, & aromatibus conditũ.) iuri miſcetur aliquid tragacanthæ, uel gummi Arabici, acaciæue aut lycij, aut ueſicæ piſcis antacæi. hoc appetitum excitat, aceto præſertim conditum, & ſanguinis fluxum ſiſtit, eſtur frigidum. Si febrientibus alijſq; ægrotis uires inſtaurare libeat, ſic facies: Carnem pulli cum situli pedibus aut ueruecis diſcoques in aqua, donec caro incipiat diſſolui, tum percolabis, &c. ut in Gallinaceo ſcripſimus.

E Si glutine piſcium decocto unxeris lecticam, cimices non graſſabuntur in te, Didymus in Geoponicis.

G Ichthyocolla epinyctides tollit, Plinius. Erugat cutem, extenditq; in aqua decocta horis quatuor, dein contuſa, colluta, & ſubacta ad liquorem uſq; mellis. Ita præparata in uaſe nouo condit, & in uſu quatuor drachmis eius binæ ſulphuris, & anchuſæ totidem, octo ſpumæ argenteæ adduntur, aſperſaq; aqua teruntur unà. Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur, Idem. Et alibi, Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere: item ichthyocolla.

Oxyrynchi. ¶ Antacæis & Sturionibus cognatos crediderim & Oxyrynchos Caſpios: ex quorum uiſceribus, Aeliano teſte, ad multos uſus accommodatum fit glutinum. nam non modo ad quæcunq; applicatum fuerit, adhæreſcit: ſed & firmiſsimè retinet, ut & decem diebus madefactum nunquam poſtea diſſoluatur. Itaq; etiam artifices qui circa ebur laborant, eo utuntur, & opera faciunt pulcherrima. Vide etiam ſuperius de Oxyrynchis in Corollario Huſonis. ¶ Piſcem uilem & glutinoſum quendam Venetijs falcem dictũ, alibi in Italia peſce cola, uel colpiſcem uocant, quòd perfrixus uel aſſus in quoddam ueluti glutinum reſoluatur: in Falce ex Bellonio deſcribemus.

DE ANTHIAE PRIMA SPECIE.

RONDELETIVS.

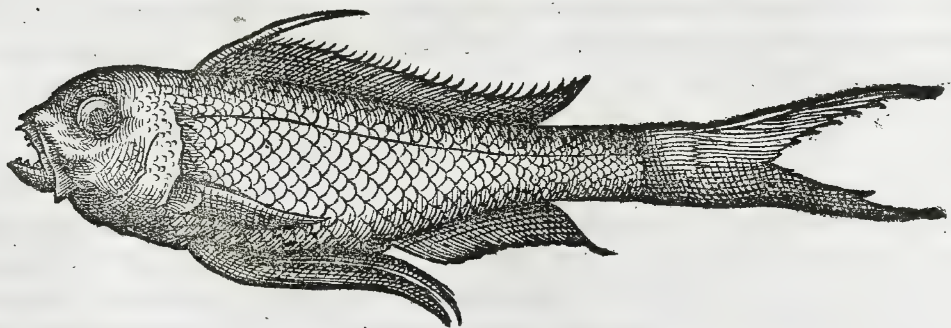

A ANTHIARVM diuerſa genera apud ueteres autores reperio: manifeſtam uel integram deſcriptionem nullam, ſed notas quaſdam duntaxat, & harũ nonnullas inter ſe pugnantes, ut ex ſequentibus perſpicuum fiet. Adhæc de anthia alij ita ſcripſerunt, ac ſi unica eſſet piſcis ſpecies. alij quatuor ſpecies conſtituerunt. Ex quibus fit ut nominibus abundemus, rerum uerò notitia nobis deſit. Nihil eſt autem in omni genere pernicioſius quàm nominum tantum peritum eſſe, rerum uerò ipſarum inſcium. Quamobrem quanta maxima potui diligentia, anthiarum ſpecies diu perueſtigaui: easq; quæ mihi notæ ſunt, hîc exhibeo, ei qui certiora & meliora inuenerit, magnam habiturus gratiam.

A Ἀνθίας dicitur à Græcis, & ἱερὸς ἰχθὺς teſte Ariſtotele. quo loco, inquit, anthias ſit, ibi nullam belluam eſſe confeſſum eſt: quo indicio uſi ſpongiarum piſcatores urinãtur, & ob id ſacrum piſcem hunc

Lib. 9. de Hiſt. anim. cap. 37.

hunc nominant. At hæc appellatio illi cum multis alijs communis est. Nam Pompilus, delphin, mullus, & pleriq; alij pisces sacri dicti sunt. Dicitur & †καλλίχθυς, id est, pulcher piscis, & καλλιώνυμος, id est, pulchri nominis. At uranoscopus, Athenæo & Plinio testibus, sic cognominatus est. Vocarunt alij ἔλλοπα: sed est etiam piscis alius, ἔλλοψ, qui squamas ad os uersas habet. Hicesius à quibusdam λύκον dictum fuisse ait, nisi quis pro λύκον, legendum esse censeat λευκόν. Est enim species anthiæ alba: neque enim nomen λύκυ cuiquam piscium tributum reperias, nam qui à nobis Latinè lupus dicitur, non λύκος, sed λάβραξ dicitur à Græcis. Postremò dicitur ab Aristotele αὐλωπίας, quem locum non satis expressit Gaza. τίκτει δὲ καὶ ὁ αὐλωπίας (ὃν καλοῦσιν ἀνθίαν) τοῦ θέρους. id est, parit etiam æstate aulopias, quem uocant anthiam. Oppianus uerò αὐλωπὸν quartam speciem anthiarum facit.

† melius propa roxytonum. *Lib. 8.* *Lib. 32. cap. 11.* *λύκος.* *Lib. 6. de Hist. anima. cap. 17.* *Lib. 1.*

Sed de nominibus satis. Nunc eum anthiam quem primi generis esse suspicor, describamus. B Is est colore similis pagro, uel cynædo, scilicet rubescente, unde Oppianus ξανθὸν appellat, eadem significatione qua ξανθὸς ἐρυθεῖνος. Pinna statim à capite ad caudam ferè unica, rufa, cuius aculeus primus longus & robustus, ad branchias pinnæ duæ rufæ. In uentre duæ aliæ, multò longiores & tenuiores eiusdem coloris: à podice ad caudam ferè alia etiam rufa. Cauda rufa in duas pinnas longas desinens, caput rotundum, non compressum, uarium: rostrum non prominens. is est qui à nostris barbier dicitur. Oppianus scribit Anthiarum genera in saxis habitare, ea tamen aliquando deserere explendæ gulæ gratia. uoraces enim & gulosos esse, dentibus tamen carere, eius uerba sunt:

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. *Ibidem.*

Ἔξοχα γάρ πέρι πάντας ἀδηφάγος οἶστρος ἐλαύνει
Κείνους, καὶ νωδόντερον ὑπὸ στόμα χῶρον ἔχοντας.

Quæ sic conuerto:

Supra alios omnes ciet insatiata libido
Ventris, non etiam munito dentibus ore.

Νωδὸς enim inquit Suidas, est ὁ μὴ ἔχων ὀδόντας. At his repugnant quæ ex Aristotele profert Athenæus lib. 7. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ καρχαρόδοντα εἶναι τὸν καλλίχθυν, σαρκοφάγοντε καὶ συναγελαζόμενον. Aristoteles † ait anthiam (nam ex præcedentibus liquet καλλίχθυν hîc pro anthia sumi) serratis esse dentibus, & carniuorũ & gregalem. Carniuoros dentibus præditos esse constat, cæteros, qui luto, stercore, aqua uiuunt, minimè. Quare si Oppianus qui anthias uoracitate alios superare scribit, eosdem etiam intelligat carniuoros esse, ut reuera sentire uidetur libro tertio, cum scribit anthias capi percis & coracinis in antra, in quibus latitãt, demissis, ipse secum pugnare uideretur, nisi quis aliam Oppiano interpretationem affingat, ut per νωδόντερον ὑπὸ στόμα χῶρον ἔχοντας, regionem oris internam dentibus uacuam, id est, palatum & linguam, quibus infixi sunt dentes in multis piscibus, cæterùm in maxillis serratos inesse dentes reliquorum saxatilium modo, (accipiat.) Quæ interpretatio mihi curiosior quàm uerior uidetur esse; nam idem Oppianus scribit libro tertio, anthijs στόμα esse ἄοπλον, id est, inerme. Vteruis uerum dicat, is quem depinximus, serratis est dentibus & paruis.

Anthias Oppiano edentulus, Aristoteli καρχαρόδους. *† ut Athenæus citat.*

Est & alius scrupulus qui non minus nos torquet. nam Ouidius de anthia hæc prodidit in Halieutico suo: E

Anthias his tergo quæ non uidet utitur armis,
Vim spinæ nouitq; suæ, † uersusq; supino
Corpore lina secat, fixumq; intercipit hamum.

† uersoq; supinus, in impressis codicibus.

Idem Oppianus libro tertio. Plinius autem & alij, capto anthiæ non id tribuunt, sed alijs non captis. Eius hæc uerba sunt: Anthię cum unum hamo teneri uiderint, spinis quas in dorso serratas habent, lineam secare traduntur, eo qui tenetur extendente, ut præcidi possit. Et Aelianus, Vt homines fidi & commilitones ueri, perinde pisces inter se ulciscuntur, quos anthias nominãt. ex his quilibet cum nouerit conuictorem suum captum esse, celerrimè adnare festinat, ac dorsi sui nixu ad eum inhærescit. Idem Plutarchus in libello cui titulũ fecit, An terrenæ bestiæ aquatilibus sint prudentiores, scribit: Anthiam captiuo anthiæ succurrere, reiectumq; in humeros funiculum surrectis aculeis resecare, spinæq; suæ asperitate refringere.

Lib. 9. cap. 59. *Lib. 11. cap. 28.*

Plinius serratam spinam anthiæ tribuit, alij non serratam, sed asperam & acutam, quam Oppianus ὀξύπρωρον appellat. At serratam spinam siue aculeum in paucis piscibus obseruaui, ut in pastinaca, & eo quem elephantem uel ibin uocant. Noster uerò anthias non serratam sed asperam & acutam spinam habet. B

Lib. 9. cap. 59. *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Quanam arte capiantur anthiæ, fusius disces ex Plinio & Oppiano. E

Hicesius apud Athenæum scribit anthiam esse χονδρώδη, καὶ εὔχυλον, καὶ εὐέκκριτον, οὐκ εὐστόμαχον δέ. F Qui locus apertè mendosus est, quid enim significare potest χονδρώδης? Neque χονδρώδης, id est, cartilagineus dici potest: nam anthiæ ex cartilagineis non sunt. Puto igitur legendum ἐρυθροειδῆ, uel ἐρυθρόν. est enim erythrino uel pagro colore similis, & eiusdem cum his generis esse autor est Hicesius. Est igitur anthias rubescens siue rufus, boni succi, excretu facilis, stomacho nõ gratus. Quæ notæ huic nostro anthiæ competunt.

Lib. 9. cap. 59. *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

DE ANTHIAE SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

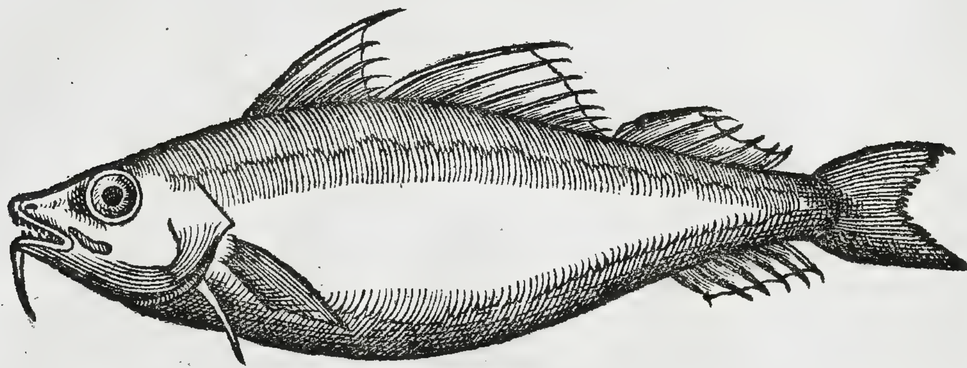

A — Lib.1. Halieut.

NTHIAE rubeſcenti ſubiungit Oppianus, anthiam ἀργεννὸν, id eſt album & ſplendidū. Quis autem is ſit, me nondum planè ſcire fateor: nam quē capiti huic præfixi, ſuſpicione quadam tantùm motus anthiam album eſſe puto: utpote quo candidiorem ſplendidioremq; nullum unquam uidi.

B Eſt enim læuis & ſine ſquamis, quem noſtri capelan nomināt, à raſo, opinor, & glabro, & ob id candido ſacerdotum capite, quos capelans lingua noſtra appellamus.

C Eſt autem pelagius piſcis, non ſaxatilis, ad aſellorum genus accedens, ſed paulò latior.

F Molli eſt & tenera carne, boniq; ſucci. Anno 1545. tanta huius piſcis captura fuit in noſtro litore, ut duos totos menſes piſcatores nullum ferè aliud piſcis genus ceperint, magno ſuo incommodo. Cùm enim piſcis hic neq; ſale condiri, neq; exiccatus ſeruari poſsit, cogebantur effoſſa terra obruere, ne fœdo corruptorum piſcium odore à litore arcerentur.

DE ANTHIAE TERTIA SPECIE.

RONDELETIVS.

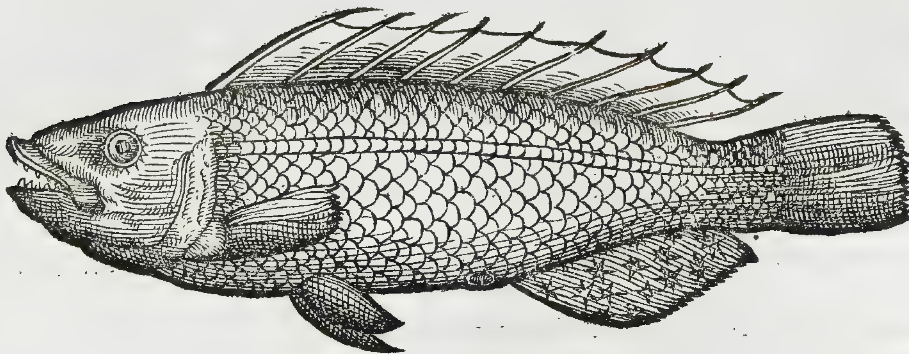

Lib.1. Halieut.

ERTIVM anthiæ genus Oppianus nigrum facit: τὸ δὲ τρίτον αἷμα κελαινοί. Anthiæ tertij generis ſunt atro ſanguine fuſci. Quod non ad piſcis ſanguinem, ſed ad totius corporis colorem referre oportet, quem per atrum ſanguinē, nigrum, ſiue purpureū exaturatum, ſiue indicum intelligit. Qui color à Gallis dicitur uiolet obſcur. Affirmare auſim huius generis piſcem eſſe eum, quem hîc exhibemus.

B Eſt enim ſaxatilis, totus purpurei coloris uel indici, corporis forma ſcaro uario ſimilis, corpore longo, cauda craſſa, ſerratis & acutis dentibus. Labra habet, oculos admodùm rotundos, purpureos & rubros. Podicem magnum, è quo inteſtinum rubro uiridiq; diſtinctum excidit. Partibus internis cæteris ſaxatilibus ſimilis eſt. Eſt carne tenera, fragili, ſicca, optimiq; ſucci.

DE QVARTA ANTHIAE SPECIE.

RONDELETIVS.

A — Lib.1. Halieut.

VARTA anthiæ ſpecies Oppiano dicitur εὐωπὸς & αὐλωπὸς, εὐωπὸς, quòd bonis ſit oculis, & optima uiſus acie. αὐλωπὸς autem cur dicatur, non perinde apud omnes conſtat; ſic uerò Oppianus:

Ἄλλους δ᾽ εὐωπούς τε καὶ αὐλωποὺς καλέουσιν· οὕνεκα τοῖς καθύπερθεν ἑλισσομένη περὶ κύκλον
ὀφρῦς ἠερόεσσα περίδρομος ἐστεφάνωται. Quæ ſic uertit interpres:

Euopos atq; aulopos hoc nomine dicunt, Nanq; ſupercilium circū reſeratur in orbem.

Quæ cùm prima fronte ſatis obſcura ſint, ſignificare mihi uidetur, ideo aulopos dictos, quòd oculi † in orbem ueluti ſupercilio rotundo, obſcuro uel nigro cincti ſint & coronati; quò fit ut caui &

† τοῖς καθύπερθεν, id eſt parte ſuperiore, Oppianus.

ui & ſint & uideantur oculi. Αὐλωπὸς igitur κοιλόφθαλμος intelligit, id eſt, cauis ſiue profundis oculis, quibus præditi acutè cernunt: contrà, quibus oculi prominent: unde & εὔωποι dicti ſunt, quòd acie oculorum ualeant. Neq; mihi probantur quæ hoc in loco ſcholiaſtes annotat, nimirum αὐλωπούς, μακροὺς ἔχοντας ὀφθαλμοὺς δίκην αὐλοῦ, id eſt, qui oculos longos habeant tibiæ inſtar.

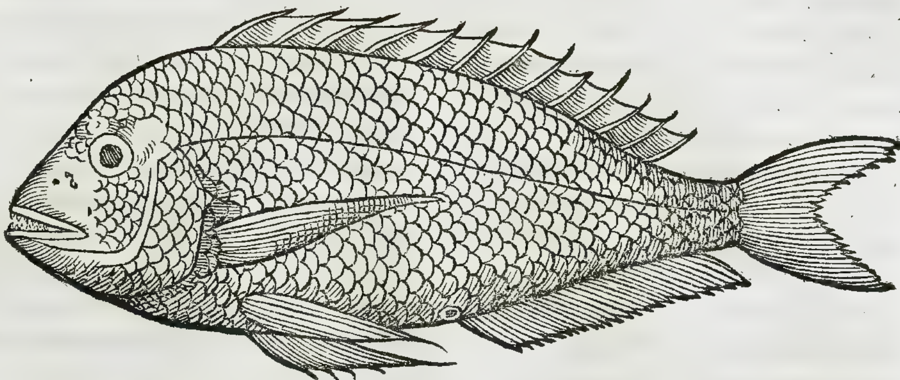

Quanuis interpretationem hanc approbet & ſequatur Cælius Rhodiginus: qui libro 12. Lectionum antiquarum ſcribit aulopis oculos eſſe, cuiuſmodi ſunt pagurorum, nec nō aſtacorum; quibus proprium eſt forinſecus oculos protrudere inſpectandi cauſa. Quæ demiror quomodo in mentem uenerint docto & uariæ eruditionis uiro, cum nemo unquā aut uiderit, aut obſeruârit, aut audierit ullum eſſe ex ſquamoſis piſcem, cui ſint oculi prominentes ut locuſtis & aſtacis, quos cum uelit poſsit protrudere & recondere. Quare priorem interpretationē, doctis omnibus longè magis probatam iri ſpero: qua caui & ueluti corona nigra cincti dicuntur aulopi oculi, & ideo acutè cernentes: alteram uerò quæ prominentes oculos tribuit, falſam & planè reijciendam. Hæc nota quam diximus, cùm huic, quem oculis ſubijcimus, maximè conueniat (habet enim ſupercilia nigra oculos ambientia) quin anthias ſit quarti generis non dubitamus.

DE LATIS PISCIBVS, QVOS ANTHIAS GRAECI nominauerunt, Bellonius.

Etſi Planorum piſcium à Latis diſcrimē alibi ſatis oſtendiſſe uidemur, tamen hîc quoq; nonnihil repetere minus eſt alienum, quùm de his ſermonem uniuerſum hoc loco ſimus habituri, & quòd non niſi ab eorum interpretatione incipere poſsimus. Dictum igitur eſt, Planos piſces ab antiquis ſic appellatos fuiſſe, quòd eorum natura à recta peruerſa eſſet, ut qui ueluti in planum expanſa manu in æquore natarent: cuius generis ferè omnes, latiore uocabulo, antiqui Pſettas & Paſſeres appellarunt. Ab his autem Lati (de quibus proximè dicturi ſumus) ita differunt: quòd quanquam ipſo ſuper ſolo expanſis piſcibus ſitu etiam plani appareant: tamē dum in æquore natant, ita quidem feruntur, qualis eſt in rectum contentæ atq; erectæ manus figura, pollice ſurſum eminente, in quo reliquorum ſquamoſorum formam ac naturam retinere uidentur. Quamobrem etiam oculos alio à Planis ſitu, ab utroq; capitis latere collocatos habuerunt. His aūt Græci, ut & Planis Paſſerum, ſic & Latis Anthiarum generale nomen indiderunt. Alij Candidos piſces, alij Pompilos, alij Auratas uocauerunt: nonnulli quoq; Græcorum εὐώπους & αὐλωπούς, quòd magnos aut concauos oculos habeant: eosq; piſces ſtrepitu gaudere, atq; eo allectos nonnunquā decipi ſcribit Oppianus: quorum etiam quatuor ſpecies aſsignat his uerſibus: *Lati & plani quid differant.*

Quattuor Anthieon ſpecies uerſant in undis: Sunt flauæ, & niueæ, ſunt atro ſanguine fuſcę:
Euops atq; Aulops alios hos nomine dicunt. Omnes autem ſunt pulchri coloris, & auro atque argento uariè micantes.

¶ Hæc Bellonius, qui piſces Anthias inſinuat ſic dictos à pulchro floridoq; colore, ex etymologia nominis Græci, ſed cur piſces latos in genere Anthias rectè nominari putauerit, neq; rationem aliquam uideo, nec ipſe ullo authore ſuam tuetur ſententiam. Apparet autem eum in hanc ſententiam inde ueniſſe, quòd Plinius ex Ariſtotele ſic tranſtuliſſe uideatur, ſiue is ipſius, ſiue librariorum error eſt. Certiſsima eſt (inquit) ſecuritas uidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt, ubi maleficæ beſtiæ. qua de cauſa urinantes, ſacros appellant eos. Ipſe quidem alibi planos piſces nominat communi uocabulo rhombos & paſſeres: & cartilagineos, raias, paſtinacas, &c. Mox autem ſubnectit Bellonius figuras ac deſcriptiones, piſcis diui Petri, & Fietolæ, ut Itali hodie nominant: & Lampugæ, ut Maſsilienſes, cui cognatam facit Lopidam, Stellam & Lecziam Romanorum. Nos de ſingulis iſtis alibi.

COROLLARIVM.

De Anthia & ſacris piſcibus Athenæus ſic ſcribit: Anthias uel Callichthys piſcis eſt, omnium optimus per hyemem, authoribus Epicharmo & Ananio. Meminit eius Dorion quoque in libro de piſcibus. Vocant eum aliqui Callichthyn, item Callionymum & Ellopem. Epicharmus in Muſis Ellopem commemorat, Callichthyn uerò & Callionymum, tanquam eundem, tacet. Dorion tamen anthiam & callichthyn differre ait, item callionymum & ellopem. Sed quinam eſt ſacer appellatus piſcis? Telchiniacæ hiſtoriæ author ſacros ait piſces eſſe delphinos & pompilos. Theocritus uerò Syracuſanus in Berenice (idyllio) leûcum appellatum piſcem, ſacrum nominat, A *Sacri piſces.*

his uersibus: Σφάζων ἀκρόνυχος ταύτῃ θεῷ ἱερὸν ἰχθῦν, ὃν λεῦκον (al'. γλαῦκον) καλέουσιν, ὁ γάρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Dionysius etiam cognomento Iambus in libro de dialectis sic scribit, Audiuimus piscatorē Eretricum (Eretria urbs est Eubœæ) & alios quosdam piscatores, sacrum piscem Pompilum nominare. Et, ut Homerus ait, in prominente litore aliquis sedens extrahit ἱερὸν ἰχθῦν, id est sacrum piscem: pompilum scilicet, nisi & alius forte sic appelletur. Callimachus auratam sacri piscis titulo dignari uidetur, cum scribit, χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν. Alij sacrum piscem interpretantur τὸν ἄνετον, (deo alicui dicatum, uel liberum,) ut & bouem sacrum. alij magnum, ut in illo ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. nonnulli τὸν ἱέμενον (ἱέμενον, ut & Eustathius) πρὸς τὸν ῥοῦν, id est, aquæ fluentis auidum, uel secundum aquam natantē. Clitarchus nautas inquit pompilum uocare piscem sacrum, eò quòd è pelago naues ad portum usque deducere (προπέμπειν) soleat, indeque pompilum nuncupari, χρυσόφρυν ὄντα, (id est cum non alius sit quàm aurata piscis: uel, adiectiuè, aureis superciliis decorus.) De eodem Eratosthenes, ἢ δρομίαν χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Hactenus Athenæus. coniicio autē dromiam ab Eratosthene cognominatum pompilum, à cursu quo comitatur nauigia. Thestorem Troianum Enopis filium hasta transfixum Patroclus apud Homerum Iliad. π. ita è curru extrahit, ὡς ὅτε τις φὼς πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ. ὣς ἕλκ' ἐκ δίφροιο κεχηνότα δουρὶ φαεινῷ. Ἤνοπα interpretantur sonorum, uel splendidum: Scholiastes uerò innominatus, primam per οι. diphthongum legit, & exponit διαυγῆ. Sacrum autem piscem (inquit Eustathius) ut & alijs quibusdam & Aristoteli placet, Anthiam appellat. is enim ubi degit, mare belluis carere indicat, quare sacer à spongiatoribus nominatur. Alij pompilum intelligunt, ut Timachidas, πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, id est Pompili sacri pisces, tanquam seruatores nauigantium. Alij magnum & inusitatum, & dijs marinis sacrum accipiunt. Alij simpliciter τὸν ἱέμενον κατὰ ῥοῦν. Alij διερὸν scribere malunt, id est humidum, uel in humore uiuentem. Eadem ex Eustathio. Ellopē sacrum piscem à poëta uocari existimant. alij non hunc, sed Anthiam: quòd locus quem is incolit & belluarum expers, & urinatoribus tutus sit: cuius fiducia pisces confirmati, ibidem pariūt. Naturæ causam penitus retrusam & abditam, meum non est explicare, Aelianus. Causam difficile colligere est: seu horrent anthiam belluæ, qualiter elephantes suem, gallum leones: seu loca non infesta prudens & memoria præditum animalculum agnita notat, aditque tantum, Plutarchus. Comprimis uerò (inquit idem) mirandus anthias est, quem sacrum piscem Homerus uocat. tametsi magnum quidam sacrum intelligunt, quomodo os sacrum magnum: & comitialem morbum magnum scilicet, sacrum uocant. quidam uerò communi ratione, quod in tutela numinis sit, ad hæc omnibus expetatur, (sic Grynæus uertit. Græcè est, ἔνιοι δὲ κοινῶς τὸν ἄφετον καὶ ἱέμενον. Eustathius τὸν ἱέμενον κατὰ ῥοῦν habet.) Eratosthenes auratam uidetur sacrum piscem dicere, hoc uersu, Εὐδρομίαν (ἢ δρομίαν, ut supra ex Athenæo) χρύσειον ἐπ' ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν. Multi ellopem. ἱερὸν ἰχθῦν interpretantur aliqui διερὸν, τὸν ἀεὶ ἐν ὕδατι βρεχόμενον, à uerbo διαίνω τὸ βρέχω. alij ταχὺν καὶ διωκτικὸν, παρὰ τὸ δίω τὸ διώκω. alij magnum: uel τὸν ἄνετον, ὡς ἱερὸν βοῦν ἀπὸ τοῦ ἵεσθαι, Etymologus. An sacrum piscem dicemus uocatum, à quo belluæ refugiunt: nam & serpens sacer est, à quo fugiunt cæteri: & auis sacra in falconum genere, à qua reliquæ omnes sibi timent ac fugiunt. quare & piscatores ut belluis intactum esse hunc piscem obseruarunt, abstinere etiam ipsi, & pro sacro habere uoluerunt.

Prouerbium. ἱερὸς ἰχθῦς, id est Sacer piscis dicebat, cui nemo nocebat, sed sui iuris erat. Suidas indicat esse apud Homerum. quicquid enim ingens ac præclarum haberi uolebant ueteres, ἱερὸν appellabant. Per iocum dici poterit in hominem prægrandem & in precio habitum, quum sit stupidus & infans, Erasmus Rot. in prouerbijs. Sed Suidas non tanquam prouerbium recitat. uerba eius hæc sunt: ἱερὸν ἰχθῦν Ὅμηρος τὸν ἄνετον καὶ αὐτεξούσιον λέγει, ἢ τὸν καλλίχθυν ἢ τὸν πομπίλον ὥς τινες. Scribit sexto Bibliotheces Diodorus, in Arethusa fonte sacros haberi pisces, ut qui sint hominibus intacti. Callimachus in Epigrammatis hyccam sacrum uocat piscem, θεὸς δέ οἱ ἱερὸς ὕκκης, Celius Rhod. ex

Hycca. Athenæo. Eustathius hoc etiam annotat, primam in ἱέρεια corripi: in ἱερὸν ἰχθῦν, produci.

¶ Oppianus ἀνθιέων in genitiuo plurali pro ἀνθιῶν protulit, sic postulante uersu, & alibi ἀνθιεῖ in dandi casu singulari, à recto ἀνθιεύς. Eorum (inquit) quatuor genera, præcipuè in profundis saxis degunt. non semper tamen. nam cum sint uoracissimi, quocunque gula uocat, passim oberrant. Idē anthiarum quatuor genera magna esse dixit, μεγακήτεα φῦλα. Apud Varinū Ἄνθεια proparoxyt. fœmininum in nominatiuo scribitur, quod non probo. Hicesius sacrum piscem esse putat, alio nomine λύκον dictum, Rondeletius coniicit λεῦκον esse legendū, &c. cui non contradixerim. nam Athenæus etiam licet ex Hicesio scribat sacrum piscem ab alijs lycon, ab alijs callionymon uocari, postea tamen ex Berenice Theocriti (quam puto non extare) uersus quosdam recitans hæc uerba commemorat, ἱερὸν ἰχθῦν ὃν λεῦκον καλέουσιν: ὁ γάρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. & similiter Eustathius repetit. Itaque λεῦκος (quanquam alia lectio habeat γλαῦκον) properispomenon, piscis nomen fuerit, non λευκὸς oxytonum: ut & γλαῦκος piscis est, γλαυκὸς uerò color. Huc facit ut Rondeletius itidem obseruauit, quòd anthiæ genus secundum ἀργυρνὸν pro λεῦκον Oppianus dixit. Eidem neganti piscē

Lycos. ullum apud Græcos λύκον fuisse dictum, obijci potest quòd Crates Comicus apud Athenæum libro 3. post testudinem & cancros in mentione salsamenti elephantini τανυπήδους λύκους nominat.

Piscem uilem & glutinosum, quem Falcem Veneti nominant, alij in Italia pesce colla, ad Tenedum audiui uulgò Græcè falsò Anthiam nominari, Bellonius.

¶ In

¶ In mari rubro Persæus piscis pari magnitudine est cum Anthia maximo, Aelianus. An= B
thias piscis est magnus, & lapidem in capite habet, Kiranides. Rondeletius Aristotelem ait pu=
gnare Oppiano, quoniam hic anthiæ tribuat edentulum & inerme os; ille uerò dentes serratos
callichthyi, qui idem sit cum anthia. Sed quamuis aliqui eundem fecerint, Dorion tamen distin=
guit: & Aristoteles quoque, diuersis in locis & nominibus diuersis eos nominans. Oppianus etiam
diuersum facit, & ipsum tamen cetaceum callichthyn, & similiter capi ait. Preterea tribuit An
thiæ Rondeletius spinam asperam & acutam, spinæ nomine non dorsum aut spinosam eius pin=
nam accipiens, sed aculeum quendam, sicuti pingit: quod haud scio an possit aliquo ueterum testi
monio comprobari. Plinius & Ouidius spinæ dorsi tantum meminerunt, quam ille etiam serratã
facit. Oppianus Halieut. 3. dorsum eius acutum nominat, πολλάκι δ᾽ ὀξύπρωρον ὑπὲρ ῥάχιν ἔτμαγε λά=
ψας ὁρμιὴν, de captiuo loquens, qui hamo tenetur. quem alij gregales ut iuuent πολλάκι καὶ θώ=
μιγγα λιλαιόμενοι γενύεσσι ῥῆξαι ἀμηχανέουσιν, ἐπεὶ στόμα τοῖσιν ἄοπλον, hoc est, Sępe rostro lineam rumpe=
re nituntur, sed frustra, utpote inermi.

Inter equum & piscem anthiam (imò anthum auem) inimicitia intercedit, Philes. ¶ Quo in D
loco Anthias sit, nullam ibi belluam esse confessum est. quod casu sic euenire dixerim: quomodo
& ubi sit limax, neque sus est, neque perdix. omnes enim limaces ab his eduntur, Aristoteles.

Anthiæ cum sunt capti, miserabile præbent spectaculum: mortem suam lugere & quodammo
do supplicare uidentur. Ac nimirum quemadmodum homines qui in latrones immisericordes, E
& cædis auidos incurrerunt, aufugere conantur: sic sanè ij retibus insultantes, insidias transilire
conantur. Qui hoc genus mortis euadunt, in terram antea eis inimicam exiliunt: atque ibidem mor
tem obire malunt, quàm gladio perire, Aelianus. ¶ In patria mea (inquit Oppianus) supra litus
Sarpedonis, quicunque Hermupolin & Eleûsan habitant, anthias hoc modo capiunt. Piscator pro
pe terram obseruat petras cauernosas, quas incolere solent anthiæ: & magnum orbibus ligneis in=
ter se collisis strepitum excitat. eo gaudent anthiæ. itaque emergenti alicui, percas aut coracinos in
aquam proijcit. epulatur ille raptim. Piscator quotidie illuc redit, & tanquam inuitatis conuiuis,
qui semper plures apparent, cibum præbet. Manent illi eodem in loco, & nauim ueluti nutricem
expectant: quam cum appellere senserint, mox omnes obuiam læti & ludentes adnant. Demum
ita mansuescunt, ut contrectantis etiam manum, & porrigentis cibum non refugiant: & quocunque
manum egerit, ceu signo dato, illuc statim, tanquam pueri in gymnasio morigeri magistro, se reci=
piant, cõtinentem uersus, ante nauim, retro. Sic cicuratis illis, tandem hamum inijcit mari. primũ
manu significat omnibus recedendum, & simul lapidem proijcit, quem illi escam esse rati sequun
tur. Vni alicui relicto hamum (esca obtectum) supra mare porrigit: quò miser ille uorato, mox am
babus piscatoris manibus rapitur, ut reliquam turbam lateat. nam si cæteri captum aut uiderent,
aut strepitum extrahendi audirent, nullis amplius escis reuocari possent, sed fraudem atque insidias
fugerent exosi. quamobrem piscator ualidus & agilis sit oportet, aut etiam à socio adiuuetur. Alij
non escis aut ulla simulatione, sed suis freti uiribus anthias adoriuntur. Hamum ex ære aut ferro
faciũt, dupliciter alligatum ualido funi. hamo lupum piscem inserunt uiuum: aut in os mortui in=
dunt plumbum, quod delphinum uocant: cuius pondere caput ita inclinat & reclinat ac si uiue=
ret. Et remigantibus cæteris unus à puppi, cum iam apparent anthiæ, hamum in mare leniter cir=
cumactum inijcit. Sequuntur illi certatim nauem, & escam ceu fugientem. piscator uerò obser=
uans, anthiæ quem præstantiorem uiderit, eam admouet. qui captus, uix magno labore & cõten=
tissimo nisu retinetur, remigantibus interim cæteris. Neque socio capto desunt gregales reliqui pi=
sces: & dum iuuare cupiunt, dorsis ad eum coniunctis, & temere conglobati, impediunt magis. a=
liquando & funiculum rostro, sed frustra, præmordere conantur. dentibus enim carent. itaque tan=
dem ægre defessum labore, ac uulnere, & remigio nauis superatũ, extrahit piscator. qui si uel pau
lulum ei concederet, non amplius attracturus foret. adeò ingens eorum uis est. Nec rarò acutam
supra spinam resecta linea, euasit anthias, Hæc Oppianus. Anthiæ aliquem de grege suo captũ
hamo sequentes, hamum (lineam) secare conantur. quod cum præ dentium infirmitate perficere
non possint, pondere suo illum adeò grauant, ut à faucibus ita compressi hamus euellatur, (aut li=
nea rumpatur) κοπτόντος τὸ ἀγκίστρου, Io. Tzetzes 3.126. ¶ Nec de anthia pisce sileri cõuenit (inquit
Plinius) quæ plerosque aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopuli maris, ante
promontorium sitas: ibi frequens hic piscis, & celeriter capitur, uno genere, paruo nauigio, & con
colori ueste, eademque †hora per aliquot dies cõtinuos piscator enauigat certo spacio, escamque pro= † al. ora.
ijcit. Quicquid ex eo mittitur, suspecta fraus prædæ est: cauensque quod timuit, cum id sæpe factũ
est, unus aliquando consuetudine inuitatus Anthias, escam appetit. Notatur hic intentione dili=
genti, ut autor spei, conciliatorque capturæ. Neque enim est difficile cum per aliquot dies solus acce=
dere audeat. tandem & aliquos inuenit, paulatimque comitatior, postremo greges adducit innume
ros, iam uetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille
paulum ultra digitos in esca iaculatus hamum singulos inuolat uerius quàm capit, ab umbra na=
uis breui conatu rapiens, ita ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpi
tatio ulla aut sonus cæteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit pisca=
tor fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem socium duci insidiatum pulchrè noto cœpis=

se malefica uoluntate: agnitum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumq́; addidit Mutianus, æstimata lite decem libris. ¶ λάβρακα δ' ἐπ' ἀνθίᾳ ὁπλίζοιο, Oppianus lib. 3. ad anthiam capiendum escam è lupo parari præcipiens.

F Hicesius dixit phagrum, chromin, anthiam, orphum, synodontem, synagridem, acarnanē, genere (quod ad nutritionem nimirum) similes haberi: utpote dulces, modicè astringentes, multum alere, & ut par est difficulter excerni. plus alunt ex eis, qui carnosi sunt, magisq́; terrestres, & minus adiposi. Idem anthiam scribit esse χονδρώδη, pro quo Rondeletius ἐρυθροειδῆ uel ἐρυθρὸν legendum putat, à colore rubro. ego χονδρώδη potius legerim, non quòd sit cartilaginei generis piscis, quos Græci σελάχη & σελάχια uocant, & χονδρακανθα: sed quòd carnem fortè solidiusculam habeat. nam solida quædam cartilaginea dicimus, ut Plinius etiam pastinacæ radicem. Idem cartilaginosum galbanum dixit: & cucumerem cartilaginei generis esse: & cartilagine placere mora, ut callo pyra & mala. Vnde ex ijs quæ in cibum ueniunt, non ea modo quæ solidiora callosaq́; sunt, cartilaginea dici putârim, sed quæ etiam inter mandendum instar cartilaginis crepant, ut rapa, raphani, cucumeres, &c. Germanus diceret, **Das keck ist vnd knellet/oder krost**, unde & duracina cerasa quædam **knellkriese** uocant nostri. Galbanum uerò alia ratione, & similitudine quadam aspectus formæq́; cartilaginosum dicitur. In Hicesij igitur uerbis aut χονδρώδη legemus, aut κητώδη, est enim cetaceus piscis. nam quòd pagro eiusdem generis anthiam esse idem author dixit, non tam ad naturam & colorem piscis, quàm alimenti rationem spectare dixerim. Sunt enim hęc eius uerba in libro περὶ ὕλης siue de alimentis. Vox quidem χονδρώδης, accedit ad ἀχυρώδης, quod est acerosus, squalidus, siccus. Acum & chalcidem pisces esse ἀχυρώδεις & ἀχύλους, authores sunt. ¶ Pisces preciosos, ut anthiam, lupum, aliqui anthropophagos nominabant, propter magnitudinem sumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur. alij deos, διὰ τὸ πολύτιμον, Eustathius.

χονδρώδης. Cartilagineus.

G Anthiæ fel cum melle inunctum exanthemata curat, & floridum uultum facit. Adeps uerò eius cum cerato carbunculos, steatomata, apostemata, ubera (fortè tubera aut tubercula) scrophulas & dothiênas sanat. Lapides capitis ad collum ligati cephalalgiam sanant, & omnes capitis ac colli passiones, Kiranides.

H.a. Anthias his tergo, quæ non uidet, utitur armis, &c. Ouidius. Itaq; emendandus est Plinij locus: Pytheas, inquit, id tradit idem (lego, Anthiam tradit idem, nempe Ouidius) infixam (infixū) hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaq́; lineam præsecare. ¶ Vide etiam in Callichthye quædam de Anthia, infra in C. elemento.

DE ANTHIAE SECVNDA SPECIE, COROLLARIVM.

In Capellani piscis uulgò dicti figura, quam ex Rondeletij codice dedimus, aculeus quidam à branchijs mox infra pinnam utrinq; deorsum obliquè tendit, cuius in descriptione non meminisse Rondeletium miror. Nos plura de eo & Germanicis eius uocabulis annotauimus suprà in Capite de Germanicis & Anglicis quibusdam asellorū nominibus. Puto enim eundem esse quē Germani **Bolck** uel **Kableau** uel **Capellengau** uocitant. is ad mediterraneos Germanos capite mutilus mittitur salsus, aut simpliciter exiccatus. Rondeletius tamen suum Capellanum neque sale cōdiri, neq; exiccatum seruari posse scribit, cœli calidioris fortè aut alia nobis ignota ratione. Piscem enim eundem esse non dubito.

DE TERTIA SPECIE ANTHIAE RONDELETII, COROLLARIVM.

Huius icon lineam satis magnam à capite ad caudam ostendit, cuius in descriptione non meminisse Rondeletium miror, similem ferè in adonide uel exocœto pingit.

DE QVARTA SPECIE ANTHIAE, SIVE AVLOpo, ex alio loco Rondeletij, Corollarium.

De nonnullis aliter atq; aliter diuersi authores scripserunt, ut Aulopum quartam anthiæ speciem facit Oppianus: aulopiam & anthiam eundem esse scribit Aristoteles, in species anthiam nō diuidens. Aelianus uerò Aulopium alium uidetur descripsisse: Qui circum insulas (inquit) Tyrrhenicas nuncupatas in maritimis rebus uersantur, cetaceū quempiam piscem Aulopiam appellant, cuius uim & naturam explicare non alienum est: magnitudine maximum. Aulopiam maximi Thynni superant: at robore Aulopias cum illis collatus, primas fert. Quamuis enim Thynnorum natio fortissima est, aduersarij tamē Aulopiæ promptè repugnantis, ne primum quidem impetum sustinet: sed sanguine ei (per metum) refrigerato cedit: unde resolutus mox uincitur. Aulopias uerò cùm omni conatu ei resistit, perdiu pugnam tolerat, ac nimirū contra piscatores quoque decertat, & sæpissime uictoriam reportat, sese premens, (ἑαυτὸν πιέσας, al'. σείσας,) & capite in profundum nutans. sua enim natura, ore ac ceruice (elata, uelutiq́; pariter superbiente) est robustus. Cum est captus, eximia forma spectatur: oculis est patulis, rotūdis, magnis, cuiusmodi Homerus bubulos canit. Maxillæ non solum robustæ, sed etiam pulchræ sunt. Dorso est cæruleo, coloris saturati,

ſaturati, & uentre candido. à capite ad caudam pertinens aurea quædam linea in orbem deſinit.

Ex his colligunt nonnulli, aulopion eſſe quem lingua uernacula uocamus boniton, quem amiam eſſe demonſtrauimus. At notæ aliquot inſignes reclamant. neq; enim cetaceus eſt piſcis ſicuti aulopios, neq; lineam auream à capite ad caudam ductam habet, neq; oculis eſt magnis patuliſq;. Hæc duntaxat nota utriq; communis eſt, quòd dorſo ſint cæruleo, uentre candido.

DE EODEM AVLOPIO COROLLARIVM.

Mihi Oppiani, Ariſtotelis, & Aeliani Aulopius, piſcis unus uidentur: qui & anthias, uel ſpecies anthiæ dicatur. Ab eo autem diuerſum puto quem Rondeletius pro quarta Anthiæ ſpecie pinxit. nam ſi idem eſſet, non putaſſet Rondeletius diuerſum ab Aeliano eſſe deſcriptum. Cæterum Εὐωπὸς dictus uidetur, non à uiſus acie ut Rondeletius conijcit, ſed quòd pulchris appareat oculis propter ſuperciliorum ſpeciem, ut Oppianus exponit: uel etiam magnis, ut Aelianus: Oculis (inquit) eſt patulis, rotundis, magnis, cuiuſmodi Homerus bubulos eſſe canit. Vnde & Iunoni βοῶπις epitheton, pro εὐῶπις, εὐόφθαλμος. Εὖ quidem in compoſitione uidetur & magnitudinem & pulchritudinem poſſe ſignificare. Εὐὼψ, ὁ καλὸς τὰς ὦπας, ὅ ἐστι τοὺς ὀφθαλμοὺς: ἢ ὁ καλὸς φαινόμενος τοῖς τῶν ὁρώντων ὀφθαλμοῖς, Euſtathius. Βοῶπις, ἡ μεγαλόφθαλμος, ἢ ἡ πραέως βλέπουσα, Idem. Apud eundem lego galeam αὐλῶπιν cognominatam τὴν ἐκ μέσου ἀνατείνουσαν εἰς αὐλοῦ σχῆμα: ἢ ἧς ὁ αὐλίσκος, εἰς ὃν ὁ λόφος ἐνίεται, εἰς ὀξὺ λήγει. hoc eſt, quæ in ſummo quendam ceu canaliculum habeat (ſiue ſimpliciter, ſiue qui in acutum exeat,) phálon alio nomine uocant, cui criſta inſerebatur. Alias etiam interpretationes in Lexico Phauorini leges. ¶ Αὐλωποὺς hos piſces Oppianus propter carmen dixiſſe uidetur. Ariſtoteli & Aeliano αὐλωπίας uocatur: & Athenæo lib. 6. αὐλωπίαι nominantur inter alios piſces. Archeſtratus apud eundem ταυλωπίαν uocat, his uerbis: Καὶ νεαροῦ μεγάλου ταυλωπία ἐν θέρει ὠνοῦ Κρανίον. ego malim ſic legere, Καὶ νεαροῦ μεγάλου τ' αὐλωπίου: quamuis & αὐλωπία Doricè dici poſſet in genitiuo, ſed Archeſtratus non ſcripſit Doricè. Αὐλωπίας, κοιλόφθαλμος, Varinus. Numenij carmen quod citat Athenæus, Ἀκονίας, κιγκάλους τε, καὶ ἀλλοπίην (fortè αὐλωπίην, ut ω. ſit uerſum in ο. per ſyſtolen) τράχουρον, planè corruptum apparet uel ex proſodiæ, & metri ratione, quod hexametrum eſſe debebat. Conſtaret ſi legeres, Αἰολίας κίχλας τε, καὶ ἔλλοπας, ἠδὲ τράχουρον. A Neapolitanis de piſcatore probo uiro accepi piſcem quendam uocari Aulopenam: ſed cum hunc nõ uiderim, neq; ille mihi quantislibet propoſitis præmijs uno toto menſe piſcem capere potuerit, certi nihil tibi repræſentare poſſum. hoc tantum adſcripſi, ut qui Neapoli uerſantur docti, aduertant num rectè Aulopenam uulgò nominent, Gillius. A

Aulopios (inquit Aelianus) quàm inſidioſis captionibus comprehendatur, mihi ſicut auditione accepi, exponendum eſt. Homines ad piſcatum prudentes, loca ubi domeſticas ſedes & commorationes arbitrantur Aulopias tenere, ex ſpeculatione præcipiunt & præſumunt. deinde poſtquam permagnum piſcium Coracinorum numerum retibus ceperunt, & nauem ſuam firmauerunt, ſtrepitum quendam more ueſparum faciunt, & Coracinos ad illiciendos eos prætendunt. Vbi uerò ij ſtrepitum exaudierunt, & eſculentam illecebram animaduerterunt, alij aliunde eò ire pergunt, & gregatim circum nauim piſcatoriam errant: atq; eatenus & plauſu & cibo ad piſcatores manſueſcunt, ſiue meo iudicio eſcæ cupiditate capti: ſiue, quemadmodum piſcatores inquiũt, ſuo permulto robore nitentes, ut non ab hominum contactu refugiant. Nonnulli ex eis cicures ſunt, quos ſanè piſcatores ut beneficos ab alijs internoſcunt, fœdereq; cum ijs deuinciuntur, pacemq; ſeruant. Eos tanquam duces ſectantur alij feri Aulopiæ, quos ut piſcatores & capiunt & occidunt, ita à manſuetiorum (quos columbis allectatricibus contulerim) captura ſe abſtinent, quaſi fœdus quoddam cum ijs ſancitum habentes. Nec uerò piſcator bene peritus, quantalibet inopia prematur, manſuetum Aulopiam prudens & ſciens comprehendit. quinimò ſi eum ipſum imprudens ceperit, non mediocri dolore afficitur. Capitur autem hamo transfixus, aut mortifero uulnere ictus. ſed & alijs modis hi piſces capiuntur, Hæc Aelianus. Vide etiam ſuprà in Anthia ſimpliciter E. B

Καὶ νεαροῦ μεγάλου ταυλωπία (uel potiùs, μεγάλου τ' αὐλωπίου) ἐν θέρει ὠνοῦ Κρανίον, ὅταν (fortè Κρανίον ὅταν, uel Κρανίον αὖ) Φαέθων πυμάτην ἁψῖδα διφρεύῃ. Καὶ τράπεζαν θερμὸν ταχέως, καὶ τρίμμα μετ' αὐτοῦ. Ὀπτὰ δ' ἀμφ' ὀβελίσκοισιν ἑλὼν ὑπογάστριον αὐτοῦ. C

ANTHRACIDES uel Anthraces, Ἀνθρακίδες, Ἄνθρακες, piſciculi ſuper prunis aſſari ſoliti. Ἀνθρακίδων ἅλμην πιών, Ariſtophanes alicubi. Ἐπανθρακίδες, (apud Varinum prima etiam per alpha ſcribitur, non probo) parui piſces aſsi. omnia quidem quæ ſuper prunis aſſantur, ἀνθρακίδας uocabant, Scholiaſtes in Acharnenſes Ariſtophanis & Suidas. Ἀπανθρακίζομεν, Ariſtophanes in Auibus: ἀντὶ τοῦ ἄνθρακας ἐσθίομεν. ἔστι δὲ εἶδος ἰχθύος λεπτόν, ὃ προοπτῶντες (ὅπερ ὀπτῶντες, Suidas) ἐσθίουσιν, Scholiaſtes. ἢ ὀπτὰς ἐσθίομεν, ἢ ἄνθρακας ζωπυροῦμεν, Suidas.

DE APRO, RONDELETIVS.

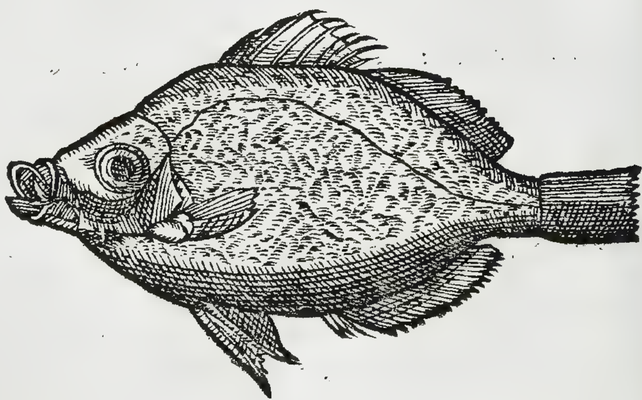

A Κάπρος, piſcis nomen eſt apud Ariſtotelem & Athenæum, à Gaza aper dicitur: nam Latinè κάπρος aprũ ſignificat, non caprum ut † quidam aliquando uerterunt. An uerò piſcis quẽ hîc exhibeo, aper ſit, pro certo nondum habeo: ſed cùm rarus admodùm piſcis iſte ſit, & notas inſignes habeat, ſtudioſos celare nolui, ſed propoſita pictura inuitare ad rem diligentius expendendam, ut tandem quis ſit piſcis iſte, conſtare poſsit.

† Plinius.

B Eſt autem ſquamoſus: nihilominus tamen præduro, ac ueluti aſpera & uilloſa cute tecto corpore, ferè rotundo compreſſo, rubeſcente: oculis magnis, roſtro oblongo, & obtuſo ſuis modo, ſine dentibus. mox à capite ſecundum dorſi longitudinem, aculeos habet præacutos, duros, longos, rectos, ſetas eſſe diceres, inæquales. nam primi breuiſsimi ſunt, medij longiſsimi, poſtremi medijs minores & primis maiores. Pinnas duas ad branchias, in uentre duas alias, multis firmisq; aculeis & à ſeſe diſiunctis conſtantes. A podice tres aculeos, breues & acutos. Cauda in unicam pinnã deſinit. Athenæus inter τραχύδερμα numerat ex Ariſtotele, quæ nota aptiſsimè quadrat. eſt enim duris aſperisq; ſquamis operto corpore. Dicat aliquis Ariſtotelem κάπρον fluuiatilem facere, & in Acheloo amne uocalem: cum hic noſter marinus planè ſit. Id equidem fateor, ſed Athenæus hunc Ariſtotelis locum mihi ſuſpectum reddit, qui ex Ariſtotele adfert σκάφρον φθέγγεσθαι καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, ut fortaſſe σκάφρον legere oporteat apud Ariſtotelem pro piſce alio: uel corruptus ſit locus Athenæi, & κάπρον pro σκάφρον reponendum ſit. Nemo autem exiſtimet κάπρον & καπρίσκον idem eſſe: certiſsimis enim notis à ſe diſcrepant. καπρίσκος dentes & acutiſsimos & ualidiſsimos habet, ut ex Oppiano docuimus, κάπρος ijs caret. Præterea καπρίσκος ab Athenæo dicitur durus, uirus olens: κάπρος uerò, ex Archeſtrati peritiſsimi artis opſonatricis ſententia ſummopere laudatur.

Capros fl. Ariſtotelis. Lib. 4. de hiſt. animal. cap. 9.
Lib. 8.
Capriſcos quid differat à Capro.
Libro 7.

DE ALIO APRO, BELLONIVS.

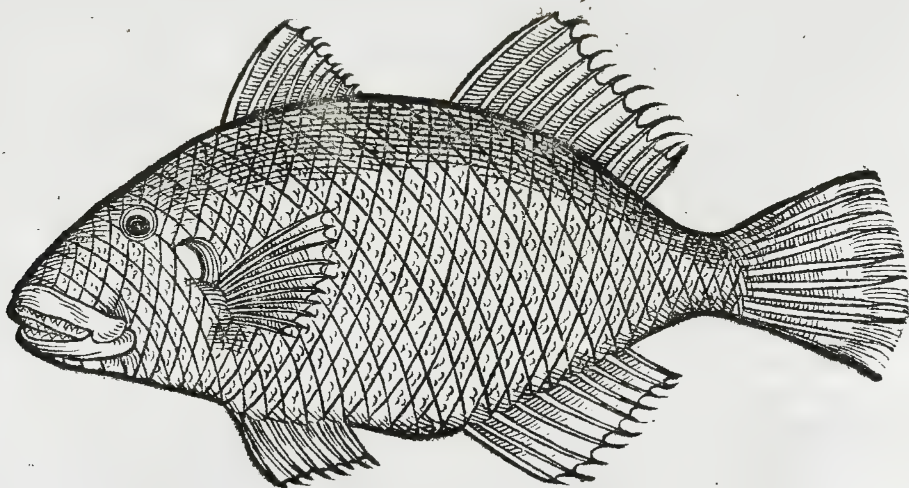

A Capros Ariſtoteli, Plinio Caper, alijs Aper, piſcis eſt quem amnis Achelous gignit, qui nonnunquam grunnire creditur.

B Eum primùm apud Epidaurũ, quã nunc Ragouſam uecchiam uocant, conſpexi, Cyprini magnitudine. Hic aliorum piſcium more branchias non habet detectas, quanquam quaternas intus conditas ferat, ut Exocœtus & Muræna. Os paruum oſtendit, in quo dentes albi, humanis æmuli, in gyrum ſiti ſunt. Duas fert in tergo pinnas, quarum prior, fortibus aculeis obfirmatur; quibus audacter, ſi quos piſces oderit, aggreditur: pelle integitur dura atq; aſpera, qua ligna expoliri poſſunt. Squamis caret. Altera pinna tergoris uicenis neruis conſtat: Corpus habet circinatum & planum. Lineas fert cancellatas in cute. Vnam utrinq; gerit in lateribus pinnam. Oculos ſurſum in capite ſitos: Pinnam in cauda rotundam. In ſumma, piſcis hic aliorum non ſeruat normam.

A Et quum Capriſcus, quem in † Trago piſce deſcripſi, affine nomen habeat cum Capro, cauendum eſt tamen ne nomenclatura Apri, Capri & Capriſci te decipiat. Illyrij piſcium affinitate decepti, piſcem iſtum Chiergner uocant: ſed uox ea Sargo debetur. Aper enim Sargi modo corpus tornatum habet. Erit forſan is, quem Athenæus porculum fluuiatilem uocat: quem etiam ex Ariſtotele uocalem eſſe tradit, Hæc Bellonius. Idem in Gallico libro de Delphinis, &c. eundem hunc

† Ego in Trago Bellonij nullam Capriſci mentionem inuenio.

hunc aprum, à Rondeletij apro diuersum describens, piscem ait esse rarum, in templis tantum aliquibus pendentem à se uisum, excrescere ad magnitudinem carpæ: iconem à se exhibitam ad uiuum effictam esse.

COROLLARIVM.

Rondeletij aper cum aliâs differt à Bellonij apro plurimum, tum quòd squamas habet, Bellonij uerò caret. Bellonij quidem aper, fluuiatilis uidetur: Rondeletij marinus est piscis, quem à figura rostri aculeorumq́ setas referentium sic appellandum censuit: cum ueterũ aper à uoce & grunnitu hoc nomen tulerit. Bellonius quidem suum fluuiatilem esse non asserit, sed insinuat, Athenęi porculum fluuiatilem esse conijciens. Rondeletij uerò marinum aprum, hyænæ, uel porci, uel caprisci (quo cum plurima habet communia) speciem esse coniecerim.

Qui caper uocatur in Acheloo amne grunnitum habet, Plinius. Pisces uocem non ædunt: si qui tamen ædere dicuntur, ut pisces Acheloi (Hermolaus in translatione Themistij addit, capri dicti) branchijs aut alia quapiam parte sonant, Aristot. lib. 2. de anima. Pisces non omnes muti sunt: sed lacerta, (lyra, Aristot.) chromis & aper grunniunt, Aelianus. ¶ Aper singulas branchias utrinq; habet, easq́ duplices, Aristot. Rondeletius branchiarum numeri non meminit, Bellonius quaternas suo apro tribuit, easq́ intus conditas, nõ detectas. Varinus κάπρον interpretatur phagrum piscem, sed is πάγρος potius quàm κάπρος alio nomine dici solet. Pisciũ quidam sunt σκληρόταδοι καὶ τραχύδερμοι, ὡς κάπρος, Athenæus Aristotelem citans. Huius piscis (inquit idem) Dorion quoq; & Epænetus meminerũt. Capros ex Argo apud Philemonem laudatur, Athenæus & Eustathius. Apriculum piscem scito primum esse Tarenti, Ennius ut citat Apuleius. credibile est autem piscem illum non alium esse quàm capron Græcorum.

Αὐτὰρ ἐν Ἀμβρακίαν ἐλθὼν ἐυδαίμονα χώραν,
Τὸν κάπρον ἄν γ' ἐσίδῃς ὠνοῦ, καὶ μὴ κατάλειπε
Κἂν ἰσόχρυσος ἔῃ, μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ' ἀθανάτων. τὸ γὰρ ἐστὶν νέκταρος ἄνθος.
Τούτου δὴ (δ' οὐ) θέμις ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν,
Οὐδ' ἐσιδεῖν ὄσσοισιν, ὅσοι μὴ πλεκτὸν ὕφασμα
Σχοίνου ἐλειοτρόφου κοίλου χείρεσσιν ἔχοντες
Εἰώθασι δονεῖν ψήφους ἄθωνι λογισμῶν,
Ἄρθρων μηλείων ὑπὲρ γλῶ δωρήματα βάλλων, (βάλλοντες, si uersus pateretur,) Archestratus apud Athenæum. Sensus est caprum ne uideri quidem posse nisi à ditissimis.

¶ Aper pelle est aspera & dura. hunc piscem uidi Venetijs in foro diui Marci conditum in opificis cuiusdã officina pendere. Cum Thraci cuipiã ostendissem, Capriscũ dixit à suis nuncupari solere: cumq́ huius pictam effigiem Siculis piscatoribus ostendissem, porcum esse affirmarũt, Gillius. Piscis quem antehac aliqui pro apro descripserunt, uulpes marina est, Bellonius. uidetur autem notare Gillium. sed quam ille uulpem facit, mustelus centrines est Rondeletij. ita quidem ut sentirent aliqui, tum cutis asperitate, tum nomine (Venetijs enim porcum appellant) induci potuerunt. Eadem occasione (nominis saltem) hyænam piscem, aliqui centrinam esse putauerunt, sed nimium leuis & friuola est ex solis nominibus coniectura. Sunt & ὕες pisces Epicharmo nominati, de quibus dubitat Athenæus an ijdem sint κάπροις. Atheneo non Synagrides tantùm, sed Syagrides etiam inter pisces sunt: est aũt syagros Græcis fera, quæ Latinis aper. ¶ Caprisco pisci in C. elemento locus erit. De diuersis etiam alijs porcini generis piscibus, in Porco dicetur. ¶ Aprum cetaceum nominauimus belluam quandam ex Cetis ab Olao Magno delineatis, infra inter Cete.

APOLECTVS, uide in Thunno.

DE APORRHAIDE, MVRICVM GENERIS, VT VIDETVR, RONDELETIVS.

APORRHAIDVM duobus in locis meminit Aristoteles. Gaza murices interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhærescunt more patellarum & Muricum, (aporrhaidũ in Græco,) ac cæterorum generis eiusdem; nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod uelut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars utraq; administrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, qua oris habitus, *(qua & os continetur.)* Modus hic idem Muricibus, (ἀπορρ́αΐσι) purpuris, atq; omnibus generis eiusdem. Ex his sunt qui dubitandi occasionem sumant, sint ne Aporrhaides in Muricum, an in Lepadum genere. In Lepadum quidem genere nec ab Aristotele, nec ab ullo alio diserte ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd Lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quamuis Lepadum more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum Lepadibus. Etenim Neritæ adhærent ut Lepades, ut ibidem dicitur, tamen à Lepadibus genere differunt. Quod si quẽ mouere debuit Aristotelis locus, in quo unà cum Lepadibus Aporrhaidum meminit: & is qui mox sequitur, ab ea sententia abducere debuisset, in quo cum Purpuris & turbinatis Aporrhaidas numerat: Modus hic idem aporrhaidibus, purpuris, atq; omnibus generis eiusdem.

Lib. 4. de hist. cap. 4.

Aporrhaides non esse ex lepadum genere.

Quare Aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo, ut ex superiore Aristotelis loco diligentius animaduerso perspicuum est. Etenim ut Lepades adhærent saxis: ita Neritæ, Aporrhaides, & omnes eiusdem generis adhærent saxis, sed alio adhæsionis modo. Nam Lepades parte altera detecta, & carnem ostendente affixæ sunt: Neritæ uerò & Aporrhaides acclinato tegmine, quod illis est operculum, ad saxa: quemadmodum uidemus Cochleas terrestres saxis, & truncis arborum, qua parte carnem ostendunt, ueluti adglutinatas. Ergo operculũ habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium esse turbinatis iam diximus. Quibus subdit Aristoteles operculum Neritarum, Aporrhaidũ, atque aliorum turbinatorum eundem præstare usum, quem in biualuibus conchis testam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, clusilibus & reseratilibus, à duabus testis tota interna caro tegitur, ita à turbinata testa, & addito foramini carnem ostendenti operculo, tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur Neritas & Aporrhaides in turbinatis haberi. Aporrhaidem rectè Muricem mihi uidetur Gaza cõuertisse, ob aculeos multos & lõgos, atque acutos, quibus Murices omnes armati sunt, qualis est hîc quem proponimus.

Aporrhaidem à Gaza rectè muricem uerti.

Dicam præterea quod suspicionibus & coniecturis tantùm inductus de Aporrhaide sentio. Nimirum esse eius Muricum, siue turbinatorũ generis, cuius mentionem facit Plinius libro 32. Muricum generis sunt quæ uocant Græci Colycia, alij Corythia, turbinata æquè, sed minora multò: efficaciora etiam, & oris habitum custodientia. Quod Muricum genus priusquam explicemus, de uarietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendũ censet ex Athenæo Colycia siue Corycia. Etenim Chamæ genus quoddam Græcis ait uocari κωρύκους in Macedonia, quas Athenis κρέας dicant. Cæterùm eas non muricibus, sed (ut dixi) Chamis præsertim tracheis adscribit, quod & Plinio placuisse in huius libri calce uideo. Facit hoc generum affinitas.

Plinij locus de colycijs uel corythijs. Cap. 7.

Hermolai uerba.

Corycia.

Hæc sunt Hermolai uerba, quæ uero consentanea mihi non uidentur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari potest. Nam si κωρύκων nomen Chamis competat, idem turbinatis longè diuersi generis competere minimè potest. Neque illud uerum, affinitate generum fieri, ut idem nomẽ utrisque conueniat, ob id Chamis etiam tribui in calce operis. neque enim ideo post Chameglycymeridas ponit Colycia siue Coryphia, quod Chamis id nominis tribui uelit, sed quia elementorũ ordine pisces recenset. Quam ob causam post Chametracheas, Chameleos, Chameglycymeridas, subiungit Colycia, & Coryphia, quia à litera C. incipiunt. Vtroque igitur Plinij loco Coryphæa legendum conijcio, intelligique id muricis siue turbinati genus, quod aporrhaidem uocat Aristoteles, nomen enim optimè quadrat, quoniam κορυφὴ ad omnia extrema & summa transfertur. inde κορυφαῖον, quod summum est & extremum. Vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, Coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quòd multò minora sint reliquis. Sed hæc pro suspicionibus habeantur.

Contra Hermolaum.

Coryphæa.

COROLLARIVM.

Apud Plinium in fine libri 32. pro corycia, aliàs legitur corophia: utrumuis legas, commatis, non puncti, nota subsequi debet, ut per appositionem mox legatur, concharum genera. ¶ Plinius de buccino quædam scribit, quæ Aristoteles de aporrhaide: Vide in Buccino C.

DE APVIS SEV APHYIS GENERATIM.

RONDELETIVS.

Minutorum historia non contemnenda.

MINIMI pisces suæ paruitatis causa minimè negligendi sunt, in paruis enim rebus sæpe multa magna admiratione digna spectantur. Quis enim echeneida pisciculum non miretur? Quis non phoxinum fluuiatilem pisciculum ouis semper grauidum? Omitto atherinas, cobiten, aphyarum genera, aliaque permulta, quorum nõnulla sine mare & fœmina ex aqua & limo: quædam ex semine nata, ad aliorum piscium alimenta, usus que nostros à natura condita sunt. Verùm in tenui labor, ut ait poeta. nam præterquàm quòd pisciculorum differentiæ & naturæ multiplices sunt (differunt enim uita, quoniam alij marini, alij palustres, alij fontani, alij fossiles: differunt & partibus & moribus) ipsæ etiam res tam minutæ, minutam diligentiam curiosamque, & attentionem postulant.

A

Δυσφυεῖς.

Libro 7.

Incipiam autem ab aphyis quæ minimæ sunt. Dictæ uerò sunt aphyæ ὡς ἂν ἀφυεῖς οὖσαι, τουτέστι δυσφυεῖς, teste Athenæo. Sic enim legere malo quàm διφυεῖς, ut in uulgaribus codicibus legitur. id est, nominatæ sunt aphyæ, quasi non natæ. Quemadmodum enim α Græcis priuandi particula est, ita & δυς sæpissime, id quod infinitorum nominum compositio ostendit. At si quis uulgatã lectionem secutus διφυεῖς dictas existimet, id est, bis natas, quod temporis spacio Aphyæ pereant & denuo nascantur, autore Aristotele, is simul cogitet non ἀφύας sed ἀναφύας potius appellandas fuisse

Lib. 6. de Hist. anim. cap. 15.

fuisse à renascendo. Nec sentit Aristoteles ex ijs quæ interierunt, alias renasci. Verum aliquando interire, & quodam tempore non reperiri: deinde ex eadem semper materia, scilicet ex terra arenosa uel limo alias nasci. Quare aphyas potiùs ὡς ἂν ἀφυεῖς, καὶ δυσφυεῖς, id est, ueluti non natas rectiùs dici censeo. *Ibidem.* Quæ enim propriè dicuntur aphyæ, ἀναυξεῖς sunt καὶ ἄγονοι authore Aristotele: id est, nec accrescunt, nec procreant, de quibus mox fusius. Plura aphyarum genera constituerunt ueteres, *Apiarum genera.* quarum nonnullæ ex semine nascuntur non diuersorum piscium ut nonnulli putāt: (semina enim non commiscentur, pisciumq́ue genera diuersa coire à nemine uisum est, inquit Aristoteles, squatina sola quæ ῥίνη dicitur: hoc facere creditur & βάτος, id est, raia: est enim piscis qui *Lib. 6. de Hist. anim. cap. 11.* ῥινόβατος appellatur,) sed ex semine eiusdem generis, ut gobionum, mænidum, mugilum. De his deinceps dicemus.

DE APVIS IN GENERE, BELLONIVS.

Piscibus quos litorales uocant, qui in scopulis ad litus uiuūt: cutemq́ue glabriorē habent, quàm ut squamosi esse credi posint: adnumerari debent Aphyæ, uel Aphydij, (*Aphydia potiùs, ex Athenæo,*) Aphritides uel Aphri, Cobitides, Atherinæ, Triglitides, Engraules, Coracidia, Boridia, Typhlenidia, & Membradæ, quas aliqui Phalericas Apuas uocant. Omnes è piscium saxatilium genere, & cæteris piscibus aptisima præda, ut Oppianus scribit. Apuæ omnes grandiori capite constant, oculos habent elatos & nigros.

COROLLARIVM.

Apud Athenæū ubi scribitur apuas dictas quasi ἀφυεῖς, ἢ δυσφυεῖς: ego quoq́ue δυσφυεῖς legerim, ut & Hermolaus & Rondeletius, non quòd δυς ut ipse putat, aliquando priuatiua sit particula ut ἀ in στερητικόν: sed quòd imminuat aliquando ut α. quoq́ue interdum: ut δυσφυεῖς intelligantur, αἱ κακοφυεῖς, ἢ ὀλιγοφυεῖς. nam ut bene, pro ualde accipitur: sic malè & malignè, pro parum: ut malè gratus, herba malignè crescens. Sed in illo malè etiam omnino priuatiuum esse potest. Sic mala punica quædam ἀπύρηνα dicuntur, non quòd pyrēnas non habeant, sed eos minimos, uel minùs duros. Sunto igitur δυσφυεῖς, qui malignè & nimis pusillo corpore nati sunt, uel qui malignè aut omnino non crescunt. Accedit & Eustathij authoritas, apud quem legimus, ἀφυὲς, ἀντὶ τοῦ μικροφυές, ὅθεν καὶ ἀφύη ὁ ἰχθὺς λέγεται ὡς μικροφυής, ὡς ἐν ἰχθύσιν. Νάπυ (sinapi) dicitur, quasi νάφυ, ὅτι ἐστέρηται φύσεως. (φύσις pro cremento.) ἀφυὲς γὰρ καὶ μικρὸν ὥσπερ καὶ ἡ ἀφύη, Athenæus. Plinius aphyen ἀπὸ τοῦ ὕειν dictam indicat, his uerbis: Aphyen Græci uocant, quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. Sed cum aliter aphros quoq́ue, aphritis & aphrye dicatur, aphyen pro aphrye dictam per syncopen à spuma non est absurdum.

APVARVM GENERA, EO QVO DEINceps describuntur ordine.

Apua uera. Cobites. Engraulis uel Encrasicholus, qui & lycostomus, uulgò Anchoia. Phalerica. Apua mugilum. Apua Mænidum & Mullorū. De piscibus sponte nascentibus. Hepseti. Atherina. Membras.

Belennus siue Blennus pisciculus carnis substantia apuam cobiten refert, & à Rondeletio inter Apuas describitur: ut Sardina etiam propter similitudinem qua apuam refert Phalericam, nos hanc in S. elemento, illum in B. describemus.

DE APVA VERA.

RONDELETIVS.

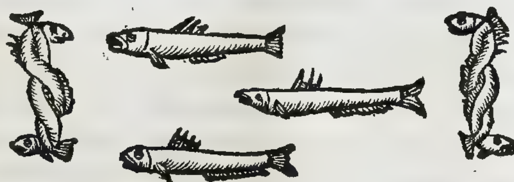

Ex aphyis ea uerè aphya dicitur, quæ ab Aristotele ἀφρὸς, ab Athenæo ἀφρίτης, à nōnullis ἀφρύη, à spuma maris, unde oritur, nominata est, uel à candore si Suidæ credamus, A qui etiam ἐγγραυλιν à multis dictā fuisse scribit, necnō Oppianus libro quarto ἁλιευτικῶν. Apuam Latini uocant, inquit Plinius, quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. *Lib. 31. cap. 8.* A Liguribus non nata appellatur.

B Pisciculus est admodum exiguus, uix unquam minimi digiti longitudinem æquans, sæpius candidus, aliquando rubescens, nigricantibus oculis.

C Neq́ue gignit, neq́ue gignitur, sed ex spuma & originem & nomen habet, ut dictum est. De huiusmodi aphya hæc Aristoteles: Nascitur aphya è spuma in umbrosis & tepidis locis, quando ex *Lib. 6. de Hist. anim. cap. 15.* serenitate terra calescit, ut circa Athenas apud Salaminem & iuxta Themistoclēum, & in Marathone. locis enim huiuscemodi spuma illa consistit. Interdum etiam quum aqua multa è cœlo effluxerit, nascitur in spuma excitata ab imbri. Vnde illi nomen ἀφρὸς à spuma. Fertur etiam nonnunquam per summa maris, & in spuma cōuoluitur, ut in stercore uermiculi. Eadem Athenæus: *Lib. 7.*

Aphyarum, inquit, plura sunt genera, quæ ἀφρῖτις dicitur, è semine non nascitur, ut scribit Aristoteles, sed ex superfluitante in mari spuma, imbribus multis collectis. Eadem etiam omnino Suidas. Aphyam Veneri sacram esse, author est Athenæus, quia ipsa quoq; ex spuma genita est, unde Ἀφροδίτης nomen inuenit. Apud eundem ab Apollodoro meretrices duæ Stagonium & Anthis sorores Aphyæ dictæ sunt, quòd candidæ essent, graciles, & oculis prægrandibus. [*Antiphanes uerò Nicostratidem Ἀφύαν ait dictam fuisse eandem ob causam.*] Aphyam etiam ἀφρὸν (dictam) scribit Aristoteles ex terra arenosa nasci, quæ tempore interit & renascitur. Quam hîc depinximus, ea procul dubio est, quæ ex spuma nascitur, nulla repugnante nota in Ligustico litore frequens: in spuma conuolui cernitur, nomenq; non natæ ei aptissimè quadrat. Inde etiam in alias regiones asportatur, id quod de sui temporis piscatoribus scripsit Aristoteles, qui ut deportare possent, sale inspergebant: breue enim tempus durat aphya ista, caput tantummodò & oculi restant.

Ibidem. Libro 13. Lib. 6. de Hist. anim. cap. 15. Ibidem.

F Præterea adeò mollis, tenera, tenuisq; est, ut citissimè percoquatur. Idem apud Athenæum Clearchus Peripateticus ait ex Archestrato, qui aphyam, quòd paruo igne egeat, iubebat in calidam patellam inijci, ac mox ubi stridere cœperit, auferri: (stridet autem ut primum senserit ignẽ, sicut & oleum.) unde parœmia, ἴδε πῦρ ἀφύη, ignẽ uidit aphya, quasi uidisse modò sufficiat ad decoctionem. Vel ἀφύη εἰς πῦρ, aphya ad ignem, dicitur, inquit Suidas, ἐπὶ τῶν τέλος ὀξὺ λαμβανόντων, id est, de ijs quæ celeriter intereunt, aut absumuntur, siue quæ facilè ac citò conficiuntur. Ferebatur & illud apud Græcos ἀφύων τιμὴ τὸ ἔλαιον, Aphyarum honor oleum: quoniam in oleo coquebantur. Chrysippus Philosophus autore Athenæo scripsit aphyam Athenis uilescere ob copiam, & mendicorum esse opsonium, alibi in precio esse, multò etiam deteriorem. Lynceus Rhodiacas aphyas laudat. Archestratus aphyam omnem præter Atheniensem & Rhodiacam uituperat. Aphya omnis humidum alimentum præbet, flatusq; gignit. Nicomedi Bithynorum regi, autore Suida, †cùm aphyarum edendarum desiderio teneretur, proculq; à mari abesset, Apicius ille gulosus pisciculorum figuram imitatus, ut aphyas ueras apposuit. Erat autem huiusmodi earum apparatus. Rapum fœminam in longiuscula & tenuia frusta speciem aphyæ referentia secuit, quę in oleo cocta sale & papauere aspersit, sicq; hac eum cupiditate liberauit.

Libro 7. Ibidem. †Narrat etiam Athenæus li. 1.

C. D. Oppianus scribit timidum & imbecillum aphyarum genus [*quod engraules uocant*] omniũ prædæ expositum esse, ob id in perpetua formidine uiuere, & sese in globos conglomerare, & ita se implicare, connecterecq;, ut dissolui uix possint: sæpe etiam horum aceruorum occursu nauium cursus retardari.

Li. 4. Halieut.

DE EADEM BELLONIVS.

Nonnatos uel Nonnados uulgus Genuense nominat, quasi non adhuc prouectos dicere uellet. quorũ duæ sunt insigniores differentiæ: peculiari autem nomine alij ab albedine † Bianchetti, alij à rubedine Rossetti, & Romæ Pesci nuoui appellantur, omnium quos aqua producit piscium minimi. Sunt qui sui generis esse asseuerent, non autem alterius progeniem: & quòd maiores euadere non possint, hoc argumentum adferunt, quòd omni tempore anni †piscari soleant, ferãturq; eiusdem perpetuò magnitudinis in forum, quod tamen falsum esse comperi. Multi enim horum piscium ter, quater, & quinquies eodem anno pariunt, ut Thrissa, Trigla, Cyprinus: ac, si quis attentiùs aduertat, inter eos annumerabit etiam Gobios, Męnas, Cephalos, Sargos, Sparos, & id genus pisces, quos ideo seorsim describere proprijs capitibus operæpretium fuit.

†De Bianchettis & Rossetis, Bellonij sententiã infrà quoq; leges in Apua cobitide. † capi

COROLLARIVM.

A Apua genus minimi pisciculi, Festus. Theodorus apluam interpretatus est, quia non alio principio ferè, quàm ex pluuia generetur. Adeò pusilla est, ut ij, qui Niceam incolunt, Nonnatam appellent, quasi nondum natam, id quod Græcum (aphyæ) nomen indicat, Massarius. Saperdæ (Σαπέρδαι) sunt apuæ calamis diuisæ & inueteratæ, (πεπεσχισμέναι;) alij lardũ, alij salsamenta apuarum interpretantur: eruditiores uerò tomum piscis cuiusdam salsi. nam carcinum (lego coracinum) piscem, Saperdam Pontici nominant, Varinus. Nos alibi etiam plura de saperda dicemus. γόνον etiam pro apuis quidam dixerunt. nam cum semper exiguæ sint, semper γόνος, id est fœtura aut fœtus recens existimari possunt, ut de hominibus etiam nostri uulgari diuerbio dicũt, Kleine rösszle bleybend lang füle. Equi parui diu manẽt pulli. Κατὰ τηγάνου γόνον, Hegemon apud Athenæum. Epicharmus membradibus & cammaris apuas adnumerat, distinguens ab eis τὸν λεγόμενον γόνον. Et Archestratus, τὸν γόνον ἐχθαίρω, τὸν ἀφρὸν καλέουσιν Ἴωνες. Coquus apud Alexin lolligines, raiam, λίπαρον & ἀφύας nominat, nescio quid per λίπαρον sibi uolens, nisi ultimam acuas, & pingue uel adipem intelligas. nam & στέαρ mox nominat. λιπαρά, ἡ ἀφύη, Varinus: nimirum à pingui, quo phalerica apua maximè abundat. sed apud Aristophanẽ, λιπαρὰ epitheton est apuæ. uide infra in H. f. Alius est liparis piscis, de quo suo loco. ¶ Alforas, uel alforam, astaroz, asturam, afforus, Alberto & huius farinæ scriptoribus nomina sunt corrupta pro apua. Quidam Gallicè apuam Merlan uel Merland interpretantur. Bellonio Merlandfisch, Anglicè dictus piscis, ex genere asellorum est, ut & Rondeletio Merlanus. Piniciano apua Germanicè Senglen dicitur: sed is fluuiatilis pisciculus est, nostri fundulũ uocitãt: à cuius similitudine apua, præsertim cobitis, Meersengle, uel Meergrundele dici poterit: apua uerò de qua hîc agimus Meerseele. quoniã

Saperda. γόνος.

quoniam & lacustres pisciculos diuersorum generum confertis agminibus natantes, Seelen, id est animas (à paruitate) nostri appellant. Eliota Anglus apuam conijcit esse pisciculum uulgò Sace dictum: quem ego leucisci fluuiatilis genus esse audio, uandosiam Gallorum. quare aliud Anglicum apuæ quærendum est nomen.

Apuas strongylas, id est rotundas, Archippus apud Athenæum dixit. B

Apuæ sponte nascuntur sine coitu, ex imbribus, spumescente mari. aliæ nascuntur è limo, pu- C
trescente scilicet uel ipso, uel quicquid in fundo collectitium est, Oppianus. Apuæ (inquit Aelia- Procreatio
nus) pisces ex sese nec procreant nec procreantur, sed è limo enascuntur. cum enim cœnũ in ma- apuarum.
ri concreuerit, ualde & limosum & atrum efficitur, atque ex sua quadam uoluptate, mirabili natura & uitali tepescit: atque in permulta animalia nimirum Apuas immutatur. Eæ autem sic in putrido luto & sordibus, tanquam lumbrici, generatæ, ad natandum maxime ualent. Tumque mirabili cau- Natatio.
sa quadam ad salutaria impelluntur: eò nimirum, ubi ad tegendam uitam perfugia, & ad tuendam Refugia.
propugnacula habeant. Hæc autem perfugia sunt scopuli magni & in sublime eminentes: & cribani à piscatoribus dicti, hoc est petræ in multiplices sinus, tremebundorum fluctuum & saxifragarum undarum uerberatione, multo tempore excauatæ. Hæc ideo abdita eis perfugia natura indicauit, ne fluctibus cõuellerentur aut perirent. debiles enim sunt ad resistendum & infirmæ contra fluctuum incursiones. ¶ Hic piscis impatiens Solis, fugit ad umbras arborum, quas in aquas emittunt, calorem uerò diligit, Albertus. Et rursus, Nautæ super hoc pisciculo referunt, si consumatur putrefactus usque ad caput & ad oculos, adueniente aqua iterum renasci: & tunc diu uiuere, cum ante hanc suam regenerationem breuis sit uitæ. Sed hæc ex Aristotelis uerbis malè intellectis transumpta uidentur. ¶ Apuæ cibo nõ indigent: sed sufficit eis ut inter se lambant, ἀλλή- Cibus.
λας περιλιχμήσασθαι, Aelianus & Aristophanis Scholiastes, ex Oppiano ut apparet. ¶ Tam densis agminibus natant, ut totum qua natant, mare albicet, non aliter quàm area niue repleta, adeò ut nullum terræ uestigium in ea compareat, Oppianus.

Apuæ uerriculis tenui filo contextis comprehenduntur, inutilibus alioquin ob exilitatem ad E
aliorũ piscium capturã, Aelianus, (& Scholia Aristophanis: in quibus ἅμματα pro νήματα legitur.) Lepus mar. in cœno gignitur, & sæpe unà cum apuis capitur, Idem.

Diphilus dixit aphyam grauis & difficilis concoctionis esse. Præfertur tamen inter cæteras F
uera apua, quæ & aphrîtis dicitur. Apuę, mẽbrades, trichides, & alij quorũ spinas simul edimus, omnes inflare & humidum nutrimentum præbere solent. cum enim carnes citò admodum concoquantur, *spinæ uerò tardè dissoluantur, (præsertim in apuis adeò spinosis,)* inæqualis & impe- *dita utrinque concoctio peragitur. Elixari eos præstat,* uentrem inæqualiter subducunt, Athenæus Mnesitheus. ¶ †Ἀφύα ἐς πῦρ, id est, Aphya ad ignem, prouerbiũ in ea quæ celeriter intereunt aut † Ἀφύη
absumũtur, siue quæ facile ac statim conficiuntur. nam aphya piscis mollis ac tener admotus igni protinus decoquitur. Frigitur autem in oleo feruenti: unde fertur & illud apud Græcos, †Ἀφυῶν τι- † Ἀφύων
μὴ ἔλαιον, id est, Aphyarum honor oleum. Effertur & ad hunc modum, ἴδε πῦρ ἀφύη, id est, Aphya uidit ignem: quasi uidisse modo sufficiat ad decoctionem. Itaque si puella iam nubilis statim sponso uiso incalescat, conueniet, ἴδε πῦρ ἀφύη, Erasmus Rot. At mihi uerba Suidæ, (& Scholiastæ Aristophanis,) ἐπὶ τῶν τέλος ὀξὺ λαμβανόντων, non rectè intelligi uidentur de rebus ijs quæ celeriter intereunt aut absumuntur, sed simpliciter de illis quæ citò conficiuntur, ut in prouerbio, Citiùs quàm asparagi coquantur. Huic idem aut proximum est, Τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ, Tarichus assus mox ut ignem uiderit, quod Athenæus prouerbij loco citat. † Ἀφυῶν τιμὴ, Aphyarũ honos, † Ἀφύων
(inquit alibi Erasmus,) quoties humilibus exiguus quispiam honos contingit. nam aphya pisciculus est uilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum quo frigitur: unde iactatum illud, Ἀφύης τιμὴ τοὔλαιον: id est, Aphyæ honos oleum. Meminit Scholiastes Aristophanis in Equites. Apua (non natus uulgò) cruda, multitudo oculorum collecta esse uidetur: cocta uerò, candida & iucundi saporis, Niphus. Cœpit garum & priuatim ex inutili minutoque (*quidam mutilato legunt*) pisci- Garum.
culo confici, apuam nostri uocant, aphyen Græci. Foroiulienses piscem ex quo faciunt lupum appellant, Plinius. uidetur autem non ex quauis apua, sed ea specie, quæ lycostomus dicitur, præcipuè garum fieri insinuare: ex qua quidem optimum id parari docet Rondeletius. Iam patinas implebo meas, ut parcior ille Maiorum mensis apuarum succus inundet, Ausonius de garo, ut Hermolaus legit, & pro apalaria restituit apuarum. Saperdam Photion pro apua inueterata & harundinibus infixa capit, Idem Hermolaus. ¶ Ex Apicio, Patina de apua: Apuam lauas, ex oleo maceras, in cumana compones, adijcies oleum, liquamen, uinum, alligas fasciculos rutæ & origanum: & subinde fasciculos cum apua elixabis. cum cocta fuerit, proijcies fasciculos, & piper asperges, & inferes. Aliter patina de apua sine apua: Pulpas piscis assi uel elixi minutatim facies, ita abundanter, ut patinam qualem uoles adimplere possis. teres piper & modicum rutæ: suffundes liquamen quod satis erit, & olei modicum, & commisces in patina cum pulpis, sic & oua cruda confracta, ut unum corpus fiat: desuper leniter compones urticas marinas ut non cum ouis misceantur. impones ad uaporem, ut cum ouis bullire possint: & cum siccauerint, superasperges piper tritum, & inferes ad mensam. nemo agnoscet quid manducet. Patina de apua frixa: Apuam lauas: oua confringes, & cum apua commisces, adijcies liquamen, uinum, oleum, facies

ut ferueat: & cum ferbuerit, mittes aquam. cum duxerit, subtiliter uersas, facies ut coloret, œnogarum simplex perfundes, piper asperges & inferes, Hæc ille libro 4. cap. 2.

Q. Ex aquatilibus ad renum & uesicæ ulcera congruit apua marina minima, assiduè comesta, Aëtius 11.30.

H.a. Ἀφύη per η in recto singulari scribitur, non ἀφύα, ut Erasmus Rot. habet: quanquam & Scholiastes Aristophanis & Suidas Ἀφύα scribant. Genitiuus pluralis paroxytonus est, ἀφύων, ut Gaza annotauit: cum cæteri omnes in secunda declinatione circunflecti soleant. Aphya dicitur etiã ἀφρὸς, id est spuma à colore: & uulgò Engraulis, Scholia in Equites Aristophanis. nos Engraulin non simpliciter apuam, sed eius speciem describemus inferiùs. Ἀφύδια Aristophanes forma diminutiua protulit, Athenæus. βῶκες, ἀφύαι, σμαρίδες, nominantur ab Epicharmo. Attici pleruncp ἀφύας in plurali numero, rarissimè singulari efferunt, Eustathius. Πληθυντικῶς λέγουσι τὰς ἀφύας. Ἀρίσταρχος δὲ οὐκ ἀποδέχεται πληθυντικῶς διὸ τὸ χ. Scholiastes Aristophanis in Auibus: ego quid sibi hæc uerba διὸ τὸ χ. uelint, non uideo. Aristoteles tamen in singulari dixit, Ἡ δὲ ἄλλη ἀφύη γόνος ἰχθύων ἐστὶ, cum res ipsa pluralem postularet: de apuis enim diuersis loquitur. Hîc illud obiter annotârim, cum apua propriè dicta, γόνος uel γόνος θαλάττιος (ut Athenæus habet) nominetur, hoc est fœtura, uel maris fœtura: ex ipso enim mari nascitur, non ullis parentibus, ut scitè ἄγονον γόνον gripho quis appellet: sunt enim ἄγονοι, id est steriles, Aristotele teste: in uerbis iam recitatis philosophi, reliquas quæ impropriè uocantur apuæ γόνον ἰχθύων dici, hoc est non simpliciter aut marinam, sed piscium fœturam: quòd ex parentibus procreentur, gobijs, mullis, mænidibus, ut putant. Rondeletio enim uerisimilius fit hæc quoq; genera sua sponte sine coitu nasci, denominari uerò à similitudine ad pisces iam dictos. Apua uera ab Aristophanis scholiaste & Suida Ἀφύα ἡ πεονυγμένη dicitur, quæ nullis parentibus nascitur, &c.

¶ Epitheta, ex Oppiano: Ἀβληχραί, πολιὸν γένος. Ἠπεδανῆς ἀφύης ὀλιγηπελὲς ἔθνος. Οὐ μὲν πυτι τέτυκται ἀκιδνότερον γένος ἄλλο Δειλαίης ἀφύης.

¶ Apua (ciuitas) in transitu Apennini ad fontes Macræ: unde Apuani Ligures ab Arno ad Macram, Cato in libro Originum.

b. ¶ Ἀφύει albicat, apud Hippocratem: ὥσπερ ἀφυὲς τὸ χρῶμα ἴσχει, (colorem non natiuum aut uitalẽ habet.) inde nomen adiectiuum ἀφυῶδες, quod tali colore affectum significat, Galenus in Glossis. Ego à colore apuarum piscitiorum uerbum illud ac nomen deduxerim: à quibus & meretriculæ quædam a bicãtes Apuæ sunt cognominatæ, ut Athenæus refert. Bebrades quidem siue membrades apuarum generis πολιόχρωτας, id est colore incanas Aristophanes dixit. Et fortè hydropis, præsertim leucophlegmatiæ color, albus simul & tumori coniunctus, sicut in spuma albedo, propriè ἀφυώδης diceretur.

c. ¶ Ἀπὸ τηγάνου τ' ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν, Pherecrates apud Athenæum. ¶ Ἅλις ἀφύης μοι, παρατέταμαι γὰρ ἐσθίων, Aristophanes in Antagonistis, citante Suida, in Ἅλις: & rursus in Θωπεύει: ubi non Antagonistis, sed Tagenistis (rectiùs puto) legitur: nam & Scholiastes Aristophanis sic habet. uidetur & prouerbiali sensu in hominem prolixè ineptecp loquacem torqueri posse. ¶ Εἰ δέ τις ὑμᾶς ὑποθωπεύσας, λιπαρὰς καλέσειεν Ἀθήνας, Εὕρετο πᾶν ἄν, διὰ τὰς λιπαρὰς, ἀφύων τιμὴν περιάψας, Aristophanes apud Suidam in Θωπεύει: item in Ἀφύα, ubi corruptè legitur, Εὕρετο πανδυδίω τὰς λιπαρὰς, &c. interpretatur autem λιπαρὰς ἀφύας ἀντὶ τοῦ λιπαρὰν τιμὴν, ἤτοι εὐτελῆ. Sensus uerborum comici hic uidetur: Si quis per adulationem pingues Athenas nominârit, idem quo apuæ solent celebrari elogium eis attribuens, ille nihil non facile consequetur. Locus est in Acharnensibus. ¶ Οὐ πώποτ' ἀφύας εἶδον ἀξιωτέρας, Aristophanes in Equitibus, hoc est, Nunquam apuas uidi uilioris precij. nam ἄξιον Atticis est εὔωνον, Scholiastes: qui etiam suo tempore apuam aphrîtin Athenis ualde expetitam fuisse scribit. ¶ Ἦν δὲ γήτειον πρὸς αὐτῇ ταῖς ἀφύαις ἡδυσμά τι, Aristoph. in Vespis, tanquam de cibo lautissimo. Apicius quomodo Nicomedi regi apuas mentitus sit, Rondeletius ex Suida refert. meminit & Athenæus libro 1. non tamen Apicium ille, ut Suidas, sed alium quendam coquum Nicomedi artificiosas illas ex rapis apuas finxisse scribit, & Euphronis comici super ea re uersus adfert: Apicium uerò Traiano Cæsari cum in Parthia procul à mari esset, ostrea recentia misisse ait arte quadam reseruata, ὄστρεα παρὰ τοῦ σοφίας αὐτῷ τεθησαυρισμένα. ¶ Archestratus apuam omnem μίνθον, id est oleti instar contemnit, Phalerica quæ Athenis capitur, & Rhodiaca exceptis; Quodsi gustare (inquit) eas desideras, ὁμοῦ χρὴ Κνίδας ὀψωνεῖν τὰς ἀμφικόμους ἀκαλήφας Εἰς ταὐτὸν, μίξας δ' αὐτὰς τῷ τηγάνου ὄπτα, Εὐώδη τρίψας ἄνθη λαχάνων ἐν ἐλαίῳ.

Phalerica.

¶ Apuam Veneri sacram fuisse ex Athenæo repetijt Rondeletius: meminit & Eustathius. itẽ Varinus, Apua (inquit) sacra est Veneri: quòd utræcp è mari sint prognatæ: ἡ μὲν ἀφύη, φυσικῶς: ἡ δὲ δαίμων, φυσικῶς, lego μυθικῶς. Sed Neptuno etiam eosdẽ pisciculos consecrasse ueteres, idem Athenæus author est: & priuatim apuam Phalericam Veneri sacram extitisse. ¶ Οὔτ' ἀφύη νῦν ἐστιν ἐπ' σαφῶς, Οὔτ' αὖ βεβρὰς κακοδαίμων, Aristonymus apud Athenæum: Versus prouerbialis apparet, in eum fortè qui aliquid amiserit acquirendi alicuius gratia, quo tamen potitus non sit: Vel in eum qui ex duobus diuersis constet, aut partibus diuersis se accommodet, ita ut neutrius sit omnino: ueluti si Iudæus à sua religione discesserit, Christianam tamen non sit amplexus totam. Sic autem legitur hic uersus apud Athenæum in Bebradum mentione: in Apua uerò bis mutilatus, primum:

mum: ὡς ὅτ᾽ ἀφύην νῦν ἐσθ᾽ ἁπλῶς. deinde, ὡς τότ᾽ ἀφύη μὲν ὄζειν ἁπλῶς. Vide infrà in Apua membra de F. ¶ Νῦν δὲ οὐδὲ ἀφύην κινεῖν δοκεῖς, Hermippus apud Athenæum, nimirum in hominem nimis infirmum.

DE APVA COBITE.

RONDELETIVS.

ARISTOTELES explicata aphyæ natura tum ea quæ ex terra arenosa, tum ea quæ ex spuma nascitur, hæc subiungit: Ἡ δὲ ἄλλη ἀφύη γόνος ἰχθύων ἐστὶν, ὁ μὲν καλούμενος †κωβίτης, κωβιῶν τῶν μικρῶν καὶ φαύλων οἱ καταδύνουσιν εἰς τὴν γῆν, id est, reliquæ aphyæ pisciū sunt fœtus, quæ quidem cobites dicitur gobiorum paruorum & prauorum qui terram subeunt. ubi κωβίτης gobionaria uertitur à Gaza, qui locum hunc Aristotelis peruertit his uerbis. Reliqua apua fœtura piscium est: quæ enim gobionaria dicitur, gobiones paruos, ignobiles, qui terrā subeunt, creat. Imò creatur hæc aphyæ species à gobionibus paruis & uilibus, non autem gobiones creat. Quod miror à Massario citante hunc locum in commentarijs suis in librum nonum Plinij, animaduersum non fuisse. Nam ipsa Aristotelis uerba perspicuè interpretationem Gazæ falsam esse conuincūt. Necnon Athenæus, qui ex mente Aristotelis de eadem re ita scripsit: ἑτέρα δὲ ἐστὶν ἀφύη κωβίτης λεγομένη. γίνεται δὲ αὕτη ἐκ τῶν μικρῶν καὶ φαύλων τῶν ἐν τῇ ἄμμῳ διαγινομένων κωβιδίων, id est, Alia autem est aphya cobites dicta, gignitur autem ex paruulis & uilibus gobijs, qui in †terra degunt & uersantur. Item Suidas similiter. Ergo aphya cobites est, quæ ex gobionū semine procreatur, nunquam ad gobionum magnitudinem accedens, alioqui gobionibus marinis simillima est. Corpore est rotundo, pellucido, dorso latiusculo, colore candido, nigris aliquot maculis asperso, cauda uaria, oculis quodam modo supra caput positis. Pinnæ eædem sunt illi quæ gobionibus, maximè illa gobionibus peculiaris, barbæ instar propendens ex ea uentris parte, in qua binæ sunt in alijs piscibus. Hepar lactei coloris, & in eo fellis uesica. Splen rubet. Intestina & peritonæum ex albo nigrescunt. Cor ex albo rubescit.

Marginal notes: A — Lib. 6. de Hist. animal. cap. 15. — †κωβῖτις — Cap. 57. — Lib. 7. — †arena — B

Nostri loches de mer appellant. Est enim ijs pisciculis quos Galli loches uocant, tam similis ut uix ab his distinguatur. Differunt tamē corporis figura. Est enim hæc (apua) gobionum instar corpore rotundo, non compresso: illi uerò (lochæ fluuiatiles) corpore depresso & longiusculo. Cū uerò nullus sit omnino pisciculus, qui propiùs ad formam gobionum accedat, quàm qui hîc à nobis exhibetur, certum est aphyam cobiten esse, quæ † grauis est, & difficile coquitur, ueluti reliquæ aphyæ.

Marginal notes: A — † F

Eadem aphya cobites in stagno marino frequentissima est, & loche uocatur: colore & figura à gobionibus non differt, sed magnitudine, parua enim semper manet: gobiones multò magis augescunt. Itē à fluuiatili differt quòd breuiore sit & crassiore corpore, fluuiatilis longiore & graciliore.

Marginal note: Cobitis stagni mar.

DE EADEM BELLONIVS.

Qui Venetis in piscaria diuendūtur pisciculi, quos uulgus Marsionos uocat, hi sanè sunt Græcorum Cobitæ & Hepseti: sic enim Dorion huiusmodi litorales pisciculos nominauit, quos omnes ex Atherinis pisciculis procreari censet, qui in fossulis relinquuntur, Nilo recedente. Ego uerò à Gobijs nasci putauerim, & uulgo nostro uocari Menuise, (*alius est Menow Anglorū, de quo in Phoxino dicemus.*) Terentius minutos pisciculos nominauit.

Marginal note: Hepseti.

Trigliten Dorion uocauit pisciculum omni anni tempore ferè apparentem. Siquidem quum Trigla ter anno pariat, Triglites Aphyæ genus semper apparere potest. Hi sunt pisciculi Aphritides, quos Genuenses Rossetos nominant. Nam qui pisciculus Hicesio Cibotis (legendum Cobitis) dicitur, is est quem etiam Ligures bianchetum ab albo colore uocant. Sunt enim (inquit Hicesius) in Aphyarum genere quidam albi & admodum tenues ac spumei, quos Cibotides (Cobitides) nonnulli appellant.

Marginal notes: Triglites. — Rossetti. — Biancheti.

COROLLARIVM.

Pisciculus à nobis delineatus, Venetijs Marsio nominatur: Petrus Gillius ueterum cottum esse putabat. Pisces quosdam (inquit) gobioni saxatili propemodum similes, Aristoteles cottos nominat, quos adhuc nonnulli coranos nuncupant. Mihi quidem apua cobitis uera à Rondeletio proposita uidetur: Marsionem tamen huc apponere uolui, quoniam Bellonius eundem cobitidi putauit: quòd si ea non est, omnino tamen à genere apuarum separari non debet. ¶ Apuā hanc cobitin uel cobitidem dixerim à recto cobitis, non cobiten à recto cobites, nam κωβίτης uocabulum Græcis masculinum est, nec potest cum aphya fœminino coniungi: κωβῖτις uerò penanflexum per iôta in ultima, sicut & in penultima, fœmininum est. Germanicè hunc pisciculum à

Marginal notes: Cotti. — Corani.

ſimilitudine uocare licebit ein Meergrundel. ¶ Ex apua cobitide encraſicholi naſcuntur, Athenæus. ¶ Apua alba ciboris (cobitis) dicitur: & hepſetus piſciculus minutus eiuſdem generis eſt, Diphilus Siphnius. Ex cobitide encraſicholi fiunt. cobitis alba, tenuis, & ſpumea eſt: alia uerò quædam (apua ſcilicet) ſordidior & craſsior, Athenæus.

DE ENCRASICHOLIS, QVOS ALII ENGRAVLES, ALII LYCOSTOMOS APpellant, Rondeletius.

Icon Bellonij pinnam etiam à podice habet, & illam quæ in dorſo eſt multò maiorem.

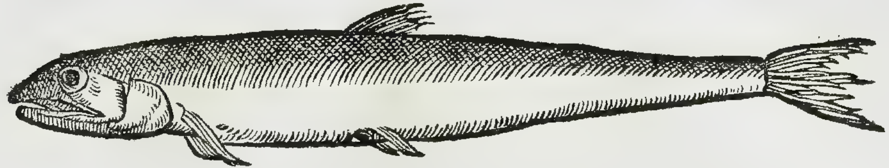

A INTER aphyas numerantur encraſicholi ab Ariſtotele, Athenæo, Suida. Verùm hi (*Athenæus & Suidas è Scholiaſte Ariſtophanis,*) ex aphya cobite encraſicholos gigni ſcribunt: ille ex aphya, quæ in Athenienſium portu naſcitur. Vt ut res iſta habeat, encraſicholos eos eſſe exiſtimamus, quos noſtri cum Prouincialibus Anchoies appellant. Dicuntur etiam Aeliano λυκόστομοι, & ἐγγραύλεις, quam tamen poſtremam appellationẽ primo aphyarum generi ab Oppiano & Suida tributam fuiſſe diximus. Encraſicholi uerò nominati ſunt ὡς ἐν τῷ κρατὶ τὴν χολὴν ἔχοντες, id eſt, quòd in capite fel habeant. Ab oris forma λυκόστομοι.

Anchoies. Lycoſtomi.

B Piſciculi ſunt digiti magnitudine, aliquando paulò maiore: ſine ſquamis, roſtro acuto, ore maximo, habita corporis ratione, eiuſq; ſciſſura magna, unde lycoſtomi nomen. Dentibus carẽt, ſed maxilla utraq; ſerræ modo aſpera. Branchias paruas habent & duplices, pinnas totidem. Cor oblongum & acutum: hepar rubrum, maculis rotundis conſperſum. Ventriculi appendices multas & nigras. Venter eſt molliſsimus, quam ob cauſam ſtatim abſumitur. ouis ſcatẽt rubentibus. pro corpuſculi magnitudine ſanguine abundant, & carnoſi ſatis ſunt: unde fit ut delicatiores, molliores, ſuauioresq; ſint. Spinis carent, excepta dorſi ſpina, quæ tenuis admodum eſt, ut dentibus negotium uix faceſſat.

F Sale conditi aſſeruantur, & in garum uertuntur: quod ne corrumpatur, non niſi truncato capite condiuntur, cum quo fel unà cum hepate, cæteriſq; uiſceribus & inteſtinis tollitur.

A De hoc piſciculo loqui Plinium autumant, quũ garum fieri ex mutilato piſciculo ſcribit. Quo loco alij minuto, alij minimo pro mutilato legunt. Quòd ueros encraſicholos exhibeamus, teſtes ſunt locupletiſsimi, qui Græciam hodie incolunt. affirmant enim quos Anchoies dicimus, encraſicholos etiam hodie in Græcia uocari.

Lib. 31. cap. 8. Mutilatus piſciculus.

F Ex his optimum conficitur garum, ſi ſale conditos Soli exponas, donec caro diſſoluta fuerit. Hinc optimum remedium ad deiectam appetentiam recreandam, ad craſſæ pituitæ attenuationem, citandamq; aluum. Huius gari uice ſæpiſsimè ipſe domi hoc modo parandos iubeo. Primũ piſciculos, ut aſſolet, conditos & illotos, cum aceto, oleo, & apij folijs in patinã inijci, deinde ſuppoſitis prunis tamdiu agitari, dum omnino in liquorem abeant; id oxelæogarum meritò nuncupari poteſt, præſtantiſsimum condimentum, & ad ea quæ paulò antè dicta ſunt, efficax. Quæ parandi ratio longè melior uidetur, quàm quæ ueteribus in uſu fuit: nihil enim uitij aut putredinis oxelæogarum noſtrum contraxiſſe poteſt, cum ſæpe ſupputri garo origano ſit opus, iuxta ueterũ prouerbium: Putre ſalſamentum amat origanum, quod hodie quoq; Romæ obſeruari uidemus. Nunquam enim encraſicholos uendunt ſalſamentarij ſine origano.

Garum.

E F Magna iſtorum piſciculorum copia in Prouincia capitur noctu è nauiculis igne accenſo: magna item Baionæ: ſed hi maiores ſunt, illi ſuauiores & molliores. Crudi etiam cum oleo & feliciter no eduntur.

DE EODEM BELLONIVS.

A Piſces, quos Galli & Hiſpani Anchoy dixerunt, Veneti Sardonos nominarunt, ad Chalcidũ differentiam, quos illi Sardellas uocant: ſed Romani pro Sardonis Sardas intelligunt: Tractus litorum Liguriæ incolæ, Cueuri, Cueunari, uel Cueuneuri appellitant, ſicq; Genuenſes: Romanũ uulgus Aliczi nominare mauult, quaſi Haleces diceret. Incrementi minuti piſces ſunt Haleculæ, ſed in ſalſuris cæteris omnibus meliores euadũt: ut earum Muria, in ſapore, inferior Garo nõ ſit.

B Sui generis piſcis eſſe uel ex hoc probari poteſt, quod Columella inter piſces annumerat, qui ſunt incremẽti parui: Digito enim rarò longiores & craſsiores euadere comperiuntur. Et quemadmodum Harengus Celerinum refert: ſic quoq; Halecula Sardinam. Is prorſus ſquamis caret, & branchias exteriores latas gerit.

Spurcitijs,

C Spurcitijs, cœno & arena uescitur. Et quemadmodum Anates & Anseres rostris cœnū commouent, & eo sese exaturant: sic etiam Haleces, quæ cum Sardinis sępenumero capi solent, arenis & spurcitijs exaturatæ comperiuntur.

B Si tu Haleculam interijcias inter oculi aciem & solem, omnino eam transparere uidebis, dempta tamen linea argentea, quæ uertebras spinæ comitatur, quæ sanguinem continet. Exiguam in summo tergore habet pinnam. Cauda ei bifurca est. Corpore magis tereti prædita est quàm lato. Pinnis lateralibus, si bene memini, caret. Caput magnum ei est. Hoc habet mirabile, quòd dum oscitat, amplum os aperit, ut serpentis potius os, quàm piscis appareat. Hinc meritò Gręci olim Lycostomos, siue os lupinum nuncupauerunt. Alij nonnulli Lupum simpliciter dixerunt. *Lupus.* Linguā nullam habere, nec linguæ rudimentum creditur.

F Solent præcindi Halecularum capita, antequàm saliantur. Nam gnari piscatores sciunt tantā inesse amaritudinem in felle eius, ut id unà cum capite auferant. Quo fit ut ferè semper sine capitibus in doliolis conditæ nobis deferantur. Salitæ, crudæ semper eduntur. Hyeme utplurimùm à fine Decembris usq; ad quadragesimam (quo tempore etiam Sardæ) capiuntur.

B Enixius hoc studui, ut ex longioribus & crassioribus nanciscerer: sed nunquam palmi longitudinem pertingere, & pollicis crassitudinem assequi comperi. Argenteo colore micant, tergore uerò ad cœruleum accedunt. Multi hos falsò fel in capite gerere credunt: habent enim id intestinis annexum.

F Fel hoc modo auferunt: Altera manus caput trahit, ut cum eà manu uiscera, quibus fel hæret, eximantur. tamen recentes Haleculas frixas in sartagine cum oleo uel butyro: uel in craticula assatas unà cum uisceribus, optimi saporis esse deprehendi.

B Viscera habent nigerrima, sed peritonæum albissimum, contrà quàm salpa: stomachum pallidum oblongumq;: Apophyses in duodeno non plures quàm uiginti: Fel per longitudinem intestinorum protensum, ita confusum, ut minimè sit conspicuum.

COROLLARIVM.

A Encrasicholi nomen inditum huic piscitio apparet, tanquam fel in capite contineat (fellicipitem Latinè dixeris) παρὰ τὸ χολὴν ἐν τῷ κρατὶ ἤτοι κεφαλῇ ἔχειν: quanquam enim fel intestinis annexū habeat, sed protensum cum illis confusumq; ut minimè sit conspicuum, ut Bellonius docet, caput tamen ei amarum & ueluti bile infectum est: unde & mutilari solet. Germanicè dici potest Onhopt, id est Acephalus, (nam & haleculæ leucisciue lacustris genus circa Bielam Heluetiæ, ab eo quòd mutilari capite soleat, similiter nominatur:) Vel per circunlocutionem, *ein kleine Hering art.* Λυκόστομος καὶ κρασίχολος, (lego ἐγκρασίχολος) epitheta sunt apuę siue engraulis, ἐγκραύλεως, melius ἐγγραύλεως, Suidas. Porrò engraulis (ἔγγραυλις, ἡ) nomen ab encrasicholo per syncopen factum uidetur. Aristophanis interpres, & ab eo mutuatus Suidas, apuam esse scribunt non aliam quàm quæ uulgò uocetur engraulis. Oppianus etiam ἐγγραύλεις esse ait ἀβληχρῆς ἀφύης ἀδινὸν γένος, confertum infirmæ apuę genus: quod uel pro specie unius generis accipi potest: uel per periphrasin potiùs & epexegesin pro eodem pisce: nam paulò pòst eosdem tum ἐγγραύλεις, tum ἀφύας simpliciter uocat. Gillius Latinè Encraulos dicere uoluit, secunda declinatione. Ἀφύαι, αἱ ἔγγραυλοι, Varinus. Forsitan & uulgare nomen anchoiæ ab engraule interpolatum fuerit. Bellonius halec siue haleculam interpretatur: nos suprà in Alece nostram & aliorum super hoc nomine sententiam attulimus. ¶ Dorion inter Hepsetos cum alijs pisciculis encrasicholos numerat. ¶ Ἐγκρασίχολος, ἐρίτιμος, Χαλκηδόνιοι, Callimachus in diuersis gentium nomenclaturis apud Athenæum. & rursus, ἴωπες, ἐρίτιμοι, Ἀθηναῖοι: tanquam encrasicholus piscis, à Chalcedonijs eritimus dicatur: & similiter Athenis alius ab encrasicholo, iops. iopem autē inter Hepsetos, id est, minutos pisciculos suprà nominârat. ¶ Cœpit garum priuatim ex inutili pisciculo minimoq; confici, apuam nostri uocant. Foroiulienses piscem ex quo faciunt lupum appellant, Plinius. uidetur autem lupi nomine apuā lycostomum intelligere: cum & nomen conueniat, & genus apuæ, & garum similiter optimum ex eo fiat. Cum Græco cuipiam eas, quas Anchoias, siue Amploias littus Ligusticum & Gallicum nominat, ostendissem: summa asseueratione appellabat Lycostomos, Gillius. Circa Genuam anchioe uulgò dicuntur: à recentioribus quibusdam medicis, ut Blasio Astariensi ancludæ, ut conijcio.

C Athenæus ex Aristotele inter monimos, id est ijsdem in locis manentes pisces numerat thrissam, encrasicholum, membradē. ¶ Oppianus libro quarto Halieut. tradit engraules apuas densissimis agminibus natare, & ferro etiam aut securi percussa earum agmina non tota disijci: & retibus nullo labore circundata ad litus extrahi. quod de ipsis simpliciter apuis protulisse uidetur. nam has quoq; engraules uocat, Aelianus ad lycostomos transfert: & forsitan de utrisq; uerū est.

Engraules pisces (inquit Aelianus) quos alij encrasicholos, alij Lycostomos appellant, paruuli pisciculi natura fœcundi albissimiq; perspiciuntur. Et quòd ab alijs piscium gregibus exedi & confici ualde metuant, idcirco, ad insidias quibus sunt opportuni uitandas, eatenus confertis turmis densi natant, ut eorum quisq; ad uicinum proximum adhærescat: ut ne scaphæ quidem incurrentes, eos dissocient, nec si quis remis dispergere conetur, eorum societatem dirimere possit. Ita

uerò inter se restrictè & pertinaciter, tanquam contexti contrahuntur, ut tanquam ex aceruo frumentorum aut fabarum si quis in eos immiserit manum, accipere queat. non tamen sine ui abstrahuntur, quin persæpe distrahantur, ut & eorum alteram partem abruptam capias, & alteram relinquas, & in plerisque caudam retineas, in alijs non assequaris, ex alijs caput reportes, & alteram partem in mari reliquam facias.

E Conferta & continens lycostomorum natatio à rei maritimę peritis bólos appellatur, qui permultas piscatorias naueis interdum implet, ut illi testantur, Aelianus.

F Ancludæ sunt pisces parui, oblongi, saliti, qui tempore quadragesimæ in Italia comeduntur. eos in curanda phlegmatica febri Blasius Astariensis commendat. Apuæ encrasicholi Mediolanum adferuntur absque capitibus, muria conditæ, appellanturque ab Insubribus Anchiouæ, Cardanus.

H Clitarchus de Thebanis scribit quòd fuerint delicijs & gulæ dediti, & in contiuijs parare soliti θεῖα, καὶ ἐψητοὺς, καὶ ἀφύας, καὶ ἐγκαρσιλόχους, lego ἐγκρασιλόχους.

APVARVM etiam aliud genus sale sicco conditum Mediolanum adfertur, quod ab argenteo colore argenteum uocatur: idque uilius est, & inconstantis magnitudinis. sunt enim ex his maiores ac minores encrasicholis, Cardanus.

DE APVA PHALERICA.

RONDELETIVS.

Lib.6. de hist. anim.cap.15.

A PHYAE phalericæ meminit Aristoteles, ex qua μεμβράδας gigni ait, alij ἀφράδας, alij βεμβράδας legunt. Ego aphyas phalericas sponte nasci puto. unde uerò phalericæ dictæ sint, docet Suidas (ex Aristophanis Scholiaste,) cum ait, Ἀφύας φαληρικὰς τὰς μεγάλας. Φαληρεὺς δὲ λιμὴν Ἀττικῆς, id est, aphyas phalericas esse magnas. Phalereus autem portus est Atticę. Possent etiam fortasse à candore nominari: nam Græci etiam τὰ φάληρα, λευκὰ καὶ ἀφρίζοντα uocant, id est, alba & spumea. Erit autem meo quidem iudicio, aphya phalerica ea quę à nobis nadelle uel melete (melet uero genere masculino atherina, Bellonio membras est, quæ Massiliæ meleta dicitur.)

Nadelle. Melete.

B Piscis est sardinis similis, minor & tenuior, sed latior. Squamas in mari haberi certum est, sed statim excidunt remanentibus earum uestigijs, ijsque squamis, quæ uentrem firmant & asperũ efficiunt, ut in alosis & sardinis uidere licet. Mollis est, & adeò pinguis pisciculus iste, ut si aliquandiu digitis tractetur, liquefiat: aut, si magna copia in nauicula uehatur, †supernatantem pinguedinem colligant piscatores, qua olei uice ad lucernas utuntur. Maxima huius copia, præsertim autumno, capitur, estque meritò uilissimus; uidimus tamen piscatores duos unius diei capturã quinquaginta aureis coronatis uendidisse.

†E

DE EADEM BELLONIVS.

Meleta Rondeletio apua phalerica est, Bellonio membras. Massiliensium uulgus (inquit Bellonius) membradas uocat Meletas: Rothomagenses, & qui in litore Oceani (ubi Sequana in mare ingreditur) obuersantur, appellant un Crado, Genuensium uulgus Arachia. Membradem autem nihil aliud esse quàm thrissæ fœturam, ab authoribus traditum est, unaque cum spinis edi solere.

F Hos pisces ad litora Mediterranei maris incolæ sale condiunt & adseruant; in Oceani autem litore, piscationi inseruiunt, uile uescentibus edulium.

Membrades & Trichides, Archestrati, Engrauli, Encrasicholi, & (ut † ait Aelianus) lycostomi, pisciumque id genus cæteri, quibus unà cum spinis uescimur, flatuosum atque humidum pręstant alimentum.

† uocat

COROLLARIVM.

A Apuas epitheto λιπαρὰς, id est pingues fuisse cognominatas diximus: & λιπαρὰν ceu substantiuum nomen grammatici quidam interpretantur aphyam. Rondeletius phalericam præ cæteris pinguem facit. Angli à pinguedine Schmelt appellant pisciculum, quem Galli Eperlanum; sed is dentatus est, quare diuersus ab apuis fuerit. Alium uoant a Smie, quòd facile liquescat, & si diu seruetur, in aquam totus ferè resoluatur. qui potius apuarum generi adscribendus uidetur; & conuenit apuam ex pluuia aut humore ortam, rursus in aquam abire. Sed de hoc certius aliquid ab Anglis eruditis, Io. Caio præsertim, expecto. Eliota hunc piscem in Essexia Angliæ comitatu haberi ait.

Apuæ

Apuæ Phalericæ apud ueteres in precio erant, Pollux. F

Ἡ δὲ φαληρικὴ ἦλθ' ἀφύη τρίτων@ ἑταίρη Ἄντα πυρσάων χομένη ῥυπαρὰ κρήδεμνα, Matron parodus apud Athenæum. ludit autem forsan ex eo quod etiam meretriculæ quædam apuæ dicebantur. H.a.

Μηδὲ τὰ μικρὰ τὰ φαληρικὰ ταδ' ἀφύδια, Aristophanes Tagenistis. Ἀφύας ἄρ' ἕξεις πριάμεν@ φαληρικάς, Idem Acharnensibus.

Καὶ φαληρὶς ἡ κόρη Σπλάγχνοισιν ἀρνείοισι συμμεμιγμένη Γηρδα, χορδή, πῶλ@ ὡς ὑπὸ ζυγοῦ. ῥιπὶς δ' ἐγείρει φύλακας ἡφαίστου κύνας, Θερμὴ προξενοῦσα πνοιῇ τηγάνου, Alexis apud Athenæum, uel(ut alibi citat) Eubulus. Lynceus Samius laudans Rhodiacas apuas, Phalericis Aeniatides dictas cōfert, Athenæus. Ἀφύαν δ' ἅμ' αὐτῇ (cum amia) πρίλαβον φαληρικήν· Εἰς κύαθ@ ἐντοῦθ' ὕδατ@ ἐπιχυθεὶς πολύ, Τιμὼν δὲ λιτήν τι χλόης, καὶ πλείονα Κἂν ἡ δικότυλ@ λήκυθ@ καταστρέφω, (id est, uix cyathum aquæ affundo, olei uerò multò plus, nempe uel ad duas cotylas, & paucas herbas minutatim incisas,) Coquus apud Sotadem comicum, citante Athenæo. Apud quem hoc etiam legitur, φαληρικῆς ἀφύης τι διασεσαγμένο. Apuis Phalericis comparant Aeniatidas in Rhodo. Vide & suprà in Apua uera f. f.

Veneri sacram faciunt φαλαρίδα, ut Aristophanes habet in Auibus, ἐπὶ συνέμφασιν τοῦ φαλλοῦ, Athenæus. uidetur autem de phalaride aue intelligere, ut Eustathius quoque in primum Iliados. Vide in nostra Auium historia, in Phalaride inter Mergos. Apuam quidem simpliciter dictam, Veneri sacram fuisse suprà dictum est. h.

DE APHYA MVGILVM, ID EST MVGILIS SPECIE SINE COITV NASCENTE EX TERra arenosa uel limo, Rondeletius.

PONIT Aristoteles aphyam aliam mugilum fœtum. Sunt qui ex limo & arena proueniunt etiam ex ijs generibus, quæ per coitum & ex ouis oriuntur: quod tum locis alijs palustribus, tum uerò apud Gnidum factum olim memoratur. Stagnis enim canicula uigente exiccatis, & limo arido, ubi primùm imbribus restagnare loca inciperent, pisciculi nascebantur generis mugilum, (κεστρέων τι γένος,) quod per coitū procreatur, (ὃ γίνεται μὲν, fortè μὴ, δι' ὀχείας) magnitudine mænarum paruarum, nec in his aliquid uel oui, uel seminis continebat. Quinetiam in nonnullis Asiæ amnibus, qua effluūt in mare, pisciculi quidā magnitudine intestinorum hepseti (naricarum uertit Gaza) eodem modo proueniunt. Sunt qui omne mugilum genus sponte oriri opinentur, sed non rectè: nam & oua eorum fœminæ, & semen genitale mares habere cernuntur. Verùm genus quoddam eorū est, quod nō coitu, sed ex limo arenâue enascat. C *Lib. 6. de Hist. anim. cap. 15.* *Hepseti.*

Quare aphyam mugilum nihil aliud esse puto quàm mugilum speciem eam quæ sponte sine maris & fœminæ coitu nascitur ex terra arenosa uel limo: cuiusmodi ea est, quam habemus, quæ nascitur in fossis, non procul à uicino nobis eoque antiquissimo oppido Latera uocato. Eiusdem generis est quæ in Lado nostro capitur, & Athelan nuncupatur, quam non dubito hyemis tempore è stagno marino fluuium subire. A *Alia eiusdem generis.*

COROLLARIVM.

Cestreæ fœm. gen. κεστρέαι, alij pisces sunt quàm κεστρεῖς masculino, qui mugiles aut cephali sunt. κεστρᾶν τεμάχη Aristophanes dixit in Nubibus: ubi alij cestras interpretantur murænas, alij diuersos quosdam pisces, sed uidetur comicus de tomis mugilum maiorum sentire. Est etiam (cestrea) genus apuæ, Suidas. Idem in Ἀφύα, Apuæ quædam species (inquit ab Aristophanis Scholiaste mutuatus) è paruis mugilibus procreatur.

DE APHYA MAENIDVM ET MVLLORVM. RONDELETIVS.

VT mugilum, ita mænidum est aphya autoribus Aristotele & Athenæo, quæ ex eorundē sententia mænidum fœtus est: sed fortasse uerius dicemus hanc quoque aphyam sine mare & fœmina nasci sponte, & ita appellari, quia mænidum speciem referat. cuius εἰκόνα non apposui, quia ex mænide antè depicta satis intelligi potest, quemadmodum & mullorum aphya ex ipsius mulli pictura quæ suo loco exhibebitur. Hanc uerò mullorum aphyam ab Athenæo commemoratam reperio, quam uocat τριγλίτιν ἀφύην: quam hîc adiungendam esse du

xi, ne qua aphyę species prætermitteretur. Parui igitur mulli præsertim in stagnis marinis ex putredine oriuntur, quos mullorum aphyas esse recte dixerimus, ut τριγλῖται à ueris mullis, qui τρίγλαι dicuntur, differant.

COROLLARIVM.

Ἡ μὲν ἀφρῖτις λεγομένη ἀφύα, οὐ γίνεται ἐκ γόνου· ἄλλη δέ τις ἐστὶ γῆ͂ος μαινίδων, Aristophanis Schol. & Suidas. Forte pro γῆ͂ος legendum γόνος, uide supra in Apua uera H.a. Sed Aristot. lib. 6. cap. 15. Sunt (inquit) qui limo & arena proueniant, etiam ex ijs generibus quæ per coitum & oui primordio generentur, &c. ut recitatum est supra in Aphya mugilum uerbis Rondeletij. ¶ De apua triglitide sententiam Bellonij habes supra in Cobitide. Aphritides aliæ quàm triglitides sunt, nempe ueræ apuæ: Bellonius non satis distinguit.

DE RELIQVIS APHYIS, SEV SPONTE NASCENTIBVS PISCIBVS, RONDELETIVS.

SI pisces omnes qui ex terra uliginosa, uel limo, uel pluuia, uel quoquo modo sponte nascuntur, aphyæ dici debent, multò plura aphyarum genera ponenda sunt. Nam in stagnis dulcium aquarum penitus exiccatis, imò aratis & satis uidemus pisces multos sponte nasci, item in riuulis, ut paruas anguillas, paruas lampetras, paruos cyprinos, tincas, atherinas aculeatas.

DE IIS QVI HEPSETI VOCANTVR. RONDELETIVS.

A TῶN ἑψητῶν nomen multorum tenuiũ, & exiguorum pisciculorum commune est, ut encrasicholorum, iôpum, atherinarum, gobionũ, paruorũ mullorum, sepiolarum, paruarum loliginum, paruorum cancrorum, encrasicholorum, ut ex Dorione docet Athenæus. *Libro 7.* Vocabant etiam antiqui (ut circa Naucratim patriam meam, inquit Athenæus) ἑψητοὺς pisciculos post Nili inundationem in fossis relictos. Efferebant autem plurali numero sæpius quàm singulari. & ἑψητοὺς ἐκ τοῦ ἕψειν, id est, à coquendo siue elixando nominarunt, quòd multi simul coquantur, nec propter paruitatem seligantur. Hæc quamuis uera sint, fuerit nihilominus minimè absurdum dicere τοῦ ἑψητοῦ nomen pisciculi unius proprium etiam fuisse, quod *Libro 8.* indicare uidetur Athenæus: Aphya (inquit) grauis est, & difficilis concoctu. Huius generis alba cobitis (sic enim legendum, non cibotis) uocatur, & hepsetus paruus pisciculus eiusdem generis est. Hunc pisciculum esse opinor, qui à nostris iuoil dicitur.

B Pisciculus est digiti magnitudine, argentei coloris, corpore pellucido, dempta ea uirga, quæ à branchijs ad caudam extenditur: oculis depressis, magnis pro corporis paruitate, ore ita scisso & conformato, ut inferior maxilla protensa maior sit superiore, sitque ueluti oris operculum.

COROLLARIVM.

Hepsetos ab illis quas cobitidas uocant apuis non distinguit Bellonius, cuius uerba posui supra in Apua cobitide. Dorion manifestè distinguit, hepsetum minutum pisciculum non eundem specie cum cobitide, sed eiusdem generis esse scribens. *Narica.* Narica piscis est minutulus, qui à nando nomen sumpsit. Plautus apud Festum, Naricam bonam atque Canitam. In nonnullis Asiæ amnibus, qua illi in mare effluunt, pisciculi quidam magnitudine intestinorum hepseti (ἰχθύδια μικρὰ ἡλίκα ἑψητοῦ ἔντερα, magnitudine naricarum uertit Gaza) eodem modo proueniunt, quo alibi mugilibus cognatæ apuæ, quæ resiccatis aquis sub ortu canis, & limo iam arido, ubi primum imbribus restagnauerint loca, procreantur, Aristot. Clitarchus Thebanos scribit fuisse delicijs & luxui deditos, solitosque in conuiuijs parare θρία καὶ ἑψητοὺς καὶ ἀφύας. Charmi Syracusani iocus apud Athenæũ refertur, Εἰς τὸ ἐν τοῖς ἑψητοῖς ὡραῖον; Οὐκ ἀπ᾽ ἐμοῦ σκεδάσεις ὄχλον; Ἑψητός, λεπτὸν ἰχθύδιον, Athenæo: qui ex poëtis inter alia hæc etiam testimonia citat: οὐχ ἑψητῶν λοπὰς ἔστιν, Aristophanes Anagyro. Ὦ χαρίτων ἄσοι μέλλουσιν ἑψητοί, Eupolis. Ἀγαπῶν τι κἂν ἑψητὸν ἐν τεύτλοις ἕνα, Eubulus. Καὶ γὰρ ἑψητῶν τινων πρῆσαν ἡμῖν δαιδάλειοί πως. τὰ γὰρ καλὰ πάντα Δαιδάλου καλοῦσιν ἔργα, Alexis. Βεμβράδ᾽ ἀφύην ἑψητόν, Nicostratus. Hippocrates quoque hepsetum piscem nominat, teste Varino: apud quem hi pisciculi etiam ἑψητοὶ nominantur.

DE ATHERINA.

RONDELETIVS.

AΘΕΡΙ'ΝΗΝ uel ἀνθερίνην, ut apud Aristotelem legitur, ἐκ τοῦ ἀνθέρικος: uel πλεονασμῷ τοῦ ν, ἐκ τοῦ ἀθήρ, Gaza aristam conuertit. nam ἀνθέρικοι sunt aristæ, & ἀθέρες simpliciter spicæ uel aristæ dicuntur. Propriè tamen summæ sunt hordei spicæ, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt usui, sed inter metendum pereunt. Vel ut ex Aeliano profert †Phauorinus, spicæ sunt degeneres, quas spicilegi colligunt à messore neglectas. unde ἀθερίζειν significat ἄγαν καταφρονεῖν, ἀφροντίζειν, & similia: id est, ualde despicere & negligere. Ἀθερίνην pisciculum dici putat idem Phauorinus, ideo quòd ἀθερίζεταί πως καὶ αὐτὴ διὰ τὸ εὐτελές: id est, quia negligitur ob uilitatem. Fortasse non ineptè dictam putes ab aristis, quæ per metaphoram pro spinis sumuntur, quas multas habet atherine, & duriores quàm sardinæ, aphyæ, & reliqui huiusmodi pisciculi. Romæ etiam hodie idem nomen seruatur: nam Latharina uulgò nuncupatur. In litore nostro rarò capit, diciturque †Melet: Massiliæ & in stagno quod Martegue uocatur, frequentissimè, & Sauclez nominatur.

A — *Lib. 6. de Hist. animal. cap. 17* — *† Varinus Camers in uocabulo ἀθερίζειν, nomen ἀθὴρ ait apud Aelianum reperiri.* — *†Meleta uerò, ut supra docuit, gen. fœm. a pua phalerica est.*

Atherina pisciculus est marinus, litoralis, reperitur & in marinis stagnis aphyis similis, dodrantali magnitudine, parui digiti crassitudine, dorso spisso, uētre leuiter depresso, ore paruo, sine dentibus, oculis magnis. Colore est uario: nam uenter argenteus est, dorsum fuscū, circa caput ex flauo rubescit sardinarum modo. Locus, qui inter oculos est, cęlatus uidetur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in uentre, aliam à podice, præter has alias duas in dorso. Omnes candidæ sunt. Cauda ex duabus pinnis constat. Pro linea in medio corpore à branchijs ad caudam protensa, spissum quid habet sub cute, quod non possum aliter quàm fasciam per similitudinem uocare, quæ quum cocta atherina editur, euidentissima est: & quum lumini obijcitur: quia reliquo corpore pellucida est, hac parte opaca. B

Atherina ex his qui autumni æquinoctio pariunt, prima parit in terra, (iuxta terram, Gaza: primam autem parere constat: quoniam fœtus eius primum apparet,) autore Aristotele, atterens aluum arenæ. C — *Lib. 6. de Hist. anim. cap. 17.*

Carne est satis sicca, media scilicet, & optima saporisque grati, quicquid dicat Phauorinus, qui pro uili pisciculo habet: quòd si cum spinis edi posset, multò suauior foret. Quum aliquādo Auenione essem, atherinisque frequenter uescerer, unum id ad suauitatem & saporis gratiam illis deesse expertus sum, quòd spinæ inter edendum negotium facessant: à quibus spinis aristis similibus, atherinas nominatas fuisse suspicati sumus. F

Nostri piscatores ideo atherinam melet appellant, quòd eius aphyarum generis, quod melete nuncupari diximus, marem esse credant, sed falsò: nam aphyæ huius generis sponte sine mare & fœmina nascuntur. Atherinarum uerò genus & mare & fœmina cōstat. Præterea quamuis utcunque similes sint, tamen atherina solidiore est spissioreque corpore, aphya uerò illa mollissimo depressoque. Vero similius fuisset, encrasicholorum marē dixisse, quos pisciculos esse ostendimus Anchoies appellatos, ad hos enim propius accedunt: qua de causa pro encrasicholis sæpe uendūtur: sed qui propiùs inspexerit, facilè discernet. Nam atherinis squamæ sunt frequentiores & duriores, os minus, caro siccior, encrasicholis mollior. Quare ex atherinis garum bonum confici nō potest: quia non possunt ita dissolui & contabescere, ueluti garus piscis uel encrasicholus. A — *Melet Gallorū. Melete.* — *Encrasicholi.*

Atherinæ nullus est in medicina usus, ægris tamen medici Massilienses apponi iubent, neque id absurdè: etenim satis sicca, non glutinosa est carne. quare neque difficilè coquitur, neque flatus gignit. F

Atherina, ut in litoribus, ita in stagnis marinis capitur uēre, maxima copia. lutum redolet, frixa & elixa editur. — *Atherina de stagnis mar.*

DE EADEM BELLONIVS: QVI TAMEN ALIVM QVAM Rondeletius pro atherina pisciculum describit: cuius iconem in Corollario habes.

Atherinam Græcum uulgus, Romanum Latharinum uocat: quanquam eorum nonnulli cū alio pisce confundant, quem Lauarolum nominant, de quo postea dicetur. Veneti Angoellam, Massilienses †Sencle, Genuenses Quennaro appellant. — *†Saucle, Rondeletius, sed de diuerso pisce.*

Pisciculus est rarò digiti crassitudinem excedens, neque extenso digito longior: Argentei coloris, translucente corpore, & quod soli obiectum, ut uitrum transpareat: lineamque ostendit internè obscuram, rectam, à capite ad caudam, à sanguine qui in spina diffunditur, prouenientem. Oculis B

eſt grandibus, lingua candida. Pinnam utrinq; in lateribus, & geminam alteram ſub uẽtre habet, quæ piſcem in partes æquales ſecat: ac præterea tenuem aliam & paruam fert in medio tergore pinnulam. Cæterum cor gerit ut ſemen Oxalidis triquetrum & oblongum, pericardio perbellè incluſum: branchias utrinq; quatuor: coſtas item utrinq; decem omni capillamẽto tenuiores: uertebras adeò exiles, ut uix ab acie oculi perſpicaciſsima diſcernantur.

B Atherinę Vranoſcoporum, Scorpionum, Blennorum, & piſcium aliorum præda, apud multos ſunt maximi prouentus, eſtq; piſcis ſui generis delicatiſsimus: cuius apud quoſdam quæſtuoſiſsima piſcatio fieri ſolet.

DE LAVARONO PISCE ATHERINAE PERSIMILI, BELLONIVS.

A ALIVM piſciculum Atherinæ ſimillimum, Romanum uulgus agnoſcit: quem Lauaronum uel Lauonum, Maſsilienſes Cabaſſonum, Genuenſes Capaſſonum, à capitis magnitudine uocant: magnamq; habet cum fluuiatile Lauareto affinitatem.

B Eiuſdem pretij Romæ Lauoroni eſſe ſolent cum Atherina: illucq; cum Sardinis & Alecis (Alecibus, uel aleculis) mixtim ferri conſueuerunt.

B Grandiore ſunt capite quàm Atherinæ, magis recurto, ac compreſsiore ad uentrem corpore, & paulò latiore tranſparent ut Atherinæ, maximamq; habent cum ijs affinitatẽ. Squamis multis integuntur, quæ detectæ argenteũ colorem præ ſe ferre uidentur. Duas in tergore gerunt pinnulas, utrinq; ad latera unam. Dentibus carent ut harengus: cor exiguum, oblongum, triquetrũ habent: Hepar pallidum, cui ſtomachus ſubeſt, piſciculis & caridibus paruis nonnunquam refertus. Inteſtina ad anum tribus circunuolutionibus reflectũtur: Fel ob eius exiguitatem conſpicuũ non habent: ſpinas quoq; ferunt nullas: Carnem albiſsimam & leuiſsimam. Calculos duos in capite gerunt, Seſamo minores: Squamas paulò quàm Atherina latiores & numeroſiores.

A Proinde cum berula Romæ frequens edi ſoleat, & uulgo Lauarona dicatur: ac circa hanc frequens piſciculus, de quo hîc ſermo eſt, reperiri ſoleat: meritò Lauaronum ab herbæ ſibi peculiaris nomine dixerunt: alioqui nullum occurrit mihi nomen antiquum quo ego hunc piſcem exprimere poſsim.

COROLLARIVM DE ATHERINA.

Atherina Gillij, ut uidetur, & Bellonij.

A Figuram hanc tanquã atherinæ, ut Gillius uocabat, Venetijs accepi, ubi hunc piſciculum uulgò anguello nominant. frixos edi demptis capitibus. In capite ſubuirides ſunt. color in frixis intus ad latera nigricabat. Anguelli nomẽ fortè diminutiuum eſt ab anchoia, ob anchoiæ paruæ ſimilitudinem. Luſitanos audio pexe rei, id eſt piſcem regis appellare: quod nomen lato piſci, umbræ aut coracino ſimili, Rondeletius attribuit. Atherinæ ruſticè dicuntur latherini, Niphus Italus. Atherinæ piſciculi ſunt parui, Kiranides. Gregales illos piſciculos, quos Sancletos Maſsilienſes uocant, Græcis innumeris Genuæ & Maſsiliæ oſtendi, qui omnes ſtatim Atherinas appellarunt, Gillius. Acerima, piſcis quidam, Syluaticus. Acerinam Plinij medici recentiorum cernuam eſſe putat Bellonius. mihi hæc nomina corrupta ab atherina uidentur. ἔψητοι & ἀθερινοί, in uulgato Athenæi codice, malim ἀθερίναι. Hepſetorum quidem, ut Rondeletius ſupra ex Athenæo docuit, cõmuni nomine tum atherinas, tum alios piſciculos paruos comprehendunt. Dubitat Vuottonus eadẽmne ſit atherina quæ aloſa, ſed proculdubio diuerſi ſunt piſces. Atherinam Rondeletij Germanicè per circunſcriptionem, paruulam harengæ ſpeciem eſſe dicemus: **Ein kleine raane Hering art.** nam Bellonij atherina minor eſt, quàm ut harengi ſpecies nominari poſsit: quamobrem ſimpliciter apuæ ſpeciem interpretabimur, **Ein Meerſeelen geſchlecht.** ¶ Eſt aliud Atherinæ genus quod tranſuerſum in uentre habet aculeum, unde arbitror Atherinæ nomen traxiſſe, Gillius.

Aliud genus atherinæ.

C Ariſtulæ (Atherinæ) gregales ſunt, Ariſtoteles Gaza interprete. quamobrem miror, cur idem Gaza alibi, ubi hunc piſcem inter rhyades numerat Ariſtoteles, ſolitarios tranſtulerit. ſed rhyades qui ſint, leges in Chalcide. Gillius etiam ſuam atherinam, congregatilem eſſe piſciculũ tradit. Circa æquinoctium uernum rhyadum prima parit iuxta terram, (πρὸς τῇ γῇ, ut Gaza uertit, non in terra, ut Rondeletius habet,) Ariſtoteles. Θῖνα δ' ἀνὰ πρασόεσσαν ὑπὸ χλωραῖς βοτάνῃσι βόσκονται μαινίδες, ἰδὲ τράγοι, ἠδ' ἀθερῖναι, Oppianus lib. 1.

F Atherinarum uſus ad garum, in Garo exponetur.

G Atherinarum ius uentrem mollit & renibus prodeſt, Kiranides.

H Ictar, atherina, Callimachus in Nomenclaturis diuerſarum gentium, ἐν ἐθνικαῖς ὀνομασίαις, Athenæus. Ἰκτάρα, ἐθνικῶς ἰχθύς, Varinus: quæ uerba ſic interpretor, ut ictára ſit nomen piſcis genti

cuidam

cuidam (cuius nomen non exprimitur) usitatum: ut ἐθνικὸν uocabulum non aliud sit quàm communi quidem linguæ inusitatum, in usu aũt gentis aut dialecti alicuius priuatim, quod & γλῶτταν dixeris, quamuis Galenus prisca & obsoleta tantum uocabula glottas appellat. In Varino malim legere ἰχθῦς τις, hoc est piscis quidam, nempe certa species: quàm simpliciter ἰχθῦς, quasi totum genus designet. Dictus autem uideri potest ictar uel ictara pisciculus à paruitate. nam ictar aduerbium Græcis sonat propè, breui aut paruo interuallo. & ἴκταρ τὸ ἐγγὺς, τὸ σύντομον interpretantur. *Vocabulum ethnicum. Glotta.*

¶ Archippus fabulam condidit ἰχθῦς inscriptam: ubi pisces cum Atheniensibus sic pacisci facit: Ἀποδοῦναι δὲ (δεῖ) ὅσα ἔχομεν ἀλλήλων, ἡμᾶς (ὑμᾶς) μὲν θράττας, καὶ ἀθερίνην τὴν αὐλητρίδα, &c. fortè quòd tibicina aliqua atherinæ nomine appellaretur, ut & meretriculæ quædam apuæ cognominabãtur, ut supra dictum est. ¶ Apud Athenæum libro 8. cum quæstio exilis & scrupulosa à quodam curiosiùs proposita esset, Cynulcus exclamauit: Καὶ τίν᾽ ἂν τῶν μεγάλων εἴποι, οὐκ ἰχθύων, ἀλλὰ ζητήσεων ὑθλῶν λάβοι; ὃς τὰς ἀκάνθας ἀεὶ ἐκλέγει ἐν τῷ τι καὶ ἀθερινῶν, καὶ εἴ τι τούτων ἀτυχέστερόν ἐστιν ἰχθύδιον, τὰ μεγάλα τεμάχη παραπεμπόμενος.

DE MEMBRADE.

RONDELETIVS.

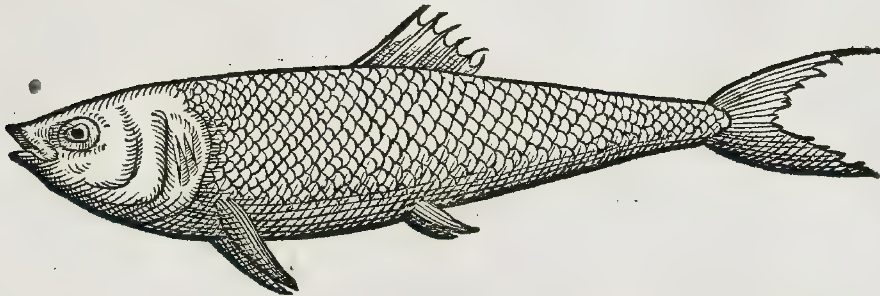

MEMBRADAS ex aphya phalerica gigni scripsit Aristoteles. Quo loco ἀφράδας habent uulgares codices. Athenæus etiam autor est antiquos uariè dictionem hanc extulisse. Nam Phrynichus βεβράδας dixit. Epicharmus βεβραδῦνας: (item Sophron.) Attici βεμβράδας. Quoquo modo nominentur, constat uel aphyæ speciem esse, uel certè pisciculos uiles, quos Phrynichus teste Athenæo χρυσοκεφάλους βεβράδας cognominauit, id est, aureo capite. Et Aristophanes πολιόχρωτας, id est, cano corpore. Quantùm coniectura assequi possum, hi sunt pisciculi, quos Galli celerins uocat. *(Bellonius tum celerinum Oceani, tum sardinam mediterranei maris chalcidem interpretatur, magnitudine tantum distinguens.)* Sunt enim candido admodùm corpore, capite uerò auri colorem æmulante, sardinis ualde similes: Vel qui Agathopoli magna copia sæpe capiuntur, paruis alosis similes, uocanturque illic calliques uel laschez, Massiliæ harengades. In qua sententia permanebo, donec alius certiora & ueterum autoritate confirmata proferat. *Lib. 6. de hist. anim. cap. 15. Lib. 7.* A.

Bellonij de Celerino pisce uulgo à Gallis dicto, scripta, in Chalcide ponemus, in C. elemento.

COROLLARIVM.

Membràs, μεμβρὰς, oxytonum, Atticè βεμβρὰς dicitur. Μεμβρὰς, genus apuæ, Scholiastes Aristophanis, Suidas & Varinus. Βεμβρὰς, εἶδος ἰχθύος εὐτελοῦς, καὶ βράδυνος. ὁμοίως καὶ βράδυνοι κίχλαι, Varinus, & partim Etymologus. apud utrunque lectio corrupta est. legendum enim ex Athenæo, Epicharmus eas βεβραδῦνας uocat, his uerbis: βεβραδῦνοι καὶ κίχλαι, &c. Μέλιτος γλυκυτέρας βεμβράδας φάσκων ἔχειν, Εἰ δ᾽ ὅτι τοιοῦτ᾽ ἐστιν, οὐδὲν κωλύει, Τοὺς μελιτοπώλας ἂν λέγειν, βοᾶν θ᾽, ὅτι Πωλοῦσι τὸ μέλι σαπρότερον τῶν βεμβράδων, Eupolis. Alexis quoque μεμβράδας dixit inter uilis precij cibos, & rursus βεμβράδας, Athenæus. Scribitur & sine μ. βεβρὰς: ut Aristonymo, οὔτ᾽ ἀφύη νῦν ἐστιν ἔτι σαφῶς, (al᾽. ἁπλῶς: al᾽. νῦν ἐστι σαφῶς) οὔτ᾽ ἂν βεβράς: de quo tanquam prouerbiali supra dixi in Apua H. Nicostratus dixit: βεμβράδ᾽ ἀφύην ἑψητόν. Τευθίδιον, ἀχαλκίδιον: Ἡρακλέων μεμβράδιον, Hesychius. Trallianus Membridia dixit, ut recitabo inferiùs, in reliquis speciebus apuarum. A

Ταῖς πολιόχρωσι βεβράσι τεθραμμένην, Aristophanes. B

Phalerica apua membrades gignit, Aristoteles. Athenæus ex Aristotele membradem numerat inter pisces μονίμους, id est, non migrare solitos. C

Vespas apiarij hoc modo comprehendunt: Ante earum nidos nassam, in quam prius paruulam Mænam, aut Membradem cum Chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus, ut in Historia insectorum referemus in Vespis. E

Bebradem capite mutilato: si corpulentior fuerit, & lotam sale minuto & aqua eodem modo quo triglitidem coquito, Dorion. Fit autem (inquit) è sola bebrade apparatus quidam, qui βεβραφύη dicitur, cuius meminit Aristonymus (hoc uersu scilicet, quamuis eum paulò pòst citet, non suo loco ut uidetur, οὔτ᾽ ἀφύη νῦν ἐστιν ἔτι σαφῶς, (al᾽. ἁπλῶς,) οὔτ᾽ ἂν βεβρὰς κακοδαίμων: utpote cibus ex utroque compositus, uel condimenti aut gari genus, ut conijcio. posse autem prouerbialiter hæc F

uerba usurpari supra dixi in Apua h. ὅγέ τοι Σικελὸς ταῖς μεμβραφύαις προσέοικεν ὁ κερκινοβάτης, Idem Aristonymus.

De alimento ex membradibus flatuoso & humido, leges suprà in Apuis F. in Corollario. Βεμβράδας φόρων ὀβολοῦ, Aristomenes. Ἦν μὲν ὠνῆταί τις ὀρφῶς, (al'. ὀρφὸς,) μεμβράδας δὲ μὴ θέλῃ, Εὐθέως εἴρηχ' ὁ πωλῶν πλησίον τὰς μεμβράδας, Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ' ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι, Aristophanes in Vespis. Ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων, Φαληρικῆς ἀφύης τε διασεσαγμένος, Machon apud Athenæum.

a.b. Ὦ χρυσοκέφαλοι βεβράδων θαλάσσιαι, Phrynichus. Βεβραδῶνι ῥαφεία, Sophron apud Athenæum: forte παχεία.

APHYARVM RELIQVAE SPECIES, BELLONIVS.

Pisciculorum minimorum (inquit Oribasius) genera quædam sale asseruantur, quæ unà cum acrioribus oleribus eduntur. Horum alia uocãtur κορακίδια, alia βωρίδια, alia κόλλια, alia τυφλωνίδια: omnia stomacho infesta, aluum citant, nec facilè concoquuntur, Hæc Bellonius.

Coracidia. Dorion pisciculos minutos diuersos, communi nomine hepsetos appellat: & inter cæteros etiam καρκίνια apud Athenæum: id est cancellos. sed uide an præstet coracidia legere, ut Oribasius nominat. Saperdam quoq; sunt qui apuam salitam, alij coracinum interpretantur, & eodem in loco paulò pòst Athenæus Alexidis uerba recitans, coracinos cum hepsetis nominat. Τῶν δὲ κορακίνων πέραν οὐχὶ λαμβάνεις, Οὐδὲ τριχίδων, οὐδ' οἷον ἐψητῶν τινων. ¶ Alexander Trallianus de quartana scribens, ubi melancholicus humor, & tenaces in stomacho humores abundant, aut lien obstruitur: Optima (inquit) est quæ Encatera (ἐγκατηρὰ) dicitur: καὶ ἡ τῶν τὰ Ἀλεξανδρέων βωρίδια, καὶ μαινομένια, καὶ μεμβρίδια ἐστι.

Buridia. Membridia. Buridia Oribasius, citante Bellonio, βωρίδια nominat: Membridia, membrades interpretor.

APVARVM genus quoddam adeò minutum est, (quod aliâs Genuæ uidi,) ut nulli usui ferè esset. Hoc primum anno, quæstus extrema cupiditate, cœperunt esse in ciuitate nostra, (Mediolani,) Cardanus. Videtur de apuis ueris loqui.

Apuarum generi affines mihi uidentur etiam illi pisciculi, qui ad Germanicum **Spiring**, uel **Spirling**, & **Stinckeling** uel **Stinckfisch**, & **Pen** appellantur; de quibus nonnihil circa finem operis scribemus.

DE AQVILA MARINA, EX VETERIBVS.

A ARISTOTELES author est aquilam esse piscem planum & cartilagineum. Plinius quoq; aquilam à Græcis testatur inter cartilagineos numerari, eosq; planos ut apparet. Oppianus similiter lib. 1. de piscatione aquilam cartilagineum & uiuiparum piscem facit. Aetòs, id est Aquila, piscis est sine squamis, similis hieraci, id est accipitri, sed nigrior, per omnia similis trygoni pisci, (præter centrum, ut additur lib. 4.) Kiranides lib. 1. in A. elemento. sed eundem piscem tum accipitri pisci, tum trygoni, id est pastinacæ rectè comparari nescio quomodo defendi possit. pastinacæ tamen eum rectè comparari apparet ex eo quòd similiter cartilagineus & planus piscis est: item ex mentione centri, id est radij. quare non accipitri pisci, sed aui eum conferri coniecerim. nam Bellonius quoq; aquilam suam capite atq; oculis ferè miluinis esse scribit: & Græci aëton, Latini aquilam à similitudine ad hanc auem aliqua uocauerunt: siue alis eam referat, siue rostro, siue aliter. magna autem inter has aues, aquilam, miluum & accipitrem similitudo est. Rursus autem cum dicitur Aquilam pastinacæ esse similem præter centrũ, dubitari potest, centróne careat, an habeat quidem sed diuersum. Idem scribit hunc piscem lapidem habere in capite.

F ¶ Aquilam piscem habere carnem duram, legitur apud Galenum libro tertio de alimentorum facultatibus.

G Ex Kiranide. Lapis qui reperitur in capite piscis aquilæ, aufert quartanam. Si quis hunc lapidem cum uino biberit, non sentiet omnino se bibisse. & si gestet lapidem collo appensum, meri uel lagenam bibens non sentiet. Eundem lapidem piscis cum uino tritum, &c. uidetur autem aëtiten lapidem de nido aquilæ uolucris à lapide reperto in capite piscis aquilæ non satis distinguere: aut si distinguit, nihil quàm superstitiosas uires ei tribuere. itaque non libuit omnia huc adscribere. Adeps piscis aquilæ intinctus, uerrucas & myrmecias curat. Lapides de capite eius appensi, quartanarios sanant. fel inunctum, uisum acuit. Spinæ eius combustæ super sarmenta uitium, dæmones eijciunt. Piscis ipse in cibo sumptus, epilepsiam perfectè sanat.

DE EADEM BELLONIVS.

A Pastinaca maior, ueteribus Græcis ἀετὸς, Latinis Aquila marina dicta est, quòd magnas ac distentas, in alarũ formam, pinnas gerat: sitq; capite atq; oculis ferè miluinis. Aquitani Taram francam uocant, ad superius descriptæ Pastinacæ differentiam: Romanorum uulgus Aquilonem: Genuenses, ab oblonga & ferè murina cauda, duarum ulnarum longitudinem interdum excedente,

Pesce

Pesce ratto nominant, Illyrij, lingua utentes Italica, Rospum, hoc est bufonem marinum, à capitis bufonem referentis similitudine, uocauerunt.

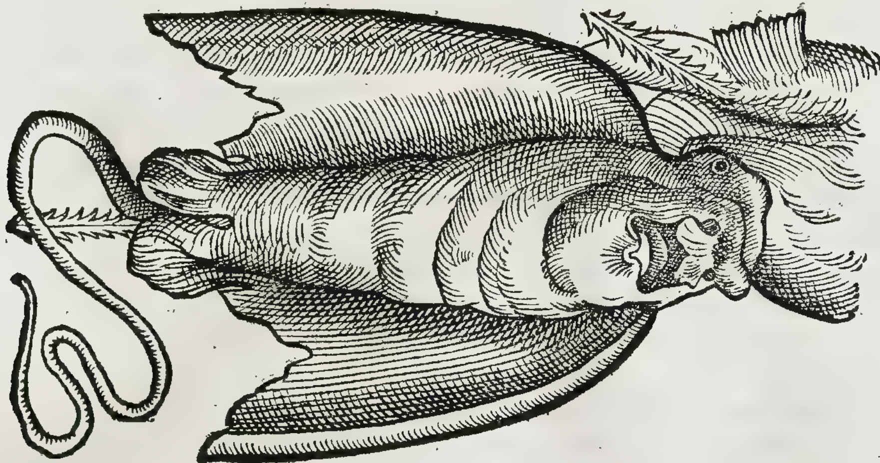

Piscis est Adriatico satis infrequens, quamobrem Venetijs apud Clodiam insulam aliquando captum ac depictum, cum magna admiratione à circulatoribus circunferri uidimus. B

Huius descriptionem integram antequam hîc proponamus, ne quis nominum ambiguitate atque affinitate decipiatur, illud uos admonitos uelim, marinam Aquilam, ab hac quidem alteram esse, sed uolucrem, ac super mare ac lacus diuagari solitam: cuius ea est natura, ut pisces, acutissimis (unde nomen habet) oculis semel conspectos, à summo aëre, deorsum in aquæ profundũ delata, protinus capiat ac deuoret: unde Græcis ἁλιαίετος, Latinis Ossifraga dicitur, uulgus nostrum Offraye, Itali, lacum Lemanum *(Larium aut Verbanum, aut Benacum forté. nam Lemanus in Sabaudia est)* incolentes, Agnistam piumbinam uocant. A *Haliæetos auis.*

Cæterum, ut ad maioris Pastinacæ descriptionem redeamus, litoralis est ac cœnosa, capite elato, Aquilæ uel Milui oculos ac rostrum referente: dentibus sic in ore dispositis, ut totum eius palatum, tam supernè, quàm infernè, ijs ueluti latioribus tabellis ordine transuerso dispositis, cõstratum præ se ferant. Tergoris color supernè quidem liuet, subtus autem albicat. Cauda illi est admodum longa, quam piscatores statim ipso pisce adducto auferunt, ob uenenati radij noxam, quem in altera Pastinaca descripsimus. Quamobrem *etiam ijs locis, quibus frequẽs est, arctissimo interdicto uetitum est, ne publicè cum aculeo diuendatur.* B

Alioqui dura carne præditus est, inquiunt Galenus & Philotimus, & quæ stomacho magnũ in coquendo negotium exhibeat. Imò hoc etiam deterius habet Pastinacarum & Aquilarum caro, quòd tetrum ac grauem odorem ipso sapore præ se ferat. Quamobrem eam dum edunt, alliatis condimentis intingere solent, ut acutissimus allij sapor alterum facilè obtundat. F

DE EODEM PISCE, RONDELETIVS. QVANQVAM IS AQVILAM ESSE NEGAT, ET SIMPLICITER secundam Pastinacæ speciem nominat.

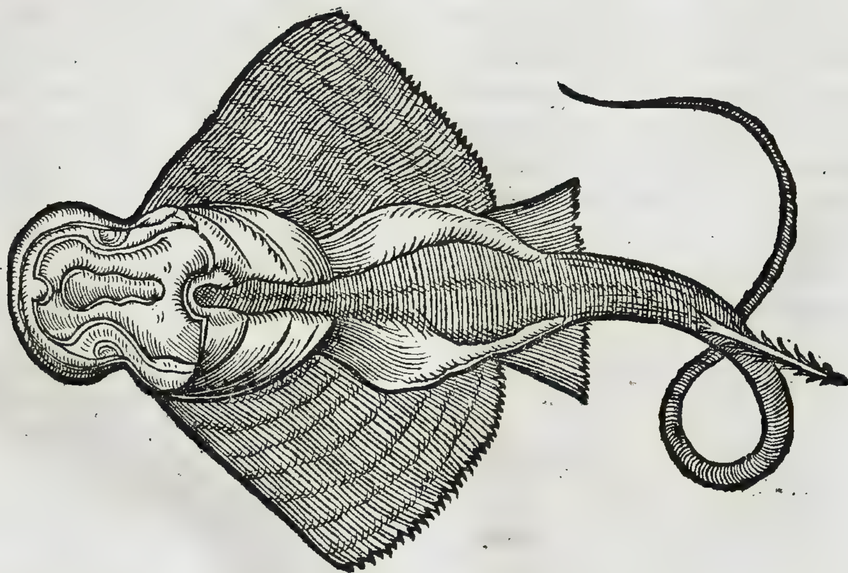

PISCIS quem hîc exhibemus, à nostris Glorieuse. A Romanis & Neapolitanis aquila uocatur. A Genuensibus rospo, id est, bufo, & pesce ratto. A nonnullis ratepenade. Ab Aquitanis tarefranke. Ab alijs falco. Ab alijs erango & ferraza. Nos secundã pastinacæ speciem facimus: quia alteri uita, moribus, partibus internis & externis omni- A

no ſimilis eſt, niſi quòd capite eſt magis exerto, roſtro non angulato, ſed rotundato, deniq; capite bufonem planè refert, unde bufonis nomen à Genuenſibus poſitum. Latera ueluti alæ expanſæ, magis in angulum acutum deſinunt quàm in altera, à quibus ratepenade, id eſt, ueſpertilio nuncupatur. Caudā uerò, eiuſdem radio, & ueneno minimè ab ea diſsidet, & à caudæ longitudine peſce ratto dicta eſt. Ex quibus liquet eum, qui librum de Piſcibus nuper publicauit, monſtrum potiùs quàm paſtinacam alterā depinxiſſe, quippe quæ bufoni capite minimè ſimilis ſit: quod tamen ipſe aſſerit, & alieno planè ſitu radium locatum habeat, tum alæ à naturali figura diuerſiſsimę ſint, poſtremò totum corpus aliena prorſus ſpecie, & à naturali plurimùm diſtante.

Contra Bellonij iconem.

C Cœnoſis in locis uiuit, eadem arte qua ſuperior piſces uenatur: lentè enim natat, & ueluti cum pompa quadam, quam ob cauſam à noſtris glorieuſe appellatam audio. Ac quemadmodum generoſus equus beneq; curatus, pretioſoq; ornatu inſtratus cum faſtu graditur, & propinquantes calcibus petit: ita paſtinaca natans, piſces circumnatantes radio ferit.

F Carne eſt molli, fungoſa, inſuaui, ut etiam altera.

A Quare uehementer errare eum exiſtimo, qui aquilam marinam appellat. Quis unquam quæſo apud Ariſtotelem, Plinium, aut ullum alium ueterem ſcriptorem legit, paſtinacam marinam eſſe aquilam? Aut quis unquam aquilæ radium in cauda uenenatum tribuit? Aut quis aduerſus ictus uenenati radij aquilæ remedia præſcripſit? Quòd ſi Romani, Neapolitaniq; aquilæ nomen piſci huic dederint, non ideo hinc efficitur ueterum aquilam hanc fuiſſe, cum infinitorum piſciū uocabula, quibus hodie uariæ gentes utuntur, à priſcorum ſiue Latinorum, ſiue Græcorum uocabulis ualde diſſentiant. Sed quid in his diutius immoror? cum cuiuis, qui Galenum diligenter legerit, perfacile ſit opinionem hanc conuellere. †F †Is enim lib. 3. de Alimentorum facultatibus, quū de piſcibus duræ carnis ſcribit, Philotimi ſententiam approbat, qui aquilam marinam duræ carnis eſſe cenſuit, quemadmodum & lamiam & congrum. At qui paſtinacam hanc guſtauerit, eam præhumida molliq; carne eſſe iudicabit, niſi ei uel morbo uel natura guſtatus ſenſus planè hebes fuerit.

Quod non ſit aquila marina.

COROLLARIVM.

Iconem Bellonij, quam pro Aquila marina dedit, uidi etiam in charta quadam impreſſam in Italia, eandem prorſus, niſi quòd radium in cauda nullum oſtendit, ſiue quod reuera careat, ſiue quòd à piſcatore, ut fieri ſolet, ademptus fuerit: ſed addam deſcriptionem pariter impreſſam, ita ut ex Italico ſermone tranſtuli: Piſcis hic rarus & ignotus omnibus duobus millibus paſſuum ſupra Clodiam (inſulam) captus eſt anno Salutis M. D. XLII. menſe Iunio: de genere planorū. longus à capite ad initium caudæ pedes quatuor & amplius: latus uerò à pinna extrema extenſa ad oppoſitam extremam duplò ferè, craſſus pedem. Colore uentris albo, ut & plani omnes. Dorſum uerò tum colore tum ſpecie pellis thunnum refert. Caput ei mirabile: oculi parte prona ferè: & ſub eis duæ magnæ ceu auriculæ, uel potius foramina caua, ita ut non uiſum modò, ſed etiam ſolidum aliquid reciperent. In extremo capite roſtrum eſt acutum & carnoſum: & ſub eo labrum cartilagineum mobile, in quo nares duæ maximæ latent. Vtrinque foramina quina, ſeptenis illis quæ in lampreda conſpiciuntur ſimilia. Poſt pinnas maiores, aliæ binæ minores ſpectantur, utraque magnitudine manus. inter quas exoritur cauda neruoſa, ſubtiliſsima, tres ulnas longa: quæ & ipſa in primo ſui exortu pinnam breuiſsimam habet. Hactenus quæ tranſtulimus. Quod ſi uera eſt hæc deſcriptio, non dubitârim Aquilam marinam hunc piſcem nominare. Fieri quidem poteſt ut in ſceleto aliquid peruerſum fuerit, ut ſolent circulatores, aliiq;, in animalibus, quorum ſeruaturi ſunt & oſtentaturi cadauera, aliqua interdum admirationis augendæ cauſa mutare.

Aquilam piſcem planum & Cartilagineum Neapolitani etiam hac ætate uocant Aquilam, ſimilemq; Paſtinacæ eſſe dicunt, ſtrictiori tamen corpore eſſe, & pinnis longioribus, & acutioribus: capite prominentiore, atq; ad trecentas ſæpe libras accedere. ſed nihil affirmo cum ſolam ex piſcatore Neapolitano auditionem acceperim, Gillius. Sunt qui aquilam in cauda nō unicum, ut paſtinaca, ſed binos radios habere putent, qualem figuram ſubiecimus à Cornelio Sittardo felicis memoriæ tranſmiſſam, qui à Gysberto Horſtio medico Romæ acceperat. addunt piſcem in cibū uenire, aliquando centum librarū eſſe, roſtrum habere acutum ac inflexū, unde illi nomen.

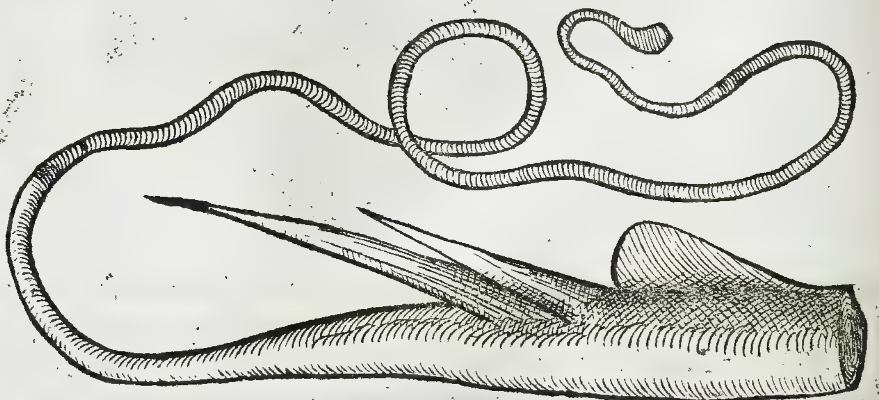

Aquilæ cauda à Sittardo miſſa.

Quòd autem Bellonius ossifragam auem, quam Græci φήνην, ab aquila marina, quam halíæeton iídem uocitant, nō distinguit, Gallici uocabuli similitudine factum puto. haliæetū enim Galli *offraye* uocant, quasi ossifragam, ut Angli Osprei: cum species sint longè diuersæ, quanquā sub uno aquilæ genere. Aquila, ut multi autumāt, est acus, cuius rostrū habet gruis uel ciconiæ similitudinem. alij uero dicunt piscem esse cartilagineum, cuius rostrum aquilum esse putant, Niphus. Sed illorum qui aquilam pro acu accipiunt, sententia ineptior est, quàm quæ refelli mereatur.

Iac. Syluio quoq; non assentior, qui in libro de simplicibus medicamentis, hepatum piscem aquilam maris interpretatur.

Καρχαρόδοντα sunt, hoc est serratos & pectinatim coëuntes dentes habent animantium quædam, ut leo, canis, pardalis, ἀετίδες, & pisces carniuori, Scholiastes Aristophanis & Suidas. puto autem per aëtides hîc non aquilas pisces intelligi, sed fortè legendum ictides, quæ mustelarum generis quadrupedes sunt, & dentes habent eiusmodi.

Huiusmodi quoq; caudam Cremonæ in cœnobio diui Petri iuxta Padum se uidisse amicus quidā mihi retulit. Longa est hæc cauda in pictura quam habeo, dodrantes sex cum palmo: lata circa initium, digitos ferè tres. Radius maior, longus palmos duos, uel paulò plus.

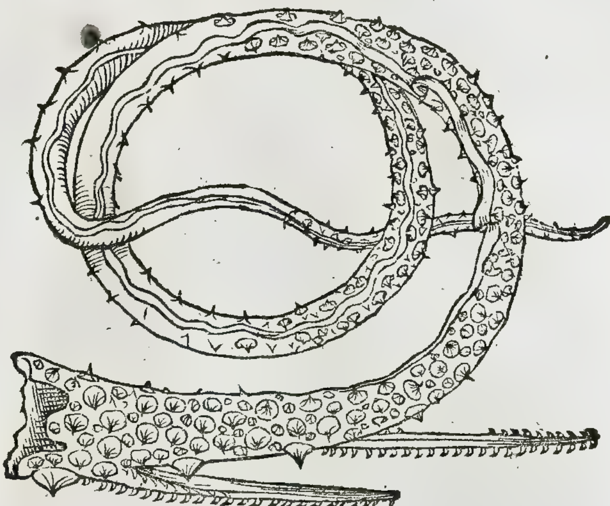

DE DRACONE SIVE ARANEO PLINII.

RONDELETIVS.

Araneus Rondeletij.

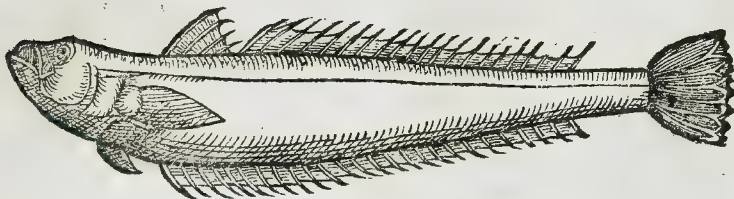

DRACO, dracunculus, & uranoscopus, similiter aculeos ad caudam spectantes habent, & dura siccaq; sunt carne. [B] Draconē quidam aliud uolūt esse à dracunculo (inquit Plinius, literarum ordine pisces enumerans:) [A] est autem (inquit) graculo similis: aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes: [*Lib.32. cap.11.*] †sic & scorpio lædit dum manu tollitur. [*† his ut*] Quæ de dracone non de dracunculo accipienda sunt: quoniam etsi dracunculus aculeos ad caudam spectantes habeat, minimè tamen ut scorpio lædit dum manu tollitur: quod magno suo malo quiuis experiatur. Id cùm probè norint piscatores, ichthyopolæ, coci, draconē uiuum intrepidè non contrectant, & Galli non nisi truncato capite mensis apponūt. Verùm idem est draco cum eo quē araneum alibi uocat Plinius. [*Draconem Aristotelis & araneū Plinij, eundem esse piscē.*] Rationes quibus in eam adducor sententiam, hæ sunt. Nusquam legas in mari animantia esse aculeis uenenum immittentia, præter pastinacam, (cuius radio nihil in mari est execrabilius, inquit Plinius,) scorpium, draconem, araneum, porcum marinum, de quo hæc Plinius. [*Lib.9. cap.48.*] Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum: remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. [*Ibidem.*] Pastinacam & scorpium nemo unquam [*Lib.32. cap.5.*] cum dracone, uel araneo confuderit, si modò eorum notas ex ueteribus didicerit. Porci nulla [*Porcus mar.*] est cum dracone similitudo, siue corporis speciem, siue uitam, siue mores consideres, ut inde marini porci nomen iure tribui queat. Superest araneus, quem eundem cum dracone esse conuincunt aculei spinæ in dorso nigri maximè uenenati, iídem modò araneo, modò draconi à Plinio [*Lib.9. cap.48.*] attributi, ut nulla sit rei, sed nominis tantùm differentia. [*Lib. 32. cap. 5.*]

Præterea quod de dracone scripsit Plinius, id in araneo nostro quiuis experiatur, qui piscium [D] capturæ interesse uoluerit: captum enim arena semper se obuoluentē cernet. Plinius: Draco marinus captus, atq; immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. [*Lib.9. cap.27.*] Huc accedit gentium sententiæ nostræ consentiens appellatio. Nostri enim Ligures, Hispani, Massilienses, eū quem draconem esse constat, quemq; Græci huius ætatis δρακαίναν dicunt, araneum appellāt. Est igitur δράκων θαλάσσιος, Latinè draco marinus, siue araneus, Gallis uiue dictus, Siculis & Neapolitanis tragina corrupta uoce pro dracæna.

Aranei aliæ icones Gesneri, quas Venetijs accepit.

A. MAIORIS. B. MINORIS.

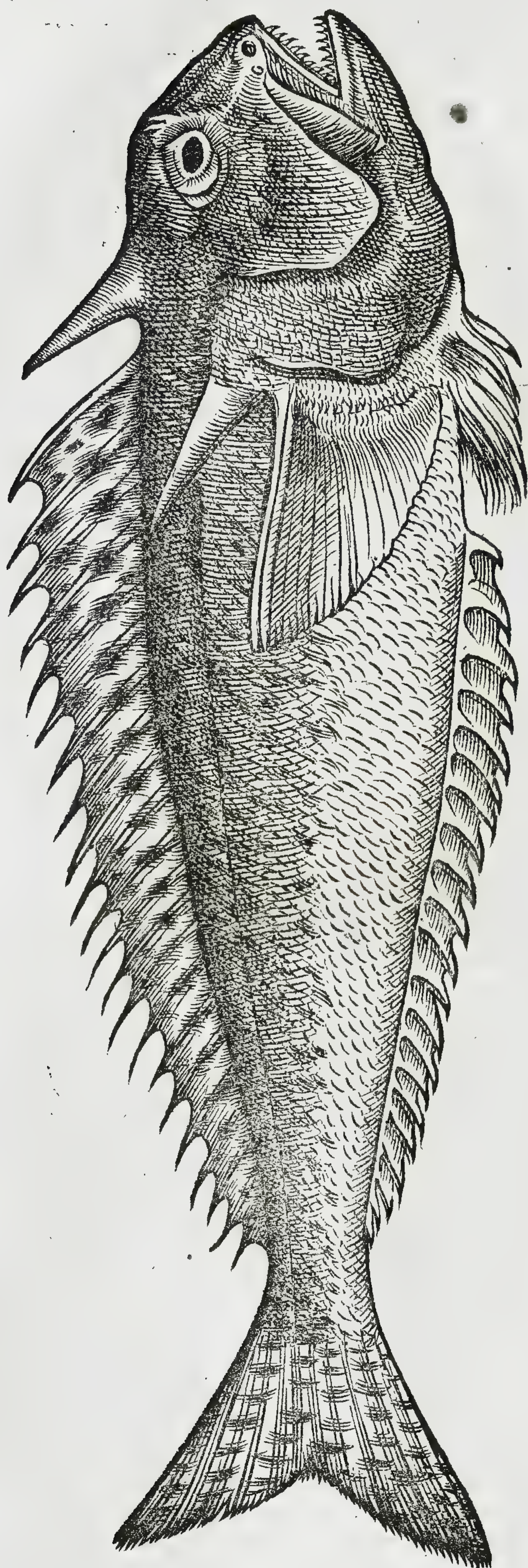

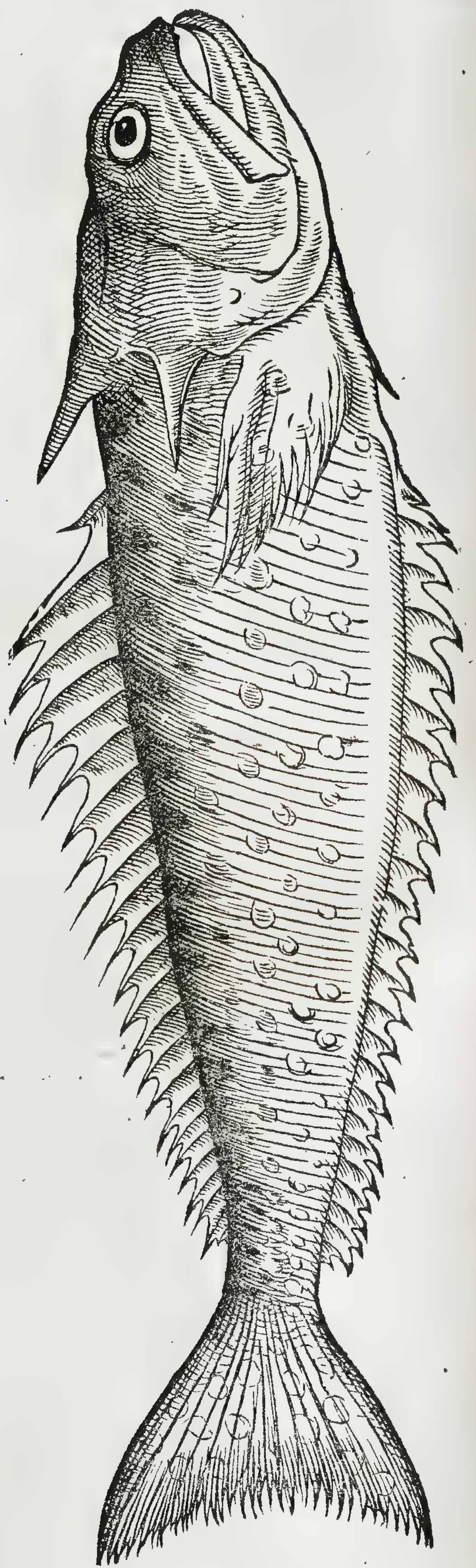

B Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Lib. 8. de Hist. anim. cap. 13.

Piſcis in arena & litoribus degens, teſtibus Oppiano & Ariſtotele. In noſtro mari palmũ maiorem raro ſuperat: in oceano, aliquando cubiti magnitudinem attingit. falcato eſt uentre, dorſo recto, colore uario: dorſo enim fuſco eſt, uẽtre candido, lateribus lineis aureis tranſuerſis pulchrè diſtinctis. Capite percam marinam ęmulatur, oris ſciſſura obliquè à ſuperiore parte in inferiorem uergente: quo fit ut ore aperto & hiante, maxilla inferior ſuperiore maior uideatur. dentibus paruis denſiſcꝫ. Oculis eſt ſurſum ſpectantibus, & adeò ſplendidè uireſcentibus, ut ſmaragdum pulcherrima uiriditate ſuperent. ijdem breui interuallo à ſe diſtant, in quo triangulum expreſſum, &

aculeos

aculeos paruos cernas, branchiarum opercula in aculeos ad caudam spectantes terminantur, quę post articulationem cum ossibus capitis, tenui membranæque simili substantia potius quàm ossea constant. Quamobrem draco ea, quum extra aquam aërem trahit, inflat, non aliter quàm nos cũ buccas inflamus. In ceruice uel dorsi principio, quinque aculeos habet, tenues, nigros, præacutos, tenui membrana nigra connexos, quibus uenenatum uulnus infligit, multoque perniciosius quàm branchiarum aculeis. A capite, oculis, uenenatisque aculeis draconi nomen datum, teste Aeliano. *Lib. 12. cap. 14 & similiter Philes.* Marinus draco alijs piscibus reliquo corpore assimilis est: eius caput, & oculorum magnitudo, terreni draconis speciem similitudinemque gerunt. magni enim sunt, & uenusti. Maxillę etiam similitudinem quandam habent cum terrestribus: & eius pellis non procul abesse à terrena palpanti uidetur, squamarum scilicet asperitate. Quin & infestis, & uenenatis armatus est aculeis. ¶ A ceruicis aculeis pinna incipit ad caudam usque continuata. Alia est à podice ad caudam. Aliæ duæ ad branchias, eodem situ quo in fluuiatilibus, id est, inferiores multò quàm in marinis esse soleāt. Inter has & scissuræ oris finem in parte supina duæ aliæ sunt, minores, candidæ. Podex non procul à branchijs distat. Linea à branchijs ad caudam ducta multò est altior, dorsoque propior quàm in cęteris piscibus. Cute dura tegitur, squamis paruis & tenuibus aspersa. Ventriculo est magno, splene paruo, hepate ex albo rubescente, corde angulato.

Loliginibus paruis, alijsque minutis piscibus uescitur. Moribus & ueneni uiribus scorpioni similis est. †carne dura, siccaque est, ut Philotimus tradidit, id quod Galenus lib. 3. de al. fac. approbat. C †F

Nemo existimet nos araneũ Plinij cum araneo Aristotelis confundere, cùm toto genere differant. Est enim ὁ ἀράχνης, id est, araneus Aristotelis (*Quærendum araneo insecto cancellum comparet an malacostraco Aristoteles*) ex genere malacostracorum, cui similem cancellum facit. Araneus uerò Plinij piscis est sanguine præditus, & uenenatis aculeis, ut ostendimus. A *Lib. 4. de Hist. animal. cap. 4.* Hîc silentio præterire non decet eius sententiam, qui draconem Romæ trachina nominatum, trachurum ueterum nominũ similitudine deceptus esse putat, eius uerba sunt: Trachina & ipsa etiam in fricturæ numerum refertur, quam trachurum, ut Oppiano uidetur, esse putamus, uel ut Athenæo placet, trachidam, eo argumento quòd infestam & propè lætalem spinam in ceruicibus habeat, & binas item alias, & quidem acutissimas ab auribus prominentes. Hic piscis oblongus est ac tenuis, & falcatus in uentrem, cuius latera †lineæ frequẽtes & obliquæ, uergentes ad cæruleum colorem pulcherrimè describunt. *Trachurum à dracone differre. Paul. Iou. lib. de Rom. piscibus, cap. 19.* Falsam esse opinionem hanc, etymum ipsum, & modò citata uerba clarè ostendunt. *† Hoc in minore nostro araneo apparet, non in maiore.* τράχουρος enim à caudæ asperitate, aculeisque nomen habet: at draco non in cauda, sed ut ille ait, in ceruicibus infestam & propè lætalem spinam habet, & binas item alias, & quidem acutissimas ab auribus prominentes. Reijcienda quoque est Alberti magni sententia, qui draconem beluã marinam esse censet, quæ uenenatis dentibus & piscatores, & alias animantes subitò interficit. *Contra Albertum, Draconẽ mar. nec beluã esse, nec dentibus nocere.* Neque enim draco inter beluas marinas recensetur aut à Plinio, aut ab Oppiano: neque dentibus, sed aculeis uenenatis nocet, ut ex Plinio antè probauimus. Idem cõfirmat Dioscorides: Δράκων θαλάσσιος ἀναπτυχθεὶς, καὶ ἐπιτεθεὶς, ἴαμά ἐστι πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἀκάνθης αὐτοῦ πληγήν. Draco marinus dissectus, & apertus impositusque ictus spinæ suę qua ferit, medela est. *Lib. 2. cap. 15.* Quanquam Dioscorides aliquando δῆγμα ἀντὶ τῆς πληγῆς usurpet, id est, morsum pro ictu siue punctura, ut cùm de mullo loquitur: Ὠμὴ δὲ ἀνασχισθεῖσα καὶ ἐπιτεθεῖσα, θαλασσίου δράκοντος καὶ σκορπίου καὶ ἀράχνης δήγματα ἰᾶται. *Ibid. cap. 24.* Mullus marini draconis & scorpionis, & araneæ morsibus medetur. Non minori reprehensione dignus is qui in suis in Dioscoridem commentarijs capite de dracone marino, pro eo hippocampum uerum describere uidetur: *P. Matthiolum notat.* nam in ijs quæ capite de hippocampo, de ipso hippocampo tradidit, uehementer errat, eaque cum de hippocampo dicemus, improbabimus. *Lib. 2. cap. 3.* Porrò id absurdum est quod scribit, non eundem esse draconem marinum, de quo tradiderint Dioscorides & Plinius, duas ob coniecturas, quæ uanissimæ sunt. *Plinij & Dioscoridis draconem mar. non differre.* Prior est, quòd draco marinus Dioscoridis spina uenenata pungit, cui ictui draco ipse dissectus atque impositus medetur: alter uerò Draco, nempe Plinij, morsu solũ nocet. Vbinam quæso hæc Plinius? nusquam sanè. Imò uerò eadem planè quæ Dioscorides scripsit. Draconis marini scorpionumque ictus, carnibus eorum impositis sanantur. *Libr. 32. cap. 5.* Et ibidem: Draco marinus ad spinæ suæ qua ferit, uenenum ipse impositus, uel cerebro toto prodest. Altera coniectura est, quod ex Dioscoridis uerbis colligere licet, facile esse draconem marinum habere, qui ueneno suo remedio sit, contrà difficillimum alterum habere cum grandis sit belua. Minimè uerò Plinius in beluis marinis draconem numerauit, imò ab ijs seiunxit. Cùm enim lib. 32. beluas marinas recenset, draconis marini non meminit, sed posteà cum alijs piscibus numerauit. *Cap. 11.* Sunt qui non intellecto nominis etymo, quod antè ex Aeliano tradidimus, quum draconem marinum audiunt, simile quid animo fingunt ijs draconibus quos pictores pro arbitrio pingunt. *Raias marinas aridas distortas aut etiam pictas, falso pro draconibus marinis ostentari.* Vnde fit ut quidam raias exiccatas, atque in eum modum efformatas pictasque, quo pictores dracones terrenos figurare solẽt, pro ueris draconibus marinis accipiant. Sed facilè imperitis imponitur, qui neque ex antiquorum scriptorum lectione piscium cæterarumque animantium naturas didicerunt, neque res ipsas intuiti sunt. Quæ si fecissent, ex capite, ore, branchijs apertis, pinnis, aculeis, caudæ asperitate, atque ab alijs huiusmodi, raias agnouissent. Huiusmodi raiæ Antuerpiæ sic efformãtur; atque inde aliò deportant.

Verum ad draconem redeamus, aduersus cuius uenena, multa & præsentia remedia dedit natura. *Aduersus uenena draconis mar.* Nam ut ex locis ante citatis liquet, ipse impositus ictus suos sanat. Mulli caro imposita idem G

Lib.11. de sim. med.facult. *Lib.8.cap.6.*

prestat. Idem Galenus scribit: Draconem marinum aduersum suum ipsius ictum impositum, nec non mullum ualere. Et Dioscorides: Peculiariter autem ictus à marino scorpione & dracone inferuntur qui molestos cruciatus cient: interdum autem, sed rarò, nomas excitant: quibus absinthij, saluiæ aut sulphuris ex aceto triti potio subuenit. Et nos aliquando uidimus partem à dracone marino punctam in tumorem erigi, & cum doloribus uehementissimis inflammari: quæ si negligatur, facilè gangræna corripitur, quo in malo piscatores nostri ad lentisci folia, tanquam ad sacram anchoram confugiunt, ijsq; partẽ uulneratam confricant, meliùs sibi consulturi, si draconis ipsius dissecti carnes uel cerebrum imponerent. Nec est negligenda theriaca confectio cum aqua absinthij sumpta. Quæ omnia remedia conferunt priusquàm gangræna partem uulneratam occupauerit, tum enim gangrænæ causa scarificanda pars est, & garo acetoq; fouenda, caput mulli saliti imponendum. ¶ Eiusdem etiam recentis è capite cinis contra omnia uenena prodest, cęca quadam naturarum discordia.

DE DRACVNCVLO, ARANEI SPECIE ALTERA, RONDELETIVS.

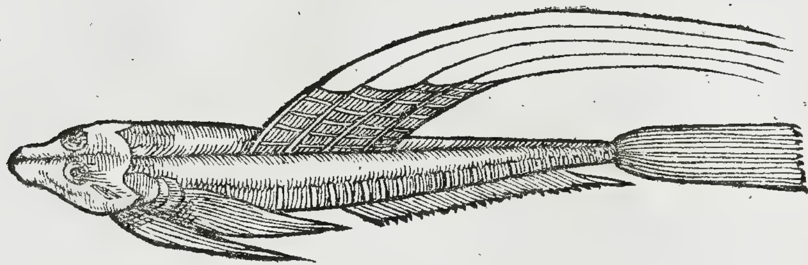

A DRACVNCVLI piscis Plinius solus, quod sciam, meminit, quem à dracone differre scripsit, ut proximo capite ostendimus. Hunc esse putamus qui à nostris lacert uocatur, quòd lacertis terrenis corporis figura similis sit: & dracunculum, ut à dracone maiore distinguatur, esse appellatum.

B Est piscis marinus dodrantali magnitudine, cotto fluuiatili non multùm absimilis, rostro acutiore, & capite latiore. Ranæ etiam piscatrici quodammodo similis est: sed rana piscatrix ore est maiore, pinnis concoloribus, quæ in dracunculo uariæ sunt. Capite est magno, compresso, rostro prominente, ore paruo sine dentibus, sine ulla ad branchias scissura: sed huius uice supra caput utrinq; foramen est, ut in Hippocampo, quod, nisi dum piscis uiuit, eoq; aquam trahit & emittit, manifestum (non) est. Oculos magnos supra caput positos habet, capitis os in aculeos desinit ad caudam spectantes. Pinnas longissimas pro corporis magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris æmulas. Quæ ad branchias sitæ, aureæ sunt, in radice argenteæ. Quæ in supina parte, à cæterorum marinorum piscium pinnis, situ magnitudineq; dissident: nam & ori propiores sunt, & longiores ijs quæ sunt ad branchias. In dorso duæ eriguntur: prior †parua est, aurea & argenteis lineis distincta: posterior magna admodum in medio dorso, papilionum alis nõ ualde dissimilis, radijs quinq; hordei aristis similibus, membranaq; constans. Radij priores longiores sunt, posteriores breuiores, contrà quàm in membrana, quæ singula radiorum interualla, ueluti intertexta occupans paulatim crescit. Eadem quoq; uaria est, lineis enim argenteis in medio duarum nigrarum sitis distinguitur. Hæc in medio dorsi cauo ueluti in uagina conditur. Alia est à podice ad caudam, etiam aurea, demptis eius fimbrijs quæ nigricant. Corpus totum sensim gracilius fit, & in pinnam longam terminatur, cuius fimbriæ nigricant. Est & picto corpore: nam ab huius medio argenteæ lineæ ad uentrem ductæ sunt. In maxillis partibusq; anterioribus ueluti punctis argenteis notatur. Ventre est lato, plano, candido. Cuticula tantùm tegitur.

†Hæc in pictura uix apparet.

C E Capitur hic piscis maximè caniculæ uigentis tempore, cuius syderis uim omnia ferè animantia sentiunt, etiam pisces ipsi: quorum alij è profundo sursum se efferunt, alij in profundum secedunt, alij ad saxorum latebras confugiunt.

F Carnis substantia gobionibus paruis similis est, ijsdemq; alimentis uesci traditur.

G Minùs uenenatus est huius quàm draconis ictus.

B E In Agathensi litore capitur, alioqui rarus est. & tum ob raritatem, tum ob uenustatem summumq; omnium rerum opificis Dei in hoc pisce artificium, piscatores ipsi admirantur, & amicis qui naturæ rerum contemplatione delectantur, dono dant.

DE EODEM DRACONE MARINO, BELLONIVS.

A Litoralis est marinus Draco, à marino serpente longè diuersus, omni mari familiaris. Gallis Viua aut Viuio dictus, quòd præter aliorum piscium naturam, captus diu extra aquam uiuat. Angli Viuer nominant. Massilienses Plinianam uocem sequuti, une Areigne, quasi Araneum dicere maluerint: Genuenses Traginam nomine à Dracæna corrupto uocauerunt.

Pelagius

Pelagius etiam est piscis æque ac litoralis. C

Demissis in profundum lineis setis, multus capitur inter insulas Aegæi maris. B

Sed hoc piscatores diligenter obseruant, ne captum draconem manu contrectent: eiusq; caput G lapide conterunt: deinde hamum ab ore auferunt. Draco enim si nudus contingatur, aculeo uenenato totam manum perimit, nisi promptissimè occurratur: febrem ac delirium protinus excitans, ac totum brachium inflammans. Cuius adhuc uiuentis punctura formidabilior est, quàm demortui. Nam etiam à demortuis inflictum uulnus multum nocet. Aiunt autem ad id, remediū esse, si ab eodem aculeo iterum atq; iterum uulnus pungas.

Oblongus est piscis, forma pugionis modo compressa: unde à quibusdam Gallicè Poignastre B (A) uocatur. Non habet squamas, aut saltem exiliores quàm sint terrestrium: dentibus est breuibus, crebris & tenuissimis: os ut Draco serpens dentibus communitum habet. Oculis grandibus præditus est, branchijs utrinq; quatuor simplicissimis, & pinnis ut Callionymus uel Exocœtus. Duas fert in tergore pinnas, quarum anterior capiti uicina nigra est, quaternis horrens aculeis. Ea autē pinna quæ subsequitur, longior apparet, & per dorsum porrigitur ad caudam, quam ualde latam habet, nec adeò bifurcam. Inferior pinna usque ad anum excurrit. In spineo exteriori tegmine utrinq; ad branchias aculeum habet ad caudam spectantem, translucidum, osseum, longum. Obliquas in tergore ostendit maculas, multorum quidem colorum, sed fuluæ reliquas uincunt. cor illi rubrum est, seminis cicerculæ figura. hepatis lobi duo, quorum maior in sinistrū tendit, cui subest folliculus fellis. Lien à fundo stomachi dependet subniger. Stomachus sursum reflectitur: ex cuius pyloro sex apophyses prodeunt, quibus intestina in orbem obuoluuntur, atq; alia tanquam in alia ita reflectuntur, ut longitudinis nihil sit in recto. Vuluam autem habet bicornem, paruam. De hoc Dracone sic Oppianus:

Cautibus & bibula mulli pascūtur arena, Et Simij, & Glauci, & densato dente Dracones. C

COROLLARIVM.

Ex duabus aranei piscis iconibus, quas Venetijs nactus adieci, una minoris in hoc genere est, A quem pesce ragno, id est piscem araneū simpliciter uocant: altera maioris, quem pesce ragno pagano, & Galli alicubi (ut audio) un tumbe. Vterq;, ut pictura exprimit, aculeum unum magnum in ceruice uel dorsi initio habet, (quo in loco Rondeletij & Bellonij araneus, non unum aculeum magnum separatum, sed quinq; tenues membrana seu pinnula connexos ostendit,) qui an rectè à pictore sit collocatus, Adriatici accolæ scierint. ego etsi illic aliquando piscem uidi, non satis memini. schedam quidem à me annotatam inuenio huiusmodi: Araneus piscis est pulcher, leuis, oblongus, uarius siue maculosus, similis gobio oblongo: spinam in dorso uenenosam habet, & singulas in lateribus utrinq;. Iouius trachinam (alij tratzeinam scribunt, alij uulgo intrassine) Romæ dictam scribit infestam & propè letalem spinam in ceruice habere: quibus uerbis unam non plures eo in loco esse innuit: ut Dioscorides quoq;, τὴν ἐκ τῆς ἀκάνθης αὐτοῦ πληγὴν nominans. Et Plinius, Pestiferum (inquit) animal araneus, spinæ in dorso aculeo noxius. Apparet in maculis quoq; differentia: quæ in maiori plures, coniunctiores, minores, ac nigriores sunt: nonnullæ etiam ruffæ: in minore uerò maiores, rariores, subflauæ. nullæ in pinna dorsi, ubi maior multas habet.

Germani Petermanche uel Petermenches nominant: nescio an corrupto uocabulo, quasi pesca ragno, id est piscem araneum dicturi imitatione Italorum aut Gallorum quorundam. Alibi idem, ut audio, Corpot, quod nomen fortè à scorpio factum, quòd similiter uenenatis ut ille aculeis feriat. Hunc aiunt si quem suo in capite aculeo læserit, hominem ad insaniam quandam ad horas ferè uigintiquinq; (alij ad horas sex) redigere. capite resecto reliquū corpus edi. Anglicè Viuer dictus uideri potest à febri, quam Angli feuer uel fiuer appellant. aculeo enim uenenato cum alias noxius est, tum febrim ac delirium protinus excitat. ¶ Alberto draco marinus ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non amplioribus, quàm quæ ad natandum sufficiant: sed ob uirium præstantiam omnium aquatilium præstantissimus censetur. quapropter breui admodū tempore ingentia metitur maria. quin & uenenosum est illi hoc animal, adeò ut quoscunq; pisces, uel alia quæcunq; animalia dente uulnerauerit, interimat. Piscatorum præterea artificio captus, statim ut in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in litore fodit, qua se condere possit. Hæc Albertus, recitante Matthiolo. Qui etsi ex Aristotele & Plinio, ut opinor (inquit Matthiolus) transcribat: plura tamen addere uidetur, quibus an multa sit adhibenda fides quid statuam nō habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non præstat, nec draco appellatur, sed serpens, ut is posteritatis memoriæ commendauit lib. 9. cap. 37. de hist. anim. his uerbis: Serpens marina colore & corpore congro proxima est: sed obscurior atq; acrior. hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro quàm primum adacto terebrat, subitq; tota. est ore acutiore hæc quàm terrestres. Plinius hoc animal non serpentem, sed draconem marinum pariter cum Alberto uocat, lib. 9. cap. 27. sic inquiens: Rursus draco marinus captus atq; immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. At hic, mea quidem sententia, draco marinus haudquaquam fuerit, de quo scribit Dioscorides, sed per se maris serpens. Hæc Matthiolus. Verum Rondeletius tradit draconem quoq; marinum piscem captum, arena semper se obuoluere solere.

Albertus serpētem mar. Aristotelis, cū dracone mar. confudit.

Draco marinus est monstrum crudelitate horridum: instar draconis terrestris longitudine extēditur, alis caret. Caudam habet tortuosam: caput secundum magnitudinem corporis paruū, sed hiatum oris horridum: squamas & cutem duras. pinnam autem habet pro alis, quibus utitur in natando, uno impetu magna maris spacia transcurrit, & hoc potius robore uirium quàm remigijs pinnarum. Pestifer est hominibus & etiam piscibus morsus eius: mortem enim infert, Author libri de naturis rerum: ex quo & Albertus quædam mutuatus transcripsit. idem addit cinerem ossium eius sanare dentium dolores.

Piscis quem Bellonius ophidion Plinij esse iudicat, ueluti serpens paruus, congro similis est: & à Bellonio serpens marinus & draco quoq; marinus nominatur. sed aliud est Ophidion Rondeletij. Sunt qui pro certo uelint Hippocampum esse pisciculum illum, uel potiùs marinum monstrum, qui dracunculus quibusdam, alijs uerò Equiculus marinus uocatur, cuius nullus in cibis usus, Matthiolus. ¶ Draco mar. piscis Auicennæ 2.225. Teninbahari dicitur.

B Araneus piscis est magnitudine Cobionis, aut paulò maior, colore uario, cuius dorsum prope caput tres aculeos habet noxios, ita etiam araneum hodie cognominant, Massarius. Squamas (φολίδας) Aelianus asperas draconi mar. tribuit, & pellem eius non procul à terreni draconis pelle abesse ait, si quis palpet. At Bellonio araneus nullas habet squamas, aut exiliores quàm sint terrestrium (serpentium.) Rondeletio paruis & tenuibus squamis aspergitur.

C Draco Aristoteli piscis est litoralis. Oppiano in petris & arenis pascitur.

D Draconem marinum si manu dextra attrahere coneris, nō sequitur, sed uiolentè renititur. Sinistram uerò si iniicias, cedit & capitur, Aelianus 5.38.

G Draconis piscis spinæ sunt uenenosæ, Oppianus lib. 2. Halieut. Hunc piscem omnes scriptores, atq; ætatis nostræ piscatores, cum à Pastinaca discesserunt, omnium marinorum uenenatissimum esse asseuerant, Gillius. Et rursus, Acutissimos in dorso habet aculeos, quos piscatores ab hoc capto statim abscindunt. Magnam admirationem habet, quod multi piscatores mihi testati sunt, eo tempore cum piscium genus amore tenetur, se uidisse in uulnere, quod huiusmodi piscis inflixisset, pisciculos illius similes generatos esse. Draco & gobio pisces marini pungendo uenenum emittunt, minimè tamen mortiferum, Aelianus.

Ad marini draconis plagam: Locum percussum cum plumbo fricato, ipsumq; draconem dissectum plagæ imponito. Serpillum item tritum, aut lenticulam coctam pro cataplasmate imponito. In potu uerò absinthium cum uino diluto præbeto, aut saluiam cum passo. Mirè etiam his conducit ex bryonia & eruo pastillus cum uino potatus, Aëtius 13.39. Aranei marini punctura, similiter ut scorpionis mar. (de qua proximè dictum) curanda uidetur, Auicenna 4.6.5.24. Sunt qui remedia hæc etiam ex Auicenna adferant, authores obscuri, qui & morsum pro punctura aliquoties scribunt: Sulfur ex aceto illitum: Adeps crocodili illitus: Plumbum infricatum, uel stanni (al'. plumbi) cerussa infricata: Succus absinthij. Item hæc uerba ex quarto Canone: Morsus draconis marini, similiumq; magni corporis serpentium, curatur in quantum est ulcus tantum, non in quantum est uenenum de quo sit curandum. quæ ego ad crocodilum potiùs retulerim. ¶ Hæc etiam ex Plinio citant: Absinthium aduersatur draconi marino è uino potum, Plinius lib. 27. & Dioscor. Carnes stellæ impositæ maxime ualent. Imponuntur quoq; contra eum salsamenta, uel cybium, ex aceto, Plin. lib. 32. Mullus etiam piscis crudus & dissectus admouetur, Idem.

Aegineta præter alia ex Aëtio dicta, sulfur cum aceto imponit, aut ipsum draconem piscem apertum: & urina humana fouere seu perfundere (καταιονᾷν, ut Dioscorides quoq;) consulit. E uino diluto saluiam propinare: aut surculorum fici in uino passo dilutum, (ἀπόβρεγμα,) aut cerebrum ipsius piscis. Draco marinus ad spinæ suæ, qua ferit, uenenum, ipse impositus, uel cerebro toto (poto, ex Aegineta) prodest, Plinus. Iuuant aduersus ictum draconis mar. medicinæ quas scribemus in capite rutelæ: & proprie theriaca prima: & albedarungi potum, & impositū emplastri instar, Auicenna 4.6.3.55. qui rursus inferius 4.6.5.24. araneam mar. nominat, ut interpres habet, & eadem prodesse remedia scribit, quæ aduersus morsum (ictum) scorpij mar. Draconis marini scorpionumq; ictus, carnibus earum (*ranarum puto, uel testudinum. locus iam non occurrit*) impositis: item araneorum morsus sanantur. in summa cōtra omnia uenena, uel potu, uel ictu, uel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarum, efficacissimus habetur, Plinius. Non ab re fuerit quæsijsse, an eūdem draconem illum qui uulnerauit, medicinam uulneri à se facto facere dicat: an ex eodem genere quem potuerit aliquis habere. nobis in priorem illam partem animus inclinat, Marcellus Vergilius in Dioscoridem. Piscatores hodie, ut audio, iecur eius illini consulunt, ut dolor ex ictu illicò mitigetur. Allium commendant Auicenna, & Serapio secundum Dioscoridem, cum folijs ficus agrestis & cumino emplastri modo impositum, Aggregator. Cerussa infricata prodest, Auicenna. Ficus siccæ cum hordeo & uino emplastri instar, Serapio secundum Dioscoridem. Mullus auxiliatur contra dracones marinos, illitus sumptúsue in cibo, Plinius. Iuuat & ocimum, Dioscorides: ocimum fluuiale appositum, Auicenna. Plumbum integrū siue simplex (id est nec lotum nec ustum) utiliter affricatur marini scorpij draconisq; ictibus, Dioscorides. Serapio ex Dioscoride laudat etiam plumbum ustum tritum & illitū, quod ego apud Dioscoridem non reperio: ut neq; ex cerussa infricata remedium apud Auicennam.

Tussilago

Tussilago altera à quibusdam saluia appellatur, similis uerbasco: cõteritur ea & colata calefit: atque ita ad tussim laterisque dolores bibitur: contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax, Plinius. alij saluiam simpliciter contra hæc uenena laudarunt. nostri sclaream, præcipuè syluestrẽ, folijs uerbasco similem, saluiam nominant syluestrem. Mompelij aliud genus saluiæ syluestris uidi, floribus flauis, in orbem circinatis, &c. Sulfur cum aceto draconis marini scorpionisque plagas sanat, Dioscorides. *Tussilago altera.*

Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis, Plinius.

Isidoro aranea genus est piscis, dictum eò quòd aure feriat. habet enim in ea stimulos quibus percutit. sed næ ille ineptè. araneus enim, non aranea, piscis uocatur, idque ab araneo insecto terrestri uenenoso, quod à Græco ἀράχνης per syncopen appellatur. nam & mus araneus cognominatur, cui præter uenenum nihil cum araneo insecto commune. Fortè & uipera marina eiusdem Isidori, non aliud quàm araneus seu draco piscis fuerit: Vipera mar. (inquit) piscis est paruus, paulò plus quàm cubiti unius: in capite super oculos unum cornu fert, paruum, acutum, & mortiferum. eo nanque quemcunque uulnerat, ueneno inficit. quod cauentes piscatores capto pisce, caput ei amputant: reliquum uerò corpus in usum hominum cedit. ¶ Draco marinus, qui & murænula, Arnoldus. ¶ Kiranidæ draco marinus, serpens marina est, uide infra inter serpentes mar. ¶ Δρακαινὶς inter pisces ab Ephippo nominatur apud Athenæum. Hermolaus dracunculum Grecè δρακαινίδα putat nominatum Athenæo. *H.a.* *Vipera mar.*

Draco marinus, piscis paruus uenenosæ punctionis, lingua nostra uocatur doracena, Syluaticus: meliùs dracæna. Alibi uerò hunc piscem cum scorpio confundit. Idem uoces Aren & carien, draconem marinum exponit: & Turgaron, speciem draconum marinorum. item Mugali draconem marinum ineptè. mygale enim mus araneus est: draco marinus autẽ, piscis araneus.

His scriptis reperi apud Auicennam 4.6.3.56. Haren carmen existimari de genere draconũ marinorum esse, & morsum eorum ita curandum ut morsum uiperarum: unde mox murænam esse collegi: quòd de ea similiter Aëtius scribat. Ἠ ψόφον, ἢ σέλπας, ἢ αἰγιαλῆα δράκοντα, Numenius. Nicander in Theriacis ἁλιβράδιον δράκοντα dixit. Δράκοντες ἄλκιμοι inter pisces ab Epicharmo.

DE ARANEA CRVSTACEA.

RONDELETIVS.

INTER crustata est ὁ ἀράχνης, id est, araneus uel potius aranea, ut ab araneo Plinij distinguatur. Aristoteles illius meminit in cancelli descriptione: τὴν δὲ μορφὴν, ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅμοιον ἐστὶ τοῖς ἀράχναις: πλὴν τὸ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκείνου. Forma ut breuiter dicam, cancellus similis araneis est, nisi quòd partem capiti & pectori subiectam araneo maiorem habeat. Quæ araneæ nostræ optimè quadrant: parte enim priore cancellis similis est, capite magis exerto quàm reliqui cancri, in acutum desinente, oculis prominentibus, inter quos cornicula duo protenduntur. Brachia forcipata habet longissima, pedes octo longissimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum puto. *A B*

Corpore est tenui, pellucido, & ob paruitatem reijcitur. *F*

COROLLARIVM.

Cum nec Aristoteles nec alius quisquam arachnæ aquaticæ (quod sciam) meminerit: & cancellum non aquatili marinæue, sed simpliciter arachnæ Aristoteles comparârit, non est necesse genus illud malacostraci, quod Rondeletius exhibuit, arachnen Aristotelis esse. nam si terrestri etiam araneæ conferre cancellum uolueris, bene quadrabit. Quoniam tamen à uulgo Gallorũ fortè sic appellatur genus hoc malacostraci, quin ita Latinè etiam & Græcè nominetur, non prohibeo. Hîc in mentem uenit mihi cancellus, quem Sebastianus Buotzius Argentinensis medicus excellens aliquando ostendit, auenam uocabat, si rectè memini, ceu usitato circa Mompeliũ uocabulo: partes eius omnes perexiles erant: caput ut in locustario genere prominens: cauda breuis & ad uentrem reflexa, ut in cancris propriè dictis: ita ut ambigere inter hæc genera uideatur, sicut & cancellus priuatim dictus. Pedes forcipati omnes, non chelæ tantum, si pictor rectè expressit. Maiam quoque cancrum ob similitudinem quam cum araneo (terrestri) habet, uulgus Gallicum Iraigne de mer, quasi araneum dicat, nominauit, Bellonius. Germani sepias & paguros, Meerspinnen, id est, araneos marinos uocitant. item cancellum hospitem concharum, ut Albertus scribit. uide infra in Cancelli historia A. ¶ Cephali adulti exeduntur maximè ὑπὸ τοῦ ἀράχνου, Aristoteles 8.2. historiæ animalium. Gaza legit ἀρχάνου: uertit enim ab archano, uel archana. *Auena cancellus.* *Maia.*

DE ARBORE BELLVA.

RONDELETIVS.

ARBOR inter maxima Oceani animalia à Plinio numeratur: quod fortasse de stella arborescente, de qua posteà dicemus, intelligi posset, nisi Plinius diceret: In Gaditano Oceano arbor, in tantum uastis dispansa ramis, ut ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Quæ in stellam arborem competere non possunt, ideo quòd in tantam magnitudinem nunquam accrescat.

ARCHANAS piscis, lege Acarnan.

DE ARIETE BELLVA.

RONDELETIVS.

ARIETES Oppianus libro primo ἁλιευτικῶν inter pelagios numerat & feroces: libro quinto inter cetaceos: Κριοὶ μηλονόμων πηδασὸν βοτῶν, οὐδὲ θαλάσσης Κριοῖς μειλιχίοισι σινοίατο ὅσσκε πελάσσῃ.

COROLLARIVM.

Plinio Aries duplex est: primùm bellua: deinde alius piscium forma. Tiberio principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula simul trecentas amplius belluas reciprocans destituit Oceanus, miræ uarietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interque reliquas elephantos & arietes, candore tantùm cornibus assimulatis, Plinius. Et alibi, Grassatur aries ut latro. Et nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quem nandi uoluptas inuitet expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantiũ cymbas speculatur, occultusque adnatans mergit. Κριοί τ' ἀργαλέοι, Oppianus. Κριός, ἰδεῖν ἐχθρὸν ζῶον, Suidas & Varinus in Κῆτος.

Ex Aeliano. Eximia (inter cete) magnitudine est aries, uel ipso aspectu infestissimus, & periculosissimus. procul enim licet compareat, maris procellas & tempestates ciet & agitat. Et alibi, Mare magnum Taprobanen insulam ambiens, infinitos pisceis procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum & arietum, aliorumque animalium. Et rursus, 15.2. Marini arietes (quorum quidem nomen apud multos peruagatum est, sed non tamen historia omnino explicata, nisi quatenus à pictoribus & fictoribus ostenditur) circa Corsicum & Sardoum fretum hybernant, atque ex summa aqua eminentes spectantur: Simul & maximi delphini circum eos natant. Mas aries frontem alba uitta redimitam habet, ut uel hanc Lysimachi, uel Antigoni uel alterius cuiuspiam regum Macedoniæ diadema dicas. Aries uero fœmina quemadmodum barbæ appendiculas gallinacei quasdam possident, sic ipsa cirros ex imo collo pendentes habet. Neque modò eorum uterque mortua, sed & uiua corpora exest, & conficit. In natando magnos fluctus facit: tempestate quam ex sua agitatione ciet, naues funditus euertit, ac eos qui secundum mare uersantur, rapit. Nam qui Corsicam incolunt, dicunt, uirum qui ex tempestate naufragium fecisset, natandi bene peritum, ubi permultum maris natando transmisisset, circa Corsicam crepidinem quandam assecutum ascendisse, ibique constitisse, tanquam periculo iam omni exemptum atque securum: post uerò quàm aries famelicus eum oculis comprehendisset: cõuolutum agitatumque posteriore sui parte plurimum mare concitasse: deinde ab intumescente æstu elatum instar procellæ & turbinis hominem corripuisse. Hæc de ariete circa Corsicam. Cæterum Oceani accolæ fabulantur ueteres Atlantidis (*Atlantides uel Atlanticæ insulæ: quas beatas uocant, duæ sunt*) reges, qui genus ad Neptunũ referunt, in capitibus suis arietum marium tænias gestasse, imperij insigne: & reginas similiter cirros, quos diximus, fœminarum arietum. Tanto narium robore prædita est huiusmodi belua, spiritum ut uehemẽter & permultum anhelet, & immensum aëra respiratione ad se attrahat, eaque aspiratione marinos uitulos ad hanc rationem comprehendat: Cum enim arietem nouerunt uicinum esse ad moliendas ipsis insidias, in terram celerrimè enatantes, in specus saxorum condunt. is cognita fuga, insequitur: & contra antrum stans, ex corporis odore prædam intus esse percipit, & narium illecebra quadam acri inter se & uitulos aërem intermedium attrahit. Hi tanquam uel sagittam, uel spiculum, sic sanè spirationis illius appulsum declinant, & refugiunt. Tandem tamen uiolentissimo anhelitus ductu inuiti, & tanquam loris quibusdam aut funibus constricti, ex latebra extrahuntur, & ab ariete deuorantur. Ex earum naribus enatos pilos harum rerum periti magnos usus afferre testantur, Hæc omnia Aelianus.

De ouibus marinis suo loco dicetur. De Aegocerote marino in Quadrupedũ historia scripsi in Ibice H. Ziphius apud recentiores dictus, ingens bellua marina (de qua inter Cete in C. elemento scribam) quoniam & ipse Phocas appetit, quærendum an sit aries ueterum. *Ziphius.*

ARMVS piscis est, ut dicũt, saxatilis: qui lapidem gestat interius, ualde speciosus per latera, & uirgulis distinctus puniceis: toto etiam corpore reliquo diuersis gratisque coloribus depictus, Albertus. Ego hoc nomen corruptum puto ab Amia, scribitur & Hamio ab Isidoro.

ARNEVTES, uide in Hippuro.

DE ASELLIS, ET PRIMVM DE MERLVCIO, VT VVLGO VOCANT, RONDELETIVS.

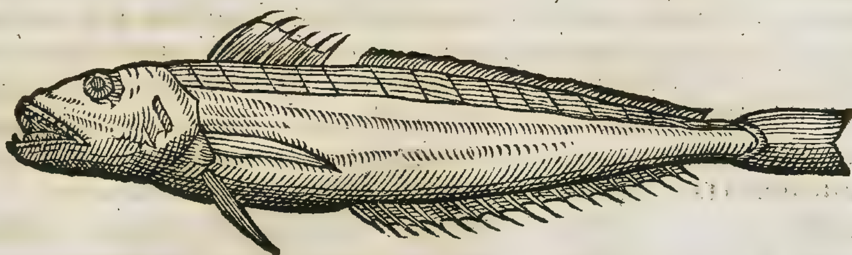

A ΝΟΣ piſcis Græcè dicitur, & ὀνίσκος teſte Galeno. Quos Philotimus ὄνους nominauit, alij ὀνίσκους nominant. Ipſe quoq; eoſdem diuerſis in locis ὀνίσκους appellat. Ariſtoteles ſemper ὄνον. Gaza, Latiniq; omnes, Varro, Ouidius, Plinius aſellum uocarũt, perinde ac ſi ſemper ὀνίσκος, & nunquam ὄνος à Græcis dictus ſit. Ligures hodie quoq; aſello nominant. Alij aſino, alij naſello. Noſtri merlus, quaſi maris lucium: huic enim oris ſciſſura caudaq; ualde ſimilis eſt. Galli etiam merlus uocant. A colore uerò aſellus dictus eſt, teſte Varrone. idem innuit Ouidius: Et tam deformi non dignus nomine Aſellus.

Lib. 3. de Alim. facult. Lib. 8. meth. cap. 2. & lib. 7. cap. 6.

Lib. 4. de ling. Latin.

in Halieut.

Vtut iſta ſe habeant, non ſemper ὀνίσκος hunc piſcem quem hîc oculis ſubijcimus, qui & ὄνος dicatur, apud ueteres ſignificat. Athenæus lib. 7. Differt ὄνος ab oniſco, ut ait Dorion in libro de piſcibus ſic ſcribens: ὄνος, quem uocant quidam gadon: galleridas, quem uocant quidam oniſcon & μάξενον. Paulò antè id multò apertius oſtendit: Dorion in libro de piſcibus ſcribit fluuiatilẽ murænam, ſpinam unicam ſolùm habere, oniſco qui galarias dictus eſt, ſimilem. Quî hæc aſello competere poſſunt, quem ſpinas permultas habere conſtat? Pauci ſanè ſunt piſces, quibus unica ſit ſpina, murænæ fluuiatilis modo, quam lampetram noſtram eſſe ſuo loco oſtendemus. Quinetiam Oppianus manifeſtè ὄνους & ὀνίσκους diſtinxit. Nam ὀνίσκους inter eos numerat qui in cœno, lutulentisq; litoribus degunt. Deinde ὄνους inter eos qui in alto mari perpetuò uerſantur.

Onos & oniſcos aliquando differunt.

Gados.

Maxinus.

De piſcib. quibus unica ſpina, inter quos etiam oniſcus galarias eſt.

Porrò quid ſimile habet ὀνίσκος chirurgicum inſtrumentum apud Hippocratem cum aſino? Quare etſi ὀνίσκος per diminutionem dicatur ab ὄνος, non ubiq; tamen aſellum conuerterim.

Lib. 1. ἀλωτιακῶν.

Oni Oppiani.

Oniſcus inſtrumentum.

Nec ὀνίσκον Dorionis aſellum piſcem à Latinis nominatum eſſe crediderim, ut demonſtrauimus quum de acipenſere diximus: quamuis hunc de quo nunc agimus, modò ὄνον, modò ὀνίσκον Græci, Latini uerò aſellum tantùm nominaſſe uideantur. Huius aliquot ſunt genera in Oceano, ueteribus fortaſſe incognita, de quibus deinceps dicemus. Ac primùm de eo qui merlus à nobis dicitur.

Oniſcus Dorionis non uidetur aſellus.

B Aſinus igitur ſiue merlucius piſcis eſt pelagius, cubitali magnitudine, aliquando maiore. Dorſo cinereo, uentre candido & argenteo, cauda quadrata, capite prominẽte & depreſſo, oculis magnis, magna oris ſciſſura. Maxilla inferior ſuperiore paulò longior eſt, & latior: in utraq; non ſolùm dentes, ſed etiam in palato acuti, in os recurui. In interiore oris parte poſt linguam oſſa ſunt, parte ſuperna, infernaq; aſpera: & in gula è regione cordis duo alia reliquis longiora, quæ obſtant atq; præpediunt, ne piſces dum deuorãtur, in gulæ anguſtias compulſi, aculeorum aſperitate cor uulnerent: eſt enim ualde guloſus hic piſcis. Branchias quaternas habet duplices, inter quas ſitum eſt cor figurâ oſſis dactylorum, id eſt, fructuum palmæ, pericardio contectum ſupra ſeptũ tranſuerſum ſitum, tribus conſtans partibus, ut in cæteris piſcibus, quas ſuo loco perſpicuè declarauimus. Ex quibus liquet minimè uerum id eſſe quod de hoc piſce ſcribit Athenæus: Καὶ μόνος οὗτος ἰχθύων τὴν καρδίαν ἐν τῇ κοιλίᾳ ἔχει. Solus hic ex piſcibus cor in uentre habet. Nam ſi τῆς κοιλίας nomine cauitatem illam intelligit quæ diaphragmati ſubeſt, αὐτοψία id falſum eſſe conuincit. Sin eam etiam cauitatem quæ ſuperior eſt diaphragmate, eadem in parte cor habet, qua alij omnes piſces. Neq; uideo cur natura inſtituti ſui oblita, in hoc piſce potius quàm in alio, cor à uentriculo, inteſtinisq; diaphragmate non ſecluſerit, cuius uſum in piſcibus alibi expoſuimus. Cæterùm aſinus uentriculo eſt magno, ſuperiore parte lato, inferiore in acutum deſinente: quem hepar albeſcens ueluti manu complectitur, magis dextra parte, quàm ſiniſtra, ex quo fellis ueſica pendet, felle uiridi diſtenta. Ventriculum ſequitur anguſta ecphyſis: cui continens eſt latum & amplum inteſtinum, quod rurſus anguſtatur, graciliusq; fit. Splen in meſenterij medio ſitus rubeſcit. Spinæ dorſi ſubeſt ueſica aëre plena. Pinnis natat quatuor: quæ in ſupina parte ſunt, fluuiatilium quorundã modo ori propiores ſunt, quàm quæ ad branchias ſunt poſitæ. Podex non multum infrà locatus eſt, à quo ad caudam pinna continuatur. Huic ſimilis eſt alia in dorſo ad caudam ferè protenſa. Hac rurſus alia breuior, mox à capite ceruicis loco. Linea à ſuperciliorum loco ad caudam ducit.

Lib. 3. cap. 14.

Libro 7. De corde aſelli.

Lib. 3. cap. 13.

C Galenus ſcribit aſellos, ſi probo utantur alimento, & mari puro, carnis bonitate cum ſaxatilibus contendere. Qui uerò prauo alimento utuntur, aut in aquis miſtis, & potiſsimum ſi eæ uitioſæ fuerint, degunt, carnis quidem mollitiem non abijcere, ſed pinguitudinem & lentorem acquirere: propterea neq; ſuaues ampliùs, ut ante, manent, ſed alimentum ex ſeipſis excrementitium reddunt. Et in libro methodi medendi ſeptimo, in ijs numerat cibis qui & boni ſucci, & concoctu

Lib. 3. de Aliment. facult.

Cap. 9.

Lib. 8. meth. cap. 2.

faciles, minimeque glutinosi sunt. Et alibi, molli esse carne, nec minus probandos esse quàm saxatiles, atque ex iure albo febricitantibus esse apponendos scribit. Quare asini carne quidem sunt molli, sed non æquè ac saxatiles friabili, nonnunquam etiam ferinum quid resipiunt, id quod non in hoc tantùm pisce, sed in omnibus ferè alijs piscibus & auibus, atque omnibus animantibus quæ carne solùm uescuntur, comperias. Idem igitur asinis accidit quod mullis: hi enim quãuis in præstantissimis piscibus habeantur, tamen pro diuersa uictus ratione, uel meliores, uel deteriores efficiuntur. Iecur aselli delicatissimum est, & cum mulli iecinore comparandum.

C *Lib. 8. de Hist. cap. 5.*

Latet æstate si Aristoteli credimus, longo tempore: indicio est quod non nisi longo tempore pòst capiatur, nostri tamen piscatores omni ferè tempore asellos capiunt.

A *Rursus, onon et oniscon, aliquãdo pro diuersis piscibus accipi. (& asello uel merlucio uulgò dicto non cõuenire quædam à ueteribus prodita de onisco uel ono:) & quod ueteres etiam hæc nomina confuderint. Lib. 9. de Hist. anim. cap. 37. †(D) *(B) Lib. 7. Dorionis oniscum gallariã, & Galeni galaxiam esse sturionem Rondeletius sentit.*

Plinius libro 9. cap. 17. Duo asellorum genera sunt: Callariæ minores, & bacchi qui non nisi in alto capiuntur, ideoque prælati prioribus. Et libro 32. cap. 11. Callarias asellorum generis, ni minor esset. Et Athenæus, ut initio capitis diximus, ὄνου ab onisco ex Dorione differre tradit. Quæ duo ὄνου scilicet & ὀνίσκου, si quis semper confundenda esse putet, fateatur necesse est asellum, qui uulgò nunc ab omnibus pro merlucio habetur, neque ὄνου, neque ὀνίσκου dici posse secundum Aristotelem ἐν τῷ περὶ ζωϊκῶν, citante Athenæo libro 7. neque enim merlucius os habet ἀνερρωγὸς ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, id est, apertũ & hians similiter ac galei, id est, in parte supina, sed os habet in promptu, parteque primùm obuia: hians quidem, sed non ut galei. Præterea non est οὐ συναγελαστικός, id est, solitarius: hoc enim falsum esse apparet, ex magna asellorum captura, quæ fit in Anglia, Scotia, alijsque in locis, ex quibus per totam Europam sale conditi & exiccati cõuehuntur: neque enim tanta merluciorum copia simul caperetur, nisi gregatim natarent. † Iam uerò nec illud quadrat, quod τῷ ὄνῳ tribuit Aristoteles: Obruunt arena sese, asinus, raia, passer, squatina, cumque nullam sui corporis partem non tectam reliquerint, uerberant radiolis sui oris quos piscatores uirgulas uocant, quas pisciculi cum aspexerint, adnatãt, quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. Has * uirgas ad alliciendos pisces in merlucio nusquam uideas, quę in squatina manifestissimę sunt. Postremò neque merlucius ποικιλογάστωρ est, cùm Epicharmus apud Athenæum ὄνους ποικιλογάστορας uocet. Nulla, inquã, harum notarum merlucio qui ὄνος & ὀνίσκος appellatur, inest, sed ei apertissimè insunt, quem nos ὀνίσκου capite de acipensere esse demonstrauimus. Quare ὄνου, & inde hypocoristicon nomen ὀνίσκου, fateor à Galeno & ueterum permultis pro eo accipi pisce, quem hîc depinximus, quique merlucius uocatur. Ab alijs uerò ut à Dorione ὀνίσκου pro alio longè diuerso, qui & γαλλερίδας & γαλλαρίας, & χελλάρης nominatus fuit, multò maior merlucio. Et si dissentiat Plinius, qui callariam minorem asellum facit. Qui ὀνίσκος cùm in magnam molem accrescat, ueluti diminutiuum nomen ab ὄνος in hac significatione non considerabitur, in qua etiam ὄνος ab Aristotele dicitur, quum de radiolis oris eius loquitur loco paulò antè citato. Ex his perspicuum est etiam ueteres nomina ista confudisse.

Merlucium esse asellum. Lib. 4. de ling. Latin.

Hoc tamen capite à uulgari omnium huius temporis doctorum hominum sententia non recedimus, qui merlucium asinum siue asellum esse credant, idque non sine ratione. Primùm id ostendit cinereus color, qui cùm asinorum color sit, ab eo aselli pisces dicti sunt. Varro, Alia piscium uocabula à coloribus, ut hæc, asellus, umbra, turdus. Deinde lapides in cerebro, molis similes. Postremò caro mollis & friabilis. Hæc de prima asellorum specie. *Vide etiam paulò pòst, in Mustela uulgari altera ex Rondeletio, &c.*

ASELLORVM SPECIES PERMVLTAE, AC PRIMVM de Marlucio uulgari, Bellonius.

Multos pisces deinceps enumeraturi sumus: uulgarem in plerisque Europæ tractibus denominationem habentes, quorũ nullum peculiare uocabulum apud antiquos reperimus: nisi quis eos sub Asellorum phalange connumeret: sic enim omnes tam marinos, quàm fluuiales, aut stagnorũ pisces, præter cęteros segnes atque ignauos appellauerunt antiqui: quanquam hos à cinericio colore dictos putet Varro, unde Epicharmus pœcilogastoras, (nam uenter cũ albus sit, à cinereo dorsi colore uariat,) appellasse uisus est.

A Huius autem notæ primus à nobis hoc loco recensebitur qui Græcis ὀνίσκος, Gallis nostris Marlucius (quasi maris Lucium ab ipsa similitudine dicere uellent) appellatus est: etsi Lucium marinum impropriè Corcyrensium & Cretensium uulgus Sphyrænam hoc nomine appellent. A Genuensibus autem piscis hic Nasellus, prima detracta litera (Asellum dicere uolentibus) nuncupatur. Mollis omnes huius generis pisces sunt carnis, quemadmodum Murænæ, Buglossi ac Passeres: quibus Philotimus addit Gobiones, Percas, Turdos, Merulas, ac Lacertos. Hoc autem (ne quis uocum affinitate hallucinetur) inter molles, & mollis carnis pisces interest: quòd molles absolutè appellentur ij, qui exangues sunt, nullamque testam, spinas aut squamas habeant, etsi carne sint in coquendo dura ac contumaci: Mollis autem carnis, è re ipsa nominantur: qui cùm sanguinei ac spinosi sint, tamen habent carnem coctu facilem ac delicatam.

Pisces mollis carnis differũt à malacijs.

Proinde Marlucius oblongo & tereti est corpore, colore cinericio, glabra cute: in cuius tergore duas habet pinnas, unicam ab ano ad caudam, caudę uerò pinnam rotundam ostendit. † Cirrhũ quoque sub mento: & branchias utrinque quatuor. Ore est prægrandi, & ueluti resciſſo: cuius dentes tenues

† Non apparet in pictura.

tenues in multos ordines dispositi, palatum undecunque exasperant: atque in faucibus ossicula ut in dentali exasperata ostendit. Cor illi ex diaphragmate interseptum est pericardio inclusum: Hepar in duos lobos distinctum. † Stomachus oblongus, innumeris appendicibus ad pylorum circunseptus: à quo ieiunum oritur, laxum ac pallidum: de quo item ileon, duobus semicirculis ad rectũ descendens, gracile id quidem ac rubicundum. Folliculum item habet candidissimum, spinæ annexum, quo in natatione plurimum adiuuatur. Calculos in capite duos candidos habet: ijs propemodum similes qui in Sparo reperiuntur. † *Ventriculum.*

Cæterum Atherinis ac deiectamentis marinis, ut & Gobionibus uescitur. C

DE SECVNDA ASELLORVM SPECIE, MERLANO, RONDELETIVS.

Marlangus Bellonij in uentre pinnas duas habet, non unam ut hic.

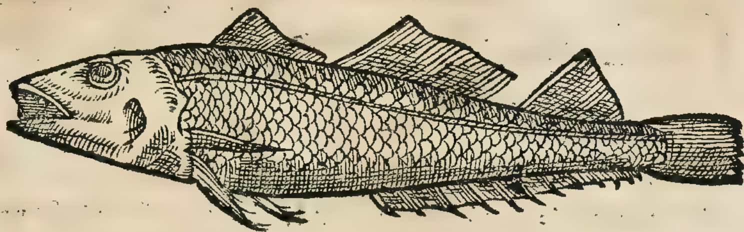

QVI uulgò à nostris merlan dicitur, asini species est minor: multumque ab eo pisce differt, †qui à Venetis pesce molle, à Romanis phyco nominatur, qui est antiquorum phycis, de quo suo loco. A *Merlan uulgò dictus.* †*Notat Bellonium.*

Merlanus uerò maris Oceani piscis, corporis habitu asino similis est: Oculis magnis, perspicuis, coloris argentei. Squamis paruis tegitur, ore est medio. Dentes paruos habet in maxillis. Pinnarum numero, situque asino similis, hoc dempto quòd asinus duas tantùm in dorso habet, hic tres. Linea à branchijs ad caudam sinuosa ducta est. Ventriculum magnum habet cum multis appendicibus, hepar ex candido rubescens: uuluam bifariam tantum diuisam, & nõ †quadrifariam *ut inepte quidam scripserunt, id quod certo comperiet ex anatome dissecandi peritus, qui pro uuluæ partibus uasa spermatica temere non acceperit.* In capite calculos oblongos habet, non omnino rotundos quales habent plurimi alij pisces. B *Merlanus Oceani.* †*Contra Bellonium.*

Carne quidem friabili est, & molli, sed non perinde ac phycis: unde hos pisces comesos non maiori oneri esse uentriculo, quàm si è zona appensi gestarentur, uulgò dicũt Galli, qui duræ carnis pisces probant, cæterisque præferunt. Merlanus ob carnis mollitiem assus melior est quàm elixus. Quare in sartagine frigendus, farinaque aspergendus, ut partes contineantur, neque diffluant. F

Vescitur aphyis, caridibus, gobionibusque ignobilibus & paruis, atque alijs huiusmodi pisciculis, quos integros deuorat, non dentibus in frusta diuidit. dentes enim habet non ad incidendum, sed ad retinendam prædam. Pisciculi uerò in uentriculo in frusta discissi ideo reperiuntur, quòd cibi in uentriculo dum à calore natiuo immutantur & concoquuntur, comminuuntur & atteruntur. Quæ postrema ideo adieci, ne mirum quid aut huic pisci peculiare annotasse uideretur is qui de piscibus nuper librum edidit. C

DE EODEM, BELLONIVS.

Galliæ tam frequens est Marlangus, ut à carnis leuitate, uulgari prouerbio, locum fecerit, hominem duodenis Marlangis probè pastum, minore ab his põdere in cursu fatigari, quàm si senos tantùm zonæ appensos gestauerit. F

Dubium est mihi, an is sit piscis, qui à carnis mollitie & candore antiquis Græcis πρόβατον, hoc est Ouis seu Pecus dici consueuerat. Hoc asseuerare possum, Venetis Piscem mollem, Byzantinis Muzum uel Mazum, uulgo Romano Ficum appellari. Quanquam etiam hoc uocabulum ad permultos alios asellos transferant, quemadmodum Græci uulgares suum Gaideropsarum, de quo in Callaria docebimus. Est etiam Phycus alius ab hoc, ut ipsa quidem orthographia, sic etiam natura ipsa longè diuersus, de quo in Phycide agemus. A

Proinde Marlangus noster plurimum albus est ac mollis, argentei coloris, pinnas habens sub uentre duas, atque in lateribus ad branchias, utrinque unã: tres quoque in tergore, duas ab ano ad caudam. Cæterum uentre est prominulo, quemadmodum & omne asellorum genus: estque lutea quadam linea à capite ad caudam utrinque producta, insignis, squamisque ita tenuibus, ut uisum fugiãt. rotundis oculis in media pupilla crystallinis. dentibus in superioris & inferioris maxillæ extremitate tenuibus, acutis, albis, ordinatis. Oblongo ac rotundo stomacho, quem Gobijs in frusta discissis, Caridibus atque alijs pisciculis plenum reperias: pylorumque quadam ueluti appendicum seu apophyseon cæsarie circunsessum cernes. Proinde huius piscis fœminæ uulua quadrifariam B

diffinditur, quod cæteris piſcibus non accidit, eiusq́ tergoris ſpina ſexaginta uertebris conſtat, ac quos in capite calculos ex aliorum conſuetudine gerit, eos oblongos ac minimè rotundos eſſe conſpicies.

DE TERTIA ASELLORVM SPECIE.

EGLEFINO, RONDELETIVS.

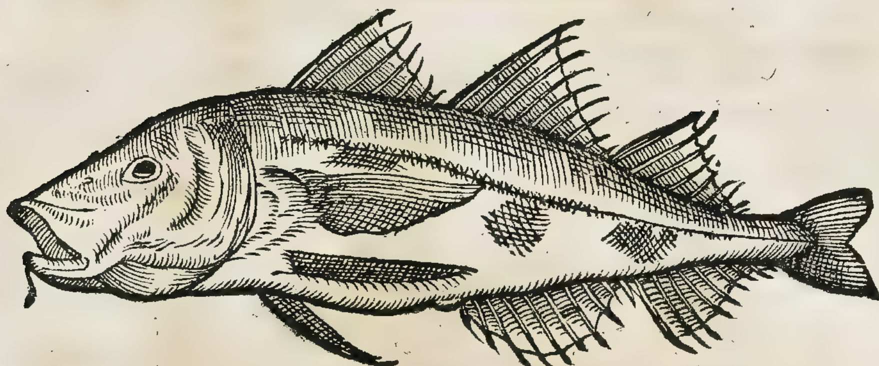

A REBVS primum nomina poſita ſunt ijs in locis, in quibus ipſæ naſcuntur & proueniūt, quæ deinde ſeruant exteri, ad quas res eæ conuehuntur. Sic Egrefin uel Eglefin uocamus piſcem, cui Angli, Scotiq́, qui hoc piſcis genere abundant, nomen dederunt. Eſt is ex Aſellorum genere, Grecis, ut arbitror, incognitus.

B Capite eſt magno, oris ſciſſura magna, oculis magnis, roſtro aquilino, (*inde forſan* eglefin *nomen inductum. nam* egle *aquila eſt Anglis, ut Gallis aigle. ſed illud* fin *quid ſibi uelit non aſſequor: malim* egleſiſch, *id eſt aquila piſcis. quamuis longè alia eſt ueterum aquila.*) Quod nonnullos impulit, ut crederent ouem marinam eſſe, ſed non ſine errore. Quam enim uocauimus umbram, Græci huius temporis ouem marinam appellant. Sed de hac re mox. Piſci de quo nunc loquimur, è mento carnoſa appendix barbæ inſtar propendet. Branchias quaternas habet: circa has, uenulas ueluti appendices ſanguine plenas, inſtar lumbricorum cōtractas & corrugatas. In faucibus oſſa aſpera aſini modo. Similiter pinnas quatuor ad natandum, ſed in dorſo tres, à podice duas. Maculas aliquot nigras inſperſas habet, ſed non multas, ut in aſino uario uidere licet.

Ouis marina. Notat Bellonium.

F Carne eſt molli & friabili.

A Hunc ſalitum à Britannis Hadock quidam uocari exiſtimant. At mihi aliū ab egrefino pro Hadock oſtenderunt aliquando ichthyopolæ, qui latior erat, & ad eum quem Goberge proximo capite appellabimus, propius accedebat.

Quod non ſit ouis marina.
† camelopardalim

Hîc mihi falſa eius opinio improbanda, qui egrefinum, ueterum Græcorum eſſe πρόβατον & arietem autumat: quòd criſta in ceruice promineat, in quo chamæleonem & †chamæleopardalum terreſtrem æmulatur: quodq́ præter apicem, etiam gibbum ſuper naribus gerit, in terreſtrium pecudum formam. Quid quæſo pinna ceruicis loco criſtæ inſtar erecta facit, ut πρόβατον, id eſt, ouis marina dici poſsit? Ex ea uerò nota ſola, quòd gibbum ſuper naribus gerat in terreſtrium pecudū formam, effici non poteſt ut ouis marina dicatur: cum umbra piſcis non roſtri ſolum, ſed totius oris forma terrenam ouem multò melius referat. Ridiculum autem id cum dicit, ſe credere egrefinum πρόβατον & arietem eſſe: nam rationibus confirmare, uel ueterum teſtimonijs comprobare oportet, non temere credere.

Ouem mar. ab ariete differre. cum Bellonius uideatur confundere.
Lib. 32. cap. 11.

Deinde ſi πρόβατον & arietem piſcem pro uno & eodem accipit, uehementer errat: quoniam apertè eos diſtinxit Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν, ubi πρόβατον cum ijs numerat qui in alto latent: multò pòſt uerò κριὸν, id eſt, arietem cum cetaceis. Quorum uim & immanitatem cùm expoſuerit, & ex his multos recenſuerit, addit: κριοί τ' ἀργαλέοι. Item Plinius cum cetaceis & beluis marinis recenſet Arietem. Ex his efficitur, neq́ πρόβατον & arietem eundem eſſe piſcem, neq́ ſi idem eſſet, ullo modo eum eſſe, qui nunc egrefinus nominatur, tum quòd mores omnino repugnent, tū quòd cornua quæ arieti Plinius attribuit, egrefino deſint.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Aſellorum generis eſt qui uulgo Aeglifinus uel Aegrefinus dicitur, quem nonnulli Iecorinū eſſe autumauerunt. Salitus aliud nomen uulgarè adeptus eſt, præter aliorū morem: uocatur enim Hadou, uoce fortaſſe à Britannorum uulgo deſumpta, apud quos† Hadoy ſeu Hadoche dici ſolet: noſtro Oceano peculiaris, reliquis litoribus infrequens.

† Hadocke

B Maximam habet cum noſtra Morhua uulgari ſimilitudinem: à qua cæteris quibuſdam ueluti maculis nigris, quibus conſperſus eſt, atq́ etiam quòd minor eſt, diſtingui ſolet. Cubitalem longitudinem non excedit: prægrandibus oculis præditus eſt: criſta in ceruice prominēte, in quo Chamæleonem

mæleonem & † Chamelopardalum terrestrē æmulatur; qui quidem apex in salitis magis est perspicuus, ex quo antiquis crediderim πρόβατον & Arietem appellatum fuisse. Nam præter apicem, etiam gibbum super naribus gerit in terrestrium pecudum formam. Verumetiam in hoc pisce id præcipuè est admirandum, quòd in singulis branchijs, quas utrinque quaternas habet, apophyses sanguinei coloris lumbrici contracti similitudine gerat, in quibus sanguis purus contineatur. In faucibus ossa dentibus armata ostendit; quibus quæ ore comprehendit, in stomachum facile immittit. Cirrhum breuem sub inferiori maxilla gerit. Apophyses uermiculorum speciem referentes ferè innumerabiles supra pylorum in multum gregem coëuntes exeunt; reliqua intestina alijs Asellorum generibus propè similia sunt. Lineam in lateribus utrinque nigram gerit, atque adeò maculam ad latera etiam nigram, ut sancti Petri piscis.

† Camelopardalim.

DE QVARTA ASELLORVM SPECIE,
GOBERGO, RONDELETIVS.

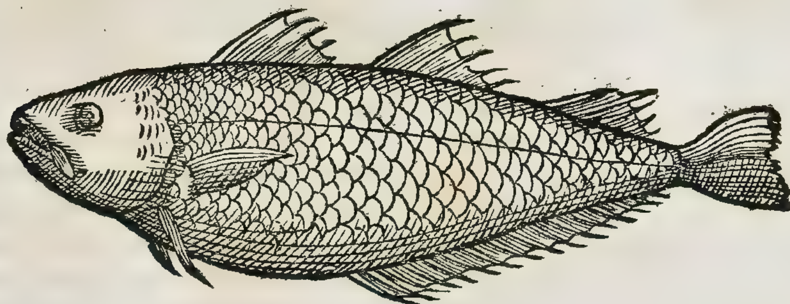

ALIA est asinorum species, quæ uulgò Goberge dicitur. A

Maris Oceani piscis est, qui ex terræ parte nuper reperta salitus ad nos aduehitur, B morhua siue molua latior & maior, hæc enim cubiti est magnitudine, aut nō multò maiore; ille duorum cubitorum magnitudinem superat. Colore est cinereo, uentre falcato. Squamis tegitur. Ore est mediocri sine dentibus, oculis satis magnis. Pinnarum numero situque superioribus duobus similis est. Cauda in unicam desinit. Linea à branchiarum suprema parte ad caudam obliquè producitur. Partibus internis asino similis est.

Carne constat duriore quàm asinus, minus glutinosa quàm molua. *Piscis iste in aqua maceratus, uel fuste contusus, pauperiorum & rusticorum cibus est.* F

DE QVINTA ASELLORVM SPECIE,
MOLVA MAIORI, VEL ASINO VARIO, RONDELETIVS.

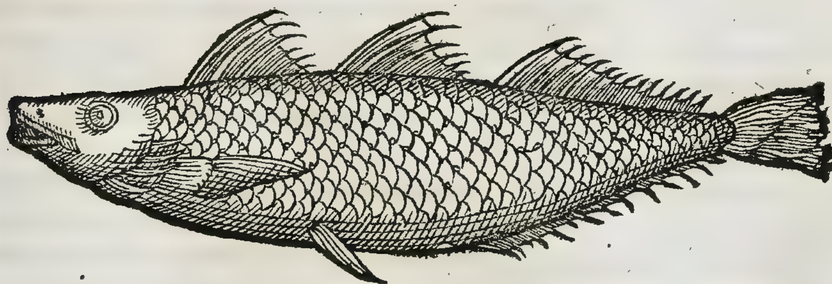

EST etiam inter Oceani asinos, is piscis qui à nonnullis molua, ab alijs Muschebout, (*nimirum à maculis seu punctis. nam mouscheter Gallis ita distinguere significat,*) ab alijs leopard à maculis nominatur. Nos asinum uarium appellabimus. A

Piscis est squamosus, gobergo proximè descripto similis, itē moluę, sed maior. Dorso cinereo, multis maculis nigris consperso, uentre candido, falcato. Pinnas tres habet in dorso, à podice unicam, duas ad branchias, duas in uentre, quæ magis ab ore sunt remotæ, quàm in asino & gobergo: in quibus duobus hæ uentris pinnæ, fluuiatilium piscium modo, ori propiores sunt, & loco firmiori innixæ. Ore est magno. Oculis minoribus quàm gobergus. Dentes habet in maxillis. Internis partibus asino similis est. B

Hanc moluam maiorem esse puto, ei enim similis est hic piscis, & eodem modo maculatus. A

Substantia carnis ferè eadem: nam glutinosus est, sed minus quàm molua. F

DE EODEM, BELLONIVS.

Est Heberdum piscis ita nominatus ab oppido Islandiæ, à quo ad Scotos primum, deinde ad

Britannos peruenit:magni quidem nominis apud Anglos, ut qui præter gratum saporem latis sese diffundit artubus: liuente sursum tergoris colore, sub uentre candido: cauda quodammodo angulosa: tribus sursum pinnis, infernè duabus, *(unica, Rondeletius)* ab ano ad caudam exeuntibus insignis.

DE MOLVA VEL MORHVA (ALTERA, MINORE,) RONDELETIVS.

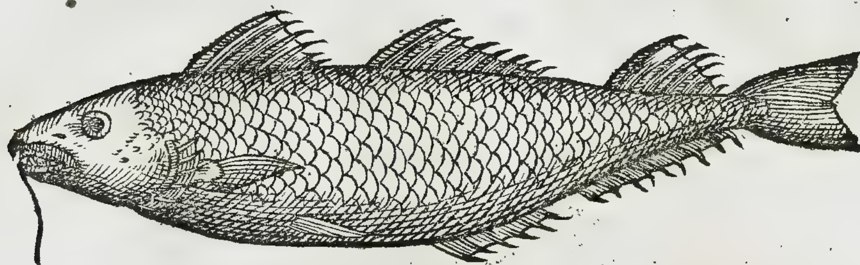

A QVAE molua uel morhua à Gallis nominatur, ab Anglis morhuel.

B Piscis est maris Oceani, magis corporis figurâ, quàm carnis substantiâ asinis similis. Cubitum unum longus est, & eo plus, pedem unum latus. Ore est magno, dentes habet in maxillis. Ex inferioris maxillæ extremo appendix carnosa, ueluti pilus è mento propendet. Oculis est satis magnis, parum acutè cernentibus. Inde Gallorum est prouerbium, Oculi morhuæ, quod iacitur in eos, quibus infirma est & hebes oculorum acies: sic enim ferè semper accidit, ut qui magnis sunt oculis & prominentibus, maximè quibus lata est pupilla, parum acutè cernant ob maiorem spirituum dissipationem. Pinnas habet ad branchias & in uentre binas, partibus pronis tres, à podice duas. Dorsum cinereis fuluisque maculis notatum, uenter falcatus.

F Recens hic piscis carne est multò meliore, quàm salitus & exiccatus: quippe cuius caro tum glutinosa adeò est, ut etiam butyro diu immersa (quod, ut pinguia omnia glutinosarum rerum adhæsionem impedit) digitis ita hæreat inter edendum, ut uix reuellatur. Cùm contrà fieri oportere ratio ipsa suadere uideatur, quòd sal calefaciat, extenuet & incidat. At cur glutinosior morhua tempore efficiatur, in causa esse puto tenuis humoris consumptionem. Quemadmodũ in farina multa aqua diluta euenire uidemus, quæ si aliquandiu coquatur, tenuioribus partibus ab igne absumptis tam spissa glutinosaque redditur, ut ea ad multa ferruminãda utamur. Idem in sacchare in aqua dissoluto experieris: coctione enim glutinosius multò fiet.

Salpa. A Salpam nonnulli pro molua usurparunt, sed magno errore, ut iam docuimus.

Lib. 5. cap. 23. *Moluam neque Plinij neque Dioscoridis ichthyocollam esse.*

Alij Plinij ichthyocollam esse putauerunt, qui & pro pisce & pro eiusdem glutino ichthyocollam usurpat. Ichthyocolla, inquit libro 32. cap. 7. appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemque nomen glutino eius. Horum opinionem cùm de ichthyocolla dicemus, improbabimus. Multò minus Dioscoridis lib. 3. cap. 102. ichthyocolla dici potest: Ἡ δὲ ἰχθυόκολλα λεγομένη κοιλία ἐστὶν ἰχθύος κητώδους. ubi fortasse non κοιλία sed κόλλα legendum. *(κοιλία uidetur pro quouis uentriculo aut folliculo accipi posse, ut nihil sit mutandum.)* Nam morhua piscis est Græcis ueteribus incognitus, non cetaceus, ut ichthyocolla. Præterea ponticam præferunt Plinius & Dioscorides: at morhua in toto mari mediterraneo non reperitur. Neque uerò, si ex morhua ichthyocolla, id est, glutinũ fiat, rectè concluditur morhuam ichthyocollam piscem esse.

Bellonium notat: fortè & alios. *†mustellarum*

Fuerunt qui pisces quosdam cum asellis numerarunt, quos potiùs in † mustellorum genera referri oportet: sunt enim longi & læues. Similiter eum quem nos Plinij ophidion esse demonstrabimus, non rectè aselli speciem fecerunt. Postremò Angli Germanique pisces salitos & exiccatos Stokfisch appellant, qui omnes asellorum generibus non comprehenduntur.

Stockfisch.

DE EADEM MORHVA VVLGARI, MAXIMA asellorum specie, Bellonius.

Mirarer antiquos rerum omnium solertissimos inuestigatores, speciem hanc Asellorum, præter cæteros maximam, quam nostrum uulgus Moluam aut Morhuam uocat, prætermisisse, nisi existimarem Græcos atque Italos, eius penuria multum laborasse, quum alioqui nostræ regioni nõ minus atque Harengus sit frequens.

B (F) Vt plurimum sesquicubitalis est longitudinis: latitudinis uerò pedis unius: ac dum recẽs est, gustus optimi, & nutritionis satis salubris. Tres supina parte *(supinum & pronum contra quàm oportebat, uidetur accipere,)* pinnas gerit, prona duas, ab ano ad caudam protensas. Oculos habet admodũ magnos: unde illud uulgare Lutetianum in stolidos, quique cùm magnis sint oculis præditi, nihil tamen uident, Morhuæ oculi. Huius piscis intestina, & folliculi (quemadmodum & reliquorũ cetaceorum) ichthyocollæ conficiendæ inseruire possunt; reliquæ partes internæ ad † Callariam accedunt: de quo proximè differemus.

†Mustelam marinam.

DE PISCE COLFISCH ANGLORVM.

BELLONIVS.

Colfisch Anglorum, cuius caput hic tibi non ostendimus, (inquit Bellonius,) quòd id ne apud Anglos quidem (apud quos sanè peregrinus est) nobis usquam fuerit compertum.

Glii Anglis est glutinum, Col uerò carbo ut nobis: ut forsan à colore, non à colla, id est glutino, nomen ei fecerint Angli.

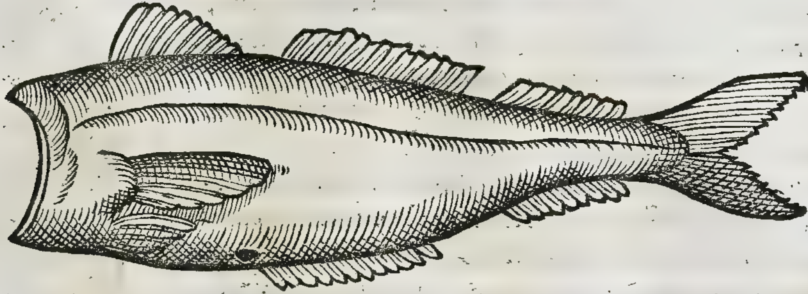

NESCIO qua ratione piscem hunc Britanni sic nominauerint, nisi dicas eidem hunc illis esse usui, quo in Ponto id Sturionis genus, ex cuius folliculo ichthyocolla confici solet. Huius autem Asellorũ speciei ob id tibi proposuimus effigiem, quòd à reliquis ipsa caudæ, quam lunatam ac bifurcam gerit, forma dissideat, quæ cæteris alioqui rotunda esse solet. Cæterùm ex eo tractu Britannico ad nos defertur qui ad Hollandiam spectat. Piscis hic prouectus, alicuius precij esse solet: paruus autem, carne est planè insipida. Squamis contegitur latioribus, quàm quiuis alius sui generis: tergore est nigricante, uentre candidiore. A capite ad caudam, atram lineam productam habet, ad latera aliquantulũ inflexam: pinnasque reliquis sui generis piscibus duriores ac robustiores. Proinde popularis est, atque omnium salitorum inferioris notæ.

DE MVSTELA VVLGARI.

RONDELETIVS.

Hic fortè chremes est, qui & barbatulus & generis asellorum describitur: & cum mustela marina comparari ab Aeliano uidetur.

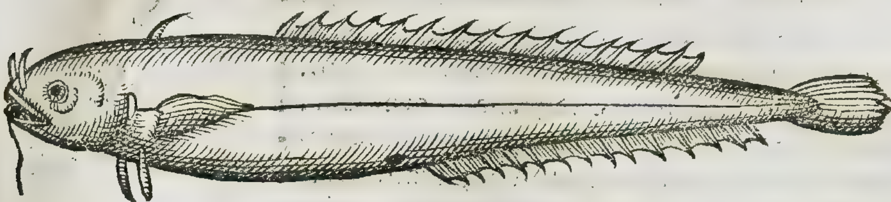

MVSTELLAM nostri piscatores appellant, quam Ligures & Itali galeã, alij pesce moro. Græci hodie gaideropsaro, *(id est, asinum piscem.)* A

Piscis est marinus, lotæ uulgò Lugduni nominatæ similis, uel phycidi anteà à nobis descriptæ. Corpore est longo, fusci coloris, sine squamis. Ore satis magno, paruis dentibus. Ex maxillæ inferioris extremo cirrhus unicus & candidus propendet. E suprema uerò maxillæ superioris siue rostri parte duo cirri eminent, sed nigri. Pinnis duabus natat post branchias positis, item duabus alijs paruis in supina parte propius os accedentibus. Alia est pinna à podice longa ad caudam ferè attingens. Huic similis alia est in dorso, sed longior. In ceruice cirrus alius est, & unicus, uelut paruæ pinnæ initium. Corpus in mucronatam caudam desinit, & in pinnam unicam eiusdem figuræ. Linea recta medium corpus intersecans ad caudam ducta est. Ventre est magno & paulùm prominente. Intus uentriculum habet magnum cum appendicibus. Intestina sine gyris ad podicem demissa. Hepar album sine felle. B

Squillis & pisciculis uescitur. C

Carne est molli & friabili, & ea in saxatilium penuria, etiam ægri uesci possunt, si elixa sit, sani frixa in sartagine. F

Sitne hæc Plinij & Ausonij mustella, magna inter doctos contentio est. Plinius: Proxima est his mensa generis duntaxat mustellarum, quas mirum dictu, inter alpes lacus Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis gerit. Ausonius in Mosella: A *Lib. 9. cap. 17. Aliam esse Plinij & Ausonij mustellam.*

Quæque per Illyricum per stagna binominis Istri
Spumarum indicijs caperis mustella natantum.

Plures hæc ad lampetras nostras referunt, quorum uerior sententia mihi uidetur, ut fusiùs capite de lampetra dicemus. Quare piscis quem hîc oculis subiecimus, à ueterum mustella procul abest. Ob id mustellam uulgarem cognominauimus, quam ex asellorum genere esse puto, ut

Callarias uel Clarias.
† Notat Bellonium.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

fortasse callarias sit, asellus minor Plinij. Quanquam hæc de re certi nihil statui posse existimem, nisi quòd affirmare possum, errasse eum † qui callariam & clariam pro diuersis pisci bus ponit, cum sit planè idem piscis, sed clarias ab Oppiano tantum per syncopen dicatur pro callarias.

Ὑψῆλαι, καὶ κλαρίαι, καὶ τριγλίδων, ὀρφῶς τ' ὀνίσκων.

Idē mustellæ uulgaris picturam aliter quàm nos expressit. Verùm hæc, ut & multæ aliæ eiusdem autoris piscium icones, deprauatissima est, & à naturali figura alienissima.

† iecorino

Alius ex Aeliano scripsit mustellam breuem esse piscem similem † iecori. sed cùm in Aeliano, qui hodie extat, nihil tale compererim, nihil certi ex Aeliano de mustella proferre possum. *Imò habet Ælianus noster Græcus, lib. 15. cap. 11.*

Bellonij descriptio iconi suæ quam ponit, pulchrè respondet, ut piscem qualem uidit, pinxisse uideatur: nec dubito quin multæ sint huius generis differentiæ. In dorso quidem pinnas duas pingit, superioris minorisq; in descriptione non meminit. cirrhos superiori labro nullos appingit. Caudam à reliquis pinnis separat.

Alia Mustelæ species Gesneri, Venetijs depicta.

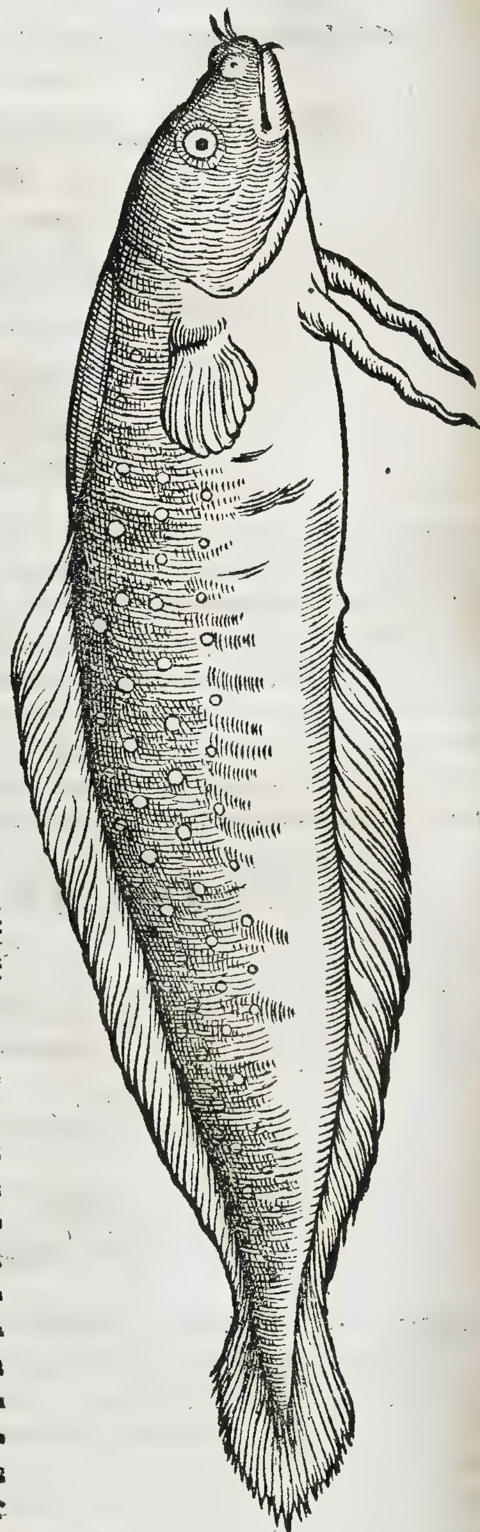

DE EODEM, SIVE GALEA VENEtorum, asellorum altera specie, Bellonius.

De figura quam Bellonius exhibuit, uide nostra & Rondeletij uerba proximè retro.

A VT nobis frequens est Merlangus, sic Venetis asellorum speciem ad hunc accedentem multùm communem esse uideo, cui uulgus Adriaticum Galeæ nomen imposuit. Huius effigies ad mustelam (mox describendam) atq; ad nostram Barbotam (Lotam) fluuialem, plurimum accedit. hoc tamē ipsa magnitudine à sequenti dissidet, quòd rarò sesquipalmū excedat, atq; adulta quidem nigricet, pusilla candicet.

B Glabra cute contecta est, capite magis plano quàm anguillæ, oculisq; latioribus, cirrumq; sub labro inferiore protensum gerit. Pinnas in lateribus rotundas, nigras, ac rursus sub branchijs (quas utrinq; quatuor habet) duas alias, binos ueluti cirrulos referentes: pinnam quoq; aliam carnosam, à medio dorso ad caudam usq; productam: ac præter hanc etiam aliam ab umbilico ad caudam abeuntem, quam circinatam, mollem ac nigram habet. Cor illi sub branchijs, ut in alijs Asellis, triquetrum delitescit, sed paulò magis turbinatum: Hepar stomacho incumbit, duobus lobis præditū. Ventriculum etiam gerit oblongum, pylorū innumeris apophysibus circundatum: à quo intestina tribus inflexibus conuoluta, ad anum demittuntur. Peritonæum illi argentei coloris est. Vulua utrinq; in cornua prominet, permultis ouis referta, inter quæ ossiculum membrana inuolutum, caput aquilæ referens cōperimus. folliculo quoq;, commodiori natationi idoneo (ut & cæteri aselli) præditum est: qui latiori spinæ parti incumbens, durus, glutinosus, & plurimo flatu distentus apparet. Cæterum eius caro paucis spinulis referta est.

C Vescitur Apuis, Caridibus, & omni pisciculorum genere.

DE MVSTELLA ALTERA VVLGARI, SIVE GALEA PISCE, RONDELETIVS.

Cirrus à maxilla inferiore simplex & singularis dependere debet, ut in Bellonij figura.

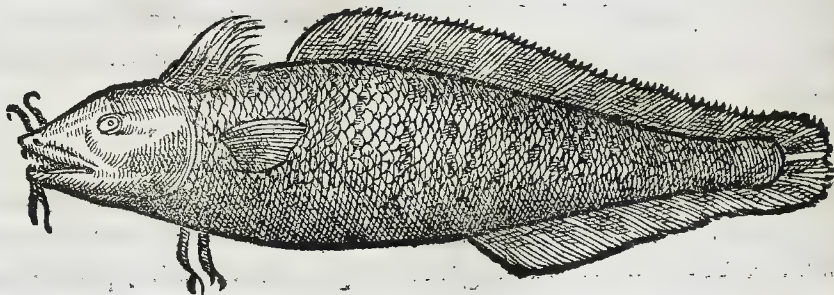

PISCEM

PISCEM quem hic oculis subiecimus, apud nos rarissimum, cùm ad me attulisset piscator, diu multumque nomẽ naturamque suscitatus, comperi eum esse, qui à Massiliensibus mustella uocetur, ob similitudinem quam cum superiore habet: ab Illyricis pegorella: à Græcis huius ætatis etiam gaideropsaro, id est piscis asinus. A

Piscis est marinus merlano quodammodo similis: differt autem appendicibus quæ in superiore maxilla eminent. Alia ex inferioris maxillæ extremo, ueluti è mento barba propendet. Pinnas ad branchias breues habet. Subsunt in uentre aliæ duæ cirris quàm pinnis similiores. A podice pinnam aliam habet cum pinna caudæ continuam: in dorso duas, prior parua est, altera magna cum pinna caudę continens. Partibus internis superiori similis est. Hepar ex albo rubescit in tres lobos diuisum, quibus tanquam manu uentriculum amplectitur. In hepate fel habet. Ventriculũ magnum cum appendicibus multis. Intestina in spiras conuoluta. Vesicam aëre plenam ex tunica crassiuscula & alba. B

Carne est molli & friabili, & cum asinorum uel etiam saxatilium carne conferenda. F

Vt liberè dicam quod sentio, quæ asino siue asello notæ insignes & euidentissimæ tribuuntur ab Aristotele, huic magis competere mihi uidentur, quàm merlucio, quem omnes hodie asellum ueterum esse iudicant, maximè τὰ ῥαβδία, id est, uirgulæ ad alliciẽdos & capiendos pisces, quibus prorsus caret merlucius: quòd lapides molares in capite habeat, quòd lateat. A *Asellus Aristotelis.*

Nec illud prætermittendum, autorem libri de Aquatilibus nuper editi nõ rectè pisci isti squamas ademisse, cùm totus squamosus sit. *(Imò squamis, inquit Bellonius, Polam uulgarem refert: sed eas pictor in icone ipsius non expressit.)* B

DE EADEM, BELLONIVS.

Asinum piscem uertere possumus, quem Creticum uulgus Gaideropsarum uocat. Indigenæ ad portum Veneris Pegorellam, Genuenses ac Massilienses Mustelam. puto Aristotelis & Galeni esse Callariam. A *Callarias.*

Piscis est ad Marlangum nostrum accedens, Græco atque Italico litori frequentissimus, inter mollis carnis pisces connumeratus: trium interdum palmorum longitudinis, ac cruris humani crassitiei: colore ex liuido in opacum abeunte, squamis Polam uulgarem referentibus. Duas in tergore pinnas gerit: quarum minima, capiti uicina est: præter quas aliam rursus ad caudam usque protensam habet: ac rursus ad latera utrinque unam, rotundam, sub quibus postremis crassiores ac carnosi quidam cirri, bifidi conspiciuntur: huius quoque caudæ pinna rotunda est: cirrum sub mento habet, maxillas mobiles, dentes cõfusos, ut & asinorum reliquum genus. Sed hoc ab ijs differt, quòd in labro superiore, maculam ostendit in cordis figuram denticulis circunfultam, linguam albicantem, & in cuspidem efformatam. Proinde branchias distendit utrinque quatuor, sub quibus cor delitescit triquetrum, pericardio ut in cæteris piscibus obuolutum. De diaphragmate hepar pallidum ac ferè lacteum appensum est, in tres lobos diuisum: cuius pars sinistra, cæteris maior, uesiculam fellis oblongam admittit: tertius lobus superficiei stomachi incumbit. Lien illi est sanguineus, gracilis, oblongus, dorso incumbens, à uentriculo dependens: quem, propter uoracitatem, prægrandem uidimus, eius ferè figuræ, cuius est pastorum instrumentum, cui cornutæ musæ nomen est. In pyloro admodum multæ sunt apophyses, ut quinque & triginta facilè connumeres. Eius intestina non amplius quàm tribus reuolutionibus circunflexa sunt, antequam ad rectum pertingant: præter quæ, uesicula quadam cæteris asinis communi præditus est, gemino ueluti folliculo tergori coniuncta, quæ illi commodioris natationis usum exhibere creditur. B

Cæterùm hic piscis sardellis, boopis, trachuris atque alijs pisciculis sese exaturat. C

DE OPHIDIO PLINII.

RONDELETIVS.

Icon sequentis paginæ, non est quam Rondeletius dedit: sed nostra Venetijs picta: eadem prorsus, ut iudico: nisi quòd innumeris illis & rotundis ferè maculis caret, quas in sua ostendit Rondeletius, Bellonius omittit. Quare genera Ophidij tria statuerim: Barbatum primum, idque uel maculosum, uel sine maculis: deinde imberbe & flauum.

ONGRO simile est ophidion quasi paruum serpentem dicas, diminutiuo nomine ab ὄφις. Est autẽ ophidion pisciculus qui à nostris uocatur donzelle, cuius Plinius duobus locis meminit: uno nominat tantum, in piscium catalogo; altero qualis sit breuiter indicat: Vrinæ incontinẽtiam hippocampi tosti, & in cibo sæpius sumpti emendant. itẽ ophidium pisciculus congro similis, cum lilij radice: Pisciculi minuti ex uentre eius, quos deuorauerit, exempti & cremati: ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Hactenus Plinius. Quoniam uerò piscis quem capiti huic præfiximus, tam congro similis sit quàm ouum ouo, ut est in prouerbio: uideor mihi uerissimè pro Plinij ophidio proposuisse. Est igitur ophidion pisciculus longus & læuis. Pinnas duas habet, in dorso & in uentre *(singulas,)* situ, figura, substantia congri pinnis simi- A *Lib. 3. cap. 11.* *Ibidem cap. 9.* B (G)

les. A congro gemina barba è maxilla inferiore propendente differt, & oris rictu, qui in congro maior est. Binæ lineæ tenues à capite ad caudam productæ sunt, qua nota in eam aliquando sententiam adducebar ut seserinum Athenæi esse crederem. Sed tandem uero seserino cognito, qualem antea demonstrauimus, rem omnem diligētiùs cùm expendissem, Plinij ophidion esse iudicaui.

G Quòd autem aduersus urinæ incontinentiam prodesse cum lilij radice legitur in Plinio loco modo citato, mendosum esse suspicor, substituendumq; seminis incontinentiam cum rutæ radice, quod & rationi consentaneum est, & ita in uetusto quodam exemplari legisse me memini.

B F Cæterùm ophidion carne est candida, dura ueluti draco.

A Ineptè fecit, qui ophidion inter asellos numerauit, cùm planè ijs dissimilis sit corporis habitu, capite, pinnis, atq; cum longis planè connumerandus.

Contra Bellonium.

Ophidion alterum, flauū uel imberbe.

Circa Lerinum insulam & Antipolim sæpe capitur piscis superiori omnino similis corporis specie & carnis substātia: eo differt, quòd cirri carnosi barbæ instar è maxilla inferiore non propendent. Colore etiam à superiore dissidet: est enim flauus. Quam ob causam ophidion flauū uel ophidion imberbe, ut à superiore discernatur, appellabimus.

DE EODEM, SIVE GRILLO VVLGARI, Aselli specie, Bellonius.

Hic fortè potiùs callarias fuerit. Lege quæ inferiùs scripsi in Corollario primo.

A. B. F. Mollium Asellorum classis est, Italorum plerisq; Grilli nomine cognitus piscis, palmum ex Mediterraneo non excedens: carnis admodū delicatæ, Romanis antistitibus in delicijs habitus, à quorum uulgo pro congro accipitur, atq; interdum ab ichthyopolis eius loco supponitur.

B Cui sententiæ ego quidem facilè accederem, nisi ab hoc longè diuersa esset huius capitis ac pinnarum effigies. Illud enim quaternis cirrhis barbatum apparet: Hæ uerò carnosæ, integram in gyrum caudam ambiunt, ac multa nigredine perfunduntur. Verum quidem est lubricam illi pellem esse, Anguillæ ac Congri modo: sed reliquæ notæ ad Anguillam accedunt.

A Quamobrem tam incerta est mihi huius piscis nomenclatura, ut uix in promptu quid de hoc statuere possim, occurrat. uideo enim communem Grilli & Congri apud authores appellationem esse: & tamen hic Grillus, Congrus non est. Scio præterea Venetos, superiùs descriptum piscem, atq; hunc quoq;, Galeam appellare: sed quòd hic piscis Mustela sit, ipsius quidem pinnę caudam ambientes ac nigricantes, ipsaq; carnis in manducando iucunditas plurimum reclamant. Audio qui Tragum antiquorum esse iudicent: de quo Oppianus,

Mustela.

Tragus.

Mænides, & Tragi simul, & Atherina uagantur.

Quorum sententijs facilè assentirem, nisi planè mihi esset ignota, ex antiquorum scriptis, piscis Tragi descriptio. Hoc unum mihi compertum est (quod & uobis affirmare possum) piscem hunc, mollem & delicatū, Asellorum esse speciem, ab alijs plurimùm dissidentem, atque ob id peculiare nomen sibi promeritum.

Aselli species.

B Porrò linguam habet paruam, acutam, cor trigonum, ruberrimum: hepar, ad sinistrum latus exporrectum: stomachum oblongum, pylorum permultis apophysibus circundatum: à quo tres intestinorum reuolutiones ad anum pertingunt, lienem rubrum atq; oblongum. Cætera ad reliquos asellos, atq; adeò ipsa uoracitate accedit.

SEQVVNTVR DE ASELLIS COROLLARIA TRIA. PRIMVM, DE ASELLIS, EX VETERIBVS ferè. Secundum, De Germanicis & Anglicis Asellorū nominibus. Tertium, De Mustelis marinis.

COROLLARIVM PRIMVM DE ASELLIS.

A Asellus Romæ scarmus & merluzus dicitur, Niphus. Asellorum duo genera, callariæ, minores:

nores: & bacchi, Plinius. Hermolaus (inquit Massarius) uidetur hoc loco dicere, posse etiam legi banchus: sed ego potius bacchus quàm banchus legerem, tum ex uetustis codicibus, tum etiam Bacchus. Athenæo, Euthydemo atque Diphilo, in quibus bacchum scriptum inuenimus, non banchum: ex eo fortè quòd asinus (testãte Plinio quarto & uicesimo uolumine) dicatus est Libero, hoc est Baccho, ut banchus alius omnino piscis sit, uti retulimus, inter mugiles minimus. ¶ Euthydemus in Banchus. libro de salsamentis, alij (inquit) bacchon appellant, alij γελαρίην, alij oniscon. Archestratus, τὸν δ' ὄνον ἀνθηδῶν, τὸν καλλαρίαν καλέουσιν, ἐκτρέφει εὐμεγέθη, ἀμφλῶ (fortè εὐμεγέθη σομφλὸν) δὲ τρέφει τινὰ σάρκα καλῶς, οὐχ ἡδεῖαν ἐμοί. Gallariam aliqui mendacissimè murænã fluuiatilem à Dorione apud Athenæum nuncupari scribunt. uide in Muræna. Callarias asellus minor, dicitur aliter Gallarias & Galleridas, Gillius. item γελαρίης, & χελλαρής: & galaxias, & clarias, κλαρίας, ab Oppiano per syncopen. Et fortè reliqua nomina uulgus imperitum deprauauit: probandum est autem quod à galacte, id est lacte, deriuatum quàm optimè uideri potest, ut galarias, uel galaxias, nimirum à lacteo colore, quem ego de asello tum gadi, tum magis galariæ, iecore imprimis accipiendum censeo, sicut & Germani inferiores genus quoddam mustelæ à lacteo iecinore Milchling appellant. nisi quis à gales, id est mustelæ similitudine galeriam uocare malit. Videri sanè potest asellus galarias, mustelarum generi adnumerandus, (si sturio non est, ut Rondeletius putat,) tum quòd alij quoque cognati pisces habentur eiusdem generis: tum quòd spina singularis, os rescissum (quãuis non eadem parte situm) ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, καὶ τὸ μὴ συναγελαστικὸν, & oris radioli seu uirgulæ (barbulas interpretor) fauere huic sententiæ uideantur. Plinio Bacchi, maiores aselli sunt, callariæ minores: Athenæo uerò Bacchus, oniscus & chellares (quod à callaria corruptum dixerim) idem est piscis. Cremys piscis uel chremys, (malim Chremes, uide in Chromi) asellus (oniscus) est apud Cremys. Grammaticos: uidetur autem idem mustelarum generis. Γαλίαι, (Γαλαρίαι potiùs,) onisci, Hesy- Chremys. chius & Varinus. Hoc etiam annotandum, galarias & similia nomina adiectiuæ significationis esse, differentiæ gratia ceu epitheta propria substantiuo suo adijcienda, ut ὀνίας, αἰολίας, ἀλωπεκίας. Γαλαρίας, ἰχθὺς ὁ ὀνικὸς (lego ὀνίσκος) Hesychius & Varinus. λαζίνης, χαραδρίας, (uidetur corruptum, fortè à γαλεοειδὰς,) καλαρίας ἰχθὺς, Hesychius. λαζίνης factum apparet à Latino asino. Græcus quispiam nauta Massiliæ mihi dixit, etiam nunc Gallariam in Græcia appellari: sed mihi non potuit piscem, cum tamen summè ab eo contenderem, repræsentare, Gillius. Varro ab asini colore hunc piscem dictum scribit. Græci à segnitie dictos asinos innuunt. nam Oppianus lib. 3. de pisc. ὄνων νωθρὸν δέμας, dixit: & Aelianus cum nominasset pisces prægrandes ac pigros, qui in latebris maris abdi solent, nec longè ab eis natando recedere, oues, hepatos, prepontes: asellum quoque inquit eis adnumerari posse. Equidem onon maiorem esse putârim quàm sit oniscos, cum Plinio, quãuis aliter Rondeletio uideatur. Eberus & Peucerus asellos maiores Germanicè interpretantur Zanten: minores, Sengelin. Sed Sengelin audio esse fœtum funduli pisciculi, id est gobij fluuiatilis minoris. Zanten nomen mihi ignotum est: nisi idem sit Zandet uel Sandat piscis, qui a- Zandet. pud Borussos & Danos in litoribus capitur, & magna copia dolijs inclusus, in exteras regiones Sandat. mittitur. Ventre albicat, dorso nigricat, magnitudine qua de asellorum genere Stockfisch dictus mediocris, capite non admodum grandi. Caro eius salsa, tenacior euadit. Rostochij aiunt Sandat nominari, in Prussia Sant: piscem esse marinum, percæ aliquo modo similem, oblongũ ad dodrantes ferè tres cum dimidio, flumina subire, in cibo laudari. Alij comparant eum specie trutæ (einer Lachsförinen,) squamis cyprino. In Suerinensi etiam lacu capitur per quadragesimã.

Memini Galenum prodere galaxiam pretiosissimum Romæ piscem è genere galeorum, id est mustelorum (γαλεῶν, uel galeonymorum) esse, & in Græciæ mari fortè non inueniri, ut in Acipenseris historia Rondeletius refert. sed fieri potest ut mustelarum mustelorumque genus non rectè distinxerit Galenus. hos γαλεοὺς, illas γαλᾶς uel γαλέας Græci appellant. Apud Grammaticos etiam in Lexicis γαλέα & γαλεὸς non distinguuntur. Galeonymus quidem ex Galeni uerbis uide- Galeonymus. tur aut idem esse qui galaxias, aut genus ad eum ceu speciẽ: ut longè alius sit qui callionymus uocatur & alio nomine uranoscopus. Bellonius Mustelæ fluuiatilis genus quod lotam Galli nominant, nostri Trüsch, alrupp, &c. clariam fluuiatilem uocat, pro callariam, Oppiani poëtæ imitatione: & similem ei in Nilo quendam piscem clariam Niloticum: & in mari Mustelam Massiliç dictam. etsi alium quoque piscem ijdem eodem appellant nomine, quem alij in Italia uulgò grillũ, Grillus. qui mihi uerius callarias uidetur, & grilli nomen à gallaria corruptum suspicor. carnis, inquit, est admodum delicatæ, & mollis, Romanis antistitibus in delicijs habitus. natura ad asellos accedit, &c. Sed de his mox inter Mustellas. Hîc satis sit, quod ad nomen, monuisse, asellum gallariam, de quo eruditi disputant, præ omnibus grillum Italorum mihi uideri: etsi Rondeletius Plinij ophidion esse coniecerit. Nam aut idem piscis fuerit ophidion: aut si diuersus est, plura argumẽta pro gallaria quàm pro ophidio factura arbitror. Idem Rondeletius callariam esse suspicatur galeam (primam) uulgò ab Italis dictam. Quod si quid obijci poterit, minus tamen id erit, quàm quod aduersus aliorum coniecturas dici potest: & propter cõfusa quædam apud ueteres tum nomina tum descriptiones excusari poterit.

Aristoteles aselli piscis solius omnium in media aluo corculum situm pro maximo memorauit, Apuleius. B.

Onos degit in latibulo aliquo in profundo: passeres uerò, καὶ κλαρίαι, καὶ τρυγλίδες, ὄβρχα τ' ὀνίσκων, in cœno & palustribus locis (ὡ τενάγεσι) maris, Oppianus: tria genera diuersa ὄνος, ὀνίσκος & κλαρίας se facere ostendens. ¶ Asellum latêre plurimum temporis constat, quoniam longo interposito tempore capitur, Aristot. Quidam æstus impatientia medijs feruoribus sexagenis diebus latent, ut glaucus, aselli, auratæ, Plinius. Exortum caniculæ extimescit asellus, Aelianus. Solus (asinus) calidissimis flagrante Sirio diebus occultatur, cum alij per summum hyberni temporis frigus se abdant, Athenæus ex Aristotele. ¶ Oniscus quoties anno pariat, nondum exploratum est, Oppianus lib. 1. de pisc. Aselli partum nunquam deprehensum fuisse, in sermonem hominum uenit, Gillius tanquam ex Aeliano. sed meliùs uidetur Oppianus dixisse: & locũ hunc Aeliani non reperio.

E Asini, (ὄνοι,) boues, oues, raiæ, pisces prægrandes hamo capti, sequi recusant, & magnum sæpe extrahendi laborem piscatoribus pariunt, dum graui corporis mole ad arenam aut aquæ fundum renituntur, Oppianus. ¶ Orcynus gaudet onisco esca, Oppianus lib. 3. de piscat.

F Post acipenserem apud antiquos præcipuam authoritatem fuisse lupo & asellis Cor. Nepos & Laberius poeta mimorum tradidêre, Plinius. Bacchus est boni succi, difficilis concoctu, (κακόπεπτος, Massarius uertit malæ concoctionis. sed δύσπεπτος legendum uidetur ex Galeno, cuius uerba Rondeletius citat) odore graui, βρωμώδης, Diphilus. Rondeletius etiam carnem eius nonnunquam ferinum quid resipere scribit. Eligantur è piscibus maximè lupi, & aselli mediocri magnitudine, Aëtius in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Apud Galenum de asellis hęc leguntur diuersis in locis, ut Brasauoli Elenchus indicat: Pelagici sunt: carne molli, friabili, (sed non æquè ut saxatiles:) neq; crassi, neq; tenuis succi. Qui in puro mari degunt, ad saliendum non sunt accommodati. Vtiles sunt calidis & siccis. ¶ Merlucius sine squamis est. accepit fortasse hoc nomen à merula, lucio tamen persimilem aiunt. Coctum cum sinapio albo comedes, Platina.

G Oniscon piscem Aëtius ad uitia interaneorum commendauit, Massarius: piscem intelligat an uermem non satis scio, Hermolaus. Ex asello pisce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, in frigidis febribus alligantur in linteolo, Plinius. Inueniuntur & in banchi (malim bacchi) piscis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculosis præclarè medentur, Idem.

a. Onos, id est asinus marinus, piscis est, quem quidam pulpum (polypum) dicunt, alij octapedem, Kiranides. De onisco insecto multipede, suo loco dicetur. Oniscos etiam Hippocrati uulnerarium instrumentum ad luxata corporũ est, Massarius. Hesychio ferra fabrilis. sed de instrumentis ab asino nominatis plura in Quadrupedum historia in Asini philologia attuli. Scari genus unum æolon uocant, alterum ὀνίαν, Atheneus. Πολὺς γὰρ ὅμιλος ποντίας κύλλυ σοβῶν Χραίνοντος θυραίοισιν (lego, Σαίνοντος βραίοισιν) ὄνίαν ἀλός, Achæus apud Athenæum paulo post initiũ septimi. quem uerò piscem cylli marini nomine appellet, non constat. si cillum dixisset, de asino intelligerẽ. grammatici enim κιλλὸν interpretantur ὄνον. sed malim ad scyllos, id est canes referre, quibus illud Σαίνοντος βραίοισι meliùs quadrat.

h. Cor in uentre aselli instar aliquem habere, in hominem uentri deditum, & cui animus semper in patinis sit, scitè torqueri poterit.

Merlu nomen est usitatum Flandris & Gallis de Asello pisce. Romani Merlucium uocant, id est Lucium marinum, ein Meerhecht.

COROLLARIVM II.

DE GERMANICIS ET ANGLICIS QVIBVSdam Asellorum nominibus.

Stockfisch. Stockfisch, nomen Germanicum est, quo Angli etiam & Galli utuntur: nec unam, sed diuersas Asellorum species comprehendit: ut quos appellant Capelliauen, Schellfisch, Pomuchell. Nomen à trunco factum est, quem nostri Stock nominant. huic enim aridus hic piscis tundendus imponitur. quoniam ariditate adeò riget, ut nisi præmaceratus aqua aut prætunsus, coqui nõ possit. At longè alius piscis est salpa, qui recens etiam ferulæ ictibus ad coctionem præmollitur. Erasmus Roterodamus in epistola quadam fustuarium piscem hunc uocat à baculo quo contunditur: sed à trunco potiùs sic nominari, Ge. Fabricius monuit. Partes circa uentrem & pinnas resectæ & seorsim salitæ, Rodtser (uel Rotscher) à Germanis nominantur: ea caro aliquanto mollior est, suauior, & facilior concoctu, ut Iustinus Goblerus ad me scripsit. Aliqui Stockfisch & Tõrsch uel Dorsch eiusdem generis esse dicunt. Capitur Dorsch etiam in lacu Suerinensi. quidam capitonis genus interpretantur, propter capitis ad reliqui corporis magnitudinem, excessum. Veterum quidem capito longè alius piscis est, mugili cognatus. Venter piscis, qui Tõrsch Lubeci uocatur, aptus est cibo. delicatior uerò eius pars rostrum & pinnæ, Sporten appellant uel Sporden. ¶ Pomuchell piscis uocatur in Dania, ubi abundat, & Prussia. Caro ei mollis, caput magnum. iecur ut in mustela fluuiatili (wie die Trüschen) & similiter suaue. E maioribus in hoc ge-

Rodtser.

Dorsch, uel Durst. Capito.

Sporten. Pomuchel.

hoc genere fiunt qui uulgò Stockfisch & Rauchfisch (frigore indurati, uel infumati) dicuntur. è mediocribus, fiunt Flachfisch dicti, (nescio qua ratione. Flach nobis planum significat.) Parui saliuntur, & dolijs inclusi Dorsch appellantur. Minimis uescuntur incolæ, & ita coquunt uti mustellas fluuiatiles mediterranei. *Dorsch.* Capitibus mutilati plerique omnes exportantur, capita enim, maiorum præsertim, caudas & abdomen (flitten uocitant, id est partes uentris inferiores) abscindunt: *Flitten.* & pulpas (die vrwengelein) ac si quid esui est, separant: & Sole tostas has partes dolijs condunt, & Sporden appellant. Cibus hic delicatissimus est. Dolium plenũ denarijs sedecim, aut ad summum uiginti uænit, Hæc ut olim amicus quidam dictauit. *Spordẽn.* ¶ Stockfisch quo remotius ad Septentrionem capitur, eò melior & pinguior habetur. Aliqui Nopsen uocant, si bene memini. *Nopsen.* Murmellius Latino nomine ficto strumulum nuncupauit, haud scio quamobrem. *Strumulus.* Eiusdem generis est Capellanus uulgò dictus, qui alio nomine Bolck dicitur, unde Latinum nomen Boca aliqui imperitè posuerunt, quasi uocabuli similitudo ad nomen imponendum satis efficax esset. alij eidem absurdius etiam nomen fecerũt milago, ne uocabuli quidem similitudine astipulante. *Milago.* Miluago quidem seu miluus à Plinio nominari uidetur piscis, quem Græci hieraca uocant, aliqui lucernam. *Miluago.* Sigismundus Liber Baro inter cætera magni principis Moscouitarum dona, multa quoque piscium frusta, insalsa, aëre durata, Belugæ, Osetri, & Sterled, accepisse se scribit. ¶ Capi solent Stockfisch dicti pisces mense Ianuario, uigente frigore. Calor enim eos laxat & emollit, ut exportari non queant: frigus uerò indurat. ¶ Stockfisch uocantur etiam Bergerfisch & Rotscheren, Eberus & Peucerus Germani. ¶ Piscium Stockfisch apparatus diuersos, Baltasar Stendelius in Germanico suo libro Magirico describit.

Molua Gallis, Bolch, Bolck uel Bolich, uel Boling Germanis, asinorum species est in Oceano: licet Bellonius linguæ nostræ imperitus, husonem interpretetur bolich, & Matthiolus Silurum. *Bolch.* Cæterum idem piscis Balck apud Hollandos, apud Frisios uocatur ein Kableau. Mittitur is quoque ad mediterraneos Germanos capite adempto. Sunt qui ita distinguãt, ut Kableau uocetur piscis uiuus aut recens, Bolch uerò iam capite mutilatus & salsus. Similem esse aiunt pisci quem Rhenanum uulgò uocant (ein Rhynfisch) sed capite multò maiore. Nomen Kableau scribitur etiam aliter, Cableau, Cabelleau, Capellengau, Capellian, Capplan. Huic similem faciunt piscem Hacke uel Hadock dictum. Non desunt qui Wyting piscem paruum esse dicant, Schellfisch mediocrem, Cableau uel Bolch prægrandem, magnitudine ferè uiri, nec aliud interesse discrimen. *Wyting. Schellfisch. Kodde.* Capellanum piscem Angli (ut audio) uocant Kodde, Coddefisshe, Newe Kodde. Bellonio idem est Anglicè dictus Scarborougfisshe, & Newe Kotte: haud scio an ea asellorum species, quam ex terræ parte nuper reperta, Rondeletius mitti scripsit. Qui aliquando, rarò tamen, ad nos usque adfertur piscis ex Oceano per quadragesimam, Bolch uel Rhynfisch nomine, talis ferè est: oblongus, ad palmos minores ferè septem, squamis obtectus: corpore caudam uersus se attenuante, dentes multi exigui, oculi magni, caput supra latiusculum. Linea uentrem & thoracis concauitatem à dorso distinguit. Pinnæ in dorso tres sunt, cauda in medio modicè introrsum caua est. singulos audio denario uno indicari, aut minoris aliquanto. Elixi in aqua, cum pane (offis panis) & butyro coquuntur denuo. Stockfisch similem esse aiunt capellano pisci uel Rhenano uulgò dictis: sed capellani (quẽ Flandri Gallique sic nominant) suprà inter Anthias speciem ac descriptionem ex Rondeletio dedi. Hadok Anglorum uel Haddocke, aselli genus est simile capellano, multò minus, aridum bene magnum uidi Argentinæ in curia suspensum. *Haddocke.* ¶ Hake uel Hacke Anglis, similiter tum aselli genus, tum capellano similis est. idem fortè Hüyck apud Hollandos: qui memoratur in prouerbio, Hüycks (alij Hücks) noch Kabelliawes, de homine qui sibi uiuit, neque ullarũ est partium: simile illi, Er ist weder fleisch noch fisch. *Hacke.* Scribitur etiam Hülck, ut in prouerbio, He soude er een Hülck vertheeren / dann een Both winnen, in hominem prodigum uel ineptum, qui magna insumit, uix parua lucratur. An Hacke piscis est longus, & attenuatur caudam uersus ut Lucius: lineam habet in dorso nigram.

¶ Mollo Italorum, Anglis a Whytyng maxima copia apud Anglos capitur, ut Io. Fauconerus mihi significauit. *Whytyng.* Sed alius est phycis, quem Galli mole nominant, fortasse ob carnis mollitudinem. Albica in Regimine Salernitano recensetur inter pisces salubres: Arnoldus Villanouanus piscem marinũ esse inquit, & interpretatur Germanicè Wytink. Germanis inferioribus wyt album est. alij scribunt Germanicè Wyting, Wytinck, Wittig, Wittling. minor est quàm piscis Gaden dictus: capitur in lacu Suerinensi etiam, paulò breuior quadrante ulnæ. Est autem Gaden capellanus paruus.

Iconem hanc aselli primi siue Merlucij, Venetijs nactus sum, ubi mollo nominatur. Rondeletij Merlucius pinnis ab hoc uariat, ut Lector facile conferendo deprehendet. ¶ Ichthyocolla cum ex alijs piscibus fit, tum ex morua & morone. *Ichthyocolla.* sed moro, mario uel huso est: morua asellorum generis. Ichthyocollam (inquit Ruellius) Galli collam buccæ uocant: alij collam moruæ, ita enim cetaceum uocant piscem, quo frequentissimè uescuntur, cuius glutinoso uentre & corio glutinũ fieri inter omnes conuenit. quare uerisimili coniectura colligi potest, piscem quem Gallicum uulgus appellat moruam, ichthyocollam Græcis fuisse nominatum, cum ferè totus inter coquendum in glutinum lentescat, siccatusque in idem coalescens redit, Io. Ruellius in historia stirpium. sed huso

potiùs, quem Gallis ignotum puto, ichthyocolla fuerit: nam quod inde fit glutinū, nostri uesicam husonis appellant, &c. Morua uerò longè alius piscis est, Oceano proprius, Græcis Latinisq́ ueteribus ignotus. Gluten fit ex uesiculis piscium, præcipuè husonis, & piscis marini qui uocatur murca, (fortè morua,) Albertus. Aliqui molliùs moluam pro morua proferunt: utrum rectius nō definio, cum pro utroque non desint coniecturę. Molua enim à mollitie carnis dici potuit, ut merlucius Italis mollo, Gallis mole. Morhua uerò à Germanico uocabulo, quo & Angli utuntur, Morhuel: quamuis Germani primam syllabam per e. potius efferunt, Merhuel. Testis est Rondeletius hebetes esse Morhuæ oculos, ut inde etiā prouerbium sit exortum in eos quibus infirma est & obtusa oculorum acies, &c. Quid si igitur Morhuel dicatur tanquam marina ulula: nam & Merhuel, & Meruel aliqui proferunt. Vwel autem Germanis ululam significat, (ut huw bubonem,) Anglis Owl uel Oull. Sunt autem oculi ulularum interdiu hebetes, ut & aliarum nocturnarū auium. Morua iuuenis satis appropinquat prædictis (piscibus salubribus, lucio, percæ, carpæ, tencæ, trutæ, &c.) in bonitate, cōsideratis prędictis conditionibus. est tamē crassior & uiscosior prædictis, Arnoldus Villanou. Fortè piscis Merlengus est laudabilior post rogetum. non est enim ita crassus & uiscosus ut plagitia & solea (de genere passerum,) & eius caro est satis friabilis: sed consideratis sapore & odore cū colore & substantiæ puritate & nobilitate, deficit in bonitate à rogeto & gornato, Idem.

Merhuel.

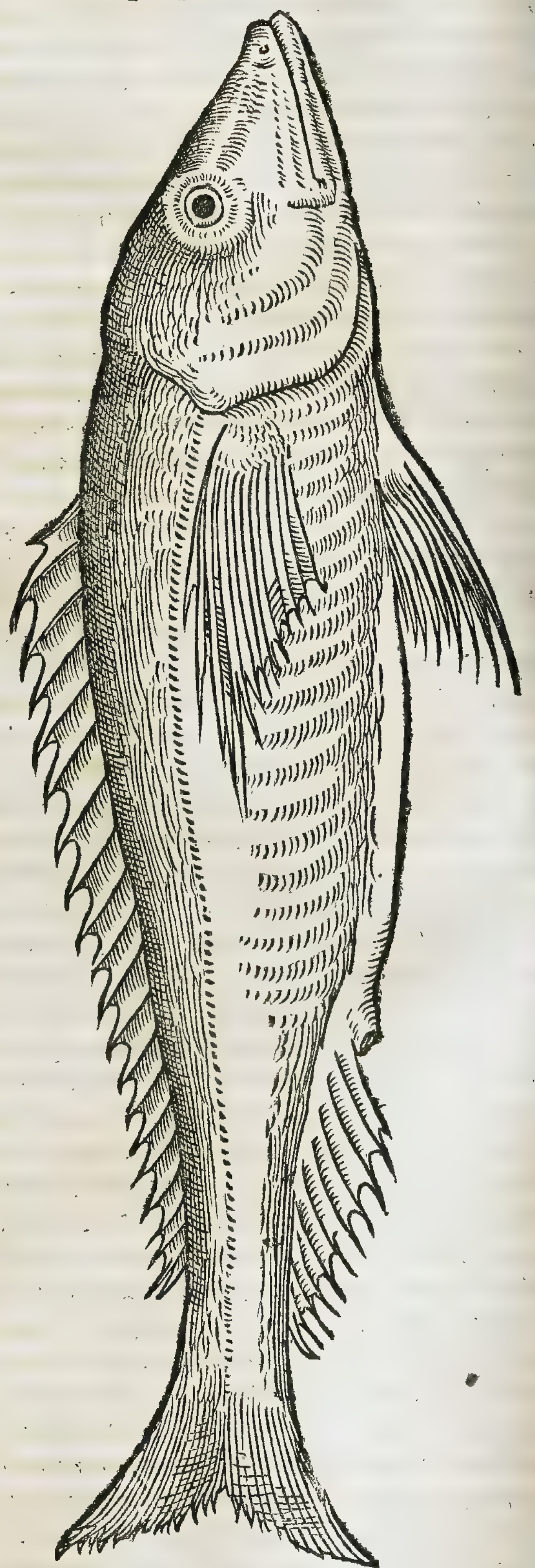

Schellfisch.

Schellfisch genus aselli, Coloniæ & alibi Rheynfisch appellatur, id est Rheni piscis, longitudine pedali, ut audio. Murmellius Latinè ficto nomine piscem capitosum appellare uoluit. Scalda siue Scaldis flumē est apud Antuerpiam profluens in mare, in quo capit, & nomen ab eodem mutuatus uidetur. Ad cibum hoc modo paratur: primum in aqua pura elixatur: tum butyro salso aut recenti feruido & apio conditur. aliqui etiam è sinapio condimentum addunt. Cibus est suauis, delicię Vuestphalorum, ut Iustinus Goblerus I.C. ad me scripsit. Quid si ab asello nomē factum diuines? quasi Sellfisch.

Egresin Anglis Scotisue dictum piscem non esse hepatum, ut quidam putabant, Rondeletius in Hepati historia conuincit.

Labordeau, Laebberdane, scissus & salsus Rheynfisch, id est Rheni piscis per excellentiam dictus, ut audio. Habberdyne proferunt Angli: Galli aspirationem negligunt, & l. pro articulo addunt. Quærendum an idem sit qui apud Anglos groß Jßlandfisch nominatur. Rondeletius à maculis Leopardum uocat, & asinum uarium interpretatur. Ego Leouardiam oppidum esse audio uel pagum prope Groningam, à quo fortassis nomen pisci factum fuerit, quòd inde nimirum copiose exportetur, siccus & inter salsamenta. In Holsatia (ut audio) uocatur Yßfisch, quod ex Islandia aduehatur.

Ling, Lyng, Lingfisshe, Anglis sunt pisces quos asellorum generis Bellonius facit. Ex his recentem uocant greene Lyng: siccum, drye Lyng. mediocrem magnitudine, myddle Lyng: maximum & pretiosissimum, organe Lyng. Vox organe quid sibi uelit, non assequor: nisi fortè ita maximum in hoc genere piscem uocant, ut Græci thunnum maiorem, orcynum.

Permultæ aliæ Asellorum species antiquis incognitæ: nobis etiam peregrinæ, Britannis, atq́ adeò Hollandis ipso tantùm nomine distinctæ, Bellonius.

Maximus est apud Britannos & Hollandos Asellorum quæstus, quorum tanta est in eorū mari copia, ut post suæ regionis saturitatem, etiam alias longè remotas nō sine maximo uectigali expleat.

pleat. Hos pisces salitos, præsertim maiores Morhuas ac Merlucios generali uocabulo Stockfisch, quasi uerberatos pisces, *(imò à trunco in quo cæduntur,)* appellant, quòd tanta sint siccitate post imbibitum salem, ut nisi magnis, frequentibus ac diuturnis malleorum ictibus diuerberati, dissolui non posśint, quo faciliùs coquantur. Nam etiam antequam Merlangi †condiantur, longo tempore exiccari solent, unde sicciores euadunt. Quamobrem tunc quoque Buckhorne, id est Capri cornu appellantur, *(Hollandis fortè. nam Anglis Buck platycerotem sonat, Got uerò Caprum.)* Verũ particularia quædam nomina hisce Asellis attributa, potius nobis historiæ descriptionem, quàm populorum, apud quos frequentes sunt, libidinem ademerunt. Est enim Heberdum ita nominatus ab oppido Islandiæ, &c. *(ut supra recitaui.)* Delicatisśimus omnium est qui Britannis uocatur Right Holland, quasi uerum ac genuinum Hollandicum dicerent. huius est eadem ferè cũ superiore forma, nisi latior ac breuior esset. Cæterum ichthyopolæ Londinenses salgamariorũ ac cetaceorum Britannicis aut etiam Hollandicis nominibus uti, ad Asellorum distinctionẽ coacti, sic eos peculiaribus quibusdam uocibus nominare solẽt, Lingfisch, Selandfische, Bremerfisch, Westcontrefische, Merlandfisch, Rotfisch, Methuel, Scarborougfische, quod est idem cum Newe Codde, grandis. Jßlandfische, Haddocke. quæ omnia uocabula, uti supra dictum est, diuersam potius uulgi, pagorum, aut insularum nomenclaturam, quàm ipsorum piscium naturam indicant.

†condantur.

RVRSVS DE PISCE QVEM ALIQVI A RHENO DENOMINANT, Rheynfisch.

PISCIS hic pictus est Francfordiæ ad Mœnum, nescio quàm bene: salsi enim duntaxat, ex Oceano aduecti illic habentur. Rheynfisch appellant, de quo nos quædã superiùs. Rondeletius capiti de Siluro hanc effigiem à me missam præposuit. Ego silurum esse nõ arbitror, asellorum Oceani generis esse puto, sed non affirmo. Danubij piscem esse, & ferocem uoracemque adeò ut catulos etiam iniectos flumini deuoret, quæ Rondeletius partim tanquam à me scripta, partim tanquam à Germanis accepta recitat, neque scripsisse me ad illum, neque audiuisse tale quid de hoc pisce memini. In præsentia non hunc, quamuis & ipsum misi, sed barbatum illum, quem mox in sequenti capite pingit, quod de Glanide inscribitur: qui non tantum in Iuerdunensi lacu, sed Danubio etiam alibiquè capitur, silurum esse puto: de quo plura suo loco dicemus. Bellonius soli Colfisch ex Asellorum genere, caudam lunatam & bifurcam tribuit, cæteris rotundam. Sed hic noster ut Asellorum generis esse concedatur, Colfisch non est, quamuis caudam (si rectè pingitur) bifurcam habeat. Nam pinnæ uentris in eo quem Bellonius exhibet, cum nostro hoc Rheni pisce non conueniunt. de capite quod dicam non habeo, cum acephalum pingat. Cæterum à Rheno cognominatum hunc piscem opinor, non quòd in eo flumine capiatur, sed quod salitus fortè per Rhenum mittatur.

COROLLARIVM III. DE MVSTELIS MARInis, uel Asellis Mustelinis.

Mustelam per l. simplex aut duplex scribas, nihil interest. Mustela (inquit Aelianus libro 15. cap. 11. Græcè γαλῆ scribitur) paruus (μικρὸς) piscis, nullam cum galeis, id est mustelis, communitatem habet. nam hi quidem cartilaginei sunt, & pelagij, & magnitudine præstant, & caniculæ (κυνὸς) speciem similitudinemque gerunt. Mustelam uerò diceres esse iecorinum. est enim piscis breuis, *(βραχὺς, id est breuis, sæpe pro paruo accipitur. alioqui enim pro sua magnitudine longiuscula est mustela,)* oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt. eius barba quàm iecorini maior est, & minor quàm chremetis. Algas depascitur, & saxatilis est: atque similiter ut terrena, omnium cadauerum, in quæ incurrit, oculos exest & conficit, ut audio. Hæc ille. Dux ceti quẽ Oppianus describit, est quem uulgò γαλῆν, hoc est mustelam, nuncupant, Paraphrastes Græcus

Dux ceti.

innominatus Halieuticorum Oppiani. Rondeletius asellum gallariam, uulgò sturionem dici, & apud ueteres Latinos acipenserem, docet. Et sanè nihil prohibet alium galarian cum mustela, alium cum mustelo piscibus similitudinem habere, utrunque etiam cum asellis commune quippiam. quod si ita est, utriusque piscis nomen ab initio per gamma scribendum erit, & per l. simplex, galarias uel galaridas: & per r. potiùs quàm per x. ne galaxias à lacte dictus uideri queat. Sed in utranque partem coniecturæ non desunt. lege suprà in Corollario de asellis ueterum. Clarias etiam per syncopen pro calaria à quibusdam scribitur. C. quidem à Latinis transferentibus Græca, sæpe pro G. scribi solet, & contrà, ut Gobius pro Cobio, & Cygnus pro Cycno.

Chremes etiam, de quo suprà pluribus, mustelarum generis uideri potest: hoc est cognatus aut certè similis. Et forsan ólisthos quoque Oppiani, similiter ut Chremes circa ostia fluuiorum degens, nomen à corporis lubricitate sortitus: quæ plerisque huius generis piscibus communis est.

Alia quædam suprà cum ipsis mustelarum uulgarium Rondeletij iconibus, & eius quē ophidion appellat, annotata à nobis leges.

Mustelas omnes Germanicè appellabimus, Meertrüschen, Meerquappen, uel alijs à mari & mustelæ fluuiatilis nominibus (quæ in diuersis regionibus uariant) compositis uocabulis. Item Meergrundel. Eisdem & Spralloyle, inferioribus Germanis nominatum piscem (de quo in Anguilla nonnihil dixi) cognatum puto.

Grillus. Grillus marinus Italis hodie dictus, ab alijs Cepolla (Cepula) marina uulgò uocatur: ab alijs pesce galia. Gryllus Nicandro idem qui conger est. Diphilus anguillæ similem facit, sed insuauē. nominârat autem congros in præcedentibus, de anguilla loquens: ut gryllum & congrum pro diuersis eum habuisse existimari debeat.

Qui Venetijs Sorce, quasi sorex uel mus, uocatur, piscis marinus, mustelæ fluuiatili nostræ (lotæ Gallorū) assimilis est, sine squamis. caudam & pinnas in dorso ac uentre oblongas habet, molles, & omnino similiter ut lota, sed colore nigro. tota pars prona ei nigricat, maculosa tamen uidetur: supina albicat. Longus erat quē uidi palmos duos, siue digitos octo. Nota ei peculiaris, quòd inter caput & pinnæ dorsi principium, media dorsi pars ad longitudinem pollicis transuersi caua est, & albicantem intus lineam ostendit. In superiori labro duo ceu pili breues nigricantes eminent, ab inferiori unus albicans dependet. Caput ceu serpentis denticulos habet: rictum oris latū, & rotundum si aperias.

Medusam Lycophron uocat γαλῆν λειρόπαιδα. id est mustellam colliparam: quoniam capite eius amputato à Perseo, è ceruice eius Chrysaor homo & Pegasus equus exilierunt. marina autē mustella è suo collo parit, Isacius Tzetzes. repetijt & Varinus in γαλῆ. Sed alij authores de mustela quadrupede hoc scribunt, (quamuis neque de illa, neque alio animali id credendum Aristoteles censet,) ut in eius historia recitaui capite 3.

De Mustelis dulcium aquarum agemus in M. elemento.

DE OESTRO SIVE ASILO.

RONDELETIVS.

A ESTRVM siue Asilum marinum uocarunt ueteres, neque à uoce neque à figura, sed à naturæ similitudine quæ illi est cum terrestri.

Oestrus terrestris. Lib. 3. Georg. Oestrus enim terrestris est insecti genus horrisono strepitu, uulgus tabon, Latini Asilum uocant, teste Virgilio, (*de quo fusiùs in Historia insectorum dicetur.*) Græcorum autores οἶστρος appellant, ab eo quod exagitent, nec patiantur examina conquiescere. Inde Oestro perciti dicuntur furore correpti. Et οἰστρεῖν & οἰστρηλατεῖν stimulari & concitari significat.

Oestrus marinus. Ab huiusmodi natura, bestiola in mari dicitur οἶστρος, id est, Asilus: qui Thynnos & Xiphias ita diuexat & concitat, ut in naues aliquando exiliant, atque etiā nonnunquam in litus. Adeò nihil est quod hoste careat.

B Qualis uerò sit Asilus marinus pauci nouerunt, quia exiguus est admodum, & raro, uigente tantùm canicula, nec in multis piscibus, sed in Thynnis & Xiphijs, nōnunquam in Delphinis, nec tamen omnibus, conspicitur. *Lib. 5. de Hist. cap. 31.* Eum sic descripsit Aristoteles: Asilus circa Thynnorum quorundā pinnas oritur specie scorpionis, aranei magnitudine. Quæ breuis est, & non satis explicata Asili notio: ex qua Asilum nunquam penitus nossem, nisi sub Thynni pinna, quæ ad branchiarum est scissuram, affixum conspexissem æstuante canicula. Ergo ex ipsa αὐτοψία sic fusius depingi potest. Pro ore tubulum siue fistulam habet, pro corporis ratione longam. Vtrinque sitę sunt ueluti manus duæ, quæ ad os flectuntur. Sequitur aluus cum incisuris, cui affixi sunt sex pedes: duo qui in extrema aluo sunt, crassiores sunt & longiores: qui sequuntur utrinque locati, paulò minores: reliqui duo qui magis in lateribus sunt, omnium minimi. Ore siue fistula, scorpionis terrestris caudæ, pedibus, eiusdem brachijs similis est: aluo & magnitudine, araneo.

C Vt Polypi acetabulis, ita hic ore adhæret parti molliusculæ & pingui sub pinna ita tenaciter, ut auelli integer non possit. Sanguinem exugit hirudinum ritu, usque dum prę plenitudine decidat

& mo-

& moriatur. Cur in summo tantùm æstu, & caniculæ tempore pisces dictos infestet, id in causa esse puto, quòd æstate tantùm nascatur, autumno pereat. Cur sub pinna hæreat, in causa est partis mollitudo, pinguitudo, & sanguinis copia. Reliquo corpore Thynni cute quidem læui integuntur, sed illi subsunt squamæ duriores. Ex his intelligendus est Plinij locus libro 9. Animal est paruum, scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc se & Thynno & ei qui Gladius uocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo: tantoque infestat dolore, ut in naues sæpenumero exiliant. Dubium non est hæc de Oestro siue Asilo marino dici. Sumpta sunt ex maiori parte ex Aristotele: οἱ δὲ θύννοι καὶ ξιφίαι οἰστρῶσι περὶ κυνὸς ἐπιτολήν· ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι τηνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον τὸ καλούμενον οἶστρον, ὅμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ ἴσον ἀράχνῃ. ποιοῦσι δὲ ταῦτα πόνον τοιοῦτον, ὥστε ἐξάλλεσθαι ἐνίοτε οὐκ ἔλαττον τὸν ξιφίαν τοῦ δελφῖνος· διὸ καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτουσι. Cap. 15.

Hîc animaduertere licet quàm procul à ueritate absit Autor libri de Aquatilibus: qui Pediculum marinum pro Oestro exhibuit, cùm in eodem contextu Aristoteles hunc ab illo ita distinxerit, ut impudentis sit hominis sine ratione à uetere & probatissimo scriptore dissensisse; uel parũ oculati, qui Aristotelis locum nõ uiderit, qui est huiusmodi: In mari gignuntur in piscibus Pediculi, non ex ipsis piscibus, sed ex limo, aspectu similes asellis multipedibus, nisi quòd caudam ampliusculam habeant. Et mox: Asilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur, specie scorpionis: & cætera quæ ante citauimus. Vides perspicuè ab Aristotele Pediculum Asello multipedi conferri, cui ille Asilum comparat. Deinde cùm Aristoteles tam apertè Pediculum ab Asilo discernat: ille sine causa dubitat, an Aristoteles Asilum à Pediculo, & Pulice diuersum constituerit. Idem autor, inquit de Aristotele, uidetur Oestrum seu Asilum diuersum à Pediculo constituere. Nos uerum Pediculum marinum libro de Crustatis expressimus. in ijs enim numerari debet, quòd crusta tenui contegatur.

A — *Contra Bellonium, qui pediculum marinũ pro œstro exhibuerit.* — *Lib. 5. de Hist. cap. 31.*

COROLLARIVM.

Asilus uexator piscium Scorpij speciem similitudinemque gerit. is quem uidi albus erat, & ad piscem Pagrum inhærescebat. Piscatores affirmant maximos pisceis conficere posse, Ligures uocant Prusam, Gillius. Asilus aquaticus thunnum æstate infestat, & ut eo tempore deterior sit, efficit, Aristot. Et alibi, Asilus primades infestat iam adultiores, quo tempore larga est ipsarum captura. Et rursus, Thunnus post Arcturum melior est. iam enim eo tempore ab infestantis asili agitatione requiescit, *quæ facit ut sit in æstate deterior, & largiùs capiatur.* Et apud Athenæũ, *Thunnus dum fœtus adhuc paruos habet, uix capitur: cum uerò grandior fuerit, capitur propter* asilum. ἕως μὲν ἂν ἔχῃ μικρὰ τὰ κυήματα, δυσάλωτος· ὅταν δὲ μείζων γένηται, διὰ τὸν οἶστρον ἁλίσκεται.

ASPARGVS, uide in Sparo.

ASPEDOS, conchylij genus Epicharmo: Ἄγε δὲ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, ἀσπέδους, κραβύζους.

DE ASTACO, RONDELETIVS.

ΑΣΤΑΚΟΙ quasi ἄσταγοι mea quidem sententia dicuntur, id est, non destillantes sed abundè fluentes: quòd tubercula plurima tum alba, tum purpurea guttarum siue lachrymarum specie forcipibus inspersa habeant. nominabant etiam ὀστακὸς Attici pro ἀστακὸς, ut ὀστακίδας autore Athenæo libro 3. Gaza gammaros conuertit, uulgi Italici appellationem, ut opinor, secutus: dicitur enim gammaro, uel cambaro: *(ut & squilla crangon, gambaro di mare:)* Non sum tamen nescius gammari uocabulum uetustum esse & Latinum, ut apud Martialem:

Concolor in nostra gammare lance rubes.

Sed gammarus squillarum species erat ueteribus Romanis. Athenæus lib. 7. κάμμαροι, Gammari. Epicharmus in nuptijs Hebes, Prætereà, bocæ, smarides, aphyæ, gammari, κάμμαροι. Horum etiam Sophron meminit in muliebribus mimis. Est autem squillarum species, & ita à Romanis uocantur.

A — *Astacus et Cãmarus uel gammarus ueterum diuersi sunt, &c.* — *Gãmarus squillæ species Athenæo.*

At astacus non squillarum, sed locustarum potius generis esset: nam, ut Aristoteli placet, locustis similis, neque multis notis ab ijs dissidet: Crustatorum animalium primum genus est locustarũ, (καράβων,) & huic simile aliud, astacorum. Prætereà nullus est opinor, qui καμμάρους & καμμαρίδας idem esse neget. at has Galenus apertè ab astacis secernit: Ἀστακοί, καὶ πάγουροι, καὶ καρκίνοι τε, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες, καὶ καμμαρίδες, ὅσα τ' ἄλλα λεπτὸν ἔχει τὸ περιέχον ὄστρακον. Quòd si Latinam τοῦ ἀστακοῦ appellationem desideres, eum planè esse arbitramur, quem Plinius elephantũ appellat, à magnitudine opinor & longitudine pedum & brachiorum. Id ex eius pictura perspicuũ est. Elephanti locustarum generis, nigri, pedibus quaternis, bisulcis: prætereà brachia duo, binis articulis, singulis forficulis denticulatis. Quæ omnia tam astaco conueniunt, ut nulli magis. etenim specie & longitudine corporis locustis similes sunt (astaci:) sed colore differunt: sunt enim nigri, id est, purpurei siue uiolacei coloris exaturati: pedibus bisulcis, brachijs duobus, forficulis denticulatis, ad eorum discrimen qui pedes quidem habent, sed simplices, ut locusta, & chelas sine denticulis.

Astacus locustarum generis. — *Lib. 3. de fac. aliment.* — *Elephantus Plinij, idem astaco uidetur.* — (B)

Sed astacũ nostro more fusiùs describamus. A Gallis & Normanis homar, à Romanis gam-

Forma hæc astaci est, quem Venetijs Astese uocant, ubi & depictus est: sed minus accuratè, ut apparet, quàm à Rondeletio.

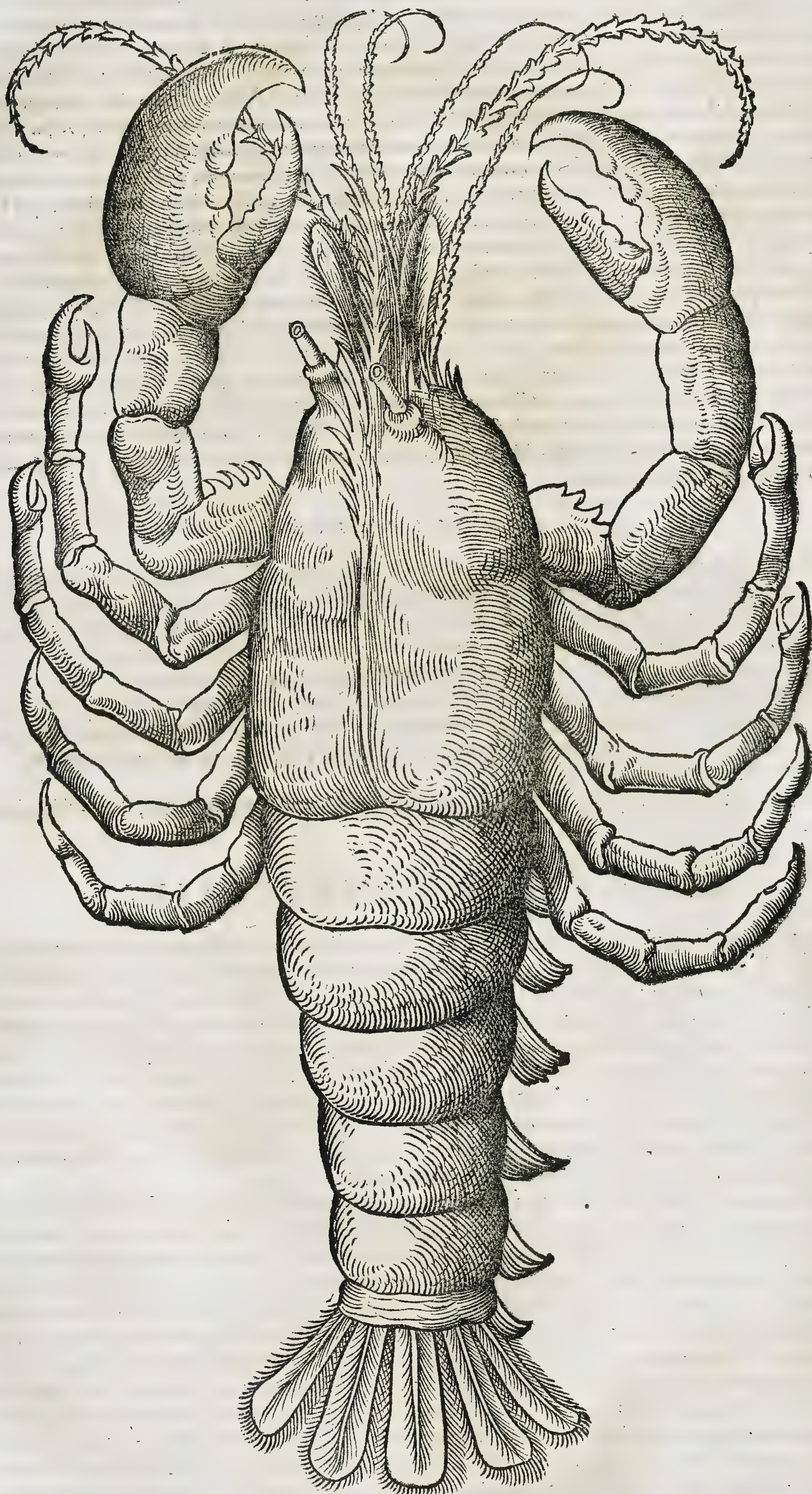

maro, uel cambaro di mare, à Venetis astase uocari audio, ab Illyricis larantola, à nostris langrout uel escreuice de mer.

Aſtacus corporis habitu aſtaco fluuiatili, quem Galli eſcreuice uocant, ſimillimus eſt, magnitudine & colore diſsidens: nam marinus multò maior eſt. uidi aliquando forcipis partem alterã, quæ libram aquæ caperet. Colore eſt, dum uiuit, purpureo † exaturato, ſed unà cum uita coloris nitor euaneſcit. maculis uarijs, ut cæruleis, rubris, candidis, notatur. Coctus totus rubet, ut cruſtata omnia. Cornua duo ante oculos habet, initio articulata, longa, tenuiora, quàm locuſta: ſunt & alia duo breuiora. E media fronte exiſtit aliud paruum, utrinque ſerratum, latius, obtuſiusque quàm in ſquillis, in quibus eſt tenue acutiſsimumque. Pedes ſitu numeroque à locuſtarum pedibus non diſtant, bini forcipibus proximi biſulci & hirſuti. chelæ glabræ ſunt, magnæ, binis articulis diſtinctæ, roſtris auium ſimiles: harũ pars ſuperior mouetur, inferiori immobili, ueluti in crocodili maxillis. Interiori parti maiora tubercula affixa dentium ſpecie, quam ob cauſam denticulatos forcipes appellant. Cauda, ut in locuſta, ex tabellis contexta, in pinnas deſinit ſed duriores. Dentes duos ueluti locuſta habet, caruncula pro lingua, gula, uentriculus, partesque internæ omnino ſimiles.

† *uiolaceo, ut ſuprà.*

A — *Quòd uerũ aſtacum exhibuerit, Bellonius non item.*

Vt oſtendamus nos uerum Ariſtotelis aſtacum repræſentaſſe, & uehemẽter erraſſe autorem libri de aquatilibus, qui longè alium ab aſtaco cruſtatum piſcem exhibuerit, aut potiùs ſomniarit: adſcribam integram Ariſtotelis deſcriptionem παραφραστικῶς, ex libro quarto de hiſtoria animaliũ, ut meliùs omnia intelligi poſsint.

B — *Aſtaci partium diligẽtiſsima ex Ariſtotele deſcriptio, & à locuſta diſtinctio.*

Aſtaco, inquit, nitet color nigro aſperſo. Primùm inferiore loco octo pedes habet, utrinque quaternos: deinde duos magnos, utrinque ſingulos, multò maiores, in extremo latiores, quàm locuſta, ſed inæquales: dextri enim extremum latum eſt, prominens & tenue: ſiniſtri craſsius & rotundius, utrunque tamen indiuiſum eſt, ſuperiore & inferiore parte, ueluti maxilla dentes habens. ſed dexter pes paruos omnes & ſerratos, ſiniſter in ſummo ſerratos, internos ueluti maxillares, inferiore in parte quatuor & continuos, ſuperiore tres & non continuos. Aliquando contrà euenit, ut poſt ipſemet annotat, ut quod ſiniſtro tribuitur, dextro inſit, & contrà. Vterque pes ſuperiorem partem mouet, & ad inferiorem aſtringit. uterque inferiore ſitu extrorſus obtortus eſt, unde γαμψώνυχοι ἀστακοὶ ab Epicharmo dicti ſunt, teſte Athenæo, tanquam ad capiendum & premendũ nati. *Lib. 3.* Supra horum magnorum exortum duo alij parui exiſtunt, hirſuti, ore paulò inferiores. paulò adhuc inferiores ſunt branchiæ (τὰ βραχιονοειδῆ, id eſt ueluti brãchiæ) circa os, ueluti ex pilis multis compactæ, quæ aſsiduè mouentur. Duos paruos & hirſutos pedes ad os adducit, qui & adnata quædam tenuia gerunt. Dentes duos habent aſtaci locuſtæ modo. ſuperiore loco cornua multò breuiora & tenuiora quàm locuſta: quatuor item alia his forma quidem ſimilia, ſed breuiora & tenuiora. Supra hæc oculi parui & breues, non ut in locuſta magni. frons quaſi quædam acuta & aſpera ſupra oculos extat latior, quàm locuſtæ. Denique facies acutior, & pectus latius quàm locuſtæ, carnoſius & mollius. Octo pedum inferiorum, quatuor in ſummo bifidi ſunt, utrinque ſcilicet bini magnis chelis propiores: reliqui quatuor, utrinque ſcilicet bini, minimè. Cauda quinque tabellis conſtat, quam τράχηλον, id eſt, collum uocari ſcripſit Ariſtoteles, niſi mendoſus ſit locus. ſequitur ſexta illa pars latior. Interiora, in quibus fœminæ prius pariunt, quàm oua ædant, quatuor ſunt hirta, quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues ad exteriora prominent. Pectus, corpusque totum læue eſt, non quemadmodum in locuſtis aſperum. Fœminæ & maris in hoc genere nullum eſt diſcrimen. Etenim mas & fœmina, utcunque contigerit, alterutram chelarum maiorem habent, utranque æqualem nunquam. Et alibi idem Ariſtoteles: Locuſtæ, cancrique omnes chelam dextram grandiorem ualentioremque habent: Aſtaci ſoli non hanc uel illam, ſed alterutram, ut ſors tulerit. *Lib. 4. de part. animal. cap. 8.* Quis dilucidiùs unquam rem ullam expreſsit, quàm aſtacum Ariſtoteles his uerbis? His adde inter omnes doctos conſtare, aſtacum fluuiatilem eſſe, quem Galli eſcreuice appellant. Quò magis error præclari illius autoris libri de Aquatilibus conuincitur, qui ineptiſsimam, & à naturali alieniſsimam aſtaci formam exhibuit, quæ locuſtæ etiam quadrare nullo modo poteſt, ut ex eodem Ariſtotele, & ex præcedente capite colligere facile eſt. Idem autor credit adultum aſtacum à Latinis elephantum dictum, & Plinij elephantum aſtaci delineationi planè conuenire. ſed quàm ineptè iſta accommodet, conſydera quæſo ſtudioſe lector. Inter marina, inquit, ex Plinio, ſunt elephanti locuſtarum generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego uerò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia utrinque ſubſequuntur. Addit prætereà brachia duo, binis articulis, ſingulisque forficulis denticulata, quæ in aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt: Hæc ſunt noui illius autoris uerba.

Rurſus contra Bellonij iconẽ aſtaci, quòd ea cõmentitia ſit: quodque aliud pictura, aliud uerba Bellonij demonſtrent.

A — Primùm in aſtaco quem depinxit quaterni pedes biſulci non ſunt, imò nulli, ſed omnes articulis tantùm intercepti, & in ungues ſiue πλῆκτρα deſinentes. Quare aut deliraſſe ipſum oportuit in pingendo aſtaco, aut qui biſulci pedes dicantur non intellexiſſe. Ipſe uerò ſecum pugnat, qui elephãti deſcriptionem aſtaco accommodans, pedes biſulcos quaternos ſe intelligere ait: alio autem in loco qui eum quem modò citaui præcedit, duos tantum bifidos aſtacis pedes tribuit. Pedes, inquit, utrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt. Deinde duo brachia in eiuſdem aſtaci delineatione binis articulis, ſingulisque forficulis denticulata nuſquàm comparẽt, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſsiora duntaxat, in ſingulos ungues ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ altera parte uel ſerrata, uel hirſuta ſpectantur.

Quare quod pro aſtaco propoſuit, neq; locuſtæ neq; aſtaci formam aptè refert, ſed potiùs cõmentitia res eſt. Præterea hoc docere non eſt, ſed ſtudioſis imponere, aliud pictura, aliud uerbis demonſtrare.

A Ad aſtacos ueros redeamus, quos ex pictura noſtra facilè & uerè agnoſces, & eoſdẽ ſiue adultos, ſiue non adultos cum elephantis Plinij eſſe exiſtimabis, ex ijs quæ in ſuperioribus diximus.

C Ii in læuibus (ac terrenis) locis naſcuntur, ut ex Ariſtotele citat Athenæus, locuſtæ in aſperis & petroſis, neutri in lutoſis. Quare in Helleſponto & circa Thaſum naſcuntur aſtaci, circa Sigeũ & Atho locuſtę. Theophraſtus eodem teſte prodidit aſtacos, locuſtas, ſquillas ſenectutem exuere, *(item Ælianus, ut & alia cruſtis tenuibus tecta.)*

Libro 3.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Aſtacum, Maſsilienſes un Ligumbault, Genuenſes Lumbardo uocant. Quinetiam Græcum uulgus antiquam Aſtaci appellationem adhuc retinuit. Conſtantinopolitani Liczuda uel Lichuda appellant.

C Sine humore longius è mari deferri nequit, quamobrem raro uiuus Lutetiæ uiſitur, putriſq; eſt antequam eò perueniat, quemadmodum & omnia malacoſtraca.

B Aſtacus à Carabo non magnitudine tantũ (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Aſtacus ex rubro fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo: Aſtacus extentos, ac forcipibus dentatos, partemq; mouentes ſuperiorem adſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodẽ modo iter prætendit, intus concaua: ſub quibus alia quoq; eodem numero minora latent ac tenuiora: ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſsiuſculi, non autem (ut Carabi) maiuſculi. Læuem habet cruſtam ſine aculeis, præterquã anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes utrinq; quatuor habẽt: quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinq; uideas: In collo autem deinceps, hoc eſt uſq; ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commodè utuntur.

C Aſtaci à bruma iam oua ferre incipiunt. Ariſtoteles ante Arcturũ oua excludere: abigere iam cocta, atq; abſoluta ab Arcturo reddere ſcribit: eſſeq; tum optimum Aſtacum, cum grauidus eſt.

A Plinius medicus de dyſentericorum cibo pertractans, ac de calore nimio, oſtracoderma & aſtagines optimi cibi eſſe tradit. Puto autem Aſtacos eum intellexiſſe.

Aſtagines.

F Symeon Sethi frigidos eſſe Aſtacos & humidos putat, & multum nutrire: ſed uentrem cohibere, uixq; concoqui poſſe, præſertim magnos, paruos autem melius: & eorum caudas, quàm chelas (hoc eſt, crura) difficilius concoqui, craſsiorisq; ſucci eſſe: quapropter condimentis calidis emendari, & ab eorum eſu uinum uetus ac rubellum potare ſuadet. Mneſitheo aſſos elixis meliores eſſe placuit, & ideo clibano incoquendos. Non parum in eis ſalſi ſucci contineri, ut in teſtatis creditur, minus tamen quàm in illis.

E Nautæ ſalina ex Aſtacorum forcipibus fabrefaciunt, in quibus ſal in piſcatione deferre conſueuerunt.

A Indigenæ, qui apud uicos & caſtella in riparia Genuæ agunt, non Ligumbautũ eum, ut Maſsilienſes, ſed Lupagam nominant: id quod ab incolis portus Veneris accepimus.

DE ELEPHANTO, BELLONIVS: QVEM EVNDEM FAcit cum Leone, Rondeletius diuerſum, ex quo iconem & hiſtoriam Leonis inter Cancros dabimus.

B Plinius Elephantum marinum ſic depinxit, ut eius delineatio Aſtaco planè conueniat. Inter marina (inquit) ſunt Elephanti Locuſtarum generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego uerò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia utrinque ſubſequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis ſingulisq; forficulis denticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt. A Quamobrem adultum Aſtacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim, nam Aſtaci quantò maiores exeunt, eò nigriores euadunt.

Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potius quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam & Aelianus eam deſcriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Oppianus,

Leonem Græcis eundem eſſe cum Elephanto Plinij.

Τῶν ἤτοι κρυόεις τε λέων, βλοσυρή τε ζύγαινα. quod ſic Lippius uertit,

Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygæna. *Ego hîc de leone bellua, non de malacoſtraco ſentire Oppianum dixerim.*

Aelianus Leonem marinum Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui ac gracili: brachiaq; habere tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cæruleo colore eſſe, ſubnigriſq; diſtingui maculis. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem, quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui noſtras Eſcreuiſſas Leones eſſe putant. Hæc Bellonius.

Pleriq;

Plerique dum nationes nonnullas etiam nunc Leonem Astacum nominantes sequuntur, arbitrantur Leonem esse Astacum. Plinius tamen separatim ab Astaco Leonem tractat: & Athenæus separatius utrunque ab altero distinguit, cum inquit, Astaco Leonem maiorem esse, Gillius. *Astacus A Leone diuersus.*

COROLLARIUM DE ASTACO.

Cancrorum genera carabi, astaci, &c. Plinius. Italicè gambaro uocatur, uel potius gambaro di mare, ad differentiam astaci fluuiatilis, quem simpliciter multi gambaro nominant. Hispanicè camaron. Germanicè Humer. Anglis astacus est a creuyse of the sea. nam lopstar Anglorum, locusta est, non astacus: quanquam Eliota diuersis locis astacum, locustam & leonem interpretatur a Lopster. Masilienses & leonem & astacum, ex Plinio diuersos pisces, uno eodemque nomine Ligombaudos nominant, Gillius. Astacum Græci & qui accolunt Adriaticũ sinum etiam hac ætate sic uocant, Idem. A

Κουρίδες, καρίδες· ἢ τὰς μικρὰς, ἐγχλώρους· τὰς δὲ ἐρυθρὰς, καμμάρους, Hesychius & Varinus. Et alibi, Κάμμαρος, τὰς ἐρυθρὰς καρίδας: ubi legerim κάμμαρος μ. duplici, & καρίδας cũ ρ. Colora Latinè, cammarus, Calepinus: qui ex Apicij libro 2. hæc uerba citat: Vel cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram uocant. Eustathius apud Athenæum κάμμοροι legit per ο. quod non placet, sic enim scribit in primum Odysseæ, Κάμμορος, fato suo uel morte infelix & miser homo, significat autem hæc uox aliquando etiam squillas, teste Athenæo, his uerbis, Κάμμοροι καί τι (lege ἐστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον. Et fortè (inquit Eustathius) uulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Aconitum radicem habet modicam, cammaro similem marino, quare quidam cammaron appellauêre, Plinius. Franciscus Massarius Plinium cammari nomine hîc astacum intellexisse putat. ego squillam potius dixerim. nam & Theophrastus radicem aconiti scribit tum specie tum colore similem esse καρίδι, id est squillæ. sic enim lego, non καρύα, ut Gaza qui nuci transtulit; neque σκαρίδι, ut Marcellus Vergilius, qui tamen rectè marinæ squillæ conuertit. Dioscorides aconiti genus alterum radices ait habere ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας: cammari uero nomen à Plinio aconito primo tribuitur: qua de re plura scripsi in Philologia de Lupo H. a. ubi & Galeni de cammaro uel cammoro apud Hippocratẽ è Glossis uerba retulimus. Est & inter delphini nomenclaturas apud Dioscoridem cammarus. Cammari anatibus in nessotrophio pro cibo dantur, Varro & Columella. Didymus eo in loco habet ἀκρίδας ἢ καρίδας: sed placet καρίδας tantũ legi, pro cammaris. Carabi modò pro locustis marinis, atque ita hodie Ligures appellãt, modò pro cammaris *à ueteribus, ut Athenæo placuit, accipiuntur*, Hermolaus. Bellonio cammarus est uulgaris noster cancer fl. dictus. *Dimidio constrictus gammarus ouo, Ponitur exigua feralis cœna patella*, Iuuenalis Saty. 5. Κομμαραι ἢ κόμαραι, καρίδες, Macedones. Sunt inter cochleas, quæ intra se bestiolas habeant similes gammaris pusillis, qui uel in flumine gignuntur, Aristot. interprete Gaza, de hist. anim. 4. 4. Græcè sic legitur: Εἰσὶ δὲ τινὲς κόχλοι οἳ ἔχουσιν ἐν αὑτοῖς ὅμοια ζῶα τοῖς ἀστακοῖς τοῖς μικροῖς, ἃ γίνονται καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς. *Cammari.* *Caburi.*

Astacos in Euxino nullos reperiri author est Oppianus lib. 1. de piscat. Speusippus libro 2. Similium, ex malacostracis similia esse scribit, astacum, nympham, ursam, cancrum, pagurum, Athenæus. Leo maior est astaco, Diphilus. Astacus & alia huius generis, Luna decrescente inaniores infirmioresque sunt, Athenæus. Differt à locusta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibusdam alijs discriminibus, quanquam non multis, Aristot. Intestinũ ei rectè in caudam finit, Idem. B

Scilicet locustæ asperis saxosisque locis proueniunt, astaci leuioribus. quod & sequentia indicant: uidelicet hyeme aprica litora sectantur, æstate in opaca gurgitum recedunt: etiam si Oppianus astacos locis petrosis degere prodiderit: Nos autem sequimur (uti Plinius) Aristotelem autorem grauissimum, & cæteris fide digniorem. Fr. Massarius, qui in his Plinij uerbis, Locustæ degunt petrosis locis, cancri mollibus, pro cancri legit astaci. Astaci & locustæ testas exuunt autumno, aut autumno post partum, Aristot. C

Si quem Astacum comprehendisti, eum longissimè exportes, relicto ibi signo, unde ipsum cepisti, eodem eum ipsum unde comprehensus fuerit, arrepsisse reperies: si inquam modò ita ex mari exportaueris, ut deinde sic propè deposueris, ut in mare adrepere queat, Aelianus & Oppianus. ¶ Astacus polypum extimescit, Aelianus & Philes. D

Astaci odore escarum allectati capiuntur, Aristot. E

Astaci in Alexandria magni fiunt, Athenæus: apud quem etiam Matron Parodus carabũ & astacum inter cæteros pisces lautiores, in conuiuio quodam Attico appositos ait. Astaci multũ alunt, Psellus. Tympanicis testacea, ut astacum, uel buccina, uel pectines, rarò & modicè solius uoluptatis gratia offerre conuenit, Trallianus. Podagram pituitosam præcedit ferè pluriũ ciborum, & uitiosos succus generantium usus, ut isiciorum, astacorm, &c. Idem. In cardialgia quoque conuenire ait cibos qui non facile corrumpantur, & acribus mordacibusque humoribus resistere possint, quales etiam astaci sunt. Psellus eos difficulter concoqui scribit. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, squilla & cancro interdicit, astaco autem pro uoluptate frui permittit. Sunt astaci insipidiores & duriores è mari quàm è fluminibus; adeò ut in Scotia F

cum ederem, nullius precij mihi uiderentur, Cardanus. De astacis isicia describit Apicius lib. 2. cap. 1. Cammaros marinos, paruos admodum, & quorum testa tenella est, elixos & fœniculo & aceto suffundito, Platina.

G Astaci testa incensa, solutaq; in succo oryzæ, dysentericos sanabit & cœliacos, Kiranides.

H.a. Akestis, id est locusta piscis, Syluaticus bis, inepte. astacus enim scribendum, qui tamen locusta non est, sed similis. ¶ Aurium siue auricularum pars caua, dicitur astacus, ἀστακός, apud Pollucem. ¶ Astacus urbs in ora (Asiæ minoris,) sinũ à se cognominat Astacensem, ab Astaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio, &c. adi Volaterranum. Scythæ Bithyniam inuaserant, ciuitatesq; deleuerant. deniq; Astacũ, quæ postea Nicomedia dicta est, grauiter uastauerunt, Trebellius Pollio. Meminit & Pausanias huius urbis. ¶ Asthacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis.

COROLLARIVM DE LEONE.

Leo inter ostracoderma astaco maior est, Diphilus. Massilienses & Leonem & Astacum, ex Plinio diuersos pisces uno eodemq; nomine Ligombaudos nominant. Forcipibus firmiter Astaci & Leones retinent, quicquid comprehenderunt. Cum enim Massiliæ permultas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Astacos cepissent, nauiculamq;, ubi huiusmodi pisces captiui tenebantur, in littus expulsam reliquissent, & Vulpes in eam ipsam ad exedendas Boopes inuasisset, accidit ut hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piscatoribus capta fuit, Gillius.

ASTACI MARINI, QVEM HVMER VOCANT GERMANI, EX descriptione Septentrionalium regionum Olai Magni, effigies. Ingentem esse scribit, (inter Orchades & Hebrides insulas,) & tam ualidum ut hominem natantem chelis apprehensum suffocet. Sed non probo, quòd pedes omnes bisulcos pinxit; & caudam tabellis tam multis construxit, &c.

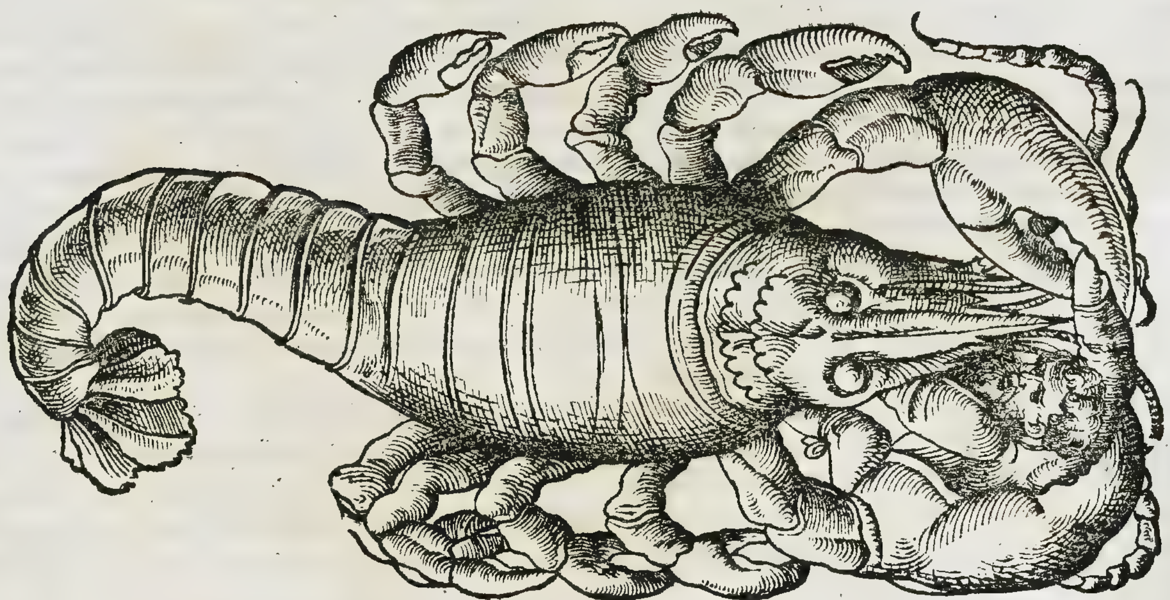

IN EADEM TABVLA MAGNVS DEPINGIT ASTAcum xij. pedum, qui deuoratur à monstro marino simili rhinoceroti.

CHELA

CHELA ASTACI MARINI, QVALEM ET QVANTAM DOmi habeo, sed paulò breuior. Pictoris artificio ita pingi potest ut facies hominis ridicula appareat, nam chelæ pars minor maximum & aquilinum nasum refert: & quæ in utriusq; partis confinio eminent uerrucæ, oculos, quibus supercilia pictor addet. Superiorem partem, quatenus ceu cornicula quatuor supra nasum & frontem eminent, cæruleo aliòue colore inducet, ad repræsentationem pilei auriti & ad tempora descendentis, ut lateant aures: retro & circa tempora pili promineant nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roseo fuco niteat. Linguæ instar partis chelæ maioris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint, rubicundo colore insigniendа. Quod si cristam quoque è pennis, caudæ præsertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini summo indideris, planè gorgoneam & terribilem habebis faciem.

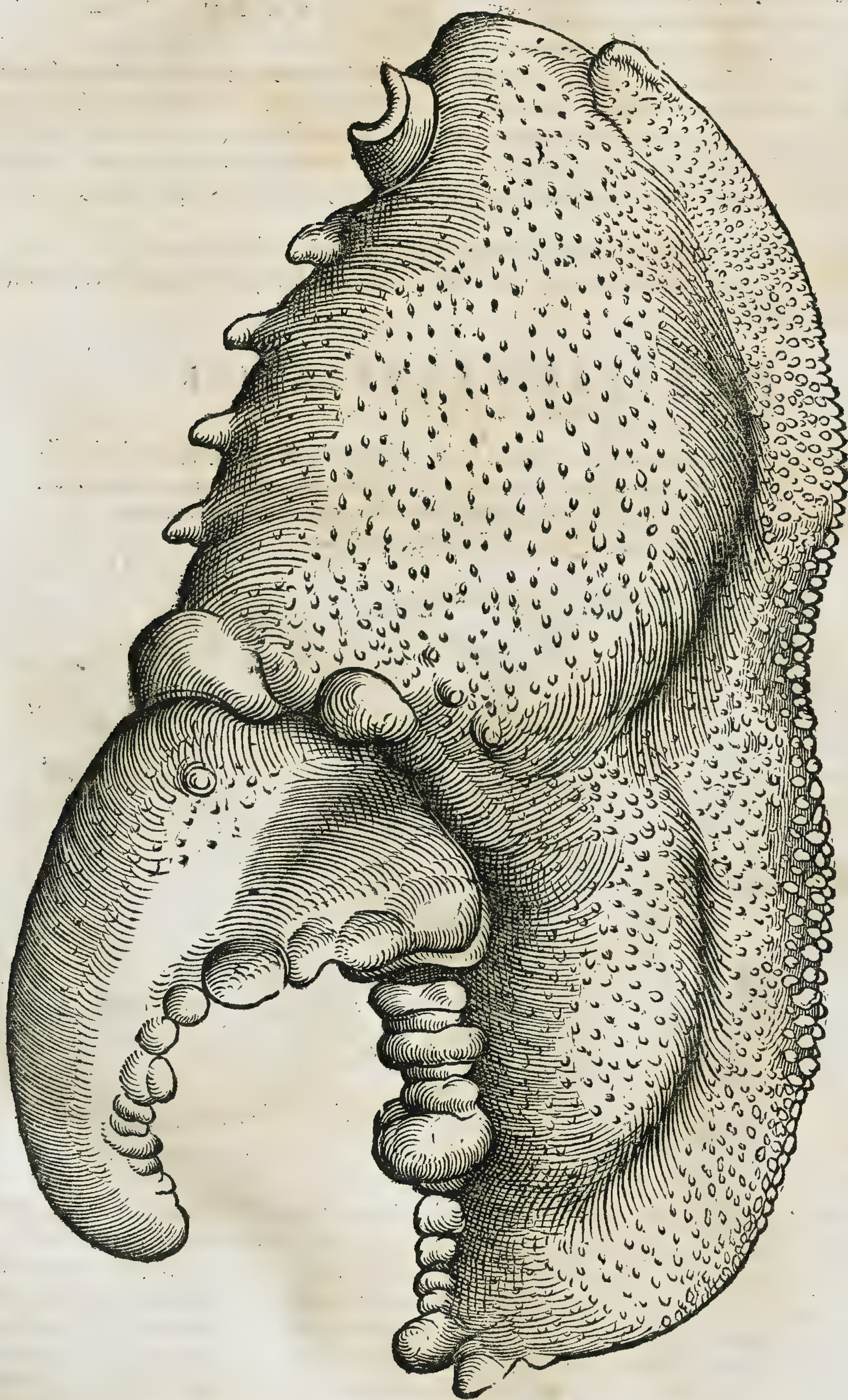

DE ASTACO PARVO MARINO.

RONDELETIVS.

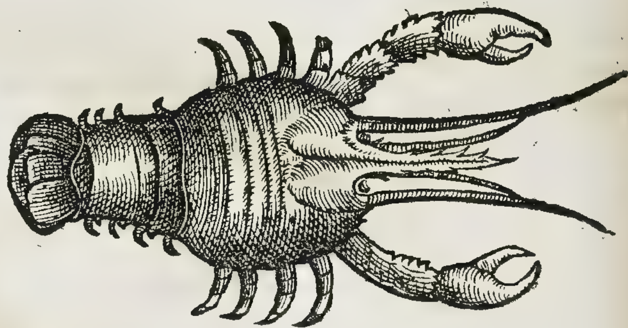

A ASTACVM hunc marinum paruum uocamus, ut à magno differat: ut etiã ab elephanto & leone diſtinguatur, cuius ſolus, quod ſciam, Athenæus meminit. Ex oſtracodermis (inquit) ſunt Squilla, Aſtacus, Locuſta, Cancer, Leo: quæ eiuſdẽ cum ſint generis, differũt. maior autem eſt leo aſtaco.

B Eſt aſtacus hic ſemper paruus, nec ferè unquam magnitudinẽ picturæ noſtræ ſuperat. Capite & thorace eſt rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciſo. è capite eminet cornu latiuſculum, magnum, ſi totum corpus ſpectes, utrinque ſerratum, inter oculos ſitum, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa ſunt. Duo breuiora cornu ſerrato uiciniora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelã utrinque unicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinq; quaternos pedes ſine forficibus. Collum ſiue cauda tabellis conſtat, & in pinnulas deſinit. Sub cauda appendices ſunt ouis reponendis deſtinatæ. Aſtaco huic uiuo corpus rubeſcit, alioqui lineis cæruleis tranſuerſis uariatum.

F Rarus & bonæ carnis eſt, firmiorisq; quàm elephas, melioris quàm Locuſta.

B Differt à fluuiatili, quòd ſit, dum uiuit, colore fuſco, corpore longiore & ſtrictiore, cornu frontis latiore & breuiore.

DE ASTACO FLVVIATILI.

RONDELETIVS.

Pictura hæc Aſtaci fluuiatilis noſtri eſt, qualis apud Heluetios & Germanos eſt, maioris ſcilicet & ſimpliciter dicti Krebs: *eo enim minor eſt, & colore diuerſus, qui ſaxatilis cognominatur,* Steinkrebs. *Rondeletij uerò Aſtacus fluuiatilis, noſtro latior ac breuior uidetur: & caudæ quoque figura differre.*

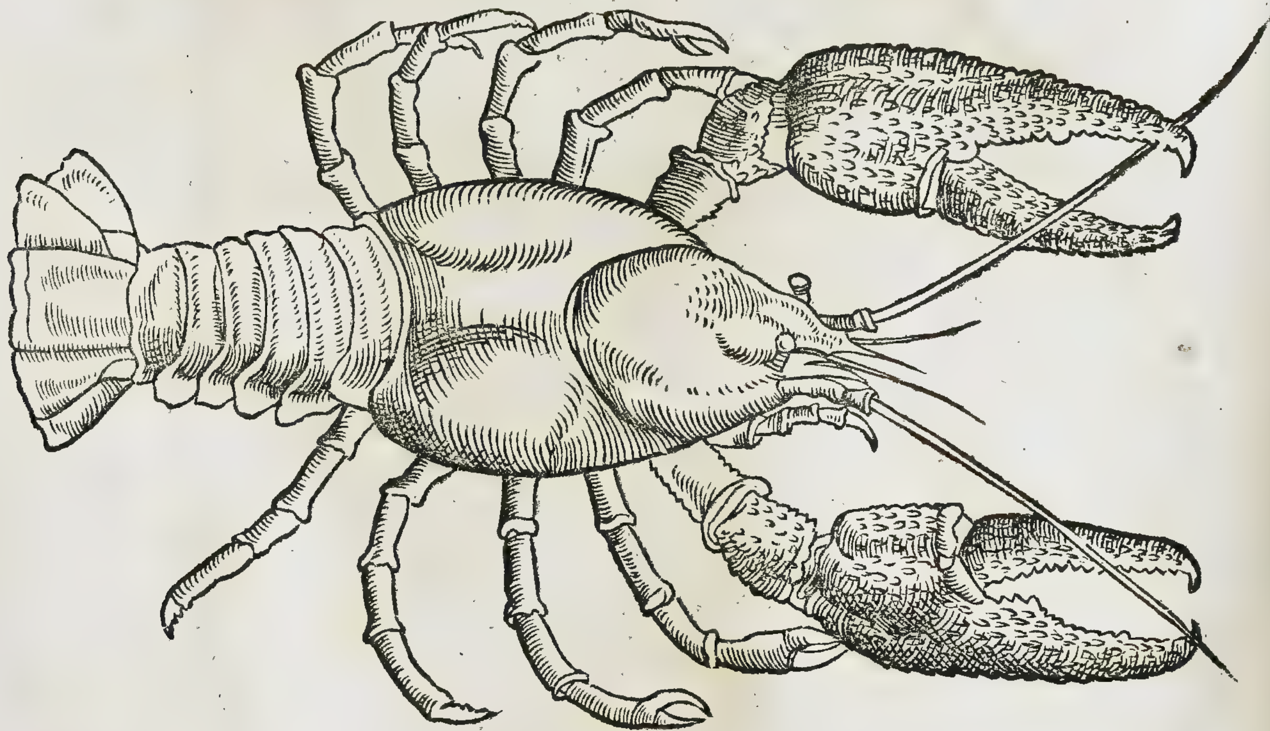

A IN fluuijs montium & gelidis riuulorum undis cruſtata animalia procreantur, quæ à figura Aſtacorum marinorum, uel contrà marini à fluuiatilibus nominati ſunt.

B Aſtaci fluuiatiles corpore ſunt rotundo: (*terete. nam ut cylindrus & globus uel circulus differunt, ita teres & rotundum. & ipſe Rondeletius paulo inferiùs cancros rotundos, aſtacos longos eſſe ſcribit:*) capite in cornu latiuſculum, breue & acutum deficiente, ſub quo latent oculi. Capiti præpoſita ſunt cornua quatuor, duo breuiora ſunt, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili deſinentia. Vtrinq; chela unica eſt, aſpera, denticulata, articulis quaternis connexa. pedes utrinq; quaterni, bini chelis propiores bifidi ſunt & hirſuti, bini poſteriores in calcar deſinunt. Poſterior

corporis

corporis pars quæ collum appellatur, sex tabellis constat, cauda pinnulis quinq;, media scuti formam refert, & articulata est: utrinq; duæ cõmuni articulo, postremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum ut in locusta & Cancris. Carnis aliquid est in ore pro lingua. Sub cauda appendices sunt in quibus oua reponuntur. Cocti Astaci rubescunt.

Lunæ uim sentiunt quemadmodum crustata alia & ostracoderma. C

Carne sunt molli & fluida, quamobrem melius coquuntur si in feruentem aquam inijciantur, maximè aceto uel omphacio admisto. feruens enim aqua mox ut carnem contigerit eam firmat, nec diffluere sinit. F

Astaci sarcophagi sunt & scatophagi. Cadauera consectantur. nam si in aqua uel equus, uel canis, uel quoduis aliud animal submergatur, mox tanquam uultures magna frequentia adnatant, nec inde recedunt priusquã quicquid carnis fuerit arroserint. Quo spectaculo quidam aliquando commotus, quemadmodum ex boue cæso apes, ex equo uespas, ita Astacos fluuiatiles gigni existimauit. quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem sententia deductus est. C

In Gallia & maximi & frequentissimi capiuntur. B

Non probo Medicos qui Astacis eam uim & cibis, & in pulmonum uitijs inesse existimant, quæ in Cancris insit. quoniam Astaci carne sunt præhumida, dissipatu facillima, minimùm nutriente. G

Multò minùs probandi qui cancros fluuiatiles esse putent: cum Cancris corpus sit rotundum teste Aristotele, sine cauda, uel cauda corpori applicata nec extensa: Astacus corpore longo, Locustis simili, quod capite & collo tabellis distincto constet. A

Lapides in capite habere Astaci creduntur, quos Medici quidam ad comminuendum renum calculum in uino albo propinant: sed in senioribus solum reperias. B

DE EODEM BELLONIVS: IPSE CAMMARVM NOminat, nos Cammarum apud ueteres marinum duntaxat esse, squillarum generis, iam ostendimus.

Cammarus uel Gammarus, Gallis Escreuisse, Romanis Gammarella & Gambarus, uulgo Græco Caranis uel Caranidia, à Caride nomine detorto appellatur: Cammaro seu Gammaro Padi accolis: *apud quos rotundiore est, & magis crenato quàm nostri Sequanici corpore, cuius etiã pes sinister dextro crassior est. Verumetiam Gammaros pusillos, quidam fluuiatiles Astacos uocauerunt. Genus aliud est (inquit Aristoteles) quod magnitudine cancrum non excedit facie Astacis simile.* Ex quo apparet Aristotelem huic pisci nullum nomen proprium indidisse. Nam ipse eodem loco testatur, quosdam esse inter crustatos minutiores, nullis penè nominibus annotatos. Athenæus author est Gammarum Latinè dici genus quoddam Caridis, & *κάμμαρος* uocat squillarum quoddam genus. Plinius historicus Cammarũ diuersum à Squilla facit, dum lib. 27. cap. 3. radicẽ modicam, Cammaro marino similem esse ait: quo loco cognomento marini adiecto, Squillam intelligere uidet: quod ex Dioscoridis Græca lectione capite de Aconito probatur: *ῥίζας* (inquit) *ὥσπερ πλικτάνας καρίδων μελαίνας*, hoc est, radices nigrescunt in modum cirrhorum Squillæ. Libro item 32. cap. 21. idem Plinius Cammarum enumerat cum sex & septuaginta piscium generibus, cùm tamen paulò pòst Squillam eodem capite pronunciet, Astaciq; appellationem lib. 9. cap. 31. habeat, Columella etiam Cammari uocem retinuit, quem inter animalia parui incrementi numerauit. Martialis: A

Gammarus marinus, id est, squilla.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta Mulli: Concolor in nostra Gammare lance rubes.

Labuntur qui Cammarum pro cancro fluuiatili assumunt. Siquidem cùm Cammarus (ut reliquum Squillarum genus) caudam habeat, Cancer esse non potest. Nullum enim Cancrariũ genus caudam habet. Cammarum ergo id esse constat, quod quidam fluuiatilem Astacum pusillum dixerunt. Nam quum de Locustario genere sit, tota facie Astacum referat, & cancri magnitudinem non excedat, meritò concluditur, Gallorum Escreuissam, antiquorum Latinorum Cammarum esse. *Bellonius Astacum fl. Cammarum uocat cum uulgo Italorum: quod si sic nominare uis, fluuiatilis discrimen addendum est.*

Nam eius bifurca brachia, duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes utrinq; forficulis in extremo denticulati subsequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; ut Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulasq; in extremo quinas habet; ambobus idẽ ferẽdi & excludendi modus: ijsdemq; ambo cornibus, dentibus, rostris, mucronibus, tibijs, & externis partibus præditi sunt, quod idem de internis dicere par est. Porrò Cammari uentriculum, Mutis undecunque ambit: multi falsò eius stercus esse credũt; ego uero eius hepar esse puto. Multorum ciborum capax est stomachus, tam miro artificio fabrefactus, ut etiam in eius fundo alterum os comperias suis maxillis ac dentibus refertum. Tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò utrinque in cammaris spiraculum seu foramen sub cortice ad latera oris uideas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine uocauerunt. B

COROLLARIVM.

A Astacus fl. Flandrice dicitur **Kreuits**: Anglice **Creuis, Creuise, Crauyssbe**. sed marinum etiam Angli uocant *a sea* **Creuyse**. Proxima est uox Germanica **Krebs**. Illyrice Kak. ¶ Aristoteles cancros caudatos uocat gambaros, (astacos potiùs:) magnos uerò marinos, locustas. nos uulgari magis quàm usitato (scriptoribus) nomine cancros dicemus, quos uulgus generaliter cancros appellat: omnia scilicet mollioris testæ animalia, quæ multos pedes habent, & retrorsum natando incedunt, ambulando autẽ antrorsum nituntur, Albertus. ¶ Putauerim ego (inquit Matthiolus Senensis) gammaros (uulgò dictos) Galeno appellari gammarides, mutuato, cùm Romã uenisset, à Latinis uocabulo, quòd eo carerent Græci, Hæc ille. Sed Rondeletius καμμαρίδας à Galeno nominatas libro III. de alim. facult. à cammaris squillarũ generis nihil differre putat. Sunt & alia piscium nomina utriusq; terminationis, quæ nihil differre uidentur, nisi sexu forte: ut thynnus, thynnis: perca, percis: cantharus, cantharis: phycus, phycis: carabus, carabis. ¶ De cancrorũ ab astacis & locustis discrimine, & nominibus Germanicis, lege infra in Cancro, in Elemento C.

B Abundant astaci fl. in Helueticis & alpinis regionibus, in riuis, fluuijs, torrentibus, lacubus. Sunt autem duorum generum: alij nobiles cognominantur, **Edelkrebs**, maiores nigrioresq;: alij **Steinkrebs**, id est saxatiles: & **Thülkrebs** nescio unde dicuntur, reperiuntur in riuis saxosis, minores, parte supina albiores, prona nigriores: elixi non undiquaq; rubescunt, sed partim albicant. ¶ Dentes in ore uentriculi ostendunt, serratos. ¶ Reperiuntur bini lapilli globi dimidiati figura, in cancrorum (astacorum) fluuiatilium capitibus, Georg. Agricola. Videntur illi summo uentriculo adiuncti. Gammarus (Astacus) lapides candidos gignit in oculis: cortice deposito duriore, mollem induit: tuncq; lapides fiunt maximi, absumpta materia corticis in lapidibus, Cardanus. Puto autem hoc & de fluuiatili & de marino astaco rectè accipi. Crescũt eis in plenilunio globi dimidiati duo lapidum instar sub oculis interius, Albertus. In fœmellis præcipuè, cùm syphar exuerunt. Germani uocant **Krebsaugen**, quòd quasi formam habeant oculi, uel **Krebsstein**, Christophorus Encelius. ¶ In magnis & annosis astacis lapillum aliquando reperiri in proximo supra forcipes articulo audire memini. Mares in ea parte, qua corpus ad caudam continuatur, subtus, quatuor longas habent uirgulas prominentes, quibus fœminæ carent. Cauda etiã maris, rotundior est, & planior & spissior: fœminæ autẽ magis tenuis, & uacua & lata, quasi compressa, Albertus. Et alibi, *Mares à fœminis non differunt: nisi quòd fœminæ membra maiora sunt: & coopertoriorum siue tunicarũ (tabellarum) in cauda, distantia est maior in fœmina.* ¶ Aristoteles in astacis (*loquitur ille quidem de marinis, sed commune hoc est omni crustatorum generi*) non branchias, ut Gaza & Rondeletius transferunt, sed βραγχιοειδῆ dixit, hoc est partes branchijs similes: rectè Vuottonus, ueluti branchias. Hæ os circundant (inquit Aristot. de hist. anim. 4.2.) non sine hirsutia frequentes, & assiduè mouentur. τὰ βραγχιοειδῆ τὰ περὶ τὸ στόμα δασέα καὶ πολλά. ταῦτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego cirros potiùs quàm branchias aut βραγχιοειδῆ has partes albidas dixerim. quid enim branchijs simile habent? non situm, non substantiam aut figuram aut usum. Motũ dices similem esse. atqui uerum non est quòd assiduè moueãtur. Astacum enim fluuiatilem cum uitreo uase maximè perspicuo aqua pleno inclusissem, cirros illos obseruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen assiduè, nec semper: sed in commotione aliqua ipsius astaci aut affectu, tum rursus quiescere prorsus. Bellonius mollia laterum additamẽta, branchias in eis appellat: Tot (inquit) branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam specie branchijs non dissimilia, nec intra nec extra aquam moueri unquam uidimus. quare alium earum esse usum puto, fortè ne aqua introrsum penetret, uel ut ad motum progressionis natationisue eis adiuuentur: non ad cordis & caloris natiui refrigerationem: qui branchiarum in piscibus sanguine & corde præditis usus est, ut in terrestribus pulmonis. Exanguia uerò omnia ut in terra pulmone, sic in humore eodem & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua subeunte refrigerantur, extra aquam diu uiuere non possunt: cancri uerò plurimis diebus possunt. ego sine cibo in sola aqua ad dies tredecim uiuũ seruaui nuper, mense Octobri: aqua singulo uel altero quoque die mutata, in angulo zetæ nostræ calefactæ. Sed neq; ut aquam ore acceptam reddant, dũ cibum in humore capiunt, branchijs opus est astacis, utrinq; enim ad latera oris per foramina quędam, aquam remittunt: ut in extractis ab aqua apparet, si contempleris supinos. Et hoc Bellonius quoq; obseruauit. Aristoteles uerò in libro de respiratione, circa finem capitis undecimi (ut nos distinximus) nec branchiarum nec foraminum, satis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cum scribit: τὰ μὲν οὖν μαλακόστρακα, οἷον οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ, διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò ante autem dixerat, quòd non refrigerandi gratia, sed necessariò dum cibum in aqua capiunt, eam admittant, ut & cete & malacia. Item historiæ animalium 4.2. τῶν δὲ θαλαττίων δέχονται μὲν πάντα (abundat hæc præpositio) κατὰ στόμα πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφίησι δὲ ὑπολαμβάνοντα (Gaza uidetur legisse, ἀφιᾶσι δὲ ὑπολαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τοῦτο μόριον οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ. ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ κάραβοι. Quæ Gaza sic transtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt. sed cancri parte oris exigua adducta respuunt: locustæ suas ad branchias transmittunt, quas ipsæ plures quàm cætera habent. Quasi uerò haustam ore aquam aliunde carabi, aliunde cancri emittant, cum in citato loco ex libro de respiratione, utrosq; eadem parte emittere cla-

rum

rum sic: quare hic etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic, legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam constat eandem partem Aristoteli diuersis nominibus, modò τὰ βραγχιοειδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc in præsentia mihi super hac re in mentem uenêre: quòd si quid etiamnum desideratur, inquirant alij.

Astacos fl. aiunt quidam animal esse amphibium, herbis uesci, & noctu ad pascua exire, præsertim Iunio mense. C Cancer fl. ut dicunt periti piscatores, etiam in gurgustia (nassas) intrat ad lucium, & rodit eum. Cancri etiam lapidosi qui sub lapidibus degunt, carnes comedũt, adeò ut (q̃d experimento nouimus) carnibus in Danubio alligatis nauibus & in aquã suspensis adhæreat magna cancrorum multitudo, Albertus. Astaci fl. etiam ranas appetunt. Cancer lacte potatus sine aqua multis uiuit diebus, Idem. Ego astacum domi in aqua sine ullo cibo dies xiij. uiuum seruaui, ut retuli in B. Cancri latent hyeme mensibus quinque. Veris autem tempore procedentes exuunt testas, sicut anguis pellem. dicunt tamen quidam quòd hyeme apparent, & sectantur litora: æstate autem recedunt gregatim ad aquas optatas, hyeme etiam læduntur frigore. Autumno & uere pinguescunt, & maximè in plenilunio, Albertus. ¶ Cancrorũ humiditas crescit crescente Luna, Idem. Testas suas per singulos menses exuunt: & cum ijs spoliatæ sunt, lapillos in capite multò maiores gerunt. In coitu mas primum ascendit supra dorsum fœminę: ea uerò mox se supinam uertit: atque ita mas coit cum ea, confricando se ad eam sine egressu ouorum, Albertus. Oua pariunt per anum, per quem etiam excrementa reddunt. neuter uerò sexus membrum habet, quod in coitu intret corpus alterius, sed per applicationem portarum (meatuum) coëunt, Idẽ. Christophorus Encelius Salueldensis cancros ore coire prodidit. ¶ Quibusdam oua exclusa iuncta manent corpori, donec nascuntur fœtus, ut in cancris, Cardanus. Ego minimos cancellos caudæ matris adhuc hærentes uidere memini, Cardanus. nos quoque idem obseruauimus. Oua fœminæ primo in corpore sunt ualde compressa: deinde paulatim exeunt, & uirgulis sub cauda curtis adhærent, donec complentur, Albertus. Cancri genus terrestre quoddam in terra latitat, maximè in Occidentali India, Cardanus. ¶ In cancris aliquando reperiuntur intricatæ uenæ albæ: nostri nestel, id est ligulas nominant. non probantur illi in cibo, ut neque pisces ita affecti.

Pica inter cætera cancros etiam uenatur. & fertur picam quandam à cancro quem super arborem detulerat, collo compresso perijsse. D

Cancri capiuntur uirgulis diuisis in summitate, quibus intestina aliqua, aut ranarum corpora inserta sint, (*aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfigũtur,*) ordine dispositis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare solent, *denis duodenisue: inde reticulo circumit piscator, uirgas singillatim eleuans, subiectoque reticulo cùm cancer non adeò celeriter posśit se explicare, decidit in reticulum.* E Ita piscator magna cum uoluptate centum aut ducentos refert domum bene robustos, & uiuaces ac magnos. nam parui ad escam sublimem non tam facile accedunt: & ubi accesserint, antequã capiantur, excidunt, Cardanus. Cancros plurimos capies si ranas decoriatas (melius autem est cutim pendentem relinquere) infixeris baculis fissis, & sic disposueris baculos per riuum distantes inter se duarum ulnarum spacio, aut circiter. Mox enim cancri accedentes adhærebunt. Eleuabis igitur baculos, & statim altero reticulum subtus tenente decuties. Audiui ab ijs qui rem erant experti. Sunt enim cancri carniuori: nam si uel cadaueris alicuius aliquod membrũ in aqua iaceat, semper multi cancri circumadhærent. Cancri capiũtur per carnem retro ad nauim suspensam, Albertus. uide superiùs in C. circa principium. Sunt qui nassæ iecur aliquod imponant, in medio riui. Alij iecur uitulinũ dissectum in aliquot partes oleo frigunt, & in nassa suspendunt. Alij hircinum iecur bene assatum, camphora præparata (sic inuenio in libello quodam Germanico) illinunt. deinde omẽto uituli uel ouis recenti circundant. & tabellæ alligant, secundum artem, &c. Sic pisces & cancros innumeros capi aiunt.

Esca ad pisces pro Septembri mense commodè fit è cancellis paruis & teneris: uel è caudis maiorum. ¶ De extremis forcipibus astacorũ elixorum cutis affricata, rubeo colore ceu fuco tingit: sed uergit ad croceum. ¶ Si astacum mortuum in meatum aliquem talpæ imposueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multo pòst tempore fœtor omnis euanuerit. ¶ Si quis in uino sublimato in uase cancrum imponat, & accendat, statim rubescit cancer, quem deinde uiuum & rubeum, spectaculi uice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet, Ge. Pictorius. præstabit puto cancrum filo ferreo uel aliter tenere suspensum, ne uasis caliditate pereat, uel amburatur: quod aliquando factum uidi. ¶ Lapillos astacorum fluuiatilium nonnulli funda claudunt, Ge. Agricola.

Astaci fl. præcipuè commendantur Martio & Aprili, & magis crescente Luna: decrescente enim, deteriùs se habent. F Cancri præsertim saxatiles dicti nobis, ægrè concoquuntur, Ge. Pictorius. Sunt astaci insipidiores & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò ut in Scotia cùm ederem, nullius precij mihi uiderentur, Cardanus. Fluuiatiles quidem chelis & caudis præcipuè placent: ut iocosis illis mixobarbaris metris nostri insinuant: In scheris & caudis Mande gebar nescht fisch. Cancris edendis eximi debet intestinum caudæ. Chalybis particula cancris uiuis apposita, multo tempore uiuos & recentes eos conseruat, ut quidam aiunt. ¶ Cancrorum fl. temperamentum non inuenio ab authoribus determinatum: sed quia sunt de genere piscium, &

somnum inducunt,idq; uehementer,iudico ipsos frigidos & humidos: ita ut frigefaciant in primo ordine,humectent uerò in secundo.Quidam calidos putauerunt: quòd inter coquendum rubescant,quibus non consentio. Aegrè concoquuntur,concocti uerò multum alunt, Michaël Sauonarola. ¶ Torta ex cammaris tempore ieiunij,ut describit Platina 8,41. Ex cammaris elixis quod bonum est in mortario tundes. Succum deinde amygdalinum cum aqua rosacea per setaceum transmissum præparabis:aut,si id non poteris, ius pisorum aut cicerum alborum seruabis. Passulas & ficos quinq; conteres,Modicum petroselini,amaraci,betę parum incoctæ,minutatim concides. Cinnami,gingiberis,saccari,quantum sat erit,addes.Mixta hæc & bene tunsa cum ouis lyci,(lucij,) ut concreta melius coquantur,in textu bene uncto,ac subter superue incrustato,ad focum pones flamma procul.Coctum,saccaro & aqua rosacea suffundes. Membra omnia hoc edulium lædit.

Ex libro Germanico Baltasaris Stendelij Coqui: Cancros in olla uel in sartagine coques,(sed in olla sapidiores fiunt:faciliùs tamen aduruntur,nisi caueatur sedulò,) affuso uino uel aqua. condies sale,& modico pipere. Cura ne exundet ius efferuescens. Cum pulchrè rubent, satis iam cocti sunt. E cancris serum & coagulum: Cancellos paruos,detracta crusta,quam & fel sequetur, & uena caudæ media extracta,in pila tundes crudos:lac affundes, colabis, (*uel transiges per cribrum æneum,id est,multis exiguis foraminibus pertusum.*) Defundes in sartaginem,& cochleari assiduè permiscebis,ne aduratur:sic etiam maculis uel punctis pulchrè uariabitur. Lento igne coques: guttam aceti affundes, ut coaguletur. Tum in cribrū æneum fundes,modicè onerabis. De sero iusculum facies,& croco colorabis. Coagulum in partes secabis. cibus est delicatus. Crustarum fartura: Cancris elixis,crustas & chelas separabis:& quicquid bonæ est pulpæ,minutatim cōcides: modicum salis,& aromatum pollinem addes:cum ouo permiscebis:& hac fartura rursus implebis crustas,& in ueru ligneo super craticula leuiter assabis:sunt qui butyro frigāt,id quoq; leuiter. Addit & alios modos de pulpis contusis,quos omitto.

Sunt qui pulmentum de astacis sic fermè parent: Astacos coquunt,terunt cum medulla panis candidi,& cum lacte amygdalino per setaceum transigunt,agitant cum sex ouis,modicum aromatici pollinis addunt. ¶ In hectica febri laudantur cancri: qui primo in lixiuio bulliant, donec testa eorum posit remoueri:deinde in aqua hordei coquantur perfectè. sed quoniam cōcoctu difficiles sunt,si in eadem mensa cum alio cibo sumantur,leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur,donec grauis eorum odor nōn ampliùs sentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur, Gaynerius.

Emplastrum ad calidam stomachi uomicam: Cancelli(Cancri)marini aut fluuialis in aqua decocti caro cocta & tunsa cum farina hordeacea mixta,imposita tribus diebus, maturat efficacissimè,& plus quàm sit uerisimile,ut à nobis expertum est, Alex.Benedictus. ¶ Leonellus Fauentinus carnem cancrorum remedio cuidam ad phthisin miscet. Caro cancrorum ad antidota analeptica secreta,ter lixiuio,uel aqua salsa lauetur,donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut sero butyri coquatur,Syluius. Vide paulo ante in F. circa finem. Electuarium ad marasmū & phthisim ex descriptione Bartolemæi Montagnanæ: Caudarum cancrorum fl. præparatorum libræ dimidium:seminum intybi,acetosæ,scariolæ,lactucæ,cuiusq; drachma sesqui: nuclei pinei purgati unciæ duæ:facchari secundæ decoctionis unciæ quatuor:mellis uiolacei quantum sufficit,misceatur. Ad tabem aliqui commendant ius de astacis fl. in plenilunio captis. Ipsos etiam astacos riuales & fluuiatiles,in cibo commendant:& liquore arte chymica ex eis destillato partes tabidas, macie & atrophia confectas,illinunt ac perfricant. Tunduntur astaci crudi,cum suis crustis,& chymicis instrumentis ad ignem lentum in uaporem soluuntur: qui densatus in aquam colligit, utilis ad tabem & atrophiam, Ryffius.

Phthisicis utiles sunt cancri fl. quos nimiùm, ut puto, superstitiosè præparari iuuat. per se enim prosunt, Alex.Benedictus. ¶ Ad icterum: Astacis fl. iunioribus numero quinquaginta,contusis,exprime succum:cui admiscebis tantundem chelidonij,uel destillati ex eo liquoris. Hoc æger quaternis haustibus ebibet:mane scilicet,ac uesperi sub somnum,per biduum. Deinde utendū balneo sudatorio,de chelidonio similiter, Innominatus. ¶ Si urina impediatur propter calculū, aut stranguriam, sic facies: Cancrum uiuum in mortario teres, uinum affundes: sines ita per noctem:postridie mane exprimes,colabis,& propinabis partem superiorem, id est puriorem, ægroto. Miscebis etiam in potu semina urinam cientia,raphani,apij uel petroselini,lithospermi: & nucleos persicorum in cibo dabis, Incertus. ¶ Inuenio & simile remedium commendari ad tenesmum, ac promouendam aluum. ¶ Vnguentum ad partium corporis consumptionem & atrophiam: Astacos fl. uiuos cum iecinore uitulino tere ac læuiga: deinde cum oleo oliuarum & laurino, ana libram semis,unguentū conficito. ¶ Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipē leporis misce cum cancro crudo contrito,& impone loco,quem clauus aut quicquid est subierit: ex aduerso autem tres aut quatuor fabarū flores illiga: & per horas xij. relinque, Obscurus. ¶ Remedium quod efficacissimum putant ad cephalæam: Cancrum fluuiatilem coctum & diligenter tritum,refrigeratumq; cum oleo scilicet cucurbitino aut uiolaceo, aut rosaceo,naribus supponūt, ut olfactu iuuet, Alex.Benedictus.

Ad perle

Ad periculosam linguæ & gutturis inflammationem, quæ & febribus aliquando superuenit, & exercitus epidemio malo sæpe inuadit: nostri à colore uocant **die brüni**, remedia ex astaco fluuiatili plurimum laudantur. fiunt autem ab alijs aliter, ut subscribemus, ex libris Germanicis manuscriptis. Primum est huiusmodi. Astacum uiuum cõtusum cum aceto, colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua est. deinde spatulam ligneam inductam panno cocci colore, in succum illum intinge: sic linguam & os perfricato. Secundum. Astacus refrigerat. hunc circa caput & caudam euisceratum in pila contunde diligenter: & aquã inde linteo expressam, ore tenere ægrotum iube, ita ut collum sursum (retro) ac deorsum moueat, nec tamen degluttiat. Tertium, quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Astacos circiter decem uiuos contere: & stillatitios liquores intybi, rosarum, & papaueris erratici affunde. inde expressus succus uinum rubellum refert. eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet. deinde etiam haustum eius mediocrem bibere. Linguam purgatã & abstersam larido insulso perunge. post horam aut dimidiam, quicquid uiscidæ pituitæ insederit, rursus absterge, & succo astacorum præscripto denuò laua. Mirè sanat, etiamsi crustæ densiusculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto saluiæ in aqua os diligenter collue. deinde succum de astaco uiuo contrito expressum propina. & potionem para huiusmodi: Fungos de sambuco, cerasa uisula (quæ acida sunt & nigricant) sicca aut recentia, cũ pauco alumine in aqua coquito. quæ colata bibi debet. Postremo os colluatur aqua pura alumine permixta. Quintum iam perscripsi in Equo G. Spuma enim de ore equi primùm abluenda est lingua, &c.

Remedium ex rubeta & cancris pariter ustis aduersus cancrum, in mamillis mulierum, in Rubeta G. reperies.

Ex decoctione astacorum in aqua remedium aduersus articularem morbum, habes in Ciconia G.

Aduersus unguem oculi (ut uulgò uocant) in equo: Puluerem de cancris ustis infla. Puluis oculorum cancrorum cum aqua foliorum persici potus (post uenam sectam) medetur pleuritidi nothæ, Leonellus Fauentinus.

Lapilli de astacis uiuis exempti glauco uel subcæruleo colore sunt: & in fontibus aliquando tales inueniri audio. Triti & poti cordis roborare uires dicuntur, Albertus. Dentes infricatus ex eis pollen purgat atq; dealbat. Idem cum fæce uini albi arida ulceribus cauis pudendorum inspergitur utiliter. *Carbones è tilia aceto restinctos, cum eodem polline de lapillis astacorum aliqui propinant aduersus sanguinis grumos ex lapsu, & hæmoptoicis, Adamus Lonicerus.* Ossicula de poplitibus leporum cum lapillis cancrorum trita è uino bibuntur, ut prauos in uentriculo aut alibi humores exiccent, Obscurus. Videtur & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepsiam, idem remedium per se, uel alijs admixtum profuturum. Ad costam fractam in lapsis aut præcipitatis: Lapillos astacorum cum penidijs, tragacantha, & liquore stillatitio de carduo Mariæ, (ut uocant,) mane & uesperi propinato. Lapides qui in cancris, & piscibus quibusdam gignuntur, prohibent generationem lapidũ in renibus, genitosq; dissoluunt, Cardanus. Vrinam mouent, non in homine tantum, sed etiam iumentis. Sunt qui æqualem seminum urticæ partem addant, & ad proliciendam urinam propinent noctu in lecto, è stillatitio fragorum liquore, aut uino, aut aqua. Idem aduersus calculũ auxiliari promittunt. Puluis contra calculum, ut in libro quodam Germanico manuscripto reperi: Iecinoris leporini usti, apij, id est petroselini uulgò dicti, seminis aquileiæ, singulorum unciæ duæ, Maxillarum lucij, nucleorum persicorum, sanguinis hircini, lithospermi seminum, saxifragæ seminum, lapillorum de astacis, zinziberis albi, cinnamomi, singulorum uncia. Anisi, coriandri, utriusq; semuncia. Macis drachmæ duæ. Sacchari unciæ quinq;. misceantur. ¶ Ad lunaticos oculos equorum: Aliqui lapillos in capitibus cancrorum repertos terunt, & melle exceptos illinunt. quod alij etiam ad cicatrices & ungues oculorum in equis adhibent.

Oua cancri medentur contra uenenatos serpentium morsus, Albertus. Aduersus scabiem puerorum à phlegmate salso: Testas astacorum tritas, oleo rosaceo excipe, & inunge. E testis astacorum in olla tostis aliqui puluerem faciunt, egregiè siccantem.

Alciati Emblema in parasitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe cancros,
Munera conueniunt moribus ista tuis.
His oculi uigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adest.
Sic tibi propensus stat pingui abdomine uenter,
Pernicesq; pedes, spiculaq; apta pedi.
Cum uagus in triuijs, mensæq; sedilibus erras,
Inq; alios mordax scommata salsa iacis.

Vide etiam infrà in Corollario cancri fl. ex Marcello Vergilio H.

ASPIDOCHELONE, uide inter Cete uaria, in C. elemento.

ASSVLAS, festucas, &c. Apuleius in Apologia prima tanquam maris reiectamenta nominat.

ASTRABELI, qui & Strabeli, inter conchas dicentur.

ASTRALVS piscis est qui aquarum undas ore suscipit, & oritur quando Pleiades occidũt, eò quòd tunc tempus est pluuium, Albertus. Apparet autem ex ueteribus non intellectis transcri

psisse eum. Aliàs legitur Austratus. Coniicio & Astaroz eundem esse, nec alium intelligendum quàm apuam.

ASTYANAX, Ἀστυάναξ, piscis quidam, Varinus.

ATHERINA inter Apuas dicta est.

ATHILI, Ἄθιλοι, conchæ marinæ species, Hesychius.

ATTAGENVS piscis apud Athenæum, Ἀτταγεινός, alio nomine scepinus (Σκεπινός) dicitur à Dorione. Attageni nomen fortè ei positum fuerit ab aue similiter inter aues lautissima ut hic inter pisces est, aut etiam à maculis ac punctis quibus similiter ut auis distinguatur. Antiqui Scepanum attagenem marinum dixerunt, à carnis delicata iucunditate, Bellonius. Et alibi, Lissa (inquit) uel glissa Cretensibus thynni genus est, quod extra Cretam Copanum uocant, contorta fortassis à Scepano dictione. hunc enim esse Scepanum nihil uetat, quem Dorion Attagenē marinum appellauit. sed non est Oppiani Scepanus, qui litoralis ac cœnosus est: hic uero thynnus pelagius, in alto mari, delicatissimi saporis. Oppianus lib. 1. de pisc. Σκεπανοί (per α. in medio) οἵ τε πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης φέρβονται. Apud Varinum Σκεπινός per ι. scribitur.

DE ATTILO, RONDELETIVS.

De Attili effigie quam Bellonius exhibuit, uide suprà in Antaceo Borysthenis. Misit ad me olim etiam Ant. Musa Brasauolus Ferrarien. medicus nobilissimus Attili effigiem, quæ cum hac Rondeletij pulchrè conuenit: nisi quòd spinosos illos dorsi clypeos, plures, latiores, & contiguos habet.

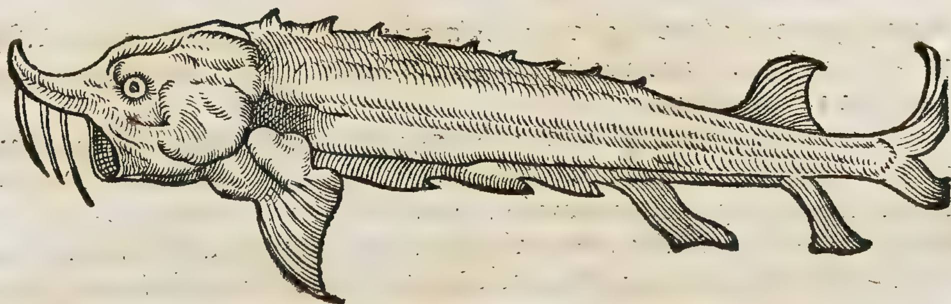

B Pado peculiaris.

TTILVS piscis est magnus, Pado proculdubio peculiaris: etiamsi quidam hac de re dubitent, quibus uix fieri posse uideatur, tam uastæ magnitudinis piscem in fluuio nasci, quin potius è mari amnem subire. Verùm id mihi à uero alienum non uidetur, cetaceum piscem in uastis Padi gurgitibus & recessibus procreari & nutriri. Quòd si uel in Mediterraneo mari, uel Oceano nasceretur, uel illic, uel in alijs fluuijs repertum aliquando fuisse necesse foret, quod nemo uel uidit, uel scripsit unquam. Quare Padi solius alumnum dicemus esse Attilum, de quo hæc Plinius: Attilus in Pado inertia pinguescens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus.

Plinius.

A Hunc uerè à nobis repræsentatum fuisse indicat nominis affinitas: ab Italis enim Adello & Adano & Adeno uocatur. Indicat piscis ipsius figura nusquam alibi quàm in Pado uisa. Postremo ipsa magnitudo. Huc accedit doctorum hominum quibus Italia hodie ornata est, consensus: in quibus est Calcagninus qui cùm sæpe in Pado Attilū uiderit, in epistola quadam optimè expressit, quàm adscribere ineptum non fuerit, quod nulla alia descriptio Attilum nobis propius intuendum proponere possit. ea est huiusmodi.

Cælius Calcagninus de Attilo, et quid à Sturione differat.

Quòd à me percontaris an Attilus, quem Ladanum uulgaris nomenclatura solet appellare, is sit quem Italia Moronem, Vsonem Pannonia uocitat: paucis respondeo, me eundem non existimare, uel ex Plinij testimonio, qui eum Pado uult esse peculiarem, quo loco de proprijs quorundam amnium piscibus agit. Sed ego ut tecum agam liberaliùs, non modo te ad Plinij, sed ad oculorum etiam tuorum testimonium prouoco. Totam itaq; Attili effigiem, ac membraturam quanta potui breuitate perstrinxi, & quia non satis perspicuè id fieri posset, nisi noti alicuius piscis exemplo uteremur: Hyccam siue Sturionem, qui nullo fermè loco non nascitur, mihi proposui. Qui licet in mari natales habeat, solet tamen aduersus amnes mira subire uoluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis siue Vsonis exemplo utendum non duxi, quod neq; ij pisces cognoscantur, neq; mihi eorum imago satis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe. Attilus hoc differt ab Hycca siue Sturione, quod Sturio pelagius est, Attilus amnicus & Pado peculiaris. Sturio non temere uisus æquare quatuor talenta Attica, id est, trecentas libras. Plinius scribit Attilum ad mille libras, id est, supra XIII. talenta excreuisse. Quæ magnitudo sanè insignis, & rarò perspicua. Attilus quum ad certam magnitudinem excreuit, squamas hispidas abijcit: quas per quinq; uersus dispositas gerit, in summa scilicet dorsi spina, ex utroq; latere geminatas, & sibi quasi parallelas, extremus uersus pinnas attingit. His abiectis tactu leuis euadit, nec habet quod unguem offendit. Con-

B

Sturio.

Spinæ Attili.

trà Stu-

tra Sturio semper hispidas squamas suas tota æstate retinet. Caro Sturionis callum habet, & mirifice palatum oblectat: Attili contrà, fluxa est & mollis, & palato parum iucunda. Existimant piscatores προτομὴν, id est, partem priorẽ Attili, ad posteriorem uix eam habere proportionem, quã quatuor ad unum. Tota enim uis huius piscis sita est in capite & parte capiti attigua. Quæ obseruatio etsi ad Sturionẽ etiam aliosq; pisces pertineat, autore Aristotele ac Plinio: cuius uerba sunt uidelicet: Capita piscibus portione corporum maxima, fortassis ut mergantur: tamẽ in Attilo nescio quomodo præter cæteros luculenta est atq; admirabilis. Parui sunt oculi Attilo in tanta mole capitis. Sturio & Attilus habent os in parte † prona, eo propè in loco cui in cæteris perfectioribus animantibus respondent omoplatæ. Os utriq; sine dentibus, sed Sturioni fermè orbiculatum: †supina.
Attilo multò maius, & ad lineam obliquam incisum, quo aperto, uasto illo hiatu pisces deuorat, quos respirando τῇ διασολῇ (ita piscatores putant) contraxit. Loca pisculenta maximè frequentat, hyberno præcipuè tempore uorticosas uoragines: ad quas pisces frigoris impatientes, teporis gratia se recipiunt. C Rostrum Sturioni resimum ac latiusculum, ad imaginẽ ferè Delphini & oxyrynchi: Attilo planum, & paulò minùs quàm in mucronẽ desinens. B Attilo tergi color albicans & lanosus, Sturioni uergit in glaucum. Quod Plinius tradit de Clupea minimo piscium, si Attilo comparetur, quæ uenam quandam eius faucibus mira cupiditate appetit, eumq; ita (morsu) exanimat: hoc sibi ingenuè incompertum nostra ætate piscatores testantur. D Clupea. Cæterùm quòd inertia pinguescat, quòd catenato capiatur hamo, quòd nisi iugis boum extrahatur, hæc & certa sunt, & Padi accolis dant quotidiana spectacula. Hactenus de Attilo Calcagninus, quibus pauca addemus ad Attilum agnoscendum non inutilia.

Os clausum ad obliquam lineam incisum est, sed apertum & hians rotundum. B Ante illud pendent è rostro appendices carnosæ & molles. Branchias opertas habet, ad quas pinnę sitæ sunt. Clypeata† ossa tergo gerit Sturionis ritu, sed ea tempore abijcit, quod in causa est cur alij sine ossibus, alij cum ossibus depingant. †squamas Calcagninus appellat. post quæ pinna dorsi est unica, cui parte supina subiacent duæ, quales omnino sunt Sturioni. Cauda etiam in duas deficit. Sed ne ijs quæ antea à nobis dicta sunt repugnare uideatur quod dixit Calcagninus, os Attilo & Sturioni esse in prona parte: cùm dixerimus Sturioni, Galeis, pluribusq; alijs piscibus, quibus os non est in promptu, sed sub rostro latet, ut in Sturione & Attilo, illis esse in supina non in prona parte: Proni & supini distinctio. animaduertendum est Calcagninum nõ satis rectè, neq; ex Aristotelis sententia pronam partem appellasse: supina enim dicenda est non prona, quæ sub rostro est, quâ uenter & uiscera continentur: quâ uerò superior capitis pars & dorsum, prona, ut rectè sic dicamus Attilum & Sturionem os habere in supina parte, Vranoscopum in prona. Quod Aristotelis authoritate comprobamus. Is enim de piscium genere & differentijs tractans sic scribit: Τῶν δὲ ἐνύδρων ζώων τὸ τῶν ἰχθύων γένος ἕν, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισται, πολλὰς περιέχον ἰδέας. κεφαλὴν μὲν γὰρ ἔχει, καὶ τὰ πρανῆ, καὶ τὰ ὕπτια, ἐν ᾧ τόπῳ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ σπλάγχνα. Lib. 2. de Hist. cap. 13. Gaza sic: Piscium genus inter ea quæ aquas incolunt, unum distingui à cæteris iure potest, cùm forma euariet numerosiore. Habet id caput, & prona, & supina: parte qua uenter & uiscera continentur supina habet. Id quod non solum de piscibus, sed etiam de quadrupedibus traditur ab Aristotele: Ἔχουσι δὲ τὰ τετράποδα ζῶα, ὅσα μὲν ὁ ἄνθρωπος μόρια ἔχει ἐν τοῖς πρόσθεν, κάτω ἐν τοῖς ὑπτίοις: τὰ δὲ ὀπίσθια, ἐν τοῖς πρανέσιν. Lib. 2. de Hist. cap. 1. id est, Partes quas homo habet priores, quadrupedes infra habent, & supinas: quas autem ille posteriores, hæ pronas.

Sed ad Attilum reuertatur oratio. Is carne est molli, parum suaui, pro Sturione delicatissimo aliquando uenditur, sed sapore impostura detegitur. F

Piscatores Ferrarienses mihi aliquando narrarunt Attilum capi sagena per transuersum amnem iniecta, ex cucurbitis exsiccatis suspensa, in quam nauiculis utrinque dispositis urgetur & compellitur. E

DE EODEM, BELLONIVS.

Sturioni magna ex parte respondet piscis cartilagineus, Ferrariæ frequentissimus, inter Padi diuitias merito connumeratus, quem Adanum uulgus uocat, quemq; puto antiquorum esse Attilum. A

Ingentis est magnitudinis, cętera Sturionem tam internis, quàm externis partibus refert: hoc dempto, quòd pro eminentioribus ac callosis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis præditus est, hic stigmatis tantùm liuidis, sessilibusq; maculis, in cute minus aspera, ad latera sit distinctus. B Præterea unicam tantùm pinnam ab ano ad caudam gerit: Sturio autem duas habet. Cæterum, os Attilo prominet oblongum, fistulosum, sublongo etiam naso: sed carne non est usqueadeò delicata ut Sturionis; nec enim tanti in Ferrariensi aut Bononiensi foro piscario uænire solet.

Capitur interdum sagena, cucurbitis fulta, & transuersum in amnem coniecta, pręcedentibus utrinq; sandalijs, in quibus piscatores Attilos secundum rapidi fluminis cursum in sagenam cogant. E Hoc nostra Gallia, atq; adeò Germania & Hispania caret.

COROLLARIVM.

Attilus non est Sturio, ut aliqui existimarunt: sed qui nunc Attina siue Adena ab accolis Pa-

di nominatur, Fr. Maſſarius. Gillius uulgò ſcribit Ladamim (lego Ladanum, uel potiùs Ladano, l. initiale loco articuli eſt) appellari. Plinius hunc ait (uerba ſunt Gillij) ad octingentas & mille aliquando libras peruenire. is quem uidi, ad ſexcentas libras accedebat.

AVLOPIVS uel Aulopias, uide in Anthia.

DE AVRATA, RONDELETIVS.

Iconem hanc dedimus nos, ut Venetijs expreſſam habuimus. Rondeletij meliorem eſſe puto, quæ & dentes in ore, & toto corpore ſquamas oſtendit. & pinnam dorſi non undiquaq; ſimilem, ſed anteriore dimidia parte ſpiculis diſtinctam per interualla ſpinoſis, poſteriore non item.

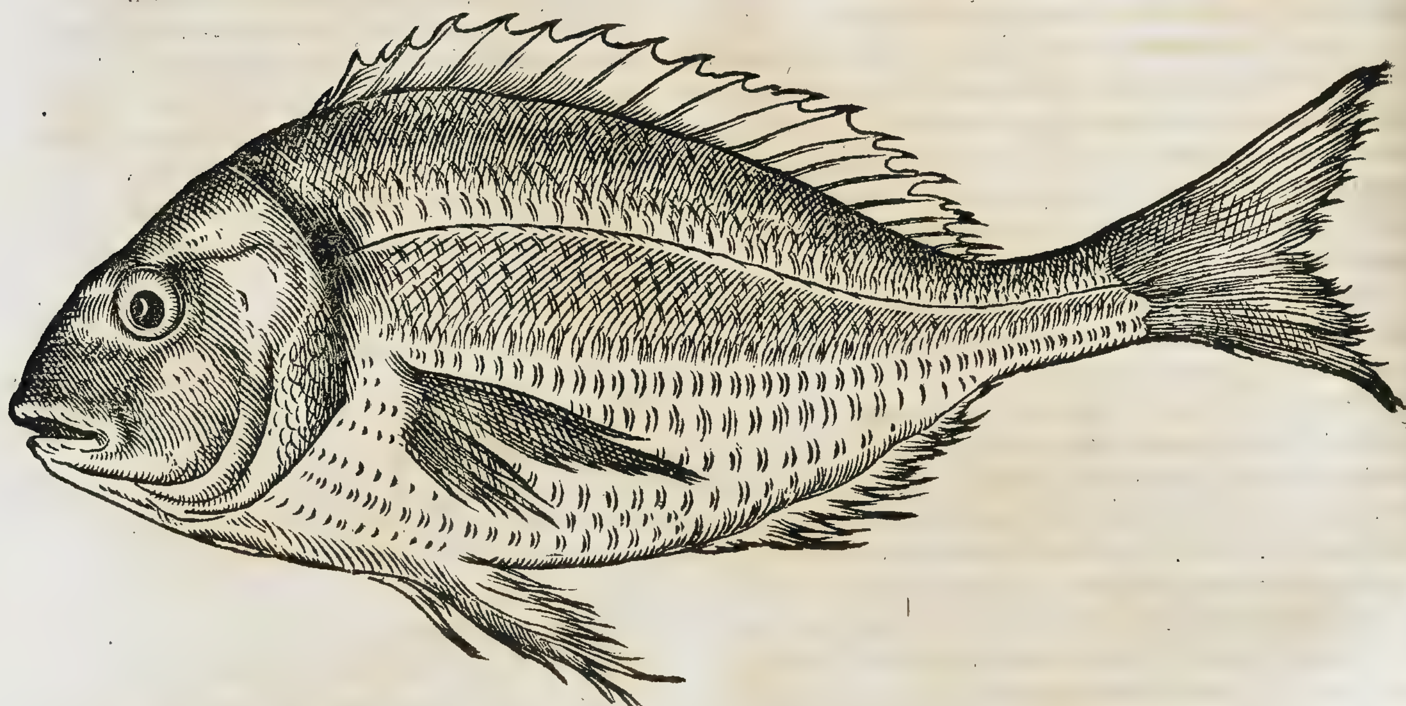

A Athen. lib. 7. ΡΎΣΟΦΡΥΣ, Latinè Aurata uel Orata, ab auri colore; (nam pro auro orum ruſtici dicebant, ut orichalcum & oriculam, pro aurichalco & auricula, ut ſcribit Feſtus:) ἰωνίσκος ab Epheſijs autore Archeſtrato dicitur. Prouinciales & Hiſpani dorade uocant, ſeruata ab omnibus eadem ferè nominis ratione, niſi quod Græci χρύσοφρυν, à parte, ſupercilijs ſcilicet aureis, nuncupantes, rem meliùs indicarunt. Hoc quoq; tempore apud Græcos nomen ſuum retinet. Id etiam non omittendum, à Græcis non ſolùm piſcem hunc, ſed etiam Pompilum χρύσοφρυν appellatum. (Athen. lib. 7.) In Gallia Narbonenſi pro ætatis differentia, quæ magnitudine definitur, diuerſa nomina habet. Quæ palmi magnitudinem nondum attigit, ſauquene dicitur: quæ cubiti eſt magnitudine, daurade: quæ inter illas eſt, meiane, quaſi dicas mediam. Piſcatores noſtri maximam auratam ſubredaurade uocant, id eſt ſupra auratam, quòd communem magnitudinem ſuperet. Galli daurée, quem nos fabrum eſſe dicimus, uocant, ne qui nominis affinitate decipiantur. Auratam uerò noſtram brame de mer: quo nomine etiam ſparum, cantharum, & ſimilis figuræ piſces nuncupant.

B Aurata piſcis eſt marinus, litoralis, ſtagna aliquando marina ſubit, ibiq; pingueſcit. In dulces etiam aquas conuehebatur ab antiquis. Inde lacus Velinus, inde etiam Sabatinus, & itē Vulſinenſis, & Ciminus lupos auratasq; procreauerunt, inquit Columella. (Lib. 8. cap. 16.)

Ad cubiti magnitudinem accreſcit, lato eſt corpore, non rotundo ſed compreſſo: ſquamis integitur medijs, colore eſt uario uarijs in partibus. Dorſum ex cœruleo nigreſcit, latera argentea ſunt, uenter lacteo colore. Supercilijs quidem & palpebris caret, ſed per ſimilitudinem, à locis illis, in quibus in cæteris animantibus ſupercilia eſſe ſolent, aureo colore fulgentibus, aurea ſupercilia habere dicitur, maximè cùm ſatis accreuerit: unde illis nomen à Græcis poſitum. Oculis eſt medijs. Branchiarum opercula ſunt oſſea, alia parte purpureo, alia nigro colore perfuſa. Os mediocre, maxillæ latæ & robuſtæ, dentes anteriores ſerrati, latiuſculi, in acutum deſinentes, breues. in ſuperiore & inferiore maxilla oſſea tubercula, dura, quibus uice dentium molarium pectines, & tellinas frangit, & mandit. Branchias utrinq; quaternas habet, duplices. Pinnis natat quatuor, binis ad branchias poſitis, longioribus, binis in ſupina parte, breuioribus. Pręter has quatuor pinnas ab Ariſtotele numeratas, à podice pinnam unam comperies ad caudam ferè deductam, tribus nixam aculeis. Dorſum multis & acutis aculeis, tenui membrana cōnexis horret: quos cùm natat, erigit: dum quieſcit, deprimit, ac ueluti recondit. Aculeorum primi minores, medij maiores, poſtremi

postremi in mollem quandam & pilis similem substantiam degenerat. A capite ad caudam lineæ aliquot subobscuræ ductæ sunt. Cauda lata & magna, sursum spectat, ueluti ex duabus pinnis constans trianguli figuram describentibus. Peritonæum colore nigro. Ventriculus subiacet magnus, cum paucis appendicibus, breuibus & latis. splen nigrescit. Hepar magnum est, à quo fellis uesicula pendet longa, pinguedine obducta. Fel uiride. Intestina pinguedine oblita, in gyros ducta, lata. Cor in pectore quadratum.

Aurata parit æstate, maximè ubi flumina in mare influunt, ut scribit Aristoteles: parit etiam in stagnis marinis. Dormit interdiu tam arctè, ut fuscina sæpenumero capiatur, alioqui fuscina capi non posse existimatur. C Lib. 6. de Hist. ani. cap. 17. et

Piscis est timidissimus, frigoris impatiens: quia lapides habet in capite, quò fit ut hyemis iniurias maximè patiatur. Lib. 5. cap. 10. D

Deinceps qua sit substantia succóue dicendum. Archestratus peritus opsoniorum æstimator auratam Ephesiam laudat apud Athenæum: F Lib. 7.

χρύσοφρυν δ᾽ ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε, Auratam ex Epheso ne prætermittito pinguem.

Apud eundem Hicesius ait, piscem hunc & suauissimum, & inter omnes ori esse gratissimũ, quiq́ maximè alat. Et Eupolis auratas lupis præfert, cùm scribit: δραχμῶν ἑκατὸν ἰχθῦς ἐωνημένος, μόνους ὀκτὼ λάβρακας, χρυσόφρυς δώδεκα: id est, pisces drachmis centum emptos, octo solùm lupos, auratas duodecim. Nec puduit Sergium Oratam cognomẽ inde accepisse, quòd ei pisces auratæ fuerint charissimi. Alio loco Athenæus ex Diphilo, auratam rationem melanuri sequi testatur. & Mnesitheus Atheniensis difficilem quidem concoctu auratam esse, sed cùm concocta fuerit, multùm alere dixit. Et Cornelius Celsus auratam in iis recenset cibis, qui duri sunt & robustiores. Romani Tarentinam prætulerunt, eam maximè, quæ Lucrinum lacum ingressa, illic concharum esu pinguerat. Martialis: Ibidem. Ibidem. Lib. 8. Lib. 2. cap. 18.

Non omnis laudem preciumq́ aurata meretur, Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

In precio est apud nos quæ capitur in stagno, quod Martegue, & in eo quod Latera appellatur. Optima quæ in stagno ad montem Cetium pinguit. In hac opinionum uarietate sic sentiendum: Auratam carne esse media, neq́ molli, neq́ dura, optimumq́ succum gignere: & saxatilium carne paulò esse duriorem. uescitur enim non solùm pisciculis, sed tellinis, conchyliis paruis, quas ualidis maxillis frangit, scariq́ rictu ruminat. Cæterùm pro ratione ætatis, locorumq́ in quibus degit, succo esse diuerso. nam quas medias prius uocauimus, eæ succi bonitate & suauitate cæteris præstant. Quare qui concoctu difficiles esse dixerunt, eas quæ maiores sunt, & seniores intellexerunt. Eligendæ etiam sunt quæ in profundo stagno & puro, uel in mari mediterraneo capiuntur. Nam in Oceano rariores sunt, & sicciore durioreq́ carne. Quæ in stagnis aquisue aliis impuris degunt, deteriores.

Aurata in cibo iis qui uenenatum mel deuorarunt auxilio est, Plin. lib. 32. cap. 5.

In stagno nostro fiunt sepes ex tamarice, quibus retia obtenduntur, in quibus tanta auratarũ copia capitur, & sale conditur, ut in tota Gallia Narbonensi & Delphinatu, maximè quo tempore à carnibus omnino abstinetur, non pauperum modò, sed etiam diuitum mensis apponantur. Non multùm dissimilem auratarum capiendarum rationem, ueteribus in usu fuisse testis est Aelianus lib. 11. cap. 34†. E Vide plura, mox in Aurata stagni mar. † ut in Corollario refertur.

Præparatur uariis modis. Nam si in aqua & uino elixetur, ut Galli parant, palato grata est: item si in aqua & aceto, optima si in oleo & pauca aqua elixetur, croco, pipere, aceto, uuis passis additis: uel ut Itali faciunt, si in craticula assetur, rigata oleo & omphacio. Quòd si uentri inseratur umbella fœniculi, uel ramus libanotidis, fit odoratior & melior, quod maximè quando in stagno nutrita est, faciendum. Assatur, & calida comeditur: uel assatur, & aceto pipereq́ conspersa asseruatur, frigidaq́ editur. Farinâ bene subactâ & pistâ conclusa, oleo, omphacio, aromatisq́ delicatioribus condita, optima etiam est, maximè si è maioribus sit. Sale condita in aqua dulci elixatur, & cum aceto editur. Sunt qui aqua maceratam ad minuendam salsuginem, in sartagine frigunt: & sapa, aceto, cepisq́ condiendo saporem optimum ei conciliant, quo maximè nostri delectantur. Sapa etenim salsuginem dulcedine sua temperat, acetum acorem iucundum, cepa nidorem gratum addit. F Apparatus.

DE AVRATA STAGNI MARINI.

RONDELETIVS.

STAGNA marina uere cateruatim subeunt Auratæ, ut illic æstatem transigant. deinde in mare remeant non impeditæ. Verum nostri ex tamaricum ramis sepes contexunt, trianguli figura, cuius extremum & acutum angulum ingredientibus aperiunt, regredientibus occludunt, nassisq́ adhibitis, uel retibus, uel †uentriculo, quo tempore carnium opsoniis nobis omnino interdictum est, incredibilem Auratarum multitudinem capiunt, quæ piscandi ratio tertio quoq́ anno tantum repeti potest. Hæ Auratæ figura ab aliis non differũt. Pinguiores quidem sunt, sed lutum magis olent, uel quia in luto degunt, uel quia Conchulis pi- † uerriculo

sciculisq; luto uiuentibus uescuntur, tum etiam limo, lutulentaq; aqua. Vnde & Mugiles, qui à pi scibus omnino abstinent, lutum resipiunt, & omnes pisces qui in puriore stagno uersantur, minus lutum resipiunt. Non sunt tamen istæ Auratæ negligendæ in marinarum inopia, sed euisceratæ coquendæ sunt, & fœniculi, uel origani, uel alterius odoratæ herbæ ramulis infarciendæ, ut uirosus ille odor euincatur.

DE AVRATA, BELLONIVS.

A Aurata mari mediterraneo cognita, Gallis tamen ignota (nihil enim habet cum Dorada Massiliensium commune, de qua in Anthijs dictum est †) Oppiano à fuluis superciliјs Chrysophrys appellatur.

† Inter Anthias dixerat piscem S.Petri à Gallis Doradam uel Doree uocari.

In Dentalis longitudinem ac latitudinem excrescit. Pinnam gerit in tergore continuam, quatuor & uiginti aristis munitam, quarum duodecim anteriores in mucronem desinunt. Reliquum

B pinnæ obtusum est. Porrò duos fert aculeos in alia pinna quæ ano uicina est, Sargi aculeis imbecilliores. Duas præterea pinnas sub uentre habet, & utrinque circa branchias unam: lineam super oculis utrinq; ferè obliquam, aureo nitore micantem, unde Græcis nomen habet. Est & in Aurata peculiaris quædam nota, quam tu percipies, ubi est linea illa arcuata, quæ latera utrinq; diuidit, & ad branchias desinit: inibi enim magna quædam utrinq; litura nigra suggillatur. Dentes habet albos, optimo ordine in gyrum maxillæ dispositos, oblongos & subrotundos, ut Sargus: non autẽ latos ut Scarus. In interna autem maxillæ parte, multos præterea molares ut Sargus habet, sed in Sargo latiores sunt, quibus plerіq; in annulis pro gemmis utuntur: siquidem peroptimè eos lapides referunt, quos Gallico uocabulo Crapaudinas dicimus. Caudam habet latam, bifurcam, & penè lunatam: branchias utrinq; quatuor: labra admodum crassa: squamas latiusculas, ut Dentalis.

C Pelagius piscis est, partim saxosis, partim arenosis locis degens: Litora quoq; sequitur.

B Fuscina sæpenumero capitur interdiu, atq; etiam noctu dormiens, ut lupus.

F Carnem habet candidam, solidam, & quæ bonum procreat succum, abundeq; nutrit, facilè digeritur atque excernitur.

COROLLARIVM.

A Aurata dicta est quòd aureum supercilium gerat, ut in auratis senioribus cernitur, Fr. Massarius. Aurata Hispanis alicubi uocatur doradilla. Anglis Giltheade, uel Goldnie, uel Gyldenpole, piscis est sic dictus ab aureo capitis colore. habet is in fronte, ut ferunt, aliquid concretũ, quod auri instar in aquis lucet. Dentes eo ordine dispositos, quo checke teeth, (scachorum seu latrunculorum ludi dentes siue spatia distincta interpretantur) quibus comminuit & confringit (quod sæpe noctu audiuerunt piscatores) cochleas & alia testacea quibus uescitur. alіј auratam, alіј scarum esse putant. Vocatur etiam Gyldenpole piscis apud eosdem similis Lucernæ, uel Cuculo (ut audio) mixti coloris ex cinereo & rubro. Pole est occiput, quo lucet ut aurum. Germanicè dici potest ein Goldbreme, oder Goldbrachsme, oder Meerbrachsmenart. Aurata in Aquitania Daurade dicitur, Innominatus. ¶ Existimant quidam inter Auratas à piscatoribus (Romæ) uendi Scarum, maximè squamarum specie Auratis similem. cæterum ego crediderim eum non facilè à nobis deprehendi errore uendentium, qui similitudine decepti, neq; animaduersa saporis nobilitate in foro piscario eum auratis & Sargis commiscere consueuerint. Consensu tamen piscatorum Zaphirus piscis, sic à cyaneo eius gemmæ colore dictus, inter Auratas longè sapidissimus existimatur, qui fortasse Scarus antiquis fuerit, Iouius. Imperitè quidam trutam piscem, ein Forellen, interpretantur Auratam.

Zaphirus.

B Circa Berenicen Libyæ fluuius est λήθων, in quo nascitur labrax & aurata, Ptolemæus Euergetes apud Athenæum. Aurata etiam in maritimis lacubus gignitur, Aristoteles. ¶ Auratis proxima forma sunt spari: item synodontes, uerum maiores, Aristot. Ad sesquipedem eas accedere, & quindecim libras aliquando appendere audio. Binas pinnas parte prona, & totidẽ supina habent, Aristot. & Plinius. sed meliùs de pinnis earum Rondeletius scripsit. Paucæ appendices eis supernè circa uentriculum exeunt: & in eodem genere alіјs plures, alіјs pauciores.

C Aurata piscis est litoralis, Aristot. In petris & arenis pascit, Oppianus. Maiorũ piscium genus ab alіјs τμητὸν, ab alіјs pelagium dicitur, ut auratæ, glauci, phagri, Athenæus Mnesitheus. ¶ Aurata carniuora tantum est, Aristot. Pariunt hyeme, (æstate, ut libri Aristotelis habent) & bis pariunt, Athenæus tanquam ex Aristotele. ¶ Plurimum temporis latent, Aristot. Medіјs feruoribus sexagenis diebus latent, Plinius. ¶ Aurata quoq; hyeme laborat ut capito, Aristot.

D Aurata omnium piscium timidissimus est, Aelianus.

E Veteres Romani Auratarum aliorumq; pelagiorum piscium semina atq; uiuaria in mediterraneos lacus deferebant, Iouius (ex Columella.) Arenosi gurgites, planos quidem non pessimè, sed pelagios meliùs pascunt, ut auratas ac dentices, Punicasq; & indigenas, Columella. ¶ Auratæ fuscina interdiu sæpenumero dormientes capiuntur, Aristot. Mænides esca sunt Auratis, Oppianus lib. 3. de pisc. Aurata omnium piscium timidissimus est. nam sub Arcturi tempus, cum maris accessus & recessus maximè fiunt, & eò altius exaggerata arena, ad littus relinquitur, ut naues

ut naues sæpe ab omnibus aquis nudæ in terra maneant: tum piscatores postquam populorum arborum ramos frondibus conuestitos paxillorum modo in mucronem acutos in arenam defixere, discedunt: post autem rursus accedens mare secum imbellem Auratarum multitudinem attrahit. Quæ ubi æstus reciprocauit & recessit, in exigua aqua concauis locis retenta relinquuntur, & uerò ramorum metu quiescunt. Adeò nimirum ramos uento agitatos exhorrent, ut ne loco quidem se commouere audeant. Quamobrem primo cuiq; magnum meticulosorum piscium numerum capere & ferire licet. Neq; modo ab usu piscandi instructi, sed etiam totius piscationis rudes, atq; adeò pueri & fœminæ capere possunt, Aelianus.

Minimè intus uitiantur (in uentriculo corrumpuntur) aues, & eæ potius duriores: auratæ pisces, neq; solũ aurata pura, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus, Celsus. quid si legamus: neq; solum aurata, coruus, & scarus. Nam & alibi idem author, Piscium (inquit) eorũ qui ex media materia sunt (id est mediocriter alunt) ex quibus salsamenta quoq; fieri possunt, qualis lacertus est, (minus sunt graues:) deinde qui quãuis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, coruus, scarus, oculata. In dysenteria hepatica ex intemperie frigida, ex piscibus dare cõuenit merulam, auratam, & præcipuè mullum, Trallianus. Χρύσοφρυν δὲ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε, ὅν κεῖνοι καλέουσιν ἰωνίσκον: λάβε αὐτὸν θρέμμα Σελινοῦντος σεμνοῦ, πλῦνόν τε νιν ὀρθῶς. Εἶθ' ὅλον ὄπτησας παράθες, κἂν ᾖ δεκάπηχυς, Archestratus. Auratæ æstate raro, hyeme autem frequentissimè capiuntur, quæ tum laudatiores existunt. Ipsæ inter cæteros pisces peculiari quadam dote singularem & saporis simul & salubritatis gratiam obtinent. Rectè coquentur, si ex præcepto Galeni eas in craticula subditis mitioribus prunis, oleo & sale acetoq; consperseris, Iouius. ¶ Ius in auratam describit Apicius lib. 10. cap. 12. & patinam de aurata, lib. 4. cap. 2. Si pinguis est orata, elixam: si macescit, assam facito, ac moreto uiridi suffundito, Platina.

Χρύσοφρυς proparoxytonum in recto singulari probè scribitur, χρυσόφρυς uerò paroxytonum in pluralibus recto, accusatiuo, & uocatiuo. Plinius circa finem libri 32. chryson piscem ex Ouidio nominat, apud quem non chrysos sed chrysophrys legitur, Et auri Chrysophrys imitata decus: quare corruptum à librarijs Plinij locum dixerim, ut & alia quædam piscium ex Ouidio uocabula: sicuti nos nuper scholijs in Halieuticon Ouidij æditis ostendimus. Etelis, ἐτελὶς, piscis idem qui chrysophrys, Hesychius & Varinus. Etelis Aristoteli piscis est squamosus, & oua parit. hunc piscem Niphus Italus ait à rusticis cacalonem uocari: quasi uerò nõ innumeri sint pisces squamosi ouipari, ut duabus tantum his notis, quisnam piscis sit etelis, constare non possit. Rondeletius quoq; inter pisces sibi ignotos numerat. ἱερὸν ἰχθῦν, id est sacrum piscem apud Homerum, alij aliter interpretantur, anthiam, callichthyn, auratam, pompilum, &c. Vide suprà inter Anthias. Clitarchus apud Athenæum, Nautæ (inquit) pompilum piscem sacrũ appellant, eò quòd naues è pelago deducat ad portum usq;: atq; ideo pompilum dici, cum sit aurata. Sed nos de Pompilo pisce diuerso ab aurata, suo loco agemus. Χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Callimachus. Ἢ δρομέων χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Eratosthenes. uidetur autem de pompilo sentire, nisi quis auratam potius intelligat. Ἐν δ' αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἐλλοὶ Νήχοντες παίζουσι δι' ὕδατος ἀμβροσίοιο, Eumelus uel Arctinus Titanomachiæ autor, apud Athenæum. ¶ Alia est fluuiatilis aurata, ut uulgò Padi accolæ Ferrariæ & alibi nominant. quidam Germanicè Monfisch mihi interpretabatur. Hunc esse conijcio quem nostri ein Schwal uocant, Gardonum Galli, de quo supra inter albos pisces scripsi. iris oculorum aurei in eo coloris est. ¶ Chrysophis (malim χρυσοφανὴς) gemma aurum uidetur esse, Plinius. ¶ Nónne à piscibus appellati sunt Sergius Orata & Lucius Muræna? Columella lib. 8. Macrobius etiam 3. Saturn. Oratam cognominatum scribit, quòd pisces auratæ ei fuerint charissimi. Varro etiã lib. 3. de re rustica eius meminit, & Val. Maximus. Sed aliter Festus, Sergium quendam prædiuitem (inquit) quòd duobus annulis aureis & grandibus uteretur, Oratam dicunt esse appellatum. Ostrearum uiuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano ætate L. Crassi oratoris, &c. Plinius.

(Margin: H.a. — Etelis. — Serg. Orata.)

Ἀγλαίη χρύσοφρυς ἐπώνυμος, Oppianus lib. 1. de pisc. Χρύσοφρυς ὃς κάλλιστος ἐν ἄλλοις ἴσται ἰχθύς, Matron Parodus in descriptione conuiuij Attici. b.

Chrysophryos auis (piscis) oculi suspensi tertianarios sanãt. Cor quoq; eius tritum suspensum febricitantem curat. Lapis capitis eius ad collum suspensus, phthisicos sanat, Kiranides lib. 1. Et rursus libro 4. Oculi tertianam & omnem ophthalmiam sanant. g.

Veneri sacer existimatus est hic piscis: unde Archippus apud Athenæum, ἱερὸς Ἀφροδίτης χρύσοφρυς Κυθηρείας. h.

AVRIS marina, alio nomine Patella fera dicitur. Vide in Patella.

AVRIS Veneris inter conchas dicetur.

AVSTRATVS piscis est, qui aquarum undam ore suscipit, & oritur quando Pleiades occidunt, eò quòd tunc tempus est pluuiarum, Albertus. uidetur autem uocabulum corruptum, & ad Apuam pertinere quæ de hoc pisce refert.

AVXVMAE, uide in Thunno.

AZELVS (Arabicè) piscis cetacei generis, ex cuius uentre ambra eximitur. Vide inter Cete.

DE PISCIBVS QVORVM NOMINA B. LITERA INITIALI SCRIBVNTVR.

BABYLONICI pisces. Lege infra in Cordylo.

BACCALEARVM à pisce dicta regio ad Septentrionem, Author Nauigationis Magellanicæ.

BACANTIBVS, malus piscis: βακάντιβος, κακὸς ἰχθῦς: de homine uoluptuario: qui otium sectetur, nec suis negotijs incumbat, Varinus. Suidas piscis non meminit, in huius uocis, quæ Latina uidetur, interpretatione. βακάντης, ὁ σχολαστής, & βακάντιβος, σχολαστής, μὴ προσανέχων τῷ πράγματι αὐτοῦ: homo scilicet uagus, uagabundus, otiosus. Σχολαστὴς quidem Græcis dubiæ significationis est, nam & simpliciter otiosum hominẽ denotat: & rursus diligentem & assiduum circa unam rem aliquam, ita ut cæteris omnibus abstineat & otietur: unde & uacare alicui studio Latini dicunt illum qui in id unum intentus, alijs omnibus curis studijsque uacuus sit. atque ita scholastici κατ᾽ ἐξοχὴν dicti, qui bonis literis operam nauant. Itaque Vacantem & Vacantiuum, in bonam partem potius interpretarer, τὸν σχολαστὴν & προσανέχοντα τῷ αὐτοῦ πράγματι, hoc est uacantem potius quàm uagantem. Sed quid hoc ad pisces? quoniam Varinus ita refert, ut Vacantiuus nomen piscis uideri queat: errore forsan librariorum, quoniam proximè ante in Bæone pisce parœmiam retulerat, Μή μοι βαιὼν κακὸς ἰχθῦς, ὧδι φιλαδένου.

BACCHVS, uide in Asello.

BAEON, quære infra in Blenno.

DE BALAENA VVLGO DICTA, SIVE DE MYSTICETO ARISTOTELIS, MVSCVLO PLINII, RONDELETIVS.

Plinius confundere uidetur Musculum beluam, & piscem balænarum ducem.

Hunc cetum infra in C. ubi de Cetis diuersis agitur, Britannicum cognominabimus: ubi & iconem & descriptionem diuersas habes.

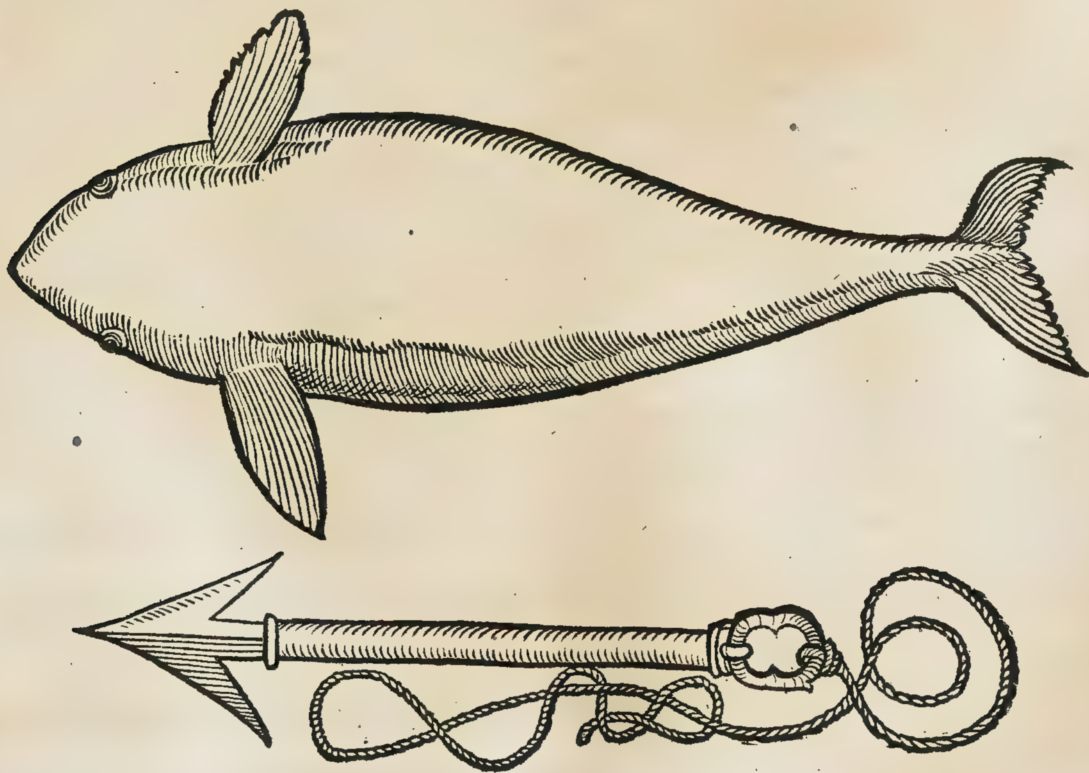

A ANTIQVI balænæ nomine unicam duntaxat beluam intellexerunt, quo nunc piscatores Santonici & Hispani ad physeteres, orcas, aliosque prægrãdes, & balænæ persimiles beluas abutuntur, quas tamẽ uernaculis, & proprijs nominibus distingunt, ut ex sequẽtibus perspicuum fiet.

B Primùm igitur in Aquitanici maris litore, & in India, immensa belua capitur, quam balænã uocant:

uocant: plurimum XXXVI. cubitos longa est, octo alta, oris scissura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in eo nulli, sed horum loco in utraque maxilla corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes desinētes: quæ in anteriore, & posteriore siue interiore oris parte breuiores sunt, in media longiores. ab interioribus lingua intus continetur, & coërcetur, inde educta uel abscissa, ita diffunditur, ut in eundem locum recipi posteà non possit: maxima enim est, laxa admodum substantia. sale conditur, & à plurimis in maximis habetur delicijs. est enim omnium corporis partiũ tenerrima, ex ea XXIIII. uasa implentur, cuiusmodi sunt ea quibus in Gallia salsamenta conduntur, ut huc & illuc conuehantur. Oculi quatuor ulnarum spatio à se distant, foris parui apparent, intus capitis humani magnitudinem superant. Quamobrem fallũtur ij qui bubulis maiores esse negant. Pinnas duas maximas in lateribus habet, quibus natat & catulos in metu occultat. In dorso nullam habet. Cauda situ caudis delphinorum similis est, figurâ non multùm absimilis: quã quum mouet, ita mare agitat, ut nauiculas submergat, uel si cymbam attingit, euertat. Rostro est breui, fistula caret. corio duro, nigro, integitur sine pilis, cui lepades & ostrea hærentia aliquando reperiuntur. Internæ partes ueluti in delphino, pulmones, renes, uesica, testes, pudendum. In *Interiora.* huius beluæ uentriculo, mucus, spuma, aqua, alga fœtida inueniuntur, sine ullis piscium frustis: ut inde appareat carniuoram non esse. In quarundam uentriculo ambra uisa est.

Huiusmodi planè est belua quam capiti huic præfiximus, quam cum uulgo balænam appellauimus alibi. sed balæna ueterum non est: fistula enim caret, id quod mihi omni asseueratione affirmarunt, qui quotannis his beluis insidiantur, & captas in partes secant. Fistulam autem ueteres omnes uno consensu balænæ tribuunt. Quare cùm balæna ueterum non sit, ex unica nota, propria quidem, & quæ nulli cum hac communis sit, μυστίκητον Aristotelis esse colligo, quẽ Gaza Plinium secutus musculum Latinè appellat. Ἔτι δὲ καὶ ὁ μυστίκητος ὀδόντας ἐν τῷ στόματι οὐκ ἔχει, τρίχας δὲ ὁμοίας ὑείαις. Gaza, Musculus etiam piscis pilos in ore intus habet uice dentium, quibus omnino caret, suillis similes. Plinius, Musculus marinus qui balænam antecedit, dentes nullos habet, sed pro ijs, setis intus os hirtum, (& linguam etiam ac palatum.) Alio in loco Plinius inter beluas marinas musculũ numerat. Vt à beluis ordiamur, arbores, physeteres, balænæ, pristes, tritones, nereides, elephanti, arietes, musculi, &c. Quare cùm corneæ illæ laminæ in pilos suillis ita similes desinãt, ut si inde auulsos seorsum cuipiam ostendas, aliunde quàm ex porci dorso auulsos esse neget, quibus pilis belua ista os hirtum habet, quam notam nullis alijs tribui à ueteribus comperias: cùm etiam belua sit à piscium forma aliena, non est quòd dubitem Aristotelis μυστίκητον, siue, quod idem est, Plinij musculum appellare. Eum alio in loco Plinius balænis uiam monstrare tradit: Amicitiæ exempla sunt, Balæna, musculus: quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorumque uice fungitur. A quo ualde dissentiunt Oppianus, Aelianus, Plutarchus, qui longè diuersum à musculo non solùm balænarum, sed etiam reliquorum prægrandium cetaceorum ductorem describunt. Primùm Oppianus libro 5. ἁλιευτικῶν, beluis maris immanibus duce opus esse docet, tum quia nimia corporis mole & pondere oppressæ tardè mouentur, tum quia omnes demptis canibus parũ acutè cernentes facilè possent impingere: idcirco uiæ comes illis adest paruus quidem aspectu, sed longo corpore, cauda tenui, qui anteit uiamque monstrat, unde ἡγητῆρα, id est, ducem nominant. beluis marinis adeò gratus & amicus est, ut quo is uelit sequantur, in eoque uitæ salutisque spes omnes sitas habeant. Aelianus de eodem duce hæc prodidit. Omne ferè cetaceum genus duce ad sibi moderandum eget, illiusque oculis ducibus ad uidendum utitur. Is autem dux est, quemadmodum harũ rerum periti testantur, longus piscis, colore albo, capite prælongo, angusta cauda. Húnc ne ducẽ unicuique cetaceo natura dederit, an amicitia quadam is adductus cetum ultro antegrediatur, haud scio planè, sed id tamen factum naturæ ui potiùs arbitrarer. nam hic separatim nunquam ab illo natat: sed ante huius caput antecedens, ipsius dux existit, ac ueluti clauus. etenim cuncta illi & prouidet, & præsentit, caudæque extremo præmonstrat singula: hac parte cetum contingit & monet, sic horribilia formidolosaque inhibet, sic cibaria cōciliat, insidiasque à piscatoribus positas signo quodam ostendit: atque quem locum propter magnitudinem ipsum adire non oporteat, præsignificat: nequando latenti alicui allisus petræ aut affixus, funditus intereat. Quod mirum uideri debet, minimam bestiam maximo animali uitæ causam afferre. Videtur autem cum belua huiusmodi ad nimiam pinguitudinem peruenit, ampliùs nec uidere nec audire posse. carnium enim moles & uidendi & audiendi uiam intercludit, & horum sensuum meatus obstruit. Nunquam autem cetus sine hoc duce apparet. Quod si is pisciculus quo ad necessaria utitur, perit, illi quoque pereundum est. His subscribit Claudianus:

Quòd belua cuius imago est posita, non sit balæna, cum fistula careat: sed Mysticetus Aristotelis, uel Musculus Plinij.

Lib. 3. de Hist. ani. cap. 12.

Lib. 11. cap. 37.

Lib. 32. cap. 11.

Lib. 9. cap. 62.

Pliniũ confundere musculum beluam, & piscem balænarũ ducem, alijs autoribus longè diuersos.

Lib. 10. cap. 6.

Sic ruit in rupes amisso pisce sodali
Belua, sulcandas qui præuius edocet undas,
Immensumque pecus paruo moderamine caudæ
Temperat, & tanto cōiungit fœdera monstro.

Hæc Aelianum ex Oppiano mutuatum esse, facilè perspiciet is qui Oppiani uersus cum istis contulerit. Quare obseruandum est Oppianum ducem balænarum depinxisse paruũ, longo corpore, tenui cauda: Aelianum uerò longum piscem, colore albo, angusta cauda, quæ faciunt ut suspicer Oppiani locum mendosum esse, βαιὸς ἰδεῖν, δολιχόν τε δέμας. Si enim paruus est piscis, quo pacto longo corpore esse dicetur? Ex Aeliano igitur legendum crediderim λευκὸς ἰδεῖν, uel quid si-

m

mile, ut Oppianus & secum & cum Aeliano consentiat. (*Suspicatur Rondeletius apud Oppianum pro βαιὸς ἰδεῖν, legendum λεπτὸς ἰδεῖν: atqui nihil prohibet paruum aliquid, id est non crassum, simul & longum esse.*) Quanquam Plutarchus hunc ductorem paruum piscem esse affirmet. Locus est in libello, Vtrum prudentiora sint terrena animalia aquatilibus: Is quem gubernatorem (ἡγεμόνα) uocant, magnitudine formaque gobij pisciculus, foris quidem auium quum horruêre, propter asperitatem squamæ similis perhibetur. Et grandiorum cetorum cuipiam semper hæret: præitque cursum dirigẽs, ne uel in breuia cœnúmue impingat, uel in angustias incidat unde exitus non detur. Hunc balęna lubẽs sequitur ueluti temonem nauis. Ac cæterorum quidem quicquid intra barathrum beluæ uenit, animal seu scapha, seu saxum, pessum it statim peritque, in alui profunda mersum. Hunc autem agnitum, ore uelut ancoram recipit intra fauces eius dormiturum, & quiescente quiescit: progrediente rursus, ut antea eum sequitur, haud usquam diu noctúue destituens. hoc nisi facit, errare impingereque certum est. Periêre multæ dum uelut gubernatore carens nauigium, delatæ ad terrã sunt, quod ipsi quoque circa Anticyram uidimus: ac priùs etiam haud ita procul à Bunis ceto eiecto, & putrescente, pestem inuasisse narrant. Hæ sunt de balænarum ductore diuersæ ueterum sententiæ. Ego sæpe balænarum piscatores interrogaui, num piscis aliquis balænas antecederet, qui fabulosum hoc esse mihi affirmarunt.

Plutarchus.

C Belua hæc uiuos catulos parit, id quod ex dissectione certissimum est. habent mares & testes & pudendum, fœminæ & uterum & mammas. Quæ cùm ita sint, ijs quæ ex Plinio lib. 9. cap. 13. obijci possunt respondendum. sic enim scribit: Quæ pilis uestiuntur animal pariunt, ut pristes, balæna, uitulus. Et mox ibid. cap. 14. Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus & uipera. Quasi uerò nulla ex ijs quæ pilo carent, pariant animal præter delphinum & uiperam: ac proinde μυσίκητος, de quo nunc agimus, animal non gignat etiamsi pilo non uestiatur. At tursiones, orcæ, physeteres, pilo carentes animal pariunt ex semine non ex ouo. Sunt quidem plures alij pisces ut cartilaginei, galei, sine ullis pilis ex ouo animal procreantes, etiam ipso Plinio autore eodem modo quo uipera. Nam ea delphini modo animal non gignit, sed ex ouo priùs conceptũ, delphinus uerò ex semine sine ouo. Quare uterque Plinij locus ut in codicibus excusis legitur, falsus est, uel inemendatus, quem ex Aristotele ut & multa alia desumpsit. Procreant animal homo, equus, uitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur: atque in genere aquatili quæ cete appellamus, ut delphini, & quæ cartilaginea uocantur: quorum alijs fistula data est, branchiæ desunt, ut delphinis & balænis. Vides hîc balænam ab eorum quę pilis integuntur genere seiunctam, & eâdem sententiâ cum delphinis & cartilagineis comprehensam, quæ sine controuersia pilis carent, ut fortasse apud Plinium sic legendum sit: Animal pariunt pristes, balæna, & quæ pilis integuntur, ut uitulus. Præterea illud non sine causa quis miretur, quòd belua ista pulmonibus spirans fistula careat, (*Qui cetum Britannicum descripsit, non alium ab hoc Rondeletij ceto, quantum uideo, tribuit ei foramina duo magna in capite: per quæ, inquit, putatur belluam plurimam aquam ueluti per fistulas eiectasse,*) quam habeat balæna uera, physeter, orca. quæ fistula cùm non solùm ad reijciendam aquam, sed ad respirandum data sit, huius uice musculus rimas seu foramina habet, quòd rostro sit non oblongo, sed obtusiore quàm cæteræ beluæ, quemadmodum testudines & uituli marini.

Animaduersus & emendatus Plinij locus: quod non sola pilo carentium delphinus & uipera animal pariãt.

Lib. 1. de Hist. cap. 5.

Fistulæ loco quid habeat Mysticetus.

F Caro musculi nullo est in pretio, lingua sola commendatur.

E Pinguitudinis maxima copia ex partibus cuti subiectis, & ex uentre colligitur, quæ liquefacta non concrescit, ob partium tenuitatem, eam ad lucernarum usus seruant. Ossibus apud Ichthyophagos populos tecta sepiuntur: necnon horti in Aquitanico litore, ubi frequenter capiunt, maximè ad oppida illa quæ lingua uernacula Biarris & Capreton & S. Iean de Lus nominantur. Capiuntur illic circa brumam: non linea & hamis ualidissimis ut fusiùs describit Oppianus, & ex eo Aelianus, scribens balænas duce suo orbatas, & carnea mole oculis imminẽte, oculos tenebris circunfundi, ideo ad scopulos & litora facilè impingere. Tum robustos piscatores primùm beluæ magnitudinem coniecturis assequi. si enim uertex extra aquam emineat, non obscura significatio est beluam ingentem esse: contrà si dorsum extra summam aquam appareat: deinde robustissimũ hamum ad catenam ferream alligatum proijcere. Belua ut escam uidet, sine mora effreni auiditate eam rapit, simulque ferro guttur transfigitur: cuius dolore incitata, catenam exedere & cõficere conatur, quod ipsum postquam diu multumque conata est, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur: cui funem omnem relaxant, tum quòd nullis uiribus retrahi posset, tum ne piscatores unà cum nauigio deijciat: sed utribus uento plenis funibus appensis in imum desidere prohibitam, & fluitantem alij hastis, alij tridentibus, alij securibus cædunt, & plagis multis euictã in litus pertrahunt. Sed in locis illis quæ paulò antè nominaui, eodem modo capiuntur balænę, quo modo circa Scyllæum tractum capi solitos olim xiphias, qui & galeotæ uocantur, narrat Strabo: Manentibus in statione multis biremibus scaphulis, binorũ in singulis, alter remigat, alter in prora stat hastam tenens. significante autem speculatore galeotam supereminere (nam beluæ tertia pars è mari prominet) & propinquante scapha, ille è manu coniecto telo uulnus infligit: deinde relicto ferro hastile extrahit: ferrum enim hami figura factum est, & leuiter hastili aptatum de industria. ex eo appensus est funiculus longus, quem uulneratæ beluæ laxant, dum discruciata, & effugiens mortua fuerit. tum uel in litus trahunt, uel in scapham recipiunt, nisi omnino grandis

Captura.

Lib. 5. ἁλιευτικῶν.

Lib. 10. cap. 8.

Lib. 1. Geogra.

fuerit piscis. Nautæ & piscatores eorum quæ antè dixi oppidorum, in capiendis balenis admodum solertes & expediti, (ut ipsimet mihi narrarunt, ut etiam diligenter rem omnem mihi per literas explicauit Capellanus uir doctissimus & humanissimus clarissimi Nauarræ Regis Henrici medicus,) simili in balænarum piscatu ratione utuntur: nisi quod pluribus cymbis opus sit, & celeriùs actis, atque uel ad fugiendum, uel ad insequendum habilioribus. Illi igitur è turribus speculati, si quas balænas uiderint tympanorum sonitu omnes conuocant, quo signo dato omnes tanquã ad urbis excidium accurrunt, telis & omnibus quæ necessaria sunt instructissimi. In singulis igitur cymbis deni collocantur robusti remiges, alij multa tela, longa, cuspide hamata, quorum figuram sub beluæ figura expressimus, in beluam conijciunt, quibus infixis & altiùs inhærentibus funes longissimos telis annexos relaxant, usque dum uitam cum sanguine fuderit, tunc unà cum funibus balænam in litus retrahunt adiuti maris undis, prædam partiuntur, cuius pars unicuique cedit pro telorum coniectorum copia, quę proprijs notis & insculptis internoscuntur. Mares difficiliùs capiuntur: fœminæ faciliùs, maximè si fœtus sequantur: quum enim in his protegendis immorantur, fugiendi occasio perit. Eadem ratione orcæ, physeteres omnesque similes beluæ capiuntur, quam hîc semel expositam alijs locis non repetemus: superuacaneum enim id foret.

Mihi non uiderer hominis ueritatis studiosi officium fecisse, nisi priusquam caput hoc concludam, impudens mendacium eius detegerem, qui de aquatilibus libros duos edidit, is initio prioris, quum de balæna loquitur, nescio qua fronte audet dicere Aristotelem partem balænæ musculum appellasse, quem etiam Oppianus (inquit) ueluti quendam alterum piscem balænæ ducem esse cecinit, &c. Quid hoc aliud est quæso, quàm grauissimo autori iniuriam facere? Musculũ, inquit, partem balænæ appellauit Aristoteles, qui ne per somnium quidem id unquam cogitauit. nam musculi nomine non utitur, sed Gaza interpres ex Plinio, ut anteà docuimus, quem si uel ἀναλφάβητος legisset, in tam fœdum errorem haud incidisset. Eius enim uerba sunt: Musculus etiã piscis pilos in ore intus habet uice dentium. Aristoteles μυστίκητον nominat, cuius locum prius protulimus. Cùm uerò hoc solo loco musculi siue μυστικήτου mentio fiat, quis inde colligat partem balænæ scilicet assulas illas musculum uocari? neque Plinius tribus in locis, quos initio huius capitis citauimus, musculum partem balænæ facit, sed beluam marinam. Ex his autẽ Latinis uersibus Lippij quos citat, satis liquet eum nunquam Oppianum legisse: qui tantùm abest, ut balænæ partem musculum faciat, ut musculum ne nominet quidem, sed piscem alium esse dicat, qui balænis iter præmonstrat, quem paruum, siue album (ut ex Aeliano emendauimus,) esse ait, longo corpore, cauda tenui, nominatum ἡγητῆρα, quo orbata balæna mox perit. Latinus interpres Plinium & Gazam secutus musculum conuertit, in cuius conuersione legenda mirum quàm stupidus fuerit, qui non uiderit illic describi piscem diuersum à balænis, semotum ab illis præcedere, quod prætenturis illis cõuenire nullo modo potest. His addendum Plutarchi testimonium qui piscem forma & & magnitudine gobij, balænarum ducem, ἡγεμόνα uocat. Horum omnium locos antea citauimus consultò, tum ut quod propositum nobis erat demonstraremus, tum ut deinceps errores istos refelleremus. Quare nihil attinet iterum locos proferre, nec in tam manifestis erroribus coarguendis immorari. B

Musculum non esse partem Balænæ Aristoteli, contra Bellonium.

Lib. 3. de Hist. anim. cap. 12.

DE BALAENA VERA.

RONDELETIVS.

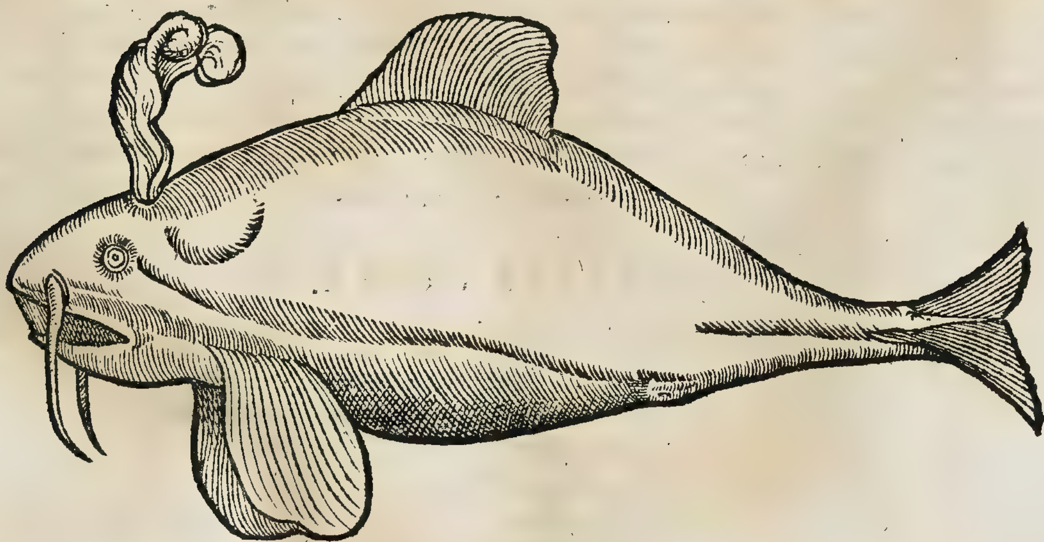

EXPRESSA est balæna quam hic exhibemus ad ueram uiuæ effigiem, cuius etiam iconem persimilem ad me misit uir doctissimus Gesnerus. Eam Santones beluarum piscatores uocant gibbar, à gibbero dorso, id est, in tumorem eleuato, in quo est pinna. A

Hæc balænis uulgò dictis minor non est, sed minus spissa minusque obesa, longiore B

est & acutiore rostro, ob id fistulam habet. pinnæ in uentre breuiores & minores: lingua quoque minor, utpote quæ quatuor duntaxat uel quinque salsamentaria uasa impleat.

C Vorat hæc aphyarum turmas. In mari Indico balænæ cùm se supra modum ingurgitarint, clamant uel mugiunt tam magno & contento sono, ut qui binis Gallicis miliaribus absunt exaudire possint. Minore pinguitudinis saburra premuntur: ideo celeriùs cæteris mouentur, & natant. frequentes in India sunt & nouo orbe. In fronte fistulam habet, fœminæ mammas, uterũ, uiuos fœtus pariunt, lacteque nutriunt, & paruulos pinnis suis tegit ac tuetur mater. Dormiunt, atque adeò quæcunque fistulam habent, elata per summa æquoris fistula.

(B)

E Pinguitudinis, carnis, eadem natura, idem usus qui superioris, denique eadem piscandi ratio.

DE BALENA, BELLONIVS.

Accedit Balænæ figura à Bellonio posita, ad orcæ figuram, nisi quòd capite & dorso elatioribus est, &c. plurimùm quidem ab utraque Rondeletij icone differt.

A Ingentissimus omnium aquatilium piscis ueluti cæterorũ rex ac princeps Balena est: quo nomine eam omnes tum antiqui, tum recentiores uocauerunt: † Cete per insignem denominationẽ quibusdam dicitur. Vulgus Italorum (cui nulli præterquam ad lucernas est usui) Capidoliũ, quòd eius adeps uelut oleum minimè concrescit, appellauit.

† Cetus

B Maximæ molis est piscis, uiuiparus, rostratus, pulmone præditus: branchiarum loco prægrandem fistulam in fronte gerens, haud exertam tamen, ut uulgo depingi solet, per quam, humorem quem ore exceperat, magno impetu effundit ac reijcit, ut eo uel onerarias interdũ naues submergere dicatur. Pinnas habet utrinque unam, ac præter has tertiam in dorso ueluti alam, qua totũ corpus dirigit: caudamque lunatam, qua temonis uice, huc atque illuc corpus inflectit: respirat ac dormit ædita per summa æquoris fistula, exilitque ad litus interdum, inquit Oppianus, solem passura calentem. Corio glabro ac spisso integitur, nigro, duro, firmo ac solido, squamis & uillis caretẽ: cui pinguedo nonnunquam pedis altitudine subest, † nostratibus, præsertim uerno ieiunio, sale condita, eduliis apta, laridum quadragesimale appellant. Quinetiam Balenæ lingua multarum est librarum pondo, nobis in maximis delicijs haberi solita. reliquas eius piscis carnes, etiam bubularum instar salitas, audio uel numerosum exercitum integrum diem alere posse. † Prætenturas ante oculos habet, ob id appellatas, quòd his sibi prætendat iter. Sunt autem tenues quædam assulæ, quaternis ulnis longæ, ac sesquipedem latæ, ad extrema in fastigium acuminatæ, longissimis uillis ad latera præditæ (setas aut barbam appelles per me licet) uulgus falsò interdum caudam, interdum costam Balænæ nominat: cuius perpolitis ac bene exiccatis frustulis, politiores mulierculæ sua pectoralia (quæ busta uocant) cõmunire, uestiumque fibras rigidiores ac rotundiores continere, atque apparitores publici, uirgularum ac fascium loco gestare solent. Partem hanc Balenæ musculum appellauit Aristoteles, quem etiam Oppianus ueluti quendam alterum piscem Balenæ ducem esse cecinit:

(F)

† Icon ab eo posita has non ostendit.

Musculus pars Balenæ: quod Rondeletius impugnat.

Hac ratione (inquit) comes cunctis ductorque uiarũ
Et tenui cauda paulò semotus ab illo
Musculus est paruus uisu, sed corpore lõgo,
Præcedit. Et paulò pòst,
Hunc piscem uero ductorem nomine dicunt.

Interiora.

¶ Cætera quæ ad interiorẽ tam ingentis animalis structuram pertinent, puto equidem ad Orcam & Delphinum (quorum anatomen postea describemus) referri posse, cùm hoc uiuiparum Cetacei genus exteriore forma illis respondeat, & ab ijs incredibili tantùm mole discrepet. Huius rei testes sunt ossa tam uasta, tamque numerosa in plerisque regionibus conspici solita, ut ijs rustici apud Britannos, Armoricos ac Scotos (quorum mare magna horum piscium copia abundat) tanquam palis, suos hortos, prædiaque obsepire consueuerint. Proinde non est à nobis huius piscis forma ita exactè depicta, ut aliorum omnium. nõ enim eius tanta nobis facta copia fuit, ut hanc per opportunitatem ad uiuum depingere potuerimus, sed ab antiqua quadam effigie desumptam tibi proponimus, quàm proximè ad naturalem ipsius piscis figuram accedere iudicauimus.

COROLLARIVM.

A Balænæ nomen à Greco descendit. hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua consuetudine, qua πύῤῥον burrhum, πύξον buxum dicebant, Festus. Φάλαινα piscis est cetaceus siue bellua marina, Hesychius & Varinus. Balænam belluam marinam, ipsam dicunt esse pistricem, ipsam esse & cetũ, Festus. ¶ Ego Capitoleum arbitror Balenam ex eo potius quàm Orcam esse, quòd Greci etiam nunc uocant φαλαίνην, quam uulgo appellamus Capitoleum: & quòd etiam in Capitoleo, & non in ea, quæ nunc alicubi Balena uocatur, fistula in fronte spectetur. Itaque cum Orca in nullis scriptis (quod iam mihi ueniat in mentem) tradatur habere fistulam in fronte, mihi tam diu apud nõnullas regiones Italiæ peruulgata Balena uidebitur, quoad totam rem melius inquisiero, Gillius. Physeter (inquit Rondeletius) belua est admirandæ magnitudinis, ex balænarum genere, quę ab Italis Capidolio dicitur.

Græcum phalænæ nomen non modò ad Latinos deriuatum est, sed alias plerasque nationes.

Italis

Italis uulgò ballena aut ualena dicitur. Hispanis Vallena. Illyrice Vuelryb. Germanis **Walfisch**, **Wallfisch**. sed id nomen alijs quoq; cetacei generis piscibus contribuunt: balænæ quodnam proprium sit, quærendum. Ego hoc tempore cetum quem accolæ Oceani **Braunfisch** (nescio unde dictũ, nisi à colore forsan) nominant, balænam esse conijcio. Braunfisch. Huius generis unus captus est anno Salutis 1545. ad locum quem uocant **Gripßwald**, longus supra uigintiquatuor pedes. In eius uentriculo reperta est ingens copia piscium non concoctorum adhuc, & inter alios salmo siue lachsus uiuus ulnæ longitudine: ita ut tria dolia (quæ tonnas nominant) inde repleta sint. Galli & Hispani Tinet appellant, Angli **Hore**. Hæc ad Seb. Munsterum scripsit, & simul piscis imaginem misit Iacobus Citzwitz cancellarius principum Pomeraniæ. Tinet. Ea fere talis est, qualem Rondeletius pinxit, sed dentes ostendit inter se contiguos & latos tanquam hominis: caudam magnam & reliquo etiam corpore latiorem, suprà infraq; æqualem, & per margines eleganter cristæ instar incisam: in medio cauam & reductam. pelle nigra undiq; tegitur, nisi quod maculæ duæ magnæ candidæ utrinq; supra medium oculi incipiunt & retro tendunt. maxilla etiam inferior tota candida est, & pars quædam sub uentre: Hæc ut icon præ se fert. Aliqui tria huius nominis piscium genera esse retulerunt. Squamas (ut audio, Pelles malim) habent durissimas, quæ ferro penetrari uix queant. Pars eis in uentre sub collo (uel pectore) albicat: mari etiam altera ad pudenda. Cauda similis est caudæ hirundinis. Nimia pinguitudo earum fastidium parit. Cum nauis recens picata est, sentiunt illum odorem: quo delectatæ accedunt ut se naui affricent, unde illa subuerti periclitatur. Nautæ uerò dolia picata eis obijciunt, ut nauim relinquant. Ludunt illi cum dolijs, & aquã per fistulas capitis emissam in sublime proijciunt. Dorsum ad tres ulnas eminet. Cũ uentus lenior flat, præsertim Auster, dorsi partem & caput supra aquam erigunt: & modò capite eminent, modò eodem deprimuntur, ita ut dorsum paulatim totum appareat: quod quidem auræ aspiratis oblectatione facere uidentur. Raro capiuntur in Germania inferiore, ut prodigij instar habeatur si quando capi cõtigerit: circa Frisiam uerò & in mari Balthico multi. caro pinguis est, odore graui, & uitulinam quodammodo refert. Lardum habet in dorso. Sunt qui barbam habere negent: genitale uerò ulnæ seu brachij longitudine, crassitudine femoris uiri corpulenti ei tribuãt. Hæc bellua Anglis, ut dixi, **Hore** uocatur: & alio nomine **Horlepoole**, & **Whirlepoole** etiam ni fallor: eadem nimirum omnium significatione, quòd impetu suo & flatu uorticosas in mari tanquã palude procellas excitet. Oleum ex ea colligi aiunt. Κῆτος pro balæna aut pristi aliquando per excellentiam authores ponere uidentur.

OLAVS Magnus in regionum Septentrionalium descriptione monstra marina diuersa pingit, ex quibus balænas quædam nominat, siue proprie, siue nimis cõmuni nomine: quas, ut apud illum reperi, exhibeo. etsi picturis eius fidem non admodum habeam, cum fistulas capitum nimis eminentes pingat, & pinnas quorundam diuisas & unguibus munitas pedum instar, &c. Reprehendenda est eius audacia, qui Sueuiæ (Sueciæ uel Scandiæ) picturam edidit: siquidem balænas canalibus adeò eminentibus expressit, ut aures esse dicas: quo fit ut plura alia ex pictoris potiùs arbitrio, quàm ex authoris sententia depicta esse credam, ut ex aliorum piscium figuris conijcere licet, Rondeletius. Idem fistulam in cetis, ab interiore palati parte perforatam, duplicem, septoq; distinctam esse scribit: uerùm in extima parte (inquit) unicum foramen est, figura C. literæ, in quo operculum est ex carne pingui fistulis impositum, quod eas aperit & operit. Hæc ille. At Olai icones prominentes etiam foris meatus geminos ostendunt. Vide Ziegleri uerba in B.

BALAENA CVM ADIVNCTA ORCA.

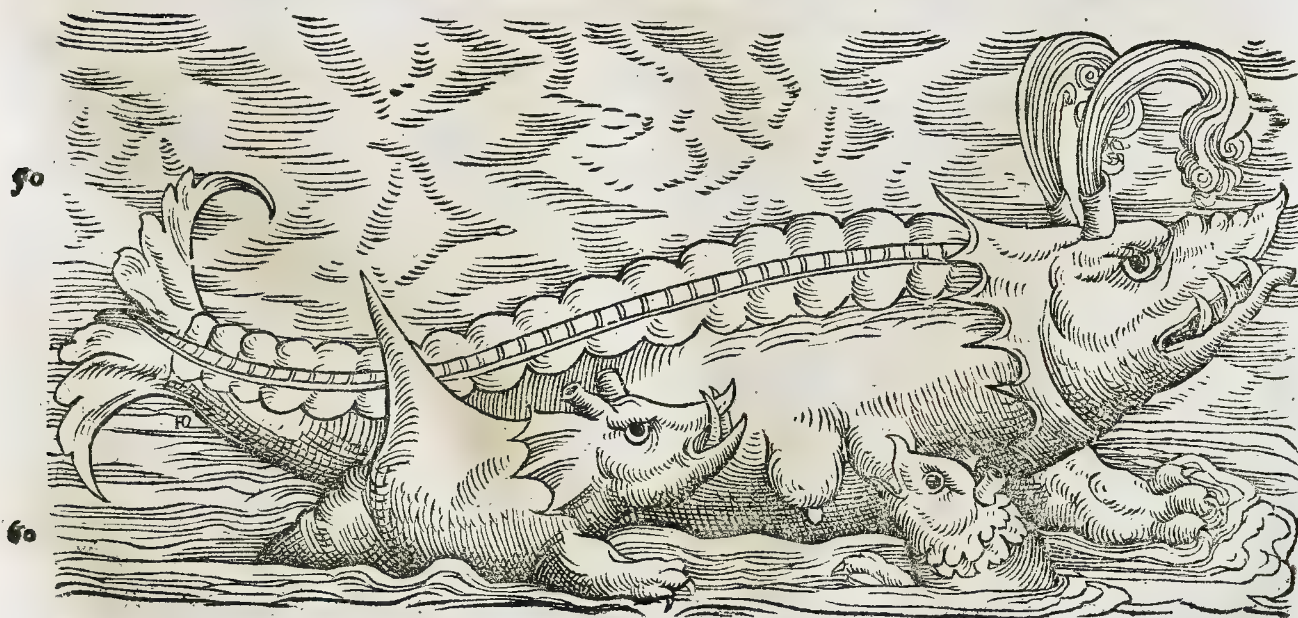

BALAENA ERECTA GRANDEM NAVEM SVBMERGENS.

Videntur & alia quædam cete ex eodem Balænis adnumeranda, quæ ipſe ſimpliciter cete nominat, cum præter magnitudinem balænis præcipuè conuenientem, nullam in ſe corporis partem raram aut monſtroſam habeant. Eiuſmodi ſunt;

CETVS INGENS, QVEM INCOLAE FARAE INSVLAE ICHthyophagi tempeſtatibus appulſum, unco comprehenſum ferreo, ſecuribus diſſecant & partiuntur inter ſe.

NAVTAE IN DORSA CETORVM, QVAE INSVLAS PVTANT, anchoras figentes ſæpe periclitantur. Hos cetos Trolual ſua lingua appellant, Germanice Teüffelwal.

SIMILIS EST ET ILLORVM ICON APVD EVNDEM, CAPITE, ROstro, dentibus, fistulis, quos montium instar grandes esse scribit, & naues euertere, nisi sono tubarum aut missis in mare rotundis & uacuis uasis absterreantur: quod & in Balthico mari circa balænam Brunfisch dictam fieri diximus.

Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est, Plinius. Et rursus, Plurima & maxima in Indico mari animalia, è quibus balænæ quaternûm iugerum, pristes ducenûm cubitorum. B
Indica maria balænas habent ultra spacia quatuor iugerum, Solinus. Quatuor iugera Massarius interpretatur nongentorum sexaginta pedum longitudinem. Ad litora Noruegiæ appelluntur aliquando immensæ magnitudinis pisces balænæ, quarum nonnullæ ad ulnas centum longitudinis accedunt. Hæ per æstatem circa Noruegiam inter Fosam insulam & arcem Vardehusam pariunt: magnis eò agminibus adnantes, adeò ut naues quæ fortè inciderint, in maximo uersentur discrimine, etiam cum in profundo sub aqua balænæ fuerint, Incertus. Cum balænæ ui tempestatũ aut ab alijs cetaceis animalibus in Septentrionalibus oris ad litus expelluntur, multa plaustra plena de uno pisce ab incolis auehũtur, Olaus. Balænæ & in nostra maria penetrant. in Gaditano Oceano non ante brumam conspici eas tradunt, Plinius. Sunt & prægrandes in mari Britannico. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis Sat. 10. De balænarũ magnitudine plura leges infra in Cetis in genere B.

Balæna quemadmodum Delphinus, lac habet, colore quanquam nigro non est, maxime tamen cyaneo, qui medium inter nigrum & uiridem locum tenet, conspicitur: non branchijs, sed fistula (sic enim huius respirandi uiam appellant) spiritum ducit, Aelianus. Branchiæ non sunt balænis, nec delphinis. hæc duo genera fistulis spirant: quæ ad pulmonẽ pertinent, balænis à fronte, delphinis à dorso, Plinius. Et rursus, Ora balænæ habet in frontibus: ideoq; summa aqua natantes in sublime nimbos efflant. Per ora (inquit Massarius) Plinius intelligit fistulas, quas balenę, uti retulimus, habent à fronte, quod & sequentia indicant: non autem ora quibus deuorant. ea nanq; non à fronte, sed subter habent, ex Aristotele 8. de historia. Cæteris, inquit, piscibus captura minorum à fronte agitur ore, ut solent meare. At cartilaginei, & delphini, & omnes cetacei generis resupinati corripiunt: habent enim os subter, unde fit ut periculum minores facilius possint euadere. Balæna mammas & lac habet, Aristot. Balæna, delphinus & quęcunq; fistulam gerunt, tum aërem recipiunt ut terrestria, tum aquam ut aquatilia, Idem. Balænas & pristes Plinius inter pilo intecta & animal gignentia numerat. Ceti quidam sunt hirsuti, ijq; maximi: quidam uerò minores & planæ pellis, qui in nostro mari capiuntur duorum generum, alij dentati: alij sine dentibus, qui ore fugunt, sicut muræna (lampreda,) aliquanto minores dentatis, & multò melioris carnis, Albertus. Et alibi, Balænæ genus quoddam sugit ore & extrahit alimentum, sicuti sturio & muræna, (sic uocat lampredam.) Puncta ueru balena nuper in oris Germaniæ emisit per oculum undecim amphoras magnas saginis, Idem. Apparet autem ipsum quoque balænæ nomine communius quàm ueteres scriptores usum. ¶ Balæna copiosum sanguinem habet, & respirat in aëre miro modo, Galenus sexto de usu partium. Cutis eius summè dura, & propemodum insensibilis est, Ibidem libro 3. A castro Vuardhus litus totum uerno tempore procul infestum est balænis uastæ magnitudinis, adeò quòd ad centum perueniunt cubitos. Spiracula duo habent in summa fronte patentia ad cubiti proceritatem, (*negat hoc Rondeletius.*) hæc tecta sunt folliculo. Respirantes efflant undas in modum densi nimbi. Spina dorsi reperitur continẽs amplexu ulnas tres, internodia singula unam, Iac. Zieglerus in descriptione Schondię. ¶ Oculi cancris, balænis, (*in Græco etiam φαλάιναις legitur, sed perperam ut uidetur*) carabis & omnibus animalibus capitis expertibus, ceruicibus prælongis insunt. Habent enim hęc omnia testaceam ac duram cutim; unde facile erat oculos altis ceruicibus tutò imponere, &c. Galenus de usu partiũ 8.5.

pro φαλαίναις autem uidetur legendum ἀστακοῖς, aut aliud testati animalis nomen.

C Sedes & commoratio balenis est pelagus, Aelianus. In Gaditano Oceano non ante brumã conspici eas tradunt: condi autem statis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere, Plinius. Balęna, delphinus, atque etiam cete omnia, quę reflant, spirant, Aristoteles. ¶ In mari Taprobanæ insulę permultas balænas esse aiunt delphinis insidiantes, Aelianus. Ambra est fungus quo cete & balænæ pro cibo utuntur. argumento est quòd ambra reperiatur in uentriculis balænarum, Incertus. Nos plura de ambra afferemus in Cetorum historia Elemento C. ¶ Balænæ ædita per summa æquoris fistula dormiunt, Aristot. Delphini balænæque stertentes etiam in somno audiũtur, Plinius. In siccum egreditur balæna ut à Solis radijs calescat, Aelianus, & Oppianus lib. 1. de pisc. Interdum exit ad litus, & prostrata dormit in arena, Incertus. ¶ Adolescit celeriter, & decem annis crescit, Obscurus. ¶ Quæ pilo uestiuntur animal pariunt, ut pristis, balæna, Plin. Delphini binos nutriunt uberibus sicut balæna, Idem. Balænæ uel binos complurimum magnaque ex parte, uel singulos procreant, Aristoteles. Fœtus (uitulos suos) mammis nutriunt, Plinius. ¶ Gregatim ad prolificandum uere conueniunt. rugiunt horrendũ, Iac. Zieglerus. ¶ Cetus postquam ætatem annorum trium excedit, cum balæna coit, & in ipso mox coitu ui genitalis uirgæ emutilatur ita, quòd ultra coire nequit: sed intrans alti maris pelagus in tantum excrescit, ut nulla hominum arte capi possit, Isidorus. intra tres autem annos quomodo capiatur, ex eodem scribemus in Cetaceis in genere E. ¶ Cetus, ut legitur, non comedit ut alij pisces masticando, cibumque dentibus comminuendo, sed tantummodo glutiendo, & intra corpus retinendo. Idem habet oris meatus, ut dictum est, strictos. Vnde non nisi paruos pisciculos deglutit, quos odorifero anhelitu suo attrahens ad se, ac deuorans in uentrem suum mittit. Habet enim in gutture quandam pellem membranæ similem, quæ multis meatibus perforata non sinit quicquam magni ingredi uentrem, Isidorus.

D Balæna faucibus filios abscondit, si quando maiorem belluam fugere contigerit, Philostratus lib. 2. de uita Apollonij. Fœtus suos gestant, cum inualidi sunt: & si parui sint, eos ore suscipiũt. hoc idem imminente tempestate faciunt, & post tempestatem illos euomunt. Quando autẽ propter defectum aquæ fœtus impediuntur ne matrem sequantur, mater aquam in ore receptam instar fluuij ad eos eijcit, ut sic inhærentes terræ liberet. Adultos etiam diu comitatur, Author libri de nat. rerum. ¶ Cetum (Balænam Plinius) duci & dirigi aiunt à paruo quodam pisce prænatante, ita ut cauda piscis proximè oculos ceti sit. Indicat autem ei tum prædam, si qua præstò est, tum aduersus ipsum à piscatoribus aut alijs belluis insidias. Hoc uiuo cetum nemo facile ceperit. quamobrem piscatores summo studio huic pisci insidiantur. quo capto, nullo negotio iam oberrans cetus instar cæci circa litora & petras capitur. Appellatur autẽ hic piscis dux, ὁδηγός, (ab Oppiano,) quem uulgus γαλῆν, id est Mustelam nominat. Porrò esca ceti est hepar taurinum crudum hamo insertum. Dentes ipsius triplici serie collocatos esse aiunt, Hæc Græcus author innominatus qui ex Oppiano de piscibus ueluti paraphrasin scripsit. Venetijs uulgo Sorce, id est soricem siue murem uocant piscem, mustelæ similem, quem inter Mustelas marinas suprà post Asellos descripsi. Pisciculus qui balænis oculorum uice fungitur, musculi nomẽ habet & iuli, Hermolaus in Plinium. Ἄγρης μοῖραν ἔλειπον ἐπὶ ζώοντας ἰούλους, Ἠὲ γυναίτλην τρίγλην, ἢ πορκέα κίχλην, Eratosthenes apud Athenæum. Plura de Musculo afferemus in M. elemento. ¶ Delphinus & phalæna inimici sunt, Philes. In mari Taprobanæ permultas balænas esse aiunt, qui thunnis insidiantes in terram non exeant, Aelianus 16.18. Orcæ quàm infestæ balænis sint, in ipsarum historia Rondeletius ex Plinio describit. Nos paulò antè picturam ex Olao Magno dedimus, qua orcam repræsentat persequentem balænam. ¶ Balæna (ut quidam mihi retulerunt) gladium tanquam hostem capitalem metuit.

Dux.

Mustela dux cetorum.

Iulus.

E Balænam audio capi anchoris iniectis, quæ ad uiscera usque penetrant. anchoræ autem alligantur aliquot magnis funibus, funes corbibus magnis, qui in æquore supernatant, & ubinam balæna saucia sit, ostendunt. ¶ Cetus uel balæna in mari ludens, signum est tempestatis, Obscurus. ¶ Contra pericula nauium à balænis, ne submergantur, remedium est nauigantibus castoreum dilutum aqua, & in mare effusum. hoc tanquam aconito petitus grex balænarum totus repente dissipatur, & in profundum fertur, Iacobus Zieglerus in Schondia. periclitantur autem (inquit) naues, quæ uel in earum corpora, uel in uortices aquarum (quos hæ faciunt instar charybdis agitatione sua) delatę fuerint. Ego ex undis etiam quas efflant, præsertim physeteres, periculum esse addiderim. De ossibus balænarum & eorũ usu ad ædificia, &c. leges infrà in Cetis in genere E.

F Balænæ saporem habent ingratum & mucosum, Galenus 3. de alim. Carnes earũ salsæ humores melancholicos faciunt, Idem tertio de locis aff. ¶ Sunt & uiscera quorundam, quia pinguia, grata: uelut sturionum, balænarum, delphinorum. nam non solum sapore, sed & odore quasi uiolæ commendantur, Cardanus. Balænæ breuiores cubitis sexaginta, condiuntur in cetarijs: maiores inutiles cibo sunt, propter non domabilem asperitatem, Zieglerus.

G Magi in lethargum uergentibus coagulo balænæ aut uituli marini ad olfactum utunť, Plinius.

H.a. Balenam multi scribunt per e. ego per æ. diphthongum malim, ut & murænam: quoniã Græci φάλαιναν & μύραιναν scribunt. Balena bestia immensæ magnitudinis ab emittendo & fundendo aquas

do aquas uocata est. cæteris enim bestijs maris altiùs iacit undas. βάλλειν autem Græcè dicitur emittere, ut scribit Isidorus. sed meliùs Festus à Græco φάλαινα deducit. Videri autem potest sic dicta Græcis φάλαινα, propter maculas albas quibus splendet, si modo uera illa balæna est, quam candidis insignẽ maculis Brunfisch Germani paroceanitæ appellant, quod & Calepinus sensisse uidetur, cum scribit balænam siue phalænam dictam quasi conspicuam beluam, aut à fistula capitis, qua reijcit aquam. nam & in galeis militaribus phálon Græci uocant meatum cui plumas inserebant. A candicante quidem splendore muscam quoque noctu lucernis aduolantem idem phalænæ nomen sortitam dixerim: aliter pyraustẽn appellant. quanquam Grammatici παρὰ τὸ εἰς φῶς ἄλλεσθαι phalænam illam uocitatam conijciunt, ut Varinus scribit. φάλαι per apocopen pro φάλαιναι apud Lycophronem est. Ναὶ μὴν καὶ φαλαινῶν ἀναιδέα φασὶ θαλάσσης ἐκβαίνειν. Oppianus prima producta in φάλαινα, ut & apud Latinos. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis. Nicander etiam in phalæna uolucri produxit, in Theriacis de cranocolaptis phalangijs scribens, Κυώδαλα φαλαίνῃ ἐναλίγκια, τὴν περὶ λύχνους Ἀκρόνυχος λεπτυνθὸς ἀπήλασε πειφάσσουσαν. Cæterum φάλος & φάλιος pro albo uel splendido primam corripiunt. Κρατὶ δ' ἐπ' ἀμφίφαλον κυνέην θέτο τετραφάληρον, Homerus Iliad. ε. Aristophani in Vespis Phalæna mulieris nomen est, Δημηγορεῖν φάλαινα πανδοκεύτρια. Et rursus, Εἶθ' ἡ μὲν φάλαιν' ἔχουσα πρυτάνην: quibus uersibus de primæ syllabæ quantitate statui non potest, quòd loco impari uocabulum sit positum. Ἀναγκάσει φάλλαισι (fortè φάλαισι. Scholiastes legit φαλαίναις. sed ita non constat carmen) κοινωνεῖν δρόμου, Lycophron. Inuenio & φάλλαινα duplici λ. quandoque scriptum, quod minùs placet. In Lycia sacerdos uaticinabatur, è piscibus ὀρφῶν φαινομένων, ἢ φαλλαινῶν, Eustathius. Cetum deuoraturum Andromedam, Lycophron φάλλαιναν, Scholiastes canem marinum uocat. Io. Tzetzes Variorum Chiliade 9. non modo phalænam animalculum lychnis aduolans, παρὰ τὸ ἄλλεσθαι εἰς φῶς dictũ ait: sed etiam belluam marinam eadem ratione, quòd è mari egressa in luce Solis apricari gaudeat. Addit, aliud quoque animal phalænam nominari, & alijs nominibus, psychen, psoran, pyraustẽn uel πυραύστου μόρον, uulgo κανδηλοσβέστραν. ego uerò hoc non aliud à prædicto animalculo lychnis aduolante & inibi pereunte dixerim: quod & psyche uocari potest, id est papilio, cuius species quædam minuta est: & psora, à scabro sui corporis alarumque habitu: & candylosbestra uel candylosbestes potiùs ab eo quod facit, extinguit enim candelas. & pyraustes ab eo quod patitur: uritur enim & perit igni.

φυσητήρ, fistula balænæ qua respirat, uocatur ab Aeliano de animalibus 5.4. Scyllam fabulantur habuisse sex capita, & inter cætera unum balænæ, Isacius Tzetzes. b.

DE BALANO, RONDELETIVS.

A

ARISTOTELES inter testacea Balanos numerat, à similitudine. Sed hæc uox βάλανος multarum arborum fructibus accommodatur, quemadmodum glans apud Latinos omnium glandiferarum arborũ fructibus. Quamobrem Dioscorides addito epitheto Palmarũ fructus φοινικοβαλάνους uocauit, & Castaneas σαρδιανὰς βαλάνους, uel Διὸς βαλάνους: & βάλανον μυρεψικὴν, glandem unguentariam, quam Plinius myrobalanũ uocauit. In officinis hodie semen behen dicitur. Sunt & myrobalani fructus alij Arabibus dicti, qui ex Aegypto & Syria ad nos deportantur, quorum etiam Dioscorides meminit, quum ijs fructum palmę comparat: Palma in Aegypto nascitur, ea medio maturitatis uigore, autumno decerpi solet, Arabicæ myrobalano similis. Ex his liquet βάλανον addito epitheto ambiguitatis uitandæ causa multis arboribus attribui. *Lib. 1. ca. 149.* Sed Balanus †marinus à similitudine glandis querneæ nominatus est authore Athenæo: Αἱ δὲ βάλανοι καλούμεναι ἀπὸ τῆς πρὸς τὰς δρυΐνας ὁμοιότητος. *†marina* Glandes dictæ à similitudine fructuum quercus. Sic etiam Gaza apud Aristotelem conuertit. Ex quo quidem non potes colligere quid hodie Glandes appellare possimus; earum enim breuiter meminit his uerbis: Rimis cauernisque saxorum uertibula generantur & glandes. *Lib. 5. de Hist. anim. cap. 15.* Athenæus Glandes alias alijs maiores facit. Glandes, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. *Lib. 3.* Et rursus, ex Diphilo: Glandes pro locorum uarietate differunt. *Glandium differentiæ.* Aegyptiæ dulces sunt, teneræ, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, urinas cient, aluum soluunt. Aliæ magis salsæ sunt. Eadem pro huiusmodi locorum differentia alijs etiam competũt. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili ostia captę dulciores sunt, copiosiorisque nutrimenti & succi, ita Ostrea in ostijs Rhodani, Sequanæ, Garumnæ capta, dulciora sunt alijs quæ procul ab aquis dulcibus capiuntur: ac proinde hæc quod magis salsa sint, magis aluum solicitant, minùs nutriunt. Hæc de Glandium natura.

Nunc Glandes ipsas demonstremus. *Glandes quæ sint hodie.* In Ligustico litore Musculorum est genus quoddam in saxis latens, nonnulli Glandes ueterum esse putant, sed Pholades esse potiùs existimauerim, de quibus postea dicemus. Si quis tamen nimis præfractè defenderit Glandes esse, non refragabor. Liberè dicam quod sentio. Duo mea quidem sententia Glandium genera sunt; unum quod in

Pollicipedes. † Bellonius.

Gallia & Britannia nostra pousſepiez appellant, Pollicipedes nominant †quidam, quòd pollicis in pedibus similitudinem habeant, quod nomen eiusq; interpretationē non probo. Id genus glandem esse colligimus, quòd illi cū glandibus magna sit similitudo. B Nam ut glandis quercus, uel ilicis pars prior læuis est, & in acutum tendit, posterior aspera: sic hæc quę saxo affixa exhibemus, posteriore parte qua saxis hærent, rugosa sunt & aspera, glandiumq; calyculis posteriorem earum partem arctè retinentibus, simili. Plura ex unica radice pendent è saxorum rimis. Ex testaceorum genere sunt: pars enim prior longa, rotunda ex duabus testis componitur, colore & læuitate unguium, in medio rimula est, ex qua capillamenta quædam ueluti plumæ rubescentes prodeunt. Concha una ueluti ex multis acutis unguibus constat, tota in quinq; digitorum longitudinē accrescit, crassitudine sunt pollicis in Hispania, in Britannia nostra sunt minores. Pars posterior quę saxo alligatur, corio duro asperoq; potiùs quàm testa constat, ex nigro flauescit. In Hispaniæ parte ea quæ Oceano alluitur, reperiuntur, in Normannia & Britannia nostra frequentissimè adeò ut per uicinas urbes pagosq; diuendant. F Mulieres & delicatiores homines alia fastidientes cibaria hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est fugitur, tum priore parte contorta & disrupta, caro extrahitur & ex aceto editur.

DE BALANI SECUNDA SPECIE, PARVA.

RONDELETIUS.

A SI cui glandes hæ nō placeant, alias propono quę glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauiū, quæ diutius immotæ uno in loco manserint. adnascuntur etiam Mytulis. Vidi equidem Mytulos uetustos & mortuos totos istis glandibus opertos, & naues præ uetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerant.

B Hæ Glandes striatæ sunt, foramen habent è quo ueluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, paruæ semper manent. Quamobrem has paruas Glandes, illas magnas appellare possumus.

F *Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidem.*

RURSUS DE PRIMA BALANORUM SPECIE EX BELLONIO: ipse Pollicipedes tantum uocat.

A Pollicipedes uulgò Poulsepieds, quòd pollicum in pedibus similitudinē habeant, racematim Oceani cautibus adhærent: nomen antiquum nullum habent.

B Plures ab uno exortu coagmentantur, ueluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendêre, quarum soleæ deorsum sitæ sint. Minoris digiti crassitudinem habent: quinq; digitos longi sunt, ac magno aceruo simul coagmentati, ab eodem exortu, saxo firmiter adhærentes: teretes, nigro corio uestiti: quorum extrema seu capita eodem modo prominere uidentur, quo pes tibiæ alligatus est: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora ueluti testacea ora apparet, cui branchiæ subsunt.

F Armorici litorales magnam horum copiam in pagos & urbes uicinas conuehunt, quos uili pretio diuendunt. Sunt autem optimi saporis, ac mirum in modum fastidia stomachi subleuant, ut etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra uerò caput arripiētes: quod postea quam contorserint, pulpam à theca extrahunt, ut ambiens corpus relinquatur uacuum calami modo. Pulpa autem quæ inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur ac manditur.

COROLLARIUM.

A Conchæ quas Bellonius balanos facit, Rondeletius Conchas rhomboides appellauit, eæ inter Conchas Elemento tertio à nobis referentur. Aliqui Balanos putant, quas Rondeletius Pholades, de quibus in P. Genus Concharum est quod Græci nostræ ætatis, adhuc antiqui nominis retinentes, Balanos uulgò nominant. Plautus & Columella etiam Balanos à glandium similitudine. sunt enim læues, ut uidimus: in cauernis saxorum stabulantur. Veneti non rectè Dactylos appellant, Pet. Gillius. ¶ Germanicè nominari possunt Meereicheln.

B Limosa regio maximè idonea est conchylijs & ostreis: purpurarumq; tum concharū pectunculis, balanis uel sphondylis, Columella 8.16. Συμφυὲς δὲ, μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λαόστρακον, σωλὼ καὶ βάλανος. κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν, κόγχος.

D Thynnus non modo glandes, uerum etiam purpuras prosequitur prope terram, ab exteriore pelago usq; in Siciliam inchoans, Strabo libro 5.

Epichar-

Epicharmus in Nuptijs Hebę tanquam in lautissimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας, τηθυάκια, βαλάνους. & Macrobius in conuiuio quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est balanos nigros & albos inter alia testata. ¶ Balani ex testaceis conueniunt stomachicis Archigeni apud Galenum de compos. medicam. lib. 8. F

Macrobius balanos nigros & albos masc. gen. dixit, Græci semper fœm. g. efferunt. Pressa tuis balanus capillis, Horatius lib. 3. Carm. de balano myrepsica, hoc est glande unguentaria, quã & myrobalanum uno uocabulo nominant, fœm. gen. non neutro ut recentiores quidam putant. quare apud Plinium etiam non Sardianos balanos, ut uulgati codices habent, sed Sardianas legerim, de castaneis. H. a.

DE BALAGRO VEL BARINO.

Balagri & Carini piscium fluuiatilium meminit Aristoteles de hist. ani. lib. 4. cap. ultimo, sed in Græco legit κυπρῖνος & βαρῖνος, ubi Gaza reddit Carini & Balagri. Epitrageæ sunt, (inquit Aristoteles,) hoc est steriles, nam nec ouum, nec semen ullũ prolificum unquam habent: sed qui solidiores pinguioresq́ in eo genere sunt, ijs intestinũ paruum est, & laus præcipua in pastu. Vide supra inter Albos pisces BALLERUM Rondeletij, & Corollarium nostrum. ¶ Ballerus fortè is est quem Saxones Germani Brasem uocant, Eberus & Peucerus. Sunt piscium nonnulli epitrageæ, ab hirci sterilitate appellati: quo in genere carini & bareni siue balagri ex amnicis annotantur, Fr. Massarius.

BAMBADONES pisces, βαμβαδόνας, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ, citante Athenæo. sed melius legetur βεβραδόνας, ut idem alibi citat. Sunt aũt Bebradones quæ aliâs Membrádes dicuntur, Apuarum generis.

BANCHUS inter Mugiles minimus, differt à Baccho Asellorum generis.

BARACUS, βάρακος, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

BARBOTTA uulgò dictus piscis, inter Mustelas fl. dicetur in M. litera.

DE BARBO, RONDELETIUS.

Mugilum fluuiatilium generi subijci potest qui à carnosis cirris barbæ modo dependentibus Barbus ab Ausonio uocatus est, à Gallis Barbeau, & Barbet & Barbarin quũ minor est. A

Piscis est fluuiatilis mugilibus corporis specie, pinnis, earum numero & situ similis, nisi quod pinna quæ in medio est dorsi firmiori aculeo innixa est: pinnæ uentris magis flauæ sunt, caudæ pinna rubescit. Rostro est longiore & acutiore, cartilagineo & pingui: è cuius extremo duæ appendices, ex lateribus aliæ duæ propendent, à quibus Barbi & Barbati nomẽ adeptus est. dentibus caret. oculis est paruis: pupilla nigra, quam ambit aureus circulus. Branchiarum rima parua, quamobrem extra aquam satis diu uiuit. Linea à branchijs ad caudam porrecta minus euidens est quàm in alijs. Colore est uario: dorsum enim ex uiridi flauescit, uenter lactei est coloris. In hepate fellis uesicam habet: intestina in spiras contorta, pinguitudine oblita. Vesicam aëre plenam. B

Oua uenenata esse uulgò dicũtur, quòd uim turbandæ alui & uentriculi subuertendi habeãt. Hoc ideo fit quia bilem mouent & excitant. ijs enim qui affatim oua ista deuorarunt, & uomitu et alui deiectione, & magno oris uentriculi morsu & molestia corpus uacuatur. Hanc uim ouis istis inesse nonnulli existimant eo maximè tempore, quo salicum (quæ ad fluuiorum ripas sunt) floribus in aquam decidentibus uescantur. Sed cùm eadem neq́ salicum floribus, nec alijs ipsorum Barborum partibus quæ ex ijsdem aluntur, insit, id idiosyncrisiæ potiùs tribuerim quàm manifestæ cuipiam qualitati. F. G.

Barbus carne est candida, molli, sapore non insuaui, sed pituitosa, spinis multis firmata. Circa caput pinguescit, cum squamis coquitur, quia paruæ sunt. Cùm senuerit, maiore est in pretio, & melior. quòd cecinit Ausonius his uersibus: F

Tuq́ per obliqui fauces uexate Saraui,
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
Quum defluxisti famæ melioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barbe natatus.
Tu melior peiore æuo, tibi contigit †uni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.

†aliâs, omni

Vehementer errant qui Mullorum uires Barbis tribuunt, quòd utriq́ barbati sint, cùm maximè à sese dissideant, hi fluuiatiles, illi marini & rubri. Barbus non ineptè ob rostrum longius & acutius inter Oxyrynchos connumerari potest, quoniã multi eo nomine à ueteribus donati sunt. A Barbus à Mullo diuersus. Oxyrynchus.

DE EODEM BELLONIUS: QUI MYstum fluuiatilem nominat.

Mystus frequenter in Nilo capitur. sed quomodo Lucius Italicus à Gallico differt, sic Nili My Mystus Nili.

stus à nostro dissidet. Noster enim Mystus oblongus est, & quasi teres: Niloticus uerò crasso et recurto est corpore: eiusdem tamen coloris sunt: & eodem modo barbis quatuor seu mystacibus exornantur. Niloticus nostrum Cyprinum ipsa forma ferè æmulatur: uentrē enim habet expansum. Tanta crassitudine in Nilo proficit, ut eum Memphis libras uiginti pendētem uiderim: quo in loco Mythus uel Mystius dicitur: uulgus Græcum Mustachato pronūciat. Est & aliud quiddam, quod Græci uocant μυστακῆτον, de quo in Balæna diximus, oblongis assulis, cauda tenui: Latini musculum uocant. setas multas habet suillis similes, caudæ equinæ proximas. Quidam uolūt hoc in ore Balenæ contineri. Romæ Barbi Tiberini plurimùm laudantur.

Mystacetus.

A Vulgus Mediolanense iam adultos Barbos, Barbaros uocat: minores uerò Balbetos. Quanquam etiam marinum Mullum Galli Barbatum appellant.

Barbus hic à nostro pictore iam antequam Rondeletij liber æderetur, delineatus est: maiusculus quàm uellem, ut & alij multi.

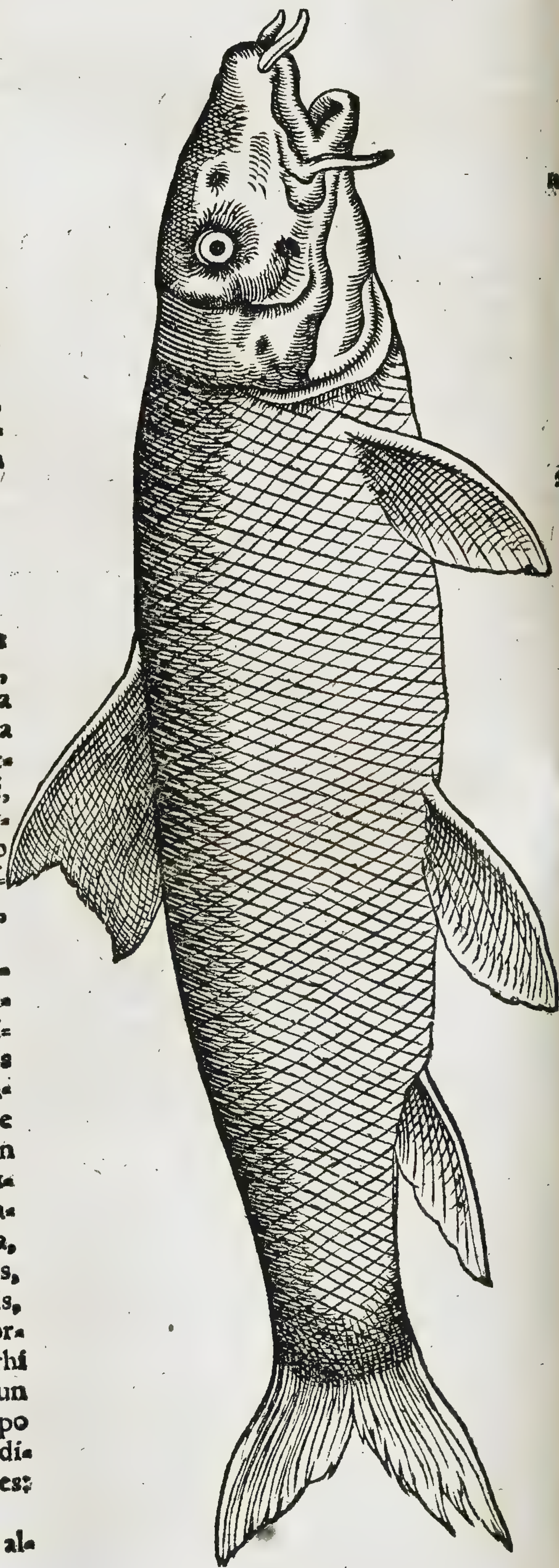

DE MYSTO MARINO, BELLONIVS.

A Mystum marinum piscatores quidam Veneti, quum semel inter cęteros cepissent, oborta est, me præsente, inter eos de ipsius nomenclatura contentio. horum enim quidam propter grandia labra & barbulas his adhærentes, Porceletā (genus quoddam Sturionis) esse contendebant: alij, propter lineas transuersas, quas in lateribus gerit, Mormyrum uocabant. Tandem autem lis eorum dirempta est, quū ego Mystum illis esse disserui. etenim quemadmodum marinus Lucius, sic Mystus etiam marinus fluuiatilem refert.

B Proinde Mystus argenteo colore nitet: corpus habet oblongum in Mormyri modum, denis utrinq; lineis transuersis nigricantibus delibutum. Venter illi dorso candidior est, ac magis tersus. cauda bifurca: sed pinnæ laterales † Frago breuiores & latiores. uerùm quæ in tergore est, decem crassioribus ac breuioribus spinis constat, quàm Cantharus: quæ uerò ab ano ad caudam fertur, ea duobus tantùm aculeis obfirmatur. Cæterùm oblongo est capite, ut Sphyræna, aut fluuiatilis Mystus: Oculis nō ualde magnis, quorum irides aureæ sunt: Labris prominulis, mollibus, crassis, Sturioni similibus, sola antrorsum, pro dentibus, scabritie exasperatis. Cirrhi autem tenui membrana maxillæ inferiori cōiunguntur. Molares quidem habet dentes in oris posteriore parte sursum ac deorsum abditos, ordine multiplici dispositos, albos, paruos, breues: branchias utrinq; quaternas.

† Phagro.

F Sapida est illi supra modum caro, mollis, alba, friabilis, spinulis haud ualde referta.

B Squamæ cuti fortiter inhærēt, quæ multò maiores quàm in fluuiatili sunt. Proinde stomachus Mysto est oblongus: in quo arenam, Conchulas, Tellinas, Pectines ac Mitulos comperies: nullas præterea apophyses in eius pyloro uidebis.

COROLLARIVM.

A Barbus Ausonij à recentioribus quibusdam barbulus, aut barbellus, aut barbo uocatur, à nonnullis

nullis inepte balbus. & quoniam barbatulus est, ut mulli, ab imperitis quibusdam cum mullo longe diuerso & marino pisce confunditur. In plerisq; omnibus linguis à barba nomen habet. Barbio Italicè. Barbo Hispanicè. Parma Illyricè. **Barb, Barben, Barbel, Bärbele,** Germanicè. **Barme,** Flandricè: & apud Saxones etiam **Parme,** ut Ge. Agricola interpretatur: cum alibi Cyprinus latus, si bene memini, eo nomine appellet. Anglicè **Barbel, Barbyll.** Illyricè Toporek. Græci etiam Mystum uel mystacatum uulgò uocant, ut Bellonius docet, à mystace, id est barbitio, quanquam superioris labri tantum barbam propriè sic appellant. Mysticetus etiam inter cete barbatus uidetur. ¶ Ab accolis Strymonis Græce loquentibus, mustacatus uel mystus dicitur, Bellonius. ¶ Barbuli piscis nullam in ueteribus scriptis memoriam extare Grapaldus miratur. Alexander Benedictus mullum barba insignitum & marinum & fluuiatilem nominat, fluuiatilis nomine barbum intelligens.

Pisces aliqui duas habent mandibulas mobiles in gutture suo, quæ in lateribus utrinque, una dextrorsum, & altera sinistrorsum, contra se inuicem mouentur: & in ore nullum habent omnino dentem, sed in mandibulis illis, sicut barbellus & carpo, &c. Albertus. Et alibi, Piscium omniū dentes ualde acuti sunt, exceptis perpaucis qui in lateribus gutturis mandibulas habent, ut pisces fluuiatiles magnis uestiti squamis, barbellus (at huic squamæ sunt exiguæ) monachus, & alij quidam. hi enim habent dentes latos aliquantulum, magis ad conterendum cibum quàm ad diuidendum idoneos: quamobrem etiam omnes æquales sunt. & ideo natura abscondit eos in gutture, ut clauso ore aqua non suffocet mandentes hos pisces. Tales autē dentes maximè habet Carpo (Cyprinus) piscis. Piscium alij osseum tegumentum branchiarum habent, ut Lucius, Barbus & Salmo, Albertus. B

Barbus uescitur algis aquarum, cochleis & piscibus, ne suo quidem generi parcens. Sub collibus & ripis prominentibus uersari gaudet, & porcorum instar fodere, ita ut aliquando in cauernis inhæreat ac pereat, ut piscatores aiunt. Barbi apud nos ineunte Augusto pariunt. In uilla mea ad Danubium sita, ubi plurimæ sunt cauernæ in muris & lapidibus, expertus sum quotannis post æquinoctium autumnale congregari pisces quos uulgus barbellos uocat, & tanta copia cōuenire, ut manibus etiam capiantur, ita ut meo tempore incolæ loci aliquando decem plaustra ferè manibus eiecerint. nam hoc genus piscis frigus non sustinet. quare semper languidus hyeme inuenitur, (& latet aliquandiu) æstate uerò mundus & sanus est, Albertus. ¶ Hirudines barborum pinnas aliquando infestant: quas illi saxis affricantes in fundo aquæ depellunt, aut rapidiora fluminis loca petunt ut aquæ impetu elidantur, quod piscatores asserunt. C

Piscatores mihi retulerunt barbellum in fluuijs oua sua custodire, ne ab alijs deuorentur, Albertus. D

Pisces quidam capiuntur rebus fœtidis, ut barbelli cadaueribus, Albertus. Circa Argentinam retis genus quod ursam nominant uulgo, nassæ simile, duobus iusti ponderis lapidibus oneratum, inserto per medium ramulo cui alligarint uermes illos, quos **Engerich** Germani uocant, (Engæos dicamus nos, ab eo quòd in terra semper delitescant, donec Maij tempore in scarabæos ab eodem mense nominatos transformantur,) in aquæ fundum demittitur fune: sic & alij quidā pisces, & barbi præcipuè inescantur. E

Barbus non sustinet frigus. quare semper languidus hyeme inuenitur, æstate uerò mundus & sanus est, Albertus. Commendari incipit Maio, usq; ad Iulium, ut piscatores circa Rhenum & alia flumina aiunt: nostri etiam Augusto probant: oua uerò nunquam. Ganeones labra huius piscis præcipuè appetunt. Barbus frequens Insubriæ piscis est, ac uilis. est enim adagium, Barbum neq; frigidum, neq; calidum, nec elixum, nec assatum, esse bonum, Cardanus. Alexander Benedictus tamen salubrem pestis tempore uictum præscribens, mullum barba insignitum & marinum & fluuiatilem (de barbo sentiens) commendat. Barbuli inter bonos pisces, quouis modo cocti, non connumerantur. Eorum oua, mense præsertim Maio perniciosa habentur, Platina. Cum de ouis barbuli piscis cocti duos tantum bolos comedissem, experiundi gratia, nihil inde aliquot horis postea noxæ percepi. demum sub horam cœnæ plurimam in ore uentriculi sensi inflationem, quam ut dissoluerem, anisum sumpsi, sed frustra. post horam facies mea apparuit tanq; in syncope, ita ut astantes & admirari, & de mea salute timere inciperent. Ego interim magnam non solum in stomacho & uentre, sed omnibus membris externis alteratione & inæqualē quandam intemperiem in unaquaq; carnis parte sentiebam. Tum superuenit passio cholerica, donec supra infraq; simul pluries oua purgarentur, magna cum anxietate & uirium prostratione & maximo uitæ periculo, Ant. Gazius. Ego etiam quosdam his ouis degustatis similiter ferè affectos noui, & quendam intra duas horas ab eis assumptis supra infraq; magna cum anxietate uehementer inanitū. quamobrem oua cum piscis exenteratur, statim eximi debent, nec unà cum pisce coqui. Oua fluuiatilium quorundam piscium, ut mullorum (barborum dicere debuit) uentrem acriùs turbant, Alexander Benedictus. Quidam ex ouis lucij quoq; similiter cholericam passionem excitari aiunt. Mollioribus & ociosis hominibus ex horum ouorum esu facilius noxā fieri putant, robustioribus & laborantibus non item. ¶ Elixandum uino priùs feruenti imponendum aiunt, est enim carne molli & laxa. F G

Equorum purgatio ex intestinis tincarum aut barbonum à Rusio Hippiatro describitur.
Mystus marinus Bellonij, Germanicè uocari poterit, ein Meerbarbel art, hoc est Barbi marini species, nam & mullum sic nominamus.
a Barbum quidam ioco sarctorē cognominant, nescio qua ratione. Ein barb ist ein schneyder.
BARINVS, uide supra in Balagro.
BASILISCI pisces, βασιλίσκοι, circa petras leprades (humiles, iuxta mare arenosum) pascuntur, Oppianus lib. 1.
BATIS, βατίς, genus est piscis, aliud quàm bátos, (id est Raia,) Varinus. Rondeletius báton esse docet Raiam in utroque sexu: batida, fœminam tantum. Est & auis Aristoteli βατίς. Videtur & Bótis nomen esse piscis.
BEBRAS & Bebradon, Apuæ genus est supra dictum.
BEMBIDION, βεμβίδιον, pisciculus quidam paruus est, Hesychius & Varinus.
BERBERI Conchæ margaritiferæ genus inter Margaritas dicetur.
BERYS, βήρυς, piscis, Varinus.
BLACEAS, βλακέας, piscis quidam, Hesychius & Varinus. idem nimirum qui Blax.
BLAPSIA piscis est qui alio nomine Cephalinus dicitur, à Cephalo diuersus, ut quidam in Lexicon Græcolatinum retulit.
BLAX, βλάξ, piscis est quidam siluro similis, sed inutilis adeò ut ne canes quidem eum gustare uelint, Suidas. βλάξ alioqui nomen adiectiuum Græcis significat mollem, dissolutum, laxum, stolidum, ignauum, inertem. Plato de repub. 4. βλακικὸν πάθος dixit animi stuporem & inertiam, uel hebetudinem, quod & πνευμονίαν aliquis dixerit à pulmone marino absque sensu animali. βλάξ, stultus, à pisce quodam fœtido, ἀπό τινος ἰχθύος δυσώδους, Hesychius. βλακεύειν, μωραίνειν. ἀργεῖν. ἀπὸ ἰχθύος τοῦ καλουμένου βλακός, Idem. Blitum herbæ genus est, cui nomen à stupore saporis inditū putant, quasi βλάξ, quæ uox bardum & stupidum significat, (Festus in Blito,) Erasmus. Lege apud eundem prouerbium, Inutilior blace, βλακὸς ἀχρειότερος.
BLAVTIS, aliàs Blanctis, piscis est fluuialis. Huius caput incensum, & cum melle solutum & superlitum, uisus acutissimos præstat. Fel quoque eius idem præstat, Kiranides.

DE BLENNO VEL BELENNO.

RONDELETIVS.

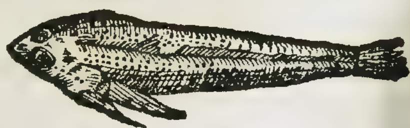

A PISCIS βλέννος dicitur ab Athenæo lib. 7. qui ab Oppiano libro 1. de piscat. βλέννος. βαιὼν ab Epicharmo, quòd breuis sit, opinor, pro corporis crassitudine. Pisciculus est ei qui à Tholosatibus Peis de menage uel grauan dicitur, similis. Ei uerò qui à Gaza cothus nominatꝰ, tam similis, ut idem planè uideatur.

Lib. 4. de Hist. anim. cap. 8.

B Pelagius est & rarissimus. Corporis specie ranam piscatricem refert: colore & carnis substantia aphyam cobiten. Est igitur capite magno, rostro acuto, ore paruo. Pinnam in ceruice uranoscopi modo habet nigram, qua caret cothus fluuiatilis. duas alias inferiores ori proximas. Squamis caret. Ventre est candido, reliquo corpore fusco: cauda non omnino rotunda, nā utrinque depressa est. Hanc meam sententiam confirmat Athenæus: ἔστι δὲ, inquit, κωθιῷ τὴν ἰδέαν παραπλήσιος, id est, specie similis est cotho siue cothio: nam utrouis modo legi posse puto, nisi malis κωβιῷ legere, huic enim satis est similis: sed cotho, de quo nunc loquimur, multò similior. Vix enim quis belennum à cotho discernat, nisi qui nouerit hunc in fluuijs, illum in alto mari degere.

(F)

Libro 7.

F Ex Epicharmi uerbis, quæ refert Athenæus, apparet uilem fuisse pisciculum, nec immeritò, est enim humida carne, planè insipida, corpore ualde breui: quippe cùm caput toto reliquo corpore maius sit. ἄγε δὲ τρίγλας τε κἀχαρίστους βαιόνας. ibidem Athenæus autor est apud Atticos prouerbiū fuisse, μή μοι βαιὼν κακὸς ἰχθὺς, ne mihi bæon malus piscis, nec prouerbij usum indicat.

Ibidem.

G Blennorum cinis cum ruta uesicæ uitia & calculos sanat, inquit Plinius lib. 32. cap. 9.

DE BLENNO BELLONIVS: QVI ALIAM quàm Rondeletius figuram exhibuit.

A Blennum ab ignauia dictum puto: Corcyrenses & Zacynthij Cæpolam à cepæ similitudine uocant.

B Est autem ea magnitudine, quæ paruam Scorpænam non excedat. Grandi capite, spiculis ualato, turgido uentre. Rariùs quàm alij pisces sagenis capi consueuit. Scorpænam colore refert, atque ita flauus est ut cæpa. Duas pinnas ad dorsum habet: latam præterea utrinque unam ad latera, & sub uentre geminā. Magnos exerit oculos & nigros. Ore est maximo ac deformi ut Scorpius. Superius labrum ipsi capiti, ueluti tubus quidam, infixum est. Dentes ei usqueadeò tenues sunt, ut eius maxilla potius exasperata, quàm denticulata esse uideatur. Squamis integitur leui cōtactu decidentī-

(E)

decidentibus. Voracissimus est ut Callionymus. Linguam habet albam ac conspicuam. Squillis, Apuis & pisciculis uescitur, quos latens in algis captat. Cor habet laxum, hepar album. Tota huius pisciculi moles quadrantalem non excedit longitudinem. Crassitudo eius (ut cæpa) mediocris esse consueuit.

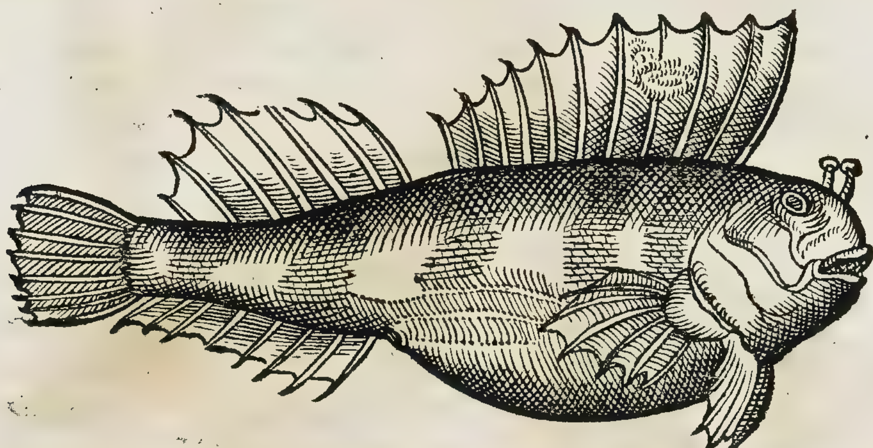

Hunc nisi multo sale condieris, nullius erit saporis: quamobrem Græcorum pauperiorum cibus esse solet. F

Quosdam audiui qui hunc Boacam perperàm uocarent. Plinius quũ de diæta cardiacis obseruanda loquitur, bulbi cuiusdam piscis litoralis meminit, qui fortassis ad Cæpolam accedit. Oppianus, Smarides, Blenni cum Scaris, Boces utrique. A

COROLLARIVM.

Belennus (uel Blennus) piscis à Sophrone memoratur. est autem specie similis κωβιῷ, (Hermolaus legit κωβιῷ,) Athenæus. Idem nimirum est qui apud Varinum βλῖνος scribitur per iôta circunflexum, licet apud Suidam acuatur. nam βλῶος per η. circunflexum, tyrannum ei significat. Σιαλὶς, blennus Achæis, Hesychius & Varinus. uide in Sue a. 1. σίαλος σῦς. Βάιωψ (paroxytonum) piscis qui & βλῖννος, (sic scribitur per iôta circunflexum, & ν. duplex,) gobio similis est, Varinus. Videtur autem sic dictus à paruitate sua. βαιὸς enim minutus est. Βαιόνας pisces Epicharmus in Nuptijs Hebæ nominat. Βάιωψ, piscis est, & mensuræ nomen Alexandrinis, Hesychius. ¶ De prouerbio Atticis usitato, Μή μοι βαιὼψ (oxytonũ, quod probo) κακὸς ἰχθὺς, uide supra Vacantibus. A

Bellonij Blennus, & Rondeletij Scorpioides, pisces planè cognati uidentur. Bellonij Blennum ego eodem nomine olim in Italia pictum accepi à Cornelio Sittardo, qui hæc etiam uerba adscripserat: Blennus, uulgò (Italis) borrabotza, & pesce de petre, quòd semper inter petras agat: aliâs etiam pesce de fortessa uocatur. boni & suauis est nutrimenti. ¶ Siue autem Rondeletij siue Bellonij icon ueriorem nobis blennum expressit, Germanicè uocari poterit ein Meergropp. ¶ Non probo eos qui blennium, aut blembum, aut blemmum scribunt. ¶ Blenni sunt pisces parui marini, qui & lupi (λύκοι) uocantur. his quomodo capiantur terrestres lupi, dixi in Lupo E. ¶ Vranoscopum blemmi speciem esse conijciunt eruditi.

Blennus pascitur sub herbis in litore algoso, ἀνὰ θῖνα πρασόεσσαν, Oppianus. C

Blennos stultos esse Plautus indicat in Bacchidibus, qui ait: Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones, Festus. Potest autem fieri ut uel à blenno pisciculo insipido, quod & Bellonius monuit, stolidum & insulsum hominem ueteres blennũ dixerint: uel à blenna, id est muco. nam quorum muco uel pituita plenum est cerebrum, minus ferè sapiunt. quare & ouis pecus est stolidum, & homines non multo prudentiores ab eo κελόμυξοι dicuntur. Βλέννα quidem Græcis mucus est, μύξα. aliqui per π. scribunt πλέννα, Varinus. inde Γλεννώδεις, μυξώδεις, Galeno in Glossis. H

BISAS, pagurus est marinus, &c. Vide infra in Paguro, in C. elemento.

BLEPSIAS, Βλεψίας, qui & Cephalînus, alius est quàm Cephalus, Athenæus.

BOLBITIS ab Epicharmo nominatur, idem fortè quod Bolitæna. Βολβίτις.

BOLBOTINE, uel BOLITAENA, uide in Polypo, cuius species est.

DE BOOPE, RONDELETIVS.

BOOPS in Gallia nostra Narbonensi, Italia, Hispania, & re & nomine notissimus est. A
Βοώψ, βῶξ, βόηξ, βόαξ dicitur. Βοώψ ab oculorum magnitudine. βῶξ ab Aristotele citante Athen. lib. περὶ ἰχθύων. & lib. 9. de histor. animal. & ab Oppiano lib. 1. βόηξ à Numenio, βόαξ à Speusippo, & ab alijs Atticis, παρὰ τὴν βοὴν, id est, à uoce, autore Athenæo. quare & Mercurio sacrum esse piscem fama est, ut citharum Apollini. Pherecrate etiam teste, nullus omnino piscis uocem edit, præterquàm βόαξ. Eodem in loco Aristophanẽ Byzantium sic reprehendit Athenæus: Aristophanes Byzantius malè ait nos dicere piscem βῶκα, cùm dicere oporteat βόωπα, (*βόωπα potius proparoxytonum, ut Athenæi nostra æditio habet. nam βοώψ oxytonum in eadem non probo:*) quoniã Lib. 7. Cap. 2. Ibidem.

paruus piſcis cùm ſit, magnos oculos habet. ſit igitur βοῶψ bouis oculos, id eſt magnos, habens. Aduerſus hunc dicendũ: ſi hoc malè nominamus, quare κορακῖνον (κορκίνον non κορακῖνον, Maſſarius) dicimus, non κορακῖνον? dicitur enim ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν. quare etiam non σείουρον dicimus, ſed σίλουρον? cùm ſic dicatur, ἀπὸ τοῦ σείειν συνεχῶς τὴν οὐράν. Hæc Athenæus, cuius etymologiam Feſtus Pompeius

Lib. 32. cap. 11. ſecutus eſt: Bocas, inquit, genus piſcis à boando, id eſt uocem emittẽdo appellatur. A Plinio box,

Lib. 9. de Hiſt. cap. 2. uel ut alij legunt, boca dicitur, Græco nomine non mutato. Quare miror Gazam idem non fecíſſe, & uocam conuertere maluiſſe. Venetijs booba: in reliqua Italia, Liguria, Gallia Narbonenſi, Hiſpania, bogue nominatur.

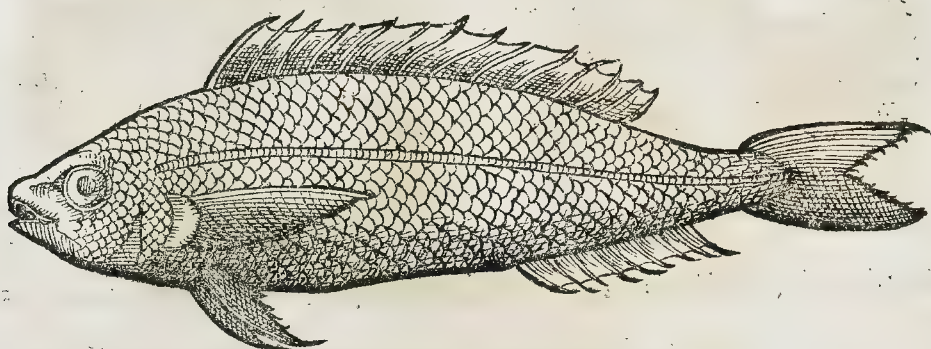

B Piſcis eſt marinus, litoribus gaudens, ex mænarum genere, pedali magnitudine, corpore ſatis rotundo, non compreſſo, quale ferè eſt mugilum. Capite breui, & paruo. Oculis maximis pro corporis magnitudine, utpote qui totam ferè capitis regionem occupent. Colore eſt uario. In dorſo à branchijs ad caudam líneas ductas habet, alias aureas, alias argenteas, minùs quàm in ſalpa illuſtres: ob quas, ab Ariſtotele in libro περὶ ἰχθύων, νωτόγραπτος, id eſt, in dorſo pictus cognominatus

Athen. lib. 7. eſt. in uentre nullæ apparent lineæ, ſed hîc ſquamis tegitur argenteis. Pinnæ ſunt ſpari, canthari, ſargi, pinnis ſimiles: cauda ſubaurea: uentriculus magnus, cum multis appendicibus: inteſtina tenuia admodum, hepar rubrum, ſplen ex rubro nigreſcens.

C Nutritur alga, carne, luto.

F Athenæus libro 8. ex Diphilo, Βῶξ δὲ ἑφθὸς εὔπεπτος, εὐαπόδοτος, ὑγρὸν ἀνιείς, εὐκοίλιος. ὁ δ' ἀπ' ἀνθράκων γλυκύτερος καὶ ἁπαλώτερος. ubi pro εὐαπόδοτος, legendum εὐανάδοτος: id eſt, Box elixus, coquitur diſtribuiturque facilè, iurulentum quid emittens, facilem aluum reddens. Aſſus ſuccenſis carbonibus ſuauior eſt, & tenerior. In Prouincia ſatis commendatur, ut etiam ægrotis apponatur. Veteribus uilis, nec ullo in pretio fuit. Reuera piſcis iſte in ſartagine coctus, uel aſſus ſuper craticulam mediocriter alit, quia ſiccior redditur.

DE BOOPIS SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

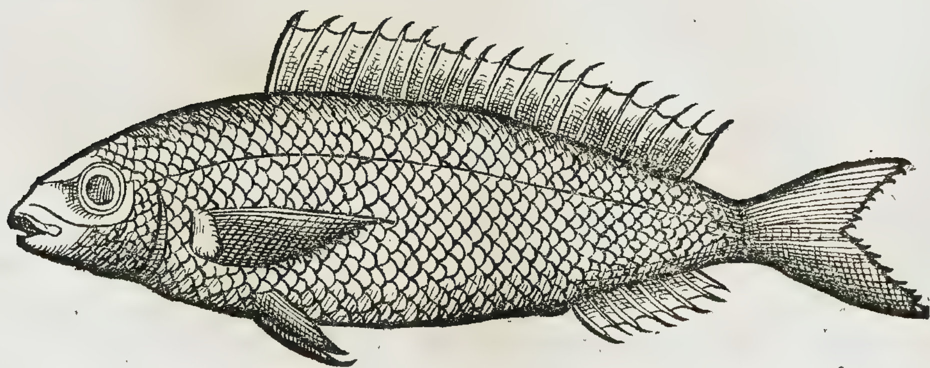

A VLLVS ueterum duas boopis ſpecies facere uidetur, præter Oppianũ lib. 1. ἐλεδῶναί τε καὶ σμαρίδες, καὶ βλέννος, ἰδὲ σκάροι, ἀμφότεροί τε βῶκες.

Noſtri quoque piſcem quendam, in multis ſuperiori ſimilem, bogue rauel appellant. quid uerò iſtud rauel ſignificet, non potui omnino aſſequi: niſi quòd peritiores piſcatores, bogue rauel dictum eſſe putant, quia capiatur & uendatur cum piſcibus, uulgò rauaille appellatis, id eſt, minutis, quique ſimul elixantur, & apponuntur, nec propter paruitatem ſeliguntur.

B Is igitur piſcis quem boopis ſecundam ſpeciem facimus, boopi uel mænæ ſimilis eſt, roſtro magis

magis acuto, dorso ex cæruleo rubescente, uentre argenteo, cauda rubescente: oculis magnis & uarijs, nimirum circa pupillam nigram circulo ex aureo uirescente: corpore toto latiore quàm boops, sed breuiore.

Quis sit is piscis difficile est conijcere, nisi in genere mænarum numeremus, quicquid differat à boope non sexu tantùm (sunt enim in hoc genere & mares & fœminæ) sed etiam specie, sed propter similitudinem, alteram boopis speciem constitui. A

DE RARA BOOPIS SPECIE.

RONDELETIUS.

RARUS est piscis quem hîc exhibemus, cuius nomen neque à piscatoribus nostris, neque ab alijs potui unquam extorquere propter raritatem. A

Piscis est palmi maioris longitudine, totus à squamis nudus, ore paruo, oculis ualde magnis pro corporis ratione, in pronis partibus pinnam habet ad caudam usque continuam, cauda lata spissaque est. Ad branchias & in uentre binas pinnas habet. B

Sapore, carnis substantia, oculis boopem refert. E

RURSUS DE BOOPE, BELLONIUS.

Boces uel Boopes *Massiliensium* uulgus Bogas, ut & Romanum uocat: apud quos multùm frequentes sunt, *Venetijs non item. Duæ huius piscis cognoscuntur differentiæ: siquidem earum altera minor est, & perpetuò parua, altera paulò maior.* A

Boces à mænis ita distinguere poteris, quòd Mænam uideas latiori esse corporis compage, nigriore colore, & utrinque lituram unam habere. Boca perpetuò parua est: & pro sua magnitudine crassiori constat capite, corpore magis tereti. Boces & Mænæ seu Gerres eandẽ corporis constitutionem, hoc est, pinnas, squamas & capita habet. Boopes nulla litura uariantur, sed ambo tereti corpore præditi sunt. Giruli autem seu Smarides magis nigricant, & lituris uariegantur. Boces teretiores sunt, Giruli magis plani. Bocum color hilari ac quodammodo aureo fulgore nitet, ut tergora colore ad aurum inclinante micare credas. B

Oppianus, (de escis piscium,) Denticem Boces, Hippuros fallit Iulus.

Box, ut Atheneo placet, dictus est παρὰ τοῦ βοῶν. Gregalis est & litoralis piscis, herbosis gaudẽs. E C

Piscis est paruus, oculos pro corporis ratione grandes habens. Duos habet in capite calculos, non prorsus rotundos, ut in passeribus, sed oblongos, ut in merlangis. B

Boces multis modis conditæ carniprivij tempore diuenduntur, potissimùm Anconæ, more Illyrico, ex gelu conseruatæ. aliæ sale inueteratæ unà cum girulis, id est, Smaridibus. Colorem aureum etiam sale conditæ, retinent. E

DE ALIA QUADAM SPECIE BOCÆ, BELLONIUS.

Qui pisciculus litoralis Bogue & Reneau (*Cum icone scribebatur Bogue Reneau, sine copula,*) Massiliensibus dicitur, is Genuensibus Ruello uocari solet. A

Coloris est eiusdem cum Erythrino pisce, dentibus, pinnis ac capite consimilibus: sed reliquo corpore differũt. Nam Box uulgarem bocam refert, eodemque circino tornata esset, nisi magis ad Erythrinum accederet. Verùm linea quæ corpus Erythrini interfecat, per medium utrinque arcuata est. In hoc autem recta prætenditur, neque Erythrini gibbam habet. Dentes præterea anteriores breues & acutos ostendit, sed tam superiores quàm inferiores molares sunt, ut Sargo, quod etiam Pagro & Erythrino accidit. Hanc quoque peculiarem notam insignem habet, quòd eius branchiarum exterior spina ad radices nigra est. B

Nihil uetat quominus eum esse piscem asseramus, quem Ouidius Bopgyrum uocauit, in scopulis uiuentẽ. Massilienses à Boopa & Gyro, id est, Smaride, idem ei nomen indiderunt, ac Bopgyrum, quasi dicas Bocem Smaridem, appellarunt. A

COROLLARIVM.

Bôcis hæc forma Venetijs picta est.

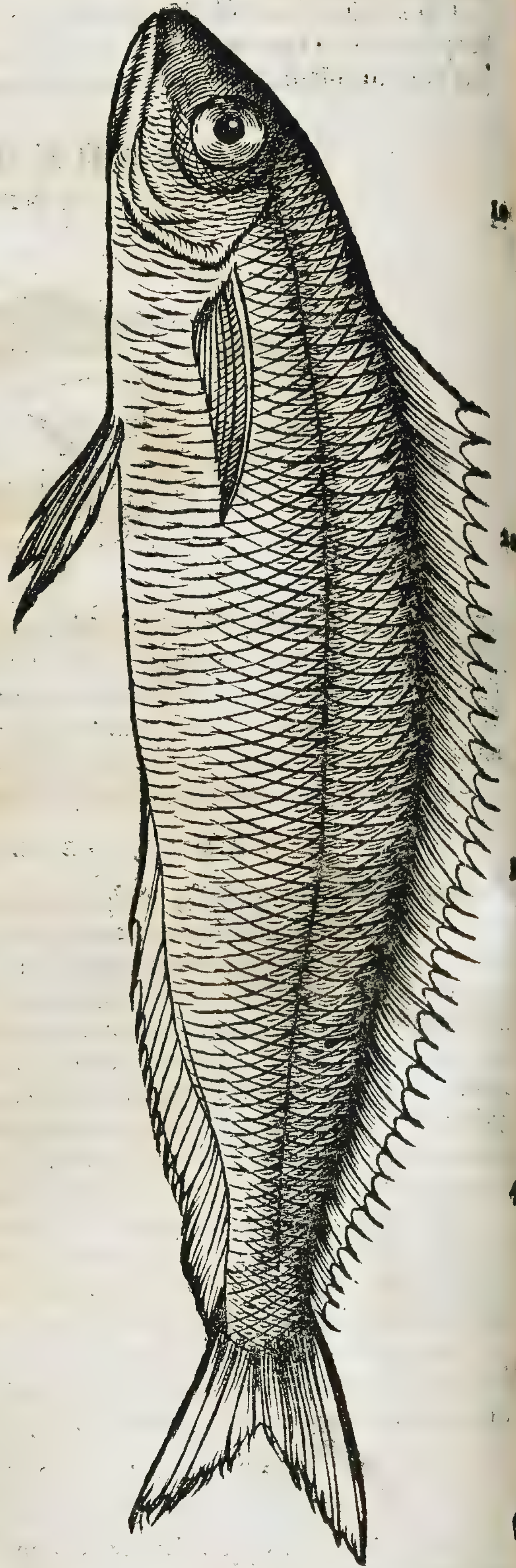

A Sunt & bôces mænæ illo (illa, mæna uel leucomænide) maiores, quas Græci in hodiernum diem Boopas, ut Aristophanes Byzantius, & Veneti Boobas (aliqui bobbas scribunt) cognominant, Fran. Massarius. Vocantur & leucomænides quædã, aliqui boaces nominant. ὅπως σὲ πείσῃ μικρὰς πρὸς τῶν θεῶν τὰς βώκας ἄν ποτ᾽ ἔλθῃ λευκομαινίδας καλεῖν, Polyochus apud Athenæum ubi de Mænidibus agit. Sed leucomænides aliæ sunt quæ Smarides uocantur. Quosdam audiui qui blennum, boacam (boaca) perperam uocarent, Bellonius. Numenius βώκας dixit, hoc uersu: ἢ λευκὴν σινόδοντα, βώκας τε, τρίγλας τε. Boops autem uocatur ab oculis, quibus paruus ipse præditus est magnis, ut Aristophanes Byzãtius scribit. bouis enim & equi uocabulum in compositione magnitudinẽ significat. inde & Iuno βοῶπις ab oculorum magnitudine apud poëtam. Cæterum bocas à boando dictus Festo, phoca potius fuerit, id est uitulus marinus, quamuis ipse piscem esse dicat: grammatici enim circa rerum naturam idonei quibus fidem adhibeas non sunt. Athenæus quoq; grammaticus est. & licet Mercurio sacer sit tanquam uocalis: dici potest solius nominis respectu hoc dici, ut & alij pleriq; pisces nominis tantũ ratione alij alijs dijs consecrantur. Eorum sanè qui piscium naturas studiosè indagarunt, qui piscem hunc sonum aut uocem ędere prodiderit, nemo est. sed neque branchias aut alias partes asperitate aut aliter ad sonũ ędendũ aptas habet, ut cuculus, faber, & alij q. uocales existimant. De phoca aũt Rondeletius: φώκη (inquit) à Græcis dicit, ducto nomine ex βώκη, ob boatum siue mugitum quem ædit.

B Speusippus mænidi similes esse ait boacem & smaridem. Bupes alij bustos (lego, Boopes, alij bôcas) dicunt, pisces sunt similes paruis Cephalis, Kiranides. Boopis oculi magni sunt, & (ni fallor) mobiles.

C Bôces (βῶκες) utriq; pascuntur sub herbis in litore algoso, ἀνὰ θῖνα πρασόεσσαν, Oppianus.

F Bôces nominantur Epicharmo in Nuptijs Hebæ. Magna est diuersitas temporis, ἐνίοτε πρότερον γίνεται θύννος βῶξ, Coquus apud Nicomachum. Mugiles, mænides, & bopæ, pisces sunt noxij, & excrementitij, Psellus.

G Boopes in cibo renibus prosunt. fel eorum acuit uisum. De spinis uerò crematis pollen, ulcera sanat, Kiranides.

H.a. βῶξ circunflexum Eustathio & Varino, Athenæo oxytonũ. factum est autem per crâsin à βόηξ, ut βῶσαυλι pro βοήσαυλι. Sed præstat circunflecti. nam ex acuta & graui syllabis duabus una fit contracta, ut βόαξ, βῶξ, &c. Gaza. βώψ oxytonum scribit Rondeletius, & ita semel in Athenæi æditione habetur, librariorum scilicet culpa: mihi paroxytonum magis placet. solet enim in compositionibus accẽtus oxytonorũ transferri, &c. & sic in eadem æditione βόωπες proparoxytonum rectè scribitur, à singulari nominatiuo paroxytono. Sic & σκώψ & μύωψ probè scribuntur paroxytona. βῶξ ranam significat, & piscem, Varinus. βόπαις, puer magnus, nondum adultus uir, ὁ νέος, ἔφηβος: aut piscis, Idem. uidetur autem si pro pisce accipias βόπαις corruptum pro βόωπες in multitudinis numero. ¶Κῆρυξ μὲν λευκὸς βόαξ, Σάλπης δὲ σάλπιγξ ἑπτ᾽ ὀβολοὺς μισθὸν φέρων, Archippus eleganter ex congruentia nominum piscibus officia distribuens. Nam & Mercurio sacer existimatur bóax, propter uocẽ, à qua & Bootes nomen præconis factum est, ut annotauit Eustathius.

Ἀλλ᾽ ἔχοντα γαστέρα μείζω βοακῶν ἀπεδόμην οἴκαδε, Aristophanes apud Athenæum. Pherecrates cum dixisset piscem alium nullum uoce præditum ferri, subiungit, μὰ τὼ θεὼ οὐκ ἔστιν ἄλλος ἰχθὺς οὐδεὶς ἢ βόαξ.

Altera

Altera species Boopis Bellonij, nihil uidetur habere commune cum secunda Boopis specie Rondeletij, sed neq; cum tertia. querendum autem an cognatus sit is piscis Orpho Rondeletij. Boopes alij.

BOPGYRUM piscem ex Ouidio Plinius nominat, corrupta nimirum à librarijs uoce. nam Cercyrus eo in loco apud Ouidiũ legitur. Κόρκυροι Oppiano circa petras conchulis plenas degũt. Bopgyrus. Cercyrus.

DE BOVE, BELLONIVS.

OS, uastissimum Raiarum genus, latissimũ ac magis amplum est; unde illud Oppiani, A

Batidesq;, boum genus usq; proteruum. Et alibi,

Incola bos cœni, qui uasta mole mouetur
Corporis, & latos sese diffundit in armos,
Bissenis magnos cubitis porrectus in artus.

Vaccam Ligurum uulgus appellat: Parisinis nostris (apud quos frequentissimus est, sed nunquam integer: talis enim è litore deferri non potest) nullo alio quàm Raiæ nomine agnoscitur: quòd eius quidem caro non modò sapore, sed & colore, atq; adeo insertis cartilaginibus, maiorem Raiam præ se ferat.

Proinde trucibus est dentibus, atque in hami modum inflexis, tribus ordinibus in maxilla dispositis, ijsq; mobilibus, ore maximum rictum ostendente: uncinos utrinq; ad capitis latera gerit, permultos quidem eos, & ad caudam incuruatos. Colore est totius corporis liuido, nullisq; maculis aut uncinis distincto. Falluntur qui Bouem marinum cornibus præditum esse censent: nihil enim tale in eius figura percepi, quam hoc loco proferrem, nisi tot Raiarum pictura abundè tibi satisfaceret. B

Piscem hunc Oppianus homicidam cognominat, quòd eum asserat undis immersos ac natantes homines, sua corporis mole ac uastitate suffocare, nec liberam illis respirationem permittere. D

COROLLARIVM.

Hunc piscem quem Bellonius & eruditi pleriq;, ueterũ Bouem esse arbitrantur, pluribus descriptum depictumq; à Rondeletio inter Raias dabimus. nam Raiam oxyrynchum alteram ipse cognominat, nec tamen Bouem esse negat; quod nomen ei à sui in hoc genere corporis magnitudine attributum esse apparet. nam ut Bos quadrupes magna est, ita eius nomen etiam in compositione uocabulorum magnitudinem rerum denotat, ut in Philologia de Boue ostendimus. Bos & Βῶς apud grammaticos Hesychium & Varinum pro pisce legitur. Venetijs uulgò Stramazo dici audio, aliqui Lamiam interpretantur. sed Lamia piscis longus est, ut Rondeletius docet. Bos planus. ¶ Bos, quem Plinius inter planos & cartilagineos commemorat, ad trecentas aliquando libras accedit. Dalmatæ etiam nostra ætate Bouẽ uocant, Gillius. Augustinus Niphus Caniculas & Boues confundit: Caniculæ (inquit) apud nos rusticè pisces Canes uocantur, rustici Canosas appellant, has exponit Plinius lib. 9. quas Boues præcipui authores nuncupant, quòd sint ingentis latiq; corporis, natantium hominum deuoratores. hæ admirabili calliditate in mari nostro grassantur, portusq; & exculta ædificijs litora sæpius frequẽtant: inde occultæ & quasi torpentes simulata segnitia natantes adoriũtur. ¶ Germanicè Bos piscis nominari poterit ein Vrroche: id est Raia ingens, ea ratione qua Vrogallum & bouẽ urum pro maximis dicimus. Aristoteli numeratur inter cete, in quibus ouum nunquam cernitur.

Bos piscis est cartilagineus, Aristoteles, Galenus in Glossis, Suidas. Planus & cartilagineus, Plinius. Strabo libro 17. bouem inter pisces Nili numerat. Oppianus lib. 2. de piscat. Est (inquit) bos piscis uorax, incola cœni, latissimus omnium. sæpe enim ad undecim uel duodecim cubitos latitudinis accedit. sed uiribus planè imbecillis, & corpore molli: dentibus obscuris, exiguis, infirmis. Et similiter ferè Aelianus: Bos marinus in limo gignitur: & licet minimus mox à partu, postea tamen maximus euadit. partes supinæ albicant, dorso, facie & lateribus admodũ niger est. Vires ei infirmæ, os exiguum, dentes inclusi in conspectum non ueniunt. Longitudine & latitudine insignis est. B

Βοῶν ὑπόβροπλα γένεθλα ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσσι θαλάσσης φέρβονται, Oppianus. Ouidio in Halieuticis scombriq; bouesq; pelagij sunt. ¶ Bos non ouum, sed statim animal gignit, Aristot. ¶ In cibo cum piscibus multis uescitur, tum carnem humanam præcipuè appetit. Porrò cum uirium suarum infirmitatis sibi sit conscius, sola corporis mole fretus est. Itaq; si quem fortè natantem, aut piscationi intentum uiderit, adnans in altum se tollit, & incuruatus desuper se inijcit, ac suo pondere deprimit, & corpore toto grauis illi, tecti instar, superimminẽs, & membris omnibus suis ceu uinculis impediens, emergere hominem & respirare prohibet. Quamobrem homo spirandi facultate erepta, extinguitur: bos præda fruitur, Aelianus & Oppianus. C D

Boues, Oues, Raiæ, &c. apprehensa mordicus esca hamo infixa, sequi nolunt: & magni corporis mole ad aquæ fundum adhærentes trahentibus renituntur, & sic elabuntur interdum ab hamo, Oppianus. E

Ex cartilagineis Bos carnosus est, sed præfertur ei mustelus stellaris cognomine, Diphilus. F

Alius Bos est, inter cetarios numeratus ab Aristotele: qui etsi nullis est uiribus, tamẽ eum tera- H.a.

roribus homines in periculum adducere, Aelianus & Oppianus tradunt, Gillius. Ego Boue cetarium non alium à cartilagineo fecerim. is ipse enim propter magnitudinem, à qua & Bouis nomen adeptus est, inter cetaceos rectè numerari potest, ut thynnus & alij magni, qui tamen Cete propriè non sunt.

Salpa etiam Bos nominatur, Hesychius & Varinus. quoniam herbis marinis ita uescitur, ut terrestribus Bos quadrupes, Pancrates apud Athenæum.

Phocam Latini Vitulum marinum, Massilienses uulgò Bouem marinum appellant, Gillius. Genuenses Itali similiter Buo marino. i. Bouem marinum. Phocæ sunt marini boues, Seruius.

Boues marini dicti in nostris maribus, in profundo degunt, sicut dicunt piscatores peritissimi, Albertus.

Hanerkeite, belluā quandam in Oceano Septentrionali uocant Germani, triginta ferè passus longam, in qua medulla & seuum reperitur similiter ut in Boue.

Cornuta Plinio inter belluas est, siue binis ea cornibus armatur, ut uacca Olai: siue singulis ut Monoceros & Rhinoceros eiusdem.

Vacca marina ab Olao Magno nominatur & pingitur in tabula regionum Septentrionaliū. Vide infra inter Cete diuersa in C.

De Manato bellua Indica, ibidem leges. ea bouem terrestrem (inquit Rondeletius) capite refert, & fortè Bos cētus Aristotelis est, à Boue pisce plano cartilagineo diuersus.

In mari iuxta Arabiam nigram uariæ animantes degunt terrestribus similes, sed breuioribus cruribus, ijsq; pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus: nempe asini, canes, boues: Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam peracta anno Domini 1549.

Sepum leonis calidius est & siccius sepo ALGEBVT, id est Bouis è mari exeuntis, & præstat apostematibus duris, Rasis. Dioscorides & Galenus nihil huiusmodi habent: nec ego algebut uocem apud quenquam reperio diligenter quæsitam.

BOITVS uel Cottus fluuiatilis, uide in Gobio fluuiatili.

BOTIS, Βότις, piscis quidam Sophroni in Mimis: Κίσραι βότιν κάπτουσαι. nisi fortè herbam aliquam intelligat, Athenæus.

BOX, uide Boops.

BRADON nomen an cognomen sit alicuius piscis dubitari potest. Βεμβρὰς, εἶδος ἰχθύος ἐνταλῶς καὶ βράδων, ὁμοίως καὶ βράδωνος κίχλαι, Varinus. Vide suprà in Apua Membrade.

BRICCHVS, piscis quidam, idem fortè Vranoscopo. Ἀνωδόρκας, βρίκχος ὁ ἰχθὺς ὑπὸ Θηβαίων, Hesychius.

BRINCHVS, Βρίγχος, nominatur apud Athenæum ex Mnesimacho inter alios pisces.

BRINCVS, Βρίγκος, piscis est cetaceus, Varinus. Athenæus etiam uerba Ephippi referēs βρίγκον piscem nominat: & alibi τρύγκον, corrupta forsan à librarijs uoce. Numenius in Halieutico trincos pisces nominat, hoc uersu: Ἠ λευκὴν σινόδοντα, βόακας τε, τρίγκας τε. Vide Burynchus.

BRYTTVS, Βρύττος, genus echini pelagij, ut Aristoteles ait: alij piscem dicunt. sunt qui tribus syllabis βρυγγόνην scribant, Varinus.

DE BVCCINO, RONDELETIVS.

A ΚΗΡΥΚΑ Aristotelis, Buccinam Gaza semper interpretatur: Plinius Buccinum: Buccinum (inquit) minor concha, ad similitudinem eius Buccini, quo sonus editur: unde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Aliquādo Muricem uocat, sicuti in superioribus docuimus. Cur Buccina uocetur, uerba Plinij ante citata ostendunt.

Lib. 9. cap. 36. Est ex turbinatorum genere, longiore testa: in medio latior est, inde in turbinem longum de-

B finit: altera parte margine in longum procurrente, atq; illic rotunditate oris incisa. Tota intus læuis est, & candida. Foris tuberculis multis atq; exochis aspera. Caro interna partibus quibusdam rufa,

rufa, quibusdam rubens spectatur, intus candida. Foramen operculo, quod est oui figura, integitur, & arctissime clauditur. Duo buccina hîc exhibemus. Vnum interni nihil ostendens, alterũ prominẽte interno corpore, & inuerso operculo. Antiquorum Buccina esse declarat succus dilutior, & minus floridus quàm in Purpuris, quod de Buccino tradit Plinius: Buccinũ per se damnatur quia fucum remittit. Testa scabra & aspera, sed nõ aculeata, neq; clauata. Aristoteles: Testarum permagna est inter se uarietas: quædam enim læues sunt, ut Vngues, Mytuli, & Conchæ nonnullæ quæ galades à quibusdam uocantur: aliæ asperæ, ut Limnostrea, & Pinna, & Concharum genera quædã, & Buccina. Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem usq;, aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt in Buccino. Quæ notæ omnes cùm certissimæ sint, & in his Buccinis quæ proponimus maximè expressæ, non possum non in eadem permanere sententia, etiamsi Plinij locus unus repugnare uideatur, in quo hæc scripsit: Concharũ ad Purpuras & Conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera, Buccinum, minor Concha, ad similitudinem eius Buccini, quo sonus editur; unde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa: alterũ Purpura uocatur, & cætera. At contrà euenit in nostro litore: Purpura enim semper minor Buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum esse docent nos uetustiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum esse res ipsa demonstrat. Corruptus est etiam Athenęi locus, ex quo colligunt omnes qui de piscibus nostro sæculo scripserunt, Buccinum minus esse Purpura, quod filius Purpuræ uocetur. Locus Athenæi est huiusmodi: Περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος τάδε λέγει: κῆρυξ θαλάσσης τρόφιμος ὑὸς πορφύρας. Vbi pro ὑὸς legendum ὡς. Id est, Buccinum marinum abundè nutrit ut Purpura.

Lib. 9. cap. 38.

Lib. 4. de Hist. cap. 4.

Plinij locus emendatus Lib. 9. cap. 63.

Athenæi locus.

Lib. 3.

Icon hæc nostra est, siue Cochleæ, siue Buccinæ: quã apud ciuem quendam nostrum uidimus, mucrone pertuso, circulo stanneo ambiente, ut apta esset inflari. Rondeletij hoc loco posita effigies, nostræ quidem similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata.

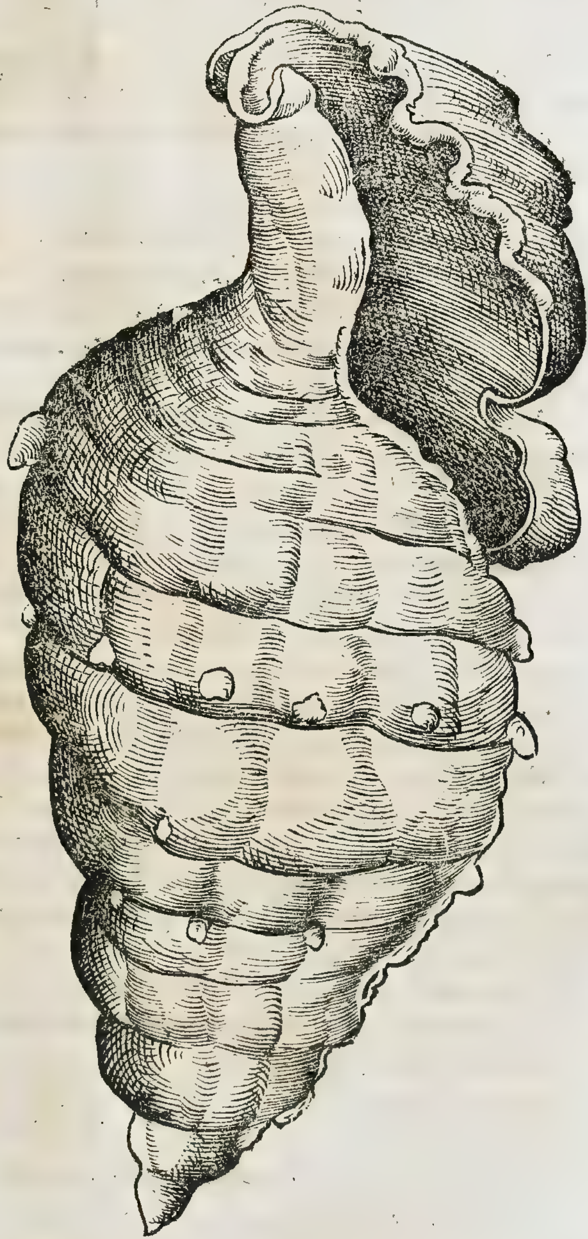

Buccina cõcremata eadem præstant quæ Purpuræ, sed uehementiùs urunt: si quis salis plena fictili crudo adurat. Dentifricio conueniunt: ambustis utiliter illinuntur, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquam uulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua decidet. Fit etiam calx è Buccinis, Hæc Dioscorides lib. 2. cap. 5.

DE BVCCINO PARVO, ET STRIATO.

RONDELETIVS.

Figura hæc ad nostras conchas effícta est, aliam Rondeletius posuerat, sed huic simillimam.

INTER Buccinorum genera hæc duo reperi, paruum, lineis frequentibus asperiusculum: ut fortasse illud sit Plinij Buccinum Purpura minus, ijs quibus uetustior Plinij lectio non placeat. neque succo, neque partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quod lineas prominentiores habet, & transuersas, ut striatum meritò dici posit. Est & testa spissiore durioreque.

DE BVCCINO AVT MVRICE, BELLONIVS.

A Murex à Ceryce nomine Græco κῆρυξ prodijsse mihi uidetur, κ litera mutata in m, η uerò in u, & υ in e. Buccinum alij uocant, uel quòd buccis admotum sonos musicos edat, uel quòd buccas inflare tibicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea: de qua Ouidium sic cecinisse puto:

caua buccina sumitur illi
Tortilis, in latum quæ turbine surgit ab imo:
Buccina, quę in medio cõcepit ubi aëra ponto,
Litora uoce replet sub utroque iacẽtia Phœbo.

B Est enim eius concha etiam turbinata, & in anfractum intorta, sed quàm purpura minor: unde & à quibusdam filius Purpuræ dicitur: nullisque aculeis exertis clauata apparet, quemadmodũ Purpuræ concha, sed scabra est: habetque (inter notas à Plinio descriptas) rotunditatem oris in margine incisam.

E F Vterque autem piscis, purpureum colorem fundit: estque Massiliæ, Genuæ ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est.

C Ambo quoque fauare Aristoteli dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt: Oua sub lapide prona parte oblonga, albaque, deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apum similitudine. Supini autem sub lapide stabulantur cùm fauificant: quo uerò tempore fauos extruunt, si incoquantur & abscindantur, oua intrò continere comperientur: quæ saliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, ut inde decidere non posint: quod tam magno artificio construunt, ut nihil coaceruatum esse uideatur. hæc autem fauificatio uerna esse solet.

B Cæterum Buccini concha ut plurimùm minimi oui magnitudinem non excedit. Strias in tergore quinas habet, ut Nerita, plærisque in gyrum tuberculis obtusis breuibusque obseptas, multò quàm in Purpura frequentioribus. sed ubi in clauiculam desinũt, unicus tantùm eam comitatur. interna parte incisam oris rotunditatem habet, turbinum modo, & canalem ad latus, per quẽ linguam exerit, Purpurarum more: eodemque operculo contegitur, quo etiam turbinata omnia, ne in testas contracta ab externis offendantur. Color Buccini testæ intus lacteus, foris est fuluus: tantaque magnitudine nonnunquam crescit, ut ad Carteiam Purpuræ & Buccini Decacotyli, id est, decem cotylarum, capaces reperiantur.

C Cæterum Lunæ incremento pleniores sunt: æstate uerò gracilescunt.

G Athenæus, Galenus, Dioscorides, Oribasius plura de Buccinis medicamenta conscripserũt à quibus singula peti possunt.

COROLLARIVM.

Buccini hoc genus paruum est, ex Conchis nostris depictum.

A Murex à Plinio uertitur aliquando pro Græco ceryce, aliâs buccinum pro eodem. Vide in Murice Elemento M. quæ Rondeletius obseruauit. Buccinum Plinius (alicubi) pro ceryce seu murice dixit. cum enim ex ipso Plinio duo sint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis uestibus expetitum, alterum scilicet buccinum, alterũ purpura, (quæ alio nomine ex ipso Plinio pelagia nuncupatur,) necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appellatur, Massarius. Muricum nomen generalius esse uideo quàm buccini, utpote quod & purpuram quoque comprehendat, Hermolaus. Conchylium aliqui apud Plinium pro buccino capiunt, & conchyliatã uestem pro eo quod est buccino tinctam. Massario alia quædam species à buccino diuersa uidetur: licet quandoque in genere pro quauis concha à Plinio usurpetur. Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt, Festus. βύκινον hodie à Græcis appellari audio. Strobili dicuntur cochleæ, & buccina marina, οἱ θαλάσσιοι κήρυκες, Suidas. Massilienses purpuras, & Murices & Buccinos uocãt Bios, Gillius. Et rursus, Ligures Buccinos nunc uulgò Cornetos nominant, Massilienses Bios cornetos, Græci quidam hac ætate Strophilidas.

B Purpuræ & Buccinæ tantæ sunt in Indico mari, ut facilè congium capiant, Aelianus. Buccinorum partes uide in Purpuris & Cochleis, quibus similiter constant, teste Aristotele. De buccini & conchylij operculo, leges in Conchylio ex Rondeletio. Speusippus inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos & conchas. Buccinæ testas habent scabras: turbinatæ uel in anfractum intortæ sunt. caro eorum penitus includitur, nec ulla ex parte conspicitur, excepto capite. In buccinorum paruorum conchis aliquando cancellus reperitur, Aristot. ¶ Vidi

& aliud buccini genus purpuræ ſimilius figura, & magnitudine propius, quàm ullum ex ijs quæ picta dedimus: ſed tuberculis undiquaque diſpoſitis deinceps rotundis ſcitè omnino eleganterq; στιχηδὸν clauatum; nec in mucronē adeò exporrectum, ſed capite obtuſiore breuius. ¶ Ionia ſunt qui florem eſſe credant eum, quem purpuræ, ut Ariſtoteles ſcribit, habent, & buccina; medium inter papauerculum & ceruiculam, ut Athenæus teſtatur. Eſt autem papauerculum in buccino pars eius ima eſculentaq;. quanquam omnis callus pinnæ & conchylij interior papauer quoq; dicitur. Ego in Dioſcoride non ionia, ſed cionia, hoc eſt uerbum è uerbo columellam lego: ita ſcriptum in exemplaribus aliquot inuenias, Hermolaus. Rondeletius in Cancelli hiſtoria legit ἰόνια, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas teſtæ uolumen clauiculatim intorquetur, ex Dioſcor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cancellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, ut teſtas circumferre poſsint. Sed de hac parte plura etiam fortè in Purpuris afferemus. ¶ Dentale uulgò dictum à recentioribus medicis aliqui buccinum interpretantur, ut Antale purpurā. Nos de utroq; in Purpura dicemus.

Buccina in petris & arenis paſcuntur, Oppianus. Hyeme abeunte gignūtur, Ariſtot. Non C
niſi petris adhærent, circaq; ſcopulos leguntur, Plinius. quod hic de buccino dicitur, Ariſtoteles de †aporræde quarto de hiſtoria dicere uidetur, quam Theodorus muricē conuertit. Verba Ariſtotelis hæc ſunt: Natices ſaxis adhæreſcunt more patellarum & aporrædum ſiue muricum, Fr. Maſſarius. ¶ Diocles tradit ῥωμαλεώτερα τῶν κογχίων εἶν κόγχας, πορφύρας, κήρυκας. Buccina Canis exortu dies circiter tricenos conduntur, ſic & purpuræ & pectines, Ariſtot. Idem buccinas teſtatis πορευτικοῖς, id eſt, greſsilibus adnumerat.

†aporrhaide

Dercillus dicit buccinas commodas eſſe ad reddendum ſonum, Gillius. ¶ Buccini ad purpu E
ram tingendam uſus, ad Purpuræ hiſtoriam differetur.

Ex oſtreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda, Aëtius in cura colici affectus à F
frigidis & pituitoſis humoribus. Podagram pituitoſam præcedit ferè plurium ciborum & uitioſus ſuccos generantium uſus, ut aſtacorum, buccinorum, pectinum, &c. Alexander Trallianus. Tympanicis teſtacea, ut aſtacum, uel buccina, uel pectines, raro & modicè uoluptatis gratia offerre conuenit, Idem. Et in cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facilè alterentur aut corrumpātur, & mordacibus acribusq; humoribus reſiſtere poſsint, ut ſunt aſtaci, pectunculi, cerycia, id eſt buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioſo & acri influxu, ægrum ueſci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incraſſantibus: inter alia κηρυκίοις. In purulentis ſi ſalſus humor eſt, pectines aut buccina, aut aſtacum dare non eſt alienum, Idem. ¶ Buccinorum carnes ori gratæ ſunt, & ſtomacho utiles, ſed aluum non molliunt, Dioſcor. Ex teſtaceis, ſtomachicis maximè conueniunt buccina, purpuræ, &c. Archigenes apud Galenum. Pinnæ (πίνναι) urinam cient, difficilè concoquuntur, & ſimiliter buccina: quorum colla (τράχηλοι) ſtomacho conueniunt, ſed difficulter concoquuntur, quamobrem ijs qui ſtomacho infirmi ſunt conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera uerò eorum circa fundum (αἱ μήκωνες λεγόμεναι πρὸς τοῖς πυθμέσι) tenera ſunt, & facilè corrumpuntur, (εὔφθαρτοι. Hiceſius tamen in κηρύκων τραχήλοις habet δύσφθαρτοι,) Diphilus. Buccinorum colla ſtomacho apta ſunt, & minùs quàm mituli, chamæ aut pectines alunt. Conueniunt autem ſtomachum imbecillem habentibus, & non facilè cibum propellentibus deorſum (μὴ ῥαδίως ἀποδιωθοῦσι εἰς τὴν τροφὴν εἰς τὸ αὐτὸ τῆς κοιλίας: fortè, μὴ ῥαδίως ἀποδιωθοῦσι τὴν τροφὴν εἰς τὸ κάτω τῆς κοιλίας:) neq; enim facilè corrumpuntur. Nam quæ concoctu planè facilia ſunt, contraria ratione ſtomacho infirmo aduerſantur, ut quæ, cum tenera ac ſolubilia ſint, leui occaſione corrumpantur. quamobrem papauera buccinorum ad ſtomachi infirmitatem idonea non ſunt, uentri autem imbecillo conferunt, Hiceſius. ¶ Alexis apud Athenæum inter cibos Venerem ſtimulantes, bulbos, cochleas & buccina recenſet. Vide in Cochleis G.

Mituli cremati eundem Buccinis effectum prębent, Dioſcor. Pro buccinis oſtrea ſubſtitue- G
re licebit, Aegineta in Succedaneis. Contra dorycnium in cibo iuuant ſtrombi, pectines, buccina, Nicander. Kerycia conchylia in cibo cōtra cicutam dantur, Kiranides. Galenus inter abſtergentia quæ pilos attenuant, buccinorum aliorúmue oſtreorum teſtas uſtas connumerat. Vt ne cui penis arrigi poſsit: Buccinum uſtum lotio bouis caſtrati extinguito: hoc in cibis aut potionibus utitor: quod remanet in uaſe reponito, Galenus Euporiſton 2. 25. Ad auris dolorem à calore, Viua buccina in oleo elixa illine, hoc enim naturalem quandam in ſe uim obtinet, Nicolaus Myrepſus. Ad oris tetros abſque ulcere odores: Ex oſtreis purpura & buccino cum myrrha utuntur quidam: cumq; cubitum eunt aceto acerrimo colluunt, Galenus Euporiſt. 2. 11. Ad parotides emplaſtra quædā molliora fiunt cerati forma, ex butyro uel œſypo conflata, oſtreis aut buccinis aut purpuris uſtis additis, Galenus de compoſit. med. ſec. locos. Ibidem Archigenes aduerſus idem malum buccina marina, aut purpuras uſtas melle aut axungia excipi & imponi iubet, ut confeſtim diſcutiantur. Ad chœrades diſcutiendas: Cerycia marina ure, & cum melle cocta impone cataplaſmatis inſtar, Hippiatros quidam. Buccina, purpuræ & oſtrea uſta conueniunt indureſcentibus ac uetuſtis inflammationibus, Galenus de comp. med. ſec. loc. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum, alphosq; diuturnos, mirabile: Buccina uſta & trita in oleo ueteri ſufficienti ſubigito, & ad glutinis craſsitudinem reducito: raſo prius, & fricto, illinito, Nico

colaus Myrepsus. Ad ephelidas & lenticulas: Purpuras aut buccina expiscatus in ollulam con ijce, & in furnum assanda mitte, deinde ex melle tritis utere, Galenus Euporiston 2.8. Medicamentis ad impetigines apud Aëtium miscentur testæ buccinorũ ustorum. ¶ Vulgus apud Germanos inferiores & Oceano uicinos contra tussim, inanem præsertim & puerorum, potum solitum è buccini uel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipsi nominant) concha haustum prodesse putant.

A.a. Purpuram marinam quidam ceryca uocant, Kiranides 1.16. sed dicendum est potius species esse unius generis proximi diuersas. Κηρύκιον uox est diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum. Κῆρυξ scribitur cum circumflexo in prima, ut φοῖνιξ, λοῖδυξ & huiusmodi, tanquam ultima natura breuis sit, & positione tantùm extendatur. in obliquis tamen natura producitur. Κήρυκές τε, μύες τε, καὶ ἀτρεκὲς ὄνομα σωλῆν, Oppianus. Charmus Syracusanus inter cæteras parœmias seu hemistichia quæ de unoquoq; ferculo in promptu habebat, de buccinis hoc usurpabat, Χαίρετε κήρυκες Διὸς ἄγγελοι, ex Homero uidelicet, qui de præconibus in exercitu hæc uerba protulit: à quibus etiam conchæ istæ marinæ, præconum suo cùm inflantur sono fungentes uice, nomen sumpserũt. Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) esse speciem, uel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur Buouali. ¶ Κῆρυξ θαλάσσης πρόφιμος, υἱὸς πορφύρας, Archippus apud Athenæum. fuit autem is Atheniensis ueteris Comœdiæ poëta Athenæo teste, & sæpe eius uersus ab Athenæo citantur. & cum senarium iambicum uerbis iam recitatis constitui appareat, non conueniet υἱὸς mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. πρόφιμον etiam non ut ipse, quod nutriendi uim habeat, exposuerim hoc loco: sed pro eo quod nutritur & alitur: ut sit Buccinum maris alumnum, purpuræ filius, uti Cęlius Rhodiginus quoq; conuertit. qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudinisne, an alia quadam, alij indagent. ¶ Ciceros (nomen corruptum pro Ceryces) id est Buccini marini, Syluaticus. Buccinus etiam à Petro Gillio masc. g. effertur alicubi. Buccinus minor Romanis, Delphinium, ut inter nomenclaturas apud Dioscoridem legitur. Est & instrumentum buccina, quo signũ in bellis, prælijs, aut aliàs datur. Equitibus imperauit ut ad tertiam buccinam præstò essent, Liuius. Signum buccina datur, Cicero. Vt ad sonum buccinæ pecus septa repetere consuescat, Columella. Subulcus debet consuefacere omnia ut faciant ad buccinam, Varro. Buccina autem dicta uidetur à bucca qua inflatur, aut à similitudine soni. Hinc uerbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæsari. Triton fertur cum concham inuentam (Buccinam proximè uocarat) excauasset, & secum ad gigantes tulisset, & ibi sonitum quendam inauditum per concham misisset: hostes ueritos ne qua esset immanis fera ab aduersarijs adducta, cum esset ille mugitus, fugæ se mandasse, Higinus. Apibus noctu quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo, Plinius: nisi fortè legendum est, buccina aliqua. Buccinæ meminit Vegetius de re militari 3.5. & buccinatorum 2.7. ¶ Ceryces à nostris uerbum ex uerbo buccina conuersi sunt, quòd ceryx idem sit quod præco. quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse uidentur, quod Græci κηρίζειν dicunt, Hermolaus. ¶ Buccina oppidum est in Sicilia, ut meminit Dionysius: quo nomine etiã dicta est insula Pontiani pontificis exilio & morte clara.

Buccina instrumentum.

Archestratus circa nomen κηρύκων iocatur his uersibus apud Athenæum: Κἂν Ἐφέσῳ λήψῃ τὰς χήμας ὅτι πονηράς. Τῆθεα Καλχηδὼν (?) τοὺς κήρυκας δ' ἀπόπριψαι Ὦ Ζεῦ, τοὺς τε θαλασσογενεῖς, καὶ τοὺς ἀγοραίους, Πλὴν ἑνὸς ἀνθρώπου, κεῖνος δ' ἐμοί ἐστιν ἑταῖρος. Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κηρύκων festiuè lusit: Cum enim ciuitatem in qua erat plurimos κήρυκας (id est præcones) habere cognouisset, summis pedum digitis incedebat, metuere se inquiens, ne si pede plano terrã calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter conchylij formã mucrones aliquos circa se habeat, Eustathius.

b. Buccini marini similitudine est pomum balsaminæ fruticis, Hermolaus.

c. Anchusa est herba tingens τὰ ἀληθινὰ κήρια, Nic. Myrepsus, in D. litera cap. ultimo. lego ὡς τὰ ἀληθινὰ κήρια, & uerto, ut ueri murices. κήρια pro κήρυκες.

BVGLOSSVS, id est Solea. Vide inter Passeres.

BVRIDIA uel BORIDIA. Vide suprà in fine tractationis de Apuis diuersis.

BVRYNCHVS, Βόρυγχος, piscis cetaceus, Varinus. idem fortasis qui Brincus.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA A C. LITERA INCIPIVNT.

AECILIA, uide Typhle uel Typhlinus.

CALABOTES, Καλαβώτης, piscis quidam, & lacertus, Hesychius & Varinus. Est autem lacertus alius terrestris, alius inter pisces, de quo scribetur infra.

CALAMA, Κάλαμα, ὄγκος, ἰχθῦς, Hesychius.

CALANDRAS pisces quosdam uel aquatilia animantia Christophorus Columbus in

bus in Noui orbis Nauigatione nominat, quatuor prægrandibus calandris se donatum à piscatoribus scribens, easq; in cibo suauissimas fuisse. Quærendum an sint testudines, ut conijcio: quę etiam in Italia alicubi Gallanæ dicuntur. A

CALLARIAS, uide in Asello.

CALLIBIVS quidam piscis, καλλίβιος, à Diphilo Siphnio nominatur. Pelamys (inquit) multum alit & grauis est, ægrè concoquitur, urinam promouet. salsa uerò (ταριχευθεῖσα) Callibio similiter, bonam aluum facit & attenuat. Sed Rondeletius eo in loco pro callibio reponit cybio.

DE CALLICHTHYE.

CALLICHTHYN Bellonius facit illum piscem qui Romanis atq; Neapolitanis Fietola appelletur, nullo satis efficaci argumento id approbans: nec alio, quàm quòd totus sit pulcher, hoc est aureo atq; argenteo colore insignis, quod tamen de callichthy ueterum nemo prodidit. Eundem piscem Rondeletius Romæ Fiatolam uulgò nuncupari tradit, ab aliquibus Stromatea, ob similitudinem quandam: & nos post Stromatea de eo agemus. Callichthyn uerò alium ab Anthia non facit: Anthias (inquit) dicitur & callichthys, id est Pulcher piscis, & callionymus, id est pulchri nominis. at uranoscopus Athenæo & Plinio teste sic (callionymus) cognominatus est. Sed Oppianus distinguit: cùm enim libro 3. de piscatione, Anthiæ capiendi morem descripsisset, subiungit, τοῖον καὶ κάλλιχθυς ἔχει σθένος, ἠδὲ γενέθλη ὀρκύνων. Dici tamen potest callichthyn anthiæ speciem esse. quoniam differentiæ eius quatuor assignantur. A

Quare nos ueterum de callichthy scripta, seorsim colligere operæprecium duximus. Sacrũ piscem Homero nominatum alij anthiam, alij auratam, aut callichthyn, aut ellopem, &c. interpretantur, ut pluribus in Anthia annotatum à nobis est. Κάλλιχθυς ἐπώνυμος ἱερὸς ἰχθύς, Oppianus lib. 1. de pisc. Et rursus libro 5. Qui spongias legunt, si callichthyn uiderint, animantur. nulla enim bellua, nec aliud noxium animal in mari illic reperitur, ubi hic piscis fuerit: quamobrẽ & sacrum cognominarunt, quòd purum & innoxium circa eum mare sit. Idem Aristoteles de anthia tradit: & Athenæo anthias aliàs callichthys dicitur. Anthiam (inquit Dorion apud eundem) aliqui & callichthyn uocant, & callionymum, & ellopem.

Aristoteles callichthyn prodidit dentes habere serratos, & gregatim degere. Oppianus callichthyn cetaceis adnumerat piscibus: & alibi thunno esca eum gaudere scribit. B (E)

Anthiam piscem hamo captum, qui funi alligatus fuerit, quãta ui & contentione piscatorum extrahi oporteat, in eius historia ex Oppiano diximus. Tale (inquit idem poëta) robur etiam Callichthys habet, & Orcynus, alijq; pisces cetacei, & talibus capiuntur brachijs. ¶ Ad glaucos capiendos escam præscribit Tarentinus, cui & callichthyas admiscet. B

Ἑφθὸς ὁ κάλλιχθυς: νῦν ἔμβαλε τὴν βαλανάγραν, Ἔλθῃ μὴ Πρωτεὺς Ἆγις ὁ τῶν λοπάδων. Γίνετ' ὕδωρ καὶ πῦρ, καὶ ὃ βούλεται. ἀλλ' ἀπόκλειε. Ἥξει γὰρ τοιαῦτα μεταπλασθεὶς τυχὸν ὡς Ζεὺς Χρυσορόης, ἐπὶ τὴν δ' Ἀκρισίου λοπάδα, Hedylus in Epigrammate in Agidem opsophagum: quod & propter festiuitatem recitare uolui, & quòd in summis delicijs hunc piscem olim habitum inde appareat. ¶ Ὕκην, καὶ κάλλιχθυν, ἠὲ χρόμιν, ἄλλοτε δ' ὀρφόν, Numenius. ¶ Ἐν πολλοῖς γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ κάλλιχθυς ἐκλάμπει, Clemens Stromatũ 1. ¶ In recto singulari rectè uidetur scribi κάλλιχθυς proparoxytonum, ut φίλιχθυς, χρύσοφρυς: non oxytonum, ut quidam: & in accusandi casu similiter κάλλιχθυν, non ut Varinus alicubi habet (librariorum scilicet culpa) paroxytonum. B

DE CALLIONYMO VEL VRANOSCOPO, RONDELETIVS.

Pictura hæc Venetijs facta est: satis bona, sed minùs elegans & accurata quàm Rondeletij: quæ cirrhum etiam à medio inferioris maxillæ prependentem ostendit.

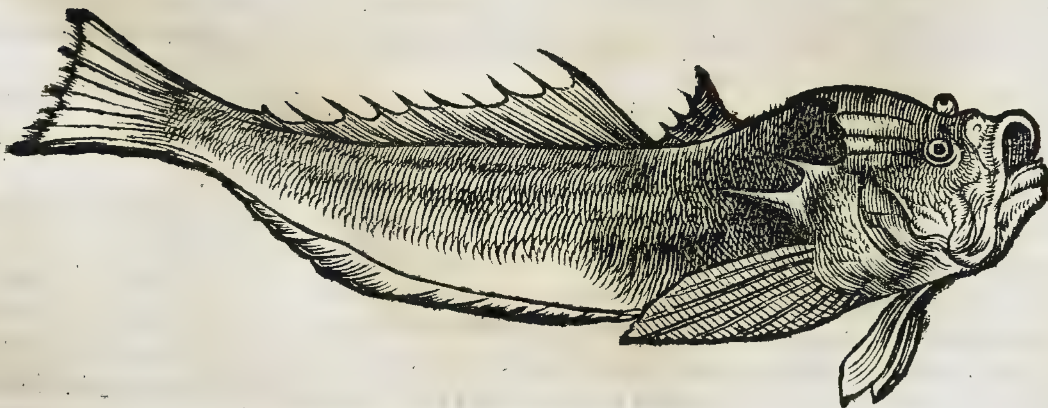

A VI οὐρανοσκόπος à Græcis & καλλιώνυμος uocatur, ab Athenæo etiam ἅγνος dicitur: quæ uox quanquam castum significet, nihil tamen de huius piscis castitate apud ueteres authores legas. Veteri Latino nomine caret: quam ob causam Plinius Græcis semper usus est. Galeni interpres cæli speculatorem appellauit. Gaza pulchrum piscem perinde ac si καλλίχθυν, non καλλιώνυμον, legisset. Atqui tum ob fuscum colorem, tum ob capitis, totiusque corporis speciem, fœdus est aspectu. Et καλλιώνυμος, id est pulchri nominis piscis nominatur, ob οὐρανοσκόπου appellationem, quæ pulcherrima est, & homine quàm pisce dignior. Hominis enim proprium est sursum aspicere, id est mente naturam rerum & cælum contemplari: fragilia & caduca, quæque falsò in bonis à uulgo habentur despicere, atque infra se posita arbitrari. Quemadmodũ uerò ab antiquis pulchro honestoque nomine donatus est hic piscis, ita à Massiliẽsibus turpi pudendoque, quod honestę matronę præ pudore nominare uix audeant. Vocat enim ab his tapecon, quòd pessi instar conformatus esse uideatur: & raspecon, quòd caput ob asperitatem ad scalpenda muliebria pudenda accomodari possit. Ab Italis boca in capo, à nostris rat appellatur. Oppianus † ἡμερόκοιτον nominat, quòd interdiu in arena dormiat, noctu uigilet prædæ quærendæ causa, unde & νυκτερὶς uocatus est. Ex quibus liquet non de phoca, ut opinatur Erasmus, etiam si noctu in terram exeat somni capiendi causa, sed de uranoscopo potius intelligendum esse Suidæ locum, quo scribit: Ἡμερόκοιτος, ἰχθύς τις, καὶ ὁ κλέπτης. id est, Hemerocœtus piscis est quidam, & fur. Fures enim quòd interdiu dormiant, noctu uigilent, ἡμερόκοιτοι aptè nuncupantur, etiam Hesiodi testimonio. Μή ποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται.

Lib. 4. ἁλιευτικῶν.
† ἡμερόκοιτον

B Vranoscopus piscis est marinus, litoralis, pedali magnitudine, sine squamis. Capite magno, osseo, aspero, ranæ piscatricis capiti quodammodo simili. Os longè secus quàm reliqui pisces situm habet, nimirum supra caput, magnum & patens, cuius operculum est maxilla inferior, sursum ualde attracta. Lingua breuis sed lata, oris internas partes ita occupat, ut eas, nisi linguam digito ualde comprimas & summoueas, uidere non possis. Ex ea parte quæ inter linguam est, & maxillam inferiorem, oritur membrana in principio latiuscula, sensim in carnosam rotundamque apophysin desinens, extra os propendens, qua pisciculos alliceat, allectos deuoret. Eandem cùm uult retrahit & exerit, ueluti serpens, linguam. Oculi supra caput siti rectà cælũ intuentur, unde οὐρανοσκόπου nomen optimo iure datum. Nam dracunculus rana piscatrix, raia, pastinaca, rhombus, passeres, buglossi, sepia, polypus, oculos habent supra caput: sed pupillæ ad latera spectant, non sursum ad cælum. Ossa capitis, caudam uersus in aculeos desinunt tenui membrana opertos. Ab ossibus branchias integentibus itidem duo alij aculei ad caudam spectant membrana tecti, dempto extremo mucrone. Branchias quaternas habet, iuxta quarum scissuram pinnæ duæ magnæ & robustæ, & uariæ exoriuntur. Subsunt in parte supina aliæ duæ minores, albæ, maxillæ inferiori propinquæ. Has pinnas sequitur os, ueluti sternum, quod tribus aculeis horret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorso duæ sunt, quarum prior capiti propior parua est & nigra, ut in araneo. Posterior ad caudam usque porrigitur, dorso concolor. Cauda in pinnam latam desinit, pauonis caudæ dum piscis uiuit æmulam, fimbriæ purpurascunt. Dorsum fusco colore est, uenter candido: qui colores, dum uiuit, manifesti sunt, alioqui unà cum uita pereunt. A capite lineæ duæ ex squamulis constantes ad caudam protenduntur, reliquo corpore cute dura intecto, quæque facilè excoriari possit. Ventriculus firmissimis tunicis constat, è cuius ore appendices octo dependent. Hepar candidum est, à cuius exteriore parte fellis uesica pendet, admodum magna, si corporis magnitudinem spectes, felle ualde distenta. Fellis substantia, oleum colore & consistentia refert. Vulua multùm infra posita est, bifida.

F Carne est alba, dura, non multùm à carne ranę piscatricis differente, grauisque odoris, de qua sic Athenæus: Οὐρανοσκόπος δὲ καὶ † ὁ ἅγνος καλούμενος, ἢ καὶ καλλιώνυμος, βαρύς. In arena & cœno latet, ut piscibus insidietur. Cùm igitur carne, cœnosaque aqua uescatur, grauem uirosique saporis esse necesse est.

Lib. 8.
† fortè ὁ καὶ

(C)
D Vranoscopus in uenando eodem astu, quo rana piscatrix utitur, cùm enim luto se immerserit, caput paulùm exerens, membranam siue apophysin ex ore demittit, ad quam pisciculi tanquã ad uermem adnatant: qua præmorsa admonitus uranoscopus, statim retrahit, & cum ea pisciculum. Nos primi particulam istam in hoc pisce deprehendimus, quoque astu pisciculos uenetur, obseruauimus. nulla enim prorsus, quod sciam, huius mentio fit apud ullum aut ueterem, aut recentem, Græcum Latinúmue scriptorem.

B Vranoscopi meminit Galenus his uerbis: Existimare, inquit, ob id hominem rectè stare, ut cælum promptè suspiciat, (*& dicere possit* Αὐτὰρ ἐγὼ πρὸς ὄλυμπον ἀταρβέεσσι προσώποις) hominum est qui nunquam uranoscopum uiderunt, qui etiam inuitus cælum semper aspicit.

Lib. 3. de usu part. cap. 3.

A. (& G.) Porrò eundem esse piscem qui uranoscopus & callionymus uocatur, confirmant Athenæus, Plinius, reliquique ueteres autores. Athenæi locus iam citatus est. Plinius: Callionymus siue uranoscopus. Et alibi: Callionymi fel cicatrices sanat, & carnes oculorũ superuacuas consumit. Nulli hoc piscium copiosius, ut existimauit Menander quoque in comœdijs. Idem piscis & uranoscopus uocatur, ab oculo quem in capite habet. Dioscorides de felle loquens. Est uis omnium acris & excalfaciens, intensis tamen & remissis uiribus differunt. Siquidem præstantius in effectu esse uidetur

Vranoscopũ & Callionymum eundem esse.
Lib. 32. cap. 11.
Lib. 32. cap. 7.
Lib. 2. cap. 96.

uidetur fel marini scorpionis, & piscis qui callionymus appellatur.

Idem ferè Galenus: Animalium quorundam singulariter bilis à medicis laudatur, tanquam aciem exacuat oculorum, & suffusionum initia digerat: ueluti piscis quem uocant callionymum; hyænæ, & scorpij marini. Ex his omnibus constat nos uerum uranoscopum exhibuisse. Nec obstat quod Plinius, ut ante citauimus, scripsit uranoscopũ dici ab oculo quem habet in capite, quasi unicum oculum habeat. Iam enim demonstratum est, nulli animali plures pauciorésue oculos duobus esse. Quare enallage numeri usus Plinius, oculum pro oculis posuit: quemadmodũ Dioscorides quum draconem marinum ad ictus spinæ suæ ualere dixit, cùm spinarum dixisse oportuisset.

Lib. 10. de facult. sim. med. cap. de felle.

Lib. 3. cap. 2.

Postremò eundem esse uranoscopum siue callionymum, & hemerocœten Oppiani, perspicuè declarat & ueluti ob oculos ponit eius pictura: Quam sic conuerti.

Eundem & Hemerocœten dici.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Stultitia insignem memorabimus hemerocœten,
Segnitieq́ue omnes superantem, quos creat æquor.
Scilicet huic sita sunt in uertice lumina, sursum
Conuersa, immodiceq́ue, hæc inter, † hiantia cernes
Ora. dies totos fulua prostratus arena
Dormit: noctu autem uigilat, solusq́ue uagatur:
Nycterida hinc etiam appellant.

† στόμα λάβρον

His subiungit adeò uoracem esse piscem, ut ciborum copia nimis distento uentre disrumpatur atque emoriatur: quo tristi exitu homines à luxu crapulaq́ue deterret, & ad temperantiam adhortatur. E

DE EODEM BELLONIVS.

Vulgaris est Callionymus piscis, Aristoteli inter litorales adscriptus, multis nominibus pro uarijs nationibus appellatus. Romani Missorē uocāt. Genuenses Vn Prete uel Preue, Veneti Bec in cauo: Massilienses Rascassa bianca, quasi albũ Scorpionē dicerent. aliud uulgus uoce obscœna Tapecon nominat. Alijs etiam Responsadoux dicitur. Oppianus Hemerocœtam uocauit. A

Adeò uiuax est piscis, ut si hunc internis omnibus priuaueris, nihilominus moueatur. C

Pinnas molles atq́ue obtusas habet, translucidas duas in tergore: quarum ea, quæ capiti uicina est, uespertilionis alæ similis esse uidetur. Est enim nigra uelut in Scorpione marino & Dracone. Pinnam caudæ latam habet, ceruicē quasi compressam, in cuius superficie parui oculi positi sunt, atq́ue interstitium, id quod est inter oculos, concauum apparet. Nec alium reperias quem magis Silonem iudices. Siquidem is non, ut alij pisces, os antè gerit, sed ualde supra caput habet, unde Veneti supradictum nomen ei indiderunt. Inferiorem maxillam ita sursum retractam habet, ut inter oculos iuncta esse appareat. Oris hiatus, quum id expandit, tam grandis est, ut uelut in ipsa ceruice infarctum tubulum habere uideatur. Ambæ spineæ exteriores branchiæ, utrinq́ue ad caudam spectantes, aculeo in extremis præmunitæ inueniuntur. Squamis caret: Cinereus totus in tergore conspicitur, supinus uerò candicat. Branchias utrinq́ue quaternas habet. B

Cor pericardio inclusum, erui magnitudine. Voracissimus est: quapropter stomacho est amplissimo, uillis omnis generis prædito ac bene confirmato. Hepate uerò pallido, stomacho incumbenti, cuius pars maior sinistrum occupat latus. Vesicula fellis in formam lachrymæ rotunda sub dextro hepatis lobo conspicitur, nucis auellanæ magnitudine: humoremq́ue continet oleosum, ad ocularia medicamēta accommodatum. Porrò lienem habet lentis magnitudine, planum & orbicularem, rubrum, stomachi parti sinistræ incumbentem: Apophyses multas in pyloro, intestina nodis intersepta, quæ proprijs nominibus distingui possunt, ter tantùm circunflexa, antequàm ad rectum perueniant. Firmum habet œsophagum, ut etiam pisciculos aristis tergoris bene munitos deuoret: cuiusmodi sunt parui Scorpiones ac Dracones: proinde ieiunus piscis contrahitur, satur dilatatur. Vuluam bicornem habet ouis plerunq́ue refertam: secundùm spinam usq́ue ad septum protensam: Carnem, qualis est Draconis marini.

Interiora.

Etsi autem Romani Missorem uocent hunc piscem: Missoris tamen uox ad eum pisciculum etiam pertinet, quem nos Chabotum, Itali Botulum uocant: is enim Callionymo quodammodo respondet. Cæterùm Gallica huius appellatio alteri etiam conuenit, quem nonnulli Halosurion uocauerunt: de quo in Genitali marino, suo loco differemus. A

COROLLARIVM.

Vranoscopum esse piscem cuius effigiem dedimus inter eruditos omnes conuenit: & ante annos aliquot Aloisius Mundella medicus excellens similem eiusdem piscis iconem ad me misit. A
Hicesius diuersum piscem anthiam ab aliquibus καλλιώνυμον uocari scribit, quod nomen etiam uranoscopo tribuitur, siue à pulchritudine nominis uranoscopi, ut Rondeletio uidetur: siue ab aliqua similitudine pudendorum. nam & tapecon à Massiliensibus nuncupatur (ut Rondeletius scribit) quòd pessi instar conformatus esse uideatur. Callionymus autem (Hesychio & Varino te-

Callionymi duo diuersi.

stibus) tum pro pisce, tum metaphoricè pro utriusq; sexus genitali accipitur. Sacrum piscem aliqui callionymum interpretantur, non uranoscopum, sed anthiam intelligentes. Vide supra in Anthia. οὐρανοσκόπος καὶ ὁ ἁγνὸς καλούμενος, ἢ καὶ καλλιώνυμος, βαρεῖς, Diphilus. Rondeletius legit βαρὺς in singulari numero: & tria hæc nomina de pisce uno accipit. quod si rectè fecit, non solum βαρὺς in singulari legendum fuerit, sed etiam uerba καὶ ὁ ἁγνὸς transponēda ut legatur, ὁ καὶ ἁγνός. Alius à callionymo uidetur galeonymus piscis: uide in Corollario primo de Asellis. Psammodytes, ψαμμοδύτης, piscis est, qui & Callionymus dicitur, Hesychius & Varinus. Arenarium dixeris, quòd in arena se occultet. Αἰεὶ δ' ἐν ψαμάθοισι πανήμερος τετάνυσται εὕδων, Oppianus. Anodorcas, Ἀνωδόρκας, βρίγχος ὁ ἰχθὺς ὑπὸ Θηβαίων, Hesychius & Varinus. idem, ut coniicio, qui Vranoscopus. Ammodytes quidem inter serpentes est. ¶ Piscem Arabibus dictum Sabot aliqui callionymum Græcorum interpretantur. Vtitur eius felle Rasis libro 9. de morbis curandis, cap. 27. ad oculorum suffusionem. Alsabut est piscis notus in Persia, Andreas Bellunensis. Et rursus, Sabot uel Sabut est piscis qui reperitur in flumine dicto Fora apud Persiam. Sabot nomen piscis, & est spinula, Syluaticus. ¶ Cairion, id est, habens oculum in capite, Syluaticus. apparet autem nomen à callionymo deprauatum. ¶ Italicè hic piscis uulgò nominatur Bocca in ca, uel Lucerna de petre, ut audio. Alius est qui simpliciter Lucerna uocatur. Germanicum confingi nomen licebit **ein Pfaff**, id est presbyter uel sacerdos. nam & Genuenses preue uel prete uocant: ab eo nimirum quòd cœlum suspiciat, ut solent qui preces ad Deum fundunt, quod sacerdotum præcipuè officium est. Vel, **ein Himmelgugger**, hoc est cœli spectator. Vel periphrasticè, **ein Meergroppen art**. nam & Romani eodem nomine, quo gobium fl. nuncupant, ut scribit Bellonius. & eruditi quidam hunc piscem blenno cognatum iudicant. est autem blennus quoque gobio fl. persimilis.

Galeonymus. *Psammodytes.* *Anodorcas.* *Sabot.* *Lucerna.*

B Callionymo Aristoteles ait in dextra iecoris fibra fel situm esse, pro portione corporis maxime omnium copiosum: Iecur autem ad læuum latus collocatum esse. Cui quidem rei testimonio est Menander in Messenia: Facio (inquit) te habere fel Callionymo copiosius. Anaxippus item in Epidicazomeno: Me si moueas & sicut Callionymi feruere efficias omne fel. Sunt qui eum dicāt

(F) esculentum, alij plerìq; negant. Poëtæ quidem ubi conuiuia & epulas describunt, non facilè eius meminerunt, cum alioqui plerosq;, quorum usus est, suis uersibus nominarint, Aelianus.

Hamerocœta insigni ad tuitionem sui est temeritate, & singulari segnicie: tum uerò suam insaturabilem rabiem nunquam explere potest: imò usq; eò procedit huius inexhausta cibi helluatio, quoad cibo onustus, in terram se abiecerit, & quispiam alius piscis hunc humi stratum occiderit. Eum autem esse insatiabili abdomine hoc ipsum declarat: Nam si edendum cibum huic capto obieceris, suam satietatem tandiu superare conatur, dum cibus exaggeratus ad ipsum os redundat, Gillius ex Oppiano.

F Delicatissimi hunc piscem gustus esse audio. ¶ Hippocrates in libro de internis affectionibus aliquoties uictus rationem præscribens callionymum concedit, uel eo uti præcipit. Qui pituita alba laborat (inquit) ex piscib. uescatur scorpio, aut dracone, aut cuculo, aut callionymo, aut gobio, aut alijs piscibus qui similem facultatem habent. Et rursus, Qui ægrotat morbo crasso à pituita putrefacta, obsonium habeat ex piscibus scorpium, aut callionymum, aut cuculum. In morbo splenis, Dentur (inquit) pisces, scorpius, draco, cuculus, gobio, callionymus. hos coctos & frigidos dato. Et alibi, A pituita maximè in aquam inter cutem transitus fit, &c. in hac qui curabilis est, ex piscibus utatur gobio, dracone, callionymo, cuculo, scorpio: & alijs huiusmodi, omnibus coctis non recentibus, & frigidis. hi enim siccissimi sunt, & in iusculum ne intingat, & insulsi sint pisces.

E Callionymi felle quidam putant Thobiæ oculos curatos fuisse. Ad oculos suffusos prima ferè omnium compositionum est, quæ ex fœniculi succo & hyænæ felle, ac melle Attico constat. quidam uerò etiam caprinum fel addiderunt. Verùm postea alius aliud fel ammiscuit, galli, aut uiperæ, aut testudinis marinæ, aut callionymi. nunc uerò in precio est pharmacum ex felle scarorū, Galenus de composit. sec. loc. lib. 4. ¶ Ad auditus grauitatem senecta anguium cum felle bubulo aut caprino, aut testudinis mar. aut callionymi diluta utitor, Apollonius libro 3. eiusdem operis Galeni. Auribus utilissimum callionymi fel cum rosaceo infusum, Plinius.

H.b. Auctor est Galenus, hominem cum sit erectæ staturæ, sic promptius & commodius multò manuum uti ministerio. Quod uerò de cœli suspectione à quibusdam affertur, multo excipit risu Galenus idem: quando procerioris colli auitia longè id faciliùs ualeant implere. Esse quoq; pisce ait ab re cœli inspectorem nuncupatum, quòd uel inuitus suspiciat perpetuò. Addit, qui ista tradant, non uideri Platonem intellexisse, à quo proditum sit, suspectari à nobis, non ubi quis caput reclinet oscitans, sed cum mente cœlestium corporum, cœlitumq; naturam attingat, Cælius.

CALLOS ex Aristotele Gaza modo pro Holothurijs, modo pro Tethyis reddidit.

CALVARIA piscis in Phagiticis Ennij nominatur, citante Apuleio in Apologia 1. hoc uersu, Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Carne. ego potiùs legerim, Corcyræ polypus, caluaria pinguis Acarne. est enim Acarne Plinio Magnesiæ oppidum. quanquam & Carne Phœniciæ oppidum est Plinio & Stephano. Dicit autem Ennius quibus in locis qui pisces sint præstantiores. Quæren-

Quærendum an idem sit orchis uel potiùs orbis à Plinio nominatus piscis: qui suo globo, & dentibus similibus hominum, caluariam ferè humanam refert. Græci nullum hoc nomine piscem habent integrum, sed cranium partem, quorundam, ut synodontis Antiphanes, inter delicias numerant. Orbis.

CAMASENES, Καμασῆνες, ab Empedocle pisces omnes uocantur, Eustathius, & Athenæus, qui hoc etiam Empedoclis carmen recitat: Πῶς καὶ δένδρεα μακρά, καὶ εἰνάλιοι καμασῆνες. Καμασῖνες (periôta) ἰχθύες, Hesychius & Varinus. Legimus & Κεμασῖνας (primam per epsilon) apud eosdem pro piscibus, perperam ut iudico.

CAMMARVS, Vide in Squilla.

DE CANCRO FLVVIATILI RONDELETIVS.

CANCRO fluuiatili carent Galli & Germani. Quamobrem non sine errore Astacos fluuiatiles in Cancrorum uicem usurpant, in ijs etiam remedijs, in quibus ueteres Cancros fluuiatiles summopere commendarunt. Reperitur frequens in Græcia, Creta, Sicilia, Italia, Hetruria. Reperitur & in Nilo, Aeliano teste. Ego in Italia accuratè pingendum, & ad uerißimam effigiem exprimendum curaui, quòd uiderem à quibusdam† picturã eius à uera alienam fuisse repræsentatam. Dicitur à Græcis καρκίνος ποτάμιος, ab Italis Grancio & Granzo. A

†Bellonium notat.

Est corporis quidem specie marinis similis, uerùm testa tenuiore læuioreq́; corpore minùs rotundo, brachijs primis crassioribus & longioribus pro corporis magnitudine, similiter & pedes habet. Cauda corpori applicata discernuntur mares à fœminis. ea enim in fœminis latior est ad scuti formam, ad oua tutiùs contegenda, in mare est angustior. Carne sunt dulci. B

Cancri fluuiatiles crustam tempore (*quo tempore crustam*) exuunt, tunc molliores sunt, & summi Pontificis cardinaliumq́; mensis maximè expetuntur. A quibusdam in lacte suffocantur, quo dulciores & meliores fiant. Degunt in riuulis & latent in luto, unde ligonibus effossa scrobe capiuntur. Qui eos uendunt funiculo alligatos, & à sese seiunctos seruant. Etenim si se contingant, pedes mutuò sibi arrodunt & uorant, quod uerum esse ipse sum expertus. Cùm enim ducentos Romæ emissem, domiq́; in aquam ut sese reficerent coniecissem, ita inter sese conflictati sunt, ut plures quinquaginta mutilatos repererim. eò tandem deuentum est, ut omnibus necatis unicus superstes fuerit, quem adhuc exsiccatum seruo. Cancri fluuiatiles satis nutriunt, & corpora humectant. Quare Auicenna in febribus hecticis cùm aqua hordei ualde probat, quod nihil salsi habeant, humidioresq́; sint marinis. C

Permulta alia de ijsdem traduntur à Dioscoride, Nicandro, Plinio: quæ superuacaneum fuerit hîc describere. Solius Galeni sententiam exponam, quo maiorem authoritatem habeat oratio de Cancri fluuiatilis mira & occulta facultate. Fluuiatilium Cancrorum, inquit, cinis desiccat, & proprietate totius substantiæ mirè demorsis à cane rabido auxiliatur, uel solus, uel cum thuris parte una, gentianæ quinque, Cancrorum decem. Vel eo cinere utendum quemadmodum parabat Aeschrion longo usu peritißimus: qui uiuos Cancros in æneam patinam iniectos tandiu urebat quoad in cinerem redigerentur, ut facillimè in puluerem tenuarentur. D

DE EODEM, BELLONIVS.

A (B) Canceros fluuiatiles in Creta plurimos uidimus circa Colocasias, & in Atho Macedoniæ monte, atque adeò in Ciliciæ riuulis qui non longè ab Isso defluunt. In Gallia nullos unquam conspexi. Crudi comedi possunt. Numerosi circa Romam, ligonibus effossa scrobe, uel etiam trubla capiuntur: ac diebus quibus carni interdictum est, baioco (qui noster dimidius est assis) ditioribus diuenduntur, filo appensi ac traiecti (unde Romani Filsas uocant) ne duris forcipibus alter alterius tibias amputet, ac mutuis uulneribus se conficiant. (C) Amphibios esse constat: longiùs enim ab aqua secedunt: integram tamen hebdomadam, atq; interdum mensem extra aquam degunt. Cæterùm uterque Cancer tam marinus quàm fluuiatilis eodem cognomento Romæ appellatur Grancio uel Granzo.

B Vterque, crassitudinem oui gallinacei rarò excedit. Fluuiatiles duriore testa, rotundioreq; & crassiore conteguntur, uiuidioresq; ac delicatiores sunt quàm marini: Præterea tibijs asperioribus, & brachijs fortioribus ac rugosioribus præditi sunt. Ambobus forcipes sunt multùm crenati: sed marino frons non usquequaq; rotundatur: atque in gyrum crenas habet, quibus fluuiatilis caret. Marinus præterea liuidum Loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex rufo nigricat. Marino ungues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa ungues habent. Proinde etiam marini læues sunt, & longiores tibias habent. Ambo in obliquum feruntur, crusta fragili inclusi, oculisq; sunt rigentibus. Fluuiatiles præterea in sexu differentiam habent. Nam fœminæ operculum reflexum subtus ferunt latiusculum, sub quo oua per æstatem excludunt: maribus contrà angustum est. Hoc autem unum generale est in Cancrario & Locustario genere, ut dextrum brachium sit illis sinistro fortius ac crenatius.

F Edules omni tempore anni sunt fluuiatiles Cancri, sed æstate longè meliores, posteaquam durum corticem exuerint. Luna item plena uberiores, silente flaccidi sunt.

B. In Nilo. Aelianus, Cancros fluuiatiles etiam in Nilo reperiri tradit: Cum autem Nilus (inquit) in agros redundat, tum quidem circiter triginta antè diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aspides unà cùm fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt, tanti ut fluminis, támque operosi quotannis accessum ac recessum non modò non ignorent, sed ab eius etiam damno cauere sciat. Hoc idem facere norunt Testudines, Cancri & Crocodili.

D Proinde Castorem Dioscorides Cancris se explere tradit: sed id de fluuialibus intelligi oportere nemini dubium est. Etenim *Castor in ripis fluminum uersari magis est consuetus.*

G Simeon Sethus, *rectè admodum fluuiatiles Paguros uocat, quos pulmonibus ulceratis mederi, sed uesicæ nocere scribit.* Auicennas extenuatis ualde conferre dicit, hoc est, hecticis, & lenta febre laborantibus: hos enim humidum, leue, ac modicè refrigerans alimentum suggerere affirmat: præsertim (ait Galenus) si in aqua prius decocti magna ex parte salsuginem innatam exuerint.

COROLLARIVM.

A Sarthan uel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna cancer fluuiatilis (ut Plinius: uel fluuialis, ut Palladius, Marcellus empiricus & alij) nominatur: à medico Elluchasem, urbien. Germanicè dici potest **ein Krab/Krabbe/Süßwasserkrabb.** nam Angli cancrum marinum propriè dictum uocant **Crabbe**: quem nos differentiæ causa uocabimus **ein Meerkrabbe**: Astacos uerò **krebs**: & ex ijs marinos **Meerkrebs**, cæteros **Süßwasserkrebs.** Pagurum fl. pro cancro fl. legimus apud Galenum Euporiston 3.

D Tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones à proximo omnes, Plinius. Vide plura in G. inter remedia ex Cancro fl. intrinsecus contra uenena. ¶ Nilum in agros redundaturum præsentientes cancri & crocodili, altiùs in loca flumini inaccessa transferunt oua sua, Aelianus 5.52.

E Cancri (fluuiatiles) aquis commodi fuerint. nam & uenas aperiunt, & hirudines perdunt, Paxamus in Geopon. 2.4. ¶ Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant, Plinius. Contra erucas aliqui fluuiales cancros pluribus locis intra hortum clauis figunt, Palladius. Et rursus, Democritus asserit neq; arboribus, neq; satis quibuslibet noceri posse à quibuscunq; bestijs, si fluuiales cancros plurimos, uel marinos, quos Græci παγούρους nominant, non minus quàm decem fictili uasculo in aqua missos tegas, & sub dio statuas, ut decem (aliàs octo) diebus Sole uaporentur. Postea quæcunq; illæsa uolueris esse, ea aqua perfundas: & octonis diebus peractis hoc repetas, donec solidè quæ optaueris adolescant. admirabere, Palladius lib. 1. & Democritus in Geoponicis libro 10. & quinto etiam similiter. Pes cancri si suspendatur ad radicem arboris fructiferæ, cuius fructus decidunt absque uento, non decident ampliùs, Rasis.

F Cancer fl. est difficilis concoctu, plurimum alit, emendat ipsum decoctio cum mes, (genus est quoddam leguminis, fabis uel pisis natura cognatum.) marinus quidem est subtilior, Auicenna. Cum transiremus per montem Athon, inuenimus riuum quendam cancris adeò abundantem, ut uel mille statim capi potuissent. erant autem astacis fluuialibus dissimiles. eos ab itineris duce persuasus cum crudos ederem, nihil unquam suauius aut delicatius gustasse mihi uisus sum, siue

alij

illi uerè eiusmodi sint, siue esuries aut nouitas cibi in causa fuerint. Hos cancros cum astacis fluuialibus dissimiles uiderem, è mari in riuum illum ascendisse suspicabar: sed mons tam arduus & inaccessibilis erat, ut illud fieri non potuisse appareret: & species ipsa à marinis discrepabat, Bellonius. ¶ Qui leporem marinum hauserunt, cum pisces alios omnes auersentur, solos fluuiales cancros libenter edunt, Dioscor.

Cancri marini possunt eadem quæ fluuiatiles: uerùm inefficaciùs omnia præstant, Dioscor. ¶ Et Plinius cum remedia quædam ex fluuiatilibus descripsisset, Minùs (inquit) in omnibus his marini prosunt, ut Thrasyllus autor est.

Contra uenena uaria. Cancri fluuiales cocti aut assati comesti, contra uenena quælibet auxiliantur, Aëtius. Cancros fl. contritos crudos è lacte potandos dato, ac omnium reptilium ictibus medeberis, Idem. Triti potiq́ ex aqua recentes, seu cinere adseruato, contra uenena omnia prosunt, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: uel, si non sit, caprino, uel quocunque. addi & uinum oportet, Plinius. Et rursus, Nihil æquè aduersari serpentibus quàm cancros: suesq́ percussas hoc pabulo sibi mederi: cum Sol sit in Cancro, torqueri serpentes, Thrasyllus author est. Sues non ægrotabunt, si nouem cancros fluuiales eis comedendos porrexeris, Didymus. Ceruus à serpentibus morsus, cancros fluuiatiles quærit, Oppianus. Plura de cancrorum esu aduersus uenena in ceruo & in homine, leges in Ceruo. Nicander in Theriacis cancrũ fl. in lacte tritum, cum nardi drachma miscet contra morsus serpentium: & circa finẽ eiusdem poëmatis, inter cætera compositi cuiusdam medicamenti contra omnes uenenatos ictus ac morsus eundem requirit. ¶ Cancri fl. aut marini ad uiperæ morsum bibũtur è uino per se: uel cum staphisagria & sale & polio, Aegineta. Cum lacte triti & potati, & plagæ adhibiti, morsis à uipera auxiliantur, Aëtius 13. 21. Et rursus ibidem ad idem remedium: Cancrorum fl. (uiginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegin.) & adiecta iride (Aegineta non habet irin) & calaminthe, rursus sufficienter terito: idemq́ rursus, modico adiecto sale, facito: & pastillos informato, quibus in umbra exiccatis utitor: in potu quidem ex aqua mulsa, aut uino: in cataplasmata uerò cum lacte dissoluito. Aegineta 5. 13. hoc remedium Archigeni authori adscribit. Quòd si fluuiatiles (inquit) cancros non habueris, marinis utere. ¶ Morsis à cane rab. in cibo prosunt cancri, cammari, echini recentes cum uino mulso, Rufus. ¶ Cancri fl. expressi succum cum lacte (aliâs aqua aut lacte) assumpto apij semine, à phalangijs morsos confestim liberare produnt, Dioscor. Cerui percussi à phalangio, quod est aranei genus, aut aliquo simili, cancros edendo sibi medentur, Plinius. Triti crudi, potiq́ ex asinino lacte, auxiliantur contra serpentium phalangiorumq́ morsus, atque scorpionum ictus, Dioscor. Cancer fl. aut mar. si potetur cum lacte asinæ, confert contra morsum aranearum citrinarum pessimarũ (id est phalangiorum) & scorpionũ, Rasis. Medetur morsui scorpionũ & rutelæ, emplastri modo impositus aut in cibo sumptus, Auicenna. Contritum crudum è lacte propina contra omnium reptilium ictus, sed præcipuè scorpionis, Aëtius. Triti potiq́ ex aqua recentes, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte prosunt, &c. ut suprà ex Plinio retuli. Necant scorpiones triti cum ocimo admoti, Plinius & Diosc. item Rasis qui ocimũ albederogi uocat: & Auicenna, qui bedarungi. Vide supra in D. Eadem uis contra uenenatorum omnium morsus, priuatim scytalen & angues, & contra leporem mar. ac ranam rubetam. Decem uerò cancris cum ocimi manipulo adalligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coituros dicunt: & cum ocimo ipsos cineremue eorũ percussis imponunt, Plinius. ¶ Decocti & cum iure esitati ijs prosunt, qui leporem mar. hauserunt, Dioscor. Qui leporem mar. sumpsit, cancros edat assiduè. piscem enim nullum admittit, Aëtius. Crudi è lacte triti dantur contra uenenatos ictus præcipuè scorpionis. sic & desperatum epoto lepore mar. confestim sanabis. neq́ uerò latere puto eorum tantùm carnem terendam esse cum lacte, Aëtius. Aliqui decoctos in uino ad quartas è balneo egressis bibere suadent in quartanis. alij uerò sinistrum oculum deuorari iubent, Plinius. ¶ Rupta cõuulsa cancri fl. triti in asinino lacte maximè sanant, Plin. ¶ Decocti & cum iure esitati phthisicis prodesse traduntur, Dioscor. & Plinius. Caro eorum confert phthisicis, & propriè cum lacte asinæ: & ius eorum, &c. Auicenna. Carnes eorum cum iure prosunt in hectica & sputo sanguinis, Elluchasem. Caro eorum cum lacte contrita tabidis confert: uel ipsi in albo iure decocti & sumpti cum suo iure, Aëtius. ¶ Cancri fl. triti singuli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati: aut è uino, aut calida aqua poti, Plinius. ¶ Triti ex aqua poti, aluum sistunt, urinam cient, in uino aluum. (*Obscurus est hic locus, Brasauolus uerbum cient repetit: tanquam è uino aluum cieant, ex aqua sistant.*) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis, Plin. Aqua decoctionis cancri fl. uentrem soluit, & urinam promouet, Rasis. Si cancri cocti exiccentur, & in puluerem redigantur, sumanturq́ ex uino uel aqua ad duas drachmas: immò si quis copiosè cancros edat, uentrem subducunt, Brasauolus. Succus cancrorum fl. cum melle hydropicis medetur, Plinius. Ex Archigene ad hydropicos apud Galenum de compos. med. sec. locos: Optimè facit & hoc: Cancri fluuialis sicci triti, pedibus ac eminentijs omnibus amputatis ℥. j. asari ℥. j. misceto aqua ex ipso flumine unde cancri extracti sunt accepta, & propinato. aliquando uerò pro asaro opobalsami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per uniuersum curationis tempus pota aqua: Cancrorum fl. aridorum sine

manibus & pedibus ademptis testis lib.j.asari lib.j. Trita & commixta ex aqua pluuiali (fluuiali,) unde sunt desumpti cancri dato bibenda. Interdum pro asaro seruatur, (uidetur hic aliquid mutilum & ex præcedentibus Archigenis uerbis restitui posse,) Nicolaus Myrepsus. ¶ Ad urinæ difficultatem: Pagurum fluuiatilem conterito, & panniculo expressum potui exhibeto, Galenus Euporiston 3.216. ¶ Cancri fl. triti in uino potiq; profluuia (mensium, uel uteri, Brasauolus hæc uerba non rectè de alui profluuio accipit) sistunt, Plinius. Si fluxus uteri oboriatur, cancros fl. in uino suffocato, & uinum bibendum dato: & quę siccant suffito & apponito, Hippocrates de natura muliebri. Et rursus libro 2. de morbis mulieb. Si fluxus uteri fiat, cancros fl. in uino suffocato, & de tali uino cum aqua bibendum dato. Si mortuus fœtus in utero sit, cancros fl. quinq;, & rumicis ac rutæ radicem, & fuligine de furno, omnia simul trita, & cum aqua mulsa unita, sub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat, Idem libro 1. de morbis muliebr. ¶ Ad capitis in equo dolorem hac potione utitor: Cancros fl. septem tritos cum lactis caprini sextario & olei cyatho permisce: tùm purè colatam potionem per os infunde, Pelagonius Hippiatros.

Extrinsecus. Cancer fl. tritus, & cataplasmatis instar impositus, extrahit tela (palos & ἀκίδας) corpori inhærentia, Galenus ad Pisonem & Plinius. Viuus tritus impositus extrahit cuspides sagittarũ (res acutas & spinas, Auicenna) infixas carni, Rasis. Similiter applicatus apostemata dura dissipat, Idem. Contritus uel combustus ex melle strumis medetur, Plinius. Pes cancri in charta conuersationis à collo eius qui habet scrophulas, curat, quandiu durat super ipsum, Rasis. Cancri fl. cum cachry, pedicularia, & ruta pari modo miscentur pro epithemate ad scorpionum ictus, apud Galenum libro 2. de antidotis. Triti in oleo & aqua, perunctis ante accessiones in febribus prosunt. aliqui & piper addunt. Magi quoq; oculis earum (eorum, ut emendaui in Rana G.) ante Solis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas (cæcos) dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. eosdemq; oculos cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina adalligatos, præstare uigiliam somno fugato tradunt, Plinius. Oculus cancri appensus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam, Rasis.

Vlcera quæ in auribus, aut ulla corporis parte fiant, cancrorum fluuiatilium succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis prosunt, Plinius. Et rursus, Succus eorum cum farina hordeacea aurium uulneribus efficacissimè prodest. Illitio (stomatica ad anginam, uel alia oris uitia,) seu gargarismus ex cancris fluuialibus: Cancros fl. contritos in aquæ cotyla una coctos & percolatos, præbe gargarisandos. Siquidem crassa multa ducit, & leuat statim, ut ait Galenus, hoc medicamentum, Nicolaus Myrepsus. ego apud Galenum non memini legere. ¶ Mulieri ubi mammæ inflantur: Cancros fl. uiuos contunde, & fac emplastrum quod imponatur, Nicolaus Myrepsus. Ad profundas mammarum duritiès: Cancros fl. cum ouo applicato, quod & lac restinguit, Aëtius.

Lib.32.cap.10. *De malo pilari in mammis.* *Li.47. de hist. anim. ca.11.*

Cancri fluuiatiles illiti, uel marini pilos in mãma, uel muricũ carnes appositę tollũt, Plin. Hic locus me impellit, inquit Rondeletius, ut quod sentio dicam, de morbo quem mulierum mammis accidere scribit Aristoteles, uocatq; τριχίαν, Gaza malum pilare interpretatur, de quo morbo Plinium hîc loqui maximè uerisimile est. De eo uerò sic Aristoteles interprete Gaza: Vbera tota ita fungosa sunt, ut si in poculo fortè pilum hauserit mulier, dolor moueatur in mammis, quod malum pilare τριχίαν appellant, nec sedatur donec pilus uel pressus exeat sponte, uel cum lacte exugatur. Ego uerò malum ex pilo hausto fieri nullo modo posse contendo, etenim planè repugnat anatome. nam pilus haustus per uentriculum in intestina delabitur, & inde per anum cum excrementis reliquis egeritur. Quî enim pilus per uenas mesaraicas, & ex his per tot hepatis exiguos ductus & mæandros in cauam uenam, à caua uena ad axillares uenas, ab ijs ad mammas penetrare possit? Vel si illuc permeârit, cur non per uenas in papillam desinentes potiùs delabitur, uel suctu extrahitur, cùm hæ multò latiores sint medijs, idq; sine dolore. Quare cùm huiusmodi malũ mammam infestat, id non ex pilo hausto oriri puto: sed ex uermiculo paruo capilli specie, ex pituitosioris & putrescentis sanguinis copia generato, qualem equidem aliquando uidi ex nobilis & spectatissimæ fœminæ mamma natum. Huiusmodi capillares uermiculos aliquando mihi in urina ostendit excellentissimus medicus præceptor olim meus Gilbertus Griffius, qui facilè parum aduertentes latuissent. huiusmodi etiam sæpe reperi in fontibus, quarum aqua crassa est & uiscida, nigros, pedem unum longos. Fiunt uermiculi etiam in dentibus, in auribus, in intestinis, in ulceribus sordidis. Vidimus etiam è cute uermiculum eductum.

Vermiculi in mammis. *In urina.* *In fontibus.* *In dẽtibus, &c.*

Historia aciculæ de abscessu exemptæ post annorum aliquot dolorem.

Narrabo aliud cuius non ipse solùm, sed etiam multi spectatores unà fuimus. Laborauit iuuenis brachij dolore annos aliquot, qui secundum longum sentiebatur, & tumorem excitauerat, factusq; est tandem abscessus, quo scalpello diuiso, acicula ærugine obducta, forficulis inde educta est, eam ex ijs qui aderant nonnulli à puero unà cum cibis deuoratam fuisse credebant, tandemq; illuc penetrasse, quod fieri non potuisse arbitror. Ego in ea re aliud conijcere nõ potui, quàm puerum dum petulantiùs lasciuiret, uel procaciùs colluderet, brachio in aciculam impegisse, idq; sine dolore, quemadmodum in ira uel magna animi contentione, mente alio spectante dolor statim non sentitur: tum quia æruginem acicula contraxisset ui siccandi præditam: progressu tamẽ temporis dolor excitatus est, factusq; abscessus.

Cancri

Cancri fl. triti, sicq́ cinere & oleo subacti, perniones emendant, Plinius. Triti uerendorum pustulas discutiunt, Idem.

Cancri fl. aridi suffiuntur si fœtus abruptus in uteri collo detineatur, Aëtius 16, 19.

Cinis cancrorum, uel cancri usti, intrinsecus. Vruntur canari in uase figlino, occluso luto quod sapientiæ cognominant, in fornace ad ignem lentum. bibitur autem hic cinis cum syrupo de papauere aduersus sputum sanguinis, Elluchasem. ¶ Cancri fl. triti potiq́ ex aqua recentes, seu cinere adseruato contra uenena omnia prosunt, (&c. ut superius recitaui,) Plinius. Et rursus, Cinis eorum seruatus prodest pauore potus periclitātibus ex canis rabiosi morsibus. quidam adijciunt gentianam, & dant in uino. nam si iam pauor occupauerit, pastillos uino subactos, deuorandos ita præcipiunt. A scorpione percussis cancros fl. uel cinerem eorum cum ocimo imponunt, Idem. Quomodo uri debeant, tradit Bulchasis tractatu 3. Cinis eorum cum melle prodest ad morsum canis rab. potus, Auicenna: perperam forte, ut pro potus legendum sit illitus, sicut habet Aëtius. Prodest cinis cancri aspersus aceto, Hali. uel cinis crustarum cancri mar. ut Aggregator citat ex nescio quo authore. Cancrorum fl. exustorum cinis qui duo cochlearia expleat, adiecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo (aliâs quatriduo) potus cum uino, magnopere prodest canis rabiosi morsibus, Dioscor. De antidotis diacarcinon ad morsos à cane rabioso, multa protulimus in Cane G. (*pagina 202. & deinceps*:) Hîc aliud addemus ex libello Iacobi Magni. Diacarcinon furentibus, hydrophobis, lycanthropicis utilis antidotus: recipit cineris cancrorum fl. drach. quinq́. gentianæ unc. semis. rorismarini drach. j. spodij duas. lapidis lazuli scrup. duos. Tere, misce, fiat puluis bibendus mane & serò. Aëtius libro 12. cap. 47. inter antidotos podagricas, hanc etiam, quæ ex cancris est, describit: Ex cancris (inquit) pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorum magnorum uiuorum ustorum in æreo uase, trientem. gentianæ incorruptæ quincuncem. thuris integri & indiuidui albi unc. j. Datur inde cochlearium unum. Ad cancrorum uerò exustionem ligna uitis aduruntur. Et statim, Describam porrò & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus & mollibus conducens. Est autem id quod à rabido cane morsis datur, cuius compositionem in sermone de rab. canis morsu tradidimus. Adieci autem ego (inquit Philagrius) ad huius pharmaci apparatū, etiam petroselini drach. octo, ut plurimum uerò decem, quò urinæ ciendæ uim acquirat. & multos sane arthriticos iuuit, præsertim quibus tenerum & album corpus fuit, mediocris mystri mensura ex eo data, aliquando ex aqua sola, aliquando ex aqua mulsa. Quin & melle despumato sæpe ipsum excepi, quo ualidum & citra transpirationem adseruarem. Deinde uerò ueluti prædictum est bibendum exhibui, Hucusq́ Aëtius.

Cinis cancrorum uel cancri usti, extrinsecus. Cancri fl. combusti triti & cum melle adpositi, strumas discutiunt, Plinius & Marcellus. Adusta sanantur cancri mar. uel fl. cinere: & ea quæ feruenti aqua combusta sunt. hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fl. cinere: putantq́ utendum cum cera & adipe ursino, Plinius. Rimas pedum sedisq́, perniunculos, & carcinomata cum decocto melle lenit hic cinis, Dioscor. Vtilis est fissuris pedum ex frigore, item ani. & quod de eo adustum est, ponitur in medicamentis morpheæ & panni utiliter, Auicenna. Ex oleo & cera rimas in sede emendat, Plinius. Cancri mar. cinis usti cum plumbo carcinomata compescit. ad hoc & fluuiatilis sufficit cū melle, lineaq́ lanugine. sed aliqui malunt alumen melq́ miscere cineri. Equorum carcinomata, inquit Hieronymus, secanda sunt, si locus admittat: sin minus, cancros fl. ustos imponere oportet: & cum acida fæce subigere ac imponere piceæ corticē tritum, Hierocles in Hippiatricis cap. 77. Philosophi medicamentum ad cancros uteri: Cancros fl. tres aut quinq́, impares enim esse oportet, sub prunis ustos cum oleo ligustrino terito, & cum penna illinito, Aëtius.

Vide supra Emblema Alciati in Corollario de Astaco fluuiatili, H. h. ¶ Exigit à nobis cancer, ambiguum quidem informeq́ animal, & cui consueuerint capto pueri libenter illudere: sed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra uenenata homini liberaliter affert: multorum contra se maledicta & contumelias deleri: quibus iniuste damnari & immeritò explodi à pictoribus & poëtis se sentit: qui non habentes quam parasitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus cancris eos comparauerūt: fœliciter ideo comparatione illa uti sibi persuadentes, & ab alijs crediti, quòd tota eius animalis figura & species huic hominum generi eorumq́ studijs ad unguem cōgruere uideretur: responderetq́ glomer & globus ille corporis: nec nisi uenter tota in eo moles gulæ cœnarumq́ studio & petitis undiq́ à parasitis multa scurrilitate lautioribus epulis. Numerosa autem illa chelarum pro pedibus series, celeritati totaq́ urbe uagis eorum discursibus, quibus ad hilariorem sicubi ea illuxisse uideatur fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in ascensu & periculo utitur & hęret id animal, morsibus, maledictis, clandestinisq́ susurris & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re saluteq́ eius curam laboremq́ suum probare & gratiam inire nituntur. postremoq́ in summo dorso, ueluti in altissima specula positi, exerti, nunquam somno conniuentes, & ad omnia uigiles oculi, ingenio sagaciq́ coniecturæ, qua consilia, uota, amores, iras, odiaq́ eorum quibus blandiuntur, intellexisse uolunt: ut inguinum modo corruptis & in pus iam

H. h.

Parasiti cancris collati.

tumentibus affectibus illis adsint. Quàm iniuste autem impudenterq́ꝫ & cõtumeliosè id egerint, naturam intelligentibus cognouisse facile est: quæ ambiguo & in humido siccoq́ꝫ elemento pariter agenti animali, uentris inanem plerunq́ꝫ globum illum ideo dedit, ut quemadmodum solent pueri alligato ex humeris subere, rotundioreue & ampliore cucurbita, securam in piscinis primã auspicati natationem: sic posset & cancer glomeris illius ope in summa aqua sine periculo fluitare. Multas uerò illas & longiores chelas, ut per terram ingredienti aliorum animalium modo infirmam ex inferiore parte aluum altiùs à terra extollere liceret. Denticulatos itidem forfices, ut maiore profluentis aquæ urgente impetu, qualis per autumnum & uer largior & inexpectata sæpe descendit, apprehensis stirpibus supra aquam, usq́ꝫ dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles postremo in omnes partes & in excelso constitutos oculos, nec minùs à tergo quàm à fronte omnia uidentes, ut infirmum tardumq́ꝫ animal, occursantes undiq́ꝫ noxas ex longinquo præcognoscere & cauere: offerentiaq́ꝫ se uitæ & salutis suæ commoda certiùs assequi ualeret. Quam oculorum sortem in homine desiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam fœlicem naturam & uidendi potestatem, figmentis saltem ostendere conati sunt: bicipitem Ianum & toto corpore oculatum Inachiæ bouis custodem fingentes: ut quales à natura factos nos esse oporteret, imaginibus illis saltem intelligeremus: nulla earum necessitate, si quæ in cancro sunt, sagacis naturæ, nõ adulationis aut parasiticæ notas diligentiùs contemplaremur. Hæc omnia Marcellus Vergilius.

DE METROPOLEOS EPHESIAE CANCRIS HOSTIBVS serpentium, ex Aeliano libro 16. cap. 38.

Ad paludem, quæ iuxta Ephesiam metropolim existit, aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum: quæ ut magnum acerbitatis uirus habent in mordendo, ita tametsi ex cauerna prodeuntes usq́ꝫ ad proximam paludem serpunt, tamen natando traijcere conantes, ut in oppositam ripam exeant, Cancrorum, qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrentur: itaq́ꝫ conquiescunt, atq́ꝫ à transmittendo se sustinent, cancrorum custodias formidantes, & pœnarum metum exhorrescentes: ac nisi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerẽt, & tuta illic omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolæ perissent.

ASSERINA (fortè Asterion, ut Plutarchus habet) locus est in Tenedo cũ paruo fluuio, in quo etiam cancri sunt τὰ χελώνια διηρθρωμένα ὡς πλεῖον ἔχοντα καὶ πελέκει ἐμφερῆ, Suidas in Τενέδιος. Tenedij securim (aliquando consecrarunt Delphis) à cancris qui nascuntur apud ipsos πρὸς τὸ καλά- μῶν Ἀστέρων. soli enim hi cancri in chelonio (testa sua) speciem securis referunt, Plutarchus in libro De eo quòd Pythia non ampliùs carmine respondeat. Tenedia quidem securis inter prouerbia ab Erasmo Rot. memoratur.

DE CANCRIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

Cancri qui propriè, & eorum species. Lib. 9. cap. 31.

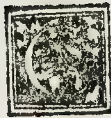

CRVSTA intectorum quartum genus est cãcer, cuius species sunt permultæ, etiam si hic non tam latè pateat, quàm apud Plinium qui ei locustas atq́ꝫ astacos subijciat. Nos uerò cancri nomine ea tantùm complectimur, quæ cùm caudam corpori appressam habeant, rotundo sunt corpore, cùm locustæ, astaci, squillæ, longum habeant. Cancrorum genus, inquit Aristoteles, multiplex est, nec facilè enumerandum, maximum quas mæas appellant. Secundum paguri, & quos Heracleoticos uocant. Tertium fluuiatiles, cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Et genus cancrorum litorale Phœnice fert tantę uelocitatis, ut eos consequi facile non sit, unde ἱππεῖς, hoc est equites appellant. Genus item aliud est quod magnitudine cancrum nõ excedit, facie astacis simile. Nos plura genera numerabimus, quæ sub cancris contineri nemo non fatebitur.

Differentiæ & partes.

Ea multiplici uarietate à se distinguuntur. Vt magnitudine differunt, mææ, paguri ab albis & pinnophylacibus: hi enim parui sunt, illi magni, inter hos alij sunt medij. Heracleotici fusco sunt colore, paguri & mææ rubescente, undulati flauo quum è mari extrahuntur: latipes, & qui in ostreis nascitur albescente: qui in pinna, flauescente: ursus colore corticis mali punici. Distant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues sunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longissimi. Oculorum quoq́ꝫ situ differunt, horum oculi ferè se contingunt: illorum, magno interuallo à se disiunguntur. Sunt nonnulla in quibus omnes conueniunt. omnibus enim pars dura & testacea foris pro cute est, mollis & carnea intus: supina corporis planiora & magis tabellata sunt, quibus & oua deponunt, quum pariunt. Omnibus pedes sunt deni cum chelis, cornua tenuia parua & pauca. Cauda omnibus complicata & introrsus reducta, quo fit ut rotundo sint corpore, & omnes cauda carere censuerit Aristoteles. Corporis totius alueum atq́ꝫ caput indiscretum omnes habent. Hæc ille.

Cauda.

Et rursus post historiam Cancri parui: Quam nos caudam (inquit) appellauimus, quæ ex tabellis manifestè constat, Aristoteles ἐπικάλυμμα πτυχῶδες uocat, quia corpus posteriore parte integit, nec

git, nec in pinnas desinit, nec extenditur ad natationem. Cancri enim magis ingrediuntur quàm natant, etiamsi aquatiles sint.

Cum uerò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, uel in anteriora moueantur, cancri per transuersum & in latus progredi uidentur. Sed quoniam oculis semper prior siue anterior pars ad iter designatur, quia in priore animantis parte siti sunt oculi, cancri in anteriora reuera progrediuntur, ad eam semper partem, ad quam oculi, tendentes: nobis uerò in latus ferri uidentur, quia oculi membra imitantur, quæ in latus, si ingressus nostri uel aliorum animalium rationem habeas, progrediūtur. Rectè igitur Plinius: Cancri in pauore etiam retrorsum pari uelocitate redeunt: is autem motus ei qui fit antrorsum ex diametro opponitur.

Motus & ingressus eorum.

Crustata omnia aquam marinam ore excipiunt, inquit Aristoteles: sed cancri exceptam oris parte exigua reijciunt, qua de causa circa cancrorum os spuma apparet, ex aqua & aëre unà cum aqua hausto attractu & reiectu agitatis: locustæ per branchias (*impropriè dicit branchias*) quas maiores habent, transmittunt.

Aquam ore excipiunt & reddunt.

Cancri in ciborum penuria à suo genere non abstinent: quòd si quis procul amandare uelit, eos ita disponat oportet, ut alteri in alterum impetum faciendi potestas nulla sit. Sunt igitur cancri ex pamphagorum genere, siue marini sint, siue fluuiatiles, siue inter hos medij, qui scilicet in stagno marino nascuntur & degunt.

Quòd se inuicē uorent.

COROLLARIVM DE CANCRIS IN GENERE: VBI quæ ad speciem nullam cancri peculiarem referuntur ab authoribus, aut licet referri possent, communia tamen sunt, commemorantur.

De cancris in genere plura dicemus ubi ea quæ crustatis communia sunt omnibus exponentur. hîc ea quæ ad cancros peculiariter, præcipuè: quanquã & locustario generi congruentia multa adferentur. ¶ Cancri speciem peculiarem constituunt, paguri aliam. Græci tamen recentiores aliquando confundunt. A Cancri, qui paguri dicuntur: Symeon Sethi, & Scholiastes Aristophanis. Palladius cancros marinos memorat, quos Græci paguros nominent, ex Democrito. & in Geoponicis, Democriti hæc uerba citantur: Καρκίνους, τουτέστι παγούρους ποταμίους, ἢ θαλαττίους, libro 10. Libro 5. autem, καρκίνους ποταμίους, ἢ παγούρους θαλασσίους. Sarthan uel Sarathan Auicennæ, סרטן, Arabicè (Serapionis codex uulgatus non rectè habet Sartam per m. in fine) cancrum significat. Cancros uulgò mutatis & inuersis literis grancos uocant, tam fluuiales & è lacuna, quàm marinos, Platina Italus. Crustati generis animalia non habent nomen quo summum genus possit dici. Latinè fortasse cancer dici poterit, Niphus. Quæ à Græcis malacostraca appellantur, Theodorus in uniuersum crustata Latino nomine nuncupauit: quæ cum apud Græcos communi nomine carere ex Aristotele primo de historia Plinius animaduertisset, crusta intecta omnia sub cancri nomine censuit appellanda, ceu cancer genus esset & species, Massarius. Aloisius Mundella epistola nona, nihil aliud multis uerbis docet, quàm cancri nomen generale esse: uideri autem aliquando ad fluuiatiles contrahi: cammaros uerò esse marinos, & quòd ex fluuialibus tantum antidotus diacarcinon paranda sit. ¶ De cancro nigro & aureo Auicēnæ, quem sua lingua canissem appellat, uide mox in B. ¶ Nos Cancros (ut communiùs accipiam Cancri nomē pro quouis malacostraco) Locustarios, Καραβοειδεῖς, nominare possumus lang Krebs: alterum uerò genus, quod Cancrarium quidam nominãt, kurtz Krebs/rund Krebs/Täschenkrebs. Vide plura de Germanicis nominibus, in Paguro in Corollario A.

De cancri & aliorum crustatorum partibus quædam in uniuersum agit Aristoteles libro 4. B cap. 8. de partib. animalium. Cancri non habent collum neq; caput, Galenus lib. 7. de usu partium. Quibusdam indiscretum caput est, ut cancris, Plinius. Cancri obliquum aspiciunt. Crusta fragili inclusis rigentes (oculi,) Idem. Cancrorum plurimæ parti oculi sunt tum intrò, tum foras in obliquum moueri apti, Aristot. Oculos habent duros. palpebris & pilis carent, Galenus. Lege etiam suprà quæ scripsi ex Galeno, in Corollario de Balæna B. de oculis Cancrorum. Cancer pedes habet & brachia, forcipesq; pro manibus, Author libri de nat. rerum. Cancris forcipes, pedesq; haberi, & ij quales essent, dictum iam est. omnibus uerò magna ex parte grandior ac ualidior forceps dexter, quàm læuus est. Quinetiam de oculis diximus, uisum parti plurimæ esse in obliquum. Alueus uerò totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctum, nec aliud quicquam. Oculi non eodem situ omnibus positi, sed alijs è latere suprà, †continuò sub prono, amplo distantes discrimine: alijs in medio breui discrimine, ut Heracleoticis, aut maijs. Os oculis subditum, in quo dentes duo, ut locustis: uerum non rotundi, sed longi. Tegmina dentes operiūt duo, inter quæ talia interiacent quædam, qualia locustarum dentibus adnecti exposui. Humorem igitur ore accipit, tegminibus illis depellendo: emittitq; meatu oris superiore, obductis meatibus, qua interfluxit. Duplex ille meatus sub oculis est. Quoties ergo aquam acceperit, utroq; tegumento os obturat, atque ita respuit humorem. Gula post dentes breuis admodum est, ita ut protinus uenter os excipere uideatur. Venter bisulcus gulæ subiungitur, cuius ex medio intestinum sim-

†Εὐθὺς cõtinuò, & nullo medio

plex & tenue procedit, quod ſub applicato exteriore operculo deſinit, ut dictum eſt. Quod autem inter tegumenta interiacet, huius, ſicuti locuſtarum, dentibus adnectitur. Humor intus in alueo pallidus, & minuta quædam oblonga, albida continentur. Ruffa etiam alia, maculis diſperſis. Differt à fœmina mas, magnitudine, craſſitudine, & operculo. id enim amplius in fœmina eſt, & diſtantius, & hirſutius, & opacius, quale etiam fœminæ locuſtarum ſortiuntur, Ariſtot. De uentre & dentibus tum cancrorum, tum cruſtatorum omnium in genere quædam ſcribit Ariſtot. lib. 4. cap. 5. de partib. anim. Cancris pedes octoni, omnes (aliâs, Pedes octoni omnibus) in obliquũ flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur; inferiore immobili. Dextrum brachium omnibus maius, Plinius. De forcipibus cancrorum lege Ariſtot. lib. 4. de partibus anim. cap. 11. Octonos (pedes) & marinis eſſe diximus, polypis, ſepijs, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi, Ariſtot. Cætera binos pedes duces habent; cancri tantùm, quaternos, Idem & Plinius. Cancris primi utrinq; pedes quaterni, tum terni alij, ordinem eodem modo explentes. reliqua bona pars corporis pedibus caret. pedes omnibus in obliquum flectuntur, quo modo etiam inſecta mouentur, Ariſtot. Et rurſus, Cancris etiam omnes deni cum forcipibus ſunt. Cancri (inquit Ariſtot. 4. de partibus animaliũ) ſuperiorem ſui forcipis partem mouent, non inferiorem. habenti enim pro manu, forcipem eſſe oportet, mordendi autem ſecandiq; officium dentis eſt. cancris igitur, cæteriſq; quibus licet ociosiùs cibum capere, quum in humore non ſint, oris uſus partitus eſt, ut manibus aut pedibus capiant, ore ſecent & mordeant, ſicuti crocodilo fluuiatili euenit. qui unus maxillam mouet ſuperiorem, quoniam pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. itaque ad hunc uſum natura os ei pro pedibus utile condidit. Ad retinendum uerò, unde ictus inferri uehementiùs poteſt, inde motus cõmodiùs agitur: infertur autem uehementiùs deſuper quàm de parte inferiore. ergo cum utriuſq; tum capiendi tum mordendi uſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui nec manus ſint neq; pedes idonei, commodius ijs eſt mouere ſuperiorem maxillam quàm inferiorem. ¶ Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Niphus lib. 4. de animal. cap. 2. nam primo tribuit cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc cancris aſsignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitæ (propoſitiones,) quæ ueræ ſunt de cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vnde Albertus nõ imperitè dicit cancrum, qui communiter cancer dicitur, habere decem pedes. qui uerò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum uerò, quem Ariſtoteles dicit habere quatuordecim, uult eſſe aureum, quem ſua lingua caniſſem appellat, qui aureus interpretatur, hæc Niphus.

Cancer aureus. *Cancer niger.* *Caniſſem.*

Mares duas habent ſpinas inter uentrem & caudam, quibus fœminæ carent, quæ oua in uentre habent, Author libri de nat. rerum. Vide etiam in C. ¶ Cancris ex cruſtaceis, ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, cum locuſtis ſquilliſq; longum ſit. Inteſtinum eis finit, qua applicatum illud operculum geritur medio applicaminis ipſius: uerùm ijs quoq; parte exteriore, qua oua pariunt, deſinit, Ariſtot. ¶ Cum ſenuerit cancer, duo lapides albi coloris intermixto rubore inueniuntur in eius capite, Author libri de nat. rer. ¶ De exuuio cancrorum, leges in C.

C Cancros uiuere aqua dulci & ſalſa, Galenus ſcribit in libro de boni & mali ſucci cibis. Mare ore exceptum, exigua oris parte adducta reſpuunt, Ariſtot. Quicquid ceperint ori admouent ſuo forcipe, Idem. Saxatiles omniuori ſunt, Idem. Cancri & cancelli & alij piſces, polypum Venere exhauſtum deuorant: quos prius ipſe uorabat, Oppianus & Aelianus. Cancer, lacte potatus, ſine aqua uiuit multis diebus, Author de nat. rerum. ¶ Cancros in plenilunio incrementum ſuſcipere Plinius aſſerere uidetur ex uerbis Ariſtotelis de partibus animal. ſcriptis de echinis. ¶ Cancri quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt, Ariſtot. Et rurſus, Quædam ambulare poſſunt, ut genus cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen uim habet ambulandi. Cancri quomodo moueantur tradit Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu. Retrogradi ſunt, nec unquam ante faciem ſuam ambulare norunt, Author de nat. r. Sed uerius Plinius, In pauore (inquit) etiam retrorſum pari uelocitate redeunt. ¶ Cancri parte priore (*Rondeletius uertit, partibus poſterioribus*) copulantur, ſua opercula loculoſa illa, rugoſaq; (τὰ ἐπικαλύμματα τὰ πτυχώδη) mutua conſertione componentes. Primùm cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet: tum maior ubi ille ſuperuenerit, uertit ſe in latus. Nulla re differt fœmina à mare, niſi quòd operculum applicatile illud amplius, & diſtantius, & hirſutius (*magis diſiunctum à corpore, & denſiùs contectum, Rondeletius.* συνηρεφέστερον) fœminæ gerant, in quo oua pariunt, & quà egerunt excrementum. membrum autem quod alter in alterum inſerat, nullum omnino habetur, Ariſtot. ſed de ſexus diſcrimine ſupra etiam in B. dictum eſt, & in Cancro fl. Locuſtæ, ſquillæ, cancri, ore coëunt, Plinius. ¶ Non ſemel ſed ſæpe cruſtam exuunt, Ariſtot. Et rurſus, Cruſta ſua tam nuper nati, quàm pòſt, exuuntur per uer. Et alibi, Cancri etiam exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicuè: ſed etiam duriores exuere aiunt, ut maias. Cum uerò exuunt, mollis admodũ cruſta ſubnaſcitur, & quidem cancri præ teneritate nõ ſatis ambulare poſſunt. Veris principio

ſenectutem

senectutem anguium more exuunt reuocatione (renouatione, ut Massarius legit in uetustis codicibus) tergorum, latent mensibus quinis, Plinius. Hyeme aprica loca sectantur, æstate in opaca turbatim (*turmatim usitatius est*) recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pinguescunt, maximè plenilunijs: Platina ex Plinio, qui hęc de locustis, & de crustatis in genere scribit. ¶ Vniuersi ubi aliquando congregantur, os Ponti euincere non ualent: quamobrem regressi circumeunt, apparetq́ iter, Plinius. ¶ Cancris uita longa, Plinius. Aristoteles quarto de historia locustis tantùm, non cancris, uitam diuturniorem datam testatur. ¶ Sôle Cancri signũ transeunte, cancrorum cum exanimati sint, corpus transfigurari in scorpiones narratur in sicco, Plinius. Vide etiam inferiùs in Cancro marino & Paguro.

D Dimicant inter se ut arietes, aduersis cornibus incursantes, Plinius. Cancer quàm callidè deuoret ostrea, uide in H. nomenclaturam Ptyxagris. ¶ Cancros interdum ursus deuorat, Arist. & Plinius. ¶ Cancri ignibus adusti odor (nidor) inuisus (infestus) est apibus, Palladius & Columella. Neue rubentes Vre foco cancros, Vergilius. Cancrorum odore, si quis iuxta coquat, apes exanimantur, Plinius. ¶ Si uelis ne in te aper grassetur, cancrorum brachia illa denticulata tecum appensa circunfer, Didymus. ¶ Cancer admota ipsi polypode herba abijcit chelas siue pedes, Zoroastres in Geoponicis.

E Vlmi folliculis genus quoddam bestiolarum innascitur. quod cnipes appellant: qui cum in ficis gignuntur, ficarios illos culices (τοὺς ψῆνας) deuorant. Huius remedium cancros statuunt alligandos, (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶν τοὺς καρκίνους προσπερονᾷν, fortè προσπερονᾶν, pro affigere:) in eos enim uertere sese cnipes inquiunt, Theophrastus de historia 2. 9. Tanto dissidio flagrant cancri & erucæ, ut si à cornibus suspendantur illi ramis arborum, in quibus irrepunt aut nidulantur erucæ, illicò decidant, collabantur ac aliò immigrent, Ant. Mizaldus. Quidam tres cancros uiuos cremari iubent in arbustis, ut carbunculi non noceant, Plinius. ¶ Ardeola cancrum fascinationis amuletum nido imponit, Aelianus & Philes. ¶ Cancrorum nidore apes exanimantur, uide supra in D. ¶ Hyeme (tempestate, pluuia) imminente cancer ex aqua in terram prodit, Aratus. Καὶ μὴν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ὤχετο χέρσω χειμῶνος μέλλοντος ἐπαΐσσεσθαι ὁδοῖο.

F Cancros & huiusmodi malacostraca Galenus scribit dura carne constare: atq; ob id difficillimè confici, sed firmi alimenti esse. Cancri pisces sunt aquatici, frigidi & humidi, septentrionales, Author libri de spermate Galeno adscripti. Cancer grauis est & difficilis concoctu, Diphilus & Psellus. Cancri, locustæ, squillæ & huiusmodi, difficulter quidem cõcoquuntur, sed multò faciliùs quàm alij pisces. conuenit autem eos assari potiùs quàm elixari, Mnesitheus. Cancri fluuiales & marini, multùm alunt, & non facilè in stomacho corrumpuntur: uerùm sunt difficilis digestionis, Arnoldus Villanouanus. Ex his quæ testa integuntur, squilla omnium minimè noxia existit, cancer turbationem inducit, Aëtius in curatione colici affectus phlegmatici. ¶ Cancros & pisces omnes conchas habentes aluum soluere Galenus testatur, propter salsedinem & acrimoniam eorum: ideóque stomacho nocere, maximè neruosæ eius substantiæ, Isaac libro 3. ut quidam citant. ¶ Coqui debent ex aqua & aceto & abundanti sale. Ita efferueant oportet, ut bis terue spumam exundanti aheno emittant. Cocti, & in patinas translati, ex aceto (suffuso) comeduntur, Platina. Cancros coqui iubet Galenus in aqua in qua nati sunt, libro 9. de compos. sec. locos.

G Cancris marinis & fluuiatilibus communia quædam remedia in fluuialibus retuli. ¶ Cancri contra serpentium ictus medentur, Plinius. Contra scorpionum ictus silphium cum cancro trito in uino propina, Aegineta. Cancri appositi scorpio ipsum occidunt, Aëtius. alij hoc priuatim de cancro fl. scribũt. Cerui morsi uel à phalangio, uel à quouis generis eiusdem, cancros edunt: quod idem homini etiam prodesse putatur. sed non caret fastidio, Aristot. Apri deuorato hyoscyamo, cancros sibi pro remedio quærunt, Aelianus in Varijs 1. 7. Plinius apros hedera sibi mederi scribit in morbis, & cancros uescendo, maximè mari eiectos. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina, cum salis flore cõtuso post plenam lunam, & ex aqua illita, Idem. ¶ Cancri cum in electuarijs & antidotis resumptiuis ponuntur, sic præparari debent: Euellantur extremitates cancrorum è pedibus & corporibus suis: & abluantur cum aqua frigida & sale cum cinere, ter, donec iam puræ sint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, aut aqua lactis à quo extractum est butyrum. sic præparati electuarijs misceantur, ut docet Auicenna libro 4. sui Cano. fen prima, tractatu 5. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos, Hæc ex uetere editione Nicolai Præpositi.

Cancri ex aqua poti profluuia sistere dicuntur, (uide suprà in Cancro fl.) ex hyssopo purgare. Et si partus stranguletur, similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuosq́ partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Item in iure cocti cum lapatho & apio, menstruas purgationes expediunt, lactisq́ ubertatem faciunt. Item in febri quæ sit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in uino austero poti prodesse dicuntur, Plinius. Ad stranguriam quidam iubent tres cancros coqui in cyatho aceti, in mortario simul contundi, exprimi, & propinari. Cancri testam diligenter teres, & uino subdulci miscebis, & colatam po

tionem dabis bibendam ei qui calculi molestia laborabit, Marcellus. Aëtius ad idem remedium cancros urit, ut nunc subscribetur.

Cancri usti. Cancros tres, aut quinque, aut septem tantum, cum ingenti strepitu indesinenter sub testa uiuos exure: & contriti eorum cineris cochlearium unum cum condito præbe: eoque calculosos renes sanabis, Aëtius. Marcellus empiricus ad hoc remedium cancros simpliciter terit, ut paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus utuntur, Plinius. Cancri, scolopendræ marinæ cinis cum oleo à Plinio inter psilothra numerantur. conijcio autem non cancros simpliciter, sed cinerē eorū intelligendū. Andreas ad lepras cancri cinere cū oleo usus est, Plinius. ¶ A bestijs uenenatis rabiosoque cane demorsos sanat cancri interiorum cinis ex aqua semel ac bis potus, quantum manu capere potes, Galenus Euporiston 3.32. Prodest morsui canis rab. imposita membrana siue senectus anguium uernatione exuta, cum cancro masculo trita, Plinius.

Cancri oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt, Plinius. Cancri oculus subtiliter sublatus, & in phœnicio conligatus, colloque suspensus, lippitudini incipienti medetur, si tamen remedium à casto homine fiat, Marcellus. ¶ Si ramphos erodij (rostrum ardeæ) cum cancri felle in corio asinino suspenderis ad collum uigilantis, dormitabit, Kiranides. ¶ Lapides in capite cancri repertos, in potu sumptos cordis punctiones sanare aiunt, Author de nat. rerum.

H. a. Καρκίνος nomen est paroxytonum, dactylicum. penultima enim à poëtis Aristophane, Nicandro, Oppiano & alijs, semper corripitur: quamobrem nō rectè ab aliquibus circunflectitur. Carcinus dictus uidetur quasi coracinus (ut rectè apud Athenæum legit Massarius. nam locus in nostris codicibus corruptus est) quòd coras, id est pupillas & oculos mobiles habeat. Καρκίνος, καρακινός τις ὤν, ὁ κινῶν ἀεὶ συχνῶ τὴν κάρα, Varinus. Carcinon quasi carácinon à mouendo capite dictum putant, Erasmus Rot. ¶ Καρκίνιον diminutiuum Aristoteli cancellus est, qui describetur inferius. eundem Galenus καρκινάδα appellauit, inquit Rondeletius. Αλακὰ, fuligo, cinis, cancer, λιγνὺς, σποδὸς, καρκίνος. κυπρίων, μαςίλη, Varinus & Hesychius. & mox, Ἀλάκη, πάνθρακον, fortè ἀνθρακὸν scribendum. & non ἀλάκη per κ. sed per β. sic enim ordo literarum postulat apud Hesychium: & Ἀλαβῶδον eidem est ἀνθρακῶδον, κεκαπνισμένον. Ἀλάβη etiam magis accedit ad ἀσβόλη uocabulum pro fuligine usitatum. Cæterùm cancri nomine hîc instrumentum forcipem intelligo, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν. Πτύξαγρις uel πύξαεις, cancer dicitur ab eo quòd ostrea uenetur lapillo inter testas seu ualuas (πτύχας ἢ πυξία) eorum immisso, ut pede facilius carnem eorum euellat, Varinus. Κάβειροι, καρκίνοι: coluntur illi in Lemno religiosè, tanquam Vulcani filij, Hesychius, Varinus. Κάρχαι, cancri, Siculis, Varinus. ¶ Nepam quidam cancrum putant, sed uerè nepa scorpius dicitur, &c. Nonius. uide in Scorpio.

Apud Syluaticum barbara quædam nomina reperio, Cacunacule, Caci, & Cacoctica, cancrū interpretatur pro singulis: & oleum cabrumûm, quod ex cancris fiat.

Καρκίνος genus uinculi est, Varinus. meminit Galenus in libro de fascijs. & calceamenti cuiusdam genus: καὶ τῆ πάρυγγος, (lego, καὶ ἡ πυράγρα,) Hesychius & Varinus. pro uinculo quidem etiam κάρκαρος scribi reperio. Κάρκαροι, τραχεῖς, καὶ δεσμοί, Iidem. ¶ Καρκίνος passio est quæ nunc καρκίνωμα dicitur, Suidas & Hesychius. Sed Corn. Celsus cancrum à carcinomate distinguit. nam illum oriri & serpere dicit ab his quæ extrinsecus incidunt, hoc uerò corrupta interiùs aliqua parte innasci. Suetonius etiam in Augusto carcinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor est durus cum inflammatione & magno dolore, qui ulceratur interdū, sub rubente aut liuido colore, sanguinem emittens, incurabilis. cōnascuntur autem ei ut plurimum uenæ aut pili. Est & occultum (inquit) carcinoma, cætera simile, sed non apparens, μὴ ἐπιφανές. Cancro abscessui nomen à similitudine ad cancrum animal aquatile factum est. oritur autem ex nigra bile in una quapiam corporis particula redundante. Θηρίον, ulcus ferum quod & cancer dicitur, Varinus. Albarnabet, id est cancer in naso, Vetus glossographus Auicennæ. Cancer apud Latinos secundæ & tertiæ declinationis masc. generis, nomen est morbi. quidam hos Ouidij uersus citant ut neutri generis esse probent, ex libro 2. Metam. Vtque malum latè solet immedicabile cancer Serpere, & illæsas uitiatis addere partes. quum hoc, Malum immedicabile, per appositionem intelligendum sit. Gangræna est cancer. Lucilius lib. 1. Serpere uti grangræna malo, ad quem herpectica posset. Varro, περὶ ἐξαγωγῆς: Si ob eam rem gangræna non sit ad Bacchium uentura. Idem de uita pop. Rom. lib. 3. Quo facilius animaduertatur per omnes articulos populi hanc mali gangrænam sanguinolentā permeasse, Nonius Marc. ¶ Καρκίνοι etiam sunt ossa capitis, quæ aliter zygómata dicuntur, Pollux. ¶ Πυράγρα fabrile instrumentum est (χαλκευτικὸν ὀργαλεῖον) quod & cancer uocatur, seu pagurus, Hesychio, Varino, Eustathio. hoc est forceps, propter chelarum similitudinem, & similem apprehendendi usum. δι' ὁμοιότητα λαβῆς. σχηματισμὸς γὰρ αὐτῆς περὶ τὴν πυράγραν, Varinus. Καρκίνος λίθος ἔχων Polluci memoratur inter οἰκοδόμων instrumenta. Ἰδὼν δὲ τὸν χαλκέα κοιμώμενον, καὶ τὸν ἄσκον, καὶ τὸν καρκίνον εἰκῆ κείμενον, καὶ ἐπαλλήλως ἔχοντα τὰ ἔμπροσθεν, Athenæus libro 10. in gripho Simonidis: in quo σχέτλιον ἰχθῦν alij delphinum, alij hircum interpretantur. Idem instrumentum uidetur, de quo Galenus in Glossis: τομεῖον καὶ τομεὺς καλεῖται σιδηροῦν ὀργαλεῖον δίχηλον, ᾧ οἱ χαλκεῖς πρὸς ἄλλα τέ τινα, καὶ πρὸς τὸ ἀναβάλλειν καὶ μοχλεῦσαι ἥλους χρῶνται.

Cancri

Cancri nominantur à grammaticis uersus retrogradi, hoc est qui non solum à dextra ad sinistram, uel à principio ad finem, sed etiam contrà legi possunt, uel eodem, uel quod artificiosius est contrario plerunq; sensu. Lectio autem illa conuersa uel ijsdem manentibus dictionibus fit, ut in his senarijs scazusi, quibus nos ad Io. Frisium nostrum aliquando lusimus:

Cancellos mitto uix Frisi hos tibi ternos,
Claudos licet, prorsus ne uidear ingratus,
Cancris pro multis, tu consule boni rogo.

Et in hoc disticho, ubi sensus efficitur contrarius: Laus tua non tua fraus, uirtus non copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium. Vel singulis literis retrò legendis, ut in hoc disticho: Signa te signa, temere me tangis & angis, Roma tibi subito motibus ibit amor. Cancrum etiam dixerim retrogradam scriptionem, quam nos aliquando excogitauimus alternis Græcis Latinisq; dictionibus: Vt, otot ϲωλπ muidimiD. Tæpocon appellarunt Græci genus scribendi sinistrorsum, Sextus. Plura quære apud Gyraldum in Sotade in Historia poëtarum.

Καρκινοῦσθαι, cancri brachiorum instar comprehendere, uel comprehendi & contorqueri ἐπαλλήλως, hoc est alternatim uel mutuò: cancellari Latinè dicemus, pro implicari inuicem, & ita constipari. Καρκινοῦται, ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σκληρύνεται, Hesychius & Varinus. Χειμῶνος δὲ ἐπιγινόμενοι, πανταχοῦ μὲν χρήσιμοι. ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον, Theophrastus de causis 3. 26. hoc est ut Gaza trãstulit: Sata, frigore melius radicantur, cancrificanturq;. Χειμὼν πιλώσας καὶ καρκινώσας τὰς ῥίζας, σύμμετρον εἰς τὸ ἔαρ ποιεῖ τὸ μέγεθος, Idem libro 2. de causis plantarum. Τὸ ῥιζοῦσθαι τὸν σῖτον, συγκαρκινοῦσθαι (aliâs κικαρκινῶσθαι) ἔλεγον. ὅθεν καὶ Φερεκράτης ἐν τοῖς Αὐτομόλοις ἔφη, ὁπόταν χολάζῃς, νῆψον, ἵνα τὰ λῷα συγκαρκινωθῇ, Pollux & Suidas. Αὐλητικῶς τε καρκινοῦν τοὺς δακτύλους, Plato Comicus apud Athenæum libro 15. Germanicè dicimus, Schrencken/krümmen.

Cancelli (inquit Cælius Rhodiginus) erant ueluti septa quædam ex lignis transuersim iunctis *Cancelli.* obliquatisq; ad defendendam, hoc est repellendam turbam. Cicero de Oratore libro 1. Nam si quis erit qui hoc dicat, esse quasdam oratorum proprias sententias atq; causas, & quasi certarum artium, foresibus cancellis circumscriptam scientiam, fatebor equidem in his magis uersari hanc nostram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facile uestra existimatione reuocabitis, si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipse circundedi. Quin & pro Sextio è fori cancellis plausum excitatum scribit. Sidonius item Apollinaris quadam libri 5. epistola: Vmbram (inquit) stipitibus altatis, cancellatimq; pendentibus pampinus superducta texuerat. Cancellorum rationem *Cancellatim.* graphicè expinxit Varro rei rust. lib. 3. Præterea (inquit) è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis transuersis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad speciem cancellorũ scenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorũ cutis dicitur Plinio. Riuis, per quos exundat piscina, præfigantur ænei foraminibus exiguis cancelli, quibus impediatur fuga piscium, Columella 8. 17. Hosce cancellos item cancros dici, quanquam rarenter admodum, animaduerti- *Cancri.* mus, inde scitu dignum prorepsit adagium, ut inter Orci cancros adhæsisse dicatur, qui ita irretitus illaqueatusq; teneatur, ac impeditus, ut nusquam pateat effugium. Est qui cancellos pro abaco sessili interpretetur. Sunt porrò qui cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Aristophanis *κιγκλίδες.* interpres in Vespis dicasterij, hoc est stationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quam (inquit) etiam cancelotem dicunt, id est καγκελωτήν. Hysplax, inquit Theocriti interpres, laquei species est: propriè autem cursorum carceres sic uocantur, quem nos cancellum dicimus, Hæc omnia Cælius. Et rursus, Cinclidas Romani cancelotas uocant, uti adnotant Græci. Cancelli per diminutionem uocantur opus subtili materia in transuersum compacta ad similitudinem retis factum, quòd frequentia foramina habeat, Sipontinus. Columella de uite loquens 4. 2. Hæc autem quæ toto prostrata corpore, quum inferius solum quasi cancellauit atq; irretiuit, cratem facit. Cancellare testamentum aut scripturam pro delere, ueteres iurisconsulti dixerunt. Filiumq; ei- *Cancellare.* us militem magni Pompeij, & rectos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos, auctor est Varro, Plinius lib. 7. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem cancelli, Festus. Ab his & cancellarium apparet dictum, qui intra cancellos publico scribendi munere fungeretur, ne impediri à plebe posset. *Cancellarius.* Eos qui sunt nobis à commentarijs (inquit Cælius Calcagninus,) quales Græci ὑπογραμματέας uocitant: nos scribas, aut librarios, aut nouo uerbo, amanuenses dicere possumus. Nam peruulgatam illam cancellariorum uocem non libenter adeò usurpare soleo: uel quòd à Latinitate abhorreat, uel quòd non omnes eodem ritu interpretantur. Nam & in urbe & aliquot in prouincijs Cancellarius summi magistratus nomenclatura est. Nos nostros subsidiarios & quasi optiones hoc nomine honestamus.

Psilothrum herba, quæ & καρκίνωθρον & κλῆμα uocatur, Scholiastes Nicandri. Carcinethron quidem inter nomenclaturas Dioscoridis, polygonus est, quæ & κλῆμα: psilothrum uerò uitis alba. sed Nicander non intelligit polygonum herbam, cum eam proximè ante nominârit. Polygonon aliqui carcinetron uocant, Plinius. ¶ Crispula, herba cancri, minuta habens folia crispa, Syluaticus. Centumgrana est herba cãcri, Idem. Hieronymus Tragus, si bene memini, Harnkrut interpretatur Germanis. Matthiolo Senensi herba cancri heliotropium maius est, sic autem uocari (inquit) Ruellius ait, quòd eius flores in caudæ cancri (qui nobis astacos esse putatur) similitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio assignata mihi nõ planè satisfacit,

quòd scorpionum & astacorum caudæ forma inter se maximè differant. Vnde potiùs crederem, hoc heliotropium herbæ cancri appellationem traxisse, quòd efficacissimum sit aduersus carcinomata, & ulcera gangrænosa, ad quæ magno admodum successu eo utuntur chirurgi. ¶ Gallos audio herbam cancrariam (sua lingua Grancherie) nominare, alterum genus geranij, cui folia ferè maluæ, quòd cancrosis ulceribus mederi existimetur.

Epitheta. Neue rubentes Vre foco cancros, Vergilius 4. Georg. ubi Seruius, id est, cum uruntur, non qui per naturam sint huius coloris. Textor cancri syderis, & animalis aquatici epitheta confudit: nos separabimus. Animanti igitur hæc adscribenda: Octipes, multipes, scopulosus, cæruleus, testudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obscœnus. nam fluuiatilis, æquoreus, & littoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Syderi uerò conueniunt, Lernęus, pluuialis, (nisi fluuialis legẽdum est, ut sit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd Sol mense Iunio, quum uehemens uiget æstus, hoc sydus percurrat: Calens, calidus, torrens, ardens, adustus, æstiuus, æstifer, rapidus, feruidus, inflammans. Vtrique, Curuans brachia. ¶ Σισυρνοδῦται καρκίνοι, Lycophron. sisyra enim uel sisyrna est tunica crassa ex ouillis uel caprinis pellibus cum lana, Varinus. Ῥοδοδάκτυλος cancer apud Athenæum libro 13. cognominatur. Καρκίνον ὀκταπόδην Nicander dixit. Octapedes, ὀκτάποδες, etiam Scythico prouerbio dicebantur, qui duos possiderent boues, & currum unum. Lucianus in Scytha, οἱ τὰς αὐτοῖς ὀκτάποδες καλούμενοι. Dici poterit per iocum, inquit Erasmus, in hominem qui sibi locuples uideatur, uel in eum cui rusticanæ sunt opes. Addit prouerbio gratiam allusio ad scorpium, polypum, sepiam & teuthidem, octonis pedibus animantia & ob id Græcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius etiam prouerbio locum fecit Octapedem excitas. Siquidem hoc animal sub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν scribit per ω. non per α. Hæc Erasmus Octipedis frustra quærentur brachia cancri, Ouidius 1. Fastorum. Καρκίνοι ἀλῆται, Oppianus. sed hoc fortè marinis potiùs conueniet, uel omnibus, uel speciei cuidam. Plura leges inter epitheta paguri inferiùs.

Octapedes.

Ex Batrachomyomachia Homeri circa finem.

Ἦλθον δ' ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι, Λοξοβάται, στρεβλοὶ, ψαλιδόστομοι, ὀστρακόδερμοι,
Ὀστοφυεῖς, πλατύνωτοι, ἀποστίλβοντες ἐν ὤμοις, Βλαισοὶ, χειροτείνοντες, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχειρέες. οἱ δὲ καλεῦνται Καρκίνοι, οἵ ῥα μυῶν οὐρὰς στομάτεσσιν ἔκοπτον, &c.

Propria. Carcini poëmata, Καρκίνου ποιήματα. dicebantur ea (inquit Erasmus) quæ uidebantur obscuriùs & instar ænigmatis dicta. Carcinus poëta quispiam fuit, in quem iocatur Aristophanes in Pace, Εὐδαιμονέστερος φανεὶς τῶν Καρκίνου στροβίλων. id est, Qui uisus est felicior uel Carcini strobilis. Is finxit Orestem ab Ilio coactum, ut matricidium confiteretur, per ænigmata respondentem, autore Suida, qui testatur prouerbium à Menandro usurpatum in falso Hercule. Stratonicus apud Athenęum libro 8. cum audisset quendam imperitè canentem, rogauit, cuius esset cantio: cum is respondisset Carcini: Πολύ γε μᾶλλον (ἔφη) ἢ ἀνθρώπου. id est, Multò sanè magis (inquit) quàm hominis. nam καρκίνος Græcis & cancrum animal significat. itaque iocus ex ambiguo captatus est, Hactenus Erasmus. Καρκίνος (paroxytonum inuenio & proparoxytonum) poëta fuit tragicus: cuius filij tres memorantur à Scholiaste Aristophanis in Pace, ipsi etiam tragici poëtæ, à paruitate corporis ὄρτυγες cognominati. aut fortè quòd contentiosi & pugnaces essent, sicut coturnices mares sunt. Idem poëta in Vespis Carcini filios καρίδων ἀδελφοὺς uocat: & καρκινίτην unum ex eius filijs. Sed uersus eius iocosos & argutos de Carcini filijs aliquos audiamus: Ἕτερος τραγῳδὸς Καρκινίτης ἔρχεται, Ἀδελφὸς αὐτοῦ. Φιλοκλέων. Νὴ Δί' ὀψώνηκ' ἄρα Βδελυκλέων. Μὰ τὸν Δί' οὐδέν γ' ἄλλο, πλήν γε καρκίνους. Προσέρχεται γὰρ ἕτερος αὖ τῶν Καρκίνου. Φιλ. Τουτὶ τί ἦν τὸ προσέρπον, ὀξίς, ἢ φάλαγξ; Βδελ. Ὁ πιννοτήρης οὗτός ἐστι τοῦ γένους, Ὁ σμικρότατος, ὃς τὴν τραγῳδίαν ποιεῖ. Φιλ. Ὦ Καρκίν', ὦ μακάριε τῆς εὐπαιδίας, Ὅσον τὸ πλῆθος κατέπτησεν τῶν ὀρχίλων. Item in Nubibus cum quidam exclamasset ἰώ μοι μοί: Strepsiades subiungit, Τίς οὑτοσί ποτ' ἔσθ' ὁ θρηνῶν; ἢ τι που Τῶν Καρκίνου τις δαιμόνων ἐφθέγξατο; ubi Scholiastes, δαιμόνων dixit pro παίδων παρ' ὑπόνοιαν. est enim tragica exclamatio illa ἰώ μοι μοί. Fuerunt autem Carcini filij, Xenocles, Xenotimus, & Demotimus, primus tragicus, cæteri χορευταί. Ironicè autem ludit in Carcinum, tanquam de uictoria certus, &c. Vide etiam Suidam ter in Carcino. Carcini filij strobili, id est cochleæ uel buccinæ marinæ, ut Gyraldus interpretatur. De hoc carcino, eiusque filijs, & alijs eiusdem nominis, plura leges apud Gyraldum de poëtarum historia dialogo 7. & in Chiliadibus Erasmi, in prouerbio Fortunatior strobilis Carcini. Memoratur & Carcinus Corinthius in Equitibus Aristophanis.

b. Θερμαστρίς, uas simile cancro, quo utuntur aurifabri, Varinus. uulgò tigillum (aliqui crucibulũ) uocant, etiam Germani. Videtur & κόραμις dici, & χήμη κόραμις. uide in Corollario de Chamis A. ¶ Χηλή, cancri pedem significat: & à Latinis etiam chelæ uocabulum usurpatur. hinc δίχηλα dicuntur animantium etiam quadrupeda, quorum pedes nec solidi, nec multifidi, sed bifidi aut bisulci sunt, ut armenta & pecora. Galenus etiam τομεῖον interpretatur σιδηροῦν ὀργανεῖον δίχηλον. Ἄλλοι δ' αὐτῶν ἔθεον, καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβάλλουσιν εἰς τὴν πόλιν, Xenophon libro 7. de Cyri minoris expedit. Amasæus uertit, iuxta ipsa portus latera, quę quòd curuatis utrinque molibus prominent, chelas, id est acceptabula Græci uocant. Χηλαὶ ἢ φύσιγγες, rhagades, id est rimæ sunt, calcanei, pedum, pudendi, Pollux. Χήλωμα, τὴν δίχιδα ἢ γλυφίδα τοῦ βέλους, ᾗ προστιθέασιν ἐν τῷ τοξεύειν νευρὰν τοῦ βέλους,

βίλως, Galenus in Glossis. ¶ Brachia cancri Ouidius dixit, furcas Apuleius. ¶ Pedes cancrorũ bifurces & bifurculatos Gaza dixit, & post eum Massarius: alij bisulcos & bifidos. ¶ Tabellas quidam Latinè uocant, quas Aristoteles πλάκας: quibus crusta cancrorum coagmentatur, & quasi articulatur.

c. Vt transuersus, non prouersus cedit, quasi cancer solet, Plautus apud Varronem de lingua Lat. Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad similitudinẽ cancri, Vegetius. ¶ Cancer dicitur capite gignere, Erasmus in prouerbio, Cancrum ingredi doces.

d. Astures quidam è regionibus Septentrionalibus ad nos delati, quanquam omne genus auiũ capiunt, libentius tamen cancris uescuntur, Albertus.

h. Prouerbia. Cancros lepori comparas: Vide in Lepore. ¶ Cancer leporem capit, καρκίνος λαγὼν, uel pleniùs καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ, de re impossibili. hoc etiam in Lepore dictum est. ¶ Nunquam efficies ut rectè ingrediatur cancri. Aristophanes in Pace, οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν, οὐδ' ἂν ἔτι πραχθέντα ποιήσεις ὕστερον αὖθις. Ambulet ut cancer rectà haud effeceris unquã: Nec quicquam efficies ubi res erit antè peracta. Hoc uelut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negocio, nam cancris genuinũ obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quòd superiùs dictum est, Actum ne agas, Erasmus Rot. οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον, &c. Scholiastes Aristophanis addit, ὅτι τοὺς Λακεδαιμονίους δηλονότι ὀρθὰ. καὶ ἁπλᾶ φρονεῖν. ¶ Cancrum rectè ingredi doces, καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Finitimum uel idem potiùs cum illo, quod paulò superiùs ex Aristophane retulimus in prouerbio, Nunquam efficies. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, Aethiopem dealbas, &c. siquidem animal hoc nõ ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem mouet gressum, Erasmus. ¶ In seditione uel Androclides belli ducem agit, ἐν δὲ διχοστασίῃ κ' Ἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ. in homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum, ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. Et aliter, ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκίνος ἔμμορε τιμῆς. id est, Fert rebus desperatis & cancer honorẽ, Erasmus. Sed in hoc prouerbio Carcinus uiri nomen uidetur. ¶ Imitari nepam, pro retrocedere, uel in peius labi: quod nostri dicunt, Hindersich/wie die Krebs gand. hoc est, Retrorsum, ut cancri ambulant. Vide in Scorpione h. Nepa enim scorpionem potiùs quàm cancrum significat. Qui homini nimium animo præsumenti, & gloriosa uerborum Plus ultra iactatione superbienti, illudere nuper Romæ uoluit Pasquillus, hominem cancro inequitantem pinxit, & uerba hæc adscripsit, Plus ultra.

Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθύνοντες, ἐοίκασι καρκίνους μασωμένοις: οἳ δι' ὀλίγον τρόφιμον περὶ πολλὰ ὀστᾶ ἀσχολοῦνται, Ariston in Similibus. hoc est, Qui dialecticæ studium profundè rimantur, cancros edentibus similes sunt: qui propter exiguum alimentum, circa crustas plurimas occupantur.

Alope. Sunt qui Alopen Carcini poëtæ fabulam apud Aristotelem in Ethicis interpretentur: alij ipsius poëtæ filiam, quæ adultera fuerit, ut est apud Eustratium. Sunt qui saniùs se Aristotelem interpretari putent: & carcini nomen non poëtam, sed cancrum significare, eo Aristotelis loco affirmant. nam è cancro Alope morsa fuit, sicut Philocteten idem philosophus paulò antè à uipera morsum dixerat, Gyraldus.

Somnia. Cancer uiros peruersos & inemendabiles indicat, propter animalis transuersionem uestigiorum. Si quis inueniat marinum cancrum aut pluuialem (fluuialem,) uirum peruersum inueniet & inopem. Si marinum, regem: si fluminis, principem, eò quod mare regem, flumen uerò principes significat, Incertus.

DE LAPIDE INSTAR CANCRI.

CANCER marinus est cancer in lapidem conuersus, ex India delatus, qui est notus in Syria & Aegypto, ualde usitatus in collyrijs, Andreas Bellunensis. Rimegi est lapis sicut cancer, Vetus Glossographus Auicennæ. Reiben lapis est sicut cancer, Syluaticus: apud quem etiam Keiben per kappa scribitur. Sed Bellunensis apud Auicennam libro 2. cap. 591. pro Reiben restituit Rathiaha. is (inquit Auicenna) est lapis sicut cancer, refrigerans & humectans in secundo gradu. Exiccat, abstergit, uiribus cancro proximis: & uisum acuit. Et alibi, Cancer marinus (sarathan seu sarthan bhari) non pro cancro maris intelligi debet, sed pro specie cancri habentis membra omnia lapidea, Auicenna lib. 2. cap. 152. ubi & remedia ex eo addit hæc: Adustum de eo subtilius est reliquis adustis: idq; desiccat ulcera, & confert scabiei. Abstergit dentes, & delet pannum & lentigines. prohibet lachrymas & resoluit cum sale ungulam, & fit ex eo collyrium, & fricatur cũ eo scabies palpebrarum. Prohibet quartanam. Et rursus cap. 718. de Testa, Exiccat (inquit) & abstergit testa, præsertim clibani, qua subtilior est testa cancri marini. Et mox, Abstergit scabiem, & propriè testa cancri marini. ¶ Carcinias lapis Plinio non speciem cancri marini, ut hic, sed colorem tantùm refert.

Cancrum quidem marinum uel pagurum in lapidem conuersum, ipse Venetijs aliquando reperi, & adhuc seruo. Vide inferiùs in Vrso Rondeletij.

DE CANCRO MARINO, BELLONIVS.

Græcis (inquit) καρκίνος θαλάττιος dicitur, Gallis Cancre.

Iconem hanc in Italia nactus sum: est autem persimilis illi quā Bellonius exhibuit. Subijcietur & alia Rondeletij.

B CANCER marinus rotundo ac ferè circinato corpore præditus est, anteriori parte crenis diuiso, crustaceo tegmine conuestito: cuius magnitudinem ad Pagurum, Maiam, Astacum et Locustam facilè contuleris. Maiores enim trium aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Marinorum color certè maribus quidem rubentior, fœminis ex liuido in cyaneum tendit.

C Mares autem fœminas opprimere uidentur, antequam ineant: atq; inter se diutissime dimicant, arietū more. Crura in uentrem reflectunt dum incedunt.

B Ea uerò habent blæsa, utrinq; in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro constant, gustui dulcissimo, quod Aristoteles mutim nominare uidetur. habēt porrò intestina multiplicibus cirrhis obsessa.

C Mouenturq; horum partes solidiores albis musculis agentibus, ut in Paguro docebimus.

B Tanta est marinorum cum fluuiatilibus cancris affinitas, ut utriq; simul mixti, uix nisi à perito discerni possint.

F Sponte mortuus cancer prorsus abdicandus est.

C Diu extra aquam uiuit.

A.B. Veneti Granceolum (ad discrimen magni paguri, quem Granciporrum uocant) nominant. Cancros autem à Paguris eiusdem magnitudinis (cum quibus sæpe ab ichthyopolis permiscentur) ipsa glabritie primùm discernere oportet. Paguri præterea tibias habent hirtas, & brachia grandibus forcipibus uallata atq; in nigrum colorem abeunt: in extremo liuent. Cancri omnino glabri sunt: quorum anterior corporis pars posteriore latior est.

Ferrarienses, mares Grancos, fœminas Grancellas uocant, ac seorsim diuendunt.

G Cancri marini uel fluuiatiles (inquit Plinius Secundus) in cibo ex iure alliûm uiridi cum ficu duplici, malum hydropicum auocant.

In Cancrorum marinorum genere, Veneti mazanetas (*Infrà etiam cancrum paruum latipedem mazenetam ab Italis uocari scribit*) nominant, Molecis similes: quorum alterum marem, alterum fœminā produnt. Mazanetas, fœminas esse uolunt, Molecos uerò mares, quos mollescere, ac uernationē exuere ferunt: contrà autem Mazanetas putant perenni cōtegi crusta, & nusquam decidere. Molecos quoq; aut molecas aiunt, tum quidem torpescere, cùm cortice exuūtur: quo tempore pasta molliores aliquando sensimus.

DE CANCRO ANONYMO RONDELETII, QVEM EVNDEM puto superiori, hoc est illi quem Bellonius simpliciter cancrum marinum uocat.

Iconem hanc Rondeletius bis posuit. primùm libro 18. cap. 21. quod nos hîc repetimus. deinde Tomo 2. in libro de piscibus stagni marini, cap. 12. quod mox subijciemus.

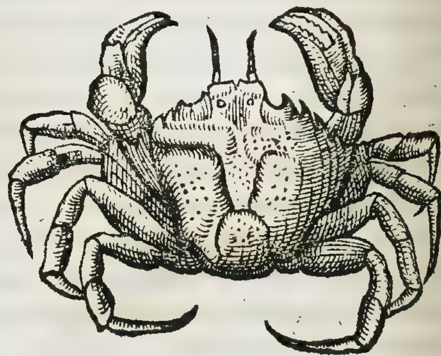

Vbi. CANCRVM hîc exhibemus eum, quo frequentiùs in Gallia Narbonēsi uescimur, qui nascitur in marinis stagnis.

C Diu extra aquam uiuit.

A Nomine caret: nisi quòd à nostris generis nomine cancre appellatur.

B Brachia habet non admodum magna, pedes longos, in acutum desinentes: cornicula duo.

F Super carbones assatur, uel elixus & crusta spoliatus in sartagine frigitur, optimus est quum oua habet.

G Qui in stagno marino degit, inter fluuiatilem & marinū medius est: quo in fluuiatilium penuria aduersus canis rabidi morsum utendum censeo, loto priùs in aqua hordei, uel pimpinellæ. Iidem cancri priùs etiam loti & decocti in iure carnis, hecticis ualde prosunt, multumq; nutriunt. Eorundem cinis cum syrupo ex adianto haustus, sanandis pulmonum ulceribus confert, multò uerò efficacior fiet, glycyrrhiza, seminibus frigidis maioribus additis, & in tenuem pollinem redactis.

DE CANCRO STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

Lege quæ annotauimus ad iconem præcedentis capitis.

TRIA potissimum crustatorum genera in stagnis nostris uiuere comperio, præter hæc nulla ferè alia: nempe Squillam gibbam & paruam.

Tertium genus est Cancer nomine uacans, magnitudine media, similis marino. Chelas duas habet, pedes quaternos. Fœminæ intus est pars quædam crocea qua mares carent, quam ouorum materiam esse puto. Quo tempore ouis turget, optima est. Cæteræ partes internæ albæ in fœmina & in mare omnes. Hoc Cancrorum genus inter marinum & fluuiatilem medium esse comperio, ut in marini & in fluuiatilis uicem usurpare possimus: stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci constat. Quando igitur fluuiatiles desunt, stagni Cancros aqua hordei abluendos censeo, ut in ea si quid sit salsuginis deponant, quibus tum fœliciter utemur in his affectibus, quibus fluuiatiles ualde prodesse prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor, phthisicis multùm auxiliari. illis enim, ita ut diximus, lotis, & in iure capi, uel cum cremore ptissanæ coctis phthisicos diu summo ualetudinis eorum commodo alui. Ex iisdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat, si in aqua adianti, uel plantaginis lotus cum lacte asinæ, uel cum cremore ptissanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorsis maximè succurrit. Quare minùs rectè faciunt Medici quidam, qui fluuiatilibus uel stagni marini cancris, fluuiatiles Astacos substituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur, inferiores. illi enim molli præhumidaq; substantia constant, & quæ facilè diffluat ac dissipetur, neq; corpus satis nutriat, neque peculiarem uim ad pulmones iuuandos insitam habeat. Cancri uerò fluuiatiles dulci sunt succo, temperatam substantiam indicante: quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hæret, dissipatuq; facilis non est, & natura sua pulmonum malis succurrit. Cancri stagni marini figuram capiti præfiximus, ut meliùs à cæteris eiusdem formæ distinguatur.

COROLLARIVM DE CANCRO MARINO simpliciter dicto.

CARCINOS Græcè is est qui rotundo corpore habetur: quem nos uulgari nomine dicimus Granchio. is Venetiis, ubi marinorum numerus propè infinitus habetur, ubi crustam exuerit, à corporis mollitie uulgò uocatur Mollecca. E quorum genere sunt etiam quæ appellantur Macinette. nam & hæ suo tempore crustam exuunt, Matthiolus. Plura uide inferiùs in Paguro, quod nomen pro cancro simpliciter Græci, præsertim recentiores aliquando ponunt. ¶ Cancer marinus Anglis & Germanis inferioribus uocatur Krab / Crabbe: superioribus dici potest ein Meerkrabb. Vide suprà in Corollario Cancri fluuiatilis A. & inferiùs in Paguro. A

Cancri marini in saxis pascuntur & habitant, Oppianus lib. 1. de pisc. Quòd autem Plinius dixit cancros locis mollibus uitam degere, haud satis uerum uidetur. Sunt enim Paguri, cancri, & tamen non nisi locis saxosis capiuntur: & similiter cancri illi alii parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquàm cum exuerint senectutem, quos tam petrosis quàm terrenis locis uitam agere perspicuum est: quod ex Aristotele elici etiam potest, tam octauo de historia, ubi cancros saxatiles stercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cum cancris caudam inutilem esse tradat, quoniam uitam agere terrenam cauernasq; subire soleant. nec defendi satis potest Plinius, nisi quis in Plinio non cancri, sed astaci legendum existimauerit, ut dictum est ex Aristotele, unde hæc mutuatur, Massarius. ¶ Ostracoderma omnia crustā suam exuunt, Oppianus. ergo Mazanetas etiam Venetiis dictas suo spoliari corio probabile est, quod & Matthiolus approbat: etsi Bellonius è uulgi sententia secus tradat. ¶ Concaua littoreo si demas brachia cancro, Cætera supponas terræ, de parte sepulta Scorpius exibit, caudaq; minabitur unca, Ouidius Metam. 15. Vide infra in Paguro c. & supra in Cancro in genere. C

Quicunq; perspexerit qua machinatione cancer Ostrea capiat, illius laudabit & diliget solertiam. Ostreum interea suas conchas (cœni & aquæ desiderio) cum patefacit, is suis brachiis sublatum calculum in concharum hiatum iniicit: quo interposito, Ostreum testas claudere non potest, quare à Cancro exeditur & conficitur, Gillius ex Oppiani de piscib. lib. 2. cuius uersus Græcos recitat Rondeletius in Cancro paruo qui in alienis testis hospitatur, tanquam de illo senserit Oppianus, quod mihi non uidetur: simpliciter enim cancrum hoc facere ait. Vide πτύξαγρις apud Varinum, uel suprà in Cancro in genere H. a. Meminit etiam diuus Ambrosius, ut in Ostreis recitabimus. D

In Bosphoro Thracio cùm uentus ingruit uiolentus, Cancri aduersus fluctus nituntur: circa promontoria uerò uenti uis maior est, ita ut omnino repulsi auersiq; Cancri, impetum sequi undarum cogerentur. Hoc præuidentes illi, ubi iam propè ad promontorium appulerint, singuli in sinuoso aliquo loco se tenent, simul & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per præcipites crepidines in siccū ascendunt, & fluctuū uim (quà parte uiolētior erat)

euadunt, iter pedibus conficientes. Cum autem hanc uiolentiam pedibus prætergressi sunt, rursus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piscatores, cùm declinandi communis periculi gratia sponte in terram exeunt; neq; homines cùm sint, ipso etiam maris impetu sæuiores ipsis uideri uolunt, Aelianus 7.24.

G Cancro marino & alia multa cum fluuiatili communia, tum remedia diximus suprà. Dioscorides quidem marinos eadem quæ fluuiatiles præstare scribit omnia, sed ignauiùs. ¶ Apri in morbis cancros uescendo sibi medentur, maximè mari eiectos, Plinius. Aeliano apri cancros simpliciter remedium sibi contra hyoscyamum quærunt. Cancri mar. decocti ius contra dorycnium efficax habetur, Plinius. Marini, non fluuiatiles, cancri assumuntur in theriacam Cl. Apollonij ad rabiosorum canum morsus, apud Galenum de antidotis libro 2. cap. 73. Si equus cum fœno aut pabulo brassicam syluestrem fortè deuorârit, prodest marinos cancros tritos cum succo brassicæ (satiuæ) miscere, & apprehẽsa lingua per os infundere bis die, idq; per triduũ, donec malum egerat aluo, Absyrt. ¶ Cancros marinos impari numero exustos uel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anserina remissa, æquis ponderibus, uniuersa permixta unum corpus facies, atq; æqualiter in duodecim partes diuides, & in cibo aut in potione laboranti phthisico dabis, mirè proderit, Marcellus. ¶ Cancri mar. drachmæ duæ à pueris si bibantur, stranguriam sanant, infantibus ex lacte materno uel nutricis, Alexander Benedictus.

Extra corpus. Cancrorum fl. cinis ex oleo & cera rimas in sede emendat, item & marini cancri polline (scilicet suo emendant,) Plinius. Cancri mar. ex oleo impositi, pernionibus utiliter prosunt, ita ut foueantur aqua, in qua eruum discoctum est, Marcellus. Testa cancri mar. abstergit scabiem, Auicenna lib. 2. cap. 172. sed cancrum mar. appellat cap. 152. eum qui in lapidem indurauerit, de quo suprà scripsimus mox post Cancrum in genere. ¶ Cancelli (Cancri) mar. aut fluuiatilis in aqua decocti caro cocta & tunsa cum farina hordeacea mixta, imposita calidæ stomachi uomicæ tribus diebus, maturat efficacissimè, & plus quàm sit uerisimile, ut à nobis expertum est, Alexander Benedictus. Cancri fluu. illiti, uel marini, pilos in mamma tollunt, Plinius. de malo pilari in mammis lege suprà in Cancris fluu. G.

H.a. Cancer marinus à poëtis etiam littoreus & æquoreus dicitur. Concaua littoreo si demas brachia cancro, Ouidius Metam. 15. Sextum scorpij genus καρκίνῳ αἰγιαλῷ simile facit Nicander. ¶ Καρκίνοι ἀλῆται, id est errones ab Oppiano cognominãtur, nimirum quòd certã aut stabilem sedem non habeant. Bellonius tamen non quemuis cancrum, sed equitem tantùm cognomine, hoc epitheto dignatur. ¶ Carcinias lapis est Plinio marini cancri colore. Nos supra de carcinoide, id est cancriformi lapide marino mox post cancrum in genere quædam attulimus.

DE CANCRIS LVTARIIS, EX AELIANO, 7.30.

CANCRORVM genus Lutarium colore alijs albius spectatur. hi in luto nascuntur: cum incessit eis timor, humo se excitant ad uolatum, & perparuis alis subleuantur, quibus quidem gradientes uti minime necesse habẽt. Cum autem iniectus eis est metus, nonnihil in his subsidij, non tamen admodum firmi habent, enimuero comprehenduntur quòd sursum subleuare non queũt. Quidam eos comedunt, & ex coxarum uertebris laborantibus remedio esse ferunt. In Græcis codicibus manuscriptis duobus hos cancros πιτηλίας dici inuenio, nimirum ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, hoc est à uolatu. Gillius legit πηλίας, hoc est lutarij, nam πηλὸς lutum est, in quo gignuntur. Dicuntur & arborum folia πέτηλα, ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, & cicada πετηλὶς, animal uolucre. πέτηλας uerò paruas & fruticosas palmas interpretantur. nam & Latinis petilum, paruum significat. proximum est eiusdem significationis Gallicum nomen.

CANCRORVM genera diuersa esse audio. sunt enim quidam saxatiles; alij in limo, algis aut arena gignuntur, quamobrem & formis & cognominibus differunt, Aelianus 7.24.

STERNION ab Alexandro Tralliano nominatur. Diabete morbo laborantibus (inquit) conueniunt ex carnibus βούλβιον καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν, &c. Annotauimus paulò superiùs (inquit Iacobus Goupylus) accepisse nos ab homine uulgarem Græciæ sermonem tenente, στέρνιον esse ex ostracodermorum genere. sed ex hoc loco intelligi potest, eo nomine carnem aliquam significari. Cordis (stomachi uel oris uentriculi) dolore affectis cibi qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordacesq; humores retundant, ut ἡ βούλβα καὶ λαιμὸς, καὶ τὸ στέρνιον, καὶ ἀστακοὶ, ἢ ἰστακοὶ, καὶ κτένια, ἢ κοιλίαι χλωρῶν, Idem Trallianus. Ego utrobiq; uuluã porcinam intellexerim, & sternij nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio stomachi calore curatione, conuenire inquit στέρνα (στέρνον ἢ στέρνιον) καὶ βούλβιον, καὶ δαμαλῶν (δαμάλεων, iuuencarum) πόδας: & si quæ huiusmodi refrigerant simul & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex bilioso & acri humore: Vescatur æger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incrassantibus, ut orpho, glauco, bulbio, sternio. Verbum bulbion (inquit Goupylus) à nomine Latino uulua ὑποκοριστικῶς deductum est. eo autem significatur animalium ἡ μήτρα, cuius esu sanguis pituitosus redditur. Quæ consequitur dictio στέρνιον, petita est ex uulgari Græciæ sermone. ea enim significatur ὀστρακόδερμόν τι, ut ex homine doctissimo accepi, Hæc ille. Est quidem cancrorum quorundã eiusmodi species,

qua

quæ pectoris figuram pulchrè referat, ut ab eadem nomen adipisci mereantur: an uerò Trallianus hoc nomine ostracodermon ullum intelligat, dubito: præsertim cum semper hoc nomen cum uuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiusdem nimirum animantis partem.

DE HERACLEOTICO CANCRO, RONDELETIVS.

DICTI sunt Heracleotici cancri ab Aristotele, ab A Heraclea illustri urbe ad Pontum Euxinum sita, quæ ob id etiam Pontica dicta est, potius quàm ab ulla alia Heraclea. fuerunt enim plures alibi urbes Heracleæ nominatæ.

Hi cancri paguris tam similes sunt, ut uix discernantur: ueruntamen specie, ut diximus, differunt, ut ex descriptio- B ne iam fit perspicuũ. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus: pars testæ prona aculeis aspera est & hirta. colore est fusco, quo à paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata. corpore sunt minore quàm paguri. in alto mari degunt.

Carne sunt media. Ius ex ijs aluum soluit. mediocriter nutriunt. Assi sapidiores sunt quàm elixi. C Rariores sunt in nostro mari.

DE EODEM BELLONIVS: QVI EFFIGIEM EIVS DIuersam exhibuit, quam subijcimus: nempe Galli marini uulgò dicti, quem Rondeletius Vrsum facit, & iconem ab hac nonnihil diuersam ponit, quam infrà dabimus.

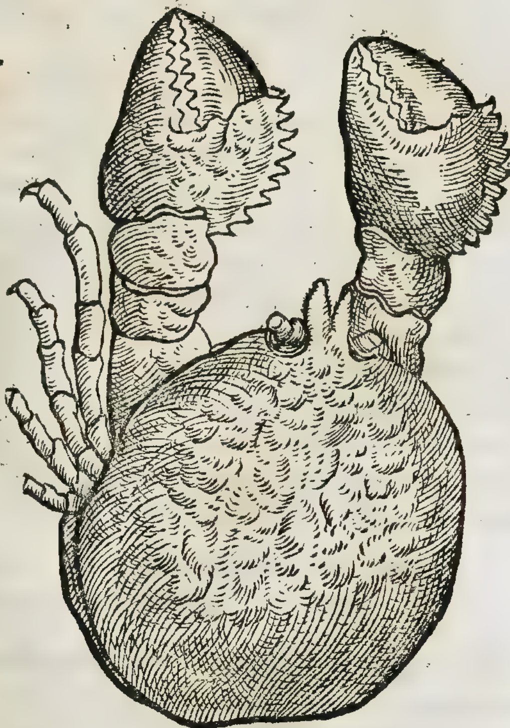

COMPLVRES Heracleoticum Cancrum uidentes, D Gallum marinum ea tantùm ratione uocant, quòd eius brachia uideant in cristæ Galli modum tornata esse. Robustissimam crustam habet ac spissam. Plurimus in Siciliæ litore: quanquam & aliquando ad sacellum Adriani pontis Romæ in foro piscario uulgò diuen- Vbi. datur. Cancrorum genera (inquit Plinius) sunt Carabi, Astaci, Maię, Paguri, Heracleotici. Cancrorum (ait Aristoteles) genus maximum est, quas Maias appellant: secundum paguri, & quos Heracleoticos uocant.

Qui enim Heracleotici uocantur, crusta quoque firmiore muniuntur, E ut Maiæ: & oculos habent paruo distantes interuallo. Sed crura illis breuiora sunt quàm Maijs. Heracleotici itaque cancri dorso non sunt aspero ut Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem est crustarum color. His tibiæ utrinque sunt quaternæ, brachia duo admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robustis bisulca, hispida, & bene armata. Horum enim pars superior, elatis crenis uallata est.

Cùm autem Heracleas urbes uiderem adiacentes litori, F unam Ponti, alteram Propontidis, tum quidem facile mihi persuasi ab eis id cancri genus suam desumpsisse nomenclaturam: nisi tu à magnitudine ac robore potius dictum esse putes.

COROLLARIVM.

EX cancris qui pelagij sunt, pedes habent longè retardiores ad ambulandum. sunt enim cæteris ipsi nantiores, ut Maiæ, & qui Heracleotici appellantur. Crura ijs breuia, quia parum mouentur. sed salus eorum beneficio crustæ firmioris contingit. itaque Maijs crura tenuiora, Heracleoticis breuiora, Aristot. de partibus 4.10. ¶ Gallum marinum qualem Bellonius pingit, Cornelius Sittardus Romæ sibi uisum exiccatum in ædibus Gysberti medici ad me depictum misit. Aiebat (inquit) Gysbertus, nullum unquam inter piscatores talem postea uidisse. Rondeletius ursum ueterum eum esse putat, qui Gallus marinus uulgò nominetur. Porrò Bellonij ursus è locustario genere est, absque chelis, & à Rondeletio inter Squillas censetur, latæ cognomento. ¶ Vide etiam infrà in ijs quæ ex Petro Gillio de Maijs cancris, & alijs minoribus attuli, post Corollarium nostrum.

DE CANCRO MAEA, RONDELETIVS.

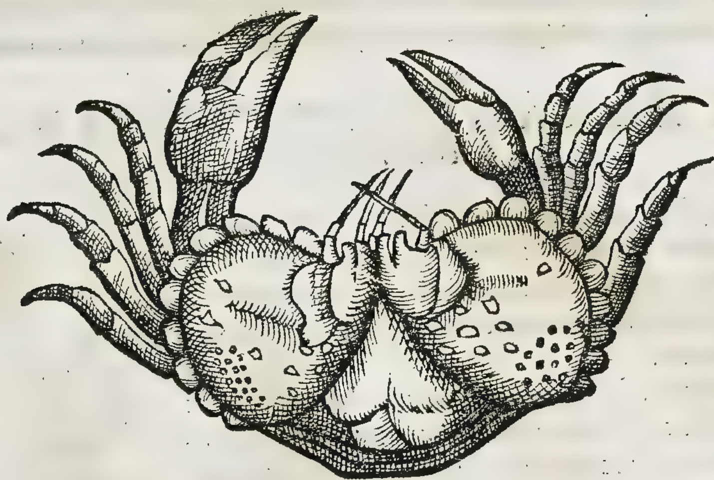

A CANCRI μαῖαι dicuntur ab Aristotele, à Gaza maiæ fortasse à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam significat & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur. Cancer hîc à nonnullis carabo dicitur, ab alijs porroni; à Venetis granci porroni, ab alijs cancharo de barbarie. Nostris est ἀνώνυμος, quia rarissimè in nostro litore capitur.

B Est omnium cancrorum maximus. uidi ex oceano cancrum mæam, cuius latitudo palmum maiorem superabat, longitudo ad semicubitum accedebat. Testa læui contegitur, cuius laterum ambitus in semicirculos desinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem sinistra. Omnibus enim cancris, ut scripsit Aristoteles, magna ex parte maior est chela dextra quàm sinistra. chelarum extrema nigrescunt. Cornuą quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo sub oculis nascuntur. ij non magno interuallo à se distant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda subtus est lata, aliorum cancrorum caudis planè similis.

Lib. 4. de hist. cap. 3.

F Carne constat dura & insuaui, coquitur in furno uel in aqua, & ex aceto editur, difficilè concoquitur malumq́ succum gignit.

A. Contra Bellonium, qui cancrum Massiliæ Squinado dictũ quem Rondeletius pagurũ facit, pro Maia exhibuit.

In huius cancri cognitione ualde hallucinatus est autor LIB. de aquatilibus, qui cancrum uulgò Massiliæ squinado dictum pro cancro mæa exhibuit, non intellectis uel fortasse ne lectis quidem notis, quas cancro mææ Aristoteles libro 4. de partib. animal. cap. 8. tribuit. Cancrum enim mæam omnium maximum esse tradit: deinde crura ei breuia (*tenuia tantùm, non etiam breuia uidetur ei tribuere*) & tenuia tribuit. Cancris, inquit, qui ex pelagijs sunt pedes sunt ad ingrediendum tardiores, ut mæis, & Heracleoticis cancris, quia parua (pauca) utuntur motione, sed salus ijs firmioris crustæ beneficio (διὰ τὸ ὀστρεώδεις εἶν) contigit. quare mææ tenuia crura, Heracleotici parua habẽt. Qui uerò cancrum cuius picturam posuimus cum uiuo contulerit, & sæpiùs ac diligenter inspexerit, longè maiorem esse eo quem Massilienses squinado uocant comperiet, & crura pro corporis ratione longè tenuiora & breuiora. His accedit alia nota minimè negligenda, quam idem Aristoteles prodidit: Cancri alij oculos habent è latere suprà, statim sub prona parte multùm à sese dissitos: alij in medio, breui discrimine, ut Heracleotici & mææ. Sic in nostro oculi breui spatio à se distant, in altero multò maiore.

Lib. 4. de hist. cap. 3.

DE EADEM BELLONIVS. FACIT AVTEM VETERUM Maiam, cancrum illum quem pro paguro Rondeletius exhibet.

A MAIAM ob similitudinem, quam cum araneo habet, uulgus Gallicum Iraigne de mer, quasi araneum dicat, nominauit. (*Est & alius Araneus cancellus, de quo suprà in Elemento A. ex Rondeletio scripsi.*) Massilienses ab aculeis infinitis, quibus in tergore more locustæ horret, & uillis quibus undique est circunseptus, Vne squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) uocant. Veneti ac Genuenses à speculis, in Maiarum corticibus eleganter inclusis, Specchio, hoc est speculum dicunt. Alij Granceolas uel Cancreolas: Romanum uulgus Grancitellas.

Vbi. Pelagius est piscis. Non enim ut Pagurus inter saxa, neque in sicco, minusq́ temporis extra aquam degit.

B Hoc autem à Paguro differt, quòd Pagurus parte anteriore latus sit, Maia uerò posteriore parte in latitudinem se diffundat, anteriore coarctetur, & angustior fiat. magis est præterea orbiculata quàm Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia, forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi est tam graue, ut ad incessum ineptissima esse uideatur, quamobrem in terra segnissima, in aquis uelocissima est. Pedes quoque non habet forpicatos, sed unguibus benè munitos, utroque latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodem modo, quo reliquum crustaceum genus, rubet: sed uiua aut liuet, aut uirescit, aut rubore phœniceo asperſa est: quam si supinam contempleris, tria parte anteriore breuia specula ab ipsius

crustæ

Iconem hanc pro Maia fœmina Venetijs pictam accepi: quæ cum Bellonij picturæ similis esset, pro ea posui. Rondeletij iconem accuratiùs expressam, maris forsitan in hoc genere, & descriptionem, mox in Paguro eius uidebis.

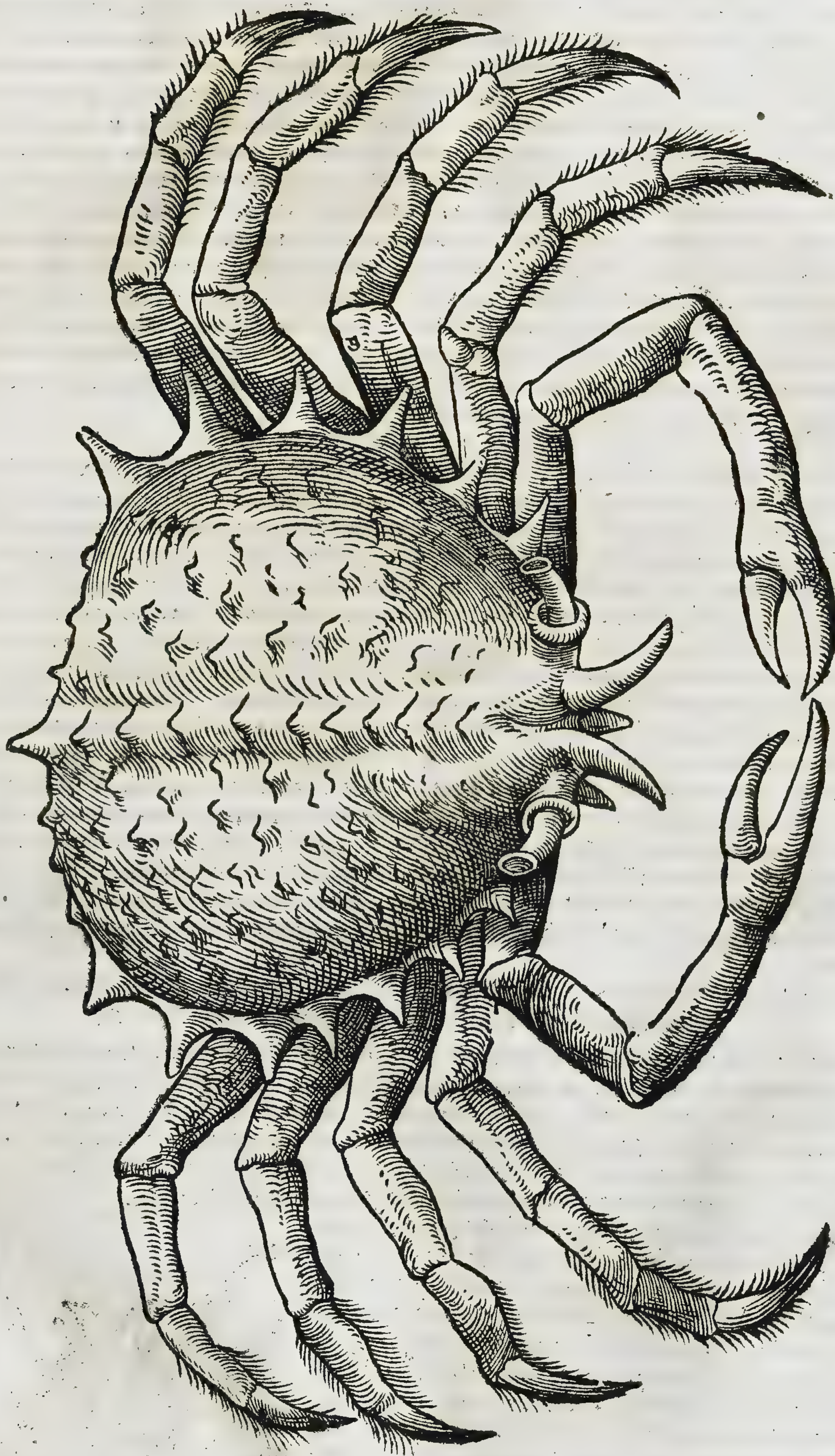

crustæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ delitescunt. Tibias non habet leues ut Pagurus, sed multa scabricie exasperatas. Maia fœmina, operculum latiusculum habet, sub quo duo foramina membrana occlusa in ipsis posteriorũ tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea utrinque semicirculis utitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis.

Interiora. Interanea cum Paguro aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunq; diligentiùs speculari cupiet, necesse est eum uiuentis Maiæ testam superiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeò ore ipso dentes extrinsecus duos osseos: in palato autem carunculam qua linguæ uice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata officula, atq; in eius ore cauitatem statim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius uuluam esse puto. Ex hac enim oua prodire compertum est. Subsequitur cauitas satis capax, uacua quidem ea, dum ieiunus est piscis, ut uel os alterum, uel eius uentriculum esse dicas: cui etiam dentes adsunt (quemadmodum in Locusta) numero quaterni, incisorij, & unus molaris: à quibus gula incipit, in cuius summo epiglotidem manifestè uideas. Ea autem ad apophyses meatibus committitur adeò exilibus, ut uix appareant. & quemadmodum uulua adimplebat maiorem partem recessuum, sic apophyses ubiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adstrictæ, & maximè musculis. nec est aliud intestinum manifestum, quàm illud in quo desinunt apophyses, excrementi scilicet receptaculum. Est autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam usque protensum. Sed & uesicam utrinq; unam in ipsa aluo robustam, magnam & membranosam cernas: cuius exitus est per ea duo foramina quæ sub operimento latent. Branchias habet utrinq; sub testa in lateribus numero senas: quæ certa membrana ab ipso tegumento distinguuntur. aquam enim in ore acceptam per meatus qui ad radices crurum sunt, egerit.

COROLLARIVM.

PICTVRAM Venetijs pro Maia fœmina missam in locum figuræ à Bellonio exhibitæ, cui similis erat, posui. Is cancer ab Italis Granceola uocatur. Lusitanis Cangreia uel Cangreiola, uel Centola, ut audio. Eandem Hieronymus Fracastorius Maiæ nomine olim ad me misit, sed magis pyramidata parte anteriore, &c. quòd ad alterum fortè sexum expressa esset. Gillius quoq; hanc Maiam existimauit. Sed contradicit Rondeletius. iudicent eruditi. Maiæ sunt grandiores, rotundiore uentre, gressu in terra segnes, in aquis autem uelocissimæ, Veneti Granceuolas uocant: quarum rotundioribus testis specula includere ad elegantiam solent, Iouius. Quæ mææ uocantur, è genere cancrario maximæ sunt: quibus cauda deest, & corpus rotundum est, dorso spinoso, cruribus oblongis: quas uulgus cancreolas cognominat, Massarius. Idem, in nono Plinij mææ nomine Græco potiùs quàm Latino scribendum ait, ut codices antiqui habent: quamuis Theodorus Latino nomine maias interpretatur. ¶ Vtranq; (hoc est Bellonij & Rondeletij) Maiam, Germanicè nominare licebit, ein grossen Krabb, id est, Cancrum magnum. Bellonij uerò Maiã ein Fryll cum Anglis: (quod nomen tamen ab alijs pectinum generi cuidam aculeato tribui inuenio.) uel fictis nominibus aliarum imitatione gentiũ, ein Meerspiñ, cum Gallis: uel potiùs grosse Meerspiñ, ut hæc Maia sit: ille pagurus, uel commune ad cancrarium genus nomen. quamuis & sepiam aliqui sic uocitant. Albertus cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè Araneam maris appellari. ein Spiegelkrabb, cum Genuensibus. ein Hechelkrabb, cum Massiliensibus.

DE MAIIS CANCRIS, ET ALIIS SIMILIBVS, SED MINORIBVS, de quibus sint ne Heracleotici an Equites dubitat, Gillius.

B MAIIS ex Cancrorum genere maximis cauda deest, atque ex utroq; latere quinq; pedes tenues ualde eminent, forcipibus carentes, exceptis duobus anterioribus ultimis, qui subtilibus forcipibus dentati sunt: earundemq; os similiter duobus grandibus ut Locustarum dentibus impletur, & tanquam brachiolis quibusdam circummunitur, eiusq; color rubet: corporis figura posterior rotundior, anterior pyramidatior: extremę partes aculeorum serie circumuallantur, quorum duo ex fronte tanquam cornua eminent: crura quibusdam spinulis horrent.

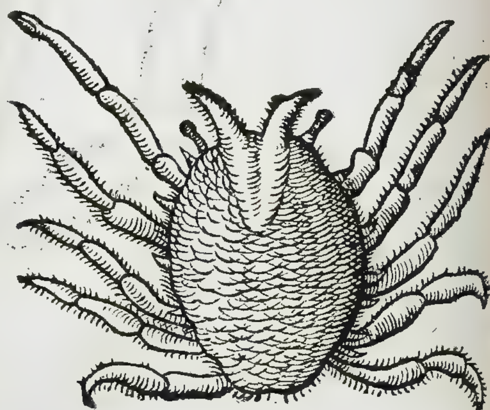

A Massilienses Squinadas nominant: Iidemq; quorũ industria in piscatione uersatur, mihi narrarũt, se perrarò piscari solere aliud Cancrorum genus, quorum corpus ut lõge minus sit, quàm Maiarum, multo tamen longiores pedes existere: sint ne Heracleotici an equites Cancri, dijudicare non queo, cum solam rudem auditionem acceperim: quod ipsum idcirco adscripsi, ut alios, quibus maius otiũ est, ad horum inquisitionẽ incitarem, Hæc Gillius. Videtur autem minor hic, sed similis squinadæ cancer, is esse qui Folia uel Folca in Italia nominatur. cuius effigiem, ut à Cor. Sittardo meo felicis memoriæ accepi, apponã. Folca (inquit) dicta parum à Maijs differt, nisi quòd asperitatem in testa tomentosam habet.

Heracleotici. Equites.

Folca.

Maia

Μαῖα propriè obstetricem significat, à uerbo μῶ uel μαίω, quod est quæro: abusiuè uerò μάμμην (id est matrē uel auiam,) & omnem ætate prouectiorem mulierem μαῖα salutant, Eustathius. Et alibi, μαῖαι sunt mulieres natu grandiores, & quæ parturientibus astant, etiamsi iuniores fuerint. Hinc mææ cancro nimirum factum nomen à magnitudine: ac si carcinometram aliquis diceret, ut inter echinos echinometram. Porrò ut ad mulieres μαῖα, sic ad uiros ἄττα, (ad natu maiores fratres uel alumnos,) appellatio honoris gratia est. ¶ Fuit & Maia una Atlantidum siue Pleiadū, quæ ex Ioue Mercurium peperit. a.

DE PAGVRO, RONDELETIVS.

Lege quæ annotauimus suprà ad Maiæ Bellonij figuram.

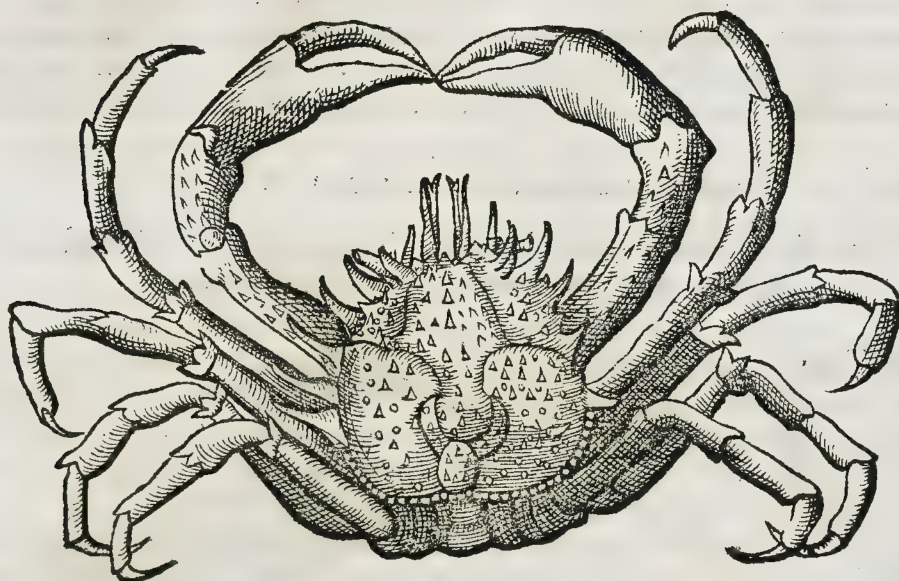

ΠΑΓΟΥΡΟΣ altera cancri species est: nomine Græco usi sunt Plinius & Gaza: In Prouincia squinado uocatur, ab alijs gritta, squaranchon, grampella, ab Hispanis chabro. Dicitur πάγουρος παρὰ τὸ ὁρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν τοῖς πάγοις: id est, quod in editioribus & præcipitibus locis uersetur. Existimare aliquis posset eosdem esse paguros & Heracleoticos cancros ex Aristotele qui sic illos coniunxerit. Δεύτερον δὲ οἵ τε πάγουροι καὶ οἱ ἡρακλεωτικοὶ καρκίνοι. Secundum cancrorū genus paguri & Heracleotici cancri. Magna utrorunque similitudo effecit, ut ijdem esse uiderentur: reuera tamen diuersæ sunt species Aristoteli ac Plinio paucis differentijs à sese distinctæ, ut ex sequentibus perspicuum fiet. A

Heracleotici paguris persimiles, &c.

Pagurus post cancrum mæam maximus est, parte anteriore, & in lateribus senis aculeis longis & ualidis riget. è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, acutæ, firmæ admodum, sub quibus cornua duo minora articulata. Ex lateribus ualde prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora spectantes, magno interuallo disiuncti, qua nota à cancris mæis differunt. Testa tota minimè læuis sed aspera, utpote quæ tuberculis & aculeis tota consperſa sit. In ea, maximè in superiore eius parte pictores nostri specula includunt, nec id sine gratia ob aculeos & testæ colorem. Pedes octo habet, longos, crassos, sex articulis interceptos: chelas duas magnas, aculeis horrētes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æstatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes internas easdem quas locusta. B (B)

Carne est media, neque dura, neque molli, & dulci non tamen æquè ac squillarum caro. In furno assatur ore & ano obturatis, alioqui quicquid intus est liquidi effluit, & fit similis cancris Phœnicijs, quibus nihil est intus ob pabuli inopiam. Sentit & uim lunæ, ut reliqui cancri qui crescente luna succulentiores & meliores sunt. C

Veterum scriptis satis celebratus est pagurus: musicam amare, & ea delectari dicitur. Laudatur etiam prouerbio Paguri sapientia, cuius etiam causa puto è collo Ephesiæ Dianæ Pagurum olim suspensum fuisse, prudentiæ & consilij symbolum. Paguro uerò sapientia tribuitur, quia uerè quum crustam exuit, aculeis armisque omnibus spoliatum se sentiens latet, & uiribus suis diffi- D

Prouerbium.

dens, nullos aggreditur, quoad testam nouam & duriusculam recuperarit. Vtitur & prudentia in excutienda grauiore testa. Quum enim tempus appetit, huc & illuc tanquam furijs incitatus fertur, alimenta persequens ut ex pleniore uictu ad corporis molem facta accessione testa disrumpatur. Quæ omnia Oppianus sic exponit.

Lib.1. ἁλιευτικῶν. Hæc in Corollario paraphrasticè reddetur ex interpretatione Gillij.

----------οἱ δὲ πάγουροι
Πάντη μαιμώωσιν ἐδητύος ἰσχανόωντες,
Γλωσσαμένων, εὖτ' ἂν δὲ διατμαγὲν ἕρκος ὀλισθῇ,
Αὔτως, οὔτε βορῆς μεμνημένοι, οὔτε τευ ἄλλου,
Ἐμπνείουσι· ῥινῷ δὲ ποδὶ τρομέουσιν ἀραιῇ
Βαιὸν θαρσήσαντες ἐπὶ ψαμάθοιο πάσαντο.
Ὄφρα ποδὶ μελέεσσι νέον σκέπας ἀμφιπαγείη.
Ἡνίκα ῥηγνυμένοιο βίην φράσσωνται ἐλύτρου,
Ῥηΐτέρη ῥινοῖο διάκρισις ὄφρα γένηται
Οἱ δ' ἤτοι πρῶτον μὲν ὑπὸ ψαμάθοισι τέτανται
Ἐλπόμενοι φθιμένοισι μετέμμεναι, οὐδ' ἔτι θερμὸν
Ἀρτιφύτῳ. μετὰ δ' αὖτις ἀγειρόμενοι νόον ἤδη
Τόφρα δὲ θυμὸν ἔχουσιν ἀμήχανον, ἀδρανέοντα,

Id uerò sapientiæ Paguri attribuunt, quod natura edocti, ut & reliquæ omnes animantes faciunt: neq; solùm paguri, sed etiam locustæ & cancri crusta sua exuuntur uêre, quemadmodum angues membrana uernationis quam senectutem appellãt, ut tradit Aristoteles. Idem scribit Oppianus, omnes crusta intectos crustam ueterem exuere, deinde aliam renasci. Πάντες δ' οἵσι τι κοῖλον ὑπ' ὀστράκῳ ἐστήρικται, ὄστρακον ἐκδύουσι γεραίτερον, ἄλλο δ' ὕπερθε Σαρκὸς ὑπ' ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται. Quos uersus ideo maximè citauimus, ut admoneremus poëtam non adeò uerborum sollicitum, ὄστρακον pro crusta, non pro duriore testa, qualis ostrearum est, usurpasse. Nam quæ uerè testacea sunt, integumentum suum non mutant, sed crustata tantùm. eius rei causam aliâs reddidimus.

Lib. 5. de hist. anim. cap. 17.
Lib.1. ἁλιευτικῶν.

DE EODEM, BELLONIVS.

Icon hæc Paguri alia est, quàm à Rondeletio exhibita. Posui autem non ipsam hîc Bellonij iconem, sed meam, quam olim Venetijs fieri curaui, planè similem.

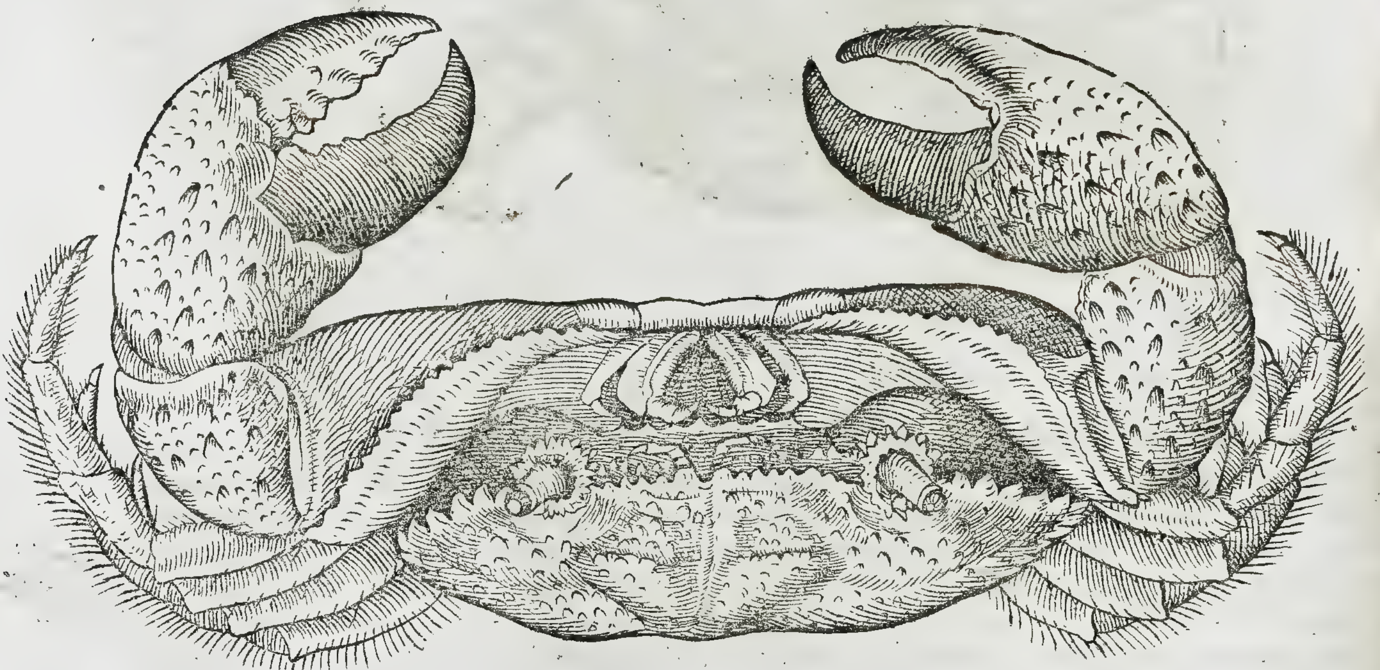

A PAGVRVM Galli Vn Chabre uel Vn Crape nominant. Græcia ubiq; hodie adhuc uulgò Paguri nomine cognoscit. Caue autẽ ne pro Paguro Pagrum dicas. Est enim Pagrus, piscis squamosus, multùm à Paguro diuersus. Pagurum autem hunc Normanni à rubro uel rufo, quem eius testa præ se fert colore, Vn Rousseau appellant: alij quòd coctus in pastilli modum pulmentum ferat, Vn Tourteau, quasi pastillum dicant. Massilienses Carbasse & Fagule, Veneti Granciporum, nomine fortasse composito, quasi Cancrum Pagurum dicerent. Sunt alij Galli Mediterranei maris incolæ, qui Pagull nomine à Paguro deriuato proferant.

C Respuit læues tractus, asperas cautes incolit, quas æstus maris in refluxu & reciprocatione siccas relinquit. Pagurus, ubi recessit mare, in arido relictus, ob metum crura contrahit, & torpentis modo immobilis quiescit.

B Crusta eius nouem in gyrum crenis imbricis modo incisa est. Adolescit in caluæ humanæ magnitudinem, sed non ita orbiculatus euadit: cancris enim proportione respondet. Valida crusta integitur ac læui. Crura blæsa, utrinque quatuor habet, uillis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus ungues acuti oblongiq; sunt, minimè bifidi. Brachia bisulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quę constringunt ut edãt, etiam dura confringere possunt. nam in eis durities est penè ossea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos seruant, ne sibi inuicem crura abscindant. Color uiuorum multò uiuidior est quàm demortuorum. In uiuis enim præ nimia rosei exhalatione tergora ueluti subnigra apparent,

apparent. Cæterùm cocti (ut aliud omne cancrorũ genus) mutant colorem. Caudam sub thorace reflexam habent, unde hos caudarum expertes esse quidam coniiciunt. Branchias utrinq; in latere dispositas ostendunt, ut reliquum genus locustarium, sub tergoris crusta, senis ordinibus ad tibiarum radices insertas. Multò latiores sunt quàm longi, ut ex Oceano in pedalem plerunque latitudinem abeãt. Quidam mihi uisus est in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ secreta, tot adstantes appendices, tot pelliculas, ut coactus incredibile naturę artificium necesse sit fatearis. Mutim (ea autem est hepar) habet dulcissimam, maxima ex parte subrubram, cum infinitis propè apophysibus, flauis, grandi stomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ musculis albis constant, quibus externæ mouentur.

Sethus, Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum secutus, Aëtium & Paulum. A

Salsi succi esse (minus tamen quàm ostracoderma) & uentrem sistere scribit. Inter lautissimos cibos hodie receptus est, quem tamen carnis & coctionis durioris Galenus asseuerat. Sed id (ut iam in Cancris dictum est) de musculis potiùs quàm de Muti (qua potissimum parte constat) intelligendum esse puto. F

COROLLARIVM.

PAGVRVM eundem quem Bellonius pingit cancrum, in Italia ab eruditis nominari audiui, nec alium ad me pictum Fracastorius dedit: de eodem etiam Gillius sensit, & nomina tum alia, quæ Bellonius recenset, attestantur: tum porri uel pori nomen usitatum Italis per syncopen à paguro contractum uidetur. quanquam hoc nomen Rondeletius suæ Maiæ attribuit, porroni quidem ille, non porri scribens. Ad littus Adriatici sinus hos Cancros Porros uocant, quasi Paguros: Massilienses Carabassos: Gillius, de eo sentiens de quo & Bellonius. Dalmatæ aliquibus in locis in hodiernum diem paguros, & Veneti cancros porros cognominant, Massarius. Paguri hodie Granciporri dicuntur, Iouius. Et in aliis Italiæ locis pauri uel pauari cognomine, pedibus pilosis, testa nigricante. A Palladio Cancri marini uocantur. Pagurus, species est cancri, Hesychius. rectè quidem ille, recentiores uerò Græci plerique pagurum pro cancro simpliciter & in genere usurpant. Vide supra in Cancro in genere, A. Sic pagurum fluuiatilem dixit author Euporiston 3.226. παγούρους, τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, Scholiastes in Equit. Aristophanis. Bisas, pagurus est marinus qui uocatur carabus, Kiranides. Ab Anglis hoc genus cancri uocatur a Punger: à Germanis *ein Meerspin*, id est araneus marinus. (*Maia quam à Gallis Bellonius araneum maris dici scribit, differentiæ causa nominari poterit, ein grosse Meerspin.*) Sed hoc nomen etiam *sepiæ aliqui tribuunt, cum generi cancrario magis conueniat.* Seekrabs oder Seespin, in lacu Suerinensi capitur. & in eodem Krabbe dictus, (Frisiis Krab/ Krabe:) hic forte pagurus est, id est cancer marinus maiusculus: ille, minor, simpliciter marinus cancer. Galli quoque Oceano uicini pagurum uocant Chabre uel Crape. Albertus cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè cancrũ maris appellari. Audio & Lusitanis Aranha dici. Marinos quosdam cancros alicubi Meertäschen uocitãt, à similitudine marsupii illius quod Germani tascham nominant, corpore fermè rotundo, sine capite & cauda Capparente.) Eadem sanè nomina quæ Cancro simpliciter, Paguro etiam aliisq; speciebus, magnitudinis aut alia quapiam differentia simul expressa, conuenerint. A

E genere cancrorũ Pagurus læui dorso est, (tabellatioreq;, Massarius.) In utraq; sede uiuit, & in aridum sæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quicquid comprehendunt, strictissimè constringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, ut interdum tanquã cornua extra emineant, interdum intra in testam abditi recedant, Gillius. In Britannia quàm maximi reperiuntur, Massarius. ¶ Paguri Oppiano saxatiles sunt, (item Nicandro,) & amphibii. ¶ Scorpii quidam ex paguris generantur, teste Nicandro in Theriacis. Paguri capti & extracti mari à piscatoribus, aliquando terræ foramina subeunt, ubi immortui in scorpios mutantur, Idem. Vide supra in Cancro marino C. item in Cancro in genere. ¶ Crusta ipsis rumpitur, & senectutem quemadmodum serpens, sic integumento se ipsi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abscedere sentiunt, tum huc & illuc tanquam furiis incitati feruntur, pleniorem uictum inquirentes, ut tumoris accessione & corporis mole inflati, inuolucrum suum rumpere possint: ex quo ubi elapsæ sunt, atq; se explicauerunt, in sabulo iacent, mortuorum similitudinem speciemq; gerentes. De nascente autem pelle, etiamnum molli & tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde postquã ex dissolutione se paulatim collegerunt, & quodammodo reuixerunt, primùm sanè gustant sabulum. Tandiu autem timidi sunt, & uiribus suis diffidentes, quoad tegumento circũuestiantur: id simul ut cœptum fuerit conglutinari & solidescere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adsunt animis, & omittunt timorem, Aelianus 9.43. Est autem paraphrasis Oppiani uersuum, quos Græcos Rondeletius posuit. B.C.

Impudentes paguros Oppianus dixit. ¶ Non modò in mari, sed in terram eiectus, uel captiuus contra facessentes sibi negotium pugnant: quod quidem ipsum usu percepi. Cum enim Lazarus Bayfius, post præclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties me ad littus Adriatici sinus duceret, ut piscium naturas exploraremus, cum alia pleraque periclitabamur, tum D

puerorum ludicram pugnam cum Paguris forte in sicco repentibus spectabamus: pueros quidē in eorum forcipes festucam inserere: hos uerò magno robore animi hominū multitudinem, qua circuncludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter quicquid arripuissent, retinere: neque uel sæpissime uictos tandiu obsistendi finem facere, quoad omnibus uiribus defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, strenuè decumbebant, Gillius. ¶ Musicæ studio delectatos capi, mox in E. referetur. ¶ De paguri prudentia, uide supra in Rondeletij scriptis, & infra in H.

E Paguros musicę illecebrę machinatione piscatores capiunt. ij enim in latibula abditi, primùm ut ad instrumentum quoddam musicum (photingium uocant) piscatores suauiter canere ingressos audiuerint, statim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò inducuntur è latebra, uerùm etiam uoluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò, ad tibiam canentes, cedunt: illi autem sequentes, in arido comprehenduntur, Aelianus 6.31. Paguri facula cauernulis uel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi ut quidam transtulit. sed inspiciendus est Græcus codex, & considerandum an facem potiùs uel musicum instrumentum, quod φωτίγγιον Aelianus uocauit, intellexerit author. Grammatici & Lexicorum conditores nullam huius uocabuli mentionem faciunt.

F Cum decoquuntur partim ruffescunt & partim nigrescunt, inter lautissimos recepti cibos, quos carnis & digestionis durioris Galenus de uirtute alimentorum tradit, Massarius. Psellus etiam paguros & cancros non facile concoqui author est. Ventrem durum mollit ius pagurorum, Kiranides. Paguri seu cancri salsum quendam succum habent, minùs tamen quàm cætera ostracóderma: uentrem uerò sistunt, cum aquæ incocti succum salsum dimiserint, Symeon Sethi.

H.a. πάγοι sunt loci asperi, præcipites, ἀνάβατοι, uel acutæ petrarum eminentiæ, Schrofen dicuntur à nostris, ut chœrades, id est scrophulæ Græcis, παρὰ τὸ πεπῆχθαι εἰς ὕψος. inde nomē paguris, quòd in huiusmodi locis soleant ὀρεῖν: quod uerbum licet obseruare & custodire sonet, accipitur tamen pro morari, ut φυλάττεσθαι quoque in illo, λυσσηκόλης νύκτα φυλάξω, Etymologus & Varinus. Paguri dicti sunt, παρὰ τὸ ἐν τοῖς πάγοις ὀρύειν καὶ ὁρμᾶν: ἢ παρὰ τὸ τοὺς πάγους ὀρεῖν καὶ φυλάττειν, Scholiastes Nicandri. Prima huius nominis corripitur Oppiano: item Nicandro, Ἄλλοι δ' αὖ ῥαιβοῖσιν ἰσήρεες αὖτε παγούροις. Sic & in πάγος: Ἔκποσθεν μὲν γὰρ πάγοι ὀξέες, Odysseæ E. ¶ Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam senem pagurum dixit (ipsum, non cutim eius, ut Cælius Rhodig. putauit,) propter cutis asperitatem, quæ senectute contrahitur, Eustathius, & Tzetzes Scholiastes, κουροτρόφον pariter cognominatum inquiens, quod puerum Achillem educârit, ad differentiam marini paguri (cancelli) pinnotrophi, id est pinnam marinam nutrientis. Paguri forma diminutiua à Symeone Sethi παγούρια dicuntur.

Epitheta quæ cancris, pleraque etiam paguris conuenient, & contrà. Ἀναιδέα φῦλα παγούρων, Oppianus. Ἀμφίβιοι, Idem. ὀπισθοβάμων, pagurus, Varinus: tanquam non sit epitheton, sed antonomasia. addit & alia epitheta ex innominato authore, periphrasin (ut uidetur) siue paguri, siue alterius cancri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον, ὀκτάπουν, νηκτὰν, ego νήκταν paroxytonum malim, id est natatorem. His scriptis Statyllij Flacci epigramma reperi, Anthologij libro 6. titulo 3. qui inscribitur Ἀπὸ ἁλιέων: Ῥαιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδυόταν, ὀπισθοβάμον', ἀτράχηλον, ὀκτάπουν, Νηκτάν τ', ὀβυμνόνωτον, ὀστρακόχροα Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμινεῦς Ἄγρας ἀπάρχαν ἀντίθησι Κώπασος. Scorpij quidam similes sunt ῥαιβοῖσι παγούροις, Nicander: id est tortuosis, obliquè incedentibus, σκαμβοῖς, Scholiastes. Ab eodem πετραῖοι, hoc est, saxatiles cognominantur: & ὀκριόωντες, hoc est, asperi.

πυράγρα, id est forceps instrumentū fabrile, alio nomine etiam cancer uel pagurus appellatur, Hesychius. Vide in Cancro.

h. Laudatur prouerbio paguri sapientia, &c. Rondeletius, ut supra recitauimus. Εἰθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας, Timocles aut Xenarchus in Purpura apud Athenæum. Erasmus Rot. huius prouerbij non meminit.

GENVAE, ut audio, uulgò nominātur Ogie, cancri quidam marini paguris similes, sed minores.

DE CANCRO LATIPEDE.

RONDELETIVS.

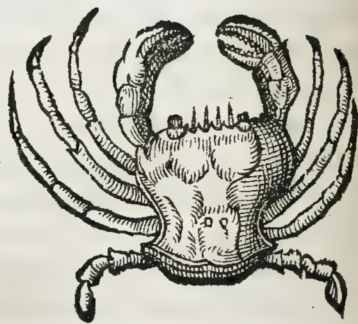

A PARVVS quidam & ignobilis cancer apud nos frequentissimus est, nomine tamē caret ob uilitatem: nos à nota satis insigni latipedem cognominauimus.

B Cancer est paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquādo paulò maiore. chelas habet denticulatas, & articulatas, pedes utrinque quatuor. Postremus & minimus, à quo latipedem hunc cancrum nuncupauimus, præter aliorum cancrorum naturam in latitudinem desinit osseam, sex articulationibus constat. E fronte extant cornicula quatuor. Testa est læui, parte superio-

re albescente, anteriore quodammodo nigricante. Oua habet pallida.

Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piscibus alijs sagena capitur, neglectusq; in litore relinquitur, unde magna celeritate regreditur in mare, (*Quærendum an hic cancer sit quem cursorem cognominant, uel ei cognatus. Vide infra in Cancro equite,*) beneficio latitudinis postremorum pedũ. C

De huiusmodi cancris locutum puto Aristotelem hoc in loco: οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλισκόμενοι ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσιν, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἐχόντων τοὺς πόδας. Quæ mihi uidentur alium sensum habere quàm Gaza in interpretatione sua expresserit. Sic igitur uertendum fuerat: Parui cancri qui capiuntur inter paruos pisciculos, postremos pedes habent latos, ut ad natandum sint utiles, ut pinnarum uel palmularum uice sint isti pedes. A Lib. 4. de part. animal. cap. 8.

Paruus igitur cãcer latitudine quidẽ sua in aqua fluitat: sed ut celerius impellat, natura pedes postremos latos fecit, ut ijs utatur perinde ac rana posterioribus suis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudẽtes suis pedibus latis: item ut fiber suis, cuius priores pedes diuisi sunt ad cibum capessendum, ad caueam effodiendam, posteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendũ. C

DE EODEM VEL SIMILI CANCRO PARVO LATIPEDE: & rursus alio, Bellonius.

Paruum Carcinum aut Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον uocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter pisciculos reperitur. Pedes extimos latiusculos habet, quibus ad natandum ceu pinnulis aut remis utitur. Massilienses Grittam genuina uoce nominant. Veneti ac Ferrarienses † Mazenetam. Differt à Cancro marino nouissimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus ungues anterioribus similes esse constat. †Vide supra in Cancro mar.

Pisciculos alios carcinis aliquo pacto similes Romani rustici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas uocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò † maiores sunt: supini albicant, proni autem subcinericij sunt, punctisq; frequentibus ac candidis in tergore uariantur, Ophitæ modo. Nouissimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri potest: tamen uiuaces admodum sunt. Eos quoties nautæ reperiunt, crudos edunt cum pane: sed Romæ coquuntur: gratiores tamen sunt crudi, nisi horum copia aluum conturbaret, ac plus æquo cieret. Genus istud nunquam grandescit. Quinos habet pedes, crassiores, forcipatos, crenatos ac robustissimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis constant articulationibus, nisi quis omnes complectatur: tunc enim sex comperiet. Caudæ id quoq; rudimenti in eis est, quod omni Cancrario generi, eodemq; modo subtus reflectitur. †forte, minores.

DE CANCRO FLAVO SIVE VNDVLATO, RONDELETIVS.

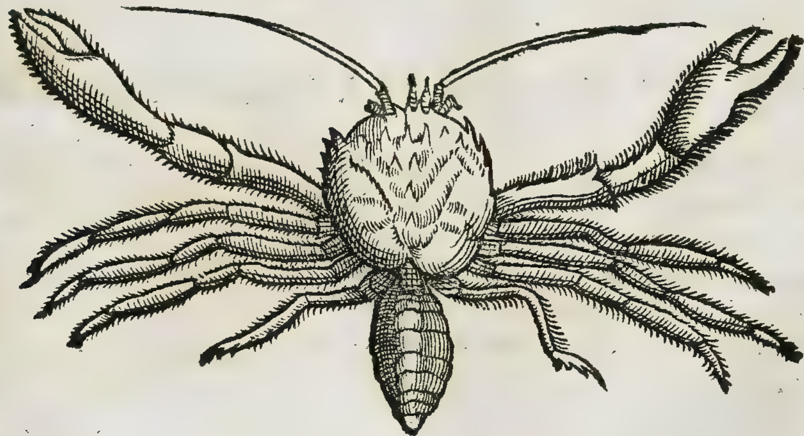

CANCER quem hîc exhibemus inter anonymos & ignobiles magnus est, cancris stagni marini uel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, undulatũ à lineis quę in prona parte sunt sinuosæ undarum modo, non aliter quàm in cameloto uulgò nuncupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum insulam, nec uspiam similes uidi. Caudam extentam depinximus, ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirsutos: chelas duas magnas etiam hirtas: cornua duo satis longa; in fronte aculeos siue appendices duas, in lateribus alios aculeos. A B

DE CANCRO VARIO SIVE MARMORATO, RONDELETIVS.

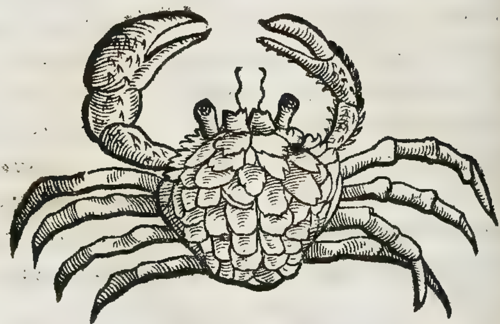

In saxis Agathensis litoris degit hic cancer, qui ideo à nobis uarius siue marmoratus dicitur, quia testa est læui ac perpolita, coloribus uarijs conspersa: marmor uariũ siue iaspidem pulchrè referente, siue splendorem testæ, siue læuitatem, siue colorum uarietatem spectes: cernuntur enim in ea maculæ uirides, cæruleæ, albæ, nigræ, cineteæ, quæ mortuo cancro maiore ex parte euanescunt. Si mortuus in sole exsiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt, forfices enim breuiores habet & crassiores, tubercula ueluti gemmæ in eis eminent, ut in astaco. Crusta ꝗ in cæteris durior. Cornicula duo è fronte extant. Oculi satis à sese distant: post oculos hinc & inde serrata est testa.

C In saxorum cauernulis degunt: &, si quem conspexerint, intro subeunt: itaꝗ pedibus hærent, ut auelli uix possint. Metu uacui super saxa in sole apricantur. Id cancri genus in Agathensis litoris scopulis tantùm uidi.

DE CANCRO BRACHYCHELO.

RONDELETIVS.

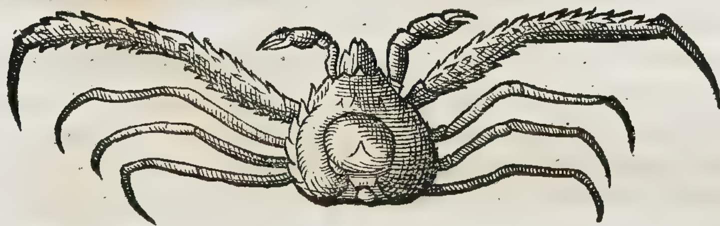

D INTER cancros qui circa Lerinum insulam capiuntur, is est quem hîc depinximus: ex rubro nigricans, paruus, corporis figura ab alijs cancris nonnihil differente, corpus enim posteriore parte contrà quàm in cæteris latius est, anteriore acutius. Chelas duas habet ualde breues & tenues, unde βραχυχήλυ nomen dedimus. His proximi pedes duo longissimi pro corporis ratione, crassi, acutissimi, ut uideatur uoluisse natura quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine pensare: Iidem lanugine quadam obducti sunt. Terni qui sequuntur etiam longi sunt, sed tenues & læues. Supina pars aculeos habet. Rarissimus est alibi cancer, in Lerino frequens.

DE CANCRO MACROCHELO.

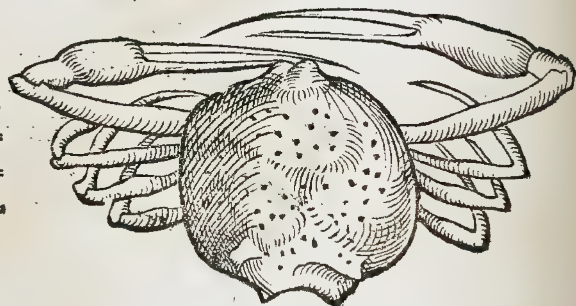

CANCRI huius picturam Io. Kentmannus medicus doctissimus ad me dedit: nescio ubi nactus. Ego amplius de eo quàm effigies præ se fert quod dicam non habeo. Macrochelum uel Leptochelum cognominare licebit, quod inter Cancros longissimæ ei tenuissimæꝗ sint chelæ.

DE HIRSVTIS CANCRIS.

RONDELETIVS.

Cancri hirsuti. HIRSVTA sunt quædam cancrorũ genera, uarijs in partibus, alia in supina parte, alia in pedibus.

Paruorum hirsutorum genera tria. Paruorum uerò cancrorum qui hirsuti sunt, differentias tres obseruaui. Prima est eorũ qui chelas aculeatas habent, & in extremo nigrescẽtes. Cornicula duo: quæ sequũtur utrinꝗ partes, serratæ sunt. In testa media cordis humani figura expressa cernitur. Chelis pedibusꝗ omnibus hirtis sunt.

Huic

Huic generi simile aliud est æquè hirsutum, sed magnitudine differt. minus enim est superiore, & chelarum extrema nigricantia non habet. 2

Tertia differentia eorum est, qui secundis ita similes sunt, ut eosdem cum ijs planè esse diceres, dempta sola magnitudine: nisi oua in utrisque reperissem, quod facit ut credam specie differre, tamen, ob magnam cum secundis affinitatem, picturâ horum separatâ nihil opus fuit. 3

Tria hęc genera cum reliquis piscibus euerruntur, & ob exiguitatem prorsus negliguntur. 4

COROLLARIVM.

Cancris hirsutis Rondeletij adnumerandus uidetur ille, quem Lupum marinum uulgò Romæ, alij somniolo uocant: quòd eius crusta in puluerem redacta somnum inducat. alijs papilla pilosa uel castrangiolo dicitur. Videtur non multum abludere à descriptione Maiæ: ut Cornelius Sittardus ad me scripsit, cui etiam iconem debeo.

DE CANCRO CORDIS FIGVRA.

RONDELETIVS.

CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino refert. cornua duo habet è fronte prominentia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius est & paruus, uix unquam inter litorales inuentus: sed panagro ex alto mari cum Pelagicis piscibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facilè è retium maculis elabitur. In maiorum asellorum uentriculis huiusmodi cancros sæpe inuenimus.

DE CANCRIS PARVIS QVI IN ALIENIS TESTIS VIVVNT, RONDELETIVS.

Hi cum in pinnis degunt, priuatim pinnothêres dicuntur. Alij sunt Cancelli uel Scyllari, corpore oblongo, qui inanes tantum testas inhabitant: de quibus inferius seorsim.

CANCROS paruos in alienis testis hospitari Aristoteles prodidit, & idem experientia docet, non tamen in omnibus testis sine discrimine eos reperias, non in lepade, non in tellinis, non in conchulis, nunquam in mitulis marini stagni, sed in mitulis gurgitum, pinnis, pectinibus atque ostreis. Aristoteles: Innascuntur in testaceis quibusdam cancri albi, omnino parui: plurimi quidem in mitulis foliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι) tum in pinnis quos pinnotheras uocant. Quinetiam in pectunculis atque ostreis, (λιμνοστρέοις,) uerùm nullum ij conspicuum capiunt incrementum. Piscatores aiunt cancros istos unà cum illis quorũ testam inhabitant nasci. Athenæus in pinnis & conchis margaritiferis nasci ait, cuius locus emendatiùs, quàm in uulgaribus codicibus legi hoc modo potest: ὅσαι δ' αὖ πέτραις ἢ σπιλάσι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα φῦσαι τὴν μαργαρῖτιν γεννῶσι, ζῶσι (ζωογονοῦνται habet codex uulgatus) δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μορίου, τοῦτο (τούτῳ) δὲ συμπέφυκε παρὰ τοῦ κόγχου στόμα

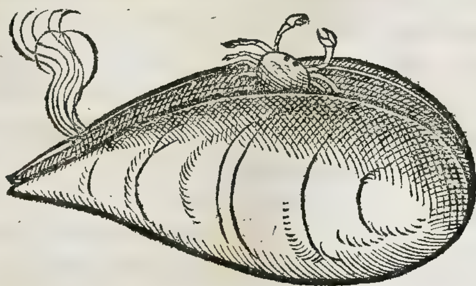

C *In quibus testis aut conchis degant.*

Lib. 5. de Hist. anim. cap. 15.

Lib. 3.

χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν εἰσφέρον, ὃ δὴ θηρίον ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ. Pinnæ quæ petris aut ſaxorum cauernis (πέτραις ἢ σπιλάσι) adhæſerint, radices agunt, illic margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens, quod cancro paruo ſimile eſt, & uocatur pinnophylax.

In oſtreis. Dicam quod ſæpiſsime uidi. Cancri parui qui in oſtreis reperiuntur, minores ſunt, paruæ ſcilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi, præterquam in pronæ cruſtæ medio, quod rubeſcit. *In pinnis.* Qui in pinnis reperiuntur, maiores ſunt, & magis rubri quàm albi ſunt, alioqui chelis pedibus, toto denique corpore tum inter ſe tum alijs omnibus cancris ſimiles. *A cãcellis quid differant.* A cancellis autem differunt, quòd parui cancri uiuentium pinnarum & oſtreorum hoſpites ſunt: cancelli inanes duntaxat teſtas & turbinatas ſubeunt, ſuntque longo corpore locuſtis non cancris ſimili. *Cur in alienis teſtis habitent.* Cur cancelli in alienis teſtis habitent, poſtea exponemus, nunc de cancris paruis idem faciendum. Sunt qui miram beſtiolæ (*Non cancro paruo, ut Rondeletius putat, ſed ſimpliciter cancro Oppianus hoc adſcribit. uide ſupra in Cancro marino D.*) hac in re prudentiam extollunt, inter quos Oppianus: *Lib. 2. ἁλιευτ.* Quum, inquit oſtrea teſtas aperiunt, ut limum & aquam ad uitam ſuſtinendam hauriant, cancer lapillum chelis arreptum in teſtas medias immittit: quo à claudendis teſtis cùm oſtrea impediuntur, cancer ingreſſus epulatur illic, & eorum carnem depaſcitur. *Cancrum nõ arrodere oſtrea.*

Ὄστρεα μὲν κληῖδας ἀναπτύξαντα θυρέτρων,
ἰλὺν λιχμάζοντα, καὶ ὕδατος ἰσχανόωντα
Πέπταται ἀγνοίῃσιν ἐφήμενα πετραίῃσι.
Καρκῖνος αὖ ψηφῖδα παρὰ ῥηγμῖνος ἀείρας,
Λέχριος ὀξείῃσι φέρει χηλῇσι μεμαρπώς.
Λάθρῃ δ' ἐμπελάει, μέσσῳ δ' ἐνέθηκε τὸν λᾶαν
Ὀστρέῳ, γνάθων ἔπειτα παρήμενος εἰλαπινάζει
Δαῖτα φίλην, τὸ δ' ἄρ' ὅτι καὶ ἱέμενόν περ ὀρέσσαι
Ἀμφιδύμους πλάστιγγας ἔχει σθένος, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
Οἴγεται, ὄφρα θάνῃ τε, καὶ ἀγρευτῆρα κορέσσῃ.

Sed hoc fabuloſum eſſe puto: nunquam enim mytulos, pectines, pinnas, oſtrea in quibus ſunt cancri, arroſa ulla ex parte reperias.

C

Aliter Plinius qui ſcribit cancrum dapis aſſectatorem, pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſſe, & communi præda communiter cum pinna ueſci: quem locũ capite de cancello citauimus, item Athenæi locum illi planè ſimilem. *Fabuloſum eſſe cancrum paruum iiſdem ueſci quibus pinnæ aut aliæ conchæ quarũ ſunt hoſpites.* Oppianus quoque lib. 2. Halieut. ſcribit pinnam in magnis teſtis eſſe imbecillam, ſine mente, ſine aſtu: ſed hoſpitem cancrum excipere, à quo nutriatur & cuſtodiatur, unde pinnophylax uocatus eſt. Quum igitur piſcis teſtam ſubit, pinna morſu à cancro admonita, teſtam claudit, prædamque communem depaſcuntur.

Ὄστρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δέ οἱ ἰχθῦς
Πίννῃ ναυτιλίῃ κικλημένος. ἡ μὲν ἄναλκις
Οὔτε τι μητίσασθαι ἐπίσταται, οὔτε τι ῥέξαι.
Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυνόντε δόμον, ξυνήν τε καλύπτρην
Καρκῖνος ἐνναίει, φέρβει δέ μιν ἠδὲ φυλάσσει,
Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλήσκεται. ἀλλ' ὅτε κόχλῳ
Ἰχθῦς ἔνδον ἵκηται, ὁ δ' οὐ φρονέουσαν ἀμύξας
Ἤγμασι κερδαλέῳ πίννην ἔλεγχ', ἡ δ' ὀδύνῃσιν
Ὄστρακα συμπατάγησε, καὶ ἔνδοθεν ἐφράσατ' ἄγρην
Αὐτῇ τ', ἠδ' ἑτάρῳ, ξυνὸν δ' ἅμα δεῖπνον ἕλοντο.

Sed hæc omnia fabuloſa eſſe, inde neceſſariò efficitur, quod neque pinnæ, neque mytuli, neque oſtrea piſcium carne paſcantur, ſed aqua tantùm & luto.

Squilla parua. Quòd ab his autoribus cancro paruo tribuitur: idem à Cicerone ſquillæ paruæ, ſic enim καρίδιον Ariſtotelis interpretatur: quæ ſquilla parua etiam in pinnis reperitur, quemadmodum & cancer paruus, teſtibus Ariſtotele & Plinio, ut capite de cãcello docuimus. *Cicero.* Ciceronis hæc uerba ſunt libro 2. de Natura deorum. Pinna uerò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cum parua ſquilla ſocietatem init comparandi cibi. Itaque cùm piſciculi parui in concham hiantem innatauerint, tum admonita à ſquilla pinna morſu comprimit conchas, ſic diſsimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in quo admirandum eſt congreſſune aliquo inter ſe, an iam inde ab ortu naturâ ipſâ congregata ſint. Quæ eadem ratione falſa eſſe conuincuntur, quî enim cibo eodem ueſci poſſunt ſquillæ paruæ & pinnæ, cùm ſquillæ piſciculorum carne, ut cruſtata omnia uiuãt, pinnæ uerò nullo modo, ſed aqua tantùm & luto? *Verior cauſa, cur pinnas & oſtrea cancri parui ſubeant.* Cur igitur in pinnis & oſtreis cancri parui reperiuntur? Quia cùm omni generi animantium à natura tributum ſit, ut ſe uitamque tueantur, ut paſtum & latibula quærant: cancri parui molliore teſta tecti, & ideo iniurijs magis opportuni, concharum caua ſubeunt, ut illic tanquam in ſpecubus & antris tutiùs degant. Quare nõ ſolùm in teſtis, ſed etiam in ſpongiarum cauernulis, in ſaxorum rimis, in externis teſtarum, quibus oſtrea tecta ſunt, cauis, ſæpiſsime cãcros paruos reperi. Nec immeritò dubitat Cicero congreſſu ne aliquo inter ſe, an iam inde ab ortu naturâ ipſâ congregata ſint. Piſcatores, inquit Ariſtoteles, cancros paruos naſci confirmant, unà cum illis, quorũ teſtam inhabitant. *Lib. 5.* Athenæus de cancris & pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι. Aiunt quidam pinnas & cancros paruos ſimul generari, & tanquam ex eodem ſemine fieri. Ego uerò cùm cancros paruos in pinnis & oſtreis ſæpiſsime ouis turgentes uiderim, affirmare audeo non ſponte ex limo aquáue ut teſtacea, ſed ex coitu maris & fœminę, & ex ouis prouenire. Quare uel in teſtis pariunt, uel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & coëundi & oua pariendi gratia. Hactenus de cancris paruis.

DE PINNOPHYLACE, BELLONIVS.

In latiore & capaciore Pinnæ parte, quæ in ſublime attollitur, plerunque tres pinnoteres uideas, aliquando

aliquando duas, ut plurimùm unam. Frustrà creditum est Pinnam pisciculis ali, morsuq; à Pinnophylace admoneri, concludere conchas, & intus pisces exanimari. Quod siquidem uerum esset, oporteret omnibus intus inesse Pinnophylacem: sed decem aperies, antequam unum Pinnophylacem comitem reperias.

COROLLARIVM.

Pinnoteres, πιννοτήρης, idem qui pinnophylax, ὁ τῆς πίννας (πίννης) φύλαξ, id est pinnę custos, Suidas, Hesychius & Varinus. Est autem masculini generis, non fœminini ut quidam usurpat. Athenæus etiam ex Chrysippo πιννοτήρην scripsit per τ. nimirum ἀπὸ τοῦ τηρεῖν καὶ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Massarius & Rondeletius pinnother scribũt in tertia declinatione, t. aspirato, nescio quàm rectè. ex Plinij codicibus uulgatis quidam t. aspiratum habent, alij non. Nunquam nascitur (inquit) pinna sine comite, quem pinnoterem uocant, alij pinnophylacem. is est squilla parua, alibi cancer dapis assectator. Apud Aristotelẽ de hist. 5. 15. legimus, οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι, quod si mendosum non est, rectus singularis fuerit, ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc est in pinna uenari solitus cancer. ¶ Germanicè hic cancer paruus uocari poterit, ein kleiner Meerkrab: cancellus uerò, de quo mox dicetur, uoce diminutiua ein Meerkrable: ut eadem sit horum nominũ ratio ac differentia in sermone nostro, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν & καρκίνιον; id est cancrum paruũ & cancellum. Vel potiùs cancer ille paruus utroq; modo ex iam dictis Germanicè appelletur: cancellus uerò ein Meerkrebsle, ut non solum paruitas eius, sed etiam corporis figura oblongior qua astacum refert, simul indicetur. ¶ Pinnophylacem Aristoteles scillaron quoq; & scillárion uocauit, & καρίδιον. Theodorus pro utroq; squillam paruã reddidit, Pliniũ secutus, Vuotonus. sed Rondeletius hæc nomina diligentiùs distinxit.

Theophrastus de causis 2. 24. postquam de uisco, & polypodio, quæ arboribus innascuntur egisset, subdit, sic esse natura comparatum ut hæc nõ nisi in alijs ualeant prouenire: sicut & animalia quædam non nisi in alijs possunt creari, ceu quæ in conchis (ἐν ταῖς πίνναις,) atq; in cæteris aptis præstare animalibus pabulum. Et mox, Neq; enim uita fortasse conchis posset seruari, nisi opera cancri. Patrem aut hominem qui se ipse non curet, sed à domesticis & propinquis curetur, uolentes significare, pinnam & cancrum pingũt Aegyptij. hic enim carni pinnæ uelut agglutinatus manet: unde & ex consecutione nominis πιννοφύλαξ, quasi pinnæ custos uocatur. Hęc quidem planè hiat in concha esuriens: quòd si interim pisciculus aliquis irrepserit, mordet (uellicat) cancer forcipe pinnam. quod sentiens ea concham claudit, atq; ita pisciculum uenatur, Orus in Hieroglyphicis 2. 09. Eadem ferè Aelianus, cuius uerba in Pinna referam. Item Plutarchus, Is, inquit, quo de scribendo atramenti plurimum Chrysippus consumpsit, pinnotheras, primas in omnibus huius & physicis & moralibus libris habens. (Nam spongiotheram non uidit, alioqui haud taciturus.) Pinnotheras igitur cancrorum de genere est, pinnæ semper adhærens, ac ad concham huius atriensis instar excubans. hiare quippe pandiq; tantisper sinit, dum pisciculi quos capi posse speret, irrepserint. ibi pinnæ carnem uellicatu leni stringit, ac intra fauces ipsius proripit sese. illa mox concham comprimit. prædam postea intra claustra captiuam in commune partiuntur & uorant. Et Cicero libro 3. de Finibus, At illa quæ in Concha patula pinna dicitur, isq; qui enat è concha, qui quòd eam custodiat, pinnoteres uocatur: in eamq; quum se recipit, includitur, ut uideatur monuisse ut caueret.

ὁ πιννοτήρης οὗτός ἐστι τοῦ γένους ὁ σμικρότατος, Aristoph. in Vespis de Carcini poëtæ filijs ludens.

DE CANCELLO, QVI IN TVRBINATIS: ET SCYLLARO, QVI BREVIOR EST, ET IN NERITIS HABITAT, RONDELETIVS.

Cancellus in testa. *Cancellus nudus.* *Testa uacua.*

A *Ut primum q; sit medius inter astacos & cancros.* *Lib.3.de fac. aliment.* † *Nos Rondeletij ordinem nõ seruauimus.*

QVI cancelli figuram diligentiùs inspexerit, astacis annumerandum duxerit: qui cancelli nomen audierit, cancrorum potiùs generi: nam Galenus * cancris minimis cõparat. Alius locustis subijciendum esse contendet, quod similem esse τοῖς καραβοειδέσι dicat Aristoteles lib.4. de hist. anim. cap.4. alio loco idem cum testaceis recenset. Nos † hoc loco reponere uoluimus, ut medius esset inter crustatos, qui longo sunt corpore (hos enim καραβοειδεῖς uocat Aristoteles lib.5. cap.15.) & cancros. inest enim in eo, quod & locustis & cancris simile sit. Inter ostracoderma uerò referri non potest, quia testas non suas ingrediatur: quemadmodum aliquando & spongias, si quando foramen in eis capax nancisci possit. Eum Aristoteles καρκίνιον uocat, nostri bernard l'ermite. eremitam quidem, quòd alios fugiens, in testa perinde ac in solitudine uiuat, bernardum autem, quòd plebs nostra bernardos etiam uulgari prouerbio fatuos esse dictitet: fatuumq; esse cancellum, qui crusta tectus, chelas habens, quæ ad uitam tuendam satis esse possent, alienas domos quærat, in quibus latens uiuat. Quòd si non hæc solùm, sed posteriores etiam cancelli partes spectaueris, prudentem esse iudicaueris, qui nudas & iniuriæ ualde opportunas partes dura & firma testa muniat. Ligures brancha uocãt uel branchna, Prouinciales biou cambus. Nos primùm testam uacuam, deinde cancellum nudum repræsentamus, ut meliùs particulæ omnes perspici possint: tum cancellum in testa, parte priore exerta, altera latente.

B *Lib.4.de Hist. anim. cap.4.*

Huius descriptionẽ quàm maximè dilucidè poterimus, proferemus ex Aristotele, qui in minuto animali explicando diligentior uidetur fuisse, quàm in multis alijs explicatu alioqui dignissimis. Cancellus, inquit, quodammodo inter crustata & testacea animalia ambigit. naturâ enim ijs quæ specie locustarum sunt, similis est, & ipse per se nascitur: quatenus uerò testas ingrediatur illicq; uiuat, testaceis similis est. Quare cancellus inter hæc anceps uidetur esse. Forma autem araneis similis est, præter partem capiti & pectori subiectã, quæ in cancello maior est. cornicula duo rufa tenuia gerit, subiacent oculi duo longi, qui nunquã intus conduntur, neq; occluduntur ueluti in cancris, sed semper eminent: ijs subest os, circa quod ueluti capillamenta quædam plura. His subiuncti sunt pedes duo bisulci, quibus ori cibum admouet: bini alij utrinq; hærent lateri, & tertius paruus. Thoracis inferior pars mollis tota, & dissecta pallida est intus. ab ore meatus unus est ad uentrem: excrementi, nullus est, qui appareat. pedes & thorax duri sunt, minùs tamen quàm in cancris. Nexu nullo testis adhæret purpurarum modo & buccinorum, sed liberè & facilè hinc migrat. Hæc Aristoteles, qui alio etiam in loco hæc de cancello: Initio gignitur ex terra & limo cancellus. deinde in uacuas testas ingreditur: ubi cùm accreuerit, in ampliorem testam subit, uidelicet aut neritæ aut turbinis, & aliorum huiusmodi, sæpe etiam parua buccina. ingressusq; eam circumfert, ibidem nutritur & augetur, deinde capaciorem petit.

Lib.5. de Hist. cap.15.

A *Lib.4. de Hist. cap.4.* *Genus alterum in neritis, breuius.* *Scyllarus.*

Obseruandum est Aristotelem alterum hospitis alienarum testarum genus facere. Longior est, inquit, qui in turbinibus, quàm qui in neritis uiuit. Genus igitur illud diuersum in neritis habitans, cætera quidem simile est, sed ex pedibus bifidis dexter paruus est, sinister magnus, quo magno potissimùm graditur. Idem genus in conchis reperitur, quibus ut cancelli adhæret. Id genus uocant σκύλλαρον. Et paulò pòst: Quibus sinister pes grandior est, ij nunquam turbinatorum hospites sunt, sed neritarum duntaxat. Liberè dicam quod diu multumq; obseruaui, sola corporis longitudine duo hæc cancellorum genera differre puto, ut cancellus turbinatorũ hospes longior sit, quia eorum testa longior sit: neritarum, breuior: quia neritarũ testa est læuis, ampla & rotunda.

(B) Quantum ad pedum bisulcorum longitudinem attinet, in omnibus cancellis quos plurimos uidi, semper sinistrum pedem crassiorem dextro perspexi, quod non fortuitò sed certa ratione mihi uidetur contingere. Cùm enim uiuant in testa circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compressæ alimenti ac proinde incrementi decedit, tantùm sinistræ liberiori & laxiori accrescit.

A *Ibidem.* *Genus tertiũ.*

Præterea uidetur Aristoteles tertium genus constituere, quum dicit: Sunt inter cochleas, quę intra se bestiolas habeant astacis paruis similes, qui uel in fluminibus gignuntur, sed ea differẽtia, ut præmollem intra suam testam carunculam habeant. Forma qualésnam sint ex dissectionibus contemplare. Quæ quanuis ita sint, unica tamen descriptione contentus ea tria non admodùm differre sensisse uidetur, earumq; paucas & non insignes differentias esse.

A *Cancri parui à cancellis distinguuntur, quos aliqui confundunt.*

In mitulis, pinnis & ostreis cancri ualde minuti nascuntur, de quibus nonnulli ea quæ priùs ex Aristotele protulimus, intelligenda esse opinantur: uerùm toto cælo aberrant. Nam cancris istis quadrare hęc nullo modo possunt, scilicet cornicula duo tenuia, rufa: ijs enim prorsus carent. oculi semper eminentes, cùm in cancris modò emineant, modò condantur. præter pedes duos bifidos, duo alij utrinq;, & tertius paruus: thoracis pars inferior tota mollis. Hæc inquam paruis cancris non conueniunt. His & illud accedit, quòd cancelli sine testa nati in alienam ingrediuntur: deinde grandiores facti subinde testas mutant, in ampliores scilicet migrantes. Cancri parui eodem Aristotele autore in testis nati nullum perspicuum accipiunt incrementum, ut subinde testas mutare ijs necesse sit corporis magnitudini accommodatas. Postremò cancelli & cancri parui in uarijs (*diuersis*) testis habitant, ut eodem in loco tradit Aristoteles. Absurdè igitur faciũt, qui paruos cancros, quos in ostreis uiderint, Aristotelis καρκίνια esse putant. Plinius etiam pinnotheris siue pinnophylacis nomine & cancrum paruum, & τὸ καρκίνιον, id est, cancellum Aristote-

Plinium etiam uideri confudisse.

lis

lis confudisse uidetur contra Aristotelis sententiam. Sic enim ille quum de cancris loquitur: Pinnother autem uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanium ostrearum testis se condere, & cùm accreuerit migrare in capaciores. Quum ex cancris minimum dicit, manifestum est locum hunc Aristotelis expressisse: ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοί, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί· πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα δὲ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum uerò dicit inanium ostrearum testis se condere, &c. hunc interpretatus est: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανόμενον μεταδύεται πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. At quanuis τὸ καρκίνιον ἐκ τοῦ καρκίνου hypocoristicon sit nomen, tamen apud Aristotelem ualde differunt bestiolæ duæ ὁ καρκίνος μικρός & τὸ καρκίνιον, id est, cancer paruus & cancellus: ut ex superioribus liquet, maximè cùm ille minimus sit, & in pinnis & nonnullis alijs nascatur, & sedes non mutet, quia nunquam accrescat, nec in inanibus habitet: cancellus uerò non adeò paruus, & per se nascatur, & augescat, & subinde in alias testas migret, easque inanes.

Lib. 9. cap. 31.

Lib. 5. de Hist. anim. cap. 15.

Alio in loco Plinius pinnotherem siue pinnophylacem facit squillam paruam & cancrum, (*cancrum paruum*) propius hic Aristotelis mentem secutus. Concharum generis est pinna, nascitur in limosis, subrecta semper, nec unquam sine comite, quem pinnotheren uocant, alij pinnophylacem: id (is) est squilla parua, alibi (*id est, in alijs pinnis*) cancer dapis assectator. Quæ ex Aristotele lib. 5. de hist. anim. cap. 15. sumpta sunt: αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον· οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον. quo loco τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, id est, pro cancro paruo non pro cancello anteà descripto locustis specie simili usurpatur. pugnãtia enim scriberet Aristoteles, qui cancellum in inanibus testis habitare scripsit. De paruo autem cancro mentionem hîc fieri clarè ostendit Aristoteles, quũ mox se explicans subdit: ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοί, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί, πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ πυελώδεσι, ἔπειτα δὲ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Horum duorum discrimen ex ijs quæ anteà fusiùs tradidimus perspicuum est.

Lib. eod. c. 42. Pinnother à Plinio etiam squilla parua dicitur, & cancer dapis assectator.

Cancellum etiã Aristotelẽ pro cancro paruo alicubi impropriè posuisse.

Quòd uerò Plinius loco proximè citato duos pinnotheras siue pinnophylacas faciat, τὸ καρίδιον, id est, squillam paruam siue squillulam, & cancrum paruum, non cancellum (quem eremitã appellari diximus, quòd non cum pinna aut ullo alio, uerùm solus in testa aliena habitet) confirmo ex Athenæo, apud quem eadem planè leguntur de cancro pinnothere, quæ apud Pliniũ de cancro dapis assectatore. Plinij uerba sunt, Alibi cancer dapis assectator. Pandit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant alij protinus, & ubi licẽtia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu leui significat. Illa ore compresso, quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit. Athenæus: Chrysippus Solensis (inquit) in quinto de honesto & uoluptate, ait: Pinna & pinnoteres operas mutuas præstant, seorsum uiuere non possunt. pinna ex ostreis est, pinnoteres cancer paruus. pinna testam pandit ingredientes pisciculos obseruãs, pinnoteres adstans siquid subierit, morsu pinnæ significat: quæ demorsa, testam claudit: eoque quod inclusum sit communiter uescuntur. Vides quod καρκίνιον dixit Aristoteles loco postremò citato, cancrum dici à Plinio, à Chrysippo καρκίνον μικρόν. Quæ omnia huc spectãt, ut admoneam diligenter animaduertendum esse in legendis his Aristotelis & Plinij locis, distinguendas esse bestiolas duas quę ijsdem uel similibus nominibus nuncupantur, scilicet καρκίνιον, id est, cancellum pro eo quem initio capitis depinximus, (quem eremitam uulgò nominamus,) qui locustis specie similis est: & cancellum pro cancro paruo cancris figurâ omnino simili, qui pinnoter siue pinnophylax est & dicitur: quorum priorem τὸ καρκίνιον semper uocat Aristoteles, alterũ sæpius, τὸν καρκίνον μικρόν, semel tantùm quod sciam καρκίνιον. His illud addam: Hermolaũ Barbarum non rectè quod sequitur annotasse apud Plinium loco proximè citato: squilla parua, hoc est cancellus quem Græci uocant καρίδιον: subditur enim, Alibi, inquit, cancer, dapis assectator. Hoc secuti, opinor, qui lexica Græca concinnarunt τὸ καρίδιον cancellum perperam interpretantur. Nam τὸ καρίδιον squillulam siue paruam squillam significat, diminutiuum nomen τῆς καρίδος, quam squillam esse constat: quę specie differt à cancello siue cancro paruo, ut ex antedictis liquet, qui καρκίνιον uel καρκίνος μικρὸς nominatur. Neque uerò Plinius idem uult esse squillam paruam & cancrum, sed duo diuersa quæ pinnam custodiant, scilicet squillam paruam in quibusdam pinnis reperiri, cancrum paruum in alijs cibi causa, ut ex Athenæo comprobauimus.

Plinium duos Pinnophylacas facere, cancrũ paruũ, & squillam paruam.

Lib. 3.

Conclusio.

Herm. Barbarus cancellum cum squilla parua confundit.

Καρίδιον.

C

Scribit Aristoteles lib. 5. de hist. cap. 16. pinnophylacas etiam in spongiarum cauernulis reperiri: Nascuntur etiam in spongiarum cubilibus pinnophylaces, similes araneo paruo: qui aperiendo claudendoque pisciculos uenantur: aperiunt antequam ingrediantur, claudunt & contrahunt cùm ingressi fuerint. Hæc de cancro paruo dicta sunt, sed idem etiam cancellus, id est eremita noster facit: in spongiarum enim cauernis latet & uiuit: eius rei oculatus sum testis. Vidi primũ cancellum captum non procul ab Aquis mortuis in eo spongiarum genere quod densissimũ est: deinde & alios plures in eodem spongiarum genere.

Non modo cãcrum paruum quod Aristot. scribit: sed cancellum quoque in spongiarum cauernulis latere & uiuere.

D

Hanc autem ob causam cancellus alienas domos quærit, quòd posteriorem corporis partem mollem habeat, & integumento externo egentem: læui quidem, ne lædatur: & nõ hærente, ut mutare possit, quodque secum trahere queat cibi quæritandi causa. Nunquam igitur cancellum in sa-

Cancellus cur quærat alienas domos, testas turbinatorũ, et spõgiarũ cauas.

xorum rimis & cauernis reperias, tum quod saxa intus aspera, tum quod immobilia sint: contrà in turbinatis frequentissimè, quia eorum medijs partibus, circa quas testæ uolumen clauiculatim

Lib.2.cap.6. intorquetur, (eas Dioscorides ἴονια uocat,) cancellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, ut testas circunferre possint. Similiter secundum spongiarum cauarum & intus læuium sinus cauda contorquetur, & accommodatur ut eas trahere possint: nam ob densitatem pauciore aqua sunt imbutæ, ideoq; læues, & in litore aluntur sæpius saxis non hærentes. Cancelli qui in huiusmodi spongijs uiuunt, ingratum & pisculentum odorem resipiunt, quem à spongia cõtrahunt. spon-

Lib.5. de Hist. cap.16. giæ enim genus illud prædurum atq; asperum autore Aristotele τράγος nominatur, lutoq; alitur. Reliqui cancelli qui in testis uiuunt, huius odoris sunt expertes.

B Hæc de cancello satis essent, nisi pauca, quæ Aristoteles in descriptione omisit, supplere oporteret, ut integra de cancello historia habeatur. Cancellus ex crustaceorum est genere, locustis uel astacis similis. corpore enim longo est: cornua longa, tenuia flauaq; habet. totum corpus ex rubro flauescit. Chelarum quarum alteram crassiorem esse diximus, scissura parua est, qualis in hirsutis cancris spectatur: præter chelas pedes duos utrinq; magnos, incuruos & acutos cum chelis & capite foras effert, quum ingredi uel pisces capere uult. Duo alij utrinq; hirsuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intro trahit. Pars posterior nullis tabellis constat, sed cute duntaxat: ob id ab Aristotele mollis dicitur. sed ad eam firmandam certis interuallis dissitas lineas tres habet, latas, durioris substantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues, breues, molles, in lateribus sitas gerit. In eiusdem extremi supina parte excrementi meatus cernitur, quem si digitis comprimas, excrementum emitti uideas: quo meatu cancellum carere non affirmat Aristoteles, sed non euidentem esse ait: quod facit ut credam Aristotelem, non tam diligenter cancellum à testa nudum, quàm eâdem opertum, spectasse. nam meatus is in cancello testa spoliato perspicuus est. Magis auget suspicionem quòd de ouis nihil dixerit, quæ ex parte interna pendent per latera, tanquam racemi uel globuli filo annexi, imò crediderit ex terra limoq; non ex ouis generari. At nos æstate cancellos cum ouis uidimus, eaq; differentia mares à fœminis apertè distingui, quòd eodẽ tem-

C pore hæ oua haberent, illi minimè. Ex quibus efficitur ex coitu maris & fœminæ nasci, non sponte ut testacea. Neq; dicendũ à coitu omnino præpediri quòd testa integantur. Nam quemadmodum testas suas deserunt, ut in capaciores transeant, ita statis temporibus natura ad coitum incitante testis se exuunt, ut corpora commisceant.

D In timore tam citò in testam suam se recipiũt, ut ea sonum edat: itaq; occultantur, ut caput intra chelas lateat, nihilq; è testa emineat præter cornua.

C In saxosis locis uersatur, & in litoribus, carne, luto, deniq; ijsdem uescitur quibus crustatorum genera.

A Cancellos Galenus lib.3. de fac. alim. καρκινάδας appellat. ζωύφια δ' ἐστὶ ταῦτα, πάνυ σμικροῖς καρκίνοις ἐοικότα, ξανθὰ τὴν χρόαν. Parua, inquit, sunt animalia, flauo colore, minimis cancris similia. Quòd parua sint animalia, quòd flauo colore, hæc cancello nostro perappositè quadrant: quòd minimis cancris similia sint, non item. sunt enim locustis, uel astacis similiora quàm cancris, nisi cancri no-

Ibidem. mine uniuersè crustata omnia complectatur. Idem Galenus scribit, mullos cancellorum esu deteriores fieri: Αἱ γὰρ τρίγλαι, τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσί, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δυσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. Id de cancellis qui in spongijs quæ τράγοι à fœtido odore nominantur, rectè intelligetur: ac de cancellis alijs qui in cœnosis litoribus degunt, paruiq; sunt: nam sunt aliquando qui ad astacorum fluuiatilium magnitudinem accrescant.

F Lutum olent, marinum odorem resipiunt, difficilè concoquuntur, succum salsum & uitiosum gignunt, à piscatoribus prorsus negliguntur: Denique nomine eremitæ, & moribus celebriores sunt, quàm ulla alia laude. Nos tamẽ in eo explicando prolixiores fuimus, quia res minutæ etiam diligentiam postulant, & à multis sæpiùs ignorantur.

DE EODEM, BELLONIVS.

B C Partim locustarij est, partim etiam testacei generis cancellus: in quo non minore admiratione dignus est, quàm eques. Nam quum oblongus sit, ac seorsim nasci solitus, tamen in uacuis aliorũ exanguium testis uitam traducit, modò has, modò illas petens: atq; ubi unam conspurcauit, tum ad aliam se transfert. Neritas enim ingreditur aut Turbines, sæpe etiam Buccinas & Murices, atque adeò omne genus cochlearũ. Pomatiæ limacis molem rarò excedit. per littus graditur in sicco, suam testam ferens, uiuitq; multos dies sine aqua.

B Pedibus utrinq; ternis brachiatur uillosis: quorum duo anteriores seu priores brachijs forcipibus bisulcis constant, quibus cibum ori admouet. Crusta dura pro cute uestitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cæruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes utrinq;, qui brachia subsequuntur, unguibus in extremo oblongis & aduncis uallati sunt. Cirrhos antè quidem duos, rubros, sub oculis (Carabi modo) gerit: oculos instar Astaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis distinctos. In summa, eius superior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem turbinis, quam in cochlearum clauiculis inserit: cùm tamen Locustæ caudæ similis sit. Tabellis enim loricatur duris, sed obsequiosis: in quibus utrinq; ueluti pinnas duas habet. Extremum uerò caudæ pinnulis tribus,

tribus, ut & Cancri, præditum est. Dentes osseos ut Carabus habet, quibus escas cõminuit. Cùm autem prædam uenatur, totam anteriorem partem suo domicilio exerit, & tunc similis araneis apparet: sed partem capiti & pectori subditam uastiorem quàm Araneus ostendit. Ab ore œsophagus tenuis, ut filum ad stomachum protenditur. Intestina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius stomacho uiridis humor spectabatur, is in intestinis apparet candidus.

Edulis non est, sed est ipse alijs piscibus gratissimum obsonium, Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus saxatilibus. F

Quamobrem piscatores cancellos plurimùm appetunt, quos suis cochleis nudatos, ac uiuos hamo impositos, suis calamis appendunt. hoc enim modo magnam saxatilium piscium capturam faciunt. Quod Oppianus multis uersibus commodè explicat, quos hoc loco producere minimè opus esse uidetur. E

COROLLARIVM.

Cancelli in buccino effigies, quam olim Cornelius Sittardus mihi communicauit.

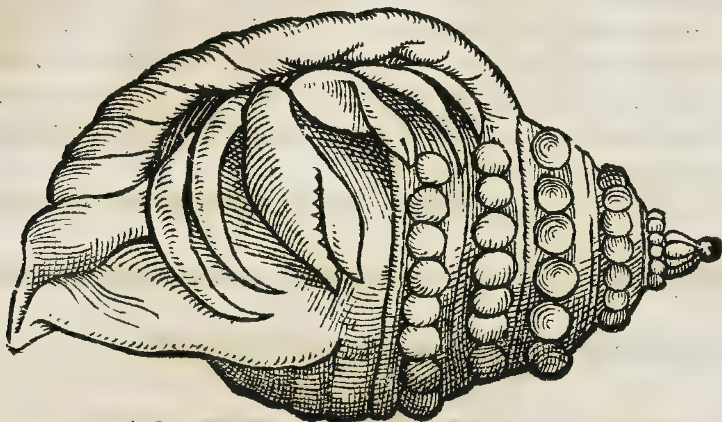

Cancellus (ut idem Sittardus ad me scripsit) hic est extractus ex cochleari domuncula, expetitus in cibis. frequẽtissimè capite adnascitur buccino, ita ut ui extrahẽdus cancellus sit quodammodo: quod Valerius Cordus & ego experti sumus cum plures in mari cepissemus apud portũ Liburnum ubi copiosissime uisitur, non procul à littore maris Ligustici inter saxa. A

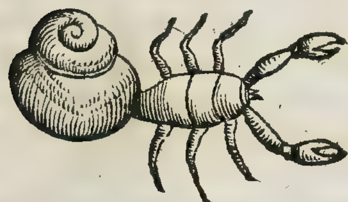

Scyllarus siue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad me missus.

Cancellus alius oblongus astaco fl. similis, quem & ipsum Sittardus misit: referendus ad tertium genus cancelli à Rondeletio memorati.

Cancellus Græcè καρκίνιον: Oppiano καρκινὰς uocabulo dactylico oxytono fœminino, eo quoque (ut uidetur) diminutiuo, quanquam Grammatici nullam huiusmodi diminutiuorum formã ostendant. nam in ᾶς circunflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, Μητρᾶς, pro Zenodoro, Metrodoro, masculina sunt. etsi uerò uox καρκινὰς magis poëtica uideri potest, quàm καρκίνιον: tamen Aelianus quoq; & Galenus ea sunt usi. Hispanicè (ut audio) Cangréio dicitur. Germanicè uocari poterit ein kleiner Meerkrebs, Meerkrebßle. Vide supra in Corollario de Cancro paruo A. Albertus Magnus de cancello agens ex Aristotelis de hist. libro 4. cap. 4. Hoc animal (inquit) simile est araneæ, & etiam apud nos uocatur aranea maris. Et sunt illæ conchæ, quæ sunt rotundæ, magnæ & paruæ: habentq; in parte stricta quasi duas auriculas utrinq;. tales ferre consueuerunt peregrini in peris suis, peregrinationis peractæ signum. quibus ille uerbis cancellos & pectines conchas confundere uidetur.

Dalmatia, Istria, & paludes nostræ Venetæ, plurimùm abundant cancellis, Massarius. Oblongior est (inquit idem) qui turbinem subit, quàm qui neriten. genus enim diuersum est, quod in nerite degit: cætera quidem non absimile, sed dextrum bifurculatum pedem paruũ habens, cum læuum grandiusculum habeat. cuius rei causa est, quoniam turbines omnes si erectos componas, ut pars tenuior & acutior cælum suspiciat, & pars amplior terram despiciat, hiaturam obtinent à sinistris: quamobrem cum læuus pes sine impedimento liber sit, & exerceri possit, suscipere facilius incrementum potest: dexter uerò cum restrictus & impeditus sit, neq; ita commodè ut læuus B

exerceri posit, augeri minime ualet: quam quidem rationem Aristoteles cum quarto de historia cancellum ita describeret, non assignauit, Hæc ille. Cancellum etiam ipse in Adriatico natans reperi in concha muricata: caput solum & pedes, & parum quiddam in extremo caudæ (tres articuli uidelicet) crusta muniuntur: totus reliquus alueus, nudus mollisq; est, similitudinē, anteriori præsertim parte, cum cancro fluuiatili habet, oculos in corniculis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudā in postrema conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita concham gerens obambulat: potest autem se totum sic in penetralia conchę recondere, ut nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætendit, partim rubent, partim cærulei sunt, hirsuti. Cum in mari supra saxum cepissem, domum relatam concham, decoxi, ut extraherē cancellum. extractus odore, colore, saporeq; fluuiatilem referebat.

Cancelli parua sunt animalia, flauo colore, minimis cancris similia, Galenus.

C D Ex Aeliano & Oppiano: Nudi primum cancelli nascuntur; deinde conchas & domicilia ad habitandum deligunt, easq; secum gestantes munimento sibi, ita progrediuntur. Cum enim uacuas & inanes offenderunt conchulas purpuræ, aut turbinis, aut neritæ aut buccini, (turbines quidem præ cęteris amant, quòd & capaciores sint, & gestatu leuiores,) primò intra eas ingrediūtur, deinde cum in ampliorem magnitudinem excreuerunt, quàm ijs ut capi queant, in testam laxiorem tanquam domum alteram demigrant. neq; modo in supradictorum conchas immigrant, sed & in permultas alias capaciores transeunt: & ampliorem nacti, ea tanquā maiore domicilio gaudent. ac sæpe de spolijs (inanibus conchis) multo certamine inter se contendunt, uiribusq; inferiore repulso, uictor exuuias assequitur.

Cancri & cancelli, alijq; pisces, polypum Venere exhaustum deuorant: quos prius ipse uorabat, Oppianus.

F Pisces quidam propriam carnem prauo alimento corrumpunt, ut mulli qui cancellos mandunt, Galenus.

De ARANEO Cancello supra in A. elemento scriptum est.

DE CANCRO EQVITE.

BELLONIVS.

C AMPHIBIOS esse constat cancros equites: quibus hoc natura præter sui generis alios singulari quodam munere tribuit, ut in maximis æstatis ardoribus, meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemq; sub Sole transigant, aut ad refrigerium: aut potius, ne à piscibus qui interdiu discurrunt, edantur. quos ego Memphi Hierosolymas proficiscens, fines Aegypti prætergressus, ex Mediterraneo litore sub uesperam mare repetere, atq; inde circa meridiem insequentis diei gregatim exilire obseruaui. Tanta autem uelocitate ferebantur (unde equitum nomen habent) ut ne unum quidem cursu consequi usquam potuerim. Sed hoc etiam mihi magis admirandum esse uisum est, lacertam ex ambrosia (sub qua delitescebat) exilientem, cancrum equitem, quem uenaretur, cursus uelocitate (me conspiciente) nusquā assequutam esse: adeò uolare potius quàm currere uidebatur eques. Genus est quoddam cancrorum in litoribus Phœniciæ (inquit Aristoteles) tantæ uelocitatis, ut uix quisquam consequi possit: unde ἱππεῖς, id est equites, appellarunt. ijs nihil ferè intus propter inopiam est pabuli. Cursores Cancri, uti alij referunt, (*dicuntur*:) quòd longè lateq; uagentur: modò circum litora errent, modò longius proficiscantur.

B Grande phalangium non excedunt: Corpus habent coloris subalbidi, punctis subrubris conspersum, & (ut Pagurus) tornatum: crura autem ut Maia. Soli obiecti toti pellucidi sunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea continet. Oculos grano phaseoli non habent maiores, quibus acutissimè cernunt. Oblongi quidem sunt, ac uitri modo lucidi, per medium fului. Tibiæ sunt illis, leuibus uillis obsessæ, utrinq; quinæ: quarum duæ anteriores, brachia sunt forpicata, quibus cuncta (Cancri modo) cōplectuntur: reliquæ graciles, unguibus rectis atq; oblongis uallatæ.

F Edules non esse rectè quidem docet Aristoteles, propter alimenti inopiam. adeò autem parui sunt, ut singuli sesquiscrupulum uix pendeant.

A De hoc sic Oppianus, Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται. Quod ita reddit Lippius,
Errones cancri populis numerantur in istis.

COROLLARIVM.

In Phœnice hippoe uocantur cancrorum generis, tantæ uelocitatis ut consequi nō sit, Plinius. Ab Aristotele non ἵπποι, id est, equi: sed ἱππεῖς, id est, equites uocantur. Vide superius in ijs quę ex Gillio attuli de Maijs cancris & alijs minoribus, mox post Corollarium nostrum. Germanicè appelletur ein Reuter, oder ein Reuterkrab. Ferrariæ aliquando mihi demonstratū memini sceleton cancri equitis, quem uir doctus qui ostendebat, Italice caualliero uel caballiero (id est equitem) nominabat. sed is corpore oblongo erat: cum eques ueterū rotundo sit corpore, & absq; cauda

cauda apparente, (ut cancri propriè dicti) quod & Bellonius approbat.

Δρόμων, Dromo, est paruus cancer, Hesychius & Varinus. Bellonius cursores cancros, eosdem equitibus facit, nescio quàm rectè. Inter Cancrorum diuersa & multa genera (inquit Aelianus) quidam appellantur cursores, (δρομίαι,) quòd longè lateque uagentur. hi modo circum littora errant, ubi & nati sunt: modò longiùs proficiscuntur, non aliter quàm peregrinationum studiosi homines. Causa eis erroris est, ut uel in loca saxosa, uel cœnosa sæpe perueniant: idque eo proposito, ut amplius aliquid cibi perquirant. Bellonius in Singularibus obseruationibus suis scribit hos cancros non multò maiores esse parua castanea: ab Aristotele cancrum cursorem uocari, fallique illos qui dromones appellent, cum ij cetaceorum generis pisces sint. Atqui Aristoteles, equites tantum cancros, non cursores memorat. & nihil prohibet idem dromonis nomen tum cetacei generis piscibus, tum cancris cursoribus attribui: qui ab Hesychio etiam dromones, & dromię ab Aeliano nominantur. Dromo. Cursor.

Dromonum cancrorum generis fortè & cancer latipes fuerit, quem à Rondeletio descriptum pictumque supra dedimus: Cum piscibus alijs (inquit) sagena capitur, neglectusque in litore relinquitur, unde magna celeritate regreditur in mare, beneficio latitudinis postremorum pedum.

Cancrorum epitheton ποδάνεμοι ex Cratete comico refert Athenæus: Latinè aëripedem dixeris, uel contractione poëtica æripedem, à uolucri pedum uelocitate. equitibus autem, utpote uelocissimis cancrorum, præ cæteris conueniet. quanquam enim cancri quidam uolare dicuntur, πτετηλίαι dicti, (quos suprà mox post Cancrum marinum ex Aeliano descripsimus,) non pedibus tamen illi uolatum, sed pinnis suis conficiunt.

Oppianus lib. 1. cum de carabo & astaco scripsisset, degere eos alique in petris, subdit, eiusdē generis etiam cancros errones esse; ἐν κείνῃ γϑυτῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται. quem uersum Bellonius de cancris equitibus interpretatur. quærendum an cursoribus potiùs conueniat, quos oberrare uagos ex Aeliano retulimus, si modò illi alij sunt quàm equites, aut cancri simpliciter dicti. ¶ Sunt & formicæ equites, quas Plinius pennatas uocat, similiter à uelocitate dictę, ut cancri equites, qui remigio cornuum (πτερυγίων, id est pinnarum, Aelianus) adiuuant se natando, Hermolaus.

DE VRSO, RONDELETIVS.

A

Athenaevs τὴν ἄρκτον inter crustata nominat tantùm. *Aristoteles cum crustatis etiam recensens, idē ei pariendi tempus esse à natura statutū tradit quod locustis, nihilque præterea.* quo in loco uidetur mihi ursum cancrorum generi subiecisse. Cùm enim locustarum, astacorum, squillarum meminisset, quorum aliquot, easque certas species alio in loco numerasset: ursum subdidit, ut à superioribus diuersum. qui cùm ex crustaceis sit, non potest alteri quàm cancrorum generi subesse, quod ualde multiplex est, nec facilè enumerandum. Vrsi nomen non à forma impositum est ut locustis, sed ab actionibus moribusque, ut lupo, cynædo. *Lib. 3. Lib. 5. de hist. cap. 17. Lib 4. de hist. cap. 2.*

Quemadmodum igitur pedibus prioribus ut manibus ursus utitur, ac in ijs magnam roboris uim sitam habet: ita crustatus hic piscis, brachijs cum forficulis, breuibus quidem sed latis & ualidis, multùm potest. utriusque forficis pars una alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior cristæ galli gallinacei figuram refert. Nostri migrane, id est, malum punicum uulgo uocant à figura & colore ualde simili. Præter brachia octo pedes paruos habet & tenues quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, ueluti per eorum crenas inspecturus, ac sic conglobatus dormit ursi more. B (A)

Carne est molli, excrementitia, insuaui, uirus resipiente. Quò fit ut in luto degere putē. Vrsum mihi ostendit Iacobus Regius Lugdunensis Chirurgus in lapidem cōuersum, ea ut arbitror ratione, ut urso in saxo mortuo & exiccato, aqua marina quæ multùm corporata est, uel spuma perpetuò alluente, pedes & brachia corpori continuata sint, ac crusta firmior & lapidea corpori obducta. F *Vrsus in lapidem conuersus. uide supra de Cancris marinis lapideis.*

COROLLARIVM.

Rondeletij Squillam latam pro urso Bellonius pingit ac describit: ursum uerò eiusdem, cancrum Heracleoticum facit. quare ipsius de hoc cancro scripta, in Heracleotico iam suprà posui. Pro urso quidem crustaceum illud & caudatum animal quod Bellonius pingit, Sittardus etiā uir diligens & eruditus pictum iam olim ad me misit. Crediderunt nimirum hunc esse ursum, à corporis forma, quæ crassa ei & recurta est, sicut terrestri. deinde quia genus alterum per omnia huic simile, magnitudine tantū inferius, Ligures uulgò Vrsetam appellant. ¶ Vrsa Rondeletij Ger-

manicè dici poterit ein Bärenkrab. Bellonij uerò ein Bärenkrebs. hic enim longus & caudatus est, ille rotundus.

Iis etiam quas nomine ursæ arctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod locustis: quocirca per hyemem, & Vere priusquam oua excludant, cibo laudantur: cum excluserint, deterrimæ fiunt, Aristoteles. De ursis marinis è genere crustatorum meminit Hippocrates secundo De uictus ratione, Massarius. Speusippus ex malacostracis similia esse scribit, astacum, nympham, ἄρκτον, id est ursum, cancrum, pagurum. Vrsas (τὰς ἄρκτους) magnas nasci in Pario Archestratus author est.

DE LEONE, RONDELETIVS.

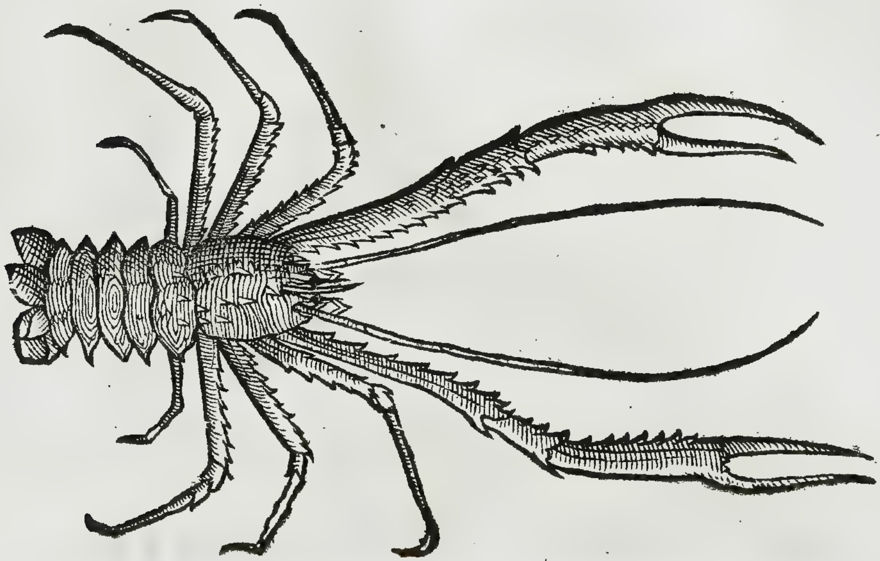

A ATHENAEVS obiter tantùm ex Diphilo leonem inter malacoderma recensuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀστρακοδέρμων, ut ex contextu apparet: τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, ἀστακὸς, κάραβος, καρκίνος, λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ' ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ. Aristoteles nullam omnino mentionem fecit. Plinius libro 9. cap. 31. nominauit tantùm. Cancrorum genera carabi, astaci, mææ, paguri, Heracleotici, leones. libro uerò 32. cap. 11. notam addit, qua à similibus secerni posit: Leones, inquit, quorum brachia cancris similia sunt, reliqua pars locustæ. Ex quibus uerbis quisnam sit uerus leo post longam diligentemq; omnis generis crustatorum inuestigationem certò me cognouisse existimo, qui cùm minimè cōtemnendus, imò spectatu dignissimus esse uideatur, paulò fusiùs qualis sit, exponam.

B Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis leo, à colore flauo, ut arbitror, quo coloratus est, dum uiuit, & è mari captus educitur, & quòd hirsutus sit. Astaco corporis specie affinis est, sed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiusculos, quorum scissura maior quàm in ullo alio crustatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in elephantis sunt loco brachia uillis uestiuntur & aculeata sunt. Pedes tres, qui proximè brachia sequuntur longiores sunt, aculeati, in calcaria terminati: ultimus exiguus, breuis & tenuis, neq; aculeis, neq; pilis munitus. Præterea ab astaco dorsi aculeis differt, quibus cum locusta conuenit. Vtrinq; cornua duo longissima tenuissimaq; habet. item alia in fronte breuia, inter quæ unum è media fronte eminet acutum, neutra parte serratum: hæc sunt oculorum propugnacula, qui cornei sunt, & prominent. Corpus totum undulatum est, instar panni ex hircorum camelorumq; pilis contexti, camelotū uulgò appellamus. Cauda perinde ac in astacis in pinnas quinq; desinit, sed lineis magis distincta. Captus leo circa Lerinū insulam (quæ nunc insula D. Honorati dicitur,) nō procul ab Antipoli, ad me missus est.

A *Verum Leonē se exhibere.* Hæc qui cum Plinij uerbis conferet, ex brachijs cancris similibus, locustæ corpore, leonem esse quem depinximus facilè iudicabit. Ex cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirsuta, forcipata. corporis locustæ figura longa est, cauda ex tabellis constat; dorsum aculeatum, quæ in leone nostro expressa spectantur.

Contra Bellonium, qui Leonē & Elephantum Plinij eundem facit. Non minùs absurdè de leone quàm de astaco loquitur autor libri de aquatilibus. nam quemadmodum astacum adultum, à Latinis elephantum dictum fuisse credit: ita Græcos astacis grandibus nomina immutasse, & leones potiùs quàm elephantos appellare maluisse. nam Aelianus, inquit, eam descriptionem tribuit leoni, quam Plinius elephanto. Esto idem sit leo Aeliani & elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem esse Plinij elephantum & leonem? Sic enim ille concludit: Constat igitur leonem eundem esse piscem quem elephantum. Non uides Plinium hunc ab illo apertè distinxisse. *Lib. 32. cap. 11.* Nam cùm Plinius de elephantis dixisset, paulò pòst leones subiun-

subiunxit, & notam diuersam addidit: quorum brachia, inquit, cancris similia sunt, reliqua pars locustæ. Alius est igitur Plinij elephantus, alius leo quem hoc capite expreßimus, *Hæc Rondeletius. Nos Bellonij de Elephanto & Leone uerba supra in Astaco recitauimus. Apparet autem non contradicere Rondeletium, quin idem sit Æliani Leo, & Plinij Elephantus: Plinij uerò Leonem & Elephantum diuersos esse liquidò ostendit.*

CANCER quidam Italicè Grancio spiantano dicitur.

CANCRORVM quædam genera in India Occidentali uenenosa sunt, Cardanus.

DE CANIBVS.

POTERAM de Canibus seu Caniculis inter Galeos uel Mustelos agere. sed uisum est hoc loco de Canibus priuatim ea dare, quæ apud scriptores reperi, aut quæ obseruaui ipse. In ijs primum locum habebunt, quę Rondeletius tradidit, de Galeo cane uel Canicula Plinij: de Canicula Aristotelis, (quam ex Aristotele scylium & nebrium uocat, ex Athenæo scymnum:) & altera eius specie saxatili. His & Bellonij scripta & Corollaria nostra subiungam. Postremò de Cane Carcharia, siue Lamia. nam Rondeletius eundem piscem iudicat, Bellonius distinguit.

DE GALEO CANE, VEL CANICVLA PLINII, RONDELETIVS.

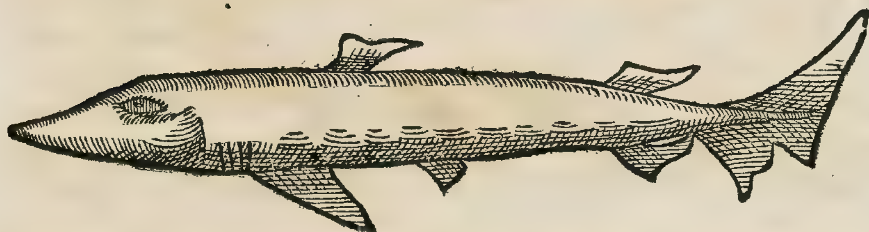

GALEVS Canis à Latinis dici potest, qui à Græcis *γαλεὸς κύων*, à Plinio communi uocabulo canicula uocatur, à Massiliensibus Liguribusque pal, à Græcis huius ætatis *σκυλλόψαρο*, à Romanis lamiola, (*alibi Maltham quoque scribit à Romanis lamiolam uocari,*) quasi parua lamia, quòd dentibus lamiæ similis sit: à nostris milandre & cagnot, id est, paruus canis. A

Corporis specie iam descriptis galeis (*iam descripserat acanthiam, læuem & asteriam*) ualde similis B
est. Dentes habet acutos ad latera recuruos. Ex parte oculorum inferiore tunica enascitur, quæ to-
tum oculum operit, palpebræ auium modo, non quòd reuera palpebra sit: nam autore etiam Ari- *Li. 2. de partib.*
stotele, palpebris carent pisces, & palpebræ ex cute fiunt. hæc autem membrana est duntaxat, *anim. cap. 13.*
quam Plinius libro 9. capite 46. nubem appellari tradit, quæ inter dimicandum plurimùm obest,
oculos obtegendo.

Longè alia est hæc Plinij canicula siue canis galeus, ab eo galeo quem Aristoteles *σκυλίον* ap- A
pellat, Gaza caniculam, ut ex generandi ratione paulò pòst confirmabimus. Quam uerò hic pro- *Quòd hæc sit*
ponimus Plinij caniculam esse, duo necessario demonstrant. Primùm nubes illa quæ oculos cõ- *canicula Plinij.*
tegit, deinde atrox illa cum hominibus dimicatio, quam hodie quoque piscatores, litorumque maris *De nube oculos*
accolæ timent. appetit enim canicula hæc calces, inguina, poplitesque tam auidè, ut aliquando in *eius operiente.*
terram exiliat. Sed satius est Plinij uerba adscribere, quoniam partim ex iam dictis, partim ex di-
cendis totus Plinij locus satis obscurus, longè dilucidior fiet. Canicularum maxima multitudo cir-
ca eas, (spongias subaudi: de ijs enim supra loquebatur Plinius, qui libros suos in capita non di- *Lib. 9. ca. 46.*
stinxit) urinantes graui periculo infestat. ipsi ferunt ut nubem quandam crassescere super capita
†animalium, planorum piscium similem, prementem eas (*aliàs, eos*) arcentemque à reciprocando: & *† animalium, aliàs nõ legitur.*
ob id stylos præacutos lineis annexos habere sese, quia nisi perfossæ ita non recedant, caliginis &
pauoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) † inter *† aliàs, inter animalia haud*
animalia illa haud ultra comperit quisquam. At cum caniculis atrox dimicatio, inguina & calces *ullam*
omnemque candorem corporum appetunt. Salus una in aduersas eundi, ultroque terrendi. Pergit
deinceps pugnam exponere canicularum cum urinantibus, quam apud ipsum autorem leges.
(*Vide infra in Corollario. Vuottonus hanc non ad Canes Galeos, uel Caniculas minores: sed ad cetaceas refert.*)
Quam nubem super capita crassescere scribit, eam quam dixi tunicam ex inferiore parte oculorũ
enatam, oculosque operientem intelligere oportet, qua præpediuntur caniculæ ab ictu iterum infe-
rendo: quam si Plinius uidisset, non ab alijs referentibus audijsset, non super capita, sed super ocu-
los crassescere dixisset, maximè cum eam comparet planorum piscium nebulę: eadem enim est in
planis piscibus, ut in raijs, nisi quòd in his ex interiore parte oritur, ac in extremo serrata est.

Ex his igitur galeũ illum quem milandre uocamus, caniculam Plinij esse, tum ob nubem ocu- A *Conclusio.*

los operientem, quæ in nullo alio galeo præterquam in hoc, & galeo glauco, de quo mox, reperitur: tum ob id quod partes corporis humani nudas candidasq; appetat. Quam ob cauſam etiam ab his qui nunc in mari uerſantur, reformidatur.

DE CANICVLA ARISTOTELIS.

RONDELETIVS.

Teſtaceum ouum (inquit Rondeletius) ſeparatim depingendum curauimus: & in diſſecta canicula mammas illas candidas, bifidamq; uuluam.

A *Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 10.*

QVAE τὰ σκύλια uocat Ariſtoteles, Gaza caniculas interpretatur. Vocari etiam νεβρίας teſtis eſt idem Ariſtoteles, id eſt, hinnulos, (*Hinnulares, à maculis nimirum.*) Non uocē, ſed ſignificationem ſecutus Athenæus, σκύμνους appellauit, id eſt, catulos: utraq; uoce à terrenis animantibus ad marinas translata, illa à ceruorum, hac à leonū catulis. Noſtri caniculas chaz uocant, Galli rouſſetes.

B Canicula generis galeorum minima, colore eſt rufo, nigris maculis aſperſis, cute admodum aſpera, ſi à cauda ſurſum ad caput manū ducas: ſin à capite ad caudam, minimè. Oculis, ore, branchijs, pinnis, cauda, partibus internis prædictis planè ſimilis eſt. Ventriculo itaq; eſt magno, hepate in duos lobos ſecto, in quo fellis ueſica. Prope ſeptum tranſuerſum reliquorū galeorum modo ueluti mammas candidas habet: utrinq; unam, quę dum utero gerit conſpiciuntur, alio tempore uix apparent. *De uulua & ouis.* Vuluam bifidam, in cuius medio ad ſpinam adhærent oua: quæ cùm accreuerint, in utrumq; uuluæ ſinum transferuntur: eoq; differt à cæteris galeis, qui ad ſeptū tranſuerſum oua concipiunt, non in uuluæ medio, autore Ariſtotele. *Ibidem.* Cæterùm caniculæ oua, teſtacea quędam ſunt, colore & perſpicuitate cornu ſimilia, in quibus ſimilis ouis humor continetur, figura uerò puluinaribus quæ dormituri capiti ſupponimus ſimilia ſunt: ex angulis dependent meatus longi, tenues quos Ariſtoteles πόρους τριχώδεις uocat, id eſt, meatus capillares: hos lyræ fidibus aptè compares. inſtar capreolorum uitis conuoluuntur, ſed dum explicantur duorum cubitorum longitudinem æquant. Teſta intus rupta, dilapſaq; fœtus prodit, ſic ex ouo uiuum animal parit canicula. Nos teſtaceum ouum ſeparatim depingendum curauimus: & in diſſecta canicula mammas illas candidas, bifidamq; uuluam, ut Ariſtotelis locus perſpicuè intelligi poſſet: cui maior etiam lux accedet, ſi diligentiùs duo hæc expenderîmus, ſcilicet figuram teſtaceorum ouorum caniculæ, ſimilem ταῖς τῶν αὐλῶν γλώτταις, id eſt, tibiarum ligulis. Et, ſint meatus an non, tenues illæ & capillares conuolutæq; apophyſes ex ouorum angulis dependentes. *Tibiarum ligula.* Ἡ γλῶττα preter notum ſignificatum lingulam ſiue ligulam ſignificat, quæ tibijs adhibetur, à figura ſic uocatam, quæ ex amplo ad ſtrictius tendit, fieri ſolitam ex arundine. *Lib. 1. cap. 115.* teſtis eſt Dioſcorides: Καλάμων ὁ μέν τις καλεῖται ναστὸς, ἐξ οὗ τὰ βέλη γίνεται: ὁ δέ τις θῆλυς, ἐξ οὗ αἱ γλῶτται τοῖς αὐλοῖς κατασκευάζονται. In arundinū genere quædam ναστὸς, id eſt, farctior uocatur, ex qua ſagittæ fieri ſolent: alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiūt. Eædem ligulæ hodie quoq; tibijs adhibentur: abſq; ijs enim ſonus edi non poſſet, Galli anches nominant. Huiuſmodi ligulas referunt anguli teſtacei oui caniculæ: qui ex anguſto in amplum latumq; euadunt, ut ſi quatuor ligulas coniungas, teſtacei illius oui figuram conſtituiſſe uidearis.

Glottis in homine quid ab epiglottide differat. Locus iſte me admonet, ut eum errorem tollam, qui iampridem in medicorum ſcholis inoleuit, natus ex Latinis quibuſdam autoribus, & maximè ex Galeni interpretibus, qui ἐπιγλωττίδα ligulam uertunt: perinde ac ſi ἐπιγλωττὶς & γλωττὶς idem eſſent, dicereturq; ligula à linguæ animaliū ſimi-

similitudine, non à tibiarum ligula. Idem error in Græcos quoque Galeni codices irrepsit, in quibus sexcenties ἐπιγλωττὶς pro γλωττὶς legitur, cùm tamen admodùm diuersæ sint particulæ. Est autẽ γλωττὶς, id est, ligula, rima ac scissura quædam uerius quàm foramen, antequam orificia eius patefacta sint: rima, inquam, quam duo tertiæ cartilaginis scilicet arytænam referentis processus in media laryngis amplitudine constituunt. eius figuram linguæ tibiæ Galenus comparat: proprietate uerò substantiæ tale eius corpus esse ait, cuiusmodi nullum aliud est eorum quæ corpori insunt. membranosum enim est, simul & adiposum, & glandulosum: estque primum, & maximè præcipuũ uocis instrumentum, minimè uerò ἐπιγλωττὶς: deinde ad spiritus cohibitionem confert. Horum omnium fusam explicationem causasque pete ex Galeni libro 7. cap. 11. 12. & 13. de usu partium, ac quandiu ea in re uersatur Galenus, toties mendum esse existimato quoties ἐπιγλωττὶς legeris, & γλωττὶς reponito. ἐπιγλωττίδα uerò instrumentum esse longè diuersum figura, substantia, usu, Galenus ipse eodem libro declarat. Rotunda enim est, ac cartilaginea, ac magnitudine paulò maior laryngis orificio. uergit autem ad stomachum, positionemque habet tertiæ cartilagini arytenoidi contrariam. hanc ne dum transglutiuus cibus potúsue in laryngem incidat, natura prouidè laryngis orificio admouit uelut operculum quoddam, rectam quidem omni alio tempore quo animal respirat: quum autem quiduis transglutit, laryngi ipsi accedentem. Vides γλωττίδα & ἐπιγλωττίδα, figura, substantia, usu differre: ac γλωττίδα tibiarũ ligulis similem, quas γλώττας Aristoteles & Dioscorides uocãt, ligulam Latinè dici oportere: ἐπιγλωττίδα uerò laryngis siue arteriæ asperæ operculum. Cicero libro 2. de natura deorum: Aspera arteria tegitur quasi quodam operculo. *Libro 7. de usu part. cap. 11. & cap. 12.* *Epiglottis. Cap. 16.* *Conclusio.*

His addam locum unum Galeni, in quo pro γλωττὶς legitur ἐπιγλωττὶς, ut ex eo reliquos studiosi deprehendere possint, ac emendare. Locus est initio libri primi περὶ τῶν πεπονθότων τόπων. καὶ μὴν ἐπὶ καὶ τοῦ μειρακίου τοῦ μετὰ βηχὸς ἀναπτύσαντός ποτε χιτῶνα παχὺν καὶ γλίσχρον, ἐτεκμηράμεθα τὸ τὸν λάρυγγα σῶμα τὸ ἔνδον, ὃ καὶ τὴν ἐπιγλωττίδα συνίστησιν, εἶν. Atque etiam in adolescente qui tussi expuerat tunicam crassam uiscosamque, coniecimus partem esse corporis in interna parte laryngis, quod epiglottida constituit. hìc γλωττίδα legendum esse manifestissimum est. Nam ut ex supradictis liquet, ligulæ substantia crassa, uiscosa, pinguisque est, laryngis internam partem occupans. Epiglottis cartilaginea solùm est, extra laryngem eamque operiẽs. Similes multos errores ex utriusque figura, situ, substantia, usu perspectis, emendare quiuis poterit, etiam mediocriter eruditus. *Locus Galeni emendatus.*

Superest ut de ijs dicamus, quos, ut diximus, Aristoteles πόρους τριχώδεις, id est, meatus capillares appellauit. Ii proculdubio in tantam tenuitatem degenerant, ut nullum meatũ inesse putem: liberè enim proferam quod uidi. Cùm caniculas sæpius dissecuerim, recentiaque earum oua, nullus mihi omnino meatus apparuit: frustraque, si aliquis esset, illic à natura mihi conditus uideretur. Nã aut ut aliunde aliquid hauriatur, quod ad nutritionem accretionemque necessariũ sit, aut ut aliquid ex ouo exhauriatur, meatus illic inesse necesse est. Si per hos trahendum aliquid esset, eorum capita uteri uenis adhærere alligarique oporteret, quemadmodum in quadrupedibus uteri cotyledones cum secundarum uenis coalescunt. Præterea meatuum capita, quibus in eos aliquid primùm influit, ampliora esse, sensim uerò angustari necesse est. Quare cùm neque capita utero adhæreant, sintque angustiora qua parte ampliora esse deberent, neque esse meatus, neque dici possunt: nihil uerò per hos ex ouo effluere perspicuum est ex humoris ipsius cõsistentia, qui crassior est, quàm ut per tam tenues meatus permeare queat. Non sunt igitur meatus, sed ouorum appendices, capreolorum uitis modo intortæ, ad retinendum ac firmandum undiquaque in utero ouum, ut neque sursum, neque deorsum loco moueatur: quoad in eo, calore uteri formatus fœtus stato tempore in lucem exeat. Sed longius fortasse egressa est oratio. Quæ de canicula supersunt persequamur. *Tenues illas & capillares apophyses, quæ ex ouorum angulis dependẽt, nõ esse meatus.*

Carne uescitur quemadmodum reliqui galei, cœno gaudet: unde sordida & lutosa semper capitur, maximè hamo. C E

Caro uirus resipit, excrementitia est, concoctu difficilis. F

Quam hîc delineauimus caniculam esse Aristotelis ostendunt anatome generandique ratio ab Aristotele traditæ: denique nomen ipsum. cùm enim nunquam ad maiorum galeorum molem accrescat, dicitur σκυλίον ab Aristotele, & ab Athenæo σκύμνος, id est, catulus. Vt autem penitus nosceretur, non solùm supinam & dissectam, sed & pronam exhibere uoluimus. A

DE CANICVLA SAXATILI.

RONDELETIVS.

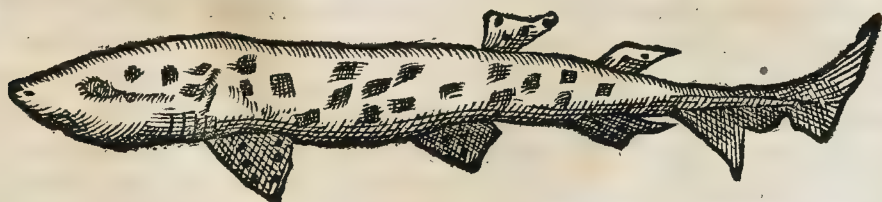

A CANICVLAM saxatilem appellamus eam quæ à nostris catto rochiero. A Gallis ut superior, roussete uocatur.

B Caniculę Aristotelis pinnis, branchijs, partibus internis, pariendi modo, planè similis est. Vita uerò, magnitudine, cutis asperitate duritiaq́ differt. illa in cœno & litoribus degit, hæc in saxis & alto mari frequentiùs: unde fit ut illa sæpius, hęc raro capiatur. illa in mari nostro ad summum cubitalis est: hæc binos cubitos aliquādo superat, cuteq́ adeò aspera ac dura est, ut ea lignum eburq́ perpoliri poßint, non aliter quàm cute squatinæ, eádem ensium capuli muniuntur. Præterea maculas corpori aspersas latiores habet. (F) Carne est meliore, nihilominus tamē ferinum quid redolente. Cæterùm mammas illas candidas, ueluti superior (*Aristotelis*) canicula habet, oua testacea planè similia, nisi quòd maiora sint.

A Hæ differentiæ me impulerunt, ut à canicula Aristotelis distinguerem, uocaremq́ cum nostris caniculam saxatilem.

COROLLARIVM DE CANICVLA SAXATILI.

Caniculam saxatilem suam Rondeletius Maßiliæ cattum algariū nominari scribit. sed ea quā exhibet figura, non conuenit cum illa quam guattum auguerum (pro catto algario) inter mustelos stellares primo loco pingit Bellonius: cui multò obtusius rostrum est, &c. magis autem congruit illi quem tertio loco Roussetæ nomine inter stellares pingit, & minorem cognominat.

Asperitas cutis mustelorum. Quod ad cutis asperitatem, nulli in Mustelorum uel Canum genere, asperiorem tribuit Rondeletius, quàm Cani saxatili: Bellonius Caniculæ simpliciter ab eo dictæ: sed galei etiam stellaris cute fabros lignarios perpoliendis operibus suis uti solere tradit. At Rondeletio galeus stellaris cute læuiore est quàm galeus læuis. Sunt (inquit idem) qui galeum stellatū esse credunt eum qui à nostris catto rochiero, à Maßiliensibus catto algario uocatur: sed non rectè, &c. Aristotelis caniculæ cutis admodum quidem aspera est, si à cauda sursum ad caput manum ducas: sin à capite ad caudam, minimè. Galeus læuis etsi aspera cute conuestitur, tamen aculeis caret, Bellonius. Varij, molliore semper sunt pelle: Centrinæ dura, Aelianus.

DE GALEO CANICVLA, BELLONIVS.

A ΚΥΝΑ Græci, Latini Caniculam nominarunt, Mustelorum ac Galeorum postremū genus: B maximum tamen, & minimè aculeatum, uorax, ac cæteris piscibus infensißimum: dentesq́ omnium maiores, acutiores, latiores, crenatos habens.

E Eius cutis admodum aspera, fabris nostris lignarijs non minus expetitur, quàm apud Italos Rhinæ cutis. Valet enim ad arcus & sagittas expoliendas, ligniq́ asperiora uitia emendanda, maculasq́ eius superficiem inficientes protinus eluendas. Hoc etiam ensium ac pugionum manubria contegunt, ne tam facilè manu dißiliant.

Duas habet in tergore pinnas, rectas quidem eas, spinisq́ carentes: duas item ad latera, utrinque unam: branchiarum foramina quinq́ in quolibet latere: ani uerò foramen inter duas pinnas positum, nullamq́ sub cauda pinnam ostendit. Cætera cum reliquis conuenit.

DE CANIBVS ET CANICVLIS, SIVE PLINII, SIue Aristotelis, siue alijs simpliciter ita dictis, Corollarium.

Vocabula piscium pleraq́ translata sunt à terrestribus ex aliqua parte similibus rebus, ut A anguilla, lingulaca, &c. alia à ui quadam, ut lupus, canicula, torpedo, Varro. Canis marinus à similitudine morum canis terrestris dicitur, eò scilicet quòd mordeat, Obscurus. Musteli & canes, pisces sunt cartilaginei, Athenæus.

Canicularum marinarum (κυνῶν θαλαττίων) tria sunt genera: quarum maximæ quædam inter cete robustißima numerari possunt. Ex reliquis duobus generibus, (quæ in cœno degunt, & ad cubiti mensuram excrescūt, aliud Galeos, aliud Centrines (aliàs, Centrites) appellari solet. Quod colore uarium est, Galeos nominatur: reliquum genus qui Centrinas appellârit, non errabit. Rursus uarij molliore semper pelle, & capite latiore sunt: Centrinæ parui & pelle dura, & capite acutiore, &c. (de Centrinis inter Mustelos in M. litera dicetur.) Aelianus, & partim Philes quoq́. Et similiter ferè Oppianus lib. 1. de piscat.

Καὶ κύνες ἁρπακτῆρες, ἀναιδέες. ἐν δὲ κύνεσσι
Κήτεσι λευγαλέοις ἐναλίγκιον: ἄλλα δὲ φῦλα
Πηλοῖς ἐν βαθέεσσι. τὸ μὲν κέντροισι κελαινοῖς
Κλείονται γαλεοί, γαλεῶν δὲ ἑτερότροπα φῦλα:
Ῥῖναι, ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι. εἴκελα δ' ἔργα
Τριχθαδίη γενεή. τὸ μὲν ἄγριον ἐν πελάγεσσι
Διπλόα καρτίστοισι μετ' ἰχθύσι δινεύονται
Κεντρῖναι αὐδώωνται ἐπώνυμον. ἄλλο δ' ὁμαρτῇ
Σκύμνοι, καὶ λεῖοι καὶ ἀκανθίαι. ἐν δ' ἄρα τοῖσι
Πᾶσιν ὁμοῦ, μορφή τε, σὺν ἀλλήλοις δὲ νέμονται.

Ex his Oppiani carminibus Canis nomen uidetur latiùs etiam patêre quàm Galei, id est musteli: & similiter ex Aeliano: ut quod non solùm genus omne mustelorum, sed etiam canem cetaceum pelagium comprehendat, nimirum illum carcharian cognomine, de quo infrà seorsim dicetur.

tur. Alij tamen ſcriptores pleriq; Muſteli nomen aut æquè, aut etiã latiùs quàm Canis extendunt. Cæterum quomodo ῥίνας, id eſt ſquatinas inter Galeos numeret, non uideo. quanquam enim cartilaginei ſint generis, latæ tamen ſeu planæ, non longæ ſunt ut Galei: quare ſuſpectus mihi hic locus eſt, ut pro ῥίναι malim legere εἰσίν. Athenæus ex Ariſtotele eaſdem galeorũ ſpecies numerans, his uerbis, Ἀριστοτέλης δὲ εἴδη αὐτῶν φησιν εἶναι πλείω: ἀκανθίαν, λεῖον, ποικίλον, σκύμνον, ἀλωπεκίαν, &c. nihil de rhina. ¶ Scyllion piſcis è genere galeorum ab Ariſtotele nominatur: Maſsilienſes Palum: nonnullæ regiones Caniculam uocant, Gillius. Ligures & Maſsilienſes Pal, Rondeletius. fortè à pali quadam ſimilitudine circa roſtrum acuminatum, ut in ſphyræna, uel à palumbo. nam Galeum læuem à cutis colore Maſsilienſes palumbum uocare Bellonius ſcribit. Rondeletius galeum læuem à Romanis piſcem columbum uocari, non quòd ſcyllion uel caniculam galeum læuem eſſe dicã: ſed quoniam ſpecies ei cognata eſt, nomen ab eo mutuari potuit. Galeorum generis eſt canicula, quã Græci κύνα uocant, alij νεύριον: alij σκύλιον, uel σκύμνον, uel σκύμνιον, Vuottonus. Gillius ſcyllion per λ. duplex ſcripſit. eſt autem diminutiuum nomen, generis neutri, & uidetur utroq; modo ſcribi poſſe: quando primitiuum etiam tum σκῦλος tum σκύλλος ſcriptum reperitur, pro canicula uel catulo: qui & ſcylax & ſcylacion dicitur. Sed de his uocibus, & ſcymno quoq; & ſcymnio, annotauimus quędam in Philologia de Cane H. a. Carchariam canem, aliâs lamiam & ſcyllam uocari author eſt Nicãder Colophonius in Gloſsis. ergo ſcylla maior eſt canis, σκύλλιον minor. ¶ Nebrij etiam uocabulum ab alijs aliter ſcribitur. Vuottonus (aut librarius) υ. pro β. non rectè poſuit. ab hinnulo enim (qui Græcis νεβρός eſt) dictum apparet, propter uariam & maculoſam cutẽ. A Bellonio νέβρις ſcribitur, paroxytonum: quod nomen apud idoneos authores nuſquam extare puto. nam νεβρίς oxytonum, hinnuli uel cerui pellem ſignificat: de qua nos multa in Ceruo H. e. Σκύλια uocari etiam νεβρίους teſtis eſt Ariſtoteles, id eſt hinnulos, Rondeletius: tanquam rectus ſingularis ſit νέβριος, in tertia inflexione. Apud Ariſtotelem quidem de hiſt. lib. 6. cap. 10. legitur in codicibus uulgatis, τὰ μὲν οὖν σκύλια, οὓς καλοῦσί τινες νευρίους γαλεούς: Gaza uertit, Caniculæ, quas aliqui ab hinnulo nebrios muſtelos appellant. ubi νεβρίας eſſe legendum in accuſatiuo plurali primæ inflexionis non dubitârim, nempe à recto ſingulari ſimiliter νεβρίας ſcribendo, ut Αἰνείας. Sic & aliæ galeorum differentiæ quædam in ιας terminantur, ut γαλεὸς ἀκανθίας, ἀστερίας, ἀλωπεκίας. Sic & ποικιλίας fit à ποικίλος, & ipſum piſcis nomen, ſed diuerſi à galeo pœcilo, id eſt uario uel ſtellari. item à κάρχαρος, καρχαρίας canis. Cæterùm νέβρειος, cuius meminit Euſtathius per ει. diphthongum in medio, poſſeſsiuum eſt, ad hinnulum pertinens. Dicatur igitur galeus nebrias, & Latinè hinnularis, non hinnulus. ut & aquila hinnularia uocatur à Gaza, quæ νεβροφόνος Ariſtoteli. Athenæus ex Achæo poëta cyllum piſcem nominat, ubi uel cillum, hoc eſt aſinũ aſellúmue piſcem intelligo: uel ſcyllum pro ſcyllio. ¶ Piſcis de quo agimus, ferè coniunctis nominibus γαλεὸς κύων dicitur, ut Vuottonus etiam & Rondeletius obſeruarunt, hinc eſt nimirum quod Oppianus ſcribit, Ἄλλοι δὲ (φῦλον κυνῶν) ὁμαρτῆ κλείονται γαλεοί. hoc eſt, Alij uerò Canes pariter appellantur muſteli. ¶ Plinius alicubi ex Theophraſto caniculas pro canibus carcharijs reddidit: quod Hermolaus quoque annotauit. Ergo canicula non unius ſpeciei nomen, nec ſemper tanquam diminutiuum fuerit accipiendum.

Ariſtotelis caniculam, item alteram ſaxatilem, inter Muſtelos ſtellares ponere uidetur Bellonius: nebriam quidem diuerſum facit. Læuium Muſtelorum (inquit) altera ſpecies Νέβρις (Νεβρίας, *id eſt Hinnularis, ut iam emendaui*) apud Græcos, apud Latinos autem Hinnulus, ab albis maculis, per eius cutem ad dorſum undecunq; diſperſis, nomen habet. Maſsilienſium uulgus, apud quos frequentiſsimus eſt, Niſſolam (*uide an hic ſit ille Galeus læuis, quem Rondeletius ſcribit in Prouincia Emiſſole uocari*) appellat. Oceano noſtro nullo ſeorſum nomine ab alijs ſecernitur, cum tamen multum à cæteris differat. Eſt enim roſtro latiore, naribus patulis: ore magis capaci, dentibus obſcuris atq; obtuſis, ut in Raia flaſſada dicemus: colore candidiore, corpore rotundo, & in longitudinẽ protenſo. Atq; hac præcipuè nota à Spinace differt, quòd inter duas ani pinnas & caudam, tertiam quandam minorem gerat, nullis alijs præterquam Stellato galeo communem. Porrò carne prædítus eſt ſapidiore, ac melioris ſucci: cute admodum glabra, hepate quoq; nigricante, atq; in duos lobos diuiſo, præter aliorum morem. Hæc Bellonius, qui & picturam addit, ab ea quam Rondeletius caniculæ Ariſtotelis uel nebriæ dedit diuerſam, in hoc præcipuè conſpicuam quòd per latera maculas nouem rotundas, deinceps in ea per interualla pingit.

Bellonius de Nebria Muſtelo.

Canicula è galeorum genere etiamnum apud Venetos nomen ſeruat, Maſſarius. Ego Venetijs aliquando peſce cane nominari audiui muſtelorum generis piſcem, pinnis cinereis, membraneis, ore lato: & huic ſimilem alium la caneglia, & la gatta. ¶ Luſitani Caſſaun appellant. ¶ Quos Græci galeos tam marinos quàm terreſtres (*atqui terreſtres quadrupedes ut Græcis pleriſq; omnibus* [*nam apud Trallianum* γαλεοὶ ἐνοικίδιοι *legũtur*] γαλέαι *uel* γαλαῖ, *non* γαλεοί: *ſic Latinis muſtelæ fœm. g. nõ muſteli uocantur. nam* γαλαῖ, *id eſt muſtelæ, piſces fœm. g. dicti, longè alij quàm galei, id eſt muſteli, ſunt:*) Latini autem Muſtelas, (Muſtelos,) noſtri nullo diſcrimine marinos Canes appellant, Bellonius. Galeum glaucum, ut Rondeletius docet, uulgò uocant cagnot blau, id eſt canem glaucum ſiue cæruleum, à cane galeo diſtinguentes, Rondeletius. Galeum acanthiam quoq; à Gallis uocari inuenio chien de mer. Rondeletius caniculam Ariſtotelis & ſimilem ei ſaxatilem, Gallicè Rouſſe-

te nominari scribit: Bellonius Rossetam Gallicè dictam primum galei stellati genus facit: cuius de hoc genere uerba inter Mustelos in M. elemento referemus.

Hundfisch Germanis, Doggefisshe Anglis, dicuntur Canes pisces tum maiores tum minores. Videntur autem omnes cartilaginei pisces oblongi, (hoc est Galei uel Musteli omnes,) sic appellari posse. Ego differentiæ causa caniculam Plinij simpliciter nominârim ein Hundsisch, uel ein kleinen Hundfisch: Aristotelis uerò, ein Fleckhund/ein gefleckten Hundfisch. Coniicio & centrinen galeum nullo discrimine Hundfisch nuncupari ab accolis Oceani Balthici. Pisces quidam corium habent asperum, ita ut lignũ eo arido radatur: ut piscis qui dicitur iuxta mare Flandricum ein Seerohe, (Seehund fortè,) quod est canicula marina, Albertus. Cæterum Flandri & alij Oceani Germanici accolę Seehund appellant non Canem marinum, sed Phocã, ut pluribus in Phoca dicam. Bellonius libro 1. de piscib. marinis peregrinis Gallicè ædito, sua memoria inquit stagnis quibusdam Galliæ (de Fontaine bleau, & de Chantilli) canes quosdam marinos à uulgo dictos, fuisse immissos, longè alterius generis quàm canes musteli sunt, qui omnes stagnorum pisces trucidarint, ita ut Comestabilis coactus fuerit sagittis & bombardis interfici iubere. nec plura addit, ut quinam aut quales illi Canes fuerint diuinare nequeam. neque enim Phocas, ubi eas Latinè describit, Canes, sed uitulos, boues & lupos marinos nominat. ¶ Aug. Niphus caniculas & boues marinos confundit, ut scripsi in Corollario Bouis A.

Phoca.
Alius canis marinus incognitus.

B Galeus, canis (κυνὸς) speciem similitudinemq; gerit, Aelianus. Piscis quem uocamus maris caniculam pellis exiccata & indurata ad solem, adeò exasperatur, ut ea ferrum & ligna aliquando inciderim, Albertus. Scyllia siue Canes minores, non in rostro os, sed infra parte supina dentatum (denticulatum) habent, Gillius & Massarius. Delphinorum similitudinem habent tursiones, maximè tamen rostris canicularum maleficentiæ assimilati, Plinius. Caniculis medio uuluæ circa spinam oua adhærent, quæ cum accreuerint, absoluta feruntur per uuluam bifurcam, annexamq; ad præcordia, quomodo & cęteris eiusdem generis in utranq; partem transferuntur, Aristoteles. ¶ Caniculæ & raiæ testacea quædam gerunt, figura eius testæ similis tibiarum ligulis est, Idem. hæc sententia (inquit Vuottonus) non habetur in ueteri Aristotelis traductione, & mihi certè uidetur suspecta. Rondeletius approbat, interpretatur, & pingit quoq;.

C Margaritæ frequentari sueta litora propter piscantium insidias declinantes, ut quidam coniiciunt, circa deuios scopulos & marinorum canum receptacula delitescunt: Ammianus Marcellinus, & Solinus. ¶ Κύνα λάβρον καὶ ἁρπακτῆρα, id est Canem uoracem & rapacem Oppianus cognominat. ¶ Piscem Anglicè dictum Dogfysshe, id est, Canem, aiunt captum edere uocem aut sonum latratus canini instar, Eliota: ex uulgone an aliquo authore haud scio. mihi quidem de canibus mustelis hoc minimè uerisimile uidetur. ¶ Polypi in terram uerso capite coëunt: reliqua mollium tergis, ut canes, Plinius. ¶ Canicula semel tantum anno parit, uêris tempore, Aristoteles. Κύνα ζωοτόκον, id est, Canem uiuiparum Oppianus esse canit. Aparine flores in orbiculis suis asperis continet concoquitq;, fructum deinde parit: ut illis simile sit, quod in galeis ac uiperis euenit, (τῶν γαλεῶν καὶ κελωῶν, Gaza interpres uidetur legisse κιδνῶν uel ἐχιδνῶν, sed legendum fortè κυνῶν. sunt enim canes galeorum generis, etsi in uiperis quoq; idem cõtingit.) illa enim ubi intra se oua pepererunt, mox animalia gignunt, Theophrastus de hist. 7. 14. Vidi aliquando canem exigui corporis fœtus undecim uno partu edidisse, ita ut caput (more solito in cæterarum quoq; animantium partubus) primò nasceretur, non tunicis inuolutos, ut in delphinis, sed umbilicari tantum meatu utero matris coniunctos, Bellonius.

De alga quadam marina noctu lucente, Caniculis marinis uenenosa, ex Aeliani de animalibus libro 14. capite 24.

Caniculæ (κύνες) & alia maris alumna animalia, quibus audaciam natura inseuit, cum summus per æstatem calor uiget, ad litora se recipiunt, & uersus præcipitia natant, & exposita fluctibus promontoria subeunt, & angustis profundisq; fretis sese insinuant. Refugiunt enim pelagus, & quæ in eo sunt pascua eo tempore negligunt. Nascitur autem genus quoddam algæ seu fuci in petris profundis: quæ magnitudine myricam, fructu papauer refert. Fructus reliquo anni tempore occlusus solidusq;, & ostrei instar durus est. dehiscit autem ab æstiuo solstitio, ut calyces rosarum. Exterior pars fructus, nempe crusta quædam siue membrana, testæ uel ostrei modo dura, & uisu quàm maximè flaua, interiorem, cui color cœruleus, substantia mollis & tanquam uesicæ inflatæ pellucida, ualli modo ambit ac munit. Ex hac (interiore parte) noxium stillat uenenum. Emittit autem noctu igneum quendam, & ueluti scintillantem splendorem; & oriente iam Sirio ueneni uehementia crescit. Quamobrem piscatorum natio omnis, quæ pancynicum (*lego cynospastum: uel cynosphastum potiùs, ut Gillius: quòd canes marinos occidat. nam & aglaophôtis terrestris, uel cynosphastus similiter rectè dicetur, à canum terrestrium pernicie: uel cynospastus, quòd cani alligata extrahatur. nam φάω, φῶ, occidere significat: σπάω autem trahere*) hanc stirpem appellat, à Canis ortu uenenũ hoc gigni arbitrantur. Porrò Canes marini ad igneum istum in hac marina myrica floris splendorem, tanquam inopinati alicuius lucri spe allecti, ueneno partim aspersi, partim deuorato, & branchijs etiam hausto, extincti fluitant. Vnde his in rebus exercitati homines uenenum secundarium ex piscium istorũ tum ore,

ore, tum partibus cæteris colligũt. Simile malum ex terrestri etiam *aglaophotide est*, de qua mox dicemus, Hactenus Aelianus.

B

Κυνῶν ἁρπακτήρων, ἀναιδέων, id est, Canes rapaces & impudẽtes, ab Oppiano appellantur. Canicula marina simul atq; peperit, nulla mora interposita, suos paruulos secum natantes habet. Si quis uerò eorum timeat, ingreditur rursus per genitalia in uentrem matris: & ubi timor abierit, denuo prodit, tanquam rursus editus, Aelianus 1.17. & Philes similiter, & Oppianus lib. 1. de pisc. Ioannes Tzetzes uerò glaucum & galeum catulos sibi metuentes ore occultare scribit, canem utero. ¶ Plinius urinantium aduersus caniculas pugnam describens, præter ea quæ Rondeletius recitat, addit: Salus una in aduersas eundi, ultroq; terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et sors æqua in gurgite. Vt ad summa aquæ uentum est, ibi periculum anceps. Adempta ratione contrà eundi, dum conetur emergere, & salus omnis in socijs. funem illi relegatum ab humeris eius trahunt. Hunc dimicans, ut sit periculi signum, læua quatit: dextra apprehenso stilo in pugna est: modicus aliâs tractus. Vt prope carinam uentum est, nisi præceleri ui repente rapiant, absumi spectant. Ac sæpe iam subducti, è manibus auferuntur, si non trahentium opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipsi adiuuère. Protendunt quidem tridentes alij, sed monstro solertia est nauigium subeundi, atq; ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum insumitur. Certissima est securitas uidisse planos pisces, quia nunquam sunt, ubi maleficæ bestiæ: qua de causa urinantes sacros appellant eos.

E

Duo genera paruarum canicularum (galei & centrinæ) in cœno capiuntur. Piscandarum ratio hæc est: Album piscem illecebram ad eas captandas demittunt. ex his si qua capiatur, cæteræ omnes hoc uidentes circa captam assiliunt: ac eam, dum hamo ex profundo extrahitur, ad nauẽ usq; insequi non cessant. Inuidia quadam hoc eas facere existimares, quasi illa quæ capta est, sibi uni escam aliquam prædata alicunde esset. atq; ex ipsis nonnullæ in nauem insilientes, sæpe sua sponte capiuntur, Aelianus 1.55. & Oppianus lib. 4. de pisc. qui hoc præ studio & amore quo inter se mutuò ardent Caniculas facere canit. Vnum aliquem (inquit) hamo captum, cæteri omnes statim tam auidè insequuntur ad nauim usq;, ceu simul uolentes perire: nec antè fugiunt, quàm socium extractum uiderint. Quare magnus eorũ numerus partim reti (hypocha) conclusi, partim tridente saucij, partim alijs decepti dolis capiuntur.

F

Quæ de alimento ex canibus marinis Galenus tradit, ad Carcharias canes potissimùm uidentur pertinere: quare eò usq; differam. ¶ Canicularum genera quædam audio nõ edi recentia, sed *exenterata insolari absq; sale, ut etiam raias.* ¶ Galei omnes carnem duram habent. Canicula galeus, *ut Xenocrates tradit, & qui illi sunt similes, sapore uirus referunt, & malum procreant* succum, Vuottonus.

G

Pro crocodili adipe, canis marini adeps in remedijs substituitur, Author ἀντιβαλλομένων incertus, & Rasis. Hic si coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, sedat dolorem dentium, Rasis. ¶ Dentium dolores sedantur cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoq;, ut ex eo dẽtes semel anno colluantur, Plinius. ¶ Infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingiuæ tangantur. adalligatusq; idem pauores repentinos tollit. idem effectus & caniculæ dentis, Plinius. Cinis dentium tum caniculæ Plinij, tum galei glauci, infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert, Rondeletius. Idem ex dentibus carchariæ canis dentifricia parari optima scribit.

Ad ulcera oculorum & albugines: Felle canis marini unge, aut felle galli, Galenus Euporiston 2.99.

Fel quod à cane pisce (cane aquatico) eximitur, letiferum est. quippe quod potum uel esitatũ, lentis tantum quantitate, intra septem dies interficiat. curantur tamen qui hauserint, epoto bubulo butyro cum gentianæ (Romanæ) radice & cinnamomo, & (& iterũ) coagulo leporis. Prodest & corpus uniuersum odoratis oleis illinire, & uictu tenuissimo uti, Auicenna 4.6.2.14. ex quo & Matthiolus repetijt. An uerò canis ille piscis, & mustelorum generis sit, aut aliud quodpiam animal, nõ habeo quod dicam. Lutra quidem etiã quadrupes à nonnullis, canis fluuiatilis appellat. Ferdinãdus Ponzettus fel hoc canis piscis esse scribit. Etsi, inquit, uix possit curari (qui hoc sumpserit:) nec fortè reperiri (hoc genus ueneni:) remediũ tamẽ fieri debet à uomitu cũ aqua, oleo rosaceo & butyro. Bertrucius uerò medicus: Fel (inquit) canis aquatici, uel canis rabidi, lẽtis magnitudine sumptũ, intra septẽ dies interficit: quibus superatis potest esse salutis spes. De ueneno quod ex canum marinorum ore, & alijs partibus legitur, cum algam quandam noctu lucentem deuorarint, aut ea aspersi fuerint, dictum est suprà in C. Fel etiam leopardi, leonis & uiperæ, à quibusdam inter uenena numeratur.

H.a.

Γαλεοὶ κύνες, id est Musteli canes nominantur ab Oppiano lib. 4. ¶ Delphini etiam à Tiberio in epigrammate canes marini dicuntur, πελάγους ἰχθυφάγοι σκύλακες.

Epitheta. Ἁλίπλαγκτος, hoc est mariuagus, Oppianus. sed hoc potius differentiæ uocabulum est, ut à terrestri discernatur. Λάβρος, ἀναιδής, & ἁρπακτήρ, apud eundem.

Κυνοκοπήσω σε, (τυπήσω σε καθάπερ κύνα,) coquus inquit apud Aristophanem: & aptè quidẽ pro sua persona. est enim canis piscis quidam. ἅμα δὲ καὶ κυνείῳ σε λόρδωμα παίσω. ἔστι γὰρ τραχύτατον, Vari-

nus è Scholiaste in Equites Aristophanis. Apud Suidam Κυνοκοπήσω τὸ νῶτον legitur, aliàs Κυνοσκοπήσω per σκ.

Ausonij epigramma in leporem captum à cane marino, qui dum canem terrestrem concitatius fugit, in mare se præcipitârat, recitaui in Quadrupedibus de Lepore H.e. Leguntur & duo Germanici Cæsaris epigrammata de eodem, & unum Tiberij, in Anthologio Græco 1.33.

Cynos euna. γαλεῶ σμυρνίδα, ἣν οἱ καλοῦσι, κυνὸς εὐνὰ, Epænetus in libro de piscibus apud Athenæum. Vide infra in Cyn. ubi & alia à Cane deriuata nomina dicentur.

DE CANIBVS ALIIS DIVERSIS.

Mustelus stellaris uidetur qui Italicè Catto di mare dicitur, Anglicè Sonehownd uel Sonecow: id est Canis fuscus. nam Sone Anglis colorem fuscum significat, qui ad cæruleũ inclinet.

Xiphiam, hoc est Gladium piscem Strabo Galeoten appellat, (quasi cum galeis, id est mustelis, aliquid commune habeat) quem etiam canem marinum & Thurionem & Tomum Thurianum quidam opinantur, Gillius.

Canis pinguis à Syracusanis dictus, κύων πίων: Rhodijs uerò galeus uulpes, ab Archestrato Accipenser existimatus, & omnium lautissimus piscis creditus est. Vide inter Mustelos.

In mari iuxta Arabiam nigram uariæ animantes degunt, terrestribus similes, sed breuioribus cruribus, pinnatis: pilis obtecto corpore perbreuibus: nempe asini, cati, canes & boues, Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam, quæ peracta est anno Domini 1549.

CANIS marinus belua terribilis & hostilis omni animanti, quod eius uerberibus cedit. Robustissimos habet branchos (pedes, quasi brachia) clauorũ modo formatos. Hi uenantur per mare greges piscium, instar canum in terra feras uenantium, excepto quòd latrare nequeũt, sed pro latratu afflatum horribilem habent. Insequentes ergo piscium greges ad loca angusta coartant, & sic in coartatos crudeli morte grassantur. Piscatores uero loca notantes, in quibus asconditi pisces à fuga latebant, retibus capiunt circumclusos. Hæ uerò beluæ difficulter multis tridentibus confici possunt, Isidorus.

Canita, uel Canata, uel ut quidam codices habent Cauata, piscis nomen uidetur. Festus enim ex Plauto hæc uerba adfert: Muriaticam uideo in uasis stanneis, naricam bonam & canatam, & taguma, quinas fartas conchas piscinarias.

DE CANE CARCHARIA, SEV LAMIA.

RONDELETIVS.

Lamiam longis esse adnumerandam contra Plinium.

QVOD Lamiam in cartilagineis longis, cetaceisq; numerẽ, reprehendent fortasse multi, qui apud Plinium lib. 9. cap. 24. in planorum piscium numero legerint. Planorum piscium, inquit, alterum est genus quod pro spina cartilaginem habet, ranæ, pastinacæ, squatinæ, torpedo, & quos bouis, lamiæ, aquilæ nominibus Græcia appellat. Sed cùm lamiam cæterorum galeorum instar longum esse spissumq; piscem, ac rotundum sensus ipse doceat: dempta sola dorsi latitudine qua à cæteris galeis differt, quæq; Plinium impulit, ut cum planis cartilagineis numeraret: proculdubio in longis cartilagineis, & cetaceis censendus est.

A Λαμία dicta est ἀπὸ τοῦ ἔχειν μέγαν λαιμὸν, id est, quod magnã habeat gulam. λαιμὸς enim guttur siue gulam significat, unde λαιμαργία & λαίμαργος. Nicander Colophonius ἐν ταῖς γλώσσαις citante Athenæo lamiam & καρχαρίαν, & σκύλλαν uocari scripsit. καρχαρίαν uerò à dentium asperitate, acuminéq; dici puto: κάρχαρος enim asperum acutumq; significat. unde καρχαρόδοντα animalia, quibus acuti pectinatimq; coëuntes sunt dentes. Λάμναν Oppianus uocat,

Libro 7.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Δυσάντια χάσματα λάμνης.

Et alibi:

Τίς δὲ τόσον φορέει χλούνης σθένος, ὅσσον ἄαπτοι Λάμναι;

Gaza Græca appellatione usus est in conuersione sua. In Italia, Prouincia, Hispania idem nomen seruatum est. A nostris quoq; lamio uocatur: Baionæ frax.

Lamia piscis est galeorum omnium maximus. nam aliquando ad tantam magnitudinem accrescit, ut currui imposita, uix à duobus equis uehi possit. Quare euiscerata, & in frusta dissecta, curribus duobus aliquando imponenda fuit. Vidimus mediocrem lamiam mille librarum pondere. Capite est dorsoq́ latissimis. Cauda si reliqui corporis magnitudinem species, minùs crassa spissaq́, in lateribus compressa, pinnis duabus constans. Non procul à cauda aliæ duæ sunt pinnulæ, una inferior, altera superior, ad branchias, & ad podicem aliæ binæ, in medio ferè dorso una alia. Cute aspera integitur, cui pingue quiddam subest. Capite est magno, dorso breui, sed lato, oris scissura maxima. Dentibus acutissimis, durissimis, trianguli figura, utrinq́ serratis, quorum sex sunt ordines, primi ordinis dentes extra os prominent, & in anteriorem partem uergunt, secundi recti sunt, tertij, quarti, quinti, & sexti in os recurui maxima ex parte, in utraque maxilla carne molli, fungosaq́ contecti. Ventriculo est uastissimo gulaq́ amplissima, ob id rectè Oppianus *δυσαύντα χάσματα λάμνης* dixit, id est, periculosos uastosq́ lamiæ hiatus. Hepate est adipato, in duos maximos lobos diuiso. Oculis maximis, rotundis: quorũ musculi qui sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum mouent, manifestè conspiciuntur. Qui oculos quodammodo intrò trahunt, & ueluti in contemplantibus diligenterq́ aliquid intuentibus fixos, immotosq́ tenent, nõ radicem neruorum opticorum ambiunt: sed à superiore parte ossis regionis oculorum orti, in longum extenduntur. Similem huiusmodi musculorum situm etiam in humanis oculis sæpius ostendimus, quum in scholis nostris publicè anatomen corporis humani doceremus. Est aliud in lamiæ oculis obseruatu dignissimum. Neruorum opticorum loco, qui in hominibus cæterisq́ animantibus insunt, substantia est cartilaginea, dura, omnisq́ mollitudinis expers. Tunica cornea parte anteriore posterioreq́ dura est, parte etiam anteriore exquisitissimè perpolita. Cæterùm in lamiæ oculis humores omnes, tunicæq́ longè manifestiùs, quàm in bubulis oculis conspiciuntur, maximè quæ humorem crystallinum inuoluit, telis aranearum tenuior maximeq́ pellucida. B

Piscis est carniuorus, uoracissimus & anthropophagus: cadauera enim mortuorum etiam integra uorat, quod ex dissectione compertum est. Massiliæ enim & Niceæ aliquando captæ sunt lamiæ, in quarum uentriculo homo loricatus inuentus est. Ab hac insigni ingluuie lamias appellatas fuisse opinor mulieres quasdam maleficas, quæ cùm carnes humanas auidissimè expeterent, Veneris illecebris forma præstantes iuuenes, quiq́ optima essent corporis cõstitutione, delinitos atq́ allectos deglutiebant: quod Menippo Lucio contigisset, nisi grauis & prudentis uiri consilium ab amore iuuenem auocasset, eumq́ hoc dicto deterruisset, ὄφιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις: Serpentem foues, & serpẽs te: quod percommodè de eo dicitur, qui id amat, fouet, amplectitur quod tandem certum exitium est allaturum. *Sed ad piscem redeamus.* Vidi equidem in Santonico litore lamiam, cuius os gulaq́ tanta erant uastitate, ut hominem etiam obesum capere posset. Magnarum itaq́ lamiarum os si hians seruetur, reliquo corpore contecto, canes (*scilicet terrestres*) uentriculum facilè subeunt piscium reliquias uoraturi. Quæ cùm accuratiùs considerarem, mihi in mentem uenit lamiam fuisse, in quam ingressus est Ionas, illicq́ triduo diuina prouidentia conseruatus, tandemq́ incolumis eiectus, quod sacræ Bibliorum scripturæ nullo modo repugnat. Legitur enim Ionas in uentre magni piscis siue in uentre ceti fuisse: quod nomen generis est, quo grandes pisces comprehenduntur: non omnes quidem si Aristotelis autoritatem sequamur, sed ij tantùm qui statim animal concipiunt, & nõ ex ouo, perfectum pariunt. Sic enim scribit lib. 1. de hist. anim. cap. 5. Alia animal pariunt, alia ouum, alia uermem. Animal pariunt homo, equus, uitulus marinus, & alia pilis intecta: & ex aquatilibus cete, ut delphin & quæ cartilaginea nominantur. Et alibi lib. 3. de hist. anim. cap. 20. Mammas habent quæcunq́ animal pariunt intra se, & in lucem edunt: quæq́ pilis intecta sunt, ut homo, equus: & cete, ut delphin, uitulus marinus, balænæ. Veruntamen Galenus lib. 3. de fac. alim. inter cete numerat canes, zygænas, thunnos magnos: qui non statim animal, sed ouum pariunt, ut uideatur pisces omnes prægrandes cetaceos appellare. Et apud Athenæum lib. 7. Sostratus thunnum qui permultùm accreuit, cetum uocat. Eadem significatione cete usurparunt Paulus Aegineta & Varro. Quicquid sit, ceti nomine non potiùs balæna, quàm quiuis alius immanis piscis intelligetur, maximè cum balænæ pulmonibus spirent: quibus, asperæq́ arteriæ cùm cedant uentriculus, gulaq́, angustiores eas partes esse necesse est, id quod etiam ex dissectione constat. Harum uerò partium in lamia ea est uastitas, ut Ionam capere potuerit, quemadmodum cadauera tota in ea inuenta fuisse experientia compertum est. C

Lamiæ mulieres.

Ionas.

Ceti qui propriè, & qui cõmuniis uocentur.

Lamiæ cuti pingue aliquid subesse uidetur. E

Carne est candida non multùm dura, neq́ ferini saporis, ob id multorum galeorum carni præferenda, neq́ ideo reijcienda quòd lamia hominum cadaueribus uescatur: nam mullus qui in præstantissimis & optimis piscibus habetur, hominũ etiam cadauera persequitur. Lamiam igitur esse opinor, de qua carchariæ nomine multa apud Athenæum Archestratus ille (obsonatorum Hesiodus uel Theognis,) qui in suis præclaris præceptis maximè hypogastria extollit, quoq́ modo præparanda sint, docet. Quibus subiũgit multos ignorare quàm præstans sit is cibus, hisq́ leuem insulsamq́ esse mentem, qui ideo ab hoc cibo abstinent, quòd ἀνθρωποφάγος sit piscis. F

Lib. 7.

Ἀλλ' οὐ πολλοὶ ἴσασι βροτῶν τόδε θεῖον ἔδεσμα:
Οὐδ' ἐσθίειν ἐθέλουσιν ὅσοι † κέπφου γε λεβώδη
Ψυχὴν κέκτηνται, θνητῶν δ' εἰσὶν ἀπόπληκτοι
Ὡς ἀνθρωποφάγου τοῦ θηρίου ὄντος. ἅπας δὲ

†alias, χείλων τε λεβώδη, apud Athenæũ lib. 4.

ἰχθῦς σάρκα φιλεῖ βροτέην, αὐτὰρ πολυκύρσης. Nostri carnem lamiæ allijs, cepisue atque aromatis conditam edunt.

G Dentes argento aurifices includunt, quos serpentis dentes uocant: hos mulieres è collo puerorum suspendunt: quia dentitionem iuuare creduntur, & puerorum pauores arcere. Ex ijsdem dentifricia parantur optima, quorum asperitate dealbantur dentes, siccitate conseruantur & firmantur, ne quis à cæco quopiam effectu id prodire putet.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Carcharias, caniculæ genus est admodum ferox, inter cetacea connumeratum: magnitudine Thynnos superans, quos & deuorare creditur. Marinos canes dentium uoracitate, ordine multiplici, atque acumine refert. Vnde Asiaticorum uulgo marini canis nomen habuit.

B Proinde ad Zygænam, Simiam, Vulpeculam, ac Galeos omnes (qui pisces cartilaginei sunt generis) branchijs, pinnis, cauda, cute, atque adeò corporis habitu (dempta tamen magnitudine) accedere uidetur. (A) Tantæ est apud Noruegios magnitudinis, apud quos Berckfisch (quasi montanum piscem dicerent) appellatur, ut ducentarum librarum pondus nonnunquam excedat. Exiccatos autem asseruare, atque ex eorum cadaueribus marina monstra ementiri solent. Cæterum capite est amplo, rostroque in mucronem exporrecto: ore usqueadeò uasto atque capaci, ut quodlibet eius maxillæ latus sex & triginta dentibus præditum sit: quælibet autem maxilla duos & septuaginta comprehendit dentes: quæ summa est in utraque centũ quadraginta quatuor dentium: quorum anteriores magis rotundi, posteriores uerò lati, atque in cuspidem efformati sunt. Validi tamẽ omnes, quales in Lamia describemus. Laterum ac tergoris pinnas longè quàm in quouis sui generis cartilagineo pisce maiores gerit: quibus minor est quæ ad caudam protenditur. Podicem inter duas pinnulas habet: ac quod ad eius caudam attinet, ea cubitalem æquat longitudinem, eoque ad Vulpeculam accedit, (*Rondeletio galeus centrines est, quem Vulpem facit Bellonius*,) quam Veneti Porcum marinum uocant: quòd eius superior pars, quæ uertebris communita est, altiùs attollitur, quàm inferior quæ crescentis lunæ figuram exprimit, quarum intercapedinem dimidia linea explere potest.

DE LAMIA BELLONIVS: QVAM A CANE Carcharia distinguit.

A Latorum ac planorum piscium uiuiparorum, ac cartilagineorũ, longè maximæ molis euadit, qui Græcis λάμνης, Latinis Lamia dicitur, ipsa uoce ad hamiam quodammodo accedente: de quo sic Oppianus, Et quis uastus aper superabit robore Lamnam?

B Galeorũ generis est, scabraque cute integitur: atque os habet in anteriore capitis parte, rhinæ aut ranę modo positum: in quo mirum hoc esse uidetur, quòd dentibus plus minus ducentis sit refertum, in utraque maxilla per quaternos uersus dispositis: ad radicem latis, in acutum ac pyramidem desinentibus, atque ad latera crenatis: quibus nostri fabri aurarij plurimum utuntur: linguas serpentinas falsò appellant. Lamias enim qui capiunt, ex earum dentibus ac maxillis magnum quęstum facere solent, quos aiunt aduersus uenena conferre: quamobrem auro atque argento uulgus includere solet. Nostris alioqui piscatoribus incognitus est piscis.

A F Genuensibus ac Neapolitanis ueteri Lamiæ appellatione notissimus: cuius carne uesci minimè dedignantur.

COROLLARIVM AD CANEM CARCHARIAM SImul & Lamiam; siue unum duobus his nominibus piscem, siue diuersos, ueteres appellarunt.

A Carcharias, canis marinus est, Varinus. Athenæo κύων καρχαρίας dicit. neque enim rectè apud eum inter has duas dictiones comma interponitur. apud eundem Archestratus τῷ καρχαρίᾳ (per α. in ultima, quæ & per ι. diphthongum rectè efferetur) κυνὸς dixit. Carchari & elacatæ uentriculos, Columella: ut rectus sit carcharus, idem quod carcharias. sed Massarius legit carchariæ. Καρχαρόδοντα Græci uocant animalia quorum serrati sunt dentes. huiusmodi autem pisces plerique omnes sunt: sed præ cæteris, serratis robustisque dentibus hic canis est, ut κατ' ἐξοχὴν tum καρχαρίας, tum κύων (quòd maximus ualidissimusque inter canes sit) dictus uideatur. nam & carchariæ simpliciter dicuntur, ut à Theophrasto de hist. 4.8. Mare rubrum (inquit) belluis refertum est, plurimasque caniculas (καρχαρίας) habet, in tantum, ut nare tutum non sit. Quem locum Plinius ita repetijt lib. 13. cap. 25. In mari rubro syluæ uiuunt, laurus maximè & oliua. fruticum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta, uix ut prospicere è naui tutum sit, remos plerunque ipsis inuadentibus. Canis ille cetaceus pelagius, de quo meminimus in Corollario de Canibus A. non alius, ni fallor, quàm canis carcharias fuerit. Oppianus quidem aliquoties Canes numerat inter cete.

Hanc picturam Carchariæ Canis ad sceleton olim fieri curaui.

cete. de lamijs uerò priuatim agit, cum aliâs, tum libro 5. de piscatione, diuersum utrosque capiendi modum describens, ut referemus in E. Fieri quidem potest, quod Nicander Colophonius refert, ut in nonnullis locis, carcharias alio nomine lamia dictus sit, propter similitudinem: ab alijs uerò exactiùs suo discretus nomine. Aristoteles semel duntaxat puto lamiæ meminit, cartilagineis piscibus adscribens, lib. 5. de hist. cap. 5. Canicula ferox cetacei generis, illa est quæ urinantes circa spongias graui periculo infestat, &c. Vuottonus. atqui Rondeletius hoc non ad cetaceam, sed minorem caniculam refert, quam Plinij cognominat, ut à scylio siue canicula Aristotelis discernat. Rondeletius lamiam à cane carcharia nõ distinguit: Bellonius distinguit, in hoc potissimũ, quòd lamiæ os in anteriore capitis parte tribuit, carchariæ uerò rostrum in mucronem exporrectum.

Lamiam à Cane Carch. differre.

Dentes interim & carchariæ lamiæ'ue Rondeletius,& lamiæ priuatim Bellonius,linguas serpentium uocari aiunt,& auro argentóue includi,&c. ¶ Canis carchariæ pars est etiam qui à Romanis thyrsio (θυρσίων) uocatur,suauissimus ille & delicatissimus, Athenæus libro 7. Sed de Thursione & tomo Thuriano plura scribam in Gladio pisce, quem ipsum quoq; canem & galeoten uocari testis est Strabo. Piscem Italis uulgò dictum Stramazo,aliqui bouem cartilagineũ esse putant,qui & lamia dicatur.sed lamia piscis longus est,ut Rondeletius docet, bos planus. ¶ Gillio quoq; carcharias & lamia piscis unus uidetur. Massilienses (inquit) suæ antiquitatis retinentes, propriè lamiam uulgò nominant. Siculi ranam marinam (eodem teste) lamiam uocant. Maltham quoq; Romani lamiolam à dentium similitudine nuncupant,ut Rondeletius scribit.dentes enim latos & acutos lamiæ modo habet.

Thyrsio.

Carcharias & lamia siue unus siue duo sunt pisces,propter generis tamen naturæq; cognationem uno nomine à Germanis appellari potest,ein Fraß oder Fraßhund, à uoracitate, ut Græci quoq; à gula lamiam dixêre:uel à magnitudine ein Vrhund/ein grosser Hundfisch. Bellonius apud Noruegos Perkfisch uocari scribit,quasi montanum piscem. Quærendum adipemne an aliud quippiam commune habeat cum eo galei genere, quod porcum marinum Veneti uocant:ut nomen Perkfisch à porco sit corruptum,quid enim illi cum montibus? Porci autem nomen uel ab Anglis uel Italis uel Gallis mutuari potuerunt Noruegi, quorum alioqui Germanica lingua est. Alius est Bergerfisch Germanicè dictus alicubi,inter asellos Oceani. ¶ De hoc pisce Io. Caius ex Anglia nuper ita ad nos scripsit:Canem carchariam ea planè figura, qua Bellonius pinxit,(*nos similem Rondeletij picturam dedimus,*) uidi in sicco relictum per littus. Erat iustum onus plaustri. Caro illi adeò insulsa,ut ne conditura quidem gratiam ieiunis & egentibus stomachis dare potuerit ullam. Os nullum per totum corpus,sed cartilago. Eum nostri piscatores a Doggefische, id est piscem canarium uel caninum uocabant, Hæc ille. Sed Anglicum hoc nomen, ut & Germanicum Hundfisch,& Græcum κύων,& Latinũ Canis uel Canicula,latiùs patere, ostendimus suprà in Canibus A. possunt tamen hæc omnia per excellentiam,de carcharia priuatim accipi.

(F)

B Carcharias os in rostro non parte supina,habet,Gillius & Massarius. Bellonius uerò os lamiæ in anteriori capitis parte tribuit,carchariæ rostrum in mucronem exporrectum facit. Carchariæ os multis dentium ordinibus dentatum est,dentibus retrouersis, hoc est introrsus spectantibus,Massarius. ¶ Magnam admirationem habet id quod mihi Nicenses testati sunt,se cum huiuscemodi piscem ad quatuor millia librarum accedentem cepissent,in eiusdem uentre solidum hominem reperisse. Simile quiddam Massilienses mihi narrarunt,se aliquando Lamiam comprehendisse,in eademq; loricatum hominem inuenisse. Huius dentes ab aliorum canum dentibus diuersi sunt,nam aliorum incurui in partem oris interiorem spectant, & teretes sunt: Lamiæ uero (siue Carchariæ) lati & pyramidati,mucronem ensium,quibus hac ætate utimur,referũt: pretiosi existimantur, & in argento includuntur. Cum unum ad huius naturam diligentiùs considerandã licitarer,alius quispiam ad delicias hunc maiore proposito præmio mihi præripuit, Gillius. Lamiæ dentes incuruos esse Oppianus tradit,ut referam in E. ¶ Canis piscis,phoca, delphini & cete omnia pulmonem habent,& plus caloris quàm cæteri pisces, Author libelli de utilitate respirationis Galeno adscripti. Sed canis tum carcharias tum cæteri omnes,branchias non pulmones habent:& falli potuit scriptor ille quisquis fuit,quòd inter cete propriè & impropriè dicta discrimen non agnouit.

Canis carchariæ iconem Ge. Fabricius olim ad me dedit,scitè quidem expressam,sed (ut conijcio) ad sceleton:ac simul descriptionem his uerbis adiecit: Κύων rapacissimus & uelocissimus piscis. Rapacitatem ostendit,figura oris,uelocitatem,pinnarum in dorso, uentre, corpore & cauda multitudo & magnitudo. Rictum canis habet,cum triplici acutorum inflexorumq; dentium ordine. Oris pars superior,acutior & eminentior est inferiore. Spina à collo per dorsum tendens cũ cauda finitur. Collum oblongum,pectus torosum: post quod duæ ualidæ pinnæ, quibus pro remis nando utitur. Initio dorsi una ingens pinna erigitur. Sequũtur postea inferiore corporis parte,binæ minores pinnæ,intra quas pudendum muliebri simile habet. Rursus aliæ duæ,altera in superiore,altera in inferiore parte. Post has ad caudæ finem ingens pinna erigitur, illi quæ in dorsi initio est similis. & hæc pinna cum ipsa cauda quasi forpicis figuram exprimit. Totum corpus ualidum,cuius etiam magnitudinem pictura (ea ad quinq; dodrantes ferè longa erat) refert. Balthici populi littorales ein Hundfisch uocant.

C Canis cetaceus ferox (ἄγριος) in pelago degit,non ut minores in cœno, Oppianus. In amnes nonnunquam subit canicula: Vuottonus, de cetacea priuatim hoc referens. ¶ Carchariam marinum piscem omnium canicularum robustissimum & maleficentissimũ uidi Niceæ & Massiliæ, Gillius. Εἰσὶ δ' αὖ καὶ τραφεροὶ λάβροι κύνες· ἀλλὰ κύνεσσιν Εἰναλίοις οὐκ ἄν τις ἀναιδείην ἐρίσειε, Oppianus libro 5. inter cete. Et mox: Τίς δὲ πόσον φορέει χλόνης θράσος, ὅσσον ἄαπτοι Λάμναι; canes marinos cetaceos (id est carcharias, ut ego interpretor) à Lamijs distinguens. Alibi etiam canes rapaces & impudentes uocans, mox canis genus in tres distinguit species, ut recitaui in Canibus in genere A. ¶ Cetis omnibus corpora sunt grauiora, & motus (natatio) in mari tardior, exceptis canibus, νόσφι κυνῶν, Idem libro 5.

De canum ingenio, uide mox in E. initio. Lamia nonnunquam amiarum gregem aggressa, D uulnera accepisse uisa est, Vuottonus. Thynni (inquit Strabo lib. 1.) cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrũt beluas, utputa delphinos, canes, aliasq; balænis similes: è quorum uenatione canes & galeotas pinguescere ferũt, quos xiphias, id est gladios appellant.

Inter cete imprimis canes lasciui, superbi, contumeliosi ac impudentes sunt, Ἀεὶ κυμαίνουσαν ὑπὸ E φρεσὶ λύσσαν ἔχοντες. itaq; sæpe pisces etiam in retibus & nassis piscatorum populantur ac deuorãt. atq; interea quandoq; dum uentri indulgent, pisce aliquo eis grato pro esca in hamum infixo à piscatore capiuntur, Oppianus libro 5. Et proximè antè: Lamiæ uerò catulos ut capiant, sæpe eis uinculum remi (τροπὸν αὐτὸν ἐπαρτέα δεσμὸν ἐρετμοῦ) solutum porrigunt: quo illi uiso dentes infligunt: qui quoniam recurui (ἀγκύλοι) sunt, impediti ceu uinculo aut catena retinentur, atq; ita tridente percussi pereunt. ¶ Corium canis marini gestatum, canes terrestres fugat, Kiranides. ¶ Esca iacentiũ piscium in piscinis mollior esse debet, quàm saxatilium. itaq; præberi conuenit scombri carchariq; uentriculos, &c. Columella.

Canis cetacei (Carchariæ) caro, quæ prædura atq; excrementitia est, in uulgi cibum sale mace- F ratur, in quatuor partes dissecta, ingrati autem saporis est atq; mucosa: ideoq; non nisi rarò absq; sinapi aut oxelæo, aut alio id genus acri quopiam condimento edi solita, Vuottonus è Galeni de alimentorum facultatibus libro. Canis marini caro salsa, facit sanguinem melancholicum, Galenus libro 3. de locis affectis. Multi ex damnato uictus genere stulti effecti sunt, ex suilla carne, bubula, asinina, canina, salsamentis continuis, canibus marinis, cetarijsq; omnibus, &c. Alex. Benedictus. Pisces qui neq; solitarij apparent, neq; rursus gregarij sunt, faciliùs concoquuntur, ut congri, & carchariæ, & similes, Athenæus Mnesitheus. ὀρφῶν, αἰολίαν, συνόδοντά τε, καρχαρίαν τε Μὴ τέμνειν, μή σοι νέμεσις θεόθεν καταπνεύσῃ. Ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας πάρθες, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato Comicus apud Athenæum. Idem Archestrati de huius piscis apparatu hos uersus recitat:

Ἐν δὲ Τορωναίων ἄστει τοῦ καρχαρίου χρὴ
Τοῦ κυνὸς ὀψωνεῖν ὑπογάστρια κοῖλα κάτωθεν.
Εἶτα κυμίνῳ αὐτὰ πάσας ἁλὶ μὴ συχνῷ ὄπτα.
Ἄλλο δ' ἐκεῖσε φίλη κεφαλὴ μηδὲν προσενέγκῃς,
Εἰ μὴ γλαυκὸν ἔλαιον, ἐπειδὰν δ' ὀπτὰ γένηται
Ἤδη, τριμμάτιον δὲ φέρειν, καὶ ἐκεῖνα μετ' αὐτοῦ
Ὅσσα δ' ἂν ἐν λοπάδεσσι κοίλοις πληρώμασιν ἑψῇς.
Μήθ' ὕδατος πηγῶν, μήτ' οἴνινον ὄξος
Συμμίξῃς. ἀλλ' αὐτὸ μόνον κατάχευον ἔλαιον,
Αὐχμηρόν τε κύμινον, ὁμοῦ δ' εὐώδεα φύλλα.
Ἕψε δ' ἐπ' ἀνθρακιῆς, φλόγα τοῖσι μὴ προσενεγκών,
Καὶ κίνει πυκνῶς, μὴ προσκαυθέντα λάθῃ σε.
Ἀλλ' οὐ πολλοὶ ἴσασι βροτῶν τόδε θεῖον ἔδεσμα, &c. ut suprà Rondeletius recitauit.

¶ Cum scombri, carchari, (carchariæ legit Massarius) & elacatenę uentriculos, &, ne per singula enumerem, salsamentorum omnium purgamenta quæ cetariorum officinis euerruntur, Columella libro 8. ¶ ὀρφώς, γλαῦκος, ἔγχελυς, κύων, Cratinus in Plutis tanquam de lautis piscibus ut conijcio. Κυνὸς ὡραῖον τῶν καρχαρίων (ultima circunflectenda erat) nominatur ab Athenæo ex Mnesimacho: & alibi Κυνὸς ὡραῖον (penultima circunflexa) ex Menandro.

Canis marini dentes usti & cum melle soluti, gingiuas purgant, Kiranides. Dentifricia è G Carchariæ dentibus parantur optima, &c. ut Rondeletius docet: qui & alibi cinerem dentium tum caniculæ Plinij, tum galei glauci, infantium gingiuis dentitionibusq; multũ conferre scribit.

PHILOLOGIA DE CANE CARCHARIA SEORSIM.

Scylla apud Homerum piscatur. Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. ubi Eusta- H.a. thius, Delphînes enim (inquit) & canes, non sunt pisces, sed cete. Est apud Oppianum scytale, quæ in alto degit pelago, rarò litora adiens. uide an sit eadem, quæ scylla, an Oppiani exemplaria sint mendosa, & legendum potiùs sit σκύλλαί τε, pro σκυτάλαι τε, Vuottonus. Canem quidem carchariam alio nomine scyllam dici Nicander refert. unde & scyllion diminutiuum pro canicula. Achæus apud Athenæum libro 12. Ponticum cyllum, nisi malis scyllum, nominat, canẽ Ponticum fortè intelligens: Πολὺς γὰρ ὅμιλος ποντίου κύλλου σοβῶν (ἐνάλιος θεωρία,) Χραίνοντος θυραίοισιν (fortè Σαίνοντος οὐραίοισιν) εὐδίαν ἁλός. Canem marinum carchariam dici nonnulli uoluerunt, à cane Pontico longè diuersum, Franciscus Massarius. Cetum deuoraturum Andromedam Lycophron phallænam uocat, Scholiastes uerò canem marinum & phallænam. Ἀλλ' ὅτε καρχαρίην, ὅτε δὲ ῥόθιον ψαμαθίδα, Numenius Heracleotes in Halieutico. Θυννοθηραία δὲ γαστὴρ ὑμέων καρχαρίας ὁ κάπινος δεῖ: Sophron apud Athenæum, sed locus apparet corruptus.

Epitheta. Sæuas pistres & æquoreos canes Pædo dixit, ut Seneca citat Suasoria 1. sed differentia hoc, non epitheton est. ¶ Κυνῶν ὑπόβροπλα γένεθλα: Κύνες ὑβρισταί, ἀγλωροι, ἄγριοι, Oppianus. Conuenient etiam epitheta quæ in cæteris Canibus prædicta sunt.

De Scylla aue scripsimus in Historia Auium, tum in S. elemento: tum in A. mox post Accipi- h. trem circum. Nisi filiam hoc nomine fuisse fabulantur, & mutatam in auem. Scyllam Nisi filiã Minos occidit, cum patrem ei prodidisset, ut in commentarijs in Dionysium Afrum diximus, Eustathius in Odysseæ A. Porrò in Dionysiũ, de Saronico mari scribens: Ferunt (inquit) Minoem cum Megara cepisset opera Scyllæ, quæ ipsum amans patris caput absciderat, cogitasse eam quæ

prodidiſſet parentem, nulli parſuram: ideoq́ patris proditricem & parricidam nauis temoni alligaſſe ut ita traheretur per mare. tum ipſam in auem eſſe conuerſam, ut tradit Parthenius Metamorphoſeon ſcriptor: ſinum uerò illum maris Saronicum eſſe dictum (quaſi Syronicum) inde quod Scylla per eum tracta eſſet. Porrò ab hac Scylla, Scyllæum etiamnum uocatur locus in Hermione Peloponneſi, ubi mulier è mari, in quod ſe præcipitem dederat, eiecta eſt. Idem in Odyſſeæ M. Scyllam (inquit) Phorcynis & Hecatæ filiam eſſe fabulantur, quæ ſcylaces (id eſt canes) lateribus adiunctos habeat, in freto Siculo. Homerus quidem Cratæin Scyllæ matrem nominat, Magi uerò Hecaten. Steſichorus Lamiæ filiam facit. Sunt qui Tritonem eius patrē eſſe dicant. Scyllæ Homerus ſex capita tribuit: alij tria tantū, ut Anaxilas Comicus ubi huiuſmodi fabuloſa monſtra pro improbis ſcortis interpretatur, his uerbis: ὅστις ἀνθρώπων ἑταίραν ἠγάπησεν, οὗ γένος ἂν δύναιτο παρανομώτατον φράσαι. τί γὰρ ἢ δράκαιν' ἄμικτος, ἢ χίμαιρα πύρπνους, ἢ χάρυβδις, ἢ τρίκρανος σκύλλα ποντία κύων, σφίγξ, ὕδρα, λέαιν', ἔχιδνα, πτηνά θ' ἁρπυιῶν γένη, εἰς ὑπερβολὴν ἀφῖκται τοῦ καταπτύστου γένους; Notandum eſt autem ad canina ſpectra inclinare fabulam: quæ Hecubam quoq́ in canem conuertit, & Hecatæ caput affingit caninum. Callimachus etiam in Commentarijs, Dianam ait aliquando diuertiſſe apud Epheſum Cayſtri filium: & cum ab uxore eius eijceretur, primùm eam in canē mutaſſe: tum rurſus miſeratione ductam, in ſpeciem humanā reſtituiſſe. illam uerò præ pudore, uitam laqueo finiuiſſe: deam uerò ornatum proprium ei circundediſſe, & appellaſſe Hecaten. Porrò quòd Hercules Scyllam occiderit, & fabula ipſam reuocârit in uitam, ut malum immortale foret, agnoſcit etiam Lycophron. Qui allegorias quærunt, Scyllam interpretantur contumaciam, (αὐθάδειαν,) & caninam audaciam: quæ in Vlyſſem quidem arrogantia ſua nihil potuit, ſed ſocios eius aliquos læſit. Huic allegoriæ conuenit etiam Phorcyn pater, ut in Rhapſodia A. ſcriptum eſt: & matris Hecates uel ſimpliciter canina forma, uel ſecundum alios facies canina. Hæc omnia Euſtathius. Plura leges apud Eraſmū Rot. in prouerbio, Incidit in Scyllam. A Lycophrone μιξοπάρθενος κύων uocatur. Pedes ei fuiſſe duodecim fabulantur: capita ſex, unum campæ, (id eſt erucæ,) alterum canis, tertium leonis, quartum gorgonis, quintū balænę, ſextum hominis, Iſacius Tzetzes. Centauros itaq́, & ſcyllarum membra uidemus, Cerbereasq́ canum facies, &c. Omnigenûm quoniam paſsim ſimulachra feruntur, Lucretius libro 4.

PHILOLOGIA DE LAMIA SEORSIM.

Λάμια proparoxytonum ab Euſtathio & alijs pleriſq́ ſcribitur, ut Θέσπια & ἰάμνια, inquit Euſtathius aliter λάμνη Oppiano (non λάμνης ut quidam putauit) in recto ſingulari: unde genitiuus λάμνης, & accuſatiuus λάμνην, & rectus pluralis λάμναι apud eundem leguntur. Λάμβαι, τὰ χάσματα, ἃ οἱ μόνοι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰχθῦς, Varinus. Lamiam grammatici παρὰ τὸν λαιμὸν, id eſt à gula deducūt. uſurpatur autem & Græcis & Latinis id uocabulū pro uoracitate. Ἔξοχα δ' ἐχθοδαποῖς ἐνὶ κήτεσι μαρμαίρουσι λαιμῶν λαβροσύνῃ τε κακῶν ὑπόροπλα γένεθλα, Oppianus. Euſtathius lamiæ nomen deriuari uoluit à uerbo λάπτω, λέλαφα, λέλαμμαι. Bellonius quid ſibi uelit quòd lamiam ipſa uoce ad hamiam accedere ſcribit, non uideo. neq́ enim cum amia piſce (quem hamiam cum aſpiratione nō rectè uidetur appellare) quicquam commune eſt lamiæ, præter literas quibus ſcribuntur, accentibus quidem uariant. ἀμία enim paroxytonum eſt, λάμια proparoxytonum. Ab eodem qua ratione lamia piſcis latus planusq́, & tamen galeorum generis qui longi ſunt, eſſe dicatur, miretur aliquis. ¶ De lamia, tum quadrupede, tum huius nominis ſpectro ſiue dæmonio, plurima diximus in Quadrupedum hiſtoria. Amia alicubi pro lamia deprauatè legitur in Athenæo, Maſſarius.

Lamyros. Nominatur & Lamyros piſcis ab Ouidio, hoc uerſu, Fœcundumq́ genus Mænæ, Lamyrosq́, Smarisq́. ſic enim lego, uulgati codices corruptè habent, Menerelamirosq́. Vide in Lamyro.

Epitheta. Ἄαπτοι λάμναι, Oppianus. Ἀταρτηρῆς τε δυσάντια χάσματα λάμνης, Idem.

Lamiæ ſcorti inſignis meminit Aelianus Variorum 12.13.

Lamiam aliqui Scyllæ matrem faciunt, quam quidam in fabulis dæmoniū quoddam eſſe fingunt: Comicus etiā libidinem eius traducit, his uerbis: λαμίας ὄρχεις ἀπλύτους, Euſtathius. Sibyllam primam aiunt fuiſſe filiam Lamiæ, hanc uerò Neptuni, Plutarchus in libro Cur nō ampliùs carmine Pythia reſpondeat. Lamia oppidū eſt celebre Phthiotarum, Plinius 4.7. Scoppa grammaticus lamiam Italicè interpretatur, la ianara, ſtrea, magara. Vide in Strige in Hiſtoria Auium noſtra. ¶ Solus homo mammas habet in pectore, ut ſcribit Ariſtoteles. Epheſius in Scholijs narrat, Ariſtophanē Comicum tradidiſſe lamiā habere in pectore mammas, eodem ſcilicet loco, quo ipſas homo obtinet, id q̄d fabuloſum uidet̄, Niphus.

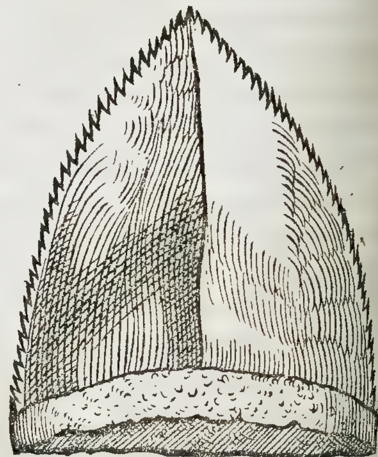

Quoniam de dentibus lamię Gillij & Rondeletij uerba retulimus ſupra: & aliqui lapidis genus, quem ego gloſſopetram Plinij eſſe conijcio, à linguæ figura ſic dictum, dentem lamiæ nominant, alij ſerpentis linguam, iconem eius ex Coſmographia Orientis Andreæ Theuet monachi Galli, quam Gallicè nuper edidit, hîc appoſui.

Genus

Genus quoddam linguarum (inquit, cum lapidum dicere debuisset, linguas referentium figura) in Melite insula reperitur; quas aliqui lamiarum dentes uocant, quod mihi uerisimile non fit: alij serpentium linguas, quod magis probo. Inter saxa & rupes adhærent, tanquã adnatæ, aut glaciei congelantis uinculo astrictæ. Superficies earum pulchrè polita est, ambitu denticulato, tam scitè ut uix aliquis artifex æmularetur. Commendantur aduersus uenenum maximopere, unde etiam conijcio has esse serpentium linguas.

DE CANTHARO, RONDELETIVS.

Iconem hanc canthari quòd iam priùs in Italia factam haberem, posui. Rondeletij icon corpus ostendit latius, & (si caudam excipias) infrà supraq; rotundius. os minùs prominens, & denticulatum, &c.

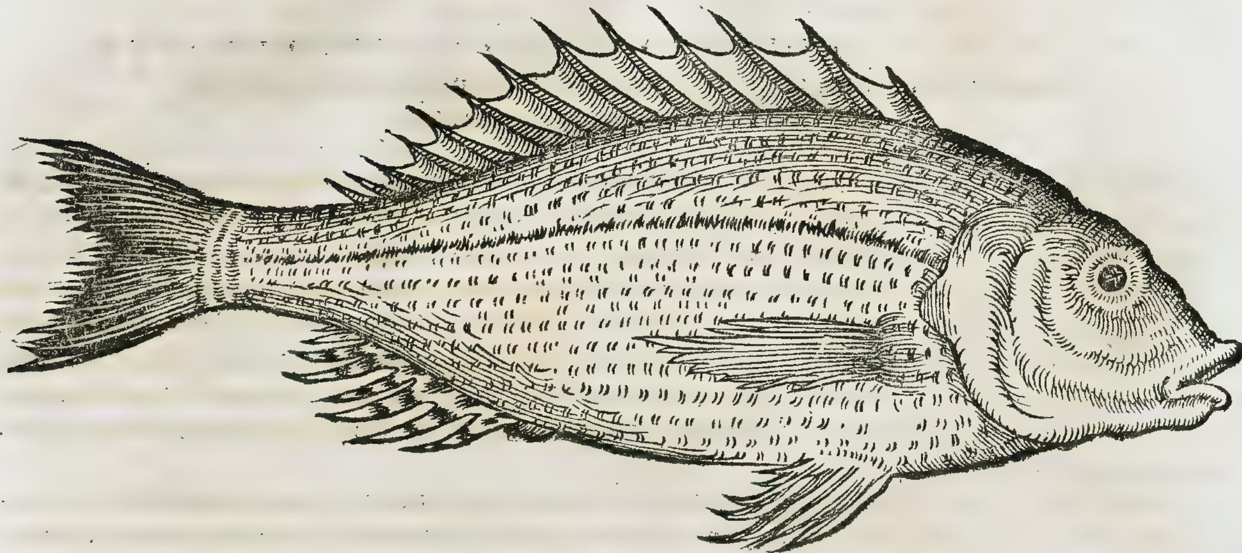

QVEM Græci κάνθαρον uocant, Gaza scarabeum in conuersione sua nominat. In Gallia Narbonensi, Prouincia, Hispania parũ mutato nomine Cantheno dicitur. Hodie quoque Græci quidam corrupto uocabulo σκάταρον appellant. Ligures tanado à colore. illis enim tanat, color est, qui pullus Latinis, Gallis enfumé. Cantharus uerò à similitudine canthari terreni, qui è fimo ingentes pilas auersis pedibus uolutat, inquit Plinius, dictus mihi uidetur. Vt enim hic fimo delectatur, & in eo hyeme conditur: sic cantharus piscis, in luto & sordibus libenter uersatur. Quare in litoribus & portubus degit, in quæ loca maris sordes fluctibus pelluntur, cœnumq; ex proxima terra pluuijsq; confluit. A | Lib. 8. de Hist. anim. cap. 13. | Lib. 11. cap. 28.

Piscis est litoralis, auratæ uel sargo corporis forma, branchijs, pinnis, aculeisq; similis. squamis integitur paruis: caput & quæ circa oculos sunt partes, ex nigro rubescunt, quę permistio pullum siue fuscum colorẽ efficit. Ore est minore, quàm aurata uel sparus, dentibus paruis. A branchijs ad caudam lineæ ductæ, sunt subaureæ: non manifestæ, ut in salpa, sed obscuræ. Internis partibus non differt à sparo. Lapides habet in cerebro. B

Aqua & stercore uescitur. C

Huius obiter inter litorales meminit solùm Aristoteles lib. 8. de hist. anim. cap. 13. & in catalogo piscium nominauit tantùm Plinius lib. 32. cap. 11. A

Sed Oppianus de eius castitate hæc cecinit: D

Καὶ τοὶ μὲν πλεόνεσσιν ὁμευναίαις ἀλόχοισι   Τέρπονται, σαργῶν τε γένος, καὶ κόσσυφος αἴθων.
Τοὶ δὲ μιαν στέργουσι καὶ ἀμφιέπουσιν ἄκοιτιν,   Κάνθαροι, αἰτναῖοί τε, καὶ οὐ πλεόνεσσι γάνυνται.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Quæ sic uertit interpres:

> Vxores sargi multas & † merulus ardens
> Ducunt: ast alij contenti coniuge sola,
> Cantharus † ætnæus, spernentes agmina lecti.

† In merulo primam breuem producit.

† Post cantharus distinxerim.

Oppianũ imitatus Aelianus scribit cantharos non more sargorum pro multis cõiugibus, sed non aliter quàm Menelaum cum Paride, pro una tantùm decertare. Hic obseruandum est, uideri Oppianum ætnæum nomen piscis facere, id quod etiam facit Aelianus multò apertiùs. Cuius hæc sunt uerba: Sunt & castitate præstantes pisces. Aetnæus ita appellatus, posteaquam cum pari suo tanquam cum uxore quadam coniunctus, eam sortitus sit, aliam non attingit, neq; ad fidem tuendam sponsalium tabulis illi opus est, neq; malæ tractationis pœnam timet: neq; Solonẽ ueretur, ex quo leges nobiles, & urbes graues profectæ sunt, quibus libidinosi homines non parere nihil uerentur. Mihi uerò longè secus uidetur. Existimo enim ætnæũ epitheton esse canthari, quoniam nulla omnino, quod sciam, mentio ætnæi piscis fiat apud Aristotelem, Plinium,

De Aetnæo. nos quòd Aetnæus epitheton tantũ canthari uideatur, refutauimus in Aetnæo.

Athenæum, aut ullum alium uel Græcum uel Latinum ſcriptorem ueterem. Prætereà autorem habeo Phauorinũ, cuius uerba hæc ſunt, in dictione Κάνθαρος. Κάνθαροι αἰτναῖοι, μεγάλοι ἀπὸ τῆς Αἴτνης, id eſt, Canthari magni ab Aetna. quanquam hîc legatur in uulgaribus codicibus, Κάνθαροι ἄιτναι pro αἰτναῖοι. id quod indicat alter eiuſdem locus in dictione Αἰτναῖοι. Αἰτναῖος κάνθαρος, ὁ μέγας. αἰτναῖον λέγει Ἀριστοφάνης κάνθαρον τὸν ὑπερμεγέθη. μέγιστον γὰρ ὄρος ἡ Αἴτνη. ἢ ὅτι διάφοροι κάνθαροι εὑρίσκονται. id eſt, Cantharus ætnæus magnus. ætnæum dicit Ariſtophanes cantharum permagnum: maximus enim mons Aetna, aut quod uarij (*διάφοροι, peculiares uel excellentes*) canthari inueniantur. Neq; uerò ſum neſcius his in locis de canthario terreno mentionem fieri; ſed ex his colligo cantharum marinum ætnæum pro uario ſiue pro fœdo dici, quorum utrumq; illi aptè conuenit, ſiue corporis colorem, ſiue uictus rationem locumq;, in quo degit, ſpectes.

In Pace.

F Cantharus molli eſt nimium præhumidaq; carne, nec boni ſucci: quare meritò uiliſsimus eſt piſcis, nec niſi pauperiorum cibus. Ventrem mollit elixus. In ſartagine coctus uel elixus cum croco, cinamomo, pipere, zingibere, uel cepa & oleo, uel exiccatus, multò melior redditur.

DE EODEM BELLONIVS: QVI CITHARVM CVM cantharo confudit, ut ab initio apparet. in ſequentibus enim aliquoties pro citharo cantharum repoſui.

A Citharus (*Cantharus*) piſcis Lutetiæ ex Oceano tritiſsimus, à cuius uulgo Bremma marina, dũ †Abramidem nominare conatur, appellari ſolet. Maſsilienſes Cantenam, Genuenſes Cannam, (*cum icone ſcribebatur Tauua, in libro Gallico de piſcibus Tanua:*) alij Daphanum, Dephanũ uel Tephanum uocant. Cantharum autem minimè ex hoc dictum puto, quòd Canthari uaſis exprimat effigiem, aut quòd Cantharo, id eſt, ſcarabeo (ſic enim Theodorus uocat) ſimilis ſit, uel quòd cantare ſciat: ſed potius (ut ait Apollodorus) quòd Apollini ſacer ſit, ut & mullus Proſerpinę, Bocas Mercurio, Catulus (*κυττὸς Athenæus habet, uoce corrupta ut conijcio. Bellonium, aut quiſquis eſt, Catulum uertiſſe miror. Cittòn quidem hederam, non piſcem, Dionyſio ſacram eſſe conſtat.*) Libero patri, Apua Veneri, Neptuno quoq; Pompilus.

†Cyprinum latum.

B Citharus in Melanuri formam circinatus eſt: ſquamis integitur ex Indico ſplendentibus: unde Romano uulgo Zaphile dictus. Os habet paruum, inferiorem maxillam latam, in qua breues ſunt dentes, confuſo ordine diſpoſiti: labrum ſuperius, ueluti in calua infarctum: caudam bifurcã, cuius ſuperior pars longior eſt, quàm inferior: Supercilia nigricantia, atq; oculos cæſios, quorum pupilla nigra eſt, in ambitu pallida: lineam arcuatam, utrinq; in lateribus cyaneam.

C Gregalis eſt: rarò enim ſolus capitur. Veſcitur herbis, carne, pane & caſeo, ex nauibus in mare proiectis.

E Capitur naſsis, hamo & Sagenis.

B Branchias habet utrinq; quaternas: quarum ſuprema ſpinea ſiue oſſea flexilis eſt. Pinna tergoris duodecim aculeis rigentibus eſt communita: cui quæ uicina eſt, tribus tantùm uncinis obfirmatur. Video porrò Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem eodem ferè circino tornatos eſſe, ut uix ab oculatiſsimo atq; aſſuetiſsimo diſtingui poſsint. Ego uerò in foro piſcario Londinenſi memini me uidiſſe Cantharos quoſdam lineis albicantibus uariegatos, alios cyaneis, alios ex luteo nigricantibus, rectis quidem, ſed non ita conſpicuis, ut in Salpæ tergore uideas.

F Xenocrates hunc piſcem (*fortè citharum, non cantharum*) inter grati ſaporis & boni ſucci edulia, qui & abundè nutriant, facileq; in corpus digerantur, & aluum modicè cieant, connumerat.

COROLLARIVM.

A Cantharus idem piſcis uidetur qui aliâs fœm. gen. κανθαρὶς uocatur. Κανθαρίδα προφανεῖσαν, ἰουνάν τε, τρίγλην τε, Numenius. Κανθαρὶς χρυσοειδὴς ἰχθύς, id eſt piſcis aureoli coloris, Varinus. Ducuntur enim in cantharo à branchijs ad caudam lineæ ſubaureæ, obſcuræ, ut Rondeletius ſcribit. Idẽ ſi nomen huic piſci inditum ſuſpicatur, quòd non aliter in cœno maris uerſetur, quàm in ſtercore terreſtris cantharus. Ego à colore dictum exiſtimârim, quo cantharum, id eſt ſcarabeum refert, ſiue nigricante, ut in pilulario: ſiue ex nigro rubeſcente, ut in ſcarabeo magno: qualem in eo colorem pictura etiam quam Venetijs nactus ſum repræſentat. nam & Ligures tanado à colore uocant. illis enim tanat is color eſt, qui pullus aut fuſcus Latinis, Rondeletio teſte. Galli tanné colorẽ caſtaneæ corticis qui intra echinum eſt, appellant, ni fallor: qui ſi dilutior ſit, ceruinus dicitur: ſaturatior, Bæticus, ut Rob. Stephanus interpretatur. Caſtaneus in ueſtibus is color, quem ſublata prima ſyllaba uulgò taneum dicimus, cuius meminit Ouidius de arte amandi, Bayfius Gallus.

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi Orphus, Ouidius. Maſsilienſes etiamnum cantharum uulgò, Ligures tamidum (fortè tanadum, ut Rondeletius habet,) Græci corruptè ſcatarum nominant, Gillius. La cantara nomen eſt Italis uſitatum: Romanis Zaphile, Bellonio teſte, forſitan à ſapphiri colore. ſunt enim è cantharis quidam cyaneis lineis uariegati, ut Bellonius ſcribit.

scribit, sed Iouius Sapphirum piscem Romæ dictum à cyaneo eius gemmæ colore, scarum interpretatur. Nos Germanicè circunloquemur, ein braune Meerbrachsme, à colore & piscis fluuiatilis bramæ uulgò dicti similitudine.

Cantharus sargo similis est, Gillius. De colore eius iam dictum est in A.

Piscis est litoralis Aristoteli, Ouidius inter pelagios numerare uidetur. Gignuntur in locis B
quæ ἄσπρα nominant, Aelianus. Κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λιπαρῇσι μέμηλε, Oppianus lib. 3. C

Turgent amore in fœminas canthari marini: & quoniam zelotypi sunt, acerrimè pro suis coniugibus pugnant, Aelianus. D

Canthari inescantur polypo aut carabo asso in nassam uimineam amplam indito, ad saxum aliquod inclinatam: cuius non modo uenter sit bene capax, sed os quoque satis amplum. Ingredietur enim primum cantharus aliquis, & mox postquam pastus est, tanquam sibi metuens rursus exibit. Piscator nouam subinde escam reponet: donec multis magnisque tandem collectis, hos iam ceu domicilio gaudentes, operculo ori tractu obfirmato, capiat, Oppianus. E

Cantharus ingratus succo, tum concolor illi Orphus, Ouidius. uidetur enim succum pro sapore dixisse, ut & Græci χυμόν. F

Nam & alecula modò capta, & cantharus, exiguusque gobio, &c. Columella lib. 8.

Cantharus & cantharis etiam inter insecta uaginipennia sunt. a.

Cantharus quoque poculum est, quo usus est Liber pater. Scyphus Herculi tribuitur, ut cantharus Libero patri, qui & ipse à naui nomen sumpsit. nam & Herculem scypho poculo maria transuectum aliqui narrant, Perottus. C. Marij penè insolens factum. nam post Iugurthinum, Cimbricumque & Teutonicum triumphum, cantharo semper potauit, quòd Liber pater inclytum ex Asia deducens triumphum, hoc usus poculi genere ferebatur, Valerius Max. 3. 30. & Plinius lib. 33. Cantharo mulsum date, Plautus Asin. Et grauis attrita pendebat cantharus ansa, Vergilius in Bucolicis. Paruulus cantharus, Iuuenalis Sat. 3. Germanis etiam cantharus nomen est uasis è quo uinum ministratur mensis, ut Italis quoque. eius apud nos forma est talis: circunferentia à summo ad imum æqualis, à tertia ferè altitudinis parte canalis obliquus eminens ascendit ipso uase paulò altiùs; quo inclinato uinum funditur. Operculum uasi accommodatum est huiusmodi ut inseri adimique possit. è stanno fieri solet. Seruant & Itali canthari uasis nomen, haud scio an eiusdem formæ. Noster quidem cantharus, uas est haustorium in quod è dolio hauritur uinum: uel pocillatorium, ut ita dicam, è quo uinum in pocula minora funditur in mensas, & fundo simplici constat: ueterum uerò cantharus potorium uas fuit, hoc est poculi genus, & fundo duplici. *sic enim apud Athenæum legimus libro 11. Poculorum (inquit) aliqua fundum unum habent, naturale scilicet, hoc est, simul cum ipso uase conflatum aut fabricatum, ut sunt cymbia, phialæ, & huiusmodi: alia uerò duo funda habent, ut ooscyphia, cantharia, (κανθάρια,) Seleucides, carchesia, & similia. alterũ enim fundum hæc habent cũ uase simul factũ, (ut superiora:) & insuper alterũ addititium, quod ab acuto incipiens & in latius desinens, pedis loco est, cui poculum insistit, Hæc ille.* Conuenit autem hæc forma duplicis fundi, uasis illis quæ Stizas uulgus nostrum appellat. Pollux inter pocula θηρίκλειον & κάνθαρον nominata scribit ab inuentoribus. Menander cantharum pro nauicula posuit, Macrobius autor libro 5. Ant. Mancinellus. ¶ Canthari, per quos aquæ saliunt, inquit Africanus iureconsultus. ¶ Cantharus, nodus sub lingua Apis bouis, quem Aegyptij colebant numinis uice, Plinius lib. 8.

Athenæus pisces quosdam refert deorum consecratos illis, quibus cum nomine aliqua in re cõuenirent, ut boacem Mercurio: citharum Apollini, &c. κιττὸν Bacchо. ego cyttum piscem nusquam legi. cittòn uerò hederam huic deo sacram esse constat. Ex piscibus uerò bacchum potiùs eiusdem nominis deo consecrarim: aut cantharũ, quòd is quoque eiusdẽ nominis uase potorio uteret. h.

CAPRON piscem ab Aristotele dictum, suprà in Apro quæres.

DE CAPRISCO, RONDELETIVS.

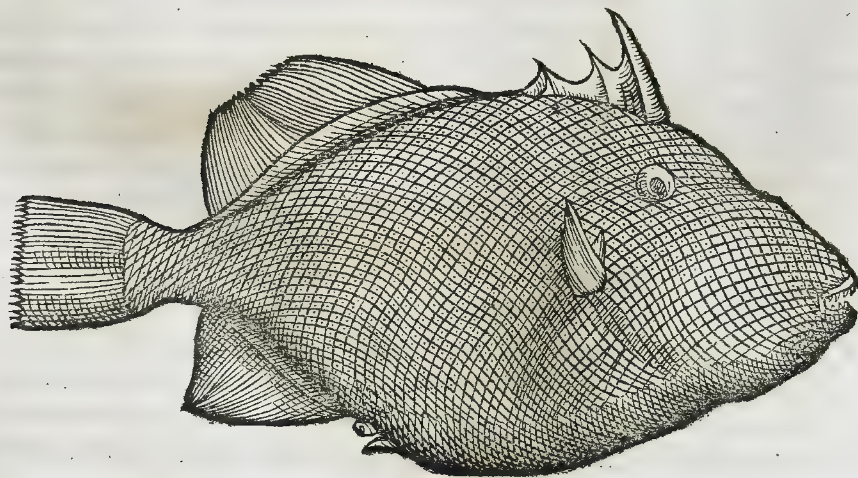

A KAΠΡΊΣΚΟΣ piſcis à Græcis dicitur, & μῦς, & à Strabone lib.17. χοῖρος, qui à noſtris & Siculis porco.

B Eſt autem piſcis marinus, corporis forma pagro quodammodo ſimilis, magis rotundus, compreſſus, ſquamis tam firmè cohærentibus, tamq́ aſperis, ut ijs lignum, & ebora poliri poſsint, ueluti ſquatinæ cute. Ore eſt paruo, pro corporis magnitudine, ſed dentibus acutiſsimis & ualidiſsimis, oculis rotundiſsimis. Branchiarum operculum non eſt oſſeum, neq́ ſciſſum, ſed eſt rimula tantùm orthragoriſci modo, ad quam utrinq́ poſita eſt pinna. In dorſo tres habet aculeos, robuſtos, aſperos, rectos, membrana functos. A loco in quo branchiæ coëunt, oſſa duo iuncta per uentrem ad podicem extenſa, in aculeum unicũ & euidentem deſinunt: quæ uentrem ſic firmant, ut non minùs dura ſit tota epigaſtrij regio, quàm dorſum ipſum. Internis partibus auratæ ſimilis eſt, hepate magis albo. Hunc piſcẽ eſſe qui μῦς dicatur, notæ eædem ab Oppiano traditæ comprobant:

Μῦς Oppiani. Lib.1. ἁλιευτικῶν.

Ἐν † δὲ μυῶν χαλεπὸν γένος, οἳ πέρι πάντων Θαρσαλέοι νεπόδων, καί τ' ἀνδράσιν ἀντιφέρονται,
Οὔτι τόσοι προϊόντες: ἐπὶ στερεῷ δὲ μάλιστα Ῥινῷ, καὶ πυκινοῖσι πεποιθότες γόμφον ὀδοῦσι.

† Inter piſces qui degũt in petris & arenis, ſunt etiam mures.

Eſt quoque præ reliquis ſæuum muris genus, audet
Bella inferre uiris gens tantula, tergore duro
Fidens, & denſis armato dentibus ore.

Nullus eſt omnino piſcis ex ſquamoſis qui tam duro tegumento opertus, tamq́ firmis dentibus armatus ſit quàm hic piſcis, adeò ut expertus ipſe ſim, ne acutiſsimo quidem gladio penetrari poſſe. Ex quibus colligas piſcem hunc planè μάχιμον eſſe, cùm nihil fruſtra fiat à natura. His adducor, ut credam eum piſcem quem hîc depingimus, μῦν eſſe Oppiani, qui ab Athenæo lib.8. dicitur καπρίσκος, & μῦς: ut hoc in loco nõ aſſentiar Hermolao, qui legendum putat ὗς, niſi eodem modo apud Oppianum quoq́ legatur. Sed præſtat locũ Athenæi proferre: Καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς, βρομώδης δ' ἐστὶ καὶ σκληρός, κιθάρου δὲ ἐστὶ δυσπεπτότερος, δέρμα δὲ ἔχει εὔστομον. Capriſcus uocatur etiam μῦς, uirus reſipit, & durus eſt, citharoq́ concoctu difficilior. quod ſequitur δέρμα δὲ ἔχει, &c. indiſtinctum eſt in uulgaribus noſtris codicibus: nam poſt δυσπεπτότερος oratio commate diſtinguenda, & nomine εὔστομον claudenda. Illud uerò εὔστομον, non ſignificat ori gratum: hoc enim ſuperioribus planè repugnaret: ſed bene firmum, durum & robuſtũ: ἀπὸ τοῦ στομῶσαι, quod inter cætera ſignificat σκληρῶσαι, id eſt, roborare & indurare.

Athenæi locus perpenſus. Hermolaus.

Εὔστομον pro duro.

F Hunc uerò piſcem ea eſſe ſubſtantia, ſuccóque quem tradit Athenæus, ego guſtatu ipſo deprehendi.

A De eodem Strabonem locutum fuiſſe exiſtimamus, cùm piſces Nili recenſet: Τῶν χοίρων ἀπέχεσθαι τοὺς κροκοδείλους, στρογγύλων ὄντων καὶ ἐχόντων ἀκάνθας ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, φερούσας κίνδυνον τοῖς θηρίοις. id eſt, Crocodilos abſtinere à porcis, qui cùm rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Quæ adſcripſi, ut intelligant omnes uel hunc piſcem, de quo agimus: uel eum de quo proximo capite dicemus, (*nos ſuprà poſuimus in Apro.*) uerum eſſe Nili porcum: nõ magnum illum qui in hortis Pontificis Romani Belueder nuncupatis, circa Nili ſtatuam ſculptus ſpectatur, porcuſq́ uulgò dicitur, cùm ſit Hippopotamus.

Χοῖρος Strabonis.

Nili porcus.

Hippopotamus

COROLLARIVM.

Cum Capriſcus hic Rondeletij uulgò à Gallis Siculiſq́ porcus appelletur, & aculeis in dorſo armetur ualidis, aſperis, acutis: quærendum an idem fortè ſit Plinij porcus, de quo ſcribit: Inter uenena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. ¶ Aprum ſuum Bellonius ſquamas habere negat: Rondeletij uerò tum aper tum capriſcus ſquamoſi ſunt. In cæteris pleriſq́ deſcriptio apri Bellonij (in A. elemento à nobis poſita) & capriſci Rondeletij ferè conueniunt: ut uel ijdem uel omnino cognati inter ſe piſces uideri poſsint. Vtriq́ pellis dura & aſpera, qua ligna expoliri poſſunt: duæ in tergo pinnæ, quarum prior fortibus aculeis obfirmatur. Branchiæ non detectæ. corpus rotundum ferè, lineæ cancellatæ in cute. una utrinq́ in lateribus pinna. Oculi ſurſum in capite. Os paruũ; in quo dentes, acutiſsimi & ualidiſsimi Rondeletio: humanis æmuli, in gyrũ ſiti, Bellonio. hactenus deſcriptiones conueniunt: icones uerò ab utroq́ poſitæ multùm diſsimiles ſunt. ¶ Quod Rondeletius ex Diphilo δέρμα εὔστομον, pellem duram interpretatur, rarum eſt, & (ni fallor) exemplo caret: & ſi à uerbo στομοῦν deriues, ut ipſi placet, εὐστόμωτον dicendum erat. Maſſarius quidem ex hoc Athenæi loco εὔστομον, ſuaue tranſtulit. nec prohibet fortè durities, quò minus aliquid ori gratũ ſit, præſertim mediocris & cartilaginea ut ſic dicam: imò etiam iuuat. & dura etiam cutis coctione mitigari poteſt. Præterea cum ipſe Diphilus in eodem de piſcibus ſermone, contrario ſenſu uocabulum ἄστομον aliquoties uſurpet pro eo quod inſuaue eſt & ori ingratũ, ineptè ſanè εὔστομον alia quàm contraria ad ἄστομον ſignificatione poſuiſſet. Apud eundem Athenæum Hiceſius de ſphyrænis ſcribit ἀπειθεῖς εἶναι τὴν γεῦσιν καὶ ἀστόμους. & εὐστομίαν Plutarchus accipit pro adlubeſcẽtia palati, oriſq́ commendatione. Cæterum in ijſdem Diphili uerbis nomen βρωμώδης malim per ω. magnum in prima ſcribere. etſi aliquoties in eodem ſermone ἄβρομος quoq́ per o. breue ſcribatur, contrario ſenſu. Βρῶμος ἐπὶ δυσωδίας λέγεται, Varinus. fortè & uirus Latini ab hac uoce deduxerint.

Εὔστομον.

Ἄστομον.

Germa-

Germanicum caprisci nomen his uerbis circunscribere licebit, ein Sawfisch im Meer: ad differentiam apri, qui in Acheloo reperitur, ein Sawfisch in rünnenden oder süssen wassern.

Vide num Rondeletij aper marinus hyænæ, uel porci, uel caprisci, quo cum plurima habet communia, species sit.

DE CAPITONE SEV CEPHALO FLVVIATILI, RONDELETIVS.

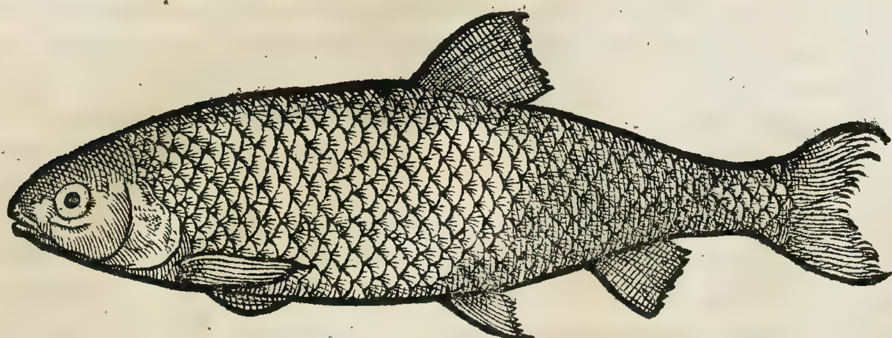

CEPHALVS fluuiatilis is est, qui ab Ausonio Latinè Capito nominatus est, à Gallis Munier, quòd circa moletrinas plurimus sit: ab alijs Vilain, id est turpis ac fœdus, à uictus ratione: quia stercore, cœno, sordibus delectetur & uiuat. Alij à capitis magnitudine Testard. Sunt qui squalum Latinè appellandum esse contendant, quia Romani hodie squalum uocant. Sed aliâs ostendimus Squali nomen solis Galeis conuenire à squalore & cutis asperitate. Capitonis nomen quo usus est Ausonius in Mosella, ad marinum referri non posse, uel hinc potissimùm colligas, quòd aristis Capitonem abundare scribat, id quod fluuiatilibus commune est. Versus eius sunt: A Squalus.

Squameus herbosas Capito interlucet arenas, Viscere prætenero fartim congestus aristis.

Est igitur Capito hic, marino Capitoni similis, nisi quod dorso est minus lato, & corpore magis compresso. Vnicam habet pinnam in dorso, duas branchiarum ima parte, inferiore uentris loco duas alias, à podice unicam. Capite est crasso & magno. Os sine dentibus est, sed asperum: palatum carnosum, sed minus quàm in Cyprino, item ossa in palato, oculos habet medios, pupillam nigram. Branchias quaternas & geminas. Ventriculum paruum, intestina parua, hepar ex albo rubescens, fel in medio uiride, uesicam geminam aëre plenam, peritonæum nigricans. Caro frequentibus spinis firmata est. Vescitur cœno & aqua, à carne abstinet, ut ex frequenti dissectione & uentriculi inspectione cognouimus. B

In pura aqua diu seruari potest, modo aqua mutetur sæpius, & uas ad summum usq; non impleatur, nec mica panis, nec quicquam aliud in aquam inijciatur: alioqui moriuntur suffocati. E

Carne est candida, gustus insipidi. Sale conditus melior efficitur, & à marino salito uix distingitur. F

DE EODEM, BELLONIVS.

Veneti & Romani Squalum uocant, quem piscem Insubres Cauedanum, Placentini & his finitimi Cauezale, Parisienses Testardum, alij Vn Cheuesne, Lugdunenses Vn Musnier, prouisores aulici Vn Vilain, alij Calliastro, Cenomani & Andegauenses Vn Chouan, uel Vn Testard, Angli Chieuen uel Polards appellant: quorum nominum bona pars à capite, quod crassiusculum hic piscis habet, profecta est. Eum nondum adultum Gauetum Romæ uocari audiui. In morem Cephali extuberat. Cùm autem Cephalorum quatuor sint genera (ut Hicesio placet) quorũ omnium deterrimus est is qui Chelon siue Bacchus appellatur, nos non sine ratione eum quarto Cephalorum generi adscribi debere existimamus. Siquidem hic Cephalum capitis effigie, ipsoq; adeò colore refert, atq; omnium Cephalorum magis est insuauis: unde Villanum aut uilem aulici ichthyopolæ commodè nominarunt. De hoc meminit Ausonius, cùm de Thedone scribit: A

Et nullo spinæ nociturus acumine Thedo. Cæterum genuina Testardi appellatio, Gallica quidem est, ad Thedonem nonnihil alludens: sed Cheuinæi magis Anglica est, ad maiores pisces huius generis pertinens, minores enim palmum non excedentes Polards: paulò autem maiores Chius uocant.

Pedales enim sunt, & persæpe longiores: hoc à Mugilibus differentes, quòd Mugiles duas ferant in tergo pinnas, hi uerò unicam tantùm eo loci paruam, duas in lateribus, ac rursus utrinque unam: duas rursus sub uentre, superiori oppositas, caudam bifurcam. Leucisco prorsus persimilis esset, nisi squamis paulò latioribus contegeretur. Ceruicem & caluam quodammodo planam ha- B

bet ut Mugil: patulas nares, inferius labrum admodum grande. Os dentibus uacuum: pupillam in medio oculi nigram, quarum iris lucida plurimùm apparet.

COROLLARIVM.

A Capito & Squalus unius piscis fluuiatilis nomina uetera Latinis usitata, ab Italis etiamnũ retinentur. Græci eius nullo peculiari nomine meminerunt: mugilis tamen fluuiatilis nomine comprehendi poterit: ut κεστρεὺς ποτάμιος, uel potiùs κέφαλος ποτάμιος dicatur. Est enim apud eos cephalus species mugilis marini, quem Capitonem Latinè transferunt. & hic quoq; à mari aliquando longiùs recedẽs flumina subit: à nostro autem hoc fluuiatili diuersus est. Capitonis fluuiatilis, hoc nomine, Ausonius tantum meminit, quod sciam, hoc uersu: Squameus herbosas capito interlucet arenas, &c. Plinius, neq; is solus ut Gillius putauit, sed Ouidius quoq; & Varro squalum uocarunt. Squali quidem nomen uulgus à cephalo deprauasse uidetur. Neq; uerò me præterit, semel alicubi apud Plinium squalos pro galeis legi, siue id corruperunt librarij, siue uulgus seculi Pliniani literas aliquas immutauit.

Qui Adriaticum sinum accolunt, etiam hac ætate Squalum uocant, Gillius. Proferunt autem Italicè squalo, uel squallo, Venetijs etiam squadro aliqui: Tridenti squaio, & de minore squalloto. Ferrarienses & alij accolæ Padi capitonem nominant, Capidon. similiter circa Larium lacum: alij cauedo, caueden, coueano, uel potiùs caueano. omnia enim hæc nomina à capite facta uidentur, quod reliqui corporis proportione grandiusculum habet. Miratur Grapaldus cauæduli piscis nullam in ueteribus scriptoribus memoriam extare. Ab alijs, ni fallor, Scieuolo d'aqua dolce, id est cephalus aquæ dulcis dicitur. Papiæ Kabacelli quidam pisces dicuntur, similiter puto à capite, haud scio an ijdem. ¶ Lugdunenses Munium uocant, Gillius. Vn Musnier, Bellonius: qui alibi etiam gobium fluuiatilem alterum à suis Cenomanis Musnier appellari scribit. Munij quidem uocabulum Rondeletius à moletrinis deductum ait: quærendum an à mugile potiùs (cuius est species) deductum sit. ¶ Carolus Figulus piscem quem Gallicè Monnier appellat, (& à quibusdam mullum existimari scribit, ineptissimè quidem à sola primæ syllabæ in Gallico nomine congruentia) Germanos ad Mosellam **Mõnne** uocare ait, nomine (ut apparet) à Gallis deducto: alij **Mõne** scribunt n. simplici. in regione Vuesterica & alibi uocatur **ein Myn**, uel **Minwe**. Coloniæ (ni fallor) **Menechen**. Albertus monachum nominat, ut coniicio. nam in Danubio & aquis in eum influentibus, nasum esse piscem scribit similem monacho, tenuiorẽ, & nasum ualde crassum habere. Est autem capito noster similis pisci quem nasum uocant Germani. Idem Albertus maxillas & dentes monacho tribuit, quales in capitone nostro uisuntur, ut retuli in Barbo B. Haud scio an idem sit piscis, quem in nonnullis Germaniæ partibus **Monfisch** appellari aiunt. Argentinæ nominatur **ein Furn / oder Forn**. quod nomen alij (ut piscatores circa Acronium lacum) diuerso pisci attribuunt, quem nostri uocant **ein Schwal**, nos suprà Leucisci seu Mugilis fluuiatilis speciem fecimus, inter Albos pisces. Circa Argentinam etiam **Müsesser** ab aliquibus cognominari audio: unde illud natũ puto, quod inter iocos piscatorios catus appellatur: **Ein furn ist ein katz**. tanquam muribus felium instar uescatur, quod falsum esse dixerim, muscis enim potiùs quàm muribus uescitur. Heluetij **Alet** nominant, Bauari **Allt**. ¶ Angli **Cheuyn** uel **Cheui**. Bellonius **Chieuen** & **Chius** non rectè uidetur scribere tanquam Anglica uocabula. Huic simillimum esse audio quem ijdem Angli uocitant **a Chubbe**, sed minorem, si bene memini. Sunt & **Mylwynfisshe**, pisces quidam Anglis. ¶ Bellonius hunc piscem ab Ausonio nõ capitonem, ut mihi cum Rondeletio uidetur, sed Thedonem uocari suspicatur, leui admodum coniectura, ex uocabulo motus, quod id ad Gallicum Testard nonnihil alludat. Ausonius nihil aliud de Thedone præter hunc uersum reliquit scriptum, Et nullo spinæ nociturus acumine Thedo. ex quo facile de quo pisce sentiat coniicere non est. Carolus Figulus Thedonem opinatur esse piscem, quem uulgò Trutam nominant. quidam uerò inquit thedonem aiunt esse piscem quem fundulum uocant. At is potius gobio Ausonij fuerit. Trutam uerò spinas habere, easq; etiam ualidas constat. quare mustelam minimam, quam nostri enneophthalmon uocant, cætera lampredæ similem, quòd spinis prorsus careat, si diuinandum est, thedonẽ esse coniecerim.

Mõnnen. Monachus. Furn. Müsesser. Alet. Thedo.

Est igitur piscis de quo agimus, mugilis fluuiatilis species: ad quod genus etiam alij quidam pisces, partim inter Albos prædicti Leuciscorum nomine communi, partim in Mugilibus dicendi, referuntur. sed hic peculiare, ut diximus, Capitonis aut Squali nomen sibi uendicat. Piscis quidem **Schwal** dictus à nostris, etsi sub eodem mugilum genere cõprehenditur, & nomine accedit proximè, alius est tamen à Squalo Latinorum.

B Squalus piscis squamosus est, & Barbi piscis speciẽ similitudinemq; gerit, exceptis pilis, quibus barbus ornatur, Gillius. ¶ De maxillis & dentibus monachi piscis, Alberti uerba recitaui in Barbo B. ¶ Hæc dum scriberem Capitonem mihi allatum è foro piscario inspexi, maiorem multò quàm capi soleat: appendebat enim libras nostras quinq; cum dimidia. libra aũt nostra, octodecim unciarum est. longus erat sesquipedem. Pinna dorsi denis constabat ceu neruis spinosis, quæ primo simplices, in latum superius elegãter finduntur. Pinnæ binæ ad branchias, totidem in medio

dio uentre infra: una à podice. color earum ruffus: ut & caudæ, in qua tamen extrema ad cæruleũ inclinat. Bellonius pinnas duas in lateribus ei tribuit, ad branchias intelligo: ac rursus utrinq; unã, duas rursus sub uentre. ego hæc uerba *ac rursus* abũdare dixerim. pinnas enim duas ad branchias habet, utrinq; unam: ac rursus duas sub uentre, unam à podice: ut res ipsa ostendit, & Rondeletius quoq; rectè scripsit. Pinnæ in dorso initium æquidistabat ab initio capitis, & initio caudæ. Squamæ splendidæ, albicantes, angulosæ, latæ (unde squammeum Ausonius cognominauit, ab earum magnitudine) cute ultra medium obductæ, minimis uariante punctis. Oculi nigri, in circuitu aureoli. tempora subflaua. os rubicundum. Linea quædam à branchijs uersus caudam per medium corpus leuiter apparebat. Latitudo inter utrunq; oculum trium digitorum erat. Dentes latent in faucibus, in maxilla ferè semicirculari, supernè leuiter adunci, ordine duplici, exteriùs quini, interiùs bini. Cum maximus est, ulnæ mensuram æquare audio. Aristis in carne multis abundat: nec omni tamen tempore uel ætate puto: nec undiquaq;, sed uersus caudam præcipuè.

Nostro quidem seculo piscinam nemo ferè habet nisi dulcem, & in ea duntaxat squalos ac mugiles pisces, Varro. Squalus lacustris & fluuiatilis est, Gillius. & apud nos similiter: maior tamen in fluuio nostro, ut aiunt, quàm lacu. in Rheno quoq; magnus. Capitur & in Lario lacu: in Constantiensi lacu nullus, neq; inferiore neq; superiore. Inuenio Cephalum, etiam inter Strymonis fluuij pisces nominatum à Bellonio: nec scio an de marino intelligat. mugiles enim Nilũ subire Strabo author est. ¶ Squameus herbosas capito interlucet arenas, Ausonius. Ouidius etiam inter pisces degentes in herbosa arena squalum numerat, sed marinos, (cephalum marinum forte intelligens,) hoc uersu: Et squalus, (addo, &) tenui suffusus sanguine mullus. ¶ Gregatim natat. ¶ Carnem & pisces non attingit: sed scarabeis & quibusuis animalculis, quæ in aquæ superficie uiderit, saltu mordicus apprehensis pascitur: ut ineptè à quibusdam Müsesser, id est, muriuorus cognominetur. nõ enim mures, sed muscas captat, & cantharos. Vide in E. quibus inescetur. ¶ Mense Maio parit: uel, ut quidam dicunt, Maio, ab uno latere: ab altero uerò posteà, cum cerasa quæ amarella nostri uocant, iam matura sunt. C Cephalus.

Hamo capiuntur, cui piscatores inserunt, uel gryllum campestrem, uel acinum uuæ: uel muscæ genus, quod piscatores nostri Aletmuggen appellant. ea musca est magna, oblonga, nigricãs: per hyemem in fluuijs latens, alia specie apparet, ut in Historia Insectorum dicemus. Cerebro etiam bubulo delectantur: cuius particulam subtiliter circa hamum piscatores quidam alligant. E

Viscere prætenero fartim congestus aristis, Nec duraturus post bina trihoria mensis, Ausonius de capitone. Squalus sanè noster uilis est piscis, & cum molli sit carne mox extra aquas flaccescit. Qui maior fuerit minus est mollis: ut hic etiam, sicut de barbo Ausonius scribit, in senecta præferendus uideatur. Commendantur apud nos Decembri potissimùm. Scribunt aliqui per hyemem totam eos admitti mensis posse, & uère etiam usq; ad initium Maij. æstate non probari. Placent & circa Octobris calendas, quo tempore hæc dum scriberem, unum ouis grauidum reperi. magnus is & præpinguis erat. oua quoq; sapiebant palato. Nec ullæ apparebant aristæ, siue illæ non omni tempore, siue non omni ætate in eis reperiuntur. Mensura squali, qua minorem uendi in Bauaria non licet, septem uel octo mediocres uiri digitos implet. Caput in eo præfertur. Fluuiatilem lacustribus, tum saporis odorisq;, tum salubritatis gratia, antetulerim. Assus plerunq; magis laudatur. si elixari placeat, uino frigido imponendus est: & cum iam propè est ut satis coctus sit, butyro calido perfundendus. Sunt qui hunc piscem maiusculum, in tres dissectum tomos, ad quadragesimale ieiunium reponant. F

Capitonem recentiores aliqui uocant gobij fluuiatilis genus alterum, cui caput est grandius. ¶ Capito etiam dicitur de homine qui magnũ caput habet, Ciceroni 1. de Nat. & duri capitones, qui nunquam de sua sententia immutantur, apud Plautum in Persa. H.a.

CARABVS, uide in Locusta.

CARINVS, uide suprà in Balagro.

CARIS Græcè, Latinè Squilla est.

CARO marina à Trotula in libro Muliebrium capite uicesimonono, miscetur medicamento ad maculas oculorum.

DE CARPIONE BENACI.

RONDELETIVS.

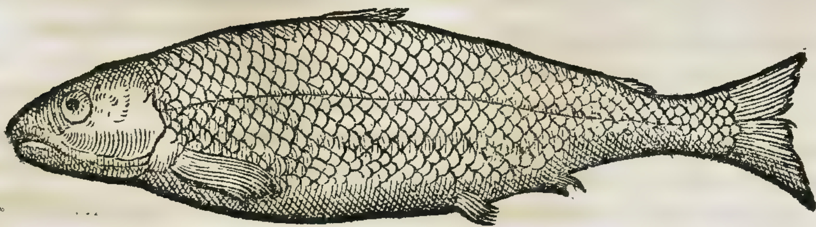

A INTER lacustres Truttas uel Salmones Carpio ab Italis nominatus reponetur: quòd figura, partium numero & carnis substantia illis sit similis, ut ex collatione cuiq; perspicuum esse poterit. Rectè igitur uocabitur Salmo uel Trutta Benaci lacus, quod in nullo alio reperiri omnes affirment. Ferunt olim in Italia Pione appellatum. deinde quum quidam, cui carius piscis hic uenditus fuerat, facetè dixisset se car pione emisse, inde uocari cœptum pro Pione, Carpione.

B Est igitur Carpio piscis pedali magnitudine, capite, ore, dentibus, brãchijs, pinnis, cauda, squamarum paruitate Truttis similis. Corpori maculas aspersas habet nigricantes & rufas. Ventre est candido, lateribus aureis, dorso nigricante. Pinnulam dorsi posteriorem adiposam habet, quę Salmonum & Truttarum nota est. Hoc tantùm à Truttis differt, quòd uentre sit paulò prominentiore, & rostro longiore.

F Cæterum partibus internis, carnis suauitate & substantia Truttas optimas refert, quantum gustu deprehendere mihi licuit, quum per litora Benaci iter facerem. illic enim diligentiùs Carpiones contemplatus, & assos, & elixos mihi parari iussi sine ullo condimento, ut ueriùs de succo & substantia iudicare possem. Tanti faciunt piscem hunc Itali, ut uix ullum alium uel marinum, uel fluuiatilem cum eo conferendum putent. Et est reuera piscis bonus, carne duriuscula, siccaq;, minimè glutinosa, rubescente, denicq; omnino Truttis uel Salmonibus simili. Editur Carpio elixus ex aceto. Solent & Benaci accolæ in sartagine frixum, folijs inuolutum, aceto irrigatum per uicinas urbes circunferre. Idem mos est apud nos Cemeneorum montium incolis in Truttis seruandis & aliò mittendis. Aiunt Carpiones diu seruatos contabescere & deteriores fieri, quod & multis alijs piscibus accidit, maximè ijs qui delicatiore & friabili sunt carne. Contrà qui duri & glutinosi sunt, asseruati meliores fiunt, & concoctu faciliores.

DE EODEM, BELLONIVS.

E Carpio non ita magnus piscis, Benaci lacus alumnus, lautioribus Italorum mensis plurimùm expeti solet. Quamobrem illi certis, quibus frequens atq; edulis est, anni temporibus, captum sagenis piscatorijs, rarò autem hamo, piscinis ad litus includunt: quem haud diutissimè adseruant, ne nimium macilentus ac deterior euadat. frixus enim & salitus, atq; interdum aromatibus conspersus, longiùs circunferri ac per urbes Italiæ diuendi solet. Sed & Genuenses ad huius rei imitationem, uulgarem suam Carpionatam conficiunt, atq; in multa loca per uerna ieiunia transferunt. Ea autem plerisq; bonorum ac saxatilium piscium generibus in sartagine feruenti oleo incoctis constat. Trachuros enim Atherinas, Sargos, Sparos, Erythrinos, Bocas, Mænas, Pagros, Auratas, & huius generis permultos priùs frixos, ac modico sale inspersos, & in canistris cancellatim dispositos, latifolia myrto ac lauro intertexunt. Romani nunc fricturã, nunc Pesce de Sfolia nominant. Atq; hos esse pisces existimo, quos Plinius medicus Viscellatos uocauit. De piscibus (inquit) aspratilibus uiscellatum cum aniso conditum aut pipere modico dabis. Item lib. 5. capite 24. Dabis Echinos, Pectines, Pipiones, & pisces uiscellatos. Puto quidem eum fiscellatos, quasi fiscella uel uimine conclusos atq; asseruatos intelligere uoluisse.

Carpionata Genuensium.

(A) Viscellati pisces.

B Carpio Benaci lacus truttarum generis piscis est: sed teretius illi est corpus, barbi siue mystiin modum, carniuorus & phrygani edax. Quamobrem oblongis dentibus non in maxillis modò, sed & in palato & super ipsa lingua præditus est. Squamas habet tenues, lituras in tergore subrufas ac nigras. Ventrem candidum atq; argenteum, tergus subnigrum. Vnicam ac breuem pinnam, secundum dorsum extensam atq; eminentem carunculam iuxta caudam: obscuram in lateribus lineam, in quibus nullæ sint pinnæ, sed ipsarum quoddam ueluti rudimentum sub uentre ad branchias. Huius piscis corpus aliquantulum falcatum est, neq; pedem excedere unquam est uisum: cætera Troctam refert. nam squamarum & pinnarum seriem eandem esse in utroq; facilè conspicies, capite tamen est longiore.

COROLLARIVM.

A Carpionem multi uocãt piscem, quem alij carpam, hoc est cyprinum ueterum: de quo nos infrà in Cyprino scribemus. Capitur in lacu Benaco propè medio, quaq; altissima est aqua, piscis clarus, Carpio ab incolis dictus, pedis plerunq; longitudine. qui omnino piscis alibi non capitur. eum piscem capere, atq; cognoscere Federico (imperatori) uoluptati fuit, Petrus Bembus Historiæ Venetæ lib. 1. ¶ Germanicè nominari poterit ein Gardtförine, uel per circumscriptionem, ein Grundförinen art im Gardtsee: id est, Trutæ Salmonatæ genus in Benaco. Nullam huius piscis in ueterum scriptis mentionem extare Grapaldus miratur.

B Carpionem è Benaco Tridenti olim uidi, thymallo ferè similem uel Bisolæ lacustri pisci, quatuor aut quinq; palmos longum, tres aut quatuor digitos in uentre latum, dentibus per labia multis, squamis exiguis. Punctis nigris notatur, ut trutæ lacustres ferè, plurimis, in spineo quidẽ branchiarum operimento, denis aut duodenis aliqui. Audio nonnullos ad quatuor libras appendere. Spinam in capite gestant perniciosam, Platina.

Pisces quosdam auro uesci uulgò creditur, ut thymallos, carpiones Benaci, & alios quosdam. C
hinc & carpiones dictos aliqui suspicantur à carpendo auro. ego aurum & argentum è loculis gulosorum hominum potiùs ab eis consumi dixerim, qui ut suo gratificentur palato nullos nō sumptus faciūt. est autem pretiosissimus hic piscis, ut distichon illud apud Italos de eo circunferatur:
Chi beue maluasia, & mangia carpion, In capo d' an uà in prigion.

Benacum lacum profundissimum esse aiunt: & in eo carpiones gregatim capi circa mediū ferè profunditatis lacus. nam quo tempore in profundo degunt, capi non possunt. Maximum rete in altum recta demittūt, hoc modo: Deinde duo c. d. hoc est partem inferiorem retis trahendo eleuant, donec superiori a. b. æquetur. Deinde quaterni totum rete sursum trahunt, ita ut secundum latitudinem planum ferè extrahatur. aliquando inane, aliquando cum paucis piscibus extrahitur. quamobrē magno uæneunt. E

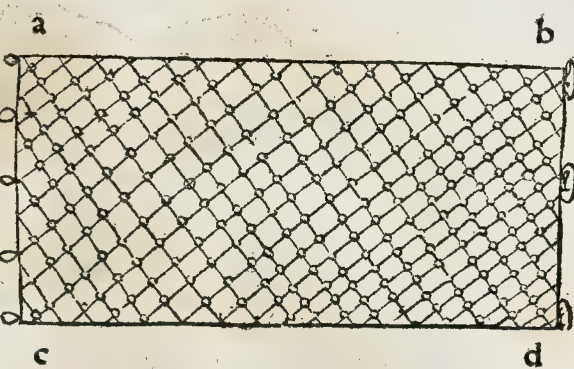

Caro huius piscis solida est, & rubicunda, ut truttis. Coquuntur, ut audio, in aqua salsa, ut Iudæi solent suos pisces coquere: deinde oleo friguntur. F
Saluberrimos iudicant, ut ægrotis etiam, & capite uulneratis cōcedant. Ego olim oleo frixos, quos uir pereruditus & liberalis Aloisius Mundella medicus præstantissimus (unà cū icone simili illi quam Rondeletius exhibuit) Brixia Tigurum ad me miserat, quàm optimos gustaui. Tridenti aliquando uidi paruum etiam carpionem duobus denarijs argenteis & quadrante, hoc est obolis argenteis octonis uænire. ¶ Alexander Benedictus tempore pestis carpionem inter cæteros pisces commendat. hic (inquit) in Benaco lacu nostro omnium laudatissimus est. Idem nutrimenta quæ Venerem concitant recensens: Ex piscibus (inquit) delicatiores conueniunt, aromate conditi, quales anguillæ, ex Benaco lacu carpiones, &c. sic enim distinguendū est. ¶ Coquuntur carpiones Benaci quouis modo: uerùm ut diu durent, captos statim ac in salimola biduo retentos, in optimo oleo diu friges, ut bene coquantur. Seruari (*sic habet codex noster*) hoc modo per mensem: etsi minùs salubres & insuaues sint, & eo ampliùs si recocti fuerint, seruabuntur ut alij pisces, non tamen adeò, si hoc modo fuerint fricti, Platina.

Cauendum est, ne à spina quam in capite gestat, lædaris. perniciosa enim ac si ueneno tincta esset, habetur. G

Carpionis fabula inter Pierij Valeriani poëmata est: in qua fingit Catulli poëtæ per Benacum nauigantis poëmata incidisse in aquam. In carpiones (sic habet argumentum fabulæ) inde mutantur libri: H

Membrana nanq; piscium id genus parit,
Cognata quæ esse conscij pisces sibi,
Vnde hæc secuta carpionum nomina.
Ramenta in auri transferuntur literæ:
Sola illa deinceps destinarunt carpere,

Et in ipso poëmate:

Candor adhuc remanet mēbranæ, utut antè nitebat,
Aridula doctæ pumice rasa manus.
Puniceusq; color tergo, qui frontibus, & qui
Argenti fuerat cornibus ille decor.
Fulua caro fuluum manifestiùs indicat aurum,
Et sapor ambrosia gratior & melior.
Aureus huic lentor, uis aurea, inutilis ægris
Nō cib⁹ est: aurū noscere ut inde queas.
Hic satiare nequit, nequeunt satiare libelli.
Spinula pūgētis mōstrat amœna iocos.
At sale quòd uesco longos conditur in usus,
Victuros pandit tēpus in omne sales.

γαρόβγος quædam de uiscellatis piscibus apud Plinium medicū Bellonius in carpione scribit, & à fiscella sic dictos suspicatur. ego iuscellatos potiùs dixerim, hoc est iure conditos: quos quidā Græcè, si bene memini, ζωμωτοὺς appellant. iuscellum enim (librarij aliquando perperam uiscellum scribunt) uocem à iusculo diminutam, apud Cælium Aurelianum & Gariopontum legimus. Galenus quidem in iure albo coctos potissimum laudat.

DE CASTORE, RONDELETIVS.

De fibris ancipitis naturæ animalibus etsi multi multa scripserint, partim ex ueterum & probatorum scriptorū libris, partim ex ijs quæ ipsi uiderunt & obseruarunt, tamen inutilis non fuerit hic labor meus eadem rursus pertractandi; quia quædā proferimus quæ ad partium tum internarum, tum externarū cognitionem pertinent, quæ à nullo, quod sciam, literis prodita sunt, maximè ex percontatione & colloquio optimi doctissimiq; uiri Gulielmi Pelicerij Monspeliensis episcopi accepta: qui diu domi Castores aluit tum minores tum maiores, ut eorum partes, naturam, mores penitus nosset.

Κάστωρ à Græcis dicitur à dictione γαστήρ, quæ uentrem significat, quod uentrosum sit animal. A
Reijcienda igitur quorundam Grammaticorum etymologia, qui dictum Castorem uolunt quod seipsum castret, uel quòd ob Castorium à quærentibus castretur. Καστόρειον testes Castoris uocant, ut annotat Galenus. Fibrum Latinè dictum uolunt à fibris, id est, amnium ripis quas incolit. Ca- *Lib. 11. de fac. simpl. med.*

nem Ponticum alij uocant. Galli bifre, alij bieure nominant. Ab Italis biuaro, à Germanis Biber appellatur. Sunt qui à Lutra non distinguunt, cùm maximè cauda differat, & uiribus Lutra Castore multò sit inferior. *Lutra.*

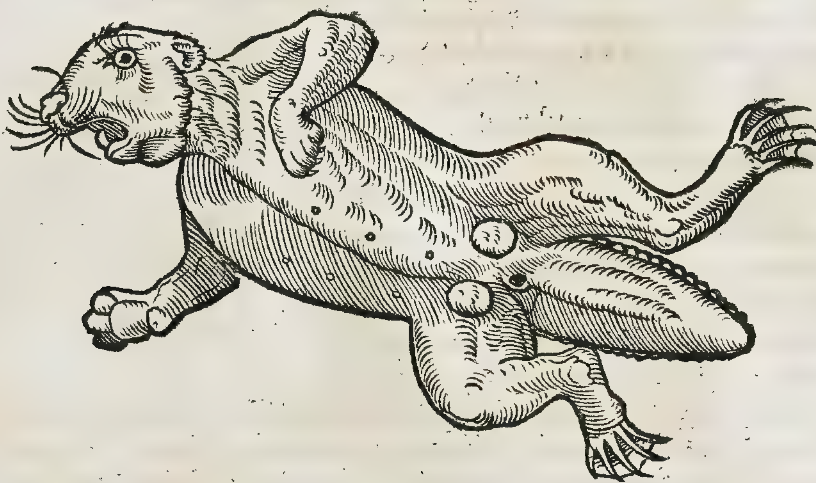

Castor animal est amphibium, ac ueluti Sciurus aquatilis. Capite, oculis, dentibus murem refert: lingua suem, maxillis leporem, rostro canem barbatum. Dentes longi sunt, lati, recurui. Animal horrendi morsus, arbores iuxta flumina ut ferro cædit, hominis parte comprehensa, non antequã fracta concrepuerint ossa morsum resoluit. In interiore maxillæ utriusq; parte octoni sunt molares, inæquales. Auriculæ paruæ pilis obtectæ. Priores pedes simiæ pedibus, posteriores anserinis similes, quibus potissimum & caudæ latitudine natat: prioribus foueam sibi cauat in ripis amnium, eamq; componit lignis à se cæsis ea arte collocatis, ut uel decrescente uel increscente aqua partem anteriorem corporis in sicco, caudam uerò in aqua habere possit. quia cauda extra aquam exsiccatur, durior, rigidiorq; redditur, atq; ideo minus obsequens præsertim in excernendis alui excrementis. quam ob causam partem posteriorem in aqua tenere existimant diligentes rerum peruestigatores, alioqui ægrè admodum excrementa reijcit: tum quia fellis parum in intestina influit, illud enim frequenter euomit, tum quia alimentis siccis maxime uescitur, ut ramis & corticibus arborum. Anterioribus pedibus simiarum uel sciurorum ritu tanquam manibus cibũ ori admouet. Cauda illi piscium, id est, squamosa, quemadmodũ pisces squamosi sunt, prona parte: supina, glabra & læuis. Partibus internis porco quàm alteri animali similior, scilicet lingua, pulmone, corde, uẽtriculo, intestinis: hepate in quinq; lobos diuiso, in minoribus lobis fel latet. splen paruus pro corporis magnitudine: renes magni, pinguitudine obducti non aliter quàm in uitulo anniculo. Vesica suillæ similis; testes parui, substrictiq; & adhærentes spinæ, qui adimi sine uita animalis non possunt.

(D) *Caudam cur in aqua habeat.*

Fibri in inguinibus geminos tumores habent, utrinq; unicum membrana sua conclusum, oui anserini magnitudine. inter hos est mentula in maribus, in fœminis pudendum. Hi tumores testes non sunt, sed folliculi membrana contecti, in quorũ medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis & cerosus: quem ipse Castor sæpe admoto ore lambit & exugit, postea hoc ueluti oleo quas potest corporis partes contingere, oblinit: non aliter quàm aues, præsertim eæ quas ad aucupium ὀρνιθονόμοι alunt: quibus supra podicem siue prona in parte caudæ uesicula est, in qua inest liquor quidam pinguis, oleo similis, quem rostro exhauriunt, ac pennas primùm maiores, deinde minimas quasq; pinnas perungunt. id quod Galli aucupio dediti Proindre uocant, id est, perungere, atq; hoc maximè prognostico pluuiam præsagiri aiunt: natura aues sub dio degere solitas ad id stimulante, ut ueluti oleo illitæ pennæ non madefiant. Hos tumores testes nõ esse hinc maximè colligas, quòd ab his nulla sit ad mentulam uia, neq; ductus quo humor in mentulæ meatum deriuetur & foras emittatur. Præterea quòd testes intus reperiantur. Liquor ille de quo loquimur, quum recens est, oleum refert, quum uetustior mellis liquidi colore est & crassitudine.

Tumores quosdã peculiares, non testes esse in castorũ inguinibus, &c.

Idem leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in utroq; inguine tumor est, glandulæ prominẽtis modo. intus meatus est uaricosus, capreoli modo intortus, è quo liquor effluit. Hos tumores cùm in omnibus leporibus obseruasset uulgus, lepores omnes simul mares & fœminas esse credidit. Eosdem tumores Moscho animali esse puto à quibus odoratum illud pus emanat. Neq; sunt audiendi qui putant tuberculi, uel umbilici inflammati saniem esse. Tumorẽ esse glandulæ uel testiculo similem, membrana circundatum, norunt qui adulterant. nam in testiculi formam effingunt, ac testiculum Moschi appellant.

Leporum tumores similes.

Moschus animal.

Hæc quæ de tumoribus inguinum castoris & liquore inde manãte à nobis prodita sunt, cùm ita se habere doceat ipsa inspectio atq; experientia, nunc inquirendum, sint ne Castoris testes quibus olim usi sunt ueteres in præstantissimis remedijs, quibus hodie quoq; sæpiùs utimur: an uerò tumores illi liquore ceroso grauidi, de quibus iam diximus. Et si testibus usi sint ueteres, possimúsne

De castoreo ueterum.

músne in eorum uicem tumores illos utiliter usurpare. Primùm testibus usos fuisse antiquos perspicuè docent ipsorum scripta. ὄρχεις κάστορος ὀνομάζουσι καστόριον, inquit Galenus. χρήσιμον δὲ καὶ πολύχρηστον φάρμακον. Sestius apud Plinium, paruos esse ait substrictosq;, & adhærentes spinæ. Adulterari autem renibus eiusdem qui sint grandes, cum ueri testes parui admodum reperiantur. Prætereà ne uesicas quidem esse cùm sint geminæ, quot nulli animantium. Itaq; inter probationes falsi esse geminos folliculos in uno nexu dependentes. In his folliculis inueniri liquorem, & asseruari sale, & corrumpi fraude, conijcientibus gummi cum sanguine aut ammoniaco: quoniam ammoniaci coloris esse debeant, tunicis circundati, liquore ueluti mellis cerosi, odoris grauis, gusto amaro & acri, friabiles. Quæ postrema nota de exsiccato teste cum suo liquore intelligenda est. friabile enim humori competere non potest. Idem de testibus Castoris ex Dioscoride colligitur, qui eligi uult castoreum quod habeat testes ex uno ortu connexos, liquore intus ceroso, odore graui & uirus redolente, gustu acri, mordente, friabile, naturalibus tunicis circundatum. Nunc quod uenditur Castorium etiam si adulteratum non sit, testes non esse, magnitudo ipsa conuincit. illi enim parui sunt admodum, & gallorum gallinaceorum testiculos magnitudine non multùm excedũt: Castorium uerò nostrum multò maius est, nihilq; aliud planè quàm tumores ij quos & oratione & pictura expressimus, execti atq; exsiccati tunica ueluti scroto inuoluti, qui pro testibus habentur: quia eo loco sunt quo in quadrupedibus pendent testes ex utraq; penis parte. Quare non mirum si pro testibus hodie uænales proponuntur. Sed facultatibúsne differant uocari in disceptationem potest. Qua de re dicam quod sentio: Tumorũ liquorem, liquidiorem esse, tenuiorumq; partium quàm testium, quod saporis odorisq; maior acrimonia declarat: ac proinde in remedijs quæ extrinsecus adhibentur efficacior erit: ijs uerò quæ assumuntur uis minuenda pro affectus ratione. Atq; existimo ueteres ipsos tumorum potiùs quàm testium liquorem medicamentis permiscuisse, ut ex liquoris cerosi consistentia, odore graui, uirus redolente, ex gustu acri, mordente colligere licet: quas omnes notas ueriores esse in tumorum quàm in testium liquore comperies.

Reliquas corporis particulas actiones moresq; persequamur. Fœminæ quam hic depinximus, unicus est meatus & ad excernenda excrementa, & ad pariendum. Cute tegitur & pilis densis breuibusq; & mollibus Lutræ modo. *Lib. 32. cap. 3.* *Icon.*

Carne est dura, pingui, bubulæ simili, semper uirus olet, quoquomodo condiatur, malum succum gignit, assa melior est aromatis aspersis. F

Dioscorides cum piscibus & cancris in aqua uiuere, non piscibus & cancris uesci intellexisse uidetur. Verba eius sunt: Ζῶον ἀμφίβιόν ἐστι, τὸ πλεῖστον ἐν ὕδασι σὺν ἰχθύσι καὶ καρκίνοις τρεφόμενον. id est, *Fiber ancipitis uitæ animal plerumq; cum piscibus & cancris uictum in aqua capessit.* Et reuera corticibus & ramis arborum, maximè salicum, ac folijs & fructibus potiùs uesci experientia comperit Gulielmus Pelicerius Monspeliensis Episcopus, qui fibris quos alebat, frequenter pisces & uiuos & mortuos obiecit, à quibus omnino abstinerent, ac ne degustarent quidem, cum tamẽ uersari in aqua maximè cibi causa uideri possint. C

Permirum illud quoque est quod idem mihi affirmauit de Castore fœmina, quæ catulis ereptis conclusa: portis firmissimis arrosis, & clauis ferreis euulsis, patefacto aditu, ex alto loco præcipitem se dedit. D

Magnus est Castoris in medicina usus. nam, ut à pelle incipiam, utile est podagricis, calceari pellibus fibrinis ponticis. Vrina uenenis resistit, quæ commode seruatur in sua uesica ad antidota. Fel ad oculorum suffusiones & ad uenerem in mulieribus excitandam ualet. Coagulum epilepticis conuenire creditur. Tumores inguinum & testes in frigidis & humidis morbis magno sunt auxilio, cùm sicco sint & frigido (*calido*) temperamento, quod ex acri odore & sapore colligas. Serpentum uenenis aduersantur, sternutamenta mouent, & in uniuersum uarios obtinent usus quos declarat Dioscorides libro 2. Galenus libro 11. de facultatibus simpl. medic. & Plinius uarijs in locis, quæ omnia describere superuacaneum foret. Venenis resistere castoreum, declarant antidoti quibus miscetur, ut Theriaca. Opij uires debilitat, ob id narcoticis adhibetur: purgantibus uerò, ad crassam pituitam incidendam & educendam. Efficacissimũ est castorium ex Ponto Galatiæ, mox Africæ ut tradit Plinius. quod tamen Strabonis autoritate impulsi nonnulli improbare possent, cùm scribat castorium Ponticum esse φαρμακῶδες, si id uenenatũ interpretarentur, quod tamen uerum non est. Nam Strabo de Hispania loquens castorium Hispanicum cum Pontico conferens hoc efficacissimum, illud imbecillum esse intelligit, uerba eius sunt: Κάστορας μὲν φέρουσιν οἱ ποταμοί, τὸ δὲ καστόριον οὐκ ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν τῷ ποντικῷ, ἴδιον γὰρ τῷ ποντικῷ πάρεστι φαρμακώδει καθάπερ ἄλλοις πολλοῖς. Id est, Castores quidem in fluuijs inueniuntur, sed castoriũ eandem uim minimè habet cum Pontico, cui proprium est efficacissimam habere in medicamentis uim. Neq; huic sententiæ nostræ refragatur quod Auicenna, alijq; Arabes aduersus morbos à Castorio tanquam uenenato excitatos, remedia & antidota præscribunt. Nam de castorio nigro, fœtido, rancido, corrupto loquuntur: quod uenenatum esse unoq; die hominem perimere traditur, & in insaniam agere ob immodicam siccandi facultatem. G *Lib. 32. cap. 3.* *φαρμακῶδες* *Lib. 3. Georg.*

A

Est & hoc loco non dissimulandus error autoris libri de aquatilibus, qui Castorem siue Fibrũ, Aristotelis Latacem esse scribit, cùm Aristoteles ipse eodem in loco Castorem & Latacem ceu di- *Castorẽ nõ esse Latacem cõtrà Bellonium.*

uersos ponat: τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅ,τε καλούμενος κάστωρ, καὶ τὸ σαθέριον, καὶ σατύνειον, καὶ ἐνυδρίς, καὶ ἡ καλουμένη λάταξ. Neq; est quod quenquam id moueat quod scribit Aristoteles Lataci dentes esse robustos, noctuq; egredi, uirgulta proxima suis dentibus ut ferro præcidere, quæ Castori tribuit Plinius. Etenim id Castori, Lataci, & Lutræ commune est. Vnde Varro Lutras quasi Lytras dictas esse existimat, quod arborum radices in ripa succidat & dissoluat, quod Græcis est, λύειν. Lutra quidē præter differentias quas alij adferunt, à Castore differt renibus; qui in Lutra magni sunt, ac ueluti ex multis paruis renibus compacti, quales esse Delphinis & Vitulis terrestribus alibi diximus. Latax uerò à castore, quòd Lataci pilus sit durior, medius inter pilum uituli marini & cerui.

Lutra et Latax quid commune castori habeāt, & quid diuersum.

COROLLARIVM.

A Castoris & figuram (parte prona, ut Rondeletius supina) & historiam cum quadrupedibus uiuiparis dedimus; Bellonij uerò de eodem obseruationes in Appendice de ijsdem: ubi & quædā ab eo scripta non approbaui: & quòd calculi interdum in testibus existimatis reperiantur: intellexi autem postea Bellonium calculos illos dum castores ipsos secaret, reuera in eis reperisse: quod ut uiro docto & diligenti concedam, rarò tamen & præter naturam id fieri dixerim. hîc, quoniā Rondeletio quoq; & Bellonio, de hoc & alijs quibusdam amphibijs animalibus in Aquatilium historia agere uisum est, quædam superpondij loco adijciemus. ¶ Kiranides castorem alio nomine canem fluuiatilem nuncupat, alij potiùs lutræ hoc nomen attribuunt, & æquiùs quidem ut mihi uidetur, quandoquidem lutra in pisces, ceu canis in feras inuadit: castor non item. Pro latace, Auicennæ ex Aristotele translatio lamyakiz habet: Albertus falsò castorem exponit, cum Auicennę interpres pro latace habeat lamyakiz, pro castore fastoz. Eadem uoce alibi deceptus Albertus lamiæ quædam attribuit, quæ omnino castoris sunt. Fiber Germanicè **Biber** dicitur, apud Saxones **Piber**, ut Ge. Agricola scribit. Apud Anglos quosdam nomen Latinum seruat: nec mirum si nullum ei positum sit uernaculum, quando in ea insula non reperitur, ut audio: & fortè ne in alijs quidem insulis marinis. Sed nonnulli Anglorum **Beuer** uocitant.

B Castorem Sostratus scribit inueniri in desertis Scythiæ, & testes habere latos instar apri, Scholiastes Nicandri. Castores aliqui androgynos esse putant, (ut etiam lepores,) quòd tumores testibus similes in utroq; sexu habeantur. Castoreum circa urbem Balascham abundat, & in alias regiones inde effertur, Ludouicus Romanus. Enydrus animal est fluuiatile amphibium, simile castori, Hesychius. Apud Gelonos lacus est ingens, ex quo lutræ capiuntur & castores, Herodotus. Nostri fibros circa fluentes tantū aquas morari aiunt, lutras etiam circa lacus, Nicander tamen castorem λιμναῖον, id est lacustrem dixit. ¶ Auicenna scribit se uidisse castorem, cuius omnes dentes fuerint rubei, & curui, & longi. & huius causa fuit, quia hoc animal est uenaticum, & nisi uenetur non habet cibum. quamobrem natura produxit ei dentes longos, qui fortiter prędæ infigantur: & curuos, ad fortiter retinendum. rubedinis autem causa fuit, influxus sanguinis in eos, Albertus. Castorem fœminam in Albi captam Georgius Fabricius (in epistola ad me) sibi inspectam scribit, cuius utriusq; pedis digitus qui est minimo proximus, ungulam bifidam habuerit, rostro auis similem. cætera bellè conuenisse cum icone quam libro 1. posui. ¶ Iulius Pomponius Sabinus, qui ante annos octoginta in Scythia peregrinatus est, in hunc modum de castore scribit libro 1. commentariorum suorum in Virgilij Georgica: Fiber animal horrendum, infra magnitudinem porcelli, pedes habet breuissimos. uentriosus est. Dentes habet peracutos. Habitat ripas Borysthenis amnis, qui è palude inaccessibili oritur. Differunt inter se colore, (ut in D. refertur.) Cauda pedalis, aut paulo amplior, in longitudine formam habet linguæ humanæ, sed tamen amplitudo modum non (*fortè abundat negatio*) superat. eadem pilos non habet, cortex uerò similis est cortici piscium, qui sunt sine squamma. Si requiras similitudinem, fibri similes sunt lutris, &c. quæ referemus in sequentibus capitibus.

C Circa fluuios tantum degit: uel, ut quidam putant, etiam circa lacus: uide in A. Castor etiā, ut feles & sciuri, pedibus prioribus caput, aures, os demulcere solet, Ge. Fabricius. Nullam arborem, præter populos, ab eo expeti & abscindi audio, easq; sæpe mediocris in Germanorū zetis usitatæ fornacis crassitudine. Ad arboris truncum erecti dentibus deorsum actis secant: & post unam aut alteram sectionem semper retrocedunt cursu, inspecturi casumne minetur arbor. Domicilia sua ad tranquillos profundosq; amnium recessus aut sinus ferè constituunt.

Fiber morsu arbores iuxta flumina, ut ferro, cædit. Pedes habet breuissimos: unde fit ut currere non possit. Cum uocem dat, infans esse creditur. Pascitur pomis & arborum corticibus, Iul. Pomponius Sabinus.

D Castor seipsum castrat, Iuuenalis Sat. 12. ¶ Minimè mordet, Pomponius Sabinus. id enim nisi lacessitus non facit. irritatus uerò adeò sæuit, ut etiam ossa eius, quę inuaserit, morsu diminuat, Ge. Fabricius. Tria domicilia seu cauernas in ripis per gradus excauat, ut cum fluuius intumescat, superiora petat: quoniam prope aquas habitare gaudet, Pomponius Sabinus.

Fibri inter se differunt colore, quæ in pilo differentia est. Qui nigriores sunt, ut dominos cæteri uenerantur: proxima nobilitas illis est, qui non sunt adeò nigri; qui ruffescunt, serui sunt. Ita obseruatum

seruatũ est à Scythis. Hi, id est, serui, poma legũt: hi cædunt cortices. inde duo finguntur, in quorum dorsum alij ex bacillis ueluti cratem conficiunt, & postea poma & cortices superimponunt. Illi autem qui subiêre, iuncti procedunt pari gressu, usq; ad regiam, & ibi exonerantur. Cùm domini capiuntur, mœrore quodam afficitur plebs, & luctum incessu uultuq; indicat. Si domi nutriuntur, tantus inest eis pudor, ut domum neq; stercore neq; urina maculent: & si egredi non datur, queritur, & clamat, donec potestas ei fiat exeundi. Et quanto nobilior, tanto modestior est fiber, Idem Pomponius. Quòd seruos castorum loco plaustrorum esse Pomponius scribit, id cum mure alpino commune habet hoc animal, Ge. Fabricius.

Fibri apud Vallesios aliquando capiuntur in canalibus seu aquæductibus, qui è Rhodano fluuio in prata irriganda ducuntur. E ¶ Castorum pelles apud Gelonos ad rhenones faciendos consuuntur, Herodotus lib. 4. Eædem apud Moscouitas habentur in magno precio: omnesq; iuxtà ex his, quòd nigro eoq; natiuo sint colore, fimbrias uestium habent, Sigismundus Liber Baro. In Polonia etiam castorum pelles elegantiores pretiosissimæ sunt. nam & diutissimè durãt. Pelles dorsi uestium pellitarũ addunt oris, tum ut decoris gratia emineant, tum quia eisdem conseruari putant alias pelles. Fiunt & integræ uestes ex eis, quibus pannus nullus superinducitur, ut è lupinis. E pilis mollioribus & interioribus, de uentre præsertim, inuicem intricatis lanæ feltriæ instar tibialia & pilei fiunt, quæ resistunt pluuijs. ¶ Adipis fibri piscatoribus etiam usum esse audio, similiter ut ardeæ. ¶ Dentibus fibri de collis puerorum suspensis, aiunt uim inesse, ne membrorum aliquod cadentes perfringant: quod quia ratione caret, superstitiosum arbitror, Ge. Fabricius.

Sunt ex uenatoribus Germanorum, qui fibri etiam carnes ad cibũ parant: præcipuè uerò posteriorem eius partem à salubritate commendant: ego pernam aut petasonem pinguem prætulerim, Hier. Tragus. F ¶ Scythæ caudam comedunt, & in delicijs habent, & sale condiunt, ut nos petasones: est enim ita pinguis cauda, ut apud nos lardum, Pomponius Sabinus.

Dentes castoris anteriores aliqui poculis immittunt, aduersus regium morbum uim eis inesse medicam persuasi, à colore forsan quo & ipsi flauescunt è ruffo. G Vrina fibri resistit uenenis, & ob id in antidota additur. adseruatur autem optimè in sua uesica, ut aliqui existimant, Plinius. Apri quoq; urinam in uesica sua seruari & siccari ad remedia quædam iubent.

Probatur ammoniacum τὸ καστορίζον τῇ ὀσμῇ, hoc est odore castoreum referens, Dioscorides. Galenus non καστορίζον sed κορίζον, id est coriandri odorem in ammoniaco requirit, nisi librarij erratũ hoc est. ego castorei odorem in ammoniaco uel inde probârim, quòd adulterantes uerum castoreum, gummi aut ammoniacum in follem conijciebant, ut pluribus scripsi libro de animalibus in Castore G. *Moschi odor horribilis (uirosus) redditur, si prope assa fœtida uel castoreum fuerit, Arnoldus Villanouanus.* Castoreum abundat in Perside, sed ex Balascham urbe aduehitur. tanta inest illi uis, cum nondum consenuit, neq; adulteratũ est, ut Vertomannus referat (interpres eius Germanus, non rectè hæc ad moschum transtulit) quaternos homines, qui singuli post singulos illud naribus admouerant, sanguinem protinus ex ipsis naribus misisse. Sed Persæ ob auaritiam nullum syncerum castoreũ ad nos uenire sinunt. Inuenitur & iuxta Istrum flumen, & iuxta Rhenum etiam, in frigidis scilicet regionibus, sed longè infirmius eo quod in Oriente ac Meridie gignitur, Cardanus. ¶ Castoreum annis sex posse seruari recentiores quidam scribunt. ¶ Efficacius esse aiunt quod uiuis castoribus sit exemptum. ¶ Pro castoreo substitui ad remedia potest agalochum aut silphium, ut legimus in Antiballomenis Galeno adscriptis. ego pro agalocho sagapenum legerim, ut scripsi libro 1. de animalib. in Castore. Cæterum in Antiballomenis quæ cũ Aeginetæ codice habentur, in castorei locum non silphium succedit, sed silpharum, id est blattarum fœtentium intestina, σίλφων (σιλφῶν) βδεουσῶν ἔντερα: nimirum extra corpus, ubi fermè quæuis fœtida aut uirosa pro castoreo usurpari licet. à silphis quidem ad silphium facilis est transitus. ¶ In multis diuersisq; remedijs apud ueteres castoreum opio, nimiam eius stupefaciendi uim inhibendi causa misceri solitum animaduertimus: ut in medicamentis ad oculos, aures, ad hæmoptoicos, cœliacos, dysentericos, apud Galenum de compos. med. sec. locos. ¶ Nicander in Theriacis aduersus uenena commendat κάστορος οὐλοὸν ὄρχιν, id est castoris testem (ut Scholiastes exponit, ὁλόκληρον ἢ ὀλέθριον αὐτῷ: hoc est integrum, uel castori ipsi perniciosum. sed integrum semel dandum non puto sensisse Nicandrum, cum nullus ferè medicorum supra drachmam uno tempore propinet. ¶ Castoreum inunctum emollit neruos & siccitatem aufert, Kiranides. Aluum mollit, & scybala educit, Brasauolus: quod nos quoq; aliquando experti sumus.

Si manus & caput contremiscant (inquit Aretæus in curatione lethargi seu ueterni) castoreũ dimidiæ drachmæ pondere ex mulsæ cyathis tribus ad plures dies bibendum est. si bibi uerò non possit, ad demoliendam calamitatem cum olei cyathis tribus, in quo ruta incocta sit, duplum in imum intestinum infundatur: idq; per plures dies faciendum. Vltra uerò utilitatem, quæ ex hoc prouenit, (nam supra infraq; flatus expellit: & nonnullis urinam stercusq; detrudit:) si fortè in omne corpus dilabens penetrat, firmi atq; robusti nerui efficiũtur, & habitus ad calidum siccumq; permutat: morborumq; constitutiones cõuertit. Optimè etiam proficit si in nares inspiretur. nam & ea ex parte spiritus sternutamentis educit. Et quemadmodum per uesicam urinam expellit, ita

& per nares mucum. Hos autē effectus hoc loco suaui caliditate præstat, & meliùs quàm alia sternutatoria: scilicet quàm piper, ueratrum, radicula, euphorbium. nam hæc ad primum atq; ultimū attactum immitia sunt, & caput sensumq; perturbant. Castoreum uerò paulatim adhibitum calefacit, cum & alioqui capiti conducat: quandoquidem nerui undiq; ex capite oriantur: morbis autem neruorum castoreum medetur. Cæterum ipsum cum aliquo aut aliquibus ex supra comprehensis admiscere non ingratum fuerit. nam si admixtum sit, non protinus quidem caput mediocriter conturbauerit, diutiùs uerò caliditatem accenderit, Hæc Aretæus. Et paulò post: Eadem huic uitio, quæ & catocho expediunt. similis enim atq; eadem est horum morborum species. Castoreum utiq; istis opportunius est atq; lenius & potui datum, & illitum, & in intestinū infusum. Et mox in capite ad apoplexiam: Miram habet uim ad resolutos castoreum, & illitum cum aliquo ex antedictis oleis, (Sicyonio uel gleucino:) sed longè potentius est si cum mulsa potui detur. portio uerò tanta sit, quantam in ueternosis nouimus. coniectare autem oportet & ætatem ægrotantis: & mentem, an pluribus diebus bibere sit paratus. Et paulò post: Inunctionum uerò materia est (in hoc morbo) quæcunq; à me supradicta sunt, cum ipsis uerò castoreum. Item inter auxilia rigoris quem tetanum uocant: Perungendæ (inquit) sunt nares castoreo cum crocino unguento, permixto. quinetiam castoreum trium obolorum pondere assiduè bibere expediet. Verùm si ab hac potione gula laboret, interijciēda est laserpitij radicis exhibitio, &c. Ego puellæ aliquando à laqueo paulò postquam se astrinxisset (nimio mœrore, quòd adolescens, qui coniugiū ei promiserat, negaret) ereptæ, castorei pollinem in iure calido per os infudi, unde illa mox reuiuiscere uidebatur, uiuitq; etiamnum. Ad capitis dolorem castoreum cum oleo & aceto Archigenes apud Galenum cōmendat. idem id admiscet cataplasmati cuidam in capitis dolore, & alijs ad eundem remedijs. ¶ In curandis phreniticis uehementer noxium est aceto uti, atque peucedano, & ruta, & castoreo. premunt hæc enim, & uertigines ingerunt, & ob acrimoniam sui tumentes dissecant membranas. Hinc etiam alienationem geminant, aut pressuram ingerunt uehementem, Cælius Aurelianus. ¶ Arnoldus Villanouanus de memoriæ conseruatione scribens ad unctionem occipitij cum cæteris miscet castoreum duorum uel trium annorum. ¶ Collyrijs monohemeris dictis quibusdam adduntur ea quæ mediocriter astringunt, & concoquunt, & discutiunt. talia autem sunt, crocus, myrrha, lycium Indicum. castorium etiam & thus citra adstrictionē concoquūt, simulq; discutiunt, Galenus. qui alibi etiam idem scribit, castoreum inter ocularia medicamenta concoquere simul & discutere. Apud eundem inter Asclepiadis medicamenta ad fluxiones oculorum cohibendas castoreum cum opio commendatur. ¶ Ad auditus grauitatem ac surditatē: Castorium cum baccis lauri & aceto infunditur, Archigenes apud Galenum de compos. sec. loc. Ibidem castorium ab Andromacho & alijs miscetur compositionibus ad aurium dolores, ijs præsertim quibus & opium accedit, ut uim eius infringat. Castorij & papaueris succi par pondus in testa Attica aut Romana torrefacito, & trita passo diluta auribus dolentibus instillato, Apollonius in eodem opere. Cæterū quæret fortassis aliquis, (inquit paulò pòst Galenus,) quam ob causam, quum non solum Apollonius, sed alij etiam quidam celebres uiri papaueris succum & castoreum torrefacere iusserint, quo uidelicet uehementia uirium ipsorum minueretur, ego ad priorē meum sermonem id apponere reliqui, nimirum suprà, quum auris doloris curandi rationem scribebam. Huic ego respondebo in hunc modum: Castorium quidem igitur neq; omnino torreri operæpretium existimo. neq; enim tanquam sensus stupefactiuum ad papaueris succum ammiscemus, sed ob contrariam omnino rationem. ut uidelicet uehementiam refrigerandi facultatis in eo obtundat. Quare qui papaueris quidem succum torreri iubent, non simpliciter id faciunt. In castorio uerò omnino absurdè id præcipiunt: ipsum enim per se concoctoriam ægrè solubilium & in scirrhum induratarum affectionum uim habet. Sufficiens itaq; est etiam papaueris succi facultas, si ex eo quòd eorum compositio diu antè præparata & iam inueterata sit, ipsius uires leniantur: torrefactus enim efficaciam perdit. Si uerò castorio mixtus ad tempus aliquod inueterascet, manebit quidem adhuc in eo multa efficacia ipsius facultatis: malignitas uerò ipsius extinguetur. Ad dolorem auris ex inflammatione obortū: Miscetur castorio opium. uerùm multo ante usum tempore, siue pari pondere, siue duplo castorio ammisceatur, præparatum id esse conuenit: & miscetur quidē in uehementissimis doloribus pari, in minoribus uerò duplo. Liquor uerò quo hæc diluūtur ex musto sapa sit. multò enim magis quàm dulcia uina, dolorem hæc sedat, &c. Galenus ibidem. ¶ Emplastro cuidam molari, id est ad dentes molares dolentes, castoreum addit Asclepiades apud Galenum.

Castoreum potum & olfactum, & oleum de castoreo stomacho inunctum, prosunt singultientibus, Trallianus. ¶ Colicis medicamentis quàm plurimis castorium miscetur apud Galenū lib. 9. de comp. sec. locos. Cum oleo seu (&) nitro submissum (clystere immissum) colicos sanat, Kiranides. ¶ Castorij drachma cum opopanacis obolis tribus pota (uel deuorata) summè facit ad ischiadicos, Aëtius. ¶ Semen non emittenti in coitu (cum tamen in somnis emitteret) ob humidam uasorum seminariorum frigiditatem, castoreum inter cætera propinatum est, Aëtius in fine libri undecimi. ¶ Castorum testiculi ad curandas uuluas sunt utiles, (ἐς ὑστερέων ἄκεσιν: Valla non rectè transtulit ad curanda posteriora,) Herodotus libro 4. Suffitum castorium olfactu excitat

ex utero

ex utero strangulatas, Galenus ex Asclepiade. Vtero strangulatis subuenit fœdè olentium olfactus, ut liquidæ picis, capillorum lanæq́ exustorum, flammæ in lucerna extinctæ nidoris, castorei: quod præter fœditatem odoris neruos etiam refrigeratos calefacit, Aretæus. Castoreũ cum uino inunctum, suffocationes matricis sanat, Kiranides. Castoreum pessis uterum mollientibus miscet Hippocrates in libro de superfœtatione. Idem lib. 2. de morbis muliebribus, ad fluxum rubrum ex utero, castorij obolum ex uino nigro austero propinat. Kiranides uerò, Castorium (inquit) tritum, in pesso, menses educit. idem potum cum cerumine (sordibus) de auribus mulæ, conceptum prohibet. Cum fœtus mortuus est, dictamnum Creticum propinari, aut si is defuerit, castores (κάστορας, castorium potiùs) in uino Chio coqui (& propinari) iubet Hippocrates in libro περὶ ἐγκατατομῆς ἐμβρύου.

Qui corruptum castoreum sumpserunt, calidæ phrenitidis accidentia incidũt, & citò mori periclitantur. His postquam uomitus fuerit prouocatus, succum propinato acetosæ herbæ, aut acetum uini, aut lac uaccinum acetosum, aut malorum acetosorum succum. Est enim hęc uis propria pomorum acidorum succo, ut huic ueneno aduersetur. Lac etiam asininum prodest, Rasis 8.33.

Epitheton. Λιμναῖος κάστωρ Nicander dixit, id est lacustris: quanquam nostri circa fluuios tantum, non etiam lacus reperiri castores aiunt. H.a.

Centaurium minus alicubi audio **Biberkraut** Germanicè uocari: non à fibro, ut conijcio, sed à febre, cui medetur, corrupto nomine. Herba quædam in humidis pratis, & fossis pratorum aquam continentibus crescit, ternis folijs, fabæ ferè: radice longa, transuersa, geniculata, quã Adamus Lonicerus scribit **Biberklee**, id est fibri trifolium appellari.

Vulpanserem Galli sua lingua fibrum appellant, un bieure; eò quòd similiter ut fiber uiuarijs noxius sit, deuorandis scilicet piscibus, Bellonius. De Castoride dicetur mox.

Castor puto, sic me subes, apud Pompeium: Perottus legit subis. Sed rectè puto subes legi, pro eo quòd est, subtus arrodis, ut castor arborem. c.

DE CASTORIDE.

CASTORIDES animal marinum ad littora & saxa eminentia ululatum diritatis plenũ edunt, & grauissimè rugiunt: earum sonitum quicunq́ audierit, non effugiet, quin paulo post excedat è uita, Aelianus 9.49. ex Oppiani Halieuticorum libro 1. ubi is Castorides inter cete recenset, quæ è mari in siccum aliquando exeant, his uersibus:

Ἠπείρῳ δ' ἠιόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις Μίσγοντ', ἔγχελυές τε, καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη·
Καστορίδες τ' ὀλοαὶ, δυσπαγέες, αἵ τ' ἀλεγεινὴν Ὄσσαν ὑπὸ κρημνοῖσιν ἀπαίσιον ὠρύονται

Ἀνδράσιν, &c. ubi Μίσγονται ἠιόνεσσι καὶ ἀρούραις, id est misceri litori & terræ, pro eo quod est in litus & terram exire interpretor: non autem in litore coitu cum alijs animalibus misceri, ut innominatus Oppiani paraphrastes intellexit, his uerbis: Μίγνυται ἡ ἔγχελυς τῇ ἀσπιδοειδεῖ χελώνῃ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς, ὥσπερ καὶ ἡ καστορίς. δυσσίωνιστος δέ ἐστιν ἡ καστορίς. ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς αὐτῆς, τελευτᾷ. Io. Tzetzes in Varijs scarum & castoridem solos piscium uocales esse scribit.

CATVLLVS cetus quadrupes noui Orbis, describetur infra inter Cete diuersa.

CATVS. In mari iuxta Arabiam nigram uariæ animantes degunt, terrestribus similes, sed breuioribus cruribus, ijsq́ pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus, nempe Asini, Cati, Canes & Boues, Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam peractæ anno Salutis 1549. ¶ Itali etiam canes uel mustelos marinos, uulgò catos appellare solent.

CAVATA. Vide Canita superius.

CAVLINES, uide in Gobijs.

Κυμασῖνας, ἰχθύας, Hesychius. Vide Camasenes suprà.

CEMMOR, Κέμμος, cetus est ingens, Hesychius & Varinus.

CEPHALINVS, Κεφαλῖνος, piscis, à Dorione in libro de piscibus nominatur, & alio nomine Blepsias, à Cephalo diuersus, Athenæus. In Phauorini dictionario κεφαλῶνος non rectè per ω, scribitur in penultima.

CEPHALVS piscis, id est Capito, marinus, inter Mugiles describetur.

DE CERCVRO.

CERCVRI pisces manent in petris quæ plenæ sunt chamis & patellis, Oppianus libro 1. Halieut. scribit autem Κέρκουροι proparoxytonum, per ου. diphthongũ in penultima. Ouidius inter pelagios pisces cercyron ponit, per y. in medio. Cercyrosq́ ferox scopulorum fine moratus. Plinius ex Ouidio non rectè bopgyrum, nisi librarios causemur, pro cercyro posuit. Varinus etiam κέρκουρον piscem agnoscit. Rondeletius inter pisces sibi ignotos numerat. Apud Hesychium κέρκουρος, properispomenon, tum nauigij tum piscis nomen est. Cercurus siue Cercuron, nauis Asiana prægrandis, authore Nonio; à Cyprijs inuenta, teste Plinio libro 7.

Plautus Sticho, Ibidem in cercuro, ſtega. Ibidem: Cercurum, quo ego me maiorem non uidiſſe cenſeo. Arianus libro 8. pro genere nauigij κέρκουρον nominat.

DE CERIDE VEL CIRRHIDE.

VIX alius piſcis eſt, cuius nomen tam uarijs ſcriptũ modis reperiam, quàm de quo nunc dicemus. Nam apud medicos Diphilum Siphnium, & Trallianum, κηρὶς uocatur, uocabulo oxytono fœminino, per ιδ@ paroxytonum inflectendo: nimirum à colore ceræ, unde & pruna cereola dicuntur. ab alijs cirrhis, κιῤῥὶς, à cirrho (ut Græci uocant) colore, Latini giluum interpretantur. is autem ſubflauus eſt, ita inter uini colores κιῤῥὸν legimus. Κίῤῥις (malim oxytonum fœmininum) ὁ ἰχθὺς, ἐπειδὴ κιῤῥός ἐστι τὴν χροιάν. κιῤῥὶς δὲ διὰ τοῦ ῑ. ψιλοῦ. Κίῤῥις, ἰδ@ ἱέραχ@. ὁμοίως δὲ λέγεται παρὰ Κυπρίοις κίῤῥις ὁ ἄδωνις, παρὰ Λάκωσι δὲ ὁ λύχν@, Varinus. qui tamen paulò antè ſcripſerat Κιρὶς (oxytonum cum ſimplici rhô.) λύχν@, ὄρνεον, ἢ ἄδωνις, Λακωνικῶς. Videtur autem ſentire piſcem alio nomine Adonin dictum, à Cyprijs aut Laconibus cirrhidem uocari. & color quidem ſubflauus, utriſq; conuenit. Sed Oppianus piſces hos facit diuerſos. De adonide enim uel exocœto alia ſcribit: de cirrhide uerò libro 1. Halieut. quòd circa petras leprades degat: libro tertio cirrhadem uocans, à perca deuorari refert. Ceris piſcis carne eſt molli, bonam facit aluum, ſtomacho commodus eſt. ſuccus uerò eius incraſſat & abſtergit, (παχύνει καὶ σμήχει, quæ duo uideri poſſunt inuicem aduerſari,) Diphilus. Ex piſcibus dare conuenit κόσσυφον, κηρίδα, χρύσοφρυν, Trallianus de hepatica dyſenteria ex intemperie frigida. In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi, ut ceris, (*atqui Diphilus κηρίδα ἁπαλόσαρκον facit,*) orphus, glaucus, Idem. Κίρης nomen eſt fluuij, & piſcis, & proprium, Suidas & Varinus. Κεῤῥὶς, nomen piſcis, Suidas. Κιῤῥὰ, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Κίῤῥυλ@, piſcis, & auis genus, Varinus. Reperitur & κίρυλ@ rhô ſimplici, ni fallor, apud grammaticos. ſed pro aue carulo, id eſt alcyone mare, κήρυλ@ apud authores uſitatum eſt. ¶ Septimũ turdi genus à Prouincialibus cero dicitur, maximè Antipoli, & noſtri ſpeciem unam turdi cero uocant. hoc genus eſſe puto quod κηρὶς ab Athenæo dicitur, Rondeletius, ex quo & iconem & deſcriptionẽ huius piſcis inter turdos ponemus. ¶ Alius eſt coris piſcis, qui & eſcharus à Dorione uocatur.

DE CERNVA FLVVIATILI.

BELLONIVS.

A PISCIS ſaxatilis eſt Cernua, Gallicis amnibus ignota. Britannis Ruffe uel Ruchl dicitur. Non eſt autem perca marina aut orphus, ut in Orpho contendimus.

B Neq; aliorum quiſpiam eſt qui Channam meliùs exanimem referat. Nam mortua hiat, & oris rictum apertum tenet. Etſi autem ſaxatilis eſt, plurimùm tamen habet uiſcoſi lentoris ſquamis adiuncti. Gobium marinum (dum natat) hoc potiſsimum refert, quòd pinnas omnes laterum, caudæ & tergoris, multis tranſuerſis lituris nigris, uariegatas oſtendat. Cæterum recens capta, hilari quadam ac ſubuirenti opacitate, ceu Pauonis torques, refulget. Imò uerò extra aquam educta, ac ſuo humore deterſa, aureo fulgore in cæruleum abeunte inſignis eſt. Percam plurimùm æmulatur, niſi tranſuerſis lineamentis (quæ Percæ inſunt) careret, oreq; eſſet magis recurto. Huius caput ad Sparum accedit, atq; eoſdem habet colores: oculos elatos, cæſios, admodum perſpicuos & tranſparẽtes. Cernua hoc potiſsimùm ſigno dignoſcitur, quòd ſpineum branchiarum tegumentum, crenatum ut in lupo, & ſua rima luxatum habet. Vbi autem linea quę piſcium latera ſecat, ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam ſpectantẽ draconis marini modo uideas. Sed & hoc à Perca diſsidet, quòd Perca duas in tergore pinnas habeat, Cernua uerò tantùm unicam: nulliſq; dentibus, ſed neq; lingua manifeſta prædita eſt: ſquamiſq; eſt quadrangulis, robuſtis, crenulis tenuibus in gyrum inciſis contecta, quæ piſcem hunc ſcabrum admodũ efficiunt, unde Anglis nomen habet Ruchl: in quo etiam †Cynædum & Paganellum imitatur.

† Cinædum.

F Rarus eſt apud Tameſin: plurimus autem in Ranello, quod Oxonium præterfluit. Nam is piſcis apud Britannos Perca ſalubrior eſſe creditur.

C Aeſtate tantum capitur: latet enim per totam hyemem.

B Proinde à (*à forte abundat*) Cernua radijs ſolaribus obiecta, maculis nigris per dorſum diſtingui percipitur: at tota ſub uentre candicat. Ad œſophagi ingreſſum in faucibus quatuor oſsicula dentata, duo in ſuprema, duo in infima parte gerit, quibus cibum in ſtomachũ demittit. Eius cor ſuo pericardio incluſum, & ſepto ab alijs uiſceribus ſeiunctum eſt: quod è corpore extractum Callionymi, Scorpionis, Exocœti, Orphi, Channæ, & multorum aliorum in morem diu moueri nõ deſinit, atq; in ſyſtole quidem exangue & contractum: in diaſtole autem multo ſanguine madere atq; expanſum eſſe conſpicitur. Huius porrò hepar ex pallido ruffeſcit, ſiniſtræ ſtomachi parti incumbens: à quo lobi duo exiles dextram regionem occupant, ac pylorum fouent. Interanea omnia Cernuæ peritonæo argentei coloris circuncluduntur. Vaſculum fellis tenui uillo alligatum à ſima iocineris parte dependet, atq; è longo ſtomacho pylorus exit: cui tres tantùm apophyſes breues &

Interiora.

ues & albæ annectuntur. Lienem inter spinam & stomachum maiorem in hoc pisce pro magnitudine eius quàm in alijs uidimus, paruum lunatum, uenis, neruis, & arterijs sanguineis ipsi stomacho alligatum: Duodecim quoq; ueluti uniones, erui magnitudine, carnosos, tamen candidos, & calli duritiem habentes, in quibusdam Cernuis conspexi; quorum unusquisq; uermem inclusum, gracilem, oblongum, rotundum ac teretem contineret, qui ex uenis meseraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. nam etiam Lumbricos, Ascarides (*Ascarides uox uidetur abundare*) in sesquiulnam longos aliquando comperimus. Cæterum Cernuę rectum intestinum rubrum est, quod cæteris alioqui piscibus pallidum apparere solet.

Ego uerò puto Acerinam Plinij medici, recentiorum Cernuam esse; quumq; Exocœtum Romanis piscatoribus semel ostenderē, ut uulgare eius nomen ab ijs sciscitarer, illi Cernam uocabāt, quod tamen uocabulum etiam ad Percam fluuiatilem transferre solebant. A *Acerina.*

COROLLARIVM.

Cernuæ fluuiatilis icon, Argentinæ facta.

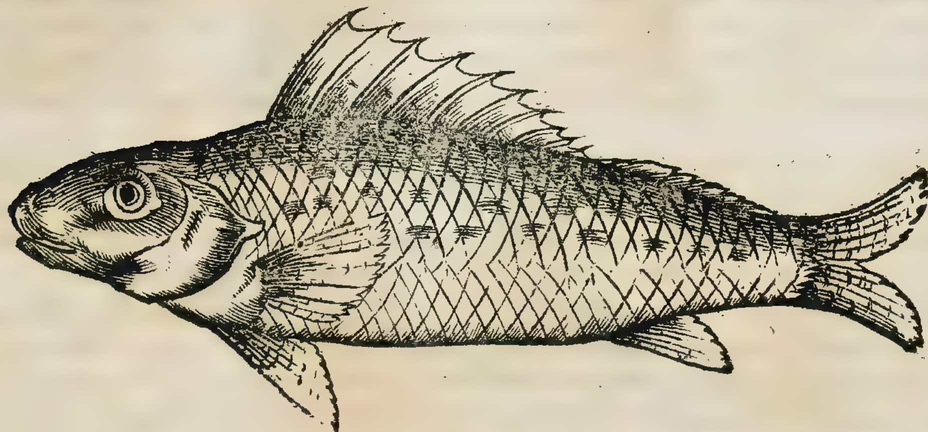

Alia eiusdem accuratior, quam Io. Caius ex Anglia misit.

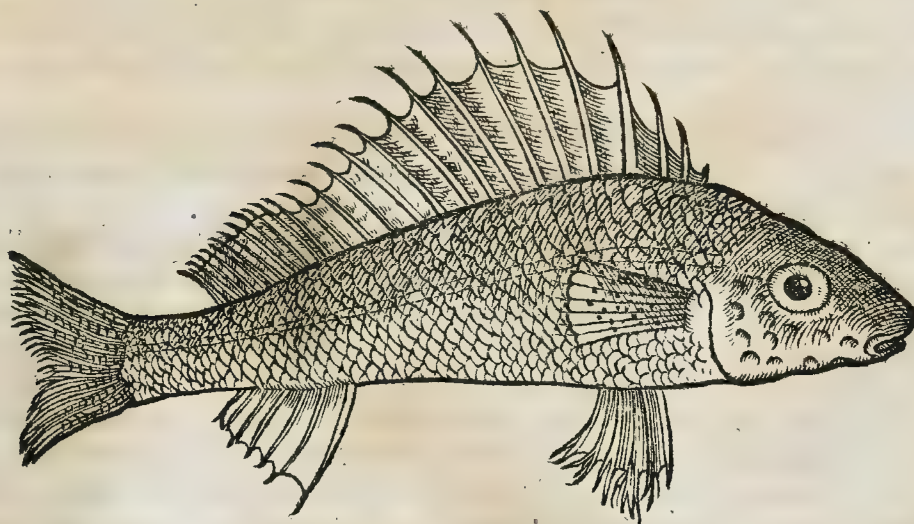

Vide ne erret Bellonius, qui unicam dorso huius piscis pinnam attribuit: cum icones nostræ binas ostendant.

Marinus piscis, quem Aristoteles orphum uocat, Theodorus cernuam interpretatur, Græci quoq; orphum hodie cognominant, Massarius. Theodorus quidem Siculos secutus uidetur, qui orphum uulgò cernham appellant, Massilienses Ernham corruptè, Gillius. Venetijs cherna dicitur. Pisces qui uulgò cernuæ, Græcè dicuntur orphi, Niphus. Sed de orpho pisce diuerso quàm hic proposuimus, suo loco agetur. ¶ Ausonius cernuæ meminit, sed ea fluuiatilis est, Rondeletius. Item Massarius, De cernua pisce (inquit) meminit & Ausonius: sed quoniam inter fluuiatiles, orphúmne intellexerit, haud equidem affirmare possum. Ego cernuæ nomen apud Ausonium neq; in Mosella, neq; alibi legisse memini. Nullus est inter Latinos authores antiquos, qui unquam pro pisce marino cernuam Latinè pronunciauerit, Bellonius: cum tamen neq; de marino, neq; de ullo alio dulcium aquarum pisce, cernuæ nomē apud ueteres reperiatur quod sciam. Vt ex Aristotele Gaza, sic ex Galeno etiam plerių; interpretes illum imitati, cernuam pro orpho reddiderunt. nos hîc non de orpho, neq; cernua marina, sed de fluuiatili scribimus, quā cum Bellonio sic appellamus, uel cum Io. Caio Anglo aspredinem.

Ruffe Anglis, uel Ruchl etiam, si rectè ita scribit Bellonius, ab asperitate dictus est piscis, nam & Germanis Ruch asperũ significat. Piscem audio spinosum esse pinnis, quas in dorso & in uentre habet: easq; ad tactum erigere in sui defensionem: ita ut nusquam contingas, nisi te lædas. Perca paulo minorem & rotundiorem esse. Non uideo (inquit Bellonius) quòd ille piscis (marinus) quem uulgus Romanum & Neapolitanum cernam uocat, cum eo conueniat quem Græci orphũ nominãt, (*nempe uulgus Græcorum hodie. nam diuersum ab eo orphum ueterum Rondeletius pingit.*) Idem Bellonius cernuam fluuiatilem uocat Ruffum ab Anglis dictum piscem, nimirum quòd nullũ eius antiquum haberet nomen. Habet is similitudinem aliquam cum perca marina, & partim etiam cum channa: quorum utrunq; piscatores aliqui Italiæ cernam uel cernuam uocant, ut alij exocœtum quoq; & percam fl. ¶ Ruff piscis etiam in Danubio nescio qualis appellatur. Pisces magni (inquit Albertus libro 4. de animalibus, tract. 2. cap. 3.) non possunt intrare in cauernas, itaq; dormientes in arena percutiuntur tridente, & sic piscatores uenantur in Danubio Ruffos, Husones & Sturiones. ¶ Eliota Anglus Melanurum interpretatur a Ruffe, sed hic fluuiatilis piscis est, ille marinus. Sunt qui ficto nomine Porcellionem appellent, quoniam à Frisijs Porces dicitur, similem esse aiunt percæ, sed punctis luteis aspersum, Coloniæ Pösch. Vide an Porcus Latinè dici posit propter spinas. nam Strabo χοῖρον, id est, porcum Nili piscem facit, rotundum, & spinas ei noxias in capite tribuit, propter quas Crocodili eo abstineant: & Plinius suo porco spinas in dorso. Est autem & noster fluuiatilis, rotundus, spinosus, abstinentq; eo Lucij propter spinas, & nomen Porces conuenit. Vide superiùs in Caprisco, ab initio Corollarij, & in uerbis Rondeletij ad finem.

Cernæ uel cernuæ nomen uagum, ad quinq; pisces diuersos. *Ruff Danubij* *Porcellio.* Porces.

Quærendum an idem uel cognatus sit, qui Kutt/Kautt/Kaulparß/ & Goldfisch appellatur Germanis. Hæc scripseram cum iconem piscis Ruffe, à Ioanne Caio Anglo accepi, quæ planè cum pisce Kutto Argentinæ & alibi dicto conuenit: sed uerba etiam Caij, quibus hunc piscẽ graphicè nobis repræsentauit, adscribam. Aspredo (inquit) fluuialis piscis est, toto corpore asper, pinnis spinosus, percæ forma & magnitudine, colore per summa fuscus, per ima cum pallore flauus: duplici per maxillas semicirculorum ordine notatus: oculo ex dimidio superiori fuscus, ex inferiori subaureus: pupilla niger. linea per dorsi longitudinem porrecta, & ueluti filo transuerso corpori affixa singularis: notis per caudam atque pinnas nigris maculosus: quæ (pinnæ) cum ira subest, inhorrescunt: cum animi conquiescunt, residunt. Caro aspredini quæ percæ, & friabilitate & salubritate laudata. Locis gaudet arenosis: & cum alibi in Britannia, tum præcipuè in Hiero flumine (*quod nostrum Nordouicum alluens, in Baradeuum æstuarium ad Hieri ostium, oppidum tum piscatura tum portu celebre, illabitur*) frequens est. Nostri Ruffum uocant: quod cum Latinis asperum significet, aspredinem, piscem nominauimus, Hæc ille: qui & iconem misit, suæ descriptioni pulchrè respondentem.

Aspredo.

Qui gulam magis quàm sanitatem curant, sæpius etiam aspratili neglecta, mugiles, oculatas, fundulos, & quos moruas nominant, saturatim deuorant, Georgius Pictorius. Videtur autem aspratilis nomine piscem, quo de agimus, indicare.

Ego Cattum piscem Germanis dictum hactenus non uidi. piscem aiunt esse digiti longitudine, minimis squamulis, ita ut desquamari opus non habeat: gobio fluuiatili maiori similem aliquo modo, eadem ferè magnitudine & figura, sed capite minori: uiridiorem, delicatissimum, præsertim tempore uẽris, & cum parit, quod fit mense Martio, quando & percæ fl. pariunt. In Germanicis de piscibus iocis aurifabri cognomen ei tribuitur, Ein kutt ist ein goldschmid: eam fortè ob causam quod auro uesci uulgò existimetur, unde & Goldfisch appellatur. nisi quis à colore potius hoc nomen ei inditum uelit: nam etiam extra aquam eductus (ait Bellonius) ac suo humore detersus, aureo fulgore in cœruleũ abeunte insignis est. Percæ fl. cognatus uidetur, unde & Germanica nomina hæc inuenit, Kaulbarß/Kulbersing, à figura terete, & percę similitudine. nam pinnam in dorso instar percæ erigit. Gualtherus Riffius in magirico suo libro Germanicè ædito inter pisces salubres (pro ijs qui uentris profluuio laborant) cõmendat percas, & pisces Kauten, qui aliter Goldfisch & Kulbersing dicantur. ¶ Alius est Goldfisch qui in lacu Suerinensi capitur, & alio nomine Zieg uocatur, Sturionis è mari flumina subeuntis comes. Itaq; in Albi una cum Sturione capitur, punctis notatus aureis, & ab eisdẽ denominatus, maior harenga ac pinguior. Libras duas uel uncias xxxij. rarò aut nunquam excedit. Albus est, & similiter ut Lachsus carnem habet distinctam. Ferinum quendam & ingratum odorem reddit, ut nisi egregiè aromatibus condiatur, in cibum non admittatur. Quærendum an idem qui Alausa sit, aut congener hic piscis.

Goldfisch. *Zieg.*

E percarum genere qui Kulpersich dicuntur uel Kaulpersich, salubriores existimantur, etiam ægrotis, spinis in dorso maioribus. Alterum earum genus Grawbersich, id est percas fuscas appellant, de quibus in P. elemento scribemus.

Christophorus Encelius hunc piscem, percam minorẽ nuncupat. Perca minor (inquit) à Germanis propter rotunditatem corporis dicitur ein Kaulparß. In huius capite binæ reperiuntur gemmæ, candidissimæ, osseæ, magnitudine seminis lini, proportione tamen piscis. Hac gemma nihil præsentius in frangendo calculo uesicæ, propterea etiam meritò & cautè ab his qui eius uires sciunt

res sciunt colligitur. ¶ Poloni Jäsch appellant: & callidum esse aiunt adeò, ut Lucio caudã obuertat, & pinnas erigat, ne uoretur.

CERRVS est in translatione Gazæ, qui Smaris Aristoteli, mænæ species: qua cum eius historiam ponemus.

CESTRA, uide in Sphyræna.

CESTREVS, uide in Mugile.

DE CETIS VEL CETACEIS PISCIBVS, ET BELLVIS MARINIS IN GENERE, RONDELETIVS.

CETACEI pisces, autore Aristotele, ij propriè dicuntur, qui magni sunt, & perfectum animal ex semine non ex ouo gignunt, ut delphini, balænę, phocę. [A *Cetacei qui.*] Quanquam alij tum Latini tum Græci ueteres cetaceos acceperint pro grandibus cuiusuis generis piscibus, ut aliàs monuimus, ueluti in thunnorum & galeorum genere quidam cetacei sunt. De prioribus maxima ex parte hîc loquemur, quos Latini beluas marinas etiam uocarunt ab immanitate, opinor, & magna cum terrestribus beluis similitudine: nam eodem modo concipiuntur & gignuntur, †& pulmones habent, renes, uesicam, testes, mentulam: fœminæ uuluam, testes, mammas. (B) Carnis quoq; substantia non multùm à terrenis discrepant. quæ res patres nostros impulit, ut dubitarint aliquando, an quadraginta dierum spatio, quo carnium esu nobis est omnino interdictum, beluarum marinarum carne uesci liceat. sed ut multa ijs sunt cum terrenis animalibus communia, ita quædam sunt, in quibus dissident: externis enim partibus mutilati sunt, naribus carẽt, pedibus, (*præter phocas, testudines, hippopotamos, & si quæ alia nobis ignota sunt,*) auriculis, mãmæ papillis.

Nunc considerandum num potiùs in terrenarum quàm aquatilium genere habendæ sint eæ, [*Ex Aristotele.*] quæ præterquàm quòd aërem recipiãt, in terra etiam pariant, & catulos educent. Etenim animantium discrimen à locis sumitur, quòd aliæ terrenæ sint, aliæ aquatiles: terrenæ, quæ aërem recipiunt: aquatiles, quæ aquam. Et nulla earum, quæ humorẽ recipiunt, aut uolucris est, aut pedestris, nec cibum sibi ex terra petit autore Aristotele. At sunt quæ inter has ambigunt, in quo genere [*Lib. 8. de Hist. anim. cap. 2.*] sunt beluæ marinæ: & quæcunq; fistulam uel quid simile cum pulmonibus habent, ut delphini, balænæ, testudines & similes: quod genus, inquit Aristoteles, neq; terrestre, neq; aquatile facilè di- [*Ibidem.*] xerim. siquidem terrenum est, quod aërem recipit: aquatile, quod aquam secundum naturam. utriusq; enim participant, cùm & aquam hauriant reddantq; per fistulam, (uel foramina nariũ loco,) & aërem per pulmones. Vel fortasse rectiùs aquatile genus ita distinguemus, ut aliud sit quod aquam admittat emittatq;, (ut unà cum aqua admisso aëre refrigeretur.) *Verba hæc inclusimus parenthesi, ut Rondeletij esse, non Aristotelis, qui nunquam ita sensit, notaremus.* aliud propter cibum, quum enim in humore cibum accipiunt, fieri nõ potest quin aliquid humoris simul hauriatur, quod haustum, quo emittant, instrumentum habeant necesse est: refrigerationis uerò causa aërem per pulmones trahunt, cuiusmodi sunt cetacei, de quibus nunc tractaturi sumus. Hi à sese differentijs [*Differentiæ à corpore et eius partibus.*] quibusdam secernuntur. Sunt qui corporis magnitudine reliquis præstant, ut balænæ, physeteres, orcæ, pristes delphinis & phocænis longè sunt immaniores, testudines marinę mediæ sunt magnitudinis. Differunt & partibus quibusdam internis & externis. Orca truculentos dentes habet, [*Dentes.*] delphin multos quidem sed paruos & minùs noxios, phoca luporum terrestrium dentibus similes: musculus nullos, sed horum uice setas longas suillis similes. Testudines etiam dentibus carent, sed pro his maxillarum pyxidatas cõmissuras habent. Cetacei multi fistulam habent, præ- [*Fistula.*] sertim maximi, ut balænæ, physeteres: quæ deest testudinibus & phocis, sed ijs sunt foramina duo ante oculos narium loco.

Vita differunt. nam balænæ aqua & spuma maris uescuntur, orca & phoca piscibus. Balæ- [C] næ, delphini, & omnes ferè belluæ ex semine concipiunt, & uiuum animal pariunt. Testudines ob integumenti duritiem, & cõpressius latiusq; corpus, uiuũ animal in utero gestare nõ possunt.

DE IISDEM, BELLONIVS.

Cetacei pisces, Græci κητώδεις ἰχθύες, uocantur, nempe qui grandiori corpore prediti sunt, Herodoto Antacei, Pomponio magni, quibusdam belluini ac feroces appellantur: cuiusmodi nonnulla marina monstra reperias, quo nomine non solum uiuipara maiora antiqui intellexerunt, uerũ etiam ouipara: atq; adeò quæcunq; aquatilia (ut ait Oppianus) uastis membris immensa mole feruntur. Quinetiam Dioscorides Ichthyocollam, Galenus Libellam, ac præter hanc, Canes: Paulus, Thynnum: Oppianus, Amiam, Xiphiam, Bouem inter aquatilia cetacea collocauerunt: quæ Galenus salita recentibus meliora euadere tradidit. ¶ Et rursus, Ita comparatum est à natura piscium generi, ut quos præter cæteros maiores, ac sanguine præditos efformauit, eos ad terrestriũ animalium imitationem, non carnibus atq; ossibus modò communierit, uerùm etiam reliquorum more coire, ac uiuos fœtus ædere uoluerit.

COROLLARIVM.

A De Cetis in uniuersum hoc in loco præter institutũ quædã cõgessimus: quòd & pauca ea sint, & hac occasione de cetorũ nonnullis speciebus tum apud ueteres memoratis, sed anonymis, tum alijs de quibus breuissimè quædam recentiores tradiderunt, mentionem deinceps facere opportunum sit uisum. Cetaceo generi cõmunia quædam, in Balænis etiam prædicta reperies. ¶ Cete plurali numero genere neutro Latini ueteres ferè dicunt, Græcos imitati, nec alium ferè casum Græcæ declinationis apud Latinos reperias: Celsus quidẽ cêtos, in singulari numero genere neutro dixit, & similiter Plinius accusandi casu singulari. Græca declinatio τὸ κῆτος, κήτη, ut βέλος, βέλη. nam Latinè sic declinari non potest, Seruius. Plautus & Festus cetum in accusandi casu singulari genere masc. dixerunt, declinatione secunda, Latinorum more, in qua casus formari omnes possunt: & nos etiam ita utemur. Si quis marinas belluas (aut l. simplici beluas) pro cetis dicere malit, non impedio. nam cetarium aut cetaceum piscem, nõ tam de ceto propriè dicto & pulmonibus spirante, quàm de maximo pisce branchias habente, ut thunno & similibus acceperim. Thunni quidem & alij maximi etiam cete uocantur ab ijs qui minùs propriè loquuntur, ut Rondeletius docet pluribus, tum in ijs uerbis quæ proximè posuimus De cetis in genere, tum superiùs in Cane uel Lamia. Plautus quoq; cetum cum trygone, scombro & molli caseo nominans, thunnum aut alium piscem magnum, non cetum propriè dictum intellexisse uidetur. Iam cum omnes pisces maximi siue ouipari siue cartilaginei ceti nomine communiùs sumpto comprehendantur, peculiariter tamen inter ouiparos thunnus ubi ad summum peruenisset incrementum κῆτος appellabatur. Inter cartilagineos longos Canem siue Lamiam magnitudine pręcipua esse puto, inter planos eiusdem generis fortasse bouem, quanquam & alius bos esse uidetur generis cetorum propriè dicti. Cete maiores in mari sunt pisces perfectum animal parientes, ut delphini, balænæ, pristes, & cætera huiusmodi genera: in quo quidem uidentur haberi & thunni magni, nõ animal sed ouum parientes, ex uerbis M. Varronis superiùs allegatis, Archestrato, Athenæo & Paulo Aegineta de tuenda ualetudine, tradente cetacea, ut balęna, uitulus marinus, libella, delphini & thunni pręgrandes: qua in sententia & Galenum fuisse uideo. Aristoteles uerò his tanto antiquior cui maior fides adhibetur, eos tantùm pisces qui animal pariunt, ut delphini, balęnæ, & cętera id genus cete appellauit, Massarius. Pisces maiores, qui in τεμάχη, id est tomos seu segmenta scissi uenduntur, τεμαχίτας nominant Græci, ut Phauorinus scribit: licebit autem eosdem ferè cetaceos appellare. ¶ Quoties Aratus κῆτος habet, à Cicerone semper uertitur pistrix, Perionius. Omnibus maximis beluis dux est exiguus, oblongo corpore, cauda tenui: κήτει δ' ἐκπάγλως κεχαρισμένος ἔσιν ἑταῖρος, Oppianus lib. 5. ubi κῆτος generis nomen pro specie posuit, balæna forte. nam & Festus, Balænam (inquit) beluam marinam, ipsam dicunt esse pistricem, ipsam esse & cetum. Et uulgò quidam cetum pro balæna accipiunt, κατ' ἐξοχὴν, quòd hæc in cetaceo genere ferè maxima sit. ¶ Beluam pro ceto Plinius dixit, Festus beluam marinam, Horatius belluã Ponti, Ouidius feram Metam. 4. Græci etiam θῆρας aut θηρία uocant cete, pręsertim homini noxia, ut feras etiam quadrupedes & serpentes quæ homini nocent. τὸ δὲ θηρίον ὁρμῇ βιαίᾳ πρὸς αὐτὸν, διακόπτει τῇ ἀκάνθῃ τοῦ δεσμοὺς, Varinus in dictione Ἄκανθα, quam interpretatur spinam dorsi in ceto. Pausanias de fluuijs quibusdam scribit, θηρία, id est, noxios homini pisces seu beluas (ut siluros, glanides) alentibus. Εἰς θῆρα πόντιον, hoc est in beluam marinam, extat epigramma Gręcum, quod referemus infra in Capite de Cetis diuersis ex ueteribus. Monstra Vergilius dixit pro cetis raræ & inusitatæ formæ. Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Thannin. Leuiathan. Thannin uel thannim, תנין, תנים, Hebraica dictio, Munstero est draco, coluber, species quædã magni serpẽtis marini, item piscis magnus, specie serpentina, qui & Leuiathan, siue cete, ut Kimhi exponit, Ezechielis 29. in plurali thanninim, Genes. 1. & Thannot (gen. fœm.) Malachiæ 1. & thannin Threnorum 4. ubi interpres uertit lamiæ, Hæc ille. Thannim Dauid Kimhi author est, in terra esse genus serpentium, in aquis uerò pisces magnos serpentibus assimiles. Hieronymus Esaiæ 27. cetum interpretatur. Occidet cetum qui in mari, &c. & Esaiæ 13. sirenas: quas nos (inquit) aut dæmones, aut monstra quædam, uel certè dracones magnos interpretati sumus: qui cristati sunt & uolantes. Septuaginta ἐχῖνοι, id est hericij. Aquila, Symmachus & Theod. sirenas interpretati sunt, significantes uel bestias aliquas esse, uel dæmones iuxta errorem gentilium, dulce cantantes, & decipientes homines. Eodem nomine (inquit Aug. Steuchus) uocãtur dracones terrestres atq; marini. nec enim cete & maximi pisces aliud in aquis sunt, quàm dracones & serpentes in terra. Geneseos 1. Chaldæus interpres habet taniániah. Arabs tananin. Persa agdehaan. Leuiathan, uel Liuiathan, (tribus syllabis, ut liu prima syllaba sit, ia secunda,) לויתן, Job 3. Abraham Ezra, Leui ben Gerson & Moses & Prizol ex magistrorum sentẽtia, אבל, ebel, id est luctum interpretantur, ut translatio Hierosolymitana קינה, kina, ploratum dicit liuiethah. Hieronymus leuiathan. Septuaginta μέγα κῆτος, hoc est cetum ingentem. Sed rectiùs Abraham Ezra Iob. 3. & Psalmo 74. & 104. dag gadol, quod est, piscis magnus. ita & Rabi Moses Psalmo 74. comment. & Kimhi thannin gadol, hoc est, cetus magnus. Iob 40. belluam marinam apertè significat. Psalmo 74. Arabs conuertit althannin. Septuaginta δράκοντος. Psalmo 104. Chaldæus uocẽ Hebraicam reliquit. Arabs posuit לתין: quod uitiosè scriptũ uidetur pro אלתנין, althannin, Hæc ex obseruatio-

seruationibus præceptoris mei Bibliandri. Latini thunni nomẽ à Græcis habent, qui thynnon dixerunt, mutuati nimirum ab Hebraico nomine thannin. quanquam enim thunnus nõ propriè cetus est, ut qui pulmonibus careat, inter cetaceos pisces tamen numeratur, qui magnitudinis suæ respectu, quanquam branchias habeant, ut propriè dicti pisces, cete uel cetacei dicũtur. Thunnus quidem adeò excrescit, ut etiam nomen mutet, ac primùm orcynus, deinde cetus appelletur. Est & lamia, idem qui canis carcharias, aut similis, non cetus quidem propriè, sed longè maximus piscis, adeò ut etiam integros homines uoret, ut & ipsa thannin meritò dicatur, ut cetacei pisces omnes: sed Threnorum 4. ubi pro thannin lamias reddidit interpres Latinus, feræ aut belluæ terrestres intelliguntur. Lamiæ (inquit) nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos: quod non de serpentibus aut draconibus accipi potest, qui nec mammas habent, nec lactant: sed feris quadrupedibus uiuiparis: non quibuslibet, sed magnis & immanibus, hominiq́ horrendis: ut & in mari non quiuis pisces, sed magni & noxij thannin uocantur. Porrò uocabulum leuiathan compositum uideri potest, à thannin per apocopen, & uerbo לוה, laua, quod adhærere uel addi significat: unde לוית, liuiath, apud Grammaticos Hebræos, additionem uel augmentum notat: ut leuiathan non sit simpliciter thannin, id est magnus piscis, uel cetus: sed maximus omnino, quales in cetorum genere physeteres, pristes & balænæ sunt. Porrò de Leuiathan quẽ in aduentu Messiæ comesturi sint Iudæi, mira fabulantur. *Thunnus.*

Germani cetos omne **Wallfisch** appellant. nomen à balæna factum uidetur, & ad illam propriè pertinere. Angli similiter **Whale, Whalefishe.** Illyrij Sum, ut quidam aiunt. ego silurũ propriè ab eis Sum appellari puto.

Cete nulla in Euxino reperiuntur prẹter paruos delphinos, Oppianus lib. 1. & alij. Cete magna in mari exteriore pascuntur, & pisces multò maiores, quàm in mari interno apud nos, Nearchus apud Arianũ. Cadara appellatur rubri maris peninsula ingens. Huius obiectu uastus efficitur sinus, duodecim dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi, quando nullius auræ recipit afflatum. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinem beluæ adolescũt, Plinius. Magnitudinem balænarum Plinius quatuor iugerum, id est nongentorum sexaginta pedum esse meminit. Ingens enim longitudo CCXL. pedum à Plinio XVIII. uolumine tradita est. Nearchus uero uiginti trium passuum balenarũ magnitudinem constare tradidit, qui ex insulis ante Euphratem cetum mari eiectum centum & quinquaginta cubitorum se uidisse refert. sit hic balena, uel pristis haud certe constat, Massarius. Mompelij in æde d. Petri costa balænæ 28. pedes longa ostenditur. *De magnitudine ossium in cetis plura leges infra in* E. ¶ *In mari figuræ omnes efficte uidentur animalium, & non solum animalium, sed etiam instrumentorum. Et in Indico præcipuè monstra immensæ sunt & incredibilis magnitudinis, Cardanus libro* x. *operis de subtilitate. deinde uariarum & monstrosarum in mari formarum assignatis causis, subdit: Eadem uerò ratio de magnitudine belluarũ in mari, præcipueq́ Indico, quæ de forma. Nam ob humidum, & calorem, & alimentũ fermè ubiq́ præsens, tum quia absq́ pedibus sustinentur, & grandia superant maris spatia absq́ labore, ideo maximi sunt pisces terrestrium animalium comparatione, auium autem longè magis. Nam finge uastum animal, & elephanto quadruplo maius, si esse potest, in terra, nonne plurimo cibo indigebit, quo absumpto cogetur magnum illud pondus maximo incommodo alias quærere terras, itaq́ facilè contracto morbo peribit: aut inedia, si sensim & lentè ex una regione in aliam transierit. Deinde etiam si tutò transeat & absque labore, quis modus erit ne hominum insidijs capiatur? Horum nullum est periculorum aut incommodorum in mari. nam neq́ cibus deesse piscibus, nec transitus ex una regione in aliam cum labore est, nec ullis hominum insidijs medio mari, etiamsi monarcha imperet, subijci poterunt. Ob id igitur pisces maximi inter animalia, aues minimæ: terrestria magnitudine sunt mediocria, Hæc ille.* ¶ Equus ceto similis post pectus in templo quodam Gabalis spectatur, Pausanias in Corinthiacis. ¶ Cetus piscium maximus habet os in fronte magnũ & patulum, & oris meatus strictos, Author de nat. rerum. *B*

Delphini, tursiones & reliqua cetacei generis, corio duntaxat integuntur, Massarius.

Delphini, balænæ & reliquũ cetarium genus branchijs carent, sed fistulam sui pulmonis causa continent, qua humorem quem in ore acceperint respuant. nam & humorem admitti necesse est, cum cibum in aqua submersum capiant, & admissum emitti necesse est. nam branchiæ ijs quæ spirant incommodæ habentur. haud enim fieri potest, ut idem & branchias habeat, & spiret. sed enim ijs ad respuendam aquam fistula data est, quæ ante cerebrum sita est, ne postposita id interciperetur à spina, (æditaq́ † per summa æquoris fistula dormiunt & spirant, pinnas suas mouendo leuiter.) Causa uero cur pulmonem hæc habeant & spirent, quòd maiora animalia plus caloris sibi requirunt, ut possint moueri. quapropter pulmo ijs inditus est plenus caloris sanguinei, Aristot. de partib. animal. 4. 13. Physeter (φυσητὴρ) nominatur fistula (αὐλὸς) cetaceorum piscium, Varinus. Plura de fistula cetorum leges ubi ex Rondeletio piscium partes in uniuersum describentur. Cete osculis (fistulis) cubitalibus, iuxta nares positis, tantum aquæ effundunt, ut naues etiam prægrandes obruant. Ex earum pinnis uirgæ sunt pulcherrimæ, quæ osseæ seu corneæ uidentur. sunt enim nigræ, similes cornibus bubalorum, & adeò flexiles, ut nunquam rumpantur;

† Parẽthesi inclusa Massarius hæc citans adiecit.

nitent præcipuè in Sole, sic ut aureæ uideantur. Singula fila uirgam unam habent, atque ob id in una pinna plurimæ: uirgis enim pinnæ constare uidentur. Os uerò capitis adeò patens, ut ex eo nauiculam efficere queas, Cardanus lib. 10. de subtil. ¶ Cetaria omnia carent auriculis, Aristot. ¶ Cetacei generis pisces (propè, addit Vuottonus) omnes resupinati corripiunt escas, (pisces minores.) habent enim os subter, Idem. Vnde fit ut periculum minores pisces faciliùs possint euadere. alioqui pauci admodum seruarentur. quippe cum delphini celeritas atq; edendi facultas mira esse uideatur, Vuottonus. ¶ Cetus in iuuentute dentes habet nigros, in senecta albos, Obscurus. Cete aliqui dicunt dentiũ tres ordines habere, ut & Scyllam Homerus, Io. Tzetzes. Albertus cetorum alios dentatos esse scribit, alios sine dentibus. Ego ex picturis quas uidi cetorũ diuersorum, in alijs dentes serratos, in alijs planos humanis similes animaduerti; & in quodam genere etiam longos exertos, ut Rosmaro appellato. Cetaceis cur anteriores dentes obtusi sint, & cur adeps eorum non concrescat, Cardanus quærit in opere de uarietate rerum. ¶ Cete mammas habent & lac, Aristot. ¶ Fel habent cete omnia, excepto uno delphino, Vuottonus. ¶ Delphinus testes habet intus conditos, & qui ad aluum nectuntur, Idem. ¶ De balænæ genitali, & cur cete genitale habeant, lege Cardanum De uarietate rerum.

C Spirant quæ fistulam habent omnia & recipiunt aërem: haud enim carent pulmone, Aristot. Cete marina nihilo sunt inferiora carniuoris terrestribus belluis, sed uiribus etiam & magnitudine excedunt, Oppianus. ¶ Cete (quædam) rugiũt, Cardanus. Ad littora, aut minime profunda loca, aut breuia nullũ appropinquat: sed in alto uersatũ, Aelianus. Multa in alto uersantũ: παῦρα δὲ

Cetos. ῥηγμίνων χεδὸν ἔρχεται, ὅσα φέρουσιν ἠϊόνος βαρύθοντα, καὶ οὐκ ἀπλείπεται ἅλμης, Oppianus. Ceti semper in fundo maris degunt, molis suæ pondere: semper famelica, ut quorũ uasta uentris uorago sit inexplebilis; quare & seinuicẽ conficiũt, robustior infirmiorẽ, Idẽ. ¶ In mari beluæ circa solstitia maximè uisuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo uertunt maria, pulsatasq; ex profundo beluas cum fluctibus uoluũt, Plinius. ¶ Visus omnibus hebetior, Vuottonus. ¶ Omnibus corpora sunt grauiora, & motus (natatio) in mari tardior, præter canes, Oppianus lib. 5.

Cetacei generis pisces eodem, quo reliqui, modo coëunt. planis enim admotis partibus agũt: nec parum multúmue temporis, sed mediocre in coitu ipso consumunt, Aristot. ¶ Omnia tum intra se, tum foras animal generant, Idem. Et rursus: Delphini, balenæ, & reliqua cete, quæ nõ branchias, sed fistulam habent, animal generãt. Additur ijs pristes, & bos. nullum ex ijs enim oua habere cernitur: sed statim fœtum, (κύημα,) ex quo redacto in formã animal constat: quemadmodum homo & quadrupes, quæ animal pariunt. Scymni, σκύμνοι, id est catuli, dicitur etiam fœtura piscium uiuiparorum, ut cetorum, Oppiano. Cete intra se generant, perfectumq; animal pariunt: mammas habent & lac, catulosq; interdum binos nutriunt, Massarius. Nullum genus piscium habet collum uel uirgam uel uuluam manifestam, aut omnino testes exteriores uel interiores: aut etiam mamillas, præter delphinum & cetorum genera, quæ generant ex utero sibi *similia*: & ideo habent mamillas: non quidem in superiori parte corporis sui, sed inferiùs prope iuncturã: & mamilla eorum similis est iuncturæ quæ est sine ligamento, ac si sit addita corpori: & terminatur in conum papularem. Tendunt autem in eis duo meatus ad interiora mamillarum, canalibus assimiles: è quibus lac manat alendis catulis, qui teneri adhuc sequuntur matrem: ut omnium cetorum soboles: quod uisum est à piscatoribus in diuersis maribus Germanico, Anglico, Flandrico, Illyrico & alijs, Albertus.

D Omne ferè cetaceum genus duce ad sibi moderandum eget, illiusq; oculis ducibus ad uidendum utitur, Aelianus. uide plura superiùs in Balæna. ¶ Cete quædam in metu deuorare suos fœtus legimus, deinde rursus euomere, Cælius. sed hoc glauci facere dicuntur, ut musteli quidam utero recipere, non propriè dicta cete.

E Cete sæpe obuias terrent naues in mari Iberico ubi proximè reliquerunt Oceanum, νήεσσιν ἐυκοσόροισιν ὁμοῖα, Oppianus. Cete aliquando fluctus haustos ita eructant, ut alluuie nimbosa plerunq; classem nauigantium deprimant, (hoc ueteres priuatim de physeteribus tradunt.) Sed & cum in mari tempestas oritur, se super fluctus attollunt, & commotionibus ac turbinibus naues mergunt, (Hoc de balænis Olaus Magnus scribit: uide supra in Corollario de Balæna, pagina 138. picturam hoc repræsentantem: & alteram illud quod sequitur.) Arenas aliquando dorsis tollunt, in quibus ingruẽte tempestate, nautæ terram se inuenisse gaudentes, anchora iacta, falsa firmitate quiescunt. at ignes accensos belua sentiens subitò commota se mergit, & homines cum nauibus in profundum trahit, Obscurus. Thynni non uoce, non sonitu, non ictu, sed fragore terrentur, Plinius. Huic contrarium non est quod apud Strabonem legitur & Arrianũ qui res gestas Alexandri Magni condidit, beluas in Indico mari clamore ac tubarum sonitu exterritas fuisse. Plinius enim non beluis cetarijs uiuiparis ut Strabo & Arrianus, sed thynnis ouiparis hanc constantiam tantummodo tribuit, Massarius. Arabici maris pars multis uarijsq; belluis referta est. cete etiã illic uagari ferũtur. quapropter naues tutelæ causa tintinabula quædam, tam à prora, quàm à puppi deferunt: quorum sonitu terrefactæ belluæ nauibus non appropinquant, Philostratus de uita Apollonij libro 3. Repetit hæc Gillius & ad physeteres priuatim refert. Castoreo aqua diluto, &

& in mare profuſo, cete diffugiunt, & in profundum ſe recipiũt, ut ſcripſimus in Balæna E. In Indico mari beluæ circa ſolſtitia maximè uiſuntur. tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo uertunt maria, pulſatasq; ex profundo beluas cum fluctibus uoluunt: & aliàs tanta thynnorum multitudine, ut magni Alexandri claſsis haud alio modo, quàm hoſtium acie obuia, contrarium agmen aduerſa fronte direxerit: aliter ſparſis non erat euadere: qui non uoce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbantur, Plinius. Vide Maſſarij uerba paulò antè. Plinius quidem ſentire uidetur, Alexandri naues agmen contrarium fronte aduerſa, non contra thunnos, ſed ipſas inter ſe inſtituiſſe, ut ex colliſione mutua excitatus fragor thynnos terreret. Macedones narrabant in multa & incredibilis magnitudinis cete ſe incidiſſe, unde conſternati ſpem omnem uitæ abiecerint: quippe qui arbitrarentur uiros omneis unà cum nauibus ab illis ſubitò abſumptum iri. Sed poſteà animis reſumptis, clamorem magnum omnes ſe pariter edidiſſe, ſimulq; armis colliſis & perſonantibus tubis tantum ſtrepitus feciſſe, ut perterritæ belluæ ſubter aquam ſe demerſerint, Diodorus Sic. de geſtis Alexandri. Arrianus etiam hoc de cetis ſimpliciter refert: Strabo priuatim phyſeteres nominat. In Canariam inſulam unam ex Fortunatis perhibent expui undoſo mari belluas. deinde cum monſtra illa putredine tabefacta ſunt, omnia illic infici tetro odore, ideoq; nõ penitus ad nuncupationem ſuam congruere inſularum qualitatem, Solinus. In multis Indiæ locis aiunt cete quædam ad litus appellere, ubi ἀνάπωτις (aquæ reciprocatio quæ exundationem ſequitur) quædam ea reliquerit. Alia à magnis tempeſtatibus in continentem expelli, & inibi cõputreſcere, Arrianus. Πολλάκι δὲ πλαγχθέντα καὶ πόντος ἐγγὺς ἱκάνει Ἀγχιβαθὴς, ὅτε κέν τις ὑπὸ σπιλάδεσσιν ὀπλίζοιτο, Oppianus.

Callichthys, orcynus & alij piſces cetacei ſimiliter hamo capiuntur ut anthias, Oppianus libro 5. De anthiæ autem captura ſuo loco ſcripſimus. ſed orcynus & callichthys, cetacei piſces ſunt, non cete.

Omnia cetacea (inquit Gillius ex Oppiani Halieut. libro 5.) exceptis canibus, tarda in natando ſunt, neq; ſine piſciculo duce quoquam progrediuntur. Hic ſingula illis oſtendit, ſiue pręda capienda ſit, ſiue quodpiam periculũ inſtet, ſiue propinqua uada uitanda: huic ad ſolam caudæ motionem illa parent, per hunc audiunt & uident: neq; tantopere uaſtis beluis uires proſunt, quàm aſtutia paruuli piſciculi. Quamobrem aſtutus piſcator ut huiuſmodi beluas capere poſsit, uaria & multiplici eſcarum illecebra, hunc primum (hamo) capit, deinde nullo labore monſtra comprehendit. neq; enim à duce orba amplius maris uias uident, non propinquum periculum ſentiunt, ſed tanquam pondera quædam temere uagantur, ignara quònam fluctibus deferãtur. Nam quòd duce priuata ſint, & carnea mole in oculos eminente, (τοῖς οἱ ἐπ᾽ ὄμμασι πέπταται ἀχλὺς, Oppianus,) eorum aſpectus tenebris circunfundatur: Ideo ad ſcopulos & litora offenſionem accipiunt. Tum robuſti piſcatores ex eiuſmodi beluis quampiam inſidijs attentare deliberant, ſed primo illius magnitudinem pondusq; coniecturis aſſequuntur. Nam ſi illius uertex extra aquam paululum eminet, non obſcura ſignificatio eſt, beluam ingentem eſſe: quòd ſi dorſum bene emineat extra ſummam aquam, non tanta eſt: nam minores quia leuiores ſint, idcirco altiùs eminent. Piſcatores lineam ex frequentibus funiculis contortam faciunt, craſsitudine rudentis (πρότονος, funem interpretantur qui malum nauis utrinq; confirmet, à prora ſcilicet & puppi) nauis mediocris, longitudine quæ ſufficere uideatur. Huic addunt catenam ferream, quam hamo inſerũt, ne dentibus belluę laceretur. Hamum magnum faciunt, quantus faucibus belluæ comprehendi commodè poſsit, adeò ualidum ut ne ſaxo quidem cedat, Ἄγκιστρον δ᾽ ὀνόφρυες ἐπημοιβαῖς κεχάρακται Γλωχίνων προβολῇσιν ἀκαχμένον ἀμφοτέρωθεν. In media fune (catena potiùs, Δεσμῷ δ᾽ ἐν μεσάτῳ) orbes quidam frequentes ſunt, qui furioſos belluæ motus cohibeant, ne ferrum perfringat contorquendo. cedunt enim illi in gyrum, unde fit ut catena loco nõ maneat. Eſca eſt iecur aut ſcapula tauri. Multi autem ſunt piſcatorum ſocij & opiferi, qui in promptu habent ſpicula, fuſcinas, harpas ſeu falces, ſecures, & alia huiuſmodi fabrorum arte incudibus confecta. Tum tacitè remigantes, nutu ſi quid opus eſt ſignificant, & ſummopere cauent ne ullo ſono percepto bellua in profundum refugiat. Vbi uerò iam propè ſunt, eſcam è prora demiſſam belluæ offerunt. Hæc ut eſcam uidet, nulla cunctatione interpoſita, effreni auiditate eam appetit, atq; ſtatim ferro eius guttur transfigitur: cuius dolore incitata, catenam exedere & conficere conatur: quod ipſum poſtquam diu multumq; conata eſt, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur. Tum omnem funem huic relaxãt, quòd nullis uiribus humanis retrahi poſsit, & facilè exagitata fera nauem cum remigibus in profundũ detraheret: ſimul & amplos utres uenti plenos ex funibus belua mare ſubeunte appendunt. Illa uulneris dolore ſtimulata, utres contemnit, & reluctantes, & ſummam aquam ſemper appetentes, in altitudinem maris deprimit. Cum autẽ peruenit ad imam maris ſedem defatigata quieſcit, ingentes fluctus anhelans. at enim quieſcere cupientem utres non permittunt, ſeſe in ſublime efferentes. Itaq; contra hos renouat atq; inſtaurat pugnam, & ueluti animalia ſibi infeſta perſequitur ulciſcendi animo. & iterum ac ſæpius fruſtra utres detrahit. hi ſurſum uerſus ſubuolant: illa uerò grauiter dolens, rurſus profundum petit: & modò alieno impulſu, modò ſua ſponte trahitur, & tantopere furit, & aquarum procellas anhelando commouet, ut exiſtimes ſub fluctibus Boream ſtabulari. Tum piſcatorum aliquis illico ad litus remigans, lineam ſaxo alicui alligat, & in mare

redit. Tandem defessa & uiribus iam exhausta bellua, uter aliquis uictoriæ nuncius effertur sublimis: mox etiam cæteri, & cum ijs cetus uel inuitus attrahitur. Mox piscatores suis nauigijs cógregantur, & cohortatione mutua tanquam in prælio, magnis animis, magno tumultu, feram aggrediuntur. Alij hastis seu iaculis, alij tridentibus, alij securibus, falcibus, alijsue instrumentis armati cædunt utcunq; renitentem flatuq; cientem procellas: & uulneribus, quibus inflictis mare rubescit, putridam sentinam infundunt, acrem & ignis instar mordacem. Expugnatam deniq; ad litus trahunt atq; eijciunt Vbi illa nequicquam iam moribunda palpitat, pinnasq; motitat, & graue spirat. Et hoc quidem modo cete grandia capiuntur: minorum uerò ut facilior est captura, sic instrumenta, ut par est, minora: hamus inquam, esca & linea. & pro utribus caprinis, cucurbitæ (ἀντὶ δὲ κολοκύντης) aridæ adhibentur, Hæc omnia Oppianus, partim ex Gillij, partim ex nostra translatione.

Belluæ marinæ frequenter capiuntur (inquit Albertus) quando auiditate nimia persequendi harengas in littus impingunt uadosius ac breuius quàm ut inde redire possint. Nam non ita pridem una quædam impegit in littus Frisiæ: quam incolæ, ne cum maris refluxu euaderet, ligauerunt omnibus qui per totam insulam reperiebantur funibus: quorum extrema palis profundè in terram adactis, & lapidibus & ædificijs proximis alligabant. Mari autem refluente piscis aqua adiutus perrupit omnia, & cum funibus euasit in altum mare, incolis ob illorum iacturam mœstis. Sed cum saturatus non esset, tertio die rursus harengas insecutus, eodem quo priùs loco hærens inuentus est unà cum funibus, quos insulani pisce occiso recuperarunt. Cum uerò diuiderent piscem, ceruix amputata suo casu non aliter ac si domus rueret fragorem & sonum edidit. Cæterum piscatores (inquit idem) qui in nostris maribus cetos uenantur, duobus ferè modis utuntur. Primus est, cum tres piscatores paruis nauiculis uehuntur ad locum, in quo belluas esse sciunt aut suspicantur. ex illis duo remigant, tertius in naui stat paratus ad feriendum. habet autem instrumentum, cuius hastile est de ligno abiegno, leuitatis causa. in eius extremo, qua comprehenditur manu, foramen est: cui inseritur funis ualidus longissimusq;, qui in orbem complicatus in naui iacet, ita aptè ut nullo impedimento statim emissum hastile sequatur. Cuspis inferiùs triangula est sagittæ instar, mucrone perquam acuto politissimoq;, ut facillimè penetret. Duæ autem lineæ (extrema latera) quæ ad medium mucronem utrinq; tendunt, non minùs quàm uel acutissima nouacula incidunt. Superficies tota tenuis (læuis) est, & optimè polita. In medio lateris quod opponitur angulo inferiori acuto, erigitur perpendiculariter ferrum illi lateri continuatum, ad cubiti altitudinem uel paulò plus. & ibi habetur foramen cui infigitur hastile. Porrò cum iam cetus apparet, is qui hastile manu extẽsum tenet, alios quotquot potest similiter instructos aduocat. Tum natantem in superficie aquæ cetum, dum pisces ex alto persequitur, quàm possunt profundissimè feriunt: & mox relictis in uulnere instrumentis recedunt. Quod si cetus percussus statim in mare abeat, funes abscindunt, & oleum atq; operam se perdidisse conqueruntur. Sin statim in fundum descendat, utpote ualde læsus uulneribus: fundo se affricat, propter salsedinem uulneribus se insinuantem: atq; ita magis magisq; cuspidem sibi in corpus adigit altiùs: & mox laborẽ piscis è profundo ebulliẽs sanguis prodit. Ipse debilitatus, paulatim fundi solum sequens appropinquat littori, donec apparere incipiat: & tunc ab incolis turmatim collectis multitudine nauium & spiculorum circundatus occiditur. Huic alter uenandi modus similis est, nisi quòd spiculum non uerbere, (manu:) sed ictu ualidissimæ balistæ ceto infigitur. & in hoc quoq; funis immittitur, sicut diximus, Hucusq; Albertus. ¶ Cetus (inquit Isidorus) postquam ætatem annorum trium excedit, cum balæna coit, & in ipso mox coitu uirtute uirgæ genitalis emutilatur ita, quòd ultra coire nequit: sed intrans alti maris pelagus intantum excrescit, ut nulla hominũ arte capi possit. Infra tres igitur annos ætatis suæ capi potest. Capiuntur autem sic: piscatores locum ubi cetus est notantes, illic congregantur cum nauibus multis, factoq; circa eum fistularum ac tubarum concentu, alliciunt insequentem, quia gaudet huiusmodi sonis: cumq; iuxta naues hærentem sono modulationis attonitum cernunt, instrumentum quoddam ad instar rastri dentibus ferreis acuminatum in eius dorsum clam proijciunt, atq; diffugiunt. Nec mora, si certum uulneris locum dederit, fundũ maris cetus petit, seq; ad terram dorso fricans uulneri ferrum uiolenter intrudit, quousq; perfossa pinguedine uiuam carnem interiùs penetrauerit, sicq; ferrum subsecuta salsa maris aqua uulnus intrat, ac uulneratum perimit. Mortuum ergo super mare fluitantem piscatores cum funibus adeunt, & ad littus cum magno tripudio trahunt.

Ichthyophagi urbem incolunt nomine Steiuram, ubi ex magnorum piscium membranis uestes intexunt, Philostratus libro 3. Lora è corijs cetorum ualidissima sunt ad magna pondera subleuanda per trochleas, & Coloniæ in foro semper uenalia habentur, Albertus. ¶ Iuba tradit cêtos ingens in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negociatores, & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore, Plinius. ¶ Circa Cythera insulam cete prædicant maiori granditate generari: eorumq; neruos accommodatos esse ad conficiendas, non solum psalteriorum, & musicorum aliorum organorum fidiculas, sed ad bellica etiam instrumenta ex his confectæ chordæ (arcuum, addit Gillius) censentur optimæ, Aelianus. ¶ Qui cultui student in Britannia, dentibus mari nantium belluarum insigniunt ensium capulos. candicant enim

ad

ad eburneam claritatem, Solinus. Ex dentibus cetorum, quos Moscouitæ Morss appellant, manubria & tenacula ensium, framearum & cultellorum faciunt ijdem Moscouitæ, & Turci & Tartari, ut impetuosiores ictus grauitate adiuuante impellant, Matthias à Michou. Candidi sunt cetorum dentes, ut ebur, sed in opere longè firmiores, Cardanus. Fiunt & pectines & alia instrumenta ex ijsdem, eburneorum æmula, & candoris sui in multam ætatẽ tenaciora: sed leuiora sunt, & ex halitu hominis sudorem minùs concipiunt. & cùm in terram cadunt, non ita facile franguntur. ¶ Gedrosos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni classium præfecti prodidêre domibus fores è maxillis beluarum facere, ossibus tecta contignare: ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta, Plinius. Gedrosi (inquit Massarius) cum fores è maxillis beluarum marinarum in domibus fieri, & tecta contignari præfecto classium Magni Alexandri retulissent: non à Gedrosis ipsis hæc fieri, sed ab Ichthyophagis populis, qui citra Gedrosos habitant, non procul ab eis, ex Diodoro, Arriano Straboneq́ uidentur prodidisse. libro enim 15. Ichthyophagorum regio, inquit, secus mare est, & magna ex parte arboribus caret. raritas in ea palmarũ, acanthi, myricæ, aquarum, & domestici cibi maxima est. Vescuntur piscibus tum ipsi, tum eorũ pecora, & aquas pluuiales fossiles potant, pecoribus carnes piscium præbẽt. domicilia ex ossibus cetorum scilicet (ut Arrianus tradit) balænarum, & ostreorum conchis, magna ex parte faciunt. nam trabium & fulcrorum usum costæ præstant, portarum maxillæ. uertebris fiunt mortaria in quibus pisces subiguntur, ad solem assantur. Postea ex his panem conficiunt, frumenti paululum admiscentes. quos subactos Alexander Magnus iussit à piscibus abstinere, ut Plinius meminit libro sexto, cum antea solis piscibus alerentur, à quibus nomen habent. quod etiam confirmatur ex eodem Strabone inferiùs, ubi ait: Qui nunc in Indiam nauigãt, beluarum quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim, nec sæpius se offerant, sed discedant clamore ac tubis repulsæ. dicũnt eas terræ nequaquam appropinquare: ossa uero iam dissolutarum à fluctibus facile eijci, & materiam faciendarum tegetum (*ineptum hoc uidetur. Græcè forsitan leguntur* στρωτήρων, *hoc est asseres, ut nos paulò pòst ex Arriano interpretati sumus*) Ichthyophagis suppeditare. Ichthyophagi ergo quoniam arboribus, & lignis ex consequenti, carent, ex ossibus beluarum domicilia construũt, Hæc Massarius. ¶ Ichthyophagi pisces teneriores, crudos, ut ex aqua extrahunt, esitant. maiores uerò durioresq́ Sole siccant, & ex aridis molitisq́ farinam & panes conficiunt. alij mazas ex ea farina coquunt. Ditiores apud eos domicilia ex ossibus cetorum, quos mare expulerit, extruunt. & è latioribus eorum ianuas parant. Vulgus uerò & tenuioris fortunæ homines è spinis piscium suas domos ædificant, Arrianus libro 8. Et rursus, In multis Indiæ locis aliqua ex cetis ad littus appelluntur, cum recedente æstu in uadis hæsere, alia fluctu iactata quasi naues tempestate uictæ in terram deferuntur. Ex quibus putrefactis ossa ad domos ædificandas legunt: ossa laterum grandiora pro tabulis sunt, (sic uertit Massarius: Græcè δοκοὺς legimus, id est trabes, uel tigna, non tabulas:) minora, pro asseribus, (Arrianus στρωτῆρας dixit:) maxillarum ossibus (ἐν τοῖσιν ἀγῶσι, legendum ἐν τοῖς σιαγόσι) pro portis utuntur, ex quibus multa quinq́ & uiginti cubitos (ὀργυιὰς, ulnas, passus,) accedũt, Arrianus interprete Massario. Ichthyophagi in speluncis habitant, uel tugurijs oleæ frondibus contectis, & trabibus ac tignis ex ossibus ac spinis cetorum perfectis, Strabo lib. 16. In Septentrionalibus maximis Europæ insulis ecclesiæ & domus (sacræ priuatæq́ ædes) ex costis & ossibus cetaceis extruuntur, Olaus Magnus.

Cetus aut balæna ludens in mari, signum est tempestatis, Obscurus.

Ichthyophagi quomodo cùm alijs piscibus uescantur, tum è magnis siccatis farinam, panem & mazas conficiant, scriptum est supra in E. Multi ex damnato uictus genere stulti effecti sunt, ex suilla carne, bubula, asinina, salsamentis cõtinuis, canibus marinis, cetarijsq́ omnibus, Alexander Benedictus. Duram habent carnem cetacea omnia & excrementosam, prauiq́ succi. Atq́ recens eorum caro, ni optimè concoquatur, crudi succi plurimum in uenis congerit: senibusq́ cibus omnino inutilis habetur. Quamobrem ipsis sale conditis ferè in cibis utimur: ita enim fit ut alimentum quod ex ipsis in corpus digeritur, & tenuius reddatur, cõcoctioniq́ & sanguini generando accommodatius, Vuottonus ex Galeno ni fallor. ¶ Brasauolus in suo in Galenum Indice hæc annotauit: Cetacea condiuntur sale: salsa enim meliora euadunt, & sanguini faciendo magis sunt accommoda: caro autem eorum recens facit succos crudos copiose in uenis. lib. 3. de alim. facult. Cetacea succum habent crassum & glutinosum, in libro de cibis boni aut mali succi. Omnium carnes salsæ sanguinem melancholicum creant, tertio de locis affectis. Cetacei pisces nulli utiles sunt senibus, quinto de san. tuenda. Vitari debent in uictu attenuante, De atten. uictu. ¶ Epilepsiæ obnoxij auersentur pisces pingues & cetaceos, ut scombrum, pelamydas. hi enim omnes crassum terrestremq́ & inimicum naturæ succum congregant, Trallianus. F

Scabies equorum linitur unguine ceti, uel quod in lancibus salitus thynnus remittit, Columella. ¶ Sunt qui pro ceti spermate, ut uulgo nominant, adipe cuiusuis ceti utantur, hoc modo: Adipẽ in uase reponunt, loco frigido, ut cella uinaria, deinde prælo exprimũt, & quod remanet crassum sperma ceti uocant: uires quidem easdem esse aiunt. Plura leges inferiùs in Ceti ex quo ambra legitur historia. ¶ Cetaceorum piscium coria aspera tuberculis ulceratis conueniunt, ut scribit Galenus in 2. de morbis uulgar. commentario 2. G

H.a. Cetarij dicuntur à cete, qui maiores in mari sunt pisces, Massarius: quasi cete etiam in ablatiuo, & alijs quàm nominandi accusandiq́ casibus pluralis numeri efferre liceat. Cete grandius, Cælius Rhodiginus. ¶ κέβλος, cynocephalus, cêtos, Hesychius & Varinus. Καμπισίγγα, ὁμοίως καμπτικῆτος, apud Epicharmum, Hesychius & Varinus: nescio quàm rectè. malim κάμπος, κῆτος. nam & apud Lycophronem legimus, Βρωθεὶς πολυστοίχοισι καμπέων γνάθοις: Scholiastes interpretatur κητῶν. Oppianus cetum modò piscem uocat, ἰχθὺν: modò feram, ὀλόμενον θῆρα: modò δάκος ἅλμης. item πέλωρ uel πέλωρον substantiuè, & ἄχθος πόντου. Circa Taprobanen maxima cete sunt, quæ Dionysius Afer Ἐρυθραίου πόντου βοτὰ appellat, Eustathius. ¶ Elacatênes non quiuis cetacei pisces in mari sunt, ut Varinus scribere uidetur: sed thunnorum generis duntaxat.

Epitheta. Immania cete, Vergilius 5. Aeneid. Armigeri Tritones eunt, scopulosaq́ cete, Statius 1. Achill. Cognominantur etiam grandia & horrida. ¶ Ἠέ τι μοι καὶ κῆτος ἐπισσεύῃ μέγα δαίμων Ἐξ ἁλὸς, οἷά τε πολλὰ τρέφει κλυτὸς Ἀμφιτρίτη, Vlysses naufragus Odyss. ε. Κήτεα δ' ὀβριμόγυια, πελώρια θαύματα πόντου, Ἀλκῇ ἀμαιμακέτῳ βεβριθότα, δεῖμα μὲν ὄσσοις Εἰσιδέειν: αἰεὶ δ' ὀλοῇ κυδοιμῷ θυμὸν λύσσῃ, Oppianus lib. 1. Hal. Et rursus, ὅσσα δέμας περιβέβληνται ὑπέρφυές ἄχθεα πόντου. Idem nominat cete περίμετρα ἄαπτα, πέλωρα, αἰνοπέλωρα, ἀναιδέα δείματα πόντου, θῆρας ὑπερφυέας, πολυδειρον πέλωρον, βλοσυρόμματος κ. Ἀμφιτρίτης, μέγα κῆτος, βαθὺ πέλωρ, nam πέλωρ substantiuè accipit. & ceti cadauer δυσδερκὲς, ῥίγιστον ἰδέσθαι.

Cetarius, qui cete & magnos pisces uenditat, & bolonas exercet, authore Donato. Cetarij, lanij, coqui, fartores, Terentius Eunucho. Minimè artes eæ probandæ quæ ministræ sunt uoluptatum, cetarij, lanij, coqui, &c. Cicero 1. Offic. Et ne per singula enumerem salsamentorum omnium purgamenta, quæ cetariorum officinis euerruntur, Columella. Cetarij genus est piscatorum, quod maiores pisces capit, dictum ab eo quòd cete in mari maiora sunt piscium genera. Varro, Non animaduertis cetarios, cum uidere uolunt in mari thunnos, ascendere in mâlum altè, ut penitus per aquam perspiciant pisces, Nonius. Garum apud Turcas etiamnum in magno est usu, præcipuè Byzantij. Eius uenditores olim cetarij uocabantur. Gallicum nomen non habent, nisi quis uelit Harenniers (quasi harengarios) appellare. Romæ Piscigaroli dicũtur, composito nimirum à piscibus & garo nomine, Bellonius. ¶ Cetarius etiam adiectiuũ est grammaticis, ut cetarij fines ubi capiuntur cete, Plinio 31. 8. Pisces maximi inter cetarios habentur, ut thunni, Massarius. Græci ἰχθῦς κητώδεις dicunt, Latinè cetarios uel cetaceos dixerim. Cetariæ, cetariarum (ut grammatici recentiores annotant) sunt loca iuxta mare stagnante lacu: in quibus thynni, & alij huiusmodi pisces capiuntur, & iuxtà saliuntur, Plinio libro 37. Horatius cetaria dixit g. n. Plures annabunt thunni, & cetaria crescent, Serm. 2. 4. Scoppa Italus cetariam, id est locum ubi capiuntur thynni, Italicè interpretatur, la tunnera, tunnara. Polypus Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atq́ ibi salsamenta populari, Plinius. Vide inferiùs in deriuatis Græcanicis circa finem. ¶ Græcis adiectiuum est κήτειος: Oppianus hominum contra phocas pugnam, κήτειον μόθον dixit. Κητείης γενεῆς, generis cetarij, Idem. Et alibi, Κητείοισιν ὑπ' ἄσθμασι. Nereides κητείοις νώτοισιν ἐφήμεναι ἀνδέχοντο, Theocritus Idyllio 20. ¶ Πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων, Homerus Odysseæ λ. ubi Eustathius, Κήτειοι, id est magni, παρὰ τὸ κῆτος, ut à κῆδος fit κήδειος, &c. Sed milites mercenarios quoq́ κητείους nominabant, διὰ τὸ ἀκόρεστον, metaphora à cetis ducta. Alij populos Mysiæ huius nominis faciunt, qui postea Eleatæ dicti sint, à Cetio (ἀπὸ κητέος) fluuio torrentis instar in Eleatide, quem & κητώεντα nuncupant. Alij Ceteos putant esse Pergamenos. Sunt qui κήδειοι scribant, & interpretentur, affines, cognatos, uel κηδεστὰς: alij uerò χήτειοι, & aliter interpretẽtur, ut pluribus exponit Eustathius. Geographus uerò (inquit) quinam sint Cetij populi apud Homerum, constare negat. grammaticos enim fabulas quasdam & coniecturas tantum afferre. Cetium (Κήτειον) autem fluuium Caico misceri, cuius circa Idam fontes sint. Hæc Eustathius. Alij ex Strabonis libro 13. recitant, Cetios esse populos inter Cilices & Pelasgos, qui dicti uideantur à Cetio fluuiolo quodam in eorum agro, cuius etiam meminerit Plinius 5. 30. Vocatur & Cetius mons inter Noricum & Pannoniam, hodie uulgò Kalenberg. ¶ Κητώδεις, id est Cetacei uel cetarij ab authoribus, pisces maiores, ut thunni cognominantur. Φυσητὴρ, ὁ τῶν κητωδῶν ἰχθύων αὐλὸς, Varinus. Orcynus & callichthys, ὅσσοι τε δέμας κητώδεες ἄλλοι, Oppianus. ¶ Homerus Lacedæmona κητώεσσαν cognominat, ut Odysseæ quarti initio. In Lacedæmonico (Laconico) mari accepi ingentia cete gigni: eamq́ ob causam quidam Cretenses Homerum dicunt Lacedæmonem cetosam appellasse, Aelianus. Μεγακήτεϊ νηῒ μελαίνῃ, Homerus Iliad. θ. nauim maximam indicans, à magnitudine cetorum, à qua ut nonnullis uidetur, sed nimis μικροπρεπῶς, etiam Lacedæmon κητώεσσα dicitur, Eustathius. Lacedæmona cetóessan nuncupãt, & magnam interpretantur, uel quia cete habet grandius. Verùm καιετάεσσαν Zenodotus mauult scribere, ut intelligamus καλαμινθώδη. Astipulari uidetur & Callimachus ubi ait: Ἵππους καιετάοντας ἀπ' Εὐρώταο κομίσσαι. In Laconica uerò scatet herba calaminthe, quam nepetam Romani dixere. Alij ab rimis sic nuncupatam opinantur, quas terræmotuum ui contingit fieri. eas autem cæetos (καιετοὺς) appellant. terræmotibus uerò Lacedæmon obnoxia est, Cælius Rhod. ex Eustathij commentarijs in secundum Iliados, & in Odysseæ quartum ab initio. Videtur autem calamintha καιέτα alio nomine dicta, à feruore suæ facultatis, qua tantùm nõ urit, παρὰ τὸ καίειν. Quæren-

Quærendum (inquit Eustathius) an Lacedæmon cetóessa dicatur ab eo quod ambiens regionem mare κητοτρόφος & θηριώδης sit, hoc est multas producat belluas. sic & Herodotus circa Atho mõtem dixit esse θάλασσαν θηριωδεστάτην. ¶ Μεγακήτης Iliad. Θ. epitheton est nauis ingentis, ut superius recitaui. Sic & Iliados Λ. Εἱστήκει γὰρ ἐπὶ πρύμνῃ μεγακήτεϊ νηί. Odysseæ uerò Γ. μεγακήτεα πόντον legimus: Varinus interpretatur magnos cetos habentem, uel simpliciter magnum: & μεγακήτεα nauim, μεγάλην, παρὰ τὸ κῆτος. ἢ μέγα κῆτος (sed ita per ypsilon scribi deberet antepenultima) ἔχουσαν, ὅ ἐστι πλατεῖαν. ¶ Πολυκήτεα Νεῖλον, Theocritus Idyllio 17. ¶ Ἐπευξάμενος μακάρεσσι κητοφόνοις, Oppianus 5. Halieut. ¶ Omotarichon aliqui uocant cetema, (κήτημα,) ait Diphilus apud Athenæum: addit id graue esse, & uiscosum, & cõcoctu difficile. ¶ Thynnorum piscationem Itali & Siculi cetiam (κητίαν) appellare solent: tum loca ubi reponere soliti sunt magna retia, cæterumq; instrumentum quo captari assueuerunt, cetotheria (κητοθηρεῖα) ideo nominantur, quòd magni thynni in numerum cetorum ab eis referantur, Aelianus de animalibus 13.16. Ego κητοθηρείαν Latinè cetariam dixerim: fortè & κητίαν similiter. ¶ De Mystoceto pisce supra in Balæna scriptum est.

Propria. Ex dignioribus quidam in regem assumptus est, quem Aegyptij Cetem, Græci Πρωτέα appellant, Diodorus Sic. Cetò, Κητώ, ex Phorcyne peperit draconem uelleris aurei custodem, Hesiodus in Theogonia. De Cetijs populis & Cetio fluuio & monte, supra inter deriuata diximus. Ceteus quidam in Tanagra fertur fuisse corpore crassissimo, κητεύς. Vide infrà de Cetis diuersis, mox ab initio. Ceton rex quidam ab Hercule circa Troiam occisus est; ut infrà dicetur in Ceto cui exposita est Hesione.

Ἄλλοι δ' ὡπλειλάς πολυδειρείοιο πελώρου Χαλκοτόρους ἀφόωσιν, ὃ δ' ὀξύπρωρον ἄκανθαν Θηγεῖται σμερδνοῖσιν ἀνισταμένην σκολόπεσσιν. Ἄλλοι δ' ἀλκαίην, ἕτεροι πολυχανδέα νηδύν, Καὶ κεφαλὴν ἀπέλεθρον ὀρώμενοι ἠγάσσαντο, Oppianus 5. Halieut. ubi notandum quòd alcæam de cauda ceti dicit, propter magnam eius uim, παρὰ τὴν ἀλκήν: cum alioqui de leonina ferè tantum usurpari soleat. plurimum enim hac parte leo ualet, & ea flagellans latera ad fortitudinem (πρὸς τὴν ἀλκὴν) seipsum animat. Idem poëta de corpore ceti θήρειον δέμας dixit pro κήτειον, & δέμας ὑπέρφυές. item μέλη ἄπλατα, πτέρυγας σμερδαλέας: & ὀδόντων λευγαλέην βίην καὶ χάσματος αἰχμάς. Et rursus de dentibus, Ἔνθ' οἱ μὲν γλήνους ὀλοὰς στίχας ἠγάσαντο Δεινὸς, χαυλιόδοντας, ἀναιδέας, ἠΰτ' ἄκοντας, Τετραστιχεὶ πεφυῶτας ἐπασσυτέρησιν ἀκωκαῖς. b.

¶ Βρωθεὶς πολυστοίχοισι καμπτέων γνάθοις, Lycophron. Καὶ πλευροῖς κήτεσσι δομὴν ἀτάλαντοι ἴδεσθαι, Apollonius Argonaut. 4. Ἄκανθα, ἡ ῥάχις τοῦ κήτους, Varinus; id est dorsum ceti. nam alioqui ossa, non spinas cete habent.

Naufragi non modo miserè pereunt in mari: ἀλλ' ἔτι τοῖσς Δαιτυμόνας μίμνουσιν, ἀτυμβεύτου δὲ τάφοιο Θηρὸς λαιμοῖο, μυχὸς πλήσαντο τυχόντες, Oppianus de cetis loquens. c.

De Epopeo piscatore deuorato à cetacea belua, in Pompilo dicemus. ¶ Ἄταλλε (ἐσκίρτα καὶ ἔχαιρε) δὲ κήτε' ἐπ' αὐτῷ Πάντοθεν ἐκ κευθμῶν, οὐδ' ἠγνοίησεν ἄνακτα, Homerus Iliad. N. de Neptuno. ¶ Ὥλεσε κῆτος ὀδμήν, alicubi apud Homerum ni fallor. h.

DE CETIS DIVERSIS INNOMINATIS FERE, ET PRIMVM EX VETERIBVS.

TANAGRAEVS cetus, Ταναγραῖον κῆτος. Obesum ac prægrandi corporis mole sic appellabant, à Tanagra Bœotiæ ciuitate, quã Homerus Γραῖαν, Lycophron Pœmandriam appellat, maritimam: ad quam delatus cetus immani magnitudine prouerbio locũ dedit. Refertur ab Atheneo lib. 12. Ταναγραίων φυλῶν, κήτει ὁμοιότητα. Ἔφορος λέγει εἶναί τινα ἐν Τανάγρᾳ παχύτητα, (lego παχύτατον, ὃς ἐλέγετο Κητεύς, Varinus. uidentur autem uerba poëtæ cuiusdam, sic fortè legenda: Ταναγραίῳ φυλῷ Κήτει ὁμοιότατον, ut sit finis senarij, & initium alterius, hoc sensu: Tanagræo ceto corpore simillimum. Πόσῳ κάλλιόν ἐστι γενόμενον εἶν λεπτότερον, ἢ ὑπερπλουτοῦντα τῷ Ταναγραίῳ κήτει ἐοικέναι; Hermippus apud Athenæum lib. 12. Quod si de ceto marina bellua accipiamus, rectè scribitur κήτει paroxytonũ: sin de Ceteo homine crassissimo, ultima erit circunflectenda à recto κητεύς.

CEMMOR, Κέμμορ, μέγα κῆτος, Hesychius & Varinus.

DE Cetis ingentibus quæ classem Alexandri terruerunt, magna ui aquæ flando in sublime emissa, ex Arriano & Strabone scribam infra in Physetère.

MACEDONIBVS dum è Mesambria Tocam nauigarent, Nearchus author est, uisum cetos in litus eiectum, cubitorum quinquaginta, corio squamoso, tam crasso ut cubitum æquaret, innatis ei ostreis, patellis & algis multis, Arrianus de rebus Indicis.

IVBA in his uoluminibus quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negociatores, & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore, Plinius.

TVRANIVS prodidit expulsam beluam in Gaditana littora, cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita XVI. fuissent, dentes eiusdem CXX. maximi dodrantium mensura, minimi semipedum, Plinius.

CIRCA Gedrosiam Indiæ regionē ferunt cete longitudine dimidiati stadij, & latitudine pro rata longitudinis portione nasci, &c. Aelianus, uide infra in Physetêre, ubi & Plinij uerba referam de ijsdem cetis ex libri 9. cap. 3.

CIRCA Cythera insulam cete prædicāt maiori granditate generari; eorumq́ neruos accommodatos esse ad conficiendas non solum musicorum organorum fidiculas, sed ad bellica etiā instrumenta ex his confectæ (arcuum, ut Gillius addit) chordæ censentur optimæ, Aelianus 17.6.

IN templo Aesculapij Sicyône in porticu spectatur os ingens ceti marini, Pausanias.

IN eo mari admirandæ magnitudinis cete reperiuntur: quæ sæpenumero Oceanum eum nauigantibus, pelago innatantia & emergentia apparuerunt, Nicephorus Callistus Ecclesiasticæ historiæ 9.19. ex Philostorgio describens Paradisi situm ad Orientem sub æquinoctiali.

ERATOSTHENES dicit in Persicæ præternauigationis initio insulam esse, ubi cetū uiderit mari eiectum, quinquaginta cubitorum, Strabo lib. 16.

AD Cadaram rubri maris peninsulam exeunt pecori similes beluæ in terram, pastæq́ radices fruticum, remeant: & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata, Plinius.

THEOCLES libro 4. ad Syrtim ait cete procreari triremibus maiora, Aelianus. A Tauro uertitur littus orientem uersus, flumina decurrunt à Psebeis montibus. Nauigatio insulis impeditur. Mare deinceps sequitur profundum, habens cete magnitudine eximia: haud infesta hominibus, nisi quum forte quis inscius in earum cristas (uide ne in Græco sit λοφιὰς, id est ceruices) inciderit. Neq; enim nauigantes insequi aduerso Sole possunt, splendore eorum oculos obumbrante, Diodorus Sic. lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis.

DE CETO CVI EXPOSITA EST ANDROMEDA: ET ALTERO, CVI HESIONE.

De Ceto sydere Higinus scribens, De hoc (inquit) dicitur, quòd à Neptuno sit missus ut Andromedam interficeret, de qua ante diximus: sed à Perseo sit interfectus, propter immanitatem corporis: & per illius uirtutem inter sidera collocatus. Et superius, Andromeda Mineruæ beneficio dicitur inter astra collocata, propter Persei uirtutē, quòd eam ceto propositam à periculo liberârat, &c. Forte & apud Aratum eiusq́ Scholiasten aliquid de hoc ceto reperies. ¶ Ouidius Metam. lib. 4. fabulam sic describit:

Perseus per aërem uolitans, Aethiopum populos Cephæaq́ conspicit arua. Illic immeritam maternæ pendere linguæ Andromedam pœnas iniustus iusserat Ammon. (Cassiope enim mater fiducia formæ ausa fuerat se Nereidibus præferre.) Quam simul ad duras religatam brachia cautes Vidit Abantiades. Vt stetit, ô, dixit, non istis digna catenis, &c. & nondum memoratis omnibus, unda Insonuit, ueniensq́ immenso bellua ponto Imminet, & latum sub pectore possidet æquor. Tum Perseus à parentibus ut sua sit seruata sua uirtute paciscitur. Accipiunt legem. Ecce uelut nauis præfixo concita rostro Sulcat aquas iuuenum sudantibus acta lacertis: Sic fera dimotis impulsu pectoris undis, fundæ iactu aberat. Tum Perseus pedibus tellure repulsa Arduus in nubes abijt:

Et celeri misso præceps per inane uolatu
Inachides ferrū curuo tenus abdidit hamo.
Attollit, modò subdit aqs, modò more ferocis
Ille auidos morsus uelocibus effugit alis:
Nunc laterū costas, nūc qua tenuissima cauda
Terga feræ pressit: dextroq́ frementis in armo
Vulnere læsa graui modò se sublimis in auras
Versat apri, quē turba canū circunsona terret.
Quaq́ patet, nūc terga cauis sup obsita cōchis,
Desinit in piscem falcato uulnerat ense.

Beluæ cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostendit inter reliqua miracula in ædilitate sua M. Scaurus, longitudine pedum XL. altitudine costarum Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali, Plinius. Ioppe oppidum antiquissimum orbe toto, saxum ostentat, quod uinculorum Andromedę uestigia adhuc retinet, &c. Solinus. reliqua enim habet ut Plinius: nisi quod addit, Verticuli spinæ ipsius latitudine semipedem (sesquipedem, ex Plinio) sunt supergressi. ¶ Cetos deuoraturum Andromeden Lycophron phallænam (φάλλαιναν) uocat, Scholiastes uerò canem marinum & phallænā. ¶ Exposita, ut scribit Plinius, bellua est in mari circa Ioppen aliquando inuenta, quæ multos longissimosq́ dentes habet, & pinguedinem quinq; cubitorum: & est de genere cetorum: Albertus, ridiculè à Plinio expositam nominatam putans, cum non hoc belluæ nomen Plinius, sed Andromedam ei expositam fuisse scribat. ¶ Plura reperies in Onomastico nostro in Ioppe, per duplex, & Iope per simplex p.

Hesionem Laomedontis regis Troiæ filiam monstro marino expositam Hercules liberauit, occiso priùs ceto: sed cum Laomedon equos præstantissimos in præmium illi promissos denegaret, Hercules indignatus Troiam euertit, & occiso rege Hesionen Telamoni, qui primus murū conscenderat, in prædæ partem concessit, ut Grammatici inter Herculis labores referunt. Fuit Hesione soror Priami, mater Aiacis & Teucri, de qua Vergilius 8. Aeneid.

Nam

Nam memini Hesiones uisentem regna sororis Laomedontiaden Priamum Salamina petentem, &c.

De ceto (inquit Palæphatus interprete Phasianino) hoc memoratur, quòd Troianos è mari exiens inuadebat. Et si quidem ei puellas aliquas Troiani obtulissent, ab eis recedebat: si minus, eorum totam regionem deuastabat. Quàm uerò id fatuum sit credere, Troianos filias proprias ceto exponere solitos fuisse, quis non uidet? Virum nanque potius magnum quempiam hunc fuisse dicendum est: qui cum rex esset, multum roboris uiriumque habens, ac in re nauali ualde potens, paludem quandam in Asia, quam Troiani possidebant, circa mare subuertit, tributumque ab eis sibi ob id persoluebatur: quod quidam dasmòn, hoc est uectigal uocant. Argento autem eius temporis homines minimè utebantur: sed uasis solùm, ac supellectile omni alia. Imperauit ideo rex ille, qui Ceton (Κήτων) dicebatur, ut ciuitates quædam tributi nomine equos sibi darent, aliæ uerò puellas darent. Hunc uerò regem cui nomen erat Ceton, barbari Cetum uocabant. hic circunquaque loca illa adibat, & debito necessarioque tempore tributum ab ijs promissum exigebat. Quod si quæpiam ciuitates persoluere recusarent, eorum regiones ac loca malè tractabat. Peruenit & is quoque ad Troiam, eo potissimum tempore quando Hercules illuc etiam exercitum Græcorum habens, uenit. Vnde Herculem tunc Laomedon rex in Troianorum præsidium conduxit. Ceton uerò exercitum suum cum impetu in eos duxit. Cui cum obuiam Hercules & Laomedon cum copijs suis facti essent, illum interfecerunt. Quo ex facto sermo fabulosus confictus est, Hæc Palæphatus. *Ceton rex.*

CVM Ionas propheta à nautis nauigantibus Tharsis eiectus esset è naui in mare, propter tempestatem ipsius causa, quod Dei mandato non paruisset, exortam, ut ipse confitebatur: præsto fuit piscis magnus (דג גדול) à quo deuoratus, tres dies & noctes in uentre ipsius uixit: tum demum propter feruorem precum quas ad Deum fundebat, ab eodem pisce in terram eructatus est, ut copiosiùs in historia Ionæ inter prophetas minores in uetere instrumento legitur. Iosephus libro 9. Antiquitatum asserit Ionam ad littus maris Euxini eiectum. hinc enim non longum iter pedestre ei fuit in Assyriam conficiendum, ut patet intuenti tabulas Ptolemæi, Munsterus. Ionam à lamia pisce potiùs quàm balæna (cui gula angustior est propter pulmones & arteriam asperã) deuoratum fuisse, &c. Rondeletius probabiliter ostendit, ut recitauimus supra in Cane. A Ionæ historia, fortè triesperi Herculis orta est fabula: cuius meminit Cælius Rhod. his uerbis: Lycophron in Alexandra Herculem λέοντα dicit τριέσπερον, ex insiti roboris præstantia, & quia in eius generatione triplex in unam coiuit nox: uel quia triduũ in uentre ceti transmiserit, à quo Hesionem liberauit, quum ei immortales equos esset pollicitus Laomedon, quos illi pro Ganymede fuerat dilargitus Iupiter. Τριέσπερος Ἡρακλῆς, διὰ τὸ ἐν τῷ κήτει τρεῖς ἡμέρας ποιῆσαι, ἃς ἑσπέρας καλεῖ (Λυκόφρων,) διὰ τὸ ἀφώτιστον καὶ σκοτεινὴν εἶναι τὴν τοῦ θηρίου γαστέρα, Varinus.

EXIMIA magnitudine existimantur, Leo, Libella, Pardalis, Physalus, Prestis, Maltha, Aries, Aelianus. Nos de his & alijs multis suo loco & ordine agemus.

TIBERIO principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula simul trecentas ampliùs beluas reciprocans destituit Oceanus, miræ uarietatis ac magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interque reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus assimulatis; Nereidas uerò multas, Plinius.

GANGES alicubi (ubi altissimus latissimusque fluit) cete procreat, quorum adeps unguenti usum præstat, καὶ ἐκ τῆς τούτων πιμελῆς ἄλειφα ἐργάζονται, Aelianus 12.14. Gillius legit ἄλφιτα; uertit enim, è quorum adipe farinæ conficiuntur.

CETE in mari Indico quintupla ad Elephantum uel maximum magnitudine degunt. Nam una etiam costa ceti ad uiginti cubita accedit. Labrum (χελύνην) habẽt quindecim cubitorum. pinnam ad utranque branchiam septem cubitos longam: Aelianus 16.12. ubi pro χελύνην uoce inusitata, & corrupta, ut iudico, aliâs legitur χελώνην, id est testudinem. quid si legamus χελύνην? id est labrum. nam & Aristophanes in hac significatione utitur. Quod si quis testudinem mâlit: pinnarũ nomine pedes intelligat, quos etiam Nicander in testudine marina πτέρυγας dixit. Sed cum nec ceti, nec testudines branchias habeant, branchiarum tamẽ locus in cetis commodiùs, quàm in testudinibus intelligi mihi uidetur.

MARE quod Taprobanen ambit, infinitos pisces & cete procreare ferunt: & eorum quædã habere capita Leonum, Pantherarum & Arietum, aliorumque animalium: &, quod magnam admirationem habet, Satyrorum speciem similitudinemque cete nonnulla gerunt. Alia existunt muliebri facie, eisque pro crinibus spinæ dependent. Addunt & alia reperiri absurda, quorũ genera tam monstrosa exactè explicari ne à peritissimis quidem pictoribus possent. Caudæ eis oblongę & inuolutæ, pro pedibus forfices (chelæ) aut pinnæ. Ac in eodem mari belluas in utraque sede uiuentes audio: & noctu segetes & herbas depasci, instar gregalium & feminibus uictitantium animalium: quodque palmarum fructu iam maturo gaudeant, iccirco eas arbores amplexu suo molli flexilique concutere, excussas uiolento impetu palmulas exedere, easdemque crepusculo matutino, cũ iam incipit dilucescere, in mare redire abdique mersas, Aelianus 16.18.

Macedones in obsidione Tyri cum ad teli iactum aggerem produxissent, ostẽtum à deo quo-

piam ad imminentem cladem denunciandam, immissum est. Fluctus enim è mari ad molem eam incredibilis magnitudinis cetum appulerunt, unde nihil incommodi factum est. Corporis enim parte altera aggeri acclinata, diutius ibi constitit, cum maximo inspicientium omniũ terrore. Rursus demum in mare enatauit. Hincq; religio maxima utrosq; occupauit, existimanteis illud portendere Neptunum sibi auxiliarem fore, animo utique in id quod optabant inclinato, Diodorus Sic. de gestis Alexandri.

De Cetis GEDROSIIS circa Arabiam (Albertus inepte Zedrosos uocat, tum circa orthographiam lapsus, tum quòd uocabulum gentile, cetorum proprium existimauit) quarum maxima ossa ædificijs apta sunt, diximus supra in Cetaceis in genere.

IN Feram marinam quæ hominis cadauer capillis aut ceruice (λοφιῆς ὕπερθε) apprehensum ad litus extulit, (ne scilicet periret in mari:) & ibidem interijt, quòd in mare nimis relictum nõ posset redire: Antiphili epigramma Græcum extat huiusmodi libro primo Epigrammatum Græcorum, sectione 40.

Ἄνδρα θὴρ χερσαῖον ὁ πόντιος, ἄπνοον ἔμπνους
Ἐς ψαμάθους ἐκόμισσα. τὸ δὲ πλέον ἐξ ἁλὸς εἰς γῆν
Δαίμονα δ' ἀλλήλων ἠμείψαμεν. ἡ μὲν ἐκείνου

Ἀράμενος λοφιῆς ὑγρὸν ὕπερθε νέκυν,
Νηξάμενος, φόρτου μισθὸν ἔχω θάνατον.
Χθὼν, ἐμέ: τὸν δ' ἀπὸ γῆς ἔκτανε τὸ μὸν ὕδωρ.

Brodæus de delphino interpretatur, quem solum ferè in mari homines diligere, seruare, efferre, historijs proditur.

AVCTOR Procopius est apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, sing. numero) comparuisse magnitudinis miræ: Porphyrium (inquit) illi uocant. Id uerò annis quinquaginta locis infestius circumiectis omnibus fuerat: nec ab Iustiniano, etiamsi percupido, ulla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos insectatum auidè ac ita limo impactũ explicari haud amplius eualuit, sed accolis hinc inde accurrentibus, funium ac machinarum ui pertractum in siccũ, cubitorum triginta mensum per longitudinem excessit, per latum uerò decem, Cælius Rhod.

DE CETIS DIVERSIS EX RECENTIORIBVS.

EVIATHAN (inquit obscurus & barbarus scriptor) Hebraicè dicitur draco. Fertur autem quòd (hic) draco & in terra serpit, & in aquis natat, & in aëre uolat, unde & in Asia tribus nominibus appellatur, scilicet serpens, cetus & leuiathan. Loquens enim in spiritu de diabolo, sub leuiathan typo, ita dicit propheta: In die illa uisitabit dominus in gladio suo duro, & grandi & forti, super leuiathan serpentẽ, & uectem: & super leuiathan serpentem tortuosam, & occidet cetum qui in mari est. Iorath, Leuin (inquit) & leuiathan piscibus aspedo, id est ceto (aspidochelonen obscuri quidam cetum maximum faciunt, inde aspedi nomen fortè Iorath fecerit) frequenter insidiatur: & pugnat cum eo. Omnesq; pisces maris, qui pugnam uident inter illos, subitò ad caudam ceti confluunt. Et si cetus ab illo deuictus fuerit, morietur & ipse statim. Quos enim cauda cinxerit, mox deglutit. Quod si cetus superari non potuerit, tunc leuin à faucibus suis fœtidissimum odorem cum aqua emittit, cetus autem econtrario aquam haurit, & respuit, & odorem fœtidissimum repellit: & sic se suosq; saluat & defendit, Hæc barbari illi. Nos suprà De cetaceis in genere A. Leuiathan ad omnes maiores cetos commune nomen esse docuimus.

ASPIDOCHELONE (inquit Physiologus, scriptor barbarus) Græcè dicitur belua quædã in mari, quæ Latinè dicitur aspidotestudo. Est autem cetus magnus, habens super corium suum, tanquam sabulum, quod est iuxta littus maris. Vnde plerunq; eleuato dorso suo super undas, à nauigantibus nihil aliud creditur esse quàm insula: itaq; applicantes † dentes super eam alligant naues, accendunt focos ad coquendos cibos. Ille uero ubi sentit odorem & calorem ignis, mouet se à loco, & sic mergit naues in profundum: Alia quoq; huius beluæ natura est, quando esurit, aperit os suum, & quasi quendam odorem bene olentem exhalat de ore suo, quem sentientes minores pisces confluũt in os eius, quod ut impletum fuerit, claudit, & eos transglutit, Hæc ille. Ego aspidochelones nomen apud nullum ex ueteribus legi, nisi quòd Epiphanius Cypri episcopus, in libro quem physiologum inscripsit, ea quæ paulò ante Physiologi tanquam authoris nomine recitaui, tradit, cap. 30. Oppianus quidem 1. Halieut. aspidoessa (id est scutata, corio scuti instar operta) epitheton facit testudinis:

† nautæ

Δηρὸν δ' ἠιόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις Μίσγοντ' ἐγχέλυές τε, καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη. Hoc est, Aliquando è mari in proxima litora egrediũtur anguillæ & scutata testudo. Nam Græcus paraphrastes innominatus nõ rectè hunc locum reddit his uerbis: Μίγνυται δὲ καὶ ἡ ἔγχελυς τῇ ἀσπιδοειδεῖ χελώνῃ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς. hoc est, Miscetur (Coit) etiam anguilla cum scutiformi testudine in littoribus.

¶ Ad Aspidochelonen attinent quæ Isidorus de ZITIRON monstro scribit: quod nomen fortè à ceto corruptum est, quasi κήτειρον uel potiùs κήτειον dicas. Zitiron (inquit) monstrum est, quod uulgus militem uocat, ingens atq; fortissimum. anteriori parte formam ferè militis armati præfert:

Zitiron.
Miles.

præfert: & caput quasi casside galeatum, ex cute rugosa, dura firmissimaq; ostendit. Ab eius collo dependet scutum longum, latum & magnum, & interius cauum: ut in eo possit cōtra ictus pugnantium more defendi. Est enim forma triangulare, firmitate, duritieq; tam ualidum, ut uix unquā possit iaculo penetrari. De collo eius & de spondylis uenæ quædam ac nerui fortissimi protenduntur in humerum, à quibus prædictum scutū pendet in scapula. Brachia quoq; (longa) fortissima nimis habet, & quasi manum bisulcam cum qua ualidissimè percutit: unde fit ut difficulter nimis ab homine capi possit: & si captus fuerit difficulter etiam necari, nisi cum malleis poterit. Hæc ille, ex quo Albertus etiam repetijt: qui addit in mari Britannico hoc animal apparuisse, & esse de genere tortucarum, id est, testudinum. Et rursus, Barchora (id est, testudo) tantū excrescit, ut scutum eius octo uel nouem pedum inueniatur, cornu habet in capite, sicut tortuca agrestis: & hoc circundat caput ad modum galeæ. Piscatores Germaniæ & Flandriæ militem uocant hoc animal, quòd scutum & galeam gerat. Est autem scutum eius ac si de quinq; asseribus sit compositum. Pedes quatuor habet, multorum digitorum, & caudam instar serpentis. Plura etiam Albertus Barchoræ adscribit, quæ ueteres de testudine marina prodiderunt.

VACCA marina monstrum est magnum ac ualidum, & ad iniurias iracundum. Non oua sed fœtum parit, plerunque unum, aliquando binos aut plures. Fœtum tenerè diligit, & secum ducit quocunque pergit. Annis triginta hoc animal cauda etiam amputata uiuere constat, Author libri de natura rerum.

EX ALBERTI MAGNI DE ANIMALIBVS LIBRO XXIIII.

CETVS est maximus piscium cognitorum, cuius fœmina balęna uocatur. Est autem hic piscis multorum generum. Quidam enim hirsuti (asperi) sunt, ijq; maximi: alij corium habent planum, (læue,) minores: horum in nostro mari genera duo uisuntur. Vnum habet rictum oris uallatum prægrandibus & longis dentibus: qui plerunq; cubitales, aliquando duorum aut trium, rarissimè quatuor cubitorum reperiūtur. Præcipuè uerò canini duo, cæteris longiores eminent: & sunt subtus sicut cornu, instar elephanti uel apri dentium, qui culmi uocantur: comparati nimirum ad pugnam. Et hoc quidem genus ceti os habet idoneū quo mandat & comminuat cibum. Alterum, nostra memoria uisum, os edentulum habet, aptum duntaxat ad sugendum, ut muræna, (*lampreda*:) aliquātò minus priore, & multo suauiore carne. Vtrunque branchijs caret, & spirat sicut delphinus, nempe per cannam fistularem. Vtriq; corium super oculos densum & nigrum. Oculi tanti, ut unius etiam oculi fouea (ceu lacus quidam) homines quindecim largè capiat, interdum uiginti. Oculis adiuncta sunt additamenta ciliorum instar, cornea, (*radios fortè dixeris, ut de Rota belua Plinius scribit, quaternis eam distingui radijs, modiolos earum [eorum lego, scilicet radiorum] oculis duobus utrinq; claudentibus,*) longitudinis octo pedum, plus minus, pro magnitudine piscis: horum singula figuram propè referunt magnæ falcis fœnisecum. Sunt autem numero ducenta & quinquaginta super oculum unum, ac totidem super alterum. pars singulorum latior radicem figit in corio: angustior prominet. non rigent tamen, sed iacent disposita à radice oculi uersus tempora piscis: ita ut appareat unum os latum, ceu magnus quidam uannus: & utitur eo piscis ad operiendum oculum suum in magnis tempestatibus. Os autem habet amplū: & cum spirat, eructat ex eo copiosam aquam, qua aliquando implet nauiculas & submergit. Pinnas etiā magnas, & ea qua delphinus specie. caudam bifurcam: cuius latitudo est plus quàm uigintiquatuor pedum, cum piscis ad incrementi sui statum peruenerit. Costas autem habet curuas, & longas ad spissitudinem piscis, magnitudine tignorum in magnis domibus. Tigna autem uoco super quæ conclauantur (*clauis affiguntur*) laquearia, quibus tegulæ domus affiguntur. Hunc piscem scribunt ueteres quatuor iugera terræ occupare uentris sui latitudine: quam ego magnitudinē nunquam à nostris piscatoribus, qui multos sæpe uiderunt, inquirendo cognoscere potui. Maximus illorum, de quibus audiui, onus trecentorum curruum fuit, in carnes & ossa diuisus. Sed hæc moles rara est: qui uerò ducentos, uel centum & quinquaginta currus onerent, plus minus, frequenter apud nos capiuntur. Colem habet hic piscis & testes intus in corpore, sicut delphinus: & tempore coitus colem emittit. Fœminæ uulua eiusmodi ferè est, ut muliebris. Fœmina in coitu mari se submittit, ut delphinus quoq;. Velocis autem sunt coitus, sicut animalia omnia quorum testes intus conditi sunt. Mas genitura abundat: & quod præterfluxerit eius (neq; enim totum capitur ab utero fœminæ) collectum, ambra uocatur, maximi precij, & usitatum medicis in curanda (gutta) arthritide ac resolutione. Iccirco autem genitales cetorum partes conduntur, ne uel natando impediant, uel aquæ frigiditate lædantur. Quod autem aliqui dicunt, cetum post unum coitum cum balæna, impotentem ad coëundum amplius effici: itaq; in profundum pelagus se abdere: atque illic adeò augeri mole, ut insula quædam maris uideri queat: non puto esse uerum, nec talia referunt fide digni aut oculati testes. Ceti quidem cum pugnant pro fœminis & catulis suis, uictus in altum gurgitem se recipit, & præ metu aliquandiu manet, & quòd non moueatur, obesus admodum fit. Lardum his piscibus in dorso est, ut porcis. pingui abundant, præsertim in capite circa

cerebrum. Tempore meo multi ſunt capti. Vnus in Friſia, circa locum qui Stauria uocatur: cuius cum caput per oculum cuſpide punctum eſſet, undecim lagenas adipis emiſit, quarum unaquæq; uix portabatur ab homine uno. cuius rei teſtis ego ſum oculatus. Adeps lucidus & purus eſt, cum defecatus fuerit. Alter captus eſt ultra Traiectum uerſus Hollandiam: cuius caput quadraginta reddidit adipis lagenas. Huius piſcis lardum eſt, quod (*Gallicè*) graſpois uocatur. Porrò concipit balæna (fœmina ceti) catulum unum, & nutrit eum (*lactando.*) is multo tempore ſequitur matrē, ad tres fortè aut quatuor annos. Hic piſcis cum in arcto aliquo profundo concluditur, & nauibus circundatur, ſubmittit ſe in fundum, & ſubitò emergens naues (*quas ſubierit*) ſubmergit. Hæc omnia Albertus.

DE CETO AMBARI.

EST odoramenti genus (inquit Ruellius libro 1. de Stirpibus, cap. 17.) quod recentiores Græci modo ampar, modo ambar nominant. hoc diuerſis in locis ſcaturit, uti Aëtius (*imò Actuarius, & Symeon Sethi in libro de alimentorum facultatibus*) literarū monimētis tradidit. ſunt autem huius fontes quemadmodum picis, (*πισσελαίου, Sethi,*) bituminis, ſulfuris, & ſimilium, qui huiuſcemodi ambarum eructent. Sed in eo genere præfertur quod fuluum eſt, (*κιῤῥόν,*) præpingue, tale in Indica ciuitate, quæ Selachitum (Silache, Symeon) nominatur, uendi ſolet. Aliud ſubalbidum, quod in oppidulo maritimo felicis Arabiæ, cui Sinchrio (iuxta Sichrim oppidulum, Cardanus. Sethi Sycheon nominat, Συχέον) nomen eſt, gignitur. Tertium atro colore micat, quod uiribus infirmius eſt. Colligitur hoc ex piſcibus qui fontes & ambari ſcaturigines deguſtârint. Vim habet excalfaciendi. humorum lentitiam digerit, (incidit, Sethi.) quare medicamentis quæ ſecandi naturam ſortiuntur, (ſtomachicis, Sethi) immiſceri ſolet. Caput & cor olfactu roborat. ſed temulentis largiùs in uinum coniectum, ebrietatem exaſperat. (Si quis ante potū [ἐπὶ πότῳ, poſt potū] eius odorem olfecerit, ebrietatem accelerat, [ταχύνει, Ruellius legit τραχύνει] & ſi in uino ponatur, multò magis, Sethi interprete Gyraldo.) Cæterum Mauritanorum familiæ authores (ut Serapio) in mari tradunt ambar, non ſecus atq; in terra fungos naſci: ſæuientibusq; procellis agitatū pelagus, cum prouolutis impetuoſè ſaxis expuit in litus, tum homines qui præſentiunt maris inſultus, ad uada ſe conferunt: & quod eructarint ambarum, congerunt. Præcellit quod in inſulis, harum regionum litoribus, eiectum inuenitur, colore cæſio (cæruleo, Serapio,) in globi formam coactum. Improbatur quod ſtruthiocameli oui more candicat. Damnatur quoque ambarum, quod è piſcium uentribus exemptū fuerit. Nanq; cetaceus piſcis nimium auidus huius ambari, hoc eſu ſibi necem conſciſcit: præſertim dum copioſius eſtur. Azelum uernaculo nomine uocant piſcem. is emortuus fluitat, & undis maris emergit. tum inſulani coniectis uncis & funibus extrahunt, ambarumq; cæſo uentre eximunt. Sed quod proximè ſpinam dorſi inuenietur coaluiſſe, longè magis præfertur: utpote quod & purius & ſyncerius tradatur, longioremq; moram in piſcis uentre fecerit. Addunt calfacere & ſiccare ambarum, cerebrum & cor roborare, omnesq; ſenſus uegetiores efficere: quare ſenibus & frigidis auxiliari. Officinæ noſtræ ambrā chryſeam (griſeam) uocant. Confundunt ſub hoc nominis ambitu ſuccinum magno errore. nam ambarum peregrinum nomen eſt, illius duntaxat rei proprium. Quapropter ſunt, qui ſentiētes hoc diſcrimen, ne committeretur error, orientale ſuccinum maluerunt appellare. Sed nos ut alia quędam, quod patrio uocant nomine ambar, edocti à ueteribus Latinis ambarum diximus: ſicut & ſachar, ſacharum. Liberum tamen fuerit uel ambar uel ambarum proferre. Hæc omnia Ruellius, & mutuatus ab eo Matthiolus Senenſis. ¶ Azel eſt piſcis quidam magnus, Syluaticus. Quod de genitura ceti cum ſua fœmina coëuntis abundat, id mari ſupernatans colligitur ambræ nomine, Iorath. ¶ Aëtius lib. 16. cap. 133. ambram ſuffumigio moſchato admiſcet, & aliquot alijs deinceps ſuffumigijs. Ambarium inijcitur in thymiama Eſdræ apud Nicolaum Myrepſum. Sultanus olim Aegypti tyrannus ſolebat cereis immiſcere ambram, uoluptati atq; ualetudini ſimul conſulens. nos, quibus carior eſt ambra, nec opes regiæ, laſeris ſuccum aut thus poſſemus immiſcere. nam ut illa regibus, ita hæc priuatis magnifica atq; decora, ac delicijs apta, Cardanus. ¶ Succino fragrantior eſt ambra, ut cum pretioſiſsimis conferatur mercibus, Idem. Permutatur uncia aureis duobus, Alexander Benedictus, cum muſci unciam ſenis aureis emi ſcripſiſſet. His ſcriptis inſpexi catalogos, de medicamentorum precijs in pharmacopolijs diuerſarum urbium, quos habeo: in quibus magna quidem diuerſitas eſt, ubiq; tamen ferè maius precium ambræ, quàm moſcho. Ambræ uncia Lugduni alibiq; in Gallia coronatis duodecim uænit: in Germania florenis duodecim. Alicubi tamen (ut Auguſtæ Vindelicorum) ambram & moſchum eodem precio uænundari audio, utriuſq; unciam florenis octo. Alibi, ut Norimbergæ, ita diſtinguūt, ut ambræ griſeæ precium ſit floreni duodecim in ſemunciam: communis uerò, floreni tres, alibi duo cum dimidio ferè. Moſchi unciam Galli coronatis ſeptem uendunt, præſtantiſsimum (quem orientalem cognominant) octonis. Cæterum ſpermatis ceti unciam, floreno indicant Germani.

Azelus.

Succinum.

Ambarum. Ambar.

Suffitus.

Ambarium.

Mira illius uis ad cerebrum. multa graue olet propter odoris magnitudinem. Tenues habet craſsis partes immixtas. Creditum eſt eſſe ſemen piſcis horrendi monſtroſiq; ex cetaceo genere, cuius

cuius caput lapidis referat duritiem. Hic in Africæ Oceano oritur, eiusq; nomen Ambar: unde thymiamati nomen inditum. Sunt illius tria genera, colore, odore atq; pondere sibi inuicē respondentia. Album, leuissimum, odoratum, optimumq;: nigrum, grauissimũ, odore carens, atq; ignauum: cinereum, omnibus his mediocre, Cardanus. ¶ In mari circa Madaigascar insulam maximam ditissimamq;, cete grandia capiuntur, ex quibus ambrum colligitur, M. Paulus Venetus.

Præter Europæum succinum, quod Mauri & officinæ Persica uoce Caraben appellant, aliud est (inquit Le. Fuchsius) quod in Africa, & item aliud quod in Asia gignitur: ob id hoc Asiaticũ, illud uerò Africanum appellatur: utrũq; Arabes Ambram uocant. Recentioribus quoq; Græcis ἄμπαρ & ἄμβαρ nominatur. Latinè ambarum dixeris. Colligitur hoc ex piscibus cetaceis. nonnulli semen, uel Græca utentes uoce, sperma ceti: alij, ut Auicenna, stercus eiusdem magno errore putant: quum non sit nisi succinum quod balænæ siue cete deuorarunt. Vnde liquet Auicennã maximo in errore uersari, qui sub ambræ uoce unica duas inter se diuersissimas res, nempe spumam siue florem salis, & succinum hoc Africanum & Asiaticum, describit ac confundit. Et ex eodem etiam posteriores medici, & horum officinæ errandi occasionem sumpserunt. Nam illi res has discernere nequeuntes, florem maris sperma ceti uocant: quum potiùs succinum quod è cetaceis piscibus eximitur, uulgi & imperitorum more ita nominandum illis fuisset. hoc enim ad alterius differentiam sperma ceti nominari posset, quamuis parũ propriè. Ambarum fuluũ, uel, ut hodie loquuntur, ambra citrina, (discriminis † gratia appellari posset.) Ad nos hoc tempore nõ affertur: sed in eius locum substituitur ambarũ factitium, quod hodie in officinis sub ambræ nomine prostat, & magnis impensis à pharmacopœis cõparatur: atq; à colore cinericio, ut illam à citrina, quæ succinum est, ut diximus, discernant, griseam appellant. Modum autem conficiendi alibi ostendimus: (*Fortè libro 9. in suis Commentarijs de simplicium medic. facultatibus, mox enim etiam de camphora factitia in eodem libro se scripsisse ait.*) Vt iam perspicuum sit omnibus, recentioribus medicis triplicem esse ambram: unam subalbidam, quæ est flos maris, illisq; ineptè sperma ceti dicitur. Alteram fuluam & pinguem, quam citrinam nominant: quæ certè rectiùs quàm prior sperma ceti, quum nonnunquam ex illis eximatur, diceretur. Tertia grisea, quæ natiua non est, sed factitia, & hodie in officinis sub ambræ nomine prostat. Hæc omnia Fuchsius, qui inter ea etiam quæ secundo ordine calefaciunt ambarum numerat: & rursus inter ea quæ caput, & cor & uterum iuuant. Frigidis temperamentis utilissima est, Aben Mesuai.

Auicennã confundere florem salis cum succino uel ambra.

† Videntur hæc uerba parẽthesi inclusa abundare: & sequẽtia construenda cum præcedentibus.

Ambra, Arabicè Hambar (ut scribit Auicenna libro 2. cap. 63.) uidetur è suo fonte scaturire in mari. Illud uerò quod dicitur quòd est de spuma maris, aut stercore animalis maris, longinquum (*parum probabile*) est. Præfertur grisea (alsheb) fortis: deindè uaria, (alazarach:) post eam citrina: & deterior est nigra. Adulteratur gypso, cera, ladano, & ambra bona (al', & mixtura odorifera facta ex ambra & moscho, quæ mixtura appellatur alned [uel almend,] aliàs almende.) Eius species nigra mala est: quæ sæpe colligitur è uentre piscis ea deuorata mortui. Calfacere uidetur in secundo abscessu, siccare in primo. Senibus decrepitis subtili calore suo prodest. Eius quod almend uocant species una si tangatur digitis, denigrat eos, & conuenit denigrandis radicibus pilorũ, qui ut paulatim enascuntur, ita tingantur. Iuuat cerebrum, sensus & cor, Hæc Auicenna.

Almend.

Quæ supra ex Ruellio de ambra scripsimus, hæc ille partim ex Serapione, partim ex Symeone Sethi mutuatus est. Nos hîc insuper quædam ex Serapione addemus. De hambra (inquit capite 196.) ex mari est, in terris Zin (aliàs Zing) in Occidente, & illa defertur almahadię. Inferunt enim eam illuc homines qui nominantur Miheræ, id est ueloces, qui nouerunt quòd mare ipsorum eijcit ambram. Ea quæ reperitur in uentre ceti non est bona: quam Persæ pharmacopolæ mandi nominant.

Mandi.

Ambra (ut scribit Elluchasem) est instar cerebelli. maxima eius massa ad mille aureos accedit. Scaturit autem è fontibus in mari, & supernatat aquæ. de qua supernatantes aues (superuolantes aues, uel supernatantes pisces legerim) si gustarint, moriuntur. Alij animalis cuiusdam excrementum esse putant: alij sordes seu purgamentum maris. Inter omnes eius species grisea prefertur: deterior est cui color niueus. Tertio loco habetur picea, (nigra.) Ambra piscis est horribilis odoris. nam pisces qui ipsum degustarint, rursus euomunt. & cum præparatur (ad cibum) decollaturq;, (aliàs, decoquitur) egreditur ex eo arena. Est etiam alia species ambræ pinealis: & alia quę dicitur mundus, (mandi potiùs, uel mende,) carens odore, Hæc ille. Ambræ pinealis nomine, fortè succinum commune intelligendum fuerit: quod pleriq; olim putabant à quibusdam pinei generis arboribus exudare.

Alexander Benedictus (de curandis morbis libro 13. capite 26. quod inscribitur de uictus ratione in uomentibus ex nauigatione maritima) de ambaro, succini odorati nomine hæc prodit: Quid succinum odoratum sit paucis referemus. non satis enim liquidò de eo habetur. Commendatur albo ac nigro mixtum ac leue: odore, primo olfactu, ingratum: consuetudine gratiam acquirit, cum prædicta (moschus & zibethum) fastidium pariant. Prolificum piscis cuiusdam uel ceti semen esse arbitrantur, durum, glebæ terræ simile, in mari inueniri ac supernatare ad litora, ubi & aliud succinum inuenitur, fama est. Aliqui ex Caspio mari aduehi uolunt. Didicêre matronæ baccas auellanæ magnitudinis uel gallæ, filo insuere, ad religionis cultum. Maiores quoque pilæ

Electio.

ex ijs contra pestilentiæ uirus (ut in eius obseruatione diximus) conformantur.

Pilæ ab ambra denominatæ, quæ suauis & medicati odoris gratia parantur in Seplasijs, quo modo fieri & misceri debeant, plerique medici, quorum de peste scripta extant, literis mandarunt.

Ἄμπαρ seu ἄμβαρ, Ambarum seu ambra Arabum & Actuarij ac Simeonis recentiorum Græcorum, odoramenti genus locis diuersis scaturit, ut bitumen, sulfur. Nobis hodie larga & præstantissima ex litore Aquitanico mittitur, cinericio colore. Indicam rufam, (κιῤῥὸν, citrinã) pinguem, Arabes & Simeon præferunt Arabicæ subalbæ, &c. Syluius.

Ambar Aquitanicum.

Gallijs quibusdam, id est trochiscis odoratis, Mesue moschum & ambram miscet. ¶ Plateaurius suppositorium factum ex styrace calamita, ambra & moscho commendat ad educendos menses, & promouendum conceptum ex causa frigida impeditum.

Ambra (inquit Manardus) res noua est, quam non tanti facio quanti æstimatur. Et rursus de camphora agens, in Annotationibus in Mesuen, Simeon (inquit) ampar uocat, dicitque multis in locis emanare à quibusdã ueluti fontibus, &c. ut nos ex Simeone retulimus, qui uel ipsius Manardi memoriæ lapsus est, uel negligentiæ potiùs typographorum error, qui hæc non ad camphoram, sed ad paulò superiorem de ambra locum referre debuerant. Idem Manardus ubi Mesue in confectione ambræ muscatæ ambram canni nominat, nihil aliud quàm ambræ epitheton hoc esse ait.

Ambarum (inquit Adamus Lonicerus) calidum est & siccum in primo gradu, digerẽdi uim posſidet. Membris paralyticis medetur, pectus purgat, memoriam custodire aiunt. Contra uertiginem (frigiditatem uel humiditatem dicere uoluit puto) capitis & uertiginem ex ea prouenientem: Recipe ambari drachmã, ligni aloës semunciam, ossis de corde cerui dicti uncias duas. Dissoluantur cum aqua rosacea, & formentur catapotia. Fumus ambræ & cornu cerui, æquali portione prunis impositorum, comitiales ore exceptus recreat. Procidentem matricem per inferna suffitus idem admissus, assa fœtida interim naribus admota, retrahit. Capiti frigido prodest ambarum, & frigiditate debilitatam ratiocinandi uim restaurat. Melancholiam pellit.

Georgius Agricola libro 1. de natura eorum quæ effluũt ex terra: Bitumen liquidum (inquit) differt colore, &c. Effunditur quoque in mare Germanicum, atque ex eo fit succinum, è candido candidum. Quoddam est in cinereo candidum: quale emanat ad maritimum Arabiæ felicis oppidulum, quod Sichrin appellant. id ipsum etiam concretum Arabes ambram uocant. Serapio etiam Germanicum succinum uidetur ambram uocare. Asiaticum succinum Psellus in Arabia felici subcandidum, in India fuluum nasci scribit. utrunque Mauri appellant ambram. M. Paulus Venetus asserit in balęnis inueniri, ut fortè inuenitur: tametsi in nostris piscibus repertum esse succinum nescio. Itaque etiam Asiaticum succinum, ut Europæum, in mare è fontibus defluit: ibique induratum eijcitur in littora. sed ad nos non affertur. uerum in eius locum substituitur ambra factitia, muscum uel cibetum redolens: quæ fit aut ex benzoo, cera candida noui examinis, carie fraxini, arborum musco: aut ex styrace, ladano, ramentis xyloaloës. additurque ad utranque compositionem muscus uel cibetum: atque omnia cum aqua rosacea commiscentur, (*adiecta ambra modica*,) sed facile fraus deprehenditur. etenim natiua non ita celeriter ut factitia, aquis mollescit: & ab eadem colore & odore differt, Hæc Agricola. Fictitia manibus subigi potest, ceræ instar, uera non potest, Platearius: ex quo etiam Agricola adulterandi modum descripsit. De uiribus ambræ aduersus comitialem, & ab utero strangulationem plura tradit idem Platearius.

Ambra factitia

Ambra non est species bituminis è terra effluens: neque semen ceti. nam hoc non liquescit, ambra uerò liquescit. sed est fungus, quo cete & balænæ uescuntur. argumento est, quòd ambra reperiatur in uentriculis balænarum, Innominatus.

DE EO QVOD PHARMACOPOLAE ET VVLGVS HODIE SPERMA CETI NOMINANT.

INTER salis genera maximè tenuium partium est flos salis. est enim non modo tanquã fauilla tenuissimus & leuissimus: sed etiam candidissimus. At maris flos ab eo totus est diuersus. etenim humidus, pinguis, croceus, ut qui sit semen balænarum: quod aliàs explicabo, Georgius Agricola libro tertio de natura fossilium. Interpretatur autem Germanice Wolrãm.

Halosanthos, flos salis, à mari mihi nomen habere uidet, inquit Christophorus Encelius: estque quædam efflorescentia maris. & emittit hoc mare medicamentum. alio sub nomine habetur in officinis: nempe dicitur sperma uel semen ceti, uel balænæ, seu ambar subalbidum. Saxones uocant Walrath, uel Baldrath, forsitan ab effectu in nonnullis morbis. Veteres non fecerunt mentionem spermatis ceti, sed floris salis: estque idem. Reperitur autem ipso in mari, ut mihi nautæ aliquoties & mercatores retulerũt (licet & supra petras in Nilo reperiri uolunt, aut in paludibus ad mare, & in stagnantibus maris partibus. Dioscorides libro 5. cap. 77. in Nilo & lacubus natare dicit, &c.) color illi croceus aut lateritius: sed ut deponat ruborem, & fiat candidũ, purgatur. hinc rufi quasi

quasi grumi, adhuc inueniuntur, in ipsa eius massa, ut ita dicam. Est autem res pinguedine uirus olens, & ingrati odoris: quę aqua non resoluitur, sed tantum oleo. Cassius Felix Halosachnes meminit, & Plinius libro 31. cap. 7. qui primum florem salis definit esse leuissimam ex ipso sale fauillam & candidissimam. Deinde & florem salis dici ait rem diuersæ naturæ, utpote humidioris, & coloris crocei aut ruffi: ueluti rubigo salis, odore quoq; ceu gari dissentientem à sale, non modo à spuma. inueniri autem in Aegypto, & deferri Nilo, & innatare quibusdam fontibus, fieriq; flantibus Aquilonibus. In Saxonia eius usus adeò uulgaris est, ut nescio ad quem non morbum illo (G) utantur. Scio ego propter nimium eius usum perijsse honestissimam matronam ad ostium Tangræ. Quidam & ambram uocant hoc sperma ceti. alij ambram fructũ arboris uel gummi sub mare crescentis: alij iecur, alij stercus piscis, alij spumam quandam maris esse putauerunt. Vide Almansorem tractatu 3. Hucusq; Encelius.

Halòs anthos, id est flos salis, uox ambigua est. nam & fauillam, hoc est siccam, leuissimam, & candidissimam salis in salinis collecti partem, & aliam quandam rem humidioris naturæ, ac crocei aut rufi coloris, & ingrati odoris, quæ summo mari & fluminibus ac lacubus, qui maris etiam appellatione ueniunt, innatat, significat. Præstaret autem ad euitandam confusionẽ Latinos, priorem salis florem: alteram autem maris florem, appellare, quòd scilicet reuera maris flos sit: & ἁλὸς uox quum sine articulo à Græcis efferatur, pro mari usurpari possit. Maris autẽ flos ille, qui Dioscoridi ἁλὸς ἄνθος dicitur, non est nisi balænarum semen, quod in officinis medicorum, non tamẽ sine errore, Sperma ceti, & Auicennæ (ut infra fusiùs dicetur) Ambra simpliciter nominatur, &c. Fuchsius, ab Encelio ut apparet mutuatus. Idem in cerato quodam ad grumos sanguinis in uesica dissoluendos sperma ceti cæteris admiscet. ¶ Ex casu, lapsu, aut ictu, si quid in corpore conuulsum, ruptũ aut fractũ est, si quid ex ijsdem causis intumuit, sperma (ut uocant) ceti propinant, multi populi, præsertim uerò Septentrionales & maritimi Germani, quibus & recẽtius & copiosius hoc remedium est. nam & suggillata discutere, & sanguinem concretũ dissoluere putant, dolores mitigare, calores remittere: &, si non admodum prosit, nihil obesse. Sunt qui adipem cuiuscuis ceti, uase exceptum, in cella frigida deponant, deinde prælo exprimãt, ut pars tenuior effluat, quæ instar olei est, & ijsdem uiribus, quibus pars crassior quæ remanet, licet tenuiorum partium. Crassiorẽ pro genitura ceti uendunt, cuius uim quidẽ repræsentat, sed ignauiùs. Diligentiores dignoscunt, quòd uera genitura ceti (si modo genitura est, ut uocatur) maculis candidis, latis & dulcibus insignitur: adipis uerò pars crassior, pinguior, compactior, & minoribus maculis uidetur. Quod apud nos uenditur sperma ceti album & pingue est, friabile ferè, & in squamas resolubile. ¶ Medici & pharmacopœi quidam Germaniæ & Vngariæ, inter remedia sua habent quod unguentum potabile uocant, quo medici, præsertim uulnerarij, utuntur in concussis, uulneratis, hæmoptoicis, & huiusmodi affectibus. Habetur & aliud unguentũ de spermate ceti, quo aliptæ quidam, præcipuè Itali, utuntur in doloribus neruorum ex morbo Gallico. Vnguentum potabile à Valerio Cordo & Leonardo Fuchsio describitur huiusmodi: Butyri recentis, salis expertis, libræ iij. Rubeæ tinctorum, castorei, floris maris (id est, spermatis ceti,) radicis tormentillæ, ana unc. j. Bulliant simul in uino odoro ad eius consumptionem, ac formetur unguentum. Datur ijs qui ex alto ceciderunt. Fuchsius addit, glutinat enim uulnera. ¶ Olaus Magnus in descriptione Septentrionalium insularum, Sperma ceti à nauigantibus in Oceano diuersis in locis colligi meminit. ¶ Germanicum uocabulum Walrath, non à celeritate auxilij, ut quidam putant & scribunt Balrath, sed à nomine Wal, quod est cetus uel balæna, & Ram, quod est genitura mihi factum uidetur, & scribendũ efferendumq; Walram, ut idem hoc Germanis significet, quod Latinis sperma ceti. Feles ad libidinem pronas råmling nostri esse dicunt: & Ramseren allij syluestris genus à uiroso odore nominatur.

DE CETIS QVIBVSDAM EX OLAI MAGNI SEPTENTRIONALIS OCEANI EVROPAEI DESCRIPTIONE.

Iconum fides penes authorem esto: nos enim eas omnes ex tabula ipsius Septentrionali pingendas curauimus. Apparet autem eum ex narratione nautarum, non ad uiuum, pleraq; depinxisse. Vix probârim capita quorundam nimis ad terrestrium similitudinẽ efficta: ut neq; pedes unguibus armatos: & fistulas adeò prominentes, cùm balænarum quas supra dedimus: tum hîc pristis seu physeteris. Verba & descriptiones authoris, partim ex ipsa tabula, partim ex libello Germanicè paulò copiosius ædito, adiecimus.

IN Septentrionalibus maribus copia uariorum cetorum est ob immensam marium profunditatem, quæ tanta est alicubi ut nulla funium longitudine attingi queat: & multis in locis anchorarum usus nõ est, sed circulos ferreos plumbo inclusos earũ loco demittũt.

NOMINA quædam confingemus à similitudine terrestrium, ut apri, hyænæ, monocerotis, rhinocerotis, &c. & literarum ferè seriem sequemur.

BALAENAS & eis cognatas quasdam belluas in B. elemento ex eodem hoc authore posuimus.

DE APRO CETACEO.

LAVS Magnus in Tabula sua quam literis distinxit, in B.b.belluam hanc marinam sine nomine pingit, ingentem esse scribit, & dentibus truculentis excelsisq;. Nos à dentium figura situque aprum nominauimus; sed cetaceum, ut à pisce eiusdem nominis discerneretur.

DE CETO BARBATO.

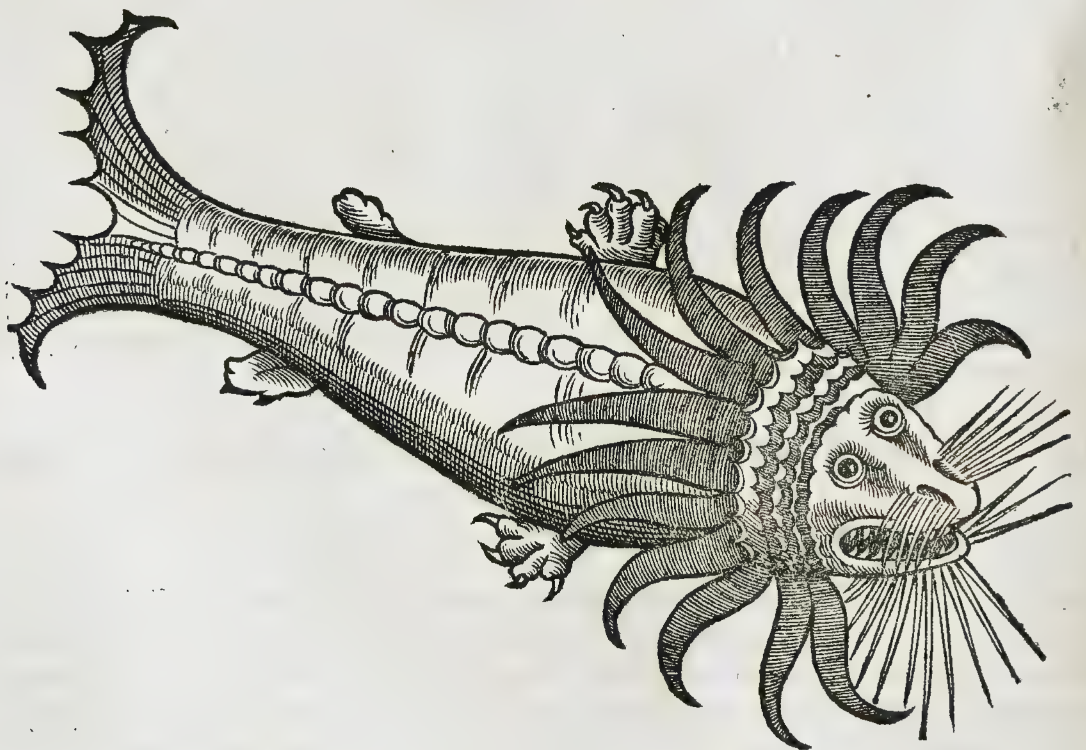

EODEM in loco B.b. Olaus hoc quoq; monstrum pingit: Maximum, ut ait, & cornibus, & uisu flammeo horrendum; oculi circunferentia sedecim uel uiginti pedum mensurã continet. Caput (quadratum, Cardanus) in quatuor mucrones diuiditur. barba prolixa est, pars posterior parua (angustior & breuior, Cardanus) existimatur. ¶ Nos cetũ barbatum appellauimus, imitati Cardanum, qui libro decimo operis De subtilitate, cete aliquot ex eodem hoc authore commemorat; ubi Barbato huic cornua bina tribuit, quod neq; Olaus dixit,

neq; repræsentat icon. non binis enim sed quatuordecim ceu cornibus radiatum caput est. cornua utrinq; ab oculo incipiunt, & per occipitium transeunt, nescio quàm rectè. Albertus enim (cuius uerbis paulò antè in cetis Oceani Germanici describendis usus sum) cetis nostrorum marium appendices quasdam esse scribit (circa oculos) ciliorum instar, corneas, octo ferè pedes longas, plus minus, pro magnitudine piscis, specie magnæ falcis fœnisecum, ducentas & quinquaginta super oculum unum, & totidem super alterum, ex lato in acutum desinentes, non rigidas, sed iacentes, & dispositas uersus tempora piscis, ita ut ueluti os unum latum magni uanni instar efficiant, quo belua aduersus tempestates oculos muniens operiat. Oculi unius foueam homines quindecim, aliquando uiginti capere.

DE CETO CAPILLATO.

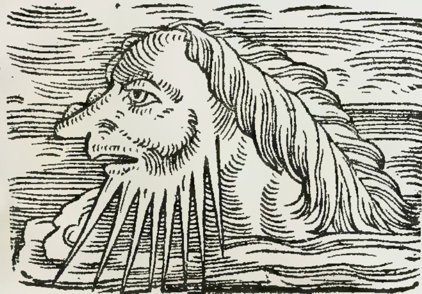

ETVM Capillatum uel crinitum hunc piscem nomino, cuius caput tantum Olaus delineauit in tabula, paulò infra A.l. in explicatione uerò nullam eius mentionem fecit.

DE HYAENA CETACEA.

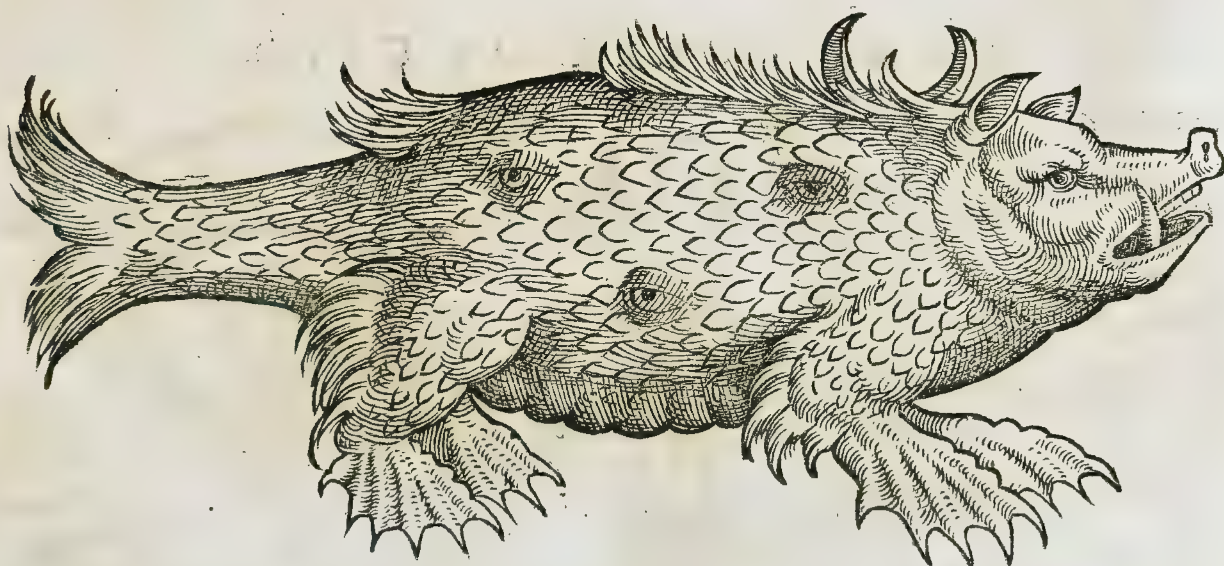

HANC feram marinam Olaus exhibuit in D.k. porco similem esse ait, & apparuisse in mari iuxta Thylen insulam, quæ supra Orchades Septentrionem uersus sita est, anno Domini 1537. Ego hyænam uoco, à similitudine, siue suis, siue hyænæ, quadrupedum. De ueterum hyænis piscibus aut cetis dicam in H. elemento. In hac Olai icone non probo auriculas animali marino appictas. rostrum quoq; nimis porcinum uidetur. Hoc mirum quod in eius latere tres uelut oculi apparent expressi.

DE CETIS DVOBVS, IVBATO, ET MONOCEROTE.

MONSTRVM hoc potiùs quàm cetum, iubatum simul barbatumq; in mari glaciali pingit Olaus, paulò infra Gruntlandiam, remotissimam ad Septentriones regionem, intra B. literæ complexum: facie uiri ferè, in explicatione uerò tabulæ nusquam eius meminit: ut neque Monocerotis, id est, unicornis, cuius caput paulo infra A.m. ex æquore prominet.

DE PISTRI AVT PHYSETERE.

APVT & ceruicem ceti, quem pistrin aut physeterem putat, Olaus exhibuit in A,o. Nos de utroq; plura in P, elemento referemus.

DE RHINOCEROTE CETO.

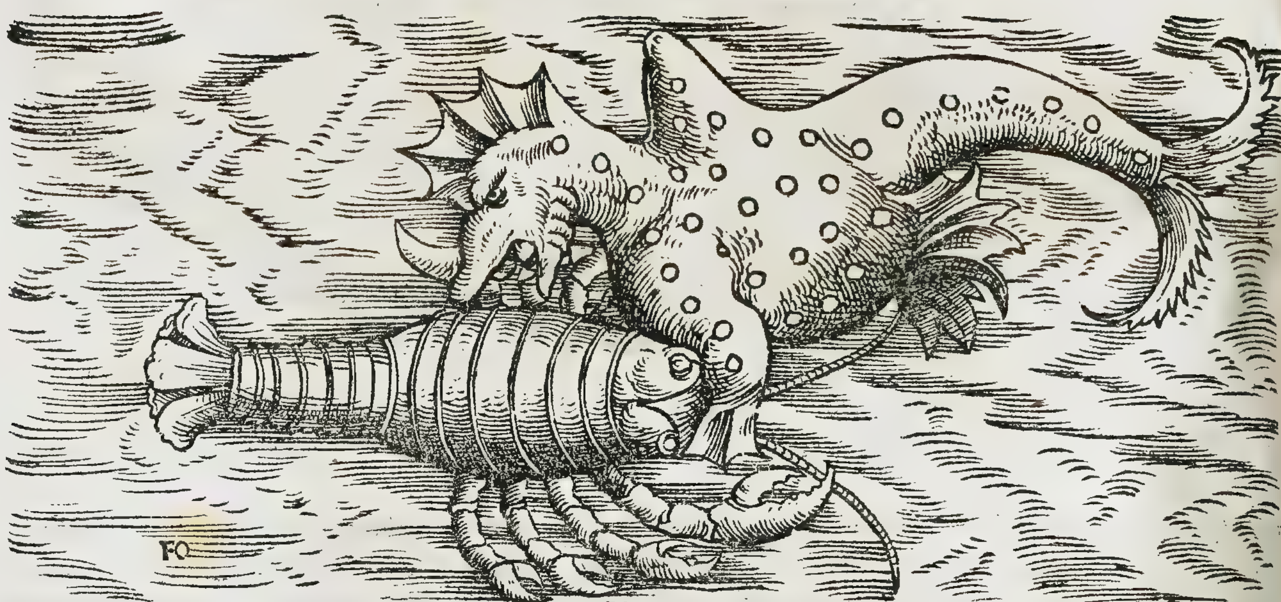

ONSTRVM Rhinoceroti simile (inquit Olaus, qui hanc figuram in Tabula E.e. exhibuit) naso & dorso acutis, deuorat gambarum (ein Humer, *astacum potius,*) duodecim pedum. Rhinoceros (inquit Cardanus) fastigiatum dorsum habet; & narem occultam, & in cornu desinentem: pedes habet duodecim & cancros deuorat. Sic ille, cum dicere debuisset, pedum duodecim cancros deuorat.

DE VACCA MARINA.

ACCAE marinæ caput, ut ipse nominat, in tabula Olai circa D.e. prominet huiusmodi. Plinius cornutam inter belluas maris nominat, nec ullam eius descriptionem addit. nos Vaccam Olai sic nominare poterimus; neque enim cornutum alium piscem scriptores nominant, præter monocerotem eidem Olao à singulari cornu dictum, & arietem.

Cornuta.

DE ZIPHIO.

IPHIVS (Ziphio simile, in libello Germanico) monstrum marinū horribile, phocam nigram deglutit, teste Olao: qui in tabula D.d. & D.e. hanc effigiem proposuit: delineato simul etiã alio monstro innominato terribili, quod ziphio ad latus insidiatur. ¶ Aries quoq; ueterum & ingens bellua est, & similiter phocas appetit.

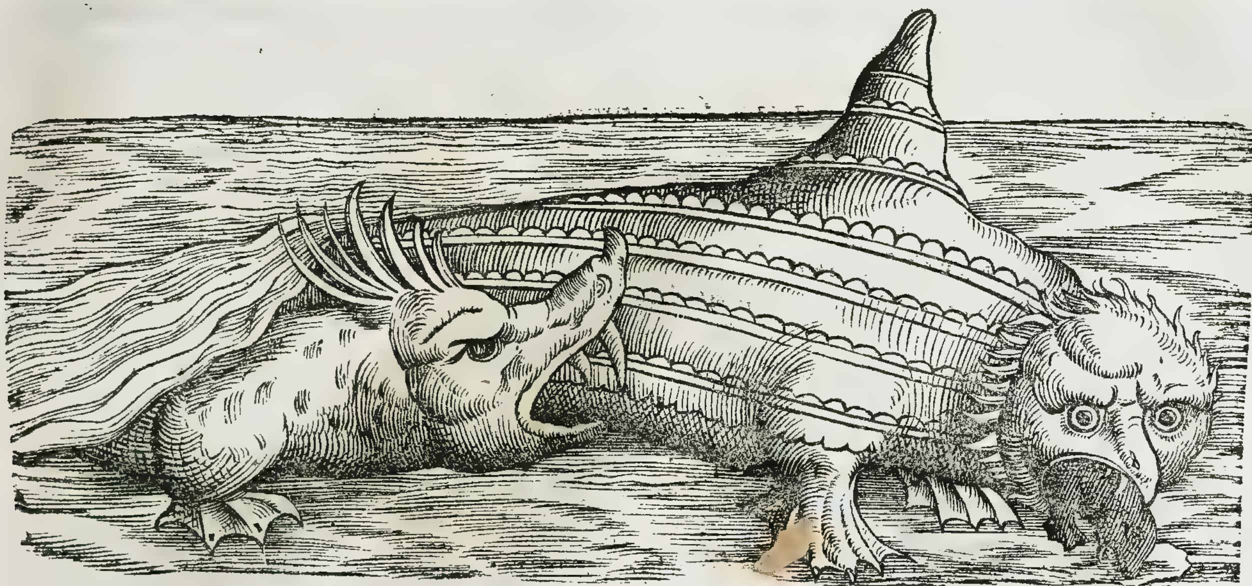

Zifius uel Ziphius, (à Cardano Ziphus scribitur) est bellua marina, ualde formidabilis, (ingens, de genere cetorum, Albertus,) & omnium animalium generi ualde dissimilis, forma singularis. Huius nanque caput si uideris, monstrosum est omnino: si oris abyssum, fugies uelut imaginẽ mortis: si oculos, horrebis: si reliquum corpus, nihil in rebus simile te uidisse fateberis, Author libri de nat. rerum. Germanicè Zyffwal dici poterit: uel Suffwal à deglutiendo, quòd etiam magna animalia, ut phocas, deuoret.

DE ROSMARO.

Figura ab Olao Magno exhibita in Tabula E.e.

ROSMARVS est bellua marina ad magnitudinem elephantis. Littorum montes scandit, & gramine pascitur. Somnĩ gratia dentibus se à rupe suspendit, & adeò profundè dormit, ut piscatores laqueis & funibus uinctum comprehendãt: id quomodo fiat, aliâs explicabimus, Olaus. nos hactenus aliud nihil præter hanc tabulam, & breuissimã eius explicationem ab eo æditum uidimus. Pedes in hoc pisce expresi non placent: quanquam pictura etiam illa quæ Argentinæ in Curia spectatur, pedes ostendit. sed in ea caput tantum ad sceleton ueri capitis factum audio, reliquum corpus ex cõiectura aut narratione adiectum. Possunt in sceletis, præsertim maiorum piscium, pinnæ, ad aliquam pedum unguiumque speciem arte formari. Dentes etiam in Olai icone sursum tendentes minùs placent, quàm qui in capite Argentinæ picto, (cum Romam ad pontificem Leonem tale caput è Scandinauia mitteretur, ut audio,) deorsum è superiore mandibula uergunt, sicut in elephantis, siue dentes siue cornua potiùs. Sic enim commodiùs à scopulis & rupibus se suspendent. Author qui chorographicam Moschouiæ tabulam ante paucos annos ædidit, Mors hanc belluam nominat: & similiter dentes exertos binos à superiore mandibula descendentes ei appingit: homines alij ab alia rupis parte hastis & lapidibus scandentem uel dormientem oppugnant. Dentibus (inquit) suspensa, gressum per altas rupes promouet in uerticem usque, unde citiùs se demittit per subiectos campos grassatura. Libet etiam uersus Germanicos qui in Curia Argentinæ leguntur super huius monstri effigie, hîc adscribere:

Rusor in Norweg neñt man mich/
Cetus dentatus bin doch ich.
†Meyn weybe †balena ist genant/
Im Orientischen meer bekannt:
Macht vngewitter groß im meer/
Schreckt Alexandrum vnd sin heer.
Dem kaltẽ meer dem streych ich nach/
Zů streyt vnd fechten ist mir gach.
Man findt vil tausent minr genoßen/
Die so lang zän hand auß der massen.
Die sind ij.iij.iiij.elen lang/
Vnd so dick wie ein zilig spann.
Da ist ein fechten vnd ein reyssen/
Mitt den walfischen wir vns beyssen.
Vnd all fisch die wir kummen an/
Die mögen vor vns nitt bestan.
Doch hand mich ettlich so getriben/
†Das ich im vorteil nitt mocht bleybẽ.
Sunder můßt weychen an den stadẽ/
Da nam ich meyn tödtlichen schaden.
Auß maß wiewol ein klein rußor/
Deest hic uersus.
Solt ich mein zeyt auß mögen läben/
Ich hett nichts võ all wallfisch gäben.
Von Nidrosia der Bischoff hatt
Mich stechen lassen an dem gstad.
Bapst Leo meynen kopff geschickt
Gen Rom / da mich manch mensch anblickt.

†Indocto alicui cetus mas uisus est, balæna fœmina: cum cetus totius generis nomẽ sit, balæna speciei in utroq; sexu.

† Versum qui hic mihi deerat suppleui.

Pictura quæ Argentinæ in caldario Curiæ uisitur, in panno expressa.

Audio hanc belluam binis dentibus è scopulis tanquam clauo se suspendentem, à Germanis Oceani litora colentibus Rostinger appellari. In extrema Moscouia, uel Hungaria Scythica, non longè à Tanais ortu, Morsz dicitur. A Germanico Rusôr, (quod nomen factũ uidetur ab impetu & sonitu quo per mare fertur, von dem rauschen vñ grüsch, ἀπὸ τῆ ὁρμῆς καὶ ῥύμης,) quidam Rosmarũ Latina terminatione dicere uoluerunt. Vel Rusôr dictus est, quasi Rusôr, (nã Ris lingua nostra gigantem significat,) à magnitudine & robore quo cæteris cũ piscibus tum cetis plerisq; præstat. Alium esse puto qui Rußwal nominatur, quinquaginta passuum longitudine: deuorãs homines & cymbas, & inuertens naues.

Rostinger. Morsz. Rusôr. Rußwal.

In Iuhra & Corela Scythicis regionibus ad Septentriones remotissimis, sunt aliqui mõtes mediocris tumoris, qui Oceano per totum Septentrionẽ adiacent. Super hos scandũt ex mari pisces Morsz nuncupati, dente sese supra montẽ continendo, fricando, & ascensum promouendo: cumq; ad summitatẽ montis peruenerint, ad ulteriora gressum promouendo, ad alteram partem montium uolutando decidunt. E Hos illæ gentes colligendo, dentes eorum satis magnos, latos & albos, pondere grauissimos capiunt, & Moscouitis pendunt atq; uendunt. Moscouitæ uerò his utuntur. ad Tartariam quoq; & Turciam mittunt, ad parandum manubria gladiorum, frammearum & cultrorum: quoniam grauitate sui maiorem ac fortiorem impresionem impingunt, & præbent impellentibus in laboribus, pugnis, prælijs, Matthias à Michou.

B Ceti quidam habent rictũ oris dentatum prægrandibus & longis dentibus: ita ut plerunq; inueniantur cubitales: aliquando duorum aut trium aut quatuor cubitorũ. Inter cæteros longiùs prominent

minent duo canini: & sunt subtus sicut cornu, instar dentium elephantis & apri, qui culmi uocantur. Videntur autem ad pugnandum esse facti, Albertus Magnus. Coniĳcere autem licet de his præcipuè piscibus, quos Rosmaros uocamus, eum sentire.

Et rursus, Ceti hirsuti & aliĳ, longissimos habent culmos, (dentes exertos,) & illis ad saxa in rupibus se suspendunt dormituri. Tum piscator appropinquans quantum potest corĳ à lardo subiecto separat iuxta caudam, & funem ualidum immittit: quem mox ad circulos (ferreos) montium infixos, uel palos robustos uel arbores ligat. Tum lapidibus è magna funda proiectis caput piscis feriens, excitat eum. Is cōcitatus dum conatur recedere, pellem à cauda per dorsum & caput extractam relinquit. nec longè à loco illo postea debilitatus capitur; uel natãs in aqua exanguis, uel semiuiuus iacens in litore.

Balænam etiam aiunt è mari aliquandò egredi, & in sole se calefacere. ¶ Cemmor, κέμμορ, ceti magni nomen est apud Hesychium: accedit autem ad Scythicum uocabulum Morsz. Quod si idem elephas ueterum non est, rectè tamen, & magnitudinis ratione, quam parem elephanto Olaus ei attribuit: & dentium siue cornuum quæ similia exerit, & similiter, & ad eosdem usus, elephantum hunc cetum appellabimus. Tiberio principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula, simul trecentas amplius beluas reciprocãs destituit Oceanus, miræ uarietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonũ littore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus assimulatis. Quoniam autẽ de ambabus beluis, scilicet elephantis & arietibus simul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hic cornua uidetur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus nō dentibus sermo est, ab appellatione cornuum exclusisse uideretur, &c. (ut in Elephanto terrestri B. recitauimus,) Massarius. ¶ Est & elephantus testaceus, qui non alius uidetur quàm astacus.

Britãnici ceti & iconẽ & descriptionẽ aliã habes suprà in B. in Balæna uulgò dicta Rondeletij.

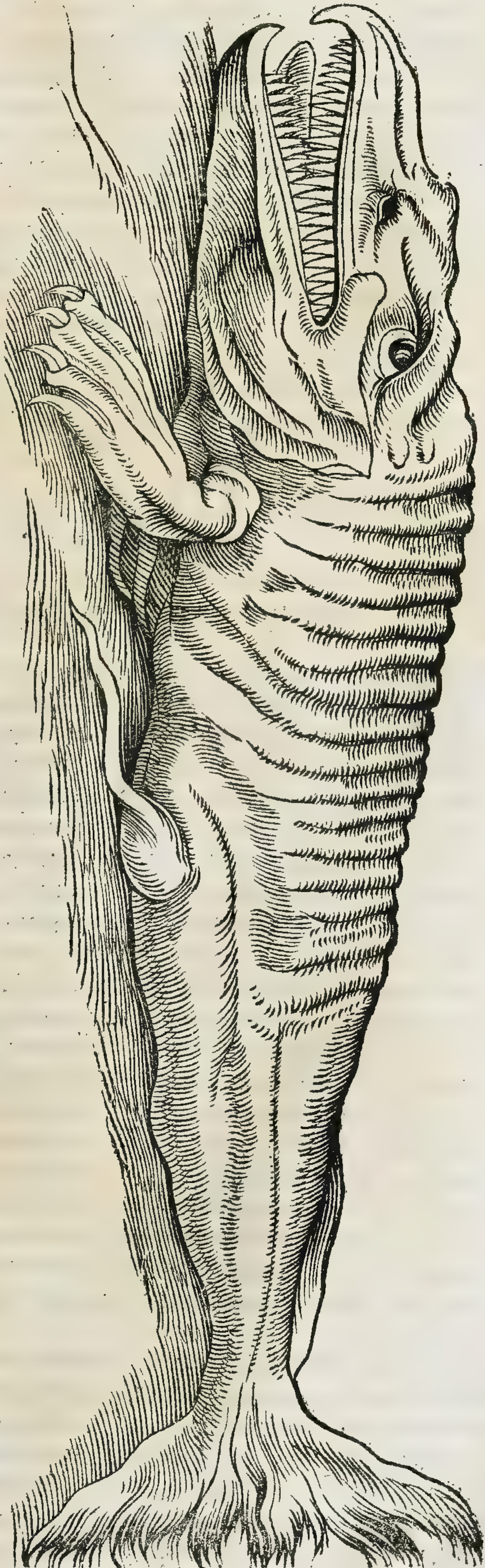

Elephas.

DE CETO BRITANNICO.

EFFIGIES ceti huius publicata est in charta typis excusa, Londini primum, deinde in Italia, unde nos desumpsimus: cum corporis eiusdem ac partium descriptione huiusmodi.

Apographum ex literis ad Polydorũ Vergilium, ex urbe Tynemutho in partibus Angliæ Borealibus.

Proiecit in arenas apud Tynemuthũ mare hoc nostrum mense Augusto (anno Domini 1532.) mortuam beluam, molis & magnitudinis ingentissimæ: quæ iam magna ex parte discerpta est, remanet adhuc tamen quantum centum fermè ingentia plaustra auehere uix poterunt. Aiunt qui primùm beluã uiderunt, & uti poterant diligenter perscripserunt, longitudinis illam fuisse triginta ulnarum, hoc est pedum nonaginta. A uentre ad spinam dorsi, quæ arenis profundè immersa iacet, spacium esse circiter octo aut nouem ulnarum: certum non habetur. nam uicesimoseptimo die Augusti ipse ibi affui, fœtente iam belua, ut uix ferri posset odor. Coniectãt dorsum ipsius ad spacium trium ulnarum in arena immersum, nam quotidie alluitur & operitur fluctibus maris. Rictus oris, sex ulnæ & dimidia. Longi-

tudo mandibulæ, septem ulnæ cum dimidia, (uiginti duo palmi, Gillius.) circuitus alicubi ulna una cum dimidia. omnino sicut quercus grandis est. Triginta costas in lateribus habet, magna ex parte longitudinis pedum unius & uiginti, circuitu unius pedis & dimidij. Tres uentres ueluti uastos specus: & triginta guttura, quorum quinq; prægrandia sunt. Habet duas pinnas, utranque quindecim pedum in longitudine, uix poterant decem boues alteram earum abstrahere, (*trahendo è corpore auellere.*) Palato adhærebant quasi laminæ corneæ, una ex parte pilosæ: qualem iam unã uides, supra mille, (non est fabula Polydore, sed res uerissima,) quamuis non omnes unius magnitudinis. Longitudo capitis à principio usq; ad rictũ, septem ulnæ. De lingua uariatur. maior pars censet septem fuisse ulnarum longitudine. (linguam uiginti pedes latam fuisse, Gillius.) Aiunt genitale ei fuisse prodigiosæ magnitudinis, membrum inquam masculum. Vir quidam cum dilaniaret, fermè mersus fuisset in uentrem beluæ cadens, nisi costa arrepta se sustentasset. Spacium inter oculos sex (quinq;, Gillius) ulnæ. Oculi & nares tanto corpori ualde impares, quales bobus esse solent. (Gillius etiam oculos pro corporis portione perparuulos, nimirum bubulis non maiores extitisse scribit.) Cauda bifurcata & serrata, latitudine septem ulnarum. In capite duo magna foramina erant: per quæ putatur beluam, plurimam aquam ueluti per fistulas eiectasse. Nulli illi fuere dentes, unde colligitur non fuisse balænam: nam balænis aiunt maximos esse dentes, exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore huius piscis erant, Hucusq; author epistolæ ad Polydorum Vergilium. Videtur autem & Gillius inde mutuatus in Aelianum suum transtulisse, sed quædam parum rectè. In charta, quam dixi Londini & in Italia publicatam esse, scalæ etiam ceto adhibitæ erant cum homine ascendente: & alij duo in tergo ceti insidebant. Nares huic belluæ nõ deesse miteris, cum foramina, ut dictum est, in capite habeat: quæ narium loco cetaceo generi data esse testis est Aristoteles. Anglus quidam uir bonus olim piscem hunc in litore se uidisse mihi affeuerauit, & Londini adhuc eius effigiem in domo quadam spectari. ¶ Nomen eius apud ueteres an aliquod extet, non facile dixerim. Laminæ quidem illæ corneæ quibus os dentium loco exaspe ratur, quandam serræ speciem præ se ferunt. quærendum an sit pristis. nam & ingens & oblongo corpore bellua pristis est, de qua in P. elemẽto scribemus: ubi & aliã Rondeletij pristin ponemus.

Pristis.

DE CETIS ALIQVOT EX DESCRIPTORIBVS ORBIS NOVI.

DE TIBVRONE, RONDELETIVS.

A TIBVRO piscis est Indicus, quem ex genere uitulorum marinorum esse puto, si uera sunt quæ scribit autor historiæ Indicæ.

B C Plurimùm decem pedes longus est, sex crassus, corio contectus sine pilis. Dormiẽs stertit in litoribus. Mari genitale esse aiunt duplex, longum. Fœminæ uulua est bifida, & mammæ plures. Viuos parit, & lacte nutrit. Latissimo est oris rictu pro corporis magnitudine. Duplicem dentium ordinem habet, qui continui sunt, admodum densi & truculenti, crenati.

C B Sæpiùs è mari egrediuntur in continentem, magna obuiorum pernicie. nam in homines, uaccas, equas impetum faciunt. Subeunt & fluuios. Velocissimum est animal, sarcophagum, admodum uorax. Qua de causa hac arte capitur. Accedentes ad naues ita è mari eminent ut facilè uideantur, nautæ hamum utrinque uncinatum ex catena appensum è puppi in mare demittunt. hami extremo annexi sunt annuli aliquot ferrei, quorum ultimo alligatur funis cannabinus, hamo crassior multò. Eidem hamo affigitur pro esca, particula piscis alicuius, aut thunni, aut alterius tiburonis assi, si quando aliâs captum asseruarint. His igitur ueluti præparatis insidijs, etiamsi celerrimè currat nauis, secundis uentis remisq; impulsa, eam tiburones non solùm assequuntur, sed etiã præteruolant aliquando: colludentes modò à prora ad puppim & contrà currunt, modò circa nauem gyros aliquot faciunt, idq; adeò sine defatigatione, ut interdum quadrigẽtorum miliarium, spatio naues sequantur, quicquid purgamentorum è naui ejicitur uorantes. Quòd si cõtingat ab aliquo hamum arripi, magis ac magis impactus hæret, ob celerem nauis tractum. Quemadmodum si uncum infixeris quo magis trahas, eò firmiùs hæret, & altiùs penetrat. Sic capiuntur tiburones, quorum nonnulli tam magni sunt, ut uix à duodecim uel quindecim uiris robustis in nauẽ pertrahi possint. Quum naui propinquus est, tam ualidis caudæ ictibus eam quatit, ut in periculo uersetur.

Quomodo capiatur.

F Necati tiburonis carnes in particulas longas & tenues secantur, quæ ut exiccentur aëri exponuntur funibus nauis appensæ. His deinde uescuntur elixis uel assis. Cibus est in mari uersatis nõ insuauis: nautis utilis. quia in multos dies ueluti succidia seruatur, Hæc Rondeletius.

Si uitulo marino cognatus est, cur nulli pedes ei tribuuntur. & si pedes non habet, quomodo in continentem egreditur magna obuiorum animalium, in quæ impetum facit, pernicie? Quærendum igitur si pedes habet, cum pilis careat, an ad hippopotami naturam potius accedat: uel sui omnino generis sit. & similiter de Maraxo, Manato, Catulloq; mox describendis considerandũ.

DE MARAXO, RONDELETIVS.

IBVRONE multò maior & truculentior est belua maraxus, sed celeritate tiburone multò inferior. Corio integitur ut tiburo, eiq; in multis similis est. Nouem aliquando dentium ordinibus ora maraxorum armata uidisse se affirmat autor historiæ Indicæ. Hi eadem arte qua tiburones capiuntur, sed rariùs. neq; eorum carne uescuntur nautæ, uerùm in mare reijciunt, nisi in summa omnium ciborum penuria. Huiusmodi beluas aliquando in Hispanico etiam mari reperiri aiunt, qui in eo mari uersantur.

Vide quæ suprà in fine Tiburonis historiæ annotauimus.

DE MANATO, RONDELETIVS.

LIA est belua Indica, quam manatum uocant Hispani, qui in Indiam nauigãt. bouem capite refert, dorso est plano, pelle durissima. Fœmina duas maximas mammas habet, & lac, uiuos fœtus edit & nutrit. Ad eam magnitudinem accedit ut mortuus uix à terrestrium boum iugo trahi posit. Caro uitulinæ similis, sed pinguior & insipidior. In capite lapides reperiri aiunt, ad renum calculum remedio efficaci. Cicuratur hæc belua & docilis est canum more, sed iniuriarum memor est. Hæc de maraxo literis prodita sunt ab ijs qui eum uiderunt. Quibus addemus hunc fortasse bouem esse marinum, beluam scilicet bouis nomine: *Bos belua.* cuius meminit Aristoteles, quam etiam uiuos catulos parere scribit: Delphinus, balæna, & reliqua cete quæ branchias non habent sed fistulam, animal generant. *Lib.6. de Hist. anim.cap.11.* præterea pristes & bos. Est & bos alterius piscis plani cartilaginei nomen, de quo alibi diximus: *Bos cartilagineus.* Cartilaginea sunt iam dicta, præterea bos, lamia, aquila, torpedo, rana. *Lib.5. de Hist. cap.5.*

Lege superiùs annotata circa finem historiæ Tiburonis.

DE CATVLLO CETO QVADRVPEDE,

EX PETRI MARTYRIS OCEANEAE DEcadis tertiæ libro octauo.

N Bainoa prouincia noui Orbis, uallis amplissima est Maguana dicta, & eius pars quędam Atiei uocatur. Huius regionis regulus piscatione delectabatur. In eius retia piscis Catullus incidit, de genere piscium immanium qui dicuntur Manati ab incolis. Minimè *Manati.* notum arbitror genus id monstri per nostra maria. Est nanq; testudineæ formæ quadrupes: squamis tamen, non concha munitus: corio durissimo, ita ut neq; sagittam uereatur. mille uerrucis armatus: tergo autē plano, & capite prorsus bubulo. Aquatilis est & terrestris piscis: mitis, iners uti elephas: utiq; delphin hominibus sociabilis, sensu mirabili. Infantulum piscem domi regulus aluit dies aliquot pane patrio, ex iucca & panico puta confecto: radicibus etiam alijs quibus homines uescuntur. (Deinde) adhuc paruulum proiecit piscem in lacum suis ædibus proximum, tanquã ad uiuaria: qui lacus & ipse suscipit aquas, nec illas euomit. est lacui nomen Guaurábo: qui dehinc lacus Manati est appellatus. Liber in aquis piscis annos uagatus est quinq; ac uiginti, adoleuit in immensum. Quæ de Baiano, quæue de Arioneo delphinis feruntur, distant ab huius piscis gestis. Pisci nomen est impositum Matum: quod significat generosum aut nobilem. Quando ergo ex reguli familiaribus ei notis pręcipuè, quisquam in lacunæ ripa Matum Matum, hoc est, generose generose proclamabat: humani beneficij memor, caput eleuãs ad uocantē pergebat. Pascebatur hominũ manu. Si uerò quispiã transfretãdi cupidus signa dabat: prostratu suo traiecturos inuitabat. Decem aliquando monstrum conscendisse uno receptu, transportatosq; fuisse omnes incolumes psallendo & cantando, compertum est. Sed si Christianum quenquam erigens caput cerneret, summergebatur, & parēre recusabat. quia fuerat à Christiano iuuene quodam petulante affectus iniuria. In piscem nanq; mitem & domesticum fuerat iaculatus hastam acutam: licet haudquaquam læsus fuerit ob duritiam corij, quod habet uerrucosum, asperumq;: illatam tamen sensit iniuriam. Et si quando uocabatur à notis, ex illo die circumaspectabat priùs diligentissimè, ne quis uestitus Christiano more adesset. Luctabatur in ripa cum reguli cubicularibus: sed præcipuè cum adolescente regulo grato, cum quo domi cibos aliquando sumpserat. Cercopitheco lepidior erat. Fuit longo tempore uniuersæ insulæ singulari solatio. nam & incolarum & Christianorum multitudo ingens ad monstri miraculum quotidie confluebat. Sapidas inquiunt esse illius speciei piscium carnes, multosq; maria illa generant. Amissus est tandem facetus piscis Matum: ad mare deuectus ab Attibunico, uno è quatuor æquè diuidentibus insulam fluminibus: ex alluuie inaudita tiphonibus horrendis comitata. superauit enim Attibunicus ripas adeò, ut uniuersam impleuerit uallem, & sese lacubus omnibus immiscuerit.

Vide etiam superiùs quæ ad finem historiæ Tiburonis adscripsimus.

Regio circa Tarnasari urbem Indiæ piscibus nostro more scatet: in tantamq; adolescunt ma-

gnitudinem, ut bini cantari (centenarium puto cantarum uocat) pondo nõnulli inueniantur, Ludouicus Romanus. Interpres Germanicus non bonæ fidei, si ex Latino transtulit: de piscis spina duodecim centenariorum à Ludouico uisa, hoc in loco meminit.

Cetus ingens cum alis instar molendini.

Die septimo dum redirem secus littus nauigans, uidi Caput album: quo postridie superato circiter meridiem in mari apparuit belua immanissima, habens effigiem piscis, quæ in nos gradu citatissimo contendebat. Hæc à nobis in prora existentibus conspecta est illico. quam ut uidimus, cœpimus trepidare: quippe qui uastiorem nusquam uideramus. Ibat igitur bellua tanto impetu ac fragore, celsoq́ capite, ut nos perterrefaceret plurimum. Nos datis uento uelis quàm celerrimè altum petentes, euasimus Deo fauente discrimen. Præuentus est ergo piscis spacio unius miliarij, nec propiùs accessit. Tunc est à nobis conspectus ad regulam. nam diligentiùs formam beluæ consideraumus. Quum enim caput supra aquam efferebat, uidebatur alas quasdam habere instar alarum molendini, quod uento circumagitur, ubi non adest aquarum copia. Ob id nostra sententia uisa est belua non minor liburnicis, id est galleis nostris. Hispani quidem omnes qui assueuere magnis nauigationibus, fatebantur nunquam se uidisse atrociorem uastioremue beluam, licet innumeras uidissent balænas, Aloysius Cadamustus.

Ceti frontem condentes & retegentes.

Cum circa diuæ Helenæ insulam nauigaremus, enormes pisces conspicati sumus, tantæ quidem uastitatis, ut singuli singulis magnis ædibus conferri possint. Ii enim ubi supra aquas tolluntur, hianti ore eminent: uidenturq́ cum supernatant frontem retegere instar loricati militis, dum à congressu temperat lumen admissurus. Iidem dum urinant frontem condunt latam ternos passus. Quum enim innatant pelago, adeò conturbant aquas, ut nos agitatione huiusmodi, præsertim ut belluas submoueremus, omnia tormenta exonerauerimus, Ludouicus Romanus. ¶ Hic fortè est Zytyron dictus ab Alberto, de quo superiùs scripsimus. Anteriori parte (inquit) armati militis fermè speciem refert. caput ceu casside galeatum est, ex cute rugosa & dura, &c.

In mari iuxta Arabiam nigram uariæ animantes degunt, terrestribus similes: sed breuioribus cruribus, ijsq́ pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus: nempe asini, cati, canes & boues: Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam, quæ peracta est anno Domini 1549.

DE CETIS, QVI IN OCEANO GERMANICO ET SEPTENTRIONALI AD EVROPAM uisuntur, præter illos quos superiùs ex Tabula Olai Magni descripsimus.

ANNO Domini M. D. XXXI. eiectum est in Hollandia ex Oceano ingentis piscis cadauer, non procul ab Harlemio, is longus fuit pedes LXVIII. crassus uel altus pedes XXX. oris rictus latitudine patuit pedum XII. ut in Naucleri Chronicorum Appendice legitur, & Hedio in suis Chronicis Germanicis prodidit.

CETORVM NOMINA GERMANICA QVAE SEQVVNTVR PLERAQVE OMNIA, PAVCIS EXCEPTIS, Hubertus Lagnetus dum Hamburgo in Islandiam proficisceretur, sibi obseruata Georgio Fabricio communicauit: à quo ego accepi.

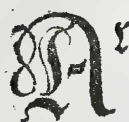

ANdwal longus est orgyias XXIII. in cibum non uenit.

Blotewal, hoc est cetus sanguineus, si rectè interpretor. non est edendo.

Fischstreck, passus triginta longus, persequitur agmen harengarum.

Gerwal, cetaceus quidam piscis est, qui in cibum non recipitur, nescio unde sic dictus, nisi rostri figura fortè aliquid cum Gerfisch, id est, Acu pisce ei conuenit.

Hanerkeite longus est passus XXX. medullam & seuum habet instar bouis. Hunc bouem cetaceum appellare licebit.

Bos cetaceus.

Karckwal similiter ad passus XXX. porrigitur. dentes autem habet LXX. quos fabri expetunt ad suos usus. Cetus hic fortè dentatus cognominari poterit: uel Carcharias, etsi alius est canis Carcharias. nam & Germanici nominis ratio, nisi id à dentium ueluti serrata asperitate factum est, quæ sit alia nescio. Sed alium quoq́ cetum (quem uulgò Rusor nominant) aliqui dentatũ appellant: qui idem an alius sit ignoro.

Nachtwal, hoc est cetus nocturnus, ulnas uiginti longitudine æquat: dentes uerò eius ad ulnas tres extenduntur.

Nonwersrack, ulnarum est quinquaginta. homines & cymbas deuorat, & naues inuertit, ut etiam Rußwal dictus. Nos cetum naues submergentem in Balæna pinximus, ex Tabula Olai.

Nordwal, id est Septentrionalis cetus, uiuit ex rore & pluuia, latitudine eadem qua longitudine, duodecim passuum utraq́.

Rauen-

Rauenschwal, quasi coruinus cetus, à nigro colore, non estur.

Roze cetus bona natura præditus (sic ille scripsit) corpore immenso & ualde crasso, passus triginta longus.

Rußwal, quinquaginta passuum est, deuorat homines & cymbas, inuertit naues, ut & Nonwerstocke. Nomen ab impetu ei factum puto.

Schellewinck, octoginta passus longus, submergit naues. Eius grana (sic quidam scripsit: oua forte) medentur lepræ.

Schiltwal, id est, cetus scutatus, non editur.

Schlichtback, cetus à duritie corij dictus, triginta passuum longitudine: homines timet.

Schwynwal, id est cetus porcinus, longus est passus XXXIII. in cibum non uenit.

Wangwal, passuum duodecim est, canis instar dentatus. Nostri maxillas uocant Wangen, à quibus an huic ceto nomen sit impositum, dubito.

Wintinger dicti ceti uersantur prope insulas & sinus insularum, longi passus XX. esui sunt.

Wittewal, id est cetus albus, non est edendo.

Hæc hactenus ex Huberti Lagneti obseruationibus.

HERILL dicta Belua anno Salutis M. D. XXII. postridie paschatis, eiecta ad litus in Selandia reperta est inter Vuikkam, & locum (uel oppidum) qui à diuo Vuerpio denominatur, longitudinis pedum LXXII. siue passuum octodecim cum triente, si pedes VI. pro passu computes: altitudinis pedum XIIII. Interstitio ab oculis ad rictum, pedum VII. De hoc pisce conciso dolia quæ ab harengis denominant nostri, centum & quadraginta auecta sunt. iecur etiam dolia quinq; repleuit. Capitis figura tanquam apri fuit, corium munitum tanquam conchis pectinum. Hunc piscem Fridericus Schmidemanus mercator Spirensis uidit. Hæc ab optimo & doctissimo felicis memoriæ uiro Christophoro Clausero urbis nostræ archiatro accepi. Poterit autẽ hic cetus Aper marinus, uel Aper cetaceus appellari. ¶ Quærendum an idem sit monstrũ illud marinum apri specie, quod supra inter Cete Olai Magni depictum dedimus. *Aper marinus.*

GRIPSVVALDI in Pomerania captus olim ingens & mirabilis piscis, ibidem in templo summo depictus hodie uisitur, cum epigrammatis duobus, quæ uir doctissimus Georgius Curio medicus ducalis Stettini ad me misit. ea sunt,

Hilla uocor piscis ad flumina fertilis Hildæ
Indigenis captus præda stupenda fui.
Nec dubita quisquis picturam uideris istam,
Sic caput & dorsum, sic mihi cauda fuit.

Aliud,

Talis fluctiuomis est captus piscis in undis,
Qua sita ad Arctôũ est Hilda uetusta salũ:
Hic ubi diues agri Pomerania numine diuûm
Subiacet imperio celse Philippe tuo.
Quisquis in hac tantam miraris imagine molem,
Picturæ certam certus habeto fidem.

De eodem postea Io. Culmannus meus è Monte Pessulano sic ad me scripsit: Sunt quidam hîc nobiles Pomerani, à quibus accepi annis superioribus in Pomerania ad Gripsuualdum oppidũ, cetum quempiam captum longitudine pedum XXII. latitudinis immensæ: in summa, molis tantæ, ut quatuor equis fortissimis oneri fuerit. Genitale aiunt habuisse instar equi Flandrici: in ceruice foramen amplissimum, per quod ceu fistulam aquas reiecerit, carne delphino haud absimili. ¶ Cetum illum quem Germanorũ quidam Braunfisch appellant, (balænam esse arbitror, & plura de eo in Corollario super Balæna scripsi) à Gallis ad Oceanum Hillam uocari audio.

DE ALIIS QVIBVSDAM CETIS OCEANI GERMANICI.

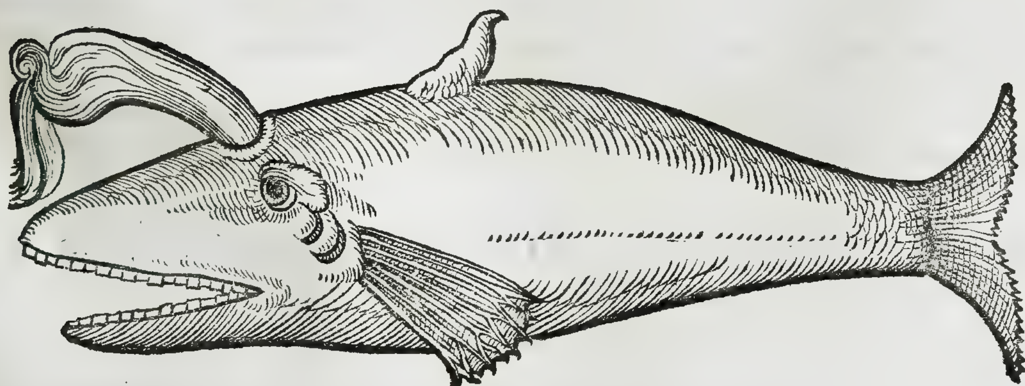

VALENTINVS Grauius felicis memoriæ, uir clarissimus, Decimarius & Senator Friburgensis, cui ego librum De quadrupedibus ouiparis nuncupaui, de me & communibus literarum studijs optimè meritus, trium Germanici maris beluarũ effigies aliquando delineatas ad me misit: non satis accuratè quidem expressas, (ad sceletos fortè capitũ duntaxat, factas, reliquo corpore pro coniectura appicto,) ut suspicor, quod in duabus rimæ post oculos tanquam branchiæ apparerent, quibus ceti carent. cætera propemodum inter se similes erant. quamobrem unam tantum ex tribus hîc apposui. Caudam non probè expressam opinor: magisq́ ad delphinorum caudam debere accedere. Dentes omnibus plani erant, sicut in homine. Maxilla inferior in duabus multò breuior superiore: in tertia ferè par. Pinna in dorso unica, capitis extremo quàm caudæ aliquanto propior. Aliæ duæ eo ferè loco quo branchiæ sunt in piscibus. Ea quam exhibeo, cetum repræsentat, cuius longitudo fuit pedes XXXVI. cum triente, altitudo pedes IX. Ex reliquis duobus, unus longus fuit pedes XXXIIII. cum dimidio: altus septenos. alter uerò longus pedes XXVII. altus octonos.

Whirlepoole ab Anglis dictus cetus, balæna est, ut quidam existimant, Eliota Anglus. Videtur autem à uorticibus quos turbinis instar in aqua excitat, nomen habere: Nam & profundiora & uorticosa circa molarũ rotas loca sic uocant. & turbinem uentum, qui fœnũ eleuat, **a Whirle wynd.** nos uorticem **ein wirbel**, à uertendo. nam & uerticem capitis similiter uocamus, ubi capilli in partes uertuntur diuersas ab uno ueluti centro. Apparet aliquando hic cetus Anglis in mari prope Cantium: qui an Physeter potiùs quàm Balæna sit, doctiores illic inquirant. Nec alius puto piscis est ille, quem **Horlepole** uocitant Angli: & alio nomine **Hore** ut accepi: eâdem nimirum omnium significatione, quòd impetu suo flatuq́ uorticosas in mari tanquã palude procellas excitet. Idem igitur Germanorum **Braunfisch** fuerit: aut una saltem species pisciũ **Braunfisch**. sunt enim qui species eorum ternas faciant. **Pole** quidem Anglis palus est, & Germanis inferioribus **Pol**. Quanquam **Pole** etiam synciput Anglis significat: unde **Gyldenpole** pisci ab aureo syncipite nomen posuerunt. Anglicum nomen **Hore** accedit ad Germanicum **Rore**: quẽ paulò antè diximus, crassissimum esse & triginta passuum longitudine cetum.

DE MACVLONE ANGLICO CETO.

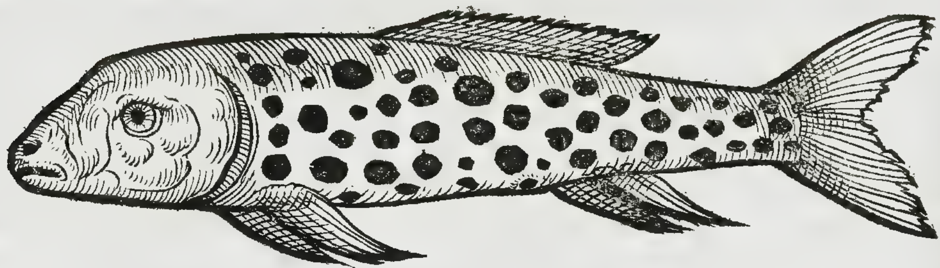

Pisa. PISA in litore nostro Britannico, quod Orientem spectat, certo quodam in loco Suffolciæ, inter Alburnum & Ortfordium oppida, saxis insidentia (mirabile dictu) nulla terra circunfusa, autumnali tempore anni M. D. LV. sponte nata sunt, adeò magna copia ut suffecerint uel millibus hominum. Eodem tempore Lynni, oppidi Norfolciæ Piscis. in Anglia portuosi, piscis hic maculosus, rudi figura depictus (ut in charta impressa per Angliam publicatus est) in siccum à piscatoribus deductus fuit, longus ampliùs pedes LX. carne pingui, clara & candicante, gustus suauitate ceruinam referente. Nomen nostrates nesciuêre piscatores, nos maculonem uocitemus, Io. Caius medicus Anglus in epistola ad me. Porrò quòd in icone apparent branchiæ, nescio an sit probandum. magnitudo enim omnino cetacei piscis est, cui branchiæ non conueniunt. Numerus quoq́, figura, situsq́ pinnarũ & caudæ, non respondet cetaceis. Pictor fortè imperitus sat habuit piscem utcunq́ pingere, & ostendere maculas. Ex ueterũ cetis pardalis maculosa est, de qua nonnihil suo loco dicetur.

CHALANDRI tanquam pisces nominantur ab Epicharmo apud Athenæum, nisi erratum est à librarijs, ut suspicor, hoc uersu: Τρυγόνες τ' ὀπισθόκεντροι, καὶ χάλανδροι (aliâs χαλαροί) κωβιοί.

DE CHALCIDE, BELLONIVS: QVEM PISCEM IN OCEANO CELERINVM, IN MEDIterraneo Sardinam dici putat.

Celerinus piscis, Rondeletio Membras uidetur, &c. Bellonio Oceani piscis est, magnitudine tantùm differens à Sardina mediterranei maris.

GALLI

ALLI, qui ad mare Oceanum siti sunt, nullum piscem agnoscunt, qui Sardinæ nomine uocetur, quòd nullus apud eos piscis sit, qui Gallicè Sardina dicatur, nisi aliunde salsus adferatur. Mutant enim nomen Sardinis Galli, & Celerinos uocāt. Sed nonnihil inter est discriminis in magnitudine, quod quidem mox indicabimus. Celerini maris sunt Oceani alumni, Sardinæ Mediterranei. Quemadmodum autē Boops & Mæna, Erythrinus & Phagrus, Sparus & Aurata, Cantharus & Melanurus, Bulbus seu Blennus & Scorpæna, Flesus & Quadratulus, Barbula & Limanda, Rhombus & Fleteletus, maximam habent inter se similitudinem: sic Celerinus cum Harengo ita æquiparatur, ut nisi exactè inspiciantur, non dignosci possint. Quòd si quispiam Celerinos idem cum Sardinis esse mihi non credat, imprimis eum intelligere oportet, Celerinum tam popularem esse in Gallia piscem, quàm Sardinam in Mediterraneo mari. A

Celerinus siue Sardina paulò Harengo minor est, squamis intectus latiusculis, leuiter superficiei corporis uti in Mullo hærentibus, & facilè decidentibus & transparētibus. Pellis quæ subest, omni argento lucidior esse solet: Harengus uerò magis compresso corpore constat. Ambo ora aperiunt grandia, dentium rudimentis carentia, linguam habentes conspicuam. Celerinorū branchiæ uariæ annulos describunt. Circinati enim sunt in circuli formam interna parte multum serrata, quibus cibos secernunt in mari, eo modo quo anates & anseres suis rostris serratis in cœno. Ex quo planè liquet, Celerinum spurcitijs maris uesci & arena, non autem piscibus uel præda. Imbecilla enim labia, & maxillas nullis dentibus horrentes habet. Dum autem irritatum mare est, & procellis compulsum, tunc in modum nubis per mare nunc huc, nunc illuc circunferri solent. Quam rem cùm non ignoraret Oppianus, hæc scripsit, B C

Chalcides & Thrissæ passim Abramidesq; feruntur,
Atque cateruatim percurrunt æquoris undas,
Et curuis habitant scopulis, & littora uisunt,
Alternantq; imas Ponti, curruntq; per æquor,
Hospitium mutant semper, Pontoq; uagantur.

Stomachum talibus, quibus dixi, spurcitijs semper plenum habent.

Circa pylorum innumeræ sunt Apophyses, ut facilè sexaginta connumeres. A pyloro reliqua intestina usq; ad rectum descendunt. Hepar uerò habet in duos lobos partitum, fel hepati annexum. Cùm desierint amplius uideri Celerini, Harengi nobis adferuntur. de quibus tempestiuum est ut differatur. Hæc Bellonius, qui Harengum quoq; piscem de genere Chalcidum esse conijcit. Et mox, B

Rondeletius Sardonum Romæ dictum, Harengum esse negat. & Harengũ Clupeæ potius quàm Chalcidis generi attribuit.

Harengi mihi de genere Chalcidum esse uidentur, quos in Mediterraneo mari etiamnum capi planum faciam. Etenim Carnisprivij tempore, cùm Romæ agerem, hos in foro uulgò ferri conspicatus sum: non tamen illic Harengi nominabantur, sed Sardoni: promiscuè enim nulla habita differentiæ ratione unà cum Sardinis uendi solent, ut sic commixti, Sardoni uulgò uocentur. Sardinam uel Sardellam maris Mediterranei, eundem esse piscem quem Celerinum Oceani, nemo dubitare potest: cuius natura ea est, ut paulò magis in mari Oceano, quàm in Mediterraneo excrescat. Nec uerò mihi ipsi quispiam imposuisse me credat, cùm dico quotidie Romæ Harengum uideri, & Celerinum eundem cum Sardina uel Sardella esse: hoc mihi adijciendum operæpretium fuit, quòd omnes diligenter obseruaui, & aristas, quas sub uentre in linea recta habent, numeraui, sed Celerino asperiorem, quàm Harengo deprehendi. Lineam itaq; in his asperam transuersis aristis obfirmatam cernito, qualem Lechia & Liparis habent, sed multò ualentiorem, Harengo debiliorē, cuius latera nullis teguntur squamis. Celerinis uerò contrà, asperiores sunt hamuli, qui inter duas squamas coarctantur. Harengus præterea corpore est multò Celerino siue Sardono latiore præditus, ad Liparem piscem magis accedens. Vterq; lineam sub uentre trigintaquinq; uncinulis asperulam habet. Gallia nihil isto pisce uulgarius nouit: nec commodius aliquid, quo homines sua ieiunia exaturent. Iconem Harengi adposui. nam tanta est illius cum Sardella siue Celerino affinitas, ut ex pictura uix possint discerni. A

Rondeletij uerò de pisce quem Galli hodie Celerinum uocant, sententiam, suprà in Apua Membrade leges.

COROLLARIVM.

Celerinus alius lacustris, alius marinus.

Chalcidem Rondeletius conijcit esse piscem illum, qui hodie in magnis Italiæ lacubus Agoni nomine, in Allobrogum uerò lacubus Celerin nuncupatur: ob similitudinem maximam quam piscis hic lacustris cum marino Oceani eiusdem apud Gallos nominis habet. Vide supra in Agono plura de Chalcide, Rondeletij scripta. Chalcis nomen est auis, & piscis, Hesychius. imò lacerti etiam, qui alio nomine zygnis appellatur: Cælius Rhodiginus cum pisce confundit. Chalcidicæ quidem appellatio ad piscem simul & lacertum refertur, zygnis nō item. Chalcides pisces Dorion Chalcidicas nominat, Athenæus. ¶ Chalcidem Theodorum non rectè conuertisse æricam ostenderem, si uel iam mihi otium esset, uel multum ad rei notionem interesset. Ego non audeo A

Zygnis. *Chalcidica.* *Aerica.*

Anchoæ. *Meletæ.* *Sardinæ.*

eas appellare neque Anchoas, neque Meletas, neque aliam ex ijs quas uulgò uocamus Sardinas: sed tandiu meum iudicium sustinebo, quoad rem melius inquisiero: neque ob aliam causam chalcidis notionem meam implicatam hîc ibidem profiteor, nisi ut si mihi maior facultas inquirendi non permittatur, harum rerum studiosos ex mea ignoratione admoneam, & incitem ad exploratiorẽ notitiam. Cum ex Græculis piscatoribus percunctarer, quasnam putarent chalcidas, tandem quispiam dixit, à suis ciuibus accolis Acheloi fluuij hac ætate Nungrias nuncupari, Gillius. Rondeletius Harengum à Sardina differre cõtra Bellonium ostendit, ut in Harengi historia referemus.

Nungriæ. *Harengũ à Sardina tota specie differre.*

τεχθάδων, (τειχάδων potius, uel τειχίδων, uel τειχιάδων,) αἱ χαλκίδων: Ἡρακλεώτων, μεμβράδων, Varinus. τειχίδια, χαλκίς, Callimachus in Nomenclaturis gentium. Athenæus Chalcides & Thrissas & Sardinas similes esse dicit: Oppianus semper in Thrissæ commemoratione etiam Chalcidis meminit: & similiter Columella, cum inquit, piscibus in piscinis præberi conuenit, tabentes Haleculas, & salibus exesam Chalcidem putremque Sardinam. θρίσσα, καὶ τὰ ὁμογενῆ, χαλκὶς καὶ ἐρίτιμος, (aliàs ὀρίτιμος,) θυννάδεια, Diphilus. Χαλκίδας τὰς (ἃς) καλοῦσι καὶ σαρδίνους, ὀριτίμους, ἴσφακας, Epænetus in libro de piscibus apud Athenæum: Eustathius quoque similiter citat. Aristoteles eritimos, sardinos dixit, Vuottonus ex Athenæo, ut apparet. Et rursus, Aristoteles (inquit Athenæus) libro quinto σαρδίνους αὐτὰς καλεῖ. Gaza ex Aristotele trichides uertit sardinas: Varinus uerò (ut paulò suprà recitaui) trichades (uel trichides,) chalcides aliter uocari scribit. itaque chalcides etiam sardinas uertere licebit, siue species eadem est, siue potiùs generis proximi species duæ diuersæ: quoniam & ab Aristotele tanquam diuersæ nominantur, & à Columella lib. 8. cap. 17. Sic & chalcides lacustres seu fluuiatiles Aristotelis, & marinas Oppiani, propter naturæ & generis affinitatem, utrasque chalcidum nomine probè appellari dixerim. nam & sardinas uel sardellas lacustres hodie quasdam Itali nominant, (quas alij agonos,) cum marinas duntaxat uideantur memorare antiqui. Similiter percæ tum marinæ tum fluuiatiles dicuntur, etsi specie diuersæ. Nominatur & apud Galenum sardina, uel sardena, σαρδιώνη, Vuottonus. Chalcis cum sit Thrissis & Sardinis similis non esse potest, ut falsò Merula putat, è genere Rhomborum, Gillius. Merulæ fortè imposuit, quod chalceus piscis describatur rotundus & orbicularis. Sed chalceus alius piscis est quem in Fabro describemus, à chalcide diuersus, ueterum testimonio. ¶ Chalcidem Theodorus æricã interpretatur, alij fabrũ. sed piscis est spurius, ex diuersis generibus genitus, sicut mulus, Niphus in Aristotelis historiam 8.20. Imperitè autem chalcidem cum chalceo, id est fabro, confundit. & ex diuersis parentibus gigni, ideoque spurium esse, temere ac sine authore scribit. neque enim hoc asserendum est ex solo uocabulo quod Gaza confinxit. nam Historiæ animalium libro 5. cap. 9. ubi Aristoteles piscium plurimos semel anno parere scribit, ut ex fusaneis thunnos, chalcides, &c. Gaza chalcides non ut alibi æricas, sed spurias interpretatur. quem locum explicans Niphus, Spuriæ (inquit) chalcides uocantur, & æricæ pisces uulgò: cum æricæ uocabulum nusquam opinor uulgare sit, sed à Theodoro ad imitationẽ Græci confictũ. Hoc in loco Aristotelis (inquit Vuottonus,) uidentur exemplaria omnia mendosa: nam chalcis gregarius est, non fusaneus: & ter parit. ¶ Chalcis Germanicè poterit circunscribi, **ein Hering art**, id est Harengi genus. uel, Chalcis marina, **ein Meeragûne**, id est Agonus marinus. & chalcis lacustris, **ein Agûne/ oder Agûnen art.**

Chalceus. *Spurius.*

B Χαλκίδας ἦν δὲ φέρῃς φίλ' ἀκανθίδας, Phanias in Epigrammatis.

C Chalcidem Aristoteles inter fluuiatile & lacustre genus recensere uidetur, historiæ 8.20. Oppianus uagis marinis adnumerat, qui nunc petras, nunc pelagus, nunc litora sequuntur. Vide superiùs in A. & Rondeletium in Agono. ¶ Vuottonus ut paulò ante recitaui ad finem A. chalcidem non fusaneum esse ait, sed gregarium piscem. quæ nos occasio inuitat, plura de fusaneis, ut Gaza nominat, & alia quædam afferendi, quæ ab alijs scriptoribus obseruata non sunt. Plurimi pisces (inquit Aristot. historiæ 5.9.) semel anno pariunt: ut ij quos fusaneos ex argumento cognominant, quia fusim (in Græco non est fusim: sed simpliciter, καλοῦνται δὲ χυτοὶ οἱ περὶ δικτύῳ περιεχόμενοι) retibus capiantur: ut thunni, limariæ, mugiles, chalcides, (sed has alibi ter anno parere scribit, ut Plinius quoque,) monedulæ, chromes, passeres, & reliqua huius generis. Et rursus 8.13. Pontum (inquit) subeunt plurimi fusanei & gregatilis generis, &c. Græcè est πλεῖστοι τῶν ῥυάδων τε καὶ ἀγελαίων ἰχθύων. εἰσὶ δὲ οἱ πλεῖστοι ἀγελαῖοι. ἔχουσι δὲ οἱ ἀγελαῖοι ἡγεμόνα. Et paulò pòst κολίας quoque inter ῥυάδας nominat, quos supra inter χυτούς: ut ijdem uideantur χυτοὶ & ῥυάδων, qui retibus capiuntur, (migrantes præsertim,) & ducem non habent: etsi etiam ipsi frequentes & simul multi natent, (ut equidem coniicio) quemadmodum propriè ἀγελαῖοι dicti. Nam ex ijs quos Aristoteles χυτοῖς adnumerat, thunnos gregales esse constat: & passeres quoque gregales esse suspicor, cum in tanta copia capiantur. Vidimus mugilum luporumque capturam (inquit Rondeletius) uno retis iactu, centũ aureis coronatis uænisse. Χυτοὶ sanè dicti uidentur, διὰ τὸ χύδην ἁλίσκεσθαι, hoc est quòd fusim capiantur, ut Gazæ etiam placuit: fusim accipio pro copiosè. Eiusdem originis est uocabulum χυδαῖοι, de quo Eustathius: Χυδαῖοι ἄνθρωποι, πάλαι μὲν οἱ ἀθρόοι καὶ πεπληθυσμένοι, ὕστερον δὲ οἱ τοῦ ὄχλου καὶ οὐδαμινοί. asserit autem ab aduerbio χύδην hoc nomen deriuari. Ergo χυτοὶ pisces huiusmodi erunt, ut quæ in cæteris animalibus Aristoteles libro 1. historiæ capite primo ἀγελαῖα ἄναρχα (id est gregaria sine duce) nominat, ut sunt formicæ & alia innumera. Hoc etiam quòd retibus includantur, non solita-

Fusanei. *Χυτοί.* *Ῥυάδων.* *Ἀγελαῖοι.*

ſolitarios,ſed gregales eſſe arguit. Quòd ſi ita eſt, & chalcides rectè ab Ariſtotele fuſaneis adnumerantur, utpote ἀθρόαι, id eſt conferctæ & frequentes Oppiano teſte: & nõ rectè à Vuottono ſcribitur, atherinam è ſolitariorum genere eſſe: quoniam rhyádas ita interpretetur Gaza lib. 6. hiſt. capite 17. neq; enim tanti interpretatio Gazæ eſt. certè atherina ſolitaria non eſt, ſed ut reliquæ ferè apuæ, quarum generi ſubſcribitur, gregalis piſciculus. Et Ariſtoteles ipſe expreſsiùs alibi (ſi bene memini) gregales eſſe atherinas ſcribit. Idem ſolitarios Græcè alio uocabulo, μονήρεις nominat, ut de citharo ex Ariſtotele citat Athenæus. Non eſt igitur quòd ſuſpicetur quiſquã cum Vuottono omnes Ariſtotelis codices corruptos eſſe libro 5. hiſt. ubi chalcides inter fuſaneos nominantur. quin & Athenęus eundem locum ex Ariſtotele ſic recitat, ut codices noſtri rectè habent. Ariſtoteles uocabulo rhyádes genere maſculino utitur, ut libro 4. hiſt. cap. 8. Rhyades quoties piſcium lotura uel nauis ſentina eiecta eſt, fugiunt ut odorem ſentientes: ubi Gaza flutas conuertit: cum alij ex anguillis & murænis quæ ſupernatant ſole torrefactæ, πλωτὰς uocant Græci, flutas reddiderint. Cæterum libro quinto ubi rhyades per æſtatem parere Ariſtoteles tradit, Gaza ſpargos tranſtulit. Spargi etiam (inquit, cap. 17.) per æſtatem pariunt, mugilum labeones, ſargones, mucones, capitones. Deniq; libro 6. cap. 17. ῥυάδας piſcium genera dixit ſolitaria: id eſt, quę ſolitariè uagantur. οἱ δὲ τόκοι γίνονται τοῖς μὲν ῥυάσι τοῦ ἔαρος. Hanc Gazæ interpretis inconſtantiam, Vuottonus quoq; obſeruauit: ſed delectum non probè fecit. Rondeletius ſparum, ſpargũ, aſpargum, eundem piſcem ſuæ ſpeciei facit, qui Græcè dicatur rhyàs: cum σπάρος nomen huius ſpeciei apud authores legatur, rhyàs uerò Ariſtoteli generalis differentiæ uocabulum ſit. Hoc poſtremò addiderim, piſces quoſdam inter ſolitarios & gregales ambigere, ut ſcripſi in Congro C. Solitarij.

Chalcis quodammodo ſtridet, ψοφεῖ οἷον σειγμὸν (lego τετριγμὸν. nam & proximè τετριγμὸς dixerat,) Ariſtot. hiſtoriæ 4. 9. Chalcis ſibilat, συρίττει, Aelianus 10. 11. Ego pro χαλκὶς repono χαλκεὺς, id eſt Faber piſcis: ut deprauatum in Ariſtotelis codice uocabulum, quale reperit, deſcripſerit Aelianus. Sed integrum hunc Ariſtotelis locum audiamus: Piſces uocis quidem expertes ſunt: ſed ſonos quoſdam ſtridoresq; mouent, qui uocales eſſe exiſtimãtur, ut lyra, ut chromis: his enim quaſi grunnitus quidam emittitur. aper etiam piſcis in Acheloo uocalis habitus eſt, & chalcis, & cuculus. alter enim quodammodo ſtridet, alter perinde ut cuculus auis obſtrepit. Quæ omnia creditã illam uocem emittunt, aut attritu branchiarum, quas horridiuſculas continent: aut ſuis interioribus quæ circa uentrem habentur. ſpiritus enim incluſus in his eſt, Hęc Ariſtot. atqui chalcidi branchiæ horridiuſculæ ſeu ſpinoſæ (nam ἀκανθώδεις uerbo utitur Ariſtoteles) non ſunt: in chalceo uerò branchiarum operimenta foris horrent, ſicut in lyra & ſimilibus piſcibus: ipſæ uerò branchiæ intus an ſpinoſæ ſint, neſcio: qui piſcem ipſum nondum uiderim. Chalceum præterea Maſsilienſes Trueie uocant, quia dum capitur ſuum more grunniat. Hoc igitur & ueræ lectionis apud Ariſtotelem & Aelianum reſtituendæ: & piſcem quem diui Petri uulgò nominant, chalceũ eſſe, de quo multi antehac dubitarunt, argumentum eſto. Chalcis an ſonũ aliquem edat.

Chalcis ter anno parit, Ariſtot. & Plinius. Alibi uerò (ut in A. recitaui) χυτοῖς eam adnumerat Ariſtoteles, qui ſemel anno pariant. Oua ſua gregatim gurgiti altiori mandat congeſta, Ariſtoteles. Quamuis carne paſcatur, non uagatur tamen, Idem. ſed hic quoque locus mihi ſuſpectus eſt, ut addubitem ad chalceúmne potiùs referenda ſint hæc uerba. nam chalcidem edentulam eſſe puto, & minimè carniuoram: Vide mox in E. uagari autem eam, nec ſtabilem habere in mari ſedem ex Oppiano retulimus. ¶ Pediculi quibuſdam innaſcuntur, quo in numero chalcis accipitur, Plinius. Vide ſupra in Chalcide altera Rondeletij, in A. elemento, in hiſtoria Agoni.

Oppianus thriſſas capi ſcribit naſſa in mari ſuſpenſa, cui incluſa ſit eſca, maza uidelicet de eruis frictis & myrrha uino odorato excepta: & ſimiliter chalcides. unde conijcimus hos piſces carniuoros non eſſe. ¶ Veſpas hoc modo comprehendunt: Ante earum nidos naſſam, in quã priùs paruulam mænam, aut membradem cum chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus. ¶ Eſca iacentium (piſcium, paſſerum uel concharum genera uidetur intelligere: loquitur autem de piſcinis) mollior eſſe debet quàm ſaxatilium. itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, & ſalibus exeſam chalcidem, putremq; ſardinam, &c. E

Chalcidem ſale exeſam Columella dixit: qui etiam inter mollis carnis piſces cum ſardina & halecula eam numerat. ¶ Chalcides, tragi, acus & thriſſæ, piſces ſunt ἀχυρώδεις, καὶ ἀλιπεῖς, καὶ ἄχυλοι, Hiceſius apud Athenæum. quæ uerba unà cum illis quæ in A. retuli ex Diphilo, Vuottonus ſic uertit: Chalcis trichidi atq; thriſſæ ſimilis eſt, piſcis ariſtoſus ſpinoſúsue: aut ſiccus & ſqualidus, hoc eſt ἀχυρώδης: neq; multum in ſe pinguedinis continet, neq; ſuccum copioſum in alimentũ prębet: facile tamen in corpus digeritur. Acum quoq; piſcem ſupra ex Hiceſio ἀχυρώδη & ἄχυλον eſſe diximus. F

Χαλκίδας τε, (aliâs κωμαρίδας, quod non placet,) Epicharmus apud Athenæum. Βούγλωσσον ταύταν θήρα, καὶ χαλκίδα κεδύλαν, Quidam apud eundem. ¶ Eſt & chalcis accipitrum generis: item lacertorum, ubi philologiam huius uocabuli requires. H. a.

Αἱ δὲ λῆς, σπαργοί τε, χαλκίδες τε καὶ τοιπόνδοι, Epicharmus in Nuptijs Hebę. Et rurſus, Χαλκίδων, ὕδων θ', ἰσβακές τε, χ' ὁ πίων κύων. f.

CHALCIDIBVS, aut ſardinis, apuarúmue generi cognatus uidetur piſcis, quem Ger-

mani accolæ Oceani Stinckeling / Stinckfisch, uel Spirinch appellant. de quo plura dicemus in fine Operis.

DE CHANNA, RONDELETIVS.

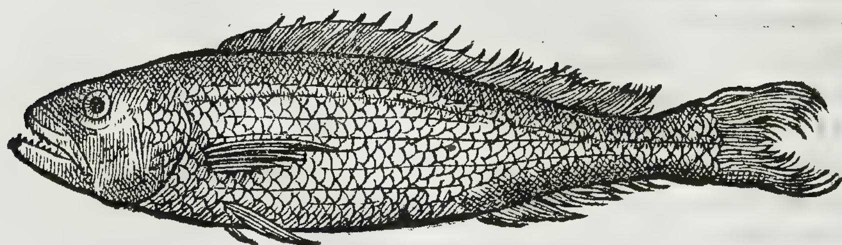

B Libro 7. PEVSIPPVS apud Athenæum percam, channam, phycidem similes esse dicit: quamobrem cognita perca, reliquæ facilius cognoscentur.

A Dicitur à Græcis χάννη & χάννη, utrumque enim nomen reperio: nam à uerbo χάνω, quod significat hio, deducitur χαυνός: & per pleonasmum τοῦ υ, uel υ dicitur χαῦνος uel χάννος, uel χάννη & χάννη: utroque enim genere pro pisce sumitur. à uerbo autem χάνω deducitur, quod semper ore hiante sit, unde à Gaza hiatula uertitur. Eandem ob causam ab Epicharmo dictas fuisse channas μεγαλοχάσμονας opinor, id est, multùm hiantes. à Massiliensibus, nostratibus & Hispanis serran dicitur, à quibusdam thanna.

B Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Channa piscis est pelagius, autore Aristot. lib. 8. de hist. anim. cap. 13. nihilominus saxatili similis, & cum saxatilibus ab Oppiano numeratus, lupum corporis habitu referens, & oris scissura. Maxillam inferiorem superiore prominentiorem habet, ob quam causam ore ferè semper est aperto. Dentes acutos, oculos paruos. Pinnis, cauda, aculeis, branchijs, internisque partibus cæteris saxatilibus est similis, sed uentriculo est maiore & laxiore. *Color.* Colore est uario, dorsum ex rubro nigrescit: lineæ à capite ad caudam ductæ rufæ sunt. Cauda maculis rufis notata, item pinna à podice ad caudam. Pinna dorsi rufa est. Inde Aristoteles, citante Athenæo ποικιλέρυθρον μέλαιναν appellauit, & ποικιλόγραμμον, quod partim nigro, partim rufo, siue rubescente colore uariata sit. *Sexus.* Adhæc cùm permultas uiderimus & dissecuerimus, omnes uuluas habere comperimus, & sæpius ouis, sed non multis plenas, quòd omnes fœminæ sint, ut annotauit Aristoteles libro 4. de hist. animal. capite 6.

A *Channa Massiliæ alia, Canadella alia.* Quæ omnia mihi fidem faciunt nos channam ueterum hîc proponere: quanuis Massilienses piscem alium isti similem channam uocitent: & stagni quod lingua nostra Martegue dicitur, accolæ pisciculum alium canadelle: quod fieri propter similitudinem reor, & hos pisces cum channis confundi: quemadmodum in turdis, quorum plura genera recensuimus, usuuenit, quos omnes communi nomine turdo appellant.

C De channa Ouidius libro de piscibus:

Et ex se Concipiens channe gemino fraudata parente est.

An channæ omnes fœminæ sint. Et Aristoteles Pliniusque locis capite de erythrino citatis prodiderunt, channas omnes fœminas esse, quòd omnes uuluas habeant, nullæ seminis uasa, quibus mares à fœminis discernuntur: quòd omnes grauidæ capiantur. Verùm qui fieri istud possit, non sine causa quis dubitauerit, quemadmodum & de phoxinis, de quibus Aristoteles libro 6. cap. 13. de animalium historia: Formantur oua per coitum in ijs, qui uenere utuntur: fiunt & sine coitu. ostendunt id fluuiatilium quidam: nam statim atque nati sunt, propè dixerim, & parui adhuc phoxini oua habent. Iam uerò perdices non solùm hypenemia oua, sed etiam fœcunda concipere aiunt: si, quo tempore gliscunt & ad uenerem incitantur, aduersæ maribus steterint, uento inde flante. Et equas quasdam in Lusitania sine coitu parere, sunt qui affirment. Quæ naturali & insigni animalium istorum fœcunditati tribuere oportet. Sunt & mulieres tam fœcundæ naturâ, ut primo statim concubitu concipiant: unde prouerbium, τίκτει κόρη ὅταν κακῶς ἀνδρ' ἐπήξῃ, Parit puella etiam si malè adsit uiro. Noui equidem matronas integerrimas & castissimas ex senibus & propè effœtis maritis ob naturalem fœcunditatem liberos suscepisse. Ex quibus efficitur, ut minùs mirum uideri debeat in mari, in quo fœcundissima sunt animalia, erythrinos & channas ex se concipere, & sine mare oua parere: quæ *Maris uis diuina & procreatrix.* posteà mare diuina & procreatrice sua ui perficit, masculique uicē gerit. qua de re plura legere potes libro 4. cap. 3. & 4. Dicet fortasse aliquis erythrinos & channas utriusque esse sexus, quod de leporibus terrenis credunt aliqui: quod etiam in quibusdam cōperiri aiunt, ut in mugilibus, in quibus modò oua, modò lac uideri ferunt, (semen autem lac uocant.) idque mihi affirmauit Ioannes Laurentius uir iam senex, & in piscandi arte exercitatissimus: utpote quam & in nostro litore, & in Hispania, & in Italia exercuerit. Eam nunc in insula quæ Martegue dicitur, non procul à Massilia exercet. At huic opinioni refragatur Aristoteles, qui oua semper in ijs reperiri affirmat. Verùm

tum de hac re nihil statuo. Sed liberum cuiq; iudicium relinquo. Cætera quæ de channa dicenda sunt persequamur.

Channa ex sarcophagis est, teste Aristotele libro 8. de hist. animal. cap. 2. cui & synodonti euenit, ut quum minores insequuntur, uenter excidat, propterea quòd piscium uentriculus iuxta os positus est. nec gulam habent. Et lib. 2. de hist. animal. cap. 17. Pisces magna ex parte gula carent, ut qui coniunctum statim ori uentriculum habeant, quocirca sæpius euenit grandibus nonnullis, ut dum per impetum insectantur minores, uentriculus in os procidat. Sola igitur causa cur uentriculus in ore channæ & synodontis, & aliorum quorundam sæpe reperiatur, non est uentriculi situs ad os, omnibus enim piscibus qui pulmonibus non spirant, quiq; ob id, & arteria aspera, & gula carent, id accideret. Sed uoracitas & tanta cibi appetentia ut uentriculus, cui rectæ sunt fibræ ad trahendos cibos, sursum feratur, & tum ob propinquum situm, tum ob laxitatem in os procidat, id quod declarat Galenus libro 3. de facult. naturalibus: quo etiam in loco Aristotelis sententiam profert, imò uerba ipsa adscribere uidetur longè quidem diffusiùs quàm in nostris exemplaribus legantur. Sunt hæc Galeni uerba: Ergò ex iam dictis patet, internam gulæ & uentriculi tunicam, cui rectæ sunt fibræ, quæ ab ore in se attrahat, esse institutam, eoq; in deglutiendo tantùm agere: externam uerò, cui transuersæ sunt fibræ, quò constringat ea quæ continet, ac protrudat, talem esse factam, eandem tamen non minùs in uomendo, quàm deglutiendo operam suam nauantem. Clarissimè subscribit ijs, quæ dicimus & quod in channis, & quod in ijs qui Græcè συνόδοντες appellantur, accidit, ut quorum uentriculus interim in ore inueniatur, ueluti Aristoteles in libris de animalium historia prodidit, reddita etiam causa, præ gulositate id inquiens illis contingere. Ita enim scribit: In uehementiore appetentia, uentriculus omnibus animalibus sursum procurrit, adeò ut nonnulli cùm primùm incipere manifestè eum affectũ sentiunt, foras repere sibi uentrem dicant: alij uerò cibos quos adhuc mandunt, necdum satis eos confecerunt, eripi planè inuitis. Ergo in ijs animalibus quæ naturâ sunt gulosa, quibusq; oris laxitas est multa, ac uentris situs propinquus, (ueluti in synodonte, ac channa cernitur,) nihil mirum est, cùm in admodum uehementi esurie, minorum piscium aliquem prosequuntur, ac iam in eo propè sunt ut comprehendant, si auiditate perurgente uenter eorum in os sursum rapitur. Fieri autem id aliter prorsus nequit nisi uenter cibos per gulam ueluti per manum ad se trahat. Sicuti & nos præ studio aliquando nos totos unà cum manu extendimus, quò promptiùs corpus quod petimus apprehẽdamus: ita & uentriculus cum gula, ueluti cum manu unà extenditur. Proinde in quibus animalibus hæc tria simul incidunt, uehemens nutrimenti auiditas, gula parua, & oris laxitas ampla, in his paulũ extensionis momentum totum uentriculum sursum in os agit. His uerbis Galenus & Aristoteles apertè ostendunt causam rei, quam quærebamus, cur scilicet channis & alijs piscibus uentriculus in os excidat.

Cur channæ, synodonti, & alijs quibusdam piscibus uentriculus in os excidat.

Galeni uerba de eadem re.

A Hoc loco me etiam inuitum cogit ueritas ut lectores admoneam, uirum alioqui doctissimũ, & mihi amicissimum, qui his Galeni libris annotationes aliquas in margine aspersit, lapsum esse cùm channas, id est, hiatulas, concharum genus esse annotauit, similitudine nominis, ut opinor, deceptus. Sunt enim chamæ conchulæ quibus channæ nomine tantùm similes, re ualde dissimiles sunt: quippe quæ squamosæ sint, ex pelagijs uel litoralibus piscibus, ut initio huius capitis diximus.

Channas pro chamis quidã accepit ineptè.

F Channa tenera est carne, ut scribit Diphilus, durior tamẽ percâ. Paratur ut reliqui saxatiles.

DE EADEM, BELLONIVS.

Channum Græcis dictum uolunt, quòd is piscis moriens, perpetuò hiet ac rictum ædat. Massilienses, apud quos plurimus est, Serranos uel Serratanos uocant, Genuenses Bolaffos, incolæ Portus Veneris Barquetas, Græcorum uulgus, Channo.

B Tanta est huius piscis cum Orpho, Hepato & Perca marina (cùm qua publicè diuendi solet) similitudo, ut piscem penè eundem esse credas: sed Percæ marinæ Channis sunt maiores, lineisq; latis, transuersis ex rufo nigricantibus tergora distincta habent. Channi autem promiscuè transuersas & rectas lineas ferunt.

E Oppianus, ---Phagrus Channi seducitur esca. Piscem istum irretitum non capiũt: sed calamo fallunt ex hamo, & maximè si carcinis pro esca utantur: eos enim appetunt auidissimè. Channa calculos in capite gerit, ut Perca, Scorpio, Cephalus & Vmbrina.

C Omnes porrò Channos oua ferre ac fœminas dici posse Aristoteles tertio de generatione animalium ait, partim enim receptacula habent seminis genitalis, partim uuluas.

Sexus.

COROLLARIVM.

Channa uel Channe piscis, uel Channus, Græcè duobus modis rectè scribitur, χάννη fœm. uel χάννος masculino genere, Oppiano bis. non probo qui per ypsilon scribunt, (etsi Aristotelis codices sic alicubi habent, deprauati nimirum, ut innumeris alijs in locis;) ut neq; eos qui per alpha in

fine, aut per n. simplex in medio. A uerbo χάινειν fit χλὼ, & χαυνδὸν, & χάννος piscis, liquida Aeolicè duplicata, ut sciunt etymologi, Eustathius. Hoc & Gaza animaduertit, qui Hiatulam ab hiando conuertit. Sed idem pro chama concha quoq; hiatulam uertit, ut satius sit Græcis uti uocabulis, ne res diuersæ confundantur. Cæterum an moriẽs tantùm hiet, ut Bellonius uoluit: aut etiam uiuens plerunq;, quod suspicor, quòd uorax admodum piscis sit, & mandibulas ferè ita constitutas habeat ut Rondeletius annotauit, obseruent quibus non deerit occasio. Channe à nostris rusticis dicitur orcana, Niphus. In Lemno insula hodie cano, Bellonius. Græci etiam hac ætate & Veneti uocant chanen, Gillius. Germanicè circunloquemur, Ein fisch glych dem Meerbersich / Ein Meerbersich art.

B Perca, channe & phycis, similes sunt, Speusippus. Channe spinas in dorso robustas & acutas habet, eius labrum inferius & rubet & eminet. exiguis est dentibus & acutis, itemq; aculeatis branchijs, Gillius. Erythrini & channæ (omnes, ut addit Rondeletius) uuluas habere traduntur, Plinius. Channæ omnes oua habent, Aristot. & Plinius.

C Channe pelagius est piscis, Gillius. Ouidius etiam inter pelagios numerat. Oppiano channi, χάννοι, degunt circa saxa muscosa. Pisces sunt libidinosi, Aelianus.

H.a. Χάννος τε, πελίας τε, καὶ ὀνυχίλω πίπνον, Numenius apud Athenæum: sed uersus uidetur corruptus. ¶ Chennion etiam genus piscis dictum fuisse apud Varinum legimus.

DE CHANADELLA, VEL CHANNADELLA POTIVS, A SIMILITVDINE CHANNAE.

MASSILIENSES alium piscem Channæ prædictæ similem, channam uocitant: & stagni, quod lingua nostra Martegue dicitur, accolæ, pisciculum alium canadelle: quod fieri propter similitudinem reor, & hos pisces cum channis confundi, Rondeletius.

DE EADEM, BELLONIVS.

Iconem quoq; apposuit Bellonius, tertio anthiæ generi, quod ex Rondeletio suprà exhibuimus, persimilem. nisi quòd dentes in eo exprimuntur, labrum superius magis eminet, & linea latiuscula per medium corpus descendit.

B Ligustico mari cognitissima Canadella, elegantem ac uarium habet colorem, bona tamen ex parte purpureum: neq; unquam ad eam magnitudinem extuberat, ad quam alij pisces saxatiles. Sachetum Veneti uocant, qui dum uiuus capitur, spinosum quiddam è branchijs uibrat, quo manus cõtrectantiũ ferit. Labijs est magnis ut Cynædus, sed dentibus ab hoc & à Phycide longè dissimilibus: quorũ quum anteriores acutos, & ferè caninos habeat, posteriores tamẽ obtusos ostendit. Pinnam dorsi continuam, & (ut in Scorpione marino) crenatam: reliquas branchiarũ pinnas utrinq; luteas: qui color etsi ut in alijs saxatilibus ut plurimùm euariet, eadem tamen corporis moles, eadem forma huic permanet. Squamas habet lituris uiridibus, cinereis, rubris, & interdum castanei coloris uariegatas, atq; extremam branchiam (quæ illi ossea est) crenatam ut lupus. Rostro est acutiore q̃ Lambena: optimũq;, ut reliqui pisces saxatiles, alimentũ præbet.
F Cognatus huic est hepatus, qui similiter à Venetis sacheto uocatur, (inquit Bellonius) solo colore differẽs: de quo in H. elemento dicetur: quanquam is cuius iconem nũc subijcimus, hepatus Bellonij uidetur.

COROLLARIVM.

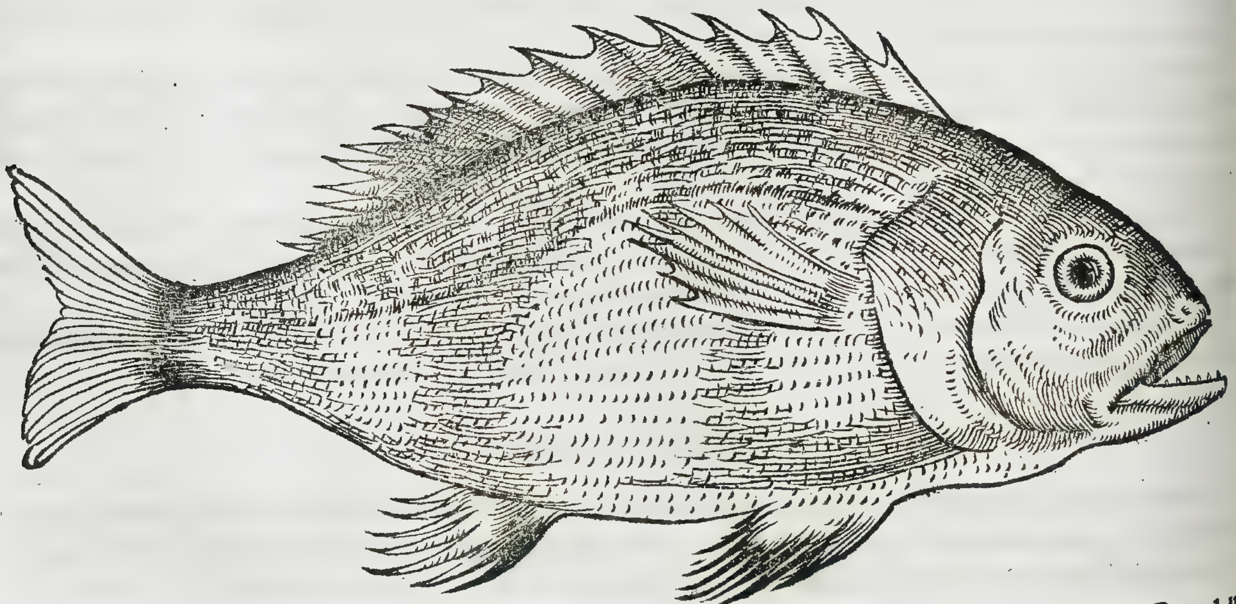

Canadella

Canadellæ piscis nomen hodie uulgò usitatum Gallis ad Ligusticum mare, uel per diminutionem à channa factum est, uel aliquam eius cum channa cognationem significat. Veneti Sacchetto uocant, ut etiam hepatum (sed alius est Rondeletij hepatus) indifferenti nomine, inquit Bellonius. Ea quam ego hîc exhibui effigies, Venetijs Sacchetí nomine mihi confecta est. piscem sparo congenerem aliqui esse putant. Ego Bellonij hepatum esse suspicor. ipse quidem hepati sui iconē non posuit. Nostra colores uarios ostendit: pinnis ad branchias & cauda flauescit, sed cauda innumeris etiam maculis ruffis distinguitur. pinnæ binæ in uentre Indici coloris sunt: illa quæ podicē sequitur primum Indica, deinde flaua, in extremo rubicunda, &c.

DE CHARACE.

CHARAX in petris & arenis pascitur, Oppianus lib. 1. his uerbis: ἐν δὲ χάραξ, κῶφοί τε κυβισητῆρές τ' ἐασι Κωβιοί. Χαράκιοι à Tarentino inter piscium marinorum genera recensentur. ¶ Dentex & charax eiusdem generis sunt: sed hic præstat, (διαφορεῖ δὲ ὁ χάραξ,) Diphilus Siphnius apud Athenæum de alimēto ex piscibus loquens. quamuis quod eiusdem generis cum dentice esse tradit characem, non modo ad nutrimenti rationem, sed formam quoq; utriq; communem retulerim. Et fortè charax hoc nomen inuenit, quod firmis dentibus os uallatum, similiter ut synodon ab ijsdem appellatus habeat. χάραξ enim uallum significat, sicut etiam ἕρκος, quo uocabulo de serie dentium poeta usus est. ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων; Quare ut synodonti Germanicum nomen finximus, ein Zanbrachsmen oder Zanfisch: ita & characem ueluti alteram eius speciem nominare poterimus, Ein Zanbrachsmen art / oder ein art vom Zanfisch.

Haud scio an idem sit charax Aeliani, quem libro 12. cap. 25. his uerbis depingit: Charax piscis fœtura est maris rubri. is pinnas habet & utrinq; & in tergo auricolores. Inferiores partes purpureis cingulis illustrātur. Similiter eiusdem cauda, auri colorem gerit. Purpureus color medios oculos pulchrè adumbrat. Sed Græca illa adscribam, quæ etiam aliter conuerti posse uidentur, ut non pinnæ tantum, sed latera tota cum dorso aurei coloris sint. ἔχει δὲ πτερύγια, καὶ χρυσῷ προσείκασται, ὅσα δὲ (ὅσα τε) ἰδεῖν τὰ περὶ ἑκάτερα, καὶ νωτιαῖα ὅσα, καὶ ταῦτα ἔχει χρυσοειδῆ. ¶ Χάραξ fœminino genere palum seu perticam significat, masculino autem uallum militare, Eustathius.

DE CHELIDONIA.

CHELEAR piscis nomen uidetur, eiusdem qui & chelidonias dicitur. Χελεάρ, χελιδών, χελιδονίας, καὶ ἰχθύς ποιός. id est, Chelear, hirundo, chelidonias, & piscis quidam, Hesychius & Varinus. Χελιδόνας, piscis quidam, Suidas: meliùs χελιδονίας. Piscem boreum inter sydera hirundinis præferre caput, proptereaq; à Chaldæis piscem nuncupari chelidoniā Theon scribit, Cælius Rhodig. Cum sexaginta dies à solstitio brumali abierint, initio noctis arcturus oritur: post illum uero, hirundo (*piscis nimirum, saltem sydus*) apparet, Hesiodus. Pelamydum generis maxima apolectum uocatur, durius tritone, Plinius 32. 11. ut Hermolaus legit. Est autem, ut coniectura consequor, (inquit idem Hermolaus,) triton id quod Græci chelidoniam uocant, apolectus uerò, quam synodontida Athenæus. Maior (inquit) pelamys, synodontis appellatur, durior quàm chelidonias. Item paulò pòst: Orcynus (inquit) similis est chelidoniæ cum magnus est. Confer hæc uerba cum Plinio: Orcynus (inquit) pelamidum generis maximus non redit in Mæotin, similis tritoni. Hæc Hermolaus. Græca Athenæi (imò Diphili apud Athenæum) uerba hæc sunt: Πηλαμὺς ἡ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται. ἀνάλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι, σκληρότερός ἐστι. ἡ δὲ χελιδὼν ἡ περὶ πολύπῳ ἐοικυῖα, ἔχει τὸ ἀφ' αὐτῆς ὑγρὸν, εὔχροιαν ποιοῦν, καὶ κινοῦν αἷμα. ὁ δὲ ὄρκυνος, βορβορώδης: καὶ ὁ μείζων προσέοικε περὶ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. In his uerbis quid à Rondeletio mutetur, requires infra in capite De thunni, pelamydis, alijsq; similibus nominibus. Et quia chelidoniæ nomen apud nullum ueterum aut recentiorum pro pisce reperiri putat, pro eo substituit χελιδών. Cum enim (inquit) semel χελιδών legatur, cui alij pisces comparantur, cur in eadem comparatione perseuerante sententia, nō chelidòn deinceps, sed chelidonias legatur? Atqui uerisimiliùs contrarium dixisset Rondeletius. cum enim in hoc Diphili loco, chelidonias bis legatur, chelidòn semel, probabilius fuerit, in eo quod semel ponitur errorem esse commissum, quàm in eo quod bis. Quid quod χελιδών fœminini generis uocabulum est, χελιδονίας masculini? Rondeletius lectionem emendans, chelidonias quidem mutat in χελιδών fœmininum, attributa uerò ei masculina nomen ac participium relinquit. sic enim legi uult: Ἀνάλογῶν μὲν ταύτῃ (τῇ συνοδοντίδι) ἡ χελιδών, τῇ πηλαμύδι σκληρότερός ἐστι: cum ἀναλογοῦσα & σκληροτέρα dicere oporteret. Sed neque hoc approbârim quod Rondeletius ait, Diphili sententiam in eadem comparatione perseuerare, tanquam omnia de pelamydis tantum generibus sint, cum ipse interim chelidonem genere differre fateatur, nutrimenti uerò succiq; ratione accedere eam ad pompilum. sic enim legit, non polypum. Ego potiùs dixerim Diphilum à pelamydum genere discedentem, de heledona loqui, quæ & specie & uiribus po

Triton.

Apolectus.

Synodontis.

lypo similis esse, & sanguinem mouere, & bonum colorem facere dici potest, (si bene scripta ueterum memini. uide infra in Polypo) chelidòn non potest. quamobrem apud Diphilum ego sic legerim, ἡ δὲ ἐλεδώνη ἡ τῷ πολύποδι ἐοικυῖα. neq; enim tam perseuerationis in uno genere apud authores, quam sæpe negligunt, quàm rerum ipsarum habenda est ratio. Mihi quidem non temere uerba authorum uidentur immutanda, sed omni studio quærendum quo pacto ea quæ posita sunt, tueamur. Verùm hac de re plus quàm institueram, dixi. ¶ Alterum exocœti genus circa Byzantium quidam chelidonium nominant, Bellonius. Et rursus, Tertium exocœti genus à nonnullis (piscatoribus in Græcia hodie) chelidonius appellatur. Coloris ratio chelidonijs leporibus, & ficubus quoq;, nomen dedit: quæ an similiter piscibus ab hirundine dictis conueniat, nunc non habeo quod affirmem. Fieri enim posset à figura nomen eis factum fuisse: sicut & de balæna Oceani Germanici Brunfisch dicta fertur, caudæ pinnam ei similem esse hirundinis caudæ.

De chelidone, id est hirundine pisce, in H. elemento dicetur.

CHELLARES, χελλαρῆς, qui aliter bacchus, & oniscus, id est asellus uocatur, Dorion apud Athenæum. Vide in Asellis.

CHELMON, χελμών, piscis qui & chelidòn, id est hirundo dicitur, Varinus.

CHELON, id est Labeo, de genere mugilum est.

CHENNION, χέννιον, auicula quædam in Aegypto sale condiri solita, (coturnix parua, quære in Coturnice a.) & genus piscis, Varinus.

CHERABAS, χηράβας, Sophron nominat: sunt autem ostracoderma. & Archilochus quoq; χηράβου meminit, Athenæus.

CHLOSSVS, χλοσσός, piscis Ionicè, Hesychius & Varinus: ἰχθὺς ὑπὸ Ἰώνων, tanquam non aliquam speciem, sed genus totum hoc uocabulum Ionibus significet.

CHOLIX, χόλιξ, bouis uenter aut crassum eius intestinum, uel genus piscis secundum aliquos, Varinus.

DE CHROMI, RONDELETIVS.

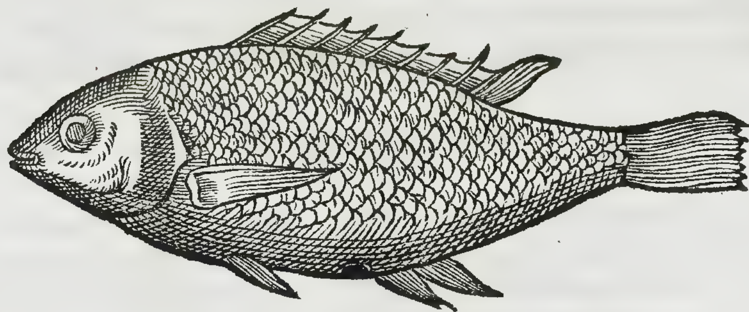

A XPÓMIΣ & κρέμυς an ijdem, an diuersi sint pisces, equidem me adhuc nescire fateor: malo enim id fateri quàm sciens studiosis imponere, & rem incertam pro certa proponere. Athenæo uidentur diuersi esse pisces. diuersis enim locis utriusq; meminit, uno loco ex Epicharmo, Καὶ σκιφίας, χρόμις τε, ὅς ἐν τῷ ἦρι κατὰ τὸν ἀνάνιον, ἰχθύων πάντων ἄριστος. ubi σκιφίας ponitur pro ξιφίας per diæresim ξ in κσ, & hyperthesim τοῦ σ. altero loco; Καὶ τὰ μὲν λιθοκέφαλα, ὡς κρέμυς. quem locum citat ex Aristotele περὶ ζώων. Chromis Latinum nomen nullum habet, *Cremys.* nostris uerò piscatoribus incognita est: ob id nomine caret. Chromin esse puto, & eam hîc exhibeo, quæ in ora Liguriæ, Antipoli, & in insula Lerino, (quæ nunc diui Honorati insula dicitur,) frequentissima est, uocaturq; à Liguribus castagno à castaneæ colore.

B Piscis est litoralis corporis figura, pinnis & spinis melanuro similis: sed oculis est minoribus, nota nigra in cauda caret, sed totum corpus nigricat. lineas habet rectas à branchijs ad caudam. ore est paruo, squamis paruis. interna omnia auratæ similia habet. potest etiam non ineptè corporis figura, & colore cantharo comparari, nisi quòd chromis paulò nigrior est. Lapides habet in cerebro, ob id hyeme malè habet.

C Aristoteles semel anno parere scribit, & inter τοὺς χυτοὺς collocat, id est fusaneos pisces, ut Gaza *Lib. 5. de Hist. anim. cap. 9.* uertit. Et alibi cùm ijs recenset, qui exquisito sunt auditu, & grunnitum quendam edere scribit.

F Piscis hîc paruus est, & uilis habetur: humidior enim est, ideo in craticula assandus. Archestratus tamen dixit:

Lib. 4. de Hist. anim. cap. 8.
Ibidem cap. 9.

Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λήψῃ μέγαν. ἔστι δὲ πίων
Ἂν θέρος, ἢ καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ.

Maiorem chromin in Pella cape, tempore messis,
Pinguis enim est: uel in Ambracia.

Ouidius immundam chromin appellauit.

DE EODEM, SEV CASTAGNOLA PECVLIARI Massiliensium pisciculo, Bellonius.

A Castagnola à colore corticis castaneæ uulgo Genuensium, Massiliensium, & incolarū Portus Veneris

Veneris dicta. Grandem pro sua magnitudine habet in tergore pinnã, caudam longam & bifurcam, pinnam utrinq; ad branchias unã, & duas sub uentre. Squamis cõtegitur latis. Corporis figuram in Cyprini modum circinatã habet. Branchias utrinq; ternas, quarta dempta quæ clauiculæ ipsi corpori iungitur. Hepate est unius tantùm lobi, stomacho incumbentis, ut in Delphino diximus. Stomachum rotundum habet: & duodenum, sine apophysibus inhærens ieiuno: colon admodum gracile, ter tantùm cum alijs intestinis obuolutum. B

Vere & æstate copiosissimus capi solet; nihili tamen à piscatoribus fit; est enim popularis. C F

DE ALIO PISCE, QVEM BELLONIVS chromin esse conijcit.

De hac icone uide quæ notauimus mox ab initio Corollarij.

A Magna est Chromidis cum Glauco (*Rondeletius Glaucum longè alium facit*) pusillo, ut & Glauci prouecti cum Vmbra similitudo. Ea putatur esse quam Athenæus Chremydem, Oppianus Chremitem, Aristoteles Chrempum appellat, quem inter eos pisces annumerat, qui acutissimo auditu præditi sunt. Turdum Veneti, ut & Massilenses Vmbrinam falsò appellant: & horũ etiam nonnulli Vn † chrom.

†chrau.

B C Fusaneus est piscis, nostris Parisinis ignotus, simus in Laureti modum, mediæq; inter lupũ & coruum magnitudinis: herbis uirentibus præcipuè uescitur, ac litoralis est: unde Oppianus:

Permolles habitãt ripas, herbasq; uirentes Labrax, audaces Amiæ, placidæq; Chremites.

Cui etiam Ouidius eas notas dedisse uidetur, quæ aliàs Phycidi debentur:

Atq; immũda Chromis, meritò uilissima Salpa, Atq; auiũ dulces nidos imitata sub undis.

F Est enim Chromis, etsi litoralis, succi tamen gratissimi, & qui non minùs iucundam nutritionem, quàm pisces saxatiles exhibeat.

B Proinde tenuibus squamis uestitur, ex auro nitentibus, ac cæruleum interdum colorem concinnè uibrantibus. Binas gerit pinnas in tergore, quarum anterior, quæ minor est, nouem obfirmatur aculeis. alias quoq; ad latera, etiam acutas ac pusillas habet, atq; unam etiam sub ano ad caudam unico aculeo roboratam. Huius item exterior branchia, spinea est, atq; in gyrum nigra, &, ut in lupo, denticulata. Caudam habet subrotundam, ueluti Vmbra & Glaucus. Atq; hoc præsertim à reliquis piscibus distinguitur: quòd undantibus ac transuersis ueluti lituris ex cæruleo in cinereum colorem abeuntibus sit aspersus: quas † tamen pusillum Glaucum habere diximus: nam hæ quidem in prouectiore Glauco euanescunt. Cæterùm caput habet obtusum, maxillamq; in superiore labro ueluti infarctam, ac quoddam ceu linguę rudimentum, dentiumq; loco scabritiam sub labijs apparentem. Multis abundat lactibus circum intestina, ac folliculum tergori annexum gerit, medio geniculo interseptum: Vuluam bicornem, ouis utrinq; plenam: Hepar subrubrum: ad quod fel uasculo tenui cõtentum, à duodeno incipiens, deferri uidetur: Lienem stomacho inhærentem, oblongum, tenuem, rubrum: Cor triquetrum, albo pericardio contentum: Stomachum per tergoris longitudinem protensum, cuius pylorus octonis apophysibus seu appendicibus ambitur, Hæc Bellonius.

†etiam

COROLLARIVM, AD CHROMIN BELLONII.

Icon.

A Nos non è Bellonij libro iconem, sed quam priùs Venetijs nacti eramus eiusdem piscis, posuimus; quæ in hoc tantùm differt, quòd cirrhum sub mento seu inferiore labro non ostendit: nec caput, præsertim labro superiore, adeò simum & obtusum. quin & maculam nigram effigies nostra, quam cum coloribus depictam habeo, ad branchias ostendit, cuius non meminit Bellonius. Idem chromin & glaucum pisces persimiles inter se pingit corporis specie, utriq; cirrhus à mento dependet, uterq; peculiari nota, lineis undantibus & transuersis passim à dorso ad media latera tendentibus insignis est: quæ tamen in glauco prouectiore euanescunt, ait. Pinnæ in dorso binæ utriq;: ad branchias etiam, & sub eis binæ in uentre similiter ferè. sed à podice pinnam in chromi pingit, in glauco non pingit. Vtrunq; etiam, falsò umbrinam uocari, ait, ab umbræ marinæ similitudine. Glaucus pusillus (inquit alibi) chromidi adeò similis est, ut pro ea plerunq; diuendatur. Rondeletius Vmbrã hunc piscem uocat, & dentibus carere ait, cum suæ Vmbræ dentes Bellonius appingat, nomina interim eadem quæ suæ Vmbræ Rondeletius tribuit. Plura diligens lector in Vmbræ historia requiret, & conferet, dabitq; operam ne pisces inter se diuersos confundat, umbram dico, coracinum & látum, λάτον, prima correpta, qui tam similes sunt Rondeletio, ut magnitudine potiùs quàm alijs notis discernantur, & piscatores aliqui ætate tantùm (sed non rectè) eos differre existiment. Coracinus ad cubitalem peruenit magnitudinem, umbra ad multo maiorem, præsertim in Oceano: látus maximus est. Vmbra uerrucam seu tuberculum in mento habet, coracinus & látus carent. Bellonius cirrhum non uerrucam nominat. Glaucus (inquit) prouectior adeò umbram refert (præsertim cirrho quem sub labro inferiori erectum habet) ut à plerisq; alter pro altero assumatur. Idem tamen in umbræ pictura cirrhum illum non exprimit. Quod ad lineas siue lituras illas elegantes, Rondeletius umbrę tantùm eas attribuit, his uerbis: Vmbra uidetur dicta à lineis obliquis à dorso descendentibus aureis: & obscuris, quæ aliarum uidentur umbræ, una enim manifesta est, sequens obscura, & sic deinceps à capite ad caudam usq;. Bellonius uerò chromidis suæ lineis alium colorem tribuit: Hoc præsertim (inquit) à reliquis piscibus distinguitur, quòd undantibus ac transuersis ueluti lituris ex cœruleo in cinereum colorem abeuntibus, sit aspersus: quas etiam pusillus glaucus adeò similes habet, ut pro chromide plerunq; uendatur. Sed ut finem faciam, (uix enim ipse me extrico, magis tamen Rondeletij sententijs accedo,) quosdam ueluti aphorismos distinctionis horum piscium gratia subijciam.

Glaucus cum Chromi collatus.

Vmbram & Chromin fortè aliqui confundunt.

Vmbræ, coracini & lati similitudo et differentia.

1 Glaucus Rondeletij toto genere, à chromi & umbris diuersus est.

2 Glaucus Bellonij umbræ cognatus est, uel species umbræ, à Rondeletio non descripta, quod sciam: quanquam à Venetis corbetum quasi coruulum uocari scribat: Rondeletius uero, Coracinum (inquit) Italia ferè tota coruum nuncupat.

Vmbra Rondeletij & Bellonij unus est piscis, & ijsdem nominibus ab utroque nominatur; sed non similiter describitur. Rondeletio enim dentibus caret; Bellonio dentes habet in oris ambitu raros, firmos, acutos, &c. 3

Coracinus Bellonij longè alius est quàm Rondeletij, ut & figuræ & descriptiones ostendunt: unde non specie modo, sed toto genere diuersos esse pisces apparet. 4

Chromin & umbram confundere uidetur Bellonius. 5

Chromin & coracinum ut confunderent aliqui, occasionem dedit uicinitas nominum, tum ueterum, tum illorum quibus hodie quidam utuntur. 6

GERMANI umbram & cognatos ei pisces, corui marini nomine circunscribere poterunt, adiecta magnitudinis differẽtia: ita ut umbra simpliciter dicatur **ein Seerapp**, à colore, qui Græci etiam & Latini nominis causa fuit: látus, **ein grosser Seerapp**: coracinus inter hos minimus, sed corpore latiusculo, **ein kleiner Seerapp/ein Meerbrachsmen oder Meerkarpfen art.** nam & Melanuro comparatur. Sed & chromin Rondeletij, quanquam toto genere differt, cum corporis non figura tantùm, sed & pinnis spinisque melanuro similis sit, quin & cantharo figura atque colore comparetur, Germanicè appellemus **ein schwartzlachte oder braune** (à castaneæ colore, unde & Galli castagnolæ nomen indiderunt) **Meerbrachsmen art.** *Chromis Rondeletij.*

Chromin Ligures etsi corruptè, tamen non longè à nominis gentilitate chro etiam nunc uocant, falsò Veneti Coruum, Gillius. unde apparet eundem cum Bellonio Chromin ipsum existimasse. Eundem piscem Lusitanos audio Celema uocare.

ALIVD COROLLARIVM DE CHREMETE,
Cremye, & Chrempe ex ueteribus.

CREMYN, Chromin, & Chremetem ex recentioribus nullus quòd sciam, discernit: nos recitatis ueterum scriptis distinguemus. Mustela piscis nihil cum Mustelo commune habet. Iecorinum esse diceres. nam piscis est breuis, oculis conniuentibus, pupillis cyaneis: barba quàm Iecorinus maiore, sed minore quàm chremes. Καὶ τὸ μὲν γένειον ἔχει τοῦ ἠπάτου μεῖζον: ἡττᾶται δ᾽ αὖ πάλιν τοῦ χρέμητος κατὰ γε τοῦτο, Aelianus 15.11. Ex quibus uerbis colligimus Mustelam Aeliani & hepatum (diuersum ab aliorum ueterum hepato, ut Rondeletio quoque uidetur) & chremetem similes esse pisces, ac similiter barbatulos. Χρεμὺς, ὁ ὀνίσκος ἰχθύς: id est Chremys, asellus piscis, Hesychius & Varinus. Γένειον ex Aeliano barbam interpretor: non mentum, ut Gillius. quanuis enim Eustathius γένεια τὰ (hoc est in multitudinis numero) barbam interpretatur, γένειον uerò mentum: idem tamen leonis & mulli piscis quoque γένειον dici ait, hoc est barbam. Mentum enim nulli præter hominem, nec male, authore Plinio. Ergo de Aeliani chremete non est dubitandum quin sit diuersus à chromide, quæ pagro & synodonti comparatur ab Hicesio. his enim piscibus nulla prorsus cum mustela Aeliani similitudo est. Ego mustelam marinam Germanicè nomino **ein Meertrüschen**: Chremetem uerò **ein Meertrüschen art**, hoc est Mustelæ marinæ speciem. Nec alius uidetur Hesychij χρεμὺς, quem asellum esse ait, nam & mustelæ marinæ asellorum generi attribuuntur. Vide ne Mustela uulgaris Rondeletij, Chremes hic sit. Oppiano chremetes amant mare uicinum fluuijs aut stagnis ob dulcem aquam, & limum illic se colligentem: Λάβρακές τ᾽, ἀμίαι τε θρασύφρονες, ἠδὲ χρέμητες, Πηλαμίδες, γόγγροι τε, καὶ οὓς καλέουσιν ὀλισθους, &c. Videtur & ὄλισθος à corpore lubrico dictus piscis, chremeti mustelæque cognatus esse. Atheneo cremys, κρέμυς, piscis lapidẽ in capite gerit, ex Aristotele. In nostris uerò codicibus Aristotelis cremys piscis ne nominatur quidem: chromis uerò (ut mox referam) in capite lapides habere ab eo scribitur. Chremps etiam piscis, si rectè scribitur, semel apud Aristotelem nominatur, lib. 4. cap. 8. Sunt (inquit) inter pisces qui liquidiùs audiant, mugil, chremps, (χρέμψ, Gaza omisit, ut & Plinius in huius loci conuersione) lupus, salpa, chromis. Quamobrem non probè Bellonius, Chromin (inquit) Athenæus chremydem, Oppianus chremitem, Aristoteles chrempum uocat. Primum enim an idem sit piscis cui diuersa hæc nomina conueniant, non satis constat: & ut idem sit, non tamen chremydem accusandi casum, à recto κρέμυς paroxytono, sed cremyn, quantum assequor, (ut botryn, non botrydem,) deducere oportebat. ut neque chrempum à recto χρέμψ: neque chremitem ex Oppiano, qui penultimam per η. id est e. longum scripsit: ut Aelianus quoque & Suidas. Lippius ex Oppiano placidas chremetes dixit, sed epitheton de suo adiecit: & in fœminino gen. protulit, cum deberet in masculino efferre, sicut Aelianus fecit. Χρεμὺς quidem per υ. oxytonum apud Hesychium ineptè mihi scribi uidetur. Chremetis nomen unde sit natum nescio, nisi fortè quòd Chremes in quibusdam ueterum comicorum fabulis barbatus inducitur; qualis & hic piscis est. nam cum barba tribus his inter se similibus (ut conijcio) piscibus data sit, hepato, mustelæ & chremeti, prolixior huic quàm cæteris contigit, Aeliano teste. ¶ Quærendum an chremes sit ex asellorum genere paruus & barbatulus piscis, quem in Adriatico pesce mollo uel moro nominant; atque idem callarias Plinij, quasi γαλλερίας, id est mustelaris, id est asellus mustelæ similis. Galenus pretiosissimum Romæ piscem γαλαξίαν nominat è genere galeorum, id est mustelorum, (qui longè alij sunt quàm mustelæ;) & Athenæus eundem γαλλερίδαν & γαλλαρίαν; Dorion oniscum (hoc est asellum)

γένειον. *Cremys.* *Chremps.*

gallariam. Rondeletius uulgò hunc ſturionem dici; & apud ueteres Latinos acipenſerem docet. Et ſanè nihil prohibet alium galarian cum muſtela, alium cum muſtelo piſcibus ſimilitudinem habere: utrunq; etiam cum aſellis commune quippiam. uel potiùs conijciendum Galenum ubi ſcribit galaxian galeorum generis eſſe, non γαλεῶν, ſed γαλῶν dicere debuiſſe: niſi quis γαλεῶν à recto γαλέα, non à γαλεός formare uelit. Vide ſuprà in Corollario primo de Aſellis.

ALIVD COROLLARIVM DE CHROMI.

A CHROMIS apud Ariſtotelem quater nominatur, nec ampliùs quod ſciam: ſemper cum acuto in ultima, ter cum o. breui in prima: ſemel cum o. magno. ego neq; acui ultimam in hac dictione, neq; o. magnum in prima ſyllaba ſcribi laudârim. Genus quidem ex uerbis Ariſtotelis nō apparet: oxytonum neceſſariò fœmininum foret: ego paroxytonum & maſculinum probo. quare ita inflectetur ut ophis, nec d. in obliquis aſſumet. Χρόμις, genus piſcis, Heſychius & Varinus. Apud Atheneum quoq; ſimiliter ſcribitur: Ex Epicharmo, καὶ σκιαθίας χρόμιάς τε: Rondeletius legit χρόμις τε. Ex Numenio, ἤκλυ ἢ κάλλιχθυν, ἠὲ χρόμιν, ἄλλοτε δ᾽ ὀρφόν. Ex Archeſtrato, τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λήψῃ μέγαν. Et ſimiliter aliquot in locis apud Aelianum. Scio Ouidium immundas chromes dixiſſe genere fœminino. Sed Græcorum in ſuæ linguæ uocabulis tum authoritas tum ratio grammatica apud me maioris eſt.

B Orphum, chromin, pagrum, anthiam, acarnânem, ſynodontem & ſynagridem, genere ſimiles exiſtere Hiceſius dicit. Chromis in capite lapidem gerit, & algore uehementer infeſtatur, ut & alij qui lapidem habent, Ariſtot. Κρέμυς Athenæo ex Ariſtotele in capite lapidem gerit. Prægelidam hyemem omnes ſentiunt, ſed maximè qui lapidem habere in capite exiſtimantur, ut lupi, coracini, (aliâs chromes,) pagri, Plinius. Coracinus apud Plinium libro 9. cap. 17. ſcribitur lapidem habere in capite, legendum eſt autem chromis, non coracinus, tam ex uetuſtis codicibus, quàm ex Ariſtotele, Maſſarius. Atqui coracinum quoq; lapillos habere in poſteriore capitis parte Rondeletius refert.

C In quodam genere non ſunt mares, ſicut in erythinis & chromibus, Plinius. ſed pro chromibus alij codices meliùs habent channis. Chromis fuſaneus eſt piſcis, χυτὸς: & ſemel anno parit, Ariſtot. quos autem fuſaneos appellet, in Chalcide dixi. Semel anno parit, Idem. In herboſa arena degit, Ouidius: qui & immundam cognominat, ex eo fortè quòd ſonum quendam ueluti grunnitum cum ſue quadrupede immunda communem habeat, à quo ſono forſan & chromis nomen per onomatopœiam factum eſt. Piſces qui uocales falſò exiſtimantur, omnes ſonum illū emittunt, aut attritu branchiarum, quas horridiores & ſpinoſas continent: aut ſpiritu circa uentrē incluſo, Ariſtot. uide ſupra in Chalcide C. in Corollario. Chromis ueluti grunnitum ædere uidetur, Idem. Coruus marinus à cordis (corui) uoce dictus eſt, quia pectore grunnit, ſuaq; uoce proditus capitur, Iſidorus. ſed hoc de chromi non de coruo piſce accipiendum uidetur: ſicut & quod Iorath ſcribit: Piſces qui dicuntur corui, cum pariunt, uoce ſua produntur: quia ſemper gemitus uel grunnitus proferunt, & ſic capiuntur. ¶ Inter piſces liquidiùs audire chromin, (τὸν χρόμιν, Aelianus) fertur, Idem. Produntur clariſsimè audire mugil, lupus, ſalpa, chromis, Plinius: ab Ariſtotele etiam chremps additur. ¶ Atq; immunda chromis, meritò uiliſsima ſalpa, Atq; auium dulces nidos imitata ſub undis, Ouidius. eſt autem poſterior uerſus periphraſis Phycidis. quòd ſi ad precedentiū aliquem referri deberet, ad ſalpam potiùs utpote proximam, referri, quàm ad chromin conueniret. Quamobrem Plinius (niſi librariorum hic lapſus eſt) non rectè ex Ouidio memorat chromin qui nidificet in aquis: nec rectè eum ſequitur Bellonius. ¶ Eſt etiam Chromis uiri nomen, Theocrito Idyllio primo.

CHRYSON piſcem ex Ouidio nominat Plinius in calce libri 32. errore puto librariorum. Chryſophrys enim apud Ouidium legitur, hoc eſt Aurata, non Chryſos.

CICADAE marinæ, ut Aelianus nominat, & Galli ad mare mediterraneum hodie uulgò, inter Squillas locus erit. ubi & Squillam mantin Rondeletij, quam Cicadam marinā Bellonius appellat: & aliam quandam reperies.

DE CICADA FLVVIATILI.

RONDELETIVS.

CERNVNTVR etiam in riuulis beſtiolæ cicadis terrenis perſimiles, quas ob id cicadas fluuiatiles nomino. Et uentris latitudine, & pedibus natant: quos utrinq; ternos habent, poſtremi longiſsimi ſunt. Hoc à terreſtribus differunt, quòd capite ſint magis exerto, & ceruicis aliquid habere uideantur.

CILLVS, Cyllus uel Scyllus, uide in fine ferè Corollarij de Aſellis ex ueteribus.

CINAEDVS in Alpheſte deſcriptus eſt.

Κιναίδος,

Κιναιδίας, ἰχθῦς, Hesychius & Varinus, corruptum fortè nomen à cinædo pisce.

CINERMI, Κίνορμοι, οἱ μικροὶ ἰχθύδια, Iidem, hoc est pisces parui; quos nimirum simili uocabulo, sed transpositis literis naricas Latini uocant.

CIRES, Cirrha, Cirrhas, Cirrhylus: uide Ceris.

DE CITHARO, RONDELETIVS.

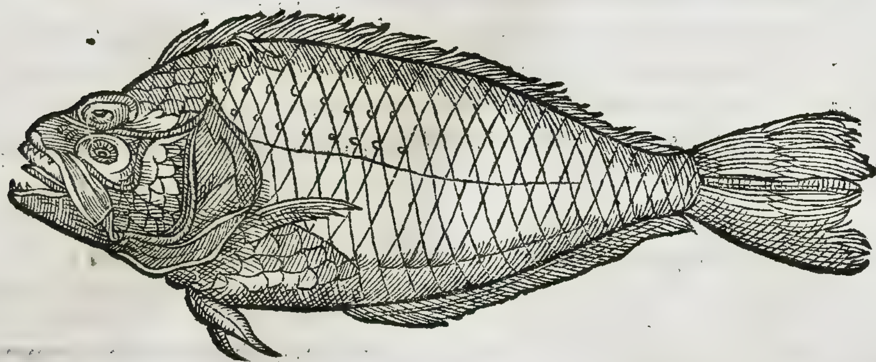

De citharo ex Aristotelis lib. de animalibus & piscibus hæc profert Athenæus: Citharus serratis est dentibus, solitarius, alga uescitur, linguam solutam habet, cor album & latũ. Præterea Galenus citharo rhombum similem esse scripsit. Ex quibus colligo hunc uerũ citharum esse, quem hîc exhibemus, qui hodie Romæ satis frequens est, & folio nominatur. Cùm enim piscibus à natura lingua data sit, ut ait Aristoteles, ossea & non soluta: uel dura, spinea & adhærens: isq; unicus sit ex planis cui lingua soluta sit, teste Aristotele, contra aliorũ piscium naturam, rectè mihi uideor hunc citharum esse affirmare. His adde notas reliquas, quę aptissimè quadrant, quòd serratos habeat dentes, quòd solus capiatur, quòd alga uescatur quemadmodum salpa, quo fit, ut insuauiore sit carne quàm buglossum. Vnde Pherecrates apud Athenæum, ὦ ἀγαθοὶ ζήτειν ἐν κιθάρῳ τι κακόν. B C

Lib. 3. de alim. facult. *Lingua.* *Lib. 4. de Hist. cap. 8. & lib. 2. cap. 13.* *Reliquæ notæ.*

Est igitur citharus piscis planus, rhombo quodammodo similis; buglosso similior, si squamas excipias, quæ in citharo sunt magnæ rhombi figura. A capite ad caudã linea tenuis ducta est. Partibus internis reliquis planis similis. B

Ex his liquet de citharo non rectè sensisse eum qui piscem à Gallis egresinum siue eglesinum nominatum citharum esse crediderit: cùm ex Galeno citharum planum piscem esse constet, linguamq; ei solutam esse: quæ egresino nullo modo conueniunt. A

Egresinus alius est piscis.

Longè grauior est, minimeq; dissimulandus error illius qui citharum cum cantharo confundit, cùm toto genere differant. nam cantharus litoralis est piscis, quem cum aurata, orpho, synodonte numerat Aristoteles. ijs enim similis est corporis figura. citharus uerò planus piscis buglosso similis, uel rhombo Galeno authore. At cantena (sic enim à Massiliensibus citharum appellari scribit) non solùm planus piscis non est, sed etiam carnis substantia, uita, moribus, à citharo plurimùm differt.

Contra Bellonium qui citharum & cantharum confudit. *Lib. 8. de Hist. anim. cap. 13.*

DE CITHARO FLAVO SIVE ASPERO.

RONDELETIVS.

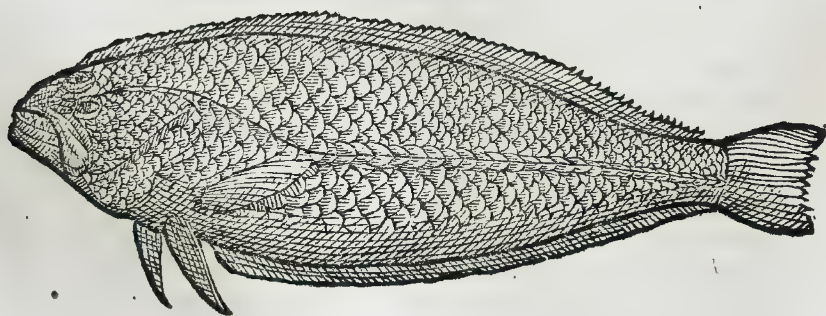

Alterius cithari ex Archestrato meminit Athenæus rufi siue subflaui, qui assandus est, caseo multo oleoq; condiendus, quiq; sine sumptu apparari non potest: prior uerò albus, & in aqua saleq; multo elixandus, additis herbis. Versuum Archestrati hîc ferè sensus est, qui cùm apud Athenæum satis mendosè legantur, sic restitui possunt: A

Libro 7.

† deerat hoc uerbum.
† ἀφύνα in uulgatis codicibus

Κίθαρον δὲ κελεύω,
Ἕψειν εἰς ἅλμην καθαρὰν, καὶ † φύλλα καθεῖντα.
Ὀρθῇ πῃ ντήσαντα δέμας νεοθηγέϊ μαχαίρᾳ,
Χαίρει γὰρ δαπανῶντας ὁρῶν, ἔστι δ' ἀκόλαστος.
Ἂν μὲν λευκὸς ἔῃ † (σαρκὶ,) στερεός τε, πέφυκη
Ἂν δ' ᾖ πυῤῥὸς ἰδεῖν, καὶ μὴ λίαν μέγας, ὀπτᾶν,
Καὶ πολλῷ τυρῷ, καὶ ἐλαίῳ τοῦτον ἄλειφε.

B Hunc citharum esse puto, qui asper etiam dici potest: est enim superiori figurâ similis: lingua magis soluta, oris scissura magna, dentibus serratis, squamis intectus rotundis, asperis. Virgam habet à capite ad caudam protensam, latiusculam, maioribus squamis constantem. Partibus internis superioribus similis est. Is Venetijs reperitur optimus.

Buglossus.

A Sunt qui uerum buglossum esse credant, nec sine ratione: non ob figuram solùm, sed etiam ob asperitatem. Est enim bouis lingua magna & aspera: unde & buglossum herba uulgo borrago appellata, & à figura, & ab asperitate. Licebit igitur mea quidem sententia hunc piscem uerum citharum esse rufum siue asperum existimare, uel buglossi nomine comprehendere, de cuius differentijs posteà dicemus.

COROLLARIVM DE CITHARO & Citharœdo.

A Citharus aliorum, & Citharœdus Aeliani, piscis est, cuius in mari rubro genera duo describit, corporum pigmentis (ut inquit Rondeletius) à nostro diuersa. In mari rubro (inquit) piscis procreatur, cuius corpus ita figuratū est, ut similitudinem Lingulacæ (buglossi) eius latitudo gerere feratur. Squammæ non magnam tangenti asperitatem habent. Cum subaureo est colore: tum lineis à summo capitis uertice ad extremam caudam nigris sic distinguitur, ut eas citharę fidiculas cõtentas esse dicas, unde is Citharœdus appellatur. Os ei pessum it & subsidet, (τὸ σόμα δὲ αὐτῷ σιμὸν) idemq́ nigerrimum est, cinguloq́ croceo circumligatur: uertex uarietate distinguitur, fulgore aureo & nigris quibusdam lineis, (ποικιλογραφαῖς.) (Pinnas aureas habet, ruffo colore multipliciter uariatur.) Cauda est nigra præter extrema: ea enim candidissimo colore asperguntur. Alij item Citharœdi picti (σικτοὶ) nasci dicũtur, toto corpore purpurei, certis interuallis aureolas lineas possidentes. Eorum uerò caput cingulis uiolaceis illustratur, uno (quod est ante oculos) ad branchias pertinente: altero secundum oculos, usq; ad medium caput excurrente; alio autem tanquam monili sic collum circumplicante, Hæc Aelianus lib. 11. cap. 23. unde & Cælius Rhod. transtulit libro 23. cap. 33. sed parum bene, quibusdam omissis.

Parenthesi inclusa, ex Gillij uersione reliquimus, in nostris codicibus Græcis non inuenta.

Ab Oppiano li. 1. κιθάρη scribitur: Καὶ κιθάρην, καὶ τρίγλαν, καὶ ἀδραγέες μελάνουροι, inter litorales. A Varino κίθαρος uel κιθάρα, in uocabulo ψύκη. ¶ Iac. Syluius in libro de simplicibus medicamentis citharum Gallicè interpretatur roussetam: quod nomen minimo Galeorum Rondeletius adscribit. Non probo quòd quidam nuper scripserunt citharum (cum lyra confundentes) à grandi capite Romanis caponem nominari, hic enim miluorum generis piscis est, non passerum ut citharus. Gaza ex Aristotele Fidiculam conuertit, lib. 2. cap. 17. historiæ anim. Fidicula apud nonnullos phycis piscis est, qui authore Plinio colorem suum mutat, aliâs candidus, uere uarius: idem solus piscium ex alga nidum facit, in quo & parit: Niphus, ineptissimè citharum cum phycide confundens. Germanicè circunloquemur, Ein Platyßle/oder zungen art, hoc est Passeris aut Soleæ species. ¶ Massilienses cuiusdam piscis, quem unum aut alterum in omni uita tantum cepissent, cuiusq; nomen ignorarent, mihi formam adumbratè designarunt, qualem Aelianus Cithari piscis describit: eundemq́ similiter Rhombo similem testati sunt, ut Galenus dicit: & Aelianus etiam addit Lingulacæ similitudinem gerere, Gillius. ¶ Quidam hũc piscem Tæniam esse putauerunt, quæ Romæ uulgò pecten uel pectenorzo dicatur. Sed nos alias Tænias Rondeletij dabimus. ¶ Rondeletio Citharus Romæ folio appellatur: Bellonio Tænia ibidem sfolia uel sfolio: quo & Veneti nominè (inquit) Soleam uocare consueuerunt.

Capo.
Fidicula.

B Citharo complures appendices supernè circa uentriculum exeunt, Aristot. Piscis planus, rhombo similis est, Galenus. In pictura huius piscis, quam ex Italia accepi, diuersi colores apparent: plerisque in locis subflauus: cæruleus maiori ex parte oculorum, circa branchias, & infrà: sp maculæ per singulas squamas albæ, singulæ: post oculos, & post branchias ruffus, &c.

C Litoralis est Oppiano. Alga pascitur, in arenosis locis uictitat, Vuottonus.

F Citharus, ut Xenocrates prodidit, stomacho ingratus est: malum procreat succum, sed non facilè corrumpitur. Quod ad citharos attinet (inquit Galenus lib. 3. de alim. facult.) Philotimũ uehementer miror: quibus cum rhombus sit adsimilis, carnem tamen habet ipsis molliorem: (à Philotimo uerò inter μαλακοσάρκους non numeratur:) cum interim asellis longè sit inferior. Et hos igitur (citharos) & iecorarios, &c. scito in medio esse piscium duræ carnis ac mollis. His autem quidam frixis in sartagine uescuntur: alij assant, aut in patinis condiunt, ut rhombos & citharos. Verùm hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totum sunt causæ. Ad coquendum autẽ sunt præstantissimi, qui albo iure condiuntur. Post hæc albi iuris apparatum docet. ¶ Capriscus piscis uirosus & durus est, & concoctu difficilior quàm citharus, Diphilus. Κίθαρος ὀπτὸς καὶ θύννου τὸ κεφάλαιον τοδί, Callias aut Diocles apud Athenæum. Ὡς ἀγαθόν γε ὁ κίθαρος, καὶ πρὸς Ἀπόλλωνος πάνυ ἐκεῖν

ἐκεῖνο θράττει (λυπεῖ) μ' ὅτι λέγουσιν· ὦ ἀγαθὴ ἔνεστιν ἐν (ἔνεστι καὶ) κιθάρῳ τι κακόν, Pherecrates apud Athenæum. uidetur autem prouerbialiter dici, In citharo etiam aliquid boni ineſſe; ad ſignificandum, nihil tam proſperum, tam lautum aut lætum eſſe, cui non aliqua moleſtia comes ſit.

κιθαρός, (oxytonum, malim proparoxytonum,) ſignificat pectus, coſtam & piſcem quendam, Heſychius & Suidas. κιθαρόν, thoracem interpretatur Galenus in Gloſsis. κίθαρος, (addo θώραξ, interpretationis gratia,) quòd oſſa in eo ita ferè digeſta ſunt, ut in cithara muſico inſtrumento fides, Varinus. κιθαρεὺς etiam dicitur, idem piſcis ut uidetur, & κίθαργος apud Pollucem, Vuottonus: Ego κιθαρεὺς oxytonum non legi, ſed proparoxytonum ſemel in uerſu Epicharmi noſter Athenæi codex habet: ſed idem alibi meliùs in eodem uerſu κίθαρος. κίθαργος quoque apud Pollucem 6.8. corruptũ apparet, ut & alia ibidem piſcium nomina. ¶ κίθαρος ἐνῆς, Epicharmus apud Athenæum. ſic autem ſcribitur tribus diuerſis in locis, & epitheton cithari eſſe uidetur; niſi quis potiùs legat ἐνῆν, pro inerat, in menſa ſcilicet uel patina: cum & aliâs hoc uerbum adiungat Epicharmus: & pro ἐνῆς oxytono alibi ultima circunflectatur. innumeris enim locis Athenæi codices deprauatiſsimi ſunt.

H.a.

Piſces multi, alij alijs dijs conſecrati ſunt, nominis ſaltẽ ratione: ſic citharo cum Apolline conuenit, boaci cum Mercurio ſermonis deo, Athenæus ex Apollodoro. Euſtathius quoque & Varinus (in γόνης) citharum Apollini ſacrum eſſe repetunt, à nominis ſimilitudine cum cithara. quoniam hic deus tanquam citharœdus celebratur.

CITTVLVS, uide Cittus.

CLARIAS, quære in Muſtela, ſuprà poſt Aſellos.

CLVPEAM in Alauſa habes.

COBII, lege Gobij.

COBITIS Apuæ genus poſt Gobios deſcribetur: & Cobites quoque fluuiatilis piſciculus ibidem.

DE COCHLEIS.

1. In genere.
2. De Cochleis marinis & earum ſpeciebus.
3. De Cochleis fluuiatilibus.
4. De Cochleis terreſtribus, & earum differentijs.

DE COCHLEIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

PERMVLTA cochlearum ſunt genera. Aliæ terrenæ ſunt, aliæ aquatiles, & hæ uel in aqua dulci, uel in mari degentes. Horum trium generum meminit Dioſcorides, unicuique peculiares uires tribuens. Κοχλίας χερσαῖος εὐστόμαχος, δύσφθαρτος. Cochleæ terreſtres ſtomacho utiles ſunt, & non facilè corrumpuntur. Et mox: Καὶ ὁ θαλάσσιος δὲ εὐστόμαχος, καὶ εὐέκκριτος· ὁ δὲ ποτάμιος, βρωμώδης. Marina ſtomacho idonea, & facilè aluo excernitur: fluuiatilis uerò reſipit uirus. Totidem Cochlearum genera enumerat Plinius; In eodem genere ſunt cochleæ aquatiles, terreſtresque, exerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes cõtrahentesque. De marinis loquitur quum ſcribit: Echini oua plenilunijs habent hyeme, & cochleæ hyberno tempore naſcuntur. Dioſcorides κοχλίου nomine omnes comprehendit addito epitheto. Ariſtoteles cochleas terreſtres alio nomine diſtingui tradit, uocarique à nonnullis κωκάλια.

Lib.2. cap.11. *Lib.9. cap.32.*

Maſſarius uir admodum doctus in ſuis annotationibus in nonum librum Plinij exiſtimat cochleas à Græcis appellari στρόμβους, id eſt, Turbines. Eius hæc ſunt uerba: Sunt autem cochleæ inter teſtacea, quæ ſanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliæ terreſtres ſunt, quæ item in plures ſpecies diſtinguntur. Aquatiles cochleæ ſunt, quæ Græcè ſtrombi, Latineque turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in uertiginem torti. Sed ille mea quidem ſententia fallitur. Nam ſtrombi à cochleis ſecernuntur, uel ipſo Plinio autore, qui in piſcium marinorum catalogo, ſeorſum concharũ genera & ſtrombos recenſuit. Et alio in loco pro diuerſis ponit. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera cochleæ τῶν στρομβωδῶν nomine concluduntur, ueruntamen στρομβώδη καὶ στρόμβοι multò latiùs patent. Nam στρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longũ turbinem deſinunt, & in anfractus contortum, à quibus differũt cochleæ, quod teſta quidem ſint clauiculatim intorta, ſed rotunda & non in longum protenſa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeãt τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. στρόμβοι uerò etiam dicuntur, quibus teſta quidem in turbinem deſinit, etiam ſi clauiculatim contorta non ſit, ut ex ſuperioribus ſtrombis quos depinximus perſpicuũ ſit. Quod ſi quando apud autores confundantur hæ ſignificationes, obſeruandum eſt præter rerum ipſarũ naturam id fieri. Id ſilentio præteriri non debet, quod κόχλος apud Ariſtotelem, Vmbilicus à Gaza conuertitur, perinde ac ſi quædam alia ſpecies eſſet. Sed hoc uocabulo nullus ueterum La-

Aquatiles cochleas priuatim ſtrombos dici Græcis Maſſarius putat. *Contra Maſſarium.* *Lib.31. cap.11.* *Cap.10. eiuſdẽ lib.* *Κόχλος an rectè umbilicus à Gaza uertatur.*

tinorum, quod sciam, pro cochleæ specie usus est præter Ciceronem libro secundo de oratore. Sæpe ex socero meo audiui quum diceret, socerum suum Lælium semper ferè cum Scipione solitũ rusticari, eosque incredibiliter repuerascere esse solitos, cùm rus ex urbe tanquam ex uinculis euolauissent. Non audeo dicere de talibus uiris, sed tamen ita solet narrare Scæuola, Conchas eos & Vmbilicos ad Caietam, & ad Lucrinum legere consueuisse. Neque sum nescius doctos homines Vmbilicos, paruos rotundosque lapillos & politos interpretari, qui in litoribus reperiuntur. Alij uel ad lapidem, uel ad Concham, uel ad herbam referunt. Verùm ad herbam referre ineptum est, cùm Vmbilicus herba in umbrosis & præhumidis locis proueniat. Quid lapilli parui similitudinis cum Vmbilico habeant, non uideo. Quare cochleæ speciem per Vmbilicum intelligendam puto, quod facilè sibi persuaserit is, qui ea quæ de Vmbilicis deinceps dicentur, attentè legerit.

COROLLARIVM DE COCHLEIS IN GENERE.

A Cochleæ inter testacea sunt quæ sanguine carent. In eodem genere sunt cochleæ aquatiles terrestresque, Plinius. Massarius aquatiles propriè strombos dici putat, terrestres cochlías uel cochlia: sed eius sententiam satis redarguit Rondeletius. Concha uocabulum generale uidetur, (etsi ad biualuia magis propriè uideatur referẽdum:) huius species aliæ turbinatæ sunt, & cochleę dicuntur: idque uel hebetiùs, quæ generis proximi nomen seruãt, aut etiam superioris: uel acutiùs, id est longiore magisque fastigiato uel mucronato ductu, & uocantur strombi. Aliæ turbinatæ non sunt, quæ & ipsæ communi uocabulo adhuc conchæ dicuntur, siue in orbem ferè æquabili ac plana superficiei curuatione se colligant: ut Venereæ & Porcellanæ dictæ: siue biualues, siue uniualues sint: ut conchæ uocabulo genus totum testaceum comprehendamus; sicuti crustaceum, cancri, quorum utrunque uel ueterum scriptorum testimonijs comprobari potest: uel certè est permittendum, ut de rebus ipsis commodiùs uerba faciamus. Vuottonus tamen aliter accipere uidetur: Turbinati generis (inquit) alia in anfractum intorta sunt, ut Cochlearum genera: alia in globũ circumacta ut Echinorum (uide ne Concharum potiùs) genera; sic & Massarius habet, qui citat Aristot. 4. de part. animal. Cochleas de terrestribus plerunque intelligo, cum simpliciter proferuntur: sæpe enim de utra loquantur authores exprimunt, terrenæ aut marinę discrimine expresso. Aristoteles quidem etiam pro marinis aliquando simpliciter cochleas nominat, sed ubi argumentum eiusmodi est, ut distinctione opus non sit. Est quando generis instar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Et nos hoc in loco quæ authores in genere de cochleis prodiderunt, collegimus: aut si quæ etiam magis speciatim dicta sunt, generi tamen toti congruere possunt.

Vmbilici. κόχλος & κοχλίας Theodorus nonnunquam umbilicos uertit: quasi sit umbilicus genus quoddam testaceum aliud à cochleis, uti sentit etiam Massarius. uerùm quòd umbilicus quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. historiæ animalium, idem sit quod cochlea, uidetur ex Athenæo libro 2. Vuottonus. ego cum Rondeletio senserim, Vmbilicum Ciceroni nõ totum genus cochlearum marinarum, sed speciem aliquam significare. Confunduntur apud Græcos, uel ipsum Aristotelem, κόχλος & κοχλίας: ferè tamen Aristoteli cochlos umbilicum, id est, cochleam marinam significat, cochlias uerò terrestrem cochleam. Cóchlos nonnunquam etiam generale est: ut Pausanias in Laconis, κόχλους ad purpuræ tincturam maximè idoneos ferunt Laconicæ maritima, Vuottonus. Est cochlos apud Aristotelem animal testaceum, & aliud quàm limaces, à Theodoro dictum Vmbilicus. hoc & cochlian est ubi Aristoteles appellet, sicut limacem

Limax. quoque cochlon, Massarius. τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα, Aristot. 4. 4. historiæ. Gaza uertit, Vt umbilici, cochleæ, purpuræ, (quod nõ est in Græcis codicibus nostris,) & omnia quæ ostrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulò mox, οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι· καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ τἆλλα τὰ στρομβώδη. ¶ Apellâs Lacedæmonios ait σέμελον (fortè σέσιλον, de quo inter terrestres cochleas agetur) τὸν κοχλίαν λέγειν, Athenæus. Cancellus incolit testam uacuam Neritæ, buccini, aut strombi, quæ ubi ipsum iam auctũ capere amplius non potest, δίζεται εὐρύτορον κόχλου κύτος ἀμφιβαλέσθαι, Oppianus.

Concha. Concham pro cochlea (sed marina. pro terrestri enim uix, quòd sciam, aliquis conchæ nomine usus est, nisi in carmine fortè, ut Columella: Implicitus conchæ limax: ubi tamen concham pro testa dixit) genus pro specie, dixit Plinius: Auditum in quodam specu concha canentem Tritonem. Item Vergilius similiter de Tritone, Sed tum fortè caua dum personat æquora concha. Cochlea grammaticis recentioribus, propriè testa limacis est, licet quandoque pro ipso limace qui testam habet, accipiatur. est autẽ

Limax. propriè limax (inquiunt) quæ sine testa est: cochlea uerò quæ testam habet. Cochleas & testudines Albertus & alij indocti confundunt.

Cochleæ omnes equinam, seu potiùs bouinam, effigiem præferunt. quapropter Veneti ab eiusmodi similitudine eas bubalos appellant, Massarius. Sunt qui cochleam Italicè interpretentur, la maruza, la zameruca. Germanicè ein Schneck uel Schnegg, communi ad terrenas & marinas nomine. Angli non propriè dicendas cochleas, sed conchas biualues quasdam, ut pectunculos Cokles appellant. ¶ Schablul Hebraicam uocem, cochleam transferunt, alij limacem, ceram, uermem. uide in Testudine A. in libro de Quadrup. ouip. Arabicum eius nomen est

Halzum,

Halzum, ut Syluaticus citat capite 324. ex Serapione. Auicennæ interpres libro 2. halzun scribit, & interpretatur limaces. In trilingui Lexico Munsteri inuenio lul & mesibata pro cochlea, לול,מסבתא. pro limace uero chomet, chumetha, sachel, limaza. חמט,חומטא,זחיל,לימצא.

B Turbinati generis cochlea est, & in anfractum intorta. Cochlearum omnium caro testis penitus inclusa continetur, nec ulla ex parte conspicua est, excepto capite. Quòd si testam detraxeris, hebetescit cochlea atque expirat, Vuottonus. Omnes sanguine carent, ac repunt tegmina sua secum ferentes. Rerum, non solum animalium simulacra insunt in mari, quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis, Plinius. Cochleæ omnes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto: quæ cum exerunt caput, bina cornicula prætendunt, equinamque seu potiùs bouinam effigiem præferunt. quapropter Veneti ab eiusmodi similitudine eas bubalos appellant, Massarius. In eodem genere (exanguium) cochleæ, aquatiles terrestresque, exerentes se domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahentesque: oculis carent, itaque corniculis prætentant iter, Plinius. Et alibi, Cochleis oculorum uicem cornicula bina prætentatu implent. Et rursus, Cochleis ad prætentandum iter corporea (id est carnosa) sunt cornua, bina semper, & ut prætendantur ac resiliant. ¶ Saliua cochlearum, quæ punctis acu uel stilo carnibus manat, à Græcis ut Galenus inquit myxa dicitur, hoc est mucosus lentor siue mucor mucúsue, Massarius.

C Augentur hæc & alia testatorum genera crescente Luna, & cum eadem minuuntur; Albertus. ¶ Mouentur cochleæ omnes & serpunt parte dextra, non ad uertiginem siue clauiculam, sed in aduersum, Aristoteles de marinis. quærendum autem an terrestribus quoque idem conueniat: ut hoc etiam quod scribit, Cochlearum genus coire perspectum esse: sed an ortus earum per coitum sit, nécne, nondum exploratum satis haberi, utrisque forsan conueniet. Sic & epitheta illa in gripho quem Athenæus recitat, ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος, utrique generi accommodantur. Primum etiam, si interpreteris, terrigenam, ut Cicero: quòd non ex coitu, sed ex terra, limóue, (ut hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus, potiùs quàm syluas) oriantur. Cæterum ὑγροκέλευθος marina dicetur, quòd per humorem repat: nam & ipsius maris periphrasis est ὑγρὰ κέλευθα: terrestris uerò à molli incessu. ὑγρὸν enim pro molli usitatum est. Mouentur contractione & emissione corporis, & testas suas aliquando relinquunt, Albertus. Ex marinis etiam nudas inueniri Brasauolus scribit. Vicistis cochleam tarditudine, Plautus Pœnulo.

E Formicas abiges, cochlearum uacuas testas si usseris, & eo cinere foramẽ inculces, Palladius. Paxamus ad idem testas cochlearum cum styrace uri iubet, finibusque (foraminibus) comminutas inijci. ¶ Esca ad omnes pisciculos: Cochlearum (κόχλων) carnem accipiens, exemptis membranosis caudiculis, (χωρὶς τῶν οὐραδίων,) ex ea escam inijcito. sed non utaris totius cochleæ magnitudine, (μὴ ἀποχρώμενος δὲ μεγέθει τοῦ κόχλου, Cornarius uertit, neque magnitudine cochleæ abutaris,) Tarentinus.

F Cornelius Celsus Cochleas boni succi esse author est. Duri ex media materia pisces stomacho apti sunt, ostrea, pectines, murices, cochleæ, Idem. Et rursus, Minimè intus uitiantur, (id est, minimè in uentriculo corrumpuntur,) aues, bubula, omnisque dura caro: omnia salsamenta, cochleæ, murices. Eodem teste cochleæ aluum mouent: interque ea numerantur quæ imbecillissimæ materiæ sunt, id est quæ minimum alunt, quod equidem non probârim: omnes enim cochleæ duræ, & concoctu difficiles sunt: si tamen rectè concoquantur, uberrimè alunt. Cochleæ & limaces difficulter concoquuntur Psello. Cibi qui aliquid uiscosum habent, ut oua, acrocolia, cochleæ, παραγράφουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, (hoc est, cibi auiditatẽ prohibent, uel potiùs ne quis denuò nouum capere cibum statim indigeat, efficiunt.) diu enim in uentriculo manent, & succi sui lentore inhærent, aliosque pariter succos comprehendunt, Quidam apud Athenæum si bene memini. Ab exolutione & deliquio animi refocillabis, panem in uino diluto exhibendo: aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere uires possint, ut sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ, Archigenes apud Galenum de compos. med. secundum locos, ubi de stomacho affecto loquitur: Sed uinum præcipuè aceruatim reficit uires, quod subtilitate sua illicò penetret: oua etiã tum facilè concoquuntur, tum probè copioseque alunt. bulbi & cochleæ, ut crassioris succi sunt, ita uentriculo immorantur diutiùs. sed quia solidius alimentum præstant, & cochleæ insuper non facile corrumpuntur in uentriculo, uires eius confirmare possunt. Alioqui enim tardiùs & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur,) bubula, cochleæ, sphondyli, &c. authore Galeno in Aphorismos. Eadem quæ iam nominaui alimenta, (oua, bulbi, cochleæ, & similia, modicè glutinosa scilicet,) semen augere uidentur, οὐ (negationem sustulerim) διὰ τὸ ὁμοειδεῖς ἔχειν τὰς πρώτας φύσεις, καὶ τὰς αὐτὰς δυνάμεις τῷ σπέρματι, Heraclides. Alexis quoque apud Athenæum eadem hæc tria cum buccinis & acrocolijs, id est, trunculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. ¶ Galenus diuersis in locis, de cochleis hæc tradit, ut in Elencho suo annotauit Brasauolus: Eas esse crassi succi: sanguinem crassum ac nigrum generare: uictum esse Alexandrinorum, uires reficere posse, cibum esse hyemis: à multo earum esu cauendum senibus, non admittendas epilepticis: stomachicis conuenire (de compos. sec. locos. 8, 4.) tota substantia iecori conferre uideri: (G) (quare & pharmacum hepaticum libro octauo de compos. secundum locos, describit.) denique carnẽ earum astringere, in libro de theriaca ad Pisonem. Sed ea emplastica potiùs quàm astrictoria fuerit. Causæ elephantis, hoc est, aëris

uitium, & cibaria quæ nimis crassum & melancholicum humorem nutriunt uel gignunt, ut sunt lens continua, & salsamenta multa, & cochleæ, & carnes asininæ, abundant maximè in Aegypto & Alexandria, Gariopontus. Cochleæ bullientis (elixæ) frustella in cibo conueniunt stomacho soluto, uel resoluto & incontinenti, Marcellus.

(G) In iliaco affectu exhibeantur alimenta aluū ducentia: aut dentur cochleæ ualde elixæ & ipsarum succus, Aretæus. Aluum mouent, authore Celso. Cato cap. 158. in descriptione iuris ad aluum deijciendam, inter cætera requirit, cochleas sex, marinas nimirum, ut & reliqua in eâdem. Cochlearum cibus stomacho medetur. in aqua eas subferuefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito, atq; ita è uino garoq; sumi, præcipuè Africanas. nuper hoc compertum plurimis prodesse. id quoq; obseruant, ut numero impari sumantur. uirus tamen earum grauitatem halitus facit, Plinius. Vide etiam infra in G. inter remedia ex eis ad stomachum. Oribasius etiam quomodo sint præparandæ, docet.

Ex Apicij lib. 7. cap. 16. In cochleas lacte pastas: Accipies cochleas, spongizabis, (spongia deterges & emundabis;) membranam (pelliculam & operimentum quod conchæ foramen operit & claudit) tolles ut posſint prodire: adijcies in uas lac & salem uno die; cæteris diebus in lac per se: & omni hora mundabis stercus, cum pastæ fuerint, ut non posſint se retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam redacto, & in pultis modum cum lacte aut sapa cōfecto,) pasci possunt. Cochleas sale puro & oleo assabis: lasere, liquamine, pipere, oleo suffundis. Aliter. Cochleas assas, liquamine, pipere, cumino, suffundis adsiduè. Aliter. Cochleas uiuentes in lac silígineum (siliginea farina nutritum & mixtum) infundis: ubi pastæ fuerint, coques.

DE REMEDIIS EX COCHLEIS, QVAE PRAECIPVE QVIDEM TERRESTRIBVS CONVENIre uidentur: quia tamen non distinxerunt authores, nos quoque non distinximus.

In remedijs marinæ discrimen nunquam ferè adijci reperias; nisi semel, cum stomacho marinæ traduntur utiliores; & iterum ad sanandas scissuras manuum, &c. Vide in Cochleis marinis G. Quamobrem cum marinæ nomen non adijcitur, plerunq; semper de terrestri intelligemus: terrestris uerò differentia quandoq; exprimitur, tanquam parabilioris aut etiam melioris.

1. Ex cochleis, in genere.
2. Particulatim, à capite ad pedes, intus forisq;, indistinctè.
3. Ex muco earum.
4. Ex fimo.
5. Ex cochleis ustis, siue totis, siue testis tantum.

Remedia quædam è cochleis suprà quoq; in F. descripta sunt.

EX COCHLEIS REMEDIA IN VNIVERSVM.

Ad tumores. Cochleæ tritæ si unà cum testis imponantur, & toti uentri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterùm impensè desiccant, & omnino inhærere ipsas sinere oportet quoad sponte decidant. Idemq; faciendum in tumoribus ex ictu natis difficile solubilibus, & ex contusione facta in auribus. Desiccant enim illos magnopere uniuersos, etiamsi uiscosus crassusq; in alto humor contineatur, Galenus. Et rursus, Cochlearum caro prius in mortario contusa, ac postea ad læuorem redacta, omnium ualentisſimè desiccat partes superfluo humore grauatas, adeò ut & hydericis conueniat, Hæc Galenus. sed magis placet, ut unà cum testis suis imponantur: his enim desiccandi uis etiam maior inest. Et Dioscorides, Crudæ (inquit, addo & contritæ) cum tegumentis impositæ, aquæ inter cutem tumores exugunt: sed non ante soluuntur, (καὶ οὐκ ἀφίσανται, non priùs decidunt, interprete Marcello,) quàm omnis hauriatur humor. (Sic &) podagricas inflammationes leniunt.

Ad panos. ¶ Vt panos discutiant, quidam sinopidem admiscent cochleæ contusæ, Plinius. Marcellus simpliciter cochleas contusas, aduersus paniculas commendat.

Ad inflammationes. Pelagonij hippiatri ad quamuis inflammationem: Cretam Cimoliam cum oleo Hispano & aceto, & polline thuris, unciarum quatuor pondere, & bulbos & cochleas tritas miscens, adhibe, æstate frigidum, hyeme calidum.

Molliunt. Cochlea cocta mollit, Celsus.

Concoquunt. *Educunt.* Cochleæ tum crudæ tum coctæ, cum testis suis aut sine eis contritæ, emplastris concoquentibus & saniem è uomicis fracta cute educentibus, utiliter immiscentur, Matthiolus. Caro cochleæ aperit apostemata: oportet autem ut misceatur ei farina hordei, & puluis molendini, Rasis. Glutinant uulnus contusæ cum testis suis cochleæ, Celsus.

Ad ea quæ serpunt. Cochleæ prosunt eis quæ serpunt cum testis suis tusæ; cum myrrha quidem & thure etiam preciosos neruos sanare dicuntur, Plinius.

Ad uulnera, cū alia, tum neruorum. Carnes earum cum thure & myrrha illitæ, cum uulnera alia, tum maximè quæ nerui acceperūt, conglutinant, Dioscorides. Equidem ego aliquando in agro carnes ipsas solas in uulnus cum nerui

nerui uulneratione & contusione factum tritas imposui, ipsumq́ uulnus pulchrè glutinatum est, & neruus phlegmonē haud perpessus. erat autem homo durus & agrestis. miscui tamen illis contritis pollinem farinæ acceptum à pariete molæ proximo. Scripsere autem maiores me nonnulli medici, ad eiusmodi usum miscendum ipsis thus, aut myrrham. Verùm horū habebam tum neutrum, ut qui tunc ab urbe abessem in uilla. Possis autem & resinæ frictæ contritæ admiscere, si adsit, quippiam, Galenus. Remedium quod peculiariter neruos coniungit: Carnis limacum unciæ duæ; myrrhæ, thuris, picis torrefactæ ana ℥.j, tunduntur carnes, reliqua uerò in puluerem trita sedulò intermiscentur. Aliud: Carnis cochlearum bene contusæ unciæ tres, farinæ pistrinalis, picis siccæ, pulueris lumbricorum, & radicis symphyti, ana scrupuli duo. terebinthinæ è uino lotæ semuncia, iungantur omnia, Iacobus Hollerius. ¶ Crudæ cum testis impositæ (ad læuorem tritæ) impactos corpori aculeos (palos) extrahunt, Dioscorides, ex quo etiam Galenus repetijt. Cochlearum & limacum carnes, aliâs per se, aliâs cum suis uolutis tritæ, misto interdum coagulo, tela ex alto rapiunt, atq; hydropicis aquas exugunt, Iac. Hollerius. ¶ Limaces extinguunt (restringunt) sanguinem, Auicenna libro 2. Vide inferius de sanguine narium sistendo.

Infixa corpori extrahunt.

REMEDIA EX COCHLEIS A CAPITE AD PEDES.

Ad capitis morbos.

Hemicranicis prosunt lumbrici terræ triti, & cochlearum carnes lateri affecto illitæ, Aëtius ex Galeno. ¶ Cochleæ in cibo medentur his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus uertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ, in potu datæ, diebus plurimum nouem. Aliqui singulas primò die dedere, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & suspiria emendant, & uomicas, Plinius. Quibus uertigines fiunt, aut quibus mens perturbatione capitis alienatur, cochleæ singulæ contritæ maiores cū suis testis ex calida passi uel defruti potione datæ diebus plurimis, prosunt, si post triduum continuum interpositum, iterum plurimis diebus accipiantur. Qui unam cochleam maiorem semicoctam comederit die primo, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, remedium experietur, nō solum ad uertiginem, sed etiam ad suspiria & uomitus (uomicas, Plinius) prodest, Marcellus. Et rursus, Ad eos quos subito linquit animus, & quibus mens alienatur, aut uertigo est, cochleæ cum suis testis tritæ incoctę ita dantur per dies quinq;, ut prima die cochlea una cum passi cyatho potanda detur: alia die duæ, cum duobus cyathis: tertia die tres, cum tribus cyathis: quarta die duæ, cum duobus cyathis: quinta die una, cum cyatho uno. ¶ Ad fluxionem oculorum: Cochleam cum testa sua & oui candido ad strigmentitiam formam redactam, in splenio altero ad alterum extendendo imponito: sua sponte decidit, ubi restiterit fluxus, Archigenes apud Galenū de compositione med. 4. 8. Pili genarum euulsi ne renascantur: Cochlearum carnes cum uiridium ranarum harundineta incolentium uel erinacei terrestris sanguine subigito, & adiecta atramenti sutorij commensurata quantitate exiccari sinito, & utere cauendo ne pupillam attingas, Aëtius 7. 67. ¶ Ad exulceratas ex plaga & fractas aures: Cochlearum colla unà cum testis terito, & dimidiam myrrhæ partem addito ac imponito, Apollonius apud Galenum de compos. sec. locos. Remedium ex cochleis ad tumores ex contusione in auribus, lege superiùs inter remedia ad tumores in genere. ¶ Cochleæ contritæ & fronti illitæ è naribus fluentem sanguinem sistunt, Plinius, Marcellus, Serenus. Tritæ cochleæ (Carnes earum, Dioscor.) cum aceto naribus inditæ, quamuis magnos fluores sanguinis compescunt, Marcellus. Cum sanguis è naribus nimium erumpit, præter cætera, inijcere intus in narem oportebit cochleæ uiuæ carnem per se, aut cum thuris polline tritam, Idem. ¶ Si infans cui dentes prouenire incipiunt dolores habeat, ueteris (magnæ nimirum & adultæ) cochleæ cornu pelliculæ illigatum pro amuleto appende, Galenus de cōpos. sec. locos lib. 5. ex Archigene ut uidetur. ¶ Ad inflammatas tonsillas: Extrinsecus autem fouere conuenit spongia, aut absinthio, aut cochleis (κοχλίοις. Fuchsius legendum putat κοχλίαις) crudis ex aqua pluuia calida, Nicolaus Myrepsus. ¶ Stomacho laboranti cochleæ prosunt, si in aqua ferueant, & sic carbonibus torreantur, atq; ita ex œnogaro sumātur impari numero, Marcellus. Idem remedium suprà in F. ex Plinio recitaui. quod etiam Serenus his uersibus describit: Seu cochleas undis calefactas ac propè uictas Suppositis torre prunis, uinoq; garoq; Perfusas cape: sed prodest magis esse marinas. Plinius non marinas, sed Africanas magis ad hoc auxilium commendat. Cochlea cruda deuorata, ita ut dentibus non tangatur, stomachū curat: certè languentem, si per triduum sic sumatur, emendat, Marcellus. Viuæ caro, & præsertim Aphricanæ, cum aceto deuorata, stomachi dolores mitigat, Dioscor. Ad choleræ uexationem, cochlea cum testa contusa potui danda est, Galenus Euporiston 2. 37. Pro ijs quos subitò linquit animus remedium ex cochleis, descriptum est superiùs inter capitis remedia. Inflationem (uentriculi) discutit cochlearum cibus, Plinius. ¶ Ad excreationem cruentam remedium sic: Cochleæ elixatæ teruntur, & ex aqua calida à ieiuno bibuntur. nec non ad idem cochleæ inlotæ ex aqua marina coquuntur & deuorantur, Marcellus. Præcipiunt cochleæ crudæ carnem tritā bibere ex aqua calida in tussi cruenta, Plinius. Contra orthopnœas sanguinemq; expuen-

Ad oculos. *Ad aures.* *Cochlearum colla.* *Ad sanguinis fluxum è naribus.* *Ad dentes.* *Cochleæ cornu* *Ad tonsillas.* *Ad stomachū.* *Ad excreationem sanguinis.* *Ad orthopn.*

tibus, eſt qui cochleis illotis quibuſdam protropum infundat, uel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo ſumat: aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſsi medentur, Idem. *Ad tuſsim, ſuſpiria, uomicas, phthiſin.* Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſsim ſedant, Plinius. Suſpiria & uomicæ quomodo emendentur, lege ſuprà inter remedia capitis ex Plinio & Marcello. Ad phthiſin, Intritas uino cochleas hauſiſſe iuuabit, Serenus. *Ad lateris dolores.* Cochleæ exemptæ teſta ſua, & cũ ptiſſana coctæ, lateris doloribus medentur: meliùs, ſi humorem ptiſſanæ ipſius ſorbendum dederis, ipſas quoq; cochleas contuſas uelut malagma, ſupra dolentem locum lateris imponi ſatis utile eſt, Marcellus. In lateris doloribus cochleæ illinuntur, Plinius. *Ad hepar.* ¶ Scripſit & ex cochleis pharmacum hepaticum Aſclepiades huiuſmodi: Cochlearum trium carnem ualde probè terito, & affuſis uini nigri cyathis tribus calfacito, ac bibendum dato. Videntur autem hæc iuxta totam ſubſtantiam efficacia eſſe, non ſecundum unam aut alteram qualitatem. Quale eſt & lupinum hepar, cuius abunde experimentũ habemus. Vſus autem ipſius conſimilis cochleis eſt. teritur enim exacte hepar lupinum, & datur drach. j. cum uino aliquo dulci, qualia ſunt Theræum, Creticum, & ſcybelites, ac dulce protropum. Benigna enim hæc ſunt uiſceri, ipſum nutrire potentia, & media iuxta calidi & frigidi oppoſitionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire uidentur, ut quæ ex ſubſtantiæ proprietate commoditatem de ſe exhibent, & neq; calidas, neque frigidas intemperies lædant. Atqui in febricitantibus manifeſta febri, aut non obſcurè, uelut ſolet aliquibus hepaticis accidere, melius eſt ex aqua calida pharmacum prębere, aut ex aliquo prędictorum ſuccorum, uelut eſt ſeridis ſuccus, Galenus de compoſit. ſecundum locos: unde & Aëtius repetijt. ¶ De remedio ex cochleis ad tumores hydericos, lege ſuprà ad tumores in genere. Cochleæ frixæ uel aſſatæ, mirum in modum hydropicos iuuant, ſiccandi nimirum ui, Iac. Hollerius. *Ad dyſentericos & cœliacos.* ¶ Dyſentericis medentur cochleæ duæ cum ouo, utraq; cum putamine contrita, atq; in uaſe nouo, addito ſale, & paſsi cyathis duobus, aut palmarum ſucco, & aquæ cyathis tribus ſubferuefactis, & in potu datis, Plinius. Cochleæ cum teſtis ſuis contritæ duæ, & oua cruda duo, & paſsi cyathi duo, aquæ cyathi tres: ſimul permixta omnia, ac diu coagitata, & in uaſe fictili calefacta, ad modum potionis cœliaco data medentur, Marcellus. Et rurſus, Ad dyſentericos ſolitaneos: Cochleam (*Lego, Ad dyſentericos: Solitanam cochleam plenam, &c. de Solitana autem cochlea in diuerſis terreſtrium formis dicetur infrà cum Aphricanis*) plenam cum teſta ſua uiuam teres. ad cuius pondus infraſcripta trita miſcebis: id eſt caſei ueteris quantum eſt cochleæ dimidium, oui medullam in aceto coctam, panem candidum uetuſtum uel toſtum, uel (quod eſt melius) nauticum, rutam, piper ex uino quod cum priùs ferro candenti calefeceris potui ſine aqua miniſtrabis, ſed & baccas myrteas adijcies. hæc omnia conteres, & in potione uini ueteris ieiuno dabis.

Ad iecur. Cochleas inter hepatis remedia laudant: Aëtius & Syluius terrenas expreſſè. *Ad ileon.* ¶ Ileo reſiſtit & cochlea, ſicut diximus in ſuſpirioſis temperata, Plinius. Cochleas ualde elixas, & earum ſuccum, in iliaco affectu præberi, Aretæus etiam ſuadet. *Ad colon.* ¶ Cochlea tota trita cum teſta, uino & myrrha, (& dactyl. addit Kiranides) ſi exiguum inde bibatur, coli ueſicæq; cruciatus ſanat, Dioſcorides. Scribonius apud Galenum de compoſ. ſec. locos, cochleam unam crudam tritam cum uini cyathis duobus, & aqua calida, colicis propinat. *Ad ramicem.* ¶ Caro cochlearum emplaſtro ad ramicem cum alijs quibuſdam miſcetur apud Aëtium 14.23. *Ad ueſicam.* ¶ Cochlea tota trita cum teſta, uino & myrrha, ſi exiguum inde bibatur, coli ueſicæq; cruciatus ſanat, Dioſcor. *Ad calculum.* ¶ Cocleæ crudæ contritæ cum teſtis ſuis, & ex paſſo per dies ſeptem, aut ut plurimum nouem potui datæ, efficaciter dyſuriæ proſunt, Marcellus. Cocleam grandem unam uiuam prendes, & eius carnem eximes, ac ſolam teres in mortario, & cum aceti acris coclearibus tribus dabis bibendam, atq; hoc per triduum facies. deinde intermiſſo triduo, niſi ſtatim expulerit calculum, ſimiliter remedium, &, ſi neceſſe fuerit, ſæpiùs dabis, Idem. Ad comminuendos calculos iubent uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo, uel cochleas decoctas uti ſuſpirioſis, (*id eſt contritas cum ſuis teſtis, & calefactas ex paſſo: uide ſuprà inter auxilia ad caput.*) *Ad ſtranguriã.* Eaſdem exemptas teſtis, tritaſq;, tres in uini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die unam, ut ſtillicidia urinæ emendent, Plinius. *Ad menſes.* ¶ Cochleæ (crudæ cum ſuis teſtis) tritæ & admotæ, menſes ciunt, ἔμμηνα ἄγουσι λεῖοι προστιθέμενοι οἱ κοχλίαι, Dioſcor. Galenus tamen uim contrariam eis attribuit, libro 11. cap. 3. de facultatibus ſimplic. med. Sunt (inquit) qui ad menſiũ retentionem (πρὸς τὴν καταμηνίων ἐπίσχεσιν) eis utantur. Vter ueriùs dixerit, experimento cognoſcendum. uerbis enim in utranq; partem dici poteſt: pro Dioſcoride, quòd totius ſubſtantiæ proprietate, qua hydropicorum aquam & humores etiam craſſos tumorum exugunt, qua corpori infixa extrahunt, eadem uteri ſanguinem eliciant: pro Galeno, quòd nimium fluentem ſiſtant ea ui, qua erumpentem etiam è naribus compeſcunt, & uulnera glutinant. Ad utrumuis effectum an ſolæ aut alijs admixtæ, cum teſtis aut ſine eis adhibeatur, refert. Fortè & locus: uident enim humorem cui imponuntur, ſiccare, & ſiſtere, ſi ad principium ex quo fluxus fit imponantur: tum ui ſiccandi, tum attrahendi ad ſe. ſin adhibeantur extra illud principium, præſertim inferiùs, eadem ui attractrice fluxum commouere. Ego Dioſcoridis ſententiæ potiùs aſſentiar, ex quo Galenus & hoc & cætera pleraq; tranſcripſit, donec experimentis (unum quidem uel pauca ad confirmationem non ſufficiunt) contrarium approbetur. *Ad partum.* ¶ Vt facilè pariat mulier, Dictamnum bibitur, cochleæ manduntur edules, Serenus.

Caro

Caro cochleæ curat ulcera testiculorum, Rasis. Cocleæ uiuæ contritę cum myrrha & impositæ inguinibus, efficaci auxilio subueniunt: sed relinquendæ sunt loco cui appositæ fuerint, tam diu donec sponte decidant, quod fiet cum persanauerint, Marcellus. *Ad testes & inguina.*

Ex cochleis remedium ad articulares tumores, reperies suprà inter præsidia ad tumores in genere. Crudæ tritæq; cum suis testis impositę, podagricas inflammationes leniunt, Dioscorides, uide ibidem suprà. Cochleæ tres contritæ cum testis suis, atq; in uino decoctæ cum piperis granis quindecim, lumborum dolori medentur, Plinius & Serenus. Et rursus, Ischiadicis cochleas crudas tritas cum uino Aminæo & pipere, potu prodesse dicunt, Plinius. Aut in Aminæo cochleas haurire Lyæo Conueniet, Serenus ad ischiadem. *Ad artuum, pedum & lumborum dolores.*

EX MVCO VEL SALIVA, (PLINIVS SPVMAM ET succum uocat, alij muccum saliuosum) cochlearum remedia: quæ tamen ad terrestres maximè referenda uidentur.

Humor cochleæ, qui loco sanguinis est, efficaciter impedit ortum capillorum, Albertus. Vide mox de pilis palpebrarum. Vbi multum muci cochlearum accipere uoles seorsim, stylo carnem earum pungito, sed non ante multos dies collectas esse expedit: alioquin enim tempore desiccantur, nam recentes plurimum habent uiscosæ illius humiditatis, quam stylo compunctæ effundūt. Humiditas hæc pilorū in palpebris (aliâs superciliis, non rectè: nam Græcè βλεφάροις legitur) præter naturam gluten est, Galenus lib. 11. de simpl. med. Et alibi in eodem libro, Cochlearum humor solus per se citra carnem sumptus (qui à multis μύξα, id est mucus nominatur) thuri mistus aut aloæ aut myrrhæ, siue quibusdam horum, siue omnibus, quoad habeat cerati crassitiem, medicamentum fit glutinatorium, (ἐχέκολλον, id est glutinosum,) desiccatq; pulchrè purulentos mucos aurium, sed & fronti impositum inhæret, oculorum fluxiones resiccans. Item in Hippocratis librum de arte, comment. secundo, Cochleæ mucus cum thure, siccat absq; morsu. Mucus si misceatur cum thure aut aloë, & teratur donec fiat sicut mel, & ponatur super frontē, & circa caput in modum ligaturæ uel coronæ infantibus, quando accidit eis uentus in capite, qui caput magnū efficiat. Et fit huius cura, donec restringat caput omnia ossa tumefacta, & redeat caput ad metam naturæ propriæ, Rasis. Pilos in palpebris incommodos, euulsos renasci non patitur spuma cochlearum, Plinius. Muccus saliuosus, qui compunctis cochleis & limacibus redditur, emplasticus est: in quo cineres & puluisculos qui sanguinem claudant, conuenienter adhibebis, Iac. Hollerius. Vua mitigatur succo cochleæ acu transfossæ illita, ut cochlea ipsa in fumo (postea, Marcellus) suspendatur: hirundinum cinere cum melle. sic & tonsillis succurritur, Plinius. Muccus cochleæ potus per se, uel cum myrrha, uel aloë confert obstructo iecori, Rasis. Testibus qui descenderint, spumam coclearum inlitam mederi certum est, si inde tangātur, Marcellus & Plinius. Si decidat testium alter, spumam cochlearum remedio esse tradunt, Plinius. Procidentia alui illito cochlearum succo punctis euocato curatur, Plinius.

E FIMO REMEDIVM.

Fimum uel cinerem coclearum & granum sinapis cum aceto ad ternos scrupulos miscere, & temporibus inlinire prodest ad hemicranium, Marcellus. Venerem inhibet & fimum cochleę, & columbinum, cum oleo & uino potum, Plinius.

EX COCHLEIS VSTIS, SIVE INTEgris, siue testis tantùm.

Cinis cochlearum admodum resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex ustione calidum, Galenus. Cochlearum omnium (terrestrium, aut marinarum, aut fluuiatilium) testæ crematæ excalfaciendi & urendi naturam sortiuntur, Dioscor. Cochleæ cum suis uolutis & saliua cremantur nouis fictilibus: cinis sectæ arteriæ inspergitur, & sanguinem sistit, Iac. Hollerius. Ad sanguinis reiectionem è pectore: Ouorum cinis, aut cochlearum prodesse putatur, Serenus. Auicennæ libro 2. limax simpliciter (malim, concha eius usta) extinguit (restringit) sanguinem. Cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, discutit panos, (paniculas Marcellus,) Plinius. Vstę cochleę testæ purgant lepras & uitiligines, & uitia cutis in facie, (ἐφήλεις,) Dioscorides. Apud Aëtium quoq; miscentur medicamento ad psoras & elephantiases. Ambustis medetur muriū cinis & cochlearum: eoq; (eiq;) sic, ut ne cicatrix quidem appareat, Plinius. ¶ Fimum uel cinerē coclearum & granum sinapis cum aceto ad ternos scrupulos miscere, & temporibus inlinire prodest ad hemicranium, Marcellus. Comitiales sanat cochlearum cinis addito semine lini & urticę, cum melle inunctos, Plinius. ¶ Albugines extenuat, Idem. Aëtius quoq; auxilio cuidā ad albugines eum ammiscet. Emendat oculorum cicatrices & albugines, (leucómata,) & den

tes purgat, Dioscorides: loquitur autem de cinere è testis per se crematis. Cum carne uerò sua ustæ cochleæ, tritæq; ex melle, ad uisus hebetudines illinuntur, Idem. Limaces adustæ ulceribus oculorum conferũt, Auicenna. ¶ Ad uuam laxatã facit cinis ex cochlea, Serenus. ¶ Ad abscessus in tonsillis: Cochleas testa nudatas in ollam inijce: deinde torrens & in cinerem redigens, puro melle ac leni excipe, atq; perunge. uis eius est incredibilis, Galenus Euporiston 2.25. ¶ Cinis de interioribus cochleæ curat ulcera gutturis, Rasis. Cinis cochleæ ustæ super testa, cum melle tritus, digito illinatur gutturi dolenti, Idem. Ad hæmoptoicos: uide inferiùs in remedijs dysenteriæ ex hoc cinere. In lateris doloribus laudatur cochlearum cinis in ptisana decoctarum, quæ & per se illinuntur, Plinius. Cochlearum cinerem potum in uino, phthisin sentientibus utilem tradunt esse, Idem. ¶ Ouum in aceto coctum si edatur, fluxiones uentris desiccat. quod si quippiam eorum quæ ad dysenteriam aut cœliacum affectum conueniunt, adiunxeris, & frixum in cibo dederis, non parum laborantes adiuueris. Eiusdem autem sunt facultatis omphacium, rhus, galla, sidia, cinis cochlearum integrarum ustarum, Galenus. Et alibi: Cochleæ si totæ cum testis urantur, admista galla omphacitide, simulq; pipere albo, mirificè prosunt dysenterijs, in quibus ulcera nondũ putredinosa sunt. Conuenit autem ut piperis sit pars una, gallæ uerò duæ, quatuor cineris cochlearum. Hæc ubi ad unguem læuigâris, cibis inspergito, bibendumq;, aut ex aqua, aut ex uino albo & austero præbeto. Idem Aëtius 9.48. ex Oribasio repetit. Recenset idem remedium Aegineta. In opere etiam de compos. sec. locos, Galenus ex Andromacho medicamentum ad dysentericos hæmoptoicosq; describens, quod statim à prima potione fluxum cohibeat, cum alijs multis astringentibus, siccantibus, & refrigerantibus medicamentis, cochlearũ ustarum drachmas xij. nominat. Dysentericis prodest cochlearum cinerem bibisse in uino, addito resinæ momento, Plinius. Galenus Euporiston 1.112. cochleas integras ustas miscet cum duplo cornu cerui usti, & plantaginis succo excipit. inde dysentericis fabæ magnitudinem ex uino aut aqua propinat. ¶ Cinis cochlearum quæ uiuæ crematæ sunt, ex uino austero potus, ileo resistit, Idem. ¶ Ad lienis dolorem aliqui dant cochlearum cinerem, cum semine lini & urticæ, addito melle, donec persanet, Plinius. hoc remedium assiduè à ieiuno lienoso acceptum, intra paucos dies eum sanat, Marcellus. ¶ Testarum inanium cinere ad calculos pellendos uti quidam iubent, Plinius. ¶ Ad inuoluntarium mictum: Cochleam cum testa ustam tritamq; ex uino cubitum eunti potui offerto, Galenus Euporiston 3.258. ¶ Ad procidentem sedem: Cochleam ustam & tritã ano exeunti prius loto applica, & sanabis, Aëtius. ¶ Ad infantium procidentem sedem: Fabrorum aqua, in qua candens ferrum extinguunt, calefacta subluito: deinde cochleam combustam, & in puluisculum redactam, inspergito, Galenus Euporiston 3.155. Kiranides ad idem cochleæ cinerem cerato exceptum imponit.

H.a. Coclea apud Marcellum Empiricum passim scribitur sine aspiratione. Cælius Rhodig. alicubi cochliam per i. in penultima scripsit. Latinis uocabulum hoc generis fœminini est, Græcis masculini, κοχλίας ut Αἰνείας: unde genitiuus pluralis κοχλιῶν circunflexus non paroxytonus, ut quidam ineptè scribunt, formatur. omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circunflecti debet, tribus exceptis, χλούνων, χρήστων, ἐτησίων. Primam huius uocabuli Græci & Latini aliquando corripiunt. Contritis prodest cochleis perducere frontem, Serenus. Muribus in Batrachomyomachia κόρυθος κοχλιῶν λεπτῶν κάρατ' ἀμφεκάλυπτον. Anaxilas apud Athenæũ in senario, Ἀπισότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ. Pausanias κόχλον Λακωνικὴν fœminin. gen. protulit. Et in Arcadicis, τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Aristoteles masculino genere effert. Κόγχος, κοχλίας, Hesychius. Κοχλίας dicitur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ ὀλῶ, τὸ συστρέφω, ὀλίας, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κχ. κοχλίας, Etymologus. ¶ Ἀερόπος, κοχλίας, Hesychius & Varinus: fortè παρὰ τὸ ἕρπειν. ¶ Ἀχραδάμυλλος, ὁ κοχλίας, Tarentinis, Iidem: uidetur autem terrestrem cochleam, aut speciem ipsius significare. ἀχράδες, pyri syluestres sunt. μύλλειν Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μύλλον, obliquum, incuruum, tortuosum: & læue, ut uidetur. μύλλη, λεία, Hesychius: ubi λεία paroxytonum adiectiuè scribo à masculino λεῖος: nam λεία penanflexũ, prædã significat: (nam & mox subiungit, μυλώτατον, πρόσωπον,) non pro substantiuo prædam significante. Μυμεῖ uerò pro λεία, ibidem corruptum est: ut & ordo literarum, & terminatio uocabuli indicat. ¶ Ξιφίδρια, κοχλία, Hesych. & Varinus: sed ordo collocationis & analogia uocabuli antepenultimam per y. scribi postulant: ut à ξίφος diminutiuum ξιφύδριον fiat, sicut à μέλος μελύδριον. quanquam & alterum diminutiuũ ξιφίδιον in usu est, & receptiore ut puto. Pro κοχλία, in multitudinis numero κοχλίαι scripserim. Sed magis probo quod alibi apud eosdem reperio, σκιφύδρια, genus conchylij. pro ξίφος quidem, etiam σκίφος aliter proferri scio. ¶ Πιλός, κοχλιός, Hesychius. malim, Πῖλος, κοχλίας: ut pîlus sit genus cochleæ quodpiam, à figura pilei (quem Græci etiam πῖλον uocant) sic dicti, siue is in acutum exeat ut strombi, siue forma sit rotunda. utrâq; enim cochleæ tum in mari tum in terra reperiũtur. ¶ Σελάτης, κοχλίας, Hesych. & Varinus. hic fortè sesilus est, de quo in terrenis cochleis dicetur. ¶ Φερέοικος, id est domiporta, epitheton cochleæ, pro ipsa cochlea usurpatur ab Hesiodo, Ἀλλ' ὁπότ' ἂν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ.

Φερέοικος. quanquam enim de terrestri loquitur, cochleis tamen omnibus testa opertis, commune est epitheton: & testudini quoq;. Φερέοικος καὶ φέροικος, κοχλίας, ἢ χελώνη, Varinus. Sunt qui pherececon describant animal album, simile mustelæ, quod sub quercubus & oleis nascatur aut uersetur, (ὑπὸ δρυσὶ

δρυσὶ καὶ ἐλαίαις γινόμενον,) & glandibus uescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus uespa maius faciunt, Etymologus & partim Hesychius. ¶ Colias piscis est, pro quo apud Aristotelem alicubi perperam legitur cochlias. ¶ Κοχλίδιον diminutiuum fit à κόχλος, Etymologus. Et rursus, Κοχλίδιον fit à κοχλίας, ut à κοιλία, κοιλίδιον. Κοχλίδιον, genus animalculi, Suidas. Grapaldus etiam Latinè cochleolam dixit. ¶ Cochlea ponitur modò pro toto animali; modò pro tota testa, Syluaticus. Cochlea per diminutionem dicitur, quasi conchula, Isidorus; sed inepté.

Syllaba prima in carminibus apud Latinos sæpe corripitur: οὐκ εἰμὶ πέπιξ, οὐδὲ κοχλίας ὦ γυναῖ, Philyllius. Homerus etiam in Batrachomyom. corripuit. Sed cochleas prius est urtica aut furfure pasci, Serenus.

Cochlearum figura in se clauiculatim, cuniculatim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, sinuosa, ἑλικοειδὴς, alijs etiam rebus nomen dedit, instrumentis, scalis, uijs. Stagnum piscinæ habere debet specus iuxta solum: eorumq; alios simplices & rectos, quo secedant squamosi greges: alios in cochleã retortos, nec nimis spaciosos, in quibus Murænæ delitescant, Columell. ¶ Vitruuius lib. 10. cap. 19. nominat ascendentem machinam, de qua Gul. Philander, Mox (inquit) uocabitur accessus, Græcè ἐπιβάθρα. Suspicor autem fuisse machinam, quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in sublime cresceret: & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prælum tollimus atq; deprimimus: nisi interpretari uelimus dictum de machina quam tollenonẽ Vegetius appellat. Sentina in naui maxima Hieronis etsi plurima erat, exhauriebatur tamen ab uno homine διὰ κοχλίου, (hoc est cochlea sic dicta machina,) commento Archimedis, Athenæus. Diodorus libro 5. De fabulosis antiquorum gestis, de Hispania scribens, eiusq; fodinis: Subtus terram (inquit) reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum cursus spe quæstus ui magna recidunt: aut, quod mirabilius uidetur, cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede quum in Aegyptum profectus est, adinuentas. Eiusmodi instrumentis loca, ubi metalla effodiuntur, eiecta superiùs aqua, summa arte diligentiaq; exiccant. Cochlea (inquit scriptor Promptuarij, nescio ex quo authore) haustorium organũ, quod uulgus pompam appellat. In medio rota est: quæ dum à calcantibus uersatur, machina introrsus clauiculatim detorta, inter strias & strigiles aquas exorbet ex aquario septo, & retrorsus emittit. Huius autem machinæ conficiendæ ratio, à Vitruuio libro 10. cap. 11. describitur: Est autem, inquit, etiam cochleæ ratio, quæ magnam uim haurit aquæ, sed tam altè tollit, quàm rota. Cochlea in torculari (inquit idem scriptor Promptuarij) lignum est erectum clauiculatim, id est spirulatim & capreolatim striatum: quod per medium prælum striatum & ipsum transactum, uertigine sua tollendo, demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) uisa torcularis dicitur. In cochlea exprimis, Palladius 4. 10. circa finem. Ergo prelum Germani appellant, **ein trottbaum/ein press**. Cochleã uerò **ein trottspill/ein strub**: quæ uox posterior ad strombum accedit, παρὰ τὸ στρέφειν, à figura uersatili. *Strombus.* Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod maxime probatur, Plin. Κοχλίαι, τὰ ἐπιδιδόμενα χόα, (lego ζῶα;) τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα, Hesychius. Oribasius in libro de machinis cap. 4. & 5. cochleas instrumenta chirurgica describit, item cochleam fœminam, quæ Græcè θηλυκόχλιον appellatur, nos breuitatis causa lectorem ad ipsum remittimus. ¶ Obseruauimus Romæ iuxta forum fuisse locum, quem Scalas uocabant annularias: quas eruditiores ità nuncupatas augurantur ab annularijs officinis, uel à propendentibus annulis. *Scalæ annulariæ.* Aliorum coniectatio est, sic eas dici, quę in cocleæ formam effingantur, & orbiculata figura rotundentur: quod genus coclium dicitur, *Coclium.* cuius commeminit etiam Strabo: siue coclides, quæ per circuitum scanduntur: sicuti & torcularia, *Coclis.* ad cocleæ similitudinem substructa, cocleæ dicuntur. Cochlidium, scala rotunda. Strabo libro ultimo: Altitudo quædam manu facta, turbinea, petrosæ ripæ persimilis, in quam per cochlidium ascenditur. Fuit Romæ Traiani forum cum templo, & equo æneo, ac columna cochlide, cuius erat altitudo centum & uigintiocto pedum, intus erant gradus centum & octogintaquinq;, fenestellæ quadragintaquinq;, Cælius. Cochleæ & scalæ cochlides in ædificijs dicuntur, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata & tortili structura à triclinijs in cœnacula euadant, cuiusmodi ferè sunt in ædificijs Gallicis scalæ, Budæus. Germani quoq; tum ipsum animal, tum huiusmodi scalas **Schnecken** appellant. Scoppa Italus coclidem interpretatur, scala a babaluxa, a garagoso, lo caracho. ¶ Est etiam cochlea genus ostij. Varro 3. 5. de re rustica: Ornithônis ostium esse debet humile & angustum: & potissimùm eius generis quod cochleam appellant, ut solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. ¶ Κοχλίας, ὁδὸς εἰς ἑκάτερον περιαγομένη, Suidas & Varinus: hoc est, uia quæ in utranq; uicissim partem circumagitur: siue de gradibus per scalas huiusmodi accipias: siue de uijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando uiæ sunt. ¶ Coclis etiam capitis ornamentum uidetur, (inquit Cælius Rhod.) ab similitudine scalarum uel animalis uerbo corriuato. Pollio Treuellius in Zenobia: Ad conciones galeata processit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam: media est coclide, uelut fibula muliebri astricta, brachio sæpe nudo. Aures, siue auriculæ uerius, sinuosæ, quæ cochliæ nuncupantur, homini immobiles omnino sunt, Cælius Rhod. Κοχλίας, extrinsecus

aurium ambitus eſt, ἡ ἔξωθεν περιβολὴ τῶν ὤτων, Pollux. Κόχλον ἡ γυναικεία γλῶσσα καλεῖ τὸ ςίμμι· ὃ δηλοῖ τὸν καὶ χολᾶν λεγόμενον apud ueteres ac recentiores, Euſtathius: tanquam cóchlos, ſtimmi, & cholâs ſynonyma ſint. ¶ Cocleæ nominantur inter morbos fici arboris Hermolao. ¶ Ἀπόβρασμα, κόχλασμα, Heſychius & Varinus. fortè quòd à mari eructatur & reijcitur, ut cochleæ, umbilici, conchæ, nam & ἀποβράσματα ſunt τὰ σκύβαλα τῶν πυρῶν. ¶ Διακόχλω, ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ διάστημα χρόνου, Heſychius. ego διακωχὴν, in ea ſignificatione potiùs dixerim. nam hæc quoque διάστασις χρόνου τινὸς ἢ διάλειψις definitur. ¶ Κοχλιοειδῶς, clauiculatim aut cuniculatim, Plinio interprete. Πολύδιοτος, κοχλιοειδὴς, Suidas & Varinus, malim ego πολυδίνητος. Heſychio idem eſt πολυέλικτος, πολύκυκλος. Itẽ Βοστρυχιδὴς, (meliùs Βοστρυχοειδὴς,) πολυκαμπὴς: hoc eſt tortilis, tortuoſus, anfractuoſus. Neritus eſt conchylium κοχλιῶδες, Heſychius. Budæus cochlearem teſtam dixit, tanquam ſic rectè fiat à cochlea, cochlearis: ſicut à mola, molaris.

Cochlearium. ¶ Cochlear, cochleare uel cochlearium, inſtrumentum eſt notum: uide Dictionaria. item menſuræ genus, de quo conſules medicos, & illos qui de ponderibus ac menſuris ſcripſerunt, præſertim Ge. Agricolam. Cochleari menſura, Plinius lib. 20. (niſi legendum ſit cochlearij,) tanquam adiectiuè, à recto cochlearis. In Martialis diſticho enallage generis eſt: Sum cochleis habilis, nec non minus utilis ouis. Nunquid ſcis potiùs cur cochleare uocer? Κοχλιάριον, τὸ παρ᾽ ἡμῖν, Suidas: ſed locus eſt mutilus. Videtur autem à κοχλίας diminutiuum fieri κοχλιάριον: potiùs quàm à κόχλος, κοχλάριον, & abundante iôta cochliarion, ut Varinus habet. Τὸ δὲ κοχλιάριον, καλοῖς ἂν μυστιλάριον ἢ κοχλιώρυχον, Pollux. Μυστιλάριον diminutiuum eſſe apparet à μυστίλη, μυστίλην & μύστρον rurſus diminutiua dixerim à μῦς, quod eſt muſculus in concharum genere. quin & concha quanquam generis nomẽ, & chama uel chema, χήμη, ſpecies, pro menſuris uſurpantur. Μυστίλη μὲν οὖν ἐστι ψωμὸς κοῖλος, ἔτνος (εἰς ἔτνος) ἢ ζωμὸν βαθυνθείς: ἀφ᾽ οὗ καὶ τὸ μυστιλᾶσθαι λέγουσιν, ἐμοὶ δὲ καὶ τὴν καλουμένην αἴγλαν, μυστίλην ἴδιον (ἤδιον καλεῖν) ἢ αἴγλαν, Pollux. tanquam ægla idem quod myſtile ſignificet, ſed uocabulo idiotico minuſque recepto. ¶ Cochlearium, locus quo reponuntur cochleæ. Varro libro 3. de re ruſt. Nam & idoneus ſub dio ſumendus locus cochlearijs.

Cochlos & cochlax marinos calculos ſignificat, Maſſarius. Cochlacæ dicuntur lapides ex flumine rotundi, ad cochlearum ſimilitudinem, Feſtus. Calculi frequenti motu in maris littore rotundati, quos Latini umbilicos uocant, (ut eſt apud Ciceronem De oratore libro ſecundo) à Græcis, ut nos commonuit Ariſtoteles in Mechanicis quæſtionibus, appellantur crócæ. Quærit enim quid ſit, quòd in littoribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant quæ uocantur crocæ. Sunt qui ea uoce littus intelligant, unde & marino conciliatum ſit nomen crocodilo: quoniam ad terræ & littoris contactum compaueſcat, Cælius Rhod. (κροκάλην etiam uel κρόκαλον, littus & calculum interpretantur.) Et rurſus, In Græcis adnotatum auctoribus eſt, fluuiales aut marinos lapides dici quoque trochalos, item chermadia & cochlacas. Τρόχαλοι, ἰδίως οἱ κόχλακες, (κόχλακες,) οἱ καὶ κρεμάδια (χερμάδια) λέγονται, nempe fluuiatiles & marini lapides, Varinus. Vt à νέος, νέαξ fit: ſic à κόχλος, κόχλαξ. Thucydides tamen κάχληκας dixit per alpha, Etymologus. Κάχλικος, τοῦ κόχλου, Heſychius & Varinus. malim κάχληκος per η. in penultima. Λελεγίδες, κόχλακες, ἢ κοχλώδεις τόποι, Iidem. Κοχλάδες, lapides attriti perpetua in aquis uolutatione, glareæ, ut quidam in Lexicon Græcolatinum retulit. ſed ſine authore. ego dictionem deprauatam puto & κόχλακες legendum. Χλαρὸν, κόχλαξ, Heſychius & Varinus. accedit ea uox ad Latinam glarea. grammatici interpretantur minutiſsimos lapillos, qui in fluuiorum ripis, uel maris littoribus reperiuntur. inde glareola, glareoſus. Στρόμβος, κόχλος, ῥόμβος, περιφορὴς λίθος, Heſychius. Iuxta pyramides Aegypti lapilli reperiuntur, forma & magnitudine lentis, ex reliquijs ciborum, quibus operæ ueſcebantur, in lapides indurati. Maritimi quoque & fluuiales calculi (αἱ θαλάττιαι καὶ ποτάμιαι ψῆφοι) eandem ferè ambiguitatem præſtant: ſed ij propter motum qui in aqua fit, rationem aliquam habent, in illis uerò conſideratio dubia eſt, Strabo. Cochlea, (Cochlaca, Feſto) lapis ex flumine rotundus, ad ſimilitudinem cochleæ: qui aquæ inditus, eam contra laterum dolorem efficacẽ reddere creditur, quod & nos aliquando experti teſtamur, Humelbergius.

Vbi inſilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor, Nonius ex Pomponio: ubi nomẽ cocleatum quid ſibi uelit, non aſſequor: niſi uel tardum, uel cochleis ornatum intelligas. conchis enim quibuſdam lora & frænos equorum aliqui ornant, tanquam bullis ex metallo.

Epitheta & griphi. Ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος, Achæi in Sympoſijs griphus (id eſt ludicra quæſtio) eſt de cochlea apud Athenæum. Qui & alibi alium ex Teucri definitionibus recitat: Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀνόστεον, ὀστρακόνωτον, Ὄμματα τ᾽ εἰσκύπτοντα προμήκεα, κ᾽ εἰσκύπτοντα. ſed alterutro loco ἐκκύπτοντα legendum. ὀστρακόνωτον hîc aliqui non rectè cruſtatum uertunt, cum cochleæ inter teſtata ſint, Maſſarius. Ὑλογενὴς, è materia, luto nimirum ſeu cœno, & terra, natum ſignificat: eodem ſenſu ac ſi ἰλυγενὴς diceretur. Gyraldus ſic tranſtulit: Exos eſt animal pedibus ſine, & ſine ſpina, Teſtea terga, oculos producens, atque recondens. Achæi autem carmen Cicero 2. de diuinat. tranſtulit, cum inquit: Vt ſi quis medicus ægroto imperet, ut ſumat Terrigenam, herbigradam, (aliâs tardigradam, ſed carmen non admittit,) domiportam, ſanguine caſſam: potiùs quàm hominum more cochleam. Addidit autem ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) ut excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguinis compotem. Κοχλίας κεράστας, id eſt cochleas cornutas, Achæus cognominat:

gnominat: Statius curuas.

Lapides quidam cum in turbinem deficiant, cochlearum instar sunt torti, Ge. Agricola. Vide etiam in Strombo H.

Cochlis, Κοχλὶς, nomen meretricis apud Lucianum. Cochliusa insula est iuxta Lyciam, à cochleis, quæ ibi inueniuntur, dicta.

Testa cui includitur cochlea, alijs quoque nominibus appellatur: tegumentum & uoluta à recentioribus quibusdam: cochlearis testa, à Budæo. Cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cum ait Serpere in cochlea. sic & conchyliorum κόχλους, hoc est testas, apud Pollucem legimus. Curuarum domus cochlearũ, Statius. Cochleas cum suis domibus franges, Samonicus. Germani quoque domunculas cochlearum appellant, Schneckenhüßle. Σὺν τοῖς καλύφοις, Dioscorides: quasi κάλυφος ut λόγος flectatur, cum usitatius sit in neutro genere ut τεῖχος. Idem & Galenus ὄςρακα dixerunt: Plinius calices, ut apparet: uide mox in f. Aristoteles historiæ anim. 4.4. ἑλίκην dixit de cochlearum in testis anfractu. Vertiginem uel clauiculam in earum testa nominant eruditi, spiram ipsam qua ueluti articulatur, quam & uolutam posse uocari puto: etsi hanc synecdochicè pro tota testa quidam accipiunt. Folijs & uolutis ornata opera, decent templa teneriorum dearum, ut Veneris, Floræ, Vitruuius. b.

Tinearum genus est tunicas suas trahentium, quo cochleæ modo, Plinius. c.

Ad superstitionem pertinet, ouorum, ut exorbuerit quisque, calices, cochlearumque protinus frangi: aut eosdem cochlearibus perforari, Plinius. Ego calyces potius scripserim per ypsilon, quàm per iota. plurimum enim inter hæc uocabula interest, ut nunc docebo, diligentius quàm hactenus à quoquam sit factum, quod ego sciam. Calix igitur cum poculum significat, à Græco κύλιξ deriuatur, ypsilo in alpha mutato: non à caldo, ut Festus putauit, quòd in eo calda puls apponeretur, & caldum eo biberent. Martialis calices uitreos dixit, qui à Græcis κυλικοὶ ὕαλινοι, uerbum è uerbo scilicet nuncupãtur, authore Iulio Polluce, Bayfius. Coronatus stabit & ipse calyx, Tibullus. Sed Græci semper fœminino genere κύλικα efferunt, ut in Athenæi & Eustathij scriptis apparet. Κύλιξ, inquiunt ijdem, dicta est ἀπὸ τοῦ κυλίειν, id est à uoluendo uel circumagendo, quod ad rotam figlinam uel fabrilem (τροχῷ ἢ κεραμεικῷ ἢ χαλκευτικῷ) circumagatur. unde & medicinalem pyxidem quod ad tornũ circumuoluta sit κυλικίδα nominant. Plura de calice eiusque forma & differentijs Athenæus. Cæterùm calyx per y. est conceptaculum aut inuolucrum florũ priusquam dehiscant, & in rosa præcipuè sic appellatur, pyramidis figura in eadem insignis. Ein rosenknopff. Cum modicè iam se aperit, nympha dicitur, de rosa quoque potius quàm alio flore κατ᾽ ἐξοχὴν. Vbi uerò iam apertus est flos, & postea etiam cum semen continetur, calyx hæc tanquam basis est, foliata plerunque, aut aliter compacta, aut squamata, aut quibusdam ceu digitis imam floris fructusue partem comprehendens. Sed magis propriè calyx dici uidetur priusquam se aperiat flos, dum adhuc tegit ipsum & includit, unde & nomen ei factum. nam à uerbo καλύπτω, idem quod καλύπτω significante, cuius futurum est καλύψω, deriuatur ὁ κάλυξ, alibi τὸ κάλυξ, Eustathius. Κάλυκες eidem sunt annuli, rosarum calycibus similes: uel aurei quidam canaliculi, (solenisci,) qui bus capilli (πλόκαμοι in mulieribus) continentur. Pollux simpliciter inter muliebria ornamenta nominat, Homerum & Anacreontem citans. Τραγοπώγων τὴν κάλυκα ἔχει μεγάλην, Theophrastus 7. historiæ, calycem amplam uertit Gaza. nam Dioscorides (qui sæpe Græci sermonis proprietatem aut elegantiã mihi negligere uidetur, masculino genere protulit: ἐπὶ δὲ τοῦ καυλοῦ κάλυξ μέγας, itidem de tragopogone. Αἱ ἐν ῥοδωνιαῖς κάλυκες, Aelianus de animalibus 14.24. Sed unde uestes lineas faciunt, folijs moro similis, calyce pomi cynorrhodo, Plinius libro 12. de pala arbore loquens. Calix in rosis dicitur nondum totis folijs patens & explicitus rosæ globus, Marcellus Vergilius: qui alibi meliùs hanc dictionem per y. scribit. Clymenon aliqui calycanthemon appellant: in clymeno autem hac (inquit idẽ Marcellus) calyces folliculos eos intelligebãt, quæ Dioscorides nominat θυλάκια ἀπὸ τοῦ καυλοῦ εἰς ἄλληλα νεύοντα. Κάλυξ, ἄνθος ῥόδου μεμυκός, Suidas. Κάλυκας, σύριγγας, ῥόδα ἐγκεκαλυμμένα, Idem. Ex Hesychio & Varino: Κάλυκας, ὅρμους, περιτραχηλίους κόσμους. Καλυκίζειν, ἀνθεῖν. Καλυκὸν, μικρὸν ῥόδον. Καλύκων, τῶν ὀμματοφύλλων, (palpebras intelligo.) Κάλυξ, flos rosæ, flos nondum apertus, nympha: inauris: & fistula aurea, capillos continens. Sunt qui embrya, id est fœtus in utero, κάλυκας interpretentur: alij germina, (*in quibus scilicet folia adhuc inclusa & obtecta sunt: gemmæ, uel è gemmis recens nata germina.*) Calyx etiam purpuram marinam significat. sed ea κάλχη quoque dicitur. Καλύξεις, ῥόδων καλύκια. Καλύξεις, κόσμος τις ἐκ ῥόδων. Καλυκοντός, βούφθαλμος. Καλυγές, (lego κάλυκες) τὰ ἔμβρυα: (*quòd ita in utero lateant, ut in germinibus folia, in suis calycibus rosæ, in testis oua, in domibus suis cochleæ.*) Scribitur & καμακὶς apud Hesychium pro fistula seu tubulo capillos continente. Κάλυξ, ἡ τοῦ ῥόδου κεφαλή, Etymologus. Καλυκώδης λοβὸς, calyculata siliqua, Dioscor. lib. 2. cap. 135. Dicitur & papaueris calyx, aliâs κώδεια, ut quidam annotarunt. Echinorum calyculos Apuleius nominat Apologia prima. Calycem enim echinatum instar castaneæ echinus marinus habet. Glandium calyculos (quos cupulas uulgò uocant) pulchrè dixit Rondeletius. Cochlearum calices apud Varronem & Plinium legimus. Ῥόδα ἐκκύψαντα τῶν καλύκων, Aelianus de anim. 15.11. Ergo ouorum & cochlearum calyces per y. non per iota, dicemus: & fœminino genere potiùs quàm masculino, ut à calice poculo certiùs distinguamus. ¶ Dum pinguis mihi tur-

f.

Calix et calyx.

tur erit, lactuca ualebit: Et cocleas tibi habe: perdere nolo famem, Martialis.

h. Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ, Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας, Anaxilas apud Athenæum, hoc est, Vel cochleis cuipiam fidis minus, Quæ testeam circunferunt semper domum, prouerbialiter dici potest in hominem suspicacem, & nemini satis confidentem, adeò ut res suas secum semper habere uelit. Domiportam cochleam Cicero appellauit. nec malè una hac ratione laudata est, necessario homini exemplo, ut sua omnia secum ipse etiam ferat: & Prienæi sapientis modo, eas domi suæ opes coaceruet, quas nec hostis ferat, nec populetur bellum, Marcellus Vergilius. ¶ Vicisti cochleam tarditudine, Plautus Pœnulo. ¶ ὦ Πλάτων, ὡς οὐδὲν οἶσθα (fortè οἶδα) πλὴν σκυθρωπάζειν μόνον, ὥσπερ κοχλίας σεμνῶς ἐπηρκὼς τὰς ὀφρῦς, Suidas in Σκυθρωπάζω. Conueniet in hominem qui grauitatem simulat: uel grauitatis plus uultu pręse fert, quàm sapientię in pectore recondat.

DE COCHLEIS MARINIS IN GENERE, BELLONIVS.

A Turbinatum exanguium genus, cochleæ nomen Latinis habuit: quod tametsi specie distinguatur, tamen omnes in anfractum intorquentur.

E Quod autem Plinius de cochleis altilibus tradit: id, ni fallor, de marinis est intelligendũ. Nam neque Illyricæ, necz Aphricanæ, aut Solitanæ, terrestres esse censentur ac (*aut*) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci uocant) uirus olet. Præterea terrestribus uiuaria non instituuntur. *Vide in Corollario nostro cõtrariam opinionem.*

A Quamobrem ne cochleæ nomen nobis imponat, id est, ne terrestrium nomenclaturam cum marinis confundamus, dicendum est, cochlearum uarias esse species, quarum singulas persequi longioris esset operæ: unam enim quicunqz intus norit, omnes nouerit, sed hîc duas tantùm tibi proponam, ut ex harum uarietate diuersas reliquarum species agnoscas ac consyderes. Hæc Bellonius. Icones autem subiungit primum cochleæ cuiusdam paruo buccino similis, quam nos etiam apponere non opus est uisum, cum alias aliquot huius generis species posuerimus: deinde alterius quam Rondeletius Cylindroidem cognominat, ex quo eius & iconem & descriptionem paulò pòst dabimus.

COROLLARIVM DE COCHLEIS MArinis in genere.

COCHLEAM marinam genus esse, quod ab Aristotele & alijs Græcis cochlos uel cochlias dicatur, modò simpliciter, modò expressa marinæ differentia, & Gazam pro cochlo umbilicum uertere, (ut alibi, & libro 9. hist. anim. cap. 51.) cum umbilicus species duntaxat una sit, non generis nomẽ: suprà partim Rondeletij uerbis, partim etiam nostris, ostensum est. *Vmbilicus.* Item Strombon pro quo turbinem Gaza reddidit, non omnem marinã cochleam significare, ut Massarius & Gillius putauerunt: sed speciem eius oblongiori ductu turbinatam. ¶ Strobilum quoqz, & Strabelũ, & Cochlon & Conchã, pro cochlea marina, siue omni, siue genere illo quo ad buccinandũ utebantur, authores usurpare, ijs quæ subijciemus testimonijs constabit. Strobili, Στρόβιλοι dicuntur cochleæ, & buccina marina, Suidas. Στραβήλῳ, τῷ κόγχῳ ᾧ σαλπίζου, Hesychius. Τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης, Pausanias. Sed tum fortè caua dum personat æquora concha, Vergilius de tubicine. Auditum in quodam specu concha canentem Tritonem, Plinius. ¶ Sadaf, id est cochlea marina, Syluaticus. Vide in Conchylio A. in Corollario. Halzum Serapioni commune est nomen marinæ & terrestri. Buoualo similiter Italis commune est: non tamen quamuis marinam cochleam puto, sed maiusculam significat. Hispanis & Lusitanis Caramuyo dicitur, Amatus Lusitanus, ab alijs Almeia, uel caracol de la mar. Sed hoc posterius, ut & Caragolo, fortè ad Neriten priuatim pertinet. Limaces marinas uulgò Massilienses nuncupant, Gillius. Germani ein Meerschneck. Flãdri ein Seelslecke in ein hunsckin. Alij een Kinckhorn: quod nomen factum audio à uulgari persuasione, tanquam tussi sicca laborantes, si ex tali cochlea biberint, liberentur. Angli a Whylk: & alteram speciem minorem a perwyncle. Vtranqz audio esse cochleam similem terrenæ, sed graciliorem, oblongiorem, magisqz conuolutam, & ore angustiore. nam quas Cochles uocitant, cochleæ non sunt, sed pectines uel aliæ quædam biualues conchæ.

B Vidi cochleam marinam quæ ad eam magnitudinem accederet, ut tantum uini caperet, quantum piscator exsiccare uno prandio posset, Gillius. Cochleæ turbinatæ sunt. earum caro penitus est inclusa, nec ulla ex parte conspicitur, præterquam capite, Aristoteles. Os eis inest: & dentes acuti, breues, tenues, prædurí: & quod interiacet dentibus carnosum. Promuscides item gerunt modo muscarum: quod quidem membrum linguæ effigiem præ se fert, Idem. Plura de cochleæ dentibus, lingua, ingluuie, uentre & papauere, leges apud eundem de partibus animalium libro 4. cap. 5. Cætera etiam turbinata (inquit) ut purpuræ, buccina, similiter ut cochleæ constant. Vmbilicorum (Cochlearum) uenter similis est gutturi auium, Aristot.

Membrana

Membrana in grandiusculis umbilicis (κόχλοις) à uentre gulæ attexitur continua, per quã meatus prolixior, albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus carunculis (*de quibus dixit in turbinatorum genere, sub uentriculo statim esse, binas, albas, solidasq;*) tendit. Habet etiam incisuras, quales in ouo locustarum habentur: uerum hoc albidum, illud rubidum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo intus angusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atq; continua, qualia uel in testudine uisuntur, sed minus nigra. Cæteri quoq; umbilici hæc habent eadem: sed quo minores, eo minutiora, Aristoteles historiæ 4.4. Vmbilicis albugo à natura data est, Ibidem. Græcè est τὸ λδυκόν: id autem inquit tale quid esse in cochleis, quale quod appellatur ouum in biualuibus. Partes exteriores eius generis differentijs uariantur. nam biualuibus turbinata quodam modo assimulantur. quippe quæ omnia operculo quodam congenito carni patulæ opposito claudantur, ut purpuræ, buccinæ, natices, & reliqua generis eiusdem, idq; præsidij causa: quà enim testa non protegit, facilè offendi possent ab ijs quæ extrinsecus inciderent. Turbinati etiam generis alia in anfractum intorta sunt, ut buccina: alia in globum tantum circumacta, ut echinorum genus, Massarius ex Aristotele quarto de partibus animalium. ¶ Ostracodermorum & concharum capita ferè latent (aut nulla sunt:) cuius rei causa est, quia non pascuntur nisi modo plantæ per poros undiq; trahentia nutrimentum. cuius signum est, quòd piscatores Flandriæ & Germaniæ colligunt ostreum, quod est unius testæ spiralis, instar cochleæ: & ponunt sub arena iuxta mare, id in fluxu maris aperitur & impinguatur humore undiq; per corpus suum attracto. idem ego expertus sum de canna (ungue seu dactylo concha) stante sub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput, Albertus.

Cochleæ omnes mouentur & serpunt parte dextra, non ad uertiginem siue clauiculam, sed in aduersum, Massarius. Sed Aristot. de anim. 4.4. priuatim hoc de strombis & similibus, id est turbinatis scribit. ¶ Ex testatis cochleas tantum coire perspectum est: sed an ortus earum per coitũ sit, nec ne, nondum exploratum satis habetur, Aristot. Vmbilici (Cochleæ) pariter omnes sua oua habere uisuntur uerno autumnaliq; tempore, Idem. Videtur etiã τὸ λδυκὸν appellare ouum in cochleis, ut dictum est in B. C

Cochleas altiles in uiuarijs apud ueteres Romanos, non marinas, ut Bellonius putauit, sed terrestres fuisse, in terrestrium historia asseremus. ¶ Prisci homines ante tubam inuentam utebantur aut fumo, aut cochlea marina, Scholiastes Homeri in Iliad. σ. κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσάλπιζον. Tritones aliqui fabulantur concha perforata buccinare, φυσᾶν δὲ κόχλον τετρυπημένης, Pausanias. Plinius etiam concha canentem Tritonem dixit: & Vergilius de Miseno tubicine, Sed tum fortè caua dum personat æquora concha. B

Marinæ in Italiæ mediterraneis perquàm rarò in cibos ueniunt; ijs uerò qui maris litora inhabitant, frequentiori sunt usui, Matthiolus Senensis. Terrestres cochleæ stomacho utiles sunt, & non facilè corrumpuntur, marina etiam stomacho idonea est, & facilè aluo excernitur, Dioscor. Ad stomachi remediũ: Cochleas undis calefactas ac prope uictas Suppositis torre prunis, uinoq; garoq; Perfusas cape: sed prodest magis esse marinas, Samonicus. Vide supra in Cochleis in genere G. & infra in terrestribus. Marinæ stomacho utiliores sunt. efficacissimæ tamen (etiã) in dolore stomachi, Plinius. Marinæ etiam cochleæ, quamuis cito deijciuntur, propter salsuginem qua aluum irritant: non tamen uniuersim aut citò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sui parte quæ à superfluo eijciendo uel eiecto seiungitur & remanet, Brasauolus. Cochlearum marin. humor (ius decoctarum) aluum mouet, Galenus de theriaca ad Pisonem, & Kiranides. ¶ In colico affectu sumantur pisces duriori carne præditi: & ex testaceis pectines, ostrea, cochleæ marinæ, Trallianus. F

De remedio ex eis ad stomachum, leges proximè retrò in F. ¶ Ad uentris, mammarum, feminorum, coxendicumq; scissuras: Marinam cochleam oblongam cremato & contérito: deinde oui albo, aut asinino lacte adiecto illinito, Galenus in Euporistis. In buccinum aut cochleam aliquam marinam potum solitum infundi ac inde bibi iubent, aduersus siccam tussim, præsertim puerorum, uulgus inferioris Germaniæ. G

Conada, id est coclea marina, Syluaticus. H. a

Lari aues, ut Eudemus scribit, sublimeis cochleas surripiunt, ac ex alto deijcientes, magna ui ad saxa allidunt: itaq; esculenta testis seiunctis eligunt, Aelianus. f.

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρός, Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι, Theognis. sentit autem de cochlea, Athenæus. Gyraldus hos uersus in libro ænigmatum sic transtulit: Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta, Mortua, quæ uiuo me uocat ore domum. Similem de testudine griphum Gyraldus affert, Amphion (inquit) apud Pacuuium ænigma hoc protulit: Quadrupes, domiporta, tardigrada, agrestis, humilis, aspera, capite breui, ceruice anguina, aspectu truci, euiscerata, inanima, cum animali sono. h.

DE COCHLEA QVAE IN OLEARIO VSV ERAT, RONDELETIVS.

OCHLEA hæc rotunda est, & testa intorta & magna admodum, adeò ut sit quę aquę quatuor libras capiat. Ob id eam esse puto, quam Plinius memorię mandauit in oleario usu fuisse, quòd ea oleum decapularēt, uel ea in usus quotidianos oleum haurirent: cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodum uasis eius, quod arytænam uocant, ueluti rostro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiusmodi Cochleam etiam aurifices, additis ansa & basi in urceos efformant eleganti artificio, quod eā cōtra uenena aliquid ualere credāt.

Lib.32.cap. 11.

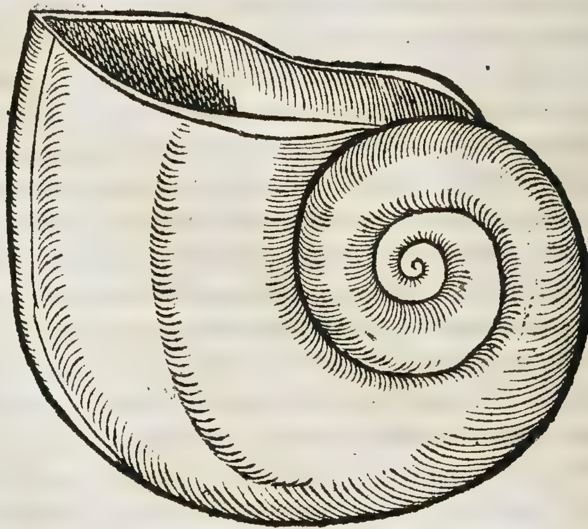

Huic cochleæ similis Margaritifera uulgò dicta, referetur in M.

DE COCHLEA MARGARITIFERA VVLGO DICTA, RONDELETIVS.

A
OCHLEAM hanc margaritiferam, quæ ex India, & sinu Persico adfertur, uulgus appellat: quia unionū colore sit, & splendore. In ea uerò uniones non reperiuntur, sed in ijs quæ conchis binis constant, ut iam ostendimus. Auro argentoq; hæc includitur in poculorum speciem. Ex eadem in frusta dissecta, imagunculæ, globuli ad nuncupandas preces, monilia conficiuntur.

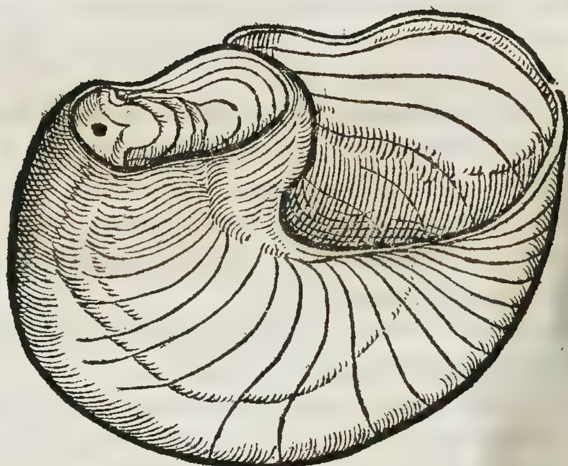

Sunt qui hanc secundam esse Nautili Conchæ speciem tradunt, sed falsò, ut ex Aristotele dilucidè colligitur his uerbis: Præter dicta Polyporum genera duo sunt Conchis indita: quorum alterum à quibusdam nautilus & nauticus uocatur, ab alijs ouum polypi. Testa ipsius similis est Pectini cauo, & ei non cohæret. Sæpiùs iuxta terram pascitur. Vnde euenit ut fluctibus iactatus in terrā deijciatur, cumq; testa exciderit capiatur & in terra emoriatur. Sunt autem parui, & specie similes Bolitænis. Alterum genus ueluti Cochlea in testa latet, nec unquam egreditur, sed sua interdum brachia exerit. Primùm stupidi est non animaduertisse Aristotelem duo tantùm Polyporum genera conchis conclusa constituisse, ut ex uerbis eius liquet, contra cuius mentem author libri de aquatilibus tria ponit. Tertia, inquit Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda quam adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit, neq; enim Pectini cauo ulla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere concham tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere: qui enim fingit saltem probabilia debet dicere.

Contra Bellonii qui hoc cochleæ genus Nautili conchæ speciem facit.

Neque concha nauplij quam depinxit Plinius lib.9.cap. 30. esse potest, utpote cuius figura ab hac cōcha alienissima sit. Nauigeram similitudinē & aliam (inquit) in Propontide sibi uisam prodidit Mutianus: concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac cōdi nauplium animal Sepiæ simile.

Nauplium non esse hanc cochleam.

DE EADEM, BELLONIVS, QVI NAVTILVM ALTERUM nominauit: quod reprehendit Rondeletius.

A Secundam Nautili conchæ speciem ab Aristotele traditam esse hanc puto, quam nostri artifices in magno pretio ad uasa ditioribus abacis accommoda conficienda habere solent. Porcellanā ob id uocant, quòd Muricis conchæ (de qua in Buccino differemus) formam habeat. Eam enim etiam Porcellanam nominant, ex qua antiquis uasa quæ murrhina dicebantur, fieri solebant: id enim mihi cōijcere per uos licebit: quanquam alij à myrrhæ (quā Gręci σμύρναν uocant) fragrantia dicta fuisse putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus.

Huius

Huius amplitudo cum † ſuperiore conuenit, ſed paulò magis eſt craſſus: prior præterea pectunculorum more ſtriatus eſt; hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: undecunque nitidius, ac mira colorum uarietate ſplendens; ſubinde circumagentibus ſe in purpurã candoremque maculis. Hæc Bellonius. B

† Nautilo propriè dicto

Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de Pourcelene: uel Groſſe coquille de nacre de perle. Vide etiam infrà in Conchis diuerſis C. de Concha porcellana. (A)

IN Conchis margaritiferis color (inquit Cardanus) non abſimilis eſt Cochleis, quas India, ut dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas uiderim ſæpius: unde ueniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua uaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum. nam & magnitudo tanta eſt eius quam uidi, ut cotylam capiat: res profectò uſus elegantiſsimi, & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt concha, margaritarum conchis ſimillima: tanto uerò noſtris nobilior limacum conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora. multorum enim ſeculorum curſu res meliores euadunt. Hæc ille.

DE COCHLEA CAELATA CVM SVO OPERCVLO, RONDELETIVS.

A IN mari permultę ſunt Cochlearũ formę. Hoc genus quod proponimus ad Turbinum ſpeciẽ accedit. A noſtris, Prouincialibus, & Hiſpanis Scaragol, uel cagarolo de mar nominatur, quòd ad Cochlearum terreſtriũ quas cagaroles uocant, formam accedat.

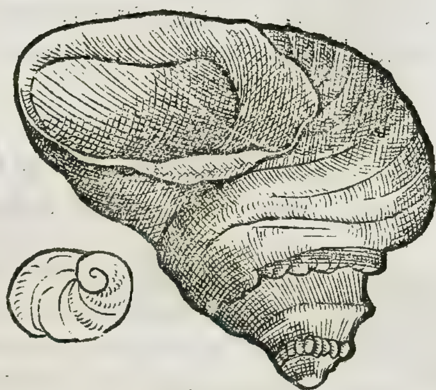

B Teſta eſt turbinata, & ſatis longa, cælaturis inæqualis & ſcabra, ſpiſsiore quàm in Cochleis terreſtribus, intus læui. Operculum ſpiſſum eſt, rotundum, ſuperiore parte non aſperum, in qua uoluta expreſſa eſt, uel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua ſcilicet parte carnem Cochleę contingit, tuberoſum eſt, & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terreſtribus non differt.

F Carne eſt dura, & ad concoquendum difficili. Succum ſalſum gignit, uenerem extimulat. Elixa melior eſt.

E Teſta in aceto macerata, ſuperiore ueluti cute uel cruſta ſpoliatur, redditurque Cochleæ margaritiferæ modo ſplendens, nitida & unionis modo colorata.

A Sunt qui Cochleam quam hîc exhibemus, Vmbilicum appellent: ſed non ſine errore, ut perſpicuum fiet, quum docebimus qui ſint Vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant.

Quòd non ſit Vmbilicus, contra Bellonium.

DE EADEM BELLONIVS, QVI VMBILICVM MARInum aut Fabam marinam nominat.

A Cochli (Κόχλον) nomine Vmbilicum marinum uel Fabam marinam uulgarem intellexit Ariſtoteles, atque adeò marinã cochleam, (*Vide quæ nos ſuperiùs ſcripſimus in Cochleis in genere A.*) quemadmodum & terreſtres Cochleas, κοχλίας uocauit: noſtris limaces dicuntur.

B Eſt autem Vmbilicus marinus à medicis uulgaribus dictus Nerite multò maior: cuius tamen moles uaſtior non euadit quàm commune Buccinum. Quumque turbinatum genus omne, prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic unus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, umbilicum planè referens, unde ei nomen. Aurifices lapidem eſſe putant, cuius ego duas ſpecies animaduerti. Alteram cinerei coloris, ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram uerò rotundam, atque (ut dictum eſt) rubram. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm ullum aliud genus. Nam cùm alij turbines, opercula ſua habeant uel longiora uel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundum operimentum habet. Edulis eſt, uulgoque Buccinarum, Purpurarum, & Neritum modo diuenditur. (F) Rugoſo tegmine ſcabroque conſtat: cuius clauicula earum herbarum more, quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. (F) Papauer (μήκωνα Ariſtoteles uocat) ut Purpura & Buccinum in κόχλοις eſt conſpicuum, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cochleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè aluo excerni: (G) quumque ex marinarum cochlearum teſtis, uti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil uetat quò minus eas excalfaciendi & urendi facultatem obtinere, lepras purgare, uitiligines & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus.

Plura uide infra poſt cochleas umbilicatas Rondeletij.

DE COCHLEA ECHINOPHORA, RONDELETIVS.

PARVIS Buccinis figurâ similis est hæc Cochlea, quam echinophoram ab asperitate nominamus: tota enim tuberculis, siue aculeis conspersa est. Operculo, succo, substantia, à paruo Buccino non differt.

DE COCHLEA CYLINDROIDE. RONDELETIVS.

NATVRA adeò fœcunda est in turbinatorum & Cochlearum uarietate, ut omnes nominibus exprimere perdifficile sit: quod etiam ueteres non fecerunt, alioqui rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœlices. Nos tamen distinctionis gratia, atque ut aliæ ab alijs internoscantur, nomina ponimus quæ præsertim figuram exprimant, ut in ea facimus quæ hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς que uocatur, à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata est, punctis uarijs notata. Pollicis crassitudinem uix unquam superat.

DE COCHLEA LAEVI TVRBINE OBTVSO, RONDELETIVS.

LAEVIS est & polita admodum Cochlea ista atque in turbinem longiusculum desinens, sed obtusum. Operculo tegitur. Testa est crassiore quàm cæteræ, carneque minus dura. Frequentissimè circa Lerinum insulam capitur.

DE COCHLEA DEPRESSA, RONDELETIVS.

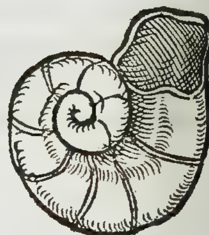

OPERCVLVM Cochleæ cælatæ refert Cochlea quam hîc repræsentamus: quæ concaua est, & carnem intus habet. Simillima est cochleis terrestribus, quæ aliquando in terra effossa reperiuntur. Altera parte plana est, altera excauata in uoluminibus: quæ initio parua, paulatim crescunt ad foramen usque.

DE VMBILICO, RONDELETIVS.

DIXIMVS ex Ciceronis loco qui est libro 2. de oratore, Vmbilicos esse Concharum siue Cochlearum species, id quod uerum esse indicat ipsa rerum natura: quæ nobis, à turbinatis, conchis, cochleisque omnibus speciem diuersam exhibet earum, quę prę-ter foramen illud quo Cochleæ saxis inhærent, quoque corpus exerunt, alterum habent, Vmbilico ita simile, ut nullus sit qui has uiderit, qui negare possit umbilicatas meritò uocari. Id foramen profundum conuolutionum ueluti centrum est, uel circa quod anfractus Cochleę conuoluuntur ueluti circa περικόχλιον. Hac de causa Vmbilicus uocatur: nam μεταφορικῶς umbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium est. Hic umbilicus in Cochlea quam hîc exhibemus, manifestissimus est. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus similis: figurâ differt, colore, & cælaturis. nam picta quidem est uariè, quòd lineas quasdam purpureas habet, alibi unionum more splendet: nihilominus tamen tota testa læuis est, densa ac spissa, lumine immisso uarietatem colorum iucundam repræsentans.

DE VMBILICO VARIO, ET DE PARVO, RONDELETIVS.

ECCE Vmbilicum priorem mira uarietate à natura diſtinctum, ſcilicet, nigris, rubris, & albis tuberculis coralliorũ omnium colorem & naturam referentibus. ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem breuem deſinit. Alter Vmbilicus eſt ualde exiguus, ciceris magnitudine, aliquando paulò maior, qui in ſpongijs reperitur, ueluti granulis rubri corallij æmulis conſperſus. Inter umbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet. inciſuræ operculi uice ſunt.

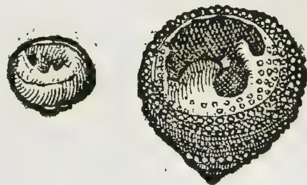

DE COCHLEA VMBILICATA CVM OPERCVLO SVO, RONDELETIVS.

COCHLEA hæc in magnitudinem ſatis inſignem accreſcit, quæ turbinata eſt, & in medio umbilicata. Variæ † uario ſunt colore: aliæ enim nigricant, aliæ corneo ſunt colore, aliæ maculoſæ. Proximè accedunt ad formam cochlearum terreſtrium paruarũ, quę conglomeratæ fœniculi craſsioribus caulibus adhærent: quæ etiam, præter reliquarum cochlearum terreſtrium naturam, umbilicatæ ſunt: carnéque ſunt bona.

† Aliæ alio.

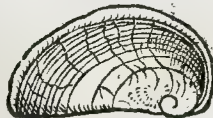

DE ALIA COCHLEA VMBILICATA, RONDELETIVS.

INTER cochleas umbilicatas ea quoque fuerit, longior, & multis anfractibus contorta: quorum longitudo & obliquitas in cauſa eſt, quominus umbilici extremum perſpici poſsit. Teſta læuis eſt, & quaſi cornea, uel unguium ſubſtantiæ ſimilis.

DE COCHLEA RVGOSA ET VMBILICATA, RONDELETIVS.

TOTA huius cochleæ teſta rugas per tranſuerſum ductas habet, ita elatas ut ſtriata dici poſsit. Colore intus eſt albo, foris flaueſcente, ualde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt. pars ſuperior longiùs procurrit. Foramen ualde apertum & longum.

Hanc tertiam eſſe nautili ſpeciem ab Ariſtotele proditam falsò tradidit author libri de aquatilib. duas enim tantùm polyporum ſpecies conchis concluſorum ponit Ariſtoteles, ut antè oſtendimus. Neq; ullus eſt qui uiderit in ea Concha Nautilum, qui minor eſt, quàm ut tantam Concham ſecum trahat: cuius etiam ſtructura à facili natatione aliena eſt, ob tranſuerſas rugas: cùm in marinis animantibus hoc diligentiſsimè cauerit natura, ne quid eſſet, quod natationi moram aut impedimentum afferret.

A Contra Bellonium, hanc non eſſe tertiã Nautili ſpeciem.

COROLLARIVM.

Bellonius inter Nautilos hanc Cochleam pinxit, ſed deſcriptionem nullam addidit.

DE umbilici marini ſignificatione lege ſuprà de Cochleis mar. in genere, noſtra & Rondeletij ſcripta. Sunt enim qui cochleam marinã omnem hoc ceu generis uocabulo comprehendant inter recentiores, quorum ſententiam non probamus. Alij ſpeciem unam, quæ & ipſa tamen alias ſub ſe comprehendat, turbinati & cochlearũ generis, ut Rondeletius. Sed Arnoldus Villanouanus, Aggregator & alij, porcellanas uulgò dictas, quarum læuis eſt, nõ turbinata concha, (de quibus inferiùs dicetur,

Vmbilici in teſtatorum genere uaria ſignificatio.

in Conchis Porcellanis,) umbilicos uocāt; aliqui corrupta uoce bellículos, quasi umbilicos. Sunt postremò qui umbilicum mar. & fabam marinam nominent, non animal aliquod integrum cum sua testa, sed operculum eius duntaxat, nempe Cochleæ cælatæ ut Rondeletius nominat: cuius iconem ac descriptionem paulò antè posuimus: Germani Meerbonen. Vmbilicus marinus (inquit Leonardus Fuchsius in Annotationibus in Nicolai Myrepsi librum 1. de compos. medicamentorum, in unguenti citrini descriptione) lapis est exiguus, coloris inferna sui parte candidi, superna rubei, in litore maris repertus: & in altero sui latere, superno nimirum, hominis, puellarum maximè formosarum umbilicum referens: unde etiam illi nomen inditum est, ut uel Vmbilicus, uel Veneris umbilicus, à quibusdam uocetur. in altero autem planus, nisi quòd lineas ueluti in domunculis ac testis cochlearum ductas in gyrum obtinet. Barbari Belliculos nominãt, ad id quod Nicolaus noster respexit, qui habet, βελίκοι θαλασσίοι; ita ut potiùs Belíricus, quàm bellículus, barbaris hic lapis appellãdus ueniat. Fertur puellis gratiam cõciliare, (& plurimùm facere ad formam amoremq́ꝫ: & ad morbos puellarum, Encelius: ex cuius de lapidibus libro, reliqua etiam ferè transcripsit Fuchsius.) Hodie pueris argento & auro inclusum, pro amuleto appendunt mulieres, Hæc illi.

DE COCHLEIS STAGNI MARINI.

RONDELETIVS.

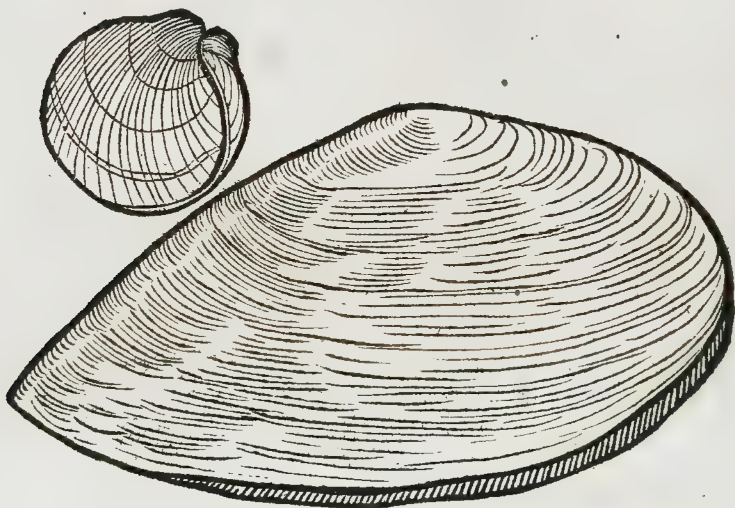

TESTACEA pauca in stagnis marinis procreantur, plura tamen quàm in aqua dulci, crassiorum enim partium est aqua stagni quàm fluuiorũ, & magis corporata calidiorq́ꝫ, ideo ad duriora & magis terrea gignenda aptior. In stagnis igitur reperias ostrea quædam, & Conchas nonnullas: & Cochleas, eam maximè rotundam & striatam quam hic expressimus. Cæteras cum de marinis diceremus, exhibuimus.

COROLLARIVM DE COCHLEIS marinis diuersis.

MARINAE etiã Cochleæ aliæ in testis sunt, aliæ sine testis, Brasauolus in Aphorismos 1,18. COCHLEAS quasdam peregrinas ex Oceano orientali, magnas, in Italia Boubali de Leuant, cognominant.

COCHLEAE Ponticæ Persarum regem imitantur, æstiuos dies Susis agentem, hybernis uero Ecbatanis: etenim ad nuncupatam Propontidem calidam hyemant, æstiuum autem tempus ad Aegialum agitant, propter molles auras quas hoc mare eis afflat, Aelianus de animal. 10.6.

IN Rubro mari Cochlea tum specie pulcherrima, tum maxima nascitur. Testa ei purpurea: & in eius medio spira siue uoluta, mira colorum uarietate & ueluti floribus natiuis distincta. Sertũ diceres summo artificio & ornatu contextum, è floribus multijugis, uiridibus, aureis, rubicundis per æqua digestis interualla, Aelianus de animal. 11.21.

Stromborum historia tradetur infra in S. elemento: Neritæ in N.

VARIA sunt Cochlearum genera. Sunt oblongæ, quibus tubæ loco utuntur tubicines: (echinophoros uocant aliqui, aut eclinophoros. Sunt & rotundæ in oleario usu, quibus scilicet oleum effunditur: & pentadactyli: & quibus clauicula in acutissimum acumẽ intorquetur, Vuottonus. Oblongas fortè omnes strombos rectè dicemus. Obtusiorum uerò ac rotundiorum, pleraſq́ꝫ umbilicos, præsertim quæ magnæ non sunt ut oleariæ. De pentadactylis uide in Purpuris. *[Echinophori.]* *[Strombi.]*

COCHLEIS nonnullis innascuntur bestiolæ similes gammaris pusillis, &c. Aristoteles. Vide supra in Cancello.

DE CO-

DE COCHLEIS FLVVIATILIBVS.

RONDELETIVS.

COCHLEAS paruas gignunt flumina & riuuli multi, Cochleis terrestribus similes sunt, similiter cornibus iter prætentantes, nisi quòd cornua habeant breuiora latioraq́ pinnularũ ferè forma. Testa longiuscula in acutũ deficiens Stromborum modo. Harum postrema depressa est magis, aculeis aspera, à quibus echinatam fluuiatilem nominare possumus. Similem aliquando in Ranarum uentre reperi.

COROLLARIVM.

Cochleæ perexiguæ turbinati generis in ripis, lacuum presertim nostrorum reperiuntur, quarum aliæ latiores sunt: aliæ oblongiores acutioresq́. illos umbilicos lacustres, hos uerò strombos appellaris. Wasserschneckle. A

Fluuiatilibus cochleis quæ in fluminibus & fossis nascuntur, nõ uescimur, Matthiolus. Cochleę fluuiatiles uirus olent, Dioscorides. Fluuiatiles & albæ uirus habent, Plinius. Idem tamẽ paulò antè de cochleis in genere (nisi quis de terrestribus tantum accipere malit) dixerat, uirus earum grauitatem halitus facere. F

Quartanis mederi dicuntur cochleæ fluuiatiles in cibo recentes: quidam ob id asseruant sale, ut dent tritas in potu, Idem. Et alibi, Ictibus scorpionum carnes fluuiatilium cochlearum resistunt crudæ uel coctæ. quidam ob id salsas quoq́ adseruant. imponuntur & ipsis plagis. Venerem concitant cochlearum fl. carnes sale adseruatæ, & in potu ex uino datæ, Plinius. G

In Nilo inueniuntur Cochleæ ingentes, quæ uocem ululatui similem ædunt, (nimirum si inflentur,) Strabo lib. 17. Cochleas Aegyptias quoq́ memorant authores, ut infrà in Terrestriũ differentijs ostendam, hoc an aliud genus intelligentes, ignoro.

Cochleæ in lacu nostro circa ripam inueniuntur diuersorum generum: quæ differunt inter se figura, colore, soliditate. Sunt enim quædam ex eis rotundiores, & in summitate, quam centrum seu principium spiræ dixeris, planiores hebetioresq́, ita ut umbilicum ea parte referant. magnitudo quæ sesilis, id est terrenis syluestribus illis quæ fruticibus adhærent. harum aliæ candidæ sunt, aliæ flauescunt: aliæ uariæ & maculosæ, solidiores. candidis hoc peculiare (nescio an omnibus) ut foramen, quod ad alteram labiorum extremitatem est (labia uoco oram ipsius testæ quà dehiscit, quaq́ animal caput exerit) centro uel mucroni ferè oppositum, non sicut in cæteris, terrestribus quoq́, in obliquum, sed rectà mucronem uersus pateat. Labia in his, rotundioribus dico, præsertim uarijs, eleganter in margines prominent, intus candida omnibus. Est & genus unum, minimum, planè compressum & sessile, tubæ cuiusdam in se retortæ instar. Aliæ sunt oblongæ, candidæ, pallidæue: quas strombos potius quàm cochleas dixerim: testa in mucronem turbinata, frãgiliores. foramen mucroni oppositum in eis non apparet. mucrone differunt, qui alijs longior est: alijs perbreuis. marem & fœminam fortè dixeris. Maximæ tres circiter digitos longæ sunt. Videtur & proprium quoddam genus candidum, turbinatum, minus iam dictis.

Mituli quoq́ in lacu nostro reperiuntur, paruuli, albicantes: & quidam fusci, maiores, utrique fragiles. Et aliud quoddam biualue genus, ad fabæ magnitudinem, dorso (ut ita dicam) gibbo, ut in tellinis & chamis quibusdam. ¶ Cochleis aquaticis pisces quidam uescuntur.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS, QVAS

LIMACES APPELLANT.

TESTATORVM genus naturam proportione plantis respondentem (ἀντίστροφον) habet: hinc est quòd nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum est, (τὸ τῶν κοχλιῶν:) & si quid eiusmodi aliud sit sed rarum. at in mari similiq́ humore multa & uaria gignuntur. Genus plantarum contrà, &c. Aristot. de generatione anim. 3. 11. Quamobrem nos hoc in loco post marinas cochleas, de terrenis etiam agere uoluimus: propter naturæ cognationem: & quòd in terrestribus nullum genus, cui aptè adscribi queant, reperiatur. quamuis enim exangues, insecta tamen non sunt. Isidorus limacem uermem limi appellauit, sed impropriè. uermes enim insecta sunt. Limaces, cochleæ à limo appellatæ, Festus Pomp. (& Columella libro 10.) intelligit autem, ut sentio, terrestres, Grapaldus. In limo quidem & generantur & nutriuntur, Albertus. ¶ Λεῖμα, animal simile cochleæ, Hesychius & Varinus. A Græcorũ uulgo hodie κοχλίος uel σέλιγγας nominatur. Bestiolarum genera quædam herbis innascuntur, raphano erucæ & uermiculi: item lactucis & oleri: utrisq́ hoc amplius, limaces & cochleæ, Plinius. Idem cum nominat cochleas quę eduntur, hoc genus de quo scribimus, intelligere uidetur: cuius

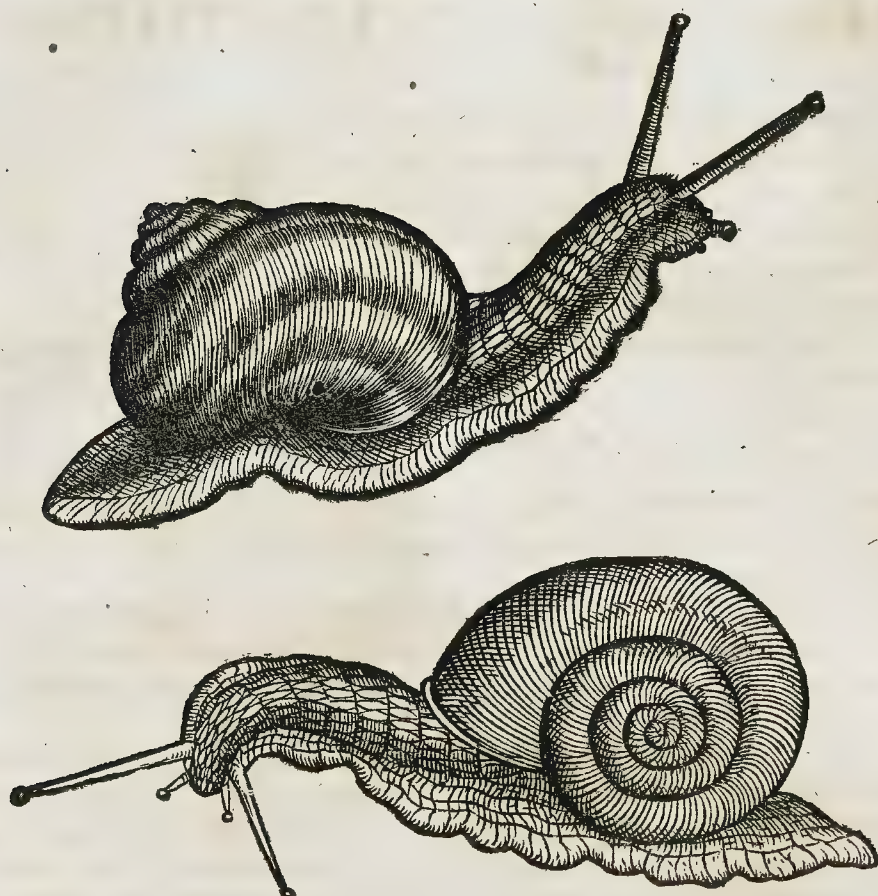

ſpecies alias non edules deſcribemus infrá. ¶ Chometh, חמט, Hebraicam dictionem, Leuitici 11. & Num. 14. alij limacem, concham, teſtudinem, alij lacertam interpretantur. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi Latini ſermonis imperiti abutuntur. ego omnino lacertum ſignificare puto. uide in Lacerto A. inter Quadrup. ouip. Schablul, שבלול, potius limax eſt, ut Dauid *Kimhi* interpretatur: & Rabi Salomon Pſalmo 58. conſentit Abraham Eſra quoq;. quanquam *aliqui* ueluti שבלת intellexerũt. Chaldæus uertit tibelela תיבללא: Arabs liſchmat, ſi recte ſcribo uocales, לשמיעת. Septuaginta *κηρός*. Hieronymus cera. item uermis. Vide in Teſtudine A. Auicennę & Serapioni limax dicitur Halzun: (Albertus ex Auicennæ interprete in hiſtoria animalium uocabulum alzun ponit, (uel oſtrei,) ubi Græcè apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcena, uox corrupta puto, apud Syluaticum. Idem barbara hæc nomina, Caſia, Cotia, *Coliris*, pro limace accipit. Limaces noſtræ maiores uulgares & edules, à Matthiolo pomatiæ exiſtimantur. Vide infra in Pomatijs.

Limax Italis eſt lumaca, lumacha, limaca: & apud Tuſcos, chiocciola: Venetis bubalo uel bouualo. Hiſpanis, cóncha uel caracól. Prouincialibus & Hiſpanis Scaragol uel Cagarolo, cochleam terreſtrẽ ſignificat, Rondeletius. Gallis, limaſſon, eſcarcot. Germanis, *ein Schneck, Schnegg/Schnegel.* Flandris, *Slecke.* Anglis, *a Snayle.* Bohemis & Illyrijs hlemyzd, uel hlemayzd. ¶ Albertus ineptè teſtudinem cum limace confudit. Vide etiam ſuprà in Cochlea in genere A.

B Limaces terreſtres teſta intectis adnumerantur: eorũ caro penitus includitur, nec ulla ex parte conſpicitur excepto capite, Ariſtot. ¶ Capitis figura carent. oculorũ loco habent cornua quędam mollia: in quibus ſunt duo nigra puncta, quæ uſum quendam & actum perficiunt oculorũ, Albertus. Græci etiam quidam oculos uocant impropriè: ut ille in gripho: *ὄμματά τ' ἐκκύπτοντα προμήκεα, κ' εἰσκύπτοντα.*

Teſtudo (Cochlea) & limax oculos ſuos habent in ſummitate cornuum ſuorum: & cum appropinquat aliquid, retrahunt oculum in cornu, cornua uerò in caput, & caput in corpus. ſic & pecten oſtreum ſi quis digitos admoueat, ſubitò claudit oculum: ex quo cognoſcitur habere uiſum, Albertus. Limax cornua quatuor habet, duo breuia, & duo longa: quæ extendit, cum progreditur: contrahit, cum recolligitur in ſeipſum, Idem. Inueniuntur in corniculis cochlearũ harenaceæ duriciæ, Plinius. ¶ Et cochleę dentes habent, indicio eſt à minimis earum deroſa uitis, Plinius. ¶ Qui echeneidem uidêre, limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt, Idem. Limacum teſta clauiculatim intorta eſt. hæ cum de teſta exerunt caput, quoniã oculis carent, bina cornicula prætentandi iter cauſa prætendunt: quę ſi quid obſtaculi reperiunt, reſiliunt, equinamq; ſeu potius bouinam effigiem præferunt: unde Veneti ab eiuſmodi imagine bubalos eas uocant, Maſſarius.

C Limax è putredine herbarum & uiſcoſo rore generatur: uiſcoſitas autem terreſtris circũquaque dureſcit in teſtam, in qua habitat, Albertus. Limax teſta detracta hebeteſcit, Maſſarius. ¶ Sale ſuper eam proiecto tota liqueſcit ferè, & in aquam uiſcoſam conuertitur, Albertus. ¶ Circa ini-

ca initium Augusti exire eas è testis suis audio, & nouis superinduci. ¶ Limax nomen accepit à limo, in quo generatur & nutritur, Albertus. Limaces nascuntur in uicia, & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam, Plinius. Rore pascuntur cochleæ, ut cicadæ: hinc illud fortè ex Philyllio poëta Athenæus citat: Non sum cicada, neque cochlea, ô mulier. οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι. Marcellus ex amputato capite cochleæ matutinũ rorem pascentis, remedium quoddam dictat. Teneras audent erodere frondes Implicitus conchæ limax, hirsutaque campe, Columella. Dentes habent, indicio est à minimis earum derosa uitis, Plinius. Plura de cibo limacum reperies mox in E. Cochleæ mirè in Campania caulem asphodeli persequuntur, & sugendo arefaciunt, Idem. ¶ Quasi cum caletur cochleæ in occulto latent, Plautus Capt. Limaces hyeme delitescunt, Aristot. Hyeme latent, uêre prodeunt, Albertus. E terra exeunt cum uêre pluit, Brasauolus. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euanescunt, Plinius. Cochleæ etiam (ut serpentes) conduntur (hyeme:) illæ quidem iterum & æstatibus adhærentes maximè saxis: ut etiam iniuria resupinatæ auulsæque, non tamen exeant, Plinius. De Cauaticis, quæ è cauis terræ non prorepunt, inferiùs dicetur. Cochleæ latitant etiã hyeme, sed magis æstate. quamobrem plurimæ apparent cum autumno pluerit, τοῖς μετοπωρινοῖς ὕδασι. Latent autem tum in terra, tum in arboribus æstate, Theophrastus citante Athenæo. Limaces omnes leuiore quodam tegmine sibi superimposito hyeme latent: sed pomatiæ peculiare ab hac re nomen sibi inuenerunt, Vuottonus. ¶ Limaces etiam coëunt, & oua pariũt (ut audio) candida, magnitudine oculorũ lucij piscis: quibus incubantes aliquando reperiũtur Maio mense.

Perdices & ardeas hostes suos cochleæ agnoscunt, & fuga sibi cauent. itaque ubi aues illæ pascuntur, nusquam reptantes uideris cochleas. At qui è cochlearum genere Ariones (Ἀρειόνων, aliâs Ἀρειόντων) uocantur, naturali quadam calliditate iam dictas aues decipiunt & eludũt. Egressi enim è testis suis, absque metu pascuntur. Aues uerò ad testas uacuas frustra aduolant: & cum inanes uiderint, tanquam inutiles abijciunt, & se recipiunt alió. redeunt illi, ad suam quisque domum, & cibo iam satur, & dolo suo incolumis, Aelianus 10.5. Perdices in Sciatho insula cochleas edunt, Athenæus. ¶ Lacertæ inimicissimum genus cochleis, Plinius. Deuorant cochleas, bruchos, &c. Matthiolus. ¶ Simiam audio timere limaces: qui si circumponãtur ei, comprimit se, metuit, nec audet contingere.

D *Ariones.*

Cochlearum non marinarum, ut putauit Bellonius, sed terrestrium uiuaria fuisse Romanis quondam in usu, quiuis uel mediocriter attentus, ex locis authorum mox recitandis, persuaderi poterit. ¶ Ex Varronis de re rustica libro 3. Leporarij alterum genus illud uenaticum, duas habet diuersas species: unam, in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra uillam, quæ sunt, ut apes, cocleæ, glires. Et alibi: T. Pompeius in Gallia transalpina tantum septum uenationis habere dicitur, ut circiter triginta millia passuum locum inclusum habeat. Præterea in eodem consepto habere solet, de animalibus coclearia, atque aluearia, &c. Et rursus: De cocleis ac gliribus, inquit Axius, quod reliquum est, non quæro, neque enim magnum emolumẽtum esse potest. Non istuc tam simplex est, inquit Appius, quàm tu putas ô Axi noster. Nam & idoneus sub dio sumendus est locus coclearijs, quem totum circùm aqua claudas, ne quas ibi posueris ad partum, non liberos earum, sed ipsas quæras. Aqua inquam cludendæ, ne fugitiuarius sit parandus locus. Is melior, quem & non coquit sol, & tangit ros. Qui si naturalis non est, ut ferè non sunt *(non sunt aquæ, uel ros non est,)* in aprico loco: neque habeas in opaco, ubi facias, ut sunt sub rupibus, ac montibus, quorum alluant radices lacus, ac fluuij: manu facere oportet roscidum: qui fit, si adduxeris fistulã, & in eam papillas imposueris tenues, quæ eructent aquam, ita ut in aliquem lapidem incidat, ac latè dissipetur. Paruus his cibus opus est, & is sine administratore. Et hunc, dum serpit, nõ solum in area reperit: sed etiam, si riuus non prohibet, in parietes stantes inuenit. Denique ipsæ exgruminantes ad propalam uitam diu producunt, cum ad eam rem pauca laurea folia interijciant, & aspergant furfures non multos. Itaque coquus has uiuas an mortuas coquat, plerunque nescit. Genera coclearum sunt plura, ut minutæ albulæ, quæ afferuntur è Reatino: & maximæ, quæ de Illyrico apportantur: & mediocres, quæ ex Affrica afferuntur. (Non quod in his regionibus quibusdam locis, eæ magnitudinibus non sint dispariles. nam & ualde amplæ sunt quædam ex Africa, quę uocantur Solitanæ, ita ut earum calices quadrantes octoginta capere possint. & sic in alijs regionibus eædẽ inter se collatæ & minores sunt, & maiores.) Hæ *(Africanis fœcunditas præcipua, Plinius)* in fœtura pariunt innumerabilia. Earum semen minutum, ac testa molli diuturnitate obdurescit. Magnis insulis in areis factis, magnum bolum deferunt æris. Has *(Africanas)* quoque saginare solẽt ita, ut ollam cum foraminibus incrustent sapa, & farre, ubi pascantur, quæ foramina habeat, ut intrare aër possit. Viuax enim hæc natura. Hæc omnia Varro. Sunt autem quædam in eius uerbis obscura, & fortè deprauata, quæ fortè olim restituẽt qui codices nacti fuerint uetustos & emendatiores. Verbum exgruminantes Georgius Alexandrinus interpretatur, de mensura & recta uia excedentes, uel grumos eruẽtes. Author Promptuarij (uel quisquis est, è quo ille transcripsit) exgrumantes legit, & interpretatur grumos eruentes, & ex grumis exilientes. grumus enim est terræ collectio, à congerie dictus. De cochleis Africanis, Solitanis, alijsque speciebus, dicemus infra. Propalam aduerbium significat clarè, apertè, in propatulo. Sed quid sibi uolunt hæc uer-

E *Viuaria limacum.* *Ex Varrone.* *Albulæ minutæ.* *Illyricæ.* *Africanæ.* *Solitanæ.* *Varronis quædam explicata.*

ba: Exgruminantes ad propalam uitã diu producunt,&c. Ego sanè sensum eruere nullũ possum; nisi quod ex sequentibus colligo, è cochlearum saliua suo tempore tanquam exgrumante, concrescenteq́ opercula gigni: ita ut inclusa intus animalia uiuant an mortua sint dubites. & fortè ut opercula citiùs aut meliùs obducantur, interiecta laurea folia & furfures aspersi, nonnihil adiuuãt. Cæterum quòd in fine ollam perforatam esse iubet, ut intrare aër posit: & causam addit: Viuax enim hæc natura est: ad aërem refero: quòd hoc elementum non modò respirantibus ad uitam necessarium: sed aliis etiam plerisq́, licet non respirantibus, uitalis uigor ab aëre foueatur ac conseruetur. Cochlearia ipsa, id est loca in quibus aluntur cochleæ, insulas uocat, quod undiq́ includantur aquis.

Cochlearum uiuaria (inquit Plinius) instituit Fuluius Hirpinus in Tarquiniensi, paulo ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno gestum est, distinctis quidem generibus earum, separatim ut essent albæ, quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & saginam earum commentatus est, sapa & farre, aliisq́ generibus, ut cochleę quoq́ altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta sit, ut octoginta quadrantes caperent singularum calices, autor est M. Varro. Hæc Plinius, qui ex Varrone, ut apparet, hæc omnia transcripsit: sed postremũ illud non uerè, saginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, ut octoginta quadrantes caperent singularum calices. non enim hoc de altilibus Varro, sed simpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterum Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (ut meminit Plinius lib. 8 primus togati generis suum, cæterorumq́ syluestrium animalium uiuaria instituit. De hoc & alibi Varro, capite 12. libri 3. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquiniensi septum, iugerum quadraginta: in quo sunt inclusa, non solum ea quæ dixi: sed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statonensi: & quidam in locis aliis. Deinde de T. Pompeii septo subiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, ut supra recitauit. de Fuluio id non dicit, ut in hoc etiam fortè memoria aut festinatione lapsus sit Plinius. Sed hæc cochlearum saginatio non multum temporis durauit, iam Macrobii seculo ignota. is enim Saturnaliorũ 3.13. Si cui (inquit) mirũ uidetur, quòd ait Varro lepores ætate illa solitos saginari, accipiat aliud quod maiore admiratione sit dignum, cochleas saginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terrestrium saginatione locutum, Platinæ etiam & Grapaldo uisum est.

Q. Fuluius.

Cochleæ uites & stirpes uarias erodunt, folia, cymas, germina, gemmas inuadunt. ¶ Contra culices & limaces, uel amurcam recentem, uel ex cameris (caminis) fuliginem spargimus, Palladius. ¶ Destillatur è limacibus Maio uel Octobri mense aqua, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiem tradunt, Adamus Lonicerus.

F Sunt qui meliores ex mari pisces fastidientes, mucosum cochlearum callum in cœnis amant, Marcellus Vergilius. Cochleæ terrestres quæ in altioribus & montanis locis inueniuntur, sapidiores sunt, Brasauolus. Cochleæ omnes in uniuersum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si uerò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ ascribitur. nam quæ in apricis admodum locis, odoratis uicitant herbis, iis sanè præstant, quæ in opacis degunt ac palustribus. Id enim gustu facile deprehenditur: quòd hæ uel insipidæ habeantur, uel palustrem resipiant limum: illæ uerò sapidiores, esuiq́ gratiores existant. Quandoquidem absinthiũ depastæ, amaritudinem reddunt: sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amatus Lusit.) aliasq́ odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur, Matthiolus. Carnes limacum an præ cæteris sint laudandæ, Petrus Aponensis disputat in Quæstionibus suis 68. In Alexandria Aegypti salsamenta & limaces, quidã etiam asininas carnes edunt, &c. unde elephantiasin eis frequentem esse contingit, Cælius Rhod. ex Galeni ad Glauconem lib. 2. ¶ Cochleæ terr. stomacho utiles sunt, & non facilè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ, Aphricanæ, Astypalaicæ, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur: & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ id est operculares cognominatæ. Marina & stomacho idonea, & facilè aluo excernitur: Fluuiatilis uirus olet, Dioscor. Cochlearum cibus (inquit Plinius) pręcipuè medetur stomacho. In aqua eas subferuefieri, intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito: atq́ ita è uino garoq́ sumi, præcipuè Africanas Nuper hoc compertum plurimis prodesse. Id quoq́ obseruant, ut numero impari sumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Laudatissimæ autem sunt Africanæ, ex his Solitanæ: Astypaleicæ, Siculæ modicę: quoniam magnitudo duras facit & sine succo. Balearicæ, quas cauaticas uocant, quoniam in speluncis nascuntur. Laudatæ & ex insulis Caprearum. Nullæ autem cibis gratę neq́ ueteres neq́ recentes: (*Hoc ita accipio: tanquam dicat, neq́ multo tempore reseruatas domi placere in cibo, neq́ etiam recenter lectas.*) Marinæ stomacho utiliores. efficacissimæ tamen in dolore stomachi. Laudatiores traduntur quæcunq́ uiuæ cum aceto deuoratæ, Hęc ille. In Italia hodie quouis ferè anni tempore limaces edi audio. colligi eas autumno cœlo pluuio: seruari in cella aliqua, ubi strati sint furfures, uel arena, ut purgentur. deinde parietibus & passim se affigentes per hyemem relinqui, ut uerno & quadragesimalis ieiunii tempore in cibum ueniant. Vescuntur eis qui ad populum declamant eam ob causam, quòd pectus & uocem roborare credantur. E nostris etiam & quæ nobis cisalpinæ sunt regionibus

gionibus colligi, & trans alpes uehi Italiam uersus audio. Non ita pridem apud nos quoque mensis ganeonum quæri cœperunt. Parantur autem plerunque sic: Vbi ita purgauerint & elixauerint, ut paulò post ex Platina sequetur: frigunt demum butyro, uel piscium instar elixant: uel in testas suas reponunt, cum butyro & pipere modico: ac super craticula assant parum, dum liquescat butyrum: & cum testis ceu ostrea mensis inferunt. Dura est cochlearum terrestrium caro, Græcis ubique in quotidiano mensarum usu, eoque concoqui pertinax: eadem tamen si conficiatur, ualentissimè nutrit. Succus earum, ut testaceorum in aquis, uentrem subducit. quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo & uino, iusculo inde facto utuntur ad aluum subducendam. At si nutrimenti tantùm gratia carne earum uesci libuerit: in aqua priùs feruefacito: eaque pòst effusa, rursus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, usque dum caro tota pre teneritudine intabescat. Nam hunc in modum præparata, ut aluum retinet, ita alimentum non contemnendum corpori præstat, Galenus de aliment. fac. 3.2. Limaces sua humiditate & lentore nutriunt, & agunt resistendo acrimoniæ caloris insixi membris. Eduntur elixæ, saccharo & cinnamomo aspersæ: rarò tamen, quoniam difficilis coctionis sunt, Nic. Massa. Nostræ mulieres secretum quoddam genus cocturæ sciunt, quo adeò tenellæ efficiuntur, ut in ore liquescant, & nihil callositatis habere uideantur, Brasauolus. Et rursus, Cochleæ quę in frutetis nascuntur, aluum circumagũt & stomachum, uomitiones mouent, sed & aluum emolliendi uim habent. (*De his infrà seorsim.*) De paruis loquor, quæ in arboribus & frutetis nascuntur: non de maioribus. Et hoc etiam (*maiores addendum puto*) efficiunt, (*hoc est, aluum molliunt, non etiam uomitum mouent,*) si elixatæ fuerint ex petroselino, porro, oleo & sale: & iusculum hoc simul edatur. illæ etenim quæ friguntur, & è uiridi sapore (*embammate*) eduntur, aluum non emolliunt: plerunque uerò difficilioris sunt coctionis nisi ritè percoctæ sint. Coqui multifariam cochleæ possunt. Iactæ in uas ubi modicum aquę insit, per noctẽ aut diem reponendæ, cooperculo addito ne prodeant, purgabuntur uehementer. Sunt qui eas lacte per noctem pascant & purgent. Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tandiu retineãt, quoad semicoctæ ac bene spumatæ fuerint. Ex cochleis uerò erutæ, ac primum ex aqua calida bene lotæ, subinde ex aceto & sale confricatæ, rursumque lotæ ac farina inuolutæ, in feruenti oleo aut liquamine sunt frigendæ: frictas, aut mentha syluestri, allio, pipere, croco, tunsis & agresta dissolutis: aut salsa uiridi suffundes. Elixæ, ut mihi quidem uidetur, aut alliatum, aut moretum requirunt. Cochleæ si sine multo allio aut moreto fuerint, boni alimenti sunt. pectori & pulmoni opitulantur. Hepar, eius fibras laxando, iuuant: hecticis prosunt, Platina. ¶ Nonnulli hodie cochleas hectica febri laborantibus concedunt, non contẽnendo auxilio, Amatus Lusitanus. Qui phthisi afficiuntur, maritima loca uitare debent: atque illic maximè, ubi pix conficitur, commorari, ibique cochlearum carne cum uino excoctarum assiduè uesci, Marcellus Empiricus.

REMEDIA EX LIMACIBVS DIVERSA.

1. A capite ad pedes intus & foris.
2. Ex saliua.
3. Ex lapide, arena, ossiculo, cornu.
4. Ex aqua destillata.
5. E testis inanibus.
6. Ex iisdem uel integris ustis.

Cochlearum genus omne simili ferè ad remedia facultate pollet: nos tamen ut authores distinxère, separauimus. itaque seorsim & historiam & remedia cochlearum in genere perscripsimus, deinceps etiam diuersas terrestriũ species et ex eis medicinam tradituri. Maiores, candidæ & testatę cochleæ, ut ad cibum sic ad remedia & præcipuè in usu sunt. ¶ Testudinem pro limace dixit interpres Rasis, cap. 75. de remediis ex animalibus.

Asclepiades apud Aëtium carnem cochleæ terr. acopo cuidam siue unguento ad sedandos ischiadis dolores admiscet. Sanguinem sistunt cochleæ terr. extractæ testis, Plinius. Limaces Io. Tagautius addit emplastro ad maturanda œdemata: aliqui etiam ad resoluendum. Limaces per se uel cum aliis miscentur cum melle & felle bouis: sic autem impositæ anthraci uel aliis apostematibus uenenosis, maturant ea & rumpunt, & quemlibet tumorem eorum dissoluunt, Arnoldus Villanou. Limacem si quis contusum ulceri imposuerit, præsentaneum fertur esse remedium, Dauid Kimhi ut citat Munsterus in uoce Schablul. Terrenæ cochleæ totæ exemptæ, tusæ & impositæ, recentia uulnera conglutinant, & nomas sistunt quæ non adhærent, Plinius. Remedia ex cochleis & limacibus ad uulnera cum alia tum neruorum glutinanda, recitaui suprà in Cochleis in genere. Cartilagines glutinãt caro & saliua cochlearum. sed si magna uulnera sunt fibula priùs conducere uel acu oportet: deinde medicamento impingere. id in cartilaginibus aurium & narium fieri debet: Cochleæ cum suis uolutis diu teruntur in mortario, ut nihil asperi reliquum sit. sanguis draconis subquadruplâ, manna suboctuplâ ratione adiungitur. permiscentur in mortario, & affiguntur, Hollerius. Et rursus, Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ saliua, & acidi Punici liquore subigatur. Ad phlegmonen crurum aut pedum, lauda-

Ad cartilagines ruptas.

tum: Limaces terrestres cum testis uiginti subactis, cimoliam, & oui lutei quantum satis est, impo nito mortario, ut ceræ consistentiam acquirant: & probè confectum cum penna illinito, Nicolaus Myrepsus. Limacibus medici nostri ad ueterum imitationem pro tuberculis maturandis per se, uel alijs admixtis medicamentis utuntur, Amatus Lusitanus.

Ad strumas. Ad fœminarum strumas ueteres (*hoc uel ad strumas uel ad cochleas referri potest*) cochleæ cum testa sua tusæ illinuntur, maximè quæ frutetis adhærent, Plinius. Cochleæ quæ salinis (*fortè sentibus*) inhærent, cum testis suis tunsæ, atq; impositæ strumis, efficaciter prosunt, Marcellus. Cochlea terr. contrita & illita, scrophulas destruit, Kiranides.

Ad lentigines. Aëtius libro 8. cap. 10. remedia describens ad faciei lentigines, quibus etiã ad maculas à Sôle prouocatas, & ad uaros uti liceat: Post cætera, Ad diuturnas autem lentigines (inquit) hoc utere: Bulborum depuratorum, thuris, utriusq; unciam unam: contere, adiecto cochlearum terrestrium magnarum cruore, (muco.) Oportet autem ipsas adhuc uiuas stilo pungere: atq; id quod effluit mucosum pharmaco inijcere. quod ubi usus tempore dissolueris melle excepetum inunge.

Oleum de limacibus. ¶ Oleum de limacibus ad dolores membrorum & artuum, etiam internos & latentes, quacunq; ex causa, ut arthritide uel Venerea lue, ex libro quodam manuscripto: Cochleas albas quæ per arbores scandunt, centum in pila contunde: & impone in saccum, longum ferè dimidium brachij, latum quadrantem, sed salis manipulum plenum infrà suprà q; cochleas simul indi oportet. Suspende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoq; perunge partes affectas & dolentes, in quibus nullus rubor forinsecus neq; tumor apparet. ¶ Argentum uiuum potest etiam extingui butyro, uel limaciarum (limonum potiùs de genere citriorum) succo, sed minùs efficaciter, Thomas Philologus. ¶ Limacem (uiuam ni fallor) superstitiosi quidam panno inclusam, pro febris amuleto commendant, si collo pendens gestetur. ¶ Harundines & tela, quęq; alia extrahenda sunt corpori euocant cochleæ, ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæq; cum testis: & eæ quæ manduntur, exemptæ testis: sed cum leporis coagulo efficacissimè, Plinius.

Ad caput. ¶ Cocleæ matutinum rorem pascentis caput arundine præciditur, & in linteolo licio alligatur, colloq; suspenditur, continuo medetur capiti dolenti, Marcellus. Kiranides simile amuletum ex limace nuda refert, uide inferiùs. Vt capilli multiplicentur: Limaces trecentas suis testis exemptas, in aqua discoques: & extractis denuò pingue quod supernatat colliges: idq; in uase uitreato recondes, & superinfundes sextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint: & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare unum, croci scrupulum, & parum saponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquassati. Bulliant simul omnia. Hoc liquore capillos sæpiùs inunges: & lauabis lixiuio facto de cinere combustorum brassicæ caulium, &c. (locus est obscurus uel corruptus,) & percipies quotidie pilos augeri, Andreas Furnerius in libro Gallico de decoratione. ¶ Quærito cum duro quas gesto corpore dotes, Cui spuma Herculeo defluit ore malo, Io. Vrsinus: cuius interpres Iacobus Oliuarius, Vtilis est cochlearum cibus epilepticis inquit: nescio quàm uerisimiliter. ¶ Vnguentum quo capilli flauescunt: Cochleas quotquot uoles in uas impone, & salem super eas inijce: sic ueluti unguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam si prærasi fuerint, Ex libro Germanico manuscripto.

Ad oculos. ¶ Ad oculorum dolores: Limaces testis exemptas in aqua coquito: quæ ubi refrixerit, adipem supernatantem colligito, medetur is omnifarijs oculorum doloribus, Incertus. Anacollema ad restringendas fluxiones: Limacem cum testa tusam, toti fronti & temporibus illinito, Galenus Euporiston 1.36. Cochlea terr. contrita & illita fronti, dolorem & rheûma oculorum sistit, Kiranides. Ad epiphoras oculorum sedandas, limaces complures tere in mortario nouo uel nitido, & adijce ibi ouum gallinaceum incoctum, & tinge illic lanam succidam, & fronti impone, Marcellus Empiricus. uide etiam infrà in remedijs è saliua limacum.

Ad aures. ¶ Cochleæ quę sunt in usu cibi cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latæ, fracturis aurium illinuntur cum melle, Plinius. Cochlea terr. circumfotu aurium plagas & rupturas sanat, Kiranides. Vide superiùs in auxilijs ad uulnera cartilaginum.

Ad nares. ¶ Compositio è limacibus ad narium uitia, præcipuè ozænam & polypum, describitur à Galeno Euporiston 1.25.

Ad fauces. ¶ Asperitatem faucium & destillationes leniunt cochleæ: coqui debent in lacte, demptoq; tantum terreno conteri, & in passo dari potui, Plinius. Cochleæ terra tantum excussa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum passo Cretico aduersum faucium molestias hauriuntur, Marcellus Empir.

Ad tussim. Ad sputum educendum & contra tussim, quidam limaces testis exemptas cum hordeo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant. hoc remedium humores crassos ualde attenuat, & per sputum educit, Arnoldus Villanou. in libro de aquis medicinalibus. Ad tussim siccam in equo curandam: Limaces integras cum frumento aut hordeo discoques, & equo dabis eam aquam in potu, ita ut aliud non bibat, donec consumpserit, Rusius.

Ad sanguinis excreat. ¶ Prosunt cochleæ (terrenæ) & sanguinem excreantibus dempta testa tritę in aquæ potu, Plinius.

Ad phthisin. Aduersus phthisin: Viginti aut triginta limaces cõtere in mortario, contritasq; proijce in mensuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerq; ægrotanti singulis matutinis mensuram conuenientem, & ieiunet duas aut tres horas, semper reiterando quousq; conualescat, &c. Incertus.

Ad stomachũ. ¶ Cochleæ marinæ efficacissimæ sunt in dolore stomachi, laudatiores traduntur quæcunq; uiuæ cum aceto deuoratæ, Plinius.

Ad aluũ mou. ¶ Aluum molliunt cochleæ, sed magis marinæ, eas enim faciliùs excerni Dioscorides dixit, & salsedinis plus habent. Serenus de terrenis

nis sensisse uidetur, ex eo quòd urtica aut furfure priùs pasci iubeat cochleas uentris molliendi gratia sumendas. Purior hinc gustus noxâ sine mouerit aluum. Vide etiam suprà in F. ¶ Ad umbilicos infantum eminentes: Carnes coclearum teres, & his myrrhæ puluerem miscebis, & in linteolo inductum impones: & subfascia, ut faciliùs reprimat: & cum acacia tritum, & aqua similiter temperatum subponendum est, Theod. Priscianus. ¶ Ad inflammationem hepatis: Cochlearũ terr. carnem optimè conterito, & uini nigri cyathos tres affundito, calefacito, ac bibendum præbeto, secundum omnem substantiam suam efficax est, sicut & hepar lupinum, Aëtius ex Galeno. Caro limacum hepatis intemperiei tum calidæ tum frigidæ, salubris est tota sua substantia, ablato limacum lentore multis lotionibus & frictionibus in lixiuio calido, uel aqua calida sali aut arenis mista: frigida enim durescunt, Syluius. ¶ Cochleæ utiles sunt phthisico, Splen tetro nimiũ cuiue cruore tumet, Io. Vrsinus, nimium indistinctè. Iacobus Oliuarius scholiastes eius in cibo eas lienosis prodesse putat: ego foris potiùs applicauerim, ut & alijs tumoribus duris. ¶ Cochleæ terr. succulentæ in cibo sumptæ, obluctari & sese opponere colicæ affectioni uidentur, Aëtius. Ex eodem remedium aduersus eundem morbum, quod constat cornu cerui tenero usto, cochleis terr. pipere & myrrha, in Ceruo descripsimus. ¶ Ad hydropem asciten: Limaces cum suis conchis tritæ uentri imponantur emplastri modo, donec sponte cadant. exiccant enim uehementer, Leonellus Fauentinus. ¶ Ad calculum renum: Limaces coctæ cum testis suis contritæ tres numero in uino bibuntur, sequenti die binæ, & tertio una, Alexander Benedictus.

Ad umbilicum eminentem. *Ad hepar.* *Ad lienem.* *Ad colicam.* *Ad hydropem.* *Ad calculum.*

Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum: Item conceptum impositæ cum croco. Eędem ex amylo & tragacantha illitæ, profluuia sistũt. Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo, & uuluam auersam corrigunt cum medulla ceruina, ita ut uni cochleę denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoq; uuluarum discutiunt exemptæ testis, tritæq; cum rosaceo. Ad hoc Astypalæicæ maximè eliguntur, Plinius. Ad strangulationẽ uteri, quidam è cochleis suffitũ infernè adhibẽt.

Remedia muliebria.

E SALIVA.

Cartilagines glutinantia remedia, natura constant tenaci & uiscida, ut caro & saliua cochlearum, Hollerius. Vide suprà in auxilijs ad uulnera. ¶ Ad fistulam remedium usu approbatũ: Impleatur olla limacibus sine aqua, et ponatur cooperta super ignem: & eleuabitur spuma super eas, quæ collecta & siccata fistulas mortificat, Arnoldus in Breuiario 3.21. Si quis traiecto per earum carnem acu mucoso lentore quem secum acus retulerit, (Si quis abraso acu lentore earum) pilos inunxerit, *incommodos palpebrarum pilos reglutinabit,* (replicabit,) *Dioscorides.* Cochlearum *saliua illita infantium oculis, palpebras corrigit gignitq;, Plinius.* ¶ Mucus cochleæ potus per se, uel cum myrrha, uel aloë, conducit obstructo iecori, Rasis: forte in emplastro. nam caro alioqui esitata hepati prodest, ut suprà diximus.

EX LAPIDE, ARENA, OSSICVLO: CORNV.

Arenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum (in cochleis, Marcellus) cauis dentium inditæ, statim liberant dolore, Plinius. Et alibi, Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceæ duriciæ: eæ dentitionem facilem præstant adalligatæ. Et rursus, Limacis lapillum, siue ossiculum quod inuenitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Ad exesos dentes: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem æquantia confringe, & in dentis foramen immitte, illico dolorem sedat: sed ex cera operculũ facito, Galenus Euporiston 2.12. Cum strophus & uentris dolor animalia (iumenta, equos,) affligit: physicum (remedium) traditur, os limacis neq; manu immunda, neq; terra, neq; dente contactum, alligatum umbilico dolentis, curare continuò, Vegetius artis ueterinariæ 1.62. Lapides omnes qui in animalibus, ut cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibent generationem lapidum in renibus, genitosq; dissoluunt, Cardanus. Aliqui nõ de limace simpliciter, sed de limace nuda lapillum celebrant: de quo inferiùs suo loco dicetur. Limacis inter duas orbitas inuentę ossiculum per aurem cum ebore traiectũ, uel in pellicula canina adalligatum, aduersus capitis dolorem pluribus semperq; prodest, Plinius. Limaci calculum quem in capite habet tolle, quod non facile facies, nisi ei dum in uia repit caput subito absciderís: quem lapidem quandiu tecum habueris, nunquam ullum dolorem capitis nec senties nec patieris, Marcellus. ¶ Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, ueteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum pro amuleto appende, Archigenes apud Galenum.

Limacem in pellicula, uel quatuor limacũ capita præcisa harundine, (& gestata,) Magi quartanam amoliri pollicentur, Plinius. alij lapidem de cochlea nuda, &c.

Ex limace uel eius capitibus amuletum.

LIQVOR STILLATITIVS E LIMACIBVS.

Exudato igne ex cochleis humore, nostrę ætatis medicina pręsenti remedio utitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica sunt & macie conficiuntur, Marcellus Vergilius. Aqua ex li-

macibus destillata, mane ad uncias sex sumpta, hepar imbecillum mirè roborat: & phthisicis gracilibusq; est remedio, Syluius. In curanda hectica febri, usitata est aqua de limacibus præparatis. has colliges cum rore, & uiuas in furfure pones ut expurgentur. expurgatas cum aqua hordei bene lauabis, & destillabis, Antonius Guainerius. ¶ Ad maculam oculorum: Limaces octies aqua ablutas destilla in alembico: deinde fimum lacerti, corallium rubeum & saccarum candi admisce, & rursus destilla. Huius liquoris guttam mane & serò oculis immitte, Io. Gœurotus medicus regis Gallorum.

EX ANDREAE FVRNERII LIBRO GALLICO DE decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot cosmeticorum è limacibus destillatorum descriptio.

Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Crystalli & corallij partes æquales pone in uase uitreo, cum aqua limonum digitum transuersum superante. hoc uas obstructum in loco aliquo frigido, ut cella uinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies:) deinde limaces abiectis testis aqua modicè salsa toties lauabis, donec omnis eorum uiscositas abierit. tum destillabis & seruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim concisis aquam elicies in alembico. Vsus tempore accipe primæ aquæ cochlearium, secundæ quatuor, & tertiæ quatuor. misce & ablue faciē, quæ tamen priùs abluta sit aqua pura & abstersa. ¶ Alia ad idem mirabilis: Accipe limaces sine testis suis, & laua ut suprà dictum est. deinde salis (aliâs salis gemmæ) contriti unciam in uase uitreo sparges, & limaces superimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pars uasis impleatur. Tunc affundes succi limonum tantum, ut supra salem & limaces duobus digitis excedat, & destillabis. Aqua ista uteris ut suprà scriptum est. Quòd si destillandi commoditas non fuerit, simul omnia mixta insolabis uase clauso, donec ungenti formam recipiat, eoq; uteris uesperi ut alijs suprascriptis ungentis, facie priùs abluta abstersaq;: & postridie mane ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. ¶ Alia. Limaces albæ triginta, lactis caprini libræ duæ. adipis porci uel hœdi recentis unciæ tres. camphoræ tritæ drachma. destillentur in alembico uitreo. ¶ Destillata è limacibus Maio uel Octobri mense aqua, clauum resectum, si instilletur, sanat. manuum uerrucas purgat. ferrum in ea extinctum chalybis induere duritiem tradunt, Adamus Lonicerus. Gualtherus Ryffius uerrucas & clauos præcidi priùs iubet, quoad eius fieri commodè potest, deinde linteum hoc liquore madidum imponi.

EX TESTIS INANIBVS REMEDIA.

Pollen de testis limacum inanibus cōtritis fissuras manuum pedumq; inspersus sanat, Obscurus. Idem pollen cum cera & fermento subactus & impositus, paronychiam emendat, Incertus. ¶ Testæ limacū contritæ cum pestilentia suibus uel bobus ingruit, in potu dantur, per se, uel cum radice gentianæ illius cæruleæ quæ semper dissecta nascitur, unde cruciatam Germani appellāt, Ex libris manuscriptis Germanicis. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Testas limacum collige pridie diui Ioannis per æstatem. lotas & mundas contunde, per setaceum incerne: & pollinem in oculum affectum infla per calamum, Innominatus. ¶ Cochleę inanes, id est sine carne sua, casu inuentæ, contusæ, & in puluerem tenuissimum redactæ, in potione calculosis datæ medentur, Marcellus. Vtuntur hoc remedio hodieq; nonnulli apud nos.

EX COCHLEIS VSTIS, PRIMVM SIMPLICITER, (intelligo autem cochleas unà cum testis uri:) deinde inanibus, id est testis earum.

Cochlearum omnium cinis spissat, calfacit smectica ui: & ideo causticis cōmiscetur: psorisq; & lepris & lentigini illinitur, Plinius. Smegma ad pruritus & psoras: Cochleas terrestres ustas & tritas cum melle adfrica, Aëtius. Easdem etiam alibi similiter cum melle tritas post modicū temporis interuallum affricari iubet ad uitiligines nigras. Sanguinem sistit cinis cochlearum terrenarum, Plinius. Ad ulcera capitis & achores: Cochleam albam cum testa exurito & applicato, Aëtius. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem sistit: Limaces & cornu ceruiures: oui albumine excipies, ac fronti applicabis, Incertus. ¶ Ad umbilicos infantium eminentes: Cocleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, ut umbilicum in naturā propriam reuocemus, Theodorus Priscianus. Ramicosis cochlearum cinis cum thure ex oui albi succo illitus per dies xxx. medetur, Plinius. ¶ Passionibus ani utilis est limacum cinis cum aceto, Aggregator ex Kiranide. ¶ Cochleæ adustæ cancro in pene utiliter insperguntur, Iacobus Oliuarius.

Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodest, Plinius. Et alibi, Idem cinis admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri miscéri saniem

ri saniem punctis emissam è cerebro uiperæ. ¶ Ad ficos ani: testas cochlearum candidarum cremato, (& pollinem inspergito,) Innominatus. ¶ Si quid in tergore equi ruptum fuerit: & sanguinis aliquid concretum, adipe ueteri mollies, uino ablues: & si quid putridæ carnis fuerit, ærugine tritam insperges: decocto eupatorij uel thuris lauabis: denique puluisculum insperges: qui cinere de sambuco & limacum maiorum testis crematis, contritis, & æqualiter mixtis constat, Incertus. ¶ Si quippiam ex testa cochleæ adusta in lotium mulieris grauidę miseris, petet fundum, si masculum gestet: si puellam, supernatabit, Iacobus Oliuarius.

Plinius modò limacem nominat, modò cochleam terrenam, alij terrestrem. Est autem limax masculini generis Columellæ, Implicitus conchæ limax, hirsutaque campe. Plinio fœminini, Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis limacia pro limace nominatur. ¶ Limaces uiri qui atterunt & consumũt, Nonius Marcellus. Plautus, Limaces uiri. Sic autem à lima instrumento dicuntur, qui exquirunt ut aliquid auferant, Perottus. Fortè & ipsa animalia ab hoc instrumento potiùs quàm à limo dicta fuerint, quòd stirpes, folia, germina limæ instar arrodant & consumant. Penultima in obliquis longa uidetur: ut in adiectiuis Latinis sagax, dicax, loquax, &c. nam in Græcis substantiuis breuis est. ¶ λιμακώδεις, οἱ ὑγροὶ καὶ βοτανώδεις, Galenus in Glossis: rigui, herbidi, ut prata rigua sunt, quæ λειμῶνες Græcis dicuntur, à uerbo λείβω, ut uidetur. ¶ Lymax fluuius est in Arcadia apud Phigaliam, in quem purgamina sordesque (Gręci λύματα uocant) coniecerunt Nymphæ, cum Iouem peperisset Rhea. Dicuntur & lymaces petræ, Cælius. λύμακες, πέτραι, Varinus. ¶ Χαμαιδύται, κοχλίαι, Hesychius & Varinus. uidentur autem cochleæ terrestres significari, ab eo quòd terram subeant, quod & troglodytæ uocabulum sonat. Χραμαδῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ νωθρότεραι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ σὺν κοχλίας, Hesychius & Varinus. H.a.

Epitheton limacum κεράσται, id est cornuti. Ἡ (οὐ) τοσόνδ' Ἄλτνη (Αἴτνη) τρέφει κοχλίας κεράστας, Achæus. Reliqua sunt suprà cum Cochleis in genere. Ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂμ φυτὰ βαίνῃ πληϊάδας φεύγων, (id est, magno iam æstu incipiente,) Sole ingrediente geminos, (κοχλίας, Scholia) præpara te ad messem, Hesiodus.

In limacum testis spectamus uolumina, conuolutiones, anfractus, &c. B.

Limace tardior, ab Erasmo Rot. prouerbialiter dici posse insinuatur. ¶ Κοχλίας αὐτομάτως βαδίζων πρὸ κηγεῖτο τῆς πομπῆς αὐτῷ, σίαλον ἀναπτύων, Suidas ex innominato authore. ¶ Cochleis cornua protendentibus territi olim Narnienses, ut dicitur, pontem celeberrimum ad illas arcendas sunt demoliti, Grapaldus. h.

Prouerbia. Cochleæ uita, Κοχλίου βίος: de ijs qui parcè paruoque uiuunt: aut contracti à negocijs luceque forensi semoti. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπλουτίας: Tu uerò (inquit) tantum molestiarum sustines, turbans ac torquens teipsum, cum ob parsimoniam cochleæ uitã uiuas, Erasmus Rot. Victitant succo suo: Prouerbiali figura dictum est (inquit idem) in parasitos, qui si quando cœna contigit lautior, ingurgitant sese: rursus ubi nulla arridet spes cœnatica, coguntur que οἰκόσιτοι uiuere, fortiter ferunt inediam, & in cõuiuij spem durant. Sumpta metaphora à cochleis, quę per æstum intra testam contractæ, utcunque succo suo aluntur, donec acciderit pluuia. Plautus in Captiui duo: Cum res, inquit, prolatæ sunt, cum rus homines eunt, Simul prolatæ res sunt nostris dentibus. Quasi cum caletur, cochleæ in occulto latent, Suo sibi succo uiuunt, ros si nõ cadit. Itidem parasiti rebus prolatis latent: In occulto miseri uictitant succo suo. ¶ Adagiũ Domus chara, domus optima, quanquam à testudine natum suo loco retulimus: uidetur tamen etiam à cochlea potuisse eius origo trahi. conuenit enim utrique τὸ φερέοικον. ¶ Scribit Epictetus, ut citat Stobæus in sermone de temperantia, cicadas animal musicum gaudere calore: & excitari Solis calore ut in ipso cantillent. Cochleas contra animal mutum, (& à Musis alienum) gaudere irrigatione; elici à rore, eiusque gratia prodire. Quamobrem (inquit) si uolueris uir esse musicus & concinnus, cum tibi uino irrorata fuerit anima, tunc ipsam non sines egressam inquinari: sed cum in consessibus à ratione fuerit accensa, tum uaticinari eam & canere iustitiæ oracula iubebis, Hęc ille. Pro Græcis uerbis ab initio, οἱ τέττιγες μουσικοί, οἱ κοχλίαι ξηροί: quoniam & manifestò falsa sunt, & cum sequentibus non congruunt: Legerim, οἱ τέττιγες ξηροὶ καὶ μουσικοί: οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφωνοι. ¶ Per cochleam diuinę lectionis interpretes animum terrenis affectibus mancipatum intelligũt, &c. Pierius in Hieroglyphicis.

DE COCHLEARUM TERRESTRIUM speciebus diuersis.

DE Cochleis terrenis in genere iam dictum est, & simul specie illa maiori uulgari, testata, quę & ad cibos & ad remedia in usu frequentiori est. Nunc differentias earum singulatim persequemur. quæ quidem sumuntur, uel à magnitudine, unde maiores & minutæ dicuntur. Vel à figura, unde longæ, latæ. Vel à colore. sunt enim albæ, nigræ, fuscæ, ruffæ, uariæ. Vel à testa, qua aliæ carent, teguntur aliæ: unde nudas & tectas cognominant. Vel regionibus: quòd aliæ sint uulgares, indigenæ, nostrates: aliæ peregrinæ. Vel uictu, præsertim ex plantis. adhærẽt enim aliæ alijs, quas appetunt, fico, lauro, asphodelo, carduis, aut folijs gregatim, ut ait Plinius: Et forsan earum quæ-

dam gregatiles ſunt: aliæ uel omnino non ſunt, uel minùs gregales. Vel à uita, ſeu locis in quibus degunt. Cauaticæ ſemper in cauis latitant. pomatiæ etiam Plinio terra ſemper obrutæ ſunt, exeunt aliæ, ſed in herbas humiliores: aliæ altiùs frutices aut arbores ſcandunt. Vel cibi ratione ad homines. alijs enim ueſcũtur, ut uulgaribus teſtatis maioribus: alijs abſtinent, ut minutis & nudis omnibus noſtri. in Aphrica enim aliud nudarum genus eſt.

ABROTONEN inuenio limacis genus uocari. quanquam ſunt qui locuſtã putãt. itẽ qui apem, alij qui piratã in eo uocabulo intelligãt: Hermolaus, & eũ ſecuti Maſſar. & Vuottonus. Ego apud Etymologũ, ex quo Phauorinus etiã tranſcripſit, hęc uerba inuenio: Ἀβρότων, κοχλιῶν (κοχλιῶν) εἶδος. οἱ δὲ, ἀκρίδων, αἵ τινων πολλαὶ γινόμεναι τοὺς καρποὺς διαφθείρουσιν. οἱ δὲ μελισσῶν. οἱ δὲ ἀπρότων φασίν, ὅ ἐστιν ἀντὶ λῃστῶν. Vnde apparet rectum ſingularẽ eſſe ἄβροτος: ἀβρότων uerò genitiuũ multitudinis, quod in eo caſu interpretationes omnes reddantur. Hermolaus fortè putauit Ἀβρότων eſſe rectum ſingularem: & abrotonem accuſandi caſum inde formauit. Sunt igitur Abroti uel cochleæ, nimirum quæ gregatim folia & germina inuadunt: uel locuſtæ quæ fruges & fructus perdunt, à uoracitate forſan dictæ, ut alpha ab initio abundet uel intendat.

ACERATAE uocantur cochleæ quædam, latè multifariamque naſcentes: de quarum uſu ſuis dicemus locis, Plinius. Sed quoniam alibi nuſquam de aceratis meminit, latarum uerò ſæpiùs: non latè forſan aduerbialiter legendum, ſed latæ nomine adiectiuo fœminino plurali: ut aceratæ eædem ſint quæ latæ: de quibus inferiùs agetur. Sic etiam Maſſarius legit. Sunt & aceratæ (inquit) latæque, multifariam naſcentes.

AEGYPTIAM cochleam contuſam ſuggillatis cum inflammatione imponi iubet Apollonius apud Galenum de compoſ. ſecundum locos libro 5. cap. 1. De Aegyptia fluuiatili è Nilo dictum eſt ſuprà.

AFRICANAE, Vide Aphricanæ.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS ALBIS, ET aliis earum coloribus diuerſis.

Habemus & ſylueſtres cochleas ſeu arboreas, quæ frutetis adhærent & ſentibus. Ex his aliæ albæ ſunt: aliæ præter albedinem nigris, rubris uel luteis (*punctis uel lineis*) impreſſæ ſunt, & ferè opere uermiculato à natura elaboratæ, Braſauolus. Cochleæ terr. reperiuntur albæ, nigræ, magnæ, paruæ, mediocres, Matthiolus. ¶ Limax inuenitur alba, rubea, crocea & nigra, *Albertus*. ¶ Albæ ſiue Albulæ minutæ, quæ in Reatino agro naſcuntur, Varroni Pliniòque memorantur inter ueſcas, & altiles quondam. Vide inferiùs de Minutis. ¶ Limaces quidam ruffi, alij nigri conſpiciuntur, Adamus Lonicerus. De ruffis infrà poſt Nudas agetur. Sunt & minuti quidam nudi in hortis, fuſci coloris.

DE COCHLEIS APHRICANIS, TEctis, Nudis, Solitanis.

Cochleæ maximæ ex Illyrico apportantur, mediocres ex Africa: non quòd in his regionibus quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles. Nam & ualde amplæ ſunt quædam ex Africa quæ uocantur SOLITANAE, ita ut earum calices quadrantes octoginta (*quadrans ſextarij quarta pars eſt, & uncias quinque capit menſuræ uini. Ergo quadrantes octoginta, ſextarios uiginti efficient: hoc eſt tres congios cum duobus ſextarijs*) capere poſsint. & ſic in alijs regionibus eædem inter ſe collatæ, minores ſunt & maiores. Hæ fœcundiſsimæ ſunt, &c. ut ſuprà ex Varrone recitaui, in Cochleis
Solitanæ. terr. uulgaribus E. ubi de uiuarijs earum ſermo eſt. Africanis fœcunditas præcipua, SOLITANIS nobilitas, Plinius. Dicuntur autem Solitanæ à patria, authore Maſſario. Remedium dyſenteriæ ex cochleis Solitanis ex Marcello Empirico deſcripſi in Cochleis in genere G. Solitanã uel Solitaneam cochleam inquit, cum teſta ſua uiuam teres, &c. ¶ Cochleæ Africanæ genus unum tectum eſſe, alterum nudum, apparebit paulò poſt ex remedio ad dyſenteriam, quod è Pli-
Nudæ. nio tranſcripſimus. In Africa genus quoddam cochlearum nudum eſt, quo ueſcuntur, ut dicunt authores: & noſtri Ferrarienſes retulêre, qui anno Salutis M. D. XXXV. cum Imperatore Carolo V. in Africam commigrarunt, ut Tuneti regem in ſuam ditionem reſtituerent, Braſauolus. Sed Africanas ſimpliciter in uſu cibi fuiſſe, ex Plinio & Varrone conſtat: ego de teſtatis accipio. nudas uerò Africanas Plinius ſolus (quod ſciam) nominat, ad remedia quædam, foris imponens, aut cinerem propinans. quare ſi quæ nudæ hodie in Africa eſitantur, eſto: authores tamen hoc non prodiderunt. ¶ Ex cochleis terrenis optimæ ſunt Sardonicæ, Aphricanæ, &c. Dioſcori-
Ad ſtomachũ. des, uocat autem κοχλίαν λιβυκόν. Et rurſus, Viuæ caro, & præſertim Aphricanæ, cum aceto deuorata, ſtomachi dolores mitigat. Laudatiſsimæ ſunt Africanæ, ex his Solitanæ, Plinius. Et mox, Laudatiores traduntur quæcunque uiuæ, cum aceto deuoratæ. Cocleas, ſed ueras Africanas, conditas ex ſale, & paulo olei coctas, ſed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter ſumpſerit, rariſsimo ſtomachi dolore uexabitur. certè ſi carbonibus toſtæ ſumãtur, melius

melius proſunt, Marcellus Empiricus. Omnes circa ſtomachum dolores ac moleſtias ſedari aiunt, cochlea Aphricana cruda integra uorata, Archigenes apud Galenum de compoſitione ſecundum locos.

Ad oculos caligantes: Cocleas Africanas ueras ſuper ſpiſſam craticulam diſpoſitas ponito, & carbones acres adſiduè ſuggerito, ut æqualiter comburantur: deinde mortario terito, ut tenuiſsimum ex his puluerem facias: adiectaq; mellis Attici cotyla una, iterum ualidiſsimè terito, & poſtmodùm in uaſculo fictili repone, & ſigna. & cum alicui mederi uoles, ſpicillo inde eum inunge, intra paucos dies integram aciem eius claramq; reſtitues, Marcellus Empir. ¶ Ad aurium dolores facit Aphricana cochlea in propria teſta, cum oleo nardino aut roſaceo feruefacta, Aſclepiades apud Galenum de compoſ. ſec. locos lib. 3. Ad eoſdem, Cochleam Africanam putridam compungito, & roſaceo impleto, et feruefactum calidius per ſtrigilem infundito, Archigenes ibidem. ¶ Laboranti uuæ diuturno labore hæc cura ſuccurrit: Hirundinem uiuam teſta Africanæ cochleæ includes, eamq; phœnicio inuolutam, lino circa collum ſubligabis, intraq; diem nonum omni moleſtia liberaberis, Marcellus.

Ad uentris profluuium: Cochleam Aphricanam ſumens, in eam, liquidam picem infunde, & calefactæ carnem exime, & in anum bis aut ter immitte, Galenus Euporiſton 2.46. Galenus de compoſ. ſec. locos lib. 9. ex Aſclepiade remedium hoc affert, hydropicis imponendum: Quidã (inquit) cumini libram unam, ſulfuris uiui quadrantem, cochlearum Africanarum libram: arida tundunt, cribrant, & tuſis ficubus unà cum carne cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto ſufficienti addito. Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione (colica) liberans, ut à Galeno deſcribitur libro 9. de compoſ. ſec. locos, capite quarto, inter Aſclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati molliſsimi, uſti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana X. aut IX. myrrhæ parum, odoris gratia. Omnia teruntur. & cochlea Africana (*terreſtris ſimpliciter, Aetius & Galenus rurſus, cochlea ſimpliciter, è Scribonio*) uarij coloris unà cum teſta itidem teritur, uino Falerno per ſaccum non excolato affuſo. Sit autem uini menſura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili uaſe permiſta ad prunas calfacimus, diligenter mouẽtes, ne quid ex pharmaco ſubſidat. Calfactum in ipſis irritationibus bibendum dato: itemq; ſequentibus duobus diebus. Oportet autem diem unam antè, cibum differre: & reliquis diebus prandio ſolo uti, in eoq; aſſumere cibum qui facilè confici poteſt. Plura uide in Ceruo G. Marcellus cochleam ueram Africanam, ex Africa allatam interpretatur: & aduerſus colicam probat eam, quæ quàm maculoſiſsima ſit. ¶ Ad emendandam urinæ incontinentiam iubent cochleas Africanas cum ſua carne comburi, cineremq; ex uino Signino dari, Plinius & Marcellus. ¶ Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maxime inueniuntur, utiliſsimæ dyſentericis, quinæ combuſtæ cum denarij pon- *Nudæ.* dere dimidij acaciæ: exq; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet auſtero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alij totidem Africanas, uel latas infundunt potiùs: Et ſi maior fluxio ſit, addunt acaciam fabæ magnitudine, Plinius. ¶ Hydrocelicis mirè prodeſſe tradunt cochleas Africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere, Idem. ¶ Cochleæ nudæ Africanæ tritæ cum thuris polline & ouorum albo, tetris teſtium ulceribus & *Nudæ.* manantibus auxiliantur: aliqui pro thure bulbum admiſcent: reſoluunt autem triceſimo die, Plinius. ¶ Cochleæ Aphricanæ cum ſua carne comburuntur, cinis earum illinitur & medetur podagris, Marcellus. ¶ Inflationes uuluarum diſcutiunt cochleæ Africanæ binæ, cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor. illinuntur aluo priùs irino ſucco perunctæ, Idem.

ARBOREAE cochleæ. Lege ſuprà in Albis.

ARIONES nominantur ab Aeliano de animal. 10.5. Græcè Ἀρείονδε ſcribitur, aliâs Ἀρείοντες. Sunt autem ſic dicti fortè quaſi ἄρινοι, ὅτι ἄνευ ῥινοῦ ἤτοι ὀστράκου, καὶ γυμνοὶ ἐνείσιοντες. Exeunt hi è teſtis ſuis, ut perdices & ardeas inſidiantes eis deuitent: poſtea repetunt: ut recitaui ex Aeliano in Cochleis terreſtribus in genere D.

ASTYPALAEA inſula cochleas omnium laudatiſsimas (in cibo) habet, Plinius: qui & alibi Aſtypalæicas commendat poſt Africanas & Solitanas in cibo, ad confirmandum ſtomachum. Optimæ Sardonicæ, Aphricanæ, Aſtypaleicæ, (οἱ ἐν Ἀστυπαλίᾳ, lego Ἀστυπαλαίᾳ γινόμενοι,) Dioſcorides. Stephanus Aſtypalæas quinq; numerat. Vnam è Cycladibus: Secundam, oppidum in Co: Tertiam, inſulam cum oppido inter Rhodum & Cretam: Quartam, oppidũ in Samo: Quintam promontorium prope Atticam. Hinc Aſtypalaicus deriuârim, ſicut ab Athenis Athenaicus: ut antepenultima per a. ſcribi debeat, non per e. uel æ. ¶ Aſperitatem faucium & deſtillationes leniunt cochleæ. coqui debent in lacte, demptoq; tantùm terreno conteri, & in paſſo dari potui. Sunt qui Aſtypalæicas efficaciſsimas putent, & in ijs ſmegma earum, Plinius.

BALEARICAE etiam, quas Cauaticas uocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur, inter cochleas (ad cibum, & confirmandum ſtomachum) laudantur, Plinius. Et rurſus: In Balearibus inſulis Cauaticæ appellatæ non prorepunt è cauis terræ, neque herba uiuunt: ſed uuæ modo inter ſe cohærent.

CAPREARVM ex inſulis quoq; laudantur cochleæ, (ad cibum,) Plinius.

CAVATICAE. uide Balearicæ.

CHIVS insula cochleas optimas (ad cibum & robur stomachi) gignit, Dioscorides.

COCALIA (Κωκάλια, τὰ) ut quidam uocant, testis integuntur: eorum caro, ut & aliorum limacum terrestrium, penitus includitur, nec ulla ex parte conspicitur, excepto capite, Aristot. histor. anim. 4. 4. Inuenio limacis genus cocalian ab Aristotele uocari, Massarius. Sed Aristoteles eo quo citauimus loco cocalium genere neutro dixit: & per κ. simplex, non duplex ut habet Vuottonus. Est apud Aristotelem inquit ille κοκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) cochleæ genus, &, ut uidetur, terrestre genus testaceum, à limace diuersum.

COLYSIDIPNOS, Κωλυσίδειπνος, uocari cochleas quasdam Apollodorus libro 2. Etymologiarum author est. In Plutarchi Symposiacis tardiores conuiuæ nuncupãtur colysidipni, Cælius. Quibus autem cochleis hoc nomen cõueniat, & quam ob causam, dubito. Conijcio autem terrenum esse genus, quod uel cito saturet, & edendi auiditatem circuncidat; uel uomitu aut aluo cibos ingestos egerat.

DE COCHLEIS QVAE ARBORES, FRVTICES AVT HERBAS INVADVNT.

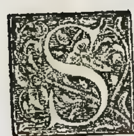

SCABIES & cochleæ adnasci solitæ, ficorum peculiares morbi sunt, Theophrastus de hist. 1. 16. Impetigo, & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum uitia, nec ubique: sunt enim quædam ægritudines & locorum, Plinius. ¶ Cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæq; cum testis, & ex quæ manduntur exemptæ testis, infixa corpori extrahunt, Plinius. ¶ Habemus & syluestres cochleas, uel arboreas, quę fruteris adhærent & sentibus. ex his aliæ albæ sunt, (aliæ alijs coloribus, ut suprà in Albis dictum est.) His uulgò non uescuntur. Nos uerò (inquit Brasauolus de seipso) plerunq; comedimus. nam etsi paruæ sint tales cochleæ, multis tamen sapidiores sunt: nec unquam uel circumagi (turbari) aluū, uel uomitum prouocari persensi. Fortè ab alijs edulijs oppressæ suum hoc opus à Dioscoride scriptum perficere non potuerunt, Hæc ille. Dioscorides sesilon, qui uepribus frutetisq; adhæret, uentrem & stomachum turbare: uomitiones excitare prodidit: de quo nos infra seorsim: & rursum de syluestribus priuatim, quoniam nomina differunt, rei enim ipsius discrimen nullum esse puto. ¶ Limaces nascuntur in uicia, & aliquando è terra cochleæ mirum in modum erodentes eam, Plinius. ¶ Aunici, id est limaces terrenæ, quæ degunt in planta agni casti, Syluaticus, sed fortè ab agno limaces illi, agnici potius dicendi fuerint. ¶ Cochleæ quædam lupinis paulò maiores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ uisuntur, Matthiolus. ¶ De cochleis appetentibus asphodeli caulem, Plinius alicubi meminit. Idem (ni fallor) remedium præscribit è cochleis ex lauro arbore sumptis. ¶ De Cochleis quibusdam umbilicatis marinis Rondeletius scribens, proximè (inquit) accedũt ad formam cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fœniculi crassioribus caulibus adhęrent: quæ etiam præter reliquarum cochlearũ terrestrium naturam umbilicatæ sunt: carneq; sunt bona, (sed hoc postremum fortè de marinis tantum accipit.)

Syluestres, de quibus etiam infrà in S.

Sesilos.

GERMANAS Cochleas nominat Demetrius qui Græcè de accipitribus scripsit, libro 1. capite 66. Vegetius etiam in potione equi prophylacticà inter cætera cochleas Germanas admiscet. ¶ Vuam caniculatam, & cochleam germanam combure & contere, atq; ex eo puluere misto, pollice summo, uel certè cochleario, uuam ieiuno tange per triduum, Marcellus. An uerò germanam cochleam à gente & regione dixerint, an alio quodam sensu, non habeo quod affirmem. Africanas quidem cum ad remedia requirit Marcellus, ueras interdum (quas & germanas uel genuinas dixeris) deligi iubet.

ILLYRICIS magnitudo præcipua est, Varro. Vide supra ubi de uiuarijs cochlearum scripsimus, in Cochleis terr. E.

LINVSIAS Cochleas Strabo prædicat, ab agro cui nomen est Lino, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum spatio, Hermolaus & Massarius.

LIPSACES. Vide in Nudis.

LATAE Cochleæ. uide Aceratæ superius. Nominantur autem à Plinio aliàs latæ & minutæ, de quibus leges mox in Minutis: aliàs Latæ simpliciter. Ad dysenteriam: Aliqui cochleas Africanas, uel latas infundunt (clystere) quinas: &, si maior fluxio sit, addunt acaciam fabę magnitudine, Plinius. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articulorum dolorem. bibuntur autem binæ in uino tritæ. Eædem illinuntur cum helxines herbæ succo. Quidam ex aceto intriuisse contenti sunt, Idem.

LVLIENTIA, species limacum, Syluaticus, sed innumera apud illum uocabula corrupta sunt.

DE MINVTIS COCHLEIS, TVM SIMPLICITER, TVM LATIS LONGISQVE.

MINVTAS

MINVTAE à Plinio aliâs simpliciter dicuntur: aliâs latæ longæue cognominantur. De latis quidem simpliciter, proximè dictum est. ¶ Albæ uel Albulæ minutæ è Reatino, edules & altiles olim usitatæ fuerunt, ut suprà diximus. ¶ Reperiuntur apud nos in terra, ut hortorum, & collibus apricis, exiles quædam testæ cochlearum in mucronem turbinatæ, plerunq; semper uacuæ: animal in eis deprehendere non memini. Strombos terrestres dixeris. Item in hortis nudæ minutæ, fusci coloris. ¶ Cochleæ quædam lupinis paulò maiores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorũ caulibus aceruatim cohærentes innumeræ uisuntur, Matthiolus. ¶ De cochleis paruis, quæ arboribus, frutetis & sentibus adhærent, Brasauoli uerba recitaui suprà in Albis. ¶ Limaces nascuntur in uicia, & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam, Plinius. Cochleæ minutæ fronti illinuntur tritæ, in capitis doloribus, Idem. ¶ Cochleæ syluestres stomacho inutiles aluum soluunt, item omnes minutæ, Idẽ. ¶ Pruritus salsos leuat maris rabidi sudor, cochleæq; minutæ, Quarum contactu perimetur acerba libido, Serenus. Plinio cochleæ minutæ latæ, contritæ, illitæ, pruritum sedant. Et alibi, Scabendi (inquit) desideria tollũt minutæ & latæ cum polenta. Testis testium ulceribus & manantibus auxiliantur cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto, uel cinis eius, (*earum*,) Idem. ¶ Tollit ex facie uitia & cochlearum, quæ latæ & minutæ passim inueniuntur, cum melle cinis, Plinius: lentigines quoq; & liuores abolet, Marcellus. ¶ Capiti medendo: Profuit & cochleis frontem tractare minutis, Serenus. ¶ Cochleas nostrates minutas etiam inanes collige, & in mortario marmoreo diligenter tere, deinde puluere ipso mollissimo dentes tibi perfrica, quo facto dolorem sedabis. ¶ Inguinum tumorem cochleæ minutæ (tritæ) cum melle illitæ leniunt: Plinius, Serenus, Marcellus. ¶ Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet: sanguinem ab eodem humero detractum, uase excipito, & admisceto oleum, oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas paruas quinquaginta. hoc remedio calido probè perunge, &c. Theomnestus in Hippiatricis Græcis, cap. 26. ¶ Cochleæ minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle, Plinius.

Sunt & minutæ longæq; candidæ cochleæ, passim oberrantes: eæ arefactæ Sole in tegulis, tusæq; in farina miscentur lomento æquis portionibus; candoremque & leuorem corpori afferunt, Plinius. *Longæ.*

DE COCHLEIS NVDIS, PRIMVM SIMPLICITER: DEINDE RVFFIS MAgnis, & nigris.

COCHLEAS, non etiam limaces, nudas apud ueteres Latinos nominari inuenio. Sunt autem ex nudis aliæ magnæ, ut quas à colore nostri cognominant ruffas, (in quo genere etiam nigræ sunt,) de quibus præcipuè sentire puto scriptores cum ad medendum cochleas nudas postulant: aliæ paruæ, ut quæ gregatim folia sectantur, & hortos infestant, cinerei aut fusci coloris. Et hæ quidem semper nudæ sunt, quod sciam: Ariones Aeliano memoratæ, ut suprà retuli, non semper. ¶ Σέμελος, κοχλίας. Σεμελοειδέαι, οἱ ἄνευ κελύφους, οὓς ἔνιοι λίψακας, Hesychius & Varinus. *Semelœridæ.* ¶ Sunt & Africanæ nudæ, eæq; edendo, ut Brasauolus uoluit: Vide suprà in Aphricanis. *Lipsaces.* Cochleæ nudæ apud nos abijciuntur, degunt ferè in latrinis, cloacis, & humentibus locis, Brasauolus. Sunt in cochlearum genere quæ tegumento uel testa carent, quæ nobis (Italis) speciatim Lumacho uulgò appellantur, noctu potiùs quàm interdiu ad pascua exeuntes. degunt hæ non modò in campis & hortis: sed in cellis uinarijs, & alijs subterraneis uliginosisq; ædium locis. Gerunt in capite lapidem, non tamen omnes, Matthiolus. ¶ Lepus marinus specie cochleæ tegmine nudatæ cernitur, Aelianus.

Ad quartanas magi adalligant cochleas quæ nudę inueniuntur, Plinius. ¶ Limax nudus cũ manna (polline) thuris solutus, & nari immissus, ex ea sanguinis eruptionem sistit, & matricis sinum clausum aperit, Kiranides. ¶ Illitio (ad anginam) ex limacibus: Limaces nudas sine testis in hortis repertas in ollula urito: & in cinerem redactas excipe melle Attico quod satis est, & illinito. Alij piperis grana decem inijciunt. Oportet uerò eodem modo parare cancrorum ustorum fluuialium cinerem cum melle, Nicolaus Myrepsus. ¶ Cocleis quæ nudæ inueniuntur, adijcitur aliquid triti turis, & albi ouorum, atq; inde ulcera testiculorum tumentia, & hydrocelæ puerorum siue ramices superliniuntur, ut modo glutinis adhærescat; pueri uerò continentur in lectulo donec omnis turpitudo reprimatur, Marcellus Empiricus. ¶ Cochlearum quæ nudæ inueniuntur exustarum cinis, omnem exulcerationem pedum sanat, Idem. ¶ Cochlearum quæ nudæ inueniuntur, cinis, si uiuæ combustæ sint, ulcera omnia pedum sanat, Plinius.

Cochleæ quæ testa carent, expetuntur mulieribus ad expoliendam faciem. nanq; ex ijs in stillatorium uas coniectis, additis quibusdam alijs, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies læuorem mentitur, Matthiolus. Medicamen pro mulieribus cosmeticum: Limaces nouas sine testa in uase uitreo pones, & asperges sale gemmeo contrito; tum aquam limonum superinfundes ut

emineat, & uas obstructum insolabis donec fiat quasi unguentum. eo facies illita mirifice absterg gitur. debet autem ablui aqua de floribus fabarum, aut aqua furfuris frumenti, Bertapallia & Gordonius.

Remedia ex lapillo uel osiculo cochleæ nudæ. Vide etiam suprà ex lapillo uel osiculo coch leæ terr. simpliciter in G. Cochleæ nudæ gerunt in capite lapidem, non tamen omnes: quem febribus tertianis adalligatum uulgus prodesse existimat, Plinius. dentitionem facilem præstare, Matthiolus. Limacius lapis in capite limacis quæ cortice non integitur, solet generari. Hunc, ut ostendere possum, candido colore, & aspera superficie esse oportet, quòd ex aquea substantia coactus sit frigore, & ob id etiam paruus, quòd in paruo animali inuentus. Putant alligatũ quartanam patientibus prodesse non parum, Cardanus. Lapillus quem ego uidi & accepi à quodã io qui se exemisse dicebat è capite nudæ cochleæ, postquam in multis frustra quæsiuisset, fabæ ferè magnitudine erat, humilior compressusq; magis, albidus, modicè transparens, inæqualis, asper, parte altera planior, altera ueluti in oculum protuberans, durus, sed friabilis dentibus, ita ut in arenulas atteratur. Lapis de capite limacis longæ non scutatæ, lucidus instar crystalli, tritus impositus oculo omnem pannum & oculi telam tollit: quòd si fel hircinũ misceatur, fortius erit, Author Additionum in Breuiarium Arnoldi. Nudæ cochleæ, (sesili,) postquam Sol ascendit, medio inter cornua absciso, calamo acutissimo, exime os quod habet: & inuolutum albissimo panno habe ad omnimodam ophthalmiam, pro custodia omnis ophthalmiæ, & faucium, gulæ, tussis, & cephalalgiæ, & quotquot circa caput ceruicemq; passiones contingunt, non sinit fieri: &, si iam fuerint, circunligatum curat, Kiranides. Cochleæ (simpliciter) matutinum rorem pascentis caput arundine præciditur, & in linteolo licio alligatur, colloq; suspenditur: continuò medetur capiti dolenti, Marcellus Empiricus. Ad quartanas alligant Magi limacem in pellicula, uel quatuor limacum capita præcisa harundine, Plinius. Capitis doloribus remedia sunt cochlearum quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita; ex his lapidea duritia exempta (est autem calculi latitudine) quæ alligantur, Idem.

DE COCHLEIS NVDIS MAIORIBVS, QVAE RVFFO PLERVNQVE COLORE sunt, quandoque nigro.

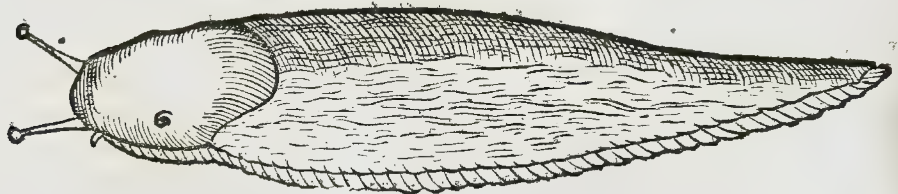

De Cochleis nudis maioribus oblongis, quæ plerunq; ruffo, aliquando etiam nigro colore reperiuntur, etsi dictum sit nonnihil in præcedenti capite de cochleis nudis in genere: hîc tamen priuatim quædam, præsertim remedia, quæ de ruffis in Germanicis quibusdam manuscriptis libris, peculiariter annotata animaduerti, adferam. ¶ Laha, ut putatur, est testudo nigra sine domo uadens in syluis, Albertus de animal. lib. 4. tract. 1. cap. 3. ¶ Germani quidam hoc genus appellant Wägschnecken, ut Carinthij. Itali quidam Limaga, Romani Limagot.

Si de uulneribus articulorum liquor iste manet, quem ab articulis nostri denominant, limacis ruffæ tostæ farinam inspergere quidam consulunt. Tela corpori infixa dicuntur extrahere limaces rufi, Incertus. Vt uerrucæ, ganglia, & claui (Wertzen/überbein vnd ägerstenaug,) in hominibus & iumentis aboleantur: Limacem ruffam bene salito, uel sali imponito, inde liquato humore uerrucas aut ganglia perungito, & partem limacis superilligato. Clauis uerò linum eodem liquore madidum imponito. Experimentis hæc constant. Similiter fici uel mariscæ emendantur. Vt pili in iumentis proueniant: Limaces ruffas aperies, exenterabis, multo sale asperges: & facto inde ungento inunges. pilos copiosè euocat. ¶ Si quæ corporis partes macie aut atrophia laborent, sic curabis: Cochleas ruffas (numerus non exprimitur) in uase bene operculato sale consperges, & sines per dies IX. deinde mensuram (uncias mensurales circiter quadraginta) olei laurini, uini stillatitij (quod aquam uitæ nominant) uncias quinq;: diu permixtis utere. partẽ uel atrophia uel arthritide laborantem inunge. quanquam arthritidi etiam sola cochlearum aqua (*nimirum quæ ex eis salsis manârit*) utilis est. Limaces ruffas aliqui miscent emplastris quibus hernia curatur: Sunt qui ad suppurandum utantur. ¶ Si boues sanguinem è uesica aut ano excreuerint, aut eo morbo quem nostri à gramine denominant (graßsieche) laborarint, limaces ruffas in sero acido (quo lac finditur) imponunt, & tepidum præbent bibendum.

DE PO-

DE POMATIIS COCHLEIS.

IN Liguriæ alpibus pomatię, id eſt operculares cognominatæ cochleæ, à Dioſcoride inter optimas & ſtomacho utiles numerantur. De iiſdem ſentire Plinius uidetur cum ſcribit: Eſt & aliud genus minùs uulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtæ ſe operiens, obrutæ ſemper terra hæ: & circa maritimas tantùm alpes quondam effoſſæ, cœpêre iam erui & in Veliterno. Matthiolus Senenſis pomatias cochleas, uulgares noſtras maiores, quæ præcipuè in cibum ueniunt, nominauit, ut cum ex deſcriptione, tum figura adiuncta apparet, nec ego diſſenſerim. Non me fugit (inquit) quas Dioſcorides pomatias uocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, uicinisq́ aliis locis, & eas quidem præſtantiſsimas. Eruuntur enim è terra hyeme, & frutetis, uncis quibuſdam ferreis, prope fruticum radices terra circunfoſſa. Concluduntur hæ contra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypſi ſpeciem referente: ſicq́ contectæ terra ſe condunt. Fit enim ob hoc, ut in cibis iis longè ſuauiores, gratioresq́ habeantur, quæ uère & æſtate imbribus excitatæ hinc inde uagantur. Quòd autem ſic hyeme recondantur, deliteſcantq́ ſub terra, circum fruticum radices, Hetruria planè ignorat: cum tamen & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt, Hæc Matthiolus. Limaces omnes leuiore quodam tegmine ſibi ſuperimpoſito hyeme latent: ſed pomatiæ ab hac re peculiare ſibi nomẽ ſortitæ ſunt, Vuottonus. πομαπίας, ὁ κοχλίας, Varinus: per o. breue in prima ineptè, debet enim per ô. productum ſcribi πωματίας, quoniam πῶμα operculum eſt. Limacis pomaceæ (pomatiæ ſcribendum) magnitudinem raró excedit cancellus qui teſtas uacuas ingreditur, Bellonius.

SALINIS inhærentes Cochleæ, cum teſtis ſuis tunſæ atq́ impoſitæ, ſtrumis efficaciter proſunt, Marcellus. Sed & cochleæ terr. ſimpliciter, maximè quæ frutetis adhærent, cum teſta ſua tuſæ ſtrumis & ſcrophulis utiliter illinuntur. Vide ſupra. Quid ſi pro ſalinis legas ſentibus?

SARDONICAE cochleæ, ἐν Σαρδόνι, hoc eſt è Sardinia inſula, optimæ ſunt (in cibo,) Dioſcorides.

SEMELI. Vide Seſeli.

DE SESILIS COCHLEIS.

SESILVM Kiranides uel eius interpres Gerardus Cremonenſis, libro quarto in Cochlias, cochleam nudam interpretatur, ſi bene memini, aliorum quod ſciam nemo. Cochleam quæ uepribus frutetisq́ glutinata cohæret, nonnulli ſeſilon uocant, uentrem & ſtomachum turbat, uomitiones excitat, Dioſcorides: Græcè legitur σέσιλον ἢ σεσέλιτα. ego poſteriorem uocem non probo. Braſauolus hoc genus ſylueſtre & arboreum uocat, paruum, &c. uide ſupra in Capite De Cochleis quæ arbores, frutices aut herbas inuadunt. Quærendum an eædem ſint de quibus Plinius ſcribit, Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, &c. Vel potiùs quæ ſylueſtres ab eo dicuntur: Sylueſtres (inquit) ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt. Limax ſylueſtris Italicè Corniolo dicitur. Cochleæ quædam σέσιλοι dicuntur, ut ab Epicharmo: Τούτων ἁπάντων ἀκρίδας ἀντανακλάσονται, Κόγχον δὲ τὸν σέσιλον ἄπαγ᾽ ἐν τὸν φθόρον. (Senarii duo erunt ſi legas ἀνταλλάσεται: & mediam in ſeſilo producas. Videtur autem uſum eius in cibo damnare.) Apellâs uerò Lacedæmonios ait σέμελον τὸν κοχλίαν λέγειν, Athenæus. Σέμελος, κοχλίας. Σεμελοειδέα, οἱ ἀνδυ κελύφους, ὃς γῦνοι λίψανας, Heſychius & Varinus. Σεσῆλοι, κοχλίαι, Λάκωνες, Heſychius. Σελάτης, κοχλίας, Heſychius & Varinus. Σίσιλος, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, καὶ ζῶόν τι, Iidem.

SICVLAS Cochleas Dioſcorides optimis (in cibo) & ſtomacho ſalubribus adnumerat. Siculæ commendantur quandiu paruæ ſunt: quia magnitudo duras facit, auferte ſuccum, Maſſarius, ex Plinio.

SYLVESTRES Cochleæ ſtomacho inutiles ſunt, & aluum ſoluunt: item omnes minutæ, Plinius. Maſſarius ſylueſtres interpretatur adhæreſcentes frutetis & ſentibus, quarum genus (inquit) ſeſilon nominant. ſic & Braſauolus. quorum ego ueſtigia libenter ſequor. Demetrius ſcriptor Græcus libro 2. de accipitribus cap. 71. cochleam ſylueſtrem nominat.

Sunt igitur Cochleæ terreſtres nobis cognitæ: Aliæ

Tectæ {
- Maiores, uulgares, in uſu cibi, pomatiæ.
- Minores, ſylueſtres, ſeſili, diuerſis coloribus. eædem forte quæ minutæ & latæ à Plinio dicuntur.
- Minimi, non rotundi, ut ſuperiores, ſed στρομβοειδεῖς. Minuti & longi forte Plinio.

Nudæ {
- Maiores, ruffæ, in uſu remediorum.
- Minores, fuſcæ, non uſitatæ medicis.

COERVLEI nomine & colore uermes in Gange, elephantos ad potum uentitantes, mordicus comprehenſos ipſorum manu rapiunt in profundum, Solinus. Statius Seboſus haud mo-

dico miraculo affert, esse in Gange Indiæ uermes branchijs binis, sexaginta cubitorum, Cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. his tantas esse uires, ut elephantos ad potum uenientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant, Plinius 9.15. Hoc monstrum habet brachia (sic legitur, non branchias) instar cancri, longitudine septem (aliâs, sex) cubitorum, (unius cubiti, ualde sæua, Albertus,) quibus elephantem corripit, & undis submergit, Author de nat. r.

DE COLIA, RONDELETIVS.

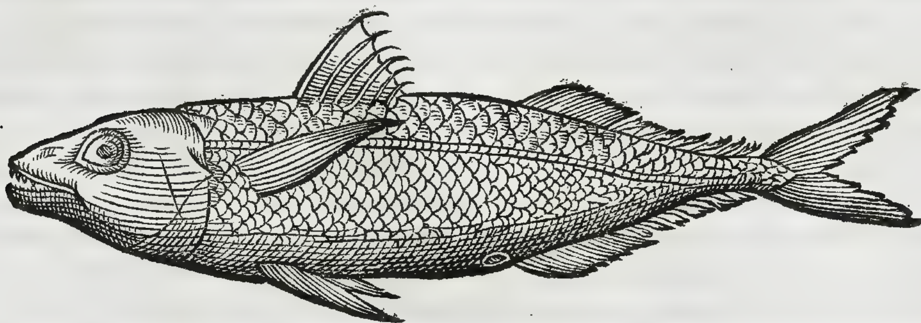

A *Lib. 9. de Hist. anim. cap. 2. Lib. 5. cap. 9.* ΚΟΛΙΑ'Σ piscis à Græcis dicitur, quem Gaza monedulam interpretatur, parum rectè, ut opinor. monedula enim auis non κολιὰς sed κολοιὸς, ab Aristotele, & alijs nominatur. Quare Gazam κολοιὸν legisse crediderim: neque enim aliter uir Græcè & Latinè doctissimus monedulam uertisset. Sed piscem de quo nunc loquimur, Iulius Pollux, & Athenæus κολιὰν appellant: & κολιὰν non κολοιὸν in Aristotelis exemplaribus quæ nunc extāt, legimus. Quare Græco nomine utendum censemus, eumque piscem coliam esse putamus, qui à Massiliensibus coguiol uocatur.

B Est igitur colias lacerto minori, uel scombro omnino similis, his tantùm notis exceptis, quòd colias maior sit & spissior, squamisque integatur paruis & tenuibus, ac lineas obliquas à dorso, breues, punctis nigris notatas habeat. Vnde ab Aristotele in libro περὶ ζωϊκῶν ἢ περὶ ἰχθύων, citante Athenæo σκολιόγραπτος dicitur. Pars est capitis usqueadeò pellucida, ut nerui optici cum cerebro ueluti per uitrum appareant. Vere sanguinem emittit purpuræ splendorem perbellè referentem. Rarus est apud nos piscis, in Hispania & quibusdam alijs locis frequens. *Lib. 7.*

A F *Iconem exhibitam coliæ, non scombri esse.* Hunc uerò quem exhibemus, ueterū esse coliam certò colligere possumus ex eorundem monimentis. Noster enim hic piscis aut scomber est, aut colias: neque ullus est, qui non primo intuitu ita non iudicet. Et piscatores nostri à scombris ob similitudinem non distingunt. Scombrum uerò non esse satis perspicuè ostendit Athenæus lib. 3. quum scribit sardam magnitudine coliæ parē esse. Atqui sarda pelamys longa est, autore Plinio libro 32. cap. 11. Quæ sanè magnitudo scombro præcedenti capite descripto competere non potest. Idem indicare uidetur Hicesius apud Athenæum: ait enim, τοὺς σκόμβρους ἐλαχίστους μὲν εἶναι κατὰ τὸ μέγεθος: τροφιμοὺς δὲ, τῶν κολιῶν εὐχυλοτέρους, οὐ μὴν εὐεκκριτοτέρους. Sic enim legendum esse, uel τροφιμοτέρους δὲ τῶν κολιῶν, καὶ εὐχυλοτέρους, non autem ut in exemplaribus excusis legitur, manifestum fiet, locum istum, cum alio eiusdem autoris loco qui est in libro tertio, conferenti. Hicesius igitur scombros coliæ comparans, minores esse & melioris succi, qui tamen non faciliùs excernātur, apertè dicit. Quod & cuiuis qui piscem hunc nostrum nactus fuerit, experiri licet. Nam scombros meliores esse, quia humidiores pinguioresque sint, coliā multò deteriorem comperiet. Locus ille alter Athenæi est huiusmodi: Ἡ σάρδα προσέοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει: ὁ δὲ σκόμβρος κούφως καὶ ταχέως ἀποχωρῶν τοῦ στομάχου. ὁ κολίας δὲ, κολλοσκιλλωδέστερος, δηκτικώτερος, καὶ κακοχυλότερος, τρόφιμος. κρείσσων δὲ ὁ Ἀμυκλανὸς, καὶ Ἱσπανὸς ὁ Σεξιτανὸς λεγόμενος: λεπτότερος γάρ ἐστι γλυκύτερος. *Libro 7.*

Qui locus rursus mendo non uacat, quid enim significare potest κολλοσκιλλωδέστερος: reponendum itaque puto κολλωδέστερος. Coliæ sarda magnitudine assimilata est, scomber autem leuiter & subito è uentriculo descēdit. Colias uerò glutinosior, acrior siue mordacior, deterioris succi, multùm nutriens. melior autem Amyclanus, & Hispanus qui Sexitanus dicitur: gracilior enim est & suauior. Mutua horum duorum locorum collatio, utrunque dilucidiorem emendatioremque reddit. In locò proximè citato, dicitur colias deterioris esse succi quàm scomber: in altero dicitur scomber melioris esse succi quàm colias. Adhæc dicitur illic scomber leuis, nec diu in uentriculo immorari: colias autem glutinosior, durior, mordacior: quam ob causam excernendi uim statim excitat. hîc uerò, scomber non faciliùs excerni, quàm colias dicitur. Quare cùm colias maior sit, deterioris acriorisque succi: scomber minor, meliorque, alioqui corporis specie similes, rectè mihi uideor hoc capite coliam repræsentasse, præcedenti uerò scombrum, qui à Gallis Maquereau nominatur.

Plinij locus lib. 32. cap. 10. Superest scrupulus eximendus, quem nobis inijcit Plinij locus. Colias, siue Parianus, siue Saxitanus à patria Bætica lacertorum minima. Sed locus hic adeò mutilus & deprauatus fuit, ut in eo omnino

eo omnino restituendo & corrigendo plurimùm sudârit Hermolaus. **Primùm igitur sic legendum:** Colias Parianus, siue Sexitanus è patria Bætica. Id liquet ex Atheneo lib. 3. cùm de colia scribit: Κρείσσων δὲ ὁ Ἀμυκλανὸς, καὶ Ἰσπανὸς ὁ Σεξιτανὸς λεγόμενος. Quibus mox subiungit: Στράβων δὲ ἐν τρίτῳ γεωγραφικῶν, πρὸς ταῖς Ἡρακλέους φησὶ νήσοις κατὰ Καρχηδόνα τὴν καινὴν πόλιν εἶναι Σεξιτανίαν, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεσθαι· καὶ ἄλλην Σκομβροαρίαν, ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεσθαι γάρον. Vides hîc etiam Hispanos siue Sexitanos commendari colias, & Amyclanos, (*Amyclæ ciuitas fuit Laconiæ: item Amyclæ Tacitæ, inter Caietam & Tarracinam,*) à Plinio uerò Parianos. Quanquam quæ ex Strabone citatur, paulò aliter apud ipsum reperias: scribit enim libro tertio: Ἡ δὲ Μάλακα καὶ πλησίον μᾶλλον Φοινικῆς ἐστι σχήματι· ἐφεξῆς δ' ἐστιν ἡ τῶν Ἐξιτανῶν πόλις, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεται, id est, Malaca autem ad Phœniceæ ciuitatis formam propiùs accedit. sequitur Hexitanorum ciuitas, à qua salsamẽta cognominantur. (*Vide ne à Malaca lacerti Malacani potiùs dicendi sint quàm Amyclani.*) Et aliquantò post, Εἶθ' ἡ τοῦ Ἡρακλέους νῆσος ἤδη πρὸς Καρχηδόνα, ἣν καλοῦσι Σκομβροαρίαν, ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν ἄριστον σκευάζεται γάρον. Deinde Herculis insula obiacet Carthagini Scombroaria uocata, quòd ibi capiantur scombri, ex quibus optimum garum cõficitur. Et Sexi autore Plinio lib. 3. cap. 1. oppidum est Beticæ Hispaniæ. Postremò uerò illud lacertorum minima cum superioribus non congruit, nisi genera subaudias: ex quibus tamen nemo rectè colligat coliȩ inter lacertos magnitudinem minimam esse: cùm sarda, ut diximus, sit coliæ magnitudine par, quæ sarda pelamys longa est. Sed ad præstantiam non magnitudinem id referendum esse, diciq; per collationẽ cum melioribus, demonstrant quæ sequuntur: Ab his Mæotici & cybium, & cætera. ut sit sensus: Colias Parianos & Sexitanos sequũtur præstantiores maioresq; pisces, ut Mæotici, pelamys concisa, cordyla, & cætera.

Coliæ, inquit Aristot. lib. 8. de hist. anim. cap. 13. subeuntes Pontum capiuntur; exeuntes autẽ minimè, (ob id fortasse quòd aquarum dulcedine allecti illic perpetuò desident.) Optimi in Propontide sunt, antequam pariant. C F

COROLLARIVM.

Coliam Bellonij, Scombro minorem, & siue ætate, siue etiam specie ab eo differentem, cum Scombro ponemus. Rondeletius suum Coliam Scombro maiorem facit. Vterq; tamen Massiliæ Coliam piscem uulgò Coguiol (uel Cogniol) uocari scribit. Nos Coliam Bellonij, minorem appellabimus: quoniam & Græci hodie Colion uocant, qui Lemnum, Thasum, Samothracen & Imbrum incolunt: Rondeletij, maiorem, ut sententiæ utriusq; faueamus. Colias etiam hac ætate à Grȩcis colios corruptè uocatur: ab ijs qui Niceam incolunt, Coguiol corruptè, quasi Colias appellatur, Gillius. Item Bellonij Coliam Germanicè nominabimus, **ein kleiner Macrell:** id est Scombrum paruum. Rondeletij uerò, **ein grosser Macrell:** id est, Scombrum magnum: uel potiùs magnam Scombri speciem, ne quis magnitudine tantùm aut ætate differre putet. Coliæ uocabulum in Græcis codicibus Aristotelis uulgatis, uarijs modis scribitur, κολίας, κοιλίας, κοχλίας, in diuersis: ego unum tantùm probo, nempe κολίας, idq; paroxytonum, ita ut Αἰνείας, αὐθίας. unde genitiuus multitudinis formabitur τῶν κολιῶν, circunflexus. Colian Theodorus non rectè, ut inquit Hermolaus, monedulam uertit, tanquam legerit κολοιόν. Plinius graculum reddidisse uidetur, ut cum draconem piscem graculo similem esse scribit. nam & auem κολοιόν Plinius graculum interpretatur. Galeni interpres in libris de alimentis pro coracino graculum conuertit, ut priùs etiam Gaza ex Aristotele. A

Monedula. Graculus.

Νωτόγραπτος, ὁ βῶξ: σκολιόγραπτος, κολίας, Athenæus: sed etiam κοιλιόγραπτος legi potest: ut intelligatur βῶξ dorso, κολίας in aluo (uentre) picturas gerere, Hermolaus. Bellonius quidem suum Coliam uentre uario esse scribit. Colias (inquit Vuottonus) quasi lineas quasdam habet depictas, non in dorso, sed obliquas. B

Coliæ magna ex parte non subeunt Pontum: sed in Propontide trahunt æstatem, & pariunt: hyemem in Aegæo. Κοχλίαι ab Aristotele Histor. anim. 5. 9. Gaza κολίαι legit, uertit enim monedulas. Athenæus hunc locum repetens uocabulum κοχλίαι omittit. C

Xenocrates author est, & scombrum & colian carnem habere non aliter atq; thunni stomacho ingratam, aridam, maliq; succi, & quæ non facile aluo excernitur, atq; copiosè nutrit: uerùm coliæ caro ori minus grata est, minusq; succi habet. Vt Coliæ Pariani commendantur, sic & Scombri circa Parium (Vuottonus suspicatur Pariam, uel Parum forsitan legendum) præstantissimi habentur. Sed Parium etiam Athenæus libro tertio memorat ex Hesiodo (Archestratum alibi opsophagorum Hesiodum aut Theognim uocat) hoc uersu: Καὶ Πάριον κολίαν (κολιῶν) κυδρὴ τροφὸς ἐστι πολίχνη. Pityûs Straboni medio inter Parianam coloniam & Priapum spatio est. Athenæus Amyclanos (non Parianos) & Sexitanos colias commendat. Sexi quidem Plinio oppidũ est Bæticæ Hispaniæ. quare & in Martialis uersu libro 7. Cum Saxetani ponatur cauda lacerti, legendum erit Sexitani. Galenus de alim. facult. lib. 3. cap. 41. quod de cibis sale conditis inscribitur: Pisces (inquit) mollis carnis & excrementis uacui, ut saxatiles & aselli, ad saliendum non sunt accommodi: coracini uerò, pelamydes, myli, sardæ, sardenæ, quæq; Saxatina uocant & salsa- F

menta, ad saliendū sunt apposita. Græcè legimus: καὶ τὰ Σαρδικὰ καλούμενα καὶ (καὶ fortè abundat) ταρίχη, πρὸς ταριχείαν εἰσὶν ἐπιτήδεια. Et paulò pòst: Præstantissima omnium sunt, Sardica salsamenta, hodie sardas uocant: & myli ex Ponto. secundum autem post illa locum habent coracini, & pelamydes, & quę Saxatina appellant. Hippocrates in libro de internis affectionibus in primo splenis morbo, obsonium dat salsamentū Gaditanum, &c. scombrum fortè aut coliam intelligens: & rursus idem si hydrops à splene fuerit.

Plinij locus. Quòd ad locum hunc Plinij: Colias siue Parianus, siue Sexitanus à patria Bætica, lacertorum minima, pro minima lego genera: ut & constructio constet, & quod res postulat dicatur, nec ita interpretari opus sit ut Rondeletius facit contra usitatum loquendi morem, certe Plinio non receptum, ut minimum simpliciter pro eo quod minimi sit precij, uel bonitate & præstantia infimum, dicatur. Legamus igitur, non minima, sed genera. nam & Helacatenes paulo ante dixerat sunt lacertorum genera. sic enim legendum. Vuottonus hoc in loco legit minima genera. Sed hæc coniecturæ sunt.

Σαπέρδαι, λέβιοι & κολίαι pisces nominantur ab Aristophane in Holcadibus, Athenæus. ¶ Κολοφών, κολοιός, & piscis quidam marinus, Hesychius. uidetur autem idem qui colias esse. ¶ De uoce κολλοποικιλώδης ἐστὶν iudicium nostrum, lege infra in Conchis mitulis.

COLON piscis generis Mugilum, inter Mugiles dicetur. Κόλων.

COLOPHON. uide superiùs in fine Corollarij de Colia.

COLVBER in aquis uiuens à Græcis enhydris uocatur, Plinius. Vide in Serpentibus aquaticis.

COLYBDAENA. uide in Pudendo marino.

COLYCAENA genus quoddam urticæ marinæ uulgo Græcorum.

COLYCIA inter Murices sunt. aliàs Corycia, uel Corythia.

COLYMBAENAE cum gammaris, squillis, sepijs, &c. stomachicis in cibo cōueniunt, apud Galenum de compos. sec. locos 8.4.

COMARIDES, Κομαρίδες, in quodam Epicharmi uersu apud Athenæum legūtur. aliàs Χαλκίδες, quod magis probârim.

DE CONCHIS IN GENERE,

RONDELETIVS.

Conchæ nomē quàm latè pateat.

ONCHAE nomen latissimè patere iam diximus: hoc uerò Plinij lib. 9. cap. 33. autoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina concharum nomine comprehendit. Verba eius adscribere superuacaneum haud fuerit, utpote quorum iucunda & eleganti uarietate & copia, naturæ fœcunditatem, mirāmque ac multiplicem in procreandis omnibus solertiam ingeniosè imitatus est.

B

Differentiæ cōcharum ex Plinio. Concharum genera, (inquit) in quibus mira, (aliàs, magna) ludentis naturæ uarietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis & (aliàs cōmma sine copula intercedit) concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, striatis, uertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato: iam distinctione uirgulata, crinita, crispa, cuniculatim, (aliàs, canaliculatim) pectinatim, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, (aliàs, densata,) porrecta, sinuata: breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinum incuruis, (aliàs, ad buccinam recuruis.) Quum planas & concauas dicit, pectines intelligit quibus solis hæc nota contigit: quum ad buccinum recuruas, Cochleas & Buccina comprehendit. Concharum genus, quibus testa durior est, quæque duabus testis constant, utrinque cauis, δίθυρον uocat Aristoteles, τὸ δ᾽ ὑσὶν ὀστράκοις περιεχόμενον, quod gemina testa continetur: biualue conuertit Gaza, sicut μονόθυρον uniualue. θύραι enim ualuæ sunt, eas Cicero lib. 2. de natura Deorum Conchas Latinè dixit. Pinna enim (sic Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum parua squilla quasi societatem coit cibi comparandi.

Biualues.

Vniualues.

Concha pro testa altera in biualuibus.

Concharum colores. Concharum multæ sunt differentiæ etiam præter eas quas ex Plinio protulimus: sunt enim aliæ albæ, aliæ nigræ: quædam albo nigróque distinctæ.

DE EISDEM, BELLONIVS.

In Testatorum exanguium numero biualues (conchæ) censentur: quibus interna pars carnea est, nihil durum habens: foris autem solida: quales sunt conchæ, ostrea, & id genus, gemina testa conclusa. Biualues igitur conchæ, altera ligata, altera soluta constant: &, ut cōcludi possint & aperiri, alia binis quidem coclusa ualuulis sunt, uerùm utroque latere connexis, ut sunt ungues, quos etiam digitos uocant.

COROL-

COROLLARIVM.

A

Chame. Chame trachea.

Conchæ uocabulum commune esse ad omnia malacostraca, contrahi uerò plerunq; ad biualuia, scripsi suprà in Cochleis in genere A. Conchæ nomen (inquit Vuottonus) unam speciem significat, nempe chamen, ut apud Aristotelem libro quarto historiæ animalium: sed & priuatim chamen tracheam, ut libro 5. & apud Oribasium libro 2. Plinius conchas appellauit, non quæ testa adeò fragili claudũtur atq; cochleæ, pectines, digiti: sed quæ firmiore, ut purpuræ, buccina, pinna. Concha etiam quibusdam non minùs generale est, quàm ostreum. continet enim omnia quæcunq; testa intecta sunt. Nonnunquam etiam pro testa ipsa accipitur: ut Columellæ in Horto, Implicitus conchæ limax, (*de testa singulari. item de duplici:*) ut Ciceroni libro secundo de nat. deorum, de pinna, Duabus patula conchis: &, Comprimit conchas. Polypi uescuntur conchyliorũ carne, quorum conchas complexu crinium frangunt, Plinius. Firmioris iam testæ (*de quibusdam fragilis testæ dixerat priùs, nempe unguibus, pectinibus, cochleis, echinis & cancris*) murices & concharum genera, Plinius. Theodorus in translatione Aristotelis historiæ anim. 4. 4. ostrei & conchæ nomine utitur, pro uniuerso genere testato. Conchylij quoq; nomen quandoq; generale est ad omnes conchas: Vide Rondeletium in Conchylio, & Corollarium nostrũ. Conchæ dicuntur quæ testam læuem habent ac politam, siue uniformiter rugatam, siue denticulatam; ostrea uerò, quæ asperam, scabramq;. quamuis generali nomine ostrea quoq; conchæ uocentur. item quæ ex uno tantùm latere testam habent, altero scopulis, lapidibus aut alteri materiæ adhærent. Nam testę ipsę duriores, propriè conchæ dicuntur, quales sunt coclearum. Ouidius, Ostreaq; in conchis tuta fuere suis. Cicero de pinna loquens: Duabus grandibus obsita conchis, Perottus. Et rursus, Itaque purpura inter conchas potiùs numerabitur: murices inter ostrea, ob scabriciem corticis, Hæc ille. Sed scabricies testarum diuersa est. alia scilicet in ostreis, per totam testæ superficiem: alia in muricibus & purpuris, eminentibus quibusdam aculeis. Conchæ omnes celerrimè crescunt, præcipuè purpuræ, Plinius. Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento, Idem. ¶ Κόγχον, τὴν κόγχην, τὴν χήμην: Galenus in Glossis, & Varinus. Hesychius etiam & Varinus conchas interpretantur χήμας. Augustinus Niphus discrimen quoddam inter concam & concham ridiculè somniat. Vbicunq; (inquit) conca scribitur c. exili, id est sine h. significat genus, id est omne testatum. nam concha cum h. speciem unam eorũ tantùm importat: quæ si sit canaliculis distincta, dicitur etiam concha. si sit læuis & plana, chama uocatur.

Chame. Conca. Ostreum. Pinna.

¶ Concha Lucrini delicatior stagni, Martialis de ostreo in Erotion puellam. Et alibi, Tu Lucrina uoras, me pascit aquosa Peloris. ¶ Concharum generis & pinna est, Plinius. Gaza alicubi ex Theophrasto pro pinna, simpliciter concham transtulit. ¶ Populatio morum atq; luxuria non aliunde maior, quàm è concharum genere prouenit, Plinius: de margaritis nimirũ & purpuris sentiens. Inter conchas principatum tenent margaritæ, Quidam ex Plinio. Imperito nonnunquam concha uidetur margaritum, Festus ex Varrone. ¶ Læuis ab æquorea cortex Mareotica concha Fiat, inoffensa curret arundo uia: Martialis de concha Venerea uel leuigatoria. ¶ Concham pro cochlea ueteres quidam dixerũt, sed marina præcipuè. Vide in Cochlea A. Auditum in quodam specu concha canentẽ Tritonem, Plinius. De terrestri rarissimè: ut Epicharmus hoc uersu, κόγχον δὲ τὸν σίσιλον ἔπταγ᾽ ὂν τὸν φθόρον. Κόγχος, κοχλίας, Hesychius & Varinus. ¶ Conchæ genera complura saxis affixa uitam omnem traducunt, Aristoteles interprete Gaza. ¶ Plinius & Apuleius conchulas forma diminutiua dixerunt: & Græci similiter κογχία, Strabo & Diocles. ¶ Conchylium quandoq; in genere pro quauis concha à Plinio usurpatur. ¶ Animalia iacentia pro generibus concharum Columella dixisse uidetur 8. 17. aut fortè pro soleis & huiusmodi planis. ¶ Concha Italicè adhuc dicitur conca: ut & Hispanicè concha. Nichio etiam Tuscis concham sonat. ¶ Galli circunloquuntur, Toute sorte de poisson a coquille. ¶ Germanis Muscheln: Flandris Mosseln: conchas omne genus, sed præcipuè pectines, chamas, & alias biualues significat. & uidetur ea uox à musculis uel mytulis facta, specie una concharum. Cochleas uerò & turbinata Schnecken appellant, & Kinckhorn, ut dictum est. Schal, uel Schall, testa est, siue simplex, siue ex binis ualuis altera. Vnde Shelfish Angli nominant omne testatũ animal, nos Schalfisch proferemus, uel Schellfisch: sed priori nomine uti præstiterit ad uitandã homonymiam. quoniam aselli quoque species, quam à Rheno inferiores Germani denominant Rhynfisch, alio nomine Schellfisch dicitur à fluuio Scalda uel Scaldi, qui iuxta Antuerpiam in mare profluit. ¶ Poloni concham Czaszká interpretantur. ¶ Sadaf est conchula marina, Vetus glossographus Auicennæ. Haly medici Punici interpres Sadephum scribit. In Auicennæ animalium historia, quam ex Aristotele magna ex parte transtulit, pro concha, alzun eum dixisse inuenio: interpres posuit alzun uel ostreum.

Conchylium.

B

Silicum duritia teguntur ostreæ & conchæ, Plinius. Speusippus in libro Similium similes inter se facit purpuras, strabelos, conchas.

Concharum & testatorum in uniuersum differentiæ.

Differentias concharum quod ad testas graphicè elegantissimeq; Plinius descripsit, & ex eo repetijt Rondeletius. Nos easdem hic Græcè proponemus, ut Athenæus libro tertio recitat. Aristoteles (inquit) in libro de animalibus sic scribit: Ostrea sunt, (id est testata,) ut pinna, ostreũ (speciatim dictum,) mitilus, pecten, unguis, concha patella, tethos, balanus. Gressilia uerò, buccinũ,

purpura, hedypurpura, echinus & strabelus: (*tanquam ostrea dicantur propriè quæcunq; testatorum biualuia sunt, & patella quoq; uniualuis: eademq; omnia progrediendi ui & instrumentis careant. Greßilia uerò sint, buccinum, purpura, & aliqua turbinata. non tamen sola hæc, sed ex biualuibus quoq; nonnulla moueri constat, ut pectines.*) Et mox: ἔστι δὲ ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος, ῥαβδωτός: τὸ δὲ τῆθος, ἀῤῥάβδωτον, λειόστρακον. ἡ δὲ πίννη, λεπτόστομον: τὸ δὲ ὄστρεον, παχύστομον. (*Videtur hic locus corruptus: & à Latino etiam Athenæi interprete Natali de Comitibus non bene translatus. Quid si sic?* Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον [*uel potiùs* τραχυόστρακον] λεπάς. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. συμφυὲς δὲ [*nam & Aristot. dicit,* ὅτι ἐπ᾽ ἄμφω συμπέφυκε] καὶ λειόστρακον, σωλήν. μονοφυὲς δὲ, βάλανος.) μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον. συμφυὲς δὲ μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος: Κοινὸν δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Ego apud Aristotelem hæc uerba non reperio. Libro autem quarto historiæ animalium capite quarto, Testatorum differentiæ leguntur huiusmodi: Eorum quædam turbinata esse, στρομβώδη: alia nõ turbinata. Rursus ex his monothyra sunt, quæ testa una continentur: dithyra quæ duabus. Sunt item quibus altera pars superficiei detecta carnem ostendat, ut patellæ. †Tanquam patellæ inter non turbinata genus tertium constituant, à cæteris duobus, biualuibus inquam uniualuibusq; diuersum: cum tamen recentiores pleriq; omnes, patellas uniualues faciat. Certè hoc in loco Aristoteles tria genera apertè constituit, ut retulimus: & Gaza similiter transtulit: ita nimirum sentiens, Turbinatorum carnem includi, nisi quòd ceruicem & caput exerunt cum libet: Non turbinatorũ uerò in alijs includi testa uel gemina, ut in chamis: uel singulari, quorum speciem nullam nominauit, uidetur autem de conchis illis sentire quas Venereas aut porcellanas uulgò nominant. nam si Aristoteles sub monothyris illas non comprehendit: quódnam aliud genus eis aßignabimus? Præterea cum non modo dithyras, sed monothyras quoq; conchas suis testis, has singulari, illas geminis contineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, patellæ etsi concham uel testam unam duntaxat habeant, ea tamen non continentur aut includuntur: sed altera parte nudæ sunt, qua saxo adhærent, quod eis alterius testæ loco est. Quamobrẽ aut tria statim, ut hic Aristoteles, non turbinatorum ponemus genera: aut potiùs bina tantum in prima diuisione, ita ut eorum alia dithyra sint: alia monothyra. & horum rursus species duę: una, quę testa sua se in orbem colligente carnem occultat, ut conchæ Venereæ: altera, ut patellæ, quæ carnem ex dimidia parte nudam ostendunt. Addit & quartum genus Aristoteles, eorum quę omnino & omni ex parte solida includantur, ut sunt tethya. Paulò pòst, cum scribit: Papauer conchę omnes habent, sed alia parte patellæ, alia biualues: uidetur patellas ceu uniualues, biualuibus opponere: quod quidem eo fieri modo potest, ut iam dictum est. Verùm quarto de partibus animalium libro, cap. 5. è solis patellis uidetur uniualuium genus constituere Aristoteles. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, ut quæ patellæ uocantur. Sed ne aduersetur ipse sibi Aristoteles, ita ut prædiximus uniualuium genus in species duas distingui poterit. nisi quis Aristoteli genus illud concharũ quas Venereas cognominamus ignotum fuisse putet: quód non in mediterraneo (ni fallor) sed in Oceano tantum generentur, & ex India etiam aut alijs ad Orientem sitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem seculo notas fuisse dubium non est. Dubitet etiam aliquis an thyræ hoc est ualuæ nomen, in globum se colligenti conchæ rectè posit attribui: patellarum sanè testis multò aptiùs quadrare uidetur: quæ etiamsi simplices sunt, biualuium tamen testas referunt. Sed hæc in medium exposita relinquo: & unde nostra digressa est oratio, reuertor.

Digreßio de uniualuibus. Patellæ.

Conchæ Venereæ.

Concharũ differentiæ reliquæ, ex Aristot.

Τῶν δὲ διθύρων τὰ μὲν ἐστιν ἀνάπτυχα, (ἀναπτυκτὰ, de partib. anim. 4.7. Gaza uertit reseratilia) οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε: τῇ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι καὶ ἀνοίγεσθαι. Τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἐστιν, ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ᾽ ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ἔτι δὲ αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι. τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι ὑπό τινων γαλάδες. τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κογχῶν ἔνια, καὶ κήρυκες. καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν, οἷον κτεὶς, καὶ κογχῶν τι γένος: τὰ δὲ ἀῤῥάβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κογχῶν τι γένος. item quædam λεπτόχειλα sunt, alia παχύχειλα. Quædam κινητικά: alia ἀκίνητα καὶ προσφυῆ. Vide inferiùs de Conchis læuibus ex Rondeletio: ubi is iam recitata Aristotelis uerba, meliùs quàm Gaza interpretatur. Similis ferè, sed breuior testati generis diuisio extat apud Aristot. de partibus anim. 4.7. ¶ Conchulam testam habentem striatam nominat Apuleius.

Concharum spondyli seu corpora in plenilunio incrementum suscipiunt. Dicuntur aũt spondyli carnes eorum interiores, Latinè calli. Omnis callus pinnæ & conchylij interior, papauer quoq; dicitur, Hermolaus. Aristoteles nominat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες. Germanicè licebit nominare, **den kernen/das fleisch**: sed elegantiùs priore modo. ¶ Conchæ dentibus etiam binis fulciuntur ut crustata, Aristot. de partib. 4.5. ¶ Carent conchæ uisu, omniq; sensu alio quàm cibi & periculi, Plinius. ¶ Conchæ aliæ habent in se margaritam, aliæ non habent: licet conchæ omnes aliquid habeant de natura margaritæ, Albertus. Oculi ostreis nulli, quibusdam concharum dubij, Plinius.

Conchis optimis abundat Lucrinus, Bibaga Indiæ insula, & mare rubrum, Textor. sed è Lucrino Italiæ lacu ostrea, non simpliciter conchæ, commendabantur olim.

C Conchæ in limo arenoso nascũtur, Aristot. Et rursus, Conchæ, chamæ, ungues, pectines, locis arenosis sui ortus initia capiunt. Et alibi, Nascitur concharum genus quemadmodum ex posi-

positum est, sed locis uarijs: nam alia uadis, alia gurgite, alia duris locis atque asperis, alia arenosis: & alia sedem mutant, alia stabiliter degunt. ¶ Vidi factas ex æquore terras, Et procul à pelago conchæ iacuêre marinæ, Ouidius Metam. 15. Alexander ab Alexandro uir sanè doctus & diligens Genialium dierum libro 5. cap. 9. hæc tradit: In memoria mihi est, lapidem duri marmoris, non unius coloris, uidisse in montibus Calabris, longo à mari recessu, in quo multiplices conchas maris congestas & simul concretas cum ipso marmore in unum corpus coaluisse uideres, quas quidem osseas & non lapideas esse, & quales in littoralibus uadis inspicimus, facile erat cernere. quòd si marmor in frusta dissectum resecasses, etiam multiplices conchas singulis frustis quasi natiuas considere, & cum lapide unà discindi uideres. Quod profectò multum præstat argumenti dissimilia corpora disiuncta priùs, postea colluuione rerum mista & longo æuo coaceruata coaluisse. Quod genus marmoris, in quo conchylia uideātur plurima in Thessalia & Hæmonia præcipuè apparere authores memorant: atque in Aegypto salsudinem esudare, Herodotus tradit, ita ut in collibus æditioribus ea quæ mari incito expuuntur, facilè conspiciantur. Apud Megarenses quoque & omnem Macedoniam ex rupium præruptissimis saxis lapides excauari nonnulli testati sunt, in quibus pleraque specie appareant littorali, multaque ædificia & magnas moles ex illis construi. ¶ Conchæ omnes celerrimè crescunt, præcipuè purpuræ, Plinius. Concharum quoque corpora Lunæ effectu (*in plenilunio*) augescunt, Plinius. Luna incremento suo omnium clausorum maris animalium atque concharum membra turgere iubet, Palladius. uidetur autē clausa maris animalia pro ostracodermis in uniuersum dicere. Conchæ & cochleæ inde uocatæ sunt, quia deficiente Luna cauantur, id est euacuantur & minuuntur, Isidorus. ¶ Conchæ & ungues nulla innitentes radice permanent, Aristot. Conchas tenuiores scabrasque polypum aiunt efficere circum se, uelut loricā duram, de qua re in Polypo dicetur. ¶ Concha marina toto corpore simul aperto miscetur in coitum, sicut Iuba refert in Physiologicis, Fulgentius in Mythologijs. Non murmura uestra columbæ, Brachia non hederæ, non uincant oscula conchæ, Gallienus imperator in Epithalamio. ¶ In alto mari nascuntur abies & quercus, cubitali altitudine: ramis earum adhærent conchæ, Plinius. Negant in aqua ullum esse animal ad conficiendū hominem atrocius conchis, Platina. Conchæ cur capitibus careant, & quomodo nutriantur, ex Alberto scripsi in Cochleis mar. in genere C. ¶ Conchæ (αἱ κόγχυλαι) quāuis careant uisu, escas tamen sequi uidentur, odorandi scilicet facultate, Suidas in Κογχύλη.

D

Pelecanas aiunt in fluuijs conchas fodiendo eruere, & quum iam multas ingesserint, reuomere, tum carnes lectas deuorare testis relictis, Aristot. in Mirab. Concha uescuntur mulli, & alijs quibusdam, Aristot. Conchularum carne uescuntur polypi: unde fit, ut eorum cubilia cognoscant, qui uenantur, congerie testarum. Trebius Niger prodidit polypos auidissimos esse concharum: illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, ultroque escam ex prædante capere. insidiantur ergò polypi apertis: impositoque lapillo (&c. ut in Polypo exponetur,) Plinius. ¶ Negant in aqua ullum esse animal ad conficiendum hominem atrocius conchis, Platina.

E

Limosa regio (maris) idonea est conchylijs, muricibus & ostreis, purpurarumque tum concharum pectunculis, Columella 8. 16. ubi de piscinis loquitur. Vide mox in F. circa initium. ¶ Conchæ inter instrumenta pictorum numerantur à Martiano I. C. ff. de Fundo instructo & instrum. legat. ¶ Concharum non quarumuis, sed buccini aut cochleæ, tubarum loco ante illas inuentas usus olim fuit. Vide in Cochleis mar. E. Cœruleum Tritona uocat, conchaque sonanti Inspirare iubet, Vergilius. ¶ Conchas aliquas, præsertim illas quæ margaritas ferunt, & berberi dicuntur, polire solent artifices. eæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis colorum æmulo, proque diuersa ad lucem conuersione, ut columbarum colla, uario. inde opera uaria ornamentaque conficiuntur. ¶ Conchis, ut chamarum & mytulorum testis, pigmenta sua infundūt pictores. ¶ Quod superest, quæcunque premes uirgulta (de uitibus loquitur) per agros, Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra: Aut lapidem bibulum, aut squallenteis infode conchas. Inter enim labentur aquæ: tenuisque subibit Halitus: atque animos tollent sata, Vergilius 2. Georg. Vbi Seruius, Cochleæ (meliùs conchæ) propter admittenda spiramina infodiuntur: lapis uerò arenarius & propter spiramina, & propter immodicū hauriendum humorem si fortè nimius fuerit. ¶ Conchæ adhærescentes tempestatis signa sunt, Plinius.

F

De concharum alimento leges etiam infrà in Ostreis F. ¶ Ichthyophagi quidam conchas quæ carnem habeant, hoc modo nutriūt: Iis in fossam uel lacunam aliquam immissis, pisciculos in cibum inijciunt, atque in penuria piscium utuntur, Strabo lib. 16. ¶ Conchula marina, purpura, pelorides, tanquam cibi stomachum roborantes, laudantur à Scribonio Largo, Compositione 104. ut ab alijs cochleæ mar. ¶ Corpus auget ius mitulorum & concharum, Plinius. Qui re Venerea uti non possunt, edant polypos, concharum genera omnia, Aetius. Ῥωμαλεώτερα τῶν κογχίων φησὶν εἶναι ὁ Διοκλῆς, κόγχας, πορφύρας, κήρυκας, Athenæus. Conchulæ maris & cæterorum ferè ostreorum succus planè tum salsus est, tum uentrem soluendi uim obtinet, quanuis earū caro uentrem reprimat, Galenus 3. de simplic. Aluum mouent cochleæ, ostrea, pelorides, musculi, & omnes ferè conchulæ, Celsus. Vrticam coctam cum conchulis ciere aluum, Phanias Physicus prodidit, Plinius. Chamarū, conchularumque in exigua aqua decoctarum ius, aluū ciet. id cum

uino aſſumitur, Dioſcorides. Ventri molliendo, Quodq́ ſatis melius uerbis dicemus Horati, Mugilis & uiles pellent obſtantia conchæ, Serenus.

Multi ex damnato uictus genere ſtulti effecti ſunt, ex ſuilla carne, bubula, aſinina, cetarijs omnibus, conchulis, &c. Alexander Benedictus. Conchas omnes epilepticis nocere, Galenus author eſt.

Concham coctam pipere, petroſelino, mentha ſicca, cinnamo obligas, Platina. Et alibi, Capæ ex genere conchyliorum ſunt, coqui in patella ſine aqua debent. Conchas ubi uideris præ calore aperiri, agreſtam cum modico piperis triti & petroſelini cōciſi indes, admiſcebisq́: ac ſtatim in patinas transferes. In aqua bene ſalita per noctem & diem retinendæ prius ſunt, ut amaritudinem innatam relinquant. Humeſcunt omnes conchæ, nimis oſtrea friget: His inflare ſalax eſt tibi cauſſa Venus, Bapt. Fiera.

G

Conchæ marinæ.

Conchæ marinæ, eadem ferè quæ cochleæ tum marinæ tū terreſtres præſtare uidetur. ¶ Conchulæ marinæ adduntur remedijs ad ſuperfluum medicamentorum (à medicamentis purgantibus) fluxū ſiſtendum, Incertus. ¶ Sadephum, id eſt, concha marina: præfertur alba, Hali. ¶ Conchæ mar. aduſtæ abſtergendo purgant dentes. ex non aduſtis contritis emplaſtrum applicatum aduſtionem ignis ſanat, Raſis ad Almāſorem. ¶ Ad ægilopes: Conchulas cum teſtis ſuis tere, & appone. aliqui uerò miſcent etiam aloën uel myrrham, Galenus Euporiſton 2.106. ¶ Conchæ uſtæ unum ex ualidiſsimis medicamentis ad achores ſunt, Galenus de compoſitione ſecundum locos.

H.a.

Conchæ uocabulum Seruius à Græco κόγχη deducit. alij Latinum putant à concauitate dictū. itaq́ ſine aſpiratione ſcribunt. Conchæ inde uocatæ ſunt, quia deficiente Luna cauantur, id eſt euacuātur, Iſidorus. Speuſippus ſeorſim nominat κόγχας, μῦς, σωλῆνας, &c. Κόγχοι, μύες, κ' ὄστρεα, Aeſchylus. Nihil autem intereſt κόγχαι fœminino, an κόγχοι maſculino genere dicātur, ut apud Athenæū legimus. Sed & κόγχος interdum fœmininè effertur: κόγχος μέλαινα, Epicharmus. apud Sophronem quoq́ οἱ κόγχοι μελαινίδες nominantur. ¶ Κυμαζοφορτίδες, κόγχοι, Heſychius & Varinus. Κογχάριον, id eſt conchula, diminutiuum, apud Dioſcoridem eſt. Γόμφυκα, τὸν κόγχον, Varinus. ¶ Scafium, id eſt, concha, Syluaticus. uide inferius in Mitulis. Λεβηρίδα, id eſt, Leberidem aliqui ſenectam ſerpentis, alij cōcham uacuam interpretantur, Galenus in Gloſsis. Calculos fuiſſe lapillos ab initio, quales in ora per luſum ſæpe legimus, & quos ſpolia Oceani Claudius Cæſar uocauit, quom parata expeditione milites iuſsit galeas conchis & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipſum oſtendit, Cælius Calcagninus libro De calculorum ludo.

Epitheta.

Epitheta. Conchæ apud Ouidium cognominantur, marinæ, tenues. Terga cauis ſuper obſita conchis, 4. Metam. de ceto. Detritis conchis læuior, 15. Metam. Viles, capaces, Horatio. Squalentes, (aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas uel aſperas,) Vergilio 2. Georg. Conchæ grandes, Cicero 2. de Nat. ſed hoc differentia, non epitheton eſt.

Concha menſura.

Concha nomen eſt menſuræ, teſte Galeno in libro de ponderibus & menſ. Eſt autem alia magna, alia parua. Sic cochlearium etiam chama & myſtrum, menſurarum nomina ſunt, à capacitate teſtarum quibus eiuſdem nominis oſtracoderma aquatilium animantium conteguntur, deſumpta. Menſuram quanta eſt conchæ teſta terito, Hippocrates de nat. muli. ¶ Tota capitis humani oſsium ſtructura, uocatur πόλος, κρανίον, & κόγχος apud Lycophronem, hoc uerſu: Τυπεὶς σκεπάρνῳ κόγχον ἐυθέτῳ μέσον. apud Ariſtophanem σκαφίον, Pollux. Sed ſcaphium etiam ſpecies concharum marinum eſt, quæ mys alio nomine dicitur. ¶ Conchos dicunt oculorum caua, Cælius. Τά γε μὴν ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν κόγχοι καλοῦνται, ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, Pollux. ¶ Auris etiam concha dicitur pars caua extrinſecus: τὸ ὑπ' αὐτῇ τῇ ἕλικι ἡ παραγωγὴ τοῦ ὠτός, Pollux. (Sed de conchis dictis in corpore humano, plura fortè in Anatomicis Veſalij lector curioſus inueniet.) ¶ Itē patella in genu apud eundem κόγχη uel κόγχος appellatur: aliâs μύλη, &c.

Conchæ partes aliquot corporis hum. dictæ.

Conchæ pro teſtis.

¶ Menſis remotis puer euerrat καὶ κογχυλίων κόχλας, καὶ ὀστρέων κόγχυς (malim κόγχας uel κόγχας) καὶ ἰχθύων λέπη, Pollux: hoc eſt concharum teſtas, & piſcium ſquamas.

Conchæ imbricatæ.

Concha uas.

¶ Sigilla etiam imagunculaq́ relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quòd imbricatis conchis ſoleat earum ſuperior pars ornari, conchas enim Ethrures nichios nominăt) collocandæ, Gulielmus Philander in Vitruuiū. ¶ Vaſis genus concauum ac ſuperius patulum, à conchæ naturalis ſimilitudine concham uocamus. Plinius, Puluis ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia ſoluatur: ac rurſus tunditur, deinde lauatur in conchis, ſiccaturq́, Perottus: qui & alibi concham uas oblongum & concauum interpretatur. Conchæ nomen pro uaſe Lugduni etiamnum ſeruant. quidā uas interpretantur ualde apertum inſtar illius quo tonſores lauandis barbis calidam adhibent. Ego concham dici rectè puto uas omne, cibo, potui, alijsúe uſibus accommodatum, quod marginū aut labiorū latitudine careat, præſertim ſi longitudo eius latitudinem uicerit. eiuſmodi enim concharum teſtæ ſunt. talis & cochlearium figura eſt, ſed manubrio addito. pateræ uerò, obbæ, catini, lances & huiuſmodi uaſa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ uulgò dictę, (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ τοῦ ἀγγείου ὅλως, ἢ τῶν χειλῶν,) rotundiora tamē ſunt, quàm ut conchæ nomen mereantur. Cato de re ruſt. In cellam oleariam hæc opus ſunt: Dolia olearia, opercula; labra olearia

quatuor-

quatuordecim: conchas maiores duas, & minores duas. Quum bibitur concha, cum iam uertigine tectum Ambulat, Iuuenalis Sat. 6. Plinius lib. 33. ferream concham dixit. In sacra historia Regum 3. 7. proditur decem fuisse luteres seu conchas æneas, quarum quæque tenebat quadraginta batos, &c. Rob. Cenalis. κόγχην κεραμίδα, οὐδὲν πλέον δηλοῖ ἢ κεράμιον, Galenus in Glossis. Concha salis puri, pro salino continente salem, Horatius Serm. 1. 3. Pectinum (quos uulgus nostrum conchas diui Iacobi nominat,) usus est alicubi pro sale, quo aquam sacerdotes consecrant.

Simul umbræ quosdam repercussus cæteris (coloribus,) qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, Plinius de pauone: ubi conchatam aliqui interpretantur in modum conchæ curuam. Conchatus.

Inter urinatores sunt, κογχυλευταί Plautus conchytas appellat, qui conchylia conquirunt in mari. In Codice Iustiniani Murileguli dicuntur, quasi muricarij à muricibus, Budæus in Pandectas. Saluete fures maritimi, conchytæ atque hamiotæ, Plautus Rudente. Dicuntur & conchilegi, Cod. de metallarijs, qui conchylia, murices seu purpuras colligunt. ¶ Anarites ostreum est κογχῶδες (conchiforme) quod petris, ut patellæ adhæret, Athenæus. ¶ Ἁ μέλαινά τε κόγχος, ἀπὸ κογχόθηρα πᾶσιν δὲ τελώνια, Epicharmus apud Athenæum. Locus apparet deprauatus. Conchyliarij. Conchytæ. Conchilegi. Κογχώδης.

Conchites lapis eruitur in fossa Hildesheimiæ urbis; qui incuruis liris ad scapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur. longus esse solet palmos duos, latus palmum, Ge. Agricola. Κογχίτης lapidis genus: & κογχυλίας, lapis durus conchyliorum in se formas habens, in Lexicis Græcis legūtur. Conchitæ lapidi alij etiam cognati sunt, similiter à similitudine, qua conchas aliquas siue testacea animalium referunt, dicti: ut cochlites, myites, ctenites, strombites. Est & Conchites saxi uel marmoris genus, cuius Pausanias meminit in Atticis: Ex Græcis (inquit) soli Megarenses conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarūt. Imprimis uerò candidus est, & reliquis lapidibus mollior, cui conchæ marinæ semper insunt.

In subterraneo domicilio quod ostenditur iuxta Cumas Italiæ, (quod uulgus fingit fuisse antrum Sibyllæ, quum uerisimile sit fuisse speluncam prædonum ac piratarū,) uisuntur parietes uario concharum contextu musaicum opus imitantes, Erasmus Rot. in prouerbio Conchas legere. Mirantur aliqui quomodo fiat ut duobus tribusque stadiorum millibus longè à mari in mediterraneis locis frequentibus concharum & ostreorum & cheramydum magna cernatur multitudo, & salsi lacus, Strabo libro 1. Et mox, Eratosthenes ait se multis in locis à mari longinquis, uidisse lapidibus inhærentes conchulas, pectines, & ostracorum formas, salsumque lacum in Armenijs, &c. Herodotus etiam in montibus Aegypti conchylia quædam nasci ac procreari tradit. Lege supra in C. Meminit & Solinus cap. 15. & Plutarchus in libro de Iside & Osyride, etsi conchylia illi pro conchis dicant.

Conchis fœm. gen. est faba (inquit Sipontinus) cum cortice suo elixa, ad differentiam fabæ fresæ, quæ sine cortice coquitur: à similitudine concharum, quòd confracto cortice uelut implicita conchis suis caruncula uideatur. Si spumet rubra conchis tibi pallida testa, Martialis lib. 5. Si conchem toties meam comesses, Idem libro 5. Cuius conche tumes: Iuuenalis Sat. 3. Eadem puto apud Athenæum Græcè κόγχος dicitur, si bene memini, nescio ex quo authore hos uersus citantis: λιτῇ δὲ καὶ ἀυστηλὴν ἦν ἡ κόγχῳ Ἑλλήνων, ἡ πᾶσα πολυοστοτρόφητος ὀϊζύς. Epicharmus etiam conchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τι μικρὸν, ἀλλὰ τὸς τι προσπετμημένον. ¶ Κογχυλαγόνες, γυναικεῖον, νύμφαι, Hesychius & Varinus. ¶ Volucrum maius, id est concha maior, Syluaticus. ¶ Κόγχαι, αἱ ὄχναι, Hesychius & Varinus.

Zenobia Odenati uxor capta ab Aureliano, uixit prope Tybur in Zenobijs agris, ubi uisebatur Conche locus, Cælius ex Trebellio Pollione.

Troglodytarum mulieres circa collum gestant κογχία ἀντὶ βασκανίων, Strabo: id est conchulas pro amuletis fascinationum. ¶ Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημείοισιν ἐπέσιν, Aristophanes in Vespis. Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγίσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι τοὺς τύπους αὐτῶν. Solebant nimirum sigilla ceu uasculis quibusdam includere, ut hodie ligneis torno factis, uel è laminis stanneis, quò typi diutiùs conseruentur. e.

Ἀνέχασκον εἰς ἕκαστος ἐμφορέστατα ὀπτωμένας κόγχαισιν ἐπὶ τῶν ἀνθράκων. Et Sophron similiter, Κόγχαι, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς κελεύματος, κεχάνασι ἄμμιν πᾶσαι, τὸ δὲ κρῆς ἑκάστης ἕλκει. Quinas fartas conchas piscinarias, Festus ex Plauto. f.

Venerem concha Cyprum deuectam canunt, quod nonnulli ad salacitatem referunt, quę concitetur ex earum cibo. non secus enim ac ostrea, libidinosa esse perhibentur, Pierius Valerianus. Videntur autem conchæ & ipsæ libidinosæ esse, ut in c. dictum est: & libidinem uescentibus excitare. h.

Prouerbia. Concha dignus, κόγχης ἄξιος. Rem nullius precij concham dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci aut floccum. Vnde quod contemptissimum, nulliusque rei significabant, id κόγχης ἄξιον dicebant, Erasmus Rot. Κόγχη, τὸ ἐλάχιστον. καὶ κόγχης ἄξιον, τὸ οὐδενὸς ἄξιον, Suidas & Varinus. Κόγχης, ἐπὶ τοῦ ἀξίου ὀπέλειαν ἐπίθεσαν, Hesychius. locus est corruptus. legerim, Κόγχης ἄξιον ἐπὶ τοῦ εὐτελοῦς ἐπίθεσιν, uel, Κόγχην, ἐπὶ τοῦ οὐδενὸς ἀξίου καὶ εὐτελοῦς. ¶ Concham diuidere, κόγχην διελεῖν, Prouerbia.

de ijs qui nullo negocio quippiam perficiunt: Suidas, Hesychius & Varinus: ἐπὶ τῶν ῥᾳδίως τι ποιούντων, οἷον, τοῦτόν ἐστι τόδε τὸ κόγχον διελεῖν. Et Suidas, ὥσπερ κογχύλιον διελεῖν, παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα ἀσθενῶν. Erasmus Rot. reddit, Tanquam concham dilacerare, uel conchylium discerpere. de imbecillis (inquit) & uiribus longè inferioribus dicebatur. nam illisæ solo rumpuntur conchæ, quò cibus eximatur: aut inciso neruo, quo se contrahunt ac diducunt, aperiuntur, Hæc ille. Videtur autem angustiorem fecisse prouerbij usum, qui communior esse potest ad rem quamuis quæ nullo negocio peragatur. ¶ Conchas legere. Summi ocij est (inquit Eras. Rot.) conchas & umbilicos legere in littoribus, qui lusus esse solet puerorum. quanquam transferri potest ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiscent. Crassus orator apud Ciceronem libro De oratore secundo, de Lælio & Scipione loquens: Non audeo (inquit) dicere de talibus uiris, sed tamen ita solet narrare Scæuola, conchas eos & umbilicos ad Caietam & ad Lucrinum legere consueuisse, & ad omnem animi remissionem ludumque descendere. Idem Valerius Maximus libro 8. cap. 8. de Scipione & Lælio refert.

DE CONCHIS DIVERSIS.

DE CONCHA IMBRICATA, RONDELETIVS.

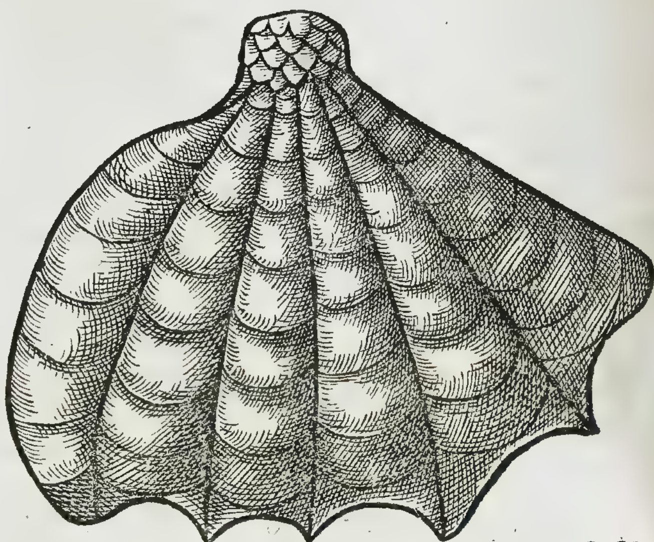

A CONCHA hęc est distinctione testæ imbricatim undata, ut loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam uocauimus. testa enim ad undarum sese attollentium similitudinem distincta est, quæ distinctiones cùm aliæ alijs insideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum à Vitruuio imbricata cæmenta: Incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia, inter se imbricata, non speciosam, sed firmiorē quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuæ, quarum aliæ alijs imponūtur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchæ huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotundæ dispositæ sunt.

Lib.9.cap.33. *Lib.2.*

B Concha hæc magna est, & lata ambitu inferiore, lacinioso ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus læuis.

F Caro dura ac concoctu difficilis, alioqui superioribus similis.

Vbi. Frequens est concha in oriente, reperitur etiam in Oceano.

A A Græcorum uulgo aganon uocari audio, & à Caloieris Arabiæ, id est, cœnobitis qui illic sunt Tridacnam. Verùm Tridacna quorum meminit Plinius, esse non possunt. Sic enim ille quū de ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec non inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauit; tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent. Ex his uerbis nihil aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India ualde magna reperiri, ubi omnia grandiora esse quàm apud nos sæpe diximus: quę magna ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non nisi tribus morsibus deglutiri possunt.

Lib. 32. cap. 6.

DE CONCHIS STRIATIS. RONDELETIVS.

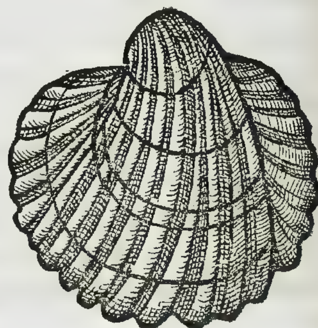

A 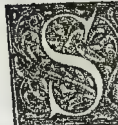STRIATAS Conchas nunc exequimur, quarū primam exhibemus eam quæ communi nomine à nostris Coquille uocatur, ab Italis Capa tonda, à rotunditate.

B Duabus enim testis cōstat multùm cauis, & in dorsum multùm elatis, ut ad rotundam figuram multùm accedant: intus læues sunt, foris striatæ Pectinum modo, in ambitu serratæ. Harū aliæ sunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flauescunt, per ginglymū colligantur: utriusque enim testæ apophyses sese inuicem subeuntes coniunguntur.

Caro

Caro dura est, difficilisq; concoctu. Ius ex ea aluum soluit. F
Ex Concha hac & cæteris quæ sequuntur ustis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. G

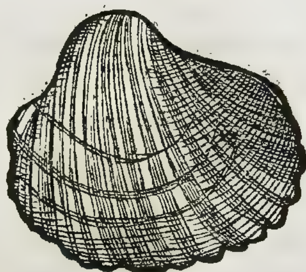

Altera Concha striata priori similis est, nisi quod illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per striarũ transuersum ductas habet: hæc non lineas simplices, sed uirgas latas sicuti fascias per transuersum ductas habet. Est etiam rufa; unde Concha striata, fasciata, & rufa dici potest.

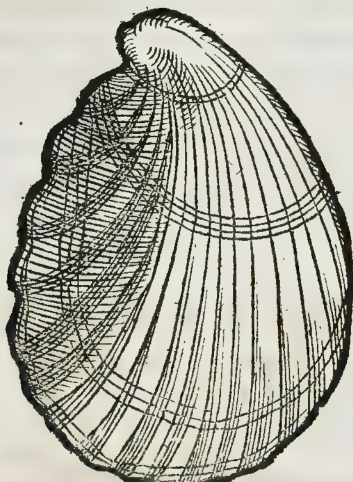

Tertia Concha striata cæteris longior est, oui figura, testis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per transuersum ductis.

COROLLARIVM.

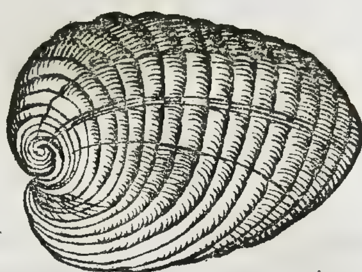

CONCHIS striatis Rondeletij, subieci speciem illam quam Venetijs rotundæ nomine pictam accepi. Rondeletius primam è tribus striatis suis rotundam uocat.

DE CONCHA ECHINATA.

RONDELETIVS.

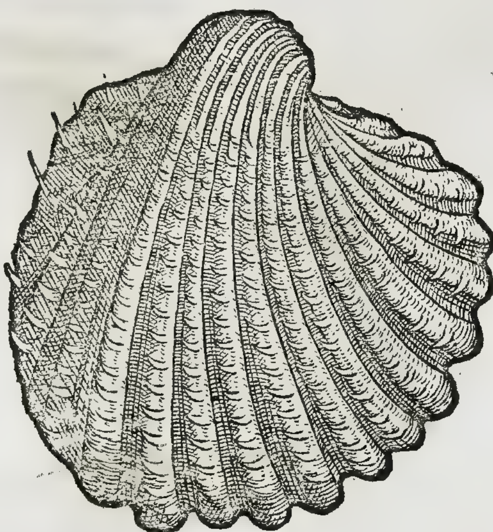

ECHINATAM Concham ab asperitate uocamus, sicut aculeatam ab aculeis uocare possumus. In hac uniones reperiri testatur Plinius. Nã & Iuba tradit Arabicis concham esse similem Pectini insecto, Hirsutam Echinorum modo, ipsum unionem in carne ipsa esse grandini similem. Hęc Concha superioribus & Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In strijs siue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à sese dissiti, qui si ui aut alia ratione exciderint, uestigium sui relinquunt. Quod à me temere dictum non est: sunt enim qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse, sed crebro attritu & maris iactatione rumpi, quod falsum esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum uestigia sem

Lib. 9. cap. 35.

per apparent: Conchas uerò ſtriatas tantùm etiam poſt magnas procellas in litore ſæpiſsimè uideas, ſine ullis aculeis, eorúmue notis. Vidimus etiam ſæpe conchas ſtriatas ſine ullis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum eſt aſperitate & aculeis. Carne uerò interna & ſubſtantia planè ſimilis eſt, Hæc Rondeletius.

Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo: ipſum unionem in carne, grandini ſimilem. Vide inferiùs inter Conchas diuerſas M. de Concha maris Rubri.

COROLLARIVM.

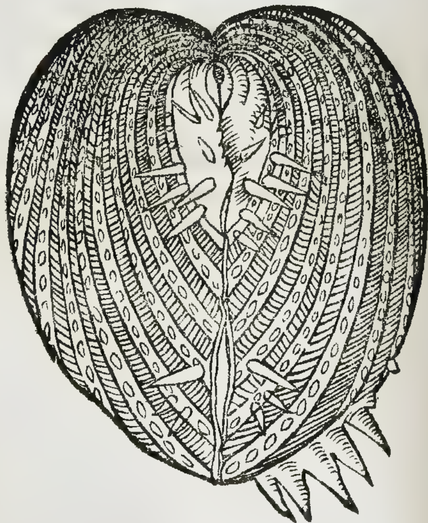

Conchæ echinatæ Rondeletij, ſpeciem aliam ſimilem, quã Venetijs olim accepi, non puto tamen in Adriatico aut mediterraneo inueniri, ſed Orientali Oceano, adiungere uolui. Teſtæ utræque figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput uerſus recurua eſt, inuicem ſimiles ſunt. hoc pulchrum in eis: tribus in ſummitate articulis ginglymo iunguntur, ita ut eminentes utrinq; mucrones mutua inſertione, uterque in oppoſitæ teſtæ acetabula, cohæreant: atq; ita fit, ut quoniam concha tota alternatim & ſtrijs eminentibus exaſperatur, & canaliculis cauis (quos & ſtriges uel ſtrigiles dixeris) ſulcatur, infima parte ſtrigiles oppoſitis cõmittantur & reſpondeant ſtrijs, his prominentibus, illis ſubeuntibus.

DE CONCHA LONGA, RONDELETIVS.

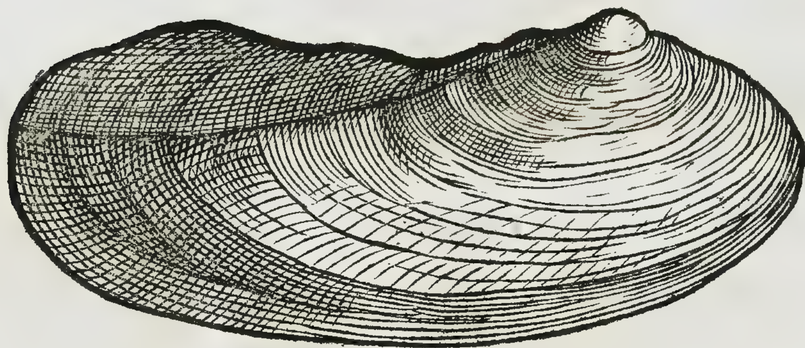

B HAEC Concha duabus magnis & longis conſtat teſtis. Chamæglycymeridi ſimilis eſt: ſed teſtæ multò ſpiſsiores ſunt, magis rugatæ, colore uario, in ambitu rubeſcente, in medio albeſcente, intus candido cum læuitate. Ex hac calx conficitur.

C Dentifricia optima ex eiuſdem cinere parantur.

COROLLARIVM.

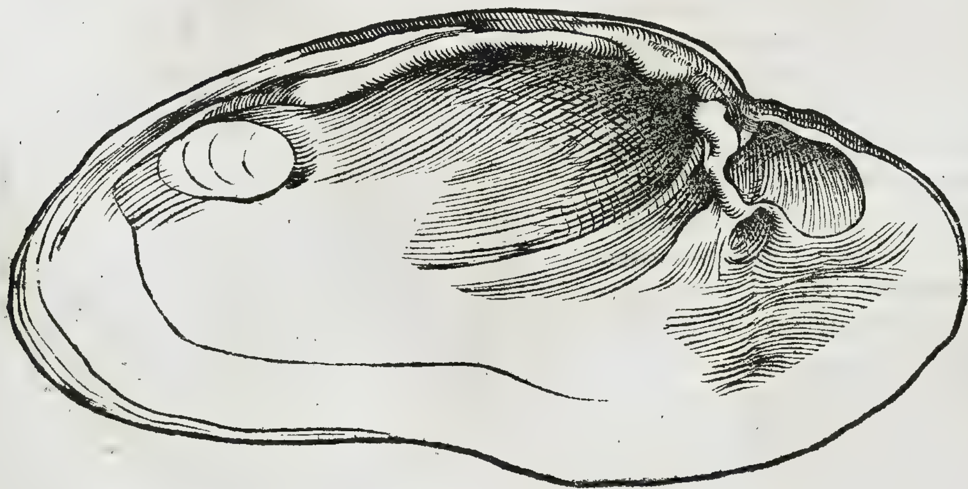

Conchæ longæ ſpecies etiam in dulcibus aquis reperitur: cuius teſtam alteram parte eius in-

terna

terna expressam hîc exhibemus, alteram non uidi: sed binas similes esse puto, & ginglymo articulari. Superficies externa scabra est, qua adempta interior læuis candicat margaritiferæ conchæ instar. &, si bene memini, in his etiam conchis margaritas exiles inueniri aiunt.

DE CONCHA ALTERA LONGA.

RONDELETIVS.

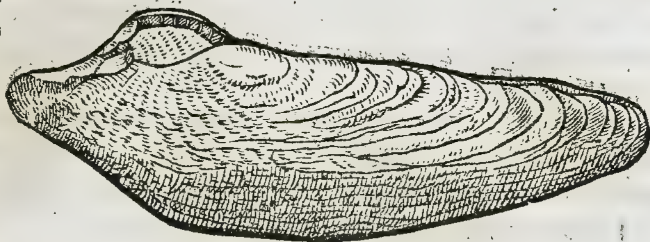

CONCHAM hãc Dactylum esse seu Vnguem falsum † est. Neq; audiendi sunt ij qui his quinque uocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace & Concha longa, Plinium seorsum ad hunc piscem significandum uti tradunt. Neque illud rectè ab alijs scriptũ est, Digitos Conchas longas uocari. Nam Plinius lib. 32. cap. 9. diuersis locis de his locutus est, ut de diuersis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, scorpio marinus, in uino necatus, ut deinde bibatur: Conchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari modo, aut si febres sint ex aqua mulsa. Deinde multò post. Mares alij Donacas, alij Aulos uocant, fœminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores fœminæ sunt, & unicolores. Quid uerò de hoc Plinij loco sentiam, postea exponam, atq; alios esse Dactylos à Conchis longis demonstrabimus.

† Notat Bellonium. Vide in Vnguibus ex Bellonio.

Conchas longas Plinij à digitis differre.

Hanc quam hîc exhibemus Concham longam Plinij esse affirmamus, quòd nulla sit hac longior & strictior. Nostri Cullier uocant. A

Testa est alba, aspera, lineis multis & diuersis distincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet ordine disposita. In nostro litore frequenter iacentes reperiuntur. B

DE CONCHA PICTORVM.

RONDELETIVS.

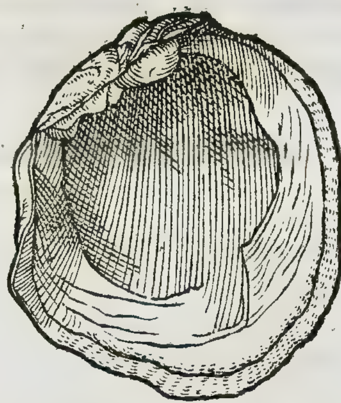

INTER Conchas eam numerat Aristoteles qua pictores utebantur, non in diluendis aut asseruandis coloribus, ad quam rem pictores hodie Musculorum testis utuntur: sed cuius testæ radebantur, quòd conficiendis coloribus utiles essent, ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquam ueluti ex Purpuris & Buccinis infecturę uel picturæ utilem colligi. Verba sunt Aristotelis: ᾧ δὲ οἱ γραφεῖς ὀστρέῳ χρῶνται, πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦ ὀστράκου τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus usui est, crassitudine plurimùm excedit: & florem illum non intra testam, sed foris habet. reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est concha quam hîc proponimus, testis spissis, intus læuibus, foris inæqualibus & asperis, Cinnabaris aut Sandaracæ colore, figura spondylorum aut minorum Ostreorum. Hanc accepi à Gulielmo du Choul Allobrogum præfecto, uiro uariæ admodum & antiquæ eruditionis, cuius egregium specimen est editurus his libris quos propediem publicabit. Is ad singularem doctrinam, summam erga literatos omnes liberalitatem atque humanitatem adiecit, qua in me quoque usus Conchas aliquot, atque turbinata depingenda dedit.

Lib. 5. de Hist. cap. 15.

DE CONCHA CORALLINA.

RONDELETIVS.

CONCHAE supradictæ similis est hæc quæ in mari nostro reperitur colore scilicet, rubra enim est, corallum planè imitata, unde corallinam nuncupauimus, figurâ dissimilis: externa enim testarum parte pectinem refert; nisi quòd hæc striata non est, sed lineis tantùm aspera, & tuberculis rubris inęqualis, intus leuissima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligantur testæ uinculo nigro, tenues sunt, sed satis duræ. Caro dura, odore uiroso, sapore salso. Rarò reperitur hæc concha: & uix, nisi post diutinos austri flatus, & caniculæ exortum in litus eijciatur. A B

DE CONCHA RVGATA,

RONDELETIVS.

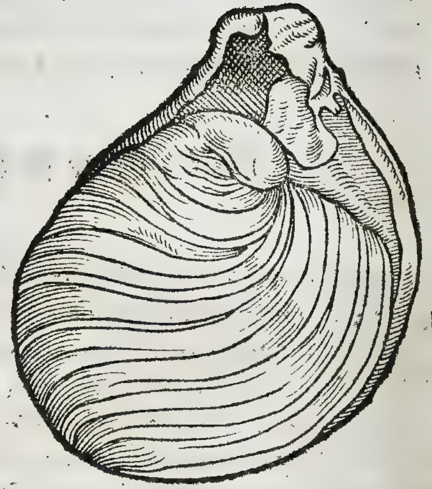

B AGNA hæc concha, & lineis multis, & elatis per transuerſum ductis ualde rugata eſt: teſtis ualde ſpiſsis, intus læuibus & ſplendoris argentei, qua parte concham margaritiferam, matrem perlarum uulgò dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarum enim in ſummo apophyſes uiciſsim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſsit uinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coëuntes.

B Teſtæ ob ſpiſsitudinem in laminas & fruſta diſſecantur, ex quibus ſphærulæ precũ conficiũtur, & dentiſcalpia quemadmodum ex matre perlarum, ſed non adeo ſplendida.

B In hac concha uniones reperiri non dubito.

DE CONCHVLA RVGATA,

RONDELETIVS.

ON ab imo ad ſummum lineas ductas habet hæc conchula, ſed à latere ad latus multas ueluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidæ & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſæ: colore uario, ſunt enim ex albo cinereæ, & ad liuidum accedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt: & tam arctè connexa, ut ſine ui non aperiantur, faciliusq́ rumpantur teſtæ, quàm pateſiant, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare† conſtat qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc concha arenæ modicum recipit per lateris rimam. aquam ſugit ore quod illic ſitum eſt, rotundum & in ambitu ſinuoſum. Iſtas conchas Veneti biueronos ſiue piueronos uocant. Maſsilienſes Cloniſſas, Ligures Arſellas.

† *Bellonium taxat.*

DE EADEM, BELLONIVS, QVI CHAMAM PELOridem nominat, quod reprehendit Rondeletius.

A Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum uocem accedentes dixerunt, (*Rondeletius mox Conchulam uariam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui ſcribit, &c.*) Maſsilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauēnates & Ariminenſes Pouerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic nimiùm popularis, pauperibusq́ offerri ſolita ſit. A luto autem, in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent. πηλὸς enim lutum eſt. (*Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, infrà in Chamis Pelorinis.*) Aliꝭ dictas à Peloro monte Siciliæ uolunt.

B Differunt autem à Calcinellis, (chamis piperatis,) quòd turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compreſsiore ſunt forma, teſta translucida, ac multò quàm chameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. non enim ita horret, ut aſpera: neq; ita glabreſcit, ut læuis. albo prætereà ac fuluo emblemate

(A) diſtinguitur: unde Caparozolam (*chamam læuem quoq; caporozolam uulgò dici, alibi ſcribit. Quæ quidem Venetijs cappæ rozzæ uel rozzolæ uulgò dicuntur, ab eruditis quibuſdam illic pelorides exiſtimantur, & à Græcorum uulgò hodie ὀρυκτοὶ dicuntur, hoc eſt, foſsiles. nam in fundo ſeu limo maris à fodientibus eruuntur. Teſtam earum læuem & albidam eſſe puto.*) dici puto, quòd ex rubro ſubfulua ſit.

F Eius autem caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum & Peuerazarum. Emollire aluum tradit. Sed & Diphilus copioſum, bonũq́ ſuccũ gignere tradit, & ſtomacho gratũ: nec facilè excerni.

COROLLARIVM.

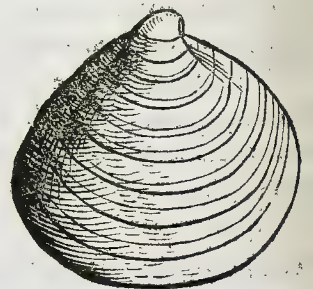

Hæc quoq; aut Conchulæ rugatæ Rondeletij eadem eſt, aut planè ſimilis: neq; poſuiſſem, niſi iam priùs habuiſſem ſculptam.

DE CONCHVLA VARIA, RONDELETIVS.

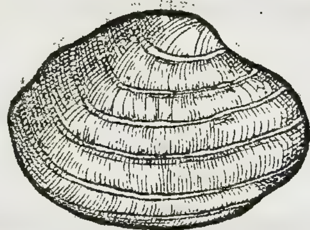

AD fauces Malgurianas capitur frequenter Concha parua, teſtis ſpiſsis & depreſsis, quæ lineolis multis & admodum uarijs diſtinctæ ſunt, ob id uariam nominauimus. Chamæ aſperæ non ualde diſsimilis, ſed minus aſpera eſt. A B

Carne eſt dura, lutum redolente, ſapore ſalſo, ob id ius uentrem multum ciet. A pauperibus ſolùm emitur. F

Vocant uulgò noſtri pelorde, (*hoc nomen etiam conchulæ rugatæ Rondeletij Bellonius tribuit, de qua proximè ſcriptum eſt.*) quæ uox etſi Peloridi affinis ſit, tamen longè alia eſt Concha à Chame peloride, dictáq; puto à noſtris à luto & ſordibus: fœdas enim res & ſordidas lordes appellant. Reperitur eadem frequens haud procul à Narbone, tota luto obſita, uocaturq; illic Pholado, quaſi φωλάδα dicas à uerbo φωλεύειν: quod latere, uel in latibulis degere ſignificat. quæ appellatio aptè conuenit: nam conchæ iſtæ in luto latentes degunt, ſæpius ad pedem unum depreſſæ. Has mulierculæ uenantur gladijs latioribus, aut alijs ferramentis in lutum altiùs immiſsis ut eleuent. Ob hanc concharũ naturam in eam ſententiam inclinat animus, ut eas φωλάδας Athenæi eſſe putem, quarum bis meminit: Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multùm nutriunt, ſed uiroſæ ſunt. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades ori gratæ ſunt, ſed uirus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Et Phauorinus, φωλάδες ὀστράκινά τινα βρωμώδη. Quod ſi cui hæc ſententia non probetur, eaſq; tantùm Pholadas eſſe uelit, quæ in ſaxorum cauernulis, non in luto lateant, de quibus poſteà dicemus, non ualde repugno. A Pholades. Lib. 3.

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO, RONDELETIVS.

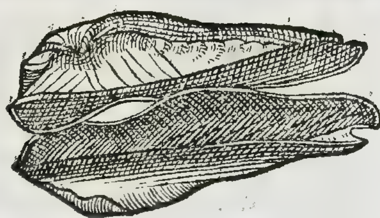

QVAM hîc repræſentamus Veneti Muſſolo uocant. (*Vide infra in Corollario de Muſculis, in Conchis diuerſis M.*) Græcorum uulgus Calagnone, apud noſtros ἀνώνυμος eſt. Falſò βάλανον quidam uocant: nam nihil ſimilitudinis cum quernis glandibus habet, neq; in ſaxorũ rimis naſcitur, quod temere nonnulli aſſerunt, neq; teſta læui cõtecta eſt. neq; huius caro tenera eſt, neq; palato grata, quod de Balanis ſcripſit Athenæus: ſed dura, uirus olens atq; inſuauis. Opinionem etiam eorum qui ſpondylum appellant, ſatis refellit teſtarum connexus, de quo in ſpondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud ueteres reperi: quare Muſculum ſtriatum rectè dici poſſe puto, quòd teſta ſit Muſculorum marinorum teſtæ ſimili, ſed ſpiſsiore & firmiore. Præterea pars qua cohærent teſtæ, recta eſt ferè, ueluti in Muſculis, altera parte rotunda: recta ferè, inquam, dempto teſtarum capite, quòd in angulum ſatis prominet, ut figuram rhomboidem ſatis aptè tota teſta repræſentet, unde Concham rhomboidem propriè appellari poſſe putem. A Balanum non eſſe. Lib. 3. Spondylum non eſſe.

Ab angulo capitis teſtarum ducuntur paruæ ſtriæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota concha nigricat. B

Dura eſt admodum carne, ſi cum alijs Muſculis comparetur. F

Rara eſt hæc concha, quòd in alto mari degat. C

DE EADEM CONCHA, BELLONIVS: IPSE BALANUM nominat: quod taxat Rondeletius.

Balani ſaxis multùm adhærent, immobileſq; ſunt, teſta læui contecti. Vulgus Græcum Calagnones uocat. Veneti (apud quos frequentes ſunt) Mouſſolos, dum fortaſſe mytulos dicere ſtudent: ſunt enim his ſatis ſimiles. Porrò quercinæ glandis formam habent, unde & Balani & glandes Græcis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis uocari putent. Plinius uerò ad diuerſa animalia utrunq; nomen transfert. Columella inter Concharum genera annumerat. Paulus concharum genus Condylos ſcribit, quos tu fortaſſe Spondylos dixeris. A Spondyli.

Decoctum eorum (ut prodit Xenocrates, *Sed hæc de ueris balanis accipi debent: de quibus ſupra in B. Elemento ſcripſimus*) aluum ciet: qui uerò ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magiſq; aluum perturbant: atq; urinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eo loci proueniunt, ubi aquę marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſq; adhærent: ij nanq; (inquit) dulces & habitiores, plenioreſq;, copioſum præbent ſuccũ, quo & abundè nutriũt, aluumq; permouent, ori ac ſtomacho pergrati, teneriorémq; habent carnem, & urinam cient. F

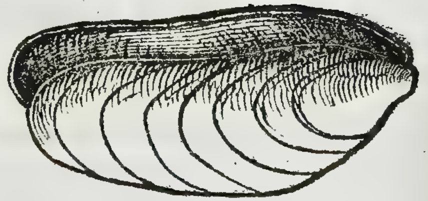

Iconem Bellonij omisimus, quanquam dissimilem illi quam Rondeletius exhibuit: testis breuioribus & obtusioribus, non ita in angustum ab altera parte exeuntibus. Eiusdem generis esse puto hanc etiam concham Venetijs ad uiuum effictam hac forma.

DE CONCHIS LAEVIBVS, RONDELETIVS.

Lib. 4. de Hist. anim. cap. 4. ASPERAS conchas, striatas, rugatas, executi sumus, sequuntur læues & non striatę. has enim ita diuidit Aristoteles: Ἔτι δὲ αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι. τὰ μὲν γὰρ λεῖα ὀστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μῦες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λιμνόστρεα, καὶ πίννα, καὶ γένη κογχῶν ἔνια, καὶ κήρυκες. καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτείς, καὶ κογχῶν τι γένος: τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κογχῶν τι γένος. Quem locum non satis expresſit Gaza hoc modo: Ipsarum etiam testarum magna uarietas: nam aliæ læues, ut Vngues, Mytuli, & Concharum quædam quas galadas appellant. Aliæ scabræ, ut Ostreæ, Pinnæ, & Conchę nonnullæ, & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuisæ, ut Pectunculi & Concharum nonnullæ. Aristoteles testas diuidit in læues & asperas. Rursus asperas, in uirgatas & non uirgatas. Sunt igitur testæ quædam asperæ & non uirgatæ, ut Pinnarum testæ. Sunt quædam asperæ & uirgatæ, ut Pectinum testæ. Quare sic uertendum fuerat. Testarum magna est uarietas. aliæ enim læues sunt, ut Vngues, Mytuli, & Conchæ quædam quæ galades nominantur. Quædam asperæ, ut Limnostrea & Pinnæ, & Conchæ nonnullæ, & Buccina. Et asperarum quidem aliæ sunt uirgatæ, ut Pecten: aliæ non uirgatæ, ut Pinna.

Virgatæ quæ. Hactenus Aristoteles: qui uirgatas testas appellat non simplicibus lineis aut tuberculis, sed uirgis elatis & strijs asperas, de quibus ac de alijs aliter asperis iam diximus.

Læuium differentiæ. Læuium inter se differentia est à magnitudine & paruitate, à crasſitudine & tenuitate testæ, à colore, quædam enim totæ nigræ sunt, quædam albæ: quædam nigris lineis distinctæ, aliæ purpureas, transuersas & rectas lineas habent, de quibus deinceps.

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA, RONDELETIVS.

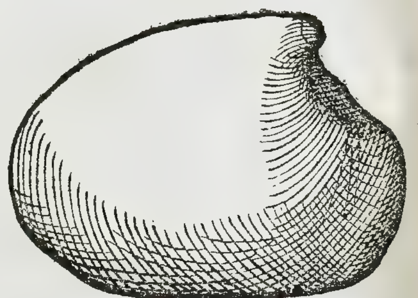

A CONCHAE γαλάδες Latinum nomen nullum inuenerūt, quare Gaza Latino nomine usus est. Has inter læues numerat Aristoteles, ut superiori capite protulimus.

B Fortasse à lacteo colore dictæ sunt γαλάδες: sunt enim candidisſimæ, maximæ, & lęuisſimæ. Nonnullæ parum purpurascentes, quædam flauescentes reperiūtur, sed intus omnes candidisſimæ sunt.

F Caro alba est, dura, concoctu difficilis, succum crassum gignit. ius ex his aluum mouet, si per se coquantur, uel sine multæ aquæ admistione. satis rarò capit.

Conchæ nigræ. His conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere existimauimus, quòd superioribus planè similes sint, nisi quod intus & foris nigricant. caro quoq; minus candida est. utraq; non admodum concaua est, & testa una cauitate sua alterius apophysim recipiente firmè colligantur. Hæc ille. Bellonius Galades esse putat, quæ alio nomine chamæ lęues dicuntur: de quibus inferius. Rondeletius negat.

DE CONCHA FASCIATA, RONDELETIVS.

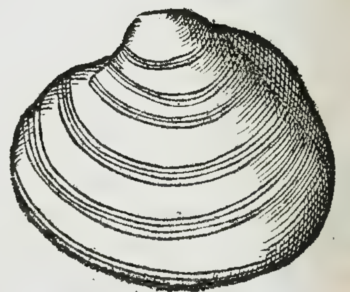

A B SVPERIORIBVS duabus similis est Concha quam hic repræsentamus, nisi quòd paulò latior est, quod læuibus uidetur peculiare. Præterea quinq; ueluti fascias latas à latere ad latus ductas habet, ijs similes quibus puellæ nostræ capillum redimire solent: quas Vettes, appellant, id est, uittas, unde & hanc Concham coquille uetade nuncupant. Inde Latinè fasciatam uocauimus, non ineptè, ut arbitror.

B Testa est admodum læui, dura, marmorea.

Hæc

Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt.

F Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcentes, partim albas, intus tota uiolacea eſt. Teſta eſt læuiſsima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtæ longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. *Alia ſimilis.*

DE CONCHA CRASSAE TESTAE, ET CONCHVLIS VARIIS, RONDELETIVS.

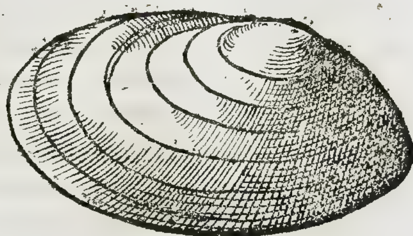

B AGALADE & Chama aſpera hæc concha figurâ non differt, nec uitâ aut ſubſtantiâ, ſed craſsitudine tantùm teſtarum. Hæ lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues ſunt.

G Ex his uſtis & in cinerem redactis præſtantiſsimum antiſpodium fit, quod in ſpodij ueri uicem commodè uſurpatur. Fiunt & ex his dentifricia, & exſiccantibus admodum medicamentis utiliſsimè admiſcentur. fit & ex iiſdem calx.

Sunt & Conchulæ quædam aſperæ, quædam læues nucis iuglandis magnitudine, quæ maiores nunquam fiunt, Græci κογχία uocant: de quibus Dioſcorides loquitur, ut citauimus quum de Chamis ageremus. Ius earum, inquit, cum aqua modica elixarum aluum ciet. *Conchulæ iuglandis magnitudine.*

DE CONCHA MATRE VNIONVM, RONDELETIVS.

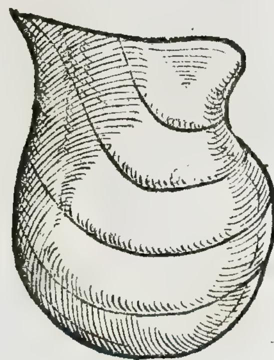

A PVLCHERRIMA Concha & margaritifera, lingua Indicâ βόρβερι dicta fuit. (*Vide infrà in Corollario de Margaritis.*) A Gallis Nacre de perles, pro Matre perlarum (nos enim perlas uocamus, quas Græci μαργαρίτας, Latini uniones) quòd frequentiores & meliores uniones in his quàm in aliis Conchis uel Oſtreis inueniantur: nam in aliis etiam conchis margaritæ proueniũt, de quibus ſuo loco tractabimus.

B Hæc concha magna eſt, ſpiſſa, modicè caua, figurâ Pectinum æmula: una enim parte aurem habet, & foramina parua quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis unionum modo. Hanc pro Matre unionũ uerißimè repræſentatam fuiſſe docet Athenæus his uerbis: Androſthenes in Nauigatione Indiæ ſcribit, Turbinum & Chœriorum, & aliarum Concharum formas ibi longè alias (ἰδίας ποικίλας, καὶ πολὺ διαφόρους, *id eſt formas uarias & multò præſtantiores*) eſſe quàm apud nos. Illic & Purpuram naſci, & cæterorum Oſtreorum magnum numerum. Sed inter alia peculiare id eſſe quod Berberi uocant, in quo margarita gemma naſcitur, magni pretij in Aſia, uenditurque Perſis & nationibus quæ ad Orientem ſpectant pari auro repenſo. Oſtreum aſpectu Pectini ſimile eſt, Concha non ſtriata ſed plana, ſpiſſa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασὺ,) non utrinque aurita Pectinis modo, ſed altera tantùm parte. In eius carne gemma concreſcit, ut in ſuilla grando: modò colore adeò ſimilis auro, ut cum eo collata non facilè internoſcatur, modò argentei coloris, modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Hæc ſunt quę certò confirmãt nos ueram concham Indicam quæ βόρβερι dicta eſt, repræſentaſſe.

Eâdem ratione arbitror unionem in conchis concreſcere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, uel ueſica. Quo anno hæc ſcriberemus mortuus eſt quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis conſtans, quot in rene uenularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremum ueluti caput marmoris rotundi & candidi fruſtulum referebat, uel margaritæ maiuſculæ figuram & ſplendorem, id ex pituita uitrea concretum fuiſſe exiſtimo. Quare nec mirum ſi in Oſtreis & Conchis ſeneſcentibus uniones reperiantur. De quibus plura ſuo loco. *Vnio in Conchis quomodò concreſcat.*

COROLLARIVM DE CONCHIS DIVERSIS.

Concharum è genere ſunt Dactyli, Plinius. Vide in Vnguibus. Itali hodie Capas (id eſt conchas) longas appellant. Sed aliæ ſunt conchæ longæ à Plinio nominatæ, cum inquit: Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa, iocineris doloribus medentur. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, τοί γε γλυκύκρεων Κογχύλιον, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα, Sophron. qui conchas longas uidetur ſolênes, id eſt dactylos interpretari. Conchulam oblongam

alij tellinem, alij chemam macràn uocant, Marcellus Empiricus.

CONCHAE genera plura saxis affixa omnem uitam traducunt, Aristoteles.

LEPADES, id est Patellæ, conchæ sunt petris adhærescentes, Galenus in Glossis. Vide suprà etiam in Conchis in genere A. ad quas species cõmune uocabulum conchæ soleat extendi.

ICHTHYOPHAGI cum per tempestatẽ piscari non possunt, Conchas legunt permagnas: quarum testa saxis attrita, interiore carne cruda, sapore ostreis persimili, uescuntur, Diodorus Siculus.

CONCHAE quædam habent testas subtilis & tenuis labij in extremo ubi coniunguntur: aliæ perquàm densas: ut genus illud è cuius testa fiunt monilia & manubria cultellorum, Albertus, uidetur autem de margaritifera quadam concha sentire.

CLVSILES mordacesq; Conchæ, ceu mituli, pro esca imponuntur paruulis rarisq; textu ueluti nassis, in alto iactis, quibus purpuræ capiuntur, Plinius.

CONCHAE quædam satis magnæ in piscinis & lacubus reperiuntur. Has quidam in lixiuio decoquunt, donec cortices testarum nigri emolliantur ut demi possint. reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten & Augustum collecto destillatoq;, excipiunt & subigunt: inde globulos formant minimos, pertunduntq; acicula, & filo insertos ad Solem indurant, &c. ut pluribus scripsi in Columba E. sic Margaritas mentiuntur.

COROLLARIVM ALTERVM DE CONCHIS DIuersis apud ueteres memoratis, secundum ordinem literarum.

De Concha ACATII modo carinata, uide in Nauplio.

ALBAE conchæ, λευκαὶ: uide Androphyctides.

AMATHITIDES Conchæ nominantur ab Epicharmo, eædem nimirum quas infrà Venereas nominabimus.

ANARITES, uel Anartes, Ἀναρίτης ἢ ἀνάρτης, ostreum est (id est, testaceum animal) conchæ simile, (κογχῶδες. Varinus non rectè habet κοχλιῶδες,) quod petris ut patellæ adhæret. Meminit eius Ibycus. itẽ Herondas, προσφὺς ὅκως τις χοιράδων ἀναρίτης. sunt autem chœrades, scopuli marini. Et Aeschylus insulas quasdam ἀναρριτοτρόφους nominat, Athenæus. Fortè autem dicti sunt Anaritæ, ἀπὸ τοῦ ἀναρτᾶν, ἢ ἀνηρτῆσθαι, quòd à petris pendeant. Ἀνηρίτης, κοχλίδιον, id est cochlea parua, à Nereo dæmone marino, Varino. Vide etiam in Nerite, in N. elemento.

Ἀθίλοι, κόγχοι (κόχλοι, Varinus,) θαλασσίας εἶδος, Hesychius.

ANDROPHYCTIDES quædam Conchæ memorantur ab Epicharmo, his uerbis: Κακοδόκιμοί τε κυηγόνοι, τὰς Ἀνδροφυκτίδας πάντες ἄνθρωποι καλέοντ', ἄμμες δὲ λευκὰς (λευκὰς) τοὶ θεοί. Hæ conchæ fortassis contraria quàm reliquæ facultate, Venerem non promouent, sed inhibent: aut etiam sterilitatem inducunt, ut inde κακοδόκιμοι κυηγόνοι, hoc est malè probatæ ad fœcunditatem, & Androphyctides fortè à uirorum & concubitus tædio ac fuga dicantur.

C CALCENDIX genus conchæ, Festus. Tellinas Anconitani Calcinellos nominant, ad discrimen alterius conchæ, quæ ab ijs Chalcene appellatur, Bellonius. Inditum autem hoc nomen fortassis est à calce, quam è conchis quibusdam fieri testis est Rondeletius. non enim placet quod Bellonius scribit, Anconitanos Chalenam uel Chalcenam appellare Chamam piperatam, nomine à Chamula detorto.

DE CHAMIS, RONDELETIVS.

Difficultas. *Hermolaus.*

De Chamis omnibus certi aliquid scribere certè perdifficile est, tum ob earũ uarietatem, tum ob parum certas & distinctas earum notas à ueteribus traditas. Quapropter minimè miror Hermolaum uirum optimarum rerum cognitione præstantem in suis in Dioscoridem corollarijs de ostreis & conchylijs paucissima scripsisse, copia eorum & uarietate, ut opinor, deterritum. *Marcellus Virgilius.* Marcellus Virgilius Græcè & Latinè doctissimus, in suis in eundẽ autorem commentarijs, ab ijsdem abstinuit, earundem distinctiones peritioribus relinquens. In genere, inquit, minorũ ostreorum Chamæ sunt, tanta cum alijs affinitate, ut facilè in antiquis scriptoribus confundatur earum historia. Nihil difficilius in tota huiusmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his cõcordem ueterum historiam ostendere. ob id peritioribus relinquimus: Hactenus Marcellus. *Bellonius notat.* Ab horum modestia alienissimi quidam, perinde ac si harum rerũ distinctioni difficultas nulla inesset: Chamas aliquot ineptè depinxerunt, pro arbitrio scilicet, nulla ueterum scriptorum autoritate freti, unde pro Chamis Conchas speciatim dictas usurparunt. *Concham aliquando generis nomen esse, alias speciei à Chamis diuersæ.* (*Atqui hoc & ueteres quidam fecerunt. uide in Corollario nostro de Conchis in genere.*) Concha enim uniuersè quidem testam omnem significat, ut iam annotauimus: & ut aliquando nos quoq; accipimus, quũ nulla rerum confusio inde sequitur. Sed quum speciatim de rebus dicitur, rerum singularum proprijs nominibus utendum. *Concha species peculiaris.* Hanc ob causam Aristoteles Conchas à Chamis distinxit libro 5. de hist.

hist. animal. cap. 5. Αἱ δὲ κόγχαι, καὶ χῆμαι, καὶ σωλῆνες, καὶ κτένες ἐν τοῖς ἀμμώδεσι λαμβάνουσι τὴν σύστασιν. Conchæ, Chamæ, Pectines, Vngues, locis arenosis sui ortus initia capiunt. Alio loco eiusdem operis concharum species aliquot recensens: Testæ (inquit) à sese differunt: aliæ enim læues sunt, ut Vngues, Mytuli, Conchæ quædam quæ galades dicuntur: aliæ asperæ, ut Limnostrea, Pinna, concharum species quædam. Neq; est quod quis in Chamarum & concharum confusa tractatione Dioscoridis autoritate se tueatur; quum scribit: Καὶ ὁ ἐκ τῶν χημῶν δὲ καὶ τῶν ἄλλων κογχαρίων ζωμὸς, κοιλίαν κινεῖ ἑψόμενος μετ᾽ ὀλίγου ὕδατος· μετ᾽ οἴνου δὲ λαμβάνεται. Chamarum conchularumq; aliarum in exigua aqua decoctarum ius aluum ciet, id cum uino assumitur. Hîc Chamas & Conchulas coniungit, non quod eædem sint, sed quod ius ex utrisq; eadem sit facultate. Id quod omnibus etiam testaceis commune est: ius enim ex omnibus, aluæ subducendæ uim habet.

Lib. 4. cap. 4. *Lib. 2. cap. 9.*

Nunc inquiramus quid sit Chamis proprium, quo à Conchis, quibus in multis similes sunt, distinguantur. Athenæus: Τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ Χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως οὕτως ὠνόμασται τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι. id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs; quæ fortassis χῆμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas Latinè appellant. Sed cùm eadem uoce etiam Channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distant, ut in priore operis nostri parte ostendimus, tutius esse puto Græca appellatione uti Plinij exemplo, à quo Chamæ nominantur, & Chamæpelorides, & Chamætracheæ, atq; aliæ eiusdem generis. Chamæ igitur etsi concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris conchis distabunt, quòd semper hiant, & testas apertas habent.

Chamæ quomodo distinguantur à conchis. *Lib. 3.* *Lib. 6. cap. 9.*

Harum multæ sunt differentiæ. Athenæus libro 3. Hicesius Erasistratius (inquit) Chamarum alias ait dici asperas, alias regias, asperas quidem mali esse succi, pauci nutrimenti, facilè excerni, ipsis pro esca eos uti qui purpuras piscantur. Læuium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Aliquanto pòst idem Athenæus ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχέων) quæ paruæ sunt, & tenui carne (ostrea uocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles. Crassæ uerò, quas & regias, & pelorias appellant, multũ nutriunt, difficilè excernuntur, boni sunt succi, stomacho conueniunt, præsertim magnæ. Priore loco Chamæ in asperas & regias diuiduntur, uidenturq; læues pro regijs accipi. Posteriore in crassas paruas & crassas magnas quæ cum læuibus eædem esse uidentur. A Plinio species hæ numerantur, Chametrachea, Chameleos, Chamæpelorides, generis uarietate distantes & rotunditate, Chamæglycymerides. Nos ita distinguimus ut Chamarum aliæ læues sint, aliæ asperæ. Læuibus Chamæpelorides & Chamæglycymerides subijcientur, de quibus ordine dicemus.

Chamarum differentiæ.

DE CHAME LAEVI, RONDELETIVS.

CHAMELEIA à testæ læuitate nomen inuenit. A B

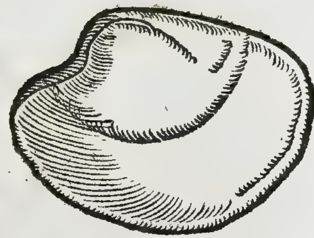

Testa duplici constat, Conchis læuibus quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt. digitorum enim compressu frangitur facilè, quod conchis & pectinibus non euenit. Intus & foris candidissimæ sunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os est, alterum excrementi meatus, utrunque sinuosum est, ut dilatari & constringi possit: hoc ad attrahendam aquam, illud ad reijciendum excrementum. Habet & μήκωνα ut conchæ cæteræ. Latere magis protuberante semper hiat. B

In arena cum Tellinis capitur, qua de causa sæpiùs aqua pura elui debet ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est & tenera, alioqui uix edi potest. C E F

Chamas easdem esse cum læuibus conchis quę γαλάδες dicuntur, falsum est: nam Aristoteles, ut antea docuimus, chamas à conchis seiunxit, *Hæc ille. Sed Aristotelem aliquis dixerit conchas à chamis distinxisse quidem, sed specie potiùs quàm genere, & nihil prohibere idem nomẽ tum generi toti, tum speciei sub eo uni attribui: ut inualidũ hoc Rondeletij argumentũ sit.* ¶ *Quæ de hac concha Bellonius scripsit, paulò pòst adferetur.*

Conchas galades, à conchis læuibus differre.

DE CHAME PELORIDE, RONDELETIVS.

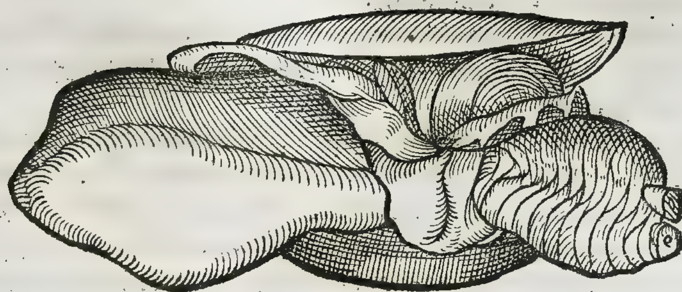

Libro 3. — *Lib.32. cap.11.* — *† Bellonius notatur.* — *Lib. 5. de Hist. anim. cap.15.*

A ELORIDAS Athenæus uno loco à Chamarum genere segregasse uidetur ex sententia fortasse Philyllij; Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον. μείζον γάρ ἐστι χήμης, καὶ παρηλλαγμένον. Pelorides uocatæ sunt à dictione πελώριος: maiores enim sunt Chamis, & ab ijs diuersæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas crassarum speciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores sunt. Chamas etiam peloridas appellat Plinius. Hos sequimur, ac Chamas peloridas, siue pelorias, siue pelorinas à magnitudine dictas fuisse cum ueteribus existimamus, id quod innuit Athenæus priore loco modò citato: nam πελώριον siue πέλωρον significat τὸ μέγα καὶ τεράστιον, id est, magnum & prodigiosum. Vel dictæ sunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quod iuxta illud Pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorũ præstantia uerba faciens: Apud ueteres in pretio fuit Muræna ex freto, & Muræna Tartesia: Placebat Thynnus Tyrius, & Mugil ex Sciatho, Hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, (πελωριναὶ) unde fortè nomen adeptæ quæ nunc Pelorides (πελωρίδες) uocantur. Ex his apparet insignis error eorum † qui scribunt Peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus, tum retibus euerruntur: pilos enim lutum est: sic enim eorum scripta uerba reperio. πηλὸς quidem lutum est, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixisse oportuerat, non πελωρίδας, & πελωρίας, & πελωρινὰς, sicuti omnes extulerunt. Præterea illud è memoria exciderat, aut fortasse ne legerant quidem, quod scripsit Aristoteles, Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenosis prouenire, non cœnosis. Sed omissis nominibus rem ipsam depingamus.

B Chama peloris duabus conchis constat, quæ nunquam ita iunguntur quin semper hient, & uiuo & mortuo animante, etiam sine calidi contactu. Eæ oblongæ sunt & læues, ex albo purpurascentes, in medio connexæ. Caro intus alba est; quæ etiam contracta, tota testa uix capi potest, extenta multò longior est, rotunda, spissa, pudendo uirili non absimilis, digiti medij crassitudine. In extremo altero foramina duo apparent, alterum oris est, rotundum, alterum excrementi.

Palourde Santonum, non est Peloris.

A Santones conchæ strictæ & non hiantis speciem palourde appellant, quæ uox à Peloride deducta esse uidetur. Sed ea Chama peloris non est, cùm magna non sit, neq; hiet. (*Vide suprà in Conchula rugata ex Bellonio. Alia est etiam Pelourde à Gallis ad mare mediterraneum dicta, Rondeletio superius Conchula uaria.*)

F Caro Peloridis dura est, ob id difficile excernitur & multùm nutrit.

DE CHAME GLYCYMERIDE.

RONDELETIVS.

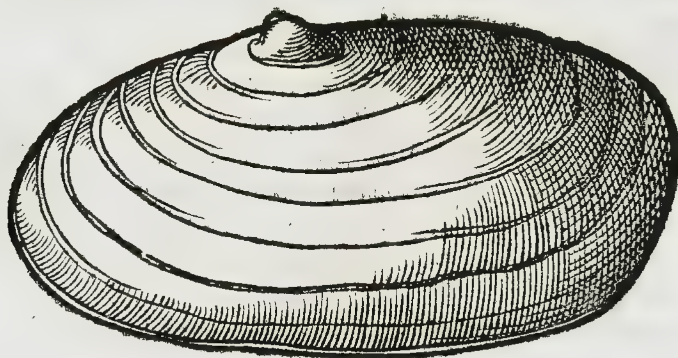

A HAMARVM generi γλυκυμερίδες accedent, Plinij & Macrobij testimonijs. Chamæ glycymerides, inquit Plinius, quæ sunt maiores quàm Pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appositas fuisse dixit, & ne quis easdem esse Peloridas & Glycymeridas existimet, maiores scilicet Chamas, legat Macrobium libro 3. Saturnalium. Ante cœnam (inquit) Echinos, Ostreas crudas quantũ uellent, Peloridas, Spondylos &c. Paulò post alia edulia enumerans, Glycymeridas, urticas, &c. Sunt autem Glycymerides dictæ à dulcedine, ut opinor, quod sapore sint dulci, minusq; salso quàm reliquæ. Sunt qui Glycyamaridas uocent, quasi ex dulci amaras. Quod si ita sit, compositum nomen ex Græco & Latino fuerit, quam compositionem improbat Quintilianus.

B Glycymerides igitur chamæ sunt maiores quàm Pelorides: testa oblonga, Mytulorum fluuiatilium testæ modo, sed duriore & spissiore, rugosa, non tamen ob id aspera, ex albo rufescente: carne & succi bonitate Peloridi similes.

F

Pelorides maiores.

A Easdem esse puto cum ijs quas Pelorides maiores Athenæus libro 3. uocat.

Corycia et Crij chamæ sunt asperæ, non glycymerides.

Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium post uerba hæc, Chamæ glycymerides quæ sunt maiores quàm Pelorides, pro colycia siue corophia, legendũ corycia ex Athenæo qui scribit conchas quasdam à Macedonibus uocari κωρύκους, quas Athenienses κρείους nominant. Sed utut apud Plinium legendum sit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre; sic enim conchas asperas uo-

ras uocari scripsit ex Hegesandro Athenæus: Hegesander (inquit) in commentarijs ait conchas asperas uocari à Macedonibus Corycos, ab Atheniensibus κρειὰς, id est, arietinas, *Hæc Rondeletius: sed an κρειὰς rectè arietinas interpretetur, dubitari potest. Apud Hesychium penultima per iôta scribitur:* Ἀθηναῖοι τὰς τραχείας κόγχας κρίὰς καλοῦσι.

DE CHAMA ASPERA, RONDELETIVS.

ΧΗ̃ΜΑΙ τραχεῖαι, id est, asperæ, à testarum externa parte dictæ sunt, ob lineas transuersas, obliquas multas, cauas, eamque ob causam musco sæpe oppletas. Superiorũ modo oblõgæ sunt, intus leues. A B

Carne sunt mali succi, pauci nutrimẽti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur purpuræ: unde pro esca utuntur ea purpurarum piscatores, ut ante ex Athenæo diximus. B

¶ *De eadem Bellonij scripta paulò pòst reperies.*

DE CHAMA NIGRA, RONDELETIVS.

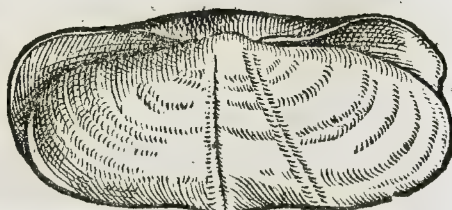

AELIANVS lib. 15. cap. 12. Chamas marinas, uarias & multiplices esse tradit. nam quædam ipsarum (inquit) nigerrimæ sunt: nonnullæ argentei coloris similitudinem gerere uidentur: Aliæ utroque colore mixto insignes. Ex his colligunt nonnulli Chamas pro conchulis accepisse, quæ colorũ uarietate à sese distant, sed non rectè, ut ego quidem sentio: nam sunt ut conchulæ, ita chamæ uariæ, albæ, nigræ, ex albo rubescentes, aliæ fractu faciles, aliæ difficiles. Idem de Cochleis & Pectinibus uerè dicitur. Quare ineptè †fecerunt, qui concham nigram pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis esse soleant, neque hient: Chamæ uerò testa sint longiore, qualis chama nigra quam hîc proponimus, testis oblongis, læuibus, duris, spissisque, ac ueluti marmoreis.

Chamarũ differentiæ ex Aeliano.

† Bellonius reprehensus, quod concham nigrã pro chama nigra exhibuerit.

DE CHAMIS, BELLONIVS.

IN Chamis nominandis uulgus Gallicum cum Italico conuenit. Siquidem nostri maiores Chamas des Flammes, minores uerò des Flammettes nominant, quòd cum iure incoctæ, non secus ac piper fauces & os inflammare soleant. Italicum uulgus maiores Chamas Peuerazas, quasi piperatas, nominat: minores uerò Peueronos, quod piper haud tantopere redoleant. (*Rondeletius Conchulas rugatas, quas suprà exhibuimus, à Venetis Piueronos dici scribit. Vide mox de Piperata Chama.*) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs degustauerit, quendam saporem in eis gratum, sed gulam prouocãtem ac piper redolentem comperiet. Cæterum quæ Chama Latinis dicitur, eadem Italis Cappa, Gallis autem Coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento Cappas sanctas, Capperozolas, cappas longas, & huiusmodi uocabulis nominant: De quibus nunc est seorsim differendum. A

DE PIPERATA CHAMA, E GENERE læuium, Bellonius.

Chamam piperatam Veneti Beuerazas uel Peuerazas uocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Palustre est concharum genus in cœno degẽs, quod Anconitani & Rauennates Chalenam uel Chalcenam nomine à Chamula detorto uocitant. Biueroni autem dicuntur, uel quòd ob piperis saporem sitim excitent, uel quòd illæ perpetuò bibant, neque diu sine aqua seruari possint: atque in forum allatæ, & aquæ immersæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, ut cochleæ modo perpetuò sitientes moueri percipiantur. A

Supra modum fragiles habent testas, læues ac compressas, non autem ut aliæ conchæ orbiculares: uerùm usqueadeò tenues, ut transpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, sed neruo, ut ostrea. Labra non habent crenata, sed læuia, magisque in rotunditatis ambitum circinantur, quàm Tellinæ. B

CHAMA LAEVIS.

Omnium concharum albissimæ sunt, quas chamas leias Græci uocauerunt: Galladæ autem A

(ut reor) Aristoteli dicuntur. *(Non probat hoc Rondeletius: cuius Galades conchas superius posuimus.)*

B Tantam magnitudinem adipiscuntur in Oceano, ut quaternorum digitorum latitudinem, senorum autem longitudinem exuperent. quæ res multò perspicacius innotescet ex iis qui à Diuorum Iacobi aut Michaëlis persolutis uotis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendunt. Frequentius Romæ, quàm in quauis alia urbe diuenduntur cum Tellinis ac Pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotũdo: labris ac testa tenuibus, læuibus, non autem denticulatis.

C Facilè à calido tanguntur, *(afficiuntur:)* quamobrem mox hiantes sua labra pandunt: quo fit ut parum diu absint à mari quin exanimentur, læuiq; illisu frangantur. suam quoq; aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quòd elui difficile possunt, uulgò respuuntur. Sed

F recentes, & adhuc uiuæ, Tellinis certè posthabendæ non sunt.

A Indigenæ caparozas uel caporozolas uocant. *(Vide superius in Conchula rugata.)* Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Aëtius Dioscoridem ac Galenum secutus, chamulas uocauit.

C Moueri autem à se Chamas leias, ac sedem in litore mutare compertum habeo. quæ res ei innotescet, qui has in uase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerunq; faciunt, ut minus exanimes seruent, neue arenis conspurcentur, aut deteriores euadant.

F Chamarum (inquit Dioscor.) conchularumq; exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet.

DE CHAMA TRACHEA, BELLONIVS.

B Chama trachea, ualuas eodem modo quo læuis tornatas habet, estq; rotunditate penè orbiculari constructa. hoc tamen inter se differunt, quòd illa læui quidem testa: hæc uerò, aspera claudatur, pectinis modo striata: sed Pecten rectas habet strias, illa uerò transuersas, crebras & profundas. Dura est admodum chamarum asperiorum testa, si cum læuibus conferatur. Ea enim nõ nisi ualido ictu perfringi potest, cùm tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorũ compressu

(C) aperiri possit. Chama præterea trachea in arena circa litora reperitur: extremas enim iniurias ob testam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (ut Pecten) denticulata, sed Mytulorum more læuia habet.

C Mouetur ut limax, ut eius concham nonnunquam profundius saburrantem conspexerimus. fortibus nanque spondylis constat, quibus testas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conscendit.

F Hicesius carnem eius duriusculam, mali succi, parum nutrire, facilè excerni, marisq; salsuginẽ referre pronunciauit. Diphilus autem stomacho gratam esse tradidit; cuius ego sententiæ expertus facilè astipulor.

DE CHAMA (SEV POTIVS CONCHA, VT Rondeletio placet) nigra, Bellonius.

Est & alia læuis chama à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testæ cum aspera facilè certare potest. Clonissa quidem maior est, & plerũq; nigricat. Cardinibus quoq;, quibus ualuas coniunctas habet, à prædictis etiam differt. Præterea non ita ut prima læuis in rotunditatem turbinatur, nec ut Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autẽ Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua genera alba esse protulit, hancq; unicam pro maiore testæ parte nigricare uideam, facile mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum Glycymeridem. Nam & Peloride maior est & dulcior: neque piperato gustu

Icon. percipitur, *Hæc Bellonius. Nos Glycymeridem Rondeletij chamam, quam magis probamus, exhibuimus suprà.*

COROLLARIA DE CHAMIS, ET primum in genere.

A Χήμη, genus ostrei, Suidas. A uerbo χάω, χῶ, quod est χωρῶ (hoc est capio) fit χαίνω, ut à χῶ, χαίνω: ῥῶ, ῥαίνω. Ab eodem uerbo χῶ fit etiam χήμη, τὸ ὄστρακον, ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, ut ex Athenæo liquet, Eustathius. Sed uideri potest chama à uerbo χῶ deriuari in utrauis significatione: hoc est, siue quoniam hiant, siue à capacitate. caua quidem & capacia omnia, hiare uidentur: sicut & caua animantium ora hiant, cum accipere aliquid auent. & licet conchæ omnes tum cauæ tum ad capiendum aptæ sint, chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiusculis, & capacioribus. Χήμην χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην καὶ μείζονα, Galenus in Glossis: nimirum pro uasis genere, capaciore quàm concha communis sit. Cæterum pro χηραμίδα (χηραμὸς uel χηραμὶς, nihil quàm cauernam significat) legerim ego κεραμίδα, hoc est figlinam. ut concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina & naturalis concha. nam in eodem libro sic habet Galenus, Κόγχην κεραμίδα, οὐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος. hoc est, Concha ceramis, idem quod ceramis simpliciter sonat.

Sic &

Sic & Latinè uas figlinum, aut figlinum simpliciter dicas, nihil interest. Κεραμεὺς figulus est: ἀγγεῖον κεραμεοῦν, uas figlinum. κέραμις fortè de minoribus tantum, ut conchis, dicitur: qualia nostri uocant tigel, quidam uulgò crucibula: Græci etiam thermastridem. nam θερμαστρὶς Hesychio uas est simile cancro quo utuntur aurifabri. Vt autem κέραμις pro uase figlino accipitur: sic pro argenteo ἀργυρὶς, pro aureo χρυσὶς, utrunque dupliciter. φιάλη enim uel additur uel subauditur. nempe oxytona hæc nomina in ις fœminina Græcis sunt, sed uim adiectiuam habent, terminationem uerò masculinam, à qua formentur, nullam. nam eorum masculina adiectiua in εος uel ους, fœminina faciunt in ῆ τα circunflexũ, ut ἀργυροῦς, χρυσοῦς, & κεραμοῦς, ni fallor. legimus enim κεραμεᾶ & κεραμεοῦν apud Grammaticos. ¶ Chama Latinè efferri potest, aut chame, aut chema, aut cheme. & diminutiuũ, chamula: ut à concha, conchula. Apud Plinium composita uidentur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca sunt, & Græcis in compositione non usitata. quòd si quis ita uoluerit uti, casus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, ut chamenleon dicat, & chamasleas, &c. non ut quidam recentiores, chameleon, & chamæleas, ineptè. sed omnino præstabit diuisis uocabulis efferre. Chama fœmininum est, λεῖος, id est, læuis, communis generis Atticè: communiter masculinum est, & fœmininum facit λεία. quare & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dicetur. ¶ Concha generale nomen, interdum ad chamas apud ueteres contrahitur: ut ostendimus suprà in Concha in genere. ¶ Gaza non modo chamam testaceum animal hiatulam conuertit, sed etiam chamẽ piscem alicubi similiter. nos Græca uocabula retinere præstiterit. Contra eum qui channam piscem cum chama concha confudit, Rondeletij uerba, qui uoluerit, leget in Channa. ¶ Χημὰς, ὁ ἰχθὺς, Suidas. sed corruptum esse tum uocabulum tum interpretationem conijcio: χήμας enim boni authores paroxytonum scribunt in accusandi casu multitudinis, non pro pisce, sed pro conchis. ¶ Spartianus ostreas & liostreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas & chamas leas intel- *Ostreæ.*
lexit, etiamsi lithostreæ scriptũ erat. id ex Athenæo sumitur: qui ait, chamas tracheas ostrea quan- *Liostreæ.*
doque dictitata, Hermolaus. ¶ Chamas Itali Peuerazze nominant, à pipere, siue ob causas à Belonio recitatas, siue quòd cum coquuntur pipere condiantur. Germanice Muscheln dici possunt: sed id nomen nimium patet. contrahetur autem si differentiam addas, ita ut conchæ propriè dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muscheln: chamæ uerò, longæ, lange Muscheln. Licebit & Italos imitari, Pfeffermuscheln: uel etymologiam Græcam, Gynmuscheln, (uel euphoniæ causa n. in m. mutando, Gymmuschelen.) nam gynen, uel ghinen nobis hiare est, uerbum (ut apparet) à Græco χαίνειν desumptum. ¶ Chamæ marinæ & uariæ & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ læues: & hæ quidem digitorũ compressu confringuntur, illæ uerò uel ægerrimè saxo conteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt, nonnullæ argentei coloris similitudinem gerere uidentur: aliæ utroque colore mixto insignes, Aelianus 15.12.

Chamarum ut uarium & multiplex genus, sic multas & diuersas sedes habẽt. Quædam enim C
in littoribus dispersæ, iacent in arena, nonnullæ sub algam subijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ saxis tanquam mordicus adhærent. Aestiuo tempore cum incipit messis, in Istrico mari gregatim natant & leuiter feruntur, cum ante id tempus sua sibi mole graues efferri non possent. Euri, Boreæ, & Austri idcirco fugientes sunt, quòd eos uentos ferre non possint. Contrà ex tranquillo mari mirifica uoluptate afficiũtur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamque ob rem in latebras abditæ, cum à tempestatibus mare sentiunt conquiescere, & Fauonium flare, tum relictis sedibus, ad summam maris aquam natant, & apertis testis eminent, (sic tanquam uel sponsæ è thalamis prodeũt, uel rosæ ad solis radios exporrectæ, ex inuolucris ac calycibus suis erũpunt,) & quiescentes uentum expectant placidum ac secundum: qui si contigerit, alteram concham substernentes, alteram erigentes, altera pro uelo, altera pro naui ad nauigandũ utuntur, ut si eas procul uideas sic per tranquillum mare natantes, classem nauium existimes. Quòd si nauem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetum, aut ualentioris piscis natationem, metu perculsæ, contractis testis, frequentes delabuntur, & occultantur, Aelianus 15.12.

Strombis & chamis (chamis asperis, Hicesius apud Athenæum) inescantur purpuræ, ut in E
ipsarum historia ex Oppiano referam, In exiguis nassis inquit, Στρόμβοις συγκέλσαντες ἅμα χήμησι τίθενται. Plinius in his nassis escam inesse scribit clusiles mordacesque conchas ceu mitulos, chamas nimirum ita circumloquutus.

Chamæ Ephesiæ commendantur ab Archestrato: ut & mituli (μύες) ab alijs: de quibus Hice- F
sius: Mituli (inquit) Ephesij, & similes eis succi bonitate, ut pectinibus præstant, ita inferiores sunt chamis. E conchylijs aluum simul & urinam cient præcipuè mituli, ostrea, pectines, chamæ, Athenæus. Chamarum aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum uino assumitur, Dioscorides. Chamæ paruæ sunt conchæ, quæ passim peuerazæ uocantur: Ex his, uel tellinis, (quæ uulgò peueracinæ,) uel illis quæ cauæ uulgò dicũtur, circiter trigin- *Cauæ uulgò.*
ta in quatuor aquæ uncijs ebulliant: quoniam ab ipsis aqua marina exit, quæ aquæ miscetur. postea cum decoctę fuerint, ius in cyathum fundatur, & uini optimi dimidio cyatho addito, bibatur. Idem ius solum etiam sine uino præstat: idque non solum ratione salsedinis uel aquæ marinæ: sed quia concharum etiam substantia emollientem quandam naturam habet, Brasauolus.

Χήμη, χάσμη, Varinus. id est oscitatio. utrunque fit à uerbo χαίνειν. Pandentes se quadam oscita- *H.a.*

tione, Plinius de conchis margaritarum. ¶ Χημείαν interpretantur aliqui argenti & auri præparationem, quam uulgò chymisticam uel alchimisticam artem nominant: quasi à chymis & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quod uasis illis quæ uulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, subinde utatur. hæc enim χήμας & χήμας κοβραμίδας uocari, suprà in A. monui. ¶ Χήμωσις apud medicos affectus est oculorum ambientis oculum membranæ, quod album quoque appellatur, albæ carni persimilis: & numeratur inter oculorum ulcerationes. Alij chymosin per y. scribunt, & rubram carnosamque corneæ oculi pelliculæ inflammationem interpretantur, &c. Chema etiam mensuræ nomen est. Vide suprà in Cochlea.

DE CHAMA LAEVI, ET LONGA VEL PARVA.

CHALADES sui ne generis sint, an chamæ læues Aristotelis, addubitat Vuottonus. Bellonius concham ab Italis Capparozola uulgò dictam chamam læuem interpretatur: & alibi chamam peloridem suam, hoc est conchulam rugatam Rondeletij. Venetijs quidem duorum generum conchas hoc nomine indigetant.

CHEMAE oblongæ Marcellus Empiricus meminit, cap. 21. Sisymbrij succum (inquit) bibat ad plenitudinem conchulæ oblongæ, quam Græci telynen (tellinen) alij chemam macram uocat. Verum telline parua quidem, non tamen longa est conchula. & chema pro mensura apud medicos, alia magna, alia parua est: ut Marcellus fortè pro μικρὰν legerit μακρὰν, ut sæpe hæc duo uocabula inter se à parum attentis permutantur.

CHAMAM nigram Bellonius glycymeridem facit, Rondeletius quasdam è galadum genere nigras describit. Epicharmus κόγχον μέλαιναν nominauit: & κόγχους μελαινίδας Sophron.

DE CHAMA PELORIDE.

PELORIS est species ostrei (ὀστρέου, non ὄρνιθος, ut Phauorini Lexicon ineptè habet) à magnitudine dicta, qua chamam & alia similia ostrea excedit, Etymologus & Eustathius in Dionysium. Clemens in Pædagogo pisces & alia esculenta, è diuersis regionibus celebrata commemorans, ut ostrea Abydena, Mænides Liparæas, conchas πελωρίδας quoque nominat: sentiens nimirum non à magnitudine, sed à regione hoc nomen eis impositum. Et similiter Athenæus. Item Archestratus, Μεσσήνη δὲ πελωριάδας συνοπορθμίδι κόγχας (scilicet μεγάλας ἢ καλὰς τρέφει.) hoc est, Iuxta Messenen autem in freto Pelorides conchæ magnæ uel optimæ proueniunt. Messenen hîc accipio pro urbe Siciliæ propinqua Peloro monti, quæ Messana dicitur à Latinis: non eiusdem nominis Græciæ in Peloponneso ciuitatem. Dixit autem Peloriades Archestratus per parenthesin carminis gratia. Vt Nicander Colophonius etiam, Νηρίτου, στρόμβοι τε, πελωριάδων τε, μύων τε. Dicuntur & πελωριναὶ ultima acuta Polluci: πελωρίας quidem uocare non libet: nec eruditus quisquam sic protulit, nisi deprauati fortè sint codices. Peloridem absolutè dicas, aut conchæ chamæue nomen adijcias, parum refert. ¶ Bellonius conchulam rugatam Rondeletij, peloridem existimauit: cuius opinionem reprehendit Rondeletius. Nos suprà Bellonij super ea concha uerbis, de cappis rossolis quædam inseruimus. sic enim eruditi quidam pelorides hodie à uulgo Italorum uocari putant. Germanicè circumloqui licebit, Ein grosse Muscheln art/Grosse Gymmuscheln.

F Murice Baiano potior Lucrina Peloris, Horatius. Et fatuam summa cœnare Pelorida mensa, Martialis. Fatuam autem uocat, hoc est insipidam: qua ratione alibi (libro 6.) aquosa etiam cognominatur, hoc uersu: Tu Lucrina uoras, me pascit aquosa Peloris. E Lucrino quidem alia

Lucrinus. quoque ostrea commendata puto. Concha Lucrini delicatior stagni, Martialis lib. 5. de Erotio puella. Summam mensam in recitato Martialis uersu, primā interpretor. alui enim molliendæ gratia ut alias conchas, sic & chamas & pelorides, uel potiùs ius earum, ante alios cibos sumi conuenit. Peloridum ius cum uino uentrem emollit, Kiranides. Et alibi, Ventrem durum mollit ius Peloridum. Pelorides emolliunt aluū, Plinius & Celsus. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam, echinos, ostreas crudas, peloridas, sphondylos, patinam ostrearum, peloridum, &c. Chamæ pelorinæ (πελώριαι, lego πελωριναὶ) dictæ, multum alunt bonique succi sunt, difficilè excernuntur (δυσέκκριτοι, nisi legendum sit εὐέκκριτοι, id est facile excernuntur, quòd aluum molliant, ut dictum est) stomacho conueniunt, præcipuè maiores, Diphilus. An caro ipsarum difficilè, ius uerò facile excernitur? Murices, pelorides, &c. tanquam cibi stomachum roborantes laudantur à Scribonio Largo, compositione 104. Ex ostreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda in cibo, deinde pelorides præstant, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus.

H.a. Pelorus, Πέλωρος, promontorium est Siciliæ Italiam uersus, à Peloro gubernatore nauis Annibalis

nibalis ibi ſepulto, &c. Vide Onomaſticon noſtrum. Πελωεὶς, inſula uel locus per e. breue in prima, ut in hoc uerſu, Ἠνεμόεσσα πελωεὶς ἐν Αὐσονίῃ ὁρόωσα, Etymologus. eſt autē uerſus Dionyſij Afri de Peloro Siciliæ promontorio: quod πελωεὶς ab eo adiectiuè dicitur. ſubauditur enim ἄκρα. ¶ Πελώρια feſta & Iupiter πέλωρ, memorantur ab Athenæo libro 14. in mentione feſtorum ubi ſeruis domini inſeruiebant.

CYEGONI uidentur conchæ quædam nominari ab Epicharmo, niſi epitheton hoc earum potius eſt. Lege ſuperiùs Androphyctides in hoc Concharum catalogo alphabetico.

CICOBAVLITIDES, Κικοβαυλιτίδες, conchylij genus nigrum, καὶ τὰ ἐκ στόματος σκωλήκια, Heſychius.

CONCHVLAE DELMES, & caro porcelli maris, (de concha porcellana uidetur ſentire,) combuſtæ, ſi bibantur drachmę pondere, cum ſerapio aliquo aſtringente, medentur ulceribus inteſtinorum & dyſenteriæ. Ex eiſdem cinis ano prolapſo inſperſus, eo in ſuum locum reducto, efficaciter cohibet, Complutus apud R. Moſen. Alij authores hęc remedia Cochleis terreſtribus attribuunt. Vide ſuprà inter remedia ex Cochleis terr. uſtis. D

GALADES conchæ. Vide ſuperiùs inter Conchas ex opere Rondeletij. G

CONCHAE longæ genera duo ſuprà in Conchis diuerſis ex Rondeletio dedimus. ¶ Græci aliquando dactylum concham longam uocitare uidentur, ut & hodie Itali. at Concham longā Plinij à dactylo differre Rondeletius oſtendit. ¶ Scaphidem Hippocrates nominat conchā marinam oblongiorem, quam aliqui uulgò myacem uocitant. Vide mox in Myace. L

MARGARITA & Margaritiferæ conchæ, in M. elemento locum habebunt. M

IN mari rubro Conchæ quædam naſcuntur, quarum teſtæ ſecturas quaſdam & cauitates (ἐντομὰς καὶ κοιλάδας,) & labra acuta habent. quę cum coëunt inter ſe ſic alterno incurſu coniunguntur, ut tanquam duarum ſerrarum coëuntium dentes uideantur inter ſe conuenire: unde fit, ut ſi piſcatoris natantis quamcunq; partem, etiamſi ſub eam os ſubeſt, mordicus apprehenderint, amputent: & ſimiliter ſi articuli locum comprehenderint, neq; id mirum, cum tanta ſit marginū acies, Aelianus 10. 20. Eadem fortè eſt de qua Plinius: Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, &c. uide ſuprà in Concha echinata Rondeletij.

CONCHAE minutæ in ſpongijs repertæ, manifeſtò eas eſca uiuere oſtendunt, Plinius.

DE MYTVLO, (MVSCVLO PARVO RONDELETII,) BELLONIVS.

AD Græcorum antiquorum Balanum, (*Bellonius balanos uocat, quas Rondeletius conchas rhomboides, ſuperiùs deſcriptas,*) recentiorumq; Calagnonē, ac Venetorum Muſſolum plurimū accedit Mytulus qui & Muſculus, Oceano frequentiſsimus, uulgo Gallico Moule. Parcius in Adriatico capitur, Venetis Conchola nominatur, Romam rariſsimè adfertur. Mitylenenſes Midia uocant. A

Cluſiles & reſeratiles habet teſtas, intus ac foris læues: labra tenuia, corpus oblongum, altera parte latum, altera turbinatum. B

Connectuntur Muſculi inter ſe; fauiſicant & aceruantur Muricum modo. Algoſis & arenoſis locis degunt. C

Falluntur autem qui duo marinorum Mytulorum genera conſtituunt: eorum nempe alterum fluuiatile eſt. Nam μῦς uel μύαξ, omnium Græcorum conſenſu, idem cum Mytulo & Myace, uel muſculo Latinorum eſt. A

Marinus autem uillos habet extrorſum more pinnæ, ab ea parte teſtæ qua ſcopulis hæret, per quos alimentum (*Reprehendit hoc Rondeletius,*) exugit, atq; arenulas & marina deiectamenta attrahit. Hinc fit ut qui muſculi locis arenoſis creſcunt, aut inter teſtas figlinas gignuntur, deteriores euadant: qui uerò algoſis tractibus nutriuntur, meliores ac multò gratiores ſint, ubi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuli cancrum pinnæ modo in concha nutriunt, orbicularem, paruum, ſuis ſic membris abſolutum, ut & incedat, & alatur, & oua excludat, grandi lente multò maiora ac craſsiora. Humi accubant Mytuli, cùm tamen Glandes ſiue Muſſoli adhærendo pendeāt. C

Dioſcorides Ponticos laudat myaces. Plinius Myacum iuſculum aluum & ueſicam exinanire tradit, interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemq; minuere. Itaq; utiliſsimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Idem prodeſſe fellis pituitæq;: pulmonis, iocineris, ſplenisq; uitijs ac rheumatiſmis ait: fauces tamen uexare, uocesq; obtundere; ſed & ulcera quæ ſerpunt, aut ſint purganda, item carcinomata perſanare. G

De Mure piſce, leges in M. elemento.

DE MYTVLO FLVVIATILI, BELLONIVS.

Fluuiatiles Mytulos Inſubres Squiozole uocant, Marinis alioqui ſimiles, niſi magnitudine

differrent, & subrecti apparerent, atque humi pinnæ modo infigerentur. Sedem non mutant. Grandi hiatu suas testas pandunt, quas reseratiles clusilesque habent, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatissimas. Gustus ingrati percipiuntur, ex quo μύες κυνώδεις (immò σκιλλώδεις, uide in Corollario) ab Athenæo uocari putantur, ac si Mytulos caninos dicat. Gallis Moules d'estuc dici consueuerunt.

DE MVSCVLIS (IN GENERE) RONDELETIVS.

De significationibus uocabulorum, Mus, musculus, mytulus, mys, myax.

A. per totum.

NON facile est dicere qui sint Musculi à quibusdam Latinis dicti, qui μύες à Græcis masculino & fœminino genere. Item qui sint μύακες Dioscoridi, Mytuli & myes Plinio. Cum ostracodermis Musculos Plautus in Rudente recenset, Habemus Echinos, Lepadas, Ostreas, Balanos captamus, Conchas, marinam urticam, Musculos, Plagosas, (*Plagusias legit Massarius*,) Striatas, &c. Sic & Celsus libro 2. Ostrea, Pelorides, Echini, Musculi, & omnes fere Conchulæ aluum mouent. Gaza Aristotelis μυσίκητον, musculum interpretatus est Plinium secutus: ut docuimus priore parte operis nostri, μύας uerò semper Mytilos. Athenæus μύτλον à Romanis appellatam fuisse Tellinam scribit, quam Græci quidam ἀντίλλαν nominabant. Hermolaus Barbarus mytulum & mytlum idem esse putat. Athenæus μύας in diuerso genere diuersa significare demonstrat his uerbis: οἱ δὲ μύες μέσως εἰσὶ τρόφιμοι, διαχωρητικοί, οὐρητικοί: κράτιστοι δὲ οἱ Ἐφέσιοι, καὶ τούτων οἱ φθινοπωρινοί. αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ὅσαι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε καὶ εὔχυλοί εἰσι, πρὸς τὸ καὶ τρόφιμοι. Myes mares mediocriter nutriunt, aluum cient & urinas. Optimi sunt Ephesij, præsertim autumno. Myes fœminæ, maribus minores, dulces sunt, boni succi, copiosè nutriunt.

Mysticetus.

Tellina.

Athenæus.

A Hermolaus. Testudines. Mus aquatilis & marinus.

Tria, inquit Hermolaus, inuenio quæ μύες dicuntur. Primùm Testudines sunt, ideoque nō μύες in plurali, sed μύδες & ἐμύδες uocantur. Genus hoc, aquatilis mus, & lutaria Testudo à Theodoro, marinus mus à Plinio quandoque libro 9. uertitur. Alterum inter pisces. Tertium inter Ostrea pro Mytulo.

G Myaces Dioscoridis, Plinij mytulos esse.

Quos μύακας appellat Dioscorides libro 2. cap. 7. Plinius Mytulos nuncupasse uidetur: Quoniam quæ περὶ μυάκων scripsit Dioscorides, eadem planè de Mytulis Plinius. Μύακες καέντες τὸ καῦστικὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν, ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος, χρησιμεύουσιν εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι, ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτίθεται ὠφελίμως. Plinius lib. 32. cap. 9. hæc ferè sic conuertit: Mytuli quoque ut Murices cinere uim causticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauãtur quoque plumbi modo, ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesque, atque in alijs partibus sordida ulcera, capitisque pustulas. Carnes uerò eorum ad canis morsus imponuntur. Ante locum hunc tradit Myacas degenerare in duas species in Mytulos myiasque.

Rondeletij sententia.

Lib. 32. cap. 9.

Lib. 5. de Hist. anim. cap. 15.

Myiæ uel Myiscæ.

Mysci.

Lib. 3. de gene. anim. cap. 11.

In hac nominum dissensione & uarietate hæc rectè statui posse iudico. Myacas generis nomine appellat Plinius huiusmodi testacea, quæ Aristoteles μύας uocat, Gaza Mytulos, Athenæus μύας utroque genere. Aceruantur, inquit Plinius, Muricum modo, uiuuntque in algosis gratissimi autumno. Sic Aristoteles cùm exposuisset quomodo Purpuræ & Buccina congregentur & fauificent, idem post περὶ μυῶν dicit, κηριάζουσι δὲ καὶ οἱ μύες. Athenæi locum περὶ μυῶν utriusque generis paulò antè protulimus. Myacum uerò duæ erunt species, Myiæ siue Myiscæ, quæ à Plinio dicuntur, & Mytuli. Hermolaus in hoc Plinij loco Myiscas in exemplaribus aliquot uetustis legi affirmat. Sed si quid in rebus marinis coniectura iudiciumque meum ualere debent, Myscos rectè legi posse arbitror, ut sint parui μύες, ut declarat Plinius: qui dicuntur ab alijs Latinis Musculi diminutiuo nomine à Mus, ut μυίσκος diminutiuum nomen est à μῦς, Myiæ siue Myiscæ siue Mysci ἐλάττους μύες Aristotelis, qui plurimi circa unum principium aliquod adnascuntur. Μύες in fœminino genere Athenæi. Hos Musculos à Latinis appellari puto, ut iam dixi. His maiores Mytuli erunt, Dioscoridis μύακες, ut prius demonstratum est. Vel Dioscorides μυάκων nomine utrunque genus comprehendit. Quod si nominum horum rationem haberi nolis, sed rei tantùm, dicemus in mari reperiri Mytulos, siue Musculos, siue μύακας, maiores, & minores simul colligatos. De quibus deinceps dicemus.

DE MVSCVLIS (PARVIS AVT FOEMINIS, PLINII MYIIS, VEL MYISCIS, uel myscis,) Rondeletius.

A MVSCVLOS paruos & rotundos Plinius Myias uocat, id est, Muscas: nostri mousches de mar: Galli, moules, Græci hodie midia: Veneti conchole.

B Sunt ex ostracodermorum genere, quæ tenui testa, & duplici conteguntur. Circa saxa aut ligna nascuntur, pilis & ueluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper uel musco

musco, uel lanugine obducta, intus læuis & splendẽs, ex albo cærulea, parte acutiore crassior & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, quum cruda est, cocta uitellis ouorum similis, in ambitu fimbriata: in ea foramen est euidens ad attrahendam aquam. neq; enim per uillos attrahit, quod ineptissimè quidam † afferunt, lanæ illius siue byssi usum ignorantes. In media carne est particula carnosa, linguæ similis. Inest & mutis, & pituita quædam glutinosa. Callo albo adhæret.

† Bellonium taxat.

Excutiendus est hic locus Aristotelis libro 5. de histo. anim. cap. 15. Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοί, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί. πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι. Quẽ sic conuertit Gaza. Cancri colore albido, corpore admodum parui in nonnullis testa operti generis nascuntur, & plurimi quidem in Mytulis soliatis: neq; id satis rectè, ut opinor, deceptus uocis τοῦ πυέλου significatione, in qua pro balneorũ solio siue labro propriè usurpatur. Sed hinc ad alia concaua & profunda transfertur, sumiturq; ἀντὶ τῆς κοιλότητος. Sic Galenus lib. 9. de usu part. cauitatẽ cerebri meatus per quos excrementa crassiora expurgantur excipientem, πύελον nominauit: Cauitas igitur quæ meatus hos excipit, quam alij à figura πύελον, alij ab utilitate χοάνην, id est, infundibulum nominant, superiore parte ueluti lacunæ (δεξαμένης τινός, *id est lacus, solij, cisternæ. eruditi in recto ultimam acuunt, ut scribendum sit* δεξαμενῆς τινος) utilitatem præbet; inferiore autem, ut & nomen indicat, infundibulis similis est. Non sum nescius hoc in loco πύελον in uulgatis codicibus legi, sed meliùs πύελον doctiorum iudicio legas. Dioscorides de Tithymali characiæ semine loquens, cauitatem in qua fructus continetur πυέλοις comparat. Ἐπ᾽ ἄκρων δὲ τῶν καυλῶν κόμη σχοινοειδῶν ῥαβδίων, καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν ὑπόκοιλα ὅμοια πυέλοισιν, ἐν οἷς ὁ καρπός. Pendet in cacuminibus caulium, coma iunci, sub qua caueolæ soliolis balneorum similes, in quibus semen continetur. Quare cùm πύελος cauum locum significet; Mytulos πυελώδεις non soliatos dixerim, sed in imo maris, siue in gurgite natos, ad eorum testaceorum discrimen qui in limo cœnoso, uel in arenoso proueniunt. Hanc interpretationem meam confirmo ipsiusmet Gazæ autoritate, locum enim qui mox sequitur, ita uertit: φύεται μὲν οὖν τὰ ὄστρεα καθάπερ εἴρηται: φύεται δ᾽ αὐτῶν τὰ μὲν ἐν τοῖς πυελώδεσι τόποις, ἔνια δὲ ἐν τοῖς σκληροῖς καὶ τραχώδεσι, (*malim* παγώδεσι) τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀμμώδεσι. Nascitur enim Concharum genus quemadmodum expositum est, sed locis uarijs: nam alia uadis, alia gurgite, alia duris locis atque asperis, alia arenosis. Perspicuè uides Ostrea ἐν τοῖς πυελώδεσι nata, in gurgite nata dici. In Mytulis igitur in imo maris natis cancri parui proueniunt, nec in Mytulis in stagno marino, aut in quouis loco alio lutoso & sordido procreatis Cancros paruos unquam reperias.

Expensus Aristotelis locus. *μύας πυελώδεις ab eo, non à figura dici, sed in imo maris nascentes. quod nos in Corollario reprobabimus.*

Lib. 4. ca. 165.

Nos uerò Myias, siue Myiscas, siue Myscos Plinij siue Musculos, & Athenæi τοὺς ἐλάττονας μύας, siue τὰς μύας repræsentasse perspicuè ostendunt sapor dulcior in his, & suauior: paruitas, rotunditas, testa hirta, atq; alia quæ his à Plinio & Athenæo tribuũtur. Plinius: Myaces degenerant (*Diguntur malim, ut genera in species digeri dicimus*) in duas species, in mytulos qui salem uirusq; resipiũt: Myiasq; (*aliâs Myscas*) quæ rotunditate differunt, minores aliquanto, atq; hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores, (*dulciores, ex Athenæo.*) Athenæus: Οἱ δ᾽ ἐλάσσονες τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλότεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ φύσει ὄντες τοιοῦτοι. id est, Minores & ueluti hirti, magis urinam prouocant, & melioris succi sunt ijs qui scillæ similes sunt: minus tamen alunt, quia minores & quia natura sunt huiusmodi. Aliquanto pòst: Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ὅσαι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε, καὶ εὔχυλοί εἰσι: πρόσετι δὲ καὶ τρόφιμοι. Quæ Myes dicuntur, alijs minores sunt, dulces, boni succi. præterea satis nutriunt.

A

Musculos paruos ueros se exhibuisse.

Lib. 32. cap. 9.

Lib. 3.

DE MYTVLIS, (SEV MVSCVLIS MAIORIBVS, MARIBVS, QVOS ET MYACES Dioscorides uocat,) Rondeletius.

Bellonius huic persimilem suum mytulum pingit, cum cancello intra ualuas apparente: cùm nomina & reliquam descriptionem, mytulo minori conuenientia ponat.

MYTVLOS nostri muscles uocant, & consalmes de mar, ad differentiam fluuiatilium uel palustrium mytulorum quibus figura tantùm similes sunt. A

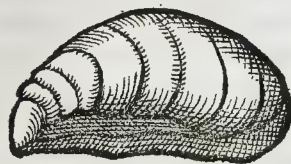

A Musculis differunt magnitudine & rotunditate; gustu etiam inferiores sunt. nam salem uirusq; resipiunt, ait Plinius. B

Eosdem esse Mytulos cum Dioscoridis libro 32. cap. 9. Myacibus antè ostendimus ex eadem præparandarum testarum ratione, & ex ijsdem facultatibus. Quarum postremam non probat Galenus de facult. medic. libro 11. cap. 3. Τῶν δὲ μυάκων σάρκα λειωθεῖσαν ἐπιτιθεμένην ἁρμόττειν φασὶν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν, ἐγὼ δ᾽ οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλ-

(F) A (G)

κῶν, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γιγνόμενα. Porrò Mytulorum carnem tradunt ulceribus à mordente cane inflictis competere. Ego uerò nullam (peculiarem) facultatem inuenio quã requirant id genus ulcera, sicut ea quæ à rabido cane mordente sunt inflicta.

B In oleorum præparatione testa Mytulorum utebantur ueteres: est enim caua & labris tenuibus. Dioscorides de cicino oleo: ὅταν δὲ ἀνῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν, ἄρας τὸν λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρός, ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. Vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne uase, innatans oleum Mytuli concha tollitur, & reconditur. Et mox de oleo amygdalino: Εἶτα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ὄξυπτε, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε. Mox tabellis premitur, & quod digitis hæsit, Mytuli concha excipitur. In hac concha pictores hodie colores suos diluunt: tum quòd ij à testa nihil immutentur, tum quòd sustinenti manui nulli sint oneri.

Lib. 1. cap. 38.

DE MYTVLIS IN STAGNIS MARINIS.

RONDELETIVS.

MYTVLI in stagnis etiam reperiuntur: sed non nisi ubi saxa sunt, uel ligna hærentia. Circa hæc enim nascuntur, bysso alligati, ex duabus testis constantes, foris nigris, intus plumbeis. Carne sunt molli, flauescente. Marinis sunt longiores: sed marini spisiore testa, palato gratiores.

COROLLARIVM DE MYE, MYACE, MYTILO, Musculo. Ex his Myax & Musculus passim maiusculis characteribus scribentur.

A Vocabulum μῦς circumflecti debet, non acui. In petris & arenis uiuunt, Κηρυκές τε, μύες τε, καὶ ἀστρακὲς ὄνομα σωλῆν, Oppianus. Potest & μύες scribi in plurali penultima longa, quanquam aliquando producitur etiam sine circunflexo: Ἦν δέ τις ἐν μύεσσι νέος παῖς, Homerus in Batrachomyomachia. Vide plura in Mure quadrupede H.a. ¶ Myes à Theodoro uertũtur mytuli, sed quàm rectè, iudicare nondum audeo. Cum Græcis hominibus eos quos uulgò Veneti uocant MVSCVLOS & Cuniculos ostenderem, dixerunt esse Mydia, hoc est Musculos, Gillius. Conchas illas quas rhomboides Rondeletius cognominat (descriptas & exhibitas superiùs) Veneti Mussoli nominãt, hoc est musculos aut mytulos, sunt enim his satis similes, teste Bellonio. Mutilum Aggregator uulgò Venetijs ait Gozonello dici: quod nomen idem forsitan fuerit cũ Gillij cuniculo concha. Vniones in nostro mari reperiri solebant, crebriùs circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui in conchis quas myas appellant, Plinius 9.35. quem locum explicans Massarius: Myes (inquit) quos Latini mytulos interpretantur, conchæ sunt testis leuibus, sed interius nitentibus & perlucidis, ut ostreæ margaritiferæ, labijs quoque tenuioribus quàm ostreis, eiusdem propè generis cum ijs, qui uel in flumine generantur. nos tales non modo in Bosphoro Thracio, sed alijs quoque locis conspeximus, quos nunc MVSCVLOS appellant. Et mox, Huic proximum genus est, quas myias, hoc est muscas uocant. differunt à mytulo rotunditate, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus testis, de quibus Plinius & Athenæus meminerunt. Et alibi, Non desunt qui myacas in Dioscoride myas siue mytulos easdem esse conchas putent, cum tamen Plinius hoc ipso uolumine mytulos in harenosis prouenire prodiderit, & libro tricesimo secundo myacas in mytulos degenerare, atque in algosis non harenosis uiuere testatum reliquerit. ¶ Maiores in hoc genere conchas, Plinius mitulos, Oribasius myacas, Athenæus μύας σκιλλώδεις uocat, & μύας genere masc. absolutè. Minores uerò Plinius myiscas, Oribasius & Athenęus myas appellant, Vuottonus. Minores Rondeletius myas uocat cum diphthongo in prima syllaba, & muscas interpretatur. quod equidem non probârim, quoniam ea uox Græca est, & Gręcorum nemo sic usurpauit. Athenæus enim myas de paruis musculis fœminino quidem genere extulit, sed sine diphthongo, inflexione tertia, in qua etiam ὁ μῦς, id est musculus mas declinatur. quare & myiscam proferentibus non assenserim. Mytuli à Romanis Græco nomine tellinæ nuncupantur, Niphus. Scapidem (Σκαφίδα) Attici uocant scapham pastoralem, (καθώς πε, aliâs, καθ᾽ ὥσπερ, λέγουσι: fortè ἐν ᾗ ἀμέλγουσιν,) in qua mulgent: ut poëta in hoc uersu: Γαυλοί τε, σκαφίδες τε τετυγμένα, τοῖσιν ἄμελγεν. Hippocrates uerò sic uocat concham marinã oblongiorem, quam multi (οἱ πολλοί, multi, uel uulgus) MYACEM appellant, μύακα προσαγορεύουσι, Galenus in Glossis, & Varinus. sed hic aut librarij pro μύακα posuerunt μύα. id quod fieri facilius potuit, quòd finalis huius uocis syllaba κα, in proximo uerbo καλοῦσιν (hoc enim ipse utitur,) non προσαγορεύουσι, repetatur. Quærendum an MVSCVLVS uulgò dictus Venetijs, (Concha rhomboides Rondeletij,) hic MYAX sit, quoniã & testa oblongior, & nomen ei congruunt. Scafium, id est concha, Syluaticus. MYACES pisces intelliguntur murices, (*hoc ex idoneis authoribus quod sciam, nullus docet:*) sed & pro conchula accipitur MYAX, qua humores excipiuntur, Cælius. ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μύακια θαλάσσια, Varinus.

Cuniculi. Mydia.

Scaphis.

De Ita-

De Italicis nominibus Mussolo & Gozonello in præcedentibus dictum est. Lusitani mytilum nigricantem, Mexilam uocant. Germanicum nomen Muscheln à MVSCVLO Latinorum factum uideri potest: sed ad conchas biualues omnes extenditur. quamobrem circumloquemur, ita ut Mytilum siue Musculum maiorem, nominemus kleine schwartze Muscheln: minorẽ uerò, Mießmuscheln, à musco, quoniam, ut scribit Rondeletius, testa eorum ferè semper uel musco uel lanugine obducitur. Angli Muscle non communiter ut nos concham omnem biualuem, sed propriè & peculiariter paruam hanc nigricantem appellant. MVSCVLI in inferiore Germania (ut Cornelius Sittardus aliquando ad me scripsit) ex Oceano Germanico capiuntur, & suauissimi gustus sunt. elixantur in aqua, deinde addito pipere & butyro comeduntur. Germanicè Moeschelen uocantur.

Μύες πυελώδεις Gaza ex Aristotele uertit mytilos foliatos, à figura. Niphus mitulos latioris uel amplioris conchæ interpretatur. Rondeletius reprehendit, & in imo maris siue gurgite nascentes conuertit. quoniam Gaza eodem apud Aristotelem loco (historiæ animalium 5.15.) pro πυελώδεσι τόποις interpretetur, gurgite: cùm non gurgite tantùm Gaza eo in loco uerterit pro hac uoce: sed (Ostrea nascuntur,) alia uadis, alia gurgite. ego non πυελώδεσι, sed omnino πηλώδεσιν, id est limosis, eo in loco legerim. nam ut hoc in loco, ita rursus in eodem capite, Aristoteles triplicem natalis soli differentiam facit. ὀστρακώδη (inquit) omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ, ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα, ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει, κόγχαι, περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθυα καὶ βάλανοι. Πύελος non modo solium, sed alia uasa diuersa similis figuræ significat: quæ nostri uocant Standen/ Züber/ Büttinen/ Mülten, &c. est autem in fœminino tantùm genere bonis authoribus usitatum. πύελον ὑελίνην dixit Aelianus in Variis 13.3. Πυελίον, (paroxytonum. ego proparoxytonum prætulerim) πύελος χαλκῆ, Hesychius. sed mox in masculino dicit, Πύελος ἐν ᾧ οἱ πυροὶ ἐπλύνοντο: σκάφη, ἐμβάτη. unde aliquis coniiciat πύελον à uerbo πλύνειν per metathesin fieri. sed diuersæ super huius dictionis origine grammaticorum sententiæ sunt. Πύελος (inquit Etymologus) propriè dicitur ὅπου τοὺς πυροὺς πλύνουσι, (*quid si legas παλύνουσι, ἀντὶ τοῦ βρέχουσι. nam Appion παλύνειν interpretatur μολύνειν, βρέχειν. quid si dicamus, pyelon esse uas in quo triticum, id est, farina triticea aqua perfundatur & subigatur?*) quasi πύρελος. τινὲς δὲ λέγουσι καὶ δίχα τοῦ ρ. τοὺς πυρούς. εἰσὶ δὲ (πύελοι) σκαφίδες ἐν αἷς λούονται, παρὰ τὸ πεπυθός, τουτέστι τὸ στόμα, πὸς ἔλειν. οὕτω δὲ ἔλεγον τοὺς πλυνούς, ὡς Θέων ἐν ὑπομνήματι Ὀδυσσείας. Eustathius uerò, ex quo Varinus etiam repetiit, sic tradit: Πύελος συνήθως ἡ λεκανίς: dicta fortè non à uerbo πλύνειν, sed παρὰ τὸ πυόν, quod est crema (ἀπάνθισμα, der nydel oder ramen) lactis: tanquam uas huiusmodi commodum sit pastoribus excipiendæ cremæ. Sunt & πέλλαι pastorum uasa, lacti dum emulgetur excipiendo accommodata, mulctræ, Melchkübel. Γαυλοὶ emulsum seruant, ut & σκαφίδες: sed γαυλοὶ uidentur fuisse uasa rotunda, Brenten/ Gelten/ Näpff: (nam & nauigia quædam rotunda dicebantur γαῦλοι, uoce penanflexa. pro uase enim lactario ultimam acuit.) σκαφίδες oblonga, Mülten/ Mültle. Lege Varinum in Γαυλοί. Quæ torno cauantur uasa, omnia rotunda sunt: scaphas uerò oblongas fuisse coniicio, non torno, sed aliis instrumentis excauata: quoniam sic dictæ sunt παρὰ τὸ σκάπτειν τὸ κοιλαίνειν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν σκαπτομένων καὶ γινομένων βαθέων, ut Varinus scribit. inde & scaphæ naues dictæ, minores propriè & monoxylæ, ut lintres, ex trunco unico excauato & ueluti effosso: quibus similia sunt uasa illa, quæ Mülten appellant nostri: quorum alia fundum æquale & planum habent: alia magis propriè sic dicta & nauibus similiora, in medio profundiora sunt, utrinque uerò altiora se explicant, & ad summos margines surgunt, ut in nauibus proram ac puppim uersus. Hæc figura in mytilis etiã spectatur; magisque in maioribus, quòd longiores sint, (minores enim, ut ait Plinius, rotunditate differunt:) ita nimirum ut è duabus mytili testis utraque per se scapham uel πύελον referat: unde πυελώδεις ab Aristotele dictas suspicor: idque κατ' ἐξοχὴν: quod quanuis & aliæ forsan longiusculæ conchæ reperiantur, non dissimili figura, pyelon tamen minùs exactè repræsentent. Scribit Aristoteles cancellos in mytilis istis reperiri: quod & ipsum maioribus conuenire magis uidetur. in minoribus enim uix suppeteret cancellis capiendis locus. Et quanquã pyelos solium quoque, hoc est labrum in quo balneantur significat, eius tamen figura propter fundum æquale & planum, mytilis non conuenit, quare foliatas à Theodoro conuersas non probo. Aristophanes Vespis, Ἀλλ' ἄθρει κατὰ τὴν πύελον τὸ τρῆμ', ὅπως μὴ 'κδύσεται. Vbi Scholiastes: Αἱ γὰρ πύελοι τρώγλας εἶχον περὶ τὴν ὀδόν, δι' ἧς ἀπολουόμενοι ἐκχέουσι τὸ θερμόν. παίζει δὲ καὶ τοῦτο ὡς περὶ μυός. Itẽ in Equitibus, Τὰς πυέλους φησὶ καταλήψεσθ' ἐν βαλανείῳ. Scholiastes interpretatur τὰς ἐμβάσεις. πύελος γὰρ ὄρυγμα, ἐμβατή, ἔνθα ἀπολούονται. Hoc & Suidas repetit. Θερμὴν εἰς πύελον εἰσελήλυθεν, Suidas ex innominato. Vt hoc etiam: Τῇ πυέλῳ τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου. pro theca uel loculo funeris. Χλιὰς πυρὸν ὀρεπτομένους παρὰ πύελον, legimus Odysseæ ψ. Eustathius λεκανίδα interpretatur, & alia addit quæ iam antè recitauimus. Πύελος, ἡ λεκάνη, Varinus. hoc est peluis. Quin & palam siue fundam annuli, cui gemma includitur, hæc uox aliquando significat. Τοῦ δακτυλίου, τὸ μὲν, ὁ κύκλος: τὸ δὲ, ἵνα ὁ λίθος ἐναρμόζεται, πύελός τε καὶ πυελίς, ὡς ἔφη Λυσίας, Pollux. Πυελίδα Lysias & Aristophanes dixerunt, quod nos sphragidophylacion, Suidas & Varinus. Πυελίς, σφραγιδοφύλαξ, καὶ πύη, ἀρτοθήκη, ἀλευροθήκη, ἔνθα ἡ ψῆφος ἐν δακτυλίῳ, Hesychius. sed ordo uerborum confusus apparet. ego sic legerim: Πυελίς, σφραγιδοφύλαξ, ἔνθα ἡ ψῆφος ἐν δακτυλίῳ. καὶ πύη, ἀρτοθήκη, ἀλευροθήκη.

Sed pyelos quid sit, quæ conchæ πυελώδεις, explicatum abunde est. nunc ad uocabulum σκιλλά

Marginal notes: Μύες πυελώδεις. — Σκιμδίαι.

δεις aggrediar: cuius similiter obscuritate uiros nostri seculi eruditos cæcutiuisse uideo. ego mytilos eosdem nempe maiores, quos πυελώδεις Aristoteles dixit, ab Hicesio rectè σκιλλώδεις cognominatos ostendam. Verba eius apud Athenæum sunt hæc: Τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι: οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς. οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν: ἀτροφώτεροι δὲ, διά τε τὸ μέγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι, Hoc est, Ex Mytilis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantum sunt chamis inferiores, quantum pectinibus præstant. Vrinam magis quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillam resipiant, mali succi, & gustu ingrati. Qui uerò his minores sunt, & foris hirsuti, ijs qui scillam referunt & urinam magis promouent, & succum generant probiorem, minus tamen nutriunt, tum paruitatis suæ causa, tum sui generis natura, Hæc ille. Facile autem ex uerbis eius est animaduertere, scillæ saporem ingratum insuauemq; dici, & ut ipse interpretatur, πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. qualẽ scilicet in scillæ maritimæ herbæ tunicato ceparum instar bulbo, medicis celebrato, experimur: amarum & acrem. & similiter in pancratio, altera & minore scilla: cui authores gustum amarum quiq; os accendat, attribuunt. Colias piscis κολλοσκιλλωδέστερος est, δηκτικώτερος καὶ κακοχυλώτερος. κρείσσων δὲ ὁ Σεξιτανός. λεπτότερος γὰρ καὶ γλυκύτερος, Athenæus ex Diphilo de salsamentis. ubi itidem σκιλλωδέστερον ipse interpretatur, acriorem & mordaciorem: cui Sexitanum dulciorem opponit. Rondeletius hoc in loco κολλωδέστερος (hoc est, glutinosior) legere mauult. ego uel σκιλλωδέστερος tantùm, uel κολλώδης (aut κολλωδέστερος) καὶ σκιλλωδέστερος pariter legerim: ut colias Sexitano non solùm mordacior amariorq; sit, sed etiam glutinosior. quod & ipsum scillæ bulbo proprium est. succus enim eius glutinosus est, & fila tenacia tunicis bulbi diductis in longum ducuntur. sic ad κολλωδέστερος opponetur λεπτότερος, ad σκιλλωδέστερος uerò γλυκύτερος. Plinio etiam mytili maiores salem (fortè scillam legendum) uirusq; resipiunt, ideo gustui ingrati. minorum caro mollior dulciorq; (aliâs durior, minùs rectè) est. Oribasius quoq; molliorem carnem minoribus adscribit. Diphilo quoq; (ut Græcè Latineq; Rondeletius in capite de Musculis, paulò antè posito, recitauit) αἱ μύες, id est mytili minores, ut ipse testatur, dulciores sunt ac melioris succi quàm maiores: πεόσπι τε καὶ τρόφιμοι. Hicesius tamen minores ἀτροφωτέρους esse refert maioribus: quòd & parui sint, ideoq; minùs alant, & toto genere eiusmodi. Idem author bulbos quosdam σκιλλώδεις esse scribit, hoc est nihilo scilla gratiores in gustu. solênes uerò κολλώδεις, id est glutinosos. Rursus Hicesius, τὰς τῶν πορφυρῶν μήκωνας σκιλλωδεστέρας ἢ τὰς τῶν κηρύκων esse ait. Succum hunc in mytilis nitrosum ut ita dicam, id est cum amaritudine acrem, mare dulcius & cœlum autumnale temperat. Quamobrem myaces, Plinio teste, gratissimi sunt autumno, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrũ. Eiusdem acrimoniæ causa fauces ab eis uexari, (quod idem Plinius scribit,) & uocem obtundi credendum est. Mituli ora mandentium atq; fauces acri mordacitate uexãt, gulam arteriamq; exasperant: tussim quoq; siccam & raucedinem efficiunt, uocemq; obtundunt, Vuottonus tanquam ex Plinio. Hæc (inquit) Plinius non uni speciei, sed myacum, id est mitulorum, generi tribuit. Ego hunc locum in Plinio iam non reperio: quòd si tamen myacum generi toti hęc tribuat Plinius, nõ rectè facit: ex maioribus enim duntaxat hæc mala sentiuntur. Libro quidem 32. cap. 9. uerba hæc, Fauces uexant, uocemq; obtundũt, de myacum genere toto profert. Σκιλλώδεις ergo mytili sunt quales diximus: qui scillam resipiunt: Latinè scillosos dicere forsan licebit ad imitationem Græci uocabuli: ut à uino odorem saporemq; uinosum dicimus, Græci οἰνῶδη. Nec admittenda est Bellonij opinio, qui pro σκιλλώδεις legit κυνώδεις.

B Mytili biualues sunt & clusiles, cum & concludi & aperiri possint. tuentur autem se concludendo. Reseratiles sunt, & ab altero latere nodo ligantur. Testas habent læues, labra tenuia, Aristot. Capiũtur purpuræ paruis rarisq; textu ueluti nassis in alto iactis. inest ijs esca clusiles mordacesq; conchæ, ceu mitulos uidemus, Plinius. Iuba tradit mytulos ternas heminas capere in Oceano Arabico, Plinius. Sumitur inciso mytilus ore mihi, Martialis libro 3. De ouo mytulorum, dicetur mox in C.

C Myaces aceruantur muricum modo, uiuuntq; in algosis, Plinius. Deteriores ad cibum sunt qui in locis arenosis aut inter testas figlinas proueniunt, ijs qui in algosis gignuntur, Vuottonus ex Oribasio ni fallor. ¶ Mituli etiam fauificare solent, Aristot. Mituli ita gignuntur, ut inter plantas quædam sobole, (ut cepe,) quippe qui minores subinde iuxta principium adnascuntur, Aristot. Et mituli, & pectines, sponte naturæ in harenosis proueniunt, Plinius. Aristoteles (inquit Massarius) aliter sentire uidetur tertio de generatione animalium his uerbis: Natura testati generis consistit, partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquam sæpenumero ea quoque spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarum accepisse hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, ut cepe: hoc igitur tertio modo mytili gignuntur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascuntur. buccina, & purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittunt. semen uero nullum esse eorum putandum est, sed quo diximus modo plantis assimulantur: quamobrem larga eorum copia prouenit cum primum constiterit aliquid. hæc enim omnia

Mituli an sponte proueniant.

nia uel sponte ut oriantur euenit: itaq; ratione tunc magis cum origo præcesserit, consistunt. aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæque adnascitur. Sed cum similem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem uel sobolem nullam procreant, uel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Cum igitur dicat eorum quæ sobolem nullam procreant, uel non fauant, ortũ spontinum esse, Mytuli qui ex ipso Aristotele sobole generantur, & fauificare soliti sunt, ut quinto de historia scriptum est, nõ sponte prouenient. ¶ Sunt inter testata, quæ ouum in ipsis impropriè dictum (nutricationis enim duntaxat melioris signum est, ut in sanguineis pingue) non semper sed uere tantum habeant, mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur: ut pectines, mituli, ostreæ. tempus hoc enim prodest eorum corporibus, Aristot.

MVSCVLORVM testis hodie utuntur pictores diluendis & asseruandis coloribus, Rondeletius. E

De alimento ex Mytilis, leges quædam superiùs in Rondeletij capite de Musculis in genere, & in Chamis Corollario F. & infrà in Ostreis. De sapore eorum acri & amaro paulò antè in A. ubi quinam μύες σκιλλώδεις essent, enucleauimus. Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλας, ὄστρεα δ' Ἄβυδος, Archestratus. ¶ Corpus auget ius mitulorum & concharum, Plinius. E conchylijs aluum simul & urinam cient præcipuè mituli, ostrea, Athenæus. Cato capite 158. in descriptione iuris ad aluũ deijciendã inter cætera requirit mutulos (mytulos) LII. MYACES maiores duri sunt & concoctioni renitentes, sanguinem procreant crassum, & pituitæ multum, & succum deniq; nõ adeò probum. Copiosè alunt, uentremq; & urinam cient. Hi si assentur, sitim uehementem excitant. si uerò elixentur, & acrioribus quibusdam, ut sinapi nasturtióue condiantur, non adeò uirus resipiunt. Minores carne sunt molliore & dulciore, boniq; succi: uerùm minùs alunt, & urinam cient magis: Vuottonus, ex Oribasio ni fallor. F

Remedia quædam & uires MYACVM siue mytilorum, reperies suprà in Rondeletij capite de Musculis in genere: & proximè antè in Bellonij scriptis. Aluum purgant myaces, (*myacum ius,*) Plinius. Et mox, MYACES cremati ut murices, morsus canum hominumq; sanãt cum mellé, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. MVSCVLVS marinus tritus ex oleo uetere, talorum tumoribus & doloribus impositus medetur, Marcellus Empiricus. Ex conchis marinis foris nigris, intus splendidis (*MYACAS intelligere uidetur*) *ad consolidanda uulnera remedium pulchrum Marianus Sanctus in Compendio chirurgiæ describit.* G

Ad infirmos & caliginosos oculos, & nebulas oculorum in iumento: Musculos aquatiles ure super carbonibus: & corium externum detrahe usq; ad medium quod album apparet: id serra. ad zinziber & chalcanthum, pares singulorum portionibus. paratum ex his tribus mixtis pollinem in oculos equi inflato. proderit, Ex Hippiatrico libro Germanico.

Myõn marinorum coctorum cum smyrnijs, & porris & apijs (ius) cum uino potum, ischiadicos curat, Kiranides. MYACVM coctura pota uentrem mollit. testæ uerò combustæ in pollinem redactæ, apostemationes sistunt, & cicatrices ferunt, (*auferunt fortè cicatrices oculorum,*) cũ melle uerò illitæ, crassas palpebras attenuant, & leucomata. Eadem quæ buccina præstant. Oportet autem lauare cinerem aqua, Idem.

MVSCVLVS à mure diminutiuum est nomen, siue pro concha, siue pro quadrupede accipiatur: pro concha tamen à musco etiam factum uideri potest, quo obductæ huius generis conchæ quæ propriè Musculi dicuntur (hoc est minores ferè omnes,) uidentur. ¶ Speusippus seorsim nominat κόγχος, μῦς, σωλῆνας, &c. Κόγχοι, μύες, κ' ὄστρεα, Aeschylus. Νηεῖται, στρόμβοί τε, πελωριάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. ¶ Mytilus uocabulum est dactylicum. Sumitur inciso mytilus ore mihi, Martialis lib. 3. Vuottonus Græcè μιτυλος scribit. ego nusquam Græcè scriptũ reperio, præterquam apud Athenæum, qui tradit tellinam à Romanis uocari μύτλον: malim μύτιλον. quanquam tellina à mytilo nostro diuersa est. In nostro Plinij codice mitulus plerunq; scribitur, tanquam à Græco μιτύλος, ypsilo in u. conuerso. Etsi uerò Græci hac uoce, ut dixi, non utuntur, Græcæ tamen originis uidetur: & similiter à μῦς fieri diminutiuum μυτίλος, ut à ναύτης, ναυτίλος. quamobrem Latinè etiam uel mytilum rectè scribemus: uel mutilum u. pro y. si quis tamen mitulum uitandæ causa homonymiæ (quoniam adiectiuum quoque Latinis mutilus est) scribere malit, per me quidem licebit. ¶ MYAX etiam diminutiuum fortè fuerit à μῦς: ut à ῥόδος, ῥόδαξ. quanquam & alterum à μύαξ diminutiuum, μυάκιον reperiri puto. ¶ MVSCVLVM hodie Græci μύδιον appellant, forma itidem diminutiua à μῦς: ut ab ὗς & σῦς ducuntur ὑΐδιον & συΐδιον. uerũ in his iôta accedit: in mydio nullum, ut uulgus profert: eruditi etiam μυΐδιον efferre possent. Μύσκης etiam & μύνιον nominibus Græcia alicubi hodie utitur, ni fallor. sed meliùs μύσκη aut μυσκίον dicetur. μύσκη quidem fœm. genere, tanquam à μῦς fœminino: quod mytilum minorem significat Athenæo. & in Plinij codicibus de eodem myscam uel myiscam legimus. Cælius Rhodiginus μύσκον murem quadrupedem paruum significare scribit: ego apud authores legere non memini. H. a.

¶Cochlearium, chema, mystrus, instrumentorum nomina sunt, quibus uel ius hauritur, uel mensuratur aliquid, omnia à generibus concharum facta: uide in Cochlea in genere H.a. Μῦστρον diminutiuum est τοῦ μυὸς, id est à MVSCVLO genere conchylij, Ge. Agricola. sed hęc diminutiuorum forma usitata non est: simpliciter uerò deriuata huiusmodi multa sunt, ut σεῖστρον, σφύγκτρον, μίσιτρον, &c. à tertia persona præteriti pasiui singularis. & alia, ut κλεῖθρον à κλείς: itē ῥόπτρον, quod fortè deriuatum non est: & alia complura. Pollux τὸν μύστρον genere masculino dixit, cum acuto in prima: quæ cum natura longa sit, circunflectenda uidetur in recto & ijs casibus qui ultimam corripiunt. Μύστρα & μυστεία Eustathio idem sunt quod μυστίλαι, ὅ ἐστι κοῖλοι ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ψωμοῦ ἐπιτήδειοι. A mystrio diminutiuo dicuntur etiam μυστριοπῶλαι apud eundem. Μυστίλη quoque uideri diminutiuum potest à μῦς fœminino, ut μυτίλος à masculino. hinc uerbum μυστιλᾶσθαι Eustathio, διὰ μυστιλῶν ἀρύεσθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τὸν ψωμόν. Μυσάλμης, ὁ μυστίλλων ἅλμης, καὶ ἐκ τῶν εὐτελεστάτων ἢ ἐπιπόνως ζῶν, Eustathius. ¶Ctenites lapis (inquit Ge. Agricola) striatus est, omninoque pectinis effigiem repręsentat. Myites uerò, quia striatus non est, MVSCVLI speciem præ se fert. is duplex, oblongus, et pectinis modo rotundus. hic colore cinereus reperitur in Chattis ad Spangebergum arcem, ubi & trochitæ: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapicidinis eius tractus qui est ultra montem Mauricij: ille modo subfuscus, modo subflauus effoditur ex fossa mœniorum Hildesheimiæ urbis, quà ad Septentriones spectat: Hæc Agricola, qui Germanicè hunc lapidem interpretatur Muschelstein.

Genera concharum duo, quas Venetijs uulgò Musculos nominant: alterum musco prorsus hirsutum est.

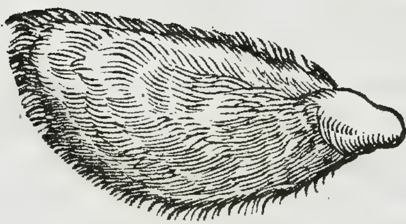

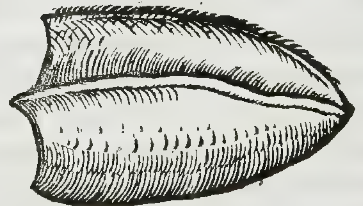

O OLVRIDES, ὀλυρείδες, genus concharum, Hesychius & Varinus.

P PELORIDES iam priùs in Chamis dictæ sunt.

PHOLADES Conchæ in P. Elemento describentur.

PISCINARIA quædam Concha uulgò hodiè ab Italis dicitur, Cappa pisciota: haud scio an eadem cuius meminit Plautus his uerbis, quæ à Festo citantur: Muriaticam uideo in uasis stanneis, naricam bonam & cauatam, & taguma, quinas fartas conchas piscinarias.

PLAGOSAE, ut Rondeletius legit: Plagusiæ, ut Massarius, à Plauto in Rudente inter Conchas commemorantur.

DE MVSCVLIS AQVAE DVLCIS, RONDELETIVS.

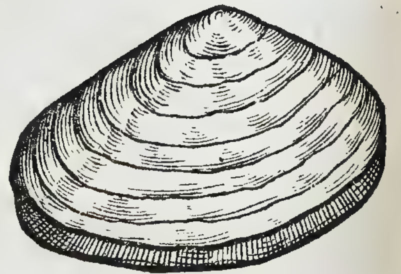

LONGE plura & maiora in mari quàm in fluuijs uel lacubus gignuntur ostracoderma, cuius rei causam sæpe aliàs marinæ aquæ ui attribuimus. In aqua dulci stagnante maximè reperiuntur Musculi, ferè nunquam in rapidis fluminibus. Galli Moules uocant. Duplici constant concha tenui & fragili, foris nigricat, & ueluti ex multis additamentis conflata est, ob id asperior. Intus læues sunt, ex cæruleo nigricantes. Carne sunt dura, concoctu difficili, mali succi, quo fit ut qui ijs copiosius uescuntur, in febres incidant.

DE PORCELLANA VVLGO DICTA: HOC EST CONCHA VENERIS, SIVE MVRICE aut Remora Mutiani, Rondeletius.

Icon hæc non est Rondeletij: sed similis, ad unam è nostris Porcellanis conchis depicta. Ea in hoc genere maxima est: nos in Corollario ruffam cognominabimus.

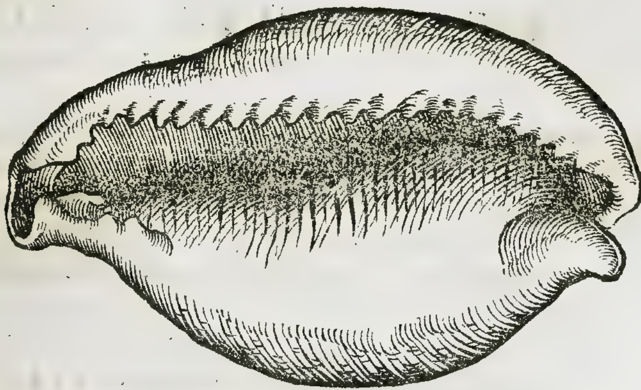

A Venereæ. Lib. 9. cap. 25.

HERMOLAVS Barbarus Plinij locum libro 32. emendans, pro Veneri cymbia, legi posse censet Veneriæ, Senecam citans: Veneriæ, inquit, Spondyli & Ostrea, Venereæ Conchæ nusquam alibi mentionem factam fuisse scio. Eam esse puto quæ apud Gnidiorum Venerem colebatur, unde Concha siue Cochlea Venerea dicta sit, quam describit Plinius ex Mutiano, qui Muricem appellabat. Mutianus, inquit, Muricem esse latiorem Purpura, neque aspero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeunte rostro, sed simplice Concha, utroq; latere sese colligente: quibus inhærentibus plenã uentis stetisse nauem, portantem nuncios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri: Conchasq; quæ id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quum descriptionem nulli alteri meliùs quadrare contenderim, quàm ei Conchæ, quam Porcelaine uocamus: nonnulli læuigatoriam, quia læuissima est testa, qua mulieres nostræ ornamenta quædam sua linea, in amylo aqua multa diluto, lota, deinde exsiccata poliunt, adeò ut splendeant. (E) Eâdem Itali atq; Græci hodie chartas læuigant, quod & Plinius olim factitatum fuisse memorat. Scabritia, inquit, chartæ læuigatur dente Conchæue, sed caducæ literæ fiunt. Lib. 13. cap. 12.

Concha ista oui figura est, Purpura maior & latior: sunt enim quæ in magnam amplitudinem accrescant. B testa læui, in cuius extremo utroq; foramen est, alterum cibi capessendi gratia nõ asperum, non rotundum, sed parum prominens, non tamen in angulos procurrens; alterum ad excrementa reijcienda: concha simplice atq; una, utrinq; sese colligente. quod ut intelligas, concipias animo concham simplicem per planum extensam: deinde utranq; in partem reduci & complicari, ad rotundam siue ouatam concham efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano opposita iacebant, nunc inter se iunctis & cohærentibus, dempta rima quæ denticulis asperiuscula est: qua parte compressa est, & saxis adhæret in mari Rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus uel earundem clauo affigi puto, atq; earum cursum remorari, esseq; Remoram Mutiani, (D) cuiusmodi plures cùm inhæsissent, ut iam ex Plinio dictum est, plena uentis stetit nauis, portans nuncios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri, ob eamq; causam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem celebrantur. Remora Mutiani. Testam duram esse admodum uel inde agnoscas quòd nunquam eam arrosam comperias, quemadmodum in alijs testaceis: quæ à tineis uel alijs eiusdem generis bestiolis marinis corrosa uel perforata sæpe uideas. Tota intus candida est, foris uarietate colorum insignis, in diuersis conchis.

Huic Conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues appendunt, & zonæ accommodant, ob Conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil sordium colligit, neq; uestes atterit. E Eandem aurifices in duo secant, & cochlearia conficiunt.

Huius aliquis est in medicina usus: nam reperitur in descriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus constringendos, & intestinorum, atque uteri ulcera, G sed pharmacopœorum uulgus pro Concha uenerea, Pectines usurpat. Pectines. Ex ea dentifricia optima parantur. Vtilis est ad ulcera canthi oculorũ, & ad ægilopas, resiccandi uim habet insignem sine caliditate.

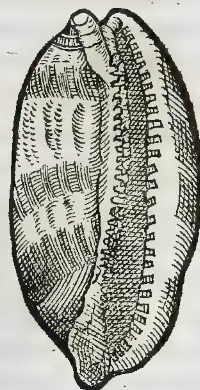

DE SECVNDA SPECIE CONCHAE VENEREAE, RONDELETIVS.

CONCHAM hanc raram non possumus non uocare Conchę Venereæ speciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. A B est enim oui figura, Concha simplice utrinq; sese colligente. Vtrinque foramen unum habet, inter hæc rimam.

Ad ulcera, & ad alia exsiccanda non minus probanda, quàm superior. G Varia quoq; est, sed ita maculas inspersas non habet, sed pro his lineolas. testa est tenuiore & minore, magisq; perspicua.

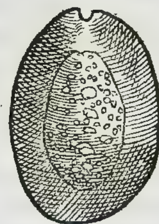

DE TERTIA SPECIE CONCHAE VENEREAE, RONDELETIVS.

CONCHAE hoc genus nõ minùs Venereis Conchis subijci potest, quàm secundum, ob testam utrinq; sese colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana est, compressa est magis q̃ supradictæ, altera magis rotũda. Maculis rotũdis notata est, durior & spissior secũda, colore candido.

DE QVARTA SPECIE CONCHAE VENEREAE, RONDELETIVS.

PARVA semper manet hæc Concha, quæ superiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs quàm Concharum uenerearum generi subijci potest. Parte altera plana est, altera in tumorem elata, in qua circulus est aurei coloris, alioqui tota foris candida est, intus cærulea. Testa est ualde dura, eadem ui exsiccandi prædita, qua superiores.

DE EISDEM CONCHIS, BELLONIVS: QVI LAEuigatorias uel læuigatas eas cognominat.

B Conchæ genus læuigatissimæ in Rubro mari capitur: cuius cochleæ ad nos usq; deferuntur.

B Earum apud Græcos & Turcas quoq; chartis expoliendis usus est. Chartarum scabritia (inquit Plinius lib. 13.) læuigatur dente concháue, sed caducæ literæ fiunt: minùs sorbet polita charta, magis splendet. Vulgus nostrum talem usum inexpertum, ijs tantum ad suspendendas claues, uel conficienda cochlearia utitur.

B Porrò læuigatoria concha oualem habet formam: eiusq; est politissima testa atq; æquabilis, nullis (*quædam multis, præsertim maiores, de quibus hîc scribit Bellonius; aliæ nullis, ut minores*) punctis distincta ac stellata; ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales uideas, per quos linguam exerit.

B Harum autem concharum tres aut quatuor differentias comperi: aliæ enim ingenti dorso tument, aliæ uerò oblongiore, ac ueluti tereti forma protenduntur. Aliæ rursus pusillæ, aliæ magis capaces, minusq; stellatæ aut maculatæ reperiuntur.

His Rubri maris incolæ magno labore in aceruos collectis, ingentem quæstum ab ijs qui Memphim adeunt, facere solent. His enim Aegyptij sua lintea glutino imbuta læuigare atque expolire consueuerunt.

COROLLARIVM.

A Porcellanæ conchæ unde sint dictæ, non constat mihi. quanquam & Græci χοιρίνας uocarunt, ut mox ostendam. Conijcio tamen hoc nomen eis factum, à quadam oris suilli specie, quam parte sui inter labra denticulata dehiscente, uel potiùs altero extremo testæ, nempe acutiore & eminentiore rostri suilli instar, quodammodo referunt. ἃ διὰ τὸ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι, τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχίσει· καὶ τῇ ἐνδοτέρω κοιλότητι, τῇ μήτρᾳ. unde & uterinos calculos, qui in hoc genere candidi & minores sunt, uulgus nostrum appellat. & quòd figura quodammodo uterum referant, superstitiosi homines corpori appensas uteri morbis salutares mentiũtur. hæc superstitio ut & in alijs plerisq; amuletis, luxuriæ superbiæq; prætextus est, quæ ut hæc & alia ornamenta, ceu ualetudinis gratia, auro argentóue inclusa, collo pendentia ostententur, efficit: amatorum ueriùs inuitamenta in mulieribus, quæ uenalem suam pudicitiam hac hedera produnt, quàm sanitatis tuendæ instrumenta aut amuleta morborum. Sed redeo ad propositum, super etymologia huius uocabuli. Mulieres, inquit Varro, nostræ nutrices maximè, naturam qua fœminæ sunt appellant porcum: & Græci eadem significatione chœron, siue (ut Athænæus inquit) délphaca, ut copiosiùs in Philologia de sue ostendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διά τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum uidetur innuere: Purpurarum testas (inquit) Itali porcellanas uocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus suas preces mulierculæ nuncupare solent, ex testis maiorum purpurarum aut muricum, Galli patenostres de porceleine uocant. Ab Ennio nominantur matriculi, citante Apuleio, inter res marinas: de quibus, nisi conchæ Venereæ species sunt, non habeo quod diuinem.

Porcellanæ unde dictæ.

Amuleta omnia aut superstitiosa, aut superbiæ prætextus.

Matriculi.

Aludha est genus conchyliorum, quæ appellantur porcelletæ. sic exponitur tertio Canone Auicennæ, capite de cura apostematum in radice auris: & tertio Can. capite de cura ascitæ, Andreas Bellunensis. Vide Vadaha inferiùs mox in Vmbilicis marinis. item Canone 3. Fen 21. tract. 3. cap. 4. de curatione fluxus sanguinis & mensium, legitur alhuda: ubi Cremonensis nõ rectè interpretatur conchulas quæ adferuntur à S. Iacobo. De Cochlea margaritifera uulgò dicta, ab unionum colore splendoreq;, (nam uniones in ea non reperiuntur, sed in ijs quæ conchis binis constant,) suprà inter Cochleas scriptũ est. Hanc & porcellanam (*maiorem: talem ciuis quidam apud nos argento inclusam pro poculo habet*) uulgò uocant artifices, quòd muricis conchæ (quam similiter porcellanam nominant) formam habeat, Bellonius. Idem in uolumine Gallico de piscibus marinis peregrinis, lib. 2. cap. 26. Porcelliones conchas inquit à Pandectario & Nicolao nominari: & coniectura utitur murrhina uasa olim ex porcellanis maioribus concharum generis facta fuisse.

Murrhina.

cta fuisse, quæ muricibus quodammodo similia sint. constare ea è terra nostro tempore, incrustari uerò morochtho siue leucographide lapide, in Italia quidẽ uiliora, in Cairo preciosissima, splendida & translucida, ita ut uel exiguum uas, numis duobus aureis, quos ducatos appellant, uæneat, &c. Scoppa quidem Italus in Dictionario suo, murrham gemmam agatham uulgò dictam uel porcellanam interpretatur. Ge. Agricola murrhina uocat, neutro genere numero plurali, ut ipsa etiam ex eo uasa murrhina dicuntur: & onychis in Oriente speciẽ esse docet: ut eiusdem alia species apud nos est Chalcedonius appellata uulgò. Martialis libro 14. myrrham uocat siue gemmam, siue ex ea poculum, hoc disticho: Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno Conuenit, & melior fit sapor inde mero. Cardanus lib. 5. de subtilitate, cum Plinij uerba è libri 27. cap. 2. de myrrhinis uasis (*sic ipse scribit, non murrhina*) recitasset, subiungit: Ergo quis non uidet figulina hæc esse, & eius generis, quod hodie Procellanas (*sic scribit, non Porcellanas*) solemus appellare? constãt enim & hæ ex succo quodam sub terra densato, & ex Oriente uehuntur. At nostra pallidiora, & odore carẽt: (*forte myrrhina à myrrhæ odore, uel myri, id est, ungenti odorati nomen traxerunt. nam ut Plinius inquit, aliqua his uasis & in odore commendatio est.*) & quæ ex his etiam translucent (*translucere in eis quicquam, aut pallere uitium est, Plinius*) magis probantur: folijsq; ac imaginibus placent: nullumq; purpuræ uestigium. Quæ omnia uidentur ab antiqua myrrhina dissidere. uerùm temporum uarietas & opificum, tum usus hoc pepererunt, &c. Vtcunq; res se habeat, & precium, & locus, & materia, & modus quo fiunt, eadem esse docent hæc myrrhinis. Nunc longo Indiæ tractu fiunt, maximè apud Chinam: hi olim Seres. Fieri dicuntur ex conchyliorum atq; ouorum corticibus: sepeliunturq; constanti fama in octoginta uel centum annos, quasi hereditatum loco. Inde eruta obducuntur uitro, ne combibant. Succi autem quibus cortices excipiuntur, non satis noti sunt. Pinguntur etiam antequam uitrum superaddatur. Incertum est an excoquantur ob nitorem ac duriciem. Maiora in precio sunt, sed multum ab antiquis degenerant. Et quamuis ita sit, non tamen minus est superbum his cœnare, quàm auratis atq; ex argento uasis. Hęc totidem uerbis Cardanus. Addiderim ego testas tandiu sepultas, presertim loco mediocriter humido, uerisimile esse, ita marcidas & molles fieri, ut massa luti aut argillæ instar sit: subigiq;, formari, & tornari figlina rota similiter possit. Sed Murrhinæ Plinij amplitudo nunquam paruos excedit abacos, nec crassitudo ferè maior est, quàm necessaria uasi potorio. quod conchylijs defossis, aut factæ ex eis argillæ non conuenit. eorum enim quæ arte aut uoluntate hominis fiunt, definita magnitudo non est. Inueniri etiam in pluribus locis murrhina cum scribit, humoremq; putari calore sub terra densatum: lapidẽ esse (non argillam, non arte factum aliquid) qui effodiatur insinuat. Sic & crystallum inueniri (nõ fieri) scribunt authores, humore densato ui frigoris. Sed hac de re hoc in loco pluribus inquirere, intempestiuum uidetur. Catinus de Sceni, est uas quod adfertur è regione Sceni, & à Venetis dicitur porcellana, Andreas Bellunensis. Catini & lances, quas porcellanas uocãt, fiunt in prouincijs Cim (Cini) & Macim, Iosaphat Barbarus in descriptione itineris sui in Persiam. ¶ In libro medicinali R. Mosis porcellum maris pro genere quodam conchæ interpres transtulit.

Cardanus.

PORCELLANA Ruffa dici potest concha ex genere illarum quæ propriè porcellanæ nominãtur, maxima, (cuius iconem suprà posuimus, sub lemmate Rondeletij,) testa simplici utrinque se colligente, ita ut latus unum in parte plana, ubi labrum denticulatum constituit, terminetur: alterum uerò, cui dentes aut striæ longiores ac minùs prominentes, introrsum conuertitur, & in sese conuoluitur ut in cochleis. superior pars (dorsum Bellonio) gibba hæmisphærij figura, sed maior est, specie ouali: longiuscula enim est, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtusiorem. Magnitudo est ferè quæ anserini oui. nusquam inniti potest, nisi parte plana, quæ candida est, ut intus quoq;. gibba quæ hæmisphæriũ constituit, ruffa, maculis nigris distincta, sed paucioribus, minusq; scitè quàm stellata. Læuitate ita resplendet, ut imagines reddat, sed obscurè.

STELLATA per excellentiã dicta, superiori similis est, paulò minor: oui gallinacei magnitudine penè. ex albo liuescit, hoc est ad cœruleũ colorem uergit parte conuexa, præsertim in summo: ad latera candidior: parte sima, candidissima. Intus quoq; subcœrulea uidetur testa, translucida ferè. transparent enim stellæ siue maculæ partis gibbæ, quę multò plures in ea sunt, & situ splendoreq; superioris elegantiam uincunt, singulæ in medio sui atræ, ambitu ruffæ, pleræq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine.

RVFFA minor appelletur, parua in hoc genere, quadruplo minor aut ampliùs quàm stellata: longiuscula. Ventre (sic partem simam appello) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas uidi, candidus est. In labris etiam denticulatis striges ruffæ sunt, strię candidæ. Striam nomino, ut in columnis striatis Vitruuius, partem eminulam: strigem uerò, cauam. Dorsum in summo uarium est, albis, pallidis & glaucis maculis. Vtrinq; per latera glaucum; in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius & formam icone adiuncta aliqua ex parte repræsentauimus.

MINIMA, quæ priuatim Müterstein, hoc est calculus uteri uel matricis à nostris uocatur, Lusitanis & Aethiopibus Buzios: undiquaq; alba est: nisi quòd in dorso lineæ binæ flauent, in oualẽ ferè speciẽ cõiunctæ: & dorsum ipsum inæqualius quàm cæteris, & gibbosum, ita ut illi quoque testa incumbere possit, sed obliquè. idem per medium, pallidum est siue subluteum. Pars in-

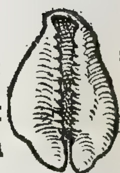

terior è roseo ad cœruleum tendit. ¶ De eius usu leges infra in E. Icon eius huiusmodi est, parte sima, gibbum Rondeletius pinxit, quartam Conchæ Venereæ speciem nominans. ¶ BELLICVLI marini quoq; à medicis & pharmacopolis dicti, eædē uidentur conchulæ. Sic enim de eis scribit Aggregator ex libro Circa instans (id est Plateari de simplicib. med.) Belliculi mar. species sunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine castaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus transmarinis. Ego apud Platearium in litera B. cap. 11. nihil huiusmodi, sed hæc tantum uerba reperio: Belliculi marini frigidæ & siccæ naturæ sunt. excessus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quasi umbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miscentur, ut unguento citrino. Est autem usus eorum ad faciem, talis: Puluis ex eis tenuissimus subigitur cum adipe gallinaceo liquato, ad modum unguenti. Seruari diutissimè possunt, tanquam lapides. Belliculi uel Bellirici marini, Arabicè astor, umbilici humani speciem referunt. sunt autem lapides parui & albi, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes sicut dentales, (&c. sicut Platearius,) Syluaticus. ¶ Vadaha, id est umbilicus, uel belliculus marinus, Syluaticus. Vide Aludha superius, paulo post initium huius Corollarij. Nicolao Myrepso in unguento citrino uel è citrijs dicto, ad uaria faciei uitia abstergenda, inter alia nominantur μπελίκοι θαλάσσιοι. Fuchsius umbilicos marinos uertit. Barbari medici (inquit) Belliculos nominant. sunt autem lapilli ex illorum traditione exigui & candidi, in litore maris reperti, umbilicum hominis referentes, abstergendi facultate præditi. Cæterùm in opere de compositione medicamentorum belliculos siue umbilicos mar. interpretatur fabas marinas uulgò dictas, in qua sententia ante ipsum Euricius Cordus fuit: qui porcellanam hanc nostrā Dentalium uocat: Dentalium (inquit) est conchula marina parua, dentatam rimam habens. Lege quæ annotauimus suprà mox post Cochleas umbilicatas Rondeletij. Vmbilici marini uel porcellanæ ponuntur cum medicamentis quæ abstergunt & dealbant faciem, Arnoldus Villanou. ¶ Vmbilici in testatorum genere uariam significationem ostendi supra, ubi de Cochleis marinis diuersis egimus.

Belliculi. *Vadaha.*

Venereas conchas indocti quidam superiore seculo, ut Syluaticus & alij, ut ineptè scribebāt Veneras, Soneras: sic etiam imperitè interpretabantur pro conchis quas peregrini à d. Iacobi sepulcro auferunt, hoc est pectinibus. In compositionem pilularum de bdellio Venereæ adustæ recipiuntur apud Mesuen & Serapionem. Monachi Mesuæi interpretes purpurarum testas aut matris perlarum (ut uocant) supponi iubent. Ego Rondeletij sententiam porcellanas interpretantis amplector. Nauigant Neritæ (aliâs Veneriæ) præbentesq; concauam sui partem, & auræ opponentes per summa æquorum uelificant, *Plinius* 9.33. ubi in Annotationibus suis Gelenius: Rectiùs legitur Veneriæ. sunt enim conchæ non gratæ modo Veneri, sed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebrisq; est eius deæ effigies, concham, atq; haud scio an ex hoc ipso genere, pede premens. deinde mirum quòd non concauam partem auræ præbeat concha, sed diuersam, cum concaua sit uelificationi aptior, sequenda igitur & hîc uetera exemplaria: Nauigant ex his Veneriæ, præbentesq; concauam sui partem, & auræ opponentes per summa æquorum uelificant. Venereas etiam à Seneca nominatas Rondeletius meminit: & sanè à pulchritudine, splendoreq; & læuore, quæ dotes Venerei formosiq; corporis præcipuæ sunt, nomē hoc merentur præ cæteris conchis porcellanæ: & quas eodem nomine appellant margaritoideis conchæ. ¶ Martialis libro 14. lemmate 209. Læuis ab æquorea cortex Mareotica concha Fiat, inoffensa curret arundo uia: Veneream seu Porcellanam concham generis nomine propter præstantiam simpliciter Concham nominat.

Concha κατ' ἐξοχήν.

Hedyle Poëtria scribit de Glauco marino dæmone, uenisse eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, Ἢ κόγχῳ δῶρημα (*abundat aliquid ad hexametrum*) φέροντα Ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης, Ἢ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγους. Ad mare rubrum uicus est, nomine Tor: ubi oneratos uidimus uiginti camelos conchis istis rotundis, à quibus appensæ claues in Europa gestari solent: incolæ uerò Cairi eis utuntur ad poliendam papyrum & lintea quæ gummi (aqua gummata) delibuta fuerint, Bellonius libro 2. de ijs quæ in peregrinationibus suis obseruauit. Cum igitur hoc genus conchæ à mari rubro feratur, quærendum an inde nomen ei factum, ut Erythrea à nonnullis dicatur: nam hoc mare Græci Erythræum uocant, uel ἐρυθρὰν θάλασσαν. uel à testæ suæ colore, qui ruffus est in maioribus omnibus, & in minorum quoq; nonnullis. Venit & è rubro concha Erycina solo, Propertius libro 3. dicta est autem Erycina ab epitheto Veneris, uel quòd ipsa est Veneri Erycinæ sacra, uel quòd dicitur Venus è concha marina prodijsse. Αἱ κόγχοι αἱ Ἀμαθίτιδες, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ inter alias quasdam conchas. Est autem Amathûs insula maris Aegæi Veneri sacra. Est Amathûs, est celsa mihi Paphos, atq; Cythera, Ouidius. Piscosamq; Gnidon, grauidamq; Amathûnta metallis, Idem. Et eodem nomine Cypri ciuitas Veneri sacra, unde totam insulam Amathusam (aliâs Amathusiam) olim dictam aiunt. Cytheriacam quoq; concham Martialis nominat hoc uersu: Læuior & conchis Galle Cytheriacis.

Concha Erythræa. *Amathitis.* *Cytheriaca.*

OTARIA (ὠτάρια, id est Auriculæ) ostrea sic dicta, in Pharo insula iuxta Alexandriā gignuntur, cęteris iam dictis conchis & ostreis omnibus magis nutrientia, sed excretioni nō facilia. Antigonus Carystius hoc ostreum Aeolicè aurē Veneris (ὂς Ἀφροδίτης) nominari scribit, Athenęus. Ex quo

Auris Veneris.

quo Hesychius etiam, & Varinus repetierunt. Κῶτις, διὰ τὸ κυφόν τι καὶ κοχλοειδὲς, καὶ τοῖς ἀγγείοις τοῖς κύαι. καὶ κυψελίτης ῥύπος ὁ ἐν τῷ ὠτίῳ φυόμενος. καὶ σιτηρὰ ἀγγεῖα. καὶ τὰ κενὰ σμήνη, Etymologus statim ante κύων. apparet autem duas esse uoces, κῶτις, pro καὶ ὦτις, ex aliquo uersu. nec scio an de aure tantùm audiendi instrumento ei hîc sermo sit, an de concha etiam, propter uocem κοχλοειδὲς. Ab οὖς diminutiuum est ὠτίον: ab hoc aliud ὠτάριον. Puto autem cum otion Athenæus ostrei speciem esse dicit, non priuatim dictum ostreum, sed concham omnem in genere intelligi. Nec assero tamen Veneream concham & Veneris aurem, rem eandem esse: sed propter nominum similitudinem, de utrisque dicendum hîc existimaui. Est & auris marina, quæ aliter Patella fera nominatur.

Χοιρίναι Græcorum non aliæ quàm porcellanæ uidentur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc est communis concharum natura: & forma, calculos enim siue lapillos tum duritie tum figura porcellanæ minores referunt: quamobrem calculorum loco ad suffragia eis utebantur, quod calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum est autem, cum Aristophanes & alij Græci earum meminerint, Aristotelem diligentissimũ huiusmodi rerum scrutatorem silentio præterijsse. Ad quod responderi potest, ex rubro mari uel Oceano illas in Græciam olim, ut hodie in nostras regiones aduehi solitas, ideoque naturam earum Aristoteli perspectã non fuisse, etiamsi nomen uulgò agnosceretur. ὅδ' ἐκεῖνος ὁρᾶν τεττιγοφόρος, ἀρχαίῳ σχήματι λαμπρὸς, οὐ χοιρίνων (*fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus secundæ declinationis genitiui pluralis ultimam non circumflectentibus*) ὄζων, ἀλλὰ σπονδῶν, σμύρνῃ κατάλειπτος, Aristophanes in Equitibus. ubi Scholiastes, Chœrinæ (Χοιρίναι) conchæ quædam marinæ sunt, quibus utebantur Athenis ante calculorum usum inductum. Idem Suidas repetit, & insuper: Χοιρίναι καὶ ἡ θρὶξ τοῦ χοίρου. οὕτω κιττῶ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης περιελθεῖν, qui uersus in Vespis Aristophanis legitur. Et hi paulò antè, Ἢ δῆτα λίθον με ποίησον, ἐφ' οὗ τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι. In eadẽ fabula χοιροθλίψ uocatur ὁ φιλοδικαστὴς, qui chœrinas cõchulas ad ferẽda suffragia sæpe manibus premat. alij interpretantur eũ qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Hesychius χοιρίνας calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cum non calculi, sed conchulæ sint, quæ calculorum uicem in suffragijs olim obtinebant. quod Pollux etiam testatur: πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἵπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. Χοιρίναι placentæ ἆθλα τίθενται ταῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι, Athenæus. Ab eodem, libro 14. nominantur χοίριναι (proparoxytonum) placentæ, quarũ Iatrocles in libro de placentis meminerit. ¶ Porcellanam minimam aliqui hodie (si bene memini) coruinam aut coruiolam uocant, tanquam è coruo pisce desumptam: quum in eo pisce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ uocabulum ab illis qui pro lapillo è coruo pisce accipiunt, propriè accipi uidetur: ab illis uerò qui pro porcellana, à Græcorum chœrina detortum.

Porcellanæ omnis generis, Germanicè uocari poterunt Mütermuscheln / Venusmuscheln.

E Aethiopes ex rebus communibus uix quicquam tantopere curant, quàm ut habeant conchulas porcellanas albas, quas *Buzios* nominant: pro quibus uel aurum quandoque copiose permutant: aut pro eis filios suos parentes uendunt. apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc habetur. Eisdem loco monetæ utuntur, ut Lusitanus quidam mihi affirmauit. Locus est ubi loco monetæ usurpatur porcellana alba, quæ in mari reperitur ad Coromara fluuium, Obscurus. ¶ Conchylia minuta & candida, umbilicosque, quidam funda claudunt, Ge. Agricola. nos de hoc tum luxu tum superstitione plura diximus suprà in A. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. In concha læuigatoria, id est porcellana maiore, faciem sculptam & pulchrè expressam uidi.

Buzij.

G Caro porcelli maris & conchulæ delmes combustæ dysenteriæ in potu medentur, & anum prolapsum aspersus ex eis pollen restituit. Vide suprà in Conchis diuersis D.

SAPERDA, uide Tragus mox.

TELLINIS locus erit in T. elemento.

TRAGUS genus est conchæ mali saporis, Festus. Grammaticis quibusdam recentioribus saperda genus est conchæ mali saporis, & nonnunquam pro sterquilinio ponitur. Nos de saperdæ uocabulo plura diximus in Coracino.

CONCHAE nonnullæ etiam inter Murices describentur, in M. elemento.

DE CONCHYLIO, RONDELETIUS.

A DUBITANT nonnulli sit'ne Conchylium turbinatorum genus unicum, uel nomen omnibus, uel multis turbinatis commune, qua in significatione usurpauit Plinius lib. 9. cap. 36. Sed unde Conchylijs precia? Et: Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia. Vitruuius lib. 7. cap. 13. pro purpura: Incipiam nunc de ostro dicere, quod & charissimam & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem. Id autẽ excipitur ex Conchylio marino, è quo purpura inficitur. Quare Conchylij nomen est polysemum apud Poëtas, Historicos, Philosophos, & Iurisperitos.

Vocabulũ commune.

Purpura.

Sed & speciei nomen esse puto, quæ qualis sit, nunc inuestigandum. Sunt qui nihil aliud

Species certa, à purpura diuersa.

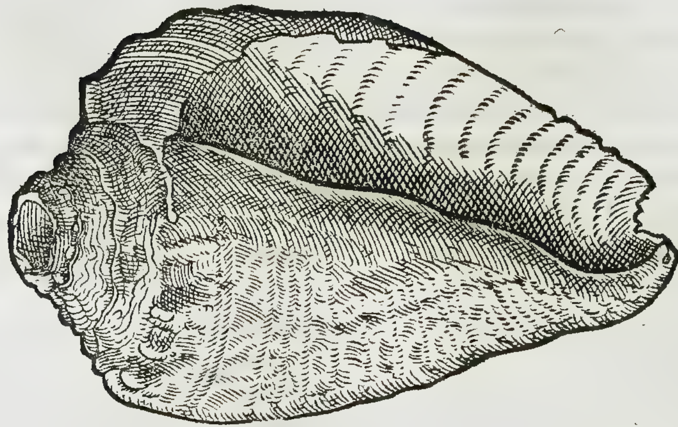

esse Conchylium quàm Purpuram arbitrentur. Quod haud uerum esse ex Plinio lib.9.cap.35. sic comprobamus: Ait enim, Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit. Et de Purpuris loquens: Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchylijs, & longè optimo Purpuris. His manifestè Plinius Conchylia à Purpuris seiunxit.

Conchyliũ, aliud quàm buccinum, et murex. Lib.9.cap.36. Lib.9.cap.39. Lib.21.cap.8.

Alijs Conchylium idem est quod Buccinum: quòd Plinius, cùm duo tantùm genera turbinatorum continentium florem illum tingendis uestibus tantopere expetitũ posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum: necesse esse uideatur Buccinum esse qui Murex, κῆρυξ, & Conchyliũ appelletur: cùm etiam constet, & Murice Tyrio infectas uestes dici, & conchyliatas. Quæ ratio etiam si ualida nonnullis uideatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem Plinij autoritate, qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata ueste cætera eadem sine Buccino, præterꝗ; ius temperaturæ, (*aliâs, ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento.*) Et alio loco, Conchylijs suum florem coloremꝗ; proprium tribuit. Luxuria uestibus quoꝗ; prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu. Et in Purpura Tyria, dibaphaꝗ; Laconica. Alium in amethysto, qui in uiola, & ipsum purpureum, quemꝗ; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multas sese spargentia. Tertius est, qui propriè Conchylij intelligitur, idꝗ; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimonium, qui cùm dixisset de Purpura & Buccino, aliquantò post de Conchylij operculo seorsum scripsit, & in fine addit. *Αὐτὸ δὲ τὸ κογχύλιον καῦν ποιεῖ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα, καὶ ὁ κῆρυξ.* Crematum Conchylium idem efficit, quæ Purpura & Buccinum.

Conchyliũ species quæ sit. Ostracium, onyx, operculũ conchylij, idẽ.

Quare cùm ex his constet Conchylium diuersam esse à Purpura & Buccino turbinati speciem, iam quale ipsum sit explicemus. Cõchylium seruato Græco nomine uocatur à Latinis. Sunt qui Ostracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, uel Plinius nomen totius parti dedit: sic enim libro 32. cap.10. Inuenio apud quosdam ostracium uocari, quod aliqui onychem uocant. At onyx (inquit Dioscorides) ὅτι πῶμα τοῦ κογχυλίου, id est operculum Conchylij, pro quo etiam ostracium sumi à Plinio declarant ipsiusmet uerba: Hoc suffitum uuluæ pœnis mirè resistere. Odore castorei, meliusꝗ; cum eo ustum proficere. Quæ eadem sunt cum his quæ operculo Conchylij tribuit Dioscorides, commendat enim ungues, qui odorem castorei referũt, eorundemꝗ; suffitu excitari tradit fœminas, quæ uuluarum strangulatione conciderint.

B

Conchylium est ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latius qua in turbinem deficit, sine aculeis tuberculisue ullis. Foramen quo caro interior ostenditur, non rotundum, ut in Purpura & Buccino, sed longum. Tale etiam est operculum, de quo mox dicemus.

Conchylijs succum inesse purpureum.

Conchylijs succum inesse purpureum satis testatur Plinius libro 21. cap. 8. Tertius est qui propriè Conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunꝗ; saturatior: alius in malua ad Purpuram inclinans, alius in uiola serotina Conchyliorum uegetissima. Ex eodem succo lanas tingi solitas facilè est ex ueterum scriptis confirmare. Marcellus Medicus de affectibus aurium scribens, claudendam aurem lana infecta Conchylio marino monet: exsiccandi enim uires habet. Et Crito apud Galenum libro 3. medicament. κατὰ τόπους, Conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per se Conchylio infectam lanam magnopere prodesse auribus tradit. Qui Conchylia legebant Conchyliarij dicebantur, & Conchylileguli, & Conchytæ à Plauto.

Lib.32.cap.7.

G

Lib.2.cap.10. Perpensus Galeni locus.

Conchylij partes omnes in medicamentis usurpantur. Crematum Conchylium idem efficit quod Purpura & Buccinum, ait Dioscorides. Operculum suffitu excitat fœminas uuluæ strangulatu oppressas, comitialesꝗ;. Carnem internam medicamentis dolorem aurium sedantibus admiscet Galenus in fine libri tertij de medicamentis κατὰ τόπους: quum myrrham, adipem anserinum, uel butyrum, uel resinam, & Conchylij internam partem æquis partibus trita super aurem ponenda monet. Quo in loco Cornarius legendum suspicatur non κογχυλίου τὸ ἐντὸς, sed τὸ ἐκτὸς, opinionemꝗ; suam hac ratione firmare conatur, quòd testa & operculum uim habeant resiccandi sine morsu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teste, ualeat ad præcisos neruos. sed malim ego priorẽ lectionem

lectionem sequi. Nam eo in loco magis dolorem sedare studet Galenus, quàm exsiccare, ut alia quæ enumerata sunt, ostendunt, scilicet adeps anserinus, butyrum, resina quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχύλιυ τὸ σῶμα carnem intelligo, quæ ob salsum succū digerendi uim aliquam obtinet: & ob substantiam pinguem, glutinosamq́ue τὸ γλισχροειδὲς quid habet. Ob eam causam uermes & aselli qui sub aquario uase stabulantur, in eodem aurium affectu à ueteribus commendantur. Testa uerò magis exsiccat, quàm ut dolorem leuantibus medicamentis admisceri debeat: exsiccando enim constringendoq́ue, dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

Reperiuntur Conchylia parua eiusdem figuræ quæ superiùs depicta est in spongijs, fabæ magnitudinem non superantia. *Conchylia minima in spōgijs*

DE OPERCVLO CONCHYLII, ET BVCCINI, (HVIVS ROTVNDVM, ILLIVS LONgum est,) Rondeletius.

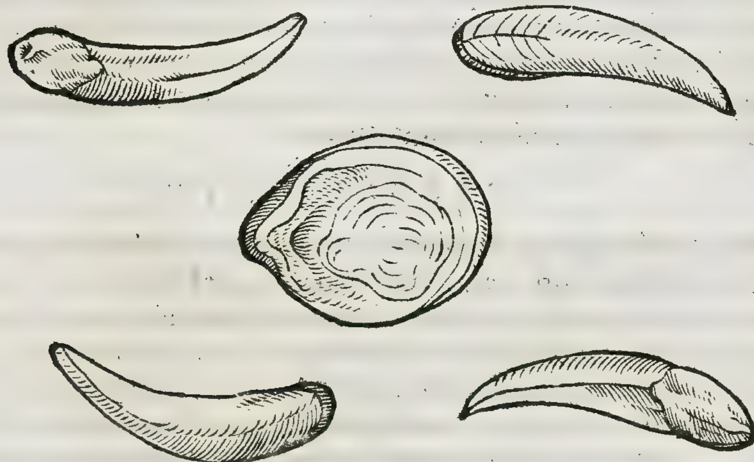

IN Purpura satis demonstrasse nos arbitror, operculum eius Βλάττιον siue Βλάττιον Βυζάντιον, siue Βυζάντιος appellari debuisse. Nunc ostendendum nobis est blattam Byzantiam Arabum nihil aliud esse, quàm Conchylij operculum: quos imitati Pharmacopolæ nostri Conchyliorum, Buccinorumq́ue opercula permista uendentes, blattas Byzātias uocant, has rotundas, illas longas.

Serapio libro de Simplicib. cap. 91. Athfar atheb, id est, ungula aromatica, & blatta Byzantia Dioscoridis, est Conchylium ex speciebus Ostreorum, & est similiter de Conchylijs palpir, & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur spica nardi. odor autem eius est aromaticus. quoniam istud animal comedit nardum, & ipsa colliguntur tempore æstiuo, quando aquæ desiccantur. Reperiuntur etiam ex eis in litoribus maris Euzim, & color eius est declinans ad albedinem, & est pinguis. sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur molliunt uentrem: & faciunt omnes operationes quas faciūt ostraca de paraca, uel portura. Eadem repetit Serapio eodem in libro de Purpurarū operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis uerbis contulerit, quæ sunt huiusmodi. Vnguis, siue onyx, Conchylij tegumētum est, ei simile quo Purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, suauem ideo spirans odorē, quòd Conchylia inibi nardi pabulo uescantur. Colligitur postea quàm stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inaruerint. Laudatissimus qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atq; minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fœminas uuluæ strangulatu oppressas, comitialesq́ue. Poti uentrem molliunt. Hæc Dioscorides, quibus planè similia sunt quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit.

Serapionis uerba, de unguib. aromat. uel blattis Byzantijs, è Dioscoride transcripta.

Purpurarum.

Dioscor. lib. 2. cap. 10.

Dicitur autem unguis à figura: est enim operculum oblongum, auium carniuorarum unguibus simile. Altera tantùm parte adhærens, id est, crassiore. Quum incenditur fumum multum emittit, ualetq́ue ad ea quæ tradidit Dioscorides. *Vnguis unde dicatur, &c.*

Sed id propius intuendum, quòd scribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, suauem ideo spirare odorem, quòd Conchylia inibi nardi pabulo uescantur, colligiq́ue posteaquam æstiuis squaloribus inaruerint. Nam si Conchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colligunturq́ue aquis æstu exsiccatis? An mare deserunt turbinata, ut fluuios lacusq́ue subeant? Hæc à *Conchylia an in lacubus reperiantur.*

Dioscoride ex aliorum sententia dicta esse crediderim, eaq; ex alijs descripsisse, quibus expositis, præfert ea quæ ex mari adferuntur.

A

Sunt qui blattas Byzantias longas, negent esse onychas, siue opercula Conchyliorum, quòd blattæ Byzantiæ non sint odoratæ, sed fœtidæ. Quam opinionem facilè ex eo possum refellere, quòd Dioscorides non semper εὐῶδες uocet id, quod grato solùm & iucundo odore placet, sed aliquando id quod uehementi & graui est odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Sed de hac re plura aliâs dicturi sumus. Quod autem hoc loco εὐῶδες rectè interpretemur, id maximo est argumento, quod qualitatem odoris exprimere uolens Dioscorides dixit: Ἀμφότεροι ἢ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino & Babylonico loquitur) incensi castoreum quodammodo redolent: quod castoreũ odore graui & uirus redolente esse debere tradidit idem Dioscorides. Huc accedit quod non nisi à fœtidis rebus facto suffitu, suffocatione uuluæ oppressæ excitantur, neq; comitiales. Quare si, quæ blattæ Byzantiæ hodie uenduntur à seplasiarijs, grati & suauis odoris non sint, ideo Conchyliorum opercula, uel Vngues esse non rectè inficiaberis.

Blattæ de graui odore.
Lib. 1. cap. 98.
Lib. 2. cap. 26.

Eximendus scrupulus alius, quem nobis inijcit Dioscorides quum dicit: Vnguis Conchylij tegumentum est, ei simile quo purpura integitur. Quæ consentire non possunt cum ijs quæ diximus de Conchylij operculo, longo strictoq;, Buccini uerò & purpuræ rotundo, nisi hanc similitudinem ad usum substantiamq;, non ad figuram referamus: ut sit sensus: Quemadmodum Purpura operculum habet, quo foramen clauditur ueluti testâ alterâ, ita & Conchylium, uel substantiâ, uiribusq; simile est Conchylij operculum Purpuræ operculo, non autẽ figurâ. Hæc sunt quæ de Conchylij & Buccini operculis dicenda putaui.

Quomodo unguis cõchylij similis sit ei quo purpura tegitur.

COROLLARIVM.

A

Conchyliũ nomen cõmune.

Conchylium quandoq; generale nomen est ad omnes cõchas, à quibus nomen accepit, Massarius. hoc & Rondeletius confirmat. Spiritum (inquit Plinius libro 2.) sidus lunæ existimari: & hoc esse quod terras saturet accedensq; corpora impleat, abscedensq; inaniat: ideo cum incremento eius augeri conchylia, & spiritum sentire quibus sanguis non sit. E conchylijs aluum simul & urinam cient præcipuè mituli, ostrea, pectines, chamæ, Athenæus. Apud eundem Epicharmus, Ἄγε δὲ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, ἀσπίδας, στραβήλους, τηθυνάκια, βαλάνους, πορφύρας, ὄστρια συμμεμυκότα, &c. Conchis seu conchylijs solebant sigilla (sphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur, Scholiastes Aristophanis. Conchylium (id est testa) purpurarum crematũ, additur collyrijs abstersorijs apud Aëtium 1. 345. ¶ Aliâs pro specie una accipitur, siue murice, purpuráue, ut quidam putarunt: siue certa quadam quæ aliud nomen non habeat, quod Rondeletius approbat. Murex conchylium per excellentiam dicitur: unde uestis tincta murice, conchyliata dicitur, Massarius. Et rursus: Hæc uerba Plinij, In conchyliata ueste cætera eadem sine buccino, si uolumus exponere, uti certè aliqui exponunt, conchyliata ueste, id est tincta murice, erit contradictio in uerbis Plinij. nam si uerum est, quod suprà ex uerbis Aristotelis & Plinij inuicem collatis ostendimus, hoc est Plinium cerycem modo muricem, modo buccinum conuertisse, ac propterea buccinum esse, qui ceryx, murex & conchylium appelletur, cum duo præsertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis uestibus usui essent, uidelicet buccinũ minor concha, & purpura, quo pacto uerba hæc, scilicet conchyliata ueste, exponi poterunt tincta murice, sine buccino, cum buccinum & murex uti retulimus eadem esse constet? Necesse igitur erit uel negare coniecturam nostram Aristotelis fundamentis superiùs roboratam: uel dicere, quòd uerba conchyliata ueste hoc loco non significent tincta murice, sed ipso conchylio, ut conchyliũ sit concharũ genus diuersum à murice siue buccino. Plinius tricesimosecundo uolumine inquit, muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, ut sit sensus: cinis testæ earum concharum quæ murices uel earum quę conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat, sicuti etiam inferiùs eodem tricesimosecundo libro muricem à purpura distinxit his uerbis: muricum, uel purpurarum cinis utroq; modo, &c.

Species una.

Conchylia diuersa.

Κογχύλη, purpura, Varinus. Κογχύλη, ὅθεν ἡ πορφύρα: id est concha, è qua purpura sumitur, Suidas. Κογχύλια, τὰ ὄστρια, Varinus. Ὄστρια, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια, Idem. Athenæus chamas etiam conchyliorum nomine comprehendit. Κινοβαυλιτίδιον, conchylij genus nigrum, & uermiculi ex adipe, ἐκ στέατος, Hesychius & Varinus. Nerites quoq; Hesychio est conchylium κοχλιῶδες: & pinna, ὀστρεῶδες κογχύλιον. Σκιφύδρια genus est conchylij, Hesychius. uide in Cochleis in genere A. ¶ Alchel, id est, conchylium marinum, Syluaticus. Et rursus, Alhelh, id est cotula (lego conchula) maris. Guada, conchylium uel ostracum, Idem. Calsaz, species conchylij, Idem. Sedeph, id est, conchylium, interpres Serapionis. quidam codices, habent achafar. Sadaf, id est, cochlea marina, Syluaticus. Sedafa, est quod fit de cochleis quæ adferuntur à sepulchro diui Iacobi, postquam exterior cortex fricando ademptus est: similitudine margaritæ, Idem. ¶ Conchylia quædam in montibus Aegypti nasci tradit Herodotus. ¶ Conchylium Indicum Paulus Aegineta nominat genus illud purpuræ, cuius testa (operculum) onyx à Dioscoride nominatur, Hermolaus.

In Ponto conchylia non sunt, cum ostreæ abundent, Plinius. ubi de specie certa eum sentire apparet. nam cum communius accipitur conchylium, ostream quoq; complectitur. Byblus insula parua est apud Indos, ubi maxima conchylia, muricesq; eximiæ magnitudinis nasci perhibent, Philostratus de uita Apoll. lib. 3. B

Vnguem conchylij operculum, nonnulli ostracium appellant, siue ostracon. Galenus pôma, hoc est cauum, siue (quod idem est) operculum, etiam in purpuris. Onychen uerò Paulus testam uocari dicit conchylij, duntaxat Indici, quod & condylion appellat. condylos certè ostrei genus est eidem Paulo. & ampulla ungẽti onyx quandoq; dicitur, Massarius. Blattas Byzantias pharmacopolæ quidam uulgò amarilium nominant, Obscurus. Sed de blattis Byzantijs plura leges in historia Purpuræ ex Rondeletio: & in Corollario ibidem. Est & onyx sui generis concha integra, alio nomine dactylus: de qua in Vngue dicemus in V. litera. *Vnguis.*

Polypi uescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt, Plinius: qui testudines marinas etiam, conchylia petere scribit. D

Cemus (κημός) instrumentum est contextum è iuncis, coli figura, in quod purpuræ & conchylia ingressa capiuntur, &c. Varinus. uide in Equo H. e. ¶ Stagna quæ limo cœnoq; lutescunt, conchylijs magis & iacentibus apta sunt animalibus, Columella 8. 17. de piscinis loquens. E

Ponitur conchylium & pro ipso colore, sicut purpura murexq;, Massarius. Lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ, Marcellus Empiricus meminit. Spartana chlamys, conchylia Coa, Iuuenalis Sat. 8. Plinius cum de luxuria concharum in cibo dixisset, subdit: Sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, cõchylia, margaritas? &c. ut in Purpura H. e. recitabimus. Castorium genus est tincturæ è conchylio, Suidas & Varinus: nimirum ipse conchylij color, qui & ipse forsan aliquem castorij odorem, sicut & operculum eius referebat. In Apennino frutex est, qui uocatur cotinus, ad lineamenta modò, conchylij colore insignis, Plinius. Transalpina Gallia herbis Tyrium atq; conchylium tingit, nec quærit in profundis murices, Plinius. Et alibi, Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atq; purpura constat. Vidimus iam & uiuentium uellera, purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, uelut illa sic nasci cogente luxuria, Idem. De conchylio, murice, purpura, coloribus ac uestibus multa Plinius libro 9. cap. 36. & deinceps, quæ nos pleraq; in purpura referemus. Sed unde (inquit) conchylijs precia? quîs (quibus) uîrus graue (unde & castorij nomen fortè, ut diximus, ei inditum) in fuco, (id est colore uel tinctura: aliâs fusco, quod non probârim:) color austerus in glauco, & irascenti similis mari. Et mox, Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. duo sunt genera, buccinum minor (maior, Rondeletius) concha: alterum purpura, &c. Et cap. 37. Purpuræ calculosæ appellãtur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris, &c. In conchyliata ueste cætera eadem sine buccino: prætereaq; ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, saturitate fraudata: tantoq; dilucidior, quanto magis uellera esuriunt, (id est non saturantur.) Et alibi, Phycos thalassion (id est, fucus marinus) conchylijs substernitur.

Glires censoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in consulatu, non alio modò cœnis ademêre, quàm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues, Plinius. Cochleæ & conchylia à Celso numerantur inter ea quæ imbecillissimæ materiæ sunt, id est quæ minimum alunt: quod iam suprà in Cochleis reprehendi. Multùm alunt ostrea, conchylia, astaci, &c. Psellus. Minima inflatiò fit ex piscibus, conchylijs, Celsus. Nihil ex eis quod pingue est, sumant, ut pectines & conchylia, Plinius medicus 5. 1. Conchylia uiduarum cupediæ sunt, ut est apud Sophronem mimographum & Phaleræum Demetrium, Hermolaus. Τουτί γε γλυκύκρεων Κογχύλιον, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα, Sophron apud Athenæum. Conchylia adeò proceribus gulæ probata sunt, ut uel inde sit conformatum adagium, Esse conchylia uiduarum cupedias, sicuti Phalereus cõmeminit Demetrius, Cælius Rhodig. ex Hermolao. ¶ In omne genus conchyliorum: Piper, ligusticum, petroselinum, mentham siccam, cuminum plusculum: mel, liquamen: si uoles, folium & malobathrum addes, Apicius 9. 7. F

Contra dorycnij uenenum conchylia omnia cruda uel assa in cibo prosunt, Dioscorides. Apud Galenum libro 2. de antidotis conchyliorum ius contra idem uenenum propinatur. Sanguis conchylij miscetur auriculari cuidam cõpositioni Andromachi, ut recitat Galenus de compos. medic. libro 3. Capitis ulceribus utiliter illinitur muricum uel purpurarum testæ cinis cum melle, conchyliorum (uel si non urantur) farina ex aqua doloribus, Plinius. Conchylia quomodo uri debeant, Bulcasis docet tract. tertio. Crematum conchylium eadem efficit quæ purpura & buccinum, Dioscorides. Muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditq; septenis diebus illitus, ita ut octauo candido ouorum foueantur, Plinius. Parotides muricum testæ cinere cum melle, uel conchyliorum ex mulso curantur, Idem. Conchylium (id est testa) purpurarum crematum, miscetur collyrijs abstersorijs apud Aëtium. G

Si uerò infrenus manat de uulnere sanguis,
Purpura torretur conchyli† perdita fuco,
Huius & atra cinis currentẽ detinet undam.
Verrucæ quoq; desectæ frenare cruorem

†*forte prædita*

Dicitur ambustus Tyrio de uellere puluis, Serenus. purpuram autem conchyli fuco prædi- tam, interpretor lanam cõchylio tinctam: ut Marcellus Empiricus quoq; accepit: Si quis (inquit) maleficijs capillos perdiderit, hac eos ad pristinam formam ratione reparabit: si lacertum salsum martensem cum suo capite, & lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ duas ligulas, & chartam cubitalis mensuræ separatim comburat, cineremq; permisceat, conteratq; cum oleo cedrino paulatim adiecto, ut crassitudinem uelut glutinis faciat: eoq; medicamine glabrum locum perfricet, ita ut prius diu linteo asperiore detergeat. Lanam conchylio infectam auribus indi iubet Crito apud Galenum libro 3. de compos. sec. locos, post infusum pharmacum ad dolores earum. Andromachus similiter, lanæ purpura infectæ tomentum indi, uel conchylio eas obturari. Lana conchylio infecta, per se etiam auribus magnopere prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt, Plinius.

Lapis conchylij admiscetur electuario cuidam Auicennæ contra calculum. aliqui cochleam marinam uel conchylium interpretantur: alij cochleam (testam) limacum. sed uerius lapis cõchylij, est cochlea (testa) purpuræ marinæ, Syluaticus.

H.a. Κογχύλη in fœm. gen. aliquoties apud Suidam legitur, in Castorio & alibi. Κογχύλιαι (melius Κογχύλια, τὰ) ostrea & purpuræ sunt, Hesychius. Βλιτάχεα apud Epicharmum aliqui conchylia, alij πελάχια exponunt, Hesychius & Varinus. Λιχάδες, ostrea omnia. alij interpretantur calculos & conchylia, Hesychius & Varinus. Purpuræ appellatione omnis generis purpuram contineri puto, itaq; buccinum & conchylium continebitur, l. Si cui lana. supra De legat. tertio, Baysius. ¶ Ypsilon in conchylio producitur, à Iuuenali, Petronio, & alijs. Purpura torretur cõchyli (pro conchylij) perdita (prædita) fuco, Serenus.

Epitheta. Lubrica conchylia, Horatius 2. Serm. Conchylia Côa, Iuuenalis Sat. 8.

Conchylium etiam colorem aut ipsam uestem infectam significat. Nondum prima uerba exprimit, & iam coccum intelligit, iam conchylium poscit, Quintilianus lib. 1. de pueris nimiùm molliter educatis loquens. Horum ego non fugiam conchylia? Iuuenalis Sat. 3. Perottus interpretatur luxuriosas uestes & murice infectas. Coloris quoq; nomen in(est) conchylium, & chlia roconchylium, & concha Aegyptia, paralios cognomine, quam & pinnam uocat Democritus. Idem chrysoconchylium fieri docet, sed fictitium & metallicum: sicut & chrysocorallium, quod item & gemmæ est nomen, Hermolaus. ¶ Murex conchylium per excellentiam dicitur, unde uestis tincta murice conchyliata dicitur. Plinius infra: In conchyliata ueste cætera eadem sine buccina. Et Cicero in Phil. Conchyliata peristromata appellat, quæ infecta erant succo conchyliorũ, Massarius. Scoppa Italus conchylium colorem non rectè interpretatur scarlatta, quod coccus est: uel carmosino, qui color ex ouis uermiculorum seu seminibus quibusdam tingitur, quæ reperiuntur ad radices herbarum quarundam.

Conchyliarij, κογχυλιευταὶ, uel conchytæ, conchylia conquirunt in mari. in codice Iustiniani murileguli dicuntur, à muricibus legendis, Budæus. Vide suprà in Conchis in genere a. ¶ Κογχύλαι, κηκίδες, id est, gallæ, Hesychius & Varinus. Κογχυλίας λίθος in Aristophanis Dædalo nominatur, & apud Xenophontem κογχυλιάτης, Pollux de lapidibus scribens 7. 23. Κογχυλίας lapis est durus, habens in se conchyliorum formas, Hesychius & Varinus. ἔχων ἐν ἑαυτῷ κογχυλίους τύπους: forte κογχυλίων legendum, nisi κογχυλίους adiectiuum esse dicas. Vide suprà in Conchite lapide, in Conchis in genere a. Quod genus cretæ sit illa, quam conchylium Xenophon, alij cenchilium uocant lapidem, ut inquit Pollux, ignoro, Hermolaus: cuius uerba & librarij deprauarunt: & sensum Pollucis ipse non consequutus est. Pollux enim non de creta, sed lapide loquitur: quem conchylian uel conchyliaten nominat, ut modò recitaui. Κογκυλευόντων, κογκύλιον ἐκπιεζόντων, Hesychius & Varinus. Malim, Κογχυλιευόντων, κογχύλιον ἐκπιαζόντων, ut interpretemur conchylia expiscantes, qui scilicet conchyliarij dicuntur, & à Budæo Græcè κογχυλιευταί. Hesychius ἐκπιαζόντων habet per α. in antepenultima, hoc est eximentes, è mari colligentes. nam πιάσαι recẽtioribus Græcis accipere sonat. in Lexico Græcolat. uulgari πιάω uerbum reperio, pro comprehendo: & πιάζω Doricè pro πιέζω. Ἀνακογχυλιάζων τὸ ὑπήνέμου τὴν διαθήκην, Aristoph. in Vespis, pro κωλύων (allusione forsan ad uerbum ἀνακωχεύειν) πρὸς τὴν κογχύλην περίπατον. aiunt autem quartam syllabam huius uerbi ἀνακογχυλ. breuem esse, Scholiastes. Ἀνακογχυλιασμός, gargarizatio, Athenæo lib. 5. ex Platone. dicit autem aquæ anaconchyliasmòn remedium esse singultus.

b. Conchylia lunata quædam Plinius nominat, Græcè dixeris μηνοειδῆ, Cælius. Solinus cap. 15. reduuias conchyliorum nominat, spolia uel testas inanes. idem reduuias escarum crocodili dixit, quas in faucibus eius trochilus appetat, reliquias interpretor. Mensis remotis puer euerrat κογχυλίων κόχλους, id est, conchyliorum testas, Pollux.

c. Καὶ αἱ κογχύλαι ὄψιν οὐκ ἔχουσαι φαίνονται δελέασι ἐφεπόμεναι, Suidas. ¶ Didymus apud Athenæum ait, solitos esse quosdam, lyræ loco, conchylijs & ostracis (ostreis uel testis) inter se collisis, numerosum quendam sonum saltationibus aptum ædere.

f. Extructa mensa, non conchylijs aut piscibus, sed multa carne subrancida, Cicero in Pisonem. Atq; Lucrinis Eruta littoribus uendunt conchylia cœnas, Vt renouent per damna famem, Petronius Arbiter. Mullorum laudatissimi qui conchylium sapiunt, Plinius.

Conchylij

Conchylij instar discerpere, prouerbium explicatū est suprà in Conchis in genere h. ¶ Conchylia uiduarum cupediæ, prouerbiali sensu olim dicebatur; uide superius in F.

DE CONGRO, RONDELETIVS.

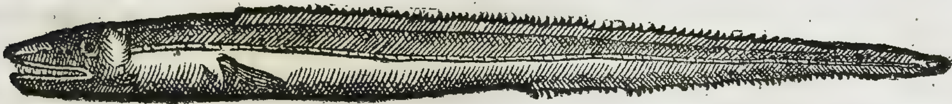

LONGI pisces ferè omnes cartilaginei sunt. Dicuntur autem longi à corporis specie: & A
à galeis, qui longo etiam sunt corpore, differunt: quòd rotundiores sint, quodq; illi mu-
stellis, (*Galeos mustellis similes dicit, cum galei ipsi musteli sint: nisi mustelas quadrupedes intelligas:*)
hi serpentibus similiores sint. Præterea galei neq; seuum, neq; pinguedinem habent, ut
Athenæo placet, ex longis autem sunt qui pinguedinem habent. Lib.7.
Ex longis conger omniū notissimus est, qui γόγγρος à Græcis dicitur, à uerbo γρῶ, quod uora-
re significat. Callimachus, ὃς ἤγρει κνισμόνα, ἀντὶ τοῦ ἐσθίειν ἀφ᾽ οὗ ῥήματος ὄνομα γρὸς, καὶ ἐν διπλασιασμῷ γόγ
γρος: ἐσθίει γὰρ τῶν πολυπόδων σὺν πλοκάμους, Hæc Phauorinus. Nicander teste Athenæo γρύλλους etiam Libro.7.
congros uocatos fuisse tradidit, id est porcos, ab eadem, ut opinor, uoracitate. A nostris congre
uocatur. A Massiliensibus filat, quia instar retis pisces inuoluit & implicat. Duo sunt congro- Genera duo.
rum genera, unum albicat, & pelagium est: alterum nigricat, & litorale magis est quàm pelagiū.
Conger piscis est longissimus, scilicet quatuor uel quinq; cubitorum longitudinem attingēs.
Athenæus; Eudoxus in libro sexto de terræ ambitu scribit congros multos in Sicyone capi (ἀν- B
δραχθεῖς, id est) quos homo uix ferat, horum aliquos esse etiam plaustrales, ἁμαξιαίους. Aspectu ac læ
ui lubricaq; cute anguillæ proximus est. Rostri extrema siue labra habet carnosa, in superiore ap
parent appendiculæ duæ carnosæ. Dentes habet paruos pectinatim coëuntes, oculos magnos,
branchias binas, utrinq; duplices, earum unicum utrinq; foramen, non osseo operculo, sed cute
contectum. Pinnas duas, unam à ceruicis extremo ad caudam, altera à podice ad caudam porre-
cta est: utraq; non membranæ, sed cutis potius substantia constat, & tota ora nigricat. Cauda in a-
cutum terminatur. A capite ad caudam linea ducta est. Circa caput puncta sunt aliquot, æquali-
bus interuallis dissita. Venter lacteo colore est, dorsum nigricat in uno genere, in altero etiā dor-
sum candidum est. Quod ad partes internas attinet, gula uentriculo præponitur, idq; ad cor- Interiora.
poris longitudinem & tenuitatem accommodatè. Ventriculus longus est podicem ferè attin-
gens. Hepar rubrum, à quo pendentem fellis uesicam semper uidi: quod Aristotelis causa dico,
qui in quibusdam ad iecur, in alijs infra iecur situm fel esse scripsit. Sæpe etiam idem genus, utrū- Lib.2.de hist.
que fellis situm habet, ueluti cōger. alij enim ad iecur, alij infra iecur annexum (χολὴν ἀπηρτημένην, animal. c.15.
fel à iecore seiunctum, Gaza uertit sepositum) habent. Hæc Aristoteles. Cæterùm fel aqueum est. Splen
nigricat. Congri oua intra se pinguedine obducta longa serie continent, quod perspicuè decla Oua.
rat Aristoteles his uerbis: Habent congri fœturam, sed non in omnibus locis similiter conspicuā, Lib.6.de hist.
neq; enim ob pinguedinem apparet. Est autem in longum protensa, quemadmodum in serpenti anim.cap.17.
bus, uerùm in ignem coniecta manifesta fit: quod enim pingue est liquitur, & in uaporem abit:
oua uerò exiliunt, & ab igne elisa crepitant. Præterea si digitis contrectes & teras, subesse pingue
dinem læuem, oua crassiuscula (*asperiuscula fortè: ad λεῖον enim non παχὺ, sed τραχὺ opponitur, facili libra-
riorum transitu. Gaza uertit duriusculum*) sentias. Congri igitur alij pinguedinem solùm habent, ouū
nullum: alij contrà pinguedinem nullam, ouum autem quale modò exposui.
Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν, cum exposuisset anguillas mutuo corporum internexu coire, & C
ex his lentorem quendam spumæ similem destillare in arenam & limum, ex quo anguillæ pro-
creētur, subdidit: Τοίη δὲ γόγγροισιν ὀλισθηροῖσι γενέθλη. Quod si ita intelligas, ut ex strigmentitio quo
dam humore arena, limoq; excepto concipiantur, gignanturq; congri, quemadmodū & anguil-
læ, id uero consentaneum non est. Congri enim oua pariunt, ex quibus aliorum piscium modo,
qui oua concipiunt, congri alij procreantur, ut paulò antè ex Aristotele docuimus. Sin mutuo Lib.5. de hist.
corporum innexu complexuq; coire accipias, id uerum est: ita enim longi pisces corpora com- animal. cap.4.
miscent. Aristoteles: Quæ pedibus carent, & quæ longo sunt corpore, ut serpentes & murænæ,
circumplexu mutuo supinarum partium coitum peragunt. Congri carniuori sunt tantùm, ut
scribit Aristoteles. Ob id fluuiorum ostia petunt, maioris prædæ causa, non solùm uerò ob dul- Lib.8.de hist.
cis aquæ desiderium, ut scribit Oppianus. anim.cap.2.

Γηλαμύδες, γόγγροί τε, καὶ ὃν καλέουσιν ὄλισθον, Γείτονα ναιετάουσιν ἀεὶ ποταμοῖσι θάλασσαν, Li.1. ἁλιευτικῶν.
Ἢ λίμνας, ὅθι λαρὸν ὕδωρ μετακαίνυται ἅλμης. Πολλὴ δ᾽ ἡ πρόχυσις συμβάλλεται ἰλυόεσσα

ἑλκομένην δ' ἔνεσιν ἀπὸ χθονὸς, ἔνθα νέμονται   φορβὴν ἱμερτὴν, γλυκερῇ δ' ἁλὶ πιαίνονται.

Congri etsi magni & ualidi sint, uincuntur à locustis, sed polypos ipsi uincunt: quibus repu-
D *Lib.9.cap.62.* gnare uidetur Plinius. Polypum tantùm locusta pauet, ut si iuxtà uiderit, moriatur. Locustam conger, rursus polypum congri lacerant. Qui locus ex Aristotele, à quo permulta mutuatus est Plinius, uel emendandus est, uel explicandus. *Lib.8. de hist. anim.cap.2.* Aristotelis uerba hæc sunt: Locustæ magnos etiam pisces superant, & mirabilis quidam casus horum nonnullis accidit. Locustas enim polypi superant, ut si iuxtà in ijsdẽ retibus polypos senserint, præ metu locustæ moriantur. Locustæ uerò congros, quia propter crustæ asperitatem elabi congri non possunt. At congri polypos deuorãt. neq; enim congris propter corporis (*congrorum*) læuitatem polypi resistere possunt. Ex his falsum esse liquet locustam à congro lacerari. Quare uel legendum in Plinio: Locusta congrum, rursus polypum congri lacerant. Vel sic distinguendus & intelligendus est contextus: Polypum in tantum locusta pauet, ut si iuxtà uiderit, omnino moriatur. locustam conger, subaudi pauet: rursus polypum congri lacerant.

F Archestratus apud Athenæum libro 7. congri è Sicyone magni & pinguis caput, & interanea commendat. *Ibidem.* Hicesio placet congros duræ esse carnis, inter gregales, item raræ carnis, & minùs nutrientes, mali succi, stomacho tamen gratos. Apud nos nullo est in pretio. Hispanis satis probatur. *Lib.3. de alim. facult.* Galenus inter duræ carnis pisces rectè à Philotimo numeratos esse ait. Albertus Magnus scripsit congros occulta quadam ui lepram generare.

C D Viuunt abscissa cauda congri & murænæ capitales hostes, authore Aristotele: *Lib. 9. de hist. animal.cap.2.* Viuunt sæpe mugiles ablata cauda, & congri usq; ad excrementorum meatum. Deuoratur autem mugilis cauda à lupo, congri à muræna. *Lib.9.cap.62.* Plinius: Mugil & lupus mutuo odio flagrant. Conger & muræna, caudas inter se prærodentes.

DE EODEM, BELLONIVS.

F Congros inter pisces dura carne præditos Galenus libro secundo alimentorum connumerat, succosq; salsos & crassos in corpore generare asseuerat.

A Nostris Gallis (apud quos maxima ex Oceano Congrorum copia est, maximorum quidem ac ferè Cetaceorum per æstatem: minores autem alijs anni temporibus adferri solent) Græcũ atque adeò Latinum uocabulum ferè retinuit, Vn Congre: Massiliensibus Fiela uel Fielaz uocatur. Romanis, apud quos ex Tyrrheno non ita frequens piscis adfertur, Drongo uel Brongo appellatur.

Genera duo. Huius quidem piscis duo discrimina esse compertum habui. Alij enim nigri sunt, alij paulò magis candidi, hoc est, quidpiam in tergore atq; extremis pinnis nigrum referentes.

B Omnes glabra atq; lubrica pelle integuntur: Oculos (quos etiam argenteus circulus iridis loco ambire uidetur) nigros habet: Dorsum in summo tergore elatum. Lineam utrinq; rectam, corpus ad latera intersecantem. Dentes pro capitis magnitudine breues, per ordinem in maxillis dispositos: Labra admodum crassa, quorum superius rudimenta quædam cirrosa præ se ferre uidetur: quæ dum comprimuntur, mucosum quiddam emittunt. Os prægrande: Linguam Anserinæ ferè similem, albam. *Interiora.* Hepar quoq; pallidum, Lupino simillimum, cui sinister lobus dextro multò longior est. Stomachum admodum grandem, à quo ad rectum intestinum unica est tantùm reuolutio. *Discrimen ab anguilla.* Conger paruus ab Anguilla, hac præcipuè nota distinguitur, quòd rectam lineam, pallidam, utrinq; per medium corpus à branchijs ad caudam delatam habeat, uenterq; illi magis albicet. Dentes præterea Anguillæ in hoc à Congro differunt, quòd confusi in utraq; maxilla dispositi sint, eiusq; labrum superius horrescat.

E Congros ita decipiunt piscatores: Minores pisces funibus copulatos (quorum singuli singulos hamos habent) maioribus scopulis, qui sicci, posteaquam mare decessit, remanere solent, alligant: quos, cum maris fluctus redijt, à Congris deuoratos comperiũt: & eos in siccis scopulis altera die relinquit mare: ipsosq; Congros ob escam deuoratam relictos reperiunt.

COROLLARIVM.

A Conger an Congrus dicatur, hoc Græca, illud Latina terminatione, parum interest. Conger & muræna, Plinius 9.62. Conger, quem & gongrum, ut modo (*Veneti hodie*) nominant, Plinius 32. uolumine appellasse uidetur, Massarius. Γόγγρος Græcè per duplex in medio γ. rectè scribitur, non simplex ut in uulgato Hesychij codice est. Nicander Epopœus (in libro de linguis, Massarius) congros aliter gryllos uocari scribit. nos de Gryllo plura, inter Mustelas post Asellos, diximus. Almarmaheigi, Arabicum uel Persicum nomen est, commune longis & lubricis. quære in Anguilla A. ¶ Venetijs hodie el grongo uocatur. Antiates brunchum appellant, Platina. Græcum Latinumq; nomen apud plerasq; gentes retinet, Gallos, Italos, Hispanos, Anglos: sed interpolatum nonnullis. soli Massilienses (inquit Gillius) non Massilicè, sed planè barbarè Phialassum appellant. ¶ Congri à quibusdam (*Germanis*) anguillæ marinæ uocantur, & abundant in mari Normanniæ, Albertus. Eberus & Peucerus Germanicè interpretãtur Meer ael: alij

alij ſcribunt **Meer oll**, uel **See oll**. Quidam in parte Germaniæ inferioris, **palen** uocari mihi retulit, neſcio quàm rectè. **Palynck** quidem Flandris anguilla eſt. Polonicum congri nomen aut periphraſin inuenio Ieziorny wegorz. Anglica ſunt, **a Conger/a Congre/a Conger ele.** Dicuntur & **Eluerz** in Anglia Congri puſilli. Capiūtur noctibus obſcuris in fluuio Sabrina prope Gloceſtriam & Teuxberiam in magna copia, ita enim ſunt aggregati, ut reticuli quodam genere ex aqua ueluti hauriantur. Captos & elixos, conuoluunt ac uendunt. Habentur autem in delitijs: & cum aceto ferè aut ſinapio eduntur. Aſcendunt autem è mari in fluuium puſilli tantùm illi. Nomen eis ab Anguillarum ſimilitudine factum uidetur: Et hæc de Congris puſillis, ex optimo doctiſsimoq́ uiro Ioanne Parkhurſto Anglo accepi.

Conger eſt piſcis longus, ut anguilla uel muræna, Plinius. Magnus eſt, & anguillæ ſimilis, Kiranides. Longus eſt, ut muræna, ſed corpore multò maior, Author de nat. rerum. Ophidion piſciculus eſt ſimilis gongro (aliâs ſcombro, quod non placet,) Plinius. Prælongus eſt piſcis, rotundus, (teres,) & albiſsimæ carnis, Albertus. Congri longi & lubrici (λεῖοι, Ariſtoteles, læues reddit Gaza) ſunt, Plin. Congro binæ utrinq́ ſunt branchiæ, alteræ ſimplices, alteræ duplices, Ariſtot. Binas tantùm pinnas habet, Idem & Plinius. Pinnulis ſupinis caret, Ariſtot. Ineſt ei gula, ſed exigua, Idem. Non ædit ouum arenidum, quale piſces ſquamoſi, Idem. B

Congrorum albicantium genus pelagium eſt. nigrantes ambigunt littorales ne an pelagij ſint, Ariſtot. Vuottonus uertit, partim pelagij, partim littorales ſunt. Victitant frequenter in paludibus, & ad fluuiorum oſtia, ubi copia influit aquæ dulcis: Et fluctus cœno commixtus uortice multo Voluitur à terra: Vuottonus, ex Oppiano ut apparet. Puſilli tantùm fluuios alicubi ſubeunt, ut Sabrinam in Anglia. In ſiccum repunt etiam congri, ut quidam ex Plinio citant. ¶ Carniuori ſunt, Plinius. carniuori tantùm, Ariſtotel. Dubitet tamen ſuper hoc aliquis, quoniam circa fluuiorum oſtia & aqua dulci pingueſcere ab Oppiano traduntur. ἔνθα νέμονται φορβὴν ἱμερτὴν, γλυκερῇ δ' ἁλὶ πιαίνονται. Obſcurus etiam ille de naturis rerum ſcriptor, uento uehementiori flante pingueſcere eos ſcribit, limo fortè & fundo aquæ ſic concitato. Congri maximè ſe inuicem uorant, Ariſtot. Immitisq́ ſuæ Conger per uulnera gentis, Ouidius inter pelagios piſces. Cadaueribus etiam naufragorum ueſci hunc piſcem audio. ¶ Hiceſius ſcribit congros eſſe σκληροτέρους τῶν ἀγελαίων, hoc eſt duriores inter gregales, ut Rondeletius uertit: (quod magis probarem ſi Græcè σκληροτάτους τῶν ἀγελαίων legeretur: ſic enim & ipſum ἀγελαῖον eſſe inſinuaretur: id quod in comparatione per comparatiuum facta non fit) uel aſperiores gregalibus, ut Natalis de Comitib. ex huius quidem uerſione congros gregales eſſe negâris, ex Rondeletij eſſe dixeris. ſed alia lectio habet τῶν ἐγχέλεων, hoc eſt duriores anguillis. uide in F. Piſces ſquamis (*addenda eſt negatio, nam thunni, ſcombri, &c. ſquamis carent*) contecti, ut thynni, ſcombri, thynnides, ſcombri, ſolent (ferè) etiam gregarij eſſe. Cæterùm illi qui neq́ ſolitarij apparent, neq́ rurſus gregarij ſunt, faciliùs concoquūtur, ut congri, & carchariæ & ſimiles, Mneſitheus Athenienſis apud Athenæum libro 8. uidetur autem locus deprauatus, ex eo quòd congros primùm gregarijs adnumerat, deinde illis qui inter ſolitarios & gregarios ambigant. Natalis quidem interpres ita ad uerbum tranſtulit, ut codex uulgaris Græcus habet. ¶ Conger flexuoſo impulſu corporis, ita mari utitur natādo, ut ſerpens terra rependo, Plinius & Ariſtot. Sed omnes huiuſmodi longi ac lubrici piſces quomodo natent, & de pinnis eorum, plura leges apud Ariſtotelem in libro de communi animalium greſſu. Hybernis menſibus latet conger, Ariſtot. Multi hoc tempore in ſpeluncis conditi latent: maximè hippurus & coracinus hyeme non capti, præterquam ſtatis diebus paucis, & ijſdem ſemper. item muræna, conger, &c. Plinius. ¶ Congri cauda à muræna abſcinditur: & ſuperuiuunt congri licet abſciſſa cauda meatu tenus excrementario, Ariſtot. C

Immitisq́ ſuæ conger per uulnera gentis, Ouidius in Halieutico. Congri enim maximè ſe inuicem uorant, authore Ariſtotele. ¶ Congri cauda à muræna abſcinditur, Ariſtot. & Athenæus ex eodem. Sunt & inimicitiarum miracula: Conger & muræna caudas inter ſe prærodunt, Plin. ¶ Congri polyporum brachia erodunt. fa lluntur autem qui aiunt polypum ſeipſum eſſe, Ariſtot. Congrus polypodum cirros deuorat: Suidas, Etymologus, & Varinus. Polypum ſua rodere brachia, falſa opinio eſt. id enim à congris euenit ei, Plin. Polypum in tantum locuſta pauet, ut ſi iuxta uiderit, omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerāt, Idem. Congri polypos ſuperant, ſed edere non poſſunt. læue enim & lapſum polypi corpus, uſum hoſtis effugit, Gaza ex Ariſtotelis hiſtoria 8.2. Græcè ſic legitur: οἱ δὲ γόγγροι τοὺς πολύποδας κατεσθίουσιν, οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς διὰ τὴν λειότητα δύναται (lego δύνανται) χρῆσθαι. hoc eſt, ut ego interpretor: Gongri polypos deuorant. polypi enim congros propter corporis lubricitatem prehenſare aut retinere non poſſunt. Rondeletius uertit: Neque enim congris propter corporis læuitatem polypi reſiſtere poſſunt: obſcuriùs, & minùs aptè ad ſententiam Ariſtotelis: non enim non poſſe reſiſtere polypum congro Ariſtoteles ſcribit, ſed apprehendere ipſum & retinere non poſſe. etiamſi ſenſus eòdem recidit, nempe ut polypus uincatur. Sic igitur res ſe habet: Polypus quicquid ſuis cirris aut flagellis comprehendere poteſt, (& ſic eo χρῆσθαι, & in ipſum agere) id etiam uincere poteſt, comprimendo uidelicet, quod ualidiſsimè facit. itaq́ locuſtam uincit, quæ cum aſpera ſit, elabi ab eius cirris non poteſt. congrum lubricum & incomprehenſibilem ſibi non uincit, ſed uinci- D

tur. Rursus conger, quicquid dentibus & morsu impetere potest, uincit: polypũ autem qui mollis est, mordere potest: locustam, cuius dura est crusta, non potest. quare ab hac uincitur, illum uincit. Hoc ut breuius commodiusq; & intelligat quisque & meminerit, hac figura delineauimus.

Vincit
P Z L
C Z P

P. Polypum, L. Locustam, C. Congrum significat. Ergo Polypus uincit locustam, Locusta Congrum, Conger denique polypum. Vel sic,

L Z C
P Z L

uel sic

C Z P
L Z C

Sic ex tribus istis piscibus unusquisque à uicti sui uictore uincitur.

E De congris pusillis quomodo capiantur in Anglia, lege supra in A.

F Congri carnem pinguem esse audio. In cibo dulcissima est, Author de nat. rerum. Albissima est & dulcis, sed concoctu difficilis, & ideo dicitur lepram (*salsa præsertim, ut quidam scribũt*) generare, Albertus. Archestratus inquit: Congros tantum cæteris piscibus præstare, quantum thunnus uilissimis coracinis præfertur: quos & stomacho conferre Hicesius testatus est, Massarius. Congri habent carnem duram, ægrè conficiuntur, & pariunt succos crassos & salsos, Galenus lib. 3. de alim. facult. At contrarium Mnesitheus ille Atheniensis apud Athenæum scribit: Pisces illi qui neq; solitarij apparent, neq; rursus gregarij sunt, faciliùs concoquuntur, ut congri, & carchariæ, & similes. Coquus quidam apud Philemonem, recitante Athenæo: Inuasit me (inquit) cupido terræ cœloq; narrare, quantam uoluptatem ceperim ex egregio illo congro, quẽ paraui, nullis conditum caseis, nec ullis desuper floribus aspersum: sed qualis uiuus, talis etiam assus erat, tener omnino & molli igne tostus, &c. Et sicut gallinæ persequuntur sui generis auem, quem cibum ore tenet maiorem quàm deuorare queat: Sic illum qui primus congrum ex olla arripuit, cum quàm delicatus esset hic piscis primùm cognouisset, alij (cõuiuę) persecuti sunt, quòd si illi qui uilioribus uescuntur piscibus, scarum haberent, &c. aut è Sicyone congrum, quem Neptunus ipse dijs affert, omnes sanè eo gustato facti fuissent dij. nam si uel mortui hunc odorentur, reuiuiscunt, Hæc ille. Sphyrænæ plus alunt quàm congri, Diphilus Siphnius. ego pro σφύραιναι, legerim σμύραιναι. nam & Hicesius murænas ait multùm alere, non minùs anguillis & cõgris, ut quidam citat. noster enim Athenæi codex sic habet: Sphyrenas ait Hicesius plus congris alere, ingratas tamen ori & insuaues esse, succi bonitate mediocres. Hicesius scribit congros σκληροτέρους εἶν τῶν ἀγελαίων, &c. hoc est duriores gregarijs, & rarioris carnis, minusq; alere, succi bonitate multò inferiores, stomacho tamen gratos, δυστομάχους. sed pro ἀγελαίων quidam legunt ἐγχέλεων, ut Volaterranus: quod mihi etiã placet. (uide in C. superius.) nam Diphilus quoq; de gryllo scribit, similem esse anguillæ, ἄστομον δὲ, hoc est, sed ori minùs gratum. Gryllus autem conger est Nicandro. Et conuenit similes alioqui specie naturaq; inter se pisces, quod ad nutrimenti quoq; ex eis ratione attinet, comparari. Γόγγρῳ τε λευκῷ πᾶσι τοῖς κολλώδεσι Βρόχθιζε. τούτοις γὰρ τρέφεται τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ φωνάεον ἡμῶν πείζαργον γίνεται, Clearchus apud Athenæum libro 14. ego primum uersum sic lego: Γόγγρον τε λευκὸν πᾶσι σὺν κολλώδεσι. Et tertium sic, Τὸ φωνάεον ἡμῶν περίλαμπρον γίνεται. Proferuntur enim hæc uerba à citharœdo paulò pòst ad citharam canente. Natalis etiam interpres sic uertit, Vorato congrum candidum, ac tenacia: Nutritur illis quando certè spiritus, Tum uox fit ipsa præpotens nobis bona. Anguillas quoq; uocem claram reddere Elluchasem medicus author est. Dulcia enim & uiscosa arteriæ prosunt, & superficiem eius leniunt, quod ad uocis claritatem facit. De congro sic narrat Archestratus in Gastronomia: Ex Sicyone caput congri capiatur amice, Prægrandis, fortis, pinguis, tum cõcaua (κοῖλα, uiscera puto: nam & Rondeletius interanea interpretatur) cuncta. Spargendam coquito inde herbam in salsugine multa. Posteà idem quæ in diuersis Italiæ locis sunt, exponens, hæc inquit: Optimus hîc capitur conger, qui obsonia tantùm Exuperat, quantum thunnus pinguissimus olim Exuperat uiles coracinos. Ephippus etiam & Antiphanes apud Athenæum congri caput inter delicias recensent. Diocles opsophagus interrogatus conger an lupus præstaret: hic assus, ille elixus, respondit, Athenæus ex Hegesandro. Antiphanes anguillam in aqua sale & origano condita lixari iubet: & congrum similiter. Congrum in frusta concisum eo modo coquito, quo anguillam: locato inter frusta saluiæ aut lauri folia, Platina. ¶ Ex Apicio: Ius in cõgro asso, Piper, ligusticum, cuminum frictum, origanum, cepam siccam, ouorum uitella cocta: uinum, mulsum, acetum, liquamen, defrutum, & coques.

G Conger cum oleo coquitur donec dissoluatur, & inde colatum oleum cum cera cõficitur. hoc cerotum mulieribus pregnantibus non finit rumpi uentrem. prodest etiam arthriticis & scissuris pedum, Kiranides.

H.a. Congrum istum maximum in aqua finito ludere Paulisper: ubi ego uenero, exossabitur, Terentius Adelphis. Γόγγρος à uoracitate dictus est. nam γρῶ Græcis est uoro, &c. Varinus ex Etymologo. qui ideo tantùm uoracem hunc piscem putat quòd polypi cirros prærodat: ego toto genere uoracem dixerim. uide in C. ¶ Potuit & γόγγρος fortè dici quasi γογγύλος, id est rotundus uel teres potiùs. ¶ Gongrus etiam, γόγγρος, morbus est arborum. Arbores nonnullæ gongros à quibusdam uocatos habent, uel simile quiddam pro arboris natura. nam gongrus maximè oleæ conuenit,

conuenit, eoque morbo plus quàm cæteræ laborare uidetur. Premnum id nonnulli appellant, alij crotonem, alij alio nomine. Rectis unistirpibus, minusque ab imo plantigeris, id aut nullo pacto, aut minus accidere solet, Theophrastus de hist. plant. 1. 13. puto autem tuber aliquod durũ & contortum in arboribus nonnullis gongrum dici: sicut & bruscum & molluscum tubera quædam in arboribus à Latinis dicuntur. Et hæc in plantis similiter ferè se habere puto, ut in animalibus uarices.

Epitheta. Congri ὀλισθηροί, id est, lubrici, Oppiano. Παχεῖς, id est, crassi, Epicharmo. Πίονες, ἰσχυροί, μεγάλοι, Archestrato. Verùm ex his primum duntaxat omnibus commune & perpetuum est: reliqua differentiæ accidentium. λευκὸς καὶ μέλας, albus & niger, differentiæ generis, nõ epitheta sunt.

Tu Machærio Congrum, murænam exdorsua quantum potes, Plautus Aulularia. Exdorsuare quidam interpretantur dorsum confringere, dum apparantur pisces & exenterantur. Sed fortè etiam pro eo quod est spinam dorsi eximere acceperis, si ea congris ita eximitur ut anguillis: aut pro pellem detrahere, si id quoque in congris, ut in anguillis fit. f

Καὶ Τιτυὸν εἶδον λίμνης ὀρινυδέα γόγγρον
Κείμενον ἐν λοπάδεσσ', ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο τραπέζας.
Τῷ δὲ μετ' ἴχνια βαῖνε θεὰ λευκώλενος ἰχθὺς
Ἔγχελυς, Matron Parodus in descriptione conuiuij Attici. Dorion opsophagus (id est piscium helluo) cum puer pisces non emisset, eum flagris cecîdit, iussitque optimorum piscium nomina dicere. cum puer autem orphum, glaucíscum, congrũ, & similes alios commemorasset: Piscium iussi te (inquit) non deorum nomina dicere. Γόγγρο δ' ὁμοῦ μέλη σωζόντα πιμελῆς Ὑπογέμοντα, Alexis apud Athenæum. Καὶ τὸν Σινώπης γόγγρον ἤδη παχυτέρας ἔχοντ' ἀκάνθας, Antiphanes. Agris Rhodius primus piscem optimè assauit, Nireus uerò Chîus congrum elixauit dijs, Euphron Adelphis. ὁ μὲν ἀγρῷ τρεφόμενος, θαλάττιον μὲν ὅτος οὐδ' ἐν ἐσθίει γεῦμ (πλὴν) τῶν πόδε γλαῦ γόγγρον τινὰ, ἢ νάρκην τινά, Antiphanes. Cum Antagoras poëta congrum coqueret, & ollam ipse moueret, Antigonus rex à tergo assistens, Putás ne ait Antagora Homerum Agamemnonis gesta describentem congrum elixasse? Cui ille, Tú ne uerò putas, ô rex, Agamemnonem tantis rebus agendis intentum, adeò curiosum fuisse, ut quisnã in castris congrũ coqueret, non ignorare uoluerit? Plutarchus in Apophthegmatis, & Symposiacorũ quarto. Pauperes sibi emere non possunt cranium lupi, non gongri, οὐδὲ σηπίας, Ἃς οὐδὲ μακρὰν (μάκαρας) ὑπερορᾶν οἶμαι θεούς, Strattis. Coquus quidam apud Archedicum scribit se emisse quinque drachmis caput congri, & frusta (τεμάχια) priora, (propiora capiti:) item drachma τραχήλους, colla aut ceruices congrorum fortè intelligens: additque dignam coquo facetiam: ἀλλὰ νὴ τὸν ἥλιον Κ'ἀμοὶ τράχηλον ἕτερον εἴποθεν λαβεῖν Ἦν, καὶ πρίασθαι δυνατὸν, ὃν ἔχω ᾤχου' ἂν Πρὶν εἰσενεγκεῖν ταῦτα δεῦρ', ἀπηγξάμην. hoc est, Quod si aliunde mihi caput & ceruicem aliam acquirere uel emere liceret, strãgularem me potiùs, quàm has lautitias conuiuis inferrem. nihil enim tam cupiebat quàm ipse deuorare.

DE CORACINO SVBNIGRO, ET CORACINO ALBO, RONDELETIVS.

CORACINVS Melanuro similis est, (inquit apud Athenæum Speusippus,) melanuro uerò melanderinus. Κορακῖνος appellatio Græca est, qua seruata coracinus Latinè meliùs dicetur, quàm coruulus uel graculus, ut à Gaza in libris de historia animal. conuertitur. Neque enim apud omnes constat, à corui graculiue, id est à nigro colore dictum esse coracinum, ut docet Athenæus libro 7. Ὠνομάσθησαν δὲ διὰ τὸ διηνεκῶς τὰς κόρας κινεῖν, καὶ οὐδέποτε παύεσθαι. dicti sunt coracini, quia perpetuò oculos moueant, & nunquam mouere desinant. & alio in loco. Ὠνομάσθη γὰρ ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν. dictus est à mouendis oculis. Contrà Cælius Rhod. παρὰ τὸ κόρον, id est, τὸ μέλαν, à colore nigro dici putat. & Oppianus: a Lib. 8. cap. 30. & lib. 5. c. 17. Vnde dictus. Lib. 7. cap. 5. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ. Et nigro cui nomina dicta colore Coracinus. Et Vitruuius, ut dictum est libro 2. cap. 13. coracinum colorem, pro nigro dixit. At non omnes coracini nigri sunt, teste Athenæo lib. 8. Κορακῖνος ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, ἥττων δὲ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ. Coracinus ex Nilo, minor autem niger albo. Vel meliùs κρείττων, id est melior niger albo. Numenius αἰολίην uocat, id est uarium. Ῥηιδίως ἕλκοιτο, καὶ αἰολίην κορακῖνον. & Athenæus testis est, κηρωειδέας appellatos coracinos, id est cerei coloris. Athen. lib. 7. Aeolias.

Suspicari licet Gazam qui coruulum interpretatur, hypocoristicon nomen facere, κορακῖνον τοῦ κόρακος, sed non rectè: nam κόραξ alius est piscis, cuius post coracinum album & nigrum, meminit Athenæus lib. 8. ὁ κόραξ ἱέρακος σκληρότερος. Cuius hypocoristicon nomen, nõ est κορακῖνος, sed κορακινίδιον, (*Hoc coracini hypocoristicon est: non coracis, à quo diminutiua deduxeris, κοράκιον, κορακίδιον, κορακίσκος.*) Athenæus libro 7. de coracinis scribens: Ὑποκοριστικῶς δὲ ὠνόμασεν αὐτοὺς Φερεκράτης ἐν Πλάσμοσι, Τοῖς οὖσι σιτῶν κορακινιδίοις καὶ μαινιδίοις. Has ob causas in Athenæi sententiam magis inclinat animus: & coracinum Latinè nominandum, retenta Græcorum appellatione, non coruulum neque graculum iudico. Græci enim pluribus nominibus piscem hunc designarunt. Nam autho- Corax alius piscis.

Saperda. Platiſtacus. Pelta. Ἡμίνηρος. Myllos. Gnotidion.

re Athenæo lib.7. coracinus σαπέρδης & πλατισακὸς (*Dorion myllum inquit platiſtacum uocari, cum auctior eſt, non coracinum*) dictus fuit, Nili incolæ πέλτην uocant, Alexandrini ἡμίνηρον. Sed quod in aurata, idem in hoc piſce uſuuenit, ut pro ætatis ratione, diuerſa nomina ſortiatur, eodem Athenæo authore: nam maiores coracini πλατισακοὶ: qui mediæ ætatis ſunt, μύλλοι: minimi, γνωτίδια nominantur. Noſtra Gallia Narbonenſis corp, per apocopen uocat, alij durdo, alij uergo, alij corbau. Italia ferè tota coruo. Græci hodie κόρακον.

Bellonij coracinus omnino alius eſt. cantharum enim pro coracino pingit: & alibi cantharum cum citharo confundit.

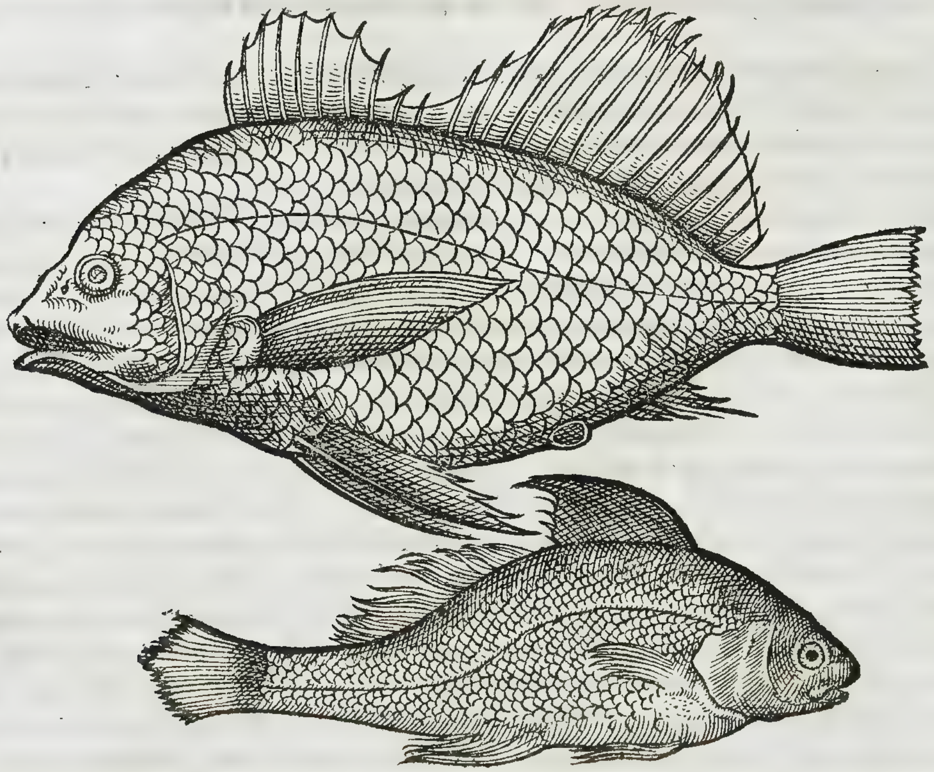

Coracinum nigrum Rondeletius maiorem ne an minorem hic pictum intelligat neſcio, in deſcriptione non explicat: ſed ſimpliciter tanquàm de uno loquitur, niſi quòd ex Athenæo coloris differentiam affert: qui uerò hîc pinguntur, magnitudine etiam, et reliqua ſpecie, differunt.

Tanado Ligurum alius eſt piſcis.

Coracinus non eſt qui Liguribus tanado dicitur, (*Gillium, qui tamen nihil aſſeruit, & Bellonium notat,*) quem cantharũ eſſe priùs diximus; eſt enim coracino minor, & multis alijs notis caret, quæ coracino inſunt. Neq; enim tanado ſic uarius eſt, neq; cereus, neque nigras pinnas ueluti alas habet, unde μελανοπτέρυγον coracinum appellauit Ariſtophanes. Verùm ex ſequenti deſcriptione, quid à cantharo & alijs differat perſpicuum fiet.

B Coracinus piſcis eſt marinus, maris ſtagna etiam aliquando ſubiens, & Nilum fluuium, & Mæotidem lacum, ex ſquamaſorum genere, Auratæ uel Melanuro quodãmodo ſimilis eſt, cubitali magnitudine, aliquando multò maior, dorſo repando, colore ſubnigro, circa caput uario: maximè enim cũ è mari extrahitur, caput ſubaureo eſt colore, ad purpureũ exaturatũ uel ad nigrũ accedente, ita ut aurũ ſubeſſe uideat̃, colore ex purpureo nigreſcẽte perfuſum. Squamis tegitur magnis & latis; oculos magnos habet, prope hos duo foramina ad odorandum, uel ad audiendũ. Ore eſt mediocri, dentibus paruis. In ſummo roſtro, & inferiore maxilla foramina quædam parua apparent. Ad branchias pinnæ magnæ & latæ: in uentre maiores, nigræ, qua nota ab alijs ſquamoſis diſsidet. Podex magnus & rotundus; quem ſequitur pinna longa & nigra, aculeis nigris & robuſtis innixa. In dorſo alia longiſsima eſt, conſtans aculeis tenui membrana reuinctis, duas eſſe poſsis dicere. His maiores, pro corporis magnitudine nullas equidem uidi. Cauda in pinnã unicam latam deſinit. Ventriculum magnum habet, cum appendicibus octo uel nouem. Omnia inteſtina tenuia, hepar magnum, fel in hepate, ſplenem oblongum & rubrum. In poſteriore capitis parte lapillos albos, ueluti lupus, quos ad morbos quoſdam uulgus uſurpat.

C Gregalis eſt piſcis. Semper enim non unicus, ſed multi ſimul capiuntur. Maximè Hippurus & Coracinus hyeme non capiuntur, inquit Plinius, præterquam † æſtatis paucis diebus, & ijſdem ſemper. Ariſtoteles libro 8. de hiſtoria animal. Piſcium complures hyeme latent, ſed apertiſsimè hippurus & coracinus: nam hi non capiuntur niſi ſtatis quibuſdam diebus, eiſdemq; ſemper. Ex quibus nemo rectè colliget eum non eſſe coracinum quem nos proponimus, quòd plerunq; hyeme in mari noſtro capiatur; quoniam ea eſt noſtra piſcãdi ratio per ſagenam, ut omnes piſces qui in ijs ſunt locis ad quos ſagena pertingit, quouis tempore capi poſsint.

† ſtatis

Vbi. Quòd fluuiatilis etiã ſit:

Quòd in marinis ſtagnis reperiri dixerim, ueriſsimum eſſe docet experientia. Etenim in ſtagnis

gnis noſtris cùm auratis & mugilibus capiuntur, in noſtris autem fluuijs minimè. Veruntamen in Nilo degere ſcribit Athenæus libro 8. φέρει δὲ ὁ Νεῖλος καὶ ἄλλα γένη πολλὰ ἰχθύων, καὶ πάντα ἥδιστα, μάλιστα δὲ τὰ τῶν κορακίνων. πολλὰ γὰρ καὶ τούτων γένη. Idem alibi, Κορακῖνος ἐκ τοῦ Νείλου, &c. Priùs enim locũ citauimus & emendauimus. Et Strabo libro 17. ἰχθύες ἐν δὲ Νείλῳ πολλοὶ μὲν ἄλλοι χαρακτῆρα ἴδιον ἔχοντες καὶ ἐπιχώριον· γνωριμώτατοι δ' ὅ, τε ὀξύρυγχος, καὶ ὁ λεπιδωτός, ὁ λάτος, καὶ ἀλάβης, καὶ κορακῖνος, &c. Et Plinius lib. 32. cap. 5. Coracini piſces Nilo peculiares ſunt. Et alibi lib. 5. cap. 9. Nilus incertis ortus fontibus, & per deſerta & arentia, originem in monte inferioris Mauritaniæ, nõ procul oceano habet, lacu protinus ſtagnante, quem uocant Nilidem. ibi piſces reperiuntur alebetæ, coracini, ſiluri. Sunt qui coracinum Nili, à marino diuerſum eſſe dicant, quòd nomen mutent: nam πέλτην uocant Aegyptij, & ἡμίνηρον, ut priùs ex Athenæo diximus. At in alijs qui flumina ſubeunt idem non euenit: nam mugil dicitur, tam qui in ſtagnis marinis & fluminibus, quàm qui in mari degit, & lupus ſiue Tyberinus, ſiue marinus, & ſalmo, lampetra, ſturio, eodem ſemper nomine dicũtur, ſiue in mari ſint, ſiue in fluuijs. Sed ex his effici minimè poteſt, diuerſos eſſe ſpecie, coracinum marinum, & coracinum fluuiatilem, ut nec ſalmo marinus à fluuiatili ſpecie differt, neq; aloſa fluuiatilis à marina, ſed ſucci bonitate & ſuauitate differunt. nam piſces huiuſmodi in fluminibus nutriti, longè præſtantiores ſunt ijs qui in mari capiuntur, & qui prope fluuiorũ fontes, ijs qui in oſtijs, quibus in mare influunt: ut ſturio marinus multùm ſuauitate inferior eſt eo, qui in Rhodano uel Garumna nutritus eſt. aqua enim dulcis pingues piſces reddit, & odorem illum marinum ueluti eluit. Huius rei guſtatum iudicem optimum quilibet adhibere poteſt. Quare nominis uarietas differre ſpecie non facit, ſed ea à fretorum & gentium uarietate inducta eſt. Exempli gratia: Amia in Gallia Narbonenſi boniton, in Prouincia palamide. Trachurus à Vaſconibus chicharou, à noſtris ſieurel nominatur.

& Coracinum Nili non alium eſſe quàm marinum, licet et alia nomina habeat.

De marinis flumina ſubeuntibus: quodq; ijdem in fluuijs præſtent.

Amia.

F

Nunc de ſubſtãtia coracini & ſucco. Fluuiatilis & maximè è Nilo melior eſt, niger albo, & elixus aſſo. eſt enim ſtomacho gratior, aluo facilis. & apud Athenæum libro 7. Amphis: Qui coracino marino ueſcitur præſente glauco, ſanæ mentis non eſt. Niloticos uerò coracinos (inquit Athenæus) dulces, bonæ carnis, & ſuaues eſſe ſciunt, qui periculum fecerunt. Apud eundem (*fluuiatilis coracinus, authore Diphilo*) dicitur eſſe ſubpinguis, minimè mali ſucci, carnoſus, qui multũ alat, facilè concoquatur, & diſtribuatur, omnino myllo præſtantior. Marinus ſiccior duriorq; eſt, & ob id minùs palato gratus. Idem eſto iudicium de mugilibus, lupis, cæteriſq; huiuſmodi, qui in marino ſtagno, uel in fluminum oſtijs capti pinguiores ſunt & ſuauiores marinis. ſed omnes huiuſmodi minùs ſalubri eſſe ſucco, magiſq; excremẽtis abundare cenſeo, tum ob alimentorum copiam, tum quòd minùs exercentur: quæ etiam in cauſa ſunt, cur citiùs putreſcant. Eaſdem ob cauſas Galenus mugiles ſtagnorum marinorum & in fluminum oſtijs altos uituperat. Coracinus ſale condiebatur. Galenus: Poſt ſardas (σάρδας) ac pelamydas mylli, qui ex Ponto adferuntur, pręcipuè commendantur, poſt hos coracini. Et Perſius, Saperdamq; aduehe ponto. Coracinum autem ſaperdam etiam dici priùs oſtendimus. Athenæus uerò loco paulò antè citato, in quo coracinum myllo in omnibus præfert, Galeno apertè aduerſatur, niſi dicamus à Galeno coracinum maiorem intelligi, ab Athenæo uerò minorem: qui myllum pro mediæ ætatis coracino uſurpat, ut anteà docuimus: qui uerò in ſuo genere minores ſunt, maioribus longè præſtant, id quod Galenus ipſe de thunnis declarat. Thunnorum caro, qui & ætate & corporis mole ſunt minores, non perinde dura eſt, eoq; hi faciliùs coquuntur. Coracinus igitur maior, durior eſt & inſuauior: minor contrà, (*mollior, & ſuauior*:) & myllo, qui iam ſatis accreuit, melior.

Lib. 3. de alim. facult.

Ibidem.

Galenus myllũ coracino præfert, Athenæus contrà.

Ibidem.

G

Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt, inquit Plinius: & carnes eorundem aduerſus ſcorpiones ualent impoſitæ. & coracini fel excitat uiſum. Lapides in capite repertos ualere ad nephriticum, uel colicum dolorem uulgus exiſtimat. Alij collo ſuſpenſos ad morbum regium conferre credunt. Qua ratione aut facultate equidem neſcire me fateor. Et experientia ipſa hoc falſum eſſe arguit. Ad nephriticum uerò dolorem ualere ſum expertus. Comminuit enim lapides renum: uel pituitam, ex qua calculi gignuntur, & retinentur, exiccando, uel pondere ſuo propellendo, ut lapis Indicus, uel Iudaicus, uel lapis Lyncis.

Lib. 32. cap. 10.

Ibidem cap. 5.

Ibid. cap. 7.

E

Cælius Rhodiginus, uir & multæ, & uariæ eruditionis, libro 12. Lectionum Antiq. hæc ſcribit, Palladij locum caſtigare uolens. Scitu non indignum eſſe, ab eruditis obſeruatum, ubi Palladius ſcripſit, coracinam picem aduerſus arborum formicas pollere, reponendum, coracinum piſcem, & id ex agricolationum magiſtris in Græcorum ſcientia. At nos rem ipſam experiri uoluimus, num coracinus piſcis antipathia quadam formicas ab arboribus arceat, quemadmodũ cancer boues à ſalicibus alijſq; arboribus. Sed rem aliter habere experientiâ ipſâ comperi. Quare coracinam picem, ut à reſina, quæ nihil aliud eſt quàm pix alba, differat, legendum eſſe iudico, ut & Vitruuius coracinum colorem dixit pro nigro.

F

Coracinus piſcis, ſi paruus ſit, ut aurata à noſtris præparatur, uel in ſartagine frigitur, uel in craticula aſſatur. Si magnus, elixus in aqua, aceto, & uino albo apponitur, & cum ſucco oxalidis, uel aceto editur. Si diutiùs ſeruandus, aſſus, aceto & pauco pipere conditur, additis folijs lauri uel myrti uel iuglandis. ſalſus, elixus ex aceto editur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Glaucorum generis eſt, qui Græcis κορακῖνος, Latinis quoq; Coracinus à paulò magis nigro, quàm Cyprini fluuiatilis colore dicitur. Maſsilienſibus pes Carpa, Comenſibus, & qui Lemanũ incolunt (marinus enim & fluuiatilis eſt) peſce Scarpa uocatur. Græcorum uulgus corruptè † Caralzidia nominat.

† forte Koracidia

B F Media eſt inter Vmbram & Chromidem magnitudine: Salituris eſt idoneus, quod & Galenus teſtatur libris de alimentis, in quibus hoc etiam animaduertendum eſt, ubicunq; Gracculum perperàm ab interpretibus conuerſum comperies, illic Coracinum ſcribi atque intelligi debere, quemadmodum & ubi Plinius ex Ouidio Rhacinum pullum eſſe ſcribit, illic etiam Coracinum legi oportere. Plinius autem medicus hunc piſcem Coruum aſpratilem uocat; ſaxatilem puto dicere uoluiſſe.

A

Coruus aſpratilis.

B Ad Melanurum ipſa forma accedere uidetur, latiſq; integitur ſquamis, admodum nigris, unde nomen habet: capite eſt ac dorſo in Cyprini modum gibberoſo, atq; in arcum conuexo, pinnamq; gerit in tergore continuam, duas rurſus in lateribus nigras, & unam ſub uentre firmis aculeis uallatam, quibus Glaucus caret: calculoſq; binos in capite ualde magnos, quos nonnulli in pretio habere ſolent.

F Hunc piſcem Galenus duræ eſſe carnis aſſeuerat.

COROLLARIVM.

A Nominatur ab Heſychio & Varino κορακινὸς piſcis, idem nimirum qui coracinus: & à Tarentino rei ruſticæ ſcriptore κορακινίς. Coracinum hodie Græci coraca nominãt, Maſſarius. Bellonius à Græcorum uulgo Carakidia dici ſcribit, malim Korakidia. Coracini à ueteribus deſcripti notæ, conueniunt ei quem nos hodie coruum appellamus. aliqui tamen inter coracinum & coruum differentiam non paruam faciunt, huic à colore, illi à motu pupillarum nomen factum dictitantes. ſed fortè non aliter differunt, niſi quia coracinus eſt coruulus, corax uerò coruus, Niphus. Differunt genere coracini fluuiatiles à marinis, quod ex Strabonis & Ariſtobuli uerbis conijcitur. Ita enim Strabo decimoſeptimo libro loquitur: Piſces in Nilo permulti ſunt ac diuerſi, qui propriam quandam & ſuam formam habent, ſed maximè noti ſunt oxyrynchus & lepidotus, & latus & alabes & coracinus & porcus & phagorius, quem etiam phagrum uocant. Item ſilurus & citharus & aloſa & mugil: ex teſtaceis dilychnus, phyſa, bos: item cochliæ ingentes, quæ uocem ululatui ſimilem edunt. Poſteà paulò pòſt inquit ex opinione Ariſtobuli, nullum piſcem ex mari aſcendere præter mugilem, aloſam, & delphinum, propter crocodilos. Quare cum coracinum è mari non ſubire Nilum, & in eo tamen reperiri conſtet, coracinus marinus erit ab eo qui fluuiatilis eſt, ſpecie omnino diſtinctus, quemadmodum & perca. nam eius duo genera etiam diuerſa ſunt, alterum ſcilicet marinum, alterum fluuiatile, Maſſarius. Rondeletius uerò eundem marinum & Nili coracinum eſſe aſſerit: etſi nominibus uarient.

Myllus an idem coracino ſit dubitatur.

Myllus an idem coracino ſit, ut pro ætatis & magnitudinis ratione tantùm nomina euarient, ut Rondeletius aſſerit, diligentiùs conſiderandum eſt. Authorem quidem alium ſuæ opinionis quàm Athenæum habere ipſum non puto: qui hoc non aſſerit, ſed inſinuare uidetur, eò quòd coracinum eundem ſaperdæ facit: & platiſtacum quoq;, qui myllus maior eſt, ſaperdam uocari ait. quod argumentum non ſufficit. nam apua ſalita quoq; ſaperda uocatur, & coracinus non eſt. Sed quoniam corporis quoq; ſpecies, nempe latitudo, quæ & nomen platiſtaco dedit, coracino aſtipulatur, idem fortaſsis fuerit: præſertim cum coracini fluuiatiles ab Alexandrinis etiã plátaces appellentur: & mylli maiores facti, platiſtaci. quanquam Dorion in libro de piſcibus ſeparat. Coracinũ (inquit) multi ſaperdam uocant, eſtq; optimus illorum qui è Mæotide palude adferuntur. Deinde de mugilibus ait: tum de myllis: γνωτίδια (inquit, uel ἀγνωτίδα, lego ἀγνωτίδια quinq; ſyllabis, ut proximè ſequitur) uocantur parui mylli: platiſtaci uerò magni, mediocres mylli. Euthydemus coracinum ſcribit à multis ſaperdam nominari, cui Heracleon Epheſius & Philotimus quoq; aſſentiuntur. Cæterùm quòd ſaperdes etiã platiſtacus uocetur, (ὅτι δὲ καὶ πλατισατινὸς *[lego πλατιστακός, ut alibi habet ex Dorione quatuor ſyllabis, cum acuto in ultima, quanquam & πλατίστακος proparoxytonum ibidem ſcribitur in uulgatis codicibus, ut in Varini quoq; Lexico]* καλεῖται ὁ σαπέρδης,) ut coracinus quoq;, Parmeno Rhodius in Magiricis docet, Athenæus. Coracinos Alexandrini πλάτακας uocant ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος, (per excellentiam interpretor, quod Græci aliter κατ᾽ ἐξοχὴν dicunt,) Idem. μύλλος paroxytonum genus eſt piſcis, Heſychius & Varinus. μυλλὸς uerò oxytonum, qui ſtrabis uel peruerſis oculis eſt: item placenta quædam ex ſeſamo & melle, Siculis uſitata, Athenæus libro 14. quanquam apud eundem libro 9. μυλλὸν piſcem ultima acuta (errore nimirum librariorum) inter alios quoſdam ex Mneſimacho nominari reperio. Oppianus Halieut. primo, carminis cauſa primam corripuit, lambda altero abiecto: Petræ quædam humiles (inquit) iuxta arenoſum mare ſunt, leprades cognominatæ, id eſt nudæ: ἐν δὲ μύλοι, τρίγλης τε ῥοδόχροα φῦλα νέμονται. coracini uerò eidem circa petras herboſas degunt, ut ſtatim ſubijcit. Myllus uulgò myllocopion à Græcis dicitur, Hermolaus in Plinium. hoc ſi uerum eſt, non idem fuerit coracino: quem Græci hodie coracem, uel karakidion nominant, ut prædictum eſt, niſi quis diuerſis in locis Græciæ, nomina eti

am

am eiusdem piscis diuersa usurpari causetur. Nicea non procul à Varo amne in Ligustico littore sita, piscem uocat Figon, quem nostræ ætatis Græci Myllocopion appellant. Oppianus, & *Figon.* Plinius inter pisces numerant Myllon, quem Oppiani commentaria eum interpretentur, quem uulgò nominant Græci Myllocopion. Hunc Massiliæ uidere non potui, an sit Iecorinus, an Myllus, an alius, certi nihil habeo. Hoc duntaxat dixi, ut ex mea inscitia alios exacuam ad diligentiorem inquisitionem, Gillius. Sed Figon Italicè dictus piscis, uidetur is esse quem Rondeletius hepatum facit. ¶ Coracinus æolias quoque dicitur à nonnullis: quanquam alius piscis est æolias Epi *Aeolias.* charmo, Hermolaus. Vide suprà Aeoli in A. elemento.

Coracinum Alexandrini Hemineron (ἡμίνηρον per η. in prima & penultima) uocant, Athenæ *Heminerus.* us libro 3. ubi & hæc eius uerba leguntur: Ἢ τῶν καλῶν ἡμινίρων (*sic habet codex noster per iôta in penultima & antepen.*) ἢ τῶν ταριχηρῶν σιλούρων. addit, Heminirus quid differat ab hemitaricho Archestratus dixit. Meminit eius & Sopatrus Paphius: Ἐδέξατ᾽ ἀντακαῖον, ὃν τρέφει μέγας Ἴστρος, Σκύθαισιν ἡμίνιρον ἡδὺ νῶν: sentiens nimirum, Scythas non minùs antacæo suo Istriano gaudere, quàm Alexādrinos heminiro aut coracino salso. de salsamentis enim agit eo in loco Athenæus.

Saperdam Photion pro apua inueterata, & harundinibus infixa capit, Hermolaus: qui Ety *Saperda.* mologum Photionem uocare solet: cuius uerba hîc adscribam: Saperdas quinque & quatuor percas Lycophron dixit. Sunt autem saperdæ, apuæ calamis transfixæ (δηρεμῶναι, nimirum à δείρω, ut iôta subscribendum sit sub ἦτα, etsi Varinus habet δηρημῶναι) & inueteratæ: uel succidia & laridum (τὰ ὕεια τεμάχη. ἃ ἰόνδην Παφλαγόνες καλοῦσι. Sunt & percæ pisces: & forsitan ab ijs saperdæ nomen factum est, quod apuas exiccatas significat. Sed eruditiores saperdam aiunt esse tomum piscis inueterati. carcinum (lege coracinum, & similiter apud Hesychium) enim piscem, Pontici saperdam nuncupant. Coracidia pro apuarum genere quodam, uide supra in fine scriptorum de Apuis *Coracidia.* diuersis. Saperda, genus pessimi piscis, Festus. Saperdæ pisces nominantur ab Aristophane in Holcadibus, Athenæus. Καὶ σαπέρδας σὺν τοῖς Μαιάνδρου ἰσακοντας τοῖς καλοῦσι, Porphyrius libro 3. de abstinentia ab animatis. Τοὺς μαιώτας, καὶ σαπέρδας, καὶ γλάνιδας, Archippus. Saperdes (σαπερδὶς, oxytonum per iôta, malim σαπέρδης paroxytonum per ἦτα, genere masc. Gaza uertit saperdis, Niphus saperdes) semel tantùm ab Aristotele memoratur, quod sciam, circa finem libri 8. de animalibus, idque inter fluuiatiles (& lacustres, ut Vuottonus addit) ut eundem esse coracinum fluuiatilem non dubitem: Saperdes (inquit) grauidus commendatur. Idem uerò alibi de marino scribit: Coracinus cum utero fert optimus est, ut mæna. Et quid agam rogitas? en saperdam aduehо Ponto: Persius Sat. 5. Grammatici quidam recentiores indocti, Saperda (inquiunt) genus est conchæ mali saporis, & nonnunquam pro sterquilinio ponitur. Saperdæ, quasi sapientes et elegantes. Varro Modio, Omnes uidemur nobis esse belli, festiui, saperdæ, cùm simus κάπρου, Nonius. Perottus habet, cum simus canopi. nam quod Festus Pompeius (inquit) scribit saperdam genus esse pessimi piscis, ubi legerit ipse dicat. Volebat quispiam apud Diogenem Cynicum philosophari, cui ille saperdam (interpres pernam transtulit) dedit, ac sequi se iussit. Vt autem ille præ uerecundia abiecto quod ferebat, abscessit. post aliquantulum occurrens illi ridens ait: tuā & meam amicitiam saperdes (σαπέρδης) dissoluit. Apollodorus refert Phrynas meretrices duas fuisse, quarum una Clausigelos cognominata sit, altera Saperdium, Athenæus & Eustathius. Cæterum scáperda Hesychio genus ludi est in Bacchanalibus usitati. trabs ad hominis staturam erigebatur, perforata, ut inserendum reciperet funem, quem uiri utrinque singuli certantes obuersis inter se dorsis, omni conatu in diuersas partes trahebant. Omne etiam quod difficile est σκάπερδα uocatur: καὶ ὁ πάσχων, σκαπέρδης. Σκαπερδεῦσαι, λοιδορῆσαι. Σκάπερδος, ὁ ταραχώδης καὶ ἀνάγωγος: hoc est irrequietus aliquis & malè educatus. Λακκοσκάπερδον, λακκόπρωκτον, Omnia apud Hesychium.

Gaza ex Aristotele pro coracino coruulum uel graculum uertit: & coracian auē generis mo *Coruulus.* nedularum interpretatur graculum. nam & Itali multi uulgò coruum hunc piscem aut coruulum *Graculus.* uocant. Celsus coruum piscem nominat inter eos qui teneriores leuioresque sunt illis ex quibus *Coruus.* salsamenta fieri possunt, cum aurata, scaro, oculata. Vbicunque gracculum interpretes Galeni uerterunt, coracinus scribi & intelligi debet, Bellonius. Graculo similem draconem marinum dixit Plinius: colian puto graculi nomine intelligens.

Coruus piscis subniger est ad corui similitudinem, unde nomen accepisse putatur, Platina. Vulgò quidem corbo, coruo, uel corf ab Italis, Venetijs & alibi uocatur. Corbetto autem Venetis dictus, Bellonio glaucus est, à Rondeletij glaucis omnino diuersus. Chromin aliqui cum coruo confundunt, ut in eius historia diximus. itaque coruo marino etiam uocem attribuunt, quæ ad chromin pertinet. Coracinus pisciculus est spinosus: uulgò dictus lo guarracino, Scoppa Italus. Guarracini nomen à coracino factum apparet. fortè autem non coracinus maior & albus, sed minor & nigrior sic ab eis appellatur. quoniam Scoppa pisciculum esse ait, & alibi coruulus diminutiuo nomine appellatur. Sic enim ad me aliquando Cornelius Sittardus scripsit: Cornulus piscis est, quem alij coruulum uocant in Italia: uulgò coracino dicitur, & capo grosso, & coruasili: erythrinus ab alijs uocatur, sed malè ut existimabat Gisbertus Horstius. est in delicijs mensarum. Hæc ille, qui & i onem misit suis coloribus expressam: capite crassiusculo, &c. colore passim, pinnis etiam (quas binas parte prona ostendit, coracino non conuenientes) caudaque rubentē:

alibi subflauus ei, alibi niger color est. Erit igitur triplex, ut uidetur, coracinus, albus ac niger, quorum meminit Rondeletius: ac tertius, paruus, rubescens. Coracinum Bellonius scribit in Lario (etsi in codice eius Lemannus non rectè scribitur pro Lario) lacu uulgò pesce scarpa uel carpa uocitari. In Lario equidem piscem carpam reperiri uix puto, nisi cyprinum aliqui in eo fortè sic uocent, quem tamen uulgò burbarum uocant, ut Romæ etiam. Benedictus Iouius qui Larij lacus pisces carmine descripsit, carpam nullam, sed bulbulum nominat, hoc est burbarum siue cyprinum. Piscis quem pro citharo siue cantharo (confundit enim) Bellonius pinxit, & ille quẽ pro coracino, quomodo distinguendi sint, nondum satis uideo. Vtrunque ad melanuri formam accedere ait, &c. ¶ Cum piscem, inquit Gillius, quem Massilienses uocant Castaneum, à colore castaneæ, piscatori cuipiam ostendissem, dixit in Corsica, unde ille ortus esset, uocari Cornulum. Cum Neapolitano etiam piscatori demonstrassem, statim respondit, Coracinum Neapoli uulgò nominari: à quorum probando tandiu iudicio me sustinebo, quoad uidero magis similem (*ueterum descriptioni*) Coracinum, quem Speusippus, in libro Similium, Melanuri dicit similitudinẽ gerere, Hæc ille. Sed à castaneæ colore dictum piscem, cantharum esse, non coracinum, Rondeletius docet.

Coracinus piscis latus & squamosus, Germanis per Saxoniam uocatur **ein Rab**, (hoc est coruus,) ut Eberus & Peucerus scribunt. Ego piscem hunc nondum uidi. Io. Kentmanus Dresdensis inter Albis fluuij pisces assari solitos **Rappen**, id est coruos nominat. Pisces audio esse albos, magnis obtectos squamis, mediocri magnitudine, boni saporis. Sed **Karaß** etiam piscis inter albos eiusdem fluminis numeratur: cyprino tum specie, tum squamis, non dissimilis, ut audio, minor, sed latior & sapidior, albior. ad libram (sedecim unciarum puto) unam accedunt, maximi ad duas. Habentur & in Bohemia, & Polonia (in Vistula & stagnis, ubi aluntur) eodem nomine: in quo scribendo Germani uariant, **Karas/Karüntß/Kariß/Gariß**. Nomen sanè ad coracem uel coracinum alludit. Sed uter ex his potiùs coracinus sit, non definio, qui neutrum uiderim. Circa operis finem utriusque iconem exhibiturum me spero, beneficio Kentmani. Nos interim coracinum fluuiatilem uocabimus cum eruditis illis uiris, **ein Rab** uel **Rapp**, id est coruum simpliciter: marinum uerò, **ein kleinen Seerab**, ut ab umbra & lato piscibus cognatis distinguatur. uide suprà in Corollario ad Chromin Bellonij, uel per periphrasin, **ein Meerbremen oder Meer karpfen art.**

B Nilus multa piscium genera, eaque omnia suauissima nutrit, maximè uerò coracinorum, Athenæus. Coracini pisces Nilo quidem peculiares sunt, Plinius. In Istro flumine permulti diuersique pisces nascuntur, & coracini quoque, Aelianus. Et rursus, Istri confluente per hyemem glacie astricta, piscatores alicubi ea perfracta ueluti puteum excauant: ubi ut in stricta scrobe cum permulti alij pisces facilè capiuntur, tum plurimi cyprini, & coracini, Aelianus. Speusippus similes esse ait melanurum & coracinum, Athenæus. Coruus piscis marinus fuluus est, è stagno nigricans. alga uescitur, & bis anno parit, Volaterranus Athenæum citans: apud quem hæc uerba iam non reperio. A fuluo quidem colore coracini κνεωσοειδεῖς Epicharmo dicuntur μελανοπτέρυγοι Aristophani à nigritia pinnarum, αἰολίαι Numenio ob uarietatem coloris. Coracinus apud Plinium libro 9. cap. 17. scribitur lapidem habere in capite, legendum est autem chromis, non coracinus, tam ex uetustis codicibus, quàm ex Aristotele, Massarius. Atqui coracinum quoque lapillos habere in posteriore capitis parte Rondeletius scribit, quibus ad morbos quosdam uulgus utatur, &c. uide uerba eius in G. Coruina lapis in capite corui piscis reperitur, & semper bini sunt. color eius albus opacus est, cum oblõga ac gibbosa figura ab una parte, in altera cõcaua cum aliqua eminẽtia in medio, extrahitur palpitante pisce, ac Luna crescente, mense Maio. Gestatus ut carni adhæreat, ilium dolores aufert, tritus ac sumptus idem facit, Camillus Leonardus Pisaurensis: qui & alium quendam coruinam lapidem memorat, ex decoctis ouis de nido corui, &c. In coracini capite lapillus inuenitur, quem puerorum collo pro amuletis suspensum regio morbo aduersari, ignobiles quidam authores tradiderunt, Incertus. Sunt qui coruinam lapidem aliter synodõtidem dictum tradunt. ¶ Coruus subniger est ad corui similitudinẽ, unde nomen accepisse putatur. pinnas in tergo oblongas gestat, lapidemque in capite, Platina. Coracinus est latus piscis, subniger, atque squamosus, pinnis nigricantibus. quæ notæ ei quem nos hodie coruum appellamus pulchrè conueniunt. is enim gibberosus est, & proportione cæterorũ squamosorum, admodum latus uidetur, Niphus.

Lapides in capite coracini.

Coruina.

C Coracinus locis saxosis degit, Aristot. Oppiano coracini circa petras herbosas degunt, myli circa leprades, hoc est nudas. Plinius ex Ouidio nominat orphum rubentem, rhacinũque pullum, perperam ut apparet, nisi coracinum legas pullum, & fortè uersus ille desit in uulgatis codicibus, in quo nominatus ab Ouidio fuerat. Sed uersus Ouidij inter pelagios pisces, sic habent: Cantharus ingratus succo, tum concolor illi Orphus, cæruleaque rubens erythrinus in unda. Ouidius quidem pelagios aliquos facit, quos alij fide digniores inter saxatiles numerant. ¶ Coracini pisces gregales sunt, Aristot. ¶ Coracinos Grammatici quidam Græci ab assiduo pupillarum motu dictos uolunt, (διὰ τὸ διηνεκῶς τὰς κόρας κινεῖν, καὶ οὐδέποτε παύεσθαι, Athenæus) quod etymon alij in carcinon, id est cancrum aptiùs mihi referre uidentur, qui oculos totos mobiles habet: ut coracino potiùs, ut Oppiano placet, color ater nomen fecerit. ¶ Coruus alga uescitur, & bis

bis anno parit, Volaterranus tanquam ex Athenæo: apud quem nihil tale nunc reperio. Coracini nonnuſquam meſſe tritici pariunt, Ariſtot. Et rurſus, Coracinus & mullus pariunt autumno, ſed ille poſt mullum fœtificat inter algas, utpote qui locis ſaxoſis degat. fert uterum lõgo temporis ſpacio. Et alibi, Coracinus præcipuè inter minora genera piſcium celeri incremento perficitur. ſolet hic parere iuxta litora, algoſis denſisq; locis, libro 5. cap. 10. hiſtoriæ anim. unde Athenæus etiam repetijt. Sed intereſt nonnihil: Συμβαίνει μὲν οὖν (Athenæus addit χειλὸν) πᾶσι ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν τοῖς ἰχθύσιν, οὐχ (Athenæus negationem nõ habet) ἥκιστα δὲ κορακίνῳ τῶν μικρῶν, &c. ¶ Prodeſt coracinis ferè præter cæteros piſces annus ſqualens: quod his quoq; ob eam rem commodior eſt, quia per ſiccitatem potiùs tepor accidit, Ariſtot.

Coracini alijq; piſces in Iſtro congelato, ſcrobe putei inſtar excauata, facilè capiuntur, Aelianus. Eſca ad capiendos tantùm coracinos piſces magnitudine præſtantes, ob excellentiam ipſius compoſitionis: Recipit lenticulæ torrefactæ, ſcrup. viij. cumini torrefacti, drach. j. uuæ immaturæ, betonicæ uiridis ana drach. iiij. Coronopodis herbæ tantundem, anthyllidis amaricantis, hoc eſt uiridis, drach. j. palmularum iam flacceſcentium, drach. iiij. caſtorei, drach. j. Omnibus probè contuſis addens ſuccum anethi, trochiſcosq; fingens, eis utitor, Tarentinus. B

Thynnus & anthiæ capiuntur eſca coracini, Oppianus libro 3. Halieut. Aulopiæ quomodo coracinis ineſcentur, ex Aeliano dictum eſt in Aulopia inter Anthias. Tarentinus in Geoponicis, ad tenues piſciculos arundine capiendos eſcam deſcribens: Caridum fluuiatiliũ (inquit) drachmam accipito, buccinarum tantundem, quos piſces ubi in garo ex coracino piſce (ἐκ κορακινίδων) confecto, delituerint integrum biduum infuſi, tertia die extractos, ineſcandi uſui exponito, &c. ¶ Palladius coracinam picem nominat contra formicas arborum: ſed mendoſa lectio eſt, & coracinum piſcem legendum, id quod ex Græcis rei ruſticæ ſcriptoribus elicias, Hermolaus. Locus eſt ex Paxamo in Geoponicis Græcis, libro 13. cap. 10. Sunt qui piſcem coracinum dictũ (ἰχθὺν τὸν καλούμενον κορακῖνον) arbori appendant, ac ſic interficiant formicas. Vide Rondeletium ſuprà in E.

Quantum thunnus uiliſsimis coracinis præfertur, tantundem conger cæteris piſcibus præſtat, Archeſtratus. Alij alibi piſces principatum obtinent, coracinus in Aegypto, Plinius. Princeps Niliaci raperis coracine macelli, Pellęæ prior eſt gloria nulla gulæ, Martialis lib. 13. Coracinum Niloticum nobilibus etiam marinis piſcibus adæquari tradit Xenocrates. Κορακῖνος δ' ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, ἥττων δ' ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, καὶ ὁ ἑφθὸς τοῦ ὀπτοῦ. οὗτος γὰρ ὁ εὐστόμαχος καὶ εὐκοίλιος, Diphilus Siphnius. Quem locum Natalis de Comitibus ſic conuertit: Coracinus è Nilo peior niger candido: ac elixus aſſato. hic ſiquidem ſtomacho uentriq; cõfert. Rondeletius pro ἥττων legit κρείττων, cui aſſentior: & pro δὲ ſequente καὶ repono, ut ita legatur: Κορακῖνος δ' ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, κρείττων: ὁ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, &c. & Latinè uertatur: Coracinus è Nilo præſtantior eſt (*quàm marinus:*) & niger quàm albus: & elixus quàm aſſus. elixus enim tum ſtomacho tum uentri conducit. Niloum quidem anteferri marino, ſatis iam probatum eſt. elixum uerò aſſo ſalubriorem eſſe, quoniã duriuſculæ carnis eſt, (præſertim adultior paulò,) & uentrem magis mollire, (quod Diphilus εὐκοίλιον eſſe dixit, hoc eſt bonam aluum facere,) non eſt dubitandum. F Ἥττων quidem uocabulum Græcis nõ modò minus & inferius magnitudine, ſed etiam bonitate, hoc eſt deterius, ſignificare ſcio. Et ita Diphilus quoq; paulò pòſt utitur: Τῶν δὲ κεφάλων κατὰ διαφορὰς ἄριστοι ὁ κεστρεὺς, ἥσσων δὲ ὁ μύξινος, τελευταῖος ὁ κόλων. Item Hiceſius, Ἄριστοι δέ εἰσιν οἱ κέφαλοι, ὁ πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν, δεύτεροι δέ εἰσι τούτων οἱ λεγόμενοι κεστρεῖς, ἥσσονες δὲ οἱ μύξινοι. Ἥττων Saperdes etiam grauidus commendatur, Ariſtoteles circa finem libri 8. de fluuiatilibus agens. Alibi idem de marino dicere uidetur: Coracinus cum utero fert, optimus eſt, ut alec, (mæna.) Minimè intus uitiantur (id eſt in uentriculo corrumpuntur) auratæ piſces. neq; ſolum aurata pura aut ſcarus, ſed etiam lolligo, &c. Celſus. malim, neq; ſolùm aurata, coruus, & ſcarus, &c. nam & alibi ſic habet: Piſcium (inquit) eorum qui ex media materia ſunt, (id eſt, mediocriter alunt,) quibus maximè utimur, tamen grauiſsimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui quanuis teneriores, tamen duri ſunt, ut aurata, coruus, ſcarus, oculata. Coracini marini parum alunt, & facilè excernuntur, bonitate ſucci mediocres, Hiceſius. Hippocrates in libro de internis affectionibus, in primo ſplenis morbo obſonium Gaditanum, aut ſaperdam: Et hæc eadem rurſus commendat, ſi hydrops à ſplene fuerit. Tarentinus eſcas piſcium deſcribens, meminit gari, ἐκ κορακινίδων, id eſt è coracinis: niſi quis coracidia fortè apuarum generis intelligat. Heminerus, id eſt Coracinus fluuiatilis, inter ſalſamenta facilè cõcoquitur, digeriturq;: abundè nutrit, minimeq; mali eſt ſucci, Vuottonus. Coruus optimis piſcibus annumeratur. Coqui, ſiue magnus, ſiue paruus ut de uarrolo (Varrolus Romæ dictus lupus eſt) diximus, poteſt. frictum moreto cui modicum allij inſit, aut ſinapio ſuffundito, Platina.

Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt: ſed nos hæc omnibus terris demonſtramus. carnes eorum aduerſus ſcorpiones ualent impoſitæ, Plinius: quaſi non omnes coracini, neq; marini, ſed Niloi tantùm hoc præſtent. Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt, Idem. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt: item mullorum ſalſamenti cinis. quidam capite tantùm utuntur cum melle, uel coracinorum carne, Plinius. Corui marini fel inunctione adhibitum, G

caligines tollit, albugines & cicatrices extenuat, carnes excrescentes compescit, fluoresque oculorum reprimit, Marcellus Empiricus. Corasi (lego coracini) fel cum melle cuncta (cunctam, uel inunctum) uisus hebetudinem sanat. Huius quidem fel & corui, & perdicis, & scari, & scorpionis, æqualiter, cum melle & opobalsamo illita, summè iuuant hebetudine uisus laborantes senes: & uulturis fel, Kiranides libro 3. inter remedia ex piscibus. ¶ Affirmat Palladius dolorem laterum sedari, si sub annulo gestatus lapis de capite corui piscis, carnem attigerit, Platina. Lapides omnes qui in piscibus, cancris, coruo, & alijs gignuntur, prohibēt generationem lapidum in renibus, genitosque dissoluunt, Cardanus.

Coracinus dicitur uel à colore nigro (qui κορὸς Græcis est, unde & κόραξ, id est, coruus,) uel ab
H.a. assiduo pupillæ motu, Cælius ex Oppiani interprete. Vide etiam in Cancro a. nam is quoque κορακῖνος, quasi κοράκινός τις dicitur. Κορακίας, ὁ μέλας, καὶ κολοιὸς, ἢ κορακῖνος ὁμοίως, Hesych. Suidæ etiam κορακίας, nigrum significat. Aristoteles primum graculi genus coracian appellat. Antiphanes & Pherecrates apud Athenæum κορακινίδια forma diminutiua protulerunt. Coracinus forte est coruulus, corax uerò coruus, Niphus. sed forma diminutiuorum in ινος Græcis usitata non est. ¶ Coracinus penultimam circumflectit & semper producit: Χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἰθοπι χροιῇ, Oppianus. Καρκίνος uerò corripit. ¶ Ἀλλ' ἱέρακα (Cleonem intelligit) φίλει μεμνημένος ἐν φρεσὶν, ὅς σοι Ἤγαγε σιωδήσας Λακεδαιμονίων κορακίνους, pro κόρους per iocum, Aristophanes in Equitibus. Archippus τοὺς κορακιῶντας dixit pro ijs qui coracinos pisces in cibis appetant.

Epitheta. Coracinum (quamuis rhacinum habent uitiati codices) pullum Plinius ex Ouidio cognominat. Μελανοπτερύγων κορακίνων, Aristophanes in Telmissensibus. Αἰολίων κορακίνων, Numenius. Κνεφοειδέες coracini Epicharmo cognominantur.

Coracina pix, apud Palladium, ut quidam legunt, hoc est atra: alij ibidem coracinum piscem legere malunt. uide suprà in Rondeletij scriptis E. Vitruuius libro 8. coracinum colorem dixit pro nigro, à coruo aue nimirum. Coracina sacra legimus apud Ambrosium in Pauli epistolam ad Romanos, quæ Coraci præstarentur, siue is intelligatur coruus, seu eius nomenclaturæ deorum mutorum (*forte multorum*) unus, Cælius Rhodig. Coracine sphragis, pastillus quidam Asclepiadis est apud Galenum de compos. medic. sec. genera libro 5. cap. 2. ¶ Coracinus uiri nomen est in Epigrammatum Martialis libro 6.

f. Τῶν οὖν κορακίνων πεῖραν οὐχὶ λαμβάνεις, Οὐδὲ τριχίδων, οὐδ' οἷον ἑψητῶν τινων, Alexis. Apud Athenæum nominantur ex Mnesimacho φυξίκινος ὅλος, κορακῖνος ὅλος, ἠλακατῖνος, &c.

DE CORACE, RONDELETIVS.

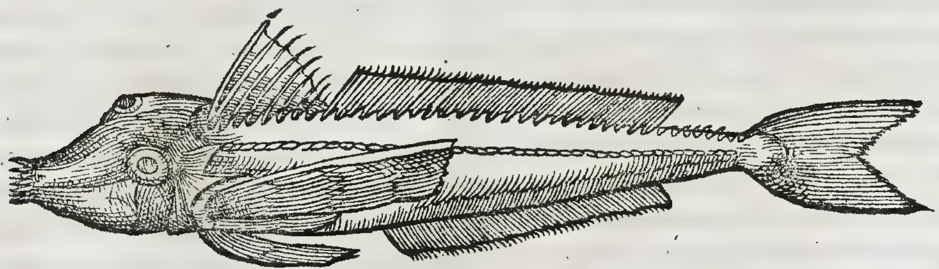

A Κόραξ piscis à Græcis, à Latinis coruus, à nostris cabote à capitis magnitudine dicitur, (*à qua & lyram Rondeletij, aliqui caponem uel capitonem uocant,*) à Romanis gallina, (*Cuculus etiam à Massiliensibus Galline dicitur, Rondeletio teste*) à Burdegalensibus perlon, ut reliqui similes.

B Piscis est marinus, corporis forma miluo similis, aculeorum pinnarumque magnitudine discrepans. Ossa branchias integentia cælata in aculeos desinunt. Pinnæ quæ ad branchias, minores quàm in hirundine, maiores quàm in miluo sunt, ex uiridi nigricantes parte interiore, exteriore albescunt, cum maculis rubescentibus. Dorsum ex cæruleo nigricat, latera rubescunt. Venter lactei est coloris. Caput est magnum, locus inter oculos cælatus. In dorso uirgas ex ossiculis contextas, instar cuculi habet: in eodē pinnas duas, prior est breuior cum aculeis longioribus acutioribusque, posterior longior est, cum multò minoribus aculeis. Linea simplex à capite ad caudam ducta est. Palato minus est flauo quàm miluus. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, intestina tenuia, hepar ex albo rubescens.

F Carne puriore est quàm miluus, teste Athenæo, lib. 8.

Coracem esse, quem hîc exhibuit, in Miluo probat Rondeletius.

COROLLARIVM.

Qui Coruus piscis & apud Latinos ueteres quosdam uocatur, ut Celsum; & hodie uulgò apud Italos, ut diximus, non alius quàm coracinus est. Rondeletius diuersum ut faceret, uno opinor

opinor Athenæi loco commotus est, ubi is scribit corui carnem duriorem esse quàm milui: insinuans speciem reliquam esse similem, carnem duntaxat in cibo duriorem. Quæ igitur de coracino corui nomine dicta sunt, non repetemus. Κόραξ piscis quidam, Hesychius & Varinus. ¶ Corax Rondeletij quomodo Germanicè nominari possit, lege in Cuculo A. in Corollario. Xenocrates κόραξον scribit piscem esse prædurae carnis, qui & in maiorem auctus magnitudinem durior euadit, sapore uiroso: difficulter in corpus digeritur, Vuottonus. ¶ Coriax, salsamenti genus est, fortè è coracinis. Diuturnos frequenter dolores discussit allium: item salsamentum, ut encatera dicta, & coriax, Trallianus in curatione hemicraneæ. Iacobus Goupylus in Annotationibus suis: Suspicamur (inquit) hæc duo uerba, ἐγκατηρὰ & κορίαξ uel κορίαξος, ex sermone uulgi Græcorum petita, quibus τῶν ταρίχων genus aliquod significatur: quo ægris utendum in his morbis, quos humor frigidus, crassus, & uiscidus creauisset, auctor præcipere solebat, ut ex multis huius libri locis facilè omnes uidere poterunt. Verbum autem ἐγκατηρὰ deductum arbitror à nomine ἔγκατα, quo significantur intestina, tum piscium, tum quadrupedum: quæ etiamnum ταριχεύεται, id est sale condiuntur. Scio sitim à salsa pituita obortam, sedatam esse salsorum cibariorum usu, ueluti à salsamento, & coriaxo, & encatera, & cappari, οἷον ἀπὸ ταρίχου, καὶ κοράξου, ἐγκατηρᾶς, καὶ καππάρεως, Idem Trallianus in capite de siti. Hoc in loco (inquit Goupylus) κοράξος dicit, quod superius κορίαξ dixerat. Coraxus. Coriax. Encatera.

CORACON, Κορακὸν, astacum, nympham, ursam, cancrum, pagurum, ex malacostracis inter se similia esse, dicit Speusippus libro 2. Similium, apud Athenæum. Vide an pro coracon, legendum sit carabon.

CORCHORVS, Κόρχορος, (ut Suidas habet, quod magis probo,) uel Corcorus, Κόρκορος, (ut Hesychius & Varinus,) uile quoddam olus syluestre est, à quo & prouerbium natum, Corchorus inter olera: in homines uiles & nullius æstimationis, qui ad maiorem quàm mereantur dignitatem aspirant. Sunt qui corchorum piscem interpretentur, sicut hippurum, uilem in cibo. Hæc Suidas. Lycophron falsus est, κόρκορον putans esse pisciculum quendam, Eratosthene teste. est enim olus quoddam agreste & uile in Peloponneso: unde prouerbiũ: Καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις, Scholiastes in Vespas Aristophanis.

DE CORDYLO, RONDELETIVS.

Hanc iconem ex Bellonij libro sumptam, posuimus etiam in Appendice de Quadrupedibus, una cum Bellonij descriptione.

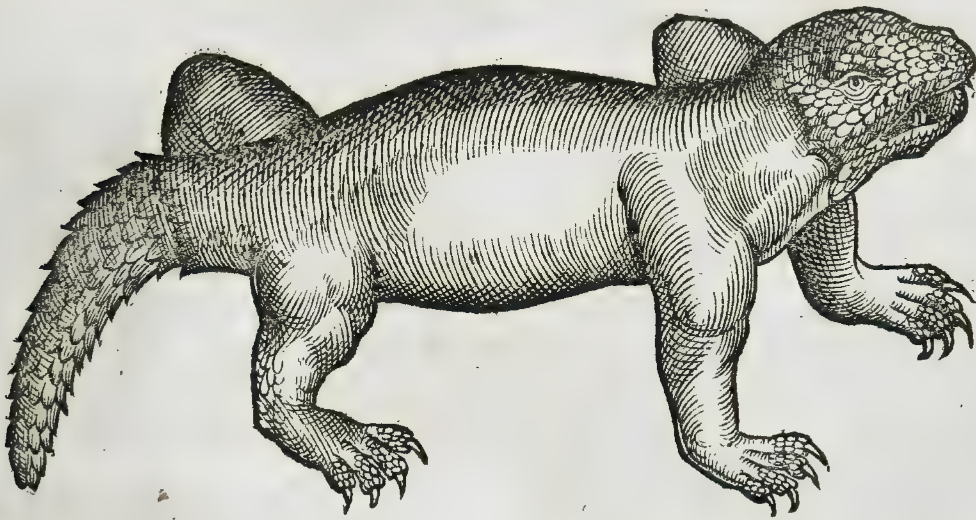

QVOD hîc exhibetur animal Crocodilum terrestrem non esse in eius historia docuimus, sed Cordylum Aristotelis esse crediderim, cuius tribus in locis meminit, annotãs ex ijs animalibus quæ pedes habent unum tantum esse Cordylum qui branchias habeat. Vnus est libro 4. de partibus animal. cap. 13. Cordyli branchias habent & pedes, pinnis enim carent, sed cauda illis soluta & lata. Alter est in libro de respiratione: Pedibus carent pisces omnes: etenim quæcunq; habent, ad similitudinem pinnarum habent. Verùm ex ijs quæ pedes habent, unum nouimus cui sint branchiæ, Cordylus appellatur. Tertius historiæ animaliũ 1.1. Hîc dissimulare non oportet in exemplaribus excusis aliquando Crocodilum uel crocodilium repertum fuisse. At rectè Cordylum legas testimonio Athenæi Aristotelem citantis. Κόρδυλος. ὅπερ Ἀριστοτέλης φησὶν ἀμφίβιον εἶν, καὶ τελευτᾶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀναθέντα, (ἀνανθέντα, fortè) Νουμήνιος δ' ἐν ἁλιευτικῷ κόρυλον αὐτὸν καλεῖ. Cum igitur quod hîc proponitur quadrupes scissuram branchiarum & branchias habeat, non possum non existimare Cordylum esse Aristotelis, cui soli ex quadrupedibus contigit branchias habere. Est quidem Crocodilo similis, sed minor. In dorso cute tantùm

integitur: cortice squamoso, cauda, pedibus, capite tectis. Capite est minore, breuiore minusq́ acuto quàm Crocodilus. post oris rictum foramen unicum seu rimam branchiarum habet. pedes in digitos quinq; diuisos, his & cauda natat.

COROLLARIVM.

Crocodilum alicubi pro cordylo scribi.

De genere & accentu huius uocabuli.

DE Cordulo quadrupede amphibio iam scripsimus in libro de Quadrupedibus, pagina 74. item in Appendice pag. 26. hîc etiam alia quædam addemus. In Aristotelis codice Græco, libro 4. de partibus animalium, cap. 13. crocodili pro cordyli, mendosè legitur, Massarius. Libro 7. cap. 2. historiæ animal. Aristotelis uerba explicans Niphus: Non exploratum est (inquit) quid cordulus sit. in nostris quidem codicibus loco corduli, habetur κροκόδειλος, crocodilus: de quo loquens Ephesius tradit crocodilum solum branchias habere, & pulmone carere, pasci tamen in terra. ideo mihi consonum (probabile) est, Aristotelem hæc dicere de crocodilo aquatili, non de cordulo pisce aliquo, neq; de cordyla fœtu thunni. Hæc ille. Ego in meo Aristotelis codice Basileæ uulgato, κορδύλος paroxytonum scribi reperio, in libro de respiratione capite 10. nostræ diuisionis: & similiter Historiæ anim. lib. 7. cap. 2. Tractationis uerò de partib. anim. lib. 4. cap. 13. οἱ δὲ κόρδυλοι, proparoxytonum: atq; hæc omnia masc. genere: Rursus Historiæ lib. 1. cap. 1. κορδύλη genere fœm. quod non placet. distinctionis enim causa cordylum quadrupedem masc. genere semper dixerim: cordylam uerò thunni fœtum fœminino. Et κορδύλη quidem pro quadrupede cum semel duntaxat apud Aristot. inueniatur, uitiosè scriptū facilè aliquis suspicet: in masculino aūt genere & sæpiùs scribitur, & ex adiunctis ut articulis, & participijs, rectè sic scribi confirmatur. An uerò cordylus paroxytonum aut proparoxytonum scribatur rectiùs, considerandum est. ego paroxytonum malim, sicut apud Aristotelem bis reperio, proparoxytonum semel, apud Athenæum quoq; proparoxytonum est. sed uideo nomina in λος trissyllaba per lambda simplex, pleraq; omnia proparoxytona esse: ut αἰόλος, adiectiuum (nam proprium antepenacuitur) ποικίλος, ὀργίλος, ναυτίλος, μυτίλος, μυρσίλος, (nam Σίμυλος apud Suidam nō rectè scribi puto:) ὀσμύλος, φρυγίλος, τροχίλος, ὀρχίλος, χοιρίλος, ἡδύλος, μορμύλος, &c. per lambda uerò duplex, ꝑparoxytona sunt, ut βάθυλλος, Δορκύλλος. & si alia etiam consona præcedat lambda, ut ἴφικλος, χοίνικλος. nam Δίφιλος compositū est, & accentum transtulit, ut & alia huiusmodi, Θεόφιλος, Σώφιλος. item κάμηλος, στρόγγυλος, αἰγίθαλος: sed hoc plurium syllabarum est. proparoxytona etiam inuenio, βύθυλος, κήρυλος, κόρυλος, κόνδυλος, πίτυλος, σέσιλος, ἐρίθυλος, sed hoc quoq; tres syllabas excedit. Hæc mihi curiosiùs fortè indagantur: sed occasionem fecit negligentia grammaticorum, qui hac de re nihil, quod sciam, obseruarunt. nam neq; apud Gazam aut Eustathium nunc reperio: neq; aliâs apud alios tale quid legisse memini. Vide an Cordylo nomen sit factum à specie & mobilitate caudæ, qua cordylam, id est liligulam fortè refert, quod uel inde conijcimus, quoniam siluri caudæ comparatur, cui à motu caudæ inditum nomen est.

Vidimus in fonte paruulo Lugduni (inquit Cardanus) pisciculos cum duobus pedibus in parte anteriore, quasi sub alis. Erant autem ueri pisces: quos ego capitones libenter à capitis magnitudine, quod ranis simile habent, lato scilicet & humili, ac magno ore, appellauerim. In his uidetur natura prouidisse, ut è ripa firmiùs cibum sumere possent. An uerò è ranarum nascentium numero? an Cordulus Aristotelis? sed Cordulus quatuor pedes habet. Hæc ille. Mihi quidē planè de gyrinis loqui uidetur, hoc est imperfecto ranarum fœtu: de quibus multa scripsi in libro de Quadrup. ouiparis in Rana c. hos bipedes primum esse puto, postea quadrupedes. De ijsdem nuper Martinus Benedictus Bernensis, uir pereruditus, rem miram ad me scripsit: nempe in Stocchornio monte altissimo ditionis Bernensium lacus duos spectari meridiem uersus: in quibus animal nullum reperiatur præter lacertas aquaticas, salamandras, & ranarum soboles magno capite, cauda longa, quatuor pedibus, quos Græci (inquit) gyrinos uocant: ranæ uerò omnino nullæ isthic comparent, insident hæ bestiolæ ripam ad Solem se apricantes.

† In Bellonij pictura crocodili terrestris, 4. tantum digiti pinguntur.

Cauda.

Caudiuerberæ, quam Bellonius Crocodilum terrestrem, Rondeletius cordylum Aristotelis, facit, copiosa descriptio, ex literis ad me datis Bononia, à Thoma Erasto Heluetio medico & philosopho doctissimo. Animal est crocodilo simile, minus, inferius labrum mouens, ore & capite testudini similibus. Collum breue habet, in parte inferiore inflatum, ita ut qua parte corpori & capiti coniungitur exiguum, in medio longè capacius existat, quasi tumefactum, idq; parte tantùm inferiore. Pedes quinis † digitis quatuor habet instar lacertarum aut crocodilorum. Reliquū corpus non squamosum, sed pelle duriuscula contectum, cui superinductum est ueluti serpentis exuuium album. Forma eius talis est cum subiecta cute, qualis cera molliuscula, cui pannus lineus impressus est, quasi porosa. Caudam habet rotundam in circulos diuisam, modo ferè inexplicabili mihi in his rebus describendis nunquam uersato. dicam ut potero. Squamæ sunt durissimæ, uidenturq; osseæ, & ferè quadrangulæ & planæ, nisi quòd cauæ sunt leuiter, ut caudam efficiant rotundam. Ita una alij coniuncta est, ut tegulæ, cerniturq; quasi rimula quædam inter adiunctas mutuo squāmas in circuitu, sed in extremitate prorsus pares sunt, ut finis in circuitu efficiat circulū. Sequentes postea sub his ortæ eodem quo illæ modo circulum faciunt, sed tanto minorem, quanta est squammarum crassitudo, quæ tanta est, quanta ferè cultelli ea in parte, qua acie caret. Hoc ordine

ordine uſq; ad extremum deuenitur, ubi tres ſquamæ circumeunt & tegunt caudæ corpus, utpote minimum iam redditum. Dicendum autem hoc quoq; eſt, in extremo cuiuslibet ſquamæ in parte ſuperiore quaſi ſpina acutiſsima inſidet, non tamen longa, & ſurſum ſpectat, non uerſus finem caudæ prominet. Fines enim ſquamarum exactè pares ſunt. Depingam in charta, quantum mihi pingendi imperitiſsimo licebit, diligenter imaginem. Pictor cuius opera utimur, iam pridē laborat, & qui habet non pharmacopola eſt, ſed nobilis, neq; uult cuiquam dare. Vocat caudiuer *Caudiuerbera.* beram, quia continuo caudæ agitatione diuerberet. Putant quidam genus lacertæ eſſe, cuius fece *Lacertæ genus.* rit mentionem Ariſtot. in ſuis de animalibus alicubi libris. Hoc quod uidi eſt paruum, decies maius uix æquaret crocod. magnitudinem. Squamæ, ut dixi, ferè ſunt quadrangulæ. Punctū quod in fine eſt, pede latiore extremitati inſidet, & ſurſum ſpectat, niſi parum uerſus caput reflecti quis dicat. Deſinunt autem in circulum hoc modo. Oportet tamen intelligere, ut eſt dictum, alios ſub alijs ordines ortos, perinde atq; tegulæ ſub tegulis prodeunt, & tantum ſemper in ambitu de magnitudine caudæ decedere, quanta eſt ſquamarum craſsities. Pellucidæ uidentur, flaueſcentes aut pallentes & oſſeæ, ſeu potius corneæ. Cauda tota eam habet flexionem ferè, & corporis proportionem, quam cauda crocodili ad reliquum corpus. Venter tamen in hoc quàm in crocodilo magis plenus, rotundus & inflatus eſt inſtar ſacci cuius extremitates paulò ſint anguſtiores. Tergum latum & quodammodo planum, ut ima quoque pars uentris, quæ tamen rotunda magis eſt. Tergum non uidetur prorſus inſtar lacertorum tergoris planum, ſed quandam, leuem tamen, habet rotunditatem efficiens prominentiam. Si aliqua ſaltem ſpinarum ſimilitudo requiritur, in Raiæ piſcis cauda fortaſsis reperiuntur: id quod affirmare non audeo, cum ad manum non habeam.

De Salamandra aquatica, ſiue Lacerto aquatico, quem Bellonius cordylum eſſe putauit, multa ſcripſi in libro de quadrupedibus ouiparis: & plura etiam hoc in libro adferam, infra in Salamandra aquatica: unde cordylum hoc animal eſſe, facilè conſtabit.

Nunc quid ſit caudiuerbera uulgò dicta, (quam Græcè uromaſtigem uel potiùs uræomaſtigem Latini uocabuli imitatione dixeris,) inquirendum eſt diligentiùs: & primùm potiſsimumq; an reuera branchias habeat, ſicut Bellonij icon repræſentare uidetur, quod mireris, cum in deſcriptione earum non meminerit, ut neq; Thomas Eraſtus qui ſceleton mihi deſcripſit. Rondeletius Bellonij iconē imitatus uidetur, nec animal ipſum uidiſſe. Quid ſi hic Phattages ille Indicus ſit? *Phattages.* de quo Aelianus libro 16. cap. 6. De animalibus, ſic prodidit: In Indis naſcitur beſtia, quæ crocodili terreni ſpeciem ſimilitudinemq; gerit, magnitudine eſt Melitenſis catelli, pellis eius adeò aſpera denſaque cortice munitur, (περίκειται δὲ φολίδα τραχεῖαν ἄγαν ὅτω καὶ πυκνὴν,) ut detracta ei limæ (ῥίνης. Gillius non rectè ſerram reddidit) uſum præbeat, & uel æs diſſecet, ac ferrum exedat & conficiat. eam Indi Phattagen uocant. καλοῦσι δὲ φαττάγην αὐτὸ (τὸ ζῶον.) Inſcriptio capitis habet, Περὶ τοῦ ἐν Ἰνδοῖς ὃς καλεῖται φαττάγης. ut phattages in recto ſingulari maſculino proferatur.

Cordyli amphibij & pedibus grandientis hiſtoria, admonet me piſcium quorundam, qui pin *Piſces Babylonis.* nulis ceu pedibus gradiuntur: & hoc cum cordylo commune habent, quòd etſi branchias habeant, egreſsi tamen cibum petant in terra: quod Ariſtoteles alicubi ſoli aquatilium cordylo attribuit. Nam exocetus egreditur quidem, ſed non pabuli cauſa: ut & cetacea quædam pedibus prædita. Piſcium genera etiamnum à Theophraſto mira produntur: circa Babylonis rigua, decedentibus fluuijs, in cauernis aquas habētibus remanere. Quoſdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraq; uenanteis refugere in ſuas cauernas, & in ijs obuerſos (ἀντιπρόσωπος) ſtare. capita eorum eſſe ranæ marinæ ſimilia, reliquas partes gobiorum, branchias ut cæteris piſcibus, Plinius. Leguntur autem eadem apud Ariſtotelem in libro Mirabilium narrationum: & in Theophraſti de piſcibus libello copioſiùs. Ariſtoteles inquit eos exire ἐπὶ τὰς ἅλως, id eſt ad areas, quaſi frugibus aut ſeminibus ueſcantur. Theophraſtus cum cætera omnia ſimiliter habeat, hoc non habet: ut neq; Plinius. Sunt apud Indos piſciculi (inquit Theophraſtus) qui è fluuijs in terram exeunt, & ſaltant, ac rurſus in aquam abeunt, ſicuti ranæ: aſpectu ſimiles τοῖς μαζίναις, (μαξενοῖς, Athenæus ab initio libri 8. hæc citans.) Sunt & circa Babylonem, (&c. ut iam ex Plinio retuli:) qui in terram exeunt: & ſi quis inſequatur, recipiunt ſe fuga in aquam: & facies obuertunt. Sæpe enim accedentes aliqui eos irritant, quòd autem pedibus careant, & pinnis, quas bene magnas habent, ad ingreſſum ſe promoueant, ab ijs qui perſequendo multos ceperunt, cognitum eſſe. Hi piſces fortè cognati ſunt gobio fluuiatili noſtro maiori & capitato, uel potiùs muſtelę fluuiatilis generi quod lotam appellant Galli circa Lugdunum: quorum genus unum etiam alicubi foſsile reperitur: poteſt enim carere aqua: aſtipulatur oris ſpecies, ranæ ſiue paluſtri, ſiue marinæ ſimilis, & corpus reliquum gobio. Et circa Heracleam Ponticam Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari piſces aiunt, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, author Plinius.

Κορδύλος piſcis quidam eſt, Varinus. Scordyli à Tarentino inter piſcium marinorum gene

ra numerantur. Σκορδύλα, θαλάσσιος ἰχθῦς, τινὲς κορδύλη, Hesychius. sed scordyla scribi non placet, κορδύλη placet. Σκορδύλη, ζῷόν τι τῶν τελματίων (τελματιαίων) ἐμφερὲς ἀσκαλαβώτῃ, Idem. hoc est, Scordyle, animal est palustre, stellioni simile: non aliud nimirum quàm cordylus. Córdylus etiam urbs est Pamphyliæ Hecatæo in Asia, Stephanus. Cordylla (Cordyla potiùs per l. simplex, uel Cordyle, κορδύλη, appellatur partus qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur, Plinius. De hac plura leges in historia thunni. Ne toga cordylis, & penula desit oliuis, Martialis lib. 13. Corydelis salsamentarius piscis est, quem nos cordyllam uocamus, Græci & cordylida & dorylum, (*fortè cordylum.*) at cordila (*cordyle*) tumores in capite significat. & mitellam quoque Cypriis eam, quam Persæ cidarin, Athenienses crobylon appellant, Hermolaus. Numenius corydelidis (κορδυλίδος, lego κορυδηλίδος) meminit hoc uersu: Ἢ μύας, ἢ ἵππους, ἢ ἐ γλαυκὴν κορύδηλιν, Athenæus. Καὶ κογγόν ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ ἀσπίδος, Aristophanes. id est, durum tumorem ex ictu clypei in capite ei excitauit. πρὸς ὑπόνοιαν (inquit Suidas) κογγόνα dixit pro κορδύλην. nostri bullam uocant tumorem in capite ex ictu obortum, ein büilen. Ὑπώπιά εἰσιν ἐκκαύματα ὄψεων, καὶ κρούσματα, ἅπερ κορδύλας φασί: καὶ χαλκοῖς ὀξυβάφοις ταῦτα ἀνατριβόντων, ἀφανῆ ποιοῦσι: Scholiastes Aristophanis in Pacem, μώλωπας etiam mox, id est uibices, suggillata hæc appellans: quæ apud nos etiam stanneis uasis impositis, delentur. Κορδύλη, τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ περιείλημα, Persis Νιδάριον, Suidas in Νιδάριον. Sed rectiùs fortè κιδάριον legeretur. cidaris enim Persicum capitis inuolucrum, tegumentum, aut pileus est, ut idem Suidas in Cappa docet. Κορδύλα (uel potiùs κορδύλη) baculus pastoralis, uel clauæ caput (hoc est pars crassior) est, Varinus in Καλάβροψ. Forsitã & cordylus quadrupes à figura sic nominatur, quòd caput ei pro reliqui corporis portione maius sit, instar ranæ marinæ, ut dictum est: quæ ratio an etiam cordylis thunnorum conueniat, nescio. conuenire tamen coniecerim. semper enim in fœtu nouello caput præ cæteris magnum apparet. Κορδύλη, πᾶν τὸ ἐξέχον καὶ συνεστραμμένον: καὶ ὁ περὶ τὸν ὦμον δεσμός. id est, omne quod prominet, & contortum est uel nodosum: & uinculum (fortè nodus uestimenti) iuxta humerum, Suidas & Varinus. qui prouerbium etiam, Κορδύλης οὐκ ἄξιος, memorant. De quo Erasmus Rot. Ne ligula (sic cordylam interpretatur) quidem dignus, inquit, dicebatur homo nequam & nullius precij. quod prouerbij durat etiam hodiernis diebus apud Latinos (*Germanos fortè dicere uoluit*) uulgò iactatum. Tametsi magis arbitror piscis cordulæ uilitatem prouerbio fecisse locum: cuius uilitatem ostendit & Martialis lib. 11. Primum (inquit) apponentur lactuca & porrum: Mox uetus, & tenui maior cordyla lacerto, Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat, Hæc Erasmus. An uerò cordulam rectè uerterit ligulam, dubitari potest. Ligula sanè non à ligando dicitur, sed à lingua diminutum est lingula, & per syncopen ligula: quod nomen inter alias significationes, segmentum quoque corij oblongum cui fibula calcei inseritur, denotat. Non extrema sedet lunata ligula (aliâs lingula) planta, Martialis. Et ligulas dimittere, solicitus, ne Tota salutatrix iam turba peregerit orbem, Iuuenalis. hanc ligulam si Erasmus Græcè κορδύλην dici putauit, idonei alicuius scriptoris testimonio comprobare debuit. Imposuit ei fortè (si modo errauit, ut suspicor, nondum assero) quòd grammatici quidam cordylen appellent, uinculum circa humeros. Ego cordylen non pro ligula calciamenti, sed pro fascia acceperim, qua caput uel alia pars corporis obuoluitur. in prouerbio autem, fasciám ne uel piscem cordylam, accipere præstet, dubitari potest: ideoque uocem Græcam relinqui præstat. Ligulas calceorum, Græcè etiam γλώττας uocari solitas puto. Μέρη δ᾽ ὑποδημάτων, γλῶτται, καττύματα, ἴχνοι, Pollux 7. 10. ubi quid sibi uelit uox ἴχνοι non assequor: nisi quis ἴχνη legat, & calceamentorum uestigium intelligat, quo terra calcatur. Quòd si quis ligulam à ligando dictam esse putat, & cordylam, quasi chordulam, id est funiculum aut lorum accipit, ineptus homo est. Dormit adolescens in Nubibus Aristophanis ἐν πέντε σισύραις ἐγκεκορδυλημένος: ἤγουν ἐγκεκρυμμένος. κορδύλην γὰρ οἱ Κύπριοι λέγουσι τὸ περιείλημα τῆς κεφαλῆς, Scholiastes. ¶ Cordulas intestinorum hœdi Vegetius dixit: malim chordulas. Chorda, χορδή, uocatur intestinum crassum ouillum, Varinus.

CORIDESTRAES, Κωριδεστράες, animal marinum, Hesychius & Varinus.

CORIS nomen est piscis. Vide infra in Escharo, in E. litera.

DE CORNVTA.

ATTOLLIT cornua è mari sesquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit, Plinius libro 9. Ipse potiùs legerem, (inquit Massarius:) Attollit cornuta è mari sesquipedalia ferè cornua, ut omnes codices habent. Quis enim tam rudis est qui sequentia uerba, scilicet quæ ab his nomen traxit, non ad cornutam referat? Cornuta uidetur esse piscis magnus, cum Plinius inter pisces maiores connumerauerit libro tricesimosecundo. Cornua habens sesquipedalia, hoc est longitudinis pedis unius & semis, unde nomen accepit. ¶ Piscatores Massilienses mihi narrarũt, se aliquando piscem cepisse, cuius cauda accederet ad duorum cubitorum longitudinem, largo ore, & duobus cornibus cubiti longitudine fuisse, & ad ducentas libras accessisse, eiusque nomen ignorasse. equidem ipse ex Plinio arbitrabar Cornutam esse: is enim hunc inter maiores pisces numerat, & cornua ait sesquipedalia habere, Gillius. ¶ Cornuta Plinij belua est. Rondeletius etiam piscem cornutam uocat, & alio nomine lyram alterã: eumque etiam

Cordyla thunni partus.

Corydelis, idē.

Lyra piscis.

etiam Plinij cornutam esse conijcit, quòd à maxilla superiore promineant ueluti cornua ad semipedem ferè interdum, unde semipedalia fortè legendum apud Plinium suspicatur. ¶ Ius in cornutam: Piper, ligusticum, origanum, cepam, uuam passam enucleatam: uinum, mel, acetũ, liquamen, oleum, & coques, Apicius 10.3.

CORONE, Κορώνη, grammaticis Græcis, præter cornicem auem, & alia quædam, piscis quoque genus significat.

COROPHIA, uel Corycia, uel Corythia, uide in Muricum historia: & superiùs in Colycijs.

CORYCI, Κώρυκοι, à Macedonibus conchæ asperæ uocantur, Athenæus.

CORYPHAENA piscis idem qui Hippurus est. Quære in H.

CORYTHIA, lege Colycia.

COSTAS, Κόστας, uocauit Diphilus pisces quosdam salsamentarios, Hermolaus.

COTHVS, Κῶθος, idẽ qui gobius, Numenio, hoc uersu: ἢ σπάρον, ἢ κῶθον προφίλω. Et Sophron fortaſsis τὸν τῶ θυννοθήρα υἱόν, id est thunnorum piscatoris filium ab hoc pisce Cothoniam, Κωθωνίαν, appellauit. Siculi quidem pro gobio κώθωνα dicunt, Athenæus. Κῶγι, κῶθος, genus piscis. Varinus.

COTTVS *fluuiatilis* pisciculus Aristoteli, ut Gaza transtulit: Græcè enim Boitus legitur, in Gobio fl. maiori dicetur.

CRANGAE, uel CRANGONES, Crangines uertit Gaza, è genere Squillarum sunt.

CRAPATALLI, Κραπάταλλοι, pisces quidam, Hesychius. Κραπάταλλος παρὰ πολλοῖς ὁ μωρός, ἢ νόμισμα, Idem. Κραπαταλίας, ἀνεμώδης καὶ ἀσθενής, καὶ ἀνίσχυρα λέγων, ἄμεινον δὲ ληρώδη, Idem. hoc est, uentosus, infirmus, nugator.

CREMYS. Vide in Chromi.

CRIOS, Κρέιος, Athenienses uocant conchas asperas, Athenæus.

CRISSA, Κρίσσα, nomẽ est ciuitatis, & piscis, Suidas. Nos thrissam semper, non crissam, apud authores pro pisce legimus.

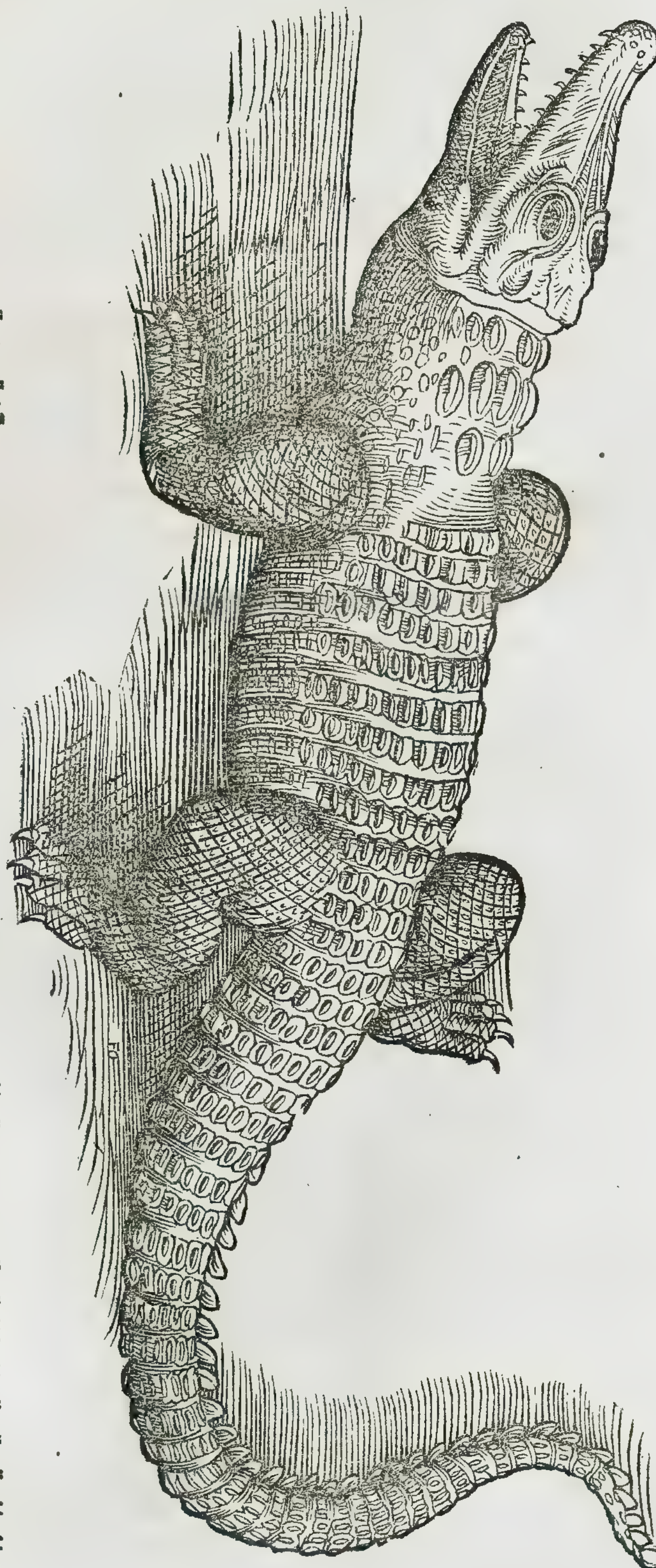

DE CROCODILO,

RONDELETIVS.

CROCODILVS aqua destitutus diu uiuere neqt. Animal est partim fluuiatile, scilicet Niloticum, partim terrestre: quod ad quindecim cubita excrescit authore Aristotele, uel plerunq; ad duodeuiginti, ut tradit Plinius. Inuenitur etiam in India noua in insulis Honoratæ urbis. Et flumen Darat Crocodilos gignit in Mauritania.

Magno est oris rictu, dentibus lõgissimis & ualidissimis, exertis, in utraq; maxilla pectinatim dispositis. Lingua caret Crocodilus Aegyptius, inquit Aristot. ea enim in re piscibus quibusdam similis est. cùm enim pisces spineam nec absolutam contineant linguam, tum uel maximè nõnulli adeò læuem indiscretumq; eum ipsum linguæ tributum locum sortiti sunt, ut nisi labrum admodũ diduxeris, ne uestigium quidem linguæ inspicere posſis. At reuera linguam habet, sed latã & breuem, ut in exiccatis Crocodilis cernere licèt, quos mercatores ex Aegypto deferendos curant: linguam, inquam, multò interiore quàm in cæteris animantibus oris parte sitam, & hærentem. Cùm igitur ualde imperfecta sit, ea carere existimatur. Maxillam superiorem mouet Crocodilus, ut docet experien

tia, id quod annotat etiam Aristoteles lib. 3. de hist. cap. 7. Maxillæ à capite protendūtur ossa duo, quarum inferiorem animalia omnia mouent, excepto fluuiatili Crocodilo. Hic enim unus non inferiorem, sed superiorem mouet. Sed id non soli ex omnibus animalibus Crocodilo peculiare: nam inter aues phœnicopterus superiorem partem rostri mouet, ut annotauit Menippus Philosophus libro de Homine. Cute est corticea, dura, contra omnem ictum inuicta, in dorso tuberculis inæqualibus aspera, in uentre læui. Pedes quatuor habet breues pro corporis magnitudine, qui in digitos unguibus acutissimis munitos diuisi sunt. Lateribus adnexa crura tum priora tum posteriora, retro inflexa, & paulùm ad latus uergentia ut in lacertis. His in summa aqua expansis natat & cauda, in qua magnum inest robur. Interna lacertis similia habet.

Phœnicopterus.

D Terribilis hæc contra † fagaces belua est, fugax contra insequentes. Tradit Plinius lib. 8. cap. 25. aliū esse Crocodilo hostē Delphinū, qui se ut territus immergens, cultellata dorsi pinna Crocodili aluum, cuius mollis tenuisque est cutis, secat. Qua de re quid sentiam, in Delphino exposui.

† fugaces

B Sunt qui Crocodilum podice carere credant, sed falsò. Cùm enim oua pariat, meatu aliquo ea emitti necesse est, atque eodem excrementa excerni, ut in lacertis & alijs animalibus quę oua pariunt, euenit. Sed ut in lacertis, ita in Crocodilis meatus non apparet squama siue cortice tectus, quamobrem eo carere existimantur. At ij quum egerere uolunt, cerni potest.

Podex.

E Crocodilos aliquando cicurari posse author est Aristoteles lib. 9. de hist. cap. 1. Carniuora mansuescunt commodi sui ratione, quale se genus Crocodili exhibet sacerdoti locis quibusdam propter cibi curam quæ ibi insumitur, quod idem fieri cæteris etiam locis intelligi licet. Strabo narrat in Arsinoë, quæ priùs Crocodilorum ciuitas dicebatur, cultui habitos sacrosque fuisse Crocodilos, & à sacerdotibus nutritos pane, carne & uino, quæ à peregrinis afferrentur ad huiusmodi spectaculum uenientibus, à sacerdote uno Crocodili os aperiri, ab alio panem, carnem, uinum inijci, tum Crocodilos in lacum exilire.

Lib. 17. Geogr.

DE EODEM quæ Bellonius scripsit, recitaui in Appendice de Quadrupedib. ouiparis.

DE CROCODILO TERRESTRI, RONDELETIVS.

Quinam autem reuera sit Crocodilus terrestris nescire se fatetur ingenuè, quod ego etiam fateor.

PLINIVS libro 28. cap. 8. genera duo Crocodilorum constituit. Proximè fabulosus est Crocodilus, inquit, ingenio quoque illo, cui uita in aqua terraque communis, &c. Alter illi similis multùm infra magnitudinem, in terra tantùm, odoratissimisque floribus uiuit, ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo odore referta. Crocodileam uocant, oculorum uitijs utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones uel caligines. Hoc secundum Crocodili genus quale sit, ingenuè fateor me nescire, malo enim id fateri, quàm mihi ipsi studiosisque imponere ac res incertas pro certis proponere. Igitur an hæc secunda Crocodili species Scincus sit mihi nondum certum est: quamuis dicat Plinius, Scincum quorundam sententia terrestrem esse Crocodilum. Non sum nescius pro Crocodilo terrestri à uiris doctis haberi, à quibusdam etiam exhiberi animal Crocodilo aspectu simile, corpore quidem læui, cęterùm capite, cauda & pedibus, cortice squamoso contectis. Verùm quia post oris rictum branchiarum rima apparet, neque Scincum, neque Crocodili speciem esse dixerim, propterea quòd Crocodili branchijs careant, sed solus Cordylus ex pedestribus habeat, quas subesse rima illa etiā in pictura authoris librorum de aquatilibus expressa indicat. Neque uerò Cordylus Aristotelis, Crocodilus terrestris esse potest, quoniam Cordylus partim in aqua degit, partim in terra, Crocodilus terrestris in terra tantùm, ad discrimen illius qui ancipitis est naturæ.

Scincus. Caudiuerbera.

COROLLARIVM.

A Crocodili multi sunt in India, Germanicè dicti Allegarden: quorum crura sunt quatuor, breuia, magnis munita unguibus, cauda longa, corpore grandi. Captiui (in carceribus aqua circumfluis, uel insulis) horum metu, ne ab eis rapiantur, aquæ ad enatandum se committere non audēt, Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam peracta anno Domini M. D. XLIX. Nomen quidem Allegarde Germanicum non est, sed factum (ut conijcio) ab Hispanico lagárto, quod lacertum significat. Cui uacat, plura de crocodilis in Hieroglyphicis Pierij Valeriani leget.

B Nilus & Indus crocodilos gignunt, Pausanias. Nearchus tradit in Indo flumine nec multos crocodilos inueniri, nec hominibus infestos, Strabo.

C Crocodilus de testeis ouis nascitur, qualia sunt uolantium, Macrobius. Oua parit candida, Bellonius. Oua crocodilorum cooperiuntur in arena calida & sicca, ut pullificent, Petrus Aponensis in Problemata 20.26. Vt primùm ab incubatione ouorum crocodili catuli fuerint exclusi, scorpium ex ipso (ἐξ αὐτοῦ, Philes habet ἐξ αὐτῶν, id est ex ipsis ouis) nasci audio, cuius caudæ aculeo uenenato ille ictus intereat, Aelianus de animalibus 2.33. Duo dicuntur esse pelecanorum genera, unum aquaticum quod piscibus: alterum terrestre, quod serpentibus & uermibus uiuit;

uiuit: & dicitur delectari lacte crocodilorum, quod crocodilus spargit super lutum paludum: unde & pelecanus sequitur crocodilum, Albertus: sed ouiparo animali lac tribuere, ridiculum est. ¶ Circa Xaguaguara in Orbe nouo Hispani Colonum ducem secuti, crocodilis alicubi occurrerunt: qui aufugiebant aut mergebantur, odorem à tergo musco uel castoreo suauiorem relinquebant. Nili accolæ de crocodilo fœmina idem mihi retulerunt: de abdomine præsertim, quòd Arabicos æquet odores quosque, Petrus Martyr Oceaneæ decadis libro 4. Veteres non aquatici, sed terrestris crocodili intestina (ut Plinius) iucundo odore referta esse aiunt, quod odoratissimis floribus uiuat.

Isin aiunt cum fratris Osiridis corpus à Typhone disiectum quæreret, in nauicula è papyro confecta per paludes nauigasse. quamobrem in nauiculis è papyro contextis nauigantes, lædi à crocodilis negant, ac si illi papyrum propter hanc deam uel colant uel metuant, Plutarchus in libro de Iside. D

Adeps crocodili illitus, draconis marini morsus curat, ut quidam ex Auicenna citant. G

Labyrinthi ædificia subterranea præpositi Aegyptiorum nolebant ullo pacto nobis monstrari, quòd dicerent illic tum regum sepulchra esse, tum sacrorum crocodilorum, Herodotus lib. 2. H.a.

SCINCVM aliqui crocodilum terrestrem uocant: de quo nos copiosè scripsimus in libro de quadrupedibus ouiparis: & Bellonij de eo scripta in Paralipomenis recitauimus. ¶ De Salamandra aquatica, quam pro scinco indocti aut impostores pharmacopolæ supponunt (uenenum pro medicamento) quamque cordulum Bellonius esse putat, itidem in libro de quadrup. ouip. & in Paralipomenis scripsi, addamque plura, infra in S. elemento. ¶ Ranæ, quas scincoides uocant, numerosiores quàm par sit, pestilentiæ futuræ aliquando præsagia sunt, Alex. Benedictus.

CTAIRA, Κταίρα, piscis omnium minimus, Hesychius & Varinus. Hictar, ἴκταρ, à Callimacho in nomenclaturis gentium cum encrasicholo, trichidijs, & chalcide nominatur, ut refert Athenæus, idque in nominandi casu. Quærendum est autem de genere eius, an sit masculinum ut μάκαρ, an fœmininum ut δάμαρ, an neutrum ut nectar. item an aspirari debeat, quod probabile est, utpote à uerbo ἵκω, à quo etiam ἰχθὺς formari uidetur, tenuibus in densas conuersis. Est autem hictar pisciculus uilissimus: id quod uel corruptum Byzantij in usu nomen indicat: κτάρας enim appellant, Eustathius in Odysseæ ψ. Est & aduerbium ἴκταρ, propè significans: unde parœmia, οὐδ' ἴκταρ βάλλει, ἀντὶ τοῦ οὐδ' ἐγγὺς τοῦ σκοποῦ γίνεται, Idem. Inuenio & cum tenui (apud Hesychium & alios,) ἴκταρ scribi aduerbialiter. ἰκτάρα, ἐθνικῶς, ἰχθῦς (τις,) Hesychius. Hictar.

CTEDON, Κτηδὼν, piscis quidam. Κτηδόνων, τριόδοντων (hîc distinxerim) ἰχθύων, καὶ θριξίν, αἱ ἐπ' εὐθείας τῶν ξύλων ἐκφύσεις, Varinus. Κτήδων, (malim oxytonum,) τριόδους, Hesychius. Quidam in Lexico Græcolatino uulgari κτηδόνα interpretatur flosculum qualis lanæ est, pectinem ligneum: uenas & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est, διαφύσεις, discriminationes. Vide Marcellum Vergilium lib. 3. cap. 1. & lib. 1. cap. 110.

DE CVCVLO, RONDELETIVS.

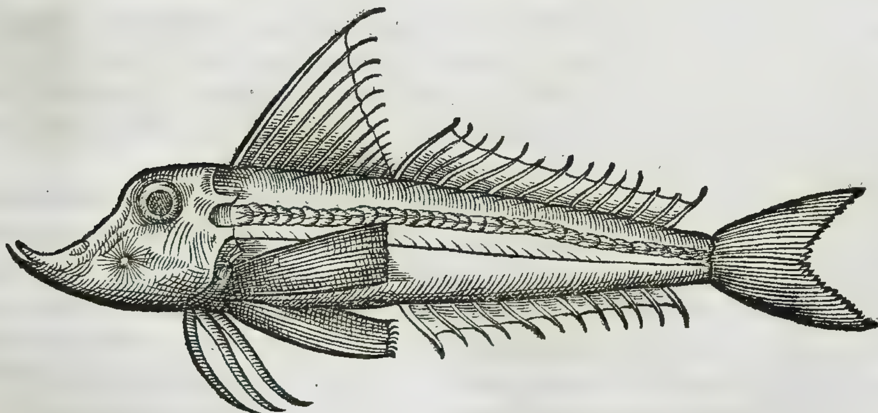

KOKKYΞ Latinè cuculus, ut auis ita piscis à uoce dicitur, à nostris morrude ab ore: quia morre uocant os cum prominentibus labris. Galli à mullis non distinguentes, quòd eiusdem sint coloris, rouget uocant, (*ut lyram quoque:*) Santones hunc & similes perlon, Massilienses galline, (*Corax etiam similis piscis à Romanis Gallina dicitur, Rondeletio teste.*) Agathenses rondelle à corporis rotunditate. Neapolitani Græci nominis uestigia seruantes cocchou, quasi coccygem, Maris Illyrici accolæ organo (*Lyram quoque similiter à uoce organo uocari scribit apud Ligures*) à uoce. A

Aper piscis Acheloi amnis, uocalis est, & chalcis, & cuculus. alter enim quodammodo stridet: alter perinde ut cuculus auis obstrepit, unde nomen accepit. Quæ omnia creditam uocem emittunt, aut attritu branchiarum (horridi enim asperique sunt ij loci) aut uentris internis partibus, in quibus spiritum inclusum habent: quem dum atterunt atque agitant, sonos illos edunt. *Pisces uocales qui & quomodo, ex Aristotele.*

B Cuculus piscis est marinus, hirundini marinæ corporis specie similis, si os, alarum magnitudinem, squamarum copiam excipias. Ventre est candido, reliquo corpore rubro. Capite magno, angulato. Rostrum in duos aculeos breues terminatur. Palpebrarum loco duo itidem sunt aculei parui. Capitis quoque posterior, & superior pars in duos aculeos ad caudam spectantes desinit. Item os branchias operiens aculeos habet. Cute tenui integitur, præterquàm in medio corporis latere, in quo uirga protensa est, ex squamis tenuibus contexta: & in dorso, in quo à capite ad caudam duo squamarum aculeatarum ordines protenduntur, locum medium cauum relinquentes; è quo pinnæ duæ exoriuntur, quæ natando eriguntur, quiescendo in cauo ueluti in uagina conduntur. Harum prior minor quidem est, sed primos aculeos longiores & acutiores habet. Posterior longior est, à medio dorso ad caudam ferè protensa: sed aculeos minores, & pilis similes habet. Pinnis quatuor natat, duabus ad branchias positis, mediæ longitudinis, quæ extremis partibus rubescunt: duabus alijs in supina parte æqualibus, candidis. ante has pendent ueluti fila, quemadmodum in hirundine diximus. Pinna alia est à podice ad caudam, qui ori quàm caudæ propior est. Toto corpore est carnoso, spisso, rotundo, circa caudam latiusculo. Cauda in pinnam latam terminatur, perinde ferè ac in hirundine. Branchias duplices habet, palatum flauum, gulam breuem. Ventriculi appendices multas. Hepar ex albo rubescens, sine felle: splenem rubrum, uesicã

(A) aëris plenam, spissam. Musculos magnos habet & carnosos, unde à Gallis quibusdam refait uocatur, quasi dicas bene curatum & saginatum: utuntur enim hoc nomine πολυσαρκίαν significare uolentes.

F Ob spissiora latera commodè in sartagine frigi non potest: ideo Itali in duas partes sectum frigunt, quam præparandi rationem per manus ab antiquis acceperunt. Nam Epicharmus & Dorion, apud Athenæum libro 7. per spinam diuisos diu coqui iubent. (*Hæc in Corollario fidelius recitantur.*) Nostri elixos in aqua & uino, ex aceto uel oxalidis succo edendos apponunt. Vel in olla coquunt, omphacio, croco, pipere, folijs apij condientes. Cuculus dura, siccaque est carne, nihil aut parum admodùm glutinosa, est tamen miluo tenerior, teste Athenæo libro 8. ὁ δ᾽ ἱέραξ, σκληρόσαρκότερος μὲν κόκκυγος.

A Hunc quem depinximus uerum antiquorum cuculum esse, docet illa cum hirundine & mullo similitudo: maximè uox illa κυ, quam edit, cum retibus capitur: tum color ruber, à quo Numenius apud Athenæum libro 7. ἐρυθρόν appellat.

RVRSVS DE CVCVLO, EX BELLONIO: IPSE CVCVLVM SIMPLIciter nominat, uel minoris cognomen addit. maiorem enim illum facit, quem Rondeletius Lyram appellat, cui pinnas cœruleas, minori rubentes tribuit.

Icon Bellonij, omnino alia quàm Rondeletij est, similis huic nostræ, Lucernæ Venetijs dictæ, (ubi nos aliquando pingi curauimus, quanquam cœruleis ad branchias pinnis, quem colorem maiori cuculo suo Bellonius adscribit,) nisi quòd tres utrinque infra branchias cirros ostendit: quales in Rondeletij cuculo, ab altera tantùm parte terni spectantur.

A Nihil est Cuculo pisce in piscarijs Gallicis frequentius, cuius corporis compages & habitus ad Callionymum accedit, & Miluo quodammodo est similis. Grandibus est pinnis præditus, quamobrem Oppianus Cuculum celerem cognominauit. Cuculum rufum esse, Numenius est author, unde nostris à rubedine Rougetus dicitur. Speusippus tradit Mulo esse similem. unde nonnulli Trigolam à similitudine appellant, ut iam in Trigla diximus.

B Corio contegitur membraneo, squamis carente: nisi hæ sint admodum subtiles, atque in dorso minus quàm in uentre. Duos habet ordines asperitatum in tergore, ueluti squamas in seinuicem incumbentes, inter quas duæ pinnæ tergoris continentur: quarum, quæ capiti uicina est, † nonis

†nouenis

obfirmatur aculeis: altera ad caudam obtusa sine aculeo exporrigitur. uerumetiam unam iterum utrinque ad latera habet: ac pro pinnis anterioribus, cirrhos hinc atque inde ternos, spineos, qui in alijs piscibus non uisuntur: branchias utrinque quatuor: Caput osseum, rugis exasperatum, in quo aculeum utrinque unum (ut in dracone marino dicetur) circa branchias exertum reperias. Dentibus caret, quorum loco aspera tantùm habet labia.

F Carnem habet duram, friabilem, albam: quapropter à Romanis Caponis nomine appellatur, (*aut fortè potiùs à capitis magnitudine: ut & corax, & lyra Rondeletij,*) Tellinas, Chamas, Conchulas, Cancros, Vrsos, Astacos, Locustas, & id genus crustatula edere solet: quibus eius stomachus dum

(C) secatur, distentus esse comperitur. Diphilus Cuculum cum Miluo contulit. Ait enim Miluum durioris esse carnis quàm Cuculum: reliqua huic pertotum ferè similis est. Hæc ille.

Bellonij cuculus, quo nam à Rondeletio nomine dicatur, non constat mihi. nam figuræ ab eo positæ similem nullam Rondeletius exhibet. Descriptio autem Bellonij angustior est: & ea quæ affert, duobus aut pluribus ferè huius generis piscibus accommodari possunt, ut Cuculo Rondeletij, Lyræ eiusdem, & coraci. Figuræ Bellonij adscriptum erat piscem hunc à Venetis Lucernam uocari: Rondeletius miluum suum Lucernam uocari scribit à suis, quod noctu splendeat, sed figura

gura & descriptio milui ipsius non conueniunt. Esto igitur Bellonij cuculus, siue primus, siue secundus, piscis qui Venetijs Lucerna uocatur, (à Plinio etiam sic dictus libro 32. cap. ultimo) cuius mortui etiam oculos noctu in cubiculo splendentes obseruaui, à Rondeletij tum cuculo, tum miluo, quem item Lucernam uocari scribit, tum hirundine, quem Lucernam Plinij esse suspicatur, diuersus: pinnis circa branchias rotundioribus: eminentijs à maxilla superiore nullis uel breuissimis: donec certiora alius quispiam docuerit. in præsentia enim (ingenuè fateor) extricare me satis, & Bellonium ac Rondeletium inter se conciliare non possum. Interim Rondeletij distinctionem magis probo: qui nigriorem in hoc genere piscem, coracem facit: rubicundum, cuculũ. Vide plura in Lucerna.

DE ALTERO CVCVLI GENERE, BELLONIVS.

Est & alius piscis Romæ tritissimus, quem piscatores Griczo uel Riczo uocant: hic squamis obducitur crassissimis, & tangenti asperulis, uelut in Galeorum pellibus uidemus. Rougetũ Gallicum, atque etiam Grundinum, (*lyram Rondeletij*) capite, pinnis, cauda, & toto corporis habitu refert, unde piscatores pleriq; caponem nominant. Hirta squamarum congerie horret: duos habet aculeos in pinna, ad caudam spectantes, ut Draco. Rostrum utrinq; ossiculis duobus prominentibus communitum est, multò quàm in Grundino seu Gournauto longioribus. Rubet ut Cuculus & Lyra: Lyræq; ferè similis esset, nisi aculeis illis minacibus & rostro bifurcato careret.

CVCVLVS maior Bellonij, Rondeletij Lyra est: & Lyra Bellonij, Rondeletij Lyra altera: de utroq; in L. litera dicemus.

COROLLARIVM.

COCCYX nominatur coccygium diminutiua forma: nam apud Trallianum in curatione colicæ affectionis pro κόγκισα, Iacobus Goupylus restituit κοκκύγια, è Psello de diæta. Coccyx similis est triglæ, id est mullo. & Typhon in libris de animalibus author est, putare aliquos trigólã, τριγόλαν, eundem esse cuculo piscem, propter similitudinem formæ, & partium posteriorum siccitatem, Athenæus. Apud quem Sophron etiam hunc piscem nominat, his uerbis: Τειγόλα ὀμφαλοτόμω, καὶ τριγόλαν τὸμ βυδαῖον. & rursus, Τείγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπιδίαν. (ὀπίδιον puto legendum: uidetur enim masculinum esse, ὁ τριγόλας.) ¶ Coccygem Massilienses Gallinam appellant: Neapolitani etiam nunc antiquitatis retinentes, Cœchum, (*Itali quidam el cuccho*) Siculi Cochum corruptè quasi Coccygem. Hunc piscem cum à uoce, quam Coccygis uolucris similem mittit, nomen traxisse non ignorarem, ex piscatoribus percontatus sum, nunquamnam uocem mitteret? Responderunt hunc cum se irretitum sentit, quiddam uocale strepere, nihil præterea se obseruasse. Quod quidem ipsum facilè credidi. Quicquid enim habent aurium, in quæstum piscium conferentes, ad piscium uoces obsurduerunt, Gillius. Cuculus Agathensibus Rondelle uocatur, à corporis rotunditate, Rondeletius. ego potiùs ab hirundinis piscis similitudine sic dictum coniecerim, quam rondelam aut arondellam Itali & Galli quidam uocitant. Esse autem cuculũ tum mullo tum hirundini piscibus similem, testis est Speusippus. ¶ Aut cuculus est, aut cuculo simillimus, magnitudine solùm fortassis aut colore differens piscis, quem inferiores Germani Gornart, uel Gaernaert appellant: Angli Gurnarde: non à grunnitu (opinor) quòd more suis grunniat, ut coniicit Rondeletius: neq; enim Germanis aut Anglis usitatum uerbi grunnire uocabulum est: sed à crasso (grossum uulgus dicit) naso fortassis. omnibus enim huius generis piscibus capitis magnitudo communis est. Galli quidam Gronau proferunt: & hæc etymologia à grosso naso Gallicæ, Anglicæ, Germanicæq; linguis conuenit: nec non Latinæ, si crasso dicas pro grosso. Si quis tamen onomatopœiam esse contendat, quoniam & Ligures organo, ob sonum quem ædit, appellent, concedo. Redfisshe, id est piscem rubentem Angli gurnardo suo similem esse aiunt, quare cuculum, cui color rubicundus in hoc genere maximè conuenit, Numenio teste, Redfisshe appellârim: lyram uerò Rondeletij Gurnardum. (Sed alius est Rotfisch Anglorum inter Oceani asellos à Bellonio nominatus. Licebit & Redfisch nomen (aliqui Germanorũ Rotahert uel Roetahert uocitant: Adamus Lonicerus scribit Rodtbart, ab authore Regiminis Salernitani Galbio uel Rogetus dicitur, piscis marinus, notus, duræ carnis & salubris) ceu genus ad species aliquot inter se similes extendere: nam & Galli Rogeti (Rouget) nomine similiter à rubore facto, mullum, cuculũ & lyram comprehẽdunt. Græcè λυροειδεῖς, id est Lyriformes huiusmodi pisces appellârim, ut hirundinem, miluum, coracem, lyram utranq;, cuculum. hi enim omnes multa habent communia. Mullus quoq; parum ab eorum forma recedit: longiùs aliquanto uranoscopus. Omnes ferè corpore tereti sunt, capitibus crassiores, posticis partibus exiliores: asperi & aculeati, præsertim circa caput & branchias: infra quas etiam cartilaginei cirri peculiares eis dependent: pleriq; etiam uersus binos spinosos per dorsum habent. pinnas in dorso duas omnes, quarũ prior breuior altiorq;, & maioribus munita aculeis est. Quorundam uel os uel oculi noctu lucẽt, ut hirundinis, lucernæ, siue hæc eadem quæ miluus Plinij est, siue diuersa. Vocem quoq; aut sonũ potiùs ædunt, asperitate branchiarum, (ut in Chalcide expositum est) cuculus, lyra, fortè & alij. Volant, hirundo, miluus siue miluago. Itaq; genus unum commune statui poterit: cuius species

Marginalia: A — Trigólas. — Gornart. — Redfisshe

Germani differentijs expressis circunloquentur. Cuculus generis nomine appelletur ein Redfisch, ab excellentia rubicundi coloris. Hirundo & Miluus, fliegende Redfische, id est uolantes lyriformes: Corax ein schwartzlechter Redfisch. Mullus, ein Rotbart: Lyra, ein Gornart oder Seehan/oder Seehaß: Lyra altera, ein geharnischter Redfisch. Diuersus ab his piscis est Gornus marinus, minimus, albus, ad longitudinem mediæ partis medij digiti: editur cum capite & spinis, ut legitur in Regimine Salernitano. Est autem nimirum apuarum generis pisciculus. In quibusdam Angliæ locis uel cuculum uel lyram piscem, Curre indigetant: de quo Io. Caius

Curre. his uerbis ad me scripsit: Hunc piscem an in alijs partibus Angli Gournautum (ut Bellonius scribit) appellent nescio. Id scio, in partibus Australibus uocant Curre, à uoce quã ædit eo sono quo homo cum profert uocem curre, quod ipse aliquando in mare obseruaui, in uno huius generis capto: qui quoties tetigeram erigebat spinas, & curre sonabat. ¶ Pisces quidam lati corporis habent quatuor alas, duas in uentre, & duas in dorso, & alæ uocantur hæ pinnæ. & sic per omnia habent hi pisces, quos nos Lepores maris, Galli autem Gornais uocant. hi enim duas pinnas habẽt in uentre, & duas directè super eas in latere uersus dorsum, Albertus. Et rursus libro 24. Lepus marinus (inquit) præter uenenosum (ueteribus memoratum,) alius est, (*Germanis sic dictus*) capite

(F) leporí similis, reliquo corpore piscis, & ille bonus est, rubicundæ pellis, & duræ, & indigestibilis

Gornellus. carnis: quem lepram generare ferunt, & uulgò gornellum uocant. Is habet post caput quatuor pinnas: duas, quarum motus est secundum longitudinem piscis: & hæ sunt longæ, sicut aures leporis: & duas, quarum motus est à dorso ad uentrem secundum profunditatem piscis, quibus se eleuat antè, propter pondus sui capitis respectu reliqui corporis sui. Lyra (inquit Rondeletius) à Germanis inferioribus Lechan (lego Seehan) dicitur, quasi gallus marinus. Puto autem eun-

Seehan. dem piscem ab alijs Germanis Seehaß, id est leporem marinum dici, à longiusculis iuxta bran-

Seehaß. chias pinnis, (uel cirris sub branchijs,) tanquam auriculis: ab alijs Seehan, id est gallum marinũ. Et fortè galli marini nomen lyræ imprimis conuenerit, quòd pinnam in dorso cristæ gallinaceæ similem erigat: uel quòd huiusmodi pisces suspendi soleant aridi, ut pro uario corporis motu & capitis obuersione uentos ac tempestatis mutationem, sicut cantu gallinaceus, indicent. Lyra altera in ædibus exiccata suspenditur, cauda, unde uentus spiret, indicante, Rondeletius. Talem nomine Seehan, id est gallum marinum, ad sceleton (ut apparet) depictum, G. Fabricius ad me misit: capite crasso, spinoso, sed rostro rotundiore, non ita oblongo neq; acuto ut in cæteris huius generis, si modo probè expressum est. nam sceletorũ forma plerunq; à natura deflectit, tum sponte, tum ui aut artificio. Quidam Seehan caponem interpretantur: quo nomine lyram quoq; Itali quidam nominant. Galli marini & Pergolici inter pisces numerantur à Christophoro Encelio. Antuerpiæ piscem longè diuersum leporem marinum nominant, qui totus est mucosus, &

Gyldenpole. orbis scutatus à Rondeletio uocatur, suo loco nobis describendus. Gyldenpole piscis apud Anglos similis est lucernę (uel cuculo, ut audio) mixti coloris ex cinereo & rubro. Pole est syncipüt, quo lucet (nimirum etiam noctu) ut aurum, quod Angli gylde, nostri gold appellant.

B De similitudine cuculi ad alios pisces, deq; colore eius, & alia quædam ad B referenda, diximus in A. Cuculus piscis aliquam cum lucerna formæ similitudinem habet, Gillius.

C Cuculi pisces litorales sunt, arena & ijs quæ in arena nascuntur, uescentes, Oppianus. Inter litorales & pelagios ambigunt. ¶ Cuculus piscis uocalis fertur, & perinde ut auis eiusdem nominis obstrepere, Aristot. & Aelianus.

F Egregij cuculi, quos esitare solent omnes, dissectos, (ῥαχιζομένος, dorso nimirum aliquot per transuersum sectionibus inciso,) assos atq; conditos, Epicharmus apud Athenæum. pro χαύομενοι lege χναύομενοι. Dorion quoq; assari eos iubet ῥαχίζαντας τὴν ῥάχιν, id est per dorsum incisos, & condire herba (χλόη, apio nimirum, aut etiam ruta) caseo, rhoë, silphio, sale, oleo. & inter assandum uersos inungere, & sale modico spargere, & ablatos aceto conspergere. Hierax (id est miluus uel lucerna piscis) durior est cuculo, cætera similis, Diphilus. A Galeno etiam libro 3. de alimentis inter duræ carnis pisces numeratur. Diocles libro 1. sicciores ait esse carnes recentium pisciũ, (τῶν νεαρῶν:) scorpios, cuculos, passeres, &c. (fortè in genitiuo legendum, scorpiorum, cuculorum, &c.) mullos uerò his minùs siccos esse, Athenæus. Typhon ait trigolan aliquos putare cuculum esse, propter formæ (ad mullum) similitudinem, & partium posteriorum siccitatem: quam Sophron etiam indicauit, scribens: Τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπισθίαν. Hippocrates in libro de internis affectibus eandem ferè uim alimentariam tribuit scorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio, in morbis crassis & pituitosis usum eorum concedens, uti in Callionymo recitauimus. In colico affectu ex calidis & biliosis humoribus, sumantur pisces duriore carne præditi, ut ceris, orphus, glaucus, scorpius, coccyx, (Goupylus enim ex Psello coccygia hîc legit, ut in A. prædictum est,) Trallianus. Leporem mar. lepram generare ferunt, & uulgò gornellum uocant: Albertus, ut recitaui in A.

a. Ypsilon in coccyge producitur, Oppiano & Numenio. Ἵπποι, κόκκυγές τε θοοί, ξανθοί τ' ἐρυθῖνοι, Oppianus.

Epitheta. Κόκκυγες ἀγλαοί, Epicharmo. Θοοί Oppiano. ἐρυθροί, Numenio.

DE CVCVMERE MARINO.

RONDELETIVS.

CVCVMERIS marini meminit Plinius lib. 9. cap. 2. qui & colore & odore cucumeri terreſtri ſimilis eſt. Is eſt proculdubio quem proponimus, cucumerem paruum figurâ, colore, odore referens. Digiti eſt craſsitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis, ueluti in cucumere terreſtri paruo. Partes internas indiſcretas habet.

COROLLARIVM.

RERVM quidem, non ſolùm animalium, ſimulacra ineſſe in mari, licet intelligere intuentibus uuam, gladium, ſerras: cucumim uerò & colore & odore ſimilem, Plinius. Cucumis piſcis à Plinio dicitur, colore & odore Cucumeri ſimilis. Sed is magis ſimilis eſt ei, quem uulgo Peponem uocamus: niſi arbitremur Plinium peruulgatũ Melonem Cucumerem appellare: quod ipſum ſimile uero uidetur legenti ea quæ idem ſcribit de Cucumeribus, Gillius.

CVRSIONES uel CVRSORES. Vide Dromades.

CVRYLVS. Vide in Cordylo.

DE CYBIO.

CYBIVM dictum, quia eius medium æquè patet in omnes partes, quod genus à geometris κύβος dicitur, unde etiam teſſellæ quadratæ κύβοι. Hinc & cybios genus piſcis: quia piſcantes id genus piſcium uelut aleam ludant, Feſtus. Poſt lacertos (Sexitanum & Parianum) ſequuntur (inquit Plinius, nimirum quod ad precium & ſaporis bonitatem, præſtantiores alijs) Mæotici: Cybium. ita uocatur conciſa pelamys, quæ poſt 40. dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla etiam dicitur pelamys puſilla, cum in Pontum è Mæotide exit. Plura de Cybio leges infra in Thunno: ubi Rondeletij caput ponemus, inſcriptum, De thunni, pelamydis, orcyni, alijsq; ſimilibus nominibus. Κυβεῖαι ab Oppiano libro 1. inter pelagios piſces nominantur, hoc uerſu: ὀρκύνων γενεή, καὶ πρημάδες, ἠδὲ κυβεῖαι: à recto ſingulari κυβείας, ut conijcio. Orcynorum genera ſtatuere uidetur Oppianus πρημάδας & κυβείας, Vuottonus: ex iam citato poëtæ uerſu id ſuſpicatus, cum in eo ſimpliciter orcynos, prenades & cybéas pelagios eſſe dicat: non genus aliquod in ſpecies diſtinguat. nam ὀρκύνων γενεή, periphraſis eſt pro ὄρκυνοι. Vræa quidem uel horæa cybia, ſunt ſalſamenta de partibus caudæ proximis è pelamyde magna, quam & tritonem uocant. cybia uerò ſimpliciter dicuntur, ex alijs etiam partibus conciſis, à quadam figura cubi: quod multo magis probârim, quàm quod piſcantes id genus piſcis uelut aleam ludant: hoc enim omni ferè piſcationi commune eſt. Vrenæ apud Varronem quæ ſint dubitatur. Soleæ, (inquit,) muſtellæ, urenæq;. Legendum fortè uræa: quæ & alibi à Varrone nominantur: Cybiũ (inquit) & thynnus, & cuius partes Græcis uocabulis omnes, ut melandrya atq; uræa. Horæa quidem dici cœpta uidentur, tanquam modeſtiore & elegantiore uocabulo, pro uræis.

Imponuntur ſalſamenta & contra morſum canis rabioſi: & contra draconem marinum ex aceto. G idem & cybij profectus, Plinius. Cybium aiunt utiliter imponi uulneri à cane facto, Galenus libro 11. de medic. ſimplic. Cybia uetera eluta in nouo uaſe, deinde trita, proſunt doloribus dentium, Plinius. Cybium optimum ac uetuſtiſsimum ollæ inditur, atq; argilla circumlinitur, & furno ardenti obijcitur, ut ad cinerem cybium excoquatur. tunc adiecto Pario lapide contuſo, ſalſamenti ſuprà dicti fauilla conteritur. hoc dentifricium ita bonum eſt, ut ad inanitatem dentes non ſinat peruenire, Marcellus Empiricus. Et cybia uetera eluta in nouo uaſe, deinde trita, proſunt doloribus, Plinius libro 32.

Cybium (inquit Budæus) appellatur illud uas à Græcis, quod priſci Latini quadrantal appellabant: H.a. ea ratione dictum, quæ iam in cybio piſce poſita eſt.

CYLLVS uel Scyllus. uide in fine ferè Corollarij de Aſellis ex ueteribus.

CYNOGLOSSVM in S. litera poſt Soleam (quam Græci bugloſſum nominant) dabimus.

CYNOPS, id eſt Canis oculus: uel CYNOPVS, id eſt Pes canis, nominatur tantùm à Plinio libro 32. capite ultimo, inter aquatilia animantium: ut & CYNOSDEXIA, id eſt dextera canis, aliqui ſine ſ. cynodexia legunt, ibidem. Rondeletius ignota ſibi fatetur. quis uerò noſſet quod nemo deſcribit? Fortè zoophyta quædam fuerint, qualia in mari fœcundiſsima rerum uariarum parente, & æmulatrice terreſtrium, innumera ſunt: ut etiam manus marina, quam ſuo loco exhibebimus.

CYNOSEVNA, piſcis idem qui ſmaris apud Athenæum. qui circa finem libri 7. in Chalcidũ mentione ex Epæneti de piſcibus libro hæc uerba profert: γαλλῶ σμαρίδα ἣν ἔνιοι καλοῦσι, κυνὸς εὐνάς. Maſſarius in nonum Plinij capite 26. Smarides (inquit) uocantur etiam marides & cynoſeu-

ma (sic enim perperam habet codex eius impressus per m.) à nonnullis, ut inquit Athenæus. unde apparet eum pro σμυρνίδα, legisse σμαρίδα: & rectè quidem; nam eodem libro de mænidibus scribens Athenæus Epæneti ex Opsartytico uerba hæc recitat; Σμαρίδα, ἣν ἔνιοι καλοῦσι κυνὸς εὐνὰς, quare illic etiam similiter legendum: & post γαλλῶ distinguendum, ceu piscem diuersum. ¶ Cynossema loci nomen est in Aegypto Straboni, Κυνόσσημα Stephano Libyæ locus, &c.

DE CYPRINO, RONDELETIVS.

Cyprini iconem ex nostris posuimus, quòd eam iam ante expressam haberemus.

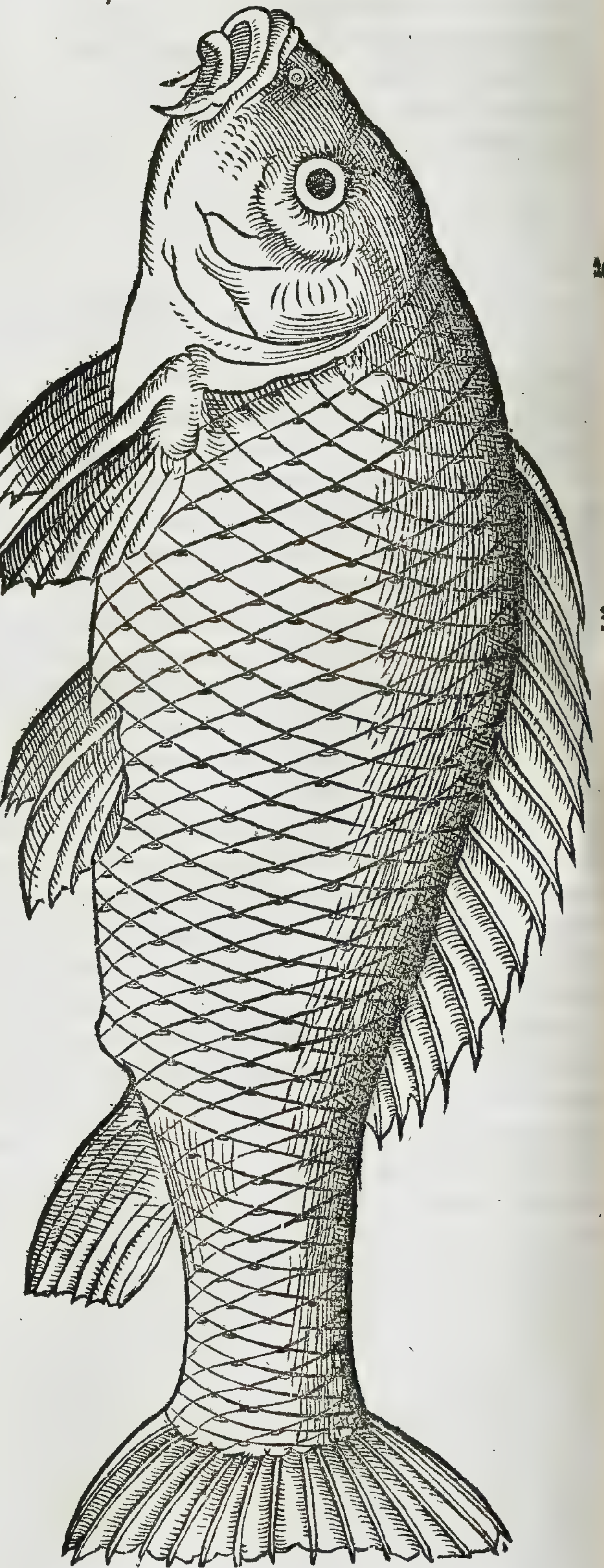

A SI Cyprinorum nota propria sit palatum carnosum habere linguæ uice, plurima quidem sunt Cyprinorum genera. Nam quæ Tinca & Brama nominatur, atque plures alij pisces palatum carnosum habent. Quoniam uerò quę Carpa à Gallis omnibus uocatur, inter cæteros omnes pisces maximè carnosum palatum habet, atque ita euidens, ut uulgus etiam linguam appellet, eam pro ueterũ Cyprino hîc describemus, & Cyprinum esse comprobabimus. Aliquot alios quibus nota hæc communis est cum quibusdam alijs huic tanquã species subijciemus.

Cyprini species.

C Sed primùm id peruestigandũ, sitne Cyprinus piscis marinus an fluuiatilis, an lacustris. Oppianus libro 4. ἁλιευτικῶν cum marinis litoralibus recenset:

Cyprinus in quibus aquis degat.

Σκόμβροι, κυπρῖνοί τε, καὶ οἳ φίλοι αἰγιαλοῖσι.

Et aliquanto post de partu marinorum piscium loquens:

Γρύντε δ' ἢ κυπρίνοισι γοναὶ μούνοισιν ἔασι.

Neque hunc solùm, sed etiam alios omnes quorum Aristoteles meminit, Oppianus marinos facit. Athenæus à marinis non seiunxit, etiam Aristotelem citans. Κυπριανὸς, τῶν σαρκοφάγων καὶ οὗτος, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, καὶ συναγελαστικῶν. At Dorion eodem Athenæo citante inter fluuiatiles & lacustres collocat. Δωρίων δ' αὐτὸν ἐν τοῖς λιμναίοις καὶ ποταμίοις καταλέγων γράφει οὕτως: Λεπιδωτὸν, ὃν καλοῦσί τινες κυπριανόν. Prior locus est: Cyprianus ex carniuoris & gregalibus est piscibus, ut tradit Aristoteles. Sed hunc locũ postea excutiemus. Alter est: Dorion uerò in lacustrib. & fluuiatilibus numerans sic scribit: Lepidotum quem uocant quidam Cyprianum. Aristoteles sine controuersia aliquot in locis fluuiatiles Cyprinos esse facit, ut quum nonnullis piscibus palatum carnosum pro lingua datum esse ait, ueluti in ter fluuiatiles Cyprino. Et alio in loco de fluuiatilibus & lacustribus tractãs, ut Silurum, (Glanim,) ita Cyprinum tonitruo sopiri magno scribit, sed leuiùs. Item alibi de partu lacustrium & fluuiatilium scribens. Iam uerò experientia docet non solùm in fluuijs, sed in lacubus magnis & in stagnis Cyprinos nasci. Quare non refert si inter fluuiatiles uel lacustres annumeres.

Lib. 7.

Lepidotus.

Lib. 4. de hist. anim. cap. 8.

Lib. 8. de hist. cap. 20.

Lib. 6. de hist. cap. 14.

A A Gallis omnibus Carpe uocatur. Genere ab Italorum Carpione differt, ut post dicetur: quod propter eos dico, qui nominis affinitate in eum errorem inducti sunt, ut Carpionem Italorũ cum Carpa nostra confuderint. Κυπρῖνος & Κυπριανὸς à Græcis uocatur.

B In lacubus & in fluuijs quibusdam ad insignem magnitudinem accrescit. uidimus enim qui

trium cubitorum magnitudinem attigerit, nec solùm longo sed spisso est corpore, squamis tegitur maximis & latissimis, à quibus λεπιδωτὸν appellatum fuisse puto à Dorione. Vix enim alium reperias qui ualidiores uel latiores habeat squamas. Colore est flauescente, maximè quum senuit. Iunior colore est magis ad fuscum inclinante. Capite est breui pro corporis ratione, Tincis hac parte similis. Ore est medio, labris adiposis, carnosis, flauescentibus. Ex superioris labri lateribus iuxta angulum scissuræ oris extat appendix utrinq; una, mollis, flauescens, in acutum deficiens, μύστακας possis appellare. Supra has aliæ breuiores sunt, & ideo minùs euidentes, nigricãtes. Dentibus caret Cyprinus: sed horum uice os palati medio infixum planum habet, læue, triangulare: ex aduerso, in parte inferiore ossa duo incisa, in gulam recurua. Oculis est medijs, ante quos sunt foramina. Pinnis natat latis: duæ sitæ sunt ad branchias magnæ; in medio uentre duæ: inter quas & caudam alia est unica, quæ serrato aculeo & ualido innititur: inter hanc & præcedentes est excrementi meatus. Ex medio dorso unica erigitur ad caudam ferè continua robusto etiam incisoq; aculeo fulta. Cauda lata est, ex nigro rubescens, ut & postrema pinna.

Lingua caret, ut iam diximus, sed eius loco palatum carnosum dedit natura saporum percipiendorũ causa. quod euulsum linguę formã adeò refert, ut non solùm uulgus, sed etiã uiri docti linguã uocẽt, & linguã uerã esse præfractè defendant, adeò difficile est opinionẽ euellere, quæ in animis hominum penitus insedit. At qui in os uiuorum Cyprinorũ digitos immiserit, qui uiuos mortuósue dissecuerit, cernet superiori oris parti siue palato carnosam substantiam affixam, inferiori nullo modo hærentem, nec ullo pacto solutam aut liberam, ut lingua dici non debeat, nisi imperfecta admodum incertaq;. Itaq; non iam falsæ & inueteratæ opinioni nemo fidem adhibeat, sed τῇ αὐτοψίᾳ, Aristotelíq; sic scribenti: Aquatilium generi quos pisces uocamus, data quidem est lingua, sed imperfecta, incertaq;, ossea enim nec absoluta, ἀπολελυμένη. Sed palatum nonnullis carnosum pro lingua est, uelut inter fluuiatiles Cyprino, ita ut nisi diligenter inspexeris, lingua id esse uideatur. Huiusmodi palato carnoso præditi sunt & alij pisces, ut Balerus; (*Cyprinus & Balerus dentes habent, ut nos obseruauimus*) Tinca, & plures lacustres qui lingua & dentibus carent. Qui dentes habent, quibus alimentum retinere queant, ijdem & linguam obtinent osseam, imperfectam, inferioriq; parti hærentem, uelut linguæ illi osseæ dentes infigi possent, quemadmodum nonnullis in palato: nullis autem horum palatum est carnosum. Sed ad Cyprinum redeamus. Is pro corporis ratione uentriculum uel magnum, uel paruum habet. Hepar medium, in quo fellis uesica nigricans. Splenem magnum, pinguedine obducta intestina.

Lingua an careat. *Lib. 4. de hist. cap. 8.*

C Ouis distentum uentrem semper reperias, quia quinquies aut sexies anno parit, authore Aristotele: sed ex ouis incrementum tardum est, ouaq; edita à mare seruantur quum congesta repererit, reliqua pereunt. Cyprinus enim, Balerus, & similes, uadis se intrudunt quum parturiunt, ac sæpenumero singulas fœminas, mares tredecim uel quatuordecim persequuntur, fœmina oua progrediendo emittit, mares sectantes semen suum ouis aspergunt, uerùm plurima pereunt: cùm fœmina non stabilis, sed mutans continuè pariat, dissipari oua necesse est, uidelicet ea quæ non in materiam inciderint aliquam, sed excepta ab unda ferantur. Illud uerò notandum, non solùm maris & fœminæ commistione Cyprinos nasci, sed etiam sponte, & sine ullo maris & fœminæ semine, id quod experientia mihi confirmauit: uidi enim in aquis in caua loca & montibus septa receptis & collectis sponte generatos Cyprinos, in quæ loca nec riuus, nec stagnum, nec palus, nec lacus, nec fluuius ullus, nulla deniq; aqua præter cœlestem influxisset.

De ouis & partu cyprini. *Cyprinos etiã sponte nasci.*

A Quam Galli omnes Carpam uocant, ueterum Cyprinum esse ex superioribus notis perspicuum est, maximè ex frequenti partu, ex squamarum magnitudine: ex eo quòd lacustris sit, & fluuiatilis, sententia Dorionis & Aristotelis. Nam quantum ad Athenæi locum iam citatum attinet, dicimus integrum non esse. neq; enim carniuorus Cyprinus ab Aristotele ponitur, cùm herbis, muco, luto uescatur. Neq; uerba hæc sensum ullum habent: τὴν δὲ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ στόμα κέκτηται. tradit enim Aristoteles linguam Cyprino deesse, sed eius loco palatum carnosum habere, idq; maximè in pisce quem exhibemus conspicitur. Sed de hac nota satis iam diximus.

Carpã uerè Cyprinum esse. *Carniuorum non esse.*

E Nostri Cyprinos in piscinis & uiuarijs includunt, alij in paludes & stagna conijciunt, magno prouentu; nam tertio uel quarto quoq; anno maximos quosq; diuendunt, relictis paruis ad propagationem.

B In lacubus Allobrogum & Italiæ, ut in Lario, capiuntur Cyprini admirandæ magnitudinis. Capiuntur in fluminibus & riuis, ut in Sequana, Arari, Lado.

Vbi, & magnitudo.

F Vniuersè quidem carne sunt molliore, humida, parum glutinosa, satis insipida, sed pro locorum in quibus proueniunt, & nutriuntur differẽtia, magis minúsue salubres uel insalubres sunt. Qui in fluuijs magnis urbibus uicinis, earumq; sordes excipientibus degunt, mali sunt succi, à quibusdam tamen cupediarum amatoribus ualde probantur, quod pingues sint & prægrandes: magis probandi qui in rapidis & puris aquis nascuntur & uiuunt. Qui in palustribus & stagnantibus aquis, lutum olent.

G Lapis palati ægris in graui febris æstu alleuamentum aliquod adferre traditur, quòd sitim sedet & refrigeret. Eodem sanguinis è naribus fluxiones cohiberi, si ore contineatur, sunt qui affirment.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Inter amnicos pisces antiqui Cyprinum optimè descripserunt: Galli Carpam (quæ ex Sequana & Arari laudatissima est) Placentini Carpanũ, Ferrarienses (ut & multi accolæ Padi) Carpenã, Veneti Rainam, Romani Burbarum, Græci (qui Turcis inseruiunt) corruptè Sasan, Strymonis amnis accolæ Grinadi uocant. Sed Aetoli antiquam Cyprini nomenclaturam retinẽt. Kyprinos enim adhuc uocant. Proinde ne Carpam cum Carpione confundas, imprimis tibi cauendum est: differunt enim inter se plurimùm. habent quoq; Padi accolæ ad Comascum, piscem marinum Cyprino persimilem, cui unica est in tergore pinna, atq; utrinq; in lateribus ad branchias una, duæ sub uentre, piscem Scarpam uocant: de quo iam in Coracino dictum est: de Cyprino sic Oppianus, Scombri, Cyprini, stabulantur littora iuxta. Ac paulò pòst, In pelago fœtus quinos edit Cyprianus. (*Græcè est κυπρίνοισιν, à recto κυπρῖνος.*)

B Fluuiatilis & lacustris est, & (ut Dorion author est) gregalis & carniuorus, cuius latera utrinq; latiore carne turgent. Squamarum quoq; rotundarum serie tam firmiter uallatur, ut meritò Lepidotus appellari possit: lapidum enim ictus facilè repellunt eius squamæ. Communis Cyprinorum longitudo sesquipedalis esse solet: at bipedalem mensuram excedere rarum est. Post Glanim (ait Aristoteles) tardissimè augentur Cyprinorum oua: augentur tamen quę mares custodiunt ad milij magnitudinem: Sopitur quandoq;.

F Cæterùm ex Cyprinorum ouis Cauiarium rubrum fieri solet, Iudæis dicatum: nigro enim (quod ex Sturionum ouis conficitur) eis ex lege est interdictum. Quapropter qui ad Capham urbem ad Tanaim siti sunt, magnum ex rubro Cauiario lucrum consequuntur.

B Cyprinus dentes in ore non habet, sed tantùm in ingressu faucium.

COROLLARIVM.

A CYPRINVS nomen est piscis, Hesychius & Varinus: qui primam acuunt: ego penultimã potiùs circunflexerim, quam Oppianus producere solet, ut coracini quoq;. Κυπριανὸς uerò quatuor syllabis ultimam acuit, ut & alia in ανος. Oppianus cyperium nuncupauit, Vuottonus. Sed Oppianus κυπρῖνον tantùm dixit tribus syllabis: interpres uerò Latinus cyparinum semel. Balagri piscis fluuiatilis meminit Aristoteles libro 4. historiæ, cap. ultimo: qui nec oua, nec semẽ prolificum habeat: sed Græcè perperã legitur κυπρῖνος καὶ βαγῖνος, ubi Gaza reddit carini & balagri.

Lepidotus. Lepidotum aliqui cyprianum uocant, Dorion. Λεπιδωτὸς inter pisces à Tarentino nominatur: à Strabone & Athenæo inter pisces Nili. Orpheus in libello de lapidibus, squamis nitentem argenteis lepidotum dixit. ----καὶ φολίδεσσιν ἀργυφέοισι λεπιδωτὸν ἀποστίλβοντα κελεύω. Osiridis corpore dilaniato Typhonem aiunt pudendum eius in Nilum abiecisse: & de eo gustasse ex piscibus lepidotum, phagrũ & oxyrynchum: ideoq; Aegyptios hos pisces detestari, ἀφοσιοῦσθαι, Plutarchus in libro de Iside. Huic aduersatur quod Strabo scribit libro 17. Animalia quædam Aegyptij uniuersi colunt: ut ex aquatilibus duo, lepidotum piscem & oxyrynchum. Et ubi Herodotus, Lepidotum & anguillam pisces, sacros censent Aegyptij: Valla interpres squamosum uertit: quod non probârim. seruandum enim est homonymiæ uitandæ gratia Græcum huius piscis nomen.

Cyprinus à quibusdam recentioribus carpa nominatur, quo nomine aut simili, multi hodie Europæ populi in uulgaribus linguis utuntur. Destinet carpam Danubius, à Rheno ueniat anchorago, Cassidorus in epistolis 12.4. de regio conuiuio scribens. Miratur Grapaldus nullam in ueterum scriptis carpani mentionem extare. Erasmus Carpas dixit. alij quidam carpones, (ut Albertus) & carpiones, Carolus Figulus. Nos de Carpione Benaci, planè diuerso, & truttarum generi adnumerando pisce, suprà scripsimus. Græci (nonnulli, Gillius) in hodiernum diem antiquo nomine Cyprinum uocant, Massarius. ¶ Circa Larium lacum Italicè Burbaro uel Bulbers uocatur, maximus qui in eo nascuntur, piscium. Bulbulus, ante alios immani corpore pisces, Benedictus Iouius in Larij descriptione. Venetijs carpano, alibi reina: quod nomen à regina factum uidetur, quòd magnitudine inter fluuiatiles & lacustres excedat: & à ganeonibus pinguiores ex eis præcipuè appetatur. sic inter radices alpinas oreoselini, uel petroselini, uel laseris genus, quod alij uulgò astrantiã uel magistrantiã nominãt, Rhæti & alij qui Italiã uersus montana incolunt, reinam appellant. Brasauolus in libro de purgantibus medic. pro carpa reginã dixit. Carpas Mantuæ Bulbaros uocãt, Platina. Hispani Carpa. Germani superiores ein Karpf: inferiores Karp, uel Karpe: & alicubi, ut audio, ein Bůb: quod ad Bulbulum uel Burbarũ Italorũ accedit. alibi een Carper, Flandri Carpel. Angli a Carpe. Bohemi Capr. Poloni Karp. Apud nos pro ætate etiam nominibus distinguitur. uocatur enim primo anno ein Setzling: secundo ein Sproll uel Sprall: tertio ein Karpf.

Spiegelkarpen, Cyprini quidam sunt in Franconia, sic dicti à maculis. ¶ Cyprini nigricantes Venetias è Venedis aduehuntur. ¶ Coracini quoq; in quibusdam lacubus scarpæ uel carpæ pisces uulgò dicuntur, ut Bellonius tradit: capite ac dorso in Cyprini modum gibberoso, atq; in arcum conuexo. uide in Coracino A.

B Cyprinus piscis fluuiatilis est, Kiranides. Cyprini nigri in Danubio capiuntur, Aelianus. In

In lacu Sucrinensi cum alij pisces abunde, tum cyprini capiuntur. ¶ Carpæ plerunque non minus latæ quàm longæ sunt. Crassiores sunt quàm longiores secundum proportionem, Albertus. Carpo piscis est magnitudinis mediocris, decem interdum librarum, Adamus Lonicerus. In unguibus egregij accipitris uidentur esse ueluti lineæ quædam aut scissuræ, & squamæ tanquam in cyprino pisce, Demetrius Constantinopolites. A squamarum quidem magnitudine lepidotus alio nomine uocatur: quas etsi ἀργυφέας, id est argenteas Orpheus dicat: non tamen necesse est albas esse: cum de coloribus poetæ sæpe loquantur impropriè, & epithetis aliquando abutantur. dixeris autem commune hoc squamarum epitheton esse. Squamas habet quasi aureas, Author de nat. rerum. Carpa plus sanguinis habet quàm cæteri pisces, pro sua magnitudine: ideoque minùs esse frigidi temperamenti probabile est, Greg. Mangoldus. Lapillum in capite iuxta linguam habet, candidum, durum, ad minimi numismatis magnitudinem, interdum pauló maiorẽ. Habet & in medio capitis substantiam quandam maiusculam, crassam, cordis ferè figura, duram sed tenacem & flexilem dum recens est, sub dentibus mordentis: tanquam in acetabulo quodam repositam: similiter ut leuciscus fluuiat. quem Gardonum uocant Galli. De hac fortè sensit Encelius, & impropriè lapidis nomine appellauit, his uerbis: In carpæ faucibus reperitur gemma seu lapis, forma triangulari, magnitudine pro portione piscis, coloris candidi extrà, intus flaui. Linguam (ut uocant) separatam à palato, in parua etiam carpa duos digitos latam uidi, linguæ in quadrupedibus propriè dictæ figura: substantia quoque & gustu saporé ue simili. usum quoque eius & facultatem gustandi, similem esse dixerim. quare linguam appellari nihil prohibet. neque enim ut lingua uel sit uel dicatur propriè, locus & situs facit: cum aliæ etiam partes situ diuerso nomen idem retineãt. Cæterùm quod apud Athenæum legitur de hoc pisce, τὴν δὲ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τῷ στόμα κέκτηται, & Natalis interpres Latinus similiter ad uerbum transtulit, linguam ei non sub ore, sed sub os esse: ineptè dictum & deprauatum apparet. legi poterat, τὴν γὰρ γλῶτταν οὐ κάτω ἐν τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ στόμα κέκτηται. hoc est, linguam non inferiore parte oris, sed superiore habet. Lingua.

Dentes etiam cyprinum habere dixerim οὐκ ἐν τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ στόμα: hoc est, non in ore, sed subtus. intra fauces enim dentes ipsius latent, neque uel oculis diducto ore, neque tactui immisso digito apparent: sicut & balero, & alijs quibusdam. Sunt autem in maxillæ recuruæ medio dentes quini ferè accumulati, chœradum instar, situ & magnitudine inæquales, tres maiusculi, duo exigui, præduri, caui, superficie summa lata, siue plana, obtusa, sed lineis quibusdam exasperata, unus tantùm & candidior cæteris, & superficie læui est in mucronem breuissimum fastigiata. Hæc de cyprini dentibus studiosiùs tradere uisum est, quòd Bellonius nullam eorum mentionẽ faciat. Carpo & alij quidam pisces in lateribus gutturis mandibulas habent, sub branchijs, nec ullum in ore dentem, Albertus. uide in Barbo B. ¶ Cyprino quaternæ sunt branchiæ, duplici ordine, nouissima excepta, Aristoteles. ego quaternas in eo reperi, sed omnes duplices. ¶ Lactes in carpa circa calendas Nouembris reperi turgidulos. Dentes.

Cyprini pisces litorales sunt, Oppianus: gregales, & in arenosis locis uictitant, Vuottonus. C
De carpa fertur, quòd cum fœmina eius grauidam se sentit, & tempus pariendi instat, motu oris (*ore innuens pulsu leni, ut adiuuet parituram: tunc illum loco seminis lac emittere, quod fœmina suscipiẽs ore, statim oua pariat in sobolem profutura, Author de nat. rerum: qui & etymologiam quoque ridiculam addit, carperam appellari, quòd carpens, uidelicet masculi semen, pariat*) masculum excitet, ut lac spargat: & ita demum eam parere. Est autem lac (genitura) huius piscis ualde spissum. Quòd autem quidam dicunt fœminã lac ore suscipere, & inde futura concipere oua, omnino falsum & alibi à nobis improbatum est, Albertus. ¶ Cyprinos, tincas, anguillas, apuas, è putredine, seu absque semine generari certum est, Cardanus in Varijs. Audio in piscinis seu uiuarijs quibusdam carpas reperiri, in quibus neutrum sexum agnoscas, in cibo suaueis. Quærendum an hæ sint quæ absque semine procreantur. ¶ Cyprinus, balerus, & cæteri ferè omnes uadis intrudunt sese cum parturiunt, Aristot. Paritura carpa ad ripam, ubi tepidior est aqua, se recipit, & oua emittit. sequuntur autem eam mares duo: qui genitura sua tanquam linteolo oua excipiunt, & ad loca tuta commodaque educationi seu custodiæ deducunt, Greg. Mangoldus. Cyprini quinquies aut sexies anno pariunt: partumque syderum ratione potissimùm faciunt, Aristot. Soli quinquies anno pariunt, Oppianus: sexies, Plinius. Carpæ nostræ sub Iunium & in ipso Iunio parere solent. Cyprini post glanin tardissimè augentur, ouaque ædita à mare seruantur. Ouum eorum, & reliquorum eiusdem generis, eodẽ die, & post, magnitudine milij fit, Aristot. Et alibi, Tum solùm oua sua custodit cyprinus, cum ea congesta repererit. Cum autem cyprinus hoc faciat, quod & Aristoteles testatur, & experientia piscatorum in carpa nostra obseruatum affirmat: mireris Plinium scribere, silurum solum omnium ædita custodire oua. ¶ Carpæ cerebrum ad augmentum & decrementum Lunæ crescere uel decrescere dicitur. quod etsi omnibus piscibus accidat, huic tamen præ cæteris: sicut inter quadrupedes lupo & cani, Author de nat. rerum. ¶ Cyprinus canis exortu potissimùm sideratur, & tonitruo sopitur magno. sed hoc leuiùs ei accidit quàm glanidi, Aristot. 8.20. Quem locum Plinius sic transtulit: Fluuiatilium silurus (*glanis dicere debuit*) caniculæ exortu syderatur, & aliàs fulgure (*tonitruo*) sopitur. hoc & in mari (*Aristoteles nihil de mari: sed ex professo de fluuiatilibus hæc scribens agit*) accidere cyprino putant. Semini (*Soboli*) carperæ nonnunquam in anno primo natiuitatis niger

uermiculus quidam post aurem tabificus innascitur: & hoc sæpius post Augustum, eaq; tabe moritur. remedium eius est aqua dulcis & fluuialis, Author de nat. rerum. Aristoteles ballero & tilloni ex fluuiatilibus ac lacustribus uermem (helmintha, lumbricum) innasci ait sub Cane: quo illi infirmati ad summum aquæ efferantur: & illic æstu (ui Solis) intereant. Lucijs & carpis (ut ex perito quodam piscatore accepi) pestis aliquando ingruit, unde tumores etiam in corpore ipsorũ apparent: carpis etiam squamæ decidunt. itaq; pereunt pleriq; omnes infecti, præsertim cum in piscina aut uiuario plures coniuncti fuerint. Carpis priuatim sanguis interdum circa costas co- (F) agulatur, quod uel ex coloris, qui albus isthic esse debebat, mutatione apparet. Sic affecti in cibo etiam insalubres sunt, etiamsi uulgus id non obseruet. Et hi morbi præcipuè accidunt, cum annus siccior fuerit, & aquæ imminutæ. In Palatina regione Germaniæ, in loco cui nomen à Michaële & campo, uel agro, (Michelsfeld) in fossa circa arcem carpam esse, quæ centesimum uitæ annum attigerit, ex homine fide digno cognoui. ¶ Carpani herbas depascuntur cum fluuij aucti alueos excedunt, Platina.

D Marem oua sua custodire, in C. dictum est. ¶ Astutus est piscis, & ut reti capiendus euadat, uaria machinatur. Primùm enim circumiens foramen quærit: quo non reperto, transilire conatur, uibrato in aërem corpore. aliquando sub reti effugium quærit, (suffodiẽs in fundo, Albertus.) Aliâs herbã ore tenẽs, retinet se ne trahat à reti. aliâs de superficie ueniẽs, quantũ potest caput fundo infigit, ita quòd rete nõ nisi caudã tangens illabit, (aliâs superueniens elidit,) Auth. de nat. rerũ.

E Interdictum est apud nos piscatorijs legibus, ne quis eo retis genere utatur quod ab arundinibus denominant, (den Rorzüg,) imprimis uerò ne reti cuius angustæ sunt maculæ inter arundines quisquam piscari ausit: cyprinos tamen & prasinos (ut appellant) retibus quorum amplæ sunt maculæ expiscari licet: modò prasini in eam sint adulti longitudinem, quæ legibus piscatorijs determinata est. Istri confluente per hyemem glacie astricta, piscatores alicubi ea perfracta, scrobem instar putei excauant, in qua cum alij pisces permulti, tum plurimi cyprini & coracini capiuntur, Aelianus. Placentas è papaueris seminibus ad olei usum expressis, piscatores aliqui in frustula comminutas mane, uesperi & circa mediam noctem aquis inijciunt: & rete semper superinijciunt: itaq; piscium magnam copiam aliquando capiunt, & in forum aduehunt. gustantur enim hæ placentæ ab omni piscium genere, carpis tantum & lucijs exceptis. Circa Argentoratum hæc ars nostro seculo primùm exerceri cœpit: & cum increbresceret, prohibita primùm, postea rursus concessa est. à monacho Carthusiano inuentam aut demonstratã aiunt. Argentorati quidem papauer copiosè colitur: ex ea urbe placentæ huiusmodi in piscandi usum, alio etiam conuehuntur. Quòd si medicos audiret magistratus, piscationis hoc genus, quo pisces siue papauere siue alio medicamento torpore stuporeq; quodam affecti, ueluti sopiti, capiuntur, omnino damnaret. ¶ Carpo optimè ualet in fundo argilloso tritico primo seminato, & postea argilla desuper sparsa, & postea aqua super effusa, Albertus. Carperæ soboles paucis aquis (*fortè annis*) prouenit: si in singulis fossis decem cubitorum recenter factis ponantur singulæ carperæ cum paribus suis ante partum proximè, opinio uulgi est earum sic sobolem prouenire. sed postquam pepererunt, eximuntur. Soboles quoq; trium uel quatuor mensium tempore roborata, fossis reiecta (*exempta*) reponitur ubi habet crescere cum perfectis, Author de nat. rerum.

F Carpæ pingues sunt & dulces, sed non salubres, & mollis carnis, Albertus. Gaynerius Italus carpiones concedit hecticis, carpas an carpiones Benaci intelligens nescio. Carpa piscis est admodum uiscosus: quare & uino coquitur, ad tollendam eius uiscositatem, Encelius. Parca etsi squamosior sit alijs quibusdam, ut perca & lucio, carnem tamen non habet adeò albam, friabilem & subtilem, sicut lucius & perca: & sæpius reperitur in stagnis, Arnoldus in Regimine Salernitano. Insalubres sunt carpæ cum morbis laborant: quod ex squamarum defluuio, aut sanguine circa costas coagulato apparet, ut diximus in C. Nuper audiui mulierem albo quod circa branchias est è carpa stagnensi degustato, mox inflatam esse, & multo pòst tempore ægrotasse: cuius rei causa fortè in uermem aliquem uenenatũ, qui branchijs hæserit, reijcienda fuerit. Commendantur apud nos circa Martium mensem præcipuè: bene habitæ tamen & pingues omni tempore placent, Maio & Iunio mensibus exceptis, cum genituram emittunt, aut emiserunt recens. Cibus ex eis mollis & phlegmaticus est, Adamus Lonicerus. Reginæ etsi tanta mollitie non sunt præditæ, quanta mænæ & anguillæ, esitatæ tamen & ipsæ paulò copiosiùs, aluum subducũt, Brasauolus. Præstat mas fœminæ, ut etiam inter cæteros plerosq; : lacustris stagnensi, præsertim ijs in locis lacuum, ubi fluuios subire potest. in his enim multò præstantior euadit. Maiusculum etiam minori præferendum puto, quod idem in cæteris carne molli præditis piscibus obseruatur. Quorum color flauescit, minus probantur cæteris, (nigris.) Carpæ caput ganeones imprimis expetunt, linguæ maximè gratia. Lingua eius perdulcis est, (præsertim) assa, Albertus. Carpani grossi (obesi,) & herbas, ubi flumina ob increscentiam ex alueis exeunt, depasti, non insuaues, cum leucophago aut alliato habentur. parui friguntur, Platina. Sanguine abundat carpa præ cæteris piscibus. exenterata intrinsecus abluenda est uino illo in quo elixabitur, ab initio statim frigido immissa, non ut alij molles feruido, (nimirum propter pulparum crassitiem.) Quod si gelu in patina facere libuerit, squamæ eius linteolo illigatæ simul cum pisce coquantur, ut ius

ut ius reddatur crassius. Acetum elixandis carpis additur, sed mox aufertur colando, ne squamæ eis decidant, (sed locus hic in Germanico libro unde transferimus, obscurus est.) frusta capitis primùm imponi debent, deinde quæ crassiora fuerint, priùs, elixa donec spuma rubescat. cola inuerso lebete super linteo puro, & calida infer, Baltasar Stendel. Idem paulò pòst docet ius nigrum cum pane in carpa fieri.

Cyprini piscis fluuiatilis fel inunctum (oculis) omnem obscuritatem sanat. Adeps Venerem excitat. Hoc liquato si quis in balneo sexum se (*fortè, pudenda sibi*) inunxerit, colorem (*calorem*) bonum, & post concubitum statim conceptionem parit, Kiranides. Orpheus in Opallij gemmæ mentione, lepidotum ait neruorum affectionibus mederi: quæ autem eius pars uel quomodo id præstet, non exprimit, de adipe inungendo fortè intelligendum, ad sedandos dolores, præsertim in affectibus calidis. Καὶ νεύρων ἀλεγεινὰ πάθη λεπιδωτὸς ἀμύνει. ¶ Lapillus de capite cyprini ad remedia quædam usurpatur: extractum de pisce crudo efficaciorem putant. Sed ne pro lapide aliam quandam duram in faucibus substãtiam accipias, cauendum. Lege suprà in B. contritus sanguinẽ è uulneribus manantem sistit inspersus, Incertus. Sanguis è naribus fluens si super hunc lapidẽ defluat aut destillet, sisti creditur à Bohemis. Prodest calculosis: & ore contentus aduersatur ebullitioni flauæ bilis circa os uentriculi, quam Germani feruorem appellãt, (den sod/oder soth:) præseruat contra colicã passionẽ, & alia quædam efficit, Encelius. Vt carpæ, sic & aliorũ piscium lapilli calculos renũ pellere credũtur: quorundã etiã pro amuletis aduersus morbos quosdã gestantur, ut clupeæ contra quartanã: & coracini uel chromidis, contra coli malum. G

Cyprinus rarus & monstrosus.

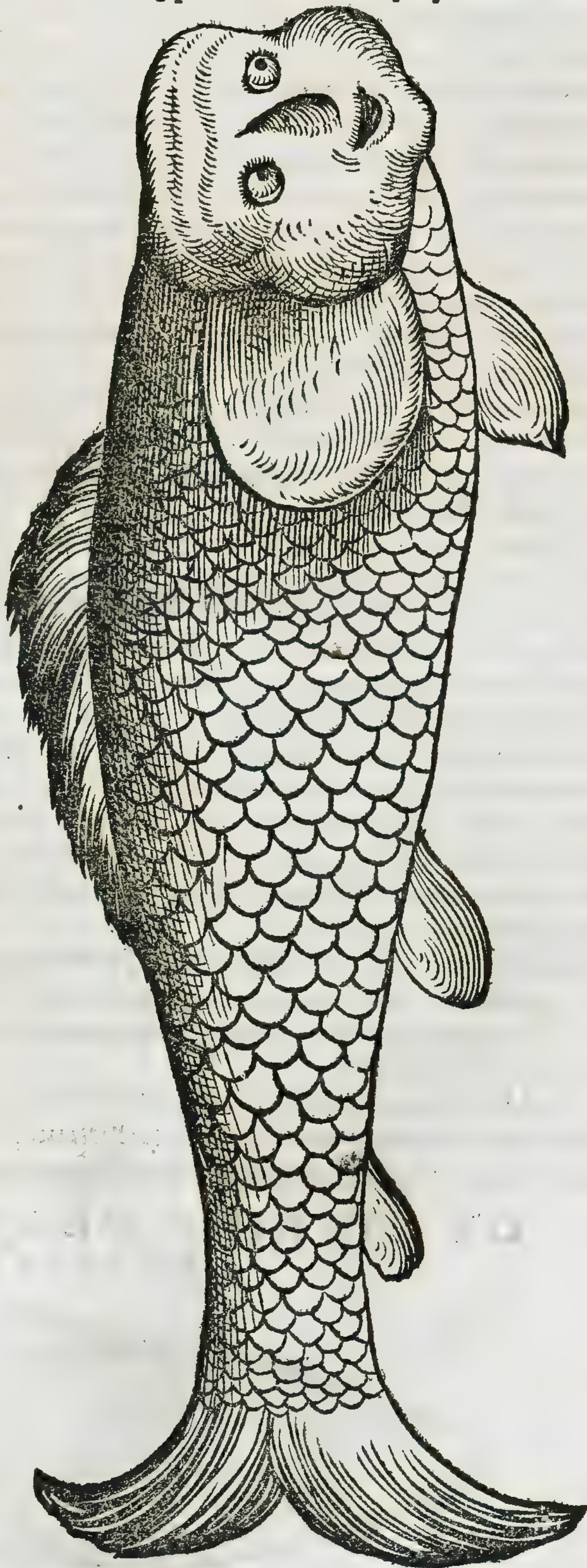

Cyprinus penultima producta effert, quæ & circũflectitur Grecis. Nomẽ ei à Cypride, id est Venere factũ uidetur, tanquam fœcundissimo pisci. quinquies enim uel sexies anno parit: & adeps eius, si uerũ Kiranides dicit, ad fœcũditatẽ facit. Ioãnes Herterus ciuis & amicus meus, iuuenis eruditus, cũ aliquãdo carpis aliquot me donasset, hoc tetrasticho ei gratias egi: H.a.

Tu mihi cyprinos donas Hertere natanteis,
Sic tibi sit facilis Cypria diua potens.
Sic te formosa donet Venus aurea nympha,
Augeat & pulchra prole benigna patrem.

Inter iocularia pisciũ nomina, quæ in libello quodã Germanico circũferunt, carpã nequã uel nebulonẽ esse (nescio qua ratione) legitur: Ein karpf ist ein schelm. ¶ Lingua carponis uel herba uulpis uel digitalis dicta quædã, inter lunariæ species ab obscuris scriptorib. collocat: tumoribus utilis, & ne nimia obesitate corpora luxurient, prohibẽs, ut aiũt. Sunt qui linguã piscis appellẽt, uulgò fischzung, montanã quandã sedi (aut phylli, secundũ aliquos) speciẽ, albicantẽ, pręsertim marginib. foliorũ, magis quam sedũ maius urbanũ in tectis nascẽs, à quo etiã magnitudine & succi copia uincitur. ¶ Carpę nominant in oleis uermiculi, flatibus austrinis creati, ut ἶπες in uitib. Hermol. Barb.

Cyprini adeps & hepar suffitu dęmones fugant, Kiranid. Orpheus superstitionũ pater in Opallij gemmę mentione, misceri cũ ea iubet electrũ, myrrhã, et squamas lepidoti (nimirum ad suffitũ,) ut futura omnia præuideant. E.

DE CYPRINIS RARIS ET monstrosis.

HAC forma Cyprinus captus est in Acronio siue Cõstantiensi lacu, prope Retz, duos ferè dodrantes longus, in præsentia illustris et generosi uiri comitis Vuolff de Schaumburg, anno Salutis M. D. XLV. idibus Nouembris.

Picturam ad me misit Achilles Pyrminius Gassarus medicus hoc tempore Augustæ præstantissimus. Prona pars nigro colore picta est, latera fusco, supina luteo. Spectabilis in eo præcipuè facies, æmula humanæ latitudine sua, nec non oculis, ore, naso, buccis ac mento.

Hæc scripseram cum eundem piscem Raphaël Seilerus iuuenis Augustanus clarissimi medici Geryonis filius, cùm omnimoda eruditione, tum iuris scientia, & comitis Palatini dignitate nobilis, pictum ad me dedit, cum descriptione huiusmodi: Piscem hunc omnino qualem depictum mitto, fuisse captum in flumine Austriæ (quod uocant die Eirs) in ditione comitis Iulij de Hardegg prope urbem Retz, anno 1545. mense Octobri, uiri quidam eruditi & graues, mihi ueluti testes oculati confirmauerunt. Faciem non auersam, prout reliqui, uel obtusam, sed repressam, ab obliquo in planum aspectu tendēte, cum temporibus utrinque latis, oculis binis, naribus, ore, mandibula, omnia effigie humana habuit. Pinnis, squamis, cauda, totoque corpore posteriore, ipsaque adeò magnitudine, atque colore, carpam præ se tulit. Rete captus est solus, & ob raritatem, ac maximè quòd senibus etiam ignotus esset, diu conseruatus; & ueluti miraculum quoddam passim asportatus.

DE ALIA CYPRINI MIRA SPECIE, RONDELETIVS.

Iconem omisi. monstra enim pingere non instituimus.

NEC potui nec debui studiose lector silentio præterire miram Cyprini speciem quæ Lugduni in foro piscario uiua empta est, dum hæc commentaria mea prælo iamiam committēda essent. Nullus fuit qui non, demptis capite & rostro, Cyprinum esse iudicarit hunc piscē. Nam squamarum figura & colore, pinnis, earundem situ, cauda, idem planè est cum Cyprino. Pinna dorsi initio aculeum incisum habet, ut in Cyprino. Eundem aculeum habet alia pinna quæ excrementorum meatum sequitur, quæ rubescit, item caudæ pars ei respondens. Tota cauda lata est ut in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, similiter duas in uentre. Caput habet non protensum ut Cyprinus, sed Delphini capiti simile, rostrum satis longum sed obtusum, quale reuera pictura repræsentat. ex superiore rostri parte iuxta oris scissuram appendix carnosa utrinque una dependet, ut in Cyprino, hac superior est alia breuis & uix apparens, nisi propiùs inspicias utrinque etiam unica. Hæc Rondeletius.

Similem cyprino monstroso, (sed barbulis insignem, quas in suo Rondeletius non expressit) quē Rondeletius exhibuit, Gilbertus Cognatus Nozerenus uir doctissimus ad me misit: in Nozerethano stagno repertum, anno Salutis M. D. LIIII. Februario mense. In Cognati uiuario nouem tantùm diebus uixit.

Sed longè pulcherrimus fuit, nec specie, sed coloribus rarus & admirandus cyprinus ille, qui anno Domini M. D. XLVI. Omburgi in ditione Comitis Palatini Marchionis Ioachimi Brādenburgensis captus, & Augustam missus est ad Carolum V. Cæsarem in comitijs illic agentem, qui eum sorori Mariæ donauit. Coctus etiam colores retinuit. Picturam eius mihi communicauit Ioannes Thannmyllerus iunior, chirurgus Augustanus peritissimus. in qua longitudo apparet trium dodrantum: latitudo digitorum nouem, quæ est à medio dorso ad uentrem medium. Pinnæ dorsi initium partim aureo, partim rubro colore est, deinceps uerò pulcherrimè cœrulea. reliquis pinnis omnibus color aureolus, ut capiti etiam magna ex parte, ac uentri: sed passim etiam rubedo interuenit, quæ barbulas quoque quaternas tingit. Dorsum ex uiridi cœruleum; latera superiùs uiridia, inferiùs aurea, &c. In summa suauissimis floridissimisque coloribus undiquaque adeò eleganter pictus atque distinctus est, ut uel cum rubri maris elegantissimis quibusdam maximeque uarijs piscibus certare posset.

CAPTVS est aliquādo apud nos cyprinus hermaphroditus, in quo utriusque sexus notæ (hoc est & genituræ & ouorum uasa) comparuerunt. In piscinis uerò contrarium quandoque reperitur, nempe neutrius sexus cyprini, nec mares, nec fœminæ. Et hi fortè sunt, quos sponte nasci Rondeletius author est.

IN Albi flumine pisciculi quidam carpis exiguis similes capiuntur, latiusculi, amari, ingrati: piscibus albis adnumerant, & Oberkottichen uulgò appellant: aliqui per conuicium rusticorum uel sarctorum carpas, Baurenkarpfen/Schneiderkarpfen.

DE CYPRINO CLAVATO SIVE PIGO, RONDELETIVS.

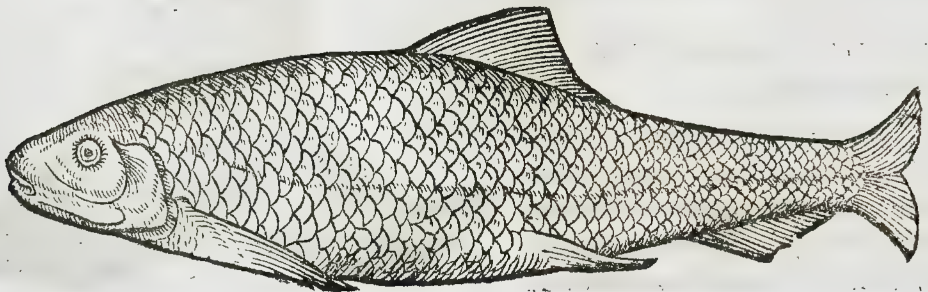

A Media

A Mediolanenſibus Pigus uocatur piſcis, Græcis ueteribus ut arbitror incognitus, quãobrem nomine Græco atq; etiam Latino uacat: etiamſi Plinius huius mentionem fecerit, ut mox dicemus, nullo tamē proprio nomine impoſito. Vulgi ergo appellationem ſequentes Pigum nominare poſſumus: uel, quia ex Cyprinorū eſt genere à clauis qui è medijs ſquamis exiſtunt Cyprinum clauatum uel aculeatum rectè uocabimus, ut hoc maximè diſcrimine à cæteris diſtinguatur. Hunc optimè expreſſum Piſis mihi dedit Guinus Medicus. A

Eſt igitur Pigus ex Cyprinorum genere, qui in Lario & Verbano lacu tantùm reperitur, ut aſſerūt Mediolanenſes: Cyprino ita ſimilis, ut demptis aculeis Cyprinum eſſe affirmes. Eſt enim eodem corporis habitu. Pinnas totidem eodem in loco ſitas, os, oculos, palatū eodem modo carnoſum, interna omnia ſimilia habet. A branchijs linea curua ducta eſt, punctis notata. colore eſt glauco, uentre rubeſcente. Squamis magnis tegitur, è quarum medio oriuntur aculei acuti ueluti cryſtallini. Vita, moribus, ſapore, ſucco, Cyprino ſuperiori ſimilis, niſi quòd paulò melior eſt. B

Pigum eſſe cuius meminit Plinius lib. 9. cap. 18. duæ certiſsimæ notæ demonſtrant. Plinij uerba primum ſubijciemus, deinde notas declarabimus. Duo lacus, inquit, Italiæ in radicibus Alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtūt, ſquamis conſpicui, crebris atq; præacutis, clauorum caligarium effigie, nec ampliùs quàm circa eum menſem uiſuntur. Notæ ſunt hæ, prior quòd in Lario & Verbano tantum lacu reperiuntur hi piſces, teſtibus omnibus horū lacuum accolis, reliquisq; Italiæ populis. Altera ſumitur ex clauis è medijs ſquamis enatis, ut pictura oſtendit, quos clauis caligaribus comparat Plinius. Sunt autem caligæ calceamenti militaris genus ad mediam uſq; tibiam, ut in antiquis marmoribus, & numiſmatis perſpicitur, unde claui caligares, qui caligis affigebantur uel ad conſtringendum uel ad ornandum, quales Turcæ etiam hodiè calceis ſuis affigunt. A

COROLLARIVM.

Ego ſimilem huius piſcis picturam Comi ad Larium expreſſam olim accepi: ſed caudę pinna maiore quàm Rondeletius pingat: & uentre albo, non rubeſcente, propter ſexus diſcrimen fortè. Pigum appellatum conijcio, quòd clauis ſiue aculeis ſuis pungat, quaſi picum. nam & aui pico roſtro pungenti inde nomen eſſe factum arbitror. Toloſani roſtrum olim uocabant beccum, unde beccaſſæ, id eſt gallinagini, apud Gallos nomen. Et noſtri uerbis **becken** & **bicken**, pro tundere uel pungere, ut aues roſtro ſolent, (κόπτειν dicunt Græci,) uſurpant. Circa Verbanum pic à uulgo nuncupatur: alijs pigo uel picquo. Albertus hos piſces Vergiliades uocat: quoniam, ut ſcripſit Plinius, Vergiliarum ortu apparent. Hi piſces (inquit idem) pulchras habent ſquamas, acutas ut claui, in capite autem ſunt parui: & poſteà (poſt caput) caligarum modo dilatantur: atque hoc ridiculè, ut ex Rondeletij ſcriptis apparet, ne plura addam. ¶ Qui Larium lacum accolunt, Aprili & Maio menſibus piſcē hunc florere dicunt, nempe cum clauos emittit duros, prominentes pyramidis aut claui caligaris inſtar, ita ut dimidium lati digiti è corpore extent, (uti Franciſcus Niger ad me ſcripſit:) eosq; turbinatos, nullo ordine. Audio & cyprinum, uel cyprini genus candidū capi aliquando in Atheſi, ſimilibus per ſquamas dorſi aculeis, frequentibus. Et huic rurſus ſimilem eſſe aiunt piſcem, cui Germanicum nomen eſt **Erflen**. Eſt apud nos lacus piſcoſus nomine Gryphius: in quo piſcium quos bramas (uulgò **Brachſmen**) uocitant, genus peculiare reperitur: (nam in noſtro lacu nulli ſunt,) quod **Steinbrachſmen** (ut in Acronio etiam Lindauiæ, alibi **Thornbrachſmen**) appellant: lautius ac delicatius cæteris, & ſub tempus quo generationi uacat, aculeatum, ut fertur, & albius euadit: mares duntaxat, quanquam & alij cyprini lati quum generant, ſquamis exaſperantur, & alij fortè plerią; piſces: eoq; tempore ad cibum minus probantur. Quòd ſi hoc cyprini genus, cyprinus clauatus non eſt: Germanicè tamen eum piſcem ſic appellemus licet, **ein Thornbrachſmē oder Steinbrachſmen/ oder Steinkarpf vß dem Kumer see/ oder vß dem Langen see.**

DE CYPRINO LATO SIVE BRAMA, RONDELETIVS.

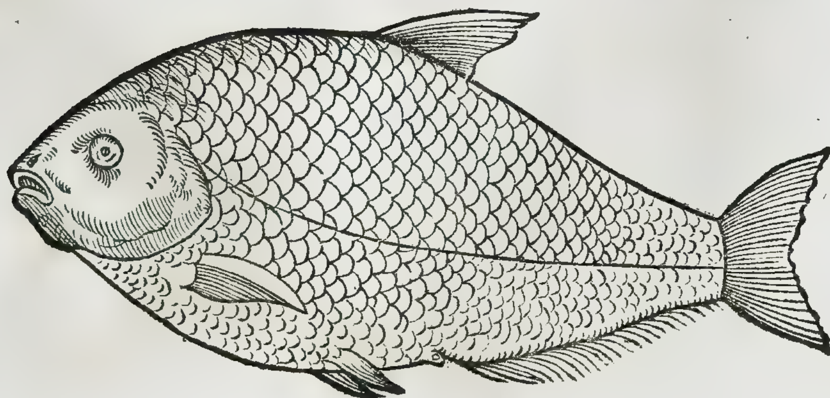

A
B I Cyprinorum genera plura statuenda sunt, eis non ineptè piscem subijciemus, quem Galli Bramam uocant, Itali Scardolam & Scardam. Squamis enim, corporis specie, uita Cyprino similis est: sed latiore corpore & compresso, quod illi ex lacustribus & fluuiatilibus maximè conuenit, ac proinde ea differentia à Cyprino distinguetur.

(A) Sunt qui ob nominis affinitatem quam Bramam uulgus uocat, Abramidem esse putent, sed non sine errore, (ut in Abramide dictũ est.)

B Est autem piscis fluuiatilis & lacustris, maximus & latissimus, capite paruo pro corporis magnitudine, dorso repando & cultellato, corpore compresso, squamis magnis tecto. Linea à branchijs ad caudã ducta curua est. Ad branchias pinnæ duæ sunt, in medio uentre duæ aliæ, ab excrementi meatu alia est ad caudã continua. Huiusmodi pisces in lacubus maximi nascuntur. Vidi in Aruerniæ lacu quodam Bramas quæ binûm cubitorum longitudinem, pedum totidem latitudinem æquarent.

C Stagnantibus aquis delectantur, illicꝙ muco, herbis, luto uescuntur.

B Quare in his tantùm fluuijs reperiunt, qui tardè fluunt, turbidaꝙ sunt, & crassiore aqua, qua-
Vbi. lis est Araris, multi item in Gallia Belgica: nec in ijs ad eam unquã magnitudinem accrescunt, ad quam in lacubus & stagnis.

F Carne sunt molli, pingui, excrementitia, à nõnullis tamen habetur in pretio. In craticula assatur, uel farina bene subacta & pista includitur aromatis condita: sed suauior est quàm salubrior.

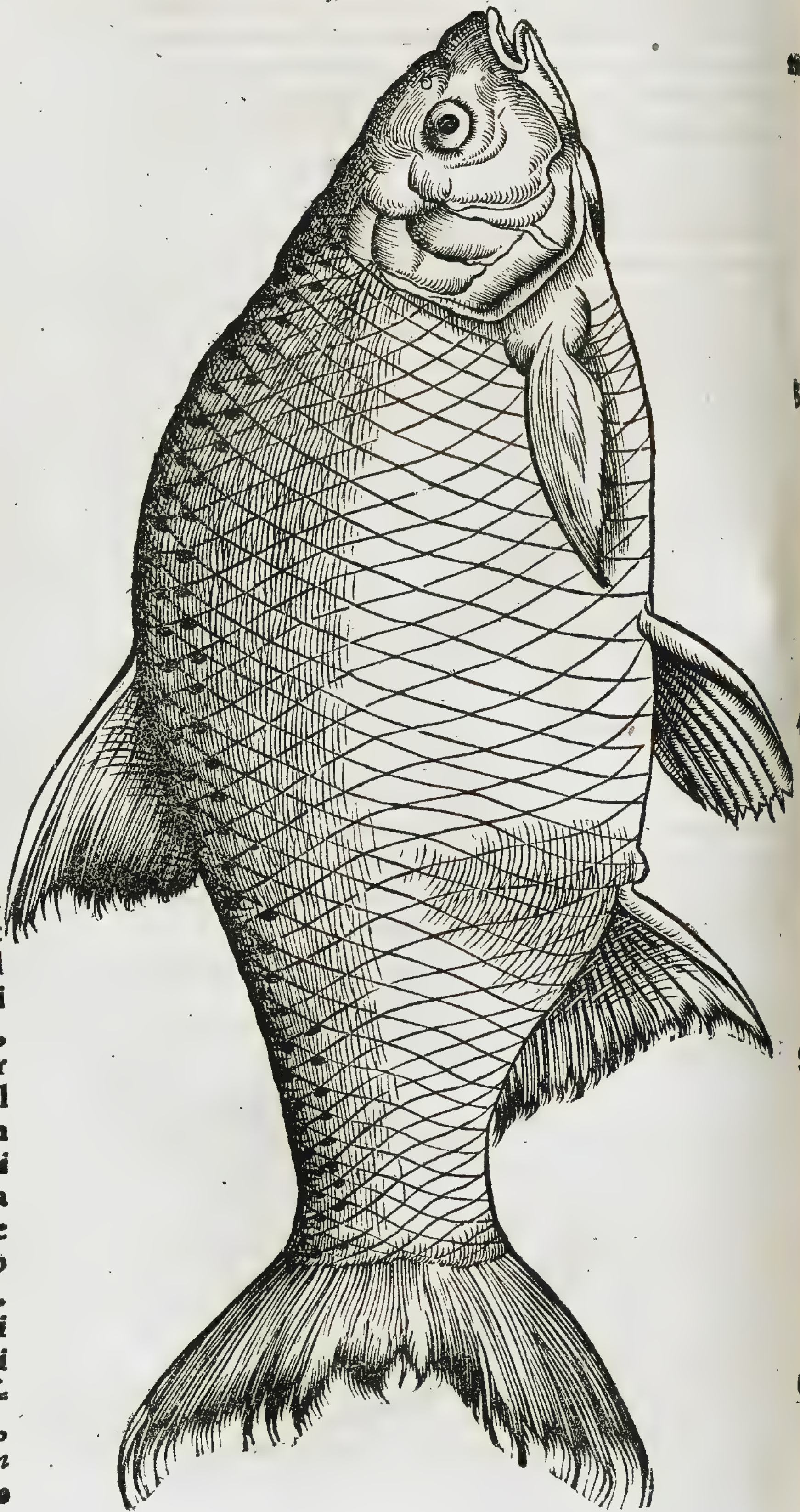

DE EODEM BELLONIVS, Abramidem fluuiatilem nominans.

Vide suprà in Abramide.

Abramidẽ Galli atꝙ Angli Græcã dictionẽ secuti une Bresme, Placẽtini Arbolicã, Itali Scardolã siue Scardam, Veneti Russatã uocauerunt. Latior & planior est piscis ꝙ Lasca: cuius generis qui mediocri sunt magnitudine, Lutetiæ Haseaux nuncupant.

COROLLARIVM.

Icon hæc Cyprini lati accuratè facta est ad unũ ex lacustribus nostris.

A PRASINVM piscem recentiores quidã Germani uocãt Cyprinũ latũ Rõdeletij, Germanici nominis imitatione: Albertus Bresmã. Is an Ballerus Aristotelis sit, Eberus et Peucerus dubitãt. nos de Ballero suprà scripsimus. Itali circa Lariũ Scardua uocant, alij scardulam. Scarda dicitur à Platina. Scarduæ piscis nullam in ueteribus scriptis mentionem haberi Grapaldus miratur. Scardula, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Benedictus Iouius in descriptione Larij lacus. Galli Brasme. ¶ Germanicè à nostris nominat ein Brachsme. Sunt qui putant primo anno eundẽ esse piscem dictum ein Blick, *(quem nos sui generis piscem esse in Ballero*

Ballero ostendimus:) secundo demum uocari ein Brachsme: atq; id nomen retinere. Alij Germanorum aliter proferũt: Prasem Saxones: Brasem, Frisij: circa Coloniam Agrippinam, Brysem: alibi Presem (ut circa Confluẽtiam,) Pressen/Brechsam/Prayme/Breme: quod nomen postremum, ad Gallicum accedit: ut Scharlen Tridenti, ad Italicum Scardula.

Prasinum piscem uidi Aprilis die 22. qui aculeos, seu clauos quosdã, paruos & paucos in capite habebat: & alios complures in squamis uersus caudam, singulos aut binos in singulis squamis. B Bresma piscis lapidem album habet in capite, Albertus. Truyeue (id est porcus uel porca) Mediolani dicitur piscis paruus similis scardulæ, Bellonius in Gallico libro de piscibus. hunc esse puto quem Galli Gardonum uocant, nos Leucisci nomine inter Albos pisces descripsimus. Abundant bramæ in lacubus Heluetiæ. Item in lacu qui Suerinum oppidum alluit, aulam principum Megalopolensium non procul Oceano Balthico. Ex hoc enim lacu (ut Simon Paulus Suerinensis prodidit) biduo ante sacrũ nuptiale, quod fœlicis memoriæ Henricus dux Megalopolensis cum illustrissima principe Helena electoris Palatini filia celebrauit, quinq; millia Prasinorum, ut nominãt, simul capta sunt. Quam piscium nobilium ubertatem mirificam dux Henricus ipse solebat narrare, se uelut testimonium diuinæ benedictionis secuturæ, faustissimi ominis loco accepisse.

Scardulæ apud nos in lacu Tigurino, non passim, sed superiore eius parte capiuntur, usq; ad pagum Stäfen uel Mänedorff, ut plurimum, soli nimirum seu fundi ratione. C uadum enim argillosum, uel albicanti argillæ simile amant. Scardulæ marinæ (specie forsan differentes) uere iam adulto circa pascha ex Oceano Germanico per flumen Varuon in lacum quendam prope Rostochium tam densis agminibus biduo triduóue ingrediuntur, ut hasta etiam consistentibus eis inserta, recta manere posset. Quidam in Polonia permultos horum piscium coniecit in piscinam, quæ mox superueniente hyeme tota congelata est: & cum parandi conuiuij causa remoto gelu pisces capere uellet, ne unum quidem inuenire potuit, licet equis per fundum deductis excitandorum piscium causa. Sequenti autem uere rursus omnes apparuerunt, ut audio.

Brenna (lego Brema, uel Bresma) est piscis fluuialis: qui cum uidet sibi lucium imminere, declinat ad cœnosa, aquarum limpiditatem à tergo perturbans, Alexander quidam obscurus. D

De legibus piscatorijs apud nos capturam cyprinorum & scardularum attinentibus, lege suprà in Cyprino E. ab initio nonnihil. E Præfectus piscatorum apud nos tabellam è ligno habet tres ferè digitos latam, triente digiti crassam, cui filum bis circunuolutum mensuram constituit maculæ retis, quo bramas capere licet. ambitus totus maculæ, duodecim ferè digitorum est. In huiusmodi reti brama ferè quinq; digitos lata contineri potest, minores euadunt. sed refert etiam crassitudo piscis. nam in eadem latitudine alius alio crassior est. In Bauaricis constitutionibus eandem esse longitudinem uideo, qua tum carpas tum bramas capi licet, nempe 16. digitorum: aut si quis mensuram à latitudine malit, ea requiritur in carpa, digitorum quatuor: in brama, sex. In lacubus Suediæ uel Scandinauiæ uno retis tractu interdum scardulas ter mille, aut etiam quater mille capi aiunt. mense Maio quidem per gramen eas ferri animaduertunt, & uestigia sequentes indagant, non aliter quàm feras in terra uenatores solent.

Bramæ apud nos, ut & alij quidam pisces, è Gryphio lacu præstantiores, quàm in Tigurino, F qui urbem alluit, habentur. In Aruernia, ubi in lacu quodam magnæ & pingues capiuntur, in pretio sunt: & uulgò Gallicum hoc diuerbiũ ab accolis usurpatur: Qui ha brasme, peut bien brasmer ses amys. hoc est, Ad lautum conuiuium, in quo opulentiã suam ostentet, uocare amicos potest, qui bramas habet. Reginæ, scardulæ & huiusmodi non uidentur reprobari, sicut tincæ, anguillæ, & similes qui squamas non habent, Ant. Gazius. Cupediarum periti, ut lucij caudam, cyprini caput, sic scardulæ partem mediam expetunt. Commendantur apud nos scardulæ Iulio mense: ego Tiguri circa finem Aprilis suaues & longè pinguissimas edi. Alibi Februario Martioq; mensibus, & quo tempore salices stillant (sic enim in Germanico de piscibus adespoto libello reperi) maximè probantur. Scardæ quouis modo coquantur, insipidæ sunt: & plus molestiæ ob minutissimas spinas inter edendum, quàm uoluptatis afferunt, Platina. Aliqui super craticula torrent oleo uel butyro inunctas.

DE PISCIBVS DIVERSIS GERMANIAE NOtis, Cyprino lato cognatis.

CIRCA Rostochium Prasinos uulgò (Prasem) uocant pisces è mari per fluuium Varuon in lacum quendam circa pascha confertissimè se recipientes, ut suprà dixi. qui an ijdem sint prasinis nostris, uel generis eiusdem potius species diuersa, non habeo quod affirmem.

DE Cyprinorũ genere, quod Germani Steinbrachsmen uel Thornbrachsmen nominant, dictum est suprà in Cyprino clauato.

Karas/Karuntz/Kariz/Gariz, piscis in Albi fluuio inter albos connumeratur, carpæ fermè similis, latior & albior: sed minor. Maiores enim ex hoc genere, carpam unius aut alterius libræ ęquare aiunt: colore etiã, formaq; accedere, breuiores tamen esse, in cibo laudari, in piscinis

apud Bohemos nutriri. De hoc an coracinus uel ei cognatus sit, subdubito. Vide supra in Corollario de Coracino A. ad finem. Figuram eius qualem olim adumbratam accepi, hic apposui: in operis fine si meliorem interim nactus fuero, exhibiturus.

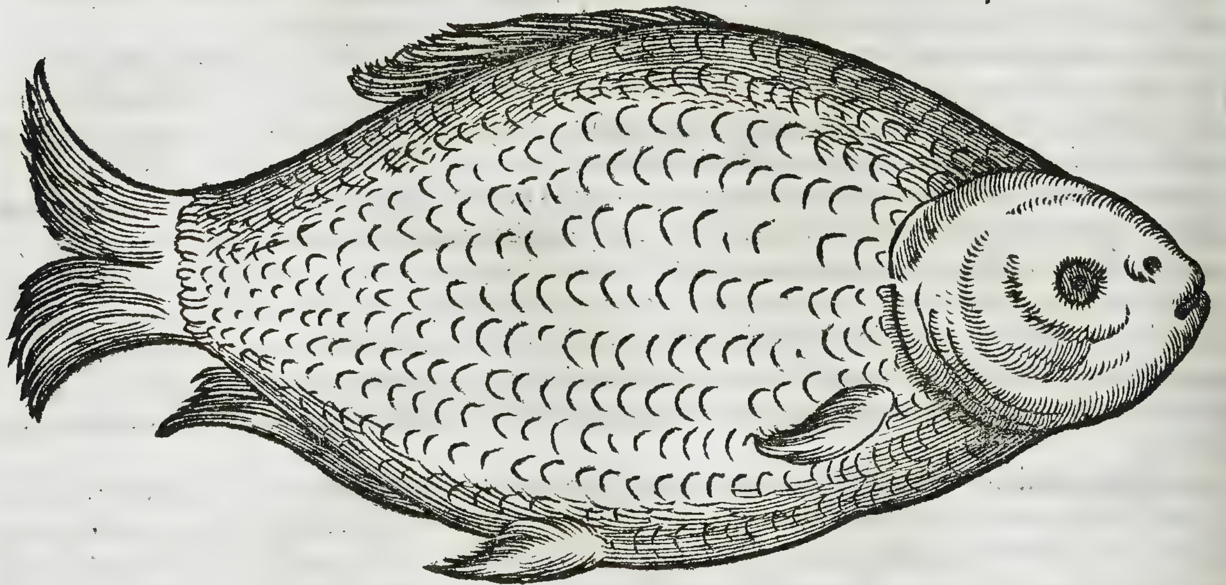

ROTFISCH, in Noruegia piscis marinus, Prasino nostro magnitudine & figura fere similis, minoribus pinnis, totus rubens intus & foris. Laudatur in cibo. Erythrinus hic an pagrus sit quærendum. Bellonius ab Anglis Londini etiam asellorum quoddam genus Rotfisch appellari ait.

ROSEMUCKEN in Prussia appellantur pisces, qui in stagnantibus aquis, lacubus aut piscinis profundis capiuntur, cyprinis latis congeneres, quadruplo fere maiores (ut audio:) præpingues, assari solent cum aromatibus. caput eis fere spongiosum uel muscosum est præ corpulentia. Idem est puto piscis quem Albertus de animalibus libro 7. tractatu 1. cap. 7. nominat Hosemud, mendose forsan librariorum culpa, quem capi scribit in mari Flandriæ & inferioris Germaniæ.

GOLDAME dictus Germanice piscis ab auro (aureo forte colore) similis est prasino nondum adulto, quod ad formam. sapore enim plurimum differt. hyeme capitur sub glacie in lacu Suerinensi. Est & Goldammer passeris auis genus, a colore dictum. Non dissimilis etiam apud Anglos prasino est, latior tamen (ut audio) & colore tincæ, quem Doree uocitant. alij Dare, alij Dorry scribunt, aliqui du roy, uocabulo Gallico, quod regium significat. piscem enim lautissimum esse aiunt. Galli Fabrum piscem, siue Gallum marinum, ab aureo & micante colore, uocant Dorée, quasi Doradam, id est, Auratam, a qua tamen multum differt.

Massilienses ueram auratam Dorée uocitant, quam (ut alios complures similis figuræ) Galli Oceani accolæ (& similiter puto Angli) nimis communi Bremæ marinę nomine comprehendunt.

BREMAE marinæ nomen, ut iam dixi, Gallis, Anglis & Germanis late patet, ad pisces diuersos, qui omnes tamen squamosi latiq; sunt, & cyprino præsertim lato, ut Rondeletius cognominat, aliqua ex parte similes. Seebräme/Meerbrachsme. quanquam certis in regionibus forte speciem unam quampiam sic appellant: alicubi enim marinum piscem bremæ lacustri similem, sed crassiorem & maioribus oculis, priuatim sic nominari audio.

BUBULCA Bellonij, pisciculus est supra inter Albos pisces descriptus. Is (inquit) Bremmam ac Castagnolam marinam toto habitu æmularetur, nisi corpore esset minimo, &c.

IN Picardia (inquit Rondeletius) Rosiere uocatur pisciculus, qui dimidiati pedis longitudinem nunquam superat, bramis minimis corporis specie simillimus, colore luteo, &c.

PISCES MARINI ALIQUOT, A VETERIBUS MEMORATI, squamosi & lati, qui omnes uno generali nomine Bremę, uel Bramę marinæ, Seebrämen, nominantur aut nominari possunt, adiecta aliqua (si uidebitur) coloris aliaue differentia: ordine literarum enumerati.

ANTHIAS. uide mox in Aurata.

Auratam Galli ad Oceanum Brame de mer uocitant: quo nomine etiam Sparum, Cantharum, & similis figuræ pisces nuncupant, Rondeletius. Video Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem, ita similes esse, ut uix ab oculatissimo distingui possint, Bellonius. Chromis, Pagrus, Erythrinus, Hepatus, Orphus, Anthias, Dentex, Synagris, similes sunt, Gillius ex Athenæo.

Cantharus Lutetiæ uulgo Bremma marina dicitur, Bellonius.

Charax Synodonti similis est, sed præstantior, Diphilus. At Synodon Auratæ persimilis est.

Chromis.

Chromis. Vide in Aurata. Ein schwartzlechte oder braune Meerbrachsme.

Coracinus Melanuro confertur. ein schwartze Meerbrachsmen art.

Dentex uel Dentalis. ein Zanfisch oder Zanbrachsme im meer.

Erythrinus, id est Rubellio. ein rote Meerbrachsmen art. ein Rotfisch.

Hepatus Aristotelis & Athenæi. ein Meerbrachsmen art mit einem schwartzen flecken am schwantz/wie auch der Melanurus. Alius est Aeliani Hepatus.

Melanurus. ein Meerbrachsmen art mit schwartzen flecken am schwantz: wie auch der Hepatus.

Orphus. Vide in Aurata paulò superiùs.

Pagrus uel Phagrus. Ein andere rote Meerbrachsme/ein anderer Rotfisch. nam & Erythrinum paulò antè similiter interpretatus sum. sed hic è ruffo ad cœruleum uergit, & rotundior latiorque est: erythrinus simpliciter rubet, &c. Pagri nomen proprium Galli non habent. fecit hoc affinitas, quam hic piscis habet cum Bremma fluuiatili, qui Latinorum & Græcorum est Cantharus, (*Cantharus Bremma marina est, fluuiatili similis*) unde non Galli solùm, sed & Angli quoque Cantharum & Pagrum, licet plurimum inter se dissidentes pisces, Bremmam fluuiatilem (*lego marinā*) appellauerunt, Bellonius.

Rubellio. uide Erythrinus superiùs.

Sargus. uide in Aurata suprà. ein Meerbrachsmen art. ein Geißbrachsme.

Scarus. ein Meerbrachsmen art/ blawlecht / vnd mit breiten zänen wie ein mensch. Ein Zänbrachsmen art.

Sparus. ein kleine Meerbrachsmen art/ein Sparbrachsmen.

Synagris. ein anderer Zanfisch oder Zanbrachsme. nam & Denticem sic interpretatus sum. Synagridem & Synodontem aliqui non genere, sed specie differre arbitrantur, Rondeletius sola ætate.

Synodus. uide in Aurata: & proximè in Synagride.

Venetijs Raina de mer, id est, Carpam marinam uocant piscem quendam, coracino fortè cognatum: quem exhibebimus in fine Operis.

CYTTVS, Κυττὸς, piscis nominatur ab Athenæo inter pisces tanquā Dionysio sacer. ex quo & Massarius repetijt: sed is aliter scribit: Cittulum (inquit) Libero patri sacrum fecēre Græci. Eustathius Athenæi uerba de sacris piscibus repetens, nihil de cytto. Ego cantharum inter pisces potiùs consecrârim Baccho, ut inter frutices cittum, κιττὸν, id est hederam.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA D. LITERA INCHOAT.

DACTYLEVS, Δακτυλεὺς, id est Digitalis: aliàs Didactylæus, id est Bidigitalis, Mugilis genus est, à latitudinis mensura dictum, qua digitos duos non explet, Athenæus.

DACVS piscis quidam à Tarentino nominatur, si modo in recto singulari sic uocandus est. ipse in gignendi casu plurali ponit δάκων. Dyces quidem Cyrenæis erythrini sunt.

DASCILLVS cœno & stercore uescitur, Aristoteles historiæ 8, 2. nec alibi, quod sciam, eius meminit, nec alius quisquam. Codex Græcus noster sic habet, ὁ δάσκιλλος τῷ βορβόρῳ καὶ κόπρῳ τρέφεται. Theodorus Dasquillum transtulit, sicut pro scilla squillam dicimus. In expositione Niphi inuenio δασκύλλαι, in margine etiam δασκύλλος & ἀσκύλλος. Idem dascyllos rusticè ait dici celace: quod ita accipi potest ac si uulgò in Italia sic appellentur: & ita, ut poëta canit, Nostri sic rûre loquuntur. sed hoc uerum non est. rectiùs & clariùs in Alberti commentarijs, qui Arabicam translationem sequuntur, (in qua pleraque omnia piscium nomina à Græcis quidem detorta sunt, sed adeò corrupta ut uestigium uix agnoscas,) ita nominari dascillum: quamuis nostra Alberti æditio non celace habet, sed celeka: & eodem in loco ab Aristotele scarus & melanurus algis uescentes: & salpa, stercore & algis, nominantur: pro quibus omnibus Albertus sic habet: Celeka cibatur stercore siue cœno & herbis, & pascitur quasi quolibet & solus tempore per escā uuechim siue stercoris deprehenditur. Vnde pro dascillo potiùs an salpa, Albertus Celeka posuerit, nescias. Absurdiora hæc sunt quàm immorari nos deceat: adferre tamen uolui, ut Niphi ineptiæ proderentur. ¶ Dascyllum piscem sibi ignotum Rondeletius fatetur.

Rusticè dici, quid Nipho significet.

Niphi ineptiæ.

DELCANVM, Δελκανὸν, piscem à Delcone fluuio nominari, in quo etiam capiatur, & salsus stomacho quàm commodissimus sit, author est Euthydemus in libro de salsamētis. Dorion uerò

Leptinus. Lebianus.

in libro de piscibus, Leptinum Lebianum nominans (τὸν λεπτινὸν, λεβιανὸν ὀνομάζων) eundem & Delcanum esse quosdam asserere ait, Athenæus. Lebia, λέβια, pisces quidam lacustres sunt Hesychio & Varino: τὰ λεπίδας ἔχοντα, τὰ ῥύγχη, καὶ ἰχθῦς λιμναῖοι. Si Rhodios inuitâris, εἰσοῖσι δ' ὡς ἀποζέσας σίλουρον, ἢ λεβίαν, ἐφ' ᾧ χαρεῖ πολὺ μᾶλλον, ἢ μυρρίνην προσεγχέας, Diphilus apud Athenæum. hoc est, Silurum aut lebiam coctum si apposueris Rhodijs, multo magis quàm murrhino (generoso aliquo uino) eis gratificaberis. Delcus, Δέλκος, lacus est piscosus circa Thraciam, Hesychius.

DELEDONE, Δελεδώνη, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς, Hesychius & Varinus.

DE DELPHINO, BELLONIVS.

F DELPHINI nomē magis ubiq; receptum esse uideo, quàm eius carnis esum, qua apud orientales plagas uesci summa religio est.

B F Piscis est omnibus maris litoribus frequens: in Ponto quidem minor, in Galliæ litoribus maximus, ditiorum popinas multis modis apparatus lautiores reddens, inter uiuipara connumeratus.

C Fœtum enim producit, quadrupedum terrestrium instar: unde illud Oppiani,

> Et Delphin Ponti princeps, uituliq; marini Hi pariunt fœtus, fœtus æquare parenti Posses.

B Quinq; uel sex pedes longus est: crassus autem, quantum hominis amplexus concludere possit. Cæterùm glaber, ac sine squamis, liuente tergo, uentre albicante, rostro tereti, tenui & oblongo in anseris modum. Quamobrem uulgus nostrum marinum anserem appellauit, Oye de mer.

(A) Pinna illi utrinq; ad latera unica est, altera in dorso erectior. Dentibus, quibus centum & sexaginta post rostri cuspidem os communitum habet, pro armis utitur. branchiarumq; loco, fistulam inter oculos gerit, per quam & aërem attrahit, & aquā reijcit. Cauda illi est nigra, lunata, leuiter fissa, ac præter aliorum piscium constitutionem transuersa: cumq; ut cæteri pisces oculis præditus sit, palpebras tamen præter eorum naturam gerit, quemadmodum & meatus ad audiendum, in quos si festucam adegeris, protinus eos ad ossa petræa desinere comperies. Proinde quod ad sexus differentiam attinet, masculo foramen quoddam apparet in uentre medio, è quo pudendum exerit quadrupedibus ferè simile. Fœminæ pudendi orificium, ano uicinum est, etiam ad terrestria animalia accedens.

Asilus. C Mirum est, hunc piscem inter marinos principes connumeratum, etiam à minoribus uilissimisq; deiectamentis infestari, quale est œstrum, quod Latini asilum appellauerunt, à quo laterali pinnæ inhærēti tantopere cruciatur, ut magno interdum impetu ex mari in siccum exiliat, illicq; uitam plerunq; finire cogatur.

Hamiæ. D Iam quæ de Hamiarum cum Delphinis pugna ab authoribus tradita sunt, uera esse comperimus: siquidem utrorumq; agmina ad Hellesponti fauces spectabili pręlio dimicātia uidimus: sed omnium qui nobiscum in naui erant iudicio, Delphini uictoriam consecuti sunt: ea scilicet coniectura, quòd Delphini Hamias ui compellere ac præ se agere uiderentur.

Hîc sequebatur icon Delphini, cum nomenclaturis: Delphinus, Gallicè Oye de mer, uel Marsouin. Nos Rondeletij icone contenti fuimus.

Nō esse Delphinum incuruū. B Falluntur plurimum, qui tales esse putant Delphinos, quales in antiquis marmoribus & numismatis depictos uident, hoc est, repando dorso incuruos atq; inflexos: id enim statuariorum ac pictorum libido effecit potius, quàm ut aliqua nos ad id credendum ratio adducere posset. Verū quidem est, ingruente tempestate, dum saltantes Delphini, atq; ab undis exilientes, in mare præcipites ferri conspiciuntur, nostros oculos fallere solere, atq; incuruum quiddam præ se ferre: sed ea ratio geometrica, qua oculus ob motus celeritatem plerunq; decipitur, quemadmodum si rectum lignum in obliquum præcipitem (*præceps*) trudas. Quamobrem statuarijs ac pictoribus hoc concedendum est, quibus Gallica etiam lilia longè ab ipsa natura diuersa primùm confingere placuit. Hoc tamen in antiquorum marmorum ac numismatum delphinis placidiùs ferendum est, quòd dempta incuruata figura, reliquum totius corporis naturam probè imitetur.

Quid Delphinus à Tursione distet.

B Equidem non omnino absurdè sensisse mihi uidentur, qui marinum suem, quem Marsuinum uocant, pro Delphino usurparunt. Quanquam enim re uera Marsuinus sit marinus Tursio, tamen tanta est utriusq; piscis partium interiorum cum porci terrestris, atq; adeò hominis partibus similitudo, ut Delphinum etiam marinum porcum dicere possis: adeò mollibus partibus, cerebro, corde, hepate, uentriculo, renibus, ac uasis inde prodeuntibus: durisq;, hoc est ossibus, atque ab his cartilaginibus, inter se conueniunt. Hoc interest, quòd Delphini lien compactus non est, sed in multos globulos distinctus: fellisq; folliculo, ac cæco intestino caret. Hoc præterea à Tursione distat, quòd Delphini intestina multò graciliora sint: itemq; epiglottis quæ in palati foramē inseritur, triploq; minore sit pudendo, maiore corde, liene, hepate, pulmone ac uentriculo: lingua quoq;

Interiora delphini & tursionis.

quoq; multò longiore ob rostri prominentiam. Præterea Delphini dentes in inferiore maxilla semipedem longa, serratos, & acutos, utrinq; quadraginta, superioribus minores conspicies. Tursionis uerò obtusiores in latum se diffundunt, ut in pecudum anterioribus incisorijs cernere est. Cauda etiam lunata Delphinis apparet, Tursionibus laciniata, magisq; quadrangula. Deniq; Delphinus, ut plurimum Tursione gracilior est, magis tamen carnosus, ac minus pinguis.

Porrò ut nihil intactum prætermitteremus, quod ad præcipuam huius piscis cognitionem spectaret, utriusq; piscis fœminæ uterum aliquando dissecuimus, quem conspeximus ad humani formam propemodum accedentem. Cuius dissecti formam ac figuram sequens tibi pictura ostendet.

Matricis Delphini cum fœtu efformatio: quæ Tursioni etiam conuenit.

Delphini caluaria.

Vt Delphinus quatuor & uiginti uertebras, atq; utrinq; duodecim ueras costas habet: utq; in eodē clauiculas, scapulas, cubitos, radios & ulnas facilè agnoscere possis, & in lateralibus pinnis quandam ueluti manum in quinq; digitos articulatos diffissam: sic eius caluaria, quantam habeat cum porco similitudinem, uideto ex ea figura, qualis à nobis aliquando in Rauennati litore perspecta est.

Simile huic delphini cranium nos quoq; olim accepimus à Cornelio Sittardo, Romæ depictum apud Gisbertum Horstium medicum.

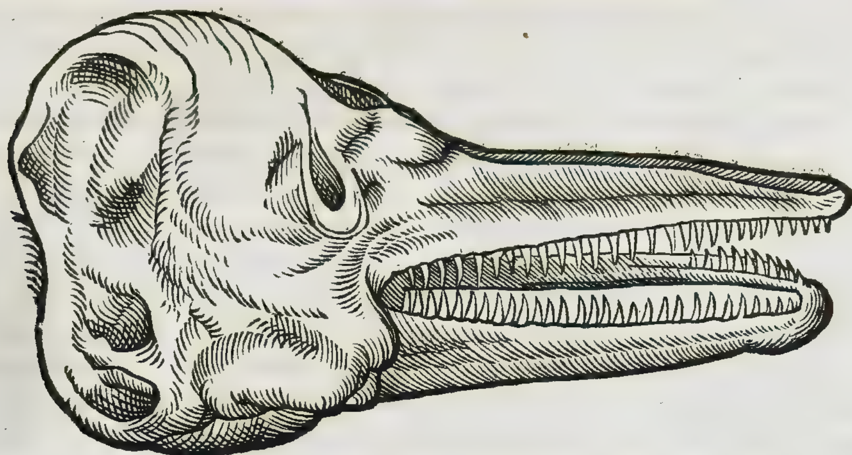

DE DELPHINO, RONDELETIVS.

Delphinus fœmina, cum fœtu masculo.

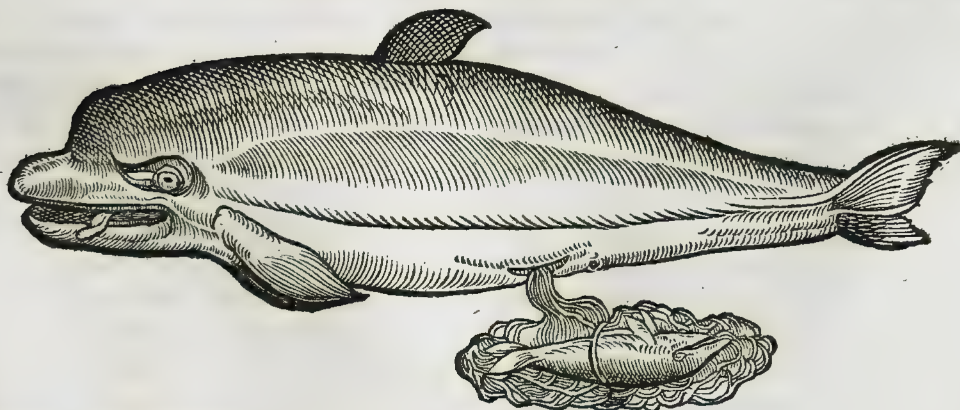

Bellonij icon rostrum longius ostendit: & caput à rostro non adeò præcipiti, sed leni accliuitate dorsum uersus: sicut & Gisberti Horstij pictura Romæ ad uiuum facta, quam habeo: in qua etiam fistula in capite apparet è regione oculorū ferè, sed paulò anterius, &c.

A QVI à Græcis δελφὶς uel δελφὶν & δελφινίσκος, à Latinis non mutato nomine delphin uel delphinus, & delphinulus dicitur; ab accolis maris mediterranei delphin uel dauphin, à quibuſdam oceani accolis marſouin uel meerſchouin, quaſi maris ſuem dicas: à Gallis becdoye, quod prominentiore ſit roſtro. Cognominatur ἱερὸς ἰχθῦς, & παιδεραστὴς & φιλάνθρωπος ab amore, quo pueros & homines proſequitur, & Simo, quòd hoc nomine delectetur. Nonnulli delphinos berellos uocant, eo quòd (ut Alberti uerbis utar) ante naues aquam euomant. *Delphinum ſpecies ſub ſe comprehendere.* Delphinus tanquã genus phocænam ſub ſe comprehendit teſte Ariſtotele lib. 6. de hiſt. anim. cap. 12. quum ſcribit phocænam delphino ſimilem eſſe, ſed minorem, & à compluribus delphini genus eſſe exiſtimari. Et Aelianus libro 16. cap. 18. de Taprobanæ inſulæ piſcibus loquens, balænas delphinis (*thynnis eſt in Græco*) inſidiari ſcribit, horum duo genera illic naſci: alterum ferum, dentibus ſerratis, & inexorabili immanitate piſcatoribus infeſtum: alterum natura manſuetum circum homines natare, & more canum blandiri, & ſe contrectari ſuſtinere, atque obiectum cibum ſumere. De delphino eo qui omnibus notior eſt, & hominum amans primùm dicemus, cuius partes tum internas tum externas eò diligentiùs explicabimus, quò plura ab Ariſtotele, Plinio, cęteriſque probatis authoribus de eo ſcripta ſunt, & ut quæ prætermiſſa ſunt addamus, & ut quæ ab ijs tradita ſunt, dilucidiora reddamus: poſtremò ut intelligant ſtudioſi, quantopere cetacei quidam ſiue beluæ marinæ cum quadrupedibus terrenis cõueniant. *De iconibus.* Ex delphinis quos multos uidimus, duos, fœminam matrem, & fœtum marem proponimus graphicè depictos, & ad uiuorum delphinorum ueriſsimam imaginem expreſſos.

B Delphinus igitur cetaceus eſt piſcis, corio læui & ſine pilis, ſed duro, contectus, corpore oblongo, terete, dorſo repando, roſtro longo, rotundo, reſimo, oris ſciſſura longa, quæ ad unguem clauditur ueluti ceruorũ os, dentibus paruis, acutis, pectinatim coëuntibus: lingua carnoſa, exerta, in ambitu parum ſerrata, mobili ſuillæ ſimili. Oculis magnis, ſed cute adeò tectis ut pupilla ſolùm appareat, ij non procul ab oris ſciſſura ſiti ſunt, in eadem ferè linea. Nullum meatum neque ad odorandum, neque ad audiendum habet, ſi Ariſtoteli credimus, cum tamen & odorari & audire certum eſt. At meatus habere quibus audit nos ex anatome deprehendimus. Hi poſt oculos ſunt tenues admodum & exigui ueluti in uitulis marinis, & multa pinguedine circũtecti, ut uix appareant, ſed in caluaria auris internæ conſtitutio tota manifeſta eſt. *Fiſtula.* Poſt roſtrum ſiue ſupra roſtrum fiſtulam habet geminam, quæ ad caput arteriæ aſperæ pertingit, foris figura C. internus ſinus carne quadam molli & pingui oppletur, qua utrumque foramen arctè clauditur, eaque fiſtula ante cerebrum eſt, ne quis credat poſt cerebrum eſſe: nam ſpinæ dorſi continuus ductus fiſtula intercipiretur, ſed à ueteribus dicitur in dorſo eſſe, quia magis ad partem poſteriorem ſpectat, quàm in balęna, in qua fiſtula magis ad anteriora uergit. Eius uſus eſt, ut per eam reſpiratio fiat & aqua cum cibo hauſta reijciatur. Pinnis natat duabus ualidis, quæ ueluti hominis brachia cum omoplatis articulis iunguntur, earum muſculi quatuor robuſti dorſo pectorique annectuntur. In medio dorſo pinna unica ſurrigitur, partim oſſea, partim cartilaginea, ſine ullis ſpinis aculeiſue: etſi Plinius, Appion, Pauſanias ſpinas in dorſo habere dixerint. Cauda ex duabus pinnis conſtat è lateribus ortis, quæ in ſemicirculum ſinuantur. Inferior uentris pars æquali ſpatio à ſeſe disiuncta hæc continet, umbilicum, pudendum, anum. dorſo eſt nigro, uentre candido. Cute ſpiſſa & firma, ſed molli ob pinguedinem, quæ ſubeſt ueluti in porcis terreſtribus. *Interiora.* Caro eſt nigricans, ſuillæ uel bubulæ ſimilis. Non ſpinis uel cartilagine, ſed oſsibus, ſuſtinetur. *Ventris inferioris partes.* Sub peritonæo partes quæ ad nutritionem & generationem conformatę ſunt ad quadrupedum terreſtrium magis quàm ad piſcium partes accedunt. Nam epiploum habet, ſed minùs pingue, quo uentriculus & inteſtina incaleſcunt & fouentur. Ventriculum magnum, cùm ad iuſtam magnitudinem accreuerit: in recẽs nato exiguus eſt, & geminus uidetur. eius fundo pancreas hæret, deſinit in inteſtina, quæ in multos gyros conuoluuntur, eâdem ferè ubique craſsitudine, præterquàm in extremis, quæ medijs paulò ſunt latiora. Meſenterium uertebris annectitur, glandulas nigras, uenas arteriaſque intertextas gerens. Lien in recens natis magnus pro corporis ratione, in adultis paruus & niger. Hepar coloris ſanguinei, ſepto tranſuerſo annexum, uentriculum totum complectens, in duos lobos diuiſum. In caua parte umbilicalem uenam habet, quo loco uena porta exoritur. A gibba parte caua uena prodit ſurſum & deorſum ramos quamplurimos mittens. Fel nullum conſpicitur. Renes uenæ magnæ trunco arteriæque magnæ per emulgentes alligantur, ſunt corporis proportione ampliſsimi inter hepar & teſtes ſiti, numeroſis caruncúlis racematim compactis ueluti acinis conſtantes. Vrina per ureteras in ueſicam percolatur: quæ terreſtrium animalium ueſicis ſimilis, ſita eſt inferiore uentris parte. In ijs qui utero adhuc geſtantur, in urachum deſinit, per quem urinam deponit in allantoidem tunicam ad diem uſque partus. Editi in lucem per pudendum urinam ſicuti terreſtria emittunt, & per muſculum ſphincterem retinent. Vracho arteriæ umbilicales adhærent, arteriæ magnæ inferioribus ramis inſertæ. Vtrinque ſunt teſtes oblongi, quibus præparantia uaſa prępoſita ſunt, infiniti ſcilicet uenarum & arteriarũ è magna uena arteriaque ortarum ramuli, qui poſt uarios & multiplices anfractus in epididymin inſeruntur. Cùm enim magna ſanguinis copia multo ſemini generando neceſſaria ſit, quæ longo uaſorum ductu ob ſpatij breuitatem tranſmutari & elaborari non poteſt, ſolerter admodum natura gyros illos uaſorum inſtituit, ut illis, id quod

quod longitudini deest pensaretur, & quibus singuli meatus capreoli modo intorti dependent, & in glandulosa corpora radici pudendi adnata desinunt, ex quibus, meatu urinario, neruo cauo genitale constat humano simile, cuius extremum foris propendet, in glandem tenuem linguis auium similem desinens, quæ præputio non omnino integitur, intus replicatum latet, ad ueneris usum exeritur. Oppianus: *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

Μήδεά τ' ἀνδρομέοισι πανείκελα καρτύνονται· οὐδ' αἰεὶ προφανὴς πόρος ἄρσενος, ἀλλά οἱ εἴσω
Κέκρυπται, λεχέων δ' ὑπὸ χρέος ἕλκεται ἔξω.

Venas suas, neruos, arterias idem pudendum habet, ossi innititur quod ossi pubis proportione respondet. Inferiorem uentrem sumus executi, de superiore iam dicamus. Thorax costis ueris & mendosis, sterno, uertebris, musculis constat, cuius capacitatem pulmones magni complent, densiore substantia quàm in terrestribus: crassitudine & colore hepar quadrupedum referunt, tum ne aqua in rariorem substantiam altiùs penetrans eiici non posset, tum ne in magnis expirationibus, quibus in aquis ferè semper uti coguntur, tenuior substantia facilè disrumperetur. Hi in duas partes diuulsi sunt, parte inferiore adeò gracilescunt, ut membranam esse affirmes, undiq; cor complectuntur pericardio conclusum, in medio thorace locatum, nulla in re porcorum cordi absimile: duos sinus, totidem auriculas, deniq; similia omnia habet. Adhæc asperam arteriam, œsophagum, musculos, & quæcunq; in terrestrium corporibus sunt, clauicula exempta reperire est. Caput cum uertebris articulatur. Cerebri dispositio est diuersa, nam in anterius & posterius diuisum est, non in dextrum & sinistrum, ut in homine. Neruorum coniugationes ex eo nascuntur, plexus χοροειδὴς in eo, rete mirabile, meninges duæ pro integumento. Vt omnia hæc in summam contraham, porco terrestri maximè similis est: differt autem colore, felle, renum forma.

Thorax. Pulmones. Cor. Caput. Cerebrum.

Superest ut fœminarũ partes internas explicemus, quò fœtus generatio intelligi possit. Vulua ceruicem palmum unum longam habet: ea deinde in ramos duos distribuitur, ueluti in quadrupedibus terrenis uidere est, testes ad uteri cornua positi, pudendum inter umbilicum & podicem. *Fœminarũ partes internæ.*

C

Fœtum ex semine concipit, sine ouo, & perfectum in lucem edit, singulos uno partu, interdũ tamen & binos, uterum gerit decem mensibus. Aestate parit, nec ullo tempore alio, ut rectè scripsit Aristoteles lib. 6. de hist. animal. cap. 13. Vnde Plinij locus is falsus uideri potest. Agunt uere coniugia, pariunt catulos decimo mense, æstiuo tempore. Nam si uere delphini cum fœminis commisceantur, gerantq; uterum decem mensibus, qui fieri potest ut æstate pariant? Dicã quod ipse experientia comprobaui. Quum hæc scriberem, è matris utero fœtum, quem hîc depingendum curauimus uere extraxi. Alteram Octobri mense dissecui, in cuius utero tum primùm formari cœptos catulos inueni. Ex quibus effici necesse est, eum quem ferè perfectum uere comperi proximæ æstatis initio in lucem edi oportuisse: alterum initio autumni conceptum decẽ mensibus pòst, nimirum æstate, gignendum fore. Quare Plinij locum mendosum esse existimo: neq; eum intellexisse delphinos ueris tempore coire, cùm mox subiungat decimo mense catulos parere, æstiuo tempore. Sed legendum: Agunt uera coniugia, quod ex Aristotele sumptum est. Διατρίβουσι δὲ μετ' ἀλλήλων κατὰ συζυγίας οἱ ἄῤῥενες ταῖς θηλείαις. degunt coniugatim mares cum fœminis. Chorio, amnio, allantoide tunicis fœtus in utero inuoluitur: sanguine nutritur per uenas umbilicales, spiritum per arterias easdem trahit. Deniq; eodem planè modo quo quadrupes animal uel homo in utero concipitur & nutritur, & in lucem editur. Coëunt delphini supinis partibus admotis mutuis amplexibus inhærentes, hominum more. Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν:

Conceptus, fœtus, & partus. Perpensus Plinij locus lib. 9. cap. 8. Lib. 9. de hist. anim. cap. 49. Coitus.

Δελφῖνες δ' ἄνδρεσσιν ὁμῶς γάμον ἐντύνονται. Quæ παραφραστικῶς uertit interpres.
In faciẽ uersi dulces celebrant hymenæos Delphines, similes hominis cõplexibus hærent.

Id quod à me aliquando in mari nostro spectatum est. Lacte nutriunt catulos, gestantq; eosdem infirmos, adultos diu comitantur. Adolescũt autem celerrimè, quippe annis decem ad summam perueniunt magnitudinem. Viuunt annis compluribus. Constat enim nonnullos uixisse annis uigintiquinq;, alios triginta: quod cognitum fuisse testatur Aristoteles, præcisa à piscatoribus cauda, ut quos ita reddidissent mari, captos item agnoscerent, & spacium temporis scirent. Item Albertus tricenis annis uiuere scripsit. Dormiunt rostro sublato, siue fistula elata per summa æquoris, qua etiam spirant, pinnas suas leuiter mouendo, stertentes etiam leuiter audiêre nonnulli.

Nutritio. Incrementum. Vita. Somnus.

E

Certissimum & hoc esse futuræ tempestatis prognosticon aiunt, ubi in maris superficiem frequentius se uibret, & quodammodo colludat. cuius rei causam D. Thomas hanc reddidit: Hyemali, inquit, procella ingruente, ab imo maris consurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta suggerunt, tuncq; calor excitatur in delphinis. quoniam uerò calidi propria est agitatio, inde contingit id animal crebriùs erumpere, ac sese ostentare. Ex quo illud est Plinij lib. 8. cap. 35. delphini tranquillo mari lasciuientes, flatus ex qua ueniunt parte præsagiunt. item spargentes aquam, item turbantes (*aliâs: item spargentes aquam turbato* [*scilicet mari,*] *tranquillitatem*) tranquillitatem. Id uerum esse affirmant piscatores & nautæ. Non solùm uerò delphini, sed & alia etiam animalia tempestatem præsentiunt, ut echini arena se saburrantes, ut ranæ ultra solitum uocales. Sunt & multò plura,

Tẽpestatis prognosticon. Mutuatus est hæc Ronde. ex Cælij Rhod. li. 8. cap. 6.

quæ tempestates præsagiunt, de quibus Plinius libro 18. cap. 35. Quare crediderim pisces in aqua aëris agitatione mutationeq́ue affici, non aliter quàm imbecillos & ualetudinarios ob austrinos instantes flatus, dolorem in capite, uel articulis sentire, quod euenit ijs qui cum Neapolitano morbo diu conflictati sunt, uel arthricis. Sic laterum uel thoracis doloribus obnoxij septentrionales uentos prænunciant. Nam paulatim magis ac magis immutatur aër, priusquàm omnino in contrarium permutetur. Leues autem immutationes facilè ferunt, qui prospera sunt ualetudine, magisq́ue externis causis morborum resistunt. Ad alias delphini actiones transeamus.

C

Stridor et uox. *Lingua.* *Lib. 9. cap. 8.* *Lib. 4. de hist. anim. cap. 9.*

Stridorem edit, uocisq́ue nonnihil: quia asperam arteriam & pulmones habet, & linguam mobilem, quod ut intelligerent studiosi exertam in pictura expressimus. Sed statim reclamabit aliquis ex Aristotele, unaq́ue cum Plinio nos errare affirmabit, de delphini lingua hæc scribente: Lingua est his contra naturam aquatilium mobilis, breuis atq́ue lata, haud differens suillæ. Pro uoce gemitus humano similis. Aristoteles autem dissentire uidetur his uerbis: ἀφίησι δὲ καὶ ὁ δελφὶς τριγμὸν, καὶ μύζει ὅταν ἐξέλθῃ ἐν τῷ ἀέρι, οὐκ ὁμοίως δὲ τοῖς εἰρημένοις. ἔτι γὰρ τοῦτο (*apparet hic aliquid uitiatum, ego legerim οὕτως γὰρ ὄντος*) φωνὴν ἔχει καὶ πνεύμονας, καὶ ἀρτηρίαν: ἀλλὰ τὴν γλῶτταν οὐκ ἀπολελυμένην, οὐδὲ χείλη, ὥστε ἄρθρον τι τῆς φωνῆς ποιεῖν. Delphinus stridet ac mutit efferens sese in aërem, sed non quemadmodum ea quæ superiùs enumeraui (*non ut pisces illi qui uocales existimantur, ut cuculus, chromis, lyra, &c.*) hic enim uocē & pulmonem, & arteriam habet: sed linguam non solutam, neq́ue labra, ut articulatam uocem possit edere. At qui Aristotelis contextum propiùs inspexerit, nobis Plinioq́ue minimè aduersari intelliget. Etenim Aristoteles hoc capite ostensurus, quæ animalia uocem, quæ locutionem, quæ sonum aliquem siue strepitum edant, subtiliter hæc omnia distinxit: ut uox à pharynge & pulmonibus pendeat, ut quibus pulmo desit, ijs nulla uocis emittendæ sit facultas, locutio uerò non nisi uocis per linguam explanatio sit. quamobrem quæ linguam nō habent, aut μὴ ἀπολελυμένην, id est, non liberam & solutam, ea neq́ue uocem emittunt, neq́ue loquuntur, at sonos edere uel alijs partibus possunt. Lyra igitur & chromis sonos stridoresq́ue mouent, quia neq́ue pulmonem, neq́ue arteriā habent, & pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quòd uolitare dicunt, stridere sentiuntur, atq́ue etiam marinæ hirundines quæ sublimes uolitant mare non attingentes. Delphinus uerò non eodem modo stridet ac mutit, quo hæc omnia, quia uocem habet ob pulmonem & arteriam: præterea linguam mobilem ac liberam, sed non ita liberam & solutam ut uoci articulatæ & locutioni efferendæ satis esse possit. Quare non negat Aristoteles delphinum linguam mobilem habere, sed non ita mobilem & solutam, (*Aristotelis uerba,* τὴν γλῶτταν οὐκ ἀπολελυμένην, *ita accipit ac si dixisset,* οὐχ οὕτως ἀπολελυμένην, *uel* οὐχ ἱκανῶς ἀπολελυμένην) ut uocem articulatam efferre possit. est enim breuis, ut ait Plinius. Atq́ue hunc esse germanum Aristotelis sensum confirmo ex ipsiusmet testimonio, cuius paulò pòst hæc sunt uerba: Pueri ut cætera sua membra continere ac regere nequeunt, sic etiam linguæ sunt impotentes, & quidem imperfecti, & serò lingua absoluuntur. itaq́ue magna ex parte balbutiunt, tortiq́ue sunt lingua. Pueris igitur lingua non deest, neq́ue adhærens est, sed mobilis & lata, quęq́ue exeri potest: sed nondum ita libera, ut uocem distinctè articulateq́ue enunciare possint. Ita delphinis lingua est lata, mobilis, quæ modò exeri, modò condi possit, non hærens palato, neq́ue ossea, non ita tamen soluta ut uocem explanatè efferre queant. Porrò neq́ue labra, neq́ue palatum cameratum habet, quæ locutioni conferunt.

Auditus, eiusq́ue organum in delphino et piscib.

Delphinum audire, cæterosq́ue omnes pisces constat ex ijs quæ diximus, quum de piscium sensibus ageremus. Huius uerò sensus organum nullum manifestum reperiri potest, ne in delphino quidem, ut putat Aristoteles lib. 4. de hist. anim. cap. 8. At audire sine meatu ullo parteq́ue huic rei destinata, nullum animal potest, per quam soni uocesq́ue ad cerebrum perferantur. Qua ratione impulsus cum delphini cranium diligentissimè contemplatus essem, manifestissimum audiendi meatum, qui ad cerebrum usq́ue patet, inueni: è regione uerò in uiui delphini capite foramen tam exiguum, ut ferè oculorum aciem fugiat, statim post oculum. qui situs in causa est, cur difficiliùs reperiatur. sunt enim oculi & foramina illa in eadem ferè linea cum oris scissura.

Odoratus, eiusque organū, in delphino & piscibus.

Cùm uerò sagacissimè odoretur, multò difficiliùs est inuenire quæ pars huius sensus ministra sit: quod non solùm in delphino, sed in omnibus alijs piscibus admiratione dignum est: neque est quòd quis per foramina illa, quæ ante oculos sunt narium loco, pisces odores percipere certò credat: ad cerebrum enim usq́ue non permeant, sed partim obsepta & cæca mox desinunt, partim ad branchias feruntur. Omnes tamen odorari certum est, cùm esca recenti abstineant, nec ijsdem escarum generibus omnes capiantur, sed uarijs, scilicet sui agnitione odoris, quippe cùm uel fœtidis nonnulli alliciantur. Quare meatus istos cæcos esse existimo, & qui oculis nostris cerni non possunt, per quos tamen odori ad cerebrum pateat aditus, ut qui tenuioris essentiæ sit quàm humor. Quòd si in his qui branchias habent perspicui non sunt, quantò minùs esse debent in ijs qui pulmonibus spirant? In illis enim branchiæ ualde patent, ut sine inspiratione magna odorari possint: hi, cùm respirationis organum intus lateat, sine magna inspiratione & aëris tractu odores nō percipiunt, ut docet Galenus in libro de odoratu, quibuscum unà in cerebrum penetraret aqua, si per apertos meatus permearent. Odores autem in cerebrum piscium sese insinuare id maximo est argumento, quod ad escam nidorosam accedunt, odoribusq́ue caput repleatur & grauitate tentetur. Et ut de cæteris taceamus, de delphino odore unguēti grauiter offenso historiam ex Plinio narremus.

Libro 9. cap. 8.

narremus. Alius delphinus inter hos annos in Africo litore Hipponis Diarrhyti, simili modo ex hominum manibus uescens, præbensque se tractandum, & alludens natantibus, impositosque portans, unguento perunctus à Flauiano proconsule Africæ, & sopitus (ut apparuit) odoris nouitate, fluctuatusque similis exanimi, caruit hominũ conuersatione, ut iniuria fugatus, per aliquot menses: mox reuersus in eodem miraculo fuit. Qua in re delphino cum suibus conuenit, quibus amaracinum inimicum est, si Lucretio credimus, libro 9. (D)

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne Vnguentum.

Quoniam uerò actiones sine partibus, quæ harum gratia à natura conditæ sunt, explicari uix possunt: ijs addamus quædam de delphini ore ab Aristotele & Plinio prodita, quibus fit ut dubitare posit aliquis, sit'ne delphinus ueterum, quem hic exhibemus. Cùm enim delphino nostro sit os ante & in promptu, longa etiam scissura & multum infra rostrum descendens, tamen Aristoteles hæc scripsit: Cartilaginei, delphini & omnes cetacei resupinati (ὕπτιοι) cibos capiunt. habent enim os subter, unde fit ut minores periculum faciliùs posint euadere, alioqui pauci admodum seruarentur: quippe cùm delphini celeritas, atque edendi facultas mira esse uideatur. Et alio loco apertiùs: Sunt & oris differentiæ. alijs enim os est ante & in promptu, alijs infrà parte supina, ut delphinis & cartilagineo generi. quamobrem hæc nisi conuersa resupinentur, cibum corripere nequeunt. quod natura nõ solùm salutis gratia reliquorum piscium fecisse uidetur (dum enim illa sese conuertunt, mora intercedit, qua piscis quem insectantur euadere posit: nam omnia id genus rapina piscium uiuunt) uerùm etiam ne nimis deuorandi auiditatem explerent. si enim faciliùs caperent, breui præ immodica satietate perirent. Prætereà rostrum rotundum est & tenue, quodque diuidi in os non posit. (*Postrema Græcè sic leguntur:* Πρὸς δὲ τούτοις περιφερῆ καὶ λεπτὴν ἔχοντα τὴν τοῦ ῥύγχους φύσιν, οὐχ οἷόν τε εὐδιαίρετον ἔχειν.) Ex ijs sua mutuatus est Plinius: Nisi multùm infra rostrũ os illi foret, medio penè in uentre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. Sed affert morã prouidentia naturæ; quia nisi resupini atque conuersi non corripiunt, quæ causa præcipuè celeritatem eorum offendit.

B *De delphini ore.* *Lib. 9. de hist. anim. cap. 2.* *Lib. 4. de part. anim. cap. 13.* *Lib. 9. cap. 8.*

In his Aristoteles & Plinius uidentur delphinis os in supina parte tribuere, quod galeis & alijs multis cartilagineis proculdubio competit, delphinis non item: de quibus id uerissimè dici crediderim quòd † in supini conuersi cibos corripiant: tum propter causas quas reddit Aristoteles, tum propter longam oris scissuram, & multùm infrà descendentem, ob quam si proni uescerentur cibi uix bene corripi possent, atque hinc & inde diffluerent, nec rectà in oris fundum, ac inde in œsophagum deferrentur.

Conclusio. *† in abũdat, uel resupini legendum*

Addam aliud quod à ueteribus dictum est, uero haud consentaneum. Aulus Gellius inquit: Verba Appionis subscripsi eruditi uiri ex Aegyptiacorũ libro quinto, quibus & delphini amantis, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert: eaque omnia seipsum, multosque alios uidisse dicit. Καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδός, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπονομένου φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθὺς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τοῦ ποθουμένου χρῶτα ἀμύξειε, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. Ἐξήρχετο (Ἐξεχεῖτο, *in nostra æditioue: & sic Gellius legisse uidetur. uertit enim, confluebat*) δ' ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεασομένη ἰχθὺν νηχόμενον ὑπ' ἔρωτος. id est, Et nos quidem uidimus apud Puteolos delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinnæ aculeos uelut uagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptumque equitis modo insidentem per magnum æquor, per ducenta stadia (*triginta ferè passuum milia, Gellius*) deferret. Roma igitur tota, omnisque Italia confluebat, ut piscem amoris causa uectorem pueri spectaret. Paulò aliter rem narrat Plinius. Diuo Augusto principe Delphinus (*in Campania, Solinus*) Lucrinum lacum inuectus, pauperis cuiusdam puerum, ex Baiano (*litore, Solinus addit*) Puteolos in ludum literarium itantem, cùm meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine sæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mœcenatis & Flauiani, (*Fabiani, Solinus*) & Flauij Alfij, multorumque esset literis mandata. Quocunque diei tempore inclamatus à puero, quanuis occultus atque abditus, ex imo aduolabat, pastusque è manu præbebat ascensuro dorsum, pinnæ aculeos uelut uagina condens, receptumque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat. Simili modo reuehens pluribus annis, donec morbo extincto puero subinde ad consuetum locum uentitans, tristis & mœrenti similis, ipse quoque (quod nemo dubitaret) desiderio expirauit. Hi delphino aculeos in pinna dorsi tribuunt, quod falsum esse sensus ipse conuincit: nullas enim omnino spinas, neque aculeos in ulla corporis parte habet delphin. Quare uel fabulosa ista esse oportet, uel eos qui ista scripserunt parum diligenter delphinos inspexisse. Pinna unica est in medio dorso satis rigida: aliæ duæ in uentre, ita sitæ ut non solùm natatum, sed etiam ut motum quo sursum sese effert respirandi causa adiuuent. Aliæ duæ in cauda, quarum etiam magnus est usus, & diuersus ac in alijs situs. Non ex recto spinæ dorsi ductu oriuntur, ut altera sursum, altera deorsum spectet, sed ex caudæ lateribus, altera dextram, altera sinistrã partem uersus, ita ut cauda sua latitudine aquam uerberet. Cuius tanta uis est, ut prouerbio dictũ sit, δελφῖνα πρὸς τὸ οὐραῖον δεῖν, id est, delphinum cauda ligare, in eos qui frustra quidpiam conantur, quod non dictum est propter caudam lubricam, etsi læuis sit, sed propter eius robur: nullus enim

Nullos in pinna dorsi delphino aculeos esse, cõtra Gelliũ et Plinium. *Pinnæ delphini* *Cauda.*

quantumuis uiribus præstans delphinum hac parte retinere poteſt.

C *Velocitas & impetus.*

Quum deorſum contendit, caudam ſurſum mouet, contrà quum in ſumma aquæ ſeſe effert: ſed ea celeritate, ut nullum eo uelocius animal eſſe dicatur. Ariſtoteles lib. 9. de hiſt. anim. ca. 48. Omnium tum aquatilium tum terreſtrium animalium uelociſsimi mihi uidentur eſſe delphini: ſuperſiliunt enim nauigiorum magnorum malos: quod maximè faciunt, quum piſcem quempiam cibi cauſa perſequũtur: tunc enim ſi is fugit, ad fundum uſq; fame urgente inſequuntur: quod ſi longior fuerit reuerſio, ſpiritum continent, quaſi ſpatium apud ſe reputantes, & conuerſi ſagittæ modo feruntur, celerrimè itineris longitudinem emetiri uolentes reſpirandi cauſa, quo impetu nauigiorum, quę fortè illic fuerint, malos ſuperant. Hoc idem urinatores faciunt, cum ſe in profundum demiſerunt, pro uiribus enim conuerſi enixiùs efferuntur, ut ſpirent. Quæ Plinius maiore ex parte expreſsit. *Lib. 9. cap. 8.* Velociſsimum omnium animalium non ſolùm marinorum delphinus, ſed ocyor uolucre, acrior telo. Nam cùm fame concitati, fugientem in uada ima perſecuti piſcem, diutiùs ſpiritum continuêre, ut arcu dimiſsi ad reſpirandum emicant, tantaq; ui exiliunt, ut plerunq; uela nauium tranſuolent uento euntium. Vnde qui hieroglyphicis literis res ſignificabãt, uelocitatem per delphinum expreſſerunt: quod indicat celeberrima illa & omni Principe digniſſima ſententia σπεῦδε βραδέως, id eſt, feſtina lentè, quæ Octauio Auguſto adeò arriſit, ut non in ſermonibus modò quotidianis crebriùs uſurparet, uerumetiam epiſtolis ſuis frequenter insereret: admonens his duabus uocibus, ut ad rem agendam adhiberetur ſimul & induſtriæ celeritas & diligentiæ tarditas. Eadem Tito Veſpaſiano adeò placuit, ut numiſmatis inſculpſerit, quæ altera ex parte faciem Titi Veſpaſiani cùm inſcriptione præferrent, altera ancoram, cuius medium ceu temonem delphin obuolutus complectitur, ancora tarditatem, delphino celeritatem deſignante.

Delphini icon in Hieroglyphicis.

Eandem delphini celeritatem comparat ſagittæ Oppianus: *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.*

Δελφῖνες δ' ἀγέλῃσιν ἁλὸς μέγα κοιρανέουσιν Ἔξοχοι ἠνορέῃ τε, καὶ ἀγλαΐῃ κομόωντες,
Ῥιπῇ τ' ὠκυάλῳ: δὴ γὰρ βέλος ὥστε θάλασσαν Ἵπτανται.

Ab hoc delphini in natando impetu ortum eſt prouerbium, δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, delphinũ nare doces, in eos competens, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cùm ſit ipſe exercitatiſsimus, nihil eget doctore.

D *De hoſtibus delphini amijs & crocodilis.*

Veruntamen delphinus etſi uelociſsimus & fortiſsimus ſit, aduerſario non caret: amiæ enim cum eo pugnant, & expugnant, ut capite de amia fuſiùs expoſuimus. Idem crocodilos necat in Nilo, ut tradit Plinius lib. 8. cap. 25. Verùm in crocodilo maior erat peſtis, quàm ut uno eſſet eius hoſte natura contenta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorſo tanquam ad hunc uſum cultellata ineſt penna, abigentes eos præda, ac uelut in ſuo tantùm amne regnantes, alioqui impares uiribus ipſi aſtu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, ſciuntq; non modò ſua commoda, uerumetiam & hoſtium aduerſa, norunt ſua tela, norunt occaſiones, parteſq; diſsidentium imbelles. In uentre mollis eſt tenuiſq; cutis crocodilo, ideo ſe ut territi immergunt delphini, ſubeunteſq; aluum, illam ſecant ſpina. Superiùs annotauimus delphinum non in dorſo tantũ, ſed & in toto corpore ſpinas omnino nullas habere, quamobrem pro ſpina, legendum opinor, pinna uel penna, quemadmodum ante cultellatam pennam dixit. Sed non ſine cauſa dubitauerit is qui delphinum & crocodilum diligentiùs inſpexerit, quì fieri poſsit, ut delphinus dorſi pinna crocodili aluum dilaceret. Nam crocodili cutis minùs eſt in aluo dura quàm in dorſo, non tamẽ ita mollis, ut cultro etiam peracuto penetrari poſsit: delphini uerò pinna non uſqueadeo dura eſt neq; acuta, cui tamen uim magnam à celeritate addi non negârim.

A *Sturionem aliqui delphinum putarunt.*

Non deſunt qui ſturionem noſtrum, ueterum delphinum eſſe crediderint, ob dorſi cultellata oſſa, quæ clypeos referunt, quibus etiam ligna ueluti ſerrâ ſecari poſſunt. Atq; in ea ſententia fuiſſe ſcio uirum doctiſsimum, cuius iudicium his in rebus plurimi facio.

D *Delphinus an præeat balænæ.*

Vulgus piſcatorum ait delphinum balænæ præire, & iter præmonſtrare, quod ueteres muſculo tribuerunt. Sed eius opinionis occaſionem inde ortam arbitror, quod ubi balænæ ſunt, ibi delphini & lamiæ frequentes ſint, à quibus balænæ dilacerantur. Delphinos fama eſt, ſi pompilum aut urgente fame, aut caſu aliquo deguſtarint, ſtupidos fieri ſubitò, & uiribus defectos nullo poſteà negotio maris æſtu in litus eijci, ibiq; à mergis, cæteriſq; auibus maritimis dilaniari & abſumi.

C *Occultatio delphinorum.*

Tricenis diebus latêre circa canis ortum, occultariq; incognito modo, ſcribit ex Ariſtotele Plinius lib. 9. cap. 8. quod eò magis mirum eſt, inquit, ſi ſpirare in aqua nequeunt. Neq; ego id uerum eſſe crediderim, niſi in ſcopulorum ſpecubus lateant, in quibus liberè ſpirare poſſunt, quemadmodum faciunt & uituli marini. (*Sic & Maſſarius ſentit.*) Solent etiam in terram erumpere, incerta de cauſa, iiſdem authoribus: ſed id œſtro diuexati faciunt, ueluti thunni & gladij. Præ dolore igitur in terram exiliunt, cuius rei oculatus ſum teſtis. reperi ipſe œſtrum ſiue aſilum delphino, qui in litore iacebat, inhærentem. Idem eis accidit mugiles ueloces admodum perſequentibus: quum enim citatum curſum inhibere non poſſunt, in terram uſq; impelluntur. Statim tellure tacta moriuntur, ait Plinius lib. 9. cap. 8. Et Ouidius:

Eruptio in terram.

Quem poſtquam bibulis iniecit fluctus arenis, Vnda ſimul miſerum uitaq; deſtituit.

Terræ cõtactu nõ ſtatim mori eos.

Ex eo natum fuiſſe prouerbium author eſt Plutarchus: delphini in terra uis, de ijs dictum, qui id

in quo

in quo minùs ualeant toto conatu petunt, quòd delphinus tam stupendæ agilitatis animal terræ contactum non patiatur. Sed hoc falsum esse docet experiẽtia. Nam fœmina quam dissecuimus, ut eam cum fœtu exhiberemus, uiua diu iacuit, & delphini uiui à nostratibus Lugdunum usque aliquando deportati sunt. Citiùs moriuntur si iisdem retibus quibus thunni capiãtur, ob id quod inuiti sub aqua retinentur, respiratione priuati. Si sagena nostra uulgari capiantur, non capiuntur, (*fortè, moriuntur:*) quia sese efferendo respirant. Multò ocyùs moriuntur fistula obturata, quod argumento est magis per fistulam quàm per os respirare. Ichthyopolæ nostri longiùs asportare uolentes, & uiuos seruare, in fistulam uinum instillant, quod fistulam non obstruit, sed per eam in os & uentriculum penetrat, & diutius spiritus conseruat.

Quòd dignoscant, qui è delphinis degustarint.

Ferunt eos dignoscere, qui è delphinis degustarint, illosq́ deuorare: ab aliis uerò abstinere, qui nunquam delphinum contigerunt, ut ederent, tanta beneuolentia sese mutuò prosequuntur. Tradunt etiã ueteres, delphinorũ opera homines in piscatu usos fuisse. Vnicũ ex Plinio exemplũ proferemus, & eò libentiùs, quòd in Gallia nostra Narbonensi solitũ fieri narrat eo in loco, qui à Montepelio parum distat, quiq́ Monspeliensibus nostris tam notus est, quàm sua cuiq́ domus. Præterea locum Plinii in uulgaribus codicibus corruptis aliquot locis restituimus opera Guilielmi Pelicerii Monspeliensis Episcopi antiquitatis peritissimi. Locus est huiusmodi. Est in Nemausiensi agro stagnum, Latera appellatum, ubi cùm homine delphini societate piscantur. Innumera uis mugilum stato tempore, angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione. Qua de causa prætendi non possunt retia, quæ molem ponderis ullo modo tolerẽt. Et iam si non solertia insidietur tempori: simili ratione in altum protinus tendunt, quod uicino gurgite efficitur: locumq́ solum pandendis retibus habilem effugere festinant. Quod ubi animaduertẽre piscantes (concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam uoluptatis huius auida) totusq́ populus è litore quanto potest clamore conciet Simonem ad spectaculi euentum: celeriter delphini exaudiunt desideria, Aquilonum flatu uocem prosequente, Austro uerò tardiùs ex aduerso referente. Sed tunc quoq́ improuisò in auxilium aduolant. properè apparet acies, quæ protinus disponitur in loco, ubi coniectus est, pugna opponente sese ab alto, trepidosq́ in uada urgent. Tunc piscatores circundant retia, furcisq́ subleuãt. at mugilũ nihilominus uelocitas transilit. At illos excipiunt delphini, & occidisse ad præsens contenti, cibos in uictoriam differunt. Opere prælium feruet, includiq́ retibus se fortissimè urgentes gaudent: ac ne id ipsum fugam hostium stimulet, inter nauigia & retia, natantesq́ homines ita sensim elabuntur, ut exitus non appareat. Saltu (quod est aliàs blandissimum his) nullus conatur euadere, ni summittantur sibi retia. egressus protinus ante uallum præliatur. Ita peracta captura quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in unius diei præmium conscii sibi, opperiuntur in posterum: nec piscibus tantùm, sed intrita panis è uino satiantur.

Socii hominum in piscatione, ex Plinio.

Ex Mutiano. Quæ de eodem genere piscandi in Iassio sinu Mutianus tradit: hoc differunt, quòd ultro neq́ inclamati præstò sint, partesq́ è manibus accipiant, & suum quæq́ cymba è delphinis socium habeat, quanuis noctu & ad faces. Hac piscandi ratione audio Hispanos aliquando usos fuisse non procul ab urbe Palamos nuncupata. Eadem hodie quoq́ uti possent piscatores nostri, nec dubito quin delphini offa uinoq́ cicurari possent, & inclamati accurrere, cùm aliquoties sibilo euocatos accessisse ad naues, & circũnatasse uiderimus, nec minùs hodie quàm olim ad id accommodatæ sunt stagni fauces ad oppidum Malgurium uocatum.

Erga homines amor. Quæ si uera sunt, nec illud mirum esse debet, quod Plinius scribit, delphinum hominis amicum animal esse, nec hominem expauescere ut alienum, obuiam nauigiis uenire, alludere exultantem, certare etiam, & quanuis plena præterire uela: uerùm & musica arte mulceri symphoniæ cantu, & præcipuè hydrauli sono.

Arionis historia, ex Herodoti lib. 1. Hinc tantopere ab Herodoto primùm, deinde ab aliis celebrata historia, qua ferunt Arionem Methymnæum delphino insidentem ad Tænaron fuisse euectum, qui erat citharœdorum sui seculi nulli secundus, quiq́ primus hominum, quod nouimus, & fecit, & nominauit, & docuit Corinthi Dithyrambum. Hunc Arionem ferunt cùm permultum temporis triuisset apud Periandrum, concupiisse in Italiam Siciliamq́ nauigare: rursus parta ingenti pecunia uoluisse Corinthum reuerti, & quum profecturus è Tarento esset, quia nullis magis quàm Corinthiis fideret, nauigium uirorum Corinthiorum conduxisse. Quum altum tenerent, istos Arioni insidiatos, ut eo deturbato pecunia potirentur. hoc illum intelligentem oblata eis pecunia, mortem tantùm fuisse deprecatum. Non persuadenti nauitas iussisse, ut aut sibi manus inferret, ut sepulturam in terra nancisceretur, aut illico in mare desiliret. Arionem ad hanc necessitatem redactum obsecrasse, ut, quandoquidem ipsis ita placitum esset, cernerent se omni suo ornatu coopertum, stantemq́ super foros audirent cantantem, & cùm decantasset sibi se manus illaturum, atq́ istos permittentes (inuaserat enim eos libido audiendi præstantissimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem concessisse. illum inducto sibi ornatu, ac sumpta cithara super foros inchoasse carmen quod dicitur Orthium, eoq́ decantato sese ut erat ornatus, in mare iecisse. Et hos quidem cursum tenuisse in Corinthum, illum uerò aiunt à delphino exceptum in Tænarum fuisse transuectum. Et cùm è delphino descendisset, Corinthum eodem habitu perrexisse. Et ubi peruenit, quicquid contigerat enarrasse: & Periandrum (quia non crederet) tenuisse hominem in custodia, ne quò prodiret; cæterùm curauisse ut nautas haberet; eos acci

tos, ubi adfuerunt, percontatum si quid de Arione memorarent, & referentibus illum sospitē circa Italiam agere, fortunatumq; Tarenti se reliquisse, Arionem apparuisse eodem quo desilijsset habitu, istos terrefactos nihil ampliùs habuisse quod conuicti inficiarentur. Hæc Corinthij ac Lesbij aiunt: extatq; in Tænaro ingens Arionis ex ære donarium super delphinum sedens, (*Hucusq; Herodotus.*) Eadem cecinit Oppianus. Iam ad magis necessaria conuertimur.

F Delphinum in mensas principum uenire, magnoq; in precio esse in principum aulis uidimus, sæpeq; mirati sumus: cùm ferinus ille odor omnē cibi gratiam, si qua sit, ingratissimam reddat. Apud nos fossores ipsi atq; infima plebs omnino abstinent. hinc fit ut rariùs in foro nostro conspiciantur uenales. Ad eos mittuntur qui longiùs à mari absunt, ut ad Auenionenses, & Lugdunēses, quia extra mare diutius uiuit, longiusq; asportari potest citra putredinem, quoniam dura est carne & corruptu non ita facili. Qualem succum gignat in corpore delphini caro, satis ex eo perspicuum est, quod ex cetaceorum sit genere. Qua de re Galenus libro 3. de alimentorum facultatibus, Philotinum reprehendens: Posthæc autem (inquit) canem adscribit, quem in cetaceorum genere numerare oportebat, ut qui carnem duram & excrementitiam habeat. Quapropter in partes secto atq; salito uulgares homines uescuntur, ingrati enim saporis ac mucosus; ideóque cum sinapi & ex oleo atq; acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc genere sunt balænæ, delphini & uituli marini, ad quos proximè magni thūni accedunt. Item alio in loco: Diximus quidem iam antè de cetaceis animalibus, quæ marina sunt, in quo numero sunt phocæ, balænæ, delphini, libellæ, ac grandiores thunni, & præter illa canes, quæq; his similia sunt. Nunc autem de ipsis in summa dicendum, quòd omnia eiusmodi duram & praui succi, atq; excrementitiam habent carnem. Quapropter sale potius condientes, ipsis ut plurimùm utuntur, alimentum quod ex ipsis in corpus distribuitur, ea salitura tenuius facientes, eoq; coctioni & sanguini faciendo cōmodius. Nam recens eorum caro ni ualde probè coquatur, crudorum succorum copiam magnā in uenis congerit. His addam quod experientia ipse didici, delphini carnem præterquā quod dura sit & difficilis concoctu, etiam pinguem esse, quo fit ut uentriculum relaxet, & nauseam moueat. Nunc de præparatione dicendum, cuius uniuersè duo sunt potissimùm genera. Vnum quo cibi uitium aliquod corrigitur, ueluti quum salitur, ut crassus humor salis ui extenuetur, & generando sanguini accommodatior fiat: uel quum cibus decoquitur ueterum more, cepa, porro, apio, anetho, atq; alijs huiusmodi coctioni additis ad crassi humoris attenuationem, qua præparatione meliora redduntur omnia, quæ crassum glutinosumq; succum gignunt. Alterum est præparationis genus quo sæpiùs utimur, uoluptatis potiùs quàm ualetudinis rationem habētes, quum condimentis ea permiscemus quæ ad gulam irritandam titillandumq; palatum faciūt. Sic delphini carnem quidam præparant in ueru torrentes, quemadmodum & suillam recentem, & mali arantij succo intinctam edunt, uel ex condimento quod aceto, sacchare & cinnamomo constat. Alij in craticula assant. Alij farina bene subacta concludunt caryophyllis, pipere, zingibere, nuce moschata condientes, quibus odor ille ingratus euincatur. Elixam magis probârim quàm assam, modò in aceto & uino coquatur, iniectis apio, hyssopo, origano. Partes delphini quę magis commendantur sunt hepar, & lingua. Hepar tenera quidem est substantia, sed malum succum gignit. Lingua autem tenerior & pinguior, atq; hepati præferenda.

Galenus de nutrimento ex cetaceis, delphinis, &c.

Præparatio ad cibum.

Hepar & lingua.

G Delphini cinerem in medicamentis numerat Plinius, quæ lichenas & lepras tollunt, ex aqua illitum. Exulcerationem (inquit) sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent, donec pinguitudo similitudine olei fluat, ac perungunt. Et febrium circuitus tollit iecur delphini gustatum ante accessiones Plinio authore. Et hydropicis medetur adeps delphini liquatus, & cum uino potus. grauitati saporis (*fortè, odoris*) occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, uel quoquo modo obturatis. Præterea delphini adipe linamenta accensa excitant uuluæ strangulatu oppressas. Infantium quoq; gingiuis dentitionibusq; multùm confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingiuæ tangantur: adalligatusq; idem pauores repentinos tollit.

Lib. 32. cap. 7.

Ibidem cap. 10.

D Absurdum planè est, quod scripserunt quidam, matres in os catulos recipere, quod fieri non posse perspicuè ostendit oris compositio, œsophagi angustia, catulorum ipsorum magnitudo. Id faciunt galei, ut suo loco diximus.

Matres in os non recipere catulos.

COROLLARIVM.

A SCYLLA apud Homerum piscatur Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴποθι μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. ubi Eustathius, Delphînes enim & canes (inquit) non sunt pisces, sed cete. Delphin apud Græcos nomen retinet hodieq; à uulgo enim δέλφινας effertur. apud cæteras uerò plerasq; Europæ gentes, etsi delphini nomen passim audiatur, & à pictoribus alijsq; figura eius effingatur: in Oceano tamen eo nomine piscem nullum norunt piscatores. alijs enim nominibus barbaris, singulæ suis, delphinum nuncupant, ut copiosè tradit Bellonius in Gallico libro, quem De delphino alijsq; diuersis piscibus maris ædidit. In hoc pleræq; gentes conueniunt, quòd porcum marinum suis uocabulis appellant: & sanè Græca etiam Delphini nomenclatio, ad delphacem, id est porcum in eadem lingua sic dictum accedit. pinguissimum enim animal est; & porco terrestri, pinguedine lardoq;

doque non cedit, cui & interiora similia habet, costas, iecur, intestina, & reliqua pleraque. Porci quidem marini pisces diuersi à ueteribus dicti longè alij sunt, de quibus suo loco. **Meerschwein** à Germanis dicitur, circa Suerinum & alibi, communi nomine phocæna & delphin. sunt enim inter se similes, nisi quòd rostro porrectiore & anserini instar prominente delphinus est, & ut plurimùm gracilior, magis carnosus, minus pinguis, maior alioqui. Phocæna minor, sed dorso latiore, rostro obtuso, ut icones ostendunt. Orcæ etiam quam Oudre Galli uocent, Bellonius commune hoc nomen facit: quæ delphino non parum maior est. Nos distinctionis causa, nomina imponemus, ut Delphinus dicatur **ein Gansschwyn**, cõposito ab ansere & porco nomine, uel **ein Meergansß**, quod est anser marinus. nam & Galli quidam sic uocitant. Phocæna simpliciter **ein Meerschwein**, uel **ein klein Meerschwein**, id est porcus marinus minor. orca uerò, maior: **ein groß Meerschwein**. Porcum marinum † in Oceano Germanico dictum præpinguem esse, uarijs circa latera coloribus, cauda transuersa, capite ferè ut Salmonis, ex Rostochiensi quodam accepi. Vtuntur & Galli Germanico nomine, sed corrupto, Marsouin. Britanni & Armorici seu Brittones, in Gallia Morhouch appellant, idem significante uocabulo: quo & Galli eis uicini utuntur, alij perperam morho pronunciant, ut Bellonius obseruauit. Angli **Porpose** appellant, Gallico nomine (ut apparet) ex porco & pisce composito, quanquam Gallis ipsis non usitato. alij **Purpose** scribunt: Bellonius **Porcpisch** tanquam Anglicum profert, nescio quàm rectè. Ge. Agricola delphinum Germanicè interpretatur, **Mehrschwein/daruon kumpt salspeck**. Sed lardum illud quod **salspeck** appellant, phocæ potiùs fuerit. Poloni Morska swinia nuncupant, idem puto significantibus uocabulis.

Phocæna.

† Hæc & sequẽtia pleraq; nomina, delphino et phocænæ cõmunia sunt, aut esse possunt.

Circa Propontidem delphinorum genera duo cognoscuntur, maiores scilicet & minores, Bellonius. Delphini, ut Plinius, Seneca, Strabo: uel, ut Solinus, delphinum genus: ut Marcellinus, Delphinis similes, Nilum immeantes è mari, uel (ut alij) simpliciter in Nilo, quomodo cristatis serratisúe dorsis suis, in quibus cultellata inest pinna (spina) crocodilorum uentres (quòd ea tantùm parte molliores sint) subeant, & saucient, pluribus à nobis expositum est in Crocodilo D. Meminit & Solinus cap. 35. Delphinorum in mari multa sunt genera: hoc autem quod frequentius uidetur in mari, animal est nigræ pellis, caput habens breue, & dentes in ore continuos, sicut sunt molares dentes porci, Albertus: uidetur autem phocænam intelligere, cum caput breue ei tribuat. Cæterùm alibi porcum marinum nominans, & Plinium citans, Plinij porcum (cui uenenatæ in dorso spinæ, neque enim aliud de eo Plinius) & phocænam alium ue similem piscem confundere uideri potest. Porcus marinus (inquit) est piscis esculentus, porco magna ex parte similis. capite enim similis est porco, & linguam similiter solutam habet. partes etiam interiores & costas ut porcus. tota ferè caro eius transit in pinguedinem. uoce tamen differt à porco. In dorso eius quædam spinæ sunt uenenum efficacissimum habentes. sed fel eius est remedium contra puncturam spinarum illarum. Labore magno uictum conquirit. in fundo enim maris fodit terram sicut porci, unde hunc alium esse apparet à porco (*delphino scilicet, aut phocæna*) quem nos sic appellare consueuimus, Hæc Albertus. Et alibi: Aliud est (inquit) genus delphinorum, quod os in medio sui corporis habere ferunt. & hoc genus odit catulos suos, ita ut mas deuoraret eos, nisi fœmina occultaret, &c. ut in D. referemus. ¶ Carolus Figulus in Ichthyologia Sturionem, Silurum & Delphinum, tria unius piscis nomina esse suspicatur. Sed huius opinionem ipsa singulorum pictura & historia triplex in uolumine nostro facile refellit. Bellonius in Gallico de piscibus libro sturionem non esse delphinum asserit, hac maximè nota quòd non habeat caudam lunatam, uel *ita* falcatam, qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ. talem enim delphino authores tribuunt: cum alijs pluribus & ualidioribus argumentis idem conficere potuisset.

Porcus mar. Alberti.

B

In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos: Plinius ex Aristotele de historia animal. lib. 8. οὐδὲν ἐστιν γὰρ ἐν τῷ πόντῳ θηρίον ἔξω δελφῖνος καὶ φωκαίνης. hoc est, In Ponto fera nulla est præter delphinos & phocænas. Theodorus phocænas, tursiones interpretatur: ut necesse uideatur, aut Plinium, aut Theodorum perperam uertisse. Phocas quidem uitulos marinos esse, ambo nouerant. sed Theodorus aliud genus phocænas, aliud phocas accipit, quoniam Aristoteles libro 6. ita dicat, Theodoro interprete: Idem & phocænæ, id est, tursioni partus, qui delphino. similis hic paruo delphino est, nascens in Ponto: sed interest, quòd minor est tursio, ampliore dorso, colore cœruleo. complures id genus esse delphini opinantur, Hæc Aristoteles. Theodorum mouere potuit, quòd Plinius dixerat, libro nono capite nono: Delphinorum similitudinem habere qui uocantur tursiones. distant & tristitia aspectus: abest enim illa lasciuia. maximè tamen rostris (inquit) canicularum assimilati. Fortasse uerò dicat aliquis paruos delphinos à Plinio hîc relatos, pro phocænis capi, atque ita cũ Aristotele Theodoroque consentiat: nisi quatenus uitulos adiungit, & maiores delphinos præterijt, Hermolaus qui multò simpliciùs fateri poterat, hallucinatum Plinium, ut sæpe solet, pro phocænis non rectè phocas, qui uituli marini sunt, legisse aut uertisse. Ammianus quoque tradit nullam beluam immeare Ponto inimicam piscibus, extra quàm paucos, inquit, delphinos: quem locum, ut pleraque omnia in eo authore, deprauatum censeo: nec paucos, sed aut paruos, aut phocas & delphinos scribendum, Idem Hermolaus. Oppianus libro 1. de piscibus de Ponto Euxino scribens:

Vbi.

Phocæna.

παῦροι μὲν δελφῖνες, ἀκιδνότεροι δὲ καὶ αὐτοὶ Κητείης γενεῆς, καὶ ἀκυδέες συνεμέθονται.

Nomen παῦρος, magnitudine paruum, non numero paucum propriè significat. Pontus à feris bestijs liber est: soli delphini minuti illic errant, Gillius. Kiranides scribit, si modò rectè transtulit Cremonensis, delphinum plurimum esse circa Euxinum Pontum. In Adriatico mari nõ nisi rarissimè capiuntur, ut Bellonius obseruauit. Aristobulus author est nullum piscem ex mari in Nilum ascendere, præter mugilem, thrissam & delphinum, crocodilorum metu: delphinos, quia præstantiores sunt: mugiles, quia à porcis piscibus (quibus crocodili propter spinas abstinẽt) ob naturæ quendam consensum secus terram ducuntur, Strabo. Intrant aliquando delphini aquas dulces, ubi aliquandiu piscibus pascuntur, non multum temporis tamen immorantur, Bellonius.

Delphini cete. Natura omnium maximè animalium superflua peculiarisq; delphino, & si quid aliud tale in cetaceo genere, uel reliquo aquatili sit, ut balæna & quæcunq; fistulam gerunt. nam & terrestrium naturæ participant recipiendo aëre, & aquatilium quod aquam recipiant, (in aqua degant,) Aristot. Et alibi, Delphinus inter cete numeratur: branchijs enim caret. arteriam & pulmonẽ habet: itemq; fistulam, à dorso (ante cerebrum, Rondeletius: inter oculos, Bellonius:) statim animal generat. Cete fistulam habent prope cerebrum, Vuottonus: qui πρὸς τὸν ἐγκέφαλον apud Aristotelem legere mauult, quàm πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id est, ante cerebrum, ex ipso Aristotele (inquit) de delphino, qui non à fronte, sed à dorso fistulam gerit. quanquam libro quarto de partibus animalium, & de respiratione, habetur, non πρὸς, sed πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id est ante cerebrũ, Hæc Vuottonus. ego cum uiris doctis & oculatis testibus, quos nominaui, ante cerebrum fistulam delphini posuerim, inter oculos, ut Gisberti Hörstij etiam icon mihi communicata ostendit: quanuis Plinius scribat, Balænæ & delphini fistulis spirant, quæ ad pulmonem pertinent, balænis à fronte, delphinis à dorso.

Species uel similitudo. ¶ Delphinorum similitudinem habent qui uocantur tursiones, (&c. ut superiùs circa initium huius capitis B. recitaui,) Plinius. Phocæna in Ponto, delphino similis est, Aristot. φῶκος (malim φώκαινα) κῆτος θαλάσσιον ὅμοιον δελφῖνι, Hesychius. Habet & silurus aliquam cum delphino similitudinem, fortè magnitudinis tantùm, et similis uenandi naturæ: quamobrem Ausonius de eo canit, Amnicolam delphîna reor. Sic & thunnum maiorem aliquos delphino comparantes audiui. In Gange Indiæ platanistas uocant, rostro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum, Plinius.

Magnitudo. ¶ Delphinis magnitudine pares antacæi sunt, Strabo lib. 17. Gladius piscis crebrò delphini magnitudinem excedit, Plinius. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis Sat. 10. Delphinos in Oceano Indico maiores apparere quàm in mediterraneo, Arrianus lib. 8. refert. Longè tamen maiores ijs, qui nostris maribus sunt, se uidisse Nearchus refert, cum è Messambria in Taornum annauigasset, Massarius. De longitudine, magnitudine, pinnis, dentibus, cute, cauda, & alijs exterioribus delphini partibus, multa diligenter annotauit Bellonius in libro Gallico suo de delphino, &c. libro 1. cap. 40.

Figura. ¶ Dorsum delphino repandum, rostrum simum, unde & Simonis nomine gaudent, Plinius. Corporeq; & presso spinæ curuamine flecti. Incipit, & lati rictus sunt, Ouidius: qui & alibi curuos, alibi pandos delphines dixit. Sed curuos non esse, suprà Bellonij uerbis ostensum est: idemq; copiosius in libro Gallico suo id approbat. tales quidem esse uideri possunt uel in ipsa aqua ludentes, uel saltu super æquora se uibrantes: Vt infrà etiam dicetur in loco de iconibus.

Partes exteriores. Delphini corio duntaxat integuntur, ut reliqua cetacea, Plinius. ¶ Delphini oculos habent in dorso, & ora in parte opposita: unde non bene prædam suam capiunt propter distortionem oris à parte oculorum, hinc est quòd ora sua conuertunt ad cœlum, & dorsum oculosq; ad terram, ut prædam suam consequantur, Physiologus. Non parum miror Aristotelem, & Plinium, scribentes infrà parte supina Delphinos ora habere. Equidem Delphinum cum in manibus haberẽ, sole clarius uidi non infrà parte supina, sed in rostro Thunni modo scissa ora habere, Gillius. De ore delphini, quodq; nisi inuersus pisces capere nequeat, (de quo etiam libro 2. cap. 3.) Bellonius in opere Gallico multa scribit, lib. 1. cap. 35. & de gulæ ipsius angustia, cap. 36. quæ nos hîc nõ repetimus, quòd cum ipsius ex Latino de piscibus libro, tũ Rondeletij uerbis, eadẽ ferè summatim superiùs à nobis comprehensa sint.

Auditus, & eius organa. ¶ Delphinus & reliqua cetaria carent auriculis, Aristoteles. Delphinus audit quidem, sed nullis cauernis quæ uicem præstent aurium, Idem. Rondeletius cauernas esse ostendit, sed minimas & quæ uisum propè effugiant. Auriculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto uitulo marino atq; delphino: & quæ cartilaginea appellauimus, & uiperis. hæc cauernas tantùm habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinum: quem tamen audire manifestum est. nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono. Quó nam modo audiant, mirum, Plinius. Iidem nec olfactus uestigia habent, cum olfaciant sagacissimè, Idẽ & Aristoteles. ¶ Contra naturam aquatilium soli linguas mouent, Solinus. ¶ Falcata nouissima cauda est, Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ, Ouidius de delphino. Tritonis Romæ à se uisi caudam Pausanias delphini caudæ comparat.

Interiora. Ossa. De partibus internis delphini & phocænæ Bellonius uoluminis sui Gallici lib. 2. prolixè scribit, primis ferè octodecim capitibus. ¶ Delphinis ossa, non spinæ: animal enim pariunt, (*adde, & concipiunt initio, ut excludantur cartilaginea, quæ animal quidem pariunt, sed ouum concipiunt,*) Plinius. ¶ Delphinus

phinus felle caret, idq; solus inter ea quæ pulmone carent, & mare excipiunt, Plinius & Aristot. *Fel.* ¶ Delphino genitale foris est, testes intus ad aluum nectuntur, Aristot. *Genitalia.* Et alibi, Delphino meatus genitales ad spinæ locum adhærent: testes uerò sub aluo latent. Testes intus habet ultima cōditos aluo: nec meatus, sed penem pertendentem habet, ut boues. Penis delphini perinde quasi hominum arrigitur: non tamen semper patet, sed occultatur. cum autem ad coitionem inflammantur, extra eminentem proferunt, Gillius ex Oppiano. Testes delphino prælongi, ultima conduntur aluo, Plinius.

Mãmæ, et lac. Delphinus etiam mammas habet: animal enim cōcipit illicò, & creat. Continet hic suas mammas non parte superiore, sed prope genitale. nec modo quadrupedum papillas conspicuas habet, sed uelut alueolos quosdam humoris duos, utroq; de latere singularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum sectantium parentem excipiatur: idq; iam à nonnullis perspectum est, Aristot. Delphini binas in ima aluo papillas tantùm gerunt, nec euidentes, & paulò in obliquum porrectas. neq; aliud animal in cursu lambitur, Plinius. De maris & fœminæ delphini discrimine Bellonius scribit Gallicè libro 1. cap. 42.

C

Delphini & circa litora saxosa degunt, ἀκταῖσι πολυῤῥαθάγοισι γαίουσι: & mare profundum (pelagus) habitant: ut nusquam mare sine delphinis sit, Oppianus. *Gregaria natatio.* Delphinorum gregatim natantium mirum ordinē exponemus in D. ¶ *Respiratio.* Delphinus cum mare accipit, redditq; per fistulam, tum aërem per pulmonem. habet enim hoc membrum, & spirat. Quamobrem retibus apprehensus, breui tempore strangulatur, ut qui spirandi facultatem amiserit. foris uerò diutius uiuere potest mutiens, & anhelans modo cæterorum spirantium. quinetiam dormiens rostrū exerit supra mare, ut spiret, Aristot. ¶ *Visus.* Visus delphinis acutissimus, ------- φλογόεν τι σέλας πέμπουσιν ὀπωπαῖς ὀξύτατον, ita ut piscem etiam sub lapide uel in cauerna aliqua latitantem uideant, Oppianus. De auditu & odoratu, horumq; sensuum organis in delphinis, leges suprà in B. ¶ *Cibus.* Delphini carniuori tantùm sunt, Aristot. Delphini celeritas edendiq; facultas mira esse uidetur, Aristot. Quomodo in omne piscium genus dominentur, & robore celeritateq; præstantes, longè lateq; uenando persequantur pisces, referetur in D. Piscium quos ceperint, capita solùm deuorant, Bellonius. Pompilo degustato discruciantur & conuelluntur. uide in D. ¶ Delphinis os parte supina positum esse, (quod docti ferè omnes hodie negāt,) eosq; resupinatos solùm corripere escas, & quam obrem ita fiat, Aristoteles differit libro 4. de partib. animal. cap. 10. ¶ *Velocitas & saltus.* Delphinum non aquatilibus tantùm, sed etiā terrenis omnibus uelocitate saltuq; præstare, (ὀξύτατον καὶ ἁλτικώτατον εἶναι,) ita ut nauiū malos etiam transiliat, author est Aristoteles: & causam conatur afferre eiusmodi. Quemadmodum enim urinatores animam continent, sic ille primo spiritum comprimit, deinde corpus sicut sagittam neruo expulsam iaculatur. nam spiritus intus compressus, & illum & urinatores compellit, ac iaculatur, Aelianus de animal. 12. 12. Velocissimum omnium animalium, non solùm marinorum, delphinus est, ocyor uolucre, ocyor telo. nam cum fame concitati fugientem in uada ima persecuti piscem, diutius spiritum continuēre, ut arcu emissi ad respirandum emicant: tantaq; ui exiliunt, ut plerunq; uela nauium transuolent saltu, Plinius. quam apud eum lectionē Massarius approbat. Celeritatem delphinorum ego ipse (inquit Bellonius) in mari obseruaui: & nauim nostram pleno uelo & uentis secundis ocyssimè inuectam, delphinos celeritate uincentes animaduerti: quæ tanta est, ut nullius sit maior in aëre uolucrium. huius autem uelocitatis causam non equidem pinnas fecerim, quæ ad tanti corporis molem exiguæ sunt, sed corporis duntaxat pondus, *(imò robur & uires corporis, quibus uibrare seipsum, & neruorum agili contentione, tanquam eiaculari potest: ut non sufficiat per se robur tantæ celeritati, nisi accedat agilitas, neq; contra: robur autem non in corporis magnitudine, sed in tendinibus & neruis maximè positum est.)* nam si pinnarum magnitudo promoueret uelocitatem, hirundinem piscem paruum, cuius pinnæ tamen nihilo quàm delphini minores sunt, celeriorem esse oporteret, Bellonius. Delphino non minùs interdum exilit gladius asilo infestatus, Aristot. Nec se super æquora curui Tollere consuetas audent delphines in auras, Ouidius 1. Metam. Tursiones (Phocænæ) delphinis similes, distant tristitia aspectus. abest enim illa lasciuia, Plinius. Delphinum similes (de pueris ludentibus Troiam equestre certamē, nunc fugiendo, nunc renouando pugnam) qui per maria humida nando Carpathium, Libycumq; secant, luduntq; per undas, Vergil. 5. Aen. à recto delphin, uel pro delphinorum, Seruius. Delphinorum celeritatem in nando, quæ prouerbio locum dedit, eleganter describit Manilius 5. Astronomicōn: ut non minus eleganter eorum impetum in pisces reliquos cecinit Papinius nono Thebaidos, his uersibus:

Qualis cœruleis tumido sub gurgite terror Piscibus: arcani quoties deuexa profundi
Scrutantē delphina uidēt, fugit omnis in imos Turba lacus, uiridesq; metu stipant̄ in algas,
Nec prius emersi, *(emergunt,)* quàm summa per æquora flexus
Emicet, & uisis malit certare carinis. Ad idem Sillius lib. 15. ---- rabidi ceu bellua ponti
Per longum sterili ad pastus iactata profundo Cum procul in fluctu piscem malè saucia uidit
Aestuat, & lustrans nantē sub gurgite prædā, Absorbet latè permixtum piscibus æquor.

Hinc contrario sensu prouerbiali figura in diris à Marone dictum est:

Antè lupos rapient hœdi, uituli antè leones, Delphini fugient pisces, aquilę antè columbas,

Eruptio in terram. ¶ Quæritur quamobrem in terram erumpant, hoc enim interdum eos facere incerta de causa dicitur, Aristoteles & Plinius. Videntur autē uel asilo infestati, uel morbi alicuius ui, ut sub mortem, (unde aliqui sepulturæ desiderio in litus erumpere eos nugantur,) uel nimio dum persequūtur pisces impetu, in terram aliquando efferri. nam quòd postquàm erupêre, statim tellure tacta moriuntur, ut Plinius tradit, morbo aliquo eos conflictari indicium est. alioqui enim diutiùs in terra uiuere possunt, ut Rondeletius & Bellonius docent. Erumpunt etiam in litus nimio strepitu piscatorum eis insidiantium grauati, & capiuntur, teste Aristotele. *Vox.* ¶ Delphinis pro uoce gemitus est, humano similis, Plinius & Solinus. quia pulmonem habent & uenam asperam, & eorum lingua non est absoluta, nec eorum labia proueniunt uel prominent ad distinguendam uocem, Author de nat. rerum. Sonum ædit delphin per fistulam, qua & aquam emittit, τῇ σύριγγι ἐξεῖα δηξόδῳ, Paraphrastes Oppiani. *Somnus.* ¶ Edita per summa æquoris fistula, respirationis causa, dormiunt. & iam delphinum stertentem etiam nonnulli audiuere, Aristoteles bis uel ter. Delphinum perpetuo motu præditum esse ferunt, nec quoad uiuit, ne dormiens quidem, à motione conquiescit: Cum enim necesse habet dormire, ex alto ad summam aquam elatus, ut totus uideatur, dormit: nō enim somni expers est: atque ita dormiens, in profundum tandiu depellitur, quoad imā sedem maris contingat: ad quam postquam funditus delapsus est, terræ pulsu è somno excitatur: deinde ex alto emergit, ac repetito somno similiter atque priùs ad maris fundum appulsus, expergiscitur, tum rursus eminet extra aquam, & hoc ipsum sæpe facit. eamque ob causam inter quietem ac actionem agens, nunquam omnino à motu quiescit, Aelian. de animalib. 11.22. Plutarchus etiam in libro Vtra animantium prudentiora, eadem refert: Dormiens (inquit, interprete Gynæo,) à summo per altum demittitur, tantisper dum in uadum impingat, solumque sentiat. hîc excusso somno, ronchoque ædito ad summum rursus meat, rursusque demittitur, ac pronus fertur, motu quodam mirabiliter composito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem de causa fertur, Hæc ille. Sed de thynni somno aliter Aristoteles scribit: & cum delphinus respirationis causa subinde superficiem petat, thynnus respirare opus non habet. *Coitus.* ¶ Delphini similiter atque homines complexu Venereo iunguntur, Oppianus. hoc & Rondeletius à se spectatum refert. Aristoteles uerò, Delphinis quoque (inquit lib. 5. hist. animal. cap. 5.) omnique cetario generi hic idē (qui piscibus) modus est coëundi. planis enim admotis partibus agunt: nec parum multúmue temporis, sed mediocre in coitu ipso consumunt. Et rursus de generatione animalium libro 3. cap. 5. interprete Gaza. Eodē modo quo delphini pisces etiam coëunt, ammouendo supina per lapsum, quibus impedimento cauda est. sed delphinorum abiunctio diuturnior est: piscium uerò huiusce modi celerrima est. Qui locus Græcè sic legitur: τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον οἵ τε δελφῖνες ὀχεύονται παραπίπτοντες, καὶ οἱ ἰχθύες ὅσοις ἐμποδίζει τὸ οὐραῖον. ἀλλὰ τῶν μὲν δελφίνων χρονιωτέρα ἡ ἀπόλυσίς ἐστι, τῶν δὲ τοιούτων ἰχθύων ταχεῖα. Clarior aūt fiet hic locus lectori, si conferat cum ijs quæ historię lib. 5. ca. 5. ab Aristotele produntur. nos festinantes præterimus. Pisces attritu uentrium coëunt, tanta celeritate, ut uisum fallant: delphini & reliqua cete simili modo, & paulò diutiùs, Plinius. *Gestatio uteri.* ¶ Delphinus utero gestatur decem mensibus, Aristot. *Partus.* ¶ Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus (*immò & reliqua cete*) ac uipera, Plinius. Delphinos Oppianus ζωοτόκους, id est, uiuiparos esse dicit. Geminos parere (*ut plurimum*) Oppianus refert. Parit binos, & singulis singulas præbet mamillas, Paraphrastes Oppiani. Delphini singulos magna ex parte ædunt, interdum tamen & binos, Aristot. *Incrementum.* Adolescit celeriùs proles delphini, quippe quæ annis decem ad summam perueniat magnitudinem, Aristoteles & Plinius. Delphinorum catulos Plinius dixit libro 9. De mammis, lacte & lactatione delphinorum, uide suprà in B. Delphinorum & cetorum fœtus, lactantur, & sequuntur matrem, Albertus. uide suprà in Cetis in genere C. *Migratio.* ¶ A Græcis qui circa Propontidem habitant, accepi, delphinos etiam instar aliorum (quorundam) piscium migrare, è mari mediterraneo uidelicet Septentrionem uersus Hellespontum & Propontidem emetiri, & Euxinum ingressos certo tempore immorari: tum denuo loca priùs relicta repetere, Bellonius. *Vita & mors.* ¶ Delphinus felle caret: quare & longæuus est, Aristot. Viuunt delphini (quidam) annis tricenis, quod cognitum præcisa cauda in experimentum, Plinius. Solent in terram erumpere incerta de causa, & statim (*aliàs nec statim, quod non placet: non enim hoc sensisse Plinius uidetur, etsi sententiam eius nō probo*) tellure tacta moriuntur, multoque ocyùs fisiula obturata, Plinius. Mortem suam præsagiunt: & ad litus se recipiunt, ut in terra expirent, & uel ab homine aliquo, uel inducta maris ęstu arena, sepeliantur: ne principem marinorum animantium insepultū iacere quisquam uideat, Oppianus. Nos causas aliquas cur in terram erumpat, suprà indicauimus. Extra aquam diu uiuere potest mutiens & anhelans, modo cæterorum spirantium, Aristoteles. Extra aquam diutiùs uiuere possunt, dum aëre fruantur, quàm intra aquam si prohibeantur respirare. nam & retibus inclusi aliquando suffocantur. Arimini captus nostra memoria tres dies in terra uixit. Delphinus (inquit Cælius Rhodiginus) tam stupendæ agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur: quin inuectum in harenam emoritur confestim. Propterea in Demosthenis uita Plutarchus: Delphinis, inquit, uim ignorans Cæcilius, in omnibus nimius, iuuenili calore, Demosthenis & M. Tullij collationem ædere adortus est. quod si unicuique obuium foret τὸ γνῶθι σαυτὸν, haud fortè diuinum uideretur præceptum, Hęc ille: sed concisiùs quàm oportebat: Sic enim Plutarchi

tarchi uerba sonant: Τὸ δὲ σὺν λόγους ἀντεξετάζειν, καὶ ἀποφαίνεσθαι, πότερος ἡδίων ἢ δεινότερος εἰπεῖν, ἐάσωμεν. κἀκεῖ γὰρ ὥς φησιν ὁ Ἴων, δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία, ἣν ὁ περιττὸς ἐν ἅπασι Κεκίλιος ἀγνοήσας, ἐνεανιεύσατο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος: Tanquã diceret, Si ego comparare uellem Demosthenis & Ciceronis eloquentiam, obijci mihi posset Ionis illud, Delphini in terra uis. Videtur autem hoc prouerbium conuenire in eum qui alicubi quidem excellat, in diuerso autem genere nihil possit. sicut delphinus in mari uelocissimus, nihil potest in terra: quod quidem uerè dici arbitror: non tamen inde conficitur eum in terra statim expirare. Pleniùs quidem prouerbium sic efferri posse uidetur, Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία οὐδεμία. Ergo qui rem in qua nihil potest aggreditur, uires suas ignorat, & delphinus in terra dici poterit. Erasmus Rot. huius prouerbij non meminit. In epistolis Plinius collusorem delphinum in terram extrahi solitum scribit, harenisque siccatum, ubi incaluisset, in mare dilabi rursum, Cælius Rhod. Prouerbium.

Degunt coniugatim mares cum fœminis, Aristot. Quoquo eant coniuges euagantur, Solinus. Agunt uere (*aliâs ferè, & meliùs*) coniugia, Plinius. Delphini aliâs gregatim nant, aliâs mas & fœmina simul: nunquam uerò solitarij, Bellonius. ¶ Magna erga gnatos charitas in hoc animali est, Aristot. ¶ Nutriunt lacte & uberibus catulos, sicut balænæ: atque etiam gestant fœtus infantia infirmos, Plinius & Aristot. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate, Iidem. Inualidos aliquantisper prosequuntur, Solinus. Teneros in faucibus receptant, Idem. Sed hoc uerum esse aut fieri posse, Rondeletius negat: propter rostri & gulę delphinorum angustiam, & catulorum magnitudinem. Admitti tamen posse uidetur, si catulos ore tantum ab eis gestari interdum, non penitus includi, intelligamus, quod Aristoteles dixit. Oppianus uerò prorsus recipi & subire canit: D Coniugium. In fœtū amor.

Εὖ τε γὰρ ὠδίνων δίδυμον γένος ἐς φάος ἔλθοι, Αὐτίχ' ὁμοῦ ἐγένοντο, πόδι σφετέροιο τε τικοῦσαν
Νηχόμενοι σκαίρουσι, καὶ ἐνδύνουσιν ὀδόντων Εἴσω, καὶ μητρῷον ὑπὸ στόμα δ' ηθύνουσι.

Mater uerò (inquit) gaudens facilè patitur, & mamillam utrique lactandam præbet Iam robustioribus mater ad uenationem præit, nec prius quàm adultos deserit. Ἀλλ' αἰεὶ ῥυτῆρες ἐπίσκοποι ἐγγὺς ἕπονται. Catuli, si quod periculum sit, in ora parentum ingrediuntur, Paraphrastes Oppiani. Paruos semper aliquis grandior comitatur ut custos, Plinius & Aristot. Maiores natu (parentes nimirum) duces se præbent minoribus, donec adoleuerint. Cum uerò grex eorum procedit, minores in prima acie sunt, Oppiani paraphrastes. Delphin & phoca unà cum catulis suis capiuntur, commoriunturque, captis quoque matribus pulli pariter capiũtur, Io. Tzetzes. Mulierum (inquit Aelianus de animalibus lib. 1. cap. 18.) in filios studium magnam quidem hominum admirationem habet. Veruntamen perspicio filijs qui è uita excesserunt superesse matres, nec ex eorũ casu more delphinorum perire, sed tristitia mitigata, in doloris obliuionem uenire. Delphinus autem fœmina, omnium maximè animalium, eorum quæ procreauerit studio tenetur. Ex sese geminos parere solet. Cum autem piscator aut tridente eius sobolem uulnerauit, aut spiculo ferijt (enimuero spicula ex parte superiori ubi funis oblongus inseritur, perforata sunt) cuspides uncinatæ defixæ in Delphini corpore eum retinent. Is quandiu dolens, & in omnes partes resiliendo se uersans aliquod robur habet, piscator funẽ relaxat, ne ui abrumpatur, eiusque culpa cum ferro delphinus discedens ex captiuitate euadat. Cum autẽ ex uulnere delphinum labori succumbere, atque aliquantũ de contentione insultandi remittere piscator animaduertit, sensim ad nauim subducit, prædaque potitur. Iam uerò mater nec catuli sui casum perhorrescit, nec metu reprimitur, sed incredibili desiderio filium insequitur: & quòd filium in media cæde uersantem sibi deserendum non existimat, nullis terroribus ab insequendo deterretur. atque adeò eam filio uenientem subsidio percutere manu facile est, ut collibuerit uolenti cædere, adeò propè accedit. itaque unà cum filio capitur, cui sese ex periculis seruare & discedere integrũ erat. Ac si adsint ei ambo catuli, intelligatque alterum læsum esse, atque, ut diximus, captiuũ abduci, integrũ alterum caudæ uerberatione persequitur, ac mordicus premens ablegat, atque aspirationẽ quandam occultam mittit, tanquàm tesseram, ut fuga salutẽ adipiscatur. Cuius admonitu discedit ille, ipsa uerò remanet, ut capiatur, atque simul cum filio altero moriatur, Hæc Aelianus. Eadem ex Oppiano referã in E. Aliud est genus delphinorum, quod os habere aiunt in medio sui corporis, &c. & hoc odit catulos suos, ita ut mas deuoraret eos, nisi à fœmina occultarentur. mater enim abscondit eos, & dum adolescat secum ducit. adultos demũ & ipsa odisse incipit, ac deuoraret tandem eos adiuuante etiam mare, nisi proprijs uiribus ipsi sese defenderent, Albertus. Cum catulis cāpi parentem, et contrà.

Delphini parentes senio confectos alunt, & natationẽ etiã ipsorum corporis sui nisu promouent, Io. Tzetzes. Mare tranquillo solent natare delphini gregatim ut minores præcedant, maiores uerò sequantur: nec recedunt ab eis non magis quàm à teneris agnis pastores, Oppianus. Ex ætatum ratione dispositi, gregatim natant, etenim perparuuli etiamnum ex ætate infirmi in primo ordine locantur, hos natatione proximi sequuntur qui sunt confirmata ætate. nam Delphinus cum catulorum suorum amantissimum animal est: tum de ijs uehementer metuens, diligenti custodia eos conseruat: ac nimirum sic natant, ut tanquam in militari cuneo alij in prima acie, alij secunda, alij tertia constituantur. natu minimi antè prænatant, post uerò hos fœminæ sequuntur, deinde mares extremum agmen ducentes, filiorum & uxorum natationem inspiciunt, In parentes pietas. Amor mutuus.

atq; obseruant. Quid ad hos Nestor bone Homere? quem ais ad instruendas acies principū suæ ætatis præstantissimum fuisse, Aelianus de anim. 10. 8. Fertur delphino apud Cariam capto atq; saucio, ingentem reliquorum multitudinem conuenisse ad portum, immoratamq;, donec piscator dimiserit eum, quem ceperat. tum omnes simul recepto captiuo rediisse, Aristot. Ipsis quoque inter se publica est societas. Capto à rege Cariæ, alligatoq; in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo, mœstitia quadam, quæ posset intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum iussit. Vrbs Thraciæ, cui nomen est Aenos, præclarum dat testimonium Delphini amoris, quem erga suam nationem habet. Cum fortè euenisset, Delphinus ut uulnere accepto, non mortifero quidem, sed sanguinem mittenti, caperetur: reliqui non comprehensi, id ipsum ut senserunt, maximis saltibus ad portum gregatim profecti, probè studium suum captiuo nauarunt. Piscatores igitur de suis periculis pertimescentes, captiuum deseruerunt. Itaq; delphini natu maiores, tanquàm socium quendam homines genere se contingentem, sic tristes pergebant illum comitari, & magno studio subleuare: Cum uel homines ipsi cum intimis & necessariis infelicibus suis studium & curam perraro communicare soliti sint, Aelianus 5.6.

Cura in mortuos. Conspecti sunt iam defunctum portantes, ne laceraretur à beluis, Plinius. Iam conspectus est delphinorum grex, maiorum & minorum promiscuus, post quem, duo quidam paulò pòst uiderentur delphinulum defunctum labentem in imum subire, & in summa pelagi dorso euehere, quasi miserantes, ne ab aliqua bellua deuoraretur, Aristoteles. Delphinum Io. Tzetzes animalium iis adnumerat, quæ cadauera sui generis sepeliant. Delphini etiam (inquit Aelianus 16.6.) mortuorum memoriam non abiiciunt: & eos quibuscum consuetudinem uiuis habuerant, extinctos quoq; non deserunt. Itaq; sui generis cadauera subeuntes, ad summam aquam alleuant: tum ad continentem (uelut funere) illos efferentes, hominibus ipsos sepeliendos tradunt, Aristotele teste: post uerò sequitur magna Delphinorum multitudo, tanquàm funeri operam dantium, atq; in extinctos honorem conferentium, aut certè eos ab impetu aliarum beluarum ne deuorentur defendentium. Itaq; homines rei musicæ intelligentes reuerentia studii in Delphinorum musicam adducti, humatione eos afficiunt. Vos uerò inscitię ueniam agrestibus hominibus qui à Musis & Gratiis, quod aiunt, auersi sunt, Delphini tribuite: quandoquidem uel ipsi Athenienses Phocionem probum uirum inhumatum proiecerunt: tum Olympias, quæ filium Iouis peperisset, ut ipsa gloriabatur, & ille profitebatur, insepulta iacuit. Pompeius item Magnus cum tot tantasq; res pręclaras gessisset, ac summis uictoriis partis, ter triumphasset, interfectoris sui patrem seruasset, & in regnum restituisset, Aegyptii non modò interfecerunt, sed capite mulctatum, proiectum ad litus reliquerunt.

Amor hominū. Complura animalium nec placida, nec fera, sed mediæ inter utrunq; naturæ sunt, ut in uolucribus hirundines, apes: in mari, delphini, Plinius. Et alibi, Hominis amicum animal est, obuiam nauigiis uenit, & alludit exultans. Delphini nauibus appropinquare gaudent: & nautis sonum aliquem sibilúm ue edentibus, diutiùs circa naueis immorantur. cumq; ad naues accedunt, sonitus euidens ex fistulis earum, propter respirationem multo tempore suppressam auditur, Bellonius. Nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntq; ita appellari, (*quàm delphini*,) Plinius. Hoc quidem ipsum non esse fabulam expertus sum, cum ad Antipolim urbem Prouinciæ Narbonensis nauigarem, & Delphinū uel longinquo interuallo contenta uoce Simonē appellarem, confestim ad me propè accessit, ut manibus attingere potuissem, Gillius. Delphini quidam quomodo nauigationis quorundam duces fuerint, in Philologia dicetur infra in Apollinis Delphinii mentione.

Societas cū piscatoribus. ¶ Delphinos piscationis alicubi socios esse, & auxilium piscatoribus ferre tanquam de industria, (inquit Bellonius) uerisimile quidem uideri potest: ego uerò fortuitò id euenire dixerim, qui diuersis in locis & portubus maris hæc obseruaui: & cū amico quodam meo homine industrio sæpe in diuersis insulis Illyriæ aut Græciæ magna cum uoluptate spectaui delphinos, qui modò gregatim: modò bini, mas & fœmina coniugati (neq; enim inuicem separantur) uenantes, postquam minores pisces ex diuersis partibus maris, ubi liberiùs uagabantur, in angustiam aliquam, aut locum minus profundum complures compulissent, impetu tandem in eos grassari, & obuiis quibusq; promiscuè pasci. Quòd si in confertos celerinorum aut sardinarū greges inciderint, immodica helluatione, capita tantùm expetentes, reliquo corpore neglecto, detrimentum ingens populando afferunt. Itaq; magnus sæpe confectorū piscium numerus in æquore fluitat. Sunt qui irruentis delphini impetu consternati perplexiq; in aërem quantum possunt exiliant, unde tam denso agmine in mare relabuntur, ut pluuiam repræsentent. Itaq; partim ab auibus laris & aliis, qui turmatim delphinos sequuntur, deuorantur in aëre, partim in mari à delphinis. Partim etiã, si piscatores adsint, uel manibus uel retibus capiuntur. Sic delphini uenantur mane, ut ientaculum sibi parent, sic in meridie ut prandeant, sic uesperi ut cœnent, totos ferè dies uenando occupati. Quamobrem non temere à piscatoribus amantur, quoniam pisces undequaque in retia ipsorum compellunt. pro quo beneficio hanc gratiam eis rependūt piscatores, quòd nunquam eos offendunt: & retibus etiam inclusos, liberant: in Græcia uidelicet, & iis in locis, ubi delphinis uesci religio est, Hæc Bellonius. Euboicorum hominum sermone huc narratio quædam perlata est: illorum piscatores pariter æqualiterq; cum delphinis pisceis quos ceperint, communicare

municare audio: ad huiusmodi piscatum tempestatũ quietem opus esse. id quod si acciderit, tum de prora laternas quasdam piscatores suspendunt, quæ etsi intra se ignem habeant, sic tamen lucẽ transmittunt, ut ignis quidem obtegatur, lumen uerò transluceat, piscibus splendor timorem facit, & molestiam affert, quare insidiarum ignoratione obstupescentes quid sibi uelit quod uident appropinquare aggrediuntur, causam tanti sui timoris cognoscere studentes. Cuius rei consideratione perterriti, aut ad saxum quoddam stant frequentes cum tremore & metu, aut ad littus impulsi exiliunt, sic obstupefacti, ut de cœlo tacti esse uideantur, facileq; iam sit tridente percutere. Delphini cum ignem à piscatoribus incendi animaduertunt, seipsos statim ad subsidium ijs ferendum comparant. Et illi quidem sensim & pedetentim remigant: ij uerò formidine exterrẽtes impellunt pisces, eorumq; effugia reprimunt, ne elabi queant. ij igitur & ex delphinorum natatu, & piscatorum remigatione undiq; in angustias compulsi, quòd sentiunt sibi nullum ex tantis angustijs exitum patere, idcirco stant & manent: unde efficitur, ut eorum magnus numerus capiatur. At cum delphini uelut repetentes communis laboris remunerationem, sibi debitam ex illa piscatione, eò procedunt. Quibus prædæ auxiliatoribus si cum fide & grato animo piscatores æquabilitatem distribuant, persuasum his habetur, qui in re maritima uersantur, rursus ad piscandum, etiamsi minus inuitentur, adiutores fore: sin autem piscatores prædam cum his communicare omiserint, hosteis experientur, quos antè amicos habuerant. Hæc omnia Gillius ex Oppiani Halieuticorum quinto.

In marino etiam genere plurima de delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium. amores quoq; in pueros, & affectus libidinis, cum circa Tarentum, & Cariam, tum etiam locis alijs referunt, Aristot. Historiæ de mansuetudine delphinorũ à Græcis ueluti planè recentes hodieq; passim memorantur, Petrus Bellonius. φιλοπαιδία eorum multis exemplis exprimitur. *In pueros amor.*

DELPHINORVM IN HOMINES, PRAESERTIM PVEROS, amoris historiæ aliquot ordine literarum expositæ.

A.

IN Alexandria urbe Ptolemęo secundo regnante Delphinum amore simili (in puerum quendam) flagrasse audio, quo alter Iasensem puerum prosecutus est, Aelianus. De Iasense puero inferiùs leges.

AMPHILOCHI de pueris delphinisq; eadẽ narrãt, quæ de Arione circunferunt, Plinius.

ARIONIS LESBII EX OPPIDO Methymna, historia.

ARIONIS historiam, sicut ab Herodoto descripta est, Rondeletius recitauit. nobis hîc quæ præterea apud alios authores obseruauimus, adijcientur. Ex Herodoto repetijt etiam Gellius lib. 16. cap. 19. Quanto delphinis in studio musica sit, ex Arione Methymnæo Aegyptij (Corinthij, Herodotus) & Lesbij testantur, Aelianus 2. 6. Idem libro 12. de animal. cap. 6. quantopere (inquit) delphini φιλῳδοί & φίλαυλοι sint, hoc est cantu & tibijs delectentur, Arionis historia nobis testimonium fuerit: quam & statua eius in Tænaro, & subscriptum epigramma repræsentant, hoc uidelicet distichon: Ἀθανάτων πομπαῖσιν Ἀρίονα Κύκλονος υἱόν, Ἐκ Σικελοῦ πελάγους σῶσεν ὄχημα τόδε.

E pelago seruauit Ariona Cyclone natum Delphinus uector, dijs ducibus, Siculo.

Cæterùm hymnus quo se Arion gratum Neptuno declarare, & simul delphinorum in musicam studium testari uoluit, tanq; & illis mercedem pro se seruato & superstite exoluens, ab eo conditus eiusmodi est: Ὕψιστε θεῶν πόντιε, Χρυσοτρίαινε Πόσειδον, Γαιήοχ', ἐγκυμονάλμαν, (aliâs ἔγκυμον ἅλμαν:) Βράγχιοι περὶ δέ σε πλωτοὶ θῆρες Χορεύουσι κύκλῳ, Κούφοισι ποδῶν (πτερύγων) ῥίμμασιν Ἐλαφρὰ ἀναπαλλόμενοι: Σεισμοί (Σειστοί τε) φριξαύχενες, Ὠκυδρόμοι σκύλακες Φιλόμουσοι δελφῖνες, Ἔναλα θρέμματα κουρᾶν Νηρηΐδων θεᾶν, Ἅς γείνατ' Ἀμφιτρίτη, Οἵ μ' ἐς Πέλοπος γᾶν ἐπὶ Ταιναρίαν ἀκτὰν ἐπορεύσατε Πλαζόμενον Σικελῷ ἐνὶ πόντῳ, Κυρτοῖσι νώτοις, χορεύοντες Ἄλοκα Νηρείας πλακός, Τέμνοντες ἀστιβῆ πόρον. Φῶτες δ' ἐλιοί με (Φῶτες δ' ἀνίλεῴ με) ἀπ' ἁλιπλόου Γλαφυρᾶς νεὼς εἰς οἶδμα Ἁλιπόρφυρον λίμνας ῥίψαν. Quæ nos ita reddidimus Latinè: Neptune Deûm maxime, Qui rex maris profundi Tridente clarus aureo Complecteris undiq; terram: Te branchijs & pinnis Insigne piscium genus Mutæ colunt natantes. Præ cæteris te pandi Circumnatant delphines Canes marini, & errant Iuxtà, leuesq; saliunt: Quandoq; & instar iaculi Vibrant seipsos eminus Pernicitate mira, Ceruice rigidi recta. Oblectat hosce Musica, Amant eos Nereides Suum pecus puellæ, Quas Amphitrite peperit. Vos me uagantem Siculo In æquore, ad Tænarium Litus tulistis equitem, Vectumq; dorsis uestris. Vester chorus me placidè Non peruium mortalibus Longè salum lateq; Sulcans natando eduxit: In quod uiri me nautæ Deiecerant è naui Curua, marina, perfidi. Eandem historiam Gorgias apud Plutarchum in Conuiuio septem sapientum prolixè ac eleganter persequitur, euarians nonnihil ab Herodoto, cum aliâs, tum quòd delphinos plures fuisse ait, qui alternis onus uehendi Arionis subeuntes, comitantibus alijs, præeuntibus item & sequentibus alijs, ad Tænarum tandem ipsum ex-

posuerint, &c. Inter alia ad Tænarũ donaria & Arion est citharœdus æneus, supra delphinũ, Pausanias in Laconicis. In Helicone cum alia quædam dedicata sunt, tum Arion Delphino insidens, Idem in Bœoticis. Io. Tzetzes in Varijs 1. 17. eadem historia ex Herodoto & Oppiano recitata: Sic illi (inquit) historiam ueluti uerissimam referunt: Allegoricè autem sic se habet: Vbi periclitans cecinit orthium carmen, Phœnices, uiri piratæ, naui delphino insignita, (καὶ δελφινομόρφῳ) eum miserati in Tænarum euexerunt. Meminit & Plinius, ueroque similem historiam esse putat, ex eo quòd alia multa miri in homines amoris delphinorum argumenta celebrentur. De nomo siue carmine orthio, quod Arion decantauit, lege Cælium Rhod. lib. 9. cap. 8. Tænaron (inquit Solinus) est promontorium aduersum Africæ, in quo fanum est Methymnæi Arionis, quem delphine eò aduectum imago testis est ærea, ad effigiem casus & ueri operis expressa, præterea tempus signatum, olympiade enim undetrigesima, qua in certamine Siculo idem Arion uictor scribitur, id ipsum gestum probatur. Est & Arion equus in fabulis, natus ex concubitu Neptuni in equum mutati cum Cerere in equam mutata, &c. Cælius Rhod. Alciati emblema de Arione leges infrà inter icones. Aliqui dicunt lyram cœlestem fuisse sydus Arionis citharœdi omnium primi. Sunt qui delphinum Arionis in mari seruatorẽ, in sidera relatum scribant. Strabo lib. 13. Herodotum de Arione per delphinum seruato fabulari scribit.

B.

BYNE, eadem quæ Leucothea. hæc persequentem Athamantem fugiens, cum filio Palæmone incidit in mare: & circa Corinthum à delphino exposita est, ἐξεχύθη, &c. Varinus in Byne. Vide etiam infrà in Melicerte.

C.

IN CAMPANIA delphinem puer fragmentis panis primò allexit, &c. Vide infra.

AD referendam gratiam delphini hominibus iustiores sunt, cum tamẽ lege Persarum (quam laudibus tollit Xenophon) minime teneantur. Cœranus sic nuncupatus, natione Parius, à piscatoribus delphinos ad Byzantium captos argento redemit, & liberos dimisit: ex ea libertatis largitione hanc collegit gratiam, ut naue actuaria quinquaginta remorum (sicut in sermonem hominum uenit) Milesijs uectoribus (quinquaginta, Plutarchus: piratas cæteros fuisse scribens) plena, in qua & ipse uehebatur, in freto Parij maris funditus euersa, & uectoribus naufragio perditis, illum ipsum delphini ex hoc periculo seruarint, eique ad parem gratiam cum beneficio quod priores ab ipso accepissent, persoluendam satisfecerint: quod quidem ipsum, promontorium nomine Cœranium, quo ipsum exposuerunt, ubi & spelunca in saxo uisitur, (iuxta Zacynthi specũ, Plutarchus) facile ostendit. Itaque postea Cœranum mortuum secundum mare illud cognatione ei proximi sepultura affecerunt: quod quidem ipsum, ut delphini senserunt, frequentes tanquam ad iusta funeri persoluenda ad littus conuenerunt: & quoad pyra arderet, tandiu sicut amicis fidi amici permanserunt: Deinde restincto rogo discesserunt. Non item certè homines, sed potiùs uiuos colunt, & eos quidem diuitijs diffluentes & opibus. Contrà uerò ab ijs defunctis, uel aliquo infortunio presis, se totos auertunt, ut ne gratiam pro beneficijs, quibus ab eis, dum uiuerent, affecti fuerunt, persoluant, Aelianus de animal. 8. 3. Eandem historiam Plutarchus refert in libro Vtra animalium, &c. & Athenæus libro 13.

E.

ENALVM Aeolium aiunt cum Phinei filiam quam amauerat, Amphitrites oraculo monitæ præficæ in mare mortuam abiecissent, eodem loci desilijsse, & hinc à delphinis Lesbum incolumem deportatum, Lesbius Myrtilus author est, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. interprete Grynæo. Eandem uerò historiam in Conuiuio septem sapientium paulo aliter refert.

H.

HERMIAS puer in Iasso inuectus delphino, uide mox in I.

HESIODI à latronibus interempti cadauer cum in mare inijceretur, delphinorum grex suscipiens ad Rhium & Molycriam exportauit, ut pluribus tradit in Conuiuio septem sapientum Plutarchus.

IN Africano mòx (*dixerat proximè de insigni illo in Campania d. Augusti tempore*) litore apud Hipponem Diarrhyton delphin ab Hipponensibus pastus tractandum se præbuit, impositos quoque frequenter gestauit. Nec populi tantùm manibus acta res est. Nam & proconsul Africæ Flauianus ipse eum contigit, unguentis etiam delibuit, qui odoris nouitate obsopitus, aliquantisper pro exanimi iactatus (iactitatus, ut legit Hermolaus) est, multisque mensibus desciuit à solita conuersatione. Eandem historiam Plinij uerbis Rondeletius retulit. Hippones (oppida) duo sunt, inquit Hermolaus, Regius & Diarrhytus. De hoc autem delphino Hipponensi, non Solinus modò, sed Cæcilius quoque Plinius scribit ad Cannium Ruffum: ubi unguentum id nõ à Flauiano proconsule, sed ab Octauio Auito proconsulis legato superfusum tradit.

DE PVERIS DVOBVS IASENSIBVS.

ANTE hæc (*Ante insignes illos, in Campania alterum d. Augusti tempore, alterum in Africo litore*) similia de puero in Iasso urbe memorantur, cuius amore spectatus longo tempore dum abeuntem in littus auidè sequitur, in harenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone

Neptuni

Neptuni ſacerdotio præfecit, amorem illum numinis propicij fuiſſe interpretatus. In eadem urbe Iaſſo † Egeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitantē, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet, relatum: delphinumq; cauſam leti fatentem non reuerſum in maria, atq; in ſicco expiraſſe. Hoc idem & Naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochi & Tarentini de pueris delphiniſq; narrant, Plinius. Apud Aſſum urbem Babyloniæ puerum delphinus adamauit. quem dum poſt aſſueta colludia recedentem impatientiùs ſequitur, arenis inuectus hæſit, (&c. ſimiliter ut Plinius,) Solinus. Ad Iaſum urbem (inquit Aelianus de animalib. lib. 6. cap. 15.) Delphini amores iamdudum decantati erga formoſum puerum, non ſine mea commemoratione, & literarum memoria mihi relinquendi uidentur: Itaq; cum Iaſium gymnaſium, ubi pubes Iaſia exerceri ſolita eſſet, mari adiaceret, unde pueri, qui nondum ex ephebis exceſsiſſent, poſt exercitationes in curriculo ad mare peruenientes, antiquo more lauarentur, ex ijs natantibus ad unum aliquem formæ pulchritudine præſtantem Delphinus quem ardentiſsime amaret, proximè profectus, primò exterruit puerum: pòſt uerò conſuetudine uterq; in alterius amorem ſe inſinuans, beneuolentia coniuncti fuerunt, atq; inter ſe firmam amicitiam fecerunt: ac iam inuicem ludere cœperunt, modò adnantes inter ſe certabant, modò puer tanquam pullum equiſo, ſic in Delphinum ſubnatantem aſcendens & audaciùs exultans, in amaſio ſedebat: quod quidem facinus ſummam Iaſenſium & hoſpitum admirationem habebat. Enimuero Delphinus puerum amores ac delicias ſuas uehens longiſsimè in mari procedebat, atq; adeò tam longè, quàm puero inſidenti placeret, progrediebatur: Deinde ex alto reuertens, eundem illum litori reddebat, atq; mutua dimiſsione uterq; ab altero, hic quidem in maris altitudinem, ille uerò domum ſuam diſcedebat. Iam porrò ad tempus cùm gymnaſia dimittebantur, ad excipiendum puerum Delphinus præſtò erat: Puer autem cum ex amaſij expectatione, & eius colluſione uoluptate afficiebatur, tum ſupra humanam conditionem formoſus circumſpiciebatur, qui ſanè non modò hominibus, ſed beluis quoq; ratione carentibus formoſiſsimus, & ſi non certè diu, uideretur: ſiquidē fato quodam ſuccubuit. Nimiùm enim exercitatus & feſſus aliquando puer, cum toto uentre in uectorem ſuum delphinum temere ſe inieciſſet, non animaduertens aculeatam ſpinam dorſi erectam eſſe, atq; horrētem, acuminibus eius umbilicum ſibi exulcerauit. ex eoq; factum eſt, ut & uenæ quædam abrumperentur, & permultus ſanguis efflueret, ibiq; puer extremum ſpiritum effunderet. Id delphinus partim ex pondere ſentiens: non enim iam ut conſueuerat tam leuis & expeditus inſidebat, nempe qui ſpiritibus ſeſe nō ſubleuaret: partim ſanguine imbutum mare cernens, id quod res erat ut intellexit, amoribus ſuis ſuperſtes uiuere noluit. Quamobrem multo robore, quemadmodum Rhodia nauis *(plenis uelis propulſa,)* ſic ſimul cum defuncto in litus ſe eiecit: amboq;, hic iam mortuus, ille animi defectione expirans, humi ſtrati iacuerunt. Iaſenſes ciues ut illorum uehementem amorem cum honoris gloria compenſarent, ſepulchri monumentum commune amborum, & formoſi pueri, & delphini amatoris, conſtituerunt: & ſtatuam quæ forma eximia puerum in delphini dorſo ſedentem haberet, excitarunt: atq; etiam numiſmata ex argento atq; ære fecerunt, & eorum imaginibus ſignauerunt, Hactenus Aelianus. Ex Aeliano repetiuit etiam Io. Tzetzes Chiliade 3. cap. 117. Eandem hiſtoriam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. refert. & poſt reliqua: Sedenim (inquit) oborta iam aliquando tempeſtate, nymboq; & grandine ualidis incumbentibus, delapſus puer ſub undis extinctus eſt. delphinus re animaduerſa & cadauer quocunq; iactaretur ſecutus, in continentem impete ſe tandem unà eiecit, nec antè diuulſus eſt quàm in ſicco expiraſſet. Monumentum calamitatis eius Iaſenſium monetæ etiamnum inſculptum, puer delphinum inequitans eſt. Dûris author eſt à delphino in Iaſo amatum puerum, ac per mare uectum, Dionyſium (Maſſarius ſcribit Poterum) nomine, tempore Alexandri Magni, à quo etiam accerſitus fuerit: de morte uerò eius non meminit. Quòd ad Iaſum urbem multum uariant ſcriptores, in quibuſdam Plinij codicibus Ialyſus legitur: ſed legendum Iaſſus (inquit Hermolaus) cum ex uetuſtis codicibus, tum ex Oppiano Aelianoq;, hoc ipſum de Iaſsio delphine paucis immutatis tradentibus. ſed & Solino, qui tamen Babyloniæ putauit urbem Iaſſum, falſó. ipſe Plinium & Strabonem ſecutus in Caria ea ſtatuo, Hæc ille. Noſtra Solini æditio Aſſum habet, duabus ſyllabis. Ad oram Cariæ eſt Iaſſus inſula continenti adiacens, ſterilis, ſed piſcoſa, Strabo lib. 14. Sed Iaſum per ſ. ſimplex authores Græci, in quos incidi, pleriq; habent: poëta fortè aliquis carminis gratia geminârit. Μετεπέμψατο τὸν ἐκ τῆς ἰασοῦ παῖδα, Dûris apud Athenæum. In noſtris Aeliani codicibus ἴασος proparoxytonum legitur: unde ciues Iaſenſes, ἰασεῖς, dicuntur, eidem & Plutarcho. Stephano grammatico regio ἰασσός oxytonum cum ſ. duplici inſula eſt Cariæ. Iaſos uerò proparoxytonum, ſ. ſimplici, ciuitas Peloponneſi. ἴασον ἄργος, id eſt Peloponneſus, dicta eſt ab Iaſo rege, filio Phoronei & ἰοῦς: meminit Euſtathius ex Strabone, & inde Iaſides denominari ſcribit. Iaſenſium reipublicæ mentio eſt apud Heraclidem.

† Hegeſidemus

L

LESBII ſiue Methymnæi Arionis hiſtoriam recitauimus ſuprá, eam Oppianus quoq; deſcribit libro quinto Halieuticorum. Καὶ μὲν τις Λέσβοιο παλαίφατον ὄργον ἀοιδοῦ ἔκλυεν, &c. deinde alias quoque hiſtorias addit, Libyci cuiuſdam pueri, & alterius Aeolij delphinis amatorum. Ioannes

Tzetzes Chiliade 5. cap. 117. memoria aut festinatione lapsus, Lesbium puerum ex Oppiano nominat, quem Aeolium dicere debuerat: de quo scribemus mox in P. litera. habitauit enim Pordoselenen.

IN LIBYCUM quendam puerum, qui pecora ad litus in Africa pascebat, delphini amores Oppianus eodem in loco his carminibus celebrauit:

Καί που τις Λίβυος κούρου πόθον οἶδεν ἀκούων, Τοῦ ποτε ποιμαίνοντος ἐράσσατο θερμὸν ἔρωτα
Δελφίς, σὺν δ' ἤθυρε παρ' ἠόσι, καὶ κελαδεινῇ Τερπόμενος σύριγγι, λιλαίετο πώεσιν αὐτοῖς
Μίσγεσθαι, πόντον τε λιπεῖν, ξυλόχους τ' ἀφικέσθαι.

Delphinus qui puerum per LUCRINUM lacum Puteolos in ludum ferre solebat, mox in P. memorabitur.

M.

INO Athamantis mariti iracundiam fugiens, in mare seipsam, & puerũ (filium Melicerten) de rupe Moluride abiecit. MELICERTAE autem puero, quem delphinus in Corinthiorum Isthmum deportauit, quemq; mutato nomine Palæmonem appellant, honores cùm alij sunt oblati, tum Isthmia quoq; in eius laudem quotannis celebrant, Pausanias in Atticis. Item in Corinthiacis, In Isthmo templum (Neptuni est,) ubi & alia quædam simulacra spectãtur: & puer Palæmon delphino insistit, qui ipsi quoq; ex ebore autq; auro sunt effecti. Et rursus, In uia quæ rectà ad Lechæum deducit, simulacrum Neptuni est & Leucotheæ, & super delphinum Palæmonis. Vide etiam superiùs in Byne, ex Varino: & inferiùs in iconibus.

N.

NAUPACTI idem accidit circa delphini in puerum amorem, quod in Iaso. Vide suprà in Iasensibus pueris. Sub Cæsaribus in Puteolano mari, & aliquot sæculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorum quidam cogniti compertique sunt, Gellius 7. 8.

P.

PALAEMON delphino insistens. uide suprà in Melicerte.

Tarentini Delphis consecrarunt quasdam de barbaris Peucetijs decimas. inter alia sunt etiam Calynthi opera, statuæ tum peditum, tum equitum. Rex item Iapygum Opis, qui socijs Peucetijs uenerat suppetias, ita est effictus, ac si in acie cecidisset. Imminent iacenti ei heros Taras, & PHALANTHUS (*Φάλανθος, ut Strabo & Eustathius scribunt: is Tarentum coloniam duxit*) Lacedæmonius, & nõ procul à Phalantho delphinus. Priusquam enim in Italiam appulit, facto in mari Crissæo (aliâs Crisæo) naufragio, in terram aiunt exportatum Phalanthum à delphino, Pausanias in Phocicis.

Leonides autem Byzantius in urbe PLEROSELENO nuncupata, se cum Aeolida nauigando præterueheretur, delphinum in illius portu urbis habitantem, ciuibus huius tanquam hospitibus suis utentem, uidisse confirmat. Idemq; affert hunc delphinum de manu aniculæ cuiuspiam, eiusq; mariti educari solitum fuisse, plenosq; inuitamentis cibos illi ab eisdem suppeditatos: neq; tamen, puer cum eis esset infans pariter alendus, illum alere destitisse, sed ambos educasse: ex quo conuictu delphinus puerq; mutuum inter se amorem conciliarunt. Delphinus urbem, quam dixi, ueluti patriam suam flagranti studio amplexabatur, portumq; tanquam domum suam amanter incolebat: & suis nutritijs gratiam educationis sic persoluebat, ut cum ætate grandis factus esset, deq; manu educantium cibum capere non haberet necesse, iam longiùs progrediens, ex prædis quas capiebat partim sibi ad prandiũ haberet, partim suis educatoribus adferret: quod illi cum scirent, hoc ceu uectigal libentissimè expectabant. nomẽ quoq; similiter delphino ut puero imposuerant. Puer ex illa uiuendi cum delphino consuetudine hanc collegerat fiduciam, ut ex crepidine, locisq; è mari eminentibus illum auderet appellare, facileq; ad se leni appellatione euocaret. Ac siue ille cum alicuius nauis remigatione contenderet, siue cum alijs gregatim errantibus luderet, & uarijs in quosuis assultibus gestiret, siue multa fame pressus uenaretur, ad puerum tamen tanta celeritate redibat, ut uehementi impetu more nauis plenissimis uelis impulsæ ferretur, atq; ad suos amores appropinquans luderet, & adsiliret, nunc circum illum adnans, nunc illum ipsum uelut prouocans, ad certamen secum amasium suum alliciebat. Et, quod magis mireris, ut honore ei cederet, seq; uinci in gratiam ipsius simularet, submittere se illi natando aliquando uisus est. Hæc suo tempore celebrata, inquit Leonides, tum peregrinis admirationi inter cætera urbis spectacula, tum puero simul cum parentibus lucro fuisse, Aelianus de animalib. lib. 2. ca. 6. Eandem historiam describere uidetur Oppianus Halieuticorum quinto, quæ suo seculo contigerit. Puerum enim in insula Aeolidis, cuius nomen non dicit, fuisse ait, à pueritia cum delphino paruulo educatum, & mutuum inter eos amorem atq; familiarem unà cum ætate increuisse: ita ut delphin per omnia se illi præberet, colluderet, uocanti ocyssimè adesset, ac dorso susceptum quoquò uellet gestaret: nec ipsum tantùm, sed alium etiam quemcunq; ab eo suscipi imperasset. Mortuo tandem adolescente, non ampliùs usquam apparuisse delphinum, creditumq; ipsum etiam illius quem tantopere adamasset fata secutũ. Cęterùm apud Aelianum uitiatum esse insulę nomen puto, nec Pleroselenos legendum, sed Poroselenos. Ποροσελήνη (inquit Stephanus) insula

est

est iuxta Lesbum, cum urbe eiusdem nominis. ciuis Pordoselenites. aliqui ut ciuilius loquantur (uel ut prolationis asperitatem (δυσφημίαν) effugiant, Strabo lib. 13.) Poroselenen nominant. Delphinum in Poroselene (Ioniæ ciuitate) qui præmia puero ob salutem persoluit (nam à piscatoribus uulnerato ei sanitatem medicamentis restituerat) hunc inquam delphinum uidi, & puero accersenti obtemperare, & quoties uellet insidere, eum auehere, Pausanias in Laconicis circa finẽ: unde & Lonicerus in Varia historia transtulit libro 1. cap. 53. Delphinos Venereos & amasios esse (inquit Gellius libro 7. cap. 8.) non modò historiæ ueteres, sed recentes quoq; memoriæ declarant. Nam & sub Cæsaribus in PVTEOLANO mari, ut Appion scriptum reliquit, & aliquot sæculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorum quidam cogniti compertiq; sunt. Neq; ij amauerunt quod sunt ipsi genus: sed pueros forma liberali, in nauiculis forte aut in uadis littorum conspectos, miris & humanis modis arserunt. *(deinde Appionis uerba subiungit Græcè Latineq;, quæ Rondeletius ex eo repetijt, ubi aculeos in pinna dorsi delphinum habere negat. Et mox:)* Ad hæc adijcit (Appion) rem non minùs mirandam. Postea, inquit, idem ille puer delphino amatus, morbo affectus obijt suum diem. at ille amans, ubi sępe ad littus solitũ annauit: & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit: exanimatusq; est: & in littore iacens inuentus ab ijs qui rem cognouerãt, in sui pueri sepulchro humatus est. Hæc ille.

S.

De Delphino duce eorum, quibus SERAPIDIS & Dionysij reuehendi negotium datũ fuerat à Ptolemæo Sotere, dicetur infrà ex Plutarcho in Proprijs.

T.

TARENTINI eadem de pueris delphinisq; narrant, quæ Iasenses, Plinius. Iasensiũ puerorum historiæ expositæ sunt superiùs in I. De Tarentinis uide infrà inter icones.

TEITAE *(ciues Teo Ioniæ oppidi)* ex delphini amore erga eleganti forma puerum, quantopere amatorio affectu genus hoc animantis flagret, prædicant, Aelianus de animalib. 2. 6.

Vlyssis parma quòd insigne delphinũ habuerit, Stesichorus docet: qua uerò maximè de causa Zacynthij memorant, quemadmodum Critheus testatur. Puerulus adhuc TELEMACHVS cùm fortè in mare quod iuxta uorticosum erat, per lubrica decidisset, excipientibus delphinis ab imoq; reuehentibus, euasit. hinc sculpturam annulo, & umboni signum pater delphinum inscripsit, gratia sic animali relata, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

NEMEAEVM quendam cum fluctibus exanimis iactaretur, delphini excepêre: mox alter alteri alacritate mira tradentes exposuêre Rhium, ut iugulatum ostenderent, Plutarchus ibidẽ.

EPIGRAMMA Græcum in feram marinam, quæ hominis cadauer capillis aut ceruice apprehensum ad litus tulit, & nimiùm relicto mari in litore perijt, recitaui in Cetis diuersis D. Brodæus de delphino interpretatur.

Ipsa delphini humanitas grata dijs esse uidetur. Solus enim delphinus hominem hoc quidem solùm nomine diligit, quia sit homo. cæterorũ quæ per continentem degunt, uel nullum, uel quæ mansuetiora sunt tantum, canis, equus, elephas nutricatores modo & familiares colunt suos. Hirundines dũ umbra & opportunitate necessaria potiantur, cõmigrant cohabitantq; nobis, per cętera hominem uelut bestiã fugere & auersari solent. Delphinis autem longè quàm cæteris secus, illa summis philosophorum tantopere desiderata, sordibus omnibus, omni fraude carẽs amicitia, solis cum homine naturâ intercedit. Nam qui haud ullius ulla in re mortalis opus habent opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opem tulere multis, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

RELIQVA IN D.

DE lasciuia & lusibus delphinorum, & quomodo nauigijs alludant exultantes, & de colluso re delphino in harenam extracto, scripsimus suprà in C. Delphino lasciuior, prouerbialiter dici potest, Erasmo Rot. teste.

Vndiq; dant saltus, multaq; aspergine rorãt: Emerguntq; iterũ, redeũtq; sub ęquora rursus:
Inq; chori ludunt speciẽ, lasciuaq; iactant Corpora: et acceptũ patulis mare narib. efflãt,

Ouidius de delphinis. Delphinorum similitudinem habent qui uocantur tursiones: distant uerò tristitia aspectus. abest enim illa lasciuia, Plinius.

Delphini cantu mulcentur, Plinius. Extat Philippi cuiusdam carmen Græcum inter Epigrammata 1. 40. de luscinia, quæ boream fugiens quum per mare uolaret, delphini dorso suscepta uectaq; sit, & illum nantem carminibus suis delectârit, ut uel hoc historiæ Arionis fidem faciat. Quam uehementi Delphini musicæ amore teneantur, quamq; admirabili ad uocis cantum studio concitentur, sermone & literis multorum longè lateq; peruagatum est, Aelianus. Supra in Arionis historia leges delphinos esse φιλῳδὸς καὶ φιλαύλος, hoc est cantu & tibijs præcipuè delectari. Cantu delphines moueri, testis locuples est Pindarus, Cęlius. Ioannes Aelmerus Anglus, eximiæ eruditionis uir, narrauit mihi gregem delphinorum ad buccinã se erigentium, aliquando sibi uisum in ora Angliæ.

Naufragum (hominem, uel aliter in mare delatum) si delphini carnes unquam gustârit, à del-

phinis, si qui adfuerint, deuorari aiunt: sin minus, mortuum etiam ad littus euehi, Albertus. Persuasio quædam uulgaris est (inquit Bellonius) non inter Græcos solùm, sed Italos quoq;, præsertim Venetos nautas, si quisquam coorta tempestate in naui ipsorum inueniretur, qui aliquando occidisset delphinum, omnes circunquaq; delphinos collectum iri, ut naui perniciem moliantur, in ultionem eius qui delphinum peremisset. Itaq; religiosè eis lædendis, aut etiamsi alius interemerit in cibo sumendis, abstinent. Contrà uerò, homines eorum generi innoxios ab ipsis amari putant, ideoq; comitari eos naues, præsertim in periculis à tempestate, ut si opus esset, naufragos seruarent. Ab Italis delphinus non comeditur, nec eum piscatores uenantur: in nostro autem mari Germaniæ adiacenti delphini capiuntur, & comeduntur, & ideo fugiunt homines, Albertus.

Delphinus frater hominis dicitur: quia moribus humanis quodammodo assimilatur, Obscurus. Delphini cum homines essent, à Dionysio in pisces mutati sunt, ut fabulatur Oppianus. Ἀλλ' ἄρα θυμὸς ἀμείψιμος εἰσέτι φωτῶν ῥύεται ἀνδρομέην ἡμῖν φρένα, ἠδὲ καὶ ἔργα.

Intellectus delphinorum.

Nunc iam de intelligendi prudentia Delphini dicere, non alienum est. Simul enim ut in retia Delphinus incidit, statim primo quidem quietè & liberè manet, neq; omnino fugere meminit: sed & epulatur, & alios secum captos depascitur: & tanquam huic condictum esset conuiuium, ex ijs exsaturatur. Deinde cum se extrahi atq; ad littus appropinquare intelligit, dentibus, lacerato reti, è seruitute liberatur. Iam si quando piscatores posteaquàm captiui Delphini nares holoschœno iunco traiecerint: quodam obsequio atq; indulgentia eum ex potestate idcirco dimittant seruituteq; liberent, ut hac notionis nota inusta, si iterum capiatur, apertiora det indicia, se aliàs captum & seruatum fuisse: is uelut indicium & notam pristinæ captiuitatis ueritus, non ampliùs ad sagenam appropinquat, Aelianus de animalib. 11. 12. Et similiter Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Irretitus delphinus (inquit, &c. ut Aelianus.) ubi uerò ad litus uentum est, eroso perruptoq; reti auolat. quòd si fuga quidem euadere primum capto non datur, periculi tamen nihil est. iunco quippe circa collum insuto signant, dimittuntq; rursus: deprehensum postea uerberibus, futuræ cicatricibus agnitum, castigant. quod quidem perraro accidit. nam uenia data, uitaque semel restituta, pleriq; omnes in posterum continent se, ac ab iniuria facessunt. ¶ Præsagientes mortem suam, in terram erumpunt, Oppianus. Eruptionis quidem eorum in terram causæ diuersæ esse possunt, ut in C. retuli.

Captiuorũ gemitus.

A captis Delphinis (inquit Gillius) tanti fletus gemitusq; fiunt, ut cum in naui, ubi permulti Delphini tenebantur, pernoctarem, mihi acerbissimum dolorem inusserint: adeò eos animaduerti humano gemitu, & lamentatione, & magna lachrymarum ui suam conditionem deplorare, ut ego huiusmodi piscium misericordia lachrymas tenere non potuerim: ut proximum, quem magis gemere sentiebam, dormiente piscatore in mare abiecerim: malui enim lædere piscatorem, quàm mihi ad pedes stratum, quasi supplicantem non subleuare: sed nihil promoui hoc abiecto, reliqui alij magis magisq; gemitum auxerunt: ut non obscuris signis mihi uiderentur petere similem liberationem. Itaq; totam noctem in acerbissimo luctu uersatus sum.

Cõsensio & dissensio cum alijs animalibus.

Delphinus pediculo pisci pabuli copiam suppeditat, Aristot. Vide in Pediculo. Sunt & in piscium genere parasiti, ut pedunculus (φθεὶρ) appellatus, qui ex ijs quæ delphinus ceperit (*superfluis nimirum & intercidentibus*) uictitat. itaq; ex eius præda, tanquam ex locupleti mensa refertus pinguescit. Eo nimirum delphinus tantopere delectatur, ut cum ipso libenter quæ comprehenderit, communicet, Aelianus de anim. 9.7. Hirci marini in Cyrenaico & Sardoo mari cum delphinis oberrant, Volaterranus ex Aeliano. Mansuetudine, amore, celeritate, forma atq; robore, non in hoc tantum cetaceo, sed in omni marino genere, reliqua facilè superat delphinus, Vuottonus. Delphinus (inquit Gillius ex Oppiano) in omne propemodum piscium genus dominatur: neq; modo robore præstat, sed & formæ pulchritudine & celeritate excellit: nam tanquam sagitta neruo expulsa, sic ad natandum uelox est. Et similiter atq; uolucribus aquila, terrenis leo imperat, & serpentibus draco, in piscium natione hic dominatur. neq; enim ad eum pisces appropinquare, neq; intueri audent: quòd sanè eum regem suum timeant. Is cum cibum inquirit, multos piscium greges turbat, eorundemq; longam & latam fugam facit, omnesq; maris meatus timore implet: nimirum optimum quenq; diripit & prædatur. ¶ In media natura quædam communitas retrusa leoni est, & affinitas cum delphino, (inquit Aelianus de anim. 5.17.) non ex ea parte solùm quòd uterq; imperat, ille quidem terrenis bestijs, hic uerò aquatilibus: sed etiam quòd siue senectute, siue morbo infirmis ambobus simia medetur, illi terrestris, huic marina. Delphini τὸ ἡγεμονικὸν καὶ κρατιστεῦον τῶν ἄλλων, indicat poëta, hoc uersu: ὡς δ' ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος ἰχθύες ἄλλοι.

De amiarum siue troctarum pugna contra delphinos, ex Aeliano & Oppiano leges supra in Amiæ historia. ¶ Pompilum hostili odio delphini persequuntur: neq; hoc ipsum tamen impunè faciunt. cum enim hunc gustauerunt, discruciantur & conueilluntur continuò: & quòd furore inflammati consistere non queunt, idcirco in litora expelluntur, atq; fluctu eiecti, à cornicibus marinis gauijsq; exeduntur & conficiuntur, Aelianus de anim. 15.23. & Athenæus libro 7. Pancratem authorem nominans. In mari circa Taprobanen permultas balænas delphinis insidiantes esse aiunt, Aelianus interprete Gillio. nostri codices Græci non delphinis, sed thunnis, habent: locus

locus est libro 16. de anim. cap. 18. Apud Philen tamen legimus, delphinum & phalænam inimicos esse.

Delphinum capere (ut canit Oppianus) nefas & impium est: & quisquis ceperit (sua sponte occiderit,) is utpote impurus neq; ad deos accedere supplex, neq; aram attingere piè riteq; potest: & suos quoq; cõtubernales polluit. nec minus infestus est dijs, quàm homicida aliquis. sensus enim & ingenium hominis habent, quare etiam amore prosequuntur hominem. (hoc deinde historijs aliquot approbat, iam enumeratis in D.) Thraces tamen & qui circa Byzantium habitant, barbari & immanes, eos capere audent. Tridentem siue iaculum trisulcum parant, longissimo funi annexum, piscatores, & matrem alicubi cum geminis catulis oberrantem obseruant: eisq; adnauigant. delphini sine metu ullá ue suspicione loco manent, donec alter ex catulis iaculo feriatur. percussum piscatores non attrahunt, neq; enim possent: sed funem laxant, & remigando celeriter sequuntur, donec ille tandem uiribus exhaustus in summam effertur aquam. illum ubiq; misera & mœsta sequitur mater, nec usquam deserit: alteram interim adhuc incolumẽ, à se propellere, & ut fuga sibi consulat hortari uidetur. Saucio uerò adeò adhæret, ut nullo modo absterreri, ne ictibus quidem, aut diuelli ab eo queat: itaq; simul cum filio capitur & occiditur, Hæc Oppianus. Eadem ex Aeliano retuli supra in D. ubi de amore huius animantis in fœtum mentio est. ¶ Capiuntur attoniti sono, Plinius. Delphinorum captura talis est: Cum enim piscatores repentè alueis uniuersum circundederint gregem delphinorum, inde obstrepẽtes in mare, efficiunt ut territi erumpant uniuersi in littora, capianturq; tentato grauatoq; capite, præ strepitus inflicti nimietate, Aristoteles. Retibus comprehensi, breui tempore strangulantur, Idem. quando uidelicet respirare eis integrum non est. Capti retibus facile ferunt, (*dummodo respirare liceat,*) donec ad litus uentum sit. ibi enim reti mox lacerato euadunt, Philes. uide & suprà in D. E *Captura delphinorum.*

¶ Ex delphinis fit delphinelęum, id est piscium colla, Kiranides interprete Gerardo Cremonensi. sed uerisimile est cùm adipem ex delphinis liquatum seruari ad uarios usus, quemadmodum & ex alijs cetis: tum ex alijs eius partibus confici ichthyocollam rem ab oleo seu adipe diuersam. fit enim ea ex diuersis piscibus, ut in Antacæi historia suprà docuimus. ¶ Psyllo animali si piscator utitur ad inescandos pisces, multis piscibus potietur. ligari autem debet in pelle delphini, Kiranides.

Cum thynni circumretiti tenentur, Neptuno piscatores uota faciunt, ne gladius piscis, ne ue delphinus in captiuorum numero sit. hic enim ad moliendas retibus insidias acerrimus, ijs perniciem affert, ac dentibus conficit. ille uerò, si ætate sit confirmata, sępe lacerato reti, thynnorũ gregi irretito ad se exuendum ex laqueis facultatem dedit, Aelianus.

Delphini inflatus (*natatus potiùs*) uersus arcton, boream flare facit: ad meridiem contrà, austrũ: similiter & in alios uentos operatur, Kiranides. Cum delphini in portum se conijciunt, tempestatem significari putant, Incertus. Non assentior illis, qui delphinos salientes tempestatem præsagire scripserũt. Diligenter enim pluries & diuersis in locis per mare obseruaui, delphinos non minùs sequi uentum, quàm contraire: nec minus turbato mari, quàm tranquillo placidoq; apparere. subinde enim per æquoris summa se ostendunt respirationis causa, qua ut semper, ita & ante & post tempestates indigent, Bellonius. sed aliud est apparere, aliud ludere & lasciuire. Vide etiam Pierium Valerianum in Hieroglyphicis. *Tempestatis prognosticũ.*

De nutrimento ex cetis & cetaceis in genere, Galeni uerba & Rondeletij, habes superiùs in historia Delphini ex Rondeletio. ¶ Delphinus quàm delicatus & preciosus existimetur apud Gallos circa Oceanum, & quàm opiparè soleat apparari, & quæ gentes eo uescantur, quæ abstineant, Bellonius prolixè scribit operis Gallici de piscibus libro 1. capitibus quarto, quinto, sexto, septimo, octauo & nono. & rursus de carne ipsorum libro 2. capite duodecimo & deinceps. In Britannia quidem hodie negligi, neq; in cibo expeti nisi à pauperculis fortè, audio. Ab Italis delphinus non comeditur, nec eum piscatores uenantur. in nostro autem mari Germaniæ adiacenti delphini capiuntur, & comeduntur, & ideo fugiunt homines, Albertus. Cauendum est ne pisces magni & duræ pellis, ut delphinus, sturio & similes comedantur recentes capti: sed tandiu piscis reseruetur, & maximè euisceratus, donec absq; corruptione substantiæ tenerescat, Arnoldus in libro de conseruatione sanitatis. Sunt & uiscera quorundam, quia pinguia, grata: uelut sturionum, balænarum, delphinorum. nam non solùm sapore, sed & odore quasi uiolæ commendantur, Cardanus. F

Echinus marinus combustus alopeciam sanat cum adipe ursino, uel delphini, aut porci, Kiranides. Dentes delphini à collo suspensi, emittẽtibus dentes (pueris dentientibus) prosunt. Venter autem eius siccus & tritus potus, spleneticos sanat. Iecur assum in cibo tertianam & quartanã, & omnem typum nocturnum summè sanat, Idem. G

Nomina quædam apud Græcos dicatálecta sunt, (ut ueteres grammatici scribunt,) hoc est duplicis terminationis, ut in ίν oxytona, θίν, ἐκτίν, δελφίν, quæ per ίς etiam proferuntur: uerùm terminatio in ίν eis magis conuenit, quod uel obliqui casus ostendunt, in quibus ν. seruatur. Sunt qui in his uocabulis ν. in σ. conuerti aiunt Dôrum dialecto, qua λέγομεν etiam & similia dicuntur, Eustathius. In Oppiani libris δελφίς aliquoties legere memini, δελφίν nunquam: quo modo & Pindarus, H.a.

& Pausanias alijque proferunt. apud Theocritum duntaxat δελφὶν reperio. Latinè quidem delphis in recto singulari usitatum non est, sed delphin, aut delphinus. Delphinum similes, qui per maria humida nando, &c. Vergilius 5. Aeneid. ubi Seruius, Delphinum (inquit) uel uenit ab eo quod est delphin, delphinis: uel pro delphinorum, à delphinus, delphini. Delphina Ouidius dixit in accusandi casu singulari. Δελφὶν masculino aut fœminino genere effertur, ut quidam in Lexicon retulit, authorem non citat. ego, quod meminerim, masculinum semper legi. ultima naturâ longa est. Δελφὶς ἠϊόνεσσιν ἐπέδραμεν, Oppianus. Δελφῖνάς τε, κύνας τε, Marinus. Δελφὶς sic dictus est παρὰ τὸ δέλφω, Varinus: quasi uerbum quoddam sit δέλφω, quod equidem nusquam legisse memini. ego delphinem potiùs dictum reor à nomine délphax, quod est porcellus. est enim porcus quidã marinus, & sic à nostris quoque nominatur, &c. Vide in A. Nec à nomine δελφὺς, quod uulua uel uterus est, appellatos absurdum uideatur: quòd fœtum uiuum hac parte contineant, ut quadrupedes uiuiparæ, & reliqua etiam cete. Obscurus quidam delphinum fratrem hominis dixit, propter ingenium & mores, tanquam insinuans delphinum quasi ἀδελφὸν uocitari. Delphinis rostrum est simum. qua de causa nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari, (*quàm delphini*,) Plinius. mihi eos hoc nomen agnoscere uidetur, non tanquam rostri sui figuræ conueniens: sed quòd & sibilum propter S. literam, & sonum altissimum propter o. magnum exprimat: ita ut si quis magno clamore sensim id modulateque proferat, & procul exaudiant delphini, & non sine uoluptate aliqua: sibilo enim gaudere eos dixerim, sicut & tibiarum aliorumque instrumentorum sono. Lasciuum Nerei simum pecus, Liuius Aegistho de delphinis. Delphiniscum Aristoteles paruum uocat delphina, sic Paniscum & Satyriscum dicimus, Cælius. Delphînes, Aeolicè βελφῖνες, Hesychius. Delphini, canes quidam marini sunt, sicut & canes caniculæque pisces. nam & hi & illi sic in mari uenantur, ut canes quadrupedes in terra. Δελφῖνες πελάγους ἰχθυφάγοι σκύλακες, Philippus in epigrammate. -----ὁ δ' ἀρνευτῆρι ἐοικὼς Κάππεσ' ἀφ' ὑψηλοῦ πύργου, Homerus Iliad. μ. Scholiastes ἀρνευτῆρα interpretatur urinatorem. Κυβιστῆρι δ' ἐοικὼς, Ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διατρέχει, ἤυτε λαίλαψ, &c. Oppianus de delphino ab amijs infestato. Vide plura in Agno a. & in Vrinatrice aue. Σχέτλιος ἰχθὺς pro delphino, in gripho Simonidis apud Athenæum.

Epitheta. Epitheta delphini à Textore obseruata hæc sunt: Amasius, Arionius, Cęruleus, Blandus, Curuus, Incuruiceruicus, Lasciuiens, Pandus, Repandirostrus, Vagus, Venereus, Viridis. Pandos quidem & curuos delphines Ouidius dixit. Lasciuum Nerei simum pecus, Liuius Aegistho de delphinis. ¶ Δελφῖνος μεγακήτεος, Homerus Iliad. φ. Ἅλιοι δελφῖνες, Theocritus. Πελάγους ἰχθυφάγοι σκύλακες, Philippus in epigrammate. Φρίξαύχενες, ὠκυδρόμοι σκύλακες, Φιλόμουσοι δελφῖνες, in hymno Arionis. Item in Halieuticis Oppiani, Εἰναλίων ἡγητὴρ: Δελφῖσι βασιλεῦσι: Ἰχθυνόμων βασιλήων δελφίνων: Δελφίνων ἀγέλαι εὐειδέες, ἵμερος ἅλμης: Ἱερὸν τρόχιν (τροχίας *Varino est* ἄγγελος, ἀκόλουθος,) Ἐννοσιγαίου: Πρόπολοι Ζηνὸς ἁλιγδούποιο, Ministri Iouis marisoni, id est Neptuni: & Δελφὶς ἠϋγένειος, non à barba iubá ue, sed à maxillarum & dentium ui.

Icones. Delphin insigne Gallorum, &c. Delphinum tanquam regem marinorum animalium, in suis insignibus Gallorum reges habent, ita ut secundus ei post lilia locus attribuatur. quamobrem effigiem eius reprȩsentant in nummis diuersis ex auro, argento, ære, picturis insignium, & uexillis. sed ea falsa & monstrosa est, ac minimè genuina, Bellonius: qui hac de re copiosiùs scribit libro 1. (quem Gallicè de delphino &c. edidit,) capitibus 28. & 29. Et eiusdem libri capite 27. Athenæus author Græcus (*inquit, ego nihil eiusmodi apud Athenæum reperi*) & Valturnus in commentario de rebus Britonum, scribunt Cæsarem principi delphinatus regionis delphinum donasse, ut eo uteretur insigni, quòd ad debellandos Gallos suppetias ei tulisset, unde in quãta existimatione delphinus etiam olim fuerit conijcimus. Porrò ut delphin regioni nomen fecit in Gallia, (Delphinatum uocant:) sic filio regis primogenito. nam hunc etiam Galli delphinum cognominare solent, & delphino utitur insigni.

Delphini effigies curua curfieri solita. In numis plerisque & marmoribus antiquis, ubi delphini effigies spectatur, curua apparet: non quòd is uerè curuus sit, (uide suprà in B.) sed quòd delphinus cum in perpetuo ferè motu & agilitate sit, siue per lasciuiam ludens & saliens, siue pisces insequens uenando, siue nauigia comitans, plerũque talis apparet, præsertim cum capite prominente (sæpiùs autem emergit & effert caput necessitate respirationis, aut etiam admiratione circumspiciendi audiendi ue aliquid,) mox eo rursus in gurgitem fertur pronus, urinatori se demergenti similis. unde & κυβιστῆρα eum Oppianus cognominat, & ἀρνευτῆρα apud Homerum alij urinatorem, alij delphinum interpretantur. Partim igitur hanc delphini urinantis agilitatem & gestum, partim quia uiuacior elegantiorque huiusmodi eius forma, quàm simplex & recta, uidebatur, curuum hoc animal pictores & statuarij expresserunt: non temere aut libidine aliqua, ut Bellonius putat, neque (ut idem) decepto eorum uisu ob motus celeritatem, sicut rectum lignum si præceps in obliquum trudas (curuum apparet.) non enim apparere tantùm curuos, sed reuera incuruare corpus eos dixerim, cum saltu alió ue impetu se uibrant. nam cum pinnas ad natandũ binas tantùm habeant, ui & contentione corporis neruorum ac musculorum sese quàm celerrimè promouent. Cum deorsum contendit delphinus, (inquit Rondeletius,) caudam sursum mouet, (*hoc nisi incuruato corpore non fit:*) contrà, quum in summa aquæ sese effert. Cum fame concitati fugientem in uada ima persecuti piscem diutiùs spiritum continuêre,

continuere, ut arcu dimissi (*corpore nimirum similiter incuruato, ut ita ualidiùs sese eiaculentur*) ad respirandum emicant, &c. Plinius. Delphinorum effigies curuas Bellonius duas exhibuit, alterã è numismate sumptam, quam nos quoq; posuimus suprà cum ipsius descriptione; alterã è marmore antiquo, quam repetere nobis operæprecium non est uisum.

Emblema Alciati in eum qui truculentia suorum perierit:

Delphinẽ inuitum me in littora compulit æstus, Exemplum infido quanta pericla mari.
Nam si nec proprijs Neptunus parcit alumnis, Quis tutos homines nauibus esse putet?

Eiusdem aliud in auaros, uel quibus melior conditio ab extraneis offertur:

Delphini insidens uada cęrula sulcat Arion, Hocq; aures mulcet, frænat & ora sono, Pueri insidẽtes delphinis: et numi insignes iisdem.
Quàm sit auari hominis, nõ tã mẽs dira ferarũ est, Quiq; uiris rapimur, piscibus eripimur.

Hoc quidem Io. Oporinus noster diligentissimus doctissimusq; typographus, suos quos subinde plurimos optimosq; excudit libros, insignire solet. In Tænaro Arionis statua est, & simulacrum delphini, Higinus.

Puerum delphino inuectum numis insculpebat Asis, Ἄσις, Pollux libro nono: ex quo Cælius etiam Asis reddidit. ego pro Ἄσις mallem Ἴασος, ut de puero Iasensi intelligatur: Aelianus enim & Plutarchus scribunt, statuam ab Iasensibus excitatam quæ forma eximia puerum in delphini dorso sedentem haberet: & numismata quoq; ex argento & ære, imaginibus eorum signasse. Scio Asidem terram ab Ouidio libro 9. dici pro Asia: sed de hac Pollucis uerba non accipio. ut neq; de rege ullo huius nominis, sicut nuper quidam putauit. Pierius Valerianus tamen, Apud Asiaticos (inquit) puerum delphino insidentem fuisse in nummis tradit Strabo. Ego Strabonis hæc uerba hoc tempore non inuenio: interpres quidem multa inepte transtulit, quare rem in medio relinquo. Non temere frẹnatus delphinus pictus (inquit Pierius Valerianus) incolumitatis indicium fuit: quod dubio procul ob multos ab undis eius opera seruatos factum opinamur. In Neptuni siquidem templo, quod apud Isthmon erat, uisebatur Palæmon puer super delphine & auro et ebore confectus, quem Herodes Atheniensis dicauerat. Nam & Palæmoni nautæ pro incolumi nauigatione uota faciunt. idem enim & Melicerta & Portunus est: cui, ut apud Virgilium habetur, Seruati uotum soluunt in littore nautæ, ut Glauco & Panopeæ. Huius Melicertæ corpus in Isthmo à delphino expositum inuenit Sisyphus. Vide suprà quoq; in D. Taras Herculis (filius) Taras. delphino inuectus in numismate Tarentinorum fuit, teste Aristotele, qui numisma apud illos nummum appellari scribit, Pierius Valerianus. Alij Taram Neptuni filium faciunt, à quo Tarentum urbs Italiæ ædificata sit, quæ similiter à Græcis Τάρας dicitur. Tarentini quondam (inquit Bellonius in libro Gallico) numis suis insculpserunt delphinum, ad memoriam Tarantis filij Neptuni, quem (Neptunum) ab alijs dijs in delphinum conuersum fuisse fingunt. quamobrem Tarantem delphino frænato inequitantem fecerunt. Tarentini eadem de pueris delphinisq; narrant, quæ Iasenses, Plinius. Iidem Delphis Phalanthi Lacedæmonij statuam dedicarunt, et non procul ab eo delphinum: illum enim facto in mari naufragio, à delphino exportatum aiunt, ut suprà in D. retuli. Delphinos repræsentatos uidimus in numis diuersis, Augusti, Ruffi, Tiberij, Domitiani, & Vitellij: & præterea in Græcis quibusdam, (ut conijcio, inscriptio enim nulla erat) qui multò meliùs expressi sunt: qualem hîc exhibemus unum utrinq; depictum: cuius margo rotundus erat, non angulosus: & ansulæ binæ, una utrinq;, Bellonius.

Duo delphini incurui, dorso repando, ex antiquissimo numismate æreo.

Vidi etiam (inquit Bellonius) numos Claudij Cæsaris, in quibus exprimitur Neptunus cum tridente insidens pisci, delphino simili: mihi tamen orcam potiùs repræsentare uoluisse Claudius uidetur. is enim (teste Plinio) in portu Ostiæ orcam expugnauit, & spectandam populo Rom. exhibuit: cuius nimirum rei memoriam in numis suis relinquere uoluit. Illud Varronis monumentis proditum est, institutum fuisse ueteribus, ut circa Liberum patrem delphini appingerentur, Cælius Rhod. Quòd delphinum Baccho adpingunt (inquit Pierius Valerianus) non solùm ad fabulam spectat, (*qua nimirum Tyrrheni nautæ à Baccho in delphines mutati finguntur,*) sed etiã ad Bacchus. historiam, quòd uinum marina aqua mixtum faciliùs cõseruatur, ut Columella scribit se ab agri-

cola patruo didicisse. & Dionysius hac de causa ad mare fugisse fingitur, quod apud Athenæum habemus. Circa forum Corinthi constructus est fons, & super eo Neptunus æreus, cuius sub pedibus delphinus aquam emittit, Pausanias in Corinthiacis. Phigalenses in antro quodã Cereris simulacrum consecrarunt, cætera mulieri persimile, præter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus, delphin manu sustinebatur: columba uerò altera, Cælius Rhod. Pierius Valerianus Veneris potiùs hoc simulacrum fuisse conijcit: Delphinum enim (inquit) amoris simulacrum esse, tam ex historia, quàm ex tot Veneris signis, quibus id genus piscis admouetur, alibi comprobauimus. Pictores Amorem, formosum adolescentem pingunt, sagittarium, igniferum, alatum: qui manu altera delphinum, altera herbam teneat: alis eum aëri dominari indicantes; herba, terræ; delphino, mari, &c. Io. Tzetzes 5. 11. in Varijs.

Neptunus. *Ceres.* *Cupido.*

Emblema Alciati de potentia amoris:

Nudus Amor uiden' ut ridet, placidũq; tuetur? Nec faculas, nec quæ cornua flectat habet.
Altera sed manuũ flores gerit, altera piscem, Scilicet ut terræ iura det atq; mari.

Inuenio etiam ex delphini simulacro amorem in simpliciorem ætatem significari, quem puerilis ætatis amasium non uno exploratum est exemplo, ut non immeritò tot in nummis delphinũ cernere sit ab alato Cupidine frænatum. Et Veneris statuas plerasq; uidimus, quibus adsculptus est Cupido, qui uel delphino insideat, uel alio quoquo modo regat eum apprehẽsum, Pierius Valerianus. Ita uerò delphinus (inquit idem) maris regem significat, ut pro aqua mariq; ipso passim in nummis excudatur. Præcipuè autem Sunij Neptunus sub delphinis imagine colebatur. Neptuno uerò aquarum domino nullo non in signo eius adsculpebatur. (*Vide infrà in Delphino side re.*) Pulcherrimus extat nũmus, cuius inscriptio est, NERO CLAVDIVS CAESAR AVG. GER. P. M. TRI. P. IMP. PP. ubi Neptunum ipsum uideas in portu sedentem, id enim quietis indicium: dextera temonem terræ adprimentem, quod signum nauigationis est in portũ fossilem: læua uerò delphinum amplectẽtem, quod maris blanditias & tranquillitatem ostendit, &c. Atq; ut hinc hieroglyphicum quo de agitur interpretari aggrediamur, epigramma Græcum extat, cur Cupidinis signum una manu delphinum, altera flores contineat, in hunc modum interpretatione facta:

Neptunus iterum.

οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος, τῇ γὰρ μὲν γαῖαν, τῇ δὲ θάλασσαν ἔχει.

Est & in nummo M. Agrippæ L. F. COS. III. Neptuno reduci signum S. C. cusum, in quo Neptunus læua tridenti altè innititur, dextera uerò delphinum exporrigit. In Q. Nasidij nummo nauis est cum stella & uelo pleno, ab altera parte caput, tridente ab occipitio posito: infrà delphinus est: inscriptio, Neptuni. quod tutam Q. Nasidij nauigationem Neptuni beneficio peractam indicat. Hæc omnia Valerianus. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio (sunt,) Neptunus ipse, & Thetis, atq; Achilles: Nereides supra delphinos & cete & hippocampos sedentes, Plinius.

Athenæus libro 10. inter cæteros griphos, hunc etiam Simonidis refert:

Μιξονόμου τε πατὴρ ἐρίφου, καὶ σχέτλιος ἰχθὺς πλησίον ἠρείσαντο καρήατα. παῖδα δὲ νυκτὸς
δεξάμενοι βλεφάροισι Διωνύσοιο ἄνακτος βουφόνον οὐκ ἐθέλουσι τιθηνεῖσθαι θεράποντα.

Hos uersus aiunt in Chalcide ueteri cuidam donario inscriptos fuisse, in quo hirci & delphini effigies fuerint. Alij in epitonio psalterio hæc animalia expressa fuisse aiunt: & *βουφόνον* Bacchi ministrum, dithyrambum interpretantur. Alij aliter, &c. ¶ In Olympicorum carcerum embolo, id est rostro, delphis æreus in canone erectus uisitur: & in medio ara, quæ aquilam ex ære alis longè extensis sustinet. Est autem machina huiusmodi, ut ea commota delphinus in terram cadat, aquila uerò sursum prosiliat, Pausanias Eliacorum 2. ¶ Peruulgatum signum illud est, quod maturè agendum significat, si delphinus anchoræ uel alligetur, uel, ut ueteres fecerunt, obuoluatur, uno contationem, altero celeritatem significante: quæ simul iuncta, inuicemq; temperata, maturitatẽ faciunt: & quod Horatius ait, & properare loco & cessare indicant. Sunt qui hieroglyphici huius inuentum Augusto tribuant, quòd & adagium & signum huiusmodi solitus sit identidem repetere. Habetur ea species, qua delphinus anchoræ se circumuoluit, in Titi Vespasiani nummis. Sed fortè non displiceat in huiusmodi significatum trahere, quod in nummo quodam æreo apud Maffæos inspexi Romæ, bouem humana facie personatum, supra quem delphinus imminet. per hunc enim celeritatem, per bouem tarditatẽ intelligimus, quæ illius animalis propria est. Actionem uerò ex humana facie colligimus: quòd hominum proprium in primis sit res gerere, Pierius Valerianus in Delphino. Et rursus in Anchora: Animaduertendum (inquit) anchoram quæ in nummo Titi habetur, extrema dentium in uomeris speciem dilatare: cuiusmodi figuram Aldus noster imitatus est in omnibus quos impresit libris. alia uerò forma esse, dentibus quippe in acutum recto ductu mucronatis, quam in nummo ueteri apud eruditissimum uirum Romulum Amasæum uidimus. Hæc Valerianus, qui alterius etiam huius anchoræ figuram in Hieroglyphicis suis delineauit. Lege etiam superiùs de hoc signo in Rondeletij scriptis.

Delphinus cum anchora.

Emblema Alciati, cuius lemma est, Princeps subditorum incolumitatem procurans.

Titanij quoties conturbant æquora fratres, Tum miseros nautas anchora iacta iuuat.

Hanc

Hanc pius erga homines delphin cõplectit, imis Tutius ut poſsit figier illa uadis.
Quàm decet hæc memores geſtare inſignia reges, Anchora quod nautis ſe populo eſſe ſuo?

Vlyſſes in parma & annulo (& enſe, Pierius Valerianus) inſigne delphinum habuit, in memoriam Telemachi, quem puerum mari illapſum delphini ſeruarunt, ut in D. retuli ſuprà ex Plutarcho. Lycophron Vlyſſem uocat δελφινόσημον κλῶπα: ubi Scholiaſtes, Steſichorus (inquit) & ſimiliter Euphorion, Vlyſſem in clypeo delphini typum habuiſſe tradunt, Iſacius Tzetzes & Varinus. Sed δελφινόσημον dictum Vlyſſem à Lycophrone, etiã ea de cauſa exiſtimes, quòd Philoſtratus eum ſubſimum fuiſſe dicit. delphini enim ſimo admodum roſtro ſunt. ¶ Heſiodus in ſcuto Herculis delphinos argenteos cælatos fuiſſe canit, qui piſces æneos perſequerentur, his uerſibus: πολλοί γε μὴν ἀμμέσον αὐτοῦ Δελφῖνες τῇ καὶ τῇ ἐθύνεον ἰχθυάοντες, Νηχομένοις ἴκελοι, δοιοὶ δ' ἀναφυσιόωντες Ἀργύρεοι δελφῖνες ἐφοίτων ἔλλοπας ἰχθῦς: Τῶν ὕπο χάλκειοι τρέμον ἰχθύες.

Vlyßis insigne. *In Herculis scuto.*

Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum, &c. Vide infrà inter prouerbia.

Delphin inter ſydera numeratur apud Proclum de ſphæra. Nominatur & à Varrone libro 2. de re ruſt. Arati interpres delphinum Muſicum ideo ſignum dici ſcribit, quia nouem ſit ſtellis inſignitus, qui eſt Muſarum numerus: ſed ſtellas tamen in eo decem recenſent alij, Cælius Rhod. Delphinus qua de cauſa ſit inter aſtra collocatus, (inquit Higinus) Eratoſthenes ita cum cæteris dicit: Neptunum quo tempore uoluerit Amphitritem ducere uxorem, & illa cupiens conſeruare uirginitatem fugeret ad Atlanta, complures eam quæſitum dimiſiſſe: in his & Delphina quendam nomine, qui peruagatus inſulas, aliquando ad uirginem peruenit, eiq; perſuaſit ut nuberet Neptuno, & ipſe nuptias eorum adminiſtrauit: (*Vide hac de re etiam infrà aliter ex Oppiano, in h. circa initium, ubi de delphinis ſacris agitur*) pro quo facto inter ſidera delphini effigiẽ collocauit. Et hoc amplius: qui Neptuno ſimulachra faciunt, delphinum aut in manu, aut ſub pede eius conſtituere uidemus, quod Neptuno gratiſsimum eſſe arbitrantur. Aglaoſthenes autem qui Naxica conſcripſit, Tyrrhenos ait fuiſſe quoſdam nauicularios, qui puerum etiam Liberum patrem receptum, ut Naxum cum ſuis comitibus tranſuectum, redderent nutricibus nymphis. Nauicularij ſpe prædæ inducti, nauem auertere uoluerunt: quod Liber ſuſpicatus, comites ſuos iubet ſymphoniã canere; quo ſonitu inaudito Tyrrheni, cum uſqueadeò delectarentur, ut etiam in ſaltationibus eſſent occupati, cupiditate ſaltandi ſe in mare inſcij proiecerũt, & ibi delphines ſunt facti: quorum cogitationem cum Liber memoriæ hominum tradere uoluiſſet, unius effigiem inter ſidera collocauit. Alij autem dicunt hunc eſſe delphina, qui Ariona citharœdum ex Siculo mari Tænarum tranſuexit, & reliqua, nos in Arionis recenſenda hiſtoria ſatis prolixi fuimus in D. Idem Higinus capite 3. ubi ea quæ deinceps dicturus eſt proponit, paruum delphinem nominat. Et in cœleſtium corporum efformatione: Delphin (inquit) non longè ab Aquilæ ſigno figuratus, in curuatione caudæ nouiſsimæ tangit æquinoctialis circuli circumductionem, &c. Stellarum eſt omnino nouem. Aliqui dicunt lyram cœleſtem fuiſſe ſidus Arionis citharœdi omnium primi.

Delphin ſydus. *Neptuni fabula.* *Tyrrheni nautæ à Baccho in delphinos conuerſi.* *Delphinus Arionis.*

Δελφὶς non modo maſculinum eſt pro delphino, ſed etiam fœmininum adiectiuum pro Δελφικὴ, ut in uerſu: Δελφὶς γὰρ φάμα τόδ' ἐθέσπισεν, apud Suidam. Δελφίσι βάκχαις, in Delphide regione habitantibus, Varinus.

Delphis pro Delphica.

Τοὺς δελφῖνας μετεωρίζου, καὶ τὴν ἄκατον παραβάλλου, Ariſtophanes in Equitibus. ubi Scholiaſtes: Delphis (inquit) eſt organum nauticum: quod in altum attollere iubet poëta: nam & delphinorũ ſublimes ſunt ſaltus. Aliter, Delphis, ἐξάρτημα τῶν νεῶν, ἀγκύρωμα: hoc eſt, inſtrumentum quod à nauibus ſuſpendebatur, anchora quædam. Vel inſtrumentum quoddam è ferro plumbó ue delphini ſpecie factum, quod ab antennis mali (ἀπὸ τῆς κεραίας) in pugna nauali ſolebant in hoſtium nauim, eius deprimendæ cauſa, immittere. (*Huiuſmodi maſſam è ferro aut plumbo Galli hodie Salmonem uocant, Bellonius.*) Inſinuat hoc Pherecrates in Agris ſcribens: ὁ δὲ δὴ δελφὶς ἐστὶ μολιβδοῦς. δελφινοφόρος τε κέρδος διακόψει τοὔδαφος αὐτῶν ἐμπίπτων καὶ καταδύων. Et Thucydides dixit δελφινοφόρον τὴν ναῦν ἐξηρτῆσθαι (*uide an uerbum ἐξηρτῆσθαι abundet*) τὴν ἐξηρτημένην ἔχουσαν δελφῖνα τοιοῦτον. Nam libro ſeptimo uerba eius hæc ſunt: Ἔπειτα αὐτοὺς αἱ κεραῖαι ὑπὲρ τῶν εἴσπλων αἱ ἀπὸ τῶν ὁλκάδων δελφινοφόροι ἠρμέναι ἐκώλυον: Hæc ille, & ſimiliter Suidas. De eodem Euſtathius: Καὶ δελφῖνα δὲ ναύτην (fortè ναυτικὸν uel ναύτου) φασὶν, id eſt delphinum appellant (inſtrumentum) à malo ſuſpenſum, è ferro aut plumbo, ut cataractæ inſtar (hoc eſt è ſublimi magno cum impetu) nauigijs piratarum illideretur, authore Pauſania. qui & alibi ſic ſcribit: Delphinum eſſe quod et κορκέτης nominetur, machinamentum ferreum, quod à naui ſuſpendatur in tempeſtate, ut contra uentos firmetur. Ex Euſtathio Varinus quoq; repetijt. Delphines, moles uel pondera quædam, delphinorum forma, ſuſpenſa, ut in piratarum naues inijcerentur, Heſychius. Ὑπὲρ δὲ τὸ ἔμβολον δελφὶς ἵσταται, ὅταν ἡ ναῦς δελφινοφόρος ᾖ, Pollux. id eſt, Super embolum ſtat delphis, quando nauis fuerit delphinophoros, interprete Cælio Rhod. Noſtris temporibus (inquit idem Cælius) celocium artius (*fortè altius*) ſurrectum roſtrum recuruum, uulgus nauticum delphina appellat. Delphis ſupra embolum, æreum inſtrumentum eſt, quo naues hoſtium diripi poſſunt, Cælius Calcagninus. ¶ Oppianus Halieut. libro 3. de anthiarum captura canens, lupum piſcem hamo transfigi ait, ſi uiuus habeatur: ſin minus, plumbum quod piſcatores delphinum nominant, in os inſeri, cuius pondere piſcis commotus, capite modo nutet, modo ſublimior ſit, ueluti uiuus. Εἰ δὲ θάνῃ, τάχα οἵ τις ὑπὸ στόμα θῆκε μόλιβδον, Δελφῖν' ὃν καλέουσιν: ὁ δ' ἐστι.

Delphis inſtrumentum nauticum. *Delphin plumbũ, cuius ad piſcationem uſus eſt.*

βρίθοντι μολίβδῳ νεύει τ᾽, ἀγκλίνει τε καρῆ, ζώοντι ἐοικώς. Et rursus libro 4. similiter de scarorum ca-
ptura scribit, optimum esse si scarus fœmina uiua trahatur ad alliciendos alios: - - - - - ἠὲ θάνῃσι,
δελφῖνος μολίβοιο μετὰ σῶμα δέξατο τέχνην. Nec multò pòst de merulis capiendis, piscator (inquit)
Delphin chirurgicus. hamo inserit καρίδα ζώουσαν, ἐπ᾽ ἀγκίστροιο δ᾽ ὕπερθε βριθὺς ἀνήρτηται μολίβδου κύβος, &c. ¶ In organis
chirurgicis quibusdam delphines dentibus (tympani, quod est rotunda machina dentata) inclusi,
machinas motu prohibent, quod unci quoq; efficiunt, Oribasius libro de machinis, cap. 4. ¶ Ge-
Delphinus uas. nus quoddam uasis Romani olim delphinum nominarunt, quo in cõuiuijs utebantur: cuius me-
minit Plinius ubi scribit de uasis antiquis (lib. 33. cap. 11.) his uerbis: Delphinos quinis milibus se-
stertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. Videntur autem huiusmodi uasa, quibus ministri re-
Delphinis mensa. gum & principum utuntur, quæ uulgò Naues appellant, &c. Bellonius in libro Gallico. ¶ Del-
phinida, poculorum mensam uocat in Lexiphane Lucianus his uerbis: ποτήρια δ᾽ ἔκειτο παντοῖα ἐπὶ
τῆς δελφινίδος τραπέζης. id est, Pocula uerò omnimoda iacebant in mensa delphinide. Hanc Por-
phyrio Latinè Delphicam uocauit, quã in sermonibus ait Horatius: Et lapis albus Pocula cum
cyatho duo sustinet. Iuuenalis item significauit: Et recubans sub eodem marmore Chiron, Cæ-
lius Rhod. Quidam in Lexico Græcolatino delphinidem mensam interpretatur quæ pedes ha-
beat ad similitudinem delphinis.

Delphax. Δέλφακες sunt sues, & propriè quidem fœminæ, αἱ δελφῖνας (lego δελφύας) ἔχουσαι: id est, quæ uul-
Delphys. uas habent. δελφὺς enim uulua, uterus, seu matrix est, unde ἀδελφοὶ (id est, fratres uterini) dicti, A-
Delphines draco. thenæus. ¶ Delphines nuncupatur ab Apollonio libro Argonauticôn secundo, draco ab Apol-
line confectus, cuius etiam uersiculos apposui:

Ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνησσοῖο Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.

Id ipsum uerò interpres item comprobauit: additq; à quibusdam masculino genere pronunciari,
ab alijs fœminino: quod (inquit) melius est. Quod autem delphines uocaretur, qui Delphicum cu-
stodiebat oraculum, Leandrus dixit & Callimachus, Cælius. Varinus etiam è Scholiaste Apollo-
nij repetijt: qui hoc addit, Callimachum tradere dracænam fuisse, hoc est draconem fœminam, &
rectè fœm. g. efferri. Δελφύνης, παρὰ τὸ δελφὺς, ἤγουν μήτρα, Idem. Ab hoc dracone occiso Delphinium
cognominatum Apollinem aiunt, de quo plura referemus mox inter propria. Apollonij uersus
paulò antè recitatos à Cælio, Varinus Heliodoro adscribit. Δελφὺς, μήτρα: καὶ ὁ ἐν Δελφοῖς δράκων,
Hesychius: sed pro dracone Delphico δελφύνης scribendum fuerit. Dionysius Afer fœm. gen.
delphynen dixit per ypsilon in penultima: In Pythico campo (inquit) iuxta Cephissum fluuium,
δράκοντος Δελφύνης τριπόδεσσι θεοῦ παρακέκλιται ὁλκὸς, ὁλκὸς ἀπειρεσίοισιν ὑπὸ φρίσσων φολίδεσσι. quem lo-
cum enarrans Eustathius: Videtur (inquit) hoc in loco exuuium serpentis suspensum fuisse, & lo-
cus ipse Pythòn ab eo denominatus. Vocat autem pellem ipsam synecdochicè ὁλκὸν, totum pro
parte, ut βοῦς pro corio, & ἐλέφας pro dente uel cornu elephantis dicitur. Cæterùm pro masculino
ὁ δελφύνης, fœminino genere ἡ δελφύνη eum protulisse dicunt, more poëtico, κατὰ γένους κοινότητα. Por-
rò locus Πυθὼν Græcè dictus est, quòd draco in eo cõputruerit, à uerbo πύθω, quod est putresco:
uel ab oraculis quæ illic rogabãtur & audiebantur: παρὰ τὸ πυθέσθαι, τὸ μαθεῖν (ἢ ἐρωτᾶν, Suidas,) Hęc
ille. Delphi, Δελφοὶ, Apollinis templum sic dictum est, ab eo quod delphinen draconem ibi con-
Triton. fecerit Apollo, Suidas in Πυθώ. ¶ Triton filius Neptuni & Amphitrites, à capite ad umbilicum
homo, inde delphinus: & tanquam ἰχθυοκένταυρος, Varinus.

Stirpes. Delphides, ut quidam scribunt, fructus sunt de genere carotarum. ¶ Δελφίνιος, herba quædã,
Delphinium. Hesychius. Delphinium Dioscorides libro 3. describit, maius & minus. Surculos (inquit) emit-
tit à radice una sesquipedales, aut maiores, à quibus folia exeunt parua tenuia, diuisa, (φυλλάρια ἐν-
τετμημένα, λεπτά: Marcellus uertit tenuia & candida, quasi λεπτὰ καὶ λευκὰ legerit,) prælonga, quæ
delphinorum effigiem repræsentant, unde tractum nomen est. flos leucoio non dissimilis, purpu-
reus, (ἐμπόρφυρος.) Semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest à scor-
pione percussis. aiunt enim obiecta herba scorpiones resolui, atq; ignauos torpescere. semota ue-
rò ea, sese recolligere. Prouenit in asperis & apricis. Alterum delphinium superiori simile, sed fo-
lijs & ramis longè gracilius est. Viribus eisdem pollet, sed non ita efficacibus, Hæc ille. Hoc de
delphinio caput Matthiolo & Cordo adiectitium uidetur: quòd Galenus & Paulus nullum huius
in censu simplicium mentionem faciant, quos tamen Dioscoridem imitatos constat. Adde quòd
id antiqua exemplaria nõ habent: nec ullam Dioscoridi fuisse causam, cur siliquiferam umbellife-
ris herbis immisceret, instituto suo compugnãs, Anonymus qui scholia condidit in Dioscoridis
libros Lugduni excusos apud Baltasarem Arnolletum anno Domini M. D. L. Marcellus Vergi-
lius quoq; nihil de hac planta Plinium & Aeginetam agere miratur. Dubitamus (inquit) ob eam
causam, latere in antiqua etiam medicina delphinium hoc sub appellatione aliqua alia. auxitq; su-
spicionem nostram, quòd is quem uetustissimum habemus Longobardis literis scriptum Latinũ
Dioscoridem, nullum hoc loco delphinium ostendit. Ego an delphinij descriptio Dioscoridis sit,
& an suo loco reposita, iam non controuersor: & si cui ita uideatur, donabo neq; à Dioscoride de-
scriptam esse, neq; hunc locum inter umbelliferas eius descriptioni conuenire. Hoc potiùs nobis
quærendum quæ nam herba sit delphinium, quæ nam eius loco usurpari possint, & quo cæteri
ueteres medici nomine eam appellarint. quibus de rebus quoniam non pauca scripsi libro primo
huius

huius historiæ, in Philologia de Lupo, pag. 74 . non est quòd ijsdem hîc repetendis negotium lectori facessam. Sed quæ illic omissa sunt, hic addamus. Lychnis à Dioscoride descripta, & alijs antiquis medicis plerisq; memorata, si non eadem delphinio est, proximè omnium saltem & descriptione & uiribus accedit. Nam & leucoio similis in ea flos est, & is purpureus: quorum utrunq; delphinio quoq; tribuitur. Semen (aut flos) contra scorpionum ictus bibitur. ferunt etiam admota scorpijs herba hac (lychnide syluestri) torpidos & inefficaces eos ad nocendum fieri. Horum etiam utrūq; de delphinio Dioscor. tradit, nec plura de eius uiribus: ut neq; de lychnide, nisi quòd semen eius potum bilem per inferna exigat. Sed delphinium asperis apricisq; locis prouenit Dioscoridi; lychnis in humentibus, ut Marcellus Virgilius scribit. atqui Marcellus authorem non adfert: quemadmodum neq; quòd lychnidis flos noctu fulgere credatur, quod ut scriberet sola puto etymologia commotus est. Sed ut aliquis conuincat delphinium & lychnin diuersas esse plantas, nos magnam earum & formæ & uirium cognationē esse ostendimus. Theophrastus (ex quo Gaza lucernulam transtulit) & Plinius eum secutus, lychnidem primum inter æstiuos flores numerant. Folijs quidem quo pacto delphinum imitetur lychnis, nemo satis exposuit. mihi animus inclinat, hanc similitudinē in eo esse, non modo q oblonga sint, & ampliora initio paulatim attenuentur, (hoc enim cum multis commune habent,) sed quòd insuper in alteram partem, id est alterum marginem nonnihil incuruentur, ut urinantes & ludentes delphini assolent. Marcellus Vergilius senam hodie dictam delphinium esse putabat: & alij quidam consolidam regalem ut uulgò nominant. sed utrosq; procul aberrare, ipsa delphinij descriptione mediocriter considerata, manifestum est. Ruellius herbam in aquosis nascentem, quam aliqui filium ante patrem uocant, (quòd siliquam (inquit) & intus semen ante floris exitum ostendat, rectiùs si partus ante conceptum ab eis appellaretur. Iam audio aptiùs ab teretis siliquulæ per extremum in expansum florem exeunte figura, buccinariam quadam similitudine dici) delphinium esse putat. Eius sententiæ accedit Amatus Lusitanus: & herbam à Ruellio demonstratam in Hispania etiam crescere scribit. quod facile credo, cum & apud nos, & in omnibus quas uidi regionibus reperiatur abunde circa ripas riuorum, fluuiorum, & alijs humentibus locis. quanquam Ruellius in asperis & locis totius diei solem accipientibus emicare referat: sed hæc etiam humida simul esse nil prohibet. Ego in parietibus etiam reperi, & umbrosis non raró. omnino ubi nascitur, aqua uel est, uel nuper fuit. In Italia quidam aliud delphinium ostendunt: uerùm nullus adhuc Matthioli sententia legitimum ostendit. Idem demonstratum à Ruellio delphinium, nunquam uerum ac legitimum sibi uisum ait. Ego neq; lychnidem ueram hactenus quenquam protulisse puto. Et miror in Italia ubi frequentes sunt scorpiones has herbas ignorari. Lunaria Græca, quam in libello de Lunarijs exhibui, si lychnis non est, ei tamē affinis tum natura tum uiribus uideri poterit, & forsitan thlaspi maius appellari: nam & folia magna habet, & siliquas πλατυμύκας, id est in latitudinē compressas: & uires thlaspeos aut nasturtij, hoc est insignem acrimoniam, quæ bilem per aluum exigere potest, seminum una aut altera drachma in potu sumpta de quocunq; istorum trium. Scorpijs autem aduersatur nimirum non alia ui, quàm nasturtium, raphanus, eruca, & calaminthe, ut tradiderunt authores. In Græco libello de medicinis substitutis, (qui & cum Galeni, & cum Pauli Aegin. operibus habetur,) legimus pro acanthij semine lychnidem posse substitui: sed meliùs Martianus Rota ex emendatiore codice, pro lysimachio spinæ Aegyptiæ semen ad supprimendum sanguinem in usum recipiendum transtulit. Delphinij certè uim magnam esse ex hoc etiam constat, quòd in Constantini Geoponicis legimus: si delphiniū herba mascula trita & cribrata in aquam inijciatur, adeò pisces conuocari ut possint manibus comprehendi. Lunariæ Græcæ cognatam iudico herbam, quam aliqui hodie osyrin esse putant: Caulis est singularis, (ut pictura, quam à Io. Kentmano accepi, ostendit, ipsam enim nondum uidi,) cubitalis, ut conijcio: in quo folia circiter septem singulatim digeruntur, simplicia, sesquidigitum lata in medio, unde finē uersus mucronantur, palmum ferè longa, in alterum latus recurua, delphinorum quadam specie, idq; natura, ut audio: ne quis picturam in hoc fallere arbitretur. superiora duo parua & marginibus incisa sunt. Superiùs siliquæ aliquot, sicut in leucoijs, sunt, sursum conuersæ: in summo caule corymbi florum, qui ex albo purpurascunt, folijs quaternis, leucoij floribus similes, uel potiùs lunariæ Græcæ. Herbam ouorum (Eierkraut) appellari uulgò in Saxonia & alibi, ab eo quòd folia dissecta ouis frixis aspergantur, saporis gratia, acrimoniam enim habent, à Bellonio cognoui: & eam ob causam in hortis coli. Hanc neminem hactenus uel descripsisse uel exhibuisse pictam miror. Foliorum magnitudo fortè remorabitur assensionem, quo minùs credatur delphinium. sed si conueniant reliqua, hanc solam impedire æquum non est; cum generis unius ubiq; species repeniantur multæ.

Lychnis.

Dictynnæ Dianæ & Delphinij Apollinis (inquit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.) aræ templaq; per Græciam multa passim sunt. Enimuero quem locum ipse sibi deus peculiarem elegit, eum Cretensium posteri delphino duce tenuerunt. Neq; enim quod fabulantur quidam, sumpta delphini specie deus ipse, sed ab illo delphinus missus perq; mare cursum dirigens, classem perduxit Cirrham. Iis etiam quibus à Ptolemæo Sotere Sinopi relictis, Serapidis & Dionysij reuehendi negotium datum fuerat, uentorum ui præter animi sententiam, supra Maleam ab-

Nomina propria.

Apollo Delphinius, & forum Delphinium.

reptis, & iam à dextera Peloponneſum habentibus, ac ob id perturbatis triſtibusq́;, delphinū ante proram conſpectum narrant, ueluti uocantem, ac ducem ſe in ſtationem quandam leni curſu præbentem: illos uerò de uia iam nihil ſolicitos tantiſper prænatantem uiamq́; monſtrantem ſecutos, dum conſtituerentur Cirrhæ. ibi factis pro reditu ſacris, intellexiſſe è duobus ſimulacris alterum, Plutonis quod erat, tolli auferriq́;: alterum Proſerpinę, effictum expreſſumq́;, relinqui oportere. Eſt autem uériſimile, etiam quia muſicen delphinus amat, charum eſſe deo. Qua quidem in re huic ſe Pindarus conferens, non delphinum, inquit, abditum elici:

Quem placido ponti de pelago, Exciuit amabile tibiæ melos, Hucuſq́; Plutarchus.

Delphinium Athenis locus erat in quo ius dicebatur. huius appellatio (inquit Cælius) inde uidetur fluxiſſe, quia Apollo ibi coleretur Delphinius: cuius & Plutarchus meminit, Marathoniū taurum illi à Theſeo immolatū prodens, qui Tetrapolim infeſtaret. Sic uerò Apollo dicitur, quoniam Caſtalio Cretenſi coloniam deducenti ſe obtulit ducem, (*meminit etiam Stephanus in* Δελφοί) delphini præferens imaginem, qui & nauem præceſſerit uſq́; ad Criſſæum Phocidis ſinum: unde & Delphi quoq́; dicti, qui locum tenuêre ab illo munitum: uel quòd draconem delphîna (*delphinen*, τὸν δράκοντα δελφίνην: *uide ſuprà in H.a. ex Suida*) peremerit in Pythone. Colebatur Delphinia item Diana, ut in theſauris Iulij Pollucis obſeruauimus. Fuit & apud Aeginetas Delphinius menſis Apollini ſacer Delphinio, Hæc Cælius. Non Neptuno & Baccho ſolùm, (inquit Pierius Valerianus) uerùm etiam Apollini delphines dedicantur: multasq́; eius aras apud Græcos delphinis inſculptas fuiſſe Plutarchus atteſtatur. Adhæc nonnulli addunt, Apollinem delphini ſpecie adnaſſe ad Delphos, apud quos præcipuè colitur. Sed Creticum hoc commentum aiunt: illi enim & Apollinem omnis ſalutis authorem celebrabant, & ab unoquoq́; malo liberationem Apollini ferebant acceptam. nam & quòd fabulæ fabulantur homines in delphinos tranſmutatos, ea de cauſa confictum aiunt, quòd delphinis ducibus nautæ ſeruati fuerint. Templi Apollinis Delphinij Athenis Pauſanias quoq́; in Atticis meminit. Delphinia quondam in Aegina feſtum & certamen pentathlum in Apollinis honorem celebrari ſolita fuiſſe, author eſt Pindari Scholiaſtes in Pythijs Carmine 8. Et rurſus in Nemeis Carmine 5. Delphinius menſis (inquit) apud Aeginetas dictus fuit, Delphinio Apollini ſacer, in quo ſacrificant Apollini οἰκιστῇ καὶ δωματίτῃ, uel in quo Apollinis certamen Hydrophoria dictum peragebatur. Δελφινίου πρὸς ἄντρα κερδῴου θεοῦ, Lycophron: cuius ſcholiaſtes Iſacius Tzetzes Apollinem Delphicum interpretatur, & ea affert quæ nos iam ſuperiùs Cælij Rhodigini uerbis retulimus. Et inſuper: Aliqui uerò dicunt Apollinem ſub forma delphini ingreſſum eſſe in nauim (Caſtalij è Creta ducentis coloniam,) & hoc in loco, ubi Delphi ab eo uocati ſunt, & Delphinius Apollo, συνεκδῦσαι εἰς τὴν θάλασσαν: ſed magis placet ut Etymologus & Varinus habent, ἐκδῦσαι εἰς τὴν θάλασσαν, hoc eſt in mare exilijſſe. Itaq́; Caſtalius illic occupata regione & Delphos à delphino nominauit, & Delphinij Apollinis templum extruxit.

Delphinia Diana. Delphinius menſis. Delphinia feſtum.

¶ Delphinium Athenis (inquit Pollux libro 8.) dicaſterium erat, id eſt ſtatio iuri dicendo, ab Aegeo conſtructum. iudicium in eo primum Theſei factum eſt, dum interfectos quidem à ſe latrones fateretur, ſed iure diceret interfectos, Cælius. Pollux forum hoc iudiciale uocat δικαστήριον τὸ ἐπὶ δελφινίῳ: (hoc eſt ad Apollinis Delphinij templum:) ſicut & alia quędam Athenis ſimiliter præpoſitione ἐπὶ adiecta nominabantur, ut τὸ ἐπὶ Παλλαδίῳ, (Aelianus in Varijs habet ἐν Παλλαδίῳ) τὸ ἐπὶ Πρυτανείῳ, τὸ ἐπὶ Λύκῳ. Pauſanias in Atticis, Ad Delphinium (inquit, ἐπὶ Δελφινίῳ) iudicium de his exercebatur, qui iuſtam ſe cædis cauſſam habuiſſe contendebant: quo iudicio & Theſeum abſolutum perhibent, cum Pallantem qui ſeditionem mouerat, eiusq́; filios occidiſſet. Priuſquam uerò Theſeus abſolutus eſt, occiſorem ſemper fugere: aut ſi maneret, eadem morte perire neceſſe erat. Apud Suidam quoq́; & Varinum ἐπὶ Δελφινίῳ hic locus dicitur, item apud Aelianum in Varijs 5. 15. & mihi ſemper ita nominandus uidetur, non autem Delphinium ut Cælius habet. non refert autem ad Apollinem Delphinium interpretemur, (deorum enim nomina non rarò pro templis ipſorum ponuntur:) an ad Delphinium templum. Delphinium (inquit Scholiaſtes Ariſtophanis) templum eſt Apollinis Athenis, ἔνθα ἦν τὸ ἐν (meliùs ἐπὶ) Δελφινίῳ δικαστήριον. Euſtathius tamen Iliad. φ. locum hunc utroq́; modo nominari ſcribit, tum Δελφίνιον, tum ἐπὶ Δελφινίῳ, ſed authorem non adfert. ¶ Delphinium regio (χωρίον, Stephano φρούριον) eſt in Chio, Scholiaſtes Ariſtophanis. ¶ Delphûſa, fons Delphis in Phocide, Stephanus. Delphuſia, urbs Arcadiæ, Idem. ¶ Euboici litoris principium eſt Oropus, portusq́; ſacer quem Delphinium uocant, ad quem antiqua iacet Eretria, Strabo lib. 9. ¶ Délphis paroxytonum, nomen uiri apud Theocritū Idyllio 2. ¶ Delphinatus hodie pars Galliæ uocatur, ut dictum eſt ſuprà inter icones. ¶ Delphinos hodie quidam canes ſuos appellant: non ineptè. nam & animantes alias uenantur in terra, & hominem amant, ut delphini in mari.

Delphinium forum iudiciale.

b. γένεια γλαυκά, λοφιὴν, αὐχένα, & alias in delphini corpore partes nominat Oppianus 2. Halieut. Et acceptum patulis mare naribus efflant, Ouidius. nares pro fiſtula dixit. hac enim efflant mare.

c. Texuntq́; fugas & prælia ludo, Delphinum ſimiles, qui per maria humida nando, Carpathium Libycumq́; ſecant, luduntq́; per undas, Vergilius 5. Aeneidos. Αἵ τε καμπύλαι Καρπάδου ἐξάλλοντο δελφίνων δίναι, Arrhaeus author apud Athenæum. Ὑφ᾽ ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ᾽ ἀρότρῳ βοῦς· παρὰ νηῦν

ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς, Pindarus. Vide inferius inter prouerbia. Equis Iberis uelocissimis (inquit Oppianus) sola forte aquila contenderit in aëre uolans, aut circus; aut in aquis natans delphinus, Ἠ δελφὶς πολιοῖσιν ὀλισθαίνων ῥοθίοισιν. Et alibi, Δελφὶς δ' αὖτ' οἶσος ἐπεὶ κλύε παιδὸς ἰωὴν Κραιπνὰ θέων ἀκάτοιο φίλης ἄγχιστος ἵκανεν. ¶ Ἐξέτι τυτθὸς σκύμνος ἀεξηθείς, Oppianus de delphino. Delphinus fœmina πάνυ ἀφθόνως καὶ πολλῷ τῷ γάλακτι θηλάζει τὰ βρέφη, Aelianus. Echneidem quæ limacis rubri testa carentis effigiem refert, uulgus Græcum partum delphini uocat, Bellonius. d.

Ὡς δ' ὁπόταν δελφῖνες ὕπ' ἐξ ἁλὸς εὐδιόωντες Σπερχομένην ἀγεληδὸν ἑλίσσονται περὶ νῆα,
Ἄλλοτε μὲν προπάροιθεν ὁρώμενοι, ἄλλοτ' ὄπισθεν, Ἄλλοτε παρβολάδην: ναύτῃσι δὲ χάρμα τέτυκται:
Ὣς αἱ ὑπεκπροθέουσαι ἐπήτριμοι εἱλίσσοντο, Apollonius in Argonauticis libro 4. de Nereidibus circa nauim se ostendentibus loquens. De lusu delphinorum lege etiam paulò antè in c.

Ὡς δ' ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος ἰχθύες ἄλλοι Φεύγοντες, πιμπλᾶσι μυχοὺς λιμένος εὐόρμου
Δειδιότες, μάλα γάρ τε κατεσθίει ὅν κε λάβῃσιν: Ὡς Τρῶες, &c. Homerus Iliad. φ. de Achille Troianos fugientes in fluuio occidente. ipse quidem fluuium ingressus meritò delphino confertur. ¶ Οὐ τόσσον εἰναλίαισι παρ' ᾐόσι μύρατο δελφίν, Οὐδὲ τόσον θρήνησεν ἀν' ὤρεα μακρὰ χελιδών, Theocritus Idyll. 19. in epitaphio Bionis. Bianoris in delphinum Arionis epigramma legitur Anthologij Græci lib. 1. sectione 40. item Philippi in lusciniam delphino insidentẽ natanti per mare. ¶ Cepphi aues in mari thunnos maximè comitantur, &c. sequuntur etiam delphinos, & piscium ab illis occisorum sanguine pascuntur, Oppianus.

In canem caprophónon extinctum in mari, cum uisis delphinis, feras esse ratus, insilijsset, e. Philippi epigramma legitur in Anthologio lib. 1. sectione 33. ¶ Aduertendum quod qui ἀρρητουργικὰ literis mandarunt, haud omisere: Si quis ex delphine utrem sibi quæsierit, secumq́ habeat, flaturum quem is optârit uentum, Cælius Rhod. ex scholijs Isacij Tzetzis in Lycophronem: cuius hæc uerba sunt, Ὡς ἐάν τις δελφῖνον (fortè δελφῖνα uel ἐκ δελφῖνος) ποιήσῃ ἀσκόν, ἐκδέρας αὐτόν, &c.

Delphinos sacros esse pisces Epimenides tradit, Massarius. Nos sacros olim eos fuisse habitos, & quantum nefas existimatum sit eos occidisse, ex Oppiano suprà diximus in E. circa principium: & plura de piscibus sacris in Anthia. h. *Delphini sacri.* Ὦ δελφίνων μεδέων Σουνιάρατε, Aristoph. in Equitibus. uidetur autem Neptunum Suniaratum dicere, à Sunio Atticæ promontorio, ubi ἀραῖς & precibus inuocabatur. Oppianus Ζηνὸς ἐναλίοιο προπόλους, hoc est Iouis marini (Neptuni) ministros nominans, delphinos intelligit. Et alibi delphinos, inquit, ubiq; in mari spectari, charos enim esse Neptuno: eò quòd Amphitriten aliquando connubium eius fugientem, & in ædibus Oceani latitantem ipsi prodiderint: ubi rapta ab eo Amphitrite coniunx eius & maris regina sit facta, & eam ob causam summus in aquatilium genere honor delphinis decretus. Vide etiam suprà in Delphino sydere, ex Higino. & paulò antè inter icones, quibúsnam dijs consecrati quondam fuerint delphini. ¶ Neptuni & delphinorum colloquium, inter Luciani dialogos marinos extat. Nonius Marcellus Menandri quosdam uersus recitat, quos etsi corruptos in codicibus nostris, ut reperi, adscribam: Vehutos hippocampus in æternæ usus scire nocitur delphino cinctis uehiculis. Plinius quidem Scopam artificem tradit Nereides supra delphinos & cete & hippocampos sedentes fecisse.

Delphinus qui Puteolis puerum amauit, eoq; mortuo eius desiderio expirauit, inuentus in litore in eiusdem pueri sepulchro humatus est, ut retuli in D. *Sepulti.* Delphinos morituros in litus erumpere aiunt, tanquam sepulturæ desiderio. uide suprà in C.

Authoris incerti epigramma, quod habetur Anthologij libro 3. sectione 17. in delphinũ in litore sepultum, & rursus marinis æstibus erutum, perelegans est huiusmodi.

Κύματα καὶ τρηχύς με κλύδων ἐπὶ χέρσον ἔσυρεν Δελφῖνα, ξείνοις κοινὸν ὅραμα τύχης.
Ἀλλ' ἐπὶ μὲν γαίης, ἐλέῳ τόπος. οἱ γὰρ ἰδόντες Εὐθὺ με πρὸς τύμβον ἔστεφον εὐσεβέες.
Νῦν δὲ τεκοῦσά με θάλασσ' ἐξώλεσε. τίς παρὰ πόντῳ Πίστις, ὃς οὐδ' ἰδίης φείσατο συντροφίης;

Tyrrheni nautæ à Baccho in delphinos conuersi sunt, (ex hominibus mutati sensus adhuc humanos retinent, Oppianus:) uide suprà in Delphino sydere. *Metamorphoses.* Et te (Neptunum) flaua comas frugum mitissima mater Sensit equum, te sensit equum crinita colubris Mater equi uolucris: sensit delphina Melantho, Ouidius.

Prouerbium Delphinus in terra, uel Delphini in terra uis, explicatum est suprà in C. ad finẽ. *Prouerbia.* ¶ Delphinum cauda ligas, uel alligas, in eos qui quippiã incassum conantur: uel qui ea uia quempiam aggrediuntur, qua nequaquam possit superari, Erasmus Rot. Δελφῖνα πρὸς τὸ οὐραῖον δεῖς, ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων, ἤγουν τὸ εὐκίνητον καὶ ὀλισθηρόν, Suidas. ¶ Delphinum natare doces, in eos qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cùm sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore, Erasmus. Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, ἐπὶ τῶν ἐν ἐκείνοις τινὰς παιδοτριβούντων, ἐν οἷς ἤσκηνται, Suidas. Delphino & boui nihil esse commune Aelianus ceu prouerbio dixit de animalib. 14. 25. item Suidas ex innominato, Τί γὰρ δὴ δελφῖνι καὶ βοΐ φασι κοινὸν εἶν, Ξύλα τε καὶ φιλοσόφοις; Lecáne peluim indicat, unde illud parœmiodes in Lucullo apud Plutarchum, Λεκάνη δελφῖνα οὐ χωρεῖ, Delphina peluis non capit. utimur inuentes re pretiosa quem uideri indignum: sicuti apud Seleuciam superbè pronunciauit rhetor Amphicrates, quum amplius rogaretur, artis suæ documenta inibi promeret, Cælius Rhod. ¶ Ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς, Pindarus. ¶ Delphinũ

syluis appingit, fluctibus aprum, Qui uariare cupit rem prodigialiter unam, Horatius De arte, indocti poëtæ (inquit Erasmus Rot.) stultitiam taxans, qui multa non suo loco nec tempestiuiter describit, perinde quasi pictor delphinum piscem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rursus aprum in undis. Confine est illi In lenticula unguentum. ¶ οὐδ' ἄλλοι δελφῖνες ἀπὸ χθονός, ὅτι τι ποῦροι ἐν πόντῳ ναίχουσι, Theocritus Idyllio 20. ¶ Delphino lasciuior, prouerbiali specie dici potest, ut placuit Erasmo Rot.

DENTALES sunt ossa satis alba, quæ dentes caninos referunt: quibus tamē longiores sunt, inanes intus & perforati. Oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: Siccantis, refrigerantis & abstergentis naturæ. Miscentur autem inter cætera unguento citrino uel citrio dicto (Nicolai,) Syluaticus. Et alibi, Belliculi (uel Bellirici) marini, lapides parui & albi inueniuntur in ripis (litoribus) maris, cohærentes sicut dentales. Dentales & maiores eis Antales, nascuntur in fundo maris, in cauernis quibusdam petrarum: sunt autem ossa candida, dentibus caninis similia, pertusa instar cannæ, Innominatus. Indocti quidam Dentale putarūt esse dentes piscis, quem Itali uulgò Dentale uocant, (de quo in Synagride scribemus:) Brasauolus Dentale, Buccinum marinum interpretatur, Antale uerò purpuram. Plura de utroq; in Purpura leges.

Antales.

DENTEX, ut Columella, Apicius: uel Dentalis, ut recentiores quidam uocāt, Synodus uel Synodon Græcorum est: & in S. litera depingetur. Aliud uerò est Dentalis uulgò dictus pharmacopœis, de quo iam diximus.

DIES piscis eodē die oritur, & completur, & moritur, & habet duos pedes, & duas alas pinnales. quidam diutius eum ab ortu uiuere dicunt, à perfectione uerò diem unum duntaxat, Albertus. Sed apparet eū inepte hæc ex Aristotele transtulisse, qui non de pisce aliquo, sed de ephemero insecto hæc scripsit.

DIDACTYLAEVS. uide Dactyleus.

DIGITVS, quem Græci Solênem uocant, describetur in Vngue.

DILYCHNVS, Δίλυχνος, à Strabone libro 17. inter pisces Nili nominatur.

DIOX genus est piscis frequens in Ponto, Festus. Idem fortè qui Ezox uel Izox. uide in E. elemento.

DOEES, Δοίης, tanquam piscis nomen in carmine Numenij legitur apud Athenæum: ἢ σκάρον, ἢ κώθον προφίλην, καὶ ἀναιδέα δοίην. sed diuersa lectio habet λείην. Quærendum an per ἀναιδέα, id est impudentem, intellexerit canem. Sunt autem canes è mustelorum genere: & musteli quidam λεῖοι, id est læues.

DRACO marinus. uide in Araneo pisce. Dracænis inter pisces ab Ephippo nominatur apud Athenæum. Hermolaus dracunculum Græcē δρακαινίδα putat nominatum Athenæo.

Dromo.
Dromas.

DROMONES à cursu fortasse, Plinius pro specie beluæ usurpat. Aristoteles δρομάδας à cursu pisces omnes eos appellat, qui in Pontū aliunde excurrunt, quiq; uix uno loco conquiescunt, cuiusmodi sunt thunni, pelamydes, amiæ. Sic enim libro 1. cap. 1. de Historia animalium: καὶ τῶν πλωτῶν πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων, οἷον οὓς καλοῦσι δρομάδας, θύννοι, πηλαμύδες, ἀμίαι. Complura inter nantes piscium genera gregatim degere scimus, ut quos cursores uocant, ut thunnos, pelamydas, amias, Rondeletius. Δρομάδας Theodorus cursores uocat, & cursiones, ut libro 6. animalium historiæ: Aestate omnes, qui cursiones uocantur, ultimi gregalium pariunt. Sunt enim pisces gregales. Sic & anadromi dicuntur, qui certo tempore è mari exeuntes fluuios subeunt & ascendunt. Δρόμων Hesychio & Varino paruum cancrum significat. ἢ δρομίην χρύσειον ἐπ' ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Eratosthenes. uidetur autem de pompilo sentire, nisi quis auratam potius intelligat.

DYCEN (Δύκην) piscem Cyrenæi erythrinū appellant, ut Clitarchus scribit, Athenæus. Vocantur & daci quidam pisces in Geoponicis Græcis.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA E. VOCALIS INCHOAT.

DE ECHENEIDE VEL REMORA.

BELLONIVS.

A REMORA, quæ & Echeneis, piscis minimè edulis est, totus exossis ac mollis. Hunc uulgus Græcum partum Delphini uocat.

B Limacis rubri testa carentis effigiem refert: lubricus est: serpit circa saxa in mari, sed lentè, & iter prætendit cornibus. Ad spithamæ longitudinem, & ad manubrij ligonis crassitiem plerunq; excrescit. Coloris est herbacei, inferiorem partem planam habet, dorsum repandum, in gibbum conuexum, (*à qua specie forsan delphini partus est appellata*) lentoremq;

lentoremq; aut mucaginem, ut limax, serpendo relinquit. Ac quod ad eius interanea pertinet, in eo reperies hepar, stomachum, intestina, lienem, fel, & reliqua terrestris animalis potiùs, quàm aquatici effigiem ac naturam referre. In Corcyra frequentissimè euerriculis extrahitur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

ΕΧΕΝΗΐΣ à Græcis dicitur piscis, ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὰς ναῦς, id est, à retinendis nauibus, sic & à Latinis remora & remiligio ab iisdem remorandis. Huius piscis quanuis frequens fiat & celebris ab effectu mentio à ueteribus, rarò tamen hodie cernitur, imò paucissimis cognitum esse putauerim, qua de causa inter peregrinos & ignotos repono. A

Cur autem parum notus sit, in causa fuerunt diuersæ à diuersis scriptoribus traditæ huius piscis descriptiones, ut si omnes uera scribant, necesse sit pluribus piscibus nauium retinendarum uim inesse, id quod non animaduertentes plurimi, quum remoræ notas ab Aristotele, Plinio, Oppiano traditas confundunt, perinde ac si omnes de eodem pisce loquerentur, euenit, ut neq; Aristotelis, neq; Plinij, neq; Oppiani echeneida internoscant. Quòd autem alia atq; alia sit uariorum autorum remora, iam demonstrandum est. *Diuersæ ueterum descriptiones.*

Oppianus tradit echeneida pelago amicam esse, longam cubitum unum, subfusco colore, anguillæ similem, acutum os habere subter, contortum, rotundi hami cuspidi simile. de qua nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non uiderunt incredibilem: nauem enim secundi uenti ui impulsam, passisq; uelis per mare currentem, echeneis tanquam eam uoratura ore admoto sistit, inuitisq; nautis retinet, perinde ac si in tranquillo portu quiesceret. Oppiani uersus citauimus, quum de lampetra diceremus, quos hîc omitto, ne prolixior sim. *Oppiani descriptio.* *Lampetra.*

Plinius lib. 32. cap. 1. limaci magnæ similem esse dicit eorũ testimonio, qui eam uiderunt, quæ Caij Principis quinqueremem tenuit. Libro autem nono diuersorum diuersas sententias de eadem profert, ut ipse monet libro trigesimosecundo: Nos, inquit, plurimorum opiniones posuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus, libri noni locum intelligẽs, quem iam citamus. Est paruus admodùm piscis assuetus petris, echeneis appellatus; hoc carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, &c. Ibidem; Mutianus muricem esse latiorem purpura, neq; aspero, neque rotundo ore, neq; in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroq; latere sese colligente. Et mox: Trebius Niger sesquipedalem esse, & crassitudine quinq; digitorum, naues morari. Quàm dissimilia sunt ista? remoram anguillæ similem esse, longam cubitum unum, & piscem admodùm paruum esse petris assuetum: deinde muricem esse purpura latiorem, tum limaci similem esse. Postremò sesquipedalẽ esse, & quinq; digitos crassam. Sed interim annotatione dignus est Plinij locus libro nono: Est paruus admodùm piscis assuetus petris, echeneis appellatus, hoc carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, inde nomine imposito: quam ob causam amatorijs quoq; ueneficijs infamis est, & iudiciorum ac litium mora, quæ crimina una laude pensat, fluxus grauidarum utero sistens, partusq; continens ad puerperium. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pennarum (aliâs pinnarum) similitudine. Imò reprehendit Aristoteles lib. 2. de hist. animal. cap. 14. eos qui remoræ pedes tribuunt. Ἔστι δ' ἰχθύδιόν τι τῶν πετραίων, ὃ καλοῦσί τινες ἐχενηΐδα, καὶ χρῶνταί τινες αὐτῷ πρὸς δίκας, καὶ φίλτρα. ἔστι δ' ἄβρωτον. Τοῦτο δὲ ἔνιοί φασιν ἔχειν πόδας, οὐκ ἔχον, ἀλλὰ φαίνεται, διὰ τὸ τὰς πτέρυγας ὁμοίως ἔχειν ποσί. Legendum igitur apud Plinium, pedes habere arbitrantur ex Aristotele, ita posita pennarum (*pinnarum*) similitudine, ut rectè emendauit Massarius. *Plinij loca diuersa.* *Cap. 25.* *Emendatus Plinij locus.*

Aelianus eandem quam Oppianus remoram describere uidetur. Echeneis pelagius est piscis, aspectu niger, longitudine cum mediocri anguilla æquandus. Nomen à rebus, quas agit, habet, ab inhibendis nauibus. Echeneida Græcè scientes appellarunt. Nauis secundo uento & plenis uelis propulsæ extremam puppim mordicus premens tanquam indomitum atq; effrænatum equum fræno robusto inhibens, uiolentissimè ab impetu reprimit, & constrictam tenet: frustraq; uentis uela dantur, frustra uenti afflant, quæ res uectores angit, & sollicitos uehementer habet. Ex his id constare puto, quod initio proposueramus, nimirum non unam echeneida à ueteribus descriptam fuisse. *Aelianus 2. 17.*

Nunc de eiusdem piscis ui facultateq; dicendũ, quam cùm cæteri authores, tum maximè Plinius lib. 32. cap. 1. ad stuporem usq; admiratur, in diuersis locis. Quid uiolentius mari uentis ue, & turbinibus ac procellis? quo maiore hominum ingenio in ulla sui parte adiuta est, quàm uelis remisq;? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis, uersumq; totum mare in flumen, tamen omnia hæc pariterq; eodem impellentia, unus ac paruus admodùm pisciculus echeneis appellatus in se tenet. Ruant uenti licet & sæuiant procellæ, imperat furori, uiresq; tantas compescit, & cogit stare nauigia: quod non uincula ulla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus, ut uetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoq; pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cùm rostra illa ære ferróque ad ictus armata semipedalis inhibere possit ac tenere deuincta pisciculus. Fertur Actiaco† mari tenuisse prætoriam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari suos, donec transiret in aliam; Ideoq; Cæsariana classis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra D *Vis mira remorandi naues.* *†Marte Antonij nauis.*

Caij nauis. memoria Caij Principis ab Astura Antium remigantis, ut res est, etiam auspicalis pisciculus. Siquidem nouissimè tum in urbem reuersus ille imperator suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cùm è tota classe quinqueremis sola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenêre adhærentem gubernaculo, ostenderuntque Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumque remigum (*Notandũ, uideri ex Plinio, nisi in codice sit menda, quinqueremem remos quadringentos, ex Polybio autem trecentos tantùm obtinuisse, qui hunc ordinem tam à Carthaginensibus quàm Romanis seruatum fuisse scribit, Massarius*) obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaque uidere, eum limaci magnæ similem esse dicunt.

Echeneidis genera plura eiusdem effectus. Nos plurium opiniones posuimus in natura Aquatilium cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere omnia genera, cùm celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoque eiusdem potentiæ credi necesse sit. E nostris quidam Latinis remoram appellauere eam. Mirumque è Græcis, alij lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato eo prodiderunt. Alij sale asseruatum alligatumque grauidis partus soluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quocunque modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atque effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet? Et alibi: Mutianus muricem esse purpura latiorem, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroque latere sese colligente, quibus inhærentibus plenam uentis stetisse nauem portantem nuncios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri, conchasque quæ id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger sesquipedalem (aliâs pedalem) esse, & crassitudine quinque digitorum, naues morari. Præterea hanc esse uim eius asseruati in sale, ut aurum quod deciderit in altissimos puteos, admotus extrahat. Huius tam mirandi effectus cæcam, planeque occultam esse causam, uidetur significare Plinius.

(G)
(A)
Odinolyon.
Lib. 9. cap. 25.
Gnidiorum Venus.

Adamus Lonicerus, quòd nulla omnino causa naturalis inueniatur, cur pisciculus tantillus nauim moretur. Adamus Lonicerus in libro de aquatilibus huius nullam omnino causam naturalem reddi posse existimat. Non immeritò, inquit, tantas in tantillo pisciculo uires aliquis miretur. magneti quidem sua est in ferrum facultas, adamantem coram toxico ferunt madere, turchesiam appetente periculo aut scindi, aut omnino rimam aut maculam aliquam concipere, sed longè alia natura uenit admiratio in nostra echeneide. lapidibus siquidem & metallicis naturalis pro materiei uaria conflatione, cælestiumque corporum in ea elaboratione quadantenus caussa assignari potest, partim etiam natura secretis est relinquenda. Basiliscum serpentem adeò uenenatum esse scribunt, ut uisu etiam in hominem uirus transfundat. Torpedo piscis non tangenti piscatori per hamum & uirgam torporem, (unde nomen etiam accepit, sicut & Græcis ναρκη dicitur,) immittit, ac totum deinde corpus occupat, in quibus ueneno ea uis tribuitur. sed quid de hoc pisciculo afferemus in medium? quam eius uiribus & potentiæ ascribemus rationem? Hic sicut & reliqui pisces in aquis agit. Non alibi nisi in aquis uires suas exercet, nulla adest magnitudinis in eo uiolentia, minutulus ipse naui se adiungit, nulla uis contra ipsum satis est, nullus impetus loco mouere nauem potest, nisi pisciculus hic naui adhærere inuentus esset. Adscribi illud potest, cur non aliæ similiter naues fixæ manent? cur hæc tantùm, cui pisciculus hic se adiunxit? cur inuento hoc & amoto plenis mox uelis nauis procedit, nec impedimentum ampliùs sentit? Fatendum est rationem hîc naturalem adferri nullam posse. Et quis non uidet in eodem fatale quoddam indicium & præsagium quasi futuri mali præscium, periculum imminens cupiens auertere? Tenuit legatos Periandri de castrandis pueris nobilibus, tanquàm indignũ iudicante natura homini id quod conseruationi ipsius donatum esset auferri: & idcirco nauem inhibuit, & à cursu reuocauit, sed securum & improuidum genus hominum uelut rem nihili floccipendit. Tenuit nauem Caij Cæsaris, non multò pòst Romæ interfecti. Condolens misero Cæsaris exitio, ipsa natura cupit ab ipso malum auertere, atque à cursu infausto & infelici reuocare. Hactenus Lonicerus, cuius uerba ideo adscripsi, tum quòd ea quæ de aquatilibus scripsit, rariùs leguntur, tum quòd huic loco sint accommodata: Recensemus enim quæ de remora literis prodita sunt admiratione quidem dignissima, sed quæ magna ex parte cessauerit, si tam mirabilis euentus causa reddita sit. Nã, ut rectè dixit Aristoteles, θαυμάζεται τῶν μὲν κατὰ φύσιν συμβαινόντων ὅσων ἀγνοεῖται τὸ αἴτιον. Idem in libro, quem Μηχανικὰ inscripsit, quęrit cur clauus cùm paruus sit, & in extrema naui tantas habeat uires ut ab exiguo temone, & ab hominis unius uiribus alioqui modicè nitentis magnæ nauium moles moueantur. Cui quæstioni præter alia respondet facillimum esse mouenti ab extremo, mouere aliud: quia prima pars fertur celerrimè, ac quemadmodum in his quæ feruntur, in fine cessat impetus, ita in continui quod mouetur fine, maximè imbecillis motus est. qui uerò maximè imbecillis est, facilè dimouetur: uel, ut dilucidiùs loquar, in puppi (extrema scilicet nauis parte) rectè collocatur clauus, quoniam moles omnis continua ab eo extremo, cui admotum sit aliquid, quod moueat, facilè tota mouetur. Etenim sicuti in ijs quæ uibrantur, initio uehemens est motio, quæ in fine languescit: sic continuæ molis prius extremum, cui id quod mouet cõiunctum est, celerrimè fertur: alterius uerò extremi imbecillis admodùm est motio & renixus. Imbecille autem omne facilè in quamlibet partem leui momento impellitur. Ex quibus efficitur si in hanc uel illã partem clauus moueatur, proram quoque uel dextrorsum uel sinistrorsum ferri, in rectum uerò re-

Rõdeletius causam, quam ipse putat, huius miraculi exponit.

morum impulsu. Idem alijs rationibus demonstrat Aristoteles, quas uolens omitto. Quare si recta & celerrimè currat nauis, & echeneis ore clauo uel puppi affixo caudam uel se totam modò in dextrum modò in sinistrum moueat, necesse est etiam in prora motionem hanc percipi, & ad echeneidis motum ambiguum, ambiguè quoque moueri, ac proinde impetum eius inhiberi, cùm ab Aristotele demonstratum sit, & experientia comprobatum, ad exiguam unius extremi motionem, extremum alterum, atque adeò totam molem continuam nutare. Lampetra igitur, uerbi gratia, uel quæuis alia remora, non in ipsa naue neque ipsius lateribus, sed puppi uel gubernaculo adhærente, & caudam uel reliquum corpus motitante fluctuat nauis, nec progreditur, nec ultra fertur, non aliter quàm si tranquillo mari in prospero & celeri nauis cursu gubernator imperitiorem ad gubernandum admittat, qui clauum rectè tenere non possit. firmissimè enim in cursu tenendus est, ne fluctuet nauis, alioqui mox retardabitur impetus. Eadem de causa ualidis retinaculis ad puppim clauus alligatur, etiam in fluuiatilibus nauigijs, libero in obliquum motu non impedito, atque in rapidis amnibus in terram altè defixis palis in utraque ripa funes alligantur ad dirigendum iter, ne aquarum ui fluctuante naue progressus inhibeatur, neque rectà fluuius traijci possit.

Alias remoræ uires tribuit Aristoteles: hac enim uti quosdã scripsit ad iudicia & philtra: quod apertiùs Plinius: Amatorijs quoque ueneficijs infamis est & iudiciorum ac litium mora: quæ uerò parum consentanea esse mihi uidentur, nec id affirmat Aristoteles, sed ex aliorum potiùs sententia, quàm ex sua profert. Qui id crediderunt, uidentur cæcam illam, quam putabant, remorandi naues facultatem ad mulieres firma amicitia deuinciendas transtulisse: quę cùm natura leues sint & inconstantes, nulla efficaciore remora quàm auro conciliari uel in amicitia retineri possunt. Non ad conciliandos uel irretiendos amatores, sed ad eorum liberalitatem eliciendam & exhauriendos loculos scorta Romana hypoglossum herbam domi curiosè alunt, quam ab effectu bonifaciam appellant. E *Vires aliæ huic pisci adscriptæ.*

Sed ne in remora explicanda diutius lectores remorer, iam finem facio, hoc uno annotato quod Hieronymus Cardanus libro 10. de subtilitatib. parum rectè de remora sensisse uideatur hoc in loco. Sunt & pisces (inquit) uiribus clari, ut torpedo, quam Ianuenses uocant tremorizam. Frequentissimus est, & ex echinorum genere, qui spinis abundat, quorum captura piscatorum manus hebescunt & obstupescunt innata quadam ui, quæ tamen solùm uiuentibus inest. Sed est alius echinus non è genere spinosæ torpedinis, sed ex concharum genere, quem remoram Latini uocant. Dictus echinus ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν, quòd naues sistat fundo illarum hærens. Vnde C. Caligulæ Cæsaris triremem moratus est, malo illius omine. limaci magnæ persimilis est rarusque, ut qui post ea tempora non uisus sit: unde remoram aliam esse à torpedine constat, quamuis Aristoteles nominis similitudine & effectus unum genus existimauerit. Vide quot errores paucis uerbis complexus sit. Primùm id Aristoteli falsò adscribit, quòd remoram & torpedinem nominis similitudine & effectus genus unum esse existimauerit, cùm id ne per somnium quidẽ Aristoteli unquam in mentem uenerit. Nam libro 2. de histor. animal. disertè scripsit remoram pisciculum esse saxis assuetum, torpedinem uerò libro quinto eiusdem operis inter cartilagineos numerat, & inter planos cartilagineos Plinius libro nono. Deinde torpedinem ex echinorum genere facere uidetur, quod planè à ueritate abhorret, ut ex ijs quæ de torpedine diximus, & ijs quæ de echinis dicemus, perspicuum est. Tum remoram echinum appellat, ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν, cùm echeneida appellare oporteat: echinus enim longè aliud significat, nempe hirtum & asperum. Adhæc id omnino contra ueterum sententiam dicit, quòd remora naues sistat fundo illarum hærẽs. Scribit enim Plinius, circa nauim adhærentem gubernaculo inuentam fuisse remoram, quæ Caij Cæsaris nauem retinuerit, miratumque eum fuisse quomodo adhærens tenuisset piscis, nec idem polleret in nauigium receptus. Postremò uehementer errat qui remoram Aristotelis limaci magnæ persimilem esse credit, cùm Aristoteles pisciculum esse dicat saxatilem. A *Contra Hier. Cardanum, qui echeneidem, echinum, & torpedinem confuderit, &c.* *Cap. 14.* *Cap. 5.* *Cap. 24.* *Lib. 32. cap. 1.*

COROLLARIVM.

Echeneis piscis alio nomine Naucrates dicitur, ναυκράτης, Kiranides: & Suidas ex diuo Basilio. Vtriusque nominis ratio eadem est, à nauibus scilicet retinendis: ἀπὸ τοῦ ἔχειν καὶ κρατεῖν τὴν ναῦν: ἢ ἀπὸ τοῦ ἔχεσθαι τῶν θεουσῶν νεῶν, Suidas. Καὶ πήγνυται ναῦς ἐντυχοῦσα ναυκράτει, Philes. Echeneidem non uidi, neque ex quantumlibet infinitis percunctatus sim, quenquam piscatorem reperire potui, qui hunc ipsum hac ætate uiderit, Gillius. Qui ad hanc diem echeneida, uel conchã hanc (à Mutiano proditam) uiderint, neminem comperi uel nautam uel piscatorem, L. Greg. Gyraldus. Oppianus proculdubio quam lampetram nunc uocamus, ἐχενηΐδα ab effectu appellauit, quæ Latinè remora dicitur: quam ita graphicè depinxit, ut nullus sit sanæ mentis qui eam pro lampetra nostra non agnoscat, Rondeletius: cuius plura hac de re uerba leges infra in Mustela Ausonij. De Murice Mutiani, siue Concha Veneris, uide suprà in conchis diuersis. Echeneis Latinè remora & remiligo dicitur: authores, Festus & Plautus. nã echinus piscis alius est, erinaceus Latinè dictus: pudendo philosophi cuiusdam noui errore, qui piscium duorum quasi unius figuram proprietatesque describit, in unum ceu monstrum diuersissimas naturas confundens, utinamque solùm hoc A *Lampetra.*

in historiam naturalem peccasset, ne de nihilo cognomentum Magni meruisset, Hermolaus. In Plinij quidem & Lucani codicibus echinus pro echeneide ab imperitis librarijs positum erat, à quibus deceptus uidetur Cardanus: quòd uerò idem remoram cum torpedine confundit, occasionem sumpsisse uidetur ab Italico tremorizæ uocabulo, quo torpedinem alicubi nuncupãt, colludentibus utriusq; uocabuli literis. Albertus obscurum de naturis rerum scriptorem secutus, echinum cum echeneide confudit. ¶ Echeneidem Germanicè nominemus licebit, ein Schiffheber, ein Schiffsumer, de quocunq; genere intelligatur: Bellonij echeneidem limaci similem, priuatim, ein Schneckfisch.

B Echeneis pisciculus est, magnitudine gobij, pinnis quatuor, Suidas ex Basilio. Corpore est oblongo, cubitali, colore uerò αἰθαλόεσσα, (id est fuliginis: paraphrastes innominatus habet στικτόχροος, malim στικτόχροος, ut idem significet quod στικτὸς, hoc est uarius, maculosus: Aelianus qui ex hoc poëta transtulisse uidetur, habet τὴν ὄψιν μέλας, hoc est aspectu niger: poëta paulò pòst αἰόλος ἰχθῦς, uarius piscis,) ore paruo, acuto, quod infra caput deorsum retorquetur, (&c. ut Rondeletius recitat,) Oppianus. Massarius formam turbinatam ei attribuit ex Oppiano, cum is simpliciter longam esse dicat. Chæremonianus Trallianus pisciculis aliquando uarijs appositis, unum oblongum capite paruo & acuminato ostendebat, eiq; similem esse echeneidem dicebat, in mari Siculo à se uisam, Plutarchus n Symposiacis. Trebius Niger echeneidem (piscem tradidit) sesquipedalem esse, Plinius. Vetusti codices omnes (inquit Massarius) pedalem habent, non sesquipedalem. nam si sesquipedalis esset, hoc est unius pedis & semis, non esset paruæ mensuræ. neq; Aristoteles & Plinius echeneidem pisciculum seu piscem admodum paruum esse retulissent. Quare uel pedalem, ut antiqua lectio, uel semipedalem legendum, ut in tricesimosecundo uolumine testatum reliquit, licet ad cubiti magnitudinem peruenire posse Oppianus tradiderit, cui quidẽ hac in re non astipulor, Hæc ille. Isidorus etiam ex Plinio semipedalem legit.

D Parua echeneis adest, mirum, mora puppibus ingens, Ouidius in Halieutico inter pelagios. Non (defuit) puppim retinens Euro tendente rudentes In medijs echeneis aquis, oculiq; draconum, Lucanus lib. 6. de uenefica necyomantiam exercente. Meatus nauium echeneis (echeneidis) morsus inter undas liquidas alligauit: aut Indici maris conchæ simili potentia labris suis nauium dorsa fixerunt: quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quàm exagitata possint elementa compellere. stat pigra ratis tumentibus altè uelis, & cursum non habet cui uentus arridet, sine anchoris figitur, sine rudẽtibus alligatur, & reliqua: Cassiodorus libro 1. Variarum, ut recitat Gyraldus in libro de nauigijs. ¶ Rondeletius Cardanum reprehendit, quòd scripserit remoram fundo nauis hærentem, eam sistere, cum idem Oppianus tradat: ἰχθῦς ἀμφιχανὼν ὀλίγον στόμα νόσφι θρύνης πᾶσαν (ναῦν) ἀποτρόπιος βεβιημένος. id est, uim naui sub carina inferens, mordicus totam detinet. Et paraphrastes, διακνῶσα τῆς νηὸς τὴν τρόπιν. Et Plutarchus in Symposiacis 2.7. ad latus nauis hærentem echeneidem, remoratam esse nauim refert. Quod si ita est, Rondeletius dum huius miraculi causam indagat, & piscem hunc circa puppim tantùm aut temonem hærendo nauim remorari putat, frustra laborârit. Ego ne nihil ad hoc propositum conferã, cum quod de meo depromam ingenio, in re tam abdita non habeam, Plutarchi saltem hac de re inquisitionem ex Symposiacorum libro 2 Problemate 7. (quamuis obscurã deprauati codicis uitio) Latinè interpretabor, quoad eius possum: Chæremonianus Trallianus pisciculis aliquãdo uarijs appositis, unũ oblongum capite paruo acutoq; ostendebat, cui similem esse echeneidem dicebat, quam in mari Siculo uidisset, eiusq; uim admiratus esset, cum non parum impedimenti & moræ nauigationi attulisset, donec à proreta lateri nauis forinsecus adhærens caperetur. Tum alij Chæremonianum irridebant, ceu qui rei fabulosæ absurdæq; fidem adhiberet. Alij alias quoq; mirabiles in rerum natura discordias commemorabant, (tanquam ad confirmationem potẽtiæ echeneidis:) ut sunt, quòd aries conspectus elephantum furentem compescit: quòd uiperam ramulus fagi admotus suo contactu immobilem reddit: quòd taurus ferus (ἄγριος, *ferus uel efferatus*) ad ficum arborem alligatus, quietus & placidus manet: quòd succinum leuia omnia, præter ocymum & oleo madida, mouet & attrahit: quòd siderites lapis non attrahit ferrum, si allio inungatur. Hæc enim cum sic se habere indubitatis experimentis constet, eorum tamen causas eruere uel difficile uel etiam impossibile esse dicebant. Ego uerò hanc quæstionis depulsionem magis, quàm solutionem esse aiebam. Quin ita potiùs usu uenire existimandum est, sicut aliàs sæpe fit, ut quæ rebus quibusdam accidunt, causæ ipsarum esse non rectè iudicentur. Veluti si quis ex uulgari dicto, Ἥγνος ἀνθεῖ, καὶ ὁ βότρυς πεπαίνεται: Salix amerina floret, uua coquitur: ipsam salicis amerinæ florum germinationem, maturitatis uuarum causam faciat: uel propter fungos lucernarum aërem densari & obnubilari existimet: uel unguium curuationem, causam non accidens esse ulceris pulmonis. Quemadmodum enim quæ iam diximus singula ad aliud quidpiam consequuntur, propter communẽ aliquam efficientem causam: sic ego similiter unam esse causam dicebam, quæ & tarditatem nauigio inferat, & echeneidem ad idem alliciat. Nempe cum siccior nauis est, neq; admodum grauatur humore, consentaneum est carinam leuitate sua facile per mare delabi, & aquas ligno puro meanti facile cedere. Contrà cum humidior est, & aquæ nimium imbibit, multa alga & musco innascẽte obducitur: quibus hirsutum lignum & aquam obtusiùs secat, & aqua ipsa ligno tenaciori adiuncta

Plutarchi inquisitio causæ, ob quam echeneis moretur naues.

Accidentia rerum ab imperitis sæpe pro causis haberi.

adiuncta difficilius separatur, quamobrem nautæ latera nauium abradere solent, ut muscum atque algam abstergant: quibus adhærescentem echeneidem, propter earum uiscositatem (*quasi succi eiusmodi appetens*) tarditatis nauigij non quidem causam esse, sed causæ illam efficientis accidens (σύμπτωμα καὶ ἐπακολούθημα) eique superuenire, iudicandum est, Hucusque Plutarchus. ¶ Echeneidis piscis breue quidem (breue quid, parum aliquid) ex ossibus si consueris in corio equi, & habueris tecum, & ascenderis nauim, non mouebitur nauis in aqua, nisi auferatur quod positum est, uel exieris de naui, Kiranides 1.13. Atqui Caius princeps (ut refert Plinius) peculiariter mirabatur, quomodo adhærens hic piscis tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. ¶ Aliqui testudinis etiam pedem dextrum uehentia nauigia, tardiùs ire tradunt, Plinius.

Echeneis in cibos non admittitur, Aristoteles & Plinius. F

Venerem inhibet echeneis, Plinius. Abortus cohibere echeneidem qua occasione aliqui crediderint, dicemus mox in Echino G. ¶ Venenosa an sit dubitatur, lege infrà in Corollario de Echino G, ab initio remediorum ex eo intra corpus. G

Remeligines & remoræ à morando dictæ sunt. Plautus in Patina: Nam quid illæ nunc iam diutiùs remorantur remeligines? Festus. ἐχενηίς, uocabulum est oxytonum quadrisyllabum: nec piscem modo significat, sed ancoram quoque in epigrammate: Ἀγκυρέων τ' ἀπὸ τοῖς ἐχενηίδα, δεσμὸν ἀελλης, Varinus. H.a.

Epitheta. Parua, Ouidio. ὀλιζηρή, Oppiano.

ἐχένηος, nomen proprium uiri cuiusdam rei nauticæ periti apud Homerum, Eustathius.

Emblema Alciati inscriptum, In facile à uirtute desciscentes:

Parua uelut limax spreto Remora impete uenti, Remorumque, ratem sistere sola potest:
Sic quosdam ingenio & uirtute ad sydera uectos, Detinet in medio tramite causa leuis.
Anxia lis ueluti est: uel qui meretricius ardor Egregijs iuuenes seuocat à studijs.

Aliud eiusdem, sub lemmate Maturandum:

Maturare iubent properè, & cunctarier omnes, Ne nimium præceps, neu mora longa nimis:
Hoc tibi declaret connexum echeneide telum. Hæc tarda est, uolitant spicula missa manu.

PISCICVLVS quidam Emdæ in Frisia ad Oceanum (ut amicus quidam mihi retulit) repertus est, quatuor digitos longus, cuticula tenuissima, sine squamis, capite, pro corporis magnitudine, maximo, oculis paruis, reliquo corpore turbinato. sub mento quiddam habebat figura acetabuli, quo probabile est eum saxis adhærere. nam cum cauitatem illam digito premeret, qui hæc narrauit, ita adhærebat, ut circumferri posset.

DE ECHINIS, RONDELETIVS.

DVBITARI non immeritò possit, inter crustatá ne, an inter testacea numerandi sint echini: nam eos inter testacea Aristoteles recensuisse uidetur, quum scribit: Τὰ δὲ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα, ἔτι δὲ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, &c. Plinius uerò inter crustata, cùm enim de cancris & locustis dixisset, subiunxit: Ex eodem genere sunt echini, &c. quanquam non nesciam Massarium horum genus ad exanguium genus, de quo multò antè Plinius, referri uoluisse: sed ad propinquius crustatorum genus rectiùs mihi referri uidetur. Si enim horum integumentum propiùs inspicias, non durum, neque siliceũ, sed fragile potiùs crustæ tenuioris modo esse iudicabis. Sed quilibet ad utrum uoluerit genus referat pro arbitrio. Vtut res habeat, de his commodè isto in loco dicetur, post reliqua crustata, antequam ad testacea aggrediamur.

Aristotelẽ uideri testaceis adnumerare: se cum Plinio mal le crustaceis.

Dicitur ἐχῖνος, ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν τῶν ἀκανθῶν ἀφανῶν ὄντων: uel per antiphrasim, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὡς ἀκράτητος, quòd teneri ob aculeos non possit. H.a.

Duplex est echinus, terrestris, & aquatilis. terrestrem Gaza erinaceum conuertit: aquatilis nomen Græcum retinuit, Plinium opinor secutus, qui echinum appellat. Vocantur echini à nostris ursins corrupto ex erinaceis uocabulo, ab alijs castagnes de mar, quòd ueluti castaneæ echinato calyce contecti sint. A Massiliensibus ursins & doulcins, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi & subamari: maiores, quique edendo non sunt, rascasses ab ijsdem appellantur. Hos nostri migranes uocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum punicorum similes sint. Germanis dicuntur meerigel, Hispanis erizo di mar, Liguribus zinzin. A

Omnibus crusta est tenuis, undique spinis siue aculeis armata, quæ pro pedibus sunt. Ingredi est his in orbem uolui, itaque detritis sæpe aculeis inueniuntur. Omnes carnem intus nullam continent: sed nigra quædam uice carnis sunt in omnibus oua, sed nonnullis exigua, nec cibo apta. Alij nigricant, alij purpurei sunt. Ampliorem partium descriptionem in singulis trademus. B (C)

DE ECHINO MAIORE, VEL OVARIO ET ESCVLENTO, RONDELETIVS.

Echinus integer.

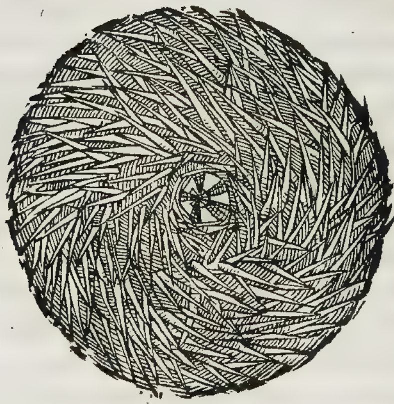

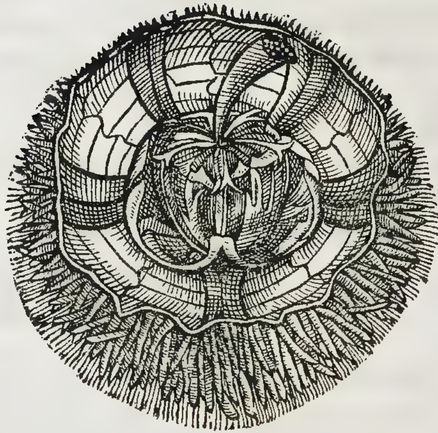

Echinus in duas partes dissectus.

A Ex Aristotelis quarto de hist. animal.

RIMVM echini genus, quod cibo idoneum est, in quo oua multa & magna sunt, esculentaq;, non solùm in maioribus, sed etiam in minoribus: statim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè pleniluniis diebusq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine & magnitudine ouarium hunc echinum appellat Hermolaus.

B Forma eius in rotunditatem conglobata est, dempta una parte parum compressa, in qua os est rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coëuntibus munitum: ii quinq; maxillis internis connexi sunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili stupendoq; artificio sunt constructæ & cælatæ, ut nihil sit in toto mari elegantius spectatuq; iucundius. Quinq; igitur sunt ossicula per symphysim coniuncta, quorum suprema pars latior rosæ pictæ figuram repræsentat: ex ea dependent quinq; alia ossicula minora, tenui membrana alligata, id totum est quod comparat Aristoteles τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, id est, laternæ quæ pellucida aliqua pellicula siue membrana circundata non sit. (Lib. 4. de hist. anim. cap. 5.) Inter dentes interna caruncula quædam est, quæ linguæ uice est, mox iungitur gula quæ in intestinum desinit, longum per testam stellatim dispositum, eius tenuibus fibris suspensum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa destinatum est, ex aduerso oris situm, ita ut os in terram uersum sit, excrementi foramē supra habeatur. pastus enim ex imo petitur, unde fit ut os ad pastum sit uersum, excrementum uerò superiùs parte prona testæ contineatur. Excrementa rotunda sunt exiguarum pilularum instar. Qualis intestinorum, talis ouorum ordo est. nam inter nigrum id quod carnis uice est & intestinum oua flaua cernuntur, quæ sola eduntur cruda, oriq; grata sunt etiam si salsa & subamara sint. Sunt quidem omnibus echinis oua, inquit Aristoteles, sed nõnullis exigua, nec cibo apta, (nisi in hoc echino.) (Ibidem.) Et alibi: Omnia testacea uêre & autumno ea quæ oua appellant, habent: echini uerò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, sed & omni alio tempore habent, nec unquã iis carent, ac maximè pleniluniis diebusq; tepidis restituuntur, redduntur q; pleniores, præterquàm illi quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis mensibus meliores sunt, parui quidem, sed pleni ouorum. (Lib. 4. de hist. anim. cap. 12.) Testa tota intrinsecus foraminibus paruis plena est, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis suppeditant: extrinsecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylen excipientia, uinculo, membranula scilicet obligata, ut in orbem moueri possint. Talis radii cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauũ est, crassius, & in acutum illi desinunt. His in gyrum mouetur. Hoc est admirandum Dei opt. max. in hoc animante opificium, quod ut clarius perspiceretur, superiore loco echinum integrum, inferiore dissectum in partes duas depingendum curauimus, ut (De picturis suprapositis.)

quantum

quantum picturâ planâ assequi pictor potuit, internæ huius echini partes intelligi possent.

Tradunt sæuitiam maris echinos præsagire, correptisque operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes, nolunt uolutatione spinas atterere. Quod ubi uidere nautici, pluribus ancoris nauigia infrænant, authore Plinio. D E

Vescuntur aqua, luto, arena. C

Maiore ex parte quum uiuunt purpureo sunt colore, in mortuis floridus color euanescit. B

Ab aculeorum quibus obducti sunt asperitate ortum est prouerbium ἐχίνου τραχύτερος, id est, echino asperior, in hominem intractabilem & insuauibus moribus dictum, metaphora ducta est à marino, & à terrestri, uterque enim asper est, sed marinus toto corpore asper, terrestris non item. Est & aliud ab his prouerbium, πρὶν δὲ δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ᾽ ἐκ χέρσου. Priùs echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra, de ijs qui moribus ac studijs inter se sunt ita dissidentes, ut nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram. *Prouerbia ab echino.*

Olim ante cœnam echini integri & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. Vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio festiuam narrat historiam de eo qui echinos integros deuorare uoluit. Laconem ait, ad cœnam uocatum appositis echinis, qui quomodo edendi essent cùm ignoraret, ac quomodo alij ederent non animaduerteret, unum in os immissum cum testa, dentibus comminuit, & stridere fecit. Cùm igitur miserè os discruciaretur ob duram cibi asperitatem: O sceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam emollitum, neque posthac unquã sumpsero. Nostri lapide testam frangunt, & flauam siue croceam partem, id est, oua edunt. Olim ex mulso & garo subducendæ alui gratia deglutiebantur, urinam etiam mouent. F

Crusta in medicamẽtis utilis est. Nam ut scribit Galenus, Erinacei utriusque tam marini quàm terrestris corpus (*testa potissimum, & aculei*) ustum cinerem efficit facultatis tum detergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida usi sunt ulcera. Ad capitis ulcera manantia ualere expertus sum, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex ijsdem cineribus fiunt dentifricia sicca, aut melle scillitico excepta. Plinius tradit echinis uiuentibus tusis, & in uino dulci potis, egregiè profluuia purgari. G *Lib. 11. de facult. simpl. medic.* *Lib. 32. cap. 10.*

DE ECHINO SPATAGO ET BRISSO.

RONDELETIVS.

SECVNDI & tertij generis echinorum breuiter Aristoteles meminit his uerbis: *Ἄλλα δὲ δύο γένη, τό, τε τῶν σπατάγων, (aliàs σπατάγγων, ut Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν καλουμένων βρύσσων, γίνονται δ᾽ οὗτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι.* Secundum ac tertium echinorum genus, spatagi & brissi: quæ genera pelagia sunt, raraque inuentu. Ex his Aristotelis uerbis, neque ex ullo alio authore uetere notas aliquas colligere possis, quibus hos echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm echinũ, quem hîc exhibemus, pelagium & inuentu rarissimum esse certo sciam, qui ab echinometræ, echini ouarij, echini parui, notis à ueteribus traditis facilè distinguatur, non dubitaui pro spatago uel brisso proponere. A

Hic igitur echinus siue spatagus, uel spatangus (utroque enim modo legitur) siue brissus, minùs rotundus est, quàm superior, à cordis figura non ualde recedens, aculeis paruis & raris septus, altera parte (in qua scilicet os est) magis planus quàm superior. Os dentibus caret: uerùm maxilla inferior superiore prominentior est, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim & luto uescitur. In interiore testa nulla talis spectatur fabrica, qualem in echino ouario descripsimus: sed est intestinum conuolutum, aqua & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco est. B

DE ECHINOMETRA.

RONDELETIVS.

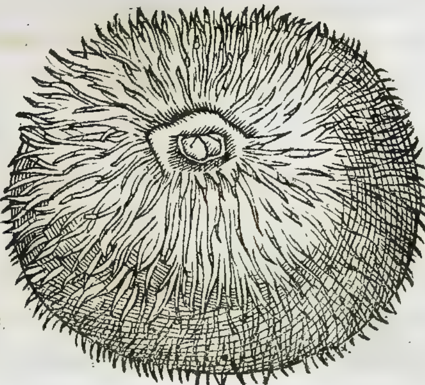

VARTVM echinorum genus echinometram numerat Aristoteles, quasi matrem aut matricem dicas echinorum, inquit Gaza. quanquam sciendum est, in hoc genere marem à fœmina non distingui: neque enim ex semine uel ex ouo generantur, sed sponte oriuntur, ut ostracoderma. Echinometras magnitudine ab alijs omnibus distin- A

Lib. 4. de hist. anim. cap. 5. guit Aristoteles: ἔτι δὲ ἐχινομῆτραι καλούμεναι μεγέθει πάντων μέγισται. Sed hanc magnitudinem non ad corpus siue calycem, uerùm ad spinas refert Plinius, quum scribit: Ex his echinometræ appellantur, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Cuius sententiam Gyllius Aristotelis sententiæ

Gyllius. præfert his uerbis: Aristoteles dicit echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Plinius Echinometras spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit: quod ipsum mihi uerosimilius uidetur, cùm ab aculeis nomen omnes echini traxerint, rectiùs nominantur echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Ego uerò à corporis siue calycis potiùs quàm aculeorum proceritate echinometras dici existimo. cur enim echinorum matrem uel matricem ab aculeis longis nominassent ueteres, cùm sit aliud quintum scilicet genus paruo calyce spinis longis durisq́; hoc quidem genus pro echinometra usurpasse uidetur Plinius, & eum secuti contra Aristotelis mentem, cùm perspicuè utrunq; genus separet. Quare Aristotelem hîc sequendum censeo ex quo sua transcripsit Plinius.

B Aristotelis igitur echinometram hîc exhibeo, qui magnitudine reliquis præstat, adeò ut ambabus manibus quaquauersum extensis capi uix possit: aculeisq́; est mediocribus. Internæ partes

F ouarijs echinis similes sunt, demptis ouis siue flaua illa parte eduli, quæ exigua est & planè exucca.

DE ECHINORVM QVINTO GENERE, RONDELETIVS.

Infra A. proximè est echinus paruus.
Infra B. Vrtica cinerea.
Iuxta C. Lepas adhærens è regione.
Supra D. Lepas inuersa.
Supra E. Lepas parua.

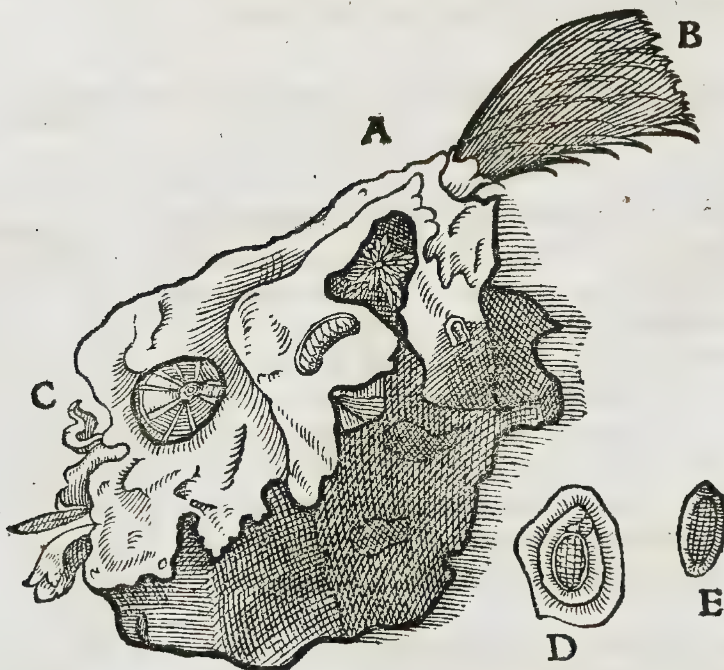

A QVINTVM echinorum genus id est, quod saxo inhærens repræsentamus, calyce paruo, spinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad urinæ destillationes fœlici successu sum usus. unde affirmare non dubitamus id esse quintum genus echinorum, de

Lib. 4. de hist. anim. cap. 5. quo sic Aristoteles: Genus item aliud est minutũ spinis longis, prędurisq́; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia urinæ medicamento utuntur.

Echini candidi. Aristoteles author est echinos alios nasci, circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augentur forma productiore quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exterius coëuntia. *Circa Toronem candidi nascuntur, spina parua, Plinius.*

DE ECHINIS, BELLONIVS.

A Echinum, Gallicum uulgus à similitudine tegminis castaneæ, uocauit Chastaigne de mer, quodq́; Erinacei terrestris modo in orbem conglobatus & contractus, undiq; aculeis circunualletur, Erinaceus etiam dictus est: quod nomen imitati quidam Oceani incolę Herisson de mer appellarunt: Massilienses à dulcedine saporis, Dulcinum, Vn Dousin: eumq́; qui magis est albus ac pelagius, addito cognomento, Dousin rascas nominarunt. Genuenses Zinzin, Itali Riccio marino. Nomen antiquum retinet in Græcia.

Verum

Verum Echinorum species descripturus, Aristotelicam secutus authoritatem, ab ijs qui sunt edendo, inchoandum esse putaui. Nam nigri, minuti, spinis longis & calycibus exiguis præditi, nullius sunt ponderis in popinis: de quibus singulatim est dicendum. F

Frustra traditum est echinos sæuitiam maris præsagire. Nam quum tam multis proboscidibus muniti sint, à fluctu minimè uolutari possunt: neq; spinas (ut creditum est) atterunt. E

Multis uerbis ius echinorum Galenus, Paulus, Aëtius & Plinius Secundus commendant: quo uocabulo aquam internam esse intelligendam puto: nam nisi recentes & crudi, non sunt edendo. F

Manducandus est echinus (inquit Plinius medicus) ex interuallo phreneticis & epilepticis. aptus est stomacho, & urinam mouet. Melancholicorum quoq; cibus est idoneus. Dioscorides autem scribit, ijs quibus atra bilis stomachum infestare solet, pisces in aquis petrosis degentes, & erinaceos recentes conuenire. Echini marini (inquit Aëtius) ex uino mulso & garo præsumpti uentrem leuiter subducunt. Referuntur autem inter edulia modici alimenti. Cibos auersantibus appetentiam excitant, uesicam expurgant, urinam laxant: quod & Galenus libro de attenuante uictu, & item Dioscorides confirmant. G

DE ECHINOMETRA, BELLONIVS.

Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Ego uerò Aristotelis sententiam secutus, Echinometras cæteros echinos calycis magnitudine superare asseuero, minimisq; aculeis esse præditos, breuibus & obtusis interceptos spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem testa cinerea est, pugni aut oui anserini magnitudine, rapi modo in uastitatem extuberans: ut quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, supina autem rotundæ. A B

Pelagiæ magis sunt Echinometræ, quòd autem reliquis maiores sunt, ideo cæteris anteponuntur. C F

Longurijs longioribus nautę multò egent magis, quàm in alijs echinis: Siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in insulis maris Aegæi tanta crassitudine profecisse contemplatus sum, ut ad crassitudinem binorum pugnorum extuberauisse uiderim: rarius culè quàm alij echini capi consueuerunt, sed quò maiores sunt, eò delicatiores existimantur. E (F)

DE ALIIS ECHINIS EDVLIBVS, BELLONIVS.

Ab Echinometris, qui echini sunt edules, maiores quidem aculeos habent: crassitie autem minores sunt, uixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuersa in his colorum uarietas, & mutatio multiplex. Alij enim omnino nigri, alij albi, quidam uitrei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conspiciuntur: quidam sunt cyanei, alij purpura splendent, subinde circumagentibus se igniculis micantibus ad aculeos, scintillæ modo. B

Hos piscatores uenantur hoc pacto: Manum ferream conto longiore alligant, uel tridentem, cuius incurui sint dentes. hanc manum echinis submouent, ut eos ab imo in sublime attollãt, qui suis promuscidibus sese ita stabiliunt, ut plerunq; piscatores testam priùs atterant, quàm inde integros diuellere possint. E

Semper crudi eduntur: ouis quæ eius testæ inhærent, in modum stellæ radiantibus, ac quinq; ordinibus distinctis, digito uel pane attritis atq; diuulsis, ut liberiùs absorberi possint, emundata aqua ac stercoribus, quibus (ut ostrea) interdùm scatet. Ea autem oua gustui dulcia sentiuntur, ceu Ricini pulpa, quibusdam echinis pallida, alijs flaua, alijs autem rubentia. F

Quòd autem ad eorum anatomicam descriptionem attinet: sciendum est edules echinos in orbem cõglobatos, ac spiculorum serie armatos esse. Os parte prona, in medio corpore terram uersus inclinatum habere: in cuius ambitu quina ossicula bene disposita dentium officio funguntur: prona autem parte plani sunt, breuissimosq; aculeos ac promuscides numerosas habent. Supina rotundiorem ostendunt testam perforatam, in qua quidam est meatus ad excrementi exitũ: quod ut muribus, cylindreum est, lapidosum ac terreum, quibusdam ueluti spiculis intertextum. Promuscides autem Echinorum edulium, linguis Cicadarum uel Muscarum similes sunt, Stellarum & Pudendorum marinorum modo, easq; tam crebras habent, ut dinumerari nequeant, quibus undiq; circunsepti adhærescunt: extrorsum autem non apparent: concidunt enim in seipsos contracti. Spinis constant paulò quàm Echinometræ longioribus. B

DE MINORI ECHINO, BELLONIVS.

Rondeletius hoc genus quintum facit.

Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis grãdibus, longis, præduris q;, modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nõnulli ad distillationes urinæ utuntur. Vulgus tum Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcum Vn Iudæo uocat, quòd perpetuò nigrescat, sordescat, & gustus ingrati percipiatur. Passim reperitur: quod aliter Brissis & Spatagis euenit ex philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum E (A)

longitudine superat: neque colorem ut illa uarium habet: testam iuglande maiorem non promit, estque reliquis omnibus uiuidior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet quàm alij proboscides: idcirco citiùs repit, firmiusque hæret. Oua non fert ut alij, sed sanguineum quiddam nigrum saniei simile, quo manus cruentat atque inficit. Dentes itidem in uerticilli modum habet quinos, circulari ordine dispositos, ut & cæteri, quibus algas, saxa, & conchyliorum testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex

(E) quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, ut annuli uice ad signandum panem utantur: refert enim quinquefolium, uel quidpiam simile affabrè delineatum. Ventrem in quinque partes distinctum habent, perinde ac si plures illis uentres essent membrana quadam obducti. Ab oris autem uerticillo uentres illi testæ quoque appensi ad foramen excrementi coëunt, sed disiuncti sunt, & quasi interuentu liminum discriminantur. Totidem promuscides habent Echini, quot in testis foraminulis pertusi apparent: sunt enim ultra sex millia in quolibet echino.

Echinus maris rubri. Echinum uidimus in rubri maris litore, inter fontes amaros, & urbem quam uocant el Tor, prona parte planum, superiore gibbum, semipedem latum, minus quàm alij rotundum, paucioribusque, ac minus frequentibus aculeis aut spiculis præditum: cuius os in terram conuersum esset, super quo excrementorum exitus appareret.

COROLLARIVM, DE ECHINIS IN GENERE.

A De echinis in genere quædam scripsit Rondeletius in descriptione Echini maioris uel ouarij. Plinius aliâs Herinaceorum tegmentum uocat crustam, aliâs testam: cum tamen Aristoteles religiose semper Herinaceos inter testaceos numeret, & tegmentum eorum testam appellat: Gillius, qui Aristoteli subscribit. Rondeletius crustatis echinos adnumerat. Ericius marinus species est habentium ostraca, Auicenna. Ἐχῖνος θαλάττιόν τι ὄστρεον, Suidas. Vter meliùs sentiat experiantur qui in manibus habere possunt. Rondeletius integumentum earum non durum, neque siliceum esse ait, sed fragile crustæ tenuioris modo. Verùm etiam dura & silicea, si tenuitas accedat, planè fragilia sunt, & magis etiam quàm minùs dura. flexilia autem, ut crustatorum corium, præsertim recens, non sunt. Conchulas quoque multas testam tenuem prorsus & fragilem habere uidemus, quæ tamen crustati generis non sunt. Hesychio echinus est animal marinum edule: sed species echini quasdam non esse edendo, ex Rondeletij obseruationibus satis apparet. ¶ Echinus non est erinaceus marinus, ut exponit Albertus: sed est ueluti casteus (*castaneæ*) cardus, plenus rubro humore, Niphus. qui alibi etiã echinum marinum, uulgò cardum (*carduum*) marinum appellari scribit. quòd autem echinus non sit erinaceus marinus, cõtra Albertum absurdè negat. Echinus alibi in Italia uocatur el riccio, rizzo de mare, zino, lo incino. Scoppa grammaticus Italus echinum interpretatur lincino de mare, bogancitola: & genus cancrorum facit, ineptè, Albertum & huiusmodi solœcos authores secutus. Hispanis dicitur erizo de la mar. Germanis Seeapfel, id est mâlum marinum, circa Daniam, Noruegiam & alibi: quòd & rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine mâlum referat. ad summũ enim instar magni mâli inueniri audio in Oceano Balthico, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum: nullum eius usum esse, sed pro ornamento in domibus suspendi. Quòd si quis aliarum gentium ferè omnium similiter appellantium imitatione, ein Meerigel, id est echinum marinum uocare uoluerit, reprehendi non poterit. ¶ Recentiores quidam echeneidem pisciculum de quo proximè dictum est, & echinum, qui piscis non est, (branchijs enim caret,) imperitissimè confundunt. Vide superiùs in Echeneide A. Echinus Græcis commune tum terrestri tum aquatili nomen est: Latini ueteres ericium & erinaceum de terrestri dicunt, de marino uix unquam, sed Græcum echini nomen seruant, ut pluribus annotaui in Echino terrestri inter Quadrupedes.

B Eratosthenes dicit in insulis ante Euphraten, miræ magnitudinis cancros atque echinos reperiri: quorum alij pileis maiores sint: alij δικότυλοι, id est binas cotylas capiant, Strabo libro 16. Haberi & fluuiatiles echinos Paulus Aegineta prodidit, Hermolaus & Massarius. Ostrea (*meliora*) Circeis, Miseno (*promontorio*) oriuntur echini, Horatius Serm. 2. 4. Echinus (maris) omnium maximè à natura munitus est: quippe qui testa undique spinis frequentibus circũuallata cæletur: quam rem peculiarem hunc in genere testato sortiri diximus, Aristot. lib. 4. de part. Echinus nihil habet carnis, in globum circumactus est, Ibidem. Plinius & Scholiastes Nicandri echini carnes nominant, oua nimirum eius & partem esculentam intelligentes. ¶ Crustis & spinis teguntur echini, Plinius. Calyculos echinorum Apuleius dixit. Iste licet digitos testudine pungat acuta, Cortice deposito mollis echinus erit, Martialis lib. 13. ¶ Vidi ego (inquit Nicolaus Perottus) & sæpe piscatus sum piscem hunc (*echinum impropriè piscem uocat*) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, cœruleo ac uiridi misto: usque adeò grata oculis ea uarietate, ut si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescunt. Hæc ille: & similiter Gillius. ¶ Euenit, ut quod caput appellant & os, uersum in terram sit: quod uerò ad excrementi exitum deputatum est, id suprà habeatur, quod idẽ omnibus turbinatis, patellisque euenit. pastus enim de imis petatur, necesse est. Vnde fit, ut

sit, ut os inuersum ad pastum sit, excrementum uerò superius parte prona testæ contineatur, Aristoteles in historia. Ex eodem genere (*quo locustæ, scilicet crustatorum*) sunt echini. oua omnium amara, quina numero, ora in medio corpore, in terram uersa, Plinius. Dentes echinis quinos esse, unde intelligi potuerit, miror, Idem. Dentes quini echinis omnibus sunt, caui intrinsecus: inter quos caruncula quædam interiacēs linguæ officio fungitur, mox iungitur gula: deinde uenter in partes quinꝙ distinctus, (*perinde ac si plures numero uentres hoc animal habeat. sunt enim omnes distincti, pleniꝙ uacantis materiæ ex stomacho uno dependent, &c. ut hîc, Aristot. in opere de partibus anim. lib.4.*) plenus excrementi: cuius meatus omnes in exitu excrementi coëunt, quà testa forata est. Ventri autem subdita sunt, quæ oua appellant, membrana obducta diuersa, eodem in omnibus impari quinario numero: quorum quod nigricat, parti creditum est superiori, ex dentium origine pendens, amarum, nec esculentum, quale in multis inesse animaduertimus, aut certè eius proportionale. nam & in testudine, & in rubeta & in rana, atꝙ etiam in turbinato genere, & in molli, sed colore diuerso, & aut omnino ingustabili, aut magis ab usu cibario alieno. Corpus echinis priore atque nouissima parte spissum, & continens: cætera uerò non continuum, sed simile laternæ, cui non obducta membrana est, Aristoteles in hist. animalium. Et rursus, Echinis caro negata est: id ipsumꝙ habent peculiare, ut nullam intus carnem contineant. Nigra quædam in omnibus uice carnis spectamus. Echini oua stellæ speciem similitudinemꝙ gerentia, etsi amaro, non ingrato tamen sapore sunt, Gillius.

EX ARISTOTELIS DE PARTIBVS ANIMALIum libro 4. cap. 6. de ouis echinorum.

Caro in echinis, ut dictum est, nulla est circa uentrem: sed quæ oua appellantur, numerosiora testæ adhærent, membranulis singula obuoluta, & paribus distincta interuallis. Nigra etiam quæ dam circùm ab ore fusa sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non unum, sed plura genera echinorū sint, omniū partes quidē eas omnes sortiunt: sed oua appellata, nec omnes cibo idonea, & parua admodū continent, exceptis ijs qui uada incolunt. Omnino id ipsum cæteris quoꝙ testatis euenit. caro enim non æquè omniū esculenta est, & excrementū quod papauer uocatur, quibusdā cibo idoneū, quibusdā non idoneū est. Cōtinent hoc turbinata omnia sua clauicula: uniualuia, suo fundo, ut patellæ. biualuia, quà nodo ligantur. Quod autem ouum uocatur, latere dextro biualuia habent: altero latere ostium excrementi continet. Sed errore ouum id uocitatur, quippe quod tale sit, quale est pingue in sanguineo genere, cum uiget. quamobrem fieri solet per id tempus anni, quo uigent, scilicet uere & autumno. laborant enim testata omnia per frigus & æstum, atꝙ exuperantiam temporis pati nequeunt. argumento est quod echinis euenit. habent enim id iam inde ab ortu naturæ, & plenilunijs uberius: non quia per id tempus copiosius pascuntur, ut quidam putant: sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. calorem enim desiderant, quoniam frigori patent, utpote quæ sanguine careant. ex quo fit, ut æstate potiùs ubiꝙ uigeant, præterquàm in Pyrensi (*Pyrræo, Massarius*) Euripo. nam ibi non minùs tempore hyberno probantur. Cuius rei causa est, quòd tunc uberiùs pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant. Habent echini omnes oua eodē numero, atꝙ impari: quina enim. dentes etiam uentresꝙ totidem. ratio, quòd non ouum est quod ouum uocatur, sed quòd bona animalis enutritione, alimoniaꝙ proueniat. fit ostreis quidem in altero tantummòdo latere, id quod oui nomine appellatur, idemꝙ est quod echinos habere dicimus: sed cum testa echini non modo cæterorum ostreorum orbem colligat unum, sed in globum circumagatur, ut non partim talis, partim non talis formetur, sed usquequaꝙ similis sit: (undiꝙ enim in se nutibus suis cōglobatur:) idcirco ouum quoꝙ simili modo habeat necesse est. non enim ambitu, ut cætera, dissimili cōstat echinus. nanꝙ ijs omnibus caput in medio situm est: quam quidem corporis partem situm tenere superiorem certum est. Nec uerò ouum habere continuum potest: quando neque cætera generis eiusdem sic habent, sed altero latere tantum sui orbis. Ergo cum id commune omnium sit, proprium autem illius, ut globi speciem gerat, oua numero impari sint necesse est: nam si pari essent, per diametrum disposita haberentur, cum similem hinc atꝙ inde seruari rationem interualli conueniat. sic autem dispositis utroꝙ latere orbis ouum haberetur, quod in cæteris ostreis non est. altero enim latere suæ oræ id habent & ostreæ & pectines. itaꝙ terna aut quina, aut quolibet alio numero impari esse necesse est. at si terna essent, diducta inter se laxo admodum interuallo haberētur. si plura quàm quina, continuum propè ouum redderetur: quorum alterum non melius est, alterum fieri non potest. quina igitur oua echinos habere necesse est. quam ob causam uenter quoꝙ quinquepartitus est, & dentes totidem habentur. singula enim oua, cum quasi corpora quædam animalis sint, modum quoꝙ uiuendi similem habeant necesse est. hinc enim capitur incrementū. nam si uenter unus tantummodo esset, oua aut longè distarent, aut totum alueum occuparent, ut echinus & difficile moueretur, & cibi minus impleretur. Cum autem quinꝙ numero interualla sint, uentrem singulis adiunctum quinꝙpartitum esse necesse est, eademꝙ de causa dentes etiam totidem habentur: ita enim natura similem rationem prædictis membris reddiderit. Sed quam ob causam oua numero impari, totꝙ numero echinus habeat, dictum est. cur autem alij parua

admodum, alij magna, causa est quòd natura constant alij alijs calidiore. calor enim cibum conco quere pleniùs potest: quamobrem qui cibo inutiles sunt, in ijs excrementi plus est. mobiliores etiam facit natura caloris, ut pascantur, nec stabiles maneant: cuius rei indicium est, quòd eorum spinis aliquid semper adhæreat, tanquam crebrò moueantur. spinis enim ut retulimus, ut pedibus utuntur.

Echinus Plinio carnes habet rubentes sicut minium, Albertus. Ego hunc Plinij locum legisse non memini. Aristoteles carnem echinis omnino negat. Non omnibus idem uitreus (minij hic fortè legit Albertus) color. circa Toronem candidi nascuntur, &c. Plinius. Idem Albertus & eiusdem monetæ scriptores, echino partes quasdam attribuunt, quæ echeneidis sunt.

C Spinis suis echini utuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, sedemq; permutant, Aristot. Et alibi, Echinorum spinæ uicem pedum eis præstant, non uillorum ut erinaceis (terrestribus.) Echinis spinæ pro pedibus sunt. ingredi est his in orbem uolui. itaq; detritis sæpe aculeis inueniuntur, Plinius. Mouentur agiliùs & frequentiùs qui sunt cibo idonei: cuius rei argumentum, quòd semper aliquid algæ suis spinis implexum gerant, Aristot. Καρκίνος θ' ἵκοντι ἐχῖνός τε, τοὶ καθ' ἁλμυρὰν ἅλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζοὶ δ' ἐμπορεύονται μόνοι, Epicharmus in Nuptijs Hebes. Ἐχῖνος ὄστρεον πορευτικόν, Athenæus ex Aristotele. ¶ Echinus inter testacea quibus facultas ingrediendi est, olfactum minimè habere uidetur, Aristot. ¶ Echinos marinos uiuentes obductos testa, atq; aculeis communitos, si quis contriuerit, & alia separatim ab alijs frusta in mare abiecerit, hæc tamen cohærentiam & coitionem inter se faciunt, & affinem partem recognoscunt, & applicata cohærescunt, uelutiq; conseruntur simul, & naturali rursus quadã conciliatione (mirum dictu) integrantur, Aelianus 9.47. & Philes. ¶ Echini oua plenilunijs habent hyeme, Plinius, sed meliùs Aristoteles, Nullo tempore ouis omnino carent: sed maximè plenilunijs diebusq; tepidis redduntur pleniores: præterquam ij quos Pyrrhæus fert Euripus. nam illi hybernis mensibus meliores sunt. Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras, Lucilius apud Gellium: à quo etiam Plinius mutuatus cernitur, ut scripsi in Mure B. De ouis echinorum plura retulimus suprà in B.

D Fluctus & tempestas ad terram Echinos deuoluens è mari funditus in aridum expellit & uiolenter allidit. hi eius periculi metuentes, cum sentiunt mare inhorrescere, & uentorum acerbitate procellas cieri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tollunt, ut libramentum ac firmamentum habeant, ut ne procellarum incursus, ac suæ eiectionis periculum, à quo sibi timent, subeant, Aelianus de animal. 7.33. Oppianus libro 2. tradit echinum præsagire tempestates, & lapillis operiri, (*uide etiam infrà in E.*) ne agitatione procellæ spinas atterat, Massarius. Atqui Oppianus nihil de spinarũ attritione, sed ne in litus à fluctibus eijciantᷓ metuẽtes, lapide unumquenq; dorsum suũ aggrauare scribit. ------νώτοισι δ' ἀνοχλίζουσιν ἕκαστος λᾶαν, ὅσον βαρύθοντα ποδὶ σφετέρῃσιν ἀκάνθαις ῥηϊδίως φορέοιεν, &c. Echini marini quoties æstum procellasq; præsensère, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, néue tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhæreant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Simone Grynæo interprete. Echini tum terrestres tum marini spinarum suarum obiectu & rigore, ceu uallo quodam, sese tuentur quo minùs capiantur, Athenæus. Vide in Echino terrestri h. inter prouerbia. ¶ Echini corporis partes dissectas rursus coire & redintegrari, peculiaris & admirandæ naturæ uis est, si uerè hoc tradit Aelianus, ut in C. retulimus. ¶ Vrticæ genus quoddam echinos, in quos offenderit, corrodit, Aristot. Vrtica noctu pectines & echinos perquirit, Plinius. ¶ Echinum (*marinum, ut conijcio*) interimit potamogiton, Aelianus & Philes. Et mox idem Aelianus; Echinus autem mergi fel non tolerat: ubi echini uocabulum non rectè repeti suspicio est.

E Echini affigentes sese, aut harena saburrantes, tempestatis signa sunt, Plinius. Echinus in mari cum uentorum procellam præsenserit, calculum ualidum arripit, eumq; uelut saburram uehit, & tanquam anchoram trahit, ne excutiatur à fluctibus: sicq; qui non potest se suis uiribus liberare, alieno regitur pondere. Quo indicio etiam nautæ uelut signum futuræ perturbationis capessunt, & sibi præcauent ne hos imperitos turbo inueniat, Ambrosius. Vide suprà quoq; in D.

F Author libri de naturis rerum & Albertus, echinum piscem cum echeneide confundunt, ut dictum est: & echinum uenenosum esse, nec edi posse, nisi mortis periculo aiunt: cum Aristoteles echeneidem piscem non edulem esse scripserit. Echinorum uerò alij sunt edules, alij ἄβρωτοι, id est cibo inepti. Vide inferius in G. ab initio de remedijs ex echino intra corpus. Sunt echinis omnibus oua, sed nonnullis exigua, nec cibo apta, Aristot. De ouis quidem echinorum suprà etiam in B. diximus. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam echini, ostreæ crudæ, &c. Macrobius. ¶ Echini (ut Athenæus libro 3. recitat ex Diphilo, Natali de Comitibus interprete) sunt teneri, bonumq; habent succũ: uirosi sunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, stomacho sunt utiles, boniq; succi & dulces. Leniores sunt inter hos rubicundi, melini (*μήλινοι, id est lutei, Natalis uertit fraxinei: non probo*) crassiores, & qui cum raduntur lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam & Adriam nascuntur, quidam sunt subamari. Qui circa Siciliæ scopulũ capiuntur, uentrem soluunt. Mense Decembri (inquit Palladius) quibus litus in fructu est, ubi Lunę iuuabit augmentum

mentum, quæ omnium clausorum maris animalium atq; concharum iubet incremento suo membra turgere) echini carnes salibus condire curabunt. quod solito more cõficitur. Hanc quoq; rem per omnes menses bene faciemus hybernos; Hæc ille. atqui Bellonius non nisi recẽtes & crudos edendo esse ait. Marinus echinus stomacho uentriq; utilis est, urinam cit, Dioscor. Vrtica, echinorum oua, & huiusmodi, nutrimentũ exiguum & humidum præbent: uentrem tamen soluunt, & urinam promouent, Mnesitheus. Echini mar. caro esitata uentrem mollit, & calculos qui per urinam redduntur summè sanat cum condito sumpta, Kiranides. Echini aluũ mouent, Celsus & Galenus in libro de attenuante uictu. Ventrem deijciunt conchularum iura & echinorum mar. Aetius. Echini ex mulso eduntur & garo alui subducendæ gratia. Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis sunt alimenti, ac medij inter ea quæ humores extenuant ac densant, Galenus libro 3. De alim. facult. ¶ In echino: Accipies pultarium nouum, oleum modicum, liquamen, uinum dulce, piper minutum: facies ut ferueat: cum ferbuerit, in singulos echinos mittes, agitabis: iterum bulliat: cum coxeris, piper asperges, & inferes. Aliter in echino: Piper, costum modicè, mentham siccam, mulsum, liquamen, spicam Indicam & folium. Aliter: Echinum totum mittes in aqua calida, coques, leuas, in patella cõpones: addes folium, piper, mel, liquamen, olei modicè, oua, & sic obligas: in thermospodio coques: piper asperges & inferes. In echino salso: Echinum salsum cum liquamine optimo, caræno, pipere temperabis & appones. Aliter echinus salsus: Liquamen optimum admisces, & quasi recentes apparebũt, ita ut à balneo sumi posint, Apicius 9.8. Echinos ubi coxeris, pipere & croco asperges, Platina. Scinditur leui percussu hirta testudo, (cortex echini,) in duasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera uerò leuiter aqua abluitur: decidunt sordes, quæ in ijs pro uisceribus sunt: remanent quinquepartita oua subrufa, ad stellæ imaginem formata. hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeant, Nicol. Perottus. Præstant qui Miseni nascuntur. Ostrea Circeis, Miseni oriunt̃ echini, Horatius. Inulas ego primus amaras Monstraui incoquere, illutos Cotillus echinos, Vt melius muria, quàm testa marina remittat, Idem Sermonum 2.8. Alex peruenit ad ostreas, echinos, urticas, &c. Plinius. Echinus non ignotus est principum mensis, spinoso castaneæ tegumento assimulatus, Iouius.

Echinorum testę contusæ, & ex aqua illitæ, incipientibus panis resistunt, Plin. Echini mar. apud Galenum (De compos. medic. sec. loc. lib. 1. cap. 1.) recipiuntur in medicamento quodam quod caluescentes etiam prohibere, & pilis uestire promittitur: & paulò pòst etiã terrestris acanthion, Galenus erinaceum interpretatur. Ibidem cum medicamenta quædam pilos disperdentia ex comptorijs libris Critonis enumerasset, subiungit: Quin & fortiora his componunt ex echinis (*marinis nimirum*) & salamandra in oleo coctis. ammiscent autem ipsis & alcyonia & sandarachen, & quæcunq; alia eius generis existunt. Testa cruda inassata cõmodè medicamentis admiscetur quæ psoras abstergunt, Dioscor. Echino mar. si corpus scabie infectum perungatur, ad sanitatem redit, Aelianus. Testis contusis & ex aceto illitis (adpositis, Marcellus) strumæ curantur, Plinius. discutiuntur, Marcellus. Echini ex aceto epinyctidas tollunt, Plinius. — G *Remedia ex echinis nõ ustis, extra corpus.*

Echini tum terrestris tum marini corpus ustum, eadẽ præstat. Vide in terrestri inter Quadrupedes. Testæ crematæ cinis (Echinus cum testis crematus, Aelianus) sordida ulcera expurgat, Dioscor. & Plinius. Luxuriantẽ carnẽ reprimit, Dioscor. Echini combusti cinis illitus lepram sanat, & omne ulcus illicò ad cicatricẽ & soliditatẽ reducit, Kiranides. ¶ Alopeciã quoq; idem cinis sanat & densat, cum adipe ursino, uel delphinio, aut porcino illitus, Idem. Cutẽ (in alopecijs) replet echini cum carnibus suis cremati cinis, Plinius. Galenus lib. 1. de compos. sec. loc. cum remedia quædam ad alopecias ex Sorano præscripsisset: Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare uel per alcyonium ustum, donec morsum persentiscat, uel per echini marini usti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat. Et paulò pòst: Echinorum mar. testas ustas, ex melle & aceto prærasis illine. Ad alopeciam expertum: Testæ echini mar. usti, muscerdarum, iridis, singulorum uncia. bene cõtusa irrigato cum oleo omphacino, & utere. Hoc in uulnerum etiam cicatricibus pilos creat, Nic. Myrepsus. Et rursus: Aut echinorum mar. testas crematas bene tritas irrigato cum melle, & illine. ¶ Echinum comburi cum uiperinis pellibus ranisq;, & cinerem aspergi potioni iubent magi, claritatẽ uisus promittentes, Plinius. ¶ His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate erinacei terrestris corium crematum opitulatur si aqua aut uino dilutum propinetur, & pudendi mulieris orificio illinatur. idem potest echinus marinus, & mitulæ uiuentes ustæ, Aetius 16.21. Licet autem suspicari, ut echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, sic eandem contra abortus uim echino etiam adtribuisse, occasione utrobiq; à uocabulo sumpta, ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac si non solum naues illa retinere, hic uerò suis infixa aculeis, sed omnino arcana quædam cohibendi uis utriq; inesset. Et huiusmodi quidem superstitiones in alijs quoq; rebus innumeræ sunt.

Arcesilaus Batti Eudæmonis filius, cum in letalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchum ei tradito, ad mortem compulsus est, Plutarchus de uirtutibus mulierum, in Eryxonæ mentione. Echinum quidem uenenatum esse alius ueterum nemo prodidit, quod — *Intra corpus.*

sciam: sed tantùm echinorum quosdam non esse edules, (de quibus inferius dicemus:) sicut & echeneidem edendo esse negarunt. recentiores uerò echinum cum echeneide, ut diximus, confundentes, uim ei uenenosam attribuunt. Contra dorycniũ echini maximè prosunt: & ijs qui succum carpathi biberint, præcipuè eius (*eorum, scilicet echinorum*) iure sumpto, Plinius. Contra dorycnium succurrunt animalia quæ in litore & petris marinis degunt, ut gobij, & huiusmodi, (siue cruda, siue elixa tostáue edantur.) sed multò magis iuuabunt in cibo strombi, echini, &c. Nicander & Scholiastes. Morsis à cane rabioso prosunt in cibo echini recentes cum uino mulso, Rufus. ¶ Aretæus in curatione elephantiasis: In cœna (inquit) apponantur marina quotquot uentrem subducunt, ostrea, echini, &c. Epileptici si ex echino sumere per interualla cupiant, non alienum est. quippe habet aliquid uentri ducendo, stomachoq́; firmando, & urinæ citandæ commodum, Trallianus. Eorum qui uomica (empyemate) laborant, si sordidum ulcus fuerit, ut puris euacuatio promoueatur, echinum eos sumere non prohibeto, Idem. Ex ostreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda sunt: deinde pelorides præstant: postea echini recentes: deinde quæ propriè ostrea appellantur, reliqua uerò relinquenda sunt, Aetius in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. In diabete echinus cauendus est, Trallianus. Ad stomachum hebescentem non parum proficit echinus mar. etenim uel omnium ciborũ fastidio laborantem, in pristinæ ualetudinis statum restituit, atq; uesicam (quemadmodum harum rerum bene periti affirmant) uacuam facit, Aelianus 14.4. ¶ In colico affectu sumantur pisces duriore carne. utilis & echinus est: ut qui præterquam quòd contemperet refrigeretq́;, prætereà etiam stomacho gratus est, aluumq́; & urinã mouet: quibus nihil est præstantius, Trallianus. Ad dysuriam id est urinæ difficultatem & calculum, echinos tere cum aculeis suis, & ex mulsa aqua frequenter accipito, Marcellus. Echini cum spinis suis contusi, & è uino poti, calculos pellunt. modis singulis hemina bibitur, donec prosit: & aliâs in cibis ad hoc proficiunt, Plinius. ¶ Echini uiuentes tusi, & in uino dulci poti, egregiè profluuia purgant, (*menses promouent,*) Plinius. Vt secundæ expellantur: Echinos marinos tres totos tenuiter tritos, in uino odorato bibendos dato, Hippocrates libro 1. De mulieb. morbis.

Si echini aculei pedibus inhæserint, aut alicui corporis parti, in lotio humano calenti pedem diu tene, facilè excutientur, Marcellus empiricus.

H.a. Plurima ad philologiam de echino pertinẽtia, iam in terrestri echino à nobis exposita sunt, hîc paralipómena adferemus. Σχῦρος, ἐχῖνος, Hesychius & Varinus. Hystrix, animal testatum, marinum, edule, Varinus. Vide in Hystriche quadrupede A. ad finem. Βατῆρος, ὁ ἐχῖνος, σφάκελος, Hesychius & Varinus. Euboi, id est luscinia, echinus maris, Kiranides 1.5. ¶ Est & echinus pars uentris ruminantium. Ἠ ἐλάφου νηδὺν, τὴν δ' ἢ καλέουσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατέχυντα κεκρύφαλον, Nicander in Theriacis. Scholiastes ἐχῖνον interpretatur πολύπτυχον, (meliùs πολύπτυχον, nostri uulgò hanc uentris partem multiplex appellant: das menigfalt:) & propriè de boue dici addit; Ἀττικὴν χύτραν, τὸν καλούμενον ἐχῖνον παρὰ τῷ Ἱπποκράτει, Varinus. Dorion τὸν περὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, σφόνδυλον ὀνομάζει, Athenæus. ¶ Echinis marinis, absq; aculeis, similes etiam lapides uidi: unum hemisphærica figura, parui mali magnitudine: alterum lenticulari figura, magnitudine rapi mediocris, lati compressiq; utrinq;. clauduntur crusta quadam albicante, quinis distincta radijs; quæ circa basin latiores, paulatim μυουρίζουσι, hoc est ueluti caudę quędam, angustiores fiunt: inter binos radios interstitium binos tuberculorum ordines habet, quæ ueluti uerrucę rotundæ aut ueluti oua quædam sunt: ordo unusquisq; in minori lapide quina aut sena tubercula continebat, in maiori iam pleraq; (uetustate, uel attritione, in fluuio enim quodam apud nos repertũ audio) allisa & obtusa uix apparebant. ¶ Squinada Massiliensibus Maia (*Bellonij*) appellatur, à similitudine pectinis ad quem lina attenuantur, Bellonius. Squinada quidem Gallicũ nomen per aphæresin ab echino factum uidetur. Nostri hoc instrumentum uocant ein Hechel. Squinada Gallis quasi echinata dicta uidetur. Latinè pecten appellari potest. Ad huius similitudinẽ, quidam colligant acus, ita ut cuspides ipsarum in eundem locum porrigantur, & per ipsas cutem cõpungunt in alopeciæ curatione, ut Galenus ex Sorano annotauit. Pecten echini uocatur iureconsultis echini pellis uestium detersui accõmodè concinnata, cuius auctor rei Plinius est, Cælius. Nostris in usu est tabella è ligno quadrata, & multis pertusa foraminibus, quibus setarum penicilli inserciuntur, & ut asperior, rigidior, æqualisq; superficies sit, tondentur. hac uestes purgandæ perfricantur. ein ryberle. Echinum dixeris. Et similiter instrumentum, quo pocula aliquando extergunturs, setis in manubrij lignei uel è filis ferreis cõfecti altero extremo transuersè impactis, ad capituli in dipsaco, (quem aliqui simpliciter carduum appellant) effigiem, oualem ferè. Item instrumentum quo panni lanei pectuntur. uulgus à cardui capitulorum similitudine, Cartetschen appellat.

Epitheta. Echinus marinus, Horatius. sed differentia hoc, non epitheton est. ὀκελόεις, ὀξύκομος, Oppianus. Αἰθάεις, Nicander. Scholiastes interpretatur cuius caro sit ruffa, ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς περὶ τὴν σάρκα. Καρηκομόων ἀκάνθαις, Matron Parodus. Plura in Echino quadrupede dedimus, quorum multa marino etiam quadrant.

Deriuata. Echinophora, genus cõchæ, Plinio, lib. 32. Sinope sita est in collo peninsulę cuiusdam: cuius

litora

litora petrosa sunt, & fossas quasdam in petris excauatas habent, quæ mari tempestate elato complentur: quam ob causam non facile adiri possunt: & insuper quòd petrarum superficies omnis sit ἐχινώδης (id est, aspera & acuminata, echinata: interpres uertit echinis plena,) nudo pedi inaccessibilis, Strabo libro 12.

Marinus huc echinus obuoluitur, (inquit in Hieroglyphicis Io. Pierius,) lenticulari propemodum figura, cochleari crusta, scabritie uaria, crebris lineamentis rectilineis, quatenus in sphærica figura fieri potest, picturata, &c. Atq; ut ad eius significata aggrediamur, hominem difficilem atque morosum, qui cum difficulter, uel nulla unquam ratione consuetudinem inire possis, ex hieroglyphico eius cōmonstrabant: quippe quem quaqua tractare uolueris, asperitate renitentiaq; horridum experiare, atq; itidem ex hoc asperitatē eam, quam Horatius damnat, agrestem, inconcinnam, atq; grauem, per hoc animal notabant. Item iudiciorum seueritatem, (*picto echino designare licebit.*) erant enim apud ueteres uasa (ahenea aut opere fictili facta) echini nomine nuncupata, quæ scilicet animalis istius imaginem referebant, quorum in iudicijs usus erat; in quæ testium dicta scriptaq; iudicia cōijcerentur: ex quo significabatur, non licere cuipiam impune illis manus admouere, neq; inuertere, aut immutare quicquam, sine graui supplicio. Sunt etiam qui per echinum nauigationem tutam intelligant. ille siquidem imminentē tempestatem præsentiens, attractis lapillis sese munit, arenaq; nauium instar saburrat, ne ui fluctuū ulla uersari iactariue possit. Ad hæc macilentissimum hominem per idem animal intelligebant, cui quidem sit hoc peculiare, ut nullam intus carnem contineat, foris & spinulas & crustam tantùm habeat. Annū integrum cibo eum abstinere aiunt. Postremò exercitum, aut quid huiusmodi ex dissipatis reliquijs instauratū, si quis pingendo significare uoluerit, non imperitè echini marini dilaniationem quandam figurabit. ille enim in frusta discerptus, si proijciatur in mare, confluentibus sponte in unum partibus, iterum cōmittitur, & efficacissimè solidescit. Iconesi

Echinion, hippophaes Dioscoridi. Echinopus herba ab echinis dicta est, & memoratur in prouerbio, τὰς ἀκάνθας συνάγων ὥσπερ ἐχινόποδας, Eustathius in Iliad. β. Echinopus genus est spinæ sic dictæ, quòd pedes ingredientium super ea detineat & remoretur: uel quòd echini marini pedibus similis sit, Etymologus & Varinus. Λυκόφανον, τὸν ἐχινόποδα, Μεσώνιοι, Hesychius & Varinus. Risu uti licet ad multa utiliter & seriò monenda: ὡς ἂν ἐχινόποδας καὶ ἀνὰ τραχεῖαν ὄνωνιν φύονται μαλακῶν ἄνθη λευκοΐων, Plutarchus in Symposiacis 1.4. Ceras ex omnium arborum satorumq; floribus apes confingunt, excepta rumice & chenopode, Plinius. legerim potiùs echinopode: licet herbam quandam suibus uenenosam, nostri chenopodem, id est anseris pedem uocitent. Bellonius in singularibus obseruationibus suis herbam uulgò Achinopoda uel Cachynopoda dictam in Lemno abundare scribit, quam incolæ in lignorum inopia urant. Vide etiam in Echino quadrupede. Glycyrrhizæ folia echinata sunt Plinio: ego σχίνου, id est lentisci folia glycyrrhizam habere dixerim, non ἐχίνου nec ἐχινώδη. Plantæ.

Echini ciuitatis meminit Strabo lib. 1. Item lib. 9. supra Phalarā (inquit) à mari ora urbium XV. stadia L. imminet. Inde porrò nauiganti stadia C. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum esse scribit. Echinæ uel Echinades insulæ quædam sunt: de quibus plura diximus in Echino quadrupede inter propria. Οἳ δ' ἐκ Δουλιχίοιο, Ἐχινάων θ' ἱεράων Νήσων αἳ ναίουσι πέρην ἁλὸς Ἤλιδος ἄντα, Homerus Iliad. β. ubi Eustathius: Rectus (inquit) est Ἐχίνη, apud posteriores autem Homero Ἐχινάς, siue deriuatum ab Ἐχίνη, siue diminutiuum. Echinadum incolæ Epei dicebantur, Varinus. Apparet autem ab echinorum copia nomen eis esse factum, Eustathius & Athenæus. Easdem Homerus in Odyssea Θοὰς nominauit, Varinus. Dulychium insula una est Echinadum: quæ quidem iuxta Acheloi fluuij ostium sitę sunt, Eustathius in Odysseę α. Echinades insulæ ab Acheloo amne congestæ sunt, Plinius. Et alibi, Ante Aetoliā Echinades. Echinades insulæ (inquit Pausanias in Arcadicis) quòd ab Acheloo non fuerint dissipatæ, nec ad nostram usq; ætatem in continentem redactæ, in caussa sunt Aetoli: qui cum ipsi sunt expulsi, tum ager omnis est desolatus. Ergo in Echinadas, quippe cum sementem in Aetolia non faciant, cœnum Achelous non similiter inuehit. Propria.

Iuba tradit Arabicis margaritis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorū modo, Plinius. Κίλλια, spinæ echinorum, Hesychius. In mari Indico purpuræ & buccina tanta sunt, ut facile congium capiant: & echinorum testæ similiter, (Καὶ μέντοι καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον στέγειν,) Aelian. 16.12. Echinopus herba dicta est fortè quòd similis sit echini mar. pedibus, ποσί, Etymologus & Varinus. Et semel aspecti litus dicebat echini, Iuuenalis Sat. 4. b.

Τοῖς δὲ Νηρεὺς τῶν ἐχίνων τοῖς σάλοις
προβλητικὰς δίδωσιν ἐν βυθῷ κόρας,
ὅπως φύγωσι τὸν σάλον τῆς ζάλης, Suidas ex innominato. d.

Vtra magis pisces & echinos (*tanquam de cibo lauto*) æquora cælent, Pinguis ut inde domum possim, Phæaxq; reuerti, Horatius lib. 1. Epist. Lynceus conuiuium Atticum ceu parcum describens apud Athenæum libro 4. appositos ait quinq; paruos pinaciscos, in quorum uno fuerit allium, in altero duo echini, &c. Primùm ostrea uidi & echinos: quæ quidem procemia sunt δείπνου χαριέντως πεπρυτανευμένου, Quidam apud Athenæum. Πίναξ ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων ἡγήσεται, f.

ἔχων ἐχῖνον, ὠμοτάριχον, κάππαριν, Nicostratus apud eundem. Posidippus nominat ἐγχέλυς, ἐχίνους πρόσφατος, &c. Athenæus.

Αὐτὰρ ἐχίνους ῥίψα καρηκομόωντας ἀκάνθαις,
Ἐν καθαρῷ, ὅθι κύματ' ἐπ' ἠϊόνος κλύζεσκε.
Οἱ δὲ κυλινδόμενοι καναχὴν ἔχον ἐν ποσὶ παίδων
Πολλὰς δ' ἐκ κεφαλῆς πεφυλυμένους εἶλκον ἀκάνθας, Matron Parodus.

Echini superficiem Venetijs pictam hîc adiecimus.

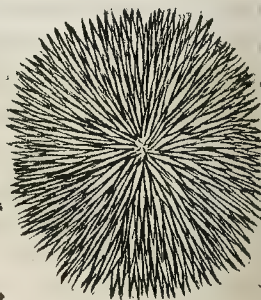

h. Magi Zoroastrē secuti canes, gallinas, & terrestres echinos bono deo attribuunt: aquaticos autem, malo, Plutarchus in libro de Iside & Osiride. ¶ Priùs duo echini amicitiam ineant, alter è mari, alter è terra. Vide inter prouerbia ab echino quadrupede sumpta. ¶ Ὥσπερ ἐχῖνον λαβεῖν μὲν ῥᾴδιον, συνέχειν δὲ χαλεπόν, οὕτω τὰ χρήματα, Aelianus in Varijs 4.14. Lege in Echino terrestri in fine Philologiæ.

DE ECHINOMETRA, ET RELIQVIS ECHINIS.

Echinometras Iulius Pollux metras appellat, Hermolaus. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cęteros magnitudine calicis superare. Plinius Echinometras spinis longissimis & calicibus minimis descripsit, quod ipsum mihi uero similius uidetur, cum ab aculeis nomē omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorū proceritate pręstant, quàm ob magnitudinē calicis. Ex hoc genere maximi ut uidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses uocant Rascassos. Huiuscemodi uidi, qui quoquouersus palmos dirigeres, plusquam duorum essent palmorum crassitudine: alium etiam inspexi calice exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine aculeorū præstantes: à Siculis Masculi appellantur. Massilienses uulgò omnes nominant Ericios, Hæc Gillius. Rondeletius Aristotelis sententiā potiùs sequitur. ¶ Theophrastus ἐχίνου tres species facit, ex quibus tertia magnitudine & crassitudine præstans ὁλεχῖνος dicatur, Varinus. Verùm Theophrastus de historia plantarum lib. 4. cap. 13. non echini sed σχοίνου, id est iunci tres species facit, quarum tertia maior holoschœnos, ὁλόσχοινος, dicatur.

Spatangæ. SPATANGAS aut Patangas Hermolaus dicit, Vuottonus. Πατάγγας φασὶ καλοῦσιν ἐχίνων τι εἶδος, Pollux. Σπατάγγαι, οἱ μεγάλοι ἐχῖνοι οἱ θαλάσσιοι, Hesychius. Spatagus echini genus à Gillio & Rondeletio nominatur, ac si σπάταγος ut λόγος dicendum esset. sed uideo authores σπατάγγης ut χρύσης, in prima declinatione posuisse, unde rectus pluralis σπατάγγαι apud Hesychium probè legitur. pro πατάγγας apud Pollucē, legerim σπατάγγας. Genitiuus pluralis est σπατάγγων apud Athenæum, qui Aristotelis etiam uerba recitans similiter hunc casum profert, non ut uulgati codices habent σπατάγων. Requirebat quidem inflexio prima genitiui pluralis ultimam circumflexam: sed fieri potest ut hoc uocabulum, licet non animaduerterint grammatici, excipiatur, sicut & χλούνων, χρήστων, ἐτησίων. Aristophanes in Holcadibus, Δαρδάπτοντα, μιστύλλοντα, διαλείχοντα μὲν τὴν κάτω σπατάγγην, (meliùs σπατάγγην, paroxytonum) ut citat Athenæus.

Brisſi, brytti, &c. Aristoteles, & ex eo Athenæus, echinorū genus quoddam brissos nominant, βρίσσους. Idem aliter bryttus in Lexicis Græcis scribitur. Βρυττός genus est echini pelagij, ut ait Aristoteles. alij piscem esse dicunt. aliqui tribus syllabis βρυγγόνην scribunt, Hesychius & Varinus. Βρυτίνη quoque animal quoddam est Hesychio. Ἄβρυτοι, echinorum marinorum genus, Iidem. Et alibi, Ἄμβρυτοι (Hesychius τ duplex habet) echini quidā marini, quos Aristoteles βρύσσους (imò βρίσσους) uocat. Sed hæc uocabula corrupta uidentur ab ἄβρωτοι. sic enim Aristoteles nominat echinos qui edendo non sunt, de quibus etiam Michael Ephesius quærit libro 4. de partibus animalium. Quomodo (inquit) Aristoteles echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, plenos excrementis, ideoq; cibis ineptos esse dixit? nam si calidiores sunt, meliùs eos concoquere & excrementorū minus habere par erat, nec esse ineptos cibo. an dicendum calidos quidem esse, sed uoraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum uincere non potest, cruditatē in eis fieri? Ibidem Ephesius Scholiastes plura adfert de dentium & uentriculorum in echinis ratione, quæ ne sim prolixior, omitto. Non ἄβρωτος modo, sed etiam uenenosus fuit echinus ille marinus, quem in potione per Learchum ei tradita Arcesilaus Batti Eudęmonis filius, cum letali morbo laboraret, hauriens ad mortem compulsus est. meminit Plutarchus in libro de uirtutibus mulierum. Ἀβρότων, genus cochlearum, uel locustarum, (quæ cum abundant fructus perdunt;) uel apicularum: οἱ δὲ ἀκρότων φασίν, ὅ ἐστιν ἀντὶ τοῦ λῃστῶν, Varinus.

Quintū genus Rondeletio. In causa est frigiditas (inquit Aristoteles) non solùm ut pilus, sed etiam cutis, terrena duraq; euadat. indicium uel echini pelagij (πόντιοι) faciunt: quorum usus contra urinæ stillicidia est, quippe qui frigiditate maris præalti, in quo degunt (sexaginta enim, atq; etiam ampliùs, passuum gurgite oriuntur) ipsi quidē exigui sint, sed aculeos grandes durosq; gerant. causa magnitudinis est, quòd incrementum corporis in ipsos conuertitur. cum enim parum caloris obtineant, neq; concoquere possint, multum ob eam rem habent excrementi. aculei autem, & pili, & reliqua generis eiusdem excremēto nascuntur. Duri uerò & rigidi modo penè lapidis cōstant, propter frigus & gelu, Hæc ille de generatione anim. 5. 3. Hoc genus echini medici conterunt (ut scribit Philoponus) ac stranguria laborantibus, humori alicui admiscentes, in potu tradere solent, Niphus.

SAGIT-

SAGITTARIVS (Τοξότης) in mari rubro procreatur: & quoniam echini speciem ac similitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis, Aelianus 12.25. Sagittarius.

EDONE piscis, qui & ophidion, Kiranides 1.7. Vide in Ophidio.

DE ELACATENE, RONDELETIVS.

IN pisciū Catalogo statim post hepar helacathenas Plinius numerauit, & Athenæus post hepatū. Sed animaduertendū apud Pliniū scribi helacathenes, apud Athenæū elacatênes: quā postremā lectionē secuti Festus & Columella elacatenā dixerūt: quanquam apud Columellā nō elacatena, sed elacata legebat, cui uoci elacatenā recte substituit Hermolaus. Qui sint aūt elacatenes, declarat Athenæus ex Mnesimacho: Μνησίμαχος ἱπποτρόφῳ, Σκόμβρος, θύννος, κωβιός, ἠλακατῆνες, εἰσὶ δὲ κητώδεις ἐπιτήδειοι εἰς ταριχείαν. Mnesimachus in Hippotropho, Scomber, thynnus, gobius, elacatenes: sunt autem elacatenes cetacei ad saliendum idonei. Festus: Elacatena genus est salsamenti, quod appellatur uulgò melandrya. Columella: Scombri, carchari, elacatenæque uentriculos: &, ne singula enumerem, salsamentorum omnium purgamenta. *(Loquitur de esca, quam piscibus in piscinis præberi conuenit.)* Ex his colligo elacatenā piscem fuisse ex thunnorum genere, uel thunnis & lacertis corporis specie consimilem, longum scilicet & cetaceum, iaculi uel coli uel fusi figura, in extremis tenuiore, in medio crassiuscula, à uerbo ἠλάσκω, quod significat circumuoluor & circumuertor. Cum saliturae idoneus esset piscis, factum est, ut non pro pisce solùm, sed pro salsamento sumeretur: quemadmodum garum, liquor, qui ex garo fit pisce. Lib. 8. cap. 17.

Quòd ex thunnorum genere sit, uel thunnis similis elacatena, suspicari licet ex Festo, qui elacatenam genus esse salsamenti scribit, quod melandrya uocatur: nam μελάνδρυς autore Pamphilo & Athenæo, τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστι. Sunt & μελανδρύαι, τὰ τεμάχη αὐτοῦ λιπαρώτερα. id est, particulæ thynnorum pinguiores: quæ alibi, ut opinor, dicuntur Κόσται τοῦ ὀρκύνου. His subscribit Plinius de thynnis membratim cæsis loquens: Melandrya uocatur cæsis quernis assulis simillima. Præterea ex eo quod similes pisces coniungit Athenæus, in ijs quæ ex Mnesimacho profert, quę iam citauimus, perspicuum esse potest, mendum unum esse, ut pro κωβιός, κολίας legendum sit. nam κωβιός dissimilis est & uita & corporis forma, κολίας uerò eiusdem generis, ut ex superioribus libris constat. Libro. 3.

COROLLARIVM.

Elacatenem ego masculino tantùm genere citra ullam aspirationem protulerim, à recto ἠλακατήν, sicut ὑμήν, ὑμένος. Videtur autē salsamentarius hic piscis, uel pars aliqua eius & salsamentum ex eo factum, non quidem à uerbo ἠλάσκω (ut Rondeletius conijcit) sed à nomine ἠλακάτη, quod colum significat, denominari: quòd fortè coli speciem aliquo modo repræsentet, in extremis tenuior, in medio crassior, quod idem Rondeletius suspicatur. Ἠλακάτην uerò muliebre nendi instrumentum ab ἠλάσκω deduci Etymologus coniectat. Apud eundem & alios grammaticos Lexicorum scriptores, plures uocabuli ἠλακάτη significationes qui uoluerit leget. Porrò elacatenem ex thunnorum genere piscem fuisse: uel thunnis & lacertis corporis specie consimilem, longum scilicet & cetaceum, idem Rondeletius putat: cui facilè assenserim. itaque apud Plinium: *Helacatenes sunt lacertorum genera,* continuo orationis ductu legerim. Ἠλακατῆνες, θαλασσίων ἰχθύων οἱ κητώδεις, Varinus. apud Hesychium alpha in secunda perperam omittitur. Κωβιός, ἠλακατῆνες, καὶ κυνὸς οὐραῖον, Menander apud Athenæū libro 7. ubi similiter fortè pro cobio colias legendum fuerit, ut eodem in loco in Mnesimachi uerbis Rondeletius castigat. Μνασέας δ' ὁ Πατρεὺς φησιν, ἰχθὺς δὲ γίνεται καὶ ἡσυχίας τῆς ἀδελφῆς γαλήνη, καὶ μύραινα, καὶ ἠλακατῆνες, Idem Athenæus. Apud eundem libro 9. nominantur ex Mnesimacho, κάρκινος ὀλίγος, ἠλακατῖνος, (lego ἠλακατήν, uel in plurali numero ἠλακατῆνες,) κυνὸς οὐραῖον, &c. Ἠλακάτη usurpatur pro fuso, colo, telo, arundine, suprema mali parte, quibus omnibus figura oblonga & recta conuenit. Festo Elacatena genus est salsamenti, quod appellatur (inquit) uulgò melandria. quanquā aliud est propriè melandryū, Hermolaus in Plinium. Et in Corollario, Ex orcyno sunt & melandryæ: sed & pubes eius tota salem accipit, admodumque pinguis est. ¶ Melandrys masculino genere piscis est, thunnus scilicet magnus, siue orcynus, siue ei similis: melandryum uerò neutro genere, aut fœminino melandrya, tomus & salsamentum ex eo pisce. Μελανδρύαι inter salsamenta sunt: unde τέμαχος ὑπομελανδρυῶδες (ὑπομαλανδρυώδες apud Hesychium, perperam) Epicharmus dixit, Athenæus. Teque iuuant gerres, & pelle melandrya cana, Martialis lib. 3. Melandrya.

Σταυροὺς δ' ἐκτὸς ἔλασσε διαμπερὲς ἔνθα καὶ ἔνθα. Πυκνοὺς καὶ θαμέας, τὸ μέλαν δρυὸς ἀμφικεάσσας, Homerus Iliad. Ξ. de hara Eumæi subulci. Eustathius μέλαν δρυὸς alij (inquit) interpretantur medullam quercus (τὴν ἐντεριώνην, τὸ ἐγκάρδιον, τὴν μήτραν,) quæ ut plurimum nigra est. Aristarchus corticem (τὸν φλοῦν, lego φλοιόν) intelligit. Crates uerò opacam & densam foliorū abundantiam, μελάνδρυον uocat, quòd ea propter umbrā nigredinem ligno inducat. Κρεμάσας τόξον πίτυος ἐκ μελανδρύου, Aeschylus in Philoctete. Iocineri medetur herba melandryum, nascens in segete ac pratis, flore albo, odorata, (odorato, Ruellius: & idem alibi odorata) eius cauliculus conteritur ex uino

uetere, Plinius 26.7. Melandryum (inquit Ruellius) aliqui nominis sequentes etymum pro quodam roboris genere sumunt, queis uel Theophrastus astipulatur. Alij censent apud Plinium melampyrũ legendum: quando id Theophrasto inter Siculi frumenti uitia numeratur, lolio quidem simile, sed innocens, neq; tentans caput, Hæc ille. Mihi melandryon herba Plinio descripta, cognata tum facie tum uiribus uidetur scandici seu pectini Veneris, & caucalidi seu dauco aruensi. Nam & Veneris pectẽ frutice est odorato, floribus candidis, e quibus cornicula acuum effigie prodeunt, &c. & scandicis decoctæ succus, renibus, uesicæ iocineri medetur. Et caucalidis succus bibitur arenis pellendis & uesicę pruritibus utilis. idem lienis, iocineris, renumq; pituitas extenuat. Melandryon apud Theophrastum est exalburnatum robur, de nigricie conciliato nomine, Cælius Rhod. ¶ Longè alius piscis est Melanderinus, de quo in M. elemento dicemus.

ELEGINI, Ἐλεγῖνοι, inter marinos pisces gregales numerātur ab Aristotele, historiæ animalium 9.2. Rondeletius sibi ignotos fatetur.

ELEOTRIS, Ἐλεωτρὶς, inter Nili pisces nominatur ab Athenæo libro 7. Strabo libro 17. Nili piscium genera enumerans, nullam eius mentionem facit. Aleantris in Catalogo piscium Tarentini legitur in Geoponicis, idem an diuersus haud scio.

DE ELEPHANTO LOCVSTARVM GENERIS, ET ALTERO BELLVA.

PLINIVS tradit Elephantum locustarum nigrum genus, pedibus quaternis, bisulcis, brachijs duobus, duplici articulo, & forcipibus dentatis. Neapolitani genus quoddam crustatorum etiam nunc Elephantum uulgò nominant: sed húnc ne, an aliũ appellent, iudicare non possum, cum piscem non uiderim, Gillius. Elephantus Plinij Rondeletio non alius uidetur, quàm astacus, uide suprà in Astaco A. ex Rondeletio. In eadem sententia Bellonius est, qui Leonem insuper ostracodermum non alium esse putat: Rondeletius diuersum facit, ex quo & iconem & historiam Leonis inter cancros dedimus.

EST & bellua marina Elephas, Plinio libro 9. cap. 5. Tiberio principe (inquit) cõtra Lugdunensis prouincię litus in insula simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit Oceanus, miræ uarietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum litore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantùm cornibus assimulatis. Massarius hunc locum ita interpretatur: Cornua (inquit) harum beluarum, hoc est elephantorum & arietum, non in effigie siue forma, sed in candore tantum inter se similia sunt. utraq; enim cornua eboris candorem præferunt. ex quo facilè redarguuntur qui elephantos marinos candidam promuscidem habere prodiderunt. Posses & aliter interpretari, ut cornua harum beluarũ non eodem modo quo diximus, assimulata à Plinio fuisse credas: sed quòd cornua elephanti marini sint candore similia cornibus, siue dentibus elephanti terrestris, & ea quæ sunt marini arietis, sint cornibus arietis quadrupedis, candore similia. Arietis nanq; quadrupedis cornua sunt magna ex parte candida.

Ceti genus in Oceano quod Rosmarum aliqui recentiores nominant, Galli Oceani accolæ uti Rohart, elephantum tum magnitudine refert, ut Olaus Magnus prodidit: tum dentibus, quibus à rupe aliqua se suspendere solet somni capiendi gratia, (montes enim scandit, & gramine uescitur: & somno tam alto opprimitur, ut piscatores eum funibus ligatum capiant.) Plura de eo leges superiùs inter Cete.

SERratam spinam siue aculeum in paucis piscibus obseruaui, ut in pastinaca, & eo quem elephantem uel ibin uocant, Rondeletius in descriptione Anthiæ primi. Quém nam uerò piscem, elephantem aut ibin appellet, alibi (quod sciam) nusquam explicat.

ELEPOCES, Ἐλέποκες, piscis quidam similis phycidi, Hesychius & Varinus.

ELLYES, Ἔλλυες, animalia quædam in Smaragdo fluuio, Hesychius & Varinus. Smaragdus quidem fluuius cuius regionis sit, iam non inuenio.

DE ELOPE, RONDELETIVS.

ELOPEM ab acipensere & anthia differre anteà docuimus. Hunc sacrum piscem à poeta uocari existimant, ut scribit Aelianus. rarus inuentu creditur. In profundo Pamphylio capitur: sed tamen etiam inde non nisi uix & admodùm raró. Quòd si capiatur, coronis ob secundam piscationẽ sese non modò piscatores ornant, sed & piscatoria nauigia sertis redimiri curant, & plausu & tibiarum sono prædam testantes, ad terram nauem appli cant. Alij non hunc, sed anthiam, sacrum existimant: quia locus quẽ anthias incolit, & beluarum expers, & urinatoribus tutus est, & cũ piscibus pacem seruat: cuius fiducia pisces confirmati ibidem pariunt, Hæc ille, & similiter Plutarchus. De eodem elope ex Columella & Plinio plura, quum de acipensere ageremus. Hoc unum non possum non mirari, quòd scripserunt antiquorum quidam elopi soli squamas esse ad os uersas. hic enim squamarum situs maximè mihi à naturali constitutione alienus esse uidetur. Nam cùm piscibus, ut cæteris animantibus, sensuum sedes sint

sint in capite, quorũ ope nocitura declinent, profutura persequantur, necesse est in anteriora nationem dirigi. quòd si ad os uersæ essent squamæ, etiam in leniter fluente aqua impetus retardaretur, in rapida uerò prorsus inhiberetur. undis enim squamas subeuntibus, & leuantibus in aduersum, pellerentur pisces. Cogitare itaq; non possum quid causæ sit cur optimũ & piscium constitutioni accõmodatissimũ squamarũ positum natura in elope mutârit: quæ id in piscibus creandis maximè obseruasse uidetur, ne quid esset quod natationem impediret: qua de causa auriculis, pedibus, manibus, pudendis propendentibus, mammisq; omnes priuat. Hanc tam insignem in elope notam non prætermisisset Aristoteles, qui elopem uidit, ut iudicare licet ex ijs locis, in quibus particularum elopis meminit, de branchijs piscium loquens. Alij (inquit) binas utrinq; branchias habent, alteras simplices, alteras duplices, ut conger, scarus: alij quaternas utrinq; simplices, ut elops, synagris, muræna, anguilla. Item alibi quum de fellis situ uerba facit. Alij in intestinis, (πρὸς τοῖς ἐντέροις) situm fel habent: hi longius à iecore, illi propius, ut rana, elops, synagris.

Lib. 2. de hist. animal. cap. 13.

Lib. 2. de hist. animal. cap. 15.

COROLLARIVM.

ELOPS, ἔλοψ, piscis cuiusdam nomẽ sine aspiratione, lambda simplici, & ο breui in ultima scribi debet. Quamobrem non laudo qui primam aspirarunt, ut in carmine Ouidij, Et preciosus helops, &c. In Catalogo piscium Tarentini ἔλαψ legitur, perperã puto pro ἔλοψ, quanquam Andreas à Lacuna uertit salpam, diuersam fortè lectionem secutus. In Iulij Pollucis Onomastici lib. 6. cap. 9. pisciũ aliquot nomina leguntur, sed pleraq; à librarijs corrupta: ut σινόδοντες, κίχλη, ἔλαψ, κόχλη, ἔλοψ, σάλπη, &c. suspicetur autem aliquis ἔλαψ in contextu ab aliquo per α imperitè scriptum fuisse, & doctiorem aliquem in margine notasse ἔλοψ, idq; postea in textum irrepsisse, & aspiratum etiam imperitè. (nam ε ante λ attenuari obseruarunt grammatici, paucis exceptis, inter quæ tamen helops non est.) Idem circa κόχλη & κίχλη accidisse conijcio. Matron Parodus de cõuiuio quodam apud Athenæum, Appositus est (inquit) & ἔλωψ (per ω in ultima, melius per ο breue) omnium nobilissimus, ut uel deorum cibus uideri posit. Σέσοψ, piscis quidam, Hesychius & Varinus, (quanquam apud Varinum non rectè σέλοψ scribitur, quod literarum ordo arguit:) quod nomen an bene se habeat, an corruptũ sit pro ἔλοψ, aut alio quopiã, asserere nequeo.

Bellonius piscem qui Romæ & Neapoli Fietola dicitur, callichthyn esse putat: Et de eodem, Sunt (inquit) qui callionymũ, nonnulli hellopem, alij lycon esse credunt. Anthiam aliqui ἔλοπα uocarunt, Rondeletius in Anthia ex Dorione. & mox de suo addit: Sed est etiam piscis alius ἔλοψ qui squamas ad os uersas habet. In quibus uerbis duo mihi animaduertenda uidentur: primum quòd ellopes duos diuersos facit: unum, eundem anthiæ: alterum sui generis: ac si ipse certum aliquid ea in re haberet, de qua scriptores ueteres pleriq; omnes dubitarũt. Deinde quòd ellopi squamas ad os conuerti ait, sine authore facit. non enim hoc de ellope, sed de acipensere Plinius scripsit: quos pisces inuicem diuersos esse, Rondeletius ipse in Acipensere approbauit. Græcorum quidem nemo (quod sciam) neq; de ellope, neq; de acipensere tale quid prodidit: præter Plutarchum, qui ellopem acipenserem putauit, & squamas eum ad os uersas habere scripsit: id quod ex Latinis scriptoribus transtulisse uidetur. Helopem dicit Ouidius esse nostris incognitum undis. ex quo apparet falli eos, qui eundem accipenserem existimauerunt, Plinius: quasi accipenser Romæ cognitus esset, cùm tamen Ouidius eum quoq; peregrinum esse canat. Dici potest utrunq; quidem peregrinum fuisse Romæ, sed acipenserem notum & Romam conuehi solitum, elopem non item. Theodorus secutus Appionem & Plutarchum ellopem conuertit accipenserem, Gillius. Plura de elope scripsimus in Corollario super Anthia. Elops piscis est magnus, similis glauco, & lapides in capite habet, Kiranides. Nec helopẽ nostro mari, nec scarum ducas, Quintilianus libro 5. Et preciosus helops nostris incognitus undis, Ouidius inter pelagios. πολυτίματος ἔλλοψ, Epicharmus. Non si murænæ optimæ flutæ sunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuò hi pisces omni mari similes nascuntur, Varro libro 2. De re rust.

Apriculum piscem scito primum esse Tarenti, Surrenti ælopem facemas, (*al' facemus, locus est uitiatus:*) Glaucum apud Cumas: Ennius, ut recitat Apuleius Apologia 1.

Τὸν δ' ἔλοπ' ἔσθε μάλιστα Συρακόσσαις ἐνὶ κλειναῖς, Τόν γε κρατιστεύοντ'. ὅτος γὰρ αὖ ὅδε ἐκεῖθεν
Τὴν ἀρχὴν γεγονώς, (deest pes:) καὶ ἢ πρὸς νήσους Ἢ πρὸς τὴν ἄλλην που ἁλῶ γῆν, ἢ πρὸς Κρήτην
Λεπτὸς καὶ στερεὸς καὶ κυματοπλὴξ ἀλίσκεται, Archestratus apud Athenæum. Dicere autem uidetur, ellopem alibi durum & macrum esse, circa solas uerò Syracusas optimum. Nec multum (*magnum uel preciosum*) munus piscis ex salo captus helops, neq; ostrea illa magna capta quiuit palatum suscitare, Varro in fabula quadam recitante Nonio. Lynceus Samius (authore Athenæo) pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, opponit glaucisco ellopem & orphum.

Elopis adeps & fel omnem caliginem oculorum curant. Iecur autem assum in cibo, hepaticos sanat. In capite uerò lapides eius suspensi, omnem cephalalgiam & hemicraneam sanant: dexter dextro, & læuus læuo (lateri competit.) Oculi uerò gestati omnem ophthalmiam curant, Kiranides. G

Elops uel elaps etiam serpentis cuiusdam nomen est, quos inter innoxios Nicander in Theriacis recenset: Ἄλλά γε μὴν ἀβλαβέα κνώπεα βόσκεται ὕλη, Οὓς ἔλοπας, λίβυάς τε, πολυστεφέας τε

μυάγρους φράζονται. Scholiastes interpretatur ἔλοπας, τουτέστιν ἀφωνεῖς. Plinius lib. 32. cap. 5. scribit salsamenta prodesse ab elape percussis. Eiusdem serpentis meminit Aetius libro 13. cap. 32.

¶ Ἔλλοψ λ geminato, cõmune piscium epitheton est, ut & Rondeletius docet in Acipensere: pro specie uerò piscis λ simplici plerunque ab eruditioribus scribitur, (nisi carminis causa geminetur,) etsi codices Aristotelis uulgati aliquoties ellops pro specie habeant. Δοιοὶ δ᾽ ἀναφυσιόωντες Ἀργύρεοι δελφῖνες ἐφοίτων ἔλλοπας ἰχθῦς, Hesiodus in Scuto Herculis. Ἔλλοπες, ἐλλείποντες τὴν ὄπα, τουτέστιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι: καὶ δασεῖς, καὶ τραχεῖς, καὶ ποικίλοι. Ἐλλοπιεῖς, ἄφωνοι, καὶ οἱ λεπιδωτοί. Ἐλλοπιεύειν, ἰχθυᾶσθαι, ἰχθῦς ἀγρεύειν, ἰχνεύειν. ἔλλοπες γὰρ οἱ ἰχθῦς, Varinus. Est & ἐλλοί (prima aspirata) epitheton piscium apud Athenæum paulò post initium libri septimi. Ἐφῆκεν ἐλλοῖς ἰχθύσιν διαφθοράν, Sophocles in Aiace flagellifero. Ἐν δ᾽ αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἐλλοὶ Νήχοντες παίζουσι δι᾽ ὕδατος ἀμβροσίοιο, Author Titanomachiæ. Varinus ἐλλὸν interpretatur ἐνθαλάττιον, id est marinum: item hinnulum, (aliqui etiam ceruum,) & Dodonæum, & Græcum.

Ἐλλοί.

ENCATERA dicta muria purulentis semel aut iterum sumenda à Tralliano præscribitur, ut uomicæ ruptura promoueatur, præsertim si id quod expuitur fœdi odoris sit & sordidum, indigeatque repurgatione. Si quis tamen immoderatius ipsa (aut salsamentis) utatur, magis ora uasorum adaperit, & humidiora excrementa efficit. Idem alibi refert diuturnos hemicraneæ dolores à salsamento, uel encatera dicta & coriax, discussos esse. Et de quartana scribens, ubi melancholicus humor, & tenaces in stomacho humores abundant, aut lien obstruitur: Optima (inquit) est quæ encatera dicitur. Iacobus Goupylus in Annotationibus suis in Trallianum: Suspicamur (inquit) hæc duo uerba ἐγκατηρὰ & κοράξ uel κοραξός, ex sermone uulgus Græcorum petita, quibus τῶν ταρίχων genus aliquod significatur: quo ægris utendum in his morbis, quos humor frigidus, crassus, & uiscidus creauisset, auctor præcipere solebat, ut ex multis huius libri locis facile omnes uidere poterunt. Verbum autem ἐγκατηρὰ deductum arbitror à nomine ἔγκατα, quo significatur intestina tum piscium, tum quadrupedum: quæ etiamnum sale condiuntur, Hæc ille. Ego non salsamentum sed potiùs liquamen intellexerim, non ex quadrupedum profectò, sed piscium quorundam salsis intestinis & liquatis. quidam enim integri salsi liquabantur, aliorũ certæ partes, iecur, intestina, &c. ut in garo dicetur.

ENCRASICHOLI uel ENCRAVLI, inter Apuas descripti sunt.

ENHYDRIS est coluber in aquis uiuens, de quo inter serpentes aquaticos dicemus, in S. elemento, ut de ENHYDRO, id est, Lutra quadrupede in L.

ENIAEVS pro Aetnæo à paraphraste Oppiani cap. 52. perperam nominatur, culpa nimirum librarij.

ENNEAE apud Aelianum de animalibus libro 16. cap. 12. pisces quidam sunt. In India (inquit) quo tempore fluuij augentur, & maiore iam profluentes impetu in agros exundant, hos pisces etiam (*lupos, amias & auratas, proximè nominauerat*) simul abreptos inundationẽ sequi, & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare aiunt. Postquam uerò imbres, ex quibus augentur fluuij, cessarint, & confluentes ad suos redierint alueos, in humilibus, planis, palustribus, & sinuosis locis, ubi & enneæ (ἐννέαι, aliâs ἀννέαι) dicti reperiri solent, pisces uel octo cubitorum relicti, & ægrè propter aquæ breuitatẽ tum natantes, tum uitam utcũque sustinentes, ab agricolis capiuntur.

DE EPERLANO, RONDELETIVS.

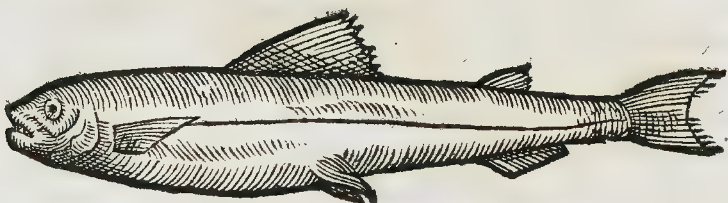

IN ostijs fluuiorum in Oceanum influentium, ut Rhotomagi & Antuerpię, frequens est piscis qui *Eperlan* dicitur, à nitido & splendido colore quo unionem (*perlam*) refert. Alia & præclara nota insignitur, nam uiolæ odorem resipit. Eius duplex est genus. Alius marinus est & litoralis, alius fluuiatilis (*Bellonius fluuiatilem & marinum longè diuersos facere uidetur. icones etiam duas pingit.*) Marinus asinos paruos refert, pedis magnitudinem uix superat, tenui est corpore & rotundo, oris hiatu satis magno. Dentes habet in maxillis, & in lingua. Carne est pellucida. Lapides habet in capite, pinnas easdem quas Salmonum genus, maximè posteriorem illam dorsi pinnam subrotundam & pinguem. Hepar illi rubescit. Ventriculus appendices aliquot habet, intestina sine gyris. Carne est molli & friabili, quodammodo uiolam redolente. Aestatis fine uel autumni initio capitur. In Sequanæ ostijs optimus est, & in Angliæ fluuijs.

DE EODEM, BELLONIVS.

Saxatilis est Epelanus noster, uel hoc nomine præter saporem delicatissimum cõmendatus, quòd uiolam gratissimè redoleat: quamobrem quidam hunc piscem uiolam posse uocari censent, C F argumento Aeliani, qui ab odore thymi Thymalum nominatum putat. Cæterum Epelanus, Se- A quanæ litorum alumnus, partim marina, partim fluuiatili gaudet aqua. Neustricis Caudebeccanis uberrimus, cuius maior prouentus est circa uindemias: quanquã etiam toto anni tempore capiatur, sed nõ est post uindemias ita delicatus. Schmelt ab odore uel à pinguedine (*non à pinguedine, sed ab odore. nam* Smelle *Anglis odorari est*) uulgus Anglorũ (apud quos copiosissimus est) uocat. Tereti ac tenui est corporis compage, nonnunquã dimidium pedem æquante. Totus argenteus, transparetq́ modo Atherinæ. Truttam præter cætera dentibus refert. Quinetiam appendi- B cem mollem habet ad caudam, quam Carpio, Thymalus, Vmbra, Salmo, Trutta, Sario, Lauaretus & Vmbla gerunt. Oris rictu est amplo, dentibus (ut Vmbla) circumuallato: qui etiã linguam usq; ad fauces in gyrum reflexi obsepiunt. Cæterum glabro est corpore: unde falsò quidam asellorum generis esse iudicarunt: capite ad Merlucium accedente; lingua quasi gemina, hoc est, in cuius radice posterior quædã appareat, in qua multò plures dentes sunt, quàm in anteriore. Pinnam in tergore fert paruam, totum piscem in æquales ferè partes diuidentem. Caudam quoq; bifurcã, branchias utrinq; quaternas, decolores & uiolam olentes: Quatuor sub uentre pinnas profert, duas sub branchijs, alias huic oppositas, quas in tergore gerit. Transparenti est corpore, dempta linea nigra quæ spinæ internæ parti inhæret. Calculos habet in capite rotundos, albos, quosq; facilè forinsecus propter piscis transparentiam per cranium uidere potes, sub posteriore cerebri parte sitos, ubi medulla in cerebro desinit. Cor branchijs semicircularibus & fimbriatis est admodum uicinum, ac scutiforme: desinit quoq; in angulos, rubrumq; est, cui molles ac sanguineę subsunt carunculæ, quæ huic tanquam aures in terrestribus famulantur. Illæ enim mouentur cum corde, quod septo ab hepate dirimitur: unius tantùm lobi, in longum demissi ad sinistrum latus. Stomachum desinentem in mucronẽ habet in v. literam efformatum: lienem admodum rubrum, seminis Atriplicis in modum latum. Cumq; stomachi dextrum latus sursum usq; ad hepar reflectit, illic geniculo intercipitur: ubi apophyses duas latas emittit, quæ ueluti secundum uentrẽ constituuntur. Aliud post hunc subsequitur, quod nec pylorum, neq; ieiunum, neq; ileon cõmodè nominare possis: siquidem sine anfractibus rectà ad anum procedit. Sed rectum geniculo intercipitur, estq; ruberrimum. Mesenterio nullam admixtam pinguedinem habet, quo stomachus & intestina obsidentur, ut nihil aliud in uẽtre quàm adipẽ esse dixeris. Caridibus, culicibus, aphyis, œstro, lendibus, millepedibus, pediculis, & eiusmodi deiectamentis uescitur.

DE EPELANO SEQVANAE SEV FLVVIATILI, IDEM.

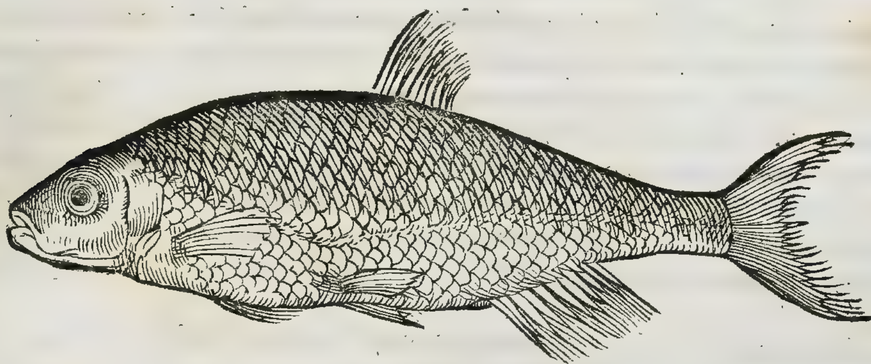

Epelanum Sequanicum Lutetiæ frequentem, quasi excellanum, à præstantia qua cæteros sui generis pisciculos excedit, Ferrarienses Borbolum uocant, Alburno simillimũ, atq; hoc tantùm A B ab eo dissidentem, quòd rufas radices pinnarũ Gardonis & Veronis modo habet, ac lineam quæ latera eius secat, uersus caudam admodum inflexam & uelut arcuatam. Quinq; digitorum longitudinem, pollicis latitudinem interdum exuperat. Pisciculus est odoratus, de bonitate & principatu cum alijs omnibus cõtendens. Rothomagenses Ouellam eo argumento nominant, quòd semper ouis prægnans sit. Epelanũ si suas squamas habentem conspicias, præ nimia albedinis tersitudine tibi refulgere uidebitur. Squamis autẽ exutus tergus ostendit uarijs coloribus emicans, in iridis aut arcus cœlestis morem. Marino crassior est & breuior.

COROLLARIVM.

Celebratur & thymallus piscis ex Ticino amne, aut Athesi, cui à flore conciliatum creditur

nomen, inuulgato etiamnum dicto de eo qui gratam redolet suauitatem, Aut piscem olet, aut florem: quo pronunciatum facetè est, eundem uideri odorem piscis, qui & floris sit. Illius enim speciè nil gratius, nil suauitate iucundius, aut odore fragrantius. Quod ipsum in pisce contingit quē Galli epelanem uocant, in Sequanæ ostio frequentem Rothomagum usq;, modicum alioqui, & squammis argenti modo nitescentibus. si in propinquo sit, putes uiolis te circumfusum, Cælius Rhod. Eperlanum piscem Angli Smelte uel Schmelte appellant ab odore.

Eperlano planè cognatus est piscis lacustris apud nos, quē uulgò Rötele nominant, (quidam Latinè, ut coniicio, Vmbram lacustrem minorem,) à colore, quo forsitan differt, rubicundo: reliqua enim conueniunt, figura, magnitudo, color, pinnæ, dentes in maxillis & lingua, mollities carnis, suauitas saporis, lapides in capite. In Eperlano pinnæ uentris medij binæ, è regione uidentur respondere pinnæ dorsi mediæ: in Vmbla Bellonij posteriores sunt, Rondeletij non item. Sed illi Vmblam siue Vmbram maiorem pingunt, specie diuersam à minore. Eperlanus oris rictu est amplo, dentibus ut Vmbla circumuallato, Bellonius. Quamobrem Eperlanum Germanicè appellemus licet ein Meerrötele. Spiring, (alij Spirinck, alij Spirling,) Germani ad Oceanum nominant piscem marinum, uulgarem & uilem, similem Eperlango, ut audio. Idem, ni fallor, Sprat uel Spratte ab Anglis uocatur, similis harengo piscis, sed minor & sui generis. Strinckfisch piscis à fœtore dictus, similis, non idem est, qui Spirling, (uel Sperling Anglis:) nam Sprat Anglorū boni odoris saporisq; esse audio. Pisces sunt fortè chalcidibus & sardinis, uel apuarum generi cognati. ¶ Audio & Hagen Germanicè dictum pisciculum similem esse Eperlango.

Alburnus, ex Sequana Epelano est simillimus, Bellonius. ¶ Eidem Epelano fluuiatili Bellonij perquam similis est piscis, quem Io. Caius medicus Angliæ ornamentum uariatam appellauit, & his uerbis mihi descripsit, delineata etiam quæ hic apposita est, figura. *Variata.*

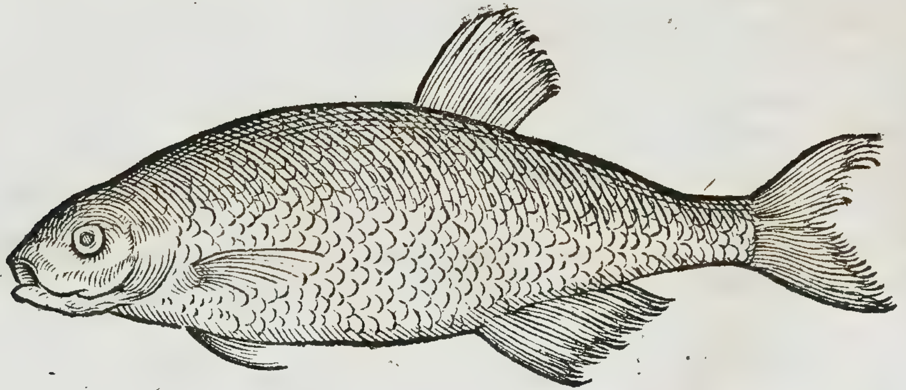

Variata (inquit) piscis est marinus, illustris, aureus & resplendens magis, uersicolor tamen, ut si multo colori & splendescenti exiguum purpureum admisceas. Is color, prout ad solem in hanc aut illam partem uerses piscem, ita alius atq; alius est, ut in collo columbino, unde pisci uariatæ nomen dedimus, ea analogia qua aurata dicimus. Magnitudine est alburni, cute & carne percæ: in australi nostræ Britanniæ mari plurimus, inter scopulos atq; saxa frequens. Ipse mense Iulio anni 1555. captum uidi, & contrectaui, per serenitatem atq; tranquillitatem animi gratia expatiatus in mare in scapha piscatoria ad mille passus, & ludentem colore naturam suspexi. Mortuo marcescit color, & ad pallorem degenerat, Hæc ille. Germani à coloris uariatione uocare poterunt ein Schiler.

EPISCOPVS piscis, uide in H. elemento inter Homini similes pisces.

EPITRAGEAE, id est steriles: uide in Balagro.

EPODES pisces latos Ouidius numerat inter pisces in herbosa arena degentes. Tunc Epodes lati, tum molles tergore Ranæ. Sunt de Anthiarum genere pisces plani & lati, quos uulgus Romanum Lopidas & Leczias appellat, &c. Bellonius.

EPVRVS, Ἔπουρος, genus piscis, Hesychius & Varinus.

EQVISELIS, uide Hippurus.

EQVVS, ἵππος, piscis quidam, idem fortè quem Epicharmus ἱππίδιον uocat, Κορακινοειδεῖς πίονες, ἱππίδια λεῖα, (id est Pisces coraci similes, & equulei læues, nimirum sine squamis uel spinis,) Atheneus ex Epicharmo. Ἡ ὕκκιν, (fortè ὕκιν, propter carmen) ἢ ἵππον, ἢ ὃν κίχλην καλέουσιν, Idem ex Antiphane Colophonio. ἱππίδιον, piscis quidam, Hesychius & Varinus. Differt ab hippuro qui ab Oppiano uocatur hippus, ab Epicharmo dictus ispidion, uel (ut alij legunt) lispidion, Massarius. Ego utrunq; uocabulum corruptum esse puto, & in nostris Athenæi codicibus rectè legi hippidion. Hesychius & Varinus Hippon magnum piscem marinum esse scribunt, ut à magnitudine hoc nominis ei factum, (sicut hipposelino, &c.) non à specie aut forma, coniiciamus.

Hippalectryon Hippalectryonē quoq; aliqui esse putant marinū animal; qua de uoce plura diximus in Equo quadru-

quadrupede a, ubi mentio fit animalium ab equo denominatorum. Oppiano libro 1. Halieut. hippi pisces litorales sunt. Ἢ μύακας ἢ ἵππους, ἠὲ γλαυκὴν κορύδυλιν, Numenius.

Ad Cadaram rubri maris peninsulam exeunt & pecori similes beluæ in terram, pastæq; radices fruticum remeant; & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata, Plinius. *Equus belua mar.* Nauta rei piscatoriæ bene peritus, & cætera quàm bonus, & à mendacijs alienus, mihi religiosè affirmauit, se beluam uidisse marinam, cuius non modò caput, sicut Plinius ait, sed etiam pedes Equi speciem similitudinemq; gererent, Gillius. Equus ceto similis post pectus in templo quodam Gabalis spectatur, Pausanias in Corinthiacis.

Hippocampum Plinius & Oppianus hippum uocarunt, Athenæus hippidum (lege hippidium,) Bellonius. *Hippocampus.* sed coiectura hæc tantùm est, (sunt enim sanè hippocampi, & hippidia, hoc est ueluti paruuli quidam equi, & λεῖα, hoc est læues, sine pilis & squamis.) nos plura de Hippocampo in suo elemento: ubi etiam de Hippopotamo, id est equo fluuiali dicemus. *Hippopotamus*

Zydeath animal esse dicitur marinum, forma mirabile, sed innocuū. *Zydeath.* Caput enim habet ut equus, sed minus: corpus uerò draconi habet in omni parte simile: caudam longam, sed proportione corporis sui gracilem: & est tortuosa cauda sicut serpentis: corpus totum diuersimodè coloratum, loco alarum pinnas habet sicut piscis: et mouetur de loco ad locum natando, Albertus. Omnino quidem hunc esse quem Græci Latiniq; hippocampū uocant, ex historia eius facilè cōstabit.

DE FABVLOSO EQVO NEPTVNI, QVEM FALSO QVIBVSDAM HIPPOCAMPVM ET HIPPOpotamum appellare libuit, *Bellonius.*

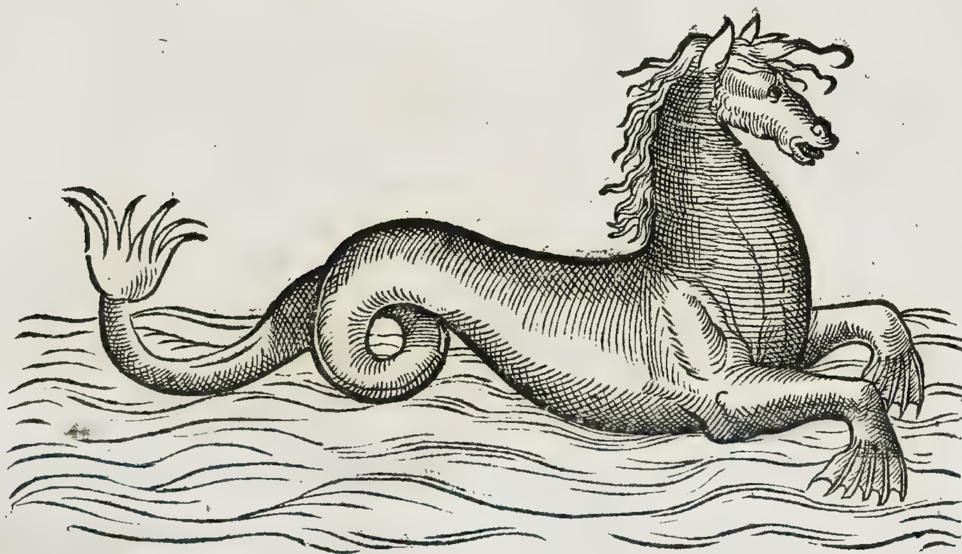

PERMAGNA fuit antiquorum in suis fabulis libertas, quarum uenustatem, dum obscura quadam ueritatis umbra obtegere conarentur, uerisimile quiddam efformauerunt, quod credulas hominum mentes fumosa quadam inanitate obtenebraret. Itaque factum est ab eis, ut quemadmodum uolanteis in aëre columbas, pauones, aquilas, suorum Veneris, Iunonis ac Iouis numinū currus ducere confinxerunt: sic etiam tridente insignem Neptunum à quibusdam ueluti hippopotamis per aquas deduci præeuntibus Nereidibus uoluerint. Horum autem hippopotamorum ac Nereidum formam pro pictorum libidine in magnam spectantium admirationem sic cōmenti sunt, ut Hippocampi cuiusdam potius, quàm Hippopotami rationem habuisse uideantur: quod etiam in Augusti, multa insigniora reddente numismata, capricorno facilè apparet. Quis enim hanc capricorni formam genuinam esse unquam iudicauerit? Falluntur ergo plurimùm, qui uanis antiquorum picturis tantam adhibent fidem. non enim est re uera Hippopotamus cauda Delphinea, aut in girum contorta: neq; Romanis alius unquam apparuit fluuialis equus ab hoc, quem suprà ostendimus. Sed ea fuit principum, nominis sui celebritati atq; admirationi studentium, ambitio: ut dum se terra mariq; dominari significare uellent, duo insignia utriusq; elementi animalia, equum ac Delphinum, inter se coniungerent: quod effictum monstrum quia ad delectamenti marini figuram (Hippocampum uocant) accederet, etiā Hippocampi nomen quibusdam retinuit, *Hæc Bellonius.* Bipedes equos Protei Vergilius dixit quarto Georg. & bipedes equos marinos Valerius 2. Argonaut. Ἵππιος, τετράορον ἅρμα διώκων, Orpheus in hymnis de Neptuno.

ΕΡΙΘΑΚΩΔΕΕΣ γραῖαι cum alijs quibusdam piscibus nominantur ab Epicharmo apud Athenæum.

DE ERITIMO.

ERITIMOS pisces Dorion inquit eadem facere (in cibo nimirũ) quæ chalcides, & suaues eas esse in hypotrimmate. Epænetus in Piscibus, Mustelã ait, smyrnidem (lege, smaridem) quam canis cubile (cynoseuna) nonnulli uocant, chalcidas quas & sardinos dicunt, eritimos, miluum, &c. *(Simplex hæc piscium enumeratio est, non interpretatio, nisi quòd sardinos interpretatur chalcides: ut Vuottonus bis errauerit, scribens Aristotelem eritimos dixisse sardinos: non enim ex Aristotele uerba hæc, sed ex Epæneto, non id tamen quod Vuottonus sentit, dicente, Athenæus recitat.)* Aristoteles libro 5. historiæ animalium sardinos ipsas appellat. Callimachus in Appellationibus gentium ita scribit: Encrasicholus, eritimus, Chalcedonij. Et alibi, ἴωπες, ἐρίτιμοι, Athenienses, Athenæus: tanquam unius piscis tria sint nomina, encrasicholus, eritimus, iops: uel duorum. Iopem quidem inter hepsetos, id est minutos pisciculos nominauit Athenæus: & Nicander etiam in Bœotico eorum meminit his uersibus: ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ἀμφ᾽ ἀγέλῃσιν εὐγλήνεσσιν ἰώπων, Ἢ φάγροι, ἢ σκῶπες ἀρείονες, ἠὲ καὶ ὀρφῶ. Dorion encrasicholorum mentionem facit inter hepsetos, (& ab iopibus discernit:) Ἑψητοὺς εἶτ᾽ μὲν δ᾽ εἰ ἐγκρασιχόλους, ἢ ἴωπας, ἢ ἀθερίνας, ἢ κωβιούς, &c. Thrissa & cognati pisces, chalcis & eritimus (aliâs ἐρέτιμος, non probo) facilè digeruntur, Diphilus. ἴωψ piscis quidam est Callimacho, Hesychius, Varinus & Suidas. Eritimos sarda est, *(hoc falsum esse ex præcedentibus apparet)* uel sardæ similis, Hermolaus ¶ Est & adiectiuum ἐρίτιμος, pro ualde precioso, ut Aristophani in Equitibus, ἐριτίμων ἀπὸ τριπόδων.

DE ERVCA MARINA, BELLONIVS.

C QVO modo terrestres erucæ stirpes depascuntur, sic marinæ uescuntur algis.
B Marinæ colore & figura terrestres æmularentur, nisi pedibus carerent. Horum loco uillos habent, in ordinẽ ad tergus utrinq; dispositos, alumine fissili tenuiores, *(singulos)* floccis septuaginta quatuor tam in prona quàm in supina parte constantes, penicillis tubo infarctis similes: quibus pro pinnis ac pedibus utuntur. Horũ enim inferiores gressum, superiores natatum subministrant. Non natant autem more piscium pinnis præditorũ, sed suis uillis aquam impellunt, ac perpetuò in imo considunt: moueri enim non possunt, nisi inferioribus uillis aliquid pertingat. Coloribus tam numerosis uariegatæ sunt, ut nulla ars pictoria hanc uenustatem imitari posit. Sex digitis longiores, unico crassiores, rarò conspicies. Maculas permultas, albas & rubras utrinq; in lateribus habent, lineam rectam, liuidam, in summo tergore, totidemq; articulis loricantur, quot floccis constant. Supina pars neruo rubro distinguitur, quo sese ipsas contrahunt ac dilatant, quatuor uillorũ ordinibus circumstipatæ: totidemq; in dorso lineas transuersas luteas inter articulationes, quot uillorum tubulos habent. Cæterum erucæ inerti & molli sunt corpore.

D Has testudines marinæ, quæ potissimùm algas depascuntur, plurimùm appetunt, ut ijs dissectis integras erucas plerunq; repererim, Hæc ille.

Physsalus. Aliud uidetur erucæ marinæ genus, quod Rondeletius Physsalũ Aeliani esse suspicatur, aut ei non ualde dissimile: cuius & imaginem & historiã in Physsalo dabimus. ¶ Est & phryganium Bellonij animal tenue, oblongum, paruæ erucæ simile, &c. ut in P. referemus.

DE ERYTHRINO, RONDELETIVS.

Pro Rondeletij icone nostram iam olim Venetijs pictam posuimus, etsi minus accuratè.

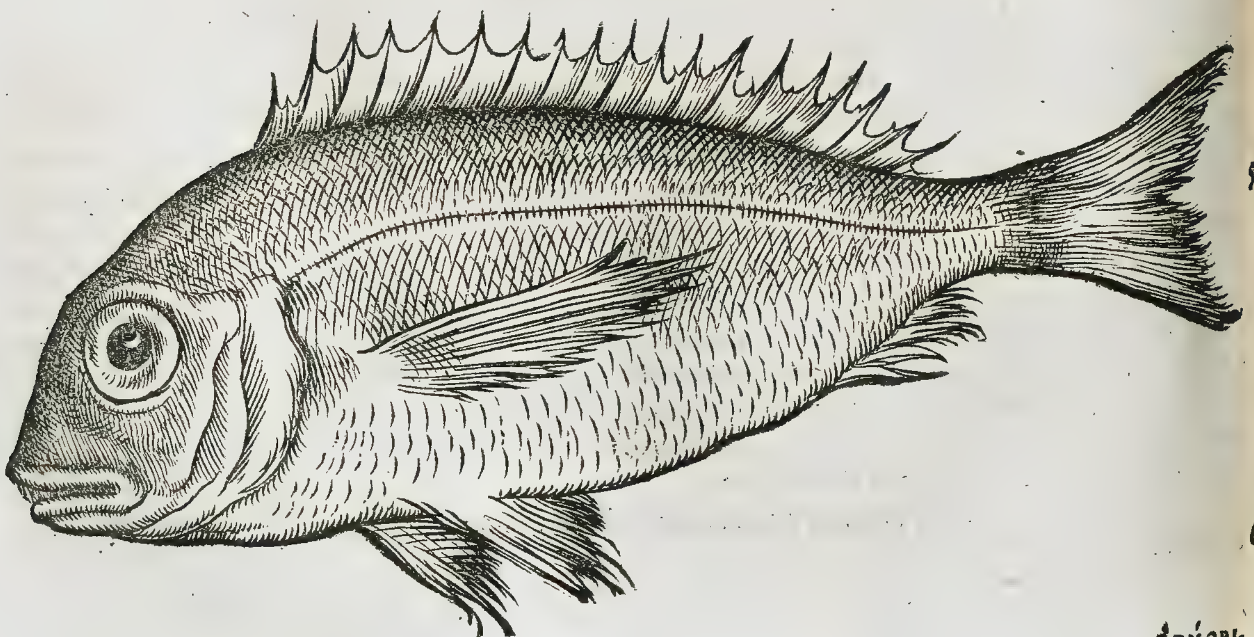

ΡΎΘΡΙΝΟΣ uel ἐρυθρῖνος, aliquando à Plinio rubellio, aliquando seruato Græco nomine erythrinus dicitur. Gaza Plinium imitatus rubellionem uertit, nomen à rubro colore positũ est. Cyrenæi autore Zenodoto apud Athenæum *(ubi ex professo de hycca agit libro 7.)* ὕκκην uocabant, autore uerò Clitarcho, ut idem alibi scribit, *(eodem libro)* σύκην. Qui Græciam nunc incolunt λιθρῖνον corrupto uocabulo, pro erythrinum. In Gallia Narbonensi & Hispania pagel, Romæ phrangolino, uel phragolino, quasi paruũ pagrũ. Cõfundunt enim isti omnes pagros cum erythrinis. In Liguria, & quadã Italiæ parte pagro. Obseruandum diligenter est cuculum, lucernam, aliosq; rubros pisces, Gallis, & maximè Parisiensibus dici rougetz: nobis aũt Monspeliensibus, mullos, rougetz nuncupari. ne quis Gallica nomina cum Græcis temerè confundens, illos erythrinos esse putet. A Lib. 32. cap. 10 Lib. 32. & 9.

Erythrinus piscis est marinus, pelagius, autore Aristotele; secundum Oppianum, litoralis. C Lib. 8. de hist. animal. cap. 13. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Οἱ μὲν γὰρ χθαμαλοῖσι τε̃ αἰγιαλοῖσι νέμονται
Ψάμμον ἐρεπτόμενοι, καὶ ὅσ' ἐν ψαμάθοισι φύονται,
Ἵπποι, κόκκυγές τε θοοί, ξανθοί τ' ἐρυθρῖνοι.

Nonnulli flauam pisces in litore arenam
Mandunt, & terra quicquid nutritur in alta,
Hippi, coccyges celeres, flauiq; erythrini.

Hyeme quidem in alto mari degunt, æstate uerò terram petũt, & circa litora capiuntur. Sunt & quædam profunda litora, in quibus etiam quouis tempore degere possint.

Erythrinus colore est rufo siue rubescente, uentre candido, corporis forma, pinnarũ situ, numero, cauda, aculeis, branchijs, pagro similis, rostro acutiore & strictiore, corpore minùs lato, oculis magnis, in quorum tunica cornea binæ maculæ aureæ apparent: ore est paruo, dentibus admodum paruis, rotundis acutisq;. Intus candidissimus est, uentriculum medium habet, cum paucis appendicibus sed crassis & magnis: intestina crassa, hepar ex albo rubescens, à quo pendet fellis uesica oblonga, mesenterio & spleni alligata. Splen ex rubro nigrescit, & magnus est, si corpus spectes. Lapides habet in cerebro. In erythrinis, passerũ generibus, & channis, nulla est distinctio maris & fœminæ, sed omnes fœminas esse argumento est, quòd in omnibus oua reperiuntur æstate, quum parere debent. B Sexus.

Capiuntur æstate, rarò hyeme, uel quia pelagij cùm sint, æstate ad litus accedunt; uel quia piscatores, æstate quàm longissimè possunt à litore, retia sua expandunt. E

Falsum est hos uerti in dentices. Qui error inde ortus est, quod cùm maiores fiunt, propiùs ad synagridis, denticis'ue formam & colorem accedunt, minusq; solito rufi sunt, ac ueluti canescũt: quem colorem aptè refert minium pauco candido dilutũ. sed facilè peritus maculis, & dentibus, à synagride distinguet, de qua posteà. A Quòd non uertantur in dentices.

Est & illius error coarguendus, *(Pauli Iouij lib. 1. cap. 13.)* qui uulgò dictum pagellum siue phragolinum quem hîc repræsentamus non esse ueterum erythrinum existimat. Verùm id me plurimùm mouet, inquit, ut ab illorum opinione recedam, quòd Aristoteles & Plinius erythrinos uel rubeculas grauidas, & ouis plenas toto anni tempore capi asserant: cùm in eo genere mares non sint, quod phragolinis minimè accidit, qui pluribus anni temporibus, sine ullo ouorum uestigio comeduntur. locus Aristotelis est lib. IIII. De hist. animal. Quemadmodum in ostracodermis & plantis est quod parit & generat, non autem coëat: sic & in piscibus passerum genus & erythrinorum & channæ, omnia ex his oua habere comperiuntur. Et libro VI. de erythrino & channa ambigitur: omnes enim grauidi capiuntur: & Plinius in quodam genere omnino non sunt mares, sicut in erythrinis & channis: omnes enim ouis grauidæ capiuntur. Est & alius de eadem re Aristotelis locus libro de gen. anim. His in locis, & omnibus alijs in quibus aut Aristoteles, aut ueterum autorum quiuis, piscis huius meminerunt, omni anni tempore ouis plenos erythrinos minimè dixerunt, sed quo tempore uterum ferunt, (hoc autem illis uere accidit) omnes ouis pleni semper reperiuntur, unde omnes fœminas esse colligũt autores. Quis uerò tam fœcundus est piscis, qui omni anni tempore ouis grauidus capiatur? *(Nullus opinor,)* ne mullus quidem, qui ter anno parere dicitur. Ex quibus perspicuum est, ex eo quod pagelli nostri siue phragolini, aliquando sine ouis reperiantur, non effici eos non esse ueterum erythrinos. Erythrinos ab Aristotele & Plinio non omni anni tempore grauidos dici: sed quo tempore grauidi sunt, oua reperiri in omnib. Cap. 11. Lib. 9. cap. 16. Lib. 3. cap. 5.

Qui pisces inter se similiores sunt quàm phagrus, erythrinus, hepatus, synagris? At hepatum & synagridem manifestæ notæ, & minimè dubiæ, à phagro & erythrino distinguunt, ut mox dicemus. unde fit, ut phagrus & erythrinus supersint quàm simillimi, adeò ut etiam à uulgo confundantur, ut ex horum descriptionibus liquet. At de nostro pagro nemo dubitat, quin is antiquorũ sit pagrus. Quare restat erythrinus, proculdubio is qui pagel à nobis, à Romanis phragolino dicitur, quasi paruus pagrus. Quòd uerum erythrinũ exhibeat, eiusq; à similibus distinctio.

Olim piscem istum neq; uilem, neq; cõmendatum fuisse comperio. Si quis tamen illius substantiam mediam glutinosi humoris expertem consideret, & degustet, is murænis & buglosso alijsq; permultis, qui & apud ueteres fuerunt, & apud nos sunt magno in pretio, præferet. nã neq; dura carne est, ut cuculus, draco: neq; molli uel diffluente, ut aphya; neq; tenaci glutinosoq; succo, ut anguilla; sed carne auratis cæterisq; mediæ substantiæ piscibus similis; ideoq; bonum suc- F

cum gignit,satis alit,non difficilè coquitur,aluũ non ciet: quia mediocriter sicca est carne. Paratur ut aurata,frigitur etiam,& aceto,folijs lauri,myrti,citri, iuglandis aspergitur, diutiusq́ seruatur. Aestate elixus,ex aceto rosaceo suauissimè editur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Erythrinus Græcis à colore rufo,& à rubro Rubellio Latinis appellatur:alij Rubeonem(*Rubellionem potiùs*) uocant:qui,quòd Phagro similis esse (dempta magnitudine) uideatur, ob id uulgo Gallico Pageu nominari cœpit, uel quòd impuberes nobilium pueri principibus seruientes Paggi dicantur, Massilienses enim Pagium intelligunt,ad discrimẽ Pagri,quem etiam Pagre nominant: Veneti Arborem: Græcum uulgus, mutatis literis,Lethrinum: Romani Fragolinum appellant.

B Proinde Erythrini rubedo languet, neq́ (quòd ad eius formam attinet) ut Mulus, teres est, sed latus ut Aurata. Rubet equidem ut Mulus:sed rubedo ambobus non conuenit. De qua Ouidius ita cecinit,

Orphus,cæruleaq́ rubens Erythrinus in unda.

Pager Erythrino maior est:cætera satis inter se conueniunt. Erythrino frequentes quidem insunt squamæ, & firmiter inter se coiunctæ:caput utrinq́ planũ,ad Abramidem fluuiatilem accedens: caudam habet bifurcam,latam:pinnas oblongas,in cuspidem abeuntes: quarũ quæ in tergore magis exporrecta est,ea continua esse cõspicitur,in qua spinulæ seu aculei duodecim (*Rondeletij icon* XV.*ostendit,nostra* XIX.numerantur.) Oculos habet latos,quorum iris pupillam ambiens,argentea apparet:pupilla autem illis nigerrima est,nares patulæ:dentes exerti ac prominentes,supernè octo atq́ infrà totidem,quorum molares multùm obtusi sunt. Rictum oris non ualde grandem ostendit,in quo linguam albam facilè cõspicies,branchias utrinq́ quatuor:cor,eruo paulò maius: Hepar lacteum,in mediocres lobos partitum,quorũ pars sinistra longior exit, cui stomachus oblongus subsidet.
(C) Cicadas,Locustas,Carides,Pisciculos & Cancros uenatur. Splenem non habet alijs piscibus proportione respondentem; paulò enim maior esse solet. Ouis plenus circa Aprilem esse comperitur.

COROLLARIVM.

A ERYTHRINVS piscis à rubore dictus Græcis,uarijs modis scribitur. Oppianus & Eustathius habent ἐρυθῖνος properispómenon, rhô in penultima ablato, euphoniæ causa: & Ouidij Halieuticon in Gryphij æditione,quæ Aldinam imitata est. Massarius etiam apud Pliniũ similiter legit. Artemidorus rhô non omisit: ut neq́ Athenæus, qui etiam penultimam circumflexit, (quanquã alibi in eius codice,uitiato opinor,antepenultima acuitur,) Oppianus quidem & Ouidius in carmine producunt. ἐρυθινοί genus piscis,Hesychius & Varinus, ultima acuta, nõ probo. In Aristotelis libris euulgatis alicubi etiam ἐρυθικὸς reperitur, per κ. in quod facilè transitur ex νι. Nos erythrinũ semper dicemus penultima longa,& Græcè circumflexa,&c. ὕκος,(Varinus primam circumflectit,meliùs puto ὕκκης,) ἐρυθρῖνος,Hesychius. ¶ Est erythinus qui rubellio,& rubellus,& rubrus (*ruber potiùs in recto: Gaza ex Aristotele alicubi rubrum transtulit*) Latinè dicitur, Massarius. Apicius rubellionem uocat, quo nomine Plinius etiam semel usus est. Rubellio,à colore rufo,ni fallor:quanquã Oppianus libro 1. ξανθοί τ' ἐρυθῖνοι, id est flauiq́ erythini,dixit, Vuottonus. Rondeletius in Alphestе ξανθὸν & ἐρυθρὸν colorum nomina inuicem aliquando transponi disertè docuit. Rubeonem etiam uocat hunc Theodorus ex Plinio, Idem Vuottonus:cum rubellionem dicere debuisset. Paulus Iouius rubeculam pro erythrino dixit, quo uocabulo erithacum auem ex Aristotele Gaza interpretatur. ¶ Rubellus piscis uulgò rubella,Niphus Italus. Venetijs arboro uel lalboro uocatur,in Sicilia Sarofano. Arborem Michaël Sauonarola Latinè nominauit:Platina Rouillionẽ,sed hoc dubium est: uide infrà in F. Phagros (*immò Erythrinos*) Romani,& magna pars Tyrrheni litoris accolarum Fragolinos,Veneti Albores:ipsi uerò Ligures antiquo nomine Pagros appellant: quos, quum sesquipalmi magnitudinẽ excesserint,in Dentices siue Synodontas euadere,cõmunis piscatorum consensus existimauit. Ij pisces à colore ipso (apparent enim rubro uino madefacti) Erythrinis & Iecinoribus piscibus assimilantur à Speusippo,Iouius. ¶ Erythrini ex miluorum genere Rotfeder/Plötzen, rubris pinnis,Eberus & Peucerus. Sed miluis piscibus & erythrinis cõmune nihil est, nisi color fortassis,& facta à colore nomina,quæ ne cui imponerent circa hos pisces Rondeletius quoq́ monuit.

Quamobrem Angli etiam errant,qui erythrinum interpretantur a rochet,similem caponi pisci,sed undiquaq́ rubentem. Cuculum,Lucernam, & alios rubros pisces, Galli & maximè Parisienses uocant Rouget: nostri uerò Monspelienses mullum sic nominant. Cauendum autẽ ne quis Gallica cum Græcis temere confundens,illos erythrinos esse putet,Rondeletius. Rotahert (Adamus Lonicerus scribit Rodtbart,ænobarbum sonat) in Regimine Salernitano Galbio,Rogetus,piscis est marinus,notus, duræ carnis, & salubris: cognatus nimirum Lucernæ & Cuculis. Flandri Roobaert proferunt, & uulgò rubellionem interpretantur. Quoniam igitur Germanicum Erythrini uocabulum nondum inueni,(ut neq́ Anglicum,) periphrasi interim appellabo, Die kleiner rot Meerbrachsmen, hoc est Cyprini lati marinũ genus rubicundum minus:

nus: pagrum enim ei similem, sed maiorem esse aiunt. Pager erythrino maior est, Bellonius. Erythrinum Hispani pagel, (*Lusitani pargo,*) Romani phragolinum uocant, quasi paruum pagrum, Rondeletius. Qui Istriam incolunt, Illyrij puto, Rybon, ut audio. Rotfisch, (id est piscis ruber,) in Noruegia piscis est marinus prasino (cyprino lato) nostro magnitudine & figura ferè similis, minoribus pinnis, totus rubens intus & foris. Laudatur in cibo. Hic pagro aut erythrino cognatus fuerit, si non alteruter est. Sed cauenda est homonymia: quoniam Angli alium quoque piscem Lucernis aut miluis congenerem Redfisshe uocitant: & Rotfisch Anglorum inter Oceani asellos à Bellonio nominatur. ¶ Coruulus piscis quidā, alio nomine capo grosso circa Romam dicitur, & erythrinus ob colorem à quibusdam creditur, sed malè. Ruscupa & Ruburnus barbaris uocabulis inter pisces nominant à Murmellio. Hūc pisciculū (inquit idem, de Rupurno sentiens puto) si quando edisset Cicero, proculdubiò elegans ei nomen indidisset. Harengam infumatam aliqui Ruscupam nescio quo idiomate appellant, Ge. Fabricius.

Ruburni quidem nomen cuiuscunque piscis, à rubicundo colore fictum à recentiore quodam uetera ignorante apparet.

An in piscibus quoque fiat conceptus sine mare, non æquè apertum est. sed potissimùm in fluuiatili genere rubellionibus id accidere uisum est. etenim nonnulli statim habere oua uidentur, ut de his in historijs scripsimus, Aristot. de generat. anim. 3. 1. Hunc locum legenti (inquit Vuotonus) *Erythrinus fluuiatilis etiam fortasse uidebitur*: nisi mendosus sit codex, quod certè suspicor. nam quod statim in eo loco sequitur, (Etenim nonnulli statim habere oua uidentur, ut de his in historijs scripsimus,) de phoxinis potiùs uerum est. Sexto enim libro historiæ animalium probat Aristoteles oua etiam sine coitu consistere: quod argumento constat nonnullorum fluuiatilium: nam phoxini statim, propè dixerim cum nati sunt, & admodum parui adhuc oua habent, Hæc ille: ut erythrinus marinus tantùm intelligatur. *Phoxini.*

Simon Paulus Suerinensis erythrinos capi scribit in lacu Suerinum alluente non procul Oceano Germanico. Dat rhombos Sinuessa, Dicarchi litora pagros: Actius Syncerus Neapolitanus, erythrinos puto pagrorum nomine intelligens. ¶ Aristoteles, Dorion & Speusippus in secundo Similium pisces similes esse dicunt phagrum, erythrinum, hepatum, Athenæus. Et rursus, Erythrinis hepatisque similes pagri sunt, rostro duntaxat breuiore. Mihi aliquando erythrini Venetijs considerati, pisces pulchri uidebantur, subruffi, magnitudine ferè qua auratæ, sed figura oblongiores, ac minus rotundi, punctis quibusdam cœruleis insignes, præsertim in dorso, oculis magnis, carne in cibo bona & albissima. ¶ *In omnibus piscibus, excepto rubro (erythrino) & hiatula hoc discrimen est, ut aut cōceptacula seminis prolifici habeant, aut uuluas,* Aristot. *Et rursus libro 2. de generatione animalium capite 4. Si quod genus est (inquit) quod fœmina sit, & marem distinctum non habeat, id ex seipso animal generare potest, quod etsi nondum fide digna exploratum habemus, tamen facit ut in genere piscium dubitetur. eorum enim quos rubros siue rubelliones uocāt, mas nullus adhuc uisus est, sed fœminæ omnes fœtu plenæ reperiuntur. Verùm de his nondum compertum habemus, quod fidem faciat satis.* Erythrini & channæ (*omnes, ut addit Rondeletius*) uuluas habere traduntur, Plinius. De sexu erythrinorū & channarum, uide Rondeletij scripta superius in Channa. B

Optimi sunt marini pisces & subtilis carnis, illi nempe qui degunt in litoribus petrosis aut arenosis, ut auratæ, passeres, arbores, &c. Mich. Sauonarola. Rouilliones trillię (*id est mullo*) persimiles, in lacu Albano & Tiberi præcipuè nascuntur. parui sunt & insuaues. coquuntur & condiuntur perinde ac lacteolini, Platina. nomē quidem Rouillionis à ruffo colore factum uidetur, ab erythrinis tamen genus diuersum: cum lacustris & fluuiatilis piscis sit, & magnitudine saporeque diuersus, ut apparet. Ius in pisce rubellione: Piper, ligusticum, careum, serpillum, apij semen, cepam siccam: uinum, passum, acetū, liquamen, oleum: amylo obligas, Apicius 10. 7. ¶ Fragolini uulgò dicti (inquit Iouius) ex his qui assant piscibus longè probatissimi. Sunt enim & gustui gratiores, & stomacho nequaquā molesti, utpote qui rationabiliter febricitantibus ipsis conceduntur. nam præter id quod de omnibus saxatilibus Auicenna intellexit, Pagri (*Erythrini*) nullam uiscosi lentique humoris exuberantiam habent: qui etiam ipso iure conceduntur. quoniam quum uniuersum piscium genus frigidæ atque humidæ sit naturæ, humida frigidaque cibaria febricitantibus Hippocratis authoritate debentur, ut aliquando mirer quosdam scrupulosiores medicos, quum febris adsit, totum propè piscīū genus perdamnare. Hos pisces hyeme longè sapidissimos experimur. sed ad summam saporis gratiam accersendam, ganeonū iudicio tres omnino conditiones requirere dicuntur, scilicet ut sint & recentes, & frixi, & frigidi: ita tamē ut Arancij mali succo ac modico pipere torpescentes eorum pulpæ aliqua ex parte molliantur & excitentur. F

Erythini in cibo sumpti Venerem concitant, aluum sistunt, Plinius. Erythrinus sapore iucundo est, & alimentum præbet copiosum. in cibo sistit aluum: si in uino suffocatus moriatur, Venerem ciere dicitur uinum illud epotum, ut ait Xenocrates: uel, uti refert Plinius, rubellio in uino putrefactus, ijs qui inde biberint, tædium uini (*idem Plinius refert de uino in quo anguillæ duæ sint necatæ*) affert, Vuottonus. G

Erythrini epitheton ξανθὸς est Oppiano, rubens Ouidio. ¶ Κρώμνάς τ', Αἰγιαλόυς τε, καὶ ὑψηλὸς H.a.

ἐρυθίνους, Homerus Iliad. β. Scholiastes Erythinos, montes Paphlagoniæ aut Ponti interpretatur. Hesychius (in cuius uulgato codice ultima malè acuitur) ciuitatem & regionem Paphlagoniæ, & genus piscis. Erythini, Ἐρυθῖνοι, inquit Eustathius, urbs est Paphlagoniæ, dicta à rubore, ut refert qui scripsit τὰ ἐθνικά (*Stephanus de urbibus, &c. in cuius euulgato codice ultima acuitur.*) Strabo autem duos scopulos esse tradit, qui nunc Erythini dicantur, idque à colore, qui pisci etiam erythino nomen dedit.

f. Super omnia erythrino & sepia uesci prohibebat Pythagoras, Laertius. Gyraldus in libro de symbolis Pythagoræ, symbolum μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν; hoc est, Ne Erythinũ edito, interpretans: Cum uerò (inquit) erythinus piscis genus sit coloris rubri, nos à sanguine & uindicta abstinere monet Pythagoras, imitatus Hebræos, quibus ideo præceptum est ne sanguine uescantur. Ficinus non rectè hoc symbolum transtulit, Rubrum quid ne suscipias.

ERYTHROPHTHALMVM Carolus Figulus nominauit piscẽ fluuiatilem, qui Germanis alicubi idem significante uocabulo Roteugle dicitur. Circa Acronium lacum, alburnum Ausonij sic uocant, pisciculum minimum, cui rubescentes oculos etiam Rondeletius tribuit. Vide suprà inter Albos pisces, in Corollario ad Leuciscum Rondeletij, pagina 30. Sed & alium paruum pisciculum fluuiatilem, quẽ Galli Veron appellant, Rondeletius Varium, Græci quidam (eodem teste) ab oculorum colore ἐρυθρόφθαλμον uocant.

ESOX piscis à Plinio semel nominatur, his uerbis: Præcipua magnitudine thynni sunt, &c. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, silurus in Nilo, esox in Rheno. Rondeletius exos legendũ putat, & piscem Antacæum intelligit qui sine ossibus est. Plura leges suprà in Corollario de Husone, (quem docti plerique antacæum interpretãtur,) pagina 60. Albertus ezox per z. scribit, & alios Iachsum (id est salmonem) uulgò dictum: alios husonẽ interpretari ait. sed Plinium de salmone sensisse uerisimile non est, cum eum piscẽ alibi suo nomine appellet. neque de husone uel antacæo, opinor. is enim non in Rheno, sed Danubio & quibusdã aquis in Danubium influentibus (teste Alberto) capitur. Cæterùm in Rheno maximum esse puto sturionem, deinde lucium, quem Germani Hecht, circa Coloniam Schnucht appellant: alij Schnack uel Snok. Vltimum quidem uocabulum e. litera præposita (præponi aũt potuit pro Germanico ein, quod nostri cum nominibus pro more, ut Galli & Itali Vn, præponunt, plærunque decurtant, & e. uela duntaxat efferunt,) ad esox Plinij satis accedit. Plinium sanè Germanicum nomen, ut potuit, expressisse coniecerim, non autem Latino nomine (ut Rondeletius, nulla ueterum codicũ authoritate fretus, conijcit) exossem appellasse. De Lucij autem magnitudine suo loco dicetur. Sturioni magnitudo quidem faueret, sed nomẽ non item. Si Lachs uulgò dictus, id est Salmo, esox

Isox. Plinij esset, elox potiùs per l. scribi deberet, ein Lax. Idem uidetur ἴσοξ Hesychij, quẽ piscem

Diox. quendam cetaceum facit. Est & Diox genus piscis frequens in Ponto, authore Festo.

Ad primum iactum in reti Cato diaconus pro modico (pisce) immanem esocem extraxit, & ad monasterium lætus accurrens detulit: nec mirum, ut dixit poëta nescio quis (utimur enim uersu scholastico,) Captiuumque suem mirantibus intulit Argis, Sulpitius Seuerus in uita B. Martini episcopi Turonensis.

DE ESCHARA, RONDELETIVS.

QVOD hîc repræsentamus nostri piscatores giroflade appellãt, à similitudine pulchri & bene odorati floris, quem nostri giroflade, Galli œillet uocãt. Suspicor tantũ, nec dum pro certo habeo, sit'ne ueterum Eschara, cuius mentionem à solo Athenæo fieri comperio ex Archippo.

Libr. 3. Super saxa enascitur ex pediculo exurgens, aliquando supra ligna in mare deiecta, nonnunquam pediculo caret. Ex dura terreaque substantia cõstat, cute rubra contegitur, qua sublata totum corpus spectatur cribri instar perforatum, lactucæ crispæ, siue capitatæ folijs simile. In cibis inutile prorsus est. Aduersus ulcera maligna prodest. Vehementer enim siccat, & superuacuam carnem absumit.

COROLLARIVM.

Dorion nominat pisces latos buglossum, ψῆτταν, ἐσχάρον, quem & κόραν uocitent, Athenæus. Rondeletius dubitat an hæc sit species illa soleæ, quam oculatam ipse cognominat. Κορὶς, piscis quidam, uel herba, quam aliqui chamæpityn uocant, Hesychius & Varinus. Λεπάσιν, ἐχίνοις, ἐσχάραις, βελόναις τε, τοῖς κτησίοις τε, Archippus apud Athenæum. Escharum quidem Dorionis, piscem esse apparet, de genere latorum, quem Mnesimachus etiã cum alijs piscibus nominat: eschara uerò Rondeletij piscis nõ est, sed planta quædam marina, fuco uel bryo marino fortè cognata. descri-

describitur enim hoc lactucæ folijs, rugosum, ueluti contractum, sine caule, plusculis ab ima radice exeuntibus folijs. Nascitur in lapidibus testaceisq́. Præcipua ei siccandi spissandiq́ uis, &c.

Κωειδεσράκς, animal marinum, Hesychius & Varinus. Coniicio autem corruptum esse uocabulum, & diuidendum in duo, ut legatur, Κόεις, ἔσχαρος: quoniam, ut iam retuli, κόειν piscem alio nomine escharon nuncupant.

ETELIS squamosus est, & oua parit, Aristot. Hesychius auratam interpretatur. Vide in Corollario H, a.

EVONES pisces ab Epicharmo memorantur hoc uersu, Εὔονες, φάγροι τε, λάβρακές τε ϖίονες, ut citat Athenæus in Salpe. sed inferiùs in Phagro pro Εὔονες legitur Λόνες. Natalis de Comitibus interpres posteriore loco præteriuit, priore uiles transtulit, ac si legisset εὔωνοι. Sunt & Euopes uel Euopi pisces, de quibus suprà in Anthijs scripsimus. sed in ijs secunda syllaba per o. magnum scribitur.

EXOCOETVS Adonidis nomine descriptus est.

DE AQVATILIBVS QVAE F. ELEMENTO INITIALI SCRIBVNTVR.

DE FABRO SIVE GALLO MARINO, RONDELETIVS.

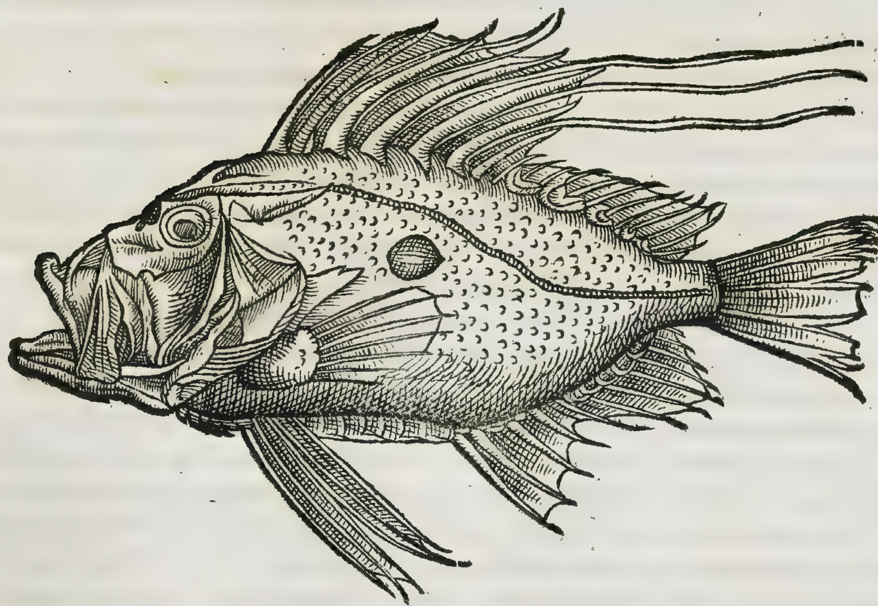

DVBITAVI aliquando in quam piscium classem piscem hunc referrem. neq; enim inter squamosos, neq; inter cartilagineos, neq; inter beluas rectè collocari potest, quoniã ijs omnibus dissimilis est. neq; inter ψηττοειδεῖς recensendus: quippe qui una parte candidus, altera, nigricans, non sit, sed corpore concolore dempta unica macula. A planis uerò oculorũ situ differt. At cùm exigua sit hæc differentia, corporeq; plano sit, & figurâ rhombo capite tenus quodammodo simili, non ineptè planis piscibus adnumerari posse uidetur.

Cur planis adnumerauerit hunc piscem.

Sequitur alia multoq; maior dubitatio, quo nimirum nomine piscis hic à ueteribus nuncupatus sit. Variæ enim hac de re fuerunt sententiæ. Sunt qui κύττον Athenæi esse suspicentur, sola nominis affinitate moti, quia à Romanis hodie citula (*cerola, Bellonius*) nominatur. Sed ijs, cùm nulla prorsus ratione suspicionem hanc confirment, assentiendum non arbitror.

A Cyttus.

Iidem aliquando Acanthiam esse putauerunt, ob dorsi aculeos, sed non sine magno errore: cùm Acanthias ueterum Græcorum Latinorumq; sententia, ex Galeorum sit genere, hic autem piscis de quo nunc agimus minimè sit γαλεώδης.

Non est acanthias, qui in Mustellorum genere est.

Quibusdam uidetur esse chalcis de genere rhomborum apud Columellam. Hinc esca iacentium mollior esse debet, quàm saxatilium: nam quia dentibus carent, aut lambunt cibos, aut integros hauriunt, mandere quidem non possunt: itaq; præberi conuenit tabentes haleculas, & salibus exesam chalcidem, putremq; sardinam, nec minus squalorum branchias, & quicquid intesti-

Non est Chalcis.

Lib. 8. cap. 17.

ni pelamys, uel lacertus gerit. Ex his liquet chalcidē inter uiles pisciculos numerari, qui ad aliorum escam in uiuaria conijciebantur. Athenæus quoq; trichijs & thrissis assimilat: χαλκίδες δὲ, καὶ τὰ ὅμοια, θρίσσαι, τριχίδες. &, θρίσσα καὶ τὰ ὁμογενῆ, χαλκὶς καὶ ἐρίτιμος. Postremò hanc opinionem funditus euertit Aristotelis lib. 6. de hist. animal. cap. 14. authoritas, qui chalcidem inter fluuiatiles pisces recenset. His igitur refutatis nostra quidem sententia, piscis iste fuerit qui ab Athenæo χαλκεύς, à Chalcide dissidens, uocatur: Διαφέρει δὲ τῆς χαλκίδος ὁ χαλκεύς. A Plinio faber siue zeus, libro IX. Zeus, inquit, idem faber appellatur. Et libro XXXII. faber siue zeus. A Massiliensibus trueie, quia dum capitur, suum more grunnit. In Lerino insula, & Antipoli rode uocatur, id est, rota, quia rotæ modo rotundus ferè sit, rostro non exerto nec hiante, & in medio corpore maculam nigram habeat, ueluti centrum.

Libro 7. Libro 8. Chalceus. Faber. Ζεύς. Libro 7. Cap. 18. Cap. 11. Vulgaria nomina.

Caue autem rotam Plinij hîc accipias: eam enim inter uastissimas beluas cōmemorat. Apparent rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus utrinq; claudentibus. Romæ piscis hic noster citula, ut dictum est, & piscis sancti Petri cognominatur. ferunt hunc piscem fuisse quem iubente Christo d. Petrus ceperit, ut in eius ore numisma pro tributo reperiret, unde digitorū impressorum uestigia in medio corpore relicta fuerunt. Galli doree uocant, ab aureo laterum colore. Nostri cum Hispanis gal. Santones & Baionenses iau, id est, gallum, à dorsi pinnis surrectis, ueluti gallorum gallinaceorū cristis. Græci hodie χριστόψαρον, aiuntq; Christophorū, dum Christum humeris gestans, mare traijceret, piscem hunc apprehendisse, & impressa digitorum uestigia reliquisse.

Rota Plinij lib. 9. cap. 4. Citula. S. Petri piscis. Christopsaros.

B

Faber piscis est planus, uel certè compresso admodum corpore, uarij coloris: caput enim & dorsum obscura sunt, pinnæ nigricant, latera aurea sunt. In medio corpore nigram (*Hinc fortè dictus faber à fuliginis colore*) maculam habet utrinq; minimi nummuli magnitudine. Squamis tegitur tam paruis tenuibusq;, ut nisi digito scalpas, uix appareat, læuiq; corpore esse uideatur. Linea obliqua à capite ad caudam ducta est. Oculum unum utrinq; magnum habet. Supra oculos aculei duo sunt acuti. Spina dorsi decem aculeis inæqualibus firmatur, postremi minimi sunt, primi maiores, medij maximi. Inter binos aculeos eminent ueluti pili longissimi, setis porcinis similes, ad quorum radices ossicula sunt, ueluti claui bifidi & inæquales: quorum alter in anteriorem, alter in posteriorem partem uergit: è quorum medio nascitur pinna tenuibus radijs contexta, usq; ad caudam protensa. Huic similis alia est in uentre pinna, quinq; tantū aculeis constans. Pars uentris, utrinq; ossibus instar acuti cultri secantibus firmatur. Ex ea duæ longissimæ pinnæ propendent. Duæ sunt aliæ ad branchias. Cauda in unicam desinit. Ore est admodùm hiante. Branchias quaternas habet. Gulam manifestam. Intestina tenuia in gyros conuoluta. Hepar candidum sine felle. Lienem rubescentē, exiguum, mesenterio hærentem. Inter intestina oua rubra latent. Cordis pars infima rubet: suprema quemadmodum & media, ex albo rubescit, quòd in paucis piscibus spectatur.

Orthragoriscū aliū esse piscē. Lib. 32. cap. 2. Ibidem cap. 5. Fabri color. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Carne est minus dura quàm rhombus. Non desunt qui orthragoriscum Lacedæmoniorū esse putent, & porcum marinum Latinorū, nec sine ratione, nempe quòd grunniat dum capitur. Plinius: Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriscū uocant, grunnire eum quum capiatur. Eandem sententiā confirmant dorsi spinæ, quas idem Plinius porco marino tribuit. Inter uenena sunt piscium (inquit) porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum. remedium est limus ex reliquo piscium eorū corpore. Sed cùm porcus uel orthragoriscus in maximis piscibus habeatur, is esse non potest de quo nunc loquimur, & si satis magnum in Oceano captum Antuerpiæ uiderim. Duo sunt quibus à nostra sententia deduci aliquis possit. Vnum est quod faber ab atræ fuliginis colore dictus esse uideatur, idq; ab Oppiano indicari his uerbis:

Πέτραι σαργὸν ἔχουσιν ἐφέστιον, ἠδὲ σκίαιναν,
Χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ.

Faber ubi capiatur. Libro 8. Lib. 9. cap. 18.

Sed quod de nigro colore hîc dicitur, ad coracinum solum referendum esse perspicuè liquet ei, qui uersus rectè distinxerit. Alterum est quòd Columellæ Gadium freto, & Atlantico mari fabrum proprium esse placet. Vt litorum (inquit) sic & fretorū differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiant: non enim omni mari potest omnis esse, ut elops qui Pamphylio profundo, nec alio pascitur, ut Atlantico faber, qui & in nostro Gadium municipio generosissimis piscibus adnumeratur, eumq; prisca consuetudine Zeum appellamus. Quæ sit accipienda esse puto, ut maximè in Atlantico mari, & Gaditano freto reperiatur faber, illicq; potius quàm alibi principatum obtineat, non quòd nullo alio in loco nascatur. Quod Plinij authoritate confirmatur. Et hæc natura, ut alij alibi pisces principatum obtineant, coracinus in Aegypto: Zeus, idem faber, Gadibus. Nō equidem diffiteor pisces quosdam esse, qui quibusdam in litoribus solùm aut fluuijs aut lacubus reperiantur. At plurimos etiam pisces esse constat, certis locis à ueteribus assignatos, qui alijs in partibus maris etiam tum capiebantur, uel postea capti sunt: ita tamen antiquorum literis proditum fuit, uel quia horum locorū pisces optimos & frequentissimos, alibi rarissimos celebrare uoluerunt: uel quia indigenarum incuria, aliarum maris partium siue aliarum aquarum, quas ipsi non perlustrauerant, pisces ignoti erant. Quare cùm nulla satis firma ratio esse

uideatur

uideatur quæ propositam sententiam possit conuellere, in ea permaneo, ueterumq; fabrum seu zeum esse puto, qui hoc capite descriptus fuit.

DE EODEM, BELLONIVS.

Conspicuus & insignis est admodum piscis, cui ob colorem, ex auro ad latera concinnè admodum refulgentem, uulgus nostrum (etiam si antiquorum Auratam planè ignoret) Doradæ, hoc est Auratæ nomen indidit. quem piscem, alij Christo, alij Diuo Petro dedicarunt: Gillius ab antiquis Græcis Zefs dictũ fuisse putat, à Ioue qui Zefs Græcis dicebatur. Massilienses ob insignẽ eius uoracitatem Trueiam quasi Porcam uocauerunt: Genuenses ab orbiculari eius forma Rotulum: Baionenses ab aureo atq; micante colore, quem habet cum adulti Galli rustici maioribus plumis communem, appellauerunt Vn Iau, uel Vn Cocq. A

Romæ paruo erat in precio, antequam Galli Cardinales, mortuo Paulo Pontifice tertio, illuc proficiscerentur: estq; in ea regione multò minor, quàm Lutetiæ; squamis caret, tenuisq; est ac lato corpore, carniuorus, ore extento atq; latissimo, oculis magnis ac profundis. F B

COROLLARIVM.

Quidam (inquit Massarius) confundunt zeum, siue quod idem est, fabrum piscem cum coracino, eundem esse uolentes, utpote qui Plinij uerba hoc modo perperam interpretati fuerint. Coracinus in Aegypto. Zeus idem, scilicet Coracinus, qui & faber Gadibus appellatur. qui quidem sensus peruersus est, & præter intentionem Plinij, qui libro trigesimo secundo coracinum à zeo siue fabro apertè distinxerit. Verus tamen sensus Plinij talis est. Coracinus in Aegypto principatum inter pisces obtinet: similiter zeus qui & faber appellatur, obtinet principatũ Gadibus. Iidem fabrum à colore atræ fuliginis minùs rectè appellari prodidere, in sensu uerborum Oppiani fortè decepti, libro primo Halieuticôn dicentis, ut Lippij utar interpretatione, haud medius fidius usquequaq; aspernanda: Et faber, & nigro cui nomina dicta colore, Hæc coracinus habet. quæ uerba non ad fabrum sed ad coracinum referenda sunt. Hi enim crediderant ut zeus piscis faber diceretur à similitudine fabri ferrarij, qui fuliginosus est, Hæc ille. Fabrum piscem figura orbiculata nunc in templis suspendunt et Christopsaron ideo arbitror appellant, quia olim Zeus Iupiter nuncuparetur. Romani uocant piscem sancti Petri, siue Situlam. Dalmatæ etiã hac ætate Fabrum: qui, cum ex eis percunctarer, cur sic nominarent, mihi pulchrè responderunt, se ideo ita nuncupare, quòd omnia instrumenta fabrilia in ipso reperiantur; quod quidẽ ipsum statim uerum esse periclitatus sum. Hispani nuncupant Gallum; & quemadmodum olim inter lautissimos pisces, sic nunc apud eos numeratur.

Quòd autem quibusdam modo uideatur Chalcis, modò Galeos, modò Citharus & Situlus, *(Cittulum dicere uoluit, uel potiùs cyttum. nam Athenæi cyttum, ut Rondel. scribit, aliqui hunc piscem esse suspicati sunt. Hæ quidem tam uariæ opiniones super antiquo huius piscis nomine Pauli Iouij sunt,)* possem amplissimè confutare, nisi amarem eos, qui primi conati sunt huic parti lucẽ aliquam afferre, Gillius. Bellonius hunc piscem Anthijs (quo nomine alios quoq; pisces latos, ut fietolam uulgò dictam, ceu generali uocat) adnumerat. ζεὺς, id est Iupiter qua ratione sit appellatus miror: coniecerim autem ab alio eius nomine χαλκεὺς, primá syllaba ablata, & κ. in ζ. mutato, sic appellari potuisse.

ζαιός, genus piscis, Hesychius & Varinus, uidetur autem non alius esse piscis quàm ζεύς. Et rarus faber, Ouidius in Halieutico inter pelagios. Chalceus, (Χαλκεὺς, id est Faber) alius quàm chalcis, in Cyzicenorũ regione nascitur, rotundus & orbicularis, (περιφερὴς καὶ κυκλοειδής,) Athenæus, & qui ex eo repetijt Eustathius. Vide plura in Corollario nostro de Chalcide. Cetola nomen, ut Romæ uocant, à ζεὺς fortè factum est, ceu diminutiuum. Doree quasi aurata, à Gallis appellatur: quod nomen Anglis quoq;, ut & Dare, nescio an de eodem pisce, usitatum esse audio. Germanicè nominemus licet S. Peters fisch, hoc est S. Petri piscẽ, ut & Romani appellant. Ligures Zaphirum appellant, Iouius. alibi tamen de aurata scribens, scarum ei similem faciens, zaphirum uulgò nominari insinuat.

Piscem è genere planorum, similitudine histricis, ipsa dorsi acie aculeatum, capite extento, ore latissimo, cuius maxillæ ex perspicua membrana constare uidentur, Romani Citulam appellant, Iouius. B

Chalceus circa petras herbosas pascitur, Oppianus libro 1. Chalcis quamuis carnem pascatur, non uagatur tamen, Aristot. hoc fortè de chalceo, non de chalcide accipiendum est; sicuti etiam quòd uocem aut sonum aliquem ædat chalcis, uerum non est, sed de chalceo intelligendum: ut pluribus ostendi in Corollario de Chalcide. C

Sapore, precio & effigie, si caput abscideris, rhombo persimilis est, Iouius. F

FALX piscis Venetijs dictus. Quære in Tænia.

FARIO. Vide in Salmone.

FESTVCAS, assulas, resticulas, algam, Apuleius in Apologia 1. nominat, tanquam maris eiectamenta.

FLVTAS pisces Gaza ex Aristotele cõuertit pro Græco ῥυάδες. Flutæ (Rhyades) quo-

ties piscium lotura, uel nauis sentina eiecta est, fugiunt ut odorem sentientes. Alij ex anguillis & murænis quæ supernatant sole torrefactæ, πλωτὰς uocant Græci, flutas reddiderunt. Idem Gaza rhyádas aliâs spargos, aliâs piscium genera solitaria uertit. Vide in Corollario de Chalcide C. Spargus, rhyas, uulgò fluta, Niphus. ego flutæ nomen nusquam in Italia uulgo usitatum puto.

DE FOSSILIBVS PISCIBVS.

Ex Theophrasto.

EXTAT Theophrasti libellus de piscibus inscriptus, in quo ille aliud nihil quàm de illis aquatilibus inquirit quæ in terram egrediuntur, & aërem uidentur haurire: deinde de piscibus fossilibus. quam posteriorem eius libelli partem, etsi ualde deprauatam, nos hîc interpretabimur Latinè. Multa quidem in Mirandis narrationibus Aristoteles, & Athenæus ab initio libri 8. eadem habent: unde nos quædam emendauimus. Pisces (inquit) alicubi fossiles (ὀρυκτοὶ terreni Plinio, ὑπόγειοι, id est subterranei, Polybio) sunt, ut circa Heracleã & alibi in Ponto, (& circa Tium Ponti, Milesiorũ coloniã, Athenæus. in Rhegio, Aristot. Cromnina fortè legendum, ex Plinio 9.57. ubi tamen aliqui Torone legunt.) Nascuntur autẽ circa fluuios & aquosa loca. quæ cum siccantur (certis temporibus) paulatim, pisces subinde humorẽ sectando terram subeunt: qua demum (prorsus) siccata, remanent in ea, ueluti uiui sepulti (ὥσπερ κατορυχευόμενοι ἐν τῷ ζῆν) uel ut animantia quædam in suis latibulis hyeme condita durant, sine sensu ferè & motu torpida. Quòd si loca illa, priusquam denuo aqua accedat, fodiantur, pisces illi mouentur. Sic & in Ponto contingit pisces glacie & gelu occupari, neq; sentire aut moueri priùs, quàm in ollas coquendi inijciantur. Præ cæteris autẽ gobio hoc accidere uidetur. Ferè autem (ὅλως δὲ) fossiles pisces fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum, in locis quæ resiccantur uel oua, uel alia principia gignendis idonea piscibus relinquantur. nonnulla enim non ex ouis oriunt, ut anguilla & centriscus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium contingit. Principia autem hæc in terra relicta, perficiuntur durantq́;. neq; absurdum est hos pisces durare. Multa enim huiusmodi animantiũ exiguo egent nutrimento, sicuti serpentes quoq;, & quæ latibulis se abdunt. Primùm scilicet ipsa oua humore è terra manante, deinde eodem nati ex ouis pisces nutriuntur. Ad magnitudinem tamen aliquam eos excrescere neq; uerisimile est, neq; fertur, cum & loci angustia & alimenti penuria impediant. Cæterum durare in aere hi pisces non æquè ualent, ac illi qui ab aquis ad pastum egrediuntur: qui scilicet exigua refrigeratione, & quæ ab aëre eis præstari possit, indigent: nam uel ipsa branchiarum angustia indicat, non multa refrigeratione eis opus esse. quamobrem & anguilla tum in aëre multum temporis uiuit, tum in aquis turbidis illicò suffocatur. Et similiter fossiles pisces à terra eos ambiente quantum satis est refrigerantur. Sed quod circa fossiles in Paphlagonia pisces contingit, peculiarem & abditam rationem habet. Illic enim profundè admodum multos & bonos pisces effodi aiunt: cum neq; inundare aquam amniũ ijs in locis, neq; aliter (*neq, ab aquis calidis, Athenæus, οὔτε θερμῶν ὑδάτων: sed præstat φανερῶν legere ex Aristotele, hoc est neq; ab aquis manifestis*) colligi animaduertatur, unde seminia & principia generationis relinqui dicimus. Reliquum est ut sua sponte nascantur, idq́; continuò. neq; enim coire inter se possunt. Aut igitur hoc fieri existimandũ est ratione loci, qui humidus sit, & omnino ferax huiusmodi pisciũ, propter certã calidi humidiq́; cõmoderationẽ. oriuntur autẽ quandoq; & alij quidam (καὶ ἐπεί τινες, Plin. legit καὶ ἐν φρέασί τινες, id est, in puteis quoq; aliqui) pisces sponte: aut humores quosdam alicunde manare cogitandum est, qui generationis principia secum adferant: quæ mox locus idoneus & recipiat & alat. Preterea hoc inquirendũ de utrisq;, tum illis qui in aëre uiuunt, tum fossilibus, utrum in aquam immissi uiuere ualeant, an in proprio duntaxat loco, qui eis naturalis sit, sicuti sua & marinis & fluuiatilibus aqua. nam ex his quoq; non nisi pauci mutationẽ sustinent. Nam qui aquis resiccatis terram subeunt, & qui glacie gelati detinentur, ijs familiarẽ esse humorem, magis quàm alijs (è fossilium genere) constat. Ergo piscium alij simplicis naturæ uideri debent, alij amphibij secundum Democritũ, ut & aliæ quædam animãtes. Vtuntur enim aëre quædam (ex aquaticis,) sicuti prædictum est, Hucusq; Theophrastus. Transtulit multa ex hoc libello Plinius libro 9. cap. 57. ex quibus quæ huius argumenti sunt, adscribam:

Ex Plinio.

Circa Heracleam & Cromnã (*aliâs additur & Lycum amnem: probè nimirum, mox enim sequitur: eodemq; Lyco amne*) & multifariam in Ponto unum genus esse Theophrastus prodit, quod extremas fluminum aquas sectetur, cauernasq́; faciat sibi in terra, atq; in his uiuat, etiam reciprocis amnibus siccato littore. effodi ergo. motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemq; Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent, exiguis branchijs, quod fieri non indigo humoris, (*Angustas idcirco branchias habent, quòd non multa refrigeratione indigeant: & quæ non ab aqua solùm exigua, sed etiam ab aere extra aquã eis præstari poßit, Theophrastus:*) propter quod & anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in sicco maturari, ut testudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piscium maximè gobiones, non nisi patinarum calore uitalem motum fatentes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamẽ aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis, terrenos, altis scrobibus, in his locis ubi nullæ restagnent aquæ, miraturq́; & ipse gigni sine coitu. Humoris quidẽ uim aliquam inesse, quam (qua-

(*qualem &*) puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur pisces. Quicquid est, hoc certè minùs admirabile talparum facit uita subterranei animalis: nisi fortè uermium terrenorum & piscibus natura est, Hæc Plinius. In Rubro mari dissectis lapidibus, innati intus pisciculi, & squillæ, & *Theophr.* alia quædam animalia apparent, Theophrastus in fine libri de odoribus: ad quē quidem non pertinere hęc obseruatio uidetur: sed potiùs ad libellum de piscibus iam citatum, si uera animalia intelligit, ut eadem fermè ratione lapidibus inclusi pisces, sicut fossiles terræ, uitam degant. Sin animantes non ueras, sed lapideas earum species, (quales multæ reperiuntur, tum saxis inclusæ, tum extrà,) ad librum de lapidibus referenda hæc erant. Albertus libro 24. Eracloides hos pisces *Albertus.* uocat, Theophrastum citans, cum Heracleoticos dicere debuisset. Hic piscis (inquit) multùm sequitur aquam dulcem, ita quòd terram scindens de aqua transit ad aquam, & aliquando in cauernis latitat, ubi amnes sub terra confluere inuenerit. Aristoteles tradit in Massiliensium regione *Aristoteles.* stagnum esse quoddam, quod statis quibusdam exæstuans temporibus tantam ex sese piscium effundat copiam, ut audiens quiuis haud facile dictis fidem præstare possit. Idem spirantibus postea etesijs sic repleri scribit, ut camporum planitie pauimenti in morem æquata, latè omnia profundo etiā puluere obducant. Rastris igitur incolæ & sarculis altas desodientes scrobes, inde copiosissimos cibisq; gratissimos nullo negotio pisces extrahere perhibent, Nic. Leonicus Variæ historiæ 2.5. ¶ His subscribit Polybius libro 34. historiarum (ut recitat Athenæus circa initium *Ex Polybio.* octaui) qui narrat in agro qui Pyrenæos montes & Narbonem fluuium interiacet, agrum esse per quem feruntur fluuij Illeberis & Roscynus (qui urbes eiusdem nominis alluant, Gallis inhabitatas) in quo fossiles pisces reperiūtur, solo macro, copioso gramine, sub quo terra arenosa est, ad duos & tres cubitos altitudine, subterfluente aqua quæ à fluuijs aberrauit. eam pisces pabuli gratia sequuntur. graminis enim radicibus imprimis delectantur, sic locus iste piscibus subterraneis repletur, quos effodiunt incolæ. Transtulit hæc ferè similiter Nic. Leonicus Variæ historiæ 3.12. Idem (inquit Rondeletius) experientia nostra frequens nobis persuadet nam in terra *Rondeletius.* anguillas, ranas, aliosq; pisciculos ibidem etiam generatos sępenumero uidimus: & è terra defossas anguillas aliquoties spectauimus in uilla Ioannis Scironij uiri doctissimi, Monspeliēsisq; scholæ principis, in qua sophistarum barbarie medicinam miserè conspurcatam suo nitori restituit.

Pomponius Mela libro 2. cap. 5. in Gallię Narbonensis descriptione: Atan fluuium (inquit) ex *Mela.* Pyrenæo monte digressum lacus accipit Rubresus nomine. Vltra est Leucata (*nomen hodie retinet*) littoris nomen, & Salsusæ fons, (*hodie Salses.*) Iuxtà campus minuta arundine gracilíq; peruiridis, cæterùm stagno subeunte suspensus. Id manifestat media pars eius, quæ abscissa proximis, uelut insula natat, pellíq; se atq; attrahi patitur: quin & ex ijs quæ ad imum perfossa sunt, suffusum mare ostenditur. Vnde Graijs, nostrisq; etiā autoribus, uerine ignorantia, an prudentibus etiam mendacij libidine, uisum est tradere posteris, in ea regione piscem è terra penitus erui, qui ubi ex alto hucusq; penetrauit, per ea foramina ictu captantiū interfectus extrahitur. Inde est ora Sardonū, & parua flumina Thelis & Thicis, ubi accreuêre persæua, colonia Ruscino, (*Perpinnan hodie, caput comitatus Rosilionis,*) uicus Eliberri magnæ quondam urbis & magnarū opum tenue uestigiū. ¶ Seneca naturalium quæstionum libro 3. cap. 19. Magna uis aquarum in subterraneis occulitur, *Seneca.* fertilis fœdo situ piscium. Si quando erupit, affert secum immensam animaliū turbam, horridam aspici, & turpem ac noxiam gustu. Certè cum in Caria circa Myndum urbem talis exilisset unda, periêre quicúq; illos ederant pisces, quos ignoto ante eum diem cœlo nouus amnis ostendit. Nec id mirum. Erant enim pinguia & differta, ut ex longo ocio, corpora, cæterùm inexercitata, & in tenebris saginata, & lucis expertia, ex qua salubritas ducitur. Nasci autem posse pisces in illo terrarum profundo, sit indiciū, quòd anguillæ quoq; latebrosis locis nascuntur, grauis & ipse cibus ob ignauiam, utiq; si altitudo luti penitus abscondit. Virum bonum tam rarum fuisse suo tempore Iuuenalis Sat. 13. conquerit, ut pro monstro haberi potuerit, non minùs quàm pisces inuenti sub aratro, &c. Pisces fossiles (inquit Ge. Agricola in libro de animantibus subterraneis) *Ge. Agricola.* duorum generum inueniuntur, sed intra terram nonnihil teretes, ut anguillæ, sed pelle carent tenaci: squamis etiam, ut & gobij, duramq;, nec admodum iucundam gustui habent carnem. Maiores crassi sunt ferè duos digitos: minores, digitum. illi longi, circiter palmos quatuor: hi tres. Sonum edunt acutum. Eos pharmacopolæ in uitrum inclusos de trabe suspendunt, ut spectaculum hominibus præbeant: longoq; tempore alunt pane & alijs quibusdam. Ex fluminibus autem quæ currunt in locis paludinosis egressi per riparum uenas longiùs penetrant in terram: & interdum in proximi oppidi cellas usq; subterraneas, in quibus uinum uel zythum solet condi. Deinde cum Theophrasti uerba de piscibus fossilibus recensuisset, subdit: Verùm nullos pisces, qui in fluuijs uersari semper soliti fuerūt, post inundationes in locis siccis relictos subire terram uidemus, sed omnes de uita decedere. Itaq; cum fossiles pisces etiam in locis, quos non inundauit aqua, soleant inueniri, certum est illos eò per uenas & fibras penetrare. De qua re ultra Albim Orterani, quòd oppidum est ad Polsenicium fluuium, diligenter aduerti. Pisces fossiles (ut Ge. Fabri- *Ge. Fabricius.* cius ad me scripsit,) qui à nostratibus **Peißker** nominantur, sunt longitudine palmi, crassitudine digiti: quanquā maiores etiam multò reperiuntur. Dorsum coloris cinerei, cum punctis multis, maculisq; transuersis, partim nigris, partim cœruleis. In lateribus linea utrinq; nigra & alba,

Venter flauus, cum maculis albis, & punctis rubris ac nigris, ita paruis, ac si acu factæ essent. Ab ore carneæ particulæ eminent, quas nando extendunt, extra aquam contrahunt. In Misena trans Albim duobus locis, quod scio, fodiuntur. Ad Polnitiũ amnem, prope Ortrantũ: & ad Dobram riuum, prope Hanam oppidũ. Itẽ in pratis ad Rederã fluuiũ copiosè effodiuntur, si flumen inundet. Ex terræ cauernis ingrediuntur etiam lacus & paludes. Cùm aquæ extra ripas excrescunt, è terra prodeunt. Aquis autem residentibus, in pratis campisúe relinquuntur, & ubi greges sunt, relicti uorantur à suibus. Sordes amant, & in cloacas, quæ alia purgari ratione nequeunt, iniecti, omnia consumunt. Cum in riuis paludibusúe capiuntur recentes, solent à tenuioribus etiam mensis adhiberi. Seruiunt in primis fraudi Agyrtarum, qui eos alunt, & uitris inclusos multitudini ostentant pro serpentibus, quia forma à paruo serpente non multum figura differunt. Sunt qui eos spirare putent. Vbi enim plures huius generis pisces simul sunt, spuma supra eos effertur. Vitro inclusi ore angusto, crescunt, & suo quodam succo uiuunt usq; ad semestre. Eudoxus scripsit pisces fossiles reperiri in Paphlagonia etiam in locis siccis. In humidis circa lacum Ascanium, qui apud Chium est, & in Cestriade, ubi è limosa aqua fuscinis extrahi, tradit Strabo libro XII. & libro IIII. ¶ Germanici nominis Beißker uel Beisecker rationem ignoro. Eruditi quidam piscem mustelis cognatum esse putant, & Mustelam fossilem nuncupant. Ge. Agricola non per s. sed per f. scribit Peifker. alij Meerputten (*nos* Meertrüschen *diceremus*) uocant, inquit: qui sunt crassiores. E riuis in Albim uenire aiũt. Iconẽ eius à Io. Kentmanno medico accepi huiusmodi.

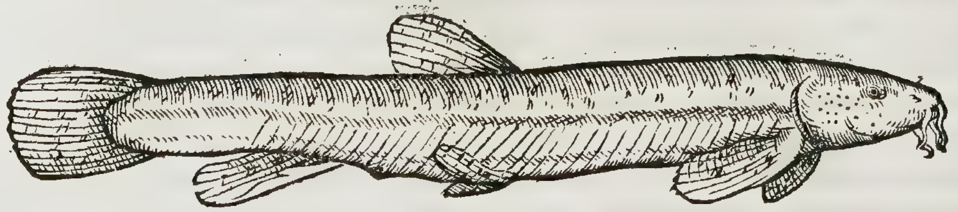

Pfülfisch Germanicè, pisces fossiles, ut Henricus Eppendorfius interpretatur ex Plinio, nescio qua ratione.

Anguillas fossiles memorauimus in earum historia in C. paulò post initium.

FVCA. uide Phycis.

FVLLO piscis est in Theodori Gazæ translatione ex Aristotelis de histor. anim. libro 6. capite 14. quem Aristoteles ψύλωνα nominauit. est autẽ gregalis, & pariturus litora petit tranquilliora. Quærendum an idem sit γναφεὺς piscis apud Athenæum ex Dorione, cuius decoctum (τὸ ἐκ τῆς ἑψήσεως αὐτοῦ ὑγρὸν) omnes maculas & sordes eluere aiunt. Meminit eius Epænetus quoque. γναφεὺς quidẽ Græcis idem sonat quod Latinis fullo, qui artẽ fulloniam exercet, & (ut ait Vlpianus) curanda poliendáue uestimẽta accipit: ut piscis cuius decocti succo absterguntur uestes, non immeritò Latinè etiam fullo dicatur. ψύλων uerò cur fullo dicatur, ratio nulla est, nisi nominis similitudo, ψ῀ Græco in f. Latinum (nulla etiam ratione) mutato. Quamobrem miror Aug. Niphum ita scribentem: Fullo piscis (inquit) Græcè Chylon, Latinè tum tullo, tum fullo, rusticè apud nos tyllon appellatur. Est & tyllo piscis Aristoteli memoratus inter fluuiatile & lacustre genus. ¶ Carabo scarabeo (quem Theodorus modo taurum uocat, modo fullonem) antennæ ante oculos prætenduntur, ut papilioni: & albis insignitur guttis. (*à quibus fullonem fortè Gaza nominauit.*) ¶ γναφεὺς, idem quod κναφεὺς, mutato κ. in γ. Hesychius. Et alibi, quòd γναφεὺς & γναφεῦσιν facta sint à γνάπτω, quod est βάπτω. γναφεὺς, genus piscis, Idem. Sunt qui tincam, Aristotelis ψύλωνα esse putent, &c. Vide plura in Tinca Rondeletij.

FVNDVLVS. quære inter mustelas fluuiatiles.

FVNGVS marinus, uide in Lepore mar. A.

DE AQVATILIBVS IN QVORVM NOMINIBVS G. CONSONANS INITIALIS EST.

GADVS in Asello est.

GALEOTES idem qui Gladius est.

GALE Græcis γαλῆ uel γαλέα, Latinis Mustela.

GALEVS eisdem, γαλεός, Latinè Mustelus, Theodoro Gaza interprete.

GALARIAS, uel Gallarias, uel Callarias, uel Clarias, Aselli species.

GALEONYMVS alius uidetur à Callionymo. Vide in Corollario primo de asellis.

GALLINA uulgò nominatur Massiliæ Cuculus piscis, ut Romæ Corax, specie inter se similes.

GALLVM Hispani & Celtæ circa Monspelium, Santones quoq; & Baionenses Iau, id est gallum uocant piscem quẽ antiquo fabri nomine suprà descripsimus: à dorsi pinnis surrectis (inquit Rondeletius) ueluti gallorum gallinaceorũ cristis. ¶ Lyra etiam piscis (inquit idem) à Germanis inferioribus Seehan, quasi gallus marinus uocatur. Conuenerit autem ei (ut ipse coniĳcio) galli nomen, fortè quòd pinnam in dorso cristæ gallinacei similem erigat: uel quòd huiusmodi pisces suspendi soleant aridi, ut pro uario corporis motu & capitis obuersione uentos ac tempestatis mutationem, sicut cantu gallinaceus, indicent. ¶ Audio & alium quendam piscem Oceani Septentrionalis, dorsi parte media ualde eminente, spinis quibusdam distincta pelle, &c. quem in fine operis dabimus delineatum, ab agyrtis circumferentibus gallum nominari. ¶ Bellonius cancrum Heracleoticum suum, qui Rondeletĳ ursus est, uulgo Italorum gallo de mare nominari scribit, quòd eius brachia in cristæ galli modum tornata sint. ¶ De Hippalectryone marino animante quære in H. elemento.

GAMMARVS à nonnullis Latinis dicitur, Græcorũ cammarus, de quo dicemus in Squilla.

DE GARO, ALECE, ET MVRIA.

GARVS, γάρος, gen. mas. dicitur, quamuis in Constantini Geoponicis etiã neutro gen. legatur: apud Dioscoridem γάῤῥον rhô duplici. est autem nihil aliud quàm σηπεδών, (id est sanies quædam, Seneca tabem dixit,) Suidas & Varinus. Athenæus garon gen. neutro protulit, ut Latini ferè semper. Grammaticus quidam interpretatur liquamen piscium saxatilium & minutulorum, quæ salamuria uulgò (Italis) dicatur: Massarius rectè distinguit, ut paulò pòst referam. Scoppa grammaticus Italus non rectè interpretatur lo cauiale. Cauiarium enim uulgò dictum, oà taricha sunt, hoc est oua piscium salita & exiccata, ut sturionum, mugilum, luporum: Galli botargues uocant. Fiunt & ex ouis cyprinorum pro Iudæis, ut scribit Bellonius. hi enim sturiones, & alios sine squamis pisces non gustant. Garum appellatus liquor (inquit Bellonius in Singularibus Obseru.) non minùs in frequente usu Romæ erat olim, quàm nobis hodie est acetum. Ego Turcis hodieq; usitatissimum esse reperi, ita ut nulla sit ichthyopolarum taberna Cõstantinopoli, in qua non uæneat. Qui garũ uendebant, cetarĳ olim dicebantur, Galli nullum eorum nomen habent, nisi quis harengarios (harenniers) uocare uelit. Romæ uulgò piscigaroli uocantur, composito nimirum à piscibus & garo nomine. Huiusmodi institores Constantinopoli ut plurimum degunt in loco Pere dicto, & cum quotidie pisces recentes uendant, plerosq; iam frixos, intestina & branchias eis auferũt, immittuntq; muriæ (ipse Gallicè scribit, en la saulmure,) ut in garum uertantur. Imprimis uerò trachuri & scombri ad hoc utiles sunt, alĳ perpauci. Non dubitarim tamen è piscibus squamosis etiam fieri posse, Iudæis idoneum: sicut oà taricha quoq; pro eis fiunt ex ouis cyprinorum, cum sturione (ex cuius ouis alioqui plerunq; fieri solent) eò quòd squamis caret, abstineant. Hæc ille. Germanicè garum appellabimus Schmeltzbrü von fischen, ad imitationem Latini liquamen. tabescere enim & liquari, nostri Schmeltzen dicunt. Partem uerò eius puriorem, & defæcatam, quam liquamen per excellentiam uocant, Feine oder lautere schmeltzbrü: alecem uerò quę impurior est, Grobe schmeltzbrü/Die hepfe von der schmeltzbrü. ¶ Est etiamnum (inquit Plinius lib. 31. cap. 7. & 8.) liquoris exquisiti genus, quod garon uocauere, intestinis piscium, cæterisq; quæ abĳcienda essent (*ut branchĳs*) sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim cõficiebatur ex pisce, quẽ Græci garon uocabant. nunc è scombro pisce laudatissimũ in Carthaginis Spartariæ (*nihil super hoc loco Hermolaus, aut Gelenius. equidem coniĳcio Carthaginem à Plinio hîc intelligi, non illam quæ in Africa fuit, sed Hispanicam siue ueterẽ siue nouam. ambæ enim in eodem litore fuerunt. illic enim cetariæ insignes, & scombrorum, quibus de loquitur Plinius, captura fuit. Cornarĳ coniecturas ponam inferius*) cetarĳs: sociorum appellatur, singulis milibus nummûm permutantibus congios penè binos. Nec liquor ullus penè præter unguenta maiore in precio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidẽ & Mauritania, Bæticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeĳq; & Leptis: sicut muria Antipolis ac Thurĳ: iam uerò & Dalmatia. Vitium huius (*gari scilicet, non muriæ, ut Rondeletius scripsit*) est alex, imperfecta, nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculo minimoq; confici, apuam nostri uocant. Foroiulienses piscem ex quo faciunt lupum (*lycostomum apuarum generis intelligo*) appellant. Transĳt deinde in luxuriam, creueruntq; genera ad infinitum: sicuti garum ad colorẽ mulsi ueteris, adeoq; dilutam suauitatem, ut bibi posit. Aliud uerò ad castimoniarũ superstitionem, etiam sacris Iudæis dicatum, quod fit è piscibus squama carentibus, (*legerim non carentibus: ut sint duo genera gari, unum è piscibus squama carentibus, scombris, apuis, lycostomis: alterum è squamosis quibusdam, Iudæis dicatum, qui piscibus non squamosis abstinent: uti Bellonius quoq; sentit, in Plinĳ tamen lectione nihil mutat, ut neq; Hermolaus.*) Sic alex peruenit ad ostrea, echinos, urticas, cammaros, mullorum iocinera, innumerisq; generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desiderĳs uitæ, & ipsa tamen nonnulli usus in medendo. Hucusq; Plinius. Garum sanies intestinorum piscium est. hálme (ἅλμη) uerò muries & salsugo piscium inueteratorum; hoc est, ius salsum in quo seruantur,

Oà táricha. *Bellonius.* *Ex Plinio.* *Alex.* *Massarius.* *Hálme.* *Muria.*

Salimuria. quam uulgò ſalimuriã appellant, Maſſarius. ¶ Plura de alece leges ſuprà in elemento A. ¶ Smaridem piſcem (qui leucomænis, id eſt mæna alba etiam à Græcis dicitur) garum eſſe ut ſuſpicer, *Rondeletius.* nominis affinitas facit, (inquit Rondeletius,) cum pro garo cerrus (ut Gaza uertit, Neapoli uulgò cerres nominantur, Venetijs giroli, & gerruli) dicatur, & à Plinio & Martiali multitudinis numero gerres: & Antipoli hodie garon. Præterea ex hoc piſciculo optimum fieri garum, experientia quemlibet docere poteſt. E ſcombris optimum conficitur garum, Athenæus. Ad ſaliendum autem idonei ſunt ſcombri garumq́ parandum: quia eorum caro facilè conficitur, ſpinis caret, uerè pinguis eſt. quæ enim dura, ſicca, macraq́ ſunt, ſaliri (*uel liquari ad garum*) cõmodè nequeunt, Rondeletius. Garum eſt liquamen ex piſce ſiluro confectum, Cælius Aurelianus.

EX IANI CORNARII COMMENTARIIS IN GALENI LIBROS de compoſ. med. ſec. locos, De garo ſociorum uel primario, & de gari ſignificatione & odore in uniuerſum.

Garum Hiſpanum calefactum per ſtrigilem inſtillato, Archigenes ad aurium dolores apud Galenum de cõpoſ. med. ſec. loc. libro 3. cap. 1. ubi Cornarius in Cõmentarijs: Garum Hiſpanum (inquit) hîc Archigenes appellat, quod infra Aſclepiades ſociorum, itemq́ Nigrum uocat. Hoc enim ex omnib. laudatiſsimũ, & ingentis precij fuit, è ſcombro piſce. & hoc ipſum Plinius quoq́ pro aurium medicamento celebrat. ¶ Ad fœtorẽ & nomen (ſiue ulcus depaſcendo proſerpens) aurium, compoſitio Hiſpanorum appellata: Gari nigri quod Romani ſociorum appellant: aceti ſcillitici, utriuſq́ ſextarium, mellis Attici ſeſquiſextarium, ad denſitudinẽ iuſtam coquito, & in uitreo uaſe repoſitis utitor, Aſclepiades eodem libro & cap. Hoc loco (inquit Cornarius) exemplar Græcum habet γάρου μέλαν⊕ ῥωμαϊσὶ λεγομένου ὀκιπόρου, (noſter codex Baſileæ cuſus, ὀκιπόρου, oxyporum quidem genus eſſe gari, quod aliter oxygarum dicitur, Hermolaus ex Columella affert) ſed falſó. nam σοκιόρουμ legi debet. Nulla eſt enim in Romana ac Latina lingua ocitori uox: *Sociorũ garũ.* uerùm garum optimum Hiſpanum ac Carthaginenſe, Sociorum Romæ fuit appellatũ: nimirum q́ ganeones & gulæ dediti lurcones, ſociatim eo uterenẽ, ipſumq́ in maximis delicijs haberent. Plinius lib. 9. cap. 17. de mullo loquens: M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus in ſociorum *Miratur garũ liquorem fœtidum in tanto precio fuiſſe.* garo (nam ea quoq́ res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit. At uerò mirum uideri poſsit, hodie garo penitus exoleto, hoc liquoris genus, præſertim è ſcombro piſce, ob præcipuã quæ inter ſocios caperetur uoluptatem, Sociorum appellatum eſſe: quando ſanè Plinius aliàs inteſtinis piſcium, cæteriſq́ quæ abijcienda eſſent ſale maceratis id fieri prodit, ut ſit illa putreſcentium ſanies: quæ utiq́ res non uidetur adeò magni luxus eſſe: maximè cum Plinius eodem loco (lib. 31. cap. 7.) florem ſalis appellari dicat, rem odore quoq́ ingrato ceu gari: & Martialis poëta unguenti odorem in gari fœtorem corruptum olfactu Papili libro 7. epigrammatum ait, his uerſibus: Vngentum fuerat quod onyx modo parua gerebat, Nunc poſtquam olfecit Papilus, ecce garum eſt. Verum eodem item Plinij capite, apparet hunc liquorem certo ſalis condimentarij *Garum certo ſalis condimentarij genere præparatum fuiſſe.* genere præparatum fuiſſe, ut ex eo & iucunditas, & gulæ inuitamẽta ſint quæſita. Et (*Quanquam*) quid adeò mirum ſit gari ita expetitum fuiſſe liquorem ? cum etiam hoc noſtro ſeculo, multa ſalſamentorum genera, apud Septentrionales maximè, & ultra citraq́ Oceanum magnum habitantes in delicijs ſint, quæ mediterranei homines, & ſuperior adeò Germania, penitus non expetat, imò etiam faſtidiant. Plinij uerba hæc ſunt de ſale: Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij uicem implet, excitans auiditatem, inuitansq́ in omnibus cibis, ita ut ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condita. Ita eſt in mandendo quęſitus & garo. Ex his uerbis Plinij, uelut dixi, apparet garum certo ſalis condimentarij genere præparatum fuiſſe. Cæterum Martialis poëta ex ſcombri ſanguine primo, quem adhuc ſpirans effudit, garum Sociorum quod fæcoſum nominat, conſtare dixit in Xenijs. Garum Sociorum. Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo Accipe fæcoſum munera cara (*al' chara*) garum. Quare quod Nigrum hîc appellat Aſclepiades garum, idem eſſe uidetur quod Martialis dixit fæcoſum, à colore uidelicet cruoris appellationibus deductis. Videtur autem Paulus Aegineta lib. 3. cap. 59. hoc ipſum garũ πρωτεῖον, hoc eſt, primarium, appellare, reliquorum ex alijs piſcibus reſpectu. nam ad infinitũ gari genera creuiſſe Plinius teſtatur. Dioſcorides non piſcium tantùm, ſed etiam carnium garum dixit. Democritus apud Conſtantinum Cæſarem locuſtarum quoq́ garum dixit, tanquam generalem muriarum nomenclaturam, quæ poſtea tamen ſit ad certum liquorem contracta, ex ſcombri uidelicet ſanguine, & certo ſalis condimentarij genere conſtantẽ. adiectæq́ certæ poſtea diſtinguendi gratia uoces, ut ſcilicet Hiſpanum, Nigrum, Sociorum, Fæcoſum, & Primariũ uocaretur. Cõ*Ex thynno:* ſtantinus certè Cæſar libri 20. de agricultura fine αἱμάτιον γάρ⊕ ex thynno habet, ſic appellatum quòd unà cum branchijs ac inteſtinis thynni, etiam cruor ſanioſus ac ſanguis (*unde nimirum color niger accedebat, ut idem ſit Nigrum, Io. Langius*) ſale cõdiatur, ita ut ex his omnibus emanans liquor garum hæmatium appelletur. Quo loco etiam liculmen, barbara, ut opinor, uoce, appellatũ garum *Liculmen.* habet, ex inteſtinis piſciũ, & paruis piſciculis atherinis, mullis, mænulis, lycoſtomis, aut alijs quibuſcunq́ paruis ſalitis ac inſolatis conſtans, ita ut ſit liquamentum ex uaſe in cophinũ perſtillans, & quod reſtat craſsius retrimentum Alex uocetur. quanquã ſociorum pro liculmen legi debere

ſuſpi-

ſuſpicarer, niſi ex ſcombro non fieret, & Bithynum ac hæmatium ipſi præferretur. (*Ego liculmen corruptum eſſe conijcio pro liquamen, ut Hermolaus quoq;. Apicio frequens liquaminis uox eſt.*) Quod ad uerba Plinij: Nunc è ſcombro piſce laudatiſsimum in finibus Carthaginis ſpartariæ & cetarijs: ita ſanè in omnibus exemplaribus quæ ego uidi legitur, uerùm corruptam lectionem exiſtimo, ſic reſtituendam. Nunc è ſcombro piſce laudatiſsimũ in finibus Carthaginis, & Hiſpaniæ cetarijs. atq; ut ita legendũ putem, ex eiuſdem Plinij loco lib. 9. cap. 15. adducor, ubi de ſcombris loquens ait, Hiſpaniæ cetarias his replent. Neq; enim placet quod quidam Spartariam epitheton Carthaginis eſſe uolunt, ob ſparti abundantiam, de qua idem Plinius teſtatur. Quòd ſi quis autem hanc lectionem non admittat, & tamen coniecturæ locum ampliorem concedat, auſim credere Scombrariæ pro Spartariæ legendum eſſe. Scombrariam enim Strabo libro 3. ait inſulam à noua Carthagine ſtadijs 24. ſitam, quæ à ſcombrorum captura, ex quibus optimum garum fit, nomen acceperit. Porrò non aliud quàm Sociorum garum eſſe opinor, quod Martialis libro 7. arcanum appellauit. Sed coquus ingentem piperis conſumet aceruum, Addet & arcano miſta Falerna garo, Hæc omnia Cornarius. *Locus Plinij emendatus.* *Scombraria.* *Garum arcanum.*

Garus aſſociorum (inquit Io. Langius in epiſtolis medicinalibus) fuit olim præcipuè ex piſcibus, & aliquando ex carnibus ſale maceratis, putrilaginis liquamen. Quanuis enim ſal reliqua à putredine conſeruat, ingenioſa tamen gula ipſum ad gari, alecis & muriæ liquorẽ tabeſcere multifariam coëgit. Deinde Garorum compoſitiones ex fine operis Geoponicorum Conſtantini præſcribit: quas nos, ut in eo opere inuenimus, iiſdem uerbis, authoris ſcilicet Tarentini, ex tranſlatione Andreæ à Lacuna (à nobis collata ad Græcũ codicem) adſcribere maluimus. Sic autem habent: Quod liculmen (*liquamen*) dicitur, ſic præparatur. Viſcera (ἔγκατα, *inteſtina. uide ne Encatera quoq; ſuprà nobis memorata, aliqua gari ſpecies ſit*) piſcium (ſcombri aut ſcari, addit Io. Langius, malim ſauri) in uas aliquod inijciuntur, ubi condiuntur ſale: ac ſimiliter tenues piſciculi, potiſsimumq; atherinæ, mulliue exigui, aut mænides paruæ, aut lycoſtomi, aut ij prorſus qui admodum minuti uideantur: omneſq; ſale pariter inſperguntur: Soliq; expoſiti inueterantur crebrò & aſsiduè agitando: ubi autem inueterati iam fuerint per calorem (τῷ θέρει, Io. Langius uertit in uẽre. Andreas à Lacuna poſtridie, quaſi legerit τῇ ὑστεραίᾳ, & ad ſequentia retulerit) & diſſoluti, ſic ex illis garum extrahitur. Oblongus corbis denſo uimine intextus, in uas piſciculis plenum inſeritur: garum autem ipſum confluit in corbem, colatumq; per ipſius corbis rimulas colligitur (*uaſculo nimirum aliquo exhauriendum*) quod liculmen uocatur. Reliquum uerò quod ſupereſt, alex efficitur. τὸ δὲ λοιπὸν πάτημα, γίνεται ἄλιξ. Bithyni porrò garum hoc modo præparãt: Accipiunt ſcallium, (Cornarius hanc uocẽ omittit,) aut mænas exiguas, aut etiam magnas: ſin minùs, lycoſtomos, aut ſauros, aut ſcombros: aut horum omnium miſcellam: quos quidem conijciunt in piſtoriam ſcapham aut mactram, in qua ſcilicet mos eſt farinam ſubigere. Cæterùm ad modium piſciũ ſalis ſextarios duos Italicos adijcientes tandiu permiſcent, donec exactè piſces ſali miſceantur. Quos quidem ſic relinquentes nocte una, poſtea in fictilem ollam inijciunt, Soliq; ſine operculo exponunt duûm aut trium menſium ſpacio, ferula agitantes per interualla. poſteà uerò operculum imponentes, reponunt. Sunt qui ſingulis ſextarijs piſcium, uini ueteris ſextarios duos infundant. (*ſic præparatam, bene coopertam reponunt in uarios uſus, œnogarum uocant, Io. Langius.*) Si uelis garo confeſtim uti, hoc eſt minime ſoli exponere, ſed elixare, ſic facies: Accipito ſalſugineṃ liquidam (ἅλμην σακτὴν: Cornarius uertit, muriam ſtillatitiam & excolatam) probatamq;. ſic, ut ouũ, ſi illi inijciatur, natet: ſiquidem ſi deſcenderit, nondum ſatis ſufficientem portionem eſt nacta. Dein uerò in ſalſuginem ipſam infuſam nouæ ollæ conijciens piſcem, addenſq; origanum, ollam igni moderato admoueto, donec ferueſcat, hoc eſt, paululum minui incipiat. nonnulli ſapam adijciunt, poſteaq; ubi totum refrigeratum fuerit, id in colum infundito, eodemq; ſecundò & tertiò, donec euaſerit quàm puriſsimũ, percolato. Quo tempore garum ipſum, ollam operculo obturans, reponito. At uerò Garũ præſtantius, quod nimirum cruentum (αἱμάτιον) dicitur, ſic præparatur. Viſcera Thynni, (aut ſcombri, addit Io. Langius) unà cum branchijs, ſanie, & ſanguine ſufficienti ſalis portione inſperguntur: uaſeq; aliquo incluſa ad duos menſes, ut plurimùm, ſic immota ſeruantur: Quibus expletis, uaſeq; ipſo pertuſo egreditur garum hematium dictum, ac ſi dixeris ſanguiculum, aut ſanguinolentum, Hactenus ex Geoponicis. *Io. Langius.* *Geoponica.* *Garum ex tempore.* *Garum hæmatius.*

Io. Langius in epiſtolis ſuis, eruditis ſanè & cognitu dignis, garum non ſociorum, ſed aſſociorum dicendum putat, quaſi aſotorum. aſoti enim (inquit) dicebantur prodigi helluones, qui ciborum & potus luxuria paterna decoxerant bona. quare gari cognomen apud Apicium, Plinium ac Martialẽ, abiecta litera a, mutilaſſe credo librarios, Sic ille. Mihi uerìſimile non eſt apud hos omnes, eodem modo corruptã fuiſſe lectionẽ: & ſimiliter apud Senecã, Quid illud ſociorum garum, precioſam malorum piſcium ſaniem, non credis urere ſalſa tabe præcordia? Quod ſi aſotorum legendum intelligendumq; eſt, quorſum attinet ſcribi aſſociorum? *Sociorum garum.*

Quod ad muriem attinet, (inquit idem Langius,) ut uarios eius ad ſalgamorum, uini, & ſalſamentorũ uſus, ita tres ipſius ſpecies reperio. Prima ex aqua cœleſti uel fontana, ſale & melle unà maceratis, conſtabat: qua ſolùm in uindemijs uina, ut fierent defæcatiora, condiebant. cuius præparationem in epiſtola de uini cum ſale miſtura, ex ueterum cõmentarijs abunde docuimus. De *Muriæ ſpecies tres.* *Prima ad uinũ curandum.*

Altera ad salgamorum condituram.

muria qua uina curabantur scribit Columella lib.12.cap.25.& M.Cato cap.104. Altera uerò muriæ species, qua ueteres ad olerum, radicum, pomorum, salgamorumque omnium condituras utebantur, Græci ἅλμην σακτικὴν, muriam uel salsilaginem colatam, & à fæcibus depuratam (*Ex Geoponicis paulò antè ἅλμην σακτὴν nominauimus,&c.*) Columella uerò aridam (& durã lib.12.cap.6.) appellat: quam hac methodo conficere docet. Dolium patentissimi orificij in aprica parte uillæ, qua plurimùm Sol feruet, locato, & id aqua cœlesti repleto, aut fontana: tum indito sportam iunceã, uel ex sparto plicatam, sale candido, quo muria candidior fiat repletam. Cum salem per aliquot dies uideris liquescere, necdum muriam esse maturam intellexeris, tum subinde alium salem ingeres, donec integer in sporta permaneat, nec diminuatur amplius, quod muriæ maturitatem indicat. Et si meliorem habere uolueris, hanc in uasa picata diffundes, & opertam Soli exponito. omnẽ enim mucorem uis Solis auferet, & odorem bonum præbebit. Est & aliud, inquit, maturitatis muriæ experimentum, ubi dulcem caseum in eam dimiseris, si pessum ibit, immaturam: si uerò emerget, maturam esse scito. Et quoniam ex sale candido fiebat, illius præparationem, ut ex M.Catonis libro de re rust.cap.88.adscribam, esse operæprecium arbitror. Salem, inquit, candidum sic facito. Amphoram defracto collo puram impleto aquæ puræ, in Sole ponito. ibi fiscellam cum sale populari suspendito, quassato, & identidem suppleto. id aliquoties in die facito, usque adeò donec sal desierit tabescere biduum. id signi erit: mænam aridam uel ouum demittito: si natabit ea, muries erit, quo (*qua*) carnem uel caseos uel salsamenta condias. Porrò, ait, muriam in labello uel patina ponito in Sole: & usque adeò in Sole habeto, donec concreuerit: inde flos salis fiet. ubi nubilabitur, sub tecto ponito, quotidie cum Sol erit, in Solẽ reponito. De oliuis muria conditis scribit Dioscorides libro 1.cap.129.& Athenæus libro 2.

Tertia, salsamentorũ, præcipuè piscium, liquamen.

Dicitur quoque postremò muria, quum de salgamis, carnibus ac piscibus sale sicco maceratis, illorum madore sal tabescit, liquamen. Vnde Hesychius, inquit, Ἅλμη, τῶν ἰχθύων ζωμός. & muria in Xenijs Martialis ait: Antipolitani, fateor, sum filia thynni: Essem si scombri, non tibi missa forem.

Muria (inquit Christophorus Encelius) habet effectum salis, & aquæ marinæ: à Germanis dicitur **saltzwasser/oder salle.** Estque duplex, scilicet: quædam est natiua, unde fit seu coquitur sal nostrum cõmune, ut fit Hallis in Saxonia & alijs locis. Quædam est factitia, cum miscemus cœlesti aquæ salis parum. Hinc sal leue (*imò muria liquida, & muria dura, ut supra retulit Langius*) dicimus, cum liquefit sal iniectum: & econtra sal durum, cum non liquefit. & ita probatur etiam obiter sal an sit bonum. Huius species sunt, garum liquamen illud ex piscibus carnibusque sale maceratis, **fischlacken/oder peckel,** (*de harengis* **Heringlack**) ut uocant Saxones. Præterea huius altera est species, oxalme, id est acida muria, quæ fit ex aceto & aqua marina. Plinius muriam cum garo miscere uidetur, Hæc ille. Ego quod Garum ipse putat, & Germanicè **fischlacken** interpretatur, garum esse non puto, sed alteram speciem muriæ: nos nostra lingua **Heringbrüe/Brüe von heringen oder dergleichen gesaltzner fischen:** nominare possumus. Muriam de carnibus salsis manantem, uocamus **beitze oder saltzwasser.**

Horatius Serm.2.8. in principio conuiuij, inquit, fuit Lucanus aper, &c. ---acria circà Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum Peruellunt stomachum, siser, alec, fæcula Coa, &c. Et mox, Adfertur squillas inter muræna natanteis. His mistum ius est oleo, quod prima Venafri Pressit cella, garo de succis piscis Iberi.

Ex Hermolao.

Insectorum garro legebat apud Pliniũ in codicibus quibusdam corruptis, libro 9.cap.17. Vbi Hermolaus, Scribendum in sociorum garo: partim ex uetustis codicib. partim ex Plinio, ubi garum laudatissimum in cetarijs, sociorum appellari tradit: item Martiali, & Ausonio, sed & Seneca. Fiebat hoc è scombris in Hispania, quod & Strabo affirmat: Herculis (inquit) insula obiacet Carthagini, Scombraria uocata, quòd ibi capiantur scombri, ex quibus optimum garum conficitur. Castigauerit locum hunc Merula prior an Domitius, ambigitur. Iam & aliquot exemplaria Romæ impressa, non Insectorum garo, sed sociorum habent.

Garus Latinum non habet nomen, ut Ausonius poëta author est, qui & liquorem sociorum uocauit. Nec sentio cum quibusdam, qui Ausonium id uelint dicere, quod nõ dicit, quasi sociorum garum appellauerit antiquitas, ut Græcũ nomen garum, Latini nominis, hoc est, sociorum, accessione mollesceret, ita ut quasi Græcum uideri desineret. Non hoc Ausonius intelligit, sed illud: Malle se, inquit, uocare muriam, cum scientissimi ueterum & uocabula Græca fastidientes Latinum in gari appellatione non habeant. Sed quocunque (inquit) nomine liquor iste sociorum uocetur: Iam patinas implebo meas, ut parcior ille Maiorum mensis apuarum succus inundet.

Differt porrò garum à muria & alece, quòd garum ex extis scombri, & quondam gari piscis fiebat: muria ex thynno ferè Antipolim, Thuriam, inde uerò & Dalmatiam nobilitans, (*atqui hoc quoque garum in Geoponicis uocatur, non muria.*) quanquam muria, siue muries Catoni, Palladio, Columellæ, non liquamen ex piscibus, sed salsilaginem factitiam ad caseos condiendos uinaque significat. Erat & sua Vestalium muries, ut inquit apud Festum Verrius, certis præscriptisque rebus cõdita, ut quæ ritualis esset, & ad religionis quæsita cerimonias.

Halme.

Habetur & halme dicta, Latinè salsugo & salsilago apud Dioscoridem & Plinium: quanquam in medendi usu salsugo hæc à muria nihil distat.

Oxalme.

Habetur & oxalme appellata, quòd ex aceto & sale fiat. nam gari genus acidi oxygarum

oxygarum appellatum, ipso nomine significatur. Columella oxygarum moreti genus facit, & o- *Oxygarum.* xyporum quoq; dici posse uult, rationem eius condendi totius operis fine reddit. Videtur id nominis habere, quia cum usus exigit, aceto garoq; diluitur. Sunt & sua medicis oxypora, sicut & hydrogara, & œnogara, & elæogara. alioqui elæogaron & ferculi genus erat delicati, quod Sybariticum missum in cœnis appellabant: quoniam Sybaritæ, quo anno id ganeæ inuenissent, perijssent, autore Spartiano, Hæc Hermolaus Corollario 134. Et rursus Corollario 963. Salsugo, id est halme, itemq; muria uocari potest: quanquam & aliud genus murię inter sales diximus. A ga- *Halme.* ro differt halme, etiamsi utrunq; ad pisces, Galeno teste, pertinet. Garus est sanies intestinorũ ip- *Muria.* sa. halme uerò muries & salsilago pisciũ inueteratorũ, hoc est ius salsum in quo seruantur, quam mulieres nostræ uulgò salimuriam appellant. Hæc à ueteribus & salsugo Thasia uocari solita est: ita condebantur inueterabanturq; pisces ij, quicũq; in pruna & craticula cõmodè coqui possent. ob id eos Aristophanes anthracidas, hoc est prunarios & carbonarios uocauit: nos, ut arbitror, *Anthracides.* aleculas. Huiusmodi sunt smarides & mænæ: item chalcides, quas & chalcidicas & sardas, & sardinos quoq; appellant. item trichides uel trichiæ, &c. Eiusdem sortis arbitror hepsetos à coquendo nominatos, quos Artemidorus etiam plestos uocauit. His generibus proximę sunt & thrissæ. Ex aceto & muria fit quod oxalme dicitur: sicut apud Cratinum ex allio & muria scorodalme. Qui iocularem quæstionem siue gryphum in conuiuio propositum non soluissent, multabantur haustu muriæ: sed ita, ut in uino paulatim, & cũ interspiratione biberetur. Apud alios uictis meracum, uictoribus osculum dabatur, Hermolaus. Ebria Baiano ueni modo concha Lucrino, Nobile nunc sitio luxuriosa garum, Martialis libro 13. de ostrea. Gari uel potiùs oxelæogari ex encrasicholis parandi rationem meliorẽ quàm ueteres tradiderint, ex Rondeletio suprà inter apuas (pagina 78.) præscripsimus. Prouinciæ uulgus & qui litora Ligustica colunt, machetam uulgò uocant liquamen ex pisciculo eiusdem nominis, ut à Bellonio cognoui. *Macheta pisciculus, & liquamen.* Garũ quomodo fiat alicubi in Germania pisciculis supra lapides sale conspersis, Bernardus Dessennius in libro de compositione medicamentorum alicubi describit. His mistum ius est oleo, quod prima Venafri Pressit cella, garo de succis piscis Iberi, Vino, &c. Horatius 2. Serm.

Apicius Cælius libro 1. cap. 7. De liquamine emendando, si odorem malum fecerit. Cap. 31. Oenogarum in tubera. Cap. 34. Oxygarum digestibile. ¶ Libro 2. cap. 2. Isicia hydrogarata.

Sistit omne ex salsis piscibus, itemq; animaliũ carnibus garũ, nomas, hoc est quæcunq; pascendo serpunt, si eo foueant, (καταπλαττόμενον, i. illitum. sed Marcellus legit καταντλούμενον ex codicib. manuscriptis: & cõuenit, inquit, quoniã liquidũ est.) Medetur idem morsibus canũ, (*Marcellus addit rabidorum.* κυνοδήκτοις ἰᾶται.) Injicitur præterea clystere in dysenteria, ut quæ exulcerata sunt sistat & emendet: & in dolore coxendicis, ut quæ exulcerata non sunt, proritet, (Marcellus addit, ad exulcerationem. ἵνα τὰ ἀνέλκωτα ὀρεθίσῃ,) Dioscorides libro 2. Vbi Matthiolus: Fuit olim (inquit) garum, complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus ferè liquor, qui ad gulæ luxum magis præstaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioscorides: sed generatim de omni piscium & carnium muria, qua hæc diutiùs asseruari solent. Garum plurimùm calefacit & exiccat: quamobrem à nonnullis medicis ad putrida ulcera adhibetur. Clystere etiam injicitur ad dysentericos & coxendicum dolores, Galenus & Aëtius. Muria salsorum piscium more gari putridis ulceribus congruit, dysentericisq; ac coxendicũ doloribus iniecta medetur. sui enim acrimonia humores coxendicem uexantes trahit, ac per intestina educit. putrida uerò ulcera in dysenterijs abluit & exiccat. præcipuè tamen silurorum mænularumq; muria quidam medici ad huiusmodi morbos utuntur, quam nos interdum ad putrida oris ulcera accõmodauimus, Iidem. Salsarum uerò oliuarum muria ad dysentericos iugiter utimur injcientes expurgandorum ulcerum gratia, horæ spatio anteaquam clyster pro crusta inducenda infundatur, Aëtius. Garo ambusta recentia sanantur, si quis infundat, ac non nominet garum. Contra canum quoq; morsus prodest, maximeq; crocodili, & ulceribus quæ serpũt, aut sordidis. Oris quoque & auriũ ulceribus aut doloribus mirificè prodest. Muria quoq;, siue illa salsugo, spissat, mordet, extenuat, siccat. Dysentericis utilis est, etiamsi nome intestina corripit. Ischiadicis, cœliacis ueteribus infunditur. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicẽ pensat, Plinius. Gari piscis capite usto, suffitu extrahi secundas morantes aiunt, Idem. De medicina ad aures ex garo, lege superiùs ubi Cornarij uerba retulimus, circa principium. Garus piscis est cuius fel recens, & inueteratum uino, auribus utilissimum est, ut quidam (Textor Rauisius, si bene memini) ex Plinio recitat. Sunt qui præcipuè contra omnia aurium uitia laudent gari excellentis sociorum cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere: deinde spuma pennis detersa, postquam desierit spumare, tepidum infundere: si tumeant aures, coriandri succo priùs mitigandas ijdem præcipiunt, Vuottonus. Et uuæ medetur garum cochlearibus subditum, Idem. Cornu cerui in acido garo incoquitur, & inde dentes dolentes utiliter colluuntur, Galenus ex Archigene, libro 5. de compos. sec. locos. Alex deferuefacta unguium scabriciam extenuat, Plinius. *Alex.* Sed de Alece, & remedijs ex ea, pluribus scriptum nobis est in A. elemento. Hoc ampliùs hîc notabimus, haleculã diminutiuũ semper pro pisciculo accipi, nec legi nisi bis apud Columellam, *Halecula.* ut illic citauimus. Alex uerò in fœm. gen. sine aspiratione, etsi in Græci codicis Geoponicorum

sine ἅλιξ legitur: & halec gen. neutro apud Horatium ac Plautum, (alibi tamen apud Horatium non aspiratur, Siser, alec, fæcula Coa. Mihi quoquo modo scribatur hoc nomen semper aspirandum uidetur) semper liquorem tantùm, siue æmulum gari, siue uitium eius significare apparet. nam sicubi grammatici pro pisce accipiunt, ut apud Plautum aut Martialem, pro liquore etiam cõmodè, aut cõmodiùs, interpretari licebit. ¶ Garum catharticum, melancholicum humorem educens, describitur in libro de dynamidijs, inter nothos Galeni.

F Garum facit ad delectationem, Galenus de uictus ratione in morbis acut. Commentario 1. Caricæ si cum alio quopiam eorum quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi ac extenuandi, assumantur, iuuabunt non solum illos quibus iecur (aut lien) obstructum aut scirrho affectum est, sed etiam sanos. Siquidem iecoris meatus apertos esse, non ægrotis modò, sed sanis etiam est tutissimum. Ad eum igitur modum uulgò ficubus cum sale tenuante, aceto & garo præparatis uescuntur, quòd ipsas utiles esse experientia didicerint, Idem lib. 2. de aliment. fac. cap. 8. Et rursus cap. 11. Ex cibis omniũ primi sumendi sunt, qui celeriter peruadunt, corrumpuntur autem si in uentriculo morentur diutius. Nec omnino ignorare homines mihi uidentur, qui ordo in ijs quæ mandunt, sibi sit seruandus: quandoquidem ipsos uideas in plurimis cibarijs eum seruare. Præsumunt enim radiculas, oliuas, & fœnumgræcum ex garo: post hæc, maluas, betam, & alia id genus olera cum oleo & garo. Et capite 20. Cum Protas rhetor quidam uentrem sibi post esum pomorum ac pirorum austerorum deijci narraret, rogaui ut mecum uel unum diem uiueret, ut scirem quo tempore & quàm multis uesceretur astringentibus. Ac primùm hominem statim sum hortatus, ut more suo uiueret, néue ulla in re consuetam sibi uictus rationem immutaret, ipse autem cum post balneum paucula aqua præbibita, fœnumgræcum, radiculam, & id genus alia (quæ ante alios cibos omnes ferè sumere consueuerunt) similiter & ipse sumpsisset, uinumq́ dulce quantitate mediocri adbibisset, comedit deinceps maluas cum oleo & garo, & pauco uini: & post illa piscis quidpiam, suillæ & auis: deinde, cum secundo bibisset, pauco tempore intermisso, sumpsit pira austera. Postea deambulatum progressi, non multùm deambulauimus, cum uenter illi maiorem in modum est solutus. Quæ cum essem conspicatus, pactus sum cum amico, ut postridie, quæ ad suam uictus ratione pertinerent mihi cõmitteret. Qui cum mihi promptè esset assensus, prima omnium, post balneum, pira exhibui: deinde alia deinceps, ut cõsueuerat. quibus peractis, non modò non uehementer, sed ne mediocriter quidem aluum deiecit. Mirabatur sanè (ut par est) rei euentum, causamq́ eius à me sciscitabatur. Cui ego: Nam cum garum (inquam) unà cum ijs quæ cum eo sumpseras, aluum suapte natura subducat, idq́ iam antè fecerit, astringentia postremo loco sumpta, ijs potissimùm, qui stomachum habent imbecillum, deiectionis sunt causa, uentriculum roborantia, & ad expellendum deorsum, quæ in sese cõtinet, incitantia. quod magis (inquam) fatebere, si cras prima omnium astringentia sumpseris: secunda autẽ post illa, carnosa: omnium postrema, quæ cum oleo & garo manduntur. Minimè, inquit: repentè enim uomerem, si maluas ultimas cum oleo & garo manderem, &c. Idem Galenus libro 5. de sanitate tuenda, (& rursus libro 6.) ex garo & oleo ante cibum assumptis oleribus, aluũ (præcipuè in senibus) solui scribit. Et Cõmentario 1. in Hippocratis librũ de uictus ratione in morbis acutis: Qui cerebrum (inquit) cum oleo & garo condiunt, totum ex ipsis tum dissimilare, tum sibijpsi pugnans efficiũt: cerebro quidem stabili & tardè meante, mistis uerò ipsi ad deiectionem excitare idoneis. Pari modo & de ouo dicendũ, siue cum melle, siue cum sale, siue cum garo assumatur. Et lib. 1. de alim. facult. Ex beta & lente edulium si cum garo dulci paretur, aluũ magis subducit. Idem lib. 5. de compos. sec. locos, acidi gari meminit. ¶ Confectio gari Ioachi martyropolitæ, ex Galeni de medicamentis parabilibus libro 3. cap. 134. (quanquam spurius est.) Accipe frustulorum panis non fermentati, non conditi, putrefacti libram: nigellę tziaricam, semicontusam mentham, calamintham bunisam, aridam, utranq; semilibræ pondere. rutæ, syluestris thymbræ, fœniculi, singulorum tramia quadraginta. anesi tramia triginta. nanachuam tramia quadraginta. uuarum passarum pinguium maturarum semilibram. palmularum mundarum tziaricam. mellis ueri hilari melissij semilibram. sacchari cantij tziaricam. rosarum aridarum, aut humoris ab ipsis per ignẽ extracti tramia centum. Hæc in doliolum cum aqua conijcienda sunt, Soliq́ per quadraginta dies exponenda. Ipsis uerò adijcere oportet in puro linteolo deligata ligni aloës tramia quinq;. spicæ tramia septem. caryophyllorũ tramia duo. croci tramia tria. mastiches, thuris, utriusq; tramia decem. struthij corticis tramia quindecim. musci tramium, ampar tramia duo. Omnia linteolo inclusa in dolioli medium succum demittito: & per quadraginta dies quotidie terito, & exprimito, suspendens uidelicet in dolio, in medio succo. Et post quadraginta dies aquam succo superfluitantem colligito, & in altero uase reponito: & in succum alteram aquam inijcito, & utraq; insolato. sed postquam totum ius coactum fuerit in altero uase, tunc in nitido cacabo, aut in olla usq; ad tertias decoquito, & cotoneis maturis impleto. Linteolum autem nunquam de medio garo eximito. Et optimum garum, omnibusq́ hominibus utile conficies. ¶ Apicius mullos pisces in garo enecatos sapidiores fieri docuit, Io. Langius. Sic congrũ quoq; coquus apud Sotadem Comicum suffocat ἐν ἅλμῃ θυμωθεστέρᾳ: & nostri ganeones lampredam in uino Cretico.

¶ Γάρελαιον, γάρος καὶ ἔλαιον, Hesychius. elæogarum.

GAZAE

GAZAS, γάζαι, ἰχθὺς ποιὸς γάζης, κεκορεσμένος, Hesychius. Videtur autem Gazas piscem significare: & γάζης alia esse dictio à nouo principio, satiatum significans.

GEMMA maris, inquit Albertus libro 7. circa litora nostri maris capitur. Ego nullum huiusmodi Germanorum uocabulum hactenus audiui, & imperitum librarium pro spuma, gemma legisse suspicor. Vulgò enim Meerschum, id est Spumam marinã, uel Seeschwum̃, id est Fungum marinum uocitant animal, quod uel lepus marinus Bellonij est, uel ei cognatum.

GENARIDES, γεναρίδες, nominantur à Tarentino in Geoponicis Græcis.

GERRES in numero multitudinis à Martiale poëta nominantur pisces saliri & inueterari soliti, ideoq; odoris fœtidi: ut libro 3. In Bæticum:

Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petasone uoras.
Teq; iuuant gerres, & pelle melandria cana. Resinata bibis uina, Falerna fugis.

Et alibi, Fuisse gerres aut inutiles mænas, Odor impudicus urcei fatebatur.

Rondeletius eundem hunc piscem esse putat, quem Græci Garum, & alio nomine smaridem uocarint, Gaza cerrum reddidit, Neapoli etiamnum uulgò dicuntur cerres, Massiliæ gerres, &c. ut suprà in Garo recitaui. Plinius tamen in piscium catalogo ad finem libri 32. gerres à garo segregat. Indocti quidam literatores, gerres pisciculos generi locustarum adscribunt. ¶ Cæterùm gerræ à Græcis primùm crates uimineæ appellabantur, ea uox posteà uulgò pro nugamẽtis rebusq; friuolis usurpata est, authore Festo Pompeio, &c. Plura leges in Dictionarijs. *Gerræ.*

DE GLADIO SEV XIPHIA PISCE, BELLONIVS.

Iconem Bellonius nullam dedit, nos qualem olim accepimus à nobili quodam uiro in Oceano Germanico delineatam, etsi minus accuratè, hîc apposuimus.

XIPHIAS Græcis, Latinis gladius, Venetis Spada, Genuensibus Imperator, nostris Ardea marina, Heron de mer; Burdegalensibus, Grand espadas. A

Cetaceus est piscis, ad Thynnum plurimùm accedens: quo, sale condito, nostrates (quibus infrequens est) pro Thynno interdum utuntur. Pelagius magis est, quàm litoralis, Byzantinis frequẽs: hoc à Simia marina (quam etiam Genuenses piscẽ spadam nominant) distans, quòd hęc cauda, ille uerò rostro sit ensiformi. Proinde à Thynno non ipso tantùm rostro, uerumetiã cute minus nigricante differt: sub qua præter aliorum piscium morem, plurimæ squamæ delitescũt. Cætera Thynnum refert, nempe ipsa corporis crassitie, pinnis lateralibus, atq; adeò cauda, quæ illi etiã lunata est. Quinetiam prouectiori Xiphiæ ensis sesquicubitalis longitudinis uice rostri à natura exhibitus est. B (F) (C)

DE EODEM, RONDELETIVS.

Ξιφίας à Græcis dictus, à Gaza & Plinio gladius uertitur. Strabo γαλεώτην & κύνα nominari testis est. Et Plinius: Tomus Thurianus, quem alij xiphiam uocant. Et marini canis partem à Romanis thursionem dictam fuisse apud Athenæũ legimus. A nostris emperador. A Massiliensibus & Italis pesce spada. Hîc aduertendum alium esse piscem ex galeorum genere qui à nostris peis espase (*Hanc in Mustelorum genere uulpem alibi facit Rondeletius, Bellonius simiam*) nominatur, ne quis ob nominis nostri cum Italico affinitatem decipiatur.

A
Lib. 1. geogra.
Lib. 32. cap. 11.
Thurianus tomus.
Thursio.

Gladij piscis rostrum expressum est, ad figuram à Ioan. Caio Anglo nobis missam (cuius descriptionem in Corollario posuimus,) corpus reliquum ut à Rondeletio exhibitum est.

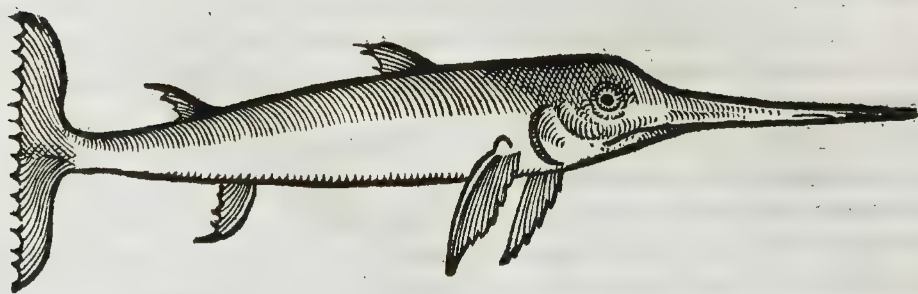

Xiphias piscis est cetaceus, aliquando decem cubitorum magnitudinem attingens in nostro mari, rostro mucronato, maxilla superiore ad duorum cubitorum longitudinem accedente, ualde dura & ossea, gladij figuram referente, quæ ob id ξίφος dicitur, id est gladius, unde toti pisci nomen. Inferiore maxilla breuissima, trianguli forma. Dentibus caret ξιφίας, sed horum uice quatuor ossa oblonga & aspera in palato habet. Oculi rotundi sunt & prominentes, ante hos foramina. Pinnas habet duas ad branchias, in medio ferè uentre unicam. Magnam aliam in medio dorso, & paruam non procul à cauda. Extremum corporis priusquam cauda incipiat, latum & planum: in cuius plani medio erigitur tuberculum, unde incipit cauda crescentis lunæ figura, thynni modo, sed latior. Reliquo corpore est rotundo, cute aspera, si à cauda sursum manus ducatur: sin cōtrà, læui. Dorsum nigricat, splendescitq; panni serici instar. Venter candidus est planeq; argenteo et splendente colore, maximè in aquis. Branchias octonas & duplices habet, teste etiam Aristotele. Internæ partes eædem cum internis partibus thunni. *Lib. 2. de hist. cap. 13.*

F Carne est longè candidiore quàm thunnus, nō insuaui, sed cōcoctu difficili, multū nutriente.

C & D Aestate ab œstro ita diuexatur, quemadmodū & thunnus, ut in terram & naues insiliat. Sub pinna uerò hæret exiguum animal: quia ob pinnæ articulum cutis illic mollior teneriorq; sit, faciliusq; illinc sanguinem exugere possit: & ita tenaciter hæret, ut nulla corporis agitatione possit excuti. Rostro xiphiæ tantum inest robur, ut eo naues perforentur. Trebius Niger, ut refert Plinius, xiphiam, id est, gladium rostro mucronato esse tradit, ab hoc naues perfossas mergi in Oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta uocetur non procul à Lyco (Lyxo, Vuottonus, aliâs Lixo) flumine. *Lib. 32. cap. 2.*

E Piscem hunc maximè pertimescūt piscatores nostri: si enim in retia inciderit, rostro, summaq; ui omnia disrumpit, ut multò plus damni adferat quàm lucri, quod ex eius captura sperare possint.

COROLLARIVM.

A Gladius non cetus est, sed piscis cetaceus. Græcè xiphias dicitur & inflectitur, ut Aeneas: non xiphius, ut lupus, sicut recentiores quidam imperitè usurpant: quanquam in Hesychij dictionario, in quo innumera sunt corrupta, legitur: Ξιφίας, ἰχθὺς ποιός, καὶ δῆλος, ξιφιὸς ὁμοίως. Apud eundem pro ξ. scribitur etiam σκ. σκιφίας pro ξιφίας. Σκίφος, ξίφος, οἱ μὲν τὸ ἐγχειρίδιον, ἄλλοι τὸ αἰδοῖον. Athenæus quoq; ex Epicharmo σκιφίαν nominat. Aelianus de animalibus 13. 4. ex Messenia Menandri hos uersus recitat: Ἐάν με κινῇς, καὶ ποιήσης τὴν χολὴν Ἅπασαν, ὥσπερ καλλιωνύμου ζέσαι, ὄψει διαφέρων τοῦ γ' ξιφίου κυνός. Versus quidem postremus apparet corruptus. ¶ Αὐτοῦ δ' ἰχθυάᾳ σκόπελον περιμαιμώωσα Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴ ποθι μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος, Homerus Odysseæ Μ. de Scylla. *Gladij, aliâs canes dicti.* Thynni (inquit Polybius, ut Strabo recitat lib. 1.) cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrunt belluas, utpote delphinos, canes, aliosq; cetaceos pisces. Ex quorum uenatione galeotas, quos & xiphias aiunt, & canes nominari, (οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι καὶ κύνας φασί, Strabo. οὓς καὶ ξιφίας φασί, καὶ κύνας καλοῦσιν, Eustathius) pinguescere ferunt. *Galeotæ.* Latinus interpres ineptius hæc transtulit. Scribitur autem Græcè γαλεώτης, ut χρύσης, prima inflexione parisyllaba. Quanquam Massarius galeos etiam in recto proferri putat, unde genitiuus galeotis formetur. Huius piscis (inquit) Plinius meminit libro xxxij. cum dixit: Nihil est uenenatius usquam quàm in mari pastinaca, utpote cum radio eius arbores necari diximus. hanc tamen persequitur galeos, idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè. Nam & Oppianus trygona, id est pastinacam: & xiphiam, hoc est gladium, siue galeotē, diras pugnas inter se cōmittere secundo uolumine tradidit: quod quidem retulimus, ut errorem Sipontini, aliorumq; refelleremus. non enim galeus, hoc est mustel'us, sequitur pastinacam, & alios pisces ut ait Plinius, cum sit generale, non speciale nomen, ut autor est Aristoteles & Galenus: sed galeos, quem xiphiam siue gladium uocari diximus in hodiernum diem Græcis xiphiam, & nostris piscem

scem spatham cognominatum, Hæc ille. qui in hoc fallitur quòd Oppianũ scribit libro 2. pugnæ inter pastinacam & gladium meminisse, cùm is simpliciter, & gladio & pastinacæ, utriq; sua arma naturam esse largitam dicat; huic in cauda, illi in rostro, ut in B. recitabimus. Mihi sanè rectus γάλεως, à quo γαλέωτος gignendi casus procedat, minimè placet: neq; enim apud Græcũ authorem aliquem reperitur: neq; aliud simile nomen proparoxytonum. nam νέως, (cuius accusatiuus νέωτα cum εἰς præpositione in usu est,) accentu differt: μενέλεως declinatione, ut εὔγεως quoq; & huiusmodi: εὐρύκερως, εὔκερως, & similia, his quidem utrisq; conueniunt, sed in ως purum non exeunt. Galeos quoq; uocatur xiphias, & θράνις, Vuottonus: Massariũ scilicet secutus. Θράνις uocem corruptam esse puto, & thurio uel thursio pro ea legendum. ¶ Canes quidem alioqui pisces de mustelorum genere uocantur, de quibus suo loco diximus: Gladios uerò poëta eodem nomine nuncupasse uidetur, quod similiter ut canes galei (id est musteli) cæteros pisces persequantur. Quamobrem ut canum nomine ab illis, sic etiam galeotæ, tanquam galei quidam dicti sunt. cetaceos enim galeos referunt magnitudine, robore, pinnarum situ; cauda etiam lamiam Rondeletij, quæ & ipsa galeorum generis est.

¶ *Fuit etiam marinus canis carmine Homeri celebris, cuius frustà Romæ thuriani pulmenti nomine uendebantur Rutilij Ruffi ætate, qui res gestas populi Romani condidit*, Massarius ex Hermolao. *Marinus canis est (inquit Athenæus interprete Hermolao) cuius frusta Romæ Thuriani tomi siue pulmenti nomine uendebantur tribus obolis in libras. Hoc & thursionem dici solitum affirmat Latina lingua, suauissimum id ac lautissimũ prodendo. Galeoten & Xiphian quoq; dici ab aliquibus hunc piscem uideo, ex Strabonis & Plinij hoc in loco sententia. Fortè uerò thurianum uel thurionem dictum quis putet à Thurijs oppido Italiæ, ceu illuc primò sit conuectus è Sicilia, ubi frequens est. De Thursione delphino simili, & rostrato ut canicula, dictũ est alibi, ut inde forsitan & huic nomen datum sit*, Hermolaus in Plinij librum 32. cap. ultimo. Et in Corollario, ubi de fibro quadrupede agit: Hic & à Plinio Tomus Thurianus, ut ego quidẽ primus comperisse suspicor, appellatus est. Athenæus & Thurionem siue Thursionem dici obsoniũ hoc Latina lingua solitum affirmat, suauissimumq; id ac laudatissimum fuisse. Dictum (hunc piscem) & scyllam, & lamiam & carchariam quoq; arbitror à nonnullis: unde coniectari liceat, aut eum esse thurionem, quem nos uulgò sturionem appellamus: aut quod uerius existimandum est, ab eo quasi delicato & cupediario pisce nomen accepisse. Notandum Aristoteli aliud quodammodo, sed affine tamen genus uideri scyllam, & canem marinũ, Hæc ille. Et mox, cum & prædictos pisces nominasset, & phocænam: quæ Latinè à Gaza tirsio siue tursio uertitur: in Plinij codicibus torsio; subdit: Aut si non ijdem omnino sunt pisces, quod & ratio nonnulla suadet, certè similes fateri eos necesse est. Nos de sturione longè alio pisce in Acipensere scripsimus. Lamiã quoq; uel scyllam aut carchariam canem, sui diuersiq; à gladio simul & sturione generis esse, ex ijs quæ suprà in Canum piscium historia scripsimus, liquidò constat. ¶ Tomus de parte seu segmẽto piscis propriè dicitur: sed totus etiã piscis gladius synecdochicè tomus Thurianus dici fortassis poterit, ut Cybium & salsamentũ est à cubi figura dictum, & κυβείας piscis Oppiano. Rutilius Rufus à piscatoribus proprijs, tribus obolis minã opsonij, & maximè Thuriani dicti, emebat. Est autẽ hæc pars marini canis sic appellata, Athenæus. Θορκυνὺς, xiphias piscis, Hesychius, & Varinus. est quidem hoc uocabulũ Thuriano confine, ut ab eo corruptũ uideri queat. Gladius à nostræ ætatis Græcis etiam rectè Xiphias appellatur: Massilienses piscem imperatorẽ nominant, quòd gladium ueluti imperatores picti gerant. Iidemq; alium piscem Spatam ex eo appellant, quòd eius cauda gladij speciẽ similitudinemq; gerat. Itaq; cum audies in prouincia Narbonensi nominare Spatam, non existimes esse, quem Itali Spatam piscẽ appellant, sed alium hũc, quem modò dixi, Petrus Gillius. ¶ Gladius est piscis quem nostrates militem uocãt, Albertus. Sed idem alibi barchoram, id est testudinem marinam, aut eius speciem quandam uulgò militem uocari scribit. Rostri quidem ensiformis in hoc pisce tam euidens est nota, ut ab eadem in diuersis linguis nomen ei eadem significatione sit factum, Xiphias Græcis, Gladius Latinis, Spada (pro spatha) Italis, Schwertfisch Germanis, Schwerdefisshe Anglis. Bellonius gladium apud Cenomanos Gallos ardeam marinam nominari scribit, à rostri scilicet rectà produ- *Ardea mar.* cti longitudine. quare cum acum etiam piscem in Oceano (Hornfisch appellant in lacu Suerinensi & alibi) rostro ardeam referre dicant qui uiderunt, & gladio piscis non dissimilem esse, sed *Acus.* non longiorem cubito, idem utriq; nomen in uulgaribus linguis, maioris duntaxat & minoris expresso discrimine, attribui licebit: quod tamẽ, cum toto genere differant, non probo: presertim cum alia eorum nomina propria habeamus. Est & grus marinus in Corinthiaco mari, quindecim pedum magnitudine, cuius caput & os gruis alitis similitudinem gerit. *Grus mar.* Quærendum an serra quoq; piscis gladio cognatus sit, non uerè cetus ut Rondeletius pingit.

Xiphias in Danubio capi, Aelianus duobus in locis refert. In Dania, in lacu Suerinensi, & passim ad Oceanum Germanicum notissimi sunt. B Capiuntur xiphiæ circa Zephyrium, quod extremum est Italię promontorium, Spartiuentum à nautis hodie nuncupatum. Nostra quidem *(circa Romam nimirum)* litora rarò adeunt, ueluti qui perpetuis maris æstibus, ut in freto accidit Siculo, gaudere uideantur, Iouius. ¶ Gladius à rostri mucrone sic dictus, branchias habet octonas

duplices, (*Idem Rondeletius cõfirmat, Gillius uerò quadruplices ei adtribuit,*) Aristot. Fel eius collectim intestinis commissum est, Aristot. Vnicum ei intestinum esse rectà extensum audire memini: quod si uerũ est, miror & ueteres & recentiores hoc tacuisse. Fel habet à iecore semotũ, Vuottonus. In mari Tyrrheno xiphiæ nauicularum magnitudinem æquant; quorum, dum natant, tertia ferè corporis pars supra mare eminens fertur, ut Strabo author est. Crebrò delphini magnitudinem excedunt, Massarius. Ge. Fabricius effigiem gladij ad sceleton delineati ad me misit, cuius longitudinem fuisse scribit pedes uiginti, latitudinẽ tres, rostri per se, pedes sex cum tribus quadrantibus. Xiphiam Aristoteles habere ait rostri partem inferiorem paruam; superiorem magnam, reliquo corpori longitudine æqualem, osseam, hoc & ξίφ❍ uocari, id est gladium, dentibus carere, Athenæus. In ipsis quidem Aristotelis qui extant libris, hæc de gladio prodita non reperio: neq; uerum fortassis est quod de rostri longitudine scribitur, τὸ δὲ καθύπερθεν ὀστῶδες, μέγα, ἴσον ἐστὶ ὅλῳ αὐτοῦ μεγέθει. Rondeletius piscem hunc aliquando decem cubitorum magnitudinẽ attingere dicit in mari ad Narboneñ. prouinciam, maxilla superiore ad duorum cubitorum longitudinem accedente. In pictura uerò quam proponit, maxilla eadem (si à mucrone ad oculum usq; & interiorem oris angulum metiaris) paulò minùs (cauda dempta) quàm tertiam totius longitudinis partem explet: (quam proportionẽ in illa quoq; icone, quam Bellonij scriptis apposui, obseruatam deprehendi: & fermè in illa etiam, quam ad sceleton factam Ge. Fabricius ad me dedit,) si uerò accuratiùs consideres, ita se habet maxilla superior ad totam longitudinem, ut tria ad decem: inferior uerò (in Rondeletij icone, similiter à mucrone eius ad angulum oris interiorem sumpta mensura) ut unum ad decem. ¶ Rerum quidem, non solùm animalium, simulacra inesse mari, licet intelligere intuẽtibus uuã, gladiũ, serras, Plin. Oppianus ξιφίας φερωνύμους cognominat, hoc est uerè à gladij similitudine sic dictos. ¶ Xiphiæ gladium Oppianus ait acutiorem ferro existere, cuius horribilem mucronem haudquaquam durus lapis ferre posit, neq; priusquam spiculo transfixerit, quidquã comedit. Idemq; scribit, extincto pisce, simul etiã corrumpi gladium, armaq; unà cum domino extingui, & deinde os manere inefficax, neq; cum eo quidquam effici posse. Ego tamen cum ad portum Monœci Herculis, à pisce huius gladij iam abscisi robur tentarem, dura saxa mucrone excauabam, Gillius. Sed ipsos Oppiani uersus recitemus aliquot super hac re, tum quòd perelegantes sunt, tum ut Massarij lapsus, qui pastinacam & gladium inuicem pugnare ex hoc loco asseruit, redarguatur.

Τρυγόνι τε, ξιφίῃ τε θεὸς κρατερώτατα δῶρα
Γυίοις ἐγκατέθηκεν, ὑπέρβιον ὅπλον ἑκάστῳ
Καρτύνας. καὶ τῷ μὲν ὑπὲρ γένυν ἐστήριξεν
Ὄρθιον, αὐτόρριζον, ἀκαχμένον, ὅττι σιδήρου
Φάσγανον, ἀλλ' ἀδάμαντ❍ ἰσοσθενές, ὄμβριμον ἄορ.
Οὐ κεῖνου κρυόεσσαν ὑπεβείσαντ❍ ἀκωκὴν
Οὐδὲ μάλα στερεὴ τλαίη λίθ❍ οὐτηθεῖσα.
Τοίη οἱ ζαμενής τε πέλει, πυρόεσσά τ' ἐρωή.
Τρυγόνι δ' ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγριον οὐρῆς
Κέντρον, ὁμοῦ χαλεπόν τε βίῃ, καὶ ὀλέθριον ἰῷ, & reliqua.

Gladij qui in Istro capiuntur (inquit Aelianus de animalibus lib. 14. cap. 23.) conuenientissimum nomen habent, cum enim omni reliquo corpore teneri sunt & tactu mites; tum dentes eorum nec admodum curui, neq; immanes spectantur: καὶ ὀδόντες οἱ οὐ πάντες (aliâs πάντη) σκολιοί, οὐδὲ ἀπλωεῖς ἰδεῖν. (*Athenæus ex Aristotele dentes omnino eis negat, ut Rondeletius quoq. & uerisimile est materiã omnem quæ dentibus cedere debuerat, in talem tantumq. gladium esse consumptam: sicut in ruminantibus cornutis quadrupedibus superioris maxillæ dentes primores desunt, in cornua nimirum materia eorum translata. Albertus maxillam inferiorem huius piscis dentatam facit,*) nec sic horret spina in dorso quemadmodum delphinorum, nec in cauda: sed quod magnam uel audientium uel uidentium admirationem moueat, sub ipsis naribus, quà respirant (*at pisces aut non respirant, aut non per nares*) & aqua ad branchias eis influit ac refluit, in mucronem rostrum procedit, & rectum porrigitur, sensimq; & leniter in longitudinem & crassitudinem augetur: & dum ad cetaceam magnitudinem peruenit, illius etiam mucro tandem uel triremis rostro comparari potest, neq; modò cum cibi inopia urgetur mucronati rostri incursu pisces interficit atq; exest, sed etiam maxima cete propellit & ulciscitur, non quidem armis ex ferro confectis, sed natura comparatis: ut ij qui magnitudine processerunt, contra nauem mucronem in eam defigentes, uenire audeant. Quidam gloriantur se spectauisse nauem Bithynicam in litus extractam, ut carina eius iam uetustate fatiscens resarciretur, atq; in ea Gladij caput affixum inspexisse: cuius, cum in nauem mucronem suum defixisset, & nullis uiribus ipsum retrahere quiuisset, corpus quidem reliquum à ceruice auulsum fuerit: rostrũ uerò infixum, ut à principio inhæserat, remanserit, Hactenus Aelianus: qui maxillam huius piscis γένυν appellat, his uerbis, εἰς ὀξὺ οἱ προήκει ἡ γένυς, &c. quamobrem libro 9. cap. 40. mendum esse apparet. In qua parte (inquit) insitam uim habeat præclarè nouit quodq; animal, cuius & cum insidias facit, & cum se defendit, fiducia nititur. Itaq; gladius piscis pinna (τῇ πτέρυγι, lego τῇ γένυι, id est maxilla) tanquam gladio, unde & nomen traxit, ad se defendendum utitur. Pastinaca aculeo se tuetur, muræna dentibus. Hunc piscem uidi mortuum integrum & manibus contrectaui, est autem præpinguis, & adipem in dorso habet instar porci, Albertus. Et alibi, Pellem habet delphini, & formam sturionis: nisi quòd pellis plana est, non aspera; & ubi finitur ad caudam, paulatim terminatur in gracilitatem, tum statim quasi absciso corpori infigitur cauda lata & bifurca. Dicitur autem gladius, quia nasus (maxilla superior) eius longus est, ultra cubitum cum dimidio, & directè

directè habet mucronẽ & figuram gladij: substantia eius durior est cornu, mollior osse, colore nigra. Sub naso autem non habet os ad sugendum ut sturio, sed ad mandendum ut salmo. Inferior maxilla eius triangula & dentata est. ¶ Gladij rostrum leuiter in ensem procedit, non minus durus hic quàm ferrũ existit: Dentibus & squammis caret, aspero corio ut natio canum obducitur: pinnam, ex membrana constantem, in dorso habet: adeò hebetibus aculeis, ut ossicula diceres intertexta, Gillius. Gladius piscis longum rostrum habet, simile rostro ciconiæ, seu gladiolo, cætera non multum dissimilis lucio, Eberus & Peucerus. Extremum gladij eius mucronem paulatim attenuante se maxilla, prorsus acutum esse audio, quod & Io. Caius nobis pulchrè expressit, in Rondeletij figura non apparet. Cognationẽ aliquam huic pisci cum thunnis intercedere, ex ijs quæ Rondeletius & Bellonius tradiderũt, non est obscurum: nam & internæ partes eædem ei sunt: & cauda similiter Lunæ crescentis specie: & æstate œstro ut thunnus diuexatur.

XIPHIAE ROSTRI DESCRIPTIO ACCVRATA, AD SCELETON, Io. Caio medico Anglo authore, in epistola ad nos.

Xiphiæ piscis summam rostri partem, quæ gladio similis est, ad naturale rostrũ depinximus industria Ioannis Betti nobilis apud nos pictoris. Ima enim rostri pars, oculus, & reliquũ corpus uetustate absumpta sunt. Pars illa rostri superior, tota ossea est & dura. Sicca etiam nostra est. Superficie sua summa & extima leuiter aspera est: intima & prona, læuior. Componitur ex duobus ossibus, quæ ab ultimo suo fine mucronato ad caput usq; ita coniuncta sunt, ut unum quid esse toto processu uideantur. Vbi ad caput peruentum est, paulatim se diuidunt & diducunt, ita ut superior pars ad cranium conficiendum latius assurgat: alterum, palati os facit, rectoq; ductu à lato in acutum tendit, pari cum superiori longitudine. Medium rictum & hiatum inter utrunq; os bona sua parte occuparunt cerebrum atq; oculi, quæ iam uetustate deleta sunt. Reliquum adhuc occupat in modum cunei materia quædam ruffa, cariosa, pinguetudine quadam unctuosa, etiã in tanta uetustate, medio modo se habens inter durum & molle, friabilis, ita ut digitis facile deteratur, materiei illi cariosæ, quæ in salicum putredine uisitur, non absimilis, intertextis quibusdam membranulis continentiæ caussa. Aequè & ea parte qua se findere occipiunt, ossi superiori incumbit media sua parte alterum os tenue & mucronatum, eo modo quo uaginis gladiorum incumbit altera ad cultrum excipiendum uaginula. Ab eo mucrone ad extremum rostrum, in medio latitudinis suæ spatio, sulculus quidam est, uti in multis ensibus ferreis uidere est. utrinq; eius sulci, leuiter in summo decurrit ad ultimum ferè mucronem alter sulculus, sed non ita altè impressus aut excauatus, ut est medius ille. In intima seu prona sua parte suturam quandam habet, in media latitudine per omnem longitudinem leuiter se attollentem. Conspicua tamen hæc non ita sunt, nisi in sicco rostro, propter περιόστεον & cutem, quibus obducuntur adhuc recentia, ut in hoc nostro quantumuis sicco quibusdã in locis, maximè ubi se diuidit, apertũ est. Gladius ipse sine pelliculis, colore est obscurè pallido. Vnde tñ diuisio illa incipit, semper est nigrior unctuositate materiæ, quę in ipso rictu inter os utrũq; cõtinet. Longũ est os illud nostrũ (quod parui xiphiæ rostrũ uidet esse) à fine ad summũ capitis, pedes tres & semissem. Sed ad hiatũ (quotenus gladij armati hominis refert figurã) pedes duos, palmos tres. Pẽdit libras tres, uncias duas, siccatũ iam & annosum.

Xiphias Oppianus inter pelagios pisces numerat, ut Ouidius quoq;. Vide etiam superiùs in B. circa principium. Rarò litus adeunt, Vuottonus. Capiuntur in mari & Danubio, quòd & salsa & dulci aqua delectentur, Aelianus. ¶ Ac durus xiphias ictu non mitior ensis, Ouidius. C

Quanta ui & pisces infestet, & rostrũ in naues adigat, leges inferiùs, hoc in E. illud in D. ¶ Gladij & thunni agitantur asilo canis exortu. hic tanto dolore infestat, ut non minus interdum, quàm delphinus exiliant. unde fit, ut uel in nauigia sæpenumero incidant, Aristotel. Animal est paruum, scorpionis effigie, aranei magnitudine, &c. ut dictũ est suprà in Asilo in A. elemento. Sub canis ortum asilum circa pinnas habent: alio autem certo quodam tempore, etiam in capite, Eustathius in Odysseæ X. Idem malum Oppianus secundo Halieuticorum eleganter describit.

Ex Aeliano superiùs retuli, (in B.) quòd in esurie rostri sui incursu, non pisces modò interficiat, ac uoret: sed magna etiam cete propellat & ulciscatur. Cetus quidẽ aut balæna (der Wallfisch) à gladio tanquam hoste capitali sibi timere, accolæ Oceani Germani referunt. De galeotis aut galeotæ potiùs pugna cum pastinaca, lege quæ suprà in A. annotauimus. Xiphias balænam conspicatus usq; adeò metu cõsternatur, ut gladium suum in terram, aut saxum, aut obuium alium quemcunq; uadi (fundi) locum impingat, & ita capite infixo se contineat. Balæna uerò truncum aut aliud quidpiam esse putans, negligens præternatat. Solæ utem mænides eum conficiunt, eò quòd pellem tenuissimã habeat. nam cum uiderint eum, adproperant & exedunt, Oppiani paraphrastes capite 47. Retulit Ioannes Marius Cataneus Nouariensis multarum literarum notitia insignis, qui Locrensi in litore xiphiarum piscationi interfuit, eos tanta esse ingenij docilitate, ut Græcanicum sermonem quo ille magnæ Græciæ tractus utitur, ab Italico distinguere uideantur: idq; admirandis argumentis deprehendi, quum Græcas uoces minimè reformident, ad Italicarum uerò sonum repentè diffugiant, quod complures Brutij testati sunt, Iouius. D

Istri confluente per hyemem glacie astricta, piscatores alicubi ea perfracta ueluti puteum ex- E

cauant: ubi ut in stricta scrobe cum permulti alij pisces facile capiuntur, tum xiphias qui necdum confirmata ætate, nec confirmato rostro existit, (καὶ ξιφίας, ἀλλ' ὅπω μέγας, καὶ ἔτι τοῦ κέντρου τοῦ προμετωπιδίου ἄμοιρος,) Aelianus 14. 26. ¶ Polybius (ut recitat Strabo libro 1.) Vlyssis errores circa Siciliam cõtigisse colligit. nam & uenatio galeotarum piscium (quos à Scylla Homerus deuorari fabulatur, canes eos nominans, unà cum delphinis & alijs cetis) circa Scyllæū Siciliæ tractum (περὶ τὸ Σκύλλαιον. *Scyllæi freti meminit Archestratus apud Athenæum in Lato pisce*) fit huiusmodi. Manentibus in statione frequentibus remorum duorum scaphis; speculator aliquis cõmunis cõstitutus est. Duos singulæ scaphæ tenent: quorum alter remigat, alter hastatus in prora stat. Cum primùm uerò speculator supereminentiam galeotæ signo indicat, (beluæ quidem supra mare pars tertia eminẽs fertur,) scapha propiùs appellitur. Deinde iacto manu telo, (ὁ μὲν ἔπληξεν ἐκ χειρός,) uulnus incutit. Tum euulsa sine cuspide de corpore hasta, quod telum sanè est hamatum (ἀγκιστρώδης γάρ ἐστιν ἡ ἀκίδ' ἐστὶ) & cui hastile laxiùs inseratur idoneum. Ab eadem cuspide alligatus est funiculus longus, quem pisci sauciato relaxant, donec agitatus suffugiensq́ lassetur. Tunc in terram subducunt, aut intra scapham accipiunt, nisi prorsus immensum corpus existat. Quòd si etiam in mare telum exciderit, haud sanè perit. est nanq; è quercu pariter & abiete compactum, adeò ut quernã grauitate demersum, deinde in sublime relatum facilè possit apprehendi. Contingit autem interdum & remigem in scapha (διὰ τοῦ σκαφιδίου, id est per scapham) propter magnitudinem galeotarum gladij uulnerari, & quòd uis beluæ ueluti apri (συαγρώδης) sit, & similis ferè uenatio. Talibus ex rebus quadam coniectura colligi posse, inquit Polybius, Vlyssis errorẽ circa Siciliam secundum Homerum fuisse, quoniam huiusmodi uenationẽ Scyllæ adtribuit, quæ Scyllæo tractui usitata est. Et ex ijs quæ de Charybdi memorant, quæ freti illius periculis similia sunt, &c. ¶ Oppianus libro 3. Halieuticorũ, xiphiam canit etiam hamis capi, licet nulla eis infixa sit esca. nudus enim hamus, nec occultatus à linea dependet, duplici recuruus unco. Supra eum uerò, mollem aliquem piscem è genere alborum, palmos (palæstas) circiter tres superiùs, summo labro artificiose alligant. quem dum inuadens xiphias uorat, partes eis aliquæ delabentes circa hamum inhærent, quas ille dolo non animaduerso similiter deuoraturus capitur & extrahitur. Porrò circa Tyrrhenum mare, Massiliam & Galliam, ubi ingentes xiphiæ reperiuntur, piscatores nauiculas ipsis piscibus tum corpore tum gladio & mucrone rostri similes fabricant. Illi alios sui generis pisces uidere se rati, nõ refugiunt, donec à cymbis undiquaq; circundati fuscinis feriantur, adeò ut effugere nequeant. Fit quidem quandoq; ut gladio suo belua nauim penetrando perforet, tum piscatores illicò securi maxillas eius confringunt, & nauim perforatam clauo obturant, ac piscem uiribus defectum extrahunt. Quinetiam sinuosis retibus inclusus aliquando xiphias capitur: & stolidus oblitusq; roboris sui ad maculas trepidat, nec audet appropinquare. itaq; ad litus extracti caput clauis aut sudibus cõminuunt piscatores, (*Atqui contrarium Aelianus & Rondeletius tradunt, piscatores à gladio summopere sibi timere, quòd si in retia inciderit, summa ui omnia disrumpat,*) Hæc Oppianus. Hippuro iuli & xiphię inescantur, Idem. Cum thynni circumretiti tenentur Neptuno malorum depulsori piscatores uota faciunt, ne gladius piscis, neue delphinus in captiuorũ numero sit. nam sæpe strennuus aliquis gladius, lacerato reti thynnorum gregi irretito ad se exuendum ex laqueis facultatem dedit, Aelianus de animalibus 15.6.

Oppianus.

Xiphiæ in Oceano Indico in tantam augentur magnitudinem, ut ualidissimis rostris Lusitanarum nauium latera ad sesquipalmum aliquando perforarint, Iouius. Retulit mihi quondam amicus, uir doctus & fide dignus, affinem se habuisse, qui cum in Syriam nauigaret, natantẽ iuxta nauim hominem uiderit medium ab hoc pisce rostro discindi.

F

Gladius præpinguis est, & adipem habet in dorso instar porci, Albertus. Ego etiam pinguissimum uel ad fastidium esse audiui. Xiphiæ bonitate & precio siluris (sic sturiones uocat, non rectè) fermè sunt æquales, Iouius. Et rursus, Thynni pariter ac Xiphiæ quum œstrum patiuntur, ueluti noxij damnantur mensis. Salsamentis cõmendatissimi sunt, Massarius. Xiphias piscis est mali succi, & multarum superfluitatum, difficilisq; concoctu, ac nauseam afferens, & propterea ab hoc edulio prorsus abstinere melius est. At si quis nonnunquã eo uti uelit, acrioribus condimentis uitia eius emendet, uinumq; superpotet & ualde uetustum & tenue, Symeon Sethi. In frusta secatur xiphias. carnem habet aridam. concoquitur difficulter, sed plurimũ nutrit si rectè conficiatur, sicuti & cæteri grandiores pisces omnes, ut inquit Mnesitheus. In cibum sinapi conditur. est enim sapore ingrato, uiroso, eius abdomen cæteris partibus præfertur, Vuottonus. Xiphiæ crudos humores generant, Psellus.

Ἀλλὰ λαβὲ ξιφίου τέμαχος Βυζάντιον ἐλθὼν, οὐραῖον τ' αὐτὸν τὸν σφόνδυλον. ἔστι δὲ κεδνὸς
Κἀν πορθμῷ πρὸς ἄκραισι Πελωριάδος προχοαῖσι, Archestratus apud Athenæum.

H.a.

Γαλεώτην etiam stellionem, aliqui felem interpretantur. Vide in Stellione A. inter Quadrupedes ouiparas. Item Galeotæ dicebantur uates quidam in Sicilia, lege ibidem H.a. ¶ Ξιφίας etiam cometæ genus est in mucronem fastigiati Plinio, Theon ξιφηφόρον appellat. Ξιφοειδὲς os, id est ensiforme, uel potius χόνδρος ξιφοειδὴς, id est cartilago ensem referens, in fine sterni, hoc est ossis medij pectoris, à medicis appellatur. Deriuatiua quidem nomina rerum in ίας non pauca usitata sunt, ut ab ὠχρὸς, ἐρυθρὸς, ὠχρίας, ἐρυθρίας, de homine natura pallidi aut rubicundi coloris: sic à ξίφος

ξίφος ξιφίας. ¶ Trebius est in Oceano qui duro naues perforat rostro, Obscurus: sed ineptissimè: cum Plinius à Trebio Nigro hoc de gladio pisce tradi referat.

Epitheta. Ἄλκιμος ἰχθῦς, φερώνυμος, Oppianus. Ἄπλατοι ξιφίαι μεγακήτεες, Idem de xiphijs circa mare Tyrrhenum.

Caput xiphiæ piscis suffitum cum myrrha, uelut dæmoniacos faciet adorantes. Tu autem nares tuas unge ungento ualido, & nullo modo fies rabidus uel insanus, Autor Kœranidum lib. 1. E.

In xiphia lapide, id est sapphiro, sculpe accipitrem, & sub pedibus eius xiphiam piscem: & reclude sub lapide radicẽ herbæ, *(xiphij, id est gladioli,)* & habe. hic annulus est castus, quem si habueris circa te, in oraculo uidebis quicquid uolueris. Et si posueris eum in animali uel idolo aliquo, oraculum ædet de omnibus rebus quas uolueris scire, Idem. *Xiphias l...* *Xiphiũ h...*

Gladius fortè aut gladio cognatus est TIBVRONVS piscis, de quo Petrus Martyr Oceaneæ Decadis tertiæ libro 8. sic scribit: Bainoa prouincia est (noui Orbis,) in qua lacus est salsus & amarus. Putant autem esse amplas adeò profundasq́ cauernas eius, ut è mari per eas magni etiam marini pisces emergant: inter quos piscis quidam ab eis dictus Tiburonus, qui hominẽ in ictu dentis *(ut gladius rostri)* secat medium & uorat. In Hozamam urbis primariæ fluuium è pelago ascendunt tiburoni, & multos dilacerant ex incolis: præcipuè qui se nullo pacto abstinent, quin quotidie lauandi gratia se immergant fluuio. Et paulò pòst: Tẽpestates in hoc lacu excitatæ, Tiburonum lauta conuiuia sunt. Sed & alius quidam noui Orbis piscis cetaceus eodem nomine dictus uidetur, de quo suprà leges in Cetis diuersis, pagina 252. *Tiburonus.*

DE GLANIDE, RONDELETIVS.

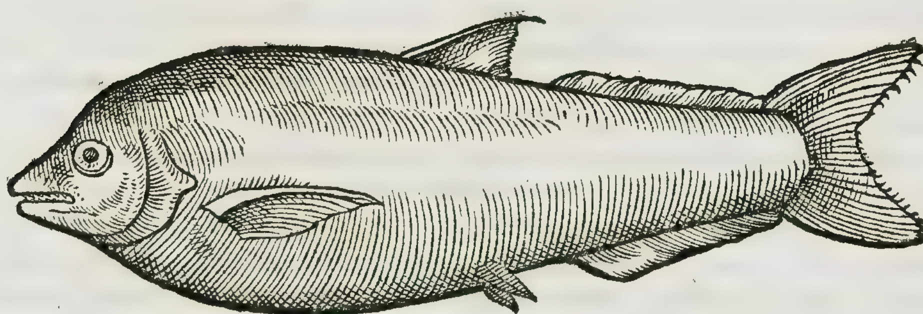

Alteram iconem piscis barbati, quam ego olim ad Rondeletium misi, hîc non posui, in Siluro eandem meliùs expressam exhibiturus.

DOCEBIMVS proximo capite Silurum eundem cum Glanide piscem non esse, sed ei persimilem: qualis est quẽ hîc exhibemus, capite crasso & magno, ore dentibus armato, qualem à bono & docto uiro figuram accepi, talem exhibeo: *(Atqui in primis libris, ubi de mansuetudine piscium agit, Glanos se inquit uidisse ad manum uenire:)* nec certi aliquid statuo: nunquam enim temere mihi iudicandum, & affirmandum aliquid statui de ijs piscibus quos neque uidi, neq; dissecui. Piscem alium pro Glanide usurpant nonnulli, qui ab Heluetijs Saluz nominatur, & in Iuerdunensi lacu capitur, ea adducti ratione, quòd ab accolis lacus modò dicti obseruatum sit quod de Glanide scripsit Aristoteles: Fluuiatiles & lacustres à peste quidem immunes sunt, sed nonnullis morbi incidunt proprij. Glanis enim maximè canis exortu, quod sublimis natet, syderatur, & tonitruo sopitur magno. A

Piscis hic in eam accrescit magnitudinem, ut centum librarũ pondus superet, cute dura contegitur sine squamis, capite lato & compresso, circa os appendices multas habet. ex superiore maxilla dependent duæ, ex inferiore sex. Pinnæ duæ *(unica & parua esse debebat, in summo dorso, pictor malè expressit,)* sunt in dorso, aliæ ad branchias, ab ano unicam cum pinna caudæ continuam habet. Cauda ipsa lata est, & depressa. B

Carne est dura & insuaui, & ab ipsis lacus in quo capitur, accolis negligitur. credunt enim ab eo tempestates induci, nec unquam maiores capi sine proxima tempestate, *Hæc Rondeletius. Nos plura in Siluro de hoc pisce.* F E

DE EODEM BELLONIVS, GLANIN ENIM ESSE PVTO QVEM ipse silurum nominauit, nec ullam adiecit iconem.

Ichthyocollam refert, qui Græcis à motus caudæ celeritate Aelurus & Silurus: Oppiano, ab animalis terrestris similitudine, Hyæna dicitur: habet enim ueluti iubas quasdam à ceruice deorsum exporrectas, quæ totam ipsius caudam ambiunt. Byzantinum uulgus, apud quos frequens ex Strymone conspicitur, antiquam dictionem retinens, Glagnũ ab insigni glabritie nominauit, A B

C F Piscis est fluuiatilis, haud ita delicatus. cuius caro sale condita, præter alimentum, eum etiam usum præbet, quòd spiculis corporibus infixis extrahendis sit utilis.

E Pellis, quæ in morem anguillæ læuis, sed multò magis dura est, contegendorum Turcarum tympanis, membranæ loco, inseruit.

B Agonum Mediolanensem referret, nisi maior esset: atque etiam hoc dempto, quòd Agonus caudam seorsum à tergoris pinnis seiunctam habet. Hyænæ autem cauda, Corduli caudæ similis est, quemadmodũ & Corduli anguillæ, qui tres pisces in natando corpus in spiras agunt serpentium more. Verùm etiam cõfusos in ore dentes habet Silurus, multis ordinibus in maxilla dispositos: os magnũ & amplum: branchias utrinque quaternas, easque duplices, nouissima excepta: fel maximum iecori annexũ, maiorque in fluminibus quàm in æquore euadit, in quo etiam rariùs reperit.

B Huius piscis esu, ex suæ legis interdicto, Iudæi abstinent, quòd glaber sit, & squamis careat.

COROLLARIVM.

Glanin esse puto siluri speciem minorem. icones autem specierum eius duarum, cum ipsius historia dabimus.

A *Orthographia uocabuli.* Glanis nomen piscis apud Græcos, & Latinos uarijs modis scriptum reperio: ex quibus Latinè quidem glanis, (non glanus, aut glanius,) scribi laudo, duabus syllabis, masculino gen. inflectendum ut Paris, Paridis. si quis tamen etiam fœmininè uti uelit, ut Pausanias, & inflectere ita ut nauis, nauis, esto. Græcè uerò γλάνις rectè scribitur, uocabulum paroxytonum, cum iôta in ultima, similiter flectendum, ut genitiuus sit γλάνιδος: uel etiam Atticè γλάνεως, ut ὄφις, ὄφεως, quod tamen rarius est. Et paucas alias in ις dictiones, quæ similiter duobus his modis declinentur, inueniri puto. Eustathius tamen nominum in ις quæ per ιδος flectuntur, quædam etiam per εως Atticè declinari ait, ut Ἄμαστρις, Ἀμάστριδος uel Ἀμάστρεως. Glanus qui & glanis uocatur, in quibusdam Plinij exemplaribus legitur. sed uetus lectio (inquit Massarius) melior est. non enim glanius, neque glaucius, sed cautiùs qui & (*& abundat*) glanis uocatur (*agit,*) &c. Apud Volaterranum modò glanius, modò lagnis, (ex Aeliano nimirum, cuius codices quidam manuscripti λάγνεις pro γλάνεις habent) diuersis in locis, utrunque pro glanide perperam scribitur. Sic in uulgatis Athenæi codicibus χλανίδος pro γλάνιδος: & apud Aristotelem γλανεῖς circumflexum in plurali numero Attico propenacuto: & γλανίς in singulari oxytonum pro paroxytono: & γλανέων semel ac iterum in genitiuo plurali, penacutum pro antepenacuto. Glani iecur, pro glanidis, apud Plinium alicubi. In libro de remedijs paratu facilibus inter nothos Galeni, γλανέων, pro γλάνεων genitiuo plur. proparoxytono Atticè. Cæterum in alijs Athenæi locis probè legitur γλάνιδος & γλάνιδας. In Equitibus Aristophanis cum quidam interrogasset, utrum Bacidis haberet oracula: respondit alter, non Bacidis, sed Glanidis fratris senioris, γλάνιδος ἀδελφοῦ τοῦ Βάκιδος γεραιτέρου. ubi Scholiastes: Iocatus est (inquit) terminationum similitudine, τὸν Βάκιν καὶ τὸν γλάνιν εἰπών. est aũt genus piscis ὁ γλάνις. γεραιτέρου δὲ, συνετωτέρου. Pausanias fœm. genere effert αἱ γλάνεις & ταῖς γλανισι, q̃d meliùs proparoxytonũ scribetur γλάνισι cõmuniter: uel γλάνεσιν Atticè, Ioniceue, ὁ γλάνις ὁ ἄῤῥην, Arist. historiæ 9.37. alibi etiam masc. genere utitur.

Glanis fl. Glanis, γλάνις, fluuius est Cumæ, (Italiæ & Cumæ, Varinus: apud quem ultima non rectè per ypsilon scribitur:) cuius meminit Lycophron: γλαύνης (sic habet codex impressus per η. in ultima) δὲ ῥείθροις δ᾽ ἐξέπινε τέγγων χθόνα. Ab hoc etiã piscis glánis dicitur, qui nominatur γλάνος, (hac terminatione apud nullum alium Græcum inueni.) Est & Iberiæ fluuius. item tertius Italiæ circa Tiberim amnem, Stephanus. Idem puto fluuius apud Latinos Glanicus uel Lyris appellatur, in cuius ripa templũ fuit Maricæ nymphæ Minturnẽsis. Vide Clanius, Glanicus & Lyris in Onomastico nostro.

Hyæna. Bellonius in Obseruationibus Singularibus quoque silurum ad Strymonẽ fluuium uulgò hodie glaignon aut glanon uocari scribit, eundemque piscem alio nomine hyænam uocari: & Cõstantinopoli in foro frequentissimũ glagnion appellari. Itaque uel duos, uel potiùs tres diuersos pisces in unum confundere uidetur. Glanin enim & silurũ diuersos esse iam constat: à quibus hyænam quoque differre ostendemus infrá. Nuper cum per urbem nostram iter Bellonio esset, ac uarijs de rebus inter nos conferremus, inspecta piscis quẽ Schaid & Weller nostri uocant pictura apud me, cum hunc planè silurum esse mihi uideri dicerem, assentiebatur. Leonicenus Plinium reprehendit, qui ut aliorum quorundam animaliũ nomina alibi Græcè, alibi Latinè proponat, tanquam de rebus diuersis agens, ut capreæ, dorcadis: uespertilionis, nycteridis, &c. ita siluri & glanidis quoque quasi non utrunque uocabulum Græcum sit: aut si hoc non dixit Leonicenus, quasi tamen res non sint diuersæ. Decepit illum forsan Theodori Gazæ authoritas, ut & alios quosdam ex eruditis: Theodorũ autem Plinius, qui alicubi ex Aristotele transferens, pro siluro glanin pósuit. Rondeletius in Siluri historia à glanide eum differre monstrat. Silurum Plinio (inquit Hermolaus) eundem uideri qui sit & glanis, probamus ad hũc modum. Aristoteles libro 6. Glanis (inquit) tardissimum habet incrementum ex ouo. quamobrem mas sæpe uel quadraginta & quinquaginta diebus assidet, ouorum custos, ne absumantur à piscibus. Plinius autem libro nono: Silurus (inquit) solus omniũ ædita custodit oua, sæpe quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs. Sed cum hoc ipsum, ut ait Aristoteles, cyprinus faciat: mirũ unde Plinius siluro tantùm tribuerit. an solus ideo, non quòd solus oua custodiat, sed quòd solus quinquagenis diebus?

Hæc

Hæc ille. Sæpe tamen aliâs Plinius in cõmemorandis ex glanide & siluro medicinis, eos tanquam diuersos ponit: atq; etiam uno eodemq; capite, primo medicinas siluri, deinde glanidis cõmemorat, Gillius. Aelianus disertè distinguit, cum glanim incolam facit Mæandri & Lyci Asianorum fluminũ, & in Europa Strymonis, specie ac similitudine siluri. Quin & Pausanias cum dicit Rhenum, Istrum, Euphraten & Phasin, feras similes glanibus hominum deuoratoribus in Hermo & Mæandro uersantibus procreare: per feras quarũ nomen non exprimit, siluros intelligere uidetur. Non probo Vuottoni coniecturam: Si quis authorũ loca (inquit) diligenter cõferat, uidebitur eadem esse belua apud Pausaniam, cui nullum nomen ab eo est inditum, cum eo qui silurus uocatur ab Aeliano, & qui silurus est grassator Plinio, & uorax D. Ambrosio, & item glanis Athenæo. Alius deinde erit silurus qui mari extrahitur porculo marino similis: & in Borysthene memoratur, &c. Et qui ab Ausonio describitur: atq; fortasse idem qui Antacæus Herodoto & Straboni. Et mox, Glanius, ni fallor, alius est, ut qui marinus est, non fluuiatilis. de glani non memini legisse quòd sit marinus, Hæc ille. Sed falsus utrobiq; codicum Plinianorũ uitijs uidetur. Ego silurum unum duntaxat descriptum cõtenderim, quòd si hodie species eius piscis, quem ego silurum arbitror, diuersæ reperiuntur, sicuti puto, & in Siluri historia exhibitis declarabo iconibus: id uel non tradiderunt ueteres, uel altera ex eis, minor nimirum, glanis est. Glanium uerò piscem nullum esse dixerim: sed hoc nomen sicubi legitur, à glanide corruptum: & glanin tamen marinum non esse, sed fluuiatilem tantùm: silurum autem & marinum, & fluuiatilem & lacustrem. ¶ Silurum Germanicè nominari puto **ein Schaid / ein Weller / ein Welß / ein Salut**: & similiter glanidẽ quoq; parui tantũ differẽtia adiecta nominârim, **ein kleiner Schaid**, &c. **Schaidle**: (quanquã & alium fortè piscem in Danubio **Schaidle** uocitant:) **ein grosse trüschen art**.

Qui glanin uulgo Lucium marinum dici rentur, ij plurimum à uero aberrant.

Albertus magnus libro de animalibus 24. Garcanen pro glanide scripsit. nam ouorum custodiam similiter ei, ut Aristoteles, attribuit, ijsdem penè uerbis: ut postea etiam Sumo pisci. quod nomen ab Illyrico Sum deriuatum uidetur. sic enim illi silurũ uocant. Et mox Solarẽ piscem, (quod à siluro factum nomen apparet,) ut Aristoteles glanin tardiùs cæteris piscibus increscere tradit. Solaris (inquit) est piscis qui Soli *(quasi à sole potiùs ei nomen factum sit, quàm à Siluro corruptum)* in ripis fluminum se exponit libenter. caput habet magnum, orificium *(os uel rictum oris)* latum. cutem nigram & lubricam, sicut est cutis anguillæ: iecur uescum & dulce. Excrescit autem in longum & uastum piscem cum diu uixerit. tardiùs enim quàm cæteri pisces incrementum capit. Idem in mentione mustelæ piscis, quem truschium nostri uocant, ipse **Borbochem**: De hoc pisce (inquit) dicitur, quòd cum duodecimum superauit annum, in maximam molem excrescit, & tunc Solaus *(Solaris, Sabaudi & finitimi Heluetij* **Salut** *nominant)* appellatur. ¶ Silurus nusquam ab Aristotele nominatur, quod sciam: unde nimirum faciliùs Gaza piscẽ glanidi eundem existimauit, &c. Quærendum an Siluri è mari semper ascendant in flumina maiora, Rhenum, Danubium, Visulam, Albim &c. **die Welsen oder Schaiden**. Glanides uerò non item, minus nigri, infirmioresq;. Ego picturas quinq; huius generis diuersas habeo, unam ex Murtio lacu Bernensium, breuiore, crassiore. & albiore corpore: alteram nigriorem, & longiorẽ è lacu prope Rauenspurgum. tertiam ex Danubio. quartam sine coloribus delineatam, nescio ex Rheno an Oceano circa ostia Rheni. quintam è stagno iuxta Argentinam. Pinnis inter se, & oris rictu, barbulisq;, & reliqua ferè specie omnes conueniunt. Magnitudine, caudæ figura, & coloribus differunt. Omnes quidem siluros generali nomine propter formæ naturæq; similitudinẽ, & agilem caudæ mobilitatem appellari nihil prohibet. *Garcanen. Sumus. Solaris. Silurorum species quinq;.*

Silurum piscem *(Glanim dicere debuit)* Byzantinum uulgus, apud quos frequens ex Strymone conspicitur, antiquam dictionem retinens glagnũ, ab insigni glabritie nominauit, Bellonius. Nos suprà à Glani Italiæ fluuio denominari hunc piscem ostendimus. Glabrum Græci dicunt ψιλὸν & λεῖον, & alijs fortè uocabulis, non autem glanum. imposuit fortè Bellonio glaber uox Latina. Quòd si à Glani fluuio etymologia non approbetur, cuius tamen author Stephanus est, grammaticus ille regius: ab adiectiuo γλανὸς, quod ἀχρεῖον, id est inutile significat Varino, deducere licebit, potiùs quàm ab ullo nomine glabrũ significante. (De origine uocabuli discepto. ipsum enim piscem reuera glabrum esse, non dubito.) Vilem autẽ hunc piscem esse uidetur & Bellonius fateri, haud ita delicatum esse scribens. Ita Blax etiam piscis, si non idem, omnino tamen cognatus, uideri potest: nam & ipse siluro similis perhibetur: sed inutilis adeò, ut ne canes quidem eum gustare uelint. & adiectiuum nomen βλὰξ significat mollem, dissolutum, inertem. Vide suprà in Elemento B. Sed obijciat aliquis, latum sic dictum in Nilo piscem, albissimum esse, suauissimũq;, quoquo modo apparetur, similem glanidi qui in Istro capitur, ut scribit Athenæus. Non potest autem hæc similitudo de specie corporis intelligi. Latus enim de genere coracini est, sed maior. restat ut de sapore ac bonitate in cibo accipiatur. Quamobrem nihil dum definio. ¶ Glanis piscis incola Mæandri & Lyci Asianorum fluminum, & Europæi Strymonis, speciem siluri similitudinemq; gerit, Aelianus. Beluas hominibus perniciosas Gręcorum fluuij ferre non solent, sicut Indus, Nilus Aegyptius, Rhenus, Ister, Euphrates, & Phasis. hi enim feras inter se similes, B *Blax.*

& maximè hominũ uoraces alunt, ſimiles ſpecie glanibus Hermi & Mæandri alumnis: niſi quod & color eis nigrior eſt, & uires pręſtantiores: glanides & nigræ minus ſunt, & imbecilliores. His uerbis Pauſanias non quidem glanides, homines deuorare ait, ut Gillius trãſtulit: ſed feras quaſdam in alijs quibuſdam (extra Græciam) fluuijs, tum inter ſe, tum glanibus ſimiles in homines graſſari ait. οὗτοι γὰρ δὴ (οἱ εἰρημένοι ποταμοὶ) θηρία ὅμοια τοῖς (uidetur hic aliquid corruptum, καὶ fortè uel ἀλλήλοις pro τοῖς legendũ) μάλιστα ἀνδροφάγα αὔξουσι, τοῖς ἐν Ἕρμῳ καὶ Μαιάνδρῳ γλανίσιν ἐοικότα ἰδέας, πλὴν χρόας τε μελαντέρας καὶ ἀλκῆς. ταῦτα δὲ αἱ γλάνεις ἀπολείπουσι. Ariſtoteles glanin ætate prouectum ἀγκιστροφάγον dixit, Gaza uertit hamifragã, Aelianus ſic protulit: ἱκανὸς δὲ ἐστὶ καὶ ἄγκιστρον καταπιεῖν, ὡς Ἀριστοτέλης φησί. tanquam faucibus, utpote laxis, eum deuoret; non autem dentibus confringat. Sed Ariſtoteles aliter: Si glanis, inquit, peritus ſit & hamifraga, morſu dentis ſui duriſsimi rumpit hamum: τῷ ὀδόντι τῷ σκληροτάτῳ συνδακὼν, διαφθείρει τὰ ἄγκιστρα. ¶ Glanis in Nilo capitur, & corij eius uſus eſt Aegyptijs ad lyras, Bellonius in Singularibus. Atqui nullus ueterum hunc piſcem in Nilo etiam inueniri prodidit: & Athenæus ſcribens Latum in Nilo piſcem, ſimilem eſſe glanidi Iſtriano, eundem in Nilo capi negare uidetur. quamobrem ad ſilurum potiùs hoc, quàm glanidem, retulerim. Idem ſilurum ſuum (hoc eſt glanin, quanquam ſimilis utriuſq; forma eſt) agonum Mediolani dictum piſcem referre ait, niſi maior eſſet: in ea comparatione memoria forſitan lapſus. nihil enim agonus piſcis ſiluro ſimile habet. Strinſiam uel Botariſſam Mediolani dictum piſcem dicere debuit, qui muſtelæ lacuſtris genus eſt, ein groſſe Seetrüſch. in huius enim deſcriptione ſic tradit: Glanum piſcem refert, quem Inſubres & Taurini Botariſſam nominant, dempta tamen magnitudine. Sunt enim tam propinqua ſimilitudine, ut eorum alterũ maiorem, alterum minorem dicere poſsimus. Quin & ichthyocollam hunc piſcem referre inquit, nimirum corporis magnitudine, glabritate, & barbulis.

Silurus Bellonio in diuiſione piſciũ, ſimiliter ut ſturio, ouiparus & cartilagineus eſt, oſsibus, ſpinis & ſquamis caret. Ego cum Maſſario ſilurum (& ſimiliter cognatum ei glanin) ſpinas habere ſentio. Cinis ſpinæ ſiluri uicem ſpodij præbet, Plinius. Glanidi quaternę branchiæ duplici ordine ſunt, nouiſsima excepta, Ariſtot. Fel in iecore habet, Idem.

C Fluuiatilium ſilurus caniculæ exortu ſyderatur, & aliâs fulgure (tonitruo, Ariſtotel. hiſtoriæ lib. 8. cap. 20. ubi glanin fluuiatili & lacuſtri piſcium generi adnumerat) ſopitur, Plinius. Ariſtoteles uerò hoc de glanide tradit: ut non ſemel tantùm, ſicut opinatur Rondeletius, pro glanide ſilurum ex Ariſtotele cõuerterit Plinius, ubi ſilurum marem ſolum omnium edita cuſtodire oua ait: ſed hîc etiã denuò. Glanides uel à dracone angue (ὑπὸ δράκοντος τοῦ ὄφεως) gurgite parum alto icti intereunt, Ariſtot. Et alibi, Glanides & percæ continentem emittunt ſuum fœtum, ut ranæ. adeò enim fœtus ipſe continuo filo ſibi cohæret, ut percæ quidem, quoniam latior eſt, piſcatores in lacu arundine glomerent. pariunt glanides grandiores ſtagno altiore, (ἐν τοῖς βάθεσι) quippe cum nonnulli uel trium paſſuum altitudine pariant. minores breuiore contenti ſunt gurgite, præcipuè ad radices ſalicis, aut cuiuſuis arboris. atq; etiam inter arundines, & algas, & muſcoſam congeriem, non ſolum pares cum paribus, ſed etiam admodum grandes cum paruis ueniunt: admotiſq; meatibus, quos aliqui umbilicos uocant, fœmina ouum, mas liquorem uenereũ depromit. & oua, quæ liquor ille uitalis contigerit, candidiora extemplo cernuntur, maioraq; reddi eodem die propemodum dixerim. Paulò autem pòſt oculi fœtus exiſtunt conſpicui, qui in quouis piſcium genere perinde ut in cæteris animalibus ſtatim pateſcunt, prægrandeſq; apparent. Quæ ex ouis non attigerit liquor maſculi ille uitalis, hæc ſterileſcunt, & ſuperuacua ſunt: ut in marino etiam genere incidit. fœcundis iam ouis piſciculo increſcente, detrahitur uelut putamen, quod membrana eſt ouum ambiens, & piſciculum oua tacta à fœtifico maris ſemine, admodum glutinoſa redduntur, ad ceſpites coëuntia, aut ubi pepererint. Mas oua quæ ædita ſunt, cuſtodit: fœmina abit cum pepererit. Tardiſsimum glanidis incrementum ex ouo eſt; quamobrẽ mas ſæpe uel quadraginta & quinquaginta diebus aſsidet, cuſtodiens oua, ne à piſcibus occurrentibus abſumantur. Secundæ eſt tarditatis generatio cyprinorum: pariq; modo oua ædita à mare ſeruantur. At minorum nonnulla oua uel tertio die ſpeciem piſciculi capiunt. augentur oua, quæ ſemen maris attigerit, ut dictum eſt: & eodem die, & pòſt, fit ouum glanidis, quantum eruum, Hęc Ariſtot. hiſtoriæ anim. 6. 14.

D Ex piſcibus ſuorum fœtuum amantiſsimus eſt glanis. nam ſimul ut fœmina peperit, cura quidem illa de partu ſuo liberatur, ac ueluti puerpera quieſcit. At uerò aſsiduum ſe præſtans mas cuſtodem, ad conſeruationem eius, quam procreauerit, ſobolis, eam tuetur, & inſidias omnes arcet, Aelianus. Glanis fœmina ubi pepererit, mas plurimũ curæ proli impendit: fœmina ut peperit, abit. ſed mas quo in loco plurimus fœtus cõſtiterit, perſeuerans oua cuſtodit. nec alium præbet uſum, niſi ut piſciculos ne diripiant fœtum, arceat: idq; ad quadrageſimũ & quinquageſimũ diem facit, donec ſatis iam aucta ſoboles ſe tueri à cæteris piſcibus ualeat. prehenditur ſæpe à piſcatoribus ubi oua cuſtodit. dum enim arcet piſciculos, quatit, proſilit, & ictum ſonumq; mouet. manet apud oua tam ardente animo, ut cum ſæpe à piſcatoribus oua ſi præaltis gurgitibus ſubſidũt, educantur, quoad magis fieri poteſt, in uadum, ipſe tamen eodem ſtudio fœtum ſequatur, neque deſerere uſquam (al' unquam) patiatur. tunc ſi minor ſit natu, minuſq; uſu exercitatus, facile hamo ca-

mo capitur: sed si peritus & hamifraga est, morsu dentis sui durissimi rumpit hamum, & fœtum assiduè custodit, Ex Aristotele de historia animalium libro nono. Silurus (*Glanis dicere debuit*) solus omnium ædita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs. Cæteræ fœminæ in triduo excludunt, si mas attigit, Plinius. ¶ Glaucius (*Cautius, aliâs, idq́ melius, Cautius scilicet quàm uulpes marinæ faciant & scolopendræ, &c.*) qui & (*copula abundat*) glanis uocat, auersos (aliâs auersus) mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliat, Plinius. Atqui Aristoteles hunc piscem hamos deuorare scribit, (ἀγκιστροφάγον nominans,) Massarius.

De glanidis fœtum sequentis captura dictum est suprà in D.

E

F Archippus pariter nominat mæotas, saperdas, & glanidas, apud Athenæum: & Ephippus ac Mnesimachus apud eundem τεμάχη γλανίδος. Latus in Nilo albissimus est, suauissimusq́, quoquo modo paretur, glanidi Istriano similis, (nimirum sapore & carne. de corporis enim forma intelligi hoc non potest,) Athenæus. Sunt contrà aliæ rationes, quæ uilem & non adeò lautũ hunc piscem esse persuadent, ut in B. dixi. Glanis in cibo damnatur cum uterum fert: & cum cæteri omnes mares suis fœminis sint præstantiores, glanis fœmina præstat suo mari. Iudæi hoc pisce abstinent, quòd squamis careat, Bellonius. Totus est εὐστόμαχος, Kiranides.

G Glani (Glauci, Vuottonus) iecur illitum uerrucas tollit, Plinius. Ad pharmacias: Caridij & platycymini & zochij radicis in uino uetere ad tertias decoctum bibat: & gestet etiam glanidum (γλανέων) ossa. hæc enim suffitu dæmones pellunt, Author libri de paratu facilibus Galeno adscripti cap. 241. Idem scribit Kiranides, & preterea fel inunctum albulas curare, & iecur esitatum ab epilepsia liberare.

H.a. A Matrone Parodo inter alios pisces conuiuij nominantur & γλάνιες, qui nominatiuus plur. cõmunis est, flectendo ut ὄφεις. Γλανὶς, ἀργὸς, (Γλανὸς, ἀχρεῖος, uide suprà in A. (καὶ εἶδος ἰχθύος. οἱ δὲ γλανεός. ¶ Γλάνις nomen est uiri ἀλλαντοπώλου in Equitibus Aristophanis. Glanis frater Bacidis uatis. quære suprà in A. ubi & de Glani fluuio diximus.

GLANDES, uide Balani.

DE GLAVCISCO.

A EST & glaucíscus Diphilo & Athenæo piscis, qui alius uidet̃ esse quàm glaucus, ex Plinio tricesimosecundo uolumine post mentionem de glaucisco & cæteris alijs piscibus tradente, Massarius. Vocabulũ ipsum diminutiuæ à glauco formę est, ut glaucidium quoq;. Glaucidium eundem esse glauco piscem dubium mihi nõ est: quoniam Amphis apud Athenæum similiter glaucidij caput, ut alij glauci, in delicijs ponat. sed & glauciscus idem uideri potest. uide mox in F. Glaucidium.

F Quòd si illi qui uilioribus uescuntur piscibus, scarum haberent, aut ex Attica glauciscum, aut ex Argo caprum, aut è Sicyone congrum, omnes sanè his gustatis fierent dij, Eudoxus apud Athenæum. Dorion etiam opsophagus glauciscum, orphum & congrum, non pisces, sed deos esse dicebat, ut retuli in Congro H. f. Lynceus Samius pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, ellopem & orphum glaucisco opponit. Quùm igitur adeò lautus & preciosus existimatus sit glauciscus, idem cum glauco uideri poterit, cuius caput præcipuè in summis erat delicijs. (A) Et sicut elops uel ellops, cui confertur glauciscus, piscis sacer habitus fuit: ita etiam glaucus, ut aliqui legunt apud Theocritum in Berenice: Σφάζων ἀκρόνυχος ταύτῃ θεῷ ἱερὸν ἰχθὺν, ὃν λεῦκον (aliâs γλαῦκον) καλέουσιν. ὁ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Kiranides simpliciter elopem glauco similem esse tradit: quod ego non de forma, sed sapore & bonitate acceperim. ¶ Coquus apud Archedicum, glauciscum drachmis tribus se opsonasse ait, item congri caput, &c. tanquam summas delicias. Peritum esse oportet coquum, & nosse τὴν ἔχει διαφορὰν, πρῶτος, ὦ βέλτιστε σύ γλαυκίσκος ἐν χειμῶνι, καὶ θέρει, Athenæus libro 7. Glauciscus in cibo similis est cephalo & mugili, Diphilus.

(A) Non defuerunt qui mugiles etiam γλαυκίσκους uocauerint: sed perperam, cùm λευκίσκους legere oporteat. Leuciscum autem aliqui genus faciunt mugilum omnium, siue marinorũ, siue fluuiatilium. Galenus leuciscum fluuiatilem tantùm mugilem facit, Rondeletius. ¶ Mulieribus lactis copiam facit glauciscus è iure sumptus, Plinius.

DE GLAVCO (MAIORE HEXACENTRO,) RONDELETIVS.

A PISCIS γλαῦκος, Latinè seruato Græco nomine Glaucus: is est proculdubio qui à nostris Derbio, à Romanis Lechia, (*Vide mox in Glauco secundo, ubi à Romanis Lopida uocari dicit hunc piscem. Laccia quidem est thrissa:*) à Prouincialibus Biche, & Cabrolle, & Damo, (*quasi capreolus & dama, nescio quam ob causam:*) ab Illyricis Polauda: à quibusdam Lampugo (*ut à Bellonio,*) sed falsò uocatur. (*Rondeletio Lampugo piscis est Hispanici maris, quẽ ipse hippurũ facit.*)

B Glaucus est dictus à colore. Est autem glaucus color cæruleus, qui & cæsius dicit̃ & cyaneus: qui duplex est, aliquando ex albo cæruleus, ut cùm glaucos oculos dicimus: unde toties apud Color.

Homerum γλαυκῶπις Ἀθήνη, id eſt, cæſia, ut ait apud Gellium Nigidius, de colore cæli, quaſi cælia. Aliquando eſt cæruleus ȩxaturatus, & ueluti nigricans ac obſcurior, ut cæruleum mare cùm turbatum fuerit. laceſsita enim & incitata ſuperficie, paucis in eam incidentibus radijs, luce iam diuulſa atque diſsipata umbroſum nigricans ſe offert, ut docet Ariſtoteles in libro de coloribus. Item
Lib. 9. cap. 36. Plinius: Color auſterus in glauco & iraſcenti ſimilis mari.

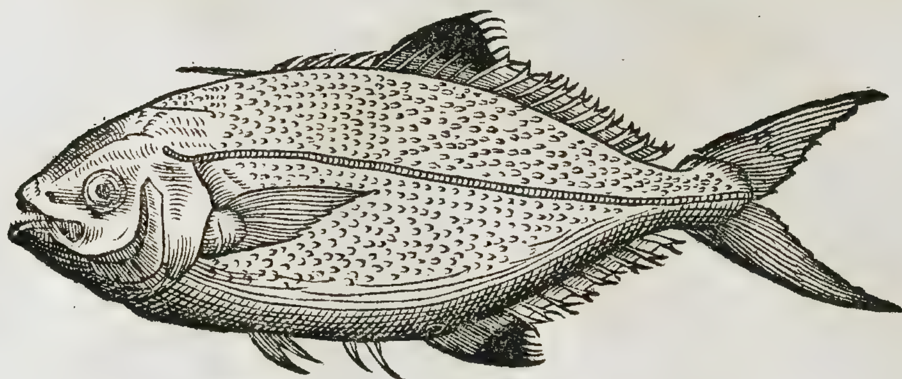

B. reliquum. Glaucus piſcis eſt in alto mari degens, corpore longo, compreſſo uentre, dorſo falcato. A branchijs ad caudam linea recta protenditur. Tricubitalem aliquando uidimus. Nitida eſt cute, ſquamis paruis tecta, ſed uix apparentibus niſi cute exiccata. Dorſo eſt planè cæruleo, uentre candidiſsimo, ore paruo, oculis medijs. Statim à capite aculeos habet, quorũ primus in anteriorem partem uergit: quinque alij ad caudam ſpectant, breues ſed acuti, nulla membrana cõnexi. Iuxta anum duo alij ſunt, qui ueluti in uagina conduntur. Aculeos pinna ſequitur ad caudam uſque continua, initio magna, macula nigra lata notata, inde breuis & tenuis, non aculeis ſed tenuibus tanquam uillis conſtans. Ore eſt paruo, maxillis aſperis potiùs quàm dentibus munitis. Corpus à capite ad podicem latius eſt. A podice ſenſim gracilius fit, in caudam deſinens inſtar ſemicirculi rotundatam, deinde duabus pinnis terminatã. Pinnæ aurei coloris breues & latæ ad branchias ſitæ ſunt. Aliæ duæ in uentre paruæ & tenues. Rima potiùs quàm foramen eſt pro podice. Ventriculo eſt magno cũ unica appendice. Hepar felle caret: eius enim ueſica inteſtino adhæret. Splen paruus eſt, caro candida, pinguis & ſuauis.

A Piſcem hunc falſò lechiam exiſtimari iam diximus. Glaucum autem uerum eſſe conuincit color, à quo nomen piſci poſitum. Præterea appendices uentriculi paucæ teſte Ariſtotele, quodque æſtate lateat, eodem autore. Denique προτομὴ illa, id eſt, pars anterior corporis cum capite, olim ab Archeſtrato, delicatiorisque gulæ hominibus tantopere celebrata, quæ in hoc piſce pinguis ſuauiſsimaque eſt.

Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 17. & lib. 8. ca. 15. Athe. lib. 7. Lib. 1. cap. 16.

D De glauco piſce (*Glaucus, non hic, ut mox dicit, ſed galeus glaucus fœtum ſuum timentem ore admittit*) mirum quiddam ſcripſit Aelianus: Glaucus piſcis pater factus, quos ſuſtulit ex coniuge, diligentiſsimè cauet, ne inſidijs impetantur, & ne pernicies ulla eis inferatur. itaque donec læti ac ſine timore natant tandiu ille cuſtodire non intermittit, nunc à tergo cum eis natans, nunc uerò non à tergo, ſed adnatat modò ad unum eorũ latus, modò ad alterum. Si quis uerò ex paruulis timere cœperit, ille timore cognito, ore hiante paruulum excipit: deinde timore præterito quem deuorauerat, reuomit qualem acceperat, ille rurſus natat. Idem de galeis & torpedine ſcribit Ariſtoteles:
Lib. 6. de hiſt. cap. 10. Galei fœtus ſuos & emittunt, & intra ſeipſos recipiũt, & ſquatinæ, & torpedines. Solus ex galeis acanthias non recipit propter ſpinam, ex planis autẽ paſtinaca & raia non recipiunt propter caudæ aſperitatẽ. Quare nec glaucus ille quem depinximus, catulos ſuos in ſe recipere poteſt, propter dorſi aculeos ſemper erectos. De hoc igitur glauco illa non ſcripſit Aelianus, ſed de galeo glauco, qui uulgò à noſtris cagnot blau nuncupat, id eſt canicula glauca: quæ cùm aculeis careat cuteque ſit lęui cęterorũ galeorum modo, catulos ſuos intra ſe recipit & emittit. Sed de galeo glauco plura, quum de galeis ſcribemus.

DE SECVNDA GLAVCI SPECIE, VEL GLAVCIDIO, RONDELETIVS.

GLAVCORVM non unicum eſſe genus, non ſolùm appellationum uarietas, ſed etiam notarum differẽtia demonſtrat. Secundam igitur glauci ſpeciẽ dicimus eſſe eam quam prouinciales liche uocant, cùm ſuperiorem biche appellarint. Romani piſcatores ſtellam, qui priorem lopida uocant. Noſtri illam derbio, hanc palamide uel uadigo. Hęc autem glauci ſpecies à priore differt, quod eius magnitudinem nunquam attingat, unde γλαυκίδιον
Glaucidium. Libro 7. iure dici poteſt, cuius etiam meminit Athenæus.

Præterea quòd hic ſeptem aculeos in dorſo habeat ad caudam ſpectantes, prior quinque duntaxat. In hoc glauco à ſuperiore branchiarũ parte ad medium corpus linea tortuoſa admodum demittitur,

mittitur, hinc recta ad caudam protenditur, in illo à branchijs ad caudam, rectam lineam duci diximus. Pinnæq; posteriores tam superna quàm inferna parte maculam nigram habent, qua hic caret. Ille corpore est latiore, hic strictiore; alioqui corporis figura, reliquisq; partibus tum internis, tum externis ualde similis.

DE TERTIA GLAVCI SPECIE, (VEL GLAVCO SINVOSO,) RONDELETIVS.

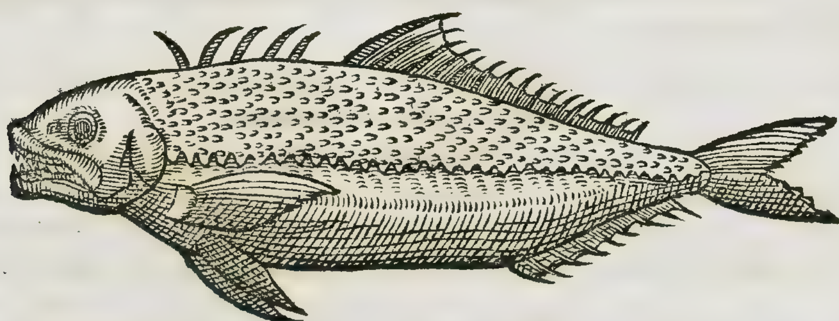

TERTIVM Glauci genus à secundo non multum differt, nisi quòd huic dentes sunt acuti, linea à branchijs ducta longè magis flexuosa tortuosaq; est, nimirum instar serpentum aut uermium corporis flexibus gradientium, uel undarum sese attollentiũ & mox deprimentium. Dorsum ex cæruleo nigrescit ad lineam prędictam usq;, lineæ pars subiecta candidissima. Pinnis, aculeis, cauda, partibus internis, alijs glaucis planè similis. B

Carne est pingui, suaui, dura. Hic litoribus nostris uix notus est. F

Hæ sunt tres glauci species, quibus color glaucus, id est, cæsius siue cæruleus nomen dedit, A distinctionis uerò gratia primum glaucum simpliciter appellabimus, secundum γλαυκίσκον, tertium glaucum sinuosum.

DE ALIO PISCE, GLAVCO BELLONII.

Hic quanquam Vmbræ cognatus sit, à Rondeletio tamen describi non uidetur, nec Vmbræ, nec Coracini, nec Lati nomine: quos pisces tres cognatos & simillimos facit.

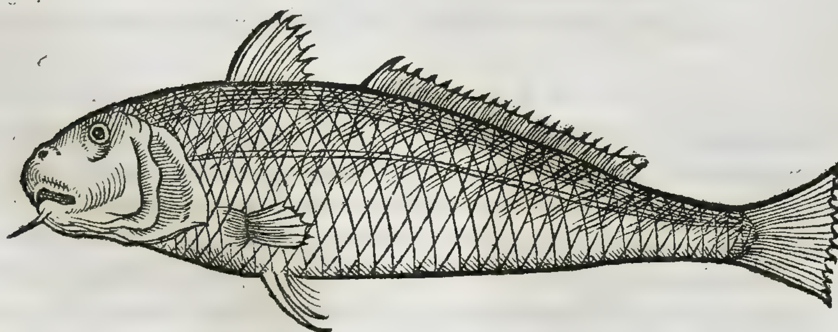

GLAVCVS (inquit Bellonius) pelagius piscis, à squamarum colore dictus, ex eorum A piscium numero, qui in partes diuiduntur, pluresq; patinas implent, Lutetiæ inuisus, Genuensib. frequens: apud quos Fegarus appellatur: Venetis Corbetus, quasi Coruulũ dicerent: Massiliensibus & Romanis nullo alio quàm Vmbrinæ nomine cognoscitur: quamuis ab hac quibusdam notis dissideat, uti postea ostendemus.

B Pusillus dum est, transuersis atque undantibus lituris suggillatur: in quo Chromidi adeò similis est, ut pro ea plerunque diuendatur. Prouectior autem adeò Umbram marinam refert (præsertim cirrho quem sub labro inferiori erectum habet) ut à plerisque, ueluti iam dictum est, alter pro altero assumatur. Cæterùm huius piscis color ex liuido in aureum effulget: rostroque est obtuso, cuius labri pars inferior quinque exiguis foraminibus, superior tribus tantùm peruia est. Oculi magni & nigri, sub quorũ canthis, gemina sunt utrinque foramina. dentes in maxillis confusi atque exigui. lingua rotunda: ad cuius radicem quæ ad fauces est, circa epiglottidem asperitas quędam ossea aliorum quorundam dentium formam prę se fert: atque ob hoc magis expetitur Glauci caput, quòd in eo lapillos duos gerat medicamentis utiles. Tergoris pinnam non habet continuam ut Coruus, (*Coruum pro coracino suo dixit*) sed diuisam ut Chromis & Umbrina. Laterum quoque pinnas acutas non habet, uerùm quæ ab ano ad caudam fertur: ea certè robusto aculeo uallata est, quo se aduersus pisces defendat. Caudam gerit subrotundam, ani foramen magnum ac distentum: multas intus lactes: omentum admodum pingue, circunfusa, ac multis in gyrum reuolutionibus complicata, & nodulis intercepta intestina complectens. Hepar habet spongiosum, in duos lobos distinctum: quorum sinister latior est: à dextro autem lobo uesicula fellis parua, pisi magnitudine, uelut ex filo trium digitorum longo dependet, atque in fundo stomachi quandam apophysin in nullo alio pisce à me conspectam gerit, præter quinque alias in pyloro uentriculum obsepientes. Porrò uesica non caret, ut nec etiam renibus (*Ex ijs quæ oua pariunt aues piscesque, neque uesicam neque renes habent, &c. Rondeletius in Testudine corticata*) atque ab his ad hanc productis ureteribus, filis tenuissimis haud absimilibus.

C Vescitur hic piscis carcinis, scolopendris, caridibus, & alga: quorum reliquiæ in eius stomacho nonnunquam reperiuntur.

RVRSVS DE RONDELETII GLAVCIS, QVOS BELlonius Anthias esse putauit.

A SVNT etiam de genere Anthiarum (inquit Bellonius) pisces plani & lati, quos uulgus Romanum Lopidas & Leczias appellat. Quorum ut rariores quidam Lopidæ, sic etiam maiores: Stellæ uerò, minores, non usqueadeò frequentes: Lecziæ frequẽtissimæ sunt, quas cum his piscibus libenter contulerim, quibus Massilienses Lampugarum (*sed falsò, Rondeletius*) nomen indiderunt.

B Omnino Romanorum Leczia Thynnum ac Pelamydem (*Hinc nimirum secundam speciem Galli in Prouincia palamide uocant. & forsan prioris etiam nomen lopida, per metathesin inde corruptũ est*) referret, nisi corpore esset latiusculo, cauda magis lunata, & minore corporis mole. Proinde septem sunt illi in tergore aculei singulares, firmi ac breues: cutis glabra, minimè ipso conspectu squamosa, nisi impacto ungue scarificetur. Nam tunc squamulæ quædam exiliunt ijs ferè persimiles, quibus Dryinus serpens præditus est. Branchias habet duplices utrinque quaternas. Tergus atrum, uentrẽ candidum, anum in medio ferè corporis: cui quæ uicina est pinna, duobus aculeis armata est. Os illi paruum, dentes exigui, duæ sub uentre pinnæ. Linea arquata, nigra, totum piscẽ per medium diuidens, lingua candicans. Superioris quoque & inferioris pinnæ extremitates, nigris & latis maculis suggillatæ. Cæterùm corpore est compresso ac tenui, ut planus ac latus esse uideatur. Septem utrinque spinas pro costis habet: quæ ubi desinũt, illuc uertebræ, ut in Rhombis & passeribus, protenduntur, atque ad utranque pinnam tergoris ac uentris pertingunt. Cor sub branchijs positum est, triangulum, membrana inclusum. Hepar arctissimè stomachũ amplectitur, in duos lobos distinctum: quorum dexter oblongo folliculo inclusam plurimam bilem flauam continet. Stomachus sub intestinis sic collocatus est, ut nisi detegatur, uisum protinus effugiat. Apophyses innumeræ pylorum ambiunt, tribusque in obliquum reflexionibus intestina contorquentur. Oua fert in uulua bicorni, squillasque in mari deuorare solet.

C

F Hunc piscem Romani in maximis delicijs habere solent, apud quos est etiam admodum uulgaris.

COROLLARIVM.

A Glaucus & coloris, & piscis ab eodem dicti nomen est apud Græcos: accentu tamen distinguitur. γλαυκός enim oxytonum, adiectiuum est, & colorem significat, siue cæruleum, &c. ut Rondeletius docet: siue subalbum, & qualis est in folijs oleæ, ὑπόλευκον καὶ ἀόρατον, παρὰ τὸ γλαύσσω ὃ δὴ ὁρῶ, Eustathius. γλαῦκος uerò penanflexum, substantiuum, piscis nomen, & sic à plerisque omnibus eruditis scribitur, nisi librariorum culpa fortè erratum sit alicubi: item proprium hominis & dei marini. Glaucus piscis à colore dictus est, eo quòd sit albus. Græci enim albũ glaucon dicunt, Isidorus. Dorso est planè cæruleo, uentre candidissimo, Rondeletius. Sic etiam λεῦκος piscis est, λευκὸς color. & apud Theocritum ubi λεῦκος piscis sacer nominatur, alij γλαῦκος legunt, ut in Glaucisco paulò antè notaui. Scripsi enim de glaucisco seorsim, quòd nonnullis recentioribus à glauco differre uideatur: nos coniecturam cur idem uideri possit, attulimus. Glaucidiũ quoque, γλαυκίδιον, similiter diminutiuum à glauco, quin idem sit piscis dubium non est, sicut itidem in Glaucisco dixi. Amphidis quidem & Antiphanis de eo uerba referam in H. f. Glauci Hippocrates

Λεῦκος. Glauciscus. Glaucidium.

pocrates quoque meminit, & Polycharmus, Massarius. ¶ Glaucis Rondeletij tribus unum commune Germanicum nomen finxerim, Groß Meerstichling. sunt enim magni pisces marini, & in dorso aculeos habent, similiter ut fluuiatiles pisciculi, quos Stichling Argentinæ nominant. Bellonius glaucum coracino cognatum esse putat. Vide supra in Corollario ad Chromin Bellonij, de confusione, distinctione & nominibus Germanicis, coracini, lati, umbræ, & glauci Bellonij. Ego Rondeletij potius sententiam sequor.

Coracini genus diuersum à glaucis esse.

Glaucus piscis est maximus, similis elopi, Kiranides. Athenæus Mnesitheus quoque in genere magnorũ piscium, qui τμητοὶ & pelagij nominantur, glaucum ponit. Ennius in Phagiticis, recitante Apuleio, glaucum apud Cumas optimũ esse canit. nos glanin piscem à fluuio eiusdem nominis apud Cumas Italiæ nominatum, suprà scripsimus. ¶ Glaucus squamis tegitur. Paucæ appendices supernè circa uentriculum ei exeunt, Aristot. Glaucum Aristoteles è genere serratorum & carniuororum facit, colore nigrum, Volaterranus. ego hæc Aristotelis uerba non reperio. Glauci illius, quem Rondeletius tertiũ facit, dorsum ex cæruleo nigrescit. dentes eidem sunt acuti, ut carniuorum esse uerisimile sit. nam & piscibus inescantur, ut dicemus in E. Hippurus glauco colore internisque partibus similis est. sed ille à capite sensim tenuior fit, strictiorque: glaucus à podice tantùm, donec in latam caudam desinat, Rondeletius. B

Piscis est generosus (inquit Iouius) magnitudine & colore medius inter thynnũ & umbram, quem Romani pariter & Ligures Lechiam appellant. Eam aliqui centrinam antiquitus fuisse arbitrantur, (*sed falsò, quoniam centrines inter galeos est,*) quoniã pugnacissima sit, & atris solidioribusque aculeis, quanquam non omnino longis, circa dorsum armata, ut Oppianus de centrina expressit. At Lechia corio integit minimè squameo, sicuti in thynnis uidemus: sed læui & splendido: quod argenteum est, & cœruleo colore perfusum. Caudæ uerò pinna crescentis Lunæ figuram efficit, concaua illa rotunditate ad circini ductum effigiata. Eiusdem generis piscem, qui latiorem habet uentrẽ, uulgò piscatores Lopidam: & alium Lopida aliquanto minorem, Stellam appellant. Hæc ille, qui hunc piscem antiquis amiam fuisse putat, & rationes aliquot adducit, sed friuolas. A B

Glauci pisces sunt pelagij, Athenæus, Aristoteles, & Ouidius. In petris & arenis pascuntur, Oppianus lib. I. Συκλῶ, ἢ καλλιχθυν, ἢ χρόμιν, ἄλλοτε δ᾽ ὀρφόν, Ἢ γλαῦκον πρόωντα ἐπὶ μνία σιγαλόεντα, Numenius apud Athenæum. Volaterranus glaucum carniuorum esse scribit. Vide superiùs in B. ad finem. ¶ Glaucus æstate etiam latet circiter dies sexaginta, Aristot. Quidam æstus impatientia medijs feruoribus sexagenis diebus latent, ut glaucus, aselli, Plinius. Glaucus æstate raro apparet, nisi in nubilo, Isidorus. Ac nunquam æstiuo conspectus sydere glaucus, Ouidius. Plinius libro XXXII. cap. ultimo cum pisces ab authoribus nominatos enumerasset: His adijciemus (inquit) apud Ouidium posita nomina quæ apud neminem alium reperiuntur: & inter cæteros glaucum dicit æstate nunquam apparere, ac si ab Aristotele à quo oblitus est accepisse, & alijs de eo mentio facta non fuisset, Massarius. C

Glaucus fœtum cum metuit ore recipit, rursusque emittit, ut Oppianus libro I. Halieut. Aelianus, & Io. Tzetzes authores sunt. Sic & pithecalopex quadrupes fœtũ, non ore quidem, sed intra uentrem quendam receptat. D

Mugil esca est glauci, Oppianus libro 3. Esca ad pisces omnes magnos in mari, cuiusmodi existunt glauci, galei, orphi, atque alij id genus: Testiculorum gallorum exiccatorum drachmas octo strobilorum torrefactorum drachmas XVI. ex quibus accuratè contusis atque farinæ permistis finguntur pastilli, quibus postea inescantur pisces, Tarentinus in Geoponicis. Et rursus: Ad glaucos: Amias, callichthyas & alausas marinas assans, exossansque, bryon illis hordeaceamque farinam adijcito, ijsque in pastam coactis utitor ad inescandum. E

Glaucus eadem bonitate est, siue uterum ferat, siue non. cæteri uerò squamis tecti, omnes ferè deteriores sunt grauidi, Aristot. Pelagij & magni pisces, ut auratæ, glauci, phagri, difficiliùs concoquuntur: concocti uerò permultum alimenti præbent, Mnesitheus. Glauci capitis in cibo præcipua laus: uel, ut Archestrato uidetur, rostri maximè, προτομὴν uocant: sicuti in congro capitis totius. Caro illi dura est. in omnibus lupo inferior est. &, ut Xenocrates prodidit, non minùs à lupo uincitur, quàm ipse sparum superat, Vuottonus. Plura uide in Glaucisco superiùs. Plinius medicus ait glaucum cibos meliores & sine mordicatione generare, humoresque reddere in corpore pinguiores, Bellonius. Κρανίον γλαύκου εὐδόκιμον ἦν, Pollux. Commendatur huius piscis caput, & maximè oculi, Eustathius. Ὅστις κορακῖνον ἐσθίει θαλάττιον γλαύκου παρόντος, οὗτος οὐκ ἔχει φρένας, Amphis apud Athenæum. ¶ Glaucus cum oleribus & marto (garo) coquitur ac comeditur, Kiranides. ¶ Qui dolore oculorum ex bilioso & acri humore laborat, uescatur alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incrassantibus, ut orpho, & alijs durioribus piscibus, glauco, buccinis, Trallianus. In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi, ut ceris, orphus, glaucus, &c. Idem. Stomachicis in cibo conueniunt, ex his qui duras carnes habent mulli. ex testaceis maximè buccina, purpuræ, pectines: (item) glauci, smarides, Galenus de compositione sec. locos 8.4. ex Archigene. ¶ Lechia (inquit Iouius) laudatissimo sumine & sapore præpinguium pulparum preciosa est. Eius capita sturionum umbrinarumque capitibus Romæ omnium iudicio præferuntur. Probatissima in Ligustinis litoribus capitur. Ottobonus Fliscus genere ac F

hoſpitalitate illuſtris, quum Genuæ eſſem, feſtiuo matronarum conuiuio tricubitalem nobis appoſuit Lechiam: quæ non modò Romanorum, ſed & pelagiorũ piſcium omnium laudes magno interuallo ſuperauit, ita ut aliqui ſubtilioris gulæ homines pulparũ ſuauitate allecti ſemeſa ex Lechijs opſonia, in contumeliam auium atque quadrupedum, in alterum diem reponi ſibi plerunque præcipiant.

G Ius glauci potum lac multum creat, Kiranides. Glaucus è iure ſumptus, (uel, uti alijs placet, glauciſcus) mulieribus lactis copiam facit, Vuottonus. noſtri quidem codices Pliniani glauciſco, non glauco hanc uim adtribuunt. Glauci (Hermolaus legit glani) iecur uerrucas tollit, Plinius. Fel eius glaucophthalmiã puerorum denigrat, & albulas ſanat. Adeps autem ad multa utilis eſt, maximè ad ani & matricis paſsionem, Kiranides.

H.a. Philologiam aliquã circa uocabula glaux & glaucus, noctuæ aui adiunximus. Plura etiam dabit Euſtathij enarrationũ in Homerum index. Galalca pro glauco apud Albertum lib. 24. deprauatum eſt.

Δύο μὲν ἁπαλοὶ καὶ καλοὶ τοῖ ναυτίλοισι πολλάκις
Ἤδη φανέντος πελαγίοις ἐν ἀγκάλαις,
Ὃν καὶ τὰ θνητῶν φασὶν ἀγγέλλειν πάθη.

γλαῦκον λέγεις; ἔγνωκας, Nauſicrates apud Athenæum libro 7. ubi etiam plura de Glauco dæmone marino traduntur. γλαύκου ἢ ὀρφῶ ἐνάλου γένος, Numenius.

Ἐν πυκνοῖς δεσμοῖσιν ἐμπεπλεγμένη Κήτει βορὰ γλαυκέτῃ πρόκειμαι, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis: Andromeda loquitur.

Ἔξω γλαῦκε: prouerbiale dictum eſt, quo uti aiunt eos qui tempeſtatibus in mari periclitantur. Videtur enim Glaucus (*nimirum marinus dæmon*) conſpectus, tempeſtatem ſignificare, Heſychius.

e. Ex Kiranide. Glaſti auis & glaſti piſcis (*lego Glaucis, id eſt noctuæ auis, & glauci piſcis*) oculos cum modica aqua marina contere & repone in ampulla uitrea. præſtat autem & fel utrorũq; ſoluere, & recondere in uitreo uaſe. Quando autem uis admirandam uim naturæ oſtentare, ſcribe de prædicto molli collyrio in mundis membranis: & in die quidem non apparebit: in tenebris autem legetur quod ſcriptum eſt. Quòd ſi libuerit in pariete depingere animal quoduis, nocte facta qui ſunt in tenebris uidebunt, putantes dæmones aut deos eſſe qui uiderint. Vt uideatur aliquis robuſtus & glorioſus, & fidelis erga omnes, & ut ſomnia conſpiciat uera: Si quis in lapide gnatio (ſic habet codex noſter manuſcriptus) ſculpſerit glaſtum (glaucẽ) uolucrẽ, & ſub pedibus eius piſcem (glaucum,) & hic oculos clauſerit ſubtus ac portauerit, abſtinens ſe à porcina carne, & ab omni immunditia, obſcurato aëre apparebit elegans homo. putabunt enim cõſpicientes diuinum eſſe. In die etiam quicquid dixerit, credetur ei. In lecto uerò habitus uiſiones oſtendet ueras, Hæc nugator ille libro 1. Et rurſus his ſimilia quædam libro 2. Elemento 3. in Hyæna quadrupede. Itẽ libro 4. in Glauco piſce, ubi glaucus bis ſcribitur: priore quidem loco pro glanide.

f. Θύννος, ὀρφώς, γλαῦκος: Cratinus in Plutis, tanquam de lautis piſcibus, ut conijcio. Σαῦροι, καὶ γλαῦκοι πίονες, Epicharmus in Nuptijs Hebæ. Ἐγκωμιάζων τοῦτον ἀπέλαβον χάριν, Γλαύκου βεβρωκὼς τέμαχος ἐφθὸν τήμερον, Ἀνεῖον ἑωλὸν τοῦτ' ἔχων οὐκ ἄχθομαι, Paraſitus quidam apud Axionicum referente Athenæo. Idem anguillam Bœotiam, glaucum, & thynni abdomen inter ſummas delicias ex Eubulo recenſet. οὐκοῦν τὸ μὲν γλαυκίδιον ὥσπερ ἄλλοτε Ἕψειν ἐν ἅλμῃ φημί, Antiphanes.

γλαύκου φέρω κεφάλαια παμμεγέθη δύω Ἐν λοπάδι μεγάλῃ, ταῦτα λιτῶς προσαγαγὼν Χλόην, κύμινον ἅλας, ὕδωρ, ἔλαιον, Coquus apud Sotadem Comicum. Cranium (Caput uel cerebrum) lupi piſcis Ariſtophanes in Lemnijs nominat ceu rem lautiſsimam, ſicut & glaucorum cerebrum eſt, Scholiaſtes Ariſtophanis in Equitibus. Archeſtratus inquit, Sit nobis glauci anterior pars, congri caput, &c. Maſſarius. Ἀλλά μοι ὀψὼ (forte ὀψώνει) γλαύκου κεφαλὴν ἐν Ὀλύνθῳ Καὶ Μεγάροις, σεμνοῖς γὰρ ἁλίσκεται ἐν τεναγισαῖς, Archeſtratus. Ἔχειν καθαρείως ἐγχελύδιόν τι, καὶ γλαυκιδίου κεφάλαια,

F Amphis. γλαύκου προτομὴ nominatur Antiphani apud Athenæum, cum alijs quibuſdam lautiſsimis cibis. Ὦ Βατίδες, ὦ γλαύκων κάρα, Sannyrion, tanquã de magnis delicijs. Ὁ πρῶτος ἰχθύων πολυτελὲς τμητὸν μέγα Γλαύκου πρόσωπον, τοῦ τ' ἀκύμονος δέμας Θύννου, τά τ' ἄλλα βρώματ' ἐξ ὑγρᾶς ἁλὸς Νηρεὺς κατοικεῖ τόνδε πάντα τὸν τόπον, Anaxandrides apud Athenæum. Γλαῦκοι δ' ὅλοι ῥάχεστε κρανίων μέρη Εὔσαρκα, Amphis. Τὴν τ' εὐπρόσωπον λοπάδα τοῦδε τοῦ Θαλαττίου γλαύκου φέρουσαν εὐγενέστερον, Λάβρακά θ' ἑφθὸν ἅλμῃ μίαν, Eubulus apud Athenæum.

GNOTIDIA. Vide in Myllo.

DE GOBIIS. ET PRIMVM DE GOBIONE MARINO NIGRO, BELLONIVS.

Gobius hic niger Bellonij, ab omnibus Rondeletij gobijs diuerſus uidetur, etiam à nigro ipſius gobio.

A GOBIONES marini, Venetis Goi, Genuenſibus Guigiones, Romanis Miſſori uocantur: quanquam Miſſoris uox ad pleroſq; alios piſces transferatur. Incolæ urbis de le Specie, & qui Portum Veneris ac Genuam inhabitant, Zozeros nominant.

B Eminentes ac turgentes ſupra caput oculos gerunt, cornea tunica, alba, &, ut ſerpentibus,

pentibus, dura obductos; aduersus aquarum impetum, aut ut sursum faciliùs (quemadmodum Vranoscopus) cernant. Vix excedunt duorum pollicum crassitiem, aut palmi longitudinem. Raro enim pedales & brachiales euadunt. Etsi autem lubrici sunt, tamen squamis integuntur hirtis, pinnamq; habent unam in tergore, continuam, mollem, & sine aculeis: Branchias (*Pinnas*) utrinq; quatuor, latas atq; obtusas: ac præter has sub uentre etiam duas, sed ea quæ caudam constituit, rotunda est. Dentes præterea exerunt paruos, tenues & subrubros. Corpus teres est, paucis spinis refertum: color uarius. etenim qui gobiones circa algas uersantur, ad uiridem inclinant, alij ad cinereum colorem accedunt, nõnulli albicant, alij ex fuluo in nigrum degenerant. Omnes grãdiore sunt capite, & lata ceruice. Ac, quod ad internas eius piscis partes attinet, peritonæũ gobionibus foris album est, intus nigerrimum: Hepar dextro lateri magis incumbit, pallidum: de quo fel dependet, ueluti ianthinũ: intestina multis circumuolutionibus inflectuntur. Stomachus illi est oblongus, pylorus multis apophysibus præditus: uulua undecunq; ouis referta. *Interiora.*

Gobio (inquit Galenus) litoralis est piscis, ex eorum numero qui parui perpetuò permanẽt. Præstantissimus autem ad uoluptatem, coctionem, distributionem, & succi bonitatem est is qui in arenosis litoribus aut saxosis promontorijs uiuit. Non autẽ æquè est iucundus, neq; boni succi, neq; ad coquendum facilis, qui in fluuiorum ostijs aut stagnis maritimis uersatur. F

Hîc subiungebatur gobij non marini, sed fluuiatilis figura, à librarijs transposita.

DE GOBIO ALBO, BELLONIVS.

Hic Rondeletij gobius simpliciter est, maior, flauescens, &c.

Gobius albus qui etiam marinus est, à priore multùm differt. Veneti Paganellum nominant. Hicesio magis quàm niger cõmendatus. A

Cute integitur scabriore, neq; unquam ita adolescit, crassioreq; est capite. Ac, quod ad insigne utriusq; discrimen attinet, aduertendum est Gobios unicam in tergore pinnam gerere: Paganellos geminam. Præterea ut Paganelli saxatiles sunt: sic magis ad rufum colorem uergunt, tenerioremq; habent carnem, ut Diocles prodidit. Gobij (Diphilus ait) Percis simile præstant alimentum: qui uerò ex ijs parui sunt & candidi, teneram habent carnem, minimeq; uirus olent. Gobionem saxatilem κῶθον uocant: De quo plura in fluuiatili dicemus. B F

DE GOBIORVM DIFFERENTIIS PRIMVM IN GENERE: DEINDE de gobio marino maximo, flauescente (Viridem non rectè appellant, Græci χλωρὸν & καυλίνω) & uerè saxatili, quem subiecta effigies repræsentat.

RONDELETIVS.

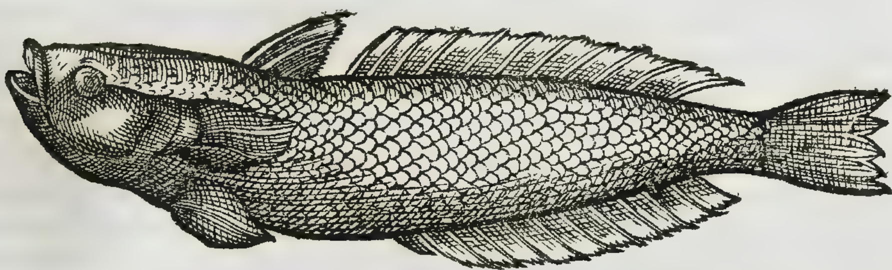

Gobionum multæ sunt differentiæ: quocirca nihil mirum, si diuersi autores diuersa de his scripserint, & rerum ipsarum distinctio difficilior inde facta fuerit. Horum igitur, ut aliorũ omnium differentiæ, sumunt à loco uiuendiq; ratione, à substantia, à magnitudine, à colore. A loco quidem & uita, quòd gobiones quidam litorales sint, teste Aristotele: teste etiam Galeno libro tertio de facultatibus aliment. Gobio litoralis est piscis, ex eorũ etiam numero, qui parui perpetuò manent. Alij sunt saxatiles, ut Athenæus ex Diocle profert, cui Galenus etiam subscribit: Præstantissimus autem ad uoluptatem, coctionem simul ac distributionem, & succi bonitatem est is gobius, qui in arenosis litoribus, aut saxosis promontorijs uiuit. His uerbis perspicuè distinxit Galenus litorales à saxatilibus. Nam inter ueros saxatiles nullum manifestum discrimen ipse constituit, ut qui perpetuò in purissimo mari degant. Quare quum litorales saxatilibus præstare dicit, hos ab illis apertè secernit. Sunt eodem Galeno authore, qui in fluuiorũ ostijs, aut marinis stagnis uiuunt. Præterea fluuiatiles globiones facit Dorion apud Athenæum. & Ausonius: *Gobionum differentiæ.* *A loco & uita.* *Lib 8. de hist. anim. cap. 13.* *Libro 7.* *Ibidem.*

Gobio non maior geminis sine pollice palmis.

Substantiã differre liquet ex ijs, quæ modò ex Galeno citauimus. Hicesius apud Athenæum albos nigris præfert. Flauorũ uerò caro siccior est & macra. Porrò alij albi sunt, alij nigri, alij flauescentes siue pallidi, quos uirides non rectè appellant, ut mox docebimus. *Substantia.* *Color.*

Postremò alij magni, nimirum flauescentes: alij parui, albi: alij inter hos medij, nigri. *Magnitudo.*

Primùm de marino omnium maximo, & uerè saxatili. Κωβιὸς nomen est omnium commune, A

Athen. lib. 7. Latinè gobio ſiue gobius, ſiue gouius. Numenius in Halieutico ſuo κώβιας gobiones appellauit, & Siculi teſtib. Nicandro Colophonio & Apollodoro κώθωνας uocabant. Et gobij χλωροὶ dicti ſunt etiam κωλλῖναι, (*à recto ſingulari κωλλίνης, prima declinatione.*) A noſtris boulerotz, (*Atqui inferiùs gobionem nigrum priuatim boulerot dici ſcribit.*) à Maſsilienſibus gobi, à Venetis paganelli nominantur.

B Is, cuius iconem capiti huic præfiximus, ſaxatilis eſt, palmi longitudine, toto corpore rotundo, non compreſſo & ſpiſſo, ſquamis rotundis tecto, colore uario. Etenim χλωρὸς eſt, & dicitur, id eſt, flaueſcens ſiue pallidus, maculiſque nigris conſperſus, oculis ſurſum potiùs quàm deorſum ſpectantibus. Ad branchias pinnas duas habet, in uentre nō duas cæterorum modo, ſed unicam non diuiſam, qua nota gobij maximè à reliquis piſcibus internoſcuntur. A podice aliam. In dorſo non unicam, ueluti alij ſaxatiles, ſed duas, quarum prior minor eſt, altera ad caudam uſque extenditur. Caudam latam habet non diuiſam. Labijs caret. Dentes habet paruos, os magnum, uentriculum ſatis capacem cum multis appendicibus: hepar album, & in eo fel.

C *Lib. 6. de hiſt. anima. cap. 13.* Gobij ad litora inter ſaxa pariunt oua lata & friabilia, ſimiliter & alij, quoniam tepidiora ſunt litora, & plus alimenti ſuppeditant, & tutiora ne fœtus à maioribus abſumantur. Quare in Ponto circa Thermodoontē fluuium plurimi pariunt, tranquillus enim locus eſt, tepidus, & aquis dulcibus abundans. Gobiones aliquando etiam in alga nidificant. Iidem alga, muſco & reliqua euaneſcente materia uiuunt, ut Ariſtoteli placet libro 8. de hiſt. animal. cap. 2. *Lib. 8.* Athenæus: Gobij χλωροὶ ſicci ſunt & macri. Præparatur aliorum ſaxatilium modo.

A *Exhibitum à ſe gobium χλωρὸν Græcorū eſſe.* Hæc de gobionum differentijs & prima eorum ſpecie, qui χλωροὶ uocati ſunt: quibus finē faceremus, niſi ſcrupulus eximendus eſſet, qui nonnullos impulit, ut crederent, eum quē depinximus gobionem χλωρὸν non eſſe. Tota autem difficultas in nominis χλωροῦ ſignificatione uertitur. Cùm enim Galeni, Dioſcoridis, & aliorum ueterum interpretes χλωρὸν uiride conuerterint, hic uerò noſter gobius minimè uiridis ſit, ſed flauus ſiue pallidus, concludunt eum gobionem χλωρὸν eſſe non poſſe. Quibus reſpondemus, χλωρὸν non ſemper uiride, ſed ex flauo uireſcens, uel ex uiridi flaueſcens ſignificare: qualis eſt color in ſegetibus meſsis tēpore, infelici & macro ſolo natis, aut humoris penuria laborantibus: ex uiridi enim flaueſcunt. *Χλωρὸς nō ſemper uiridem colorem, ſed pallidum etiā uel ſubflauum ſignificare.* Eundem colorē exemplis alijs illuſtrauimus libro ſecundo. Deinde χλωρὸν non ſolùm in hac ſignificatione, ſed etiam pro pallido uſurpari autor eſt Galenus in cōmentarijs in librum ſecundum Hippocratis de ratione uictus in morbis acutis, *Cap. 13.* Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκκρεμᾶσθαι δοκεῖν τὰ σπλάγχνα τοῖς ἐνδεῶς διαιτηθεῖσι φησί, καὶ οὐρεῖν θερμὸν καὶ χλωρόν: θερμὸν λέγων δηλονότι, τοῦ συνήθους θερμότερον. Χλωρὸν δὲ, κατά τι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἑλλήνων ἔθος, ὃ ἔστι καὶ νῦν διασωζόμενον. Ὠχροὺς γάρ τινας ἰδόντες ἐρωτῶσι τὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν οὕτω γεγόνασι χλωροί, μηδὲν διαφέρειν ἡγούμενοι χλωρὸν εἰπεῖν καὶ ὠχρόν. Ἑωρακέναι δὲ τόνδε τινα χλωρότερον ἑαυτοῦ φασι, τὸν ὠχρότερον οὕτω δηλοῦντες. ἔστι δὲ ὠχρὸν χρῶμα κατ᾽ ἀλήθειαν τοιοῦτον, οἷον πῦρ, καὶ τὸ τῆς καλουμένης ὤχρας, ὀξυνομένης κατὰ τὴν προσηγορίαν τῆς πρώτης συλλαβῆς. καὶ γίγνεται τοιοῦτον ἐπιμιγνυμένης τῷ ὑδατώδει περιττώματι, τῆς ὠχρᾶς τε, καὶ πικρᾶς καὶ ξανθῆς ὀνομαζομένης χολῆς. ὅσον γὰρ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ τὸ λευκότερον ἀποκεχώρηκε τὸ ξανθὸν, τοσοῦτον τούτου τὸ ὠχρόν. Hactenus Galenus, qui quanuis χλωρὸν interpretetur ὠχρὸν, adhibito etiam exemplo bilis flauæ cum aquoſo excremento permiſtæ, (quæ permiſtio colorem uiridem non efficit, ſed flaui & nigri permiſtio,) tamen Latinus interpres à uulgari ſignificatione non receſsit, & χλωρὸν uiride conuertit, non ſatis aptè gradum coloris quem Galenus declarat, exprimens. Rectiùs Linacer qui libro VIII. methodi med. capite II. locum Hippocrat. ex libro II. de ratione uictus in morbis acutis à Galeno citatum ſic interpretatus eſt, Κρεμᾶσθαι δοκεῖ αὐτοῖσι τὰ σπλάγχνα, καὶ οὐρέουσι θερμὸν καὶ χλωρόν. Suſpenſa illis uiſcera uidentur, & calidum pallidumque mingunt. *Galeni locus conuerſus.* Sic igitur Galeni locus conuertendus fuit. Quinetiam ſuſpenſa eſſe uiſcera ijs uideri ait, qui parciùs cibum ſumpſerunt, eoſque calidum & pallidum meiere. Calidum intelligens ſolito calidius: χλωρὸν uerò, id eſt, pallidum, ſecundum quandam Aſiaticorū Græcorum conſuetudinē, quæ etiam nunc ſeruatur: quum enim pallidos aliquos uident, cauſam quærunt cur ita χλωροὶ facti ſint, nihil intereſſe rati, an χλωρὸν dicant an ὠχρὸν, id eſt, pallidum. Vidiſſe autem aiunt aliquem ſeipſo χλωρότερον, pallidiorem uolentes dicere. Eſt autem pallidus color reuera, qualis eſt ignis color, & ὤχρας uocatæ, (cuius prior ſyllaba in pronunciatione acuitur,) & fit is color bile quæ pallida ſiue amara ſiue flaua dicitur cum aquoſo excremento permiſta. Quantùm enim à rubro colore ad candidum abſcedit flauus, tantùm à flauo pallidus. Vides, ut Galenus χλωρὸν pro ὠχρῷ ſumi dicat, & ne qua in χλωροῦ ſignificatione ſit ambiguitas, ὠχρὸν id eſſe docet, quod à flauo ad candidum recedit. Eiuſdem τοῦ χλωροῦ ſignificationis ignorantia multos impulit, ut crederent nos optima myrrha carere, omnemque quæ ad nos aduehitur unà cum medicamentis, quæ eam recipiunt, eſſe reijciendam, quòd nulla ſubuiridis reperiatur. Sic enim Dioſcoridis interpres Ruellius ὑπόχλωρον conuertit, cùm ſubflauam dixiſſe debuiſſet: talis enim myrrhæ laudatiſsimæ color eſt. *Cap. 72.* Dioſcorides libro primo cap. de myrrha. Πρωτεύει δὲ ἡ τρωγλοδυτικὴ καλουμένη, ἀπὸ τῆς γεννώσης αὐτὴν χώρας, ὑπόχλωρος καὶ δηκτικὴ οὖσα, διαυγής, id eſt: omnium prima eſt quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco in quo prouenit, ſubflaua, mordens ac ſplendens. His accedit Phauorini teſtimonium. Χλωροὶ ταυτὸν ἐστὶ τῷ ὠχροί. διὸ καὶ τὸν ὠχρὸν παράγεσθαί τινές φασιν ἐκ τοῦ χλωροῦ, μεταθέσει τοῦ ω, καὶ ἀπελεύσει τοῦ λ. ἀποτέλεσμα δὲ τοιαύτης ἐν πολέμῳ χλωρότητος φυγή. Id eſt, χλωροὶ idem quod ὠχροὶ, id eſt, pallidi. quare etiam dictionem ὠχρὸς, ex dictione χλωρὸς deductam eſſe nonnulli affirmant, tranſpoſita litera ω, & ſublata λ. effectus huius in bello palloris eſt fuga. His ſatis comproba-

tum

tum esse arbitror χλωρὸν pro eo gradu coloris sumi, qui aliter pallidus, siue flauescens, uel subflauus à Latinis dicitur, aliter à Græcis ὠχρὸς uel ὑπόξανθος. Et ea significatione gobionem χλωρὸν à ueteribus dictum fuisse contendo, qualis est hic, cuius eiconem oculis subiecimus. Non tamē negarim pro uiridi & herbaceo colore, sed diluto etiam à ueteribus nonnunquam usurpari, ut Aristoteles in libello de coloribus usurpasse uideri potest. cuius uerba ideo libētiùs adscribam, quòd ex ijs facilè colligi posit, cur χλωρὸν non solùm pro uiridi, sed etiam pro pallido siue subflauo sumatur. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς φυτοῖς ἀρχὴ τὸ ποῶδές ἐστι τῶν χρωμάτων: καὶ γὰρ οἱ βλαστοί, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καρποὶ γίνονται κατ' ἀρχὰς ποώδεις. ἴδοι δ' ἄν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, ὅπου ἂν πλείονα χρόνον συστῇ τὸ ὕδωρ, πάλιν ἀποξηραινόμενον γίνεται τῷ χρώματι ποῶδες. διὰ λόγον δὲ συμβαίνει καὶ τὸ πρῶτον ἐν πᾶσι τοῖς φυομένοις τοῦτο συνίστασθαι τῶν χρωμάτων. τὰ γὰρ ὕδατα πάντα χρονιζόμενα, κατ' ἀρχὰς μὲν γίνεται χλωρὰ κεραννύμενα ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς, διὰ μικρὸν δὲ μελαινόμενα, πάλιν μιγνύμενα τῷ χλωρῷ, γίνεται ποώδη. τὸ γὰρ ὑγρόν, ὥσπερ εἴρηται, καθ' ἑαυτὸ παλαιούμενον, καὶ καταξηραινόμενον μελαίνεται, καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς κονιάματα. Καὶ γὰρ τούτων ὅσα μέν ἐστιν ἀεὶ καθ' ὕδατος, ταῦτα μὲν ἅπαντα γίνεται μέλανα, διὰ τὸ κατ' αὐτὰ μὲν ξηραίνεσθαι διαψυχόμενον τὸ ὑγρόν. ὅσον δὲ ἀπαντλούμενον ἡλιοῦται, τὸ μὲν ποῶδες γίνεται διὰ τὸ ξανθὸν τῷ μέλανι κεράννυσθαι: τὸ δὲ μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ μελαινομένου, τὸ ποῶδες γίνεται κατακορὲς ἰσχυρῶς, καὶ πρασοειδές. διὸ καὶ πάντων οἱ βλαστοὶ πολὺ μᾶλλόν εἰσι τῶν νέων μέλανες: οἱ δὲ ξανθότεροι, διὰ τὸ μήπω τὸ ὑγρὸν ἐν αὐταῖς μελαίνεσθαι. Plura sequunt̄ quæ ad id quod uolumus demonstrandum pertinent, sed quia uereor ne in his citandis prolixior sim, ad ea studiosum lectorem remitto. Primùm igitur quum dicit plantas omnes initio ποώδεις esse, id est herbacei coloris: id de colore herbaceo diluto, nec dum exaturato, sed in quo flaui aliquid insit, intelligi, liquet ex ijs quæ consequuntur, quum dicit ramulos recentiores ueteribus flauiores esse, causamq; cur id fiat exponit. Item ex eo quòd ait humidum, nisi splendore & radijs solis illustretur, illisq; permisceatur, candidum manere, nisi inueterascens, & siccescens priùs nigrum redditum sit. ob eamq; causam omnia ex plantis quæ supra terram sunt, primùm χλωρὰ fieri: quæ sub terra, alba, ut radices. Hunc primum plantarum colorem aquarū exemplo declarat, quæ diutiùs loco uno moratæ initio fiunt χλωρὰ solis radijs permistæ, paulatim uerò nigrescunt: rursus τῷ χλωρῷ cōmistæ, fiunt herbacei coloris. Quòd si aquas χλωρὰς, uirides interpretari libet, non admodùm repugno, modò flauitie diluta uiriditas intelligatur. nam cùm dixerit τῷ χλωρῷ permistum nigrum, fieri ποῶδες: idem aquæ exemplum persequens mox subiunxit, τὸ ποῶδες fieri διὰ τὸ ξανθὸν nigro permistum, id est, herbaceum colorem fieri flauo cum nigro cōmisto: maiore uerò nigrore admisto fieri ποῶδες κατακορές, καὶ πρασοειδές, id est, herbaceum exaturatum, & porracei coloris, ut differat ab herbaceo diluto de quo priùs. Quæ differentia in ratione maioris minorisq; tantùm consistit. Iam uerò coloris τοῦ χλωροῦ gradum flauo colori affinem esse alio loco eiusdem libelli ad finem ostendit Aristoteles, docens frumentum & omnia quę à terra existunt, postremùm fieri flaua. humor enim, ait, nondum nigrescens, ideò quòd citiùs exiccetur, coloris mutationem facit. nam quod nigrescit τῷ χλωρῷ cōmistū, fit herbacei coloris. Imbecilliore uerò humore & semper magis ac magis euanescente, rursus paulatim fit color χλωρός, id est, ex uiridi flauescens, postremò flauus. Quare cùm τὸ χλωρὸν significet uiride flauescens, siue uiride flauitie aliqua dilutū, & non exaturatum, deflexa est ad pallidum & subflauum significatio, factumq; ut Græci τὸ χλωρὸν pro pallido usurpauerint, quemadmodum ex Galeno docuimus. Neq; solùm τὸ χλωρὸν colorem significat, sed etiam quia eorū quæ è terra existunt prima germina, ramuli, folia, statim χλωρὰ sunt, id est, ex flauo uiridia, ἀντὶ τοῦ προσφάτου καὶ νεαροῦ sumitur, id est pro recenti & nouo. Sic dicitur χλωρὸς τυρός, caseus recens, cui opponitur ξηρός, id est, siccus. Coēgit me inueteratus error prolixiùs περὶ τοῦ χλωροῦ dicere, ne ob uoculæ unius malè intellectæ significationem, in rerum cognitione cæcutiamus.

DE GOBIONE NIGRO, RONDELETIVS.

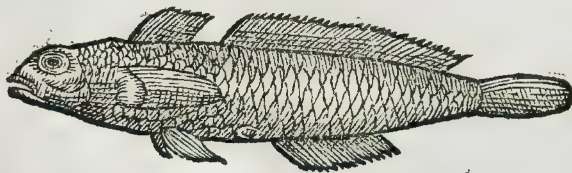

Κωβιὸς μέλας gobio niger, à nostris boulerot, à Venetis go dicitur. A

Digiti est magnitudine & crassitie, corpore ferè rotundo, non compresso: priori similis, ni minor esset, & nigri coloris maximè parte anteriore. B Loco binarum pinnarum quæ cæteris sunt in uentre, unicam habet nigram, barbam esse diceres. Quæ nota facit ut credam hunc esse pisciculum, quem Athenæus libro 8. τράγον uocat, id est, hircum, cui ἐξώκοιτον confert, his uerbis. Τὸ δὲ σύνολον, ὁμοιότατός ἐστι τῷ καλουμένῳ τράγῳ ἰχθυδίῳ, πλὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ στομάχου μέλανος, ὃ καλοῦσι τοῦ τράγου πώγωνα. Exocœtus omnino similis est pisciculo qui hircus dicitur, præter nigrum illud quod uentriculo subest, quod hirci barbam uocant.

Τράγος.

Quòd hic Athenæi hircus, non posit is esse qui ab Aristotele libro 8. de hist. animal. cap. 30. mæna mas dicitur, quum fœmina fœtu impleri incipit, perspicuum est ex his quæ de mæna dixi-

Athenæi hircū, aliū esse ab Aristotelis hirco, id est mæna mare.

mus. neq; enim mæna barbæ nigræ ſimile quid habet, ſed duas in uentre pinnas, cæterorum piſcium modo: neq; rotundo eſt corpore, ſed lato & compreſſo. At ſi ſimilis ſit hic hircus exocœto, rotundo corpore eſſe debet. Quare diſtinctionis gratia, alium Ariſtotelis, alium Athenæi τράγον eſſe dicemus.

C Viuit gobius niger in litoribus & ſtagnis marinis. Quamobrem ſemper ferè ſordibus obſitus capitur.

DE GOBIONE ALBO, RONDELETIVS.

A B Gobius albus, qui à Græcis dicitur κωβιὸς λευκὸς, omnium minimus eſt, non ita quidem candidus, ut cum aliorum multorum piſcium candore poſsit cõtendere, ſed quòd cæteris gobionibus candidior ſit.

F De his Athenæus: Gobij (inquit) percis ſimiles ſunt, (ἀναλογοῦσι) ex quibus parui & albi, teneri ſunt, uirus non reſipientes, boni ſucci, concoctu faciles, ſubflaui (χλωροὶ) uerò, qui caulinæ (καυλῖναι) uocantur, ſicci ſunt & macri, ἀλιπεῖς.

Caulinæ.

Iconem gobij nigri, ut Rondeletius nominat, Venetijs expreſſam, quanquam maiorem quàm paganelli, qui maximus gobiorum à Rondeletio dicitur, hîc appoſui.

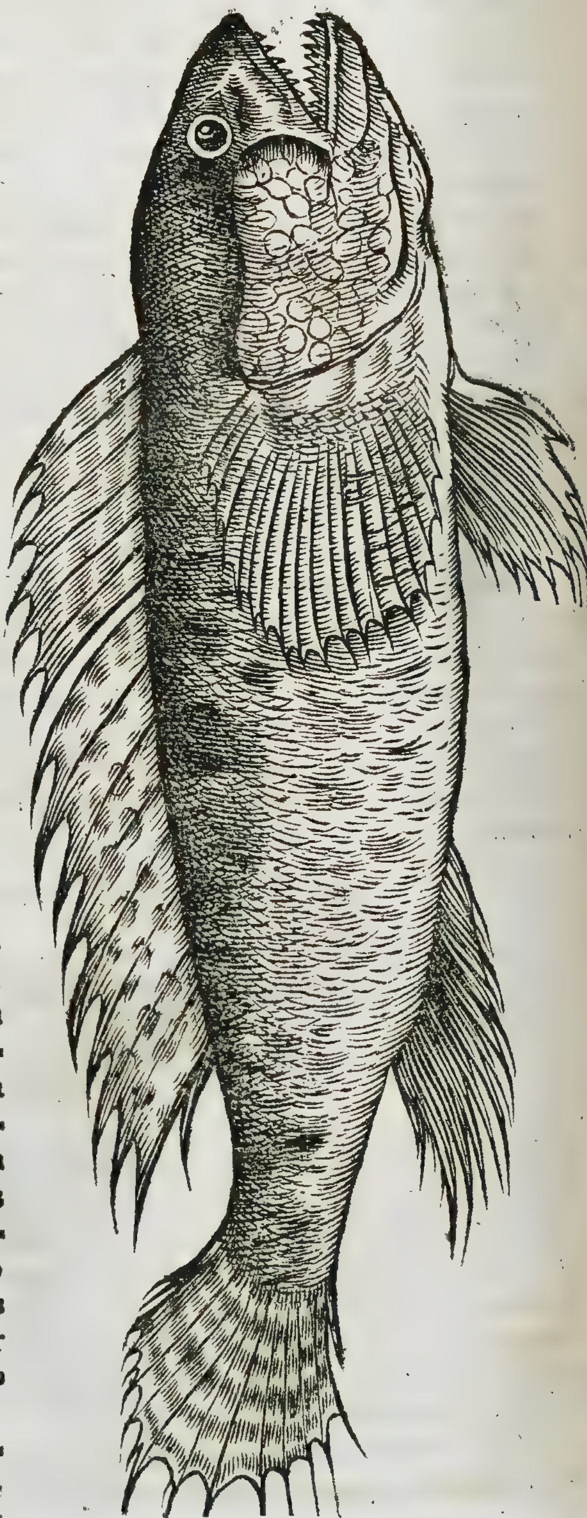

DE GOBIONIBVS IN STAGNIS marinis, Rondeletius.

Gobionibus litoralibus ſimiles reperiuntur in marinis ſtagnis ὑπόχλωροι, id eſt, ſubflaui, nigricantes, & albi, qui quanuis in ſtagnis degant litoralibus, tamen multò inferiores non ſunt, licetq; ijs in litoralium penuria uti. neq; enim lutum multùm olent, quia herbulis & piſciculis alijs magis ueſcuntur, quàm aqua lutóue.

COROLLARIVM.

A Gobius & gobio uocatur, & Cobio quoque per c. à Plinio libro 32. Græcos imitante. nam Græcè κωβιός oxytonum ſcribitur. Gouius in Halieuticis Ouidij legitur, u. pro b. poſito. Cubiones in Garioponti medici libro pro cobiones. Cobij & cobitides Athenæo inter hepſetos piſciculos cõtinentur, de quibus dictum eſt ſuprà in Apuis. Athenæus de gobijs agens: Διοκλῆς φησὶ τοὺς πετραίους αὐτῶν μαλακοσάρκους εἶναι. Νουμήνιος δὲ κώθους αὐτοὺς καλεῖ, &c. Ex quibus uerbis uel gobios ſimpliciter & omnes cothos uocari à Numenio, & à Siculis cothones: uel ſaxatiles tantũ, de quibus proximè dixerat, ut Maſſarius & Vuottonus ſentire uidentur, aliquis colligat. Mihi rem diligentius æſtimanti, prior ſententia magis placet. Κῶθος, κωβιός, Varinus. ſic enim legendum eſt. Σωσίβιοι, οἱ κωβιοί, Heſychius & Varinus. ¶ Gobiorum alij ſunt paluſtres (*nigri nimirum Rondeletij*) qui foraminibus quibuſdam in cœno uictitant, Venetijs frequentiſsimi, eosq; uoce mutilata, hoc eſt prima tantũ ſyllaba proferimus. Alij uerò ſaxatiles paganelli Venetijs appellati, carne, ut Diocles author eſt, molliore, quos & Cothonas à Siculis cognominari Nicander & Apollodorus prodidere, atq; etiam cottos (κώθους, cothos) Numenius appellauit, Maſſarius. Gobiorum alij paluſtres ſunt, alij ſaxatiles, uulgò Goatæ uocati, quos Cothonas, ſicut Nicander

der inquit, Siculi appellant: quosdam alios Gobioni saxatili propemodum similes, Aristoteles Cottos (*imò κώθως Athenæus*) nominat, quos adhuc nonnulli Coranos nuncupant, Gillius. Vercellenses rustici gobium fluuiatilem (quem alij chabotum) paganellum uocant, Rondeletius. Italicum nomē go, ab alijs guo scribitur. nominatur & gobi, nescio an eadem species; & paganello, (cui fortè nomen inditum à ruffo colore quo ad pagrum accedit,) aliâs faganello. Germanicum nomen fingo **ein Meergob.** quoniam & gobij fluuiatilis genus **kop** uel **cab** Germani uocant, nostri **gropp.** Sed blennum superiùs, interpretati sumus, **ein Meergropp**, quòd fluuiatili persimilis sit: itaq; differentiæ causa gobium, **ein Meergob** (alludentes simul ad Latinum gobij uocabulum) interpretabimur; album quidem uel nigrum significaturi, colorum differentias exprimemus.

Paganelli, id est gobij maioris (licet pictor superiorem fecerit maiorem) & subflaui, Venetijs delineata effigies.

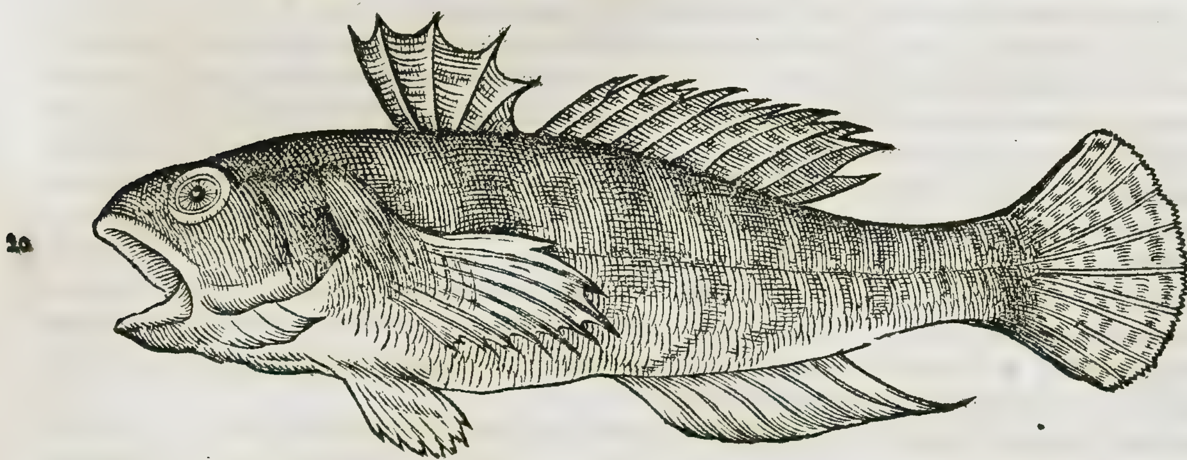

Gobijs, aut potiùs mustelarum generi cognati uidentur pisces, alauda seu galerita utraq; Rondeletij, pholis & scorpioides eiusdē: blennus Bellonij, & piscis gutturosula Venetijs dictus, quem suprà cum alaudis Rondeletij exhibuimus: & galetta (uel galleta) ibidem dicta, forma diminutiua tanquam galea, id est mustela parua. Omnes enim ferè corporis specie, in qua caput prægrande est, & cutis plerunq; maculosa, cum gobijs conueniunt: ut pinnis quoq;. Sed ijsdem cum mustelarum genere congruunt, ac insuper læuitate cutis, & molli mucosaq; carne. Galletam Venetijs cum Petro Gillio ostenderem, gobij genus pessimū esse dicebat. Nos eam inter Mustelas pluribus describemus. Mustelæ sanè fluuiatiles, quas Galli lotas uocant, & lacustres quoq; minores, aliqua similitudine gobios referunt. ¶ Blennus est specie similis κωθιῷ, Athenæus: hoc est cotho, uel cothio, Rondeletio interprete. nam utrouis modo (inquit) legi posse puto, nisi malis κωβιῷ legere. huic enim satis est similis: sed cotho (*cotto*) multò similior. Vix enim quis blennū à cotho discernat: nisi qui nouerit hunc in fluuijs, illum in alto mari degere. *Gobijs cognati.*

Apua cobitis (id est gobionaria, ut Theodorus uertit) fœtus est gobiorum paruorum & prauorum qui terram subeunt, Aristotel. Gaza hunc locum peruertit. Vide suprà in A. elemento de Apua cobitide Rondeletij scriptum, qui figuram quoq; posuit, & ibidem Corollarium nostrum, quo cum pisciculum depinximus quem Venetijs Marsionem uocant. hunc enim aliqui ueterum cottum esse putant. Eberus & Peucerus cobitas interpretantur Germanis **Kauelheuptlin:** ego potiùs **Meergrundel/Meersmerlin**, id est fundulos marinos: nam Galli quoq; eodem sensu loches de meer uocant. Sunt enim ijs pisciculis quos Galli loches nominant tam similes, ut uix ab eis distinguantur, inquit Rondeletius, & idem loquitur pictura. At **Kaulheuptlin** Saxonū, genus illud gobij fluuiatilis est, cui blennum in mari simillimum esse diximus: nostri **Gropp**, alij **Kop** uocitant. ¶ Cobitides fluuiatiles Rondeletij trium generum, paulò pòst dabimus. ¶ Gobio similis est gubernator ceti, Plutarchus.

Scorpios & gobios (in mari rubro, Aelianus de animalibus 17.6.) nasci aiunt, bicubitales, & tricubitales etiam, non tamen maiores, Io. Tzetzes. Venenum pisces quidam pungendo immittunt, non tamē letale, ut gobius, draco, hirundo, Aelianus de animal. 2. 50. ex Halieuticorum Oppiani secundo: B

Κέντρα δὲ πολυκήεντα μετ᾽ ἰχθύσιν ὡπλίσαντο, Κωβιός, ὃς ψαμάθοισι, καὶ ὃς πέτρῃσι γέγηθε
Σκορπίος, ὠκεῖαί τε χελιδόνες, ἠδὲ δράκοντες: Καὶ κύνες, οἱ κέντροισιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι:
Πάντες ἀταρτηροῖς ὑπὸ νύγμασιν ἰὸν ἱέντες.

Hoc si uerum est, non rectè scripsit Ouidius, Lubricus & spina nocuus non gouius ulla. ubi Lubricus pro epitheto gobij accipio, etsi Olisthos, id est Lubricus, sui generis piscis est Oppiano prope ostia fluuiorum. Gobio Venetijs frequens, rarissimè Romæ conspicitur: pro squamis uariam cutē habet, & ualde lubricam, Iouius & Niphus. Semipedalem longitudinem non excedit, Niphus. Cobiones omnes uarij sunt, & squamosi, ex quo apparet falli eos, qui Cobiones pro squammis uariā habere cutē prodiderunt, Massarius. Gobioni complures appendices supernè circa uentriculum exeunt, Aristot. Piscis

paruus gobio est, & ex ijs qui parui perpetuò manent, Vuottonus. Turdi genus unum aureo colore est, & gobionem flauum refert, Rondeletius. Paganelli Venetis uulgò dicti, ruffi uel punicei coloris sunt, uarij, &c. specie autem & magnitudine mustelas fluuiatiles fermè referunt, ut suprà quoque diximus.

C Gobionem Aristoteles alibi saxatilem, alibi litoralem esse tradit. Ouidius inter litorales ponit. In petris & arenis degunt Oppiano & Symeoni Sethi. ἐν δὲ χάραξ, κῶφοί τε κυβιστητῆρες ἰδὲ κωβιοί. Non quòd non aliæ gobionum species sint, quæ in cœno uel paludibus degunt. E gobionibus sunt qui in fluuiorum ostijs, aut paludibus maritimis uictitant, Vuottonus. Gobionem album Euripi non esse pelagium, certũ est, Aristot. Et alibi, Gobio hyeme manet in Euripo Pyrrhæo, cæteris propter frigus enatantibus. Theophrastus in libello de piscibus, cum de fossilibus dixisset, qui in terra torpidi manent, nec mouentur donec effodiantur, subdit: Huic simile contingit circa pisces (quosdam) in Ponto, qui glacie occupati gelantur, neque mouentur priùs, quàm in patinas coquendi injciantur: quod uel imprimis gobio accidit. A Theophrasto proditur in Ponti regione apprehendi in glacie piscium maximè gobiones, non nisi patinarũ calore uitalem motum fatentes, Plinius. C. Plinius paulò minus quàm in eo genere gobium numerauit, in quo terreni pisces censentur: quoniam palustris & quasi incola terræ sit cõtra aliorum piscium naturam, Marcellus Vergilius. Gobij palustres (*nigri nimirum Rondeletij*) foraminibus quibusdam in cœno uictitant, (Goi Venetijs dicũtur,) Massarius. Cobitis apuæ genus gobiones paruos ignobiles creat, qui terram subeunt, Aristot. ¶ Gobij gregatim degunt, Idem. Apud Cretam satis pinguescunt, Aristot. In fluuijs etiam pinguescunt, Idem. Vuottonus in fluuios subire, & ibi pinguescere scribit. An uerò Aristoteles hoc senserit, uel gobionum genus in fluuijs peculiare esse, (ut est,) considerandum. Gobius in salsis pariter & dulcibus aquis uiuit, Galenus. ¶ Pariũt iuxta litora gobiones, suaque oua lapidum amplexibus (lapidibus, Vuottonus) mandant, latiuscula & arenida, Aristot.

E Gobij uerriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus Simone Grynæo interprete. Piscibus inclusis in piscinas, nutrimentum injcere oportet, herbas teneras, piscium portiunculas, squillas, gobios, &c. Florentinus.

F Gobius piscis est uilissimus, inquit Marcellus Vergilius. ob quam causam in Satyra Iuuenalis ait: Nec mullum cupias, cum sit tibi gobio tantùm In loculis. Laudauit contrà Martialis in Xenijs, dicens: In Venetis sint lauta licet conuiuia terris, Principium cœnæ gobius esse solet. Gobius pingui teneritudine delicatus est, Iouius. Gustu persuauis est, quòd carnem habeat tum pinguem, tum etiam friabilem, Matthiolus. ¶ Gobiorum caro, inquit Galenus, ut asellorum & saxatilium piscium carne durior, ita mollior est quàm mullorum: crassitudine uerò & tenuitate mediocrem generat succum. Præstantissimus autem est gobio, tum ad uoluptatem, tum uerò ad concoctionem digestionemque, & ad probum gignendum succum, is qui in arenosis litoribus aut inter saxa uiuit. qui uerò in fluuiorum ostijs aut paludibus maritimis degunt, (*ut pluribus scribemus in lupo pisce*) diuersam planè carnem habent ab ijs, qui in puro mari uictitant, neque enim æquè iucundi sunt saporis, neque succum tam bonũ præstant. Quòd si limosa fuerit aqua, aut urbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur gobio. ¶ Non igitur simpliciter gobius siue litoralis siue saxatilis, boni succi est & facilis cõcoctionis, ut Symeon Sethi scribit: sed litoralis aut saxatilis, si comparetur illis qui in ostijs fluuiorum aut paludibus degunt, præstantior est, succi præsertim bonitate, ut Galenus scribit. ¶ Copiosum (inquit Hicesius) sed non bonum procreant succum gobiones, sapore grati: facile excernuntur, nec multùm nutriunt. Gustui gratiores sunt candidi nigris. uiridium (χλωρῶν) autem gobionum caro, substantia est rariore, magis pinguedinis expers, succumque præstat tenuiorem, neque adeò copiosum: ob magnitudinem magis alit. Gobios, qui saxatiles sunt, teneriorem habere carnem Diocles prodidit. Fucæ, gobij & cæteri μαλακόσαρκοι omnes, facilius quàm alij (scilicet duræ carnis pisces) conficiuntur, Philotinus apud Galenum. Saxatiles pisces, gobij, scorpij, passeres, & similes, corporibus nostris siccum præbent alimentũ, sed εὔογκοι sunt & πρόσφυμοι, (hoc est, nutrimenti solidioris & corpulentiæ satis addunt,) & breui concoquuntur, nec multa excrementa relinquunt, nec flatus excitant, Mnesitheus. Gobij tenerrimi sunt, & facillimè secedunt: alimentum autem plurimũ roburque corpori addunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Hippocrates in libro de internis affectibus eandem ferè uim alimentariam tribuit scorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio: in morbis crassis & pituitosis usum eorum concedens, uti in Callionymo recitaui. Gariopontus hydropicis dari iubet turdos, cubiones, ostreas.

G Si recentem gobium suillo uentri insutum in aquæ sextarijs duodecim, donec duo tantùm supersint, decoxeris: tum percolatum & sub dio expositũ propinaueris, aluum leniter deijcies. Contra canum serpentiũque morsus, idem illitus (καταπλασθεὶς) auxilio est, Dioscorides. Contra dorycnium iuuant animalia quæ in litore & petris marinis degunt, ut gobij, & huiusmodi, siue cruda, siue elixa tostáue edas, Scholiastes Nicandri. Gobium in mortario tusum antea iubet ad deijciendum aluum Paulus Aegineta decoqui in aqua, Marcellus Vergilius. Gobij cocti in aqua & salibus, donec soluatur, potum ius, maximè cum lacte, solutionem uentris facit, Kirani-des.

des. Gobius assus sine sale & comestus, dysenterias & lienterias, & inania egerendi desideria cum dolore facta (τὰς τεινεσμώδεις πϱοθυμίας) sanat, Symeon Sethi.

De uenenoso gobij ictu, lege suprà in B.

Κωβίδια Sotades Comicus dixit: κωβιδάρια & κωβίδια Anaxandrides. Κώθων non modo gobium Siculis significat: sed etiam pro poculi genere, & pro ipso conuiuio accipitur, ut notat Eustathius. H.a.

Lubricus & spina nocuus non gouius ulla, Ouidius. Κοῦφοι κυβιστητῆρες κωβιοί, Oppianus. Χάλανδροι (aliâs χαλαροί) κωβιοί, Epicharmus. Epitheta.

Gobios, tithymalli nomenclatura apud Dioscoridem.

Κωβιὸς proprium nomen uiri est apud Athenæum libro 8. Idem κωβίου τοῦ Σαλαμινίου τόκον ex Archippo memorat. Alexidi apud eundem Κωβίων parasiti nomen est. ¶ Thynnotheræ (id est piscatoris thynnorum) filium Cothonian (Κωθωνίαν) appellauit, fortè à gobijs quos cothones Siculi uocitant, Athenæus. ¶ Κρῶμναν, Αἰγιαλόν τε, (aliâs Κρωβίαλόν τε) καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους, carmen Homeri ex Catalogo, refertur à Strabone libro 12. Propria.

Physsalus piscis in mari rubro gobio ætatis perfectæ magnitudine nō est inferior, Aelianus. b.
Circa Babylonis rigua pisces quidam in siccum egressi, in arido pascuntur: capita eorū aiunt ranæ marinæ similia esse, reliquas partes gobiorum, ut in Cordylo dixi.

Piscantes circa quoddam Africæ litus loco petroso, cōmeatu destituti in nauigatione, οἱ μὲν ἐντελεῖς, μυραίνας τε καὶ καράβους εὐμεγέθεις ᾕρουντο· τὰ δὲ μειράκια κωβιοὺς εὐτελεῖς καὶ ἰούλους, Synesius in Epistolis. e.

Κωβιοὺς ἑφθοὺς, hoc est gobios elixos Anaxandrides nominat, in Cotyis Thracum regis conuiuio. Τῶν ἰχθυοπωλῶν ἄρτίως τις τεττάρων Δραχμῶν ἐτίμα κωβιοὺς σφόδρα, Menander apud Athenæū. Antiphanes in Timone κωβιοὺς laudat, & unde habeantur optimi his uersibus indicat, Dijs (inquit) thus emi; heroibus liba (ψαιστὰ) offero, Vobis uerò mortalibus κωβιοὺς emi, Ὡς πϱοσβαλεῖν (effundere) δ' ἐκέλευσα τὸν τοιχωρύχον Τὸν ἰχθυοπώλην, πϱοστίθημι φημί σοι (φησί σοι) Τὸν δῆμον αὐτῶν. εἰσὶ γὰρ φαληρικοί. Ἄλλοι δ' ἐπώλουν, ὡς ἔοικε, τρωικούς. ¶ Κωβίδι' ἄττα, καὶ πετραῖα δή τινα Ἰχθύδια. τούτων ἀποκνίσας τὰ κρανία, Ἐμόλυν' ἀλεύρῳ τοιούτῳ τινί, Coquus apud Sotadem Comicum. ¶ Archephôn parasitus à Ptolemæo rege uocatus, cum ex Attica in Aegyptum nauigaret, f.

Ὄψου πετραίου παρατεθέντος ποικίλου, Ἐπὶ τῆς τραπέζης, καράβων τ' ἀληθινῶν.
Ἐπὶ πᾶσι λοπάδος τ' εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς, Ἐν ᾗ τεμαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κωβιοί,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι; Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τριγλῶν θ' ἅμα,
Καὶ φυκίδων τῶν πλεῖον Ἀρχεφῶν πάνυ, Ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων,
Φαληρικῆς ἀφύης τε διασεσαγμένος: Τῶν κωβιῶν δ' ἀπέσχετ' ἐγκρατέστατα.
Πάνυ δὴ παραδόξου γενομένου τοῦ πράγματος, Καὶ τοῦ βασιλέως πυθομένου τ' Ἀλκιμόρου,
Μὴ παρεώρακεν Ἀρχεφῶν τοὺς κωβιούς; Ὁ κυρτὸς εἶπε, πάνυ μὲν οὖν τοὐναντίον
Πτολεμαῖ', ἑώρακε πρῶτος, ἀλλ' οὐχ ἅπτεται. Τοὔψον δὲ σέβεται τοῦτο, καὶ δέδοικέ πως.
Οὐδ' ἔστιν αὐτῷ πάτριον, ὄντ' ἀσύμβολον Ἰχθὺν, ἔχοντ' ἄψηφον ἀδικεῖν οὐδ' ἕνα. Machon apud Athen.

Mnesimachus in Hippotropho: Σκόμβρος, θύννος, κωβιὸς, (Rondeletius mauult κολίας,) ἠλακατῆνες. h.

DE GOBIONE FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Græci Latiniq; ueteres Gobionis fluuiatilis nullam, quod sciam, mentionem fecerunt, sed solùm marinum agnouerunt, qui litoralis est, & saxatilis. Primus Ausonius, ut arbitror Gobionis fluuiatilis nomen pisciculo ei posuit, qui si non alimenti natura, saltem figura marino ualde similis est. Fallunt ergo medici, qui gobiones fluuiatiles ægris apponi uolunt, his eam inesse succi bonitatē existimātes quam Galenus in marinis commendat, à quibus illi hac dote multum superantur. A F

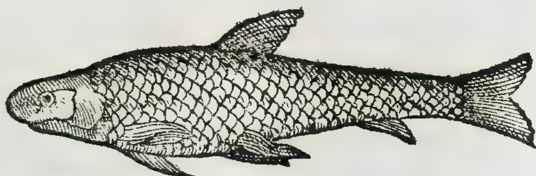

Notissimus est in Gallia Gobio fluuiatilis, Gouion dictus, Lugdunenses Goifon, Germani Gob uocant. De eo hæc cecinit Ausonius in Mosella: A

Tu quoq; flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipara congestior aluo,
Propexiq; iubas imitatus Gobio Barbi.

Propter duas oris appendices quæ breues sunt quasi μύστακας imitatum esse ait Barbi iubas. B
Cæterum squamis tegitur paruis. In dorso pinnam unicam habet, maculis nigris uariatam, reliquas in uentre reliquorum fluuiatilium modo.

Carne sunt molli, insipida, uirus nonnunquā resipiente: uescuntur enim aqua, luto, & cadauerum carne. Qui enim pisciculis istis insidiantur, capita equorum boum'ue in aquam conijciunt: quò statim permulti coëunt, & cerebrum saniemq; hauriunt, dentibus enim carent. F C E

DE EODEM, BELLONIVS.

A Piſciculũ quendam fluuiat. Pariſienſes Gouion uocãt, Lugdunenſes Goiſor, Mediolanenſibus Vairon dicitur. (Etenim quẽ nos Gallicè Veron uocamus, illi Esbreſon, Hetruſci Ionctium appellant: *nempe phoxinum Ariſtotelis, ut conijcio.*) Vulgus Italicum ad mare poſitum nullum agnoſcit gobionem fluuiatilem ſub nomine Gobij, quod neq; olim Latini & Græci: imò nuſquam gobionis fluuiatilis meminerũt priſci. Nam etſi è gobionibus dixerint quoſdam in fluuiorum oſtijs aut paludib. uictitare, tamen ſemper de marinis intellectũ eſt. Fluuiatilis ſic eſt ubiq; promiſcuus, ut non alter frequentior piſcis, aut magis plebeius occurrat. Itaq; de illo Gobione agimus, quem Auſonius barbis inſignitum hoc carmine notauit: Propexiq; iubas imitatus Gobio Barbi. De marino minimè intellexit: ſiquidem ille barbis caret. Porrò Gobij fluuiatiles retinent in popinis Gallicis claritatem, quam eis idem poëta tribuit,

Gobio non maior geminis ſine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipara congeſtior aluo.

Romani piſciculorum minutorum nullum habent diſcrimen, omnesq; mixtim conchulis exceptos diuendunt, & Morellos nominant.

C Porrò noſter hic Gobius caluarijs bubulis in aqua proiectis oblectatur, illicq; degit: quod ſcientes Ligeris accolæ, boum caluarias ſtudioſè adſeruant, quibus in Ligerim immerſis Gobios alliciunt, quo facilius eos poſtea capiant.

B Quemadmodum autem duo ſunt in mari Gobiorum genera nominibus diſtincta, ſic altera etiam eſt Gobij fluuiatilis ſpecies à ſuperiore diſsidens, de qua ſequenti capite docebitur.

COROLLARIVM.

Pictura hæc gobij fluuiat. meliùs quàm Rondeletij expreſſa eſt, ſed maior iuſto.

A In fluuijs etiam Cobiones pingueſcere Ariſtoteles teſtatur: qui de marinis ne an fluuiatili aliquo peculiari genere intelligat, quærendum eſt. Fluuiatilium quoq; cobiorum Dorion apud Athenæum meminit. Italicum gobij fl. nomen Varon uel Vairon, Latinæ originis uidetur à uarietate factum. uarius enim & diſtinctus eſt piſciculus utrinq; maculis rotundis nigris. Phoxinus quoq;, quem Galli Veronum uocant, cute eſt maculoſa uarius. ¶ Gobius fluuiatilis à noſtris uocatur **Greßling**, ab alijs **Kreßling/Greß/Kreſſen/Bachkreſſen**: à quibuſdam **Grundele**, quod nomen noſtri cobitidi barbatulæ Rondeletij adtribuunt. Vterq; piſcis forſan circa fundum ſeu uadum aquæ degere ſolet, ut ab eo Germanicè **Grundele**, id eſt fundulus, ut recentiores quidam loquuntur, denominetur. **Schmerle** piſciculum id eſt fundulum noſtrum, in Alſatia uocant **ein Kreß**, quod Ge. Fabricius nos admonuit. quare cauendum, ne res etiã diuerſæ, propter uocabulorum homonymiam confundantur. Sunt qui thymalos paruos **Kreßling** appellent, imperitè. hi enim & ſui generis ſunt, & cum aliàs, tum pinnula dorſi altera parua diſcernuntur. ¶ Gobij fluuiatiles Tiguri **Greßling** appellantur, in ſuperiore uerò noſtri lacus parte **Grundelin** (ut ab accolis Albis fluuij, **Grundling**) aliqui **Lüteſſer**, id eſt anthropophagos nominant, quòd cadaueribus hominibus ſubmerſis ueſcantur. Argentinæ gobiones paruos **Sandtkreſſen** appellant. Ad Acronium lacum circa Lindauiam longè diuerſum piſciculum (præſertim nondum adultum) **Gräſig** nuncupant, quem noſtri **Laugelen**, Galli Vendoſiam uocant, inter piſces albos leuciſci nomine nobis deſcriptum.

Gobium (fluuiatilem) uulgari lingua Germani (inferiores) appellant **ein göbe**, Galli ung gouuion. deſcriptio quidem Auſonij ei conuenit, Carolus Figulus. Eberus & Peucerus gobionem interpretantur Saxonicè **Cob/Quapp**. ſed quærendum, inquiunt, an **Coben** differant à **Quappen**. Ego omnino differre puto: & **Cob** uel gobium eſſe de quo hîc agimus, uel alterum de quo proximè agemus: quem alij **Cab**, & **Gropp** uocant. **Quapp** certè muſtela fluuiatilis noſtra eſt, **ein trüſch** nobis dicta. De hoc piſce etiam Iodocum Vuillichium ſentire puto cum ſcribit: Sueui fluminis aqua nigricat propter alnorum copiam per quas fluit, ut conijcimus: & piſces in eo-

in eodem, præsertim gobiones nigriores: & cute & carne densiore, palatoq; sapidiores. idem fit in Varta flumine Bohemiæ. Gufen dictus Coloniæ pisciculus, nominis uicinitate gobius uidetur: nisi fortè is sit fundulus noster, id est cobitis barbatula: & Grundele ibidem uocatus, gobius. ¶ Anglis appellatur Goion: uel, ut alij scribunt, Gougeon/ Gogion/ Gudgione.

Gobio pisciculus est forma rotunda, squamis paruis argento similibus, Author de nat. rerum. B
Paruus est pisciculus, forma ferè rotunda, squamis albis, interpositis maculis nigris depictus, Albertus. Pisciculus fluuialis albus, sed nigris maculis respersus, Obscurus. Alburnus Ausonij pinnas easdem habet quas gobio, Rondeletius. Gobius noster (der Greßling) quem nuper captum in lacu nostro, inspexi, mense Ianuario ouis grauidus erat: barbatulus cirris singulis in angulis labiorum perbreuibus. Pupilla oculorum nigra, ambitu candicante. Maculæ à capite caudam uersus per media utrinq; latera nigricantes, rotundæ, magnæ proportione, circiter decem, singulæ deinceps digeruntur: & similiter per medium dorsum. Cauda etiam maculosa est, & dorsi pinna. Vesica bifida, magna proportione. Longus est plerunq; quinq; aut sex digitos. Fel habet subuiride, caudam bifurcam. Os cum aperitur rotundum, & ueluti è præputio se exerens, deorsum nutat. Lapilli in cerebro perexigui sunt.

Pisciculi sunt gregales, qui cadauera hominum submersa depasci credunt, unde & anthropophagos quidam appellant. C In fundo & cœno degunt: unde & funduli à quibusdam dicuntur, sicut & cobitides barbatæ. Vtriq; etiam cadaueribus uesci putantur. unde & inter iocularia piscium cognomenta hoc usitatum arbitror, Gobium fluuiatilem esse pollinctorem aut uespillonē, (ταφεύς:) Ein kreß ist ein todtengräber. Gobionem quidam dixerunt uesci cadaueribus. sed à piscatoribus deprehenditur hoc esse fabulosum: qui dicunt eos potius in aqua liquidissima uersari, & pabulo nutriri, Obscurus. Hic piscis apud nos (*Misenos*) è cerebro equi nasci dicitur, quod non credo: sed eo in aquas abiecto uesci, uerisimile est, Ge. Fabricius. Degunt in lacubus & fluuijs. Vescuntur musco uel alga, item arenulis, uermiculis, & hirudinibus minimis lacuum. ¶ Fœminæ Ianuario & Februario mensibus, ut puto, grauidæ sunt: memini & in fine Maij ouis plenam reperire. Aliquādo bis aut ter anno pariunt. ¶ Aestate uermiculis quibusdam in uentre uitiari dicuntur, Albertus.

Hamis infiguntur ad inescādos lucios. Capiuntur facilè & magna in copia circa ripas lacus nostri retis genere quod stoßbären appellant. E

Cœnum aliqui resipiunt. In cibo uiles ac despicabiles reputantur, utpote aquosi & minimè solidi, Obscurus. F Vbi aquas arenosas lapillulis in nutrimentum habent, salubrius alunt, Author de nat. rerum. Salubres sunt qui in fundo degunt arenoso. æstate quidem dicuntur uermiculis in uentre uitiari, Albertus. Optimi iudicantur Martio & Aprili mensibus, Maio deteriores fieri incipiunt. Galbio, aliâs Gouio, in Regimine Salernitano piscibus cibo idoneis adnumeratur. ubi Villanouanus interpres: Gouio (inquit) est piscis paruus dulcis aquæ, longitudine digiti longi, rotundus & suauissimus, Gallicè gouion. ¶ Pisciculus hic elixus satis solidus est, nec contemnendus in cibo.

DE COTTO, RONDELETIVS: QVEM ITIDEM GOBIVM fluuiatilem, ab Ausonij Gobio diuersum, eruditi quidam appellant.

Eicon hæc Cotti nostri est, diuersa nonnihil ab illa quam Rondeletius exhibuit pinna dorsi singulari, & cauda penicilli instar longiuscula, &c. ut genus aliud cotti circa Monspelium haberi suspicer.

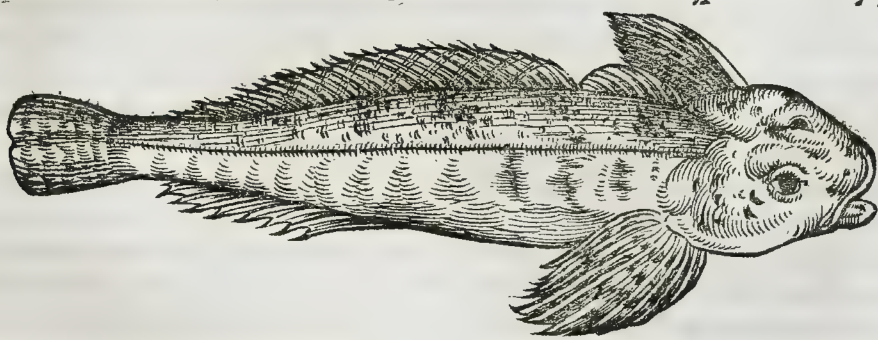

Piscem qui ab Aristotele βόττος dicitur, Gaza Cottum conuertit, nescio qua ratione motus. A
Quòd si Latinum hoc nomen seruemus, interim meminerimus diuersum esse piscem ab eo qui à Numenio ex Athenæo κῶβος dicitur: sic enim ille Gobionē appellabat, qui à reliquis Græcis κωβιὸς uocatus est. Galli Cottum chabot nominant à capitis magnitudine. Nostri eadem de causa teste daze. (Lib. 4. de hist. cap. 8.)

Pisciculus est fluuiatilis Ranæ piscatrici similis, si parua magnis conferre licet, corporis figura & colore. B Capite enim magno est, lato, & depresso: oris magno hiatu, sine dentibus. Oculi sursum spectant. Pinnas habet duas ad branchias, magnas pro corporis ratione, in uentre duas minores, in dorso unicam continuam ad caudam usq;, cauda in unicam desicit. Intus branchias quaternas habet, hepar magnum cum felle. Si corpusculum spectes, uentriculū magnum. Aristo- E

teles huius piſcis meminit, quo loco piſces in aqua audire probat. ἔτι δὲ ἐν τοῖς ποταμοῖς εἰσὶν ἰχθύδια ὑπὸ ταῖς πέτραις, ἃ καλοῦσί τινες βοίτους, (æditio noſtra habet βοῖτος duabus ſyllabis.) καὶ ταῦτα θηρεύουσί τινες, διὰ τὸ ὑπὸ ταῖς πέτραις ὑποδεδυκέναι, κόπτοντες τὰς πέτρας λίθοις. τὰ δὲ ἐκπίπτουσι παραφερόμενα, ὡς ἀκούοντα, καὶ καρηβαροῦντα ὑπὸ τοῦ ψόφου. Sunt præterea piſciculi fluuiatiles qui ſub ſaxis ſtabulant, quos Cottos (*Boitos*) uocant. Capiuntur à nonnullis ſaxo percuſſo ſub quo latent: protinus enim inde exturbantur, ut qui audiant, & caput per ſtrepitum tententur.

C Capiuntur cum Cobite fluuiatili in fluuijs & in fontibus.

F Carne ſunt molli, ſuaui, & minimè negligenda.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Multis cognominibus exprimitur alter fluuiatilis gobio. Nam quòd grandi capite conſtet, Galli Chabotum dicunt, Romani Miſoris nomine appellant. Quòd autem in riuis piſtrinorum aquaticorũ uerſetur, Cenomani Vn Muſnier appellauerunt, Mediolanenſes Vn Scatzot & Bot. Hic enim eſt cui propriè uox Botoli adſcribi debet, quo nomine eum Ferraria quoq; uocare conſueuit. Quemadmodum autem Paganellum marinum iam diximus plurimùm à Gobione diuerſum eſſe: ſic de hoc fluuiatili dicendum eſt, (*eum à Gobione altero fl. quem ſic Auſonius nominat, plurimùm diſtare.*) Cõmunis autem Botorum appellatio alludit ad antiquam Boitorum nomenclationem. Eos enim Ariſtoteles βοῖτος appellat, quos in fluuijs ſub ſaxis ſtabulari tradit. Vercellenſes Bouteiolum uocant: ruſtici uerò Paganellum.

COROLLARIVM DE GOBIONE FL. CAPITATO. SIC ENIM perſpicuitatis cauſa nominare libet.

A Apud Ariſtotelem hiſtoriæ anim. 4. 8. boitus ſemel legitur, βοῖτος, duabus ſyllabis, in noſtra æditione: non tribus ut alij quidã legunt, & per τ. non per θ. Gaza uidetur κόττος legiſſe, quoniam ita tranſtulit. Nos ſuprà poſt Apuam Cobitidem Rondeletij piſciculum pinximus, qui Venetijs Marſio nominatur. Petrus Gillius ueterum cottum eſſe putabat. Piſces quoſdam (inquit) gobioni ſaxatili propemodum ſimiles, Ariſtoteles cottos nominat: quos adhuc nonnulli coranos nuncupant. Eſt ſanè piſcis hic quo de agimus, blenno marino ſimillimus, ut dictum eſt, ut æquiùs ferè blennus fluuiatilis, quàm gobius fluuiatilis dici mereatur. ¶ Capitonem recẽtiores quidam Latinè uocant, ſed alius eſt capito Auſonij, de quo ſuo loco diximus. alij capitellum minus probando uocabulo: Alberti Magni ætas capitatum. Nos differentiæ cauſa gobionem capitatũ uocare poterimus. ¶ In agro Tridentino pauci admodum ſunt fluuij qui gobios non alant: hos inibi quidam uulgò uocant Capitoni, quidam uerò Marſoni, at in Hetruria, ubi tamen rariſsimi habent, corrupto à gobijs uocabulo, uulgò dicũtur Ghiozzi, Matthiolus. Sunt etiã fluuiales gobij, ex Verbano præſertim & Lario lacubus, (inquit Iouius,) qui inſignes habentur, ipſis iecinoribus palato gratiſsimis. eos & Strincios & Botetriſsias Inſubres appellant. (*Hos quidem piſces nos muſtelarum fluuiatilium generi potiùs quàm gobionum adtribuimus.* Truſchen *appellant noſtri.*) In Etruria quoq;, in Marina præſertim amniculo, qui ex Appennini iugis apud Pratũ oppidum in Arnum euoluitur, Iocij (*Ghiozzi ſcribit Matthiolus*) ſunt piſciculi delicatiores, gobionibus admodum ſimiles: qui quum effigiem illam mirè exprimant, etiã in tantula carne eundem ſaporem habent, Hæc ille. Ego piſciculum Iozzo Florentiæ uulgò dictum ſub lapidibus inueniri audire memini, paulò minorem cotto noſtro, ſine oſsibus, (ſine ſpinis nimirum, uel molliſsimis illis:) qui fortè non cottus noſter ſeu gobio, quo de ſcribimus, ſed cobitis barbatula, id eſt fundulus barbatulus noſter fuerit. Bellonius gobium fluuiatilem Auſonij ab Hetruſcis Ionctiun uocari ſcribit. In diuerſis Italiæ locis gobius hic capitatus aliter atq; aliter nominatur: Scazon uel Scazion circa Comum: Maieron, Veronæ: Marſon Vincentiæ. Michaël Sauonarola Marſiones dixit, quamuis codex impreſſus Manſiones habet. Botto Cremonæ, Botulus à Grapaldo dicitur. hinc & Botetriſsia compoſitum Inſubribus uocabulum eſt, pro genere muſtelæ fluuiatilis, ut paulò antè dictũ eſt. Italicum nomen botto, ad Græcum βοῖτος accedit. Bellonius caput de gobio fl. Auſonij inſcribit de boëta, neſcio quomodo. in ipſa enim deſcriptione huius nominis non meminit. uideri autem poteſt confictum à Græco βοῖτος: quod tamen maſculini generis eſt, & non Auſonij gobium, ſed capitatum ſignificat. Cardanus muſtelam fluuiat. illam, quam Galli lotam, bottam uocat: alij Itali botatriſsiam. Germani quidam Quap uocant, alij uerò Puiit: quæ duo nomina alioqui ranã rubetam ſignificant: ut botto Italis quoq;. Itaq; bott uel botto hunc piſciculum appellatum arbitror: q patulo ac deformi oris rictu tum ranam, tum muſtelam fluuiatilem, quam diximus, referat. Capidono, id eſt capito, Tridenti. Alibi Iouians, quaſi gobiani: ut goi quoq;, id eſt gobij, alibi Lagioni, ſi rectè quondam notaui, appellantur. Cæterum Baſsianus Landus Italus in libro de peſte, cum ſcribit: Ex putreſcente aqua oriuntur uermes, magna copia ranarum & aliorum animalium, quæ ortum habent de putredine: cuiuſmodi ſunt piſces capitones uulgò dicti: non propriè dicendos piſces, neq; gobiones capitatos, ſed gyrinos, id eſt ranarum fœtus, quos nos etiam à capitis magnitudine hippocephalos uocitamus uulgò, intelligere uidetur. Cagador circa Luſitaniam in mari uocatur piſcis gobioni fl. capitato perſimilis, blennus fortaſsis. ¶ Gallicè Chabot; circa

Margin notes: Cottus. — Blennus. — Italica nomina — Hiſpanicum. — Gallica.

circa Neocomum uerò Sabaudicè Chasso uel Chassot: quod nomen ad Italicum Scazon accedit. Iuxta Tolosam Caburlaut. Capito Ausonij etiam à capitis magnitudine Gallicum nomen Testart adeptus est, quod quidam gobio capitato non rectè adscribunt: quanquã idem capito Ausonij Lugduni appellatur Vn Musnier: quo nomine Cenomanis etiam gobius capitatus uenit, ut Bellonius refert. ¶ Germanicè Gropp inter Heluetios: Cop uel Kopp in Carinthia, alibi Kab/ Kopt/ Gropt/ Kaolrapp in Franconia: alicubi Babst, id est Papa, quòd episcopum Romanũ fortè triplici mitra insignem, capitis sui mole quodammodo referat. Est & Mull usitatũ nonnullis nomen, & Thollman circa Tridentum. Saxones & Miseni à capite, quod ferè globi instar rotundum habet, sed compressum, uaria ei nomina fecerunt: Keuling/ Külingk/ Kuling/ Kulheit/ Kaulheupt. Eberus & Peucerus qui in Saxonia scripserunt, κωβίτας interpretantũ Kaulheuptlin. Sed cobitides pisciculi quorum ueteres meminerunt, marini sunt, quos in fluuiatilium genere non capitati gobij, sed omnium minimi & barbatuli repræsentant: de quibus mox scribemus. ¶ Anglicè a Bulhed, à capite taurino: quasi bucephalum dicas: nempe ob magnitudinem, non similitudinem formæ. nam bul Anglis taurus est. nisi fortè corruptum hoc nomen est à Saxonico Kulheit, hoc est Rotundiceps. Alibi a Gulle: uel a Myllersthombe, hoc est Molitoris pollex. ¶ Glauoche, id est capitatus, Illyricè, Polonis Glouuacz nominatur, ut audio. ¶ Inter ludicra piscium nomina hoc etiam legitur, Gobionem capitatum esse clauum equi, hoc est quo soleæ ferreæ equorum ungulis affiguntur, à similitudine formæ nimirum, id est capitis ad reliquum corpus proportione. Ein kopt ist ein rossznagel. *Germanicè. Anglicè. Illyricum.*

Lacustres gobij capitati apud nos à fluuiatilibus specie differunt, ut in B. exponetur.

B. Capitatus (piscis perparuus, ore rotundo & amplo, Author de nat. rerum) caput habet ferè ad magnitudinem reliqui totius corporis. colore niger aut fuscus est, rarò semipedem æquat: bonæ cõmixtionis & duræ carnis: figura ceu clauæ. Abundat in fluuijs Germaniæ & Galliç. Maior quidem inuenitur in Danubio, & aquis Danubium influentibus, quàm alijs aquis, Albertus. Dracunculus cotto fluuiatili non multùm absimilis est, rostro acutiore, & capite latiore, Rondeletius. Gobius capitatus, piscem marinum quem Angli Curre uocant (is cuculus aut lyra est) refert, magnitudine, figura & colore similis, si spinas demas. nempe magnum habet caput, minori corpore, ut Io. Caius Britannus nos admonuit. ¶ Pro dentibus labra instar limæ aspera habet: pinnas binas ad branchias, rotundas, & ambitu pulchrè cristatas: duas alias inferiùs paruas, longiusculas, albicantes in medio summi uentris. aliam ab ano ad caudam: in dorso quoq; geminas, non singularem ut Rondeletius scribit, qui aliam fortè speciem nobis ignotam uidit: nam & cauda quam suo adtribuit cotto, proportione multò longior est quàm in nostro. Ex his dorsi pinnis breuior est, quæ capiti propior: altera longior, caudam uersus, quã tamen non attingit: idq; in fluuiatili & lacustri genere similiter. Fœmina ouis immodicè turget, quæ in pectore in globos collecta geminas ueluti mamillas præ se ferunt: & membrana uestiuntur nigricante. Lapillos in capite habent. ¶ Gobij non in mari tantùm reperiuntur: uerùm etiam in fluminibus & lacubus, quod Galenus etiam annotauit: (*Atqui Galenus sentire uidetur, gobios eiusdem speciei, nempe marinos, dulces aquas subire, libro de cibis boni & mali succi, cap. 9. nostri autem gobij fl. omnes à marinis genere differunt*) quemadmodum testantur ij qui in Lario lacu, itemq; Verbano capiuntur, laudatissimi quidem, propterea quòd eorum iecur maximam cum palato ineat gratiam. In fluuijs uniuersim minores existunt, quanq; ex ijs etiam nonnullos inuenias, qui duas aut tres uncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluuij, qui Gobios non alant. nanq; & Athesis, & Nosius, & Lauisius & Sarca ijs refertissimi sunt. Hos inibi quidam uulgò uocant Capitoni, quidam uerò Marsoni, & in Hetruria Ghiozzi, Matthiolus. Videtur autem ille diuersa gobionum genera his uerbis confudisse: nempe Mustelas fluuiatiles, quas Insubres Strincios & Botetrissias nominant, ut Iouius tradit: qui similiter illas gobiorum generi adscripsit, earumq; iecur cõmendauit. Et hæ in lacubus maiores reperiri solent, quàm in fluuijs, etiamsi species earum uidentur diuersæ, ut suo loco docebimus. Gobij uerò capitati, qui capitoni ab Italis & Marsoni uocantur, nec magnũ, neq; delicijs quæsitum habent iecur. neq; in fluuijs maiores quàm in lacubus reperiuntur: sed contrà. Certè in lacu Tigurino nostro capitati gobij non solùm magnitudine inferiores sunt fluuiatilibus: rarò enim ultra digiti medij longitudinem excrescũt. sed specie etiam differunt: etsi uulgus fortè non discernat. nempe colore magis albicant, cum illi nigriores sint. (corpus uarium est, partimq; albicantibus, partim fuscis punctis, & maculis etiam nigricantibus trãsuersis distinguitur.) Spinulis circa branchias pluribus & acutioribus, breuissimis tamẽ illis & uisum penè latentibus horrent: quibus digiti etiam, si retrò ducas, configuntur. Pupilla oculorum aliqua ex parte pulchrè uirescit, & gemmæ instar resplendet, præsertim ad Solem. E lacu in fluuium non migrant, ut neq; fluuiatiles in lacum. Gustus etiam suauitate fluuiatilibus longè sunt deteriores.

C. De lacustribus dictum est. Fluuiatiles in riuis montanis præcipuè, aut frigidis, & fluuijs quanquam rapidis ac præcipitibus capiuntur. Fluuios incolunt, & sub lapidibus aut inter saxa libenter delitescunt, Albertus & Obscurus. Plura leges inferiùs in Cobitide fl. barbatula. In aquæ fundo non tam natant, quàm subito impetu teli instar se uibrant, & quò uolunt eiaculantur ac traijciunt, magis quàm ulli alij pisces: Græci eos ἀκτίζειν dicerent, nostri schiessen. Omni-

uoros esse puto: à se mutuò etiam eos uorari certum est. Pariunt (parere incipiunt) circa pascha, uel mense Martio.

E Capiuntur nassis per fluuios præsertim, in lacu, longissimis retibus, quæ propter umbras lacustres minores fiunt & denominantur à nostris Rötelegarn, & ad passus circiter quadraginta demittuntur. Fuscina etiam in fluuiorum ripis feriuntur à piscatore, qui ocreatus circumit, & lapidibus cautè leuiterq; motis, eis insidiatur, nempe interdiu: nam nocte ad Lunę splendorem latibula sua relinquunt, ut facilè feriantur, nec opus sit lapides dimoueri. In riuis montanis & hi, & alij pisces qui insunt, nullo negotio affatim capiuntur, si diuertantur ita ut aluei sine aqua relinquantur. Gobios capi in flumine à Calendis Nouembris usq; ad pascha, legibus piscatorijs apud nos licet: extrà uerò illud tempus nec genere illo retis, quod Storberen appellant, neq; fuscina, (Groppysen uocant,) neq; alio modo. Hamo capi nunquam licet. Retibus illis quæ Groppenbären appellant, certa mensura est constituta. Nassis uti permissum est à die d. Marci usq; ad exitum Maij, non arctius tamen contextis, quàm ut gobij capitati, & pisciculi bambeli uulgò dicti euadere queant. ¶ Gobios capitatos à mustelis (strincijs uel trissijs) appeti audio, eisq; hamo infixis inescari, lineis ad LX. passus longis, in lacu nostro.

F Sunt hi pisciculi non modo concoctu facillimi: sed & ori suauissimi, atq; gratissimi, præsertim cùm ouis turgent. hæc enim in his & pinguia, & copiosa sunt, gustui uerò suauissima. Quo fit ut solertissimi piscatores, horum fœturas obseruātes, non minùs expiscandis ouis operam nauent, quàm piscibus ipsis, Matthiolus. qui iecur etiam eorum maximam cum palato inire gratiam scripsit, id quod non gobijs capitatis sed trissijs mustelarum generis conuenire monui suprà in B. Ioctij in Etruria dicuntur pisciculi delicatiores, gobionibus (*mustelarum scilicet generis, non marinis, ut puto*) admodum similes, qui quum effigiem illam mirè exprimant, etiam in tantula carne eundem saporem habent, Iouius. Vescētes capita reijciunt, quæ spinis tantum cute sine pulpa cōstant. In delicijs habentur apud nos quoq;, propter saporis bonitatē, sed fluuiatiles duntaxat, lacustres non item: idq; circa brumam & mense Ianuario potissimùm. Sunt qui à calendis Decembris usq; ad calendas Aprilis eos cōmendent: alij circa calendas Februarij optimos faciunt, & paulò pòst usq; ad eundem terminum. Capitatus piscis est bonæ cōmixtionis, & duræ carnis, Albertus. Alexander Benedictus in curatione inexplebilis auiditatis: Iuuant (inquit) etiam pisciculi recentes (in cibo) fluuiatiles, gobijs marinis similes, ac præpingues auiculæ. Et in libro de peste: Saxatiles pisces omnes à nostris medicis maximè probantur: inter quos à magnitudine capitis Foroiulienses nostri capitones uocant. Verùm hi propriè saxatiles non sunt: quod Michaël Sauonarola etiam animaduertit, de nutrimento ex piscibus scribens: Medici ueteres cum pisces paruos saxatiles laudant, nō uidentur mihi de marsionibus sentire, ut quidam interpretantur. Marsiones enim carent duabus conditionibus unde pisces boni cōmendantur. nam & muscilaginosi sunt: & parum exercentur, cum in locis petrosis iaceant sub lapidibus. ¶ Elixari debent ut cobitides barbatulæ: hoc est, in uinum calidum impositi elixari, non diu, & tandem aceto modico affuso ad eius ferè consumptionem coqui. Placent etiam frixi, Greg. Mangoldus.

DE ASPERO PISCICVLO, GOBIONI PERSIMILI, RONDELETIVS.

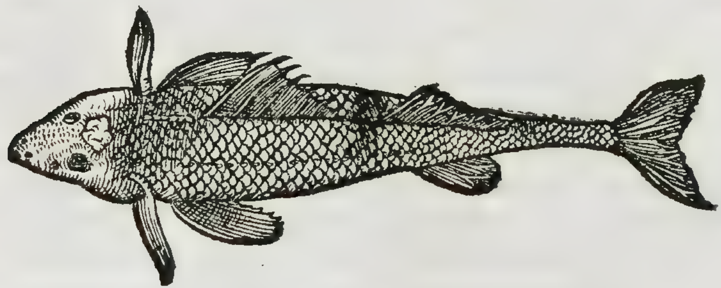

A Lugdunenses pisciculum Gobioni persimilem Apron uocant ab asperitate squamarum.

B In Rhodano tantùm inuenitur, sed non quouis eius loco, uerū ea ferè in parte quæ inter Viennam & Lugdunum est interiecta. Est igitur pisciculus Rhodano peculiaris, capite latiore quàm Gobio, in acutum desinente. Ore est medio, dentibus caret: sed maxillas asperas habet, foramina ante oculos. Colore est rufo, maculis nigris latis, à dorso ad uentrem obliquè descendentibus uariato. Pinnas ad brāchias & in uentre similes cum Cottis habet, sed in dorso dissimiles: duæ enim sunt (*in nostris quoq;, id est Heluetiæ cottis, binæ sunt*) à sese seiunctæ.

C Vulgus ait pisciculum hunc auro uesci, quia arenam, cum qua nonnunquam auri laminulæ sunt, haurit.

F Carne est sicciore quàm Gobio.

DE COBITE FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Cum antiquis piſciculi fluuiatiles minùs cogniti ſint, euenit ut nomine uetere careant. Qua de cauſa marinorum eis ſimilium appellationes ijs accommodare uiſum fuit. Hunc igitur quem hîc proponimus Cobitem fluuiatilem nominamus, quòd marinę (*apuæ cobitidi marinæ, non hîc exhibitus cobites fluuiatilis: ſed quæ mox ſubijcietur cobitis barbatula ſimilis eſt, tũ ſpecie corporis, tum quòd ſquamis caret*) perſimilis ſit, cuius tria ſunt genera, quæ nominibus ſuis Galli diſtinxerunt. Primũ genus loche franche uocant, alterum loche. Vtrunq; genus, quum paruũ eſt, lochete. De primo genere nunc agimus, quæ loche franche nominatur, uel quòd tota læuis ſit, (*an totam læuem dixit, quòd etiam ſquamis careat? has tamẽ pictura repræſentat, deſcriptio non meminit,*) & aculeis careat, uel quòd mollior ſit & ſalubrior. A

Eſt autem Cobites hæc fluuiatilis piſciculus, in riuulorum & fluuiorum ripis degens, digitali magnitudine, roſtro ſatis prominente. Corpus flaueſcit, & maculis nigricantibus notatur, ſubrotundum eſt & carnoſum. Pinnæ duæ ſunt ad branchias, duæ in uentre, unica ab excrementi meatu, unica in dorſo. B

Carne eſt humida & uiſcida. Si in aqua ſordida & cœnoſa nutriatur, pingueſcit: ſed multò inſalubrior redditur. *Cobiten fortè hunc piſciculum nominat, quòd ad gobionem fluuiatilem Auſonij accedat, non ad marinam cobitin. quare piſcis quem* Kyſerle *noſtri uocant, ſi non hic eſt, ab eadem tamen ſimilitudine ſic & ipſe uocari poterit. Alij* Kyßling *uocant. Digiti longitudinem parũ excedit, colore per dorſum è cæruleo uireſcente, per latera & uentrẽ candido. In Silo torrente ad urbem noſtram capitur circa lapides: & ex eo Limagum amnem ingreditur, inter lautos piſciculos habitus. Effigies eius hæc eſt.* F

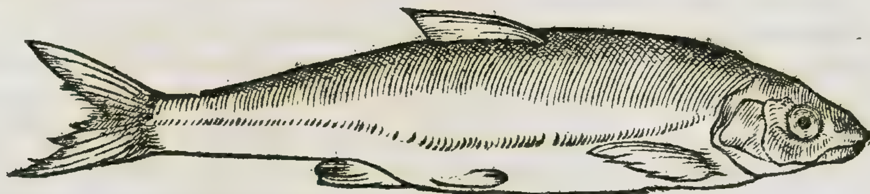

DE COBITE ACVLEATA ET BARBATVLA, RONDELETIVS.

Cobites ſecunda, quæ non ſolùm Loche, ſed etiam Perce (*id eſt aculeata*) à Gallis uocatur, ſupradictæ ſimilis eſt, ni paulò maior eſſet & latior, non rotunda, ſed compreſſa. In branchiarum operculis aculeum utrinq; habet. Spina interna dura rigidior eſt, quo fit ut piſciculus iſte inter edendum moleſtior ſit quàm cobites læuis. Sæpius ichthyopolæ parum cautis imponunt, & pro leuibus uendunt, quæ impoſtura inter edendum facilè deprehenditur. B

F

Tertia cobites barbatula, omnium minima eſt, quæ ipſo nomine ſtatim ſeſe prodit. nomẽ dedimus à cirris tenuibus, è roſtro barbæ modo pendentibus, quemadmodum in Barbo. *Cobitis barbatula.*

DE EISDEM, BELLONIVS.

Delicatiſsimus eſt ſaxatilis piſciculus ubiq; frequentiſsimus, quem Galli une Loche, Mediolanenſes Vſel, Placentini & Parmeſani Gouſangle, Locham Romani piſcatores, alij Morellam uocant. quod poſtremum noſtro Veroni fluuiatili magis debetur: Lodenſes Zedole, Ferrarienſes Squaiola nominant. In Rifileto amne (finitimo urbis Italiæ cui nomen eſt Ciuita de Caſtella) Lopole uocantur. Duo ſunt horum genera; quorum quæ Gallis Loche franche dicitur, palato quidem delicatior eſt: quæ uerò cœnoſum limoſumq; tractũ incolit, craſſo & obeſo corpore conſtans, atq; ob id pinguis Lochia cognominatur: ualetudinarijs admodũ pernicioſa eſt. Cæterum Lochias quidam Galli nominare malunt des Perces, quòd cùm riuulorum indigenæ oblongo, tereti ac lubrico ſint corpore, petras uideantur perforare: Duos enim habẽt in branchijs aculeos, utrinq; unum, ad caudam ſpectantes, dentium ceraſtis longitudine, quibus ſeſe impellunt, ut minima inter lapides foraminula ſubeant. A *Genera duo.*

Viuax eſt admodum piſciculus, minoris digiti craſsitudinem non excedens.

Pinguis uerò Lochia, indicis digiti craſsitudine eſt, quinq; digitos longa, tota lituris ſeu punctis diſtincta: notaſq; in tergore & lateribus habet, nunc grandes, nũc paruas ac nigricantes, quibus ipſa etiam quodammodo pulla apparet: ſed uentre eſt candido. Pinnam utrinq; unam in la- *Lochia pinguis. B.*

teribus gerit: item sub uentre duas: in tergore uerò summo unam admodũ paruam, item sub cauda ad anum alteram. Pinna caudæ rotunda est: reliquæ omnes transparentes, obtusæ & latæ. Cirrhis quaternis (*utrinq;*) duobus (barbi modo) tanquã mystacibus insignis est. Os habet paruum sub longo naso: eiusq; intestinum statim à stomacho (quem hepar fouet) rectà per uentrem ad anum ducitur. Fel dextro hepatis lobo adsutum: Lienem insignem, & rubrũ habet. Cor sub branchijs, suo pericardio obuolutũ. Oua singulari uesicula, ut alijs piscibus bicorni folliculo conclusa.

COROLLARIVM I. DE COBITIDE FLVVIATILI BARbatula. Et primùm de tribus huius generis speciebus.

Iconem hanc addidi, etsi maiusculam quàm uellem, quòd plenius & accuratius facta uideatur quàm Rondeletij.

A Rondeletius Lochæ pisciculi sic dicti à Gallis, genera tria facit, & picturas totidem exhibet: Bellonius duo tantùm, & neutrum depingit. Idem Lochias ab alijs inquit Perces Gallicè uocari, quasi uocabulum cõmune hoc sit, non unius speciei, ut Rondeletius docet, cui assentior: ea puto **Steinbysser** à nostris dicitur. Hoc etiam notandum Lochiam pinguem Bellonij, cobitidem barbatulã Rondeletij esse: nostri **Smerlin** uel **Grundelin** uocant. An uerò Loche france Rondeletij eadem sit, quæ à Bellonio sic uocatur, non facilè dixerim. in præsentia quidem nõ uidetur. Bellonij Lochia franca, minor, Germanicè **Steinschmerlin** appellatur, ut coniicio. Hoc utiq; mireris, cobiten secundam Rondeletij, similem dici primæ, cum ex pictura tum specie corporis planè dissimilis sit, tum squamis: quibus altera caret, prima habet, si pictor probè expresſit. Sed dubijs hisce & similibus relictis, ad certiora accedamus. Et primùm quidem de cobitide barbatula dicamus. Placet autẽ non cobiten efferri, sed cobitidem, à recto singulari fœminino Cobitis: nam & Græcè κωβῖτις scribitur, & subaudit apua marinus piscis: cui fluuiatiles illi, quibus de agimus, præsertim barbatulus, comparantur, adeò ut etiam nomen ab eo sibi assumant.

Latina nomina Albertus Magnus de animalibus lib. 7. tract. 1. cap. 8. hunc pisciculum fundulam uocat genere fœminino: Pisciculi parui, inquit, quos lostas uel loxas (*lochas Galli*) siue fundulas uocant, latent hyeme in luto, &c. Recentiores gen. masculino potiùs fundulum dicunt, Germanici uocabuli imitatione à fundo aquæ, ubi degere solent. Carolus Figulus fundulum seu grundulum dixit. Idem Ausonij thedonem ab aliquibus fundulum existimari scribit: ipse trutam, Bellonius capitonẽ fluuiatilem esse putat. Vide in Capitone fl. in Corollario A. Quidam turdos **Grundling** (siue fundulos hosce nostros, siue Gobiones Ausonij intelligentes) interpretantur, sed imperitè. neq; enim macularum uarietas ad imponendum hoc nomen satis est. adde quòd turdi, marini sunt. Rondeletius cobitides barbatulas appellat: quòd marinos pisciculos apuarum generis, quos cobitides cognominant, omnino referant, ut dictum est: quam ego nomenclaturam magis probârim, quàm Bellonij, qui lochias nuncupat, uulgare Gallis uocabulum imitatus. Quòd sicubi nomenclaturas uulgi imitari libet, eruditas, hoc est quæ Græcam aut Latinam originẽ præ se ferant, præcipuè deligendas censeo. Ita hunc pisciculum mustelam fluuiatilem uocare poterimus, adiecta minimæ differentia. Mustelam enim marinam quodammodo refert, corporis longitudine, læuitate, barbulis: & mustela Burgundis hodie dicitur, uulgò une Moutelle. solent enim Galli s. ante t. mollioris pronunciationis causa omittere. alij scribunt Mouttoile: alij deprauatius Estoille, (nisi quis à punctis & maculis tanquam stellares, ita dictos coniiciat.) Aliqui apud eosdem Burgundos mustelam fœminam esse dicũt, & marem Veron appellant. Sed cæteri Galli pisciculum quem Phoxinum putamus Veron uocant, nimirũ à uarietate: ut Insubres gobium fl. Ausonij Vairon. Brabantos etiam, qui ferè Gallicè loquuntur, Mustele uel Musc appellare audio: & Germanos quosdam **Moeß**. Vocabulum etiam Vsel, Mediolani usitatum, & Grisella circa Verbanum, à mustela detortum uideri potest, (licet aliqui à colore id factũ putent:) ut & Germanicum quadrupedis nomen **Wisel**. Vocatur & fondola alicubi in Italia: quod nomen Albertus uidetur imitatus, eodẽ gen. fœminino. ¶ Heluetij & Germani pleriq; **Grundlen** appellant. aliqui apud nos **Zirle**, quod ad Saxonicum **Smerle** accedit. alij **Zirdele**, cui simile est nomen, quo in Italia Lodenses utuntur, Zedole. Carolus Figulus, qui ad Confluentiam Rheni literas docuit, **Grundel** uel **Gründlin** scribit. Saxones **Schmerle** uocant: Ge. Agricola gobionem fluuiatilem interpretatur, Ausonij puto gobionem intelligens, quòd, ut ille de suo canit, barbatulus sit: sed nos diuersum ab hoc Ausonij gobionem dedimus suprà, cui præter barbulas uulgare etiam nomen astipulatur: (Ausonium autem in Gallia scripsisse constat:) & eruditorum consensus

Mustela minima.

Gallica nomina.

Italica. Germanica.

sus. Saxonicum nomẽ alij aliter scribunt, dum c, aspiratum uel addunt, uel omittunt: & in terminatione uariant, ut solent in plerisq; uocabulis Germani: Schmerel / Schmerling / Smerling/Schmirlin/Schmerlin/ Smerlin / Schmorle. Verbum Schmiren Germanis ungere sonat, (μύρον Græcis unguentum est: & ijsdem usitatum, ut ſ. ab initio sepe abundet, presertim ante μ.) & schmâr aruinam uel axungiam unctioni aptam. Quare & pisci huic nomen impositum à pinguedine conijcio: quòd cute non quidem pingui sit, sed ita lubrica tanquam pingui uel lardo esset inuncta. Smerlin & Grundele unus idemq; piscis est: primum nomen Misenensibus usitatum à lubricitate, ut opinor: alterum Silesijs, à fundo, in quo capiuntur, Ge. Fabricius in epistola ad nos. Et rursus, Pisciculum Schmerle in Alsatia appellant ein Kreß, (quod nomẽ Germanorum pleriq; gobioni Ausonij adtribuunt. uide in Corollario de eo.) Vocabulum etiam Meergrundel, memini olim nominatum audire, de gobij marini quodam genere puto, aut mustelæ marinæ. Apua sanè cobitis Rondeletij hoc nomen meretur, quoniam & persimilis fundulo fluuiatili est, & Gallicè quoq; locha marina nominatur. In Hessia uel alibi in Germania fundulus uocat̃ ein Moëß, uel Möß, Brabantis Musc, ut dixi. Coloniæ Gusen, nescio hic noster fundulus, an gobius Ausonij potius. nam & alius ibidem pisciculus Grundele uocatur. Inter iocos Germanicos de piscium nomenclaturis fundulus cognominatur uirgo: Ein grundelen ist ein jungkfrow. Encelius scribit caput funduli repræsentare caput uirginis ornatum. Sengle uel Sengele à Sueuis & alijs appellantur funduli adhuc teneri & recens nati. ¶ Poloni hunc pisciculum indigetant Kielb uel Slyss. *Illyrica.* Bohemi Mrzen. ¶ Angli Gallicum nomen retinent, a loche. *Anglicum.*

Duo sunt huius pisciculi genera, (inquit Ge. Fabricius in epistola:) unum commune, quod in delicijs habetur, & insigni magnitudine capitur apud nos (*Misenos*) in Flohi amne: alterum & tenuitate corporis, & colore & sapore diuersum, quod à saxis nomen est consecutum, Steinsmirlin. *Genera duo.* ¶ Fundulus in nostris aquis cum circa ripas stagnantes & palustres degit, uocatur Moßgrundel. ¶ Bellonius nuper cum apud me fundulos uidisset, in hoc dissimiles esse lochijs Gallicis aiebat, quòd in branchijs spinas nullas haberent, & breuiores essent, barbatuli quidem similiter. Sed hoc diligentiùs considerandum. Rondeletius quidem meliùs distinxisse mihi uidetur.

Lochiæ francæ Bellonij, quærendum an ijdem sint pisciculi Pfell dicti Germanis (de quibus infrà in Phoxino agemus, elemento P.) potiùs quàm Steinsmirlin. nam & minores sunt, & eiusdem puto naturæ, maculosi, læues: & coquuntur ut gobij capitati: & eodem tempore placent à Decembri ad Pascha.

Longi sunt palmo, uel paulò plus: læues, lubrici, maculosi. B

Capiuntur funduli in lacu apud nos, & fluuio Limago: plurimi in riuis, præsertim illo quem Glattum uocamus. C Apud Misenos optimi in Floha fluuio. E riuis in flumina maiora ingrediũtur, ut in Albim apud Misenos. Capiuntur & in Athesi: & magni apud nos Arouiæ, in riuis puto & Arula. Limpidis & saxatilibus locis gaudẽt, Adamus Lonicerus. In lacu tamen apud nos circa ripas etiam & in cœno degunt. Pisces quidam cauernas sibi faciunt in arena: alij in luto, & extra eas non emittunt nisi os, ut puram aquam frigidam attrahant, reddantq; per branchias: ut piscis apud nos similis anguillæ, quem Quappen uocant: & similiter ferè pisciculi parui, quos fundulas nominant, & alij quidam parui magnis capitibus, (*gobij capitati,*) Albertus. Medio Maij mensis fundulos hîc è lacu captos, ouis grauidos uidi. Post pascha parere incipiunt: quamuis non desint qui uel singulis mensibus eos parere asserant.

Vere apud nos præcipuè capiuntur, Februario, Martio & Aprili, retis genere quod Storbären appellant, iuxta ripam lacus, locis herbosis, non autem nudis: & simul cum eis plerũq; gobij capitati. E ¶ Hamis quibus mustelæ, trisiæ dictæ, in lacu apud nos capiuntur, longissima linea ad LX. ferè passus demissa, infigi solent gobij capitati aut funduli, quibus inescentur.

Fundulus pisciculus inter omnes ferè primatum tenet, Adamus Lonicerus. Teneri præsertim & nuper nati in delicijs habentur, ijq; cum iure cocti, ex eodem cum pane cochlearibus eduntur: F quas delicias aliquando circa summum Acronium lacum gustaui: apud nos enim tantillos capi uetitum esse puto. Miseni optimos esse aiunt circa pascha priusquam migrant, ehe sy streychen: de migratione puto è riuis in fluuios uel contrà intelligentes. Salubres uulgò existimantur, ita ut medici etiam ægrotis alicubi eos permittant. Sunt sanè solidiuscula carne, & odore non piscoso ut alij pleriq;, sed satis grato: & cum exigui sint, nec pingues, non multum replent. Præferunt Miseni maiores: nam qui Steinsmirlin à saxis denominantur, colore saporeq; differunt, corpore tenuiore, carne duriore, & quæ in elixis tenaciùs spinis hæreat. Commendantur maximè à natali domini usq; ad pascha. tum enim parere incipiunt, ut diximus. Alij Februario, Martio & Aprili mensibus eos præferunt, usq; ad initium Maij. Teneros uerò nunquã non laudant, si cum apio edantur. Vino calido iniecti elixari debent, idq; breui tempore, & sub finem modico aceto affuso ad eius ferè consumptionem coquendi: quo modo gobij etiam capitati parantur, & pisciculi uulgò Pfellen dicti. Baltasar Stendelius qui artem co-

quendi Germanicè condidit, fundulos bene coqui iubet: tum (colari) & acetũ (calidum) affundi, in quo parum adhuc bulliant, ita colorem cœruleum eis induci, & carnem solidiorem fieri.

G Caput funduli piscis euisceratum, (repræsentans uultum uirginis ornatum,) præsens esse remedium dicitur in frangendo calculo uesicæ, Christophorus Encelius. Ad achores capitis: Wider den eerbgrind: Funduli decoquantur in butyro quod mense Maio collectum sit: & inde expresso liquore linatur caput, Innominatus. Quidam catis ægrotis fundulos mederi aiunt.

COROLLARIVM II. DE COBITIDE ALIA, QVAM Rondeletius aculeatam cognominat.

Iconem adiecimus, quòd ab ea quam Rondeletij Cobitidis aculeatæ nomine exhibuit, discrepet, pinnis & aliter.

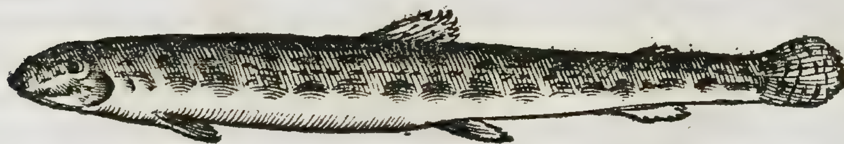

A Cobitis aculeata, uel Cobites aculeatus Rondeletij, sui generis pisciculus est, lochijs seu fundulis cognatus, & similis, rostro acutiore, à quo si quis cobiten oxyrynchum appellet, nõ fecerit ineptè. Albertus Magnus nullo alio nomine hunc piscem nouit quàm Germanico: Vulgò (inquit) Mordens lapidem uocatur. Græcè eadem significatione dacólithum dixeris. Nam & Gallis Perce uocatur, quòd rostro penetret uelut perforaturus: & à Sabaudis circa Neocomũ & Bielam, Mort pierre. At qui Perce pierre à Gallis uocatur, piscis marinus est, alauda Rondeletij. Foragua circa Vincentiam Venetorum in Italia: Gua enim Italicè est genus reticuli à baculo suspensum, cui inclusus hic piscis non continetur, sed foras euadit, & egrediens ueluti perforat. Circa Verbanum lacum Grisella dicitur, alibi Vsella uel Vrsella, quemadmodum & lochia barbatula prædicta: nominibus scilicet à mustela corruptis. quare hanc etiã si Latinè circumloquendo mustelam fluuiatilem paruam imberbem nomines, bene erit. Sed nomen unum singulare ei imponi præstiterit, quale est dacólithus: aut periphrasin non pluribus quàm duobus fieri, ut cobites aculeatus uel oxyrynchus: uel echeneis fluuiatilis. non quòd reuera ui retinendi naues aut aliud quicquam polleat: sed quoniam ore mordens retentionem minatur. In iocosis piscium congo minibus, quæ in libello Germanico circunferuntur, nescio quam ob causam custodis seu uigilis nomẽ hic pisciculus inuenerit: ein Steinbeyß ist ein wechter. Nostri Steinbysser proferũt.

B Nullus aut rarissimus apud nos est, frequens circa Argentinam. In Misena optimi capiuntur in Mulda prope Doblam oppidum, Ge. Fabricius. Rondeletius & Bellonius suæ percæ, id est dacolitho (quanquam hic non æquè distinguit) aculeos in branchijs attribuunt. Albertus libro 2. de animalibus, tract. 1. cap. 7. brãchijs omnino carere ipsum ait: Ge. Fabricius uerò nuper foramina parua circa oculos eis, sicut in lampredis, esse nos monuit. Sed quoniã hîc non reperit, quod affirmem in præsentia non habeo. Ibidem Albertus: Pisciculus (inquit) qui uulgò Mordens lapidem uocatur, eodem colore est quo Fundula. non est autem rotundus, sed quasi columnalis compressus. & habet spinam acutam iuxta os, qua cum recuruato capite uulnerat manum se tangentis. Pisciculus est exilis seu tenuis, & oblongus, fundulo similis, paulò longior: nam quatuor aut quinque digitos æquare solet: maculosus, capite acuto & deorsum uergente.

C In aquis fontanis & riuis præcipuè degit. E riuis migrans cum alios fluuios tum Albim subit. Rostro lapidibus mordicus se affigit, & aliquando uasis etiam, licet æneis, quibus in foro piscario à mulieribus empti inijciuntur, ita ut sugere uideantur. Est quando complures gregatim lapidi hærentes inueniuntur. In herbis, algis & cœno degunt, atque inde uictitant. Maio mense cum fundulis pariunt: aliquando uel bis aut ter pariunt, ut gobiones Ausonij etiam, & leucisci illi quos uendosias Galli uel dardos uocant.

E Retibus angustis (id est quorum perangustæ sunt maculæ) capiuntur cum alijs pisciculis circa ripas fluminum.

F Vilissimi sunt, carne tenaci, fundulis multò ignobiliores. Aprili mense & Maio minus improbantur. Præferuntur grauidi. Frigi debent butyro. Miseni circa Bacchanalia & Martio mense eos cõmendant, antequam migrent, quòd tum ouis grauidi sint. Præstantiores apud eosdem non in Albi, sed in Mulda capiuntur.

GRINADIES nescio qui pisces Strymonis fluuij, memorãtur à Bellonio in libro Gallico Obseruationum, inter Strymonis fluuij pisces, quorum nomina à molitoribus ad eum amnem Græcè loquentibus se cognouisse scribit: ut Platanes quoque, Celli, & Turnes.

DE GRVE MARINO, EX AELIANI DE ANIMALIBVS LIBRO XV. CAP. IX.

GRVEM piscem marinum Corinthiaci pelagi alumnũ esse audiui. Declinabat autem ea pars Corinthiaci maris, qua grus piscis captus est, Atticã uersus, iuxta latus Isthmi quod Athenas respicit. Procedebat hic piscis ad quindecim iustæ mensuræ pedũ longitudinem: crassitudine anguillam, non tamen maximam (ut audio) æquabat. Eius & caput & os, alitis gruis speciem similitudinemq́ gerit. Squammæ (λεπίδες, fortè πτέρυγες, id est pinnæ, dicere uoluit author) pennis gentilis auis ei similes sunt. Natat autẽ non conuoluto in spiras corpore, ut alij pisces anguillarum instar angusti & oblongi. Tanto robore saliendi est, ut tanquam emissum à contento neruo telum feratur. In sermonem Epidauriorũ uenit, hoc animal ex nullo pisce generari: sed cum uolucres grues Thracium frigus & reliquum ad Occidentẽ fugientes obuio uento, tum fœminæ ad coitum exardescentes, tum mares ueneris libidine conflagrantes, inter se complexũ uenereo iungi cupiunt: fœminas suspensum coitum sustinere non posse, idcircoq́ semen temere emittere quòd uoti compotes fieri non possint. Ac si supra terrã uolent, id ipsum ad nihilum recidere & perire: sin supra mare, id delapsum, tanquam thesaurum per manus traditum, sic à mari hunc fœtum asseruari, animantemq́ effici, neq́ uelut in aluum sterilem illapsum perire. Hæc Epidaurij. Sed & Demostratus, cuius ante mentionem feci, Hunc, inquit, piscem uidi, & magnopere consideraui, cumq́ (ut alijs ostendere possem) exiccare uellem, atq́ coquis ipsum secãtibus uiscera intuerer, tum ex utroq́ latere spinas exortas, rursum inferiùs inter se suis extremis coire: & (similiter atq́ tabulas legum) triangulas esse: tum eius iecur in longitudinem procedere, aspexi: tum iecori subiectum fel longum, instar manticæ aut bulgæ, ut faba (*synecdochicè fortè pro siliqua fabæ*) recens uideretur. Vbi uerò primùm iecur & fel exempta fuissent, ambo statim intumuisse, ut iecur instar hepatis maximi piscis uideretur: fel uerò lapidem, super quem fortè positum fuerat, liquefecisse.

GRACVLVS. Vide Coracinus. nam Gaza & quidam eum secuti pro coracino graculum uertunt. Plinius draconem graculo similem dixit.

GRAEAE ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ nominantur inter pisces apud Athenæum: πώλυποί τε, σηπίαι τε, καὶ πόταναι τευθίδες, χαλυσώδεις βολβίτις, γραῖαί τ' ἐριθακώδεις.

GRAMON, aliâs GRANVS, apud Albertum & alios obscuros scriptores, pro thynno corruptum est nomen: ut constat ex ijs quæ ei adtribuunt.

GRYLLVS piscis similis est anguillæ, sed insuauis, Diphilus. Vide suprà inter Mustelas post Asellos, & in Congro A.

GRYLLVS insectum fluuiatile. Vide Squilla fluuiatilis.

GRYTE, γρύτη. Tarentini codex noster sic habet: Προσποταμίων, σκορδύλων πρὸς τὴν λεπτὴν κωβιῶν θαλασσίων. ego sic legerim, Πρὸς ποταμίαν γρύτην, καὶ πρὸς τὴν λεπτήν. nam in sequẽtibus etiam capitibus γρύτη ποταμία legitur, & γρύτη λεπτή, minutos pisciculos tum fluuiatiles tum marinos intelligo. (nam & friuola fictilia uasa γρυτάεια nominant, & γρυτοπώλην eum qui talia uendit.) Licebit ita interpretari: Esca ad pisciculos fluuiatiles, (quorũ aliquos fortè scordylos uel scordylas uocat, quo nomine in mari dicuntur parui thunnorum fœtus,) & marinos minutos, ut gobios.

DE GVAICANO VEL REVERSO PISCE INDICO.

DE nouo piscationis genere Petrus Martyr Oceaneę Decadis primæ libro 3. Non aliter (inquit) ac nos canibus Gallicis per æquora campi lepores insectamur, illi (*piscatores Cubæ insulæ in Nouo orbe: in cymba, id est caua arbore piscantes, Christ. Colũbus*) uenatorio pisce pisces alios capiebãt. Piscis erat formæ nobis ignotæ, corpus eius anguillæ grandiori persimile: sed habens in occipite pellem tenacissimã, in modum magnæ crumenæ. Hunc uinctũ tenent in nauis sponda funiculo, sed tantùm demisso quantũ piscis intra aquam carinæ queat inhærere: neq́ enim patitur ullo pacto aëris aspectum. Viso autem aliquo pisce grandi, aut testudine, quæ ibi sunt magno scuto grandiores, piscem soluunt. ille quum se solutum sentit, sagitta uelocius piscem aut testudinem, qua extra testam partem aliquam eductam teneat, adoritur; pelleq́ illa crumenaria iniecta, prædam raptam ita tenaciter apprehendit, ut exoluere ipsam eo uiuo nulla uis sufficiat, nisi extra

Figura hæc desumpta est ex tabula quadam descriptionis orbis terrarum.

aquæ marginem paulatim glomerato funiculo extrahatur. Viso enim aëris fulgore, statim prædam deserit. Præda igitur iam circa aquæ marginem euecta, in mare saltat piscatorum copia tanta, quanta ad prædam sufficiat sustinendam, donec è naui comites eam apprehendant. Præda in nauim tracta, funiculi tantũ soluunt, quantum satis est uenatori ut ad locum suę sedis intra aquam redeat, ibiq; de præda ipsa per alium funiculum escas ei demittunt. Piscem incolæ Gaicanũ, nostri Reuersum appellant, quòd uersus uenetur. Quatuor testudines (Calandras prægrandes iiij. Columbus) eo modo captas, quæ nauiculam illis ferè implebãt, nostris dono dant. Cibus est enim apud eos non illautus. Hæc ille. Huius piscis, (inquit Christ. Columbus) forma est nobis incognita: & nisi grandiusculum caput haberet, instar anguillę formaretur. capite gestat pelliculam quandam, ad similitudinem crumenæ alicuius, & reliqua similiter.

DE ALIO PISCE INDICO EIVSDEM NATVRAE, SED formæ diuersæ, quem Rondeletius describit, & similiter REVERSVM nominat, nescio ex quo authore.

A Mirabilis est piscis, quem Indi reuersum uocant.

D E Eodem quo elephas ingenio esse uidetur. nam facilè cicuratur, docilis est, & loquentes intelligere uidetur, adeò ut Indi cum eo piscari soleant. Piscis est palmi magnitudine, squamis rugosis contectus: spinis acutissimis, & maximè in dorso, munitus est, & ab umbilico ad caudam, quibus pisces etiam maximos ferit, & ueluti affixis hamis retinet atq; trahit. Hunc cum alijs captum seruant & cicurant, ut eo posteà phocas, tiburones, manatos uenentur, aliosq; huiusmodi pisces, qui ideo quòd pulmonibus spirent, in summa aqua sæpiùs natant. Funiculis igitur alligant, annexis aliquot suberis frustis: blandisq; uerbis hortantur & incitant, ut magno animo in fortiores & meliores impetum faciant, atq; ad litus cogant. tum in mare iniectum natare sinunt, atq; cum præda reuersum laudant, & gratias agunt: perinde ac si piscis ratione præditus & in eos beneficus, monitus atq; hortationes audiat, cùm ipse αὐτοδίδακτος & solutus idem faciat, quemadmodum alij plurimi sunt, qui alios etiam feroces persequuntur, ut in singulorum historia sæpe dictum est.

F Aiunt piscem hunc in cibis bonis haberi, quòd neq; sicca sit nimiùm carne, neq; glutinosa.

GVLLISCI, γυλλίσκοι, pisces quidam, Hesychius & Varinus. γύλλος (sicut & γρύλλος) porcus est, unde fortè γυλλίσκος diminutiuum, porcellus. ut hys etiam & hysca, de pisce, eadem significatione.

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM, QVORVM NOMINA INITIO ASPIRANTVR.

HABRAMIS. uide Abramis.

HALEC, genus liquoris: gari fæx aut uitium: garum imperfectum. uide suprà in Alec, & in Garo.

HALECVLA pro pisciculo uili & sale inueterari solito. Vide ibidem. Si bos cibũ non appetat, proderit fauces allio tunso, & hallecula (*malim per l. simplex*) linire, Columella.

HALESVRION Rondeletius inter aquatilia sibi ignota ponit. Hermolaus inquit quosdã pro Callionymo pisce accipere, nescio qua ratione. nam genitale marinum non temere Halesurion dicitur, uel potiùs Halosurion, quasi ἁλὸς οὐρά, id est marina cauda. Vegetius quoq; zoophytis quibusdam marinis caudam adnumerat. Vide in Pudendo marino, Elemento P.

HALIPLEVMON in Pulmone marino tradetur.

HAMIA & Hamio à quibusdam imperitè pro Amia scribitur.

DE HARENGO, RONDELETIVS.

A HARENGI nomen barbarum est: neq; ulla est, quod sciam, huius appellatio siue Latina siue Græca. sunt qui non rectè halecem uocent. Quid autem sit halec uel alex suprà declarauimus. In penuria igitur Græci Latiniq; nominis, notissimo & uulgatissimo utemur.

B Harengus ex thrissarum est genere, qui in Oceano tantùm reperitur, minoribus thrissis, & sardinis maioribus planè similis, dorso cæruleo, uentre albo & falcato, squamis acutis & tenaciùs hærentibus munito alosæ modo, reliquis facilè deciduis. Inferiores (*Interiores*) partes alosæ similes habet.

C Aqua uiuit. Gregalis est piscis.

E Tam magni sunt aliquando harengorum greges, ut præ multitudine capi non possint. Sed post

post autumni æquinoctium in acies se diuidunt, locaq; mutant, & gregatim per Oceanũ uagantur. Quò fit ut multi simul capiantur.

Icon Harengi partim ad Rondeletij, partim ad Bellonij iconem expressa est.

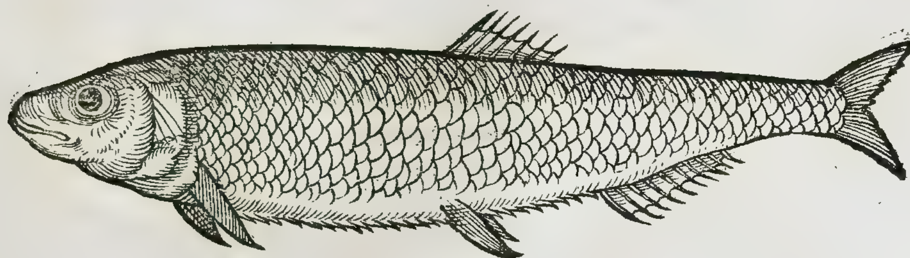

Condiuntur, & in muria seruantur. Alios modicè salitos suspensosq; in fumo exiccant. Illos harengos albos, hos nigros Gallicè sorez appellant: siue harengos nocturnos, uel à nigrore, uel quia quæ noctu fit captura felicior, & ijs diutiùs seruandis accõmodatior meliorq; iudicatur. F A

Citissime extra aquam moriuntur, ob magnam branchiarum scissuram. C

Pingui sunt & molli carne. Tam sunt alosis paruis thrattisq; paruis similes, ut eas in craticula coctas, butyroq; immersas Normanis apponi iubẽs, eis imposuerim, credentibus harengos esse: adeò figura, sapore, spinis similes sunt, ut uix discerni queant, nisi à diligenter animaduertentib. Sunt tamen harengi dorso spissiore, maculisq; carent, quas alosæ paruæ habent. F B

Quare uehementer errat, qui mediterraneo mari harengos nasci asserit, seq; Romæ uidisse in foro: nam formæ similitudine decipitur. Qui enim harengi specie, non solùm Romæ, sed etiam Massiliæ & Venetijs uidentur, harengi non sunt, sed thrattæ paruæ, harengis & sardinis adeò similes, ut eas pro harengis facilè accipiant etiã Galli, quibus hi notissimi sunt. Sed his notis distinguuntur. Thrattis & alosis spinæ multò asperiores uentrẽ firmant, harengis minùs asperæ: quam ob causam si paulò diutiùs asseruentur, disrupto uentre intestina procidũt. Præterea spinæ in his tenuiores, & edendo minùs molestæ, in alosis & thrattis & chalcidibus multò molestiores.

A. Cõtra Bellonium, quòd non capiantur in Mediterraneo mari. & quid à thrattis uel thrissis (ipse enim easdem putat, nos in Alausa distinximus) & chalcidib. differat.

BELLONII de Harengo scripta in Chalcide suprà posui, pagina 157.

COROLLARIVM.

Belgæ, Menapij & Germani aleces uocant pisces quosdam sale inueteratos, harengas dictas, clupeis similes, Massarius. Gaza mænas diuersos pisces ex Aristotele aleces interpretatur. A Author de naturis rerum, & Isidorus, deinde Albertus & imperita posteritas barbaros authores secuta, alec uel allec pro harengo dixerunt. nos Germanicum nomen ad Latinitatem deflexum usurpare malumus, quàm antiquo alecis nomine longè aliud significãte, (ut in A. elemento, & in Garo copiosè docuimus,) abuti. Germani pleriq; Hering scribunt & efferunt, e. obscuro, & ad a. uel à accedente: Flandri Harinck. Galli aspiratione, ut sæpe solent, omissa, per a, un areng. Vnde Latinum uocabulum aliter formant, aspiratione uel addita uel omissa, & secunda syllaba per e. uel per i. scripta: terminatione uerò alij masculina, alij fœminina, arenga, aringa, Haringa, Arengus, Harengus. Ego quoniam Germanicam dictionẽ esse agnosco, & Gallos quoq; à Germanis accepisse, Haringus uel Heringus scribendum putarim, ut & genus masculinũ, quo Germani proferunt, seruetur, & orthographia reliqua magis suam originem fateatur. Arengam Iouianus Pontanus dixit in libro de libert. ut quidam citat: Vnusquisq; suam manibus contrectat arengam. Ego hunc Iouiani librũ inter opera eius nõ reperio: neq; in libro de liberalitate, qui extat, hunc uersum. Harengi Bellonio uidentur dicti ab ordinibus, quibus in dolijs conduntur. rengus enim Gallis est ordo: ad quam uocem accedunt nostræ ein rey/ein ranck. Ego potiùs à Græco τάριχος deduxerim, quod salsamentum significat: t in spiritum cõuerso, ut haringus quasi harichos, id est tarichos appelletur, nullum enim salsamenti genus usitatius per omnem Germaniam reperias. quamuis aũt propriè τάριχη partes ipsæ piscium maiorum concisorum salsæ & inueteratæ nominantur, tamen ipsos quoq; minores pisces inueteratos eodem nomine uenire, in Salsamentorum mentione ostendemus. Haringa piscis ex Cimbricis ac Daciæ & Noruegiæ Borussiæq; littoribus (*quæ omnia ad Germaniam pertinent*) uasis inclusus & sale conditus: aut sale fumoq; inueteratus, tum haringa passa, Germanicè Bocklingen (*nostri* Bückíng *nominant*, *Saxones* Bückíng) appellatus, cratibus aut sportulis impositus ad nos perfertur, Ioannes Langius. Arenga passa seu infumata, Germanicè ein Bucking / oder Buckling. Aliqui ruscupam nescio quo idiomate appellant. Arenga muriata, ein Pickelhering/ein Roschering. Arenga macerata, ein gewesserten Hering/ein Bratbering, Ge. Fabricius. ¶ Illyricum uel Polonicum eius nomẽ est Sledz, uel Sliedz. Infumati uerò, Platanij Sliedz. ¶ Sigismundus Gelenius in Lexico symphono Germanicũ nomẽ à Greco ἅραξ deducit, quod ego hoc tẽpore apud nullũ authorẽ in-

uenio. Et rursus hæc quatuor inter se componit, Haraca Latinum, Haring Germanicum, Ἀρακὶς Græcũ, Herynk Illyricum uel Bohemicum. Bellonius Sarachum nominari docet ab Epirotis seu Albanensibus hodie piscem, qui Agonus Mediolani dicitur. ¶ Anglis harengus dicitur an Heryng, uel an Hearynge: alij r. geminato Herring. Infumatus uerò a redde Heryng, à colore rubeo. Qui piscẽ hũc Anglicè adultũ duntaxat Herring uocant: paruulũ adhuc, Sprat: mediocrem, Pylcherd, falluntur. non enim ætate tantũ hi pisces differunt, sed prorsus diuersa sunt genera, ut Ioannes Caius nos admonuit.

B Alec piscis est perparuus in occiduo mari, q̊d mediterraneum est inter maiorem Britanniam & Germaniam, Author de nat. rerum. Longus est palmum, (*dodrantem. ad nos quidem uix unquam longiores dodrante cum tribus digitis uehuntur*) maximè abundans in Oceano circa Galliam, Angliam, Germaniam & Daciam, Albertus. Häringsee Oceani partem uel sinum nominãt Germani, ex quo harengi capti copiosè ad nos mittuntur. Harenga longitudinis est pedalis aut spithames, obesus pisciculus, Io. Langius. Harengades Massiliæ dicti pisces, paruis alosis similes sunt: uide in Apua mẽbrade Rondeletij. Lacus Suerinũ alluens, non procul Oceano Germanico, gignit inter cæteros pisces halecem, (harengum,) & Murenas uulgò Germanicè dictas (Marenen) haleci (harengo) similes, sed aliquanto minores, argẽteis squamis, carne dura & friabili, Simon Paulus Suerinensis. Est & Murte pisciculus quidã uilis in Noruegia, magnitudine harengi. Oculi harengorum nocte lucẽt instar luminis: quæ uis cum ipso pisce emoritur, Author de nat. rerum. Audio harengos recens captos per aliquot etiam dies posteà noctu relucere. item noctu gregatim natantes, uentribus uersus summum æquor obuersis, tantum de se (*squamis nimirũ, sed maximè circa oculos, ut audio*) splendorẽ emittere, ut mare fulgurare uideat. Itaq; noctibus etiam facilè ex splendore à piscatorib. deprehendunt. Agmẽ huiusmodi harengorum densissimè natantium Angli uocant a Scull. Piscis est squamosus, nec aliud intestinum habet quàm ieiunum, Albertus.

C Fertur halecẽ ex puro aquæ elemento uiuere, sicut salamandram ex igne, Obscurus. Omnium ferè pisciũ solus aqua uiuit tantùm, nec nisi in aqua uiuere potest. Nam statim ut aëris serena contigerit, expirat: nec ulla mora est inter contactum aëris & expirationẽ, Author de nat. rerum. Intestinum ieiunum duntaxat habet: & ideo in uentre eius nihil inuenit: propter quod quidam falsò dixerunt, harengum solo & simplici elemento uiuere: quod nos alibi falsum esse ostendimus, Albertus. Litoralis est, & semel parit autumno, (circa æquinoctiũ autumnale,) Idẽ. Harengi similes sunt thrissis, sed minores, nec in dulces aquas ascẽdunt, Cardan.

D Acus piscis (der Hornfisch) persequit harengos, & perquàm damnosus est piscatoribus, ut audio: ego de gladio pisce id potiùs dixerim. Belluæ marinæ sæpiùs capiuntur, dum persequuntur harengos, & in litus impingunt uadosius, quàm ut inde redire ualeant, Albertus.

Figuram hanc, qua olim Haringam inueteratam repræsentauimus, non omittendam duxi.

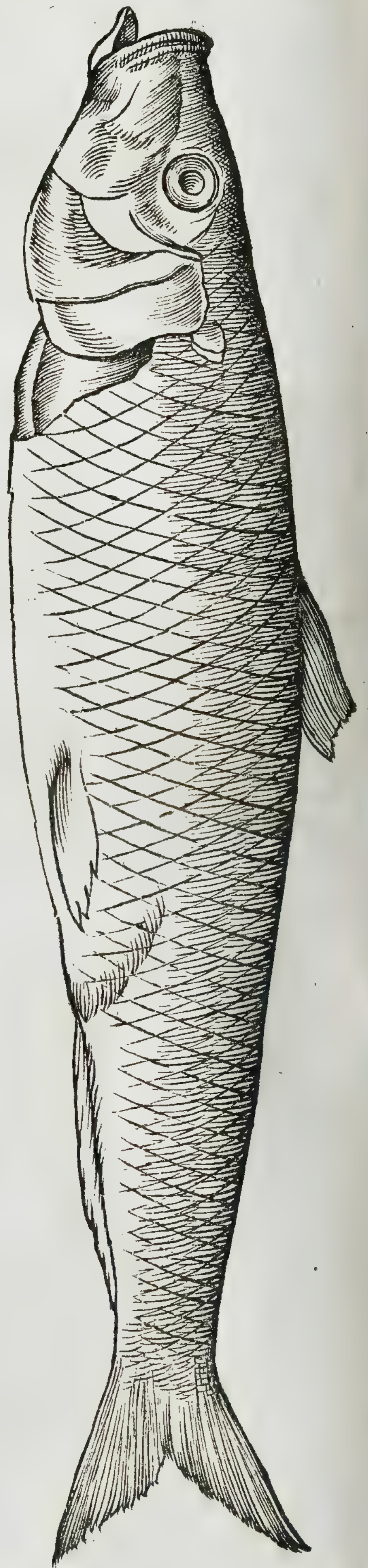

E Agmina horum piscium noctu ex splendore deprehẽdi à piscatoribus, dictum est suprà in B. Dum in grege toto natat, capi præ multitudine non potest. Cum autẽ post æquinoctium autumnale acies se diuidunt, capiuntur: tumq; aliquando in magnis & multis sagenis colliguntur, adeò ut funes retium incidi oporteat, eò quòd trahi retia non possunt, Albertus. Vbicunq; super aquas in mari lumen uident, gregatim adnatant. Et hoc actutum (*hoc astu*) ad retia dicis, (*certis nempe*

nempe autumno) temporibus alliciũtur, quasi parati ad capiendum diuino munere in usus hominũ deducantur. Hybernis autem temporibus secreti mari usq; ad tempus debitum absconduntur, & hoc circa Germaniã, Author de nat. rerum. Iustinus Goblerus uir iurisconsultissimus capturæ harengorũ ueterẽ quandam & uerã mappam ad Sebastianũ Munsterũ pro illustranda sua cosmographia miserat superiorib. annis: quam à morte Munsteri non apparere doleo. Certi sunt piscatores ad Oceani litora inferioris Germaniæ, quibus solis hos pisces piscari permissum est. Ex ijs si quis diem obeat, relicta eius uidua nisi intra triduum alteri nupserit, ius suum harengos intra destinatum ei spatiũ (das Fach) capiendi amittit, ut audio. Capiunt interdum uno tractu innumeri. Mirum hoc: cùm quidam à uidua, quæ maritum nuperrimè amiserat, iactũ unum trecentis florenis emisset, sperans se plurimũ lucri facturum, quoniam plerunq; semper ingens eorũ copia pariter irretitur: eo iactu tribus tantùm piscibus captis miser longè frustratus est. Sed admirabilius quod fertur de Terra sancta Oceani Germanici insula, circa annum Virginei partus M. D. XXX. ex captura harengorum bis mille homines uitam sustinuisse: & cum aliquando per petulantiam harengum uirgis cecidissent, adeò imminuti sunt hi pisces, ut hoc tempore (annis post XXIIII.) uix centum homines ex eo quęstu uiuant, quod Hubertus Lagnetus, uir doctus & fide dignus, Ge. Fabricio nostro retulit. Harengorũ copia in Oceano incredibilis est, ut ad CC. millia coronatorũ in singulos annos capturæ preciũ ascendat, sæpe etiã multò amplius, Card.

Harengorũ capita plura filo conserta, pone inter stramina lecti, & fugabis cimices, Andreas Furnerius. ¶ Häringlack Germani uocant muriam columbarum. Escam columbarũ quò multas alias uenentur è radice carlinæ conficiunt hac ratione: Radici adiungunt lutum adustum de clibano, mel, urinam, muriamq; qua harengæ conditæ fuerint: & massam inde formatã columbarijs imponunt, Hieronymus Tragus interprete Dauide Kybero. Pinguedine harengæ plurimùm utuntur ad corium sutores, Adamus Lonicerus.

Piscis est sapidus, Albertus. Ex Cimbricis littoribus Aringhæ pedales pisces, in cratibus, sale ac fumo inueterati nobis afferuntur, Iouius. Aringarum muria conditarum esu crudo superior Germania abhorret, qui tamen proximis Oceano & mediterraneis Germaniæ populis, æquè diuitum ac pauperum mensis expetitur: & à Liuonibus ac Rutenis unà cum muria uoratur: ac quantò putridior est, tantò magis appetitur ac probatur, Cornarius. Harengus ad cibũ uel recens usurpatur: uel passus infumatusq; elixandus: uel muriatus, uel maceratus aqua recenti. Halece salito crudo cum aceto & cæpe, nihil uel meo stomacho gratius est, Ioachimus Vadianus. Harengus etiam, ut unumquodq; ferè genus piscium marinorum habet tempus suum, in quo solo sit bonus, scilicet ab Augusto usq; ad Decembrem. Cum recens captus fuerit, delicatiorem cibum præbet. salsus autẽ in usum hominũ diutiùs quàm alij pisces sanus durare potest, Author de nat. rerum. Inter marinos pisces præcipuè laudantur Rogetus & Gornatus, siue Gornus. post hos Plagitia (Passer) & Solea: aut potiùs Merlangus: minus scilicet crassus & uiscosus Passere & Solea, satis friabilis. sed consideratis sapore, odore, colore, & substantiæ puritate & nobilitate, minùs bonus est Rogeto & Gornato. quod de Alece quoq; similiter accipi debet, Arnoldus Villanouanus. ¶ Harengi pisces sunt suaues, similes thrissis, Cardanus. Et rursus, Sũt hi, & Sardoni, ac Celerini ex eodem genere: sed harengi sapore cæteris præstant. F

Vesicas harengorũ, nostri animas eorum appellant. has equis in cibo uel potu dant, ut impeditum lotium promoueant: & similiter hominibus, his quidem circiter nouem numero. Muria ex istis piscibus ad quid prodesse queat, lege suprà in Garo, elemento G. Pinguedo harengæ exulceratam cutem pectoris sanat, & morsis à serpente medetur, Adamus Lonicerus: ineptè. aliter enim Plinius. Alece (liquore, non pisce) scabies pectoris sanatur, &c. G

Inferiores Germani prouerbijs quibusdam ab hoc pisce sumptis utuntur: quale est: Mittetur pro harẽgis recentib. Man wirt jn nach grünen hering schicken. Sic Latini Mittere in aquam, (pro auferre è medio. H.h. Prouerbia.

HELEDONA. Vide in Polypis.

HELOPS. Lege Elops.

HEMEROCOETVS piscis nomen est, ut indicat Suidas: Phoca, ut opinatur Erasmus. Olim uulgari ioco ἡμερόκοιτοι fures dicti uidentur. Sic enim Hesiodus: Μή ποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται. Sed Oppianus callionymum piscem ἡμερόκοιτον nominat, quòd interdiu in arena dormiat, &c.

HEMINERVS, Ἡμίνηρος, quære in Coracino.

DE HEPATE DEIECTAMENTO MARINO, BELLONIVS.

NON solùm per mare discurrit ac diuagatur Hepar, uerumetiam algarum profundo implicitum persæpe reperitur: unde Propontidis piscatores, quoties sagenas in mare demiserunt, Hepar solent ad litus cum algis attrahere: quumq; uile prorsus deiectamentũ sit, hepati cocto (ut omnino hepatis lobum referant) persimile, fœtidum, fragile, rubrum, porosum, ob id tanquã inutile respuunt. uomitiones enim comestum excitat, aut saltem nauseas.

Est & aliud Iecinoris atq; Hepatis genus ab hoc longè diuersum, sanguine preditum, de quo in saxatilibus superiore libro disseruimus.

DE HEPATO PISCE, BELLONIVS.

A Hepatis color ac magnitudo Hepato pisci nomẽ dedit Græcis ac Latinis. uocatur etiam à colore rutilo & subobscuro λεβίας. Vulgus Venetorum Sachetum, ut etiam Camadellam, (*cui suprà locum dedimus in C. mox post Channam*) indifferenti nomine appellat: solo enim colore (qui paulò magis in Hepato fuscus est) inter se differunt.

B Eius dentes obtusiores sunt quàm Phycidis, & pectinatim coëunt, ut in Cinædo; squamis integitur asperis, colore cum Phagro aut Erythrino simili.

E Calamis ut plurimùm decipi solet: rarò enim euerriculis capitur.

F Huic pisci Galenus carnem inter duritiem ac mollitiem mediocrem esse docet.

C Saxatilis est, ut Diocles prodidit, & in cauernis latitat in alto mari.

B Calculos in capite gerit ut Saxatiles omnes.

DE HEPATO (ALIO QVAM BELLONII,) RONDELETIVS.

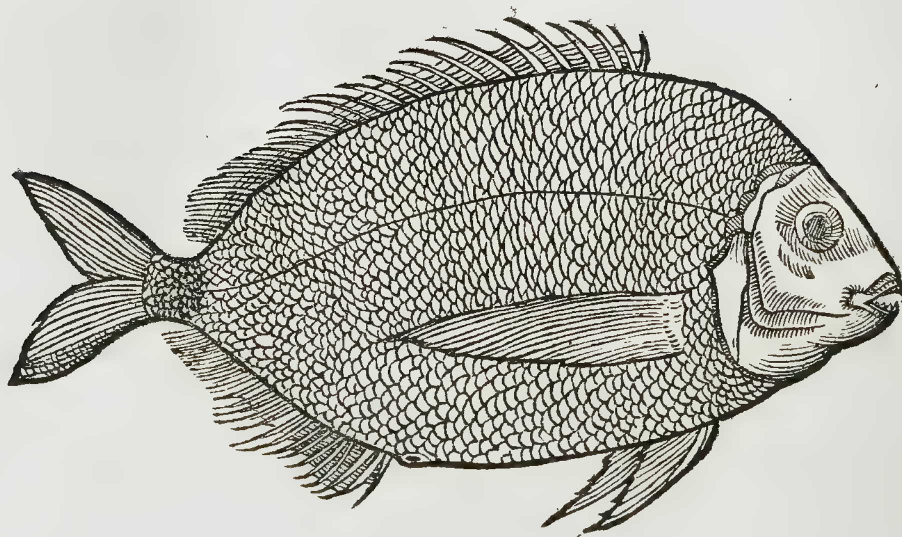

A Hepatus similis est pagro & erythrino, inquit Speusippus. Ἥπατος, ἢ λεβίας Græcis dicitur, Gaza uerbum è uerbo exprimens iecorinũ interpretatus est. Hermolaus modò iecur marinum, modò hepatum appellat. Huius piscis nullum uulgare nomen, neq; in Gallia, neq; in Hispania, neq; in Italia potui à piscatoribus extorquere, à solis Græcis huius temporis didici σέπτερον hodie uocari: cæteri omnes anonymum esse dicunt ob raritatem, & pro mæna uendunt, à qua tamẽ plurimùm oculorum magnitudine, corporis latitudine, colore differt.

B Hepatus piscis est pagro similis, oculis maioribus quàm pro ratione corporis, ut melanurus, colore obscuro, seu ex cæruleo nigrescente, pinnarum numero, situ aculeisq; pagro similis, latiore, maioreq; cauda; nigram in ea maculam habet, melanuri modo: ad quem (*quam*) alludit is, qui apud Athenæum dicit se bilem non habere, ut nec hepatus habet, seq; ex ijs esse, qui μελανόπυγοι (μελάμπυγοι) sunt. Dentes non latos, sed rotundos, acutos, serratos. uentriculum magnũ cum appendicibus quatuor, intestina tenuia, hepar album sine felle, cor angulatum, branchias quaternas utrinq;, in crebro lapides duos.

Lib. 3.

A Hunc piscem, quem proponimus, ueterum hepatum esse, notis omnibus diu multumq; consideratis, & cum alijs frequenter collatis, mihi ipse persuadeo, & æquos rerum æstimatores mihi assentiri cogunt notæ omnes, hepato à ueteribus tributæ: quarum nulla omnino huic nostro pisci repugnat. Primùm pagro similis est, deinde colore est nigro, postremò sine felle: quæ tres præcipuæ sunt hepati notæ. Quas ne cõminisci uideamur, audiamus Athenæũ de hepato loquentem: Diocles hunc ex saxatilibus esse dicit, Speusippus autem similem pagro hepatum. est autem solitarius, ut ait Aristoteles. carne uescitur, serratis est dentibus, (*καρχαρόδους, Vuottonius nescio quã ratione dubitat an legendum sit κωλιόδους:*) colore nigro, oculis, habita totius ratione, maioribus, cor trigonum, album. Et alio in loco Athenæus ex Archilocho scribit eum felle carere: ex Hegesandro duos lapides in capite habere. Huc accedit, quòd paucas uentriculi (*supernè circa uentriculum*) appendices tribuit Aristoteles, sicuti in hoc quatuor tantum inuenimus, ut priùs est dictum. Quod solitarius sit, id ipsimet piscatores fatebuntur, qui & rarò uel potiùs nunquam multos simul capiunt. Quòd carniuorus, ostendunt ea quæ in uentre & intestinis reperiuntur. Dentibus esse serratis, colore nigro, oculis maioribus αὐτοψία ipsa docet. Quòd cor angulatum habeat, hoc illi cum multis cõmune est. Quum uerò albũ esse dicit, mendum subesse opinor. Cùm enim in corde maximè abundet, & perfectiùs coquatur sanguis, ne in candidissimis quidem piscibus, album esse potest, nisi partem supremam cordis accipias, quam αὐλὸν φλεβώδη uocat Aristoteles, de qua fusiùs

Verum se dare hepatum. — Libro 7. — Libro 3. — Lib. 2. de hist. anim. cap. 17. — Cap. 14.

fusius libro tertio. quare legendum esse puto ἧπαρ λευκόν. huic enim pisci hepar est huiusmodi, ut prius diximus.

Sed argutus quispiam fortasse hîc obstrepet, & nos nostro iugulabit gladio. Cùm enim, dicet, in hepate sanguinis sit officina, cur non rubrum erit, ut cor, uel qui candidum dici poterit? Animaduertendum est hepar in piscibus nonnullis, ut in mustella marina, in asellis, & alijs multis album ab autoribus dici, non certè quòd de candore, cum niue posSit contendere: sed quòd cum aliorum piscium, uel animantiũ hepate collatum, candidum dici posSit, & ut magis exprimamus ex rubro albescat. qui enim branchijs spirãt, minusq́ calidi sunt, sanguinem magis pituitosum & magis album gignunt, non aliter quàm qui anasarca laborant, quòd pituitam pro sanguine gignant, candidiores fiunt. Quare in istis hepar minùs rubescit. Cor uerò multò calidius sanguinẽ coquit, perficit, rubrumq́ efficit: splen uerò quia sanguinẽ atrum trahit, non potest non rubere quouis sanguine cum atro permisto. Hæc omnia me impulerunt, ut apud Athenæum legendum putem καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκόν. *Hepatis color.*

Sunt qui piscem eum qui Lutetiæ egrefin uulgò dicitur, hepatum esse arbitrentur, ob id fortasse quòd magno & delicato sit hepate. Sed hoc falsum esse multa coarguunt: nihil enim illi est cum pagro seu erythrino commune. Præterea nigro colore non est, ut hepatus: deniq́ notis ferè nullis hepato similis est, qui egrefin dicitur: quis uerò is sit, suo loco ostendi. *Piscem uulgò Egrefin dictũ, non esse hepatum.*

Aelianus uno loco iecorini meminit, quẽ si ἥπατον Græcè uocat (penuria enim codicis Græci facit, ut dubitem) certè is hepatus non est, quem ex Aristotelis & Athenæi sententia exhibemus: scribit enim citante Petro Gyllio iecorinum mustellæ similem esse, quæ ab hepato nostro plusquã δὶς διὰ πασῶν distat. Alio loco ait in specubus (ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς θαλάττης) abditos latere maris incolas oues, & hepatos, & à piscatoribus prepontès nominari solitos. ij quidem quanquã maximi uideantur, tamen ad natandum segnes sunt. non enim à suis latibulis longè aberrant. imò uerò circum ea ipsa semper uolutantur, infirmioribus piscibus adnatantibus insidias faciunt. Et Oppianus libro 1. πρόβατον καὶ ἥπατον in fundo & saxis cauis delitescere scripsit. Sit'ne is hepatus noster, non facilè est iudicare: nullas enim notas appingunt, quibus internoscatur. *Hepatus Aeliani alius. Nos eius uerba Græca in Corollario dabimus.* *Lib. 9. cap. 38.*

Diocles apud Athenæum saxatilem facit. uerùm saxatilis propriè non est, ut saxatiles pisces appellant Medici, qui sunt omnium optimi, carne molli & friabili. Hic autẽ quia carniuorus est, duriore est carne. Rectè igitur dicemus cum Galeno hepatum in medio esse piscium duræ carnis & mollis: quemadmodum auratam, pagrum, umbram & alios huiusmodi. Præparatur ut pagrus uel aurata. *Autumno uilescit, ut author est Xenocrates, Vuottonus.* *An hepatus saxatilis sit.* F *Lib. 3. de alim. facul.*

COROLLARIVM.

De hac icone lege, quæ scripta sunt mox ab initio Corollarij.

Piscis cuius iconem adiecimus, Venetijs depictus est. Hunc primùm hepatum esse conijciebam, quoniam à Venetis Figo nominatur: & Italicè iecur quoq́ figato, quasi ficatum, id est συκωτόν: (fortè quòd non minùs sapidus sit hic piscis, quàm animantis alicuius ficubus pastæ, ut anseris aut suis iecur. Ἔξεστι δὲ εἰπεῖν ἥπατα σεσυκασμένα, ἥπατα συῶν σεσυκοτραγηκότων, ἢ χηνείων ἡπάτων, Pollux:) & figura hepati à Rondeletio posita ad hanc proximè accedere uidebatur, color etiã nigricans conueniebat. Sed cum nuper hac iter faceret Bellonius, admonuit me, piscem hunc potius esse Callichthyn suum (Rondeletius Stromateum facit: quanquam non sint eidem colores & maculæ: idq́ animaduerti cum ex figura eius, tum quòd, ut dicebat, & in Callichthye etiã scri- A

bit, solus hic piscium pinnis sub uentre careat, nec aliam parte supina habeat, quàm quæ ab ano est. Rotundior etiam apparet, magisque rhomboides, quàm Hepatus Rondeletij, à quo & capitis figura multum differt, & quòd squamis careat, ut pictura ostendit, cum ille squammosus sit. Superior corporis pars magis fusca est, in summo subcœrulea: inferior ex cinereo albicat (sicut & cauda quam gerit lunatam) perbreuibus etiam lineis candicantibus aliquot parallelis distincta. Venetijs, ut dixi, uulgare ei nomen est figo, uel etiam Truellia. à Græcis uulgò Gofidaria uocatur, ut audio: & à Lusitanis Pampano. Bellonius etiam glaucum suum (qui piscis est Vmbræ cognatus,) Fegaro nominari scribit à Genuensibus, ei quoque forsan à iecore nomine posito. Nicea nō procul à Varo amne in Ligustico littore sita, piscē uocat Figon, quē nostræ ætatis Græci Myllocopion appellant. Oppianus & Plinius inter pisces numerant Myllon, quem Oppiani cōmentaria eum interpretantur, quem uulgò nominant Græci Myllocopion. Hūc Massiliæ uidere non potui, an sit iecorinus, an myllus, an alius, certi nihil habeo, Pet. Gillius.

Hepar pro pisce legitur apud Plinium in Catalogo, qui est ad finem libri XXXII. à Græcis semper tribus syllabis Hepatus, ἥπατος, nominatur: quanquam & Kiranidæ, interprete Cremonensi, hepar dicitur. Lebias. Hepatus aliter lebias dicitur, λεβίας, apud Athenæum libro 7. scribitur autem λεβίας ea terminatione & accentu, qua ἀνθίας, Αἰνείας: non λεβιάς oxytonum, ut alibi reperitur, librariorum uitio: neque λέβιος, ut λόγος. Saperdæ, lebiæ & coliæ ab Aristophane in Holcadibus nominantur: myllus, lebias, sparus, à Mnesimacho comico, Athenæus. Plura de lebia uel lebiano, fluuiatili lacustriue pisce, scripsimus suprà in Delcano.

De Hepato Bellonij plura lege suprà in Corollario ad Chanadellam, initio paginæ 263. figura tamen quidem posita est in fine paginæ 262.

Eos qui piscem uulgò Egrefin uel Eglefin Lutetiæ dictum, hepatum arbitrantur, redarguit Rondeletius. Nos huius piscis iconem & historiam, ex Rondeletio ac Bellonio dedimus suprà inter Asellos, pag. 100.

Rondeletij hepatū circumscribemus Germanicè, ein Meerbrachsmen art mit einē schwartzen flecken am schwantz/wie auch der Melanurus. Bellonij uerò, ein Meerbersich art, sicut & channam & channadelam. Aeliani uerò, ein Meertrüschen art, hoc est Mustelę marinæ cognatum piscem. Sic enim scribit Aelianus libro 15. cap. 11. Εἴη δ' ἂν καὶ ἰχθὺς γαλῆ μικρὸς οὗτος, καὶ οὐδέν τι κοινὸν πρὸς τοὺς καλουμένους γαλεοὺς ἔχων. οἱ μὲν γὰρ εἰσὶ σελάχιοι καὶ πελάγιοι, καὶ μέγεθος προὔχοντες: εἶτα μέντοι καὶ κυσὶ ἐοίκασιν. ἡ γαλῆ δὲ, φαίην ἂν αὐτὴν εἶναι τὸν καλούμενον ἥπατον. ἰχθὺς δ' ἐστὶν αὕτη βραχὺς, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ ἐπιμέμυκε. κόρας δὲ ἔχει κυανῷ χρόᾳ προσεικασμένας. καὶ τὸ μὲν γένειον ἔχει τοῦ ἥπατου μεῖζον: ἡττᾶται δ' αὖ πάλιν τοῦ χρέμητος κατά γε τοῦτο. Hoc est: Est & paruus piscis Mustela nomine, qui nullam cum Mustelo dicto pisce cōmunitatē habet. hic enim cartilagineus est, & pelagius, & magnitudine præstans, simul & Caniculæ piscis speciem similitudinemque gerit. Mustelam uerò diceres esse Iecorinum, nam piscis est breuis, & oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedūt. Eius barba quàm Iecorini maior est, & minor quàm Chremetis. ¶ Quærendum an Ophidion Rondeletij, Gryllus marinus Bellonij (de quibus scriptum est suprà, paginis 105. & 106. inter Asellos, & nonnihil pag. 112.) idem sit piscis qui Hepatus Aeliani. nam & piscis galia alicubi in Italia uocatur, à similitudine mustelæ, quæ γαλῆ uel γαλέα est.

B Hepatis & erythrinis similes pagri sunt, rostro duntaxat breuiore, Athenæus. Apud eundem Aristoteles, Speusippus in secundo Similium, & Dorion pisces similes esse dicunt phagrū, erythrinum, & hepatum. Hepar piscis molle, pigrum (fortè pingue) & magnum iecur habet, Kiranides. Idem fel eius cum melicrato potum hepaticos sanare tradit, cum Athenæus fellis prorsus expertem eum faciat. nam libro 3. sic scribit: Hepatum piscem Eubulus in Laconibus ait carere felle, his uerbis: Οὐκ ᾤου δέ με χολὴν ἔχειν, ὡς δ' ἡπάτῳ μοι διελέγου. Ἐγὼ δέ γ' εἰμὶ τῶν μελαμπύγων ἔτι. id est: Rebaris carere bili me, nec mecum aliter quàm cum hepato pisce loquebaris: Ego uerò nondum melampygus esse desij. Quasi diceret, Mitionem me putabas, qui adhuc sum Demea. Vide in Melanuro H. Hegesander etiam hepatum in capite duos lapides habere ait, colore splendoreque ostreis similes, figura autem rhombi.

F Καὶ λεβίαν λαβεῖν ὄχετον ἥπατον (Malim, Καὶ λεβίαν λάβε, ὅν φασιν ἥπατον, ἐν περικλύστῳ Δήλῳ καὶ Τήνῳ, Archestratus. Vide suprà in Corollario de Citharo F. ex Galeno.

G Fel eius (Aelianus fellis expertē facit) cum melicrato potum, hepaticos sanat. Hepar autem eius tritum, & emplastri modo impositum, omnem tumorē & podagram sanat. Capitis eius combusti & triti cinis inspersus antiqua ulcera & depascentem carnem sanat, Idem.

HEPSETI pisciculi memorati sunt suprà inter Apuas, pag. 82. Theodorus ex Aristotele pro hepsetis naricas transtulit. Hepseti pisciculi eiusdem generis sunt, cuius est cobîtis, Athenæus. ἑψητὸς, edulium quoddam ex paruis pisciculis, Eustathius. ἑψητὸν λεπὰς (lege ἑψητῶν λοπὰς) εὐτελές τι βρωμάτιον ἦν, ὥσπερ καὶ τριχίας, (τριχίαι,) Pollux 6. 9. ¶ Ἀκάνθας ἐκλέγειν ἑψητῶν τε καὶ ἀθερινῶν, Minimorum pisciculorum spinas excerpere, &c. in eos qui scrupulosiùs & curiosiùs in rebus minutis uersantur. Vide suprà in Corollario de atherina, ad finem, pagina 85. ¶ Ἀγαπῶν τε καὶ ἑψητὸν ἐν τεύτλοις ἰδεῖν Διὰ δωδεκάτης ἑψόμενον ἡμέρας ἤδη, Eubulus.

HERACLOIDES pisces Albertus nominat ineptè, fossiles illos qui circa Heracleam Ponti eruuntur: de quibus in F. elemento diximus.

HER-

HERPILLA apud Athenæum libro 7. genus insecti marini longis pedibus præditi uidetur, quo pisces inescare solebant, sicut & lumbricis. Τοῖσί κεν ἄρμενα πάντα, προσπλάσαιο δὲ μύρα, κάρυλον, ἢ πορίωα, ἢ εἰναλίην ἕρπιλλαν, Numenius. Cuius etiam paulò antè, uerba hæc de escis piscium recitat: Ἠὲ καὶ ἕρπιλας (legerim ἑρπίλλας) δολιχόποδας, ὁππότε πέτραι Ἀμμώδεις κλύζονται ἐπ' ἄκρου κύματος ἄγνυ, (fortè pro ἄγνυ legendum ἀγῆ. nam Apollonius lib. 1. Argonaut. dixit ἀγῆν πολιὰν, littus canum, ubi franguntur undæ & expumant:) Ἔνθεν ὀρύξασθαι, θέμεναί τ' εἰς ἄγγος ἀολλεῖς.

HESYCHI, Ἥσυχοι pisces nominantur ab Aeliano de animalibus libro 14. cap. 23. In Danubio (inquit) capiuntur multi & diuersi pisces: Coracini, Mylli, Antacæi, & nigri colore Cyprini, item Porci, & Hesychi albi, Percæ & Gladij. Quinam uerò sint Hesychi illi, à Danubij in Pannonia & inferiùs accolis inquirendum fuerit, qui forsitan huius nominis uestigium aliquod sua retinent lingua: qua enim per Germaniam & Austriam rex ille fluuiorum descendit, neq; piscem hunc, neq; nomen extare suspicor.

HIATULAE nomen à Theodoro cõfictum est, quo aliâs pro Channa pisce utitur, aliâs pro chama concha. Nos Græca retinere uocabula præstiterit, ne res diuersæ confundantur.

HICTAR minimus pisciculus. Vide in Ctara superiùs, pagina 363. item in Atherinæ Corollario inter Apuas, ad finem paginæ 84.

HIPPALECTRYON, HIPPIDION, HIPPUS, Pisciũ nomina. Vide suprà in Equo.

DE HIPPOCAMPO, RONDELETIUS.

Icon hæc Venetijs facta est: Rondeletij melior erat, quoniam & pilos ab eminentibus singulis in capite & dorso partibus singulos ostendit, & pinnulam in extremo dorso.

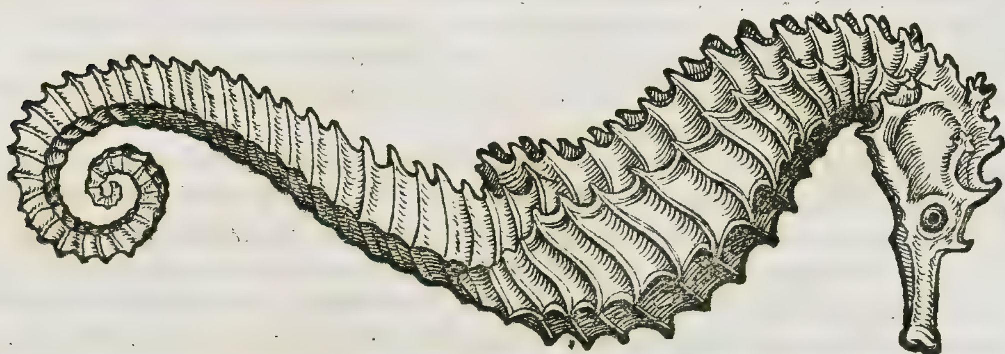

ΙΠΠΟΚΑΜΠΟΣ à Græcis dictus, apud Latinos idem nomen retinuit: compositum est ex dictione ἵππος, quę equum significat, & κάμπη, quæ flexuram: nam ἵππο hîc magnitudinem non significat, quemadmodũ Marcellus Dioscoridis interpres arbitratus est, ut fusiùs posteà demõstrabimus, sed figuræ & similitudinis nota est. Capite enim & iuba equum æmulatur: κάμπη uerò uox addita, quia repando est corpore, & in arcum se curuante, præterea uilloso, & incisuris multis distincto, quemadmodum quæ in arboribus & oleribus reperiuntur κάμπαι à Græcis dictæ, à Latinis Erucæ, à nonnullis Bruci, sed non sine errore. est enim Brucus aliud insecti genus. Ergo cùm Hippocampus Erucas maximè cauda referat, reliquo corpore equum, ut pictura exprimit, ἱππόκαμπος optimo iure uocatus est. Romani, Illyrici, Genuenses Chaual, Masilienses, & nostri Cheual & Cheualot uocãt. Veneti Draconem. Nonnulli Gallum marinum. Qui nunc Græciam incolunt ἀαπίδα. Quidam Salamandram marinam. A

Hippocampus toto corpore incisuras habet. dodrantalem magnitudinem non superat, sæpe minor reperitur. Pollicis est crassitudine: rostro oblongo, tubuli modo cauo sine scissura. ab inferiore eius parte operculum foramini opponitur, ad claudendum, uel demittitur ad aperiendum. Oculos habet rotundos, satis prominẽtes. In capitis uertice pili erecti sunt, qui adeò tenues sunt, ut non in mortuis et exsiccatis, sed in uiuentibus tantùm Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo sunt corpore. Toto capite, collo graciliore, uentre protuberante, equo ualde similis est. Post oculos quo in loco in cæteris piscibus branchiæ esse solent, pinnulæ duæ auriculis similes sunt, maximè ob situm, utrinq; unica. Branchiæ uerò nullæ sunt, neq; tectæ neq; detectæ, sed supra dictas pinnulas duo sunt foramina sursum spectantia. Sub uentre rimulas duas habet. Ex una alui excrementa, ex altera oua foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior est, quadrata, cum exochis aculeatis. toto etiam est corpore similiter aculeato, ueluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranis intermedijs, ut nulla caro appareat. Colore est fusco, punctis albis notato, uentre albicante. Ventriculum pro corporis ratione satis magnum habet, hepar rubrum, similiter oua rubra, cor exiguum. Caudam quouis modo inflectas, & qualem uiuo figuram tribueris, talem mortuus & exsiccatus seruat. Est profectò & cognitu & aspectu pulcherrimus, iucundissimusq; hic pisciculus, deniq; huiusmodi ut in eo Naturæ solertiam, atq; dei Optimi Max. summũ artificium admireris. Ob id summi olim picto- B

res artis suæ peritiam in eo ostentarunt, tum ob difficultatem, tum ob elegantiam. Plinius de nobilitate operum & artificũ loquens, Hippocampi meminit. Sed in maxima (ait) dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Tethys, atq; Achilles: Nereides supra Delphinos & Cete, & Hippocampos sedẽtes. Item Tritones, chorusq; Phorci, Pristes, ac multa alia marina, eiusdem manus omnia, magnum & præclarum opus, etiam si totius uitæ fuisset.

A

Verum se Hippocampum dedisse. Contra Marcellũ Vergiliũ.

Hæc est ueri Hippocampi descriptio, quæ ut certissima ab omnibus esse iudicetur, quæ ab alijs de eo literis prodita sunt refellemus. Primum in eo lapsus est Marcellus Dioscoridis interpres, quòd uoce ἱππο magnitudinem denotari scripsit in Hippocampo, ut in Hipposelino, Hippomarathro. eius uerba sunt. Credimus olerum & plantarum erucas, quas Græci κάμπας dicunt, marino pisci à similitudine nomẽ dedisse. In locustarum enim genere Hippocampus à ueteribus numeratur. Breuem paruumq; piscem scriptor hic esse ait, & nihilominus magnitudinis nota ei coniuncta est. Quòd enim Græci multis in natura ἱππο adijciunt, grande significat, ut in Hipposelino, Hippomarathro, & Hippolapatho indicauimus. Sed id sic intelligendũ est, ut hoc animal comparatum olerum aut plantarum erucis, grande sit: marinis uerò beluis, aut piscibus, breue & paruum. Nec aliud hîc intelligi uoluit dicens paruum esse animal. Hæc Marcellus. Primùm à nullo ueterum Hippocampus in locustarum genere recensetur. nullus enim est apud ueteres recentiores'ue Græcos aut Latinos scriptores locus, in quo non solùm disertè id scriptum sit, sed ex quo uel leuissima coniectura, uel suspicio huius rei colligi possit. Deinde uoculæ unius significatione, & rei ipsius ignoratione, coactus est à Dioscoride dissentire, friuola quadã excusatione adhibita. Cùm enim scribat Dioscorides Hippocampum θαλάσσιον ἐστὶ ζῶον μικρόν, id est marinum esse animal exiguum, tamen ob magnitudinis notam adiectam, ait breue esse animal cum beluis marinis collatum: cum olerum aut plantarum erucis, grande. Quid obstat quæso, quo minus ἵππος in compositionem nominum admittatur pro equo? an oportet uerba rebus, an res uerbis accommodari? Cùm igitur Hippocampus corpore maximè equum referat, cauda erucam, cur non dicemus dictionem ex utraq; compositam, eaq; significari paruum animal, cum id disertè scribat Dioscorides, qui & uiderat, & penitus nouerat?

Lib. 2. cap. 3.

De Matthioli sententia ancipiti.

Anceps est hac de re Andreæ Matthioli sententia, qui in suis in Dioscoridem commentarijs duos Hippocampos descripsit: unum ex locustarum genere, quod tamen ueterum scriptorũ nullus tradidit, ut iam diximus, & ut magis perspicuũ fiet ex locis quos postea citabimus. Alterum uerum, si modo ueram eius picturam expressisset, ea enim in multis à naturali dissidet. Hanc de Hippocampo opinionem nec probat, nec improbat. Non dubito tamen quin si insecti huius naturam & uires, de quibus postea dicemus, penitus prospexisset, expertusq; fuisset, in meam sententiam discessionem faceret.

Contra Bellonij iconem.

Multò magis ridiculè Hippocampum depinxit autor libri de aquatilibus. Cùm enim equinũ caput & collum ei tribuisset, os ei equi modo rescissum, nariũ foramina addidit: collum uerò, caudam, corpus reliquum tam absurdè pinxit ut monstrum potiùs aut cõmentitium quoddam animal exhibuerit, quam Hippocampum. Sed in his redarguendis prolixior esse nolo. De uiribus Hippocampi dicamus.

G

Lib. 11. simpl. med. cap. 41.

Hippocampi cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, seu amaricino unguento illitus, alopecias replet, ait Dioscorides. Ex quo hæc descripsit Galenus his uerbis: Hippocampum animal marinum si totum usseris, alopecijs prodesse à quibusdam proditum est, ipsumq; uidelicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem, quem quidam unguento amaricino cõmiscent, quidam pici liquidæ, alij ueteri adipi suillo. Plura tradit Plinius: Leporis marini ueneficium restingunt poti Hippocampi. Et alio in loco inter ea quę lichenas & lepras tollunt, ponit Hippocampi & Delphini cinerem ex aqua illitum. Et Hippocampi necantur in rosaceo, ut perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipsi adalligantur ægris.

Lib. 32. cap. 5. Ibidem cap. 7. Ibidem cap. 10.

De uenenato uentre Hippocampi, ex Aeliano. Lib. 14. ca. 20.

De Hippocampi uentre uenenato solus Aelianus scripsit, hoc modo: Rei piscatoriæ bene periti homines dicunt Hippocampi uentrem in uino decoctũ, si quis dederit cuipiam bibere, eum primo ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussire, & sicca quidem tussi uehementer torqueri: etenim nihil excreare, sed & superiorem ei uentrem intumescere, & calidas fluxiones in summum caput efferri, & uerò per nares rursus tenues & aquosas defluere, ac pisculentũ odorem reddere. simul & oculos eius sanguine suffusos igneo colore flagrantes uideri, & eorundem oculorũ genas inflari: & uomendi quidem cupiditate ardere ferunt, uerùm nihil emittere. Quòd si natura etiam euicerit, (*uomitum promouerit,*) id tamen mortis esse signum, & hominem mox in obliuionem & dementiam incurrere. Sin in uentrem inferiorem delapsum fuerit, nihil horũ iam fieri, omnino tamen hominem è uita excedere. Ex morte porrò qui euadunt, menti capti aquam summo studio persequuntur. Hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quòd sanè eis ægritudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaq; ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus, cõmorationes eis gratæ sunt, cùm tamen non magnopere desyderent bibere: sed & natare, & pedes aqua madefacere, & abluere manus eis plurimùm iucunditatis affert. Sunt qui non hæc mala dicant huius bestiæ uentrem creare, sed Hippocampum al-

gam

gam peramarã, ex qua ita afficiatur, depasci. Hæc Aelianus de Hippocampi ueneno, quo etiamsi hodie nulli uescantur, tamen solo uentre non alijs partibus uenenatum crediderim, quod, ut alia animantia omittam, in alijs piscibus euenit. Draco siue Araneus spinis solis, Pastinaca solo radio, Iulides solo morsu uenenum infundunt, aliæ partes sine pernicie sunt edules. Quòd hanc uenenati uentris causam quidam ad algam referunt, id non uerè dicitur. neq; enim alga uescitur Hippocampus, ut oris structura demonstrat, sed aqua tantùm & luto. Neq; alij multi pisces alga uictitantes perniciosi sunt, sed quidam ex his optimi, ut scarus, atq; saxatilium maior pars, quorum intestina non reijciuntur. (F) (C)

Vt ex Hippocampo uenenum, ita ex eodem remedium docet Aelianus. Solertia, inquit ueterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus. is & Cretensis erat, & filios adolescentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, ut hic piscator Hippocampos simul cum alijs pisciculis caperet, & adolescẽtes à rabida Canicula morderentur. Cum uerò eorum in Methymna Cretica ad litus iacentium uicem dolentes spectatores, interficiendam caniculam censerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum esse: alij consulerent à Diana salutem petendam esse, senex piscator eos de consilijs quæ adferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum diligenter exenteratorum (uentriculo & intestinis abiectis) alios assos eis comedendos dedit, alios in acetũ & mel contriuit, eoq; cataplasmate morsus ulcera obligauit, atq; filiorum adolescentium (excitato in ipsis per Hippocampos aquæ desiderio) rabiem uicit, eosq; ad incolumitatem quanuis serò restituit. Hęc Aelianus de remedio aduersus canis rabidi morsum ex Hippocampo petito. Quod mihi cum ratione cõiunctum esse uidetur: Venenum enim ueneno alio expugnatur, & sæpe, ut ait Ausonius, Bina uenena iuuant. Quare cùm ob canis rabidi morsum ὑδροφοβίᾳ ægri laborent, rectè malũ hoc curatur Hippocamporum cibo qui ὑδροφιλίαν inducit. Ad pellendos uermes plurimũ ualere mihi indicauit Græcus quidam si tosti sumendi dentur, cum aqua absinthij, uel portulacæ, uel uino.

De remedio ex eodem, aduersus Canis rabidi morsum.

DE EODEM, BELLONIVS.

Hippocampus nomen ab equo & eruca contraxit. Equinũ enim caput & collum gerit, corpus autem erucæ. Plinius hippum, ut Oppianus uocauit, Athenæus hippidium. (*Coniectura hæc Bellonij est, sine autore. Videtur enim potiùs sui generis piscis esse hippus, ut & hippidium, siue idem cum illo, siue diuersus. Vide suprà in Equo pisce.*) Piscatores Veneti Faloppa, Massilienses & Genuenses Gaballum marinum. A

Digito crassior non euadit, estq; ferè cornea cute cõtectus: nemini, imò neq; ipsis quidem piscibus, edulis: quibusdam locis nigrior, alijs autem candidior. Branchias ad latera habet, estq; collo, ut equus, contorto. Pinnam in tergore elatiusculam, alteram in latere utrinq; ad branchias exerit, aliam quoq; modicam supra ceruicem: tubulum oblongum, in quo eius os situm est. Viuus in mari non est ita contractus, ut nobis iam siccus extra aquam apparet. Contrahit enim caudam in orbem cùm moritur: quod etiam Chamælus (*Chamæleo*) facit. Spiculis in gyrum obtusis uallatur ac cõmunitur. Caudam habet quadrangularem. Eius longitudo non excedit senos digitos. Iubam habet obtusis spiculis, ut equus crinibus, exornatam, atq; aurium loco elata etiam spicula ostẽdit. Strias quoq; in transuersum actas, quę ab obtusis eius spiculis procedunt. Natura enim ad equum terrestrem alludens, caput, ceruicem, collum, thoracẽ ita affabre in hoc pisce ementita est, ut hæc omnia sibi inuicem respondeant. B

Hippocampi cinerẽ alopecias replere cum pice liquida aut axungia seu amaracino unguento illitum, tostosq; & assumptos lateris dolores sedare, & urinæ continentiam cohibere authores tradunt. Hippocampi quoq; in rosaceo enecati, frigidisq; febribus illiti, aut etiam adalligati, multùm prodesse censentur. G

COROLLARIVM.

Καμπὴ oxytonũ Græcis flexuram significat, unde & gambæ, id est cruris nomen, Italis, & iambæ Gallis factum apparet. inde & hippocampo animalculo flexuoso, præcipuè cauda. Κάμπη uerò paroxytonum erucam significat, genus uermis, quod & ipsum παρὰ τὸ κάμπτεσθαι, quod uerbum flecti & incuruari significat, dictum est. imitatur autem hippocampus erucam, non modo corporis flexura in arcum se incuruante, sed etiam circulis quibus ut insecta distinguitur, & insuper uillis. Siue igitur ab eruca, siue ab oxytono nomine flexionem significante, hippocampũ aliquis alteram sui nominis partem habere dicat, nihil interest, modò orthographiæ & accentuum ratio habeatur. Campas (Meliùs Hippocampos) marinos equos Græci à flexu posteriorum partium appellant, Varro. Marcellus Empiricus hippocampum intellexit, pisciculum nominans qui equum marinum similet. Hippocampi, equi marini, à flexu caudatum quæ piscosæ sunt, & est Græcum, Nonius. Veri quidem hippocampi cauda piscosa (id est piscium caudæ similis) non est, sed fabuloso Neptuni equo, (quem falsò quidam hippocampum & hippopotamum appellarunt,) talem affingebant olim pictores, ut superiùs in Equo retulimus ex Bellonio: ubi hippocampum etiam Zydeath barbaro uocabulo Albertum nominasse ostendimus. Caballiones marini (hippocampos interpretor) nominantur à Vegetio in Hippiatricis 4.12. Sunt qui pro A

T

certo uelint hippocampum esse pisciculum illum, uel potiùs marinũ monstrum, qui quibusdam dracunculus, alijs uerò equiculus marinus uocat, cuius nullus in cibis usus, Matthiolus. Germanicè nominari licebit, ein Meerroß / ein Seerößle. nã & Hispanicè, ut Amatus Lusitanus scribit, uocatur Caualinho marino, Italicè Caualin marino, Caualin ritorto, Dragonetto, Gallicè Draconeto. ¶ Indoctus quidam nuper hippocampi iconem pro basilisco ridiculè exhibuit & publicauit in tabella typis excusa per Germaniam.

B Hippocampum piscem equi in piscis caudam desinere Nic. Perottus scribit, Noniũ puto sequutus. hoc autem falsum esse (quod ad caudæ speciem, nam capite equum refert,) iam in A. diximus, & figura ipsa ad uiuum expressa, monstrat. Marinũ animal est, exiguum, Dioscorides. Capite & collo equino & rostro oblongo sunt, & sic ab eorum fronte tanquam equorum coma propendet, & eo loco quo equi iubam habent pilis diffluunt, horum cauda draconis speciẽ similitudinemq́ gerit, Gillius. Hæc autẽ quæ de coma & pilis scribit Gillius, amicus quidam meus, qui uiuos aliquot Venetijs apud piscatores inspexit, uidisse se negat: fortè quòd hæc in uiuis tantùm & natantibus, Rondeletio teste, appareant. Marcellus Empiricus fel etiam ei adtribuit.

F Nullus in cibis usus est per Italiam, ut Rondeletius & Matthiolus scribũt. credit interim ille, quanquam in cibum non ueniat, non alijs partibus quàm uentre uenenatum esse.

G Venerem concitat hippocampus alligatus, Plinius. Philes eadem de ueneno & remedio ex hippocampis scribit, quæ Aelianus: sed in hoc aberrat, quòd non hippocampos ipsos exenteratos, ac tostos, ut Aelianus, sed uentriculum eorum tostum, (qui tamẽ uenenum est) in cibo aduersus canis rab. morsum sumi iubet. Hippocampus marinus tostus, utiliter comedi proditur à rab. cane morsis. illius enim sanguinem aquæ amorem inducere, & proprietate opponi terrori aquæ. propterea bis ac ter hippocampum comedi cogunt. eundemq́ ex acerrimo aceto tritum uulneri applicant, rabiemq́ hoc medicamento frequenter peruicerũt, Aëtius. ¶ Sepia aceto suffocetur, idq́ acetum cum oleo mixtum propinetur illi, qui marini hippocampi uenenum hauserit, Idem libro 2. cap. 188. ¶ Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe suillo mixtus, aut syncerus ex aceto, Plinius. Probè faciunt etiam post excitatas bullas hippocampi marini usti, & cum modico atramento sutorio crudo trito inspersi, Archigenes ad alopecias apud Galenum de composit. sec. locos lib. 1. Mulieres Anconitanæ pisciculo isto in puluerem redacto, & uino excepto, pro lacte euocando, in potu utuntur. Ad ea quoq́, ad quæ à Dioscoride cõmendatur (*ad defluuium capillorum & alopeciam*) ipsum potentẽ esse, experimento compertum habeo, Amatus Lusitanus. Lateris doloris leniunt hippocampi tosti sumpti, Plinius. Pisciculi qui equum marinum similat fel, ouorum albumini mixtum, & cum lana succida oculis adpositũ, melius remedium suprascriptis oculorum causis, (*proximè nominauerat caligines, albugines, cicatrices, &c.*) quàm ullum aliud medicamen præstare manifestum est, Marcellus Empiricus. Hippocampi tosti & in cibo sepiùs sumpti, urinæ incontinentiam emendãt, Vuottonus: ex Plinio, ut coniicio. Hippocampus cum syluestris ficus nigræ folijs uel rustecinæ (rusticanæ) cum aceto solutus, albositatem (leucen uel alphos) & lepram curat. Circumligatus autẽ ischiadem quietat, & tremulis prodest, Kiranid. ¶ Caballiones marini nominantur à Vegetio de re ueterinaria lib. 4. cap. 12. in suffitu contra languorem morbi pestilentis, cum alijs quibusdam medicamentis.

H Ἱππόκαμπτος, στρουθίον τι, hoc est auicula quædam, Hesychius & Varinus. Ἱπποκάμπας, ὕλλω λίαν μεγάλλω, ἱπποκ * λεκεμμαύνλω, οἱ δὲ ζῶον, Hesychius. ¶ His Menandri & Lucilij uerba ex Nonio, utcunq́ deprauata, adscribam. Menander, Vehutor hippocampus in æternę usus scire nocitur, Delphino cinctis uehiculis, hippocampisq́ asperis. Lucilius, Transuerso ordine posuit hippocampi elephanto camillos. ¶ Hippocampum interpretantur aurigarum scuticam, flectendis equis accõmodam, unde nomẽ. Et apud Helicen ciuitatem dicitur stetisse Neptunus æneus, habens hippocampum in manu, Cælius Rhod.

DE HIPPOPOTAMO, BELLONIVS.

Hippopotamus ex Colosso, qui Nilum Ægyptium Romæ in Vaticano refert.

Vndis quoq; mergitur hippopotamus, & dubiam uitam agit. quadrupes est, monstriq; aquatici speciem referens: sed marinus non est, Niloq; tantùm gaudere percepimus. C

De eius nomenclatura, hoc non sine magna ratione controuersum esse uideo, quòd non tam eius species ac forma equum terrestrem, quàm porcũ, uitulum, aut bouem referat. Est enim eius formæ capite, quod uel bouinum, uel uitulinum dici posit: reliquo corpore ad porci figurã magis accedente. Quamobrẽ Byzantini, apud quos mihi aliquãdo uiuus hippopotamus cõspectus est, uulgari lingua modò porcum, modò bouem marinum appellarunt: quæ res nonnullos, eosq; paulò eruditiores, cõmouit ut dicerent, nostris temporibus uisum nunquam fuisse hippopotamum. Cui sententiæ nisi ego rerum potiùs, quàm uocabulorum essem studiosus, facilè subscriberem. Verùm in diuersum me pertrahit antiquorum numismatum atq; hippopotamorũ figura: quæ si (quemadmodum in Delphino diximus) naturalem referat, certè plurimũ accedit ad eam quam ante uiuum animalis corpus Byzantij delineare iussimus. Priùs igitur antiquam effigiem te inspicere cupio, ut quantum ad nostram quæ deinceps tibi proponetur, accedat, faciliùs iudices. Desumpta est autem ab aurei Adriani numismatis altera facie, cuius nobis aliquando fecit copiam Io. Grollerius Insubrium quæstor, antiquarum rerum studiosissimus. A

Hippopotamus numismatis Adriani, cuius nobis copiam fecit Quæstor Grollerius: qui alia quoq; argentea & ærea numismata habet, in quibus eadem belua similiter expressa est. Facies est Adriani imperatoris, sphingi innititur sinistra, dextra tenet Cornu copiæ: circa basim Crocodilus & Hippopotamus: in quibusdam etiam ibides adduntur. Figura tota Nilum repræsentat.

Talis autem est hippopotami, quem Byzantij uidimus, figura. Caput huic enorme fuit, & ad reliqui corporis collationem indecentissimum, quale uaccinum esse diceres, nullis præditũ cornibus, auribus ursinis, breuibus ac subrotundis: oris rictu usqueadeò uasto, ut leoninum superaret: certè humanum caput æquare potuisset. Patulas habebat nares, labra repanda atq; resima: dentes prorsus equinos, obtusos tamen: oculos ac linguam prægrandes: collum, ut piscibus nullum, aut admodum breue: caudam, ut porci ac testudines, rotundam: reliquum obesissimi cuiusdam porci corpus esse diceres: pedes ita breues, ut quatuor à terra digitos uix attolleretur: ungulæ in porci formam diffissæ: quæ res nos inducebant, ut id animal non bene natare, sed fundum fluminis inhabitare, ac passim in Nili profundo diuagari crederemus. Omnino enim quicquid huius monstri, ludis publicis à Romanis imperatoribus populo ostendebatur, id è Nili paludibus adferri solebat: imò etiam quod Turcarum imperatori oblatum, atq; à nobis conspectum fuerat, inde processisse certissimũ est: cuius rei fidem faciet Colossi figura, Nilum Aegyptium Romæ in Vaticano referens, ex qua nos Hippopotami picturam excerpsimus. Insunt autem & aliæ aliorum animalium picturæ. B

COROLLARIVM.

De hac figura & symbolo Hieroglyphico, lege infrà in H.

A Bellonius etiam in libro Gallico de piscibus aliquot marinis rarioribus conscripto, multa de Hippopotamo affert, quæ nos breuiùs excerpta suis locis digeremus. Itali (inquit) præsertim qui Constantinopoli degunt, Bo marin, id est Bouem marinũ nominant. Turcæ & Græci, utriꝗ uocabulis suæ linguæ porcum marinum. Etenim uetus Hippopotami nomen prorsus ubiꝗ hodie obliteratũ est, & ne in Cairo quidem in Aegypto cognitum ampliùs. nam cum de Hippopotamo seu Equo fluuiali illic interrogassem, nihil pręter fabulam referre poterant: aliqui ueterem hanc de ipsis famam repetebãt, animal esse perquam terribile & crudele: quòd non nisi scrobibus effossis caperetur. aliam quidem eius ac diuersam ab ea quam exhibui formam nemo docere me potuit. Rondeletius de caprisco pisce scribens, eum inquit uerum esse Nili porcũ (*à ueteribus scilicet ita nominatum, Græcè χοῖρον*) non magnum illum qui in hortis Pontificis Romani Beluedere nuncupatis, circa Nili statuã sculptus spectatur, porcusꝗ uulgò dicitur, cum sit Hippopotamus. Hippopotamum uerò me exhibuisse cõfirmare possum (inquit Bellonius) antiquis Aegyptiorum & Romanorum statuis, & priscis imperatorum Romanorum numismatis: in quibus Hippopotami tam exactè repræsentantur, in porphyrite, marmore, ære, auro, argento: ut eundem esse quem uiuum Cõstantinopoli uidi, nihil omniuo dubitationis mihi relinquatur. Vidi etiam effigies in obeliscis repræsentatas, ab ijs quas exhibemus nihilo differentes. ¶ Equus fluuiatilis in Nilo iandudum amphibius esse desijt: Sigismundus Gelenius, quasi uel in Nilo non ampliùs sit, uel prorsus nusquam inueniatur, uel in continente tantùm iam degat: quorũ nihil opinor uerum est, ut ex ijs quæ deinceps referemus apparebit. Aequoreos ego cum certantibus ursis Spectaui uitulos, & equorum nomine dignum, Sed deforme pecus, quod in Nilo nascitur, Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnij referens quæ Romæ in spectaculis uiderit. ἱπποπόταμος Græcè dicitur, quod nomen etiam Latini pleriꝗ omnes usurpant: Herodotus duabus dictionibus ἵππον ποτάμιον, id est Equum fluuiatilem dixit. Obscurus de naturis rerum scriptor Equonilum appellat, Albertus diuisis dictionibus Equum Nili, & Equum fluminis, & Ipodromũ corrupto uocabulo pro Hippopotamo. Equus aquaticus est species piscis similis equo, Andreas Bellunensis: de hippocampo ne an hippopotamo sentiens, nescio. De fabuloso Neptuni equo, quem falsò quidam hippocampum & hippopotamũ appellarunt, suprà in E. elemento, Bellonij obseruationes dedimus: & de Equo belua marina etiam nonnihil annotauimus. ¶ Germanicum Hippopotami nomen fingemus uel ad Græcorum imitationẽ, ein Wasserroß: uel ut hodie quidam appellãt, ein Wasserochs/ein Wasserschwyn. Et Gallicè similiter Cheual de riuiere, &c.

Vbi. B Nilus Hippopotamos Crocodilosꝗ uastas beluas gignit, Mela. Plurimi super Saiticã præfecturam, Plinius. Ἡ ἵππον τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν βόσκει, Nicander. Bellonius etiam illum quem Constantinopoli uidit, captum ait in Aegypto inter Cairum & Sain urbem, quæ hodieꝗ Saet dicatur. Bambothum amnis iuxta Atlantem Africæ montem, crocodilis & hippopotamis refertus est, Solinus cap. 27. In extremæ Africæ ora circa Licham lacus quidam dulcis hippopotamos alit, & crocodilos, Strabo libro 16. Non igitur in solo flumine Nilo nascit, ut Solinus scripsit. In India quoꝗ reperitur, ut Onesicritus est autor, amne Indo, Hermolaus. Soli fluuiorum Indus ac Nilus crocodilos educant & fluuiatiles equos, Philostratus. Apollonius & socij cum per flumen Indum nauigarent, equos fluuiales complures ferunt sibi occurrisse, Idem. Hippopotamos in ædilitate Scauri uidit Romanus populus primitùs: & per ætates exinde plures sæpe huc ducti, nunc inueniri nusquam possunt, ut coniectantes regionum incolæ dicunt, insectantis multitudinis tædio ad Blemmyas migrasse compulsi, Ammianus Marcell. Blemmyæ (Βλέμυες Stephano m. simplici) mõstrosi populi apud Aethiopes sunt, Plinio 5. 8. meminit & Mela libro 1. in fine descriptionis Africæ. Atqui hodie Constantinopoli è Nilo aduecti ostenduntur, non quidem eo in loco, ubi multæ bestiæ inanes habentur cicuratæ (ut lynces, tigrides, leones, pantheræ, ursi, lupi,) qui locus Hippodromo uicinus est, in uia ad ædem S. Sophiæ: sed in Palatio Constantini, ut nominant. Iacobus Gassotus etiam qui iter suum Constantinopolim literis mandauit, (*Gallicè puto:*) porcum marinum, uel, ut alij nominant, bouem marinũ, in ea urbe spectari refert, è Nilo aduectum, nec porco tamen nec boui simile animal, omnium turpissimum deformissimumꝗ. Equus fluminis dicitur esse animal aquaticum in partibus nostris (*pro nostris, lego Aegypti,*) Albertus.

Magnitudo. Apud Aethiopes est etiam fera quæ uocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, &c. Plinius. Hippopotamis comparatur eale, & ipsa sanè aquis fluminum gaudet, Solinus cap. 55. Herodotus maximi bouis, Aristoteles asini magnitudinem ei tribuit: Bellonius etiam minorem asino facit: capite (inquit) excepto, reliquum corpus obesissimi cuiusdam porci esse diceres. Equi quem uocãt magnitudo haud minor est cubitis quinꝗ, Diodorus Sic. si rectè trãstulit interpres. Sed ad magnitudinem plurimùm refert ætas, regio, & uita: nam eos qui liberè & secundum naturam suam utroꝗ elemento fruuntur, maiores fieri probabile est. captiuos autem minus excrescere. nam is quẽ Bellonius uidit, duobus aut tribus annis aquam ingressus non erat. Et ad cicurandum minores ferè capiuntur, non iam adulti.

Partes corporis. Equũ fluuiatilẽ (inquit Aristot.) gignit Aegyptus: cui iuba (χαίτη, Herodotus λοφιὴν dixit,) equi, ungula bisulca qualis bubus, rostrum resimum, (τὴν δὲ ὄψιν σιμός.) Talus etiam bisulcorum modo:

modo: dentes exerti, ſed leuiter, (χαυλιόδοντες ὑποφαινόμενοι:) Cauda ſuis, uox equi, (Herodotus λοφιὼ dixit) magnitudo aſini: tergoris craſsitudo tanta, ut ex eo uenabula (*δόρατα, uide in* E.) faciāt. Interiora omnia equi & aſini ſimilia. Maior (inquit Plinius) quàm crocodilus altitudine in eodem Nilo belua hippopotamus æditur, ungulis binis (bifidis, Solinus) quales bubus: dorſo equi, & iuba, & hinnitu: roſtro reſimo, (reſupino, Solinus:) cauda & dentibus aprorum aduncis, ſed minùs noxijs: (Cauda tortuoſa, Solinus: & apud Pliniū quoq; aliqui caudam tortam legunt. cauda & uoce equi, Herodotus. cuius interpres Valla non rectè tranſtulit, fulgida cauda. quanuis equi etiam cauda ei non conuenit, etſi Diodorus quoq; equinam ei caudam tribuat.) Tergoris ad ſcuta galeasq; impenetrabilis, præterquam ſi humore madeat. Valla ex Herodoto χαυλιόδοντας, dentes eminentes & cancellatos tranſtulit: cum eminentes ſimpliciter uertiſſe ſatis ſit. Dentes ex utroq; latere tres habet, ultra reliquas feras eminentiores: aures, caudam, uocem equis ſimilem. reliquum corpus haud diſsimile elephanto. pellis eſt ultra cæteras beluas duriſsima, Diodorus Sic. ſi rectè reddidit interpres. Græcum enim codicem deſideramus. Dentes è parte læua, dolorem dentium ſcarificatis gingiuis ſanant, Plinius. quod ſi dentes eius ſcarificare poſſunt, acutos eſſe oportet. Bellonius tamē, ut mox recitabo, acutos eſſe negat. ¶ Hippopotamus is quē uidi, (inquit Bellonius) erat corpore tanquam porci optimè ſaginati, undiquaq; pleni & craſsi, & ſatis proceri. pellis etiam cum porcina conuenit, tum colore tum aliàs. de porco loquor domeſtico, neq; nigro. Hiatus oris tantus eſt, ut facile moles aut pila aliqua humano etiam capite maior immitteretur. Frons depreſſa eſt, ueluti in orca. Dentes habet equinos, eadem forma, ualidos, oblongos, à maxillis prominentes, non acutos ut in animalibus carniuoris. Oculos magnos & ueluti bubulos. linguam omnino ſolutam. Caudam breuem, rotundam & craſſam, tanquam porci, aut teſtudinis potiùs. Et, ſi bene memini, pedes quoq; porcinis ſimiles habet, non admodum diuiſos: (*atqui picturæ à Bellonio exhibitæ multifidos, nempe quinquepartitos, eos oſtendunt: Pierij Valeriani uerò biſulcos ceu bouis.*) Nuper tamen quidam Conſtantinopoli reuerſus, pedes teſtudinum pedibus ſimiles, in hoc animali ſe obſeruaſſe nobis retulit, Hæc ille. Crura, pedes & ungues habet ut crocodilus, ſed multò maiora, Obſcurus. Hippopotami ſunt ad ſpeciem equorū, bifidas habentes ungulas, caudasq; breues, Marcellinus. Corio & pilis teguntur, Plinius. Et alibi, Corij craſsitudo talis eſt, ut inde tornentur haſtæ: & tamen quædam ingenio medica diligentia: ut non omnino uera ſit illorum opinio, qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putant, ſed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta eſſe, &c. Pellis unius cubiti ſpiſsitudinem habere dicitur, Obſcurus: qui apud Plinium fortè pro talis legit cubitalis. ¶ Hippopotamis & apris dentes exertos inferior maxilla profert, Pauſanias. Plinius ſimpliciter dentes eis exertos eſſe tradit. Apud Proconneſios matris Dindymenæ ſimulachrum fuit aureum, cuius facies pro ebore è dentibus equorum fluuiatilium erat confecta. id Cizyceni bello uictis abſtulerunt, Pauſanias in Arcadicis. Nympharena gemma urbis & gentis Perſicæ nomen habet, ſimilis Hippopotami dentibus, Plinius. Vide etiam paulò antè ex Bellonio. qui quoniam equinis hos dentes comparat, eoſdemq; ualidos, oblongos & obtuſos eſſe dicit, in mentem mihi uenit dens neſcio cuius animalis, qualē nuper amicus meus Chriſtianus Hoſpinianus uir eruditus in torrente quodam, ni fallor, agri Tigurini à ſe inuentum mihi donauit. Formam & magnitudinē hîc delineauimus. Accepi & ante annos aliquot alium ſimilem à ciue quodam noſtro, qui adhuc alterum habet. Tales autem ac tanti aliquot, (ut idem mihi retulit) ante paucos annos in agro Salodorenſi Heluetiorū inuenti ſunt. Aiunt à foſſore quodam ædificij cauſa terram eruente, repertū craneū figura rotundum, unde hominis id fuiſſe coniecerit: quod inſtrumento foſſorio ab eo percuſſum (appar uiſſe enim tum primum cum iam deſtinaret ictum, nec poſſet cohibere) mox uniuerſum in puluerem abierit, ita ut ſoli dentes ſuperfuerint. An uerò hominis hoc craneum, an alterius animantis, hippopotami, aut cameli, elephantis fortè, fuerit, nō habeo quod dicam. Dens quem habeo, quamuis circa radicem non integer, duas uncias appendit, cum humani dentes plæriq; omnes, etiam maiuſculi, drachmam, id eſt octauam unciæ partem ſinguli non excedant: unde conijciendum eſſet, quemadmodum dens ille cōmunem ſedecies excedit, ita hominem quoq; illum, ſi homo fuit, toties aliorum hominum corpora exceſsiſſe. Qua ferè proportione Antei gigantis corpus (illius enim eſſe putabatur, quod in Tinge Mauritaniæ urbe in ſepulchro repertum eſt) noſtra ſuperauit, utpote ſexaginta cubitos longum, qui exceſſus ad quatuor quindecuplus eſt. Sed figura humanis dētibus abſimilis uidetur: quadrangula ferè. latera duo utrinq; plana ſunt: ex cæteris alterum partem extantem latam oſtendit, alias utrinq; depreſſas: alterum media parte anguſta eminente, utrinq; in ſulcos carinatur. ¶ Io. Boccatius in deorum genealogia ſcribit temporibus ſuis in Sicilia haud longè à Drepano urbe, gigantis corpus inuentū, quod attrectatum in puluerem eſt reſolutum. Coniectura autem ex coxæ oſſe inita, quod integrum remanſerat, longitudinis ducentorum cubitorum fuiſſe exiſtimatum eſt. Tres autem illius dentes, qui ſoli inuenti fuêre, ponderis trium rotulorum (ita regio pondera nominat) fuiſſe ait:

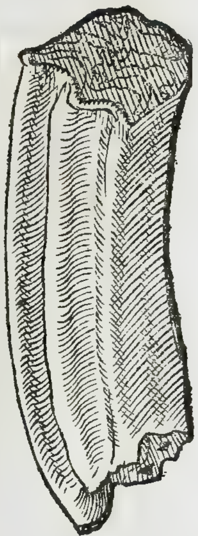

Dentes.

Dentes.

qui ut memoria rei seruaretur, ante aram Virginis (cuius titulus Annunciationis dicitur) positi fuerunt, plerisq; existimantibus illud Erycis corpus fuisse.

HIPPOPOTAMI AVT SIMILIVM FERARVM DESCRIPTIONES ex recentioribus Noui orbis descriptoribus.

Bellonium equidem uerum hippopotamum nobis primū nostro seculo, cum iam extra naturam abijsse & nusquam amplius apparere hanc feram, aliqui crederent, exhibuisse iudico, & magnas ei gratias habeo. Quanq; enim equini corporis species, quam nomen præ se fert, in eo non sit, notæ tamen pleræq; omnes à ueteribus traditæ, ei conueniunt. Quòd si dorso iubaq;, ut Plinius scribit, equum refert, & insuper hinnitu: item interioribus omnibus, nō est quòd aliam in rostri corporis'ue equinam formam in eo requiramus. Fieri etiam potest ut in diuersis regionibus, Aegypto, Aethiopa, India, species huius feræ diuersæ reperiātur, aut magnitudine saltem formaq; nonnihil euarient: ut ex ijs, quæ apud recentiores scriptores duos habentur descriptionibus (qui tamen hippopotamum ueterum quod utriq; depingunt animal esse ignorarunt) hîc subijciendis lector studiosus colliget.

Qui nouum orbem obiuerunt, in flumine Gambra nuncupato, testantur piscem procreari Vituli marini speciem similitudinemq; gerentem, pręter caput, quod equinū existit. Nam quemadmodum uitulus partim aquatilis, partim terrenus habetur, sic is in utraq; sede uiuit, eademq; est qua bos fœmina corporis uastitate, præterquam quòd cruribus est longè gracilioribus: Itemq; bisulcis pedibus, cum duobus dentibus ad latera eminentibus, atq; adeò magnitudine ad duos dodrantes (*Gillius dodrantes dixit, author ex quo transcribit palmos, eodem puto sensu*) accedentibus, sicut aper, armatur. Egreditur interdum hoc animal flumen, & terram petit, ut quadrupedes: nec alibi quàm hac in regione huiusmodi animal inuenitur, Aloysius Cadamustus Nauigationis ad terras ignotas capite 44.

Ex libro Nauigationis Hamburgensis cuiusdam, quæ peracta est anno Salutis M. D. XLIX. Insula Noui orbis est Mersenbick nomine, regi Portugalliæ subdita, non procul Arabia Nigra in Oriente sita, religionis Mahumedicæ: illic ad litus maris uisuntur pisces equina specie, cruribus breuibus & pinnatis, pilis breuissimis. Versantur illi ut plurimū circa litora fruticosa aut syluosa (Germanicè scribit, an den Seekanten wo busche seind,) & hominibus insidiantur, quos comprehensos uorant. Quamobrem accolæ fruteta resecant, ne in eis latitare possint, qui præuiderit, facilè euadit.

Morß animal. Circa ostia Petzoræ fluuij (inquit Sigismundus Liber Baro in Cōmentarijs rerum Moscouiticarum) quæ sunt dextrorsum ab ostijs Duuinæ, uaria magnaq; in Oceano dicuntur esse animalia. Inter alia autem animal quoddam magnitudine bouis, quod accolæ Mors appellant. Breues huic, instar castorū, sunt pedes: pectore pro reliqui corporis sui proportione aliquanto altiore, latioreq;, dentibus superioribus duobus in longū prominentibus. Hoc animal sobolis ac quietis causa cum sui generis animalibus, Oceano relicto, gregatim montes petit: ubi antequam somno, quo natura profundiore opprimitur, se dederit, uigilem, gruum instar, ex suo numero constituit. qui si obdormiscat, aut fortè à uenatore occidatꝰ, reliqua tum facilè capi possunt. sin mugitu, ut solet, signum dederit, mox reliquus grex excitatus, posterioribus pedibus dentibus admotis, summa celeritate, tanquam uehiculo, per montem delapsi, in Oceanum se præcipitant: ubi in supernatantibus glacierum frustis pro tempore etiam quiescere solent. Ea animalia uenatores, solos propter dentes insectātur: ex quibus Mosci, Tartari, & in primis Turci, gladiorum & pugionum manubria affabrè faciunt: hisq; pro ornamento magis, quàm ut grauiores ictus (ut quidam fabulatus est) incutiant, utuntur. Porrò apud Turcos, Moscos & Tartaros hi dentes pondere uæneunt, pisciumq; dentes uocantur, Hactenus ille. Ego quanquam suprà elemento C. inter Cete Rosmari nomine de hac belua egerim, libuit tamen hoc in loco tam exactam nobilissimi ac fide digni scriptoris de eodem historiam proponere: ex qua cum Hippopotamo nonnihil ei commune esse conieceris: nempe uitam ambiguam, magnitudinē bouis, pedes quaternos, eosq; breues, dentes eminentes: quæ omnia etiam præter dentes cum phoca quoq; ei conueniunt, & insuper mugitus, & uita in mari, non in aqua dulci: ut inter phocam & hippopotamū ambigere quodammodo uideatur. Reperitur etiam in Oceano apud Samogetas, eodem teste. Alibi etiam è Moscouia in Lithuaniam & Turciam hos dentes exportari ait.

Tiburo Indicus inter Cete descriptus nunquid ad hippopotami naturam accedat, uti & Manatus & Catullus, an sui omnino generis sint, quærendum.

C

Amphibius. Equi fluuiatilis natura est, ut uiuere nisi in humore non queat. Nam & terrestres equi balneū omnino adamant, & aquæ dediti sunt, Aristot. Et rursus: Equi fluuiatiles pariunt educantq; in sicco. Humore nec omnino carere possunt, nec in ipso aliter agere quin certis interuallis respiret. Est crocodilo cognatio quædam amnis eiusdem (Nili,) geminiq; uictus cum hippopotamo, Plinius. Hippopotamus animal est terræ, mari atq; amni cōmune, Vuottonus. sed in mari etiam reperiri, ueterum, quod sciam, nemo tradidit. *Equus marinus Alberti.* Albertus libro 24. de animalibus ex authore obscuro de naturis rerum, cuius uerba plerunq; recitat. Equus marinus (inquit) anteriore parte speciem

ciem equi præ se fert, posterius desinit in piscem. Pugnat contra multas in mari animantes, uescitur piscibus. Hominē ualde timet, & extra aquam nihil potest. Statim enim moritur ab aqua extractus. Sed tale animal nullus ex idoneis authoribus nobis descripsit: neq; si in rerum natura extet, hippopotamus fuerit. Hippopotamus aquatilis ac terrestris bestia, die quidem in imis aquis latet: noctu in terram egressus, fruges & fœnum depascitur; destruens passim propinquas agrorum messeis, Diodorus. Quo astu quidem segetes depascatur, ut insidias caueat, amplius explicabitur mox in D. De Hippopotamo dubium est an rectè scripserint ueteres, sine humore eum uiuere non posse, non minùs quàm castorem, phocam & crocodilum. is enim quem uiuum uidi, per duos aut tres annos in aquam ingressus non fuerat, ut referebāt illi à quibus regebatur, Bellonius. Idem hoc animal negat habere dentes acutos ut carniuora. Viuit enim (inquit) a- Cibus. rundinibus, & cannis sacchari, & folijs papyri herbæ. Cicuribus brassica, melopepon, fœnū, panis, & huiusmodi obijciuntur. Animal crudelissimum est hominibus occidendis, & nauibus subuertendis, Albertus. Nilus producit etiam equos, nō minus malum hominibus quàm crocodili: Pausanias in Messenicis, de beluis fluuiatilibus androphagis loquens. ¶ Lingua ei peni- Vox. tus soluta est: qualem uerò uocem emittat, cum intendere libet, nescio: cum non audierim nisi sonum quendam gutturis, ab eo fauces aperiente, ædi. Veteres aliqui hinnire eum, equi instar, tradiderunt, Bellonius. ¶ Fœcundissimum prole animal est, ut quod singulis annis parturiat, Dio- Partus. dorus. Parit educatq; in sicco, Aristot. ¶ In aqua natationi non uidetur idoneus, sed ingredi Natationi tantum in fundo seu uado fluminum. quare & Nicander, τόσσον ἐπισείβων λείπει βυθόν. ubi Scholia- ineptus. stes Στείβων πρὸς ἀντιδιασολὴν τοῦ κολυμβᾶν εἶπε, νηκτὸν γὰρ ὅσι τὸ ζῶον. Verè ne autem animal natatile esse dicat, dubitari potest.

Hippopotami ultra animalia cuncta ratione carentia sagacissimi sunt, Marcellinus. Atqui flu- D uiatilem equum quidam dixit pro homine stupido, ut infrà referemus in H.h. Coriū adeò crassum habent, ut inde tornentur hastæ, nec medica interim quædam diligētia ingenio deest, ut non omnino uerum sit subtilitatem animi cute operimentisq; corporum cōstare, ut in B. recitauimus. Cum distenditur nimia satietate, arundines recens cæsas petit, per quas tandiu obuersatur, quoad stirpium acuta pedes uulnerent, ut profluuio sanguinis leuetur sagina. Plagam deinde cœno oblinit, usq; dum uulnus conducatur in cicatricem, Solinus. In quadam medendi parte etiam magister extitit, assidua nanq; satietate obesus exit in littus, recentes harundinum cæsuras perspeculatus: atq; ubi acutissimū uidet stipitem, imprimens corpus uenam quandam in uentre (al' crure. super calamos recens exectos, femora conuoluit & crura, Marcellinus) uulnerat: atq; ita profluuio sanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit, Plinius. Ab hoc medici eximere in morbis sanguinem, quod phlebotomiam uocant, didicere, Massarius. Alibi & Plinius repertorem detrahendi sanguinis eum appellat. ¶ Depascitur segetes, destinatione antè (ut ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus uestigijs, ne quæ reuertenti insidiæ cōparentur, Plinius. Noctibus segetes depascitur, ad quas pergit auersus, astu doloso, ut fallente uestigio reuertenti nullæ ei insidiæ præparentur, Solinus. Ego rem aliter accipio: nempe aduersum eum ingredi segetes: auersum deinde, id est retro pascentem, in fluuiū regredi, non tam ut uestigijs fallat, quàm ut si quæ insidiæ à terra ei tenderentur, (ex fluuio enim nihil metuit,) ita non lateant. Fluuiatiles equi Nili alumni, segetum ut maturitas uenit, & flauent spicæ, non eas continuò depasci ingrediuntur, sed extrinsecus cōiecturis assequuntur quantum ad se explendos satis sit. Post talem considerationem pascere in agrum ingrediuntur, & inter pascendum retro uersus Nilum cedunt. Hoc enim ipsum eo pacto machinantur, ut agricolas, quos ante se, non à tergo adfuturos expectant, longiùs uidere, & in Nilum faciliùs se recipere possint, Aelianus de animalibus 5.53. In eandem sententiam Nicander in Theriacis canit: --- τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν βόσκει, ἀρούρῃσιν δὲ κακὴν ἐπιβάλλεται ἅρπην. ὅς τε καὶ ἐκ ποταμοῖο λιπὼν ζάλον εἰλυόεντα, χιλοὶ ὅτε χλοάουσι, νέον δ' ἀπεχεύατο (enallage est numeri, singularis pro plurali) ποίην: τόσσον ἐπισείβων λείπει βυθόν, ὁσσάτιόν περ ἐκνέμεται γυίοισι παλίσσυτον ὄγμον ἐλαύνων. Inter arundines celsas & squalentes nimia densitate hæc belua cubilibus positis, otium peruigili studio circumspectat, laxataq; copia ad segetes depascendas egreditur. Cumq; iam cœperit redire distenta, auersis uestigijs distinguit tramites multos, ne unius plani itineris lineas insidiatores secuti, repertū sine difficultate confodiant, Ammianus. ¶ Equus Nili, ut dicit Michaël, monstrum est ingens ac fortissimum in Nilo: crura, pedes & ungues (Crura & dentes, Albertus) habet ut crocodilus, sed multò maiora. Humanarum mortium cupidissimū est. nam cum ei nauis in portu occurrerit, unum pedem in terra figens, altero nauem anteriùs arripiens facillimè scindit, uel inclinatam aliquando mergit. unde in locis quæ frequentat magna multitudo hominum ab eo perditur. sed hoc malum rarissimè inuenitur, Albertus & Author de nat. rerum. Qui hippopotamum animal terribile & crudele esse putarunt, falsi mihi uidentur. uidimus enim nos adeò mansuetū hoc animal, ut homines minimè reformidaret, sed benignè sequeretur. Ingenio tam miti est, ut nullo negocio cicuretur, nec unquam morsu lædere conatur, Bellonius. ¶ Antiquitus (ut author est Suidas) in regū summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippopotamus: ut ipso gestamine admonerentur pietatem plurimi facere oportere, uiolentiam cohibere, nam hippopotamus animal est

ferum eſt, ac uiolentum, atq; adeò, impium: quippe quod interfecto patre matrem init, teſte Plutarcho, Eraſmus Rot. in prouerbio ἀντιπελαργεῖν, de quo plura ſcripſimus in Ciconia D. Meminit etiam Varinus, & Ariſtophanis Scholiaſtes in Aues. Impiiſsimus eſt fluuiatilis equus, qui patrem quoq; ſuum exeſt & conficit, Aelianus. Cum ad confirmatam ætatem peruenit, ſtatim periclitatur an uiribus ſuperior parente ſuo euaſerit: ac ſi pater cedit, eũ uiuere permittit, ipſe uerò cum matre coit. Sin quò minus cum matre libere uenereo cõplexu implicari poſsit, pater obſiſtit, eum ipſum interficit, Gillius. Equi terreſtres alunt ſuos parentes: fluuiatiles uerò occidunt, ut ipſi matres ineant, Porphyrius libro 3. de abſtinendo ab animatis.

E Scrobibus effoſsis aliqui capi hoc animal dicunt, Bellonius. Capiuntur arte quadam hominum, illos telis appetentium. Quum enim apparent, circunſtant undiq; homines, uulnerantq; telorum, quæ alligant funibus, iactu, laxantq;, quoad exangues facti capiatur, Diodorus Siculus. Nullis capi poteſt hæc belua inſtrumentis, niſi reti ferreo, ex cathenis apud Damaſcenos in hoc opus fabricatis. Capta quoq; malleis tantum ferreis occiditur, propter pellis craſsitudinem, Author de nat. rerum & Albertus. Captus facile cicuratur. Vide in D. ¶ Primus hippopotamũ & quinq; crocodilos Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus temporario euripo oſtendit, Plinius & Solinus. Fuit hic Scaurus pater illius Scauri, quem defendens Tullius imperat Sardis, ut de familia nobili ipſi quoq; cum orbis terrarum autoritate ſentirent. Et per ætates exinde plures ſæpe huc (Romam) ducti, nunc inueniri nuſquã poſſunt, *(&c. ut in B. retuli,)* Ammianus. Hippopotamũ & rhinocerota primùm uiſos Romæ ſcribit Dion, Auguſto de Cleopatra triumphante: etiamſi Pompeij ludis factum id Plinius tradat, Cælius. Edita munera in quibus crocodilos atq; hippopotamos (&c.) exhibuit, Iulius Capitolinus in Antonino Pio. Fuerũt ſub Gordiano Romæ elephãti XXXII. hippopotamus & rhinoceros unus, & alia animalia innumera, quæ omnia Philippus ludis ſecularibus uel dedit uel occidit, Idem. Conſtantinopoli noſtro tempore in palatio Conſtantini dicto elephanti & hippopotami oſtenduntur peregrinis pecunia aliqua oblata. Hippopotamum è ſtabulo ſolutum exire permittunt, nec metuunt ne mordeat. Rector eius, cum ſpectatores oblectare libet, caput aliquod braſsicæ capitatæ, aut melopeponis partẽ, aut faſcem herbarum, aut panem, manu è ſublimi protendit feræ: quod ea conſpicata tanto rictũ hiatu diducit, ut leonis etiam hiantis caput facile ſuis faucibus caperet. Tum rector quod manu tenebat, in uoraginem illam ceu ſaccum quempiam immittit. Manducat illa & deuorat, Bellonius.

Captura.

In ſpectaculis exhibitus.

Noxa ab eo. ¶ Segetes & fœnum in proximis Nilo agris uaſtat hæc belua, ut in D. dictum eſt. Homines an inuadat & uoret, dubitatur. Vide in C. de cibo eius. Recentiores quidam, naues quoq; in Nilo ab eo deprimi tradunt. ¶ Aduliton oppidum, maximum emporium eſt Troglodytarũ & Aethiopum: deferunt plurimum ebur, hippopotamorũ coria, &c. Plinius. Tergoris hippopotami craſsitudo tanta eſt, ut ex eo uenabula (δόρατα, Niphus non rectè ſcuta interpretatur) faciant, Ariſtoteles interprete Gaza. Herodotus corium tam craſſum eſſe prodidit, ut ex eo arefacto fiant ξυστὰ ἀκόντια, hoc eſt pila miſsilia, interprete Valla. Corij craſsitudo talis *(quidam ineptè cubitalis legunt)* ut inde tornentur haſtæ, Plinius. Et rurſus: Tergus ad ſcuta galeaſq; impenetrabile, *(quod nullo iactu aut ictu penetrari queat,)* præterquam ſi humore madeat. ¶ De uſu dentium diximus in B. ¶ Sanguine utuntur pictores, Plinius.

Vſus.

F Carnibus eſt duriſsimis, & ad digerendum difficillimis. Interiora ſingula inutilia ad ueſcendum, Diodorus Sic.

G Cinis corij hippopotami cum aqua illitus, panos ſanat, Plinius. Panos diſcutit, Galenus ad Piſonem. Eundem Archigenes apud Galenum ad alopecias illini iubet: & Galenus in Parabilibus 2.86. Alopecias explet, Plinius. Maculas oculorum & totius corporis abſtergit, Bellonius. ¶ Pellis è ſiniſtra parte frontis in linteolo adalligata inguinibus, Venerẽ inhibet, Plinius. ¶ Adeps eius febres frigidas ſanat, Plinius. ¶ Dentes è parte læua dolores dentium ſcarificatis gingiuis ſanant, Plinius. Teſtes exiccati ac triti contra ſerpentium morſus bibuntur, Dioſcorides. Plinius & Nicander ad idem auxilium drachmam ex aqua bibendam præcipiunt. ¶ Fimum ſuffitu febres frigidas ſanat, Plinius. Praxagoras in epilepſia cum acceſsionẽ uiderit cõmoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, atq; defricat caſtoreo, & uituli marini uetero, ſiue uirilibus hippopotami, Cælius Aurelianus hæc illum facientem improbans.

H De iconibus hippopotamorũ antiquis, in ſtatuis & numiſmatis, uide ſupra in A. Ciconia in regum ſummo ſceptro antiquitus effingebatur, hippopotamus in imo, ut docuimus in Ciconia D. & ſuperiùs etiam in hac ipſa hiſtoria D. ¶ Celebratiſsima eſt ſpecies illa (inquit Pierius Valerianus in explicatione ſymboli illius, cuius ab initio Corollarij picturam poſui) quæ uiſebatur olim Hermopoli: ea ſcilicet pictura, ut Hippopotamus eſſet, ſupra quẽ ſculptus erat accipiter cum ſerpente dimicans. Cuius argumenti ſignificatum id eſſe tradunt Aegyptiarum literarum periti, ut Typhonem ab Oſiride ui domitum, cum de principatu certamen cõſeruiſſent, intelligendum autument: per fluuialem equum Typhonem ab Oſiride ui domitum, per anguem principatũ interpretantes: *(per accipitrem uerò uim & principatum: quo ille uiolenter ſibi quæſito, ſæpe per improbitatem tum ipſe turbari, tum alios perturbare ſua ſponte uoluerit, Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride:)* atq; ita improbitatem potiores ſibi partes aſſerere conantem, uirtuti demum cedere ſubinnuant. Eadem de cauſa cum

Icones.

cum ſacra faceret eo die, quo Iſidis aduentus è Phœnicia celebratur, fluuialem equum religatum libis inceſſere per ludibriũ conſuerant. Non diſsimularim hîc Aureoli tyranni tumulum ad pontem Aureolum Inſubriæ ſupereſſe, à Claudio Cæſare ſex elegorum uerſuum epitaphio nobilitatum, in cuius conditorij parte prima Hippopotamus ſit inciſus, quẽ ſerpens cauda mordicus apprehenſa complectitur. Id puto ſignificare, tyrannidem tandem temporis ſpatio domitam, &c. Hæc ille ſub lemmate Improbitas edomita. Porrò pedes'ne & ungulæ hippopotami in hoc Pierij ſymbolo meliùs expreſsi ſint, an in ijs quas Bellonius exhibuit iconibus, oculatus tantũ teſtis aliquis probè dijudicârit. ¶ In Sai in ueſtibulo ædis Mineruæ ſculptura uiſebatur huiuſmodi: Primò infans, deinde ſenex, accipiter, piſcis, poſtremò equus fluuiatilis impudentiam ſignificans, &c. Reliquam interpretationem leges in Accipitre H.h. ¶ Meritò etiam Aegyptij ſacerdotes (inquit idem Pierius) cùm impium, cùm ingratum, cum iniuſtum quempiam notare uellent, Hippopotamum proponebãt. Admoniturі uerò mortales omnes, uitia ea omnino eſſe declinanda, totaꝗ; animi fortitudine ſupprimenda, duas eius animalis ungulas deorſum inuerſas facere conſuerunt. ſiquidem is ab ineunte ſtatim adoleſcentia patri incipit infeſtus eſſe, tentatꝗ; ſi poſsit eum decertando ſuperare, quem ſæpe in pugnã prouocat. quòd ſi acciderit ut uictor euadat, matris coitum affectat, uita patri condonata: ſin uictus aut cohibitus à patre fuerit, neꝗ; tam ſcelerati uoti compos fieri potuerit, perdurante tamẽ prauitate tantiſper conatum differt, donec adoleſcat: factuſꝗ; iam robuſtior atꝗ; ualidior, deteriorem ætate factum patrem inuadit, fœdiſsimeꝗ; necatum petulantiſsimè dilaniat. Inuerſas igitur ungulas eas ideo ſtatuebant, ut qui rem ſpectarent, quid illæ ſibi uellent cõmonefacti, propenſiores fierent ad pietatem. Id quod tantæ apud eos curę fuit, ut principum ſceptra, & huiuſmodi pleraꝗ; inſignia, atꝗ; geſtamina & monumenta, armaꝗ; aliquot, quorum quotidianus eſſet uſus, ita inſignirent, ut in ſumma potioreꝗ; parte ciconiã præfigerent ex ære, uel ex auro argentóue factam, infernè uerò ungulam Hippopotami ſubijcerent, quod impietati præferendam eſſe pietatem indicaret. ¶ Horas etiam Aegyptij ſacerdotes (inquit idem) per fluuialem equum ſignificare ſoliti ſunt. qua uerò de cauſa id facerent, neꝗ; Horus ſcripſit, neꝗ; nos apud quempiam traditum inuenimus. ſi quid tamen ariolari liceat, dixerim ego, quia depaſcit ſegetes deſtinatione, ut ferunt, antè determinatas in diem, &c. Horæ uerò nomen plerunꝗ; pro tempore cuiuſcunꝗ; maturitatis accipitur apud Græcos. (*An quia certum agri ſpatium ingreditur, quantum ſibi retrogredienti paſcendo ſufficere iudicârit? Eſt autem hora quoq; certũ temporis ſpatium.*) Vel ea fortè de cauſa horas indicare dictus, quòd diem & noctem duplici natura dimetitur. Siquidem interdiu in imis aquis latet, noctu in terram egreditur. Apud Aegyptios autẽ nox cum die pari propémodum horarum numero aſsiduè diſpeſcitur.

Heliogabalus hippopotamos habuit, Lampridius. ¶ Ἄνοιγ', ἄνοιγε τὴν θύραν· ἐλάνθανον πάλαι πόδα πατῶν, ἀνδριάς, ἀλήθων ὄνος, ποτάμιος ἵππος, τοῖχος, ὁ Σελεύκου τίγρις, Alexis in Pyrauno apud Athenæum: uidentur autem hæc omnia prouerbialia quædam conuicia in hominem ſtupidum, quem aſinum aut lapidem dixeris. ¶ Fluuiatiles equi in plaga Papremitana ſacri ſunt, in cætera Aegypto non ſacri, Herodotus. b.

DE HIPPVRO, RONDELETIVS.

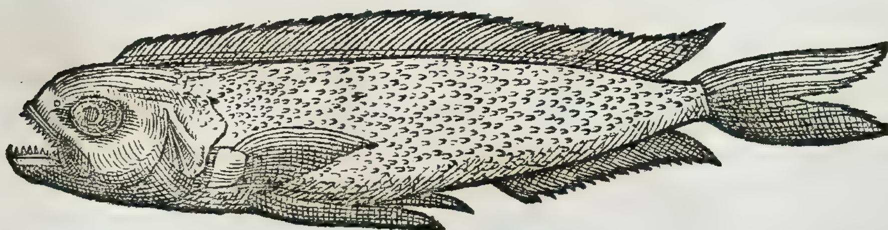

IΠΠΟΥΡΟΝ Gaza equiſelem uertit. Plinius Græco nomine uti maluit. Dorion & Epænetus κορύφαιναν etiam uocari ſcripſerunt. Hiceſius ἱππόρους nominauit ἱππουρεῖς. Numenius ἵππουρον ἀφρίτην uocat. Hiſpani lampugo. (*Suprà Glaucum maiorem à quibuſdam lampugo uocari ſcripſit, ſed falſò.*) A Athen. lib. 7.

Piſcis eſt marinus noſtris undis incognitus. Ego quidem in Hiſpania tantùm natos hactenus uidi. Hæc præ alijs omnibus piſcibus illuſtris eſt & ſpectabilis in iſto piſce nota, quòd ſtatim à roſtro uel à capite ueluti criſta erigitur, continenſꝗ; pinna magna ad caudam uſꝗ; protenſa. Huic ſimilis alia eſt à podice ad caudam uſꝗ;, ſed breuior. Pinnæ branchiarum breues, latæ, auri æmulæ. Quæ in uentre, ſunt longiores, nigricantes, podicem ferè attingentes, qui in medio corpore ſitus eſt. Os mediocre eſt, dentes exigui, acuti in maxillis, palato & lingua. Oculi magni. Squamæ minutiſsimæ. Glauco, colore interniſꝗ; partibus ſimilis eſt, ab eo diſsidens, quòd hic à capite ſenſim tenuior fit ſtrictiorꝗ;, ille à podice tantùm donec in latam caudam deſinat. B

Hunc ueterum hippurum eſſe rationibus confirmare oportet. Ac primùm ipſius etymum id docet. ἵππουρος enim à cauda equina nomen habet, quòd pinna à capite incipiens caudæ equinæ A Quòd ueterum hippurus hic ſit.

similima sit, id est, longa continens uillisq; multis constans, cuiusmodi in nullis alijs piscibus reperitur. Nemo enim existimet à cauda piscis, equi caudæ simili hippurum nominatum, id esset hominis (*omnino fortè, non hominis*) partium usum ignorantis. Cùm enim cauda ad dirigendam natationem claui instar à natura condita sit, si tam longa propenderet, uillisq; à sese seiunctis cõstaret, non facilè huc illucq; flecti posset, neq; solùm natationem non iuuaret, sed ei maximè obesset.

Coryphæna unde dicta. Præterea κορυφαίνης nomen ad id alludit. Nam à pinna quæ à uertice incipit, in eoq; ueluti crista erigitur, κορύφαινα dicitur ἀπὸ τῆς κορυφῆς: est enim κορυφὴ uertex, pars capitis inter occiput & sinciput, & per metaphoram cuiuslibet rei summũ & extremum. *Ex piscis natura, & primum incremento.* Quæ sequuntur rationes magis ex piscis natura petitę sunt. Aristoteles lib. 5. de hist. animal. cap. 10. scribit, hippuri ex ouis fœtus ex minimis celerrimè in maximos euadere, quod in nullo pisce manifestiùs quàm in hoc obseruari potest. Cùm enim Hispani piscatores paruos hippuros ceperint, nassis includunt, illicq; crescere sinunt breui tempore, utpote quorum incrementũ indies conspiciatur. *Partus.* Præterea hippurus (ut Arist. ibidem tradit) uere tantùm parit. *Occultatio.* Et eodem Aristotele autore, cùm pisces multi serpentum more hyeme lateant, apertissimè hippurus id facit & coracinus. Nam hi soli nusquam capiuntur nisi statis quibusdam temporibus, eisdemq; semper. *Lib. 9. cap. 16.* Id Plinius literis prodidit. Quum asperæ hyemes fuerint, multi cæci capiuntur: itaq; his mensibus latent in speluncis cõditi, sicuti in terrestrium genere retulimus, maximè hippurus & coracinus hyeme non capti, præterquã æstatis paucis diebus & ijsdem semper. Quæ in hoc pisce uerissima esse comperi. Cùm enim in Hispaniam huius piscis recipiendi gratia scripsissem frequentiùs, diuersis anni temporibus, nunquam nisi autumno ad me missus est, id omni asseueratione affirmantibus piscatoribus nunq; nisi æstatis certis dieb. capi. *Carniuorus.* Gaudet hippurus naufragijs & naufragiorũ fragmẽtis, quia carniuorus est.

F Carne est pingui, suaui & dura, qualis thynnorum, glaucorumq; est caro. Archestratus apud Athenæum hippurum Carystium commendat.

Hippus. Meminerunt Athenæus lib. 7. & Plinius lib. 32. cap. 11. hippi piscis, quis is sit nondum planè scio, nisi idem sit cum hippocampo, de quo suo loco dicemus.

COROLLARIVM.

A Hippuro pisci nomen unde sit impositũ, non constat: caudam enim eius equinæ similem esse, etsi nomen præ se fert, probabile non est, neq; authorum aliquis tradit. Fortè ita dictus fuerit διὰ τὸ ἵππου δίκην ὀρούειν καὶ ἐξάλλεσθαι, unde & ἀρνευτὴς uocatur. Apud Homerum quidem ἀρνευτὴν aliqui delphinum interpretantur, hoc est urinatorem. quæ uox Latina detorta est à Græcis. Scribitur autẽ Græcè tum ἀρνευτὴς, τũ ἀρνευτὴρ, ἀπὸ τῶν ἀρνῶν, id est ab agnis similiter salientibus, demisso capite, parte posteriore sublimi, ut dixi in Agno H. a. Gaza Equiselim transtulit. Κορύφαινα, piscis quidam, Hesychius & Varinus. Ἔπουρος genus piscis apud eosdem, corruptum fortè ab hippuro nomen. Alius est Σάπουρος uulgò dictus à Græcis, nempe hepatus Rondeletij. ¶ Hippuri nomen Germanicum fingemus ein Federkopff, id est Pinniceps, quoniam pinna dorsi à capite ei incipiat. uel circũscribemus, ein Meerfisch vß Hispanie Lampugo genañt.

C Hippurus piscis est pelagius Oppiano libro 1. Hippuri celeres, Ouidio in Halieut. inter pelagios.

E Hippuri (ut canit Oppianus Halieut. quarto) si quid in mari uagum & fluctibus obnoxium uiderint, omnes statim frequentes proximè comitantur: maximè uerò si naufragæ nauis disiecta oberrent fragmenta. In hæc qui inciderit piscator facilè uberem horum pisciũ prædam consequitur. Sed naufragia deus auertat. nam aliter quoq; capiuntur hippuri. Confertos harundinum fasces lapide inferiùs alligato quo deprimantur in mare deijciunt. Circa hos illico hippuri umbræ amantes congregantur, & dorsa harundinibus affricare gaudentes manent. Tum piscatores hamos escis instructos demittunt: quos illi certatim apprehendere festinant, ita ut permultos deinceps facillimè capiant: magis enim auiditas piscium nimia in hamos propera ruit, quàm piscatores ipsi festinare hamis immittendis & extrahendis queant. ¶ Hippuris xiphiæ & iuli inescantur, Idem.

F Hippurus ualde aptus est & suauis ad comedendum, Kiranides. Hippurus Carystius optimus est, cum alioqui uiles ferè pisces circa Carystum sint, Archestratus. ὀξύρυγχοι ῥαφίδες, ἵππουροί τε, Epicharmus in Nuptijs Hebę. Τοῖσι κε θαῤῥήσαιο φαγεῖν λελιημένος ἰχθῦν, Ἠὲ μέγαν σινόδοντ', ἢ ἀρνευτῆν ἵππουρον, Numenius. A Matrone Parodo quoq; in descriptione conuiuij Attici nominantur hippuri.

G Fel eius cum melle sine fumo inunctum, omnem hebetudinem, uel nigredinem, uel obscuritatem sanat. Et omni modo eandem habet uim quam fel hyænæ, Kiranides.

H Hippurus etiam muscæ fluuiatilis genus est, magnitudine anthedonis, colore uespæ, piscibus expetitum, Aeliano 15. 1. Sciurus animalculum quadrupes, alio nomine campsiurus & hippurus uocatur, Hesychius & Varinus. Hippuris etiam herba est, equisetum Latinè dicta. Huius genera duo à Dioscoride describuntur. Tertium uidetur, quod polygonum syluestre à Plinio uocatur, circa Bergomũ in Italia hodie uulgò ab herbarijs Cauda equina maior, alibi ferè hactenus incognita, neq; descripta quod sciam à quoquam nostri seculi. ¶ Deniq; hippuris Homero galeam

leam significat. uide in Equo quadrupede.

Hippuri celeres, Ouidio. ἀργινιτὴς ἵππουρος, Numenius. φιλόσκια φῦλα ἱππούρων, Oppian. Epitheta.

HIPPVS. Vide suprà in Equo pisce.

DE HIRCIS PISCIBVS.

HIRCVS piscis, τράγος, alius est Aristotelis, nempe Mæna mas: alius Athenæi. Vide suprà in Gobione nigro Rondeletij. Nominantur & spongiæ quædam hirci, de quibus infrà. Hirci quadrupedis historiam, & huius uocabuli philologiam in Quadrupedibus habes. ¶ Hircos marinos ex Aeliano Volaterranus non rectè pro arietibus marinis conuertit.

DE HIRVDINE, RONDELETIVS.

HIRVDO à Græcis βδέλλα nominata est ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id est à sugendo, quemadmodum à Latinis quibusdam Sanguisuga. A

Palustre est insectum, unde à Theocrito λιμνᾶτις cognominata est. B

Sub lapidibus latet, quiescitque in sese contracta fabæ latitudine & longitudine, ac ueluti ex circulis aliquot constans. Priore parte os est, posteriore acetabulum. quum repit os acetabuli modo ita applicat ut hæreat, reliquumque corpus trahat, tum extenta uermis specie est. In ore tres illi dentes esse cōtrario occursu sese collidentes ex eius demorsu colligimus. Partes internas indiscretas habet. Variæ hirudines reperiuntur, aliæ nigræ sunt, aliæ rufæ, aliæ diuersis coloribus notatæ. (C) Hirudines diuersæ.

Nullus est planè earū in cibis usus, sed in medicina non infrequens. nam ad hæmorrhoidum sanguinem exugendum admouentur, uel alijs partibus ad sanguinis euacuationē, quando ægri excisorij scalpri uim ferre non possunt, uel pars tolerare non potest. Equorum ora subeunt, & sugendo emaciant. Venenatæ creduntur potissimùm rufæ. Quòd si dentes reliquerint in carne infixos, ulcera fiunt dysepulota. G

COROLLARIVM.

Icon hæc hirudinis maioris & uariæ est.

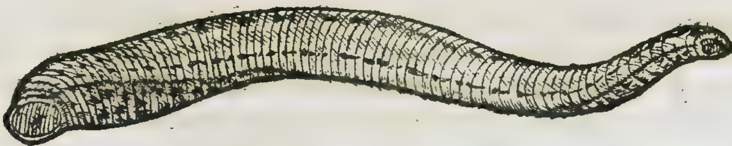

Hirudo quanquam insectorum generis est, & uermis quidam: quia tamen in aquis uiuit, Aquatilium historiæ accedit. Hirudinem prisci semper dixerunt, Plautus, Horatius, Cicero. Posteriores sanguisugam quoque. Hirudinem sanguisugam uulgò cœpisse appellari aduerto, Plinius. Sunt qui irudinē sine aspiratione scribant, quod non probârim. Hirudo si dicatur ex eo quòd hærendo sanguinem ducat, aspirationem habebit, sed non conuenit in quantitate syllabæ, Iouianus Pontanus. ¶ Aluka, עלוקה, Dauid Kimhi ex magistrorum sententia multis uerbis describit hirudinem uel sanguisugam, quæ uulgò dicatur איררני. Quanquam R. Saadias priuationem intellexit tantùm Prouerbiorū 30. R. Leui ben Gerson & interpres Cabuenaki sanguisugam intelligunt. Septuaginta interpretes βδέλλα. Hieronymus sanguisuga. Chaldæus uocē Ebræam retinet. Plura de hac uoce leges in Quadrupedibus ouiparis in Crocodilo A. quidam enim crocodilum conuertunt, ego hirudinē potiùs dixerim: quoniam Arabicæ uoces huic finitimæ sunt, quas apud Syluaticum legimus pro sanguisuga, nempe Aleca, Alelica, & Aletha: item Alag apud ueterem glossographum Auicennæ. Anaka, אנקה, alij aliter interpretantur, ericium, uiuerram, (uel fibrum potiùs,) mygalen, hirudinem. uide in Echino quadrupede. Græcè βδέλλα scribitur per alpha, dictione trochaica, ut & reliqua quæ λ. duplex habent, σκίλλα, κόλλα, &c. ut docet Herodianus & alij grammatici. deriuatur autem à uerbo βδάλλειν, quod ἐκμυζᾶν, id est exugere significat. Idem & Nicander insinuat hoc uersu: Ἀθρόαι προσφύονται ἀμελγόμεναι χροὸς αἷμα. Est & βδέλλιον diminutiuum, apud Etymologum. Βδύτυξ, (prima uidetur circunflectenda, ut in κῆρυξ,) hirudo, Hesychius & Varinus. Apud eosdem βλέκυγες, βλέτυες, δλιμβλεῖς, & δρίλακες secundum Elienses, pro hirudinibus exponuntur. ¶ Scoppa Italus hirudinem interpretatur la sanguisuca. Alibi in Italia sanguettole uocāt, ut audio, alibi magnate. Galli Sansue. Germani Ägle, nomine forsan facto ab aculeo. os enim aculei instar, & quidem trisulci, morsu infligit. Sic & perca fluuiatilis Egle à pinnis dorsi aculeatis. Inferiores Germani, ut Flandri, Lake, uel Lyckelake. Angli Horse leche, uel Horselich (proferunt autem ch. ut nos tsch.) quòd medeatur equorum cruribus admota, nam Horse eisdem equus est. alij lowch leache. Eliota Anglus scribit A

Horseleache uel Blud sucker. Poloni Pijawka.

Hirudines ruffæ à medicis damnantur, ut in G, referam; ubi in electione earum ad remedia alias quoq; earum differentias recensebimus. Apud nos sunt nigræ penitus & planæ: & sunt uirgulas rubeas in dorso habentes, & aliquantulum rugatæ, Albertus. Et rursus, Quædam earum inuisibiles sunt, & filares. Nigræ uel fuscæ apud nos (Tiguri) minores sunt, & frequentiores, eædem ignauiores; aliæ maiores, subuirides (ex nigro ferè) lineis seu strijs per longitudinem subflauis, aut ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant, distinctæ: hæ cōmodæ sunt medicis. Venetijs uirides uidere memini, ceu paruas lacertas, maculis hinc inde nigris. Germani maximas hirudines ab equis denominant Roßägeln: quarũ nouem aiunt sugentes uel equum occidere posse. Sanguinē illas aiunt quidam inter sugendum statim ano reddere, & insatiabiles hærere. Mihi hoc probabile non est. In aquis stagnantibus & paludibus, hirudines quales dixi, reperiuntur; nigræ scilicet, subuirides, uariæ. In purioribus & fluentibus etiã albæ perexiguæ, quales uel piscibus nonnunquam adhærent; ore utrinq; lato in circulum, sed altero duplò latiore. ¶ In iecinoribus etiam boum & ouium aliquando genus quoddam hirudinum adnatum reperitur, putrefacto corruptoq; hoc uiscere. Vermes quidam sunt albicantes, tertiam digiti partem longi, dimidium digitum transuersum lati, folliculis quibusdam inclusi, pertenues: neq; in uentriculo illi, neq; alibi quàm in iecinore inueniuntur, uiui quidem, & mobiles: quod non ubiq;, non circa montanas & recentes aquas, sed putridas tantùm contingit. Sic affectum iecur lanij abijcere iubentur. ¶ In Mauritaniæ quodam flumine aiunt hirudines gigni septenûm cubitorum, quæ gulam perforatam habeant per quam respirent, Strabo.

B Sanguisugæ ossibus carent, & pedibus, ac pinnis, nec ullum membrum habent, ut uidetur, sed toto corpore similes sunt, ut columna. Os habent instar trianguli, quod ex inflicto ab eis uulnere apparet, Albertus & Author de nat. rerum. Culex fistulam in ore habet, qua terebrat cutem ut sanguisuga, Arnoldus Villanou. Erasmus Rot. hirudini tribuit linguam bisulcam ac fistulatam, quam penitus infigat cuti. Obseruaui in genere maiore, quod aptius medicis est, os non ita rotundum ut in minoribus, sed acutius, quod facillimè cutim penetrat, & per lintea etiam tenuiora euadit. In minore os planius & rotundius, instar sphincteris aut musculi rotundi. In omnibus, foramen in medio exile est: ab ore ad aluum unus continuus meatus. corpus totum circulis quibusdam, ut in lumbricis, ambitur: quibus extensis contractis'ue mouetur & εἰλυσπᾶται lumbricorum instar. In mortuis plerisq; longitudo circiter digiti. Lineis & punctis nigris notantur omnes: reliquo colore uariant, ut dictum est.

C Hirudines aquis stagnantibus & algosis gaudent, paludibus ad ripas lacuum pręcipuè. nigræ magis in aquis putridis & fossis degunt. albæ paruæ, ut diximus, etiã in riuis & fluuijs. Si quis è fluuio biberit siti urgente, λεπτὰς βδέλλας πολλάκι μνιώδεα θρῖα, periculum est ne hirudinem simul cum potu deglutiat. ¶ Hominem impediunt ac bestias, ut sanguinem eorum sugant, cuius satietate nimia mortem sibi sæpiùs accersunt, Author de nat. rerum. Aequè est mira, ut ricini, sanguinis & hirudinum generi in palustri aqua sitis. nanq; & hæ toto capite conduntur, Plinius. Auiditate sugendi dulcem sanguinem hominis, succum emittunt, & alium cōtinuè recentiorem sugunt, Albertus. Cum carni adhærescunt, quantò magis trahuntur, tantò fortiùs insident, donec rumpantur. itaq; sanguinem putridum extrahunt, & alios sanando seipsos occidunt, Author de nat. rerum. Sugendo trifidum uulnusculum imprimunt, ita ut radij ab uno centro terni æquidistantes procedant. Lutum capitis boni odoris & saporis est, quod in regionibus ad orientem seplasiarij uulgò uendunt. id edi solet, & à mulieribus prægnantibus & alijs quorum corruptus est appetitus expetitur. mulieres maximè utuntur eo in balneis, illinendis capillis (unde nomen ei à capite factum) ut in longitudinem excrescant. Dicunt etiam Arabes gratissimum id esse sanguisugis: & si locus aliquis eo illinatur, sanguisugas sponte illi adhæsuras. Vocatur & alijs nominibus Arabicè, Lutum Corascenum, Lutum alnisaburi, & aromaticum, & alcubrugi, & Cyprium, & alnahagi, Andreas Bellunensis. ¶ Gradiendo quędam uolutationibus utuntur, ut quæ terræ intestina uocantur, & hirudines. Siquidem hæc præcedente parte progrediuntur, & reliquum corporis ad eandem ipsam conducunt, atq; ita certis abiuncta sedibus uagantur, Aristoteles in libro de cōmuni animalium gressu. Mouetur sanè hirudo extensione & contractione corporis sui ceu annulis constituti, sicut lumbrici: non tamen cuiuis corporis parti, ut illi, innititur, sed caudæ tantùm & ori. nam caudæ innitens corpus reliquum quantum potest aut uult extendit, siue rectà ante se, siue retrò & reflexum: tum ore fixo caudam & reliquum corpus arcuatum attrahit, uel ad os usq; contiguè, uel quousq; libuerit os uersus, ut ad medium spacium, non tamen ultra os. Potest & retrò moueri, quòd uidi cum unam inclusissem cannæ. retrorsum enim exibat. Eluctatur corpore suo etiam per angustissima loca, si uas nō obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatē se extendere, & os acuere potest, maior præsertim, ut per linteum etiam rariùs contextum euadat. ¶ Generentur'ne ex putredine tantùm, an etiam ex ouis, nondum satis consideraui. ¶ Tepòrem amant, nec priùs in aqua comperiuntur, quàm sol tepefecerit. nam circa calendas Maij apud nos primùm apparere incipiunt, & circa meridiem potissimũ: autumno rursus conduntur & latent. Per hyemē nunq; inueniri puto; aliqui ad usum seruant

cas

eas in aquæ pleno uase. Vere pectines, limaces, hirudines eodẽ tempore euanescunt, Plinius. ¶ Ex hirudine procreatur œstrus, id est asilus, Scholiastes Nicandri. mihi id uerisimile non fit.

Crocodilus cum in aqua uitam degat, os fert introrsum hirudinibus refertum. postquam igitur ex aqua in terram egressus est, ac deinde hiauit (semper enim ferè hoc ad Zephyrum facere solet) tunc in eius os trochilus penetrans deuorat sanguisugas. qua utilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit, Herodotus. Noctua sanguisugis contraria est, Plinius. Gobius fluuiat. Ausonij inter alia uescitur etiam hirudinibus minimis. Silurus (der Welß) post solstitium æstate inter saxa latitat, nisi ab hirudinibus extimuletur. D

Cimices extinguuntur (è lectis aut locis ubi sunt) incensis sanguisugis, Palladius. Sanguisugæ suffitæ interficiunt cimices: & cõtrà, cimices suffiti educunt potas (ab homine uel quouis animali) sanguisugas, (*Vide inferius in G.*) est enim antipathia, Kiranides. Natura earum aduersatur cimicibus, & suffitu eos necat, Plinius. Quidam ut fugentur cimices, hirudinibus ustis locum suffiri, aut decoctione earum lauari iubent, Plinium citantes testem. ¶ Cancri fluuiatiles aquis cõmodi fuerint. nam & uenas aperiunt, & sanguisugas perdunt, Paxamus in Geoponicis 2.4. ¶ Sanctus Gulielmus Lausannensis episcopus nostro tempore (inquit Felix Malleolus in tractatu de exorcismis: qui uixit circa annum domini 1554.) cõtra sanguisugas diebus nostris pisces maiores, præsertim salmones, mirabiliter inficientes, letaliter quoq; pungentes, & ad ripas aquarum propellentes, exorcismi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interstitia publicari, itaq; ad effugandum & repellendum huiusmodi bestiolas multipliciter profecit. E

DE HIRVDINIBVS EX GALENO: VEL POTIVS VT AVGVSTInus Gadaldinus Mutinensis transtulit, ex sermonibus Antylli de euacuantibus remedijs. Gadaldinus in sua translatione utiliter quædam adiecit, quæ in uulgatis Galeni codicibus Græcis non leguntur, perfectiorem fortè aliquem codicem nactus.

Quidam captas hirudines diu includunt, eisq; ad multa utuntur. Ipsę enim si mitescunt (*ἐχμαλίζουσαι. malim λιμώζουσαι, id est famelicæ,*) carnem facilè apprehendunt: cùm alię nonnunquam peregrinè sese gerant. Oportet autem has quidem, cum primùm eas experti fuerimus, applicare: quæ uerò nuper captæ sunt, per dies (*diem*) seruare, exiguum sanguinis pro nutrimento inijcientes. ita enim earum uirulentia transpirabit (*διαπιεσθήσεται, quidam uertit exprimetur. Gadaldinus uidetur legisse διαπνευσθήσεται.*) Sanè cũ eis uti uolumus, locus cui hirudines applicãdæ sunt, (*τὸ βδελλιζόμενον μέρος*) nitro priùs fricãdus, ac sanguine alicuius animalis, uel argilla humida inungendus, uel fouendus, uel unguibus scalpendus: (*pars cui applicandæ sunt, nitro fricari debet, dulcissimaq; lauari aqua, deinde sanguine illini, Aëtius.*) promptiùs enim apprehendent. oportet autem ipsas in aquam tepidam & puram, in uase lato magnoq; contentam, inijcere, ut cõmotæ uirus abijciant: mox, ubi eas spongia comprehenderimus, ac mucorẽ lentoremq; purgauerimus, manu admouebimus. Atq; ubi (omnes) inhæserint, oleum tepidum particulæ, ne refrigescat, infundemus. At si manibus pedibus ue affigendæ sunt, pars ipsa in aquam, ubi hirudines sunt, immittẽda est. Quòd si etiam eis ubi repletæ fuerint, uti oportuerit, uel quia paucæ hirudines præstò adfuerint, uel quia paucæ apprehenderint, earum caudas forpice incidere oportet. Nam effluente sanguine trahere nunquam desinunt, quousq; nos salem, uel nitrum, uel cinerem, earum osculis inspergamus. Vbi uerò exciderint, si locus cucurbitulam capere potuerit, per eius appositionem, uirus extrahere debemus: ualidè nimirum ipsam apponentes celeriterq; auellentes. Si uerò cucurbitulæ capax non fuerit, spongijs fouendus is est. Cæterum si corpora uel oscula sublacryment, mannam, uel cuminum, uel farinam inspergito, ac posteà lanam pauco madentem oleo conuoluito: sin sanguis etiam inde erumpat, linteola, uel aranearũ telas ex aceto inijcito: aut gallam ustam aut spongiam nouam pice liquida intinctam ac ustam imponito: deinde chartula aceto irrigata, imponenda ac illiganda est. Hæc autem in partibus quæ in medio corpore habentur, sunt peragenda. Nam in brachijs & cruribus, quæ Græcè uno nomine κῶλα, id est, membra longa appellantur, solum etiam uinculum pro cohibendo sanguine satis est: quod postero die soluendum est: Sicq; sanguis cõstiterit, abijciendum: si uerò non constiterit, eisdem utendum est. Scire autem oportet hirudines non ex profundo sanguinem trahere, sed eum qui carnibus adiacet, exugere. Eas autem in illis usurpamus hominibus, qui scarificationum incisiones pertimescunt: uel in illis partibus, in quibus cucurbitula ob earum paruitatem, uel gibbositatẽ & inæqualitatẽ aptari non potest. Hirudines auellimus, quando eius sanguinis quem arbitramur exhauriri oportere, dimidiam partem attractam fuisse conijcerimus. Et postea usq; adeò effluere permittimus, quoad qui satis sit, excretus fuerit. Quoniam uerò particula tũ ab hirudinibus, quæ natura frigidæ sunt, tum ab aëre refrigeratur, fouenda ipsa est, ac recalfacienda: sanguinisq; fluxus non per refrigerantia, sed per astringentia & emplastica, ut diximus, est cohibendus.

DE HIRVDINIBVS EX MENEMACHO, EODEM INTERPRETE; Hæc non sunt in nostris codicibus Græcis, impreſsis.

Hirudines locis affectis applicantur, uel (*in*) eis qui proximi nõ pinguibus sunt. Nam oleum, earum appetentiam subuertit. Porrò in angustiam stricti calami ab utraq; parte haud (*negatio abundat*) perforati, uel per quidpiam simile, cum aptandæ sunt, demitti debent. Earum numerus à duabus magnitudinibus, loci nimirum & affectionis, sumendus est. Auferantur, oleo calido earum labijs infuso. * * Quod post earũ ablationẽ effluit, digitus impositus cohibet. Excretionis quantitas ab hirudinum erectione conspicitur: sed euidentiùs ea etiam apparet, si congregata fuerit, quando hirudines à corporibus diuulsæ, sanguinẽ euomuerint. ** Sanè loci, quibus aptari hirudines debent, superficietenus scarificandi sunt: ubi enim illæ sanguinem gustauerint, auidiùs ipsum appetunt. ¶ Aëtius 3.22. Galeni uerba, ut in impreſsis nostris codicibus habentur, repetijt: & Oribasius Synopseos libro 1. cap. 15.

Alia quædam in genere, de hirudinum applicatione.

Hirudinum ad extrahendum sanguinem usus est, quippe eadem ratio earum, quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda sanguine, spiramenta laxanda, iudicatur, Plinius. Hirudo non eum qui in profundo est attrahit sanguinem, sed eum modò qui adiacet carni emulget, Campegius. Non probè igitur forsan Auicennæ interpres, profundiùs hirudines trahere conuertit, quàm uentosas. Huic etiam pugnare uidetur, quod paulò post scribit: hirudinum usum aduersus morbos subcutaneos prodesse, ut safati, impetiginem & similes. Galenus scribit hirudinum usum pro cucurbitulis esse posse, cum tamẽ hirudines dicat eum qui circa cutim est sanguinem tantùm attrahere, cucurbitulas uerò etiam profundiùs, & exuberantem materiam in corpore minuere, in capite scilicet de scarificatione. Sed scarificatio alia in superficie cutis tantũ fit, pro qua nimirũ hirudines usurpari licet: alia profundiùs adigitur; quod & ante nos doctiſsimus Mundella scripsit: qui dialogo Medicinalium suorũ tertio, plura de hirudinibus admouendis scribit, & quomodo earum usus pro cucurbitulis esse poſsit. Sed uitium, quòd admissæ semel, desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ, Plinius. quod tamen ita euenire necessarium mihi non uidetur: si uel sublata fuerit causa, propter quam adhibebantur: uel non sublata quidem illa, conueniens tamen uictus & auxilia alia adhibita. Hirudinum usus non tam ad nimium in sanis, quàm uitiatum in neutris uel ægrotis sanguinem extrahendum admittendus est, Incertus. ¶ Hoc epithemate pro cucurbitis & hirudinibus utimur ad arthriticas & podagricas affectiones. nam serosos sanguinis humores exugit. facit & ad tofos ac duritias, ut inde dissoluantur: Farinæ fœni græci, floris lapidis Asij, lomenti fabæ nigræ molitæ, farinæ lupinorum, singulorum sextarium unum. Omnia mixta, & aqua calida subacta, calida imponito, & fascia constringito. Oportet autẽ priùs affectos locos perfundere, aut etiam in solio lauare. Cum uerò fasciæ circundatæ, madidæ ac cruentæ factæ fuerint, pharmacum tollimus, & fotis locis, pastillo ex amygdalis amaris utimur, & malagmate quod crocum, iridem & aristolochiam habet. ¶ Hirudinum usum nostro seculo frequentiorem esse, quàm Galeni tempore fuerit, Mundella testatur. docetq; idem non ante quàm tempus inanitioni opportunum in morbo aduenerit, admoueri debere: ac ne in hæmorrhoidibus quidem cum dolor uiget: sed in remiſsione morbi, uel symptomatum, doloris, tumoris, calorisq;, ne materia magis attrahatur. Sanguisugæ non paſsim adhibentur, sed ijs tantũ particulis, quibus propter angustiam cucurbitulæ affigi non possunt, ut sunt labia, gingiuæ, & similes: aut quæ excarnes sunt, ut digitus, nasus, & similes, Albucasis. Applicantur aliquando illis qui uenæ sectionem non sustinent.

Electio.

Capiendæ sunt in aquis dulcibus, non putridis, Albucasis. Ruffæ maximẽ formidandæ, ut inferiùs recitabo ex Plinio. Indi quidam (inquit Auicenna libro 1. Fen. 4. cap. 22.) hirudines aliquas non sine ueneno esse tradunt. Cauendæ quarum magna sunt capita: & quæ colore nigro, uel antimonium referente, uel uirides sunt. item lanuginosæ, & similes marmaheigi: & in quibus apparent striæ coloris cærulei: & quarum color similis est almebacalbũ. Siquidem hæ omnes uenenosæ sunt: & excitantur ab eis apostemata, syncope, sanguinis fluxus, febris, laxitas, & ulcera mala. Vitandæ etiam quæ degunt in aquis prauis: quarũ limus aluei est niger & cœnosus, & quæ cõmotione statim turbantur & fœtent. Eligendæ autem sunt ex aquis in quibus est altaleb, & in quibus morantur ranæ. neq; auscultandum illis, qui hirudines ex aquis ubi uersantur ranæ, uituperant. Color earum sit similis colori almes, in quibus est uiriditas: & tendantur super eas fila duo colore arsenici. Probantur etiam ruffæ, rotundæ, colore iecinoris: Et similes paruæ locustæ, uel caudæ muris similes: item minutæ parua habentes capita. Præstantiſsimæ in quibus uenter rubet, dorsum uiret, præsertim si ex aquis fluentibus fuerint. ¶ Meliores ac minùs noxiæ ducuntur, quæ rugatæ ac lineatæ in dorso sunt, (quæ uirgulas rubeas in dorso habent, aliquantulum rugatæ, Albertus:) deteriores uerò nigræ, Scriptor de nat. rer. Varias eligit Trotula. Præferunt apud nos maiores, subuirides ex nigro, strijs per longitudinẽ ruffis in quibus maculæ nigræ sunt. faciliùs enim & ampliùs sugunt. minores & nigræ, ne incipiunt quidẽ, aut minimũ sugunt.

Præparatio.

Sanguisugæ priusquã applicentur per unum ferè diem colligendæ sunt, & constrictione (*conuersione capitis earum ad inferiora, Bellunensis. uide ne potiùs dicendum, compreſsione corporis earum, qua ueluti emulgeatur contentus in eis succus*) faciendum est ut euomant, donec quod in earum uentribus inest

effluxe-

effluxerit, si fieri potest. deinde parum sanguinis agni aut alterius rei (*animalis alterius, aut lactis*) ipsis obijciatur, ut inde nutriantur antequam adhibeantur. Tum comprehendantur spongia, aut aliquo simili, ut uiscositas & sordes earũ abstergantur. Locus præterea cui apponentur, cum baurach lauetur, & fricatione rubificetur. Demum cum admouere libuerit, in aquam dulcem proijciantur, mundentur, & apponantur, Auicenna. Captæ dimittantur die & nocte in aqua dulci, donec famelicæ sint, & nihil in uentribus earum relinquatur. ¶ Euacuandum est autẽ corpus in primis phlebotomia & uentosis: deinde fricet̃ membrũ infirmi donec rubeat, & sanguisugæ iterũ apponendæ, Albucasis. Adhibentur corporibus, ut superfluum sanguinem exugant. Sed quia etiam uenenosa aliquando sugunt, & timendũ est ne ueneno infecti sint, priùs in olla noua pauco sale aspersæ sunt maturandæ, ut uenenum euomant, & postea calido sanguine agni parum cibandæ, ita quòd eo aspergantur, & post duas horas uel tres post hoc corpori apponendæ, Albertus. Sanguisuga urticis ac tribulis pungitur, ut uenenum euomat: scilicet quod è bestijs, ut bufonibus, aut serpentibus aquaticis hauserit, Author de nat. rerum. In canna tum hæmorrhoidibus, tum alijs uenis locisq́, cõmodè apponuntur. Trotula locum priùs uino lauat, cui hærere debent.

Vt libentius adhæreant. Vt libentiùs adhæreant, locus luto capitis (*de hoc scripsimus suprà in C.*) linatur, aut sanguine, Auicenna. Si detrectent mordere & sugere, aspergatur locus sanguine recenti: aut fige acum in locis, donec emanet aliquid sanguinis: quem ubi senserint admotæ, statim adhærebunt, Albucasis. Sanguine uel potiùs lacte locus madefiat, Amatus Lusitanus. Adhærent etiam cauda, non sugunt tamen ut uix queant auelli. In aqua calida, (tepida,) & tempore calido, citiùs ad sugendum se applicant, Incertus. Dum mordent & sugunt, dolor quidam, sed exiguus sentitur, tanquam pungant simul & attrahant.

Vt cadant. Cum eas cadere uolueris, insperge eis parum salis, aut cineris, aut baurach, aut setæ combustæ, aut lini, aut spongiæ combustæ, aut lanæ combustæ, (aut aloës tritæ, Albucasis,) & cadent, Albertus. Sale multo asperso, statim remittunt, Albertus. Violenter reuellendæ non sunt, ne capita aut dentes in uulnere relinquãt. sale asperso, uel irrorato aceto decidere uidi: cùm cinis frustrà aspergeretur. Audio posse etiam remoueri pilo equino, inter os sanguisugæ & cutem districto, sed modus hic minùs placet. Cum iam repleri sugentes incipiunt, emittunt primò humorem quendam phlegmaticum, albicantem: quo scilicet ipsæ nutriebantur. postea repletæ cadunt. ¶ Decidunt satietate, & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersæ. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita, quæ causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum è consularibus patricijs cum ad genua admisisset. Inuehunt uirus remedio uerso, maximeq́ ruffæ ita formidantur. Ergo sugentia ora (sic habent æditiones Plinij uulgatæ. malim sugentium caudas) forficibus præcidunt, ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatimq́ morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur, Plinius. *Caudæ præcidendæ.* Si uelimus hirudines appositas easdem subinde sugere ut non decidant, donec nobis iam satis suxisse uideantur: caudas forpice incidere (ψαλίζειν τὰς οὐρὰς, amputare, quàm incidere, potiùs uerterim) oportet, ut Galenus uel Antyllus monet. Debet autem abscindi cauda cum iam sugere cœperunt, (quanquam memini caudas iam sugentibus sectas uidere, ipsasq́ mox cecidisse, fortè ꝙ iam ferè plenæ essent. quare diligentiùs hoc cõsiderandum,) non anteà, ne apprehendere recusent. eâ resectâ dum sugere pergunt, sæpiusculè digitis pertractandæ sunt, ut non repleantur & sanguis transeat.

Si necessaria est iteratio sanguisugarum, mutare eas oportet, si plures sunt, Albucasis. Aceto perfusæ aut sale aspersæ, postquam remoueris aut ceciderint, sanguinem reuomunt.

Apotherapia, postquam ceciderint. Cõsultum est postquàm cecidère, cucurbitulam loco applicari, & de sanguine loci parum detrahi, ut morsus earũ malignitas (*si quæ est*) remoueatur, Auicenna. Cum impletæ ceciderint, optimum fuerit cucurbitulam adhiberi, si fieri poterit. Sin minus, ut si locus angustior est, abluatur aceto, deinde aqua multa, & fricetur, & exprimatur, Albucasis. Iubebat Galenus cucurbitulam hirudinibus remotis apponere, & locum per spongiam fouere, ut si quid ab illis uenenosum relictum esset tolleretur. At nostræ hirudines nihil uenenosi habere uidentur, quamobrem ista negliguntur, Mundella.

Modus detrahendi sanguinis. Cum ceciderunt iam plenæ, permittunt eas aliqui in uase quopiam sanguinem reuomere, ut appareat quantum suxerint: & nisi sufficere uideatur, admouent denuò, locum interim aqua mediocriter calida fouentes, ne sanguis densetur, ut rursus sugere possint. Sed quoniam uulnuscula multò pòst etiam fluunt, plus minùs pro diuersis corporum constitutionibus, non satis certò ex ea quam reuomuerint hirudines copia, modus conijci potest.

Vt sanguis cohibeatur. Sanguis etiam postea aliquandiu fluit, præsertim si parum ipsæ suxerint. ¶ Quòd si sanguis non constringatur, gallæ cõbustæ, aut calx, aut cinis, aut tegula læuissimè trita superponatur, aut alia ex eis quæ sanguinem constringunt, Auicenna. Si nimius sanguis profluat, zegi tritũ insperges, aut gallas, & similia illis ex stypticis, donec sedetur. Aut ponant̃ super locum medietates fabarum excorticatarum, & dimittantur donec adhæreant fabæ in loco. nam sanguis sistitur hoc modo, Albucasis. Sanguisugæ in testa combustæ cinis imponatur, Albertus. Potest & bolo Armenia sisti, uel aloë cum aqua rosacea applicata. Ego unam aliquando cum apposuissem

manui experiundi gratia, & mox sale insperso remouissem, per horam unam postea sanguis efflu xit, sed parũ & guttatim. Aegroto cuidam ex crure tumido & ulceroso hirudines aliquot adhibui, crasso, corpulento & multi sanguinis homini. fluxit autem per biduum ferè postea sanguis è uulnusculis, & bene tulit. Mulier quædam cùm nimis multas (circiter xx.) hirudines admouisset cruri, donec iam plenæ caderent (nesciebat enim modum asperso sale eas pellendi) & sanguis etiam posteà aliquandiu copiosus fluxisset, in maximam debilitatem & periculum incidit, crure tamen posteà meliùs habuit.

Vbi adhibeantur. Quauis parte corporis adhibentur, uenis etiam magnis pro uenæ sectione, in manibus, pedibus, malleolis, post aures, fronti, capiti, dorso, &c. Sunt qui uenis ipsis semper admouẽdas putẽt, alij nihil referre ubi sugant, tantundem prodesse. Sed hoc dignoscere prudentis medici est: refert enim qua parte sit morbus, & in superficiẽ ne an altiùs. Medicũ qui hirudinẽ uenæ nigræ brachij dextri adhibuerat puero octo annorũ in febri continua ob succos biliosos unà cũ pituita corruptos, reprehendit Mundella in dialogis medicinalibus 3.2. Amatus Lusitanus Curationum suarum 1.10. ubi de febris sanguineæ curatione in puella septẽ annorũ scribit: Alui beneficio præcedente (inquit) uenam internam brachij secare iussi, & si non (sponte) flueret, uulneri hirudinem admoueri, ut inde sanguinem traheret, donec sua sponte caderet. quod si casus (inquit) maiorem postulat euacuationem, aliam subiungimus. Idem alio in loco scribit de hirudine uenæ sectæ apposita in puero quatuor annorum.

PER QVAE CORPORIS LOCA VTILITER APPONANTVR hirudines, particulatim, à capite ad pedes.

Ad quanuis partem. Vulnus ab animali uenenato inflictum, si angustũ sit, amplietur phlebotomo, (loco priùs ligato arctè post uulnus:) deinde cucurbitula imponatur, aut sanguisugæ circa uulnus, Arnoldus Villanou. Nicander etiam ictibus uel morsibus uenenatis hirudines utiliter admoueri monet. Sanguisugæ & cucurbitulæ super uulnus canis rabidi ponantur, Arnoldus Vill. ¶ Io. de Vigo in curatione gangrænæ: Cum uideris (inquit) locum ad nigredinẽ tendere, tum statim nulla melior curatio est, quàm ipsam nigredinẽ diuersis scarificationibus scarificare & profundè, cum applicatione etiam sanguisugarum in circuitu corruptionis gangrænosæ, &c. ¶ Ad impetiginem & alia cutis uitia applicatas prodesse Auicenna testatur.

Ad capitis partes. In lethargo hirudines occipitio uel syncipiti adhibendas Gariopontus docet. ¶ Cũ epilepsia sit ex melancholia, sanguisugæ apponendæ spleni: Vide infrà ad splenem. ¶ In capitis fluxione uel dolore alijsq; morbis, quidam eas admouent uenis retro aures. item ad uenas quasdam in osse coronali, quæ loco raso ad cutem & confricato apparent. Hippocrates cucurbitulas ossi coronali apponi iubet. Aliqui sanguisugas post aures ad exhauriendum sanguinẽ collocari docuère, quæ omnem ferè uertiginis causam leuant, Alexander Benedictus. Insano cuidam uenis post aures feliciter admotas audio. ¶ Oculis rheumatizantibus fronti superpositæ conueniunt, Kiranides. ¶ In doloribus & rheumatismis dentium aliqui sanguisugas gingiuis collocant, Alex. Benedictus. Idem sub mento eas apponi scribit, (certas ob causas uel dentium, uel alias.) ¶ Ad tollẽdos rubores faciei, Sanguisugas, quæ uariæ sunt, apponimus in calamo, loco prius loto cum uino cui debent adhærere, scilicet circa nares & aures ex utraq; parte: aut uentosas ponimus super scapulas, Trotula. Io. Bauerius in Consilio ad ruborẽ faciei pustulosum, post alia remedia, Post tres dies (inquit) ponantur sanguisugæ duæ, primo iuxta aures, una in quolibet latere: demum ponantur aliæ duæ, una ab utroq; latere nasi ut sanguinẽ exugant. Author Additionum ad Breuiariũ Arnoldi Villanou. lib. 2. cap. 4. in curatione botij gulæ, Cum botium (inquit) post remedia præscripta iam diminuitur in defectu Lunæ, anteq̃ deficiat Luna triduo ante, plures sanguisugæ ponãtur in circuitu loci: quantũ scilicet locus fuerit capax. Et remotis sanguisugis, dum exiuerit de sanguine competenter, appone in plagis quas ibi fecerunt, pulueris ellebori nigri: & id fiat semel quotidie per hoc triduum. Demum cura plagas illas ungẽto albo. Probatissimũ est.

Ad iecur. Archigenes apud Aëtium in curatione iecoris indurati circa initium: Si cataplasmatis (inquit) & malagmatis idoneis nihil proficias, hirudines admouendæ. plurimũ enim momenti habet ad curationem sanguis earum suctu extractus. ¶ Admotæ hydropicis conueniunt, Kiranides. coniecerit autem aliquis, quoniam iecur ferè in hydrope primò affectum est, iecori applicandas esse. quanquam & alijs partibus nimio humore turgidis eas adhiberi alienum non fuerit.

Ad splenem. Spleneticis, qui ex liene malè affecto laborant, hirudines ad ipsum uiscus utiliter imponi tradunt Serenus, Gariopontus, Kiranides. ¶ Cum epilepsia fit ex bile atra, stercus columbinum tritum, cum ouis coruorũ misce, & ceu cataplasma spleni impone, appositis priùs sanguisugis. hoc enim cataplasma materiam trahit à capite ad splenem, & generat febrem, & sic epilepticum liberat, & maximè si fiat in autumno, Arnoldus.

Ad satyriasin. Ad depulsionem satyriaci mali, defigantur in coxa cucurbitulæ. optimæ sunt autem & hirudines ad sanguinem deorsum attrahendum: & super uulnera cataplasma imponatur micæ panis cum althæa, Aretæus. Alexander Benedictus quoq; de satyriaca intemperantia & seminis incontinentia scribens: Si superabundans (inquit) materia fuerit, etiam sanguisugæ impactæ (*nimirum circa renes & lumbos: uel in coxis, ut Aretæus uoluit*) iuuant.

Vthæ-

Ad hæmorrhoides.

Vt hæmorrhoides diuersas ob causas, aperiantur, & sanguinem atribiliarium remittant, hirudines uel manu uel potiùs per cannulam applicandæ sunt: quod utiliter fieri Alex. Benedictus & Amatus Lusitanus monuerunt: & nos etiam obseruauimus in homine melancholico feliciter hoc genus auxilij successisse. ¶ Hirudines in febri continua cum melancholia hypochondriaca, ano apponi, & sanguinis uncias sex detrahi, Mundella consuluit, ut ipse scribit in Dialogis 4.3. Idem Dialogo tertio refert, ad hæmorrhoides cuiusdam hirudines suo iussu appositas; quem post illas admotas cum iam saturæ cecidissent, ministri in balneo aquæ tepidæ posuerunt, ut ampliùs exiret. exiuit autem tantum ut is ferè exanimatus sit, nesciente medico: pulsus omnino paruus, & uisus ferè amissus. Addit quòd alij etiam in simili casu (multo sanguinis profluuio aut uisus aut alterius sensus, aut membri alicuius, ut brachij, crurum) maximam debilitatem inciderint. Leniri dolores hæmorrhoidum, uapore aquæ calidæ: sed eo solo interdum ulcuscula à sanguisugis inflicta ita aperiri ut sanguis sisti uix possit: quodq; ipse aliquando nõ aliter sistere potuerit quàm medicamento Galeni ex aloë, thuris manna, & oui albumine, & pilis leporinis.

Ad malleolos, crura, & pedes.

Sunt qui mensium prouocandorum gratia mulieribus ad uenas malleolorum applicant. ¶ Mundella cruri inflammato apposuit, Dialogi primi 3.3. ¶ Multi podagræ quoq; admittendas censuere, Plinius. *Sunt quibus apposita siccatur hirudine sanguis, Serenus ad podagræ malum iam fixum.* Nouimus nos podagricum cui ad malleolum apposita sanguisuga profuit. ¶ Equorum cruribus admotæ, salutares existimantur, unde etiam ab equis hirudines ab Anglis denominari putant, nostri non quasuis sed maiores tantùm ab equis denominant.

ADVERSVS HIRVDINES SI CVM POTV HAVSTAE FVERINT, & uel ori uentriculi uel faucibus adhæreant.

Galenus, de signis haustæ hirudinis.

Quòd si pluribus deinceps diebus aliquis cruorem & screauerit, & emunxerit, idq; citra capitis uel dolorem, uel grauitatem, siue præsentem, siue præteritam: neq; is ex ictu procedat: huius & totum per nares meatum, atq; eam oris partem, qua ad nares foramen tendit, accuratè considerare oportet. Nam fieri potest huiusmodi accidens, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem in dies augeri solet. quamuis enim primis diebus, utpote exigua, sensum effugiat, tertio tamen, quartoue die, haud obscurè uideri potest. Eâdem ratione ex uentriculo quoq;, cruor epotâ sanguisugâ euomitur: sed est huiusmodi cruor tenuis ac serosus, siue is ex uentriculo, siue naribus, siue ex ore feratur. Igitur cum talem uideris, ac hominis considerato habitu, super præteritis eum interrogaueris, ex omnibus, rei ipsius ueritatem facile conijcies. *Historia.* Equidem cum uiderem hominem integra ualetudine, huiusmodi cruorem euomentem, interrogaui qua uictus ratione antea fuisset usus: ille uerò inter alia quæ narrauit, hoc quoq; addidit: quòd cum nocte quadam sitiret, misso puero qui aquam afferret, ex immundo fonte bibisset. Quibus auditis, sciscitatus sum, apparuissent ne aliquando sanguisugæ in ipso fonte. Qui cũ id quoq; fateretur, epoto subinde idoneo pharmaco hirudinem uomitione reiecit. *Alia historia.* Porrò cum alius quispiam huiusmodi cruorem emungeret, & expueret, ipso narrante audiui, eum ruri, æstatis tempore, in stagno quodam, cum cæteris iuuenibus iuuenili ludo, qualem adolescentes in aqua ludere solent, exercitatũ. Tum ego sciens in eo stagno sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem, cõuersoq; directè ad Solis radios narium foramine, in eo meatu ubi nasus ad oris regionem perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam conspexi.

Dioscorides.

Deuoratæ cum aqua hirudines, si ori uentriculi adhærent, tractione partium, nonnullam suctionis imaginem præbent, eo enim argumento hausta hirudo deprehenditur. Has muria sorbitione excutit, & Cyrenaicus succus, aut laserpitij folia, aut betæ, cum aceto, aut pota niuis glebula cum oxycrato. nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum sutorium aceto dilutum. Si faucibus hæreant, iniecta lupinorum farina, aqua frigida ore contineatur: & ad eam hirudines exilient, Dioscorides libro 6. cap. 32. Io. Ruellio interprete. Participium ἑλκώσας ab initio, ubi uertit tractione partium, à uerbo ἕλκω, licebit etiam ulcerantes interpretari, à uerbo ἑλκόω. Sed maioris est momenti, quod circa finem transtulit, iniecta lupinorum farina, ubi Græca uerba sunt, ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θερμὴν: Marcellus Vergilius meliori fide, facito (transfert) in calidam aquam descendant. Eadem ex Dioscoride uerba Paulus Aegineta repetijt, qui causam quoq; huius consilij addit. Si in embasin (id est solium uel labrum) aqua calida plenum descenderit, cui faucibus hirudines adhærent, simulq; frigidam ore continuerit, exibunt illæ, frigidioris aquæ desiderio. Vnde conijcimus sic affectum non simpliciter aquæ calidæ insidere oportere, sed profundiùs ut collum etiam mergatur: ita ut locum calentem refugiant hirudines, neq; in gulam descendant, sed frigidam quæ in ore est sequantur: quam sententiam Aetius quoq;, cuius mox uerba recitabimus: & alij quidam ueteres, probant. De lupinis nemo quicquam. lupinos quidem Græci θέρμους appellant. sed quid hoc ad illud ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θερμὴν; Non probo quod Alexander Benedictus scribit, conuenire balneum pleno aquæ tepentis ore. frigidam enim, non tepidam, ore contineri oportet. Remedium ex niue cum oxycrato pota, in quibusdam Dioscoridis æditionibus non legitur, ut Goupyli: Marcellus Vergilius quoq; notat tanquã in quibusdam exemplaribus Græcis non reperiantur. apud Aeginetam tamen & Aetium legitur. Nicander quoq; oxy-

cratum uel per se dari iubet, uel cum niue. Καὶ σὺ ποτ' ἐν δεπάεσσι κεραιόμενον ποτὸν ὄξευς Νείμαις, ποτὲ δαῦτα συνήρεα χιονόεσσαν, πολλάκι κρυστάλλοιο νέον Βορέῃσι παγέντος. Mixtum aceti potum, oxycratum interpretor. δαῦτα συνήρεα, potum mixtum. πολλάκι uidetur abundare ad sensum. Niuem enim si haberi queat, ut cum nuper boreas aquam gelauit, misceri iubet: sin minùs, oxycratũ per se dari. Sed hirudines eo tẽpore quo niues cadunt, uix reperiri puto, in terra occultatas per hyemem. Per æstatem niuis repositæ & seruatæ usus esse poterat, aut pro niue glaciei. In Polonia hodie locis hypogeis & glaciei frusta complura sibi inuicem imposita, sine alio tegumento, & niuẽ ipsam scobe lignorum (quæ colligitur ubi runcinarum [sic serras magnas appello, quæ rotarum impetu ut molæ apud nos aguntur] raptu arbores diuiduntur in axes) opertam, facilè seruari audio: & similiter olim Romæ etiam seruare solebant. Salsa quidem omnia sanguisugis aduersantur, præsertim si cum aqua calida sumantur, ut sal ipse, & salis flos, & aqua marina. hæc enim Nicander cõmendat: qui cum fodere iubet salsam terræ glebam, de sale fossili loquitur, quem bibi cum aqua præcipit. cum uerò dicit, ἢ αὐτὴν ἅλα βάψῃς, &c. de sale marino, siue Solis siue ignis ui densato. Deinde πολλάκι δ' ἢ ἅλα πηκτὸν, de utroq; intelligi poterat, sed de marino potiùs sentit poëta, (cũ de altero satis iam dixerit,) quem bibi similiter iubet. Scholiastes nec satis aptè distinguit, neq; rem satis declarat. Acida muria hirudines sorbitione aut gargarizatu necat, Dioscor. 5.16. Acetum si sorbeatur uoratas hirudines eijcit, Idem 5.14. Aëtius libro 13. cap. 56. distinctiùs & meliùs cæteris plerisq; de hirudinibus haustis tradidisse mihi uidetur: quamobrem eius primùm, deinde aliorum quoq; uerba recitabo. Hirudines (inquit) cum aqua deuoratæ faucibus adhærent, aut iuxta quempiam stomachi locum, aut ipsi ori uentris. Et primum quidem sensim exugunt sanguinem: expletæ autem, his quæ deglutimus uiam obstruunt. Superexpletæ uerò etiam sanguinem quem exuxerũt foras profundunt, (sanguis floridus screando expuitur, Aegineta,) ut imaginationem inducant tanquam sanguis ex internis locis reiectetur. Cæterùm qui affectis contingit exuctionis sensus, (ex eo quòd ueluti sugitur & mordetur os uentriculi, Aegineta,) is signum sit tibi hirudinem deglutitam esse. Excutit autem ipsas muria, continuè & paulatim absorpta: atq; multò magis muria acida (oxalme) cui admixtum est laser. Idem facit & nix aceto dissoluta, & adsiduè absorpta. Gargarisset insuper nitrũ cum aqua, aut aquam marinam, aut atramentum sutorium cum aceto, aut sinapi, aut hyssopum, aut origanum. Si uerò infernè circa os uentris hirudo adhæreat, prædicta itidem omnia bibenda dato, præter sutorium atramentum. Vtendum etiam his quæ aluũ soluere possunt, aut medicamento purgante. cũ excrementis enim exire consueuerunt. Nos autem per allij multi esum (*ex Galeno de simplic. medic. lib. 11.*) has eijcientes, nullo ex prædictis opus habemus. Quòd si allia ad manum non sint, cepe, aut porri, aut nepita uiridis, aut lepidium proderunt. At si hirudo in narium meatibus adhæserit, per medicinas purgantes per nares curationem moliemur: quæ ex aceto acri, nigella, elleboro, elaterio & similibus constant. Et cum specilli nucleo in os impellemus hirudinem: uel cimices tritos narium foramini, in quo hirudo est, imponemus. Quæ postremò gutturi affixæ sunt, hoc modo excutere oportet: Aegrum in solium calida expletum usq; ad collum immittito, & frigidissimam aquam ore tenendam exhibeto, eamq; frequenter permutato. egredietur enim inde hirudo, frigidæ appetentia prolecta, Hucusq; Aëtius. Aegineta libro 5. cap. 37. prætereà nihil affert, & pauciora etiam quàm ille. ¶ Galenus lib. 2. de antidotis sic scribit: Hirudinem deuoratam alij muriæ potu, alij niuis excutere hortantur. Asclepiades autem lauare præcipiebat, & spongiam teneram frigida imbutã faucibus demittere, ut hirudo spongiæ infixa extraheretur, ac deinde lenticulæ succũ porrigebat. Externam colli regionem refrigerantibus obducere (καταπλάττειν) hortabatur. At Mys Apollonius acetum quàm acerrimũ propinabat, item cum muria. ille niuis gleba calefacta solutaq; utebatur: & esculentis poculentisq; aluum tempestiuè purgantibus hirudinum excernendarum gratia. nam has unà cum ijs quæ per aluum eijciuntur deferri sæpe adfirmat. ¶ Idem Euporiston 3.147. Eos qui hirudines deuorarunt, aduersus solem constituito, & locum ubi inhæreant, animaduertito, & garum ipsis instillato, statim enim locum relinquunt & expuuntur. aut acetũ cum butyro missum, in quo ferrum candens extinctum sit, potui dato: hirudines enim eijcit. aut eum, qui hirudinem deuorârit, in calidam aquam mento tenus demittito: phialam uerò frigidæ, plenam ori eius admoueto, sed potui ne dato: statim hirudo exibit. Aliud. Hirudines deuoratas calidum acetum absorptum excutit, aut succus syrincus epotus, aut suffiti cimices. Et rursus cap. 225. Ad hirudines: Aristolochiã terito, & sale cõspergito. ¶ In eo aceto, in quo priùs ferrũ feruẽs sit extinctum, butyrũ missum & calefactũ paulatim, (*malim uerbũ paulatim ad sequẽtia referre*) si absorbeat, eijciet de stomacho sanguisugas, Marcel. & Plin. Si sanguisuga epota est, acetũ cũ sale bibendũ est, Celsus. Hirudinẽ deuoratã & adherentẽ faucibus, eoq; ipso molestiã titillationẽq; quandã præstantẽ, excutere oportebit aceto quamplurimo epoto per se, uel cũ sale, aut nitro, aut lasere. Idẽ faciũt & niuis glebulæ quamplurimũ deuoratæ, Scribonius Largus. Fructus arboris garab (*quæ nascitur iuxta Euphraten, Bellunensis. nostro orbi, & eruditis hodie ignotã puto*) extrahit sanguisugas, Auicenna. ¶ De sanguisugis in potu haustis Auicenna lib. 2. Fen. 9. cap. 5. Hirudines quædã (inquit) adeò sunt paruæ, (filares, Albertus) ut difficile sit ab eis cauere. hæ deglutitæ aliquãdo ita adhærẽt gutturi ut uisu deprehendant: alias interiùs gulã (meri) aut stomachũ (os uentriculi) ipsum infestãt: & immo-

Nicander.

Aëtius.

Allium.

Aegineta.
Galenus.

Celsus.
Largus.

Auicenna.

& immorantes multũ sanguinis exugũt: unde auctis eorũ corporibus manifesta earũ magnitudo fit. Inde affecto accidit angustia, tristitia, sputum sanguinis. Ergo si quis sanus aliquoties sanguinem expuerit subtilem, fauces inspiciat, an alicubi hæreat hirudo. Pelluntur autẽ gargarismis & uaporibus, si prope guttur fuerint, uel chirurgia, sicut dicetur: caputpurgijs, si circa nasum. Si uerò in profundo & in stomacho fuerint, cum eis quæ uomitu & solutione uermes educunt, & similibus. Aut submergat se homo in aqua calida, præsertim post assumpta allia (*si hirudo circa fauces affixa sit, ac sursum educi posse spes fuerit, non conuenient fortassis allia, deorsum impellentia.*) Deinde indesinenter aquam frigidam subinde recentẽ ore assumat, donec hirudo remittat, & locum frigidum sequatur. quod si etiam opus sit ob nimium calorem syncopem sustinere, fiat. optima enim hęc educendi ratio est. Sæpe quidem uel allia sumpsisse satis est, & morari in Sole, ore aperto iuxta aquam frigidam. Sunt qui alsesafes, id est cimices propinent cum aceto & uino. aut suffitum ex eis ad guttur emittant per colum. Acetum solum etiam quandoq; extrahit eas è gutture, præsertim cum sale. Ex gargarismis confert qui fit cum aceto & assa fœtida solùm: uel de sinapi cum duplo baurach: uel de sinapi cum æquali sale ammoniaco: aut gargarismus cum sceha cum dimidio sulphuris, aut absinthij cum æquali nigella: aut acetum cui incocta sint allia, & sceha, & lupini, & colocynthis, & sirachs. aut aceti unciæ duæ cum drachmis tribus baurach, & salis ammoniaci drachma j. & allij dentibus duobus. Succus etiam foliorum algarab, peculiari quadam ui gargarissatus eas educit, sicut & acetum cum assa fœtida. aut alchalchotar & aqua. Sin iam descenderit ad stomachũ, remedio utemur, quod recipit scehæ, abrotoni, absinthij, nigellæ, lupinorũ, costi, brengi, (*Vetus interpres pro brengi habet nasturtij, & mẽtastri*) kebuli sirachs, ana drachmas duas. misceanť cũ aceto. Vescatur etiã affectus allijs, cepis, porris, calamintha aquatica, sinapi condito, & alijs calidis atq; acribus. deinde uomat, si facilis ad uomitum fuerit. sin minus, res salsæ & acres ei conuenient. At si naribus inhæserit hirudo, fiat caputpurgium cum aceto & nigella, & succo cucumeris asinini, & elleboro. Cumq; iam remiserit, caueat sibi affectus à clamore & loquela. Quòd si fluat sanguis, siue euomatur, siue per aluum copiosiùs descẽdat, curatione fluxui sanguinis debita curetur. Hermodactyli uim insignem habent expellendi illud (*nimirum hirudines stomacho aut uentriculo hærentes.*) Porrò è faucibus chirurgico instrumento extrahetur hac ratione: Affectus os suum in Sole aperiat, & lingua eius extremitate instrumenti cochleario similis deprimatur, cumq; apparuerit sanguisuga, ponatur instrumentũ chirurgicũ in radice colli eius, ut non incidatur. Eodem quidem instrumento hæmorrhoides quoq; remouentur, scilicet ex naso, Hæc Auicenna. ¶ Hirudines rarò in alijs aquis inueniuntur, quàm in palustribus, lacustribus, & stagnantibus. quandoquidẽ in probatissimis fontibus, & arenosis & saxosis fluuijs, non nisi rarissimè uiuunt, cum suapte natura cœno ac limo delectentur. Quamobrem caueant qui palustres uel stagnantes aquas bibunt, ne hirudines simul ingerant, quemadmodũ inexpertis uiatoribus nõnunq; euenit. nanq; æstatis tẽpore, calore & siti defatigati, dum aquã, cuicũq; in itinere obuiauerint, auidè potant, sæpe imprudenter hirudines hauriunt. quo fit ut & sanguinẽ sibi exugi sentiant, & (ut Auicenna inquit) cruenta expuant, ac præ timore melancholici fiant. (*Angustiam & tristitiam Auicenna sic affectos comitari ait, non melancholiam. Aëtius imaginationem induci ait, tanquam sanguis ex internis locis reiectetur, unde tristitia nimirum & quasi melancholia quædam excitatur.*) Inuestigandũ igiť primo est, an animal ori uentriculi, an gulæ adhæserit, an ipsis faucibus, id quod facile intelligi potest ex eorũ, qui hirudines hauserint, relatione. quoniã ubi suctionẽ sentiunt, nimirũ ibi hirudinẽ fixã esse significatur. Quòd si ori uentriculi affixa fuerit, auxiliũ præstat lixiuiũ cum sale & aceto, aut raphani domestici succus cũ aceto: aut oleum crudũ haustũ, quod per se tantũ hæc interficit animalia. Si uerò guttur mediũ ab hirudine obsideatur, proderit acre lixiuiũ gargarizare, aut aquam in qua alumẽ cum aceto inferbuerit, uel chalcanthũ: aut muriã cum lixiuio, aceto & sinapi simul cõmistis. Interdum cõtingit ꝙ statim sub linguæ radicibus, uel in primis fauciũ partibus adhærescit, ita ut depressa lingua uideri possit: tunc rostratis forcipibus facile extrahi poterit, uel quouis alio instrumento quod cuiq; in promptu fuerit. ¶ Ex Alexandri Benedicti Curationum 7.27. Sanguis (ut tradit Galenus) tenuis destillat, cum angustia animi ac languore, irrequieto corpore, cæteris membris immunibus. Aceto calido (ut tradit Dioscorides) sponte abscedit è gula, mali medici item succo, uel folio ficulneo cõmanducato, allioq; ex aceto, ebuli succo, salicis, sinapi ex aceto, melãthio, lupini decocto. Omnia deniq; amara & salsa gargarismate efficacissima sunt. Armoniacũ cum rutæ succo potum ualet, & melanthion quoq; suffitu. Butyrum quoquo modo datum ualet. ¶ Florentinus ait cimices suffitu adhibitos, hirudines pernecare: ab illisq; pari uicissitudine & ipsas è medio tolli, si tentorijs undiq; circumcludatur grabatulus, ut graueolentia expirare non possit. Sanguisugæ suffitæ cimices interficiunt: & contrà cimices suffiti, educunt potas sanguisugas. est enim mutuum naturæ dissidium, Kiranides. Suffitu cimicum abigere sanguisugas adhærentes (docent aliqui:) haustasq; ab animalibus restringere in potu datos, Plinius. Cimices poti cum uino aut aceto, adhærentes sanguisugas abigunt, Dioscor. Cimicum in carbonibus positorũ fumus remedio est, si ore hianti & faucibus apertis excipiatur. eijci enim & expelli deuoratas sanguisugas hac ratione certissimũ est, Marcellus Empiricus. Quærẽdũ an fumus omnis per se aduersari eis possit, utpote mordẽs & penetrãs, & calefaciẽs: ut nihil

Matthiolus.

Alex. Benedictus.

Cimices.

momenti huc odoris adferat fœditas. ¶ Conſtantinus Afer de morbis noſcendis & curandis 3.9. præter ea quæ cum alijs ſcriptoribus cõmunia habet: Hirudo (inquit) ſi in palato aut uicinis partibus, ore ad Solem aperto uideatur, forficibus extrahi debet. Si uerò non apparet, gargariſmi & alia remedia idonea adhibeantur. Affectus aquam ne bibat. Mittamus uaſa uitrea in Sole aqua plena, quæ moueamus ante os infirmi. Tragacanthæ pollinem inflemus ori, (*item*) carbonũ (*cineris*) nigellæ uel abſinthij. Gargariſmus fiat è ſapa uel aceto: uel lotio caprino cum ſale. Quòd ſi reiectis illis ſanguis adhuc nimiũ fluat, aſtringat̃ remedijs in capite de ſanguinis ſcreatu traditis.

Si ſanguiſuga (inquit Albucaſis libro 2. chirurgiæ, cap. 39.) apparuerit in gutture alicuius ad Solem, lingua inſtrumento depreſſa, extrahe eam uncino paruo, aut geſti (*inſtrumentis*) ſubtilibus & idoneis. Hoc ſi fieri nequit, cannulam concauam in guttur immitte, & per concauitatem cannulæ ferrum ignitum inſere. Fac hoc multoties, & abſtineat infirmus ab aqua die tota, deinde accipiat uitreatam (*pateram uitream*) plenam aqua frigida, & aperiat os ſuum in ea, & ſimul colluat os eadem, nec inde quicquã deglutiat, & moueat aquam una atq; altera hora manu ſua. Sanguiſuga enim illicò cum ſentit aquam cadit. Si autem non egreditur hac ratione, ſuffiatur cimicibus, aut aſa, inſtrumento de quo dixi in mentione de ſuffitu uuæ. Hoc fac multoties, & cadet. Suffitus autem cõmodè fiet per ollam, in qua ſint prunæ ignitæ, & olla ſit clauſa operculo ſuo per medium perforato, foramini inſeratur extremitas inſtrumenti: alteram extremitatem recipiat ore affectus, & os claudat, ne fumus egrediatur, donec ad ſanguiſugam peruenerit. Impatiens enim illa fumi, cadet. Quòd ſi non citò cadat, perſeuerandũ in ſuffitu, quandiu infirmus ferre poteſt. In cibis conueniunt ſalſa & allia: abſtinendum autem aqua. (*Poſt hæc uerba delineatur inſtrumentum, quo extrahitur ſanguiſuga, ſi in conſpectum uenerit.*) Et eſt ſimile, inquit, forcipibus, niſi quod curuum eſt ut poſsit intromitti ad guttur. Extremitas eius eſt ſimilis roſtro ciconiæ, limæ inſtar exaſperata (*intus,*) ut, quod apprehenderit, nullo modo remittat.

SI QVADRVPES ALIQVA HIRVDINES HAVSERIT.

Eadem quæ homini qui hirudines hauſerit, remedia & obſeruationes, quadrupedibus etiam conueniunt, quæ tamen in quibuſdam, præſertim iumentis, efficaciora maiorìue copia dari oportet. ¶ Ruta quadrupedum quoq; morbis in maximo uſu eſt, &c. ſi ſanguiſuga exhauſerit, ex aceto: & quocunq; in ſimili morborum genere, ut in homine, temperato, Plinius. De hirudinis à boue hauſti pernicie in Boue diximus: item à cane, elephanto, equo, oue, in ſingulorũ hiſtoria, litera C. Abſyrtus equo reſupinato, oleum calidum uino mixtum, per cornu infundit. aut cimices prope nares eius urit, aut in ipſis naribus eius occidit. ſic enim (inquit) ſtatim uel excidet, uel morientur. idemq; auxilium bobus quoq; & alijs animalibus utile eſt. Si bos aut alia quadrupes hauſerit potu hirudinem, contundens cimices animali eos olfaciendos apponito, ſtatimq; illam abijciet, Anatolius in Geoponicis 13.17. Cruciatum elephantes in potu maximum ſentiunt hauſta hirudine. hæc ubi in ipſo animæ canali ſe fixit, intolerando afficit dolore, Plinius.

ALIA EX HIRVDINIBVS REMEDIA: ET PRIMVM EX EIS crematis ad pſilothra: deinde in uino uel aceto putrefactis, &c.

Sanguiſugarum in olla combuſtarum tritus delicatiſsimè cinis, & uulſis pilis palpebrarum impoſitus uel inſperſus, renaſci eos non ſinit: Marcellus Empiricus, & Aëtius 7.67. Sanguiſugæ toſtæ in uaſe fictili (nouo) & ex aceto illitæ, pſilothri contra pilos (palpebrarum euulſos) habent effectum, Plinius duobus in locis. Idem Kiranides tradit, additq; non amplius renaſci. Et Samonicus his uerſibus, ſub lemmate Si oculi infeſtentur pilis palpebrarum: Nec non & ſtagnis ceſſantibus exul hirudo Sumitur, & uiuens Samia torretur in aula. Hæc acidis ungit permiſta liquoribus artus. Probabile autem eſt non in palpebris ſolùm, ſed in alijs etiam corporis partibus eandem uim ualere ſimiliter. ¶ Capillum denigrant ſanguiſugæ, quæ in uino nigro diebus ſexaginta (*aliàs quadraginta, ut Marcellus quoq; habet*) computruêre. Alij in aceti ſextarijs duobus ſanguiſugarum ſextarium in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidem diebus, mox illini in ſole. Sornatius tantam uim habere tradit, ut niſi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoq; eorum denigrare dicat, Plinius. Idem remedium Marcellus Empiricus his uerbis tranſcripſit: Sanguiſugarũ ſextarius duobus ſextarijs nigri uini miſcetur, & 40. diebus in uaſculo plumbeo diligenter clauſo maceratur, poſtmodum cum ipſo uino conteruntur hirudines, & in ſole calido capiti deraſo, ad permutandos capillos, earum ſuccus imponitur, oleo, ne dentes inficiantur, donec ſiccetur medicamen, in ore detento. ¶ Sanguiſugas quomodo naturalib. adhibeant ſponſæ mentientes uirginitatem, Arnoldus Villanouanus deſcribit in Breuiario 3.6.

Sanguiſugas ſuper tegulis urunt quidam, & miſcent cum alijs quibuſdam aduerſus tineas accipitrũ, ut locos affectos illinant, ut ſcripſi in Accipitre E. Eaſdem in cibo datas per ſe, uel cum carnibus, uel puluerem ex eis, mutationem pennarum in accipitre accelerare aiunt, Albertus.

H.a. Hirudo, quòd ad proſodiam, primam breuem, mediam productã habet. Non miſſura cutim, niſi plena cruoris hirudo, Horatius. Per tranſlationem uſurpatur pro exhauſtrix. Accedit illud,

ſud, quod illa concionalis hirudo ærarij, miſera & ieiuna plebecula me ab hoc magno unicè dili-giputat, Cic. ad Att. lib. 1. βδέλλα trochæus eſt Nicandro & Theocrito. Ineptè quidam piſciculos Germanis Pſellen dictos, βδέλλας appellant, uocabuli quadam ſimilitudine, nulla rerum affinitate, nullo ueterum exemplo. ¶ βδέλλω (lege βδέλλα) apud Hippocratē in maiore Prorrhetico & ſecundo, ut quidam inſcribunt, uenam uaricoſam ſic nominari ſcribit Dioſcorides. mihi uerò nomen hoc propriè de animali illic poſitū uidetur, Galenus in Gloſsis. Locus eſt circa medium eius libri. Quibus guttur (inquit) ſanguine impletur die & nocte, neq; ullus dolor capitis, &c. (neq; certa alia cauſa) præceſsit, nares illius & fauces inſpicito, ſi fortè ulcus in ea parte uel βδέλλα appareat. βδελλίζειν uerbum pro eo quod eſt hirudines exugendi ſanguinis cauſa apponere, Anthyllus uſurpat. βδελλολάρυγγες, homines guloſi, tanquam hirudines epularum lautiorum. Τῶν βδελλολαρύγγων ἀνεπαγγέλτων (ἀκλήτων interpretatur Suidas) αὐτῶ φοιτώσας ἐπὶ δεῖπνον, Cratinus ad Dionyſalexandrum.

Fluuialis hirudo, Serenus: ſed paluſtris potiùs cognominari debebat. Limoſa, Pierius Valerianus. ¶ βδέλλα αἱμοχαρής, Philes. φιλαίματος, Nicander. λιμνᾶτις, Theocritus. Διψὰς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης ἑρπετὰ τειρομένοιο ἐπὶ χροὸς ἐσήνεγκε, Oppianus de medico hirudines apponente. Epitheta.

Hirudo quoq; aquatile animal ſignificata quædam habet hieroglyphica, inquit Pierius Valerianus. Primùm enim ſanguinarius homo, deinde inſatiabilitas per eam innuuntur. Crudeliſſimum ſiquidem hominem, & humani cruoris auidiſsimum, per eam ſignificari notius eſt, quàm adnotare oporteat. Et Cimætha apud Theocritum pharmaceutria, non aliter ab amore ſibi ſanguinem exuctum lamentatur, quàm ſi limoſa hirudo corpori ſuo applicita fuiſſet. Icones.

Αἰ αἰ ἔρως ἀνιαρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα ἐμφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας;

Heu crudelis amor, noſtro ſaturate cruore, Summæ affixa cuti uelut hunc ſuxiſſet hirudo.

Verùm ea etiam inſatiabilitatis eſt ſignum: quandoquidem ad ſuctum admota non prius ab opere deſiſtit, quàm tota ſit ſupra modum ſanguine tumefacta, quod ita expreſsit Horatius: Nō miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

Hirudinaria herba quædam, paluſtris, ut puto, alicubi à Germanis quibuſdā appellatur: qua deuorata oues hirudinibus repletas emori aiunt. Galli, ut audio, herbam Duue, nuncupant: & ſimiliter ipſas hirudines paruas, quæ in corrupto ouium iecore ſæpiùs reperiuntur.

Iam ego me uortam in hirudinem, atq; horum exugebo ſanguinem, Plautus Epid. c.

Prouerbij ſpeciem habet Horatianū illud in Arte poëtica: Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo. Quadrabit in homines nimiùm ſedulos, & quibuſuis in rebus immodicos. Cuiuſmodi nonnullos uideas, qui cum ſemel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati deſiſtant: nec rationem ullam habent alieni faſtidij, ſed ſuo tantùm animo negotij modum metiuntur, Eraſmus Rot. Horatiani carminis ueluti paraphraſin Oppianus dedit his uerſibus: h.

Ὡς δ' ὅταν ἰητὴρ πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων Οἰδαλέον, ζεστὸν πολλὸν ἀνάρσιον ἐνδοθεν αἷμα
Ἐννέμεναι, διψὰς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης Ἑρπετὰ τειρομένοιο ἐπὶ χροὸς ἐσήνεγκε
Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα, τὰ δ' αὐτίκα γυρωθέντα Κυρτοῦται· καὶ λύθρον ἐφέλκεται, οὐδ' ἀνίησιν
Εἰσόκεν αἱμοβαρῆ, ζωρὸν ποτὸν αὖ ἐρύσαντα, Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ μεθύουσιν ὁμοῖα.

Hirudine bibacior, prouerbialiter ab Eraſmo Rot. dicitur, ſic Græcè ſuperiùs βδελλολάρυγξ. ¶ Sanguiſuga duas habet filias clamantes, Affer, affer, Prouerbiorū Salomonis 30. Vide in Crocodilo A. inter Quadrupedes ouiparas.

DE HIRVDINE MARINA, RONDELETIVS.

In mari Hirudo & marinis ſtagnis uiuit, ei quę in aquis dulcibus naſcitur perſimilis. Digiti eſt magnitudine. Ceruice eſt graciliore, cauda paulò craſsiore. Os & caudæ extremum Polyporum acetabulis ſimilia ſunt, ut eorum adhæſione ſeſe trahant. Corpus inſectorum modo ex multis annulis circulis'ue cōſtat, ſed duriore cute quàm paluſtres: quod in cauſa eſt, cur non ita in globum ſe contrahere, nec ita ſe colligere poſsint, ſed caudam tantùm & caput proferunt & retrahunt. Interna omnia continuo ductu producta & indiſtincta. B

In luto uiuit, uirus olet.

Cibo idonea non eſt: piſces tamen lutoſi & litorales ea ueſcuntur. C F

In oleo antiquiſsimo decocta aurium dolorem ſedat: in oleo amygdalino, uel chamæmelino, dolorem hæmorrhoidum. In uino, uulneribus neruorum & conuulſionibus utilis eſt. Vſtæ alopecias cum aceto curant. G

Idem Rondeletius alibi de lampetra piſce ſic ſcribit: Bdéllam, id eſt hirudinem, marinam uocemus licet, Strabonis exemplo, qui ſcripſit in quodam Libyæ fluuio naſci βδέλλας ſeptenûm cubitorum, quæ branchias habeāt perforatas, ita ut per eas reſpirare poſsint. Nam lampetræ ore ita ſaxis & nauiū clauis hærent, ut optimo iure βδέλλαι ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id eſt ab emulgendo dicantur. Lampetra.

DE HIRVNDINE, RONDELETIVS.

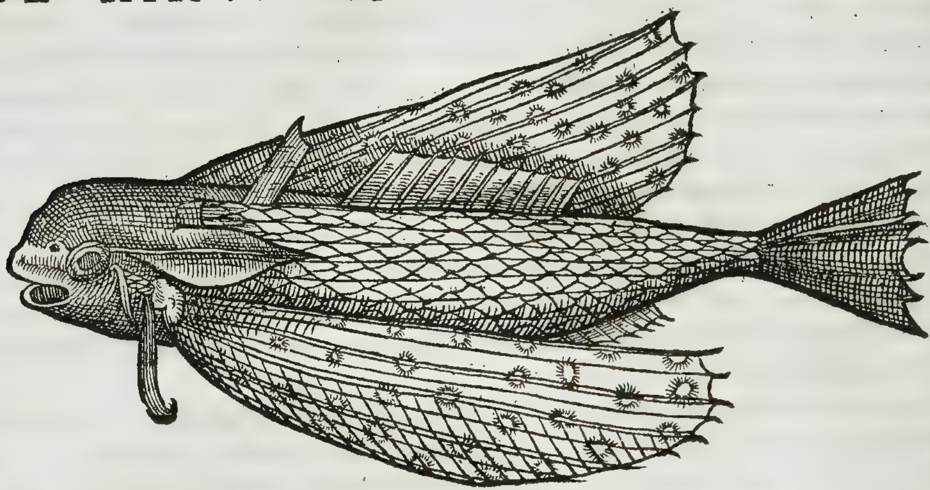

A Ex piscibus rotundis & rubescentibus (quorum alij sunt squamosi, alij minimè) omnes uel apud antiquos celeberrimi sunt, uel notas certissimas & maximè illustres habent, quibus ab alijs dissident. Ex his est χελιδὼν Græcis, hirũdo Latinis dicta, sanè perquàm similis uolucri hirundini. Quam ob causam idem nomen ab omnibus ferè gentibus seruatum est, nam huius ætatis Græci χελιδόνα uocant addita uoce ψάρο, ad distinguendum piscem ab aue. Nostri arondelle. Maris Adriatici accolæ rondela uel rondola. Massilienses rondole. Hispani Volador. Gallorum nõnulli Volant, quod auis instar ad lapidis iactum extra aquam uolet. Alij papilionem. Alij ratepenade, id est, uespertilionem, quod colore, alarum magnitudine maculisque uespertilionem æmuletur. Quæ tamen si attentiùs consideres, tum etiam uolatum (demissè enim uolat, quemadmodum aues è flumine aquam hausturæ, uel è terra festucas cibum'ue collecturæ) hirundini uolucri magis quàm uespertilioni assimilaueris.

B Hirundo igitur piscis est marinus, pinnis caudaque expansis hirundini uolucri persimilis. Capite est osseo ut testudo, quadrato, duro, aspero, cuius posterior pars in aculeos duos desinit ad caudam spectantes. Branchiarum opercula ossea sunt, in duos itidem aculeos desinentia, qui pinnam quæ ad branchias est ferè attingunt. Vtrinque in oris scissuræ extremo duos globulos unionibus similes conspicias. Oculis est magnis, rotundis, rufis uel rubescentibus, ueluti noctuæ oculi. Corpus totum squamis asperis & osseis contegitur: quarum singuli ordines singulas lineas efficiunt, corpusque utcunque angulatum uel strictum reddunt. Circa caput caudamque quadrato est corpore, circa uentrem rotundo & candido, dorso uerò ex nigro rubescente. Pinnæ ad branchias sitæ longissimæ sunt & latissimæ, ad caudam ferè pertingentes, nigrescentes, stellulis, maculisque uarijs aspersæ, ueluti papilionum alæ. Ante has pinnas pendent ueluti pinnarum appendices, quæ omnibus ferè piscibus de quibus hoc libro agimus, propriæ sunt, ut cuculo & miluo. In his enim ante branchiarum pinnas siti sunt ueluti cartilaginei pili. Sunt aliæ duæ pinnæ in dorso erectæ, eisdem coloribus notisque, quibus branchiarum pinnæ, depictæ. Cauda in pinnam unicam desinit, hirundinis auis caudæ simillimam. Corporis color maiore ex parte ex nigro rubescit. Aliquando hirundines omnino rubræ Romæ uisæ sunt. Nostræ magis nigricant, maioresque sunt. Oris partes internæ rubræ sunt, coloris iucunditate & splendore, sandaracham uel cinnabarin superantes. Iis partibus hirundo noctu lucet, uideturque candentes carbones ore continere. Quæ faciunt ut hoc loco non dubitem quod sentio exponere: Hirundinem scilicet ob causam modò dictam, piscem eum existimari posse, qui à ueteribus lucerna appellatur, Plinijque locum hũc (lib. 9. cap. 26. & 27.) inemendatum esse. Volat hirundo perquàm similis uolucri hirũdini. Item miluus subit in summa maria, piscis ex argumento appellatus lucerna, linguaque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Verba ista, Item miluus subit in summa maria, loco suo mota esse suspicor, ut sit hoc pacto legendum: Volat hirundo sanè perquàm similis (*uolucri*) hirundini, piscis ex argumento appellatus lucerna, linguaque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Itẽ miluus subit in summa maria: uel uerba ista, Item miluus, &c. si ita legantur ut in uulgaribus nostris codicibus extant, parenthesi esse includenda, & reliqua ad hirundinem non ad miluum esse referenda. Pisci enim qui à nostris lucerna dicitur, lingua ignea non est, neque is aliter in tenebris splendet, quàm cæteri pisces quibus ossea sunt branchiarum opercula. Quare non dubito quin æquus lector, lucernæ hirundinisque palatum linguamque & oculos contemplatus, sententiæ meæ subscripturus sit. Est etiam aliud cuius admonitũ lectorem uelim, nimirum neque lucernam, neque hirundinem, lingua per os exerta noctu relucere, quicquid dicat Plinius. Pisces enim linguam habent affixam hærentemque, præter paucos, ut delphinum, cui libera est, soluta & exerta.

De Lucerna Plinij, de qua etiam in Miluo scribit.

C Reliquas hirundinis particulas persequamur. Gulam breuem habet. Ventriculũ cum multis appendicibus. Fellis uesicam in hepate, cor angulatum. Oua rubra.

Volat extra aquam hirundo, ne piscium maiorum præda fiat, ut scribit Oppianus. Et Aristoteles: Strident etiam marinæ hirundines, & sublimes uolant, haudquaquã mare attingentes: sunt enim

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Lib. 4. de hist. anim. cap. 9.

enim ijs pennæ longæ & latæ. Stridoris autem causa est branchiarum scissura parua & stricta. aër enim affatim per angusta loca emissus, sonum stridorem'ue ædit. Eadem de causa cuculus piscis obstrepit, ut eodem in loco docet Aristoteles. Præterea eandem ob causam hirundo diutiùs in aëre uiuere potest extra aquam, quoniam aër neq; subitò, neq; affatim per angusta branchiarum foramina ingreditur, permeatq;, & ingressus faciliùs intus retinetur.

Hirundo carne constat dura siccaq;, quæ multùm nutrit, sed difficilè cõcoquitur. Hanc Athenæus Polypi, seu potiùs Pompili carni comparat. (*Vide in Corollario* A. *circa finem.*) Quo Athenæi loco ineptissimè abutuntur nonnulli, ut hirundinem marinam polypo assimilent, cum Athenæo ne per somnium quidem, id unquam in mentem uenerit: nam substantiam cum substantia, non figuram corporis cum figura confert, ut in Thunno fusiùs declarauimus. Cùm hirundo carne sit dura, diutiùs seruata tenerior fit & melior, unde fit ut Romam aduecta melior sit quàm in litore. F *Lib. 8.*

Hirundinis fel contra oculorum suffusiones ualere ipse sum expertus. G

Ne quis similitudine deceptus pro hirundine aut mugilem alatum, aut quemlibet alium uolantem piscẽ usurpet, illius loci Athenæi libro 7. meminerit: Speusippus ait similes esse cuculum, hirundinem, mullum. Sic is, quem hîc depinximus, cuculo, mulloq;, colore, corporis specie similis est. longissimas latissimasq; pinnas habet, uolat extra aquam, cuius rei testes sumus oculati. sunt & testes qui ad Herculis columnas nauigarunt, ubi tanta aliquando uolantium hirundinum turba conspicitur, ut non pisces sed aues aquatiles esse credantur. A *Hirundo piscis quid ab alijs alatis & uolantibus differat. Volatus.*

DE EADEM, BELLONIVS.

Hirundo Gallis Arondelle de mer uocatur, Massiliensibus Landola. A

Nullis horret aculeis, quaternis admodum grandibus alis in lateribus prædita. Grandi est ut Cephalus capite, oculis magnis, ore non ita amplo, nullisq; dentibus referto: ceruice plana: Vnicam fert in tergore pinnam, caudæ uicinam. Lineam, quam alij pisces in lateribus sursum habent, illa deorsum sub pinna gerit, quod nulli præterea pisci accidere memini. Hæc enim linea piscem in partes æquales minimè intersecat. nam quæ ad uentrem spectat, ea minor est: quæ uerò ad tergus, maior. Cephalum ferè magnitudine æquat, ijsdemq; contegitur squamis. Caudam bifurcam & latam habet: in qua peculiarẽ obseruare notam poteris, quòd inferior pars, superiori latior sit. Præterea, si pinnas laterum ad caudam cõuertas, eas totum corpus longitudine præcellere uidebis. Squamas habet latas, nigras pinnas. Caput & reliquũ corpus ad Harengũ accedit. Oppian. B

Lolligo, miluusq; rapax, & mitis hirundo.

Volat (inquit Plinius) hirundo sanè perquã similis uolucri hirundini. Nobis alioqui rarior, neq; adeò cognita, nisi propter naturæ miraculum (quòd tam grandes alas habeat) homines eam siccam asseruarent, & in domibus suspenderent. C

COROLLARIVM.

Miluus à Bellonio pictus hirundinem Rondeletij propiùs refert, quàm hirundo ab eo picta, quæ ad sceleton fortè facta est, non ad uiuum piscem. miluus autem Rondeletij diuersus est. Sunt qui piscem quem Veneti Lucernam uocant, Miluum esse credant, Bellonius. ipse uerò Lucernam Venetorum, Cuculum facit. Piscem Romæ Nibio dictum, quem pro miluo exhibet Bellonius, multi (inquit) contendunt uocari debere hirundinẽ: sed quum ferat minaces aculeos, & pinnas spinis munitas, non uideo quòd rectè ita esse possit, Sic ille: qui fortè hirundinẽ piscem sine aculeis esse putauit, ex eo quòd ab Oppiani interprete Lippio mitis cognominatur, libro primo Halieut. ubi de piscibus uolantibus scribit poëta: Lolligo, miluusq; rapax, & mitis hirundo. sed Oppianus ipse nullum huiusmodi epitheton ei tribuit: Τευθίδες, ἱέρηκων τε γένος, βυθίη τε χελιδών. Rondeletius hirundinem cõijcit esse lucernam, & Plinij locum, ut ad suam opinionem quadret, mutare conatur, nulla codicum fide ei suffragante. Quin & hodie uulgò Venetijs alium piscem hirundinem uocant, (rondola uel zisila uulgus dicit,) alium lucernam. Nos de Lucerna quędam scripsimus iam in Cuculi historia, & plura in L. elemento addemus, ubi iconem quoq; exhibebimus. Hirundinem noctu lucere, ita ut Rondeletius scribit, non dubito: sed non continuò omnis qui noctu lucet piscis, in hoc etiam genere, Lucerna fuerit. Vidi ego Lucernam Venetijs ab Hirundine diuersam, noctu in cubiculo meo, mortuam quoq; recens, oculis lucere. Non me latet, inquit Vuottonus, locum Plinij (libro 9. in fine capitis 26. & principio capitis 27.) à nonnullis aliter distingui. Sunt enim qui ita legant: Volat hirundo perquam similis uolucri hirundini; item miluus: ut scilicet hic finis sit illius capitis. Deinde alterius principium: Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus lucerna, &c. ut scilicet diuersi sint pisces miluus & lucerna. Nos à uetustis exemplaribus non recedimus. Et certè Plinius ipse libro 32. cum lucernã inter marina numerat, miluum non numerat, Hæc ille. Atqui Sigismundus Gelenius, qui & ipse nihil, q; ex uetustis codicibus summo iudicio in Frobeniorum Basiliensi æditione immutauit, eam lectionem quam Vuottonus reprobat, asserit, ab initio capitis 27. sic annotans: Has uoces, itẽ miluus, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde resectas nescio quis non suo loco assuit. Her- A *Plinij locus de lucerna.*

molaus nihil hic annotauit, Maſſarius ſimiliter ut Vuottonus legit. Ego Gelenio meo aſſentior, & codicũ quos ipſe ſecutus eſt authoritati: cui & phraſis ipſa accedit, magis Pliniana, ni fallor, ſi has uoces item miluus (ſubaudi, uolat,) in fine capitis 26. legeris. Sed hæ cõiecturæ ſunt noſtræ, aliorum oppoſitæ coniecturis, ne quem illorũ moueat authoritas, quo minùs res in medio relinquatur, aut in noſtrã potiùs ſententiam eatur. Hirundo piſcis lucernæ ualde ſimilis eſt, Maſſarius. Χελμὼν piſcis quidam eſt, Heſychius & Varinus: fortè idem qui χελιδὼν, id eſt hirundo: uel qui χελὼν, id eſt labeo, ex mugilum genere fuerit. ¶ Græcus quidam non ineruditus Venetijs χελιδόνα piſcem Italicè caponem dici mihi narrabat, & ſpecies eius duas haberi, maiorem ac minorẽ. ego caponis nomen cuculo & ſimilibus quibuſdã piſcibus, (quorũ ſpecies eadẽ quę hirundinis, ſed alæ breuiores ſunt) attribui puto. Hirundo Venetijs rondola uel ziſila uocatur, in Sicilia rondine: quæ tria nomina etiam aui hirundini tribuuntur. Veſpertilio marinus tam natatilis quàm uolatilis eſt, Niphus. uidetur autem hirundinem piſcem intelligere, quẽ Rondeletius à Gallis etiam aliquibus ueſpertilionẽ uocari tradit. Luſitanis peixe uoator, uel potiùs uolator, uocatur. ¶ Maſsilienſes nominis Græci extremas ſyllabas adhuc ex antiquitate ſua retinentes, Lendolas appellant, quaſi Chelidonas, Gillius. ¶ Germanicè nominari poterit **ein Schwalmfiſch, uel ein fliegender Rotfiſch**. De alijs Germanicis nominibus huius generis piſcium plura leges in Cuculo, Corollario A.

Hirundinem ad ſceleton effictam cum iam olim haberem, hîc etiam apponere libuit.

Chelidonias piſcis alius eſt, qui pelamydi comparatur, durior ea, &c. Vide ſuprà in Elemento C. Chelidonias pelamydũ genus eſt, quem & tritonẽ appellari diximus, Maſſarius. Horcynus maior ſimilis eſt chelidonię duritie ſua, Diphilus. Idem χελιδόνα piſcem polypo ſimilem memorat, &c. ubi uocabulum deprauatum eſſe puto, & non χελιδόνα, ſed ἐλεδώνην legendum, ut in Chelidonia piſce declaraui. Hirundinis piſcis, quem Chaldæi uocant ἰχθὺν χελιδονίαν, caput habere fert piſcis cœleſtis iuxta Andromedam, Theon in Aratum.

Maſſarius ex Strabone repetit hirundines (*hirudines dicere debuit, βδέλλας enim Græcè legimus*) in quodam Mauritaniæ flumine gigni ſeptenûm cubitorum, &c.

B Chelidõn piſcis eſt paruus, Kiranides. Bellonio ſua hirũdo nullis horret aculeis: atqui Rondeletius ſuæ & caput in binos aculeos, & branchias in totidem deſinere ſcribit. Vnicam fert in tergore (*tergo dicere uoluit*) pinnam, Bellonius. at Rondeletio duas in dorſo erigit. Fel habet ſeorſum à iecore inteſtinis cõmiſſum: Vuottonus, nimirum ex Ariſtotelis hiſtoriæ anim. 2. 15. ubi Rondeletius de alijs quibuſdam piſcibus probè hoc dici putat, de hirundine & paſſere non item: Vide infrà in Paſſeris hiſtoria ex Rondeletio circa initium. Henricus Stephanus, Caroli filius, multijugæ eruditionis uir, hirundinem piſcem ex Italia ſuperioribus annis pulcherrimè pictum ad me dedit, alis in latum, piſcis nimirum uolantis ſpecie expanſis: ea colorum uarietate & pulchritudine ut uerbis exprimere ſatis non poſsim. Circuli oculorum tres in pictura apparent, medius rubet, interior & extimus cœrulei ſunt. Rubent & oris interiora: & cirri ueluti pinnæ exiles ſub branchijs. Pinnę omnes, & cauda quoq;, maculis rotundis elegantiſsimè diſtinguuntur. Alarum ſtriæ ſeu uirgæ cœruleæ ſunt, inter has partium aliæ uirides, aliæ nigræ, aliæ ad luteum colorem

colorem tendunt. Maculæ in eisdem rotundæ, aliæ maiores atro colore splendent; minores aliæ cœruleæ sunt, &c. Similem huic, specie, coloribus diuersum, plerisq; partibus magis rubentē, Io. Voglerus, ciuis meus, clarissimi uiri Ioannis filius, itidem ex Italia ad me misit, hirundinis nomine, quanuis eruditi quidam miluum esse arbitrentur.

Membranis uolant humentibus hirundines in mari, Plinius. Ex piscibus uolantibus lolligines sublimiùs & longiore tractu per aërem feruntur. hirundines humiliùs uolant, accipitres uerò paulò supra summam aquam maris tolli solent, ut natent ne an uolitent dubites, Aelianus 9. 52. ex Oppiani Halieut. primo. unde alas accipitrum, quàm hirundinum breuiores esse conijcio. Euolare autem tum solent, cum in mari quippiam metuunt, Aelianus: ὅτι ταρβήσωσιν ὑπέρτερον ἐγγύθεν ἰχθύν. Hirundo in nauigia uelis euntia sæpe uolitat, Massarius. Alas (*id est pinnas latas*) habet, & ad amœna eleuatur aëris, Albertus. Quatuor cubitis extra summam aquam piscem hunc eminentem in Gallico littore maris interni uidi ad iactum lapidis uolare, Gillius. Pisces etiam uolantes in mari nascuntur, (inquit Cardanus libro 10. de subtilitate, uidetur autem non de alijs quàm hirundinibus sentire,) quos ego uidi. Parui sunt, & alati. alas habent iuxta branchias, longas ut ipsi pisces, palmo scilicet ampliùs: quæ dum hument, piscem sustinent: cùm siccantur, decidunt. Gregatim eunt, & cum Oratis inimicitia intercedit. Multi iuxta Bernudam seu Garzam insulam inueniuntur. C

Intercedere eis inimicitiam cum auratis, in C. iam diximus. D

In nauigia uelis euntia sæpe uolitant, nautæ uerò pisces huiusmodi captos solent templis offerre ac suspendere, Massarius. Mox uolat super undas in tempestatibus. His multis emergentibus simul, & iterum se submergentibus, norunt nautæ, qui uentum & tempestatem futuram prædicunt, Kiranides. E

Chelidon (*lego heledona, ut in Chelidonia pisce exposui*) polypo similis, succo suo bonum colorem facit, & sanguinem mouet, Diphilus. F

Chelidonis philologiam in Hirundine aue dedimus. H.a.

Mitis hirundo, Lippius Oppiani interpres dixit, ubi Græcè legitur βυθίη χελιδὼν, hoc est marina hirundo, ad differentiam auis. Epitheta.

Chelidonē si quis aridam portet in naui, erit uelociter currens, & (uoti) compos in omnibus rebus, Kiranides. e.

χελιδόνας pisces Epicharmus nominat in Nuptijs Hebæ. f.

Cum inter Bresiliam & Portugalliam nauigaremus, tandem omnino meridiem uersus deflexîmus, inuenimusq; passim plurimos uolantes pisces, qui alios fortè persequentes fugiebāt, densis agminibus, ita ut cateruæ aliæ circiter centenos, aliæ ad millenos caperentur. Eorum aliquando unus & alter in nauim nostram incidebat. Longi sunt circiter pedem, specie ferè gobij fluuiatilis illius, quem mustelam aliqui uocant, non plenè adulti; cute læui, pinnis in dorso geminis: Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam, peracta anno Salutis 1549.

HOLOSTEVS piscis Nili, uide Ostracion.

DE HOLOTHVRIIS, RONDELETIVS.

GAZA conuertendis Aristotelis libris de Historia, partibus, generatione animalium, & Theophrasti libris de Historia & causis plantarum Latinam linguam locupletiorem, auctioremq; reddere studuit. Sed quoniam Latinè scribendo Grĝca maximè fugiens, nominibus Latinis omnia exprimere uoluit, aliquando tenebras rebus ipsis offundit, ita ut de ipsis difficile ancepsq; iudiciū reliquerit. Id quod in Holothurijs & Tethyis dilucidè apparet: Græcis enim uocibus abstinens ὁλοθούρια uertibula uocauit, Callos, & Tubera. τήθυα uerò ijsdem nominibus Latinis exprimit, (*ut libro quarto historiæ, cap. 4.*) ex quibus uocibus rerum confusio sequitur: neq; enim eadem sunt ὁλοθούρια, quæ τήθυα. Quare diuersis nominibus uocanda fuerunt. Hanc sententiam nostram Aristotelis autoritate confirmamus. De Holothurijs enim ita scripsit: πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μέν ἐστιν, ἀκίνητα δέ, οἷον ὄστρεα, καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια. Multa saxis quidem soluta sunt, ueruntamen immobilia, ut ostrea, & quæ Holothuria uocantur, quibus de suo quædam addit Gaza ita interpretatus. Non desunt complura quæ cùm absoluta sunt, mouere tamen se nequeunt, ut Ostreæ, & quæ tota simplici, mitioriq; testa operta, uertibula appellantur, & Calli, aut Tubera. De Tethyis uerò sic lib. 4. de hist. cap. 6. τὰ δὲ καλούμενα τήθυα τούτων πάντων ἔχει φύσιν περιττοτάτην, κέκρυπται γὰρ αὐτῶν μόνον (μόνων) τὸ σῶμα ἐν τῷ ὀστράκῳ πᾶν. τὸ δὲ ὄστρακόν ἐστι μεταξὺ δέρματος καὶ ὀστράκου, διὸ καὶ τέμνεται ὥσπερ βύρσα σκληρά. προσπέφυκε μὲν οὖν ταῖς πέτραις τῷ ὀστράκῳ. Quæ Tethya dicuntur, inter hæc (testata) omnia naturam maximè particularem (*peculiarem*) sortita sunt. His enim solum uniuersum corpus testa occulitur, quæ inter corium & testam mediæ est naturæ. Quare bubuli corij modo secatur, saxis igitur testa sua adhæret. Quare cum Holothuriorum genus à saxis liberum sit, Tethya uerò his affixa sint, non dubium quin Aristoteles diuersas res esse existimauerit. Idem de Tethyis scripsit Plinius: Tethyæ torminibus & inflationibus succurrunt, inueniuntur hę in folijs marinis sugentes, fungorum uerius generis quàm piscium. Ex quo

A

Gazam Holothuria & Tethya res diuersas, ijsdem Latinis nominib. interpretando, confudisse.

Vertibula, Calli, Tubera. Holothuria. Lib. 1. de hist. cap. 1.

Tethya.

Lib. 9. cap. 9. Plinij locus emendatus.

loco, etiam si corruptus sit, satis clarè colligitur Tethya hærere. Sic uerò emendat, ut pro Tethyæ legamus Tethya, ex Aristotele, & Athenæo. Cui emendationi illa etiam adiungenda, ut pro folijs, scopulis legamus ex Aristotelis loco suprà citato, maximè cùm fungis comparet, qui semper hærentes reperiuntur. (*Inueniuntur tethya etiam in musco marino, aut alijs in herbis folijsúe marinis, Vuottonus. Vide in Tethyis Elemento T.*) Holothuriorum uerò alibi meminit Plinius: Multis eadem natura quæ frutici, ut Holothurijs, Pulmonibus, Stellis. Sunt igitur diuersa Holothuria à Tethyis. Quare separatim de ipsis agendum, idq; inter Zoophyta de utrisq;. quia minimùm sensus & motus habent.

Lib. 9. cap. 47

DE HOLOTHVRIORVM PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

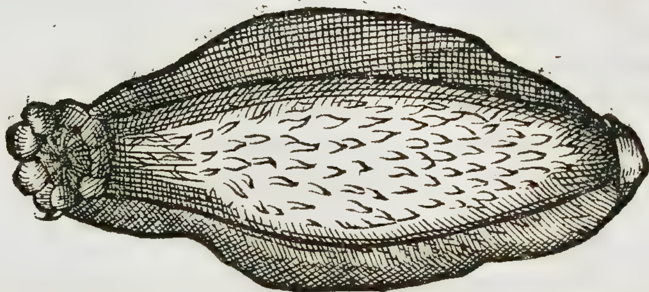

F Paucissima sunt ab Aristotele & Plinio de Holothurijs literis prodita, ab alijs nihil: quia inter cibos non habentur, sed in litoribus neglecta iacent.

C B Sunt autem Zoophyta saxis non hærentia, aspero corio contecta.

B Id genus quod hîc proponimus altero extremo obtusum est & planũ, in quo rosæ pictæ imaginem insculptã esse dicas, circa quam sunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet. Pisculentũ odorem resipit, nec minùs ingratum ac insuauem quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius est. Intus partes omnes sunt indiscretæ.

DE HOLOTHVRIORVM SECVNDA SPECIE, RONDELETIVS.

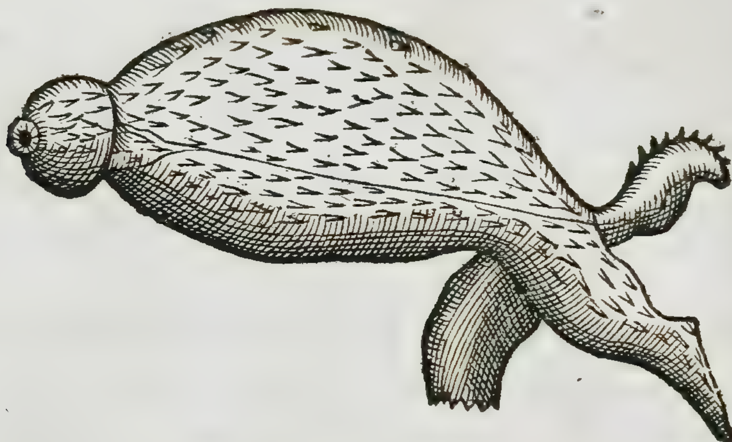

B Inter maris purgamenta id reperi, quod hîc repræsentatur: quod quia uita, integumenti asperitate & duritia, partibus internis indiscretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorũ speciem esse puto. Altero extremo caput discretũ habere uidet̃ rotundũ, os in medio rotundũ, rugosum, quod aliquando dilatat̃, aliquando cõstringit̃. Sequitur corpus crassius, aculeis multis rigens: uidetur in caudam deficere, ex cuius utraq; parte duæ sunt appendices, pedum, pinnarum ue loco, sed differentes. Superior enim strictior est, in ambitu incisa, in acutum desinens, ad quam à ceruice producta est linea: altera latior ubiq;. Harum beneficio motum aliquem habere uidetur, cuius prorsus expers est primum genus: quod aliquando acetabulis suis, saxis hæret, sed soluitur: quo

C differt à Tethyis quæ semper hærent firmissimè, uel saxis, uel ostreorum testis.

COROLLARIVM.

A Bellonius Holothuria & Tethya modò cõfundit, (ut Massarius quoq; à Theodoro deceptus,) modò res esse diuersas suspicatur ex Plinio. Tethya Theodorus uertibula & callos conuertit, holothuria uerò, tubera, Vuottonus. quæ eius obseruatio uera est libro 4. de partibus animalium, capite quinto, ubi holothuria interpretatur tubera: tethya uerò uertibula, eademq; alibi callos. At historiæ lib. 1. cap. 1. ut Rondeletius obseruauit, omnia hæc Latina nomina holothurijs attribuit: ubi etiam de suo addit, tota ipsa (holothuria dico,) simplici mitioriq; testa operta esse. Testatorum quidem generis ea esse non dubito, quoniam lib. 4. de partib. anim. loco iam citato, testatorum differentias explicans, ipsorum quoq; inter alia meminit: quanquam & spongiarũ ibidem, non

non tanquam eiusdem generis, sed quòd similiter ferè ut tethya, in medio plantarũ animantiũq; generis ambigant. sed integrum (ferè) Aristotelis locum recitari non abs re fuerit. Tethya (inquit) parum sua natura à plantis differunt. sunt tamẽ spongijs uiuaciora, (ζωτικώτερα, hoc est propiùs ad animalia accedunt.) Spongia quidem cùm adhærendo tantùm uiuere posit, absoluta autem nequeat uiuere, similis plantis omnino est. Quæ autem holothuria uocant, & pulmones, atque etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs (à plantis) differunt, sua ipsa absolutione. Viuunt enim sine ullo sensu, perinde ac plantæ absolutæ. Nam & in terrestrib. plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ & uiuant & gignant, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale etiã est quod Parnasus fert, uocatũ à quibusdã epipetrũ. hoc enim diu uiuere potest, etiã à paxillis suspẽsum. Hæc Arist. ¶ ὁλοθούριον, genus (animalis) marinũ, Hesychius & Varinus. Vocabulũ compositũ esse apparet: sed unde & qua ratione, nõ uideo. θουραῖον & θοῦρον, Hesychius interpretatur, impetuosum, salientem, bellicosum, audacem, fortẽ, magnum, ualidum, libidinosum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & θοῦρος Ἄρης dicitur: & θούριδος ἀλκῆς, τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν, ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θουρήεις libidinosum significat, & θουρήτορα ὀχείαν, & θορὸς genituram. Holothuria quidem Rondeletij, præsertim secunda species, genitalis uirilis quandam similitudinem præ se ferunt: ut holothurium dictum uideri posit, quasi toto corpore suo ad huiusmodi speciem conformatum. Niphus non cum tethyis tantùm holothuria, sed cum urticis quoq; confundit.

DE HOMINIBVS MARINIS. ET PRIMVM DE MONACHO ET EPISCOPO piscibus, ex Rondeletio.

DE PISCE MONACHI HABITV, RONDELETIVS.

INTER marina monstra est & illud quod nostra ætate in Nortuegia captũ est mari procelloso, id quotquot uiderunt, statim monachi nomen imposuerunt. A

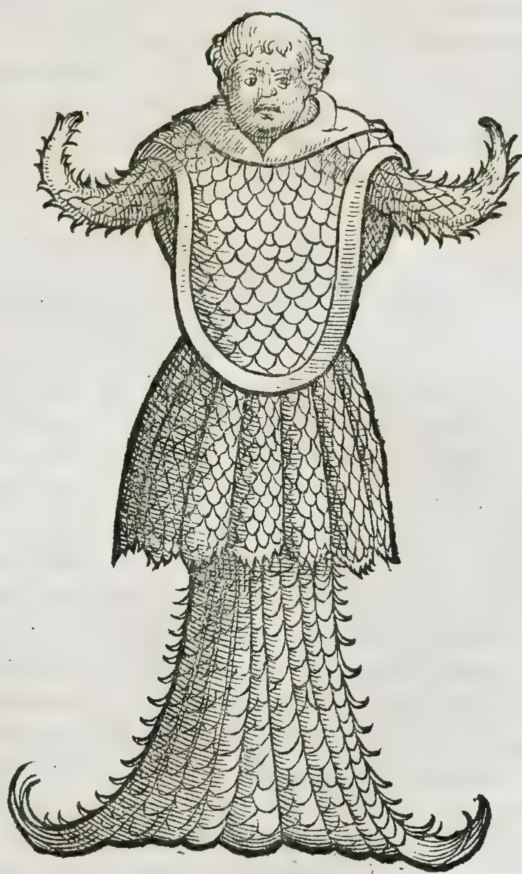

Humana facie esse uidebatur, sed rustica & agresti, capite raso & læui, humeros contegebat ueluti monachorum nostrorum cucullus. B Pinnas duas longas pro brachijs habebat. Pars infima in caudam latam desinebat, media multò erat latior, sagi militaris figura. Hanc effigiẽ mihi dono dedit illustrisima Margareta Nauarræ Regina, generis splendore, ingenij, doctrinæ, uirtutis, summæ pietatis laudibus ita cumulata, ut omnes eius ætatis spectatas & illustres fœminas superârit. Ea à uiro nobili effigiem hãc acceperat, qui similem ad Carolum quintum Imperatorem in Hispania tum agentem deferebat: ille reginæ affirmauit se monstrũ hoc in Nortuegia captum uidisse post grauisimas tẽpestates undis & fluctibus in litus eiectum, locumq; designabat Diezum iuxta oppidũ Den Elepoch. Eiusdẽ monstri picturam mihi ostendit Gisbertus medicus ex eadem Nortuegia Romã ad se missam, quæ pictura nonnihil à mea differebat. Quare, ut dicam quod sentio, quædam præter rei ueritatem à pictoribus addita fuisse puto, ut res mirabilior haberetur. Crediderim igitur monstrum hoc humanam formam eo modo referre, quo pars capitis ranarum: tum quia post caput partes erant utrinq; latæ, hominum omoplatis respondentes, musculis mouebantur, qui cuculli monachorũ figuram repræsentant: qualis in nobis spectatur secũdus musculus omoplatas mouens, scilicet eas partim ad sese attrahens, partim attollens, cuculli monachorum formam aptisimè referens. Adhæc non squamis, sed cute dura & rugosa ueluti cortice contectum putârim, quemadmodum de leone marino dicemus.

Est inter beluas marinas homo marinus, est & triton. Harum utrauis belua sit quam proponimus, non affirmo. A De homine marino Plinius libro 32. cap. 11. & libro 9. cap. 5. Homo mar. Autores habeo in equestri ordine splendentes, uisum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto cor-

pore absoluta similitudine. ascêdere eum nauigia nocturnis temporibus, statimq́ degrauari quas insederit partes: &, si diutius permaneat, etiam mergi. De tritone ibidem lib. 9. cap. 5. Tiberio Triton. Principi nuntiauit Olysiponensium legatio ob id missa, uisum, auditumq́ in quodam specu concha canentem tritonem, qua noscitur forma. De quo & Vergilius:

Frons hominem præfert, in piscem desinit aluus.

Pausanias uerò tritonẽ uidisse meminit Romæ, capite specie comoso, ut ranis palustribus, etiam colore, ne discerni tamen capillus à capillo queat: sed corpore squamoso, forma ueluti squatinæ, branchijs sub aures, naso hominis, ore ampliore, dentibus ferinis, oculis glaucis, manibus, digitis, & unguibus conchularum testis similibus, cauda subtus aluum uice pedum, ut delphini. Quæ fabulosa esse puto. Est & triton pelamydum generis magni, de quo cum thunnis dicetur.

DE PISCE EPISCOPI HABITV, RONDELETIVS.

Monstrum aliud multò superiore mirabilius subiungo, quod accepi à Gisberto Germano medico, cuius antè aliquoties memini, quòd ipse ab Amsterodamo cũ literis acceperat: quibus ille affirmabat anno 1531. in Polonia uisum id monstrũ marinum, Episcopi habitu, & ad Poloniæ Regem delatum: cui signis quibusdam significare uidebatur, uehementer se cupere ad mare reuerti, quo deductus statim in id se côiecit. Sciens omitto plura, quæ de hoc monstro mihi narrata sunt, quia fabulosa esse arbitror. Ea est enim hominum uanitas, ut rei per se satis mirabili præter uerum plura etiam affingant. Ego qualem monstri eiconem accepi, talem omnino exhibeo: uera ea sit an non, nec affirmo, nec refello. Hæc Rondeletius.

Vt sunt permulta naturæ in terris pro arbitrio ludentis miracula: sic etiam in mari ob raritatẽ, & formæ uarietatem propè incredibilia eiusdem artificij monstra obuersantur. Quis enim nô admiretur, quòd ab antiquis de Tritonibus, Sirenibus, Nereidibus, Naiadibus, ac plerisq́ alijs marinis monstris scriptum est? Vix enim fabulosa esse putant quidam, quæ de Tritone, quæq́ de Nereidibus tradunt ueteres, Bellonius.

COROLLARIVM.

Primùm de hominibus marinis in genere, deinde de monacho & episcopo.

De Tritone, deq́ Nereidibus & Sirenibus, quibus faciem humanam uetustas adtribuit, plura in singulorum historijs, Elementis T. N. & S. dicemus: nunc de ijs qui simpliciter marini homines à quibusdam uocati sunt.

Alchufi est piscis habens formam humanam, non certa tamen de eo habetur cognitio apud Arabes, Andreas Bellunensis.

Rumor est, postremis hisce diebus in Noruegia, ab infinita populi magnitudine, squamis armatum piscem uisum fuisse, atq́ humana facie: qui posteaquam secundum maris litus diutissime ambulasset, confestim in mare se proiecerit, Bellonius.

Cum Venetijs essem (inquit Gillius) quidam Dalmatæ, spectata fide uiri, mihi religiose testati sunt, se ad oppidum Dalmatiæ, Spalatum nuncupatum, uidisse marinũ hominem: qui se spectantibus summum terrorem iniecisset, cùm se in terram incitauisset, ut mulierem, quæ circũ litus fortè tum uersabatur, corriperet: uerũ ubi eam fugere prospexisset, statim ad mare regressus, imam maris sedem petiuit. Eundem mihi descripserunt, hominis omnino speciẽ similitudinemq́ gerere. Itemq́ magna fide homines, qui ad mare rubrum permultum temporis uersati essent, sanctissima asseueratione mihi affirmarunt, illic marinos homines sæpe capi solere, quorum durissimis pellibus calceamenta tam robusta conficiant, ut ad quindecim annos durent.

Non igitur quod de Tritonibus, & Nereidibus, hominibusq́ marinis iam usq́ ab heroicis temporibus in sermonem hominum uenit, uanum esse constat. Cum ex Plinio, tum ex hominibus, & patrum & memoriæ nostræ: nam (ut prætereã ueteranos piscatores, qui mihi testati sunt, cum mare uicinum est ad pariendas tempestates, se ex alto humanos gemitus sæpe exaudiuisse:) cum nuper Massiliæ essem, piscator & senex & probus mihi narrabat, se puerum de parente suo audiuisse regi Renato à piscatoribus captum muneri missum fuisse marinum hominem. Et similiter Alexander Neapolitanus ait, Draconettum Bonifacium ciuem suum sibi narrasse, dum in Hispania militaret, non dissimilem hominẽ marinum ex Mauritaniæ Oceano ad regulos suos, sub quibus stipendia faceret, allatũ fuisse: senili facie, capillo & barba horrida, colore cœruleo, & maiore procer-

proceritate quàm humana, tum pinnis membranula interlucente intertextis.

Autor innominatus qui de Terra sancta Italicè scripsit, se uidisse testatur piscem capite insignem humano, facie uidelicet, ore, dentibus, naso, oculis, & modica colli parte, reliquum corpus omne à piscium forma non recessisse.

In Tachnin remotissimo Moscouuiæ fluuio piscis quidam capitur, capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibus, alijsq; (partibus) humana prorsus forma, nulla tamen uoce, qui, ut alij pisces, suaue ex se præbet opsonium, Autor incertus itinerarij Moscouuiæ lingua Ruthenica scripti, unde Sigismundus Liber Baro interpretatus est. Verum is parum fide dignum in quibusdam itinerarij illius autorem iudicat, cum alijs, tum illis quæ de monstrosis hominum formis refert, pisceq; humana effigie. de quibus etsi ipse quoq; (inquit) diligenter inuestigauerim, nihil tamen certi à quopiam, qui ea oculis suis uidisset (quamuis omnium fama rem ita se habere prædicarent) cognoscere potui.

Sub Gregorio & Mauricio, in Nilo Aegypti fluuio uisa sunt animalia humana forma, uir & mulier, usq; ad lumbos, qui adiurati per deum, à matutino tempore usq; ad nonam se uidendos dederunt. Vir erat pectorosus, ruffa coma canis permixta. mulier mamillas habebat & cæsariem prolixam. erant nudi, Nauclerus. Idem habet Palmerius in suis Chronicis referente Vadiano in Melam.

In lacum quendam Pomerianæ per inundationes maximas (post sæuas maris tempestates, Cardanus in Varijs) delatum piscem mulierem, captumq;, & ad Edam eius regionis urbem deportatum, Cornelius Amsterodamus scripsit: cui ad muliebria munera exequenda, promptitudinem quandam fuisse recenset, (mutam & salacissimã fuisse Cardanus scribit:) atq; aliquot post annos, cum eius loci mulieribus uixisse: sed ea nunquam loqui potuit, Bellonius.

Ad homines marinos Moschopuli quoq; ænigma pertinet, quod extat huiusmodi:

Ἐγκύρσας νεπόδεσσιν ἀνὴρ δείλαιος ἀέλπτως,
Καὶ φωνῆς μὲν ὅδ' ἦν ὑποδευὴς, ἔλλοπι ἶσα.
Καὶ θαῦμ' ἦν ἀκούειν, ἀφραδέεσσιν ἄπιστον.
Καὐτὸς ἐν οὐ πολλαῖς ὥραις νέπος ἐξεφαάνθη,
Αὐγασάμην δ' ἕτερον νέποδα βροτῷ εἴκελον ἀνδρί,

Derceto (Δερκετὼ) nomen est cuiusdam deæ, de qua Diodorus libro 3. Iuxta Ascalonem lacus est, ubi templum insignis deæ, quam Syri uocant Δερκετοῦν, muliebri facie, reliquum uerò corpus figura piscis: cuius filia Semiramis à columbis educata sit. Ob id sacras genti aues eas esse ostendit Tibullus: Alba Palæstino sacra columba Syro. Plura Gyraldus dabit in historia deorum, Syntagmate 1. & alijs in locis. Eadem dea aliter Derce uocat, à Syris Atergatis: Hebraicè Dagon in sacris historijs Regum 1. 5. Idolum hoc (inquit Munsterus) ab umbilico & infrà, habuit figuram piscis: suprà uerò figuram hominis: unde truncatis brachijs habuit integram formã piscis.

Venio ad Monachum piscem à Rondeletio descriptum, cuius similem ferè iconem Ge. Fabricius ad nos misit, cum descriptione huiusmodi: Piscis hic captus est in mari Balthico iuxta Elboæam oppidũ, quod quatuor milliaribus distat à Coppenhaga, Danici regni metropoli. Caput, collum, humeri, thorax, humana specie. caput rasum, ut monachi, de collo, humeris, thorace cucullus quasi pependit, qui nigris & rubeis maculis fuit uariatus. Cucullus desijt in fimbriam, quali perizomate lumbos & femora tegere solemus. brachiorum loco pinnæ fuerunt, pedum quoq;, cauda piscis. Totius monstri longitudo IIII. cubitorum. ad Regem delatum & tostum ob raritatem & miraculum asseruatũ est. captum anno Salutis M. D. XLVI. Picturam eius typis quoque excusam & publicatam uidi cum metris Germanicis: in quibus præter alia iam indicata, faciem tanquam Aethiopis nigram fuisse legitur: & ueluti uestem thoraci inductã, similem illi qua missam celebraturi sacerdotes induuntur, punctis & maculis uariam: thoraci inferiùs gremium sinuosum ueluti assutum apparuisse: triduo postquam captus est superuixisse: regi oblatum eius iussu à pictore delineatum, inde multos apographa in diuersas orbis partes, ad suum quenq; amicum misisse. Eandem picturam Hector Mythobius quoq;, iuuenis eruditus, nobilissimi medici Burchardi filius, cum superiore anno hac iter in Italiã faceret, mihi attulit: qua cum præter cætera, hæc etiam annotabantur: Monstrum hoc reti eodem cum harengis piscibus captum, & regi oblatum, à rege ad ducem Meccelburgi missum: inde picturam eius ad Senatum Luneburgensem peruenisse. Bellonius addit: Tres tantùm dies uixisse aiunt, ac nullam uocẽ edidisse, præterquam suspiria quædam, summum mœrorem ac luctum referentia. Huic simile monstrum in Gallico etiam Oceano prope Burdegalas nostro seculo captum, Gallus quidam mihi retulit. *Monachus mar.*

¶ Monachum maris (inquit Albertus) quidam dicunt piscem in mari Britannico aliquoties uisum. Is in craneo habet pellem albam, & circa eam est niger circulus, sicut pili monachi recenter rasi. Sed os & mandibulas habet sicut piscis. Hoc animal blanditur super mare euntibus, donec illiciat, & in profundum demergat, & saturetur de carnibus eorum.

Neq; hoc quoq; prætermittendum, quòd in Batauinis annalibus de pisce Episcopo scriptum est, quem prope Poloniam anno 1531. captũ fuisse Cornelius Amsterodamus Gilberto Physico Romæ scripsit, ac Regi Poloniæ oblatum: cuius corporis magnitudo, facies ac cultus talis erat omnino, qualem uidemus Episcopi cuiusdam Romani, sua mitra, suisq; reliquis ornamentis indutí figuram, Bellonius. *Episcopus mar.*

MONSTRVM MARINVM, EX TABVLA QVADAM impressa in Germania olim.

Monstrum hoc marinũ uisum est Romæ in Ripa maiori, tertio die Nouẽbris, anni Salutis millesimi quingentesimi uicesimi tertij: magnitudine pueri quinquẽnis, ea omnino specie qualis hîc exprimitur. Eodẽ anno, Septembris die XVIII. quanuis sereno, nimbus ingens Neapoli tanto impetu & abundantia cecidit, ut damni inde illati ratio iniri non potuerit, &c.

HORCYNVS, alij Orcynus scribũt sine aspiratione. Vide in Thynno.

DE HYAENA.

HYAENA, quadrupedis & piscis nomen est, Hesychius & Varinus. Χέρσου μὲν ὤπασέχουσιν ὕαιναι, πολλῷ δ' ἐν βοίοις κρυερώτεραι, Oppianus libro 5. Halieutic. terrestres feras cum marinis cõparans. Idem libro primo cete enumerans, ἀπαίσιον ἄχθος ὑαίνης nominat, cum lamia, maltha, arietibus & canibus. Vnde maximum quidem, uoracem & crudelem hunc piscem in mari esse apparet: sit ne uerò propriè cetus, dubium est: cùm alios etiam pisces magnos, qui cete propriè dicta non sunt, ibidem adnumeret poëta. Hyænam piscem nominat Dionysius in Opsartytico. item Numenius in Halieutico, Κανθαρίδα πεφανεῖσαν, ὕαινάν τε, τρίγλαν τε. Athenæus dubitare uidetur, utrum tria hæc nomina ὕαινα, ὗς, & κάπρος, trium, uel duorũ uel unius piscis nomina sint. Ego hyænam aliquando eundem cum glanide piscem esse conieci. quoniam quadrupes etiam hyæna (ut apud Aristotelem legitur,) alio nomine glanus, γλάνος, appellatur: ut pluribus scripsi in Hyæna quadrupede A. Bellonius, qui glanidem & silurum piscem unum existimauit, hyænæ etiam nomen ei adtribuit. Ὑαινίδες τε βόγλωσσοί τε, καὶ κίθαρος, Epicharmus in Nuptijs Hebes. Syænam (Hyænam puto dicere uoluit) piscem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc est porculum, Hermolaus in Plinium. Hyænam piscem nonnulli centrinam esse putant, Hermolaus. Quærendum an Rondeletij aper marinus, hyęnæ, uel porci, uel caprisci (quo cum plurima habet cõmunia) species fortè sit. In Septentrionali ad Scandinauiã Oceano, cetus quidam
Hyæna cetacea comparuit anno domini 1537. effigie porci, quem suprà inter Cete hyænam cetaceã nominauit.
G Fel hyænæ adhibetur ad oculorum cicatrices, suffusiones, & alias hebetudines, apud Aëtium 7.111. sed hyænæ quadrupedis, non piscis, acceperim: ex qua alia quoq; multa remedia in Quadrupedum historia indicauimus.
H.e. Si piscis hyænæ nuncupati (eodem quo terrestris nomine) pinnam dextram ad hominẽ somno consopitum admoueas, sanè quàm eum ipsum perturbabis. Etenim formidolosa secundum quietem spectra & simulacra uidebit, acerbaq; insomnia perpetietur, Aelianus de animalibus 13. 26. ¶ In hyetio (*hyænio*) lapide sculpe aquilam dilaniantem piscem hymon (*hyænam*) & sub lapide mitte radiculam hyperici herbæ, & extremitatem pennæ alarũ aquilæ uel accipitris, & claudens habebis magnum phylacterium ad omnes affectus matricis, &c. Kiranides 1.20.

DE HYCCA ET HYSCA.

HYCCES masculino genere, Ὕκκης, ut Anchises, uel Hycca fœminino, Ὕκκη ut φύκη, piscis nomen est, ut ex diuersis ab Athenæo prolatis authorum locis iam apparebit. Nam quod apud Hesychium & Varinum ὕκος legitur, ut λόγος, non probo. interpretantur autem erythrinum piscem. Zenodotus Cyrenæos ait τὸν ὕκκην uocare erythrinum. Hermippus uerò Smyrnæus in ijs quæ de Hipponacte scripsit, hyccam (ὕκκην) pro iulide accipit: & captu difficilem esse ait, (εἶν δὲ αὐτὴν δυσθήρατον:) unde Philetas etiam dixerit: οὐδ' ὕκκη ἰχθὺς ἔσχατος ἐξέφυγε. Ἢ ὕκκιν (fortè ὕκιν propter uersum) ἢ ἵππον, ἢ ὃν κίλλην καλέουσιν, Antiphanes Colophonius. Ὕκκην Callimachus in Epigrammate sacrum piscem nominat, θεὸς δ' ἐοὶ ἱερὸς ὕκκης. ¶ Ἢ σπάρον, ἢ ὕκκας ἀγελαίδας, ἢ τὸν φάγρον Πέτρῃ ἀλώμενον, Numenius. Timęus historia 13. scribens de Hyccaris oppidulo Siciliæ, sic nominatum id ait, διὰ τὸ τοὺς πρώτους τῶν ἀνθρώπων ἐλθόντας ἐπὶ τὸν τόπον, ἰχθῦς εὑρεῖν τοὺς καλουμένους ὕκκας, καὶ τούτους ἐγκύους, δι' οὓς οἰωνισαμένους ὕκκαρον ὀνομάσαι τὸ χωρίον,
Hysca. Athenæus. Sunt qui hyscam siue hyccam, hoc est porculum, pro sturione capiant, Hermolaus. sed illi solam uocabuli affinitatem, argumentum suæ sententiæ habent: nec merentur audiri, cum hyccam sturionem faciunt. nam alius piscis hysca est, quem sturionem esse non negauerim. Id uerò nomen haud scio an apud alium autorem, quàm Symeonem Sethi in libro de alimentis, reperiatur.

niatur. Hysca, Ὕσκα (inquit Symeon,) piscis qui cõmuniter ὕχα nominatur (Porculum interpretatur Gyraldus) succum phlegmaticum & prauum generat: quanquam multi suauiter eo uescantur, tanquam cognationẽ quandam cum nostra natura habeat: ac simile uel potiùs analogum in piscium genere nutrimentùm ex eo, ut inter quadrupedes ex porcis, homini accedat. unde & nomen hysca factum uidetur ab hys quod porcũ significat. Condiri debet hic piscis condimentis calidisimis, & uinum superbibendum est tenuißimum uetustißimumq́. Hæc ille. Itali etiam sturiones paruos, porcellas appellant. ¶ Gyllisci pisces quidam sunt Hesychio, apparet autem diminutiuum hoc esse à gylio, id est porco.

HYGROPHOENIX, uide Phœnix.

HYDRECHOES, ὑδρηχόες, pisces, Hesychius & Varinus. Videtur autem hoc piscium omnium epitheton esse, uel per antonomasiam pro piscibus poni posse.

DE HYDRO, ID EST SERPENTE PALVSTRI AVT FLVVIATILI, RONDELETIVS.

SERPENTES ut in terra, ita in mari, lacubus, paludibus, fluuijs nascuntur & uiuunt. De marinis aliâs, nunc de palustribus, siue fluuiatilibus, dicendum.

Serpens aquatilis, ὕδρος ab Aristotele nominatur. Gaza Natricem conuertit, similiter & apud Dioscoridem Ruellius. A *Lib. 1. de hist. cap. 1.*

Eum Vergilius libro III. Georg. sic depinxit. B C

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus aluum:
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent udo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit, ripisq́; habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisq́; loquacibus explet.

Vocatur & Chersydrus παρὰ τὴν χέρσον καὶ τὸ ὕδωρ, quoniam in aqua & in terra degit. In huius appellatione Plinio non conuenit cum Aristotele. Nam ἐνυδρὶς Aristoteli (lib. 1. de hist. cap. 1.) est Lutris, Plinio uerò (lib. 32. cap. 7.) serpẽs aquatilis, sic enim scribit: Enhydris uocatur à Græcis Coluber in aquis uiuens. Et alibi: Item Enhydris. Est autem serpens masculus & albus. Eundem his duobus locis serpentem intelligi declarant uires, quas similes omnino utricq; tribuit, ijs ferè uerbis. Enhydris, inquit, uocatur à Græcis Coluber in aquis uiuens. Huius quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificant: inferiorum, inferioribus. Et: Item Enhydridis. Est autẽ serpens masculus & albus. Huius maximo dente dentes dolentes circumscarificant. At in superiorum dolore, duos superiores adalligant: ediuersò, inferiores. A *Enhydris Aristoteli quadrupes, Plinio serpens.*

Serpens fluuiatilis in longum ualde accrescit, colore uario est: nam uiridi, flauo, albo, cinereo notatur, qua uarietate à terrestribus differt. B

In Lado nostro capiuntur Serpentes cum anguillis mutuo complexu colligatæ, qua de causa multi ab Anguillis abstinent. C

COROLLARIVM, DE HYDRO, CHERSYDRO, NATRICE, HYDRA.

Quoniam Rondeletio in Aquatilium historia de Serpentibus etiam aquatilibus scribere uisum est, addam & ipse hoc in loco quæ inter nostra de serpẽtibus Collectanea reperi: plura fortaßis aut certiora quædam in libro de serpentibus traditurus: præsertim si Bellonij (qui multas exteras regiones adiuit, in quibus cõplures à ueteribus memorati serpentes inueniuntur) de eisdem Obseruationes ædantur: nam apud nos quidem dei gratia paucæ serpentium species, quas nosse hactenus potuerim, deprehenduntur. ¶ Serpentium alij terrestres sunt, alij aquatiles, quanquam

maxima pars ſit terreſtris, exigua uerò aquatilis, ſcilicet fluminum incola. Sunt etiam maris indigenæ ſerpentes terreſtribus ſimiles, Ariſtoteles.

A ¶ Ὕδρος, ὄφεως εἶδος, id eſt, Hydrus, genus eſt ſerpentis, Heſychius & Varinus. Accipitur
Hydrus. quidē hydri nomen apud Græcos plerunq; pro certa ſpecie, quæ in aquis dulcibus degit. uerùm Aelianus marinos etiā hydros dixit, quos alij (ut Arrianus in Periplo) ſimpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare (inquit ille libro 16. cap. 8.) hydros gignit marinos. Lacus etiam (*nimirum Indiæ. λίμναι, marinos lacus & ſalſos acceperim, non mediterraneos aut dulcis aquæ*) hydros maximos producunt. Solinus etiam capite 57. hydros marinos nominat. Quam Latini natricē, & Dioſcorides hy-
Cherſydrus. drum uocat, Nicander Cherſydrum appelare uidetur. hic in locis parum aquæ habētibus aut paludibus uerſans, ranis infeſtiſsimus exiſtit. Cum uerò palus iam Solis ardoribus exiccata eſt, tum in arido uiuens, mortiferam plagam infligit, Gillius ex Nicandro. Canit autē Nicander ſimilem eſſe Cherſydrum aſpidi. Scholiaſtes ἴσους interpretatur tum ſpecie corpori ſimiles, tum magnitudine pares: & hydrum ait primùm eſſe appellatum: poſtea etiam Cherſydrum, quòd in utroq; elemento uiuat. Cum Sol aquas in quibus degebat, ſiccârit, Καὶ τόθ' ὅγ' ἐν χέρσῳ πλίθει ψαφαρός τε καὶ ἄχρους, Nicander. hoc eſt, tum uerò in terra manet ſqualidus & decolor: quaſi in aqua pulchrior colore & nitidior ſit. Cherſydrus principio in aquoſis degit locis (inquit Aëtius) unde & hydrus appellatur: poſteà uerò ſiccos incolit locos, & compoſitum cherſydri nomen inuenit. redditurq; ſeipſo ſæuior. Cæterùm ſimilitudine eſt aſpidis terreſtris paruæ, præterquàm quòd ceruicem non ita latam habet. hoc enim inſigne ſolum aſpides præ his habent. Sophocles alibi hydram, alibi echidnam nominat ſerpentem qui læſit Philoctetē, quare inquirendū, an duo hæc unius ſerpentis nomina ſint, Euſtathius. mihi quidem proculdubio ſerpentes duo diuerſi uidentur, echidnam uerò dixiſſe poëtam ſpeciem pro ſpecie, uel ſpeciem pro genere accipiendo, ut ſæpe fit à poëtis. hodie etiam uiperarum & natricum nomine tum uulgò, tum eruditi quidam abutuntur. Viperæ quæ aquas habitāt (*id eſt Colubri aquatiles*) parum aut nihil ueneni retinent, Cardanus. ¶ Enydris (meliùs Enhydris cum aſpiratione) Plinio coluber eſt in aquis uiuens, lutrix à Theodoro dicta, Hermolaus in Plinium. Vide in Lutra quadrupede A. Miror ego cur nouum potius nomen Gaza cōminiſci uoluerit, quàm priſco natricis uocabulo uti, quo Cicero, Columella, Lucanus & alij boni authores uſi ſunt. aquatilem autem eſſe ſerpentē etymologia indicat, à nando uel natando dictam. Natrix cum ſpeciem anguis ſignificat maſculinum quoq; inuenitur, Priſcianus libro 5. Et natrix uiolator aquæ, Lucanus libro 9. Et natrix inimicus aquis, Mantuanus in Alphonſo. Cur deus omnia noſtri cauſa cum faceret (ſic enim uultis) tantam uim natricum uiperarūq; fecerit, Cic. 4. Acad. Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Cherſydros, Lu-
Hydra. canus. ¶ Hydra, fœmina eſt hydri, Perottus. Hydram (Lernæam) ſe arbitrari Pauſanias ſcribit, feram magnitudine hydros excedentem alios, Cælius. Sed de hydra illa ab Hercule confecta, paulò pòſt ſeorſim agetur. Hydra, ὁ ἔχις, id eſt uipera, Heſychius: qui hydram, etiam hydrū interpretatur, & iuxta alios cherſydrum. Aelianus etiam hydras (fœm. genere) in Corcyra pro-
Ὑδραλῆς. creari dixit, ſerpentes uel afflatu uenenoſos, qui chelydri uel dryini uidentur. ¶ Ὑδραλῆς, ſerpens
Καρορύς. aquaticus, Heſychius. ¶ Καρορύς, hydra, apud Cretenſes, Idem & Varinus.
Boa. Boa ſerpens eſt aquatilis, quam Græci hydron uocant, à qua icti obturgeſcunt, Feſtus. Nota eſt in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo imperatore balliſtis tormentiſq;, ut oppidum aliquod, expugnata ſerpens cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæq; uſq; ad bellū Numantinum durauêre Romæ in templo.

Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam magnitudinem exeuntes, ut diuo Claudio principe, occiſæ in Vaticano ſolidus in aluo ſpectatus ſit infans. Aluntur primo bubuli lactis ſucco, unde nomen traxere, Plinius. Solinus capite octauo, boam à cherſydro diſertè ſeparat. Calabria (inquit) cherſydris frequentiſsima eſt: & boam gignit. quem anguem ad immenſam molem ferunt coaleſcere. Captat prima greges bubulos: & ſi quæ plurimo lacte rigua bos eſt, eius ſe uberibus innectit: ſuctuq; continuo ſaginata, longo ſeculo ita funebri ſatietate ultimo extuberat, ut obſiſtere magnitudini eius nulla uis queat. poſtremò depopulatis animantibus, regiones quas obſederit ad uaſtitatem cogit, &c. ut Plinius. Turpi boa flexilis aluo, Mantuanus. Boa uel Boua (utroq; enim modo dicitur) ſerpentis genus eſt, Perottus. Albertus boæ morſum uenenatum & malignum eſſe ſcribit, ſicut & aliorum draconum: in quo ſibi non conſtat, niſi librariorum lapſus eſt. paulò antè enim boam de genere draconum tertij ordinis eſſe dixerat. Venenum autem tertij ordinis ſtatuit, quod minimum ſit, & non curandum. Ge. Agricola boam Germa-
Vnke. nicè Vnke interpretatur. Boæ (inquit idem) ex natricum ſunt genere. aluntur primò (Plinio authore) bubuli lactis ſuctu. ſunt enim nihil aliud quàm domeſticæ atq; uernaculæ natrices. ¶ In regno Senegæ miræ magnitudinis abſq; pedibus & alis inueniuntur, quales boas eſſe diximus, Cardanus. ¶ Boa appellatur morbus papularum, quum rubent corpora: ſambuci ramo uerberatur. Opinor (inquit quidam) morbum eſſe hactenus incognitum, qui uulgò rubello dicitur. Crurum quoq; tumor uiæ labore collectus, boa appellatur, Feſtus. Boua ſiue Boa morbi genus eſt, cum corpora papularum multitudine rubent, ad ſimilitudinem eorum qui boa ſerpente icti obturgeſcunt. Ignorauit hoc Feſtus Pompeius, qui boam ſcripſit eſſe crurum tumorē uiæ labore colle-

collectum, Perottus: qui papularum, quibus corpus exasperatur & rubet, genera duo describit: & à Græcis hydracia nominari scribit, ab hydro (ut quidam existiment) cuius ictus huiusmodi papulas excitet cum tumore. Ebuli folia contrita, & ueteri uino imposita, boam sanant, id est rubenteis papulas. Est & Boa meretricis nomen apud Athenæum libro 13. Βόα. Munsterus in trilingui Lexico Zepha nomen Hebraicum, צפע, hydrum interpretatur: in dictionario autem Hebraicolatino aspidem, aut regulum: nocentiorem esse addens quàm sit nachasch, id est serpens simpliciter dictus.

Barbara aut corrupta è Græco nomina apud Auicennæ interpretem, item Arnoldum, & Albertum leguntur hæc: Handrius, Andrius, Audrius, Abides. Tyrus animal aquaticũ est, uocatum trihane, Albertus. Echidrus, serpens in aqua degens, Syluaticus. Aspisticon, id est serpens qui degit in aqua propter uehementiam siccitatis suæ, Idem.

Hydrum, Chersydrum & Natricem Ge. Agricola Germanicè interpretat̃ Natter. alij Wassernater/ Wasserschlang. Eliota Anglus chelydrum a sea snayle Poloni hydrum uuodny uuaz, id est aquatilem serpentem. Albertus Naderum serpentẽ nominat, quasi Latinam uocem, quæ à Germanica deflexa est. Angli Nader proferunt, nostri Nater. apud Vincentium monachum Belluac. Padera nomen corruptum est, ut & Pader, & Panthera, pro Nadera. Videtur autem Germanicum nomen à Latino, quod est natrix, factum.

Quæ nam sit serpens à Germanis propriè Nater dicta, nisi chersydrus fuerit, ignoro. De Nater. ea quæ apud Vincentium Belluacensem, & innominatum de naturis rerum scriptorem reperi, huc adscribam. Nadera est serpens in Germania, crassamento brachij, colore uentris aureo, dorso uirenti. Huius flatus adeò noxius esse dicitur, ut si uirgam recẽter cæsam ori eius adhibeas, in cortice uirgæ uesicæ felleæ excitentur. Quin & fulgentem gladium ori eius admotum, linguã ueneno inficit: quod usq; ad summum gladij delatum, tetro cœruleoq; colore ipsum tingit, ac si flamma uiolenta corriperetur. Hominem si in pede momorderit, momento uenenũ per corpus omne spargitur. Vim enim habet igneam, quare semper superiora petit: & cum ad cor peruenerit, cadit ac moritur homo. Remedium inuentum est, ut morsus pedibus suspendatur, capite demisso, ita uenenum ascendere non potest. Locus infectus excinditur, & medicamẽtis sanatur æger, Hæc illi. Naderam serpentem (inquit Albertus) aiunt esse ordinis secundi (hoc est ueneni interficientis, licet non intra paucas horas.) Inuenitur in Germania, duorum & amplius cubitorum longitudine, & crassitie brachij humani sub cubito. Venter eius declinat ad cinereitatẽ (sic loquitur) auream, & dorsum uiret aliquantulum. Venenum eius serpit ex loco morsus in totum corpus, nisi citius excidatur. dicitur etiam inficere uirgas & gladios contactu linguæ, ita ut colorem eorũ immutet. Si nadera in uentre fuerit, urinam propriam cum sudore equi in balneo propinato, Ex Germanico libro manuscripto.

Tiberius sagacissimus senex C. Caligulæ ingenium ita perspexerat, ut aliquoties prædicaret, Natrix. exitio suo omniumq; Caium uiuere: & se natricẽ (serpentis id genus) pop. Romano, Phaëthontem orbi terrarum educare, Suetonius. Natrix uocatur herba, cuius radix euulsa uirus hirci redolet, Plinius. Natrix pro serpente: Lucilius lib. 2. Si natibus natricem (*penultima breui, si prosè legitur. scuticam fortè aut uirgam intelligit, quæ serpentis instar curuetur & mordeat*) impressit crassam & capitatam. Quòd si pro fœmina nandi perita accipiatur, notum est produci, Despauterius.

Vnck à Saxonibus & alibi uocari audio serpentem magnum, ij. cubitos longũ, percrassum, uiridem, collo uarium, innoxium ferè. Eundem quoq; aut alium ei similem, alio nomine Hußunck, id est serpentem domesticum nominant, (nostri Hußschlang proferunt) in huius capite utrinq; aliquid eminere aiunt ceu murium auriculas: non esse nocentem, & circa domos uersari: oberrare noctu potius. parci eis à plerisq;. sæpe magna caudæ parte abscissa diu eos superuiuere. Hic forsitan Myagrus ueterum fuerit: quem cum alijs serpentibus plerunq; innoxijs Nicander in Myagrus. Theriacis numerat, & πολυστεφέας (multis coronis & lineis insignes, Schol.) cognominat. Scholiastes μυόθηρας, id est muriũ uenatores esse scribit, & alio nomine ῥοφίας dici, ego ὀροφίας scribendum asseruerim, id est domesticos. Nam ὀροφίας ὄφις apud Pollucẽ legitur. Mures ac serpentes ὀροφίαι dicuntur, qui circa ὀροφὰς (hoc est ædium tecta) uersantur, easq; erodunt, Varinus ex Scholijs in Vespas Aristophanis. Orophias. Mures quidem ab hoc genere serpentum captari uerisimile est, cum circa domos degat, ubi uictus alius non facilè suppetit. Spathiurus quoq; serpens Spathiurus. Aëtio, similiter ut Pareas innoxius, (non enim interimunt morsu, sed inflammationem tantũ inducũt,) mures comedit. ex crasso in caudã abit tenuẽ, latũ caput habet. In locis iuxta Chalcidem præcipuè inuenitur. Dictus fortè quòd ex corpore crassiore & latiore spathæ instar in οὐρὰν, id est caudam, tenuem desinat. Nomen Vnk ab Italico ancca factũ uideri potest. Vide infrà in Angue: unde & Schlang fortassis, cõsonantibus aliquot præpositis. Idem scilicet fuerit coluber Vergilij Georg. 3. Aut tecto assuetus coluber succedere & umbræ. sed de colubro plura dicã inferius. ¶ Plura occurrunt de serpente domestico nostro nigricante, partim exaudita hæc dum conderem, partim ex inspectione aliás mihi animaduersa. Circa Lucarnum & Verbanum lacum, ideo non occiditur in uinetis, quoniam infestus est muribus. quin & muscis eum insidiari audio, unde non myagros modò à muribus, sed à muscis etiam μυίαγρος uocari poterit. Aliqui in

Italia ſerpentẽ nigrum appellant, ut Matthiolus Senenſis, uulgò Serpe nero: alij ab eodem colore, Carbon uel Carbonazzo. Circa Verbanum Amiroldo uel Baron, (ſed Baronis nomen Pareæ potiùs conuenit, de quo infrà.) Luſitani Cabra, ſiue à carbone, ſiue à colubra per metatheſin facto nomine. ſed aliud id genus eſſe puto. morſu enim occidere aiũt. Galli Anguille de haye, id eſt anguillã ſepium. Homines ferè non lædit, nec impetit morſu: ſed cauda uerberat, ut qui percutitur ab eo uideatur ſibi ſe baculo percuti. Requirit à Matthiolo ad remedia morbi Gallici. Capite & cauda amputatis, (Inteſtina quoq;, uiſcera, pingue & fel auferuntur,) corpus reliquũ ad remedia quædam editur. Aluntur à nonnullis furfure in ampullis uitreis. Circa domos & ſterquilinia uerſantur, caloris nimirum gratia, & in ijſdem aliquando pariunt. Vaccas aliquando ſugunt cauda cruribus earum circumplicata. Ante annos aliquot ex pago Horgen ad lacum noſtrum ſito, Maio menſe ſerpentem hunc ad me delatũ his uerbis deſcripſi. Caput ei latum eſt, compreſſum & reſimum. Color in ſyncipite cinereus, obſcurior quàm alibi: dorſo toto cinereus color obſcurus. Maculæ utrinq; ad latera nigræ, oblongæ, paribus interuallis. maximas autem & latiſsimas ſplendentes maculas nigras utrinq; in collo gerit. Latera capitis poſt oculos ceu calli quidam eminent, ut de aſpidibus ſcribit Nicander. Poſt medium corporis ante principium caudæ, ſquamæ magis diſtant: ſic ut appareat inter ſingulas cutis nigricans: alibi uerò admodum confercftæ ſunt. Lingua nigra, bifida. Longitudo totius pedes hominis mediocris tres cum dimidio. Collum anguſtius, uenter percraſſus. Laterũ ſquamæ parte ima & latiores ſunt, & paululum candicant. Venter ſquamas habet tranſuerſas, ita ut ſemicirculis ſquamoſis compactus uideatur. Illorum quidam in extremo maculas nigras refulgentes habent, quæ per interualla ordine inter oblongiores laterum maculas (de quibus iam dixi) conſpiciuntur. Sunt autem iſti ſemicirculi uarij. in ſupino capite paruæ & multæ ſquamæ albæ. deinde in collo ſemicirculi albi, cum paucis maculis nigris. hinc dorſum uerſus plus eis nigri, minus albi ineſt: paulatim ampliante ſe nigredine, hoc eſt plus ſpacij obtinente, decreſcente autem albedine. Eſt autem iſta uentris nigredo, præſertim quæ longius à capite diſceſsit, obtuſior, nec ita ſplendet ut in maculis quas prædiximus. Cauda longa digitos viij. paulatim attenuatur. initium eius ſupina parte maximè conſpicuum eſt, ubi deſinunt ſemicirculi, & excrementi foramen patet. deinceps autẽ inferior eius pars, binis ad exitum uſq; ſquamis conſtat, ſuperior pluribus & minoribus. Dentes habet multos, paruos, ſerratos, duplici ordine.

In Thermis noſtris ad Limagum fluuium ſitis angues aliquando reperiuntur, in ipſis balneorum alueis, à quibus tamẽ neminem hactenus læſum audiui. Ego catulos tantùm binos uidi, initio Maij, dodrante paulò longiores, colore fuſco uel cinereo obſcuro. Vnius cauda paulatim ſe attenuabat, alterius uerò uentrem uerſus incraſſabatur citiùs, quæ fortè fœmina erat. Venter albus maculis nigris diſtinguebatur, ut in alijs ferè ſerpentibus. Oculi adhuc pulchri & integri erant, (quanuis ante biduũ occiſi eſſent,) parui: pars media albicans, ambientibus circulis duobus pallidis, ſiue ex luteo albicantibus. Caput longiuſculum, non latum. Redemptores balneorum qui cauere uolunt ne alueos ſubeant, laminas ferreas crebris pertuſas foraminibus emiſſarijs addunt: per hæc enim caloris deſiderio irrepere ſolent. Satis magnos fieri audio. Vnum ex his pictũ cum apud me uideret Bellonius, hydrum eſſe dicebat. Similis quidem & Rondeletij pictura eſt. ſed in noſtra non adeò in exilem & longam tenuitatẽ cauda deſinit, & ceruix minus craſſa eſt: niſi per ætatem forſan increſcat. Solent enim capita in minori ætate proportione maiuſcula eſſe.

Natrix torquata.

Aliud ſerpentis genus apud nos reperitur, (cuius effigiem hîc exhibemus,) quod ſimiliter in aquis aliquando reperiri audio, & apparere interdum per lacum à felibus denominatum noſtris, ueloci natatione traijcere. Colore ferè cinereo ſunt, & ad magnam longitudinẽ perueniunt, craſſitiem uerò minorem quàm nigri noſtræ regionis ſerpentes. Nota eorum inſignis in collo maculæ candicantes è pallido, torquis inſtar, non tamen abſoluentis circulum. Inter utraſq; maculas in

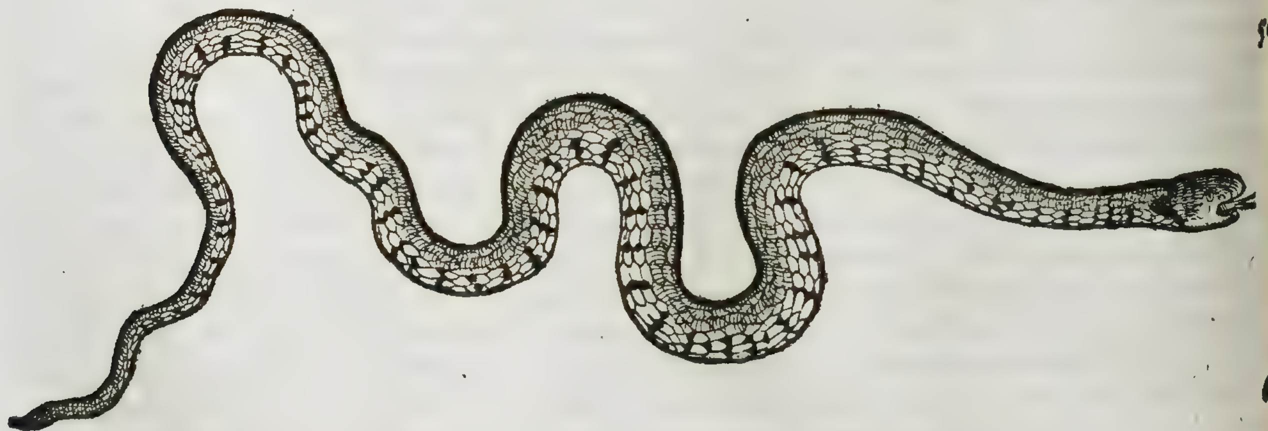

ſummo

summo ceruicis angustum est interstitium, duarum fortè squamularum, ubi maculæ utrinq; tanquam trianguli forma in acutum desinunt. Dentes omnino exigui, & mihi ferè inuisibiles, ore in duas partes dissecto, & supino inspecto, apparebant: sunt enim interiùs, hamati retrorsum. Maculæ nigræ splendidæ utrinq; singulæ post torquẽ sunt. Vidi huius generis unũ, Septembris decimo mihi allatũ, tres dodrãtes cum quatuor digitis longũ, aliàs etiã maiorẽ: uenter albus est, præsertim superiori parte, (quàm pectus dixeris, oblongum, album,) inferiùs nigricat. Maculæ latera uersus nigræ sunt. Dorsi color fuscus uel cinereus est. Caput simum, depressum. Has natrices torquatas aliqui nostratium **Natern**, alij **Becknatern**, id est natrices uenenũ infligentes uocant: inferiores Germani, præsertim Flandri, **Schnacken**. Iidem uaccarum ubera (ut ueteres de bois scribunt) ab his serpentibus sugi aiunt, & postridie sequi sanguinem. Eosdem aliquando in dormientium ora irrepere fertur: & homines illos, quos subierint, suauiter canere. Elici autẽ serpentes, si supra lactis feruidi uaporem hiantes se contineant. Non morsu tantùm, sed astrictione etiam partium quas inuaserint, nocere audio: degere fermè in pratis & locis umbrosis: interdum in aquis uel has ipsas, uel simillimas. uocem ædere satis sonoram, similem rubetarum quarundam uoci, sed magis continuam & suauiorem. Ego huius generis serpentem torquatam, unam aliquando uiuam habui, prope finem Iunij mensis: quæ postridie quàm mihi allata est, oua quatuordecim peperit. Erat is annus admodum pluuiosus: quamobrem plurimos huiusmodi serpentes apparere aiebant. ¶ Hydros Christophorus Encelius interpretatur **Vnsere grawen wasserschlangen**: id est, aquaticos serpẽtes nostros (Germanicos) coloris fusci. Angli **Watter ader** nominant: Itali Marasso de aqua.

Acontias, ut aiunt, idem est chersydro serpens: qui (*primùm in aqua, deinde*) multo tempore in sicco degit, & omni animantium generi insidiàs molitur. Huius cautio in faciendis insidijs eiusmodi est, ut secundum uias publicas abditè lateat, persæpe etiam correpens in arborem ascendat: ibiq; sese contortè concludens, & in orbem coarctans, caputq; in spiram occultans, ut prætereuntes tacitus ex occulto perspexerit, in id ipsum quod præterit, siue fuerit bestia, siue homo, se iaculetur. Nam ualet saltu, ut uiginti cubitorũ spatium transilire queat, protinusq; ad ea quæ saltu appetit, inhærescat, Aelianus 8.13. de animalibus. Quanquam autem nullus aliorum authorum, quod sciam, acontian eundem chersydro faciat, & serpentes diuersos esse ipse etiam sentiam, quoniam tamen pauca de ijs ueteres prodiderunt, omnia huc adscribam: eo maximè cõsilio, ut docti in externis regionibus uiri, si qui hæc legere meq; propter studium meum amare dignabuntur, de pluribus quæ in hoc de hydro capite scripsi, (propter aliquam ad hydrum uel nominis uel rei cognationem,) maturè me admonendi docendiq; occasionem habeant, ut Serpentium quoq; historiam olim, si deus fauerit, pleniorem conscribere mihi liceat. ¶ Acontias Ammianus Marcellinus inter Aegypti serpentes numerat. Nicandro ἀκοντίαι innoxij sunt serpentes, *οἱ ὑπὸ τὰ ἀκόντια διατρέχοντες*, ut Scholiastes annotat: qui tamen & alia quædam animalia eodem nomine dicta ait, *διὰ τὸ ὁρμᾶν ὥσπερ τὰ ἀκόντια*: quasi insinuet, acontias serpentes, alios cursu celerrimos esse, eosq; innoxios: alios uerò non cursu, sed eiaculandi se impetu. Nos inter insecta nouimus cantharides quasdam paruas, colore fusco, in hortis, quæ seipsas cum crepitu quodam eiaculantur, tactæ præsertim & in timore. Acontiæ serpentes, qui & ἀκοντίαι à quibusdam dicunt, Hesychius. Κόντιλος, auis quædam, aut coturnix: & genus serpentis, Hesychius & Varinus. Videtur autem κόντιλος cum serpentem significat sic nominari quasi ἀκόντιλος: quo modo scriptum nomen magis probarim quàm illud apud Hesychium ἀκοντίαι. ¶ Serpens est quæ Græcis Acontia (*inquit Matthiolus Senen. sed meliùs Acontias gen. masc. effertur, prima declinatione*) appellatur, quòd iaculi uel sagittæ modo in hominem prosiliat. de hac cum nihil à Dioscoride proditũ sit, sciamq; eam in Italia reperiri, non alienũ duxi de eius historia ac ueneni curatione, ea hoc loco cõmemorare, quæ ex probatis authoribus excerpsi. Hanc itaq; describens Galenus, libro de Theriaca ad Pisonem, inquit: Acontias serpens, ubi se multùm extenderit, (*modum quo se eiaculatur, indicat. Aelianus etiam libro 6. cap. 18. de animalib. cùm serpentium gulam angustam & oblongam esse dixisset, ideoq; ipsas cum cibũ ingestum descendere uolunt, celsas & erectas se constituere, extrema cauda nitentes, ut in aluũ procliuior delabatur cibus: mox etiam iaculos serpentes memorat, qui iaculorum instar semetipsos iaculentur, tanquam hi quoq; eodem modo, corpore scilicet extenso erectoq;, id faciant,*) ceu iaculum quoddam corporibus insiliens sic perimit. Hęc, ut Aetius scriptis tradidit, serpens est duorum cubitorum magnitudine, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore uiridi (*Græcè puto* χλωρὸν *legi, quod nomẽ non solum uiridem, sed etiam luteum colorem significat. milij quidem color, non uiridis, sed luteus est. Et rectè Syluaticus: Miliares* [*inquit*] *serpentes sunt, quorum color propter citrinitatem, est quasi color milij*) pręsertim iuxta uentrem, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc est miliaris appellatur, (*noster Aetij codex lib. 13. cap. 27. cenchrites habet in titulo, cenchrias in contextu.*) Aiunt hanc fortiorem fieri cum milium floret. Porrò ubi se ad lædendum parat, extendit seipsam, ac ueluti iaculum uibratum corporibus inuolat, atq; hoc modo uerberat, (*mordet*). Ad huius morsum omnia quæ de uipera dicta sunt sequuntur accidentia, atq; etiam grauiora, adeò ut etiam putrefactiones & carnium defluxus consequantur, ac grauior item mors succedat. Cæterùm remedia similiter eadem quæ ad uiperæ morsum his conducunt. Est qui referat inter recentiores non obscurus author, quòd cùm pastor quidam misellus, sub cuiusdam arboris umbra æstate

Acontias.

Aetius

Historia.

media quietem somnumq́ caperet, cuius socij non procul oues pascebant, ab acontia, quæ in arborem ascẽderat, ita percussus fuerit in sinistram mamillam, ut illico perierit. At socij audito percussionis sonitu, uiso serpente, quem nouerãt, super defuncti pectus, relicto grege in propinquũ rus, pauore territi, aufugerunt. Reperitur hoc sæuissimi serpentis genus, ut quidam mihi retulerunt, in quibusdam Calabriæ & Siciliæ locis, ubi ipsum incolæ à sagitta saettone uernaculo nomine appellant, Hucusq; Matthiolus. ¶ Serpens qui in Lemno Sagittari uocat̃ (inquit Bellonius) is est quem ueteres (Latini) Iaculum dixerunt. Sed Lemnij non cõueniunt cum Andrijs & Parijs in huius serpentis nomenclatura. Verus quidem Iaculus maculis nigris dorsum distinguentibus pingitur, quæ oculum planè referunt, quales in Torpedine oculata etiam notæ conspiciuntur, Bellonius in Singularib. lib. 1. cap. 31. Et rursus lib. 2. cap. 14 (ubi iconem etiam huius serpentis ponit) Iaculum in Rhodo se uidisse scribit, maculis exiguis (non maioribus lente, nigris rotundis, oculi instar circulo singulas ambiente candido,) quales in parua torpedine apparent, distinctũ. A Græcis (inquit) hodie Saëtta, id est Sagitta uocatur: à Turcis Ochilanne, à ueteribus (Græcis) Acontias. Longus est tres palmos, non crassior paruo digito. color est cinereus, & ad lactis colorem accedit, sub uentre omnino albus: squamis per dorsum, laminis per uentrem similiter ut in reliquo serpentium genere digestis. Collum supernè nigricat, lineis duabus albis distinctum, quæ cum à capite incipiant, per totũ dorsum ad caudam usq; extenduntur. ¶ Iaculum ex arborum ramis uibrari: nec pedibus (*id est ne pedes nostros è terra inuadant*) pauendas tantùm serpentes, sed & missili uolare tormento, uulgatum est, Plinius. Et natrix uiolator aquæ, iaculiq́ uolucres, Lucanus. ¶ Iaculum dicunt Plinius & Iorach esse serpentem alatum (*non hoc Plinius dicit, sed dum se uibrat & iaculatur uolare uideri: unde & Lucanus iaculos uolucres cognominat*) in arboribus latere, & inficere fructus arborũ (*ex idoneis scriptoribus nemo hoc tradit*) ita ut omne animal, quod inde gustauerit, moriatur. Addit Iorach hunc serpentem esse duorum generum: unum morsu sine sensu doloris interimere: alium uerò, dolore diuturno fatigare, & demum consequi mortem. Vtrosque esse ordinis primi, Albertus. Idem: Altynatyti (inquit) serpentes dicuntur, sicut & Casezati (aliâs Casezaci, in c. litera lib. 25. de animalib. ubi hæc duo nomina nõ omnino eisdẽ serpentibus, sed duabus unius generis speciebus attribuit) parui, breues, & minuti: sed perquàm astuti, callidi & maligni: qui quandoq; occultant se inter folia sub arboribus, ut iniiciant se transeuntibus sub arboribus, & interficiant eos, ut scribit Auicenna: aut si hoc non possunt, procedunt ex antris & insiliunt in transeuntes. Colore ad rubedinem declinant. Morsum eorum consequitur dolor uehemens: qui à loco morsus serpit in totum corpus: & qui morsus est, moritur: quamobrem sunt ordinis primi. Acoran (corruptum pro Acontias) iaculus serpens, Syluaticus. ¶ Acontiam Germanis ignotum Ge. Agricola putauit. Ego quanquam serpentem ipsum hoc nomine à ueteribus descriptũ non noui: historiam saltem siue eiusdem, siue alterius serpentis similiter se uibrantis, recitabo. quoniam & apud nos cõtigit, & hominem à serpente afflictum ego ipse uidi.

Historia. Riuus est satis magnus in agro Tigurino, Glatt nomine: & denominatus ab eo pagus Glattfeldẽ: Iuxta hunc tum riuum tum pagum, ante paucos annos, serpens quidam baculi crassitudine, & triũ aut ampliùs pedũ longitudine, in rusticũ frondes illic colligentẽ insilire conatus est, corpore in quatuor spiras seu arcus cõuoluto: q̃d ille cernẽs sacco, quẽ in usum colligendi ferebat, relicto, fugit. Serpens autem prosilijt spacio circiter xvi. pedum, non tamen attigit rusticũ. Deinde cum sacci accipiendi causa rediret, serpens denuo in eum prosiliens, brachium eius sinistrũ totum spiris suis implicauit, (parte caudæ adhuc dependente, collo autẽ erecto,) idq́ comprimendo (non satis memini an nudum, indusio tectum fuisse puto) adeò arctè constrinxit, ut uestigia spirarum imprimeret non tamen momordit. nam rusticus statim altera manu capite cõprehensum abstraxit reiecitq́. Brachium uerò paulatim putrida quadam sanie contabescens carne nudatum est, & tandem curatus æger omni carne putrida extracta per chirurgum pulchrè restitutus est, quotannis in eo brachio bis uenam incidere iussus. fluit autem sanguis crassus & niger. Hæc ego ab ipso rustico audiui, & plurimas brachij cicatrices uidi. Serpentem carbonario quem pictum ostendebam, similem fuisse aiebat. Idem mihi retulit serpentes illic circa Glattum fluuium esse cum diademate flauo uel aureo in capite: intrare illos interdum aquam & pisces uorare præsertim sub lapidibus latentes, ut gobios fluuiatiles aut alios. Complecti eos spiris suis lapidem, ut fuga pisci nulla pateat, & sic eum capere. ¶ In Vngaria (ut narrauit mihi Ioannes Vitus Vngarus iuuenis

Decurtati. pereruditus) reperiuntur serpentes breues, duorũ palmorũ longitudine tantũ, nulla cauda. Vulgò decurtatos uocant. æquali per totũ corpus crassitudine. Hos in hominẽ eminus, etiam iaculi instar, insilire aiunt. Veteres quidam (ut Aëtius) amphisbænã & scytalam serpentes, non ex crassis in caudam tenuẽ abire, sed æqualis crassitudinis per totũ existere dicunt, ut neq; cognoscant uidentes eas iuxta utrãq; partẽ caput aut cauda sint sita. ¶ Ἀκοντιὰς herba qua canes à serpentibus morsi curantur, Varinus. quærendũ an hæc eadem quæ dracontium sit, id est dracunculus.

Cenchrias. Iam quoniam Aëtius acontiam alio nomine cenchriten quoq; uel cenchriam appellari dixit, quòd milium colore referat, & cum milium floret maximè uigeat, eadem digrediendi occasione, de serpentibus etiam à milio denominatis nonnihil adferemus. Κεγχρίνη uel κεγχρίνης, genus est serpentis, & hydrus, Varinus. Nominat̃ & à Lycophrone κεγχρίνης. A Lucano & Plinio cenchris

chris. Cenchrines & maxima magnitudine est, & leonē uocant, siue quòd eius squammę uarijs maculis distinctæ sunt, (*hoc leonibus non conuenit: nisi fortè Libycis, quorum omnia membra nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur, ut refert Aelianus:*) siue quòd caudâ erectâ se ad pugnā incitat, siue etiam quia leonum more humanum sanguinem exsorbet, Gillius ex Scholijs Nicandri. Et mox ex ipso poëta: In maximis caloribus insidias pecori molitur per montes. Caue quantumlibet magno animi robore sis, néue occurras, néue contra hunc pugnes: ne ille te implicatum cauda flagellet, & iugulis utrinq; apertis sanguinem exugat. Quin potiùs fugias, non tamen rectà: sed diuerticulis, flexionibusq; bestiæ cursum retardes. Nam serpentum hoc genus cum rectà iter facit uelocissimum est, cum autem uiam sæpiùs flectit, tardiùs serpit, (propter corporis nimirum longitudinem.) Hinc & Lucanus libro 9. Nicander.

Et semper recto lapsurus limite cenchris:
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus ophites.

Nicander non aluum eius modò, sed totum hunc serpentem uarium esse canit: In Lemno (inquit & Samothracia (sic enim Σάμου δυσχείμερου interpretātur) insulis sitis in Thracio sinu, cenchrinen serpentem oblongum reperies: quem leonem uarium squamis distinctū appellant: cuius magna est corporis & crassities & longitudo. Δήεις κεγχρίωπα (malim per iôta in secunda) δολιχὸν τέρας, ὅν τε λέοντα Αἰόλον αὐδάξαντο περίστικτον φολίδεσσι. Τοῦ πάχετος, μῆκός τε πολύστροφον, malim πολύτροφον. Ad huius morsum caro putrescit, serpitq; per membra putredo, & hydrops uentrē cū dolore mediū circa umbilicū grauat, Hæc Nicander. A Dioscoride Cenchrus, κέγχρος uocatᵣ: quanq; facilè κέγχρου pro κεγχρίνου à recto κεγχρίνης: uel pro κεγχρίου, à recto κεγχρίας, scribi potuit: quorum utrumuis magis probârim; Aegineta qui Dioscoridis uerba transcripsit, κεγχρίνου habet. Cenchri morsum (inquit Dioscorides) qui uiperino similis est, putridum ulcus sequitur. Carnes antea, ut in aqua inter cutem, prætumidæ, defluunt. Lethargo corripiuntur, & ueterno pressi somnos captant. Erasistratus eos iocinere, intestino ieiuno, coloq; conflictari author est. quippe dissectis ipsis omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Morsis ab hac serpente (ὑπὸ κεγχριδίου, rursus lego κεγχρίνου) auxiliatur lactucæ fructus cum lini semine illitus, & satureia trita, & syluestris ruta: & serpyllum cum asphodelo tritum. In potu autem confestim: (*Restituimus hæc ex Aegineta, & similiter legit Hermolaus Barb.*) Centaurij radicis drachmæ duæ cum uini cyathis tribus, aut aristolochiæ radix similiter. item nasturtium (κάρδαμον, *Aegineta. Dioscorides habet cardamomum, utrunq; conuenit*) & gentiana eodem modo. Hunc in locum annotans Matthiolus: Quanuis (inquit) Aëtius cenchrum ammoditen appellauit, & acontiam cenchriten: non tamen propterea censendum est, cenchrum Dioscoridis ammoditen aut cenchriam esse: quòd hic nullam cum illis habeat cognationē aut similitudinem. Ea autē de causa cenchrus dictus est, quòd maculis perquàm minimis (ut Lucanus est author) milij magnitudine, & colore, uniuersum eius corpus respersum appareat. Auicenna cenchrum famosum appellat. ¶ Serpyllum syluestre aduersus serpentes efficax est, maximè cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis in uino ramis folijsq; fugat & odore omnes, si uratur, Plinius. ¶ Bellonius in Singularibus libro 1. cap. 31. In Lemno (inquit) cenchriti uulgò nominatur serpens, cenchris dictus antiquis. Apponit & iconem eius, in qua per singulas squamas singula puncta notantur. Vnde cenchrinem dictum apparet: (Germanicè nominare licebit **ein Punterschlang/ein Bergschlang**) sicut & tinnunculus auis accipitrum generis similiter cenchris uel cenchrines à Græcis uocatur. Vide in Auium historia philologiam de tinnunculo. Ammodytes serpēs diuersus cenchrias dicitur, à caudæ milij instar duritie, ut tradit Aëtius. Ammodytas Aëtius cenchrias nominat, cubitales eos describens, cauda superiore parte scissa & prædura: unde nomen, inquit, cenchriæ: ut cerchriam potiùs quàm cenchriam putem legendum. nam cenchrites, siue cenchrinus, siue cancros, (*cenchros legendum*,) aliud serpētis genus est, quod & acontion, & acontitem, & acontiam aspidem, hoc est iaculum, uocant aliqui. ut idem uoluit Aëtius, (*nostra Aetij æditio Latina hæc nomina non habet, sed caput 27. libri 13. simpliciter de cenchrite siue acontia inscribitur. neq; Oroscius qui translationem Latinam cum Græco codice cōtulit, quicquam hic annotauit,*) longitudine cubitorum binûm, in exilitatem fastigiata, uiride, præsertim sub aluum, ut milio (cum recens eius seges est,) [*parenthesin de suo addit Hermolaus*] uideatur persimile, robustum, Hermolaus. qui quòd ammodytē serpentem alio nomine cerchriam potiùs quàm cenchriam nominandū putârit, nescio unde sit motus: nisi κέρχρον pro duro fortè acceperit: quam uocem ego nusquam reperio, sed κέρχνον pro aspero accipiendum uidetur. Κερχνεῖ, τραχύνει. Κέρχνωμα, τράχυσμα. Κερχνοειδῆ, ποικίλα, τραχέα, πολύπαστα, Varinus. Κέρχνον uocant asperitatem gutturis & sonitum in pulmone. inde adiectiuum κερχναλέον, quod cerchnon inducit. Καὶ τὸ κέρχνεται δὲ, καὶ οἱ κερχνασμοὶ, τὸ ἀνάλογον δηλοῦσι, Galenus in Glossis. Quare non cerchrias, sed cerchnias potiùs dicendum esset. sed cum Aëtius ipse, si probè transtulit Cornarius, rationem nominis in milium referat, quid est quòd mutemus? Mirari tamen subit, quod rei duræ à milio semine parum duro, nomen fecerit: à quo aspera uariaq; magis quàm dura denominari debebant. quare centriam aut centritem serpentem, si caudæ durities nominis causa esse debeat, potiùs appellarim. Centrum enim authoribus pro duritie usurpatur. Inueniuntur in arboribus quibusdam, sicut in marmore,

Dioscorid.

Cerchrias.

Centrites. Centrum pro duritie.

centra, id est duritia clauo similis, inimica ferris, Plinius libro 16. Ab eodem libro 13. centrosa scobs dicitur, id est limatura admodum dura, ueluti centrum quod in marmore uel iunipero inuenitur. Facit cum coniectura nostra Aelianus lib. 6. de animalib. cap. 51. ubi dipsadem alijs nominibus melanurum, ammobaten, & centridem, κεντρίδα, uocari scribit: ut probabile sit, cum ammobates etiam centris dicatur: ammodyten quoque, etsi diuersum à dipsade, alio nomine similiter centridem centriam'ue nuncupari. Idem libro 9. cap. 11. Aspis (inquit) uel solo tactu interdum interimit, & afflatu quoque, ut & centrites & rubeta, ὥσπερ ὁ κεντρίτης καὶ ἡ φρύνη. Albertus Lucani carmen recitans, Et semper recto l. l. c. pro cenchris, legit centris, quod non probo. Idem miliares nominat, cenchrinas intelligens: ut & Auicennæ interpres 4. 6. 3. 44. Serpentiũ (inquit) huius generis color propter citrinitatem suam est quasi color milij. Et accidunt ei quem mordent accidentia malarum uiperarum. Et cura eorum est eadem. Deinde capite 46. quod inscribitur, Serpens Aracis uel Aspis, habens colores diuersos: Quidam (inquit) dixerunt quòd est malignus, interficiens in die secundo, cum corrosione hepatis, & confractione intestinorum. Et curatio eius est curatio uiperarum prauarum. Videntur autem hæc quoque ad Cenchrinen pertinere, nec rectè ab Auicenna disiuncta esse. ¶ In Sicilia audio reperiri serpentẽ, qui uulgò dicatur serpa Serena: qui an cenchrines ueterum sit, considerandum est. accedit enim nomen ferè, & longitudo & crassities corporis. Eum Hieronymus Massarius Vicentinus, medicus eruditus, his uerbis mihi descripsit: Serpa Serena, est serpens uenenosus, albus, uel potius subpallidus, in Sicilia frequens, longitudinis aliquãdo corporis humani, & crassitudinis brachij circa Carpum. Alij sunt apud Isidorũ Syrenæ (aliâs prima per iôta scribitur,) serpentes in Arabia alati, qui & equis uelociùs currere, & etiam uolare dicuntur: tam uehementis ueneni, ut morsum ante mors insequatur quàm dolor.

Miliaris. *Serena uulgò in Sicilia.* *Syrenæ.*

Coluber. A

COLUBRUM etiamsi ueteres uideantur aliquando pro serpente in genere nominare, aliâs tamen speciem peculiarem hoc nomine denotant, ut ex sequentibus testimonijs patebit: Gaza pro aquatico accepisse uidetur. nam cum Theophrastus historiæ plantarum 1. 6. scribat hydrum stagnis exiccatis marcescere: ipse pro hydro colubrum transtulit. Deceptus est autem fortè Gaza, non intellectis Plinij uerbis: Coluber enim (inquit Plinius) est in aqua uiuens, &c. ubi certè colubri nomen tanquam generis, non tanquã speciei posuit. Et alibi, Enhydris uocatur à Græcis, coluber in aquis uiuens. Vuottonus etiam uir nostro seculo in Anglia eruditus, de colubro inter aquaticos serpentes agit: & colubri nomine pro genere quosdam abuti scribit. Certè uiri eruditi pro cõmuni Græco serpentium nomine ὄφις, colubrum aliquando reddunt Latinè, Erasmus Rot. & alij.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare graues nidore chelydros.
Sæpe sub immotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit: cœlumque exterrita fugit.
Aut tecto assuetus coluber succedere, & umbræ,
Pestis acerba boum, pecorique aspergere uirus,
Fouit humum. cape saxa manu, cape robora pastor:
Tollentemque minas, & sibila colla tumentem
Deijce. iamque fuga timidum caput abdidit altè:
Cum medij nexus, extremæque agmina caudæ
Soluuntur, tardosque trahit sinus ultimus orbes,
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis, &c.

Vergil. tertio Georg. ubi colubrum uidetur speciem serpentis facere, eam quam nos suprà orophiam & myagrũ nominauimus: eamque ab alijs speciebus, chelydro, uipera & chersydro, (quem anguẽ in saltibus Calabriæ nominat ac describit in sequentibus,) distinguit. In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne uipera, felesque, aut etiam mustela possit aspirare. Iecur aquatici colubri, item hydri tritum potumque calculosis prodest, Plinius: ac si coluber aquaticus alius quàm hydrus esset: ego nõ separârim. Coluber ab eo dictus est, quòd colat umbras (*quasi ad hoc alluserit poëta iam recitato carmine, Aut tecto assuetus coluber succedere, & umbræ:*) uel quòd in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. nam lubricum dicitur, quicquid labitur dum tenetur, ut piscis, serpens, Isidorus. Gelenius noster Latinum nomẽ deducit à Græco κολόβουρος: quod ubi ipse legerit nescio. ego neque apud authores, neque apud grammaticos reperire memini. significat autem mutilum cauda. Quòd si de origine huius uocabuli diuinandum est, à chelydro uel chersydro, nõ magna literarum mutatione, colubrum aliquis deduxerit, etsi pro uocabulo uel cõmuni, ut dictum est, uel speciei diuersæ à Latinis plerunque usurpetur. Domestici quidem angues, sæpe cuadis per homines mutilatis reperiuntur, ac uiuũt, potius quàm syluestres. ¶ Coluber à Scoppa Italicè redditur lo scorzone, scorsoni, colubra, la scorzonara, la scorsona. Galli coleuure, Hispani culebra proferunt. Νερόφις Græcè hodie uulgò dictus serpens, ab aliquibus coluber uertitur. ¶ Coluber, gen. mascul. est: quandoque fœmininum etiam colubra in usu est. Lucilius Satyr. lib. 20. Iam disrumpetur medius, iam ut Marsus colubras Disrumpit

rumpit cantu, uenas cùm extenderit omnes. Turpilius Leucadia, Arripuit colubram mordicus. Varro Eudæmonibus, Quid dubitatis utrùm nunc sitis cercopitheci, an colubræ, an belluæ? Notauit hæc Nonius Marcellus. ego Horatium quoq;, Vergilium, & Corn. Celsum fœm. gen. colubram dixisse obseruaui.

Coluber longus est ut anguilla, Obscurus. Colubros uirides Horatius dixit: longos, Virgilius: uariæ cum dente colubræ, Ouidius. Coluber B. Linguis micat ore trisulcis, Vergilius de colubro. Columella hirtum colubrum cognominat, nimirum à squamarum asperitate.

Grammatici quidam colubrum scribunt umbras nemorum incolere, alludentes ad etymologiam. Coluber C. Vergilius nō nemorum, sed simpliciter umbram, eum subire canit, Aut tecto assuetus col. s. & umbræ. Cum omnis serpens, tum coluber speciatim, per foramē transiens senectutē exuit: sed ieiunio priùs carnes attenuat, ut faciliùs transeat. Tortuosè incedit & sibilat, Obscurus.

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat:
Nunc positis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis, Vergilius Aeneid. 2. Est autem comparatio sumpta ex Homeri Iliad. x. ut Macrobius annotat lib. 5. cap. 6. Saturnal.

ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσιν, &c.

Hirtus & ut coluber nodoso gramine tectus
Ventre cubat flexo, semper collectus in orbem, Columella.

Coluber (ut scribitur in epistolis d. Hieronymi) bibiturus uenenū priùs euomit, ne ipse suum Coluber D. cum aqua exhauriat. ¶ Nudum hominem timet, operimentis indutū persequitur, Cælius Rhod. Bufo quandoq; cum colubro, uel etiam cum serpente prælium subit, Physiologus. Optima uinetis satio est, cū uere rubenti Candida uenit auis, longis inuisa colubris, (id est, ciconia,) Vergilius 2. Georg. Coluber ceruum fugit, leonem interficit, Ambrosius. Coluber est in aqua uiuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos uenenāt, mirè adiuuari produntur, nihil contra belua audente: efficaciùs etiamnum si herba potamogiton misceatur, Plinius.

Spargantur cæcis nasturtia dira colubris, Columella. Coluber E.

Venenū serpentis, ut quædam etiam uenatoria uenena, quibus Galli præcipuè utuntur, non Coluber F. gustu, sed in uulnere nocent. ideoq; colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit, Celsus.

Colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit. uide proximè retrò in F. Hirtus & ut coluber no Coluber G dosò gramine tectus, Noxius exacuit morbos æstatis iniquæ. Coluber transeuntibus insidiatur: & mordens, lingua uenenum infundit. Vnde scriptum est in sacris: Fiat Dan coluber in uia. Et alibi: Qui dissipat sæpè, mordebit eum coluber, Obscurus. In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne uipera, felesq;, aut etiam mustela possit aspirare: quæ ferè pernicies ad internecionem prosternunt teneros, Columella. Si animal (*iumentum*) mordeatur à uenenatis bestiolis, ut colubris, scorpijs, quomodo curari debeat Vegetius docet Artis Veterinariæ 3.77. Nec uirides metuunt colubros, Nec Martiales hœdilia lupos, Horatius 1. Carm. ¶ Cōtra rubetæ uenena auxiliatur coluber uiuens in aqua, Plinius lib. 33. Colubri, aut uiperæ, olla noua inclusi & operculati, maza uel luto circunlita, uruntur igni ex sarmentis uitium in clibano. amborū cinis ex oleo illitus scrofulas liquefacit, Syluius. Senecta anguis (γῆρας ὄφεως, aliqui reddunt colubri,) maximè uerò uiperæ, à Dioscoride ad remedia quædam laudatur, ut referemus in Serpentium historia, de serpentib. in genere G.

a. Epitheta. Breues colubri, Ouidius in Epist. Longi, Vergil. 2. Georg. Venenati, Coluber H. Lucretius lib. 5. Virides, Horatius 1. Carm. Niueisq; frequēs Sinuessa colubris, Ouidius 15. Metam. de specie quadam peculiari, ut apparet. Erebeæ felle colubræ, Idem. Et alibi, Variæ cum dente colubræ. Hirtus, Columellæ. Et apud Rauisium: Tumidus, lubricus, cæcus, noxius, latens, terrificus, sæuus, cæruleus, Medusæus, squamosus, tristis, Cinyphius, tortus, ater, lethifer, dirus, Libyssinus, sinuatus, mordens, maculosus, tortilis, gorgoneus, niger, uenenosus, flexilis, trux, immanis. ¶ Lac colubri (Laict de coleuure) uulgò uocant Galli genus tithymali, folijs myrti, circa uias & sæpes uulgare. Iisdem colubrina est uitis alba, ut Ruellius scribit: & eodem nomine Romanis, lonchitis altera. Ruellius etiam cantabricam herbam in Gallia colubrinam uocari author est. Nummularia quoq; Fuchsij, colubraria quibusdā dicitur, nostris uulgò Natricum herba. De hac Ruellius lib. 2. de natura stirpiū cap. 12. Inuenitur (inquit) fruticans herba cubitalibus penè ramulis, humi reptans serpuli modo, folijs lenticulæ, sed maioribus, utrinque in ordinem digestis, radicibus paruis per summa cespitum uagantibus. Pratis & humētibus locis serpit. super cuius nomine rusticos consului: qui referebant se audiuisse de suis maioribus colubrorum herbam appellari, quòd dissectum in partes anguem huius herbæ confrictu in pristinam coire unitatem, & unà partes diuortio secretas coalescere adfirmabant. ¶ Colubraria, maris mediterranei Iberici insula est, de qua Pomponius Mela libro 2. Colubraria (inquit) cum scateat multo ac malefico genere serpentū, & sit ideo inhabitabilis, tamen ingressis eā intra id spaciū quod Ebusitana humo circunsignauerūt, sine pernicie tuta est: ijsdem illis serpentibus, qui solent

obuios appetere, aspectum eius pulueris, aliud'ue (quod uerius) procul & cum pauore fugientibus. De eadem Plinius lib.3.cap.5. Ebusi terra serpentes fugat, Colubrariæ parit: ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanā terram inferentibus. Græci Ophiusam dixere. Ebusus hodie Ayiussa uocatur, Colubraria uerò la Dragonera, ut Oliuarius annotauit. Ophiusa, ὀφιοῦσσα, etiam olim Rhodus uocabatur propter serpentium multitudinem, quasi serpentaria, authores sunt Strabo lib.3. & Plinius 5.31. item ex Cycladibus tum Cythnus, tum Tenus apud Stephanum. ¶ b. Mutilatæ cauda colubræ, Ouidius 6. Metamorph. ¶ e. Vtq; lupi barbam, uariæ cum dente colubræ Abdiderint furtim terris, Horatius Serm.1.8. de mulieribus ueneficis. Pectoraq; (*Furiæ Ibidis inimici*) unxerunt Erebeæ felle colubræ, Ouidius. ¶ h. Te sensit equum crinita colubris Mater equi uolucris, (id est, Medusa,) Ouidius de Neptuno. Dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris: Iuuenalis Sat.6. Tam sæuæ facies, tot pullulat atra colubris, Vergilius 7. Aeneid. de Alecto furia. Colubriferum monstrum, Ouidius 5. Metam. Cerbero colla colubris horrent, sexto Aeneidos Vergilij. Idem libro 7. de Alectone furia quæ in sinum Amatæ serpentem iniecerit, ut discordia domum turbaret eleganter sic canit; nunc anguem, nunc colubrum, nunc uiperam appellans:

Huic dea cœruleis unum de crinibus anguem
Conijcit: inq; sinum præcordia ad intima subdit:
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Ille inter uestes, & læuia pectora lapsus
Voluitur attactu nullo, fallitq; furentem,
Vipeream inspirans animam. fit tortile collo
Aurum ingens coluber: fit longæ tænia uittæ:
Innectitq; comas, & membris lubricus errat.

¶ Colubrum in sinu fouere Erasmus Rot. dixit, translato Græcorum prouerbio quod sonat, ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν.

Anguis. ANGVES aquarum sunt, serpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in secundum Aeneidos: ubi poeta cum primùm angues nominasset, eosdem paulò post serpētes nominat. Sic & Aeneidos septimo, canēs de Alectone furia, quæ serpentē in sinum Amatæ iniecerit: anguem primum appellat, deinde colubrum, & uiperam. uersus poetæ paulò ante recitaui, ad finē eorum quæ de colubro scripsi. Ex his & alijs quæ subijciam testimonijs, anguem nomen generis esse constat, ut & serpentem, magis etiam quàm colubrum. contrahitur enim aliquando coluber ad serpentem domesticum, ut indicaui. Anguium genus est quod in aqua uiuit, hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno, Plin. Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis, &c. Vergilius de Chersydro. ὄφεις Gaza angues transtulit (de hist. animal. lib.1.) uetus interpres serpentes. interest autem. nam serpens est nomen generis. at anguem Valerius lib.1. pro serpente in aquis degente accepit. Sed nimirum angues in genere pro serpentibus dixit more oratorum, Niphus. Sed melius Vuottonus, uir circa uocabulorum & linguarum proprietatē longè præferendus Nipho, serpentem, anguem & ὄφιν pro synonymis accipit. Serpens, inquit, nonnunquam unam speciem significat. Plinio lib. 29. serpentis oculorum dexter adalligatus contra epiphoras prodest, si serpens uiua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro una specie, scilicet uipera accipitur: ut apud Oppianum de murænæ & serpentis coitu, id est uiperæ. Anguis generale nomē non minùs est, quàm serpens, ut apud Celsum lib.5. Serpentium quoq; morsus (inquit) non nimiùm distantem curationem desiderant. quanuis in ea multùm antiqui uariarunt, ut in singula genera anguium, singula medendi genera præciperent: atq; alijs alia. Item illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuno magis nocere. utilissimumq; est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Et aliàs frequenter anguis unam etiam speciem, ut apud Plinium libro 29. cap.4. (*de angue sacro Aesculapio, quem locum inferiùs mox recitabimus.*) Hæc ille. Nos pleraq; anguis nomine de serpentibus in uniuersum prodita hîc omittemus, ad Serpentium historiam differenda: referemus tamen aliqua, ut bonos autores hoc nomine progenere usos nemo dubitet. Baculus quo angui rana excussa sit, parturientes adiuuat, Plinius: uidetur autem chersydrum, aut alium quempiam aquaticum serpentem intelligere: quoniam ranæ ferè in aquis morantur.

Serpens pro specie.

ὄφις similiter.

Anguis Aesculapio sacer. ¶ Anguis uenenatus non est, (inquit Plinius 29.4.) nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest uiuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, ut dicemus, & ideo Aesculapio dicatur. Democritus quidem monstra quædam ex his conficit, ut possint auium sermones intelligi. Atqui anguis Aesculapius Epidauro Romam aduectus est, uulgoq; pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorū resistere, Hæc Plinius. Serpentis hoc genus per excellentiam anguem uocatum existimo, quòd solus Aesculapio sanitatis numini sacer sit, meritò quidem cum solus ferè inter serpentes innoxius & homini tractabilis sit. Hunc ego esse coniicio qui in Italia, præsertim circa Bononiam Ange, uel bisse Ange, uel bisse simpliciter uocatur, non tanquam angelus, ut quidam putant, sed interpolato anguis nomine. Alij ancca (unde fortasis & Germanicum nomen Unk detortum est, siue eiusdem, siue similis serpentis domestici)

uel

uel antza proferunt. Serpentem aiunt esse oblongum, colore subluteo, morsu innoxio, ab aliquibus etiam in cibo sumi. Sceleton eius Bononia Ioannes Pellinus Lucẽsis uir literis clarus & medicus egregius ad me misit, & hæc uerba adiecit in epistola: Hoc serpentis genus ubiq; ferè in agro Bononiensi, multisq; alijs in locis Italiæ reperitur: & ita domesticè se gerit cum hominibus, ut multoties in lectis, ab his qui dormitum eunt (*sine pauore*) inueniantur: animosioresq; pueri sæpe sinu manibusq; absconditos gerunt, ut timidas mulieres & pueros alios perterrefaciant. Per hyemem propter frigus aut moritur, aut (*potiùs*) latitat. Hæc tibi significare uolui, ut eius natura faciliùs innotesceret, serpentemq; hunc uerè innocuum intelligeres. Hæc ille. Io. Pellinus. Ex alijs audiui Patauij hunc serpentem antza uocari, excrementum eius instar moschi bene olere, notam quandam ceu crucis (fortè ex squamarum seu laminarum certo positu: quanquam ego in arido nihil tale deprehendi) in capite habere. Is quem Pellinus misit, longus est dodrantes quinq; cum totidem digitis: caput proportione oblongum. in ceruice utrinq; duæ eminentiæ paruæ, & inter eas locus uacuus apparet in sceleto, nescio an similiter in uiuis. Postrema pars paulatim attenuatur in magnam caudæ exilitatem. Dentes in maxillis utrinq; plusculi, acuti reflexiq; apparent. Aiunt aliquos uel refrigerij uel ostentationis causa, collo eos appendere uiuos, & in sinum inserere. De eodem Thomas Erastus Heluetius medicus & philosophus insignis, cum Bononiæ adhuc hæreret, his uerbis ad me scripsit. Thomas Erastus. Hic serpentem uidemus porracei coloris, obscurioris & magis nigricantis in tergore, prorsus uiridis (albescentis tamen) coloris in parte inferiore, longum, à pueris omnibus circumferri sine noxa aliqua aut læsione: quem ipsi uocant biscia buona, id est serpentem benignum. Videtur herba pastus, indeq; colorem illum adeptus. Mordet iratus non minùs alijs serpentibus, sed innoxiè. Vidi ego monachum habere unum, longiorẽ credo duabus ulnis, quem in nodum implicauit, hoc est nodum ex eo formauit, non aliter ac si funẽ habuisset. cumq; extremas partes caput & caudam in diuersas partes traheret, ut nodus magis coiret in medio: ex eaq; re doleret serpens, inflixit caput: & dentes in manum monachi ita defixit, ut per quatuor uulnuscula copiosè efflueret sanguis: neq; ullum nocumentum inde cõsecutum est, nullo prorsus remedio adhibito. Veneni itaq; expers animal existimo: quod uulgares omes pueri intelligentes sine metu persequuntur, & capiunt audacter manibus, & toto die in sinu & manibus circumportant. Reliquos omnes fugiunt & metuũt, ut par est, perniciosi cum sint. Hactenus Erastus. ¶ Valerius Maximus libro 1. Exemplorum, capite 8. Triennio (inquit) continuo uexata pestilentia ciuitas nostra (*Roma*,) cum finem tanti & tam diuturni mali, neq; diuina misericordia, neq; humano auxilio imponi uideret, cura sacerdotum inspectis Sibyllinis libris animaduertit, non aliter pristinam recuperari sanitatem posse, quàm si ab Epidauro Aesculapius (anguis) esset accersitus. Itaq; eò legatis missis, quod petebant, benignissimè impetrarunt. Et tam promptam Epidauriorum indulgentiam numen ipsius dei subsecutum, uerba mortalium cœlesti obsequio comprobauit. Siquidem is anguis quem Epidaurij rarò, sed nunquam sine magno ipsorum bono uisum, in modum Aesculapij uenerati fuerunt, per urbis celeberrimas partes, mitibus oculis & leni tractu labi cœpit, triduoq; inter religiosam omnium admirationem cõspectus, haud dubiam præ se appetitæ clarioris sedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit: pauentibusq; inusitato spectaculo nautis, eò conscendit, ubi Q. Ogulini legati tabernaculũ erat, inq; multiplicem orbem per summam quietem est conuolutus. Tum legati perinde atq; exoptatæ rei compotes, expleta gratiarũ actione, cultuq; anguis à peritis accepto, læti inde soluerunt: ac prosperam emensi nauigationem, postquàm Antium appulerunt, anguis qui ubiq; in nauigio remanserat, prolapsus in uestibulo ædis Aesculapij (*Apollinis. Sic Ouidius 15. Metam. Templa parentis init flauum tangentia litus*) myrto frequentibus ramis diffusæ supereminentẽ excelsæ altitudinis palmam circundedit: perq; tres dies positis quibus uesci solebat, non sine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antiensis templi hospitio usus, urbi se nostræ aduehendum restituit: atq; in ripam Tyberis egressis legatis, in insulam ubi templum dicatum est, transnauit: aduentuq; suo tempestatem, cui remedio quæsitus erat, dispulit. Eandem historiam persequitur Ouidius libro xv. Metamorph. & inter alia Aesculapium noctu legato dormienti apparuisse canit, baculũ agreste manu tenentem: & his uerbis allocutum esse:

Pone metus, ueniam, simulacraq; nostra relinquam:
Hunc modò serpentem, baculum qui nexibus ambit
Perspice, & usq; nota, uisum ut cognoscere possis.
Vertar in hunc: sed maior ero, tantusq; uidebor,
In quantum uerti cœlestia corpora possunt. Et paulò pòst, Cùm cristis aureus altis
In serpente deus prænuncia sibila misit.

Verùm ut ex aliorũ poëtarũ carminibus ferè licẽtiosis, ut ne historias quidẽ sine aliquo figmento puras proponant, formæ rerũ genuinæ non satis agnosci possunt: ita neq; Ouidij autoritas, ut anguem Asculapio sacrum, cristatum esse dicamus, suffecerit: neq; tantum, ut triremis eius pondere moueatur. Finxit hæc nimirum poëta ad excitandam in animis hominũ religionẽ, augendamq; admirationem. Dici etiam potest non naturalem eum fuisse serpentem: sed Aesculapium, aut alium quempiam genium, anguinam hanc speciem maiestatis aliquid præ se ferentẽ sibi assum-

psisse. Cur in amicorum uitijs tam cernis acutum, Quàm aut aquila, aut serpẽs Epidaurius? Horatius Serm. 1. 3. Aesculapius cum alijs in locis cultus est, tum Romæ, præcipuè in insula Tiberina: quæ biremis formam habere uidetur, & formam accepisse eius nauis, qua Aesculapius Romam est aduectus. Nunc quoq; in D. Bartholomæi hortis nauis marmorea cernitur, in cuius nauis spõda serpentis reptãtis imago effićta est, in rei memoriã, Gyraldus Syntagmate vij. de dijs. Et paulò antè in eodem: Aesculapij simulachra (inquit) uariè effinxit antiquitas. Pausanias, Aesculapij simulachrum ex auro & ebore à Thrasymede Pario elaboratũ describit. Is in throno sedebat, uirgam tenens in manu: suprà uerò draconis caput manum alteram habebat, cui etiam canis assistere uidebatur. Hæc Pausanias: qui & alibi, hoc est, apud Sicyonios, Aesculapij templum fuisse ait: in cuius uestibulo imberbis erat Aesculapius, ex auro atq; ebore confectus, Calamidis opus. sceptrum una, altera uerò manu domesticæ pinus pomum tenebat. Dicebant ipsum in draconis speciem ad se ex Epidauro, mulorum bigis uectum. Adeò non Romanis tantùm serpens Epidaurius est impertitus. Eusebius etiam simulachris Aesculapij in manu baculũ attribuit, quasi (ut ait) ægrotantium sustentaculum. Serpentem uerò inuolutum, animæ & corporis salutare signum: quo loco multa Eusebius de serpentib. tradit, ut spiritualibus, ex recondita disciplina. Hinc & Macrobius, Aesculapij simulachrum ait draconem salutis symbolum subiungi. Idem & Phurnutus: qui & cur baculum gerat, exponit. Sed & Hyginus in Astronomico de baculo & angue, seu dracone, ita in Ophiucho scribit: Cum Aesculapius Glaucum cogeretur sanare, inclusus quodam loco secreto, bacillum tenens manu, cum quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum eius arrepsisse: quem Aesculapius mente cõmotus interfecit, bacillo fugientem feriens sæpius. Postea fertur alter anguis eòdem uenisse, ore ferens herbam, & in caput eius imposuisse: quo facto, loco fugisse. quare Aesculapium usum esse herba eâdem, Glaucum reuixisse. Itaq; anguis in tutela Aesculapij esse dicitur.

H. a. *Anguis.* Est apud authores anguis nomẽ, sæpiùs masculini generis: rariùs fœminini. Cuius ut aspexit torta caput angue reuinćtum, Varro. Subitò ab una parte aræ prolapsum anguem prospexit, Valerius. Vnum omnino anguem in cubiculo uisam narrare solitus est, Tacitus. Ablatiuus casus inuenitur angue & angui, ut Priscianus obseruauit. Angue ter excusso, Statius lib. 4. Alter Mileti textam cane peiùs & angue Vitabit Chlamydem, Horatius 1. Epist. Anguiculus diminutiuum, apud Ciceronem 5. de finib. Serpere anguiculos, nare anaticulas. ¶ Addemus & *Anguium epitheta.* epitheta ex authoribus: quorum tamen alia cõmunia toti serpentium generi sunt, alia certarũ specierum differẽtię. Aliger anguis, Valerius 1. Argonaut. Ater, Ouid. 4. Metam. Atrox, Statius lib. 6. Auidus, Ouidius in Ibin. Cœruleus, Verg. 4. Georg. Cristatus, Seneca in Herc. Cristis præsignis, Ouidius 3. Metam. Ferus, Idem 11. Metam. Frigidus, Verg. 3. Aegl. Gorgoneus, Ouid. 3. de Arte. Intortus capillis Eumenidum, Horatius 2. Carmi. Lætifer, Statius 5. Theb. Lubricus, Verg. 5. Aen. Lucidus, 1. Georg. Maculosus, 3. Georg. Martius, Ouid. 3. Metam. Minax, Statius 4. Theb. Purpureus, Claud. in Ruff. Salutifer, Statius 3. Sylu. Squalens, Silius Ital. lib. 13. Squameus, Verg. 2. Georg. Terribilis, Ouidius 3. Amor. Teter, Claud. Tortus, Ouid. 2. Metam. & Verg. 3. Georg. Toruus, 6. Aeneid. Trux, Ouid. 4. Trist. Tumidus, 5. Trist. Venenatus, in Ibin. Venenosus, in Philom. Viridis, Claud. Et præterea apud Rauisium, Horrendus, Horridus, Horribilis, Implicitus, Libycus, Marsus, Maurus, Pestifer, Reflexus, Retortus, Sæuus, Sibilans, *Ab angue deriuata.* Squamiger, Squamosus, Sinuosus, Textilis, Veneniger. ¶ Angueus, adiećtiuũ. Vt uisentibus procul lapsus angueos, fraćta uertigine mentiatur, Solinus cap. 37. Anguifer sydus est cœleste, (quod & Anguitenẽs uocatur, Ciceroni 2. de Nat.) de quo sic Columella lib. 11. Anguifer, qui à Græcis dicitur ὀφιοῦχος, mane occidit, tempestatem significat. Anguifera domus, Statius 2. Sylu. Est & anguineus adiećtiuum, poëticum magis: Anguinus cõmunius. Anguineus cucumer dicitur à Columella, id est oblongus, & ad anguis similitudinem contortus: idem anguinus & erraticus Plinio. Anguineæ comæ Medusæ, Ouidius 4. Trist. Anguina ceruix, Cic. 2. de Diuin. Anguina uernatio, pro pelle quam uerno tempore angues exuunt, Plinius lib. 30. *Anguinũ ouũ.* Ouorum genus est (inquit idem libro 29. cap. 3.) in magna Galliarũ fama, omissum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti, saliuis faucium corporumq; spumis artifici complexu glomerantur, anguinũ appellat. Druidę sibilis id dicunt in sublime iaćtari, sagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat: profugere raptorẽ equo. serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentũ eius esse si cõtra aquas fluitet, uel auro uinćtũ. Atq; ut est magorũ solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendũ censent, tanq; congruere operationẽ eam serpentiũ humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouũ mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis uelut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad uićtorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in sinu equitem Romanũ è Vocontijs, à diuo Claudio principe interemptũ non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorũ concordia, causa uidetur esse, quare exteræ gentes caduceũ in pacis argumentis, circundata effigie anguiũ fecerint. neq; enim cristatos esse in caduceo mos est, Hæc Plinius. Nostro quidem seculo, utcunq; sit olim celebratũ hoc ouũ Gallis, nullam eius mentionẽ scribendo quisq; fecit

fecit, quod sciam: neq; fama de eo, apud nos quidem (Heluetios dico, Gallis quondam adnumeratos, & Druidarũ superstitionis non expertes) ulla superest. Quis uerò hoc crederet? ouum aut quiduis aliud inanimatũ, etiam auri pondere accedente, fluuio tamen aduerso ferri. Habeo ego in meo lapidum thesauro duos raros, specie globosa, duros, solidos, graues, crusta albiore & duriore q̃ interior substantia sit, intectos. alter pugni humani magnitudinis est, lenticulari forma: alter longè minor, globi figura, non integri, sed maiore quàm hemisphærica. Apparent in eo per interualla æquidistantia, caudæ quædam tanq; serpentiũ (aut hirudinũ) orbem cõplectentes, quinæ maiores, & minores breuioresq; totidem, singulæ inter singulas maiores. Insunt & acetabula, ceu pustulæ quædam (papillæ ue aut uerrucæ) rotundæ: ita digestæ, ut singulis uersibus, qui toto circuitu deni sunt, pustulæ senæ habeãtur, pleræq; disiunctæ, paucæ ferè contiguæ. De his plura, si uixero, in libro de lapidibus scribam. Nunc q̃ ouum anguinum à Plinio descriptũ repræsentare mihi uideant̃, præterire nolui. Accedit, q̃ successum & uictoriæ spem nomen, quod eis quidã indunt, (uulgò Sigstein,) promittere uidetur. Bellonius cum apud me uideret hos lapides, echinis marinis, dempta crusta aculeata, similes esse dixit. Vide etiã infra in B. de lapide ex hydris: & suprà in Corollario de Echinis in genere H. a. pag. 414. Anguimani uocati sunt elephãtes: quia proboscis eorũ, quæ manus appellat̃, in omnẽ partẽ anguiũ more, facilè flectit̃ & uertit̃. In genere anguimanos elephantos, Lucretius lib. 2. Anguipedes à poëtis dicti sunt gigantes, quasi loripedes: propterea q̃ pedes tortuosos habuisse fingunt̃. ¶ h. Deuolant angues iubati deorsum in impluuiũ duo, Plautus Amphitr. *Anguis h.* Emersit anguis ab infima ara, Cic. 1. de Diuin. ¶ L. Sylla cõsul sociali bello, cum in agro Nolano ante prætorium immolaret, subitò ab una parte aræ prolapsam anguẽ ꝓspexit: qua uisa Posthumij aruspicis hortatu cõtinuò exercitũ in expeditionẽ eduxit, ac fortissima Samnitũ castra cepit: quæ uictoria futuræ eius amplissimę potẽtiæ gradus & fundamentũ extitit, Valerius Max. 1. 6. *Prodigia.* Et paulò pòst, T. Gracchus grauissimus ciuis cũ cõsul in Lucanis sacrificasset, angues duo ex occulto prolapsi repentẽ hostiæ, quã immolauerat, adeso iecinore, in easdem latebras se retulerunt: ob id deinde factum instaurato sacrificio, idem prodigij euenit. Tertia quoq; cæsa uictima, diligentiusq; asseruatis extis, neq; allapsus serpentum arceri, neq; fuga impediri potuit: quod quamuis aruspices ad salutem imperatoris pertinere dixissent, Gracchus tamen non cauit ne perfidi hospitis sui Flauij insidijs in eum locũ deductus, in quo Pœnorum dux Mago cum armata manu delituerat, inermis occideretur. ¶ Frigidus, ò pueri, fugite hinc, latet anguis in herba, Vergilius 3. Aegloga. ¶ Sauritæ serpentes apud Hesychium, à colore uiridi fortassis lacertorum dicti fuerint: quod si uerum est, quærendũ an ijdem sint anguibus Plinij per excellentiam dictis. Sunt & apud Vallesianos uirides serpentes, quos à colore uulgò Grünling appellant. sed eos perquam uenenatos esse audio.

Hactenus de angue dixerim, ad eũ digressus: quoniã anguẽ pro hydro accipit Seruius. *Pareas.* Ostendimus autẽ authoritate Plinij anguẽ aliquando pro certa specie accipi, quæ innocua & Aesculapio sacra sit: quorũ utrunq; cũ pareæ quoq; dicto Græcis serpẽti adscripserit Aelianus, de eo etiã dicere non alienũ fuerit. Pareas serpens uel Paruas (παρείας uel παρούας) sic enim uult Apollodorus) igneo (πυῤῥός, ruffo) colore est, & acerrimo oculorũ sensu, (εὔωπις τὸ ὄμμα) & largo (lato) ore, nihil mordendo nocet: sed mitis cum sit, deorũ humanissimo Aesculapio ipsum consecrarunt, & eius ministerio dedicarunt, Aelianus 8. 12. Pareæ (παρεῖαι) quidam serpentes nominantur, q̃ buccas uel genas (παρειὰς) maiusculas habeant. Hyperides in oratione contra Demadẽ dicit, rhetores similes esse serpentibus. serpentes ẽm oẽs quidẽ odio dignos (μισητὸς) esse: ex ipsis uerò uiperas nocere hominibus: pareas aũt deuorare uiperas, Suidas & Varinus. Videt̃ aũt sentire Hyperides, rhetores oẽs malos esse, sed ex ipsis alios alijs nocẽtiores hominibus: nõ impunè tamẽ, q̃m hi quoq; ab alijs uincant̃ aut deuorent̃ rhetoribus. Et rursus idẽ Suidas in ὄφεις. Serpentes pareas (παρίας, malim per ει. diphthongũ penultimã) inquit uocant, quorũ buccæ sunt inflatæ, παρειαὶ ἐπηρμέναι. Vident̃ aũt mites esse, nõ lædere homines, uorare uiperas, & sacri esse mysterijs. Παρεῖαι (præstat penultimã circũflecti) serpẽtes, genus est serpentiũ magnis buccis, q̃d minimè mordet homines, Hesych. Παρούας apud Aelian. per ου. diphth. nõ placet: aut ẽm per ει. diphth. propriã, deriuando à παρειά, aut per η. iota subscripto impropriã à παρήιον, semper scripserim. Nam & μιλτοπάρῃος (& καλλιπάρῃος) inquit Varinus, debebat per diphthongũ (ει.) in penultima scribi, à παρειά. sed usus obtinuit ut per η. scribat̃: tanq; à primitiuo παρήιον tetrasyllabo fiat μιλτοπαρήιος, & per synæresin μιλτοπάρῃος. Non exprimit aũt subscribendũ esse iôta, quod tamen apud eruditos obseruari uideo. Παρειά cõmune est, παρῃά Doricũ, παρειὰς (ut Παλλὰς) poëticũ. Πάροιον etiã pro πρᾶον, quod est mite et mãsuetũ accipi inuenio: ut pareã serpentẽ inde fortassis appellatũ aliquis cõiecerit: sed magis probo superiorẽ originẽ, quæ doctorũ cõsensu nitit̃. Παρείας, παρὰ τὸ πεφυσιωμένας ἔχειν τὰς γνάθους, ἤγουν τὰς παρειάς, αἳ καὶ φοῦγγαι (buccæ) λέγονται. Morsus eius innoxius est, Etymologus. Eustath. παρειὰς etiã in brutis animalib. dici annotat, sed impropriè. Παρείας adiectiuũ uideri potest, quoniã ὄφεις παρείας apud Suidã & Hesychiũ legimus, hoc est serpentes bucculentos. Bucculentũ aũt pro eo qui grandi ore sit, uel malis pleniorib. Plautus dixit Ἐρυθείας, ὠχρίας, & huiusmodi nomina, inter adiectiua & substãtiua ambigere uident̃. Germanicè hũc serpentẽ ad exprimendũ etymon Gręcũ interpretari licebit ein Baggẽschlãg. Est enim nobis Baggẽ, q̃d Latinis bucca uel mâla.

Et contentus iter cauda ſulcare pharias, (aliâs phareas: meliùs pareas, ut Iſidorus legit, & Vuottonus quoq;,) Lucanus libro 9. Grammatici ſerpentem eſſe dicunt, qui ſerpens ſulcum in terra faciat cauda, & ſuper eam ferè ambulet. Alberto etiã hoc carmen citanti phareas ſerpens eſt, qui quaſi totus erectus graditur ſuper caudam, & partem corporis caudæ coniunctam. Lonicerus apud Nicandrũ Moluros quoq; ſerpentes interpretať, quaſi cauda ingredientes. Pareas (Vuottonus legit Parous aut Pareas) ſerpens in Syriæ locis reperitur: colore autem, alij quidem æs referunt, alij uerò nigricant. Morſum etiam ſi inflixerit, non enecat: uerùm quemadmodũ amphiſbæna & ſcytala, ita & hic plaga ſua tantùm inflammationẽ inducit. Quare ex iiſdem etiam curentur, & ex his quæ de cherſydro referentur, Aëtius 13.31. Παρειαὶ, oxytonum, ſunt genæ hominis: παρεῖαι uerò penanflexum, ſerpentes quidam quorũ ſublimes ſunt buccæ, Ammonius. Carion ſeruus in Pluto Ariſtophanis, cum noctu in æde Aeſculapij anus ollam atharæ ſeu pulmenti plenam cuſtodiret, & manum obtenderet: clam, inquit, ſibilans arrepſi, & mordicus manum illius, tanquam pareas ſerpens (*hic enim nimirum in huius dei templo tanquam ſacer ei alebatur*) arripui, ὀδὰξ ἐλαβόμην ὡς παρείας ὢν ὄφις, &c. Scholiaſtes hunc anguem mordere negat: uel, ſi mordeat, non obeſſe. Meminit (inquit) eius & Demoſthenes, τοὺς ὄφεις τοὺς παρείας (*per appoſitionem ſcilicet*) dicens. & Lycurgus (*Hyperides, Suidas*) in oratione contra Demadem. Habetur autem hoc genus etiam in Alexandria, & in templis Dionyſij. Eſt & Pyrrhias, πυῤῥίας, ſerpens à colore dictus apud Heſychium & Varinum: haud ſcio an idem qui pareas. pyrrhus quidẽ color ruffus eſt: & pareæ quidam colore æs referunt Aëtio: poteſt autem æris color ruffus dici. Sunt & paroi equi colore ruffo, de quibus dixi in Equo B. Rauiſius Textor phariam ſerpentem pedes habere prope caudam abſurdiſsimè ſcripſit. ¶ Paream eſſe puto ſerpentem illum qui à Marſis in Italia hodie Baron uocatur: cuius generis unum Venetijs olim manibus contrectaui uiuũ, apud Marſum quendam: à quo Baron nominabatur, (quod nomen etiam colubro domeſtico nigro aliquos attribuere audio,) & Buba (id nomen à Boa uel Boua factum uidetur,) & ſerpagerina: (quo nomine & alium ſerpentem cætera huic ſimilem, ſed bicipitem uocabat.) Caput ei elegans, ſubflauum; reliquum corpus nigricat, & maculis purpureis diſtinguiť, caudam uerſus paulatim attenuatur. Longus eſt (de eo quem uidi loquor) circiter dodrantes quatuor cum dimidio. Adfertur ex regionibus ad Orientem ſitis, (unde Germanicum nomẽ ei facere licebit **ein orientiſcher Vnk**.) In lateribus linea quædam ſecundum longitudinem conſpicua eminet, quæ paulo citra caudam deſinit, & circiter palmum (digitos quatuor) retro caput incipit. Veneni nihil habet, neq; mordet. Totum ipſius caput circulator ori ſuo inſerebat: addens (ſi bene memini) ubi hic ſerpens degeret, nullos alios noxios inueniri. Videtur & Pagerina nomen à Pareia factum eſſe.

Quoniam uerò anguis & pareas ſerpentes innoxij ſunt, ex Nicandro omnes qui pro innoxijs ab eo habiti ſunt, enumeremus: Οὓς ἔλοπας, λίβυάς τε, πολυστεφέας τε μυάγρους Φράζονται: σὺν δ' ὅσσοι ἀκοντίαι, ἠδὲ μόλουροι. Καὶ ἔτι που τυφλῶπες ἀπήμαντοι φορέονται.

Dryinus. De hydro Nicander ſub cherſydri nomine diſſeruit: DRYINVS uerò eius, quem hydrum appellat, alius eſt, Matthiolus. Serpens (inquit Nicander) quam alij dryinan, (δρυΐναν prima inflexione,) alij hydrum & chelydrum uocant, in concauæ quercus fagiue latebras abſtruſa uiuit: & relictis paludibus, domeſticis ſedibus, in pratis moluridas (animalia locuſtis ſimilia) & ranas paruas uenatur. Quod ſi à myope (id eſt aſilo, Gillius uertit crabrone) infeſteť, ſtatim in concauam quercum bene penitus perfugit. Colore per dorſum nigro eſt, (αἰθαλόεις τὰ νῶτα,) capite lato & plano (*humili, non acuto*) ſicut in hydro, (*cherſydro.*) Corporis odor teter eſt, talis ferè qualis corij equini madidi (πλαδόωντος) dum cultro raditur. Ab eo percuſsi hominis teterrimus odor (ἀχρπνιγόεσσα ὀδμὴ) manat. Cutis in corpore flaccida & fœtida fit: ῥινοὶ δὲ πλαδόωσιν ὑπὸ χροΐ. Venenũ enim ſerpendo eam celeriter depaſcitur. Oculis etiam offuſa caligo miſerum grauat & inquietat. Sunt qui ueluti balantes uocem ægrè, tanquam in ſuffocationis periculo, emittant. Vrina cohibetur, οὖρα δ' ἀπέσυπται: ubi Scholiaſtes, ἤγουν ἀπεσύφεται, ἀντὶ τοῦ ὠχρὰ φαίνεται, quod non placet. Aliqui dormitantes ſtertunt, (*id eſt, aſperè ſonant, propter impeditam reſpirationem,*) & crebrò ſingultiunt: & uomitum uel bilioſum uel cruentũ reddunt. deniq; ſitientes corpore tremunt. Hæc Nicander. Scholiaſtes dryinan in palude perenni (ἐν ἀενάῳ λίμνῃ) morari ſcribit, &c. Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum, Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros, Vergilius. ¶ Ex Aëtij lib. 13. cap. 29.

Aëtius. Serpentis dryini (*magis placet δρυΐνας in prima declinatione, ut Nicander habet*) appellati abundant magis iuxta Helleſpontum: latibula autem habent in quercuum radicibus. Eſt autem dryinus fœtidus: unde & ſi quis eum non uideat, fœtore loci cognoſcitur. Eſt autem cubitorum duorum longitudine, obeſus, & aſperrimis ſquamis circa uniuerſum corpus munitus. In his ipſis ſquamis muſcæ pennis æreis latibula ſua habere dicuntur, quæ tandem ipſos ſerpentes occidunt. Adeò autem malignæ ac nocentis naturæ eſt, ut ſi quis eum calcet modò, illius pedes excoriet, & tumorem ingentem circa crura inducat. Et quod magis mirum uideri poteſt, aiunt etiam medici curantis ægrum manus excoriari. Si quis autem, inquiunt, animal ipſum occidat, omnia quæ odoratur ab eius fœtore corrupta putat, (ita ut alium odorem nullum percipiat: Aegineta, & Galenus ad Piſonẽ.) Porrò qui ab eo percutiuntur, his tumor inſurgit nigricans, (tumor circa morſum cum rubore, Aegin.) dolor uehemens, nome, delirium, corporis ſiccitas, ſingultus, uomitus

mitus biliosus, aut omnino uomitus simplex: urinæ suppresſio, tremor, interceptio uocis, stupor, scissura & mortificatio percussorum locorum. Plurimi etiam intereunt. Porrò & hi ipsi quoque ex his quæ in uiperæ morsu dicta sunt, opem sentiunt: itemque ex cõmunibus remedijs iuxta consequentium accesſionum proportionem adhibitis, Hucusque Aëtius, cui & Aegineta multa similiter tradit. ¶ A dryino (inquit Dioscor. *ὑπὸ δρυΐνου, qui genitiuus potest à recto tum δρύϊνος, tum δρυΐνας qui potior est, formari. apud Aeginetam legitur ὁ δρύϊνος paroxytonum in os, in nostro codice: unde corruptum esse apparet. nam in os proparoxytonũ esse deberet: in ας uerò, quod probamus, rectè penacuitur*) morsis uehemẽtes ciuntur dolores, & pustulæ circumcirca oriuntur, (*emendauimus hæc ex Aegineta,*) aliquando (*ὅπου loci aduerbium pro temporis aduerbio*) & aquosa sanies emanat (*nimirum ex ijsdem pustulis.*) Cõsequitur & erosio (*δηγμὸς, mordicatio scilicet stomachi. nam Aegineta habet καρδιωγμὸς: dolor in ore stomachi, Constantinus:*) & strophi, id est torsiones. Prodest autem eis aristolochia cum uino pota. trifolium preterea, & asphodeli radix similiter sumpta. Prosunt tritæ potæque de quouis quercuum genere glandes. Ilicis etiam radices tusæ & loco pro cataplasmate impositæ, dolorem leniunt, *πραγορεῦσιν*. Aeginetæ nostri æditio habet *ἀρήγουσιν*, id est auxiliãtur. Hæc ille, & Actuarius inde mutuatus. Dioscorid.

¶ Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Chersydros, tractique uia fumante chelydri, Lucanus lib. 9. fumum enim eum emittere dicunt (grammatici) quà serpit: ego non tam fumum quàm tetrum odorem ab eis moueri puto. Hinc & Mantuanus, ---clades fumosa chelydrus. Et Pamphilus, O quæ fumiuomos geris chelydros. Et Macer, ut quidam citant: ---seu terga expirant spumantia uirus, Seu terra (*tellus*) fumat, qua teter labitur anguis. Chelydrum ex recentioribus quidam cum chersydro confundunt. Seruius quoque, Chelydri (inquit) dicti sunt quasi chersydri, quia in aquis & in terris morantur. Sed & ueteres quidam, ut Vergilius, Lucanus, & Aelianus scriptor Græcus non distinxerunt, quod ex tetro, quem ei attribuunt odore deprehenditur: qui chelydro proprius est, non hydro hydræ'ue aut chersydro, nec alij, de quo authores meminerint, serpenti. Verba eorum referam. Vipereo generi & grauiter spirantibus hydris Spargere qui somnos cantuque manuque solebat, Vergilius Aeneid. 7. de Vmbrone sacerdote. Ab hydro percussum dicunt statim odorem teterrimum reddere, ex eoque quòd tam malè oleat, ei neminem appropinquare posse. Idem quoque ait, eundem percussum cum obliuione circũfundi, eiusque oculis multam caliginem offundi, tum rabiem & summum tremorem eidem exoriri, tertioque die perire, Aelianus de animalib. lib. 4. cap. 57. Et rursus libro 8. cap. 7. In libro Theriaco (inquit) Apollodorus ait, eum qui Chersydrum conculcauerit, etiam si morsus non fuerit, mortem cum uita cõmutare: quòd eius tactus quiddam omnino tabificum habere dicatur: tum ei qui curare & quoquo modo remedium afferre morienti tentauerit, ex sola eius, qui conculcauit, tactione pustulas ipsi exoriri. Et rursus eiusdem libri cap. 13. In Corcyra hydræ (*ὕδραι*) serpentes procreantur, quæ se retrouersus ad insequentes retorquent: & spiritũ malum anhelantes (*φυσῶσαι πνεῦμα ἄτοπον*) ab impetu suos insectatores reprimunt, ab seque auertunt. ¶ Tũ modò dependens trichili, modò more chelydri Intortus cucumis, prægnansque cucurbita serpit, Columella. Et bellare manu, & chelydris cantare soporem, Vipereũque herbis hebetare & carmine dentem, Silius de Marsis. Georgius Fabricius scribit uidisse se Romæ in templo Bacchi, quod nũc est S. Cõstantiæ, propè infracto sepulchri marmore Bacchantium turbam, qui angues ore gestarent, & caprum ducerent: de quo more Prudentius Christianus poëta in libris contra Symmachum: ---Baccho caper omnibus aris Cæditur, & uirides discindunt ore chelydros, Qui Bromiũ placare uolunt, quod & ebria iam tum Ante oculos regis Satyrorum insania fecit. ¶ Semper directi ambulant: nam si torserint se dum currunt, statim crepant, Solinus ut quidam citant. Lucanus cenchrin semper recto limite ferri cecinit. ¶ Epitheta chelydri apud Rauisium. Medusæi, Silius lib. 7. à Medusa dicti, cuius crines erant serpentes. Fumiuomus, fumosus, sinuosus, maculosus, rigidus. Item teter, & nigri Vergilio 2. Georg. nocentes interpretat Seruius. Cherisidal siue alidras (Chersydrus uel potiùs chelydrus) legerim: genus serpentis quod terram fumare facit, nascitur in Africæ parte interiore, Obscurus quidam author descriptionis orbis terrarum in tabula. Ilicinus siue durissos, (pro dryinos,) Auicenna 4. 6. 3. 42. & Albertus. A Constantino glandosa dicitur. Chelydrus dictus anthoroma, Arnoldus. Aliqui marinã quoque testudinem chelydrum uocant, *ὡς τραχύδερμον διὰ τὸ γῆρας*, Varinus. Apud eundem & Hesychium Cylindri, *κύλινδροι*, serpentes memorantur. Cylindri.

¶ Dryini nomen Germanicum fingi licebit **ein Eichschlang**, ut Ge. Agricola quoque finxit, à quercubus: uel à fœtore, **ein Stinckschlang**. Christophorus Encelius serpentem à corylis denominatum alicubi in Germania rarissimum describit: qui an chelydro sit cognatus, inquirendum. Credibile est, (inquit) quod aucupes & uenatores ferũt, gallos de syluestribus gallinis, quæ à corylis nomen inuenêre (bonosas uocant recentiores) senio confectos oua more fœmellæ ponere, quæ excludant buffones, & ex illis nasci basiliscos syluestres, (non probo hoc nomen,) **die Haselwürm**: sicuti ex ouo galli domestici post nouem annos excluditur basiliscus per rubetam domesticus. id quod testatur experientia, (*fama, immò fabula, non experientia,*) &c. ut recitaui in Historia auium inter Gallinas feras in Attagene. Sed redeo tandem ad Hydrum.

DE HYDRO B.

Quæ ad nostros hydros & cognatos eis serpentes undequaque pertinent, à recentioribus tradita uel à nobis obseruata, in præcedentibus dicta sunt. His attexemus deinceps quæ de hydro ueteres tradiderũt quod ad B. & sequentes literas. ¶ Calabria chersydris frequentissima est, Solinus. Calabris in saltibus anguis Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Chersydros, Lucanus. In Corcyra hydræ (ὕδραι) procreantur, Aelianus. ¶ Enydris est serpens masculus & albus, Plinius. Quædam in fluido degunt, partim gressilia: partim sine pedibus, ut natrix, Aristot. Orpheus hydrum nigrum cognominat. Dryinæ caput est planum (& humile) sicut hydro, Nicander. De lapide in capite eius paulò pòst dicam. Chersydri linguas duas habent, Scholiastes Nicandri, atqui hoc serpentibus omnibus & lacertis commune puto, ut linguas non quidem duas sed bifidas habeant. Linguis micat ore trisulcis, Vergilius. Natricum fel adnexum iecori est, Aristot.

Hydri lapis.

Hydrus lapidem habet in capite, quem excoriatus euomit. Suspende serpentem uiuũ, & suffito eum cum lauro, coniurans eum sic: Per dominum qui te creauit, (*superstitiosum & impium uniuersum hoc genus incantandi est,*) quem sæpe digeoras (*fortè, dignè oras*) bifida lingua tua: quòd si dederis mihi lapidem non tibi nocebo, immò remittam ad propinquos tuos. Postquam autem euomuerit lapidem, collige eum panno serico mundo, & serua. Vis eius ita probatur. Imple concham æneam aqua, & circunliga lapidem conchæ signatæ: & inuenies quotidie decrescere cotylas duas, id est uncias xviij. aquæ. Ego enim cuidam mulieri hydropicæ circũcinxi lapidem, & liberata est, cuius uentrem cum mensurarẽ, quotidie decrescebat ultra quatuor digitos, donec ad locũ suum uenter redijt: quo tempore mox abstuli. Nam si diutiùs reliquissem lapidem, naturalem quoque humiditatem desiccassem. Amplius itaque est lapis (*sic habet codex noster manuscriptus, pro amplius legi potest utilis*) ad mensuram gestatus. Neque uerò hydropi solùm, sed etiam rheumati pedum, & fluxui lachrymarum, & capiti, denique cuiuis particulæ fluxionibus tentatæ strenuè succurrit, & naturali quadam ui omnem nimiam humiditatem consumit, Kiranides. Hydrinus (inquit Camillus Leonardus Pisaurensis libro 3. de lapidibus) ab aliquibus serpentinus dicitur, rheumatizantibus compatitur: & ab omni nimia humiditate humanum corpus curat. Hydropicorũ corpora ad pristinum statum reducuntur, si per tres horas cum eo in sole steterint. nam fœtidissimam aquam per sudorem emittent. Sed cautè utendum monent: quoniam non solùm extraneam humiditatem, uerùm etiam naturalem & complantatam ex naturali humido extrahit. Venenosos uermes fugat, ac eorum morsibus remedium præstat. Sumptum uerò dicunt lapidem uesicæ frangere, Hęc ille. Scribit & Guido de Cauliaco aliquid de colubri lapide. locũ iam non inuenio. Mirum est quod affirmant: Coluber fluuiatilis funiculo à cauda præligatus suspenditur, subiecto uase aqua pleno, in quod dehiscat: ore aliquot pòst horis uel diebus lapidem eructat, qui exceptus uase quod subiacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum uentri, atque in totum exhausta aqua liberat, Iacobus Hollerius. Christophorus Encelius cum de draconite lapide scripsisset, subdit: Nostri quoque hydri & chelydri (*chersydri*) vnsere grawen wasserschlangen in capitibus gemmas ferunt nonnunquam, ut uidi, (*lapides eum uidisse apparet, an uerò in serpentibus uel alibi nascantur, non constitisse ei,*) quas dicere possis draconites à similitudine. Forsitan hæ quoque ex illorum cerebris nascuntur: uel, ut uolunt alij, ex spuma quam uerno tempore excitant attritione mutua, (*sic superiùs ex Plinio ouum anguinum quibusdam dictum generari retulimus:*) uel ore sibilanti, indurata sole: wañ sie den schlangensteyn blasen, ut de bufonibus diximus. Tales nostras draconites uidi coloris cærulei, aut nigri, in forma pyramidis. Albertus sese draconitem uidisse dicit exemptam tali nostro chelydro, (*hydro uel chersydro,*) nigram, non perlucidam, in circuitu coloris pallidi, pulcherrimam habentem descriptam serpentem in superficie. Fugat & hæc uenenata, ut uera dracontias, & sanat uenenatos morsus, Hæc ille. Et mox in capite de ophite lapide: Ophites (ueterum) sic dicitur, quia colore serpentes repræsentat. Et illa species lineis cinereis & nigricantibus omnino est nostris chelydris (*hydris*) colore similis ad ostiũ Tangræ, ubi fuit olim regia sedes Caroli IIII. In arce templum est uarijs ornatum gemmis, in quo undique parietes ophite tali splendent. Videtur autem cum huiusmodi lapides forma pyramidis à se uisos ait, de illis sentire quos linguas natricum uulgò nominant, Naterzungen: ego glossopetras Plinij esse cõijcio: quarum speciem maiorem delineatam exhibui suprà pag. 210. inter canes in Lamiæ historia. Ad linguam penè habet similitudinem ea glossopetra nigricans, quam Germani natricis linguam uocant, cui similis non est, sed magis linguæ pici. In Saxonibus Luneburgi reperitur in terra aluminosa, Ge. Agricola. Sunt qui sudore hunc lapidem uenenum prodere dicãt, ut & alia quædam: mihi quidem rationi consentaneum non uidetur, quando tot uenenorum discrimina sunt, ex æquo ad omnia affici. Oppidum Germaniæ Aenipontem nominant, in quo glossopetram huiusmodi sesquicubitalem ostendi audio. Sed de his lapidibus plura fortassis olim, si uitam dederit deus, in libro lapidibus dicato adferemus. Olim Gallus quidam sua lingua Suyne uocari gemmam retulit è serpentibus septem caudas complicantibus: colore pullo, quæ aureis denarijs Gallicis denis uæneat. Ego serpentes huiusmodi reperiri, aut omnino in ullis serpentibus lapides, antequam grauior aliquis & oculatus id testetur, non facile assensero.

Glossopetra.

Natrix

Natrix in aquis degit, uictumq́ꝫ inde emolitur: sed aërem non humorem recipit, & foris parit, Aristot. Paludes pleræq́ꝫ omnes quòd aquas cõtineant corruptas, piscibus carent, ranis & serpentibus plenæ sunt: atq́ꝫ interdum hirundinum (*fortè, hirudinum*) nexibus, ut palus Agnaui inter Puteolos & Neapolim, Ge. Agricola. Hydrus in aquis plurimùm degit, & in paludibus frequenter natat, super aquas pectus erigens, Kiranides. In thermis etiam, id est calidis aquis reperiri, suprà dictum est. Hydrus primùm in terra uiuit, & chersydrus appellatur, deinde in aqua, Hermolaus. sed authores ueteres contrarium tradunt. ¶ Hydrum in ἔχιν, id est uiperam transire, stagnis exiccatis, legimus Geoponicorũ Græcorũ 15.1. ¶ Aristides chersydros λίχνους, id est gulosos esse scribit, Scholiastes Nicandri. ¶ Interit & curuis frustra defensa latebris Vipera, & attoniti squamis astantibus hydri, Vergilius de peste canens. C

Hydros ranis uesci authores sunt Nicander, Aratus, Vergilius. Hydrum ualde & metuit & odit rana: quamobrem multo clamore illum uicissim terrere ac perturbare conatur, Aelianus 12.15. de animalibus. Idem Variorum 1.3. Peculiari quadam sapientia (inquit) præditum est genus ranarum Aegyptiarum. Si enim in Hydrum Nili alumnum incidat Rana, subitò demordet frustum arundinis, & id obliquum gerens, fortiterq́ꝫ tenens, non remittit pro uirili parte. Ille uerò Ranam cum ipsa arundine simul deglutire nõ potest. Non enim tantam amplitudinem os habet, quantum arundo extenditur. Atq́ꝫ ita Ranæ prudentia uincunt, & superant Hydrorum robur. Hydro conspecto rana Physignathus murem in dorso gestans submergitur, in Batrachomyomachia Homeri. Audio terrestres etiam ranas à serpentibus quæ in terra & syluis degunt, uorari.

Enydridis serpentis masculi & albi (*Hydri è Nilo nimirum*) adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. E

Hydrus animal est astutum, Kiranides. Vulpes & Nili angues dissident, Plinius. D

Hydri in aqua uiuunt, nullis serpentium inferiores ueneno, Plinius. ¶ Paludem (inquit Columella 1.5.) non oportet esse ædificijs uicinam, nam caloribus noxium uirus eructat, &c. & natricum serpentiumq́ꝫ pestes hyberna destitutas uligine, cœno & fermẽtata colluuie uenenatas emittit: ex quibus sæpe contrahuntur cæci morbi, quorum causas ne medici quidem perspicere queunt. Rubeta ranæ species est, quæ palustris uitæ conditionem in terrestrem mutauit. hac autem mutatione, similiter ut chersydrus, ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderint, inducit, Aetius. Et rursus in capite de chersydro: Equidẽ in humectis locis humido uictu exsatiatus, non purum uenenũ habet: quum uerò terrestris fit, maximè merum & nocentius id acquirit. Aqua in qua hydrus uel habitat, uel moritur, assumpta, eadem quę cantharides mala infert, Bertrutius. Natrix serpens aquas etiam & fontes ueneno inficit, Isidorus. Et natrix uiolator aquæ, Lucanus. Viperæ quæ aquas habitant, parum aut nihil ueneni retinent, Cardanus. πικρὸς δ' ἀποσκήπτει ὕδρης ἰός, Nicander de toxico: quasi id ex hydræ hydriúe sanguine fiat: Vide mox in Hydra fabulam Herculis. ¶ Hydro simpliciter & chersydro, quidam etiã ueterum attribuunt quæ dryini sunt, in Dryino superiùs, hoc ipso capite, requirenda. ¶ De serpentis quem Germani natricem uulgò (Nater) uocãt ueneno, suprà in A. dictum est. ¶ Ab hydro demorsis ulcus dilatatur, & ampliatur (*subinde,*) & liuidum euadit. Sanies ex eo multa & atra & malè olens, non secus atq́ꝫ ex nomis, id est ijs quæ serpunt ulceribus, expuitur, Dioscor. & Aegineta. Qui à chersydro morsi sunt, eis cõmuniter eadem accidunt, quæ in aliorum serpentium morsu: ueluti est tumor, continuus dolor ardens, liuidus locus & feculentus, uertigo oculorum, exolutio, uomitus biliosi fœtidi. propriè autem motus totius corporis inordinatus, ut & per uentrem quædam inordinatè ferantur. Mors autem intra tres dies, Aetius. Nicander cutim circa morsum putridum humidumq́ꝫ aridam intrinsecus tendi ait, & putredine rumpi: dolores ingentes & æstuantes affligere; frequentes passim per membra pustulas (πεμφλόνας) exoriri. ¶ Morsis medentur, origanum tritum & aqua subactum (*φυραθὲν, Marcellus maceratum: sed præstat subactum uertere, ut cõmodiùs imponatur morsui, imponendum enim esse Aegineta monet.*) Lixiuia cum oleo indita, (*ut Ruellius uertit. Lixiuia oleo temperata, ut Marcellus. neutrum probo. Græcè legitur κονία τε φηγεθεῖσα ἐλαίῳ: pro φηγεθεῖσα repono δευθεῖσα, uocabulum idem quod φυραθεῖσα significans, ex Paulo: qui tamẽ non simpliciter lixiuium, sed è quercu requirit: & quod mox sequitur è quercus radice remedium omittit. Lixiuium igitur iubet Dioscorides cum oleo subigi & agitari: nisi quis κονίαν hîc non lixiuium, sed uel calcem uel cinerem interpretetur: nam hæc quoq́ꝫ eâdem uoce interdum significari Cornarius in suis in Galen. libros de compos. sec. locos cõmentarijs docet. Vtrumuis cum oleo subactum mazæ instar cõmodiùs imponeretur, quàm lixiuium oleo, nimis liquida mixtura. Aëtius etiam Cornario interprete iuxta locum affectum calcem uiuam & similia cum oleo imponi iubet.*) Aut Aristolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita: & hordei farina cum aqua & melle ad ignem pariter colliquata. Bibuntur autem (*locus hic apud Aeginetam corruptus est. nam præcedens medicamentum imponi, non bibi oportet*) binæ aristolochiæ drachmæ in oxycrato (*uel cramate, id est uino aqua permixto, Aegineta*) cyathis duobus, (*sex, ut Marcellus Vergilius habet, & codices Græci nostri. Ruellius uertit duobus ex Aegineta.*) Marrubij (*πρασίου, Hermolaus non rectè legit πράσου, id est porri*) succus uel decoctum alterius (*ὁποτέρου, Aegineta omisit*) cum uino. Fauus etiam recens datur in aceto, Dioscorides. Aegineta addit inter ea quæ sumuntur, nasturtiũ syluestre, aut asphodeli fructũ florem'ue,

G Hydri uenenũ.

Morsus signa.

Curatio.

aut fœniculi ſemē cum uino, ſalutaria eſſe. Eadem & Actuarius habet, ſed mutilata eius lectio eſt, quam à Ruellio conuerſam habemus. Curatio multo uix tempore & magno negocio procedit, Aegineta. Cōmunia remedia & antidoti theriacæ aduerſus hunc quoq; morſum auxiliantur: priuatim uerò cupreſsi pilularum, & myrti baccarū, utriuſq; drachma trita, & cum melle roſaceo aut uino mulſo in potu exhibita. Aduerſus cherſydri ictū proficit panaces, aut laſer, quod ſit ſcrupulorū P. II. * (aliâs I I I S. *. I.) uel porri (*praſi nimirum legit pro praſij*) ſuccus cum hemina uini ſumendus eſt, & edenda multa ſatureia. Imponendum autem ſuper uulnus ſtercus caprinum ex aceto coctū, aut ex eodem ordeacea farina, aut ruta, uel nepeta cum ſale contrita melle adiecto: quod in eo quoq; uulnere, quod ceraſtes fecit, æquè ualet, Celſus 5.27. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab ipſis auxiliū eſt, Plinius. Ad canis rab. & hydri morſum: Verbenacam in uulnus apponito, Apuleius ſi bene memini. Morſus à cherſydro moritur ut plurimùm hora tertia, (*die tertiò, Aetius,*) & non tranſit tertiam. Si autem euadit, quoniam eſt aquoſus, (*an quoniam hydrus in aquis degit, & nondum in terram egreſſus eſt?*) aut quoniā natura morſi eſt fortis, comitantur eum ægritudines à quibus forſitan nō ſanabitur, Auicenna 4.6.3.29. ſequenti deinde capite curationem adiungit, ſimiliter ut Aëtius: ex quo & cætera pleraq; mutuatus uidetur. Et mox capite 31. de hydra agit, (hydro ſcribendum,) ſigna morſus eius eadem quæ Dioſcorides exponens. Auicennæ uerba Albertus etiam tranſcripſit libro 25. de animalibus, in uocabulo Andrius. ¶ Homerus Iliad. B. in Catalogo, Philoctetēn nauium aliquot ex Methone, Thaumacia, Melibœa & Olizône ducem, in Lemno morſum ab hydro, ibidem à Græcis relictū, & magnis doloribus afflictū fuiſſe tradit: Ἕλκεϊ μοχθίζοντα κακῷ ὀλοόφρονος ὕδρου. Philoctetes in Lemno cum purgaret aram Mineruæ aureæ cognominatæ, ab hydro morſus eſt, & propter incurabile uulnus ibidem à Græcis relictus. nouerant enim Vulcani (cui ea inſula ſacra eſt) ſacerdotes à ſerpentibus morſos curare. Sed cum in fatis eſſet Ilium capi non poſſe abſq; ſagittis Herculis, quas ille Philocteti reliquerat, (eò quòd rogum in quo uitam finiturus erat in Oeta, alijs omnibus detrectantibus, ipſe ſuccendiſſet,) poſtea à Græcis uocatus eſt, Scholiaſtes. Philoctetes ab Hercule amatus eſt, Porphyrius. Hic cum ab hydro morſus eſſet in pede, & uulnere, neq; lethali, neq; tamen facilè curabili, affectus: eo ſerpente & erodente, cum perpetuis lamentationibus & clamoribus, Græcis moleſtus eſſet, in Lemnum ab eis expoſitus eſt, poſteà uerò uocatus authorem malorum Paridem occidit. Porphyrius ſecundum aliquos Philoctetēn morſum eſſe ait circa Tenedum aut Imbrum, & deinde in Lemno demum expoſitū eſſe: alij circa inſulam quandam Chryſen nomine. Hydri quidem morſum dolor & putredo comitatur: ſiſtitur autem putredo aqua marina aſperſa. Cum autem Sophocles non modò hydrum, ſed echidnam quoq; nominauerit in Philoctetæ hiſtoria, eiuſdem'ne animantis duo nomina ſint hydrus & echidna quærendum, Euſtathius. Philoctetes (ut memorant Grammatici) Pœantis filius & comes Herculis fuit: cui idem moriens in Oeta monte mandauit, ne cui corporis ſui reliquias indicaret: idq; iurare eum adegit, deditq; pro munere pharetram, & ſagittas Hydræ felle intinctas, &c. Vide Onomaſticon noſtrū. Dædala (τὰ) urbs Lyciæ, à Dædalo ibi ſepulto: cum eum coluber aquaticus ex amne Nilo in paludem, in quam Dædalus cōmeabat, egreſſus, momordiſſet, Plinius 5.27. Meminit etiam Stephanus. Orpheus, Melanippum cōſobrinum ſuum, uenatorem & amatorem Euphorbi cum ater hydrus in pede momordiſſet, atq; is periclitaretur de uita, ſcobē oſtritæ (aliâs oritæ) lapidis iuſſit inſpergere uulneri: quo facto mox liberatus eſt, ut canit Orpheus ipſe in carmine de oſtrite lapide. ---tibi has miſerabilis Orpheus

Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata reſiſtant)
Suſcitat: & rapta grauiter pro coniuge (Eurydice) ſæuit.
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta nō uidit in herba, Proteus ad Ariſtæum apud Vergilium 4. Georg.

Hiſtoriæ morſorum. Philoctetes.

Ex hydro remedia.

¶ Dentes dolentes circunſcarificant enydridis ſerpentis maſculi & albi maximo dente. At (*Ac*) in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant: ediuerſò, inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. ¶ Iecur aquatici colubri, item hydri, tritū potumq; calculoſis prodeſt, Idem. Et alibi, Hydri iecur (utiliter) bibi contra calculos traditur. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab ipſis auxilium eſt, Idem. ¶ Habet ſyphar hydrorum noſtrorum ſuas uires in medicina. ſuffitu enim ſanat ſedem & uuluam prolapſam, Chriſtophorus Encelius. ¶ De lapide hydri, & remedio ex eo, dictum eſt ſuprà in B. ¶ Baculus quo angui rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat, Plinius.

H.a. Epitheta. Μέλας ὕδρος, id eſt niger hydrus, Orpheus. Vergilius etiam hydros nigros dixit: Ouidius longum. Sunt & hæc apud Rauiſium: Immanis, turpis, ſtridens, ſæuus, Cadmæus, Echionius, ſons, Gorgoneus, pinguis, toruus, liuēs, rabidus, Niligena, cæruleus, Libycus, intortus, ſepulchralis. Chelydri ſuperiùs dicta epitheta pleraq;, huic etiam conuenient: præſertim cum chelydrum ab hydro multi non diſtinguant.

De hydro quadrupede, hoc eſt lutra, ſuo loco diximus in Quadrupedum hiſtoria: & dicemus plura inferiùs hoc in libro, in L. elemento, quoniam amphibium eſt animal. Hydrus, Ὕδρος, nomen

nomen syderis est Proclo: alijs Hydra, uide inferius in Hydra. ¶ Corinthi erat palma ærea, sub qua sculpti erãt hydri, & ranæ, anathema è templo Apollinis Delphici allatum. Vide in Rana h. inter Quadrupedes ouiparas. ¶ Insulæ paruæ, Africæ adiacentes prope terram à Ptolemæo nu- Propria. merantur, Ὕδρας, Δρακόντιος, &c. Aliâs legitur Hydra, insula Libyæ iuxta Carthaginem. Hydrûs, Hydrûntis, urbs est in litore Adriatici maris inter Leucas & Brundusium, Perottus. dicitur & Hydruntum, Italiæ oppidum in Calabria. Est & montis Apuliæ nomen, & fluuij, &c. Vide Onomasticon nostrum.

Fabulam de hydro ranarum rege cõstituto à Ioue, & ranis uescente, in Rana h. ex Seruio recitaui. h. ¶ Hydris immitior, prouerbiali sensu dicitur ab Erasmo Rot. Hydrus in dolio, Ὕδρος Prouerbia. ἐν πίθῳ: Prouerbium hoc, ut ingenuè fatear, (inquit Erasmus,) nondum apud ullum ueterum authorum reperi, neq; Græcum, neq; Latinum: & haud scio an de uulgo sumptũ sit. neq; enim libet credere uirum eloquentem, & in literis non postremi nominis ex sese cõmentum esse. Nam refertur ab Antonio Sabellico in epistola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbij parentẽ, huiusmodi. Rusticus quidam cum sensisset minui uinum in dolio cõditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, num qua rima extillaret liquor. ubi nihil eiusmodi comperisset, pergit uicinos in suspicionem apud sese uocare, ne sese absente uas relinerent, uinumq; potitarent. Obsignat itaq; diligenter dolium ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis uinum nihilominus imminui uidet. Tum uerò fortunam agricolarũ deplorare, quibus non in uite solùm, uerùm etiam in dolijs calamitas præstò esset. Ad extremum exhausto dolio hydrus in imo repertus est, uini potor. Ea res in uulgi iocum abijt. Admonet Plinius lib. 10. cap. 72. serpentes quanquam exiguo indigeant potu, tamen uinum, cum est occasio, præcipuè appetere. Iuuenalis de muliere uinosa Satyra 6. Tanquam alta in dolia longus Deciderit serpens, bibit & uomit. Adagium ipsum haudquaquam inelegans, nec aspernandum. Quòd si quem nihil mouet recens author, licebit usurpare, cum quis occulta calamitate premitur, causa atq; authore non extante. Aut cum diuturni mali tandem author deprehẽditur. ¶ Coruus aquatum missus ab Apolline, cum diutissimè expectasset dum ficus maturescerent, ijs tandem maturis saturatus, nigris longum capit unguibus hydrũ, & hunc aquarum obsessorẽ in mora sibi fuisse fingit, ut retuli in Coruo h. ¶ Diriguêre oculi: tot Erinnys sibilat hydris, Vergilius 7. Aeneid. Hæc loca (Italiam) non tauri spirantes naribus ignem Inuertêre satis immanis dentibus hydri, Idem 2. Georg.

DE HYDRA MVLTICIPITE, FABVLOSA, QVAM HERCVLES CONFECIT.

YDRAM fœminino genere ueteres aliqui pro hydro, aut chersydro, chelydróue dixerunt: ut suprà in Hydro indicauimus. Nos hîc de fabulosa tantùm illa multorum capitum fera, quam Hercules confecit, agemus. Fera est multorum capitum, & multas serpentium facies habens, Varinus. ¶ Iuxta Amymonæ fontẽ platanus excreuit, sub qua hydram fuisse alitam asserunt, Pausanias circa finem Corinthiacorum: ubi etiam scribit hydram se arbitrari feram magnitudine hydros excedentem alios, cuius uenenum ita foret ἀνίατον, (incurabile,) ut Hercules eius felle sagittarum spicula tingeret. Caput præterea habuisse unum probabile esse, etiamsi Pisander Camireus, quo uideretur res meticulosior, & poëma plausibilius, plura ei contribuit. Hydra serpens cristatus ab authore Culicis (poëmatij Virgilio attributi) multis describitur. Serpentes alati quidam sunt in Arabia: quorum figura qualis hydrarum est, alæ non pennatæ, sed glabræ, Herodotus.

Hydram nonaginta capitum serpentẽ, ut Simonides: ut Alcæus, quinquaginta: ut alij septem, Ex Lil. Gre. uel quinq; (*uel octo, ut Erasmus Rot. uel nouem, ut Suidas,*) quorũ unum immortale uocabatur, in Ler- Gyraldi Hercule. na palude, unde tot sunt uulgò facta adagia, igne superauit: uel, ut ab alijs proditur, sagittis (τόξοις) confecit, à quibus hydræ sanguine infectis toxici uocabulum effluxit, uel quòd ex ipsius hydræ sanguine natum est, ut Nicandri scribunt expositores. Cum autem hydræ uno amputato capite alia (*plura, Suidas: duo in unius excisi locum, Palæphatus: tria, Isidorus*) facem ferunt ab Iolao uulneri apponi solitam, atq; sic demum deuictam & extinctam hydram tradunt, (ex Diodoro.) Cancrũ quoq; hydrę suppetias ferentem interemit, implorato, ut dicitur, Iolai auxilio: ex qua re illud emanauit, Ne Hercules quidem contra duos: tametsi alij in alias historias prouerbium hoc referant. Sũt qui hydram & cancrum sophistas fuisse interpretentur ex Platone: quorum sophismata & cauillos Hercules ingenij ac mentis ui absoluerit: (*Sophistarum quidem mos est cauillari, & quæstiones dubias ita proponere, ut uno soluto dubio multa renascantur, Perottus. Plato in Euthydemo asserit Hydram fuisse callidissimum sophistam, cui pro uno sermonis capite amputato, multa repullulabat, Innominatus*) licet id potiùs, si quis modò sanè uerba perpendat, per similitudinem quandam à Platone dicatur. Alij (ut pluribus refert Palæphatus in libro de fabulis) Hydram arcem seu turrim quampiam minutissimam (*oppidulum, Palæphatus*) fuisse opinanť, quæ à quinquaginta uiris custodiretur. arcis uerò rex Lernus uocabatur: qui à Carcino, id est Cancro uiro quodam fortissimo adiutus contra Herculem pugnauit. Hercules autẽ ab Iolao Thebanis copijs auctus ambos superauit, Hydramq; castellum euer-

tit incēditq́, Alij secretiore arcano fabulæ locum datum uolunt, quod scilicet Hercules animi sui ac continentiæ ignita tanquam face identidem renascentia libidinum cæterorumq́ uitiorū Lernæa capita represserit, atq́ penitus extinxerit. Nec desunt qui per Hydram & Lernā, inuidiam, seu mauis inuidentiam, significari existiment: quæ difficillimè extinguitur, cum abiecti animi indiciū sit, ut planè ex Ouidij & Plutarchi descriptione conspicitur. Græci scriptores illud de Hercule Lernæ uiru infecto obseruant, eum oraculum accepisse, se aliter liberari non posse, nisi ad flumen herbam inquireret: cuius radix colocasion, caulis uerò qui supra terram est, ciborion uocatur, quo nomine uas etiam dicitur. Vnde cum apud Belum fluuium eam reperisset, ueneno est liberatus. idq́ quoniam in Phœnicia contigit, urbs in eo loco condita est, quæ Ace ex re (*remedio*) nomen sumpsit, quæ & Ptolemais dicta est, Hæc omnia Gyraldus in Hercule.

Lerna malorū. Lerna malorum, λέρνη κακῶν, prouerbium est (ut & Ilias malorum, & mare malorum, & thesaurus malorum,) de malis plurimis simul in unum congestis & accumulatis. Parœmiam Strabo cōmemorat libro 8. scribēs, Lernam lacum fuisse quempiam, Argiuorum ac Mycenæorum agro cōmunem, in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, uulgò sit natum prouerbium Lerna malorum. In hoc lacu poëtæ fingunt Hydram illam septem capitum cōstitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem Hydram Hesiodus scribit, ex Echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica: in quem cum omne sordium genus promiscuè conijcerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalare. quanquam rectiùs autumant ut adagium ad Danaidū fabulam referatur, &c. Itaq́ quoties hominem significamus uehementer infamem, atq́ omni turpitudinis genere contaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasiq́ sentinam & colluuiem facinorosorum, rectè dicemus Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum, quod ex uaria mixtaq́ hominum colluuie constaret, λέρνην θεατῶν appellauit, Erasmus Rot.

Poëtæ finxerunt (inquit Perottus) Hydram multorum capitum in Lernæa palude fuisse, quorum aliquot excisis totidem (*pro uno duo uel plura, ut suprà dictum est*) continuò renascebantur. Quod monstrum cum totam eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primò ictum, deinde propter pestiferum afflatum sagittis petitum, postremò cum sese solitis cauernis cōdidisset, lignorum congesta strue igne consumptum est. Seneca: Quid sæua Lernæ monstra, numerosum malum? Non igne demum uicit, & docuit mori? Hoc ideo factum quidam existimant: quia cum Lernæ palus frequenter siccaretur, ac denuo impleretur aquis, Hercules deprehendit uenas terræ incendio posse præcludi: atq́ ideo postquam exhausit eam, ignem adhibuit, & si qua unda prorumpebat, obstruxit. Hinc monstro Hydræ nomen fabulæ imposuerunt: quoniam ὕδωρ aquam significat. Ego inde datum huic fabulæ locum existimo, quòd anguiū genus, sub quo hydra continetur, omnium fertilissimum sit: & nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere, Hæc ille.

Constat (secundum Historicos) Hydram in Lerna palude extitisse aquas euomentem, quæ uastabant uicinas ciuitates: in qua uno meatu clauso multi erumpebant. quod Hercules uidens loca ipsa exussit, & sic aquæ meatus clausit. nam Hydra ἀπὸ τοῦ ὕδατος, id est ab aqua, nomen accepit, Isidorus. ¶ Hydram Echidnæ filiam Hesiodus facit, matrem Chimæræ. Ouidius ipsam quoque Echidnam nuncupauit. Pars quota Lernęæ serpens eris unus Echidnæ. Latinè quidam excetram, quòd uno exciso capite tria excrescerent, inquit Isidorus. Cum excetra, cum Anteo deluctari mauelim, quàm cum amore, Plautus in Pers. Hiberam excetram scitè obtrectatorē dixit uirulentum Hieronymus, Cælius. Idem in Prooemio Esdræ cōtra detractores suos loquens: Licet hydra (*aliàs excetra*) sibilet, uictorq́ Sinon incendia iactet, nunquam meum iuuante Christo silebit eloquium. ¶ Panaces Asclepium contra serpentium morsus prodest. Hoc Aesculapius decerpsit iuxta ripam Melanis fluuij Bœotiæ, & percussum ab Hydra Iolaum Iphicli filium hoc remedio sanauit, Nicander in Theriacis.

H.a. Anaxilas comicus fabulosa quædam ueterū monstra pro improbis scortis interpretatur. Eius uerba recitaui in philologia de cane carcharia, pagina 210. Plangon meretrix tanquam Chimæra quædam πυρπολεῖ τοὺς βαρβάρους. Οἱ Σινώπη δ' αὖ σιωπῶντες, οὐχ ὕδρα σιωπᾶσι νῦν; γραῦς μὲν αὕτη, πὰρ δ' πέφυκε δ' ἡ Γνάθαινα πλησίον, ὥς τὰ πολλά γ' εἰσὶ ταύτης, δὶς διπλάσιον κακόν, ut Atheneus libro 13. ex eodem refert. Versus ultimi sensus uidetur, Gnathænam Sinopæ uetulæ subnascentem, duplò ipsa deteriorem esse. ¶ Et centumgeminus Briareus, & bellua Lernæ, Vergilius 6. Aen. Hydram Lernæam decantent poëtæ, & ueterum fabularum opifices, quorum è numero est Hecatæus historicus, Aelianus.

Epitheta. ¶ Hydræ epitheta à Rauisio memorantur hæc: Renascens, Lernæa, stridens, immanis, colubrifera, dira, uallata colubris, ramosa, improba, fœcunda, uirens, Argolis, superba, nocens, ferox, multiplex, horrenda, septemplex, frigida, rediuiua, tumens, populosa.

Icones. ---clypeoq́ insigne paternum
Centum angues, cinctamq́ gerit serpentibus hydram, Vergilius 7. Aeneid. In Elide Iunonis templum est, in quo (præter alia simulacra) Hydram fluuij Amymonæ beluam sagittis conficienti Herculi, astat Pallas, Pausanias in Eliacis.

¶ Hydra

¶ Hydra ſydus eſt in cœlo (Proclus Hydrum nominat) in qua coruus inſidere exiſtimatur, &c. ut ſcribit Higinus, & nos in Coruo h. recitauimus. Ea tamen non eſt quam Hercules confecit. Cancer etiam ille qui Hydram aduerſus Herculem defendit, à Iunone inter ſydera relatus exiſtimatur: ut in Cancro fluuiatili H. recitauimus. *Sydus.*

Hydra inſula eſt Dolopum. Plura uide ſuperius in Hydro h.

Toxicum aliqui natum fabulantur è ſanguine Hydræ, quam Hercules τόξοις, id eſt, ſagittis interemit, Scholiaſtes Nicandri. Hercules Philoctetæ donauit pharetram & ſagittas Hydræ felle intinctas. Vide in Onomaſtico noſtro. Veſpæ in uiperam quam mortuam perſpexerint inuolantes, ueneno aculeum imbuunt: ſic & Hercules hydræ ueneno iacula tinxit, Aelianus. *Propria h.*

¶ Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra Intus habet ſedem, Vergilius 6. Aeneid. de inferis. Proxima (*pugna*) Lernæam ferro & face contudit hydram, Vergilius de laboribus Herculis. ¶ Hydram ſecas, prouerbium eſt apud Platonē libro de repub. quarto: Ἀγνοοῦντες (inquit) ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ ὕδραν τέμνουσιν, id eſt, Ignari ſe reuera tanquam hydram ſecare. Eſt autem hydram incidere, ita unum aliquod incōmodum tollere, ut in eius locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula Hydræ Lernææ, cuius uno reciſo capite plura renaſcebantur. Plutarchus in Cōmentario de fortuna Alexādri: Ὕδραν τέμνων ἀεί ποσι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν, id eſt, Hydram ſecans ſemper aliquibus bellis repullulantem. De Alexandro loquitur, cui uno bello cōfecto ſubinde aliud atq; aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorum multitudine identidem poſt acceptam cladem copias inſtaurantium, dixit ſibi uideri aduerſus Lernæam hydram pugnare. Hinc Horatius in Odis, Non hydra ſecto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem. Accommodari poterit ad eos qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & ſæpenumerò una enecta tres ſubnaſcuntur, &c. Eraſmus Rot. Meminit & Suidas huius prouerbij, & uſum eſſe dicit ἐπὶ τῶν ἀμηχάνων, id eſt de rebus quas nunquam aliquis perficiat, (utpote quæ ſubinde grauiores & intricatiores ſe exerant.) ¶ Magis uarius quàm hydra, prouerbium ad hydrum pertinet, & explicatum eſt ſuperiùs. *Prouerbia.*

Hydram ſepticipitem eſſe (inquit Nic. Erythræus) tam uerum eſt, quàm Caſtorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è ſerpentum dentibus armis inſtructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, uulneratam à Diomede Venerem, perlatum utribus Vlyſſem, &c. Hæc autem admonuimus propter nonnullos uſq; adeò rerum imperitos homines, qui proximis diebus Venetijs hydram ſeptem capitibus terribilem ad poëtarum exemplum ſummo artificio fictam ſpectantes horruerunt, etiam de tam terrifico monſtro naturam ipſam uehementer accuſantes, Hæc ille. Videtur autem de fictitio illo mōſtro ſentire, cuius hîc figurā ſubijciemus, qualis in charta quadā typis impreſſa et euulgata eſt.

Inscriptio erat hæc: Anno à Christo incarnato tricesimo supra sesquimillesimũ, mense Ianuario, serpens monstrosus, cuius typum imago hæc cum magnitudine, tum colore refert, è Turquia ad Venetos perlatus: deinde Francorum regi datus, sexq; millibus ducatorum æstimatus est. Additur & coniectatio authoris innominati, sed Germani, ut apparet, his uerbis: Nõ dubiũ est monstra significare mutationem rerum. Sed Germania aut orbis Christianus ita est afflictus, ut ei præter exitium accidere nil grauius queat. Vnde in spe sum ea monstra non esse ipsi ad maiorem calamitatem extimescenda. Sed res Turchæ ad summum potentiæ & felicitatis peruenerunt, quali etiam statu maxima, quæ hactenus fuerunt imperia, corruerunt. Illi minari ista diuinârim, sub cuius ditione monstrum natum & repertum est. & capita eius ab occipitio referunt gestamen pilei Turchici, &c. Hic diuinator quisquis est, primum res ne uera an ficta esset quærere debuerat. Mihi cum Erythræo planè cõmentum artis uidetur. Auriculæ, lingua, nasus, facies, toto genere à serpentium natura discrepant: quòd si figmenti author, rerum naturæ (quæ in ipsis etiam monstris plerunq; non undiquaq; degenerat) non imperitus fuisset, multò artificiosiùs potuisset imponere spectatoribus. Sed esto res uera: cur tamen Turcæ potius quàm nobis minabitur? Ita ne molles & blandi nobis, ne dicam cæci, erimus, ut culpam nostram non agnoscamus, & omne malum omen in hostes nostros reijciamus? Quòd si ab illis malis & peccatis, quorũ causa Deus hũc potentissimum hostem tot iam seculis in nos grassari permisit, pœnitudo aliqua & emendatio in nobis appareret, ut propitiũ deum, sic mala omnia à nobis auertenda, & nostros ac ueræ religionis inimicos ruituros, spes non dubia foret. Nunc quoniam nulli aut (prôh dolor) paucissimi resipiscunt ac emendantur, quis non metuat magis magisq; semper hanc pœnam, & hoc flagellum aduersum nos inualiturum, donec uel funditus pereamus, uel causa malorũ cõmuni tandem ad optima quæq; consensu (quod equidem opto magis quàm spero) tollatur. ¶ Venetijs in thesauro principum septicipitem serpentem asseruatum, incredibili ferè pretio ob raritatẽ redemptum, olim quidam mihi ceu testis oculatus retulit, haud scio quàm uere.

DE SERPENTIBVS AQVATICIS DIVERSIS.

Anius lacus Puteolis uicinus est, quem ego arbitror hodie Sudatorij lacum uocari à balneo, quod in eius est margine, &c. Eminet inter alios huic ad Austrum mons silicibus plenus, ex quo Iunio ueniente mense tot serpentum inuicem glomeratorum globi se præcipitant, ut mirabile uisu sit, omnesq; in subditum se demergunt lacum: nec est qui unquam exeuntem uiderit aliquem, aut innatantem, uel aliter prodeuntem, Io. Bocatius in libro de lacubus.

Iuba dicit in Troglodytis lacum insanum malefica ui appellatũ, ter die fieri amarum salsumq;, ac deinde dulcem: totiesq; etiam noctu, scatentem albis serpentibus uicenûm cubitorũ, Plinius.

Aspides quædam chersææ, id est terrestres cognominantur: ad discrimen earum quæ chelidoniæ dicuntur, & circa fluuiorum ripas, præcipuè Nili, latent.

Palustribus draconibus crista non est: montanis uerò, iuuenibus quidẽ adnascitur crista, mediocriter prominens: prouectis uerò ætate, grandior, Philostratus.

Olaus Magnus in Tabula Septentrionali aues duas aquatiles pingit in lacu quodã, quarum altera serpentem ore tenet.

In Cuba insula serpentes noua totius corporis specie ac forma præditi, sesquipedis plerunque longitudine, qui ex terra & ex aqua uiuũt, in lautioribus erant epulis, Pet. Bembus historiæ Venetæ libro 6.

MERGVLI dicti serpentes, ut audio, ex Africa adferunt: qui quales sint, & an in aqua mergantur ut nomen sonat, non habeo quod dicam.

Ctesias Cnidius refert in flumine, cui nomen Argades, quod ad Persicã Sittacen est, Serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras, quatuor cubitorum longitudinem habere, & quos percusserint interimere, interdiu eas haudquaquam uideri solere, sub aqua natantes: noctu uerò uel aquantibus uel lintea lauantibus (idq; fieri non raro) perniciem inferre, Aelianus de animalibus 16.42.

Anno natiuitatis domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, Maij die 21. Luceriæ in Heluetijs urbe præclara, inusitatæ formæ & magnitudinis serpens sub ponte Vrsæ fluminis tranare uisus est, cum è lacu descenderet: auriculis latis, longitudine ad sex passus, ut conijciebant qui uiderunt, corpore alioqui similis (*æqualis*) uitulo: Ex codice manuscripto qui Chronica Tigurinorum continet.

Draco Romæ uisus in Tyberi. Scriptum est in Rom. annalibus ac sæpius notatum, quo tempore dracones, uel qua magnitudine in urbẽ Romam delati sint. Nam inundante maximè Tyberis fluuio uisi per urbem traducti tur: quod ipsum temporibus nostris contigit. Sed illud propè incredendum quibusdam uideri solet, quod imperante quidem Mauricio Aug. Romæ accidit: qua uidelicet tempestate exundationes aliquot maximæ extiterunt & Athesis & Tyberis fluminum, (quando ob ingentem uim undarum Veronæ urbis mœnia dicuntur alicubi disiecta ac diruta: Tyberis autẽ fluuius in tantam excreuisse magnitudinem traditur, ut eiusdem alluuiones supra muros urbis influerent, ac regiones latè occuparent:) quo factum est, ut cùm multa serpentum genera per alueũ Tyberis æstuante fluuio

te fluuio essent deuecta, inter hæc draco mira quadam & insigni magnitudine, per urbem transiens usque ad ipsum mare descendit. quod & mox horribili prodigio pestis maxima secuta est, Petrus Crinitus de honesta discipl. 20.3.

HYS, Ys, id est Sus uel Porcus, piscis quidam est. Atheneus dubitat an ὗες pisces Epicharmo nominati ijdem sint κάπροι. Vide in Hyæna pisce A. De piscibus diuersis qui porcorum quadrupedũ nominibus appellant, aut cum eis aliquid simile habent, in P. elemento scribemus.

HYSCA. Vide Hycca superius.

DE AQVATILIBVS ANIMANTIVM, QVORVM NOMINIBVS I. LITERA ANTEPONITVR.

IBIS uel Elephas piscis aculeũ habet ut pastinaca, Rondeletius ubi de Anthiæ prima specie scribit: alibi quidem nusquam ibidis piscis mentionem ab eo factam reperio.

ICHNEVMON quadrupes & piscis, Varinus.

ICTAR pisciculus. Vide in Corollario ad Apuam Atherinam. ἰκτάρα, ἐθνικῶς, ἰχθῦς, Hesychius.

IECVR marinum, Iecorinus. Lege Hepatus.

ILLI, (ἴλλοι paroxytonum, aliâs oxytonum,) pisces quidam magni nominantur à Tarentino in Geoponicis.

MEGASTHENEM audio dicentem in mari INDICO quendam pisciculum nasci, eumque quoad uiuit, in profundo quidem natantem non apparere: mortuum uerò ad summã aquam existere, & fluitare. qui eum contigerit, animi defectionibus primùm tentari, deinde obire mortem, Aelianus de animal. 8.6. & Philes.

DE INSECTIS ALIQVOT AQVATICIS, QVAE AB ANTIQVIS MEMORATA NON SVNT.

ANIMALIA quę faciunt tædium in nullis aquis plura gignuntur quàm cisternarũ, Plinius 31.3. In cisternis quidem aquæ pluuiæ per tecta, canales, & aliter (ut Venetijs per uicos etiam loco circa cisternam decliui undique uersus medium, ut confluere possit, & per foramina quædã quibus arena subest cisternæ colata influere) collectæ, minùs puræ, si animalia plura generent, mirum non est. Nam & aqua pluuia mollior est, tepidior, fœcundior, & faciliùs immutatur: & aqua minùs pura, tùm per se, tùm quia seminaria quædã forte per tecta & aliunde secum trahit, faciliùs aut putrescens generat: aut quorum semina accepit, perficit animalia. Nec nihil huc facit fundum cisternarũ immobile, in fundo enim ferè gignuntur: quod in natiuis fontibus perpetua scaturigine semper mouetur. Pulchrè autem aquarum tædia communi uocabulo quæcunque in aquis nascentia homines abominantur animalium, Plinius dixit: ut pro pediculis alibi ciuiliùs capitis tædia.

DE SQVILLA FLVVIATILI, (GRYLLVM FLVVIAT. fortè cõmodiùs nominabimus,) Rondeletius.

In fluuijs insecta quædam uiuere deprehendi, quæ uaria sunt. quædam enim uermium, quædam muscarum, quædam scarabeorum forma sunt. De his cùm nihil apud scriptores ueteres legerim, non ineptè facturus uideor, si aliarum bestiolarum quarum imaginem similitudinemque habent, nomina eis imponam. Ab his incipiam quæ tenui crusta integuntur, qualis est Squilla fluuiatilis quam hîc exhibemus.

Ea pedes ternos utrinque habet. Cauda in duo longa & tenuia ueluti fila desinit: digitali est lon- A
gitudine. Capite est rotundo & cõpresso instar lentis leguminis. Cornicula quatuor habet. Cum B
squillis marinis magna est figuræ affinitas. Quare non uideo quo aptiore nomine donetur quàm Squillæ fluuiatilis.

DE PHRYGANIO VERMICVLO FLVVIATILI ET marino, Bellonius.

Phryganium fluuiatile æquè ac marinum deiectamentum, Galli Charreé appellant, quod cinerum recrementis sit persimile. Pisciculus est aut potiùs uermiculus, quo piscatores utuntur pro esca: sic appellatus, quòd Phrygana, id est fremia, cremia, siue festucas suæ thecæ aut tegumenti lateribus, filo tanquam araneæ ab eius ore dependente (nouit enim nere ut aranea) agglutinans atque alligans, circumponat: ex quibus augescens, casam ampliorem sibi cõstruit. in quo pinnoterem imitaretur: nisi pinnoteres sibijpsi domũ facere nescirent. Senos utrinque pedes habet, quibus

in aquæ etiam rapidissimæ riuulis incedit:nare enim nescit.estq; animal tenue,oblongum,paruę erucæ simile,quem auidissimè appetunt Truttæ:est enim profluentibus aquis ac torrentibus frequens. Eo etiam pisciculi, si sua theca seu inuolucro nudetur,affatim capiuntur. Chrysippus Philosophus (inquit Plinius) tradit Phryganion alligatum remedio esse quartanis. quod autem esset id animal nec ipse descripsit,nec nos inuenimus qui nouisset.

COROLLARIVM, DE EODEM ET SIMILIBVS alijs fluuiorum animalculis.

Phrygan ij nomen uetus Plinio usitatū,sed quid esset ignoratum, an rectè aquatico uermiculo,quem Galli Charree uocãt,attribuerit Bellonius,ne de nominibus magis quàm rebus uideatur esse solicitus,non disceptabo. hoc tantùm dixero, à sola etymologia argumentū minimè firmum sumi:nec quoduis animal quod phryganis hæreat,phryganium dici posse. Sed ita appellemus licet,potiùs quàm contendamus:quoniam nullū inde incōmodum sequetur opinor. Gallicum nomē Charree, ad Germanicum Kerder uel Kärder accedit,quod uermiculis aquaticis plerisque puto cōmune est:usus omnium ad inescandos pisces,à quibus appetuntur. Ex omnibus æstate muscarum quædam genera nascūtur,ex alijs alia. Neq; hæc animalcula tantū nostri, sed escam omnem ad pisces capiendos comparatam & infigendam hamis, Kerder appellant: à qua uoce non aliena est delear Græca. Priuatim uerò Steinbyssen appellant, quasi dacolithos Græcè à morsu lapidum dicas,(quo nomine gobij etiã fluuiatilis genus quoddam indicauimus supra) uermiculos thecis quibusdam arenaceis inclusos, qui in aquis fluentibus & lacu etiam adhærent lapidibus infernè, & à piscatoribus leguntur ad inescãdos pisces. mouentur unà cum thecis suis, quibus forma cylindri: caput & pedes senos exerunt. Audio & in frigidis quibusdam fontibus uermiculos thecis duris inclusos inueniri. Nostrates pleriq; hoc genus Kerder, ut dixi, uel Kerderle nominant: Rückle genus diuersum appellant in lacu nostro, in fundo aquæ, quod nec lapidibus hæret,nec thecis includitur: fortè quasi eruculas. uideri enim possunt erucæ quædam aquaticæ. alij Quercklen, & Wasserlüß, id est pediculos aquaticos. Eadem enim hæc nomina puto, hoc est eorundem animalium, uel omnino, uel saltem genere proximo. Vermiū quædam genera & multipedum ex aqua cum retibus piscatorum frequenter extrahuntur, Albertus. Ego hyeme aliquando, circa Ianuarij calendas insecta huiusmodi erucis similia inspexi: digiti aut pollicis transuersi longitudine, senis pedibus, ore forcipato, cauda bicuspide: anteriùs, ubi caput & pedes sunt, nigricant: posteriùs è uiridi colore fusca sunt. Quædam ex eis maiuscula, alia perparua erant. Reperiuntur maximè locis aquarum limosis, & ubi algæ nascuntur, præsertim illæ, quarum una fœniculum, altera abietem uel hippurim folijs refert.

Kerder.

Steinbyß

Feruentium aquarum scaturiginibus uermiculi quidam innascuntur, qui alibi ducere uitam nequeunt, Cælius 10.10.

Mertz.

Mira uidetur Martij ratio mēsis, (ut doctissimus iuuenis Samuel Quiccelbergius ad nos scripsit) qui procreet tantum fœtum in aquis fœtentibus, & aliquando satis claris, uulgo rusticorum (in Germania) notum: qui si pedibus nudis in illam ingrediantur aquam, ubi hoc genus animalis in summo aquæ detinetur, circulum sibi fieri narrant, ad eum usq; locū quò aqua peruenerat in cruribus, eumq; circulum ita punctum, ut sanguis confluat, & inflammationem aliquam uel scabiem crura præ se ferant: uerùm hoc sine noxa. Animalcula ipsa à mēse appellant der Mertz.

Muscarum genus quoddam exile pulicum instar, per summam aquam innatans, è fundo euectum, apud nos reperitur: nec puto uolare.

Sunt & Cantharides aquaticæ, in paludib. circa lacū apud nos, quæ per superficiē aquę motu irrequieto huc illuc circa eundē ferè semper locū mira celeritate se traijciūt: nec in summo tantū, sed etiã profundiùs feruntur. Magnitudine & forma cimices referūt. Crurscula sena habent subruffa. Vaginæ è nigro uirides, præsertim ad Solē, & splendentes, alas tegūt: sed nō penitus: ad caudam enim alarum extremitas prominet, quæ cum in aqua celeriter feruntur, ut solent, mirabili candore splendoreq; conspicua argentum uiuum quodammodo refert. unde & pygolampides aquaticas si quis appellet, nomen ipsorum naturæ cōueniens posuerit. In aërem si prorepserint, uolare etiam possunt. Icon earum hæc est.

Scarabeos quosdam maiusculos, corpore lato compressoq;, Wassergugen appellari audio: qui in quarunuis aquarum fundo reptent.

Wassergugen.

DE TINEIS VEL SCROPHVLIS AQVATICIS.

Limus aquarum uitium est: si tamen idem amnis anguillis scateat, salubritatis indicium habetur: sicuti frigoris, tineas in fonte gigni, Plinius. Has esse puto quas nostri Gytzen appellant, alibi Gypsen/Stabysen/Meschen uel Mäschen, & Wasserschaben: ex quibus postremum tineas aquaticas significat. Reperiuntur in fontibus, non quibusuis, sed bonis & frigidis duntaxat, præsertim Martio mense. Sunt autem uermiculi perparui: & quoniam conglobari conuoluiq; tanquam in arcum solent, minores etiam apparent, ut fallant aliquando bibentes. Colore albicant,

albicant. Pedibus nituntur plurimis, cõtiguis per totius ferè corporis alueum, si bene memini: ab ore etiam ueluti pedes prominent: ut multipedes uel aselli aquatici nominari mereantur. Pedes molliores sunt, quàm ut extra aquã ingredi queant: nisi fortè non mollities in causa est, sed pedum contiguorum multitudo, quos nisi in aqua non facilè diducũt. In aqua mouentur & currunt corpore non recto aut æquali, sed in alterum latus inclinato. Retrorsum quoq; incedunt, si bene memini. Cauda oblonga in aculeum desinit. Oculi sunt perexilia puncta alba, cum centro nigro longè minutissimo. ¶ Cum potu hausti periculum creant, ut aliqui putant, etiam uitæ. Ventrem ijs qui biberint, inflari audio. Rusticum noui qui cùm huius generis uermem in potu hausisset, mox in stomacho dolorem percepit: qui sumpta theriaca descendit ad umbilicum. Medicamento purgatus est frustra, quanuis copiosè soluta aluo. Demum cum uinum abundè bibisset, uermem uiuum aluo reddidit, cum iam tres dies retinuisset. Et uerisimile est, nisi cum potu multo promoueatur ac proluatur hoc animal, expelli non posse: quoniam in sicco, ut diximus, moueri nequit: humorem autem siue sponte sequatur, siue ablutionis ui, exibit facilius. Prodesset fortè & terebinthina aut larigna resina, aut oleum butyrum'ue copiosius sumpta, hæc, ut intestina lubrica fierent: illæ, ut animal secum inuoluerent descendendo. Quòd si quis aut aquæ aut uini potum copiosiorem uitare uelit, minore periculo forsan lac aut lactis serũ, polypodio præsertim aut alio molliente aluum incocto medicamento, affatim hauriet. Quòd si non cesserit malum, idem remediũ clystere infundi poterit. Ab initio autem statim, antequam ad intestina descẽdat uermis, à multo tepidæ oleiq; potu uomitum concitandum suaserim. ¶ Iidem sunt uermes Gallicè dicti Scrophulæ aquaticæ (uulgò Agroueles, uel Escroëlles:) Aiunt enim multipedes esse, corpusculo breui, cauda reflexa: inueniri in fluuijs, puteis, fontibus: & bibi aliquando ab imprudentibus: unde uulgò scrophulas illas (strumas seu chœrades) ulceratas & exedentes, sine tumore, in gutture, procedente etiam aures uersus interdum malo, & fauces aliquando penetrante, oriri putant. Hinc & uermibus ipsis nomen impositum. Hoc scrophularum genus à regibus Gallorum solo contactu curari aiunt. Tu princeps generosissimè (inquit Dionysius Corronius in epistola, qua Actuarij librum de compositione medicamentorũ à Ruellio translatum Francisco Valesio Gallorum regi nuncupat) plerisq; ueteris memoriæ regibus, & inuentis tuendis solertior, & sanando fortunatior diuiniorq; extitisti: qui non carmine, non superstitione ulla, ut ueteres fecisse produntur, sed sincera in Christũ fide ductus, eiusq;, ut uidere est, spiritu afflatus duce, tuo cœlestisq; dei digito, tot milia strumosorum, hoc est morbo perditorum, nulli mortaliũ quàm tibi curabili, etiam leuiter contacta sanas & seruas, deorum (quos imitaris) instituto, qui soli quosdam in nobis affectus amoliri creduntur. Hæc ille. Ferunt autem omnes Galliarum reges hac eadem sanandi ui ceu miraculo pollere: eandemq; cõmunicare posse filio cuiuscunq; hominis septimo nato, ita ut nulla filia interim nata sit: id quod aut uerum non esse, aut superstitione non uacare puto. Audio & Anglorum reges hoc malum sanare solitos, & qui id sanent legitimos reges existimari. Vocant autem morbum regis, uel malum regium. Per annum semel aut bis aiunt admitti ad regem hoc morbo laborantes: inspectos priùs à chirurgis, qui & morbum hunc esse, & remedijs incurabilem iudicarint. Genus esse serpiginis uel impetiginis audio in lateribus colli, profundioris, leuiter exulceratæ & fluentis. Rege igitur admittente, æger accedit in genua procidens. Rex precibus quibusdam dictis (fortè & ceremonijs peractis,) numum aureum, cui ab angelo, quo insignitur, nomen, manu flectit: eoq; malum (auulso, si quod impositũ est, medicamento, prohibens deinceps quicquam imponi) contingit: & numum ægro donat. Tum malum paulatim arescit & curatur. Interdicitur autem singulis ita contactis, ut per septenniũ intra septem miliaria non accedant ad locum ubicunq; rex moratur: sin minùs, malum repetiturum. Sed hoc etiam superstitiosum esse quis non credat?

Scrophulæ aquat.

In aquis nonnullis audio uermes esse breues, capite & proxima parte crassos, retro exiles, articuli longitudine, colore subfusco uel incano, noxios si in potu hauriantur.

DE SETA VEL VITVLO AQVATICO.

Vituli aquatici icon, quæ setæ equinæ crassitiem excedere non debebat.

Vitulus Aquaticus à nostris, ein Wasserkalb, nescio qua ratione uocatur: nisi quòd à uitulis per ætatem incautioribus, nonnunquam in aqua bibatur, magno etiam uitæ periculo.

Alij ex recentioribus Setam aptiùs uocarunt, siue à simplici et tenuissima corporis figura, siue quòd è seta equina in aquis putrefacta nasci existimetur. Seta est uermis, ut quidam dicunt, serpens à re nomẽ habens. est enim tenuissimus instar setæ, (ut seta uel pilus, de iuba caudáue equi putetur, Albertus) ferè cubitalis longitudine, durus & albus: nihil differens utraq; extremitate, quippe cui caput non est, sed serpit in utranq; partem, (*inde amphisbænam aquaticam fortè dixeris.*) In aquis corruptis, (In aquis stantibus non multùm corruptis, Albertus) nec tamen fœtidis nascitur. durus est adeò ut uix pede conteri possit, (& si bulliatur, non emollitur, Albertus) Author de natur. rer.

Caput ei nullum esse uidetur, & ad utranque partem natat. Forte autem de pilis nascitur equorum, hi enim in aqua stante positi, uitam & spiritum accipiunt, & mouentur, sicut multoties experti sumus, Albertus. Huius uermis è pilo equino in paludes uel stagna coniecto nascentis (ut uulgò creditur) caput & caudam primùm crescere aiunt. Insectorum'ne generis sit dubitari potest, quoniam pellis una continua ei est, nec ita ut lumbrici mouetur. Eadem per totum crassitudine est, dodrante longior, albicans. In fonte bono & frigido olim reperire memini: & aliàs in horto super folio quodam, hic longus erat quinque aut sex digitos, crassitudine setæ: dorso fusco, uentre albicante. Cauda undiquaque albebat. Intricare se solet instar Gordij nodi, ut duobus aut tribus in locis nodi huiusmodi elegantissimè ducti in eius corpore appareant. ¶ Huius ueneni tanta uis est, ut ab homine potu haustus, elanguere eum & tabescere faciat, donec cum diro cruciatu uitam exuat, Author de nat. rerum. Haustus ab homine cum cruciatu & languore uitam aufert, aliter autem tactus, non nocet, Albertus. Ego etiam uitulis aquaticis potis quosdam mortuos accepi. Vir quidam hoc uerme epoto mox malè habuit circa præcordia: tũ mulier quædam centaurij minoris in uino decoctum ei propinauit. Vomuit ille ac simul uermem reiecit. Si cui uitulus aquaticus in uentre nascitur, perungendus est uentre ac uentriculo liquefactis pariter butyro, cera & oleo. Vitulus aquaticus (inquit Bertrucius in Methodo de cognoscendis morbis) uermis paruus est, ueluti duos cubitos (*immò palmos duos, id est octo digitos*) longus, subalbo colore, habitans in paludibus & aquis corruptis: quem qui uidet, putat esse caudæ equinæ pilum, huic nanque similis est. Potus hic bufonis mala comparat. ¶ Mihi ratio curandi eadem profutura uidetur, quæ aduersus tineas aquaticas à nobis præscripta est. Vituli, præsertim per ætatem incautiores, hos uermes aliquando deglutiunt, autumno maximè cum herbis: in potu uerò rarius. Sunt qui ex bruchis, quos nostri Hewsteffel appellant, oriri eos existiment: quod mihi uerisimile non fit: alij ex herbis in aquarum alueos, unde pecus potat, dependentibus. Deglutiti illi circa guttur & arteriam hærent: unde uituli paulatim contabescunt: succurri aiunt quidam uino per nares cornu infuso in quo decocta sint allia: alij remedium contra hoc malum exploratum esse negant. ¶ Ololygon, animal est palustre, simplex, gracile, Theon in Aratum. Et paulò antè, Ololygon auis est solitudine gaudens: uel ἡμιεῖον (uox uidetur corrupta) ζῶον, palustre, frigiditate gaudens, oblongum, indistinctum, (ἀδιάρθρωτον,) terræ intestino simile, sed multò gracilius: (*quærendum an idem qui Vitulus aquaticus à nostris dicitur*,) ignoratum Aristoteli, qui ololygóna uocat tantùm maris ranæ uocem, allicientis ad coitũ fœminã. Plura leges in Rana C. inter Quadrup. ouip.

IONISCVS, ἰωνίσκος, ab Ephesijs appellatur aurata, authore Ephesio apud Athenæum.

IONVS, ἰωνός, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

IOPS. Vide in Eritimo.

ISICVM pro pisce Trallianus aliquoties nominat, solus opinor apud Græcos: & imitatus eum inter Latinos Plinius medicus. ¶ Si capilli defluant propter raritatem meatuum, & quòd digesto humore consumptoque unde nutriebantur excremento, contabescant, refrigerantibus & astringentibus auxilijs uti conuenit, & uictu minimè acri. Proderunt igitur lactucæ, maluæ, pepones, pisces duriores, & carnes suillæ non pingues, maximè bubulæ, & pedes bubuli, & isycus, & pectunculi, & buccina, Trallianus 1.2. Quo in loco Goupylus, pro ἴσυκος (inquit) emendamus ἴσικος, ex Athenæo & Alexandro Aphrodisiensi. Athenæus quidem libro 9. Dipnosoph. in uentre porcelli miro artificio parati & conditi, cum alia quædam, tum isicia reposita fuisse ait, his uerbis: Καὶ τὰ ἐκ σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατακνιζόμενα, καὶ μετὰ πεπερέως συμπλαττόμενα. ἴσικια γὰρ ὀνομάζειν αἰδοῦμαι τὸν Οὐλπιανόν, καὶ περ αὐτὸν εἰδὼς ἡδέως αὐτοῖς χρώμενον. Apicius Cælius etiam multa quæ ad hanc rem spectant, scribit lib. 2. de opsonijs & condimentis: quo in loco isicia ex piscibus fieri docet, cuius rei auctorem fuisse Heliogabalum historiæ narrant, Hæc Goupylus. Atheneus quidem non esse Græcum hoc uocabulum insinuat, ideoque circumscribere maluit, Vlpianum hoc uocabulo uti, cum uerecũdia miratus. A recẽtioribus Græcis ἴσικος genere masculino, tribus syllabis scribitur: Latinis neutri generis est, & quatuor syllabarum, isicium. Alex. Aphrodisiensis problematum physicorum 1.21. ad quæstionem, Cur ægrè id genus edulij concoquitur, quod insitium (ὁ ἴσικος) appellatum est? Quoniam (respondet) sua leuitate fluitat in uentriculo per cibi humidi medium, nec eius (*uentriculi*) corpus attingit: quo tactu fieri concoctio potest: sed iuxta gulam redundat: cuius officium cibis non coquendis, sed appetendis delegatũ est. Quinetiam foris aquę iniectum nõ subsidet, sed innatat. quoniam dum carnes teruntur, (ἐν τῷ τρίβεσθαι τῶν κρεῶν;) spiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptissimum reddat. Hinc etiam molle laxumque, propter inclusum spiritum, isicium euadat necesse est. Transtulit hunc locum in suas quæstiones Macrobius Saturnaliorum 7.8. Dicas quæso (inquit) quæ causa difficile digestu facit isitium: (quod ab insectione insitium dictũ est. amissione enim literæ, postea, quod nunc habet nomen obtinuit,) cùm multùm in eo digestionem futuram iuuerit tritura tam diligens? &c. ¶ In cardialgia conueniunt cibaria quæ non facilè corrumpantur, & quæ acrimoniæ ac mordacitati infestantium humorum aduersentur, ut sunt astaci, isici, (ἴσικοι oxytonum, malim proparoxytonum,) pectunculi, buccina, (&c.) Trallianus. Diabete laborantibus conueniũt ex piscibus, isicus, orphus, aut alius quispiam duræ carnis, Idem. Et alibi in curatione doloris

oculo-

oculorum ex bilioso & acri humore: Vescatur æger alimẽtis mitibus, minimẽ mordacibus, & incrassantibus, ut orpho & alijs piscibus durioribus, glauco, buccinis, ἢ τοῖς δ᾽ αὐτῶν ἢ σηκῷ, ubi Goupylus legendum censet, ἢ ἴωσι δ᾽ αὐτῶν ἰσίκῳ. ¶ Nihil ex eis quod pingue est sumant, ut (*sed*) isicos, pectines & conchylia, Plinius medicus 5.1.

ISOX. Vide Esox.

ISPIDION. Vide in Equo suprà.

ITELLINAE. Lege Tellinæ A.

DE IVLIDE, BELLONIVS.

PVLCHRIOREM piscem Iulide mare non habet, quamobrem hunc Veneti & Massilienses Donsellam & Domisellã uocant: Genuenses una Zigurella, hoc est, puellam, nominant. Vulgus Græcũ non Iulidem, sed Illecam, uel Iglecquam pronunciat, Rhodium Afdelles. Nonnulli etiam Zillo malunt pronunciare. (*In singularibus obseruationibus à Græcis hodie Sgourdelles uocari scribit.*) Vulgaris est admodum pisciculus. A

Et quanquam cum Phycidibus & Iecorinis, quas Lambenas uocant (*alibi Phycidem tantum uulgò Lambenam Venetis uocari docet: Hepatum uerò Sachetum, à Rondeletij Hepato diuersum*) magnã habeat similitudinem: uulgus tamen hos pisces ab inuicem peroptimẽ distinguere nouit. Non una est Iulidum species. euariant enim colore, sed semper reuertuntur ad suas notas, quibus ab inuicem discernuntur. Iulis uix excedit palmum longitudine. Habet enim corpus gracile & oblongum ut Sphyræna: cuius crassitudo rarò excedit, quantùm pollex cum indice capere possit. Tanta est colorum in huius tergore uarietas, ut in eo Iridem depictam utrinq; uideas. Squamis enim contegitur tenuissimis multorum colorum, super quibus ductæ lineæ rectæ, cæruleæ, uirides, melinæ, rubræ ac fuscæ apparent. Pinnam in tergore continuam, ac reliquas totius corporis, ut & rotundam caudam, habet, omnes uersicolores. Verùm linea quæ utrinq; corpus intercipit, haud rectà fertur, sed ad caudam aliquantulum incuruatur. Oculos habet paruos, pupillam nigrã, horumq; rubentem iridem. Dentes ostendit albos, acutos, aduncos, ut uespertilio, multò plures in inferiore maxilla, quàm in superiore: labia quoq; crassa. B

Rarò quidem retibus, calamis & hamo frequentiùs capitur. B

Singularis inter saxa degit. Quamobrem Galeno & Dioscoridi meritò inter generosos saxatiles, & qui mollem ac friabilem habent carnem, annumeratur. C F

DE EADEM, RONDELETIVS.

Rondeletij figuram non posui, sed nostram eiusdem piscis, elegantiùs expressam. Bellonij pictura oris acumen non satis ostendit, uariam uerò illam medij corporis lineam similiter ferè ut nostra, multò clariùs quàm Rondeletius monstrat.

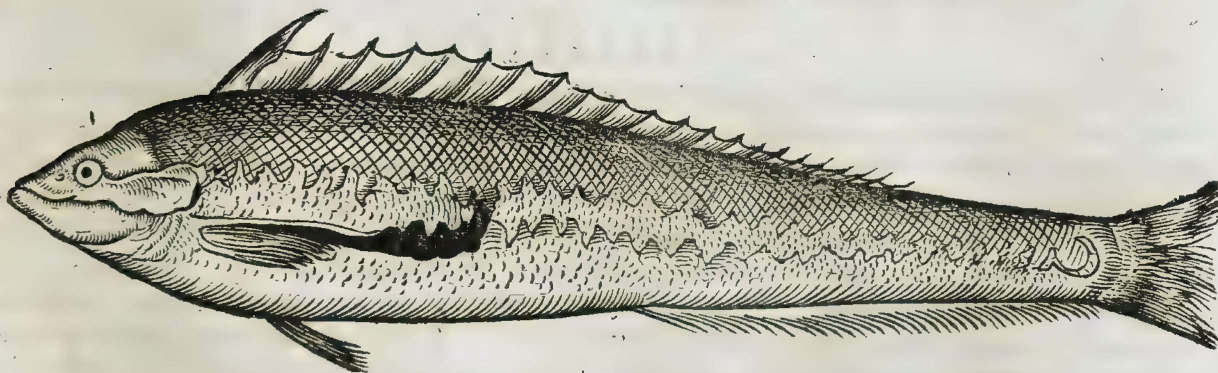

ἰουλὶς à Græcis dicitur, quæ à Gaza iulia, cuius nominis uice, Græcum retinere maluissem. à Liguribus girello siue girella, à nonnullis donzella. nostris incognita est, quia uix in toto nostro litore reperiatur. A

Piscis est marinus, gregalis, teste Aristot. ex saxatilium genere, autore Galeno libro 3. de facultatibus alimentorum. Digiti magnitudinem uix superat. uarius est: nimirum dorso uiolaceo. à capite ad caudam subauream lineam ductam habet, hinc & inde rostri modo dentatã, cui pars quæ subest colore est cæruleo, uenter candido flauescente. Squamis tegitur paruis, pinnarum numero, situ, labijs, dentibus recuruis, cauda, alijs saxatilibus similis. Rostro est acutiore, oculis paruis, B Lib. 9. de hist. animal. cap. 2.

rotundis. Podicem habet in medio ferè corpore. internis partibus à saxatilibus alijs non differt, corpore est breuiore strictioreque. Antipoli & in toto Ligustico sinu frequẽtissimus est pisciculus, & ob paruitatem uilis.

C Numenius apud Athenæum ἰουλίδα μάργον appellat, id est, uoracem, siue edacem. Memorabile est id quod de hoc pisce scribit Aelianus, Iulides pisces saxatiles sunt, quibus os ueneno refertum est. Quemcunque piscem degustarunt, inhabilem ad edendum, perniciosumque ei qui posteà gustauerit, efficiunt. Piscatores cùm squillam quam media ex parte iulides exedissent & cõfecissent, sine ullo precio parabilem offendissent, cumque inopia pressi gustare cœpissent, illorum aliquos uehementes cruciatus exceperunt. In piscatu urinatores & natatores infestissimè persequuntur, ac ut terrenæ muscæ mordicus premunt, similiter iulides frequentes, in eos, quos dixi incurrentes, morsu affligunt, quas repellere necesse habent, aut ab his demorsi cruciabuntur: in quibus repulsandis totus urinandi & natandi labor perit. Haud dissimilia de ijsdem scribit Oppianus. Iulides hominibus saxa rimantibus, (*urinantibus & spongiatoribus*) ore uenenato infestissimas esse. denso enim agmine saxis erumpunt & circundant, nec morsu petere desistunt, quantumuis illi pedibus manibusque excutere à se conentur: easque muscis comparat, quæ messores fessos & sudore diffluentes cateruatim inuadunt, nec nisi sanguine plenæ abigi possunt.

Libro 7.
F G
D. Quòd hominem mordicus infestent.

Αἳ δ' ἀπὸ πετράων μάλα μυρίαι ὁρμηθεῖσαι Ἄνδρα περιπροθέουσι, καὶ ἀθρόαι ἀμφιχέονται:
Καί μιν ὀδ' ὃ βλάπτουσι πονεύμενον ἄλλοθεν ἄλλαι Κνίζουσαι στομάτεσσιν ἀναιδέες, αὐτὰρ ὁ κάμνει
Ὕδασι καὶ συγκρούσιν ἰουλίσιν ἀντιβολήσας. Χερσὶ δ' ὅσον σθένος ἐστὶν, ἐπειγομένοις τε πόδεσσιν
Σεύει ἀμυνόμενος δηρὸν στρατόν: αἱ δ' ἐφέπονται Ἀστεμφεῖς μυίαις ἐναλίγκιοι, αἵ ῥά τ' ἐπ' ἔργοις
Ἀνέρας ἀμητῆρας ὀπωρινὸν μογέοντας Πάντοσ', ἀνιηραὶ θέρεος σίχες, ἀμφιπέτονται.

Cùm aliquando Antipoli & sanitatis & uoluptatis causa, corpus in aqua marina lauare & pisciculos capere uellem, uidi equidem pisciculos istos non aliter quàm fucos adproperare, & morsu tibias petere, ne calce quidem, etiam si pars callosa sit & dura, abstinentes. Idem mihi narrarũt, qui in comitatu erant Gulielmi Pelicerij episcopi Monspeliensis, uiri in uario doctrinæ genere excellentissimi, cùm Niceam nauigaret, ad conuentum trium summorum totius Europæ principum FRANCISCI Gallorum Regis, literarum alumni, Caroli quinti Imperatoris, & PAVLI tertij Pontificis Romani. His adducor, ut credã iulidẽ ueterũ eam esse quam hîc exhibemus.

A Cùm Pisis Portius magni nominis philosophus eundem piscem affabrè atque egregio artificio depictum mihi ostendisset, sciscitatusque essem quem piscem existimaret, ille iulidem respõdit: non, ut aiebat, ueterum scriptorũ descriptione aliqua persuasus, sed suspicionibus quibusdam & cõmuni consensu. Sunt enim qui iurelam alij iulam nuncupent, quæ magis ac magis opinionem meam confirmant.

Huius obiter tantùm meminit Aristoteles, inter gregales recensens. Galenus quarto loco inter saxatiles collocat. Oppianus & Artemidorus in libro de somniorum interpretatione inter uarios pisces numerant. Plinius nullam omnino mentionem facit.

F Est carne tenera & fragili, (*friabili.*) Sed quæ litorum & portuum saxa frequẽtat, deterior est: quæ procul inde uiuit in saxis, melior. Ius ex ea aluum subducit. Paratur ut reliqui saxatiles, sed melius farina conspersa coquitur in sartagine.

COROLLARIVM.

A Cum Venetijs pictum piscem, quem suprà exhibui, Gillio ostendissem, is statim iulidem esse me docuit, idque se omnium primum obseruasse. Ex picturis Cor. Sittardi habeo non forma sed coloribus ab ea quam exhibui nonnihil differentem: quæ, & dentes ore aperto ostendit. tincã marinam ab aliquibus uocari adscriptum erat, nimirum quòd magna ex parte uiridi colore sit iulidis illa species. Sed Itali merulam ac phycidem pisces tincam marinam uocitãt, ut scribit Bellonius. Hyccam pro iulide Hermippus Smyrnæus accipit. uide superiùs in Hycca: & mox in E. Differt ab Iulide iulus piscis: qui balænis oculorum uice fungitur, Musculus aliàs dictus: de quo in Balæna D. diximus, alia quædam in M. elemento addituri. Est & insectũ iulus, asellum & multipedam alij uocant. Numenius etiam terræ intestina ἰούλους nominauit. Synesius tamen in epistolis iulos pro nostris iulidibus dixisse uidetur: Piscantes (inquit) circa quoddam Africæ litus loco petroso, adulti quidem capiebant murænas & locustas grandes: minores uerò natu, uiles gobios & iulos, κωβιοὺς εὐτελεῖς καὶ ἰούλους. ex quibus uerbis & uilem & paruum esse hunc piscem apparet. Donzellam seu domicellam pisciculum Venetijs dictum, squamis & colorũ uarietate spectabilem, quo nomine antiquo uocitetur Cælius Calcagninus à Iacobo Zieglero petit ut à Massario inquirat. Piscem alium rubicundum, Donsellæ nomine alicubi (in Italia puto) dictum, descripsi suprà in Corollario de Alpheste, pag. 42. Rondeletio Ophidion Plinij (asellorum generis pisciculus, suprà nobis descriptus pag. 105.) circa Monspelium uulgò Donzelle uocatur. Iulis à Græcis hodie nonnullis ζῶλος appellatur, quod nomen fortè per aphæresin à donzella factum est, hoc per syncopen à domicella. Donzella piscis (ut Sigismũdus Gelenius ad nos scripsit) Sclauonico more scribitur knezik: nec significatu discrepat ab Italica uoce, nisi quòd hoc masculinũ est, æquè ut illud diminutiuæ formulæ à knez primitiuo. Germanicè diceres Jüncherlin. diminu-

diminutiuum knezik: (fortè quasi γνησίσκος, hoc est, germanè nobilis, quos uulgus Italorum gentilhomines uocat.) Causa nominum uulgarium una eademque apparet, quòd inter pisces uideatur cultior, nimirum prasinatus, ceu quispiam aulicus, aut puella aulica. ¶ Alauda non cristata (piscis suprà in A. exhibitus) piscatores mordet: unde iulidē esse aliquando sum suspicatus: sed cùm minimè uenenatum esse eius morsum comperissem, ueramque iulidem tandem cognouissem, utrunque piscem rectè mihi uideor distinxisse, Rondeletius. ¶ Doncellæ uel iulidi cognatus uidetur piscis, cuius meminit Ouidius, Tum uiridis teragus paruo saxatilis ore. Vulgati codices habent, Tum uiridis squamis paruo s. o. Sed ita deesset pisci huic nomen suum (nam præcedentes & sequentes uersus nullum ei cōueniens habent:) & nullus alius piscis ab Ouidio paruus appellatur, in his qui extant uersibus, cùm alioqui extent omnes qui pisciū nomina à Plinio citatorum continent. Citat autem Plinius etiam inter cæteros paruum teragum. quamobrem pro squamis repono teragus. qui piscis quoniam & saxatilis est, & ore paruo, & colore uiridi, iulis uel aliqua potiùs species eius uideri potest. Habet ciuis quidam noster pisciculum aridum, Venetijs ad se missum, undiquaque uiridem, iulide breuiorem, sed proportione latiorē, tenuem admodum quod ad crassitiem, ore paruo, dentato per margines. inferior pars oris paulò magis prominet quàm superior. In Italia alicubi uel hunc uel iulidem regis piscem, & regis priapū appellari audio. Quid si hæc decima turdorum species Rondeletij sit: uiridis, ore paruo, &c. ut neque teragus fortè neque squamis legendum sit apud Ouidium, sed turdus. Effigiem quidem ad sceleton delineare non libuit: quae eadem uel simillima sit, quam pro decima turdorum genere Rondeletius exhibuit. *Teragus.*

Donzellæ nostræ os paruum & oblongum est. Kiranides piscem esse marinū scribit, paruum & uarium, facilem inuentu, omnibus notum. Βαλιὰς, id est uarias iulides Oppianus quoque dixit: & alibi σῶμα ποικίλον ἰουλίδος. B

Gregales sunt Aristoteli: & Oppiano. nam in urinantes (inquit hic) densis agminibus ingruunt: μυρίαι ὁρμηθεῖσαι ἄνδρα ποδιπροθέουσι, καὶ ἀθρόαι ἀμφιχέονται. unde & muscis comparantur: quæ æstate (ἀνιηρὰ θέρεος στίχες, molestus æstiuus exercitus. hyeme enim non comparent) messores undique frequentes molestant. Circa petras muscosas degunt, Idem Oppianus lib. 1. Numenius iulidem μάργον, id est uoracem cognominat. C

Callidas esse audio: nec mordere hamum, sed escam paulatim præmordere. D

Hippuris inescantur iuli, (duces balænæ intelligo:) iulide uerò lolligines, Oppianus. Astutæ creduntur, ut dixi, nec mordere hamū, sed escam paulatim præmordere. Hinc est nimirum quòd Hermippus Smyrnæus iulidem (quam alio nomine Hyccā appellat) captu difficilem esse dixit: ideoque Philetam dixisse: οὐδ' ὕκκη ἰχθὺς ἔσχατος ἐξέφυγεν, Athenæus: nisi quis propter paruitatem & uilitatem contemptum hunc piscem arbitretur, ut nisi in magna penuria, nulla eius capiendi ratio habita sit. Sed Athenæi sententia in explicando Philetæ dicto magis arridet. Plutarcho etiam iulides uerriculis & plagulis capiuntur: nimirum quòd hamis non facilè decipiantur. Kiranides quidem piscem omnibus notum & inuentu facilem esse ait: quod prædictis non aduersatur. E

Cardanus in libris de uarietate rerum scribit, iulidem, murænam, & colubrum dentibus uenenum atque saliua continere: & quòd uario colore distinctæ sint iulides, (uarium autem inquit aliter accipiendū quàm maculosum, qualis in hinnulis & turdis piscibus est,) uenenatæ earum siccæque naturæ indicium facit. Ego uenenum in his pisciculis si quod est, perexiguum esse dixerim: idque non ex humore aliquo aut saliua, sed solo morsu prouenire putârim: ita ut morsum eorum molestia potiùs & dolor breuis temporis, quàm aliud ueneni periculum cōsequatur: sicuti ad apum & uesparum puncturas. Gillius quidem ex Aeliano non rectè transtulit his piscibus os sceleratissimi ueneni refertum esse: cum sceleratissimi uox in Græco nulla sit, sed simpliciter ueneni. Oppianus libro 2. cum de uenenosis morsu piscibus agit: primùm scolopendram suo morsu in corpore pruritum, & calidum ruborem tanquam ab urtica herba excitatū inducere ait. deinde iulides simile illis ore uenenum continere ait, molestas infestasque urinantibus muscarū (& culicum) instar: (quasi non maius etiam quàm illæ uenenū relinquant.) postremò polypum & sepiam morsu noxio & uenenato esse. Rondeletius morsus & molestias earum in mari se expertum ait, periculi uerò non meminit ullius. ¶ Donzella Venetijs hodie in cibo uilis habetur. Galeno iulides & phycides & percæ cōmendantur inter saxatiles post scarum, merulam & turdum. Dorion iulides coqui iubet in muria uel aqua marina, (ἐν ἅλμῃ:) assari autem in sartagine. F *Iulides quomodo uenenatæ.*

Iulides an uenenatæ sint, & quomodo, dictū est in F. Ex iulide pisce priuatim ius fit ad alui subductionem, Dioscorid. Omnium piscium ius aluū emollit. idem & urinas ciet, è uino maximè. optimum è scorpionibus & iulide, & saxatilibus, nec uirus resipientibus, &c. Plinius. ¶ Iulis esitata epilepsiam sanat, & illæsum facit, Kiranides. G

Epitheta. Variæ & uoraces à Latinis cognominari possunt. nam & Græcè Oppianus βαλιὰς & ποικίλας dixit: & Numenius μάργον, his uersibus apud Athenæum, Κεῖνο δὲ δὴ σκέπτοιο, τό κεν καὶ ἰουλίδα μάργον· Πολλὸν ἀποτρωπῷτο, καὶ ἰοβόρον σκολόπενδραν. descripserat autē, ut conijcimus, pharmacum aliquod his bestijs arcendis potens. H. a. *Epitheta.*

Iulis, ἰουλὶς, oppidū fuit insulæ Ceæ uel Co, Simonidis patria. Ἐς τ' ἔπειτον πρὰ θῖνας ἰουλίδας, ὄφρα *Propria.*

γλύωμαι Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης, Callimachus in Epigrãmate in Nautilũ piſcem. Reliqua propria nomina hominũ & locorum, ut ſunt, Iulus, Iulius, Iulianus, Iulium, Iuliobona, &c. quid attinet referre?

e. Iulidis dentes geſtati dæmonia & phantaſmata exagitant frequenter, Kiranides.

g. In iaſpide ſculpas miluum dilaniantem ſerpentem: & ſub lapide iulidem (piſcem) reclude. Hoc in pectore geſtatum omnem dolorem ſtomachi fugabit, & appetitum comedendi & bonam concoctionem præſtabit. Habet & alias uires ſimiliter geſtatum, Kiranides. Superſtitio fortè hinc orta eſt, quoniam ut miluus auis, ſic iulis piſcis animalia ſunt uoracia.

IXYAS, ἰξύας, piſcis quidam eſt, Heſychius & Varinus.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA L. CONSONANS INCHOAT.

LABRVS Ouidij. Vide in Melanuro A.

LACERTI Aquatici quadrupedes. Vide Salamandræ aquaticæ.

DE LACERTO, BELLONIVS.

A GENVENSES quoddam Scombri genus uulgò Lacertum uocant, cuius tergus multò magis, quàm alijs Scombris uiret, & uenter eſt uariegatus, quem re uera Coliam eſſe Scombrini corporis paruitate liquet. Cæterùm quod ad Lacertũ attinet, ego equidem genus piſciculorum cum Galeno & Philotimo eſſe cenſuerim, non autẽ ſpeciem. Conſtituit enim ille tertio alimentorum Lacertos inter piſces mediæ carnis inter duram & mollem, (F) atq; facilè eos in uentriculo confici poſſe. Fatebor quidem picturam cuiuſdam piſciculi oſtendiſſe mihi Romæ agenti dominum Amſterdamũ, (*Gisbertum Horſtium*) cuius caput ueluti lacertæ terreſtris eſſet, inſignibus dentibus præditum: ex quo contendebat Lacertũ piſcem uocari debere: Verùm eius quidem generis non eſt, de quo antiquiſsimi authores intellexerint. Vnde etiam illud Oppiani:

Colias.

Atq; lacertorum gentes, quæ putrida paſcunt
Inter cœnoſas uoluentes corpora ſordes, Saurides, Scepani, &c.

DE LACERTORVM GENERE QVOD TRACHVRVM Græci uocant, Idem.

A Romanum uulgus non Trachurum, ſed Suuarum uocat, quem Veneti un Suro. Maſsilienſes autem maiorẽ huius generis piſcem Suueram, (un Suuereau:) minorem uerò un Egau, uel un Coquin appellant. Genuenſes un Sou uel Surelle nominant. De hoc piſce nuſquã dubitatum fuit: quandoquidem uſqueadeò inſignibus notis præditus eſt, ut facile ubiq; cognoſcatur. Reflexos enim uerſus caudam quadragenos utrinq; habet uncinos, unde nomen illi inditum. Trachuris Genuenſes uaſa uiminea implent, quibus (maximè uerno ieiunio) Mediolanenſes ac Laodicenſes, alijq; Longobardi, mari remotiores ueſcuntur: Argentinosq;, à colore quem ſale conditi (F) præ ſe ferunt, appellant. Trachuros de genere lacertorum eſſe cõfeſſum eſt; Scombrosq; colore, figura, & ſapore referre.

B Branchias ut Harengus & Celerinus duplices utrinq; quaternas, atq; in ore crenatas habent. Os ut Scombri admodum grande, in quo dentium loco quædam apparet ſcabrities: magnos (ut Melanurus) oculos: dorſum ex cyaneo in cæruleum relucens, reliquum corpus quod ſine ſquamis eſt, argentum terſiſsimum de coloris principatu prouocare, imò etiam ſuperare poteſt. Vndantes in tergore habent lituras. Mugilem aliquando magnitudine æquant. Caudam bifurcam & oblongam gerunt: pinnas laterum ualde faſtigiatas, utrinq; unam ad branchias & ſub uentre. Ea autem pinna, quæ eſt uicina ano, duobus aculeis præmunita eſt. Porrò lineã utrinq; tabellis aſperulam per latera à branchijs ad caudam productam oſtendit, quæ etiam illi nomen dedit: unde illum quadrangularẽ caudam habere dixeris. Linea hæc ubi caudam pertingere incipit, in arcum reflectitur, quo in loco tabellæ multò aſperiores apparent. Duas in tergore pinnas habet, ſpinis non multum rigentibus præmunitas: Cor ſubrubrum, oblongum, & quaſi trigonum: Hepatis lobos duos, quorum ſiniſter dextro longior, ex quo fel dependet: uuluam ouis undecũq; refertam: ueſiculam uento turgidam, ſpinæ incumbentem.

A Τράχουρον eundem & Σαῦρον, à nonnullis uocari proditũ eſt. Quæ appellationes mihi lacertum quærenti exhibuerunt negotium: nam quum uulgare nomen id ſignificare uideatur, facilè credidi, ex Græco Sauro, qui Latinis Lacertus dicitur, uulgus in Italia Surum effeciſſe. Quum autem Oppianum diuerſo carmine Trachurum à Sauro diſtinxiſſe animaduerterem, credidi diuerſum à Trachuro eſſe debere.

F Trachurum Galenus & Aëtius ægrè confici putauerunt, neq; enim hoc piſce, niſi ſalito, Græci, Itali, atq; adeò Galli ueſcuntur.

Gallis

Gallis nullum peculiare nomen habuit: hi enim quum Trachurum Scombris esse persimilem animaduerterent, (ut Rothomagenses & Parisini,) Spurium Scombrum nominarunt, Maquereau bastard. A

DE EODEM LACERTO SIVE TRACHVRO (SCOMbris simili,) Rondeletius.

Τράχουρος idē esse creditur qui & σαῦρος, cui opinioni uulgaris appellatio consentit. A nostris enim saurel (*forma diminutiua uidetur à sauro*) uel sieurel dicitur. A Romanis, sauro. Ab aliquibus nostrū gascon. A Santonibus cicharou. A Gallis maquereau bastard, id est, scombrus spurius. Aristoteles trachuri nusquā meminit: sed σαύρου tantùm, quem gregalem esse scribit, quod trachuro quoq; cōuenit. Nam æstate in nostro & Hispanico litore, multi simul magnâ copiâ cum scombris capiuntur. Athenæus diuersis locis de sauro & trachuro loquitur, ut diuersos existimasse uideri posit. Oppianus proculdubio diuersos fecit τραχούρων τ' ἀγέλαι. Et paulò pòst σαῦροί τε σκέπανοί τε: illic enim uarios & differentes pisces recenset. Siue eundem cum Sauro, siue diuersum trachurum existimes, haud equidem ponam in magno discrimine, nàm utut res habeat, uerū trachurum nos certè depingimus.

Effigies hæc est Trachuri Venetijs olim mihi delineata. Rondeletij icon pinnas duas dorsi contiguas ostendit: & lineam per medium utrinq, corpus serratam meliùs exprimit, circulis perexiguis in medio cohærentibus deinceps, eminentibus sursum ac deorsum spinis. A

Lib. 9. de hist. anim. cap. 2.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

B

Piscis est marinus, gregalis, minoribus lacertis seu scombris colore similis, corpore minùs spisso, rotundoq;, sed paulùm compresso. Squamis caret. In medio corpore lineā habet à capite ad caudam deductā multis ossiculis ita horridam ut serra esse uideatur: non rectā quidem, sed media sui parte inflexā & obliquam, in cauda eminentiorem, asperioremq; quàm in alijs partibus, quæq; ob id caudam ueluti quadratam efficiat. Ab hac caudæ asperitate nomē traxit. Rostro est minus acuto quàm scōbrus, oris scissura media, maxillis asperis, oculis magnis & uirescentib. Pinnis quatuor natat, duæ maiores ad branchias sitæ sunt, duæ aliæ minores in uentre. Aliæ duæ in dorso erigunt, prior aculeis membrana connexis constat, posterior mollioribus ueluti pilis & longioribus. Postrema est à podice ad caudam continua, duobus statim à podice aculeis nixa. Podex in medio ferè est corpore. Cauda similis caudæ acus uulgaris.

C

Trachurus carne est sicca durioreq; quàm scombri. Rectè igitur, Galeno etiā approbante, Philotimus inter pisces duræ carnis reposuit. Illud non omittendum, uehementer errare eos, qui trachurum eum esse credant, qui etiam trachinus dicatur. Nam trachinum eum esse ex Plinio constat, qui araneus uel draco nominatur.

DE LACERTO VEL SAVRO ACVBVS SIMILI, RONDELETIVS.

Speusippus apud Athenæum sphyrænam, belonen, saurida similes esse ait. Nos hîc de eo tantùm, qui σαυρὶς uel σαῦρος dicitur, tractabimus. A Gaza lacertus nominatur, à quibusdam ex nostris aiguille, ab alijs becasse. A

Libro 7.
Lib. 9. de hist. anim. cap. 2.

Quærendum an hæc ſit acus Bellonij, maximè propter pinnas illas paruas uerſus caudam, &c. Sed cognatus uidetur potiùs piſcis, quàm idem. Suũ ex Oceano Bellonius habuit, hunc ex Mediterraneo Rondeletius.

A

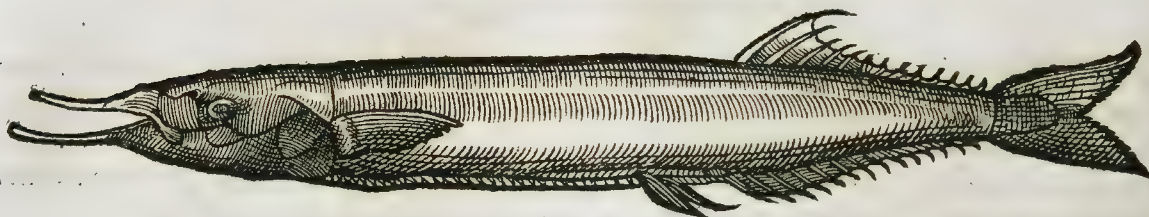

B Piſcis eſt marinus, pedis magnitudine, acubus breuior & craſsior. Roſtro acutiore, ſed breuiore & ſurſum recuruo. Huic, loco dentium maxillæ ſunt ſerratæ. Branchiæ quaternæ: quibus, & oculis, & ante hos foraminibus, uentriſq; ſquamis ac lineis, quæ uentrem ferè quadratũ efficiunt firmantq́;, acubus eſt ſimilis. Reliqua uerò corporis parte à podice ad caudam, caudaq́; ipſa ſcombris par, ſiue partis huius, caudæq́; figuram, ſiue eiuſdem pinnulas ſpectes. Ventriculo eſt oblongo, inteſtinis gracilibus, longis, in gyrum non conuolutis. Hepate longo, rubeſcente, in eo fellis ueſica eſt. Fel & ſplen nigricant.

F Carne pinguiore eſt quàm acus, nec à ſcombris differente.

A Quare cùm & carnis ſubſtãtia, & poſteriore corporis parte ſcombris, qui etiam lacerti dicuntur, ſimilis ſit, roſtro uerò & priore corporis parte acubus, exiſtimaui acubus ſubiungendum eſſe, & ob ſimilitudinem ſaurum nuncupandum.

C Rarus eſt admodum piſcis, & à piſcatoribus noſtris ueluti nouus aliquando ad me delatus.

DE LACERTO PEREGRINO, SEV MARIS RVBRI, RONDELETIVS.

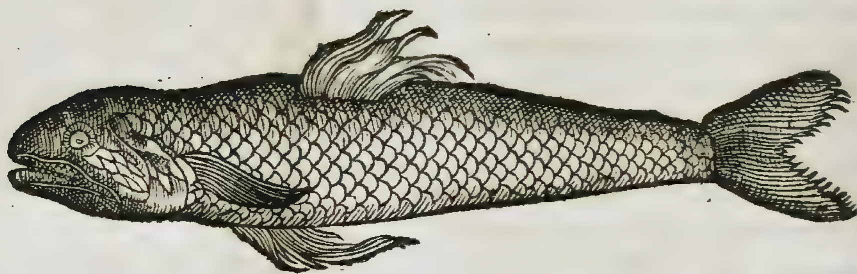

A Viriditate iucunda coloratus eſt piſcis, quẽ præfiximus, à quo colore, necnon ab oris totiusq́; capitis ſimilitudine cum lacerto terreſtri, multi (*Dracunculum etiam uulgò Lacertum uocari ſcribit*) lacertum uocant.

B Piſcis eſt cubiti magnitudinem attingens, capite craſſo, ore magno & hiante, dentibus acutis munito.

A Sunt qui σαῦρον uel σαυρίδα eſſe credant, non ſine errore: quia, ut anteà docuimus, σαῦρος uel σαυρὶς acui & ſphyrænæ ſimilis eſt, quibus nulla eſt cum eo de quo nunc loquimur affinitas.

Lacertus maris rubri. Alijs placet lacertum eſſe maris rubri, quem his uerbis deſcripſit Aelianus de piſcibus maris rubri loquens. Eiuſdem maris lacertus eſt, cuius magnitudo ei qui naſcitur apud nos, æqualis eſt: ſed uirgatus ſpectatur, lineis nimirum aureolis circũdatur à branchijs ad caudam pertinentibus, quas media argentea diſtinguit. Ore eſt hiante, maxilla inferior eminet in ſuperiorem, uirides oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ ambiunt. Hæ oẽs notæ cũ ſatis expreſſæ ſint, non dubito quin maris rubri lacertus ſit. His accedit aliud quo magis in eadem ſententia confirmor, quòd piſcem hunc ex ea regione in qua eſt mare rubrum, delatum & mihi à uiro pereruditо Gulielmo Pelicerio epiſcopo Monſpelienſi dono datum depinximus.

COROLLARIVM I. DE LACERTO LATINORVM & ſauro Græcorum.

A Lacertus & quadrupes animal eſt, & piſcis: ſic & σαῦρος Græcis, uocabulum maſculinũ penanflexum. Apud Heſychium tamẽ & Varinum σαῦρα (penanflexum, ſed meliùs penacuitur) fœm. genere quadrupes eſt: σαυρὸς uerò maſculino (oxytonum: meliùs penanflexum,) piſcis maximus. Nominatur & ab Ephippo, ut Athenæus citat: apud quem ſemel rectè penanflectitur: ter malè acuitur. Καλαβώτης piſcis quidam, & lacertus, Heſychius & Varinus. Alexander Trallia-

Trallianus in curatione podagræ pituitosæ uitare iubet inter cætera cancros, astacos, sepias, smylas, betas, &c. quem locum explicans Iacobus Goupylus: Legimus (inquit) in Grammaticorum cōmentarijs σμύλλαι: qua uoce significatur piscis σαῦρος. Atqui Hesychio μύλλα non piscis, sed simpliciter σαύρα, exponitur: quod pro quadrupede ouipara potius acceperis. adde quòd apud Trallianum per λ. simplex scribitur. Fortè legendum ὀσμύλας, hoc est osmylas pisces polypis cognatos. Alij quidem authores, osmylos uel osmylias (utrunque masc. genere) eos appellant. Videtur ex Plinio lacertus genus esse, (quod species aliquot contineat,) & in his colian esse minimum: Hicesius tamen scombrum colia minorem affirmat, Vuottonus. Plura leges suprà in colia. Elacatênes etiam sunt lacertorū genera Plinio: sic enim uidetur legendum: ut suprà in Elacatenis historia notauimus. Rondeletius quoque elacatênes thunnis & lacertis corporis specie consimiles esse putat. ¶ Saurus (inquit Iouius) antiquum nomen adhuc retinet, nec pedis magnitudinem excedit. minores, fricturæ nomine ueniunt. Sunt enim multa piscium genera, quæ ob paruitatem in sartagine frixoria feruenti oleo coquuntur, sicut triglæ, bocæ, scombri, trachuri, (*dracones uel araneos non rectè trachuros uocat,*) pagri & auratæ. ac propterea uno nomine frictura uulgariter appellantur. *Frictura.* Scombrum uerò nostri lacertum appellant, qui à Venetis antiquo nomine nuncupatur. Cornelius quoque Celsus eum pro lacerto accipere uidetur, ex quo salsamentum fieri ait. Interpres etiam Galeni antiquior, Saurum Lacertum appellauit. Rondeletio σαῦρος & σαυρὶς *Sauris.* piscis unus uidetur: nescio quàm rectè. Considerandum enim an sauris forma diminutiua, non alius speciei nomen sit, quàm illius quæ ad acum parte anteriore accedit. Saurida enim, acum & sphyrænam similes esse Speusippus prodidit. Σαῦρος quidem & de hoc ipso & de trachuro tanquam genus prædicari uidetur. non tamen ita latè patet apud Græcos hoc uocabulum, ut lacertum Plinius accepisse uidetur. ¶ Lacerta raro capitur. uagatur enim in alto mari. pellucida est. estur. uulgò racanus dicitur. Lacerta autem uocatur, quòd caput eius quandam cum lacerta similitudinem habeat. Dentes omnes habet mobiles. Hæc ex Cor. Sittardi annotationibus: de quo autem pisce loquatur, mihi nō liquet. ¶ Pancrates Arcas turdum piscem multis nominibus ait uocari, & inter cætera σαῦρον quoque, (σαυρὸν oxytonū habet codex noster,) Athenæus. ¶ Lacerta, chromis & aper pisces, grunniunt, Aelianus de animalib. 10. 11. sed pro lacerta, quanquam & Græcè legitur σαύρα librariorū culpa, lyra legendum est, ex Aristotele. ¶ Dracunculum piscem Plinij hunc esse puto qui à nostris (inquit Rondeletius) lacert uocatur, quòd lacertis terrenis corporis figura similis sit. Historiam eius requires suprà cum Araneo pisce. ¶ Stauris uulgò hodie in Græcia alicubi uocatur, & alio nomine Sarachus, Italorū Agonus: alius quàm Sauris. ¶ Piscis Iberus, ex *Piscis Iberus.* quo garum fieri canit Horatius, scomber uidetur: aut genus aliquod lacerti, colias nimirum. nam & Athenæus inter colias laudat Amyclanum, uel Hispanum qui Sexitanus dicitur: & Martialis lacerti Saxetani (*fortè Sexitani*) meminit. Plura leges in Colia. Haud scio an idem sit salsamentum Gaditanum, quod in libro de internis affectionibus Hippocrates nominat, & concedit hoc opsonio uti in primo splenis morbo: item in hydrope à splene.

C Viuunt lacerti in cœno & paludibus maris, ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης, Oppianus. in litoribus cœnosis & in saxorum cauernis, Vuottonus.

F Mox uetus & tenui maior cordyla lacerto, Sed quam cum rutæ frondibus oua tegant, Martialis. Et alibi: Secta coronabunt rutatos oua lacertos, Et madidum thynni de sale sumen erit. Et alibi: Vel duo frusta rogat cybij, tenuem'ue lacertum, Nec dignam toto se botryone putat. Hermolaus citato hoc loco botryonem interpretatur ollares uuas, & cōdititios racemos. Cum Saxetani ponatur cauda lacerti, Et bene si cœnas conchis inuncta tibi est: Sumen, aprum, leporem, boletos, ostrea, mullos Mittis, habes nec cor Papile, nec geniū, Martialis libro 7. In thermis sumit lactucas, oua, lacertum, Idem libro 12. Alterius conchem, æstiui cum parte lacerti, (al' æstiuæ lacertæ,) Iuuenalis Sat. 14. Aut Byzantiacos colunt lacertos, Papinius in risu Saturnalitio ad Plotiū. ¶ Gobiones, fucæ, iuliæ, percæ, lacerti, &c. atque molles carnes habentium genus uniuersum, faciliùs quàm alij pisces conficiuntur, Philotimus apud Galenum: non quidem μαλακοσάρκοις piscibus lacertos adnumerans puto, sed similiter illis facilè eos concoqui indicans. Galenus indistinctè Philotimū scripsisse ait: & lacertos medios quodammodo esse inter pisces carnis mollis ac duræ. nullus tamen (inquit) memoratorum piscium aceto aut sinapi, aut origano indiget, ueluti pingues, lenti ac duri. Piscium eorum qui ex media materia sunt, (*hoc est mediocriter alunt,*) quibus maximè utimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est, Celsus. Crudos humores generant thynni, lacerti, &c. Psellus Ge. Valla interprete. ¶ Patina ex lacertis & cerebellis: Friges oua dura, cerebella elixas & eneruas, gigeria pullorū coques. hæc omnia diuides præter piscem. compones in patina præmista. salsum coctum in medio pones. Teres piper, ligusticum. Suffundes passum uel mulsum, ut dulcis sit. Piperatum mittes in patinam, facies ut ferueat. cum ferbuerit ramo rutæ agitabis, & amylo obligabis, Apicius lib. 4. cap. 2. Et paulò pòst, Patina de lacertis: Lacertos rades, lauas. oua confringis, & cum lacertis cōmisces. adijcies liquamen, uinum, oleum. facies ut ferueat. cum ferbuerit, œnogarū simplex perfundis, piper asperges & inferes. Et libro 10. cap. 9. Ius in lacertos elixos: Piper, ligusticum, cuminum, rutam uiridem, cepam: mel, acetū, liquamen,

uinum, oleum, defrutũ: calefacies, & agitabis rutę surculo, & obligabis amylo. Alexis coquum de sauri apparatu cum altero colloquentem his uerbis inducit:

Ἐπίστασαι τὸν σαῦρον ὡς δεῖ σκευάσαι; Ἀλλ' ἂν διδάσκῃς. Ἐξελὼν τὰ βράγχια
Πλύνας, περικόψας τὰς ἀκάνθας τὰς κύκλῳ Παράσχισον χρηστῶς, διαπτύξας θ' ὅλον
Τῷ σιλφίῳ, μάστιξον εὖ γε καὶ καλῶς, Τυρῷ τε σάξον, ἁλσί τ', ἠδ' ὀριγάνῳ.

Bithyni cùm ex alijs piscibus, ut mænis, lycostomis, scombris, tum sauris quoq; garum pręparant, ut in Garo recitauimus. Σαῦροι πίονες, Epicharmus in Musis.

● Ad dentium dolorem bene facit muria ex piscibus lacertis ueteribus, si quis ea subinde os colluat, Marcellus. ¶ Sauri piscis fel illitum mammis lac multum confert, Kiranides.

a. Κόκκυγ', ἢ ὀλίγας πεμφηρίδας, ἄλλοτε σαῦρον, Numenius. Philologia sauri lacertiq; nominũ, cum Lacerto quadrupede ouipara requiratur.

COROLLARIVM II. DE TRACHVRO PRIVATIM.

A Trachurum Iouius non rectè putauit eum esse piscem, qui uulgò Trachina dicitur. is enim araneus siue draco piscis est, quod ex ipsius Iouij descriptione apparet. Σισορβάκος, τράχουρος, Hesychius & Varinus. **Grossen** in Germaniæ maritimis uocari audio piscem lacerto trachuróue similem, qui hamum ex ore emittat. Ego donec certiùs aliquid cognouero, lacertorum genera Germanicè sic nominabo, plerosq; à similitudine quam cum scombro habent, (scombrũ autẽ Germani & Angli uocant **Maccarell/Macrell/Macrill**:) Lacertum simpliciter, **ein Macrellen geschlecht**. Trachurum, (qui scombrũ figura, colore & sapore refert: & à Gallis quoq; Maquereau bastard dicitur,) **ein bastard Macrell/oder ein rucher Macrell**. Sauridem, **ein Macqueralsen**, composito ex duobus piscibus quos refert nomine, scombro inquam & acu. (scio alsen à quibusdam Germanis alausam uocari: sed quoniã eadem uox subulam quoq;, quæ ueluti acus ansata est, significat, accõmodare ad hoc nomen libuit, cui componendo cæteræ acus piscis usitatæ Germanis nomenclaturæ ineptiores sunt.) Coliã Rondeletij, **ein grosse Macrellen art**. Coliam Bellonij, **ein kleine Macrellen art**. Deniq; lacertum peregrinũ, qui toto genere à prædictis differt, **ein Meerheidox/ein Heidoxfisch vß dem Roten meer**. ¶ Qui lacertum Germanis **Alrupen** (quod mustelæ fluuiatilis genus est) interpretantur, prorsus aberrant.

C Trachurus piscis est gregarius & litoralis, quod ex Oppiano constat; qui τραχούρων ἀγέλας & ἔθνη nominat.

E Ad capiendas thrissas, chalcides, larimos, & trachuros, nassam in mari suspende, cui inclusa sit esca, maza uidelicet de eruis frictis, & myrrha uino odorato excepta, Oppianus.

F De trachuris tanquam siccioris nutrimenti piscibus mentionem facit Diocles.

G Si postea quàm Trachuri caudam abscideris, ipsumq; in mare liberum remiseris, eam equæ uentrem ferenti appendas, non multò certè pòst abortum pariet.

a. Ἀκονίας κιγκάλους τε, καὶ ἀλλοτρίην τράχουρον, Numenius. sed uersum apparet esse corruptum cum aliâs, tum quòd syllabarum ratio non constet. Oppianus primam in trachuro producit.

LACHIA hodie Romanis dicta, Alausa est: Nec scio an eadem sit lacia, cuius Platina (si bene memini) his uerbis meminit: Pisces quos optabis integros, ad focum pones, dempta salpa & lacia, quorum intestinum per branchias euellitur. Sunt & Lecziæ uel Lechiæ ut alij scribunt, pisces lati, glaucorum generis Rondeletio.

Quos uulgus LACTERINOS, (Lattarini uulgò Romæ,) ego Lacteolinos appellauerim à lacte & albido colore, quo etiam translucentem spinam integro & uiuo licet cernere: adeò diaphani sunt. Mari & lacubus (*fortè marinis*) capiuntur. Fricti, moreto uiridi aut agresta suffundi debent, Platina. ¶ Est autem omnino ueterũ Atherina hic pisciculus, inter Apuas iam exhibitus.

LAGOIS nominaꝰ ab Horatio 2. Serm. Nec scarus aut poterit peregrina iuuare lagois. Vbi Acron, Aut auis est quæ carnem leporis habere perhibetur: aut genus piscis quod in mari Italo non inuenitur. Hesychio quidem λαγωὶνης auis quædam est, eadem fortè aut cognata lagopodi & (attagenæ.

LAMBA, eadem quæ Lamia. Vide in Cane Carcharia.

LAMIAE historia explicata est in Cane Carcharia. Thannin nomen Hebraicum legitur in Sacris Threnorum 4. ubi interpres uertit Lamiæ.

LAMYRVS. Lege Larimus.

LARIMVS, λάριμος, piscis, nomen dactylicum, legitur apud Oppianum libro 3. Halieuticorum: qui quomodo capiatur, diximus paulò antè in Corollario de Lacerto E. Idem fortè fuerit qui Plinio Lamyrus nominatur. In Ouidiano carmine corrupto, Fœcundumq; genus Menerelamirosq;, Smarisq;: inter pisces qui in herbosa arena pascũtur, legendum suspicor, Męnæ, Lamyrosq;, Smarisq;: nisi quis Larimum malit ex Oppiano, cuius tamen primam ille producit. Męnas quidem fœcundas esse constat. Apud Varinum λάρινος scribitur per ν. Λάμυρος adiectiuũ (proparoxytonũ: ego oxytonũ malim) hominem uoracem significat. Γάστριν καλοῦσι καὶ λάμυρον, ὃς ἂν φάγῃ, Ἡμῶν τι τούτων, Antiphanes & Epicrates apud Athenæum libro 6.

LARVS auis nomen accepit à laris pisciculis, quos appetit. ij uerò sic appellantur & capiuntur, in lacu quodã, qui Thessalonica distat itinere bidui, Siderocapsa uerò dimidij diei, Bellonius.

DE LATO, RONDELETIVS.

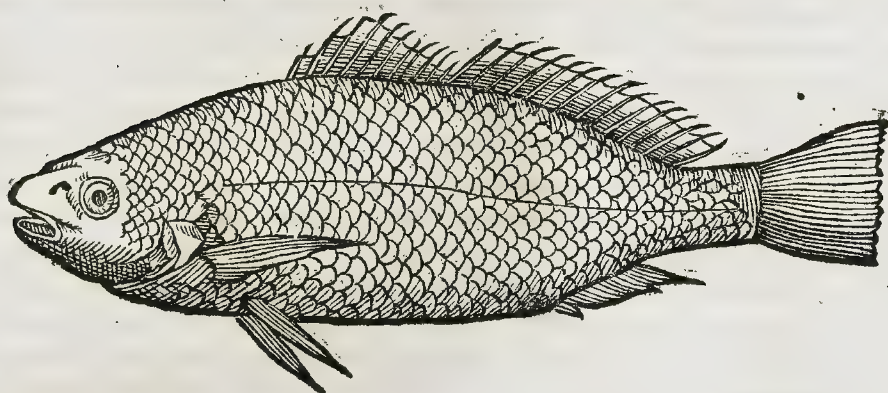

OB similitudinem à coracino & umbra latus disiungi non debet, (*nos ordine literarum ita ferente disiunximus.*) λάτος Græcis dicitur, Latino nomine caret. eum esse putamus, quem nonnulli pro umbrina uendunt. Sunt qui coracinum album esse credant, quorum sententiam nec probo nec improbo. fit enim persæpe ut idem piscis, diuersis in litoribus, diuersis nominibus nuncupetur. A

Piscis est marinus, reperitur & in Nilo; coracino & umbræ similis, uerùm maior, candidior tum carne tum squamis. Tuberculo in mento caret, quà nota ab umbra discernitur. Corpore minus est lato quàm coracinus; squamis obliquè sitis, argenteis. Cauda, pinnis, oculis, naribus, foraminibus ante oculos, branchijs, partibus alijs internis coracinum æmulatur. Dentes euidentes habet, lapides in capite. Frequentissimus est Romæ & in Adriatico mari, apud nos nõ ita frequens. Vocamus Peis rei, ut in Capite de Vmbra diximus, (*Audio & atherinam Gillij, quæ anguella Venetijs dicitur, ab Hispanis sic uocari,*) quòd delicatissimus, suauissimusque sit, & dignus Regum mensis. De hoc plura Athenæus, quàm ueterũ quiuis. Τοῦτον κατὰ τὴν Ἰταλίαν κράτιστον εἶναί φησιν Ἀρχέστρατος λέγων οὕτω· Τὸν δὲ λάτον τὸν κλεινὸν, ὃν Ἰταλίη πολυδένδρω, ὁ σκυλλαῖος ἔχει πορθμὸς, θαυμαστὸν ἔδεσμα. id est, Archestratus in Italia optimum dicit esse latum, his uerbis: B F Libro 7.

Arboribus fœcunda, latum celebrem Itala gignit
Terra sinu Scyllæo, gratum & suaue alimentum.

Qui uerò (*addit ibidem Athenæus*) in Nilo fluuio sunt lati, inueniuntur tanta magnitudine, ut ducentarum librarum pondus superent. Piscis hic candidissimus est, & quouis modo paratus suauissimus, similis glanidi Istri. Hæc Athenæi uerba potissimùm me in eam opinionẽ induxerunt, ut credam piscem, quem nunc exhibemus, uerum esse latum. nam nullibi frequentiùs uidi, quàm in Italia, eo potissimum in loco, qui Schilazo hodie quoque dicitur. Romã quoque aduehunt quamplurimi ex Caieta, Neapoli, & tota illa extrema Italiæ ora, quæ magna Græcia olim dicta est. Præterea, ut annotauit Athenæus, candidissimus est, & suauissimus. Eum etiã Strabo in piscibus Nili numerat, libro 17. locum protulimus capite de Coracino. *Verum esse latum quem exhibet.*

Præparatur latus umbræ uel coracini modo, succi bonitate & suauitate minimè his inferior. F

COROLLARIVM.

Latilus piscis, λατίλος, à Tarentino nominatur: Cornarius lamiam uertit, quòd non probo. Andreas Lacuna uocem Græcam reliquit. Idem ne sit qui Latus piscis, quærendum. ¶ De Coracini, glauci Bellonij, lati & umbræ piscium confusione distinctioneque, & nominibus Germanicis, lege suprà in Corollario ad Chromin Bellonij. Apud Strabonẽ in codicibus nostris Græcis λάτης habetur, perperam pro λάτος. ¶ Latopolites inter Aegypti præfecturas est, Plinius. Latum piscem in Nilo Latopolitani colunt, Strabo libro 17. A

LEBIANVS & LEBIAS. Vide suprà partim in Delcano, pag. 380. ab initio: partim in Hepato, pag. 488.

LEIES, λέιης. Quære Dοēs.

LELEPRIS, idem qui Phycis, Hesychius. Liparis piscis nominatur à Plinio, tanquam à pinguedine dictus: quo tamen in loco aliqui Lelepris legunt, Rondeletius.

LELICCVS, λελικκός, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

DE LEONE CRVSTACEO.

De Leonibus marinis Hippocrates, Aristoteles uerò nullibi pertractat, Massarius. Bellonius Astacum adultum, à Latinis (ut Plinio) elephantum etiam dictum fuisse putat, eundemque à Græcis Leonẽ. nam & Aelianus (inquit) eam descriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto, &c. Vide suprà pag. 116. Rondeletius quin idẽ sit Aeliani Leo & Plinij Elephantus non contradicit: Plinij uerò Leonem & Elephantum diuersos esse liquidò ostendit. (Iouius quoque Leonem Plinij ab Astaco nõ separauit.) Leonis autem Ron-

deletij iconem & hiſtoriam dedimus ſuprà, pag. 196. poſt Cancros. Hoc in loco, quæ Corollarij uice illic addenda fuerant, ponemus. Marinum Leonem (inquit Aelianus de animalib. 14. 9.) Locuſtæ fermè ſimilem eſſe ſcio, præterquam quòd tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua cruſtarum ſuarum parte cæruleus, (*cæruleo colore eſt & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius.*) Ignauus eſt, (νωθὴς.) Forcipes illius maximæ Cancrorum forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcatoribus bene peritis, membranas quaſdã habere dicitur appenſas ex teſtis & colligatas, ſub quas ſubiectæ ſint molles carunculæ & teneræ, quæ Leonis adeps appellentur. Is ad hoc ipſum (aiunt) homines adiuuat, ut ſqualidam & infuſcatam faciem ad nitorem adducat. Cum roſaceo in unguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliat, & uenuſtum ſplendorem enitere facit. Id etiam auditione accepi, terrenum Leonem ſummè timere marini aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem: ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem leonem) dicunt marini extritarum cruſtarum puluerem in aquam infuſum bibentẽ à uentris morbo liberatum iri. ¶ Leonem marinum ideo cancrum (*cammarum legerim. ſic enim aſtacum aliqui uocant, quem à Leone, uti Iouius quoq; non ſeparant*) à uulgaribus dictum puto, quòd Leonis & colorem, & ſimilitudinem quandam habet. Eius os, id eſt, foramen quod ſub cauda habet, lana occluditur, & in furno admodum calido, ſine aqua, liquamine uel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum carbonibus circumuallent, crebroq; uoluant, ne cõburatur. Coqui item ex aqua & aceto poteſt, ut cancros (*aſtacos*) fluuiales ſolemus. Plus tamen cocturæ requirit, quia craſsior & durior eſt, Platina 10. 47.

Aſtacus.

DE MONSTRO LEONINO.

RONDELETIVS.

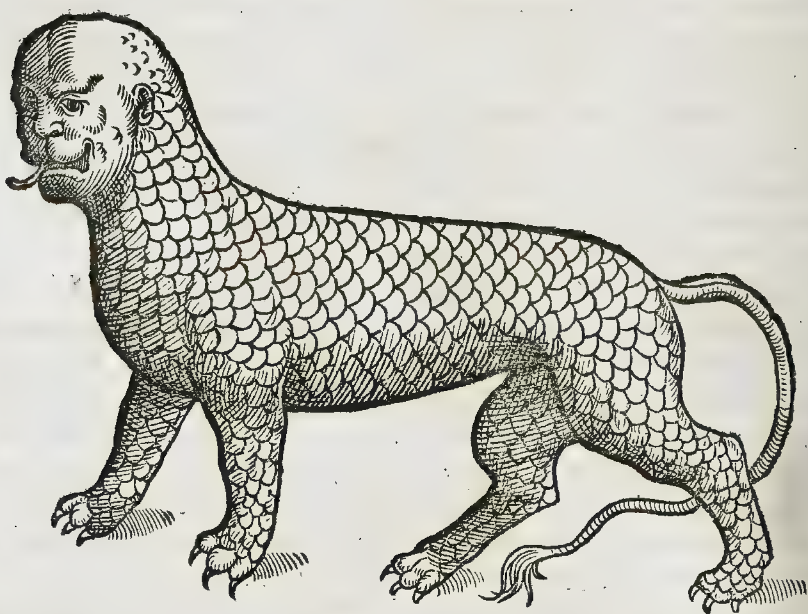

MONSTRVM eſt id, quod hîc exhibemus & perfectũ animal, partibus nullis ad natandum aptis præditum. Quamobrem quum dubitarẽ extitiſſet'ne reuera aliquando monſtrum iſtud marinum, Giſbertus (*Horſtius*) Germanus, (qui Romæ medicinam facit, uir proculdubio in rerum cognitione præcellens & minimè uanus,) omni aſſeueratione affirmauit certò ſe ſcire, nõ diu ante obitum Pontificis Pauli tertij Centucellis captum in medio mari fuiſſe. Quare ex illius fide quale fuerit hoc monſtrum deſcribere non dubitaui. Id, ut referebat, magnitudine & figura leonis erat: quatuor pedes habebat, nõ mutilatos nec imperfectos, ut uitulus marinus, non membranis medijs iunctos ueluti fiber & anas, ſed perfectos, in ungues & digitos diuiſos: caudam longam, tenuem, in pilos deſinentem: aures ualde patentes, ſquamas in toto corpore. non diu uixit proprio naturaliq; loco & alimento deſtitutum.

Afficta quædam huic monſtro uideri.

Hæc quanuis bona fide mihi narrârit Giſbertus medicus, tamen exiſtimo pro pictoris arbitrio quædam detracta, quædam addita fuiſſe, ut pedes longiores factos fuiſſe quàm aquatilibus beſtijs eſſe ſoleant, uel omiſſam membranam digitos coniungentem, aures patentiores contra aquatilium naturam: ſquamas præter ueritatem additas pro cute aſpera & rugoſa, quali cute pedes & alæ teſtudinum marinarum conteguntur, neq; enim ſquamas habent quę pulmonibus ſpirant, & oſsibus ſuſtinent. Non ſolùm in hoc, ſed in alijs monſtris & beluis marinis pictores multa pro arbitrio appinxerunt, ut intueri licet in tabulis illis regionum pictis, quas chartas ſeptentrionales appellãt. In quibus & Munſteri coſmographia, balenæ pictæ ſunt cum fiſtulis duabus prominentibus, cum fiſtulam unicam habeant, id eſt, foramen in fronte in aſperam arteriam deſinens. Item cum branchiarum ſciſſura, cum pedibus, unguibus, ſquamis: quibus omnibus certiſsimum eſt balænas carere. Præterea ex teſtudine marina finxerunt monſtrum à quo uitulus marinus auriculas habens præter ueritatem, deuoratur. Nec minùs abſurdè orcam pinxerunt, quæ balænam perſequi-

Contra picturas Olai Magni: quarum nos ſuprà quaſdam inter Cete dedimus.

persequitur, & naues euertit. Absurdissimè uerò physeterem forma equi cum patulis naribus & fistulis duabus prominentibus, cum auriculis asininis, cū lingua longissima & prominente. Nec minùs monstrosam finxerunt Scolopendram cetaceā quadrato capite, promissa barba. Non minore errore porcum marinum repræsentarunt, & orcæ speciem quandam cui à celeritate nomen posuerunt, & uaccam marinam, & monstrum aliud rhinoceroti simile.

Hæc sibi in chorographia illa septentrionali permiserunt pictores, quæ tamen uera nonnulla continet, ut astacum marinum, onocrotalum satis rectè expressum, & terrestria aliquot.

COROLLARIVM DE LEONE MONSTRO, ET BELVA marina huius nominis apud ueteres.

Ad Castrum oppidum in mari Tyrrheno captus piscis est, leonis forma, anno supra millesimum ducentesimum quarto & octuagesimo, *(aliâs anno 1274. al' 1295. mense Februario, Seb. Francus. ego Martinū IIII. pontificem, ad quē allatus est, electū inuenio anno domini 1281. & quinto deinde anno successisse ei Honorium V.)* clamorem hominis ululatui similem edidit, & cum admiratione in urbem missus est spectaculi causa ad Martinum IIII. Romanum pontificem, Innominatus; & Philippus Forestus lib. 13. Chronicorum.

Leo κρυόεις, id est terribilis, ab Oppiano libro 1. Halieut. inter cete numeratur, ex quo & Aelianus & Suidas repetiêre. In mari circa Taprobanen insulam Cete quædam habere ferunt capita pantherarum, leonum, & arietum, Aelianus 16.18.

LEPIDOTVS & Oxyrynchus à Strabone inter pisces Nili, tanquam maximè noti, numerantur. Lepidotum appellabant etiam τίλτον τάριχος, ut Plato Comicus: καὶ πρῴην ἅμα τίλτου τάριχος ἐπριάμην τοῖς οἰκέταις. Aristophanes uerò, τὸν σπερμολόγον ἀποτίλαι χρὴ, καὶ καταπλῦναι, καὶ κατεκπλῦναι, καὶ διαπλῦναι, Pollux 6.9. Verbum ἀποτίλαι euellere significat, ut & τίλλειν uerbum primitiuum, unde nomen τιλτὸν fit, quod est uulsile, oxytonum: ut fortasis salsamentum τιλτὸν, id est uulsile nominandum sit: cuius fibræ exiccatæ euelli queant: uel quòd diuelli soleat antequam coquatur. Quidam apud Antiphanem recitante Athenæo: Emi, inquit, τίλτον (fortè τίλτου uel τιλτὸν) μέγιστον ἄξιον δραχμῆς, δυοῖν ὀβολοῖν, ὃν οὐκ ἂν καταφάγοιμεν ἡμερῶν τριῶν ἤδη κατεσθίοντες, οὐδ' ὥδεκά γ'. ὑπὲρ μέγεθος γάρ ἐστι. ¶ Τίλτον, εἶδος ταριχίου, Hesychius & Varinus.

DE LEPRADE VEL PSORO,

BELLONIVS.

Ψῶρος καὶ λέπρας Græcis, Lelepris Latinis: Vieille Gallis: Poulle de mer, Armoricis: alijs Rosse.

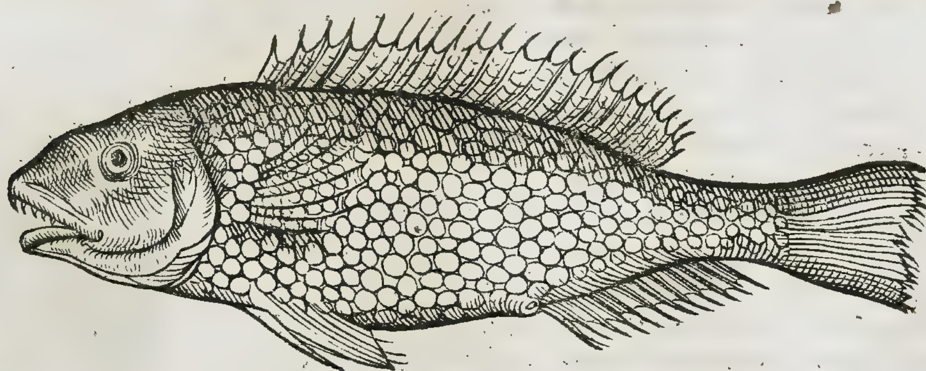

SAXATILES quidā pisces ab Oceano in mediterraneis deferri solent, Leprades, Merulæ, Turdi, Phycides, & id genus cæteri: quibus uaria (ob antiquę uocis defectū) nomina imponere solent: alij enim des Rosses: alij (ut Armorici) Gallinas marinas uocāt. A

Nihil istius piscis colorū uarietate pulchrius. Vix autem palmo (*dodrante*) longior in mari Adriatico excrescere solet, cùm pedem & ampliùs in Oceano excedere cōperiatur. Proinde Lepradi nomen è reipsa probè inditum est, quòd easdem sugillationes habeat, quæ in psora uel lepra laborantibus uisuntur: quamobrem Numenius etiam ψῶρον appellauit. Caudam & pinnas, quas utrinq; ad branchias & sub uentre habet, eodem modo rotundas esse uidemus. Continuam tergoris pinnam gerit, sedecim aculeis munitam, atq; aliam sub uentre ano uicinam. Multiplici colorum respersu distinctus est: omnesq; pinnas transparentes habet, leues, molles, luteo, rubro, cæruleo, uiridi, & alijs coloribus maculatas: totum deniq; corpus tam exactè polymitum, ut maculas nunc cancellatas, nunc rectas, nunc in obliquum sparsas, in ipso pisce cōperias: quanquam omnes ferè squamas ad oram rubore suffusas habeat. Cæterū os habet paruum, dentes albos acutos, Cynędo breuiores & obtusiores: maxillam superiorem tubi in modum cranio infarctam, ut penè duo labia carnosa esse credas. Squamas exerit latas: linguam albam, penè solutam. Spinea pinnula exterior branchiarum carnosa est. Linea quæ piscibus utrinq; latera diuidit, nequaquam in hoc pisce rectà procedit, sed à superiori branchiæ angulo arcuata secundum tergus B (A)

deducta est: mox ubi tergoris pinna desinit, illuc quidem linea reflectit, & quidem arcuatur: deinde recta per mediam caudam defertur. Caput ipsum non ita multis coloribus cancellatum est, sed lineas hinc inde diductas, ex cæruleo, uiridi ac rubro mixtas ostēdit. Oculos habet paruos, rotundos, quorum pupilla nigra est: iris uero aëri similis, quem si quando in girū contorqueat, cyaneū, deinde aureū, postremo argenteū circulū in crystallini coloris fulgorē referre conspicies. Quod autem ad internas eius partes attinet, peritonæum illi cōspicies esse album: Cor exactè triquetrū: Hepar ex pallido lacteum, ad sinistram magis protensum, tribus constitutū lobis, sed uno tantùm longo & duobus breuibus, multis uenulis rubicundis circunductum: Lienem planum, oblongum, minoris digiti magnitudine rubrum: fellis aūt uesicula duos digitos longa est. Est omnium ferè eius intestinorū eadem capacitas, ut propriè in eo stomachus uideri non posit. semel tantùm à stomacho ad anum reuoluuntur, multisq; obducuntur omentis, ac multa pinguedine perfunduntur. Lactes habet copiosas, uuluam utrinq; bicornem.

C Eius est naturæ Lelepris, ut etiam omnes saxatiles deuoret, nihilq; in stomachum demittat, quod non antè optimè dentibus attriuerit.

COROLLARIVM.

Icon hæc piscis est qui Venetijs Marzapan uocatur: quam apud me uisam Bellonius eandem suæ lepradi esse asseruit. Idem omnino, aut maximè cognatus mihi uidetur scarus uarius Rondeletij.

Melanderini mentionem Athenæus duntaxat fecit: qui significare uidetur Melanderinum à Speusippo ψύγρον, à Numenio ψόρον appellatum: quod si ita res habeat, utrobique mendum esse suspicor, atq; in priore loco (legendum) ψογερὸν, id est, αἰσχρὸν & turpem: in altero ψόθον, id est, nigrum & squalidum, Rondeletius. Ego circa nomina nō facile quicquam mutauerim. Ψογερὸς adiectiuum est: nec solent adiectiua nomina pro substantiuis piscium usurpari, præter pauca admodum, eaq; mutato accentu, ut γλαῦκος, λεῦκος. Hesychius ψοθὸν interpretatur nigrum, & ψοθίον fuliginosum: ut coloris ratione coniecerit Rondeletius, si idem piscis sit melanderinus qui psorus, psothū potiùs appellandum esse, præsertim cum melanuro similis sit, qui & ipse à nigredine denominat. quæ coniectura si nos mouet, non magis ψόθον quàm ψόλον, à fuligine, (usitatiore ni fallor uocabulo,) nominandum aliquis diuinauerit. Sed uerba Athenæi quoniam ambigua sunt, ut in nostris codicib. habentur, recitabo. Μελανδέεινος. ὅμοιον εἶναι τῷ μελανούρῳ φησί. Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὁμοίων, τὸν καλούμενον ψύγρον, ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψόρον, οὕτως. Ἢ ψόρον, ἢ στέλπας, ἢ αἰγιαλῆα δράκοντα. Ego in præsentia nomen μελανδέεινος hoc in loco abundare puto, ut præcedentia sequentibus respondeant: neq; piscis nomen ponatur, nullo cuiusquam authoris testimonio adhibito, quod alibi nusquam negligit Athenæus. Ergo cū de Melanuro proximè dixisset, psygrū melanuro similē esse subiungit, authore Speusippo: atq; eundem à Numenio psorū appellari. Vt autem & constructionis uerborum & sententiæ integritas magis cōstet, sic legerim: ὅμοιον δ᾽ εἶναι τῷ μελανούρῳ φησὶ Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὁμοίων τὸν καλούμενον ψύγρον, &c. Melanderini uox alijs scriptoribus inusitata, adscripta fortè ad marginē fuit, & in textum ab aliquo ascita. aut si ad contextum pertinet, locus fuerit mutilus. Natalis de Comitibus locū hunc Athenæi sic transtulit: Tum melanderinum similem esse ait melanuro Speusippus secundo similium, purum (*psygrum*) dictum: quem

sic

sic Numenius psorum uocat: Aut psoron, aut salpam, uel littoreũ inde draconem. Melandrys quidem piscis est alius, nempe thunnus magnus, aut ei similis. melandryum uerò aut melandrya tomus ac salsamentum ex eo, ut in Elacatene diximus. Hæc Hactenus. ¶ Iam quod Bellonius exhibitum à se piscem psorum & lepradem Græcorũ esse putat, & leleprin Latinorum, multifariam lapsus uidetur. Primum leuis est coniectura, eaq; solo ex nomine, psorum piscem iccirco esse putantis, quòd eædẽ in eo suggillationes, quales in psora uel lepra laborantibus uisantur. atqui psora uel lepra affectus est turpissimus, & fœda cutis asperaq; facies: huius uerò piscis colorum uarietate (ut Bellonius ipse refert) nihil pulchrius. Hoc etiam non animaduertit huius piscis nomen per o. breue scribi, psoram cutis uitium per o. longum. quanquam ψωροπέτηλοι pisces sunt uiles apud Hesychium. Deinde lepradem piscem cum nullus, quod ego sciam, authorum dixerit, non debuit nobis tanq; usitatum ueteribus Græcis nomen proponere: neq; Leleprís, quod Græcum est, Latinum facere: neq; eundem cum psoro piscem. est enim λελεπρὶς, Hesychio teste, non alius quàm phycis. Vide Lelepris superiùs. Quod ad Gallica nomina, Vieille inquit à Gallis nominari, nempe Lutetiæ, quod addit in Gallico suo de piscibus libro. At Rondeletius turdũ suum à Gallis uielle uocari author est, in primo turdorum genere: & rursus similiter duodecimum atq; ultimum. Videtur autem mihi hic quoq; piscis turdis cognatus esse, tum specie corporis, tum colorum uarietate insigni, primo præsertim generi quod Rondeletius ponit. Alterum nomen Gallicũ Rosse, à colore rubicundo factum opinor. nam & alius quidam fluuiatilis (aut lacustris piscis) Rose uocatur Gallicè, à rubore caudæ: ut in Phoxinis memorat Rondeletius. Piscis, quem exhibui, Venetijs Marzapan uocatur, nimirum quòd æquè in delicijs appetatur, ac Martius panis uulgò dictus, qui cum amygdalis, saccharo, aqua rosacea, &c. parari solet. Pictura quã habeo quatuordecim ferè digitorum est. quanquam Bellonius in Adriatico uix palmo (dodrante) longiores excrescere scribit. Pinna dorsi non sedecim tantùm, ut Bellonius scribit, (quanuis ab illo quoq; exhibita figura plures ostendat,) sed pluribus aculeis munitur. Coloribus omnino multis & uariè distinctis ornatur, sed plurimum rubri habet: maculas rotundas plerasq; cæruleas præsertim superiori corporis parte, quæ dorsum uersus est: inferiore albicantes. Attagenus apud Athenæũ piscis est, qui alio nomine scepinus dicitur à Dorione: cui fortè à maculis aut punctis, quibus similiter ut auis attagen distinguatur, nomen impositum fuerit: aut quòd inter pisces ferè lautissimus sit, ut attagen inter aues. hic an sit quem exhibemus, considerandum. Scepani tamen (per a. non per i. in medio) Oppiano pascuntur in cœno & paludibus maris: hic de quo agimus saxatilis est. Germanicè uocari poterit, Ein roter Punterfisch/ein roter Krametfisch: hoc est Turdi genus rubicundum.

Lepras. *Lelepris.*

LEPTINVS. Vide in Delcano.

DE LEPORE MARINO, RONDELETIVS.

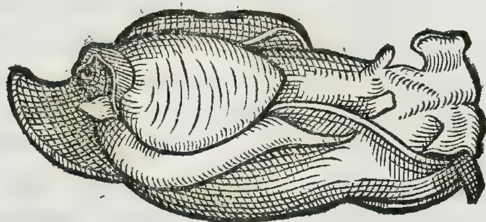

LEPVS marinus hactenus à paucis cognitus fuit, tum ob raritatem tum ob uariam à ueteribus traditam eius descriptionem. Fuerunt etiam qui quæ legendo uel percontando, non oculata fide didicerant, de lepore marino literis mandarunt. Plinius offam informẽ uocat. Aelianus cochleæ exenteratæ similẽ facit, Dioscorides loligini paruæ. Sunt qui (*ut Albertus*) gronaut uulgò dictum leporem marinum esse putent, (*Germani uulgò genus orbis mar. uocant* Seehaß:) piscatores nostri eum qui φωλὶς à nobis existimat leporis nomine uendunt, alij liparim esse credunt. Quæ omnia unica ratione falsa esse conuincuntur. nam modò nominati pisces frequentissimè mensis apponuntur, ijsq; sine ullo periculo uesci omnibus licet: cùm ueterum omnium testimonio lepus marinus maximè sit uenenatus, & eò magis cognoscendus, non solùm ut à mensis omnino rejciatur, sed etiam ne uel odoratu uel diutino eius intuitu lædamur; uerùm ad alia quæ præstat remedia utamur, uel noxæ ab eo fortè contractæ antipharmacis occurramus.

A *Variæ circa leporis mar. formam sententiæ.*

Lib. 9. cap. 48

Lib. 2. cap. 20.

Lepus igitur marinus à Latinis dicitur Græcorum imitatione, qui λαγωὸν θαλάσσιον uocant, nostri imbriago, (*ut mullum imberbem quoq;, ab insigni rubore.*) A

Piscis est ex mollium genere in mari nascens, atq; in stagnis præsertim cœnosis: substantia loligini similis est, autore Dioscoride. Vbi.

Aelianus cochleæ testa exemptæ aptissimè comparat. ei enim perquam similis est. Plinius offam informem, id est, massam carneam potiùs quàm piscem uocat, neq; enim oculos, neq; pinnas neq; alia membra aptè distincta in hoc uideas, quemadmodum in alijs piscibus, ob id substantia siue carne loligini, non corporis specie, assimilauit Dioscorides. Quum uiuit, colore est ex rubro nigricante, unde nostri imbriago, id est ebrios uocauerunt, quòd ebriosi eo colore esse soleant: mortuus, ex fusco albicat. Sed cùm hoc sit colore, quomodo ab eo nomen illi positum est? nam, ut B Color.

ſcribit Plinius, colore tantum lepori terreſtri ſimilis eſt. Veteres colorem leporinũ ἐπίπερκνον uocabant, quod ſit percnæ (ea eſt oliuæ non acerbæ, nec omnino nigreſcentis ſpecies) ſimilis. ab eo igitur colore lepus marinus dictus.

Leporis mar. genera aliquot *Primum genus* Huius genera aliquot reperimus: quæ cauſa eſſe potuit cur diuerſæ ab autoribus traditæ ſint eius deſcriptiones. Primum genus quod hîc exhibemus maximè letale eſt, ex mollium genere, cochleæ exenteratæ ualde ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo ueluti ſepia, tenue, uolutæ inſtar contortum, qua parte ad caudam ſpectat. in lateribus ſepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas. mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte zygænæ caput imitatur: altera parte foramen eſt, per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, ut in pictura uides: eandem pro arbitrio retrahit. In harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliquis partibus internis loliginem refert. Id in hac leporis ſpecie mirandũ, quod cùm in omnibus animantib. partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc ualde ſint diſsimiles, unde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento tetroq́;.

C Veſcitur limo, aqua, ſordibusq́;: ob eam cauſam in ſtagnis marinis lutulentis libens uerſatur.

G Venenatum eſſe piſcem ex Nicandro, Dioſcoride, Galeno, Paulo Aegineta, Aëtio, Plinio *De ueneno ex lepore mar.* *Plinius.* (libro 32. cap. 1.) didicimus. Plinius: Non ſunt minùs mira quę de lepore marino tradunt. Venenum eſt alijs in potu, aut in cibo datus, alijs etiam uiſus. ſiquidẽ grauidæ ſi omnino aſpexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi uitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Veſcitur eo unum tantùm animalium, ut non intereat, mullus piſcis: & teneſcit tantùm, & ingratior uiliorq́; fit. Homines quibus in paſtu eſt, piſcẽ olent. hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cæterò moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus. incertiq́; temporis ueneficium id eſſe author eſt Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem, inuicemq́; ibi hominem pro ueneno eſſe, ac uel digito omnino in mari tactũ mori. eſſe autem ampliorem multò, ſicut reliqua animalia. Iuba in his uoluminibus quæ ſcripſit ad C. *(B. Magnitudo.)* Cæſarem Augusti filiũ de Arabia, tradit lepores marinos (*Noſtra æditio Frobeniana, habet, tradit mitulos ternas heminas capere, quod placet. loquitur enim de capacitate teſtæ tanquam uaſis*) ternas heminas capere: ſic enim legendum non uitulos marinos, ut habent uulgata exemplaria, qui longè plures heminas capere poſſunt. Sunt enim ualde magni, maximè in India, ubi omnia maiora ſunt. Mirum uerò leporem marinum modicæ magnitudinis ternas heminas in India capere.

Dioſcorid. Dioſcorides lib. 6. cap. 30. ueneni eiuſdem indicia, ſymptomataq́; ſic docet. Qui leporem marinum biberunt, piſcium uirus olent. (*παρακολουθεῖ γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι βρωμώδεσιν, id eſt, piſculentus quidam & uiroſus in ore ſapor ab eis percipitur.*) procedente tempore aluus dolore afficitur, & urina ſiſtitur: & ſi quando eam reddere contingat, purpureum colorem refert. Omne piſcis genus auerſantur, & odio habent. fœtido ac graui ſudore manant: bilioſus uomitus interdũ ſanguini promiſcuus ſubſequitur. *Aëtius.* Eadem Aëtius libro 13. cap. 53. & paulò apertiùs. Lepus marinus (inquit) reperitur ferè inter loligines, animal paruum, uiroſum odorem habens. Comitatur autẽ eos qui in corpus eum ingeſſerunt, ſapor in ore ſimilis piſcibus, uiroſus: paulò pòſt aluum dolent: & color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur, cum faciei tumore. Incenduntur autem pedum plantæ, (*---ἄλλοτε ῥινὸς ἄκρον ἐπιοιδαίνων σφυρὰ πίμπραται,* Nicander. ubi uerbum *πίμπραται* forſan ſimpliciter turgere & plenitudine extendi ſignificat, non incendi.) & pudendum tumefactum cohibet urinæ effuſionem. Progrediente uerò malo etiam cærulei coloris lotiũ (*οὖρον θαλάσσινον, uiolaceam urinam, Auicennæ interpres*) emingunt, quandoq́; etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti bilioſa uomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudant item *Aegineta.* graueolentia, & omne piſcis genus auerſantur præter cancrum. Idem tradit Paulus Aegineta libro 5. Leporis marini uenenum epotum ſequitur guſtus piſcem redolens, uiroſus, (*& reliqua, ut Dioſcorides: niſi quòd locus poſtremus in Aeginetæ codice mutilatus uidetur.*)

Leporis mar. ueneno non ulcerari pulmonem, cõtra Galenum. Hæc ideo ex uarijs autoribus fuſius à me citata fuerunt, ut diligentius expendatur Galeni locus de lepore marino ex libro de Theriaca ad Piſonem: Quædam (inquit) inueniuntur quæ corporis partes quaſdam peculiter lędunt. lepus enim marinus pulmonem ulcerat. Et libro 1. de medicamentorũ compoſitione κατὰ γένη ſtatim initio ſophiſtis eos cauillantibus qui de medicamentis ſcripſerunt, quæ certas corporis partes uel lędunt, uel iuuant, reſpondet: At hoc cauillum, inquit, eos qui ita iocantur arguit facultatis medicamentorum adeò eſſe imperitos, ut pulmonem ſolùm ex omnibus corporis partibus à lepore marino exulcerari ignorent. Quod quidem ut ueriſsimè à Galeno ſcriptum eſt, medicamenta eſſe quæ certis corporis partibus uel proſint uel obſint, idq́; quotidiana experientia cognitum nobis ſit; non ita ueritati cõſentaneum eſſe puto ſolum pulmonem à lepore marino lædi. Nam Paulus Aegineta, Aëtius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, ueneni huius grauia ac ſæua ſymptomata uarijs in partibus tradiderũt, de peculiari pulmonis ſolius affectu ne uerbum quidem. Dioſcorides & Plinius quanta ſit eiuſdem ueneni pernicies ſatis fuſè declarant, at de ſolius pulmonis noxa mentionem nullam fecerunt. Neq; ſolùm ſententijs omnium qui de lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus, quam *Nicander.* paulò pòſt fuſiùs enarrabo. Nicander piſcis iſtius uenenum non omiſit, cuius uerſus eleganter

uertit

uertit Ioannes Gorræus medicus:

Disce uenenatos leporis cognoscere potus
Pestiferi, medijs peperit quem fluctibus æquor,
Virosi squamas & purgamenta marini
Piscis olet, &c.

Is interpres sententiam Galeni huc quantùm potest accõmodat, maximè quum dicit Nicander carnes tabescere sensim, & paulò pòst:

Vndiq; malas,
Ceu flos exoriens, tumidas rubor occupat ambas.

Corpus, inquit, interpres in Annotationibus, nutriri desinit, uel quòd corruptos à lepore humores nõ possit sibi assimilare, uel propterea quòd pulmones malo quodam leporini ueneni occulto tandem exulcerentur, unde febris & tabes fiunt: quod quidem ulcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, scribẽs genas rubescere, & uelut roseo colore pictas uideri genas. hoc enim fit humorum in pulmonibus putrescentium calore in faciem sublato. At hæc multorum aliorum morborum & symptomatum cõmunis est nota, neq; necessariò ex febre & tabe pulmonum exulceratio concluditur. potest enim uel ob erysipelatis, uel ob alicuius interioris partis, ut cordis aut hepatis inflammationem rubor in facie apparere, & tabes uitiatam nutritionem & assimilationem sequitur. Deniq; malarum rubor peripneumoniæ nota est propria atq; certa, non ulceris pulmonum, nisi ulcus cum inflammatione coniunctum sit. Quare Nicander ex his quæ de ueneni ui tradit, effici non uult pulmones solos à lepore exulcerari.

Remedia cõtra sumpti leporis mar. uenenum.

Sed hæc de ueneno satis: de antipharmacis nunc dicendum. Ea ferè omnia paucis complexus est Dioscorides libro 6. cap. 30. His, inquit, qui leporem marinum biberunt, dandum lac asininũ, uel passum continuè, aut radicis maluæ foliorumq; decoctũ, aut trita cyclamini radix cum uino, aut ueratri nigri, aut scammonij succi drachma cum aqua mulsa, puniciq; mali acinis. Cedria con trita cum uino efficax est. Anserinus sanguis, ut tepebit potus. Sed cùm pisces omnes respuant, aspernenturq;, solis fluuiatilibus cancris uesci possunt, bibuntq; eos admisto uino, adiutiq; ab his percoquunt. Quumq; appetere & comesse pisces cœperunt, suæ salutis indicium habent. Eadem ex Dioscoride mutuati sunt, qui de ueneni huius remedijs scripserunt.

Remedia ex lepore mar.

Age iam, si qua sint piscis istius cõmoda, inquiramus. Dioscorides: Lepus marinus per se tritus, aut cum urtica marina illitus, capillos euellit. Plinius aduersus strumas ualere scripsit: Pungi (inquit) piscis eius qui rana in mari appellat osiculo de cauda, ita ut non uulneret, prodest. Idem faciendum quotidie donec percurentur. Eadem uis est pastinacæ radio & lepori marino imposito, ita ut celeriter remoueatur. Idem tradit leporis marini sanguinem, uel fel, uel oleum in quo lepus necatus fuerit, psilothrum esse.

Lib. 2. cap. 8.

A

Verum se leporem mar. ueterum exhibere.

Superest ut ostendam ueterum leporẽ mar. esse, de quo nũc agimus. Sunt enim qui aliter existimauerunt, in quibus est Latinus Nicandri interpres: Lepus marinus, inquit, ex lacertorum genere est, (*apud Lonicerum, qui Nicandrum Latinè reddidit prosa, & scholia adiecit, hoc non inuenio*) paruæq; loligini similis, informis magis offa quàm piscis, solo colore leporem refert. Quòd si ex genere lacertorum sit, quomodo paruæ loligini similis esse potest, quæ corporis figurâ, substantiâ, toto deniq; genere à lacertis differt? Nam hi sanguine præditi sunt, læues, corporis partibus distinctis: lepus uerò ex mollium genere & ἀναίμων, informis: qui cum loliginibus capitur, in cœnoso stagno degit, stomachum dissoluit, abortũ facit, uentrem sæuis doloribus torquet: deniq; nisi succurratur mortem affert, quæ omnia quomodo à me experientia comperta sint, uerissimè exponam.

De lepore marino sibi allato, cuius odor tantum nauseam mouebat.

Cùm ego piscium naturæ, uarietatisq; cognoscendæ studiosissimus piscatoriũ forum frequentissimè inuiserem, cumq; piscatores proposito præmio allecti, certatim ad me si quid rari aut noui in mari caperent, uel in litus eiectũ reperirent, ad me deferrent: ecce piscator leporem marinum cum aphyis & loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à se aliàs antè uisum, aspectu fœdo, odore tetro, betæ folijs inuolutum mihi offert. quẽ cùm diligentiùs contemplarer, mihi multisq;, qui unà mecum erant, nauseam mouit. Sed ne hac quidem à piscis inspectione reuocatus, dissecabam, partesq; omnes internas sedulò rimabar: quum interuenit mulier quædam de mariti morbo me consultura. cui quum ad dissectionem attentior statim non responderem, odor piscisq; cõspectus uomitum dissolutionemq; uentriculi protinus creauit, & de uentris dolore (erat autem grauida) grauiter queri cœpit, ut iam abortus timendus foret: quem adstringentibus emplastris ad retinendum fœtum uentri lumbisq; admotis prohibui, & ut aliquot dies cancris uescerentur consului. Permulti sunt huiusce rei locupletissimi testes uiri boni & studiosi, qui ea quæ dixi symptomata, & in se, & in grauida muliere experti sunt, & uiderunt: ut omnino ex his, quæ de lepore marino ueterum literis prodita sunt, huic nostro competere experientia docuerit, à qua ita sum confirmatus, ut ab ea sententia deduci nunquam possim uel debeam.

Alius ei al.

Post menses aliquot alius ad me delatus est, sed lingula illa carnosa, de qua initio locuti sumus, carebat: os in dorso nullum erat: cæteris omnibus partibus internis & externis omnino similis. Hunc, de quo nunc loquor, marem esse iudico, alterum fœminam, quòd in ea simile quid polyporum ouis repererim. Esse autem in hoc genere marem & fœminam testis est Plinius. Grauidæ,

Lib. 32. cap. 1.

inquit, ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi uitium fatentur, ac deinde abortũ faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, ut in brachialibus habeant.

Alius lepus Aeliani, terreſtri ſimilis, lib. 16. cap. 19.

Aelianus aliam leporis marini ſpeciem adfert, quam etſi nunquam uiderim, nec eius εἰκόνα proferam, tamen eius uerba ſubiungam; quoniam in leporum marinorum tractationem incidimus, ut ſi quis forte in hunc inciderit ex deſcriptione poſsit agnoſcere. Magni maris lepus, inquit (nam alterum, qui in alio (*mediterraneo*) mari naſcitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimilitudinem accedit, præter pilos. nam terreſtris pili & molles ſunt, & ad tactum haudquaquam reſiſtentes. contrà illius ſpinoſi & erecti. hunc qui cõtigerit, lædetur. Ipſum in ſumma aqua maris natare, non in altitudinem demergi dicunt. Celeri ac concitata natatione uti. Viuum eò difficillimũ ad capiendum eſſe, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineæ eſcam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit, ſimul & funditus expellitur atq; eijcitur. Quiſquis tum manũ ad eum admouet, niſi medicina adhibeatur, perit, ac ſi bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo baſiliſcus baculo tactus afficit. *Quæ ſequuntur omnia, ex Græco Aeliani noſtri codice adiecimus.* Radicem ad idem mare in inſula quadam naſci ferunt, haudquaquam in uulgus ignotam, quæ animi defectionibus illius qui ſic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota, facit ut is reuiuiſcat & recreetur. Sin negligitur, tam ſanè ualida pernicie hic lepus præditus eſt, ut ad mortem uſq; homini morbus procedat. Hæc Aelianus. Idem fortaſsis fuerit, eiuſdem certè naturæ ac loci, piſciculus, de quo idem Aelianus ſine nomine, libro 8. cap. 7. Megaſthenem (inquit) audio dicentem, in mari Indico quendam piſciculum naſci, eumq; quoad uiuit, in profundo quidem natantem non apparere: mortuum uerò ad ſummam aquam exiſtere, & fluitare; qui eum contigerit, animi defectionibus primum tentari, deinde obire mortem.

DE SECVNDA LEPORIS MARINI SPECIE, RONDELETIVS.

Secundum leporis genus ſubſtantiâ, atramento, partibus internis ſuperiori ſimile eſt. Differt autẽ partibus externis. ſiniſtræ & dextræ ſimiles ſunt. Parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarũ medio rima eſt: paulò infrà, cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora & breuiora ſint. In dorſo os nullũ, neq; poſterior pars cochleæ exenteratæ ſimilis eſt. huius poſterioris partis utroq; latere, ueluti in ſepia ſunt pinnæ, magis expanſæ & non replicatæ. Eſt & hoc genus ſuperiore maius.

DE TERTIA LEPORIS MARINI SPECIE, RONDELETIVS.

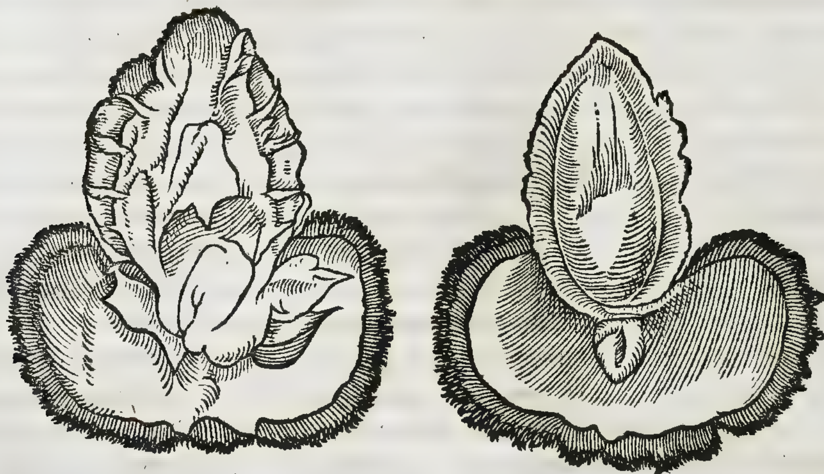

Tertium

Tertium genus leporis marini substantiâ, uiribus & facultatibus simile est, quam ob causam inter lepores marinos numerandum duximus. Hic partem pronam & supinam repræsentamus. Quod in partis supinæ ferè medio uides, est os: suprapofita ori pars, alueus, qualis in sepijs, oui figurâ, sed in ambitu crenatus. Ori subiecta pars, membrana est tenuis, carnosa, magis expansa in rotundum, cuius ora fimbriata est, fimbriæ nigræ sunt. Intus cerebri nigri parum est, gulam excipit uentriculus, ex quo oritur intestinum instar capreolorum uitis conuolutū. In medio substantia quædam est fungosa succum fuscum continens: fortasse μήκων est cum atramento suo, (*Hæc ad Bellonij leporem accedunt.*) Toto corpore est splendido, crystallum uel pituitæ massam concretā congelatamq́ esse dicas. Rarò admodum capitur, & uix unquā nisi in summo æstu. tum enim à summis feruoribus omnia cōturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore est ualde ingrato & pisculento, nauseam mouet. Splendore diutius inspectantibus dolorē oculorum capitisq́ adfert, id quod in me ipso sum expertus. Deniq; ijsdem uiribus sed imbecillioribus eū esse censeo, quas ex ueterum sententia & experiētia nostra primo generi tribuimus. Hoc etiam fortasse discrimen fuerit, quòd hic in alto mari, ille in cœnosis locis maris, stagnis'ue lutulentis degit.

DE LEPORE MARINO, BELLONIVS.

Bellonij lepus ab ijs quos Rondeletius exhibet omnibus diuersus uidetur, nisi cum postremo conueniat.

Leporis marini descriptio apud antiquos authores admodum uaria est: Hunc enim Dioscorides Lolligini paruæ, alij uerò caudatæ similem fecerunt. Aelianus ex omni parte ad terreni leporis similitudinem præter pilos accedere tradit. Apuleius (*in Apologetico de lepore marino: dubitat tamē an sic sit uocandus*) Cùm sit cætera exossis (inquit) duodecim tamē numero ossa ad similitudinem talorum suillorum in uentre cōnexa & catenata gerit. Aristoteles huius descriptionem subticuit, q̄ fortè deiectamentū inutile esse uideret: imò neq; Oppianus de hoc quicq̄ meminisse uisus est. *Authorū uariæ sententiæ.*

Ego uerò (ut quod de hoc pisce comperi liberè affirmem) dicam leporem marinum animal paruum esse inter Lolligines, Lollios, aut Sepias: nonnunq̄ etiam unà cum Apuis capi solitum, odore retro, nullam aliam habens formam, quàm (ut scribit Plinius) offæ cuiusdam informis: cuius inter Cycladas magna est copia. Fuluum leporis terrestris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametsi pinnis careat. Pellucidum habet corpus, oui anserini crassitiem non excedens, quod pro libidine huc atq; illuc transfert. Gibba est illi forma parte externa, qua etiam glaber est: conuexam internam partem ostendit: qua eadem parte nerui permulti recti atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè striatus est, ut cōuexa fungi pars, ijsdemq́ adstrictum corpus diffundit, diffusum uerò contrahit: sese enim constringendo aquam percutit, ut in ipsa natatione fungi figuram referat. Septem habet appendices, innumeris promuscidibus stipatas, ex indico in cyaneum uergentes, quibus sugendo alimentū corpori suggerit: appendicum autē substantia fungosa est. Cæterum ex aqua emergens, suam figuram amittit, & in seipsum concidit, ut Pulmo marinus. quapropter, in uase aquam habente hunc contemplari oportet. B

Natat tranquillo mari: facileq́ digitis cedit si comprimatur. Tota nanq; corporis eius substantia mucosa est, ac ueluti cartilaginosa. Os ad cirrorum radices in concaua parte situm habet. Linguam demorsus uellicat ut Ari radix, paulò tamē remissius. Quinetiam in tenuia frusta discissus, & in mare coniectus, uiuit tamen ac mouetur. Marinam præterea squillam, si quando suis cirris contigerit, eam non secus atq; Vrtica marina retinet. Viuit absolutus, & liberè uagatur in mari, nullisq́ flatibus aut procellis euinci, aut ad litus eijci potest. C (B)

COROLLARIVM.

Lepus dirum & uenenatum animal, in nostro mari offa informis, colore tantùm lepori similis: in Indis & magnitudine & pilo, duriore tantùm. nec uiuus ibi capitur, Plinius libro 9. Alia lectio erat: & pilo duriore. tantùm uiuus ibi capitur. Sed Plinius (inquit Massarius trigesimo secundo libro) negat in India capi uiuentem his uerbis, In India affirmāt non capi uiuentem. quod uerisimilius est, tum quia id animal uisu etiam uenenosum est, tum etiam quia sequitur, inuicemq́ ibi hominem pro ueneno esse, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Quare legendum existimo: In Indis & magnitudine, & pilo duriore tantùm, nec uiuus ibi capitur: quasi uiuens perniciosior sit, & sic non erit contradictio. ¶ Leporis quidē nomen ueneno huic aquatico à lepore quadrupede inditū esse, quòd eum colore tantùm referat, in nostro quidem mari, & Plinius scripsit, & approbauit Rondeletius: ut mirer Cardanum libro de rerum uarietate septimo, cum tria leporis marini genera ex Rondeletij opere descripsisset, hæc subdere: Hæc uelut reiectanea quædam maris (inquit,) non ut lepores marinos descripsi. quid enim his cum leporibus simile? nec ueneni quod potissimum signum, quodq́ in eis letalissimum habetur, ulla mentio fermè habita. Propior forsan descriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quanquam nec hoc forsan lepus marinus dici possit, &c. Atqui color rebus multis nomina fecit, & inter pisces, leuco, leucisco, melanuro, glauco, erythrino: & animantium diuersi generis nomina, cum terrestrium aquatilibus, tum alijs, coloris tantùm ratione cōmunicata sunt quædam, sic ab auibus, passere, merula, turdo, A *A colore multis animantium indita nomina.*

forsan & attagene, ad pisces concolores tracta sunt nomina. Coloris ratio chelidonijs leporibus & ficubus quoq; nomen dedit: quæ an chelidoniæ etiam cõueniat, nunc non habeo quod asseram. A iumento ad asellos insecta translatum est nomen, propter colorem tantùm: fortè & ab insecto cantharo ad piscem eiusdem nominis. Nihil igitur prohibet cum Plinio fateri terrestri marinoq; lepori præter colorẽ cõmune nihil esse. nec refert si non idem omnibus marini leporis speciebus color fuerit. Satis enim est unam aliquam eo colore esse, quæ nomen suum deinde cæteris cognatis cõmunicârit. Est & Lageos uua, quam Latinè leporariam interpretantur, & ipsa fortasis à colore nominata. De percno & epipercno, ut Græci nominant, leporis colore, plura scripsi in Lepore quadrupede B. Quòd autem ueneni nullam ferè mentionem in lepore marino suo fecisse Rondeletium scribit Cardanus: in eo uel non perlegisse se Rondeletij scripta, uel non meminisse declarat. ¶ Amelbacarim, id est lepus marinus, Syluaticus. Alarnabo, id est baccarine, id est lepus marinus, Idem. Sed uitiosa hæc iudico, & meliùs legi Arnebbahari apud Auicennã 2.397. ex editione Andreæ Bellunensis. ¶ Pulmo marinus Bellonij plurima habet cõmunia cum lepore marino, ut species unius generis uideantur. Pulmo quidem Bellonij à Gallis uulgò obscœna uoce Pota marina dicitur: Rondeletius non pulmonem mar. sed urticæ genus hoc facit. (Germanicè honestiùs dicetur Meerschaam.) Aliqui Meerschum, ut audio, uocitant: hoc est spumam maris. edendo esse negant. ferri in summa aqua. radijs ab uno quodam centro striatam esse: colore candido nec uiuere extra aquam. (Holothurij etiam Rondeletij prima species non minùs ingratum ac insuauem odorem resipit, quàm lepus marinus.) Lepus marinus ueterum, massa quædam siue offa carnea informis, Rondeletio teste, ne oculos quidem habet. Idem uidetur animal, quod Albertus historiæ animalium libro quarto tractatu primo capite 8. his uerbis describit: Animal quoddam abundat in maribus Germaniæ & Flandriæ, oui albo substantia simile, figura hemisphærij: in extremis tenue, & in medio circa polum hemisphærij sui substãtiæ est spissioris: ubi etiã lucent duo quasi oculi (*Nota Albertum non oculos dicere, sed quasi oculos*) magni intra superficiem sphæræ contenti. Membrum in eo nullum est distinctum. Extra aquam immobile est, & omnino non diffunditur, amissa figura sua, sicut album oui, & concidit totũ. Rursus aquæ immissum, paulò pòst recipit figuram suam, & mouetur (sicut antè) motu dilatationis & cõstrictionis. Idem est fortè, uel cognatum, quod Meerschum appellant. Gemma maris alicubi ab Alberto nominatur, inter pisces litoris Germanici, corrupto uocabulo à spuma maris, ut conijcio. Vide suprà in Elemento G. Gemma. In Aquatilium genere unum est quod ualde abundat in mari Germanico: & uocatur phlegmaticum, eò quòd phlegmati uiscoso, sicut est albumen oui, omnino simile sit, Albertus. Phlegma & mucum pituitosum Germani uocant Schnuder, alij Schnot, ut inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Schnotrolf uocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibusdã pituitosis & mucosis piscibus attribuitur. Nam Seehaß, id est Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) siue ab oris figura, siue aliam ob causam dictus & à muco, Snottolf, duorum aut trium generũ (ni fallor) reperitur, quibus communis est figura orbicularis. Est & alius piscis oblongus eodem nomine. Nos de omnibus post Orbes Rondeletij scribemus. Ab alio quodam accepi Snottolf alicubi appellari, non piscis forma animal, sed rotundũ quiddam, oculis binis, mensibus Aprilis & Maio: ab eo tempore mutari in alium piscem. aliqui genituram piscium esse aiunt. ¶ Mustelæ uideri poterat, aut Musteli marini genus, nomine tantùm consyderato, quod Seequapp appellant maris accolæ Saxones. ijsdem enim uocabulum Quapp (& Alquapp) mustelam fl. nostram significat. Sed audio animal esse marinum: substantiæ flauæ, oui propè uitello similis, glabræ, mollis, & quæ ictibus cedat, tenuis, & instar oui in aquam effusi: moueri, cõtrahi, dilatari, instrumenta corporis nulla habere. Eximi ab aqua non posse, nisi aliquo uase excipiatur, exemptum protinus motu destitui, nullius omnino usus. Querendum an hic sit Lepus mar. Bellonij. Hoc animal Germanicè puto nominari posset gälber Meerschum, ad differentiam alterius ei cognati quod suprà descripsimus colore albo. Licebit & Meerschwum, id est fungum marinum, nominari à substantia fungosa & molli: & quia conuexa etiam siue interna eius pars fungi modo striata est, & in natatione fungi figuram refert, ut scribit de suo lepore marino Bellonius. Quod si rectè leporibus adnumerari poterit hoc animal Seequapp dictum, id est Rubeta marina: (Saxones enim & rubetam, & mustelam fl. Quapp uocant) alterum etiam illi maximè cognatum, sed albi coloris, quod Meerschum nominauimus, id est marinam spumam, Leporum aliquod genus fuerit. Rubetæ quidem nomẽ uel à ueneni, uel alia similitudine indi potuit. Hæc hactenus dixerim, non ut asseram quicquã, qui nihil istorum uiderim: sed ut alijs inquirenda diligentiùs proponam: ut proximè dicta Germanis ad Oceanum usitata uocabula, cum leporis, pulmonis & urticæ marinorum historijs conferant & iudicent. Fongo marino, (id est fungus marinus, appellatur) uulgò, materia quædam coagulata (*tanquam*) è spuma marina: quæ quidem uiuit, mouetur, & sentit, sed corpus membris distinctum non habet, Alunnus Italus. ¶ Lyram piscẽ uulgò Gallis Gronaut, (alijs Gornart) dictum aliqui leporem marinum esse putant. Germani quidam Seehan, id est Gallum marinum appellant, ut Rondeletius scribit. ego ab alijs etiam Seehaß, id est Leporem marinum dici puto: quanquam hic lepus ille ueterũ uenenatus nõ est, cum in cibo cõmendetur. Lepus marinus duplex est:

est: unus uulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais, Albertus. Plura lege supra in Corollario de Cuculo pisce, A. circa finem. Nos Germanicè leporem marinum ueterum, hoc est uenenatum, ne quid confundamus, circumloquutione nominabimus, **ein gifftiger Meerhaß/oder ein gifftiger kleiner Kuttelfisch**; donec certiora aliquis ꝓtulerit. ¶ Liebre de la mar, Hispanicū est.

Lepus marinus superficie niger est, Scholiastes Nicandri. ῥυπόεις, id est sordidus à Nicandro cognominatur. B Scholiastes dicit: quoniam γλιωώδης est. ego γλινώδης legerim per iôta in prima. nam γλίνη per iôta, rhypon, id est sordes significat Varino. Lepus mar. (inquit Auicenna 2.397.) est animal ostracosum, lutosum, (*Bellonius pro lutoso reponit durum: ostraco, id est crusta testáue hoc animal tegi nullus idoneus author scripsit,*) declinans ad rubedinē aliquantulam, inter partes cuius sunt quædam similia folijs alusnen. Lolligini paruæ similis est, Dioscorides. Specie cochleæ nudæ (*natura nimirum tegmine carentis, non eo spoliatæ*) cernitur, Aelianus. Hîc in mentē uenit quòd Echeneis quoque in mari (ut Plinius scribit) limaci magnæ similis esse dicitur à quibusdam: & eidem an uis aliqua ueneni insit, dubitari potest, ut scripsi in Corollario de Echino ab initio remediorum quæ ex eo intra corpus dantur.

Lepus mar. in cœno gignitur, & sæpe unà cum apuis capitur, Aelianus. Inter lolligines ferè uersat, Aëtius. C ὅς δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπ᾽ ὀσλίγγεσσιν (sub comis, flagellis, crinibus) ἀραιαῖς τευθίδος ἐμφέρεται νεαλὴς γόνος, ἢ ἅτε τεύθου, ἢ ἅτε σηπιάδος φυξήλιδος· ἡ τε μελαίνῃ οἷά μοι χολῇ (atramento) δηλόωντα (pro δηλόωσαν) μαθοῦσ᾽ ἀγρώσσοιο δεμὶν. In his carminibus leporem mar. inter lolligines & huiusmodi pisces tum uersari, tum paruo eorū fœtui similem esse exprimitur: quod Aëtius quoque retulit. Verbum ἐμφέρεται interpretantur ἐνδιατρίβει, quod magis placet, quàm si pro similis est accipiatur. similitudo enim per aduerbium ἅτε indicatur: id quod ut cum lollio & sepia exprimitur, ita cum lolligine subaudiendum est. Hîc enim sensus est: Lepus mar. inter cirros lolliginis aut lollij sepiæ ue degit, tanquam paruus quidam eorum fœtus. semper enim si illis conferas magnitudine minor est, & tanquam imperfectus cirros ipse non habet. quòd si ἐμφέρεται pro similis est accipias, præpositio ὑπὸ abundabit.

Lepus mar. ut ipse homini perniciosus, sic apud Indos inuicem homo ei pro ueneno est: ut uel digito omnino in mari tactus mori dicatur, teste Plinio. D ¶ Vescitur eo unum animalium, ut non intereat, mullus piscis, Plinius. Scari recentes non carent suspicione (ueneni,) quoniam lepores mar. captant ac deuorant: quare & interanea eorum choleram mouent, Diphilus.

Nulli fermè pisces uenenosi sunt: (propter humiditatem, quę uenenū, cuius uis in siccitate est, diluit.) G quòd si sint, siccissima parte tales sunt, ut lepores marini felle: & spinis aranei pisces, &c. ut quidam scribit, Cardanus si bene memini. *Leporem mar. uenenatū esse.* ego tota substantia, non felle tantùm, uenenatum esse leporem mar. putârim. Eleusine sacris initiati, idcirco Mullo pisci honores habent, uel quòd is ter anno parit: uel quia mortiferum homini leporem mar. exest, planeque conficit, Aelianus 9.51. At Hegesander Delphus, referente Athenæo, in Artemisijs (Dianæ sacris) Mullum inter cætera gestari (περιφέρεσθαι) ait, eò quòd uideatur lepores mar. homini letales magno cū studio uenari, & consumere: ut piscis magna hominum utilitate uenator deæ etiam uenatrici consecret. ¶ Non *Historiæ.* indignum relatu, imperatorem Titum ab Domitiano leporis marini pestifera ui peremptū: quū eo sciscitante, Ἀποθανοῦμαι δὲ τίνα τρόπον; prædictum fuisset satis, moriturū uidelicet, sicuti fertur decessisse Vlysses, ἐκ τῆς θαλάττης. Sed is tamen trygonis, id est pastinacæ ictu perijt, Cælius. Locus est apud Philostratum libro 6. ubi hæc etiam addit: Titum cum post mortem patris annos duos regnasset, à marino lepore interfectum dicunt. Is autē piscis humores quosdam occultos habet, mortiferos supra omnia uenena quæ mari terráue nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoque tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus quoque hoc eodem contra Titum fratrem usus fuisse putatur, quòd graue molestumque sibi uideretur simul cum fratre humano benignoque uiro imperare. Io. Tzetzes quoque in Varijs 6.43. Titū hoc ueneno extinctum tradit. Lepore mar. cibis admixto multos sustulit Domitianus, eodemque Titum fratrem sustulisse creditur, Erasmus Rot.

Dioscoridis & Aëtij partim uerba Rondeletius recitauit. Notandum autem in Dioscoridis uerbis, *Signa & remedia hausti leporis mar. Dioscor.* iubere eum dari decoctum maluę, aut cyclamini radicem cum uino, ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, ἢ σκαμμωνίας ὀποῦ: id est aut elleborum nigrum, aut scammoniæ liquorem, (*non expresso pondere: ut uerbum δοτέον, in eadem periodo & cum accusatiuo construatur, & cum genitiuo, partem scilicet rei significante, quod usitatum est Græcis: Ruellius pondus expressit, nempe drachmam utriusque, ex Aegineta, qui modus tamen in scammonio nimius uidetur.*) Deinde cum uertit Ruellius hoc ueneno tentatos, ex piscibus solos fluuiatiles cancros in cibo admittere, addendum, elixos, quoniam Græcè scribitur ἑφθούς. Et mox pro *Cancri.* his uerbis, Καὶ πίνουσιν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ᾽ αὐτῶν, in antiquis codicibus (inquit Goupylus) legitur, καὶ πέσσουσιν ὠφελούμενοι. hoc est, Cancros solos ex piscibus admittunt, & concoquunt, & utilitatem ex eis percipiunt. Codex quidam noster manuscriptus habet, καὶ τούτους μόνους πέσσουσι. Aegineta cancros, fluuiatiles duntaxat, pro remedio dari iubet, si admiserint. cuius loci lectio fortè melior est apud Aëtium: Edat & cancros (inquit) adsiduè. piscem enim nullum admittit. Quòd si piscem edere posit, signum id salutis iudicabis. Et Actuarius, Quòd si ægri pisces ingerere nequeunt, solos fluuiatiles cancros coctos edant, bibantque uinum cui ipsi sint admixti. cæterum salutare est, si

piſcem edere ſuſtinent. Solus Plinius Valerianus cancros marinos coqui, & in cibo ſumi iubet. Cancri fluuiatiles triti potiùs ex aqua recẽtes, ſeu cinere adſeruato, cõtra uenena omnia proſunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino, uel quocunque. Eadem uis contra uenenatorum omnium morſus, & contra leporem marinum, Plinius. Cancrorum fluuiatilium carnem contritam crudam è lacte propinato, ac omnium reptilium ictibus medeberis: & deſperatum epoto marino lepore confeſtim ſanabis, Aëtius. His qui leporem mar. hauſerunt (inquit idem libro 13. cap. 53.) lac aſininum recens mulctum cum paſſo aſsiduè præbeat: aut, ſi hoc non adſit, bubulum, aut maluæ decoctum, indéque confeſtim uomant. Deinde radicis cyclamini tritæ drachmæ quatuor (*contra regium morbum cyclamini drachmæ tres dantur, &c.*) cum uino diluto dentur. Aut ueratri nigri drachma una: aut ſcammoniæ ſcrupuli duo cum bubulo lacte aut aqua mulſa. Aut mali punici acini. Vel cedrides, hoc eſt, cedri fructus, triti ex uino. Aut picem liquidam, aut cedriam modicam cum paſſo delingendam dato. Anſeris item ſanguinem adhuc calentem cum paſſo bibendum præbeto. ¶ Aegineta non cyclamini, ſed peucedani radicem è uino propinat: qui lapſus fortè librariorum eſt. nam Dioſcorides ſecundo etiam libro de cyclamino agens, radicẽ eius contra uenena, præſertim leporis marini, è uino bibi docet. Lepori mar. aduerſatur & cyclaminos, Plinius. ¶ Pro κεδρίας λείας μετ᾽ οἴνου apud Dioſcoridẽ, legerim κεδρίδας, id eſt cedri fructus, ſicut & ἀρκευθίδας dicimus, multitudinis numero, idque ex Aëtio. nam reſinam cedri, numero ſingulari cedriam dicimus: quam itidem Aëtius in hoc malo, non cum uino bibi, ſed cum paſſo delingi præcipit. Sic & Dioſcorides libro 1. Cedria in paſſo ſumpta cõtra hauſta leporis marini uenena auxiliatur. Contra uenenum leporis mar. ſuadent cedrum (*lego cedriam*) bibere in paſſo, Plinius. Et alibi, Cedrides, id eſt fructus cedri, contra lepores marinos cõmendantur. Has & alius quidam innominatus per ſe edi iubet. ¶ Punici mali acinos Dioſcorides cum ſcammonij ſucco & melicrato ſumi iubet. Aetius per ſe etiam cõmendat. Incertus de remedijs morborum ſec. locos author Græcus, (liber nondum publicatus Dioſcoridi falſò attribuitur,) mala Punica uinoſa in cibo & eorum nucleos laudat. Ex malo Punico acerbo (inquit Plinius 25.6. fit medicamentũ, quod Stomaticè uocatur, utiliſsimũ oris uitijs, nariũ, auriũ, oculorũ caligini, &c. Contra leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tuſis, ſuccóque decocto ad tertias, cum croci & aluminis ſciſsi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Sed hic locus apud me ſuſpectus eſt. quoniam remedia aduerſus leporem mar. intra corpus ſumuntur, Stomaticè uerò iſta propter alumẽ non tutò uidetur intra corpus ſumi poſſe: & cætera uitia omnia à Plinio eumerata, quibus medetur, externa ſunt.

Aëtius. Cyclaminus.

Aſclepiades. ¶ Lepore marino aſſumpto (inquit Aſclepiades apud Galenum libro 2. de antidotis) prodeſt lac bibere, maximè aſininum: ſin minus, uaccinum, aut caprinum. Dari autem debent eſui etiam caules maluæ diligenter incocti: uel pulegij quantum manu comprehendi poteſt cum paſſo triti, potandum. uel cyclamini radix trita cum uino. cedriæ'ue obolus aut ſemiobolus paſſo ſolutus potui dat.

Scrib. Larg. ¶ Leporis mar. guſtus (inquit Scribonius Largus capite 186.) nõ abſimilis eſt illotis piſcibus, aut etiam putentibus, (*ſic & Nicander.*) Qui ſumpſerunt autem, ſtomacho ueſicáque adficiuntur: ita ut urinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureíque coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſóque ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant prætereà, & ſubinde reijciunt ſpumoſa; interdum borioſa aut ſanguinolenta, & maximè cum ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſomnis litoris pulſi fluctus uidentur ſubinde audire. Oculi eorum exhulcerantur, genæ inflantur. Coloris mali & ueluti plumbei fiunt: minutatímque per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. Adiuuari autem debent hoc malo circumuenti lacte muliebri, uel equino, uel uaccino, aut aſinino quamplurimo quotidie per ſe, aut cum melle ſumpto. Prodeſt & maluæ ſorbitio bene uncta & ſalſa. Item proſunt malorum Punicorũ grana adſiduè data. Benefacit & pix cedria, ſiquis inde bina ternáue cochlearia eius ſumpſerit per ſe, uel ex paſsi cyathis duobus tribúſue.

Nicander. Item benefaciunt (*baccæ*) iuniperi tritæ, quamplurimo cum paſſo, aut per ſe datæ. ¶ Nicander inter remedia genus omne mali Punici cõmendat: & muſtum quoque uuis expreſſum, ita ut ex oliuis oleum ſolet exprimi.

Βρύκοι δ᾽ ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινώδεα σίδης Κρησίδος, οἰνωπῆς τε, καὶ ἣν Προμένειον ἔπουσι,
Σὺν δὲ καὶ Αἰγινῆτιν: ὅσαι τὰ σκληρέα κάρφη Φοινῷ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρῃ.
Ἄλλοτε δ᾽ οἰνοβρῶτα βορὴν ἐν κύστιδι θλίψας, Ὥστ᾽ ἄορ νοτίζουσαν ὑπὸ τριπτῆρσιν ἐλαίην.

Scholiaſtes οἰνωπὴν, Προμένειον, & Αἰγινῆτιν, tres diuerſas mali Punicæ ſpecies facit. & forſan tres illę ſpecies ſunt, quorum una acidum ac uinoſum, altera dulce, tertia μέσον (id eſt medij ſaporis, muzum uulgò nuncupant) pomum profert. His quartam ſpeciem addiderim apyrenon dictam, quam Nicander quoque uidebitur cõprehendiſſe, ſi ita legamus, ὅσαι τ᾽ ἀσκληρέα κάρφη, &c. id eſt, & quæ molles nucleos rubentes tenuiſsima diſtinguunt membrana. nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphraſin tamen molles nucleos interpretatur Scholiaſtes. Idem inter ſigna ſumpti huius ueneni ponit colorem per membra tanquam icteri, ſed obſcurum: corporis imminutionẽ & carnium tabem paulatim: faſtidium cibi: cutis tumorem, præſertim circa malleolos in pedibus: & in malis faciei non ſine rubore, urinæ perpaucam excretionem, colore aliquando purpureo, uel cruento. quod poſtremum Aegineta de ſudore dixit, Dioſcorides de uomitu. His addam quæ ſcripſit

Auicenna. Auicenna 4.6.2.4. omiſsis tamen quibuſdam, quæ à Græcis omnino eadem tradita uidentur.

Accidunt

Accidunt (inquit) ex ipso in potu dato constrictio anhelitus, & difficultas eius, & rubedo oculorum, & tussis sicca, & sputum sanguinis, &c. & icterus, & angustia, & dolor renum. Vrinæ uiolaceæ: & eiusdem coloris egestio, quandoque mucosa. Aeger à cibo abhorret: & saporem piscis fœtidi in ore sentit, & in ructibus cum salsedine etiam. Plures qui euadunt, incidunt in phthisin. Auxilio est potare lac caprinum, & asininum, & muliebre ex mamilla. Iuuant & coliculi maluæ, & folia althææ recentia elixata, (al', semen althææ recens elixatum,) & ius cancri fluuialis propriè, quo quidem uesci potest sine reliquis lenificantibus. & echinus assus recens, aut sanguis eius. Et lacertum marinum non refugit, & comedit ex eo. Remedia autem ualidiora sunt calamintha fluuiatilis, calida, recens (*hoc potius ad sequens remedium referatur, nempe sanguinem anseris, qui recens extractus tepidusq; bibi debet:*) & sanguis anseris: & urina hominis antiqua. & radicum buchor marien (cyclamini) octo oboli cum uino. aut kitram (*cedriæ*) illa quantitas, & in uino: & ellebori parũ cum uino. Cum autem aduenit dies secundus excitationis accidentium & quiescũt, fiant ei pilulæ de elleboro nigro & scammonio, & agarico, cum succo liquiritiæ & tragacantho, partibus æqualibus. Inde exhibeatur drachma uel paulò plus cum iuleb. Quòd si in phthisin inciderit æger, curetur ut phthisicus. ¶ Rasis etiam libro 8. cap. 32. post signa tradita, ut sunt, uentris solutio, anhelitus angustia, asthma, &c. nisi citò (inquit) morte præoccupetur, incidet in phthisin, si non congrua medendi ratione ei succurratur: & si non lac & uinum, siue mixta, siue unumquodque per se multoties data fuerint. Ante hoc (remedium) tamẽ dari conuenit s. citrolorum (*&*) succum, & maluauisci uiridis foliorum succum in potu sumant. In die autem secunda postquam accidentia quieuerint, pilulæ fiãt de elleboro nigro (*&c. ut iam ex Auicenna retulimus.*) Hoc si perduxerit ad tussim, & asthma superuenerit, istarum affectionum curatio, ut suo conscriptũ est loco, perficiatur. prius tamen secetur uena: & remedijs abscessum in pulmone patientium curetur ægrotus. ¶ Codex Græcus quem manuscriptum habeo de remedijs περὶ τόπους, Dioscoridi attributum: Lac muliebre laudat: & elleborum album. neque enim (inquit) metuendus ab eo uomitus est. Iuuat ab initio urina humana quoque pota, & uomitu reddita, οὖρον ἀνθρώπινον ποθὲν καὶ ἐξεραθέν. ¶ Lepus marinus sumptus sæpenumerò mortem intulit; uentris saltem dolores excitauit, Aelianus 2.45. ¶ Lepus dirum & uenenatum animal, in Indico mari etiam tactu pestilens: (*Vide plura ex Aeliano, ad finem historiæ Leporis primi Rondeletij superius:*) uomitum dissolutionemque stomachi protinus creat, Plinius. ¶ Ex leporis mar. assumptione laboratur ut à cantharidibus, Bertrutius. ¶ Alismatis utriusque usus est in radice, aduersus ranas (*rubetas,*) & lepores mar. drachmæ pondere in uino pota, Plinius. ¶ Maluæ (*tum reliqua genera, tum althæa*) decoctæ cum radice sua, leporis mar. uenena restringunt: &, ut quidam dicunt, si uomatur, Idem. ¶ E lepore mar. ueneficium restringũt poti hippocampi, Plinius. ¶ Asinino lacte poto uenena restinguuntur: peculiariter, si hyoscyamum potum sit, aut lepus marinus, &c. Idem. Lac bubulum priuatim medetur his qui biberint leporem mar. Plinius. Lacte equino uenena leporis mar. & toxica expugnantur, Idem. Contra haustum leporem mar. præsidio est humanum lac, Dioscorides. Lac muliebre peculiariter ualet potum contra uenena quæ data sunt è marino lepore, buprestique, Plinius. ¶ Cõtra uenena marini leporis, & rubetæ, remedio est cinis eorum in aqua potus, Innominatus & Albertus. ¶ Peculiariter contra leporis mar. uenena, ostrea aduersantur, Plinius. Ostrea fricta & in cibo sumpta prosunt, Plinius Valerianus. ¶ Ranæ fluuiatiles, si carnes edantur, ius'ue decoctarum sorbeatur, prosunt contra leporem mar. Idem. ¶ Anseris sanguis calidus (ut fluit de uulnere, Kiranides) bibitur contra lep. marini uenenum, Dioscor. Eundem Aëtius calidum adhuc cum passo bibendum consulit: Plinius uerò cum olei æqua portione. Galli sanguis sanat eos qui leporem marinum comederunt, Kiranides. ¶ Scammoniæ liquor à Dioscoride & Nicandro commendatur: ab hoc etiam contra salamandram.

Rasis.

¶ Præterea (ut Aggregator citat) fistulæ pastoris aureus unus uel alter liberat, Auicenna. Item lutum sigillatum, Idem. Terra quoque sigillata, authore Galeno, pota, liberat uomitu, Aggregator. Ossa asini pota remedio sunt, Plinius libro 28. & Auicenna. ¶ Idẽ Aggregator auxilia quædam aduersus morsum leporis mar. recenset: ridiculè nimirum, cum nullus authorũ periculi ex eius morsu meminerit: nec alia quàm quæ simpliciter prius contra uenenum eius sumpti retulerat: nisi quòd ex Haliabbate (lapsu fortè interpretis) leporem ipsum mar. emplastri instar impositum, suo morsui mederi recitat. ¶ Præfertur quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è uenis potus: humanũ item lac, ab ipsis uberibus exuctum: & uulpis caro inassata. quin & theriaca diatessaron tribus diebus pota, Matthiolus Senensis.

REMEDIA EX LEPORE MAR. HOMINI VTILIA.

Pro lepore mar. cancrum fluuiatilem substitui ad remedia posse, tanquam æquipollentem, in libello Ἀντιβαλλομένων, qui cum Galeni & Aeginetæ libris cõiungi solet, legimus: sed proculdubio uitiose. nam cancros fluuiatiles uim leporis mar. ueneno aduersam habere, nõ similem, ex supradictis constat. ¶ Lepus mar. per sese tritus, aut cum urtica mar. illitus pilos euellit, Dioscor. Solutus & inunctus præuulsos pilos palpebrarum non sinit renasci, Kiranides. Galenus etiã de simplicib. med. lib. 11. lepore marino aliquos usos scribit perdendi pilos gratia: & psilothris eum

miſceri, Crito apud eundem libro 1. de compoſ. ſec. locos. Oleum in quo incoctus ſit marinus lepus, ne pili renaſcantur efficere nonnulli prodidêre: Ita Galenus, Vuottonus. Pſilothrum: Sanguinẽ recentem leporis mar. inunge, Galenus Euporiſton 2.85. Pſilothrum eſt lepus mar. ſanguine & felle, uel ipſe in oleo necatus, Plinius. Leporem mar. uel eius ſanguinẽ cum oleo tere: atq; ex eo uulſorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: poſt quod etſi renaſcentur pili, molliores erunt: quibus iterum euulſis, ſupradictum medicamẽ inducitur, tum uerò non renaſcentur, Marcellus. Ad ægilopes: Lanæ tomentum cum ſanguine marini leporis tinctum inde, Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec. locos. Lepore mar. impoſito, ita ut celeriter remoueatur, ſtrumas ſanari aiunt, Plinius. Marini lepores oleo ueteri iniecti benefaciunt diſcutiendis ſtrumis, ſed cum ipſo oleo in plumbeo pyxide cluſi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi, poſtea ex eo pinnula oblinendæ ſunt ſtrumæ, ſuperq; eas pellis lanata non nimiùm tonſa, tegendi gratia imponenda eſt. præcipi autem oportet, ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priuſquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus empiricus. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari, Plinius. Sanguis eius & fel in oleo necati cõtra carbunculos ualet, ut quidam è Plinio citat. ¶ Leporis mar. ſanguis (inquit Auicenna 2.397.) eſt calidus, purgans morpheam & pannum. Caput eius aduſtum generat pilos in alopecia, propriè cum adipe urſi, & in tyria ualde. Cum autem ex eo fit emplaſtrum ſicut eſt, abradit pilos. Abſtergit uiſum more emplaſtri ſuperpoſitum, & ſicut collyrium. Hæc ille, qui præcedenti etiam capite de lepore terreſtri ſic ſcripſerat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium eſt utile aduerſus alopeciam, & propriè marini. Sed hoc uidetur echinis magis conuenire, (nempe ut echinus mar. efficacior contra alopeciam ſit quàm terreſtris) & forſan ex diuerſis animalibus remedia in unum permiſcuit Auicenna. Lepus mar. ipſe quidem uenenatus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet, & ad hunc uſum utiliſsimi minimi, Plinius. Contra uenena marini leporis & rubetæ remedio eſt cinis eorum in aqua potus, Albertus. Dionyſij Mileſij ad pilos palpebrarum pungentes: Leporem mar. in figulino nouo urito, & cinerem tritum ricinorũ ſanguine excipito: & repoſito in cornea pyxide utitor, euulſis antea pilis, Galenus de compoſ. ſec. locos 4.7. inter Aſclepiadæ oculares compoſitiones. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, Vuottonus ex Plinio, tanquam de lepore mar. cum Plinius proculdubio de terreſtri hoc ſcripſerit.

H.a. Leporis philologiã habes in Terreſtri inter Quadrupedes uiuiparas. Leporis marini meminit etiam Hipponax, Scholiaſtes Nicandri. Λαγὼς de terreſtri, per ω, λαγὸς uerò per ο, breue de marino & fluuiatili dicitur, Heſychius & Varinus. Ego hanc diſtinctionẽ non probo, neq; fluuiatilem leporem ullum agnoſco, ut in Terreſtri dictum eſt. Βαμβραδόνες, κίχλαι τε καὶ λαγοί, Epicharmus in Nuptijs Hebæ, ut citat Athenæus. ſed meliùs alibi, Βεμβραδόνες (id eſt membrades) & λαγοί. quanquam ſi qui piſces λαγοὶ dicuntur, nuptijs & conuiuijs apti, illi planè à lepore uenenato, quo de agimus, diuerſi fuerint. ¶ Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Horatius 2. 2. Serm. ubi Acron dubitat an lagois ſit genus piſcis quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnem leporis habeat.

Epitheta. Λαγοῖο κακοφθόρος, Nicander. Ῥυπόεις, Idem.

Icon. Qui marinum leporẽ pingunt (inquit Pierius Valerianus) humano tactum digito, mihi uidentur ſignificare uoluiſſe, uel hominem minima de cauſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modò digito, uerùm etiam uirga Leporem mar. attigerit, quamprimùm exanimaſcere, & niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari: (nam hieroglyphicum hoc apud ueteres non inueni:) quia humanus attactus Lepori etiam eſt exitialis, in Indico præſertim mari.

h. In eos qui contabeſcunt, nec ulla medicorum ope poſſunt reſtitui, dici poterit, Edit leporem marinum, Eraſmus Rot.

LEVCISCOS ex noſtris quidàm appellant piſces in fluuijs genitos, à Capitonibus ſpecie diuerſos eſſe exiſtimantes, &c. Galenus lib. 3. de aliment. facult. cap. 24. ut recitatũ eſt ſuprà, ab initio paginæ 31. in ſecunda Leuciſci fluuiatilis ſpecie Rondeletij. Hiceſius marinos etiam mugiles omnes generali Leuciſcorum nomine comprehendit. Leuciſcorum (inquit) plura ſunt genera, nempe κέφαλοι, κεστρεῖς, χελῶνες, μύξινοι. Nos in Mugilibus de ſingulis agemus.

LEVCOPIS, Λευκώπις, à Tarentino in Geoponicis Græcis nominatur.

LEVCOMAENIDES, aliâs Smarides, in Mænis ſunt.

LEVCVS, ΛΕΥΚΟΣ, piſcis nomen, quem aliqui ſacrum ab Homero nominatum putant, ut refert Varinus in ἱερός. Lege ſuprà in Glauciſco A.

LIBELLA piſcis cetaceus à Græcis Zygæna uocatur. Vide in Z. elemento.

DE LIBELLA INSECTO FLVVIATILI, RONDELETIVS.

INſectum hoc libellam fluuiatilem libuit appellare, à ſimilitudine quæ illi eſt cum fabrili inſtrumento, & cùm Libella marina. Hæc beſtiola parua eſt admodum, T. literæ figuram referens, pedes

pedes ternos utrinque habet. Cauda in tres appendices desinit, quæ uiridi sunt colore: iisdem & pedibus natat.

LIBELLA

LIBIBATTES piscis nomen uidetur. Nam Athenæus libro 3. inter Hesiodi cuiusdam de salsamentis omnibus carmina hoc quoque citat: Καὶ σκόμβρων θυννίων τε, καὶ ὑχόρτυ λιβιβάττεω.

LIGNEI cuiusdam zoophyti meminit Albertus libro quarto de animalibus, tractatus primi cap. 8. Iam expertus est (inquit) aliquis piscatorum maris, in mari esse animal, cuius creatio *(forma)* est tanquam frusti alicuius ligni. neque cognoscit esse animal: nisi quia dum est in mari mouetur natando de loco ad locum. Est autẽ nigrum, rotundum, æqualis per totam longitudinem spissitudinis, nec pascitur nisi in se resudanti humore, nec excrementum ullum in se, nec excrementorum meatus habet, nec ulla sensuum organa. Est enim animal ualde imperfectũ: &, propriè loquendo, medium inter plantam ac animal. quamobrem etiam animal ligneum uocatur.

LIMARIAE & LIMOSAE, uide in Thunnis. Limosæ à luto pelamydes incipiunt uocari, &c. Plinius.

LINGVLACA genus piscis, uel mulier auguratrix, Festus. sed pro auguratrix, fortè garritrix uel blateratrix legendũ, id est multiloqua. Lingulacæ (inquit Nonius) dicunt uerbosi. Varro περὶ ἐγκωμίων: Quare resident lingulacæ, obtrectatores tui iam nunc murmurantes dicunt, Μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται, (lego, Μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται.) Plautus Casina: Vin' lingulacas? S. Quid opus est, quando uxor domi est? Ea lingulaca est nobis. nam nunquam tacet. Vocabula piscium pleraque translata à terrestribus ex aliqua parte similibus rebus sunt, ut anguilla, lingulaca, Varro. Lingulaca piscis aut solea est, aut ei non absimilis, Hermolaus in Plinium. Et alibi: Lingulacæ piscis nomen à Græco sumptum est; quando Aristoteles glottida eum uocauit, si Theodoro credimus: aut buglosson, ut libro 9. diximus. Nos plura de solea in Passerum historia. Glottis apud Aristotelem nullibi pro pisce (quod sciam) accipitur, sed pro aue duntaxat. Gaza Lingulacam transtulit. Pisces qui dicuntur linguæ (*uulgò etiam* Tungen, *nos* Zungen *proferimus*) in inferiori Germania litorales sunt, Albertus. Est & herba Plinio Lingulaca nomine, circa fontes nascens: ea fortè quam Fuchsius ophioglosson nominauit, uulgarem Germanorum imitationem secutus, parum propriè tamen, cum folium simplex sit, serpentium autẽ linguæ spectentur bifidæ. ¶ Linguas (uulgò Lengue) in Italia circa Genuam dici audio pisciculos quosdam paruos sine squamis & intestinis. sed intestinis fortè animal nullum caret. Apuarum generis esse putârim. ¶ Lingua promontorij genus, non excellentis, sed molliter in planum deuexi, Festus. nostri non promontoria, sed colles & cliuos huiusmodi, uocant Halden. nam & uerbum halden leuiter inclinare significat. sic & cliuus Latinorum ab inclinatione, ἀπὸ τοῦ κλίνειν, dictus uidetur.

DE LIPARI, RONDELETIVS.

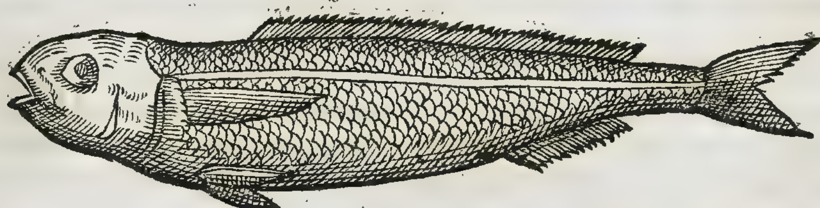

OLVI te, candide lector, piscem hunc tam rarum & spectatu dignissimũ celare: quem cùm aliquandiu seruare uellem, totus in oleũ abijt, qui euentus me impulit, ut liparim, cuius meminit Plinius, nominem, quasi λιπαρὸν, id est, pinguem. Quanquam sint qui Plinij locum emendent; & pro liparis, legant lelepris, qui piscis alio nomine ab Hesychio φυκὶς dicitur. A Lib. 32. cap. 11

Piscis hic, quem liparim uocamus, capite terrestrem cuniculum refert: ore est paruo, sine dentibus, sed maxillis asperis. uirgã habet satis latam à capite ad caudam, squamis paruis tegitur. Pinnas ad branchias, & in uentre binas habet, aliam à podice ad caudam, aliam à ceruicis loco ad eandem continuam, sine aculeis. Cauda in duas desinit. Adeò pinguis est, ut nõ uentri intestinisque solùm infarcta sit pinguedo, ueluti in mugilibus & lupis, sed etiam sub cute carnis loco nihil aliud uideatur esse quàm pinguedo, ut liparis siue λιπαρὸς optimo iure nuncupetur. B

Succo est molli, pingui, insipido, quo uentriculus euertitur, aluusque cietur. F

Eum non temere huic loco (*ordini mugilum. nos eum ordinem non sumus sequuti*) apposuimus. est enim corporis habitu, & uictus ratione mugilibus similis.

Audio ab his, qui nunc Græciã incolunt, alosam quandam λιπαρὶν uocari. Hactenus Rondeletius. qui agonum quoque liparin à nonnullis appellari scribit à pinguitudine, quòd cum in craticula assantur, pinguitudo uelut oleum destillet. A

DE LIPARIDE, MACEDONIAE PISCICVLO, BELLONIVS.

A Eſt in Macedonia lacus, quem uulgus Conium uel Limnum Piſchiac nuncupare ſolet: in quo Liparides affatim capiuntur. quæ toto habitu Sardinam referrent, niſi uentrem magis in latitudinem diſtentum haberent. His meritò à pinguedine nomen eſt inditum, quòd uel leuiori ignis calori appoſiti piſciculi, toti ferè in pinguedinem reſoluantur.

B Caput illis eſt ut harengis tornatum: labrum tantùm inferius aſperitate leui denticulatum. Cutis argentea. Leui contactu ſquamas exuunt. Laterum, uentris, tergi & caudæ pinnæ ut Sardinis eſſe ſolent. lineam quoq; ſub uentre aſperam habent ac tranſuerſam, quam piſcatores circa anum

F ſecant, ut inde humor, qui in uentre continetur, effluat: deinde ſale cõditas holoſchœno per oculos traijciunt, atq; ita diuendunt.

E Liparidum captura ueris uigore uberior eſſe ſolet: ſunt enim eo tempore meliores. Horum piſciculorum ex Conio pago multa ſcortomata Theſſalonicam mittuntur, & ad Chryſitem (quam

(F) nunc Siderocapſam uocant) tranſmittuntur: quas illic Harengum guſtu æmulari, & ori gratiſsimas ac delicatiſsimas eſſe comperi. Liparis plerunq; mixtim cum Leſtya (*Pleſtya*) ferri cõſueuit: quæ quanquam multò minor ſit, tamen eodem quo Leſtya (*Pleſtya*) pretio uenditur. Ea pars lacus Peſchiaci, quæ Conium pagum alluit, Liparidibus tantùm ſcatet: quas eodẽ ferè modo, quo thriſſas in palude Mæotide decipere ſolent, nempe cantu & teſtarum concrepantium harmonia: ad quam ſaltantes accurrunt, atq; incautæ retia ſubeunt. Macedones autem ſcientes Liparides turmatim uagari, retia circumponunt, earumq; examen quærũt: quod ubi inuenerint, lintribus obſident: deinde remis aquam quatientes eas terrent, quas pecudum modo, magno grege abigunt, perſequunturq; quouſq; in retia inciderint: mox omnes ad litus adducunt.

LISPIDION. Vide in Hippuro.

DE LOCVSTA MARINA, SEV CARABO, BELLONIVS.

A QVANQVAM Aſtaci Oceano quidem multùm ſint populares, Locuſtæ tamen in eo maris tractu rariores eſſe ſolent. Has Maſsilieñſes Langouſtes, Genuenſes Alagouſtas uocant.

B Locuſta ſiue Carabus & Vrſa tam maior quàm minor, nullos habẽt forcipes: quo nomine ab Aſtaco maximè differunt. Cruſta intectorum (inquit Ariſtoteles) primum genus Carabus, id eſt Locuſta: cui proximum alterum eſt, quem Aſtacum uocant. Differt is à Locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atq; etiam quibuſdã alijs diſcriminibus, quanq; non multis. Hæc ille. Proinde q̃d ad reliquas differentias attinet, Carabus & Maia hirto (*aſpero*) ſunt corpore: Vrſa uerò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaq; læui. Et quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus ab Aſtaco ipſa aſperitate diſsidet. tota enim corporis anterioris pars Carabi aculeis riget. Dentes primores binos habent magnos & concauos, in quibus humor continetur: atq; inter hos quædam eſt caruncula, quoddam ueluti linguæ rudimentum oſtendens. Gula quoq; illis eſt ante uentrem exigua: Stomachum habent conſpicuum, in quo etiam dentes ineſſe conſpiciuntur. Mox à uentre inteſtinũ rectà ad caudam finit. Meatus quoq; à pectore dependens, ad excrementi oſtium pertinet: qui fœminis pro uulua, maribus pro genitalis ſeminis eſt receptaculo. Is in deſcriptæ carnis parte cõcaua, inteſtinum uerò in deuexa apparet, ut media inter hos caro inſideat.

C Locuſtæ dum coëunt, fœmina caudam ſupinã exponit, cui mas ſuam applicat. Fœminæ item ſub aluo oua in rugas deponunt. Cornibus duobus, aſperis, longis, ſiue prætenturis ante oculos longè proiectis palpant iter, more Aſtaci, quibus alia minuta & leuiora ſubiacent: inceduntq; ſua natura antè (cùm nihil metuunt) demiſsis in latera cornibus: at ubi metuunt, fugiunt retrò, longeq; ſua cornua porrigunt. Natat Carabus pinnulis quas ſub cauda gerit, atq; extrema etiam caudæ pinna, tum quaternis pedibus quos utrinq; habet. Anteriores autem pedes maiores in natatu non mouentur.

B Pinnas habet in cauda quinas: reliquum quoq; caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Cor Locuſtæ ex nigro ruffeſcit.

Conſultò quidem Locuſtas clibanis aliquando incoximus, atq; hoc pacto ſapidiores eſſe perſpeximus, quàm quæ inferbuiſſent. Nam quouis modo aliter incoctæ, Mutim (id autem eſſe putant piſcis ſtercus) expuunt: cùm tamen ea Mutis totius piſcis pars ſapidior ſit. reliquę enim pulpę duriores ſunt, hęc uerò fluida & mollis: unde uulgare illud apud Prouinciales, De la languſta, meglior la merda, que la gruſta. Eſt aūt reuera Mutis in oſtracodermis, ea humida ac mollis pars, ad quam tendit gula: eiq; parti proportione reſpondet, quæ in ſanguineo genere hepar uel cor appellat. Galenus locuſtas inter ſolidæ carnis piſces enumerat. Has porrò Simeon Sethus difficulter concoqui ſcribit, ſed admodum nutrire, & ſalſi humoris ſiccíq; participes eſſe: &, ſiquidem ſæpius aqua dulci coquantur, uentrem cohibere: feruntq; (inquit) ſi eorum teſtæ combuſtæ bibantur cum meraco, renes calculoſos repurgare, multumq; arenoſi lotij educere. F (B) Mutis.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Afferuntur etiam in hoc capite quædam cruſtaceis omnibus cōmunia.

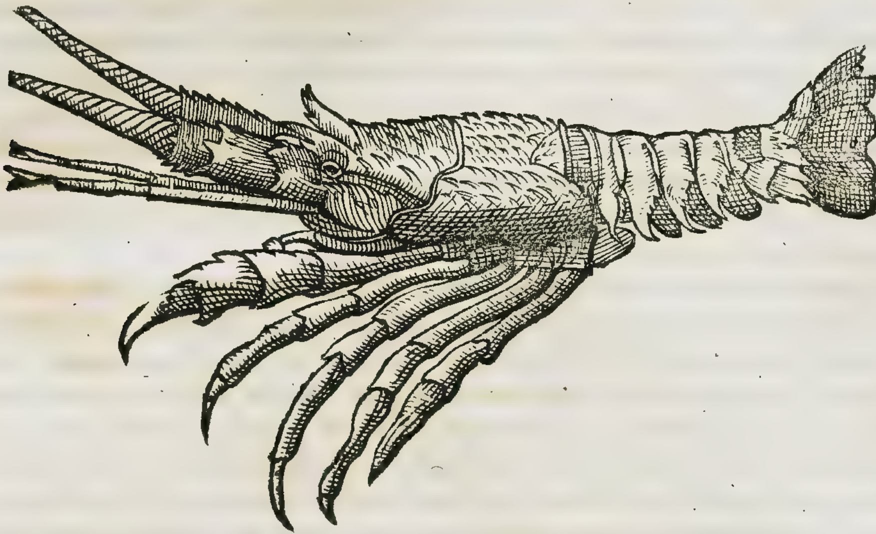

Cruſtatorum quatuor ſunt ſummâ genera autore Ariſtotele, locuſtæ, aſtaci, ſquillæ, cancri.

Dicitur locuſta à Græcis κάραβος, quem etiam ἄστακον uocauit Archeſtratus, ut ex Epicharmo confirmat Athenæus. Dicta etiam eſt locuſta γραψαῖος à Græcis, ut Diphilus ſcribit. A noſtris langouſte, à Liguribus alagouſta, ab alijs lanchrina. A

Locuſta duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata: deinde rotunditate præpilata, in exortu craſsiſsima, quæ paulatim magis ac magis ita gracileſcunt, ut tandē in tenuiſſimum cirrum deſinant, in omnemq; partem pili inſtar flecti poſsint. initio quaternis articulis diſtincta ſunt, ut cùm nullus ingruat metus recto meatu cornibus ad latera porrectis, in pauore iiſdem erectis obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora ſubſunt: quibus piſciculos, ut opinor, allicit & uenatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſsimis firmiſsimisq; utrinq; tanquā propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorſum aſperrimū eſt & aculeatum, ueluti è fronte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias (*βραγχιοειδῆ, id eſt, ueluti branchias*) habet ueluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quàm quatuor, ſiue terrena ſint ut ſcolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, ut mollia & cruſtata. Sunt igit̃ locuſtis pedes utrinq; quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus eſt. χηλὴ propriè eſt ὁ ὄνυξ, ungula, & dicitur περὶ τῶν διωνύχων ζώων, de animalibus quibus bifida eſt ungula, quaſi χηλὴ, ἀπὸ τοῦ διεσχίσθαι: ὡς ὁπλὴ, περὶ τῶν μονωνύχων. Inde igitur accepta ſignificatione chelas in cruſtatis dixerunt non unico aculeo conſtantes, ſed duplici & articulato ueluti in forfice. Flectuntur omniū pedes in obliquum, chelæ uerò introrſum. Cauda læuis & ſine aculeis ex quinq; tabellis cōtexta, in pinnas quinq; deſinens, natandi cauſa. ei quaſi remo locuſta innititur, eſtq; in ea ſitum totius corporis robur. quod experiêris ſi ea parte locuſtam apprehendas: nam ualida frequentiq; agitatione è manu elabitur, nec niſi cauda corpori appreſſa, uel è cornibus ſuſpenſam, retinere queas. Differt mas à fœmina, quòd fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea in caudæ ſupina parte fœmina appendices pinnis ſimiles, duplices habet, ad contegenda & conſeruanda oua: mas ſimplices, & paruas. (*Hæc ex Ariſtotele: apud quē nos aliter legimus Gaza interprete: ut referetur in Corollario.*) Sunt & qui magnitudine corporis diſtinguant, ut fœminæ maiores ſint, mares minores. Poſtremò mari in nouiſsimis pedibus ueluti calcaria maiuſcula prominent, acuta: quæ fœmina parua habet, & lęuiora. (Omnia hæc ex Ariſtotele ſunt.) Locuſtis bini ſunt dentes magni (*maiuſculi, primores*) in lateribus poſiti contrà quàm in cæteris piſcibus. in ore caruncula linguæ ſpecie, ſequitur gula breuis. Hanc uentriculus membraneus excipit, cuius oſtio tres infixi ſunt denticuli duo ad- B

uersi, reliquus infra. Inde intestinum ex uentriculi latere simplex, pari semper crassitudine in caudam terminatur, quà excrementa excernit, & oua edit. Præter ista in locustis meatus est, qui à pectore pendens in anum terminatur: in fœminis uulua est, in maribus seminis receptaculum. hic meatus iuxta carnis cauum continetur, ita ut media caro inter intestinum & meatum sita sit: meatu, carnis cauum, intestino conuexum contingente. Hoc meatu, mas à fœmina non differt: nam in utroq; à pectore pendet, tenuis est, candidus, humorem quendam pallidum intra se continens. Hæc Aristoteles, quæ uera esse docet dissectio, nisi quod in fœminæ meatu qui pro uulua est, non semper humor pallidus inest: sed oua, quæ cocta rubescunt: unde corallum appellant nostri, quo tempore melior est locusta. Capitis colliq; testa subtus tota perforata apparet.

C Coëunt locustæ (*inquit Aristot.*) more quadrupedum retro meientium, scilicet ut fœmina caudam supinam exponat, mas suam superponat & applicet. Coëunt uêre iuxta terram, oua utero gerunt tribus mensibus, Maio, Iunio, Iulio. Deinde oua in appendicibus illis supinæ partis caudæ (*sub aluo in rugas deponunt, Gaza*) reponunt, quæ deinde uermium more augentur, (*quod idem de mollibus etiam ac piscibus ouiparis intelligitur. ouum enim omnium ita accrescit.*) Crusta exuuntur quemadmodum angues senectute, id quod consultò à natura factum est. crusta enim densior reddita motum impedit, eiq; ueluti grauiori oneri succumbentes locustæ longè segniores ad motum redduntur. ijs igitur excrementis quæ in eam abibant, in aliam quæ subest gignendam absumptis, formaq; à superiore accepta, illa alimentis destituta siccior efficitur, facillimeq; colliditur. Testaceis idē non euenit, quia locum non mutant, sed stabili in sede uiuunt. Locustæ carniuoræ sunt. Murænas interimunt & uorant, contrà à polypis uincuntur. Cibos ore conterunt. hoc ostendit oris constitutio, & gulæ angustia. Lædi non possunt nisi sub cauda.

F Duræ sunt carnis & difficilis cōcoctu. quæ superiora, teneriora sunt: quæ caudæ proxima, duriora, candida. Nostri ore & ano diligenter stupa obturatis, ne succus interior effluat, in furno assant, alij in feruente aqua elixant, alij crusta spoliatas in frusta diuidūt, aromatis, aceto cōdientes, apijq; folijs aspersis. Dorion quidā tibicen apud Athenæū festiuè admodū dixit locustā tria in se habere, διατριβὴν, καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id est, exercitationē, (*Græci διατριβὴν dicūt, quod animi gratia, & terendi temporis consumendiq; ocij gratia fit*) edulium, & contemplationē. Quum enim integra mensis apponitur, frangendis pedibus & brachijs, thorace diuellendo, cauda distrahenda, manus oculiq; exercentur, tum edulium est cibusq; cōuiuis non ingratus. Intereà mirabilis & ingeniosa spectatur animalis huius fabrica: cornua mobilia, tum ad prætentandum iter, tum ad pugnandum: itē aculei: magna toto in dorso & capite asperitas tum ad propulsandas, tum ad inferendas iniurias: articulorum uincula, tabellarum connexus: quæ omnia imitati milites loricas suas fabricati sunt. Hic, inquam, triplex fructus ex locusta integra apposita percipitur in conuiuio minimè muto, & in quo non solùm corpus cibo potuq; reficitur, sed animus doctis sermonibus lepôre aliquo semper conditis recreatur.

Libro 8.

COROLLARIVM.

A .Locustarum marinarum genera plura sunt, ut ex Aristotele secundo & quarto de partibus animalium intelligi potest. ita enim libro quarto inquit: Crustata omnia ingredi possunt: itaq; pedes complures obtinuerūt. Summa eorum genera quatuor numero sunt: locustæ, astaci, squillæ, cancri: quæ singula in plures species diuiduntur: quæ non modò formâ, uerū magnitudine etiam multo inter se differant. alia enim magna, alia parua admodum sunt, Massarius. Marinus Leo cum Locusta similitudinem habet, præterquàm quòd maiori habitus tenuitate & gracilitate est, Aelianus. Elephantum etiam aliqui Locustarum generis faciunt. uide in E. elemento, & in Astaco A. Iouius Leonem Plinij esse putat eum qui uulgò cammarus dicitur, eundemq; astacū Oppiani: quasi non idem huius poëtæ & aliorum authorum astacus sit. Idem rursus, Oppianus (inquit) pro carabo (*per carabum*) leonem intelligit, qui Theodoro sit cammarus. Mihi Oppiani Carabus, non alius quàm aliorum scriptorum, nec à Locusta differre uidetur. Minimè intus uitiantur lolligo, locusta, polypus, Celsus libro 2. Locustas hoc in loco cum legis (inquit Gulielmus Pantinus) tenui testa totū genus cōtectum cōprehēde, ut gāmaros, cancros, astacos, &c. Sed uerba hæc de ratione alimenti accipi debent, quæ una propemodum his omnibus est, non quòd Locusta ueluti genus reliqua ceu species sub se cōprehendat. Quæ ex crustatis oblongiora sunt, Aristoteles καραβοειδῆ nominat, Gaza uertit locustacea: ut rotunda, cancros, uel cancrarij generis. Cancrorum genera, carabi, astaci, maiæ, paguri, leones, & alia ignobiliora, Plinius. ¶ Locustis cōmunia quędam in Cancris diximus. ¶ Carabi modò pro locustis marinis, modò pro cammaris (*de astacis sentire uidetur, non squillis illis quas cammaros uocari Athenæus tradit*) à ueteribus accipiuntur, ut Athenæo placuit. Plinius libro 9. cum de locustis scripsisset, de carabis protinus subiunxit, quasi genus aliud existimaret, etsi non diuersum maximè, Hermolaus. Locusta, siue controuersia carabus est, quanquam, ut ait Hermolaus, hæc nomina cōfundantur, Iouius. Cùm uerba Plinij mutuata esse cernantur ab Aristotele, atq; id quod carabus in illo legitur, locusta conuerti Plinio Latinè uideatur: erunt locusta & carabus eadem non diuersa, etiam si Barbarus in castigationibus Plinianis libro tricesimosecundo, carabum & locustam pro diuersis haberi hoc loco à

Plinio

Plinio existimauerit. nam quando Plinius inferiùs, Cancrorum genera, inquit, carabi, astaci, mææ, &c. non propterea fecit, ut carabos diuersos esse à locustis superiùs nominatis ostenderet; sed ut cancrorum genera quæ nobiliora forent indicaret, Massarius. Trallianus libro 7. nominat λυκόσας uel carabides (καραβίδας) dictas, ubi Iacobus Goupylus: Inducimus (inquit) hæc uerba, ἢ λυκόσας, suspicantes ab aliquo adscripta, ut τῶν καραβίδων significatio ostenderetur. Nam κάραβοι & καραβίδες à Latinis locustæ appellantur: Hæc ille. Sic cammari etiam & cammarides non differunt. Ex recentioribus qui locustas (marinas) Græcè ἀκρίδας dici putant, longè falluntur. insecta enim duntaxat, quæ Latini locustas, Græci ἀκρίδας uocant. Bisas (aliás Visas) pagurus est marinus, qui & carabus dicitur, à similitudine uisalon, id est, tegularum rubearum, Kiranides 1.2. Ἐπὶ βισάλων ὀπτηθεῖσαι, Trallianus in capite de dysenteria hepatica. ubi Goupylus: Vir quidã Cretensis (inquit) doctissimus nos docuit hac uoce significari à uulgo Græciæ carbones incensos ad assandos pisces comparatos, (*fortè quasi physalos, quòd inflando igniri soleant.*) Παγούρους, εἶδος τῶν μικρῶν καράβων, Scholiastes in Equites Aristophanis. Græci carabon, & Itali locustam modò etiam cognominant, Massarius. Locustam memoria nostra nominant Massilienses & Ligures, Gilius. Hispani etiam *logusta*, ut audio. Syluaticus astacum non rectè locustam interpretatur. Karabus, astacus dictus est ab Archestrato, Vuottonus. A locusta corruptum est Anglicũ nomen **Lopster**, uel **Lopstar**. Eliota Anglus diuersis locis Astacum, Locustam & Leonem interpretatur **a Lopster**. Io. Caius Creuisse Anglorum locustam esse ad me scripsit. Germanicè circunscribemus **ein Meerkrebs oder Humer art**. uide in Corollario Astaci A. ¶ Obscurus quidam & Albertus fluuiatilem quoq; karabum nominant, quem astacum fluuiat. meliùs dixissent. Karabus marinus similis est karabo fluuiatili, sed multò maior, Albertus.

Locustæ ab astaco discrimen, suprà in Astaco expositum est. Locusta omnis forcipem dextrum grandiorem ualentioremq; habet: astaci uerò non certum, sed alterutrum æquè ut fors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ, Vuottonus. Et mox: In locustis quæ brachia chelæ'ue dicuntur, longa sunt, pedes uerò parui. In pectoris carne bina quædam candicantia constant, discreta à cæteris partib. colore formaq;, (τὴν σύστασιν, id est substantia:) Hæc ille ex Aristotele. Locustæ in Euripo nullæ sunt, Aristot. Carabi carnosiores sunt cancris, Diphilus. Crustis teguntur locustæ, Plinius. Et alibi: Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere quod caret sanguine. Quod autem hîc Plinius (inquit Massarius) locustas crusta fragili muniri tradidit: ei est in oppositum quod Aristoteles quarto de historia, ubi post mollium genus, quod inter ea quæ sanguine uacant primum ut modo dixi obtinet locum, mox crustatorum genus subiungit, dixit: Secundum quæ crustis tenuibus operiuntur, hoc est quæ partem solidam foris, mollem carnosamq; intus continent. Durum illud eorũ tegmen non fragile sed collisile est, quale cancrorum genus & locustarum. ea autem quæ tegmine siliceo non crustaceo muniuntur, testa fragili atq; ruptili (*ruptile & fragile confundere uidetur: quæ quomodo differat, petendũ à medicis de cõtinui solutione agentibus: & ex quarto Meteororum Aristotelis*) esse prodidit. ita enim subsequitur ibidem. tertium quæ silicea testa conclusa muniuntur, hoc est quibus pars carnea intus solida, foris fragilis atq; ruptilis, non collisilis, quale genus concharum & ostrearum est, Hæc Massarius. Crusta fragili inclusis oculi rigent, locustis squillisq; magna ex parte sub eodem munimento præduri eminent, Plinius. Apud Plautum cum quidam interrogasset, Oculi num tibi obdurescũt? Audit, Vah quasi ego locusta sim. Plinius cum inter cancrorum genera carabos numerasset: mox subijcit: Carabi cauda à cæteris cancris distant. Locusta marina iuxta Plinium, quatuor habet cubitos in longitudine, Obscurus. ego corruptum hunc Plinij locum uel nullum esse iudico.

Ex Aristotele quædam. Differt mas locusta à fœmina, quòd fœminæ primus pes duplex, mari simplex. pinnæ etiã parti supinæ adnexæ, fœminæ maiores, & quæ collo proximæ sunt, minores habentur. mari omnes æquè minores, nec usquam per diminutionẽ dissimiles. Ad hæc, mari in nouissimis cruribus, uelut calcaria maiuscula prominent, acuta: quæ fœmina parua habet, & læuiora. utriq; tamẽ cornua ante oculos bina, longa, & aspera, quibus alia minuta, & læuiora cornicula subiacent. Oculi ijs omnibus duri, & apti, tum intro, tum foras, tum etiam in obliquũ moueri: quales etiam sunt parti plurimæ cancrorũ, imò uerò mobiliores. Item libro 4. de animalibus capite quinto: Crustata etiam (inquit) tum locustacea, (καραβοειδῆ,) tum cancri, binos dentes habent primores, & inter dentes carunculam linguæ effigie illam, ut dictum iam est. tum stomachum ori continuò iunctum, exiguum, proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit uenter, in quo locustæ & cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex usq; ad exitum excrementi (rectà) dirigitur. Et in eodem libro: Carabi, (inquit,) hoc est, locustæ caudam habent: cancri non habent. locustis enim ut nantibus cauda utilis est, natant enim cauda quasi remo innitẽdo. At cancris inutilis est, quum uitam agere terrenam, cauernasq; subire soleant. Et alibi: Locustæ cum mare excipiunt ore, id transmittunt ad suas branchias, (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipsæ plures quàm cætera crusta intecta habent. Gula eis ante uentrem exigua est: in cæteris crusta tectis, nulla. Item alibi: Pedes locustis utroq; ex latere quini, ultimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. (πόδας ἐφ' ἑκάτερα πέντε ἔχουσι σὺν ταῖς ἐσχάταις χηλαῖς. Locus est historiæ anim. 4. 2. Gaza chelam forcipem

denticulatum transtulit. At Rondeletius astaci chelas sine denticulis esse scribit, dentium uel denticulorum nomine tubercula chelarũ seu forcipum interiora intelligens. Gaza fortassis utranq; chelæ partem dentis nomine accepit. Gillius reliquos locustæ pedes dentatos, postremos forcipatos facit. Pectus eius aculeatum & asperum est: pinnæ in cauda quinæ. Hæc omnia Aristoteles.

De oculis cancrorum & caraborum (interpres non rectè uertit scarabeorum) uide quæ scripsi ex Galeno suprà in Corollario de balæna B. ad finem. ¶ Rondeletius in locusta chelas nominat, quas etiam Gillius eas habere contendit, ut nunc recitabitur: at pictura à Rondeletio exhibita, non chelas in anterioribus pedibus, sed rudimentum aliquod earum ostendit. perexigua enim & uix subquadrupla pars altera chelæ ad maiorem dentem seu digitum articulatum & mobilem apparet. Belonius (in cuius libro de piscibus Latino, locustæ figura à librarijs ad astaci locũ trãsposita est) ne rudimentum quidem hoc, sed pedes omnes ex æquo simplices pinxit. ¶ Locusta (inquit Gillius) astaci speciẽ similitudinemq; gerit: ex pedibus quos utrinq; quinq; dentatos habet, postremi forcipibus armantur. Valde miror quosdam etiã doctos scripsisse ex Aristotele Locustis forcipes deesse, cum non semel Aristoteles aliter doceat. Eius dorsum quod ad caput pertinet, aculeis horret: quorum duo ferrea duritate tanquam cornua supra oculos eminent, nec minus duri: alij duo infra oculos ad horum tuitionem eriguntur: simul & inter aculeos, tanquã uuæ ex racemo longa radice nitentes, oculi foras eminent: os habet in parte supina, duobus dentibus buccam implentibus, munitum: in rostro bina flagella bene longa prętendit, quorum rostro uicina pars spinis horrida est, cætera caret aculeis: huius cauda crustaceis obducitur uertebris uiolaceis, supinæ partes molli pelle uestiuntur. ¶ Locustæ pars anterior (inquit Massarius) quam caput appellant, tota spinulis horret. eminent à fronte duo ossicula acuta denticulataq;, quibus subiacent oculi exerti duri, myrti seminis magnitudine: cornua ante oculos bina longa et aspera prodeunt, à principio crassa, dura, articulata & spinulis hirta, cætero lenta & flexilia, in tenuitatẽ deficientia: quibus bina item alia minora, leuiora articulataq; & in extremitate bifurcata cornicula subiacent. Pars autem posterior quæ ad caudam exit carne solida intus crustaceis obducta uertebris constat. ¶ Locusta marina gammari (*astaci*) fluuialis similitudinẽ habet, longè tamen maior atq; uastior est, & albicantior, cùm grammari subnigricent: quanquam & nigricantes admodum locustas in Ligustico mari esse conspexi, Pierius Valerianus.

C

Asperis & saxosis locis degunt. Locustæ uiuunt petrosis locis, cancri mollibus. Hyeme aprica litora sectantur: æstate in opaca gurgitũ recedunt, Plinius. Carabus & astacus petras incolunt, & in eis pascuntur, Oppianus. Locustæ asperis, saxosisq; locis proueniunt: astaci læuioribus ac terrenis. neutrum genus limosa amat: unde fit, ut grammari apud Hellespontum, & circa Thasum gignantur: locustæ circa Sigæum, & Athon.

Cõiectantur loca aspera, limosáue piscatores, oris littoralibus, atq; alijs id genus indicijs, quoties capturam in alto libet exercere. littora potius uernis, hybernisq; temporibus expetunt. conferunt se in altum, æstate uidelicet, cum aliàs calorẽ, aliàs frigus persequũtur, Aristot. ¶ Crustata,

Natatio & motus. uelut locustæ, etiam natant, Aristot. Idem in libro de cõmuni animalium gressu: Locustæ (inquit) pedibus non gressus (ut cancri) sed natatus causa subnituntur. Cancri nandi studiosi non sunt, & uropygio carent, quo tamen locustæ præditæ sunt: quandoquidem ad natatum usui est, illi autem à natatione abhorrent. Locustæ suis caudis natant, celerrimeq; retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio, Idem. Cætera in aquis natant, locustæ reptantium modo fluitant, Plinius. id est, Crustata omnia in profundo natant, exceptis locustis, quę anguium modo supernatant, Massarius. Incedit locusta sua natura ante, cum nihil metuit, demissis in latera cornibus: at ubi metuit, fugit retro, longeq; sua cornua porrigit, Aristoteles. Verba Græca eius hæc sunt, historiæ anim. 8. 2. Βαδίζει δὲ ὁ κ. φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν, ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια· ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. Vuottonus uertit, seq; longiùs eiaculatur. sed uidetur ἐξακοντίζει referendum ad κέρατα, ut Gaza quoq; fecit. Non conuenit hac in re cum Aristotele Aeliano, qui historiæ animalium lib. 9. cap. 25. Locusta (inquit) cum nullius rei metu afficitur, tum ante uersus progreditur, obliquatis in latera cornibus, πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα, ut ne aqua contra natationem ueniens reprimat cornua, & inde ultra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat sua cornua, ἀνῆκεν αὐτὰ τελέως: & tanquam remis altiùs demissis scapham propellens, sic sese cõmouens, multum conficit itineris. Si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ sunt rotũditate præpilata, ad latera porrectis: ijsdem erectis

Victus. in pauore, oblique in latera procedunt, Plinius. ¶ Pascuntur uenatu pisciculorum circa sua cubilia, quæ in alto locis asperis, saxosis, cauernosisq; faciũt. quicquid ceperint ori admouent suo forcipe, ut cancri, (& pisces etiã maiores uincere possunt,) Aristot. Lutũ & herbas comedũt,

Latitatio. Albertus. ¶ Latent mensibus quinis: similiter cancri, qui eodẽ tempore occultant, Plinius. ¶ Lo-

Coitus, oua & partus. custæ, squillæ & cancri ore coëunt, Plinius. Fit locustarum ouum (inquit Aristoteles) arenidum (*rubidum, ad carnem usq; protensum, Vuottonus*) in partes octo diductũ: singulis enim operimentis, quæ de latere extant, singula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumq; quasi species uuæ consistit: unumquodq; enim illorum cartilagineorum in plura scinditur: quæ si discreueris, patent: sin aspicis tantũ, compositũ quiddam apparet. fiunt maxima, non quæ iuxta meatum,

meatum, sed quæ media sita sunt, minimaq; nouissima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum est, nec meatum ipsum ulla contingunt, sed per mediũ hærent: utraq; enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè distinguitur interuallo: sic enim operimenta quoq; disposita sunt. Sed quoniam latera ipsa complecti satis nõ possint, addito extremo cuncta teguntur, idq; uelut operculũ obturat. Videtur prorsus locusta cartilaginosis illis particulis mandare oua, cum enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensq; sese, parere. Cartilagineæ uerò illæ appendices per id tempus augentur, atq; ouorum capaces redduntur. partus enim in ijs recipitur, ut sepiarum in sarmentis, & qualibet colluuione collocatur. locustæ ad hũc pariunt modum, mox ubi ea sui corporis parte intra diem maximè uigesimum oua concoxerint, abigunt uniuersa, conglomerataq; ita in idem, ut & foris congesta appareant. Tum ex eo locustæ proueniunt intra diem maximè decimumquintum. & sæpe minores, quàm ut digiti magnitudinem expleant, capiuntur. excludunt igitur oua ante arcturum; abigunt iam concocta, atq; absoluunt ab arcturo. ¶ Locustæ & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua super oua, atq; ita incubant, Plinius. ¶ Theophrastus astacos, & squillas senectam exuere ait, Athenæus. Crusta sua, & locustæ & cancri, tam nuper nati, quàm post, exuuntur per Ver, quemadmodũ angues membrana uernationis, quam senectutem appellant, Aristoteles. Locustæ & cancri ueris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum, Plinius. Locustæ inter marina, & astaci exuunt aut uere, aut autumno post partum. Iam captæ aliquæ sunt locustæ, mollem habentes partem superiorem, quod crusta iam circumrupta detractaq; esset: inferiorẽ autem duram, quia nondum esset disrupta. non enim similis in his atq; in anguibus exutio fit. latent locustæ menses circiter quinq;, Aristoteles. ¶ Locusta (Omnia eius generis, Plinius) hyeme læditur, autumno & uere pinguescit, & plenilunio magis, Physiologus. ¶ Locustis omnibus uita diuturnior data est, Aristoteles.

Crustam ueterem exuunt.

Corporis habitus.

D

Cornibus inter se dimicant, Plinius. Dimicant inter se more arietum cornibus, quæ extollentes uibrantesq; feriunt aduersarium. sed uniuersæ etiam plerunq; tanquam gregis collegium uisuntur, Aristoteles & Aelianus. Gregatim & aciebus instructis pugnant cum alijs aciebus generis sui pro pascuis, uel fœtu, uel fœminis, Albertus. Locustæ uel pisces maiores conuincere possunt. euenit usu, ut locustis polypi superiores sint, & adeò, ut si eisdem in retibus senserit locusta polypum, præ metu emoriatur, Aristoteles & Aelianus. Polypum intantùm locusta pauet, ut si iuxtà uiderit, omnino moriatur. Locustam conger, rursus polypum cõgri lacerant, Plinius. Locusta ideo inimicitias cum Polypo graueis habet: quòd hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis, quos in dorso insitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipsam circumplicans, suffocat. Cuius sanè rei haud inscia Locusta, à Polypo summe refugit, Aelianus 9.25. Carabum polypus odit, carabus murænam, Philes. Locustæ congros conuincunt. nam elabi non queunt propter asperitatem, Aristoteles. Rursus conger polypum superat. Qua ratione autẽ ex tribus istis unusquisq; à uicti sui uicto, (hoc est ab alio, qui inferior sit illo quem ipse uincere solet,) uincatur, explicatum est pluribus clariusq; suprà in Congro D. Carabus murænas & congros intra brachiorum complexum nactus conficit quidem, nil læuore aduersus asperitatem proficiente. ipse uerò intra polypi acetabula compulsus, perit, Plutarchus. Malum ingens (inquit Aelianus de animalibus 1.32.) & morbus agrestis & inhumanus inimicitiæ, atq; odium inhærens, penitusq; insitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atq; implacabile. Muræna cũ Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atq; infestissima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius uentrem subiens, his malis eum, quibus uerisimile est, afficit. Hæc enim è genere nantium est, ille uerò serpentium more graditur. Quòd si Polypus in saxorum colorem se uertat, nihil ei astutiæ hæ fallaces prosunt. Muræna enim eius ueteratoriam planè tenet. Cùm uerò Polypus Locustas à se comprehensas strangulârit, exugit carnes, atq; earum succum exhaurit, ac nimirum Locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum Murænam mulieri iratæ similem lacessit. Hæc igitur aculeos quibus hostis præmunita est, mordicus tenet. illa uerò pedes acutos tanquam manus prætendens, utrinq; cuti inhærere fortissimè non intermittit. Muræna indignatur seseq; huc & illuc uersat, & acutas testas amplectitur, quibus confixa remollescit & succumbit: deniq; remissa iacet. Locusta ex hoste instituit prandium, Hæc Aelianus, ex primo Halieuticorũ Oppiani: unde infrà etiam eadem copiosiùs in Muræna D. ex Petri Gillij paraphrasi referemus. Horus locustam polypo superiorem facit, id quod falsum est. Vide inferiùs H.a. inter icones.

Ad carabos (capiendos:) Vbi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem cum oleo contundito, & musci parum (*καὶ βρύου τι μικρὸν, Andr. Lacuna uertit, ex bryoq; pauxillum madens,*) inspuito, (sic Andr. Lacuna: exponito, Cornarius, Græcè est *πτύσ*) in saxum, & capies, Tarentinus in Geoponicis 20.44. ¶ Carabus esca est cantharo pisci capiendo idonea, Oppianus lib. 3. Halieut. ¶ Locustam corpore rubenti, aculeato, & aspero esse constat: ut ex Suetonio etiam apparet: qui Tyberium (Cæsarem) ait apud Capreas piscatori faciẽ (os, Rondeletius) locusta perfricari (crudeliter dilacerari) iussisse; quòd ille à tergo insulæ per deuia atq; aspera, ut locustam E

dudum captam offerret, ad se improuisus erepsisset, Iouius. Vide in Mullo h.

F Carabi apponuntur dipnosophistis apud Athenæum. Carabum & Astacum inter cæteros pisces lautiores Matron parodus in conuiuio quodam Attico appositos ait, apud eundem. Locustæ optimæ habentur cum grauidæ sunt, ut & reliqua testa crustáue intecta, Aristot. Vnum hoc animaliū nisi uiuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne nō habet callum, Plinius. Locustæ coqui possunt similiter ut leones marini, (*astacos sic nominat:*) quæ ex genere cancrorum, sed leone maiores habētur, Platina. ¶ Ex Apicij libro 9. cap. 1. Ius in locusta & carabo induta: Cepam pallacanam concisam, piper, ligusticum, careum, cuminum, caryotam: mel, acetum, uinum, liquamen, oleum, defrutum: hoc ius adijcito sinapi in elixaturis. Locustas assas sic facies: Aperiunt locustæ (ut assolet) cum testa sua: & infunditur eis piperatum, coriandratum: & sic in craticula assantur. cum siccauerint, adijcies eis in craticula quoties siccauerint, quousque assantur bene, & inferes. In locusta elixa cū cuminato: Teres piper, ligusticum, petroselinū, mentham siccam, cuminum plusculum: mel, acetum, liquamen: si uoles, folium et malobathrum addes. Aliter locusta: Isicia de cauda eius sic facies: Foliū nardi, uuam prius demes & elixas: deinde pulpam concides: & cum liquamine, pipere & ouis isicia formabis. In locusta elixa: Piper, cuminum, rutam, nucleos: mel, acetum, liquamen & uinū. ¶ Idem Apicius lib. 2. cap. 1. Isicia (inquit) fiunt marina de cammaris, astacis, locusta, loligine, sepia. isicium condies pipere, ligustico, cumino, laseris radice. ¶ Carabi, cancri, squillæ, & similia: ægre quidem coquuntur, multò tamē faciliùs quàm alij pisces. conuenit autem ea assari potiùs quàm elixari, Mnesitheus. Locusta hyeme læditur, autumno & uère pinguescit, & plenilunio magis, Obscurus quidam ex Plinio. at Plinius hęc non de locustis tantùm, sed omnibus huius generis (id est malacostracis) scribit. Galenus in aphorismos 2.18. locustas inter ea quæ tardiùs & paulatim alunt, numerat. Psellus in libro de ratione uictus inter ea quæ multum alunt & difficulter concoquuntur, carabides nominat. Et rursus: Duræ carnis pisces difficulter concoquuntur & multum nutriunt, ut astaci, paguri, fluuiatiles & marini (*Vide ne hæc differentia paguris, non carabis sit attribuenda*) carabi, & alia id genus. Celsus locustam minimè intus uitiari (*in uentriculo corrumpi*) docet. quem locum explicans Gulielmus Pantinus: Locustas (inquit) cum legis, tenui testa totum genus contectum comprehende: ut gammaros, cancros, astacos: quæ duritie carnis quadam, similiter ac testacea, cōstant. quanquam minus salsi humoris continent, & uix ægre tandem concoquuntur. uerùm concocta firmum item præbent alimentum. Secus autem, crudum humorem mirum in modum accumulant. Carabum cibarijs Venerem mouentibus adnumerat Alexis. uide in Cochleis G. Locustas stomachicis in cibo conuenire docet Archigenes apud Galenum de composit. sec. locos 8.4. Ostracoderma in cibo non admodum utilia sunt partibus circa thoracem ulceratis, & pus excreantibus: tamen cum humor (morbi causa) salsus & biliosus fuerit, nihil absurdi est præbere pectunculos, buccinas, astacos, locustas, Trallianus libro 7. in capite de empyematicis.

G Puerpera edat polypos, & locustas ut meliùs purgetur, Hippocrates libro 1. de muliebribus. Carabi astacique (*cocti esitati,*) & eorum ius potum, cōtra dorycnij uenenum prosunt, Dioscorides. Confectio medicaminis miri aduersum dysenteriam: Testam locustæ, id est illam spinosam uel aculeatam quæ est iuxta caput, combures nitidè, & postea teres, ut in tenuissimum puluerem redigas: & sic ei qui uentris fluxu uel rasura laborabit, ex uino uetere, si nō febricitabit: aut si inæqualis erit, ex calida aqua dabis: ita ut de singulis locustis testas singulas integras exustas per triduum bibat. mirè sanabitur, Marcellus empiricus.

H.a. Κάραβος, animal marinum, inde dictum quod capite incedat, παρὰ τὸ τῇ κάρα βαίνειν: hoc est capite multum prominente: (*cancrorum enim genus capite caret.*) De naui etiam κάραβος dicitur: (*quòd super carina uideatur ingredi.*) κάρα enim carinam significat, Etymologus & Varinus. Καραβίδες, γρᾶες, Methymnæis, Hesychius & Varinus. Ego carabides non alios quàm carabos esse puto, ut in A. dixi. ijdem autē ut aliquibus γραψαῖοι dicti sunt, nimirū ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν idoneis: ita fortè etiā γρᾶες alijs, id est uetulæ, à siccitate & scabritie testæ suæ, quam nimis exiccatam quoque (ut & reliqua huius generis) ueluti senectam exuunt. At Cælius Rhod. simpliciter hunc locum ita uertit. Carabides uetulæ dicunt apud Methymnæos. Αἰγιλοῦρος, carabus, Hesychius & Varinus: forsan à caudæ motu, à quo ælurus etiam (id est felis) alio nomine ægilurus dictus uidetur. Καρβάριοι, carabi, Iidem. Κήραφις, carabus, Iidem. Karbanus (*malim Karabus*) id est, cancer marinus, Syluaticus. Agasti (*fortè Astaci uel Locustæ*) sunt cancri marini, Idē. ¶ Κάραβος uocabulum est dactylicum Oppiano. ¶ Κάραγος (Varinus non rectè habet Κάραβος) ὁ βραχὺς (fortè τραχὺς) ψόφος, οἷον πρίων, Hesychius.

Epitheta. Carabi epitheta Oppiano usitata sunt hæc: αἰκτὴρ, τρηχὺς, κραιπνὸς, ὀξυπαγής.

Aristoteles carabos nominat, quos Latinè scarabeos tauros dicere licet, Cælius Rhod. Carabus, genus edulij super prunis assi: & porta, Macedonum lingua: & qui in arentibus lignis succrescit uermiculus: & animal marinum, Hesychius. Καραβαία, lignum bifurcum, Hesychius & Varinus: nimirum quod similiter bifurcatur, ut carabi chela: furca. Αἰγίπυρος, herba quædam, uel carabus, Hesychius. sed pro herba legerim αἰγίπυρος. nam apud Varinum ægipyrus planta est spinosa, uel herbæ genus, folio lato, ut φακὸς: colore subglauco: ulceribus inflamm-

flammatis utile. Pro carabo autem αἰγίπυγος, eiusdem significationis uidetur: cuius supra αἰγιλούριος. Aegipyros herba quasi caprarum triticum, quòd eam fortè appetant in pabulo, uel quòd ad promouendam in eis copiam lactis, sicut & cytisus, utilis sit ipsis, eandem esse coniicio cum glauce. Glaux enim Dioscoridis cytisi aut φακοῦ, id est lenticulæ folia habet, quæ supernè uirent, auersaque cãdidiora (*magis glauca nimirum, ut ab hoc colore ei nomen sit factum*) spectant, &c. Nascitur iuxta mare. Coquitur cum polenta, sale & oleo, ut in sorbitione extincti lactis ubertatẽ reuocet. Quòd autem additur apud Varinum ulceribus inflammatis eam prodesse, ad glaucium herbæ refrigerantis succum, non ad glaucem retulerim. Quòd si folia lenticulæ sunt, non erũt lata; ut in hoc etiam error sit apud Varinum: & in his uerbis, τὸ δὲ φύλλον ἔχει πλατὺ ὥσπερ φακὸς, uel omittendum πλατὺ: uel legendum, τὸ δὲ φύλλον ἔχει ὡς κύτισος ἢ φακὸς, ex Dioscoride: cuius tamen codex Grecus noster pro κυτίσῳ habet κισσῷ. Sed de ægipyro plura scripsimus in Corollar. de Capra.

Icones.

Quòd si hominem Aegyptij (inquit Pierius Valerianus) municipij sui longè principem, sed tyrannica in ciues dominatione utentem, notare uellent, polypum & locustam adpingebãt. locustæ siquidem dominationem uidentur in polypos exercere, primasque inter eos obtinere parteis, ut apud Horum legitur. Cæterum Aristoteles priores polypo tribuit, &c. *& uerè quidem. uide suprà in D.* Popularis seditionis studiosum hominem (inquit alibi idem Pierius) significare qui uolunt, locustas duas marinas sese inuicem incursantes pingunt. uidere enim sæpe est uniuersas tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter se cornibus arietũ modo, ac mutua flagellatione inuicem sæuire: & genuinum est ciuibus (inquit Pindarus) inuicem inuidere.

Propria.

Callimedon rhetor Carabi cognomen est assequutus, quòd eo cibo insigniter oblectaret. Vixit is Demosthenis tempestate, opsophagia præcipuè celebratus. propterea in eũ Alexis: Ὑπὲρ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει, Ὑπὲρ δὲ μήτρας Καλλιμέδων ὁ Κάραβος, Cælius. Ab eodem Alexide inter parasitos Καλλιμέδων ὁ Κάραβος numeratur. Pueri accedebãt (inquit Athenæus lib. 3.) in discis ferentes carabos maiores Callimedonte rhetore, qui Carabus inde cognominatus est, quod hoc opsonio apprime delectaretur. hunc ait Alexis æneam statuam Στῆσαι Παναθηναίοισιν ἐν τοῖς ἰχθύσιν Ἔχουσαν ὀπτὸν κάραβον ἐν τῇ δεξιᾷ. Euphronis etiam elegantem hunc iocum Athenæus recitat: Ὁ μὸς διδάσκαλος δὲ μήτραν σκευάσας Παρέθηκε Καλλιμέδοντι, κἀδίονθ' ἅμα Ἐποίησε πηδᾶν, ὅθεν ἐκλήθη κάραβος. hoc est, Magister meus (coquus aliquis) uuluam adeò lautè apparatã Callimedonti apposuit, ut ille uoluptate & delicijs captus inter edendum saltârit, atque inde Carabi sit nomen adeptus. Et rursus libro 8. Callimedon quidam (inquit) φίλιχθυς καὶ διάστροφος τοὺς ὀφθαλμούς, Carabus cognominabatur. Vbi & Antiphanis uersus hos recitat: Τὸν κάραβον δὲ τόνδε πῶς τὰς μαινίδας Ἀπόδος. Παχύς γε νὴ Δί'. ὦ Ζεῦ: τίς ποτε Ὦ Καλλιμέδων σε κατέδετ' ἄρτι τῶν φίλων; Οὐδεὶς ὃς ἂν μὴ καταθῇ τὰς συμβολάς. ¶ Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebrat quòd optima uina parârit, apud Athenæum libro 3. ¶ Carambis, Κάραμβις, promontorium Paphlagoniæ, παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν, caput enim eius multùm in pelagus procedit, Etymologus: qui & carabi animalis eandem originem facit. Cárabis, nomen loci, Suidas: legendum fortè Carambis.

b.

Speusippus ex malacostracis similia esse scribit, κοράκιον (malim κάραβον,) ἀστακὸν, νύμφην, πάγουρον, &c. Athenæus. Squillæ Indicæ locustis maiores sunt, Aelianus. Cicada marina maxima parui carabi speciem similitudinemque gerit, Idem. ¶ Mensis remotis puer euerrat ὀστρέων κόγχους, καὶ καράβων ὄστρακα, Pollux. ¶ Oppianus dixit carabi, νῶτα ὀξυβελῆ, ἄγγος ὀξύπορον. & de eodem, σκληροῖσιν ἀρηρὼς γυῖα χιτῶσιν. Item, Ἐν δ' ἐπάγη σκολόπεσσι καὶ ὀξείῃσιν ἀκωκαῖς Ὀστράκου, de muræna aculeis testæ locustæ transfixa. Cornua locustæ idem poëta uocat κέντρα, id est stimulos: & chelas eius δολιχὰς, id est, oblongas cognominat: ijsque murænam ab ea cõprehendi ait, & forcipibus comparat. Medicus apud Plautum à Menæhmo interrogat, an unquam ei soleant oculi duri fieri. respondet ille: Quid, tu me locustam censes esse homo ignauissume?

f.

Multi olim locustas in cibo affectasse dicunt, Athenæus. Locustæ Scyriæ, id est, circa Scyrum captæ, ab Antiphane apud Athenæum cõmendantur. Piscantes circa quoddam Africæ litus loco petroso, adulti quidem murænas & carabos bene magnos capiebant: minores uerò natu, gobios, &c. Synesius in epistolis. Aristophanes in Thesmophoriazusis inter alios cibos carabum magnum nominat: Anaxandrides apud Athenæum carabos assos.

g.

Ad dispnoicos, hepaticos, & nephriticos: In beryllo sculpe cornicem, & sub pedibus eius carabum reclude, & modicum sauinæ, & modicum cordis uolucris sub lapide. & porta ut uis, Kiranides libro 1.

Mætij Quinti epigramma in carabi testam Priapo dicatam à piscatore, ex Anthologij libro 6. sectione 3.

Ἀκταίης νησῖδος ἁλιξάντοισι Πρίηπε
Χοιράσι, καὶ τρηχεῖ τερπόμενος σκοπέλῳ,
Σοὶ Πάρις ὀστρακόδερμον ὑπ' εὐθήροισι δαμέντα
Ὁ γριπεὺς καλάμοις κάραβον ἐκρέμασε.
Σάρκα μὲν ἔμπυρον αὐτὸς ὑφ' ἡμίβρωτον ὀδόντα
Θεὶς μάκαρ, αὐτὸ δέ σοι τοῦτο πόρε σκύβαλον.
Τῷ σὺ δίδου, μὴ πολλὰ: δὶ' εὐάγρου δὲ λίνοιο
Δαῖμον, ὑλακτούσης νηδύος ἡσυχίην.

DE LOLIGINE MAGNA, TEVTHO GRAECORVM, LOLIO GAZAE, RONDELETIVS.

Inſunt huic capiti cõmunia quædam utriq, uel potiùs triplici loligini.

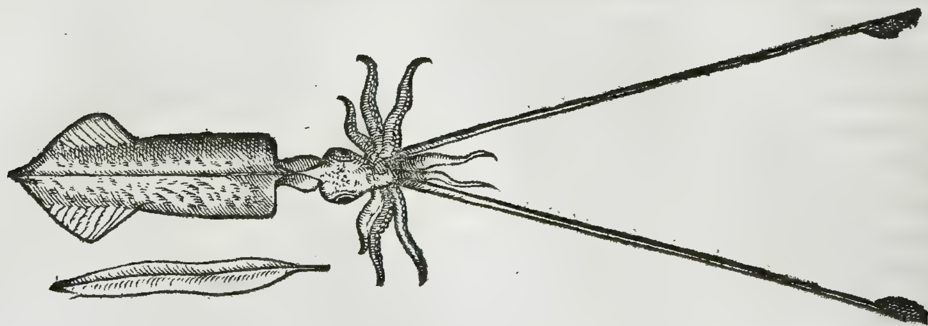

B — *Teuthus et teuthis quid differãt in magnitudine & figura.* — *& parui quoq; teuthi eſſe genus quoddam.* — *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 1.*

PRIVSQVAM ad loliginum hiſtoriam ueniamus, de nominibus τευθὶς καὶ τευθὸς aliquid dicendum, ne nominum uarietas rerum cognitioni obſtare poſsit. Ariſtoteles libro 4. de hiſt. animal. cap. 1. τευθίδα καὶ τευθὸν magnitudine differre ſcripſit, ut τευθοὶ maiores ſint, τευθίδες minores. Sunt hæc eius uerba. Τῶν τευθίδων οἱ τευθοὶ καλούμενοι ἐπιπολὺ μείζους. γίγνονται γὰρ καὶ πέντε πήχεων τὸ μέγεθος. Teuthidibus multò maiores ſunt teuthi, quippe qui in cubita quinq; excreſcant. Athenæus ex Ariſtotele cùm de teuthide dixiſſet, ſubdidit: ὁ δὲ τευθὸς τοῦ μόνῳ τούτῳ διαφέρει τῷ μεγέθει. γίνεται δὲ καὶ τριῶν σπιθαμῶν. A teuthide magnitudine ſola teuthus differt: accreſcit autem ad tres palmos maiores. Veruntamen parui etiam ſunt teuthi. Ariſtoteles: ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. Eſt etiam paruum teuthorum genus. Vides hîc τῶν τευθίδων καὶ τῶν τευθῶν in magnitudine diſcrimen. Præterea τῶν τευθῶν alios magnos, alios paruos eſſe. Iam uerò figura etiam differre τὰς τευθίδας καὶ τοὺς τευθοὺς docet idem Ariſtot. Διαφέρουσι δὲ τῷ σχήματι τῶν τευθίδων οἱ τευθοί. πλατύτερον γάρ ἐστι τὸ ὀξὺ τῶν τευθῶν. ἔτι δὲ τὸ κύκλῳ πτερύγιον περὶ ἅπαν ἐστὶ τὸ κύτος. τῇ δὲ τευθίδι ἔλασσον. ἔστι δὲ πελάγιον ὥσπερ ἡ τευθίς. Figura à teuthidibus diſsident teuthi. pars enim teuthorũ quæ exit in acutum, latior eſt. Præterea pinnulæ totam aluum (*totum alueum, Gaza*) ambiunt, quæ in teuthide ſunt minores, (*ἔλασσον Græcè, gen. neutro, quod referendũ uidetur potiùs ad τὸ ὀξὺ quàm ad pinnas. quanquam Gaza ad pinnulas retulit, his uerbis: cum in lolligine partem aliquam relinquant.*) Pelagius uerò eſt teuthus, ueluti & teuthis.

Figura. Ibidem. — *Lib. 4. de part. anim. cap. 9.*

Et alio in loco Ariſtoteles de mollibus loquens: Πτερύγιον δ' ἔχουσι πάντα ταῦτα κύκλῳ περὶ τὸ κύτος. τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων συναπτόμενον καὶ συνεχές ἐστι, καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων τευθῶν. αἱ δὲ ἐλάττους, καὶ καλούμεναι τευθίδες, πλατύτερόν τι τοῦτο ἔχουσι, καὶ οὐ στενόν, ὥσπερ αἱ σηπίαι, καὶ οἱ πολύποδες: καὶ τοῦτο ἀπὸ μέσου ἠργμένον, καὶ οὐ κύκλῳ διὰ παντός. Pinnam habent omnia hæc aluum ambientem, quę quidem in alijs iuncta continuaq; eſt, atq; etiam in magnis teuthis: minores autẽ quæ teuthides nominantur, latiorẽ habent, & non anguſtam ueluti habent ſepiæ & polypi, non totam aluum ambientem, ſed à medio initium ſumentem. Hac natant & ſe dirigunt, ut aues cauda pennis condita. Rurſus hîc habes teuthos magnos, ut à paruis diſcernant, & teuthidas paruas, earũq; à teuthis differentiã.

Τευθὸς Gazæ lolius, nouo uocabulo Plinius tũ τευθὸν tum τευθίδα loliginẽ conuertit.

His declaratis, quibus nominibus τευθίδα καὶ τευθὸν ueteres Latini expreſſerint, inquirendum. Gaza τευθοὺς lolios, τευθίδας loligines interpretatus eſt. At lolij uocabulo nullus ueterum Latinorum, quod ſciam, uſus eſt. Ideo nomẽ hoc à Gaza factum fuiſſe perſpicuitatis gratia iudico. Etenim ſi eodem, loliginis ſcilicet nomine τευθίδα καὶ τευθὸν expreſsiſſet, incertam obſcuramq; interpretationem reddidiſſet. Plinius quem τευθὸν uocauit Ariſtoteles, loliginem Latinè dixit. Quæ enim Ariſtoteles περὶ τευθῶν dixit: Γίγνονται γὰρ καὶ πέντε πήχεων τὸ μέγεθος, γίγνονται δὲ καὶ σηπίαι διπήχεις: Plinius ſic conuertit: In noſtro mari loligines quinûm cubitorũ capiuntur, ſepiæ binûm. Alibi quas Ariſtoteles τευθίδας dixit, Plinius etiam loligines interpretatus eſt. Αἱ δὲ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι, καταντικρὺ ἀλλήλαις νέοντες ἐναντίως Plinius: Sepiæ & loligines coëunt linguis componentes inter ſe brachia, & in contrariũ nantes. Ex quibus efficitur, ut interim maculam unam deleamus, pro νέουσι legendum eſſe ὀχεύουσι uel ὀχεύονται. Idem cõfirmat ipſe contextus & Gazæ interpretatio.

Lib. 9. cap. 30. — *Lib. 5. de Hiſt. animal. cap. 6.* — *Lib. 9. cap. 51.* — *Τευθώδη, omnia mollia.*

His addam ex Athenæo lib. 7. mollia omnia τὰ τευθώδη nominata fuiſſe, Μαλάκια, inquit, καλεῖται τὰ τευθώδη. Quare cùm Plinius & ueteres alij loliginem dixerint, eodem nomine ſemper utemur. Dicemusq; aliam loliginẽ eſſe magnam, aliam paruam, illudq; inter has diſcrimen eſſe quod Ariſtoteles explicauit.

A B — Loligo igitur magna, quæ τευθὸς rectè dicitur, ea eſt quam calamar noſtri uocant, à thecæ ſcriptoriæ (*quam calamarium uulgò nominant*) ſimilitudine: ſiue quòd in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, uidelicet atramentum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum ſiue pennam refert, minimè uerò oſsicula duo ut quidam (*Grammaticus aliquis in Promptuario linguæ Lat.*) impudenter contra αὐτοψίαν ſcripſerunt, quorum alter cultri, alter calami loco ſit. Prouinciales tothena corrupto nomine pro teutho uocant. Baionenſes cornetz & corniches magnam loliginem à parua diſtinguentes.

B — Piſcis eſt pelagius, gregalis, ex mollium genere, pedibus, promuſcidibus, capite, oculis, ore, lingua, fiſtula, partibus internis quibuſdam, coëundi modo, ſepiæ ſimilis. His uerò diſsidet. Corpore

pore eſt longiore, rotundiore, in acutum deſinente. Sepia breuior eſt & latior, durioreq́ carne. Sepiæ os internũ in prona parte ſitum quod ſepium uocatur, robuſtum, latum, media natura inter os & ſpinam, friabile quid & fungoſum cõtinens. Loliginis τὸ ξίφος, id eſt, gladius, tenuis eſt, anguſtus, cartilagineus, pellucidus. Promuſcis dextra craſsior. Atramentum nigrũ non infrà ut in ſepia, ſed prope mutin. Pinnulæ latiores ſunt quàm in ſepia, non totam aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus deſinentes. Loligo mas à fœmina differt, quòd intus meatus duos habeat, quibus mas caret, ſicuti in ſepijs euenit. Quamobrem errant qui loliginem fœminam eſſe putant, lolium uerò à Gaza nominatum, marem, cùm etiam in lolio differentia maris & fœminæ modo dicta reperiatur. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continet, unde ſubpurpureas loligines coctas reddi puto. Hunc ſuccum loliginẽ in metu effundere, ut ſe ſeruet, ſcripſit Oppianus lib. 3. ἁλιευτικῶν, quemadmodum à ſepia atramentum, negatq́ loligini atramentum eſſe. Ταῖς δ' ἴσα τεχνάζουσι καὶ ἠερόφοιτα γένεθλα Τευθίδες· οὐδ' ἄρα τῇσι μέλας δόλος, ἀλλ' ὑπέρυθρος Ἐντρέφεται· μῆτιν δὲ πανείκελον ἀντιόωνται. Hac in re ab Ariſtotele diſſentit Oppianus. Ariſtoteles enim autor eſt mollia omnia uiſceribus carere: ſed mutin habere, & atramentum, quod omnia in metu effundunt.

Cũ ſepia quid ei commune, quid diuerſum.

Sexus differentia.

Atramentũ eis ineſſe, & insuper ſuccum quendam purpureum. (D)

Lib. 4. de hiſt. cap. 1.

Parit loligo oua connexa ſepiarum modo, non in litore ut ſepiæ, ſed in alto: quam ob cauſam rariùs oua loliginum quàm ſepiarũ inueniuntur. Promuſcidibus cibum capit oriq́ admouet ſepiarum more. Neq; huic, neq; ſepiæ bimatu uita longior. C

Habetur hodie inter delicatos & bonos cibos. Sed de carnis ſubſtantia & præparatione proximè dicetur. F

DE LOLIGINE PARVA, QVAM TEVTHIDEM Græci uocant, Rondeletius.

Vide quædam huic communia in præcedenti capite.

Loligo parua ea eſt quæ à Gallis, præſertim Santonibus, caſſeron dicitur: à noſtris glaugio, corrupta uoce, opinor, ex gladiolo. quanquam Monſpelienſes noſtri calamar & glaugio ſæpe cõfundant. Alij magnitudine diſtinguunt. Τευθὶς eſt Ariſtotelis: nunquam enim in magnitudinem accreſcit. A

Pinna lata inferiore loco oritur quàm in loligine magna, quam τευθὸν appellauimus cum Ariſtotele. præterea extremum acutius eſt, gladiolus etiam ipſe acutior: quibus notis τευθίδα à teutho ſecreuit Ariſtoteles. Alioqui pediculorum numero, promuſcidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli ſubſtantia, atramento, deniq; partibus omnibus tum internis, tum externis perſimiles ſunt. B

Mollitie & teneritudine carnis præſtant loligines paruæ, magisq́; à noſtris cõmendantur. Hęc Athenæus de teuthide ex Ariſtotele: Ariſtoteles ſcribit teuthidem (loliginẽ paruam) ex gregalibus eſſe, in plurimis ſepiæ ſimilem, maximè pedum numero, promuſcidibus. Pedum autem alij minores, qui inferiores: alij maiores, qui ſuperiores ſunt. Ex promuſcidibus dextra, craſsior. Huius corpuſculum totum tenerum ac longiuſculum eſt. Habet autem in ueſica humorem, non nigrum, ſed pallidum, teſtam (oſtracum) paruam admodum & cartilagineam. Quæ omnia perappoſitè quadrant, & ex Ariſtotelis ſententia dicta ſunt, præter illud quod de atramento dicit: negat enim nigrum humorem Teuthidi ineſſe, cum Ariſtoteles mollibus omnibus τὸν θολὸν tribuat, id eſt, atramentum quod in metu effundunt, ut eo infuſcata aqua abſcondantur. Quare quum Athenæus atramenti uice humorem pallidum loliginibus ineſſe ſcribit: mutim quę pallido uel ſubflauo humore ſuffuſa eſt, pro humoris huius folliculo ſiue ueſica uſurpauit. Atrũ loliginis humorem μεταφορικῶς pro liuore hominis atri, id eſt, maleuoli poſuit Horatius: Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt Aerugo mera. Vbi Porphyrio ex loliginis ſucco liuorem mentis uult intelligi, ex ærugine uenenum. F

Libro 7.

Contra Athenæum de atramenti colore.

Lib. 1. ſermo. ſatyra 4.

Loligines paruæ ob mollitiem à multis carniuoris piſcibus expetuntur, maximè à lupis ma- C

Volatus. rinis, sed uolatu uitæ suæ consulunt, teste Oppiano.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.
Ἱέρα δ' αὖ τέμνουσι καὶ εἰνάλιοί περ ἐόντες Τευθίδες, ἰρήκων τε γένος, βυθίη τε χελιδών.
Οἳ δ' ὅτε ταρβήσωσιν ὑπέρτερον ἐγγύθεν ἰχθὺν Ἐξ ἁλὸς ἀνθρώσκουσι, καὶ ἠέριοι ποτέονται.

Lib. 32. cap. 2. Quanquam etiam sine metu & citra periculum loligines extra aquam uolitantes sese efferāt, tanta multitudine aliquando ut nauigia demergant, inquit ex Trebio nigro Plinius, quod omnino incredibile non est. nam loligines plurimæ mutuò sese complexæ natant, qua de causa euenit ut multæ simul capiantur.

A Plutarchi interpres τευθίδας gladiolos interpretatur, non satis rectè, cùm longè aliùs sit piscis qui à Latinis gladius, à Græcis ξιφίας dicatur. *Monspelienses quidem hunc piscem glaugio uocare quasi gladiolum, suprà dictum est: audio & circa Rupellam in Gallia, eadem significatione Couteau nominari, siue per synecdochen ab ossis sui specie, siue ab aluei eius ad capulum cultri similitudine.*

H.h. Minimè silentio prætereundum perelegans Themistoclis in Eretrienses scomma, quo eos timiditatis & ignauiæ notans loliginibus similes esse dixit, & μάχαιραν μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχειν, id est, habere quidem gladium, cor uerò non habere: *ut annotauit Cælius Lectionum antiquarum 24. 28. ex Plutarcho.*

F Vilem hunc fuisse pisciculum præsertim Athenis indicat prouerbium inde sumptum, ut qui ita inopia premeretur, ut ei uilissima quæque corroganda essent, etiā teuthide egere diceretur. Aristophanes in comœdia cui titulus Ἀχαρνῆς: Ὅν ἔτ' ἴδοιμι τευθίδος δεόμενον, id est, quem etiam uideam teuthide egentē. (*Meminit Suidas in* Τευθίδες: *& Cælius Antiquarum lectionum 24. 28.*) Contra hoc tempore loligines paruæ à diuitibus, & à gulæ proceribus maximè appetuntur, & magnopere commendantur, præsertim à perito coquo apparatæ. Sunt autem cum atramento suo coquendæ, & oleo siue butyro, pipere, omphacio condiendæ. Alij farina conspersas cum oleo uel butyro in sartagine frigunt. Sed mihi duriuscula carne ac proinde difficilioris cōcoctionis esse uidentur, maximè si paulò grandiores sint. Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex loligine placentæ, siue libi, siue farciminis genus fieret, scilicet abscisis pinnis, infarcta pinguedine, & aspersis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atque id farcimen (πέμμα *quoddam [panificij genus intelligo] ab Iatrocle in Artopœico teuthidem uocari Pamphilus refert, Athenæus*) etiam τευθίδα appellatum fuisse scripsit Pamphilus. Libro 7. Τευθὶς, πέμμα πλακουντῶδες, Varinus. *Panificij aut placentæ genus fortè fuit instar teuthidis in cirros quosdam diuisum.*

DE LOLLIGINE, BELLONIVS.

B Lolligo longiori, quàm Sepia, corpore prædita est, atque eodem modo mollis est. Pinnulam habet non adeò angustam, neque per totum alueum circumactam, sed de medio orsam.

A Gallis Casseron uocat: Romanis, Venetis ac Neapolitanis Calamaro, quasi atramentariū dicere uellet: Genuēsib. & Massiliensib. Totena: ijs uerò qui Baionā incolūt, Cornet uel Corniche.

B Octo cirros ut Sepia habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamē longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoque habet aluum & fistulam ut Sepia: gladium etiam in tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura siue duas proboscides longas exerit ex cirrorum congerie, teretes, multis in extremo torulis seu acetabulis concauas, quibus cuncta quæ uenatur, capit, & ori admouet: & ad saxa quibusdam ueluti iactis anchoris cōfirmat. His etiam utitur, quoties de more palpat, & pisciculos retinet; quibus maiores quoque nonnunquam euincit. Rostrum porrò illi est Psittaco simillimum.

C Lolligo diligenter, quicquid in stomachum demittit, rostro atterit. quocirca cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habent.

B Bina sunt illi uentris conceptacula, ut & alijs mollibus: sed alterum magis ingluuiem imitatur. Inter Lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina cōtineat duo, quibus mas omnino caret.

C Coëunt ora applicantes, & brachia inter se cōplectentes, pariuntque in alto. Sola enim ex mollium genere pelagia est Lolligo: consertumque ac continuum huic ouum quale Sepijs est. Viuendi quoque spatium ut Sepijs breue. nam exceptis paucis, bimatū non complet. Inter eos pisces qui se extra aquam in aëre efferunt, Lolligo numeratur ab Oppiano his uersibus:

Volatus.

Lolligo, miluusque rapax, & mitis hirundo,
Cùm timeant magnum uenientem è marmore piscem,
Prosiliunt ponto scindentes aëra branchis, (*pinnis.*) Et paulò post:
Effugit horrendos pisces hominemque sagacem Lolligo.

F Est autem, ut Diphilo placet, concoctu facilior quàm Sepia, atque ori magis grata: quanquam uterque uilis est piscis apud omnes nationes.

DE LOLLIO, BELLONIVS.

(A) B Lollius, Romanis ac Venetis Totena dictus, ipsa quidem Lolligine maior est, ut cubitorum interdum quinque esse soleat, inquit Aristoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulū à Lolligine discernitur. Pars enim Lollij, quæ exit in acutum, in Lolligine latior est. Quinetiam pinnulæ totum Lollium ambiunt, (*pictura Rondeletij hoc non ostendit*) iunctæ perpetuæque, quæ alioqui in Lolli-

Lolligine partem aliquam uacuam relinquunt. Minus autem accedit ad Polypum quàm Sepia. nam corpus ei oblongum est, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorẽ et magis cartilaginosum in tergore cõtinens, translucidum uitri modo, tenui theca inclusum. rostrum aquilinũ, psittaci figura. Sed eodem modo atramentum, quo Sepia, emittit. & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidẽ acetabula conspicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoq; longa flagella seu promuscides multis in extremo acetabulis circunsessa uidebis: quibus à longè cancros, ursos, astacos, paguros, & omne pisciculorũ genus arripit. Porrò Lollij acetabula, præter Sepiarum & Polyporũ morẽ, tribus introrsum aculeis osseis robustis, in gyrum munita sunt: quibus ueluti uncinis arripit quod cupit, ut nõ omnino sit tutum Lollium manu in ipso mari contrectare ac prehendere. Latas in gyrũ diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur angusta, & usq; ad stomachũ longa, quem habet amplissimum, atq; adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit.

Loliginis maioris hanc formam, etsi minùs exquisitam quàm Rondeletij opinor, ut Venetijs olim mihi confecta est, addidi.

Quicquid exest, multùm antè cõminuit ac mandit. Non secus natat, ac Polypus & Sepia.

Eius caro eadẽ est quæ & Sepiæ uel Lolliginis, atq; eodem modo cum suo atramẽto elixari ex aceto solet.

E

F

A

COROLLARIVM DE LOLLIO, VEL Lolligine maiori.

Lollius à lolligine an specie differat, an solo sexu, quod scilicet lollius mas sit, lolligo fœmina, considerandum: uidebitur certè eadem species ex Aristotele, tam libro historię quarto, quàm quarto de partibus, Vuottonus. Nicandri etiam Scholiastes Græcus τεῦθον marem esse putat, τευθίδα fœminã. Sed Rondeletius specie quoq; hos pisces differre, satis ostendit. Lollium, qui maior est Lolligine, & pinnas propius accedentes ad extremam caudam habet, Massilienses quasi Latinè nuncupant Lollium. ad Sepiæ quidem similitudinẽ accedit, sed & longior & strictior est: octo pedibus, ijsq; quàm Polypi minoribus nititur, Gillius. Τευθὸς in nostris Aristotelis codicibus plerũq; oxytonum scribitur: unde & genitiuus pluralis τευθῶν ultimam circunflectit: quem tamen etiam paroxytonũ reperias τεύθων (lib. 4. cap. 1. historiæ anim.) à recto singulari penanflexo τεῦθος: sicut apud Athenæum quoq; scribitur. Hoc peculiare, τεῦθος & τευθὶς, species significare diuersas: cum in alijs plerisq; piscium nominibus similiter dicatalectis, nihil diuersum, nisi fortè sexu tantũ indicent. Cantharus & cantharis, piscis unus uidetur. sic cammarus & cãmaris: carabus & carabis: phycus & phycis Vuottono. at batus & batis sexu differunt, ut thynnus quoq; & thynnis. Ex his fœminina in is omnia apud Græcos oxytona sunt: masculina in os barytona. nisi quis τευθὸν excipere uelit: ego propter analogiam, & ea quæ citaui loca authorum, τεῦθον quoq; barytonum fecerim; uti apud Nicandrũ quoq; reperio in Lepore mar. & eius Scholiasten. Calamaro nomẽ Italis usitatum est pro lolligine minore: ei similem esse aiunt qui uulgo Totano dicatur, Lollium intelligo: quanquam aliqui per e. in penultima scribunt Totena Romanis ac Venetis de Lollio usitatum nomen, ut Bellonius: Genuensibus uerò & Massiliensibus, de Lolligine (*minori.*) Rondeletius similiter per e. scribit, & Prouincialibus Lolium (id est Loliginem maiorem) sonare docet. ¶ De Germanico nomine dicet paulò pòst in Lolligine minori.

Piscium nomina in is terminata.

¶ Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. διαφέρουσι δὲ τῷ σχήματι τῶν τευθίδων οἱ τευθοί, Aristoteles historiæ 4.1. Gaza sic

uertit: Sed lolliorum (teuthorum) genus pusillum admodum est, & facie quoq; à lolligine dissidens. Mihi uerò Aristotelis sententia hæc uidetur: Cum paulò antè dixisset: Teuthi multò maiores sunt quàm teuthides: subiungit: Est autem & paruum quoddam teuthorum genus. Differunt præterea teuthi & teuthides figura quoq;. Similiter & Rondeletius sentit: sed Gazæ translationẽ non reprehendit: nec Græca Aristotelis uerba emendat. apparet sanè legendum, ἔστι δέ τι (non τὸ) γένος ὀλίγον, &c. uel, ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον.

B Teuthus à teuthide magnitudine tantùm differt. accedit autem ad tres dodrantes. colore subruffo est, ὑπέρυθρος. Ex dentibus inferior in eo minor est: superior uerò maior. uterq; niger, & accipitris rostro figurâ non absimilis. discisso alueo uentriculus suillo similis uidebitur, Athenæus tanquã ex Aristotele. ¶ Aristoteli teuthi pisces sunt molles: peculiares binas sortiuntur promuscides, &c. Vide in genere de mollibus.

C Teuthi gregales sunt, Aristotel. ¶ Teuthum & sepiam breuis esse uitæ Aristoteles author est, Athenæus.

COROLLARIVM DE LOLLIGINE MINORI, & de Loligine simpliciter.

A Loligo ut & cætera mollia, ossibus, sanguine & uisceribus carent, Aelianus. Loligo sic dicta est quasi Voligo, quòd subuolat, litera cõmutata prima, Varro. Sed hæc origo primã breuem requireret, quæ tamen produci solet, ab Horatio, Ouidio: & per l. duplex à Gaza & alijs recentioribus ferè scribitur: doctiores plerique l. simplici scribunt, ueterum opinor codicum imitatione, nonnulli in carmine gemino l. scribi debere tradunt, cum producitur: tanquam innuant, corripi etiam posse cum per simplex l. effertur: ut relliquiæ, relligio. Vligines indocti quidam (ut Syluaticus) pro loligines dicunt. Lolliginem Ligures, atq; pleriq; alij Itali ex eo Calamarium appellant. A Massiliensibus etiam nunc antiquitatis suæ retinentibus Taute appellatur, quasi Græcè τευθίς, Gillius. Hispanis etiam Calamár uocatur. Sepias & lolligines Germani una uoce uocant **Blackfisch**, ab humore atramento simili, quẽ habent loco sanguinis. eum enim humorem Germani **black** appellant, Eberus & Peucerus. Anglis **blak** nigrum significat. Adamus Lonicerus sepiam duntaxat **blackfisch** appellari scribit. Quòd si generale nomẽ hoc ad mollia faciamus, species sub eo contentas differentijs adiectis, Germanis nostris ita interpretabimur: Loligo maior, *ein grosser langer blackfisch.* Loligo minor, *ein kleiner langer blackfisch.* Sepia, *ein breiter blackfisch.* **Dise try haben all kurtze füß / ein großlachten leib / können nit gaan.** Polypus, *ein blackfisch mit eim kleinen leib / vnnd langen füssen / daruff er auch gaan kan.* Sepiam quidem Angli uocant **Cuttel** uel **Cuttle**: quòd carnis mollitie & substantiâ, intestina quadrupedum referat. inde genus omne mollium Germanicè rectè nominabimus **Kuttelfisch**, (uocabulo nostræ dialecto magis conueniente quàm **Blackfisch**,) & differentias præscriptas adijciemus. uel sic, Lolligo **ein Raankuttel**: nam **raan** gracile & oblongũ nobis significat. Germani, præsertim superiores ad quos aduehitur, Sepiam **Meerspin**, id est Araneũ marinum nominant: quo nomine si quis pro genere uti uoluerit, utatur: mihi quidem non placet, quoniam alia quoq; marina quædam animalia, præsertim crustata, araneæ nomine ueniunt, ut suprà in A. elemento ostendi. Quòd si quis cõmune Gallis, Hispanis, & Italis calamarij de loligine nomen, Germanicum facere uoluerit, & expresso magnitudinis discrimine duo eius genera distinguere, sic efferat licebit: **kleiner Schreibzeüg: Grosser Schreibzeug.** Loliginẽ piscem quem Itali calamarium uocent, **Sleue** ab Anglis nominari, Io. Fauconerus me docuit.

B In Ponto sepia non est, cum loligo reperiatur, Plinius. Speusippus sepiam & teuthidem similes esse ait. Loligo sepiæ similis est, uerùm oblongior & angustior, (nam sepia latior est, Aristot.) Sepias quoq; & loligines eiusdem magnitudinis, (*cuius Polypus, ad Carteiam captus, hoc est, pondo* DCC.) expulsas in litus Bæticum, Trebius Niger author est. In nostro mari loligines quinûm cubitorum capiuntur, sepiæ binûm, Plinius. Inest loligini gladiolus perspicuus & crystallo persimilis. Eidem & sepiæ, sunt barbæ, crines & acceptabula, aliquanto breuiora quàm polypo, quibus escam corripiunt: corporum uerò aluei, aliquanto capaciores quàm in polypis: quòd si natura prolixioribus postea capillamentis in polypo compensauit, Iouius. ¶ Aquatilium mollibus ossa nulla: sed corpus circulis carnis uinctum, ut sepiæ atq; lolligini, Plinius. Inter lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo, ueluti mammas: quę si aluo dissecta inspecies, facile uideris. Mas omnino ijs caret, Aristot. ¶ Mollia sunt loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis. his caput inter pedes & uentrem: pediculi octoni omnibus, Plinius. Sepiæ, lolligini & lollio alueus amplus est, crura breuia, ita ut potestas nulla sit ingrediendi, cum polypi uel ingredi possint. Eadem genera peculiares binas sortiuntur promuscides, longas, asperiusculas: quibus capiunt & ad ora admouent cibos, Vuottonus ex Aristotele & Plinio. Cæteri (*id est reliqui sex pedes*) cirri sunt, quibus uenantur, Plinius. ὀκτάποδα quædam animalia sunt, ut mollia in mari, polypus, sepia, teuthis: inter insecta scorpius, de quo prouerbium extat, Octapedem excitas. Lolliginum ligulas Apuleius dixit Apologia 1. Proboscis, προβοσκίς, de elephantis dicitur, (& pronomæa quoq;,) προνομαία: nec impropriè idem uocabulum in muscis quoq;

quoque, sepijs & loliginibus usitatum est, Athenæo teste. Nos de proboscidis uoce plura in Elephanto diximus. Sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam uulua earum ita articulata est, ut bifida cernatur, Aristot. de generat. 3. 8. Lolliginibus bina conceptacula uentris speciem gerunt: sed alterum minus ingluuiem imitatur, & tactu discrepat. quoniam corpus etiam totum carne molliore constat. Eædem & polypi suprà apud mutim positum atramentum habent, Aristot. de partibus. Loligini partes duræ ac solidæ intus per dorsum & corporis prona continentur, gladiolum uocant, Idem. in sepia priuatim sepium uocatur, quod tamen uocabulum etiam pro gladiolo usurpat idem author in opere de partibus alicubi, Gaza interprete scribens: Lolligo sepiũ cartilaginosum ac tenue gerit, & minus atramenti continet quàm sepia. Locus iam non occurrit, & an Græcè etiam sepium hîc legatur, dubito. ¶ Albertus & Isidorus imperitè loligini squamas adtribuunt.

C Sola è genere mollium pelagia est lolligo, Aristoteles interprete Gaza. sed hoc in loco Græcè τευθὸς legi, quem Gaza lollium uertit, à Vuottono animaduersum est: ut Gaza uideatur legisse τευθίς. Ouidio lolligo inter litorales pisces numeratur. Sepiæ & loligini pedes duo ex octonis longissimi & asperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus se uelut anchoris stabiliũt: cæteri (sunt) cirri, quibus uenantur, Plinius. ¶ Sepiæ & loligines binas, quibus pascuntur, promuscides (προβοσκίδας, ut ita appellem, propter figuram earum simul & usum) prætendunt. Eisdem (ταῖς αὐταῖς προβολαῖς) ueluti anchoris, cum tempestas & fluctus mare agitant, petris firmissimè adhærentes, aduersus omnem concussionem ac fluctuationem tutæ existunt. Et rursus cum tranquillitas redierit, ijs solutis liberè natant, non inutili hac scientia, qua se contra hyemem & pericula muniunt, instructæ, Aelianus de animalibus 5. 41. ¶ Lolligo tum pedibus tum pinnis natat, Aristot. ¶ Loligo etiam uolitat extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo, Plinius. *Volatus.* Vbi Massarius: Hoc (inquit) excerpsit à Trebio Nigro, & M. Varrone, ubi de lingua Latina dicit: Loligo (*dicta*) quòd subuolat, litera cõmutata prima, uoligo. Trebius Niger loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut nauigia demergant, Plinius. Loligines, accipitres marini, hirundo pelagia cum quippiam metuunt, ex mari exilire dicuntur: ac loligines quidem pinnis suis longissimo & sublimi tractu gregatim more auiũ efferri. hirundines uerò humilius uolant. accipitres paulò supra summã aquam maris tolli solent, ut natent'ne an uolitent ad iudicandũ sit difficile, Aelianus 9. 52. ex Oppiani Halieut. 1. Loligo alis (*pinnis*) suis in aërem se attollit. sed quia flatus uentorũ sustinere non potest, paulò pòst ubi uentis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundum relabitur, Isidorus & Albertus. ¶ Loligo & polypus atramentũ præ metu mittunt: sed accrescit denuo postquam miserunt, ut nunquam copia desit atramenti, Aristot. ¶ Loligines atque sepiæ uel maiores pisces euincũt, Aristot. ¶ Loliginum idem coitus est *Coitus.* qui mollium omnium. Aristoteles libro 5. historiæ, cap. 6. de coitu ipsorum loquens: primum in genere, similiter omnia coire inquit: ore scilicet iuncto ex aduerso, & cirris ad cirros applicatis. Sed polypus (*fœmina nimirum*) quod in eo caput uocatur, ad terrã inclinat, eique innititur. Sepiæ uerò & loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι κατ᾽ ἀντικρὺ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως. id est natant inuicem cõplicatæ ex aduerso, ita ut os ori, cirri cirris respondeant è regione, natantes (*interim*) in contrarium. Nasum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius nasum inserit. Hoc in loco Rondeletius pro νέουσι ponit ὀχεύουσι uel ὀχεύονται: quod quidem clarius dicitur, si quis iam recitata Aristotelis uerba seorsim consideret. si uerò apud ipsum Aristotelem argumentũ, hoc est ea quæ præcedunt & sequuntur, respicias: nihil mutari opus est. tractat enim ex professo de animalium coitu. & cum polypos terræ niti dixisset in coitu, ὁ μὲν οὖν πολύπους ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν, &c. sepias & loligines natare simul & coire subiungit: natando autem utrunque sexum in contrarium ferri, utpote corporibus è regione & ex aduerso applicatis. Athenæus quoque Aristotelis uerba recitãs, νέουσι legit. Plinius libro 9. cap. 51. Sepiæ & loligines (inquit) coëunt linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed polypi in terram uerso capite coëunt. reliqua mollium tergis, ut canes. Qui locus cum ex Aristotele sit conuersus, linguis tamen mollium ulla coire is non dixit: sed neque tergis ut canes. In uerbis Aristotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι, nostri codices rectè post συμπεπλεγμέναι distinguunt, & sequentia pariter construunt, hoc est στόματα similiter ut πλεκτάνας referunt ad ἐφαρμόττουσαι; apud Athenæum uerò hæc recitantẽ, distinctio est post στόματα; quod Plinium induxisse uidetur, ut ore & linguis ea coire putaret: cum tamẽ proximè dixerit Aristoteles eundem coëundi modum mollibus cunctis esse. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται, &c. sed longè aliud ei est συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν et σπερμαίνειν, quod non animaduertit Plinius. quamobrem quòd Gaza etiam lib. 1. cap. 15. de generatione animalium uertit, mollia ore coëunt, non probo: cum Græcè legatur συμπλέκεται. Aristoteles certè de partibus 4. 5. mollia non linguas, sed pro ijs carnosum quiddam habere tradit, quo uoluptatem esculentorum discernant. Ore etiam parere sepias & loligines, ut contra Aristotelis sententiam, sic omnino contra naturam Plinius dixit. *Partus.* Scio legi hæc Aristotelis uerba historiæ 5. 6. ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυσῆρα καλούμενον, καθ᾽ ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαί φασιν αὐτάς. Gaza reddit: Pariunt (*sepiæ nimirum & loligines, forsan & polypi: nam & de ijs simile quid proximè dixerat*) ea sui corporis parte, quæ fistula dicitur: qua & coire eas nõnulli arbitrantur.

Sed hoc ex uulgi, uel piscatorum quorundam potiùs quàm sua sententia ab Aristotele dictū apparet. alioqui dubium non est quin & coitus & partus eadem omnino parte, non locis diuersis, fiant. Gazam uideo pro φυτῆρα legisse φυσητῆρα. sic enim aliqui uocant fistulam seu foramen, qua animalia quædam aquam cum cibo receptam reijciunt: Aristoteles αὐλὸν uocare solet: ut libro 8. historiæ cap. 2. Quibus per cibum (inquit) humor illabitur, ijs fistula (αὐλὸς) in sanguineo genere data est, (*ut cetis*:) mollibus etiam & crustaceis hoc idem adhibitum est. Ego ἀντὶ τὸν μυκτῆρα καλούμενον, legere malim. quoniam & proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc est appellatum nasum in mollibus: nasus enim uerus (hoc est figura simul & usu nasus) non habetur nisi in sanguineis respirantibus. & polypum marem paulò antè dixerat, existimatum eius à nonnullis genitale in uno crinium, inseri εἰς τὸν μυκτῆρα τῆς θηλείας. Et rursus de loliginibus & sepijs: ἐναρμόττουσι δὲ καὶ τὸν καλούμενον μυκτῆρα εἰς τὸν μυκτῆρα. Sed siue fistulam siue nasum legamus: neutrâ istarū partium uel coire reuera uel parere possunt mollia. Clariùs sententiam suam exponit Aristoteles libro 1. de generatione anim. cap. 15. Mollia (inquit) ore iunguntur, renixu complexuq; mutuo brachiorum. sic enim coniungi necesse est: quoniam natura exitū excrementi in os inflectendo adduxit. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum uuluale apertum est. Continent enim ouum primò indiscretum, mox discretum in plura. & pariunt omnia imperfecta modo ouiparorum piscium. Meatus (*Gaza de suo addit, ille interior*) idem excrementi & uuluæ est, tum in ijs, tum etiam in crustatis. est enim qua semen genitale (*τὸν θορὸν, ut habet æditio nostra, & Gaza similiter legit. malim τὸν θολὸν per λ. in medio, hoc est atramentum. excrementum enim quoddam hoc in mollibus est: semen uerò an emittant mollia, incertum esse eiusdem libri mox capite 17. testatur*) per meatum emittunt, idq; parte corporis supina, qua putamen distat, (*ᾗ τὸ κέλυφος ἀφέστηκε, qua cutis dehiscit, uel rimam ostendit,*) & mare illabitur. (*Dubium mihi hoc, nec uerisimile mare illabi eâdem parte.*) Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. nam si mas siue semen, siue membrum, siue uim aliam mittat, admoueri ad meatum uuluale necesse est. crinis uerò insertio maris polypi per fistulam, (*διὰ τοῦ αὐλοῦ,*) qua piscatores crine coire polypos aiunt, complexus gratia fit, non quasi instrumentum id sit utile ad generationem. etenim extra meatum corpusq; est. Interdum tergis quoq; (*ἐπὶ τὰ πρανῆ. Plinius cum ex historia anim. rectè uertisset, polypi [fœminæ nimirum] in terram uerso capite coëunt: ex hoc loco non rectè adiecit, reliqua mollium tergis, ut canes*) mollia copulantur: sed generationis'ne gratia, an alia causa, nondum exploratum habetur. ¶ Quod Aristoteles historiæ 6.5. de coitu sepiarum & loliginū agens, scribit: τὴν δὲ νεῦσιν, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: & Gaza trāstulit: Natatus alteri retrorsum, alteri anteuersus in os agit: quo pacto quadret, non assequor. nam si partibus supinis iunctis coëunt: & os ori, cirri cirris è regione respondent, ut dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id est & opposita inuicem natatione utuntur: non conuenit sexum alterum retro, alterum os uersus natare, sed os uersus utrunq;. Clariùs hæc explicent, qui inspicere ipsi hæc possunt, uel ex oculatis testibus idoneis audire.

Oua. ¶ Loligines in alto pariunt. consertum ijs quoq; ouum, quale sepijs est. è singulis ouis singuli fœtus exeunt, Aristot. In alto conserta oua ædunt, ut sepiæ, Plinius. Sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam uulua earum ita articulata est, ut bifida cernatur, Aristoteles.

Vita. ¶ Sepijs & loliginibus uita non longior bimatu, Plinius. Viuendi spacium eis breue est. nam, exceptis paucis, bimatum non complent.

D Lepus mar. inter loligines ferè, ceu paruus earum fœtus, uersatur, ut dictū est in Lepore mar. ¶ Aliquod earum genus asperrimum est, quæ pugnaturæ turmis se munientes stabiliunt, Obscurus: sed ineptè. de locustis enim non de loliginibus hoc tradunt authores. Atramentum in metu fundunt, ut alia quoq; mollia.

E Sepiæ & loligines in metu atramentum emittunt, ut in aqua sic infuscata lateant, Oppianus. Idem quarto Halieuticorum, ad capiendas loligines lignum simile fuso parari iubet, & frequentes in eo hamos infigi, eosq; inserta (superinducta) eis iulide pisce occultari. hanc escam linea per mare trahi. mox enim ea conspecta loliginem suis inuadentem cirris, transfixam & comprehensam iri. ¶ Loligo uolitans, tempestatis signum est, Plinius. Gubernatores cum exultantes loligines uiderint, tempestatem significari putant, Incertus. Quid est quòd loligo cōspecta magnæ tempestatis prænuncia est? An quia mollium genus omne natura frigoris impatiens est? caro enim eorum nuda & glabra est: non testa, non pelle, non squamis munitur: duram uerò osseamq; partem interiùs gerunt. unde & mollium nomen eis datum est. quamobrem cum adeò facilè patiantur, imminentem tempestatem illico percipiunt. Vnde polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens, uentum iam iam adesse significat. Loligo autē exultat, frigiditatem & in profundo maris cōmotionem fugiens. habet enim hæc mollium omnium partem carnosam imprimis mollem ac teneram, Plutarchus Quæstionum Naturalium 18.

F Mollia dicta, (ut polypi, sepiæ, loligines,) cutē instar humanæ mollem, neq; squamosam, neq; asperam, nec testaceam habent: & mollia sunt tangenti, duræ tamē sunt carnis, & ad coquendum difficilia, exiguumq; in se succum salsum continentia. Si tamen concoquantur, alimentum non paucum corpori exhibebūt. cæterùm hæc quoq; succi crudi (*nimirum ut etiam testacea,*) plurimum gignunt, Galenus de alimentorum facultatibus 3.35. Et rursus in libro de succorum bonitate & uitio: Ex aquatilibus (inquit) mollia omnia crasso glutinosoq; succo cōstant, sicuti & inter pisces,

ſces, cetacea. Loligo facilius quàm ſepia cõcoquitur: καὶ οὐκ εὔστομος, Diphilus apud Athenæũ. Maſſarius uertit, ſed inſuauis eſt, id quod Diphili uerba ſonant: Vuottonus contrario ſenſu, ori gratam eſſe, Bellonius etiam magis gratam dixit. Iudicent quibus recentes hos piſces guſtandi facultas eſt. Lolligo à Celſo ponitur inter ea quæ minimè intus uitiantur (*in uentriculo corrumpuntur*) cibaria. Aëtius libro 9. cap. 13. in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humorib. Loligines (inquit) ſepiasq́, & polypos, omniaq́ ſimpliciter mollia, ut quæ difficulter cõcoquantur, inflationes pariant, noxios humores generent, cenſeo reprobanda. At in colico affectu ex calidis & billioſis humoribus orto: Sumantur piſces (inquit Trallianus) duriore carne præditi, ut ſepiæ & loligo. ¶ In Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτὰς, id eſt, loligines aſſas nominat. Antiphanes τευθίδα σακτὴν, id eſt, loliginem farctam, inter lautiſsimos cibos. Eadem fortè fuerit τευθὶς ἀνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum: Ἄλλ' ἑφθὴ τευθὶς ἀνθυλευμένη. in quam & Charmus Syracuſanus, (qui in promptu habebat uerſiculos & parœmias de unoquoq́ ferculo,) hæc uerba accõmodabat: Σοφὴ, σοφὴ σύ: ſcitè nimirum & ſapienter coctam & apparatam inſinuans. eſt enim & ſua coquorum ſapientia. ἀνθυλευμένον, τὸ διεσαγμένον (fortè διασεσαγμένον) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας, Τὰ πτερύγι' αὐτῶν συντεμὼν, στεατίου Μικρὸν παραμίξας, περιπάσας ἡδύσμασι Λεπτοῖσι, χλωροῖς ἀνθύλευσα, Coquus apud Alexim. Rondeletius loliginem ita paratam, placentæ aut farciminis genus eſſe putat, quod & ipſum teuthis appelletur. Τὸ μὲν τάγηνον τευθίδων ἐφεστάναι σίζον: id eſt, Ad ſartaginem loliginum (*in qua loligines friguntur*) ſtridentem, aſtare, Ariſtophanes in equitibus. Scholiaſtes addit piſcem eſſe uilem. ¶ Iſicia de loligine: Sublatis crinibus in pulmentum tundes, ſicuti aſſolet pulpa: & in mortario & in liquamine diligenter fricatur: & exinde iſicia plaſſantur, Apicius 2.1. In loligine in patina: Teres piper, rutam: mel modicum, liquamen, carænum, olei guttas, Idem 9.3. Et mox. In loligine farſili: Piper, liguſticum, coriandrum, apij ſemen, oui uitellum, mel, acetum, liquamen, uinum, oleum, & obligabis. ¶ Loligines & ſepiæ ſtomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum de compoſitione ſec. loc. Polypi aſſati, item lolligines, torminoſis in cibo proſunt, Marcellus Empiricus.

Sunt ex Græcis qui teuthidas nunc ſepias interpretentur, nunc uiliorem piſciculum, Plinius & Theodorus loligines interpretantur, Cælius. Theulis (Scripſerim Teuthis) genus piſcis, Syluaticus. Emito ſepiolas lepidas, loligunculas ordeias, Plautus Caſina. Sic Græcè etiam diminutiua uoce τευθίδια frequenter ab authoribus, quos Athenæus citat, nominantur. Dorion etiam hepſetis (de quibus inter apuas ſcripſimus) σηπίδια καὶ τευθίδια adnumerat. ¶ Τευθῖδες penanflexum aliquoties in codicibus Ariſtotelis perperam habetur. corripitur enim media ab Oppiano & Nicandro. Lepus marinus in cirris Τευθίδος ἐμφέρεται νεαλὴς γόνος, ἢ ἄτι τεύθου, Nicander. H.a.

Loligo nigra, Horatio. Ἠερόφοιτα γλύφαλα τευθίδες, Oppianus: quoniam per aërem uolant. Ποτανὰ τευθίδες, Epicharmus. ſed hoc recentes fortè ſignificat, non epitheton eſt. Ποταινία, τὰ πρόσφατα, Doricè. Ποταινί, προσφάτως. At πετειναὶ, & ποτανὰ epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, uolucres, uolaces. Τευθιδίοις ἁπαλοῖς, Pherecrates. Epitheta.

Mollia omnia cõmuni uocabulo τευθώδη nominantur, hoc eſt loligini ſimilia, apud Athenæũ. Τευθὼ, ὁ κατάσκοπος, Suidas. Fuit & Arcadiæ ciuitas Teuthis: & eodem nomine dux in Aulide cum Græcis alijs, quem tamen Hornytum uocant quidam, &c. Cælius. Vide Onomaſticon noſtrum.

Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ Πιερικῷ παρὰ χεῦμα Βαφύρα, καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ παμπληθέας ὄψῃ, Archeſtratus. b.
¶ Loligini paruæ ſimilis eſt lepus marinus, Dioſcorides. Ὑπ' ὀσλίγγεσιν ἀραιαῖς τευθίδος, Nicander. Τευθίδων ἢ σηπιῶν κόμας ἢ τρίχας Nicander ὄσλιγγας uocat, Scholiaſtes. Ἰκμαλέοις θυσάνοισιν, Oppianus de cirris loliginis. Sciendum ſepiæ, lolligini, lollio, capillamenta ineſſe quædam, Cælius. De his in Polypo plura.

Τευθίδιον nominatur in cõuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit. Τευθίσιν ὀπταῖς, Metagenes. Τευθὶς ἐζωπτημένη, Eubulus. Κοινῇ τε χναύειν τευθίσιν σηπίδια, Ephippus. Τευθὶς μεταλλάξασα λευκαγῆ φύσιν Σαρκὸς, πυρωθεῖσ' ἀνθράκων ῥαπίσμασι Ξανθαῖσιν αὔραις (id eſt flammis) σῶμα πᾶν ἀγάλλεται Δεῖπνου προφήτην λιμὸν ἐκκαλουμένη, Antiphanes apud Athenæum. f.

De ſepijs & loliginibus pronunciat Matro apud Græcos poëta, piſcium ſolos noſſe, quid album ſit, quid'ue atrum, Cælius: fortè quia caro earum alba eſt, atramentum uerò in ſe continet. Sed Athenæus ex Matrone de ſepia tantum hoc refert: poteſt tamen etiam de loligine alijsq́ mollibus atramentum fundentibus accipi. Infamiam atramenti ſymbolo poëtæ ſignificant, ut Horatius: Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt Aerugo mera, Eraſmus Rot. in prouerbio, Sutorium atramentum. Themiſtocles, ut in ipſius uita refert Plutarchus, Eretrieo cuidam exprobrans ignauiam dixit: Ἦ γὰρ ἔφη καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος; οἳ, καθάπερ αἱ τευθίδες, μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχετε. id eſt, Sanè, (*uidetur interrogatio potius*,) inquit, & uobis aliquid de bello dicendum eſt, qui teuthidum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis, Eraſmus Roter. h.

LONES, Vide Euones.
LVBRICVS, Vide Oliſthos.

DE LVCERNA, MILVO ET MILVAGINE.

SVBIT in summa maria, piscis ex argumēto appellatus lucerna: linguaq́ ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet, Plinius. Lucernā Venetijs uulgò uocāt, quem exhibuimus piscem: uel potiùs similem ei alium, nigriorem, cœruleis ad brāchias pinnis, cuius ego recens extincti oculos noctu lucere obseruaui. Rondeletius conijcit hirundinem piscem eundem esse qui à Plinio lucerna sit appellatus: Lucernā uerò hodie uulgò dictam, miluum esse Plinij, ἱέρακα (id est accipitrem) Græcorum. Vide supra Rondeletij scripta in Hirundine A. pagina 514. Vbi & locū Plinij de his piscibus perpensum reperies: & eundem rursus à nobis in Corollario. In Cuculo hos & alios quosdam pisces generis nomine λυροειδεῖς, id est Lyriformes appellaui: & multa eis cōmunia ostendi. Bellonius hirundinem piscem læuem & nullis horrentem aculeis putauit: cum Oppianus libro 1. Halieut. piscibus, quorum etiam uenenati sint aculei, eas adnumeret. ¶ Miluus siue Lucerna piscis est rufus, sine squāmis, aspera cuticula, pinnis lōgis, & tam bene latis, ut multū accedant ad Hirundinis piscis pinnas: & Græci hodie ob eam similitudinem falsò Chelidonem uocent. Accolę Adriatici sinus, etiam nostra ætate antiqui nominis retinentes, Lucernam appellant: Massilienses Belugam: Romani Caponem. Hunc Plinius Lucernam nuncupari ait, quòd huius lingua per os exerta tranquillis noctibus luceat: sed id omnes piscatores negant, & non uero proximum uidetur, ex Aristotelis libro secundo de partibus animalium: atq́ ex eiusdem Plinij libro nono, cum de Delphinis loquitur: itemq́ ex undecimo, ubi ait, pisces linguam explanatam & mobilem nō habere. Itaq́ si immobilis sit, atq́ minùs explanata, quomodo exerta esse poterit? Fortè potiùs lucerna appellata fuit, uel quòd pinnæ uersicolores noctu fulgorem quendam mittunt, uel quia antiquæ lucernæ speciē similitudinemq́ gerit, Gillius. ¶ Et nigro tergore milui, Ouidius in Halieutico inter Pelagios. Miluago (*idem qui miluus piscis, ut & Rondeletio uidetur*) quoties cernatur extra aquam uolitans, tempestates mutari Trebius Niger author est, Plinius. Cuculus piscis aliquam cum lucerna formę similitudinem habet, Gillius. Vranoscopus uulgò Italis Bocca in ca, nominat: ab alijs lucerna de petre, id est lucerna saxatilis. ¶ Vt lucernæ Venetijs dictæ oculos noctu lucentes pridie captæ obseruasse me dixi: sic Plinius, Quin & in tenebris (inquit) multorum piscium oculi refulgent aridi: sicut robusti caudices uetustate putres. Priuatim de harengo author de naturis rerum tradit: oculos eius instar luminis de nocte lucere in mari: sed eam uim cum ipso pisce emori.

Venetijs hunc piscem Lucernam uocant: Monspelienses Gabot ut audio, uel Cabote: Galli quidam Rouchet, uel Rougette. Lusitani pesce Cábra. Angli **Redfisch** *uel* **Gurnard**: *& similem huic, sed nigriorem, minorem,* **Rotchet**. *Sed pleraq; ex his nominibus, alijs etiam eiusdem generis piscibus adtribuuntur. quare cauenda est confusio. nam ne eruditi quidem, species huius generis omnes, etsi non multas, satis adhuc distinxerunt.*

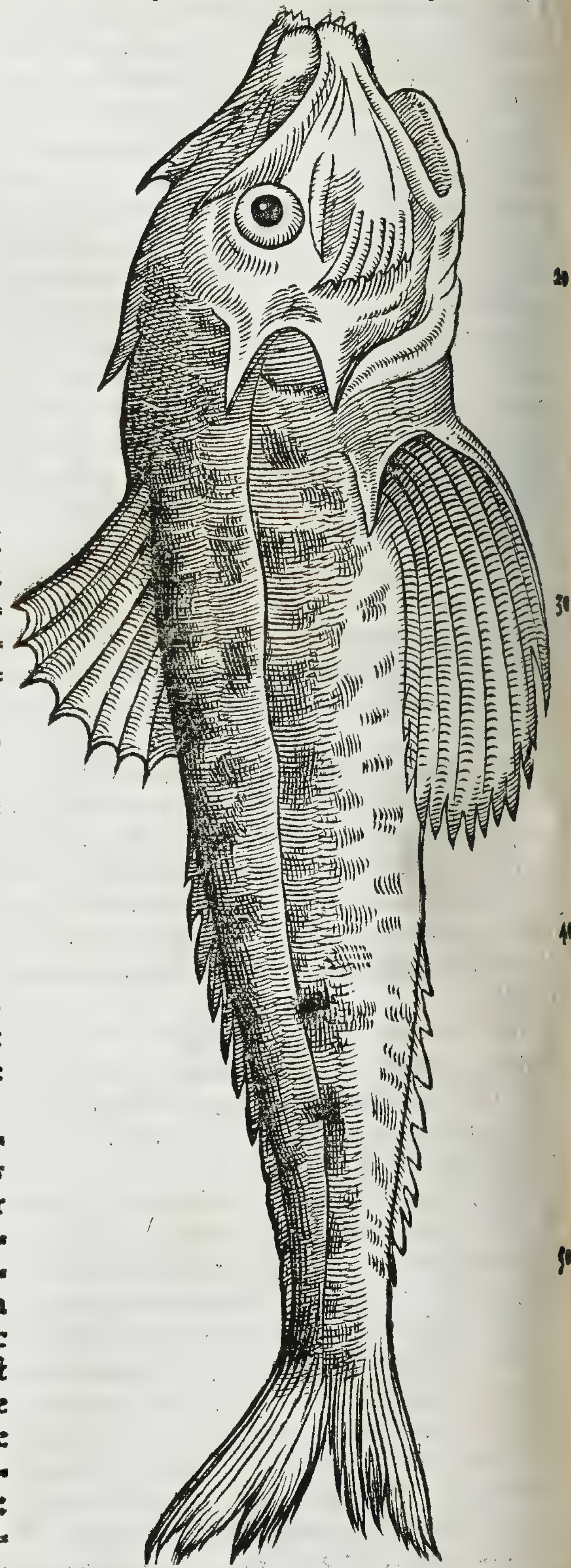

Dilychnus à Strabone libro 17. inter pisces Nili numeratur: dictus forsitan, ut ex nomine est conijcere, quòd uel oculis, uel branchijs, uel aliunde noctu duplici lumine fulgeat. Nos rebus quæ in tenebris

tenebris lucent peculiarem commentarium nuper dicauimus. ¶ Miluus siue lucerna, quem Greci hieraca & irica uocant. De hoc pisce meminit Oppianus, Athenæus, & Diphilus, qui durioris esse carnis quàm cuculus, in reliquis (*quod ad alimentum scilicet*) similem testatus est. hunc piscẽ Romani piscem caponem hodie cognominant, ut mirer aliquos (*Iouium notat: qui fortè non lucernam de qua hîc agitur, sed lyras Rondeletij, capones Romæ uocari sentit*) lucernam piscem Venetijs minime reperiri, ac de genere mullorum esse asserentes: cum mulli squãmas habeant, ut autor est Plinius, quibus lucerna omnino caret. sed hi non nouerant caponem piscem antiquis Romanis paritérque Venetis lucernã cognominari. Sciendum tamen, uolucrem quam Aristoteles Ictinon uocauit, miluum à Theodoro conuerti: qui & uolucrem hieraca ab Aristotele uocatam, accipitrem interpretatus est, Massarius. ¶ ἱάραξ piscis quidam est, Dorica dialecto (*nam ἴρηξ Ionicum est, ἱέραξ commune:*) sic dictus, quòd eiusdem nominis aui similis sit. & lychnus in sacris adhiberi solitus, Hesychius & Varinus. Lychnis quidem siue candelabris templorum alæ affingi solent, tanquam accipitrũ. Aquila piscis est sine squamis, similis hieraci, id est, accipitri (*aui scilicet, nõ pisci. Bellonius eam capite & oculis ferè miluinis esse tradit*) sed nigrior, per omnia similis trygoni pisci, Kiranides. Hieraces paulò supra summam aquam maris tolli solent, ut natent an uolitent dubites, Aelianus ex Oppiano. Hirundines enim paulò altiùs uolant, utrisque sublimiùs loligines. ¶ Corax durior est hierace, hierax autem coccyge durior, Diphilus. ¶ Milago ab Alberto pro Miluago scribitur. Murmellius Germanicè interpretatur **ein Bolch**: sed imperitè. quoniam piscis **Bolch** dictus de asellorum genere est. ¶ Nibium (sic Itali miluum uocant) marinum uulgò dictum piscem uolare tradunt piscatores, Niphus. Haud scio an idem sit piscis, de quo nuper amicus quidam meus ex Gallia his uerbis ad me scripsit: In mari mediterraneo Galliæ prope Aquas mortuas, inuenitur piscis, qui extra mare cum euolat (quod sæpe fit) moritur: & uocatur Vit uolant, à similitudine membri uirilis: cui caput persimile habet. ¶ Miluus si sit capo Italicè dictus, nobis erit **a Gurnard**, Ioan. Fauconerus Anglus. Inter marinos pisces ad cibum præcipuè laudantur Rogetus & Gornatus siue Gornus. nam eorum caro & substantia est purissima, Arnoldus Villanou. De nomine **Gornart** Anglis & Germanis inferioribus usitato; deq; Anglico **Redfisch**, & Germanico **Rodtbart**, quibus uel miluus uel cuculus, uel uterq; tanquam communi nomine indicantur, plura leges suprà in Cuculo A. & alia quædam ibidem. Miluus piscis nominari posset Germanicè **ein Meerwye**: nisi id nomen ad haliæetum potiùs pertineret. Circũloquemur igitur, **ein art vom Gornard/oder Curtfisch/oder Redfisch: ein fliegende Redfisch art/die bey nacht scheynet**: uel uno nomine ficto appellabimus **ein Scheinfisch**. Sunt ad Oceanum Germani qui **Seehan** indigetent, hoc est, gallum marinum: de quo nomine plura scripsi supra in Cuculo A. hîc quę Ge. Fabricius mecum communicauit, adscribam. Gallus paruus Oceani pisciculus, **ein Seehan**, sono uocis significare tempestates futuras dicitur. In gutture tenuissimæ sunt, & planè perspicuæ membranulæ, aptę nimirum ad formandum sonum: uidetur enim non tam à forma, quàm à uoce adeptus nomen, ut Gallus uocetur. Capite grandiusculo est. Corpus totum palmi longitudine. Per undas celerrimè, quasi uolatu quodam fertur, propter membranarum in branchijs & pinnis subtilitatem. Pinnæ striatæ sunt, & maculis uariatæ, & transuersim coloratæ. Inter branchias in imo uentre pinnulæ binæ sunt, quæ cursus celeritatem adiuuant. ijs enim quasi remulis utitur. Hæc ex relatione amicorum, & ex inspectione corporis cognoui. Affertur ad nos è Dantisco: nam est in Borussiæ littoribus frequens, Hucusque Fabricius. ¶ Erythrinum qui putant esse piscem Gallis rouget, Anglis **rochet**, utrisque à rubicundo colore dictum (Murmellius Rubur-num uocare uidetur,) falluntur. miluus enim is uel miluorum generis est. Germani **Rotfeder & Plötzen** appellant. uide in Erythrino A.

RVRSVS DE LVCERNA SEV MILVO, RONDELETIVS.

Icon hæc quid à nostra differat, partim pictura ipsa, partim descriptio authoris ostendunt. Generis quidem unius species proximas esse certum est.

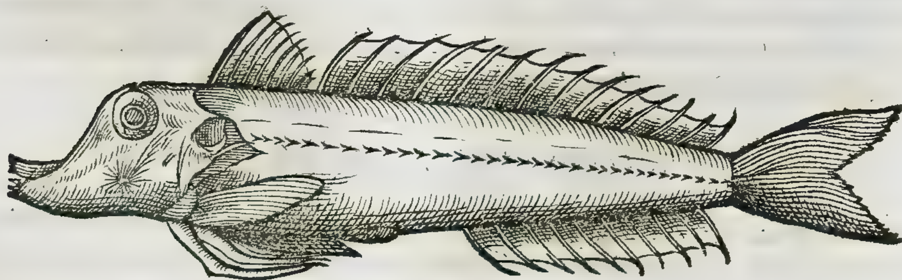

A ΙΈΡΑΞ non solùm auis, sed etiam piscis à Græcis dicitur: quem cùm Latini accipitrem conuerterint, non miluum, qui ab iisdem ἰκτῖνος nominatur: tamen ἱέρακα, uel ut est apud Oppianum ἴρηκα, piscem eum esse existimo, qui miluus siue miluago à Plinio appellatur. A nostris lucerna, quòd noctu splendeat, eâdem de causa à Prouincialibus belugo: nam beluguez fauillas appellant.

Lib.1. ἁλιευτικῶν. Lib.9. cap.27. & lib.32. ca.2.

B Miluus igitur piscis est marinus, corporis formâ coruo persimilis, corpore magis rubro, capite minùs lato, utrinque compresso. Pinnarũ numero, caudaque similis, magnitudine & colore dissidens. Quantum ad colorem attinet, parti pinnarum quæ ad branchias sunt externæ, nullæ maculæ rubræ insunt: interna ex uiridi non nigricat, sed pinnæ istæ partim flauescunt, partim nigricant. Linea à branchiis ad caudam ducta simplex non est, neque læuis, ut in coruo: sed ex acutis breuibusque aculeis horret. Non squamis sed cute aspera contegitur. Partibus internis mullo imberbi similis. Palatum parum flauum est.

F Carne est sicca duraque, ut scripsit Athenæus libro 8. ὁ δὲ ἱέραξ σκληρόσαρκότερος μὲν κόκκυγος.

E Miluago quoties cernatur extra aquã uolitans, tempestates mutari Trebius niger autor est, tradente Plinio libro 32. cap. 2.

C Oppianus etiam lib. 1. ἁλιευτικῶν prodidit miluum in summo mari uolitare.

Ἴρηκες δ' αὐτῆς ἅλμης χεῖλον ἠερέθοντες Ἄκρον ὑπὲρ ψαύοντες ἁλὸς πόρον, ὅσσον ἰδέσθαι
Ἄμφω νηχομένοισι, καὶ ἱπταμένοισιν ὁμοῖοι. At radunt summam milui lati æquoris undam,
Hos nanti similes dicas, similesque uolanti.

A Quam nostri lucernam uocant, miluũ: quem uerò cabote, coruũ (coracem) esse existimamus, his adducti rationibus. Coruo pisci à nigrore nomen est datũ: sic coruus noster, omniũ huius generis, de quo nunc agimus, piscium nigerrimus est. Præterea carne est multò duriore quàm miluus: quod coruo tribuit Athenæus. Miluus uerò post coruũ minùs cæteris rubet, per summũ mare uolitat, ut sæpe uidimus. Neque me latet alios aliter huiusmodi pisces distinxisse, ut eum qui à nobis coruus (corax) dicitur, cuculũ esse asserant: non animaduertentes cuculum ἐρυθρὸν, id est rubrum dici, eum uerò quẽ pro cuculo exhibent nigrũ esse. Deinde miluũ esse quem coruũ appellamus, ob pinnarum quæ ad branchias sunt longitudinem. Sed satius est ob prædictas causas ita distinguere, ut nos distinximus.

Miluum hîc, et suprà Coracẽ, ueros se exhibuisse.

DE ALIO MILVO, BELLONIVS.

Miluus à Bellonio pictus, squamosus solus in hoc genere, ad hirundinem Rondeletii propiùs, quàm hirundo ipsius (Bellonii) accedit.

A Milui pisces Massiliæ cognoscũtur, sed falsò uulgari nomine Landolæ appellantur, quũ id nomen potius hirundini debeatur. Venetiis rarò in foro piscario adferri uidimus: Romæ uerò tã populares sunt, ut ferè pro nihilo habeantur: uulgus Nibiũ uocat. Est aũt uulgari eorũ lingua Nibiũs, idem quod Miluus. Multi contendunt eum uocari debere hirundinem, sed quũ ferat minaces aculeos, & pinnas spinis munitas, non uideo quòd rectè ita esse possit. Sunt qui piscẽ, quẽ Veneti Lucernam uocant, Miluum esse credant: *(ipse Cuculum hunc facit.)*

B Nullum scio piscẽ (dempta hirundine) cuius alæ maiores sint, quàm Milui. uolatu enim opus habuit. Vnde Oppianus, Quumque timent magnum uenientẽ è marmore piscem, Hos nanti similes dices, similesque uolanti. Ita enim in sublime efferuntur Milui, dum ab alio pisce in mari percussi sunt, ut alati esse uideantur. Horum tria genera obseruari solent. Proinde tereti corpore Miluus est, sessilibus squamis undique contectus, ut in serpentibus dicemus. Pinnas utrinque ad latera habet, sed tam longas, ut palmũ excedãt: latas uerò totidem, quæ corpus ipsum longitudine superant. Posset Miluus totus à suis pinnis circũduci: ex quarũ latitudine non miror, si aliquando perculsus metu in aërem se efferat. Si quis Milui uentrẽ, caudam & cutem obseruet, in utroque latere duos squamarũ ordines (asperarum ferè, ut in Trachuro) uidebit, quas pro maximo robore habet: quibus fit, ut ea parte ferè quadrangularis appareat. Rostrũ illi est simũ & recuruũ. Oculi magni atque elati. Caput osseum, in quo sunt aculei quatuor, ad caudã spectantes. Cucullam habet osseam, cuius duo superiores aculei, nequaquã mouentur: inferiores uerò attolli ac deprimi possunt: Lituris in tergore notatur ex cyaneo uirentibus: dẽtibus caret. Lienem habet oblongũ, subrubrũ.

(C) LVDOLATRA, ut dicunt, animal est marinum, quatuor alis præditum, duabus in facie, & totidem in dorso, quibus magna uelocitate fertur quocunque libuerit, Albertus. ego nec nomẽ apud bonos authores huiusmodi, neque animal ipsum in natura extare puto.

DE LVCIO, RONDELETIVS.

C *Vbi.*

INTER fluuiatiles Lucium collocamus: quanuis non solùm in fluminibus, sed etiam in paludibus, stagnis & lacubus uiuere comperiatur. Est igitur Lucius omnium dulcium aquarum communis, quem cetaceis fluuiatilibus ante descriptis *(nos eum ordinem non sequimur)* subiungimus, quia in magnitudinem insignem accrescit.

Marinus

Marinus planè non eſt, nec niſi rarò in ipſis etiam fluuiorum oſtijs reperitur, niſi aut undarum ui, aut ſuo impetu illuc feratur. Has ob cauſas aliquando in oſtijs Rhodani, uel in ſtagnis marinis capitur, ſed prorſus exuccus & inſuauis, ac ueluti tabidus, non alimenti quidem penuria: nam ibidem permulti piſces commodè degunt, & pingueſcunt, ſed quod in alienum locum & à natiuo diuerſum ultro compulſus ſit.

Lucij figura hæc noſtra eſt, nõ ad illius quem Rondeletius dedit imitationem expreſſa.

Auſonius primus ex Latinis, quod ſciam, Lucij nomine uſus eſt, deducto, ut opinor, à Græco nomine τοῦ λύκου, quod Lupum ſignificat: quia hic inter fluuiatiles ſit uoraciſſimus & edaciſſimus, quemadmodũ inter marinos Lupus, cui Græci à uoracitate λάβραξ nomen dederũt. Sũt qui Sphyrænam Lucium marinum uocẽt, quem Itali ſpetto, noſtri ſpet appellant. Sed Sphyræna & Lucius ualde à ſeſe ſeiuncti ſunt, ut ex capite de Sphyræna colligere licet. Burdigalæ Lucz nominatur, à Gallis Brochet, uel ab alijs Bequet, uel Bechet, à roſtro prominente: Bec enim lingua noſtra roſtrum ſignificat. Aulici noſtri Lucium pede uno minorem Brocheton uocant: maiorem, Lanceron: qui pedum duûm triúm'ue eſt magnitudine, Brochet. A

B *Deſcriptio.*

Eſt igitur Lucius piſcis longus ad duûm triúm'ue cubitorum magnitudinẽ attingens in magnis lacubus Galliæ & Germaniæ: quadrato ferè dorſo & perpetuò æquali, donec ad poſtremas pinnas uentum ſit: aliquãdo tamen uentre diſtento & prominentiore quum pinguior factus eſt. quod etiam aliquando Ichthyopolarum impoſtura accidit: qui piſcium quorundam uentrem herbis infarcientes, algam & uiles alias herbulas cariùs uendunt, quàm piſces ipſos, quod Romæ fieri deprehendi. Cauda eſt breui, capite quadrato, ſtriato, foraminibus paruis excauato. Roſtrum anſerino roſtro non abſimile eſt: maxilla inferior ſuperiore lõgior, & cochlearis modo excauata. Dentes multos habet uario modo diſpoſitos. nam in maxillæ inferioris anteriore parte dentes parui ſunt, in os recurui: in ſuperiore maxilla nulli ſunt. quia cùm ea latior ſit, dẽtes extra os prominentes, & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura duos dentium ordines palato infixit. Oculi coloris aurei ſunt æmuli, ante quos duo ſunt foramina in unicam cauitatem coëuntia. Corpus ſquamis tegit̃ paruis tenuibuſq; adeò, ut ijs carere uideatur, & cum ijs coquatur: & inter edendũ, ſi paruus ſit Lucius, negligantur, ſin maior, duriores & euidentiores abijciuntur. Corpori maculæ quædam aſperſæ ſunt. Venter candidus eſt: dorſum nigricat uel liueſcit: latera argentea ſunt, in magnis & ſenioribus aurea. Pinnis natat quatuor, duæ ſunt ad branchiarum ima: qui pinnarum ſitus eſt fluuiatilibus piſcibus cõmunis, ut faciliùs in aqua ſuſpendantur & efferant̃. contrà altiùs ſitæ ſunt eædem pinnæ in marinis. quia dulcis aqua tenuior eſt & liquidior, marina craſſior & ſpiſſior, ob id hæc põdus magis ſuſtinet, illa minùs. Inferiore uentris loco duæ aliæ ſunt magnæ & ualidæ. In dorſo nulla eſt: ſed non procul à cauda duæ ſunt, una ſuperior, altera inferior. Superior aurea eſt, nigris maculis notata. Cauda in duas pinnas deſinit ſimiliter pictas. Linea medium corpus dirimens uix cernitur, quia ex minutis punctis conſtat. Interna omnia corporis figuram ſequuntur. Etenim oblonga ſimul, (*ſunt fortè, non ſimul legendum,*) maximè uentriculus pinguitudine obductus, cuius permultæ ſunt appendices: in quibus chylus confectus ſeruatur, ne ob gulæ laxitatem facilè reijciatur. Inteſtina tribus longis conuolutionibus conſtant. Hepar uentriculum amplectitur, in quo ueſica eſt felle uiridi diſtenta, in ſuffuſionibus & oculorum maculis utili. G

Carne eſt dura, nec ualde glutinoſa, ſi in fluuijs & magnis lacubus alatur: ſed mali ſucci & glutinoſa, ſi in ſtagnantibus aquis & paluſtribus degat. De quo Auſonius in Moſella: F

Lucius obſcuras ulua, cœnoq; lacunas
Obſidet. hic nullos menſarum lectus ad uſus
Feruet fumoſis olido nidore popinis.

In piſcinis etiam cum Tincis & Cyprinis includuntur Lucij. hi omnes pro loci & uictus ratione, uel meliore uel deteriore ſunt ſucco. Galli magnos Lucios & in puris aquis educatos ualde cõmendant, alios item piſces duræ carnis: eosq; rident qui ut carnes, ita piſces aſſeruant, ut teneriores reddantur. Qua in re uehementer errant. quę enim dura difficiliùs concoquuntur quàm mollia: quæ intelligo tenera & friabilia, non humore nimio & ſuperuacaneo diffluentia.

G Oſſa maxillarum à quibuſdam in medicamentis uſurpantur uſta, in cinerem & in puluerem redacta. Drachmæ pondere ad calculos renum cõminuendos ualere creduntur, non alia opinor ratione, quàm calculum in meatibus urinæ morantem deorſum pellendo, uel pituitam qua calculus retinetur abſumendo. Itaq; ad ueſicæ calculum nihil prodeſt. Alij ex ijſdem maxillis cinerem mentulæ ulceribus aſpergunt ad exſiccandum, quod efficacius præſtant ſaliti Lucij oſſa, ut ſpodij uice eſſe poſsint, quemadmodum & Siluri ſaliti oſſa.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Quantùm fallantur, qui Luciũ Lupum eſſe putant, in Labrace ac Sphyræna diximus. Nam & Græci qui Venetis ſeruiunt, Sphyrænam Luczium marinũ nominant: qui uerò Turcis ſubijciuntur, Turcies uocant. Minores Lucij in Anglia Pike: cùm autem adoleuerint, Luz uocantur. Gregalis non eſt Lucius: & quanquam nuper editus ſit, tamen nunquam niſi ſolus euagatur.

(C) Solertis eſt in comparando ſibi uictu naturæ piſcis. ſiquidem ſtans contra fluentis aquæ raptum, quoties ranam uel aliud quidpiam delabi aut moueri aduertit, illuc ſeſe protinus emittit, atq; eiaculatur in prædã: unde Galli Lanzon uel Lanceron uocant. Alij ab eius ore prægrandi Becquetum: alij quòd oblongo ſit corpore ut ueru, Brochetum dicunt.

B Angli pingues admodum Lucios habent ac magnos. Omnes autem Lucij tereti atq; oblongo ſunt corpore, capite in acutum protenſo, albo, ac liuido, aut etiam ſubnigro: Squamis paruis, hiatu grandi: dentibus caninis, longis & tranſparentibus, in gyrũ per maxillas inflexis: branchijs utrinq; quaternis, cauda bifurca. quatuor ſub uentre pinnas habent: duas caudæ uicinas, quæ inter ſe mutuò opponuntur ad pinnarum teli effigiem. Hepar illis eſt pallidum, per uentrem ad latus ſtomachi porrectum: à cuius lobo fel porraceum in grandi uaſculo pendet: lien ſub reuolutione ſtomachi, ad quem fibra ex felle demittitur. Tres tantùm reuolutiones inteſtinorũ habẽt, apophyſes nullas. Cor magis turbinatum, quàm trigonum. Cæterũ inter Italicos & Gallicos hoc eſt diſcriminis, quòd Gallici in longum protenduntur, ſuntq; delicatiores; Italici uerò uentre ſunt prominente, & corporis ueluti truncata mole atq; in latum exporrecta.

A Cęterum an ſit Oxyrynchus Strabonis, quem Niliaci piſcatores ſacrum habent, id mihi controuerſum eſt. *Oxyrynchus.*

COROLLARIVM.

A Lucij nomine ex idoneis ſcriptoribus primus & ſolus (quod ſciam) Auſonius uſus eſt. Author de naturis rerum & ſecutus eum Albertus, lucium & lupum aquatilem nominarunt. *Lupus.* Lucius ubiq; ſtagnis ac lacubus frequentiſsimè reperitur: nuſquã mari. qua una ratione qui eum antiquitus lupum fuiſſe exiſtimant, manifeſtè cõuincuntur, Iouius. Lucium fl. longè à lupo ueterum differre, contra Simonem Genuenſem & Franciſcum Philelphum, Maſſarius docet: & Lupi hiſtoriam mox ſubijciendam conſideranti, dubij hac in re nihil relinquetur. Eruditus quidam nuper ſilurum eſſe putauit: cuius opinionem Rondeletius in Siluro refellit. *Silurus.* Bellonius in Singularibus lucium in Nilo frequentem eſſe ſcribit: eundemq; uideri ueterum oxyrynchum. *Oxyrynchus.* Nili quidem oxyrynchum carniuorum fuiſſe in o. elemento confirmabimus. *Macrella.* Macrella piſcis quidam apud inferiores Germanos uocatur, (*nomine etiam Gallis noto: neſcio an de fluuiatili piſce: nam ſcombrum piſcem marinum Galli Maquereau uocant, Angli Macrel*) quem Carolus Figulus Lucium Auſonij eſſe ſuſpicatur: & Lupum ueterum quem noſtri Hecht, Galli brochetum appellant: utraq; opinione plurimùm deceptus. Sequitur eum Adamus Lonicerus quoq;: quoniam lucius Auſonij uilis ſit piſcis, brochetus uerò maximè inter omes nobilis. Atqui regionibus diuerſis eiuſdem piſcis nõ eandem eſſe bonitatem: aut ſi eadem eſſet, meliores tamen piſces alibi deeſſe, alibi abundare: deniq; temporum & ætatum iudicia uariare, cogitare illi debuerant. Lucium ergo (inquit Lonicerus) putamus eſſe Macrellam uulgò dictã, Germanicè ein Macrell, per antiphraſin uidelicet, quòd lucem fugiat. Confirmat etiam hoc quòd ferunt Macrellam in aquarum fundis, tanquam fugientẽ lucẽ, deliteſcere: unde noctu cum face piſcatores adnauigant, quam conſpiciens Macrella, uelut attonita ſtupet & capit. Editur hic piſcis toſtus potiſsimũ igni, unde Germani etiã Bratfiſch eũ uocant, Hæc Lonicerus. *Eſox.* Eſocẽ Plinij quem maximũ in Rheno piſcẽ eſſe tradit, luciũ eſſe non deſunt cõiecturæ, quas in E. elemento retuli, pagina 438. nã ſi qui alij etiã maiores in Rheno reperiunt, ij Rheno proprij non ſunt cũ è mari aſcendãt, ut ſalmo & ſturio. ¶ Lucium Itali

Itali Luzzo nuncupant. Hispani Sollo. Galli (inquit Gillius) qui accolunt Lygerim & Sequanam, Brochetum appellant: prouincia Narbonensis Luciun. Brochet Gallicum nomẽ factum coniicio à broche quod eis ueru significat: unde diminutiuum brochette: quòd os acuminatum hi pisces habeant, unde & oxyrynchi putantur. Nostri **Hecht** appellant, & differentiam à locis faciunt: eorũ enim qui in lacu degunt, alios qui circa harundines uersantur, **Rorhecht** uocitant, alios qui in altiori gurgite, **Seehecht**. In Albi, alij à Martio mense **Mertzenhecht** uocantur: alij post pascha, **grosse hecht**, id est, magni lucij. Circa Coloniã usitatũ est nomẽ **Schnucht**, alijs **Schnack**, **Snok**, **Snouck**, ut Flandris: à rostri figura forsan prominente: nã & culices Germani **Schnacken** nominant à promuscide longiuscula. Argentinæ lucios minores & eodem anno natos, **Hürling** appellant: quod nomen percis fluuiat. paruis nostri attribuunt. Apud Anglos Lucij maximi **Luces** dicuntur: medij, **Pikes**: minimi, **Picrelles**. Angli Lucium piscem Lusitanica uoce Picque nuncupant, Amatus. Angli plerique scribunt **a Pyke**: quod ad Gallicum Bequet accedit, à rostro factum, ac si rostricem dicas. ¶ Polonicum eius nomen Sczuka uel Stzuká. Bohemicum Sscika.

Lucio caret Hispania uniuersa, Amatus Lusitanus. Thrasymenus lacus in Italia huius generis pisces (*inquit Iouius*) *longè maximos atque optimos nutrit. bicubitalem enim aliquãdo excessere magnitudinem. Post Thrasymenios è Cymino (qui hodie Rusilloni lacus dicitur. fuit is uicus antiquitus rus Syllanum) laudatiores Romæ habentur. nam quos præbet Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit, & sapore & magnitudine sunt inferiores.* In Germania passim abundant: præcipuè in Heluetijs, quorũ regio amnes & lacus multos magnosque habet. Mediocres ab Odera flumine multis plaustris euehi audio. Simon Paulus Suerinensis in lacu alluente Suerinum non procul Oceano Germanico, cum alijs piscibus lupos (*lucios autem intelligere uidetur*) capi ait. ¶ Si fluuialis aqua & alimentum lucio abunde suppetat, progressu temporis in longitudinem maximam eualescit, Author de nat. rer. Argentinæ anno Christiano M.D.XLIIII. lucius in Illo amne captus est, qui libras (sedecim unciarum puto) 26. appendit: iecur autem eius uncias tredecim cum dimidia. Sphyrænam aliqui lucium marinũ uocant, à similitudine quadam. alij turdi genus quoddam, undecimum Rondeletij, aut ei persimile: quẽ piscem Bellonius Hepatum facit: sed illi Lucij mar. nomen minus conuenit. ¶ In Oceano Germanico circa Borussiam, piscis quidam marinus **Zanz** uocatur, lucio ferè similis, magnitudine, figura, squamulis, ut ferunt. Audio & piscem, qui à Rheno denominatur in mari, **Rheinfisch**, (asellorum generis, ni fallor,) una ex parte salmonem, altera lucium referre. ¶ Lucium à lucendo Bellonius dictum arbitratur (ut ipse mihi retulit) quòd siccatus nocte luceat. Rostrum habet longum, & rictum magnum, Albertus. Et alibi, Os magnum, & ualde scissum, *instar quadrupedũ quorundam*. Os latum & dentes acutissimos, Obscurus. In cerebro lapidem crystallo similẽ gerit, sed hoc cum æuum in longum duxerit, Author de nat. rerum. Ego in capite lucij etiam parui lapillos geminos candidos reperi. Ossium seu spinarum in capite eius formæ diuersæ reperiuntur: unam uulgò cruci cõparant: aliam lanceæ: tres alias clauis seu paxillis, passionis Dominicæ instrumentis. In quibusdam (*piscibus*) nõ apparet aliquid simile linguæ omnino: sed locus inuenitur lenis, continuus: eo quòd gustus animalium nõ est in lingua, sed in tota oris interioris superficie: & talis piscis est apud nos lucius, qui fauces superiores habet plenas dentibus, Albertus. Dentes habet acutos diuersarum acierum, Idem. Soli equidem lucio piscium qui apud nos capiuntur, branchiarum exortus spinosos ac dentatos esse puto. Branchiæ quædam sunt diuaricatæ & extensæ à corpore piscis, ut lucij & salmonis. Lucius quidẽ paucas habet branchias, & operimentum earum osseum, Albertus. Sunt qui uentriculos tres eis attribuant. Fellis color è uiridi subluteus est: folliculus è cœruleo uiridis apparet. est autẽ meatus à fellea uesica longo ductu (ad sex digitos fortè) per intestina extensus. ¶ Minores lucij colore elegantiores, magisque uirides sunt. ¶ Nullæ pulpis earum spinulæ intercursant, ut alijs fluuiatilium plerisque. B

Lucius stagna, paludes, fluuios incolit, Gillius. Lucius ubique stagnis ac lacubus cum tincis frequentissimè reperitur, nusquam mari. Ausonius quoque lucium nominat cum tinca, Iouius. Lucius obscuras ulua cœnoque lacunas Obsidet, Ausonius. In lacubus nostris alij ad ripas inter harundines, alij in alto degunt, unde & denominant, **Rorhecht / Seehecht**. Differunt pisces plurimùm secundum loca, in quibus uersantur. omnes enim saxatiles pinguiores sunt, & saniores (*sanum Alberti ætas & pro sano & pro salubri accepit. utraque significatio hîc conuenit:*) ut truta, lucius, thymallus, Albertus. ¶ Stomachum (*uentriculum*) habet ita continuatum gutturi, ut aliquando eum eijciat auiditate glutiendi piscem. quos autem ceperit pisces, capite introrsum uerso digerit: & aliquando parũ seipso breuiorẽ glutit piscem: & tunc capite introrsum uerso, & aliquanta parte extra os dependente, paulatim digerit, attrahitque partes piscis secundum longitudinem, donec totum digesserit, Albertus. Tantæ auiditatis est, ut piscem, quem totum quantitas eius deglutire non sustinet, dimidiũ incorporet, Obscurus. Cibus eius sunt pisces, & quicquid ranarum more repit. Piscem ad magnitudinem propè sui comedit: nam ubi uictũ subegerit, caput primùm ore deuorat: quo digesto, paulatim addit sequentia, donec totum consumat, Author de nat. rer. Lucius uoracissimus (inquit Rondeletius in Siluro) dentibus acutis, longis, firmisque armatus

C
Vbi.
Cibus & uoracitas.

est, quem uerè dicere possemus in animalia grassari. Cuius rei exemplũ proferam. Narrauit mihi uir fide dignissimus, uidisse se mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à lucio dentibus apprehensum, cuius demorsu cruciatam & territam inde fugisse: & crebra capitis quassatione lucium in terram deiecisse, quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumq; tulit. Certum est feles paruos & canes in uiuaria luciorum coniectos ab ijs deuorari. Cracouiensis quidam Polonus nuper nobis retulit, anseris pullos duos in uentre lucij à se uisos: & huius generis piscem aliquando pedem ancillæ in piscina apprehẽdisse. Apud nos etiam fulica in uentriculo lucij reperta est. Pisces minores deuorat, uescitur etiam uenenosis, ut bufonibus & huiusmodi, Obscurus. Si quando piscẽ asperæ squamæ & acutæ spinæ inuenerit, (sicut est perca, Albertus:) hunc apprehenso capite uorat, nam si per caudam arripuerit, glutire non potest: sic enim & squamæ & spinæ in aduersum rigentes impediunt, Author de nat. rerum. Ego tamen uidi & consideraui, quòd cùm piscem (*percam nimirum*) capit, primùm in ore per transuersum dentibus perforatum diu portat, & deniq; mortuum glutit, Albertus. Perca squamis & branchijs (*immò pinnis dorsi*) asperrimis armata ei resistit, ne dentibus eius præda fiat, Obscurus. Sunt qui percam piscem lucij socium esse aiunt: ex eo fortè id suspicati, quòd percæ, præsertim maiores, illæsæ circa lucios degant: non quòd eis faueat, sed quia nocere nõ potest: Piscibus uescitur, & ne suo quidem generi parcit, (cum pastus aliunde non suppetit,) Albertus. Hinc uersiculus ille Arnoldo Villanouano citatus ex authore incerto, Lucius est piscis rex & tyrannus aquarum. Pari quoq; generis sui parcere recusat, uel ob naturalem crudelitatem; uel quia auidus est cibi, rapinæq; impatiens. Nam & propria semina persequitur ubi piscis formã susceperint, Author de nat. rerum. Animalia eiusdem speciei non sunt cibi animalibus suæ speciei, quibusdam aquatilibus exceptis quæ uorant indiuidua suæ speciei, ut lucius & alia id genus, Niphus. τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων, ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσί, καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς ἔσθμ ἀλλήλους. ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐπ᾽ αὐτοῖς. ἀνθρώποισι δ᾽ ἔδωκε δίκην, Hesiodus in Operibus. Lucium Germani inter iocularia piscium cognomenta, prædonem appellant: Ein hecht ist ein rauber. Trutæ & lucij dum pisces ab ima aqua ad summam persequunt̃, nimio celeritatis impetu aliquando supra aquam efferuntur, ut uel in scaphas interdum incidant. ¶ Lucius uelox est natatu, Arnoldus Villanou. Dicũt aliqui eum per flumina ascendere dulcioris aquæ desiderio, quæ tanto semper est dulcior, quanto fonti propior, Incertus. Albertus fœminam lucij tantùm, cum oua spargit, fontes uersus ascendere prodit. ¶ Lucium Britanni ligneis uiuarijs innatantem uendũt; uentremq; illis ultro cultris aperiunt ad ostentandam eorum pinguedinem, quæ plagis exprimitur, ut emptores aspectu suminis alliciantur: neq; refutati propterea cõmoriuntur. Coëunt enim protinus patentia uulnera tincarum contactu: quòd earum tenaci illuuie, ueluti glutinoso medicamine solidentur, Iouius. Mirum est illud quod à tot audiui uiris, ut impudentius fuerit tot testibus mendacium non credere, quàm ueritatem aduersus eorum autoritatem tueri: Lucium scisso uentre ostendendi lactes causa, inde consuto, atq; inter tincas in uiuarijs reposito, sanari humore earum, dum se illis lucius uentre affricat. Hoc tamẽ causam habet manifestam, cum uiscera non sint oblæsa, & humor ipse glutinosus sit, aërq; ad corruptionem minimè paratus, nec scio an in Italia experienti hoc sit successurum, Cardanus. Audiui & ipse ab oculato teste, fieri hoc solere apud Anglos, uentrem lucij dico ad duos aut ampliùs digitos rescindi: & si emptorem non inueniat, piscẽ uulnere consuto, reddi uiuario, in quo tincæ insint. ¶ Et fortè cognatio quædam lucijs est cum tincis, siquidem lucios (inquit Cardanus) è tincarum semine generari creditum est amicitiamq; inter illos intercedere. Certum est uerè lucios in piscinis ex alieno semine generari, quòd neq; soli, neq; sati, sponte procreentur in eis, Cardanus. Tincæ & lucij & absq; semine & ex semine generantur, nam in piscinis non sati inueniuntur, Idem. Luciorum oua uiuarijs immissa facile prouenire putant, nam si uel ardea lucij oua deuorârit, & de arbore in piscinã aliquã excreuerit, lucios inde prouenire creditur. Fœmina lucij cum oua spargit multũ ad originem aquarum ascendit propter dulcedinem aquarum, quæ conuenit ouis imperfectis: quæ in aquam proiecta incrementum debent accipere, Albertus. Paritura quò longiùs potest à loco suo, ubi morari consueuit, ascendit: ne oua pateant prædæ sobolis suæ, (aliorũ luciorũ,) Author de natur. rerum. Lucij ut primùm ex ouo editi sunt, suscepti intra branchias certorũ pisciũ, (ut sunt mustilleguli, Seveln Germanis dicti: & Ploceni, Gusteri, Vkelangi, & qui à rubore oculorum denominantur Rotaugen) fouentur. quamobrẽ etiam tales non comedunt, nec lædunt, ne nutrici malam referant gratiam, Christophorus Encelius. Vide in Anguillæ Corollario c. Mihi quidem uerisimile hoc non fit: ut neq; hoc, quod aliqui putant, anguillas è luciorum semine oriri: quòd ijs in locis ubi oua sua sparserint sæpiùs anguillæ minutæ reperiantur. In Albi fluuio lucij mense Martio ouis abundant, & pariunt. apud nos & in Acronio lacu mense Aprili oua spargere incipiunt, perguntq; per duos menses. ¶ Morbus etiam pestilens lucios aliquando inuadit, & tubercula quædam satis magna lateribus innascuntur: unde plurimi pereunt, & si in piscina aliqua conclusi fuerint, pleriq; omnes.

Natatu.

Venter eorum apertus, tincarum tactu sanatur.

Generatio.

D De lucij crudelitate cum in alienos, tum in sui generis pisces, abunde diximus in C. Socium aiunt esse tincæ, aliqui etiam percæ, & alijs quibusdam tum amicum esse, tum parcere: ut ibidem dictum

dictum est. alij uerò percam, si cauda ipsam arripuerit, ab eo uorari aiunt. Cernua fluuiatilis à Bellonio dicta, lucio caudam obuertit, & pinnas erigit, ne possit deuorari. Brema piscis est fluuialis, qui cum uidet sibi lucium imminere, declinat ad cœnosa, aquarum limpiditatẽ à tergo perturbans, Alexander quidam obscurus. ¶ Cancer (Astacus) fluuiatilis, ut referunt periti piscatores, etiam in gurgustia ad lucium accedit, & arrodit eum, Albertus.

Lucium in nostro lacu capi uendiq; non licet, qui non digitos sedecim mediocres magnitudine (in Bauaria quatuordecim) æquet. E Pœna etiam ijs constituta est, qui lucium hamo ceperint, drachmæ ferè quatuor cum dimidia. Interdictum est quoq; ne quis à medio Aprilis usq; ad finem Maij, retium genere ullo (**weder hecht bären / noch hecht netze**) alijs'ue instrumẽtis lucium capere ausit, pœna est, argenti Marca dimidia. Capitis suppliciũ olim illis erat decretũ, qui lucios iusto minores, aliosq; pisces prohibitos retibus ab harundinibus denominatis (**mit Rorzügen**) alijsq; instrumentis cepissent, nec reddidissent aquæ, sed mitigata est pœna, & ad cõmunẽ (drachmarum ferè quatuor cum dimidia, puto) reuocata. Genus retis **Wyrgarn** appellant nostri à laxitate macularum, quo lucios & percas piscantur in lacu, duobus trahentibus: & ministro in nauicula sequente: id quod à fine Maij usq; ad diui Martini diem concessum est. Sunt qui lineæ hamos quatuor acutos annectant, & linea raptim sursum attracta lucij, quem stantem, id est in loco manentem obseruarint, (manere autẽ aliquando per horam ferè solent,) uentrẽ configant, capiantq;. Sunt qui gobiones fluuiatiles hamis inserant ad inescãdos lucios. Apud Anglos capiunt ranis & pisciculis quos Blecas nominant, affixis hamo, trahendo funẽ per ripã. non statim autẽ extrahunt, sed iam defatigati. Placẽtis relictis ab expressione seminum papaueris ad olei usum, aliqui ad pisces stupore ita inducto capiendis utunt. omne aũt genus piscium eas degustat, cyprino & lucio tantùm exceptis: ut pluribus scripsi in Cyprino E. ¶ Si quando nassa, cui inclusus fuerit, ex aqua leuata lucem diei uiderit lucius, rarò uel nunquam accidit ut postea diutius remaneat: sed quæsita sibi uia euadit, Obscurus. ¶ Lucij sanguis in Sole siccatus & tritus, uino albo iniectus, rubellum subitò facit, Ex libro manuscripto.

Lucius Ausonij tempore nullo in precio fuit, nunc inter lautos fluuiatiles censetur, Gillius. F Hic nullos mensarum lectus ad usus, Feruet fumosis olido nidore popinis, Ausonius de lucio. Lucij plebeia inter obsonia censentur: ita ut nunquam, nisi in summa marinorum penuria, sicut aliquando accidit piscatione tempestatibus sublata, in mensam ueniant: & id tum etiam ad honestandum potiùs patinam, ut dicunt, quàm ad conuiuas eo edulio conciliandos. Dicebat Pogius Lucio, etiam ex Cymino lacu, & ei quidem præpingui, nullam unquã inesse gratiam, nisi quum solus in maxima conuiuarum inedia prandijs apponeretur, Iouius. In quibus Italiæ aquis magis minus'ue laudati sint lucij, ex eodem Iouio relatum est suprà in B. Luciũ Belgæ omni tempore uiuum uenditant, Iouius. Et mox: Hic piscis admodum salubris omnium medicorum iudicio putatur. Cæterum ab insulsa quadam pulparum siccitate nullam unquam in optimatũ mensis laudem uel cõmendationem adeptus est: ita ut ij nostrates lucij cum Gallicis dignitate minimẽ sint comparandi: & te tuosq; cõuiuas lautissime Ludouice aliquando deceperint: quum obsonatores Galli incomperto adhuc agresti illorum sapore dum emerent, sola proceritatis specie ducerentur. non enim maximi semper optimi. nam in omni genere piscium media ætas, quę nondum summam magnitudinem impleuit Cornelij Celsi autoritate cõmendatur. ¶ Anguilla ætate prouectior, salubrior est minore, ut quidam uolunt: lucij & percæ, contrà, Arnoldus. Lucij parui delicatissimi habentur circa Argentinam, mense Iulio. Cauda & pars posterior in hoc pisce præfertur. ¶ Lucij etiam in Germania alicubi satis preciosi sunt, ut circa Basileam, non minus quàm trutæ, apud nos uiliores. ¶ Inter pisces dulcis aquæ consideratis prædictis conditionibus, perca & lucius mediocris primũ gradũ bonitatis obtinent, modò sint pingues: deinde uendosia, tertio lopia. Et quanuis carpa sit squamosior prædictis, carnẽ non adeò albam, friabilẽ & subtilẽ habet, sicut lucius & perca, & sæpius reperitur in stagnis, Arnoldus Villanou. ¶ Iulio mense optimus existimatur: apud nos etiã Octobri. ætate prouectior omni tempore probat, præterq; cũ oua spargit: id quod facere incipit Aprili mense, & pergit ad duos menses. Mas (ut in cæteris etiã) fœminæ præfertur. ¶ Pisces saxatiles (*qui in aquis saxosis & purioribus degunt*) pinguiores & saniores (*salubriores hîc interpretor: quanquam & ipsos in talibus aquis meliùs ualere dicendum est*) sunt: ut truta, thymallus, lucius, Albertus. Lucius quanq; uenenosis interdũ uescitur, ut bufonibus & huiusmodi, ægrotis tamen salubris esse dicitur, Obscurus. ego piscẽ illũ qui uenenis uescitur, eo præsertim tempore, omnino noxiũ putârim. Luciũ piscẽ cõmendat inter salubres, ut & trutã Amatus Lusitanus. Piscis est duræ carnis, Arnoldus. Alexander Benedictus tẽpore pestis quoq; cõmendat ex piscib. procerũ lupũ tũ marinũ tũ fluuiatilẽ, (id est luciũ:) eiusdẽ em̃ (inquit) sunt nominis atq; similitudinis. ¶ Lucius piscis est salubris, & carnis bonæ: unde esus eius puerperis, cũ reliquorũ sit interdictus, conceditur, Adamus Lonicerus. ¶ Pisciũ in tenui uictu usus esse, præcipuè lucij, temeli, carpionis: quodq; carnibus præferant optimi pisces ad tenuem uictũ, Aloysius Mundella docet Medicinalium Dialogo 2. sect. 4. particula 5. Sed lucius, & carpio, (Benaci) ampliùs fortè crassiusq; nutriunt, quàm alij quidã fluuiatiles lacustresq; pisces ac pisciculi, ut leucisci, alburni, &c. ¶ Hecticis conceduntur pisces aquæ dulcis saxatiles, ut striguli, lucij, temuli, &c. Gaynerius.

Lucium fluuialem exenteratum elixabis, cocto squamam cum pelle auferes: ac ex leucophago aut alliato, aut sinapio comedes. Paruũ lucium, si uoles, assato. Hic piscis inter alios minùs insalubris habetur, Platina lib. 10. cap. 39. Et rursus cap. 62. quod inscribitur Pisces in gelu. Gelu ex aqua, uino & aceto fit: & quò diutiùs seruetur, multa aromata indi oportebit. Ex iure mænæ (*tincam ipse mænam uocat*) aut lucij præpinguis, exenterati tantùm, nec exquamati, optimum fiet gelu. Sed is piscis lento igne, & in tanta aqua ut uix tegatur, bene coquendus est. Cocti & exempti pellem rursum in cacabum pones, ac ebulliat aliquandiu sines. Reliqua deinde quæ in gelu carnium facienda diximus, obseruabis. Congelari ac constringi & reliqui pisces, elixi præsertim, tam marini quàm fluuiales, hac conditura poterunt. ¶ Lucij oua aliqui similiter ut barbi, cholericam passionem excitare aiunt. Platina tamen lib. 8. cap. 41. tortam ex cammaris componens, lyci (sic lucium uocat) oua adijcit. Vide in G. ¶ Ex Gregorij Mangoldi libello Germanico: Laudatur lucius elixus, assus, & frixus. Cum exenteratur & ad elixandũ præparatur, felle eius superficies tota oblini debet, ut sanguine suo Cyprinus, uel cum reliquis intestinis coquatur fel. Elixãdus aquæ feruidæ immittatur, & sal affatim adijciatur, non amplius enim salis sibi attrahit quàm conueniat. Quòd si ita elixare libuerit, ut cœruleus in eo color eniteat, sic facies: Concides in tomos, & sanguinem diligenter ablues: deinde per horæ dimidium aut amplius in acetum acre infusos sines. Tum aquam (quæ sit dupla ad acetum) in cacabo feruefacies, bene salies: & cum iam satis feruet, piscem unà cum aceto aquæ feruenti infundes, & decoques quantũ satis est. Ita piscem planè cœruleum, pulchrũ & boni saporis habebis. ¶ Lucius paruus ritè paratus, cauda in os immissa, butyro in sartagine frigitur: & in iure mensis infertur: qui cibus hodie nostris in delicijs habetur. Ius autem hoc modo fit: Acetum, aqua, uinum, saccharum, modicè miscentur, cum polline aromatico, ex caryophyllis ferè, cinnamomo ac pipere aut zinzibere. hæc omnium mistura pisci frixo, butyri parte cum eo relicto, superinfunditur: & tantum adhuc temporis coquitur quantum elixando ouo sufficeret. ¶ Baltasar Stendelius in opere Germanico artis Magiricæ libro 4. de lucijs frixis artocreas conficere docet: & rursus ferculum quoddam in integram lucij pellem detractã farciminis instar ingerendum. & rursus eodem libro de lucijs frigidis apponendis: deq; ijsdem cum lardo parandis. Habent & Gallicè conditi Magirices libri suos apparatus, quos tanquam curiosos prætereo.

G

Ventriculus. De luciorum uentriculis particulam aliqui clauis (quos nostri picarum oculos uocant) imponunt, & tertio quoq; die nouam: idq; ter repetunt. *Cor.* ¶ Sunt qui cor lucij uiuum deglutiant, ut febrim depellant. *Fel.* ¶ Fel de lucijs paruis aliqui tuendæ ualetudinis gratia edunt. Nonnulli luciorum trium fella cruda aduersus febres deuorant. Pro callionymi felle ad oculorũ remedia, sunt qui lucij fel usurpent ex eruditis. *Maxillæ & ossa capitis.* ¶ Farina de lucij maxillis egregiè siccat, quare & inueteratis ulceribus inspergitur. Ad ficos ani: Maxillas luciorum inferiores, & quæ in capite gerit oscula peculiaribus distincta figuris, pariter cremabis super testa uitreata. inde læuigatum puluerẽ mariscis insperges, & linamenta uulsa indes, sic biduo sanabis, Ex libro Germanico manuscripto. Si sanguis è uulneribus nimiùm profluat, & ut meliceria (sic appellatur à Celso 2. 26. humor ex neruosis articulorum partibus uulneratis emanans, das glidwasser) sistatur: aliqui componunt medicamentum è bolo Armenia, ossibus lucij, thure, mastiche, tormentilla, sulfure, oleo, &c. Maxillæ lucij puluis uel cinis ex uino potus urinam ciet efficacissimè, Alexãder Benedictus. Mandibulæ tostæ in puluerem q; redactæ, si aurei pondere cũ uino sumantur, in uesica & renibus calculos frangere consueuerunt, Iouius. Inuenio in Germanicis quibusdam codicibus manuscriptis remedia quædam composita, quibus hæ mandibulæ adduntur: quorum unum in Astaco fluuiatili G. præscripsi. Calculum renum cõminuit, & urinam prouocat mandibularum lucij (uel ericij terrestris) cinis è uino albo potus, Marianus sanctus. Piscis quidam ustus antidoto nephriticæ è cicadis miscetur apud Nicolaum, interprete Fuchsio. ¶ Ossa faucium lucij adusta aliqui compositis ad alba mulierum profluuia medicamẽtis addunt: alij dentes eius tritos per se exhibent. ¶ Ad pleuritin uel puncturam laterum remedium experimento constans: Ossa de solo capite lucij, & folia ilicis aquifoliæ trita mixtaq; dabis, Incertus. Ad secundas pellendas: Maxillarum lucij, sacchari, ana unciam 1. lapidis specularis, macis, ana unciam semis. Trita misce & propina. proderit, Ex libro manuscripto Germanico. modus exhibendi non exprimitur. uidentur autem sufficere drachmæ binæ. ¶ Ex eodem, ad punctionis sensum, (pleuritin fortè intelligit,) in corpore: *Oculi.* Vnde nos oculos (humores crystallinos nimirũ induratos) luciorũ tere, & cum pauca theriaca è uini cochleario bibe: si morbus cum perfrictione inuaserit: sin cum calore, ex aceto, bene tectus sudato. hoc ter aut quater continuè repetito, & sanaberis. Apud Rolandum chirurgum oculi lucij adduntur medicamento contra morpheam albam. *Oua.* ¶ Oua luciorũ piscatores circa Argentinam tanquam medicata abijciunt: uidentur enim æquè noxia ut barbi oua: similiterq; cholericam affectionem inducere. Sunt qui arida trita purgandi aluum causa exhibeant. ¶ Eorundem cinis mitigat dolores in locis pudendis, Incertus.

Morsus Lucij. Morsum lucij non innoxium esse audio, & ægrè sanari.

H.a. Platina lucium piscem lycum etiam, & lycium appellat. Sed lycus nomen Græcis pro pisce rarissimum est, pro lucio quidem pisce nunquã usurpatum. Blennos pisciculos Græci quidam

dam, etiam λύκους, id est lupos appellant. Lycostomum apuarum generis pisciculum, Foroiulienses lupum nominant, & garum ex eo faciunt, uti ex Plinio colligimus. Lucij nomen Græcum, nisi oxyrynchus est, nescio. Bellonius (ut dixi in B.) à lucendo deriuat. Luciū non deduci à lyco, hinc probo, quod lycos corripit priorem syllabam: sed lucius apud Ausonium producit antepenultimam, Carolus Figulus.

Epitheta esse possunt, uorax, auidus, agilis, crudelis.

Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem lucij, percæ, aut alterius piscis, Ge. Agricola.

Lucij cœperunt appellari (uiri) qui ipso initio lucis orti erant, aut (ut quidam arbitrantur) à Lucumonibus Hetruscis, Author libri de prænominibus qui Valerio Maximo attribuit. Claudiorum familia Romæ Lucij cognomen cōsensu repudiauit, postquam è duobus gentilibus prædictis eo, alter latrocinij, cædis alter conuictus est, Suetonius.

Teutones in generoso equo cum aliorum animantum aliquot uirtutes requirunt, tum de lupo (lucio) pisce uoracitatem & exiliendi facultatem, Ioach. Camerarius. ¶ Rusticus quidam iureconsulto lucium attulerat, ille respondit, nunquam se in iure Lucium sine Titio reperisse: innuens tincam quoq; ab eo (aut alium quempiam piscem) afferri oportuisse. ¶ Scarduam dat ut lucium lucretur, qui uili aliquo dato, maius sperat, Italicum prouerbium. h.

His scriptis à piscatore quodam nostrâte accepi, lucios in lacu nostro capi nō rarò quindecim librarum: uendi sæpe drachmis septem aut octo etiam. percas quoq; mediocris magnitudinis ab eis uorari: & percas paruas hamo infixas, præ cæteris ferè pisciculis eos appetere. Parere circa medium Martij in Gryphio lacu, in nostro uerò circa finem Martij.

DE LVMBRICIS, SEV VERMIBVS STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

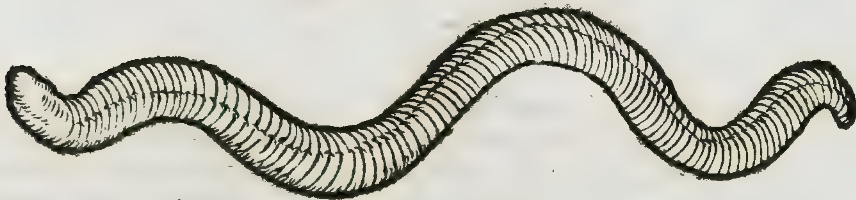

VERMIVM eadem genera in stagnis proueniunt, quæ in mari, à marinis non diuersa. A
sed inter stagni uermes frequentior est longus lumbricus, ijs qui in corpore humano procreantur similis, sed breuior, si modo uerum est lumbricos quosdam ad ternûm cubitorum magnitudinem aliquando peruenisse. B Lumbrici stagni binûm cubitorū magnitudinem non superant: pollicis sunt crassitudine, nullas partes discretas habent. Dicas esse intestinum tenue arena plenum.

In sedandis doloribus terrestribus non cedunt, si priùs arena expurgati & in oleo amygdalino cocti artuum doloribus adhibeantur uel tepidè in aurem dolentem immittantur. G

A mensis omnino reijci debent. F

DE EISDEM, BELLONIVS.

Lumbricus marinus, terrestri maior, stabulatur in littore intra arenam, atq; in eo potissimûm C tractu, quem æstus alti maris contegit: unde interdum discedens siccum relinquit. Piscatoribus ad escam plurimûm confert: quem dum consectantur à recrementis, quæ more terrestris super arena relinquit, (E) agnoscunt: quæ quo loco perceperint, eo pala ferrea impacta lumbricos è profundo extrahere solent, quos canistris in usum diligenter adseruant. His natura ad excauandam humum mucorem in anteriore parte dedit, quem humi applicant: ex quo cum impetu spongiosum quidpiam egerit, quod euomuisse uidetur: paulatimq; in arenam subingressus, iterum in corpus regerit, quoad se totum arena contexerit, quod idem terrestri lumbrico accidere solet.

Vtrisq; transuersi branchi (*circuli*) per ambitum insunt, quibus totam corporis molem cōtrahunt atq; extendunt, ut ex pedali longitudine breuissimi, & ferè orbiculares euadant. E Verùm marinus lumbricus teres est, pedem longus, digitum crassus, uiscosus admodum: croceum colorem fundens, quo naues inficiuntur, qui etiam triduum perdurat. Villos in articulationibus pro pinnis habet. G Arena & limo uescitur.

LVMBRICOS fluuiatiles Alexander Benedictus Lampetras nominat: de quibus inter Mustelas agetur.

LVNA piscis, uide in Orthragorisco.

DE LVPO, RONDELETIVS.

Icon prior, maioris Lupi & lanati est: posterior uarij & minoris.

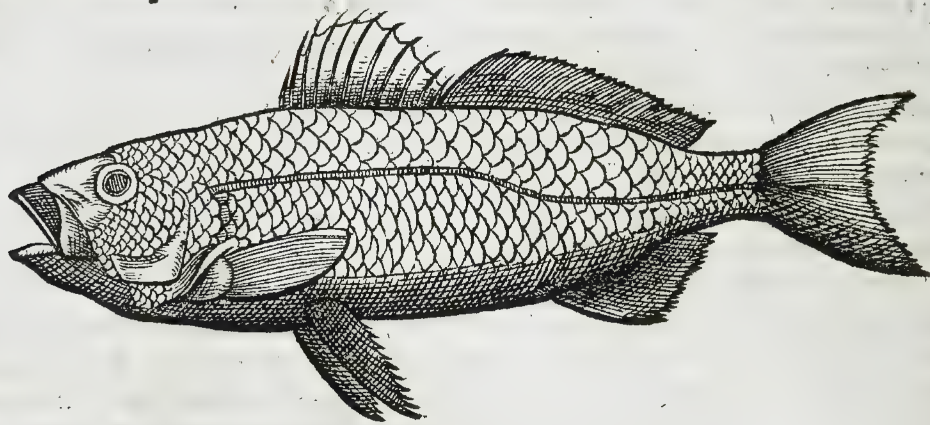

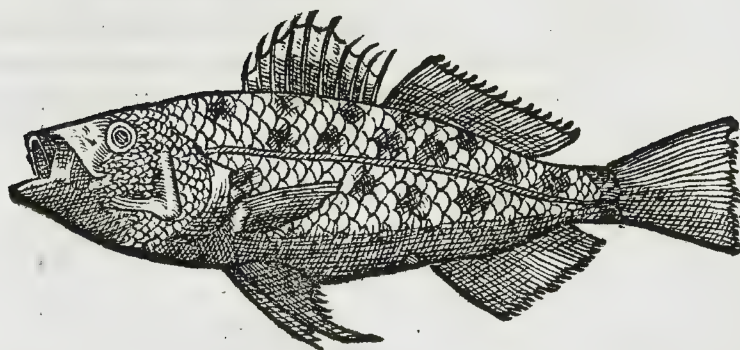

A ΛΑΒΡΑΞ piscis à Græcis dicitur, qui à Latinis lupus. Hodie à Romanis lupasso & spigola. A Liguribus louuazzo. A Venetis uarolo. A solis Hetruscis araneo, ab Hispanis lupo. A Gallis lubin pro lupin à lupo. Apud nos pro ætate nomenclationem habet, minor enim lupasson, quasi paruum lupum dicas, ut apud Græcos λαβράκιον, maior loup uocatur. Lupi uerò nomen à uoracitate posuerunt Latini, non quòd à Græcis λύκος, sed λάβραξ à ui & uoracitate dicat. Athenæus: Nominatus est λάβραξ παρὰ τὴν λαβρότητα. & Suidas: τὴν δὲ προσηγορίαν πεποίηται, διότι κέχηνεν αὐτοῦ τὸ στόμα, καὶ ἀθρόως καὶ λάβρως τὸ δέλεαρ καταπίνει, ὅθεν καὶ εὐχερῶς ἁλίσκεται. Ideo appellatus est λάβραξ, quia illi hiat os, & repente ac cum impetu uoracitateque escam deuorat, qua de causa facilè capitur.

B Luporũ duo uidentur esse genera. Alius enim uarius est, teste Columella, id est, cuius dorsum ex albo cæruleum est, uenter candidus, nigris maculis conspersus. Alius sine maculis, qui appellatur laneus, siue lanatus à candore mollitiaque carnis, authore Plinio lib. 9. cap. 17. Vterque in mari, marinis stagnis, fluuiorum ostijs, & fluuijs reperitur, non quòd in fluuijs nascatur, sed quòd è mari marinis ue stagnis fluuios subeat. *Lib. 8. cap. 17.* (C)

Est igitur lupus piscis marinus, magnus, spissus, squamis tectus medijs, serratis; capite oblongo, magno oris rictu & hiatu, sine dentibus, uel quia ob oris magnitudinem facilè prædam deuoret, uel quòd ita uoluerit natura, ut illi piscibusque reliquis consuleret. Si enim os dentibus armatũ foret, uix pisces eius impetum effugerent, ipseque præ insatiabili uorandi cupiditate interiret. Dentium autem loco ossa habet aspera in palato, linguam osseam & adhærentem. Operculum branchiarum osseum, serratum. Branchias quaternas. Oculos magnos. Lapides in capite: quapropter lupum in ijs numerat Aristoteles, qui à frigore infestantur. Ob lapides enim à frigore cõgelantur & moriuntur. cui aliam rationẽ addere possumus: quod lupi in sublimi natent, eoque magis frigoris iniurijs opportuni sint, maximè seniores. Qua de causa frigoris ui mortuos sæpe in nostris stagnis reperiunt piscatores. Qui uerò in imis & abditis gurgitibus hyeme latent, minus à frigore læduntur, nec hyeme moriuntur, etiamsi lapides habeant in cerebro, ut soleæ, passeres, aselli, coracini, scari, lati, umbræ, hepati. Lupus uentriculo est longo, magno, cum aliquot appendicibus, latis intestinis & in gyros contortis, pinguedine obductis. Splene magno, rubescente. Hepate magno, in quo uesica fel uiride continens. Locus est sub spina dorsi multo aëre plenus. Ad branchias & in uentre pinnæ binæ sunt. In dorso acuti & inæquales aculei, tenui membrana colligati. Caudam uersus pinna alia aculeo unico innixa, tribus uerò ea quæ est à podice ad caudam. Cauda in pinnam unicam desinit. Linea à capite ad caudam ducitur. Qui minor est, inspersas nigras maculas habet, quibus caret maior: (*Icon maioris etiam nõ maculas, sed puncta pauca nigra ostendit.*) Qui in mari degit, dorso est ex cæruleo candido, qui uerò in ostijs fluminum, totus ferè candidus est.

De lapidibus in capite pisciũ. Lib. 8. de hist. anima. cap. 17.

C Lupus carne uescitur, nõnunquam alga*, luto: & squillis, quæ deuoratæ aculeo quem in fronte gestant lupum interficiunt. Bis anno parit, maximè ubi amnes in mare influunt, præsertim in stagnis nostris. Hæ sunt

Aristot. lib. 5. de hist. cap. 5.

Hæ sunt à ueteribus omnibus traditæ lupi notæ, quæ cùm præter gentium ferè omnium appellationes maximè consentientes, lupo nostro appositissimè conueniant, nos lupum uerum exhibuisse constat. A

Fuerunt tamen qui longè secus existimarint. Nam alij lupum eum esse tradiderunt, qui nunc sturio uocatur, quòd lupus Tyberinus longè omnium piscium apud Romanos esset laudatissimus, & is maximè qui inter duos pontes caperetur. Cuiusmodi cùm sit nunc sturio, omnium scilicet piscium qui lautioribus mensis apponuntur præstantissimus, eum lupum ueterum dici oportere. Sed quàm uana futilisque sit hæc ratio, nemo non uidet. Sic enim quicunque in Tyberi delicatissimi optimique essent pisces, lupi dici possent. Præterea notæ utriusque ualde inter se pugnant. lupus enim squamosus est, sturio minimè: lupus carniuorus & uoracissimus est, sturio autem minimè. Sed hæc quia nota sunt, longiore probatione non egent. *Lupus non est sturio.*

Probabilior est, falsa tamen eorum sententia, qui lupum esse arbitratur quem Latini lucium, Galli brochet appellant, uocis significatione in hunc errorem inducti, quia Lucius quasi λύκος, id est, lupus dicatur: est enim lucius etiam uoracissimus. Sed hoc interest: quòd lupus marinus sit piscis, aut si in fluuijs reperiatur, huc ex mari subierit, testibus Aristotele, Galeno, Athenæo, Plinio, cæterisque omnibus ueteribus. Lucius uerò fluuiatilis est, palustris & lacustris. *Non est lucius.*

Nonnulli quas troctas uulgus uocat, censuerũt lupos esse maculatos. Quam opinionem duo maximè falsam esse arguunt. Nam troctæ uulgò dictæ (de his enim hîc loquimur) in Tyberi, præsertim inter duos pontes non capiuntur: sed harum copiam maximam, suburbani amnes omni tempore suggerunt, ut ex Reatinis, Sublaqueanisque, & ipso Tyburtino amne quotidie uidentur. Deinde trocta in fluuijs fontibusque tantùm capitur, frigidioribusque locis gaudet. At lupus in mari & marinis stagnis degit, frigorisque iniuriam uehementer pertimescit, adeò ut præ frigore emoriatur, quemadmodum iam dictum est. Quare refutatis his ad lupum uerum quem oculis subijcimus, reuertamur. *Troctas nõ esse lupos maculatos.*

Galenus alimentum quod ex pelagijs lupis prouenit, sanguinem ait consistentia tenuiorem gignere, quàm quòd ex pedestribus animalibus prouenit, adeò ut non copiosè nutriat, & celeriùs discutiatur. Et apud Athenæum Hicesius, λάβρακες εὔχυλοί εἰσι, καὶ οὐ πολύτροφοι. Quum uterum gerit deterior est, contra cæterorum piscium naturam. Qui in Agathensi portu capiuntur, alijs sunt candidiores, ut diuersi pisces esse uideantur, non colore solùm, sed etiam sapore: sunt enim hi laxiore & molliore carne, sapore minùs grato. F *Lib. 3. de alim. facult.* *Libro 7.*

Apud Miletum Asiæ ciuitatem maximos & plurimos fuisse lupos, author est Suidas (*ex Aristophanis Scholiaste*) propter stagnum influens in mare: gaudet enim hic piscis aqua dulci. unde Labrax Milesius prouerbio in stolidum & auidum dicebatur, quia piscis lato est oris rictu, ob id escam totam unà cum hamo ferreo faucibus corripit, qua de causa facilè capitur. Aristophanes tamen apud Athenæum labraca piscem sapientissimum appellat: λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. Ob astum fortasse, quo ut se seruet, utitur. Plinius ex Ouidio scribit, Lupum piscem rete circundatum arenas arare cauda, atque ita conditum transire rete. Idem cecinit Oppianus: E *h. Labrax Milesius.* *Libro 7.* *Lib. 32. cap. 2.* *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Λάβραξ δ' ἢ πτερύγεσσι διὰ ψαμάθοιο λαχήνας
Βόθρον, ὅσον δέξασθαι ἑὸν δέμας, ἠύτ' ἂν εὐνήν
Ἐκλίνθη. καίτοι μὲν ἐπ' ἠιόνας κατάγουσι
Δίκτυον ἀσπαλιῆες· ὁ δ' ἰλύι κείμενος αὕτως
Ἀσπασίως ἤλυξε, καὶ ἔκφυγεν ἄρκιον ὄλεθρον.

Luporum optimi sunt pelagij: his succedunt qui in marinis stagnis, tum qui in ostijs fluminũ capiuntur, postremò fluuiatiles: humidiore enim excremento redundant. Omnium insaluberrimi sunt, qui in Tyberi inter duos pontes, qui circa Arelatem, aut in portu Massiliæ aluntur. illic enim luto, sordibus, stercoribus, pisciculisque ex his alitis nutriuntur. Hinc constat ueteres nõ semper quæ salubria, sed quæ gulæ tantùm palatoque lenocinarentur probasse, qui lupum inter duos pontes iactatum tot laudibus efferebant. Eadem ratione uituperandi sunt cyprini, qui Lugduni in Arari capiuntur: cùm contrà uulgus imperitum eos multùm præferat ijs, qui procul ab urbe in pura aqua degunt. Quocirca ex uictus ratione, locisque in quibus pisces degunt, succi probitas uel improbitas colligenda est, ut rectè docet Galenus. Lupus elixus in aceto & iure albo febricitantibus conuenit, sanis etiam assus in craticula. Hepar assum & mali arantij succo conditum, delicatissimum est: quod neque galli gallinacei, neque anseris hepati tantopere à ueteribus celebrato cedat. Sunt etiam luporum ὠὰ τάριχα, quæ etiam Botargues uulgus uocat. F *Cyprini in Arari.* *Lib. 3. de facul. aliment.*

Lapides, qui in capite inueniuntur, aduersus nephritidem conferre creduntur, quemadmodum multorum aliorum piscium lapides. cuius rei causam esse arbitror, non cæcum aliquem horum lapidum effectum, sed grauitatem tantùm, à qua deprimitur renum calculus. G *Lapilli in capite contra calculum.*

Hoc postremo loco non inutile fuerit locum Plinij lib. 31. cap. 8. expendisse. Foroiulienses, inquit, piscem ex quo garum faciunt, lupum appellant. Suspicor Plinium non intellexisse ex lupo, de quo hoc capite diximus, garum fieri: sed cùm ex aphyis garum confici solitum dixisset, subiunxit à Foroiuliensibus fieri etiam ex pisciculo, qui inter aphyas numeratur, & encrasicholus uocatur, uel lycostomus ab oris scissura: ut docuimus cùm de pisciculis ageremus, ut quẽ alij lycostomum, hîc Plinius lupum nuncupârit. *Apua lycostomus Plinio etiam lupus.*

DE LVPO STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

LVPVS fluuios & stagna ingreditur cum Mugilibus, ut suprà dictum est.

F In stagno marino pinguescit, magisq; tum palato placet quàm marinus, qui carne est siccioꝛe. Omnium stagni marini piscium saluberrimus est & optimus Lupus; quia carniuorus est, lutoq; non uescitur.

B In miram magnitudinem accrescit, uidimus enim aliquando tricubitalem.

C Quum stagna frigoribus conglaciant, moriuntur Lupi, & in summo fluitantes apparent. Quare dicendum magis ab his frigus timeri quàm ab Auratis, Mugilibus & cæteris. Cuius rei causam suprà reddidimus, neq; enim eam lapidi qui in capite est tantùm assigno: nam & Auratis & Mugilibus insunt in capite lapides; & in nonnullis, ut in Coracino, multò maiores: tamenij omnes frigore non intereunt.

F Hyeme & uere optimi sunt Lupi, æstate minùs probantur, utpote qui sicciores sint. Saliti nō æque boni ac Mugiles, nisi recens saliti edantur: tunc enim meliores sunt quàm si diutius seruentur. Recens capti duriore sunt carne. Caput maximè commendatur, ut caput Glauci, omniumq; piscium qui pingues sunt: propterea quòd circa caput pinguiora sunt omnia. Contrà, caudā Mugilum nostri magis probant, quia cùm Mugiles præhumidi sint, & pinguitudine molesta referti, caudam ob crebras exercitationes minùs pinguem præferunt. Parui Lupi, maximè qui in fossis & magis lutosis locis degunt, minùs probandi: magni, contrà. illi enim ad prædam persequendā non tam ualidi, herbis ac radicibus in luto altis contenti sunt, alij non nisi piscium bonorum præda uictitant.

DE LVPO, BELLONIVS.

A Lupum marinum piscem Latini omnes uocauerunt: ac post eos Massilienses ac Genuenses: apud quos Louuazzo, uel quòd sit admodum uorax, uel quòd ferè laneo ac maculoso tegmine conuestiatur: unde quibusdam Gręcis ἐπιστιγμένος, ac Latinis uarius & maculosus appellatus est. alioqui hunc Græci Lauracem à uoracitate nominant, quod uocabulum detruncatum ac mutilū nostri retinuerunt, dum dicunt un Var, uel un Bar: nisi etiam à uario colore nomen putes deductum. Veneti Varolum, Burdegalenses Lubinam nominant.

C Hunc piscem inter aspratiles connumerat Plinius medicus: Galenus pelagium facit: stagna tamen maritima non refugere, nec fluuiorum ostia, tradit.

B E pusillo magnus ac cetaceus, ut Salmo, euadere solet, ut ex Oceano libras quindecim nonnunquam pendere uisus sit. Cæterùm squamis sessilibus sibi inuicem arctissimè coniunctis, pellucidis, corpori ualde inhærentibus contegitur: estq; colore satis iucundo. duas in tergore pinnas habet, quarum ea quæ capiti uicina est, octo aculeis est horrida. item ad latera utrinq; unam circa branchias: & rursus aliam sub medio uentre etiam geminam ac mollem. Lineam utrinq; gerit, non ut Cantharus aut Sargus arcuatam, sed à summis branchijs rectà ad caudam per mediū corpus delatam. Branchiarum autem tegumenta spinea sunt, horrida, & spiculis aspera, atq; in crenas à summo denticulata, ut duplicatas esse dixeris. Os illi magnum est atq; amplum, tenuibus denticulis confuso (ceu in cantharo) ordine dispositis undecunq; armatum. Linguam oblongam habet: Carnem in Salmonis modum rubentem, quam nostri ichthyopolæ (dum multùm increuit piscis) in taleolas diffissam, Salmone cariùs diuendūt. Eam enim tenuissimum atq; optimum sanguinem gignere Galenus autumat, si præsertim è mari in aquas dulces exilierit.

C Cæterùm bis anno parere solet, unde Oppianus, Atbis Lucinam Labrax toto inuocat anno.

B Discissum Lupi corpus, hepar ostendit pallidum, in duos lobos distinctum: sub quorum dextro uesicula fellis auellanæ magnitudine adsuitur. Lien quoq; in sinistro purpureus atq; oblongus apparet: plures illi quàm duæ apophyses in intestinis non uidentur, à duodeno exilientes, neque enim eius intestina numerosiores anfractus habent, quàm S. literæ maiusculæ figura.

COROLLARIVM.

A Vocabula piscium pleraq; translata sunt à terrestribus ex aliqua parte similibus rebus, ut anguilla, sudis. alia à ui quadam, ut hæc: Lupus, canicula, torpedo, Varro. Lupus dictus est quòd & uorax sit, & solus natet, Volaterranus. Violentū omnino animal est, & quod à suis uiribus præsidium petat: ex quo nostri lupum, Græci labraca dixêre, Cælius Calcagninus. ¶ Luporum laudatissimi qui appellantur lanati, à candore mollitiaq; carnis, Plinius. In piscinis sæpe animaduertimus pelagicos greges rapacis lupi, Columella 8.17. Et mox: Tum etiam sine macula (nam sunt & uarij) lupos includemus. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Martialis. Quos sine macula lupos uocat Columella, ijdem fortasse sunt (*non est dubium*) quos Plinius lanatos dicit: quos uerò Columella uarios, eos Oribasius ἐπιστιγμένους, id est maculosos. Lanatus igitur uel laneus lupus dictus est, qui candore simul & mollitie carnis lanas refert. Lanę enim & candidissimę & mollissimę, prima laus. Lanarū quidem colores sunt quatuor præcipui: albus, niger, rutilus uel ruffus: deniq; fuluus & suæ pulliginis Tarentinus.

Labrax. Labrax dictus est Gręcè παρὰ τὴν λαβρότητα, Athenæus: Iouius interpretatur ab ipsa uehementia. Eustathius ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότητος, id est, à uoracitate & edendi uehementia dictum ait. Vtrunq; satis conuenit. nam & cętera & eda-

& edacitate uehemens & uiolentus hic piscis est. A Tarentino λαῦραξ per αυ. dipthongum scribitur, & similiter à Polluce: quod minus laudo. Apud Galenum modò per υ. modò per β. scriptũ reperio. Sed de uocabulis λάβρος ac λαῦρος adiectiuis, eorumq́; ui, nonnihil inferius adferemus in H.a. Labri pisces cauda placentes à Plinio nominantur ex Ouidio: in cuius tamen de piscibus fragmento nullum labri nomen extat: sed Melanuri laude insignis caudæ. quare apud Plinium quoque ita legendum monuerim. nec est quòd labri nomine labracem fortè aliquis accipiat. quoniam labrax lupus est, paulò ante à Plinio nominatus. nec refert quòd melanurum quoq; anteà nominârit: cum aliorum etiam quorundam nomina repetierit, memoriæ nimirum lapsu, tanquam nouorum, ut Orphi & Erythrini. ¶ Lycos, quanuis lupum quadrupedem Græcis significat: & pro piscibus quibusdam interdum ponitur: ut Anthia, blenno: nunquam tamen labracem Græcorum quẽ Latini lupum uocant, significat. Vide in Anthia A. Lupus Foroiuliensium è quo garum faciunt, lycostomus Græcorum uidetur, apuarum generis. ¶ In tanto itaq; honore lupus apud antiquos habebatur, ut per excellentiam piscis nomen solus fuerit adeptus, quasi nullum alium piscis nomine dignum uocari existimarẽt, ut ex dicto illo luxurioso apud M. Varronẽ libro de re rustica tertio, percipi facile potest. Cum enim (inquit) ad Minidium hospitem Cassini Philippus (*L. Philippus, ut Cælius Calcagninus legit. Columella 8.16. habet M. Philippus*) diuertisset, & ei è uicino flumine lupum piscem formosum apposuisset, atque ille gustasset & expuisset, dixit: Peream ni piscem putaui esse, Massarius. Vide etiam in F. Extat apud Columellam (inquit Iouius) dictũ illud Philippi admodum luxuriosum: qui apud hospitẽ Cassino in oppido lupum sibi in cœna appositum gustabundus expuit, addens: Peream, inquit, nisi piscem putaui: quasi uellet innuere, solos Tyberinos lupos piscis nomine dignos esse: cæteros autem lupos inter quisquilias potius quàm inter pisces esse reponendos. ¶ Lucilius poeta pontes Tyberinos inter captum catillonem pro lupo dixit. uide infra in F.

Lupi effigies Venetijs picta hæc est.

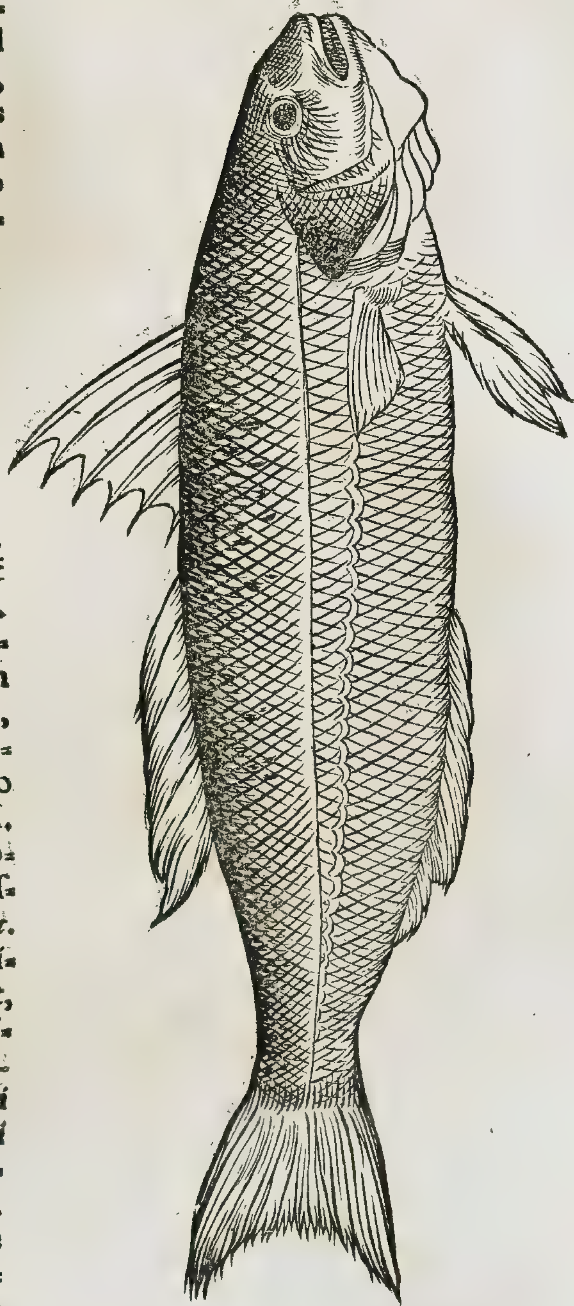

Labrus.

Lycos.

Piscis per excellentiam.

Catillo.

Luporum duo genera ex Columella, alterum sine macula, alterum uarium: ex quo etiam hac ætate Veneti Vairolum quasi uarium corruptè appellant: littus Ligusticum & Gallicum uocat Lupum. Græci nondum cessant rectè appellare Labraca, Gillius. Cælius Calcagninus libro 5. Epistolarum ad Baptistam Angiarium scribens, ijs assentitur, qui lupum spicolam (uulgò dictã) esse uoluerunt. nostri (inquit) Variolum dicunt: quod nomen tamen magis conuenit generi alteri, quod ueteres etiam à maculis uariũ appellarunt. Labrax, id est Varolus piscis, omnibus notus, Gerardus Cremonensis Kiranidæ interpres: et Alexander Benedictus Veronensis in libro de peste. ubi & lupum marinum à labrace diuersum facere uidetur. lupum enim marinum præcipuè suauem esse tradit, longo rostro, nullis spinis intercursantibus. Suspicor equidem eum ut lupum fluuiatilem pro lucio dixit: ita marini etiam lupi nomine piscem uulgò alicubi lucium marinum dictum, siue sphyrænam, siue alium, accepisse. Lupum piscem Picentes mei Varolum nominant, Romani uulgò Lupum, Perottus. Spigola hodie apud Romanos est, qui in Venetia Varollus, Lupacius in Liguria, in Hetruria Araneus, & Lupus in Hispania uocitatur, Iouius. Venetijs Varolus dicitur, & paruus etiamnum Baicolo. Hispani Robalum appellitant, Amatus Lusitanus. ¶ Lupum esse qui ab Anglis appelletur a Base, doctissimus Fauconerus mihi aperuit. is enim est (inquit) qui à Venetis Varolus appellatur. Piscem mugili similem esse audio, candidiorem squamis. Galli Cenomani Bar quasi uarium uocant: unde & Anglicũ nomen Bas (nam e. finale non proferunt) unius literæ mutatione factum uidetur.

Vulgarium linguarum nomina.

Platina lupum esse suspicatus est piscem, qui Lacia uulgò uocatur Romę. sed is proculdubio alausa siue clupea est.

Lupus non est Lacia.

Non est lucius. De Lupo pisce uariæ fuerunt recentiorum autorum sententiæ, inquit Massarius. Prima fuit Simonis Ianuensis, quem Franciscus Philelphus imitari uidetur. hi nanq; uolebant lupum piscē eum esse, qui nunc materno tritoq; uulgi sermone lucius uocaretur: cōiectura ducti, quòd lupus piscis Græce lycos (pudendo errore) appellaretur, ut y. tenui in u. uerso lucus, ac dein lucius cognominatus esset. quæ opinio, tum ratione, tum etiam autoritate Galeni facile confringitur. nam lupus piscis (uti retulimus) labrax Græce dicitur, non lycos. etenim lycon Latini lupum animal quadrupes interpretantur. Præterea lupus piscis, quanuis amnes subire soleat, non est fluuiatilis uti lucius, sed marinus: quod Galeni autoritate confirmari uidetur, de lupo pisce ita libro de uirtute alimentorum tertio scribentis: Lupum in dulcibus aquis natum non uidimus, sed ex mari in flumina ac lacus ascendentem conspeximus, &c.

Non est sturio. Sententiam illorum, qui sturionem uulgò dictum, lupum ueterum esse putabāt, (ut primùm Poggius Florentinus senior, deinde Raphaël Volaterranus,) plenißimè refutauit Iouius. Lupus Aristoteli squamas habet, & pinnis quatuor natat. neutrum conuenit sturioni. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Martialis. Is fluuius (inquit Iouius) hodieq; Varollis abundat: sturiones (qui magnos tantùm amnes libenter subeunt) non habet. Paulus Aegineta cephalo lupum similitudine comparuit: quod Sturioni minimè conuenit, Massarius.

Iouius credit lupos uarios maiores apud Ambrosium esse de genere luporum, quos & troctas appellat. Troctam enim (inquit) esse lupini generis apparet, ut aspectu, mutuaq; naturæ collatione perspicitur. Nuper etiam Germani quidam ædito de rerum nomenclaturis libello: Forella Germanorum (*inquiunt: hæc autem truta est*) à Latina appellatione Variolus nomen tulit. & aliqui nomine moti, lupum uarium nominant. Horum opinionem satis redarguit Rondeletius.

B Prægrandes lupi apud Miletum Asiæ ciuitatem esse dicuntur. Lege infrà inter Prouerbia in h. Nos autem (inquit Massarius) affirmamus lupos multò maiores reperiri in dulci portu, qui nunc dicitur Phanarius: ibi enim dulcis aqua est: quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens apud sinum Ambracium: similiterq; in Eloro amne, ut autor est Nymphodorus Syracusanus. Circa Berenicen Libyæ fluuius est Lethon, in quo nascitur Labrax, Aurata, &c. Ptolemæus Euergetes apud Athenæum. In Indico mari innumeri pisces prægrandes sunt, præsertim Lupi, Amiæ, & Auratæ. Fertur autem quo tempore fluuij augentur & in agros exundant, hos pisces etiam simul abreptos inundationem sequi, & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare, &c. ut supra ex Aeliano recitaui in Enneis piscibus. Labrax piscis est similis cephalo, Kiranides. Paulus quoq; Aegineta cephalo eum comparauit. Persæo pisci maris rubri aspectus similitudo est cum lupo, Aelianus. Thymalus lupi & cephali communem & mediam speciem similitudinemq; gerit, Idem. ¶ Lupus squamis tegitur, Aristoteles. Carnem candidā & mollem habet, præsertim maior, quem & lanatum inde cognominant, ut diximus. Lupi argentearum squamarum candore, & summo lactearum carnium albore, cæteros omnes pisces superant, Iouius. Bellonius tamen suo lupo carnem ut in salmone rubentem adscribit, siue de specie diuersa loquutus: siue quòd Oceanus aliquid mutat. Pinnas binas parte prona, & totidem supina habent, Aristoteles. Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur, ut lupi, coracini, &c. Plinius. Autores habeo piscatores primi nominis, & ipse cōminus annotaui, in uariolorum capite osiculum esse, dum primæ adhuc sunt ætatis, quod deinde ætate ingrauescēte obdurescat in lapidem, Calcagninus. Atqui in dulcium aquarum piscibus quicunq; lapillos habent (cancros excipio) ab initio statim etiam paruuli habent, nec ullum in eis osiculum in lapidem durescit.

Dicamus cum Sipontino, lupum esse uarolum, piscem squammosum, squāmis aliquantò minutis, candicantibus præsertim supina parte, ore immenso sine dentibus, interiùs tantùm aspero: à capite uirga quædam nigra ex utroq; latere in caudam usque protrahitur, Massarius. Rondeletius quoq; dentes ei negat: eorumq; loco ossa in palato aspera habere ait. Bellonius in ore tenues denticulos confuso ordine undecunq; haberi. Iouius dentes serratos lupo tribuit, quibus hamorū lineas abrodat. Lupus dentibus sęuit, quibus prorsus caret sturio, Calcagninus. Nostra quidem huius piscis effigies depicta Venetijs labra etiam denticulata ostendit. sed maioris apud me sunt grauissimi conditores Rondeletius & Massarius, qui lupum edentulum faciunt. ¶ Lupi linguam habent osseam & adhærentem, cor trigonum, Athenæus ex Aristotele.

C Lupum (inquit Galenus) nunquam uidi natum in dulcibus aquis: è mari uerò fluuios aut sta-

Vbi. gna (λίμνας) subijsse uidi. quamuis enim in profundo maris uersari sit solitus: non refugit tamē stagna salsa, (λιμνοθαλάσσας, paludes maritimas,) nec ostia fluminum. In paludibus maritimis & fluuiorum ostijs frequens est, præsertim ubi copia dulcis aquæ influit, & fundum est cœnosum, inibiq; pinguescūt, Vuottonus ex Oppiano. Sed in ipsos quoq; fluuios lupus ascendit, Oppianus. Spigola cum ex alto mari, tum ex amne Tiberi quotidie hamis uel retibus extrahitur, Iouius. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Aequoreo dulces cum sale pastus aquas, Martialis. E mari in Tybrim uarolos ascendere, tuncq; euadere pinguiores ac meliores uidemus, quod & lupos facere autores ferè omnes memoriæ prodiderunt, Massarius. De lupis qui Romæ in

mæ in Tyberi inter duos pontes capiuntur, multi meminerunt: ut referemus in F. Marinos aliquot pisces, & cum cæteris lupos, dulcibus aquis olim Romanos inclusisse, leges in E. ¶ Μονήρεις, hoc est solitarij sunt lupi, Athenæus ex Aristotele. atqui Aristoteles historiæ 5.9. piscibus χυτοῖς, fusaneos Gaza interpretatur, eos adnumerat, qui retibus capiuntur. Vide in Corollario de Chalcide c. & Rondeletius, Vidimus (inquit) mugilum luporumque capturam uno retis iactu centum aureis coronis uænisse. ¶ Ore plerunque est hiante, utpote auido prædæ; & in hoc etiam quadrupedem lupum refert; à quo prouerbium etiam factum est, Lupus hians. Lupus Tyberinus an alto Captus hiet, Horatius. Κέχηνεν αὐτοῦ τὸ στόμα, καὶ ἀθρόως τὸ δέλεαρ καταπίνει, Scholiastes Aristophanis. ¶ Fuscina interdiu sæpenumero dormientes capiuntur, Aristoteles. ¶ Lupus inter pisces liquidius audit, Aristoteles & Aelianus. Produntur clarissime audire mugil, lupus, salpa, chromis, & ideo in uado uiuere, Plinius. ¶ Constat à lupo quadrupede animali appellatum hunc piscem fuisse, cuius tanta auiditas & uoracitas est, ut deficiente cibo terra uescatur. Sic etiã uarolos pisces uoracissimos esse constat: quippe qui pisces & purgamenta quæcunque uel etiam putrida insectentur. quare Lucilius eum qui inter duos pontes captus esset quasi liguritorem appellauit catillonem, scilicet qui latrinarũ stercore inter duos pontes uesceretur, Massarius. Lupus à uelocitate (*uoracitate*) appellatur: in quo lupo terrestri assimilatur. quia scilicet improba uoracitate alios persequitur, Isidorus. Græcum etiam nomen labrax Eustathius ei positum ait, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότητος. Rapidi lupi, Ouidius. Carniuori sunt, Athenæus ex Aristotele. Carniuori tantùm, ut apud ipsum Aristotelem legimus. At idem alibi: Lupus, amia & thunnus magna ex parte aluntur carne: sed algam etiã tangunt. Lupus piscis admodum uorax subire cloacas solet: & mediæ cryptas intrare Suburræ, ut ait Iuuenalis. Circa sterquilinia & eiectitias sordes moratur. obuia quæque deuorat, nec piscibus ullis, uel corruptissimis escis parcit. Paucis ante mensibus quum in foro piscario ingens spigola exenteraretur, oblongus serpens in uentre repertus est. Quibus de causis in Tyberi mirum in modum pinguescit & adolescit, Iouius. Cancros marinos maximè adsectatur, Volaterranus. ¶ Oua parit: idque ijs maximè locis, quà flumina exeunt in mare, Aristot. E fusaneis piscibus (qui Græcè χυτοὶ uocantur) solus bis anno parit: sed posterior partus infirmior est, Idem. Alibi etiam æstate, alibi hyeme eum parere scribit: & ne sibi aduersari uideatur, bis anno alibi eum parere tradit; quod idem Oppianus, Aelianus & Plinius testantur. ¶ Prægelidam hyemem omnes sentiunt pisces: sed maximè qui lapidem in capite existimantur habere, ut lupi & pagri. cumque asperæ fuerint hyemes, multi capiuntur cæci, Plinius. Lupum audio præclarè intelligere, se in capite possidere lapidem hyberno tempore perfrigidũ, sibique infestissimum. Itaque illo ipso anni tempore eum lapidem calefacere, haudquaquam inscium contra lapidis frigus remedium esse, ipsum tepefacere, Aelianus. ¶ Alcæus ait lupum sublimẽ natare, Athenæus.

Solitarius. Hians. Somnus. Auditus. Cibus & uoracitas. Partus. Natatus.

D

Solertia.

Lupum cæteros pisces sapientia superare Aristophanes tradit, quippe qui cautiùs insidias euitare sciant, id quod Plinius & Oppianus confirmare uidentur, Massarius ex Athenæo: qui hũc Aristophanis uersum citat: λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. Vitæ enim præsidia, inquit, solerter excogitat, seque ipsum tuetur. ¶ Minus (quàm mugil) in prouidendo lupus solertiæ habet, sed magnum robur in pœnitendo, (*id est, mox quum pœnitudine ducitur. Vuottonus legit, in pernitendo, quod minus probo. prouidere quidem & pœnitere pulchrè opponũtur.*) Nam ut hæserit hamo, tumultuoso discursu laxat uulnera, donec excidant insidiæ, Plinius. Idem tradit Plutarchus in libro, Vtra animaliũ, &c.

-------Lupus acri concitus ira
Discursu fertur uario, fluctusque ferentes
Prosequitur, quassatque caput, dũ uulnere sæuus
Quassato cadat hamus, & ora patentia linquat; Ouidius.

Hoc idem Italiæ piscatores de spigolis uulgò dictis referunt: quare hoc etiam inter cætera argumento spigolam à lupo non differre, colligit Iouius. Idem inquit & lupos, omnium ferè scriptorum testimonio, & hodie spigolas, hamorum lineas dentibus serratis abrodere solere. At qui hoc de lupo tradat ueterum ne unus quidem nunc occurrit. De anthia quidẽ quem aliqui lycon uocant (id est lupum, sed à labrace quo de agimus, longè diuersum,) Ouidius canit: ----his tergo quæ non uidet utitur armis: Vim spinæ nouitque suæ, uersoque supinus Corpore lina secat, fixumque intercipit hamum.

Λάβραξ δ' ἀγκίστροιο τυπεὶς δυναμπὲς αἰχμῇ
Ὕψοσ' ἀναθρώσκων κεφαλὴν ἀζηχὲς σφενδονάει
Αὐτῇ ἐν ὁρμῇ βεβιημένος, ὄφρά οἱ ἕλκος
Εὐρύτορόν τε γένοιτο, καὶ ἀγκίστροιο φύγῃσιν, Oppianus 3. Halieut.

¶ Lupus rete iam trahi sentiens, solum interea magna ui ruendo diuidendoque cauat: ac ubi latibulum aduersus insultus communiuit, inijcit abditque se, & hic tantisper hæret, dum rete præteruehatur, Plutarchus. Clausus rete lupus, quanuis immanis & acer, Dimotis cauda latitat submissus arenis, (*sic enim lego,*) Ouidius. Hamo captum uulnera cõtempto dolore fortissimè laxare: retibus uerò inclusum uado sulcato subterlabi Oppianus author est: & hodie piscatores, maioribus etiam miraculis additis, uno consensu fatentur, Iouius. Deprehensi, infra rete fodiunt arenam, & quasi per cuniculum elabuntur. quod si rete se implicitos senserint, quanto possunt impetu in rete grassantur ut discerpant. Hæc omnia in uariolo se animaduertisse nostri piscatores magno consensu testantur, Cælius Calcagninus. Nymphodorus in Eloro amne inquit esse lupos, & anguillas magnas, adeo mansuetos ut è manibus etiam porrigentium panem capiant, Athenæus. Apud Mæotidem pa-

Iidem lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terra expansa resiccantur, lacerare, Aristot. historiæ animalium 9.36. de lupis quadrupedibus scribens. λύκους enim nominat, ut Albertus non rectè de lupis piscibus intellexerit. Ego enhydros potiùs, id est Lutras quadrupedes, alicubi circa Mæotin & ulteriùs piscatoribus familiares esse, & ad piscationem iuuare putârim. Vide in Lupo quadrupede D. De Lutra paulò pòst dicemus: quanquã & Quadrupedibus uiuiparis historia eius adiuncta est. ¶ Lupus & mugilis quanquam inimici sunt capitales, tamen stato tempore congregantur. coëunt enim in gregem sæpius, non solum quæ eiusdem generis sunt, sed etiam quibus idem aut similis pastus appetitur, dummodo sit abunde cibarij. sæpe mugiles cauda abscissa uiuunt: absciditur autem mugilis cauda à lupo: Aristoteles & Athenæus ex eo citans. Nigidius autor est prærodere caudam mugili lupum, eosdemq; statis mensibus concordes esse. Omnes autem uiuere quibus caudæ sic amputentur, Plinius. Mugil, Κεστρεὺς, & lupus mutuo odio flagrant, Idem & Philes. Mugil & lupus pugnant Aristoteli: & nos Puteolis sæpenumero cum lupo mulum (*mugilem puto dicere uoluit*) acriter pugnantem, Bessarione nostro præsente, animaduertimus: mugilemq; in metu (*timentem sibi scilicet à lupo hoste*) cum caput occultasset, totum se absconditum esse existimâtem, Perottus.

Quomodo à squillis quas deuorat occidatur lupus. ¶ Lupus piscis (inquit Aelianus 1.29.) à squillis superatur, quanquam piscium, ut ita dicam, maxima uorago est. Lupi igitur qui circa paludes maris degunt, squillis quoq; palustribus insidiantur. Sunt enim & aliæ quædam squillæ quæ algis uictitant: & tertiæ saxatiles. Cum ergo seipsas defendere squillæ non queunt, pro ultione extremum spiritum in uictoria effundere non dubitant. Equidem earum astutias & fraudes non grauabor narrare: Cum se interceptas sentiunt, fastigium quod eminet à capite, quodq; simile est acutissimo triremis rostro, atq; etiam secturas habet modo serrulæ uncinatæ: hoc inquam animosæ illæ bestiolæ cum incuruarint, summa leuitate saliunt, & tanquam saltatorium uersant orbem. Lupus ore maximè hiante atq; imminenti cum sit, pelle tenera & molli squillam ex lassitudine uiribus defectam comprehendit, atq; prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate saltat, pòst aculeos in miserum uenatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumescentiaq; plurimum sanguinis mittunt. deniq; suffocatione lupum periclitantem interficiens interficitur, Hæc ille. Oppianus libro 2. Halieut. squillas à lupo deuoratas (cum neq; resistere ei, neq; effugere possint) in ore ipsorum celeri frequentiq; motu circumagi scribit, & cornu acuto, quod è summo ipsorum capite promineat, medium lupi palatũ uulnerare; illum in præsentia cibi cupidum negligere: posteà uerò serpente & depascente uulnere præ cruciatu emori. ὀλλύμεναι δ' ὀλέκουσι, καὶ ὃς πέφνυσι φονῆας. Sua lupo ingluuies in causa est, ut à squillis intereat, Eustathius.

E Lupi pisces fuscina interdiu sæpenumero dormientes capiuntur, Aristot. alioqui minimè fuscina capi posse existimantur, Vuottonus. Verriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus. Ab Aristotele adnumerantur piscibus χυτοῖς, qui retibus capiuntur. Escam auidè (totam) deuorãt, itaq; facile capiuntur, Scholiastes Aristophanis. Squilla pingui inescantur, Oppianus. Vidimus mugilum luporumq; capturam uno retis iactu centum aureis coronatis uænisse, Rondeletius. Quo astu & rete circundati, & hamo transfixi sese liberent, expositum est iam in D. Piscium curam (inquit Columella 8.16.) maiores nostri celebrauerunt, adeò quidem, ut etiam dulcibus aquis marinos clauderent pisces: atq; eâdem curâ mugilem scarumq; nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur. Inde Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vulsinensis & Ciminus lupos auratasq; procreauerunt: ac si qua sint alia piscium genera dulcis undæ tolerantia. Mox istã curam sequens ætas aboleuit. Et rursus capite 17. Frequenter animaduertimus intra septa pelagicos greges inertis mugilis, & rapacis lupi. quare qualitatem litoris nostri contemplemur, si uitemus scopulos, an probemus. Turdi complura genera, merulasq; & auidas mustelas: tum etiam sine macula (nam sunt & uarij) lupos includemus. ¶ Lupus esca est anthiæ illiciendo commoda, Oppianus Halieut. 3. Et rursus, Anthias decipitur hamo ualido, cui inseritur lupus uel uiuus: uel, si mortuus sit, plumbum inditur ori, ut nutans uiuere uideatur.

F Pisces preciosos & magnos aliqui anthropophagos nominabant, ut anthiam, lupum, (anguillam, & alios,) propter magnitudinem sumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur. alij deos, διὰ τὸ πολύτιμον, Eustathius. sed τιμὴ ad deos honor cultusq; est: ad pisces, precium. Lupum Milesium Archestratus θεόπαιδα cognominauit, Idem. De lupis circa Miletum præstantissimis, diximus aliquid suprà in B. uide etiam infra in h. ¶ Post elopem uel acipenserem præcipuam autoritatem fuisse lupo & asellis, Cornelius Nepos & Laberius poëta mimorum tradidere. Luporum laudatissimi qui appellantur lanati, à candore mollitiaq; carnis, Plinius. Et mox, At in lupis

De lupis Tyberinis. (*Quidam corrigunt, At lupi*) in amne capti præferuntur. Meliores sunt lupi pisces in Tyberi amne inter duos pontes, Idem. Romanus inter Tyberinos captus pontes (inquit Iouius) consensu palmam obtinet. Constat enim piscatorum testimonio, qui pluris illum quàm in alto captum mari, lautorum obsonatoribus uendunt. is admodum uorax subire cloacas solet, obuia quæq; deuorans, (*ut in C. scripsimus:*) quibus de causis in Tyberi mirum in modũ pinguescit & adolescit. Laudati apud ueteres existimati sunt interpontani nuncupati: soliti (ut ille inquit) mediæ cryptas intrare Suburræ. In magno, uel dicam maximo, apud prodigos honore fuit Tiberinus lupus: & omnino

& omnino omnes ex hoc amne piſces. quòd equidem cur illis ita uiſum ſit, ignoro, Macrobius. Macrobius.
Vnde datũ ſentis, lupus hic Tyberinus an alto Captus hiet, pontes ne inter iactatus, an amnis Horatius.
Hoſtia ſub Tuſci: laudas inſane trilibrem Mulum, in ſingula quẽ minuas pulmẽta neceſſe eſt.
Ducit te ſpecies uideo. quò pertinet ergo Proceros odiſſe lupos? quia ſcilicet illis
Maiorem natura modum dedit: his breue pondus. Ieiunus ſtomachus rarò uulgaria temnit,
Horatius Sermonum 2. 2. ubi contra luxurioſos frugalitatem commendat. Sed ut poëtæ ſententia minùs dubia ſit, ſubobſcura interpretemur; & aliter quædam quàm pleriꝗ hactenus. Sic igitur ſentit Ofellus Stoicus, cuius perſonam poëta hîc aſſumpſit. Si ſtomachus ſecundum naturam affectus eſſet, quod fit in illis qui & mediocriter exercentur, & cibo potuꝗ nec nimijs, nec intempeſtiuis, nec exquiſitis utuntur: non tot differentias luporum faceret, nec guſtu ſtatim ubi quiſꝗ captus eſſet, diſcerneret: non alios alijs præferret; ita ut honoris & bonitatis aliquos gradus ſtatueret. Vnde igitur ſubtilitatem hanc diſcernendi, niſi ſtomachi uitiò luxu diffluentis, & contemnentis uulgaria, luxurioſis hominibus datam putas? Illi enim (inquit Acron) qui ſubtilitate palati gloriantur, melioris ſaporis aiunt eſſe piſces illos, qui rapidiore unda exercentur, quàm qui languidiore torpeſcunt. Mihi uerò ſalubriores quidem illi uidẽtur, qui exercentur magis: at ganeones non tam ſalubritatem quàm ſaporem ſpectant; & pinguitudinem, quæ maior eſſe ſolet in ocioſis piſcibus, & qui impurioribus locis degunt. An alto captus hiet.) quia piſces ſtatim cum capti ſunt, hiant, Acron. atqui lupis præ cæteris piſcibus hiare magis peculiare eſt, ut in C. diximus. Trilibrem mulum, id eſt quàm maximum in ſuo genere. non quòd magnitudo ipſa iuuet: nam in lupis eadem ſpernitur: ſed quia palato ſubtiliori, & ſtomacho faſtidioſo, mulus maior, lupus uerò paruus uel mediocris delicatior uidetur. Non probo hîc Iouij ſententiam, qui Satyricum hoc in loco ait, non quidem lupos magnos cum minoribus, ſed ſimpliciter lupos cum mulis, qui ſemper minores ſunt, comparare. Acron etiam lupos proceros ideo improbari ait, quia lupi grandes (*ſic enim uitioſam lectionem reſtituo*) duriorem carnem habẽt. Et Xenocrates: Lupus (inquit) quo maior eſt, eò durior euadit. optimus autem eſt, qui magnitudine mediocris eſt; &c. ut infrà recitabitur. In ſingula quem minuas pulmen. ne. eſt) id eſt, quem facias comedendo breuiorem, Acron. Quia ſcilicet illis maiorem) Ac ſi diceret, totum ſuaue eſt, quod finitur, Acron. egò certi nihil ex his Acronis uerbis elicio. Poëtam uerò hoc dicere puto: ideó ne mulum maiorem præfers, lupum uerò minorem, quòd natura ipſa hunc minorem, illum maiorem eſſe uoluerit: ut ironia ſit, & gulæ iudicium plerunꝗ naturæ aduerſari oſtendatur. Vulgaria) uſitata, quæ citò inueniuntur, Acron.

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ, Aut glacie aſperſus maculis Tyberinus (*ſcilicet lupus*) & ipſe Vernula riparum pinguis torrente cloaca, Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburræ, Iuuenalis Sat. 5. M. Varro enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad uictum gignãtur, piſci Tyberino palmam tribuit, his uerbis in libro (ut ait Macrobius) rerum humanarum undecimo: Ad uictum optima fert, ager Campanus frumentum, Falernus uinum, Caſsinas oleum, Tuſculanus ficũ, mel Tarentinus, piſcem Tyberis. Hæc Varro de omnibus ſcilicet huius fluminis piſcibus: ſed inter eos præcipuum locum lupus tenuit, & quidem is qui inter duos pontes captus eſſet. Id oſtendunt cum multi alij, tum etiam C. Titius uir ætatis Lucilianę in oratione qua legẽ Fanniam ſuaſit: cuius uerba ideo ponentur, quia non ſolùm de lupo inter duos pontes capto erunt teſtimonio, ſed etiam mores quibus pleriꝗ tunc uiuebant, facile publicabũt. Deſcribens enim homines prodigos in forum ad iudicandum ebrios commeantes, quæꝗ ſoleãt inter ſe ſermocinari, ſic ait. Ludunt alea ſtudioſe, unguentis delibuti, ſcortis ſtipati. Vbi horæ decem ſunt, iubent puerum uocari, ut comitium eat percontatum quid in foro geſtum ſit. qui ſuaſerint, qui diſſuaſerint. quot tribus iuſſerint; quot uetuerint. inde ad comitium uadunt, ne litem ſuam faciant. Dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora quam non impleant, quippe qui ueſicã plenam uini habeant. Veniunt in comitium triſtes, iubentur dicere: Quorum negocium eſt, narrant. iudex teſtes poſcit, ipſus it minctum. Vbi redit, ait ſe omnia audiuiſſe, tabulas poſcit, literas inſpicit. Vix præ uino ſuſtinet palpebras. Eunt (aliás, Eunti) in cõſilium. ibi hæc oratio, Quid mihi negocij eſt cum iſtis nugatoribus, potiùs quàm potamus mulſum mixtũ uino Græco, edimus turdum pinguem, bonumꝗ piſcem, lupum germanum qui inter duos pontes captus fuit? Hæc Titius, referente Macrobio. ¶ Iam cum auorum memoria circunfertur M. Philippi (uelut urbaniſsimum, quod erat luxurioſiſsimum) factum, atque dictum. Nam is forte Caſsini, cum apud hoſpitem cœnaret, appoſitumꝗ è uicino flumine lupum deguſtaſſet: atꝗ expuiſſet, improbum factum dicto proſecutus: Peream (inquit) niſi piſcem putaui. Hoc igitur periurium multorum ſubtiliorem fecit gulam, doctaꝗ, & erudita palata faſtidire docuit fluuialem lupum, niſi quem Tyberis aduerſo torrente defatigaſſet. Itaꝗ Terentius Varro, Nullus eſt inquit hoc ſæculo nebulo, ac rhynton: qui non iam ducat, nihil ſua intereſſe, utrum eiuſmodi piſcibus an ranis frequens habeat uiuarium, Columella 8. 16. ubi de piſcinis loquitur. De hoc Philippi dicto lege etiã ſuprà in A. Refert Macrobius Lucilium acrem & uehementem poëtam, oſtendere ſe ſcire hunc piſcem egregij ſaporis eſſe, qui inter duos põteis captus eſſet, eumꝗ quaſi liguritorem appellare catillonem. propriè autem catillones dictos guloſos, quaſi catillorum liguritores. Lucilij uerſus hi ſunt:

Fingere præterea afferri quod quiſq; uolebat. Illum ſumina ducebant, atq; altilium lanx: Hunc ponteis Tyberinos inter captus catillo, Perottus. Et rurſus, Optimi inter duos pontes lupi capiebantur, propter urbis latrinas & cloacas: quas inſectantes maximè pingueſcunt: quæ res præcipuè cauſa eſt, ut è mari nantes inter fluminum hoſtia meliores ſint, utpote pinguiores.

Lupus grauidus deterior eſt, ut & mugilis, & omnes ferè ſquama intecti, Ariſtot. Summa ineſt ſaporis gratia hyeme captis, & Ianuario præſertim menſe. Tunc enim & teneritudine, uti diuus ait Ambroſius: & mollitie candoreq;, ut Plinius aſſeuerat, maximè commendantur, Iouius. Illud mirari ſubit cur Plinius lanatum à candore & mollicie dictum putârit: quom lupus nulla magis dote cenſeatur, quàm quòd callum habeat, quem frequenti natatu & aſsidua agitatione ſibi conquirit. Vetus enim dictum eſt, eos eſſe optimos piſces, qui carni ſunt ſimillimi: optimas uerò carnes, quæ piſcibus ꝓximæ ſint. ad quod alluſit Philoxenus illo carmine: Τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα, ἥδιστά ἐστι· καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. ceu ex duobus illis contrarijs, duricia carnis ſcilicet, & mollicia piſcium, cinnus quidam fiat palato gratiſsimus, Calcagninus. ¶ Inter cibos ne dijs quidẽ contemnendos Strattis cerebum lupi numerat. Eubulus quoque λάβρακος κρανίον εὐμέγεθες nominat.

Cerebrum.

Lactes. ¶ Heliogabalus murænarum lactibus & luporum (piſcium) in locis mediterraneis ruſticos pauit, Lampridius.

Oua. ¶ Oua piſcium ſicca in cibo ſumpta, omnem laborem & morbum curant, & omne faſtidium: maximè cephalorum et labracum, & ſphyrænarum, & ſimilium, recentia & arida eſa omne faſtidium pellunt, Kiranides in fine quarti.

Lupum in aquis dulcibus natum non uidimus: ſed è mari in flumina aut ſtagna aſcendiſſe cõſpeximus. ideoq; prauus (μοχθηρός) raro, quemadmodum mugilis, ſæpe inuenitur. Alimentum ſanè quod tũ ex hoc, tum ex alijs (*pelagijs uidetur addendum, ut & paulò pòſt*) piſcibus prouenit, ſanguinem gignit conſiſtentia tenuiorẽ (*tenuiorem dico comparatione ad ſanguinem medium inter extrema*) quàm quod ex pedeſtribus animalibus ſumitur, adeò ut non affluenter nutriat, & celerius diſcutiatur. Eſt autem laudatiſsimus ſanguis exactè (*inter extrem a, nimis craſſum & aquoſum*) medius: qui fit ex pane optimè præparato, & animalibus uolucribus, perdice ſcilicet alijsq; id genus: quibus ex marinis piſcibus pelagij ſunt propinqui. Lupus quidem quanquam pelagius ſit, ſtagna tamen maritima non fugit, nec fluuiorum oſtia, Galenus de alimentorũ facult. 3.26. Lupus proximus temperamento eſt cephalo. ſimiliter enim ſanguinem tenuem gignit & pituitam: ueruntamen quia ſuauior eſt, cephalo utilior fuerit, Simeon Sethi. ¶ Culpa propè omni uacant piſces, qui in mari uerſantur dulcis aquæ experti, cuiuſmodi ſunt quos pelagios uocamus, & ſaxatiles: qui cæteros ſucci bonitate ac cibi ſuauitate longè antecellunt. Tales igitur ſumpſiſſe perpetuò tutiſsimum fuerit. Quòd ſi aliquis ex illis ſit qui ex aquis utriſq; (dulcibus & ſalſis) uictum capiunt, ut capito, lupus, gobius, muræna, cancri, anguillæ, quærendum prius ubi nam captus ſit: tum iudicandum de hoc ex odoratu & guſtu. Nam qui in aqua degunt uitioſa, grauiter olent inſuaueſq; ſunt, ac mucoſi: pinguiſq; ad hæc plus alijs habent, ac citò putreſcũt. At qui in mari uerſantur puro, cum odore inculpato ſunt, tum guſtu ſuaues, pinguedineq; aut minima aut nulla, ac longiſsimè perdurant citra putrefactionem, præcipuè ſi quis eos niue circundet. Hoc planè nomine commendantur etiam magis qui duriores habẽtur, ut qui carne ſic fiant friabili magis, æquè ac ſaxatiles & aſelli: quod enim natura his adeſt, id dura carne præditis conciliat nix. Atq; hoc cauſæ eſt cur contrarijſsimam carnis ſubſtantiam habeant capitones, qui ex puro mari petũtur, & qui in uitioſa aqua diuerſantur: nec diſsimiliter ſe habent gobij, lupiq;. hiſq; adhuc etiã magis reliqui. Quin murænę quoq; ipſæ in huiuſmodi aquis deterrimæ. Pro alimenti etiam diuerſorum locorum differentia, ipſi ſeipſis piſces meliores deterioreſq; redduntur. Reliquorum caro materia conſtat duriore, non modò quàm ſaxatilium & aſellorum caro, ſed etiam capitonum luporumq;, & aliorũ pelagiorum. ideoq; cum & ægrius concoquatur, & alimenti plus præſtet, ſucci mali nihil interim obtinet. Hæc omnia Galenus libri de ſuccorum bonitate & uitio, capite 9. Lupus proximè aſellos utilis cibus eſt in calidis & ſiccis temperaturis, Idem Methodi med. 7. Galenus quoad nutrimentum damnare uidetur piſces omnes, qui iuxta fluminum oſtia uictitant, propter latrinas & coquinarum ſordes, & alia quæ abluunt, quapropter lupos Tyberinos damnaſſet, Maſſarius. ¶ Hiceſius ait lupos boni ſucci eſſe, nec multùm nutrire; palato gratiſsimos eſſe ut uel principem locum obtineant, πρὸς δὲ τὴν ἔκκρισιν ἥσσονας, id eſt non facilè autem excerni, Atheneus. Lupus marinus (inquit Xenocrates) quò maior eſt, eò durior euadit. optimus autem eſt, qui magnitudine mediocri eſt. tenellus enim & ſtomacho gratus, boniq; ſucci eſt: ſuauis quoq;, & copioſum præbens alimentum: facileq; & per corpus digeritur, & per aluum defertur. Contrà qui in piſcina ſeruantur incluſi, ſapore ſunt minùs grato. Idem tradit fluuiatiles lupos optimis quoq; marinis piſcibus æquari, maculoſos uarios ue (ἐπεστιγμένους) ex Tiburtino Aniene. Anio quidem fluuius eſt in Tiburtino agro, Strabone teſte: qui in Tiberim influit tertio ab Vrbe miliario, ut refert Blondus in Vmbria. In hoc fluuio tradit Iouius magnam eſſe eorum piſcium copiam, quos troctas (trutas) uocamus, Vuottonus: quibus uerbis cum Iouio ſuſpicari ille uidetur trutas de genere luporum fluuiatiles eſſe: quam opinionem Rondeletius refutauit. Glauco caro dura eſt, in omnibus lupo inferior: &, ut Xenocrates prodidit, non minùs à lupo uincitur, quàm ipſe ſparum ſuperat, Vuottonus. Luporum carnes longè tenerrimæ ſunt, & leuis alimenti, Iouius.

Eligantur è piscibus maximè lupi, & aselli mediocri magnitudine, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Lupi, ut testatur Celsus, medij inter teneros durosque pisces sunt, atque leuiores planis, bonique succi. Venerem pisces quidam in cibo promouent, delicatiores nempe aromatibus conditi, ut anguillæ, lupi marini, &c. Alexander Benedictus.

Atque ut luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis: Tripatinum, inquit Fenestella, appellabatur summa cœnarum lautitia. Vna (patina) erat murænarum, altera luporum, tertia myxonis piscis: inclinatis iam scilicet moribus, ut tamẽ eos præferre Græciæ etiam philosophis possimus, Plinius. Lupus ubi optimus, & quomodo parandus sit, Archestrati uersus referam inter Mugiles in Capitone F. ad finem. ¶ Patina de pisce lupo: Teres piper, cuminum, petroselinum, rutã, cepam: mel, liquamen, passum, olei guttas, Apicius 4. 2. ¶ Labrax præfertur assus, Diocles. ¶ Varrolum paruum, utpote quatuor aut quinque librarum, nec exquamatum, nec exenteratum aut in craticula, aut in oleo coquito. Si in craticula, aspergere cõtinuò salito oleo & aceto memento. Multam cocturam amat, propter eius exuberantem humiditatem, Platina 10. 26. Appetitur posito uilis oliua lupo, Martialis libro 9. Lupi os repandum & latum semper uidemus: solentque ad elegantiam obsonatores, lassatas (*laxas*) illas hiantis oris maxillas malo Arantio adimplere, Iouius. Apparatus.

Lupus marinus, id est piscis, tantæ efficaciæ est aduersum strumas, ut ad quamlibet partem corporis admotus, strumarum uitium omne persanet, Marcellus. ¶ Lapilli in capite labracis reperti dolorem capitis leuant, & ad hemicraniam faciunt appensi dexter dextræ parti, sinister sinistræ, Galenus (uel quisquis est) Euporiston 3. 16. ¶ Venter eius esitatus digestionẽ facit, & strenuè edere. Idem gestatus præstat, Kiranides. ¶ Fel eius cum melle illitum, uisus acumen parat, & albugines oculorum curat, Idem. Et rursus: E labracis felle fit molle collyriũ, faciens ad hebetudinem oculorum, ita ut triduo uisum exacuat. Facit etiam ad initium suffusionis, & axillas, & albugines uel nebulas, & retusiones & asperitatẽ, & mydriasin, & nyctalopem, & aquationes, (*nimirum hydatides*,) & pruritum, & siccitatem oculorum, & uulsos, & ad angulos erosos oculorũ. ad hæc omnia summè facit inunctum. Conficitur autem sic. Thuris masculi drachmæ quatuor, lyncurij lapidis drachmæ duæ, fellis uulturis drachmæ sex, fel labracis integrũ, piperis drachmæ tres, mellis optimi (hoc inueteratum melius fit) drachmæ sex. Omnia miscentur. Collyrium autẽ à Kiranno traditum, huiusmodi est: Thuris masculi, lyncurij, fellis uulturis, singulorum drachmæ sex, piperis drachmæ tres, mellis acapni unciæ tres, miscentur. ¶ Oua lupi esitata recentia uel arida, omne fastidium sanant, ut scripsi in F. G

De Lupo Philologia, Lupo quadrupedi subnexa est Libro I. λάβρακα σφετέρῃσιν ἐπικλέα λαβροσύνῃσιν, Oppianus libro 2. ex quo eius uersu & etymologia uocabuli, & syllabarum ratio apparet. Archestratus tamen primam corripuit: Κεστρέα τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λάβρακα. Λάβρακα ἡ ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότης παράγει, Eustathius. Βορὰ cibus est: inde fit λάβορος, uorax: & per syncopẽ λάβρος: unde λάβραξ deducitur, ut à λίθος, λίθαξ. est enim edacissimum animal, Etymologus. Labrax dictus est, quoniam ore hiat, ἢ ἀθρόως καὶ λάβρως τὸ δέλεαρ καταπίνει, Scholiastes Aristophanis. Sunt qui λάβρον componi putent à λα particula intendente, & idem quod λίαν significãte, & βῶ quod est βαίνω. Vel λάβρον dicitur (ut mihi quidem uidetur) πᾶν τὸ λίαν βαρὺ καὶ ἀθρόον, ἢ ἀθρόως κινούμενον, hoc est omne quod magna ui magnoque impetu, subitò confertumque mouetur, præsertim inanimatum. ποταμοὶ λάβροι κατιόντες ἐκ τῆς πλημμύρας, Aelianus. Per translationem uerò etiam de animatis dicitur, ut sermone. Λάβρον apud Grammaticos est ἀθρόον, προπετὲς, ταχὺ, μαινόμενον, ἄκαιρον, θρασύ. & quoniam à λα. & βαρὺ deriuatur, plerunque per β. scribi solet. Τὸ λαβρότατον ὕδωρ rectè scribitur per β. Eustathius. Sed cum de uento dicitur, aliqui παρὰ τὴν αὔραν, id est ab aura deducunt, & per αυ. diphthongum scribunt, Eustathius & Varinus. Λάβρος ἐπαιγίζων, uehemens aspirans, de borea uento. Λαῦρον magnum significat, & de tribus elementis dicitur: ut λαῦρος ὑετὸς, λάβρος ἄνεμος: λαῦρον πῦρ, τὸ μέγα καὶ πολύ, hinc etiam ad alia transfertur, Varinus. Λαβρεύειν aut λαβρεύεσθαι uerbum, copiosè & temere deblaterare significat: τὸ λάβρως, ἀθρόως καὶ ἀσκέπτως λαλεῖν: ἢ στωμύλλεσθαι, καὶ λίαν βαρύνειν τὸν ἀκούοντα. Inuenio & λαβροστομεῖν & λαβραγορεῖν eiusdẽ significationis uerba, στομφάζειν, μεγαλοῤῥημονεῖν. Hoc qui facit, λαβραγόρας dicitur. ¶ Λαβρωνία, genus poculi Persici, παρὰ τὴν ἐν τῷ πίνειν λαβρότητα, Eustathius. Λαῦρα uicus est publicus, ἐκ τοῦ λαὸν ῥέειν δι' αὐτῆς, ypsilo Aeolicè inserto. ¶ Labros nomen est canis apud Ouidiũ, celeris pariter & ualidi. ¶ Ἀνάρναξ, λάβραξ, Hesychius & Varinus. Λαβράκιον diminutiuè protulerunt Antiphanes & Amphis. ¶ Apud Plautum lenoni Labracis nomen est. H. a.

Λάβρακα ἄλκιμον ἰχθὺν, Oppianus. θεόπαιδα, Archestratus. ¶ Lupus rapidus, immanis & acer, Ouidius. Epitheta.

Λάβρακος πίονος, Epicharmus in Nuptijs Hebæ. Οὐ κρανίον λάβρακος, οὐχὶ κάραβον Πείσαις, Aristophanes in Lemnijs: tanquam magna lupi cerebro authoritas fuerit, sicut etiam glauci, Athenæus. Τὸ δὲ λαβράκιον ὀπτᾶν ὅλον, Antiphanes. Λαβρακίου τεμάχια, Amphis. Λάβρακα μετὰ ταῦτ' ἐπειλήμμην καλὸν σφόδρα, Ἔσται δ' ἅλμης λιπαρὸς ἑφθὸς ἐν χλόῃ, Ἀπόδος ὃς (ὅσ') ὄξειν ἀκρέλιβον ὄπτανα, Coquus apud Sotadem Comicum. Τοὺς λάβρακας ἐντόρβιων, Archippus. Pythagoras à mugilibus & labrace, id est lupo, abstinebat, quòd sint, ut Græci dicunt, σπερμολόγοι, hoc est, seminum leguli; & f.

cætera, quæ Plutarchus in octauo Sympoſiacôn enumerat, Gyraldus. ſed ineptè. nã Plutarchus libro 8. Sympoſiacorum, cap. 8. quod inſcribit, Cur Pythagorici ex animatis præcipuè piſces guſtare noluerint: expoſita primùm illorum ſententia qui Pythagorã & Aegyptiorũ ſacerdotes, mare, ſalem & piſces, odio quodam proſequutos exiſtimabant: mox ijſdem patrocinatur, & nihil in piſcibus eſſe docet, quod tanquã noxium ſibi accuſare homines poſsint: quodq́ Pythagoras & Aegyptij piſcibus non tanq́ odio, ſed potiùs amore dignis abſtinuerint. οὔτε γὰρ τρίγλαν ὅτι δ' ἥπα λιθότειραν, ὅτε σκάρον τρωγηφάγον, ὅτε κεστρέας τινὰς ἢ λάβρακας σπερμολόγους προσειπεῖν, ὡς τὰ χέρσαια κατηγορῶντος ὀνομάζομεν. Itaq; contraria prorſus quàm ſenſerit Plutarchus Gyraldi interpretatio eſt.

h. Lupus Mileſius, prouerbiale dictum in ſtolidũ & auidum, Eraſmus Rot. Ariſtophanes in Equitibus: Ἀλλ' οὐ λάβρακας καταφαγὼν Μιλησίους κλονήσεις. Eraſmus uertit, Haud cũ lupos uoraueris Mileſios Facies tumultũ. Notat autem Cleonem tanq́ perturbare & contumelijs afficere Mileſios ſolitum. Poterit etiã in hominem uoracem torqueri.

LVPI quadrupedis marini effigiẽ & hiſtoriam ex Bellonij de piſcibus libro, dedimus iuxta finẽ Appendicis de Quadrupedibus uiuiparis. ¶ Lupum marinum Germani quidã nuncupãt qui uitulus marinus Latinis eſt: phoca, Græcis. ¶ Lupum marinũ uulgò Romæ uocant genus quoddã cãcri, de quo poſt Cancros hirſutos Rondeletij ſuprà ſcripſimus.

DE LVTRA.

A VTRAE hiſtoriam in noſtro de Quadrupedibus uiuiparis libro reperies: & quæ de eadẽ Bellonius prodidit, prope finem Appendicis de ijſdem Quadrupedibus. In præſentiarũ pauca adijciemus: quoniam Rondeletio quoq; & Bellonio aquatilium hiſtoriæ amphibia adiungere placuit, etſi Rondeletius Lutræ nullam fecerit mentionẽ. ¶ Lutra uel lytra, uel etiam lutris ut Gaza uertit, Græcè ἐνυδρὶς dicitur, uocabulo oxytono. Ariſtoteles hiſtoriæ 8.5. huius animalis meminit, ubi & rectus ἐνυδρὶς, & gignendi caſus ἐνυδρίδος leguntur. Ab Herodoto libro 2. ἐνύδριες multitudinis numero dicuntur: nimirũ à recto ἔνυδρις proparoxytono, flectendo ut ὄφις, ſed genere fœminino. ſic enim ait: Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγέονται εἶναι, hoc eſt, Naſcuntur & enhydrides in Nilo, quas ſacras exiſtimant. Valla ineptè tranſtulit, Aquatilia quædam. Sed Ariſtotelem de noſtris lutris ſentire non dubito: Herodotus uerò ichneumones aliter dictas peculiares Nilo quadrupedes intelligere mihi uidetur. nã ichneumones quoq; ſacros Aegyptijs eſſe legimus: & Marcellinus eoſdẽ hydros uocat, Iſidorus enydros. Obijci quidem poteſt, Herodotum enydrium teſtes utero mederi tradere: id quod de caſtorum præcipuè, ſed etiam lutrarum teſtibus aliqui ſcripſerũt: de ichneumone nullus. Reſpondeo animalia eſſe naturæ cognatæ: ideoq; remedijs etiam fermè conuenire. Viroſa certè & grauis odoris pleraq;, ut caſtorum & lutrarum teſtes (ſicut appellantur: teſtes enim non ſunt) utero prodeſſe cõſtat. eſt autem ichneumoni ſuũ uirus, quod etiam uenenata fugiunt, Plinio teſte. Vel potiùs dicendũ: Herodotum cum Nili enydrides nominat, ichneumones intelligere: alio autẽ loco lutras: quũ ſcribit in maximo apud Gelonos lacu capi enydrias, & caſtores, & alias feras τετραγωνοπρόσωπους, (id eſt forma oris quadrata:) quorum (*omnium ſcilicet ex æquo*) pelles circa ſiſyras pro fimbrijs aſſuuntur: teſticuli uerò locorum remedijs apti ſunt. Apud Gelonos quidẽ & Scythas omnes, lutræ abundant: q̃ in regionibus eorũ flumina, & ſtagna permulta ſint.

Lupi

Lupi apud Mæotin paludem nisi partem à piscantibus (*quibus cum societatem inierint*) suam accepere, expansa eorum retia lacerant, Plinius: & Aristoteles historiæ 9.36. Ego lutras potiùs quàm lupos, talem cum piscatoribus societatem inire crediderim, nam & faciliùs cicurãtur, & piscibus maximè uescuntur: & circa Mæotin, ut passim septentrionem uersus, plurimæ sunt: ingenij, ut fertur, astuti atque maligni animal. Plura quæ hanc coniecturã nostrã confirment, leges in Quadrupedum historia, in Lutra D. ¶ Anates feræ nostri lacus, noctu sæpe transuolant ad uicinum fluuium Silum, tanquam tutiores illic à uulpibus & lutris, ut audio. D

Lutras in fluuijs nostris hoc modo capi audio. Nassa ponitur, qua pisces continentur, eam lutra piscium auida ingredi conatur: & quoniam medius ad introitum funis obstat: illum dentibus erodit: quo protinus eroso, moles (truncus fortè) lignea funi alligata & suspensa, cadit, & lutram aculeis ferreis incussam detinet. Simili quodam modo (opinor) aliqui etiam talpas uenantur. E

Testes lutræ ad comitialem morbum prodesse, quidam tanquam expertus mihi affirmauit. G
In epilepsia aliqui mandi iubent testes uel ueretrum marini uel fluminalis canis, Cælius Aurelianus: qui tamen huiusmodi auxilia non approbat. Vocatur autem lutra alio nomine canis fluuiatilis, ut in Quadrupedum historia docuimus, sed lutram mari nusquam accepimus mergi, inquit Plinius. Seruius castorem quoque canem Ponticum nominat, is tum dulcibus tum salsis aquis immergitur. Idem remedium postea etiam ex hippopotami testibus tradit Aurelianus.

LYCHNVM in Arcadia modò uocitant, ut nos interrogauimus, exocœtum olim dictum, Massarius. Alius uidetur dilychnus Nili piscis, memoratus Straboni.

LYCISCA. Apud Simeonem Sethi de Hysca pisce sic habet codex noster impressus: ὕσκα ἰχθὺς, ὃς κοινῶς ὕχα ὀνομάζεται. Lilius Gregorius Gyraldus aliter legisse uidetur. Sic enim uertit, Porculus piscis, siue, uti uulgus dicit, lycisca, siue lycina lupáue. Cæterùm integrum Symeonis de Hysca locum, suprà in Hycca pisce recitaui, Elemento H.

LYCVM à quibusdam uocari piscem sacrum, Hicesius tradit, nisi fortè legendum sit λεῦκον ex Theocrito: ἱερὸν ἰχθὺν, ὃν λεῦκον (carmen hîc nõ admitteret λύκον) καλέουσιν· ὁ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Vide quæ Rondeletius in Anthiæ prima specie scripsit, suprà pagina 63. & nos in Corollario. Crates comicus apud Athenæum libro 3. nescio quos pisces πανυπέρους λύκους nominat, post testudinem & cancros, in mentione salsamenti elephantini. Vide etiam suprà in Corollario de lupo A.

LYCOSTOMI inter Apuas prædicti sunt. Præparatur ex eis garum quoque, ut dictum est in Garo, ex Tarentino.

DE LYRA, RONDELETIVS.

LYRA piscis nomen est, apud Græcos & Latinos, qui à nostris gronau, uel grougnaut uocatur, quòd grunniat more suis, (*aut fortè à grosso naso.*) A Liguribus organo, (*Cuculũ quoque ad mare Illyricum organo uocari scribit à uoce.*) ob sonum quem edit. A Gallis rouget, à rubro colore. A Germanis inferioribus lechan, (Seehan, *id est gallus marin. nisi malis* Seehas, *id est lepus mar. nam Albertus hunc piscem pro lepore mar. accipit. Et Rondeletius ipse alibi refert non deesse qui pro lepore mar. hunc piscem accipiant*) quasi gallus marinus. A

Lyra piscis est marinus, teres, ruber. Capite osseo, magno. In posteriore eius parte, in osse branchias tegente, & in dorso aculeis magnis & robustis armatus. Rostrum in duo cornua lata protenditur, quibus lyræ antiquæ formam refert, squamis paruis & asperis contegitur. Partibus internis superioribus similis est. Plus osium quàm carnis habet, quæ dura est, siccaque, satis suaui tamen, si elixa ex aceto edatur. B

Variæ fuerunt de hoc pisce scriptorum sententiæ: Alij capitonem à capitis magnitudine uocauerunt. sed κέφαλος, id est, capito esse nequit, cum ex mugilum genere non sit. Alij orphum. Alij erythrinũ, ob colorem rubrum, sed falsò: hi enim pagro similes sunt, ut suis locis docuimus.

A. Quòd diuersi sint pisces, Capito, &c. Orphus. Erythrinus.

Citharus. Non desunt qui pro citharo acceperunt, (*fortè quoniam cithara quoq;, ut lyra, instrumentum musicum est.*) At citharus rhombo similis est, authore Galeno lib. 3. de alim. facult. Quare cùm rhombus, eiq; similis citharus plani sint pisces latiq; lyra uerò piscis teres, longus, crassoq; capite, ea citharus dici nequaquã potest. Præterea citharus carne est dura & friabili; lyra dura quidem, sed glutinosa.

Lyram uerã se exhibere. Quare piscem quem hîc depinximus, eum esse contendimus, cui lyræ nomen à ueteribus datum sit. Primùm quia rostri cornua, lyræ antiquæ figuram referunt: ut comprobant, cùm multa antiquorum monimenta quæ Romæ hodie uisuntur, in quibus lyræ antiquę forma insculpta est: tum illud maximè quod uidi Romæ, initio pontificatus Iulij tertij, in quo Atlas cæli globum humeris sustinens, signa cælestia, & in his lyræ antiquorum figura, expressa erant. Lyram uerò cornua habere, testis est Plinius, de testudinibus loquens. *Lib. 9. cap. 10.* Troglodytæ cornigeras habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum innatando remigio se adiuuant. *Vocalem esse.* Deinde uocalis est, qualem lyram esse affirmat Aristoteles lib. 4. de hist. cap. 9. Ψόφους δὲ τινας ἀφιᾶσι, καὶ τριγμούς, οὓς λέγουσι φωνεῖν, οἷον λύρα (σαύρα, id est lacerta, habet Aelianus de animalib. 10. 11. non probo) καὶ χρόμις. οὗτοι γὰρ ἀφιᾶσιν ὥσπερ γρυλλισμόν. Pisces quidam strepitus stridoresq; edũt, quos uocales esse dicũt, ut lyra & chromis: hi enim ueluti grunnitum quendam edunt.

DE CORNVTA, SIVE LYRA ALTERA, RONDELETIVS.

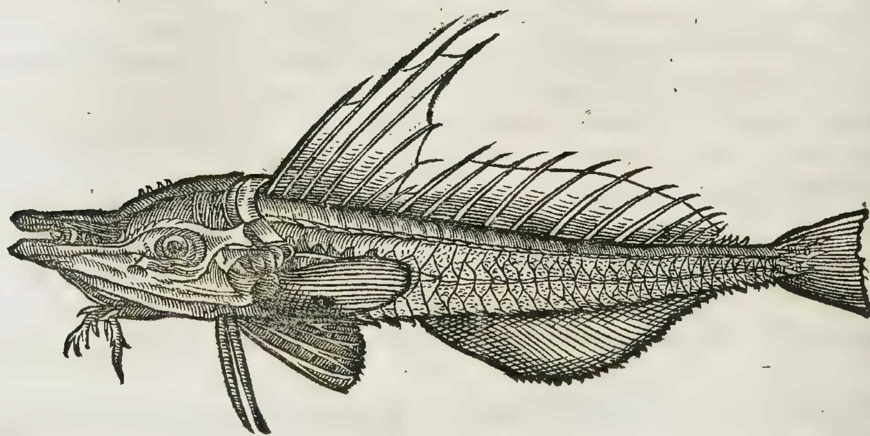

A PLINIVS locis duobus cornutæ meminit, priore, quum de uolantibus piscibus loquitur; altero, quum de cetaceis. *Lib. 9. cap. 27. Lib. 33. cap. 11.* De Cornuta cetacea aliâs dicemus: nunc de altera, quæ cornua attollit è mari, quæq; uolare nititur. Eum piscem esse existimo, qui à nostris malarmat, id est, per antiphrasim malè armatus uocatur. Nos eundẽ cataphractum uel ὀλόστεον primi nominauimus, quòd undequaq; armatus, totusq; osseus sit. A Liguribus malearmato pesce. A Romanis forchato & pesce forcha, à duobus cornibus nominatur. Nonnulli lyræ superioris marẽ esse arbitrantur, sed falsò: nam in huius uentre oua rubescentia sæpe reperiuntur.

B Est igitur cornuta marinus piscis octogonus, colore phœniceo, totus squamis osseis contectus, in quarum medio tumor durus erigitur, qui in omnibus continuatus corpus angulatum efficit. Capite est duro, osseo, in duo lata cornua desinente. Os in supina est parte, sine dentibus. Ex inferiore maxilla cirri carnosi, breues, molles propendent. Aculeorem, pinnarum numero situq; & cauda, cuculo, mullo imberbi, & lyræ similis. Pinna dorsi longis constat uillis, rubris. Totum quoq; corpus rubrum est dum uiuit, extincto color ille euanescit. Ventriculum paruũ habet cum appendicibus paruis. Hepar magnum pro corporis ratione, album, in quo uellis uesica. Splenem paruum, rubrum. Vesicam magnam aëris plenam, ob squamarũ pondus opinor. Branchias quaternas duplices. Carnis parum habet, ob eam causam facilè exiccatur, fitq; leuissimus.

F Caro sicca est duraq;, minùs tamen quàm cuculi, uel milui.

E In ædibus exiccatus suspenditur, cauda, unde uentus spiret, indicante.

A Nos piscem hunc aliquando lyram esse putauimus: sed cùm uocalis non sit, etiam q̃ cornua maiora habeat, cornutã rectiùs dici nunc arbitramur. *Cornutam hãc potiùs quàm lyram esse, quoniam uocalis non sit.* Nec obstat id quod de cornuta scripsit Plinius lib. 9. cap. 27. cui sesquipedalia ferè cornua tribuit. Attollit cornua è mari sesquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit. Nam de maximis cornutis intelligit: quæ uerò sæpiùs capiuntur, semipedalia ferè, uel etiam minora cornua habent, ut fortasse apud Plinium semipedalia pro sesquipedalia legere oporteat.

DE EODEM PISCE, BELLONIVS. IPSE COCcygem alterum seu maiorem nominat.

A Coccyx alter, quem à grunnitu nostri, atq; adeò Angli Gournautum (uel Grundinum) uocãt, Cuculorum generis est, Rothomagenses Tumbam appellare solent.

B Hic quidem superiore Cuculo multò maior euadit, ac nigriori cute cotegitur: quanquam etiam fuscæ cuiusdam rubedinis sit particeps. Latas habet pinnas ad latera, cœruleas, quas utrinque per

per medium fere corpus expandit, miluinis breuiores: duas præterea in tergore. Corpore est crassiore ac recurto, uentreq́ grandiore; Genuenses Orgam uel Organum (*nomen accedit ad Gornart, per metathesin*) uocant: alij Canistrum, Vn Cofano. Hoc in summa præcipuè interest inter utrunq́ Cuculum (præter magnitudinem) quòd Cuculus primi generis pinnas ubiq́ ferat rubras: alterius uerò notæ, de quo sermo est, cœruleas.

Vtrunq́ nostri in delicijs habent, primum tamen præferunt. F

DE LYRA ALTERA, VEL CORNVTA Rondeletij, Bellonius.

Lyra cuculorum (ni fallor) generis, à prominentibus furculis osseis dicta, inter eos pisces numeratur, qui uocales esse creduntur. Quis autem pisces uocis expertes esse ignorat? Sed uocis loco quosdam ueluti stridores ac sonos nonnulli exprimunt, qui facilè nostris auribus percipi possunt, ut Lyra, Chromis, & alij permulti, quos ob id prisci existimauerunt esse uocales: Græcis ἰχθύες φωνοῦντες dicuntur, quorum similes in Aorno Arcadiæ fluuio esse traduntur, ab incolis ποικιλίαι uocati. Ego uerò (inquit Pausanias) hos pisces, quum caperentur, aliquando me uidisse memini: uocem autem, quanuis uel ad uesperum apud fluuium expectassem (quo maximè tempore uociferari creduntur) nunquā equidem audiui. (*Rondeletius hunc piscem uocalem esse negat.*) Cęterùm Massilienses Lyram Malarmat uocant: Genuenses, Pesce armato; Romani à bifurcato rostro, Pesce forca. A

Squamas non habet, sed earum loco osseorum uallo bene munitur: ex quo Characē esse conijciebam; unde Massiliensium cognomen. Pisci autem exsiccato ossea illa dura integra permanent, unde à quibusdam Holosteos nominari posse contenditur. Porrò Lyræ pauca carne constant: quamobrem nisi paulò maiores edi non solent. Hoc sanè à Cuculo differunt, quòd Cuculus ternos habeat utrinq́ in lateribus cirrhos crassos; Lyræ tantùm duos. Labrum inferius multis cirrhis barbatum, neq́ continuam habent tergoris pinnam, sed duas. Quòd ad reliquum attinet, hepar pallidum gerunt, in tres lobos distinctum: quorum utrinq́ est unus, tertius stomacho incumbit; Intestina qualia in Exocœto comperiuntur, nisi quòd rectum intestinum habent angustissimum. Hæc Bellonius. Et in Gallico libro: Venetijs (inquit) rarus aut nullus est, Romę autem quotidie frequens. B

COROLLARIVM.

Lyræ pisci cornuum'ne figura, quibus summo rostro bifurco lyram ueterem quodammodo refert, an sonus quem ædit (nam & lyra instrumentum est sonorum) nominis occasio fuerit, dubitari potest. A Ab hoc alij non pauci forma ei consimiles, λυροειδεῖς appellari poterunt, hoc est lyriformes: ut Corax à Rondeletio dictus, Cornuta eiusdem, Miluus, Cuculus, Hirundo; & mulli aliqua ex parte, præsertim imberbes. Galli (inquit Rondeletius) Cuculum piscem à Mullis non distinguentes, quòd eiusdem sint coloris, Rouget uocant. Sunt & apud Germanos Anglosq́ cognatorum piscium nomina, Seehan uel Seehas/ & Redfisch: item Hornarde & Curre per onomatopœiā facta. ¶ Capo (inquit Iouius, de lyra Rondeletij sentiens) litoribus nostris familiaris, Venetis autem ignotus, caput habet ualde magnum, & illud quidem enorme, quadratum, & nullis uestitum pulpis. Oculi in eo sunt admodum rigentes, extenta supercilia, os languidum, minuti dentes: sub mento autem oblongæ ac rubentes pinnæ, ad impexæ barbæ similitudinem. Cætero autem corporis trunco rotundus est, & teres, decrescitq́ in caudam æqualiter extenuatus, quousq́ in postremam desinat caudæ pinnam. Porrò uentrem habet ualde candidum, sed puniceo colore mulorum similitudine uariegatum, dorsum autem flauescere potiùs quàm rubescere uidetur. Solidis quoq́ & albicantibus constat pulpis: sed qui (*quibus*) tamen aliquanto salubrior sit quàm sapidior, eruditioribus præsertim ganeonibus, qui illum ueluti aridiusculū aspernantur. (F) Romani eum Caponem, Organum Ligures, Galli uerò Roscettum, quod eorum lingua Rubetum sonat, appellant. (A) Volaterranus imprudēter Caponem putauit esse Labeonem. Orphum quidem deprehendimus maiorem esse piscem, & unica etiam traiectum spina; quod in cæteris rarissimè accidit. Erythrinum quoq́ esse non posse: quòd is toto anno ouis grauidus capiatur; capones autem magna ex parte uentre uacuo reperiantur. Nos eum proculdubio de mulorum genere esse putamus, parati mutare sententiam, si acutiores meliorem attulerint. Siquidem mulum expressissimè refert & capitis effigie, & ipso colore puniceo, qui nullis alijs in piscibus, excepto capone & mulo, ea claritate conspicitur. Mulorum autem genera duo esse apud Athenæum perspicitur, barbatum scilicet & imberbem. (*Caponem mulum imberbem sibi uideri, alutarium à Plinio dictū, insinuat. De cornuta quidem sua uel lyra altera, Rondeletius: Aculeorum, inquit, pinnarum numero, situq́, & cauda, cuculo, mullo imberbi, & lyræ similis est.*) Nec etiam absurdum foret, si pro capone citharus acciperetur, natura enim qualitateq́ pulparum, ut Galenus innuit, citharum à capone non multùm differre deprehendimus. Hucusq́ Iouius: cui aliqua ex parte Massarius contradicit: Miluum, inquit, siue lucernam, Romani piscem caponem hodie cognominant: ut mirer aliquos (*Iouium*) lucernam piscem Venetijs minimè reperiri, ac de genere mullorū esse asserentes; cùm mulli squam

Mulis cognatū esse caponem.

Citharus.

mas habeant, ut author est Plinius, quibus lucerna omnino caret. sed hi non nouerant caponem piscem antiquis Romanis pariterq; Venetis lucernam cognominari. ¶ Galli indistincte Rouget appellant à colore mullum, cuculum, & lyram. ¶ De Germanicis nominibus lyræ utriusq;, & similium piscium, ut hirundinis, lucernæ uel milui, coracis & mulli, plura leges in Cuculi Corollario A. per totũ ferè: uel ubi per margines notantur hæc uocabula: Gornard/Redfisse/Curre, Gornellus, Seehan/Seehaß, pagina 365. & sequente. Et amplius de uocabulo Seehan, quod Gallum marinum significat, (alij Seehaß, leporem mar. significantes proferunt,) ad finem paginæ 566. in Corollario de Lepore mar. A. ¶ Rubicundus color non in cuculo tantùm excellit, ut illic scripsi, sed in lyra etiam: ut uterq; simpliciter Redfisch Germanis ab eo colore denominari uideatur, uti Gallis etiam Rouget. Cæterùm Curre Anglicè dictus per onomatopœiam piscis, quoniam fusco colore est, non rubro ut Gornard eorundem, non longè diuersus alioqui piscis: sicut posteà ex Io. Caio cognoui, nec lyra nec cuculus fuerit, ut tum suspicabar, sed alia eiusdem generis species, córax ne an alia, dubito. Coraci Rondeletij dorsum ex cœruleo nigricat, latera rubescunt. Cornuta etiã eius toto corpore rubet, dum uiuit: adeò color ille huic generi communis est. Gobius fluuiatilis capitatus ab Anglis uocatur Myllersthombe, hoc est, Molitoris pollex. Hic similis est, inquit Io. Caius, pisci Curre, magnitudine, figura & colore, si spinas demas, hoc est, magnum habet caput, minori corpore. Videtur & Vranoscopus his cognatus, tum re, tum nomine: nam & lucernam saxatilem Italorum quidam appellant. sed nigrior est, & oculos altiùs in capite gerit.

LYRA altera, siue Cornuta potiùs Rondeletio dicta: Germanicè uocari poterit, ein geharnischter Redfisch, hoc est Lyriformis armatus: oder ein Gable/ein Gabler, à rostro præ cæteris huius generis piscibus bifurcato. ¶ Reperiuntur & alij capones (inquit Iouius) qui bifurcata habent rostra, & dorsum osseis squamis armatum: quos in genere caponum piscatores ipsi mares esse testantur. ego autem aliud genus esse crediderim. ¶ Cornutæ nomen apud Plinium in nostris exemplaribus non legitur, sed insinuatur, his uerbis: Attollit è mari sesquipedalia ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. Quærendum autem de cetó ne potiùs aliquo sentiat Plinius, quàm pisce. cetó enim magis quàm pisci hæc cornuum magnitudo conuenit: sicut & hoc, quòd è mari ea attollit. siquidem aëris inspirandi causa ceti plerunq; capita ad summam aquam efferunt. Plinius quidem libro 32. cap. ultimo, cornutas cum beluis numerat. Vide supra in Boue, pagina 152. ¶ Bellonius Rondeletium secutus hunc piscem holosteõ appellauit: & eodem nomine Niloum quendã piscem, quem nos Ostracionem uocabimus ex Strabone. nam holostei nomen ueteres de herba tantùm usurparunt, Dioscoridi descripta.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA AB M. SEMIVOCALI INCIPIVNT.

DE MAENA, RONDELETIVS.

A MAINÌΣ à Græcis, à Plinio lib. 9. cap. 36. mæna dicitur, Gaza lib. 8. de hist. anim. ca. 30. halecem non rectè uertit, neq; τὰ μαινίδια haleculas: &c. Vide supra in Alece, Elemento A.

Mæna à Liguribus, ac Romanis seruatis Latini nominis uestigijs menola hodie uocatur, à Massiliensibus mendole: ab aliquibus cagarel, quòd aluum cieat. A nostris in Gallia Narbonensi iuscle. Ab ijs qui Adriaticum sinum incolunt, sclaue.

B Mæna piscis est marinus, ex squamasorum genere, boopi similis, aliquanto latior, & minor: apud nos uix palmũ attingit. Rostro est acuto, capite compresso, oculis minoribus, quàm boops, dentibus paruis, hyeme candida, uere & æstate uaria: Maculis cœruleis toto corpore, & potissimum in capite, & dorso sparsis. Pinnis, aculeis, caudâ, boopi similis. Vtrinq; magnam & rotundam maculam habet in medio corpore. Lapides habet in capite: internis partibus à boope non differt: mas in eo fœminæ dissimilis, quòd latior sit, & porrectior, fœmina rotundior. Cùm fœtu fœmina impleri incipit, maris color in uarietatem quandam, & nigrorem mutatur, & pessima ad cibum carne efficitur, uocaturq; hoc tempore τράγος, (ob fœtorem, opinor.) Martialis libro 12.

Fuisse gerres, aut inutiles mænas, Odor impudicus hirci (*urcei legendum, ut & codices nostri habent, & carminis ratio ac sensus requirunt*) fatebatur.

Sic etiam dicuntur Aristoteli (lib. 5. de genera. animal. cap. 7. & sect. probl. 4. & 25.) τραγίζειν, id est, hircum olere, qui incipiunt Venere uti, uocemq; inæqualẽ mittunt, quiq; libidine accenduntur: hoc est, malè olere. An uerò is sit qui ab Athenæo τράγος dicit, alio loco inuestigabimus.

Cùm

Cùm Roma Venetias uenissem, mænas tanta coloris uarietate conspexi, præ his quæ hyeme uenduntur, ut uix primo aspectu agnoscerem. In nostro enim litore minùs uario colore depictę sunt, neq; solùm ideo quòd magna ex parte perijt color in forum delatis, sed etiam in ipsa sagena. Color.

Mænæ hæc imago Venetijs facta est: macula in medio talis esse debet, qualis in smaride mox sequente: & pinna à podice longior quàm sit.

Mæna parit brumæ tempore. C

Quo tempore uterum fert, melior est, ut reliqui ferè pisces omnes. Apud Athenæum Hicesius melioris succi mænas esse censet, quàm gobiones, nō tamen ori tam gratas esse, neq; tam facilè aluo deijci, qua in re falli ipsum existimo: quoniā gobiones friabili carne sunt, nec saxatilibus multò inferiores: quare non possunt mænæ melioris esse succi. Non negârim tamen mænas carne esse media, boniq; succi. Coctas in sartagine magis probo, quàm elixas. Cæterùm nullo in precio fuisse apud ueteres ostendunt uersus Martialis paulò antè citati. F Libro 7.

Earum aliquem esse in medicina usum, Dioscorides docet: Mænarum ex capitibus cinis si illinatur, callosas sedis rimas abolet. Eius etiam garum, oris putrilagines collutione sedat. Et Plinius, capitis męnarum cinis cum allio tritus, ad thymia crudis illinitur. (*Editio nostra sic habet: Capitis mænarum cinis cum allio tritus, uerrucas tollit: ad thymia crudis utuntur.*) Quid autem sit hîc crudis non uideo. Quamobrem sedis legendum esse puto. Hanc uim smaridibus tribuit Dioscorides. Sed cùm sint eiusdem generis pisces, carne & facultate arbitror non multùm dissidere. Prætereà, mænę salsę cum felle taurino illitę umbilico, aluum soluunt. Earum etiam ius assumptum aluum soluit, quam ob causam fortasse à Prouincialibus quibusdam cagarel mæna à cacando dicta est. Rursus Plinius, Capitis mænarum cinis, ad rhagadas, & condylomata utilis est. Et mænarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas. Et Anginas mænarum salsarũ ex capitibus cinis, ex melle illitus abolet. Porrò Galen. li. 3. de fac. simp. med. Capitibus mænidũ sale inueteratarum ad sedis rimas utebatur quidam, & is ipse ad columellam diu induratam. Videtur ergo uis illarum desiccare, non admodum acriter. hoc enim adustis quibusdam inest, quemadmodum desiccandi uis omnibus. Et Paulus Aegin. de eadem re loquens: Καὶ γαργαρεῶνας χρονίως ἐσκιῤῥωμένους ὠφελοῦσιν. Vbi interpres γαργαρεῶνας guttur malè cōuertit, cum gurgulionem uertere debuisset. Est enim carnosa particula, è palati extremo suspēsa, ueluti plectrum ad formandam uocem conferens: uocant etiam Græci κίονα, Latini columellā uel uuulam. Fit autem scirrhus à materia crassa uel glutinosa, aliquãdo ex inflammationis malè curatę reliquijs: cui malo curando exiccantia non conuenire, & ratio & experientia docent. Nam durata medicamentis malacticis egent, non ijs quæ multùm siccent uel digerant. Hæc enim id quod tenue est discutiunt, quo discusso morbus curatu difficilior redditur, nimirum manente eo quod crassius & durius est. Nisi quis contendat, ea non omnis scirrhi curationi conducere, sed eius tantùm, qui ex pituita crassa, & ut ita dicam, congelata ortus est, uel ex intempestiuo aut immodico medicamentorum refrigerantium usu. Propterea quòd crassum, uel glutinosum humorem incidant & attenuent, postremò siccitatę sua absumant: congelatum uerò dissoluant calefaciendo, & dissolutum discutiāt. Sed quæ Galenus de capitibus mænidum scribit, non ex sua, sed alterius cuiusdam sententia profert. Capita mænarum cùm salsa & exiccata sint, uim exiccandi habere constat, & multò magis si assa in cinerem redigantur. Quare nec mirum si cinis ad anginas ualeat, ut & illa omnia quæ affluentem humorum copiam absumunt, quemadmodum cinis hirundinum, & stercus canis. Eadem ratione ad oris ulcera, cinis è capitibus mænarum conducit, quod putridum est exedendo, ob quam causam etiam thymos sanat.

G Lib. 2. cap. 30.
Lib. 32. cap. 10
Ibidem.
Ibidem cap. 8.
Ibidem.
Quomodo ad columellæ scirrhum prosint capita mænidũ sale indurata.
Libro 7.

DE EADEM, BELLONIVS.

A (C) Herbosis litoribus gaudent Mę, quæ & μαινίδες Græcis dictæ sunt, gregales quidem, & raro (quod sciam) in Oceano capi consuetæ: Massilienses Mendolas, Veneti Menolas uocant.

B Lituris utrinque notantur, Smaridibus, Boopis & Giris persimiles, nisi paulò latiores ac breuiores cernerentur, & squamis Smaride tenuioribus contegerentur, breuiorique essent capite. Lineã in lateribus rectam habent, quæ in Smaride arcuata est, rarissimeque palmum excedens. Porrò Mænarum in colore differentias obseruaui duas: aliæ enim luteo, aliæ lituris cyaneis aut asureis conspersæ sunt. Pinnę tergoris, laterum, & caudæ transparent, & maculatæ sunt: quę uerò dorso incumbit, ea duodecim aculeis riget, posterior obtusa est. Os si Męna clausum contineat, minimũ quidem apparet: sed dum hiat, rictum magnum ostendit: cuius superius labrum tubi in modum, ut in harengo, infractum est. Oculos habet rotundos, quorum iris subrubra est. Maxillæ asperitatem quandam dentium uice præ se ferunt. Mæna si desquametur, albissima atque argentea spectabitur, sed tergus liuore quodam sub oculis in purpureum gemmante depingitur. Eius hepar fungosum ex lacteo pallescit: sub cuius lobo dextro fel luteum oblongo uasculo includitur. Splen illi est in sinistro latere nigrum, stomachus oblongus.

C Omnium piscium fœcundissima, post brumam parit, quo tempore melior esse solet.

COROLLARIVM.

A Mæna melius per æ. diphthongum scribitur, sicut & muræna: quoniam Græcè per αι. scribitur: quod tamen recentiores multi negligunt. Pergęi mænides uocant sarapios, σαράπιος, Hesychius & Varinus. Asir, genus piscis parui, & sunt melæ (*lego mænæ uel mænulæ*) marinæ, Syluaticus. Mænam non modo speciei, uerùm etiam generis nomen esse ex eo cõijcio, quòd uarium & multiplex est earum genus. aliæ in utroque latere nigram maculam orbiculatam habent: quas ij qui Adriaticum sinum accolunt, uulgò Męnas sclauas appellant: aliæ leucomęnides, hoc est albę męnæ, à Græcis smarides nuncupatæ, itemque sunt mænæ boopes appellatæ, Gillius. Nos de smaride paulò pòst: de boope siue boce, suprà in B. elemento scripsimus. Theodorus Mænidas, in Aristotele Mænas, & Aleces, & Męnidia, id est, Męnas paruulas, Aleculas appellat: ut Alecula nomen generis sit, hoc idem Latinè significans, quod Græcè, ut Hermolaus putat, Anthracides, hoc est, pisceis qui succensis carbonibus commodè coqui possint, cuiusmodi sunt Smarides & Męnæ. Equidem ipse generatim pisciculos ignobiles significari ex Columella arbitror, qui Aleculas riuales pisciculos, ignobiles uocauit: atque alios pisceis sale exesos, Areneos (*Harengos*) nuncupatos, Thrissis similes, Gillius. Pisces quosdam sale inueteratos, harengas dictas, clupeis similes qui ex Belgis & Menapijs in Germaniam & Pannoniam afferuntur, ipsi aleces uocant, Massarius. Aleculam arbitratur Hermolaus genus, non speciem esse: idemque apud nos significare aleculas, quod anthracidas apud Græcos, id est prunarios aut carbonarios: quicunque scilicet in pruna & craticula commodè coqui possent: uerùm ex Columella apparet species (*speciem*) esse, Vuottonus. Et rursus: Alex Plinio non piscis, sed gari uitium est. nec sanè occurrit locus quispiam apud ueterem aliquem authorem, qui planè ostendat alecem aut alec piscis genus esse: etsi Nonius citans Horatij locum: ---ego fecem primus & alec Inueni, piscem significare dicit. Vilem & alecularium piscem esse gerrem Martialis tradit lib. 12. Fuisse gerres, aut inutiles mænas, Hermolaus. Plura de alece lege suprà in A. elemento. Mænas Græci mænidas appellant, uulgus mænulas: aleculam quasi ex Plauto Theodorus interpretatur, Hermolaus. Ligures Mænulam, Massilienses Medolam uocant, Gillius. Venetijs la menola schiaua uulgò dicitur. Smarides marini pisces adeò mænis similes sunt, ut eodem nomine utræque mænulę nunc uulgò dicatur, Manardus. Mænulam Italorum à Germanis inferioribus Houtinck uocari olim accepi: sed certi adhuc nihil habeo. Alius est pisciculus qui ab Anglis Menow uel Menoy uocatur, à paruitate: quòd piscium minimus sit. is fluuiatilis est, in Phoxino nobis describendus. Celerinum à Gallis in Oceano dictum, aliqui mænam esse suspicati sunt: sed Rondeletio celerinus apua membras est: Bellonio magnitudine tantùm à sardina mediterranei maris differt. Euenit ut cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem plurisque uarietatis mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur: uocantur à nonnullis per id tempus (τράγοι) hirci, Aristot. Hircum quidem alium uideri Aristotelis, alium Athenæi, in Gobione nigro Rondeletius explicauit. Sunt & alij hirci in mari, de quibus diximus in Elemento H. ¶ Hepatum pro mæna uendunt aliqui, longe diuersum, Rondeletius. Mænarum & mugilum fœtura est genus quoddam apuæ, Aristoteles, μαινίς, εἶδος ἰχθύος ἀφύας, Suidas: tanquam mænis apuæ species sit. locus forte est mutilus, ut idem sit dicendum, quod proximè ex Aristotele diximus. ipse quidem Suidas in Ἀφύη, apuæ speciem unam ait esse γόνος (melius γόνον) μαινίδων. ¶ Μανομένια pisciculi quidam nominantur à Trálliano, ut recitaui suprà circa finem historiæ apuarum, ubi de Apuis diuersis scripsi.

Aleces. Aleculæ.

Hirci.

B Mænæ pisces sunt parui, Antiphanes. Speusippus mænidi similes facit boacem & smaridem. Mæna & smaris mutantur, ut ex albedine rursus æstate ad nigredinem redeat: quod maxime suis pinnis & branchijs declarant, Aristoteles. Mutant colorem candidæ hyeme mænæ, & fiunt æstate

æstate nigriores, Plinius, quem locum Massarius explicans: Dixit (inquit) æstate fieri nigriores: quia suscipiunt colores cœruleos, qui, quod ad albedinē, sunt obscuriores & nigriores. Et rursus: Mæna pisciculus est digitalis longitudinis, hyeme candida, æstate uaria picturis cœruleis obliquis. ¶ Aestate cœrulea uarietate pingitur, Gillius. Mæna & phycis quomodo colores suos mutent lege apud Rondeletium in Merula.

C Mænæ, hirci & smarides, pascūtur inter herbas in litore algoso, ἀνὰ θῖνα πρασιώσαν, Oppianus. Antiphanes mullos & mænas Helenæ fuisse cibos dicit, quòd anthropophagi non sint, cùm pisces magni deuorent homines, (*ganeonum opes. Vide in h.*) itaq; hos damnat (in cibo:) illos commendat. Gladium piscem exedunt, uide in D. mox. ¶ Piscium omnium fœcundissima, mena esse uidetur, Aristot. Bruma parit, Idem. Fœcundumq; genus mænæ, lamyrusq; smarisq;, (*sic enim lego,*) Ouidius inter pisces qui in herbosa arena uictitant. Euenit ut cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem magisq; uarium mutetur, Aristot. Mænarum & mugilum fœtura est genus quoddam apuæ, Idem.

D Mænæ gregales sunt, Aristot. ¶ Gladius quomodo balænam deuitet, & à mænis exedatur, ex Paraphraste Oppiani anonymo scripsi in Gladio D.

E Mænides esca sunt chrysophryi, Oppianus. Apiarij uespas hoc modo capiunt: Ante earum nidos nassam, in quam priùs paruulam mænā, aut membradem cum chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus. Vide in Vespis.

F Vilem & alecularium piscem esse gerrem apparet ex Martialis uersibus libro 12. Fuisse gerres aut inutiles mænas Odor impudicus urcei fatebatur. Smarides & mænæ, pisciculi sunt plebeij & uiles adeò, ut non numero aut pondere, ut ferè reliqui: sed aceruatim, inuitato etiā emptore, Venetijs uendantur, Manardus. Qui enim uoluptates ipsas contemnunt, eis licet dicere, se acipenserem mænæ non anteponere, Cicero de finib. bonorum & mal. Mænæ laudatissimæ sunt ex Lipara, Polluci, Athenæo, Clementi in Pædagogo. Antiphanes Carystias cōmendauit. Mænas gobijs præstare bonitate succi Hicesius ait: (& sparos rursus mænis,) minùs tamen suaues esse, aluumq; promouere minus, Athenæus. Cum fœtu impleri fœmina incipit, maris caro deterrima cibo efficitur, uocaturq; à nonnullis per id tempus, hircus, Aristot. Smarides stomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum. Michaël Sauonarola mænulas in litore petroso aut arenoso & suo tempore captas inter pisces salubres, boni & non crassi succi, numerat. Liquamen genus gari sic fit: Viscera piscium in uas aliquod inijciuntur, ubi cōdiuntur sale: ac similiter tenues pisciculi, potissimùm atherinæ, mulliue exigui, aut mænæ, aut lycostomi, &c. ut in Garo recitaui ex Tarentino. Sal etiam è muria salsamentorum recoquitur, iterumq; consumpto liquore ad naturam suam redit, uulgò è mænis iucundissimus, Plinius.

G Proserpinaca cum muria ex mænis & oleo trita, uel sub lingua habita, anginæ medetur, Plinius. Muria (ἅλμη, salsugo) salsorum piscium putridis ulceribus congruit: dysentericisq; ac coxendicum doloribus iniecta medetur. præcipuè tamen silurorum mænularumq; muria quidam medici ad huiusmodi morbos utuntur: quam nos interdum ad putrida oris ulcera accommodauimus, Galenus in fine libri 11. de simplicibus medic. (& Aëtius.) Et superiùs in eodem libro: Capitibus mænidum (inquit) sale inueteratarum ustis, ad sedis fissuras utebatur quidam: & is ipse ad columellam diu induratam. Videtur ergo uis illarum esse desiccatoria, non admodum acris. nam id adustorum quæpiam obtinent, sicut omnia communiter desiccationem. Vuam diu iacentem supprimit hoc remedium: Gallæ, æris floris, ana denarios II. mænarum sine ouis, id est piscium salsorum capita x. hæc comburuntur, & ita cæteris bene tritis trita admiscentur, sed postea nihilominus in unum diutius teruntur. Oportet autem tangi digito humido medicamentum, & sic uuam ab imo rectam diu supprimi sursum uersus, Marcellus Empiricus. Mænarum salsarum ustarum de capitibus cinis ex melle inlitus faucibus, anginam cohibet, Idem. Vlcera quæ serpunt, & quæ ex ijs excrescunt, mænarum cinis uel siluri coërcet, Plinius. Dioscorides smaridis inueteratæ capiti usto hoc adscribit. Cinis ex capite mænarum uerendorum pustulas discutit: item carnes decoctæ & impositę, prosunt & smarides illitæ, Idem. Andromachus apud Galenum de compositione sec. locos in curatione dysenteriæ, clysterem præscribit huiusmodi: Sandarachę drach. viij. calcis uiuæ recentis drach. decem, chartæ ustę drach. viij. alij drach. xxx. malicorij, gallarum, acaciæ, singulorum drach. v. mænarum aceto conditarum ad dies uiginti unum, ac ustarum drach. iij. auripigmenti drachmas xvi. Vruntur mænæ in olla cruda. Et aliqui arido medicamento utuntur, aliqui in pastillos cum myrti baccarum decocto cogunt. Si uerò non mouetur pharmacum retentum, ante eius usum polygoni succum aut muriam infundito. Mænidis caput ustum impositum ficos & leprosos ungues, & rhagades ani, & thymos curat. (Dioscorides smaridis inueteratę caput ustum thymos & clauos absumere scribit.) Garum autem uel seminā (*salsugo uel muria*) passarum (*id est aridarum*) mænidum aphaseis (aphthas) & marcores faucium ac depastiones collutum sanat mirabiliter. Ipse uerò piscis comestus assus dysuriam & renes sanat. bonum stomachum & digestionem facit, Kiranides. Percarum uel mænarum capitis cinis, admixto sale & cunila oleoq;, uuluæ medetur: suffitione quoq; secundas extrahit, Plinius. Forationis seu cariei hominis medicamentum: Mænarum capita urito cineremq; cum melle exceptum

ſedi impone, ut expertum & præſtantiſsimum ad huiuſmodi, Nic. Myrepſus. Idem cinis ſcabriciam unguium extenuat Plinio.

H.a. Oppianus μαινῖδα penanflexum protulit lib. 1. Halieut. βόσκονται μαινῖδα, ἰδὲ τράγοι, ἠδ᾽ ἀθερῖναι. In proſa quidem ſemper iota breue inuenio, & accentu acuto notatum: & in quibuſdam ſenarijs quoq; ab Athenæo citatis: ut ſunt, ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων Φαληρικῆς ἀφύης τε διασεσαγμένος, Machonis: & ille, ὁμοῦ τε χναύειν μαινίσιν σηπίδια, Eubuli. Antiphanes quoq; corripuit. In ις. biſſyllaba ſi ante ις. immutabilem habeant, & declinentur per delta, ultimam acuũt, ut μαινίς, &c. Suidas. ¶ Μαινίδια diminutiuè Pherecrates dixit.

Epitheta. Breues mænas, Martialis: ὀλίγην μαινίδα, Numenius.

Mænaria (Μαιναρία) inſula eſt, cuius meminit Plinius lib. 3. cap. 5. contra Magonem: ſic dicta à piſcium multitudine, quos mænas appellant.

f. Mænaq; quòd prima nondum defecerat orca, Perſius Sat. 3. Ab Antiphane mænis inter

h. lautiſsimos cibos nominatur. Idem in Butalione mænas & mullos Helenę cibos uocat, ut refert Athenæus: in Agreſti uerò Hecatæ, his uerſibus:

Τοὺς γὰρ μεγάλους τούτους ἅπαντας νενόμικα Ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς. Τί φὴς ὦ φίλτατε,
Ἀνθρωποφάγους; πῶς οὖν ἄνθρωπος φάγοι. (fortè, πῶς οὖν ἂν ἄνθρωπος φάγοι; ſcilicet τοὺς τοιούτους.)
Δηλονότι ταῦτα ἐστὶν Ἑκάτης βρώματα, Ἅ φησιν οὗτος μαινίδας καὶ τριγλίδας.

Piſces precioſos & magnos aliqui anthropophagos nominabant propter impenſas, quibus lurconum & prodigorum opes abſumuntur, Euſtathius. Athenęus Hecates cibaria uocari ait διὰ τὴν βραχύτητα: hoc eſt, à breuitate. ſed poëta inſinuat ab eo conſecratas eſſe Hecatæ, quòd homines non inſectentur ſicuti magni piſces. Melanthius in libro De myſterijs Eleuſinijs ait Hecatæ mullum & męnidem ſacrificari: quoniam & ipſa dea marina ſit, Athenæus. Dianæ ſiue Hecatæ (id eſt, Lunę) męna rem ſacram fieri aiunt: eò quòd hæc dea quibuſdam uideatur inſaniæ (μαίνεσθαι Gręcis inſanire eſt, mania inſania) cauſa eſſe illis qui uulgò σεληνιαζόμενοι, hoc eſt Lunatici dicuntur, Euſtathius & Varinus. Mihi nō alia quàm alludentis uocabuli ratione męna deæ maniam aliquando cōcitanti, ut creditur, dicata uidetur: ut & citharus Apollini, box Mercurio, & alij quidam piſces alijs dijs. Quòd ſi quis hominem quem parum mente conſtare innuerit, Hecatæ mænam uouere aut ſacrificare iuſſerit: argutius hoc fuerit quàm ſi elleborum bibere aut Anticyras nauigare conſuluerit. ¶ Καὶ μαίνη ζαλαγεῦσα, καὶ ἀρτιπαγὴς ἀλίτυρος, Philodemus uernũ tempus circumſcribens in epigrammate in mortem, Anthologij libro 1.

DE (MAENA CANDIDA, SEV) SMARIDE, RONDELETIVS.

A SMARIS & Græcis & Latinis dicitur, Gaza lib. 8. hiſt. cap. 30. cerrum Latinè uertit: ob id fortaſſe q; Neapoli ſmarides uulgò dicuntur cerres, Maſſiliæ gerres. Mirum cur non potiùs Plinij & Martialis appellatione uſus ſit, qui gerres dicunt.

Cap. 11. Plinius libro 32. in catalogo piſcium. Martialis in uerſibus ſuperiori capite citatis. Smaris ea męnæ ſpecies eſt, quę λευκομαινὶς etiam à Gręcis dicitur, id eſt, mæna alba: quia ſemper alba remanet, cùm mæna prior colorem mutet. Venetijs hodie giroli & gerruli. in Gallia noſtra Narbonenſi, & Hiſpania, picarel: ob id fortaſſe quòd ſalitus hic piſcis, & fumo exiccatus, linguam acrimonia quadam pungit & mordet.

Bellonij icon ſquamas non exprimit: ſed ſex ſeptémue lineas à capite caudam uerſus.

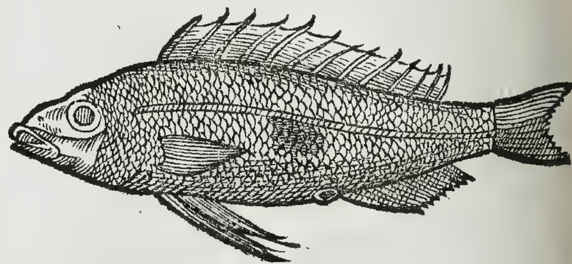

(F) Harengos non eſſe leucomænides. Vehementer errant, qui leucomænides eſſe putant, quas harengades uel harengs nos dicimus, nonnulli haleculas. Sunt enim ex thriſſarum, non ex mænarum genere, & maximè in Oceano capiuntur: quò non penetrauerant ueteres, qui de piſcibus ſcripſerunt.

B Smaris marinus eſt piſcis, męnæ ſimilis, ſed minor. Eſt enim digiti tantùm magnitudine, corpore ſtrictiore, roſtro acuto, maculam utrinq; nigram habet: notis cœruleis, uerſicoloribusq; caret. Sed candida eſt, lineas quaſdam argenteas, & ſubaureas obſcuras à capite ad caudam ductas habens, pinnis, aculeis, cauda, partibus internis, męnæ ſimilis.

A Quòd hic piſcis garus ſit, optimumq; ex eo garum fieri. Hunc piſcem garum eſſe nominis affinitas facit ut ſuſpicer, cùm pro garo cerrus dicatur, & à Plinio & Martiale multitudinis numero gerres. & Antipoli hodie garon. Prętereà ex hoc piſciculo optimum fieri garum experientia quemlibet docere poteſt. Ex Garo uerò piſce optimum fieri garum teſtis eſt Plinius lib. 31. cap. 7. Aliud eſt (inquit) liquoris exquiſiti genus, quod garum uocauêre, inteſtinis piſcium, cæterisq; quæ abijcienda eſſent ſale maceratis, ut illa putreſcentium ſanies. Conficiebatur ex piſce quem Græci garum uocabant.

F Smaris eodem ſucco carneq; eſt, qua mæna.

Ad eadem quoq; ferè omnia ualet, ad quæ mena, eiq; Plinius tribuit quæ Dioscorides męnę. G
Plinius: Smarides tritas, illitas ad thymia sedis conferre scribit, uti cinerem capitis mænarum. & *Lib.32.cap.10.*
Dioscorides lib.2.cap.30. Smaridis piscis caput exustum, excrescentes ulcerum oras, pusillosq; reprimit, nomas cohibet, thymos clauosq; absumit. Caro non secus ac omne salsamẽtum prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis. Galenus post mænam de smaride nihil scripsit, hanc opinor ab illa nihil differre existimans. Paulus Aegineta męnis smarides subiungit. Smaridis, inquit, caput tostum ad pilorum defluuia cum adipe ursino conducit. Ex his colligat lector, quibus, & quot remedijs quæ minimo pretio comparari possunt, careat is qui piscium historiã ignorat. Præparatur smaris ut męna, & ut squamosi alij.

A piscatoribus sale condita, aëri exponitur, uel in camino suspenditur, & exiccatur. Alij antiquorum more in muria sinunt tabescere, ut garum faciant. Ex qua optimum & suauissimum garum paratum uidi, apud Gulielmum Pelicerium episcopum Monspeliensem, uirum summa laude dignissimum. F

DE EADEM, BELLONIVS.

Litoralis quoq; est Smaris, Græcis & Ouidio dicta, squamis paulò quàm Męna latioribus. Lineam à capite ad caudam habet arcuatam. Corpore est penè tereti & minori quàm Mæna, sex digitos longo. Color ex cyaneo hilari in argenteum micat, tergore obscuriore, uentre candidiore. Vnicam in dorso pinnam & caudam bifurcam gerit. Pinnas habet in lateribus acutas, sub uentre geminam. Græcos apud Anconam uidi, qui Giros salitos coëmentes Maridas uulgò uocarent. B
Est tamen in Smaride peculiaris nota, qua à sui similibus dignosci poterit. Nam cùm os aperit, labia exerit, tanquam ex tubo pyxidatim infarcto. Græcos uulgò eosdem pisces uocare Smarides audiui, quos Veneti uulgò Girolos nominãt. Tametsi Smaris, Boca, & Męna diuersi pisces sint, simillimasq; notas habeant, quibus ab inuicem distingui possunt. Boca enim lituris caret, quibus Smaris prædita est. Smaris quoq; asperiores fert squamas: lineasq; rectas, serie quadam in lateribus dispositas, quales & in Mæna cernimus: sed Mæna nullo seruato ordine confusas. (A) (A)

Vulgus Romanorum Smaridem, Spigarum nominat, ad differentiam Spigolæ, id est, Labracis. Sunt qui nõ Spigarũ, sed Rotonetũ dicere malint, affinitate decepti: nam uox illa ei pisci debetur, quem ego Boopem uocaui. Masilienſium uulgus ab antiqua uoce Latina aliquantulum deflectens, pro Giris Giarets pronunciat. A

Tantam habet Boca cum Smaride affinitatem, ut discriminis palàm nihil penè intercedat, quàm in capite. Boca enim rostrum habet quasi recisum: Girus uerò siue Smaris longiusculum. Cæterum Bocæ corpore sunt rotundiore, unde Rotoneti Romanis uocantur. B *Cum Boca affinitas.*

Girulorum aliud genus est album, & ad Męnas magis accedẽs: unde uulgus Masilienſium, Iaretos blancos uocare solet. *Genera duo.*

Giruli Cerri seu Męnæ planiores sunt, quàm Boopes, quanquam ambo tereti sint corpore. B

Dioscorides Smaridi proprium caput adscripsit, eiusq; multa medicamenta connumerat, quem sequuti Galenus, Paulus & Aëtius, eadem ferè habent. G

Smaris colorem non aliter, quàm Męna mutat. C

COROLLARIVM.

Smaridi pleraq; cum mæna cõueniunt: & quędam ab authoribus de smaride prodita, in mæna passim prędiximus, hîc non repetenda. Sunt leucomænides, hoc est męnæ candidæ smarides à Græcis proprio nomine uocatæ, quas illi hodie quoq; smarides & nostri girrulos siue gerrulos cognominãt. hi nanq; candidiores sunt ex hoc genere. Vnde ab ea piscis qualitate, homines, ubi præ metu aliquo exangues & pallidi ac quasi candidi, cuiusmodi ipsi pisces smarides dicti, effecti sunt, smaritos appellare solemus. Theodorus smarides cerros uidetur conuertisse, ut fortè Gerres pisces ignobiles, gerrulos modò uocari existimãs, Gerres scripserit, & librarius corruperit, Massarius. Siculi hodieq; smaridas uocant. Masilienses, Gerres: Neapolitani Cerres, per c. quos Theodorus secutus Smarides Cerros uidetur conuertisse: non Gerres, ut Martialis nominat, Gillius. Hermolaus gerres & smarides piscitia diuersa esse putat: sed Rondeletius alijq; eruditi eadem esse monstrant, quibus facilè assentior. Antipoli hodie garon uocari hunc pisciculum Rondeletius refert: ab eo nomine deflexa uidentur usitata in diuersis Italiæ locis, girus, girulus, cerrus: & olim gerres multitudinis numero tantùm. apud Dioscoridem quoq; γάῤῥου liquoris nomen (ex eiusdem nominis pisce alijsq; confici solitum) r. duplici legimus. Martialis & uiles & fœtidos (ut saliti pleriq; sunt) pisciculos esse indicat: Fuisse gerres, aut inutiles mænas Odor impudicus urcei fatebatur. Et alibi: Teq; iuuant gerres, & pelle melandria cana. Apud nos (inquit Hermolaus Barbarus Venetus) mænarum specie, candidiores tantùm ac minores quidam pisciculi uisuntur: quos girros & girrulos uulgò dici constat. sint hi, néc ne ijdem qui gerres Plinij & Martialis, non constat. Theodorus quoq; cerros uocat mænarũ genus illud, quod Græci smaridas appellant. Sed Plinius tamẽ apertissimè à smaridibus hoc ipso capite (ultimo libri 32.) distinguit. Nec illud præteribo, tria Græcis admodum germana reddi genera: mænas, smaridas, A

bocas: uti mirum nō ſit cōfundi nomina interdum, & ſmaridas aut mænas accipi, quę ſint bóces. Speuſippus: Boces ſunt (inquit) leucomænides: hoc eſt mēnæ candidiores, (*cum hæ uerius ſmarides ſint, & ipſæ mænarum generis,*) Hæc Hermolaus. Leucomænides aliqui boaces nominãt, Athenæus: qui etiam hos Polyochi uerſus recitat: ὅπως σε πείσῃ μηδὲ εἷς πρὸς τῶν θεῶν Τοὺς βόακας ἄν ποτ' ἔλθῃ λευκομαινίδας καλεῖν. Smarides, piſciculi parui optimi: alijs mænides, (*melius, leucomænides,*) Heſychius & Varinus. Smarides uocantur etiam marides Atheneo. Sic & alia multa apud Grecos uocabula à mî inchoata, aliquando cum ſ. præpoſito reperiuntur, ut μικρὸν, σμικρὸν: μύῤῥα, Aeolicè σμύρνα: μύραινα, σμύραινα: σμυκτὴρ, μυκτὴρ. item φάζω, σφάζω. Euſtathius docet multas dictiones quæ à σμ. incipiunt, olim ſcribi ſolitas fuiſſe per ζμ. ceu compoſitas à ζα. particula intendente: ut σμερδαλέω, pro ζαμερδῶ, ὃ ἐστιν ἄγαν βλέπω: & σμικρὸς pro ualde paruo. alibi uerò ſimpliciter quæ ab σμ. incipiunt, ueteres per ζμ. ſcripſiſſe: ut ζμινύη pro σμινύη, ζμύρνα pro σμύρνα. ¶ Σμόρδος, genus piſcis, Heſychius & Varinus. idem fortè qui ſmaris. Σμυρνίδα (lege Σμαρίδα, ut in Cynoſeuna oſtendimus) quam aliqui uocant κυνὸς εὐνὰ, Epenetus in libro de piſcibus. Maſſarius non rectè ſcripſit Cynoſeuma per m. ſed librariorum potiùs hæc culpa eſt. ¶ Smaris Italicè giro uocatur: ab alijs diminutiua uoce girolo. eſt enim quaſi parua mænula. alijs zerlo. imperitiores è uulgo à mena nomine non diſtinguunt, ſimiliter mænulam uocantes. ¶ Quòd ſi **Houtinck** Germanis mæna eſt, appellemus **ein wyſſer Houtinck**.

Smaris in herboſa arena laxatur Ouidio. Oppiano paſcitur algoſo in litore inter herbas.

C Ad capiendas ſmarides eſca: Cum pane, caprillo caſeo, uaccino, & puriſsimo polline ſimul al-
E lia contundens, paſtasq́ (*mazas*) formans, eas in locum inſpergito, Tarentinus.

F Smarides piſciculi ſunt optimi, Heſychius. Plura uide in Mæna.

G Vide quædã in mæna ſuperius. Smaridis piſcis caput exuſtũ, excreſcentes ulcerũ oras puluilloſq́ reprimit, nomas cohibet, thymos clauoſq́ abſumit. caro non ſecus atq́ ſalſamentum prodeſt à ſcorpione percuſsis, aut à cane demorſis, Dioſcorides. Kiranides libro 4. poſt remedia ex mena: Oandos (*inquit. iudico autem uocabulum corruptum pro Smarides*) combuſtæ tritæ ac ſuperſparſæ, myrmecides, thymos & acrochordones eradicant. cum marathro uerò coctarum ius potum lac nutricibus auget. Similiter Plinius: Mulieribus lactis copiam faciunt ſmarides cum ptiſana ſumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Sed idem Kiranides paulò pòſt, eodem libro: Xitos piſcis eſt (inquit) quē quidã ſmarida dicunt, huius caput paſſum (*ſiccatum*) & combuſtũ, ſuperexcreſcentes carnes cohibet: & reliqua ut Dioſcorides de ſmaride. ¶ Smarides tritæ illitæ uerrucas tollunt, & uerendorum puſtulas diſcutiunt, Plinius.

A
H.a. Smaris primam & ſecundam corripit, etiam in obliquis. Fœcundumq́ genus mēnæ, lamyrusq́, ſmarisq́, Ouidius. Xitos piſcis eſt quem quidam ſmaridem dicunt, Kiranides. adſcribit autem ei remedia eadem quæ ſmaridi Dioſcorides. Σμαρίδιον, γράδιν, Heſychius & Varinus: qui tamen alibi καραβίδιον, γράδιν intepretantur. uide in Locuſtę Corollario H.a. Σμαρὶς ultimam acuit, eadem ratione qua μαινὶς, ut prædictum eſt.

f. Bôces, apuæ, ſmarides, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

MAENVRGVS, Μαίνουργος, genus piſcis, Varinus: neſcio ex quo authore. Heſychius non meminit.

MAEOTAE, Μαιῶται, piſces Nili memorantur: quod mireris, cum Mæotis dicta palus, in ultimo mediterranei maris Septentrionem uerſus receſſu ſit: & Mæotæ Stephano gens Scythica maxima & populoſa. Sed à piſcibus ijſdem circa Mæotin & Pontum abundãtibus nomen tranſlatum apparet. Nilus inter alia piſcium genera mæotas dictos alit: quorum & Archippus meminit, τοὺς μαιώτας, καὶ σαπέρδας, καὶ γλάνιδας. Sunt autem mēotæ multi in Ponto, à Mæotide palude appellati, Athenæus. Strabo Nili piſces recenſens mæotarum nomē præterijt. ¶ Aegyptij Syenitæ ſacros piſces Pagros ducunt: atq́ Elephantinem ſic nuncupatam incolentes, eadem exiſtimatione Mæotas piſces (τοὺς μαιώτας) ornant. Cauſa uerò cur huiuſmodi piſcium genus hanc apud eos populos uenerationem habeat, & magnã religionem poſsideat, ex eo profecta eſt: quòd aduentantem Nilum hi præcurrentes, futuram aquam prænunciant, & mirifica quadam ui eius acceſsionem præſentientes ex ſua anteceſsione ſuſpenſas Aegyptiorum mentes optima ſpe recreant. Idcirco etiam eo honore illos afficiunt, quia in eo permanent nullum ut ſui generis comedant, Aelianus de animalibus 10. 19. ¶ Apud Stephanum grammaticum regium μαιῶτις ſcribitur penanflexum, genere fœm. in ις. quod minùs placet.

MAIAE. Vide in Cancris.

MALACHIVS, Μαλάχιος, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Sed boni authores Greci omne genus mollium μαλάκια nominant.

MALLEOLVS. Quære Sphyręna.

MALTHA, Μάλθη, bellua eſt δυσανταγώνιστος: hoc eſt, inexpugnabilis uel difficilis expugnatu, Suidas & Varinus. Vuottonus dubitat idem ne ſit bos cetaceus, an ſimilis. Oppianus certè diſtinguit. Μάλθη δ', ἡ μαλακοῖσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσι Κῆτος, Oppianus lib. 1. Halieut. cum præcedente uerſu prêſtin & lamiam nominaſſet, quod moneo ne quis prêſtin cum maltha confundat: quod forſan aliquis malè conſideratis Suidæ uerbis faceret: ea ſunt, Κῆτος θαλάσσιον θηρίον πολυειδές:

ὅστ

ἔστι γὰρ λέων, ζύγαινα, πάρδαλις, φύσαλος, πρῆστις, ἡ λεγομένη μάλθη, ὃ καὶ δυσανταγώνιστόν ἐστι: καὶ κριός. Sumpta est autem hæc simplex cetorum enumeratio, ex Oppiano: & post πρῆστις rectè distinguitur. At in Π. elemento prestis cum maltha prorsus confunditur, his uerbis: πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου, ἡ λεγομένη μάλθη. ¶ Μάλθη, μεμαλαγμένος κηρός, ἢ ῥύπος ξηρός, ἢ μαλακία καὶ τρυφερή, Hesychius. μάλθων, mollis, effœminatus. μαλθόω, mollio.

DE MALO INSANO MARINO.

RONDELETIVS.

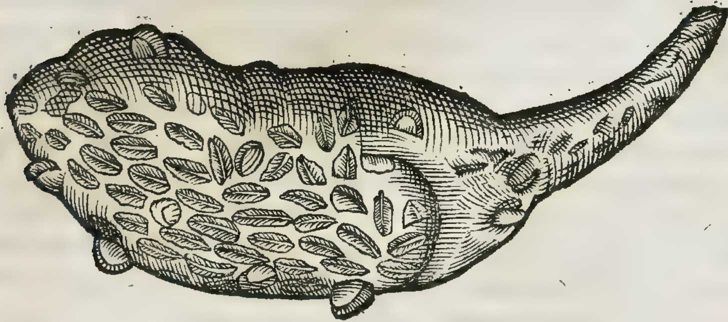

REBVS nouis seu anonymis noua nomina imponenda sunt, quod hîc facimus coacti. Nam cùm nomen nullũ apud ueteres recentesue scriptores repererim huius zoophyti, à similitudine malorum insanorum, (quæ Albergaines nostri uocãt, alij pommes damours,) Mali insani nomen huic accommodare uisum fuit. Vuæ marinæ species quibusdam uideri posset, sed quia flores uuæ nullos refert, uerùm foliorum potiùs, uel plumarum formã: quia etiam pediculo differt: dilucidioris distinctionis gratia ab Vua marina secreuimus, & à similitudine mali eius terrestris, quod oblongius est (nam est & alterum rotundius) malum insanum appellauimus. A B

Facultate ab Vua marina non differt.

MANATVS. Vide suprà inter Cete, pagina 253.

DE MANV MARINA.

MANVS marina dicta à similitudine quadam, zoophyton quoddam est: cuius picturam olim à Cornelio Sittardo accepi, edendo esse negabat, neque apud authores de ea reperisse se quicquam.

MATRICVLI nominantur ab Ennio inter res marinas.

MAZINAE pisces nominantur à Theophrasto in libro de piscibus, μαζῖναι, οἱ. Τὰ δ' ἐν Ἰνδοῖς ἰχθύδια, τὰ ἐκ τῶν ποταμῶν εἰς τὴν γῆν ἐξιόντα, καὶ πηδῶντα, καὶ πάλιν εἰς τὸ ὕδωρ ἀπιόντα, καθάπερ οἱ βάτραχοι, θαυμαστὰ μὲν ἐστιν, οὐχ ὁμοίως δὲ τούτοις (τοῖς ὕπνου ἢ τροφῆς ἕνεκα ἐξιοῦσιν:) ὅσῳ τὸ ὀλίγον χρόνον, ἢ πολὺν καὶ τελευταῖον (διαμένειν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος,) ἧττον θαυμαστόν. ἡ δ' ὄψις ὁμοία τούτων τοῖς μαζίναις καλουμένοις. Hæc Theophrastus, parenthesibus inclusa de nostro addidimus. Ego sic uerterim. Cæterùm Indici pisciculi, qui è fluuijs in terram egrediuntur, & saliunt, & rursus in aquam redeunt, sicuti ranæ: admiratione quidem digni sunt, sed minus alijs, (qui somni cibi'ue gratia exeunt:) siquidem minus

mirari oportet ea quæ breui tempore, quàm quæ longo uel omnino, ubi ſemel exierint, in terra manent. Referunt hi piſciculi aſpectu mazinas dictos. Apud Athenæum paulò pòſt initium octaui μαξινοῖς ſcribitur, non μαζίνας. MAZOS quoſdam piſces nominat Epicharmus, Σωσιγγίδας, μαζός τε, σινόδοντάς τε. Myxini inter Mugiles dicentur.

Maxini. Mazi. Myxini.

DE MARGARITIS, RONDELETIVS.

A DE MARGARITIS concharum quarundam ueluti fœtu nunc dicemus. Has uniones Latini uocant, non quòd in unica tantùm Concha (*non quòd ſingulæ in unica concha*) reperiantur: Nam Aeliano teſte, pleræq; adeò multos uniones poſsident, ut ſint qui dicant in unica Concha uiginti procreatos fuiſſe, ſed quòd nulli duo indiſcreti (*ut Plinius docet 9. 35. dicit autem indiſcretos, qui non inuicem differant, candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere*) reperiantur: unde nomen unionum Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ. nam apud Græcos non eſt, neq; apud Barbaros inuentores eius aliud quàm Margaritæ. Latini quidam Margaritum dixerunt neutro genere & maſculino, (*ego maſcul. genere à nullo adhuc idoneo ſcriptore Latino poſitum reperi.*)

Lib. 13. cap. 26.

B Inueſtigare nunc oportet quid ſit unio, ſit'ne Conchæ pars, uel excrementũ, uel morbus quidam: de hac enim re ſummi uiri dubitarunt. Chares Mitylenæus uniones oſſa appellauit Athenæo lib. 3. teſte, his uerbis: Chares Mitylenæus ſeptimo libro Hiſtoriarum Alexandri ait: Capitur uerò in Indico mari & circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, Babyloniam Oſtreo quiddam ſimile: quod magnum (ἁδρόν, *uegetum, plenum*) eſt & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, ſuauiſsimi odoris, cuius exempta oſſa Margaritas uocant: ex quibus monilia componunt et armillas, manus atq; pedes ornant. qui cultus magis affectatur apud Perſas, Medos, & Aſianos omnes, quàm quæ ex auro confecta ſunt. Quæ ſententia à ueritate abhorret. Nam ſi uniones Oſtreorum oſſa eſſent, ij ſemper in omnibus Oſtreis reperirentur, cùm oſſa ad corporis fabricam neceſſaria ſint, ueluti partium reliquarum fulcra, quod falſum eſſe docet experientia. Idq; contra Oſtreorum naturam eſt, quæ ſimiliter atq; cruſtata molle intus habent, nec durum quicquam, ſed foris, ut rectè ſcripſit Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. anim. cap. 1. & 4. Fuerunt qui exiſtimauerint uniones Concharum ueluti nucleos eſſe. Alij Concharum partus, quam ſententiam Plinius libro 9. cap. 35. refert. Has ubi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumq; Concharum eſſe margaritas, pro qualitate roris accepti. *Si purus influxerit*, candorem conſpici: ſi uerò turbidus, & fœtum ſordeſcere: Eundem pallere, cælo minante conceptum: ex eo quippe conſtare. cæliq; eis maiorem ſocietatem eſſe, quàm maris: inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenũ. *Si tempeſtiuè ſatientur*, grandeſcere & partus. *Si fulguret*, comprimi Conchas, ac pro ieiunij modo minui. *Si uerò* & tonuerit, pauidas ac repentè compreſſas quæ uocant phyſemata efficere, ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore. Hos eſſe Concharum abortus. Hæc Plinius, quibus non conſentiunt ea quæ apud Athenæum iſta de re ſcripta ſunt. Aiunt uerò quum ſæpe tonat, & largius pluit Pinnam tum magis concipere: margaritasq; plures & magnas procreari. Hyeme autem in profundos maris gurgites condi ſolere. Aeſtate hiantes ſurſum enatare noctu (τὰς μὲν ἡμέρας κεχήνασι διανηχόμεναι) interdiu conniuere. Quæ ſaxis, ſaxorúmue cauis adnatæ fuerint, radices agunt, & illic commorantes procreant margaritas. Hæc ab ijs excogitata ſunt, qui particularem Oſtreorum naturam ignorant. Nam Pinnæ radice inniruntur, ſuntq; immobiles, nunquã ſedem in qua hærent ſponte naturæ mutantes, ut uerè ſcripſit Ariſtoteles lib. 4. de Hiſt. cap. 4. Sed nec ſuperior etiam opinio, quam ex Plinio recitauimus, uera eſt. Etenim teſta ſilicea intecta omnia ſponte, & non ab alijs, procreantur: neq; aliud quicquam procreant. Neq; idem partus à diuerſis editur, quemadmodum uniones à diuerſis ſpecie Conchis ſiue Oſtreis. Adde quod omnia quæ procreant, ſtatis quæq; temporibus fœtus ſuos & concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in uarijs Oſtreis aliquando uniones reperiantur, aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodie externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus narrant de piſce Columbo, quẽ Orbem uocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde uniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta: neque enim unquam in huiuſmodi piſce inuenti ſunt uniones, neq; ros hauſtus non poſſet non in uentriculo immutari & concoqui, uel unà cum excrementis alijs excerni.

Vnio ſit ne Cõchæ ſuæ pars, uel excrementum, uel morbus, &c.

Quòd non ſit oßiculum.

Vniones alios concharũ partus eſſe, alios abortus, iuxta Plinium.

Pinna.

Pinnas immobiles eſſe.

De partu margaritarum contra Pliniũ: quòd que uniões partus non ſint.

Contra Aegyptios, qui Orbẽ piſcem rore cõcepto, uniones parere aiunt.

Quare his reiectis opinionibus Androſtheni aſſentior: qui ſcripſit, τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς συείοις τὴν χάλαζαν, id eſt, in carne oſtrei gigni unionem, quemamodũ in ſuum carne grandinem. Idem Iuba tradit, referente Plinio lib. 9. ca. 35. Arabicis Concham eſſe ſimilem Pectini inſecto, hirſutam Echinorum modo, ipſum unionem in carne grandini ſimilem. (*Lege etiam ſuprà in Concha matre unionum, pag. 319.*) Grandinem autẽ in porcis intelligere oportet, grana compacta, & ſatis dura, per carnem ſparſa, ex craſſa & uiſcida pituita concreta, atque exiccata, ut ganglium in neruoſis partibus, ad cuius generationem pituitæ craſsitudini & glutino, facultatis aſsimilatricis imbecilla uis accedit. Galli in porcis lepram uocant, quam ex lingua, maximè inferiore eius parte dignoſcunt: in ea enim grana illa manifeſtè apparent. Ariſtoteles cauſam grandinis ſuum,

In oſtrei carne unionem gigni, ut in ſuibus grãdinem.

Lib. 8. de Hist. cap. 21.

suum, & eius dignotionem sic docet: Grandinosi sues fiunt, quorum crura, & collum, & armi carne constant humidiore, quibus partibus uel plurimæ grandines innascuntur. Caro dulcior est, si grandines habent paucas: sed si multas, humida ualde & insipida est. Facilè qui grandent cognoscuntur: parte enim inferiore grandines habentur, & si setam dorso (ἐκ τῆς λοφιᾶς) euellas, cruorem in radice pili euulsi uideris. pedibus etiam posterioribus constare non possunt qui grandent. Et Aëtius de elephantiasi scribens, inter alias notas hanc quoque affert, sub lingua uenulas uaricosas fieri ac nigrescere, quod signum est etiam uiscera ipsa in simili constitutione esse eiusmodi planè, qualis in porcis quibusdam circa interna uidetur, quæ grandinis nomine insignitur. Quemadmodum igitur in porcis grando, in Conchis quibusdam uniones efficiuntur ex humore crasso et uiscoso, puro tamen, nec luto aut sordibus externis infecto, qui uel alimenti conuenientis redundantia est, uel excrementorum. Id in Mytulis, & Ostreis, & Conchis quibusdam recentibus non hiantibus & semicoctis contemplari licet, in quibus humorem iam crassiorem effectum pellucidumque cernas: ea est generandorum unionum materia.

In qua parte concharum insint.

Figura.

Tympana.

Aeneid. 9.

Non autem semper in media carne reperiuntur, sed alijs atque alijs locis, inquit Plinius (lib. 9. cap. 35.) Vidimusque iam extremis etiam marginibus uelut è Concha exeuntes, & in quibusdam quaternos quinosque. Et: Crassescunt etiam in senecta, conchisque adhærescunt, nec ijs auelli queũt, nisi limâ. Quibus una tantùm est facies, & ab ea rotunditas, auersis planities, ob id tympana (*tympania quatuor syllabis legit Massarius. Græcè malim in prima inflexione, gen. masc. τυμπανίαν & κεφαλίαν μαργαρίτην dicere*) nominantur. Quo ex loco tympanorum antiquorum figura discenda est, quibus in sacrificijs Matris Deûm utebantur. Vergilius: Tympana uos, buxusque uocat Berecynthia matris Idææ. Illa altera parte plana, altera rotunda erant, non utraque plana qualia sunt nostra. Illis etiam hodie utuntur Aphri, atque Turcæ. Talibus etiã Monspelienses nostri utuntur quæ Tymbaules uocant, quæ uasa sunt fictilia omnino rotunda, dempta anteriore parte plana, membrana ex asinina pelle clausa. Bina gestant è zona appensa, quæ baculo pulsant, adhibitoque fistularum rusticarum, tum geminarum laminarum, quæ chalybeæ sunt & rotundæ, atque inter se colliduntur, sono, satis impudicam saltationem canunt. Ex his illustrabitur etiam Galeni locus libro 6. de differ. & caus. morb. & sympt. in quo lapsus est interpres doctus & elegans, qui τυμβαύλας scribit similes esse tympanis nostris quæ Tymbaules appellari diximus, nominis quidem similitudine in hunc errorem inductus: sunt enim τυμβαῦλαι non tympana, neque qui tympana pulsant, uerùm qui ad mortuorum sepulchra tibijs canebant, nominis ratione id indicante. τύμβος enim sepulchrum est, tumbam nos uocamus, & αὐλὸς tibia. Hi Latinè siticines dicuntur, quòd apud sitos canere soliti essent, hoc est uita functos. Quod de tympanis nihil hîc cogitarit Galenus, uerba ipsius clarè ostendunt. Βομβώδεις δ' εἰσὶν ἕτεροι τοῖς ἐξ εὐρυτάτων αὐλῶν ἐοικότες, ὁποίους ἔχουσιν οἱ τυμβαῦλαι καλούμενοι, διὰ μὲν τὴν ὕλην ἐξ ἧς γεγόνασιν οὐ δυναμένους ἠχεῖν καθαρόν· διὰ τε τὸ εὐρύτατα τῆς τοῦ πνεύματος ὁδοῦ, βαρύτατα φθεγγομένους. Alij sunt bombis similes, referentes sonos qui à latissimis tibijs eduntur, quales habent qui τυμβαῦλαι uocantur. materia quidem ex qua fiunt in causa est cur clarè non sonent: latitudo uerò uiæ spiritus, cur grauissimè. Perspicuum est hîc de tibijs latioribus non de tympanis sermonem fieri. Sed ad unionum materiã redeamus, quam etiam non ineptè calculorum in renibus generationi comparare possis: uidi enim, ut iam annotauimus, è renibus eductum calculũ è pituita uitrea, ut conijcio, concretum, tam splendidum & candidum, ut ijs dotibus cum unione certaret.

Τυμβαῦλαι Galeno quid.

Siticines.

Vnionum generationem, similem esse calculorum in renib. generationi.

Quòd regionibus & conchis diuersis inueniantur.

Myiæ.

Pinna.

Berberis.

Vniones non in unica Concha gigni tradunt diuersi authores. Indicus maximè hos mittit Oceanus, inquit Plinius lib. 9. cap. 35. Indis quoque in insulas petuntur, & admodùm paucis. Fertilissima est Taprobane & Toidis. Item Perimula (*Perimuda, Περιμοῦδα, urbs est Indiæ, Aeliano de anima. lib. 15. 8.*) promontorium Indiæ. Præcipuè autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Et aliquantò pôst, In nostro mari, ait, reperiri solebant. Crebriùs circa Bosphorum Thracium (*quem nunc Strictum Constantinopolis uocant*) rufi ac parui in Conchis quas Myias (*Myas habet nostra æditio*) appellant. At in Acarnania quæ uocatur Pinna gignit. Quo apparet non uno Conchæ genere nasci. Nam et Iuba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania ante (*aliâs, autem*) laudati reperiuntur, enormes ferè, colorisque marmorei. Meliores circa Actium, sed & hi parui: & in Mauritaniæ maritimis. Idem apud Athenæum legere est: alij enim in Ostreo Pinnis simili gigni tradunt, alij in Indico Ostreo Pectini simili, quod Berberim uocant: alij in Ostreo magno & oblongo in India, Armenia, Perside, Babylonia: alij in Persico pelago.

E

Precium.

Principium culmenque omnium rerum pretij margaritæ tenent, ait Plinius. Cleopatra superbissimo ac procaci fastu, ut regina meretrix, lautitiam Antonij omnem, apparatumque detrectãs, quærente eo quid astrui magnificentiæ posset, respondit: Vna se cœna centies sestertiũm absumpturam: duos maximos uniones per manus Orientis Regum sibi traditos, quos auribus tum gerebat, intelligens. Androsthenes scripsit in Asia, Perside, & alijs Orientis regionibus tanti pretij fuisse, ut pari auro rependerentur. Nostro æuo multis alijs gemmis postponuntur. Venetijs nulla fœmina satis ornata esse censetur, quæ non è collo suspensos uniones gestet. Puellæ nostræ in capite gestant, aliæ paruulos & perforatos consuunt. Americus Vespucius in secunda sua nauiga-

Americus Ve-

Spucius de unionum copia & uilitate. tione (circa finem) si non disertè, saltem uerè, ut puto, de unionum copia & uilitate hæc prodidit. Ad gentem, inquit, quandam peruenimus, quæ nos cum maxima suscepit amicitia: & quam quidem unionum perlarumque Orientalium comperimus numerū maximum tenere, propter quod quadraginta & septem diebus ibi perstitimus. Et centum, decem & nouem unionum marchas, precio, ut æstimabamus, quadraginta nō superare ducatos, ab eis comparauimus: nam nolas, specularia, crystallinosque nonnullos, nec nō leuissima electri folia eis tantùm propter ea tradidimus. nempe quotquot quilibet obtineret uniones, eos pro sola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis quomodo & ubi illos piscarentur, qui quidem Ostreolas in quibus nascuntur, nobis plures largiti sunt. Et pariter nonnullas mercati fuimus, ubi in quibusdam centum & triginta uniones, in quibusdam uerò non totidem reperiebantur. Nouerit maiestas uestra quod nisi perma- *Maturitas.* turi sint, & à Conchylijs in quibus gignuntur per sese excidant, omnino perfecti non sunt: quinimò in breui, ut sæpius expertus sum, emarcescunt, & in nihil redacti sunt. Cùm uerò maturi fuerint, in Ostrea ipsa inter carnes, pręter id quod carnibus ipsis hæreant, se separant: huiusmodi optimi sunt. Hactenus Americus.

Electio. Dos omnis unionum est (tradente Plinio lib. 9. cap. 35.) in candore, magnitudine, orbe, læuo- *Color.* re, pondere, quas notas singillatim persequemur. In candore ipso magna est differentia. Clariores sunt in mari rubro reperti. Indici specularium lapidum squamas assimilant, aliâs magnitudine præcellentes. Circa Bosphorum Thracium rufi sunt & parui. In Acarnania coloris sunt marmorei. In Britānia decolores. Flauescunt & pelagię, pręcipui alioqui candoris, in senecta, rugisque torpescunt, nec nisi iuuenta constat ille qui quæritur uigor. Vsu etiam atteri non dubium est, co- *Exaluminati.* loremque indiligentia mutari. Summa igitur laus coloris est, exaluminatos uocari, (id est, ad aluminis colorem accedētes,) quod optimum censetur, quum candidissimum est autore Dioscoride li- *Magnitudo.* bro 5. cap. 123. Magnitudine differunt, ut in Acarnania magni nascuntur, sed coloris non laudandi. Circa Actium meliores sunt, sed parui. In Britannia contrà parui, sed haud boni. Figu- *Figura.* ræ uarietate discernuntur, quod aliæ sint totæ rotundę, alijs una tantùm est facies, & ab ea rotunditas, auersis planities. Sunt alij proceriores fastigiata longitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinētes. Hos digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria est. *Elenchi.* Has elenchos appellabant authore Plinio: Item Iuuenale Saty. 6.

Turpe putat nil   Quum uirides gemmas collo circundedit, & quum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.

Crotalia. Crotalia etiam (*quasdam*) nominabant à sono & collisu ipso margaritarum. Quidam sunt ruga- *Physemata.* ti, ut qui ætate deteriores redditi sunt. Nonnulli sunt lęues, & inani inflati, qui ob id physemata *Pondus, &c.* Greco nomine uocantur. Pondus ad hoc æui semunciæ pauci singulis scrupulis excessere. Differunt quoque ætate, & Concharum siue Ostreorum in quibus nascuntur uarietate, ut ex superioribus liquet.

E Colliguntur diuersis modis. Quidam eos sponte sua decidere, & in saxis iisdem reperiri pu- *Quomodo colligantur.* tant, in quibus Conchę & Ostrea. Ego uerò nō nisi post Ostreorum mortem absumpta carne decidere puto. Etenim carni & testæ adhęrent.

Conchis duces esse, & retibus eas capi, falsum est. Quidam tradunt (asserente Plinio libro 9. cap. 35.) sicut apibus, ita Concharum examinibus, singulas magnitudine & uetustate præcipuas esse ueluti duces, mirę ad cauendum solertiæ: has urinantium cura peti; illis captis, facilè cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in uasis fictilibus, exesa (aliâs erosa) carne omni, nucleos quosdam corporum, hoc est, uniones decidere in ima. Hæc quidem posteriora ueriora esse puto, priora non item: Nam Conchis duces *Conchā ipsam comprimere se gnaram cur petatur, fabulosum.* esse & retibus capi falsum est. Illud quoque fabulosum est, Concham ipsam (*ut Plinius ibidem scribit*) quum manum uidet, comprimere sese, operireque opes suas, gnaram propter illas se peti: manumque, si præueniat, acie sua abscindere, nulla iustiore pœnâ, & alijs munitâ supplicijs. Quippe inter scopulos maior pars inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures fœminarum arcentur. Etenim Conchis omnibus tactus tantùm sensus, atque gustatus parū exquisitus à natura tributus est, aliorum omnium sunt expertes. Nec in eis solùm sensus, sed & mentem inesse dicas ex Plinio. Idem periculum uenantium margaritas: & qua ratione uitetur, sic ex- *Lib. 3.* plicat Athenæus: In periculo uersantur qui uenantur margaritas, si in hiantes conchas manū recta (κατ᾽ ἰθὺν) immiserint. tunc enim comprimunt, ac sæpe digitos præcidunt, aliquando nonnullis statim morientibus. Qui uerò à latere (ἐκ πλαγίου) manum subiecerint, facilè Conchas à saxis auellunt.

G Vniones in medicina ab Arabibus usurpabantur, aduersus cordis affectus. hodie quoque horum imitatores iisdem utuntur. Inde celebres & frequentes in officinis duæ antidoti Diamargariton frigidum, & calidum, hoc est ex unionibus: quarum prior in frequentiori est usu: atque alia, quæ manus Christi perlata ab unionibus nominatur. Serapio in suo Aggregatorio ex Rasi uniones frigidos & siccos esse in secundo ordine tradit. Cardiacis prosunt, cordisque syncope laborantibus conferunt, ad spirituum confirmationem, ad fluxum sanguinis exiccandum, ad oculorum claritatem. Ob eam causam collyrijs admiscentur, non quòd digerendi ui prædíti sint: neque enim utiliter ad cordis imbecillitatem, & spirituum robur confirmandum adhiberentur, sed ob eam quam

quam dixi exiccandi uim. Melancholicis conuenire non uideo cùm frigidi sint & sicci, nisi quòd spiritus puriores efficiant, uaporesque atros ad cor conscendentes siccitate sua absumant, qua ui menses retinere sum expertus. Nullam mea quidem sententia facultatem ad pterygia & suffusiones curandas adferũt, etiam si quidam ijs utantur. His dentes candidiores reddi traditum est, sed idem præstant testæ concharum & Ostreorum in quibus inueniuntur. Solent Pharmacopœi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid uel coloris, uel substantiæ, uel saporis ingrati à metallico contrahant. Possunt & aceti acerrimi asperitate, uel uuæ acerbæ, uel citrij pomi succo dissolui. Id comprobauit Cleopatræ luxuria, quam fusiùs explicat Plinius libro 9. Nõ desunt Chemistæ, qui ex multis paruis in aquam dissolutis, se posse magnos conficere uenditent, qui splendore, læuore, pondere atque omni alia dote Cleopatræ unionibus inferiores non sint. Sed qui id dixerint permultos audiui, qui id præstiterint nullos uidi. Serapio in unionum uicem Conchylia magna & splendida, & fulgentia usurpari posse tradit, modò dimidio pondus augeamus. (E) Antiballómena

DE MARGARITIFERIS CONCHIS, BELLONIUS.

Plinius Secundus Cochlearum margaritiferarum genera multa esse tradit: Cuius notæ sunt Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ, & permultæ aliæ. In summa, dubium non est multas conchas Margaritiferas esse, multò quidem magis, quàm uulgares nostras ostreas ac Mytulos: qui quum his etiam abundant, eò minus mirandum est, etiam minimas exterarum nationũ conchas longè ditioribus margaritis refertas esse: id enim de quibusdam conchis, quod de nonnullis fluminibus auriferis dicere possumus.

COROLLARIUM.

Margarita à Latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur; rariùs neutro. Varro utroque genere, & margaritam, & margaritum dixit, ut annotauit Nonius. Macrobius Saturnaliorum 2.4. Augustum refert in epistola ad Mecœnatem, (quem familiariter amabat) ut insolentem eius & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentiũ, ebur ex Hetruria, adamas Supernâs, Tyberinum margaritum, &c. Solinus etiam affectatæ dictionis studiosus author margaritum gen. neutro dixit. Apud Græcos tribus aut quatuor modis enunciatur: μαργαρίτης mascu. genere à Theophrasto, Arriano, & Aeliano. Ἡ μαργαρῖτις λίθος, Androsthenes apud Athenæum. Μάργαρος ἰνδός, Aelianus & Io. Tzetzes. Τὰ μάργαρα, Pausanias. ¶ Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, intantùm ut nulli duo reperiantur indiscreti: unde nomen unionum, (*nimirum quòd unusquisque ab altero differat,*) Plinius. Nunquam duo simul reperiuntur: unde unionibus nomen datum, Solinus. Sed duos nunquam simul reperiri in una concha uerum non est, cum simul innumeræ aliquando inueniantur, ut referetur in c. Singuli quidem, & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: uerùm non ab eo uniones dictos Plinius innuit, sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin uel magnitudine, uel colore, uel figura, uel alio quopiam discrimine differat. Quanquam & hæc Plinij uerba leguntur: Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circunferentibus, ubi cohærentes pro eo quod est suis conchis & testis adnatos uniones acceperim, non ipsos inter sese concretos. Aliud sensit Marcellinus, his uerbis: Testæ rore grauidæ margaritas edunt minutas binas aut ternas: uel uniones, sic appellatas, quòd eius terræ (*eiusmodi*) conchulæ, singulas aliquoties pariunt, sed maiores. Aelius Stilo Iugurthino bello unionũ nomen impositum maximè grandibus margaritis prodit, Plinius. ¶ Margaritam generali nomine uocamus etiam lapillum, nam lapillus & gemmarum & margaritarũ commune est nomen, subintelligiturque preciosus. quòd si maiusculi fuerint, preciosi lapides dicuntur. Nam quod Seruius scribit, gemmas diuersi coloris esse: margaritas uerò albas: uel gemmas integras, margaritas pertusas, planè ridiculum est. Sabinus iurisconsultus margaritas scribit lapillorum nomine non contineri: sed hoc falsum esse multorum exemplo docetur. Curtius: Lapilli auribus pendent. Idem: Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli. Horatius: Nec magis huic intra niueos uirideisque lapillos. ubi profectò de margaritis & smaragdis intelligit, Perottus. Τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, Theophrastus. Nego ullam gemmam aut margaritam fuisse, Cicero 6. Verr. Cardanus margaritas propriè lapides esse negat: quoniam & celerrimè senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habent. ¶ Margaritæ lingua Indica sic appellantur, teste Arriano. Hermolaus uerò uidetur indicare hoc loco uniones alio etiam quàm margaritæ nomine apud barbaros appellatos fuisse: allegans Androsthenem in Paraplo Indiæ, ut Athenęus autor est, scripsisse ostrei genus illud margaritiferum in India uocari berberim, specie pectunculi, non tamen cælata sed lęui testa, nec auriculas habere duas ut pectines, sed unam: cum tamen Plinius non de conchis ijs margaritiferis ut Androsthenes, sed de margaritis siue unionibus ipsis loquatur, alio profectò carentibus nomine. Immo Plinius dixit, uniones non uno conchæ genere nasci, earum nomina ferè omnia reddens. nam genus unum haud multum ostrearum conchis differens esse meminit, &c. Massarius. Et rursus: Sunt autem marga-

Margin notes: A — Vniones unde dicti. — Margaritam lapilli nomine cõprehendi.

ritæ (ita enim lingua Indica appellantur, ut Arrianus autor est) quas Romani soli (ut inquit Plinius) uniones appellarunt, quòd nullæ duæ margaritæ simul reperiantur, sed semper discretæ & unæ: (*mihi quidem Plinius aliud sentire uidetur, ut suprà exposui.*) Græca Arriani uerba hæc sunt libro 8. qui est de rebus Indicis. Καὶ τάδε μετιξέτεροι Ἰνδῶν περὶ Ἡρακλέα λέγουσιν. ἐπελθόντα αὐτὸν πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ καθήραντα ὅ,τι περ κακὸν, κίναιδον ἐξευρεῖν ἐν τῇ θαλάσσῃ, κόσμον γυναικήιον· ὅν τινα καὶ εἰς τοῦτο ἔτι οἵ γε ἐξ Ἰνδῶν τῆς χώρας τὰ ἀγώγιμα παρ' ἡμέας ἀγινέοντες, σπουδῇ ὠνεόμενοι ἐκκομίζουσι. καὶ Ἑλλήνων δὲ πάλαι, καὶ Ῥωμαίων νῦν ὅσοι πολυκτέανοι καὶ εὐδαίμονες μέζονι ἔτι σπουδῇ ὠνέονται· τὸν μαργαρίτην δὴ τὸν θαλάσσιον, οὕτω τῇ Ἰνδῶν γλώσσῃ καλεόμενον. τὸν γὰρ Ἡρακλέα, ὡς καλόν οἱ ἐφάνη τὸ φόρημα, ἐκ πάσης τῆς θαλάττης ἐς τὴν Ἰνδῶν γῆν συναγινέειν τὸν μαργαρίτην δὴ τοῦτον, τῇ ἑωυτοῦ θυγατρὶ κόσμον. Id est: Hoc quoque aliæ Indorũ gentes de Hercule affirmãt, quod cũ mare (*Indicũ*) & terrã undique peragrasset, purgassetque eã omni uitio, in mari inuenerit cinædũ, (*Bartolemæus Facius margaritã uertit: sed Indi fortè margaritã cinædũ uocant, ut ex sequentibus colligimus*) ornatũ muliebrẽ: quales qui ad hæc usque tẽpora lucri causa merces inde deferũt, multo studio cõparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tẽpore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiamnũ studio sibi cõparant: margaritã scilicet è mari, quam Indorũ lingua sic (*cinædũ scilicet*) nominat. Earũ uerò pulchritudinẽ admiratũ Herculẽ, ceu ornamẽti maximè decori gestu undecunque ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornãdæ donaret, cõquiri iussisse margaritas. Hæc ex

Cinædus. Arriano recitare uolui, ut inde iudicarẽt studiosi, cinædus ne, ut nobis uidet, an margarita, ut quibusdã nostri seculi eruditis, Indicũ unionis nomẽ sit. ¶ Uniones in Paria & Curiana regionibus noui Orbis Tenoras uocãt, Pet. Martyr. Margarita Arabicè dicit hager (.i. lapis) allulo siue albalo, Syluat. uel, ut Monachi interpretes Mesuæ legũt, albato seu albaro. ¶ De cõchis margaritiferis tradũt qui de animantiũ naturis scripserũt, quod noctu litora appetãt, & ex cœlesti rore margaritam concipiãt, unde & eceolæ nominent, Isidorus. ego eceolæ nomẽ alibi nusquã inueni: & fictũ

Eceola. coniicio ad innuendũ margaritã è cœlo à sua concha concipi. ¶ Græcè hodie μαργαριτάρι dicitur. Italis uulgò Perla uel Perna, ut quidã scribunt. Gallis, Germanis & Anglis **Perle**. Conchã ipsam margaritiferã, si de genere biualuiũ sit, Germanicè uocabimus **Perlemuschel**: sin cochlearũ generis, **Perleschnegg**: qualis est cochlea margaritifera uulgò dicta: quã tamẽ uniones ferre Rondeletius negat, in biualuibus tantũ gigni asserens. Aelianus uerò in India margaritiferas conchas magnis strombis similes facit. ¶ Margarita à Seb. Munstero in Lexico trilingui, Hebraicè scribitur, מרגלית, margelit: & יהר כיפי, iahar ciphe.

In quibus conchis reperiantur uniones. Conchæ aliæ habẽt in se margaritã, aliæ nõ habent: licet conchæ omnes aliquid habeãt de natura margaritæ, Albert. In cõcha rugata, quã ex Rondeletio dedimus inter Conchas diuersas, idẽ Rondeletius uniones reperiri nõ dubitat, suprà, pagina 316. cui similẽ esse puto, aut eandẽ fortè, quã Venetijs olim matrẽ plarũ nominari audiui: hac ferè ualuarũ alterius magnitudine specieque.

Concha rugata, quam aliqui matrem perlarum uocant.

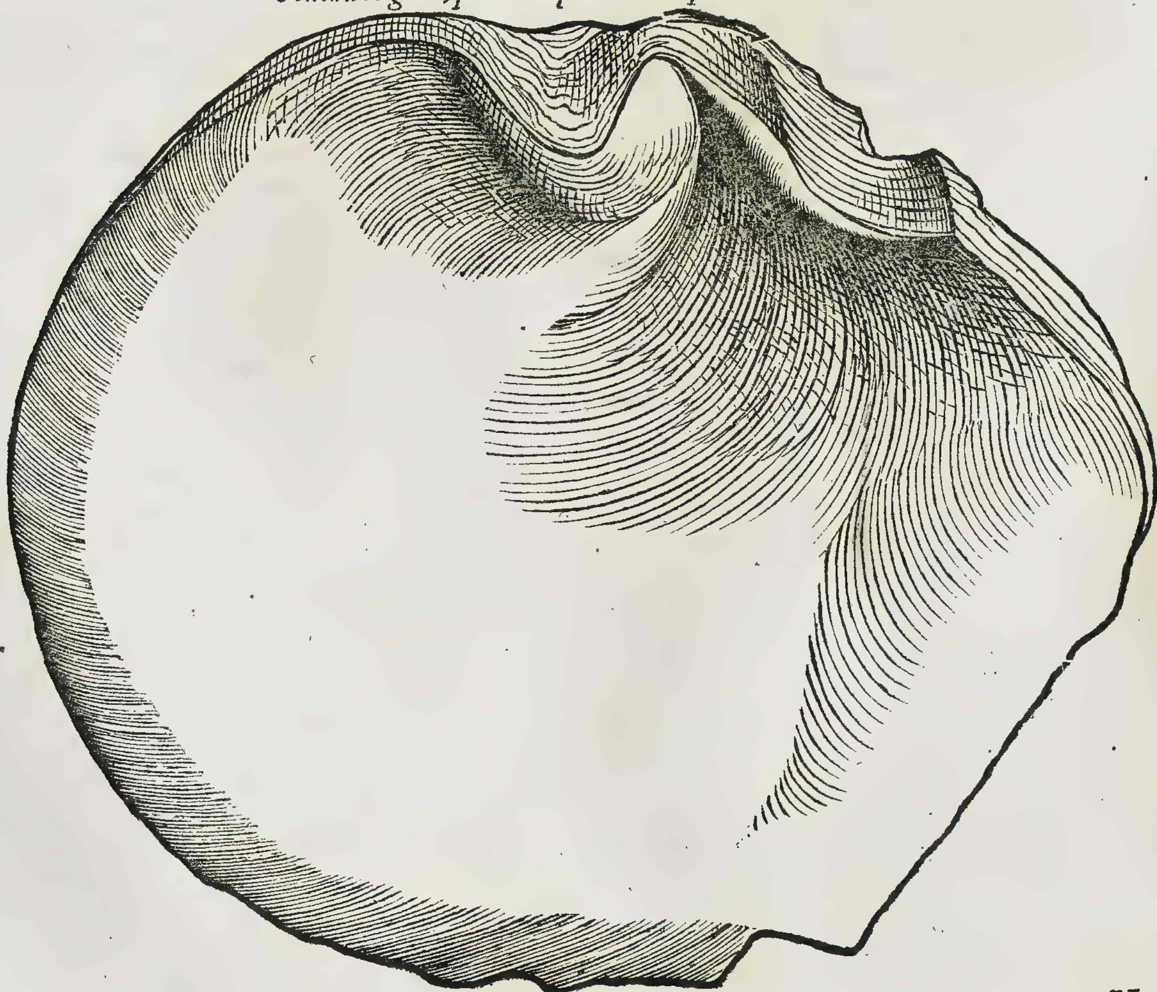

Muricis

Muricis genus orientale infrà inter Murices dabimus, margine seu labro in latū se protendente, roseo intus colore: in eo quoq; margaritas gigni uir eruditus quidā mihi retulit. De cochlea margaritifera uulgò dicta, ab unionū colore splendoreq; (nā uniones in ea nō reperiunt: sed in ijs quę cōchis binis cōstant, Rondeletio teste) suprà inter Cochleas scriptū est, pag. 284. Vidi ego genus huiusmodi cōchæ argēto cōclusum, speciē usumq; poculi præbere: pede nimirū addito ex argento, & labris eodē intectis. Concha tota, forma ferè nauiculā præ se fert, & interstitia quædā tabulatorū instar intrinsecus habet, in summo operculū mēbranę instar obtendi audio. ¶ Nascunt margaritæ ex conchylijs rotundis nobiliores, sed tamē minùs rotūdæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quasi contraria ratione. striatū est genus conchyliorū utrunq;, & in imo mari moram ducit, Cardanus. Et rursus: Ignobile margaritarum genus ex Nacaronibus (sic enim ostrea uocāt longa: seu meliùs dicam, conchylia, quòd striata sint) nascitur. *Nacaro.* Bellonio Nacre de perle uulgò Gallicè appellatur margaritifera cochlea, de qua dictum est pagina 284. sed Nacaro Cardani alius uidetur, cum ostreum longum esse dicat, in quo reperiantur uniones. Bellonij Nacra rotundior est, (ut ostendit icon, pag. 284.) nec ferax unionum, Rondeletio affirmāte: quare potiùs fuerit berberi, quæ concha est oblonga & à Rondeletio similiter Nacre de perles uocatur Gallicè, pro matre perlarum. ¶ In concha echinata etiam, (quam supra inter Conchas diuersas exhibuimus, pagina 313.) uniones reperiri testatur Plinius, Rondeletius. Hîc obiter illud annotârim, *Concha echinata.* Plinium & Androsthenem, de eadem planè concha sentire mihi uideri, non diuersis ut putauit Rondeletius. Sic enim Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) concham esse similem pectini in secto (id est, ut ego interpretor, aliter quàm Rondeletius, non secto, non cælato. ὀ διεγλυπται μὲν, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androsthenes) hirsutam echinorum modo. Pro quo Androsthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirsutum, non spissum significat. Addit & aliud ex Androsthenis eodem loco translatum: Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Quamobrem dubito an rectè Rondeletius Plinij uerba de concha sua echinata accipiat, (descripta superiùs, pag. 313.) Androsthenis uerò uerba de berberi: cum uel Plinium uel Iubam ex Androsthene sua mutuatum appareat, (uel contrá:) & cætera quidem rectè translata uidentur, sicut & δασὺ, hirsutum: echinorum autem modo, de suo adiectum, quasi hirsuta aliter esse nequeant, nisi echinorum modo rigeant. Nec est quòd aliquis testam simul læuem atq; hirsutam esse miretur: cum læuitas ad superficiem pertineat, hirsuties ad enascentem materiam. sic & mytulorum quorundam testa læuis simul hirsutaq; est. Sed cum berberi Rondeletij hirsuta non sit, rem in medio diligentiùs æstimandam relinquo. Interim concham echinatam uocari, quam sic aptè à re ipsa uocauit Rondeletius, probo: an uerò Plinij concha hirsuta echinorum instar, &c. eadē sit, dubito. ¶ Margaritifera concha Indis berberi dicta, (pectini altera aure similis,) suprà inter Conchas descripta *Berberi.* est, ex Rondeletio, pag. 319. Nihil autem prohibet, concham quidem berberi Indica lingua nominari, cinædum uerò eâdem unionem. Berberi ab Arriano uocantur nostræ matres perlarū, Gillius. Sunt qui concham Cytheriacam à Martiali dictam, eandem existiment. mihi uerò Cytheriaca non alia uidetur, quàm Venerea à quibusdam dicta concha, & uulgò porcellana. Vide supra in Conchis diuersis, pag. 338. ¶ Vniones in nostro mari reperiri solebant, crebriùs circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui, in conchis quas myas appellant, Plinius. Plura leges suprà de hisce conchis inter alias diuersas, pag. 330. *Myes.* Vniones minimos ex mytulorum conchis extraxi, Syluius. In riuis etiam & fluuijs musculos mytulósue aliquando margaritas ferre audio, ut circa Hornbach Germaniæ oppidum: & in lacu Acronio quandoq;. In Scotiæ fluuijs plurimæ gignuntur margaritæ, ut mox in B. referam. ¶ Origo atq; genitura (*unionum,*) conchæ (*concha*) est, haud multùm ostrearum conchis differens, Plinius. *Concha similis ostreæ.* Chares Mitylenæus quoq; nasci scribit in concha simili ostreo, quæ sit ἁδρὰ καὶ προμήκης: id est plena uel crassa, & oblonga: carnem continēs magnam, albam & ualde odoratam. Videtur autem berberi alijs dictum intelligere. Vide etiam infrà in B. de magnitudine tum unionum, tum concharum quarundam eos ferentium. ¶ Iuba tradit Arabicis margaritis concham similem esse pectini insecto, hirsutam echinorum modo, Plinius. *Pectini similis.* Nos super hoc loco plura annotauimus paulò antè in conchæ echinatæ mentione. ¶ In Acarnania quæ uocatur pinna, gignit uniones, Plinius. Proueniunt in ostreo pinnæ simili, sed minori, Athenæus ex Theophrasto. *Pinnæ similis.* ¶ In India margaritiferæ conchæ magnorum stromborum similitudinem gerunt, Aelianus. *Strōbo similis.*

De nominibus margaritarum à figura desumptis, ut crotalia, tympania, &c. dicemus ad finem proximi segmenti B.

B

Vniones in Britannia paruos atq; decolores nasci certum est, Plinius. Aelianus etiam in Oceano occiduo, ubi existit Britannia, nasci memorat; sed magis fului coloris minusq; splendidos ijs qui in mari rubro procreantur. Britanniæ Oceanus margarita gignit, sed suffusca & liuentia, Tacitus de uita Agricolæ. Margaritæ in Britannis quoq; sunt & alibi, partim pallidæ, partim giluæ, partim non bene rotundæ, Io. Tzetzes. Constat in Oceano ubiq; inueniri posse, cum & in meridionali plaga tanta sit illarum copia, & sub Septentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi in Scotia sertum è septuaginta circiter margaritis Scoticis, pari & insigni magnitudine. Sunt etenim & ipsæ candidæ, rotundæ, lucidæ, ut Indicæ; sed

ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores. nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, unguis minimi digiti magnitudinem uix unquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec uile illis precium, nec tam ingens ut Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, ut neq; in Gallijs aut Hiſpanijs? Cauſa eſt, quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim, (*per antiperiſtaſin potius, ut in Scotia: à continente uerò, ut in India,*) Cardanus. Margaritæ nobiles in Gotthia, Suedia & Finlandia, Septẽtrionalibus regionibus capiuntur, ut author eſt Olaus Magnus. ¶ Conchæ quæ torno faſtigiatas à capite teſtas habent, maculisq; aſperſas (inquit Boëthius Scotus,) longo interuallo reliquas (ut etiam fœtum ſi leam) ſuperant. Quippe adeò nonnullis in locis ſunt delicatæ, ut non immeritò apud ueteres gulæ primatum obtinuerint; ut uiduarum uulgò cupediæ (*Sophron ſolênes, id eſt digitos concharum generis, χηρῶν γυναικῶν λίχνευμα nominat*) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idq; præſertim Dea Donaq; eſui ineptę iudicẽtur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſsimis puriſsimisq; amnibus, ac nullo unquã limo turbidis, qua profundiſsimi ſunt, agere gaudent: in eisq; ſolis margaritas concipiunt. Sub auroram enim cœlo ſereno temperatoq;, in aërem ſe, donec capitibus aqua exiſtant, ſubleuantes, roridum liquorem oſcitatione auidè excipiunt, pro concepti ſeminis multitudine, partu aut exili, aut grandi futuro. Senſus illis tam acutus ineſt, ut ſi altiorem in litore aſtans uocem emiſeris, aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repentè ſe ſub trahentes ſubſidant uniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignorantibus uidelicet, quanti ſit precij apud mortales, luxus ex fœtu ſuo comparatus. Itaque piſcantes quoq; id maximè obſeruant, ut primo attractu teſtas coniunctas arctiſsimè detineant, protinus illis alioquin unionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingreſsi, atq; in orbem ſtantes, contum alterutra manu, quò firmiùs conſiſtant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas colluſtrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) teſtarum torturas placidè comprehendunt, atq; aſtantibus uacua manu excipiendas præbent. Sunt etiam eiuſdem ferè generis conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregre à diuo Iacobo redeunt, adferunt: ſed haud fœcũdæ, propterea quòd aqua ſalſa uiuant. nam & circunquaq; in littoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo, Hæc Boëthius. Multa hîc mira enarrat (inquit Cardanus, qui Boëthij uerba recitauit de rerum uarietate libro 7.) & quę etiam inuicem pugnare uideantur. nam matricem hanc è genere turbinatorum conſtituit: & quę in fluminibus degant, inde, ut ſponte ad aquæ ſummum emergere poſsint: cum nec inſtrumentũ habeant, quo ſe collidant, (*attollant*:) nec aërẽ intus, ut piſces, contineant. Quòd etſi impetu (quod tamen difficillimum eſt) emergere poſſent, quomodo continere ſe poſsint, haud uideo. Ipſe etiam cùm dixit, coniunctas teſtas tenere qui piſcantur: ſui oblitus uidetur, niſi operculum pro teſta alia intelligat. Hiſpani etiam referunt, præciſas quandoq; manus piſcatoribus à margaritiferis oſtreis: imò & ob hoc edictum pietate plenum à Cæſare noſtro emanaſſe. Quod quomodo à turbinatis contingere poſsit, non intelligo. neq; audiui unquam in fluminibus, ſed in Oceano, margaritas uenari ſolitas. Vt modò res ſe habeat, conſtat in turbinatis uix eſſe locum margaritis, cum animal ipſum adhæreat teſtæ: & ut commodè exerere ſe poſsit, totam compleat: ut mihi uideatur relata potiùs, quàm cognita ac uiſa ſcripſiſſe: aut non diligenter ſcripſiſſe. Si enim modò turbinata ſunt, duabus conchis tamen conſtant, (*obſcura hæc mihi ſunt,*) aliter ſuaues non eſſent. Oriuntur igitur è teſta, non è rore, hoc enim abſurdiſsimum, tum magis, quòd quantò maiores gignuntur, eò profundiore mari: nec res tam grauis (ut dixi) abſq; ſpiritu & pinnis aſcendere poteſt, Hucuſq; Cardanus. ¶ Eſt fluuius qui alluit pagum Huſsinetz in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce truta copioſus. præterea æſtate accolæ ſolent ex eo aceruos concharum eijcere, è quibus perlas eximunt, aliâs maturas & ſplendidas, quæ etiam annulis includuntur: aliâs immaturas, quę medicis uſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt. Cum eximi debent, cauent ne aëre tangantur, & illico ore excipiunt. ſaliua enim ablutæ conſtantiùs ſplendorem ſeruant. ¶ Vnio in rubri maris profundo quęritur, Plinius. Ex rubro mari colligitur, Philoſtratus. Optimus Indicus & in mari rubro procreatus exiſtimatur. Iuba in Boſphoro etiam freto naſci ſcribit, qui & Britannicis inferiores ſint, & cum Indicis ac Erythræis nullo modo comparandi, Aelianus. Eratoſthenes dicit in Perſicæ præternauigationis initio inſulam eſſe, in qua multæ ac precioſæ margaritæ gignãtur, Strabo. Aliemen eſt regio, quæ incipit ab exitu ſinus maris rubri uſq; ad principium ſinus Perſici: in quo eſt dictus locus Duo maria, non multùm diſtans ab inſula Ormus, & in loco Duo maria dicto expiſcantur margaritas cæteris præſtantiores, Andreas Bellunenſis. Capitur in Indico mari, & circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, & Babyloniam oſtreo ſimilis margaritifera concha, Chares. Ad Bararen uicum maritimum adferuntur margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. India & inſulæ quædam maris rubri margaritam ferunt, Theophraſtus. Apud Indos & Perſas margaritæ reperiuntur in teſtis marinis robuſtis & candidis, Marcellinus. In Indico mari conchæ margaritiferæ ſunt, teſta candida, Philoſtratus. Margaritas Indicus maximè mittit Oceanus: inter illas beluas tales tantasq;, quas diximus, per tot maria uenientes, tam longo terrarum tractu, è tãtis Solis ardoribus. Indica urbs eſt nomine Perimuda, cuius incolæ ichthyophagi

Ex Boëthio Scoto.

phagi margaritas retibus comprehendunt, Aelianus. Ostrea quæ margaritas ferunt, nasci aiu[nt] in mari Indico, insulis Perimuda & Elyra, & alijs quibusdam insulis, mari non profundo & purissimo, Io. Tzetzes 11.376. Variorum. In Byblo parua insula Indiæ capitur in ostraco albo lapis margarita, quæ in ostreis locum cordis dicitur obtinere, Philostratus de uita Apollonij libro 3. Est & Tylos insula (Plinio libro 6.) plurimis margaritis celeberrima, cum oppido eiusdem nominis. Mittit Indicum mare boreale iuxta Cubagua insulam: Australe iuxta Terarequi. nascuntur & alijs pluribus locis, Cardanus. Man lacus est Indiæ, & alius Lama dictus, in utroque piscantur perlas, Obscurus. Prouinciæ Tebeth adiacet ab Occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributarium magno Cham. Est ibi lacus, in quo tanta est margaritarum copia, ut precium earum omnino uilesceret, si pro arbitrio hominum asportati permitteretur. quare capitis pœna cautum est, ne ullus in hoc lacu piscari absq; magni Cham uenia ausit, Paulus Venetus. In Paria & Curiana regionibus noui Orbis uniones abundãt, ut Pet. Martyr testatur Oceaneę Decadis primæ lib. 8. his uerbis: *Christophorus Colonus in Paria unionibus torquatos armillatosq; tam uiros quàm fœminas reperit. Cæterùm Petrus Alfonsus Nignus in sua Nauigatione, Cumana & Manacapana regionibus postergatis, in regionem incidit, quam Curianam uocari ab incolis ipse refert. Vbi in litore pro tintinnabulis, aciculis, spintheribus, armillis, uitreis calculorum sertis, anulisq;, & alijs huiuscemodi institorũ mercibus, cum incolis in horæ momẽto, unionum, quos collo & brachijs appensos gestabant, uncias quindecim permutat. Certatim incolæ unionum serta, nostrarum mercium cupidissimi ferebant. Vniones appellant tenóras.* ¶ Megasthenes, incolas Taprobanæ auri margaritarumq; grandium fertiliores quàm Indos esse scribit, Plinius. Taprobanæ incolę margaritas legunt plurimas maximasq;, Solinus. Tumaccus regulus in noui Orbis parte Vascho Nuñez, (qui magnam remotissimamq; regionum illarum partem Castellæ regis nomine occupauit,) præter aurum, munera attulit ducẽtos quadraginta egregios uniones. è minutis autem copiam maiorem afferri iussit. Vniones nostri admirabãtur, licet non ritè candidos: quia è conchis illos minimè eruunt, nisi priùs assis, quò faciliùs sese ipsæ aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere uniones, nostros inspectans: familiaribus suis ut piscationi se accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales unionum afferunt duodecim, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis tertię libro 1. Et paulò pòst: In eodem sinu aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua conchylia gigni feruntur umbellam æquantia magnitudine: à quibus uniones, conchylium corda, eruuntur, faba, & interdum olea, grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset.

Coloris sunt margaritæ, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes, Albertus. Colos eis ut pseudopalo, scilicet qui ex aspectu mutetur. causa est, quoniã corticibus constant margaritæ: quæ superficie una politæ sunt, altera rudes. Experimentum sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita ut nitida superficies tegat rudem alterius. Inde si paruas eas finxeris, atq; adeò tenues, ut solùm scabrum non diuisum aut uarium corpus efficiant; intelliges tandem qua de causa aspectus ratio colorem ac splendorem mutet. Colos tamen margaritæ plerunq; est candidus, nitidus, modicè fuscus. hunc à suis conchylijs mutuantur, Cardanus. Corticibus quibusdam constat rotundis, Idem. Sani quidem partus multiplici constant cute, non impropriè callum ut existimari corporis possit. itaq; & purgantur à peritis. Miror ipso tantùm eas cœlo gaudere, Sole rubescere, candoremq; perdere ut corpus humanum, quare præcipuum (*candorem*) custodiunt pelagiæ, altiùs mersæ quàm ut penetrent radij. Cætero in aqua mollis unio, exemptus (*euisceratus, Solinus: conchæ suæ exemptus nimirum*) protinus durescit, Plinius. ¶ Margarita natura sua translucida est, Theophrastus. Earum corpus solidum esse (excipe physemata dicta, in fine huius segmenti) manifestum est, quòd nullo lapsu franguntur, Plinius. ¶ Magnitudine sunt (*ad summum scilicet, quod ipse uiderit,*) quanta oculus piscis bene magnus, Athenęus ex Theophrasto. noster quidem Theophrasti de lapidibus codex hæc uerba non habet. Vltra semunciales inuentas negant, Solinus. Petrus Alfonsus Nignus & socij cum ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras unionum octunciales, precio fortè quinq; solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum auellanas multi æquant, orientalibus similes. sed quoniam malè perforati, nõ tanti precij sunt. Me præsente, cum apud illustrem Methynæ Sidoniæ ducem inuitatus pranderem Hispali, unã (*unum dicere debuit, si unionem intelligit, sed de uno incredibile hoc pondus est: fortè unà legendum, nam pluralis numerus mox sequitur*) supra centum uncias uenum ad eum tulerunt. Sua profectò pulchritudine ac nitore me delectarunt. Sunt qui Nignum ferant non in Curiana, quæ centum uiginti ampliùs lequas distat ab Ore Draconis; sed in Cumana & Manacapana regiunculis, ori & Margaritæ insulæ uicinis, uniones habuisse: negantq; Curianam feracem margaritis. adhuc sub iudice lis est, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ libro 8. *Margarita insula.* Ad insulã Solo Castellani margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum (reperiri) intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum (*Concham margaritiferam*) tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, ut Maximilianus Transsyluanus scribit. Regem Pornæ insulæ uniones duos gestare aiunt in diademate, oui anserini magnitudine, Idem.

Margaritarum nomina diuersa à figura. *Figuræ. Elenchi.* Elenchos appellant (*ouales*) fastigiata longitudine,

alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes, Plinius. Elenchi ſunt uniones facie turbinata, ex amplo ſcilicet in tenue deficientes, quos pira modo uocant, Maſſarius. Et rurſus: Elenchon Latini indicem interpretantur. cuiuſmodi eſt apud Plinium primi libri inſcriptio. nam & libros elenchorum ſcripſit Ariſtoteles. Alabaſtrum uerò erat uas unguentarium forma turbinata, ſine anſulis, quod ex lapide alabaſtrite onyche antiquitus appellato, fiebat. quoniã, ut inquit Plinius 36. uolumine, optimè unguenta incorrupta in eo ſeruari dicitur. Elenchi dicuntur margaritæ, (inquit Perottus,) quia Græci elenchum propriè indicem appellant. etenim quo modo librorum indices & pulchritudine, ac uarietate colorum, & magnitudine literarum, libros exornant, & res alias ſui indices: ita hi geſtantium habitum illuſtrare, & quaſi indices eorum uidentur eſſe. Iuuenalis: Auribus extenſis magnos committit elenchos. Magna eorum ſtultitia eſt, qui cylindrum & elenchum idem eſſe affirmant. Quippe cylindri, lapilli ſunt teretes, hoc eſt, oblongi atque uolubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis utimur. huiuſmodi enim formam cylindrum uocamus ἀπὸ τοῦ κυλίειν: hoc eſt, à uoluendo. Virgilius: Area tum primùm ingenti eſt ęquanda cylindro. Atq; tali forma non reperiuntur margaritæ quas natura, non ars, facit. etenim ſi artificium addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri uerò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: utputa berylli, ſmaragdi, & alij ſimiles: quos non auribus ſuſpendere mulieres, ſed circundare collo, aut innectere monilibus, ſiue alijs ornamentis conſueuerunt. Iuuenalis: Tu nube, atq; tace. donant arcana cylindros. Idem: Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil, Dum uirideis gemmas collo circundedit. Hos antiqui cylindros à forma, quemadmodum aliarum figurarum lapillos gemmas uocauere, à ſimilitudine gemmarum, quas in uitibus ſiue arboribus cernimus, Hactenus Perottus. Elenchum (inquit Bayfius) Galli poyrette uocant. Elenchorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis. Paragr. finali hoc tractatu. Cum autem ait Plinius, Et procerioribus ſua gratia eſt: de illis fortaſſe ſentire uidetur, quos cylindros Paulus uocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Siquidem cylindri lapilli ſunt teretes & oblongi: fiebantq; etiam ex alijs lapillis. Plinius libro 37. ubi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gẽmas: quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine, Hactenus Plinius. Quibus Plinij uerbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quòd elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis: cylindri uerò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi uerum eſt, noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe uidetur. ¶ Tympana apud Plinium dicti uniones, parte altera tumidi ſunt. Codices antiqui (inquit Maſſarius) tympania ſcriptum habent, ut ſit à tympano: quemadmodum & inferius crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem tympanum inſtrumentum ex una parte tumidum & rotundum, ex altera planum membrana clauſum, intus uacuum, uulgo uaccarum uocatum: quod baculo feritur, cum turmæ equitum ad pugnam concitatæ ſunt. inde margaritæ quæ ab una parte tumidæ ſeu rotundę ſunt, & ab altera planæ, à tympanorũ ſimilitudine tympania nominantur. Feneſtella (qui nouiſsimo tempore Tiberij Cæſaris claruit) tympana ſcribit ſe iuuene appellata patinas & lances, quas antiqui magidas appellauerunt, Perottus. Tympanorum unionum meminit etiam Paulus iureconſultus in l. Pediculis, Bayfius. Crotalia hæc à ſono uocantur, propter colliſionem ipſam margaritarum, quòd ſono crotala inſtrumenta imitarentur. eſt enim crotalum inſtrumentum rotundum circulo ligneo factum, cum laminis quibuſdam ex ære rotundis, numiſmatis magnitudinis, ſonum ex colliſione reddentibus, dictum à pulſatione: nam manu pulſatur. utebantur hoc inſtrumento Aegyptij in deorum ſolẽnitatibus. Virgilius:

Cylindri.

Tympania.

Copa Syriſca caput Graia redimita mitella, Criſpum ſub crotalo docta mouere latus.

Cuius & Macrobius meminit. nunc cymbalum uocant, illud dico quod membrana caret, Maſſarius. Phyſemata margaritarum quidem ſpeciem habent, uerùm aëre ſunt inflata, (ſine corpore, id eſt, non ſolida) à bullarum ſimilitudine, quæ in aqua ſpiritu excitantur, præcipuè dum bullit. bullas enim phyſemata Græci uocant, Idem.

C

Margaritarum generatio.

Teſtæ rore grauidæ margaritas edunt minutas, binas aut ternas: uel uniones, ſic appellatas, (*meliùs appellatos, maſc. gen. ſed ad margaritas quoq; referri poteſt*,) quòd eius terræ (*quòd eiuſmodi*) conchulæ, ſingulas aliquoties pariunt, ſed maiores. idq; indicium eſt, ætherea potius deriuatione, quàm ſaginis pelagi hos oriri fœtus, & ueſci: quòd guttæ matutini roris ijſdem infuſæ, claros efficiunt lapillos & teretes: ueſpertini uerò fluxuoſos contrà & rutilos, & maculoſos interdum. Minima autem uel magna pro qualitate hauſtuum figurantur caſibus uariatis. Concuſſæ uerò ſępiſsimè metu fulgurũ inaneſcunt, aut debilia pariunt, aut certè uitijs defluunt abortiuis, Marcellinus. Permixtione roris, anni tempore præſtituto concipiuntur: Idem, qui & hæc & alia ex Solino mutuatus uidetur. Conchæ ſunt in quibus hoc genus lapidum requiritur, quę certo anni tempore, luxuriante conceptu, ſitiunt rorem uelut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cum Lunares maximè liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt. & de saginæ qualitate reddunt habitus unionum. nam ſi purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum. ſi turbidum, aut pallore langueſcunt, aut rufo innubilantur. Ita magis de cœlo quàm de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aëris ſemen, fit clarius margaritum: quoties ueſperę, fit obſcurius. Quantoq; magis hauſerit, tanto magis

proficit

proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur: clausæq; subita formidine, uitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent. cumq; flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscentur lapides Solis calore, subsidunt: & se profundis ingurgitant, ut ab æstu uindicentur. Huic tamen prouidentiæ (*uidetur hîc aliquid deprauatum*) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus conchis flauescunt margaritæ, Hucusq; Solinus cap. 56. Massarius super his Plinij uerbis: Præcipuum candorem custodiunt pelago altiùs mersæ, quàm ut penetrent radij: Videtur (inquit) Plinius ex uerbis quæ paulò suprà retulit sibi ipsi contradicere. nam si conchæ hæ margaritiferæ altiùs & in profundo maris stabulentur, ut hîc & libro tricesimotertio testatur, ubi ait: ut iam minùs temerarium uideatur è profundo maris petere margaritas, tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti uniones candidi & sordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cum in profundo maris conchas degere secundum naturam sit, censeo margaritas neq; concipi, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesq; huiusmodi eis per ætatem accidere, Hæc Massarius. Cui & Cardanus adstipulatur. Fabulosum (inquit) eas ex cœli rore concipere. Et rursus: Generari margaritas in testa, non in carne, substantiæ primùm similitudo ostendit. uisa etiam est margarita, testæ suæ iuncta: & ob id testæ earum intus inæquales sunt. margaritæ ipsæ forma diuersa, pleræq; tamen ad rotunditatem uergunt: & quo maiores fuerint, referunt eò limbo esse propinquiores. Et alibi: Vidi ego nuper frustum matricis: in quo plures uniones intus concreti erant, non secus ac in lapidum coagmentis (quæ rochas, id est conos, à figura uocant) gemmę. nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planę, informes, uelut in cinere castaneæ, ita in matrice sepultæ erant. Verisimile igitur est, postquam ab initio tam facile auelluntur, expressum liquorem è testa ueluti guttas in rotundam formã cogi. inde facta additione, ex eodem lento humore per cortices augeri, atq; concrescere. demum forsan electas alia ostrea producere: uelut piscium oua pisces. Et utcunq; sit, prægrauatas magnitudine testas illas sponte eijcere. Non sunt tamen margaritæ duricie lapidea: neq; scio quicquam quod in animali durius oriatur umbilicis marinis. ¶ Margarita maris fœtura est: quam ad partum deduci aiunt, cum in apertas cõchas fulgura affulserint, Aelianus. Ex fulgure eas nasci tradunt, conglobariq; statim cum fulgur in conchas huiusmodi hiantes fulserit. sed hoc ita se habere uerisimile mihi nõ fit. Dixerim potiùs quà purissimum est mare, lapillos produci argentei coloris: quo eodem cum conchæ etiam margaritiferæ niteant, quicunq; in eas inciderint lapilli, ex earum læuore splendorem accipiunt, & margaritæ uocãtur, Io. Tzetzes Variorum 11.376. Alexander Benedictus Veronensis libro de curandis morbis 32. cap. 34. de lapidum in diuersis animalium partibus generatione quædam scribit: & mox sequenti capite: Vidimus (inquit) lapides ex uesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim uiscosa materia obducta, ueluti in crustas, uarij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increscere sensim traduntur. Margaritæ etiam in conchis fieri eo modo cernũtur, gemmarijs uarios ueluti in cepis cortices torno detegentibus. ¶ In maxima Concha, paruam inuenire est: contrà in parua, magnam. Alia inanis est, alia non plus quàm unam habet. Multæ etiam multos uniones possident: ut sint qui dicant, in una Concha uiginti procreatos fuisse. Quòd si quis ante legitimum pariendi tempus Conchas aperuerit, carnem quidem reperiet, huius autem palmam piscationis nõ assequetur, Aelianus de animal. 10.13. Americus Vespucius, qui nostro æuo liburnicis omnem ferè australem oceanum explorauit, talem ibi concham se quãdoq; habuisse testatur: in quà uniones ultra centum & triginta reperti sunt. quod nõ modo confirmãt ij, qui post ipsum ad occidentales Indias nauigarunt: sed etiam addunt numerosiores ibi uniones in una tantùm concha nasci. & alia plura de margaritarum historia referunt, quæ à Plinij sententia plurimùm dissident, Matthiolus. ¶ Piscantium insidias timent conchæ: inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescãt, Solinus & Ammianus Marcellinus. Inueniuntur apud nos tripliciter: aliquãdo in coniunctione concharum: aliâs in ipsis ostreis: aliâs inter lapides sub quibus ostrea delitescunt, Albertus. ¶ Non etiam illud me fugit, auulsis his lapidibus, (*unionibus è conchis*,) quasi redemptionis præmio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq; uniones renasci. Quòd si priusquam lapis eximitur, huius altrix bestia moriatur, unà cum carne putrescere, & perire dicitur, Aelianus. ¶ Aceto resoluuntur & mollescunt, Albertus. Τὰ μάργαρα ἀπόλλυσθαι πέφυκεν ὑπὸ τοῦ ὄξους, Pausanias. Vide plura in E. ¶ Gregatim natãt (conchæ margaritiferæ,) Solinus & Aelianus. sed reprehendit hoc Rondeletius.

Numerus unionum in una concha.

Gregatim natãt. Certa examini dux est. illa si capta sit, etiam quæ euaserint, in plagas reuertuntur, Solinus. Regem his conchis esse aiunt, qui maiorem quoq; & pulchriorem margaritam proferat, Io. Tzetzes. Indica urbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cum in Bactris Eucratides regnaret, Soras ex generis regij stirpe natus imperauit. hanc quidem ipsam Ichthyophagi incolentes, Margaritas, retibus in orbem circa litus amplissimum extensis, comprehendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregatim natãt, & quemadmodum Apium examina reges, sic & ipsæ habent, tum coloris pulchritudine, tum ma

D De regibus earum.

gnitudine præstantes. Summa autem contentione urinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem: quòd eo capto, cunctum gregem rectione orbatum, nõ loco se mouentem, assequuntur. Et quàm diu rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit & conseruat. Iam porrò captas in paruulis dolijs sale condiunt, ubi cum contabuerit caro, & defluxerit, unio solus relinquitur, Aelianus de animalib. 15. 8. Eadem ferè Plinius, sed paucioribus. Item Arrianus libro 8. qui est de rebus Indicis: Megasthenes (inquit) scribit conchas in quibus margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiã. Gregatim autem multas in illo mari ueluti apes depasci, regemq́ suum habere, aut reginam, ac si contingat regem comprehendi à piscatoribus, facile reliquum etiam examen circundari reti. At si rex effugerit, reliquas capi non posse. Earum carnes Indos corrumpi sinere, ossa ad ornatum uti.

An concha se comprimat, & manum piscantis præcidat.

¶ Concham ipsam, quum manum (piscantis) uidet, cõprimere sese, operireq́ opes suas, gnaram propter illas se peti: manumq́, si præueniat, acie sua abscindere, Plinius tradit. Rondeletius fabulosum putat. Hispani (inquit Cardanus, de illis loquens qui nostro seculo in Nouum orbem nauigare cœperunt) referunt præcisas quandoq; manus à margaritiferis ostreis: imò & ob hoc edictum pietate plenum à Cæsare nostro emanasse. Aelianus etiam tradit in mari rubro conchas quasdam, quamcunq; piscatoris natantis partem labris suis (marginibus testæ acutis) apprehenderint, abscindere, ut recitauimus suprà in Corollario de Conchis diuersis ordine literarum, pagina 327. ¶ Non duræ nodus hyænę Defuit, &c. Non Arabum uolucer serpens, innataq́ rubris Aequoribus custos preciosæ uipera conchæ, Lucanus lib. 6. de uenefica mortuum excitante.

B Captura. Bona tempestate, & tranquillo mari Conchæ margaritiferæ capiuntur: eas posteaquam piscatores comprehenderunt, ab illis Margaritam animorum libidinosorum illecebrã eximunt, Aelianus. ¶ Vaschus Nunnez (qui Castellæ regis nomine magnã remotissimamq́ Noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tumaccum (regionum quarundam Noui ad meridiem orbis regulos) retia habere, & piscaria concharum margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit. quas tanquam è uiuarijs eripiunt regulorum egregij urinatores, ad id exercitium à teneris educati: sed quieto tranquilloq́ mari littus ęstu deserente, quò faciliùs ad earum stationes submergi queant. Et quò maiores conchæ sunt, eò profundiùs inhabitãt: minores uerò, uti filiæ, propiores aquæ margini: minimę autem, uti neptes, supercilio uiciniores degunt. Ad ima conchylia staturas uiriles tres, quatuor interdum, descendunt. Ad filias aut neptes, dimidio femore tenus, & breuiùs aliquando, subnatant. quarum etiam post sedatum à feris tempestatibus æquor, multitudinem in arena ab undis diuulsam proiectamq́ in littus reperiunt. Quæ in arena leguntur, minutis pollent baccis, Petrus Martyr. Ludouicus Romanus Patritius libro 3. Nauigationũ suarum, qui est de rebus Persicis cap. 2. Ormus urbs (inquit) in insula sita est. Procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quę pariunt margaritas uenustiores, grandioresq́ cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piscatu concharum uictum quæritant. Hi uecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune: idq́ fit ab gemina cymbę parte, ut utrinq; iactis in profundum lapidibus, constabiliri nauis, nõ aliter quàm si in anchoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq́ dependẽte, alligato pedibus lapide, se uibrat in pelagus, subtusq́ aquas urinantium more natat: actusq́ in profundum ad passus quindenos, tantisper urinat, donec legerit conchas, in quibus delitescũt uniones ac margaritæ. collectas manticæ indit: lapideq́ protinus quo pedes grauabantur, abijcit, funiq́ innixus in superiora euadit. ¶ India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinq; diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulam quandam sinus maris fermè uadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem passuum, in quibusdam trium, & duorum, ubi leguntur margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas. & conducunt homines qui in profundum maris se demittant, piscenturq́ marinas conchas, ex quibus uniones colligantur. Porrò piscatores illi quando aquam ampliùs ferre nequeunt, enatant: & rursus se præcipites dant in mare. quod per diem multis replicant uicibus. Sunt etiam in sinu illo grãdes pisces, qui homines facilè occiderent, nisi huic periculo succurreretur in hunc modum. Conducuntur à negociatoribus magi quidam, qui Abraiamim dicuntur: & hi incantationibus suis, & diabolica arte coniurant pisces illos, ut neminem lędere possint. Nocte uerò quando à negociatoribus margaritarum piscatio intermittitur, relaxant magi coniurationem suam, ne fures nocte sine periculo sese in mare demittant, & tollãt conchas cum margaritis. Fit autem hæc unionum piscatio non per totum annum, sed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immensa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis uerò tribuũt uigesimam partem, & piscatoribus quoq; commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij margaritæ non inueniunur ampliùs in illo loco: sed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab isto distat, & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. ¶ Plura de huius generis concharum captura leges superiùs in D.

Luxus, & precium unionum.

Margaritas Romę in promiscuum ac frequentem usum uenisse, Alexandria in ditionem redacta:

dacta: primùm autem cœpisse circa Syllana tempora minutas & uiles, Fenestella tradit manifesto errore, cum Aelius Stilo Iugurthino bello unionum nomen impositum maximè grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum uenit ut prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora (*hora*) atterit, quibus eadem mater luxuria, paria penè etiam margaritis precia fecit, Plinius. Mauris plurima arbor cedri & mensarum insania, quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt, Idem.

Ex Plinio de luxuria circa uniones Lolliæ Paulinę, Cleopatræ, & Clodij tragœdi Aesopi filij. Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij principis matrona, ne serio quidem aut solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cœna, uidi smaragdis margaritisq; opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisq;: quę summa quadringenties sestertiûm (*aliàs H.S. & similiter in sequentibus ter*) colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. *Hic est rapinarum exitus*: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio, uenenum biberet, ut neptis eius, cccc. sestertiûm opera spectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula, & ex altera parte Lolliam, unam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc uicisse malit?

Lollia Paulina.

Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt. Duo fuêre maximi uniones per omne æuum, utrunque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum notissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc cum exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, ut regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentiæ posset, respondit, una se cœna centies sestertiûm absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit, irridenti, computationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, consumpturamq; se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies sestertium cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri unum tantùm uas ante eam posuêre aceti, cuius asperitas uisq; in tabem margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud & uerè unicum naturæ opus. Itaq; expectāte Antonio, quid nam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, uictumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama unionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis uictrice regina dissectum, ut esset in utrisq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturq; etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in unionib. magnæ taxationis Clodius tragœdi Aesopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, penè histrioni comparatus: & quidem nulla sponsione ad hoc productus, quò id magis regium erat, sed ut experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ: atq; ut mirè placuêre, ne solus hoc sciret, singulos uniones conuiuis absorbendos dedit, Hucusq; Plinius. Lolliam Paulinam Caij principis coniugem uulgatum est habuisse tunicam ex margaritis sestertio (sestertiorum, Hermolaus) quadringenties extimatam, Solinus: atqui Plinius non tunicam, sed ornatum capitis, colli & manuum ex margaritis eam habuisse tradit. Idem Solinus (inquit Hermolaus) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius, non neptem, fuisse Paulinam tradit: exemplaribus, ut arbitror, ambustis. de hoc Dion, itemq; Tacitus: Lollia (inquit) Paulina, M. Lollij consularis filia. Suetonius: Lolliam Paulinam Caij Memmij consularis exercitum regentis nuptam. Plinij uerborum de Cleopatræ & Antonij sponsione super epularum magnificentia paraphrasin contexuit Macrobius Saturnal. 3. 17. hoc interest, quòd unionem à regina absorptum non quadringenties ut Plinius, sed centies sestertiûm ualuisse scribit: & Plancum certaminis arbitrum non Lucium, ut Plinius, sed Numatium prænomine appellat. Budæus libro 2. de Asse centies sestertiûm, aureorum (coronatorum) ducenta quinquaginta millia conficere tradit. De Aesopi tragœdi filio Valerius Maximus quoque meminit libro 9. & idem refert. & Horatius Sermonum 2. 3.

Cleopatra.

Clodius tragœdi Aesopi F.

Filius Aesopi detractā ex aure Metellę,
Diluit insignem baccam: quî sanior, ac si
Scilicet ut decies solidum exorberet, aceto
Illud idem in rapidū flumen, iaceret ue cloacā.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aesopum actorem tragœdiarum ditissimum adamauit. Eius uxoris ac Aesopi filius diues & luxuriosus fuit, qui gemmam triuit, & misit in poculū, ut uideretur decem milia deuorare, quo suas posset deuorare diuitias. Margaritæ uelut testa oui aceto mollescunt & resoluuntur, Obscurus. Aceti uis dissipat & dissoluit, ouum, plumbū, æs, &c. item margaritam, Vitruius 8. 3. Vide etiam supra in C. Destillantur etiam & colliquantur quæ lapidea sunt (inquit Cardanus in Varijs) sed molliora, ut margaritæ, coralli, smaragdi. Vt ergo margaritas dissoluas (nam hoc propono, quia expertum est) ipsas integras laua, succumq; limonum bis aut ter cola, inde merge, & Soli expone: in quinq; aut sex diebus colliquātur, ut mellis, quod ad substantiam attinet, similitudinem referant. Ego, si hoc olim nouissem, diues in pau-

Margaritæ ut mollescant.

cis diebus euasissem. Hoc enim intellecto, quod nuper sciui, atq; alio secreto, quod experientia didici, poteram ad sex millia coronatorum in quadraginta uel paulò pluribus diebus superlucrari. Existimo, sed non sum expertus, aceto destillato eas etiam posse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his dissolui posse affirmant. Hæc Cardanus. Ego hæc dum conderem, uniones aliquot perexiguos filo æneo insertos aceto satis aspero ad dies x. maceraui. unde emolliti quidem sunt, & friabiles facti, præsertim superficie: pars interior, durior quidem remansit, sed & ipsa digitis atteri poterat. in fundo uasis arenosa asperitas uidebatur, sicut in matulis calculosorum. Emolliuntur igitur aceto & resoluuntur uniones, non liquantur aut contabescunt. nam quæ propriè liquari dicuntur, siue per se, ui caloris, ea tota in liquorem abeunt: siue in alio liquore, ut sal in aqua, miscentur ac uniuntur. quorum neutrum margaritis accidit: sedimentum enim, ut dixi, arenosum in fundo relinquunt, uel totę potiùs in farinam resolutæ subsident, si tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum destillatum uim pristinam, sicut odorem, saporemq; seruat: ut proculdubio eadem omnia, quæ non destillatum, præstet: sed purius subtiliusq; est. ego ante multos annos in cineribus destillatum ter repetita destillatione acetum seruo. non uehementius tamen inde, quàm acetum aliquod acre ante destillationem, factum mihi uidetur. Cleopatræ margaritā tam citò dissolui potuisse, ualdè miror. acerrimum omnino acetum illud fuisse oportet, quale in nostris regionibus non reperitur. Conchas quasdam (rugatas Rondeletij, uel similes) artifices aliqui Venetijs alibiq;, superficie externa, quæ fusca & aspera est, præmollita nimirum aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, ut pulcherrimè niteant. Cochleæ cęlatæ testa (inquit Rondeletius) in aceto macerata, superiore ueluti cute uel crusta spoliatur, redditurq; cochleæ margaritiferę modo splendens, nitida, & unionis modo colorata. Dissoluuntur aceto forti (inquit Syluius) præsertim destillato, uel succo limonum, (*pro eo nobis succum berberis accipere licebit*,) margaritæ, testæ ouorum, lapides renum, uesicæ, coralium utrunq;: eaq; post siccata promptè friantur. Sed aliud mihi uidetur dissolui, aliud friabile reddi. Aquæ etiam acidulæ calculos corporis humani potæ comminuunt. Teanum Sidicinum cognomine in Campania est. ibi aquam acidulam calculosis mederi author est Plinius 31. 3. ¶ Redeo ad luxum circa margaritas. Sed quota hæc portio est (inquit Plinius, cum priùs de luxuria concharum in cibo dixisset) reputantibus purpuras, conchylia, margaritas. Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxta uirisq; gestarentur. Et lib. 37. cap. 2. Pompeius Romam tertio triumpho suo transtulit, coronas ex margaritis triginta tres. Museum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat. Imaso (*fortè, in eodem fastigio erat etiam imago*) Cn. Pompeij è margaritis: illa regio honore grata, illius probi oris uenerandiq; per cunctas gētes: illa inquam ex margaritis, seueritate uicta & ueriore luxuriæ triumpho. Quàm profectò (*ironia uidetur*) inter illos uiros durasset cognomen Magni, si prima uictoria sic triumphasses. E margaritis Magne, tam prodiga re, & fœminis reperta, quam gerere te fas non sit, hinc fieri tuos uultus? sic te preciosum uideri? Nonne illa similior tui est imago, quam Pyrenæi iugis imposuisti? Graue profectò fœdumq; probrū erat, ni uerius iræ deorum ostentū credi oporteret: clareq; intelligi posset, iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. Tolerabiliorem tamen fecit causam Caij principis, qui super omnia muliebria socculos induebat è margaritis: & Neronis principis, qui sceptra, & personas, & cubicula uiatoria unionibus construebat. Quinimò etiam ius uidemur perdidisse corripiendi gemmata potoria, & uariæ supellectilis genera, anulos transeuntes. Quæ enim nō luxuria innocentior existimari posset? Et alibi: Vnio in rubri maris profundo, smaragdus in ima tellure quæritur. Ad hoc excogitata sunt aurium uulnera: nimirum quoniam parum erat collo crinibusq; gestari, nisi infoderentur etiam corpori. De elenchis unionibus Iuuenalis Satyr. sexta: Cum uirides gemmas collo circumdedit, & cum Auribus extensis magnos commisit elenchos. Hos etiam (inquit Massarius) puto Senecam intellexisse septimo De beneficijs libro in furorem mulierum scribentem: Video inquit uniones non singulos singulis comparatos. iam exercitatæ aures oneri ferendo sunt. iunguntur inter se, & insuper alijs binis superponuntur. non satis muliebris insania uiros subiecerat, nisi bina aut trina patrimonia auribus singulis pependissent. Persæ adsuefacti sunt armillis, monilibusq; aureis & gemmis uti, præcipuè margaritis, quibus abundant post Indiam uictam & Crœsum, Marcellinus. E margaritis Indi faciūt monilia preciosa, σὺν πολυτελεῖς ὅρμους, Theophrastus. Faciunt ex eis (inquit Chares Mitylenęus) ὁρμίσκους τε καὶ ψέλλια περὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας: hoc est, monilia parua & armillas manuū pedūq;: his enim student Persæ, Medi, & omnes Asiani, potiùs quàm aureis ornamentis. Affectant (*Vetus lectio, Cupiunt*) iam & pauperes, licitatorem fœminæ in publico unionem esse dictitantes. quin & pedibus: nec crepidarum tantùm obstragulis, sed totis socculis addunt. Neq; enim gestare iam margaritas, nisi calcent, ac per uniones etiam ambulent, satis est, Plinius. Obstragula, (inquit Massarius,) ut arbitror, sunt ligacula illa quæ calceos & crepidas obstringunt, ab obstringendo dicta, quibus solebant Romanæ mulieres uniones appendere, obseruantq; in hunc diem, uniones & pilulas argenteas alligantes. Diuus Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum uoluit intelligi, Plinius: subiecta inscriptione testatus est, Solinus. Quantum apud nos Indicis margaritis precium est, tantum apud Indos curalio.

Rursus de luxu circa margaritas.

curalio, nanque ista persuasione gentium constant, Plinius. Et alibi: Autoritas baccarum curalij non minus Indorum uiris quoque preciosa est, quàm fœminis nostris uniones Indici. ¶ Non in alia parte (quàm auribus) fœminis maius impendium, margaritis dependentibus. In oriente quidem & uiris aurum gestare eo loci decus existimatur, Plinius. Insano hominum uel precio uel sermone celebris est atque illustris Margarita, & simul mulierum admirationem habet, Aelianus. Margarita ex ijs quæ in animalibus nascuntur lapidibus, preciosissima est, Cardanus. Sunt & montes natiui salis, ut in Indis Oromenus: in quo lapidicinarũ modo cæditur renascens: maiusque regum uectigal ex eo est, quàm ex auro atque margaritis, Plinius. Margaritæ frequentari sueta litora propter piscantium insidias declinantes, ut quidam conijciunt, circa deuios scopulos & marinorum canum receptacula delitescunt: quare captu difficiles sunt, & ampla earum precia, Marcellinus. Principium culmenque omnium rerum precij margaritæ tenent, Plinius. Et alibi: Linum quod ignibus non absumitur, in desertis Indiæ cum inuentum est, æquat precia excellentium margaritarum. Megasthenes tradit apud Indos margaritam ter tanto auri purissimi (nam hoc quoque Indi fodiunt) pondere æstimari, ἐν τριπλάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον, Arrianus lib. 8. Arabiæ felicius mare quàm continens est: ex illo nanque margaritas mittit: Minimaque computatione milies centena milia sestertiûm annis omnibus India & Seres peninsulaque illa imperio nostro adimunt. Tanto nobis deliciæ & fœminæ constant. Quota enim portio ex illis ad deos quæso iam uti ad inferos pertinet? Plinius. Alexander Seuerus gemmas sibi oblatas uendidit: muliebre existimans gemmas possidere, quæ neque militi dari possint, neque à uiro haberi. Et cum quidam legatus uniones duos uxori eius per ipsum obtulisset magni ponderis, & inusitatæ mensuræ, uendi eos iussit: qui cum pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina nasceretur, si eo uteretur quod emi non posset, inauribus Veneris eos dicauit, Lampridius. Multa ad hunc locum pertinentia de magnitudine & precio unionum, tum olim, tum nostro seculo, leges apud Guil. Budæum libro 2. de Asse: quæ breuitatis causa hîc relinquimus. Sexagies sestertiûm ualent centies quinquagies mille solatos, precium unionis dono dati Seruiliæ à Cęsare. erat autem hæc Seruilia M. Bruti mater, Robertus Cenalis. Guil. Budæus memorat unionem in Gallijs tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, pondere quadragenario: & aliũ quatuor millibus aureorum. Pharmacopolæ nostri unionum minimorum uilissimorumque unciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. elegantiorũ uerò, quibus ad uirginum & matronarũ ornamenta quædam, uestium dico & tæniarum aut mitrarum, aurifabri utuntur, uncia denarijs ferè quadraginta octo uænit.

Margaritas esse plurimas in una concha, haud dubium est, cum tanta paruitate sint & copia, ut libra dimidiæ unciæ auri pondere commutetur, Cardanus. Vniones si fuerint candidi, magni, globosi, læues, ponderosi: quales interdum Indici & Arabici esse solent, maximi præter unũ adamantem sunt precij, Ge. Agricola.

Vniones cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circumferentibus, Plinius.

Præferuntur ex oriente, Albertus. Omnibus præstant Indici margari candidissimi, splendidi, & bene rotundi, Io. Tzetzes. Sed pro regionum diuersitate quæ quibus anteferantur, dictum est in B. Qui uendunt, aut emunt margaritas, earum pulchritudinem & precium ex candore & magnitudine æstimant: & quidem hanc artem factitantes, plerique ex eis locupletati fuerunt, Aelianus. Summa laus coloris est exaluminatos uocari, Plinius. Exaluminati (inquit Massarius) uniones illi appellãtur, qui colore maximè præstant, & perlucidi sunt: ij nanque summo habentur pretio. Magnæ raræ sunt quæ uitio careant: & magnæ sunt rarissimæ, Cardanus. Margaritæ magnitudine paruæ nucis (*auellanæ, quã leptocáryon uocant Græci*) & egregiè rotundæ, nominantur apud Heliodorum Aethiopicorum 2. Alexander Polyhistor & Sudines senescere eas putant, coloremque expirare, Plinius. Senescit celerrimè margarita, nec in hoc lapidibus similis, Cardanus. Recentiores igitur tum ad ornatum, tum ad remedia præstabunt. Quò maturiores fuerint, eò albiores & magis splendidæ sunt, & translucidæ, minusque habent de colore conchæ, qui aliquando (non in ueris puto margaritiferis conchis, sed alijs quibusdam,) arcum ferè cœlestem refert uariantibus pro diuerso ad lucem positu coloribus, rutilo, cœruleo, subuiridi. Talis in unione color aut immaturum, aut fictitium esse arguit, ni fallor: nam & è concharũ testis finguntur, ut dicemus.

Electio.

Si artificium addas, statim deficit fulgor, in quo omnis earum dos consistit, Perottus. Suapte natura rotundus & læuis est, probeque circumscriptus. Si quem ex eis uelis affabrè aliter quàm natus est expolire, is artificium prodit. non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus atque insidijs ad speciem indicat attentari, Aelianus de animalib. 10. 13. Io. Tzetzes Variorum lib. 11. segmento 375. uniones alios τυπωτοὺς, alios χειροποιήτους esse scribit. Priores sic fieri: Ingreditur (inquit) aliquis (*mare*) cum ueru & typario (instrumento aut uasculo) ferreo, idoneo ad speciem rotundam margaritis conciliandam: Hoc proximè concham posito, ostreum (*carnem animantis*) ueru pungit. fluit è uulnere sanies, quæ uasculi formulis excepta densataque, margarita fit. Et paulò pòst: Arte autẽ sic parant: E paruis margaritis comminutis, alias maiores in orbem effingunt. Mutuatus autẽ hęc uidetur Tzetzes ex Philostrato sub finem tertij libri de uita Apollonij, non satis plenè tamẽ.

Fictæ margaritæ.

quare nos ipsa Philostrati uerba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à nobis emendata, ponemus: Dignum quoq; (inquit) existimaui, quæ de altero margaritarum genere (*arte facto scilicet: nam naturales calculos in conchis quibusdam albæ testæ circa Byblum paruam Indiæ insulam reperiri, qui in ostreis illis locum cordis obtineant, paulò antè dixerat*) traduntur non prætermittere: quandoquidem nec ipsi Apollonio res uisa est leuis, sed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabilissima. Nam qua parte insula pelagus respicit, immensa est maris altitudo. fert autem ostreum in testa alba, (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ,) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obseruant, & aquæ superficiem etiam ipsi olei effusione læuigant. Tum ad ostrea capienda ingreditur aliquis, ita instructus paratusq;, sicut qui spongias colligunt. Est autem ei ferreus later (*πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, ut interpres legisse uidetur. est autem πλινθὶς, ut quidam dicunt, scalpellum quo cæmentarij utuntur ad æquandam & poliendam laterum scabriciem. uel, ut alij interpretantur, σονὶς, id est, pugio maior & quadratus instar trabis. Alij asserculum esse putant, uel tabulam, qua mulieres lanam uellentes utuntur, Gybertus Longolius*) & alabastrum unguenti: atq; ita prope ostrea considens Indus unguento, quasi esca ad fallendum utitur. nanq; illo perfusa ostrea sese aperientia inebriantur. Tunc ferreo stilo perforata quasi saniem quandam emittunt. Hanc uenator ferreo latere excipit: qui in uarias multiplicesq; formas concauatus est. ea uerò postmodum sanies lapidescit: atq; in modum naturalis margaritæ albus ille sanguis obdurescit. Et hæc est quæ ex rubro mari colligitur margarita. Huic autem uenationis generi etiam Arabes intendunt, ex opposito maris habitantes, Hæc Philostratus. Margaritæ oculorum labracis à Kiranide nominantur: & hodie non desunt, ni fallor, qui ex humore crystallino oculorum piscium quorundam, utpote albo, solido, rotundo, & magnitudine mediocres margaritas referente, eas mentiantur. fieri enim posse puto, ut præparatione aliqua translucidus reddatur is humor, sicut & in uiuo pisce erat. Tempore meo Murianenses uitrearij uniones adulterabant. primum uniones uitreos uacuos, sed translucidos faciebant, deinde materia implebant, qua splendidi, & unionum coloris redderentur intantum, ut uix à ueris unionibus discerni possent. Quapropter fuerunt decemuirorum decreto uetiti, Massarius. ¶ Non leuis est lucri seplasia, cum ex concha margaritarum pulcherrimi finguntur uniones. Adeò autem rectè fraus hæc succedit, quòd nec à gemmarijs dignoscuntur: color, splendor, substantia, pondus respondet. Sunt qui etiam ex duobus frustis ob conchæ tenuitatem uniones conficiunt. Dum hæc scriberem, lis agebatur de margarita sexagintaocto aureis empta à gemmario, quæ ex concha facta erat: precium æstimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis aut Gallis: quòd ingenio & arte minùs ualeant. hos enim barbaros putant, cùm nos ueriùs simus barbari. siquidem magis barbarum est decipere quàm decipi, Cardanus ad finem libri septimi de subtilitate. Idem libro 10. de uarietate: Nuper (inquit) inuentum est, quod uidi, ut margaritæ fiant adeò ueris similes splendore, ut si forma, quæ solum dimidium orbem implet, non obstaret, asperitasq; quædam, omnino pro ueris atq; optimis etiam ex eis assimilarentur. Quoniam solum iuxta litus maris effici illas posse affirmabat, (*qui hanc artem callebat*) solumq; uere: & hemicycli (ut dixi) forma: coniectura assequor ex lapidibus astacorum aut pagurorum, uel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cum aqua, liquorem circumponens illum à quo tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemmarios fallerent: quando & nunc in egregia opera inserantur. Quod uerò optimum est, tardè senescunt, multis annis splendorem suum seruantes. Leues sunt, & pondere ipso etiam parum à natiuis differunt. Cùm uerò peteret centum coronatos ut doceret, non tanti hoc existimaui, ut docerer fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere, Hæc Cardanus. ¶ Conchas palustres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec cortices earum nigri separari possint: reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten & Augustum collecto destillatoq; excipiunt, subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntq; acicula, & filo insertos ad Solem indurant, &c. ut recitaui in Columba E. ¶ Perforatæ, sunt artificiosæ, Syluaticus. Cum è conchis extrahuntur, integræ sunt: arte autem perforantur, ut filo insertæ meliùs ad monilia, dextrocheria, & huiusmodi ornamenta aptentur, Monachi in Mesuen. ¶ Sunt & fossiles quædam ac subterraneæ margaritæ, crystalli fœtura, ut scribit Aelianus.

F Incolis Pariæ & Curianæ cibi sunt maiori ex parte conchylia, ex quibus uniones legunt: quorum plena habent littora, Petrus Martyr. Idem libro 1. Oceaneæ Decadis tertiæ: Vniones (inquit) nostri admirabantur, licet non rite candidos: quia è conchis illos minimè eruunt, nisi prius assis: quò faciliùs ipsæ sese aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Sunt nanq; edulia regum & obsonia carnes earum, quas maioris pendunt quàm margaritas ipsas. Et alibi: Conchyliorũ quæ margaritas ferunt, caro esui est, uti nostrarum ostrearum, accommodata: sed laudabilioris esse saporis illa ostrea ferunt. Fames fortè omnium escarum optimum condimentum id fateri nostros monet. ¶ Clodius Aesopi tragœdi filius, ut experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ, unam (aceto) tabefactam absorpsit: atq; ut mirè placuit, ne solus hoc sciret, singulos uniones conuiuis absorbendos dedit, Plinius.

G Vniones sint corpulenti, integri, non perforati: Sunt qui à natura perforatos præferant, quòd per foramen excrementis sint purgati, Syluius. Et alibi: Integri potiores his quos ars pertudit.

Ad re-

Ad remedia requisitæ non perforatæ intelliguntur. Sunt & obscuræ quædã subcitrinæ, non perforatæ, quæ perforatis æquipollent. idcirco eligendæ sunt claræ & albæ. obscuræ & quasi albidæ (*pallidæ*) non sunt miscendæ medicamentis, Syluaticus. Maturæ splendent & translucidæ sunt ad ornatum eligendæ: minùs maturas aliqui in medicina præferunt. In iunioribus conchis repertæ, meliores sunt, Albertus. Pharmacopolæ compositionibus quibusdam medicis addunt margaritas minutas, phrygionibus inutiles, & fœminarum desiderijs ineptas. ¶ Margaritæ eligendæ sunt maiusculæ, claræ, læues, non angulosæ. Frigidæ & siccæ sunt in secundo gradu, cum pauca subtilitate, secundum Rasin: quod uerius uidetur, quàm quod Isaac eben Amram scribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Desiccant humiditates. Cum dissoluuntur, & linitur baras (*baras uel albaras Arabicè, est leuce Græcorum, id est, uitiligo profundior, Manardo*) cum eis, statim eam abolent. Quòd si quis sodam (id est capitis dolorem) patiatur, propter dilatationẽ neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum ista aqua, statim sanatur. Oculorum humiditates desiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit, eorumq́ obscuritatem, albedinem (*nubeculas*) & sordes emendant. Antidotis uiscerum admixtæ, uim earum augent: sanguinem enim subtiliorem reddunt. Cor corroborant: quamobrem conueniunt in eius debilitate, tremore, & accidentibus à melancholia factis: sanguinem enim crassum & fæculentum clarificant. itaq; succurrunt cardiaco affectui, & timori melancholico. Menses retinent. In locum earum succedere potest tantundem & dimidium ponderis earum, è conchis earum magnis ac splendidis, (ut pro drachma margaritarum, conchæ partis, scilicet interioris, quæ sola splendet, sesquidrachma,) Serapio & citati ab eo authores. Conteri non debent in mortario æreo siue cupreo, ne inde aliquid substantiæ in margaritas deradatur: sed omnino super lapidem porphyrium diu conterendæ sunt, Bernardus Dessennius Cronenburgius. Margaritæ similes sunt karabe (electro) natura & luciditate: sed efficaciores ad cor roborãdum quàm karabe: & inest eis proprietas ualde magna, Auicenna. Cor confirmant, Auicenna de uiribus cordis. Cor roborare, & putredini circa ipsum resistere creduntur, frigidi, sicci, ob hæc remedijs imbecillorum febricitantium, pestilentium, miscentur, Syluius. Margaritę ui sua temperata temperant & confirmant calorem natiuum. Prosunt cardiacis & timidis, & sanguinem cordis propriè clarificant. in qua uidi quosdam eliquasse, (*locus uidetur mutilus*,) & ægritudines multæ ex eis curatæ sunt, Arnoldus in libro de conseruanda iuuentute. Recentiores quidam medicamentis aduersus comitialem inscriptis, margaritas immiscent. Iniiciuntur & pastillo ad cardiacos apud Nicolaum Myrepsum, numero 70. Valent contra fluxum sanguinis in lienteria & diarrhœa. Reparant spiritus subtiles, ut quidam aiunt, sed falsò. imò particulas corporis asperitate sua abstergunt, & eas astringendo confirmant, Albertus. ¶ Margaritæ perforatæ & non perforatæ, emplastro ad cordis syncopen & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepsum adduntur. Testa interius læuis ac perlucida, ad dealbandam faciem sine nocumento præclara res est, si eam in puluerem minutissimum cultro raseris, postmodumq́ aquæ exiguo maceratam nocte ori circumliueris, ac mane postea frusto telæ tenuissimæ aqua madefacto leuiter absterseris, Massarius.

Baccæ propriè dicuntur minutiores arborum fructus, ut lauri & oliuæ, &c. ab earum uerò similitudine etiam gemmæ & lapilli, ut grammatici annotant. ego margaritam præcipuè baccam dici animaduerto. Virgilius in Culice: Cõchea bacca maris pretio est à pectore puro. Claudianus: Et uarijs spirat Nereia bacca figuris. Horatius Serm. 2. 3. Filius Aesopi aceto diluit insignem baccam. Idem Epodon 8. Nec sit marita quæ rotundioribus Onusta baccis ambulet. Virgilius 1. Aeneidos: Colloq́ monile Baccatũ. ¶ Μαργαρὶς, μαργαρίδος, genere fœm. pro margarita legitur apud Heliodorum & Io. Tzetzen. Μαργαρὶς λίθος, Philostratus. Inda cõcha pro margaritifera, Propertius. Diues concha, preciosa concha, pro eadem, apud Claudianum puto. Ἄλβα, οἱ μάργαροι, Suidas. Argiphora gemma, margarita, perna alba, albica, Syluaticus. Pinna piscis (concha) margaritarum, interdum pro ipsa margarita, Syluaticus. Lapis ad æstatem, est margarita: et est lapis luminis, quòd confert oculis, Vetus glossographus Auicennæ. H. a.

Margarius, negociator margaritarum, apud Firmicum. Margaritiferæ cochleæ, Plinius libro 32. Vnionem fœm. genere recentiores quidam pro concordia dicunt. haud scio an etiam ueteres.

Cacalia siue leontice uocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè, Plinius. Vide in Leone a. Lithospermon lapillos gerit candore & rotunditate margaritarum, Idem. Et alibi: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmę syagri, proximamq́ margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora esse traditur. Meminit earum & Aelianus. ¶ Galli margaritam uulgò uocant florem urbanum, quem medici quidam uulgò primulam ueris, uel consolidam minimam. ¶ Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè citra ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est quæ simplex nõ fruticauit, nec habuit soboles adhærẽtes, ut testatur Columella li. 12. Marsicam simplicem, inquit, quam uocant unionem rustici, eligito. Galli de cepis hodieq́ hoc nomen seruant. Stirpes à margaritis denominatæ.

Margarita Indica, fulgens, apud Rauisium. His alia addi licet ex notis electionis, ut in E. præscriptæ sunt. Epitheta.

Margarita Indica terrena dicitur naturam habere non propriam, sed fœtura esse crystalli, nõ gelu concrescentis, sed fossitij, Aelianus de animalib. 15.8. Crystallus quidem in alpibus nostris foditur, eaq́ maior & pulchrior est, quàm quæ saxis & rupibus adnascitur: & beryllus lapis tum crystallo similis est, tum nomine ad perlam, id est, margaritam accedit: sed figura ac magnitudine neutra margaritæ respondet.

Margareta nomen proprium sexui muliebri in baptismo imponi solitum, à margarita factum uidetur, & à blanditijs & amoribus primitus profectum.

b. Rasadafa (alibi, Sabasa uel Sedasa) coculæ (conchulæ) quæ à sancto Iacobo apportantur, postquam exterior cortex fricando ablatus fuerit, similes margaritis, Syluaticus. Testudines quædam maximæ sunt, habentes domos ut ueræ margaritæ, & nitentes, Albertus apud Syluaticum.

c. Vlpianus Digestorum nono, ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus uxori margaritas extricatas dedisset in usu, easq́ inscio uiro perforasset, ut pertusis in linea (*filo*) uteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs idem Digestis De furtis, libro 47. Si linea margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus, Cælius Rhod. Et alibi, Extricatos uniones iureconsultis dici opinãtur perpolitos, & ab genitiuis maculis depuratos. ¶ Si tanti uitrũ, quãti margaritũ: uide mox in Prouerbijs.

h. *Μαργαρῖται δ' ἠλῶσι δακρύων ῥόον*: senarius est onirocriticus apud Suidam. inde Pierius Valerianus in Hieroglyphicis uniones, uel concham eorum pro lachrymarum symbolo accipit: fortè q̃ lachrymarum guttæ, uniones magnitudine, perspicuitate & orbe suo referant. ¶ Veneri in ornatu gemmas omnes aliqui deberi putant: imprimis uerò uniones ad eam pertinere uidentur: uirilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, unionum planè fœmineus est. Cæsarem Veneri genitrici ex unionibus Britannicis thoracẽ consecrasse Plinius refert. Alias quoq; cur conchæ Veneri sint sacratæ causas in Pinna ostendit idem Valerianus. & nos supra inter conchas diuersas de ijs quoq; diximus quæ à Venere denominantur. ¶ Conchas rationales libros nomino: quibus sententiæ ceu margaritæ insunt, Io. Tzetzes.

Prouerbia. D. Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem uirginem: Solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, uirginitati tradere: si tanti, ut dicitur, uitrum, quanti margaritum: Vtitur eodem prouerbio (inquit Erasmus) idem Hieronymus complusculis alibi locis: usurpatur & à Tertulliano in libello ad martyres. Hoc dicto summa rerum inæqualitas significabatur, &c. ¶ Creta notare, puerbialis est locutio, pro eo quod est approbare: & Carbone notare, quod est damnare. propterea quòd Pythagoras aiebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud, Vnione signare: quod sæpius apud autores est, pro eo quod est, inter felicia prosperaq́ numerare. ductum à ueterum superstitione, qui unumquenq; anni diem, missis totidem in urnam, aut ut apud Scythas, in pharetram, calculis signabãt: quem arbitrabantur prosperum abijsse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, unione: contrà, quem inauspicatum, nigro lapillo notabant, Erasmus Rot.

Margaritarum mẽtio in sacris literis. Ne detis quod sanctum est canibus, neq; proieceritis margaritas uestras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi uersi in uos lacerent uos, Seruator noster Matthæi 7. Et rursus Matthæi 13. Simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærenti pulchras margaritas: qui cùm inuenisset unam preciosam margaritam, abiẽs uendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. *Ἐν πολλοῖς γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ὡς δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλίχθυς ἐκλάμπει*, Clemens Stromatum 1. ¶ Volo mulieres amictu modesto cum uerecundia & castitate ornare semetipsas, non tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, d. Paulus ad Timotheum 1.2. ¶ Mulier erat circundata purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide precioso, & margaritis, d. Ioannes Apocalyps. 17. Negociatores lugent, quoniam merces eorum nemo emit amplius: non merces auri & argenti, & lapides preciosi, neq; margaritæ & byssi, Ibidem 18. Ostendit mihi sanctam Hierusalem, descendentem de cœlo, habentem portas duodecim, &c. & duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt: & singulæ portæ singulis constabant margaritis, Ibidem cap. ultimo. ¶ Inauris aurea & margarita fulgens, qui arguit sapientem & aurem obedientem, Prouerb. 25. Munsterus uertit, Monile aureum, & ornamentum auro inclusum, &c. חלי, cheli, Hebraicum nomen, quod hîc ornamentum simpliciter, in dictionario monile interpretatur.

E. Nec in Acarnania ante (aliâs, autẽ) laudati reperiuntur uniones, enormes ferè, colorisq́ marmorei, Plinius. antiqua lectio melior, enormes ferè concoloresq́ marmori, Massarius. Idem Plinius puto alicubi de margaritis: Subeunt (inquit) luxuriæ eius nomina & tædia exquisita, perditione portatu. ubi (inquit Hermolaus) sunt qui legant perditiore, ex sequentibus.

MARINVS, *Μαρῖνος*, piscis apud Aristotelem alicubi nominatur tantùm: Gaza Græcã uocem reliquit. *Μαρῖνος, καθαρὸς ἰχθὺς θαλάσσιος*, & uiri nomen, Hesychius & Varinus.

MARIO. Vide in Antacæo.

MATRICVLI nominantur ab Ennio in Phagiticis, hoc uersu, ut citat Apuleius Apologia 1. Purpura, matriculi, mures, dulces quoq; echini. Vrticæ marinæ dicuntur etiam *μητρίδια* Græcis. Vide suprà in Corollario de Conchis Porcellanis, pag. 336.

MECONES, *Μήκωνες*, (penultima per o. breue,) pisces gregales, nominantur ab Aristotele historiæ

ſtoriæ 9.2. Gaza uertit papaueres. μήκων quidem cum papauer herbam ſignificat Græcis per o. magnũ in recto & obliquis ſcribitur. Poſidippus apud Athenæum Meconia piſcibus adnumerat, his uerbis: ἔγχελυα, ἐχίνυς πρόσφάτυς, μηκώνια, τραχήλους. Atramentum in polypo tunica continetur membranea: tunicam hanc in polypo μήκωνα uocat Athenæus, Vuottonus. In teſtatis meatus à uentre duplicatus longus, porrigit ſe uſq; ad id quod papauer appellatur, μήκωνα Græci uocant: quod fundo commiſſum eſt. Eſt autem hoc quaſi excrementitium quoddam membrana contentum, magna ſui parte in omnibus teſtaceis generibus: quod uel eſculentum eſſe præcipuè ſentitur, Idem ex Ariſtotele. ¶ Apud Ariſtotelem alicubi μύκων (uel μήκων) legitur, pro μύξων, ut Rondeletius obſeruauit, quanuis Gaza papauer conuertit.

MEGARIS (*uocabulum conijcio corruptum*) eſt piſcis maris, ubi capitur non magni precij, etſi recens melioris ſit ſaporis. ſalſus uerò longiùs defertur, propter raritatem magis deſideratus, Albertus.

DE MELANDERINO, RONDELETIVS.

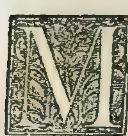ΕΛΑΝΔΈΡΙΝΟΣ Gręcis à nigrore cutis dicitur. Sunt qui picium Venetijs dici autumant, & eum eſſe, qui à noſtris in Gallia Narbonenſi dento dicitur, ſed perperam: dento enim noſter uerus eſt ſcarus, cui dentes lati & acuti, nõ ſerrati, ſed hominis dentibus ſimiles, ut ſuo loco demonſtrabimus. Melanderini nullam quod ſciam, mentionem fecerunt Ariſtoteles, Plinius, Oppianus: ſed Athenæus duntaxat, qui ſignificare uidetur melanderinum à Speuſippo ψυχρὸν, à Numenio ψόρον appellatum: quòd ſi ita res habeat, utrobiq; mendum eſſe ſuſpicor: atq; in priore loco (*legendum*) ψογερὸν, id eſt, αἰσχρὸν & turpem: in altero ψόθον, id eſt, nigrum & ſqualidum. (*Vide ſuprà, Corollarium ad Lepradem Bellonij.*) A

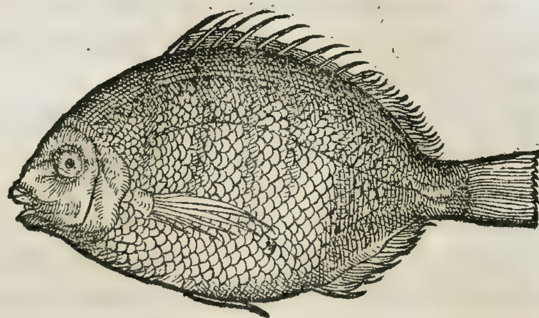

Scarus.

Is in noſtro mari reperitur, & ſargi nomine uenditur, ob ſimilem corporis figuram. Vbi.

Et eſt melanuro ſimilis, ſed corpore paulò rotundiore. Toto ferè corpore nigreſcit, circa caput ex nigro purpuraſcit, ſicuti uiola. Dentes habet acutos, paruos ſicuti pagrus. Pinnarum etiã ſitu, & numero ſargo ſimilis, cauda differt: quia in duas pinnas non deſinit, ſed in unam latam ſaxatilium ritu, uentriculum gulamq; habet. circa uentriculum appẽdices quatuor magnas, hepar ex rubro candidum, à quo fellis ueſica pendet: ſplenem magnum, nigrum ſcari uel lati modo: fel aqueum, cor priùs deſcriptorum piſcium cordi ſimile. Lapides habet in capite. B

Carne eſt non ita molli, ſed ferè media, ſatis boni ſucci: ut aurata uel ſargus præparandus, Hęc Rondeletius. F

Gillius picium Venetijs uulgò dictum Melanderinum eſſe putat: Rondeletius ſcarum eſſe oſtendit.

MELANDRYS ſpecies eſt maximorum thynnorum, Pamphilo teſte; à quo melandrya ſalſamenta dicta. Vide ſuprà in Elacatene. Idem fortè Melanthynnus fuerit, de quo nũc dicemus.

MELANTHYNOS ſolus Oppianus nominat, pro piſcibus fortaſſe potiùs quàm pro beluis, Rondeletius. Ἐν δ᾽ μελανθύνων ζαμενὲς γένος, Oppianus lib. 1. Halieut. inter cete: quibus tamẽ canes quoq;, & alios cartilagineos piſces magnos adnumerat, qui propriè cete nõ ſunt. Quod ad ſcriptionẽ, penultimã malim per ν. duplex ſcribere, & uocabulis diuiſis μέλαν θύννων. Cõijcio enĩ thunnorum generis hunc piſcem maximum eſſe: eundemq; alio nomine Melandryn dici, à colore nimirum nigricante. Vide Melandrys proximè retro.

DE MELANVRO, RONDELETIVS.

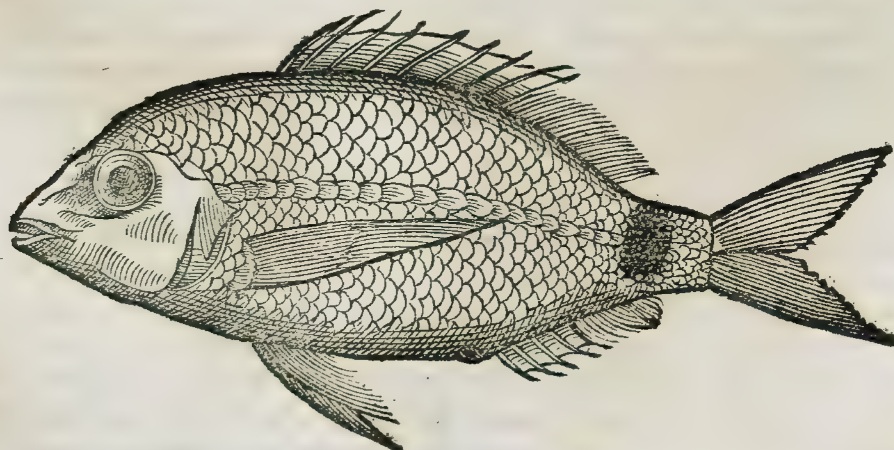

A COGNITO Sargo haud difficile est melanurum agnoscere. Est enim, autore Hicesio, sargo similis melanurus, & nominis ipsius ratio, melanuri ideam nobis proponit, ut ex caudæ nigra nota statim ab alijs internoscamus. At nota hæc illi cum alijs cõmunis est, nam sparus & sargus ὀῤῥοπυγόστικτοι sunt, id est, in cauda notã habentes, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi eum à similibus distinguere non potuerunt. Quare alia descriptione opus est, & alijs notis à reliquis secernendus. Ac primùm qui μελάνουρος Græcè dicitur, à Gaza Latinè oculata dicitur. Vtraq; appellatio apud Plinium reperitur libro 32. cap. 11. in catalogo piscium. Melanurus, mæna, meryx, myllus, mystus, murex, oculata, &c. Quo argumento moti quidam, diuersos pisces esse censuerũt. Plautus (*in Captiuis*) ophthalmiam uocauit: Pernam, ophthalmiam, horæum, scombrum, trygonem, cetum: ut ophthalmia (*ophthalmias potiùs, ut anthias*) à melanuro diuersa uideri possit. Ego uerò eundem piscem esse existimo. Neq; mirum cuiquam uideri debet, Plinium diuersis nominibus piscem hunc designasse, in alijs enim multis idem facit. Plautus autem quem alij melanurum à nigra cauda, ipse ab oculorum magnitudine ophthalmiam appellauit, id est, oculatam, sicuti & nunc Romani ochiado. Massilienses oblado ex oculata, c, demendo & u, in b, mutando. Nicenses iblada, nostri Monspelienses nigr'oil, id est, nigrum oculum. Omnes igitur ab oculis nomen posuerunt, demptis Græcis qui à nigra cauda melanurum nominarunt.

Oculatam eundem melanuro piscem esse.

C Is in litorum saxis & eorum locis arenosis degit.

B Oculis est, habita ratione corporis, admodum magnis ex cæruleo nigrescentibus, ore paruo, dentibus paruis, pinnis, caudæ forma auratæ similis. Corpus ex cæruleo nigrescit, cauda antequã in pinnas rubescentes desinat, maculâ notatur nigrâ, à quâ & μελανούρου & ὀῤῥοπυγοστίκτου nomen habet, (*ut Athenæus ex Aristotele citat.*) Squamis tegitur latis, facilè deciduis. A capite ad caudam ducta est linea latior, ex squamis maioribus & rotundioribus, lineolis alijs frequentibus & nigris distincta, ob quas πολύγραμμος & μελανόγραμμος etiam dictus est. Huic hepar est magnum, à quo fellis uesica pendet: uentriculus medius, cor angulatum: in uentre uesica aëre plena, crassa densaq;. Palmi magnitudinem non excedit.

C D E Imbecillus est piscis, sed callidus, qui uel retibus, uel nassa uix capiatur, à ciborum illecebris abstinet, tranquillo mari in arena deses quiescit: perturbato tum, perinde ac si intelligeret à piscatoribus mare non adiri, liberè spaciatur. Quæ Oppianus pulchre describit:

Libro 3.

οὐ μὲν δὴ μελάνουρον ἀγρώσσεται, οὔτ' ἐνὶ κύρτῳ Ῥηιδίως ἀπατῶν, οὔτ' ἐν λινοεργέϊ κόλπῳ.

Haud facilè paruus melanurus fallitur arte, Nec curua capitur nassa, nec retibus amplis.

Cætera ex ipso autore petas. Aelianus eadem ferè prodidit. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, inquit Plinius, melanuri in mari panem abiectum rapiunt; ijdemq; ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt.

Lib. 32. cap. 2.

F Melanurus secundum Hicesium (apud Athenæum lib. 7.) minùs nutrit quàm sargus, (*non parum tamen & ipse nutrit, & sargo quoq; minùs astringit:*) neq; ea est succi bonitate, neque tam ori gratus.

(C) Carne est molli, alga uescitur, ut scribit Aristoteles. Vescitur etiam cœno, is deterior est. Qui in purioribus litoribus degit, & pisciculis uescitur (nam in uentriculo melanuri pisciculos sæpe inuenimus) is magis probandus. Vt sargus uel aurata paratur.

Lib. 8. de histo. animal. cap. 2.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Melanurus Græcis appellatus, Venetis Ochia, Genuensibus Oia, Massiliensibus Oblada, & circa Niceam Auguyata uel Oyata, ab oculorum magnitudine, in Oceano Gallico perrarus, in Adriatico ac Mediterraneo frequentissimus est. Sunt Massiliæ qui Oilladigam uocare malint. Vulgus Romanum ab insignibus oculis Ochiatam nominauit, ad discrimen Torpedinis oculatæ, quam Ochiatellam appellant.

B Piscis hic latitudine, longitudine & corporis circino cum Dentali, Sargo, Aurata & Sparo conuenit. Longè diuersus est à Melanderino. gerit enim Melanurus latas squamas, atque unicam in tergore pinnã, estq; gregalis & saxatilis. Dentes habet robustos, colorem ut Sargus: branchias utrinq; quatuor, aculeos in pinnis, quales Cantharo esse uidemus. Crassitudine ac magnitudine est mediocri, neque ampliùs quàm unam uel sesqui libram uel duas ad summum pendet.

C Saxatilis est Melanurus (inquit Aristoteles) & prope litora in locis arenosis, alga pascitur, Co

(B) racino persimilis.

COROLLARIVM.

A Si melanuros, oculata piscis est, ut Theodoro placuit, uideretur erraſſe Plinius, qui paulò pòst de oculata quasi diuerso pisce loquitur: ut alter eorum necessariò sit lapsus, Hermolaus. Et rursus, Oculatus is uidetur esse piscis, quem Plautus Ophthalmiam appellauit. Plinius inter alios ex Ouidio pisces labrum cauda placentem nominat, corrupta (ut suspicor) pro melanuro uoce. nam labrum pro pisce nemo dixit. labrax uerò lupus est, proximè ab eo nominatus. nec refert quòd hunc Ouidij piscem ceu nouum Plinius proferat priùs quoq; ab eo nominatum, cùm in alijs etiam idem fecerit, uel obliuione, uel ignorantia, ut orpho & erythrino. Nominatur quidem ab Ouidio

ab Ouidio in eo quod extat fragmento laude insignis caudæ melanurus: at labrus nusquã. Rondeletius tamen labrum Ouidij (Plinij melius dixisset, aut corruptæ lectionis Plinianæ) chelonem è mugilum genere esse putat, quem Gaza labeonem transfert.

Icon hæc Venetijs pro Oculata, id est Melanuro, facta est.

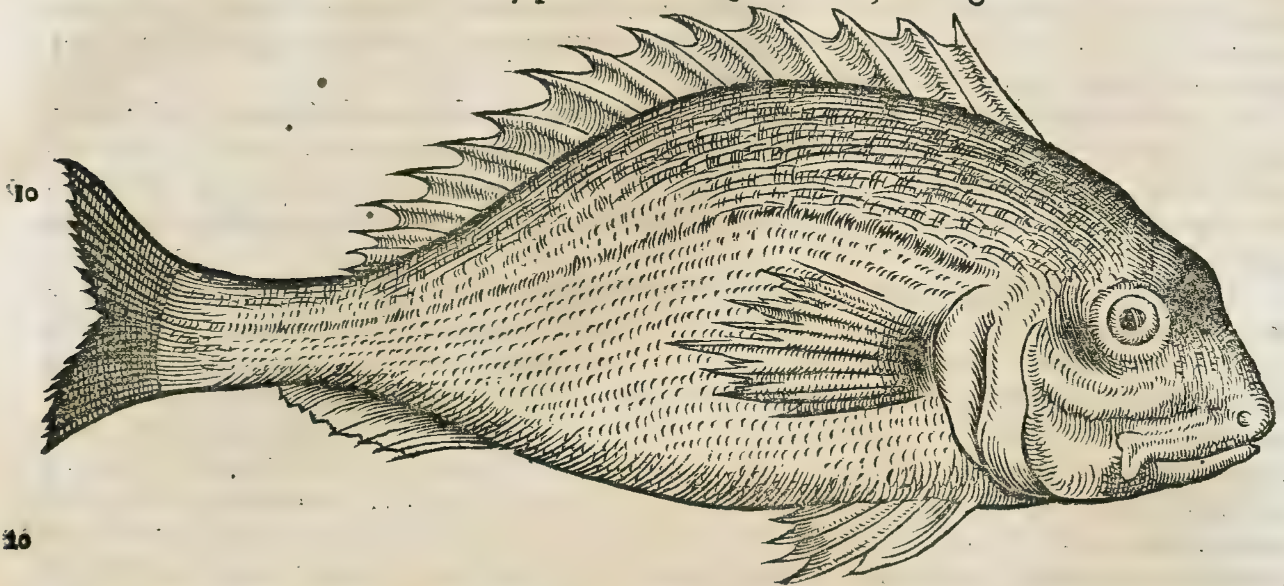

Melanurum Massilienses Olhadam, hoc est oculatam corruptè: Siculi Ochiadam uocant, Gillius. In schedis meis reperio hunc piscem Siculis alibi okada, alibi marilia dici: posterius à melanuro corruptum uidetur: non memini tamen ubi hoc uel legerim uel audiuerim. Præterea Venetijs Ochiada uocari, eo sono quo nos Otschada scribimus atq; proferimus: alibi in Italia la Ochia. ¶ Oculata ab Anglis uocatur **a Seebreme**: (nos diceremus, **ein Meerbrachsme**,) ut Io. Fauconerus monuit. Ego nomen illud **Meerbrachsme**, pluribus eiusdem formæ piscibus attribui, inter Cyprinos ostendi, quamobrem distinguendi gratia melanurum (etsi rariùs puto in Oceano Germanico capi, sicut & in Gallico, Bellonio teste) uocari licebit nostra lingua, **ein Brandbrachsme**, à titionis extincti colore nigro. nam & uulpis genus quoddam ab hoc colore **Brandfuchs** denominant Germani: & cerui, **Brandhirtz**. & Græci quidam similiter à titione melanurum δαλὸν appellant, ut Hesychius & Varinus scribunt. *Est etiam hepatus Aristotelis & Athenæi forma nõ admodum dissimilis melanuro, & macula ad caudam similiter atra insignis: quem suprà interpretati sumus,* **ein andere Meerbrachsmen art mit einem schwartzen flecken am̃ schwantz/wie auch der Melanurus.** Ab eo diuersus Aeliani hepatus est. ¶ Eliota Anglus melanurum interpretatur **a Ruffe**: qui piscis fluuiatilis est, non marinus ut melanurus. nos in Cernua fluuiatili (sic enim Bellonius appellat) de eo scripsimus: & in perca fluuiatili quædam addemus. Germani enim eundem piscem percam rotundam uocant, **ein Kulparß**. ¶ Sunt ex recentioribus qui mustelæ fluuiatilis genus, quod enneophthalmum uulgò dicitur, oculatũ uocitent, Germanici nominis imitatione.

Neapoli frequens est Melanurus, Romæ raro conspicitur, Iouius. Ennius in carminibus, B quibus qui pisces ubi præstantiores reperiantur explicat, melanurum quoq; nominat, citante Apuleio Apologia 1. sed codices nostri sunt deprauati, nec expressum regionis nomen. ¶ Melanderinum similem esse aiunt melanuro, Athenæus: apud quem Speusippus coracino quoq; melanurum comparat. Gillius Picios uulgò Venetijs dictos, (Rondeletius scari speciem facit,) sargis aut melanuris similes esse tradit. Aristoteles cùm de scaro mentionem facit, semper melanurũ illi coniungit, Iouius. ¶ Melanurus uarius est, & frequentibus guttis conspersus, non absimilis auratæ, Iouius. Laude insignis caudæ melanurus, Ouidius in Halieut. uocabulum laude simpliciter pro nomine accipio. Græci enim à cauda (à macula caudæ nigra) melanurum denominant. Laudare (inquit Macrobius 6. Saturn.) significat prisca lingua nominare, appellareq;. Sic in actionibus ciuilibus author laudari dicitur, id est nominari, (*nominatim citari*,) Budæus. Plura inuenies in Promptuario.

Melanuri Columellæ saxatiles sunt, & in petris stabulantur: Oppiano litorei, χθαμαλοῖσι πὴδ' αἰγιαλοῖσι νέμονται. C Ouidius in Halieutico saxatilibus an pelagijs adnumeret dubitari potest. ¶ Alga uescuntur, Aristoteles. Timidissimi piscium Melanuri, suæ timiditatis testes habent piscatores. neque enim capiuntur nassa, neq; ad eam accedunt. Siquando uerò sagenam eis circunderis, imprudentes comprehenduntur. Iidem cùm placidum & quietum est mare, ad imam maris sedem in petris aut algis (in arenis, Oppianus lib. 3. unde nimirum Aelianus transcripsit) quiescunt, tegumentoq; proteguntur, quocunq; corpus occultari potest. Contrà cùm aduersa tempestas est, piscesq; alios uident in altitudinem ex fluctuum impetu descendere, hi tum (uniuersi, Oppianus) fiducia implentur, simul & ad littus appropinquant, & ad petras adnatant: atq; spumam super se fluctuantem, ipsosq; cooperientem, satis esse ad se tuendũ arbitrantur. Nescio quomodo

enim pernoscunt, eo die, noctéue cum feritas maris & immanitas efferuescit, tum à piscatoribus
Cibus. non adiri mare. Ac cùm maris tempestates sunt, ex his uiuunt cibis, quos è saxis partim eruunt, partim è terra euellunt: nec tamen nisi sordidis pascuntur, & abiectis: quibus non facilè alius piscis, nisi fame oppressus, uesceretur. Cum maris tranquillitas uiget, in solo sabulo pabulum inquirunt, hincq; pascuntur, Aelianus de animalib. 1.41. ex quo etiam Philes mutuatus est. ¶ Oppianus ἀδρανέας, id est infirmos hos pisces cognominat: & ἀνάλκιδας, & οὐτιδανούς, eodem sensu: quòd & corpore puto imbecilli, & animo timidi sint.

D Quàm timidi simul & cauti sint melanuri, proximè in C. ex Aeliano scriptum est. ¶ Athenæus libro 7. nullo authore refert huiusmodi prouerbium: Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ: id est, Comitem sibi ducit sepia percam. Libro 10. ex Aristophane adducit: nec addit in quem sensum soleat usurpari, nisi quòd conijcio dictum de improborum societate. Apud eundem paulò inferiùs adducuntur hi uersus:

φυκίδας, ἀλφηστήν τε, καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρὸν Σκορπίον, ἢ πέρκαισι καθηγητὴν μελάνουρον, Erasmus Roterod. Qui primùm in eo errat, quòd melanurum sepiam conuertit. deinde, ni fallor, in eo quoq; quòd Athenæum hoc prouerbium ex decimo Aristophanis citare scribit. Ego apud Athenæum libro 7. Numenij tantùm uersus iam recitatos adduci inuenio: & prouerbium Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, sine authore: nisi quis ad Aristotelem referat, cuius librum περὶ ζωϊκῶν proximè nominarat. Idem Athenæus libro 10. in obscuro quodam gripho Eubuli hæc uerba refert: Βουλομένῳ ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. id est, Perca ducem sequitur melanurum sponte per æquor. Vnde conijcio familiaritatem quandam & cognationem naturæ his piscibus inuicem intercedere. Vterq; quidem saxatilis est, ut in ijsdem locis eos reperiri sit uerisimile. Et quoniam utriq; à nigro colore inditum nomen est, nigrum uerò infausti uel improbi signum ferè habetur: improborum hominum familiaritatem: uel uitium aliquod alterum natura subsequens, ut ebrietatem, libidinem uel contumeliam, significare licebit. Περκνὸν grammatici interpretantur, μέλανι κατάστικτον: περκάζειν, μελαίνεσθαι: περκαίνειν, διαποικίλλεσθαι. Legimus autem & πέρκας, αἰόλας τε καὶ γραμμοποικίλους εἶναι: & malanuros, μελανογράμμους, πολυγράμμους, καὶ ὀῤῥοπυγοστίκτους. ¶ Melanurus piscis admodũ temperans est, λίχνη δ' ἐοὶ ὄποτ' ἐέλδωδ' ἢ θυμήρης, Oppianus.

E Ad nassam (κύρτον) melanuri non accedunt, capiuntur autem sagena, Aelianus. Plinius hos pisces in Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedere prodit. ¶ Oppianus Halieut. 3. melanuros sic capi ait: Cum mare tempestatibus agitatur, & hi pisces profunditate relicta circa petras oberrant, (ut in C. dictum est:) piscator super saxo prominente, ubi uel maximè furit mare, caseum pani permixtum in fluctus dispergit: donec melanuri complures huius escæ cupidi cõgregentur. Auertit autem corpus in obliquum, ne umbra sui in aqua comparens piscibus terrorem incutiat. Iis collectis à parua harundine exilem & simplicem lineam multis instructam exiguis hamis eadem refertis esca, in æstuantes maris undas demittit: illi adproperãt, & suum sibi exitium glutiunt. Subinde autem ille, nunquam ferè quiescente manu, è uorticibus hamos extrahit, sæpe etiam uacuos. neq; inter æstus maris facile dignoscit, piscis'ne aliquis hæreat, an temere ab undis agitetur linea. Quòd si quis hamo transfixus inhæreat, repentè extrahitur, ne dolo cæteri animaduerso perterreantur. ¶ Esca ad capiendos melanuros: Hepate caprillo hamos inducito. Inuenimus & escam aliam, qua utimur in mari tranquillo, aut dum capere uarios pisces est animus: eaq; est ungula asinina, aut caprilla, Tarentinus. Idem ad trachuros & melanuros capiendos: Vrticas (inquit) madefaciens succo uiridis coriandri: ex eisq; cum simila pastas conficiens, utitor. ¶ Optimè saxosum mare, nominis sui pisces (id est saxatiles) nutrit: ut sunt merulæ, turdiq; nec minùs melanuri, Columella 8.16. de piscinis loquens.

F Melanuri rationem auratam sequi Diphilus testatur. Piscium eorum qui ex media materia sunt, (id est mediocriter alunt,) quibus maximè utimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoq; fieri possunt, qualis lacertus est: deinde qui quanuis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, scarus, oculata, Celsus. Xenocrates melanurum stomacho gratum esse prædicat, probumq; gignere succum: & qui facilè digeritur, abundeq; nutrit, atq; haud difficulter excernitur, Vuottonus. Melanurum piscem uilem habitum, & à ganeonibus non magni æstimatum, Matron Parodus his uersibus innuit: Πέρκη τ' ἀνθείρχως: καὶ λιμοτηκὸς μελάνουρος, Ὃς καὶ θνητοῖς ἐὼν ἔπετ' ἰχθύσιν ἀθανάτοισι. Hippocrates in libro de internis affectionibus, curationem præscribens hominis laborantis tertio genere tabis: Quarto mense (inquit) opsonia ei sint caseus & carnes ouillæ, &c. inter pisces autem abstineat mugile, anguilla, & melanuro.

G Melanurus assus & comestus uisum acuit: ius uerò eius colicos sanat, Kiranides. Ex ophthalmia pisce, si oculus erutus fronti hominis appendatur, & ipse uiuus dimittatur, remediũ ophthalmicis esse Volaterranus scribit. additq; oculum pisci renasci: & altero eum capi lumine, qui uiuentem non dimiserit. Sed hoc de Myrone tradit Aelianus. Vide infra in Corollario de Muræna mare circa initium.

H.a. Melanurus Græcè dicitur, id est nigricauda uel atricilla, Iouius. Meminit huius piscis Artemidorus quoq;, Onirocriticõn 2. Aelianus dipsadem serpentem alio nomine melanurum uocari author est.

Melanurus

Melanurus ἀδρανὴς, ἄναλκις, οὐτιδανὸς, σώφρων, Oppiano: δειλότατος, Aeliano: δημοτικὸς, id est plebeius & uilis, Matroni Parodo. Epitheta.

Inter Pythagoræ symbola hoc etiã legitur: Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων: id est, Ne gustes ex ijs quibus nigra est cauda. Interpretatur Plutarchus in commentario de liberis instituendis, ne cõmercium habeas cum improbis, & ijs qui sunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grammaticus Græcus inter ænigmatis exempla hoc quoq; commemorans, interpretatur hoc modo: Ne mendacem sermonem protuleris. mendaciũ enim in extremis partibus nigrescit & obscuratur. Quidam (*recentiores, & harum rerum imperiti*) ad sepiam piscem referunt: qui atramento, quod in cauda gestat, semet occulit, Erasmus Rot. Monuit scienter Pythagoras, animal cauda nigra non attingendum: innuens esse declinandum uitium, cui succedat mentis nigredo, & uoluntatis conflictatio molesta: siquidem uitij facilitatem, uitæ mox miserabilis cõsequitur difficultas, Cælius Rhod. 25.33. Melanuros ne gustato: quod sic Græcè scribitur, Μὴ γεύεσθαι μελανούρων: Marsilius Ficinus, ut reor, (inquit Lilius Gre. Gyraldus) quòd illum fugeret Melanuros ex piscium genere esse, sic uertit: Ab eo quod nigram caudam habet, abstine: terrestrium enim deorum est. Secutus uidetur Marsilius Guarinum, in Plutarchi libello περὶ παίδων ἀγωγῆς similiter interpretatum. Guarinum & Marsilium est Erasmus in prouerbijs æmulatus, & Reuchlinus. Symbolum uerò sic Plutarchus explicat: Pythagoram eo monere uoluisse auditores suos, ne cum improbis commerciũ haberent. quare & Antiphanes poëta, suo ænigmate, ut diximus, à melanuro & mugile cauendum suasit. & nostri quoq; scriptores, malos & improbos, nigros & atros uocant. ut illud Catulli, Albus an ater. & Horatius: Hic niger est, hunc tu Romane caueto. Quidam pessimè ad sepiam referunt. quin & sepiam ipsam Melanuron uocatam, perperam autumant: quos inter Laërtij est interpres. Suidas certè, alijq; nonnulli, Melanurum piscis genus esse aiunt, à quo abstinendum quidẽ uoluisse Pythagoram: sed secretiore occultioreq;, eo quem suprà diximus, sensu, Hæc Gyraldus. Ego huius symboli explicationem apud Suidam nunc non inuenio: in Pythagoræ quidem mentione simpliciter eum ne quis uel erythînum, uel melanûrum, uel mullum ederet, acerrimè interdixisse refert. ¶ Melanurum aliquis ludẽs melampygum quoq; dixerit. Eubulus in Laconibus: -----οὐκ ὤν δέ με χολὴν ἔχειν: ὡς δ' ἠπάτῳ μοι δείλεγε. Ἐγὼ δέ γ' εἰμὶ τῶν μελαμπύγων ἔτι: tanquã & melampygus quidam piscis sit: allusione nimirum ad melanurũ facta. Melampygus alioqui pro homine duro, forti & seuero accipitur: ut leucopygus pro effœminato. Hepatus piscis felle caret, quod iracundiæ calcar est. quare mollem & lenem hominem, hepati instar, felle uacuum dixeris. Vide suprà in Hepato B. & Suidam in prouerbio, Μελαμπύγου τύχοις. ¶ Sequitur perca melanurum. Lege suprà in D. Prouerbia.

MELYS piscis à Rondeletio numeratur inter ignotos ei. ego authorem à quo piscis ullus sic nominetur, iam non habeo. apud Plinium fortè alicubi talis aliqua uox deprauata reperitur. Tarentinus σμήλων piscium (sic enim nominat in genitiuo plurali) meminit.

MEMBRAS cum apuis est.

MENTULA marina. Vide Pudendum marinum.

DE MERULA, RONDELETIUS.

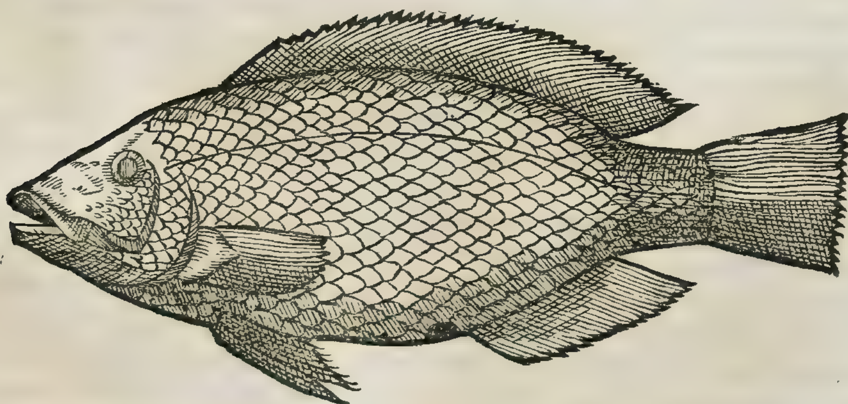

UT APUD Græcos κόσσυφος & auis & piscis nomen est, ita merula apud Latinos. Peritiores piscatores Merle uocant: nonnulli Tourd, non distinguentes turdum à merula: alij communi saxatilium nomine Rochau. A

Merula piscis est marinus, ex saxatilium genere, tincæ fluuiatili similis corporis habitu: colore ex indico nigrescente. maris color magis ad uiolaceum accedit: fœminæ ex uario nigrescit. os dentibus acutis & recuruis munitũ. labris, oculis, pinnis, squamis reliquisq; partibus, saxatilibus alijs similis. hepate est magno, à quo fellis uesica pendet: intestinis latis, uentriculo longo, splene paruo, corde angulato: branchijs, alijs saxatilibus similis. B

Vescitur musco, alga, pisciculis, cancris, echinis paruis & integris, cuius rei testes oculati su- C

mus: id enim aliquoties ex eius dissectione deprehendimus.

Color. Hæc de merula Aristoteles lib. 8. de hist. animal. cap. 30. Mutant (inquit) colorem pisces, qui merulæ & turdi appellantur, atque etiã squillæ, pro anni temporibus, ut aues quædam. Vere enim nigrescunt, postea candorem suum recipiunt. Quem Aristotelis locum sic intelligere oportet, ut turdi & merulæ suum quidem seruent colorẽ, sed magis exaturatus fit circa uer: æstate uerò magis diluitur, minusque niger est, quæ causa est, cur pisces hos candidos fieri scribat. Idem de phycide, & mæna sentiendum.

F Merula inter saxatiles laudata, inquit Plinius: carne est tenera & molli, facilis concoctionis, parum nutrit, & bonum succum gignit. Elixa febricitantibus saluberrima, si coquatur in sartagine farina conspergenda, ut partes contineantur.

Exhibere se ueram merulam. Indicus color. Quibus autem rationibus adducti piscem quem hîc depingimus, merulã esse existimemus, paucis dicemus, ut inde eorũ refellatur error, qui alium à nostro pro merula ostendunt, (*de Bellonio fortè sentit.*) Admonitum autem priùs lectorem uelim, ut meminerit à ueteribus colorem indicum, aut purpureum exaturatum, nigrum uocari, ut purpuram nigram, uiolam nigram: circæam flore nigro, qui tamen purpureus aut indicus est. Eodem modo nigram merulam dici putet. Iam uerò merulam piscem à similitudine coloris merulæ auis nomen accepisse nemo est qui negare posit. At merula auis nigra est. Quare hunc nostrum piscem nigrum saxatilem merulam esse antiquorum constat. Quòd autem merula piscis nigro sit colore, testis est Numenius apud Athenæum. Lib. 7. γλαύκου, ἢ ὀρφῶ (*alibi*, γλαύκους, ἢ ὀρφῶν) ἤ χελον γρύ, ἢ ε μελάγχρων (*alibi*, μελάγχρουν) Κόσσυφον.

Huc accedit quòd hic noster mutat colorem, est enim aliquando nigrior, aliquando minùs niger. Postremò ex saxatilium est genere, carne molli & friabili.

Merularum genus aliud. Aliud merularum genus inuenio quòd dorso est nigro, uentre indico, quibusdam partibus cæruleis, ut pinnis, cauda, & circa branchias. Non differt substantiâ à superioribus.

DE EADEM, BELLONIVS: QVI TAMEN ICONEM ALIAM, QVAM Rondeletius, exhibet: nescio an diuersi piscis. Suum enim Rondeletius tincæ fl. corporis habitu similem esse scribit: & suum Bellonius ab Italis tincam marinam appellari, &c. sed corporis species differt, ut apparet.

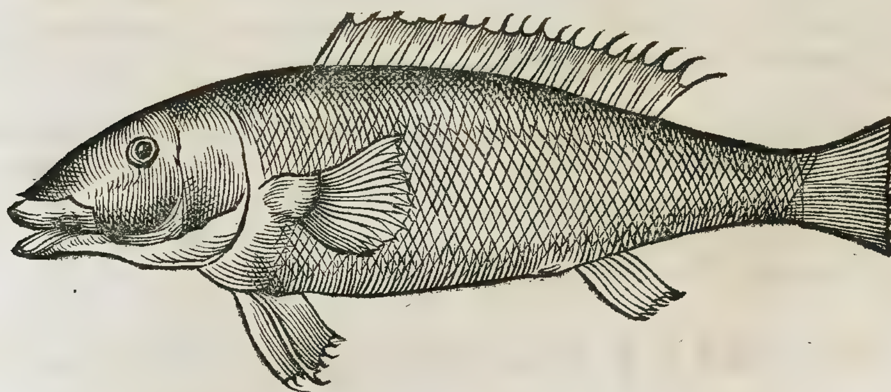

A Vulgaris Merulæ nomenclatura multò constantior, quàm Turdi esse uidetur. Nam piscatores maris Ligustici, Adriatici, & nostri quoque, hoc est Mediterranei, ad unum, Merulam agnoscunt, quam cum Phycidibus etiam confundunt. Romani tamen inter cæteros unum sibi constituerunt piscem, quem proprio nomine Merlo nominarunt, sæpe etiam Canarellas, Canadellas & Phycides Merulæ nomine uocant. Merulam Itali æquè atque Phycidem Tincam marinam uocant.

B Vnicum non seruat colorem. Latiores habet, quàm Turdus, squamas: pinnã in tergore multis stipatam aristis. quæ autem illi sunt ad latera & sub uentre, hæ aculeo muniuntur, ut Turdus. Caudam non habet bifurcam. Cæterùm hoc unum mihi in Merulæ anatome dignum occurrit: quòd cùm hepar habeat album in duos grandes lobos partitum: fel tamen exerit tenui uasculo inclusum, & reuolutionibus duplicatum, cuius longitudo est sesquipedalis, quod nusquam nisi in hoc pisce obseruaui. Quanquam Aristoteles Hamiam (*Amiam*) recenseat uesiculam fellis habere, suo intestino pari processu annexam: sæpe etiã replicatam, reductamque aliquatenus. Proinde Merula uertebras dorsi habet ualde crassas.

F Plinius medicus piscem aspratilem uocat. Idem, Dandi sunt (inquit) pisces Merulæ, Turdi aut Scorpiones epilepticis. Idem de diæta distemperantiæ hepatis, Merulam, Cossyphum & Ceredam (*Trallianus de hepatica dysenteria ex intemperie frigida scribens: Ex piscibus (inquit) dare conuenit*, κόσσυφον, κιχήλα, χρύσοφρυν) offerendos esse ijs, qui hepate sunt calidiore, recenset: sed ego eum pro Cossypho Turdum puto intellexisse, alioqui Merula & Cossyphus idem sunt.

COROLLARIVM.

A Merulam piscem Varro à colore quem referat (auis scilicet eiusdem nominis) ait appellari, Iouius.

uius. Merula mas est, uti Oppianus tradit (libro 4. Halieut.) turdus uerò, κίχλην uocant, fœmina, Vuottonus. Hoc quidem fortè nonnullis persuasit formæ similitudo, quæ facit ut hodieq; piscatores quibusdam in locis horum piscium nomina permutent. Terminatio quoq;, quæ in merula Græcis masculina est, in turdo fœminina (Latinis plerunq; contrá. etsi Lippius Oppiani interpres merulus masc. g. de pisce dixit, ut Apicius quoq; 9. 9.) hanc persuasionem promouisse uidentur. Κόψυχος (malim per iota penultimam) de aue, κόσσυφος de pisce dicitur, Suidas: cum tamen proximè scripsisset: Κόψυχος, εἶδος ἰχθύος. Κόψιχος auis, quæ κόσσυφος à nonnullis dicitur: item piscis marinus, Hesychius & Varinus. Ego nomen utrunq; pro aue rectè usurpari puto: pro pisce uero κόσσυφον tantùm dici communiter, Atticè κόττυφον. ¶ Turdum & merulam Masilienses promiscuè Roquaudos (*ut & alios saxatiles*) uocitant: Hispani & Sardi adhuc utriusq; nomen Latinum retinent, Gillius. Merula turdo simillima est, nisi quòd merula nigrior est: quam, quoniã tincæ formam habet, tincam marinam Veneti cognominant, Massarius. Cauendum ne quis Merlu dictum à Gallis piscem (Merlucium recentiores quidam Latinè efferunt) pro merula accipiat. ¶ Germanicum nomen fingo, *ein Merlefisch / oder Amselfisch.* nam & in Gallia peritiores piscatorum Merle uocãt, similiter ut auem merulam, à cuius colore nomen idem nactus est *hic piscis*: & Germani inferiores pro aue eodem nomine utuntur. Sed magis placet, *ein Meerschlye, id est tinca marina.* quanquam & phycis quibusdam Italis eodem hodie nomine uenit: **ein andere Meerschlyen art.** ¶ Qui merulam Germanicè **Cressen** interpretantur, longè errant. is enim gobius fluuiatilis Ausonij est.

Saxatilium turdus & merula, in Ponto desunt, Plinius. Ennius in carminibus, quibus qui pisces ubi lautiores reperiantur, explicat: merulam quoq; nominat, citante Apuleio Apologia 1. sed codices nostri sunt deprauati, nec expressum regionis nomen. Pisces ex alio colore in alium mutabiles sunt, ut turdi, merulæ, &c. Aelianus. Κίχλη auis est; & piscis ποικιλόστικτος καὶ αὐτός: ὥσπερ ὁ κόσσυφος, μελανόστικτος, Varinus. Merulæq; uirentes, Ouidius. Merula colore est subobscuro, uiridante, Vuottonus. Κόσσυφος αἴθων, id est nigricans, ab Oppiano cognominatur: Lippius ardens transtulit. Sunt & turdi subuiridi colore & frequentibus guttis, ut in uolucribus (eiusdem nominis) uidemus, uariegati atq; insignes: itemq; merulæ, coccyges (*cossyphi legendũ*) à Græcis appellatæ: quæ ab medio quodam colore inter atrum atq; subfuluum, merulis auibus assimilantur, Iouius. Inter nostras piscium picturas merula est, (quam cum alijs multis Dominicus Monthisaurus Veronensis medicus doctissimus, deq; bonis literis optimè meritus, ad me dedit,) tinca marina uulgò Italis dicta: cuius oculorum iris è fuluo rubescit. Pars corporis superior, partim indico uel nigricante, partim cœruleo & uiridante colore insignis est: inferior, laterum partem dico cum uentre, tota ferè lutea est, &c. Sunt qui iulidem piscem, cui dorsum è cœruleo uiret, & linea lata, flaua, angulosa per corpus medium tendit, &c. tincam marinam uocitent. B

Tincæ mar. nomen uagum.

Merulæ pisces saxatiles sunt, Aristoteles, Columella, Plinius. Merula domiciliorum & sedicularum loco in petris & cauernis stabulatur, Aelianus. Ouidius in Halieutico saxatilibus an pelagijs merulas adnumeret, dubitari potest. ¶ Ex obuijs quiddam gustatura merula, primò tentat & premit, deinde iacere sinit: uidensq; hoc idem non palpitare, & iam mortuum esse, comedit, Aelianus. C

Merularum marium quisq; (inquit Aelianus) cum fœminis multis complexu uenereo iungitur. Quod ego genus matrimonij, luxuriosum: multarumq; esse studiosum, delicatorum ad res uenereas dicerem esse Barbarorum: Et ut ioco aliquis de re seria dixerit, Medicam aut Persicam uitam. Omnium autem pisciũ est maximè zelotypus in hoc genere mas, cum semper aliàs, tum maximè cum eius uxores pariunt. Cum enim parturiendi doloribus eæ tenētur, domi quiescũt: mas autem, tanquam maritus, foribus incubans, cauet ne extrinsecus insidiæ inferantur, metu paruulorum. Videtur is nondum genitos amare, metuq; paterno motus, his timere: & totos dies in eorum custodia permanet, nihil gustans, cura ipsum alit. Sub crepusculum uespertinum (Nocte, Oppianus) intermittit hanc custodiendi necessitatem, cibumq; exquirit. Singulæ uerò coniugum, quæ sunt intus, siue sint in partus doloribus, siue iam enixæ cubent, algas multas in cauernis, & circum petras ad uictus comparationem reperiunt, Hæc ille ex Oppiani quarto Halieut. ut apparet. Vide mox in E. Sargi & merulæ pluribus gaudent fœminis: canthari & ætnæi, singulis, Oppianus. Zelotypiam merulis, ut capiantur, causam esse, referemus nunc in E. D

Experiens piscator cum insidias Merulæ molitur, hamum plumbo degrauatum, & Squilla magna implicatum deijcit: & mox submouet lineam, excitans & exacuens piscem in prædam. Squilla uerò mota speciem quandam sui præbet ingressuræ in cauernas Merulæ: quod quidem hæc capitaliter odit. Quamobrem cum id fieri sentit, inuadit, existimans eam hostem esse: non enim tum cibus curæ illi est, cumq; Squillam (dentibus) compresserit, discedit, cibo præstabiliorẽ & antiquiorem curam uigilandi ducens. Fœminæ uerò quandiu marem uident propugnantem, domi manent, formamq; tuendæ familiæ seruant. Cum uerò perijt, eæ præ mœrore acquiescere nequeuntes, errant. eas enim tristitia foras educit, tumq; capiuntur. Quid ad hæc poetæ dicunt, Euadnen Iphidis filiam & Alcestin Peliæ dudum nobis gloriosè lugentes? Hæc Aelianus ex Op E

piani Halieuticorum quarto, unde hîc etiam uersus aliquot recitare libet.

Ἔξοχα δ' ἐκ πάντων νεπόδων ἀλγεινὸν ὄρωπε — Κόσσυφος ἀθλεύει, κίχλης * δ' ὑπὸ δ' αἴεται ἦτορ

Κίχλην merulam fœminam nominat.

Οἴστρω τε, ζήλω τε, βαρύφρονι δαίμονι θύων. — Κοσσύφω οὔτ' εὐνὴ μία συνώνυμος, οὐ δάμαρ οἴη,

Οὐ θάλαμος. πολλαὶ δ' ἄλοχοι, πολλαὶ δὲ χαράδραις — Κεκριμέναι κεύθουσιν ἐφέστια λέκτρα γυναικῶν:

Τῇσιν ἀεὶ παννῆμαρ ὑπὸ γλαφυροῖσι μυχοῖσι — Κίχλαι ναιετάουσιν, ἀλίγκιαι ἀρτιγάμοισι Νύμφαις.

Porrò merula mas ἀπὸ νύμφαις — Μοχθίζει δ' ὕσζηλος ἀειφρούροισι πόνοισι.

Νυκτὶ δέ οἱ βρώμης τε μέλει, καὶ παύεται ἔργων — Τυτθὸν ὅσον φυλακῆς ἀζηχέος. ἀλλ' ὅτε κίχλαι

Ὃν τόκον ὠδίνωσιν, ὁ δ' ἄχεται τῆμος ἀΐσσει — Ἀμφιποδιτρομέων: ὧδε δ' ἔρχεται ἄλλοτε ἄλλην

Εἰς ἄλοχον. Et mox cum de Assyriorum similiter multas uxores habentium zelotypia dixisset:

Ὣς οὐδὲν ζήλοιο κακώτερον ἀνδράσιν ἄλγος. — Ὣς καὶ τὸν δύστηνον ὑπήγαγε κόσσυφον ἄτη

Δμηθῆναι. Tum de captura eorum, ut iam ex Aeliano retulimus, canit.

Κίχλαι δ' εὖτε θάνῃ φρουρὸς πόσις, ἐκτὸς ἴασι — Γλάζονται θαλάμων, ξυνὸν δ' εἷλον αὐτῷ πότμον.

Saxosum mare optimè saxatiles pisces nutrit, ut sunt merulæ turdíque, Columella de piscinis loquens libro 8. cap. 16. Et mox cap. 17. Turdi complura genera, merulasque, &c. includemus.

F Philotimus apud Galenum libro 3. de alim. facultatibus, merulas piscibus molli carne præditis adnumerat, qui faciliùs quàm alij pisces conficiantur. Ibidem Galenus: Inter saxatiles (inquit) scarus excellere suauitate creditur: post hunc merulæ ac turdi. Apud Athenæum etiam merulas Mnesitheus & Diocles carne molli esse scribunt. & hic quidem μαλακοσάρκους simul & πετραίους cum κοσσύφους facit: ille distinguit, his uerbis: Τούτοις δὲ (τοῖς πετραίοις) ὅμοιόν ἐστι γένος τὸ καλούμενον μαλακόσαρκον, κίχλαι, καὶ κόσσυφοι, καὶ τὰ ὅμοια. ἔστι δὲ ὑγρότερα μὲν ταῦτα ἐκείνων, πρὸς δὲ τὰς ἀναλήψεις ἀπόλαυσιν ἔχει πλείω. τὸ μὲν κοιλίας καὶ τῆς ἐρήσεως ὑπακτικώτερα ταῦτ' ἐστὶν ἐκείνων, διὰ τὸ ὑγρότερον, &c. ¶ In epilepsiæ curatione: Ex piscibus (inquit Trallianus) exhibeantur qui superfluitate uacant, ut merula, scorpius. Idem in hepatica dysenteria ex intemperie frigida, è piscibus commendat turdum, merulam, &c. præcipuè uerò mullum. Turdi & merulæ in aquatilium genere non eam habent saporis nobilitatem, quam auibus eiusdem nominis ueteres attribuêre: siquidem & turdi admodum insulsi sunt: & merulæ, ut Athenæus ait, difficillimè concoquuntur: in quarum conditura Archestratus cum caseo, maloque granato (*rhoë, ῥοῖ, qui acini sunt, uulgò sumach dicti. ῥοιὰ uerò malus punica est*) & sale atque oleo, silphium admiscuit, Iouius. Sed primùm is non uerè ex Athenæo refert merulas difficilè concoqui: & nos iam ex Galeno facilis concoctionis eas esse docuimus, cùm & saxatiles & mollis sint carnis. deinde hoc etiam falsò, quod ex Archestrato eorum condimentum refert: Id enim Athenæus libro 7. ex Dorione, non cossypho, id est merulæ: sed coccygi, id est cuculo attribuit: unde Iouium coccygem & cossyphum confudisse apparet: ut in A. quoque notauimus: hancque ipsius, non librarij culpam esse. ¶ Adrianum papam merula pisce quanquam uili, maximè delectatum, accepi uel legi nescio ubi. ¶ In merulis (ius:) Liquamen, porrum concisum, cuminum, satureiam, passum, uinum mixtum facies aquatius, & ibi merulos coques, Apicius 9.9.

H Merulæ Philologia inter aues est.

Epitheta. Viridans. Virens, Ouidio. ¶ Μελάγχρους, Numenio. Αἴθων & δύσζηλος, Oppiano.

DE (MERYCE, ID EST) RVMINALI PISCE, RONDELETIVS.

GAZA ruminalem piscem nominant, qui Græcè dicitur μήρυξ ab Aristotele libro nono cap. 50. de Histo. animal. Μηρυκάζει δὲ τὰ μὴ ἀμφώδοντα, οἷον βόες, καὶ πρόβατα, καὶ αἶγες. τῶν δὲ ἀγρίων οὐδέν πω συνῶπται, ὅσα μὴ συντρέφεται ἐνίοτε, οἷον ἔλαφος. αὕτη δὲ μηρυκάζει. πάντα δὲ κατακείμενα μηρυκάζουσι μᾶλλον. μάλιστα δὲ τοῦ χειμῶνος μηρυκάζουσι. τά τε κατ' οἰκίαν τρεφόμενα, σχεδὸν ἑπτὰ μῆνας τοῦτο ποιεῖ: τὰ δ' ἀγελαῖα, καὶ ἧττον, καὶ ἐλάττονα χρόνον μηρυκάζει, διὰ τὸ νέμεσθαι ἔξω. μηρυκάζουσι δὲ καὶ τῶν ἀμφωδόντων ἔνια, οἷον οἵ τε μύες οἱ Ποντικοί, καὶ οἱ ἰχθύες, καὶ (*malim* ὡς *quàm* καὶ) ὃν καλοῦσιν ἔνιοι ἀπὸ τοῦ ἔργου μήρυκα. Quæ sic cõuertit Gaza: Ruminant quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquàm ea quæ aliquando cum hominibus exigunt, ut ceruus: hunc etenim ruminare planum est. Iacent potissimùm quum ruminant omnia: & hybernis præsertim mensibus solent ruminare. septem ferè mensibus hoc faciunt, quæ intra tectum aluntur. gregales leuius minusque temporis ruminant: quoniam foris pascũtur. Sunt etiam ex dentatis utrinque nonnulla quæ ruminant, ut mures Pontici, & piscis quem ab ea re ruminalem quidam appellauêre. Sed horum postrema pars à Gaza perperam mihi uidetur esse conuersa: sic enim uertendum fuerat: Ruminant & quædam utrinque dentata animalia, ut mures Pontici, & pisces quidam, & qui ab ea re μήρυξ uocatur, id est, ruminalis, si uerbum uerbo reddere uoluerimus: ut μήρυξ diuersum sit animal à piscibus ruminantibus, quanquam in quo animantium genere numerari debeat, mihi adhuc sit incertum. Hæc ut uera esse credam, facit Aristotelis ipsius authoritas, qui duobus in locis tradit ex piscibus omnibus scarum solum ruminare. prior est, in quo de piscium uentriculo uerba facit: Μίαν γὰρ καὶ ἁπλῆν ἔχουσι, διαφέρουσαν τοῖς σχήμασιν, ἔνιοι γὰρ πάμπαν ἐντεροειδῆ ἔχουσιν, οἷον ὃν καλοῦσι σκάρον, ὃς δὴ καὶ μόνος ἰχθὺς δοκεῖ μηρυκάζειν. Ventriculus ijs unus & simplex, sed figura uaria est, ut ei quem scarum uocant: qui & ruminare solus piscium creditur.

Lib. 2. de histo. anim. cap. 17.

Alter

Alter est: Δοκεῖ δὲ καὶ τῶν ἰχθύων καὶ ὁ καλούμενος σκάρος μηρυκάζειν, ὥσπερ τὰ τετράποδα, μόνος. Scarus unus inter pisces ruminare quadrupedum ritu uidetur. Quæ cùm ita sint, secum ipse pugnaret Aristoteles, si præter scarum piscem alium esse diceret qui ruminaret: ut necesse sit, uel ruminalis piscis nomine scarum intelligi: uel ruminalem, aliquod aliud animal esse, ex eorum numero quæ utrinq; dentata sunt, tamen ruminant. Lib. 8. de Hist. animal. cap. 2.

COROLLARIVM.

Meryx, Μῆρυξ, penanflexum, per ypsilon in ultima, ut κῆρυξ. nam apud Hesychium non rectè per iôta scribitur: Μήρικος, ἰχθύος. Vuottono, ut Rondeletio quoq;, ex Aristotelis uerbis incertum adhuc uidetur in quo animalium genere numerari debeat meryx. Mihi omnino piscis uidetur, isq; non alius quàm scarus: de quo Aristoteles de partib. animalium 3.14. Piscium (inquit) generi dati sunt dentes: sed serrati, propè dixerim, omnes. genus enim quoddam exiguum est quod non serratos habeat dentes: ut qui scarus uocatur, qui unus & ruminare meritò ob eam rem creditur.

METRIDIA. *Vide Matriculi.*

MILES, *ut recentiores quidam uocant, genus ceti est.* (Vide suprà ceti genus descriptum inter cete noui orbis à Ludouico Romano, pag. 254.) Vel potiùs testudinis: Albertus Zytyron & Barchora barbaricis nominibus uocat. Quære infrà in Testudine.

MILVVS. Lege Lucerna.

MINVTAL, genus condimenti ex rebus minutim concisis, autore Apicio. Fiebat inter cætera marino pisce, liquamine, oleo, uino, porris, & coriandris. Hesternum solitus medio seruare minutal Septembri, Iuuenalis Satyr. 14. Hinc exit uarium coco minutal, Martialis libro 11. Grammaticus quidam nostri seculi (Rauisius Textor, si bene memini) minutal interpretatur piscem maximum: quem Apicius (inquit) addito liquamine, oleo & uino condiebat. Minutal de piscibus uel isicijs describit Apicius 4.3.

MITVLORVM historia, suprà est inter Conchas diuersas.

MONACHI maris dicti sunt quia caput habent ut monachi recenter rasi: coronam desuper rasam & candidam: & circulum in modum crinium super loca aurium: faciem tamen non habent prorsus similem homini: quia nasum habent pisci similem, & os naso continuum. Cæterùm inferior corporis pars, piscis speciem gerit. Hoc monstrum homines in litore ambulantes libenter allicit, & coram eis super aquas ludit. quòd si hominem admirantem appropinquare uiderit, appropinquat etiã ipsum: & si qua potest, hominẽ rapit & trahit in profundum: sicq; carnibus eius satiatur, Author de nat. rerum. Plura lege suprà inter homines marinos. Monachus monstrum.

EST & *piscis monachus ab Alberto dictus, capito fluuiatilis Ausonij, ut coniicio: de quo suprà in* C. *elemento diximus. Piscis monachus (inquit)* numen (Mone legendum puto) uel Klane *(uox uidetur corrupta)* lapidem habet in capite. Et alibi: Palatum carnosum & molle habet piscis carnosus fluuialis, qui à Germanis monachus uocatur: unde multi uidentes & tangentes hunc piscem, putant in palatum diuisam esse linguam ipsius. Et rursus: Pisces quidam in fluuijs Germaniæ & Galliæ, duas habent mandibulas mobiles in gutture, unam ad dextrum, alteram ad sinistrum latus sub branchijs, motu inuicem opposito. & hi mandibulis tantùm illis *(intrinsecus)* dentati sunt, ore edentuli: sicut barbellus, & piscis qui uocatur monachus, & carpo, & uindosa. Et in Catalogo piscium: Nasus piscis est in Danubio, sed tenuior, naso ualde crasso. Vide suprà in Capitone fl. pag. 216. sub medium. Monachus piscis.

MONEDVLAE pisces, Gaza interprete, sunt qui ab Aristotele κολίαι dicũtur: fusinei, siue gregales. semel anno pariunt Subeuntes Pontum capiuntur, exeuntes autem minùs. Optimi in Propontide sunt antequàm pariant, Aristoteles. Reliqua protulimus suprà in Colia, pag. 304.

MONOCEROS est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias (pisces & naues aliquas, Albertus) penetrare potest, ac destruere, & hominum multitudinem perdere. Sed in hoc clementia creatoris humano generi prouidit: quia cum tardum animal creatum sit, naues eo uiso possunt effugere, Author de nat. rerum. Nos suprà inter Cetos diuersos, pag. 247. monocerotem belluam mar. ex tabula Septentrionali Olai Magni depictam, forma (ut apparet) fictitia, dedimus.

DE MORMYRO, RONDELETIVS.

ΜΟΡΜΥΡΟΣ uel μόρμυλος à Græcis dicitur, à Gaza mormur, hodie à Romanis mormillo, à Venetis mormiro. Massiliæ & in toto Liguriæ sinu mormo: in Gallia Narbonensi morme, in Hispania marmo nuncupatur. Nostri ichthyopolæ quandoq; synagridem pro mormyro uendunt, qui admodùm frequens apud nos non est, sed Romæ & Neapoli frequentissimus. A

Piscis est marinus, litoralis, auratæ similis, sed corpore minùs rotundo, compresso, capite longiore, rostro acutiore & magis compresso: ore medio, dentibus paruis, colore argenteo. Lineas habet transuersas à dorso ad uentrem, nigras uel pullas æqualibus spatijs distãtes: quarum prima B

Figura hæc non Rondeletij est, sed nobis adumbrata Venetijs. Ea quam Rondeletius ponit, denticulos labris diductis ostendit: & à superiore labio perbreuem sursum eminentem cirrum. Bellonius angustiorem hunc piscem pingit, nec satis latitudinis proportionem seruat.

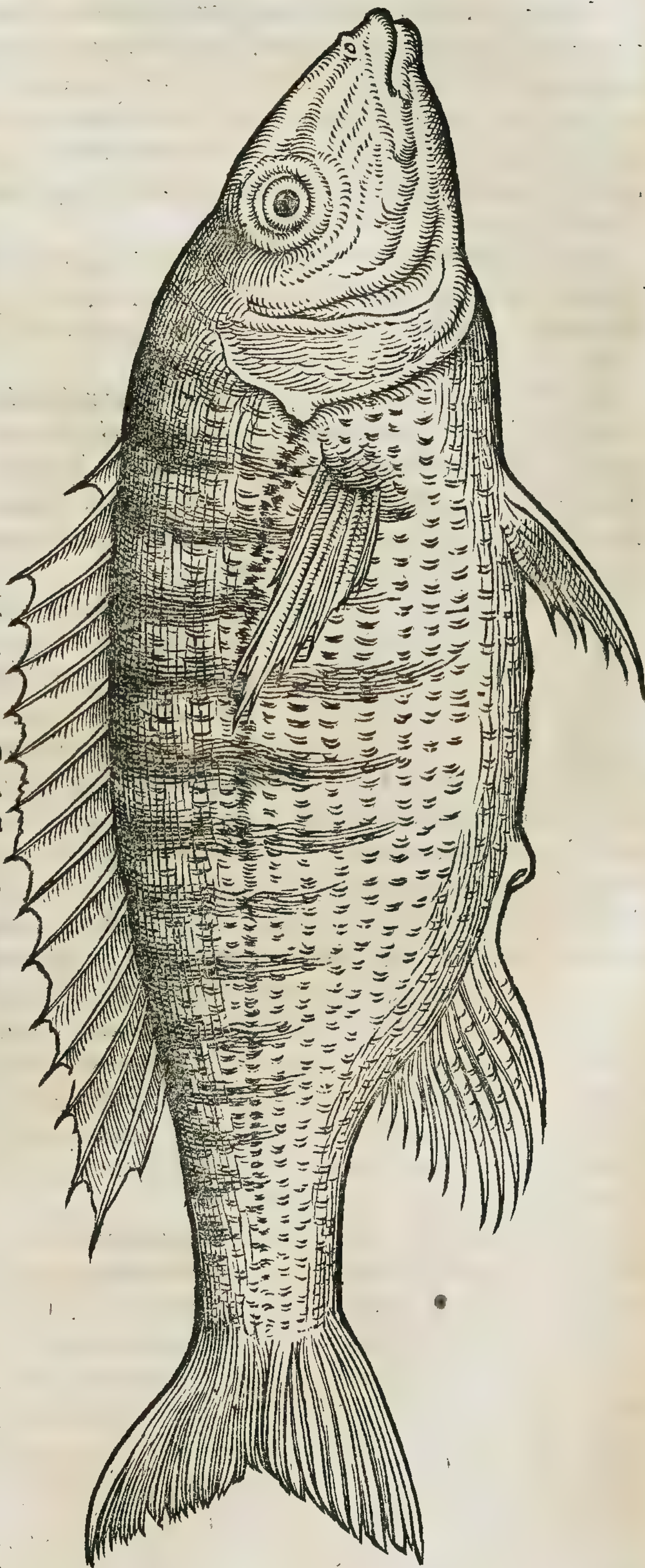

maior, altera minor, & sic deinceps. quibus sargo similis est, & pinnis et aculeis dorsi, et

Lib. 1. cauda. Ob has lineas dicitur ab Oppiano καὶ μορμύλος αἰόλος ἰχθύς, id est, uarius: quod non satis rectè expressit interpres, & picto mormylus ore. neque enim in ore, sed in lateribus pictus est. (*Hæc priùs etiam Gillius notârat.*) Re-

In Halieutico. ctiùs Ouidius, qui pictas mormyras dixit. Squamas habet, quæ facilè excutiuntur, dorso est ex albo cæruleo, uentre argenteo. Internis partibus ab aurata non multùm differt. Branchias quaternas habet, cor angulatum, uentriculum paruum & album, intestina alba, peritonæum nigrum, hepar rubrũ, splenem nigrum.

F (C) Carne est molli, præhumida, lutum olente. uescitur enim terræ excremẽtis, luto, cancellis, loliginibus paruis. Quare nisi coctus in sartagine, uel craticulâ, non est edendus: non immeritò igitur neque apud ueteres fuit, neque apud nos est in pretio: quicquid dicat

Lib. 7. apud Athenæum Hicesius, mormylum esse τροφιμώτατον, id est multum nutrire. Rectè uerò apud eundem Archestratus:

Μόρμυλος αἰγιαλεύς, κακὸς ἰχθύς, οὐδέποτ᾽ ἐσθλός.

Mormylus est prauus piscis, non utilis ullo
Tempore, litoribus gaudet.

C Parit æstate.

E Difficiliùs à piscatoribus capitur. eâdem

Lib. 3. enim arte qua lupus utitur, teste Oppiano. Nimirum effossa arena se occulit ad uitanda retia.

Τοῖα δὲ τεχνάζει καὶ μορμύλος, εὖτ᾽ ἂν ἐν ἄγρῃ
φράσσηται προπεσὼν, ὁ δὲ δύεται ἐν ψαμάθοισι.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Veteres à marmoreis maculis & eiusdẽ albedine Mormyro aut Mormylo nomẽ indiderunt: (*sed hoc ueterum nemo scribit: & marmarum, non mormyrum dici oporteret à marmore:*) quã appellationem uulgus adhuc retinere comperio: nam & Byzantini Mormyrum nominant. Theodorus Gaza uertit Mormurum.

B Eadem ferè esset ei cum Melanuro corporis compositio, nisi longior esset, & denis lineis transuersis suggillaretur. Melanurus preterea oculos multò maiores habet: caput, ut Erythrinus. Corporis autem constructio aliquantum ad formam Mænæ accedit. Totus Mormylus lacteo, aut, si mauis, argenteo colore nitet, sed eius caput potissimùm refulget: Melanuri autem color magis opacus est. Labia habet carnosa, squamis pellucidis ac tenuibus conuestitur. Salpa & Mormylus pictorum epitheton obtinuerunt. hoc tamen inter se distant, quòd Salpa rectis pingatur lineis luteis: Mormylus uerò, duodecim (*denis paulò antè dixerat: & in Rondeletij icone, denæ tantùm apparent: nostra quidem pictura Venetijs expressa, quatuordecim ostendit*) subnigris transuersis super albissimum corpus in cinereum opacum declinantibus. Labium superius in modum tubi, ueluti in calua insertum habet: dentes exiguos, exertos, in maxilla superiori deinceps dispositos: in inferiori non item. Continuam tergoris pinnam duodecim aculeis communitam ostendit posteriori parte inermem. Eius cauda bifurca est: laterum pinnæ in acutum desinentes. Linea quæ latera intersecat, ab angulo branchiæ incipit, & (ut in Boope) arcuata ad caudã perducitur. Huius oculi parui sunt, paulò altius ad ceruicem siti: caput quoque longiusculum. Si quispiam

quispiam rictum eius contempletur, ossicula duo utrinque protendi conspiciet, & linguam albam ac breuem. Cor illi situm est inter anteriores pinnas, trigonum: Peritonæum nigerrimum, ut Salpæ: Hepar utcunque magnum, stomachum ambiens. Pylorus (quod miror) sine apophysibus comperitur. Tres habet intestinorum reuolutiones. Lienem in latere sinistro exiguum, nigrum.

Conchas, Tellinas, Channas, Carides, & omnis generis pisciculos edit: quod idem Trigla facit: sed Trigla (ut iam diximus) integras deglutit: caret enim dentibus. G

COROLLARIVM.

Mormyrus, ab Ouidio mormyr genere fœminino dicitur. Epicharmus in Nuptijs Hebæ μύρμαν appellat, (nimirum à recto μύρμας) nisi fortè is alius piscis est, his uerbis: Χελιδόνάς τε, μύρμαι τοί τε (aliàs μυρμίαι, οἷοι τε, legerim μύρμαι τ', οἵ τε) κωλίαν (fortè κολιῶν, quia mox etiam scombros nominat) μείζονές ἐντι: Καὶ σκόμβρων ἀτὰρ ταυθωννίλων γε μείονάς, (locus uidetur corruptus,) Athenæus. A

¶ Μορμύρειν de aqua æstuante (*cum murmure & sonitu, per onomatopœiam*) dicitur, ut apud Homerum Μορμύρων ἀφρῷ, de Oceano murmurante & simul spumam agente. (*Vide Lexicon Varini.*) Deriuatur autem ab hoc uerbo μορμύρος piscis, (*nescio qua ratione:*) fortè & μορμώ, unde μορμολύκειον dictum, sicut à uerbo μύρειν ἢ μύρεσθαι, μύραινα, Eustathius in Iliad. Σ. Et rursus in Iliad. Φ. Fluuij (inquit) ἁλιμυρήεντες, (id est, marisoni) cognominantur à poëta, οἱ ἐν τῇ ἁλὶ μυρόμενοι, τουτέστι μετὰ ἤχου ῥέοντες, quòd cum sonitu in mare profluant, suis scilicet ostijs: uel ut usitatiùs (& asperiùs) aliquis dixerit, μορμύροντες. nam à μαίρειν uerbo, fit μαρμαίρειν: sic à μύρειν fit μορμύρειν: unde & piscium licet genere diuersorum nomina μύρος ac μορμύρος deducuntur. Hæc ille. Sed animaduertendum quòd μύρος, μύρειν, μύρεσθαι, μυεῖος, μύραινα, & μορμύρω, ypsilon suum semper producunt. ---- περὶ δὲ ῥόος ὠκεανοῖο Ἀφρῷ μορμύρων ῥέεν ἄσπετος, Homerus Iliad. σ. Et Iliad. ε. Στῆ δ' ἐπ' ὠκυρόῳ ποταμῷ ἅλαδε προρέοντι Ἀφρῷ μορμύροντα ἰδών. Et Iliad. α. Οὐλομένην (μῆνιν) ἣ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε. Videtur autem & μυεῖος παρὰ τὸ μύρεσθαι deduci Eustathio teste. Et Iliad. τ. ---- πολέας δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταίρους Μυρομένους. ἢ δ' ἐν τοῖσιν ἐφίστατο διὰ θεάων. Auratis muræna notis, Ouidius, &c. At in mormyro corripitur ypsilon. Τοῖα δὲ τεχνάζει καὶ μορμύλος, εὖτ' ἂν ἐν ἄγρῃ, Oppianus. Et rursus, ---- καὶ μορμύλος αἰόλος ἰχθύς. Μόρμυλος αἰγιαλεύς, κακὸς ἰχθύς, οὐδέποτ' ἐσθλός, Archestratus. Sed obijci potest quòd in carminibus ultima per lambda scribatur: Ouidius quidem in mormyres produxit penultimam: Et rarus faber: & pictæ mormyres, & auri, &c. Videtur autem meliùs semper paroxytonum hoc nomen scribi, ut Eustathius habet, & Oppiani codex. quòd si quis dubitet, legat quæ suprà in Cordylo annotaui, pagina 358. Hoc quoque non omittendum μορμύρος duplici rhô magis propria & primaria ratione dici uideri, μορμύλος uerò propter euphoniam, & uitandæ asperitatis soni gratia. ¶ Massilienses et Ligures Mormurum: a'ij non modò literati, sed etiam rudes appellant Mormylum, Gillius. Rusticè marmur dicitur, Niphus Italus. ¶ Germanicè circunloquemur, ein Meerbrachsmen geschlecht. est enim auratæ similis piscis, &c. inquit Rondeletius. eademque esset cum melanuro corporis composito, nisi longior esset, Bellonius. est enim in eo piscium genere, quos bremas marinas Germanicè (Meerbrachsmen) ceu communi nomine appello, lõgior proportione, minusque latus. Vel uno uocabulo nominabimus ein Malbrachsmen, quoniam pictas Ouidius cognominat mormyres. uel ein Marmelbrachsme. nam corpus eius albissimum esse, & lacteo argenteóue colore nitere (maculis tantùm seu lineis transuersis exceptis) marmoris instar, Bellonius scribit. Μύρος.

Mormylus in dorso peracutos habet aculeos. per eius utrunque latus lineæ nigræ transuersæ à dorso ad uentrem decurrunt, Gillius. Piscis est marinus, omnibus notus, paruus, Kiranides. B

Litoralis est, Archestratus. In litoribus uictitat ex arena, & ijs quæ in arena proueniunt, Oppianus. Ouidius mormyras saxatilibus uel pelagijs adnumerare uidetur: neutrum probè, opinor. ¶ Aestate pariunt, Aristoteles. C

Mormyri uerriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus. ¶ Polypos inescabis, mormyris tenuibus circa robustum quid uinculo deligatis, Tarentinus interprete Andrea Lacuna. Græcè legitur, ζωστηρίῳ μορμύρους ἀραιὰς δήσας περὶ εὔτονόν τι. Lacuna pro ἀραιὰς fortè legit ἀραιούς. Idem Tarentinus ad carabos escam præscribit huiusmodi: ubi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem cum oleo contundito: & musci pauxillum mandens inspuito in saxum, piscibusque frueris. Vide suprà in Locusta E. E

Mormylus uocabulum esse dactylicum in A. docuimus. μορμύρος in carmine apud Græcos non reperio: quod rhô duplicis asperitatem fortè uitarint poetę. Ouidius tamen pictæ mormyres dixit penultima longa. H.a.

Μορμύλος αἰόλος, Oppiano. Αἰγιαλεύς, Archestrato. Pictæ mormyres Ouidio. Epitheta.

In medio lapide mormyrum piscem (sculpe,) & reclude in pyxide ferrea, & submitte oculum uel corculum (gemmam) mori arboris sursum respicientem, & gesta. Proderit ad hæmorrhoides omnes, & ad anum, ad hæmoptoicos, & sanguinem narium, &c. Kiranides lib. 1. g.

DE MVGILVM GENERALI NOMINE ET DIFFERENTIIS, RONDELETIVS.

Mugilum generale nomen, alijs cephalus, alijs leuciscus: Aristoteli cestreus.

Libro 7.

Ibidem.

QVANQVAM mugiles & frequentissimi, & uulgo notissimi sint pisces, tamen in horũ generibus distinguendis non minorem affert difficultatem appellationum uarietas, quàm in thunnis & Pelamydibus, alijsque multis. Sunt enim qui κέφαλον genus mugilũ omnium siue marinorum siue fluuiatilium constituunt, ut Galenus lib. 3. de Aliment. facult. Alij λευκίσκον. Athenæus: Ἱκέσιός φησι, τῶν δὲ καλουμένων λευκίσκων πλείονα εἶναι εἴδη. Hicesius ait leuciscorum plures esse species. Galenus uerò leuciscum fluuiatilem tantùm mugilem facit. Aristoteli lib. 5. de hist. cap. 11. κέφαλος species est, quæ cum alijs κεστρέως nomine continetur. Ἄρχονται δὲ κύειν τῶν κεστρέων οἱ μὲν χελῶνες, τοῦ ποσειδεῶνος, καὶ ὁ σαργῖνος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος. κύουσι δὲ τριάκοντα ἡμέρας. Decembri mense concipiunt, ex cestreis, chelones, sarginus, & qui myxon uocatur, & cephalus. Gerũtque diebus tricenis. Alibi: Ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες μὲν πλὴν κεστρέως, μάλιστα δὲ οἱ γόγγροι. ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι. Mutuò se uorant omnes præter cestreũ, maximè uerò congri. Cephalus uerò & cestreus (*addo in uniuersum, id est, omnes eius species, inter quas & cephalus est*) soli omnino à carne abstinent. Hîc rursus cephalum à cestreo distinxit Aristoteles. Non defuerunt qui mugiles etiam γλαυκίσκους uocauerint, sed perperam, cùm λευκίσκους legere oporteat.

Lib. 8. de histo. anim. cap. 2.

Mugilum species diuersæ.

Hæc de nomine generis. Nunc de eiusdem formis. Mugilum multæ sunt formæ autore Hicesio apud Athenæum libro 7. Alij enim sunt κέφαλοι, quos Gaza capitones, nostri cabotz appellant. Alij κεστρεῖς, mugiles uertit Gaza. Alij χελῶνες, Gaza labeones interpretatur. Alij μύξινοι, Gaza mucones. χελῶνες etiam βάκχοι nominantur. Aristoteles loco paulò antè citato cestreis, chelonem, sarginum, myxonem, cephalum subijcit. Alio loco cephalum à quibusdam chelonem uocari scripsit. Dorion libro de piscibus mugilis marini species duas fecit κέφαλον καὶ νῆστιν. Ab Oppiano duæ solùm species numerantur. Κεστρεῖς αὖ, κέφαλοί τε, δικαιότατον γένος ἅλμης.

Lib. 8. de Hist. cap. 2.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Cùm tanta nominum uarietate res ipsas ita implicatas uiderem, ut longè obscuriores redderentur, piscatores aliquando consului, ut de mugilum generibus certior fieri possem. Horum igitur alij duas duntaxat mugilum species esse affirmabant, unam eorum quos cabotz uocant, alteram samez. Alij capitones cùm senuerint in mugiles mutari aiebant, samez in eos quos uergadelles uocant. Cùm uerò ex hac disquisitione nihil proficerem, ad rei ipsius diligentem considerationem, locorumque qui in optimis autoribus ea de re extant collationem, confugiendum mihi esse putaui, ex quibus (*Hicesio præcipuè*) collegi mugilum omnino quatuor esse genera, reliquas differentias non rerum sed nominum esse. Primùm igitur genus eorum est, qui κεστρεῖς siue νήστεις dicuntur, à nostris samez. Alterum eorum qui κέφαλοι à capitis magnitudine, à Latinis capitones, à nostris cabotz. Tertium eorũ qui μύξωνες siue μύζονες siue μύξινοι, à Liguribus maxons. Quartum eorum qui χελῶνες, à nostris chaluz nuncupantur. Eosdem autem esse qui & κεστρεῖς & νήστεις dicantur declarat parœmia κεστρεὺς νηστεύει: Cestreus ieiunat: cuius meminerunt Suidas & Athenæus ex Aristotele. Chelones βάκχοι etiam dicti sunt teste Hicesio apud Athenæum loco anteà citato: ὀνίσκοι quoque, id est, aselli, βάκχοι dicti sunt teste eodem Athenæo. Sunt etiam myxones bacchi siue banchi nuncupati. Plinius de felle piscium loquens: Item Banchi quem quidam myxona uocant. Sunt & cestrei plotes appellati. Athenæus: Καλοῦνται δὲ οἱ κεστρεῖς ὑπό τινων πλωτές, ὥς φησι Πολέμων, ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ ποταμῶν. καὶ Ἐπίχαρμος ἐν Μούσαις οὕτως αὐτὰς ὀνομάζει. Sunt & murænæ πλωταὶ dictæ teste Archestrato.

Ἰταλίαν δὲ μεταξὺ καὶ εὐρυκύμονα πορθμὸν Ἡ πλωτὴ μύραινα καλουμένη, ἄν ποτε ληφθῇ, ὠνοῦ.

Mugilum genera 4.
1. Cestreus & νῆστις idem.
2. Cephali.
3. Myxones.
4. Chelones.

Chelones, aliàs Bacchi.

Bacchorum nomen inconstãs. Vide etiam infrà in Chelone.

Banchi, Myxones.

Cestrei Plotes.

Supersunt alia duo nomina, quæ species mugilum ab alijs distinctas non efficiunt, sed uel epitheta sunt, uel synonyma, περαίας καὶ σαργῖνος. περαίας, quem translitoranũ interpretatur Gaza, est idem qui & κεστρεὺς & νῆστις dictus est: legendumque potius περαίας quàm πραῖος uel φοραῖος, ut apud Athenæum citantem locum Aristotelis legitur. Locus est huiusmodi: Ἔστι μὲν ὁ κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες χελῶνα, πρόσγειος: ὁ δὲ περαίας. οὐ βόσκεται δὲ ὁ περαίας ἢ μύξαν τὴν ἀπ' αὐτοῦ, διὸ καὶ νῆστις εἶναι ἀεί. Capito, quem alij labeonem uocant, litoribus gaudet, alter (eiusdem generis) translitoranus est, qui non nisi mucore uescitur suo, quamobrem semper ieiunus est. Quòd si quis hunc cum myxino eundem esse uelit non repugno, præsertim cùm dicat Aristoteles muco tantùm suo uesci. Σαργῖνος uerò, si mugilis species est, eundem esse cum ieiuno existimo. Aristoteles enim quum mugiles aliquot locis recenset, tribus, scilicet myxoni, cheloni, cephalo, sarginum ieiuni loco annumerasse uideri potest, cestreo pro genere posito. quibus in locis pro σαργῖνος mendosè σάργος in uulgaribus nostris codicibus legitur, emendationemque nostrã cùm de sargo ageremus comprobauimus, ad quem locum prolixitatis uitandæ causa lectorem remitto.

Περαίας, idẽ qui cestreus et νῆστις

Sarginus, idem qui νῆστις.

Quare ad quatuor tantùm species, mugiles omnes optimo iure reuocabimus. Primus mugil erit κέφαλος, capito. Alter cestreus, qui & νῆστις, & βάκχος, & περαίας (*atqui in sequentibus peræã, myxoni eundem facere uidetur*) & σαργῖνος dictus est. Tertius χελών, labeo. Quartus μύξων siue μύζων siue μύξινος. Hi omnes in mari marinisque stagnis nascuntur. Sunt & fluuiatilium non pauciores differentiæ. Iam de marinis ordine dicemus.

DE CEPHALO, RONDELETIVS.

A QVI κέφαλος à Græcis dicitur, Romæ & in tota ferè Italia seruata eâdem appellatione cephalo uocatur. A nostris seruato eodem etymo cabot, quasi capitatũ dicas. Capite enim magno, crasso,

crasso, latoque est. Vnde Euthydemus teste Athenæo dictum esse ait διὰ τὸ βαρυτέραν τὴν κεφαλὴν ἔχειν. Galli mullet uocant.

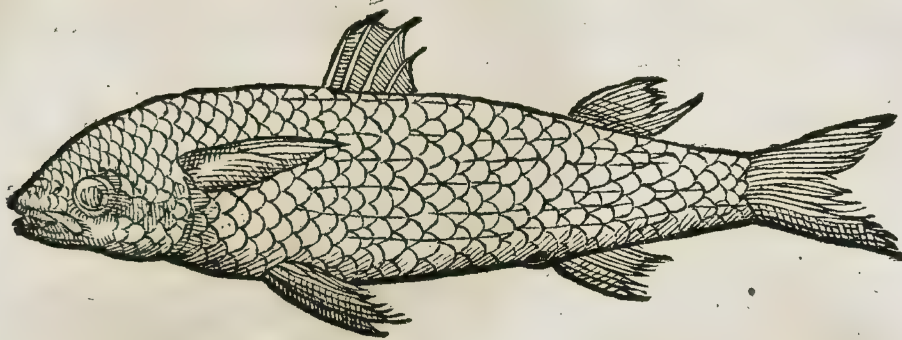

Degit Cephalus maximè in marinis stagnis & fluminibus, squamosus est. Cubiti magnitudinem aliquando superat. B Capite est maiore, latiore, sed breuiore quàm reliqui mugiles. Branchiæ huic sunt quaternæ: ossea earum opercula, tumida. Oris scissura magna, sed in uentrem descendens. Os sine dentibus, labra tenuia. Oculi magni, mucagine quadam tenui obducti, palpebram esse diceres. Lineæ nigræ, à branchijs ad caudam extenduntur, minùs quàm in labeone euidentes. Dorsum latum, nigricans, uenter candidus. Pinnæ ad branchias duæ: totidem in uentre, minores. A podice una. In dorso duæ: altera ex aculeis constat: altera aculeis caret, ad caudam spectans. Peritonæum nigro colore perfusum est. Hepar cum fellis uesica paruum, tanquam manu uentriculum amplectens. Fel rufum siue flauum, aqueæ consistentiæ. Ventriculus longè alius est quàm in carniuoris piscibus. carnosus enim est, densusque instar uentriculi auium, foris planus, intus rugosus, figurâ uerticilli uitrei, quod mulieres fusis appendunt. Ventriculi appendices magnæ, crassæ. Intestina in gyros acta. In ijs latet splen. Cor angulatum. Sub pinna locus aëre plenus.

Non solus capito, sed etiam alij mugiles mense decembri concipiunt, geruntque utero tricenis C diebus. Stagna nostra ingreditur: in illis parit & hybernat perlibenter. quoniam à carne omnino *Arist. lib. 5. de Hist. anim. cap. 11.* abstinẽs, limo, aquaque dulci uescitur: quibus stagna abundant, ob flumina subeuntia, & terræ purgamenta. Carne uerò omnino non uesci demonstrat uentriculi figura. Est enim uentriculus rotundus, parum capax, ut ne pisciculum quidem exiguum capere posit, in quo pręter mucum nihil unquam reperias. Vnde Pausanias πηλαῖος uocat. Et Aristoteles: Capitones omnes limo pa- *Lib. 8. de Hist. cap. 2.* scuntur, quo fit ut grandes (*non grandes, sed graues, βαρεῖς*) & sordidi sint. Piscem nullum omnino uorant. Et quamuis in limo uersari soleant, efferunt sese aliquando, urinanturque, ut corporis sordes abluant.

Aestate magis lutum olent. Hyeme & uêre magis probantur: quippe cùm stagna æstate exic- F centur salsioraque fiant, minoremque dulcis aquæ copiam contineant. Tum igitur limo putrescente nutriuntur, mariniique longè sunt præstantiores. Hicesius apud Athenæum capitones cæteris mugilibus præfert. Commendantur apud nos qui prope montem Setium capiuntur in ea stagni parte quæ Tau uocatur. Locus enim saxosus est, profundus, sine limo, multæque ac puræ aquæ marinæ capax. Optimi sunt, & qui in insula Martegue nuncupata capiuntur. Insalubres admodùm qui Massiliæ & in omnibus Ligusticis portubus, maximè prope magnas urbes, ut Genuã, Neapolim, & in ostio Tyberis. Omnium deterrimi qui Venetijs. Illic enim in aqua, stercoribus, omnique sordium genere referta degunt. Marini suauitate saporis reliquis præstant. In marinis stagnis educati pinguiores sunt, sed ferè insipidi. Fuuiatiles magis insipidi, magisque putredini obnoxij. In nostro stagno quotannis ferè circa Decembrem tanta mugilum captura est, ut salire necesse sit, & toti Galliæ Narbonensi suppeditare: Idque peropportunè, quoniam mox insequitur tempus quo sublatis carnium obsonijs, solis piscibus est uescendum. In meliorum autem inopia salsamentum hoc boni consulimus, iuxta ueterum prouerbiũ: Ἂν μὴ παρῇ κρέα, στερκτέον τῷ ταρίχῳ. id est, Si non adsint carnes, salsamento contentos esse oportet. Ex salsis igitur optimi sunt qui pinguissimi, sed si diutiùs seruentur, fiunt rancidi. Fiunt à nostris piscatoribus mugilum ὠὰ τάριχα, id est, *Oa tárichas* oua salita, & exiccata seruantur, quæ à bibacibus magno emuntur: deiectam enim appetentiam excitant, sitim prouitant, uinique gustum iucundiorem reddunt: uulgus botargues appellat. Re- *Apparatus.* cens capito editur in iure albo coctus, cui uice anethi porrique, ciues nostri apij folia inijciunt: rustici cepis, allijsque condiunt. Editur etiam assus in craticula, oleo, omphacioque conspersus, aut in sartagine frixus. Farina bene subacta & pista conclusus additis suauibus aromatis optimus est, & ob pinguem humiditatem satis diu asseruatur.

Cæterùm etsi aqua dulci capitones & reliqui mugiles delectentur, tamen à copiosioribus im- G bribus lædi certum est. Excæcantur enim facilè, mortuique interdum capiuntur. Id quod non solùm imbrium copiæ, sed etiam frigiditati adscribendum crediderim. Lapides enim habent in ca-

pite, maximéque in litoribus degunt.

D Capito adeò stupidus est, ut capite occultato totum corpus latere putet, autore Aristotele lib. 8. de hist. animal. cap. 2. (*Non de capitone priuatim: sed de cestreo, id est mugile, sicut Plinius quoq;, eo in loco id tradit Aristot.*) Sic animantes omnes quæ multùm humidæ, parum calidę, magnoq; capite sunt, stupidas hebetesq; esse uidemus, ut de illis id dici posit: O quale caput, & cerebrum non habet.

DE CESTREO, RONDELETIVS.

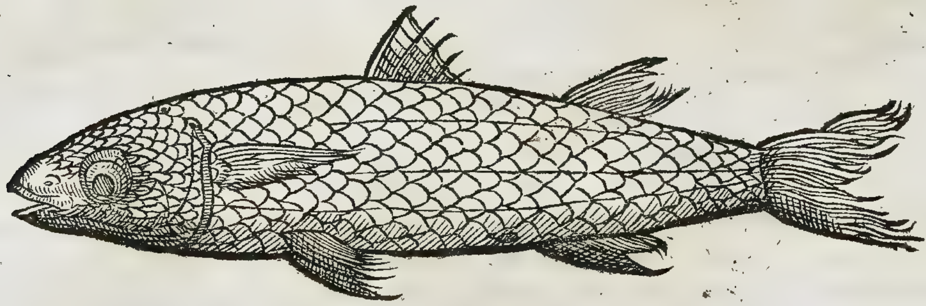

A VT succi bonitate, ita ordine cephalum sequitur κεστρεὺς: qui mugil à Gaza Latinè dicitur, à nostris same dictus est. Cestreus à cestro, quia teli modo publica Atheniensium pœna intret adulteros: est enim cestron missilis genus, quod Latini uiriculum (*nam & terebram uulgò ita dicimus*) uocant: Hæc Hermolaus. Et κέστρον, inquit Suidas, genus erat teli Persico bello inuenti. Caue autem cestreum cum cestra confundas, etsi à cestri missilis figura utriq; nomen positum sit: ille enim à capitis, hæc à rostri figurâ, utraq; figuræ teli simili, nuncupatur.

In annotat. in cap. 11. lib. 15. Plinij.

B Cestreum cephalo similem omnino, imò eundem esse diceres, nisi capite esset minore, & acutiore, lineasq; à branchijs ad caudam ductas breuiores haberet. Hepar illi ex albo rubescit, fel aqueum est. Caro mollior, laxior, minùs candida, minusq; pinguis quàm cephalo. Gulam habet; in appendicem longam desinit uentriculus, cum intestinis semper inanis. Lapides habet in capite, quod ex Dorione profert Athenæus: τὸν ἢ ἐπὶ τ̃ κεφαλῆς τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, σφόνδυλον ὀνομάζει. Qui locus ut intelligatur, sciendum echinum hîc pro lapillo echinata specie accipi, id est aspero: quemadmodum etiam echinus præter alia significata partem fræni significat, orbiculum scilicet echinatum, quo coërcetur equus contumax. Huiusmodi lapidem σφόνδυλον appellat Dorion à similitudine uerticilli, quo mulieres fusos aggrauant: id enim est Græcis σφόνδυλος uel σπόνδυλος: nã utrunq; dicitur. Inde etiam partes spinæ dorsi σπόνδυλοι nominantur. Sed & calculus ęneus, quo suffragia sua Athenis iudices dabant spondyli uocabantur, ut est apud Iulium Pollucem.

Echinus.

C Muco solùm & aqua uescitur cestreus, qua de causa ieiunus uocatur. Hinc parœmia, κεστρεὺς νηστεύει, cestreus ieiunat, quæ uel de famelicis & uoracibus dicitur: (*ut annotauit Erasmus,*) unde & qui fame oscitant κεστρεῖς dicuntur, & κεστρεύειν, (*fortè κεστρῖνοι, ut Athenæus & Eustathius habent: uerbum κεστρεύειν nondum reperi*) quod conuicium olim in Athenienses iactum tradit Hesychius. uel de ijs qui uitam innocuam agunt, & ab inferendis iniurijs abstinent, nec ullum emolumentum ex sua innocentia ferunt, in qua sententia est Athenæus: quoniam piscis hic & cephalus minimè carniuori sunt, neq; mutua deuoratione uictitant, nihil enim huiusmodi in eorum captorum uentriculo intestinisq; reperitur: neq; animantium carne pro esca ad hos capiendos utuntur, sed offa panis, autore Aristotele. Ventriculi enim figura, de qua proximo capite diximus, piscium, aut aliarum huiusmodi escarum deuorationi repugnat.

Cestreus ieiunat, parœmia.

Lib. 7.

Lib. 8. de histo. animal. cap. 2.

B Deniq; os ipsum nullis munitum dentibus, quicquid dicat Erasmus in explicatione prouerbij Cestreus ieiunat. Nam mugiles omnes dentibus carere αὐτοψία ipsa conuincit. Quamobrem locus ille Athenæi corruptus est, quem ex Aristotele citat: ἐν δ' ἄλλοις φησὶν Ἀριστοτέλης, ὁ κεστρεὺς καρχαρόδους ὢν, οὐκ ἀλληλοφαγεῖ, ἅτε δὴ οὐδ' ὅλως σαρκοφαγῶν: id est, Aristoteles ait, cestreum, serratis dentibus cùm sit mutua deuoratione non uictitare, utpote qui carniuorus omnino non sit. At neq; cestreo neq; mugili cuipiam Aristotelem dentes tribuisse comperias. Locus uerò quem citare uidetur Athenæus, est huiusmodi. Ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες μὲν πλὴν κεστρέως, μάλιστα ἢ οἱ γόγγροι. ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι, ubi dentium nulla planè mentio. Cùm enim mugiles carniuori minimè sint, quid dentibus opus est?

Mugilum nulli dentes esse.

Lib. 7.

Lib. 8. de hist. animal. cap. 2.

D Plato teste Athenæo Cestreos appellauit ἀσίτους, id est ieiunos. Eandem ob causam Oppianus iustissimos. Cæterùm horum innocentia ab inimicis minimè tuta est: deuorantur enim mugiles à lupis, uiuuntq; etiam sublata cauda, ut refert Athenæus ex Aristotelis libro de animalium moribus & uita. Idem etiam Aristoteles libro 9. cap. 2. de Hist. animal.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

His omnibus atq; adeò sibijpse repugnare uidetur Aristoteles, quum ait: λαίμαργος ἢ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἐστὶν ὁ κεστρεὺς, καὶ ἄπληστος. διὸ ἡ κοιλία περιτείνεται: καὶ ὅταν ᾖ μὴ νῆστις, φαῦλος. Maximè omnium piscium

C. De cibo & uoracitate ipsorum.

piscium gulosus est cestreus, & insatiabilis, quare uenter distenditur: & quando ieiunus non fuerit, iners est. Verùm si istud attentiùs expendas, nedum non repugnans, sed maximè superioribus consentaneum esse intelliges. Cùm enim Mugiles nihil solidi cibi capessant, nec etiam si uelint, is in uentriculum influere posit: necesse est omnino, ut uel limum uel mucum, uel aquam subinde ingerant atque intrudant, quo refici sustinerique possint: quoniam quæ liquida sunt, citiùs permeant nutriuntque, ac uelocius excernuntur. Quare frequentiùs cibum sumere coguntur, qui huiusmodi uescuntur cibis; sicuti & ij qui lubrica sunt aluo. Contra quæ crassa, densa ac solida, tardiùs pertranseunt: hærentque diutiùs ac firmiùs, atque dissipatu difficiliùs nutrimentum partibus corporis suppeditant. His igitur qui uescuntur, diutius famem ferre possunt. Quæ certiora sunt, quàm ut longiore oratione demonstrari debeant. Quemadmodum uerò gulosos insatiabilésque mugiles efficit cibus liquidus frequentissimè ingestus, ut mucus uel aqua: ita etiam salaces, ut opinor, ob flatuum, quos is cibus gignit, copiam. Plinius lib. 9. cap. 17. Mugilibus tanta salacitas, ut in Phœnice & in Narbonensi Prouincia coitus tempore è uiuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emissum in mare, eademque linea retractum, fœminæ sequantur ad litus: rursusque fœminam mares partus tempore. Hac libidinis ueluti esca, ad mugiles capiendos utuntur piscatores: quam capiendi rationem descripsit Oppianus lib. 4. ἁλιευτικῶν. *Salacitas.*

Parit mugil maximè qua flumina ingrediuntur in mare. Mugil inter primos partum accelerat, inquit Aristoteles: parit enim hyeme. Vehementi motu cietur cestreus, donec pepererit: à partu quiescit. Amnes subit, testibus Aristotele, Strabone, Galeno, Plinio. Idem nos experientia docet. Nam in Garumna, Rhodano, Sequana, Ligeri capiuntur. C *Lib. 5. de hist. anim. cap. 17.*

Magna mugilum copia, in stagno nostro capitur: quod etiam annotauit Plinius, quo loco narrat, quonam pacto homines cum delphinis mugiles piscentur. Et nos uidimus mugilum luporumque capturam uno retis iactu centum aureis coronatis uænisse. E *Lib. 9. cap. 8.*

Quin & saltu retia aliquando transilijsse uidimus. hac enim ratione euadunt, & uitæ suæ consulunt, quod etiam eleganter descripsit Oppianus: D *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο
Ἑλκόμενος, δόλον ὅττι περίδρομον ἠγνοίησεν.
Ὕψι δ' ἀναθρώσκει λελιημένος ὕδατος ἄκρου
Ὀρθὸς ἄνω σπεύδων, ὅσσον σθένος ἅλματι κούφῳ
Ὁρμῆσαι, βουλῆς δὲ σαόφρονος οὐχ ἡμάρτησε:
Πολλάκι γὰρ ῥιπῇσι καὶ ὕστατα πείσματα φελλῶν
Ῥηϊδίως ὑπεράλτο, καὶ ἐξήλυσε μόροιο.

Ventriculus mugilum (*nam & ipse ad concoctionem iuuandam, cum animal sit insatiabile, modo auium uentriculi compositus & crassiusculus est*) in cinerem redactus, & in cibo sumptus, uentriculi exoluti uires non minùs reficit, quàm uentriculi gallinarum pellis interna. Corroborat enim, & redundantem humiditatem absumit. Idem præstat in furno siccatus, ablutusque uino albo & aqua absinthij uel menthæ. Elixus in uino, & ex aceto sumptus uomitum compescit. Idem efficiunt intestina sublato pingui. Nam omne pingue uentriculum laxat. Lapides in cerebro reperti aduersus nephritidem ualent. (*Inueniuntur in banchi piscis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculosis præclarè medentur, Vuottonus.*) Fel aduersus oculorum suffusiones, estque minùs acre quàm pastinacæ, draconis aut scorpij fel. G

DE MYXONE, RONDELETIVS.

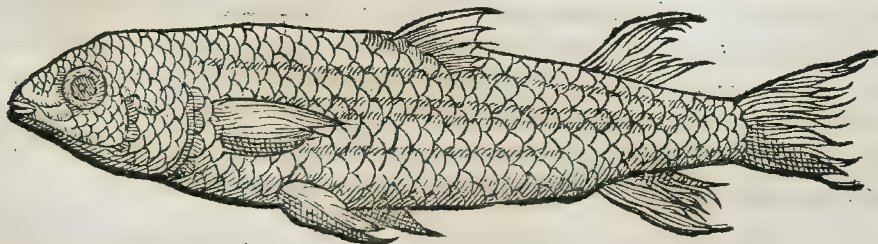

MVCONEM quem à muco appellauit Gaza, eadem ratione Græci uocant μύξωνα, siue μυξῶνα, siue μύξινον, à nomine μύξα, quæ nihil aliud est quàm mucus, & pituitosus humor. Galenus in commentarijs in Aph. Hippocratis: Ἀθροίζεται πολλάκις ἐν τοῖς ἄρθροις χυμὸς φλεγματώδης, ὃν ὀνομάζει μύξαν. Aceruatur sæpe humor pituitosus in articulis, quem μύξαν nominat. Aristoteles: οὐ βόσκεται δὲ ὁ περαίας, ἢ μύξαν τὴν ἀπ' αὐτοῦ. (*Nos hæc uerba aliter legimus, etsi eodem sensu.*) Peræas muco tantùm suo pascitur, (unde huic pisci nomen.) (*Superiùs peræam eundem cestreo & nestidi facit: hîc myxoni eundem facere uidetur.*) Plinius Græcam uocem retinuit: nam myxona uocat. Prouinciales & Ligures maxon. Nostri communi uocabulo muge. A *Libr. 6. aphor. comment. ultimo.* *Lib. 3. cap. 7.*

Sapore succique præstantia capitoni & cestreo postponit Hicesius apud Athenæum. Ἄρεισοι δὲ εἰσὶν οἱ κέφαλοι, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν: δεύτεροι δὲ εἰσι τούτων οἱ λεγόμενοι κεστρεῖς, ἥσσονες δὲ οἱ μύξινοι. Caue autem ἥσσονες referas ad corporis magnitudinem: certum enim est hîc succi bonitatis collationem fieri, non quātitatis. Est enim myxon cestreo omnino similis, sed magis mucosus, F *Libro 7.* (B)

capite minus acuto, carne magis glutinosa. Easdem partes internas habet quas cestreus.

A Bacchum uocatum fuisse prius diximus, fortasse quia caput quodammodo rubescat circa labia & branchiarum opercula, soleantque bacchos ebriosos uocare: uel quia natando, huc illucque temere feratur ebriosorum more. Locus est Dorionis apud Athenæum. διαφόρων τε φασὶ κεφάλον κεφαλῖνον, ὃν καὶ βλεψίαν καλοῦσι, qui quidem locus cùm me diutius torsisset, neque de eo certi quicquam ab ullo extorquere potuissem, uenit tandem mihi in mentem βλεψίαν mendosè legi, cùm nusquam alibi uocabulum hoc pro pisce reperias, neque ulla ratione ab aspectu mugilem ullum βλεψίαν possis appellare. Quare μύξινον dici κεφαλῖνον crediderim, quòd cephalo capitis magnitudine ferè par sit, eoque minus acuto quàm cestreus, & pro βλεψίαν legendum βλεννὸν uel βλεννώδη, id est, inertem uel mucosum. Idem enim significat βλέννα quod μύξα, ut scribit Galenus: Μεγάλη δὲ πίστις τῆς ἀραιότητος τοῦ κατ' αὐτὰ τὰ μόρια σκεπάσματος, καὶ ἡ πολλάκις γινομένη τῶν ἄνωθεν περιττωμάτων ἀθρόα κένωσις, ἃ δὴ βλέννας μὲν οἱ παλαιοὶ καὶ κόρυζαν ὀνομάζουσι, μύξας δὲ οἱ νεώτεροι. Non absurdè igitur βλεννὸς uel βλεννώδης (hic piscis) à βλέννα, ut μύξων à μύξα dici poterit. Si quis tamen certiora, & huic Athenæi loco accommodatiora adferre potuerit, libenter ei assentiar.

Bacchus. *Ibidem.* *Cephalinus & Blepsias.* *Lib. 8. de usu part. cap. 6.*

DE CHELONE, RONDELETIVS.

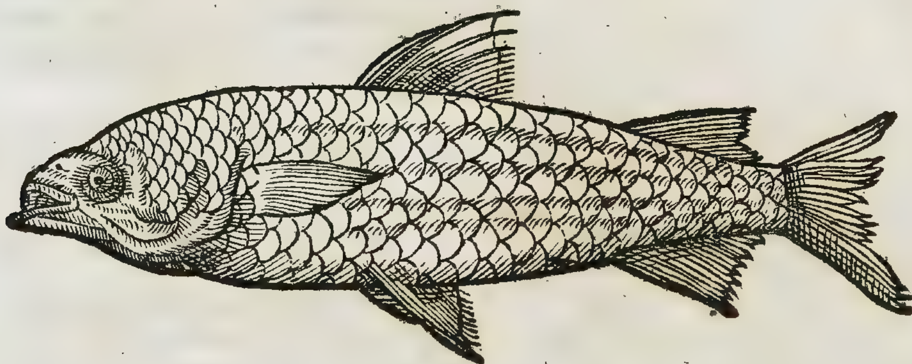

A ΧΕΛΏΝ siue χελὼν Græcis, Labeo Latinis, Ouidio labrus, (*Vuottonus etiam an labrus Ouidij Chelon sit, dubitat. nos suprà in Melanuro ostendimus, labrum inter Ouidianos pisces apud Plinium, perperam pro melanuro legi*) nostris chalue.

B Piscis est cephalo similis, capite paulò minore, oculis prominentioribus, sine pellicula illa molli, ueluti pituita concreta, quam ueluti palpebram habet capito. Lineas nigricantes à branchijs ad caudam æqualibus spatijs distantes, protensas habet, unde uergadelle à quibusdam uocatur. (A) Labra crassa, spissa, prominentia, unde χελὼν & labeonis nomen. Partes internas capitoni similes habet, nisi quòd capitonis fel magis flauescit.

C Limo uescitur, nec admodum pinguescit, ut cestreus. Quamobrem ieiuni epitheton non solùm cestreo, sed etiam reliquis mugilibus conuenire potest: omnes enim à carne abstinent.

F Labeo, quantùm ad succi bonitatem suauitatemque attinet, omnibus posthabetur. Hicesius apud Atheneum, Καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες. Omnium infimi sunt labeones. Quod uerò sequitur οἱ λεγόμενοι βάκχοι· εὔχυλοι δὲ εἰσὶ σφόδρα, καὶ οὐ πολύτροφοι, καὶ εὐέκκριτοι: si ad chelonas, qui & bacchi dicuntur, referas, locus constare non potest. si enim chelones omnium deterrimi sunt, quî fieri potest, ut sint & boni succi & excretu faciles? Quare sic legendus locus uidetur. Καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες. οἱ δὲ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι, &c. ut alij, scilicet uel capitones uel myxini dicantur bacchi. Nam autore Plinio myxones dicti sunt banchi: qui quamuis capitonibus cestreisque postponantur, tamen non sunt deterrimi, ut labeones, sed satis boni succi & excretu faciles. Quanquam bacchi uel banchi nomen in plures competere in superioribus ostendimus.

Bacchi.

DE MVGILE ALATO, RONDELETIVS.

Ordinis ratio. POSSET mugil alatus siue uolans, cum hirundine & alijs uolantibus depingi & describi. Sed quia & corporis figurâ, & uictus ratione planè mugil est: ideo mugilibus alijs subiunxi. Delatus est ad me frequenter ex ea parte maris nostri, quæ Rhodanum excipit. Misit etiam ad me aliquando Franciscus Valeriola, uir optimus, & medicus doctissimus, pro hirundine marina, quòd se extra aquam efferat uoletque. Neque me latet Romæ etiam pro hirundine haberi & Rondola uocari; quem uerò pro hirundine exhibebimus miluum credi & uulgò dici miluo. Sed hæc falsa sunt, & à ueterum sententia aliena. Nam Speusippus apud Athenæum similes esse ait, cuculum, hirundinem, mullum, ut clariùs ostendimus in Hirundine. Quare cùm isti à nobis hîc depicto pisci nulla planè sit cum cuculo, aut mullo similitudo, sed planè mugil sit, & figurâ & uictus ratione, longissimis pinnis, quas alas uocant, solùm additis, mugilem alatum appellare oportet, & ab hirundine distinguere. Agathenses falconem marinum uocant.

A. Hirundo mar. *Libro 7.*

Piscis

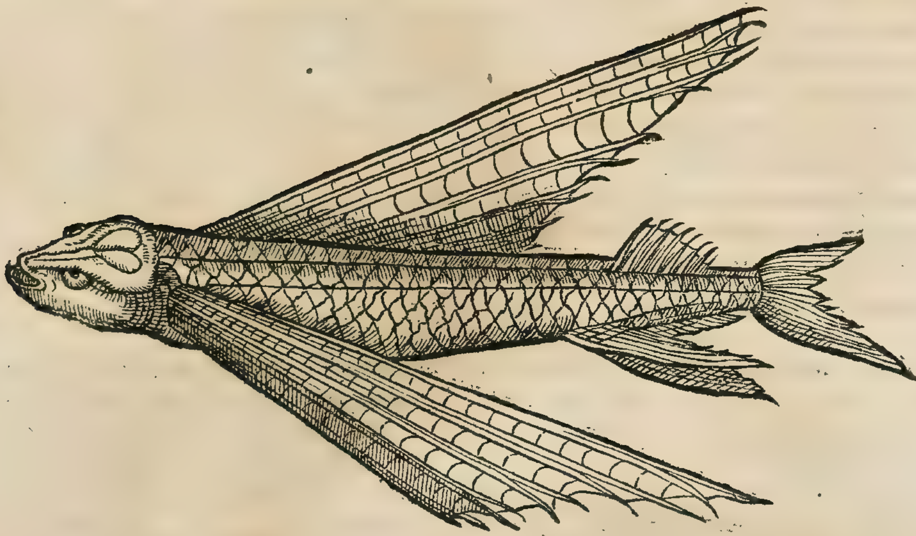

Piſcis eſt marinus, litoralis, maris ſtagna aliquando ſubit, cubiti magnitudinem attingit, ceſtreum corporis habitu, colore, figurâ planè refert, pinnis caudaq; exceptis. Os illi paruum, maxilla inferior ſuperiore maior. Dentibus caret. Oculi rotundi ſunt: & magni. Caput dorſumq; latiuſcula mugilum modo. Squamis tegitur magnis. Pinnæ quæ ad branchias ſunt longiſsimæ latiſsimæq; ad caudã uſq; pertingunt. Ventris pinnæ inferiore loco quàm in alijs ſitæ magnæ ſunt ad caudam uſq; extenſæ. Alia eſt parua à podice, cui quæ ſupraposita eſt, magnitudine par eſt. Cauda in duas pinnas deſinit, inferior ſuperiore maior eſt, contrà quam in uulpe, aut ſturione. Lineam nõ à branchijs, uel à capite, aliorum piſcium inſtar, ſed à pinnis uentris ad caudam ductam habet. Internæ partes, huic omnino eædem ſunt, quæ reliquis mugilibus. B

Carne quoq; & ſucco ſimilis eſt. F

DE MVGILIBVS STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

MVGILES in mari, in fluuijs, in ſtagnis capiuntur, teſtè etiam *Ariſtotele*. οἱ μὲν γὰρ κεστρεῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἀναβαίνουσιν εἰς τὰς λίμνας, καὶ εἰς ποταμούς. Hi figura à ſeſe non differũt, ſed ſapore & ſucco. Nam quamuis omnes, ſiue in mari, ſiue in fluuijs, ſiue in ſtagnis, carne abſtineant: tamen ſtagnorum Mugiles pinguiores ſunt: marini ſicciores, ſed ſaporis gratioris: plus enim ſordium & limi in ſtagnis eſt quàm in mari, ob id libentiſsimè in ſtagna ſe recipiunt. nulliq; ferè piſces in ſtagnis frequentiùs reperiuntur quàm Mugiles: neq; tutiùs alibi uiuunt, uelut factis inducijs cum Lupis capitalibus hoſtibus: ſtato enim tempore congregantur, & coëunt in gregem hyemis tempore quum ſtagna ſubeunt. C *Vbi. Lib. 6. de hiſt. cap. 4.* (F)

Sale conditi Mugiles diu aſſeruantur. F

DE MVGILE NIGRO, RONDELETIVS.

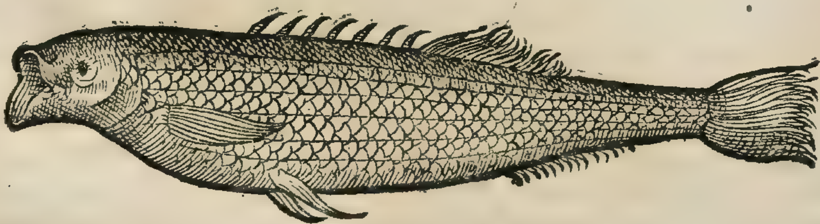

VNDIS noſtris incognitus eſt, & rarus admodùm piſcis, quem hîc expreſsimus: ſquamoſus eſt, mugili corporis ſpecie ualde ſimilis, ſed totus ater, lineasq; nigras à branchijs ad caudam productas habet: eam ob cauſam mugilem nigrum uocaui. Maxillam inferiorem ualde diductam habet, ob id ualde hiante eſt ore. Septem octóue aculeos in dorſo gerit, à ſeſe diſcretos, nullaq; membrana connexos, quos pinna parua ſequitur. B

Hunc piſcem mihi depingendum dedit Piſis Portius, uir in Philoſophia ſummus, & qui cum excellenti doctrina ſingularem humanitatem coniunxit, nec huius ſolùm, ſed etiam multorum aliorum uidendorum copiam fecit, quo nomine magnam illi perpetuò gratiam ſum habiturus: liberalis enim eſt & ingenui hominis, fateri à quo beneficium acceperis.

DE MVGILIBVS FLVVIATILIBVS IN genere, Rondeletius.

IN fluuijs Mugilum genera duo reperiuntur, unum eorum qui relicto mari illuc subierunt, & sæpius in eorundem ostijs capiuntur, id quod in Garumna, Ligeri, Rhodano, alijsq; multis fluminibus perspicere licet. Alterum eorum qui in fluuijs nascuntur & perpetuò uiuunt, de quibus nunc loquimur. Sunt qui κέφαλον genus Mugilum omnium siue marinorum siue fluuiatiliũ constituunt, ut Galenus. Alij leuciscum, inquit idem Galen. Mugilem tantum fluuiatilem faciunt à Cephalo diuersum. Hicesio apud Athenæum Leuciscus Mugilum omnium genus est. Sed de hac nominum uarietate satis multa diximus alibi. Ac quemadmodum Mugilum marinorum genera plura esse docuimus, ita nunc eorum piscium species aliquot proponemus, quæ non nisi ad Mugilum naturam referri posse mihi uidentur. sunt enim qui succo, substantia, colore, corporis aspectu similes, capite tantùm & rostri figura differunt, quemadmodũ marini inter sese. De quibus deinceps dicemus.

Lib. 3. de alim. facult.

DE MVGILIS FLVVIATILIS QVADAM SPECIE, RONDELETIVS.

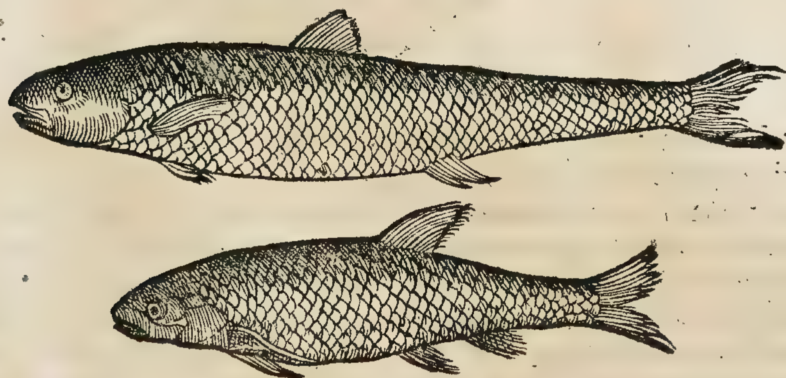

FREQVENTISSIMVS est piscis in riuulis & fluuijs labentibus ex montibus Cemeneis, qui à uulgò Siego uocatur. Hunc ad aliud quàm ad Mugilum genus reuocare possum: quemadmodũ nec pisciculum illum qui à Lugdunensibus Fritou & Friteau nominatur, qui superiori ferè similis est, sed minor. palmi enim longitudinem uix superat: superior in Arari, & in alijs etiam aquis, etiam cubitalis est. Hic corporis aspectu Mugilibus (*fluuiatilibus*) similis est: nec nõ pennis, (*pinnis*) earum numero, situ, cauda, partibus internis. Rostro est acutiore, sine dentibus. Idem cum inferiore, qui in Arari frequens est, uictus ratione, carnis mollitie & succo maximè conuenit.

DE CEPHALO fluuiatili, & duabus Leucisci speciebus fluuiatilibus, Rondeletij uerba recitauimus suprà, Elemento A. in Albis piscibus.

DE CEPHALO SEV MVGILE, BELLONIVS.

A Etsi permulta authores Cephalorum genera tradiderint, tamen una tantum species uulgò nobis est cognita, quam Galli (etymo fortassis à Mugile deducto, quem Massilienses Vn Muge appellant) uocant Vn Mulet. Græcum uulgus Cephalum maiorem (ex quo Botarghæ fiunt) Coclano uocat. Veneti Vna Ceuola. Aristoteles primum Cephalum, deinde Chelonon, postea Sargũ, postremò Myxinũ nominauit. Padi accolæ Cephalos grandes Miesine uocant, uoce ad Myxinũ aliquantulum accedente. Stœchadum uulgus Vergado: Massilienses Calug. Quanquam autem Cephalus multas habeat species, tamen marinorum duæ tantum esse credũtur, Cephalus scilicet & Ieiunus. Qui ad oras Padi agunt, eos uarijs nominibus pro magnitudine appellant: Canestrellos enim minimos, quos in canistris ferre solent, Græcum uulgus Gillaros nominat. Alios quoq; Bastardos, medios inter maiores & minores. Alios Letreganos cæteris paulò latiores. Boseguas alios, mediam magnitudinem inter Letreganum & Miesine sortitos. Sed quum omnes peculiari differentia ab una specie non multum alieni sint, ausim proferre Ausoniũ eundem (*Cephalum seu Mugilem*) Capitonem uocauisse: cuius hæc sunt carmina:

Squameus herbosas Capito inter lucet arenas, Viscere prę teneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trihoria mensis. (*Atqui Capito Ausonij fluuiatilis non marinus est: de quo in C. elemento scripsimus.*)

D Oppianus de Mugile: In pelagi populis nôrit qui pascua, solum Ingenio mitem Cephalum, iustumq; uocabit.

C Non gaudet saxosis, sed maritimis paludibus, & fluuiorum ostijs, ubi copia influit dulcis aquæ. Acutissimè audit, tamen interdum dormiens fuscina capitur.

B Ventriculum habet auium modo carnosum: ex cuius altera parte plures exeunt appendices.

F Optima eorum Mugilum caro (inquit Galenus) qui in puro mari uiuunt, præsertim si uentorum flatibus agitetur.

C Inter cæteros pisces Cephalus maximè utranque aquam perfert, marinam scilicet & dulcem;

cem: & hanc habet naturam, ut aduerso flumine natans quàm longissimè à mari discedat.

COROLLARIVM.

1. *De Mugilibus in genere.*
2. *De speciebus eorum diuersis, & quibusdam innominatis, & aquarum dulcium.*
3. *De Cephalo, specie una.*
4. *De mugile uel cestreo, specie. Multa interim tum in cephalo, tum in mugile, toti huic piscium generi communia depromuntur.*
5. *De labeone, qui & bacchus seu banchus aliàs dicitur, &c.*
6. *De Myxino.*

1. DE MVGILIBVS IN GENERE.

Diuersa mugilum & cephalorum nomina, modò tanquam genera, modò tanquam species usurpantur, ut Rondeletius docet. quare si quis pleniùs horum omnium & singulorum naturam nosse uoluerit, perlegat atque conferat inuicem omnia oportet. Dorion κεστρέας marinos & fluuiatiles facit: ac rursus marini species duas κέφαλον καὶ νῆστιν. Hicesio leuciscorum genera quatuor sunt: optimi (in cibo) cephali, tum sapore, tum bonitate succi. deinde cestrei, tertio myxini: pessimi chelônes, qui bacchi dicuntur, &c. sed Rondeletius bacchos potiùs myxones esse putat. Inuenio & σφηνεῖς & δακτυλεῖς, alibi διδακτυλαίους, mugilum species haberi. Cephalus περαίας, id est translitoranus, sic dicitur ad discrimen chelonis litoralis piscis. uterque enim genere cephalus est: περαίας uerò, ceu adiectiuũ, differentiæ uocabulũ. Mugil uidetur generale nomen ad cephalum & cestreum: Gaza ad cestreũ contraxit. ¶ Fastaleon (corruptũ, à cephalo fortè) piscis solus, non attingit genus suum, cum cæteri se mutuò uorent, Obscurus. ¶ Mugiles etiam nunc à Gallis appellantur: (*Rondeletius cephalos tantùm speciem unam, uulgò mullets uocari scribit:*) Veneti omne mugilum genus cephalos nominant, Gillius. Vulgus circa Venetias Cieuali, Scieuoli, Seboli, alii qui etiam tragani. ¶ Mugil uel cephalus à nostris Germanicè appellari poterit, ein Meeralet. nã & eum piscem quem nostri uocant Alet, Ausonius capitonem uocat, Itali squalum quasi cephalum. Scio Anglos à Gallis mutuatos mugilem uocare a mullet, & Albertum Germanico nomine Harderen: (Flandros Mullenaer:) sed hoc nobis insolens, & ignotæ significationis est, illud originis Latinæ, & Gallis usitatum. Harderen piscis quem Galli Mullettum uocant, (inquit Albertus Magnus) lati capitis, dulcissimæ carnis, unde dicitur mullus (*fallitur. est enim mugil, nõ mullus*) quasi mollis, quia tener est & dulcis. Eidem Mulus est piscis, quem non gignit (inquit) nisi Septentrionalis Oceanus qua uergit ad Occidentem. Cuius plura sunt genera. Vnum pascitur alga & ostreis, ignobilius. Alterum his quæ in sereno in litoribus nascuntur, quod uarium est & delicatius. A

Mugil (ipse Mullus scribit, imperitè) piscis est lati capitis in craneo, & palmi & dimidij, Albertus. B

Mugiles capiuntur in litore nostri maris, Albertus. Cephalus chelon propè paludes maximè uictitat, aut ad fluuiorum ostia, &c. Aristoteles puto recitante Vuottono: Euthydemus & Dorion hæc non de cephalorum, sed mugilum generibus referunt, sed uariè, Vuottonus. Sunt qui omne mugilum genus sponte oriri opinentur: sed non rectè: nam & oua, eorum fœminæ, & semen genitale mares habere cernuntur. Verùm genus quoddam eorum est, quod non coitu, sed ex limo, arena'ue enascatur, Aristot. Ieiuni epitheton non solùm cestreo, sed etiam reliquis mugilibus conuenire potest. omnes enim à carne abstinent, Rondeletius. Pascuntur limo cephali omnes: διὸ βαρεῖς καὶ βλεννώδεις εἰσί: quo fit ut graues sint & sordidi, Cælius Rhod. (*ex Aristotele: qui sub cestreo cephalum ac alios complectitur. & cephalum rursus in suas species diuidit.*) Aristoteles 8.2. πᾶς κεστρεὺς, id est mugil omnis (inquit) fuco & alga alitur: cephali autem limo. κέφαλοι δὲ νέμονται τὴν ὕλην, (lego ἰλύν.) Et ibidem: ὁ δὲ κέφαλος, καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως, μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσιν. id est, Cephalus & cestreus in uniuersum, soli piscium carnibus abstinent. Mugiles uescuntur alga (μνίῳ) & limo: & sua inuicem corpora lambunt, Oppianus. Mugiles omnes carne omnino abstinent, cuius rei argumentum reddit Aristoteles octauo de historia, quod neque in uentre tale quid unquam habentes capiuntur: neque esca in eos ex carne utimur, sed offa panis. Nos uerò terræ intestinis maritimis hamis affixis piscamur eos, Massarius. In uniuersum mugiles sunt uelocitate admirabili: ut sagittæ arcu emissæ, quum lasciuiunt, uel retia saltu transuolant, esse uideatur. E mari aliquando omnes, & ex fluuijs ipsa maria ingrediuntur, Iouius. C

Mugiles gregarij sunt, Albertus. Animal est minimè maleficum: utpote quod alga tantùm ac herbis, atque his quæ in profundo uado ac ripis sunt quisquilijs nutriatur. propterea cæteri pisces qui minimè in alios grassari solent, mugilem ut sanctum ac optimum in honore habent & uenerantur, Iouius. Vide etiam infra in Corollario de Capitone c. D

Terræ intestinis maritimis hamis affixis mugiles piscamur, Massarius. E

Dulcissimæ carnis est piscis, mollis, tener & dulcis, Albertus. F

Pythagoras cum alijs piscibus, tum mugilibus abstinebat. Vide in Lupo f. Antiphanes poeta suo ænigmate à melanuro & mugile cauendum suasit: hoc est ab improborum commercio, Gyraldus. Vide suprà in Melanuro in prouerbijs. H.a

II. DE FORMIS MVGILVM DIVESIS, ET QVIBVSDAM innominatis, plerisq; aquarum dulcium.

Oxyrynchus. Mugilis nascitur in mari, lacubus & fluuijs. fluuiatilis alio nomine oxyrynchus dicitur, Diphilus. Vide in Oxyryncho, Elemento O. ¶ Leucisci nomen Hicesio genus omne mugilum comprehendit; Galeno piscis est suæ speciei, fluuiatilis & lacustris, &c. Lege supra inter Albos pisces, Elemento A. in secunda leucisci specie ex Rondeletio. eum piscem nostri Laugelen appellant; Galli Vendosiam, ut primam Leucisci fl. (sicut Rondeletius distinguit) speciem, nostri Schwal: Galli Gardō: unde Bellonius uidetur motus, ut sargum (*legendum erat sarginum*) è mugilū genere à ueteribus eūdem piscem dictum existimaret. at sarginus marinus est, idem cestreo cum pro specie una sumitur, ut Rondeletio uidetur. Est & alius fluuiatilis mugil, quem Nasum uulgò appellant, à labri superioris crassitie. Est & cephalus, id est capito fluuiatilis, in Capitone expositus, Elemento C. ein Alet nostris. & alia eiusdem species minor, ein Hasel: descripta cū Albis piscibus, pag. 32. ¶ Mugilis est piscis uelox in fluminibus, æstate concors cum lucio, propter cibi abundantiā; hyeme uerò inimicus, ꝓpter eiusdē inopiā, Albertus, qui pro lupo luciū imperitè posuit. Veteres marino nō fluuiatili mugili, & uelocitatē, ut in retibus transiliēdis, & æstiuā cū lupo concordiā, &c. tribuerūt; ut nihil sit quod Albertus hîc dicit; neq; notaturus ego fuissem, nisi in ipso pisciū catalogo scripta hæc uerba, eiusmodi mihi uisa essent, præsertim ꝓpter lucij mentionē, ut incauto alicui imponere potuissent. ¶ Dorion cestreū fluuiatilē nō probat, Athenæus. uidetur aūt cephalū fluuiat. id est capitonē Ausonij ita uocare. Cephalū inuenio etiam inter Strymonis fluuij pisces nominatum à Bellonio. ¶ Mugilibus quos lacus Sipharum gignit binæ pinnæ iuxta branchias hærent, Aristoteles. An sunt hi mugiles potiùs ex anguillarum genere? Vuottonus. ¶ Animalia quædam uerme nascuntur: tum exanguia, quæ non ab animalibus gignūtur: tum etiam sanguinea, ut mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piscium. ad hæc, anguillarum genus, Aristot. Et alibi: Mugilum generis pisciculi, qui per coitum alioqui procreantur magnitudine haleculæ paruæ, sponte nati aliquando reperti sunt, stagnis sub canis ortu resiccatis, & limo iam arido, ubi primum imbribus restagnare loca inciperent. Et rursus: Mugiles aliquos non coitu, sed limo arenáue nasci constat. Idem alicui uideri posset piscis, quē obscuri quidam authores Alphoram nuncupant. is enim piscis (inquiunt) nō gignitur (per coitum) sed loco limoso, ubi deficit aqua, ex ipsius luti putredine in modū uermiculi creatur. postea cum ascenderit aqua, crescit in piscem. durat autē modico tempore, citoq; dissoluitur. Sed hic apua est, non mugil; quod ex apuarum historia constabit. ¶ Mugilum & mænarū fœtura est genus quoddam aphyæ, Aristot. ¶ Mugilum genus quoddam in fluuijs lutulentis nec mas, neq; fœmina est, Idem de generat. 2. 4. ¶ Græci hodie mugiles minimos, gillaros nominant, Bellonius. Idem in obseruationib. suis Gallicè æditis: Circa lacū Coniū (inquit) uel Pisciacū, qui à Siderocapsa dimidij diei itinere abest, à Thessalonica bidui; uidi in forū adferri pisciculos quosdā marinos, captos ad ostiū parui cuiusdam fluuij: quos Græci nominabant Cyllari. ego eos esse putabam, qui ab Euthydemo Gelarij dicuntur. sunt autem exigui mugiles, qui ab incolis Propontidis Cephalopola nominantur. Ego gelarios nullos in mugilum genere ueteribus memoratos inuenio. sed gelarias (à recto γελαρίας) qui & galariæ, & chellaræ, &c. uocantur, inter Asellos; ut pluribus ostendi suprà Corollario 1. de Asellis, pag. 107. sed quærendum diligentius an Cyllari illi Græcorum nō magnitudine solùm & ætate à cephalis differant, sed sui sint generis, nempe chelônes à ueteribus, etiam ipsi πρόσγειοι.

Alphoram.

Gelarij.

Liparis marinus piscis corporis habitu & uictus ratione mugilibus similis, descriptus est suprà, L. elemento. ¶ Alias quasdam mugilum species mox post Corollarium de Cestreo describemus.

Mugilem alatum Rondeletij, Bellonius pro hirundine accepisse uidetur.

III. DE CAPITONE, SEV CEPHAlo marino.

A De mugilibus in genere quædam diximus paulò antè: deinde etiam de uarijs mugilum differentijs, & ijs quoq; qui in dulcibus aquis degunt: utrobiq; est quod ad capitones pertineat, non amplius repetendum. Κέφαλοι, τῶν κεστρέων τινὲς οὕτως καλοῦνται, Hesychius & Varinus. ¶ Cephalorum genera duo sunt Aristoteli, &c. libro 8. historiæ, cap. 2. ubi contextus orationis malè distinctus sic legi debet. Ἔστι δὲ ὁ μὲν κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες χελῶνα, πρόσγειος· ὁ δὲ, πέραιας. οὐ βόσκεται δὲ ὁ πέραιας, μύξαν τὴν ἀφ' αὑτοῦ. διὸ καὶ νῆστις ἐστὶν ἀεί. Hoc est, Cephali genus illud, quod aliqui labeonem appellant, litorale est. aliud uerò translitoranum, (*hoc est longius à litoribus degit, Vuottonus:*) & hoc non aliunde quàm suo muco uictitat: quare etiam semper ieiunum est. Inde uidetur πέραιας, non esse substantiuum certi cephalorum generis nomen, ut neq; translitoranus apud Latinos, sed differentiæ loci uocabulum. opponit enim Aristoteles πρόσγειον, & πέραιαν: aut si pro nomine alterius speciei cephalorum usurpetur, quoniam nomen aliud ea species non habet: non tamen erit idem hic piscis qui κεστρεὺς & νῆστις, ut Rondeletius putauit. neq; enim quòd semper νῆστις, id est ieiunus reperitur, (ut scribit Aristoteles) ideo κεστρεὺς erit: de quo extat prouerbium, Κεστρεὺς νηστεύει: cùm in

eo prouerbio κεστρεὺς ceu generis nomen accipi queat. Rondeletius quidem ieiuni epitheton mugilibus omnibus conuenire posse fatetur, cum omnes carne abstineant. mihi uerò imprimis cephalo peraeæ congruere id uerisimile fit, qui suo tantùm muco uictitat: cæteri enim algis aut limo uescuntur. hic præ cæteris & est & dicitur νῆστις. Porrò Dorion cestrei marini species duas facies, cephalum & nestin, alium fortè nestin intelligit. Μύξινος quidem an idem cum peræa sit dubitari potest: quod si idem est, cùm à muco denominetur, quo peræas alitur: duæ cephali species solum fuerint: cephalus ipse scilicet translitoranus, idemq́ myxinus: & litoralis chelon. Sed magis placet diuersos esse, myxinum & peræam myxa uictitantem: nam & Hicesius distinguit, leuciscorũ species quatuor statuens, cephalum, cestreum, myxinum, & chelonem: & Aristoteles ipse libro 5. historiæ, cap. 11. Locus ex Aristotelis historiæ 8.2. iam recitatus, apud Athenęum libro septimo repetitur, sed admodum deprauatus. Pro περαίας aliàs περαῖος legitur, aliàs φραῖος, hoc omninò deprauatum, illud tolerari potest. περαῖος simpliciter est trans locum aliquem situs: περαίας uerò qui non semel, aut rarò aut aliquoties: sed semper uel ut plurimum in eo sit loco. Sic differunt etiam ὠχρός, ὠχρίας: ἐρυθρός, ἐρυθρίας. ¶ Cephali nomen modò genus omne mugilum comprehendit, ut Galeno: modò speciem unam sub cestreo comprehensam significat, ut Aristoteli. Et hæc species rursus alias sub se duas complectitur, peræã (qui & ipse forsan sæpe simpliciter, cephali, id est generis proximi, nomine nuncupatur, cum proprio careat) & chelonem ut dictum est. Capitonum genus quod translitoranum uocant, etiam mucore uiuunt suo, Plutarchus in libro Vtra animalium. Scholiastes Aristophanis κεστρέα cum cephalo confundit. ¶ Cephali barbara & corrupta nomina apud Albertum & alios inuenio hæc: Fastaleon, Corez, Kalaos. ¶ Capitones Massilienses Calugos: in sinu Adriatico Capitellos, siue Capistellos à capitis magnitudine nominant, Gillius. Capitonem quidam Gallicè Testart interpretantur: sed id nomen capitoni Ausonij, qui fluuiatilis est, cõuenit. ¶ Quidam Illyricè Czypo. ¶ Nomina eius Germanica petes ex Corollario 1. De Mugilibus in genere inscripto.

Labrax (id est Lupus) similis est cephalo, Kiranides. Paulus quoq; Aegineta cephalo lupũ B similitudine comparauit. Thymalus piscis lupi & cephali communem & mediam speciem similitudinemq́ gerit, Aelianus. Ab Anglis etiam audio lupum (quem uocant a base) similem esse illi quem mullet dicunt, (id est mugili, uel capitoni,) squamis candidiorem, &c. Symeon Sethi hos duos pisces temperamenti ratione & succi in hominis nutrimento similes facit. Bûpes (*Boopes*) pisces sunt similes paruis cephalis, Kiranides. Cephalus qui è mari ascendit, spinas illas numerosas & paruas, sicut fluuiatiles, nõ habet: sicut nec marinorum quispiam alius. uerùm qui ex fluuio aut palude in mare descendit, non secus ac congeneres huiusmodi, spinarum plenus est, Vuottonus è Galeno. ¶ Cephalus subalbus est, satis magnus, in dorso planus: capite curto & crasso, Platina.

Amant cephali & cestrei mare uicinum fluuijs aut stagnis ob dulcem aquam, & collectum illic cœnum, quo pascuntur, Oppianus lib. 1. Halieut. C Pascuntur limo omnes capitones, Theodorus ex Aristot. historiæ 8.2. sed in Græco non legitur omnes. & proximè dixerat, capitonis genus alterum non nisi mucore uesci suo. Ouidius inter pisces degentes in herbosa arena squalũ *Squalus.* numerat. cephalum marinum puto intelligens. nam & fluuiatilis squalus est, ut diximus in Capitone, Elemento c. Cephali, utpote pisces cœnosi, (πηλαῖοι,) fluuios turbidiores amant, Pausanias in Messenicis. Inter pisces cephalus maximè utraq; aqua utitur, marina scilicet & dulci. & hanc habet naturam, ut aduerso flumine natans, quàm longissimè à mari discedat, Galenus. Et rursus: Lupum in aquis dulcibus natum non uidimus, sed è mari in flumina aut stagna ascendisse: ideoq; prauus rarò, quemadmodum mugilis sæpe inuenitur. ¶ Cœno uescuntur, quamobrem & graues (*in nutrimento hominis nimirum*) & mucosi sunt, piscem nullum omnino edunt, Aristoteles. Græcè, ἰχθῦν δὲ ὅλως οὐκ ἐσθίουσι. potest autem ὅλως commodè de toto mugilum genere accipi: hoc sensu, ut non soli cephali, sed reliqui etiam huius generis, hoc est mugiles omnes, piscibus abstineant. Nam & paulò antè sic scripserat. Capito & mugilis in uniuersum (ὁ κέφαλος, καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως. *Gaza hîc nihil pro aduerbio* ὅλως *reddidit*) soli carne omnino abstinent. cuius rei argumentum est, quòd neq; in uentre tale quid unquam habentes capiuntur: neq; esca in eos ex carne utuntur, sed offa panis. De continentia eorum in uictu, plura leges mox in D. ¶ De amore inuicem capitonum & libidine, quæ causa est ut capiantur, dicetur inferiùs in E. ¶ Capito ultimus parit uêre. nouissimè enim eius apparet, Aristot. ¶ Capitones quoniam uersari in limo solent, efferunt se, urinanturq́ sæpe, ut corporis sordes abluant, Idem. ¶ Capitoni, mugili, & murino (*myxino rectè legit Rondeletius, non murino*) imbres nocent, & de facile eos excæcant, si modum excesserint. Solet autẽ per hyemem potiùs capito ita affici. nam oculi eius albescunt, & macilentus (λεπτός, Gaza legit λεπρός) per id temporis capitur, atq; ad postremum malo eodem interit. quod non magis imbrium copia, quàm algore accidere uidetur. Iam enim cum alibi tum in Nauplio agro terræ Argiuæ, in uadis (περὶ τὸ τέναγος) multi capti sunt cæci, cum hyems fuisset asperrima. multi etiã albos habentes oculos capti sunt, Aristot. historiæ 8.19.

Capito è piscium genere est, qui in paludibus degunt, continentissimus, ac in uictu temperantissimus esse creditur. Etenim nullam animãtem inuadit, sed cum omnibus pacem seruare solet, D

(quamobrem iustissimum cognominatur ab Oppiano totum hoc genus capitonum ac mugilum. omnes enim carne abstinent, & piscibus alijs innoxij sunt.) Si uerò in quempiam iacentem inciderit, hunc in suum prandium conuertit, non priùs tamen eum attingit, quàm caudam mouerit, tum si immobilis sit, hunc prædam sibi facit: si uerò moueatur, eo intacto discedit, Aelianus de animalibus 1.3. ¶ Oua fœtusque eorum *(siue cephalorum, siue potiùs mugilum omnium: proximè enim dixerat,* ἰχθυῶν δὲ ὅλως οὐκ ἐσθίουσιν. *ubi* ὅλως *de genere toto mugilum rectè accipi superius ostendi)* à nulla bellua uiolantur. quapropter copiosi existunt, sed cum adoleuerint, tunc à cæteris piscibus corripiuntur: maximeque ab archana (codex Græcus noster habet ὑπὸ τοῦ ἀράχνου,) Aristot. historiæ 8.2.

B Esca in capitones ac mugiles (quosuis) non ex carne utuntur, sed maza, (Theodorus interpretatur offam panis,) Aristot. Esca ad mugiles & capitones: Panem gyriten (hoc est, ex tenui confectum polline) caprillum caseum, & calcem uiuam simul contundito: infundensque marinam aquam, ex ipsis pastas conficito, & inescato, Tarentinus. ¶ In mari Ionio ad Leucadium & Actium Epirotica loca, Capitones uelut confertis turmis frequentes natant. Ipsorum captura quæ ad hanc rationem fit, mirifica est. Piscatores bini obseruato tempore cum luna silet nauem cœnati conscendunt, & à terra soluentes, (modò mare à tempestate conquiescat) silentio & moderatè remigant, simul & eorum alteruter sensim ac leniter remo nauem impellit: alter recubans, suam nauis partem usque eò deprimit, quoad eius labrum proximè ad aquam accesserit. Capitones horumque speciem similitudinemque gerentes mugiles, siue quod ex nocte lætitiam & uoluptatem percipiunt, siue etiam quia à tranquillitate maris delectantur, latebras relinquentes, sic ad summam aquam efferuntur, ut ex aqua summo rostro emineant, & natare usque eò pergant, donec ad littus propius accesserint. Quod quidem ipsum piscatores postquam perspexerunt, sedata remigatione & pedetentim accessu ad pisces facto, nauigant. Vbi uerò ex piscatoriæ (nauiculæ) motione fluctus cieri ac agitari cœpti sunt, à terra statim pisces refugiunt, & frequentes in partem nauis inclinantem & præcipitantem sine retibus innatant, & uerò sub potestatem piscantium cadunt, Hæc Gillius tanquam ex Aeliano: ego in duobus, quos uidi, manuscriptis codicibus Aeliani nihil tale inuenisse memini. Adriatici quoque maris piscatores, ad Lunam saltantes supra rates, cephalos (ut audio) capiunt. ¶ Vim & numen multa genera piscium nouerunt Cupidinis, ne hos quidem qui in summa maris altitudine degunt, contemnentis. Etenim Capito diuinum huius nomen colit atque ueneratur. Non tamen omnis Capito, sed ille quem à faciei acumine (ἀπὸ τοῦ ὀξέως προσώπου) nominant, qui piscium genera & differentias nouerunt. In sinu Achaico multi quantum audio, capiuntur: idque uarijs modis. maximè uerò eorum in res uenereas libidinis furorem captura testatur. Cum ex Capitonibus fœminam piscator uenatus fuerit, alligaueritque aut longa arundine, aut fune etiam longo, in littore pedetentim ingrediens adnatantem piscem & salientem pertrahit. Per eius uestigia alius subsequens retia fert, obseruans quàm diligentissimè quà & quomodo sit euentura piscatio. Itaque agitur fœmina, mares uerò qui hoc uiderint: ueluti adolescentes libidinosi formosæ puellæ prætereunti cupidos oculos adijcientes, in eam feruntur, libidinis furore agitati. Ille autem retia deijcit: & in ea quidem sæpe piscium ueneris appetitione accedentium magna copia incidit. Oportet autem initio uenator curet, ut fœmina captiua formosa sit & bene corpulenta, ut plures ad eam accedant pulchritudinis illecebra, tanquam esca illecti. Nam si macilenta sit, & sine corpore, multi ea spreta discedunt. quicunque tamen horum est uehementi amore ductus, non discedit, me hercle non formæ, sed coitus desiderio detentus, Aelianus de animalibus 1.12. Est autem paraphrasis ex Oppiani Halieuticorum quarto: ubi tamen is poëta cephalos simpliciter, non illos tantum qui à faciei acumine denominantur (oxyrynchi nimirum, de quibus in O. elemento dicemus) sic capi cecinit: esseque mares in tantum salaces, ut fœminam etiam in litus usque extractam sequantur. Plinius de mugilum captura, similia refert: cuius uerba in Cestreo Rondeletius recitat. Mirum quoddam Tarenti cum essem uidi, id referam: Piscis est, quem cephalon uocant. eius generis mas fœminam rostro ligatam, à piscatoribusque filo uinctam per undas insequitur: atque ita ardenter, ut licet tridenti, multis à piscotore uulneribus acceptis, feriretur, fœminam insequi nunquam destiterit: quoad tridenti saucius captusque in cymbam à piscatore mortuus deijceretur. Tanta amoris est uis. tantum in Venere ipsa dulcedinis reperitur, Belisarius Aquiuiuus.

F Lupum in aquis dulcibus natum non uidimus: sed è mari in flumina aut stagna ascendisse conspeximus: ideoque prauus raro, quemadmodum mugilis sæpe, inuenitur, Galenus. Et rursus: Contrarijssimam carnis substantiam habent capitones, qui ex puro mari petuntur, & qui in uitiosa aqua diuersantur. Plura etiam Galeni uerba recitaui in Lupo F. quomodo alimentum ex piscibus quibusdam uariet pro locorum in quibus degunt diuersitate. Idem de alimentorum facult. lib. 3. cap. 25. Cephalus (inquit) ex eorum piscium genere est, qui squamis integuntur. nascitur autem non in mari solùm, sed in paludibus ac fluuijs: quo fit ut cephali non paruum inter se discrimen habeant: ut uideri posit cephalus pelagius alterius esse generis, carneque ipsa plurimùm differre ab eo, qui in palude uiuit, aut fluuio, aut limoso aliquo stagno, aut cloaca, qua expurgantur urbium stercoraria. Est enim eorum caro qui in cœnosis & sordidis aquis uictitant, excrementi mucique plena: sicut optima eorum qui in puro mari uiuunt, præsertim si uentorum flatibus agitetur.

tetur. Marini & qui è mari flumina ſubeunt, numeroſas illas ac paruas ſpinas nõ habent, ſicut fluuiatiles: ut neq; alij marinorum. Et rurſus: Cephali præſtantiam ſtatim indicat guſtus: qui enim præſtantior eſt, & ſuauior ſentit̃ et acrior, (δριμύτερος,) pinguedinisq; expers: at contrà qui pingues ſunt atq; inſipidi, (τὴν γεῦσιν ἔκλυτοι,) ij tum in guſtu, tum uerò ad concoctionem ſunt deteriores, ſtomachoq; aduerſi, & malum procreant ſuccum. Leuciſcus apud nos dictus in fluuijs piſcis, cephali fluuiatilis ſpecies eſt, & nutrimenti ex eo ratio eadem. Hic piſcis (*De marino an fluuiatili cephalo dicat, dubitari poteſt*) ſale etiam adſeruatur. Stagnalis quidem (ὁ λιμναῖος) ſalſus, longè quàm antè præſtantior euadit, nam quod in eo mucoſum uiroſumq; eſt, id totum deponit. Recens autem ſalitus iandiu in ſale adſeruato melior exiſtit. ¶ Cephalus difficulter concoquitur, nec bonus eſt ſtomacho, pituitam enim gignit, præſertim fluuialis, pelagius autem & qui in alto mari degit, non adeò difficulter concoquitur, ſucciq; melioris eſt: tenuiorem tamen ſanguinem imbecillioremq; gignit, Symeon Sethi. Et alibi: Lupus proximus temperamento eſt cephalo. ſimiliter enim ſanguinem tenuem gignit, & pituitam: ueruntamen quia ſuauior eſt, cephalo utilior fuerit. ¶ Cephali cœno paſcuntur: quare & graues mucoſiq; ſunt, Ariſtoteles. uidetur autem de labeonibus præcipuè ſentire, qui litorales ſunt, & propiùs terram. Mugiles (κεστρεῖς) qui non ſimiliter cœno, ſed algis & arena paſcuntur, ſalubriores eſſe inſinuat. Hiceſius uerò & Diphilus cephalos ceſtreis præferunt. Cephali (Ceuoli ipſe ſcribit) ſuo tempore bonum nutrimentum præbent, ſunt tamen difficilis digeſtionis, Michaël Sauonarola. ¶ Optimi ſaporis eſt cephalus Septembri menſe. Magnum in cacabo coques: paruum in craticula, ſalimola continuò inſpergendo, ne deſiccetur. Magnum cum leucophago, paruum cum muria ipſa comedes, Platina. ¶ Vlpianus apud Athenæum μυξινοσίους (ταρίχους) tam uiles eſſe ait, ut ne canis quidem inſanus eos guſtaret.

Μυξινόσιος δ' ὡραῖος ἀκρόπαστος, εὖ ... Ξανθαῖσιν ὀπτὸς κέφαλος ἀκτῖσιν πυρός, Sopater Paphius.

Archeſtratus apud Athenæum de cephalis & lupis, ubinam optimi ſint, & quomodo parandi, ſic ſcribit: Λάμβανε δ' ἐκ Γαίσωνος (Γαίσων uel Γαισωνίς, lacus eſt inter Prienen & Miletum, mari coniunctus. Ephorus uerò fluuium eſſe ait circa Prienen, qui in lacum influat, Athenæus) ὅταν Μίλητον ἵκηαι,

Κεστρέα τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λάβρακα.

Εἰσὶ γὰρ ἐνθάδ' ἄριστοι. ὁ γὰρ τόπος ἐστὶ τοιοῦτος. Πίονες δ' ἕτεροι πολλοὶ Καλυδῶνι κλεινῇ,
Ἀμβρακίᾳ τ' ἐνὶ πλουτοφόρῳ, Βόλβῃ τ' ἐνὶ λίμνῃ. Ἀλλ' οὐκ εὐώδη γαστρὸς κέκτηνται ἀλοιφὴν,
Οὐδ' οὕτω δριμεῖαν. ἐκεῖνοι δ' εἰσὶν ἑταῖρε Τὴν ἀρετὴν θαυμαστοί. ὅλους δ' αὐτοὺς ἀλεπίστους,
Ὀπτήσας μαλακῶς χρηστῶς προσένεγκε δ' ἅλμης, Μηδὲ προσέλθῃ σοι πρὸς τοὖψον τοῦτο ποιοῦντι
Μήτε Συρακόσιος μηδείς, μήτ' Ἰταλιώτης. Οὐ γὰρ ἐπίστανται χρηστῶς σκευαζέμεν ἰχθῦς:
Ἀλλὰ διαφθείρουσι κακῶς τυροῦντες ἅπαντα, Ὄξει τε ῥαίνοντες ὑγρῷ καὶ σιλφίου ἅλμῃ. Saxatiles uerò (inquit) optimè parant. ¶ Inflammatio aliquando in pulmone fit, maximè à uinolentia & guloſitate piſcium capitonum & anguillarum. hi enim pinguedinem habent naturæ hominis infeſtiſſimam, Hippocrates ſi bene memini. ¶ Cephali ij præſertim ſunt peſſimi, qui ſua ſponte in ſtagnis atq; paludibus ex limo naſci dicuntur: ut ſunt qui in Etruria ex Prillino lacu apud Orbatellum ad mediterranea deferuntur: ita ut & illos etiam uituperare liceat, quos Paduſæ, atq; ipſi lutulenti Foſſæ Clodiæ canales uiſcere prætenero Ferrarienſibus & Venetis copioſiſsimè præbent. Nos cephalos omnes, pleniùs eos in cœna comedentibus dolorem capitis (quem morbum medici recentiores cephalæam dicunt) poſt paucas horas inducere ſæpe deprehendimus, maximè ſi ad lautiores cœnas ſtomachi tenuiores acceſſerint, Iouius. Et alibi: Maxima nunc gratia eſt cephalorum ouis: quæ geminis folliculis circunciſa parte ſuminis, recentibus cephalis eximuntur: quæ Græco nomine paſsim oà táricha, id eſt ſalita, nuncupantur. Oua cephali (inquit Platina *Oà táricha.* de honeſta uolupt. 10. 63.) ſale trito conſperges, reſeruata membranula illa, in qua oua ipſa tanquã in folliculis naſcuntur. Poſt diem à ſalitura inter duas tabulas per diem & noctem opprimes: inde ad fumum ſuſpendes procul flamma, ne uehementem calorem ſentiant. Sicca, in uaſa lignea cum furfuribus repones. Edi hoc modo non inſuauiter poterunt. Verùm ſi cocta uolueris, ſub cinere, aut in * foculari calido & terſo ſæpe uoluta: cõcalefacies, ac peredes. Cum Sophiano meo hoc nil ſauuius ediſſe me memini. Delata è Græcia illa putârim, unde optima ſalitura aduehi ſolet, Platina.

Cato capite 158. in deſcriptione iuris ad aluum deijciendam, inter cætera requirit piſcem capitonem (*marinum intelligo*) & ſcorpionem, &c. ¶ Cephali piſcis caput combuſtum, & cum melle G inunctum, ficus de ſede, & exochádas curat, & quæ in alijs locis ſunt. Caput quoque pelamydis idem facit. Oportet igitur ambobus mixtis uti, Kiranides. ¶ Oua piſcium ſeruata arida comeſtaque, omnem laborem & morbum curant, & omne faſtidium: maximè cephalorum & labraeum, & ſphyrænarum, & ſimilium, recentia & arida eſa omne faſtidium ſanant, Kiranides in fine quarti.

Cephalum à Græcis uocatum Perottus ſuſpicatur, ab eo quòd cum caput in metu occultauit, H. a. totum ſe latere putat. at non inde, ſed à capite proportione maiuſculo ſic dictum doctiores annotant. Dicitur etiam capito de homine qui magnum caput habet, Ciceroni 1. de Nat. & duri capitones, qui nunquam de ſententia ſua immutantur, apud Plautum in Perſa.

Κεστρέες αὖ κέφαλοί τε δικαιότατον γένος ἁλμης, Oppian. Latinè iuſtos & innocẽtes dixeris: itẽ ſala- *Epitheta.* ces, ſtolidos.

Cephaleam carnem Lucilius dixit, ut citat Gellius libro 10.

Cephalinus, Κεφαλῖνος, qui & βλεψίας, alius quàm cephalus, Athenæus. Apud Hesychium penultima per ἦτα scribitur. Cephalinum Rondeletius eundem myxoni arbitratur: & pro blepsia legendum blennon uel βλεννώδη.

In Ionio iuxta Actium Cephalenides insulæ sunt, ab horum piscium frequentia nominatæ, Volaterranus.

IIII. DE MVGILE, VEL CESTREO TANQVAM SPEcie una: quanquam & in genere quædam admiscentur: præsertim quæ ex Aristotele de Mugilibus scribuntur.

A De Mugilibus quædam in præcedentibus dicta sunt, tum Corollario primo quod est De Mugilibus in genere, tum tertio De Capitone: quæ nunc non repetentur. Mugil ex eo nomen habet, quòd sit multùm agilis, Isidorus. Effertur hoc nomen dupliciter in recto singulari, Mugil, Ouidio, Plinio: Mugilis, Horatio, Iuuenali, Gazæ: sicut as & assis. quamuis apud Horatium alia lectio habet Mitilus, Promptuarij recens author Mugilus legit, ut dominus: quod non probârim. ¶ Græcè κεστρεῖς dicuntur à recto κεστρεύς, ut βασιλεύς: quam uocem Latinè imitantur quidam, sed rectum cestreus trium syllabarum faciunt, & paribus syllabis obliquos formant, ut dominus. Vocantur & πλῶτοι à nonnullis, ut Polemon scribit. Epicharmus quoque in Musis sic eos nominat. Sed & pisces omnes πλωτοὶ ἁλὸς ab Oppiano dicuntur. Vide infrà in Corollario de Muræna A. Cestreus est qui dicitur cephalus, magnis & crassis squamis præditus, quæ pro numismate aliquem fallere possent, Scholiastes Aristophanis in Vespis: ubi Philocleon conqueritur de Lysistrato, quòd quum drachmam cum eo diuideret, pro tribus obolis dederit ei τρεῖς λεπίδας (pro λεπίδας, Scholiast.) κεστρέων. quos ipse obolos esse putans in os (seruandi gratia, ut quidã solent, Scholiast.) receperit: mox autem odore offensus expuerit. Νῦν μὲν κεστρεῖς καλοῦμεν τοὺς κεφάλους, Idem Scholiastes in Nubibus. ¶ Κεστρᾶν τεμάχη μεγάλων ἀγαθῶν, Aristophanes in Nubibus: ubi Scholiastes: Non ijdem sunt (inquit) pisces οἱ κεστρεῖς, & αἱ κεστρίαι. aliqui murænas (μυραίνας, meliùs σφυραίνας) interpretantur. alij diuersos quosdam pisces. Vtitur autem poëta dialecto Dorica in his uerbis: & κεστρᾶν genitiuus pluralis est à recto singulari κεστρία, si in Scholijs rectè legitur αἱ κεστρίαι. Sphyrænam piscem Attici cestram uocant, Latinè Sudim appellatam: quia rostratus sit, & similis belonæ, ut inquit Athenæus, Hermolaus. Cestram Dorion & Pollux eandẽ esse cum sphyræna uoluerunt, maioris alimenti quàm congri, ut autor est Diphilus, Massarius. Sophocles cestram pro stimulo siue stilo dixit, ut Pollux auctor est, Cælius. ¶ Mugiles uulgò cephali appellantur, Massarius. Mugil hodie notissimus uulgò, nec nomen mutauit, Volaterranus. ¶ Germanicè Mugilem siue Cestreum, cum speciem unam significat, circunloquemur, adiecta capitis minoris differentia: Ein Harderen mit einem kleineren kopff. Cephalum enim simpliciter uocant Harderen.

Plôtes.

B Mugiles pisces sunt candidi, Massarius. Squamas habent, Aristot. Os paruum, Plutarchus. Auium modo uentriculum habent & carnosum, Aristot. de partibus 3.14. Appendices eis supernè circa uentriculum exeunt, parte altera plures, altera una tantùm, Idem.

C Mugiles ex mari fluuios subeunt, præstantque in fluentis & lacubus, Aristot. Et alibi rursus, De mari in lacus & fluuios ascendunt. Idem Mnesitheus apud Athenæum tradit. Cestrei & cephali cœno & mari aquæ dulci permisto pinguescunt, Oppianus. Author est Aristobolus nullum piscem ex mari in Nilum ascendere præter mugilem, alosam, & delphinum, propter Crocodilos: delphinos, quia præstantiores sunt: mugiles, quia à porcis secus terrã ducantur, ob quandam naturalem conuenientiam. Crocodili enim à porcis abstinent, qui cum rotundi sint, & spinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Ascendunt itaque mugiles (ut ille inquit) in uere cum prægnantes sunt, descendunt autem paulò ante Pleiadis occasum, unà omnes parituri: Tũc etiam in septa incidentes capiuntur. Idem de alosa licet coniectare, Strabo 17. Eadem de mugilibus ex Artemidoro refert Vuottonus. Mugil apud Varronem, etiam in piscinis dulcibus seruatur, Vuottonus. ¶ Piscis est litoralis, Aristot. Adonis piscis similis est paruis mugilibus litoralibus, qui longitudine octo ad summum digitos æquant. in uniuersum uerò simillimus est trago dicto pisciculo, &c. Clearchus peripateticus. ¶ Vescitur mugilis unusquisque alga atque arena, Aristot. Se inuicem non uorant ut alij pisces, Idem. Vide infrà prouerbium, Cestreus ieiunat. Ieiuni epitheton non solum cestreo, sed etiam reliquis mugilibus conuenire potest. omnes enim à carne abstinent, Rondeletius. Vagantur maximè & oberrant piscium qui carne aluntur. carniuori autem sunt ferè omnes, præter paucos, ut mugilem, salpam, mullũ, chalcidem, Aristot. historiæ 9.37. quo in loco Gazæ translatio mutila est. Gulosus omnium maximè mugilis est, atque insatiabilis, Aristoteles. Oppiano ὁ λίχνος, id est minimè gulosus. ¶ Produntur liquidius audire, mugil, lupus, salpa, Aristoteles, Aelianus, Plinius. ¶ Mugiles fuscina interdiu sæpenumero dormientes capiuntur, Aristot. ¶ Mugilem quasi maximè agilem grammatici quidam dictum conijciunt. Piscium omnium inter squammatos uelocissimi sunt, Massarius. Piscium quidam, mugiles maximè, aliorũ uim timentes, tam præcipuæ uelocitatis sunt, ut transuersa

nauigia interim superiaciant, Plinius. ¶ Mugiles, mulli, & reliqui generis eiusdem autumno uigent, Aristot. ¶ Mugili & capitoni quàm noxia sit pluuia, in Capitone dictum est. ¶ Oua pariunt, idq; semel anno, Aristot. Et alibi, Inter primos partum accelerant: pariunt hyeme, locis ijs maximè quà flumina exeunt. ¶ Mugiles præcipuè dum ferunt uterum grauiter laborant: unde fit ut tunc potißimùm ruant in terram ac excidant. feruntur porrò graui stimulo agitati in terram, atq; omnino id temporis motu perpetuo incitantur, donec pariant; sed requiescunt à partu continuò, Aristoteles.

Mugiles pisces fusanei sunt, Aristot. hoc est, gregales. Scit & mugil esse in esca hamum, insidiasq; non ignorat: auiditas tamen tanta est, ut cauda uerberando excutiant cibos, Plinius. Vide etiam in E. ex Plutarcho. At mugil cauda pendentem euerberat escam, Excussamq; legit, Ouidius. ¶ Mugil ubi dispositas senserit piscatorum insidias, confestim retrorsum rediens ita rete transilit, ut uolare piscem uideas, Isidorus. Mugiles irretiti, non se insidijs circumuallatos esse ignorantes, in sublime efferuntur, & nituntur retia transilire, neq; à prudenti consilio aberrant. nam sæpe retium excelsitatem trajcientes, ex mortifero periculo euadunt. Quòd si primi saltus aberratione in rete rursus dilabuntur, non postea amplius tentant transilire, sed anxij quiescunt, & prostrati à prædone cædem expectant, Gillius ex Oppiani Halieut. 3. Emicat, atque dolos saltu deludit inultus, Ouidius in Halieu. Apparet autem locum esse mutilum, & cestrei seu mugilis nomen priùs nominari debere. ¶ Mugiles pisces sunt timidi, Aelianus. ¶ Nymphodorus Syracusanus mugiles & anguillas tantopere inquit cicures esse, ut de largientium manu cibum sumant. In Arethusa Chalcidensi mugiles etiam mansueti & anguillæ inauribus ex argento auró ue ornatæ accipiunt à largientibus cibos, à sacerdotibus uiscera & caseos, Gillius ex Athenæo. ¶ Mugilum natura ridetur, in metu capite abscondito, totos se occultari credentium, Plinius & Aristoteles. ¶ Ex omnibus piscibus Mugiles mitißimi & iustißimi sunt. nullius enim neque sui generis, neq; alterius piscem lædunt: sine damno cuiusquam pascuntur: à sanguinis & carnis usu se abstinent, algis & cœno uiuunt: mutuò inter se lincftu corpora permulcent. Sed neque aliorum quisquam (ceu reuerentia quadam innocentiæ ipsorum) ipsorũ fœtus exedit. Alij pisces hostilem in modum inter se infesti sunt: itaq; assidui uigilant, qui semper à maioribus periculum sibi creari timent, Gillius ex Oppiani Halieut. 2. Lege infrà in prouerbio Cestreus ieiunat. ¶ Mugilum cauda à lupo abscindi solet: qua abscissa sæpe etiam uiuere uisi sunt. & quanquam lupus & mugilis inimici sunt capitales, stato tamẽ tempore, Aristotelis & Nigidij testimonio, congregantur, Massarius. Vide in Lupo D. ¶ Mugilem uelocißimum omnium pastinaca tardißimus piscium in uentre habens reperitur. ¶ Mugiles aliquando, non solùm pisciculos, prælongis suis prætenturis sepia uenatur, Aristot. Mugilem à congro deuorari, Athenæum scribere, falsò refert Erasmus in prouerbio Cestreus ieiunat. D

Rotundis hamis (στρογγύλοις, Gillius uertit angustis, Gryneus curuis) ad mugiles amiasq; utuntur ideo, quoniam os illis angustius est, tum quia rectos uitant. Quanquam curuos etiam persæpe mugil suspectos habens circumnatat diu, cauda ab omni priùs parte percellens escam, ac tantùm quod reuulsit glutiens. quod quidem nisi successit, ore in angustum collecto cõtractoq;, summis tantum labris ac uellicatim stringit escam, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Grynæo interprete. ¶ Oppianus Halieuticorum tertio Mugilum capturam his uersibus describit: E

Ναὶ μὴν καὶ κεστρῆα, καὶ ὃ λίχνον προϊόντα Ἤπαφον, ἀγκίστροισι ποδὶ σεινοῖσιν ἰόντας
Εἶδαρ ὁμοῦ δήμητρι μεμιγμένον, ἠδὲ γάλακτος Πηκτοῖσι δ' ὤροισιν, ἐφυρήσαντο δὲ ποίην
Τοῖσιν ὁμοῦ μίνθην εὐώδεα. Hanc escam hamis infigunt:
Κεστρεὺς δ' ὃ μετὰ δ' ἠρὸν, ἐπεὶ ῥά μιν ἵξεν ἀϋτμὴ Ἀντιάσας, πρῶτον μὲν ἀεστάδον ἀγκίστροιο
Λοξὸν ὑπ' ὀφθαλμοῖς ὁράᾳ δόλον. Diu autem cunctatur, quasi dubitans sit'ne gustaturus, & dolum suspicans:
Ἀλλ' ὅτε θαρσήσας πελάσῃ σχεδὸν, οὐ μάλ' ἑτοίμως
Ψαύσει βορῆς, οὐρῇ δὲ πάρος μάστιξιν ἐγείρων Ἄγκιστρον, μή οἵ τις ἔσω χροῒ θόρμετ' ἀϋτμή.
Ζωοῦ γὰρ κεστρεῦσιν ἀπώμοτόν ἐστι πάσασθαι. Ἔνθεν ἔπειτ' ἄκροισι διακνίζει στομάτεσσι
Δαῖτα προδεξάμενος. ἁλιεὺς δέ μιν αὐτίκα χαλκῷ Γεῖρεν ἀνακρούων.
Ἂν δ' ἔρυσε: σπαίροντα δ' ἐπὶ χθονὶ κάββαλεν ἰχθύν.

Est prouinciæ Narbonensis & in Nemausiensi agro stagnum Latera appellatum: ubi cum homine delphini societate piscãtur. Innumera uis mugilum stato tempore angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione: & reliqua, ut Rondeletius in Delphino recitauit ex Plinio. Circa Phœnicem pisces uel mutuo sexuũ aspectu capi accepimus. mugiles enim mares à piscatore subducuntur, quorum aspectu fœminæ congregantur, atq; ita obretiuntur. uer saq; uice mares capiuntur, subductis fœminis, Aristoteles: & Plinius ferè similiter, ut Rondeletius repetijt. Mugiles Aristoteli è piscibus sunt fusaneis, hoc est illis qui retibus capiuntur. Verriculis & plagulis (ἀμφιβλήστροις καὶ ὑποχαῖς) capiuntur, Plutarchus. Fuscina interdiu sæpenumero dormientes feriuntur, Aristot. ¶ Esca ad marinos Mugiles. ℞. folij Malabathri orbiculum j. piperis grana x. melanthij, grana iij. schœni floris, nonnulli autem interioris partis, pauxillum. conterens omnia, misceto. Dein uerò medullam panis purißimi hemina una Mareotici uini perfundens, sicca simul excipito, in unamq; redigens massam, dispergito. Alia elegãs, nec

aliud quàm absolutos mugiles capiens: Recipe Thynni hepatis, drach. iiij. caridum marinarum, drach. viij. sesami drach. iiij. lomenti fabacei, drach. viij. anitorum, (ἀνίτων, Cornarius legit ἀμιῶν, id est, amiarum) crudorum, drach. ij. quæ quidem ubi contriueris, sapam eis instillato, conficitoq; pastillos, atq; inescato. Alia etiam ad marinos Mugiles. Pudenda arietis in ollam crudam iniji cito: cooperiensq; ex alia, sic constringito, ut nullatenus perspirare possint. imponitoq; in uitreariam fornacem, ut ab aurora usq; ad uesperam concoquantur. Ac tunc quidem inuenies ipsa instar casei mollissima: ex quibus tandem piscibus escam parato, Tarentinus in Geoponicis. Alia ibidem ad marinos mugiles, scaros & mullos: Sepiarum testulis cum sisymbrio uiridi, quod est bryon, aqua, farina, & caseo bubulo mistis, utitor, dum retibus natuas operam. ¶ Mugile inescatur glaucus, Oppianus libro 3. ¶ Marinos quoq; mugiles antiqui in piscinis, lacubusq; dulcium aquarum claudebant, M. Varrone & Columella tradentibus, Massarius. Nostro quidem seculo piscinam nemo ferè habet, nisi dulcem: & in ea duntaxat squalos ac mugiles pisces. Quis cōtrà nunc rhynton non dicit sua nihil interesse, utrum his piscibus stagnum habeat plenum an ranis? Varro. Piscium curam maiores nostri celebrauerunt adeò, ut etiam dulcibus aquis marinos clauderent pisces, atq; eadem cura mugilem scarumq; nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella. Et rursus: Frequenter animaduertimus intra septa pelagicos greges inertis mugilis, & rapacis lupi. ¶ Mugil piscis ideo κεστρεὺς uidetur à Græcis appellatus: quia teli modo, publica Atheniensium pœna, intret adulteros, Hermolaus. Necat hic ferro, secat ille cruentis Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat, Iuuenalis Satyra 10. Ah tum te miserum, maliq; fati, Quem attractis pedibus patente porta, Percurrent raphaniq;, mugilesq;, Catullus ad Aurelium. ὁ δ' ἁλοὺς γε μοιχὸς, διά σε που (Plutum alloquitur) παρατίλλεται, Aristophanes in Pluto. ubi Scholiastes: ἔθος ἦν τὸν ἁλόντα μοιχείας παρατίλλεσθαι, ἵνα διὰ τὸ ἀργύριον ποινῆς λυθῇ. παρατίλλεται οὖν, δασύνεται, τὰς τρίχας τοῦ πρωκτοῦ τίλλεται. αὕτη γὰρ ὥριστο δίκη τοῖς μοιχοῖς πένησιν, ἡ ῥαφανίδωσις καὶ παρατιλμός. οἱ γὰρ πλούσιοι χρήματα παρέχοντες ἀπελύοντο, δημοσίᾳ δὲ ταῦτα ἔπασχον. Item in Nubibus: τί δ' ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πειθόμενός σοι, (τῷ δικαίῳ λόγῳ,) τέφρᾳ τε τιλθῇ; Vbi rursus Scholiastes: οὕτω γὰρ τοὺς ἁλόντας μοιχοὺς ᾐκίζοντο: ῥαφανίδας λαμβάνοντες καθίεσαν εἰς τοὺς πρωκτοὺς τούτων: καὶ παρατίλλοντες αὐτοὺς τέφραν θερμὴν ἐπέπασσον, (ἐπέπασσον,) βασάνους ἱκανὰς ἐργαζόμενοι.

F Dorion mugiles admirabiles (in cibo optimos) esse tradit, qui circa Abdera capiuntur: deinde qui circa Sinopen, eosq; etiam salsos stomacho utiles esse, Athenæus. Mugilis grauidus deterior est, & omnes ferè squama intecti, Aristot. Subeunt etiam fluuios, præstantq; in fluentis & lacubus, Idem. Difficilè concoquūtur & grauissimi sunt ex marinis piscibus, qui è mari flumina lacus ue subeūt, ut mugil: & in uniuersum omnes pisces qui in utrisq; aquis uiuere possunt, Mnesitheus. Lynceus Samius mugilem hyeme laudat, κεστρέα τὸν θαυμαστὸν ὅταν χειμὼν ἀφίκηται. Cæteri ferè omnes ouipari pisces ueris tempore, mugiles autumno uigent, Massarius ex Aristotele puto. Vide etiam in Cephalo F. quædam de mugile. Mugil insatiabilis est, quamobrem uentriculus eius circumtenditur: καὶ ὅταν ᾖ μὴ νῆστις, φαῦλος, Aristot. historiæ 8. 2. Gaza uertit: Et nisi ieiunus sit, hæret iners. Considerandum an potiùs uertendum: & nisi ieiunus fuerit, uilis est, in cibo uidelicet: quoniam repleto uentriculus distenditur, ut ex eo laborare uideatur. Vuottonus reddit: Cum est ieiunus, uilis est. Nos (inquit) Aldinam sequuti literam Græcam, quam & ijsdem uerbis citat Athenæus, ita reddere maluimus. Locus Athenæi est libro 7. ubi de cestreis ex professo: Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, ὅτι ὁ νῆστις ὢν, φαῦλός ἐστι. Inter salsamenta mediæ materiæ cestreus est, Idem Vuottonus. Et rursus: Sunt mugiles (ut Hicesius author est) boni admodum succi: facilè excernuntur, nec multùm alunt. Porrò ex alto mari mugil optimus habetur, sapore iucundo, subacri, lupo nihilo inferior. Subiens hic purum lympidumq; flumen, carnis duriciem temperat, euaditque delicatior: qui uerò in limosis lacubus stagnantibus ue locis capitur, uirosior est. ¶ Mugilis et uiles pellent obstantia conchæ, Horatius 2. Serm. aliqui pro Mugilis legunt Mitulus: quod nomen irrepere in textum potuit, ex annotatione alicuius qui conchas uiles forsitan mitulos interpretatus est. nam horum etiam ius aluum soluit. Mugilis autem probè hoc loco legi, Samonici etiam authoritas confirmat: cuius inter remedia uentrem mollientia hi uersus extant: Quodq; satis melius uerbis dicemus Horati, Mugilis, & uiles pellent obstantia conchæ. Cato cap. 158. ad descriptionem iuris aluum deijcientis inter cætera capitonem requirit. ¶ Hippocrates in libro de internis affectionibus, mugile & carne suilla abstinere iubet in primo splenis morbo, & in tertio tabis genere. Patinam de mugile Apicius describit libro quarto, cap. secundo, & ius in mugile salso, libro nono, cap. undecimo.

G Carnes ex capitibus mugilum siue mullorum decoctæ, & cum melle subactæ atq; impositæ, uitijs ani plurimum prosunt, Marcellus. sed locus uidetur corruptus, & legendum ita ut nostri codices Pliniani habēt, unde sua Marcellus transcripsit: Sedis attritus sanat cinis è capite mugilum, mullorumq;. comburuntur autem in fictili uase. illini cum melle debent. In capitibus piscium, id est mugilum aut mullorum spina inuenitur cani similis. hæc renibus apposita uel alligata, miro remedio est, Idem.

H.a. Nestis. Νῆστις species est κεστρέων, id est mugilum, Athenæus. Videtur autem modò absolutè pro mugile poni, modo pro epitheto ei adijci. Dorion mugilis marini species duas facit κέφαλον καὶ νῆστιν:

Rondeletius

Rondeletius quoq; νῆστιν & κεστρέα eundem esse iudicat. Νήστεις κεστρέας, κεφάλους, Archippus. Κεστρεῖς ἔχων ἄλλους στρατιώτας τυγχάνεις νήστεις, Antiphanes. Ἐγὼ δ' ὁ κεστρεὺς νῆστις οἴκαδ' ἀποτρέχω, Alexis. Ἐγὼ δ' ἰδὼν πειράσομαι εἰς τὴν ἀγορὰν ἔργον λαβεῖν, ἤπερ γ' ἂν ὃν νῆστις καθάπερ κεστρεὺς ἀκολουθήσεις ἐμοί, Amipsias. Αἰχμαλώτας κεστρεὺς ἐστι, νῆστις περιπατεῖ, Euphron. Ἠγόρασα νῆστιν κεστρέ', ὀπτὸν, οὐ μέγαν, Philemō. Ἆρ' ἐστί που ἀνδρῶν κεστρέων ἀποικία; ὡς μὲν γὰρ ἐστι (forte εἰσί) νήστιδες γινώσκεται, Aristophanes. Ὁ δ' ἐνῶν τετάρτην ἡμέραν ἤδη πιάζεται, Νῆστιν πονηρὸς (lego πονήρως paroxytonum, hoc est ἄθλιος, ἀχθεινῶς) κεστρέως τρίβων βίον, Eubulus. Οὗτοι δεδειπνήκασιν, ὁ δ' ὁ τάλας ἐγὼ Κεστρεὺς ἂν εἴην ἕνεκα νηστείας ἄκρας, Diphilus. Κεστρέων νῆστις χορὸς Λαχάνοισιν, ὥσπερ χῆνες, ἐξενισμένοι, Theopompus. Τὰ πόλλ' ἄδειπνος περιπατεῖ; Κεστρῖνός ἐστι νῆστις, Anaxandrides. Ἐξιόντι μοι Ἁλιεὺς ἀπήντησεν φέρων μοι κεστρέας Ἰχθῦς ἀσίτους καὶ πονηρὸς (lego πονήρως paroxytonum) ἤγε μοι, Plato Comicus. In omnibus autem iam recitatis testimonijs νῆστις non species peculiaris κεστρέων, sed simpliciter eorum epitheton esse apparet. Si tamen cestrei nomen pro genere accipias, speciem eius νῆστιν esse cum Dorione dicere poterimus. Νῆστις solus piscium cestreus uocatur, hoc est ieiunus: quòd neq; carnem, neq; escam animatam ullam attingat, Athenæus. Aristophanes in Thesmophoriazusis νῆστιν absolutè dixit: Ἢ πολύπους, ἢ νῆστις ὀπτᾶται. Νῆστις intestini etiam nomen est, quod ieiunum ferè & uacuum reperitur. Grammatici, ut Eustathius, formant hoc uocabulum, à νη, priuatiua particula & σῖτος: ut pro νήσιτις dicatur νῆστις per syncopen, idem significans quod ἄσιτος & ἄπαστος. his enim omnibus in eadem significatione Homerus utitur. ¶ Λινεύς, mugil piscis, Hesychius & Varinus. Apud eosdem κόδαλα quoq; pro eodem pisce legitur. ¶ Hiantes & famelicos homines κεστρεῖς appellāt: & (*Comici*) Athenienses hoc nomine traducebant. est enim hic piscis gulosus & insatiabilis, Varinus. Cestrinus, κεστρῖνος, idem quod κεστρεὺς significat, piscem scilicet: aut hominem famelicum, ut Athenienses dicteria & scommata cōminisci solitos usurpabat: qua de re elegantes Anaxandridæ uersus, ut apud Eustathium in Odysseæ nonum extant, recitabo: esse autem huius poëtæ ex Athenæo constat: Ἂν μὲν γὰρ ᾖ τι σμικρὸν παντελῶς ἀνθρώπιον, καλεῖτ' αὐτὸν σαλαγμόν. Ὄπισθεν ἀκολουθεῖ κόλαξ τῳ; λέμβος ὠνόμασται. Τὰ πόλλ' ἄδειπνος περιπατεῖ; κεστρῖνός ἐστι νῆστις. Ὑφείλετ' ἄρνα ποιμένος παίζων; Ἀτρεὺς ἐκλήθη. Ἐὰν δὲ κριὸν, Φρίξος, ἐὰν δὲ κωδάριον, Ἰάσων. ¶ Κεστρῖνος, τὰ τόμια καὶ τεμάχη τῶν ἰχθύων, Etymologus. Larinum bouem in Pace Aristophanes nominat. Scholiastes, Lycus Rheginus (inquit) à Larino quodam bubulco (qui ab Hercule boues Geryonis acceperit, & ad mirabilem corpulentiam prouexerit) sic nominatum hoc genus boum ait. alij à laro (*aue nimirum*) dictos putant. Sunt qui rhī. syllabæ aspirent, & λαρινοὺς dictos interpretentur, (*à magnitudine pellium: ut ego interpretor, ῥινὸς enim pellis est. non à magnitudine narium, ut Cælius Rhod. uoluit. sic enim λαρίνοι potius dici debuissent, ut δείνοι*) aiunt autem in Chaonia huiusmodi boues esse, & cestrinos quoq; uocari. Clearchus apud Athenæum κεστρινίσκους παραιγιαλίτας dixit paruos mugiles iuxta litus degentes.

Mugil iners, Columella. Velox, Aristoteli & Plinio. Νήστεις, id est, ieiuni, poëtis diuersis, ut citaui in H.a. Πόνηροι, hoc est miseri uel infirmi, Eubulo & Platoni Comico. Πρηεῖς, ἁγνεῖς, δικαιότατοι, id est, Mites, benigni, iustissimi, Oppiano. Ὀπτάνιος (forte ὀπταλέος: quanquam & ὀπτανεῖον uocatur locus ubi carnes assantur) δ' εἰσῆλθε πελώριος ἱππότα κεστρεὺς, Matron Parodus. cognominauit autem equitem ab eo fortassis, quòd & uelocitate & saltu ualeat. *Epitheta.*

Saltu pollere mugilē & suprà in c. & modò inter Epitheta diximus. hinc & Diocles Θαλάσσης: Ἅλλεται δ' ὑφ' ἡδονῆς κεστρεύς. c.

Πόσος ἂν κεστρέας Πωλεῖς, δύ' ὄντας; δέκ' ὀβολῶν φησι. Βαρύ. Ὀκτὼ λάβοις ἄν; Εἴπερ ὠνῇ τὸν ἕτερον, Alexis. c.

Mugil è Sciatho apud ueteres celebris erat, Pollux & Clemēs in Pædagogo: Athenæi codex pro Sciatho habet Symætho. Ἔστω δ' ἡμῖν κεστρεὺς Ὑμήττιος, Antiphanes inter lautissimos cibos. Κεστρέα δ' Αἰγίνης ἐξ ἀμφιρύτης ἀγόραζε, Ἄνδρασι τ' ἀστείοισιν ὁμιλήσεις, Archestratus. Κεστρέα ἑφθὸν in Cotyis Thracum regis conuiuio Anaxandrides nominat. Ἄσιτος ἡμέραν καὶ νύχθ' ὅλην Κεστρεὺς λεπιδωτὸς, καὶ παχεῖς, χρωδεῖς, σαφεῖς, &c. Antiphanes. Anaxilas Matonis sophistæ edacitatem taxans, inquit: Τοῦ κεστρέως κατεδήδοκε τὸ κρανίον Ἀναρπάσας Μάτων; ἐγὼ δ' ἀπόλλυμαι. f.

Κεστρεὺς νηστεύει, παροιμία ἐπὶ τῶν δικαιοπραγούντων, ἐπειδὴ ὁ σαρκοφαγεῖ ὁ κεστρεὺς, Athenæus. Suidas interpretatur ἐπὶ τῶν δικαιοπραγούντων, ἤπερ δὲ φερομένων διὰ τοῦτο, καὶ μηδὲν πλέον ἐκ τῆς δικαιοσύνης κερδαινομένων, ἐπεὶ καὶ ὁ ἰχθὺς καθαρός ἐστι. Apostolius de gulosis: quoniam insatiabile sit hoc animal. Plura ad hoc prouerbium lege suprà in c. & in H.a. de uocabulo νῆστις. h.

DE CESTREI GENERIBVS DIVERSIS. VIDE ETIAM suprà, Corollario II. De Mugilibus, &c.

ADONIS uel Exocœtus piscis saxatilis est, de genere mugilum, γένος κεστρέως, Aelianus de animalibus 9.36. Clearchus apud Athenæum cestriniscis, id est paruis mugilibus litoralibus, qui longitudine octo maximè digitos æquent, similem esse tradit Adonin, &c. nos eum in A. elementi descripsimus.

DACTYLEVS, id est Digitalis, aliâs DIDACTYLEVS, id est, Bidigitalis, Mugilis genus est à latitudinis mensura dictum, quæ digitos duos non explet, ut tradit Euthydemus in libro de salsamentis. scribit enim εἴδη κεστρέων εἶναι σφηνέα καὶ δακτυλέα, καὶ σφηνέας μὲν λέγεσθαι, ὅτι λαγαροὶ καὶ τετρά- *Spheneus.*

γωνοι. hoc est, & spheneas sic nominari, (*quasi Cuneales à figura sphênis seu sphenisci, id est, cunei,*) quòd & graciles & quadrati sint, (*nam & cuneus qua parte crassior est, quadratus uel quadrangulus potius apparet: in alteram uerò partem gracilescit & attenuatur. sic & pisces isti nimirum à capite crassiore, unde & cephalis nomẽ factum, ex quorum genere sunt, paulatim attenuantur.*) τὰ δὲ τῶν διδακτυλαίων τὸ πλάτος ἔχει (*Legerim,* τοὺς δὲ δακτυλέας, *uel* τοὺς δὲ διδακτυλαίους, διὰ τὸ πλάτος ἔχειν) ἔλασσον τῶν δυεῖν δακτύλοιν.

SARGONES etiam inter Mugiles sunt: de quibus Aristoteles quinto de historia meminit, Sarges (Sarginos legit Rondeletius) eos appellando. Meminit & Athenæus. Sargus quidem piscium genus diuersum est, Massarius. Rondeletius Sargînum à cestreo uel ieiuno differre non putat: cuius hac de re uerba reperies suprà in Capite de Mugilibus in genere.

SIPHARVM in lacu Mugilum genus nascitur quod pinnis supinis caret, Aristot. de partibus animal. 4. 13. Eorundem meminit in libro de communi animalium gressu, ubi quo pacto natent, ostendit.

V. COROLLARIVM DE LABEONE, QVI ET BACchus seu Banchus aliâs dicitur.

A De Chelone quædam iam suprà scripsi, in Corollario de Cephalo A. Nomen huic pisci cum à crassiusculis & prominẽtibus labris inditum sit, χειλὼν, per ει. diphthongum in prima syllaba scribi debebat, παρὰ τὰ χείλη, sicut ab Aristotele scribitur Historiæ 8. 2. sed frequentiùs reperio per ε. nudum χελὼν. A labijs sunt labeones & χείλωνες, Camerarius: sed authorem nõ producit: & ut de homine dicatur χείλων, de pisce adhuc non inueni. quanuis enim orthographia sic postulabat scribi, consuetudo tamen ferè obtinuit, ut per epsilon scribatur, & ultimam acuat. per diphthongũ quidem χειλὼν Hesychio etiam gallinacei genus est. Χελώνη quoque pro labijs inuenitur. Non probo χελλῶνες in Eustathij commentarijs duplici λ. neque κωλῶνες apud Athenæum ex Diphilo: apud quẽ & χάλλωνες, quidam codices perperam habent pro χελῶνες, in recitatis Aristotelis uerbis de mugilum generibus. Χελμὼν, piscis quidam, Hesychius. uidetur autem uox corrupta pro χελὼν uel χελιδὼν, ut uel labeo uel hirundo piscis indicetur. Chilon uel Chylon apud obscuros quosdam, Albertum & huiusmodi scriptores pro chelon legitur, & cum cephalo uel peræa, suo tantùm muco uictitante confunditur. ¶ Labeonem ætas nostra caponem, ex magnitudine labiorum & capitis, appellat, Volaterranus. Nos suprà piscem caponem Romæ dictum, Lucernam esse, ex Gillio annotauimus.

Germanicè labeonem uocabimus ein Strymbarderen, id est striatum mugilẽ: nam & Galli aliqui à lineis, quæ à branchijs ad caudam æqualibus spacijs striarum instar protenduntur, (sicut & in alijs quibusdam mugilibus, sed minùs euidentes) uirgadellam nominant. Vel circumloquemur. Ein Harderen mit grossen leffzen.

Bacchus. Banchus. Bacchum potiùs quàm Banchum legendum esse apud Plinium, pro genere aselli piscis, admonet Massarius, cum ex uetustis codicibus, tum ex Euthydemi & Diphili recitatis Athenæo uerbis. Banchum uerò alium piscem esse inter mugiles minimum putat: Hermolai scilicet uerbis deceptus, qui & ipse banchum inter mugiles minimum esse ex Athenæo refert, duplici errore. non enim banchus apud Athenæum nec alium ullum quod sciam Græcum scriptorem legitur, sed bacchus tantùm, βάκχος, siue de asello, siue de mugile dicatur. est enim homonymõ ad utrunque. Magnitudine quidem inter mugiles hic piscis minimus non est, sed dignitate & salubritate postremus. γλαυκίσκοι, κέφαλοι, κεστρεῖς, μύξινοι, κωλῶνες, (lego χελῶνες,) ὅμοιοί εἰσι κατὰ τὴν προσφοράν. τὸ δὲ κεφάλου καταδεέστερός ἐστιν ὁ κεστρεύς: ἥσσων δὲ ὁ μύξινος, τελευταῖος ὁ κόλων, (lego χελὼν,) Diphilus. Ἱκέσιός φησι: Τῶν δὲ καλουμένων λευκίσκων πλείονα ἐστιν εἴδη. Ἄριστοι δ' εἰσὶν οἱ κέφαλοι καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν. δεύτεροι δ' εἰσὶ τούτων οἱ λεγόμενοι κεστρεῖς, ἥσσονες δ' οἱ μύξινοι: καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες, οἱ λεγόμενοι βάκχοι. εὔχυλοι δ' εἰσὶ σφόδρα (uidetur hic locus mutilus: addendum suspicor οἱ κέφαλοι) καὶ πολύτροφοι, καὶ εὐέκκριτοι. Eustathius quoque in Iliados N. hunc locum citans, legit χελλῶνες οἱ καὶ βάκχοι. Quòd autem postrema uerba, εὔχυλοι δ' εἰσὶ σφόδρα, &c. non de chelonibus accipienda sint, apparet: quoniam illos mugilum pessimos esse sentit: sed de cephalis, quos omnibus præfert: illis nimirum, qui non in litore & limò ut chelones: sed longiùs & in puro mari degunt: quos boni succi esse Galenus quoque fatetur: uentrem quoque illos promouere iam diximus: qua ratione etiam minùs alere uidentur. Rondeletij coniecturam non probo: qui in Hicesij uerbis, post καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες, punctum notat. deinde à nouo initio legit, οἱ δὲ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι. ut alij scilicet (inquit) uel capitones, uel myxini dicantur bacchi. Cum enim lectionem, qualis est, & Eustathius quoque legit, & Natalis de Comitibus similiter, (qui nuper Latinum reddidit Athenæum, multis, ut ait, codicibus Græcis collatis,) defendere possimus, nihil opus est innouari. Proximè dixerat Hicesius, Leuciscorum genera sunt, κέφαλοι, κεστρεῖς, χελῶνες, μύξινοι. quòd si nunc Bacchorũ nomine, (si ita legamus ut Rondeletius) uel aliud quintum genus, uel unum ex prædictis intellexisset, monere debuerat. At si ita, ut nos, & ut impressi ac manuscripti codices habent, legas: nihil, ut apparet, difficultatis est. In capite de mugilibus in genere Rondeletius scribit, chelones quoque bacchos dici, Hicesio teste: neque in lectionem an legitima sit inquirit. Itaque eodem in capite bacchos pisces quatuor diuersos facit: unum, asellorum generis: tres, mugilum: nempe chelonem, myxonem, & cestreum. Ego aselli genus, & chelonem mugilem aliter bacchi nomine uocari fateor.

teor. cestreum autem eodem nomine uocatum, nullo opinor authorum testimonio comprobari posse. Plinius quidem tricesimo secundo uolumine de felle piscium loquens: Auribus (inquit) utilissimum bati piscis fel recens, sed & inueteratum uino. item banchi quem quidam myxona uocant. Sed is locus mihi suspectus est: & fuit Hermolao quoque; cuius hæc sunt uerba: Est & asellus marinus, quandoque banchos appellatus Plinio. propterea additum hic (libro 32. cap. 7.) putauerim, post Banchi, quem quidam myxona uocant. Plinium quidem pleraque sua à Græcis transtulisse constat, hunc præcipuè locum. usitata enim Græcis nomina sunt Banchus (uel Bacchus potiùs) & Myxon. sed cum neque banchus per n. apud eos legatur, neque bacchum esse myxonem, sed chelonem (utrunque mugilum generis) memoria ipsum esse lapsum, uel aliter locum uitiatum suspicabimur: præsertim cum hoc passim frequentissimum Plinio sit, in iis maximè, quæ à Græcis transfert. ¶ Inueniuntur & in banchi piscis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculosis præclarè medentur, Plinius. Vbi iterum bacchi lego. nec referre puto eo nomine aselli an mugilis aliquod genus intelligas. omnium enim ferè lapilli, qui eos habent, piscium, simili mihi uidentur ad calculos pellendos facultate præditi. Rondeletius de cestreo: Lapides (inquit) in cerebro reperti aduersus nephritidem ualent. quem locum fortè ex Plinio transtulit, cum cestreum alio nomine etiam bacchum dici existimaret. Lapillos autem asello etiam pisci inesse constat.

Aristoteles libro 8. Historiæ cap. 2. cum cephalum χελῶνα πρόσγειον, id est litoralem esse dixisset; peræam uerò non litoralem, subdit, βόσκεται δὲ ὁ περαίας ἣ (τὴν potiùs) μύξαν τὴν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ· διὸ καὶ νῆστις ἐστὶν ἀεί. οἱ δὲ κέφαλοι νέμονται τὴν ἰλύν. Hic pro his uerbis, οἱ δὲ κέφαλοι, res ipsa postulat ut legamus, οἱ δὲ χελῶνες. eademque lectio ex Athenæo confirmatur, hunc locum sic recitante: ὁ μὲν χελὼν πρὸς τῇ γῇ νέμεται· ὁ δὲ φέραιος (περαίας) οὔ. καὶ τροφῇ χρῆται, ὁ μὲν φέραιος (περαίας) τῇ ἀπ᾽ αὐτοῦ γινομένῃ μύξᾳ. ὁ δὲ χελὼν, ἄμμῳ καὶ ἰλύϊ. C

Deterrimus mugilum chelon est, ut diximus: ut qui in litore cœnoso, & prope paludes, & ad fluuiorum ostia maximè uictitet. F

Chelônis piscis adeps (& hepar) cum succo fœnigræci solutus & illitus in labris & pelmasin, id est plantis pedum, fissuras egregiè sanat. Fel autem eius chimetla curat, Kiranides. G

Labeones à prominulis inferioribus labris dicuntur: qui hæc cognomenta Romanis familiis indiderunt, Iouius. Camerarius Labiones per i. scribit. Labra, à quibus brocci, labeones dicti; & os probum durius ue animal generantibus, Plinius libro 11. H.a.

VI. COROLLARIVM, DE MYXONE.

Myxinus scribitur apud Athenæum, μύξινος proparoxytonum: Eustathius penanflectit, ut ἀφυδῖνος. Aristoteles μύξων habet: quod magis placet quàm μύξος, ut Athenæi codex noster ex eo repetit. Μύζων quidē per ζῆτα non probo: & si quis etiā ita scriberet, o. magnū seruandū esset in obliquis. De hoc pisce iam in præcedentibus passim inter Mugiles quædam prolata sunt. Ἡ μύξα ἐκ τοῦ μύζειν λέγεται: & metaphoricè etiam μύτις (in sepia) ab eodem uerbo. & μυξῖνος, parui mugilis genus, Eustathius. Et rursus: Et quoniam myxini leuciscorum, qui ab albo colore denominantur, species sunt: uerisimile est ipsorum quoque nomen à muco lacteo, ut Oppianus appellat, esse factum, παρὰ τὴν γλαγόεσσαν μύξαν. Banchum aliqui myxona uocant, Plinius. super quo loco coniecturam nostram exposuimus proximè retrò in Chelône. Est apud Aristotelem pholis, quæ mucorē, quem ipsa emittit, sibi obducit, ita ut in eo quasi cubili quiescat. De hoc Vuottonus dubitat, idem ne sit myxoni piscis, an eiusdem saltē generis. sed Rondeletius probè distinxit. Myzones siue Myxones Mugilum genus etiam hac ætate Græci Myxones appellant: qui Niceam accolunt Massonos nuncupant, Gillius. ¶ Germanicè Myxonē probè uocabimus ein Schlymbarderen. nam quòd Græci myxam, Latini mucum, nostri Schlym appellant. Qui myxonē esse putant piscem à nostris Trüsch, Gallis Lotam uocatum, falluntur. A Pholis

Tripatinum nominat Plinius, ex murænis, lupis & myxone piscibus. Vide in Lupo F. E

Myrinus, mugil & capito, si pluuiæ modum excesserint, facilè excæcantur, Aristot. Historiæ 8.19. Rondeletius pro myrino, myxinum restituit. Vt alibi quoque pro μύκων (ubi Gaza papauer transtulit) legit μύξων.

DE MVLLO, BELLONIVS.

Trigla iis potissimùm, qui mari abluuntur, notissima esse solet, longius tamen in Mediterraneis ferri, si cum pipere in pasta incocta condiatur. Parisienses uulgò Rougetos barbatos, uel Surmuletos appellitant, ad aliorum piscium discrimen, quos *Mulli Geneatis nomine, id est imberbis illis uenire solet. Veneti à barbis Barbonos, Burdegalēses & Baionæ Barbarinos dicunt. A (F)

Perpaucos admodum pisces noui, qui Triglæ naturā sortiantur. Nam is nec lingua, nec dentibus os communitum habet. Squamis Mullus latiusculis contectus est, sed quæ leui contactu auferantur: tamē ubi ablatæ sunt, rutilus color multò pulchrior in cute apparebit. Tota piscis moles B

rubet quidem, sed ueluti uersicoloribus lituris notata rubris & luteis, & in quibusdam purpureis comperitur. Mulli ut plurimùm non excedunt palmum, neq; binis libris grauiores fiunt, quod iam ab omnibus antiquis testatum est. Ideo persæpe Mullum bilibrem dixerunt. Mullus Scarum propemodum referret, ni Scarus paulò latior esset: uentrem ferè planum habet: ideo non falli creduntur qui trilaterales triglas censuerunt. Caudam habet bifurcam, idcirco laterum pinnas ueluti in acutum tendentes. Pinnas duas in tergore gerit, quarum anterior ceruici multum uicina est. Altera uerò non longè à cauda distat: duas præterea sub uentre gerit, alteram inter anum & caudam. Oculos erui magnitudine: Barbis duabus sub mento seu cirris albis, mollibus, flexilibusq;, ueluti Mystus barbatur. Stomachum forma rotundum: œsophagum habet gracilẽ, oblon-
(C) gum & tenuẽ. Integras deglutit Chamulas, Tellinas, Mitulos, Pectines & Conchulas passerum modo, quas in stomacho conficit. Hepar in latere sinistro situm habet. Felle non est admodũ grandi præditus. Cæcis siue appendicibus pluribus communitus est.

F Veneti Triglas, apud quos affatim capiuntur, incoquũt, & in succo acido & piperato immergunt: Sciunt enim eas dura carne constare, ut tali modo diu incorruptas seruent: Siquidem hac ratione conditas per urbem uendentes circunferunt. *Aëtius.* Aëtius eadem quæ Galenus de Mullo habet: Ex pelagijs piscibus (inquiunt) est Mullus, is æstimationem apud homines reperit, tanquam excellenter in cibo iucundus sit. Habet autem duriorem omnibus pelagij generis carnem, non pinguem, sed friabilem: & propterea magis quàm alij pisces nutrit, ubi probè concoquitur. Quidam iecur eius & caput uoluptatis gratia magnifaciunt. Hic quoq; pelagicis piscibus annumeratur, inquit Galenus. Celebratur autem apud homines, tanquam uoluptate cibos reliquos superet. *Galenus.* Omnium fermè aliorum carnem habet durissimam, & ualde friabilem: quod idem est, ac si dicas, nihil in eo esse lentoris neque pinguedinis. Nutrit certè, cum probè confectus fuerit, omnibus alijs piscibus copiosius alit. Diximus autem anteà, quòd cibus durior, ac crassiorum partiũ, & (ut sic dicam) terrestris, alimentum corpori præstat copiosius, quàm humidior ac mollior: præsertim quando præter id, substantiam habet corpori alendo accommodatam ac familiarem, quæ substantia uoluptate iudicatur. Nam alimenta quæ tota substantia ab alendis animalibus sunt aliena, ea aut non prorsus, aut insuauiter manduntur. Ex familiaribus uerò quemadmodum humidius minus nutrit: ita coquitur facilius ac distribuitur. Ergo Mulli caro iucunda quidem est, ut quæ alimentum est hominum naturæ accommodum. Et quanquam alijs piscibus sit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & pinguedinis expers cum quadam acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria, statim ut sumpta fuerunt, celeriter implent, & appetentiam euertunt. Præterea, quod maius est, compluribus deinceps diebus ipsorum esum non sustinemus. *Hepar.* Verùm Mulli hepar à gulosis propter uoluptatem summopere expetitur. Quidam uerò ipsum per se mandere nolunt: sed garelæum, quod uocant, in uase cum pauxillo uini præparantes, in eo uiscus ipsum tantisper comminuunt, quoad totum simul ex ipso & humidis præparatis succus unus fiat simplex ad sensum & similaris, in quo Mulli carnes intinctas mandunt. At mihi profectò nequaquam tantæ suauitatis esse uidetur: neque tantam corpori utilitatem adferre, ut tantopere sit concupiscendum, uti nec ipsum caput. *Caput.* Quanquam gulosi hoc quoque laudant, ac secundas post iecur ferre prædicant. Cæterùm intelligere nequeo, cur permulti grandissimos *Maximi mulli.* Mullos emptitent: cùm nec adeò suaui sint carne, ut minores: nec ad coquendum faciles, ut quæ dura admodùm est. Ob eam igitur causam, cùm quendam aliquando interrogassem, qui ingenti pecunia prægrandes Mullos emerat, quid esset quòd illos tantopere expeteret: respondit, se primùm propter hepar illos tanti emisse, tum autem propter caput. Verùm hactenus de Mullis hęc dixisse, huic sermoni, in quo utilitatem inquirere instituimus, satis fuerit. Porrò optimi Mulli fiunt, ut alij etiam omnes pisces, tum propter mare purum, cùm propter alimenta. *Lib. 3. de alim. facult.* Nam qui cancellos uorant, & grauiter olent, & insuaues sunt, & ad coquendum difficiles, & mali succi: hos porrò dignosces, si prius quidem, quàm uescare, uentrem resecueris. Inter uescendum uerò ipse statim gustus ac olfactus iudicium adferet. Hactenus Galenus. Idem alibi sic de Mullo scribit, Mulli uerò quòd dura eorũ caro sit, & ab excrementis pura, nõ sunt ad saliendum accõmodi. Itẽ libro de attenuante uictu ita habet: Qui autem uitam in maiore otio, ac quietè degunt, ijs non modò ab eiusmodi suum esu est temperandum, uerumetiam à syluestribus: Abundè enim fuerit eis auibus montanis uesci, & piscibus saxatilibus, utputa Iulide, Fuca, Merula, Turdo, Scaro: & in summa, omnibus quæ habent carnem mollem simul ac friabilem. Mullorum friabilis quidem est, non tamen mollis. Item paulò pòst habet, Quum igitur saxatiles desunt, Asellos, Mullos, & alios eiusdem generis pelagicos possumus exhibere, & eos potissimùm qui cum sinapi manduntur: cuius generis est Scorpius.

DE MVLLIS, RONDELETIVS.

A Mulli, hirundinibus & cuculis similes sunt, (ut ex Speusippo diximus) plus æquo à ueteribus laudati. Horum plura sunt genera, quæ singillatim exponemus. Dicitur à Græcis τρίγλη, *Libro 7.* non τρίγλα, ut docet Athenæus. Nam fœminina nomina in λα desinentia, alterum λ postulant, ut σκύλλα: quæ uerò γ annexum habent, in η desinunt, ut τρώγλη, ἄιγλη, ζεύγλη. Quanquam in excusis

Aristotelis

Aristotelis exemplaribus sæpe τρίγλα legitur. Cur τρίγλη dicatur, ostendit ex Aristotele Athenæus: Scribit Aristoteles in quinto de animalibus, mullum ter parere, piscatores id conijcere ex eo quòd quibusdã in locis ter fœtura appareat, fortasse igitur inde nomen habet. Id cõfirmat Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν, τρίγλαι δὲ τριγόνοισιν ἐπώνυμοί εἰσι γονῇσι. Accipiunt triglæ à terno cognomina partu. Non igitur quòd triformis sit, sed quòd ter pariat, τρίγλη nominata est. Mulli nomẽ Fenestella à colore mulleorũ calceamentorũ datum putat, autore Plin. lib. 9. ca. 17. De mulleis uerò hæc Festus Pompeius: Mulleos genus calceorũ aiunt esse, quibus Reges Albanorum primi, deinde patritij usi sunt, quos putant à mullando, id est, suendo dictos. Mulleos igitur purpureos fuisse oportet, cùm mulli sanguinei, id est, purpurei sint. Ouidius in Halieutico: Tenui suffusus sanguine mullus. Et Oppianus rosei coloris esse ait: τρίγλης δὲ ῥοδόχροα φῦλα νέμονται. Vel uarios mulleos fuisse oportet, cùm mulli magna ex parte purpurei sint, aliqua parte candidi, alia liuidi: habent & lineas aureas parallelas. Maximè cùm expirant, colorem mutant. Plinius: Mullum expirantem uersicolori quadam, & numerosa uarietate spectari proceres gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallescentem, utiq; si uitro spectetur inclusus. Ego frequenter in litore expirantes & uariè colorem mutantes uidi. Epicharmus τρίγλας κυφὰς nominat apud Athenæum, quòd capite sint repando, ut opinor, maximè barbam habentes. Sophron apud eundem τρίγλας πίονας, id est, pingues, parum apto epitheto. Nam mulli, autore Galeno, omnium ferè aliorum carnem habent durissimam, & ualde friabilem, quod idem significat, ac si dicas, nihil in ea lentoris, neq; pinguedinis.

Ibidem. cap. 9. — *Mulli nomẽ Latinũ, & color.* — *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.* — *Ibidem.* — *Libro 7.* — *Lib. 3. de alim. facult.*

Mullus hodie à Romanis, cùm iam uetus Latinum nomen exoleuerit, trigla dicitur: à Venetis barboni: à Burdegalensibus barbeau: à Gallis surmulet: à nonnullis barbarin: ab alijs moil, id id est, maris perdix: (*à mullo potiùs hoc nomen detortum coniecerim,*) à Cretẽsibus nomine composito ex Græco corrupto & Veneto τριγλημπαρμπούνι: ij enim β per μπ efferunt.

Nomina gentiũ diuersarum.

Mullorum ut diximus, plures sunt differentiæ: alij enim barbati sunt, qui γενειᾶται à Sophrone dicuntur: ἐπεὶ αἱ τὸ γένειον ἔχουσαι ἡδίονές εἰσι μᾶλλον τῶν ἄλλων: quoniam qui barbam habent, cæteris sunt suauiores. Alij barbati non sunt, qui distinctionis gratia ἀπώγωνες, id est, imberbes à nobis dici possunt. Rursus barbatorum differentiæ à loco succiq; bonitate inueniuntur, alij enim in alto mari degunt, qui omnium sunt optimi. alij in marinis stagnis & cœnosis litoribus, unde lutarij dicti, uel quòd lutum oleant, uel quòd luto uescantur. Plinius: Lutarium ex his uilissimi generis appellant. Huiusmodi permultos habemus in stagno nostro. Itaq; quemadmodum Plinius purpurarum genera plura pabulo & solo discreta facit: ita & mullorum genera discernere possumus, ut aliud sit lutense, putri limo: aliud algense, alga enutritum: aliud quod aliorum piscium carne uescatur. Eodem modo à locis differentiæ sumentur.

Differentiæ. — *Lib. 9. cap. 17.* — *Lib. 9. cap. 37.*

DE MVLLO BARBATO, RONDELETIVS.

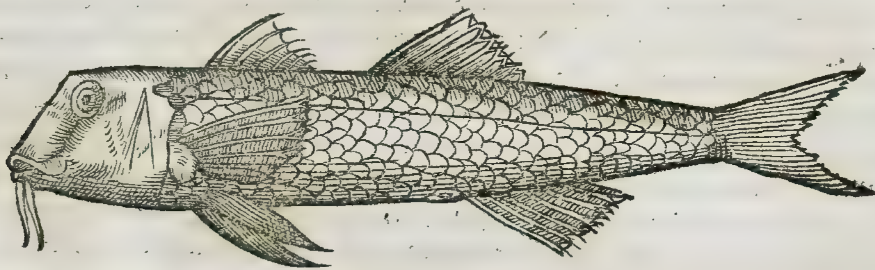

MVLLVS barbatus in alto mari, in marinis stagnis, & litoribus uiuit: rarò inter saxa, nisi luto, arena, musco obducta sint. frequentissimè in mari nostro capitur. C

Pedalem magnitudinem attingit. Plinius lib. 9. cap. 17. Mullis magnitudo modica, binasq; libras ponderis rarò admodum exuperant, nec in uiuarijs piscinisq; crescunt. Septentrionalis tantùm hos & proxima Occidentis parte gignit (*Alia lectio, non gignit*) Oceanus. Martialis: B

Nolo mihi ponas rhombum, mullumq; bilibrem. Horatius trilibrem dixit,

Laudas insane trilibrem mullum. Seneca in epistolis scripsit mullum quatuor librarũ pondo Tiberio Imperatori donatum, quem in macellum cùm deferri & uenire iussisset, ab Octauio quinq; sestertijs emptum fuisse. Mullum octoginta librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, teste Plinio, quod credibile nõ est. Mullus à capite ad caudam lineas habet aureas. Color eius purpureus per squamas nõ aliter quàm per pellucidum cornu conspicitur: sunt enim eæ magnæ, tenues, serratæ, obliquo situ dispositæ, facilè deciduæ. quæ cùm deciderint, ruber ille color ueluti nitens purpura apparet, lineæ uerò aureæ euanescunt. Capite & dorso est gibbo, oculis rufis, ore paruo, sine dentibus. Ex inferioris maxillę extremo cirri duo, molles, cãdidi pendent, unde barbatuli à Cicerone, & barbati à Varrone (lib. 3. de re rust.) cognominant. Et has maxillæ apophyses seu appendices barbam appellauit Plin. lib. 9. cap. 17. Mulli, inquit, barba gemina insigniuntur inferiori labro. Pinnas habet duas ad branchias aurei coloris: in supina parte itidem duas candidas, à podice aliam, in dorso duas, prior ex firmioribus, posterior ex mollioribus

Libro 15. — *Lib. 9. cap. 18.* — *In Parad.*

Partes internæ. aculeis constat. Cauda rubet. Gula parua est, uentriculus paruus cum innumeris appendicibus. Hepar ex albo rubescit, felle caret, quam ob causam ex hepate condimētum paratur, de quo posteà. Splen nigricat exiguusq́ue est, cor triangulare, branchiæ quaternæ & duplices.

C (F) Partes internæ facilè putrescunt, quamobrem cùm mulli longa uectura seruari non possint, raró Lutetiæ, & in magnis urbibus procul à mari dissitis uenales reperiuntur. Cumq́ue in Oceano sint maximi, præsertim in Britannia, qui procul amandare uolunt, priùs coquunt, farinaq́ue probè subacta pistaq́ue concludunt. Cur facilè putreant, in causa esse puto uictus rationem: luto enim & sordibus sæpiùs uescuntur, ut mox fusiùs ostendemus. *Partus.* Mullum ter anno parere autores sunt Plinius, Oppianus, Athenæus Aristotelem secuti. Oppiani & Athenæi locos superiore capite protulimus. *Lib. 9. cap. 17.* Plinij uerò locus est huiusmodi: Mulli pariunt ter anno: his certè toties fœtura apparet. Quæ ex Aristotelis libro 5. cap. 9. de historia animal. sumpta sunt, quo loco docet Aristoteles alios pisces semel tantùm parere anno, ut thynnum, cestreum, cæterosq́ue quos χυτοὺς uocat, Gaza fusaneos: alios bis, ut sargum uêre & autumno, triglam uerò ter. Quę tam apertè dicuntur, ut hoc loco de Aristotelis sensu dubitare nemo possit: at qui alium eiusdem operis locum cum hoc diligentiùs contulerit, non parum certe de mulli partu ambiget. Locus is est: Vltimi gregalium pariunt mullus & coracinus, pariunt autem autumno, (περὶ τὸ μετόπωρον.) Mullus in limo parit, quare serò fœtificat: lõgo enim tempore limus frigidus est. Si mullus autumno tantùm parit, ultimus scilicet gregalium, atq́ue serò: qui fit ut ter anno pariat? Nam ter autumno uno parere uerisimile non est. *Libro 7.* Athenæus recitata Aristotelis sententia, qua ter anno parere asserit, subiungit ter tantùm uitâ parere: reliquo tempore sterilem esse, quòd in ipsius utero uermiculi nascantur, qui semen deuorant. Sed locum Athenæi, quia in ijs quæ extant exemplaribus, indistincte & inemendate legitur, adscribere non grauabimur, ut lucem ei aliquam afferamus. τὴν τρίγλην φησὶν Ἀριστοτέλης τρὶς τίκτειν τοῦ ἔτους ἐν πετραίοις ζώοις, τεκμαίρεσθαι λέγων τοὺς ἁλιεῖς ἀπὸ ἐκ τοῦ γόνου (*τρὶς additur in nostro codice. & sic habet Aristot. historiæ 5.9.*) φαινομένου περί τινας τόπους. Μήποτε οὖν ἐντεῦθεν ἐστὶ καὶ τὸ τῆς ὀνομασίας; ὡς ἀμίαι ὅτι οὐ κατὰ μίαν φέρονται, ἀλλ' ἀγεληδόν: σκάρος δὲ, ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, (*καὶ σκαρεὶς, additur. fortè καρεὶς: nisi σκάρος & σκαρεὶς, ita sit unus piscis, ut τρίγλη, τριγλίς: κάμμαρος, καμμαρεὶς, &c. Eustathius quidem hunc locum repetens, σκαρεὶς habet, ut & Natalis interpres Latinus.*) ἀφύαι δὲ, ὡς ἂν ἀφυεῖς οὖσαι, τουτέστι δυσφυεῖς: θύννος δὲ ἀπὸ τοῦ θύειν. ἔστι γὰρ ὁρμητικὸς περὶ τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴν, διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ οἴστρου ἐξελαύνεσθαι. ἔστι δὲ καρχαρόδους, συναγελαστικὸς, (*συναγελαστικὴ habet codex noster, ut referatur ad τρίγλην: ut sensisse uidetur Athenæus. nam post σαρκοφάγος, non legitur τρίγλη, quod Rondeletius apposuit, sed τὸ δὲ τρίτον τεκοῦσα, tanquam de eodem adhuc pisce. quanquam καρχαρόδους non est. Rondeletio enim & Bellonio testibus dentes non habet, ut in hoc aberrârit Athenæus, sicut & in cestreo. Natalis quidem Latinus interpres non ubique probatus, ad thunnum hæc, sicut Rondeletius, refert.*) παντότικτος, καὶ σαρκοφάγος. Τρίγλη τρίτον τεκοῦσα (*codex impressus habet τελευτᾷ, sed Eustathius & Varinus meliùs τεκοῦσα.*) ἄγονός ἐστι. γίνεται γάρ τινα σκωλήκια αὐτῇ ἐν τῇ ὑστέρᾳ (ὑστέρᾳ) ἃ τὸν γόνον τὸν γινόμενον κατεσθίει. Hæc si quis cum uulgari lectione conferat, longe dilucidiora esse fatebitur. Cùm autem de trigla cœpisset dicere Athenæus, ac in eius atq́ue aliquot aliorum piscium etymum diuertisset: de eadem continenter scribit, post tertium partum sterilem esse. hoc satis demonstrat sequens contextus, in quo de trigla plura tradit. *Loci in quibus agit.* Aristoteles lib. 8. de hist. anim. cap. 13. mullum inter litorales numerat: item Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν, & Plinius lib. 9. cap. 17. Galenus inter pelagios. Qui barbati sunt, in litoribus sæpiùs capiuntur, imberbes in alto mari. *Victus.* Vt locis, ita uictus ratione, & proinde succi bonitate mulli à sese differunt. Aristoteles (lib. 8. de hist. anima. cap. 2.) scribit, alga, conchis, cœno, carne uesci. *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.* Oppianus sordidissimis quibusq́ue cibis, ut hominum cadaueribus, nullumq́ue in mari esse piscē qui sordes tam auide appetat, tantumq́ue aquatilia omnia spurcitie uincere, quantum sus terrena reliquas animantes.

Τρίγλης δ' οὔ τινα φημὶ χορεστοτέρην ἐδωδαῖς
Φορβέεται, ἱμείρει δὲ δυσώδεος ἔξοχα δαιτός.
Πυθομένοις, εὖ τ' ἄν τιν' ἔλῃ στονόεσσα θάλασσα,
Ἤθεα, φυρομένοισιν ἀεὶ περὶ γαστρὸς ὁρμήν.
Οἷα ἐνὶ χερσαίοισιν ἀριστεύουσ' ἀγέλῃσιν.
Τέρπεται. πᾶσαν γὰρ ἄσην ἁλὸς ἥν κε κίχῃσι
Σώμασι δ' ἐκπάγλως ἐπιτέρπεται ἀνδρομέοισιν
Εἴκελα δ' τρίγλῃσι, σύεσσί τε, φημὶ τετύχθαι
Ἄμφω δ', αἱ μὲν ἔασι διάκειτοι ἐν νεπόδεσσιν,

F Mulli ij optimi iudicandi sunt, qui in maxime puro mari, cibis optimis, minimeq́ue sordidis uescuntur. *Libro 8.* Vt Diphilus apud Athenæum scribit, mulli caro stomacho grata est, subastringēs, dura, corruptu difficilis, aluum sistit, maxime super carbones assa. In sartagine frixa, grauis est, concoctu difficilis. quouis autem modo parata omnis, sanguinem elicit. *Lib. 9. cap. 17.* Laudatissimi, inquit Plinius, qui conchylium sapiunt. Hæc cùm ita sint, iure mirum uideri possit: cur tam prodigo luxu insignis & pretiosus ab antiquis habitus sit mullus. Nam si alimenti copiam, quam præstat, spectes, omnes alij pisces qui præterquàm quòd dura, etiam glutinosa sunt carne, copiosiùs alunt. si suauitatem gratiamq́ue succi, à multis saxatilibus, alijsq́ue ea laude superatur. *Lib. 9. cap. 17.* M. Apicius, ut scribit Plinius, ad omnem luxum ingenio mirus, in sociorum garo mullos necari præcellens putauit, atq́ue è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim est facilius dixisse, quàm quis uicerit. *Hepar.* Ego in garo ex encrasicholis, in oleo & aceto igni liquatis confecto hepar mulli comminuo, cultelloque tantisper misceo, dum unus ex omnibus succus fiat, ex eoq́ue condimento carnem mulli edo: *Caput.* caput uerò, quia multū huius condimenti ebibit, fugitur: ideoq́ue laudatur, non quòd aliquid aliud quod

quod probandum sit, habeat. cõtinet enim duntaxat cerebrum, annexæ sunt branchiæ quæ edendo non sunt.

Mullorum assiduo cibo aciem oculorum hebetari tradunt Plinius lib. 32. cap. 7. & Dioscorides lib. 2. cap. 24. Et mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri, inquit Plinius: uel quia spiritum animalem absumit, (*hic cibus, quæ Rondeletij coniectura est*) uel conturbat. Si mullus uiuus in uino suffocatus fuerit, & id uir biberit, rei uenereæ operam dare non poterit, inquit apud Athenæũ Terpsicles. Si uerò ex eodem uino mulier biberit, non concipiet. Cùm igitur ueneris incendia restinguat, eam ob causam contra omnia ueneficia ex menstruis mulierum auxiliatur, ut etiam author est Plinius. Mulieres enim huiusmodi philtra parant, ueneris inflammandæ causa: qua uti cùm mullorum esu uiri prohibeantur, à mulierum amore abhorrent, illasq́; fugiunt. multò uerò ad id efficaciores reddentur mulli, si edantur saliti uel aspersi ea chrysocolla (*aliqui tamẽ chrysocolla factitia in corpus sumpta uenerem accendi putant*) qua nunc aurifices aurum ferruminant, quamq́; Arabico uocabulo baurach appellant.

G *Ibidem cap. 10.* *Lib. 7.* *Lib. 32. cap. 15.*

Fortasse ob id quòd castos uiros efficiat, Dianæ sacrum esse mullum, non ineptè aliquis cum ueteribus fabulari possit, quanquam alij ueteres Hecatæ attribuant (quæ eadem est cum Luna & Diana, ut author est Aristophanis interpres, & in natura deorum Phurnutus) ob nominis cõmunionem: est enim, ut ait Athenæus τριοδῖτις, καὶ τρίγληνος, καὶ ταῖς τριακάσι δ' αὐτῇ τὰ δεῖπνα φέρουσι. id est, triuia est Hecate, tres habet oculos, trigesimo & ultimo die mensis, siue in neomenia cœnã illi mittebãt. uel quia, autore Apollodoro, ut citat Athenæus, τρίμορφος ἡ θεός, id est, triformis est dea. unde Vergilius dixit: Tergeminamq́; Hecatem, tria uirginis ora Dianæ. Et Ouidius:

Ora uides Hecates in tres uergentia partes, Seruet ut in ternas compita secta uias.

Hegesander mullum in Dianæ sacris circumferri scripsit, quia censetur lepores marinos hominibus mortiferos sedulò uenari & deuorare: quod cùm summo mortalium commodo faciat, uenatrici deæ uenator piscis dedicatur. Simile quid tradit Plutarchus. Mullum Eleusiniæ sacerdotes colere, & Iunonis apud Argiuos antistitem (fœminam τὴν ἱέρειαν) ob animalis reuerentiam eo abstinere: marinum enim leporem exitialem homini mulli necant, cumprimisq́; infestant. Quare tanquam hominum amantia, & ijs salutaria animantia securitatem hanc obtinere. Item Plinius: Lepore marino uescitur unum tantùm animalium, ut nõ intereat, mullus piscis, & tenerescit tantùm, & ingratior uiliorq́; fit: Eundem leporem marinum uenatur & deuorat scarus, autore Athenæo libro 8. cap. 2. Sed quibus de causis hoc loco Athenæus lapsus sit, uel locus is sit mendosus in Scaro exposuimus, non solùm Plinij, sed etiam Aristotelis autoritate freti, qui disertè tradunt scarum alga, herbisq́; uesci, non alijs piscibus. His probatissimorum autorũ testimonijs rationem addidimus quam suo loco leges. Locus uerò Athenæi is est: ὁ δὲ σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρός, γλυκύς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, εὐκοίλιος. τούτων δὲ ὁ πρόσφατος ὕποπτος, ἐπειδὴ τοὺς θαλαττίους λαγὼς θηρεύοντος σιτοῦνται.

H. h. *In libello* Πότερα *&c.* *Lib. 32. cap. 1.* *An scarus etiã lepores marin. deuoret.*

Cùm igitur mulli lepore marino uenenatissimo animali uescantur, ob hanc maximè rationem non solùm quia in lutulentis sordidisq́; locis degunt, ex Galeni consilio exenterandi sunt, contra coquorum consuetudinem qui integros coquunt: reiectis enim intestinis, uentriculoq́;, minùs periculosi erunt. quanquam aliquando gallinas ederimus in quarum ingluuie serpentes reperti fuissent, & lacertos marinos quos scolopendris marinis uesci anatome nos docuit.

F

Mirum illud quod de mulli torpedinisq́; antipathia scribit Alexander Aphrodisieus, οὐδεὶς δὲ καὶ τὴν θαλασσίαν νάρκην ἀγνοεῖ, πῶς διὰ τῆς μηρίνθου τὸ σῶμα ναρκοῖ· τρίγλη δὲ κρατουμένη ἀντιπαθεῖ τῇ νάρκῃ. Nemo ignorat torpedinem marinam per funiculum corpori stuporem inducere, cui trigla contrectata contraria ui resistit.

D *In præfat. lib. 1. problem.*

Hæc de mullo tantopere à ueteribus celebrato, quem nos graphicè depinxisse certissimum est: id enim confirmant cum cuculo, & hirundine corporis similitudo: color ille magna ex parte roseus, qui uel cum minio certare possit, alia ex parte uarius color, maximè quum expirat. Præterea illa barba inferiori labro propendens, tum carnis substantia dura, sicca, & maximè friabilis, ad hæc magnitudo modica. Postremò nominis Græci uestigia ad hæc usq́; tempora à quibusdã gentibus seruata.

A *Mullum uerum à se exhibitũ.*

DE MVLLO IMBERBI, RONDELETIVS.

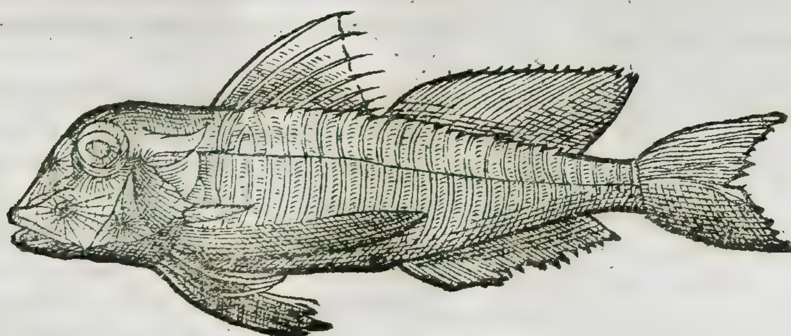

A IMBERBIS mullus is eſt, qui à noſtris imbriago (*Sic etiam lepus mar. quòd expreſſus ſuccum remittat inſtar uini rubri*) dicitur, ab inſigni rubore: ebrioſis enim, quos imbriagos noſtri uocant, ſæpius rubet facies. Ab hoc igitur exaturato & ſplendido rubore piſci iſti nomen à noſtris datum eſt.

B Piſcis eſt marinus, rarus, hirundini & cuculo corporis figura ſimilis, colore magis rubro. Capite magno, ſtellulis cælato. Oculis magnis. Ore paruo, cuius pars interna cinnabaris colore eſt, ut in hirundine, ſine dentibus. Os branchias operiens in aculeos terminatur ad caudam ſpectantes. Ad branchias pinnæ ſunt duæ rubræ cum appendicibus aliquot, ut in hirundine & cuculo diximus: in uentre duæ aliæ. Cute aſpera contegitur & rubra in dorſo & lateribus: nam uentre eſt candido, ad quem à dorſo lineæ multæ ductæ cernuntur. A capite ad caudam dorſo medio duo ſunt acutorum oſsiculorum ordines cauum efficientes: è cuius medio pinna rubra aculeis conſtans erigitur, cuius pinnæ aculei parum ſerrati uidentur, id quod in nullo alio piſce pręterquam in eo qui ſagittarius uocatur, comperi: quanquam anthiæ idem tribuant ueterum ſcriptorũ nonnulli. Sequitur alia pinna ueluti è mollioribus pilis conſtans. Cauda rubra eſt, ſcorpionis caudæ ſimilis: Ventriculum paruum habet cum appendicibus multis & longis. Deniq; partibus omnibus internis mullo barbato ſimilis eſt.

C Vêre ouis multis diſtentum uentrem habet.

F Carne eſt dura ſiccáque.

A Hunc piſcem ex mullorum genere eſſe, certiſsimo ſunt iudicio tum maxima cum hirundine, cuculo, mullo barbato ſimilitudo, tum inſignis ſplendiduſq; rubor: nihilq; omnino reclamat, niſi quòd ueteribus parum notus fuiſſe uidetur, qui de ſolo mullo barbato uidentur ſcripſiſſe.

Ex mullorũ genere eſſe hunc piſcem.

DE MVLLO ASPERO, RONDELETIVS.

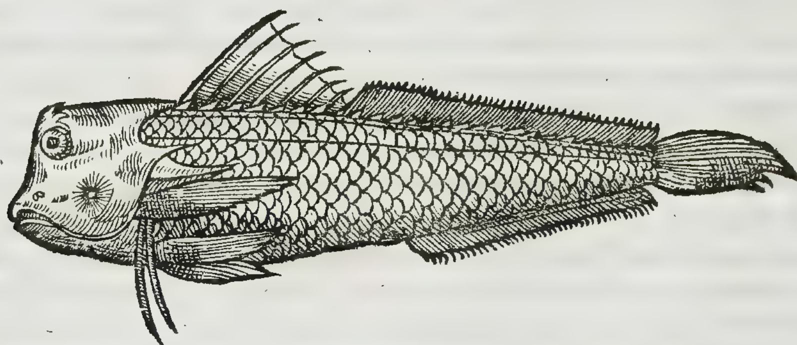

A EX genere mullorum imberbium is eſt, qui à noſtris cauillone dicitur à claui lignei, qui cauille à noſtris uocatur ſimilitudine.

B Eſt enim corpore breui, terete, digiti magnitudine: colore minij, uel ualde purpureo. Capite, branchijs, pinnis, mullo proximè deſcripto ſimilis: ſed ſquamas habet paruas, ſerratas, obliquè ſitas. A capite ad caudam lineam ex ſquamis contextam. Pinnarum quæ ad branchias ſunt, color eſt uarius: nam parte exteriore candidæ ſunt, parte interiore ex uiridi nigreſcunt, quemadmodũ milui pinnæ. Ventriculo eſt paruo cum appendicibus paucis. Hepar habet candidum, ſine felle, longius quàm in alijs huiuſmodi piſcibus: ſplenem paruum ex rubro nigricãtem. Branchias quaternas duplices.

F Carne eſt dura ſiccaq; à cuculi carne non diſcrepante.

A Hunc piſcem ob ſimilem corporis figuram, ſimilem colorem, mullorum generi ſubieci, & à ſquamarum aſperitate mullum aſperum nominaui, cum nullum aliud nomen, imò ne mentionẽ quidem ullam piſcis iſtius, apud antiquos ſcriptores legerim.

DE MVLLO MARINI STAGNI, RONDELETIVS.

A EX aliquot mullorum generibus lutarium Mullum uiliſsimi generis Plinius appellat à luto.

D Hunc ſemper Sargus ſequitur, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum.

C Hic Mullus litoralis eſt, ſed & optimo iure qui in ſtagnis degunt, lutarij uocari poſſunt, quod illic cœno uiuant.

B F Multò maiores marinis fiunt, non tamen ideo meliores: quos tamen nonnulli magnitudinis cauſa præferunt, cùm tamen bonitate & ſucci præſtantia multùm diſtent. Figura ſimiles ſunt, colore minùs purpureo, ſquamis tenacioribus, lineis aureis à capite ad caudam ductis euidentioribus. Nec litoralibus gratia, nec lutarijs ſtagni. Laudatiſsimi qui Conchylium ſapiunt, ait Plinius: quod non ſine cauſa quis miretur, quòd Conchylia multò duriore ſpiſſioreq; ſint teſta, quàm ut Mulli ea diffracta carnem internam uorare poſsint. Cancellis ueſci nil mirum, quorum eſu deteriores fieri tradidit Galenus: cruſta enim molli admodum ueſtiuntur, nec ſemper intra teſtas alienas toti conduntur, ſed ſæpius partem anteriorem proferunt, aliquando extra teſtas reperiuntur, quum

quum capaciores quærunt. Laudatissimos igitur Mullos dixerim, qui Conchylium sapiunt, non qui Conchyliorum carne uescuntur, sed qui inter edendum eandem odoris saporisque gratiam referunt quam Conchylia.

COROLLARIVM.

Iconem hanc Mulli Venetijs depictam olim accepimus.

Mullus piscis cum duplici l. scribitur, cũ à colore mulleorum, ut putat Fenestella, illi sit nomẽ inditum, Massarius. Sunt qui à mollitie deriuent, ut Isidorus: quòd mollissimum hoc genus piscis sit, non quidem in cibo, sed seruitutis indignantissimum, Columella teste. quare in piscinis non crescit. Proinde non laudo quòd indocti plerique, & ex doctis Hermolaus, Perottus, Iouius, mulum l. simplici, sicut iumentum quadrupes scribunt. Mulio piscis est Garioponto, non alius, ut suspicor, quàm Mullus. ¶ Τρίγλα communiter dicitur, Atticè τρίγλη, ut habet Index in Parecbolas Eustathij. Κίχλα & τρίγλα aliqui dicunt, non rectè. nullum enim fœmininũ nomen in λα. reperitur: sed omnia in λη. ut πύλη, ὀμίχλη, κρέβυλη, κρωβύλη, præter ea quæ λ. duplex habent, ut σκίλλα, βδέλλα, κόλλα, &c. quod Herodiano etiam placet, Varinus. Oppianus tamen τρίγλα protulit ultima breui: Καὶ κιθάρη, καὶ τρίγλα, καὶ ἀσφανίδες μελάνουροι. Alibi uerò per η. Τρίγλη δ' ὀρφὸν ἔπεφνε. ¶ Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοι λιμενῖτιν, Suidas ex Epigrammate. Τριγλὶς fortè idem est piscis, qui τρίγλη. sunt enim multorum piscium nomina, quæ præter terminationem propriã, aliam quoque in ις fœminini generis cum accentu acuto accipiunt: ut cantharus, cantharis; thynnus, thynnis, &c. Vide in Lolligine maiore super hac re annotata. Τριγλίδες ἐν πηλοῖσι, καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης φορβέονται, Oppianus, cum paulò antè triglam dixisset, tanquam diuersum piscem in litoribus arenosis uersari. Dorion τριγλίδας μικρὰς, hepsetis pisciculis adnumerat: unde coniectura subit, eandem fortassis esse triglitidem, cuius meminit Dorion, apuarum generis. nam à triglitis per syncopen dicetur triglis. Vide supra in fine paginæ 81. In ις bissyllaba, si ante ις immutabilem habeant, & declinentur per δ. ultimam acuunt, ut σμαρὶς, τριγλὶς, μαινὶς: sin per τ. grauantur, Suidas. Dubitat Vuottonus an triglis Oppiani sit genus mulli lutarium, quod in cœnosis litoribus uictitat. ¶ Mullum Græci etiam nunc rectè, seruato nomine antiquo triglam uocant, Gillius. Veneti barbonem à gemina barba cognominant, Massarius. Mullum Volaterranus eum existimat, quem hodie barbum appellant: probè, si de marino barbo intelligas: de fluuiatili non item. sunt enim toto genere diuersi. & quanuis utrique barbi aut barbonis nomen, quòd barbis uterque insigniatur, attribui possit: mullum tamen solum marinum rectè uocabimus: quod nomen etiam fluuiatili Alexander Benedictus immeritò tribuit. Ab Italis quibusdam hodie treglia uel triglia nuncupatur. Platina libro 10. de honesta uoluptate cap. 3. de mullo agit: & rursus cap. 31. de trillia tanquam diuerso pisce. Medici quidam, ut Galeni uetus interpres Latinus, trilíam pro mullo dicunt. Ligures & Massilienses corruptè trigam uocitant, quasi triglam: corruptiùs qui Niceam à Massiliensibus conditam incolunt, Strilham, Gillius. Mullum Hispani salmonetum appellant, Amatus Lusitanus. Aliqui in Hispania, ut audio, barbum marinum, Baruo de la mar. Galli cuculũ Rouget uocant, non distinguentes à mullis, quòd eiusdem sint coloris, Rondeletius. Alibi etiam mullum, cuculum, lyram à Gallis indistinctè Rouget uocari scribit. Lucernam uel miluum, & similes rubros pisces, (*ut mullos,*) ne quis cum erythrinis confundat cauendum. Vide in Erythrino A. ex Rondeletio. Alibi in Gallia Surmulet nomẽ usurpatur, quod quidem maioribus tantùm in hoc genere cõuenire uidetur. nam & auratas magnas Subredaurades nominant. ¶ Mullum Germanicè nominabimus ein Meerbarbel, id est Barbum marinum. quanquam Bellonius etiam Mystum piscem marinum Barbo fluuiatili comparat. uel ein Redfisch art/ein Rotbart. Vide plura in Cuculi Corollario A. Mullum uerò imberbem, ein glatten Rotbart: id est glabrum & sine barba mullum: & mullum asperum eiusdẽ, ein ruchen Rotbart. ¶ Albertus mullum cum mugile confundit: & Germanicè Harderen interpretatur: quod nomen sicubi usitatum est, ad mugiles pertinet. A Τριγλίς

Sophron mullum barbatum nominauit. qui enim in hoc genere barbam habent, multò suauio- *Mullus imberbis & aliucarius.*

res sunt cæteris, Athenæus. Piscem caponem uulgò Romæ dictum, (Venetijs Lucernam,) mullum imberbem sibi uideri, eundemq; alutarium Plinij, insinuat Iouius, ut recitaui in Lyra. Ego Rondeletij magis sententiam circa hos pisces probo. Mullum litoralem quidam non lutarium, sed alutarium appellare malunt: Ipse lutarium potiùs, partim ex uetustis exemplaribus omnibus, partim cum uilissimi sit generis, & cœnum Aristotele & Plinio tradentibus fodiat, unà cum Hermolao appellandum esse censerem, Massarius.

B Dat Rhombos Sinuessa, Dicarchi litora Pagros, Herculeæ Mulum rupes, Actius Syncerus. sed de locis ubi præstantiores hi pisces reperiantur, dicam in F. ¶ Cuculum, hirundinem & triglam, Speusippus similes esse tradit. Epicharmus τρίγλας κυφὰς, id est mullos gibbos dixit à figura, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, Athenæus. ¶ Mullus piscis est squammis pallentibus, seu ad uiredinem uergentibus, uirgis quibusdam aureis parallelis: qui si uiuus desquammetur, colorem sanguineũ recipit, Massarius. Triglæ epitheton apud Plutarchum χρυσωπὸς inuenio, ab aureo colore, aliqua scilicet ex parte, in libro Vtra animalium, &c. Τρίγλη μιλτοπάρῃος, Matron Parodus: idem minij circa genas colore insignis. Memini ego Venetijs mullum uidere, qui nihil ferè aut minimum rubri coloris habebat. παντόστικτος, id est undiquaq; uarius uel punctis notatus ab Athenæo dicitur: sed eum locum Rondeletius ad thunnum referre mauult. Mullus Pelagius, qui & optimus, perquàm rubicundus est, igneoq; fulgore, & ueluti minio auroq; splendescens, quo à saxatili genere maximè differt. barbam quoq; gerit, Xenocrates: quasi mullus saxatilis, neq; ita pulchrè coloratus, ut pelagius, neq; barbatus sit. Τρίγλης ῥοδόχροα φῦλα, Oppianus. ¶ Mullo complures appendices supernè circa uentriculum exeunt, Aristoteles.

C Mullus piscis est litoralis, Aristot. Idem libro 5. cap. 9. historiæ: Fusanei (inquit) semel anno pariunt: excepto lupo, qui solus eorum bis parit. Trichias etiam & saxatiles bis pariunt; τρίγλα μόνη τρίς: id est, mullus uerò solus ter. quod ex fœtu ipso intelligitur. ter enim aliquibus in locis partus apparet. Gaza in huius loci conuersione non rectè transtulit: Sarda quoq; & saxatiles bis, excepto mullo: quasi mullum etiam Aristoteles hoc in loco saxatilem esse dixisset, aut innuisset. Trigle sola saxatilium ter anno parit, Vuottonus: deceptus nimirum uersione Gazæ. Etruscus: Litoralis est, & in arenosis ferè litoribus uictitat. ab alijs inter pelagios numeratur: quandoquidem secedit nonnunquam & in altum mare. Scio interim aliquos mullum saxatilem facere, ut Senecam Naturalium quæstionum 3. 18. & authorem libri de renum affectibus dignoscendis ac medicandis. Pelagij & saxatilis mulli discrimen ex Xenocrate paulò ante in B. retuli. Mullorum nonnulli λεπρώδεις (aspratiles uerterim, potiùs quàm saxatiles ut Gillius. λεπὰς Eustathio saxum est, cui λεπάδες, id est, patellæ innascuntur) appellantur, à locis quæ incolunt nomẽ trahentes: quæ quidem loca habent minuta & rara saxa, (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιὰς,) crebrasq; algas inter hæc interiectas, ac intermedias, ubi subsidet limus uel arena, Aelianus de animalibus 2. 41. Leprades Oppianus Halieut. 1. de petris marinis loquens, humiles esse canit circa mare arenosum. Ἄλλαι δ᾽ χθαμαλαὶ ψαμαθώδεος ἄγχι θαλάσσης λεπράδες. Has petras Aelianus in Canthario uidetur ἄσπρα nominare. Canthari (inquit) pisces gignuntur in locis quæ ἄσπρα nominant. Et Oppianus, Κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλε. Videtur autem uox aspra à Latinis sumpta esse: ut loca petris exiguis aspera intelligantur: quare & pisces ipsos λεπρώδεις, Latinè aspratiles dixerim. Græci quidem recentiores ἄσπρον pro albo dicunt. Gariopontus aspratiles pisces nominat pro saxatilibus. Ge. Pictorius aspratilis nomine piscem unum intelligit, illum opinor quem Bellonius cernuam fluuiatilem uocat. Sæpius (inquit) aspratili neglecta, mugiles, oculatas, fundulos, moruas, saturatim deuorant. Oppiano lib. 1. Halieut. trigla circa humilia litora uictitat ex arena, & ijs quæ in arena nascuntur. triglides uerò in luto & paludibus (τενάγεσι) maris. Mullus etiã maritimis lacubus gignitur, Aristoteles. Ouidio inter pisces in herbosa arena degentes recensetur.

Vbi in mari degant mulli.

Cibus. De mullo lutario, lege suprà in A. circa finem. ¶ Mullorum genera plura. (*atqui uictus differentia, non facit discrimen generis.*) nam & alga uescuntur, & ostreis, & limo, & aliorum piscium carne, Plinius. Mullus piscis edacissimus (λιχνότατος) est, & omnia sibi obuia promiscuè immodesta quadam intemperantia helluari cupit. Hominum quoq; & piscium cadaueribus uescitur, & sordidissimis maleq; olentibus delectatur, Aelianus ex Oppiano. Vagantur maximè & oberrant piscium qui carne aluntur: (sunt autem carniuori ij ferè omnes, uerba hæc Gaza omisit:) præter paucos, ut mugilem, salpam, mullum, æricam, Aristot. historiæ 9. 37. Verba Græca sic habent: Cum priùs dixisset, Aquatilium tum ea quæ loco mouentur, tum stabilia, ijs maximè locis pasci, in quibus nata fuerint, ac similibus: subdit, πλανᾶται δ᾽ μάλιστα τὰ σαρκοφάγα, πάντα δὲ χεδὸν ἐστὶ σαρκοφάγα, πλὴν ὀλίγων, οἷον κεστρέως, καὶ σάλπης, καὶ τρίγλης, καὶ χαλκίδος. Cestreum quidem carne abstinere: & chalcidem quamuis in mari oberret, carniuoram non esse, suo loco diximus. Salpã alga & stercore uesci inuenio. De mullo dubitari potest, cum Aristoteles ipse alibi, non limo tantum & alga, sed ostreis quoq; & aliorum piscium carne uesci eum affirmet. An cæteri pisces pleriq; ita carniuori sunt, ut per uim quoq; & uiuos aggrediantur: mullus uerò cadauera solùm gustat? Mulli etiam putrida (inquit Massarius) & humana cadauera insectantur ex Oppiano, quod haud uerũ existimo. Antiphanes enim in Butalione pisces paruos commendat, magnosq; damnat, quia homines deuorant; & propterea dixit mullos & mænas Helenæ fuisse cibos, quod homines nõ insectarentur.

ctarentur. Athenæus mullum dentibus serratis (quod falsum uidetur) & carniuorum esse scribit: quanquam ea uerba Rondeletius (ut dixi) ad thunnum refert. Mortiferum homini leporem marinum exest mullus, planeq́ conficit, Aelianus. Vide suprà in Lepore mar. G. circa initium. Sargus mulli (nempe lutarij) reliquias sequitur. Nam ubi ille luto excitato abijt (fodere enim potest) hic descendit & pascitur, imbecilliores q́ ne eodem adnatent, arcet, Aristot. Lutarium semper comitatur sargus nomine alius piscis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum, Plinius. Mulus bonus fimo delectatur, adeò ut in ipso iaceat, & tincturam caro piscis ex fimo mutuetur, Alexander quidam obscurus. ¶ Mullum ter anno parere, nomen eius significare aiũt, Aelianus. Vide infra in H.a. & suprà ab initio huius capitis C. ¶ Autumno uigent, Aristot.

Mulli gregales sunt, Aristoteles & Athenæus. ¶ Animalium solus lepore marino uescitur ut non intereat: tenerescit tantùm, & ingratior uiliorq́ fit, Plinius. Mortiferum homini leporem exest planeq́ conficit, Aelianus. Trigla orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de piscium escis loquens. τρίγλη δ' ὀρφὸν ἔπεφνε καὶ ἔσπασε. ¶ Sargus mullum lutarium semper comitatur, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum, Plinius. ¶ Mulli & mensium muliebrium repugnantia naturalis exponetur in G. D

Quicquid in mari sordidum, inquinatum & fœtidum est, præcipuè uerò putrescentia naufragorum cadauera, mullus appetit. quamobrem fœtidis escis facilè eum alliciunt, Oppianus. Betarum folijs mulli decipiuntur. nam hoc olere gaudet hic piscis, eoq́ facilè inescatus capitur, Aelianus. Ad marinos mugiles, scaros, & mullos esca: Sepiarum testulis cum sisymbrio uiridi, quod est bryon, aqua farina & caseo bubulo mistis, utitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Mullus orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de escis piscium loquens. Piscis est βολιστικὸς (hoc est, ut quidam interpretatur, sagenis & reticulo extrahitur,) Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. τὰ δὲ βολιστικὰ καλούμενα, τρίγλαν χρυσωπὸν καὶ σκορπίον, χρέμψεις τε καὶ σκιαίνας σύρδην προσλαμβάνοντες. ¶ Mulli in uiuarijs piscinisq́ non crescunt, Plinius. Sitq́ nobis antiquissimũ (inquit Columella 8. 17.) meminisse etiam in fluuiatili negotio (*atqui de piscinis marinis seu maritimis hoc loco agit*) quod in terra præcipitur: Et quid quæq́ ferat regio. neq́ enim si uelimus, ut in mari nonnunquam conspeximus, in uiuario multitudinem mullorum pascere queamus, cum sit mollissimum genus, & seruitutis indignantissimum. Raro itaq; unus aut alter de multis millibus claustra patitur. At Varronis & Ciceronis testimonio mulli quondam in piscinis alebantur. Celerius uoluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios ut tibi haberes mulos, quàm è piscina barbatum mullum, Varro 3. 17. Et rursus: Hortensius maiorem curam sibi habet ne eius esuriant mulli in piscinis: quàm ego habeo ne mei in Rosea esuriant asini. *Nostri autem principes digito se putant cœlum attingere, si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant*, Cicero ad Atticum libro 2. *Item in Paradoxis: Et uideant aliquem summis populi beneficijs usum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & pertractantem.* ¶ De precij mullorum magnitudine, lege mox in F. E

Plinius cum de scaris dixisset, quibus suo tempore principatus dabatur, & mustelis, subdit: Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia mullis. Et alibi: Mullum octoginta librarũ in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, quanti mercaturà eum luxuriâ suburbanis litoribus inuentum? Itali hodieq́ piscis huius precij magnitudinem innuunt, hoc suæ linguę homœoteleuto, La triglia non mangia, chi la piglia: id est, Non edit mullum qui capit. Huc alludit Marcellus Vergilius: Lautioribus cœnis (inquit) mullũ seruari, quæ de eo iactatur ubiq́ uox indicat: non comedi à piscatore triglen. Mullum expirantem uersicolori quadam & numerosa uarietate spectari, proceres gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallescentẽ, utiq́ si uitro spectetur inclusus, Plinius. Seneca libro 3. naturalium quæstionum, cap. 17. cum de stagnis subterraneis, & qui ex eis eruũtur piscibus dixisset subiungit: Quanto incredibiliora sunt opera luxuriæ, quoties naturam aut mentitur aut uincit? In cubili natant pisces, & sub ipsa mensa capitur, qui statim transferatur in mensam. Parum uidetur recens mullus, nisi qui in conuiuæ manu moritur. Vitreis ollis inclusi offeruntur, & obseruatur morientium color, quem in multas mutationes mors luctante spiritu uertit. alios necant in garo, & condiunt uiuos. Hi sunt qui fabulas putant piscem uiuere posse sub terra, & effodi, non capi. Quàm incredibile illis uideretur, si audirent natare in garo piscem, nec cœnę causa occisum esse super cœnam, cum multùm in delicijs fuit, & oculos ante quàm gulam pauit. Permitte mihi quæstione seposita castigare luxuriam. Nihil est, inquis, mullo expirante formosius. Ipsa colluctatione animam afficienti rubor primùm, deinde pallor suffunditur, quàm æquè uariatur, & in cæteras facies inter uitam & mortem coloris est uagatio longa, (*Videtur hîc uitiata lectio. Perottus circa hunc locum sic legit: Obseruatur morientium color, quem in multas mutationes mors luctante spiritu uertit*,) somniculosę inertisq́ luxurię. Quàm serò experrecta circumscribi se & fraudari tanto bono sensit. Hoc adhuc tanto spectaculo & tam pulchro piscatores fruebantur, qui coctum piscem & exanimem in ipso ferculo etiam experirentur. Mirabamur tantum in illis esse fastidium, ut nollet attingere, nisi eodem die captum piscem, qui (ut aiũt) saperet ipsum mare. Ideo cursu aduehebatur: ideo gerulis cum anhelitu & clamore properantibus dabatur uia. Quò peruenêre deliciæ? Is pro putrido iam piscis affertur, qui nõ hodie eductus, F

De moriente mullo.

hodie occisus est. Nescio de re magna tibi credere. Ipse oportet mihi credam: huc afferatur, coram me animam agat. Ad hunc fastum peruenêre uentres delicatorum, ut gustare non possint piscẽ, nisi quem in ipso conuiuio natantem, palpitantemq́ uiderint. Quanto ad solertiam luxuriæ plures eunt, tanto subtilius quotidie & elegantius excogitat furor, usitata contemnens. Illa audiebamus: Nihil esse melius saxatili mullo. At nunc audimus: Nihil est moriente formosius. Da mihi in manus uas uitreum in quo exultet, in quo trepidet. ubi multùm diuq́ laudatus ex illo perlucido uiuario extrahitur, tunc ut quisq́ peritior est, monstrat. Vide quomodo exarserit rubor omni acrior minio. Vide quas per latera uenas agat. Ecce sanguinem putes uentrem: quàm lucidum quiddam cæruleumq́ sub ipso tempore effulsit. Iam porrigitur, & pallet, & in unum colorẽ componitur. Ex his nemo morienti amico assidet. nemo uidere mortem patris sui sustinet, quã optauit. Quotus quisq́ funus domesticum ad rogum prosequitur? fratrum, propinquorumq́ extrema hora deseritur, ad mortem mulli concurritur. Nihil enim est illo formosius. Non sunt ad popinam dentibus & ore contenti, oculis quoq́ gulosi sunt.

Prodeeriores mulos ideo quærebant ganeones, quòd in maioribus & maiora capita & ampliora iecinora, ad condienda uaria pulmenta inuenirentur: ut ex Horatiano carmine, quum dicit: Mulum in singula quem minuas pulmenta necesse est, &c. Iouius.

Precij magnitudo. Mullus antiquorum prodigo luxu adeò insignis & pretiosus fuit: ut sæpius argenti puri pondere à priuatis etiam Quiritibus emeretur, quum pedis longitudinem superaret, Idem. Eadem res si gulæ datur, (inquit Seneca epistola 96.) turpis est: si honori, reprehensionem effugit. Non enim luxuria, sed impensa sollennis est. Mullum ingentis formæ (quare autem non pondus adijcio, & aliorũ gulam irito? quatuor pondo & ad selibram fuisse aiebant) Tyberius Cæsar missum sibi cum in macellum deferri et uænire iussisset: Amici, inquit, omnia me fallunt, nisi istum mullum aut Apicius emerit, aut Publius Octauius. Vltra spem illi coniectura processit. Licitati sunt. Vicit Octauius: & ingentẽ consecutus est inter suos gloriam, cum quinq́ sestertijs emisset piscem quem Cæsar uendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantum Octauio fuit turpe. Nam ille qui emerat, ut Tyberio mitteret (quanquam illum quoq́ reprehenderim) admiratus est rem, qua putauit Cæsarem dignum. ¶ Asinius Celer è consularibus hoc pisce prodigus, Claudio principe unum mercatus octo milibus nummûm: quæ reputatio aufert transuersum animum ad contemplationem eorum, qui in conquestione luxus cocos emi singulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triumphorum pretijs parantur, & equorum pisces. Nullusq́ propè iam mortalis æstimatur pluris, quàm qui peritissimè censum domini mergit, Plinius. Macrobius non octo millibus, sed septẽ millibus nummûm inquit mullum ab Asinio emptum fuisse: cuius uerba hæc sunt: Asinius Celer uir consularis (ut idem Sammonicus refert) mullum unum septem millibus nummûm mercatus est: ut in alterutro sit menda, Massarius. In qua re (addit ibidem Macrobius, Saturnal. 3, 16.) luxuriam illius seculi eò magis licet æstimare, quòd Plinius Secundus temporibus suis negat facilè mullum repertum, qui duas pondo libras excederet. At nunc & maioris ponderis passim uidemus, & pretia hæc insana nescimus. Quis modò octo millibus nummûm Mullum piscem emat? Equidem nisi insipiens palati insulsitas me fallit, huic non paucos longe anteponerem, Gillius. Sex sestertijs mullum piscem emptum ab Asinio uiro cõsulari (*immò à Crispino quodam*) meminit Iuuenalis. sic enim ait: ----Mullum sex millibus emit Aequantem sanè paribus sestertia libris. Est autem hæc summa trecentarum librarum iusta æstimatione, Roberius Cenalis. Vide etiam apud Budæum in libris de Asse.

Mulli quibus è regionibus celebrati. Mulli Ionici apud priscos celebrabantur, Pollux. Archestratus cum laudasset mullos qui iuxta Tichiuntem Milesiæ regionis capiuntur, τὰς περὶ Τειχιοῦντα τῆς Μιλησίας τρίγλας, subdit: Κἀν Θάσῳ ὀψώνει τρίγλην. οὐ χείρονα λήψῃ (scilicet τῆς Μιλησίας,) Ἐν δ' Ἐρυθραῖς ἀγαθὴ θηρεύεται αἰγιαλῖτις. Est Tichiûs castellum prope Trachinam Campaniæ oppidũ. Erythræ uerò ciuitas Asiæ non longè à Chio. Vide etiam in H. f. Muli nunc præstantissimi capiuntur in mari Tyrrheno iuxta Corniculum & Tarquinios, Perottus. Apud nos (Romæ) hyeme & suburbano in mari capti maximè laudãtur. Ligusticis enim & Venetis, itemq́ Neapolitanis, non ea saporis gratia: quanquam sæpe multò grandiores in conuiuia ueniant, Iouius.

Electio ad cibũ. ¶ Mullus pelagius, qui & optimus, perquàm rubicũdus est, igneoq́ fulgore, & ueluti minio auroq́ splendescens, quo à saxatili genere maximè differt. barbam quoq́ gerit, Xenocrates: quasi mullus saxatilis, neq́ ita pulchrè coloratus, neq́ barbatus sit. Sophron quoq́ mullum barbatũ dicere uoluit, ut excluderet imberbes, qui minùs suaues sunt, quod Athenæus animaduertit. Mulli autumno uigent, Aristot. Mullorũ plura sunt genera, autore Plinio. Aristoteles de mullis duntaxat littoralibus fuisse locutus uidetur, quibus Plinius gratiam saporis inesse negauit. Qui enim ex eo genere inquit, uilissimus est, lutarium nominant, Massarius. Præstant in mari puro, non herboso, non limoso. Triglides paruas (id est mullos paruos, nisi triglitides apuarum generis potiùs accipias) hepsetis pisciculis connumerat Dorion. Celsus boni succi, atq́ medios inter teneros durosq́ pisces mullos esse testatur, Galeno etiam id ferè asseuerante libro de uirtute alimentorum tertio, Massarius. Piscium eorum qui ex media materia sunt (id est, mediocriter alunt) quibus maximè utimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoq́ fieri possunt, qualis lacertus est: deinde qui quanuis teneriores, tamẽ

duri

duri sunt, ut aurata, coruus, tum plani: post quos etiam leuiores lupi mullique: & post hos omnes saxatiles, Celsus. Speusippus similes (*nimirum corporis specie*) esse ait cuculum, hirundinem, mullū, unde Typhon tradit aliquos trigólan putare cuculum esse, propter similitudinem formæ, & posteriorum partium siccitatem, quam & Sophrō insinuauit hoc uersu: *τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δὲ ὀπισθίαν*, Athenæus. Diocles triglam esse ait duræ carnis. Idem recentium (*νεαρῶν*) piscium sicciores esse carnes ait, scorpios, (*debuerant fortè hæc piscium nomina gignendi casu efferri,*) cuculos, passeres, sargos, trachuros. *Τὰς δὲ τρίγλας ἧττον τούτων ξηροσάρκους. οἱ γὰρ πετραῖοι, μελανοστερνότροφοί εἰσιν*, Atheneus. Mullus quouis modo paratus, sanguinem elicit, Diphilus. quod sic accipio, ut postea de sepia dicit: nempe quòd succus eius sanguinem attenuet, & hæmorrhoidum excretionem moueat. Mullorum cibo (assiduo, Dioscor.) aciem oculorum hebetari tradunt, Plinius. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio, Idem. Philotimus apud Galenum (de alimentorum facult. 3.30.) mullos & omnes durioris carnis pisces, concoctu difficiles esse ait, & crassos gignere succos, itemque salsos: quod postremum refellit Galenus. Psello etiam triglæ difficilè concoquuntur, sed multùm alunt.

Mulli & scorpij & passeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi exiſtūt: grauiorem autem omnem habitum reddunt, ut ob eam causam frequentiorem eorum usum uitare oporteat, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Polypi assati torminosis in cibo prosunt, item mulli, Marcellus Empiricus. Mulli stomachicis in cibo cōueniunt, Archigenes apud Galenum de composit. sec. locos 8.4. Ex piscibus dare conuenit præ cæteris mullos. hi enim assi ingesti omnibus conueniunt, magisque in prunis (*ἐπὶ βισάλων*) assi, Trallianus de hepatica dysenteria ex intemperie frigida. Gariopontus hydropicis dari iubet sargos & mulliones, (mullos intelligo.) Alexander Benedictus tempore pestis ex piscibus commendat mullum barba insignitum & marinum & fluuiatilem: sed longè diuersa utriusque natura est, & fluuiatili ne nomen quidem mulli conuenit. *In morbis quibusdam.*

Nostri gulæ nepotes lampretam piscem, uino Cretico ebriam & submersam, inserta eius ori nuce myristica, obturatis externè cum caryophyllis infixis ex utroque latere colli septenis fistulis, ne uinum absorptum regerant, enecare solent. sic Apitius, artis culinariæ ad omnem luxum archimagirus, mullos pisces in garo enecatos, sapidiores fieri docuit. Vnde & Plato comicus inquit: *Ἐν σαπρῷ γάρῳ βάπτοντες ἀποπνίξουσί με.* id est, In putrido garo mergentes suffocant me, Io. Langius. Alios necant in garo, & condiunt uiuos, Seneca. Ab ijs qui artem culinæ callent auditione accepi, Mullorum uentres non rumpi, sed integros permanere, si priùs eorum os coci osculentur, Aelianus de animal. 10.7. Patina mullorum loco salsi, describitur Apicio lib. 4. capite 2. bis. Item mulli apparatus lib. 9. cap. 13. & ius in mullum libro 10. cap. 4. Mullus rectè atque salubriter in craticula coquitur: eritque longè sapidior, si petroselini subfrixa folia, atque instillatus cum oleo arancinus succus accesserint, Iouius. Capti & uulnerati ferula, quia aliter percoqui non possunt, ad elixum & assum tendūt. Elixos, eo modo quo & thynnum: assos, pipere, ruta, nucleis tunsis, & aceto aut agresta perfundes, Platina 10.3. Et rursus eiusdem libri cap. 31. Trillia (inquit, tanquam de diuerso pisce, cum omnino idem uideatur. nam mullum Græci triglam uocant, cum olim, tum hodie, atque Itali plerique hodie trigliam) curti capitis piscis est & grossi: caudam item in acutū ducit. Integra nec exenterata assanda est, ac muria aspergenda. Ad dies octo aut decem durabunt, si patina altera super alteram posita, salimola conspersa fuerit. ¶ Alex peruenit ad ostreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum iocinera, Plinius. Quod ex garis liculmen (liquamen) dicitur, sic præparatur: Viscera piscium in uas aliquod injciuntur, ubi condiuntur sale: ac similiter tenues pisciculi, potissimumque atherinæ, mulli ue exigui, &c. ut in Garo recitauimus. *Apparatus ad cibum.*

Qui sæpe comedit mullum, piscem redolet, Albertus: sed ineptè. nam Plinius de lepore mar. quo solus animalium mullus sine periculo uescitur: Homines (inquit) quibus in pastu est, piscem olent, &c.

G

Mullus piscis si crudus atque dissectus admoueatur, marini draconis, aranei, ac scorpionis morsibus medetur, Dioscorides. crudi nomine (Græcè *ὠμὸς* scribitur) intelligendus est recens & non coctus. Galenus (libro 11. de simplicibus, cap. 46.) animalia quædam uiua dissecta locis affectis imponi ait, ut draconem marinum, aduersus ictum proprium: & similiter mullum aduersus draconis ictum, &c. Auxiliatur mullus contra pastinacas, & scorpiones terrestres marinosque, & phalangia, illitus sumptús ue in cibo, Plinius. Et alibi, Percussis à pastinaca medetur mullus ac laser. Sæpius diximus quantum ueneficium præstaret (*extaret, inesset*) menstruis mulierum: contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus, Plinius. Et rursus: Bythus Dyrrhachinus (autor est) hebetata aspectu specula recipere nitorem, ijsdem (*fœminis quæ menses patiuntur*) auersa rursus contuentibus: omnemque talem uim (*quæ à mensibus procedit*) resolui, si mullum piscem habeant secum. ¶ Si quis oculos triglæ triuerit, & alicuius oculos perunxerit, hebetudinem uisus mox patietur. Solutio huius rei est: fel piscis cum melle inunctum, uisum acuit, Kiranides. Quidam mullorum capite cum melle ad carbunculos discutiendos utuntur, Plinius. Carnes ex capitibus mugilum siue mullorum decoctæ & cum melle subactæ atque impositæ, uitijs ani plurimum prosunt, Marcellus Empiricus. Et rursus: In capitibus piscium, id est mugilum aut mullorum spina inue *Extra corpus.*

nitur cani similis, hæc renibus apposita uel alligata, miro remedio est.

E mullo cremato. Trigla tota combusta, & cum melle soluta ac superposita, carbones eradicat, perfecteque curat, Kiranides. uidetur autem uel librarij lapsu, carbones pro acrochordones positum. nam smarides quoque combustas, thynnos & acrochordones eradicare inspersas, idem author superiùs tradidit. Vel interpres Latinus pro anthraces reddidisse carbones. Plinio quidem mullorum salsamenti cinis carbunculos discutit. Mulli recentis de capite cinis contra omnia uenena ualet, & priuatim contra fungos, Plinius ut quidam citant. Sedis attritus cinis (*Marcelli codex uitiosus pro cinis habet carnes*) è capite mugilum mullorúmque sanat. comburuntur autem in fictili uase. illini cum melle debent, Idem.

Intra corpus. Mulli cibo tradunt libidinem inhiberi, Isidorus. Vino in quo suffocatus mullus fuerit poto, uir quidem ad Venerea impotens reddetur: mulier uerò (& similiter gallina) non concipiet, Terpsicles in libro de Venereis. Huius maleficij causa uidetur, quoniam neruos lædit. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio, Plinius. τρίγλη δ᾽ οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπίηρανος εἶν. παρθένος Ἀρτέμιδος γὰρ ἔφυ, καὶ στύματα μισεῖ, Plato Comicus in Phaone ut recitat Athenæus. Quæ Venerē excitant, ea ferè neruos uel roborant, uel inflant & intendunt. hinc prouerbium; οὐδέν σ᾽ ὀνήσει βολβὸς, ἂν μὴ νεῦρ᾽ ἔχῃς. quod Martialis hoc disticho transtulit: Cum sit anus coniunx, cum sint tibi mortua membra, Nil aliud bulbis quàm satur esse potes. Conceptus quidem fœminarum à menstruis dependet, quibus cum mullus naturali quadam ui aduersetur, non mirum si conceptum impediat. Στύματα nomen plerisque inusitatum, à uerbo στύειν, quod arrigere & coire significat, deducitur, μ. simplici scribendum: nam στύμμα per μ. duplex, spissamentum unguenti significat, à uerbo στύφειν. Nomen Astyanax (inquit Eustathius in Iliad. X.) acre scomma in uirum frigidum & minimè promptum ad Venerem occultat, à uerbo στύειν quo Comicus utitur, ut alibi indicauimus. à quo etiam ἄστυτος, pro infœcundo & sterili deriuatur. πλεῖστον ὢν ἄστυτος οἶνος, Xenarchus. Lactucæ etiam genus ἀστύτιδα uocari aiunt à mulieribus, quod Pythagorici eunuchum nominãt, Veneri exosum, &c. Videtur & trigla ἄστυτις esse (*uel dici posse*,) ut apparet in carminibus Platonis: οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπίηρανος (ὀβάστρια) εἶν, hoc est non uult amare membrum genitale hominis, quod Aristoph. in Auibus neruum (νεῦρον, ut alij ἄρθρον) dixit, alij honestiùs δέμας. itaque subdit, καὶ στύματα μισεῖ, ἤγουν αἰδοίου τάσεις. Dixerat autem Plato priùs de bulbo, ὅτι τὸ δέμας, (ἤτοι αἰδοῖον) ἐντείνει, Hæc Eustathius. Ergo quod Græcè dictum est à Platone, οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπίηρανος εἶν, licebit interpretari, mullum non esse amicum neruis, id est generi neruoso in uniuersum, ut Plinius uidetur accepisse: uel potiùs, ut Eustathio placet, inimicum esse genitali, καὶ τῇ αὐτοῦ τάσει. ¶ Vomitiones mulli inueterati tritique in potione concitant, Plinius. ¶ Mullus in uino necatus, (uel piscis rubellio, uel anguillæ duæ: item uua marina in uino putrefacta) ijs qui inde biberint, tędium uini affert, Idem. ¶ Vinum in quo trigla necata sit, potum, difficilè parietes iuuat. Ius autem eius exhaustū, eos qui noxium aliquid biberint, sanat, Kiranides.

H. a. Mullis nomen Fenestella à colore mulleorum calciamentorum datum putat, Plinius. Mulleos genus calceorum aiunt esse, quibus (*purpurei coloris, Gillius*) reges Albanorū primi, deinde patritij usi sint, M. Cato Originum libro septimo: Qui magistratum curulem cepisset, calceos mulleos alutatos, cæteri perones. Item Titinnius in Seciana: Iam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatis in calceos: quos putant à mullando, id est suendo dictos, Festus. Vopiscus in Aureliano: Calceos, inquit, mulleos, & cereos & albos & hederaceos uiris omnibus sustulit, mulieribus reliquit. A milando (*mullando habet Festus*) mullei, id est suendo. unde millus, collare canum uenaticorum consutum, Perottus. Mulus dictus à colore muleorum calciamentorum, languidū ruborem illum, uti in persici & cyclamini herbæ inuersis folijs conspicitur, repræsentat, ut Fenestella existimauit, referente Plinio, Iouius. ¶ Diuersus à mullo myllus piscis est à Græcis dictus. ¶ Mullulus, diminutiuum. Cicero in Paradoxis: Et uideant aliquem summis populi beneficijs usum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & pertractantem. Mullum ter singulis annis uentrem ferre, eius nomen significare aiunt, Aelianus & Artemidorus in Onirocriticis. Alij non quotannis, sed in uniuersum ter parere aiunt, deinde sterilescere. Τρίγλη, quasi τρίγνη, τριγόνοις γοναῖς ἐπώνυμος οὖσα, Eustath. ex Athenæo. non raro autem (inquit) ν. in lamda uertitur, ut νεογνός, νεογιλός: νίτρον, λίτρον: φίντατος pro φίλτατος. ¶ Γενειῶται, mullos uel hircum, Hesychius & Varinus. quid si legas γενειάτας, id est barbatos? quod epitheton & mullo & hirco conuenit: sed mullos fœminino genere Græci triglas uocant, & γενειάτιδας cognominant.

Epitheta. Τρίγλαι πίονες, Sophron. Galenus tamen mullos minimè pinguem, sed siccam, duram & friabilem carnem habere docet. ¶ Κυφαὶ, Epicharmus: id est, gibbæ. ¶ Τρίγλαν γενειᾶτιν, Sophron. Ἢ γενειῆτιν τρίγλην, ἢ πορνάδα κίχλην, Eratosthenes. Mullos barbatos Latini dicunt, ut Varro. Cicero utrunque diminutiuè protulit, mullulos barbatulos. sed hoc epitheton uni tantùm & præstantiori generi conuenit. genus enim alterum imberbe est. ¶ Αἰξωνίδα ἐρυθρόχρων τρίγλην, Cratinus. De mullis Aexonicis uide mox in f. ¶ Μιλτοπάρῃος, Matron Parodus. ¶ Τρίγλης ῥοδόχροα φῦλα, Oppianus. ¶ Λίχνοι uel λιχνότατοι, id est gulosissimi, edacissimi, Aeliano. ¶ Χρυσωπὸς, apud Plutarchū. ¶ Αἱ ξανθοχρῶτες, Nausicrates de Aexonicis mullis: quos etiam γαλακτοχρῶτας cognominat. Τρίγλης ἱπποδάμοιο κακῆς, Matron Parodus.

Triglis

Triglis & triglitis pisces, uide suprà in A. ¶ A trigla, id est mullo, diuersus est qui trigolas uocatur, Hermolaus. Sophron pisces quosdam τριγόλας nominat, his uerbis: τειγόλας ὀμφαλοτόμῳ, καὶ τριγόλαν τὸν ὑυδαῖον. Typhon ait trigolan aliquos putare cuculum esse, propter similitudinem (formæ,) & partium posteriorum siccitatem: quam Sophron etiam indicauit, his uerbis: τείγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπισθίαν. Porrò cum trigla similis sit cuculo, eidemque trigolas tam similis, ut pro cuculo à quibusdam accipiatur, ipsum quoque trigólan similem triglæ esse oportet, ut non immeritò nomen ab ea sit mutuatus, ac si mullastrum Latinè dicas. Et probabile est eundem esse mullum imberbem: quoniam idem Sophron alibi de barbato loquens, ceu præstantiore, (ut suprà dictum est,) τρίγλαν γενειᾶτιν cognominauit. ¶ Trigles lapillus à muli colore dictus est, Perotus. legendum triglites, ex Plinij libro 37. cap. 11.

Deriuata. Trigolas.

Trigla Athenis nomen proprium erat loci, ut in h. referemus.

E.

Triglæ si quis barbam absciderit ea uiuente, eamque in mare uiuentem remiserit, dederitque de barba illa mulieri in potu, amorem magnum, & delectationem accendet in ea. Gestata autem barba fortunam, omnemque utilitatem parat, Kiranides.

F.

Vt gobio piscis est uilissimus, ita preciosissimus mullus. unde in Satyra Iuuenalis: Nec mullum capias, cum sit tibi gobio tantùm In loculis. ¶ Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli, Martialis. Mullum dimidium, lupumque totum, Idem. Et alibi, Nec mullus, nec te delectat Bętice turdus. Et libro 14. Spirat in aduecto, sed iam piger, æquore mullus Languescit: uiuum da mare, fortis erit. Laudas insane trilibrem Mulum in singula quem minuas pulmenta necesse est, Horatius Sermonum 2. 2. locum integrum recitatum & expositum habes in Lupo F. Mulus erit domino, quem misit Corsica, uel quem Taurominitanæ rupes, quando omne peractū est Et iam defecit nostrū mare, dum gula sæuit Retibus assiduis penitus scrutante macello Proxima, nec patitur Tyrrhenū crescere piscem. Instruit ergo focum prouincia, &c. Iuuenalis Sat. 5. Heliogabalus exhibuit palatinis ingentes dapes, refertas cerebellis phœnicopterorum, & perdicum ouis, &c. Barbas sanè mullorū tantas iubebat exhiberi, ut pro nasturtijs, apiastris & facelaribus, & fœnogræco exhiberet plenis fabatarijs & discis, quod pręcipuè stupendum est, Lampridius. ¶ Aexonici mulli, Αἰξωνίδες τρίγλαι, uidentur omnium optimi, & cæteris præstare, Varinus. Apud Athenæum ἐξωνικὸς & ἐξωνίδα reperio per epsilon, librariorum puto culpa. Aexonia urbs Magnesiæ est, & Aexone pars tribus Cecropidis, Stephanus. Αἰξωνεῖς, δῆμος φυλῆς τῆς Κεκροπίδος, Varinus. οὐδ' Αἰξωνίδα ἐρυθρόχρων ἐσθίειν τρίγλην, Cratinus apud Athenæum. Nausicrates tamen mullos Aexonicos laudat: Μετ' αὐτῶν δ' εἰσὶν ἐκπρεπεῖς φύσιν Αἱ ξανθοχρῶτες, ἃς κλύδων Αἰξωνικὸς Πασῶν ἀρίστας ἐν τόποις παιδεύεται. id est, Sunt inter mullos pręstantiores quidam, flaui coloris, quos Aexonicum mare omnium optimos in illis locis alit. Subinde autem addit: Αἷς καὶ θεὰν τιμῶσι φωσφόρον κόρην, Δείπνων ὅταν πέμπωσι δῶρα ναυτίλοι. Τρίγλαν λέγεις, γαλακτοχρῶτα Σικελὸς ὃν Πήγνυσ' (an πήγνυσιν uel φημίζει;) ὄχλος ῥόμβον, (lego ῥόμβον.) sed trigla quidem Proserpinæ sacra est, quam tamen nemo puto ῥόμβον uocat. Atqui Athenæus hoc testimonium uidetur adducere ut probet ψῆτταν non τρίγλαν etiam rhombum dici, quamobrem locus hic corruptus uidetur, in fine libri 7. Καὶ σκάρον ἐξ Ἐφέσου ζήτει, χειμῶνι δὲ τρίγλαν Ἔσθι' ἐνὶ ψαφαρῇ ληφθεῖσαν Τειχιοέσσῃ Μιλήτου κώμῃ, Καρῶν πέλας ἀγκυλοκώλων, Archestratus. qui alibi etiam laudat τὰς κατὰ Τειχιοῦντα τῆς Μιλησίας τρίγλας. Τειχιόεις Stephano castellum est prope Trachinam. Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, Suidas ex epigrammate. Τρίγλας καλὰς ἠγόρασα, καὶ κίχλας καλάς. Ἔρριψα ταύτας ἐπὶ τὸν ἄνθραχ', ὡς ἔχει, Ἅλμῃ τε λιπαρᾷ περιτίθημ' ὀρίγανον, Coquus apud Sotadem. Ὑμᾶς (mullos alloquitur) δ' ἔταξα δεῦρο πρὸς τὰ δεξιά Τρίγλας, ἔδεσμα τοῦ καλοῦ Καλλιμέδοντος. Κατεσθίει γοῦν ἐπὶ μιᾶς τὴν οὐσίαν, Antiphanes, Ψῆττά τε χονδροφυής, καὶ τρίγλη μιλτοπάρηος. Τῇ δ' ἐγὼ ἐν πρώτοις ἐπέχον κρατερώνυχα χεῖρα, οὐδ' ἔφθην προσάσας ἵνα εἴασε Φοῖβος Ἀπόλλων, Matron Parodus. Et mox: Τρίγλης ἱπποδάμοιο κακῆς. Cognominat autem fortè malum & hippodamum hunc piscem, quòd emptoribus magnitudine pretij noxius sit, & eorum substantiam utcunque magnam (qualis uel equestris census erat) perdat atque consumat. nam ἵππος in compositione auget. Vel quoniam circa equorū curam ingens fit sumptus: Νόσος μ' ἐπέτριψεν ἱππική, δεινὴ φαγεῖν, Strepsiades apud Aristophanē. Vel equestrem pro magnifico dixit, ut sermonem ligatum ἔποχον, id est equitem & sublimem uocant, solutum uerò pedestrem. Ἵππος etiam proprijs nominum, nobiliorum hominum, ut magnificentiora essent, in compositione addi solebat: ut Hipparchus, Philippus, Hippocoon, &c. ¶ Philoxenus Cytherius poëta piscium delicias mirè appetebat. is cum aliquando apud Dionysium cœnans, mullum magnum, sibi uerò paruum appositum uideret: auribus paruum admouit. cuius facti causam cum ab eo rogaret Dionysius, dixit, se cum hoc tempore Galateam conderet, uoluisse à pisce de rebus Nerei aliquid cognoscere. Illum uerò respondisse, se natu minorem captum esse, neque dum his de rebus aliquid nouisse. maiorem autem Dionysio appositum, ex quo rescire omnia posset. Tum solutus in risum Dionysius, grandiusculum suum mullum Philoxeno misit. Solebat autem etiam compotando interdum suauiter cum illo inebriari, Athenæus libro 1. ex Phania. ¶ Pythagoras inter cætera triglis etiam abstinere iussit, Laërtius & Suidas. Ideo autem à trigla (inquit Lilius Greg. Gyraldus) Pythagoras abstinuit, quòd ea deæ Hecatæ sacra putaretur, (*ut dicemus in h.*) Vel quòd per eam ternionis numeri mysterium coleret: eum quando nume-

Rhombus.

Pythagoras cur trigla abstinuerit.

rum in sacris adhibendũ putauit, ut alibi ex Aristotele & Ausonio & Eusebio ostendimus. Iamblichus tamẽ, Pythagoram ait Apollini ex ternario numero sacrificasse, propter (ut ait) tripodem, Veneri autem ex senario. Scribit Theon Smyrnæus Platonicus, ternarium numerum in libaminibus ea causa adhiberi solere, quòd primus ipse inter numeros dicitur omnia esse. in numeris enim eo minoribus non omnes dicimus, sed unum uel ambos: de tribus uerò, omnes. ¶ Archephôn parasitus à Ptolemæo rege uocatus, τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τριγλῶν θ' ἅμα, &c. Machon.

b. Grîphus ex Antiphane de pinna & mullo, apud Athenæum libro 10. qui incipit, πίννη καὶ τρίγλη φωνὰς ἰχθύδι' ἔχουσαι, πόλλ' ἐλάλουν, &c. obscurior est quàm ut inde certi quicquam proferre possim. ¶ Tiberius Cæsar in paucis diebus quàm Capreas attigit, piscatori qui sibi secretum agenti grandem mullũ inopinâter obtulerat, perfricari eodem pisce faciem iussit, territus quòd is à tergo insulæ per aspera & deuia erepsisset ad se. Gratulanti autem inter pœnam, quòd non & locustam, quam prægrandem ceperat, obtulisset, locusta quoq; lacerari os imperauit, Suetonius.

Mullus sacer Dianæ, Hecatæ, &c. Mulum piscem Proserpinæ, item Dianæ sacrum fecêre Græci, Hermolaus. Mullum nunquam attingunt, neq; sacerdotes deorum quos prædixi, (*τοῖν θεοῖν. Cererem & Proserpinam intelligo, quos Athenienses* θεὼ [θεὼ] *uocabant, ut Lacedæmonij Dioscuros* σιὼ [σιὼ,] *Varinus. Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.* τοὺς Ἐλευσῖνι μύστας, *id est, sacerdotes deûm qui in Eleusîne coluntur, dixit, &c. ut Rondeletius citat: Aelianus* τοὺς μυουμένους ἢ μύστας τοῖν θεοῖν:) nec fœmina Argolicæ Iunonis sacerdos. Causas uerò cur ab eo abstineant quodam in loco antè me dixisse memini, Aelianus de animalibus libro 9. cap. 65. Supra autem (eiusdem libri cap. 51.) huius rei causam esse dixerat, quòd uel ter anno pareret hic piscis, uel quòd leporem mar. hominis uenenum absumeret. Videtur autem idcirco consecratus Dianæ mullus, quòd Venerem restinguat: etsi Plato comicus contrà putauit ideo Venerem cohibere, quoniam pudicæ & uirgini deæ sacer sit: τρίγλη δ' οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπίηρανος εἶν· παρθένου Ἀρτέμιδος γὰρ ἔφυ, καὶ στύματα μισεῖ. quos uersus suprà in G. exposui. Apollodôrus Hecatæ ait sacrificari mullum, propter nominis (*quod ad ternarium numerum*) affinitatem. triformis enim dea est. Melanthius uerò in libro De mysterijs Eleusinijs tum mullum, tum mænam (ei sacrificari prodidit:) quoniam & ipsa Hecate marina sit, Athenæus.

Trigla locus. Athenis etiam locus quidam Trigla uocabatur: in quo hic piscis Hecatę Triglathenæ sacratus erat, Athenæus. Græcè legitur, καὶ αὐτόθι δ' εἶναι (ἡ τρίγλη subaudio) ἀνάθημα τῇ Ἑκάτῃ Τριγλανθίνῃ, Eustathius legit Τριγλαθίνῃ, quod placet. Gyraldus uertit: ubi & simulachrum fuit Hecatæ. Hinc Chariclides: δέσποιν' Ἑκάτη, τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη, id est θελγομένη, χαίρουσα, ut Eustathius interpretatur. Trigla secundum antiquos Dianæ sacra est, Ἀρτέμιδος ἄγαλμα: quoniam ter anno parit. Diana uerò, siue (quod idem est) Luna, τριταία μετὰ γέννησιν σαφῶς διεκφαίνεται, (hoc est, tertio à coitu uel silẽtio die clarè iam apparet, Eustathius & Varinus in τρίγλη. Diana syluicultrix marino culta simulacro est. nam ea per mullum piscem exprimebatur, Pierius in Hieroglyphicis. τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδια σοι λιμενῖτιν Ἄρτεμι δωρεῦμαι, Suidas ex Epigrammate. Antiphanes pisces paruos commendat, magnosq; damnat, quia homines deuorant: & propterea dixit mullos & mænas Helenę fuisse cibos, quòd homines non insectarentur, Athenæus. alibi non Helenæ, sed Hecatæ legitur, quod probo. nam & Melanthius apud Athenæum Hecatæ tum mullum tum mænam sacrificari prodidit. Vide suprà in Mæna f.

Emblema Alciati, Aemulatio impar, inscriptum:

Altiuolam miluus comitatur degener harpam, Et prædæ partem sæpe cadentis habet.
Mullũ prosequitur, qui spretas, sargus, ab illo Præteritasq; auidus deuorat ore dapes.
Sic mecũ Oenocrates agit: at deserta studentum Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

DE MVRAENA, BELLONIVS.

B NIHIL est Muræna in Oceano rarius, cùm tamen alijs litoribus planè sit uulgaris. Anguillam magnitudine ac figura refert: sed recurto & crasso est magis corpore, cùm tamen adulta anguilla omnibus modis hunc piscem magnitudine exuperet. Colore est ut plurimùm fuluo, cute glabra & laxa, qua facilius quàm Anguilla exuitur. Duas Murænarum species esse comperio: Marem paucioribus maculis distinctum, ac quibusdam ueluti stellis conspersum. Fœminam pluribus aureis notis, ac ueluti guttis undecunq; uariam. Proinde omnes prominentem cutem in uertice per tergoris longitudinem, ut sui generis pisces habent: solaq;, præter sui generis Serpentinos pisces, Murena pinnis lateralibus caret, magnamq; cũ Serpente inire societatem traditur: unde Oppianus,

Serpenti nubit, prompteq; ex æquore saltat In littus.

Foramen utrinq; ad latera circa ceruicem habet, per quod ad latentes branchias sanguineas, quę utrinque sunt quatuor, subtus inclusas, aquam subinde immittit, atque egerit. Rostrum exporrectum habet ut anser, ast nullo linguæ rudimento conspicuo prædita: Oculos paruos, rotundos, glaucos, pupillam nigerrimam: Dentes longiusculos, acutos, in ordinem per maxillas dispositos.

Interiora. Oesophagum latum ab eius rictu incipientem, in cuius orificio hamuli leuiter uncinati ad gulã circa fauces spectantes, linguæ uicem supplent ac statim à branchijs folliculus teres spinæ incumbit,

bil, flatu turgidus, natationis cõmodioris usum præbens. Hepar habet subfuluũ, oblongum, stomacho incumbens, longiusculum, cui fel cyaneum magnitudine auellanæ contentum inhæret. Lienem oblongum stomacho annexum. Vertebras minus frequẽtes, sed oblongiores quàm Anguillæ: in quibus hoc etiam animaduertendũ est, processus inesse transuersos, ac sursum spectantes, præter aliorum piscium naturam. Cæterùm carnem habet candidißimam, sub cute ductibus obliquis ac transuersis, ut in mustelo dispositam, uarijs musculis hinc & inde abeuntibus commu nitam, suauem ac delicatam: sed multis spinulis breuibus ac recurtis conspersam, quę manducantibus plurimùm fastidij adferre solent.

Deterrima est (inquit Galenus) Murenarũ caro ex fluuiorũ ostijs, qui culinas, balineas, aut latrinas expurgant piscatorũ: quanquã neq; flumina ipsas subire, aut in stagnis uersari putauit. F

Quod reliquum est, morsus Murenæ admodum piscatoribus perniciosus esse solet. Quamobrem ubi hanc ceperũt, & ex nassis intra lintres immiserunt, forcipibus apprehensum eius rostrũ baculo atterunt: spinamq; frequentibus ictibus diuerberant, ne postea dissiliat. G (E)

Marinus est piscis, neq; quicquam habere uidetur cum nostra Lampetra commune, quam in Galleonymo Galeni descripsimus. A

DE EADEM, RONDELETIVS.

Bellonij icon flexuosa pingitur, maiores per interualla maculas ostendit, & à superiore labro duo cen corinicula protendit: (quæ tamen ea quoq;, quam Fracastorius ex Italia ad me murænæ picturam misit, non habet:) & rostrum longius latiusq;, superiore eius parte ultra inferiorem prominente, &c.

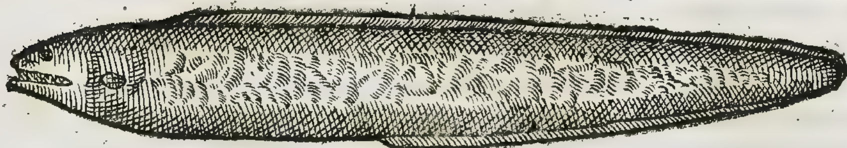

MVRAENA corporis habitu lampetræ affinis est. A Græcis μύραινα & σμύραινα uocatur. A nostris, ab Italis & Hispanis Mourene. A

Muræna piscis est pelagius, aliquando litoralis: ad duorum cubitorum longitudinẽ accedens, anguillę aspectu proximus, sed latior: oris scissura magna, superiore maxilla aquilina, in cuius extremo duæ sunt breues apophyses, uel uerrucæ, ut in congro. Dentes habet longos, acutißimos, in os recuruos, nõ solùm in maxillis sed etiã in palato. quã ob causam lingua carere uidetur, adeò illa imperfecta est, sed huius loco carnosum palatũ obtinuit. Oculos albos. In utroq; latere unicũ & rotundum foramen branchiarũ: quas integras nõ esse Aristoteles, Plinius nullas esse scripsit, cùm tamen utrinq; simplices esse sensus doceat. Colore est fusco, unde κελαινὼ eam uocauit Oppianus, cute læui, albicãtibus maculis aspersa, dorso cultellato, spina nimirũ acuta, & ferè ut in cõgro pinnulã constituente. Pinnis quibus natare posit caret, *ideo muræna cæteriq; longi flexuoso corporũ impulsu ita mari utunt̃, ut serpentes terra. in sicco quoq; repunt, ideo etiam uiuaciora talia. Cuius causam reddit Theophrastus in libello de piscibus: (*uel, ut Massarius citat, lib. 5. de ijs quæ degunt in sicco*) πολὺν χρόνον δύνανται ζῆν ἔξω τοῦ ὑγροῦ, διὰ τὸ μικρὰ τὰ βράγχια ἔχειν, καὶ ὀλίγον δέχεσθαι τὸ ὑγρόν, καὶ ἡ μύραινα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον, ἢ καὶ τὸ ὅλον ὀφιῶδες. Longiori tẽpore extra aquã uiuũt murena, et si quod aliud est serpentibus simile, quia paruas habẽt branchias, & parũ aquæ admittũt. Eãdẽ uerò de causâ longi pisces qui serpentis sunt specie, pinnis carẽt, qua serpentes pedibus. Cùm enim omnia animalia sanguine prædita quatuor solũ notis moueantur, ut demonstratũ est ab Aristotele in libro de animaliũ ingressu: aut malè, aut omnino non mouerent̃ longi pisces, si quatuor pinnas: & serpentes, si quatuor pedes haberent. Nã siue iuxta se positas haberent pinnas, siue longiùs dissitas, moueri uix possent. in illis enim altera alteri impedimento ad motũ esset: in his, ob longius interuallũ, nullo adiumento. Si plures mouendi notas haberent, animalia sanguinis expertia forent. Pinnis autem carentes pisces longos, ut serpentes pedibus ob longitudinem flexusq; corporum, quatuor moueri notis demonstrat Aristoteles in libro modò citato.

B Exteriora. Lib. 2. de hist. ca. 13. li. 9. c. 5. Lib. 1. ἁλιευτικῶν. *C De motu seu natatione murænæ & similiũ.

Quantum ad interiores partes attinet, muræna prępositam gulam habet: in causa est corporis longitudo. Ventriculum ipsum longum: à cuius medio oritur intestinum sine spiris, ad anũ protensum, iuxta quem cellulas habet instar intestini eius quod in terrenis animalibus κῶλον uocant Græci. Hepar magnum, longum, flauum, à quo fellis uesica longa pendet intestino annexa, splenem nigricantem. Interiora.

Muræna carne solùm uescitur. Frigidioribus hyemis mensibus latet in saxis, quamobrem nõ nisi flato tempore capitur. Parit quocunq; tempore. Partus eius numerosior est, & ex paruo celeri incremento augescit, ut hippurus, Aristoteles historiæ 5. C

An omnes sint fœminæ, & an coëant cum serpentibus. *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

Ob tam frequentem partum existimo nonnullos in eam sententiam adductos, ut nullos mares esse crederent in hoc genere, sed omnes fœminas, easq; serpentibus commisceri. Plinius libr. 32. cap. 2. Licinius Macer murænas tantùm fœminini sexus esse tradit, & concipere è serpentibus, ob id sibilo à piscatoribus euocari & capi. Hanc sententiam secutus Oppianus tradidit murænā & serpentem mutuo amore ardere, ac serpentem ueneno mortifero in saxis deposito è litore sibilo murænam euocare: quo audito hæc telo ocyor ruit, ille pontum subit: ubi expleto ueneris desiderio, uenenum relictum repetit, quo non inuento præ dolore emoritur.

Ἀμφὶ ἣ μυραίνης φάτις ἔρχεται οὐκ ἀΐδηλος,
Πρόφρων ἱμείρουσα πρὸς ἱμείροντι γάμοιο.
Μαίνεται εἰς φιλότητα, καὶ ἐγγύθι σύρεται ἀκτῆς
Τῷ δ' ἐνὶ λοίγιον ἰὸν ἀπήμεσε, πάντα δ' ὀδόντων
Ὄφρα γάμῳ πρηΰς τε, καὶ ἤπιος ἀντιάσειε.
Κικλήσκων φιλότητα, βοῶς δ' ἀνέηκε κελαινὴ
Ὥς μιν ὄφις γαμέειτε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται αὐτὴ
Ἤτοι ὁ μὲν φλογέη πιθόμενος φῦσαν λύσσῃ
Πικρὸς ὄφις. τάχα δὲ γλαφυρὴν ἀπελείψατο πέτρην.
Ἔπλυσε πολυκηδανὸν ζαμενῆ χόλον, ὄλβον ὀλέθρου,
Στὰς δ' ἄρ' ἐπὶ ῥηγμῖνος, ἐὸν νόμον ἐρροίζησε
Ἰϋγὴν μύραινα, καὶ ἔσσυτο θᾶσσον ὀϊστοῦ.

Athenæ. lib. 7.

Cætera ex ipso authore petenda. Idem Aelianus literis prodidit. Athenæus quoq; ex Andrea, cuius hæc uerba sunt: Andreas in libro de his quorum uenenatus est morsus, ait murænas quæ ex mare uipera genitæ sunt, morsu interficere: ipsas uerò esse minores, rotundas, uarias. Ibidem Athenæus Nicandri uersus ex Theriacis profert, quæ etiam nunc extant: ijs horrificam murænam esse ait, quoniam ueluti è uiuario prodiens, laboriosos piscatores præ metu fugientes sæpe frendens uel mordens (utrunq; enim significare potest ἐμβρύξασα teste Scholiaste, aut ἐκβρύξασα, *ut impressus Athenæi codex habet, sed perperam*) è nauiculis in mare præcipitauit. Siquidem uerum est eam cum uenenatis uiperis coire, in continente, mari relecto:

Nicandri testimonium.

Μυραίνης δ' ἔκπαγλον· ἐπεὶ μογεροὺς ἁλιῆας
Εἰς ἅλα φυξηθέντας, ἐχετλίου ἐξανέδυσα·
Θόρνυσθαι προλιποῦσαν ἁλὸς νομὸν ἠπείροισι. *pro* ἐν ἠπείροισι, ἐχέτλιον *nauis locus est & ueluti uiuarium ubi pisces reponunt, Scholiastes.*
Πολλάκις ἐμβρύξασα, κατέπρηνιξεν ἐπάκτρων
Εἰ δ' ἔτυμον κείνην γε σὺν ἰοβόλοις ἐχίεσσι

Lib. 9. cap. 23. *Myrus, Myrinus.*

At hanc opinionem paucis refellit Plinius de murænis loquens: In siccū litus elapsas uulgus coitu serpentum impleri putat. Aristoteles myrinum (*myrum*) uocat marem qui generat. Locus est Aristotelis libro quinto de Histor. animal. cap. 10. quo murænæ & myri discrimen explicat, de quo proximo capite plura. Et Nicandri Scholiastes Græcus scribit Archelaum existimasse murænas in terram exeuntes cum uiperis coire, illisq; dentes esse uiperinis similes: Andream uerò affirmasse id falsum esse, ac neq; uiperā in mari uersari, neq; murænam in terra. Eadem Atheneus ex Andrea profert: Ἀνδρέας δὲ ἐν τῷ περὶ τῶν ψευδῶς πεπιστευμένων ψεῦδός φησιν εἶναι τὸ μύραιναν ἔχει μίγνυσθαι, προερχομένην ἐπὶ τὸ τεναγῶδες, οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τενάγους ἔχεις νέμεσθαι φιληδοῦντας λιμνώδεσιν ἐρημίαις. Andreas (inquit) in libro de his quæ falsò creduntur, scribit falsum esse murænam ad lutulenta loca (ἐπὶ τὸ τεναγῶδες, *ad palustria & limosa, Massarius*) uenientem cum uipera commisceri: neq; enim uiperę in huiusmodi locis degunt gaudentes limosis (λιμώδεσιν *habet codex noster, Rondeletius reposuit* λιμνώδεσι, *quid si* ἀμμώδεσιν;) solitudinibus.

Libro 7.

Conclusio.

Fabulosum igitur murænas cum serpentibus cōgredi, cùm serpens seu uipera sui generis marem habeat. quòd si cum serpentibus coirent, cum marinis potiùs quàm cum terrenis copularentur. Sed fabulæ occasionem dedit myri maris cum serpentibus tanta similitudo, ut qui myrū murænæ copulatum uiderint, serpentem esse crediderint, maximè cùm serpentum more corpora commisceant, teste Aristotele. Quę pedibus carent, inquit, & longo sunt corpore, ut serpentes, ut murænæ, ijs coitus complexu mutuo partium supinarum peragitur.

Fabulæ occasio. *Lib. 5. de histo. animal. cap. 4.*

C

Reliqua. *Lib. 32. cap. 2.*

In alto mari & circa litorum saxa uiuit muræna carniuora: circa fluuiorum quoq; ostia uersatur, at fluuios nunquam subit. Pinguescere iactatu Licinius Macer author est apud Plinium, fuste non interimi: eandem ferula protinus, caudáque icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter.

D

Odia in congrū & polypum.

De mutuo congri & murænæ odio diximus, capite de congro. Multò uerò magis in polypū sæuit muræna: quorum pugnam luculenter expressit Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, scribens polypū cùm nullis artibus murænam uitare possit, ad necessariam pugnam inuitum uenire, flagellisq; ueluti spiris & uinculis murænam implicare, sed frustra: quoniam illa tam lubrica sit, ut instar aquæ dilabatur. Omnibus itaq; frustra tentatis polypum miserè dilaniari.

Ἡ μὲν ὑπ' ἐκ πέτρης ἁλιμυρέος ὁρμηθεῖσα
Φορβὴν μαιομένη· τάχα δ' εἴσιδε πώλυπον ἀκτῆς
Ἔσσυτο γηθοσύνῃ. τὸν δ' οὐ λάθεν ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἐς φόβον, οὐδ' ἄρα μῆχος ἔχει μύραιναν ἀλύξαι
Αἶψα δέ μιν κατέμαρψε, γένυν δ' ἐνέρεισε δαφοινήν.
Ἀμφὶ δέ οἱ μελέεσσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ' ἄλλας
Τεχνάζων, εἴ πως μιν ἐρητύσειε βρόχοισιν
Ῥεῖα γὰρ ἀμφιπεσόντος ὀλισθηροῖς μελέεσσιν
Φοιταλέη μύραινα διΐσσυται οἷα κατὰ πόντου,
Ἄκρα διαρπύζοντα, καὶ ἀσπασίην ἐπὶ θήρην
Ἀλλ' ἤτοι πρῶτον μὲν ἀτυζόμενος δεδόνηται
Ἕρπων νηχομένην τε καὶ ἄσπετα μαιμώωσαν.
Πώλυπος αὖτ' ἀέκων ὀλοῆς ὑπὸ μάρναται ἀνάγκης.
Παντοίας στροφάλιγγας ὑπὸ σκολιοῖσιν ἱμᾶσι
Ἀμφιβαλών· ἀλλ' οὔτι κακῶν ἄκος, οὐδ' ἀλεωρή.
Ὀτραλέη μύραινα διαρρέει, οἷά περ ὕδωρ.

Ibidem.

Verùm, ut ait Homerus, Ξυνὸς ἐνυάλιος καὶ τὸν κτανέοντα κατέκτα. id est, Mars communis uicissim perimentem perimit. Nam, ut idem Oppianus cecinit:

Κάραβος

Κάραβος αὖ μύραιναν ἀπηνέα περ μάλ' ἐοῦσαν   Ἔσθιει, αὐτοφόνησιν ἀγηνορίῃσι δαμεῖσαν.

Id est, locusta murænam quantumuis sæuam deuorat, sua ipsius audacia domitam, ultroq; ad interitum ruentem. Quæ prolixius ab Oppiano descripta prætermittimus, ne tædium lectori adferamus.

Piscatores nostri dentium murænæ maleficam ualdeq; noxiam uim reformidantes, uiuā non nisi forcipe arripiunt. uenenatum enim eius demorsum esse dictitant, qui cinere capitis eiusdem murænæ curatur, autore Plinio. Idem cinis (inquit) strumas tollit: nec non murænarū muria, quæ hodie quoq; Antipoli & in Lerino insula fit. Pars à Muræna demorsa nisi tota abscindatur, à morsu liberari non potest ob uncinatos dentes, maximeq; in os recuruos. Hoc magno multorum malo nouerat Vedius Pollio eques Romanus, &c. (Vide infra in Corollario E.) G

Neque solùm dentibus audaciaq;, sed etiam astu, miroq; in uitandis periculis ingenio murænas donauit natura. Amplius (inquit Plinius) deuorant quàm hamum, admouentq; dentibus lineas, atq; ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem infixas hamo inuertere sese, quoniam sint dorso cultellato, spinaq; lineam præsecare. Ouidius prodidit murænam maculas (foramina retis intelligit, Galli malles quasi macles uocant) appetere ipsas, consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare fores donec euadat. D *In Halieuticis.*

Molli sunt & pingui carne, nec magis alunt quàm anguillæ, longè uerò minùs quàm congri, ut rectè dixit Hicesius. F

Plin. scribit Hortensiū oratorē murenā adeò dilexisse, ut exanimatā fleuisse credat. Cęterùm quod Hortensio Plinius, L. Crasso illi diserto & censorio uiro Macrobius (Saturn. 3. 15.) tribuit, qui murænam in piscina domus suæ mortuam atratus tāquam filiam luxit, neq; id obscurum fuit, quippe collega Domitius in senatu hoc ei tanquam deforme crimen obiecit: neque id confiteri Crassus erubuit, sed ultro etiam (si dijs placet) gloriatus est censor, piam affectuosamq; rem fecisse se iactans. E *Hortensij & Crassi murænæ.*

Idem Macrobius ex Varrone scripsit, in Sicilia manu capi murænas flutas, quod hæ in summa aqua præ pinguedine fluitent: quas ibidem optimas esse secundo libro de re rustica tradidit Varro. Accersebantur autē murænæ ad Piscinas Romanæ urbis ab usq; freto Siculo, quod Rhegyum à Messana dispescit: illic enim tam murænæ quàm anguillæ optimæ à prodigis esse creduntur, & utræq; ex illo loco Græcè πλωταὶ uocantur, Latinè flutæ: quòd in summo supernatantes sole torrefactæ curuare se posse, & in aquam mergere desinunt, atq; ita faciles captu fiunt. Huiusmodi murænas Columella quoq; commendauit. His accessit poetarum testimoniū. Iuuenalis: *Murænæ flutæ seu Siculæ.*

Virroni muræna datur, quæ maxima uenit   Gurgite de Siculo,   Et Martialis:
Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,   Non ualet exustā mergere sole cutem.

Archestratus uoluptarius philosophus murænam ex freto Siculo celebrat; id enim appellat στενοκύμονα πορθμὸν apud Athenæum: *Lib. 7.*

Ἰταλίας δὲ μεταξὺ ἢν στενοκύμονα πορθμὸν   Ἡ πλωτὴ μύραινα καλουμένη ἄν ποτε ληφθῇ,
ὠνοῦ. τοῦτο γὰρ ἐστιν ἐκεῖ θαυμαστὸν ἔδεσμα.

Viuaria murænarum tantùm fiebant: quòd hæ fœcundissimæ sint, nec ulli alij pisces nisi cibi gratia inijciendi, ob uoracitatem. Sed ne id quidem sine magno sumptu fieri potuit: ut uerissimè scripserit Varro, uiuaria ædificari magno, secundo impleri magno, tertio ali magno. E

DE MYRO, RONDELETIVS.

A B Aristotele σμῦρος murænæ mas dicitur, quem etiam μύρον dici posse puto, quemadmodum σμύραινα & μύραινα dicitur. Id indicat Gaza qui in conuersione sua murum uocat. Barbari zmyrum. Piscatores nostri peculiariter non agnoscentes, serpentem uocant. A

Huius à muræna discrimen docet Aristoteles lib. 5. de Hist. animal. cap. 10. his uerbis: Διαφέρει δὲ ὁ σμῦρος καὶ ἡ σμύραινα. ἡ μὲν γὰρ σμύραινα διαφόρως ποικίλη, καὶ ἀσθενεστέρα. ὁ δὲ σμῦρος, ὁμόχρως καὶ ἰσχυρός, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει τῇ πίτυϊ. καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. φασὶ δὲ ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, τὸν μὲν ἄῤῥενα, τὴν δὲ θήλειαν εἶναι. Differunt myrus & muræna. est enim muræna multis modis uaria & infirmior: myrus concolor, & robustior, colore larici, (ut uertit Gaza, sed meliùs meo quidem iudicio, pino arbori) similis. huic sunt dentes intrinsecus & extrinsecus. Aiunt hunc, ut in alijs, marem esse, murænam fœminam. Plinius locum hunc transtulit, cuius uulgares codices habent myrinum pro myro, non sine mendo, ut ex Aristotele & Gazæ interpretatione liquet. Hanc tamen lectionem si quis tueri uelit Aristotelis ipsius authoritate, à quo myrini piscis alibi fit mentio, respondemus hunc quoque Aristotelis locum mendosum esse, ut pro μύραινος legendum illic sit μύξινος. Id contextus ipse & Aristotelis sensus apertè docent. Τοῖς μὲν οὖν πλείστοις ἰχθύσι συμφέρει μᾶλλον (de im- B *Muri & Murænæ discrimen.* *Lib. 9. cap. 23.* *Lib. 8. de histo. anima. cap. 19.*

bre loquitur) κεστρεῖ ἢ καὶ κεφάλῳ, καὶ ὃν καλοῦσί τινες μύξινον τοὐναντίον. ὑπὸ γὰρ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἐκτυφλοῦνται θᾶττον, ἂν ὑπερβάλλωσι. Plurimis piſcibus imbres conducunt. Mugili tamen & capitoni, & ei qui à nonnullis myrinus uocatur, nocent: multi enim ex ijs à pluuijs aquis, ſi immodicæ fuerint, obcæcantur. Mugilum ſpecies hic coniungit, in quibus eſt μύξινος, quem etiam μύξωνα uocat, ut ſuo loco docuimus. Ex eodem Ariſtotelis loco quem de myro citauimus liquet, de myri à muræna diſcrimine, quædam à Plinio prætermiſſa fuiſſe. Locus Plinij eſt huiuſmodi. Ariſtoteles myrum uocat marem qui generat: diſcrimen eſſe, quòd muræna uaria & infirma ſit, myrus unicolor & robuſtus, denteſq; extra os habeat. De coloris ſpecie, de dentibus qui intra os ſunt nihil dixit. Poſtremò inde etiã reſtituendus Athenæi libro 7. deprauatus locus fuit. ὁ δὲ μύρος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ ζώων, διαφέρει τῆς μυραίνης. ἡ μὲν γὰρ ποικίλον καὶ ἀσθενέστερον, ὁ δὲ μύρος λιόχρως καὶ ἰσχυρός, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει ἴυγγι ὅλον, τά τε ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Nam pro λιόχρως, ὁμόχρως.: pro ἴυγγι, πίτυι. Pro ὅλον, τά τε, &c. καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Myrus ſerpenti magis ſimilis eſt, quàm murænæ, roſtro acuto, longo corpore nigricante, tenui, rotundo, ſine maculis, ſine ſquamis. Vnicum utrinq; branchiarum imperfectarum foramen habet. Pinnulas duas ualde exiguas cutis ſubſtantia, (*unam*) à ceruicis loco ad caudam uſq;, & (*alteram*) ab ano ad eandem, quarum ora nigra eſt ut in congro. In utroque latere à ceruice punctis aliquot aureis notatur, quæ magis in uiuentibus apparent quàm in mortuis. Gulam uentriculo præpoſitam habet, inteſtina longa, rectà ad podicem porrecta: iecur longum, rubeſcens, ſine felle. Splenem longum, tenuem.

Athenæi locus reſtitutus.

Carne eſt tenera, ſine ullis ſpinis, aut certè paucisſimas habet. Apud Athenæum ex Dorione duæ ſunt myri ſpecies. Δωρίων δὲ τὸν μύρον φησί, τὰς διὰ σαρκὸς ἀκάνθας οὐκ ἔχειν, ἀλλ᾽ ὅλον εἶναι χρήσιμον, καὶ ἁπαλὸν ὑπερβολῇ. εἶναι δ᾽ αὐτοῦ γένη δύο. εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν μέλανες, οἱ δὲ ὑποπυῤῥίζοντες. κρείσσονες δ᾽ εἰσὶν οἱ μελανίζοντες. Dorion ſcripſit myrum per carnem ſparſas ſpinas non habere: quare totum utilem eſſe, & ſupra modum tenerum. Ipſius autem genera duo eſſe. ſunt enim nigri myri, & rufi. meliores uerò ſunt qui nigricant.

COROLLARIVM.

A Muræna, Græcè myræna dicitur, Varro. Multi penultimam per e. uocalem ſcribunt, ſed orthographia Græca, diphthongum æ. requirit, ut in mæna quoq;. Epicharmus μύραινα ſcribit abſq; σ. item Sophron. Plato uerò uel Cantharus in Symmachia, cum σ. σμύραινα, Athenæus. ſic maris quoq; & ſmaris, &c. Vide ſuprà in Corollario de Mæna alba. Smyrænam Plato Doricè appellauit, Maſſar. Zmyræna pro Smyræna apud Kiranidẽ eſt, z. pro Σ. μύρος, & μύραινα à uerbo μύρειν uel μύρεσθαι deducunt Euſtathio. Lege in Mormyri Corollario A. μυρος (ſcribendũ fortè μῦρος penanflexũ, cum ypſilon producat, ut in Mormyro dictum eſt. Codex alter Aeliani manuſcriptus ex duobus quos uidi, μύρων habebat: ut Gillius quoq; legit) piſcis eſt, neſcio unde dictus. ſerpentem marinum eſſe aiunt, Aelianus. ¶ Optimæ ſunt in hoc genere quæ à Latinis flutæ, & Græcis plotæ quaſi nauigabiles dicuntur, quòd in ſumma aqua fluitantes mergi non poſſint, Maſſarius. Cur autem mergere ſe (uel ut mergantur, curuare) nequeant, plerıq; cutem à Sole toſtam cauſantur: id quod ea faciliùs patitur, cum nullis muniatur ſquamis. Macrobius uerò præ pinguedine eas in ſumma aqua fluitare tradit. πλωταὶ Græcè uocabulo oxytono ſcribuntur rectè, non peanflexo. Theodorus non modò murænas & anguillas plotas cum Sôle torrefactæ ſupernatant, ſed etiam rhyades piſces ex Ariſtotele ſimiliter flutas conuertit, &c. ut pluribus in Chalcide monuimus. πλωτοὶ quidem (cuius nominis numerum ſingularem nondum legi) ceſtrei, id eſt mugiles alicubi dicuntur. Oppianus Halieut. 3. piſces omnes ſic nominauit: πάντες δὲ πνοιῇσιν ἐναντία καὶ ῥοθίοισι πλωτοὶ ἁλὸς θύνουσιν. Et alibi in eodem: Ἢ γὰρ ἀεὶ πλωτῶν σφαλὸν γένος ὑγρὰ θεόντων. Vide plura in F. ¶ Almarmaheigi Arabicum uel Perſicum nomen commune longis & lubricis piſcibus, require in Anguilla A. Auicenna 4.6.3.56. de uenenatis animalibus agens, Haren carmen uocat, eadem de ea ſcribens, quæ Aëtius de muræna. ¶ Vbiq; gentium in hunc diem murena nuncupatur, Maſſarius Italus & Gillius Gallus. Itali la Murena, uel Morona proferunt. ſed cauendum eſt ne antacæus etiam piſcis cetaceus, quem recentiores aliqui (& Itali uulgò) moronam uocant, cum muræna confundatur. Draco marinus, qui & murenula, Arnoldus Villanouanus. Myrum piſcatores noſtri (inquit Rondeletius) peculiariter non agnoſcentes, ſerpentem uocant. Sed de alijs Serpentibus marinis infrà dicemus: de dracone etiam diuerſo dictum eſt ſuprà in Araneo. ¶ Germanicum nomen ignoro: & ſanè Bellonius nihil muræna in Oceano rarius eſſe ſcribit. Idem in Singularibus ſuis Murænas in Gallia eſſe negat: excipere autem (puto) debuerat oram ad mediterraneum mare. At Plinius: In Gallia Septentrionali (*inquit, uidetur autem de Oceano ſentire*) murænis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ. Circunloqui licebit, ein Meerſchlangen art: hoc eſt, Serpentis marini genus: uel nomen fingere, ein Muraal, nomine à Latino Muræna, & Germanico Aal, quod eſt anguilla compoſito. eſt enim piſcis haud longè anguillæ disſimilis, teſte Gillio & alijs. non probo quidem compoſita ex diuerſis linguis uocabula: ſed ea quoq; tolerantur cum meliora deſunt. ¶ Alius longè piſcis eſt Muræna uel potiùs Marena uulgò Germanicè dictus: de quo Simon Paulus Suerinenſis: Lacus Suerinum alluens (inquit) non procul Oceano Germanico, gignit inter cæteros piſces halecem, (harengum:)

Flutæ.

Πλωτοί.

Marenen.

gum:) & Murenas uulgò Germanicè dictas (Marenen,) haleci (harengo) ſimiles, ſed aliquanto minores, argenteis ſquamis, carne dura & friabili. ¶ Lampetram, murænam fluuiatilem appellatam fuiſſe ex Dorione perſpicuum eſt, (&c.) Rondeletius. uide inferius in Muſtela. Murænam fluuiatilem Iouius quoq; ſuſpicatur eſſe piſcem, qui uulgò lampetra dicatur. Eſt & murena fluuiatilis ex Athenæo, quam aliqui mendaciſsimè (*Iouium notat*) gallariam à Dorione uocari, Athenæum falſò interpretantes, prodiderunt. Nam Dorion in libro de piſcibus, fluuialem inquit murenam habere unicam ſpinam ſimilem aſello, qui appellatur gallaria. Eſt enim gallaria, non murena, ſed aſelli ſpecies minor ex Plinio & Athenæo, Maſſarius. Carolus Figulus Murænam Germanis interpretatur ein Prick: ſed ea quoq; lampredæ, id eſt muſtelæ ſpecies eſt. Albertus quoque murænam pro lampreda accepit. *Muræna fl.*

Smyræna & Sphyræna piſces ſunt longè diuerſi: quorum tamen nomina à librarijs Gręcis olim confuſa (facili inuicem tranſitu φ. & μ. literarum) aliquot in authorum locis oſtendam. Oppianus Halieuticorum 3. ſphyrænas lubrico corpore eluctãdo penetrandoq; per maculas retium euadere canit, his uerſibus: Σφύραιναι δ᾽ ὅτε κἤν ποτ᾽ ὑποπλήξωσι (πλήττειν, τὸ κρούειν ἢ πελάζειν, &c. uide Euſtathium) λίνοισι, Δίζονται βρόχον εὐρὺν ἐν ἑρκεῖ δινεύουσαι. Τοῦ δ᾽ ἀίγδην ὀφίων νόμον ὁρμηθεῖσαι, Πᾶσαι ὀλισθηροῖσι διεξέρπουσι μελέεσσι. Hîc σφύραιναι librarius imperitè ſcripſit pro σμύραιναι, uel μύραιναι potius. alibi enim ſine ſigma μύραιναν ſcribere hic poëta ſolet. In argumentis Halieuticorum authoris innominati, quæ uitæ Oppiani ab initio editionis Aldinæ ſubijciuntur Græcè, rectè pro hoc loco μύραινα ſcribitur: ſic enim legitur, Περὶ πανουργίας κεστρέων, μυραίνης, καὶ τῶν ἄλλων. Lubrica etiã membra, & penetratio ſerpentis inſtar, murænæ non ſphyrænæ conueniunt. Sed iam olim hic error in Oppiani poëma irrepſit: quem Aelianus quoq; (de animalibus libro 1. cap. 31.) malè æmulatus eſt. plurima enim ille ab Oppiano mutuatur. Sphyræna (inquit) piſcis eſt pelagius: qui cum ſe reti incluſum ſenſit, circunquaq; natat: & quà euadat, ubi uel rariores laxiores ue ſunt maculæ, uel etiam diſruptæ, callidiſsimè quærit. Quòd ſi talem aliquem locum inuenerit, è reti elapſa, priſtinã natandi libertatem recuperat. Vbi uerò una quæpiam ſic euaſerit, reliquæ etiam eiuſdem generis, ſi quæ pariter captæ fuerint, eâdem elapſæ, illam ceu uiæ ducem ſequuntur. Meliùs Ouidius: Et Muræna ferox teretis ſibi conſcia tergi, Ad laxata magis cõuerſa foramina retis, Tandem per multos euadit lubrica flexus: Exemploq; nocet, cunctis interuenit (*cũctis quòd præuenit*) una. Bene etiam ex Ouidio Plinius: Muræna maculas appetit ipſas, conſcia teretis ac lubrici tergi: tum multiplici flexu laxat donec euadat. ¶ Αἱ δὲ σφύραιναι τῶν γόγγρων εἰσὶ τροφιμώτεραι, ex Diphilo Athenæus. Et alibi ex Hiceſio, σφυραίνας εἶναι τροφιμωτέρας γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν καὶ ἀσόμους, εὐχυλίας δὲ μέσας: qui locus Rondeletio etiam ſuſpectus eſt. Non eſt uera (inquit) hæc Hiceſij ſententia, niſi ſphyrænæ alium piſcem ſubſtituas. ſed ipſe quidem nullum ſubſtituit, ego murænã, facili (ut dixi) tranſitu. Congris certè, qui & ipſi anguillis ſimiles ſunt, non ſphyrænæ, ſed murænæ comparari merentur. Et Athenæus libro ſeptimo de murænis ex profeſſo agens, ſic habet: Τροφίμους δ᾽ αὐτὰς εἶναί φησιν ὁ Ἱκέσιος οὐχ ἧττον τῶν ἐγχέλεων, ἀλλὰ καὶ τῶν γόγγρων. unde ſuperiores duos locos à librarijs corruptos eſſe facile apparet. ¶ Hactenus quibus in locis mihi cognitis ſphyræna pro muræna legatur, oſtendi. aliquando uerò contrà contingit, ut in Scholijs in Nubes Ariſtophanis: Ceſtras (inquit Scholiaſtes) interpretantur murænas: ubi ſphyrænas legendum. ceſtram enim eandem ſphyrænæ eſſe, Rondeletius in ſphyræna ueterum authoritate docet. *Smyrænæ & Sphyrænæ uocabula aliquando à librarijs permutata.*

De murænis flutis è freto Siculo lege infrà in F. De Tarteſijs (nam circa Tarteſum maximas fieri aiunt) in H.h. Circa Carteiam locis exterioribus murenas minarum ſupra octoginta reperiri Strabo meminit, Maſſarius. Locus eſt apud Strabonem lib. 3. ubi & cete & oſtracoderma multò maiora fieri ſcribit, quàm in mediterraneo mari. Quin & cõgri, inquit, ἐκθηριοῦνται (hoc eſt efferantur, ut ita dicam, uel belluarum inſtar grandeſcunt) multò noſtris maiores factæ: item murænæ, & alij complures huius generis piſcium. ¶ Σελάχια ſunt quæ ſquamis carent, (ut ſmyræna, bos, torpedo, paſtinaca,) nec oua pariunt, Suidas. ſed ſmyrænam & oua parere, & ſelachiorũ, id eſt, cartilagineorum generis non eſſe conſtat: unde Suidam (uel quiſquis eſt è quo tranſcripſit) deceptum eſſe conſtat: aut pro ſmyræna nomen aliud ſupponendum, zygæna fortè. ¶ Piſces aliqui ſunt longi, ut muræna, conger, Plinius. Lampredæ uulgò dictæ anguillis puſillis & murænulis ſimillimæ ſunt, niſi quòd ſeptem habent à capite in collum foramina, Hermolaus. Murænis ſimiles ſunt muſtellæ: quanquam aliqui pro murænis apud Plinium perperam marinis (*ſcilicet muſtellis*) legant, Idem. Maſſarius quoq; omnino murænis legendum eſſe contendit. Vide infrà in Muſtela ſiue Lampetra A. Typhlôpa ſerpentem murænæ caput habere ſimile in ſermonem hominum uenit, Aelianus. ¶ Tenuiſsimum his tergus, Plinius. Murænæ cutem leuẽ potiùs uocandam quàm mollem, & ita legendum apud Plinium lib. 9. pluribus docet Maſſarius: Legendum (inquit) arbitror leui ut murenæ, ex Ariſtotele quarto de partibus animalium unde Plinius hæc mutuatur: Cutis, inquit, alijs ſquammata: alijs aſpera, ut ſquatinæ, raiæ, & reliquis generis eiuſdem: alijs leuis, ſed pauciſsimis: intelligendo anguillas, congros & murænas, quę omnia ſæpenumero inter lõgos & leues enumerauit, ut primo de hiſtoria. inquit enim: Pinnas alij tantũ binas habent, qui longi leuesq; ſunt, ut anguillæ, ut congri: aut nullas omnino habent, ut murena. quod Plinius quoq; fecit, licet piſces eos non leues, ſed lubricos appellauerit hoc libro, ubi de pin B

nis piscium loquitur: binæ, inquit, omnino longis & lubricis, ut anguillis & congris, nullę ut murenis: quod in 3 a. uolumine etiam confirmare uidetur, cum dicit murenam maculas appetere ipsas, consciam teretis ac lubrici tergi, ex Ouidio: leui igitur potiùs legendum censeo: neque enim ita proprium fuisset dictum, murenam mollem, hoc est teneram habere cutem, cum ex Aristotele mollem cutem etiam habeant, quæ mollia appellantur, ut loligo, sepia, polypus, qui ad tactum etiam molliores sunt quàm murenæ, ut mox uidebitur: qui & lacertorum & serpentium corticem interdum cutem mollem (uti retulimus) appellauit, quod & Plinius libro undecimo serpentibus potius tribuisse uidetur, ubi de palpebris loquitur, dicens: sed quadrupedi in superiori tantũ gena, uolucribus in inferiore, & quibus molle tergus, ut serpentibus: ubi non intellexit pisces illos longos & leues serpentibus similes. nam pisces genis omnino carent, Hucusque Massarius. Pytheas tradit murænam infixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaçꝫ lineã præsecare. Ardens auratis muræna notis, Ouidius. Maculas habet nigras in dorso & in pelle, Kiranides. Murenarum alia colore est subnigro, luteis maculis distincto: alia albo, nigris maculis distincto, oris rictu non aliter quàm Anseres largissimo: ijs foraminibus, quibus Lampetra prædita est, caret, Gillius. Piscis est haud dissimilis anguillæ, uarius maculis luteis & nigris, Massarius. In Gallia Septentrionali murenis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ, (*ceu stellæ*,) ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent, duntaxat uiuentibus, pariterçꝫ cum anima extinguuntur, Plinius. Pinnæ piscium quibusdam nullę, quibus nec branchiæ: Plinius, eumçꝫ secutus Gillius. Murenæ nullæ omnino sunt pinnæ, (*Rondeletius addit, quibus natare possit.*) nec branchiæ integrę (articulatæçꝫ, Vuottonus,) ut cęteris piscibus habentur, Aristot. Et alibi, Quaternæ ei utrinçꝫ branchiæ simplices sunt. ¶ Fel murenæ semotum à iecore intestinis commissum est, Vuottonus ex Aristotele. Fel quibusdã intestino tantùm iungitur, ut murenis, Plinius. ¶ Muræna dentibus eò commodiùs se defendit, quòd eorum prædita sit duplici ordine, Aelianus.

C Murænę ambigunt inter pisces litorales & pelagios, Aristoteles. Muræna neçꝫ in stagnis gignitur, nec temere fluuios ipsam subire inuenias: nonnunquam tamen & quæ in utroçꝫ uictitent, in mari scilicet & aqua dulci, reperiuntur, (teste Galeno in libro de cibis boni maliçꝫ succi.) Partim pelagia, partim litoralis muræna est, sed ferè in saxorum cauernis degit: & sola ex preciosis piscibus (quanuis Tharsensis, Carpathijçꝫ pelagi, quod est ultimum, uernacula) quouis hospes freto, peregrinum mare sustinet, Vuottonus. Murenæ incolunt petrarum caua, Oppianus. Et alibi: Degunt in petris quæ plenę sunt chamis ac patellis. Piscantes circa quoddam Africæ litus, loco petroso, οἱ μὲν ἐντελεῖς, μυραίνας τε, καὶ καράβους εὐμεγέθεις ἤγρευον· τὰ δὲ μειράκια, κωβιοὺς ἐντελεῖς καὶ ἰούλους, Synesius in epistolis. ¶ Pisces longi, ut anguillæ, congri, murenæ, quomodo natent, & de pinnis eorum, lege Aristotelem in libro de cõmuni animalium gressu. Pinnis carent. sic enim utuntur mari, ut serpentes terra, & similiter in humore repunt, Idem in Historia. Cur autem pinnę, quibus natent, murænis, alijsçꝫ serpentum speciem referentibus piscium desint, explicat Aristoteles libro 4. tractationis de partibus, cap. 17. ¶ Anguilla, & quicunçꝫ serpentis speciem referunt (ut murenæ) quoniam branchias habent pauciores minusçꝫ continentes, diu extra aquã uiuere possunt. non enim multum refrigerationis desiderant, Aristot. lib. 4. cap. 13. de part. Exeunt in terram murenæ, Idem & Plinius. ¶ Carniuoræ tantùm sunt, Aristot. Degunt in petris quę plenæ sunt chamis & patellis, Oppianus: nimirum quòd conchis huiusmodi uescantur. Polypis inescantur, Idem. Vedius Pollio seruos damnatos murenis deuorandos obijciebat, ut in E. referetur. Polyporum generis est ozæna dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè murænis eam consectantibus, Plinius. ¶ Murenæ coëunt ut serpentes, Aristoteles. Cum libidinis impetu plena est Muræna, in aridum progreditur: & sponsi iniquissimi desiderio permota, latibulum Viperæ intrant, ibiçꝫ ambo inter se colligantur, atçꝫ coitu implicantur: ut uulgi quidem hominum opinio ait. Vipera quoçꝫ mas stimulis libidinis concitata, ad mare accedit: & ut adolescens in amoribus dissolutus, cum tibia fores pulsat amatæ: sic Vipera mas sibilo edito amatam euocat. ea è mari exit, natura diuersorum locorum incolas in cupiditatem unam, & cubile idem cogente, Aelianus de animalibus lib. 1. cap. 50. Idem (lib. 9. cap. 66.) Cum proximum est, inquit, ut Vipera mas complexu uenereo iungatur cum Murena, uenenum uomitione eijcit, atçꝫ expellit, ut blandus decorusçꝫ sponsus uideatur. Postea edito sibilo (tanquam Hymenæo quodam ante nuptias misso) sponsam appellat: atçꝫ ubi mutuam ueneris libidinem inter se expleuerunt, hæc quidem ad mare regreditur, illa uerò exsorpto ueneno & recollecto, ad domesticam sedem reuertitur. Eadem Oppianus similiter: sed addit prætereà: Quòd si uenenum illud uipera, cum mare ingrederetur à se in petram aliquam depositum, non inuenerit, aqua forsan à prętereunte aliquo, cui conspecta fuerit uipera, ablutum: indignabundus huc illuc se iactat donec uita excedat, suis se armis, quib. tutum se arbitrabatur, priuatũ dolitans. πέτρῃ δὲ συνώλισε καὶ δέμας ἰῷ. id est, & in eadem petra ut uenenum amiserat, sic simul mox etiam corpus uitamçꝫ perdit. Orus in Hieroglyphicis non uiperam in mare, sed murænam in continentem coitus gratia prodire scribit. Murena (inquit) è mari egressa uiperis admiscetur: ac statim recurrit ad mare. Vipera nequissimũ genus bestiæ, ac super omne quod serpentini generis est, astutius, coëundi incentiuis exæstuans murænę præcognitam sibi copulam requirit, uel nouam instruit, progressaçꝫ ad litus sibilo præsentiam

ſentiam teſtatur, & ad complexum illam prolicit coniugalem. quæ illecta non deeſt, ac uenenatæ ſerpenti expetitos uſus ſuæ impertit coniunctionis. Quin ubi aduentare comparem ſenſerit uipera, uenenum euomere narratur, marito (*Græci authores omnes aut pleriq, ſerpentem ſiue uiperam mare cum muræna fœmina congredi aiunt*) ſic reuerentiam quodam modo exhibens, ac nuptialem reuerita gratiam, quod tamen concubitu peracto reſorbeat mox, Cælius Antiquarum lectionum 6.13. Soſtratus in opere de animalibus, murænas cum uiperis coire aſſentitur, Athenæus. Alij quoque non pauci, cum obſcuri quidam ſcriptores, ut Iorath: tum theologi illuſtres, ut Baſilius, Ambroſius, eadem de horum animantium coitu, uulgi opinionem, & uulgarem quorundam ſcriptionẽ ſecuti, literis mandarunt. Quemadmodum ignis non poteſt præterita ſine damno materia, in qua primùm conceptus eſt, priuſquam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam conuerti: neque murena priùs aquaticos angues (τοὺς ἐνύδρους ὄφεις) in alienam perniciem parere poteſt, quàm proprium uentrem, in quo concepti fuerant, eroſerint; ut Nicander Colophonius & Archelaus phyſicus teſtãtur. Ita quiuis iniuſtus malitiam ſuam primus experitur, antequàm in alio emittat, Hierax in libro de iuſtitia, ut citat Stobæus in ſermone de iniuſtitia. ¶ Omnibus anni temporibus parit, eſtq; partus eius numeroſior, Ariſtot. Oua parua parit, nec arenida ut piſces ſquamoſi, Idem. Quocunq; tempore parit, cum cæteri piſces ſtato pariant. oua eius citiſsime (ſumma celeritate, alibi) creſcunt, Plinius. ¶ Hyeme latent, Ariſtot. Hyeme non capiuntur, præterq; ſtatis diebus paucis, Plinius. ¶ Ferula contactu murænas occidit, Plinius. Et alibi: Natura ferularum murænis infeſtiſsima eſt, tactę ſiquidem ea moriuntur. Item: Licinius Macer murenas ait pingueſcere iactatu, (aliâs lactatu:) fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus. animam in cauda habere certum eſt, eaq; icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter. Muræna quę plagam unam accepit, torpeſcens perſtat: ſin plures inferas, funditus ira incenditur, Aelianus de animalibus 1.37. Similia etiã de ſerpentibus, ſi arundine feriantur, ibidem tradit Aelianus. ¶ Murænas ferunt aceti guſtu pręcipuè in rabiem agi, Plinius.

Quomodo è retibus eluctent murenæ, ex Oppiano, Aeliano, Plinio & Ouidio ſcripſi ſuprà in A. ubi pro muræna aliquando ſphyrænã ineptè ſcribi oſtenſum eſt. Obſcurus de nat. rerũ autor non rectè ex Plinio citat, murenam libenter ſe tenere inter harundines & ligna, ut ſi fortè reti concludatur, flexu multiplici euadat. Murænã ferocem cognominat Ouidius. ¶ De murena Craſſi quæ ad uocantem ipſum aduentabat, leges mox in E. D

Nec proprias uires neſcit muræna nocendi, Auxilioq; ſibi, morſu: nec eo minus (*fortè nimis*) acri Deficit, aut animos ponit captiua minaceis. Hoc eſt, Murena etiam non ignorat uires proprias tum nocẽdi alijs, tum ad auxiliandum ſibi in morſu eſſe ſitas. neq; mordendi uim remittit, donec (*uel abroſerit lineam, uel*) omnino debilitata ſe captam & uictam fateatur. Murenæ (inquit Plinius ex Ouidio, tanquam aliam lectionem ſecutus) amplius deuorant quàm hamum, admouentq; dentibus lineas, atq; ita erodunt. Muræna dentibus eò commodiùs ſe defendit, quòd eorum prædita ſit duplici ordine, Aelianus. ¶ Muræna caudam congri abſcindit, Ariſtot. Nos certè Puteolis ſæpenumerò congrum cum murena acriter pugnantem animaduertimus, Perottus. Conger & murena caudas inter ſe prærodunt, Plinius. ¶ Locuſta murænas & cogros conficit. Si ſmyræna & carabus ambo coquantur unà, euaneſcit ſmyræna, & non apparebit, Kiranides. Suprà in Corollario de Locuſta D. Aeliani uerba de certamine polypi, murenæ & locuſtę recitauimus, quæ ille ex Oppiani Halieuticorum 1. mutuatus eſt, ſed breuius: hîc ex eodem poëta paraphraſin copioſiùs à Petro Gillio redditam adſcribemus. Odio inimicitiarum capitaliter inter ſe diſsident Polypus, Murena, & Locuſta, & mutuis inter ſe cædibus pereunt. Cum Murena ex ſaxo ad inquirendum cibum prodiens, Polypum inſpexit, in ſumma aqua paulatim erraticis flagellis natantem: ſtatim incredibili gaudio elata, hanc iucundam appetit prędam. is ſentiẽs ſe in proximum diſcrimen adductum, ſeſe in fugam impellit. At nulla machinatione tardus in natando effugere poteſt Murenam, expeditiſsimo lapſu natantem. Itaq; mordicus eum premẽs, inuitum pugnare cogit. Hic igitur coactus magnum & difficile inire certamen, primum uarium & multiplicem gyrum agens, brachia huc illuc uerſat, conans horum iactatione ipſam à ſeſe depellere: at enim nulla arte euadere poteſt. Contrà Muræna Polypi lubricis membris circumplicata, facilè ex his tanquam aqua effluens elabitur. Is uerò modò dorſum illius, modò collum modò caudam circumplectitur, modò in os eiuſdem incurrit. ac nimirum quemadmodum in luctatione homines ſuas oſtentant uires, donec tandem defeſsi manibus inaniter fluctuent: ſic Polypi acetabula non palæſtricè iacta, Murena acutis dentibus diſcerpit & lacerat, & partim ex his mandit, partim ſemicomeſta & palpitantia, huc illuc diſtrahit. Nec prodeſt polypo hærere ſaxis, eorumq; ut lateat imitari colorem. nouit enim hunc eius dolum muræna. Iam rurſus magna fiducia Locuſta Murenam ad pugnam laceſsit: extenſis tanquam irritans, iuxta petram, cuius incola eſt muræna, geminis cornibus. Hæc irritata, in certamen deſcendit. at etſi animo infeſto hanc contra uenit, tamen ipſam duro tegmento circummunitam parum lædit: & fruſtra ideò dentes defigit, quòd tanquam à ſilice repulſi, ſic eius duriſsimo tegmine retuſi, hebeſcunt & debilitãtur. Veruntamẽ Murena magis magiſq; tantiſper animo incitatur, dum ſuum collum tantopere ſtrictè longis illius brachijs quàm ferreis forcipibus teneri ſentit, nihilq; remitti quantumlibet uiolen-

Mm

ter sese in fugam impellere conetur, & summo doloris sensu affecta quoquo uersum corpus suum intorqueat. Cum enim aculeatum locustæ dorsum temere inuadit & circumplectitur, interea aculeis transfigitur, tandemq́ multis uulneribus acceptis, sua imprudentia conficitur. Iam porrò locustam siliceis forcipibus & robustis aculeis armatam & uelocem, tardus Polypus & mollissima pelle obductus expugnat. Hic enim cum eam in saxea aliqua cauerna morantem deprehenderit, in eius dorsum latenter inuadit, & uincula circunijcit, & fortibus acetabulis fauces intercludit, ne spirare possit. Locusta uerò illius circumplicatione uicina ad moriendum, nunc quiescit, nunc mouetur, nunc ad saxa allidit ur. is uerò non intermittit tandiu oppugnare, quoad exederit & confecerit: nec aliter carnes sugendo ex eius testa exhaurit, quàm infans aliquis ex uberibus nutricis lac.

Murenæ exeunt in terram, & sæpe in ea capiuntur, Aristoteles. Flutę dictæ, ut in freto Siculo, Sole torrefactæ curuare se posse, & in aquam mergere desinunt, atq; ita faciles captu fiunt, Macrobius. Polypis inescantur murænę, Oppianus. Esca ad inescandas murenas: Aeluri (Siluri legit Cornarius) fluuiatilis drachmas sedecim. feminis rutæ syluestris drachmas octo. adipis uitulinæ tantūdem. sesami drachmas sedecim. Conterens omnia, ex eisq́ pastillos fingens, utitor, Tarentinus. Murænas quoq; & thrissas piscium genera euocari concentu & tintinnabulis, exploratum uulgò: quamuis murenas genituræ tantùm tempore, utpote quæ serpentium sequi sibila feruntur, quibus eas admisceri tradunt, Pierius Valerianus. Licinius Macer murenas tantùm fœminini sexus esse tradit, & concipere è serpentibus: ob id sibilo à piscatoribus, tanquā serpentibus, euocari & capi tradit. fuste non interimi, easdem ferula protinus. animā in cauda habere certum est, eaq́ icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter, Plinius. ¶ Piscium curā maiores nostri celebrauerunt, adeò quidem ut etiam dulcibus aquis marinos clauderent pisces: atq; eâdem cura mugilem scarumq́ nutrirent, qua nunc murena & lupus educatur, Columella. Et alibi: Piscinis præter alios pisces includemus flutas, quæ maximè probantur, murenas. Piscina si semper influente gurgite riget, habere debet specus iuxta solum: eorumq́ alios simplices & rectos, quò secedant squamosi greges: alios in cochleam retortos, nec nimis spaciosos, in quibus murenæ delitescant. Quanquam nonnullis commisceri eas cum alterius notæ piscibus non placet. quia, si rabie uexantur, quod huic generi uelut canino solet accidere, sæuissimè persequūtur squamosos, plurimosq́ mandendo consumunt, Columella. ¶ C. Hirrius circum piscinas suas ex ędificijs duodena milia sestertia capiebat. Eam omnem mecredem escis, quas dabat piscibus, consumebat. Non mirum. Vno tempore enim memini hunc Cęsari sex millia murænarum mutua dedisse in pondus, & propter piscium multitudinē quadragies sextertio uillam uenisse, Varro. Murenarum uiuarium priuatim (*nimirum absq; alijs piscibus. alij legunt primus, quod per se etiam intelligitur in uerbo excogitauit: & rursus in uerbis, ante alios*) C. Hirius excogitauit ante alios: qui cœnis triumphalibus Cęsaris dictatoris sex milia numero murænarum mutuò appendit. Nam permutare quidem precio noluit, aliáue merce. Huius uillam intra quàm modicam quadragies piscinæ uenierunt. (*Locum hunc clarius paulò antè ex Varronis uerbis intelliges.*) Inuasit deinde singulorum piscīū amor, Plinius: & ex eodem Macrobius (Saturn. 3. 15.) Hirrij uillam, inquit, quamuis non amplam aut latam, constat propter uiuaria quæ habuit, quadragies sestertiūm uenundatam. Hirrius in codicibus Varronis r. duplici scribitur: in Plinianis simplici: apud Volaterranum Hircius. Sola ex preciosis piscibus murena, quamuis Tarsensis Carpathijq́ pelagi, quod est ultimum, uernacula, quouis hospes freto peregrinum mare sustinet, Columella. Lucij Crassi oratoris ætate prior Licinius Muræna reliquorum (*præter ostreas*) piscium uiuaria inuenit, Plinius. Veteres Romanos à uiuacitate potiùs, quàm à saporis pręcellentia murænas ęstimasse crediderim, quoniam magna eorum copia in quotidianos usus uiuarijs inclusa diutissimè poterat asseruari, cæteris piscibus aut tędio carceris, aut uitio piscinarum facile pereuntibus, Iouius. Apud Baulos in parte Baiana piscinam habuit Hortensius orator, in qua murænam adeò dilexit, ut exanimatam flesse credatur, Plinius. Cęterùm Valerius Maximus libro nono, & Plinius libro decimo septimo, qui L. Crassum Censorem cum Cn. Domitio fuisse confirmant, scribentes cum inter se de luxuria atq; libidine decertarent, sibiq́ nonnulla inuicem obiecissent, nullam de murenæ à Crasso defletæ obiectione mentionem faciunt, forsitan quia non nisi de obiectionibus ad luxuriam & exquisitiorem cultum pertinentibus altercatio fuerat. hoc ego lectoribus æstimandum relinquo, Massarius. Muræna Crassi Romani omnium prædicatione celebrata, sic inauribus, & gemmis distincto monili, tanquam sanè eximia formæ pulchritudine puella, ornabatur: & appellantis uocem Crassi agnoscebat, atq; ad eum adnatabat: cumq́ quippiam ei porrigebat, prompto & parato animo accipiebat. Hanc ille mortuam fleuit uberiùs, atq; honore sepulturæ affecit. Et cum aliquando Domitius in hunc dixisset: Stulte Crasse, Murænam fleuisti mortuam. Ad hæc respondens Crassus: Equidem (inquit) de bestiæ morte fleui: Tu uerò nullos, ne ex trium quidem uxorū interitu, quas ad sepulturam dedisti, luctus percepisti, Aelianus de animalibus 8. 4. Cum obijceret Domitius, An tu murænam luxisti Crasse: retorsit ille: At tu uxores tres cum extuleris nunquam lachrymasti, Plutarchus in libro Vtra animaliū, &c. Ex Aeliano mutuatus est Io. Tzetzes Variorum Chiliade 8. cap. 173. Item Porphyrius libro 3. de abstinentia ab animatis: Crassi (inquit)

(inquit) Romani muræna nominatim uocata ad ipsum Crassum aduentabat: quem etiam adeò commouit, ut mortuam luxerit, cum trium antea liberorum amissionem moderatè tulisset. ¶ Antonia Drusi in uilla apud Baulos in parte Baiana (ubi & Hortensius piscinam habuit, & in ea murænam dilexit) murenæ quam diligebat inaures addidit: cuius propter famam nonnulli Baulos uidere concupiuerunt, Plinius.

Inuenit in hoc animali documenta sæuitiæ Vedius (*Verrius, Platina*) Pollio eques Rom. ex amicis diui Augusti, uiuarijs earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non sufficientibus, sed quia in alio genere totum pariter hominem distrahi spectare nō poterat. Feruntacceti gustu præcipuè eas in rabiem agi, Plinius. Vedius Pollio (inquit Crinitus de honesta disciplina 6.10.) cum piscinas magno studio ac diligentia haberet, solitus est seruos suos occidere, eosq; piscibus uorandos præbere: ut hominum cruore pastos comesset: quod hercle in Romana quidem ciuitate non scelestum modò: sed imprimis nefarium haberi debet, Octauio præsertim imperante. de qua re Septimius Tertullianus copiosè scribit in libro quem de pallio fecit. Anneus uerò Seneca cum Cæsarem Neronem ad clementiam instrueret, sic inclamat: O Vedium mille mortibus dignum qui deuorandos seruos murænis obijciat, quas erat esurus. Et in libro quem de ira scripsit ad Nouatum: Cum diuus (inquit) Augustus apud Vedium (aliàs Atedium) Pollionem cœnaret, fregit unus è seruis crystallinum: ex quo rapi eum ad mortem Vedius iussit, nec uulgarem quidem. nam murænis obijci iubebatur, quas ingens piscina continebat. Quis non putaret hoc illum causa luxuriæ facere? sæuitia erat. (*Nec luxuria fuit ista, sæuitia erat, Cælius Rhod.*) sed euasit è manibus puer: & ad Cæsaris pedes confugit, nihil aliud petiturus, quàm ut aliter periret, nec esca (piscium) fieret. In quo adeò motus est nouitate crudelitatis Cæsar, ut illū quidem dimitti, & crystallina potiùs omnia perfringi iuberet, piscinamq; compleri. Hęc Crinitus ex Seneca. (sed pars postrema in codice nostro sic legitur: Motus est nouitate crudelitatis Cęsar: & illum quidem dimitti, & crystallina ante omnia coram se frangi iussit, complerique [compleri oblimarique, Cælius] piscinam. Fuit Cæsari sic castigandus amicus, bene usus est uiribus suis.) Noster quidem Senecæ codex libro 1. de clementia, capite 8. sic habet: Quis non Vedium Pollionem peius oderat, quàm serui sui? quod murænas sanguine humano saginabat, & eos qui se aliquid offenderant in uiuarium quid aliud quàm serpentibus obijci iubebat? O hominem mille mortibus dignum, siue deuorãdos seruos obijciebat murænis, quas esurus erat: siue in hoc tantùm illas alebat, ut sic aleret.

De flutis murænis nonnihil in A. diximus, hic plura. Non enim si murænæ optimæ flutæ sunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuò hi pisces omni mari similes nascūtur, Varro. Murenæ in Sicilia optimę sunt, Plinius. E Siculo freto commendabantur, Athenęus & Clemens in Pædagogo. Αἱ πλωτοὶ ἐκ Σικελίας παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκίμουν, Pollux. Et rursus: Μύραινα ἐκ πορθμοῦ, καὶ μύραινα Ταρτησία παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκίμουν. Habet etiam delicatam murænam urbs Hispaniæ Tartessus nomine, adeò ut inter cibos electiles numerata sit, authore Gellio. ¶ Muræna in tantis delicijs olim fuit, ut & nomen Liciniorum familiæ dederit, Varrone teste. ¶ Murænas Hicesius ait multum alere, non minùs (aut etiam magis, ut in A. scripsimus) anguillis & congris, Hicesius. Murænæ etiam ipsæ in aqua uitiosa (cœnosa, & aliter impura, & circa fluminum ostia) deterrimę sunt, Galenus. sed quomodo alimentum ex murænis alijsq; piscibus pro locorum in quibus degunt diuersitate uariet, supra ex Galeni scriptis recitaui in Lupo F. Omnium minimè improbantur edulia, quæ tenuem aut crassum succum facientium in confinio sunt, & in excessuum medio, ut carnes gobiorum & murænarum, &c. Galenus in libro de cibis boni & mali succi. Vuottonus inter duram quoq; & mollem, murænarum carnem mediocrem esse tradit. Philotimus (apud Galenum de alimentis 3.30.) murænas piscibus molles carnes habẽtibus adnumerat, quod genus facilius concoqui tradit. Galenus distinctionem addit, si in puro mari uersentur. Saxatiles enim (inquit) semper sunt optimi, quod asellis minimè contigit, nec murænis, ut ne gobionibus quidem. etenim quidam ex his in fluuijs & stagnis, alij autem in mari nascuntur: alij in stagnis maritimis, quæ uocant: aut omnino in aquis permistis, ubi magni fluuij ostium mari cōmittitur. plurimum certè particulatim inter se dissident, ut mugilis & muræna. ¶ Murænas & omnia mollia, ut lolligines, sepias, &c. ut quæ difficulter concoquantur, inflationes pariant, noxios humores generent, censeo reprobanda, Aetius 9.30. in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Periculosum est eas in cibum sumere, nisi prius in uino optimè ac diutissimè decoquantur, & speciebus aromaticis, maximeq; pipere, condiantur. Venenoso nanq; abundãt humore, unde nec de facili cedunt coctioni, Author de nat. rerum. Pellem eis duram esse audio, cædiq; baculis antequam coquantur. Iura diuersa in murænam tum assam tum elixam describit Apicius 10.8. Tripatinum ex murænis, lupis & myxone memoratum Plinio, uide suprà in Lupo F. Coquitur muræna exossata more maiorum, ut anguilla, sublato corio, capite & cauda, assam, moreto uiridi suffundes, Platina. Sanga Romanus poëta lepidus, quum Pyrgorum in litore piscaremur, docuit murænas ab antiquis exossari, Plauti authoritate, ut eorū carnes nullis impeditæ spinis gratiores redderentur: ingentemq; ille murænã binis bacillis unaq; manu cōprehensis mediam astringendo detergendoq;, rectè & festiuè admodum exossauit, Iouius.

Tu Machęrio Congrum, murænam exdorsua, quantum potes, Plautus Aulularia. De uerbo exdorsuare, lege supra in Congro H. f. ¶ Ob duriciem quandam innatam, & tenacem humorem laboriosissimè digeruntur: sed à lactibus eximijs summam commendationem accipiunt, Iouius. Heliogabalus murænarum lactibus & luporum (piscium) in locis mediterraneis rusticos pauit, Lampridius.

G — *De morsu murænæ.* Muræna uenenata est (morsu,) & impetuosa in homines, Kiranides. Dentibus maleficam non modò legi, sed etiam expertus sum, cum Massiliæ illius naturam perscrutans, temere lubricum rostrum cepissem, non sine magno dolore uulnus accepi, Gillius. Morsis à muræna (inquit Aëtius 13.38.) eadem accidunt quæ morsis à uipera: quapropter etiam similia remedia eis adhibenda. Dato autem & fici succum cum serpillo, ut prædictum est. Eadem ex eo repetijt Auicenna 4.6.3. capite 56. de Haren carmen. A pastinaca marina aut muræna morsis auxiliantur liquoris de fico guttæ quatuor, aut paulò plures cum ramulis serpylli tribus aut quatuor poti: & quæcunque ad uiperas, Aegineta. Murænæ morsus ipsarum capitis cinere sanantur, Plinius. Murænæ morsui medentur lumbrici terreni, Kiranides ut Aggregator citat. ¶ Non uerò perniciosus semper, sed & salutaris aliquando murænæ morsus est, ut scribit Aelianus de animalibus lib. 11. cap. 34. Vir quidam Cissus nomine (inquit) Serapidis cultui deditissimus, petitus insidijs mulieris, quam priùs amatam, deinde uxorem duxerat, cùm oua serpentis deuorasset, angebatur, & miserè affligebatur, ita ut à morte parum abesse uideretur. Rogatus autem ab eo deus, murænam uiuam præcepit emendam, & manum uiuario seu uasi in quo seruaretur, immittendam. Paret ille, manum immittit: cui muræna mordicus inhæret. & cùm auelleretur, simul cum ea morbus etiam iuuenis illius euulsus est.

Remedia extra corpus. Lichenes & lepras tollit murænarum cinis cum mellis obolis tribus, Plinius. Murænarum pellium exustarum cinis ex aceto fronti inlitus prodest aduersus capitis dolorem, Marcellus. ¶ Smyrænæ dentes suspensi conueniunt pueris dentientibus, Kiranides.

Intra corpus. Smyræna in iure piperis esa nephriticos sanat, & lepram scabiosasque passiones perfectè curat, Kiranides.

H. a. Muræna Latinis, Myræna Græcis primam producit, ut monstraui in Mormyri Corollario A. quamobrem masculinum etiam μῦρος prima circunflexa scribendum uidetur. Mullorum & murænarum copia, Cicero in Paradoxis. ¶ Muræna ab Aeliano & Artemidoro non rectè cartilagineis adnumeratur, Rondeletius.

Epitheta. Ferox, Ouidius. Ardens auratis muræna notis, Idem. Delicata, Martialis lib. 10. Tartessia, ab oppido Hispaniæ. Oppiano, ἐπλωὴς, ἀνιηρὰ, κελαινὴ, ὀστρακλέη, φοιτελέη. ὦ προδότι, ὦ προαγωγέ, καὶ μύραινα σύ, Suidas è poëta quodam. interpretatur autem μύραινα, καταφορής, id est prona ad libidinem, ab huius piscis natura. Μύραινα, ὑπὸ τοῦ κακοῦ (ὑπό τι κακῆς potiùs) ἐλέγετο, ὡς ἔχιδνα, Hesychius. παράγωγον (sed præstat oxytonum scribi) fortè deceptricem interpretari licebit. nam & προαγωγὴ aliquando deceptionem significat: nisi quis προαγωγὲ potiùs legat. est autem προαγωγὸς (oxytonum) leno, prostitutor, in utroque sexu. Muræna uocatur uitium ligni in mensa ex cedro, nigro transcurrens limite, uarijsque corticum punctis apprehensus papauerũ modo, & in totum atro propior color, maculæ ue discolores, Plin. Μάραινα, μάστιξ, ῥάβδος, γωνεία, Hesychius & Varinus. sed μύραινα legendum uidetur: quamuis literarum ordo apud illos prohibeat. murænæ enim corpus lubricum & flexibile, flagello & uirgæ flexibili rectè comparatur. Sic & σκυτάλη tum serpentis genus, tum scuticam seu flagellum significat. Sed apud Pollucem libro 3. cap. 10. legimus Platonem comicum μαράγναν τὴν μάστιγα nominasse. γωνεία quid ad murænam pertineat, non uideo. Μάργανα quidem apud eosdem Lexicorum scriptores γῆ γωνεία exponitur. ¶ Murænulam colliaurum nuncupat uulgus, Hieronymo tradente: quòd scilicet metallo in uirgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena, contexitur, ex piscis utique imagine uocabulo conformato, Cælius Rhod. Scoppa grammaticus Italus uulgari etiam hodie uocabulo la murenella interpretatur, uel lo collaro d' oro. Murænam Græci uocant, quòd plicet se in circulos, Isidorus. sed nihil huiusmodi ex etymologia Græca constat. per circulos ille forsan torques & monilia intellexit, quæ à muræna pisce murænulæ (ut diximus) nominantur, non contrà. ¶ Murænaria dixit Platina, pro murænarum uiuarijs.

Icones. Per murænam pictam Aegyptij sacerdotes hominem procum alienigenarum, uel alienigenarum concubitum appetentem, externisue matrimonio copulatum intelligebant, Pierius ex Hieroglyphicis Ori. A uiperis etiam ait (*Pierij uerba sunt, uidetur autem uerbum ait referendum ad d. Ambrosium, quem proximè nominauerat*) sibilo murænas euocari, idque perinde ac si hieroglyphicum esset, interpretatur: id scilicet ex hoc innui, ut mulieres admoneantur ferendos esse mariti mores, sit licet fallax uir, asper, inconditus, temulentus, lubricus, multaque in hanc sententiam. Basilius ex hoc cõgressu anguis & murænæ adulteriũ interpretari uidetur. admonet enim eos qui nuptijs insidiant alienis, discant cuinã feræ, cui reptili sint similes, cùm naturæ quoddam adulteriũ uiperæ murænæque coniunctio uideatur. atque huc potiùs respicit Aegyptiorum hieroglyphicũ. Non etiam incongruum erit hieroglyphicum, si occultam quandam significaturi, sanguinariam quippe crudelitatem, in molli alioqui atque effœminato homine, per irritatam murænã expresserimus, immani

immani Romanorum procerum exemplo, qui seruitia olim murænis exponebant excarnificanda: cùm ea alioqui bestia exedentula sit, ut diceret Tertullianus, atque etiam exanguis & excornis, Hæc Pierius. Vide infrà in fine huius capitis Emblema Alciati.

Propria. Muræna uiri nomen à neruoso corpore dictũ Cassiodorus putat. Licinios, Murænas cognominatos, quòd hoc pisce effusissimè delectati sunt, satis constat. Huic opinioni M. Varro consentit, asserens eodem modo Licinios appellatos Murænas: quo Sergius, Orata cognominatus est, quòd ei pisces qui auratæ uocantur charissimi fuerint, Macrobius Saturn. 3. 15. Meminit & Columella 8. 16. Vulgati codices Varronis de re rust. pro Licinius Muræna, non rectè habent Lucius. L. Crassi oratoris ætate prior Lucinius Murena reliquorum (præter ostreas) piscium uiuaria inuenit, Plinius. Idem libro 33. cap. 3. C. Antonius ludos scena argentea fecit, item L. Murena: ubi similiter fortè Lucius pro Licinio legitur. Extat & Ciceronis pro Murena oratio. Quidam Græcè hoc nomen Μουρλώας scribunt, cum uiri proprium est. ¶ Μυρίνα, ἡρωΐς, παρὰ ἁλιεῦσιν, Hesychius. Batea (Βάτεια) oppidum memoratur Homero, quod dij sepulchrum Myrinæ appellent: σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Scholiastes locum sic nominatum ait ab una Amazonum illic defuncta, cum aduersus Troiam mouerent: excitato in eius honorem oppido, Varinus.

b. Oppianus in muræna nominat νῶτα πανάιολα, & ὀλισθηρὰ μέλη. De dentibus eius, quos στερεὺς, hoc est solidos cognominat, ἀγκύλον ἕρκος dicit, id est uallum recuruum. Ἡ δέ μιν ὀξυτόροισιν ὑπὸ ῥιπῇσιν ὀδόντων Δαρδάπτει, Idem de muræna polypum uorante. Item, γένυν δ' ὤρεξεν δαφοινήν.

c. Νηχομένην τε καὶ ἄσπετα μαιμώωσαν, Oppianus de muræna. Cuius & sequentia sunt: Πάντη δινεύει σκολιὸν δέμας. Et, Ῥεῖα γὰρ ἀμφιπεσόντος (πολύποδος) ὀλισθηροῖς μελέεσσιν Ὀτραλέη μύραινα διαῤῥεῖ, οἷά περ ὕδωρ. Et, Ἡ μὲν ὑπ' ἐκ πέτρης ἁλιμυρέος ὁρμηθεῖσα Φοιταλέη μύραινα διέσσυται οἴδματα πόντου. Item, Αὐχένα γυρώσασα, χόλῳ μέγα παιφάσσουσα Ἀντιάα, de muræna contra locustam pugnante.

f. Affertur squillas inter muræna natantes In patina porrecta. Sub hoc herus: Hæc grauida, inquit, Capta est, deterior post partum carne futura, Horatius Serm. 2. 8. Μύραιναν ἐφθὴν in Cotyis Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides nominat. In conuiuio etiam Attico, quod Matron descripsit apponitur muræna, Ζώνην δ' ἦν ἀγαλλομένη πόδα δεινὴν Εἰς λέχος ἠνίκ' ἔβαινε δρακοντιάδη (id est serpenti, ut medicorum filij pro medicis) μεγαθύμῳ.

h. Μνασέας δέ ὁ Πατρεύς φησιν, ἰχθύος ἢ γίνεται καὶ ἡσυχίας γαλήνη καὶ μύραινα, καὶ ἠλακατηνὸς, Athenæus. ¶ Aeacus (in Ranis Aristophanis) iratus Dionysio qui ad inferos descenderat, Herculem esse putãs (propter clauam & exuuium leonis, quæ gerebat) à quo Cerberus antea eis abductus erat, sic ei interminatur: Ἔχιδνά θ' ἑκατοντακέφαλος, ἣ τὰ σπλάγχνά σου Διασπαράξει, πλευμόνων τ' ἀνθάψεται Ταρτησία μύραινα. ubi Scholiastes: Murænam (inquit) nominat pro dæmone aliqua terribili. Imitatur autem Euripidem qui similia in Theseo protulit. Tartesiam quidem cognominat, ut maiorẽ metum incutiat, ob loci longinquitatem, διὰ τὸ ἐκτετοπισμένον, (tanquam in Tarteso murænæ nascantur maximæ, Suidas.) Sic & mustelam Tartesiam dicunt pro magna. Tartesus urbs Iberica est circa Auernum (Ἄορνον, alijs iuxta columnas Herculis) paludem. Murena quidem piscis est marinus à poëta nominatus, cum uiperam nominare debuisset. Eadem Varinus repetijt. Habet etiam delicatam urbs Hispaniæ Tartessus (s. duplici, alij simplici scribunt) nomine murænam, adeò ut inter cibos electiles numerata sit, autore Gellio. Pollux quoque Tartesiam murænam antiquis in precio fuisse tradit. Mustelæ quædam apud Afros nascuntur in Silphio, similes Tartesijs (scilicet mustelis. Valla non rectè uertit, similes murænis,) Herodotus.

Emblema Alciati, inscriptum: Reuerentiam in matrimonio requiri.

Cùm furit in Venerem, pelagi se in litore sistit Vipera: & ab stomacho dira uenena uomit,
Murænamque ciens ingentia sibila tollit: At subitò amplexus appetit illa uiri.
Maxima debetur thalamo reuerentia, coniunx Alternum debet coniugi & obsequium.

COROLLARIVM DE MVRO, VEL MYRO, id est, Muræna mare.

MYRVS (aliàs Myron) serpens est marinus, ut aiunt, nec unde nomen habeat satis constat. (*Nos etymologiam in Mormyro indicauimus.*) Traditur de eo si oculus alteruter capto eruatur, ipso uiuo dimisso, & pro amuleto gestetur, ophthalmiam siccam sanare, pisci uerò rursus renasci. prætereà altero eum capi lumine, qui uiuentem non dimiserit, Aelianus. ¶ Plinius & Gaza oculatam eum appellant: Plautus uerò ophthalmiam: Volaterranus, oculatam piscem (qui Græcorum Melanurus est) cum myro confundens. Smyrus etiam à Plinio inter marinos pisces numeratur, uerùm tanquam alterius generis à muræna, Vuottonus. Atqui non genere aut specie, sed sexu tantũ à muræna differre, ex prædictis liquet. Scribitur autem myrus aut smyrus: ut myræna quoque & smyræna: Græcè μῦρος uel σμῦρος penanflexum semper scripserim, quoniã penultima producitur, ut indicauimus. Aristoteles myrinum uocat marem, Plinius. legendum myrum, non myrinum. Itemque inferius rursum myrus, tum ex uetustis codicibus, tum etiam Aristotele Athenæoque, qui hũc piscem myrum appellauerunt, Massarius. Μῦρος, ἰχθῦς ποιὸς, καὶ ἡ ἄῤῥην μύραινα, Hesychius. Σμύρνος, (Σμῦρος malim,) ὁ ἄρσην ἰχθῦς, καὶ ἡ θήλεια σμυρναία, (σμύραινα,) Idem. Μύραινος, ἡ μύραινα, ἀρσενικῶς. ἄλλοι δὲ μύρον αὐτὸν καλοῦσιν, ἔστι δὲ καὶ (melius, ἔστι δὲ ὁ) ἄῤῥην, Idem. Myrinus

semel apud Aristotelem legitur pro myxino, ut Rondeletius ostendit. id non animaduertit Niphus: Myrinus enim (inquit) qui etiam à Plinio sic nuncupatur, uulgò & Romanè murus dicitur: quasi Romæ uulgò muræna mas diuerso quàm fœmina nomine uocetur. ¶ Aristoteles myro colorem πίτυος, id est pini arboris tribuit: pro qua uoce Athenæus habet ἴυγγος, hoc est iyngis auis. cui lectioni (inquit Vuottonus) consentire uidetur & uetus Aristotelis interpres.

DE MVRICE, RONDELETIVS.

H. a. *Murex pro asperitate saxi prominente.*

NOMEN murex est polysemum. significat enim acumen siue asperitatẽ saxi prominentis Nonio teste. Virgilius Aeneid. 5. Concussæ cautes, & acuto in murice remi Obnixi crepuêre.

Τρίβολοι. *Purpura.*

Aliquando Murices machinulæ sunt ferreæ, dolosæ, tetragona forma, quæ in quancunq; partem incubuerint, unum aut plures aculeos infestos protendũt. Vocantur à Græcis τρίβολοι, ut rectè annotat Budæus. Sumitur etiam murex pro Purpura. Martialis (*Lib. 13. sub lemmate Murex:*) Sanguine de nostro tinctas ingrate lacernas Induis: & non est hoc satis, esca sumus. Inde & Murex Tyrius à Virgilio Aeneid. 4. Tyrioq; ardebat murice læna, Demissa ex humeris. Et ab Ouidio Phocaicus.

Genus ad concham Venereã & buccinum. *Ibidem ca. 36.* *Buccina.*

Nonnunquam Murex generis nomen est, cui subijciuntur Concha uenerea, & Buccinũ. Plinius lib. 9. cap. 25. Muricem esse latiorem Purpura, neq; aspero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, utroq; latere sese colligente. His uerbis Concham uenerea descripsit, ut suo loco docuimus. Et alio in loco Murices pro Buccinis usurpauit. Purpuræ uiuunt annis plurimùm septenis. latent sicut Murices circa canis ortum tricenis diebus. Aristoteles lib. 8. de hist. cap. 13. τὰ μὲν γὰρ ὀστρακόδερμα πάντα φωλεῖ, οἷον τά τε ἐν τῇ θαλάττῃ πορφύραι, καὶ κήρυκες, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτο γένος. Et Plinius ibidem: Congregantur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiusdam ceræ saliuant: simili modo & Murices. sic Aristoteles cùm procreationẽ Purpurarum docuisset, subiunxit: τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐγγίνονται ταῖς πορφύραις καὶ οἱ κήρυκες. Ex his notũ est Plinium hæc ex Aristotele descripsisse, & pro Buccinis Murices conuertisse.

Lib. 32. cap. 7.

Deniq; generis nomen esse, non Conchæ tantùm unius, satis declarat Plinius, quũ dicit: Muricum generis sunt quæ uocant Græci Colycia, alij Corythia (*Eadem libri eiusdem cap. ultimo concharum genera uocat: quanquam pro corophia ibi legitur corythia*) turbinata æquè, sed minora, multò efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. De his suo loco dictum est. Quare cum Muricis nomẽ pluribus accommodatum sit, Gaza Plinij imitator κήρυκας non Murices conuertit, sed Buccinas. Nunc ad Muricum turbinatorum species conuertatur oratio.

DE MVRICE MARMOREO, RONDELETIVS.

A. Iconem Rondeletius exhibuit: cui nos similem alterã B. adiunximus conchæ cuiusdã seu muricis orientalis, quã Venetijs nacti sumus. in ea margaritas quoq; gigni quidã nobis retulit, nescio quàm uerè. color forinsecus pallescit, intrinsecus cum pulcherimo splendore ex albo roseus est. labrũ exterius protendit se & dilatat in marginẽ. mucrones infra caput seu conũ testæ duo magni sed obtusi prominẽt. in ipso cono parui admodum & subrotundi per spiras deinceps non aculei sed tumores uisuntur.

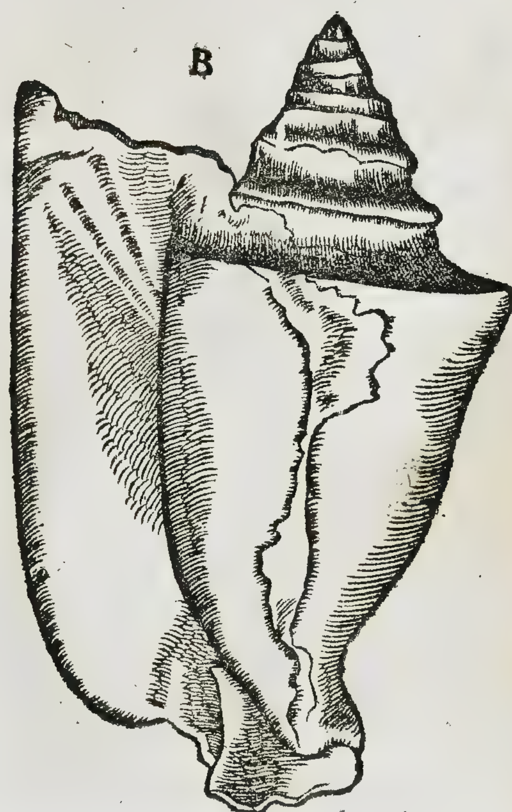

MVRICVM qui sequutur copiam mihi fecit Gulielmus du Choul Allobrogum præfectus, uir procul dubio antiquitatis peritissimus, si quis alius in tota Europa hodie extet. Is nullis à me prouocatus officijs, sed planè regio & liberali animo; quo erga omnes literatos utitur, erga me quoque usus, non solùm Murices Conchyliaque mihi communicauit, sed & aliarum pulcherrimarum & uariarum rerum copiam maximam, maximis sumptibus comparatam; ex quo ueluti penu ditissimo & abundãtissimo tandem aliquando depromet, & literarum luce illustrabit multa, quæ hactenus à paucissimis aut potiùs nullis cognita in tenebris iacuerunt, quæ tamen ad Philosophica, Poëtica, Historica intelligenda planè necessaria sunt, ut hoc nomine literatos omnes maximopere sibi sit deuincturus. *G. du Choul.*

Murices hìc appello, qui & turbinati sunt, & longos firmósque aculeos siue clauos habent, quos, ut internoscerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, distinximus. Eum quem hìc exhibemus, à candore duritiáque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpurascit. Testa grauis est, densa, solida, aculeis multis horrens, figura inter Buccinum & Conchylium media, ampla; ut meritò ἀκανθότυλος dici possit, quemadmodum Purpuræ species quædam. *Murices.*

Terreæ est substantiæ, & frigidæ & siccæ cum detergendi ui, ob salsuginem quam seruat. Quare ad dentifricia uti possumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atque in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo rosato in unguentum reducitur. Ambustis medetur, cicatricemque pulchram inducit. Ad hęc omnia fœliciter uti possumus. Carnem atque operculum, Purpurarum, Buccinorum carni operculisque rectè assimilari iudico. Sed hæc in uniuersum de Muricum substantia dicta sint. G *Remedia ex muricibus in uniuersum.*

Icon Muricis triangularis.

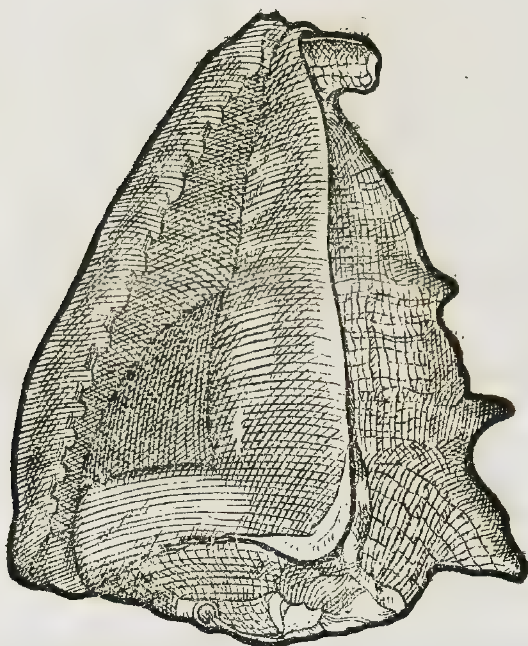

Icon Muricis lactei.

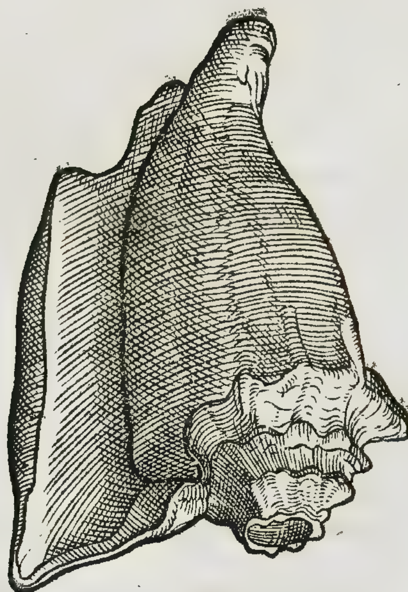

DE MVRICE TRIANGVLARI, RONDELETIVS.

HIC altera parte murex planus, altera ferè rotundus, sed ita ut utrinque duo sint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria est, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos. Vario est colore, foramen duplex habet rugosum, quo ob testæ amplitudinem & breuitatem, sonus editur grauis & tristis. Testa tota ad Conchylij testam magis accedit. B

Operculum quum uritur fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus utiliter usurpatur. G

DE MVRICE LACTEO, RONDELETIVS.

MVRICEM quem hìc repræsentamus à lacteo colore lacteum nuncupauimus. Turbine obtusiore est quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet quàm clauos siue aculeos. Testa ad fucos uti possumus Concharum uenerearum uice.

DE MVRICE CORACOIDE, RONDELETIVS.

VT Anatomici omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine coracoidem appellarũt, ita & nos Muricem hunc coracoidem ab aculeis incuruis, & rostris coruorum similibus, à nota illustriore & huic propria nomen ponentes.

COROLLARIVM.

A Firmioris iam testæ murices & concharum genera, Plinius: cùm proximè de quibusdam fragilioris testæ dixisset. Perottus murices dici existimat ab asperitate murorum, quoniã Vergilius dixerit; Concussæ cautes, & acuto murice remi Obnixi crepuêre. Ego à Græco uocabulo ceryces, κήρυκας, Latinũ murices desumptum potiùs coniecerim, literis quibusdã transpositis & mutatis. A muricibus autem metaphoricè tum tribolos (ut Græci uocitant) ferreos, tum similes in saxis alibí ue mucrones duros & acutos prominentes: non autẽ contrá. Idem Perottus purpuram inter conchas potiùs numerat, muricem inter ostrea ob scabriciem corticis: quod idcirco non laudo, quoniam scabricies testarum longè diuersa est, in ostreis superficie tota exasperata, in muricibus uerò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibusdam. Murices Rondeletio propriè dicuntur qui turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent. Hos Germanicè Stachelschalen uel Stachelschneggen nominabimus commodè, nomine ab aculeis & concha composito. nam & aculeatos pisciculos fluuiatiles aliqui Stachelfisch appellant.

Plinium cerycẽ modò muricẽ, modò buccinũ uertisse.

Massarius collatis aliquot Aristotelis & Plinij locis, Plinium ostendit cerycem modò muricem, ex eo quòd uertigo conchæ in acutũ maximè tendat, (murex enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur:) modò buccinum, quia sit alteri turbinato generi buccino dicto similis, conuertisse, quem Theodorus (inquit) uocis significationem imitatus, buccinum semper interpretatus est. Ceryx enim idem quod præco significat. uerùm quæ aporredes uocantur murices conuertit, ut muricis nomen generalius esse quàm buccini coniectare liceat. Ceryx igitur qui secundum Plinium Latinè murex & buccinum uocatur, concha est è turbinato genere, purpuris magnitudine inferior, similis buccino illi turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantùm rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo purpureo antiqui uestes inficiebant, quę muriceæ & conchyliatæ dicebantur, Hæc Massarius. Et rursus, enarrans hæc Plinij uerba: Quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ, saliuario lentore proueniunt: Saliuarium (inquit) lentorem appellat mucosam illam congeriem fauaginem dictam, quam purpuræ, & murices siue buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro Ceryce, hoc est, buccino accepisse. Hæc enim duo genera purpura scilicet & buccinum fauificare soliti sunt, ex Aristotele quinto de historia. Murex etsi unam speciem significet, scilicet buccinum, generale tamen est, ut rectè admonet Hermolaus, sicuti & conchylium. purpuram enim comprehendit murex, & alia, Vuottonus. Murex per excellentiam conchylium aliquando dicitur, Perottus. Vide etiam suprà in Conchylio A.

Purpura.

Murex pro purpura interdum accipitur, & eius colore, ut Rondeletius ostendit: & nos pluribus mox in E.

Aporrhais.

Muricum generis uidetur & aporrhais in A. elemento dicta. Aristoteles bis tantùm earũ meminit, Gaza murices interpretatur.

Colycia, uel corythia.

Muricum generis sunt, inquit Plinius, & quæ uocant Græci colycia, alij corycia, turbinata æquè sed minora multò: efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Athenæus hæc non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia κωρύκας dici, Athenis κρεὰς, in cætera Græcia tracheas, hoc est asperas uocari prodit: quod & Plinius ferè secutus aliubi uidetur, Hermolaus. Noster Plinij codex libro 32. cap. 7. sic habet: Muricum generis sunt, quæ uocãt Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multó. Hermolaus corycia suspicatur legendum, quod Athenæus scribat, Chamæ genus quoddam Græcis uocari κωρυκὰς in Macedonia, quas Athenis κρέας dicant. Sed muricum & Chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, post corophia, aut potiùs corythia in uerbis Plinij, commatis non puncti notam esse signandam, ut per appositionem mox sequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (sic enim legit per y. non corophia) à colycijs corythijs ue non distinguit. Congenerum omnium (inquit idem Vuottonus) quæcunq; scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicantur coryphia. Suntq; & ori & stomacho grata: aluumq; & urinã cient, atq; oris bonum reddunt odorem. Copiosius alunt iurulenta, assa uerò dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more aluum stringit potiùs.

Murex Mutiani.

Mutianus (prodidit echeneidem) esse muricem, latiorem purpura, neq; aspero neq; rotundo ore,

ore, neq; in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha (*Massarius legit, neq; in angulos prodeunte rostro, simplice concha, &c.*) utroq; latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam uentis stetisse nauem portantem nuncios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri: conchasq; quæ id præstiterunt apud Gnidiorum Venerem coli, Plinius. Rondeletius Veneream hanc concham nuncupat: uulgus porcellanam. Vide suprà inter conchas, pag. 335. in prima specie conchæ Venereę. De hoc muricis genere (inquit Massarius) quòd eiusmodi potentiæ sit libro etiam secundo & tricesimo refert Plinius hoc modo: Nec dubitamus idem ualere ad omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas etiam eiusdem potentiæ credi necesse sit. Periandri historia quonam modo nobiles Corcyrensium pueros Sardas miserit exsecandos, habetur apud Herodotum libro 3.

Nicqui (ut audio) uulgò in Hetruria uocatur genus quoddam muricum.

Myaces pisces intelliguntur murices. sed & pro conchula accipitur myax, qua humores excipiuntur, Cælius. Sunt qui myes etiam, ut Philostrati interpres Zenobius Acciolus, murices interpretentur. nos Myes & Myaces inter concharum genera à muricibus planè diuersos dedimus. *Myaces. Myes.*

Trachali appellantur muricum ac purpurę superiores partes: unde Ariminenses maritimi homines cognomen traxerunt Trachali, Festus. Sed Trachelus potiùs per e. scribendum, quod ceruicem significat, Græcè τράχηλος. Vide in Corollario purpuræ B. B

Quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ, saliuario lentore proueniunt, Plinius. Aristoteles hoc de cerycibus, id est buccinis tradit: sed communis hæc generatio his omnibus uidetur. ¶ Myaces aceruantur muricum modo uiuuntq; in algosis, Plinius. Purpuræ, murices, eiusdemq; generis uere pariunt, Idem. C

Limosa regio idonea est conchylijs, muricibus & ostreis, Columella de piscinis loquens. E

Murex est color purpureus, Nonius. Accipitur interdũ pro purpura, & eius colore: quoniam ex eius succo (sanguine seu flore color purpureus tingebatur, pręsertim circa Tyrum & Sidonem urbes Syriæ, ut grammatici annotant. Murices quoq; purpuræ usum præstant, in Tyro nobiles, ut ait Cælianus, Bayfius. Murex alio nomine conchylium dicitur: eò quòd circuncisa (*circuncisus*) ferro lachrymas purpurei coloris emittat, ex quibus purpura tingitur: & inde ostrum appellatum est, quòd hæc tinctura ex humore testæ (*animalis testati, quod Græci ostreum uocant*) elicitur, Isidorus. Sacrum muricem apud iurisperitos ideo dici opinantur nonnulli, quia eo inficerentur uestes imperatoriæ, Cælius. Murice purpuram colore præstantiorem crediderim, Platina. Transalpina Gallia herbis Tyrium atq; conchylium tingit, nec quærit in profundis murices, Plinius. Minùs miror incomperta quædam esse equestris ordinis uiris, iam uerò & senatorij, cum ebori citroq; syluę exquirantur, omnes scopuli Getuli muricibus ac purpuris, Idem 5. 1. Obscuri quidam ex Plinij uerbis ea attribuunt muricibus, quæ Plinius nominatim purpuræ. ¶ Muricis color grauis odoris erat. Hinc Martialis libro 1. Olidæ uestes murice. Et locus eiusdem in Philænim: Tinctis murice uestibus quòd omni Et nocte utitur & die Philęnis, Non est ambitiosa, nec superba, Delectatur odore, non colore. Te bis Afro murice tinctæ uestiunt lanæ, Horatius 2. Carminum. Et alibi in Epo. 12. Muricibus Tyrijs iteratæ uellera lanæ. Et Epist. 2. Getulo murice tinctæ uestes. Martialis, Quòd bis murice uellus inquinatum. ¶ Sidonio murice tincta lana, Tibullus lib. 3. Eleg. 3. Nec quæ de Tyrio murice lana rubet, Ouidius. Et sexto Metam. Phocaico bibulas tingebat murice lanas. Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice, Vergilius 4. Aegloga. Picta croco, & fulgenti murice uestis, Idem Aeneid. 9. Aurato præfulgens murice ductor, Silius lib. 4. *Color & tinctura.*

Murex intortus tuba erat Phorcyos apud Valerium 3. Argonaut.

Murices cum alijs conchis ante cœnam apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est apud Macrobium. Murice Baiano melior (*aliâs potior*) Lucrina peloris, Horatius Sermon. 2. 4. ¶ Conchula marina, purpura, murices tanquam cibi stomachum roborantes laudantur à Scribonio Largo Compositione 104. Celsus quoq; murices cibis stomacho aptis connumerat. ¶ Murices & purpuræ coquuntur eo modo quo cætera conchylia, Platina. F

Muricum cinerem cum nominat Plinius (nam is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præscribit) ex testis duntaxat crematis cinerem intelligo: id quod aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. Semel tamen ad discutiendas uerendorum pustulas, Muricum (inquit) uel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficaciùs crematarum cum carnibus suis. Videtur autem eadẽ fermè uis & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quòd efficaciorem ex durioribus solidioribusq; testis existimo. Et quoniam ceryces Plinius aliâs murices, aliâs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs (pag. 155.) buccinis attributa sunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenient. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride: addiderim ego, sed paulò ignauiorem: purpuræ uerò & conchylia undiquaq; similem. Pro buccinis ostrea substituit author Antiballomenon. ¶ Mituli quoq;, ut murices, cinere causticam uim habent: & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum crassitudines, & oculorũ albugines, caliginesq;, atq; in alijs partibus sordida G *Cinis testæ.*

ulcera, capitisque pustulas, Plinius, ex quo sequentia etiam remedia omnia, ubi alterius autoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, ut murices, morsus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines sanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum uel purpurarum cinis utroque modo, siue discutere opus sit incipientes, siue concoctos emittere, panis resistit. quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti xl. cineris muricum x. olei ueteris heminam. Capitis ulceribus muricum uel purpurarum testæ cinis cum melle utiliter illinitur, (*item*) conchyliorum: uel, si non urantur, farina ex aqua doloribus. Muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditque, septenis diebus illitus, ita ut octauo candido ouorum foueantur (*aliâs, foueatur.*) Muricum generis sunt quæ uocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multò, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, uel conchyliorum ex mulso curantur. Testis cadi salsamentarij tusis cum axungia uetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumasque utuntur. Muricum cinis dentifricium est. Dentifricium, Ceruino ex cornu cinis est, aut ungula porcæ Torrida, uel cinis ex ouis, sed nõ sine uino: Muricis aut tosti, uel bulbi extincta fauilla, Samonicus. Mammas muricum uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de ueretris exterminat muricum uel purpurarum in carbonibus ustarum cinis cum melle permixtus, Marcellus Empiricus. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas uerendorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricum, sedis inflammationibus prodest: item psoræ.

Carnes. Muricum carnes appositæ, pilos in mamma tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui uoluerit legat supra in Cancris fluuiatilibus G.

H.a. Murex intortus, Valerio in Argonauticis. Afer, Getulus, Tyrius, Sidonius, fulgens, suaue rubens, olidus, auratus, sacer, diuersis authoribus ut citauimus suprà in E. Baianus Horatio. Item apud Textorem: Phocaicus, Tarentinus, Assyrius, Oebalius, radiatus, stellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans.

Epitheta.

Murices pro machinulis ferreis, &c. ut Rondeletius recitat. nostri Fůßysen appellant, Galli Chausses trappes, Græci tribolos: ut & herbas quasdam, muricatis similiter seu mucronatis pericarpijs, unam terrestrem, alteram aquaticam. Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse Darium, quà hostem equitem emissurum esse credebat, Curtius libro 4. Suadentibus quibusdam ut circa mœnia urbis, quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in præsidia nostra facere possent, &c. Valerius lib. 3. de Scipione Aemyliano. ¶ Murices uetustas (antiquitas) etiam saxorum asperitates tela omnia uoluit posse dici, Nonius. ¶ Muricatus, adiectiuum, quod est muricis modo factum. Scolymo muricata cacumina, Plinius. Et alibi, Carduo tum satiuo tum syluestri, folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Muricati gressus Fulgentio, id est, formidolosi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impressæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) sigillauerunt gressus, Budæus. ¶ Muricatim, aduerbium: conuolutim, inquit Budæus, in modum muricis. Vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, Columella lib. 9. ¶ In Codice Iustiniani (libro 11. titulo de monetarijs & murilegulis) murileguli dicuntur, quasi muricarij à muricibus legendis, Budæus in Pandectas. Vide suprà in Concha in genere H.a. pag. 311. ¶ Colores, ostrinus, muriceus, conchyliatus, à Thylesio nominantur cum purpureo.

DE MVRIA: DE QVA PLVRIMA ETIAM LEGES SVPRA IN GARO.

MVRIA genus est salsamenti, quod ex piscium liquamine fiebat, præsertim thynnorum, ut grammatici scribunt. Tingat olus siccum muria uafer in calice empta, Persius Satyra 6. Antipolitani (fateor) sum filia thynni, Essem si scombri non tibi missa forem, Martialis lib. 13. sub lemmate Muria. Simplex è dulci constat oliuo, Quod pingui miscere mero, muriaque decebit, Non alia quàm qua Byzantia putruit orca, Horat. 2. Sermon. Muria quoque, siue ulla salsugo, spissat, mordet, extenuat, siccat, Plinius 31. Maximè autem ad hoc necessarium esse aceti, & duræ muriæ usum, Columella lib. 12. Eæ optimè conduntur, uel uirides in muria, uel in lentisco contusæ, Cato cap. 7. Vt enim obscuratur & offunditur luce Solis lumen lucernæ, & ut interit magnitudine maris Aegæi stilla muriæ, & ut in diuitijs Crœsi teruncij accessio, &c. Cæterùm muries, muriei, sal est in pila tusum, (ut quidam interpretantur, & in ollam fictilẽ coniectum: quo deinde in aquam misso Vestales utebantur in sacrificio. Quidã tamen (*& melius quidem*) existimant idem esse muriem & muriam, significareque salsamentorum aquam. A mari nomen deductum. Cato cap. 88. Si natabit (inquit) ea muries erit, qua uel carnẽ, uel caseos, uel salsamenta condias. ¶ Muriaticus, adiectiuum, quod in muria diu fuit. Soror cogita Amabo, item nos perhiberi, quasi salsa muriatica Esse autumantur, sine omni lepôre, et sine

sine suauitate, Plautus Pœnulo. Muriaticam uideo in uasis stanneis, naricam bonam, &c. Festus ex Plauto. Muria laudantur Antipolis ac Thurijs: iam uerò & Dalmatia, Plinius. ¶ Ὦ κακόδαιμον, ὅστις ἐν ἅλμῃ πρῶτον τριχίδων ἀπεβάφθης, Aristophanes in Holcadibus. pisces enim idoneos ut super pruna assarentur (inquit Athenæus) intingebant in muriam, quam & Thasiam cognominabant. ¶ Ad dentium dolorem bene facit muria ex piscibus lacertis ueteribus, si quis ea subinde os colluat, Marcellus Empiricus. Murænarum muria strumas sanat, Plinius. ea hodie quoque Antipoli, & in Lerino insula fit, Rondeletius. ¶ Πρὶν ἰχθῦς ἑλεῖν σὺ τὴν ἅλμην κυκᾷς: id est, Tu muriam agitas ante quàm pisces capis, de ijs qui tempus præueniunt, Suidas. Senarius est prouerbialis in eos qui ante tempus gloriantur: uel euentum incertum pro certo sibi pollicentur. Simile est, Ante uictoriam encomium canis.

DE MVRE PISCE.

DIPHILVS Mya, id est, murem, piscem dicit esse quendam, cui & caprisco nomen sit. Vide suprà in Caprisco. Μῦς θαλάττιος, id est, Mus marinus, piscis est mediocris magnitudinis, Cretensibus familiaris, inter sanguine præditos (*quod addit, ne quis cum mye uel mytilo concha confundat*) connumerandus, Bellonius. qui si hunc piscem uidit, pluribus describere debebat, ut qualis esset nobis constaret. Rondeletius quidem capriscum suum & pictum & plenè descriptum exhibuit. Mures domestici omnes timidi sunt, quanquam domestici magis quàm agrestes: marini uerò etsi non magno corpore, inexpugnabili tamen sunt audacia muniti: quippe qui ad propugnandum duplici confidunt armaturæ, prædura nimirum pelli, & dentium robori. cum enim ualidis piscibus, & rei piscatoriæ peritissimis hominibus pugnant, Aelianus de animalib. 9. 41. ex Oppiani Halieuticorum 1. Rondeletius hos Oppiani mures, eosdem capriscis piscibus facit. ¶ Qui ab Epicharmo nominatur mus in Nuptijs Hebæ piscium propriè dictorum (id est branchijs præditorum) generis uidetur, cùm aliorum etiam piscium duntaxat propriè dictorum pariter meminerit: Μῦς ἀλφησταί τε, κορακῖνοί τε, &c. Item à Numenio, Ἢ μύας, ἢ ἵππους, ἠὲ γλαυκὴν κορύδυλιν. ¶ Et ab Alexide, cum inquit: Μῦς ἑπτὰ χαλκῶν, τὸ κύβιον τριωβόλου. ¶ Athenæus inter σελάχη, id est cartilagineos pisces unà cum passere & buglosso μῦν quoque numerat, tanquam ex Aristotelis libris de animalibus: in quibus hoc nusquam extare puto, nec approbo. ¶ Apuleius Apologia prima, ex Ennij Phagiticis piscium aliquot genera quibus in regionibus præferãtur, recitat: unde hîc uersus aliquot in quibus mus nominatur, licet corruptos, afferam: Mures sunt Aeni, (aliàs Teni,) aspra ostrea plurima Abydi. Mus Mitylenæ, &c. Purpura, matriculi, mures, dulces quoque echini.

MYES etiam à Græcis dicuntur conchæ quædam, de quibus leges suprà inter Conchas diuersas, pag. 327. & deinceps.

MVS marinus à Plinio dictus generis testudinum est. Quære infra in T. elemento.

MVS aquaticus quadrupes, ad finem Appendicis Quadrupedum uiuiparorum describitur Bellonij uerbis, eius hæc effigies est, illic omissa.

DE MVSCA FLVVIATILI RONDELETIVS.

MVSCAS uolantes in aquæ extremitate sæpe uidimus æstate. Oculis sunt magnis pro corporis magnitudine, dorso rotundo, uentre plano, senos habent pedes, posteriores maiores ad corpus in aqua impellendum. Inter natandum geminas alas extendunt. Quare & in aëre uolare, & in aqua natare possunt. Natant uentre in cælum conuerso, contrario situ uolant. Vtrunque per uices faciunt. Venter lineis nigris & uiridibus distinguitur. his pisces insidiantur. ¶ Sunt permulta alia in aquis dulcibus insecta atque bestiolæ nondum ab

omnibus satis animaduersæ, quæq; uix bene pictura exprimi possunt. Quare hortor studiosos uiros, & sedulos rerum peruestigatores, ut in fluuiorum aliarúmue aquarum quas incolunt animalibus cognoscendis, & ijs posterorum memoriæ mandandis operam ponant.

MVSCVLVS Plinio aliâs belua est, Μυςίκητος Aristotelis: aliâs non belua, sed balænarum dux piscis, quem Oppianus ἡγητῆρα, id est ducem nominat. Vide suprà in Balæna ex Rondeletio, paginis 133. & 135. & in Corollario nostro de Balæna D. pagina 140. Pisciculus qui balænis oculorum uice fungitur, musculi nomen habet & iuli, Hermolaus. Hippuris inescantur iuli, Oppianus.

Sunt & MVSCVLI Conchæ, suprà inter Conchas diuersas.

DE MVSTELA, SIVE LAMPETRA,
BELLONIVS.

A GALEORVM generis est, quæ nostris à lambendis petris Lampetra, uel Lampreda dicitur: quòd integrum ferè diem ore succiso, denticulis circumuallato, saxis, quemadmodum & picatis nauium clauis, sic inhæreat, ut ea lambere uideatur. Hanc Græci, inquit Galenus, Galeonymum & Galexiam appellarunt; Latini Mustelam, à maculati huius nominis quadrupedis tegminis similitudine.

B Huic pisci Plinius proximam mensam post Scarum tribuit, ac Murenæ æmulum esse affirmat. Fuit enim apud antiquos (ut & Acipenser) inter præcipuæ authoritatis pisces. sed Murena æquorea tantùm, ac spinosa est. Mustela autem & fluuiatilis & marina reperitur, ambæ prorsus cartilagineæ: quanquam Dorion cuiusdam fluuiatilis Murenæ meminisse uidetur, cui spinam unicam esse tradit, ei Asellorum generi persimilem, quod quidam Calariam dicunt. Cæterùm marina cacochyma est, nautis præcipuè infensa, dum temonibus ferè triduum inhærens, caudam in contrarium uertit, recensq; picatæ nauis lateribus picem lambendo sic infigitur, ut nautas ab itinere remoretur.

Fluuiatilis duplex. Maior. Fluuiatilis est duplex: maior, in Illyrico sinu, ac per stagna binominis Istri frequens: Gallicæ Mosellæ ac Ligeri, atq; adeò Alpinis quibusdam lacubus peculiaris, qualis est Rhetiæ Brigantinus Plinio dictus, lautiores popinas per uerna quadragesimæ ieiunia celebriores reddens: quo maximè tempore cartilaginea ipsorum spina (cordam appellant) nondum induruit.

Minor. Minor, uix palmi longitudinem, pollicisq; crassitiem excedit. Viuis fontibus, riuulis, ac limpidorum fluminum litoribus gaudens, Romæ, Lugduni ac Lutetiæ frequentissima. Lampredotum Romani, Lampredonem Parisini, Lugdunenses Ciuellam uocant. Ac ne quis id Mustelæ genus in maiorem degenerare credat, unicum hoc nobis argumentum esse potest, quòd ea, quanquam pusilla, oua tamen ac fœtus edat. Cętera maiori similis. Porrò maiores Lampetræ suis se xibus distingui solent, quarum (fluuiatilium præsertim) mares, expetibiliores sunt, ob carnis suauitatem ac firmitudinem.

Partes corporis. Omnes, uiuiparorum cetaceorum more, fistulam in ceruice habent, per quam dum nauibus aut saxis inhærent, aquam ad branchias attrahunt, quas utrinq; sub cute septenis foraminibus in rectum ordinem dispositis, pręter aliorum piscium morem, reconditas habent. Maculoso alioqui sunt tergore, supernè quidem ex atro in liuidum ac cinereum colorem desinente, subtus candido, undecunq; glabro, atq; anguillæ modo lubrico: cum qua hoc etiam habent commune, quòd per longitudinem diffissæ, atq; in frusta consectæ, diutiùs adhuc uiuere conspiciatur. Cor habent sub branchijs ac foraminibus reconditum, cartilaginea membrana, spongiosa ac prætumida inclusum, subrotundum, ciceris crassitie. hepar oblongum, unius tantum lobi, felle carens. Minor autem Lampetra fuscum habet tergus, uentrem candicantem, cor ex subrotũdo angulosum, milij magnitudine. Vnicum omnes habent intestinum rectum, minimè complicatum: reliquũ corporis in fœminis, matrix ouis referta, occupat. Proinde nullas habent laterales pinnas, sinuosoq; impulsu natant, ut Silurus ac Murena.

E Spumarum indicijs comperiri solent, captæq; perpetua aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in urbem deferuntur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Figura hæc lampetræ ad piscem Basileæ captum expressa est, ab ea quam Rondeletius dedit nonnihil uarians, præsertim caudæ pinna.

A LAMPETRA ex genere est cartilagineorum piscium, qui longi lubriciq; sunt. Ea à lambendis

bendis petris nomen traxit. Diuersi diuersis nominibus appellant. Nam plota, fluta, uermis marinus, asterias, hirudo marina, muræna fluuiatilis & echeneis Oppiani, nominatur. (*De his nominibus, quæ benè aut malè lampetræ attribuantur, dicetur in progressu.*) A Gallis Lamproye. A nostris Lamprezze. Lampetra piscis est marinus & fluuiatilis. Veris enim initio fluuios ingreditur, ut illic oua pariat, in mare deinde reditura: sed tum magna earum fit captura, aliàs in mari rarissimè capiuntur, nec unquam ferè nisi quum rostro nauibus adhærent. *Vbi.*

Anguillæ, uel murænæ marinæ ualde similis est Lampetra, si caput excipias. Os enim neque in longum, neque in latum scissum est, sed excauatum ueluti in hirudinibus, quas sanguisugas uocāt. In cauo illo sparsi sunt dentes flaui coloris, in eiusdem imo particula est contrario occursu foramē interius occludens. Præterea corpore est rotundiore quàm muræna: cauda tenui & latiuscula. Venter lacteo est colore, dorsum maculis partim cæruleis, partim albicantibus est aspersum. Cute læui, sed dura & firma. Vtrinque septena sunt branchiarum foramina rotunda. Inter oculos, id est, in supremo medioque capite, fistulam habet, quæ ad palatum usque patet: qua, ut pulmonibus spirantes pisces, & aërem trahit, & haustam aquam reijcit, eamque ob causam in summa aqua fluitat, facileque suffocatur, si inuita sub aqua diutius retineatur. Oculos rotūdos & profundos habet. Lingua caret. Nullis ad natandum pinnis donata est, sed flexuoso corporis impulsu agitur: & pinnulis duabus iter dirigit, una ferè supra caudæ extremum erigitur, altera paulò superior est. Cor pericardio cartilagineo concluditur: cui annexum est hepar cæruleum punctis aliquot notatum, fel deest. Ab ore ad anum unicus ductus est longus, initio strictior, in medio latior, rursus ad anum angustatus. Ossa nulla habet, sed pro uertebris & spinis cartilaginem, cui medulla inest, illam nostri chordam uocant: *quæ uere tenerior, æstate durior est, multoque insuauior, unde tum in pretio esse desinit lampetra: cùm uere, quo tempore uterum fert, in lautissimis cibis habeatur, & à diuitibus, luxuque deditis maximo pretio ematur, ut eorum opsonatores aliquando in foro piscatorio superbiùs ambitiosiusque contendendo licitentur. B *F

Mare repetunt lampetræ cum suis fœtibus, quos Burdegalenses pibales appellant. Aqua & muco uescuntur. Sunt qui esca quadam composita in fontibus & alijs dulcibus aquis nutriunt & seruant. A partu contabescunt, & paulatim emoriuntur. Annos duos duntaxat uiuunt. C (E)

Carne sunt satis molli & nonnihil glutinosa. F

Magna fuit, & est hodie inter doctos uiros disceptatio, de uetere huius piscis apud Græcos siue Latinos appellatione. Quibusdam galeum asteriam esse placet, quæ opinio parum ualidis rationibus confirmatur: quanuis enim maculata sit lampetra, tamen maculæ stellarum figurâ non sunt, ueluti in asteria. Præterea à galeorum natura planè abhorret: neque enim uiuos parit, neque fœtus ore suscipit & remittit, quæ maximè galeo asteriæ competunt. Sunt qui acipenserem esse falsò dixerunt: quia longiore rostro non est, neque trigoni figura, ut scribit Athenæus. A *Quòd nō sit galeus asterias.* *Non est acipenser.* *Libro 7.*

Fuerunt qui lumbricum marinum esse crediderint, ob ualde similem cum lumbricis terrenis corporis speciem. Quibus adhibent Plinij lib. 9. cap. 20. autoritatem, quippe qui lumbricorum mentionem fecerit, quum de piscium pinnis loqueretur. Binæ, inquit, omnino longis, ut lumbricis, & anguillis, & congris: nullæ, ut murænis. At hunc Plinij locum corruptum fuisse liquet ex Aristotele lib. 1. de hist. anim. cap. 5. τὰ δὲ μόνον δύο πτερύγια ἔχουσιν, ὅσα προμήκη καὶ λεῖα, οἷον ἔγχελυς, καὶ γόγγρος· τὰ δ' ὅλως οὐκ ἔχει, οἷον μύραινα. Alij pisces binas pinnas habent, quicunque longi sunt & læues, (*ut Gaza interpretatur,*) ut anguillæ & congri: alij nullas omnino, ut muræna. Quæ cùm à Plinio cōuersa fuisse constet, nemo est qui non uideat λεῖα lubrica interpretatum fuisse, ut omnino legendū sit: Binæ omnino lōgis & lubricis, ut anguillis. (*Obseruauit hæc primus Alcyonius uir doctus, teste Iouio,*) Quare cùm neque Plinius, neque ullus alius lumbrici marini meminerit, lampetræ uetus hoc nomen fuisse non potuit, *quemadmodum neque uermis aquatilis. Caret enim omnino pinnis, ut muræna. Quanquam Castellanus episcopus Matiscon. uir ætate nostra doctissimus, & qui doctrinæ causa maxima in gratia fuit apud Franciscum Regem illustrissimum, & optimum literarum patronum & alumnum, lampetras uermes esse aquatiles crediderit, eidemque Francisco Regi persuadere conatus aliquando fuerit, nec id sine ratione. Hæc enim Plinius lib. 9. cap. 15. In Gange Indiæ Statius Sebosus, haud modico miraculo affert, uermes brāchijs binis sexaginta cubitorum cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas esse uires, ut elephantos ad potum uenientes mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Color cæruleus lampetræ, item mores quadrāt: nam petris & nauibus ita hærent lampetræ, ut auelli non possint, neque repugnat cubitorum sexaginta longitudo: in India enim omnia grandiora sunt. *Quòd nō rectè uocetur lumbricus marinus.* *Nō esse uermē aquatilem, qualem in Gange Plinius describit.*

Alijs lampetra, Ausonij mustella esse uidetur. *Mustellam Ausonij & Plinij esse lampetrā, ut & Massarius, Perottus & Iouius sentiunt.*

Quæque per Illyricū per stagna binominis Istri
Spumarum indicijs caperis mustella natantū,
In nostrum subuecta fretum, ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Quis te Naturæ pinxit color: atra superne
Puncta notant tergum: qua lutea circuit iris,
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus.
Corporis ad medium fartim pinguescis, at illinc
Vsque sub extremam squalet cutis arida caudam.

Hæc pictura cùm lampetræ nostræ optimè cōueniat, de eadem intelligendam esse cum Massario puto: nec illi assentior, (*Petrum Gillium notat*) qui pisci qui lota Lugduni uulgò appellatur,

uersus Ausonij accommodat, cùm lota in fluuijs duntaxat nascatur: Ausonius uerò mustellam suam è mari fluuios subire significet. Eandem lampetram, mustellam Plinij esse censet Massarius. Proxima est his mensa generis duntaxat mustellarũ, quas mirum dictu, inter alpes lacus quoque Rhetiæ Brigantinus æmulas murænis generat. In eadem est sententia Sipontinus, cuius hæc uerba sunt in commentarijs Cornucopiæ inscriptis. Mustellæ in lacu Brigantino Rhetię murænis ferè similes, & cæteros omnes pisces nostra ætate excedentes pretio, quas à lambendis petris nunc lampetras nominant. Idem confirmat Paulus Iouius his uerbis: Vt arbitrer lampetram antiquitus fuisse mustelam, Plinius apertissimè suadet, quum dicit in lacu Rhetiæ Brigantino mustelam esse marinæ æmulam. nanque is hodie lacus Hydrius est, in Tridentinorum finibus, qui proculdubio antiquis fuit Brigantinus. Is emittit amnem Clisium, in quo lampetræ reperiuntur. Sebinus quoque Brixianorum lacus, Brigantino proximus, qui hodie Hiseius dicitur, & Ollium amnem emittit, ut plures eius accolæ mihi affirmarunt, aliquando lampetras Hetruscis ac Romanis specie saporeque simillimas præbuit: Hæc Paulus Iouius. In Gallia quoque huiusmodi lampetræ reperiuntur, & maximè in fontibus & riuulis, in quos lampetræ marinæ nunquam penetrare potuerunt, quæ reuera marinis æmulæ sunt, & figurâ & sapore similes, magnitudine sola dissidentes. Quòd si mustellæ lampetræ sint, à mustellino colore, id est, subliuido (*Quid si à corpore oblongo potiùs? ut marinæ etiam puto*) dictas fuisse arbitror.

Mustella Plinij. Lib. 9. cap. 17.

In lib. de piscib. Roman.

Quòd si quis mustellam Plinij, Ausonij'ue non esse contenderit, nihilominus tamen ueteres eam ἀνώνυμον minimè reliquisse, affirmare ausim.

Lampetrã posse Hirudinẽ marinam dici.

Quid ni enim βδέλλαν marinam, id est, hirundinem marinam uocemus Strabonis exemplo? qui scripsit in quodam Libyæ fluuio nasci βδέλλας septenûm cubitorum: quæ branchias habent perforatas, ita ut per eas respirare possint. Nam lampetræ ore ita saxis & nauium clauis hærent, ut optimo iure βδέλλαι, ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id est, ab emulgendo dicantur, quemadmodum sanguisugæ.

Item Murænã fluuiat.

Iam uerò lampetram murænam fluuiatilem appellatam fuisse, ex Dorione perspicuum est, qui in libro de piscibus ita scripsit, referente Athenæo: τὴν ποταμίαν μύραιναν ἔχειν μίαν ἄκανθαν μόνην, ὁμοίαν τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλλαρίᾳ. id est, Fluuiatilem murænam unicam habere spinam similem asello qui gallarias nominatur. Itaque cùm duo sint quæ unica spina constent (nam per ἄκανθαν, τὴν ῥάχιν, id est, dorsi spinam) murena fluuiatilis, & asellus gallarias: perspicuum est lampetrã, quòd unicam huiusmodi spinam habeat, murænam fluuiatilem hîc dici: fluuiatilem quidem, ut ab alia muræna quæ nunquam mare egreditur, ut fluuios subeat, distinguatur: murænam uerò à corporis similitudine. est enim similiter longa, lubrica, colore uario, nullas habet pinnas ad natandum, sed corporis flexu impellitur. Asellus uerò gallarias longè alius est, ut suo loco declarauimus.

Item Echeneidem Oppiani.

Quòd si ne hoc quidem uetustum fluuiatilis murænæ nomen tibi placeat, age aliud ex Oppiano proferamus. Is enim proculdubio quam lampetram nunc uocamus ἐχενηΐδα ab effectu appellauit, quæ Latinè remora dicitur: quam ita graphicè depinxit, ut nullus sit sanæ mentis qui eam pro lampetra nostra non agnoscat. Est, inquit, pelago amica echeneis, longa, cubiti scilicet longitudine, subfusco colore, anguillæ similis: acutum est illi os subter, contortum, rotundi hami cuspidi simile. de quo pisce nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non uiderunt incredibilem. nauem enim secundi uenti ui impulsam, passisque uelis per mare currentem, piscis tanquam eam uoraturus ore admoto sistit, inuitisque nautis retinet, perinde ac si in tranquillo portu quiesceret. Hæc ferè sunt, quæ sequentibus uersibus cecinit Oppianus libro 1. ἁλιευτικῶν.

Καὶ μὴν δὴ πελάγεσσιν ὁμῶς ἐχενηῒς ἑταίρη,
Εἴδεϊ τοι ταναὴ μὲν ἰδεῖν, μῆκος δ' ἰσόπηχυς,
Χροιῇ δ' αἰθαλόεσσα, φυὴ δέ οἱ ἐγχελύεσσιν
Εἴδεται. ὀξὺ δέ οἱ κεφαλῆς στόμα νέρθε νένευκε
Καμπύλον ἀγκίστρου περιηγέος εἴκελον αἰχμῇ.
Θαῦμα δ' ἀληθείης ἐχενηΐδος ἐφράσσαντο
Ναυτίλοι, οὐ μὲν δή τις ἐνὶ φρεσὶ πιστώσαιτο
Εἰσαΐων· αἰεὶ μὲν ἀπειρήτων νόος ἀνδρῶν
Δύσμαχος, οὐδὲ θέλουσι καὶ ἀτρεκέεσσι πιθέσθαι.
Νῆα πεπταμένην ἀνέμου ζαχρεῖος ὁρμῇ
Λαίφεσι πεπταμένοισιν ἁλὸς διὰ μέτρα θέουσαν,
Ἰχθὺς ἀμφιχανὼν ὀλίγον στόμα νέρθεν ἔρυκε
Πᾶσαν, ὑποτρόπιος βεβιημένος· οὐδ' ἔτι τέμνει
Κῦμα, καὶ ἱεμένη· μίμνει δ' ἔμπεδον ἐστήρικται,
Ἠΰτ' ἐν ἀκλύστοισιν ἐεργομένη λιμένεσσι.

His omnibus quæ nulli alij meliùs quàm lampetræ nostræ competere possunt, accedit experientia ipsa, cuius primùm me admonuit Gulielmus Pelicerius episcopus Monspeliensis singulari eruditione præditus: ex qua experientia constat lampetram nauibus, ijs præsertim quæ recens pice illitæ sunt, ore adhærere, picis, ut aiunt, exugendæ gratia. Quòd si triremis clauo os affixerit, eius impetum retardari certum est. Id nobis euenit Romam proficiscentibus cum clarissimo Cardinali Turnonio. Vidimus enim optimę triremis cuius citissimo cursu uehebamur impetum inhibitũ: cuius incertam causam cùm uectores perquirerent, tandem compertum fuit lampetræ ore clauo affixæ ui id effici, quæ capta, & conuiuio apposita moræ allatæ pœnas dependit. Cuius rei locupletissimos testes habeo nobiles & graues uiros, qui eadem naui uehebantur.

Experientia.

Non me latet aliam esse Aristotelis lib. 2. de Hist. cap. 14. & Plinij lib. 9. ca. 25. Echeneida siue remoram pisciculum saxis assuetum, pinnas pedibus similes habentem, quo carinis adhærente naue

Echeneis Aristotelis & Plinij alia.

naues tardius ire creduntur, de quo suo loco diximus. Neq; mirum cuiquam uideri debet diuersos pisces eodem nomine à diuersis autoribus nominatos fuisse, ueluti neq; eũdem piscem diuersis nominibus nuncupatum: id enim permultis & olim, & nunc accidit, quemadmodum ex alijs multis & antehac dictis, & deinceps dicendis, perspicuum est.

F De carnis substantia iam dictum est. de eiusdem condimento quod ex delicatioribus aromatis & eiusdem sanguine conficitur, deq; immodico huius piscis pretio uide Platinam.

COROLLARIVM.

A De lampreda non constat. ipse tamen lampetras dici crediderim fontanas tineas & uulgò nominatas lampetras quasi à lambendis petris. sunt qui à fulgore lampyridas uocent eas, sed auctorem nullum habent, Hermolaus Barb. cum epistolis Politiani. *Tineæ fontanæ.* Item in Corollario: Salubritatis aquæ argumentum est (inquit) anguillis scatere amnes, sicut uitij limus: ut quæ uulgò nominãtur lampetræ. Ego fontium tineas, quas frigoris eorum indices facit Plinius, non lampetras, sed insecta quædam esse arbitror: de quibus dixi suprà inter Insecta aquatica, pagina 546. Hermolaus idcirco fortassis tineas appellare uoluit: quoniam & lumbrici, presertim in homine, tineę ab authoribus nominantur: & suo tempore quidam ex eruditis lampetras quoq; uocabant lumbricos: quod nomen tamen pro pisce apud nullum ueterum reperitur, Iouio teste. *Lumbrici.* ex corrupta quidem Plinij lectione, ubi lumbricis pro lubricis legitur (ut Rondeletius annotauit) lumbricum aliqui piscem esse suspicati sunt, eumq; lampretam uulgò dictam esse coniectarunt, idq; eò magis opinor, quòd lampetræ etiam nomen ad lumbricum (u. in a. mutato) alludat. Mihi lampredæ nomen, plerisq; Europæ linguis usitatum, ad quam propriè pertineat dubium est. *Lampreta unde dicta.* quanuis enim docti non pauci ueluti Latinum à lambendis petris deriuent: alij Lumbricum uel Lombricũ fluuiatilem Latinè nominantes, Lampretæ uocabulum inde factum insinuant: (Germanicum quoque **Brick** à Lumbrico descendisse uideri potest ablata prima syllaba. Est & Lubricus piscis marinus, olisthos Oppiano dictus, à Lampreda fortè non multùm diuersus. Vide in O.) quia tamen apud nullum ueterum reperitur, dubitari potest. Suspicari quidem licet Germanicum esse, inde, quòd à saxis dependere soleat, factum. **Lampen** enim Germanis dependere significat non sine aliquo motu: unde **lumpen** uestes laceras, quarum aliquæ partes pendulæ sunt, appellant, quas Græci ῥάκη: & **lempen**, aliarum quoq; rerum lobos, (λοβοὺς,) seu prominentes & pendulas particulas. Mustelæ lacustris seu fluuiatilis speciem, inferiùs describendam, in lacu Constantiensi, quẽ Rhenus efficit, Albertus **Alquappen** Germanicè, ab alijs **Lumpen** uocari scribit: quæ tamen ore à saxis non dependet, ut lampreta: sed lubrica facilíq; & *flexili in gyros corporis agilitate*, lampredã & simile piscium genus, etiam ipsa imitatur, *ueluti fascia aut tenia quædam oblonga, mollis & fluxa crispante motu, ut quæ uexillis castrensibus adduntur, ex crassiore paulatim attenuata.* Subit & alia coniectura, lampretæ nomen (sic enim in plerisq; omnibus linguis scribitur, r. statim post p. sequente, potiùs quàm lampetra) piscem in hoc genere longiorẽ significare, **ein lange Prick: oder ein lang Bärle.** est enim lampreta longior inter species huius generis tres. Germanicæ hæ etymologiæ si cui non placent, perpendat Græcam, quam in Alabe uel alabeta Nili pisce exposuimus in A. elemento, pagina 19. & aliam itidem Græcam, quã paulò pòst in Anguillæ apyreni mentione dicemus. *Alabeta.* ¶ Lampetram esse mustelam Ausonij Plinijq;, inter doctiores plerosq; conuenit, ut Rondeletius docet. *Mustela.* sed cauendum ne quis mustelam piscem genere fœminino, cum mustelo genere masculino confundat, sicuti fecit Niphus. Mustelæ (inquit ille) Græcè dicuntur galeæ, uulgò lampretæ: rectè hoc quidem: *Mustelus.* sed considerato Aristotelis loco de generatione animalium 3.3. quem interpretatur, non rectè. loquitur enim philosophus de mustelo non mustela: hoc est de galeo pisce cartilagineo uiuiparo, quem Græci γαλεὸν semper nominant, marino duntaxat. Mustelæ autem piscis, quem Græci γαλῆν uel γαλέαν uocant, omnino diuersi (quanquã et ipse similiter oblongus est, & cartilagineus, & branchijs detectis) nec Aristoteles, nec alius (quod sciam) ueterum Græcorum, præter Aelianum meminit, ut scripsi suprà in Corollario de Mustelis marinis, uel asellis mustelinis. Sed illa quam Aelianus describit, marina est tantùm: Plinij uerò & Ausonij dulcium aquarum, è mari tamen subuecta, ut monet Ausonius: In nostrũ subuecta fretum, ne lata Mosellæ Flumina tam celebri defraudarentur alumno. Danda itaq; opera est ne pisces adeò diuersos confundamus: & ne ipsa inflexio quoq; errorem pariat, quoniã mustelis, dandi casus in multitudinis numero, utriq; sexui communis est, uel præter consuetudinem in fœminino genere distinctionis gratia mustelabus efferamus licet, sicut equabus. Iouius quoq; linguæ Græcæ imperitior, mustelam fœm. g. Græcis putauit galeum dici. *Galeus non est lampreta.* eum reprehendit Massarius: Qui mustelam (inquit) siue lampetram pro eo capiunt, qui galeos ab Aristotele dicitur, mustelus à Theodoro tralatus, in errore non mediocri uersantur: quippe cum galei qui ẽ genere cartilagineo sunt, non oua ut lampetra, sed animal pariant. Quam ob rem mustela, cum oua solùm non animal excludat, cum galeis chartilagineis admiscenda non erit. Et eo quidẽ magis ab hac sententia temperare debuissent, quòd mustelas branchias habere negauerint, quibus Aristoteles lib. de hist. primo, galeos præditos esse affirmauerit his uerbis: Alteris branchiæ detectæ, ut galeo, hoc est mustelo, raiæ, reliquisq; generis eiusdem. & secũdo etiam eiusdem historiæ;

Qui autem branchias habent, aut intectas continent eas, aut detectas, ut cartilaginea genera omnia. Hæc Massarius, contra Iouium, qui lampetræ branchias negauit: quas tamen habent, sed detectas, mustelis uiuiparis in eo similes. Illi certè qui ex corrupta Plinij lectione (ut dictum est) lampetram, lumbricum nominarunt: ab hac opinione dimoueri debebant, quòd eo in loco Plinius, pinnas binas piscibus longis & lubricis (ubi ipsi lumbricis legunt) attribuat; sicuti congris & anguillis: cum lampetræ, sicut & murenæ, in hoc cum congris anguillisque minimè conueniant. binis enim illis ad branchias, quibus natant, destituuntur.

Galeus asterias non est lampreta.

Cæterùm cum galeorum species sint plures, Iouius galeum asteriam præcipuè, lampetram esse putabat: quòd is ab Hicesio ceu melior molliorque celebretur. Verùm cùm toto galeorum genere, ut ostendimus, exclusa sit lampetra, ne asterias quidem esse poterit. Simili modo (inquit Massarius) coarguuntur, quando Hicesium pro lampetra galeum asteriam uocatum intellexisse dicunt. nam galeos asterias est, quem Theodorus mustelum stellarem Latinitate donauit, inter chartilagineos, ut dictum est, animal parientes, cute aspera, nigris stellata maculis, nunc à Venetis piscis cattus cognominatus. mustelam igitur, non galeon à Græcis, tum rationibus antedictis, tum etiam quòd galeos non proprium nomē sit piscis, sed genus ad omnes pisces chartilagineos longos, ut uulpeculam, caniculam, hinnulum, spinacem, stellarem, & reliqua generis eiusdem: sed galen (ut autor est Herodotus) potiùs appellandum interpretandi ratio deposceret: non alia de causa, nisi ob eam, quam cum mustelis siue galeis habet, uti retulimus, cōuenientiam & affinitatem. Iis igitur confutatis opinionibus, dicamus unà cum Sipontino mustelam esse, quam modò lampetram uocant, Hucusque Massarius.

Gallarias.

¶ Idem Iouius gallariam Athenæi, & galaxiam Galeni, & fluuialem muræнam Dorionis (*probè hoc, & ex Rondeletij quoque sententia*) piscem unum esse suspicatur, nec à lampetra diuersum: quam Bellonius etiam galeonymum uel galexiam Galeni uocitat. At Rondeletius asellum galariam, uulgò sturionem dici putat, & ueterum acipenserem esse. Plura lege suprà in Corollario de mustelis marinis, uel asellis mustelinis, ad initium paginæ 112. Albertus lampetram, eiusque species, murænas nominat.

Quòd sit è genere murenarū lampetra.

Sunt etiam (inquit Massarius) qui lampetram è genere murenarum esse uoluerunt, argumento, quod lampetra pinnis careat: quod idem de murena Aristoteles de natura animalium libro primo testatus est. Piscium, inquiens, alij pinnas duas tantùm habent, qui longi & lubrici sunt, ut anguillæ, ut congri: aut nullas omnino habent, ut murena. quod similiter quarto de partibus animalium dixit. cuius quidem rei Plinius quoque meminit, ut mox dicemus. Mouentur præterea alia cōiectura, quod Plinius dixit in septentrionali Gallia murenis omnibus dextera in maxilla septenas perspici maculas, pro foraminibus maculas interpretantes.

Quòd non sit.

Sed ij à uero maximè declinare uidentur, ut branchiarum ratio suadet. Caret enim murena branchijs integris, ex Aristotele secundo de historia, & Plinio hîc inferiùs, (libro 9.) quas lampetra, uti retulimus, detectas uelut chartilaginea obtinet: ut qui lampetras branchias habere neget, eas è murenarum esse genere fateri omnino necesse sit, quum ex longis ouiparis nulli alteri generi præterquā murenis branchiæ integræ deesse uideantur, eisdem tradentibus autoribus. Præterea si maculæ illæ quæ murenis in maxilla dextra sunt, foramina essent, Plinius neque murenis septentrionalis Galliæ tantùm, neque maxillæ dextræ duntaxat uiuentibus inesse maculas dixisset.

Plota.

¶ Rondeletius cum inter diuersa lampredæ nomina plotam quoque seu flutam eam uocari dixisset, aliorum quidem in progressu rationem aliquam uel authores affert, plotæ uerò ampliùs non meminit. nec mihi ullus aut ueterum aut recentiorum occurrit, qui hoc lampredæ attribuerit nomen. nam ueteres, ut alibi diximus, de anguillis tantùm & murænis plotæ nomen usurparunt. Est tamen lampreda ueluti fluuiatilis quædā murena, & sic à Dorione nominata existimatur: & nisi in summa aqua natet, Rondeletio teste, ut aërem trahat, facilè suffocatur. quamobrem si quis plotæ etiam uocabulo lampredam nominare uoluerit, esto. ego nominum confusionis uitandæ causa, presertim cum idoneus author desit, & alia huius piscis uetera uocabula habeamus, nihil hîc nouarim. Anguillæ quidem & murenæ, nec semper, nec omnes, sed cum Sole torrefactæ supernatant, plotæ (id est flutæ, interprete Gaza) cognominantur.

Mustela.

¶ Vnde lampetram antiqui mustelam appellarint, incertū est. Verùm ego piscem illum à longitudine candoreque uentris, & à tergoris superioris subluteo colore, uti in quadrupedibus mustelis uidemus, dictum esse putauerim, Iouius. Nos suprà etiā quænam cum galeis, id est mustelorum genere marino communia haberet hic piscis, ostendimus: ut ab illorum similitudine & ipsum mustelam dictum, coniecturam faciam. Lampetra mustela dicitur. nam ut gale (γαλῆ, id est mustela) serpentes persequitur: ita & galeus piscis uenenatum piscem pastinacā dictum, Carolus Figulus. sed hîc quoque mustelum ac mustelam, γαλεὸν & γαλῆν confundit. Huius opinionis (lampretam esse mustelam) ex recentioribus Sipontinus author fuit, qui in suis commentarijs Cornucopiæ inscriptis, ita loquitur: Mustellæ in lacu Brigantino Rhetiæ murenis ferè similes, & cæteros omnes pisces nostra ætate excedentes precio, quas à lambendis petris, nunc lampetras nominant. quam quidem opinionem præ cæteris puto ueriorem maximè autoritate Ausonij, qui mustellam pro lampetra examussim descripsit: Et Herodoti scriptoris antiqui libro suæ historiæ quarto, ubi de Pœnorum pastoralium regione loquitur. Sunt præterea (inquit) mustellæ, quæ in Silphio nascuntur murenis simillimæ, Massarius. Sed illū Laurentij Vallæ translatio decepit; qui cum Herodotus scribat mustelas (terrestres nimirum) apud Afros

Afros nasci in Silphio, similes Tartessijs (nempe mustelis:) pro Tartesijs, conuertit muraenis, occasionē scilicet erroris ex Aristophane nactus qui Tartesiæ murænæ meminit, &c. Vide in Mustela quadrupede B. ¶ Proxima est his (scaris, quibus Plinij tempore principatus dabatur) mensa generis duntaxat mustelarum: quas mirum dictu inter alpes lacus quoque Rhetiæ Bigrantinus æmulas marinis generat, Plinius 9.17. Vetus lectio (inquit Massarius) Brigantinus non Bigrantinus habet. Ptolemæus Brigantium oppidum in Rhetia nō procul ab ortu Danubij esse posuit: cuius populos Brigantinos Strabo etiam appellauit, ut à Brigantio Brigantinus, non Bigrantinus deducatur. Itemq; murenis, non marinis, habet, hoc modo: lacus quoq; Rhetiæ Brigantinus æmulas murenis generat, quasi mustelam murenæ suo simili, quæ tunc in maximo erat precio, comparauerit. qui autem marinis legunt, mustellas marinas esse fluuiatilibus & lacustribus meliores, insigni mendacij uanitate dicere cogentur. Sunt enim mustellæ pisces longi, tenues & lubrici, nunc uulgò lampetræ cognominati, sine pinnis, murenæ similes, colore nigricantes, branchijs detectis instar foraminū quæ septem numero ex utroq; latere sunt, rostro scisso contrà quàm cæteri pisces habent: sic forte (ut opinor) appellatæ, quod longæ sint, & spinam chartilagineam ac branchias detectas, hoc est non intectas osseo operimento ut cæteri pisces habeant, quemadmodum galei, quos Theodorus mustellos interpretatus est. Etenim galei sunt pisces è genere chartilagineorum longi, qui spinam chartilagineā & branchias detectas obtinent. Hæc omnia Massarius. Quod ad Brigantinum lacum, non rectè sensit Iouius eum esse lacum Hydrium hodie dictum in Tridentinorum finibus. *Brigantinus lacus.* Omnino enim Brigantinus lacus is est, qui uulgò ab urbe Constantia, aliarum ad eum lacum maxima, denominatur: de quo Ioachimus Vadianus noster in docÞssimis suis in Melam commentarijs: Rhenus (inquit) lacum Acronium gemino alueo ingreditur: quem lacum Solinus Brigantinum, Ammianus Brigantiæ lacum à Bregantia uetustissimo oppidulo nominauit. id adhuc haud longè à Rheni ostijs (in lacum se exonerantibus) meridiem uersus pristina lacus litora tenet. Inter montium celsorum anfractus (inquit Marcellinus) impulsu immani Rhenus decurrens extenditur: iamq; adiutus niuibus liquatis ac solutis alta diuortia riparum abradens, lacum inuadit rotundum & uastum, quem Brigantium (Brigantinum) accola Rhetius (Rhætus) appellat. Aegidius Scudus quoq; Claronensis, uir nostro tempore clarus inter Heluetios, historiarum & geographiæ doctissimus: Comitatus Brigantiorum (inquit) quorum nomen & ciuitas adhuc manent, infimum antiquæ Rhetiæ à latere Germaniæ tenet locum, confinis apud lacum Podamicum (*idem autem & Acronius, & Brigantinus est*) Vindelicis, hoc est Lintzgoijs. Supra Brigantium est sylua grandis, atq; uallis plena oppidis & uillis, uocaturq; Brigantiorum sylua: per quam descendit amnis Bregentz, labiturq; iuxta urbem ipsam in lacū. Populi per circuitum habitantes fuerunt olim Brigantij appellati. Alius & paruus est lacus in Bernensium Heluetiorum agro, quem uulgò Brientzersee nominant: quem ne quis pro Brigantino nominis similitudine inuitatus accipiat, cauendum. De Brigantino igitur lacu constat. Lampetræ uerò in eo hodie nullæ, quod sciam, reperiuntur. nam & à piscatoribus ad eum lacum aliquando interrogare memini: & qui de piscibus eiusdem lacus libellum Germanicum nuper edidit, Greg. Mangoldus nullam lampetrarum mentionem facit. Ego sanè lampetrarum genera in paucissimis lacustribus & stagnantibus aquis reperiri arbitror: atq; in fluuijs & riuis maximè degere. Iouius, qui Hydrium lacum, Brigantinum existimauit: non in ipso, sed amne Clisio quē emittit, lampetras reperiri tradit: quanquam idem de Sebino Brixianorum lacu scribit, reperiri in eo aliquando lampetras: & Benedictus Iouij frater in Larij lacus piscium catalogo lampetram quoq; numerat. Sed eam minorem esse puto, quæ etiam in Verbano capitur: apud nos nec in Limago amne, nec in lacu è quo emittitur: sed in minore fluuio quem Glattam uocamus, reperitur. Lampredas maiores in mari pariter & dulcibus aquis capi aiunt: minores in dulcibus tantùm, præsertim fluentibus. In Neocomensi lacu Heluetiorum, quem Teila fluuius efficit, lampetras & magnas & paruas degere audio. At mustelarum genus illud quod Galli barbotas uel lotas nominant, nostri Trüschen, in omnibus ferè lacubus inuenitur, & in Sabaudiæ lacubus quibusdam mustelæ etiamnum nomen retinet. Id autem in Brigantino quoq; reperiri duorum generū indicabimus infrà. *Lota Gallorum an potius mustela Plinij sit, quàm lãpetra.* Quamobrem diligentiùs considerandum, de lampredis'ne an alijs mustelis senserit Plinius. Sunt quidem lampredæ muranis similiores: sed marinis etiam legi, sicuti æditio nostra habet, quam cum antiquissimis exemplaribus Sigismundus Gelenius contulit, nihil fortè prohibebit. neq; enim uideo quàm uerè scribat Fr. Massarius: Qui marinis (inquit) legunt mustellas marinas esse fluuiatilibus & lacustribus meliores, insigni mendacij uanitate dicere cogentur. Certè ex Plinij uerbis nullus huiusmodi sensus, etiamsi marinis legas, elicietur. Locus apud Plinium est libro 9. cap. 17. quod moneo ut lector curiosus rem omnem diligentiùs æstimet. Lampredas dulcium aquarum, in cibo præstantiores esse marinis, concedam illis qui id scribunt, & utrasq; forsan gustarunt. At si mustelas pro Lotis Gallorum, Botetrissijs Italorum accipias: marinas quoque mustelas inuenies, (de quibus suprà post asellos diximus: Vide pagina 103. & deinceps,) carne bona suauiq; fluuiatilibus fortè & lacustribus præferendas. de quarum una (quam Ophidion Rondeletius nominat) Bellonius refert, carnis eam admodum delicatæ esse, & Romanis antistitibus in delicijs haberi. Plinius cum in Brigantino lacu æmulas marinis nasci tradit, ne-

que inferiores eas, neq; potiores facere, sed utrasq; propemodum **ex æquo post scarum optimas**: æmulationis enim uocabulum certi nihil exprimit, utrum sit præstantius: sed confinem quandam similitudinem in huiusmodi rebus insinuat. Notandum etiam quòd lacum Brigantinum Plinius mustelas generare ait, cum lampredæ in dulcibus aquis non generentur, sed subuehantur è mari. Vuottonus etiam, Potiùs (inquit) legendũ arbitror marinis: ut scilicet comparentur mustelæ quæ lacustres sunt, marinis piscibus uel optimis: uel marinis, scilicet mustelis: quarum & Plinius alibi & Columella & Ennius meminerunt. Non propterea dixit Plinius marinæ æmulam (inquit Iouius) quia captam mari intelligere uelit. marinæ enim sunt quæ in Arno ac Tyberi capiuntur. Distant siquidem longo interuallo pulparum bonitate ab his quas in alto mari expiscari aliquando solemus: quum subaridæ agrestesq; sint: ita ut exprimere Plinius uoluerit mustelas, quæ nunquam mare attigerint, sapore commendandas dulcibus in aquis reperiri. Neq; enim Pliniũ lampetras paruas (quas lampetroccias uocamus) marinis comparare uoluisse credendum est. nam si de paruis intellexisset, ad Brigantinum ignobilem (*nos alium suprà nobilem & magnum hoc nomine lacũ esse monuimus*) lacum, & ipsis abstrusum in alpibus minimè fuisset recurrendum: quum (uti suprà diximus) tota Gallia Cisalpina, in omnibus fluuiolis ac riuis copiosissimè reperiantur. Gillius harum rerum diligentissimus indagator, Plinij uerba sic accipit: Cum sint marinæ (inquit) & fluuiatiles, & palustres Mustellæ: solæ illius generis quas lacus Brigantinus gerat, dignitatem habent: nam fluuiatilis lauti cibi est: marinam uerò non boni cibi esse percepi. Mustella quam Ausonius describit huic (Lotæ Gallorum) magis quàm lampetræ similis est, cum ait: Quæq; per Illyricum per stagna binominis Istri, &c. ut Rondeletius recitat. Hæc quam dixi Lotam squammis caret, & corporis ad medium fartim pinguescit, lutea iris huius corpus distinguit, atra puncta supernè notant tergum. Vidi fluuiatilem piscem (inquit idem Gillius) Mustellæ marinæ, quam Massilienses & Ligures sic nominant, omnino similem. Vterq; iuxta branchias utrinq; pinnas habet cuteas, & in labro inferiori unicum filum: uterq; etiam in gutture pinnas quasdam habet, similiter & in utroq; opimus uenter est, & terrenæ Mustellæ ambo similitudinem quandam habẽt. In utriusq; capite lapillos inueni, Hæc ille.

Echeneis. Venetijs olim Nicolaus Sophianus, uir doctus, natione Græcus, lampredam uulgò dictam, echeneidem (nimirum Oppiani) esse mihi narrabat. Si lampetra esset echeneis, multi in Ligeri lintres cursum tenerent ab his retenti: quod quis aut uidit unquã aut accepit? Io. Brodæus. ¶ Archestratus fortè lampredam, *Anguilla ἀπύρηνος.* anguillam ἀπύρηνον dixerit: ut retuli suprà in Anguilla F. pagina 52. nam ut apyrena è malorum Punicorum genere nucleos habent non duros nec magnos: sic lampreda ossa duriora, quæ ueluti πυρῆνας, id est nucleos quosdam dixeris non habet, sed pro ossibus spinis & uertebris cartilaginem. Quod si apyreno l. liquidam ueluti articulum præfigas, lapyrenum & lampyrenũ (solet enim m. ante p. abundare recentioribus Græcis) efficies. ¶ Lampetrã piscem aliqui Mustellam uocant, ipse Hirudinem potiùs appellandam esse crediderim, à quadam hirudinis palustris, quæ sanguisuga est, similitudine, Grapaldus.

In Germania orientali inueniuntur tria genera murænarum, unum quidem ualde paruum in Danubio quasi calami quantitatem & palmi longitudine non excedens. Alterum autem maius illo inuenitur in aquis Septentrionalibus, quod est longum pedem cum dimidio ad summum. & habet nouem guttas in corpore iuxta caput ex utroq; latere, & ideo ab incolis Nouem oculi uocatur. Tertium est magnum ad spissitudinem brachij hominis, & ad longitudinem cubiti uel amplius: & non habet oculos, Albertus: cuius ego uerba generibus illis quæ apud Germanos noscuntur, non satis accommodare possum. nam qui à nouem oculis uulgò denominatur piscis, passim uulgaris & minimus est in hoc genere: lampredam maximam esse puto, neq; oculis (id est foraminibus branchiarum detectis) à cæteris differre. Priccam uulgò dictam non uidi, magnitudine autem media esse arbitror. Sed nomen à nouem oculis factum, lampredis maioribus tribui audio in Prussia, quæ ad ulnæ longitudinem accedant, è mari in Vistulam ascendant, lampredis ibidem dictis maiores, in delicijs habitæ, & cute detracta coqui solitæ. ¶ Qui mustelã stellarẽ, γαλεὸν ἀστερίαν, ein Lampreth Germanis interpretantur, mustelam uerò læuẽ, γαλεὸν λεῖον, ein Neunaugen: & mustelam uariam, γαλεὸν ποικίλον, ein Beißger, ij & mustelum à mustela non distinguunt: & marinos cum dulcium aquarum piscibus confundunt. ¶ Hieronymus Tragus oculatam fluuiatilem (ut à marina, quæ & melanurus dicitur, distingueret) ficto nomine Latino appellare uoluit tum lampetram, tum à nouem oculis (branchijs) uulgò dictum piscem.

Lampetra (ut dixi) in plerisq; Europæ regionibus nomen unum habet, terminatione ferè tantùm uariat. Italis lampreda, Hispanis lamprea, (Lusitanos anguillæ nomine appellare audio.) Gallis lamproye: Sabaudis ad Neocomensem lacum, Lambri. Germanis Lampred/Lampret/Lempfrid: Basileæ Lampheryn/grosse Nüneug, per inferiorem Germaniam Lambreij: Coloniæ Lampereij. Equidẽ in alijs atq; alijs Germaniæ regionibus hæc nomina Lampred/Nünaug/Berlin/Pricẽ confundi arbitror. Carolus Figulus Gallus, sed qui in Germania ichthyologiam ædidit: Mustellam (inquit) piscem uulgò Lampetram & Lamprenã dicunt. Anglis Lampreye/Lampraye/Lamprell/Lampron. Vocant autem sic præcipuè maiorem, absolutè: minori discrimen magnitudinis addunt: a greate lamprelle/a smal lamprelle. Sunt qui maiorem, anguillam

guillam nouem oculorũ uocitent, *a nyne eede eale*: quod nostri efferrent, **ein nüneugaal.** ¶ Polonis Ninog.

Lampetræ in (Gallia) Cisalpina paruæ, in Hetruria mediocres, Romæ ex Tyberi permagnæ capiuntur, Platina. Subeunt Arnũ et Tyberim, atq; in iis præsertim amnibus ad generosum habitum adolescunt. In omnibus aũt Galliæ Cisalpinæ riuulis, ipsisq; præsertim Ticini atq; Adduæ emissariis multæ reperiunt̃ pretiosæ admodũ, quanq; minimi digiti crassitudinẽ rarissimè superẽt, Iouius. Apud nos quidẽ lampreda simpliciter dicta (id est maior) rara aut nulla est. Capitur aliquando in Rheno, & fluuiis riuisq; Rheno se admiscentibus: & aliis, in quos nimirum è mari subit. In lacubus paucis, aut nullis fortè, de quo dubitauimus suprà in A. In lacu tamẽ alluente Suerinum non procul ab Oceano Germanico, præter alios pisces mustelæ etiã capiuntur, ut Simon Paulus Suerinensis: quẽ Mustelarũ nomine Lampredas intellexisse cõiicio. Is quidẽ lacus, ut opinor, aquas dulces cõtinet: oritur enim ex eo Stera flumen. Est in ora Germaniæ, circa Hollandiã puto, & ostia Rheni, sinus uel recessus maris, **der Häringsee** ab Harengis denominatus: in quo priccas etiam uulgò dictas, lampredæ genus alterum capi audio. B

Lampetra anguillæ multùm assimilis est, breuior tamẽ, Platina. Anguillis uel paruis potiùs murænis assimulantur. sunt enim lubricæ & nigricantes, tendente tamẽ earũ parte prona ad cœruleum colorẽ: utroq; aũt gutturis latere foraminulẽtæ, siquidẽ septenis paribus fistulis mirabili ordine à natura fabricatis acceptã aquã emittunt: quũ branchiis (*spineo operculo tectis*) omnino careãt: nec cubitalẽ excedere magnitudinẽ soleant, Iouius. Lampetræ rarò capiunt̃ quæ librã excedãt, Alex. Benedict. Lampredæ interim (*aliquando*) anguillarũ amplitudine reperiuntur, parte plurima digiti minimi crassitudine, palmi lõgitudine, cætero anguillis pusillis & murænulis simillimæ, nisi q; septẽ habent à capite in collũ foramina, Hermol. Lampredæ similes sunt serpentibus in anteriori parte corporis, à medio aũt usq; ad extremũ similes anguillis: ab eodẽ medio usq; ad finem caudæ corpus per latera ambit̃ pinnulis. os eis idoneũ quo sugant, non quo mandãt, Albert. Et rursus: Spinas nõ habẽt, sed cartilaginẽ loco spinæ dorsi, (*quæ propter teneritudinẽ in cibo etiã appetitur*) corpus ualde æquale, quamobrẽ diu uiuũt in partes diuisæ. Felle carent lampredarũ genera omnia. Hepar lampredis tenue esse audio, uiridis coloris. ¶ Tyberim in Italia, Sequanã in Gallia, Seuerinum fluuiũ in Anglia, lampredas grandes, triginta unciarum aliquando nutrire aiunt. *Corporis descriptio, et partes.*

Lampredam maximam & pulcherrimã ante paucos annos Basileæ in Byrsa flumine captã, uir clarus & de uniuersa re literaria magnificè meritus Hieronymus Frobenius typographus ad me misit, conducto adolescente ualido, qui in ligneo uase pleno aqua ad me deferret: adiuncta etiam icone, ut si fortè contingeret in uia eam expirare, piscem tamen ad uiuum depictum haberẽ. Ea longa fuit dodrãtes quatuor, corpore mox à branchiis ea crassitie, ut circuli diameter ad quinque digitos accedat. Vix maiorem, ea in urbe uisam aiunt. Ex illius inspectione, lampredam his uerbis descripsi. *Cutis nigricans pallidis quibusdam angulosis maculis distinguitur, ut in mustelis illis ferè quas Lotas Galli uocant.* Tenax ea quidem, non æquè tamen crassa est ut anguillis, nec detrahi solet ad cibum præparandis. Ore loculorum instar (qui ad seruandos numos loro contracti clauduntur) constricto lignum aut lapidem ita apprehendit ut sugere uideatur, idq; tanta ui ut ægrè auellatur, cucurbitularum medicinalium quadam similitudine. Quanquam autem os rotundum est, in longitudinẽ tamen id contrahere & claudere potest. Macula albicans in uertice in medio oculorum interstitio apparet: & contiguum ei anteriùs foramen paruum, membrana parum prominente circundatum. Branchiæ intra foramina, septena utrinq;, latent, undiq; affixæ, non absolutæ. Margo oris rotundus fibris quibusdam laciniosus est: quæ nimirum ut firmiùs hæreat sugatq; efficiunt: hos aliqui dentes fortè putarunt, qui lampredam dentes picatos habere putant, quòd tanquam pice oblitis tenaciter eis adhærescat. Sed dentes propriè dictos interiùs habet: ex quibus interiores quiq;, maiores sunt. Dentium ordines circiter uiginti, tanquam à centro ad circunferentiã digeruntur: ordinibus singulis quaterni, quini seni ue dentes insunt. Est & in ipso oris recessu duplex dentium minorũ ordo: maior omnino serram denticulis utrinq; denis refert. ii denticuli continui sunt, & ab uno initio: cæteri cutem habent interiectã. Carnes & pulpæ (seu musculi) in corpore contorquentur. Iecur uiride. Plura non addam: quòd ex Bellonii & Rondeletii descriptionibus cætera satis cognoscantur.

Lampredã maiorem è mari subire flumina, & alia quædã quæ huc referri poterant, prædicta sunt. Veris initio migrare dicuntur, & circa diui Donati diem (qui septimus decimus Februarii est) nullæ ampliùs apparent: aut enim recedunt: aut intereunt, corpore reliquo tabescente, licet capitis moles magna relinquatur, ut ex uiro docto Miseno accepi. Veris tempore fluuios ingrediuntur oua pariture, indeq; ad mare cum fœtibus redeunt, Cardanus. Sturio & lampreda toto ore extrahunt humorem eorum quæ sugunt, ad suum nutrimentum, Albertus. ¶ Obseruaui ego lumbricos illos aquaticos, **die Neünneugen**: item anguillas & murænas (lampredas) gigni uiscositate terræ: deinde mutua attritione ex saliuario lentore quem faciunt: tertio ex ouo, more reliquorum piscium, &c. Christophorus Salueldensis. plura uide suprà in Anguilla c. ¶ Lampreda æqualis est ualde corporis, & ideo diu uiuit in partes diuisa, Albertus. Ego caput multo tempore postquam abscissum fuerat, moueri uidi. C

Quæ sequuntur ex Argentinensi perito quodam piscatore cognoui. Lampredæ salmones è mari flumina subeuntes comitantur, adhærendo eis. Initio Maij optimæ sunt: ab eo tempore quotannis irrequieto motu & natatione adeò exhauriuntur & emaciantur, ut pleræq; intereant priusquam pariant, circa finem Maij, aut postea. Quòd si etiam fortè pariant aliquando, (ouorum paruulorum congeriem) soboles euanescit, nec unquam apparet fœtus earũ in nostris (circa Argentinam) aquis. Adultæ etiam quæ non pereunt, cum fluuio aqua secunda exacto Maio auferuntur, nec amplius toto anno apparent.

B Capiuntur circa Argentinam genere retis, quod uulgò **Wurffgarn** appellant: & in nassis quoq; qua profundissimus uel rapidissimus est Rhenus. ¶ Dum per Ligerim fluuium iter ageremus, hærentes proræ sex aut septem lampetras grandiores anguillis nautæ ceperunt.

F Mustelam Ambrosius gustu suauem dicit, Iouius. Lampreda nunquam melior est quàm Maio mense, Innominatus. Initio Maij cur optima sit causam lege in C. ¶ Spinæ ipsarum quoque, uel cartilagines potius, tam teneræ sunt, ut in cibo appetantur. Cæteros omnes pisces nostra ætate excedunt precio, quos uulgò lampetras nominant, Sipontinus. Lampetra non adeò suauis est gustu, ut mihi uidebatur, ut anguilla: durior enim est: tametsi mihi non assueto delicatior uideri debuisset, Cardanus. Nobilis quidam coquus aulæ procerum (Romæ) lampetras coturnicibus comparabat, Iouius. Romanis præcipua nobilitas à magnitudine atq; sapore, adeò ut denis sæpe aureis singulæ uæneant, ipso præsertim uere quo maximè probantur, Iouius. Romæ ex Tyberi permagnæ capiuntur. Et bene à natura actum est. quandoquidem illic delicatissimum ac satis magnum produxerit piscem, ubi uallatæ gulæ inter se auctis rerum precijs certant. Emi frequenter lampetras quinq;, sex, septem aureis, & olim à quodam laticlauio uiginti, cum alter secum auctionaretur, scimus. Nec passa est ingenua gula tantam audaciam gratuitam esse. Dispensatori enim, quòd suÿpsius arrogantiam & fastum (nolo dicere stultitiam) imitatus esset, centum aureos dono dedit, ne secundò ad singulare certamen prouocatus, timidus ac infractus animo succumberet, Platina. ¶ Dulcis hic piscis, sed non salubris est: & cum editur, calidis aromatibus est condiendus & generoso uino, Albertus. Crassum & uiscosum succum generat, minùs tamen quàm anguilla. & timendum est ne quid his piscibus ueneni insit: quare in optimo uino submergendæ sunt uiuæ, donec moriantur: deinde præparentur cum gelu optimis condito aromatibus: præstat tamẽ ut antea duabus uicibus ebulliant in uino & aqua: & (rursus) ea abiecta decoquantur ad perfectionem: & fiat gelu in patina, uel pastillus, uel assentur cum salsamento (embammate) idoneo, ut salsa uiridi cum acribus aromatibus, & uino hyeme, omphacio autem & aceto æstate, Author annotationum in Regimen Salernitanum. qui etiam anguillam similiter præparari docet. Lautiorum hominum lampetras uiuas, priusquam coquantur, alij in uino maluatico aut alio dulci, alij in lacte dulci suffocant. Lampredæ paruæ præferendæ sunt anguillis, & minùs periculosæ, ut quæ minùs uiscosum minusq; crassum succum generent, Idem. Lampetras omnibus prætulerim. sed quia rarò capiuntur quæ libram excedant, raritas laudem ademit. optimi enim sunt succi, Alexander Benedictus in libro de peste. Ex piscibus delicatiores subueniunt aromate conditi, quales anguillæ sunt & lampredæ, Idem. ¶ Lampetram (inquit Platina) erutis dentibus ac lingua, (*linguam ei negat Rondeletius*) & extracto per obscœnas partes solo, quod eò tendit, intraneo, cum aqua calida bene lauabis, nullibi comminuta pelle. Colligendus est item sanguis, quo condimentũ fieri solet. In os eius nucem muscatam: in foramina quæ circa aures habet (*in branchias*) caryophylli integri grana indes. Inuolutam deinde in spiram, in tegano ad focum cum semiuncia optimi olei, pauco agrestæ, uini albi & optimi, salis quantum sat erit, lento igne percoques. Vbi feruere occeperit, sanguinem è capite in teganum ipsum exprimito. Idem etiam fieri, antequam ferueat, potest. Eius moretum hoc modo facito: Amygdalas aut auellanas cum sua pelle tostas ac tersas, ne cinis insit, bucellam item panis ustulatam, cum passulis contundito. tunsa, cum agresta, defruto, aut in parte cocturæ dissoluito, ac per setaceum in catinum transmittito, indendo semper parum gingiberis, caryophyllorum, cinnami, & id sanguinis quod diximus colligendum. Hanc impensam in teganum infundes, donec lampetra cocta uidebitur: unà efferueant sinito. Aliter: Assam si uoles, dum coquitur, sanguinem & adipem colliges. Hoc item,

Lampetrociæ. eo quo prædiximus modo, edulium condies. Sunt qui minimas, quas lampetrocias uocãt, in craticula lento igne percoquant, suffundendo continuò ex oleo, agresta, sale, aromatibus simul mixtis, Hucusq; Platina. ¶ Lampetræ (inquit Iouius) suauissimæ sunt: Martio tamen Aprilic menſibus tantùm. nam incipiente æstate durescit neruus interior, qui illis pro spina est. Cæterùm delicatiore quodam condimento multò maiorem, quàm ab ipsis pulpis nobilitatem accipiunt. Necare enim hunc piscem in Cretico uino solent: eiq; myristica nuce os claudere, & foramina illa (*branchiarum utrinq; septena*) totidem caryophyllis adimplere: in teganoq; conuolutum in spiras, additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, uino Cretico aromatibusq; ad temperatiores prunas certis momentis sedulò excoquere. quo condimento Leo X. in minore fortuna, ioci caussa, ut conuiuium exhilararet, Marianum cucullatum, salsum & ridiculum hominem, memorabili impostura decepit. Nanq; funem instar lampetræ incoctum, multoq; illo iurulẽto immersum, grandi in patina apposuit, ut notam omnibus eius edacitatẽ gulamq; eluderet: qui iam magna pultarij

parte

parte abſumpta ſpeudolampetram aggreſſus, diu multumq́ cum ea maxillis ac dentibus inhærente colluctatus, cachinnum cunctis tollentibus facetiſsimè reſpõdit: Vtinam ſic mihi ſæpius illudatis. nam in hoc condimento non modò funes, ſed & ipſas catenas, (quibus inſani uobis ſimiles uinciuntur,) & cum uoluptate quidem abſumerẽ. Cæterùm lampetrarum pulpis nullam uim noxiam ineſſe putandum eſt: quandõ & duricie & lento pingui prorſus expoliatæ ſint: quibus maximè conditionibus piſces ſtomachis incommodi eſſe conſueuerunt. Dicere autem eas ab occultiore poteſtate neruis aduerſari, impudentis uel ſcrupuloſioris ingenij eſſe putamus, Hæc Iouius. Quemadmodum noſtri gulæ nepotes lampretam piſcem uino Cretico ebriam & ſubmerſam, inſerta eius ori nuce myriſtica, obturatis externè cum caryophyllis infixis, ex utroq́ latere colli ſeptenis fiſtulis, ne uinum abſorptum regerant, enecare ſolent: ſic Apicius artis culinariæ ad omnem luxum archimagirus, nullos piſces in garo enecatos, ſapidiores fieri docuit. Vnde & Plato comicus inquit: ἐν σαπρῷ γάρῳ βαπτόντες ἀποπνίξετέ με. id eſt, In putrido garo ſubmergentes ſuffocant me, Io. Langius medicus in epiſtolis. Cæterùm ut lampredas hodie, ſic & gallinas olim ut tenereſcerent, ſi ſubitò coqui opus eſſet, uiuas in generoſum uinum mergebant, teſte Horatio 2. Serm. Si ueſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes, Ne gallina malùm reſponſet dura palato, Doctus eris uiuam miſto merſare Falerno: Hoc teneram faciet. ¶ Lampredam ego ſemel guſtaui: cuius pars aſſa erat in ueru, ut anguillæ aſſantur: pars in dulci & aromatico iure elixa, quæ quidem meo palato ſuauior erat. Sanguinem in his piſcibus non ſeparant ut in anguillis, quòd innoxium exiſtiment. Angli maiuſculas paſtillis, ut uocant, includunt. ¶ Lampredas ſalſas dolijs incluſas Dantiſcum mittit: Hamburgum maiores infumatas.

Muſtelæ Philologia cũ Quadrupedibus eſt. Inter uulgares quoſdam circa piſcium nomina iocos Germanis quibuſdam uſitatos, lampreda tibicinis nomine uenit: Ein Lempfrill iſt ein pfeiffer: fortè ob oris rotunditatem.

DE ALTERO GENERE Lampredæ.

GENVS Lampetræ alterum, cuius iconem ut ab Argentinenſi pictore accepi, poſui, Argentinæ uocatur Bärle/Berlin/Berling. Francofordiæ, Coloniæ & apud inferiores Germanos, ein Pricke, uel Brick. aliqui ineptè murænam interpretantur. De eo iam nonnihil in Lampredæ hiſtoria diximus: ad quam remitto lectorem. Piſcium Germanicè dictorum Pricken & Neünawgen, infinitus numerus capitur in Viſurgi fl. in Oceanum labente, quod Iuſtinus Goblerus nobis indicauit. ¶ Ex ſene quodam Argentinenſi piſcatore cognoui, hos piſces ſui generis eſſe, neq́ fieri ex eis lampredas ut quidam putant, digiti craſsitudinem non ſuperare. Parere extremo Aprili unà cum lampredis paruis enneophthalmis dictis: nec probari eo tempore: poſtea non reperiri uſq́ ad diui Adolphi diem. tunc enim rurſus apparent, & laudantur menſis uſq́ ad initiũ quadrageſimæ, (aliàs uſq́ ad diui Michaëlis diem.) capi ut plurimũ naſsis, qua profundiſsimus eſt Rhenus. nihil in eis cibi aut excrementorum reperiri, ne fel quidem. quamobrem coquendas leuiter incidi carnem ſatis eſſe, ut ſanguis effluens ſartagine excipiatur uino pauco adiecto: aliter enim tenaces fieri. Sale condiri ſalmonum inſtar: & è uaſe, in quo ſeruantur, furcula eximi, ut in craticula aſſentur lucanicarũ inſtar: aſſas iure à caryophyllis denominato condiri: id principum eſſe edulium, & nominari uulgò ein Brickenpfeffer. ¶ In libello quodam innominati authoris de piſcibus Germanico, reperio, Berlam uulgò dictam ſororem eſſe lampredæ: (ſed noſtra lingua utriuſque piſcis nomen maſculino genere eſſe-

rens, fratres facit: Ein Berlin ist des Lempfrids brůder:) & placet mensis à duodecimo die (mensis nomen omittitur, Ianuarium aut Februarium acceperim) usque ad annunciationem diuæ Virginis in Quadragesima.

DE LAMPETRA PARVA ET FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Rondeletius & Bellonius duo tantùm genera faciunt: nos tria, & ex eis hanc minimam.

Vbi. IN fluuijs & riuulis paruæ Lampetræ proculdubio in ijs natæ reperiuntur, utpote quæ illic capiuntur, quo nullus marinis aditus patere potest: cùm neq; illi in mare confluant, neq; mare cũ ijs ulla parte sit coniunctum. Tales in Aruerniæ riuis inueniuntur.

A Vocantur à Gallis Lamproyons, & Lamprillons.

B Marinis sunt partibus internis & externis & colore similes, sola magnitudine differunt: quædam enim magnitudine sunt digitali: aliæ uermibus terrestribus, crassioribus assimilantur. Tholosæ frequentes uenduntur, & illic chatillous uulgò nominantur.

F Carne sunt molli, glutinosa, excrementitia. frixæ & elixæ eduntur, suauioribus aromatis, additis oleo & omphacio, conditæ. Sic apparatæ ab ijs qui gulæ delicias sectantur, magis commendantur quàm à medicis.

C Luto & aqua uescuntur, ijsdemq; in locis degunt in quibus uermes.

COROLLARIVM.

Minimæ lampredæ iconem, qualis à nostro pictore olim efficta est, adiunxi: quòd à Rondeletij pictura, accuratiùs fortè facta, differre uideretur.

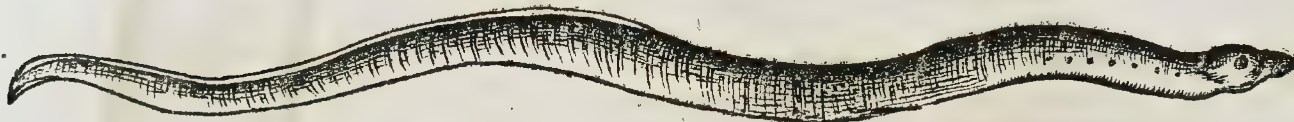

A DE lampreda minima in præcedentibus duobus capitibus iam explicata sunt quædam. Galli Senones & alij quidam Chatoille nuncupant, à titillatione. uidetur enim dum manu tenetur hic pisciculus, ueluti titillationis sensu uarijs flexibus contorquere se & elabi. Germani Neunaug: quod nomen tamen etiam maiori & marinæ lampredæ attribuunt, ut dictum est. Idem à nobis mutuati Bohemi quoq; & Poloni retinent. proferunt enim Neynok, & Naijnog. Germani quidam literati ad nostri nominis imitationem Latinè etiam oculatum uel oculatam appellant: quod non probo: quoniam ueteres Latini oculatam piscem marinum nominant, quem Græci melanurum. ¶ Huius piscitij genus alterum quoque inueniri audio à nostris piscatoribus, cui à cœno nomen ponunt Wůrncuneugen, in quo degunt: nigriores esse aiunt: nec admitti mensis, sed infigi hamis ad pisces capiendos, præsertim anguillas, thymallos, &c. ¶ Si in olla fictili aqua calida elixetur lampetra parua, ollam frangi seu findi aiunt. Capitur ea sæpius reti cum Varijs siue Phoxinis pisciculis. ¶ Februario & Martio mensibus ad cibum præfertur. Sunt qui laudent circa diem diui Iacobi, (qui uigesimus quintus Iulij est,) & deinceps ad quadragesimam usque. postea perit aut euanescit, ut audio: sed quærendum diligentiùs, de maiori ne tantùm lampetra hoc accipiendum sit, quoniam Enneophthalmi nomen Germanicum, ut dixi, constans non est. ¶ Decimo Aprilis olim hos pisciculos gustaui, è Glatta flumine, ouis grauidos: qui planè ingrati saporis mihi uidebantur. Exenterari non solent. Caro est tenax: spina nulla: pro spina dorsi unus continuus neruus cauus, quo humor albus continetur, simplex, absq; ullis neruorum costarúmue ramulis. Intestina tenuissima. Ventriculum animaduertere non potui: neq; mirum, cum solo succu uiuat. Foramen in capite suprà, sicut lampredæ maiores, habet. ¶ Locus quidam uulgaris hunc piscem inter cæteros puerum nominat, Ein Neunaug ist ein kind: propter paruitatem nimirum.

DE MVSTELARVM FLVVIATILIVM ET LACVstrium genere alio, eiusq; speciebus aliquot.

ET PRIMVM DE LOTA GALLIS DIcta, ex Rondeletio.

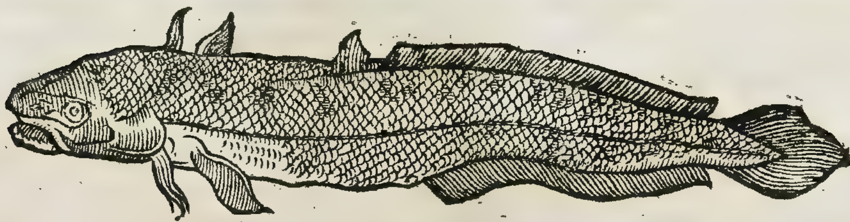

LVGDVNENSES piscem qui in Arari inuenitur Lotã uocant, qui à Gebennensibus Motella quasi Mustella nominatur. A

Piscis est fluuiatilis & lacustris, Mustellæ marinæ uulgari, de qua alibi diximus, similis admodum, nisi esset corpore rotundiore & spissiore. Ex maxillæ inferioris extremo pilus unicus ueluti ex mento barba propendet, nullus in superiore eminet, ut in marina. (*In nostris puto etiam suprà duo pili sunt, sed in mortuis ferè latent, ut in maxima obseruaui.*) Pinnis quatuor natat, duæ sunt ad branchias sitæ, duæ in uentre, ab ano unicam continuam habet ad caudam, huic æqualem & similem in dorso, quam præcedit alia pinnula. Cauda mucroni gladij figura similis est. Paruulis squamis corpus tegitur, quod è rufo fuscum est, & maculis nigris undulatim dispositis conspersum. Dentes paruulos & (*instar limæ*) tenues habet. Muco oblita & lubrica est Lota, ut Anguilla. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, intestina conuoluta: hepar albicans, in quo fellis uesica, quæ ex uiridi flauescit: splenem rubrum: uesicam oblongam, aëre plenam. Branchias quaternas & duplices. B

Nascitur in lacubus & fluuijs leniter fluentibus, ut in Arari. C

Hepar pro corporis ratione magnum est, & delicatum habetur. Oua noxia, quemadmodum oua barbi, quæ uentriculum lædunt, & aluum turbant. Caro tota à Lugdunensibus habetur in pretio. F

Si quis Lotam, Mustellam lacustrem uel fluuiatilem appellauerit, non ineptè mea quidẽ sententia fecerit, modò non eam accipiat, quæ ex mari fluuios petit qualis est Mustella Ausonij: qui Mustellæ nomine Lampetram nostram describere uidetur. A

DE PISCE QVI A VVLGO BARBOTA VOcatur, Rondeletius.

IN lacubus & fluuijs minimè rapidis Lotæ species, uel ei persimilis piscis nascitur, qui à uulgo Barbota nominatur. A

Lotam corporis specie refert, nisi quòd rostro est acutiore, item cauda tenuiore & magis in acutum deficiente, uentre prominentiore, alijs omnibus similis: Nam ueluti è mento cirrus propendet, ab excrementi meatu pinna unica est continua ad caudam, huic alia respondet in dorso paulò longior, hanc præcedit altera paulò longiùs quàm in Lota à posteriore dissita. Corpus eodem modo coloratum & maculosum, cutis læuis est & lubrica. B

Vita etiam & moribus conuenit. Hepar habet magnum *& delicatum, albicans. Carne glutinosiore est quàm superior, muco enim & cœno uescitur, in eoq; delitescit. C *F

DE STRINSIA SIVE BOTATRISSA, (ID EST Mustelę genere lacustri maiore,) Bellonius.

GLANIM piscẽ refert is quem Insubres & Taurini Botetrissam nominant, dempta tamen magnitudine. Sunt enim tam propinqua similitudine, ut eorum alterum maiorem, alterum uerò minorem dicere possimus. A

Huius piscium generis alij (*species nimirum duæ unius generis*) in flumine capiuntur, alij in lacu. Qui ex Verbano, hoc est, maiori Italiæ lacu adferuntur, libras quatuor grossas, id est, septem libras communes pendent. Qui uerò in Ticino capiuntur, (*lotæ scilicet uel barbotæ fl.*) libram unam grossam, seu libras tres communes non excedunt: Ideo hos Mediolanenses paruos ad discrimen maiorum uocant. Colore præterea dissident: Nam qui in flumine capiuntur, nigricant, & sunt unicolores: qui autem ex Verbano sunt lacu, ex flauo in cinereum colorem uergunt, & fuluis maculis distinguuntur. Cùm autem ad Luganum lacum uentum est, pagorũ incolæ nomen eis mu- B

tant, & Strincza nominant. Nam quum alijs eius nomen à Botto qui Gobius est, componatur, Botatrissæ dicuntur. Mediolanenses pro bottis eos intelligunt, quos Romani Missoros nuncupant: quorum progenitos Veneti Marsiones appellant: adulti autem, Gobij albi dicuntur, uulgò Paganelli.

A Lota siue Barbota fluuiatili, (*Clarius diceret, Lacustris à fluuiatili: quanquam sola magnitudine eas differre uerum non est: colore etiam eas discerni, ipse Bellonius proximè retrò dixit. nos à pinnis quoq; discrimē ostendemus.*) sola etiam magnitudine differt: nam Botatrissa Verbani, aut maioris lacus Barbota, duplo maior excrescit, estq; popularis Mediolanensium cibus. Longitudinis semipedalis plerunq; esse solet: crassitudinis uerò quantùm pollex cum indice amplectatur. Caput ueluti cōpressum, crassum & latiusculum habet, reliquum corpus ut Anguilla lubricum. Anguillam quoque referret, nisi curto esset corpore. Duas præterea fert in tergore pinnas carnosas: quarum anterior capiti uicina multò minor est, quàm secunda quæ in summo est, & ad caudam desinit. Alias habet pinnas in lateribus molles & latas ut conger aut Anguilla: duas iterum sub uentre minores: caudam latam & mollem: unde mihi dubium (*addo, non*) est, piscem hunc inter Gobiones minimè adscribi debere. Sunt enim squamæ Gobioni, & pinnæ spinosæ. Cæterùm colore luteo prædita est Botatrissa, & cinereis ac fuluis maculis uariegata Camelopardalis in modum. Ventrem grandem habet, & facilè putrescentem. Nam & mollis & tenellus est piscis, dulci carne & palato gratissima præditus. Mediolanenses hunc piscem cum cute, ut Græci Anguillas, frigunt: sed frictæ Botatrissæ pellem in membranæ modum sequacem & lentam habent.

DE LOTA SEV BARBOTA RVRSVS EX BELlonio: qui Clariam fl. appellat.

Rondeletius Lotam & Barbotam duo nomina in species duas diuersas refert.

A Claria marina in Asellis iam descripta est: fluuiatilis autem, quam hîc adducimus, uilis est pretij ac nominis. Cœnosa est, ubiq; satis frequens: uulgus Barbotam, non à barbis aut arunco nominat, sed ex hoc quod Galli barbotare, cœnum & limum rostro, anserum modo, commouere dicunt: Lugdunenses Lottam nominant: sunt qui Marmotum uocent. Itali Botola, alij Botum uel Botam.

B Anguillæ aut Congri modo glabram cutem habet, atque idem caput. Cirrho recto breuiq; & simplici in maxilla inferiori barbatur. Continuam in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam (quę illi rotunda est) desinentem. In nonnullis duas pinnas in tergo uideas: quarum exigua est quæ capiti magis est uicina: sed & inter anum & caudam rursus aliam pinnam gerit: unā præterea utrinque in lateribus circa branchias, quas utrinq; quaternas habet: duas uerò sub uentre capiti multùm propinquas. Cęterùm duos in inferiori maxilla habet denticulorum ordines, admodum paruos: atq; in superiori maxilla totidem, ut nihil quàm asperitas in eis sentiatur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus & latera fuluum uel subliuidum colorem habent: uenter autem albicat. Semipedalem non excedit longitudinem. Hepar lobum oblongum ad sinistrum latus demittit, sub quo est stomachus. In pyloro apophyses seu cæcos uigintiquinq; connumerare potes: lienem quoq; uideas, neq; dextro neq; sinistro, sed in medio spinæ stomacho inhærentem. Anus eius propinquior est capiti, quàm caudæ. Intestina pluribus quàm tribus inflexionibus non circunducuntur. Oua in bicorni uulua fert utrinq; permulta.

DE MVSTELAE FLVVIATILIS GENERE IN NILO: quod Clariam Niloticam Bellonius nominari posse conijcit.

Alabes Nili fortè hic piscis est, cuius meminit Strabo: nisi Lampetra potius fuerit.

A Memphi pisces quidam edules circunferuntur è Nilo capti: quorum nonnulli sunt insipidi, alij ita uiles, ut à pauperibus tantùm edantur: quorum ex numero quendam obseruaui, cuius glabra pellis ut Anguillæ erat, Clariam, hoc est, Lotam Gallicam referentem: unde Clariam Niloticam uocari posse credidi.

B Pedalis est longitudinis, brachijq; crassitiei. Caput Callionymi habet, grande, carnosum: magnum inter oculos spatium, sesquidigiti mensura. Oculos emittit grandes, eodem ferè modo quo in Callionymo sitos: quorum pupilla ex nigro fulua est: iris autem albet. Merlangum colore quodammodo refert: cirrhos duos semipedem longos ac molles gerit: unde Barbatulam plerique in Aegypto uocāt. Superius labrum paruos admodum dentes duobus ordinibus dispositos habet: inferna autem maxilla tantùm exasperata est. Linguam uix habet conspicuam: caudam latam & bifurcam: in qua forinsecus duæ sunt appendices corneæ, rotundæ, palmum longæ, quæ in nullo alio pisce cernuntur. Branchias ostendit utrinq; quatuor, sub quibus pinnas uideas utrinq; oblongas, singulari aculeo serrato munitas. Pinnas iterum alias sub uentre duas, ac rursus unicam continuam, in tergo carnosam, uno tantùm aculeo munitam. podicem longè à cauda: hepar in multos lobos partitum: stomachum oblongum: intestina paucis anfractibus reflexa. Cœno, spurcitijs

&

& pisciculis uescitur. Folliculum, qui piscibus datur ad natandum, faui in modum crebris foraminibus pertusum habet, ut corpus quoddam spongiosum uideatur: oua edit paruula. Memini me unum huius speciei piscem in litore proiectum circa Busirim uidisse, qui cubiti longitudinem excessisset.

COROLLARIVM.

Icon hæc mustelæ fluuiatilis nostræ est, maior proportione quàm oportebat: & pinnula dorsi anteriore caret, incuria pictoris.

A Nomen uetus.

Mustelam esse quo de agimus piscem, si non Ausonij, nihilominus tamen hoc nomine dignum, & mustelæ marinæ, quam Aelianus etiam Græcè γαλῆν uocat, similem indicaui supra in Lampetra A. *Sabaudi quidem pleriq; hodie Latinum mustelæ nomē de hoc pisce hodieq; retinent.* Iouius hoc *piscium genus gobios fluuiales nominat: Bellonius omnino diuersum esse ostendit.* Murmellius multò ineptiùs alausas nuncupat. Fallũtur & qui lacertum, & qui myxonem existimāt. Bellonius clariam uocat ex Oppiano. sed clarias marinus est piscis, asellorũ generis, idem qui callarias, &c. de quo in Asellis multa diximus. Vide in fine pag. 103. & deinceps. ¶ Insubres hos pisces Strincios & Botetrisias appellāt, Iou. Circa Comũ Strintz, Bostriz, & Strinco nomina usitata sunt. Bottatrissa, ad lacũ Verbanũ: alijs Trinca. A Benedic. Iouio Pauli fratre inter Larij pisces Trisius appellat. ¶ Lusitanis Enxaroquo. ¶ Gallis Senonib. Boullause *uocari audio: fortè ꝙ plerũq; uenter ei ceu bullis infletur.* Sabaudi Moustelle uel Mouttoille nominãt: Moustoile, ad lacũ Neocomensem. *Circa* Rhodanũ alicubi (haud scio an Vallesij) Setchot.

Nomina Italicè & Gallicè.

Trüsch apud Heluetios commune nomen, species tres aut quatuor complectitur, ut referemus. accedit autem ad Italicum nomen Trisius, uel Trissia potius, nobis quoq; fœminino genere usitatum: Triscam aliqui efferunt ceu Latino nomine ad Germanicum efficto. In uetustis legib. piscatorũ manuscriptis nostris, reperio etiã Thryscheli, q̃d diminutiuũ est.

Germanicè.

¶ Fluuiatiles apud nos specie differũt à lacustribus. sunt enim minores, colore nigricant, carne albiore solidioreq; in cibo lautiores: duabus per dorsum pinnis, sicut et Rondeletius pingit: Iidẽ puto Gwellfisch in lacu Constantiensi dicuntur. Olim fluuiatilem fœminam (eam puto quam nigricantem modò dixi) Ianuario mense diligenter contemplatus, his uerbis (ex quibus tamen nonnulla alijs quoq; huius generis speciebus conueniunt) descripsi. Piscis est forma & flexibus serpentem fermè referens: capite lato, caudam uersus ualde attenuatur. Branchiæ ei quaternæ. Pinna ad latera branchiarũ utrinq; una nigricat: & aliæ duæ paulò inferiùs in pectore paruæ albicãt. A podice exorta una oblonga, paulò citra caudam desinit. item in dorso oblongior alia ultra me-

Fluuiatilis.

dium dorsum continua tendit. (*& alia ante eam minor caput uersus est, si bene memini.*) Pinnæ omnes molles sunt, & sine spinis. Caruncula sub mento pili instar prominet. Cauda non bifurca, sed circularis: nusquam omnino diuisa, sed ubique sibi instar membranæ continua: colore uario è fusco & nigro. Dorsum tenerum albicat: latera iuxta dorsum minimis punctis nigris in colore subalbido distincta sunt. Os aperitur hiatu rotundo. Totus piscis sine squamis & uiscosus est. Maxillæ minimis denticulis serratæ. Color subalbus (*linea subalba nimirum*) à capite incipiens, obliquè per latera caudam uersus procedit. nam cauda in colore nigricante uariat. membranea uerò caudę extremitas partim nigricat, partim subflaua est. Lapillos duos in capite gerit albissimos, & bene duros, figura & magnitudine granorum oryzæ. *Lacustris.* ¶ In lacubus aliæ maiores sui generis reperiũtur, in nostro, Gryffio, Lucernano, Dunensi, & alijs. Maximas quidem capi audio circa Dunum in lacu: ut in Lucernano quoque: sed has cum magnitudine excedant, in cibo nostris inferiores esse aiunt. Persequuntur præcipuè fœturam generis cuiusdam trutarum lacustrium, quas à rubicundo colore nostri denominant. Iecur earum magnum, inque cibo lautissimum est: sed aliquando grandine morbo, ut sues, uitiatur: in lacustribus duntaxat quibusdam, fluuiatilibus nullis. in Gryffio lacu hoc malum eis accidere negant: in nostro autem, præsertim quo tempore pariunt & aliquandiu pòst, hoc morbo laborant: excepta parte lacus quæ supra Rappersuillam est, in qua salubriùs degunt. Consyderata olim à me trisia mas in Gryffio lacu capta, huiusmodi erat: Longa dodrantes duos cum palmo: filum ambiens uentrem trium palmorum. Denticuli minimi, frequentes, ut serpentium. Superior pars oris duos ordines dentium habet: unum scilicet interiùs in medio, cui infrà nullus respondet. Sunt & in intimo oris recessu, duo denticulorum ordines ceu in maculis duabus. Branchiæ quaternæ. Squammulæ rotundæ minimæ, quæ, dum pellis cultro raditur, apparent: (in paruis uerò generibus, tum fluuiatili, tum lacustri luteo minore, nullæ prorsus.) per cutim passim ceu foramina, seu puncta caua rotunda, conspiciuntur: quæ si quis caput uersus ualidè radat, albissima uidentur: sin iterum caudam uersus, rursus obscurantur. In uentre meatus duo, unus excrementi: alter genituræ: qui compressus lacteo succo manabat. Et rursus aliâs alia ex eodem lacu, huiusmodi: Subflaua, punctis nigris, barbula à mento demissa, albicans. Ante initium pinnarum in dorso, carnosa particula, mollis, teres, intusque caua, prominet. Inde mox sequitur pinna breuis, longitudine pollicis, deinde una continua, octo uel nouem digitos longa. ab ea nudũ pinnis dorsum est per tres ferè digitos, tum sequuntur aliæ duæ paruæ, triangulares ferè, inter quas digiti propemodũ spaciũ intercedit, ex quibus infima & ultima, minor & caudæ coniuncta est. Fel subuiride, uesicula eius tum iecori tũ intestinis affixa. In uentriculo pisces duo integri erant, uterque digitos septem longus, tres latus: nec aliud quicquã. Pondus totius, unciæ quinquaginta. Coctę pellis subuiridi & deformi colore erat. caro albissima, bona, satis solida, iecur album, non, ut in minoribus, subruffum, grande, suauissimum. *Alia.* In alia trisia parua, fluuiatili fortè, digitos decem longa, pinnæ dorsi sic sunt: Primùm, caruncula illa breuis non est, sed pinnula digito breuior: &, minimo spacio intercedente, alia duos digitos longa. deinde post spacium duorum digitorum, alia paulò breuior, media. & mox cauda. *Alia.* Rursus ab hac differt alia, paulò longior, (ut semel animaduerti: non enim simpliciter hæc accipi debẽt, quod ad magnitudines & colores:) cui minus erat flaui in corpore, plus nigri, & eius splendidioris. primum enim pinna illa breuis est, deinde una longa continua usque ad initium caudæ. Ergo magna trisia lacustris, præter carunculam illam, pinnas in dorso quaternas habet: ex minoribus, nigricans binas: luteola uerò maior ternas, minor binas: si modò species duæ sunt luteolæ: quod accuratiùs considerandum est. ¶ Minoribus lacuum trisijs pinnæ in dorso binæ, adeò propinquæ inuicem sunt, ut unica putentur: colore fusco, non pulchro. Differentia à pinnis certior. nam colores multas ob causas uariare possunt. *In Acronio lacu.* ¶ Trisia (uulgò Trüsch/Treüsch/Triesch) circa Acronium lacum uocatur priuatim huius piscis species quæ in profundo uersatur: quæ autẽ in summa aqua & procellis obnoxia natat, Constantiæ Wellfisch, Lindauiæ Gwellfisch dicitur: estque ea minor, pulchrior, nigrior, inque cibo delicatior, quàm quæ in gurgite manet. Eiusdem generis piscis magnitudine & ætate minor, Moßerle à musco & alga nominatur: & quidam Latinum Musconis nomen ei finxerunt. Cõstantiæ tamen alterius generis, quod in profundo agit, paruum adhuc piscem Moserle nominant: deinde maiorem, loco etiam uictuque mutato, triscam: quæ plerunque iustam pedis longitudinem, pondus autem bilibre attingit. Ex his nusquam circa totum illum lacum plures maioresque capiuntur, quàm iuxta arcem cui Rhenus & angulus nomen faciunt, qua fluuius lacum subire incipit. Illic & caupones reperiri aiunt, qui iecinore horum piscium ceu pręcipuas delicias eximant, & pisces ipsos fonti seu uiuario ad dies quatuordecim reddant, (uulnere nimirum rursus consuto:) quod & apud Misenos, & circa initium Lucernani lacus, ubi Vrsa fluuius influit ad Fluelam pagum, aliquando fieri audio: sunt qui addunt iecur in eis breui tempore renasci, quod uerisimile non est. ¶ Sueui fluminis aqua nigricat, propter alnorum copiam per quas fluit, ut coniicimus, & pisces in eodem, præsertim gobiones (*hoc nomine trisias eum intelligere puto*) nigriores, & cute & carne densiore, palatoque sapidiores sunt. Idem fit in Varta flumine Bohemię, Iodocus Vuillichius. ¶ Strinsia seu Botetrisia Bellonij est Mustela maior lacustris, paulò ante à me descripta: **Ein grosse Seetrüsch mit gälben fläcken.** Eiusdẽ clarias fluuiatilis, **Die kleiner Trüsch**

Trüsch in fliessendem wasser. Clarias Niloticus, ein Aegyptische Trüsch vß dem Nilo. Barbotam Rondeletij nominabimus ein Spitztrüsch: uel circunloquemur, ein Trüsch mit einem spitzern schnabel/vnd den schwantz auch gespitzt. Trisia Danubij, ut ex pictura uidi, satis magna est, & nostra fluuiatili nigrior.

Species hactenus enumeratas omnes, (& alias infra dicendas,) si uno Latino nomine complecti libeat, Mustelas uocabimus, differentia singulis à magnitudine, colore, pinnis, aut loco, uel aliunde adiecta. Multa quidem omnibus communia sunt, tum enumeratis speciebus inter se, tum etiam siluro: quem si quis Mustellam maximam nominârit, non fecerit inepté: quod & Bellonius monet: Glanim (*inquit, sic autem uocat silurum*) Botetrissa refert, dempta magnitudine. sunt enim tam propinqua similitudine, ut eorum alterum maiorem, alterum uerò minorem dicere possimus. Communia autem, quæ dico, in eis obseruaui hæc: Corpus lubricum sine squamis, (licet in quibusdam squamulæ minimæ radendo appareant:) flexuosum, quod caudam uersus attenuatur ueluti in tæniam. Coloris uarietas maculosa. Pinna ab ano ad caudam ferè, oblonga, prȩterquam in mustela fossili. Binæ omnibus (lampetras excipe, quæ etsi communia quædam cum hoc genere, plurima tamen diuersa habent: ita ut nomen idem non nisi ὁμωνύμως eis attribuamus, tanquā generi diuerso) ad branchias: & aliæ binæ eodem circulo inter caput & uentrem. Pupilla oculorum (in multis) alba, pars ambiens nigra. Branchiæ quaternæ simplices. Caput magnū, latum & ueluti compressum. In cerebro lapilli. Os grande, rescissum. Barbulæ circa os, infra supraq; numero & magnitudine differentes in diuersis generibus. Dentes nulli (exceptis lampetris) sed ueluti in lima exasperatum os. Voracitas piscium, quos deuorare possunt. Caro mollis & dulcis. Iecur magnum, in delicijs. Vesica (aut folliculus aëris) nulla. Intestinum parū anfractuosum, ferè simplex. Stomachus: ab eo uentriculus, & in circuitu multæ appendices.

Communia Mustelis diuersis & Siluro.

A nostris hunc piscem Trüsch appellari dixi, &c. & quoniam species in nostris tum fluentibus tum stagnantibus aquis diuersæ reperiuntur, ad eas describendas, & explicandas differentias, & ea quæ plerisq; aut omnibus communia sunt memoranda, diuerti. Nunc ad reliqua Germanis in diuersis regionibus usitata eiusdem piscis nomina referenda, redeo: in quibus adeò uariant Germani, ut uix magis in ullo alio pisce. Circa Augustam uocant Rugget. In Austria, Carinthia, alijsq; Danubij accolæ, Rutte. Ad Rhenum inferius Ruffelck, uel Rufolck: ab Algauijs & Sueuis Rofolck. Alibi Rup/Raup: & præposito anguillæ nomine (qua cum similitudo quædam ei intercedēs, alia quoq; plura nomina composita ei conciliauit) Alrupp/Olrupp: ut Miseni & Saxonum aliqui appellant: Coloniæ Oelrappe. ¶ *Piscis est ex genere anguillarum, capitosus, quem Germani à sono uocis uocant ein Quappe. Illum piscatores ferunt ore coire cū ranis aquaticis maioribus: sicuti uidemus sæpe animalia diuersæ speciei inuicem coire, &c. & nescio quid ille ipse piscis ranini præ se fert ore, deinde pinnis inferioribus ad caput, colore, tempore coitus. postremo quod omnium maximum est, stomacho*, Christophorus Encelius Salueldensis. In cuius uerbis primùm non probo, quòd piscem anguillæ similem anguillarum generis facit. deinde quòd ore coire cum ranis aquaticis piscatoribus temere asserentibus non solùm non contradicit, sed etiam patrocinatur. quanquam enim animalia quædam specie diuersa inuicem coëant, genere tamen ea diuersa non sunt, ut lupus & canis, uulpes & martes: nam quæ de uiperȩ & murænæ coitu quidam prodidêre, falsa sunt. pisces autem omnes toto genere à ranis dissident. Adde etiam ore animal nullum coire: etsi tum piscibus tum auibus quibusdam talem coitum Encelius falsò attribuat, uulgi fortè credulitatem aut aliquam ueri similitudinem secutus. De uentriculi figura, cui pedes ceu ranarum appingit, ne id quidem uerè, dicam in B. Quod ad nomen etiam piscis, uerba hæc eius: Hunc piscem à sono uocis Germani uocant ein Quappe: non intelligo. neq; enim uocalem hunc piscem esse unquam audiui. Sunt quidem ex piscibus qui branchijs aut aliter sonum quendam, non uocem ædant. sed à mustela talem sonū, unde per onomatopœiā Quapp nominetur, nequaquam ȩdi puto: & multò minùs ranȩ rubetȩ, quam Saxones Quapp appellant similem. quin potiùs ab aliqua corporis similitudine, quam ipse mox indicat, cum rana rubetá ue, non autem uocis, ab ea nomen mutuari uerisimile est. Quamobrem & alij quidam inferioris Germaniæ populi, ut Flandri & Frisij, uocabulis quidem diuersis, sed idem significantibus, hunc piscem indigetant Pudde, (ut & Angli Powte,) alij Püüt/Alputt/Aelputt, Hollandi Puitael: hoc est ranam simpliciter, uel anguillam simul & ranam: (ut Saxones quoq; Quapp & Alquapp dicunt) nam corpore anguillam fermè refert hic piscis: oris rictu ranam siue simpliciter, siue rubetam. hanc quidem Itali bottam uocant: unde & gobio fluuiatili capitato, cui os simile, Botti apud Italos nomen est: & compositum botetrissiæ piscis nomen. Docti quidā Germani gobionem interpretantur, Coben uel Quappen: sed quærendum (inquiunt) an Coben differant à Quappen. Ego Germanicum nomen Cob accipio pro gobione fluuiatili capitato: Quapp uerò pro mustela, qua de agimus: & fortè coniecerit aliquis illud quoq; nomen à Gobio Latino deriuatum esse: (nam inter c. & q. maxima est affinitas, ut cocus & coquus:) & gobionum generi hos pisces Iouius quoq; adnumerat. cuius tamen sententiam non probamus: & ab oris rictu ranarum instar appellatos esse hos pisces Germanis Germanico nomine probabilius est. Seequapp non mustelam marinam, ut nomen præ se fert, Oceani accolis significat, sed fungum

Germanica nomina diuersa.

quendam, uel leporis marini, uel pulmonis urticæ'ue speciem. Vide supra in Lepore mar. Borboche dicuntur pisces fluuiatiles & lacustres, anguillis ferè similes, sed breuiores & uentrosi, qui profunda semper petunt: ita ut in lacu Acronio ad trecentos passus sub aqua hamis capiantur. Hic piscis Germanicè à quibusdā Abmuizes (aliâs Almutzen: lego Alpuitten) uel Alquappen uocatur. nonnulli etiam Lumpen uocant. De eodem fertur quòd circa duodecimum ætatis annum cum in maximam quantitatem excreuit, Solaus appelletur, Albertus. Ego pro Solaus lego Salaut uel Salut: ita Sabaudi & uicini Heluetij silurum nominant, quem Mustelis similem esse, sed multò maximum, antea diximus. sed ex Borbocha Salutum nasci neutiquam uerum existimo. Equidem coniecerim pro Borboche, aliud legendū: fortè Barbote: (sunt quidem omnia in Alberti libris quàm deprauatissima. & paulò ante etiam Boche pro Bothe, qui passeres pisces sunt, legitur.) est enim piscis barbatulus. Husonem quoq; uulgò dictum Danubij piscem ab accolis Tanais Barbotam nominari scribit Bellonius, à barba scilicet. Strinciam tamen, id est mustelam hanc nostram, barbotam dici putat, non quasi barbatam, sed à cœno: quod non placet, quoniam cœnum Galli bourbe nominant, per ou. non per a. ex Alberto quidem Germanos etiā hoc nomine uti apparet, (inferiores tantùm opinor,) qui etsi à Gallis quædam uocabula mutuentur, cœnum tamen & limum similiter ut Gallis nominari ab eis non puto. Rondeletius barbotæ nomine speciem unam solùm indicauit, licet omnium maxilla inferior cirro ueluti arunco barbata sit. ¶ Est & Milker uel Melker, à lacte deriuatum nomen, inferioribus Germanis de hoc pisce uulgare: galaxiam fluuiatilem Græcè dixeris, (nam alius galaxias siue galarias marinus est.) hoc autem nomen eis datum à lacteo iecoris colore puto: quale in magnis lacustribus nostris præcipuè uisitur: quarum cutis etiam si caput uersus radatur, puncta quædam albissima apparent. Rondeletius iecur albicans Lotæ etiam suæ tribuit, & Barbotæ. Hæc mihi condenti Geldrus quidam narrabat, Milker à Geldris uocari piscem mustelæ nostræ prorsus cognatum, sed breuiorē, crassiorem, & nigriorem: & alio nomine Rutt appellari. (uerùm posterius hoc diuersi etiam piscis nomen est.) Iidem Milker uocitant harengum marem priuatim, nō omnem piscem marem ut nostri.

Anglicè. Illyricè. Angli Powte nominant: & Elepowte: sicut & Germani inferiores Putt & Alputt: quorum nominum rationem explicaui superiùs, aliter & meliùs fortè, quàm ab Anglo quodam nuper accepi: qui Elepowte uocari aiebat, quasi anguillam uentricosam. ¶ Poloni Mientus, Bohemi Mnik.

B Multa quæ ad mustelarum corporis, eiusq; partium descriptionem pertinent, exposita sunt in A. Mustelam Constantiæ tantam aliquando captam esse, ut drachmis duabus cum dimidia uenderetur, admirationi fuit. Prægrandes etiam in Rheno capi aiunt supra Acronium lacum in ualle Rhenana dicta. Ad duas aut tres libras sedecim unciarum aliquando accedunt. Nigriores quidam fieri aiunt circa ripas: in profundo autem, ubi minus alget aqua, magis ruffas. ¶ Carnem habent dulcem: hepar magnum, rotundum, dulcissimum: pellem uiscosam, non crassam, Albertus. ¶ Circa fodinas Mansfeldenses Germaniæ lacus quidam magnus est, & qualia ille uiua animalia aquatilia producit, puta piscium species, ranas, & alia reptilia, tales figuras pingit & effingit natura cupro puro in superficie petrarum mineralium. Ego unum huiusmodi lapidem habeo, in quo deformatus est piscis, quem Germani uocant Olruppam & Treisam, habetq; ingens hepar, Munsterus Cosmographiæ suæ libro 3. ¶ Genera quædam piscium ramos habent exeuntes à suis intestinis, tanquam unum intestinum in multa diuidatur, sicut manus diuiditur in digitos: & hoc uidetur in intestino salmonis, & piscis cuiusdam anguillæ similis, qui apud nos uocatur alcute (fortè alpute,) & quidam uocant eum alrupte, quidam autem simpliciter ruptam uocant, Albertus. Stomachus Quappæ piscis ex quinq; uel sex raninis pedibus constat & compactus est. Hinc Saxones dicunt prouerbio: Es ward ein Quapp no nie so gůt/ Sie heft in sick ein patten fůth. pedem enim uocant ein fůth, ranas uerò patten, quamobrem etiam piscis hic ab eis odio habetur. Vulgò etiam stomachum huius piscis Saxones nominant Quappen fůth/ Quappen hendicken, hoc est pedem uel manus piscis Quappæ, Christophorus Encelius in libro de lapidibus & gemmis: ubi figuram quoq; uentriculi huius piscis depictam exhibet, quā ego hic imitari nolui, quòd non uerè nec ad uiuum facta mihi uideatur. è medio enim uentriculo tria quasi brachia articulata extendit: & singulis brachijs manum addit, palmam uidelicet, id est latitudinem quandā: quæ in digitos quinq;, ipsos quoq; articulatos, quales omnino humani sunt, & longitudine impares, finditur. Sed artificium pro natura exhibere, illudere est lectori. Ego in mustela nostra, tum maiori, tum minori, appendices obseruaui, non ab ipso uentriculo enatas, sed inferiùs paulò circa intestinum, neq; brachiatas illas, palmatas & articulatas ut Encelius pingit: nec tantas ut tam longè diduci extendiq; possint, sed multò breuiores: neq; etiā quinas seu quintuplices omnes, sed alias binas, alias ternas esse memini in maiori mustela: in minori non satis memini quotæ fuerint. ¶ Non multifariam in his piscibus conuoluta intestina, sed triplicata tantùm habentur. sunt enim uoraces. ¶ Similitudo cum anguilla quædam est: & quoniam uentre magno & protuberante est, Hollandi uulgò dicunt hanc matrem esse anguillæ. ¶ Rictus oris latus amplusq;, conuicio in hominem quoq; à nostris traducitur: ein Trüschen mul.

E piscibus (inquit Cardanus de rerum uarietate lib. 7. cap. 37.) qui in aquis dulcibus inueniuntur, quidam marinis ualde similes sunt, uelut botta gobioni. ideo non immeritò aliqui fluuiatilem gobionem appellauêre: quem quia à nemine diligenter descriptum uidi, hîc describere placuit. Habet is sub branchiarum fine pinnas duas breues, ut pedes esse uideantur, sub mento in inferiore labio cirrum unicum carnosum. in dorso pinnam paruam primùm: pòst, aliam longam, priori proximam, quæ ad caudam extenditur. caput latum & depressum; dentes in utraq; mandibula paruos. oculos quasi in capitis superiore parte, linguam fermè solutam, uentrem tumidum. dorsum & latera flauescunt cum maculis nigricantibus. iecur magnum, molle, suaue. Caro, ut plerunque fit, iecoris naturæ respondens, sed non adeò tamen mollis ac suauis. Bottam uocarunt, quòd utri similis sit. Mediolanenses autem utrem uocant bottã. Grandi est capite, & in eo lapillus quasi dentatus, lunari forma. Paruæ, caput grandius pro corporis ratione habent. ¶ Lacus est uulgò Pisciacus dictus uel Couius (aliâs Conius, inquit Bellonius Singularium Obseruationum libro 1. cap. 53.) qui dimidij diei itinere Siderocapsâ, bidui uerò Thessalonica distat. in eo præter alios pisces clariam quendam nominant. (*Ego non ipsos indigenas sic nominare puto: sed Bellonium ex Oppiano hoc nomen huic pisci posuisse: apud quem clarias per syncopen pro calarias legitur: qui tamen asellorum generis & marinus piscis est.*) Cuius generis unum cum publicè protulissem, multi Iudæi hoc pisce uesci soliti accesserunt, squamis eum esse tectum asserentes, ideoq; mensis eorum non interdictum. Ego uerò cum nullas in eo squamas animaduerterem, tantam inter ipsos disceptationem excitaui, ut rixa propemodum ad manus ueniret. Qui nuper ex Hispania uenerant, malæ consuetudinis cæteros arguebant. Qui uerò aderant sacerdotes, diligentissimè perscrutantes, cum rudimenta quædam squamarum reperissent, conclusum est tandem inter eos licere his piscibus sine aliqua contradictione uesci. Ego tamen clariam squamis carere deprehendi: & eundem esse piscem qui Lugduni Lotte, Lutetiæ Barbote dicitur. Hæc Bellonius. Rondeletius quidem Lotam paruulis squamis tegi tradit. ego in lacustri maiore tantùm squamas, dum cultro pellem raderem, exiguas inueni. Iecur cum pinguiusculum sit, calore Solis aut ignis in oleum soluitur, sicut mustelorum marinorum: & suaue delicatumq; est, similiter ut mustelarum marinarum.

An squamosus hic piscis sit.

Piscis hic uoracissimus est: nec ullus puto pro sua magnitudine pisces maiores deuorat. Sępe in paruis etiam pisciculi integri inueniuntur. ¶ Profunda semper petunt: ita ut in lacu circa Constantiam ad trecentos passus sub aqua hamis capiantur, Albertus. Nos in eodem Lacu genus unum in summo natare, & ab eo, **Wellfisch** appellari diximus suprà in A. ¶ Pisces quidam parant sibi cauernas in arena: & quidam in luto, & extra illã non emittunt nisi os, ut puram aquam frigidam attrahant & emittant branchijs: ut piscis apud nos similis anguillę, quem **Quappen** uel **Ascurem** (lego **Alputten**) quidam uocant Germanorum, Albertus. Ranæ per hyemem aliquando reperiuntur circa tepidiores aquarum scaturigines in ipsis lacubus: & aliquando cum mustelis piscibus in profundo agentibus (quas inde **Grundtrüschen** appellant nostri) in lacu nostro extrahuntur, ore eis adhærentes, tanquam exugendi gratia alimẽti. Hinc fortè suspicati sunt aliqui hos pisces cum ranis etiam coire: quod suprà in A. refutauimus. ¶ Parere incipiũt in Acronio lacu mense Decembri, aliâs tardiùs aliâs citiùs in eo mense, pro caloris & frigoris ratione. Apud nos circa finem Ianuarij ferè. ¶ Soli piscium senectute obcæcari creduntur. ¶ Lacustres (præsertim luteolæ minores) minus agiles minusq; ualidæ sunt nigris, præsertim fluuiatilibus. C

Piscem dolosum & insidiosum esse aiunt: fortè quoniam plerunq; in fundo degit, & ex cauernis uel aliter latens, (faciliùs autem latet qui colore est fusco & concolor uado) ex improuiso magna celeritate in prædam fertur: ut mustelæ etiam terrestres ac feles solent. Quamobrem aliqui furem inter iocularesp iscium nomenclaturas cognominant. **Ein Rufolck ist ein dieb.** D

Circa Constantiam in lacu ad trecentos passus sub aqua interdum hamis capitur, Albertus. E In nostro lacu piscatores lineas ad passus (id est orgyias, Albertus fortè passum pro gressu accipit) sexaginta demittunt, hamis numero quinquaginta quinq; instructas, ita ut singulæ passus interuallo digerantur, gobijs capitatis aut illis quos fundulos nominant, infixis. hos enim mirè appetunt. Has lineas à pisce denominãt **Trüschenschnür**: quibus per hyemem trutas etiam à rubicundo colore dictas, capiunt. Retibus quoq; ijsdem (**Rötelegarn** appellant) & trutæ quas dixi, & mustelæ capiuntur. ea ad passus quadraginta demitti solent. Mustelas in fluuio nostro nisi ad certam mensuram adultas capi lex uetat.

Commendantur à nostris hi pisces Septembri mense, alibi uerò Aprili & Maio. Fluuiatiles, præsertim in puris & rapidis fluuijs carne albiore solidioreq; lautiores habentur: inferioribus Germanis, quorum minùs puri & tardiores amnes fluunt, in contemptu sunt, tanquam neq; salubres, utpote glutinosi, neq; sapidi. Oua eorum ualde noxia putant quibusdam in locis, ut circa Neocomensem lacum Sabaudiæ, uel potiùs Heluetiæ. In Verbano & Lario lacubus botetrissiæ insignes habentur, ipsis iecinoribus palato gratissimi, Iouius. Laudantur apud nos iecinora earum præcipuè ante Natalem Dominicum: circa partum improbantur: quo tempore etiã nonnullis in aquis grandinosa fiunt, ut in A. diximus. Apud Turingos aiunt olim comitis cuiusdam Bichlingorum matronam, omnes principatus sui redditus in iecinorum istorum delicias insumpsisse. Multi quidem huius generis pisces capiuntur in amne Vnstruto, qui post Salã apud F

Turingos præcipuus eſt. Caupones aliqui excisis iecinoribus piſces uiuos aquæ reddunt, ut in A. retuli. ¶ Coqui peritiores elixandam muſtelam in uino frigido igni imponunt. Stendelius qui de arte coquinaria Germanice ſcripſit: Muſtelæ (inquit) in ſartagine, aquæ frigidæ immiſſæ, nec multùm ſalſæ, optimè elixentur: & tandem modico aceto, aut potiùs uino affuſo, parum adhuc ebulliant. Licebit autem uel feruidas apponere, uel in iure croceo (*frigidas.*)

G Ventriculus Quappæ piſcis cum ſuis appendicibus miras habet uires. Inueteratus enim, ut fit in Saxonia à matronis, trahit mirificè ſecundas hærentes aut relictas in partu, in potu datus: & magni momenti eſt ad omnia uitia matricis, Encelius. In Sueuia paſsim in cauponis & diuerſorijs parietibus hærentes hi uentriculi circa zetarum fornaces uiſuntur, ab edentibus illuc reiecti, ut exiccati ſeruentur, & cum potione aliqua hauſti à colicis cruciatibus liberent. ¶ Colligitur & oleum ex hepate ad ſolem uel ad fornacis calorem ſuſpenſo intra uas uitreum: clarum id oleũ & flauum eſt, aduerſus oculorum ſuffuſiones utile, uel (ut alij ſentiunt) aduerſus nubeculas & maculas quæ ab angulis oculorum naſci incipiunt.

MVSTELAE huius generis pulcherrimis diſtincti coloribus, flauo, croceo, candido, roſeo, atro, oculorũ pupilla nigra, parte ambiente cœrulea, ante paucos annos in Bohemia captæ ſunt: & Pragæ propter pulchritudinem regi ſeruatæ uiuæ in uaſe amplo aqua pleno, non ſine limo fundi. Earum unius iconem hîc exhibeo, qualem Io. Thanmyllerus iunior, chirurgus Auguſtanus, ad me dedit.

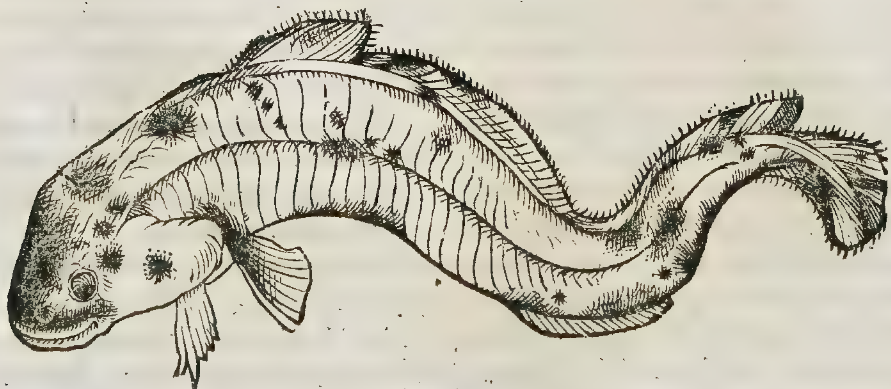

Muſtela minima. Burgundi & alij minimum etiam piſciculum fluuiatilẽ, (quem ſuprà deſcripſimus inter Gobios, pag. 479. cobitidis barbatulæ nomine,) fundulum aliqui uulgò uocitant Germanici nominis imitatione, Muſtelam appellant: nec immeritò aliquis Muſtelam minimam nominârit. De hac uir quidam literatus Lemanni lacus accola, his uerbis nuper ad me ſcripſit: Moteila (*ſic uulgus profert pro muſtela*) dictus piſciculus, magnitudine ferè piſcis Chaſſot (*id eſt, gobij capitati,*) cinerei eſt coloris, & ſtellis inſignis, in delicijs maximè, & propter caritatem à diuitibus tantùm delicatulis emitur.

Muſtela foſsilis. MVSTELAE uariæ à quibuſdam hodie uocantur, piſces quidam foſsiles, de quibus pluribus egimus inter Foſsiles ſuprà, pag. 443. Piſcis (ut audio) eſt oblongus, lineis punicei coloris & multis maculis puctiſue diſtinctus, lacerto ferè ſimilis. Aliqui Meergrundelen appellant, à corporis ſpecie, maculis & barbulis, quibus fundulum noſtrum, id eſt gobium fl. refert. alij Peiſſger, per onomatopœiam fortè. ſonum enim acutum ædit, teſte Ge. Agricola. Alij Meerkutt, id eſt Muſtelam marinam, (quanquam & alius quidam piſcis Kutt à Germanis dicitur.) Hunc maculis aureis diſtingui aiunt. ſonum ab eo cum tangitur uel premitur ceu felis ædi. In cibum à paucis admittitur. Diu ſeruatur in uitreo uaſe, ſi tertio quoq; die aqua mutetur. Iidem aut ei ſimiles fortè ſunt, quos Theophraſtus prodidit, circa Babylonis rigua in ſiccum egreſſos, (*melius fortè, in ſicco relictos,*) in arido paſci. capita eorum ranæ marinæ ſimilia eſſe, reliquas partes gobiorũ. Fortè & ijdem Pœciliæ dicti, de quibus plura dicam in P. elemento.

DE MVSTELARVM MARINARVM GEneribus diuerſis.

MVSTELAS marinas diuerſas dedimus ac deſcripſimus ſuprà, inter Aſellos, pag. 103. & pagina 111. in Corollario de muſtelis marinis uel aſellis muſtelinis, ubi ab initio ſtatim Aeliani de Muſtela marina uerba recitaui. Muſtelam aliam ab ea eſſe quam Perottus primus Lampetrã exiſtimauit, ex Aeliani deſcriptione colligimus, Gillius. ſed Aelianus muſtelam mar. deſcripſit: Perottus uerò lampetram ſentit eſſe muſtelã Auſonij, (& Plinij in Brigantino lacu,) quæ in dulcibus aquis degit, quanuis è mari ſemper fluuios ſubeat. ¶ Maſsilienſes & Ligures (inquit Gillius) Muſtellam appellant piſcem marinum non è genere longorum: qui ſanè pinnam in dorſo ex pelle molli habet, ad caudam pertinentem: atq; alteram in ima corporis parte ſimiliter cuticula perpetua ad caudam uſq; conſtantem. Vidi fluuiatilem piſcem, huic omnino ſimilem, quem Lugdunenſes uulgò uocant Lotam, &c. Hæc ille. Rondeletius aliam Muſtelam uulgò dictam circa Narbo-

Narbonensis Galliæ oram exhibet, & aliam Massiliæ, ut suprà inter Asellos reperies. Idem Mustelam illam mar. de qua Gillius loquitur, Mustelæ genus secundum facit. Sed mustelæ marinæ omnes, ita & inter se & trissiæ nostræ similes sunt, ut primo quisq; intuitu statim omnes unius generis species esse facilè dijudicet. Ex eis genus illud quod ophidion Rondeletius, Grillũ uulgarem Bellonius nuncupat, callarias ne potius uel hepatus Aeliani sit, considerandũ. Γαλεα inter pisces à Tarentino nominatur: sed usitatius est apud eruditos nomen γαλῆ, per contractionem factum. Epenetus quoq; in libro de piscibus γαλλῶ nominat. Galenus galaxiã è genere γαλεῶν, (id est mustelorum) esse tradit: & fortè mustelos à mustelarum genere non satis distinxit. Vide in Corollario primo nostro de Asellis, paginæ 107. uersu 42. ¶ Pisces de quibus diximus omnes communi Germanico nomine uocabimus, Meertrüschen/Meerputten: Mustelam dico & Hepatũ Aeliani, & Chremetem & Callariã: quanquam Meerputten (ut dixi) aliqui appellant etiam fossiles quosdam mediterraneos pisces, ipsos quoq; (ut cõijcio) mustelis cognatos. ¶ Omnibus ut clypea præstat mustela marina, Ennius in Phagiticis ut citat Apuleius Apologia 1. quærendũ an Clypea hîc ciuitatis nomen sit, & fortè legendũ, Omnibus è Clypea præstat m. m. nam & sequentibus piscibus locorũ, in quibus præstant, nomina addit. ¶ Mustelæ marinæ iecur datur ad comitiales, Plin. Mustelas inter Alpes lacus quoq; Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis generat, Idem. sed eruditi quidã pro marinis, murænis potius legunt. Columella maritimis piscium uiuarijs, turdos etiã, & merulas, & auidas mustelas includi iubet. Pesce galea uel galia Venetijs uocatur, mustela marina illa, quã Rondeletius genus secundũ facit: item grillus marinus hodie dictus, quem Rondeletius ueterũ Ophidion interpretat̃, pesce galia à nõnullis uocatur. *Galea.* Mihi pisces cognati uidentur, Rondeletij scorpioides, & blennus Bellonij: galerita utraq; Rondeletij, pholis eiusdẽ: item galetta Venetijs dicta, & gutturosula: cognati inquã, tum inter se, tum gobijs, uel potius mustelarum generi: unde & galetta fortè ὀνοματοποιητικῶς dicta. *Galetta.* ea tum corporis specie, tum pinnis, & læuitate cutis, & molli mucosaq; carne, ad pisces prædictos accedit. Gillio cum ostendissem Venetijs, gobij genus pessimũ esse aiebat. Oculorum iridem una parte rubentem habet. Pinna ei una per totum dorsum continua. duæ ad branchias, quæ maculis rubris distinguuntur. duæ angustæ bifidæ in acutũ exeunt in mento. est & una continua ab excrementi principio ad caudã usq;. cauda continua, non bisulca, subflauis maculis distinguitur. Branchiæ sex aut septem. Denticuli in extremis labris subflaui. In extrema mandibula inferiori utrinq; singuli sunt dentes reliquis maiores. Cutis sub mento laxa ceu præputium à reliquo corpore solui potest. Maculæ corpus pingunt, partim nigræ, partim albæ maiusculæ.

DE MVSTELIS SEV GALEIS DEINCEPS AGETVR HOC ORDINE.

Primùm ex Rondeletio.

1. *De Galeis in genere.*
2. *De Galeo acanthia.*
3. *De Læui.*
4. *De Asteria, id est stellato uel uario.*
5. *De Glauco.*
6. *De Centrine.*
7. *De Rhodio.*
8. *De Maltha, super qua Corollarium reperies suprà pag. 618.*

De Cane & Caniculis dictum est suprà, Elemento C.

Deinde ex Bellonio.

1. *De Galeorum speciebus in genere.*
2. *De Spinace, id est, Acanthia.*
3. *De Læui.*
4. *De Stellato. Facit autem Stellatum, non quem Rondeletius: sed alium, quem ille Aristotelis Caniculam uocat, &c.*
5. *De Vulpecula. sic uocat Rondeletij Centrinen.*

Tertiò Corollaria accedunt.

1. *De Mustelo in genere.*
2. *De singulis, acanthia, læui, stellari, centrine, alijs diuersis.*

DE GALEORVM NOMINE, &c. IN GENERE, Rondeletius.

SVMVS nunc de longis cartilagineis dicturi, in quibus sunt γαλεοί, quos mustellos uertit Gaza. A Nomen à corporis habitu mustellis terrenis simili datum est. Γαλεὸς uerò siue γαλεώδης generis nomen est apud Aristotelem: cui epitheta, ut formas quæ generi subsunt, distinguat, adijcit: dicitur enim galeus acanthias, galeus asterias, galeus læuis. Galeos Plinius lib. 9. cap. 24. squalos appellasse uidetur. Planorum (inquit) piscium alterum est genus, *Squali.* quod pro spina cartilaginem habet: raiæ, pastinacæ, squatinæ, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Grecia appellat. quo nomine sunt squali quoq;, quanuis non plani. Quo loco nõ squali sed galei legendum censet Massarius, quia galeos uocauit Aristoteles, ex quo hæc mutuatus est Plinius. At non semper Græcis uocibus usus est Plinius: nec huius loci lectionem mutandam esse arbitror, *Lib. 9. cap. 5.* præsertim cùm alio etiam loco squalos nominauerit. Plurimi piscium, inquit, pariunt tribus mensibus, Aprili, Maio, Iunio: Salpæ, autumno, spari, torpedo,

ſquali circa æquinoctium: molles, uere. Et Columella piſcibus, qui in piſcinis aluntur, eſcam præberi iubet tabentes haleculas, & ſalibus exeſam chalcidem, putremq́ ſardinam, nec minus ſqualorum branchias: uel quicquid inteſtini pelamys, aut lacertus gerit. Quanquam eo loco pro ſqualorum, ſcaurorum uel ſcarorum legitur in uulgaribus exemplaribus, ſed mendoſe. Nam cùm, ut ipſe Columella ſuperiore capite ſcribit, ſcarus totius Aſiæ Græciæq́ litoribus Sicilia tenus frequens eſſet, uerùm Romæ rarus: qui fieri poterat, ut ſcarorum branchias pro eſca in piſcinas conijcerent: uel ipſorum inteſtina, quæ præterquàm quòd rarus erat piſcis, à gulæ proceribus auidè expeterentur, ſummisq́ in delicijs haberentur? Rectè uerò galei ſquali uocantur, quaſi ſqualidi, id eſt, horridi aſperiq́: ſunt enim omnes aſpera cute. Nam ſqualidum dicitur quicquid ita obſitū incultumq́ eſt, ut horridum aſperumq́ uideatur & ſentiatur, & ſqualam rem pro ſordida dixerūt antiqui, ut Ennius citante Nonio Marcello: Elauere lachrymas, ueſtem ſqualam & ſordidam.

B Galeis cartilagineisq́ piſcibus proprium eſt, branchias habere detectas, id eſt, ſine oſſeo operculo, ſed huius uice foramina quinq́ habent: prope branchias pinnas duas, à podice alias duas, præter quas maribus quibuſdam, ut in rana piſcatrice uidere eſt, duæ ſunt apophyſes ſiue appendices. Galei nulli ſquamis, ſed cute aſpera integuntur. Iecur eſt illis geminum, quod in oleū abit. Carent pinguedine galei omnes.

A Eorum differentiæ conſtitui poſſunt, ut alij galei ſimpliciter, alij galei cetacei ſint, cui generi Galenus lib. 3. de fac. aliment. canes & libellas ſubijcit. His uulpes, malthas, aliosq́, qui in magnā molem accreſcunt adiungere poſſumus.

Galeorum differentiæ.

DE GALEO ACANTHIA, RONDELETIVS.

Alius eſt galeus centrines infrà.

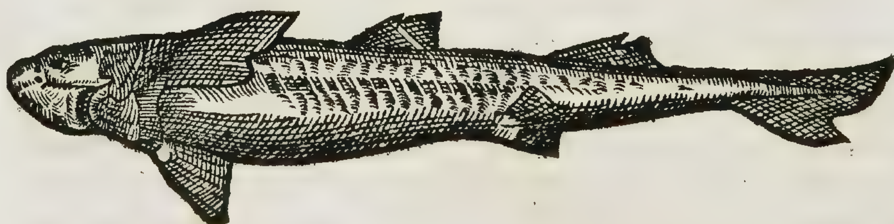

A A GALEO qui ἀκανθίας cognominatur, incipiemus, quòd is facilè agnoſci, & à reliquis ſecerni poſsit. Ἀκανθίας dicitur ab aculeis, quos in tergore gerit: ſpinacem conuertit Gaza. A noſtris & Maſsilienſibus Aguillat, ab aculeis nominatur: acus enim à Gallis Eguille dicitur. Eâdem de cauſa à Venetis Azio, quaſi aculeatus: ea enim uox illis ſtimulum ſignificat, quo punguntur boues. Item à Liguribus Aguſeo. A Gallis Chien de mer.

B Galeus (hic) corpore eſt longo, coloris cinerei, duos aculeos in dorſo habet, quibus pinnæ innituntur, detectos, firmos, acutos, non admodum latos, ueluti in centrina. Roſtro eſt primùm lato, deinde in acutum deſinente. Oculis magnis, poſt quos foramina duo habet. In ſupina parte oris rictum latum, dentibus ad latera ſpectantibus munitum: eâdem in parte ante os foramina duo pro naribus. Branchias detectas in lateribus. Omnium enim cartilagineorum, quæ longo ſunt corpore, branchiæ detectæ ſitæ ſunt in lateribus, teſte etiam Ariſtotele, ut in quouis galeorū genere. Branchias ſequuntur pinnæ duæ ad natandum. In parte ſupina nullæ ſunt: præterquàm ex podicis utraq́ parte, quæ in fœmina minores, in mare maiores ſunt. Præterea mas appendices paruas illic habet, qua nota à fœmina diſtinguitur. Corpus ſenſim gracileſcens in caudam deſinit geminam: cuius ſuperior pars longior eſt, inferior breuior. Colore, dum uiuit in mari, ferè eſt argenteo: quum expirauit, ex cinereo rubeſcit. Ventriculum habet magnum & latum, inteſtina lata: hepar geminum, ut galei omnes, flaueſcens, in quo fellis ueſica latet. Splenem in duos lobos diuiſum, rubeſcentem. Cor angulatū. Vuluam iuxta diaphragma ſitam: in qua oua alia iam conformata, alia quæ adhuc conformantur, reperias: uitellis ouorum gallinæ maximè ſimilia, ſed maiora.

Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 13.

C Galeus hic uentre fœtus excludit per uenam, quam Anatomici umbilicalem uocant, ouis adhærentes. Oua uerò nullo uinculo utero alligata ſunt. Itaq́ ex ouis alimentum trahunt fœtus, donec perfecti foras emittantur. Fœtus editos rurſus intro non recipit. neque enim poteſt, ob dorſi (*catulorum*) aculeos, qui antequam in lucem edantur, molles ſunt, poſteà duri, acuti, pungentesq́ fiunt.

A Hunc, quem depinximus, galeum acanthiam eſſe, præter aculeos dorſi, à quibus nomen poſitum, demonſtrat generationis modus, de quo Ariſtoteles: ὁ δὲ ἀκανθίας γαλεὸς ἐν τῷ ὑποζώματι ἴσχει τὰ ᾠὰ ἄνωθεν τῶν μαστῶν. ὅταν δὲ καταβῇ τὸ ᾠόν, ἀπὸ τούτων ἀποτελεσμένων γίνεται ὁ νεοττός. Galeus qui acanthias dicitur, ad ſeptum tranſuerſum oua habet, ſupra mammas, in quibus iam abſolutis, cum deſcenderint, fœtus naſcitur. Vidi equidem ſex in uentre perfectos fœtus, ex ouis, per uenam quam diximus, pendentes, multis alijs ouis nondum excluſis.

Galeū acanthiam uerum ſe exhibere.

Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 10.

B Acanthiæ peculiariter cor pentagonū attribuit Athenæus libro 7, ſed id huic cum alijs omnibus

Cor galeorum.

bus galeis commune est.

Carne dura est, ferinum olente, nec apud nos nisi in summa piscium inopia à pauperibus emitur. Elixos ex butyro Galli edunt. F

Fel ad oculorum suffusiones ualere expertus sum. Ex hepate oleum fit, quo ad lucernas uti possumus, & ad induratum hepar emolliendum, doloremque sedandum. G

DE GALEO LAEVI, RONDELETIVS.

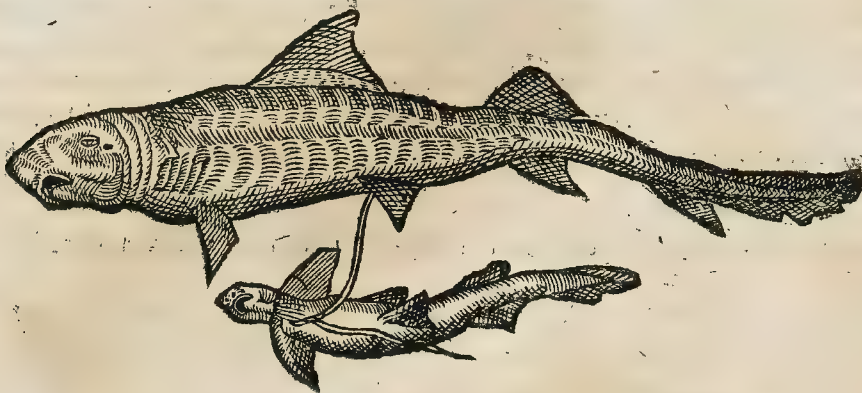

De fœtus huius pictura leges infra circa finem huius capitis ad *

Γαλεὸς λεῖος cùm nullum aliud Latinum nomen habeat, galeus læuis dicetur. A nostris Emissole uocatur. A Romanis pesce columbo: (*Alibi Orbem piscem Venetis Columbum uocari scribit: Massarius uerò Pastinacam Venetijs sic nominari.*) A

Galeus læuis ab acanthia aculeis dorsi differt: rostroque est breuiore, sed latiore, oris rictu minùs lato: maxillis in angulum obtusum desinentibus, sine dentibus, sed horum loco os asperum dedit natura, uelutí raijs multis. Foramina pro naribus habet. his alia minora sunt post oculos. Branchijs à superiore non differt: neque pinnarum numero aut situ, nisi quòd cauda ex tribus constat pinnis, nam inter superiorem & inferiorem media una interiacet. (*Pictura tamen pinnã in supina parte posteriori tergi pinnæ oppositam ostendit, quæ in acanthia non pingitur.*) Colore est cinereo, partibus internis superiori similis. B

Hunc galeum læuem esse, quanquam tota cutis admodùm læuis non sit, docet ipsa generandi ratio, de qua Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 10. Οἱ δὲ καλούμενοι λεῖοι τῶν γαλεῶν, τὰ μὲν ὠὰ ἴσχουσι μεταξὺ τῶν ὑστερῶν ὁμοίως τοῖς σκυλίοις. περιστάντα δὲ τὰ τοιαῦτα εἰς ἑκατέραν τὴν δικρόαν τῆς ὑστέρας καταβαίνει, καὶ τὰ ζῷα γίνεται, τὸν ὀμφαλὸν ἔχοντα πρὸς τῇ ὑστέρᾳ· ὥστε ἀναλισκομένων τῶν ὠῶν, ὁμοίως δοκεῖν ἔχειν τὸ ἔμβρυον τοῖς τετράποσι. προσπέφυκε δὲ μακρὸς ὢν ὁ ὀμφαλός, τῆς μὲν ὑστέρας πρὸς τῷ κάτω μορίῳ, ὥσπερ ἐκ κοτυληδόνος ἕκαστος ἠρτημένος· τὸ δὲ ἔμβρυον κατὰ τὸ μέσον ᾗ τὸ ἧπαρ. Galei, qui læues uocantur, oua in media uulua gestant, ut caniculæ: quæ posteà in utrumque uteri sinum descendunt. mox animal gignitur, umbilico hærente ad uuluam, ita ut ouo absumpto partus non aliter quàm in quadrupedibus contineri uideatur. Adhæret umbilicus ille prolixus capite altero ad partem uuluæ inferiorem, uelut ex acetabulo quisque annexus: altero ad medium fœtum, qua in parte iecur est. Nos fœtum cum umbilico matri adhærente pingendum curauimus, ut à caniculis, uulpibus, alijsque galeis discerneretur, cùm nullus ex galeis alius sit, cuius fœtus secundis, membranisque inuoluatur, uteroque matris per umbilicum alligetur. Neque me latet alium esse galeum in quo cutis quàm in hoc sit læuior: sed cùm eo quem iam diximus, generationis modo non procreetur, galeum læuem ueterum esse negamus, uerùm Aeliani glaucum esse asserimus, de quo paulò pòst dicemus. A *Verum hũc galeum læuẽ esse.* *De pictura.* * *Glaucus Aeliani.*

DE GALEO ASTERIA, ID EST STELLAto uel uario, Rondeletius.

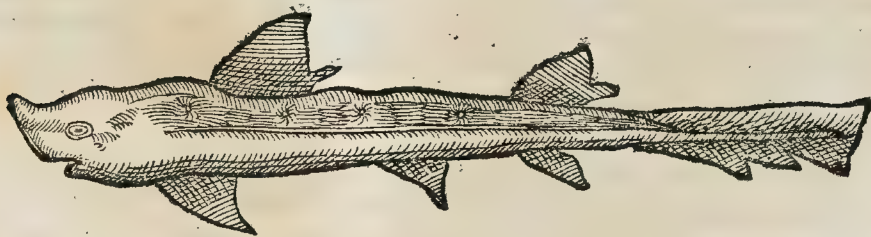

A GAZA galeus stellatus dicitur, qui à Græcis γαλεὸς ἀστερίας: à nostris lentillat à maculis albis, lentis magnitudine quibus depictus est: unde à quibusdam ποικίλος, id est, uarius cognominatus est. A

Cute læuiore est quàm galeus læuis: alioqui ore, branchijs, pinnis, caudâ ei omnino similis. B

Maculæ dorsi aliæ stellarum speciem referunt, unde illi nomen: aliæ rotundæ sunt. Partibus etiam internis à superioribus non differt.

C Aristoteles (lib. 6. de hist. cap. 11.) scribit ex cartilagineis sæpissime superfœtare galeos stellatos, quippe qui mense bis pariant. (initium autem coitus mense Septembri.) Alio uerò loco, (lib. 5. cap. 10.) uideri galeos stellatos bis mense parere: sed hoc accidere, quia omnia eorum oua simul non perficiantur.

Libro 7. F Hicesius apud Athenæum author est galeorum optimos esse stellatos & tenerrimos.

A Sunt qui galeum stellatũ esse credunt eum, qui à nostris catto rochiero, à Massiliensibus catto algario uocatur, (*Gillium & Bellonium notat:*) sed non rectè, cùm is oua testaceis quibusdam, ut ita dicam, membranis inclusa gerat, id quod caniculis, raijsq; tribuit Aristoteles lib. 6. de hist. animal. cap. 10. minimè uerò galeis stellatis. Quare galeus stellatus is non erit, etiam si maculas nigras aspersas habeat, quarum nonnullæ speciem aliquam stellarum referant, ut in hoc nostro, quem pro stellato exhibemus.

Verũ hunc galeũ asteriã esse.

DE GALEO GLAVCO, RONDELETIVS.

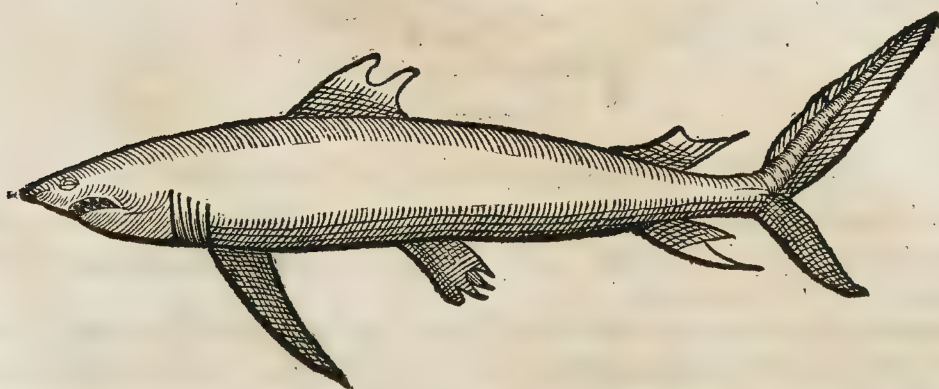

B (A) GALEVS Glaucus ex cartilagineorum genere est: quatuor aut quinq; cubitorum magnitudinem attingit. Dorsum cærulei est coloris exaturati, unde illi cognomen, uenter candidi. Rostro est acuto, oculis satis magnis, ex quorum inferiore parte enascitur membrana candida, quæ ad oculos sursum attollitur, eisq; ueluti nubes caliginem offundit. Os habet in supina parte. Dentium acutorum, latorum, quodammodo serratorum, ad latera spectantium ordines duos. In palato substantiam quandam fungosam & mollem, digitisq; cedentem, quæ supernam internamq; oris partem replet. Linguam crassam, latam, asperamq;. Ventriculum amplissimum ac longissimum. Huic splen annectitur longus, ex multis particulis carnosis rotundisq; instar racemi compactus, renum delphini modo. Intestina primùm gracilia sunt, deinde lata, sine ullis spiris. Ex uenis mesaraicis rami duo oriuntur: quorum alter ad hepar, alter ad uentriculum perducitur, in eo in alios multos ramulos diuisus. hepar adiposum in lobos duos dissectum, quorum alteri uesica fellis hæret, fel uiride est, cor angulatum. Ventris parte infima in maribus seminis uasa in partes duas diuisa conspicias, in fœminis uuluam. Præterea in maribus substantiam quandam carnosam, digitali magnitudine, penis specie. Branchiæ detectæ sunt, prope has pinnæ duæ magnæ, ad podicem aliæ duæ minores. Aliæ duæ sunt in tergore, prior in medio ferè maior: posterior prope caudam minor. Cauda ex duabus constat, superior multò longior est, quàm inferior, sursumque spectat. Cute læui tegitur.

A Hunc galeum, Aeliani glaucum esse multis rationibus adducti arbitramur, non eum glaucũ quem iam ante descripsimus qui derbio uocatur. Cùm enim aculeos multos, præacutos ualidósque quamuis breues in dorso gerat, non potest à parente intro (*ore, quod Io. Tzetzes etiam de glauco repetit*) recipi, quod de glauco suo scripsit Aelianus. At hic ore est uentriculoq; amplissimo, nec procul ab ore dissito: quam ob causam facilè quicquid in uentriculo continet, euomit, si cauda suspendatur, ita ut uentriculus in os decidat. Aeliani uerba, cum de glauco tractaremus, protulimus. Itẽ Aristotelis, qui galeis hoc tribuit, ut fœtus suos intra se recipiant, & foras emittant, demptis aliquot. His accedit color glaucus, id est, cæruleus, qui in nullo alio galeo spectatur: unde etiam nostri cagnot blau, id est, canem glaucum siue cæruleum uocant, à cane galeo, de quo proximo capite egimus distinguentes.

Galeũ hunc Aeliani Glaucum esse.

Porrò glaucum istum ex canicularum esse genere confirmo ex Plinio, qui caniculis nubeculam quandam attribuit, qualis est in planis piscibus: quæ ex omnibus galeis in hoc solo, & in cane galeo superiore comperitur, cui cane galeo, glaucus sæuitia audaciaq; non cedit: humanas enim carnes eodem modo appetit, cuius rei ipse oculatissimus sum testis. Cùm enim æstate puer, qui militi cuidam erat à pedibus, in litore ambularet, eum diu secutus glaucus, calces tibiasq; quin arriperet, parum abfuit, & à puero gladio confossus in litus eiectus est. Plinij locum, quo de nube canicularum, & earum cum hominibus dimicatione tradit, in Galeo cane (*Vide suprà pag. 197. Elemento C.*) explicauimus.

Idem Plinij autoritate confirmat.

Carnes humanas eum appetere.

Carne

Carne uescitur hic galeus, estque uoracissimus. C

Carne est dura, ferinum olente, concoctu difficili, sed concocta plurimum nutrit. Hepar quibusdam est in delicijs, sale conditum asseruatur, editur in uino coctum uel assum: sed elixum cum origano, hyssopo, lauri folijs, additis cinnamomo, nuce moschata, caryophyllis, ut ferinus odor euanescat, optimum redditur. F

Ex eodem (iecore) oleum conficitur ad hepatis duritiem emolliendam, & ad doloris articulorum alleuamentum. Infantium gingiuis, dentitionibusque multum confert, dentium caniculæ utriusque modo descriptæ cinis. Huius etiam dente gingiuas tangi prodest, quam uim etiam lamiæ dentibus inesse ferunt, adeò ut è collo suspensos lamiæ dentes prodesse uulgus existimet. G

DE CENTRINA, RONDELETIVS.

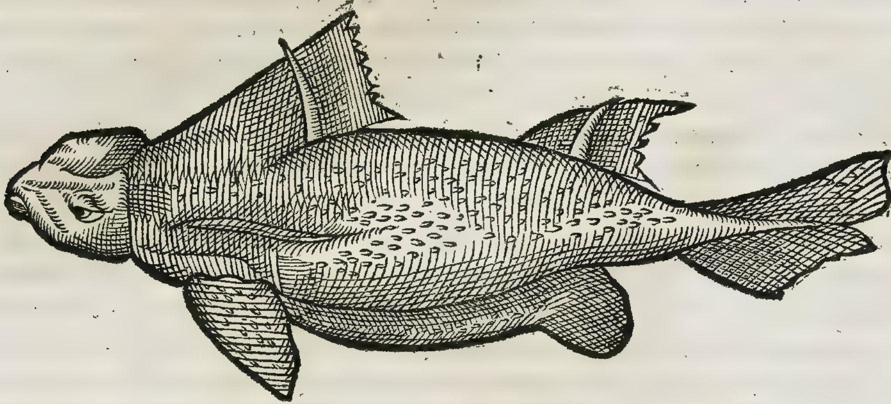

QVAE Κεντρίνη à Græcis dicitur, Latino nomine caret: quamobrē Græco usi sunt Latini interpretes. Plinius nusquam huius meminit, neque ipse Aristoteles, in libris qui nunc extant. Quanquam Athenæus Aristotelem citet, centrinam in galeis numerantem. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ ζώων καὶ κεντρίνην φησί τινα γαλεὸν εἶν καὶ νωτιδανόν. ἐπαίνετος δὲ ἐν ὀψαρτυτικῷ τὸν νωτιδέα καλεῖ. χείρονα δὲ εἶν τὴν (τὸν, in nostro codice, & meliùs) κεντρίνην, καὶ δυσώδη. Centrinam alij Bernadet, alij renard, alij humanthin uocant. Nostri & Massilienses porc, nec id ineptè, uel quia speciem porci referat, uel quia porci more in cœno se uolutet. A Libro 7.

Centrina igitur ex galeorum est genere, teste Athenæo ex Aristotele, si reliquos galeos spectes, breuis crassaque & spissa. A capite ad podicem trianguli est figurâ: uentre nimirum plano latoque, unum trianguli latus: partibus quæ utrinque dorso adiacent, reliqua duo latera constituentibus: itaque in supremo dorso unus est angulus, reliqui duo in uentris dextro sinistróque latere. In dorso pinnæ duæ cum singulis aculeis eriguntur. Prior pinna statim à capite incipit, multùm surrecta cristæ instar. eius aculeus longus est, magis ad caput inclinatus: eadem cum aculeo, posteriore maior est. Posterior rectior est. Vtrique in radice lati, membrana ferè ad extremum usque circuntecti, albi, etsi Oppianus nigros appellauerit: Τὸ μὲν κέντροισι κελαινοῖς Κεντρίναι αὐδώωνται ἐπώνυμον. Quod ob integumentum dictum fuisse intelligendum est: intus enim candidi sunt, foris membrana nigra obtecti. (*Nigrum poëtæ aliquando pro pernicioso dicunt.*) Pinnæ aliæ duæ ad branchias: totidem ad podicem, inter quas & caudam nulla pinnula est, multorum galeorum modo, qui eo in spatio supinæ partis pinnulam habent. Cauda in breuem pinnam desinit. Cute asperrima integitur, nimirum aculeis breuibus frequentibusque conspersa, robustioribus in capite & dorso. Capite est satis paruo & depresso, maximè inferiore parte suis caput referente. Oculis magnis, pupilla uirescente, uitrique modo pellucida. Post oculos foramina duo triquetra habet, alia duo ante oculos supina rostri parte pro naribus. Branchias in lateribus galeorum modo. Os magnum: in cuius maxilla superiore tres dentiū ordines spectantur, in inferiore unicus tantùm. dentes lati sunt acutique. B Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Quod ad interiora attinet, uentriculus oblongus est: intestina lata, non multùm conuoluta. hepar album, pingue, in duos lobos inæquales diuisum: in eo fel est album, aquosum. Splen etiam in duos lobos diuisus colore carnis est. Cor compressum ex rubro albescens. Interiora.

Centrina oua uiginti parit ouis acanthiæ similia, ouorū gallinæ uitellos magnitudine æquantia. Sulcando natat, in cœno habitat. C

Carne est usqueadeò dura, fibrisque duris adeò intertexta ut uix cultri aciem admittat, neque à cute diuelli possit. Rarò capitur hic piscis: captusque negligitur etiam à rusticis nostris, in piscium penuria. durissimus enim est, ut diximus, & uirus resipit. F

Hunc, quem depinximus, centrinam ueram esse, primùm ratio nominis ostendit: à centris enim, id est aculeis & stimulis nuncupata est, autore Oppiano loco antè citato. deinde quæ ex Aristotele profert Athenæus, qui cùm centrinam ex galeis pessimum succum gignere, maleque olere dixisset, subiunxit: Γνωρίζεσθαι δ᾽ ἐκ τοῦ πρὸς τῇ πρώτῃ λοφιᾷ ἔχειν κέντρον, τῶν ὁμοειδῶν οὐκ ἐχόντων. id est, Cognosci autem centrinam ex eo quod in ceruicis pinna aculeum habeat, quo quę eiusdem sunt speciei carent. λοφιὰ uerò (ut interim interpretationis nostræ rationem reddamus) de sue propriè di A Quòd uerā centrinā pinxerit. Λοφιά.

citur, (ut χαίτη, id est, iuba de equo & leone) estque in suis ceruicibus surrecta seta: λόφος uerò apex, siue id quod in auium quarundam capite eminet. μεταφορικῶς igitur τὴν πρώτην λοφιὰν Centrinę appellat pinnam illam quæ ceruicis loco est erecta. Sic λόφος ceruicem aliquando, & galeorum cristam, & quicquid aliud eminet significat. Sed ad centrinam redeamus, quam ex certissima nota ab Aristotele tradita cognitã proponimus.

Ab acanthia eius distinctio. At galeus acãthias in dorso aculeos habet. Cur igitur hic potiùs quàm ille centrina dicetur? aut quo acanthias à centrina secernetur? Procreationis ratione permultùm differunt. Acanthias enim ex ouo uiuum fœtum parit, ut fusiùs ex Aristotele antè docuimus, centrina uerò oua duntaxat. Quare cum ex galeis duo sint tantùm qui aculeos in tergo gerãt, nempe acanthias & centrina, qui procreandi ratione manifestissimè distinguantur, efficitur tum Acanthiam tum Centrinam Aristotelis rectè nos distinxisse. *Aelianus.* His suffragatur Aelianus (lib. 1. cap. 55. de animalib.) de galeis scribens. Reliquum genus qui centrinas appellârit, non errabit. ij parui & pelle dura sunt, & capite acutiore, & coloris albedine à galeis (priuatim dictis) differunt. eisdem innati sunt aculei duri, & aduersus omnia resistentes: quorum alter capitis summo uertice, alter in cauda: atque uenenatum quiddam habent. quæ in galeum acanthiam non competunt, utpote qui in dorso potiùs quàm in ceruice aculeum gestet.

Contra Bellonium qui Centrinam pro Vulpecula pinxerit. Ex his perspicuum est errasse eum qui in libello de Aquatilibus nuper edito, quam nos centrinam esse comprobauimus, uulpeculam nuncupauit, uulgi appellatione deceptus: sunt enim qui centrinam renard appellent. Quam opinionem conuellere utile fuerit. Vtar autem Athenæi authoritate, à qua nullus sanæ mentis dissentiet. Parit galeus plurimùm ternos, & fœtus in os recipit, rursusque emittit, maximè uerò galeus uarius, & uulpes, (ὁ ποικίλος, καὶ ὁ ἀλωπεκίας,) reliqui non item propter asperitatem. Cùm uulpecula maximè fœtus intra se recipiat & emittat, qui potest id efficere ea quam describit sciolus ille, cuius dorsum acutissimis aculeis armatum est: cuius cutis tanta est asperitate, ut non possit non introitu exituque partes internas parentis uulnerare, & dilaniare? His adde eam non magis odorem uulpinum referre, quàm reliquos galeos. Ex quibus sole clarius fit, non sine magno errore pro centrina uulpeculam ab eo propositam fuisse.

Contra uulpeculæ picturas duas Bellonij. Sed & cùm uulpeculas duas proposuerit, in utraque exprimenda plurimùm hallucinatus est. nam priorem dorsi pinnam minorem, posteriorem maiorem contra naturalem piscis figuram effinxit. In secunda, pinnarum uice quæ ad branchias & ad podicem esse debent, nescio quid informe, & pinnis nullo modo simile appinxit. Præterea in eadem dentes lati sunt tantùm, cùm lati simul & acuti esse debeant. Plura prætermitto, quæ diligens lector animaduertere poterit, si has picturas cum nostra, & utrasque cum ipso pisce contulerit.

C Sed ad ea quæ de centrina supersunt referatur oratio. Hepar eius, ut reliquorum galeorum, in oleum abit: quod ad hepatis humani duritiem emolliendam confert, idemque similitudine substantiæ corroborat, maximè si adstringentia quædam admisceantur, ut cyperus, spica nardi, absinthium, ladanum, styrax, sed tum minùs emolliet. Id etiam dolores articulorum leuat, quæ quidem magno cum successu experti sumus. Eodem oleo ad lucernas uti possumus. Fel suffusiones delet, melli permistum & palpebris illitum. Cute artificum opera poliri possunt. (E) Cinis ad psoras & capitis ulcera manantia detergenda, exiccanda, miraque celeritate percuranda ualet cum cedria admotus. Vrinas non minùs mouet quàm cancrorum uel erinaceorum cinis.

DE GALEO RHODIO, RONDELETIVS.

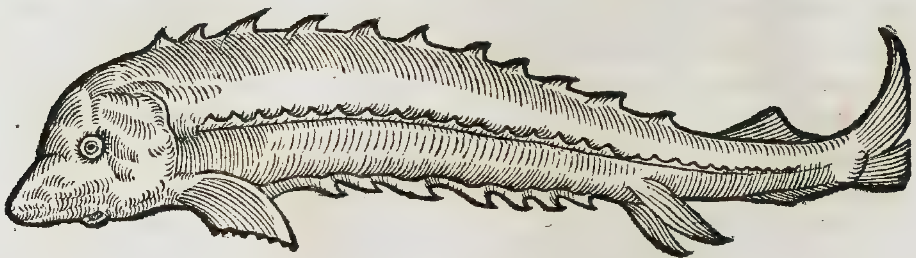

A HIC piscis quem hîc repræsentamus à nonnullis Cops uocatur, & eo nomine designatum, atque optimè figura expressum misit ad me doctissimus Medicus & uir humanissimus Antonius Musa Brasauolus. Alij nominis affinitate decepti Copso appellant. est enim id nomen alterius piscis, (*illius quem nostri Husonem, Bononienses Copso uocitant, alij Itali Colpesce.*) Ego uerò hunc Galeum Rhodiensem esse, siue uulpem Rhodiensem existimo, cuius obiter meminimus alibi, quum de Acipensere siue Sturione loqueremur. quem Archestratus eundem esse cum Acipensere credebat, non sine ratione in hanc opinionem inductus: est enim piscis iste Acipenseri siue Sturioni persimilis, non solùm corporis specie & partibus, sed etiam gustu ac sapore, dempta unica differentia, quam non nisi ij percipient, qui citra ingurgitatione cibum hunc sumpserint, quique exquisito gustatu fuerint. Ad communes igitur & uniuersas notas attenti, & non ad cuiusque rei maximè proprias, sine quibus rerum differentiæ penitus cognosci non possunt, facilè Galeum Rhodium

dium cum Sturione confundent, quod Archestrato euenit: cuius sententiam refellit Athenæus, cuius uerba subiungam, non ut Acipenseris solùm à Galeo Rhodio discrimen cognoscatur, sed ut uerum Rhodiorum Galeum seu Vulpem à nobis hîc exhiberi comprobem. Archestratus (inquit) qui Sardanapali uitam uixit, de Galeo Rhodio scribens, eundem esse opinatur cum eo qui apud Romanos cum tibijs & coronis in cœnis circunferebatur, coronatis etiam ijs qui gestarent, uocantq́ acipenserem. At hic quidem acipenser paruus est, & porrectiore rostro, & figurâ triangulari magis quàm ille. Et paulò pòst: Archestratus de Rhodiensi Galeo loquens, amicis patrio more consulens, ait: Galeum in Rhodo, quem uulpem uocant, si tibi uendere noluerint, uel mortis periculo rape. Nominant illum Syracusani κύνα πίονα, id est canem pinguem, Hæc ille. Quòd si Galeum Rhodium cum Sturione seu Acipensere contuleris, nullum planè comperies qui ei similior sit eo quem proponimus: his exceptis, quòd Sturio longiore est rostro, & corporis figura magis triangulari. nam alioqui *Sturionem* totius corporis figura, tergi ossibus acutis & clypeorum modo efformatis, alijs item in lateribus dispositis, pinnis, cauda, ore in supina parte sito, omnino refert. Is, quemadmodum Sturiones, relicto mari amnes subit. reperitur enim in Pado, & in Rhodano, & *pro Sturione uenditur*: nec ab eo distinguitur, nisi ab exercitatissimis & exquisiti gustatus hominibus. Hanc differentiam me docuit Gulielmus Pelicerius Monspeliensis episcopus, uir singulari doctrina præditus. Tum ex capite crassiore, & rostro breuiore obtusioreq́; tum ex gustu Galeum Rhodium siue uulpem deprehendit. Ferinum quid resipit, quod de *Sturione* dici non potest, carneq́ est duriore: à quo sapore Galei & Vulpis nomen habet. *Galei enim & Vulpes ex Galeorum genere ferini sunt saporis & ingrati.* Ego quoq́ non uiso capite, inter edendum diuersam piscis huius naturam à Sturione facilè iudicaui. Si tamen in dulci aqua diu natauerit, in cibis haud aspernandus est, Hucusq́ Rondeletius. ὁ πίων κύων nominatur etiam ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

DE MALTHA, RONDELETIVS.

De Maltha obseruationes nostras, posuimus suprà, hoc ipso elemento, ubi literarum ordo requirebat, pag. 618. ad quem locum hæc etiam referenda fuerant.

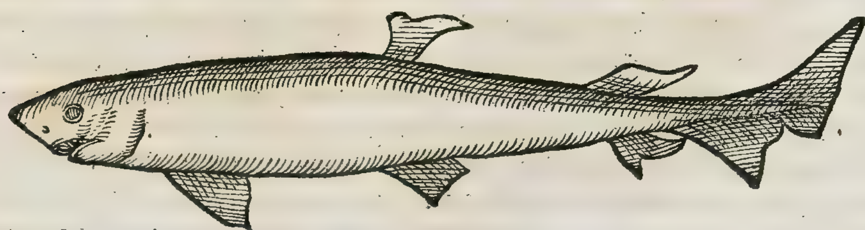

QVAE μάλθη à Græcis dicitur, Latino nomine caret. Græco igitur utentes maltham appellamus. Nostri sorrat uocant. Romani lamiolam, à dentium similitudine. dentes enim latos & acutos lamiæ modo habet.

Maltha piscis est cetaceus ex galeorũ genere, rostro breui. Os habet in supina parte, non multùm infra rostrum: dentium multos ordines. Pinnis, cauda, internis partibus à cane non differt, nisi quòd alba oculorum nebula caret. B

Caro huic est laxa mollisq́, non sensu modò, sed & facultate. Aluum enim mollit cietq́ succi lentore, inde etiam nomen habet, dicitur enim μάλθη quasi μαλθακή. Oppianus: Μάλθη δ', ἡ μαλακῆσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσι. F

Malthæ meminit Plinius lib. 36. non pro pisce, sed pro permistione quadam. Maltha (inquit) ex calce fit recenti. gleba uino restinguitur: mox tunditur cum adipe suillo & ficu, duplici linamento. quæ res est omnium tenacissima, & duritiam lapidis antecedens. quod malthatur, oleo perfricatur antè. Hæc Rondeletius. qui alibi quoq́ Caniculam Plinij à Romanis lamiolam uocari scripsit. Nos Canem carchariam siue Lamiam suprà interpretati sumus **ein Fraßhund**: & nũc Maltham similiter Germanis per circunscriptionem interpretari libet: **ein kleiner Fraßhund**, id est lamia minor: uel **ein art des Fraßhunds**, id est species Lamiæ. H.a. A.

In Comagenes urbe Samosata stagnum est, emittens limum (maltham uocant) flagrantem. quum quid attigit solidi, adhæret, &c. (Vide ibi plura,) Plinius lib. 2. Nostri tale glutini genus uocant **ein Kütt**. ¶ Maltha etiam ueteribus dicebatur mollis, teste Nonio. Lucilius, Insanum, quem maltham, & fœminam dici iubet. Sanè malthacia Græcis, mollicies Latinis est: & malthacus, mollis, effœminatus. Proinde maltham uocant ceram mollitam, aut quippiam simile ad tabularum ferruminationem aptum, ut Promptuarij consarcinator tradit. H.a.

RVRSVS DE MVSTELIS EX BELLONIO.

DE MVSTELIS SEV GALEORVM SPECIEbus in genere, Bellonius.

A VOS Græci galeos, tam marinos quàm terrestres, **Latini autem Mustelos, nostri nul**lo discrimine Marinos canes appellant. Horum multæ sunt species, multa etiam nomina consequutæ. Quidam enim ab asperitate uel læuitate, spinaces, aculeati aut læues: alij à maculosa cute, (ut) Nebrides, qui & Hinnuli, ac Stellares dicti sunt. Omnes litorales cartilaginei generis, ex ouis quæ intus concipiunt: uiuos deinde fœtus miro naturæ artificio emittentes, qui etsi generis (ut dictum est) sunt eiusdẽ, tamen figura, magnitudine, corporis constitutione, atq; internis partibus, presertim utero, plurimùm inter se differunt. Quamobrem diuersa nomina pro diuersis speciebus sunt adepti.

B Maribus geminæ uelut apophyses ad excrementi ostium propendent: fœminis folliculus cartilagineus oblongus in uuluæ introitu, quasi testaceus, apparet: in quo albugineus humor concrescit, quem ante conceptum emittunt. Matriculam marinam è re ipsa uulgus uocat. Ea autem tricas quasdam à quatuor angulis tam multiplicibus nexibus intertextas habet, ut fidium inter se conuolutarum speciem referant. (*Iconem huius matriculæ dedimus suprà cum Canicula Rondeletij pictam.*)

Sexus discrimẽ.

Matricula marina.

C Proinde, ut Galeorum historiam absoluamus, hoc etiam animaduertẽdum est, fœminas suis maribus maiores esse: easq; senos uel octonos, atq; interdum plures, omnibus partibus absolutos fœtus, pedali longitudine diuersis temporibus parere. Persæpe autem uiuo emergente fœtu, ouis adhuc crudis & inexclusis scatet uterus, superiorem eius partem, quæ ad septum est, occupantibus: quorum alia dextro matricis cornu, alia sinistro concluduntur. At in catulis hoc præcipua admiratione dignum est uisum, quòd nulla ipsi secundina contegantur, atq; ab umbilici uenosa quadam parte nutriantur. Quum enim oua foras non exeant, certisq; uinculis matrici obuinciantur, amnio tantùm tunica opus habuisse uidentur: quo iam efformato fœtu, & rimam quandã in sterno inter pinnas, quæ ad branchias sunt, ducente, alimentum à matrice per uinculũ seu umbilicum suscipit, adeò quidem tenuem, ut lyræ fidiculam non exuperet. Id autem alimentum, secundum tenuem ac exilem fidiculam in quandam ueluti perulam fertur, quam uentriculum esse diceres, quo tanquam oui uitello perpetuò repleta esse conspicitur: cuius positio est in uentre medio, duobusq; hepatis lobis subijcitur. Ac, quod ita res habeat, catulum à matris utero exectum, si per uentrem disseces, uerum eius uentriculum perpetuò uacuum ac ieiunum comperies: nihil enim per os assumit aut deuorat. Rectum uerò intestinum recrementis liuidis turgere conspicies, lienemq; sub sinistra stomachi parte collocatum, ex iecore autem nihil fellis emergere. Quin etiam uiuum pisciculum à matris utero si quando illæsum exemeris, atq; in aquam proieceris, protinus uiuere ac natare cernes; ac nihilominus in uteri profundo oua permulta reperies: quorum sena, interdum octona, crassiora, mollia, lutea, tenuissima membrana contecta ac coaceruata, ad nouos fœtus producendos iam esse destinata conijcies. super quibus infinita alia minora, ac futurorum ouorum rudimenta cernes, quæ nusquam interituræ Galeorum prolis tibi spem aliquam adferre possint. Sed est nunc de singulis Galeorum speciebus dicendum.

Partus.

Oua.

DE MVSTELO SPINACE, BELLONIVS.

Omnium Galeorum aut Mustelorum marinorum crassissimus ac lõgissimus est, qui à rigentibus ac spinosis duobus aculeis, quibus in tergoris pinnis maximè horridus apparet: Græcis Acanthus, Latinis Spinax, Venetis Azio: Genuensibus Aguseo, quasi Acænam dicerent, in cuius extremo infixus est aculeus ad pungendos boues: Massiliensibus Egullats dicitur. Lutetiæ et reliquis litoribus Oceani particulare nullum nomen habet, cùm unico, ut dictum est, nomine Canis omnes galeos comprehendant.

B Huius speciei permulti Lutetiam plerunq; Autumno adferuntur: nam alijs anni temporibus rarissimos cernas, tunc quidem ulnæ longitudinẽ, crurisq; crassitiem adæquantes: quo tempore fœminas fœtas esse, oua super mammis ad præcordia continentes, catulosq; pedis longitudinem æquare in utero persæpe conspeximus. Hoc à cæteris discrepat, quòd dentes longos, acutos & prominentes, & caudam Rhinæ quodammodo similem gerat. Colore externo, internisq; partibus quantum ab alijs discrepet, ex sequentibus descriptionibus intelliges.

DE GALEO LAEVI, BELLONIVS.

A Læuium & aculeis carentium Galeorum peculiare, ac sibi ueluti præcipuum Aristoteli nomen obtinuit, qui Massiliensium uulgo à cutis colore Palumbus appellatur: hunc enim solũ λεῖον dixit.

B Differt à Spinace, quòd etsi aspera cute cõuestiatur, tamen aculeis caret. Ab Hinnulo uerò, quòd cute minimè sit maculosa, dentesq; acutos & raros, distentam caudam & admodum latam, ac can-

ac candidum hepar præ se ferat. Cætera, non utero modo, aut masculorum propendentibus apophysibus, sed reliquis etiam partibus cum alijs conuenit.

DE GALEO STELLATO BELLONII: QVEM RONDELEtius Aristotelis Scylion, hoc est Caniculam facit: cuius iconem ac descriptionem in C. elemento præmisimus.

Musteli aliud genus assignarunt Græci, quod Aristoteles ποικίλον, hoc est Catulum (*Varium*) dixit: nonnulli ἀστερίαν, Latini Stellare: Oppianus à cute uersicolori Pardalionem, alij Pantheram, Veneti Guattam: Massilienses, un Gatto: nostri à ruffa & subflaua cute Rossettam nominarunt. A

Viuiparum est piscis genus, cuius dentium morsus non secus est lethalis, ac Draconis aculei punctura. Vnde illud Oppiani, C G

Exitiale facit uulnus Panthera tremendis Dentibus in terra, fluctu magis aspera Ponto.

Huius cutis facile glubitur, quemadmodum & Caniculæ, qua exiccata, fabri lignarij perpoliendis operibus suis uti solent. E

Tres huius piscis species animaduerti possunt: alius enim est crassus, niger, & recurtus, quē uulgus Massiliensium Guattum auguerum uocat, (*cattum algarium uidetur interpretari Rondeletius, etsi icon ab eo posita, cum illa quam Bellonius dedit, non conuenit:*) cuius figura hæc est. A *Species huius piscis tres.*

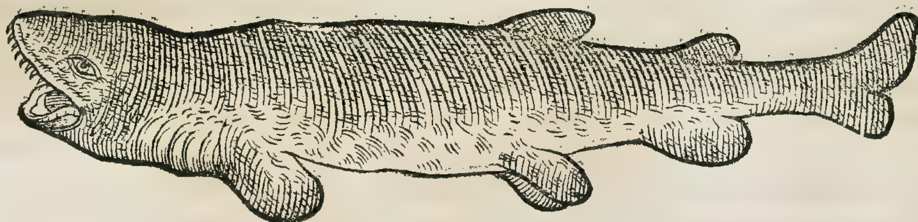

Mustelus stellaris alter uulgaris est, & paulò magis candidus, (*quàm Guattus auguerus Massiliæ dictus. Huius etiam iconem addit, similem ferè iconi Caniculæ saxatilis Rondeletij: & similiter, ut ille, Roussettam nominat.*) Tertius Tyrrheno tantùm (quod sciam) litori cognitus, carnis iucunditate ac redolentia cæteros exuperans. Quamobrem Romanum uulgus Guattū muscarolum nominauit. Nunquam is sesquilibram exuperat, stellulisq; ut & toto corpore candidioribus est conspicuus.

DE VVLPECVLA, BELLONIVS. EST AVTEM Galeus centrines Rondeletij.

Ἀλωπέκιον Græci, Latini Vulpeculam dixerunt, cartilagineum piscem mustelini generis sesquicubitalem, atq; interdum longiorem: fulua, asperrima, minimè tamen squamosa cute præditum. quæ perpoliendis artificum operibus apprimè idonea esset, nisi difficillimè à copiosa quæ illi subest pinguedine diuelleretur: quamobrem Italorum uulgus piscem hunc Porcum marinum appellauit. A B

Proinde insulsam & cacochymam carnem habet, operariorum ac rusticorum cibo destinatā, ellychnijs ac pellium concinnatoribus utilem: cuius etiam hepar sex interdū olei libras colliquatum effundat. F E

Corporis huius piscis moles est triquetra: capitis superior pars, ad Bufonem uel Aquilam marinam, inferior ad porcum accedit. Branchiarum foramina mustelæ aut catti similia gerit: ac quo loco cæteris animalibus aures uideas, eo in loco natura sub pinnis ad hoc destinatis foramina quędam, quina utrinq; occultauit, excipiendæ atq; emittendæ aquæ accommodata. Cæterùm lucidissimos habet oculos, per medium nigerrimos: os semper apertum, Sturionis modo: cuius maxilla superior pectinatim insertos dentes exerit, quibus accedunt alij paruuli in partes disseminati. Rostrum quoq; ueluti porcinum habet, quatuor foraminibus pertusum, quorum superiores inferioribus minores esse conspicies. Dorsum duabus pinnis communitum, quarum quælibet suo armata est aculeo. Caudam ad imum latiusculam, sursum in angulum abeuntem: nauiculæ temonem esse diceres. Ac quod ad interiores partes attinet, iecore est supra modum magno, albicante, in duos lobos diuiso, quorum uterq; usq; ad imum uentrem porrigitur, folliculum sub dextro satis latum habet, nigrum, copioso felle turgentem. Lienem præterea rubrum, circinatum, stomacho insidentem, huicq; circa mediam uentris regionem incumbentem: paucas intestinorum spiras, quarum munus utrinq; ad stomachum cuiusdam (*quidam*) ueluti uterculi absoluere uidentur. B *Interiora.*

DE MVSTELO COROLLARIVM. Et primùm in genere.

GALEVS Græcum est uocabulum, γαλεός: unde & adiectiuum γαλεώδης deriuatur: uocantur autem γαλεοί uel γαλεώδεις, id est musteli pisces ut Gaza interpretatur, uel musteligenæ, ut idem, (id est, mustelini generis,) omnes oblongi, cartilaginei, minores præsertim: nam maiores & cetacei, Canes caniculæ ue, aut alijs nominibus suis appellantur. Philotimus galeonymos inter pisces duræ carnis, & qui ægrè conficiuntur, succosq; crassos & salsos in corpus distribuunt, recen A *Galeus.* *Galeōnymus.* (F)

ſet, apud Galenum de alimentorum facultatibus 3.31. (Sed ſuccos ſalſos ex his gigni non ſimpliciter uerum eſt, ut Galenus mox ſequente capite diſtinctiùs docet.) Latinus interpres pro galeonymis uertit muſtelos: nimirum quia Galenus monet, lectionem aliam eſſe, galei: hoc eſt in Græcis Philotimi uerbis, aliâs γαλεώνυμοι, aliâs γαλεοὶ legi. Muſtelorum (inquit ibidem Galenus τῶν γαλεῶν) non una eſt ſpecies. nam qui piſcis apud Romanos in maximo eſt precio, quem Galaxiam (meliùs fortè galariam) appellant, ex genere eſt muſtelorum: qui ne in Græco quidem mari uſquam naſci uidetur: quæ cauſa eſt cur & Philotimus ipſum ignoraſſe uideatur. Et liquet ſanè celebrem illum apud Romanos galaxiã, in eorum numero, qui molli carne conſtant, eſſe habendũ: reliqui uerò muſteli dura magis carne ſunt præditi, Hæc Galenus. Callionymum quidem longè alium eſſe piſcem ex hiſtoria eius liquet.

Canes. Canum (κυνῶν) nomen Oppiano Aelianóque communius eſt quàm galeorum. nam canum alios magnos & pelagios eſſe dicunt, (ut carchariam:) alios minores quidem, ſed piſcibus præſtantiſsimis adnumerandos, in cœno profundo degere, omnes ſpecie corporis, moribus, & uictu inuicem ſimiles: uocariq; minores priuatim galeos, præter centrinas, tanquã illi genus proprium conſtituant: & canes quidem minores ſint, galei autem non ſint, aut ſaltem uulgò non ita uocẽtur. Sed ipſa Aeliani Oppianiq; uerba recitaui ſuprà, in Corollario de Canibus, pag. 200. Alibi tamẽ idem Aelianus: Galeus (inquit) pelagius eſt, & magnitudine præſtans, ſimul & canis (*cetacei nimirum*) ſpeciem ſimilitudinemq; gerit. Galeorum ſpecies faciunt, σκύμνους, λέους, ἀκανθίας, ἀλωπεκίας, ποικίλους. ¶ Squalus, ut equidem arbitror, apud Plinium libro 9. capitibus 24. & 51. galeus eſt. quanquam Maſſarius in priori capite non ſqualum, ſed galeum legi mauult, Vuottonus. Aelianus γαλῆν, id eſt muſtelam, nullam cum galeo, id eſt muſtelo, communitatem habere ait. Sed fortè ſi quis diligentiùs perpendat, commune aliquid fuerit, neq; temere utriq; à muſtela quadrupede terreſtri factum nomen: noſq; communia quædam iam in capite de muſtela oſtendimus: præter quæ iecur etiam dulce, & adipoſum, quodq; facilè in oleum reſoluatur, utrique eſſe nunc ſubit. Vtriq; oblongo (& maculoſo ferè) corpore ſunt. ſicut & terreſtres quadrupedibus cæteris comparatæ, longiuſculæ ſunt reſpectu ad craſsitiem habito. Sed ore etiam parere muſtelam quadrupedem fabulantur aliqui, & ſimiliter muſtelos piſces, ut in Quadrupedum hiſtoria pluribus expoſui. Aut igitur ab eo quòd uulgò exiſtimentur ore parere, (uide mox in C.) aut quòd catulos ſuos ſimiliter ore recipiant ac geſtent interdum, ut muſtelæ terreſtres, muſteli marini forſitan dicti fuerint: aut quòd parte ſupina albicent, (ſiue omnes, ut puto, ſiue aliqui, ut acanthias, in quo hæc colorum diſcrimina obſeruaui) ſuperiore fuſca. ¶ Galata & Celethy pro galeo, corrupta aut barbara nomina ſunt. ¶ Germanicè Hundſfiſch nominatur, id eſt Canes, omne canum & galeorum genus. Anglicè Dogge fiſche. Polonicè Morski pies, uel Pſia ryba. Licebit autem differentiæ cauſa cetaceos appellare, Groſſe Hundſfiſch: galeos uerò priuatim dictos, Kleine Hundſfiſch.

B Galei, id eſt canes minores non cetacei, ad cubiti magnitudinem excreſcunt, Aelianus.

Ex Ariſtotelis libris de animalibus. Galei in Euripo non gignuntur. Cartilaginei ſunt. Muſtelino generi piſcium branchiæ lateribus adhærent, detectæ, duplices, (nouiſsima excepta, Vuottonus) & quinæ utraq; ex parte. Appendices eis complures ſupernè circa uentriculum exeunt. Iecoris partes ſepoſitæ ſunt, nec eâdem certâ origine continentur. (Iecur ipſum fiſſum eſt: & partes in utroq; latere, dextro ſcilicet & ſiniſtro, ita ſepoſitæ ſunt, ut non eâdem origine contineri uideantur, ſed bina eſſe iecinora, Vuottonus.) Fel eis in iecore ſitum eſt. Mares omnes bina quædam circa excrementi oſtium pendentia habent, quibus fœminæ carent. Differunt tum inter ſe, tum etiam à planis ratione uteri. habet eorum uulua paulò à præcordijs inferiùs, ueluti mammas albidas, quæ non niſi grauidis inſunt. (nonnullis medio uuluæ circa ſpinam oua adhærent, ut caniculis: ſpinaces uerò galei oua ad præcordia cõtinent ſuper mammas, Vuottonus.) ¶ Ariſtoteles ait hos piſces nec ſeuum nec adipem habere, eò quòd cartilaginei ſint, Athenæus.

C Canes cetacei, pelagij ſunt: minores uerò, id eſt galei, in cœno profundo degunt, Aelianus: qui tamen alibi muſtelum magnitudine præſtantem & pelagium eſſe, & canis ſimilitudinem gerere tradit. ¶ Specie moribus & uictu conueniunt omnes, Idem. ¶ Parit galeus ut plurimum tres (catulos,) eosq; recipit ore, & rurſus emittit, (excepto ſpinace,) imprimis quidem uarius & alopecias, cæteri non item propter aſperitatem, Athenæus. Galeus in mari ore parit: & fœtum eodem denuo recipit, redditq; eadem uia uiuum & incolumem, Aelianus. Et alibi: Galeum piſcem aiunt nunquam deorum (τοῖν θεοῖν, *Cererem & Proſerpinam intelligo, quos Athenienſes* θεὼς [θεὼ] *uocabant*) ſacerdotes edere: non enim, quoniam ore parit, mundum cibum eſſe. Quidam non ipſum ore parere ferunt, ſed inſidiarum timore perculſum, ut occultet catulos ſuos, deuorare: deinde cũ nihil ab inſidiarũ comparatione timet, uiuos euomere, (libro 9. cap. 65.) Idem tradit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & quos hîc Aelianus μύστας τοῖν θεοῖν, ipſe τοὺς Ἐλευσῖνι μύστας appellat. Galata (Galeus) præter morem aliorum animalium cum fœtus in utero uiuere ſenſerit, eos extrahit, (emittit.) Et ſiquidem eos ad uitam maturos inuenerit, foris relinquit. ſin minùs, eos in uterũ fouendos reſumit, Author de naturis rerum. Plura lege mox in D. Cæteri galei bis anno pariunt: excepta canicula, quæ ſemel: & qui ſtellares uocantur, ſæpiſsime. quippe qui bis menſe pu-

tantur

tantur parere: quod ideo uidetur, quia oua eorum non simul perficiuntur, Vuottonus. Aristotele secundo de historia tradente, pariunt oua omnes qui squamma conteguntur, animal omnes qui genere chartilagineo continentur, excepta rana. quod etiam libro sexto meminit: Galei (inquit) id est musteli, genusq́ omne mustelinum, ut uulpecula, ut canis: & plani, ut torpedo, raia, leuiraia, pastinaca: modo quo dicimus gignunt animal, cum intra se oua pepererint. & quarto de partibus animalium: Chartilaginea & uiperæ animal edunt in lucem, ubi primum intra se oua pepererint. Etenim primum hæc ouum concipiunt, deinde ouo in uentre disrupto animal excludũt, Massarius. Galeus exit è profundo maris, & parit prope terram, idq́ propter calorem, & ut catulos suos metu liberet, Obscurus tanquam ex Aristotele.

Aegyptij sacerdotes hominem qui sumptos cibos uomitu reddit, & auidè rursum se ingurgitat, significantes, γαλεὸν φύνδρον (id est galeum piscem, non felem aquaticum ut quidam uertit) pingunt. Hic enim ore parit, & natans (denuò) fœtum absorbet, Orus. Galei fœtus suos & emittunt & recipiunt intra seipsos, præterquam spinax, Aristoteles. Vide plura proximè retro in C. Sunt qui hæc etiam tanquam ex Aristotele recitent: Mustela (Mustelus) sicut delphinus & phoca uiuos fœtus de corpore suo edunt: & cum partus ediderint, si erga suos catulos insidias quenquam moliri præsenserint, ipsos tuentur, ætatis teneræ pauorem affectu materno comprimunt, oraq́ aperiunt, & innoxio dente partus suos suspendunt. Interno quoq́ corpore recipere ac genitali aluo feruntur abscondere, donec illos ad securitatem deferant, aut sui corporis obiectu defendant. Galei paterna quadam indulgentia nulli animalium uel suauitatis, uel bonitatis summæ palma cedunt. oua primum, mox animal, non foris, ut cætera, sed in seipsis ædunt, tũ educant gestantq́ ceu partu secundo quodã. ac ubi iam adoleuêre, foris emittunt: ludere & natare circum se docent: mox in se rursum per os recipiunt: inhabitandum, incolendumq́ corpus prębent: locum, cibum, refugium, tantisper dum ipsis ex sese præsidium certum sit, suppeditantes, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Idem in libro περὶ φιλοστοργίας: Μάλιστα δὲ οἱ γαλεοί, ζωογονοῦσι μὲν ἐν ἑαυτοῖς, ἐκβαίνειν δὲ παρέχουσιν ἐκτὸς καὶ νέμεσθαι τοῖς σκύμνοις, εἶτα πάλιν ἀναλαμβάνουσι, καὶ περιπτύσσουσι ἐγκοιμώμενοι (fortè ἐγκοιμωμένους) τοῖς σπλάγχνοις. Glaucus, galeus & canis, pisces marini, ingruente periculo prolem suam abscondunt: priores duo, ore: canis uerò in uterum recipit, ac rursus eos parit metu sublato, Tzetzes Variorum 3.126. Abremon piscis corrupto uel barbarico nomine dictus, in tempestatibus sobolem suam uentre admissam tuetur, & postea rursus euomit, ut Iorath author obscurus tradit, de galeo nimirum uel glauco intelligens. D

Escam ad galeos & omnes pisces magnos ex Tarentino descripsi in Glauco E. ¶ Galeos pastinacas persequitur, Plinius. Vide infra mox in H. a. E

Galei dura sunt carne & concoctu difficili, & succos crassos gignunt, excepto galaxia: ut retuli suprà in A. ex Galeno. Cæteris suauitate præstat quæ asterias uocatur, teneriorq́ est & melior, ut Hicesius author est. Canicula galeus (ut Xenocrates tradit) & qui illi sunt similes, sapore uirus referunt, & malum procreant succum. ¶ Hippocrates in libro de affectionibus internis, ei qui laborat tertio genere tabis edere consulit torpedinem, squatinam, raiam, galeum, tanquam cibos scilicet si concoquantur multùm solideq́ nutrientes. Et rursus: Hepaticus quidam (inquit) morbus est pleuritidi non dissimilis, quod ad dolentes locos, &c. in hoc æger post indicationem morbi ex piscibus uescatur galeo, torpedine, pastinaca, & raijs paruis, omnibus coctis. Itẽ in eodem libro: Ab hepate laborans aqua intercute, &c. post præscriptam decem dierum diętam inter alios cibos utatur galeo & torpedine assatis. F

Philologia mustelæ & galei uocabulorum in Quadrupedibus uiuiparis exposita est: & partim in Stellione, in libro de quadrupedibus ouiparis. Γαλῆ Græcis bissyllabum fœmininũ plerunq́ in usu est pro mustela terrestri, γαλεὸς trissyllabum masculinum rarissimè. Γαλεοὶ φοινίκιοι βρωθέντες λύουσι τὴν νόσον, Aretæus in curatione comitialis morbi. Galeus, galei, piscis est cartilagineus, quem Theodorus mustellum uertit: alius uerò qui pastinacam persequitur, galeos, (ut rhinoceros,) galeotis, Massarius. Nihil est uenenatius usquam, quàm in mari pastinaca. hanc tamen persequitur galeos. idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè, Plinius: quo in loco Massarius galeotem, à recto galeos, xiphiam, id est gladium interpretatur. sed Græcis gladius in recto γαλεώτης, non γαλεώς, uocatur. Vide plura suprà in Corollario de gladio, pag. 452. H.a.

Hominem uomentem & insatiabilem innuentes, galeum pingebant. Vide suprà in D. ab initio. Icon.

Galeotæ Siciliæ populi aut uates. Lege infrà in Mustelo stellari.

Galeorum prolem catulos appellabimus. nam & Aristoteles νεοττοὺς dixit, & Plutarchus σκύμνους. quamuis scymnus alioquin speciem galei adulti significat, nempe σκυλίον, id est caniculam Aristotelis. C.

Θύννου τεμάχη, γαλεοῦ, ῥίνης, Ephippus apud Athenæum. Αἰγύπτιος μιαρώτατος τῶν ἰχθύων κάπηλος Ἑρμαῖος, ὃς βίᾳ δέρων ῥίνας, γαλεοὺς τε πωλεῖ, Καὶ σοὺς λάβρακας ἐντερεύων, Archippus. Ἢ νῆστις ὀπτάται, ἢ γαλεός, ἢ τευθίδιον, Aristophanes in Thesmophoriazusis. Γαλεὸς ἐλήφθη μέγας, Ὤπτησα τὰ μέσα: τὴν δὲ λοιπὴν γρυμέαν Ἕψω, ποιήσας τρίμμα συνήμμενον, Coquus apud Sotadem Comicum. Γρυμέα uocabulum rarum est. apud Pollucem libro 10. cap. 36. γρυμαία scribitur: ἀγγεῖόν τι εἰς ἀπόθεσιν, ὃ ἔνιοι πή- f.

ϱαν νομίζουσι. γρυμαία, ἡ σκευοθήκη, Varinus. γρυμναῖα, (uidetur corruptum nomen pro γρυμαία,) ἐσθής: καὶ ἀγγεῖον, σκευοθήκη, ἐν ᾧ ἡ γρύπη, (malim γρύτη.) ἤδη δὲ καὶ τὰ λεπτὰ σκευάρια, ἃ καὶ γρύτην λέγομεν, Hesychius & Varinus. Ego coquum apud Sotadem ita sentire puto: Partem galei mediã & meliorem, magisq; carnosam se assauisse: reliquas uerò minutiores eius partes, quas gryméã appellat, (ut solemus minutiora & uiliora uascula, nostri grümpel, & aliam supellectilem uiliorẽ,) elixaturum se, & conditurum moreto. Τὸν γαλεὸν ἐν ἀκτριμματι ζέσαι, (θέσαι,) Antiphanes apud Atheneum. Γαλεὸς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γρυμαίων, ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται, Timocles.

b. Κἂν ἡ γαλεός, καὶ λειόβατος, κἂν ἔγχελυς, Plato Sophistis. ¶ Sacerdotes in Eleusinijs galeo abstinebãt, ut memorauimus in c.

Galei læuis effigiẽ ex Rondeletio legitimã suprà dedim⁹. Quæ uerò hîc posita est icon, non memini ubi mihi olim expressa, uel eiusdem Galei læuis, uel saltem ei coniungenda uidetur.

DE GALEIS DIVERSIS.
Et primum de Galeo Acanthia.

A Acanthiæ musteli, id est spinaces, sic à spinis quæ binæ & albæ eminent dorso, nuncupati sunt, quos Veneti Asilatos, quasi aculeatos uocant. nam stimulum quo animalia punguntur Veneti, præcipuè Patauini, à similitudine proboscidis asili tergora animalium penetrantis, asilum nominant, Massarius. Galli quidam hunc piscem Aguillade uocãt, alij Ferran, (quòd aculei nimirum ceu ferrei quidam mucrones emineant: unde & pastinacã aliqui Ferraza hodie uocitant:) Hispani Musole, ut audio: quod nomen à mustelo corruptum uidetur. Rondeletius tamen non hunc, sed læuem, Emissole uocari ait. Colore est dorsi mustelino, infrà albo. Pinnas in dorso duas habet, & iuxta utranq; aculeum, quo pro dentifricijs utuntur. Sunt & qui careãt istis aculeis, (læues nimirum,) duorum pedum longitudine. ¶ Acanthiam Germanicè nominabimus, ein Thornhund.

B Spinaces Euripus non habet, Aristot.

C Hi soli ex mustelis sobolem emissam recipere, propter aculeorum impedimentum, nequeunt, Idem.

DE GALEO LAEVI.

A Læues musteli non à cutis læuitate sic dicuntur (sunt enim musteli omnes aspera cute, alij magis, alij minus. glaucus quidem Aeliani secundum Rondeletium, læuiorem quàm læuis mustelus cutim habet:) sed quoniam aculeis carent, ut opponantur acanthijs. Germanicè circunloquemur, ein glatte Hundfisch art. ¶ Mustelli læues & stellares idcirco uocantur, quòd tanquam stellis quibusdam, sic maculis uariantur: à Massiliensibus Gatti algarij appellantur, Gillius. sed læues à stellaribus discernendi erant. Rondeletius gattum algarium Massiliæ dictum, nec læuem nec stellarem mustelum, sed caniculam saxatilem nominat, &c. Vide suprà inter Canes elemento C. Ἢ σκάρον, ἢ κῶθον προφίλω, ἢ ἀναιδέα λεῖον: Numenius, ἀναιδῆς, id est, impudentis nomine Canem fortè intelligens.

C De Galeis læuibus Aristotelis uerba Historiæ 10.6. Rondeletius recitauit; sed hæc etiam addenda erant. Cibum, si reseces fœtum, ad oui similitudinem uideris, etiamsi non præterea ouum habeat. (ἡ δὲ τροφὴ ἀνατεμνομένου, [τοῦ ἐμβρύου,] κἂν μὴ ἔχῃ τὸ ᾠόν, ᾠοειδής.) Secundæ, membranæq; singulæ fœtus singulos modo quadrupedum continent. Caput prolis in utero nouæ adhuc, partem spectat superiorem. auctioris iam & perfectioris inferiorẽ uersus transfert. mares in leua, fœminæ in dextra ingenerantur: atq; etiam parte eadem una fœminæ, & mares. uiscera etiam fœtus habet, ut iecur: perinde atq; in quadrupede magna, cruentaq; resecto cernuntur.

DE GALEO STELLARI
seu Vario.

A Mustelus stellaris, aliâs ποικίλος, Vuottonus. Oppianus & alij ποικίλους, id est uarios, nominant galeos illos, qui aliter asteriæ,

asteriæ, id est stellares dicuntur. Sunt etiam asteriæ aues in ardearum, & aquilarũ & accipitrum genere, maculis ceu stellis quibusdam uariæ: quibus inter accipitres opponi uidentur λεῖοι ab Aristotele dicti, id est leues: concolores nimirum, nec maculis ueluti exasperata superficie: (galei uerò læues alia ratione dicũtur,) ut pluribus exposui in Auium historia, Capite de accipitrũ generibus & differentijs. Quanquam autem ποικίλοι γαλεοὶ species una hîc à nobis nominantur, Aelianus tamen communiùs accepit. canũ enim non cetaceorum genera duo facit: unum κατεστιγμένον καὶ ποικίλον, quod priuatim γαλεὸν uocat. alterum paruum, (*concolor*,) ut in Centrine mox dicam. Sunt & caniculæ maculis uariæ, ideoq; nebriæ, id est hinnulares cognominantur. Porrò pœciliæ, ποικιλίαι, sui generis pisces sunt.

Stephanus in Galeotarum mentione dubitare uidetur, Galeotæ Siciliæ populi aut uates, dicti ne sint à Galeota Apollinis filio: an ab astutis animalibus siue galeo terrestri, quem ascalabotem interpretatur: siue galeis, id est mustelis marinis. Adfert autem hos uersus. φύλλιος Αἰγεῖ, ὁ πάππος ἦν μοι γαλεὸς ἀστείας. ἴσως δ᾽ ἄρα πεποίκιλται πάζων. καὶ Ἀρχιππος ἰχθύσι. τί λέγεις σὺ μάντις; εἰσὶ γὰρ θαλάσσιοι γαλεοί γε πάντων μάντεων σοφώτατοι. Plura de Galeotis Siciliæ annotauimus in Stellione quadrupede ouipara. ¶ Mustelum stellarem Oppianus à cute uersicolori pardalionem dixit, alij pantheram, Bellonius. ego pardalió nomen neq; Oppiano, nec erudito cuiquam usitatum puto, sed pardalis tantùm, ut Paris, flectendũ, genere fœminino. Pantheram quoq; pro pisce nemo dixit, sed Lippius Oppiani interpres, pro Græco pardalis, Latinè pantheram reddidit, ut pro quadrupede etiam reddere plerique solent. porrò quòd pardalim seu pardalidem Oppiani Bellonius galeum stellarem (qui & ποικίλος dicitur) esse putat: facilè conuincitur ex ipso Oppiani poëmate: qui cum libro primo Halieuticorũ inter cete & belluas marinas pardales numerasset, hoc uersu: Παρδάλιες τ᾽ ὀλοαὶ, καὶ φύσαλοι αἰθωντῆρές τε; (unde & Suidas repetijt, in Κῆτος:) paulò pòst Canum alios esse cetaceos inquit: alios minores, licet præstantissimis piscibus adnumerandos, eosq; uel centrinas, uel galeos. galeorum rursus species esse, caniculas, læues, acanthias, alopecias & ποικίλους.

Icõ hæc Venetijs effictа ad Mustelum stellarem pertinere uidetur. Is piscis colore è subruffo pallet, maculisq; crebris in dorso nigricatibus, alibi fuscis distinguitur. Pinnæ ei in dorso tres, post brãchias binæ: nec alias pictor ostendit: qui (ut suspicor) neque brãchias, neq; pinnas rectè expressit. Rostrum etiam latius obtusiusq; quàm in cæteris galeis apparet: & ad mustelam magis accedit.

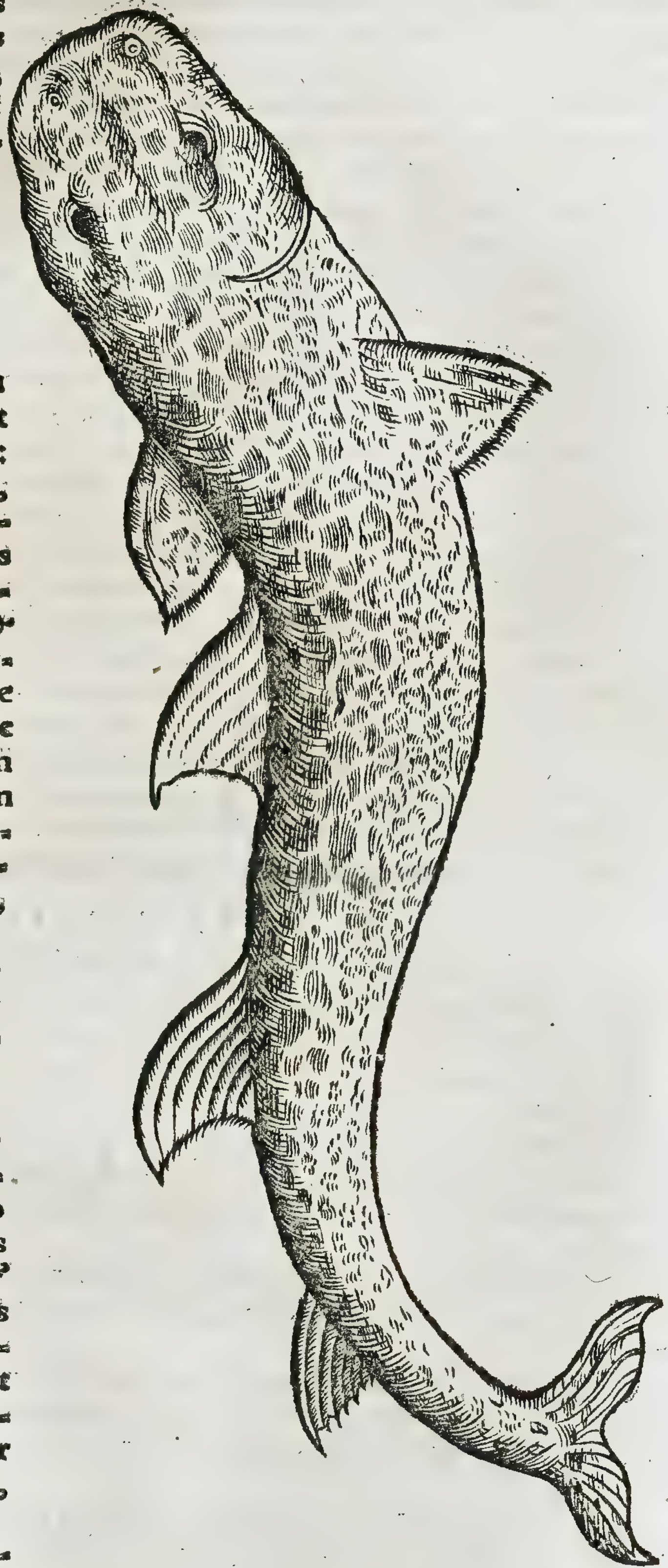

Galeota.

Mustelum stellarem aliqui Anglicè uulgò nominari aiunt a Donehownd uel Donecow: id est, fuscus canis. Done enim Anglis significat colorẽ fuscũ, ad canũ (griseum) uel cœruleum inclinantem. Cowe ijsdem uacca est. Hunc piscem maculis nigris in cœruleo distinctum aiunt. Sit ne is uerè stellaris, uel alia quædam caniculæ galeiue species maculosa, uiderint qui ad Oceanum habitant eruditi.

Germanicè non ineptè uocabitur, ein Sternhund / ein Fläckhund / ein Punterhund / ein gestirnter oder gefläckter Hundfisch.

DE CENTRINE.

A Centrina fœminino genere à recentioribus plerisque scribitur, sed inepte. est enim casus rectus κεντρίνης: à quo formati obliqui omnes eiusmodi sunt, ut etiam à κεντρίνη fœminino deduci queat, sed masculinum esse primæ declinationis (ut Anchises) par est. subauditur enim κύων uel γαλεός, utrunque masculinum. & centrines ueluti adiectiuum est, à centro formatum, ut ab acantha acanthias, &c. Aeliano quidem & Oppiano centrinæ non galei, sed canes sunt. latiùs enim illi canum genus extendere uidetur, galeorum angustiùs: Aristoteles uerò pisces longos & cartilagineos simul uiuiparosque omnes uel γαλεοὺς uel γαλεώδεις appellat. - - - κέντροισι κελαινοῖς Κεντρῖναι αὐδῶνται ἐπώνυμον, Oppianus. ego ἐπώνυμοι in recto plurali potiùs legerim. nam & paulò ante de maltha sic cecinit: Μάλθη δ', ἢ μαλακοῖσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσιν. Apparet autem iôta in centrine corripi. Apud Aelianum & Philem κεντρίτης legitur per τ. quod minùs probo: & licet ita efferri posset, mollius tamen & suauius est centrines uocabulum. Cur autem canum genus à galeis, id est canibus minoribus, diuersum & peculiare centrinas quidam fecerint: inducti uidentur à corporis specie nonnihil uariante: sunt enim cæteri galei (inquit Aelianus) uarij, pelle molliore, capite latiore: centrinæ uerò parui. quanquam paulò antè dixerat canes minores omnes ad cubiti mensuram accedere: (*concolores*,) pelle duriore, capite acutiore, & colore magis albicante: &, ut Rondeletius scribit, breuiores, crassiores, figura corporis triangulari, &c.

Hyæna. Hyænam piscem nonnulli centrinam esse putant, Hermolaus. Mihi certè animalia longè diuersa uidentur: quoniam & diuersis locis nominibusque ab Oppiano nominantur: & centrinæ quidem cum piscibus, nempe galeis minoribus, (& secundum Aelianum inter eosdem minimi:) hyænæ uerò cum belluis marinis, epitheto etiam ab immani magnitudine adiecto, ἀπλάσιον ἄχθος ὑαίνης.

Lechia Romæ. Lechiam quoque Romæ dictum piscem, aliqui centrinam esse putarūt, Iouius amiam: Rondeletius glaucum esse ostendit, non quidē mustelini, sed sui generis piscem. ¶ Germanicum nomen fingo: Ein spitzhund, à binis dorsi aculeis: ein Sauwhund, quoniam Galli & Ligures porcum nominant. ein Stachelhund: nam & aculeatos pisciculos fluuiatiles aliqui uocant Stachelfisch. ein Rochund: à cute asperrima, aculeis breuibus frequentibusque conspersa.

B Centrinæ quomodo capiantur, dictum est suprà in Corollario de Canibus E.

C Aculeos uenenatos gerunt, scorpius, draco, &c. Καὶ κυνῶν, οἱ κέντροισιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι, Γαύτων ἀταρτηροῖς ἀπὸ νύγμασιν ἰὸν ἱέντων, Oppianus lib. 2. Halieut. Idem lib. 4. de piscatione eorum scribens, (ut nos inter Canes descripsimus,) φῦλα κελαινῶν κεντροφόρων, periphrasticè pro centrinis dixit. Retulit mihi uir quidam literatus, accepisse se à nautis Balthici maris, piscem uocatum Hundfisch (speciem potiùs eius; hoc enim nimis commune est nomen) aculeum in tergo habere, quo lædat naufragos: & captus fortè in nauim proiectus, asserem quernum etiam perforet.

GALEVS Glaucus à Germanis nominari potest, ein Blawhund / ein blawer Hundfisch.

DE GALEIS ALIIS DIVERSIS.

De Canibus tum simpliciter dictis, per excellentiam nimirum pro maioribus & cetaceis, id est carcharijs: tum minoribus qui galei, uel canes galei differentiæ causa nominantur: dictum est suprà in C. elemento: ubi obiter quoque de alijs quibusdam galeis quædam protulimus.

SCYLIA, id est, Caniculæ sunt, quos aliqui uocant NEBRIOS (meliùs Nebrias) galeos, Aristoteles.

Galeus è RHODO apud ueteres celebratus est, Pollux.

Eruditi quidam Galli, ut Iacobus Syluius, Roussette uulgò dictum ex Oceano piscem, citharum malè interpretantur. Rondeletius caniculam saxatilem hoc nomine à Gallis dici demonstrat.

De VVLPE seu Galeo alopecia, in V. elemento leges.

De GALAXIA Mustelorum generis, uide suprà à principio Corollarij de Mustelo in genere.

Est & ΝΩΤΙΔΑΝΟΣ galeus dictus ab Aristotele de animalibus libro 5. quem Epænetus ἐπινωτιδέα uocat, Athenæus. sed hic locus apud Aristotelem non extat, ut & alia multa, quæ eius nomine citat Athenæus. Nominatum autem Νωτιδανὸν coniicio ab eminente dorso, ac si dossuarium Latinè dicas.

Bugaleus, Βουγαλεός, tanquam piscis cuiusdam nomen, à Gelenio nostro scribitur: quod ab eo confictum suspicor: quoniam apud authores hactenus non inueni.

MYACES, MYES, MYIAE uel MYISCAE, MYSCAE'ue, & MYTVLI, Conchæ descriptæ sunt suprà inter Conchas diuersas, pagina 328. & deinceps. Sed integrum de plerisque istis Plinij locum, illic non totum positum, adscribam. Purgant (inquit, aluum) & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, uiuuntque in algosis, gratissimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. Horum ius traditur aluum & uesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemque minuere: itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item

Item prodesse felli pituitæq; pulmonis, iocineris, splenis uitijs, rheumatismis. Fauces tantùm uexant, uocemq; obtundunt. Vlcera quæ serpunt, aut sint purganda, sanant: Item carcinomata. Cremati autem ut murices, & morsus canum hominumq; cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines: gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycniũ aut opocarpathon antidoti uicem obtinent.

Degenerant in duas species: in mitulos, qui salem uirusq; resipiunt: myscas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atq; hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores.

Mituli quoq; ut murices cinere causticam uim habent: & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesq;, atq; in alijs partibus sordida ulcera, capitisq; pustulas. Carnes uerò eorum ad canis morsus imponuntur. Hæc omnia Plinius.

DE MYLLO.

MYLLVS an *idem* coracino sit, ut quidam docent, dubitari potest: ut pluribus exposui productis in utranq; partem argumentis, suprà in Corollario de Coracino A. pagina 352. Myllus legitur etiam apud Plinium lib. 32. cap. ultimo, in Aquatilium animantium enumeratione: ubi alia lectio habet Mitulus. Meminit Mylli piscis Pollux quoq;: & Aristophanes in Holcadibus apud Athenæum: Σκόμβροι, κολίαι, λέβιοι, (aliâs λεβίαι,) μύλλοι, σαπέρδαι, θυννίδες: uidentur autem hi omnes salsamentarij pisces esse. ¶ Athenæus Myllum & Platistacon & Platacum (*meliùs Platacem, à recto πλάταξ. nam apud Athenæum πλάτακας legitur, accusatiuus pluralis*) appellari tradit, utiq; maiusculum: sicut media ætate Myllum: & cum pusillus est, Gnothidia. Sunt tamen (inquit) nonnulli, qui Platistacos & Plataços (*Plataces*) eosdem esse cum Coracinis putent: Myllum uerò qui dicatur à Græcis uulgò Mylocopion, Hermolaus. ¶ In Istro flumine permulti & diuersi pisces nascuntur: Coracini, Mylli, Antacæi, &c. Aelianus de animalibus 14. 23. quanquam Græci codices habent μυαλοὶ, deprauata indubiè uoce pro μύλλοι. ¶ Pisces mollis carnis & excrementis uacui, ut saxatiles, & aselli qui in puro mari degunt, ad saliendum non sunt accommodi. Coracini uerò, pelamydes, myli (μυλοὶ, l. simplici,) sardæ & sardenæ, ad saliendum sunt appositi, Galenus de alimentorum facult. 3. 41. Et paulò pòst: Præstantissima autem omnium quæ mihi experientia cognoscere licuit, sunt, quæ à ueteribus medicis sardica salsamenta nuncupantur, hodie sardas uocant: & myli, (alibi μῆλα, perperam) qui ex Ponto aduehuntur. Secundum autem post illa locum habent coracini, & pelamydes, & quæ Saxitina (*Sexitana salsamenta, de lacertis*) appellant. ¶ Ex cucurbita suauissimus fit cibus, si cum aliquo salsamento (præsertim) ex Ponticis, quæ *mylli dicuntur*, mandatur, Oribasius Synopseos 4. 39. est autem locus descriptus ex Galeni de aliment. facult. lib. 2. cap. 3. ¶ Ergo cum mylli saliti ex Ponto aduehi soliti fuerint, ijdemq; saperdæ etiam uocari, ut in Coracino A. dictum est, in illo Persij, - - - en saperdam adueho Ponto, saperdam pro myllo accipiemus. Eruditus quidam natione Græcus, Venetijs olim, piscem uulgò dentale dictum, myllum sibi uideri mihi narrabat. ¶ Δελεσλώνη, ὁ μυλλαῖος ἰχθὺς, Hesychius & Varinus. *Saperdæ.*

Mylus Græcorum longè alius piscis est, quàm mullus Latinorum. ¶ Hesychius μύλλον & piscem interpretatur: & incuruum, obliquum, tortuosum: & parœmiam de simulantibus. Sed pro pisce penultimam acuit, in alijs significationibus ultimam. Verùm plura de his reperies in Lexicis & Chiliadibus Erasmi, in prouerbio, Mylus omnia audiens. ¶ Μύλος l. simplici, idem μύλη est, nempe mola. & quoniam latus est hic piscis, (unde platacis & platistaci nomen factum) nihilo aut parum fortè longior quàm latus, à rotunditate forsan nomen ei factum fuerit. scribitur quidem l. simplici, ut diximus, Oppiano & Galeno alicubi: eidem alibi per duplex l.

MYRINVS apud Aristotelem alicubi legitur perperam pro Myxinus.

MYRMAS. Vide in Corollario Mormyri A.

MYRVS, Muræna mas est.

MYSCAE. Lege Myaces paulò superius.

MYSTVS quidam marinus à Bellonio memoratur. Barbum marinum dixeris: sed à mullo diuersus est. Vide suprà cum Barbo, pagina 144. Vt marinus Lucius fluuiatilem, sic mystus etiam marinus fluuiatilem refert, Bellonius alicubi. Idem in Singularibus Gallicè scriptis inter pisces Strymonis fluuij mustacatum seu mystum numerat, tanquam ab accolis Græci sermonis reliquias seruantibus, uulgò hodie sic nominetur. Mystax quidem Græcis authoribus superioris labri barba est, &c. Vide Mythus.

MYSTICETVS uel Mystocetus piscis cum Balæna habetur. Vide suprà, pagina 137. & in Corollario D. pag. 140. Plinius pro mystoceto musculum uertit. Musculus (inquit Isidorus, author sæpe ineptus) dictus est, eò quòd sit balænæ masculus. eius coitu hæc belua concipere perhibetur. Sunt item musculi cochleæ, quorum lacte concipiunt cochleæ. Et alibi: Musculus marinus qui balænam antecedit, nullos habet dentes, sed pro his setas intus. ob id etiam hirsutam dicunt appellatam. Hermolaus hunc piscem Græcè iulum quoq; uocari tradit; quòd Latinè hir- *Musculus.* *Hirsuta.*

sutum sonat. Sic ruit in rupes amisso pisce sodali Bellua, Claudianus in Eutropium.

MYTLVS uel MYTVLVS. Vide Myaces suprà. Mytilus aliâs. Mytilus, (aliâs Mugilis, quod placet. nam & Samonicus sic recitat,) & uiles pellent obstantia conchæ, Horatius 2. Serm. de mollienda aluo.

MYTHVS Rondeletio inter pisces ignotos ponitur. quod nomen ubi legerit nescio: nisi fortè in Aquatiliũ enumeratione Plinij, ad finẽ libri 32. ubi codices Miscus habent: Hermolaus suspicatur legendum Mystus, uel Mystocatus, uel Mytlus.

MYTIS, μύτις, uocatur atramentum in ore sepiæ, (de quo plura leges in Sepia:) & eodem nomine piscis quidam ab Hippocrate, Galenus in Glossis. ¶ Aliqui nasum μύτιν non ineptè uocarunt. nam & ueteres hac dictione utuntur, sed de marinis (animalibus.) Nempe Aristoteles sepiam ait testam habere in dorso, ἐν δὲ τῇ μύτιδι τὸν θολὸν (id est, in mytide uerò atramentum:) ea uerò sita est (inquit) iuxta os ipsum (παρὰ τὸ στόμα αὐτὸ,) uesicæ locum obtinens. Et fortè eadem hæc Μυκτήρ. particula, μυκτὴρ quoque ab eo nuncupatur, cum scribit: Αἱ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις. ἐφαρμόττουσι δὲ καὶ τὸν μυκτῆρα εἰς τὸν μυκτῆρα. Et fortè ut μύξα à uerbo μύζειν deducitur: sic metaphoricè etiam μύτις, & myxinus piscis, Eustathius in Iliad. Ν. Et alibi in Iliad. Δ. μύζειν est mî literam efferre: uel clausis labijs soMύζειν. num quendam naribus ædere, (ut solent aliquando indignantes:) quanquam & aliter hoc uerbum de sono quodam dicitur, absque aliqua animi affectione. Ab eo deriuantur μυκτὴρ, μυγμὸς, μυχθίζειν, μύξα, ἀπομύσσεσθαι, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μύτις. ¶ Μύτις, piscis est fœmina, quæ sine mare non pascitur: item mutus, & dissolutus uel ineptus ad Venerem, Hesychius & Varinus. sed pro pisce fœmina μύτις, per iôta in ultima potiùs scripserim, fœminino genere: pro muto autem uel frigido ad Venerem per ἦτα, masculino. Μυττὶς, (oxytonum, τ. duplici,) atramentum sepiæ, (τὸ μέλαν τῆς σηπίας,) quod ore continens excernit, Hesychius & Varinus. Μύττις, (paroxytonum, τ. geminato,) μύττεως, καὶ τὰς μύττεις, Suidas sine ulla interpretatione. ¶ Impendiò tacitus, aut in Venerem solutior, (*prouerbiali uocabulo*) dicebatur μύτης, quasi dicas mutitor, à μὺ mutorum syllaba, de quo nobis aliâs dictum est. Est huius nominis piscis fœmina, quæ sine mare non pascitur. Hinc & in libidinosos, aut supra modum uxorios, rectiùs autem in uirosas fœminas. Author Hesychius, Erasmus Roterod. sed imperitè. nos Hesychij uerba, à nobis conuersa proximè recitauimus. Ea Græcè sic habent: Μύτης, ἰχθὺς θήλεια, ἥτις ἄνευ ἄῤῥενος οὐ νέμεται. καὶ ὁ ἄφωνος, καὶ ὁ πρὸς τὰ ἀφροδίσια ἐκλελυμένος. Erasmus ἐκλελυμένον uertit solutum in Venerem, & libidinosum: cum omnino contrarium dicat Hesychius. neque enim Græci ita accipiunt suum ἐκλελυμένος, ut Latini participium solutus, pro eo quod est effusus & nimiùs in aliquod uitium, (ut luxu solutum Quintilianus dixit: & libido solutior, Liuius: per metaphoram fortè ab animalibus feris, quæ uincta teneri debebant, solutis: uel translatione à corpore laxo, dissoluto, & flaccescente, ad animum) animo circa id dissoluto & effœminato. sed potiùs ἐκλελυμένος aut ἔκλυτος, eis is est, qui uim corporis aut particulæ alicuius laxam & dissolutam ad motum sensúmue aut suam functionem habet. In Lexicis ἔκλυτον interpretantur fractum, uiribus defectum, flaccidum. Forsitan autem μύτις, ut mutum significat, id est impotentem ad loquendum, ita quoque ad Venerem. nam & apud nos homines è plebe uulgò pro frigido ad Venerem, surdum dicunt. aut μύτης fortè, ut plebs uocabula peruertit, præsertim ea quibus aliquid obscuriùs insinuare uult, detortum est à μύστης. mystis enim, id est initiatis aliquibus sacris, interdictum erat Venere. aut à μιτύλος, quod est mutilus, sine cornibus: Μιτύλαν λέγουσιν αἶγα, τὴν μὴ ἔχουσαν κέρατα, Varinus. aut μύτης dicitur quasi μύστης, παρὰ τὸ μὶ σύειν, ὁ ἄσυτος.

Apud Plinium libro 32. cap. ultimo, in Aquatilium Catalogo legitur Meryx: quo loco codices manuscripti Hermolai habebant Metis: ipse meryx legendum suspicatur. sed liceret etiam Mytis legi, faciliore transitu, si diuinandum est.

Cæterùm ut mytis de excremento sepiæ nigro dicitur: ita uocalibus transpositis μίτυς, excre Mitys. mentum quoddam ceræ similiter atrum: quod & commosis uocatur. de quo in Apum historia dicendum.

Est & Mitys uiri nomen, Μίτυς, de quo Aristoteles in libro de poëtica: In Argo statua Mityis (τοῦ Μίτυος) authorem necis eius interfecit. Meminit etiam Plutarchus in libro de ijs qui tardè diuinitus puniuntur: ubi genitiuus Μίτυς legitur, & accusatiuus Μίτυον, nescio quàm rectè.

MYXINVS uel MYXON genus est mugilis. quære suprà inter Mugiles.

DE

DE AQVATILIBVS N LITERA INITIALI SCRIBENDIS.

NARICA est genus piscis minuti. Gaza pro hepsetis naricas reddidit apud Aristotelem. Vide suprà inter Apuas in Hepsetis, pag. 82. Muriaticam uideo in uasis stanneis, naricam bonam & canitam; Plautus apud Festum. Naricæ, id est Hepseti, pisciculi sunt minuti: quos Artemidorus in libro de interpretatione somniorum sectos appellat, Niphus: nescio quàm rectè, nam Græcus codex ad manum non est. Mnesitheus maiorum piscium genus, ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellari tradit. τμητὸς autem sectos interpreteris, nimirũ quòd concisi in patinis ministrentur, uel quòd dissecti in salsamenta adhibeantur. A

DE NASO PISCE FLVVIATILI.

NASVS piscis est in Danubio, & aquis in Danubium influentibus: similis monacho (*id est, capitoni fluuiatili,*) sed tenuior, naso ualde crasso, Albertus. Nostri etiam uulgò hunc piscem appellant ein Naßen: hoc est Nasum; nisi quis Nasonem, aut Nasutum dicere malit. Peculiare nec illaudatum genus piscium est, in omnibus & aquis Lani degens, carnosum, molle & rotundum ferè, Barbatulorum (*Barborum fluuiatilium*) penè gustu, duorum triúmue palmorum magnitudine: quod Germani Nasen, quasi Nasutum nominant, Adamus Lonicerus. Circa Tridentum Sauerj uulgò dicitur duabus syllabis. Galli & Itali multi puto nomina eius cum capitonis fl. (cui aliquo modo similis est) nominibus confundunt: ut sunt Villain, Cheuena, Musiner. Labrum seu rostrum superius crassum, simum obtusumq́ habet: unde & Simus Latinè, Græcè Σιμὸς dici poterit. nam eodem nomine piscem inter Niloos legimus. nempe ut fluuiatiles quidã mugiles siue leucisci à rostri acumine oxyrynchi uocantur: ita hic ab eodem simo crassoq́, simus & pachyrynchus, rectè uocabitur. Genere quidẽ Leuciscis fluuiatilibus adscribi debet.

Idem (ni fallor piscis est) quem Suetæ nomine Italico Bellonius describit: Sueta (inquit) Ferrariensis Leucisco quàm Squalo magis similis, semipedalis est, rostro uel ore Laureti, sed subobtuso, neque ut Squalo in gyrum grandi. Capite acuminato, cauda & brãchijs ut Leuciscus. Branchias enim habet paruas, tenuibus fibris constantes; sub quibus mox in ingressu œsophagi seni utrinq; dentes comperiũtur, pyxidatim in se inuicem infixi, alioqui maxillæ huius piscis omni dentiũ uestigio sunt destitutæ. Squamis est paulò latioribus quàm Leuciscus. Peritonæum interna parte ei nigerrimum est, ut in Salpis: cor spongiosum: intestina in multos anfractus circunuoluta: hepar in duos lobos discissum: quorum sinister longius progreditur, & stomachum fouet, quem ferè usq; ad anum comitatur. Lien lateri sinistro stomachi incumbit. Fel ei est admo

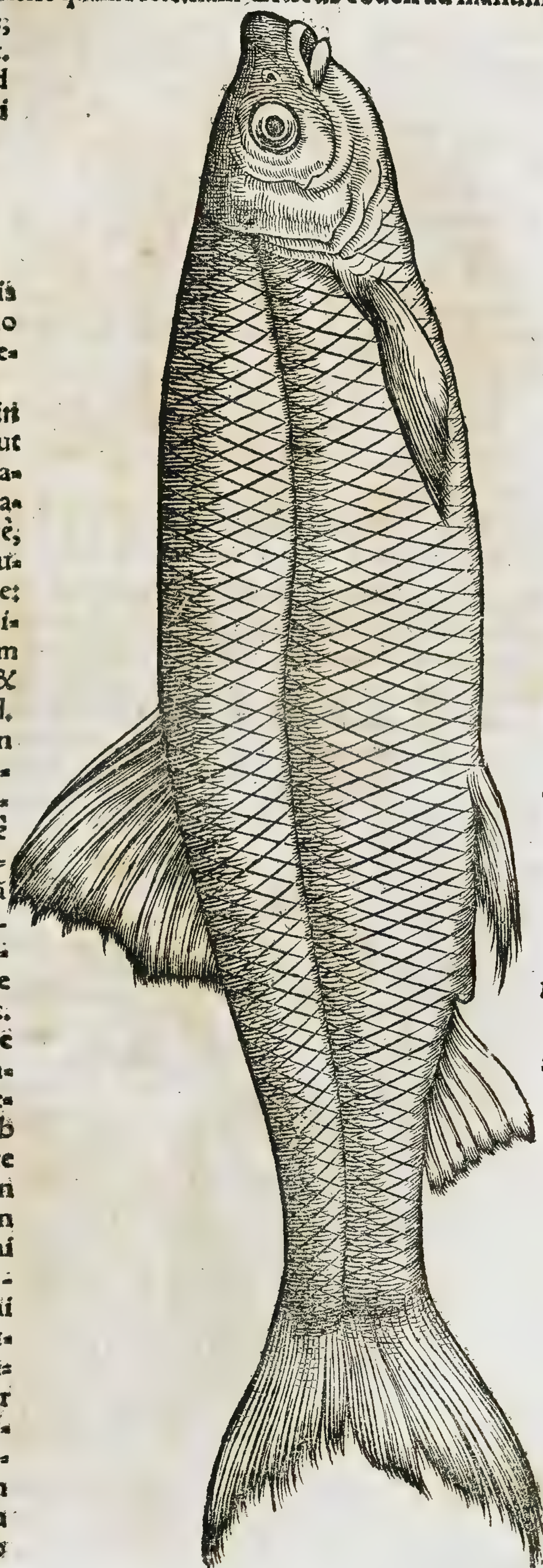

Simus.

Pachyrynchus.

Sueta.

dum grande. Cœno & spurcitijs uescitur ut Sturio. Adamat flumina quę magno impetu ex montibus deuoluuntur: ideo in Pauera flumine rapidissimo, (quod quindecim à Bononia milliaribus, quatuor autem à Modena distat, & in Padum influit,) affatim capiuntur, Hæc Bellonius.

In Rheno inferiùs, ut circa Coloniam, Mackill uocari puto: & suspicor eundem esse, de quo Macrillæ nomine quædam scripsi, in Corollario Lucij A. ex Adamo Lonicero: quanquam is de Macrilla & Naso, utroq; seorsim, agit. Vterq; in Rheno capitur, uterq; assari solet, non illaudatus uulgó.

B Nasos aliqui barbis fl. comparant, quod ad corporis speciem: aliqui piscibus Erslen uulgò dictis apud Germanos. Mihi specie, squamis & colore capitonem fl. referre uidentur. sed ad eam magnitudinem non perueniunt, & oris formam peculiarem habent. Venter eorum intrinsecus nigerrima membrana ambitur: unde ioculari nomine hunc piscem Germani scribam cognominant. Ein Nase ist ein schreyber. Caro alba laxaq; est, spinulis referta, ut & capitonis & aliorum multorum fluuiatilium, præsertim circa caudam. Os modicè deorsum uergit. nam cœno & spurcitijs uescitur, ut scribit Bellonius de Sueta. ¶ Naso dictus piscis in aquis Danubij lapidem in capite habet, Albertus. ¶ Plura in A. prædicta sunt.

C Nasi apud nos in fluuijs & riuis capiuntur. libenter enim in riuos ascendunt. In lacum nō ueniunt, nisi ad initium eius tantùm, præsertim uere.

F Verno tempore præferuntur & pinguescunt. apud nos tamen Nouembri mense laudantur: si modò unquam laudandi sunt. nam caro eorum semper laxa & insipida est. quamobrem assare eos potiùs quàm elixare peritiores coqui solent. In Rheno præstantiores habentur. In libello quodam Germanicè uulgato de piscibus, Februario & Martio, & cum salices stillant, eos præferri legimus.

NATEX. Vide infra in Nerite.

NAVCRATES piscis non alius est quàm Echeneis suo loco posita.

NAVPLIVS cum Nautilo mox sequitur.

DE (NAVTILI SIVE) TESTACEI POLYPI PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

Testam Nautili Bellonius huic similem pinxit: & conditum in ea polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione testæ longioribus, nempe triplo & ampliùs quàm Rondeletius pingit: ita ut terni eorum utrinq; crispati demittantur, bini in obliquū erigantur, nulla intermedia membrana. eam enim ueli loco ad planam testæ extremitatē (siue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interq; eos tenuem membranam, ueli instar. binos uerò utrinque demitti, gubernaculis (οἰήκεσσι) similes. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia accepi, ternos utrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius solus cauda media ut gubernaculo hunc piscem uti scribit, nescio quàm rectè. quæ enim pars caudæ nomine in polypo appellari possit, & extra testam emitti, non uideo.

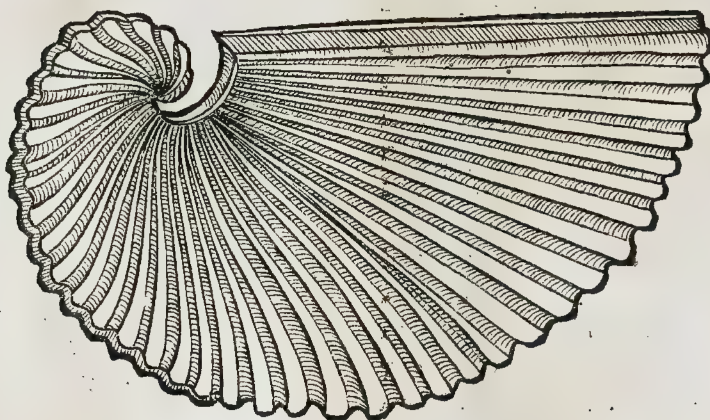

N librum de testaceis, polyporum genera duo conchis indita reijci possent, (*Rondeletius Nautilos post polypos descripsit: nos ut in plerisq; ita hîc etiam ordinem literarum secuti sumus:*) sed cùm polyporum tractationem aggressi simus, superioribus utpote quorū genera sint, ut Ari-

ut Aristoteli lib. 4. de hist. cap. 1. placet, rectè adiungentur. Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις· ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ' ἐνίων δ' ὠὸν πολύποδος. τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστιν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τὸ δ' εἶδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἐστὶν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. *Nautilorũ genera ex Aristotele, duo.* Id est, Duo alij sunt polypi testis conclusi: is qui dicitur à nonnullis nautilus, siue nauticus, siue ouum polypi. testa huius pectinis testæ similis, quæ caua est, nec ita ut ei cohæreat. sæpius is iuxta terram pascitur, unde fit ut in eam à fluctibus eijciatur, & testa excussa capiatur, uel in terra pereat. isti parui sunt, & facie similes bolitænis. Alter cochleæ modo testâ munitur, quam nunquam deserit, sed brachia duntaxat interdum exerit. Ex his conijcio prioris generis testam esse eam, quam capiti præfiximus: ea enim unica concha constat caua, & (ut inquit Plinius) acatij modo carinata, puppe inflexa, prora rostrata (*Plinij quidem hæc uerba sunt de nauplio, tanquam altero genere nautili, ut in Corollario referemus.*) His subijciemus polypum pronum & supinum, qui paruus est & facie similis bolitænis, ut ait Aristoteles, nam alueo est rotundo. Brachia unico constant acetabulorum ordine. *Lib. 9. cap. 30.*

Quòd is sit nautilus, quem exhibemus, quodque simplici testa constet, maximè Athenæi authoritate confirmatur. Eius hæc sunt uerba libro 7. ὁ δὲ ναυτίλος καλούμενος, φησὶν Ἀριστοτέλης, πολύπους μὲν οὐκ ἐστιν, ἐμφερὴς δὲ κατὰ τὰς πλεκτάνας. ἔχει δὲ νῶτον ὀστρακόδερμον. ἀναδύει δὲ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἐφ' ἑαυτὸν ἔχων τὸ ὄστρακον, ἵνα μὴ τὴν θάλατταν ἕλκῃ. ἐπαναστραφεὶς δὲ ἐπιπλεῖ, ἄνω ποιήσας δύο τῶν πλεκτανῶν, αἳ μεταξὺ αὐτῶν λεπτὸν ὑμένα ἔχουσι διαπεφυκότα, ὡς καὶ τῶν ὀρνίθων οἱ πόδες ὁρῶνται μεταξὺ τῶν δακτύλων δερμάτινον ὑμένα ἔχοντες. ἄλλας δὲ δύο πλεκτάνας καθίησιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀντὶ πηδαλίων. ὅταν δέ τι προσιὸν ἴδῃ, δείσας συστέλλει τοὺς πόδας· καὶ πληρώσας τὸ ὄστρακον τῆς θαλάσσης, κατὰ βυθοῦ ὡς τάχος χωρεῖ. *Verum nautilũ se exhibere, Athenæi uerbis comprobat.* Vides hîc nautilo dorsum duntaxat testaceum tribui, eique ob id simplicem esse testam, quòd eam aqua modò impleat, modò uacuet. Reliqua quæ dicit Athenæus ex ijs quæ sequuntur, nota fient, quam ob causam conuertisse superuacaneum fuisset.

Aristoteles non minùs eleganter quàm iucundè nautili polypi, quem nautam interpretatus est Gaza, nauigationem depinxit hoc ferè modo. *Aristot. lib. 9. cap. 37.* Est nautilus polypus, (ἔστι δὲ καὶ ὁ ναυτίλος, πολύπους. id est, *Nautilus quoque polypus, siue ex polyporum genere est*) & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris summa elatus. ex imo gurgite effert se testa inuersa, ut ascendat faciliùs, & inani scapha nauiget. Cùm uerò emerserit, concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa sunt, quemadmodum palmipedum auium digiti: sed hæc crassior est et densior: illa longè tenuior aranearum telis similis. hac, ut uelo, spirante aura: brachijs, ut gubernaculis utitur: (ἀντὶ πηδαλίων δὲ τῶν πλεκτανῶν παρακαθίησι. *Gaza uertit: Cirros pro gubernaculis utroque demittit latere.*) Si quid metuerit, testam protinus mari replet, atque ita demergit.

Plinius nautili mentionem faciens eandem nauigationem describit, sed mendum unum illic subesse opinor: nam pro pompilos, polypi ouum legendum esse arbitror ex Aristotele, ex quo Plinium hæc mutuatum esse certissimum: nam pompilus longè alius est à polypis. *Plinius lib. 9. cap. 29.* Verba Plinij sunt hæc: Inter præcipua miracula est qui uocatur nautilos, ab alijs pompilos. Aristoteles uerò καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ' ἐνίων δ' ὠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigens, ut emissa omni per fistulam aqua, uelut exoneratus sentina, facilè nauiget. Posteà duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, qua uelificante in auras cæteris subremigans brachijs, media cauda ut gubernaculo se regit. Ita uadit alto Liburnicarum gaudens imagine: & si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua.

Propiùs adhuc ad Aristotelis mentem accessit Oppianus, nec minùs perspicuè nautili nauigationem cecinit. *Oppian. lib. 1. ἁλιευτικῶν.* Est in testa concaua latens species polypo similis nautilus, sua celebris nauigatione. In arena quidem degit, sed in summa maris etiam se pronus effert, ne testam aqua compleat: sed cùm in summa aqua fuerit, conuersa testa nauigat, tanquam gubernandi acatij peritus homo: duos itaque pedes tanquam rudentes extendit, inter quos tenuis membrana ueluti uelum panditur uento spirante: subter uerò alij duo aquam contingentes, gubernaculis similes, & domum & nauem & piscem deducunt. Quòd si mali quid alicunde immineat, rudentes omnes, uela, gubernacula contrahens, hausta aqua grauatus deprimitur.

Ἔστι δέ τις γλαφυρῷ κεκαλυμμένος ὀστράκῳ ἰχθὺς	Μορφὴν πουλυπόδεσσιν ἀλίγκιος, ὃν καλέουσι
Ναυτίλον, οἰκείῃσιν ἐπικλέα ναυτιλίῃσι.	Ναίει μὲν ψαμάθοις, ἀνὰ δ' ἔρχεται ἄκρον ἐς ὕδωρ
Πρηνὴς, ὄφρα κε μή μιν ἐνιπλήσειε θάλασσα.	Ἀλλ' ὅτ' ἀναπλώσῃ ῥοθίων ὑπὲρ Ἀμφιτρίτης,
Αἶψα μεταστρεφθεὶς ναυτίλλεται, ὥστ' ἀκάτοιο	Ἴδρις ἀνήρ. δοιοὺς μὲν ἄνω πόδας, ὥστε κάλωας
Ἀντανύει· μέσσος δὲ διαρρέει, ἠΰτε λαῖφος,	Λεπτὸς ὑμὴν, ἀνέμῳ δὲ πιταίνεται. αὐτὰρ ἔνερθεν
Δοιοὶ ἁλὸς ψαύοντες ἐοικότες οἰήκεσσι·	Πομποὶ δ' ἰθύνουσι δόμον, καὶ νῆα, καὶ ἰχθύν.
Ἀλλ' ὅτε ταρβήσῃ σχεδόθεν κακὸν, οὐκέτ' ἀήταις	Φεύγει ἐπιτρέψας· σὺν δ' ἔσπασε πάντα χαλινὰ,
Ἱστία τ', οἰήκάς τε· τὸ δ' ἀθρόον ἔνδον ἔδεκτο	Κῦμα· βαρυνόμενος δὲ καθέλκεται ὕδατος ὁρμῇ.

Aristoteles testaceum polypum primi generis duntaxat nautilum seu nauticum uocat. Alterum cochleæ similem facit, qui testam suam nunquam deserit. Id genus sponte nascitur, ut cæteræ conchæ. De nautilo idem sentio, etiamsi id sibi non exploratum esse scripserit Aristoteles.

DE EODEM, BELLONIUS.

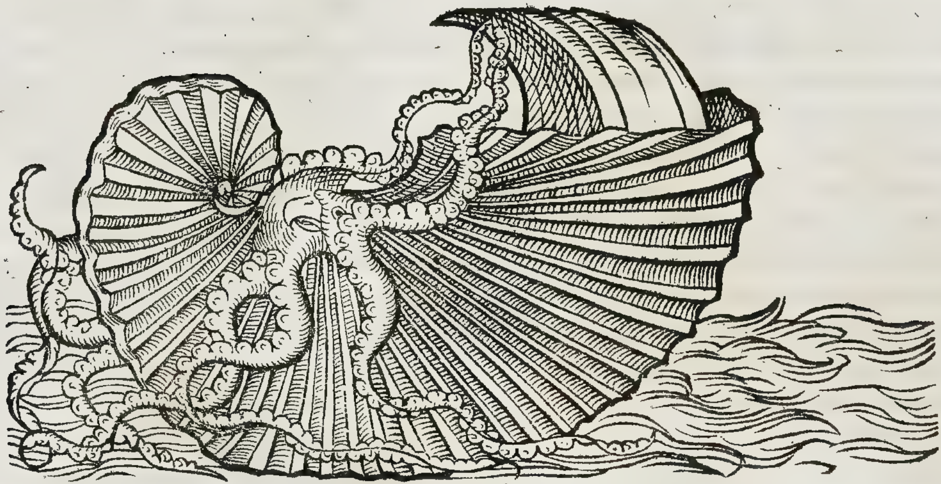

Nautilum uulgus Neapolitanum Muscardinum & Muscarolum nominat; quod etiam nomen Osmylo commune est.

B Eius concha tribus fragmentis constare uidetur, (*carina s. & lateribus: cum tamen una & simplex sit*) quorum latera utrinq; ceu carinæ iuncta apparent, ea ut plurimùm magnitudine, quam ambæ manus amplecti possunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, strijsq; in oblongũ ductis ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes. foramen autem, per quod Nautilus alitur atq; exit de concha, magnum est. Ea fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens.

C De generatione, incrementoq; huius piscis nihil adhuc exploratum habuit Aristoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, sed ut cæteras conchas prouenire: neq; uerò an concha solutus uiuere possit Nautilus, certum adhuc habuit.

B C Cæterùm psittaci rostrum habet, suisq; cirrhis Polypi modo graditur, atque eodem modo acetabulis sorbet.

COROLLARIUM.

A Nautili picturam Io. Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad me dedit, his uerbis in epistola adscriptis: Mitto ad te hic picturam cuiusdam piscis ex testaceorum genere, puto Aristotelis Nautam esse; quam mihi primum, cum in Italia essem Cæsar Odonus Doctor medicus Bononiensis exhibuit, uir ut humanissimus, ita in exteros admodum hospitalis. postea uerò hîc in Anglia ipsum piscem uidi, quem pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Testam habet externa parte ex fusca ruffescentem; internam uerò partem ita nitentem & splendentem, ut cum unionibus preciosissimis de coloris amœnitate certare posset. multa quoq; habet in ipsa testæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum constat ex pellicula tenuissima. πλεκτάναι ab utroq; latere demissæ carneæ sunt & molles, ut polyporum cirrhi, reliqua corporis pars confusa erat & indiscreta ut reliquorum testaceorum generum: Hæc Fauconerus, Anglicum huius piscis nomen ignorare se confessus. nos Germanicum fingimus, **ein Farkuttel / oder Schiffkuttel**: quo & è mollium genere eum esse, & nautam, indicatur. ¶ Aristotelis ex libro quarto historiæ, capite primo uerba de nautilorum generibus Rondeletius Græcè recitauit: & mox interpretatus est, meo quidem iudicio probè, tanquam duo tantum genera eorum Aristoteles descripserit: non, ut Gaza, & alij eum secuti, tria. quòd si pro uerbis istis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas, ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorsus dubitationis supererit. Plinium quoq; pro genere uno omnia hæc Aristotelis uerba accepisse apparet. Alterùm deinde genus est, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, casuum, & huiusmodi, nimium familiares Aristoteli, hîc quoq; mouere Gazam potuerunt, ut genus unum in duo distraheret. nam cum in singulari numero uerba & nomina aliquot rectè posuisset philosophus, mox numero temere mutato ceu de pluribus uno loquens, inquit: Εἰσὶ δ' αὐτοὶ μικροί, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philosophi uerbis, genera solum duo eum statuere animaduertet; unum in testa pectunculi, testæ suæ non adnatum: alterum uerò in cochleari testa, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc desideret, ea huiusmodi est: Duo item uisuntur genera (polyporum) conchis indita: quorum alterum nautam aliqui uocant, alterum pompilum, siue ouum polypi. testa ijs, (αὐτῷ) eius, Græcè in singulari numero,) ut pectunculis, &c. Est etiam qui cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, ut nunquã egredi soleat, suaq; interdum brachia exerat. ¶ Plinius cum de nautilo paulò antè dixisset, (ex Aristotele:) mox tanquam de altera eius specie: Nauigeram similitudinem (inquit) & aliam in Propontide uisam sibi prodidit Mutianus: concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi nauplium, animal sepiæ simile ludẽdi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim uectórem demissis palmulis ferire ut remis: Si uerò flatus inuitẽt, easdem in usu gubernaculi porrigi, pandiq; concharum sinus auræ. Huius uoluptatem esse ut fe-

Nauplius.

rat, illius ut regat: simulque eam descendere in duo sensu carentia: nisi forte tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est, Hæc Plinius. pro ultimis aliquot uerbis alia lectio sic habebat: simulque eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territã uisu. id enim ubi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. sed priorem, ceu clariorem antiquioremque probat Massarius. Mihi nauplius à Plinio Mutiani uerbis descriptus, non alius quàm nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus uidetur. nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. uidetur autem casus rectus esse nauplius, & per appositionem dictum à Plinio, in hanc condi nauplium animal sepię simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & uerbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem significat. Nauplius alioqui proprium uiri est, filij Neptuni & Amymones, &c. lege in Onomastico nostro. ¶ Si non eædem, at certè similiter nauigare uidentur conchæ, quæ Veneriæ dicuntur: de quibus Plinius: Nauigãt Veneriæ, præbentesque concauam sui partem, & auræ opponentes, per summa æquorum uelificant. In nonnullis codicibus habetur: Nauigant ex ijs Nerites, &c. Vuottonus. Nos de Venereis conchis suprà inter diuersas scripsimus pag. 335. de Nerite paulò inferiùs scripturi. ¶ Rondeletius reprehendit Bellonium, qui concham margaritiferam uulgò dictam, secundam nautili speciem esse putârit. Vide suprà inter Cochleas diuersas marinas, pagina 284. ¶ Nautilus è genere Polyporum Concha una præditus est. is cum ex imà maris sede ad summam aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorsum uersus, ut ne hausta aqua rursus demergatur: ubi uerò ad summam æquoris peruenit, & mare ab aduersa tempestate coquiescit, supinam Concham uertit. hac enim tanquam scapha nauigatione fertur: & duo brachia in utrunque latus demissa, sensim atque moderatè mouens remigat, domesticamque & natiuam nauem propellit. quòd si uentus flat, brachia, quæ tanquam remos priùs longè latèque porrigebat, gubernacula constituit. at quæ cęterorum brachiorum media est membranula pertenuis, ea passa, & intenta pro uelo utitur: sicque, cum est sine metu, nauigat. sin quippiam à ualentioribus beluis metuit, se demergẽs Concham aqua complet, & simul ex pondere in profundum delabens, sese occultat, atque ita hostem effugit. Pòst ubi mare est tempestate uacuum, & à beluis quietum, de imo maris gurgite se extollens, rursus per summũ mare nauigat, unde nomen habet, Aelianus de animalib. 9. 34. Oppianus tradit nautilum πρηνῆ, id est pronum è gurgite sursum natare: Plinius supinum: uterque quidem rectè, sed alter fortè ad testam, alter ad animal ipsum respexit. sensus quidem clarus est. nam si quis uas uacuum in aquã caua parte præmissa adigat æqualiter, rursusque etiam eximat, aqua non intrabit, obstante aëre. ¶ Pedes utrinque quatuor extendit nautilus: quorum primus utrinque erigendi causa ueli leuatur: terni demittuntur. Cum uerò sibi metuit, præsertim à laris, alijsque auibus maritimis, testam demergit, Bellonius in libro Gallico de piscibus. Conchæ Venereæ.

Ναυτίλος & piscem & nautam significat, Varinus. Ναυτίλος etiam est inter fabulas Timothei Milesij. H.a.

Plaustra maris naues qui primus reppetit, ille Siue Deus, seu mortali de semine natus,
Audax orauit fluctus tranare marinos, Nauigium spectans piscis: dum robora nectit,
Fecit opus simile. hinc & uentis uela tetendit Funibus, aptauit retrò dehinc frena carinæ,

Lilius Greg. Gyraldus ex Oppiano. Nauim quæ remis impellitur ζώῳ πολύποδι comparauit Synesius in epistolis. ¶ Circa Trœzenem olim (ut Clearchus scribit) neque sacrum appellatum polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) polypum (*nautilum intelligo*) fas erat piscari: sed tum hosce pisces, tum testudinem marinam attingere uetitum, Athenæus.

In Nautilum piscem Callimachi Cyrenæi epigramma apud Athenæum libro 7. h.

Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με Κύπρι σεληναίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται, Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαληναίη λιπαρὴ θεός, οὖλος ἐρέσσων Ποσσίν, ἵν᾽ ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφέρεται.
Ἔς δ᾽ ἔπεσον παρὰ θῖνας ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμῃσιν ἔθ᾽ ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους, Τίκτει τ᾽ αἰνοτέρης ὠεὸν Ἀλκυόνης.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γὰρ ἐσθλὰ Ῥέζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ᾽ Αἰολίδος.

In hoc epigrammate quoniam obscuriora quædã sunt, paucula explicabo. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quanquam ego concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in litus, & allata Arsinoæ. hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimæ formæ, Veneris & uenustatis studiosa. οὖλος, crispus: id est, crispantibus pedum cirrhis. ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφ.) id est ut nauta. ἵνα in eodem uersu abundare uidetur. Iulis oppidum est insulæ Co, Stephanus. Μηδέ μοι ἐν θαλάμῃσι) lego, Μηδέ μοι ἐν θαλάμαις βίος, ὡς πάρος, &c. Smyrnæ plures fuerunt, & earum una Aeolica. De ouo Alcyones non habeo quod dicam. Idem Athenæus mox recitat epigramma Posidippi in Venerem illam quæ in Zephyrio colebatur, Τοῦτο καὶ ἐν ποταμῷ καὶ ἐπὶ χθονὶ τῆς Φιλαδέλφου Κύπριδος ἱλάσκεσθ᾽ ἱερὸν Ἀρσινόης, &c.

De nautilo uelificante simul & remigante per altum, Plinius dicit: Ita uadit alto, Liburnicarũ gaudens imagine. de nauplio uerò, concham esse acatij modo carinãtam, inflexã puppe, prora rostrata. De Liburnicis multa Baysius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitasse contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare & quæ in eo Liburnicæ.

sunt insulas prædabantur celeribus & leuibus nauigijs: unde etiam nunc leues & celeres biremes

Acatium. Romanis Liburnicæ uocantur. Talis nauigij formam quoque exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigiũ dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædã acatia. acaton apud Thucydidem & Lucianum uelis potius quàm remis agi. acatij ambiremis prædatorij Thucydidem meminisse. Laurentium Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè se dubitare. quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν,) uel κωπῆρες πλοῖον.

NEMEADES pisces quidam ab Hesychio memorantur, cuius hæc sunt uerba. Νεμεάδες, ἰχθύες, βλασοί, ὄρη ἀνειμένα, ἀπόγονοι, λειμῶνες. Sunt illi & Nemeades portæ in Argo dictæ, inde quòd Nemeam uersus spectent: non autem Corinthiæ, ut quidam malè interpretati sunt.

DE NEREIDE, RONDELETIVS.

POETAE Nereides esse finxerunt Nerei & Doridos filias: quarum pars nare uidetur, inquit Ouidius: Pars in mole sedens uirides siccare capillos, Pisce uehi quædam. facies non omnibus una, Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

Lib.9.cap.5. Id non omnino fabulosum esse existimat Plinius. Et Nereidum falsa opinio non est, squamis modo hispido corpore, etiam quà humanam effigiem habet: nanque hęc in eodem (ubi Triton quidam in specu quodam concha canens auditus: ut Olysipponensium legatio ob id missa, Tiberio principi nunciauit) spectata litore est: cuius morientis etiam gannitum tristem accolæ audiuere longè. Et diuo Augusto legatus Galliæ complures in litore apparere exanimes Nereidas scripsit. Vt igitur homines (*Viri, uel simpliciter Homines. Vide supra Elemento H.*) sunt marini, ita Nereides mulieres marinæ fuerint: qualis à Gaza uisa est. Similem audio (sed pro uero non affirmo) ab Hispano quodam nauta in naui educatam, quæ tandem in mare se deiecit, nec postea uideri unquam potuit.

Nereides esse æquè forsitan uerum est, atque id quod de Faunis ac Satyris ab antiquis est proditum: quorum monstrorum nonnullos se aliquando uidisse quidã ex sanctissimæ uitæ, nostræque religionis principibus uiris, suis scriptis testati sunt, Bellonius.

COROLLARIVM.

Tiberio principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula, simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit Oceanus, miræ uarietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interque reliquas, elephantos & arietes: Nereidas uerò multas, Plinius. Non falsam esse Nereidum opinionem Plinio astipulari quid uetet: cum plerique nauigantes referãt uidisse pisces humana effigie squammis duntaxat hispido corpore exanimes in littus eiectos, quæ descriptio cum ea quæ Nereidum est satis conuenire uidetur, Massarius. ¶ Balara emporium est Indiæ. Opponitur autem regioni illi sacra Insula, quam Sceleram uocant. ea freto stadiorum centum à continenti diuiditur. Hanc tenere dicunt Nereidem deam sæuã atque infestam, & præternauigantium multos rapientem: quæ nec anchoras insulæ applicare nautas patitur, Philostratus de uita Apollonij libro 3. ¶ Nereides sunt beluæ marinæ, toto corpore hirsutæ & hispidæ: habentque speciem aliquam formatam (*conformem*) cum homine. Horum aliqua cum mortalis conditionis imitatrix emori debet, auditur procul gemitus eius ac planctus, Isidorus. ¶ Theodorus Gaza uir Græca facundia clarus, & philosophiæ præceptis imbutus egregiè, apud Iouianum Pontanum, ad quem frequens uentitabat, compluresque nostrates, scitè admodum & luculenter ratiocinabatur, se dum in Peloponneso ageret, & fœda maris tempestate obortà, durissimo tempore anni, nonnulla piscium monstra procellæ ad litus illisissent, inter cætera uidisse Nereidem in litore, fluctibus expositam, uiuentem iam & spirantem, uultu haud absimili humano, facie quoque decora, neque inuenusta specie, corpore squamis hirto ad pubem usque, nisi quòd cætera in locustæ (*marinæ nimirum*) caudam desinebant. ad quam propere uisendam cum frequens concursus fieret, ipseque & nonnulli è propinquis oppidis uicini affinesque, eò se contulissent, illam frequenti turba circundatam, mœstam & animo consternatam, ut ex uultu coniectari erat, in litore iacentem, crebroque suspirio fatigatam conspexisse: mox cum à tam frequenti corona conspiceretur, seque in sicco destitutam uideret, præ dolore gemitus spirantes & lachrymas uberes dedisse. cuius misericordia motus ipse, ut erat mitis placidusque, cùm turbam decedere de uia iussisset: ipsam interim brachijs & cauda, quo maximè modo poterat, humi reptantem paulatim ad aquas peruenisse. Cumque se præcipitem magno nixu in mare dedisset, ingẽti impetu fluctus secare cœpisse, momentoque temporis, elapsam ex oculis nusquam apparuisse. Georgius quoque Trapezuntius, uir multi nominis & magnæ eruditionis, aperta professione referebat amicis, se cùm haud procul à litore in fonte quodam spaciaretur, puellam conspexisse eleganti forma undis extantem pube tenus, & quasi lasciuiret, subinde emergentem summergentemque se, quoadusque se conspectam intelligens haud amplius apparuit.

H.a. De Nereidibus nymphis marinis & Nereo deo marino, plura leges in Eustathij commentariorum

riorum in Homerum indice: & in Varini Lexico, in Vocabulis Νηρεὺς, Νηρῆς, Νηρηΐδες, Νηρηΐδων, & apud Gyraldum de dijs Syntagmate quinto, &c. Νηρεὺς, θαλάσσιος δαίμων· Ἀλκμὰν καὶ Γοργὼν ὀνομάζει, Hesychius. Pictores hodie ferè pro Sirene Nereidem pingunt, ut in Auium historia in Sirenibus dixi. Nereidem Germanicè nominabimus ein Meerfröwle, id est Mulierculam marinam. ¶ In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atque Achilles: Nereides supra delphinos, & cete, & hippocampos sedentes, Plinius 36.5.

In mari circa Taprobanem insulam cum alia cete admiranda, tum quædam muliebri facie existunt, eisque pro crinibus spinæ dependent, Aelianus. De Homine marino dictũ est suprà: & inter alia de uiro & muliere in Nilo, pag. 521. & de muliere pisce nostro seculo in lacum quendam Pomeraniæ delato: item de Derce uel Dercetò dea muliebri facie, reliquo corpore piscis figura: & mox sequenti pagina exhibitum est monstrum marinum specie humana, muliebribus mammis, &c.

Quod ad philologiam circa uocabula, plura reperies mox in Nerite. ¶ Τὰς Νηρηΐδας οἱ ἀφωνεῖν τις ἐκωμῳδεῖτο, διὰ τὸ πολυτελὲς τι τῶν ἰχθύων ὠνήσεως, Eustathius in Iliad. A.

DE NERITA (ARISTOTELIS,)

RONDELETIVS.

QVAS Aristoteles νηρίτας uocat, Gaza Natices cõuertit, à natando, ut opinor. Sint'ne in turbinatorum genere dubitauerit aliquis ex Aristot. qui sic scripsit libro 4. de Hist. animal. cap. 4. Προμηκέστερα δὲ ὅσα ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τῶν ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον γὰρ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον, &c. Longior est qui Turbinem subit, quàm qui Neritam Cancellus. genus enim diuersum est quod in Nerite degit, cætera quidem non absimile, &c. Et paulò post: ὅσα δ' ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus sinister pes grandior est, ij nunquam cum turbinatis hospitantur, sed cum Neritis tantùm ineunt societatem. Hîc Aristoteles de Turbinibus & Neritis, ut de diuersis loqui uidetur, atque ab his Neritas seclusisse. Sed si rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam Nerita à turbinatis non genere, sed specie differt. Cum turbinatis igitur conuenit, quod testâ sit clauiculatim intorta, sed rotunda & ampla, qua, ab ea turbinati specie distat, cui testa est longa strictaque. Ideo Cancellus (de hoc enim in locis modò citatis loquitur Aristoteles) longior est qui in turbinatis longis hospitatur, quàm qui in Neritis, turbinatis quidem, sed non longis. Qualis uerò sit Nerita, & quòd sit inter turbinata collocanda, ita explicat Aristoteles. ὁ δὲ νηρίτης, τὸ μὲν ὄστρακον ἔχει λεῖον, καὶ μέγα, καὶ στρογγύλον: τὴν δὲ μορφὴν παραπλησίαν τοῖς κήρυξι: πλὴν οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνοι τὴν μήκωνα μέλαιναν, ἀλλ' ἐρυθράν. προσπέφυκε δὲ νεανικῶς κατὰ τὸ μέσον. ἐν μὲν οὖν ταῖς εὐδίαις ἀπολυόμενα νέμεται ταῦτα. πνευμάτων δὲ ὄντων, τὰ μὲν καρκίνια ἡσυχάζει πρὸς τοῖς λίθοις: οἱ δὲ νηρῖται προσέχονται μὲν, καθάπερ αἱ λεπάδες, &c. Id est, Nerita testa est læui, ampla & rotunda: forma Buccinis proxima, papauer tamen non nigrum, ut Buccina, sed rubrum habet. Testę annexum corpus eius medium firmiter est. Pascuntur in mari tranquillo à saxis soluta: (*enallage generis: pro neritæ solutæ:*) at quoties flatus urgent, Cancelli hospites sese in saxa recipiunt, Neritæ saxis adhærent Lepadum more & aporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem. nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod uelut operculum possident. Vsum enim quem biualuibus pars utraque, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus & in eadem os. Modus hic idem est aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdem. Hæc Aristot. Huiusmodi est Nerita, cuius imaginem ueram non magnitudinem expressimus. Est enim Concha ampla & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formã Buccinorum accedente. De Neritis hæc Plinius. Nauigant ex his (*è Concharum genere*) Neritæ (*alia lectio Veneriæ, Vide in Conchis porcellanis, Elemento C.*) præbentesque concauam sui partem, & alteram (*melior lectio, non habet hîc uocem, alteram*) auræ opponentes, per summa æquorũ uelificant. Hæc de Nerita Aristotelis.

A *Neritam turbinatorum speciem esse.*

Lib. 4. de Hist. animal. cap. 4.

Lib. 9. cap. 33.

DE NERITA AELIANI, IDEM.

AELIANVS longè aliter Neritam describit quàm Aristoteles, ut ex eius uerbis liquet, quæ sunt huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur. eo maris ubi sordium uacuitas est, & tranquillitas uiget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. hæc Nerite appellatur. Hoc maximè ab Aristotelis Nerita differt, quòd illa magna sit, hæc parua. Nec mirum esse debet Aelianum ab Aristotele & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, id quod in plerisque facit. Ex paruitate, & formæ pulchritudine Aeliani Neritam esse colligimus eam quæ capiti præfixa est.

A

Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea, in margine candida. Quòd si quis Neritam inter Cochleas reponere uoluerit non ualde refragabor. B

DE NERITE COCHLEA, BELLONIVS.

Bellonij Nerites, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, dubito: genere saltem, si non specie, conuenire uidetur.

B Nerite quoque turbinati generis cochula, testam in anfractum intortam habet: qua penitus inclusa, nulla ex parte præterquam capite conspicua est.

A Viriis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigorneau uocari solet: apud quos tanta est huius pisciculi frequentia, ut summo prouentu indigenæ, dum æstus abscesit, magnos aceruos è saxis legant ac bulliant (*bullire faciant*,) carnemque è testis (quò leuius ferantur) eximant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autem quæ ex his conficiuntur, minio tincta esse dixeris: quod à rubro ipsarū papauere prouenit. Prisci enim (*Aristoteles, ut recitat Rondeletius*) Naticem siue Neriten, testam habere aiunt læuem, amplam, rotundam, buccino similem: papauere tamen non (ut Buccinum) nigro præditam, sed rubro. Est autem id papauer, excrementitiū quiddam, membrana obuolutum, omnibus testaceis generibus præcipuè esculentum. Natices sua saxa relinquunt mari tranquillo, ac sordibus uacuo, ut pascantur.

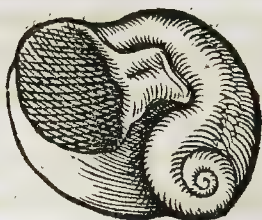

(F) Aristoteles audire eas & olfacere scribit: subterfugiunt enim piscatores, si uocem ediderint. In Mediterraneo mari, in quo æstus non ita reciprocantur, piscatores conchulas legentes in lintre esse oportet: quos si Nerites, quæ tunc saxo extra aquam hærent, senserint, tunc sese à saxo soluentes, in mare præcipites ruere conspexi: atque hoc quidem esse puto, quod Aristoteles ait piscatores Neritas legentes tacere, ne ipsos fugiant. Athenæus Anartes & Anarites uocat.

B Testam habent læuem, rotundam, exiguam, ut neque in Oceano, neque in Mediterraneo pollicis crassitudinem excedant.

F Huius autem carnes uulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potissimùm si cum cæpis etiam crudis comedantur.

COROLLARIVM.

Cancellum in Nerite Concha exhibui suprà in Corollario de Cancello, pagina 193.

A A recentioribus Nerite uel Nerita Latinè effertur, genere fœm. declinatione secunda, ut grammatice uel grammatica. ego Nerites masc. genere, declinatione prima, ut Anchises, dicere malim. Sic enim Græci semper usurpant, habet autem syllabas omnes longas in omnibus casibus, quamobrem paroxytonum semper est: excepto nominatiuo multitudinis penanflexo, Νηρῖται. sic enim scribendum est: quanquam euulgati quidam codices Græci id non obseruent. Ἠὲ καὶ ὄστρεα πόσσα, βυθὸς ἅτε βόσκεται ἅλμης, Νηρῖται, στρόμβοι τε, πελωριάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. Νηρίτης, cochlea est (κόχλος, Suidæ, κοχλίας Varino) marina. à uerbo νέω, νῶ, quod est nato, (*cuius futurum est νήσω, unde & νῆσος*,) fit νηρὸς, quod concauum aut humidum significat: ut νηρὸς ἰχθὺς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ κάθυγρος. (Apud Hesychium quoque legimus: Νηρίδας, τὰς κοίλας πέτρας. & Νηρὸν, τὸ ταπεινόν.) A νηρὸς autem deriuatur νηρίτης. nam si à Nereo fieret, ἐκ τοῦ Νηρεὺς, ut alii qui uolūt, penultimam per diphthongum haberet Νηρείτης, Suidas. sicut Ἀταρνεὺς, Ἀταρνείτης. ὅ δὲ Τεχνικὸς λέγει, ἀπὸ τοῦ Νηρέως εἶναι, Varinus. Neriten sanè concham à Nereo deo marino sic dictam, ratione non caret: quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco uti fingeretur: sicut & Triton: quem uisum auditumque in quodam specu Olysipponensis oræ concha canentem, Plinius refert. Nec ineptus ad hunc usum nerites uidetur, utpote amplus & buccino similis, Aristotele teste.

Nereus. Nereus (inquit Gyraldus) ex Mari & Terra natus, grandæuus & senior dictus, Græci ἁλιὸν γέροντα uocant, Nereidum Nympharū pater, mirificè laudatus ab Hesiodo in Theogonia. Huic hymnū Orpheus concinuit. Vxorem Dorida habuit: dictus ἀπὸ τοῦ νεῖσθαι, ut ait Phurnutus, hoc est à natando. Marinorum deorum princeps est Neptunus, & eo antiquiores Nereus & Oceanus. ¶ In Oppiani Halieut. lib. 1. Νειρίτης scriptum inuenio per ει. diphthongum in prima syllaba. Testata (inquit) animalia quædam in petris, alia in arenis pascuntur: Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί. Et rursus: Εἴτέ τι νειρίτης ἐλίπε σκέπας, εἴτέ τι κῆρυξ, de cancellis loquens uacuas sibi conchas quærentibus. Nerites Vuottono & Bellonio idem uidetur, qui & ἀνηρίτης

Anarites. & ἀνάρτης apud Athenæum dicatur: quibus cum ego facilè senserim. quoniam & nomen idē est, prima litera tantùm abundante in Anarite, ut solet hæc uocalis multorum uocabulorum initiis abundare: & genus quoque idem, nempe testaceum: & species, cochlea. & natura, adhærere petris. Vide suprà, pag. 320. inter Conchas diuersas. Apud Hesychium Νήριτος scribitur, ut ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his uerbis: Νήριτος, ὁ νηρίτης: est autem conchylium cochleæ simile, & (colore) uarium. Sed hoc modo scriptum adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioso, excellente, incomparabili: quo cum nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη. priuante particula & uerbo ἐρίζειν compositum. inde νηριτόμυθος, ᾧ οὐκ ἄν τις ἐρίσειε πρὸς μύθους. & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Hesychius Νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quē aliqui sic dictum accipiunt quasi νήριστον, ὃ οὐδὲν ἀνήριστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, Eustathius.) & adiectiuè, πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἁπαλόν. sed pro copioso & innumerabili usitatius est scribere νήριθμον,

νήριθμον, à νη, negatione, & ἀριθμὸς, quod est numerus. Ergo si quis Neriten cochleam à magnitudine, uel pulchritudine qua alias eiusdem generis excellat, nominatam uelit, bene est. ¶ Gaza pro nerite naticem reddit ex Aristotele, quoniam & natex Latinis à natando dictus uidetur, ut νηκτης Græcis à νέω, νήχω, sicut è Suida retuli. *Natex.* Naticem piscem leges apud antiquos per t. non per r. & uidetur à natando dictus, Festus mox post Naricam piscem diuersum. ¶ Neriten qui accolũt sinum Adriaticum etiam nunc antiquo nomine appellant, Hispani Caragolum, Gillius. Quidã Gallicè interpretatur Petit Limasson de mer, id est paruam cochleam maris. Hispani cochleam marinam in genere uocant Alméia, uel Caracól de la mar. Itali quidã neritas, Naridole. Germanicè circunscribemus, Ein Meerschnecken art / hat ein runde grosse schalen / nit schmal vnd langlacht wie die Strombi genañt / die wir Straubschnecken nennen mögend.

Natices, ut & reliqua turbinata, operculo quodam congenito carni patulæ apposito clauduntur, Aristot. B Rotundiorem esse nerites testam, quàm sit turbinis, hinc apparet: oblongiorem enim formam recipit cancellus ille concharum hospes, à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quàm qui neriten, Vuottonus. Testa quidem neritæ Aristotelis cum cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea uidetur. potest enim aërem copiosum capere, & innatare facilius, uentoq; impelli.

Rimis cauernisq; saxorum generantur, celeriq; incremento augentur, uertibula, glandes, & quæ per summa (*petrarum*) adhærent, ut patellæ, ut natices, Aristot. historiæ 5. 15. C

Et alibi: Natices qui capiunt non aduerso flatu, sed secundo adeunt, quoties escam persequuntur: nec uoce ulla, sed silentio agunt, utpote cum & olfaciant, & audiãt. nec fieri posse aiunt, quin subterfugiant, si uox proferatur. E

DE NERITE AELIANI, EX LIBRI DE ANIMAlibus 14. capite 28. secundum nostram interpretationem.

Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur. eò maris, ubi sordium uacuitas est, & tranquillitas uiget, & in saxis tum tectis mari, tum eminentibus modicè (chœrades uocant) nascitur. hæc Nerites appellatur, & duplex super ea narratur fabula: quas (ut accepi) referam. *Fabulæ.* Nam in longo opere modicè ad fabulas deflectere, tum animi recreandi, tum condiendi edulcandiq; sermonis gratia, nihil prohibet. Nereo (dæmoni) marino, quem ueracẽ *Nereus.* & minimè fallacem esse hactenus omnes prædicant, Doris Oceani filia (ut canit Hesiodus) filias peperit quinquaginta: quarum Homerus quoq; in Megaris poëmate meminit. Post tot uerò filias etiam filium unicum ei natum esse, non illi quidem authores sunt, sed uulgus piscatorum prædicat, cui nomen fuerit Nerites, hominum simul atq; deorum formosissimo: quo cum Venus etiam in mari se oblectârit, magno illum amore prosecuta. Cum uerò iam tempus fatale aduenisset: & Venerem dijs cœlestibus, iussu patris, inscribi oporteret: audio eam de mari exeuntem, Neriten quoq; delicias suas secum abducere uoluisse: illum uerò recusasse, quòd inter parentes ac sorores uiuere, quàm cœlo potiri mallet. Et cum alas etiam, quandocunq; libuisset, ad uolandum sibi producere (ἀναφύσαι) posset, hoc quoq; munus à Venere (ni fallor) acceptum, aspernatus neglexit. Quamobrem indignata Iouis filia illum in cochleam eiusdem nominis conuertit: comitem uerò & ministrum illius loco Cupidinem, ipsum quoq; iuuenem & formosum, sibi delegit: & alis, quas Nerites habuerat, eundem induit. *Metamorphosis.* Altera uerò fabula, Neptunum ait amasse Neriten, et pariter ab eodem redamatum esse: unde nomen & celebritas Anterotis (id est, Amoris mutui) inter homines exorta sint. *Altera fabula. Anteros.* & hunc Neptuni amasium, tum aliâs familiariter cum ipso uiuere solitum esse: tum currum eius & equos, si quando per æquora ueheretur, quàm proximè semper secutum, marinis bestijs omnibus sua celeritate superatis. Nam pisces cetacei, Delphini, Tritones, alijq; è penetralibus maris excitati, circumsiliendo currum, & tripudiando, (quod eos facere Homerus etiam in Iliade testis est,) omnes mox fessi desistebant, & relinquebantur à tergo. Puer uerò pergebat semper, fluctibus etiam ei (ob reuerentiam Neptuni) se submittentibus, & locum aquarum diuortio cedente mari: quòd Neptunus uoluisset tam præstantis formæ puerum, tum cæteris in rebus excellere, tum corporis habitu & uiribus præ cunctis florere. Solem igitur inquit fabula pueri celeritate commotum succensuisse, & in hocce Cochleæ genus uertisse. Quam uerò ob causam Sol iratus hoc fecerit, non exprimit fabula: uerisimile tamen est riualitate inductum id fecisse.

DE NIGRIS PISCIBVS DIVERSIS, DEQVE VENENATIS TVM NIgris tum alijs.

NIGRI pisces diuersi sunt, alij uenenati, alij non, ut dicemus. ¶ Ctesias in Armenia scribit esse fontẽ, ex quo nigros pisces illico mortem afferre in cibis: Quod & citra Danubij exortũ audiui, donec ueniatur ad fontem alueo appositum, ubi finitur id genus piscium. Ideoq; ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idẽ & in Lydia in stagno nym

pharum tradunt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è saxis, Styx appellata, quæ illico necat, ut diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus, letales & ipsos, quod non in alio genere mortiferorum fontium, Plinius. Ego cum ad Danubij fontem olim, in pago Doneschinga uocato, ulli ne pisces nigri aut uenenati illic caperentur aut noti essent, inquirerem, nihil tale cognoscere potui. Sed de nigris in Armenia uenenosis, quorum Plinius meminit, Aelianū quoq; audiamus: is libri de animalibus 17. cap. 31. ita scribit. In Armenia excelsum saxum auditione accepi permultam aquam emittere, atq; sub ipsum subijci fontem undiquaque quadratum, treis passus profundum, singulaq; eius latera stadij dimidiū occupare: & simul cum aqua pisceis frequenter excidere, cubiti magnitudine, tum maiores, tum non multò minores: & ex ijs partim delabi semimortuos, partim adhuc ualdè palpitantes emori. Et peruagatum est eos colore esse nigerrimos, & non aspectu insuaueis. Veruntamen si quid eorum uel homo uel fera bestia gustârit, statim mori. Propterea uerò Armenios quòd ferarum multitudine redundent, primum eos collectos ad Solis radios exiccare: deinde ne hausta piscium aspiratione graui & pestilenti, aut excitato inde puluere hausto, pereant, ore & naribus obturatis hoc piscium genus contundere, & in farinam redigere: & ad ficus admistas in ea loca, quæ maximè abundant feris, disseminare. Bestiæ primùm ut eas attigerunt, statim moriuntur. atq; ea fraude Apri, feræ Capræ, Cerui, Dorcades, Vrsi, Asini syluestres necantur. nam eiusmodi animalia ficuum & farinarum auidissima sunt. Iam uerò alio modo tollunt Leones, Pardales, Lupos. Nam in domesticarum Ouium & Caprarum discissum latus farinas ex ijs piscibus temperatas abdunt. Post uerò hanc escam ad eos alliciendos obijciunt. Ac cum eiusmodi quippiam Pardalis, Leo, Lupus gustarint, continuo moriuntur. Hæc Aelianus. ¶ Georgius Agricola libro 2. de natura eorum quæ effluunt ex terra, de aquis animantium generi mortiferis scribens: Quin quædam pestilentes aquæ (inquit) alunt pisces, qui etiā ipsi mortē afferunt in cibis: ut in Caria iuxta Idimum urbē. ibi enim cum nouus extitisset amnis, pisces lethales simul effudit, ut scribit Seneca. (*Vide suprà in fossilibus piscibus, pag. 443. al' non Idimum, sed Myndum legitur. Est quidē Idyma uel Idyme urbs Cariæ, et Idymus fluuius, Stephano: sed Myndus quoq; eiusdem regionis urbs est.*) Aqua Stygis ad Nonacrin (*quæ & ipsa pisces letiferos habet*) qualis sit, ex effectu intelligitur. quia enim Plinius scribit, profluentem lapidescere, non obscurè significat succo lapidescente esse infectam, ut iam antè dixi. Nec eadem res latuit Senecam, cùm de eâdem scribit his uerbis: Summa celeritate corrumpit, nec remedio locus est. quia protinus hausta duratur, nec aliter quàm gypsum, sub humore constringitur, & alligat uiscera. Quòd autem eadem aqua erodendo perrumpit uasa ænea & ferrea, multùm atramentosam esse colligimus, &c. Et paulò pòst: Sybaris aquas (unde equi potantes agitantur sternutamentis) atramentosas esse, ex eo perspicuum est, quòd eædem nigros faciunt, non tantùm boues & oues, sed etiam hominum capillos. atramentum enim sutorium, ut alia res acerba, nigrore tingit: ut acris, sternutamenta mouet, &c. Et mox: Ex amnibus quidam poti, oues nigras faciūt, ut Cereus Eubœæ, Melas Bœotiæ, Axius Macedoniæ, Peneus Thessaliæ, flumen quoddam in Galatia: aut tam bobus quàm pecoribus faciunt nigrorem, sicut Sybaris in Thurijs: atq; etiam homines qui eum bibunt, nigriore, duriore, magis crispo capillo sunt. In Ponto, inquit Plinius, fluuius Astaces irrigat campos: in quibus pastæ, nigro lacte equæ gentem alunt. Quanquam autem non facilè ex effectibus temperatio aquarum dignosci potest: tamen quia in aquis quibusdam nigris, quarū mistura nobis prorsus non est ignota, nigriores pisces sunt, hinc de ignotis coniecturam aliquam fieri posse arbitror. Sunt uerò salares subnigris maculis in Misena, & in riuis ad Crotendorfum, & in fluuiolo quem nigram aquam appellant. is Suarceburgum præterfluens in Muldam infunditur. Primò autem nigras aquas colorem contrahere uidemus ex folijs arborum putrefactis, quercus scilicet, ilicis, roboris, fagi, alni, & similium. riui autem id genus in maximis syluis fluunt: quorum aquas si solas potarent greges ouium, nigræ perinde ac pisces qui in ipsis uersantur, fieri possent. Deinde fluuij qui multas capiūt aquas palustres, nigri fiunt: ut Allera, qui in Visurgim influit: & Isa, qui in Alleram in tractu Luneburgensi: & Spreuus, qui in Hauelam. Aquæ autem pauco, & quod uix sensu percipi posit, atramento sutorio, & melanteria, alijsq; infectæ, tametsi ipsæ non uideantur esse multum nigræ, animantium lanas, setas, pilos nigros potæ efficere possunt, &c. Deinde docet aquas aliquas propter uim peculiarē quandam carere piscibus. Et mox: Aquæ multùm sulfuratæ, quales Anigri: multùm atramento sutorio infectæ, quales Ochræ, non alunt pisces, siue calidæ, siue frigidæ fuerint: modicè aut parum, alunt. sed coctis sapor non est bonus, Hucusq; Agricola. ¶ Sueui fluminis aqua nigricat propter alnorum copiam per quas fluit, ut cōijcimus: & pisces in eodem, præsertim gobiones, (*id est mustelæ, quas thryssias uulgò nominant,*) nigriores: & cute & carne densiore, palatoq; sapidiores. Idem fit in Varta flumine Bohemiæ, Iodocus Vuillichius. ¶ In Thurijs fluuius Lusias appellatus, tametsi perlucidos liquores habet, nigerrimos pisces tamen procreat, Aelianus de animalib. 10.38. ¶ Minyas uel Minyeius (quinq; syllabis) fluuius, qui aliàs Anygrus dicitur Geographo, pisces habet ἀβρώτους, hoc est minimè edules, &c. Varinus in Μινύειος. ¶ Genus est mustelarum piscium, quas nostri à nouem oculis (hoc est branchijs septenis, & oculis binis,) denominant, Neunaugen: harum species à cœno uocata Mürneunaugen, cæteris nigrior, in cibum admitti non solet. ¶ Salamandræ aquaticæ, non pisces, sed ueluti lacerti

Stygis aqua.

Aquæ denigrantes.

lacerti aquatici ſunt, parte prona nigricante, ſupina flaua: uenenoſæ. ¶ Piſces nigri, ſed optimi ſaporis, capiuntur (naſsis) in nigro flumine profundiſsimoq́; regionis Septentrionalis quam uocāt Kareliam, Olaus Magnus in Tabula Septētrionali ad literas F. f. ¶ Mugilis nigri ſuprà inter Mugiles, ex Rondeletio iconem & deſcriptionem dedimus. ¶ Iuxta Rutlingam Germaniæ oppidū amnis labitur, in quo Trutæ nigræ, punctis diſtinctæ rubentibus, capiuntur, ut audio.

DE NOVACVLA PISCE, RONDELETIVS.

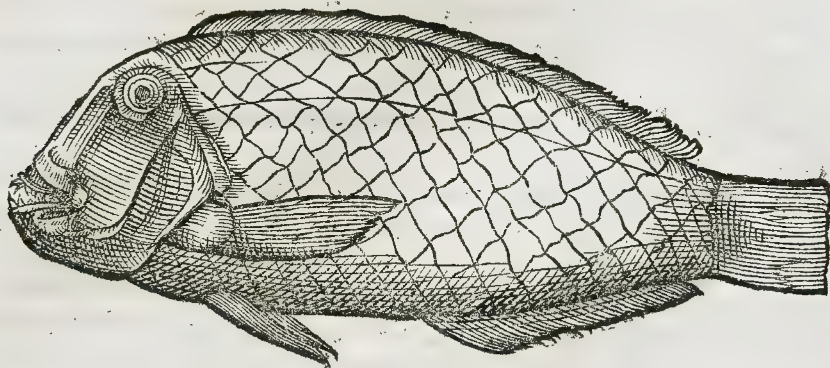

SVNT qui piſcem hunc, quem hic exhibemus, uerum erythrinum eſſe exiſtimant, hac (A) ratione moti, quòd colore rubro ſit, ſiue ruffo, pagri modo. At cùm corporis figurâ pagro diſsimilis ſit, & capite tantùm quodammodo ſimilis, ab his diſſentio, ſequorq́; in hoc piſce, uulgarem appellationem, quam ex Latina ſumptam arbitror: dicitur enim raſon, quæ uox nobis, & Hiſpanis nouaculam ſignificat: à Plinio uerò, qui ſolus ex ueteribus piſcis huius meminit, nouacula piſcis. Eius uerba ſunt: Nouacula piſce quæ tacta ſunt, ferrum olent: (Lib. 32. cap. 11.) nam in uulgaribus codicibus perperam locus hic legitur, eo quo citaui modo reſtituendus. & meritò quidem nouacula dicitur: eſt enim dorſo cultellato, quo maiorem nouaculam aptè repræſentat. Piſcis eſt marinus, ſquamoſus, palmi magnitudine, tres digitos latus, unum ſpiſſus. (B) capite pagrum quodam modo refert, poſteriore corporis parte bugloſſum. ore eſt paruo, dentibus acutis, magnis, & recuruis: oculis eſt paruis, à quibus deſcendunt ad os lineæ obliquæ purpureæ, & cæruleæ: ſquamis tegitur magnis rubeſcentibus. A capite ad caudam protenſa eſt pinna unica & continua: altera à podice, qui ori quàm caudæ propior eſt, ad caudam. In arena uiuit. (C) Piſcis eſt Rhodi frequens, & in Melita inſula, ex quo poſt Rhodum à Turcis expugnatam illuc migrarunt milites, qui Rhodij appellantur. Capitur & in Maiorica Minoricaq́; inſulis, inde à Pigno diſcipulo quondam meo ad me miſſus. Carne eſt tenera, & delicatiſsima, ac in illis inſulis, quas modò nominaui, ſummo eſt in pretio. Hæc Rondeletius. (F)

Aconias piſces Numenius apud Athenæum nominat, qui an Plinij Nouaculæ ſint, conſiderandum. acóne quidem Græcis cotem ſignificat, ad quam nouaculæ exacui ſolent. Olim Cornelius Sittardus medicus, piſcem, quem Rondeletius Nouaculam nominat, Romæ depictum, Pauonis nomine ad me miſit, pulcherrimis coloribus, quos ſcribendo aſſequi nequeo. Pinna dorſi colore aureo uel croceo flauet, ſpinæ in eadem, & ſuperiores interuallorum partes rubent. dorſum puniceum eſt. latera partim albicant, partim puniceo colore multùm diluto ſunt. Pinnæ ad branchias ſubluteæ. quæ ab ano ad caudam uſque tendit, flaua, ſpinulis fuſcis intercipitur, & lineis ex aduerſo eas decuſſantibus, ijſdemq́; tortuoſis, partim rubris, partim ſubcœruleis diſtinguitur. Caput totum lineis deſcendentibus inſigne eſt. ſynciput coloris punicei ſaturati eſt, lineæ eleganter cœruleæ: latera, hoc eſt, ſub oculis partes & branchiæ, albicant: lineæ cœrulei puniceiq́; coloris ferè mixti ſunt. Oculorum pupilla nigra, ambitus luteus. Piſcis hic Romæ rarò capitur. carnis eſt durioris & delicatiſsimæ. Pauonis quidem nomen alijs quoq́; piſcibus attribuitur, ut in P. elemento dicam.

NVBES ſecundum Ariſtotelem eſt piſcis in aqua uiuens, applicatus ad petram, à qua non diſcedit, nec ſeparatur, niſi per attractionem inſpirationis concitus, Author de nat. rerum. ego nullum huiuſmodi nomen apud Ariſtotelem extare puto: neq; animal aliud ferè, præter patellas & neritas, adhærere ſaxis.

NYMPHA, νύμφη, apud Athenæum ſemel legitur. Speuſippus (inquit) libro 2. Similium, ſimiles eſſe ſcribit, Aſtacum, Nympham, Vrſam, Cancrum, Pagurum.

DE AQVATILIBVS, IN QVORVM NOMINIBVS LITERA PRIMA EST O. VOCALIS.

OA TARICHA, ὠὰ τάριχα, Græci uocant oua piscium salita & inueterata; ut mugilum, capitonum, cyprinorum, sturionum: de singulis suis locis diximus. Vulgus hodie Cauiarium uocat. Vide in Corollario de Cephalo inter Mugiles: & in Capitone marino Rondeletij, ibidem. Aliud est Omotarichus, de quo in Salsamentis dicam.

OCVLATA is uidetur esse piscis, quem Plautus Ophthalmiam appellauit, Hermolaus. Vide supra in Melanuro.

OLISTHOS nominatur Oppiano Halieutic. 1. cum piscibus qui mare uicinũ fluuijs aut stagnis amant, ubi aqua dulcis & salsa miscentur, & cœnũ copiosum colligitur: ἐνθα νέμονται φορβῶν ἱμερτὴν, γλυκερῇ δ' ἁλὶ πιαίνονται Πηλαμύδες, γόγγροί τε, καὶ ὃν καλέουσιν ὄλισθον. Piscem à lubricitate dictum apparet. quærendum an idem forte sit Lubricus memoratus Ouidio inter litorales, hoc uersu: Lubricus & spina nocuus non gouius ulla. nisi quis hoc nomen potius epithetongouij faciat. Locus est mutilus, & uersus præcedentes aliquot desunt. An Olisthus lampreda est? nam & hic piscis lubricus est, & locis huiusmodi in mari eum gaudere puto, cum fluuios etiam ipsos subeat. quanuis eruditi quidam, ut Iouius & alij, lampredam non Lubricum, sed Lumbricum appellant.

OMOTARICHOS, id est salsi Thunni caro. Vide infrà in Salsamentis.

OMYDION & OMYS in Testudine sunt.

ONIAE cognominantur Scari quidam ab æolis diuersi.

ONOS Græcis est, qui Asellus Latinis.

ONYX, & Dactylus, & alijs nominibus Græcis appellatur, quem in Vngue describemus Elemento V. Alius est Onyx, id est Vnguis, odoratus, Purpuræ operculum; quem aliqui Ostracion uocant, teste Plinio. De eo dictum est suprà in Cōchylio, pag. 341. Rondeletij uerbis, & nōnihil in sequente Corollario: diceturq́; amplius in Purpura.

OPHIDION pisciculus est gongro similis, Plinius lib. 32. cap. 9. ut uetusti codices habent. nam in quibusdam minus uetustis Scombro pro Gongro legitur. Aestimandum relinquimus. Dubitandi causa fuit, quòd Ophidion à serpēte cognominatus est, ut gongro potius quàm Scombro similis uideri possit. Aristoteles serpētis genus pusilli nominat Ophidion. is & OPHIN thalassion, id est marinum anguē nominat, Hermolaus Barbarus. ¶ Kiranidæ codex manuscriptus, qualem habeo deprauatissimum, libro 1. Elemento Vij. Edonen piscem nominat, (& delectationem interpretatur,) qui aliâs Affidion dicatur. sed Græcè scriptum apparet, ἡδονὴν & ὀφίδιον. Arbitror autem Edonen pro Adonide scriptum. nam Adonis piscis (de quo multa scripsimus in A. elemento, pag. 14.) flauo est colore, ξανθὸς Oppiano, ὑπόπυῤῥος Athenæo: ab eodemq́; colore cirrhis & ceris uocatur: & Ophidij species una Rondeletio flaui coloris est. Plura de Ophidio protulimus suprà inter Asellos, pag. 105. ex Rondeletij & Bellonij obseruationibus: quibus nōnihil addidimus in Corollario 3. de asellis. Rondeletio suum Ophidion barbatum & maculosum est, uulgò Donzella, quod nomen aliqui etiam Iulidi attribuunt: uideri autem potest per aphæresin & diminutionem à Græco Adonis factum. Non soli igitur piscium cinædi, ut Plinius putauit, lutei sunt. ¶ Alius est piscis Nerophidion uulgò hodie dictus, nempe acus Aristotelis, uel typhle Bellonij.

Adonis.

Nerophidion.

OPHTHALMIAM piscem Plautus nominat. is uulgò Oculata dictus uidetur. Vide in Melanuro.

OPSON, ὄψον, id est opsonium, pro pisce per excellentiam dicitur. Athenæus lib. 7. Cum multus & uarius apparatus diuersorum ac grandium piscium esset, Myrtilus (unus ex dipnosophistis) dixit: Meritò amici cum προσφήματα (προσφάγια Suidas, [quod commune & è uulgò uocabulum esse Eustathius monet] quæcunq; igne parata, id est cocta, cum pane eduntur) omnia nominentur ὄψα, piscis tamē solus omnium propter suam in cibo excellentiam sic nominari obtinuit: propter illos nimirum, qui summam in hoc cibo lautitiam maximasq́; (ne dicam, insanas) delicias sibi quæsiuerunt, adeò ut præ piscibus reliqua gustare contemnerent. Hos igitur opsophagos, ὀψοφάγους, appellamus: qui piscibus inquam auidissimè uescuntur: non qui bubula satiantur, neq; φιλόβοιον aut φιλόμηλον, id est qui ficus aut mala appetat: aut φιλόβοτρυν, quem botri delectent: sed illos qui περὶ ἰχθυοπωλίαν, id circa pisces emendos uersantur. Non uerò me latet ὄψον propriè dici id omne, quod igne præparatur, coquitur aut assatur ad cibum: ut ita dicatur ueluti ἕψον, (quanquam aspiratio aduersatur. sed ab ἕπω quoq; fit ὀπαδὸς, & ab ἅμα forte amia piscis gregalis, Eusthatius:) uel παρὰ τὸ ὀπτᾶσθαι, (ὀπτᾶσθαι, Eusthatius.) Apud Suidam quoq; ὀψοφαγία nominatur: & ὀψοφάγος, λαίμαργος, ὄψα ἐσθίων. Philoxenus

loxenus Leucadius (inquit) adeò gulosus (opsophagus erat) ut palàm in balneis manum aquæ calidæ insertam assuefaceret ferre calorem, & similiter os aqua calida colluendo, ut à calore minùs offenderetur. Quinetiam coquos eum sibi conciliare solitum aiunt, (τοὺς ὀψοποιοῦντας ὑποποιεῖσθαι,) ut fercula quàm calidissima apponerent, quò solus ipse consumeret cum cæteri non possent assequi. Eadem de Cytherio Philoxeno tradunt, & Archyta, alijsque pluribus, &c. Descripsit autem hæc, sed non integrè, ex Athenæi primo Suidas. qui etiam uerbum ὀψοποιεῖσθαι, interpretatur ὄψα ὠνεῖσθαι, id est opsonare, opsonia emere. & authoris innominati hæc uerba citat: ἔναγχος οὖν ποιμέσι τισὶν ὀψοποιουμένοις, ἰχθῦς ἀπεδόμην. nos iam in ijs quæ ex Athenæo recitat, τοὺς ὀψοποιοῦντας, coquos interpretati sumus. Est & ὀψοπώλιον apud Suidam, forum piscarium, uel in quo alia etiam opsonia uenduntur. ὁ δὲ Ῥουτίλιος παρὰ τῶν ἁλιευόντων αὐτοῦ δήλων τριωβόλου τὴν μνᾶν τοῦ ὄψου, (deest uerbũ emebat,) καὶ μάλιστα τοῦ θυρσίωνος καλουμένου. μόρος δὲ ἐστι τοῦ θαλασσίου κυνός, Athenæus. Strabo lib. 3. de piscibus circa Turdetaniam loquens ὄψα nominat. γίνεται δὲ εὐπεπτότερον ἅπαν ὄψον, ταῖς σκευασίαις ἁπλῶς ἀρτυθέν: τὰ δὲ πετραῖα καὶ τῇ ἡδονῇ, ἁπλῶς σκευασθέντα, Mnesitheus. ὄψου πετραίου παρατεθέντος ποικίλου, Machon. Panis ab obsonijs appellatur ostrearius, Plinius 18. 11. Hippocrates generalius accipit: Quarto mense (inquit) obsonia sint ægroto, caseus, & carnes ouillæ: reliquo uerò tempore, cartilaginea, In libro de affectib. internis. Apud Athenæũ libro 8. cum Vlpianus ὀψάριον uocabulum à nemine usurpatum putaret, Myrtilus poëtarum aliquot testimonia adducit, qui ὀψάριον pro pisce protulerunt, Platonis, Pherecratis, Philemonis, Menandri, Anaxilæ. nam in Anagyro Aristophanis (inquit) ὀψάρια interpretatur προσοψήματα: ut & in Pannychide Alexidis. Est quidem diminutiuæ formæ nomen, quod tamen Tarentinus in Geoponicis simpliciter pro piscibus usurpat: neque enim solum τὰ μικρὰ ὀψάρια, uerùm etiam μεγάλα ὀψάρια dicit, non minùs ineptè ac si quis pisciculos grandes diceret. Suidas ὀψάριον, probè interpretatur ἰχθύδιον. ¶ ὀψαρτύτης, μάγειρος, Suidas. Timæus ait Ἀριστοτέλην ὀψαρτύοντα ὀψοφάγον εἶναι καὶ λίχνον, Idem in Δαιτρός. ¶ ὀψαρτυτική, μαγειρική. Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἀριστοφάνειος συνῆξεν ὀψαρτυτικὰς λέξεις, Idem. Opsartyticorũ authores memorantur Athenæo libro 12. qui non solùm de piscibus, sed alijs quoque diuersis opsonijs scripserint. Glaucus Locrus, Mithæcus, Dionysius, Epænetus, &c. Idem uersus aliquot ex Opsophagicis Philoxeni Leucadij refert, libro 1. Fortè & Ennij Phagitica, ex quibus uersus aliquot de piscibus refert Apuleius in Apologia, Opsophagica meliùs inscriberentur. Apicij de opsonijs & condimentis librorum, nonus Thalassa, id est Mare: decimus Halieus, id est, Piscator, inscribuntur. ¶ ὀψάρια δύο in Euangelio Ioannis pro duobus pisciculis legimus: ubi cæteri Euangelistæ ἰχθύδια habent. φίλιχθυς Athenæo idem qui ὀψοφάγος est, & per periphrasin περιπαθὴς τοῖς ὄψοις. Sic φιλόκρεως Eustathio, qui piscibus delectatur. Ichthyophagi necessitate quadam piscibus famem pellunt, quòd alia cibaria non suppetant: opsophagi consulto ad uoluptatem & luxum ijs se ingurgitant. ὀψάριον

Ex Eustathij in Homerum commentarijs: ὄψα τὰ τοῦ σίτου ἡδύσματα, διότι οὐχ ἕωθεν, ἀλλ' ὀψὲ τὰς τοιαύτας τροφὰς προσεφέροντο: ἢ μᾶλλον διὰ τὸ εἰς χρῆσιν ἐλθεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τρυφῇ, οὕτως εἴρηται τὸ ὄνομα. ὀψάριον, ὑποκοριστικῷ τύπῳ, ἐπὶ ἰχθύος ἀφωρισμένως, (ἰδίως κατά τινα ἐξοχήν,) ἁπλῶς δὲ ἐπὶ παντὸς προσοψήματος. ὀψοφαγεῖν, τὸ παρὰ τὸ δέον ὄψοις χρῆσθαι. Homerus Iliad. λ. κρόμυον ποτῷ ὄψον, id est cepam opsonium potus nominat, metaphora quadã. propriè enim pisces & caro opsonium est pani: quoniam cum illis plus panis & suauiùs consumimus: & sal tum pani tũ alijs cibarijs pro opsonio est. cepæ uerò & tragemata (id est, bellaria) dicta, quoniam sitibundos faciunt, & ad potum excitant, ποτῷ ὄψον ab Homero uocantur, ut Eustathius docet. Vt τέμαχος (inquit idem) non de quouis segmento, sed piscium duntaxat tomis dicitur: sic ὄψον sæpe absolutè pro pisce ponitur. Ab opso fit paropsis, παροψίς, τὸ τρυβλίον, genus uasis: Platoni tamen eadem uox genus quoddam opsonij uarium significat. Hinc etiam fit uerbum ὀψᾶσθαι. item εὐοψία, opsoniorum copia: ut ἀνοψία, eorundem inopia. ὀψωνεῖν (id est Opsonare) dicuntur, qui pisces, præsertim preciosos coëmunt: & qui eosdem in cibis absumunt, ὀψοφαγεῖν. contra quem luxum Athenis placuit senatui ut duos aut tres ὀψονόμους constituerent. οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ' ἐπὶ τυραννίδι, Aristoph. in Vespis de homine pisces preciosos & regios coëmente. τὰς Νηρηΐδας ὀψωνεῖν τις ἐκωμῳδεῖτο, διὰ τὸ πολυτελὲς τῆς τῶν ἰχθύων ἐξωνήσεως, Eustathius in Iliad. λ. Ab opsophago superlatiuus gradus est ὀψοφάγιστος: idemque apud Sophoclem intendendi gratia geminatus, ὀψοφαγίστατος. cuiusmodi & hæc sunt, βλακίστατος, λαγνίστατος, λαλίστατος, κλεπτίστατος. Socrates non ut uulgus hominum in cibis & condimentis, quò uel ederet uel biberet ampliùs suauiusque: sed in exercitio opsonij rationem collocabat. quare uesperi serò inambulãs, quid faceret interrogatus: respondit se opsoniũ pro cœna quęrere, ὄψον πρὸς δεῖπνον εὑρίσκειν. Socratem ferunt, quum usque ad uesperum contentiùs ambularet, quæsitumque esset ex eo quare id faceret: respondisse, se, quò meliùs cœnaret, opsonare ambulando famem, Cicero 5. Tuscul. Quoniam uerò opsonium ceu condimentum (ἥδυσμα) quoddam inuentum est, οὐκ ἐπὶ τὸν ἄρτον, οὐ μὴν οὐδ' εἰς πλεῖον (lego σιτίον. nam ut Eustathius alibi tradit, σῖτον genere neutro & σιτίον, cibum è frumento confectum uel panem significat. σῖτος δὲ ὁ ἀκατέργαστος) ne id quod Socrates in quendam immoderatiùs opsonio (τῇ ἐποψήσει) utentem, torqueri in ipsum possit: nempe, ὦ παρόντες, τίς ἡμῶν πρὸς μὲν ἄρτῳ ὡς ὄψῳ χρῆται, πρὸς δ' ὄψῳ ὡς ἄρτῳ; Vbi animaduertendum obiter tria uocabula, ὄψον, προσόψημα, ἐπόψησις, rem unam significare, Hæc omnia eodem in loco

Eustathius. Et alibi: Veteres (inquit) ὄψον communiùs acceperunt, posteriores (magis iam proni ad luxum) ad pisces contraxerunt, per excellentiam: ut uulgò etiamnum ὀψάριον pro pisce dictum indicat. Opsonatorem nunc uocãt, (ὀψωνάτορα,) opsoniorum emptorem, quem ueteres, ut Xenophon, ἀγοραστὴν: quod uocabulum communiùs (pro quouis aliquid emente) usurpatur. Aristophanes ὀψώνην nominauit. παροψωνεῖν uerbum Cratini est, προσαγοράζειν Alexidis, Athenæus: qui & Archestratum opsodædalum nominat, quòd circa opsoniorum structuram & apparatum curiosa eius peritia fuerit: sicut λογοδαιδάλους orationis poliendæ artifices appellant. Apiciũ (nepotum omnium altissimum gurgitem) Græci opsophagi cognomento insigniunt, Cælius. Opsophagos dici putat Xenophon, uel apud eum Socrates (libro 3. de factis & dictis Socratis) qui modico utantur pane, obsonio (*sic scribit per b. non per p.*) autem multo, Idem. Et alibi, Scitu dignum illud quoque, apud Eleos cultum quandoque Apollinem Opsophagi cognomẽto, uelut gulonem dicas. eius meminit Polemo, in ea quæ ad Attalum, epistola. Euenum dicere solitum accepimus, ignem uideri omnium bellariorum iucundissimum, Cælius. arbitror autem Græcè ab Eueno dictum esse ὄψων: quam dictionem non bellaria, sed opsonia uertere oportebat. ὀψοποιητικὴ τέχνη, nominatur à Platone in Gorgia. Alia quædam ad huius uocabuli philologiam pertinentia, quæ in Lexicis Græcolatinis uulgaribus annotantur, hîc prætereo. Plura etiam in Vocabularijs Latinis leges, Promptuario & alijs. Terentius alicubi pisces opsonij nomine intellexit.

Sunt & OPSOPHAGI (ὀψοφάγοι) pisces Oppiano dicti, Halieut. 1. degentes in petris, quæ plenæ sunt chamis & patellis. Rondeletius putat opsophagum, epitheton tantùm esse piscis alicuius, cuius nomen proprium ab Oppiano sit omissum.

ORATA. Vide Aurata.

DE ORBE VEL ORCHI, BELLONIVS.

A B EDVLIS non est piscis, Aegyptijs ex Nilo familiaris, qui à testis forma Græcis ὄρχις dicitur: neque ad aliud amplius capi solet, quàm ut illi eius pellem tomẽto impleant, & alienigenis diuendant. Capitur circa Saiticam præfecturam, uulgo el Saet dictam. Duo sunt eius genera, ambo rotunda, corio duro contecta, ut lagenam imitari uideantur: unde Græcum uulgus Flascopsarum, id est, lagenam piscem dixerunt. Piscem rotundum apud Plinium legas, sine squamis, (*atqui in icone quam exhibet squamæ pinguntur, & os nimis prominulum:*) totumque capite constare, contectumque durissima pelle: cuius notæ huic propemodum pisci conueniunt: quem antiqui testem ob rotunditatem, alij uerò orbem appellarunt. Venetum uulgus perperàm columbum nominauit.

DE EODEM, RONDELETIVS.

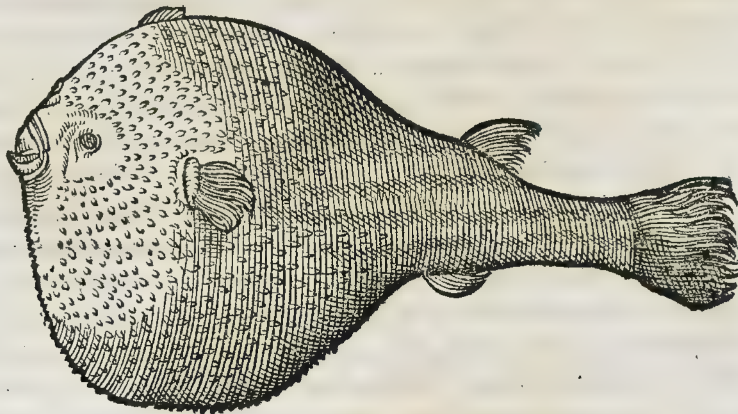

A ORBICVLATOS pisces uel orbes sic appello, quòd in orbem & rotundam figuram circumacti sint. Horum aliquot sunt genera: quorum primum ex Orientis, alia ex Septentrionis plaga delata uidi. Est igitur orbis primus is, qui à Venetis pesche columbo, (*Massarius Pastinacam, Venetis piscem columbum dici author est: & Rondeletius alibi, Galeum læuem Romæ similiter uocari,*) à Græcis quibusdam huius ætatis flascopsaro nominatur, quòd lagenæ figuram referat.

B In Nili ostijs capitur. figura est sphærica, si caudam excipias: prorsus à squamis nudus, unde eum hallucinatum fuisse constat, qui totum squamis opertũ exhibuit. Cute dura admodùm contegitur: quam asperã efficiunt aculei parui, quibus tota consperſa est. Ore est paruo, dentibus quatuor latis munito. Vnicum utrinque foramen, & pinnam unicam habet ad branchias caprisci modo: pinnulam aliam in prona parte prope caudam, aliam huic ferè respondentem in supina. (*Pinnulæ quam in summo dorso pictura ostendit, hîc non meminit. Bellonij quidem pictura nullam eo in loco habet: sed nostra magna, Corollario anteposita.*) Cauda in unicam & latam desinit.

F E Piscis hic esculentus non est; totus enim capite uel potiùs uentre constat: quare exiccatus & tomento

tomento uel alga oppletus, inter templorum anathemata, uel cubiculorum ornamenta suspenditur, cæli partem à qua flat uentus, rostro ad eam conuerso indicans.

Ex his omnibus perspicuum est piscem eum esse, qui à Plinio orbis dicitur, quanquam eo in loco pro orbis in exemplaribus quibusdam legitur orchis, id est testis, à figura etiam rotunda. Verba Plinij sunt: Durissimum esse piscem constat, qui orbis uocetur, rotundus est & sine squamis, totusque capite constat. Quæ omnia nostro orbi conueniunt: durissima est & propter aculeos aspera cute, cui cuticula alia tenuis subiacet. figura est rotunda, denique totus caput est: rostrum enim duntaxat paulùm prominet, reliquum exertum non est: uel, ut diximus, totus uentre constat & cauda. E mari Nilum subire constat: aiuntque uniones ex rore ore excepto concipere & parere, quod falsum esse existimamus. A Lib. 32. cap. 2. C

DE ORBE SCVTATO, RONDELETIVS.

SCVTATVM Orbem uocamus quem hic exhibemus, ut à superiore & alijs orbiculatis distinguatur, cuius nominis imponendi causa fuit os illud scuti forma, quod ea in parte, in qua in terrenis animantibus pectus est, sterni uice habet. Sunt qui scutiferum appellant: qua appellatione inductus quidam (*fortè in libro de nat. rerum, aut alio simili: ubi figuræ animalium pleræque omnes falsæ sunt, non naturæ sed picturæ monstro. Sed Albertus militem marinum, scutatum, & ueluti galea opertum longè alium facit, è Testudinum genere, Barchoram & Zytyron uocans atque describens libro 25. de animalib.*) pro scutifero pisce, ridiculè hominem capite galea operto, scutum manu tenentem depinxit. Holandi apud quos piscem hunc uidi, Suetolt, alij Busolt (meliùs Snotolf) nominant à muco quem ore emittit.

Est igitur hic piscis corpore terete, mucoso, capite magis exerto quàm superior: oris scissura maiore, dentes in eo sunt plures & minores. oculi parui, & exquisitè rotundi. Branchiarum rimam multò maiorem habet: infra has, pinnas duas. Subest pro sterno os illud, quod scuti specie esse diximus. Neque prona neque supina parte pinnas habet, cauda in unicam latam desinit. A capite ad caudam usque ossa oui figura disposita sunt, inter quorum interualla aculei interiacent. B

Piscis est rarus & non edulis.

DE ORBE ECHINATO SIVE MVRICATO, RONDELETIVS.

TERTIVM Orbis genus quod etiam in Septentrionali Oceano capitur, manifestis notis ab alijs dissidet, nempe aculeis plures cuspides habentibus, cui ob id echinati siue muricati nomen dedimus. Echinus enim asperum & hirtum significat, unde echinati calyces castanearum Plinio. Nuces (inquit) uocamus & castaneas, quanquam accommodatiores glandium generi: armatum ijs echinato calyce uallum, quod inchoatum glandibus. Muricati uerò nomen à muricibus deducitur. Sunt autem murices machinulæ ferreæ, quadrati figurâ, quæ dolosè aduersus fures, aut hostes in terram conijciuntur: quia in quancunque partem incubuerint, unũ aut plures aculeos transituris infestos protendunt. (*De quibus diximus suprà in Muricibus conchis, Elemento M.*) Ab his orbes muricatos appello ob aculeos. A Lib. 13. cap. 23.

Muricatis igitur aculeis totus hic orbis riget, ut manu tollere nõ possis, nisi cauda extrema apprehẽsa. Capite est multò minùs exerto quàm proximè descriptus: corpore magis rotũdato & maiore, in quo nullæ sunt pinnæ prẽterquàm in cauda, quæ in unicã desinit. Sunt qui hystricẽ ab aculeis nõ ine- B A. Hystrix.

Sagittarius. Lib.11.cap.50. ptè appellent. Possēt etiā nōnullis uideri Aeliani sagittarius, quē rubri maris piscē esse scribit. Sagittarius in eo mari procreat, & quoniā herinacei speciē & similitudinē habet, firmis & bene longis armat aculeis. Sed de hac re iudicēt ij, qui maris rubri pisces uiderūt, nihil temere de rebus parum cōpertis affirmare uolo.

COROLLARIVM.

Effigies primæ speciei Orbis Rondeletij, quā ad sceleton huius piscis Francfordiæ olim delineari curauimus.

Pliniani codices nostris temporibus uulgati, omnes piscis rotundi nomen qui totus capite constet, sine squamis, habent Orchis: sed Isidorus, & alij, ut Aggregator, legerunt Orbis. ¶ Venetijs piscem Columbum uulgò nominant: & qui sceletos in Germania uendunt aut ostentant institores, columbam marinam. Angli **Lumpe**: quod nomen per aphæresin à columba factũ *Anglica et Germanica nomina.* coniiciebam olim: sed admonuit me uir quidã Anglus eruditus, **Lumpe** à sua gente uocari massam rotundam, informem, cuiusmodi ferè hic piscis sit. nostris hoc uocabulum id significat quod Græcis ῥάκος, id est linteum attritum, uestem laceram, centonem. Mustelæ etiam fluuiatilis genus aliqui **Lump** appellant, ut suprà dictum est. Eundem uel prorsus, uel genere saltem puto esse piscem, qui inferioribus Germanis, (Hollandis, & circa Antuerpiam, & alibi) **Schnottholf** uel **Snottolf** dicitur, id est Mucosus. nam **Snot** Hollandis, sicut & Anglis, idem quod nobis **Schnuder**, hoc est mucum & pituitam uiscosam significat. piscem esse ferunt cinereo colore, carne prorsus mucosa, ut nihil quàm mucus uideatur. In alijs oræ Germaniæ locis, ut circa Suerinum, uel similem, aut eiusdem generis speciem **Seehaß** appellant, id est leporem marinum: qua ratione, nescio: nisi fortè à forma oris. Veterum quidem Lepus marinus longè alius est. ego **Seehan**, hoc est Gallum marinum potius nuncuparem: quòd eius sceletos, ut scribit Rondeletius, suspensus, à qua parte uentus spiret, rostro ad eam conuerso, indicet: sicut Gallus auis tempestatis mutationem cantu denunciat. unde & Lyram Rondeletij, Germani similiter uocant **ein Seehan**. ¶ Apuleius Apologia prima inter alios pisces Caluariæ marinæ meminit, ex Ennio *Caluaria.* ut coniicio. fuerit autem is fortè quo de agimus. neq; enim alium inuenio, qui ad cranij formam, magnitudine, rotunditate, & dentibus humanorum similibus, magis accedat. Lusitanicum quoque nomen Talparie, inde corruptum uideri potest. ¶ Physa à Strabone & Athenæo inter Nili *Physa.* pisces memoratur; nomine, ut apparet, ab inflatione facto. & quoniam Orbis quoq; in Nilo capitur, ut Bellonius ac Rondeletius affirmãt, idemq; uesicæ instar inflatæ est, physam appellari quid uetat? Grammatici physan (à recto φυσά, ῶ) interpretantur follem, utrem, flatum, aërem, pharetrã, & Nili piscem. ¶ Ante annos aliquot Gallus quidam homo doctus, per Asiam & Aegyptum peregrinatus, cum in colloquium mecum uenisset, Coracem (id est Coruum Græco nomine) mi *Corax.* hi appellabat piscem, totum globosum, excepto rostro prominente nigro, & cauda exigua: corpore subalbo: quem Galli ballam, id est pilam, à figura uocitarent. Sed ille Coracis nomen huic pisci aut ipse finxit, aut fictum ab alijs accepit, à rostri nimirum figura aut colore. nam ueterum Grecorum Corax longè alius est, ut suo loco C. elemento, ostensum est.

Sceletos piscis illius quem delineaui, Francfordiæ olim mihi uisus, planè ad caluariam, seu pi- B lam ligneam, qua in ludo pyramidum dicto utuntur, rotunditate & magnitudine accedebat: aculeis plurimis, breuissimis, asperis, echini instar, refertus. dentibus in ore binis, magnis, candidis. extensa retrorsum cauda (ut aliorum piscium) ad palmi minoris longitudinem. Talem institores quidam septem uel octo drachmis indicabant. Is quem Angli **Lumpe** indigetant, lautissimus & pinguissimus est, ut audio: frequens in Anglia. cutis ei detrahi solet. Rubens colore infantis recens nati laudatur: albus non item. Sanguinem habet copiosum.

Sunt & aliæ non positæ à Rondeletio, huius piscium generis species: quas omnes si quis orbis communi nomine propter figuram orbiculatam & mucrones in cute eminentes complecti uoluerit, permittemus. quanquam prima species, quæ dentes quaternos planos ostendit, hoc nomine dignior uidetur. quæ & sola, ni fallor, in cibum uenit: reliquæ fortè, propter mucum & pituitam qua abundant, non item: dentibus etiam, oris specie, alijsq; notis diuersæ. eas uulgò **Snotolf**, quasi myxinos & mucones appellant Germani. de quo nomine plura dixi suprà in Corollario Leporis mar. A. pag. 566. Ex ijs speciem unam, qualem ab amico quondam accepi, ad uiuum (ut aiebat) depictam, hîc apposui.

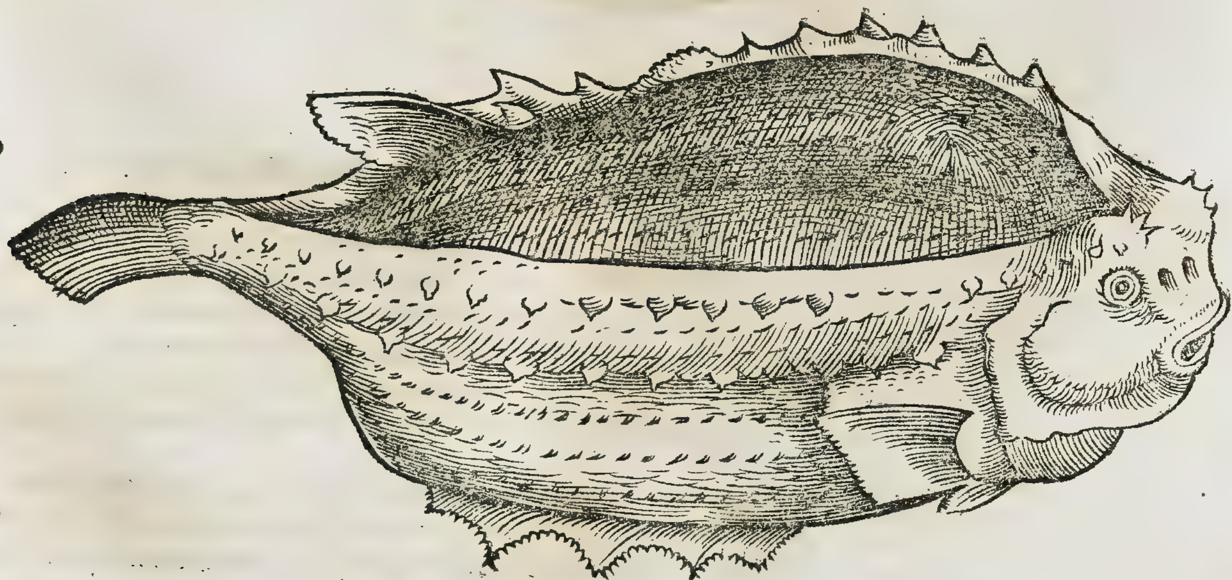

Color in huius piscis effigie erat, circa dorsum, qualis in terrestribus ranis uidetur: circa latera & inferiùs, ex subcœruleo & uiridi permixtus. Antuerpiæ cinereo colore capi audio.

Aliud etiam genus oblongum Adrianus Marsilius à Dongen pharmacopola Vlmensis ad me misit, depictum ad sceleton, non marini quidem Leporis, sed Snotolfi nomine: quem breuiter describam, quantum ex icone apparet, siue ea omnino naturalis, siue aliquid etiam in ea artificiosum est. Longa est dodrantem & palmos duos. lata palmo uno, circa medium præcipuè: ad caput attenuatur, sed magis ad caudam: dorsum medium fastigiatur. punctis notatur uarijs, subrotundis, & eminentijs exasperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digestis per interualla. Oris aperti hiatus figuram ferè oualem refert. Pinnæ ad branchias binæ: una in fine dorsi, altera in fine uentris, inter quas corporis pars extrema ueluti discreta & articulo distincta uidetur. cauda tripartita, siue natura, siue potiùs arte. Mucosus admodum est, inquit Marsilius: non osseum, non carneum quicquam habet, mucoso tantum lentore expletur. captu difficillimus. nam ubi hamum uel retia senserit, suum illum mucum euomendo, lubrica reddit omnia, contractóque in orbem exuuio prosilit, Hæc ille. Mollem quidem & mucosam carnem, & eminentias trigonas, cum alijs Snotolfis communes uidetur habere. Pictura eius hæc est.

Orthragoriscus Rondeletij, & altera eius species à nobis exhibita, commune aliquid cum prima specie Orbis habere uidentur, corporis rotunditate ferè, & dentibus latis planisque, &c.

DE ORCA, RONDELETIVS.

In Rondeletij icone latitudo ferè dimidia est ad longitudinem. At Orca Bellonij longior, Delphino similior, & rostro resimo est, &c. Vide suprà in Delphino, mox post numismata ex Bellonio posita, pag. 403. item ex Olai Magni Mappa, Balænam cum adiuncta Orca, pag. 137. Sed huius picturas reprehendit Rondeletius, ut dicemus.

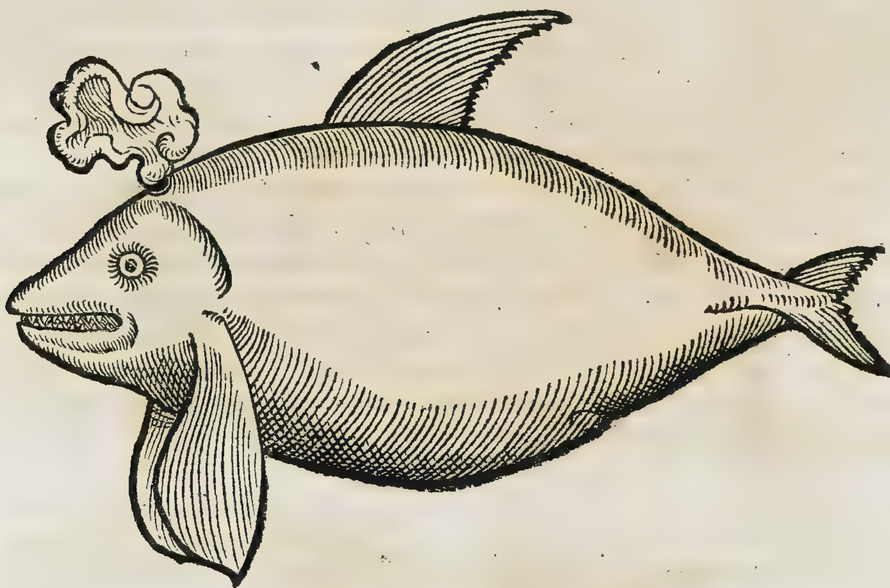

A ORCA ex beluarum marinarum est genere, cui nomen positum est à uasis olearij siue uinarij similitudine, quod tereti (*rotundo*) est, & uniformi specie. eo hodie in Prouincia & Gallia Narbonensi ad hauriendam & seruandam aquam utimur, & parum mutato nomine dorgos uocamus, quasi orchos, id est, orcas. Talis est huius beluæ figura: nam toto corpore est ualde crasso & rotundo, extremis non ualde prominentibus & tenuioribus. Santones espaulars uocant, ab humerorum seu potiùs scapularum latitudine & crassitudine.

B Est igitur orca rostro, & fistula, pinnis & cauda delphino similis, corpore uigesies (*quater aut quinquies, Bellonius in libro Gallico*) crassiore, potissimùm circa uentrem. Dentes habet ualde latos in acutum desinentes, serratos.

D Dentibus balænam persequitur: quam quum mordet, ueluti mugitum tauri à canibus comprehensi cogit edere. Quam ob causam nautæ qui piscatus causa in nouum orbem nauigant, barbaros rogant, uel si liceat, imperant, ne orcas lædant, aut uenentur: quoniam orcarum opera balænas,

Belluas] alias persequitur.

lænas, phocas, aliasque beluas capiunt. Orcæ enim truculentis dentibus beluas alias impetentes, maris gurgites cogunt relinquere, & ad litora confugere, quas illic sagittis telisque alijs interficiũt. Ex quo colligere licet uerum id esse, quod de balænarum & orcarum pugna Plinius lib. 9. cap. 6. literis mandauit. Balænæ (inquit) & in nostra maria penetrant. In Gaditano Oceano nõ ante brumam conspici eas tradunt, condi autem æstatis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere. Hoc scire orcas infestam his beluam, & cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ, dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac uitulos earum & fœtas, uel etiamnum grauidas lancinant morsu, incussæque ceu Liburnicarũ rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tũc quidem & utero graues, pariendiue pœnis inualidæ, solum auxilium nouêre in altum profugere, & se toto defendere Oceano. Contrà orcæ occurrere laborant, seseque opponere, & cautium angustijs trucidare, in uada urgere, saxis illidere. Spectantur ea prælia ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu uentis, fluctibus uerò ad anhelitus ictusque quantos nulli turbines uoluunt.

Orcarũ pugna cõtra balænas.

Ab huius beluæ similitudine puto prægrandes Oceani naues ourchez uocari. H.a.

Fuit aliquando in ea sententia uir quidam doctus, ut eam beluam quam depinximus, xiphiam esse crediderit: sed xiphias rostrum prælongum habet ensis specie, non dentes: hæc uerò dentes infestissimos & maximos. quare xiphias esse non potest, id quod etiam ex ijs quæ suo loco de xiphia diximus clarius fit. A

Xiphias alius piscis est.

Rursum hîc turpiter impegit autor libri de aquatilibus, qui orcam & orcynum confundit ex Oppiano lib. 1. ἁλιευτικῶν. quod falsum esse docet Oppiani uersus, qui orcynum cum thunnis numerat. Θύννοι μὲν θύνοντες ἐν ἰχθύσιν ἔξοχοι ὁρμῇ, Κραιπνότατοι, ξιφίαι τε φερώνυμοι, ἠδ' ὑπόροπλον ὀρκύνων γένος. *Sed in Thunni historia, Elemento T. quisnam sit uerus Orcynus, liquidò apparebit.*

Contra Bellonium, Orcynum thynnis cognatum esse, ab orca bellua diuersum.

DE EADEM, BELLONIVS.

Orcam (ὄρκυνον Oppianus uocat) inde dictam aiunt, quòd eius capitis ac caudæ extrema in uasis eiusdem nominis figuram gracilescant, corporis autem crassitudo uastè per medium intumescat: Vulgus nostrum (fortassis ex eodem argumento) utrem uocauit, une Ouldre. Dubium est an Strabonis ὄρυξ huic respondeat. Constituit enim Orygem inter cetacea maiora, qui ab Oryge Aegyptio quadrupede Gazella uulgò dicto, suum fortasse nomen mutuatus est. A

Cæterùm Orca, piscis est cetacei generis, crassa admodum corporis compage, reliqua quæ ad nos perueniunt cetacea, præter Balænam, facile excedens: ut alteram (quæ minor erat) octingentarum librarum pondus, alteram uerò plus mille libras excedere aliquando uiderimus. maiorem pedes ampliùs quàm octodecim longam, crassam autem per medium decem & ampliùs: alteram porrò duodecim tantùm pedes longam, crassam autem pedes sex. Ambæ (*ambas*) Delphino ac Tursioni ita similes, ut non solùm Marsuini nomen sibi uulgò uendicent, sed & pro Marsione publicè exponantur. Orca, cute quasi corio integitur, admodum glabra ac politissima, ad dorsum liuente, ad uentrem albicante. Pinnas habet utrinque unam, pusillas quidem, si cum corporis magnitudine conferantur: quemadmodum oculos etiam paruos: tertiam gerit alam (*aliam*) in dorso erectariam, Delphini ac Tursionis more, caudam lunatam, ac multùm latam, ut mediam ulnam distenta excedat. Rostro est simo, sursum repando: cuius labri inferioris tanta est crassitudo, ut à superiore seiungatur, dum piscis pronus est, idque quadraginta truculentis dentibus armauit natura: quorum anteriores obtusi & graciles, posteriores acuti & crassi sunt. Cætera Delphino similis est, masculusque pudendum in medio uentre reconditum gerit: quòd si unguibus primùm, deinde digitis exeras, (*extrahas,*) duorum pedum longitudinem excedere comperies, in mucronem attenuatum. Fœminæ pars uerenda, ano uicina, muliebribus respondet: ad quam utrinque ad duorum digitorum interuallum (quemadmodum Delphino ac Tursioni) quædam sunt foramina, in quibus mammarum papillæ delitescunt. Cæterùm de interna huius piscis anatome multa persequerer, nisi ea ad Delphinum ac Tursionem accederet: dempto liene tamen, qui contra ipsorum formam, unico orbiculari globo in placentæ formam effictus, neque ullo pacto distincto similis est. B

COROLLARIVM.

Petrus Gillius Capitoleum uulgò dictam belluam, balænam potius quàm orcam (contra Iouij sententiam) esse arbitratur: Rondeletius uerò eandem nec orcam, neque balænam, sed physeterem. Vide suprà in Corollario de Balæna A. pag. 136. Sunt qui marinas orcas à Strabone orygas uocari rentur, Hermolaus: suam tamen cuique existimationem relinquo, Massarius. Meminit autem orygum Strabo libro 3. In mari extero (inquit) cete & plura & maiora fiunt: circa Turditaniam uerò imprimis, ubi fluxus atque refluxus augentur: quæ causa nimirum & multitudinis & magnitudinis est, propter exercitationem: ut oryges, (in Græco est genitiuus pluralis ὀρύγων,) balænæ, & physeteres. ὄρυγξ pro pisce apud Hesychium & Varinum scribitur: ego sine γ. malim. ¶ Capitoleum uulgò dictum aliqui Balænam ueterum putant, Iouius orcam, Rondeletius physetêrem. Vide infrà in Physetêre. ¶ Bellonius Gallicum (sed originis Germanicæ) Marsouin nomen, commune phocænæ, delphino & orcæ (quam tamen Galli priuatim Oudre nomi-

A — *Oryx.* — *Capitoleus.*

nent) Bellonius facit in Gallico libro de piſcibus, ita ut ſubſtãtiuum unum tribui poſsit omnibus, adiectiuo ſingulis ad indicandam magnitudinis differentiam appoſito. phocæna enim paulò minor eſt delphino, orca longè omnium maxima. Vide ſuprà in Corollario de delphino A. pagina 389. Ergò orcam Germanis interpretabimur ein **Vterfiſch / Vterwal / Schlauchwal / Walſchwein / groß Meerſchwein.** Memini quidem Olaum Magnum tradere, genus ceti, quod **Springwal** Germanis Noruegis nuncupatur, (quaſi dicas ſalientem balænam, à uelocitate,) ab alijs balænam, ab alijs orcam exiſtimari: cui altus quidam & latus ſupra dorſum mucro emineat: qualem belluam pictam ex Olai tabula dedimus ſuprà in Corollario de balæna, pag. 137. hac inſcriptione, Balæna cum adiuncta orca. ſed pleraſq; omnes cetorum in ea tabula picturas abſurdè pictas arguit Rondeletius, cuius uerba hac de re nos ſuprà in Leonino monſtro poſuimus. Orcas, (*Orca*,) duabus alis ingentibus uelitat (*uelificat*) ſuper maria, terrorem potiùs quàm periculum triremibus afferens. atq; hæ ambæ (*alæ forſan extenſæ*) prætorias domos uaſtitate quandoq; æquant. Vnde luſus ille Lucianicus in ueris narrationibus, Cardanus libro 10. de Subtilitate. Et mox: Eſt in eodem mari (Getico) orcadis (*orcæ*) genus quoddam, gibbero & agilitate inſigne, **Springual** uocatum: ob magnitudinem autem immenſam è genere orcadum eſſe creditur. piſces enim maximos & incredibilis uaſtitatis orcades uocant, ſimili nomine inſularum quę Britanniæ in Oceano adiacent, Sic ille. Sed inſulæ Oceani illæ Orchades dicuntur, ὀρχάδες: belluæ uerò marinæ, Orcę: quarũ Græcũ nomẽ, niſi ὄρυγες Strabonis ſint, ignoratur. ¶ Bellua **Whirlepoole** ab Anglis dicta, quę per caput aquã eijcit: quarũ duę aut tres in Thameſi fluuio captæ ſunt anno Salutis 1555. orca an phyſeter ſit, Angli inquirant. ¶ Channa piſcis à noſtris ruſticè dicitur orcana, Niphus Italus.

B Orcæ teretes ſunt atq; uniformi ſpecie, unde & uaſa dicta, Feſtus. Bellonius in opere Gallico de piſcibus plura ſcribit de orcæ nominibus, magnitudine, forma, partibus cùm exterioribus tum interioribus, libri primi duobus ultimis capitibus: & rurſus libri 2. cap. 10. & 11. Sed ea ferè omnia, in ijs quæ Latinè ſcripſit, in compendium contraxit.

C Orca magnitudinis immenſæ eſt: & ipſa quoq; fluctum aquarum, ut phyſeter, adeò in altum reflat, ut perinde ac fumus eiaculantis bombardæ procul ſpectantibus eſſe uideatur, Maſſarius.

D Orca cum uult balænis occurrere, anguſtijs ſaxorum, quibus permeaturæ ſunt ſeſe opponit. De pugna harum beluarum lege Oppianum libro 5. Maſſarius. Nos ſuprà pag. 137. picturam ex Olai Magni tabula dedimus, qua orcam repræſentat perſequentem balænam.

E Orca in portu Oſtienſi uiſa eſt oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum, inuitata naufragijs tergorum aduectorum è Gallia, ſatiansq; ſe per complures dies, alueum in uado ſulcauerat, accumulata fluctibus in tantum, ut circumagi nullo modo poſſet: & dum ſaginam perſequitur, in littus fluctibus propulſa, eminente (*aliàs, emineret*) dorſo multùm ſuper aquas carinæ uice inuerſæ. Prætendi iuſsit Cæſar plagas multiplices inter ora portus, profectusq; ipſe cum prætorianis cohortibus populo Ro. ſpectaculum præbuit, lanceas congerente milite è nauigijs aſſultantibus, quorum unum mergi uidimus reflatu beluæ oppletum unda, Plinius.

Orca retibus capta nihilò ualentior eſt quouis alio exiguo piſce: præſertim ſi cauda eius impediatur. pinnas enim habet nimis paruas comparatione ſuæ molis: itaq; cum iuuare ſeipſum, & corpus ſuum aliqua ui impellere aut eiaculari nequeat, remanet infirma: & ſi diutiùs reti detineatur ſub aqua ſuffocatur, ut & alia propriè dicta cete quæ pulmones habent ac reſpirãt, Bellonius.

H.a. Orca genus eſt uaſis. Ceruſſa uſta caſu reperta eſt incendio Piræi, ceruſſa in orcis cremata, Plinius 35. 6. quem locum explicans Hermolaus: Orcam (inquit) Probus in illo Perſij uerſu, Anguſtæ collo non fallier orcæ, interpretatur amphoræ ſpeciem. Omnino ueteribus & uinarium, et olearium uas erat orca. item ſalgamarium, ut in quo fici quoq;, ut Plinius inquit, aſſeruabantur. item ſalmentarium, hoc eſt ſalſamentarium. Tanta fuit (uaſorum precioſorum Pompeij) multitudo, ut peculiare theatrum trans Tyberim hortis expoſita occuparent, Idem Plinius lib. 37. ca. 2. ubi rurſus Hermolaus: Legendum orcis, non hortis. Orcæ gemmis pigmentiſq; fœminarum, (*hoc puto ſine authore dicit:*) item ficis dicantur. Feſtus: Orcæ, genus beluæ marinæ maximum: ad cuius ſimilitudinem uaſa ficaria (*uinaria, in noſtris codicibus Feſti*) orcæ dictæ. ſunt enim teretes atque uniformi ſpecie. Probus non uniformi, ſed amphoræ ſpecie: ut in alterutro ſit error. Flauius Vopiſcus in Aureliano de Phagone: Bibebat (inquit) infundibulo appoſito, plus orca. ¶ Simplex è dulci conſtat oliuo, Quod pingui miſcere mero, muriaq; decebit, Non alia, quàm qua Byzantia putruit orca, Horatius 2. Serm. Quòd ſæpe ubi conditum uinum nouum, orcæ in Hiſpania feruore muſti ruptæ, Varro de re ruſt. lib. 1. Anguſtæ collo non fallier orcæ, Perſius Sat. 5. ubi grammatici: Orca (inquiunt) uas aleatorium eſt, quò coniecti agitatiq; tali emittuntur in tabulam aleatoriam. Alij orcam uas fictile interpretantur, lata aluo, anguſto ore ac fundo, longiori collo: in quam inter ludentes pueros qui nucem iniecíſſet uictor erat. ¶ Vbi copia ficorum abundat, implentur orcæ, in Aſia cadi, &c. Plin. lib. 15. In orcas bene picatas meridiano tempore calentem ficum condere, Columella lib. 12. cap. 15. ¶ Cyminum, fœniculum, rutam, mentam in orculam condito, Cato de re ruſt. Mænaq; quòd prima nondum defecerat orca, Perſius Sat. 5. Cælius Calcagninus de talorum ludo ſcribens, Ad ſummouendas, inquit, aleatorum fraudes, qui

ſubdola

ſubdola manu uti callent: inſtitutum eſt, ut in conditorio, ſeu tu pyxidem mauis appellare, repoſiti tali promerentur in abacum: id conditorium Perſius orcam, ſumpta ex monſtro marino tranſlatione, appellauit. Sic & Pomponius poëta Bononienſis, Dum contemplor orcam, taxillos perdidi, Hæc Calcagninus. ¶ Oryx ſcaphij genus eſt; Vide in Oryge quadrupede H. a. Ad Latinam dictionem orca, accedit proximè Græca ὕρχη. Ὕρχας, κεράμια ἀγγεῖα, ὑποδεκτικὰ ταρίχων, δύο ὦτα ἔχοντα, Suidas. Ὑρχ. Εἰ δὲ καὶ Ἀριστοφάνης ὠνόμασεν ὑρχὰς (malim ὕρχας, paroxytonum) οἴνου, δηλοῖ μὲν ἡ λέξις τὸ πλουτικὸν τοῦ βίω (lego βίκω. nam βῖκον, paulò ante inter uaſa uinaria numerauit) κεράμιον. ἔστι δὲ Αἰολικὸν τοὔνομα, Pollux. Orcam uas Germanicè interpretor, **ein Weinuaß**, fortè etiam **ein ſtanden**, quod eſt ſolium, & Hiſpanis tina: unde etiam fortè tinet ab eis dicitur piſcis orca. ¶ Eſt & orca gemma barbari nominis, quæ è nigro fuluoq; ac uiridi & candido placet, Plinius lib. 37.

DE ORPHO, (GRAECIS HODIE SIC DICTO,) BELLONIVS.

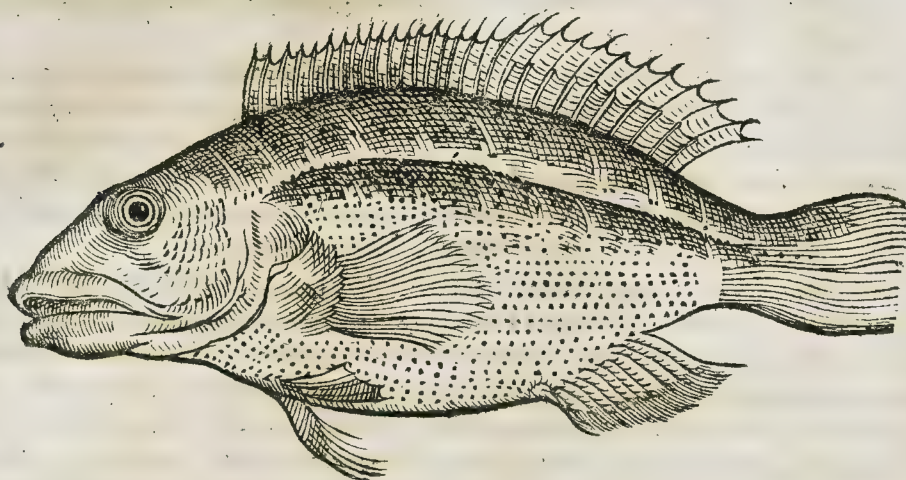

MVLLVS eſt marinus piſcis, qui Cernuæ nomine poſsit appellari, neq; uideo quòd ille piſcis (quem uulgus Romanum & Neapolitanum Cernam uocant) cum eo conueniat, quem Græci Orphum nominant. quo magis miror, cur paſsim qui Orphus legitur apud bonos authores Græcos, Cernuam Latinè conuertant: quum nullus ſit inter Latinos authores antiquos, qui unquam pro piſce marino Cernuam Latinè pronunciauerit aut intellexerit. Tametſi Romanum uulgus Merulas, & quos Genua Canadellas uocat, Cernas appellet: & Cernæ uox triuialis in ore piſcatorum percipiatur, unde alij Chanam, alij Percam marinam, Cernuam uocant: tamen Cernæ uox eis inconſtans eſſe ſolet. Quamobrem quum nullus ex Latinis authoribus antiquis fidem faciat, quòd Orphus Cernua uocari debeat: mihi uiſum eſt Orphi potiùs, quàm Cernuæ appellationem retinendam eſſe. Eſt autem Cernua, piſcis fluuiatilis, quem ſuo loco pinximus ac deſcripſimus. Legitur quidem Cernuus in uerſione Oppiani Latina: Cernuus in ſcopulo, Ponti quem uerberat unda. Sed hoc loco non de Cernua piſce intellexiſſe uidetur, ut ex carminibus Græcis conſtat. De Orpho Oppianus (immò *Ouidius*) tanquam pelagio piſce meminit. Vulgus Græcorum multa ei nomina imponit. Sed quia in litore Gallico uideri non ſolet, nomen Gallicum non inuenit. Orphus (inquit Ariſtoteles) breui ex paruo inſignem magnitudinem accipit. Orphum (ait Oppianus) Trigla capit. De hoc ſic Ouidius:

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi Orphus, cæruleaq; rubens Erythrinus in unda.

Nam piſcis, quem nunc Rophum (Orphum, Rondeletius) Græcum uulgus uocat, rubet, quanquam etiam aliorum colorum uideri poſsit. Cretenſes Cheludam, alij Acheludam, pleriq; Petropſaro nominant.

Magis compreſſus eſt quàm teres, hoc eſt, plus in latum quàm in longum effuſus, ut Phycis. Os habet paruum ut Cantharus: ſquamas, quibus contegitur, aſperas, corpori firmiter inhærentes, ita ut uix poſsit deſquamari. Pinnæ tergoris, laterum, uentris & caudæ, uarijs coloribus inſignes ſpectantur. Pinnam aliam in tergore continuam, decem aculeis munitam habet: Caudam minimè bifurcam: item laterum pinnas & uentris obtuſas. Labra, ut Scarus, carnoſa: dentes quoque Scaro perſimiles, minores tamen: branchias utrinq; quatuor. A media ſui corporis parte ſecundum dorſum liuet ac nigricat, albicat ſub uentre. Caput eſt illi penè rubeum, ut Channæ. herbis ueſcitur, ut Salpa & Sparus. Maculam in radice caudæ, ut Melanurus, nigram gerit.

Piſcis hic lautiores Græcorum epulas honorare ſolet, apud quos ſiue frigatur, ſiue elixetur, aut aſſetur, ſemper eſt magno in pretio. Orphi uox apud Galenum paſsim legitur, ſed Latini Cernuam conuertunt: quum tamen (ut iam dixi) Cernua pro piſce marino nuſquam legatur. uerùm hoc ex Theodoro manauit, ex quo demiror interpretes Galeni, Aëtij, Pauli, & aliorum, Cernuã exprimere maluiſſe, quàm Orphum.

DE (ALIO) ORPHO VETERUM, RONDELETIUS.

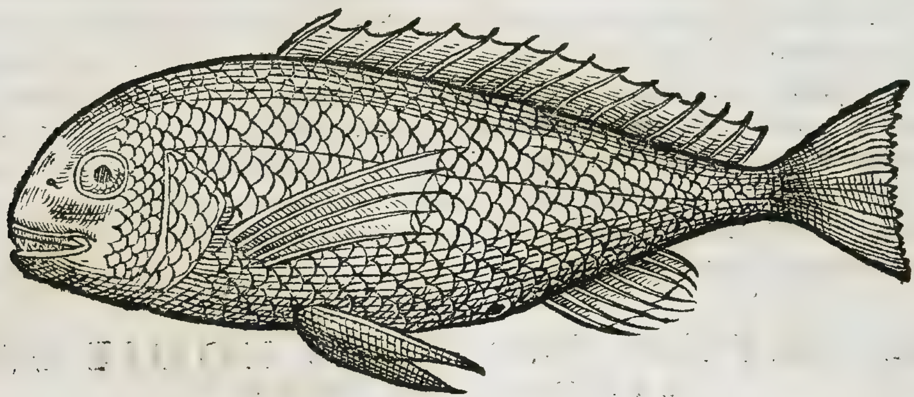

B ORPHUM Hicesius apud Athenæum, eiusdem generis esse, cum chromi, pagro, synagride, cæterisq́ huiusmodi asserit: (*Vide in Corollario B.*)

A Nos quidem Orphum hîc non depingimus eum, qui à Græcis quibusdam hodie uulgari lingua ὀρφῶ nomine dicitur: est enim nostro longè maior, utpote qui pondere uiginti libras æquet, nec sit litoralis. Sed orphum depingimus ex Aristotele, Athenæo, Plinio. ὀρφὸς igitur, & ὀρφῶς Atticè dicitur, Latini ueteres Latinum nomen retinuerunt. Gaza Cernuam interpretatus est. Paruus orphus orphacine (ὀρφακίνην λέγει καλεῖσθαι. *est autem accusatiuus à recto orphacines, ut Anchises, sicut Eustathius habet*) dicitur Dorione (apud Athen. lib. 7.) authore.

B Piscis est marinus, litoralis, pagro quodammodo similis, colore ex purpureo rubescẽte, ideo rubentem appellauit Ouidius. (*Hæc apud Plinium ex Ouidio non rectè citata leguntur.*) Oculis est magnis, dentibus serratis: pinnarũ situ numeroq́ & aculeis pagro similis. podice admodum paruo: habet enim rimulam tantùm, quam uix animaduertas, nisi uentrem comprimas. seminis meatibus caret. Talis est orphus noster, cui conueniunt omnia quæ Athenæus libro 7. & Aristoteles

(C) lib. 5. de hist. animal. orpho tribuunt: Breui è paruo magnus fit. est carniuorus, dentibus serratis, solitarius. proprium huic est seminis meatibus carere: & hoc quoq́ quod dissectus diutius uiuat: (unde ὀψιμόρων γένος ὀρφῶν, id est, genus tardè morientium orphorum Oppianus libro 1. dixit.)

C Latet hyemis tempore, litoralis est magis quàm pelagius, uiuit duobus annis non ampliùs, Hæc Athenæus tanquam ex Aristotele.

Non solum Ouidiũ meminisse orphi, contra Plinium.

Mirum est Plinium lib. 32. cap. 11. inter eos orphum reposuisse, qui apud Ouidium tantùm, & apud neminem alium reperiuntur, cùm libro 9. cap. 16. uideri possit ex Aristotele in ijs numerasse, qui hyeme conditi iacent in speluncis. Sunt & alij plures quos citat Athenæus, qui orphi mentionem fecêre. Oppianus eum saxatilibus adnumerat, sed saxatilem superiorum quorundam modo intelligere oportet.

H.a. *Orphi sacri.*

Archippus apud Athenæum ait orphum sacrum esse piscem, quod fusiùs exponit Aelianus de animalib. 12. 1. In Myrensi Lyciæ sinu (Μύρων *urbs est Lyciæ*) Apollinis templum est, ad cuius sacerdotem uitulinas carunculas dispergentem, orphi gregatim adnatant, & tanquam sanè conuiuæ ad epulas inuitati, carnes comedunt: & uerò immolantes ex eo magna uoluptate afficiuntur, quòd pisces sua sacrificatione pascantur. quod quidem ipsum, res suas bene & fœliciter casuras esse significare sibi persuadent; idcircoq́ propitium sibi Deum esse dicunt, quòd suis cibis pisces expleantur. Quòd si caudis carnes in terram eijciant, tanquam sordidas à se detestantes, inde sibi iram Dei portendi arbitrantur. Huiusmodi sanè piscium genus sacerdotis uocem & agnoscit: & si ad eos, à quibus appellatur, accesserit, sic incredibilem ipsis lætitiam adfert: ut si contrà fecerit, magnum dolorem eisdem inurit.

F De eiusdem succo & substantia hæc Athenæus lib. 8. ὀρφὸς εὔχυλος, πολύχυλος, γλίσχρος, δύσφθαρτος, πολύτροφος, οὐρητικός: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, γλίσχρα, εὔπεπτα. τὰ δὲ σαρκώδη, δύσπεπτα, βαρύτερα: ἁπαλώτερον ἡ τὸ οὐραῖον. φλέγματος δ' ἐστὶ γεννητικὸς ὁ ἰχθύς, καὶ δύσπεπτος. Orphus boni & multi succi est, glutinosus, corruptu difficilis: multùm nutrit, urinam ciet. partes circa caput glutinosæ, faciles concoctu: carnosæ uerò difficiles concoctu, magisq́ grauant. tenerior est cauda. Pituitam gignit piscis iste, & difficilè coquitur. Quæ omnia non omnino mihi uera uidentur: nam partes circa caput, si glutinosæ sint, qui possunt esse concoctu faciles? Glutinosa enim hærent inter se tenaciùs, ob id maiore caloris ui, longiore tempore incidenda, attenuandaq́: quare & grauant magis, & difficiliùs coquuntur: unde fit, ut suspicer, locum transpositum fuisse, & sic legendum: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ, γλίσχρα, βαρύτερα: τὰ δὲ σαρκώδη, εὔπεπτα. Multam pituitam gignit, qua ratione οὐρητικὸν esse opinor, ut multa alia quæ ob solam humoris copiam urinas cient. Cùm enim glutinosus sit, neque substantiæ tenuitate, neq́ acrimonia id præstare potest. Ob eandem glutinosi humoris copiam, uniuersè quidem difficilis concoctu rectè dicitur, etsi aliæ partes alijs collatæ concoctu sint faciliores. Ausonius cernuæ (*Cernuæ mentionem apud Ausonium in Mosella nusquam reperio, &c. ut in Cernua fl. Bellonij suprà dixi, Elemento C.*) meminit, sed ea fluuiatilis est, nos hîc de orpho marino agimus.

COROL-

COROLLARIVM.

ὀρφῶς, piscis quidam, Hesychius & Varinus. A Polluce inter pisces nominatur ὀρφὸς, uel magis Attice (inquit) ὀρφὼς: sed corruptus apparet codex impressus, & Attice scribendum ὀρφῶς oxytonum cum o. magno in ultima. ὀρφῶς, qui & ὀρφὸς secundum Pamphilum, Athenæus. In Vespis Aristophanis legimus ὀρφῶς in accusandi casu plurali, ultima circunflexa, librariorum culpa opinor, cũ acui debeat. ὀρφῶς (inquit Scholiastes) pleriq; codices habẽt, aliqui uerò ὀρφὸς. & forte in singulari etiã numero huius piscis sic proferebãt ὀρφῶς, (*hic probè acuitur: & in accusatiuo plurali etiam acui innuitur: dicit enim οὕτως, id est, sic, similiter, eadem scribendi ratione.*) Nominatiuus ὀρφὸς scribitur etiam per ω. ὀρφῶς. sic & λαγὸς, & ταὸς (secundum aliquos,) & κάλος dupliciter efferuntur. à recto quidem ὀρφὸς per o. breue, datiuus pluralis est ὀρφοῖσιν, in his uerbis: ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις βορᾶν. Cæterùm orphus adhuc pusillus, à nonnullis orphacines (ὀρφακῖνος) uocatur, forma diminutiua, tanquam ab ὄρφαξ, ὀρφακὸς, ut (μεῖραξ,) μείρακος. ¶ Ὀρφακῖνος, piscis quidam, Hesychius & Varinus. Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ἀμφ᾽ ἀγέλῃσιν εὐγληνοῖσιν ἰόντων, Ἢ φάγροι, ἢ σκῶπες ἀρείονες, ἠὲ καὶ ὀρφῶς, (lego ὀρφῷ,) Nicander in Bœotia apud Athenæum. ¶ De cernæ seu cernuæ nomine plura diximus suprà in Corollario ad Cernuam fl. Bellonij, pag. 227. ¶ Græci etiamnum orphum appellant, Gillius. Bellonius in Lemno hodie Ropho uocari, in Singularibus tradit. ¶ Orphum Rondeletij Germanice circunloquemur ein rotlachte Meerbrachsmen art. Orpho Bellonij nomen aptum non inuenio. quanquam enim à Græcis multis Petropsaro, hoc est piscem S. Petri uocari scribit Bellonius: non libet tamen id nomen imitari, cum Romæ Fabrum quoq; piscem sic appellet. ¶ Sunt qui Orphum piscem illum arbitrentur, quem Germani uulgò Orfen, alij Würfling appellant. Sed illum ego nusquam marinum esse puto. ¶ Orphum aliqui (*imperiti*) uoluerunt esse capitonem ab oculorum aspectu & rubro colore. alij, quia orphus est capitone maior, uoluerunt orphum esse piscem sui generis: quoniam unica est traiectus spina, quod non accidit in capitone. tardissimè etiam moritur, licet cultro medius diuidatur, ut ueteres tradunt, quod nec ipsum capitoni cõuenit, Niphus. ¶ Orphi meminit Aristoteles in multis locis: ut Plinium demirer libro tricesimosecundo, orphi piscis nomen apud neminem alium quàm Ouidium reperiri tradidisse, ceu oblitum quod de orpho hic loquitur se ab Aristotele mutuatum fuisse: quod sanè credidissem, ut aliud orphi genus intellexisset, ni idem de channe, glauco, & alijs nõnullis piscibus fecisse etiam uisus esset, cum eadem de ijs Aristoteles commeminerit, Massarius. ¶ Orphos nominans Galenus, pelagicos puto intellexit, nec improbat, etsi duriores pisces habeantur. nam orphi lacustres, quas tincas uulgò uocamus, impuri & damnati sunt alimenti, Alexander Benedictus de uictu podagricorum scribens: qui qua ratione tincas, orphos lacustres appellârit, non uideo. Capitoi

Tarentinus orphos pisces magnos esse scribit. Vide mox in E. Hicesius phagros, chromin, anthiam, acarnanes, synodontes & synagrides, similes facit: non forma, nec magnitudine pares intelligens: sed nutrimenti ratione. lege mox in F. Recentiorum quidam orphum piscem oblongum, anguillæ similem esse, falsò prodidit. ophis enim potiùs quàm orphus fuerit. ¶ Numenius orphum πάντη τρηχέα, id est undequaq; asperum cognominat orphum. Dentibus est serratis, Athenæus. B

Orphus piscis marinus est Aeliano & Kiranidi. Ouidio pelagius, Aristoteli litoralis. Χαίρει τε πρόσγειος μᾶλλον ὢν ἢ πελάγιος, Athenæus ex Aristotele. Aelianus circa continentem libenter eum commorari ait: διατριβὰς δὲ ἄρα οἱ πρὸς τῇ γῇ μᾶλλον φίλαι αὐτῷ. Oppiano Halieutic. 1. non quidem pelagius est, ut Bellonius putauit: sed degit in petris cauernosis, quæ plenæ sunt chamis & patellis, (quibus nimirum uescitur.) Numenius quoq; thalamis & cauernis eum delectari insinuat, his uerbis: τοῖσι κεν (de esca aliqua) θυμαίνοις θαλάμης ἄπο μακρὸν ἀείροις σκορπίον, ἢ ὀρφὸν πάντη τρηχέα. ¶ Carniuorum esse Amipsias etiam apud Athenæum indicat hoc uersu: ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε, καὶ φάγροις ἐστὶ βορά. Qui & in Platonis Cleophônte legitur: - - - - σὲ γὰρ γραῦ συγκατῴκισεν σαπρὰν ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις βορὰν. ¶ Breui ex paruo insignem magnitudinem accipit, Aristoteles. ¶ Latet hyeme, Idem. Hybero tempore in speluncis se continet, ἐν τοῖς φωλεοῖς οἰκουρῶν χαίρει, Aelianus. ¶ Orphum si postquam ceperis, disseces, statim non moritur, sed motum non parum diu retinet, Aelianus & Oppianus. C

Mullus orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de piscium escis loquens. ¶ Esca ad omnes pisces magnos in mari, cuiusmodi existunt glauci, galei, orphi, atq; alij id genus, ex Taretino descripta est suprà in Glauco E. E

Orphus, glaucìscus, conger, ueluti dij quidam inter pisces habentur à gulosis hominibus: ut ostendi in Congro H. f. Lynceus Samius, authore Athenæo, pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, glaucìsco Attico, ellopem & orphum Rhodios opponit. Ἢν μὲν ὠνῆταί τις ὀρφῶς, (ὀρφῶς potiùs oxytonum,) μεμβράδας δὲ μὴ θέλῃ, Εὐθέως εἴρηχ᾽ ὁ πωλῶν πλησίον τὰς μεμβράδας, Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ᾽ ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι, Aristophanes in Vespis: tanquam regij & tyrannici tantùm pisces sint orphi, membrades uerò plebeiæ. Τέμαχος ὀρφῶ χλιαρὸν, Cratinus. Κλειδία dicuntur partes quædam thunnorum: sic & orphorum κλειδία, ut in his uerbis (authoris innominati:) ἐν γὰρ αἴροις τὰ κλειδία τῶν ὀρφῶν καθ᾽ αὐτὰ ταριχεύονται, Eustathius. ¶ Phagri, chromis, orphi, synodontes, genere similes sunt, τῷ γένει παραπλήσιοι: nempe dulces sunt, subastringunt, παραστύφουσι: abunde alunt, ideoq;

etiam difficiliùs excernuntur. Magis autem alunt ex eis qui carnosi sunt magisq́ terrestres (*sicci*,) ac minùs pingues, Hicesius. Orphi, glauci, scari, canes, &c. & omnes duræ carnis pisces, difficiles sunt concoctu, & crassos salsosq́ succos efficiunt, Philotimus apud Galenum de alimen. facult. 3. 30. cuius cætera quidem uerba Galenus approbat: quòd autem tum pisces tum alia duriora nutrimenta, succos salsos reddant, non item. etsi enim duriora diutius coqui desiderant, multa coctione tamen non cibus ipse solidus salsior euadit, (immò contrà insulsior,) ius uerò & liquor in quo aliquid diu coquitur salsius amariúsue reddit. ¶ Trallianus in curatione doloris oculorum ex bilioso & acri humore: Vescatur (inquit) æger, alimentis mitibus, incrassantibus, minimè mordacibus, ut orpho, & alijs durioris carnis piscibus, glauco, buccinis, &c. Et in colico affectu: Sumantur pisces duriore carne præditi, ut ceris, orphus, glaucus, scorpius. Item in diabete: Ex piscibus dari possunt, orphus, aut alius quispiam dura carne præditus. ¶ ὀρφὼν, αἰολίαν, σμώλοντά τι, καρχαρίαν τε Μὴ τέμνειν, μή σοι νέμεσις θεόθεν καταπνεύσῃ. Ἀλλ᾽ ὅλον ὀπτήσας παράθες. πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato Comicus.

H.a. Epitheta. περιτρηχὺς, Numenio. ὀψίμορος, Oppiano.

c. Ex orpho pisce, & onychite lapide, &c. amuletum quoddam præscribit Kiranides 1.15.

f. θύννος, ὀρφὼς, γλαῦκος, ἔγχελυς, κύων: Cratinus in Plutis, tanquam de lautis piscibus, ut coniicio.

h. ἱερεὺς γὰρ ἦλθ᾽ αὐτοῖσιν ὀρφὼς τοῦ θεοῦ, Archippus in Piscibus. In Lycia erāt ἰχθυομάντεις, id est uates è piscibus diuinantes: apud quos sacerdos responsa dabat, cum uel orphi, uel balænæ, uel prestides (*pristes*) magnæ multæq́ apparebant, Eustathius.

DE ORTHRAGORISCO SIVE LVNA PISCE, RONDELETIVS.

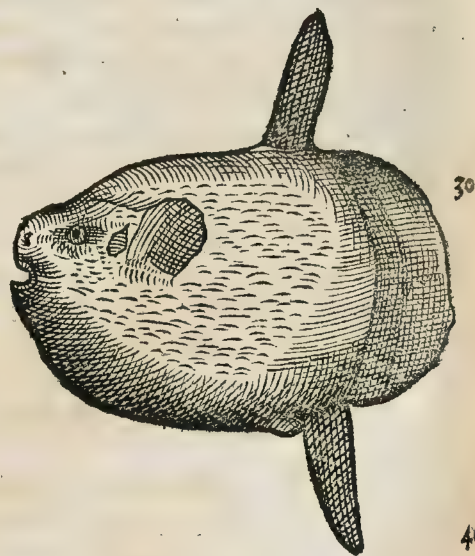

INTER cartilagineos (*At neque planos cartilagineos, neq́ longos refert*) magnos siue cetaceos poterat piscis, quem hîc expressimus, rectè collocari: nam etiam in nostro mari aliquando capitur: sed cùm rarissimè id contingat, sitq́ peregrina & parum usitata forma, inter peregrinos recensere uisum fuit. *Nos Rondeletij ordinem non sequimur.*

A Nostri Lunam uocant, quia extrema corporis parte, quę pinnis subest, Lunæ crescentis figuram aptissimè refert, uel quia demptis pinnis toto corpore rotundo est Lunæ plenæ instar, Massilienses mole (*Rotam quoq́ puto molam uocari alicubi: sed hæc non est rota, ut infrà docet*) uocant à rotunditate, quòd molæ molendinariæ similis sit. Hispani bout appellant. Nonnulli ex nostris qui Prouinciam, Hispaniamq́ frequentarunt, utraq́ coniuncta appellatione molebout nominant. Quo uerò nomine ueteres Græci Latiniue piscē hūc designarint parū constat. Nam quāuis à nostris Luna dicat̄, uel propter corporis extremū Lunæ in cornua curuatæ simile: uel propter rotundam totius corporis figuram Lunæ in orbem sinuatæ specie, uel quòd noctu splendeat: tamen Aeliani Luna dici non potest, ut ex eius uerbis perspicuum fiet. Demostratus uir à piscandi scientia, eatenus instructus ut probè rem piscatoriam interpretetur, piscem formæ pulchritudine eximium dicit appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura. Idemq́ affert cyanei coloris speciem similitudinemq́ gerere. in dorso pinnas habere molles & læues, (non duras, nec asperas:) easdemq́ in natando explicare, & ad similitudinem Lunæ semicirculum efficere: simul & eum ipsum (ut Cyprij piscatores aiunt) quum est plena Luna, tum impleri: tum implere arbores, si ex his illum appenderis. decrescente uerò Luna exiccari atq́ interire: ac si ad plantas admoueris, eas marcescere & euanescere: item si iam plena uel crescente Luna, in id aquæ quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscem iniecerit, aquā iugem & perennem fore: sin extrema aut decrescente Luna, aquam exarescere. Quòd si hunc eundem in fontem scaturientem conieceris, quomodo dixi de puteo, is ad rationem Lunæ modò euanescet, modò implebitur. Cum in his multa lunæ pisci tribuantur, quæ huic nostro desint, Aeliani luna dici non potest. hic enim noster magnus est & cetaceus, argentei coloris in mari, non cyanei. pinnis dorsi mollibus caret, neq́ cum Luna impletur, neq́ mirabilia alia efficit quæ narrat Aelianus: à quibus cum discesseris, nullus, quod sciā, piscis est cui meliùs reliqua quæ scribit Aelianus competant quàm seserino. exiguus enim est & rotūdus, latusq́, cyanei coloris, pinnas molles leuesq́ in dorso habet. Quare cùm piscis hîc noster Aeliani luna dici non possit, uideamus num rota Plinij esse posit, cui Massiliensium appellatio affinis est. mole enim à rotunditate uocant.

Aeliani Luna, lib. 15. cap. 4.

Seserinus.

A At quæ rotæ tribuit Plinius lib. 9. cap. 4. à pisce de quo loquimur alienissima sunt. Apparent, inquit, rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus utrinq́

Quòd nō sit rota Plinij.

utrinque claudentibus. neque enim noster hic quatuor radijs constat: neque tam magnos habet oculos, ut si quatuor radijs distingueretur, totum rotæ modiolum, id est, medium id cui radij rotæ affixi sunt, occupare possint. Quocirca cùm rem attentiùs considerassem, non potui non existimare piscem istum esse qui orthragoriscus à ueteribus dictus sit. De quo hæc Plinius: Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriscum uocant. Grunnire eum quum capiatur. In hanc opinionem tres potissimùm coniecturæ me induxerunt. Prima est quòd Plinius ex Appione piscium maximum esse dicat, quod certè nostro aptissimè quadrat: nam ad mirandam molem accrescit, utpote qui quatuor uel quinque, uel sex cubitorum molem æquet. neque quicquam obstat, quòd beluæ multæ marinæ multò sint grandiores, ut balænæ, physeteres, pristes, scolopendræ cetaceæ: cum reliquis enim piscibus, non cum beluis marinis, quæ propriè pisces non dicuntur autore Aristotele, Appion orthragoriscum contulit. Altera coniectura est qua magis moueor, quòd porci modo grunniat dum capitur; cuius ego rei auritus sum testis. eius soni causa rima est brãchiarum stricta: id quod, quum de alijs piscibus sonum edentibus tractaremus, ex Aristotele exposuimus. neque solùm porco grunnitu, sed etiam aspectu, cauda porci pedibusque demptis, similis est. Orthragoriscum igitur esse existimamus, quem hîc repræsentauimus. Hermolaus ex Athenæo lactantes porcellos atque adhuc subgrumos ὀρθραγορίσκους nominatos fuisse scripsit Lacedæmone, ἀπὸ τοῦ ὄρθρου καὶ ἀγοράζεσθαι, quoniam matutinis omnibus uenales circunferrentur.

Orthragoriscus. — *Lib. 32. cap. 2.* — *Libro 4.*

Obijciat nobis aliquis Plinij (lib. 32. cap. 5.) autoritatem, qui alio in loco de porco marino hęc prodidit: Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum. remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. At alij sunt præter orthragoriscum qui porci dicti sunt, ut capriscus, qui porcus à Strabone etiam dicitur: & aper, quibus sunt in dorso spinæ acutissimæ & noxiæ: de quorum alterutro Plinij modò citatum locum intelligendum esse arbitror. Sunt & alij qui uel à figura, uel ab aliqua cum porcis morum affinitate porci nuncupati sunt. Nulla igitur reclamante nota orthragoriscus rectè à nobis exhiberi uidetur, qualis uerò sit ex descriptione meliùs agnoscas.

Porcus mar. alius, spinis in dorso uenenatis. — *Capriscus.* — *Aper.*

Itaque piscis est maximus, longus, latusque, terete uel potiùs ouata figura: etenim pars anterior acutior est, posterior latior & rotundior. Cute integitur aspera, argentei coloris. Ore est paruo, dentibus latis continuisque. Oculis paruis & rotundis. Pro branchiarum scissura foramẽ est in medio circuli ueluti centrum. Ad branchiarum foramina pinnæ sitæ sunt breues & rotundæ, ac latę, quæ pinnarum constitutio ad sursum deorsúmue impellendum corpus accommodata est. Prope caudam aliæ duæ sunt aliter conformatæ, nempe longiores & strictiores: quibus corpus dextrorsum sinistrorsúmque mouetur: altera harum in dorso est, altera prope anum. Cauda crescentis Lunæ figurâ est, superiore inferioreque parte articulata est, ut tum in dextrum tum in sinistrum moueatur, iterque dirigat. Caro huius cocta glutinum ex tergoribus boum cõfectum refert, uel sepiarum salsarum & coctarum carnem. Præter carnem adipis multùm habet porci modo. Partes internæ, ob totius corporis rotunditatem conglobatæ sunt.

B — (F) — *Partes internæ.*

Totus piscis ferini odoris est: unde à nostris piscatoribus si quando capiatur, quod rarò fit, negligitur. Quum aliquando Fresconios scopulos, qui in Agathensi sunt sinu, & in his hærentia ostracoderma inspicerem, illic grunnientem orthragoriscum audiuimus: tandem à piscatoribus captum uidimus: qui quidem mihi affirmarunt, se aliâs etiam & grunnientem audijsse & cepisse. Alius multò maior ex Magalonensi sinu ad me delatus est.

E F — (C)

Noctu quibusdam partibus ita lucet, ut ex ijs ignis splendidissimus, uel aliquod aliud illustrissimum lumen emicare uideatur: ita ut seruus aliquando meus, cùm noctu in locũ in quo orthragoriscus erat, incidisset, territus inde fugerit.

Piscis huius pinguedo multa est & candida. quæ liquefacta ad lucernas ualet: sed hoc habet incommodi, quòd pisculentum fœtorem redolet, ueluti balænæ adeps. E

Eandem pinguedinem ad dolorem articulorum & neruorum contractionem siue rigorem ualere experti sumus. Cum farina frumenti, abscessibus imposita, suppurationem promouet. Tumoribus duris hepatis, lienis, uel aliarum partium molliendis confert, styrace addita. Dentes usti spodij uice esse possunt. G

COROLLARIUM.

Orthragoriscus pro porcello, Lacedæmoniorum glossa seu dialectus uidetur, siue de quadrupede, siue de pisce dicatur. Athenæus libro 4. de Lacedæmoniorum diæta agens, γαλαθηνοὺς ὀρθραγορίσκους nominat. ¶ Germani Mon uocare poterunt, quod uocabulum eis Lunam significat, uel Monfisch: quoniam & Galli circa Monspelium sic appellant. uel Sawfisch, id est Porcum pisce, ut differat à delphino, qui simpliciter Meerschwein, id est Porcus marinus dicit. piscis enim non est, sed cetus. ¶ Hoc loco commodè Aloysij Cardamusti uerba, ex Nauigationis eius capite 66. de pisce quodam crassissimo suem referente, recitaturus mihi uideor; siue is ad Orthragoriscum pertinet, siue sui generis piscis est. Classis nostra (inquit) nono Martij è Portugallia soluit: & superatis insulis Canarijs, iam die 22. præteriuit Capitis uiridis insulam. Demum uigesimaquarta

Aprilis, uidit Continentem quandam, &c. Illic inter cæteros pisces unum uidimus, qui dolium non quidem mediocri crassitudine excedit: & rursus idem longitudine duo dolia superat. formæ est obrotundæ. Caput habet ut sus, uerùm oculos paruos, dentibus caret. sed aures (*fortè branchias intelligit, uel pinnas,*) longitudine & latitudine brachij mensuram excedunt. In inferiori parte corporis duo habet foramina. cauda illi est oblonga, eademq; lata supra brachij mensurã. Loripes erat. In aliqua corporis parte uidebatur habere suis cutem: corium densum suprà digiti mensuram. Hæc ille.

Iconem orthragorisci amicus quidam Venetijs pictam ad me misit, similem ferè per omnia illi quam Rondeletius exhibuit: colore ruffo uel testæ figlinæ. Piscis uiuus longus fuit palmos (*dodrantes*) nouem: largus undecim, ut adscriptum reperi. sed icon ipsa piscem duplo ferè longiorem quàm latum ostendit, sicut & Rondeletij: & pinnæ illæ binæ, quarum una in fine dorsi erigitur, altera ab ano demittitur, magis cæterorum piscium pinnas referunt, & circa initia latiores sunt, quàm quæ à Rondeletio pinguntur cornuum ferè instar: quem tamen, utpote testem oculatum, iconem probè expressam dedisse non dubito. Italicè Bota uocatur, uel Bottaccio, quod uocabulum eis dolium significat, siue labrum aut lacum: nobis **ein büttinen oder standen.**

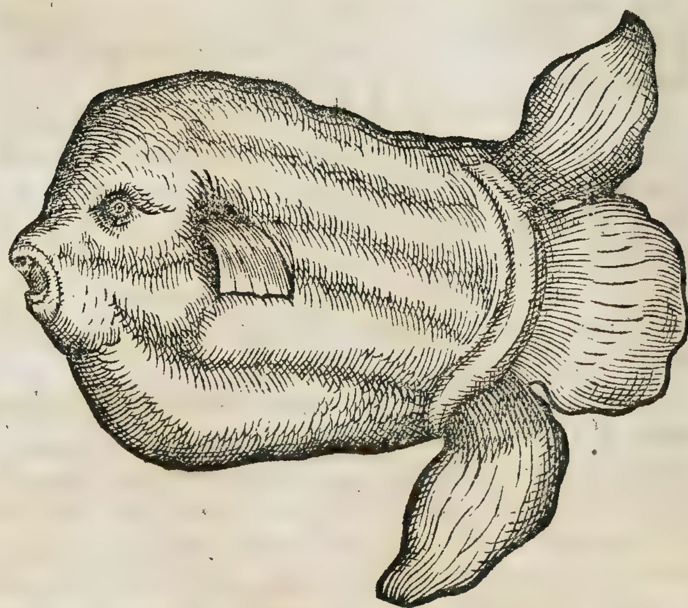

Orthragorisci speciem aliam similiter Venetijs ad uiuum depictam uir nobilis Gallus ad me misit: qualem hîc apposui. In epistola uerò his uerbis eã descripsit. Piscis Cal. Martij anno Salutis 1552. non longè à Venetiarum ciuitate captus est: qui primo aspectu massa carnea potius existimatur quàm piscis. forma in orbẽ uergebat. Corio sine squamis & pilis tectus erat. Os in arctum colligebatur, ut pro beluæ magnitudine miraculo fuerit. Oculi patentes, prominentes, & ampliores quàm bobus. Branchiæ detectæ, (*non apparent in pictura,*) carnosæ, læuesq;. Pinnæ in lateribus dodrantales. Tuberculũ habebat in fronte durissimum. Maxillæ utrinq; dentium uice continui ossis soliditate armabantur. Lingua inferiori maxillæ adhærens, ut multis elinguis uisus fuerit. Cauda paulo minus pedes quatuor longa erat. Pinnæ in cauda tres, ita ut in altitudinem cauda cum pinnis nouem pedes efficeret. Longitudo piscis pedum octo erat; altitudo quinq;, pauloq; amplius. & quancunq; in partem uolueretur suam seruabat altitudinẽ. Exenterati cor, hepar, lien, bubulo maiora reperta sunt: ac unicum intestinũ perueniens ad meatum excrementarium sub aluo collocatum. in imo intestini glomus quidam erat ex neruis quasi contusis instar fidium contusarum: (*Neruos contusos uocat, quòd non teretes, sed lati & plani essent.*) Caro lactea solidaq; tanquam in sue, lardo quinq; aut sex digitos crasso uestita, nimirum ut in balænis. Hæc ille. Color in ea quam misit pictura partim fuscus est ad ruffum accedens, quales præcipuè in utroq; latere lineæ quaternæ non sine latitudine apparent: reliquæ partes ferè albicant, præsertim pinnæ in cauda: ita tamen ut fuscus ille quem dixi color nusquam omnino desit. Eundem hunc piscem alius quidam à se uisum retulit: quem magnitudine dicebat fuisse duplici fermè bouis: nulli ne doctiorum quidem cognitum: emptũ à quodam drachmis aureis quadraginta. pinnis laterum etiam naues ab eo subuerti.

Duo foramina, quæ ante oculos uides, non profunda erãt.

Orthragoriscus uterq; (Rondeletij & noster) cõmune aliquid cum prima specie Orbis Rondeletij habere uidetur, corporis rotunditate ferè, & dentibus latis planisq;, &c.

ORYX. Vide in Orcæ Corollario A.

OSMYLVS Polypi species est, in quo describetur.

DE OSTRACIONE NILI, QVEM BELLONIVS HOLOSTEVM APPELLAT.

VIDIMVS quoq; (inquit Bellonius) alterius piscis Nilotici sceleton holosteon à circulatoribus circunferri, cuius forma ad pentagonum accederet, pedalis interdum longitudinis. quem cùm nacti essent incolæ, curabant ab interaneis protinus emundari, deinde uerò testam illam duram, qua contegitur, multos annos incorruptam seruabant, ut inde lucrum consequerentur, quòd à negotiatoribus externis nouitatis gratia huiusmodi piscis emi sit solitus. Cæterùm dum uiuus est, penicillũ in cauda habet, & pinnas supra & infra caudam: ac rursus pinnam aliam utrinq;: oculos albos, os paruum. Color eius lactescit, & uelut in pallidum languet. Eius iconem proximè cernito. Cæterùm eius nomen me hucusq; latuit.

Hæc

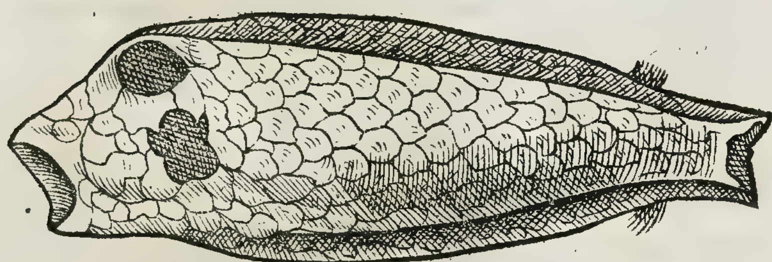

Hæc ex Bellonij libro. Ego ostracionem hunc piscem nominandum coniicio. nam & testã ostracei instar duram habet, & ὀστρακίων piscis à Strabone inter Niloos numeratur. In nostris quidem Strabonis codicibus impressis στρακίων scribitur: sed interpres Latinus ὀστρακίων legisse uidetur. uertit enim ex testaceis, imperitè: & in Epitome legitur ὀστρακίων. *Ostracion.*

DE (OSTREIS, SIVE) BIVALVIIS TESTA DVRIORE CONTECTIS, BELLONIVS.

BIVALVIVM testa duriore contectorum maior pars Ostreæ uel Ostrea Latinis, Gallis des Huistres uel Oestres, Massiliensibus Hosties, Italis Ostrege appellantur. Multorum sunt generum, tum ipso operculo nonnullis asperiore ac magis scabro, tum etiam ipsa magnitudine inter se dissidentium: Grandes enim sunt quæ Pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ testæ nimia mole ichthyopolas prægrauare soleant, neque longiùs in mediterranea loca deferri possint, carnosam partem seiungunt, ac sine testis mittere consueuerunt: quod raro, aut nusquam in Græcia, rarissimè in Italia fieri solet. Nam quæ à Brundusio in Lucrinum lacum transferebantur (quum Romana res magnitudinis atque luxuriæ fastigium teneret) ut ueluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pinguescerent, integræ cum testis diuendebantur. A

Discrimen etiam ostreorum facere solent nationes ac litora, ut alibi atque alibi meliora inueniantur. Optima sunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, meliorisque succi euadunt. Quæ uerò ad litus marinum, aut inter saxa reperiũtur, ubi deest limi aut aquæ dulcis copia, praua sunt, dura & gustu amara, mordacia, cibo ingrata. F

Grandescunt syderis quidẽ ratione, sed priuatim circa initia æstatis, ubi sol penetrat in uada. C

Ostreorum dos in medicina non eadem coctis quæ crudis tribuitur. Ostrea enim uel cruda mandi solent, tuncque mollissimam habẽt carnem, sed glutinosam: & (ut Galenus tradit) salsum humorem generant, minùs nutriunt, magisque aluum ciẽt, quàm ut stomacho idonea sint. Elixa quoque eduntur, aut assa, seu in sartagine frixa. Qui uerò lautitiæ popinali student, in testis suis super cratem addito butyro, in aqua quam continent, incoqui curant: quibus minimum piperis adijciunt, ut tentiginem salacem adaugeant. Aliàs tamen si in conchis suis decoquantur, uti clausa peruenerunt, mirè distillationibus prodesse Plinius tradit. Idem author cruda ostrea stomachum unicè reficere, fastidijs mederi, ac leuiter aluum mollire scribit. F

Cùm è testis ustulatis optima calx fiat, cinerem ostreorũ eâdem cum calce facultate esse puto. G

Cæterùm inter biualuium genera hoc peculiare est Ostreæ & Pectini, ut partem habeant pronam ac supinam. quarum altera sit turbinatior ac prætumida, altera uerò plana. B

Omnium aliorum testatorum Galenus ostream nobilissimam habere carnem testatur. Cuius sententiam comprobat Celsus, eo maximè, quòd aluum mouere dixit. Aëtius Buccinas, Purpuras, Chamas, Patellas, Pectines, & omnia testa intecta, ut etiam ostrea, multùm crassi succi gignere scribit. F

DE OSTREA GAIDEROPODA, BELLONIVS.

Rondeletius Spondylum nominat.

Est genus quoddam ostreæ uulgò cognitum in Græcia, quam Gaideropodam uocant, quasi pedem asini dixeris. A

Cautibus adnascitur: non enim more ostrearum soluta in salo iacet. ob id in eo tantùm mari, quod nunquam æstu reciprocatur, innascitur. Aegæi autem maris, Hellesponti, Propontidis & Ponti ora (*oræ, litora*) non augentur, neque decrescunt, sed perpetuò in eadem altitudine permanẽt. Nam inde aquæ deorsum semper delabuntur, eandem plenitudinem semper obtinentes. Non est omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite nasci, non autem Gaditano freto, existimauẽre: haud improbabili argumen- (C) B *Vbi.*

to: quoniam æstus semper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur.

E Quanquam autem ostrea hæc scopulis hæreant, clusilem tamen & reseratilem testam habẽt: & à saxo, nisi magna ui percutiantur, dimoueri uix possunt. Quoniam uerò multùm profundè immerguntur, indigenæ longurios ferro muniunt, quibus ferrijs ictibus ualido mucrone conchã quatiunt: quã uel confringunt, uel, si integram deturbent, rupis partẽ aliquam secum auferunt: uix enim aliàs cederet. deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in sublime attollunt.

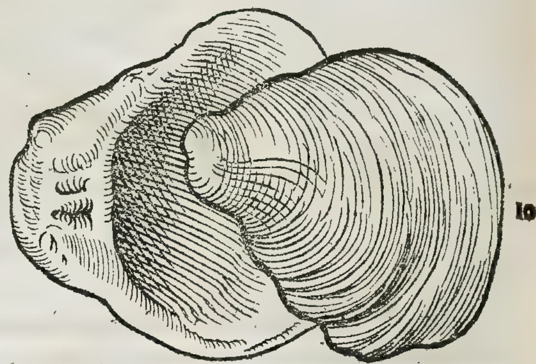

Quòd autem aqua per fauces Bosphori Thracij deorsum tanto impetu feratur, signum est locum illum esse Gaditano altiorem: nam si æqualis foret, haud equidẽ tanto impetu delaberetur.

F Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à uulgari nostra ostrea ipsa forma differt, sic etiam gustu ingrata, dura, amara, ac nauseabunda percipitur.

B Huius testa aut concha eximio naturæ artificio superior inferiori infarcta est, ut quibusdam ueluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula & sinus coaptato uincta ac constricta esse uideatur. Tubercula quoq; superiora duobus acetabulis inferioribus bene correspõdent, ut & inferiora superioribus, quæ in nostra uulgari ostrea desunt. Proinde apertas Gaideropodas, si quis attentè intuebitur, in his branchias (*atqui nullum ex testaceis branchias habet*) & stomachum ac reliquas partes nutritorias contemplabitur: imò etiam auriculas fungi crispi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli Polypi, quæ dilatari ac contrahi solent: umbilicum uulgus esse putat.

F Hæc ostrea alijs carnosior est, minùs tamen gustui grata. Nam uenter eius atq; hepar pessimi sunt saporis.

Caterùm nulli etiam in hac Cancelli seu Pinnoteres reperiuntur.

OSTREA TRIDACNA MARIS RVBRI.

In Toro, Arabiæ ciuitate, ad oras maris rubri sita, Gręcum uulgus magnum quoddam ostreę genus Aganon uocat, quod Caloieri ac cœnobitæ qui eò loci plurimi degunt, Tridacnam nominant. Ea unico tantùm cardine occlusa est: superiore quoq; est quadruplo maior, & pectinatim in ambitu, pyxidatim in alterius sinu strijs septem coniuncta, ac totidem crenis imbricata est: tantumq; humoris complectitur, quantum uno haustu sitienti exiccandum sit. Tridacnam autem ab antiquis uocatam puto, quòd ea magnitudine sit, quæ tres edenti morsus faciat. Aequè frequens est in mari rubro, ac reliquæ in nostro Oceano: eiusdemq; ferè saporis.

DE OSTREIS, RONDELETIVS.

A OSTREA pro genere uniuerso testaceorum sumi, & unde dicta sint, alibi docuimus. Nunc speciatim pro ijs testaceis usurpo, quæ Galli Huistres uocant, Nos Peires ostres. De quorum differentijs dicemus, à loco, à testarum uarietate, à carnis substantia petitis. Sunt igitur quædam quę in stagnis marinis nascuntur, quædam in ipso mari. illa λιμνόστρεα uocat Aristoteles, apud quem aliquoties λινόστρεα perperam legas pro λιμνέοστρεα: quæ à loco nomen habent: λίμνη enim stagnum significat, unde λιμνοθάλατται marina stagna à Galeno dicuntur. Gaza semper Ostrea uel Ostreas

Gaza notatus. conuertit, non satis rectè meo quidem iudicio, cum stagni Ostrea dicere debuisset. Hanc differen-

Libro 3. tiam non omisit Atheneus quum dicit: τὰ δ' ὄστρεα γίνεται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. Procreantur Ostrea in fluuijs, & stagnis, & in mari. Aristoteles lib. 5. de hist. cap. 15. τὰ δὲ λιμνόστρεα

(C) καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐνταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnostrea quæ uocantur, ibi primùm sui originem capiunt, ubi cœnum est. Plura sunt loca in quibus Limnostreorum meminit Aristoteles, quæ in sequentibus commodiùs exponentur.

DE OSTREIS QVAE IN STAGNIS MARINIS & in aquis ex marina & dulci commistis procreantur, Rondeletius.

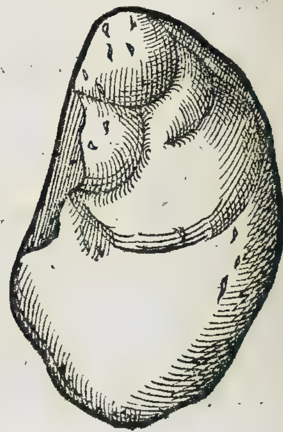

B LIMNOSTREA ex duabus testis componuntur modicè concauis, & parum in dorsum elatis, foris inæqualibus & asperis, & in te-

F nues laminas facilè sectilibus, intus læuibus, candidis. Testæ paruę sunt. caro mollis, suauis, concoctu facilis: maior in his quàm in alijs Ostreis, quorum testæ multò ampliores sunt. Cruda eduntur à plurimis sine ullo uentriculi pręter naturam affectu. Sic ueteres cruda Ostrea esitasse certum est ex Galeno & Athenæo. In Pontificali cœna

Lib. 3. Saturn. scribit Macrobius appositos fuisse Echinos initio, Ostreas crudas.

Sic

Sic nostri non solùm Echinis & Limnostreis, sed & Ostreis marinis & Lepadibus crudis uescuntur. Conchis (uerò) striatis, Pectinibus non nisi coctis, ob carnis duritiem, alij piperis pauxillum adijciunt. Huiusmodi Ostreæ sunt in ostijs Rhodani antiquis, ubi nunc sunt lacus, ob immutatū Rhodani alueum. Huiusmodi ueduntur Lutetiæ ex Sequanæ ostijs, & Burdigalæ. Cur dulciores, suauiores, succulentioresq́ sint, in causa est dulcis aquæ admistio. gaudent enim dulcibus aquis, inquit Plinius lib. 32. cap. 6. & ubi plurimùm influunt amnes, ideo pelagiæ paruæ sunt & rariores. (C)

Illud uerò paulò diligentius excutiendum est, maiorá ne sint pelagicis Ostrea quæ in stagnis marinis, aquis ue ex dulci permistis proueniunt. Athenæus lib. 3. Ostrea nascuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima quando lacus aut fluuius ex proximo influit: tunc enim fiunt boni succi, maiora, dulciora. Quæ uerò in litoribus (πρὸς ῥόοι) & saxis limi & aquæ dulcis expertibus gignuntur, parua sunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna & quæ capiuntur æstatis principio, meliora sunt, maris humore plena, (*πλήρη, θαλασσίζοντα: fortè πλήρη hîc oportet interpretari plena, pro carnosis, uegetis, succulentis, id est non siccis nec duris: θαλασσίζοντα uerò ad saporem pertinet, quæ mare resipiant: sicut & οἰνίζειν & ὀξίζειν uerba ad saporem pertinent: ita tamen mare sapiant, ut cum dulcedine is sapor sit coniunctus: sic & Vuottonus transtulit:*) cum dulcedine uentriculo utilia, aluo facilè deijciuntur. Quæ cum malua aut lapatho, aut piscibus, aut per se sola elixantur, abundè nutriunt, & aluum soluunt. Loci igitur commoditas, & alimenti copia hæc Ostrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Ostrea parua & rara. *Plinius* hanc causam reddit. Grandescunt quidem syderis ratione maximè, ut in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atq; ubi sol penetrat in uada. Hæc uidetur causa quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & tristitiâ minùs appetunt cibos. Solis quidem syderis masculi, ut alibi ait Plinius, mirificam uim in ortu & procreatione rerum nemo est qui ignorat, ut quæ eius radijs illustrata non fuerunt, longè infœliciùs proueniant. Sed Ostreas tristitiâ minùs appetere cibos more suo metaphoricè dixit Plinius: neq; enim tristitia in Ostreas cadit, neq; sensus ullus his inest præter tactum & gustatum aliquem. Illud addam cuius initio capitis memini: Ostrea marina, testâ quidē longe maiora esse ijs quæ in dulcibus aquis reperiuntur, carne uerò interna minora: quia mare, ut rectè scripsit Aristoteles, humidum est, calidius, crassius, multoq́ magis corporatum quàm aqua dulcis, ideo ad gignendum habilius. Cur ergo non etiam maiorem carnem in Ostreis efficit? quia humor dulcis frigidior quidem est, sed πότιμός ἐστι καὶ τρόφιμος, potui aptus & nutriens. Quãobrem Ostreæ in stagnis marinis & iuxta amnium ostia alimentum à dulci aqua, teporem à marina accipiunt. Inest in Limnostreis humor quidam candidus. Lac appellat Plinius loco paulò antè citato. Et alibi: Nuper compertum in Ostrearijs humorem Ostreis fœtificum lactis modo effluere. In eo inest uis illa ex qua partim generantur. Aristoteles lib. 3. de gene. anima. cap. 11. Ostracodermorum natura consistit partim sponte, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe sponte oriantur. Petrus Gyllius uir eruditus & fide dignus affirmat se de uiris non paucis spectatæ fidei accepisse Byzantinos Ostrea serere, & eorum quasi lac seminare: idipsum enim in aquam abiectum ad saxa ima adhærescere, & Ostrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enascuntur.

Maiorá ne sint pelagicis ostrea quæ in stagnis marinis aquisue ex dulci permistis, proueniunt.

Lib. 32. cap. 6.

Lib. 2. ca. 100.

Lib. 3. de gene. ra. anim. ca. 11.

C *De lacte humore fœtifico ostrearum.*

DE OSTREIS (MARINIS SIVE PELAgijs,) Rondeletius.

Traduntur in hoc capite etiam in uniuersum quædam, non de ostreis solùm quibusuis, sed etiam ostracodermis omnibus.

A

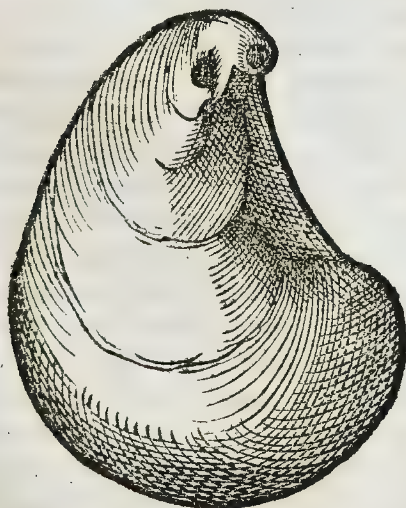

B

A. iconem Rondeletius exhibuit, cui nos adiunximus B. ostrei Venetijs expressi effigiem.

B OSTREA quæ neq; in stagnis, neq; in fluuiorum ostijs, sed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina siue pelagia nominantur. Sunt persæpe magna, adeo ut in India pedalia sint. Quę ex Oceano Lutetiam deferuntur, sæpe multò maiora sunt ijs quæ in nostro Mediterraneo capiuntur: aliquando multa simul connexa & supra sese posita. Inter hæc repunt Scolopendræ; & uermes in canaliculis inclusi uiuunt. Testæ foris sordidæ & luto obductæ, ex crustis multis siue laminis constantes, intus læues & albæ. Caro mollis: circa eam fibræ multę ueluti fimbriam constituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præstantiæ nota est, authore Plinio. *Lib.32. cap. 6.* Addunt, inquit, peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Nostra pallidâ sunt testâ, alibi colore differunt. *Ibidem.* Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeis. Talia nonnunquam uenduntur Burdigalæ Medokina, à loco uicino Medoc appellato allata. His caput nigrum est, caro minùs candida.

Ibidem. F Palma mensarum diu illis tributa est, ut scribit Plinius: sunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum *Ibidem.* diuersorum in procreandis Ostreis olim diuersæ erant laudes quas persequitur Plinius, Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, & cætera: ita nostro æuo cupediarum amatores Ostreorum censuram faciunt: sunt enim, ut uerbis Horatij utar, Ostrea qui callent primo deprendere morsu: et acria à dulcibus statim discernunt. Britannica omnibus præferunt. Santonica magis salsa & acria iudicantur. Britannicis Burdegalensia succedunt, inter quæ *Satyra. 4.* Medokina nigra, suauitate præcellunt: quemadmodum Circæa quæ nigra sunt, ab Horatio commendantur:

Lubrica nascentes implent conchylia lunæ. Sed nō omne mare est generosæ fertile testæ:
Murice Baiano melior Lucrina Peloris, Ostrea Circæis, Miseno oriuntur Echini,
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

E Nec locis suis contenta sunt, ait Plinius libro 32. cap. 6. Gaudent enim peregrinatione, transferriq; in ignotas aquas. Sic Brundusina in Auerno compasta, & suum retinere succum, & à Lucrino adoptare creduntur. ubi Compasta uocat, quæ ex Brundusio allata, propter famem longæ aduectionis compascebant in Lucrino. Sic Ostreorum uiuaria olim facta sunt, quæ primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum, nec gulę causa sed auaritiæ.

F Athenæus de Ostreorū substantia ex Mnesitheo: Mnesitheus Atheniensis (inquit) libro de cibis ait, Ostrearū, Concharū, Musculorū, ac similiū carnē uix concoqui, ob salsum humorē qui in ipsis inest. Quamobrē quū cruda eduntur, ob salsuginē aluū subducere: quū uerò elixanť, salsuginem suā uel omnino uel magna ex parte in humore quo incoquunť deponere. Itaq; Ostreorum decoctū perturbat, & citat aluū. Elixa uerò eorū caro humore suo destituta, murmura excitat. assa aūt, modo rectè id fiat, noxia minimè est. Etenim igne uicta non perinde ac cruda cōcoctu difficilis est, exiccato humore qui in ipsa inerat, quiq; solutā aluū reddebat. Alimentū humidū concoctu contumax Ostreū omne præstat, nec facile ad urinæ excretionē. Cæteris omnibus præ- *Lib.3. de facultate alim.* ferenda Galeni sententia, qui scribit, omnium Ostracodermorum commune esse, succum salsum in se habere, quo uenter subducatur: sed ratione maioris & minoris differre. Ostrea enim mollissimam omnium carnem habent: Chamæ autem paruæ, Spondyli, Solenes, Purpuræ, Buccina, atque alia huiusmodi, duram. Iure igitur Ostrea, uentrem quidem magis promouent, minùs autem alimentum corpori suppeditant. duriora uerò, concoctioni magis resistunt, sed magis nutriunt. & hæc quidem coquuntur, Ostrea uerò non cocta eduntur. Quemadmodū autem illa concoctu, ita etiam corruptu difficilia sunt, ijsq; apponuntur bis in aqua pura incocta; quibus cibi in uentriculo corrumpuntur. Ex nostris pleriq; Ostrea additis pipere, oleo uel butyro suauiora reddunt. nonnulli in sartagine frigunt, sed duriora tum fiunt.

G Non solùm in cibis sed etiā in medicina magnæ sunt Ostreorū dotes. Peculiariter cōtra Lepo- *Lib.32. cap. 6. Plinius.* ris marini uenena Ostrea aduersanť, si Plinio credimus. Stomachū (inquit idē) unicè reficiūt, fastidijs medenť. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue summa montiū & maris ima miscens. Testę Ostreorū cinis uuā sedat, & tōsillas admisto melle. Eodē modo parotidas, panos, mãmarumq; duritias, capitū ulcera ex aqua: cuteq; mulierū extendit. Inspergiť & ambustis, & dentifricio placet. Pruritibus quoq;, & eruptionibus pituitæ ex aceto medeť. Crudæ si tundanť (*& in puluerē mollissimū minuantur*) strumas sanāt, & perniones pedū. *Galenus.* Quæ Galenus de Ostreorū facultatibus scripsit pete ex lib. 11. de facul. simpl. med. Ego experientiā cōperi ex cinere siue ex calce testarū Ostreorum factā aquam lixiuā ad minuēdos tumores οἰδηματώδεις pedū & genuum plurimùm conferre: exiccat enim, multū digerit & calefacit, si post ustionem cinis nō laueť: lotus, minùs calefacit.

Cur lunæ incrementum ostracoderma omnia sequantur. Deq; Solis & Lunæ effectib. in uniuersum. Illud postremò addendū cur luna crescente Ostrea atq; adeò ostracoderma omnia & crustacea augescant, succulentioraq; sint: cōtrà decrescente minuanť, quod tradit Plinius lib. 2. cap. 41. Iam quidē lunari potestate Ostrearū, Conchyliorumq;, & Concharū omnium corpora augeri & rursus minui. Hæc Plinius. In causa sunt propriæ lunæ effectiones, quæ sunt rigare, & modico calore humectare corpora. Luna igitur humores alit & regit, quemadmodū Sol suo calore fœcundat omnia: quoniam omnium uita oritur à calidi & humidi commistione, & fouetur utriusque tempera-

temperamento. Sol masculũ sydus, marisq́ uicẽ gerit: Luna, fœminæ. fœmineũ enim sydus est, & molle atq; nocturnũ, soluit humorẽ & trahit, non aufert, ut ait Plinius. Sed Lunæ corpus crassius, (quia elementis uicinius,) nõ suo lumine, non suis radijs, sed Solis luce ac radijs perfusum et accensum, uires suas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm uariè Solis radios excipiat, uariè quoq; temperatas esse eius uires & effectiones esse necesse est. Itaq; eâ abundè à Sole illustratâ, corpora quoq; humentiora sunt, & contrà. Neq; id solùm in Ostreorum, uel crustatorum, aut aliorum animalium corporibus, sed etiam in nostris efficitur. Vnde prudentes Chirurgi trypano caput uix aperiunt, plena Luna: quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum est. Idem in medulla ossium cernitur. Morbis pituitosis obnoxij, huius syderis uim sentiunt, ac unà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani uerò & non animaduertentes, has atq; alias leuiores immutationes non percipiunt. Lib.2.cap.101.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS, RONDELETIVS.

OSTREA reperiuntur in nostro mari quæ à uulgò Scandebec uocantur, propterea quòd sapore sunt acri: ob id delicatorũ labra nimiùm calefaciunt & ulcerant. nam Scandebec, idem est quod rostrum urens. A

Testa constant pellucida partibus quibusdam flauescente, alijs purpurascente, foris crinita & crispa, intus splendida, læuissima, candidissima. B

Caro parua, salsa, subamara atq; insuauis est. Quare etiam à plebe negligitur. F

Hanc Ostreorum speciem esse puto similem ijs, quæ tradit Plinius lib. 32. cap. 6. gigni in petrosis, carentibusq́ aquarũ dulcium aduentu, sicut circa Grynum & Myrinam: uel potiùs Ostrea esse ἄγρια quæ uocat Athenæus lib. 3. γίνεται δὲ ἔνια καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ᾽ ἐστὶ, καὶ βρωμώδη, πρόσεστι δ᾽ εὐτελῆ πρὸς τὴν γεῦσιν. Sunt quædam Ostrea quæ syluestria nominant, multi alimenti, sed uirus olentia, & ori ingrata. A

Testa syluestrium Ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis uice usurpari potest, & exiccantibus pulueribus utiliter admisceri. G

DE SPONDYLIS, RONDELETIVS.

Bellonius nullo uetusto nomine, sed Ostreas gaideropodas, ut hodie Græci, appellat.

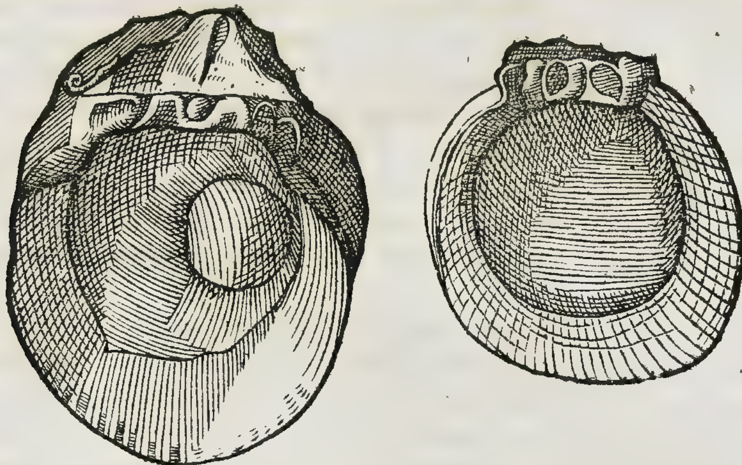

IN Ostracodermorum generibus recensent à Galeno, Plinio & alijs, Spondyli, ab Athenæo τράχηλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam similitudinem quam cum asini ungula habent. gaidaron enim hodie asinum uocant. Galeni interpres σπονδύλους, uertebras conuertit. sed utendum nomine Græco censeo, Plinij exemplo qui aliquot locis Spondylium uocauit: & Macrobij, quum Spondylos inter cœnæ Pontificalis prima fercula numerat. Item Columella cũ reliquis testaceis Spondylos recenset. A Lib.3.

Spondylus duplici testa constat intus caua & læui: foris scabra, ad ungulæ asini formã rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici potest, tenuior est, & multò minùs densa, minùs concaua. superior pars, quà testæ colligantur, strictior, foris elata, intus magis caua, arcta ualde & firma articulatione connexa. utriusq; enim testæ binæ apophyses sunt, siue tubercula quæ binis acetabulis uicissim recipiunt & recipiuntur; uinculo medio, nigro & ualido cohærent. Caro interna Ostreorum carni similis est: circa hanc frimbriata est membrana. Branchias Spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calore prædita, toto corpore per sensum fugientes cutis meatus πρὸς διαπνοὴν respirant, (*Aristoteles sic ea refrigerari dicit, non respirare,*) quemadmodum insecta autore Aristotele. B

F Intus caro est satis multa, sed durior, uirus olens, insuauis & ingrata. Galenus lib. 3. de facult. aliment. inter ostracoderma quæ duram habent carnem recenset.

C E Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, ut non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. In mari nostro pauci reperiũtur. Ego in saxis Fresconijs Agathensis sinus reperi, sed ij parui sunt. ita hærent, ut in litus reijciuntur.

Testa crassiorum est partium quàm testa Ostreorum, difficilius uritur, magisq; ad lapidis naturam accedit. In Spondylis Cancri parui reperiuntur, quemadmodum in Ostreis, & Mytulis marinis.

A Horum nullam, quod sciam mentionem fecit Aristoteles. Athenæus lib. 3. τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate, mea quidem sententia, appellauit. Spondylos ueros à nobis exhiberi ostendit firmior in his & magis exquisita testarum articulatio, quàm in ullo alio ostracodermorum genere, à qua Spondyli nomen sortiti sunt: quòd uertebrarum spinæ modo firmissimè articulati sint, quæ uertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur.

COROLLARIVM, DE OSTREIS PRIVATIM DICTIS OMnibus, & de Ostracodermis in genere quædam.

A Ostrea genere neutro apud Græcos Latinósque dicuntur, cum de specie qua de hîc præcipuè scribimus, tum in genere de ostracodermis seu testatis omnibus. *Ostreorum nomen generale.* Ostreæ uerò fœminino genere Latinis tantùm, de specie una. Græcis quidem ὄστρεον per e. breue, & ὄστρειον per diphthongum, diuersas plerunque significationes habent, ut dicemus: aliquando promiscuè ponuntur. Latini id discrimen ignorant. ¶ Ostrea Galenus modò animalia esse dicit, ut libro decimoquarto de usu partium: modò inter animal & plantam media, hoc est zoophyta facit, ut in libro de formatione fœtus. In conchylijs aliqua (nomina) ex Græcis (deducta sunt,) ut peloris, ostreæ, Varro. ὄστρεα uocant aliqui omnia quæ Aristoteles ὀστρακόδερμα nominauit: cuius species una sit ὄστρεον, & aliæ plures, ut buccina, purpuræ, chamæ, pinnæ, Galenus libro 11. de simplic. medic. facult. capite autem proximè sequente de buccinis & purpuris agit, & mox de ostreis speciatim dictis. Idem libro quinto de compos. secund. locos, capite 5. nominans testas ustas buccinorum, purpurarum, aliorúmque ostreorum in genere hoc nomen usurpat: Græcè quidem per diphthongum ὀστρέων scribi puto. Sed non modò ὄστρειον, uerùm ὄστρεον quoq; nonnunquam generale est ad omnia testata: aliquando uerò ea sola comprehendit, quæ sua natura immobilia (*nimirum ut cochleæ excipiantur*) sunt, Vuottonus. sed ad eam significationem ostrei, quę testata immobilia tantùm, ceu genus peculiare comprehendat, authoris idonei testimonium iam non inuenio. Vt ostrea, sic conchas etiam in genere pro quibusuis testatis aliqui dixerunt. Veteres ὄστρεια dicebant per ει. recentiores per ε. ut Plato in Phædro, ὀστρέου τρόπον δεδεσμευμένοι. & in Timæo, τὸ τῶν ὀστρέων γένος συμπάντων, Athenæus. Ἡ σκύλλα ὑφ᾽ ἧς τὰ ὄστρεια προσέχεται τῷ σπηλαίῳ, Eustathius. Firmioris testæ pisces conchæ & ostrea dicuntur. conchæ dicuntur, quæ testam læuem habent ac politam, siue uniformiter rugatam, siue denticulatam. Ostrea uerò, quæ asperam scabrámque: quanuis generali nomine ostrea quoque conchæ uocentur. item quæ ex uno tantùm latere testam habent, altero scopulis aut lapidibus, aut alteri materiæ adhærent. nam testæ ipsæ duriores propriæ conchæ dicuntur, quales sunt cochlearum. Ouidius, Ostreáque in conchis tuta fuêre suis. Τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere testatorum Strabo dixit: alij quidam ὀστρακώδη.

Ἠὲ καὶ ὄστρεα τόσσα βυθὸς ἅτε βόσκεται ἅλμης, Νηρῖται, στρόμβοι τε, πελωριάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. Τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων: οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα, Aristoteles 4. 4. historiæ. Gaza uertit: Vmbilici, cochleæ, purpuræ, (*quod tamen non est in Græco,*) & omnia quæ ostrei aut conchæ nomine appellamus. Γίνεται δὲ ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, Theophrastus in libro de lapidibus de margarita loquens. Κογχύλια, τὰ ὄστρεα, Hesychius & Varinus. Λιχάδες, ostrea omnia: alij lapides, calculos & conchylia interpretantur, Iidem.

Arabica & barbara nomina. Albertus alzun ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui, id est ostrea, Syluaticus. Caugilen, (Caugilel, Auicennæ nominãtur 2.537.) id est ostrea, Idem. uidetur autem nomen corruptum à conchylijs. Guadai (Bellunensis emendat Vdha) est species testatorum: cuius facultates in G. referemus. Latalus, id est ostrea, Syluaticus. Ostracorum siue conchyliorum quędam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora, (hoc & Serapio habet:) quædam parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidem pro limace, & pro purpura accipitur) Syluaticus. Canisis, (Carusis, Auicennæ 2.537.) id est, ostrea, Syluat. Canifeties est species ostraci, & gaugiel similiter, Vetus glossographus Auicennæ. Seigi est genus ostracorum, & est Venereum, Idem.

Vulgaria hodie Ostrea Græci uulgò ὀστρίδια uocitant, Psellus ostridia, interprete Valla. Itali Ostreghe, in singulari numero ostrega. Hispani Ostia de la mar. Galli (ut innominatus quidã scribit) Ouitres, ut Bellonius Huistres & Oestres: alicubi Ittre alle calle. ¶ Angli **an Oyster**. Flandri & alij Germani inferiores, **een Oestre**: in plurali, **Oesters**. Puto & **iiterle** uocabulum diminutiuum nonnusquam usurpari.

In Pon-

In Ponto conchylia desunt, cum ostreæ abundent, Plinius. ¶ Ostrea mittit Corsica, sed rarò, & sæpe olida: quoniam aduersis tempestatibus impedita nauigatione, uel prędonibus Mauris intercluso mari, non facile ad urbem perueniunt. Eæ uerò quæ à Pisauri litore paucis ante annis afferebantur, extincta ueluti earum progenie penitus abierunt, Iouius. Ostrea & conchylia (τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia & multitudine & amplitudine in mari extero excedunt: hîc uerò (circa Turdetaniam) imprimis, quòd scilicet fluxus ac refluxus hîc augeantur: qui causa, ut par est, magnitudinis ac multitudinis propter exercitationem (eorum) existunt, Strabo. Ostrea in Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodidere. nec non inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellauit, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent, Plinius. Circa Byblum paruam insulam Indiæ, ostrea petris adnascuntur, decuplo maiora his quæ apud Græcos reperiuntur: Philostratus, de spondylis nimirum sentiens. hi enim ex ostreorum numero saxis adhærent. Circa Caput uiride piscati sumus dentales & ostreas ueteres, quæ singulæ appendebant decem uel quindecim libras, Aloisius Cadamustus. Ostreorum pro regionibus differentias Plinij uerbis referemus infrà in F. ¶ Ostreæ testas habent scabras, Aristot. Quædam silicum duritia teguntur, ut ostreæ & conchæ, Plinius. Ostreorum quorundam testas ueteres noctu lucere audio, parte superiori interna. ¶ Variant coloribus, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeijs, Plinius. Vide etiam infrà in F. nonnihil. ¶ Ostreorum (in cibo) præcipua spondylo breui sunt, atq; non carnoso, nec fibris laciniosо, ac tota in aluo, Plinius. Spondylus in ostreis dicitur callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli: quod nos uerticulum dicimus appositum fusis, ut meliùs nendo uertantur. nam reliqua caro circũsparsa, lacinia dicitur, Perottus. ¶ Ostreis labra sunt crassa, Aristot. Quod oui nomine appellatur, in altera tantùm parte eis fit, idemq; est quod echinos habere dicimus, Idem. Quod ouum uocatur, non semper, sed uêre habent ostreæ. mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum propè aboletur, Vuottonus. ¶ Meatum habent quo excrementum secedat parte superiore, Aristot. ¶ Capita ostrearum generi nulla, Plinius. pili nulli, Galenus lib. 2. de temperamentis. Oculi etiam plerisq; nulli, ut scribit idem Galenus lib. 2. cap. 5. de semine. sed meliùs Plinius, qui ostreis omnibus oculos negat. ¶ Sexus quoque discrimen eis non est, ut in C. dicetur.

Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara sunt. Gignuntur tamen in petrosis, carentibusq; aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynium & Myrinam, Plinius. ¶ Ostrea licet uictum in humore exerceant, nec foris uiuere queant, nihil tamen uel aëris uel humoris recipiunt, Aristot. Corpus eorum humidissimum est, Galenus libro 2. de temperamentis. Vim uitalem (*quæ à corde per arterias diffunditur*) non habent, Idem libro 4. de præsag. ex puls. Sensum non habent præterquàm tactum, Author libri de anatome uiuorum. Tactus sensus omnibus est, etiam quibus nullus alius. nam & ostreis, & terrestribus uermibus quoq; existit, Plinius. Et alibi: Silicea testa inclusis fatendum est nullum inesse sensum, ut ostreis. Et rursus: In marinis ostreis auditum esse non est uerisimile, sed ad sonum mergere se solent. ideo & silentium in mari piscantibus. ¶ Non desunt complura, quæ cum sint absoluta, mouere tamen se nequeant, ut ostreæ, Aristot. ¶ Ostreæ in Hellesponto nutriuntur phyco, id est, alga, Aristot. ἰλυῒ λιχμάζοντα, καὶ ὕδατος ἰσχανόωντα, Oppianus de ostreis. ¶ Ostreisq; & conchylijs omnibus contingere, ut cum Luna pariter crescant, pariterq; decrescant, Cicero 2. de Diuinat. Ostreæ quum appositæ fuissent, & multę quidem sed inhuberes, macræq; essent: Luna, inquit Annianus, nunc uidelicet senescit, ea re ostrea quoq;, sicuti alia quædam, tenuia exuctaq; sunt, Gellius lib. 20. Apud eundẽ extat hic Lucilij uersus: Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras. ¶ Ostreis quà cœnum, ibi origo consistit, Aristot. In limo cœnoso oriuntur, Idem: apud quem plura de ostrearum generatione leges circa finem libri 3. de generat. animalium. Quę siliceo tegmine operiuntur (inquit Plinius lib. 9.) putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosq; palos & lignum maximè. (Alibi tamen in petrosis, carentibusq; aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit.) Nuper compertum in ostrearijs humorem ijs fœtificum lactis modo effluere. Et rursus: Grandescunt syderis quidem ratione maximè, ut in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia ęstatis multo lacte pręgnantia, atq; ubi sol penetret in uada. Hæc uidetur causa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incremẽtum, & tristitiâ minùs appetunt cibos. Musculi cochleæ (*conchæ potiùs. somniant autem Grammatici quidã musculos quasi masculos dici,*) quorum lacte (*utpote genitura marium*) concipiant ostreæ. Ostrea neq; coitu, neq; parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. illorum enim neq; fœmina, neq; mas distinctus est, sed eiusdem naturæ sunt, atq; adeò inter se similia, ut non marem à fœmina internoscere possis, Gillius ex Oppiani Halieut. 1. Neutrum est & ostreis genus, & cæteris adhærentibus uado uel saxo, Plinius. Posteaquàm (sicut ait Nicolaus Damascenus, quarto & centesimo libro historiarum) ad Apameam Phrygiæ urbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nulli comparuissent, repente extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, ueteresq; multos exaruisse, ac nimirũ plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare lõge abesset, ex uisceribus terræ

sic emanasse, ut tractum uniuersum illum tum Ostreis, tum alijs piscibus marinis refersersint, Gillius (ex Athenæi libro 8.) ¶ In ostreis cancri nascuntur, de quibus alibi dictum est.

D Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent: sed cute operimentisq; corporum magis aut minùs bruta esse, ut ostreas & testudines, Plinius. Cancer ostreis uescitur, sed quia ostreum clausum, nulla ui aperiri potest, periculosumq; est, si chelam eius includat, ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Explorat enim si quando ostreum, remotis in locis ab omni uento, contra solis radios dipticum * in illud suum aperiat, ut aëre libero uiscerum suorum uoluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittens ostrei conclusionem impedit. sicq; aperta claustra reperiens tutò chelas impendit: uisceraq; interna depascitur, Ambrosius. Eundem dolum author de nat. rerum ex Ambrosio & Isidoro sic recitat. Cum testas aperit ostrea, ut clementioris auræ delicijs glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidẽ inter eius testas proijcit, ne illas coniũgere possit, & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco iacens, iam ut in domo conchas tenet, tempore accessionis maris. Vide etiam suprà ex Oppiano in Corollario de Cancro, pag. 175. Stellæ marinæ molli crusta intectæ, (Aristot. hist. 5. 15. stellas inter ostracóderma numerat) Ostreis tam crudeliter inimicæ sunt, ut hæc ipsa exedant, & conficiant. Ratio insidiarum quas eis moliũtur, eiusmodi est: Cum testacea suas patefaciunt Conchas, cum uel refrigeratione egent, uel ut aliquid pertinens ad uictum incidat: ex uno de suis siue cruribus siue radijs intra testas ostrei hiantes insito, eas claudi prohibentes, carne explentur, Aelianus de animalibus 9.32. ex Oppiani Halieut. lib. 2.

E In marinis ostreis auditum esse non est uerisimile: sed ad sonum mergere se solent. ideo & silentium in mari piscantibus, Plinius. γωσάμη (meliùs γωγγάμη, ut Hesychius habet) quæ & γαγγάμη uocatur: instrumentum est, in quo piscatores ostrea colligunt, Hesychius & Varinus. ¶ Ostrearum uiuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna uectigalia tali ex ingenio suo percipiẽs, ut qui primus pensiles inuenit balineas: ita mangonizatas subinde uendendo, Plinius. Hæc sumpta esse uidentur à M. Varrone, ut Macrobius tertio Saturnaliorum testatur libro, Massarius. ¶ Nuper compertum in ostrearijs (*id est, ostrearum uiuarijs*) humorem ijs fœtificum lactis modo effluere, Plinius. Limosa regio maximè idonea est conchylijs, muricibus & ostreis, &c. Columella. ¶ Ostrea, quum Romana res magnitudinis & luxuriæ fastigium teneret, Brundusio in Lucrinum lacum transferebantur, ubi mirificè pinguescebant. Vnde Martialis, Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino. Fueruntq; adeò in honore ipsis gulæ proceribus, ut in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur. Est autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Massarius) in sinu Baiano, contra Puteolos propinquus Auerno lacui, dictus à lucro propter multitudinem piscium, qui ibi capiebantur, in quem ostrea aliunde aduecta, depastaq; ibidem meliora fiunt. Gaudent enim (ut inquit Plinius libro trigesimo secundo) & peregrinatione, transferriq; in ignotas aquas: Sic Brundusina in Auerno compasta, & suum retinere succum, & à Lucrino adoptare creduntur.

Ostreorum conchis ichthyophagi ad domicilia utuntur, Incertus. Maltha calidaria ad balnea: Ficum & picem duram, & ostrei testas siccas simul tundes: his iuncturas diligenter adlines, Palladius.

F Tiberius Cæsar Asellio Sabino H. S. ducenta donauit pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & ostreæ, & turdi certamen induxerat, Suetonius. Pinguem uitijs albumq;, nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Horatius Serm. 2. 2. Refert Athenæus Apicium nobilem parasitum, qui superioris nomine appellari promeruit, uasis summa industria fabricatis, ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bellum gerentem, recentissima ostrea detulisse, Iouius.

Ostreorũ differentiæ secundũ regiones. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua littora, sed dicemus aliena lingua, quæq; peritissima huius censuræ in nostro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quæ subijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suauiora Edulis, (*Getulicis, Massarius:*) acriora Lepticis, pleniora Lucensibus, sicciora Coryphantenis, teneriora (*tenuiora, Massarius*) Istricis, candidiora Circeiensibus. Sed his neq; dulciora, neq; teneriora esse ulla compertum est, Plinius. Ostrea Abydena à ganeonibus olim celebrari solita memorat Clemens in Pædagogo. Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος, Archestratus. Mures sunt Aeni, aspra ostrea plurima Abydi, Ennius apud Apuleium. Ostrea concharum generis nobilissima sunt, inter lautissimos recepta cibos. laudabiliora quæ capiuntur ubi dulcis admiscetur aqua, ut quæ in dulci portu capiuntur, qui nũc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens: &

Lucrina. quæ in lacu Lucrino depasta optimum habeant saporem: quamobrem excogitatum est, ut aliunde aduecta in Lucrino compascerentur, unde Martialis: Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino, Massarius. Nondum Britannica seruiebant litora, cum (*Sergius*) Orata Lucrina (*f. litora*) nobilitabat: postea uisum tanti in extrema Italia petere Brundusium ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brundusio compascere in Lucrino, Plinius. Sergius Orata primus optimum saporem ostreis Lucrinis adiudicauit, Macrobius

Saturn. 3. 15. item Plinius. Ebria Baiano ueni modo concha Lucrino, Martialis. Non me Lucrina iuuerint conchylia, Horatius. ---- Lucrinis Eruta litoribus uendunt conchylia cœnas, Vt renouent per damna famem, Petronius Arbiter. Tu Lucrina uoras, me paſcit aquoſa Peloris, Martialis libro 6. Concha Lucrini delicatior ſtagni, Idem de Erotio puella. Murice Baiano melior Lucrina Peloris: Oſtrea Circeis, Miſeno oriuntur echini, Horatius Serm. 2. 4. Tunc nuptiæ uidebant oſtreas Lucrinas, Varro apud Nonium. Oſtrea Britannica poſt Lucrina inuenta ſunt, quæ & Rutupina ab oppido litorali Iuuenalis appellauit, Maſſarius.

---- Circeis nata forent, an Lucrinum ad ſaxum Rutupinóue edita fundo
Oſtrea callebat primo deprehendere morſu, Iuuenalis Sat. 4.

Oſtreis ſuburbanis (*circa Venetias*) & Hadriaticis Bembus palmam dedit: qui fortè idem de oſtreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani exiſtimauerunt: quos ea ratione meliores palatóque aptiores pronunciarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, ſaginentur. Etſi non me fallat, Plinium oſtrea neque in luto capta, neque in arenoſis commendaſſe. Tametſi ego in Bembi gratiam, longè diuerſum putem, an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic ſpurca & immunda, hîc pleniora habitioraq; efficiuntur. Adde quòd in mari nata, aquis uerò dulcibus educata, primo cenſu habentur, ex quo fit ut optima iudicentur, quæ iis aluntur locis quò flumina inuehuntur: qualia ſuburbana Venetæ urbis uidemus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res poteſt oſtrea multò reddere commẽdatiora. Hæc illa ſunt ſcilicet, quæ gloriam menſis pepererunt: quorum ſpondylus (ita carnem interiorem uocamus) plus habet calli. Hæc ſunt deniq; quæ uulgato prouerbio, uiduarum cupedias appellauit antiquitas, Cælius Calcagninus epiſtolarum libro 5. *Hadriatica.*

Præcipua uerò habentur in quacunque gente ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſsitudine potiùs ſpectanda quàm latitudine, neque in luto capta, (*& ſi Veneti ea cæteris antecellere opinentur,*) neque in arenoſis, ſed ſolido uado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eóque argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes, Plinius. Omnia tunc meliora in cibis exiſtimantur, cum oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt: ſed indicio ſunt melioris nutricationis, ueluti pinguedo in ſanguineis, ut Ariſtoteles aſſerit de generatione animal. lib. 3. Grapaldus. Maximè probantur quę magnarum nauium carinis adhærent, & ab urinatoribus de manu colliguntur, Iouius. Galenus in libro de boni & uitioſi ſucci nutrimentis, oſtreorum carnem humidiorem & tenaciorem eſſe docet, admodum craſsi ſucci: & partes eorum ſolidiores ſeriùs ob craſsitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, craſſum & frigidum. In uniuerſum oſtrea, ut ait Galenus, ſalſum humorẽ aggenerant, præſertim ſi cruda comedantur: propterea tentiginem in ſalacibus plurimùm adaugent, Iouius. Oſtrea quia demortuam Venerem excitant, apud lautos & libidinoſos in precio ſunt, Platina. Facilè intus corrumpuntur, Celſus: qui inter ea etiam quæ ſtomacho apta ſunt, oſtrea connumerat. ¶ Patellas Hiceſius faciliùs excerni tradit quàm chamas: oſtrea uerò minùs his alere, facilè replere, (πλήσμια:) excerniq; promptiùs. ¶ Aluum mouent: Celſo, Aretæo, & Plinio medico authoribus. Molliunt aluum leniter, Plinius Secundus. Conchularum maris, cæterorúmque ferè oſtreorum ſuccus, planè tum ſalſus eſt, tum uentrem ſoluendi uim obtinet: quamuis eorum caro uentrem reprimat. Verum quod dico deprehendes, ſi ea quoq;, quo modo braſsicam cenſuimus, præparare non graueris, Galenus de ſimplic. medic. facult. 3. 15. Aluum ſimul & urinam cient, Athenæus. ¶ In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi: et ex teſtaceis pectines, oſtrea, Trallianus. Gariopontus hydropicis etiam oſtreas dari iubet. ¶ Multum oſtreorum eſum damnat Galenus in libro de attenuante uictu: quem & ſenibus interdicit, libro 5. de ſanit. tuenda. in conſilio etiam de puero epileptico, oſtrea omnia ei cauenda præcipit. *Notæ meliorũ.*

Alex peruenit ad oſtreas, echinos, urticas, Plinius. ¶ Ebria Baiano ueni modò concha Lucrino, Nobile nunc ſitio luxurioſa garum, Martialis. Oſtrea cocta in carbonibus, atq; teſtis exempta, frigi in oleo, & aromatibus atq; agreſta ſuffundi poſſunt, Platina. In oſtreis: Piper, liguſticum, oui uitellum, acetum, liquamen, oleum & uinum: ſi uolueris, & mel addes, Apicius 9. 6. Oſtrea uel cruda ab aliquibus eſitari, Galenus refert. ὄστρεα συμμεμυκότα, τὰ διελεῖν μὲν ἐστι χαλεπὰ, καταφαγεῖν δ᾽ εὐμαρέα, Epicharmus. *Apparatus.*

Pro buccinis oſtrea ad remedia aſſumi licet, ut in tabulis Ἀντιβαλλομένων legimus. Buccina marina aut purpuras uſtas, melle aut axungia exceptas imponito parotidibus, & confeſtim diſcutientur. idem etiam oſtreorum teſta uſta, & cum melle impoſita facit, Galenus lib. 3. de compoſ. pharmac. ſec. locos. Idem alibi quoq; uim eandem propè teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorum attribuit, oſtrei nomen generaliùs uſurpans: quamobrem ſi quid remediorum in una aliqua ſpecie omiſſum uidebitur, in alterius hiſtoria requiratur. ¶ Oſtreorum teſta uſta (inquit Galenus libro 11. de ſimplic. medicament. facult.) ſimilis eſt facultatis buccinorum teſtis, tametſi etiam ſubtilioris: immò ut certiùs ueriúſque dicam, minùs craſſæ. nam terrenam durámque corporis ſortita conſiſtentiam concretionemq;, impendiò omnia craſſarum ſunt partium, itaq; accuratè ea leuigare neceſſe eſt. Cum autem dicimus horum aliud alio eſſe tenuius, G *Ex Galeno.*

(*cum tamen omnia crassa sint, sed alia magis, alia minus,*) ita accipiendum est, ut si Vlyssem Thersite dicamus maiorem, cum tamē uterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, ut & antea est dictū, cogendi quandam in se facultatem obtinent: per quam condensata eorum essentia, dura terrosaq; sunt reddita: quam ubi per ustionem deposuerint, contrariam adsciscunt facultatem, quam uocāt digerentem. Porrò si laueris ea usserisq́; (*sic & Græcus textus habet: sed præstat legere, Si usseris laueris'q́: prius enim uruntur, deinde lauantur huiusmodi medicamenta,*) ignea in aquam natura deposita, ipsam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeò ut & putrefaciat. sed nonnunquam reliquum illud terrenum est, morsus expers: id quod maximè implendis cicatriceq; claudendis ulceribus humidis est utile. Igitur testa eorum quæ peculiariter uocantur ostrea, combusta utor ad diuturnas ex fluxione, ægreq; carne implebiles cauitates, nempe quę fistulosæ sunt atq; profundæ, eam foris cum suillo adipe ueterato (uulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in sinum ipsum aliquid eorum quæ talia carne implent, immitto: quale est etiam ustum diaphanes: quod specarium (*lego specularium, nomine deprauato. Latini enim specularem lapidem uocant: interpres Latinus in margine diuersam lectionem adscripsit, æs ustum, diphryges*) nominant. Parem in genere facultatem habent & cęterorum ostracodermorum testæ deustæ, maximè uerò (ut dixi) ostreorum: deinde buccinorum & purpurarū. Itaq; cinis eius generis emplasticis miscetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniā uetus plus digerit, illi magis misceri solet. Porrò potentiùs hoc medicamen digeret, si acrem illi adipem quempiam miscueris: de quibus superiùs determinatum est. Quin & dentes splendidiores talium omnium cinis efficit, non tantùm extergendi potentia, sed & asperitate substantiæ, uelut & pumex, & testa clibani. Verùm in usu eiusmodi non est necesse quæ sic usta sunt, admodùm læuigare. At in ulceribus rebellibus præ omnibus diligenter sunt læuiganda ac inspergenda. Porrò excrescentiam carnis mediocriter exterunt comprimuntq;. Ad hæc cum sale omnia id genus usta dentium smegma reddunt efficacius, adeò ut non modò laxitatem mollitiemq; gingiuarum desiccet, uerùm etiam ulcera putrescentia adiuuet. Hæc omnia Galenus.

Guadai (*Bellunensis emendat Vdha, & porcelletas interpretatur: nos de porcellanis conchis suprà C. elemento scripsimus*) est ostracum, (*species ostracorum,*) quod extrahit surculos & spinas. quod ex eo tritum est, abscindit uerrucas infixas, siue profundas in carne & cute, & pendentes, siue eleuatas in carne & cute, Auicenna 2.301. Est autem fortè aliud quoddam ostreorum hoc genus, ab ostreis peculiariter dictis diuersum. nam attributæ ei uires cochleæ siue limaci conueniunt: quam idem Auicenna eiusdem libri cap. 537. sadaf nominat, & uires partim cochleæ terrestris, partim purpuræ ei adscribit.

Ostreorum testa siccissima est, Galenus 2. de temperamentis. ¶ Labiorum ulcera & omnia maligna sanans medicamentum: Ostrea usta tenuissimè trita insperge. Ego uerò non ustis contritis usus sum, & bene cessit, Nicolaus Myrepsus. Galenus lib. 1. cap. 5. de compos. medic. sec. locos, testas ustas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumq; ostreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ad uulnera iumentorum, ossa sepiarum & testas etiam ostrearum in puluerem rediges, & ærei quoq; uasis fuliginem pariter miscebis: quæ bene tunsa si frequenter asperseris, siccatum uulnus ducet celeriùs cicatricem, Vegetius Veterinariæ 2. 62. ¶ Ostrea ex mulso & pipere cocta, utiliter contra tenesmum accipiuntur, Marcellus Empiricus. sed aliter Plinius, ex quo ille mutuatur sua pleraq;: Cocta (inquit) cum mulso, tenesmo, qui sine exulceratione sit, liberant. Vesicarum ulcera quoq; repurgant. In conchis suis cocta, siue uti (*aliâs, cocta, sicuti*) clausa uenerint, mirè (*aliâs, urinæ*) distillationibus prosunt. ¶ Ostrea ita ut lecta sunt, adhuc testis suis clausa, in carbonibus coquuntur, atq; ita cibo dantur ei qui narium grauedinem patitur, Marcellus. ¶ Frixam ostreorum carnem à ueneno comesti marini leporis liberare testatur Plinius medicus, Iouius. Ad perniones: Sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta commixta & factum quasi malacma impone, mire sanat, Sextus Platonicus.

Ad procidentem sedem, ex Aëtio: Ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone, Aëtius.

Ostrea usta. Emplastro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abscessum iam inalteratum circa tarsum discussit, (apud Galenum de composit. sec. genera 1.16.) buccina usta inijciuntur: Vbi Galenus, Validè (inquit) exiccat ob buccinorum cinerem additum. non dissimilis autem quodammodo facultas est & purpuris & ostreis concrematis. notum est autem sine carnibus horum animalium testas concremari. Mox etiam cap. 18. ostrea concremata, purpuras, buccina, & sepiæ partem osseam cum ijs recenset quæ propositi emplastri (aduersus ulcera cacoëthe & dysepulota) candorē tueri possint. ¶ Buccinorum testas concrematas, purpurarum, ostreorum, aliorumq; id genus si aridas ulceribus malignis ac contumacibus insperseris, mirificè uidebis citra mordicationem ea desiccari, Galenus eiusdem operis 4.1. Plura ex Galeni libro 11. de Pharmac. simplic. facult. de uiribus ostreorum ustorum, tum lotorum ab ustione tum illotorum, recitaui superius. ¶ Puluis ex ostreis: Cadmiæ, thuris, singulorum uncia semis, ostreorum ustorum, uncia una semis, Nicolaus Myrepsus: qui usum eius non explicat. uidetur autem utiliter inspergi posse ulceribus malignis uel dysepulotis. Labiorum ulcera, & omnia maligna sanans remedium: Ostrea usta tenuissimè trita insperge. Ego uerò non ustis contritis usus sum, & bene cessit, Idem Myrepsus.

Ex ostreis combustis & fermento medicamentum, pro humore suppurato, libro 2. Galeni de arte curatiua ad Glauconem describitur. Veteri urinæ miscetur cinis ostreorum aduersus eruptiones in corpore infantium, & omnia ulcera manantia, Plinius. ¶ Sæpe ita peruadit uis frigoris, ac tenet artus, Vt uix quæsito medicamine pulsa recedat. ----- tum cassis ostrea testis Vsta dabit cinerem, qui pro sale sumptus in escis Deducit gelidum tepefacto uertice uirus, Serenus. Ostrei testarum combustarum cinis cum melle impositus parotidas citò soluit, Marcellus. Emplastra quæ simplices parotidas curant laxatoria appellata, omnibus nota sunt. Exempla ipsorum sunt, Emplastrum Mnaseæ, & quod ex succis constat, & quod ex ptisana. His adhuc molliora sunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex œsypo conflata, ostreis aut buccinis, aut purpuris ustis additis, adipeq; porcino, singulis quadrantis pondere. Præstat & hoc, Butyri unc. unã ceræ sextantem & unciæ dimidium, ostreorum ustorum quàm tenuissimè tritorum sextantem, liquescibilia liquefacito, ostreaq; infarcito, ac unitis utitor confidenter. Efficacissimum hoc ad parotidas, Galen. de comp. med. sec. locos 3.2. Et paulò superius: Buccinis, purpuris & ostreis ustis, in durescentibus ac uetustis parotidibus uti oportet. Est enim pharmacum quod omnẽ afflictionem & acrimoniam mitigat & discutit: non solùm si melle quis eorũ cinerem imbuat, sed & multò magis si adipem suillum insulsum, uetustum & à fibris depuratũ admisceat. citra omnem enim molestiam omnes inueteratas inflammationes discutit, etiamsi ex rheumatica affectione sint obortæ. ¶ Cinis testarum ex ostreis si in morem salis pane colligatur & uoretur, statim ad remouendam grauedinem narium proficit, Marcellus empiricus. ¶ Cinis testarũ ustarum ex ostreis cum melle tenuissimè contritus uuæ inlitus prodest, Idem. ¶ Plinius medicus ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit, Iouius. Succinum de ceraso siluatica exures, & de testa ostrei æquè facies, paribusq; mensuris puluerem tritum, cum melite, (*fortè oxymelite, aut tale quid legendũ*) aut cum uino austero candenti ferro calefacto, bibendum dysenterico dabis, mirè proderit, Marcellus empiricus. ¶ Ad coli intestini dolores: Ostreorũ testæ crematæ & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus sit ex calentis aquæ cyathis tribus, Galenus Euporist. 2.48.

Lucilius, Plinius & Iuuenalis, ostreum gen. neut. dixerunt. Item Varro citante Nonio: **H.a.** Non posse ostrea se Romę præbere & echinos. Sed idem quoq; Lucilius gen. fœm. Ostrea nulla fuit, non purpura nulla Pelori. & alij, ut Turpilius Demetrio: In acta cooperta age in oras ostreas. et Varro, Nec ostrea illa magna capta quiuit palatum suscitare. ¶ Ostreas marinas, Afranius. Tanquam posset uel in tegulis proseminare ostreas, M. Tullius in Hortens. ¶ ὄστρεον dictũ uidetur ab ὀστέον (quod est os, quòd testa ueluti ossea tegatur,) abundante rhô, Eustathius & Varinus. ¶ Ὑρτακὸς, ostreum, Hesychius. Sicut nos à testa testudinem uocamus: sic Græci ostrea ἀπὸ τοῦ ὀστράκου nominauerunt. ¶ Ostridion ab ostreo diminutiuum est apud Psellum.

Ostrea ἐρσήεντα, id est roscida ab Oppiano cognominantur. Μυελόεντα, à Matrone Parodo: **Epitheta.** quòd nimirum in suis testis ceu ossibus, medullæ instar contineantur.

Ostrearię (gen. fœm.) dicuntur, ubi ostreæ uiuũt, & reperiuntur, ut Grammaticus quidam recentior annotauit. citat autem solum Plinij testimonium, ubi is dicit: nuper compertum in ostrearijs. ego in recto singulari ostrearium protulerim, ut uiuarium: quanquam & fœm. g. ostrearia fortè dici potest, ut subaudiatur piscina. Sergius Orata primus ostrearia in Baiano locauit, Macrob. Saturn. 3.15. ¶ Panis ab opsonijs appellatur ostrearius, Plinius 18.11. hoc genere panis scilicet cum ostreis uesci solebant. ¶ Ostreatus pro duro atq; aspero accipitur, Perottus. Itaq; iam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito propter amorem uestrum, Plautus Pœnulo. ¶ Ostrifer, locus in mari ostrea gignens, ut quidam scribunt.

Ostrum dicitur ab ostreis. ego conchylium, muricem, ostrum in eadem significatione accipio, Perottus. **Ostrum.** De Conchylio multa suo loco diximus. Ostrum dicebatur color celeberrimus, qui ex ostreis, purpura ac murice eruebatur. & Sarranum, nomen ab Sar urbe Phœniciæ, quæ postea Tyrus appellata est, sumpsisse constat: ut apud Vergilium, Et gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro, Platina. quare & Tyrium cognominatum est: Tyrioq; ardebat murice læna, Vergilius. Regali conspectus in auro nuper & ostro, Horatius de Arte. Instratiq; ostro alipedes, pictisq; tapetis, Vergilius 7. Aeneid. Vilis adulator picto iacet ebrius ostro, Petronius Arbiter. Stratumq; ostro quem ceperat ipse Cornipedem, Silius. Ostrinam (*scilicet uestem dicunt*) ab ostro colore, qui est subrubens, Nonius: qui & Turpilij hæc uerba citat. Interea aspexit uirginem uectari, in capite riculam indutam ostrinam. & Varronis, Aurora ostrinam (*ostrinum*) hic indutus supparum. Vtebantur autem, ut coniicio, non tinctores solùm seu infectores uesti um hoc colore: sed & pictores.

De pictorum coloribus scribens Pollux: Colores (inquit) sunt andricelon, ostreon, (ὄστρεον,) prasinon, &c. Cælius. **Ostrinus color à Thylesio quoque memoratur.** Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, Athenæus in descriptione pompæ Ptolemæi Philadelphi.

Philogynos gemma, quam & chrysiten uocant, ostreæ Atticæ assimulata inuenitur in Aegypto, Plinius. sed pro ostreæ legerim ochræ. hæc enim Attica probatur: & color aureus accedit.

Ostracum Græcis testam significat, siue terream, ut ex fractis figlinis: siue concharum animalium generis, quæ omnia etiam inde communi nomine ostraca, ostracóderma, ὀστρακώδη & ὄστρεα **Ostracum.**

dicta sunt. & quoniam ostrei quoque uocabulum ab ostraco sumptum uidetur, plura hîc de hac dictione, & alijs inde compositis aut deductis adferemus. Chama est ostracum (id est, ostracodermum animal,) Eustathius. Ostracóderma ab Aristotele dicuntur animalium aquatilia, quæ & sanguine carent, & testa silicea, siue silicis instar dura operiuntur: ut concharum & ostreorũ cochlearumque & turbinum genus omne: malacostraca uerò, quæ testam illam molliorem, id est minùs duram habent, ut cancri & locustæ, &c. Caraborum (id est locustarum) ostraca Pollux dixit. Ex ouis etiam ostracóderma dici Cælius Rhodiginus annotat, putamine intecta testaceo, ut in auibus: malacóderma uerò quæ molli obducuntur cute. Didymus inquit solere aliquos lyræ loco conchylijs & ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus ædere, Athenæus. πάντα τὰ ὀστρακώδη γίνεται καὶ ἐν τῇ ἰλύι, Athenæus ex Aristotele. Puto etiam ὀστρακηρὰ idem genus animalium à Græcis uocari, præsertim ab Aristotele. annotauit hoc uocabulum Vuottonus, tanquam synonymum ostracodermo. φωλαΐδες, ὀστράκινά τινα βρωμώδη, Hesychius & Varinus. Eustathius in ostraco dictione, rhô abundare scribit. Idem meminit prouerbij, ὀστράκου περιστροφή, de rerum mutatione, ex ludo quodam desumpti, quem pluribus describit, & ὀστρακίνδα alio nomine appellari docet, ex Polluce nimirum. Ostracum testa à Græcis uocatur: unde testaceum pauimentum, uulgò nunc ostracum uocant, (Itali scilicet, ut nostri etiam Germanicè Estrich:) & ostracina suffragia Atheniensium dicebãtur, quòd Athenienses ea in figulinis uasis dare consueuerunt, Perottus. Cum Athenienses (inquit Cælius Rhodig.) apud quos puniebatur uirtus, Aristidem testularum exilio, quod ostracismum uocant, mulctare destinassent, adijt eum homo quidam illiteratus & agrestis, qui testulam teneret, iubebatque Aristidis nomen inscribi. Rogabat is, ecquid Aristidem nosset? Negauit ille, addiditque nil sibi aliud in eo uiro, quàm iusti cognomen esse molestum. Tacitus Aristides scripsit quod rogabatur, & hominem dimisit, Hęc ille. Plura de hoc genere exilio damnandi, reperies in Promptuario Linguæ Latinæ Theodosij Trebellij, & alijs fortè Dictionarijs. Clisthenem Atheniensem ferunt ostracismi seu testularum rationem omnium principem induxisse, primumque eisdem damnatum suffragijs, Cælius Rhod. Hyperbolum nouimus postremum omnium exilio, quod ostracophoriam uocant, mulctatum fuisse, Cælius. Hinc factum uerbum ἐξοστρακίζειν: & nomẽ ἐξοστρακισμός, relegatio temporaria in locum certum, quæ bona non adimit, ut quidam recentior interpretatur. ¶ Mnesitheus ὀστρακίδας nominat nucleos conorum (siue strobilorum) id est pineos. Est & inter placentarum genera ὀστρακίτης Athenæo. ¶ Vnguem odoratum, purpuræ operculum, ostracion item appellant, uel ostracon quoque, Cælius. Inuenio apud quosdam ostracium uocari, quod aliqui onychem uocant, Plinius. Vide Onyx superius. Ostracum primitiuum, ostracium diminutiuum est. ¶ Ostracias, siue ostracites (*ostracitis gemma*) est testacea, durior: altera achatæ similis, nisi quòd achates politura pinguescit. duriori tanta inest uis, ut aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Ostraciti ostrea nomen & similitudinem dedêre: Hæc Plinius lib. 37. Idem lib. 36. Ostracitæ similitudinem testæ habent, usus eorum pro pumice ad læuigandam cutem. Georgius Agricola ostraciten Germanicè interpretatur, Topfstein: ostracian alteram uerò, Luxsaffyr.

b. Tethya similia ostreæ, Plinius. Hegesander hepatum piscem in capite duos lapides habere ait, colore splendoreque ostreis similes, Athenæus. Origo atque genitura conchæ (quæ margaritas fert) est haud multùm ostrearum conchis differens, Plinius. Mensis remotis puer euerrat ὀστρέων κόγχας, καὶ ἰχθύων λέπη, Pollux. Pinnotheri (Cancello potiùs) solertia est inanium ostrearum testis se condere, Plinius.

c. Ostreorum concharumque uarij generis testas in mediterraneis alicubi reperiri, ex Strabone & alijs scripsi suprà, in Conchis in genere H.a. pagina 311. Diuersas nuper huiusmodi testas lapideæ substantiæ, Dominicus Montisaurus Veronensis medicus & eruditus & antiquitatis studiosus ad me misit, in proximis Veronæ montibus puto repertas. In Heluetijs quoque agro Solodurensi inueniuntur.

e. Tanquam posset uel in tegulis proseminare ostreas, Cicero in Hortensio.

f. Dromeas parasitus interrogatus, in urbe an apud Chalcidem lautiùs pararetur conuiuium: respondit procemium Chalcidensis cœnæ gratius esse (*toto*) conuiuij in urbe apparatu. Vocabat autem cœnæ procœmium, δείπνου προοίμιον, copiam & uarietatem ostreorum, Athenæus. Apud eundem quidam: Primùm (inquit) ostrea uidi & echinos: quæ quidem procemium sunt δείπνου χαριέντως πεπρυτανευμένου. ¶ Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam, echinos, ostreas crudas quantum uellent, peloridas, sphondylos, patinam ostrearum, &c. Macrobius Saturn. 3. 13. ¶ Ex horto plebei macellum quanto innocentiore uictu? Mergi enim credo (*ironia*) in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri, &c. Plinius. Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno, Iuuenalis Sat. 8. Grandia quæ medijs iam noctibus ostrea mordet, Idem Sat. 6. His itidem in cœna dabis ostrea millibus nummûm Empta, Lucilius apud Nonium. Traiano imperatori cũ in Parthia esset procul à mari, Apicius ὄστρεα νεαρὰ διεπέμψατο ὑπὸ σοφίας αὐτοῦ τεθησαυρισμένα, Athenæus si bene memini.

h. Ostrea apud Indos margaritas producunt; Io. Tzetzes, ostreorum nomen communiùs accipiens.

piens. Idem libros nominat ὄςρεα λογικά, id est Conchas rationales: margaritas autem, sententias & sermones qui in eis continentur. ¶ Si quis omidia & ostreas comedere se somniet, in morbum incidet, Innominatus. ¶ Prouerbium λέπαδος λεπάς προσίσχεται, id est Patellæ in morem hæret, Erasmus Rot. nimis generaliter Ostrei in morem uertit, id in Patella referetur. ¶ Καθαροὶ καὶ ἀσήμαντοι (ἀμίαντοι) τοῦτο, ὃ νῦν σῶμα περιφέροντες ὀνομάζομεν, ὀςρέου τρόπον δεδεσμευμένοι, Clemẽs circa finem quinti Στρωματέων. ¶ Antiphili carmen in murem ab ostreo comprehensum, recitaui in Mure terrestri H. d.

DE OSTREIS DIVERSIS.

Ostreorum nomen, ut abunde explicauimus, non rarò communiter genus totum testatorum complectitur. sic Suidas Echinum, θαλάττιόν τι ὄςρεον esse tradit: & Hesychius ὄςρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια. Et Cælius Rhodig. Sunt (inquit) inter ostrea, quæ dicantur ῥαβδωτὰ, perinde ac dicamus uirgata: alia item, quæ uocemus ἀῤῥάβδωτα, id est, minimè uirgata. Meminit Aristoteles quoq;: sed ῥαβδωτὰ, pectinatim diuisa Theodorus interpretatur. ¶ Animalia in mari testata sexus discrimen non habent, ut ostrea & conchylia. quanuis enim ostreum quoddam unius conchæ inueniatur, quod habet speciem uirilis uirgæ inferiùs: & aliud eiusdem generis, quod habet similitudinem uuluæ muliebris: tamen hæc non sunt instrumenta coitus in eis, sed partes corporum ipsorum. Huius ostrei concha refert cochleam, & est spinosa extrinsecus: in cibo grate & delicatæ carnis. In eodem sæpiùs margaritæ reperiuntur. abundat autem in litore maris Germanici & Flandrici, Albertus explicans Aristotelis historiæ animalium caput 11. libri 4.

Arabiorum animalium uarius color & forma multiplex, omnem picturam longè multumq; superat. Locustæ etiam & serpẽtes illic aurei coloris sunt: & pisces magis uario insignes ornatiq; colore, admirabiles sunt spectatu. Et maris rubri ad Arabiam pertinentis ostrea huius splendoris expertia haudquaquam sunt: immò uerò flammeis illustrantur zonis, ea ut diceres uarij coloris temperatione ad iridis similitudinem accedere: adeò lineis perpetuo ductu æquè inter se distantibus distinguũtur atq; describuntur, Aelianus de animalib. 10. 13.

OTION uel Otarion Græci uocant Patellæ genus, describendum infrà Elemento P. Τήθη ἢ λέγει τὰς ἀγρίας λεπάδας, ἃ ἡμεῖς ὠτία λέγομεν: ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὄςρεα, καὶ Ὅμηρος κοινῶς τὰ ὄςρεα, Scholiastes Nicandri. Τήθεα, ostrea uel genus ostreorum, Scholiastes Homeri Iliad. π.

Quæ CALAINA ostraca nominat Aëtius, pilos extenuantia, consyderantibus relinquo, Hermolaus. Callais quidem (Callainus aliquibus) Plinio lib. 37. gemma est uiridis, pallens. Remedia pilis attenuandis apta memorantur Aëtio lib. 6. cap. 65. inter quæ ostraca Callaina nominari iam non uideo: cui uacat, inquirat ampliùs. Cornarius in cõmentarijs in Galeni de cõposit. medic. sec. locos librũ 5. titulo, Ad dentes denigratos, ubi testa Callaina assata ac trita dentibus affricari iubetur: Testam Callainam (inquit) quam hîc Apollonius ὄςρακον καλλαϊνὸν appellat, non aliam esse puto, quàm uasorum Callainorum: de quibus libro 1. huius operis Galenus inter ea quæ pilos attenuant, mentionem fecit. ita enim legi debere me suspicari tum indicaui, & non τὰ μέλαινα, uelut exemplar uulgatum habet. Quemadmodum autem eo loco ad attenuandos pilos, ita hîc ad dentifricium probantur. An uerè Callaina uasa ex callai lapide facta fuerint, indeq; appellationem traxerint, ut libenter crediderim, ita non potest alicuius authoritate confirmari, quando hodie ignota Italiæ ac Romæ sint: quæ tamen tempore Galeni fuisse aduecta ex Alexandria, ex Galeni loco iam citato apparet, & Alexãdriotica uocata, patria (ut palàm est) appellatione. Porrò si neq; hîc callainam testam uasorum callainorum accipiendam, neq; suprà callaina uasa legenda esse conuincamur: suprà quidem τὰ λαϊνα, pro τὰ καλλαϊνα, uelut ibidem diximus, legemus: Hoc uerò loco Callainam testam ostreorum Callaici Oceani accipiemus: quando sanè tum ostreorum tum fictilium uasorum testa ὄςρακον Græcis appelletur: & Callaici ostrei testa, non ineptum dentifricium exhibeat. quemadmodum etiam suprà post Callaina uasa, purpurarũ, ac muricum & aliorũ ostreorum testæ ustæ, attenuandis pilis itidem ut illa aptæ prodũtur. quanquam si horum ostreorum testæ accipiendæ sunt, Καλλαϊκὸν potiùs quàm Καλλαϊνὸν legendum erit. qui lapsus facilè potuit cõtingere ob similitudinem characterum. Martialis: Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in aruis. Et rursus: Callaicum mandas si quid ad Oceanum, Hæc omnia Cornarius. Callaici Hispaniæ populi, Straboni quoq; memorantur.

CALLIPHLEBARA quædam ex ostreis dicuntur apud Plinium, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur, Plinius. Meliora existimantur ambiente fibras purpureo crine, Parata (*corruptum hoc nomen suspicor, pro calliphlebara*) quia cruda meliora sunt, Perottus.

Chama (Χήμη) genus est ostrei, Suidas. Ex chamis crassioribus paruæ & exilem carnem habentes, ostrea dicuntur, Diphilus.

Spartianus ostreas & liostreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas & chamas leas intellexit, etiamsi lithostreæ scriptum erat. id ex Athenæo sumitur, qui ait: chamas tracheas ostrea quandoq; dictitata, Hermolaus in Plinium.

CONDYLOS ostrei genus est Paulo Æginetæ. Idem conchylium Indicum, condylion aliter appellat.

MYES genus est ostrei. Vide in Testudine Aquatica A. in libro de Quadrupedibus ouiparis: & suprà in Conchis diuersis, ubi de Mitulis & Musculis agitur, pag. 327. & deinceps.

OSTREI quoddam genus Pictoribus usui est. Crassitudine plurimum excedit, & florem illum non inter testã, sed foris habet. Cõperiri id genus locis Cariæ potissimùm solet, Vuottonus.

SPHONDYLOS & ostreas &c. in cœna Lentuli flaminis Martialis Macrobius nominat. Licet & spondylos proferre. Rondeletius ea esse docet ex ostreorum genere, quæ hodie à Græcis dicantur Gaideropa, uel potiùs Gaideropoda, ut Bellonius scribit, hoc est asini pedes: (idem in Obseruationibus 1.68. ab aliquibus Acynopoda nominari refert:) cuius imitatione nos etiam Germanis Eselshůb interpretari nihil uetat. Bellonius Singularium Obseruationum suarum lib. 1. cap. 31. Lemni incolas hæc ostrea hoc modo capere tradit. Piscator (inquit) tenet perticam longam, ferro plano (non inflexo) præpilatam, ab una extremitate: qua conchas saxis hærentes ferit: delapsas uerò in uadum manu ferrea alteri perticæ extremitati adiuncta extrahit: eadẽq; ad capiendos echinos marinos utitur. ¶ Circa Byblum paruam insulam Indiæ ostrea petris adnascuntur, decuplo maiora his quæ apud Græcos inueniuntur, Philostratus. uidetur autem de spondylis sentire: nisi patellas communi nomine ostrea uocârit.

TRIDACNA appellauit inter nos nepotis cuiusdam nomenclator, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent, Plinius. Apud Syluaticum Clacora trigdana, pro ostrea tridacna, perperam legitur. Bellonius ad oram rubri maris, circa Torum præsertim, uulgò agana dici scribit: & à cœnobitis etiamnum tridacna. Rondeletius Concham imbricatam nominat, (uide suprà pag. 312. ubi & iconem reperies,) tridacna autem Plinij esse negat: quòd Plinius ostrea simpliciter apud Indos maiora nasci scripserit, eadémque à magnitudine tridacna uocari. Mihi uerò Plinius lib. 32. cap. 6. tridacna ab Indicis omnino diuersa facere uidetur: his uerbis: In Indico mari Alexandri rerum authores pedalia inueniri prodiderunt. Nec non inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellauit, tantæ amplitudinis, &c. Ex his uerbis Plinium de genere uno eodémque ostreorum loqui nemo affirmauerit: quin uerisimilius est de diuersis eum sensisse, cum dicat inter nos, hoc est quæ in Italia etiam reperiantur. quæ certè ex India usque aduecta non existimem. Indica sanè pedalia, non ter solùm, sed sæpius mordenda fuerint. ¶ Gariopontus hydropicis in cibo dat ostreas, mordicas: nescio quid per mordicas intelligens: coniectura est, ostreas trimordicas Græci nominis interpretatione, legi posse.

OSTREA Pergami uermiculata, nominantur Apuleio Apologia 1.

Aiunt etiam in LEMANO lacu Ostrea haberi, quæ ducentis ferè passibus à ripa piscentur. Vulgò Quaras uocant, ut Ioan. Ribittus Lausannæ ad eum lacum sacrarum literarum interpres doctissimus ad me scripsit. Differunt autem (inquit) à mytulis & quantitate & qualitate. Quaræ enim siue ostrea maiora sunt, & gratioris saporis. Mytulos rarissimè piscantur propter uilitatem.

DE OVIBVS MARINIS.

Oues pisces.

ARIETES Cete suprà descripsimus A. elemento, pagina 96. Oues, πρόβατα, Oppianus nominat, sed beluæ sint, nec ne, non indicat, Rondeletius. Ego pisces propriè dictos, non beluas aut cete Oppiani oues esse iudico, nam libro 1. Halieuticorum, ubi loca & stationes piscium describit, de nullis interim cetis agens, sed de ijs posteà seorsim, sic canit: Ἄλλοι δ᾽ ἐν βένθεσιν ὑπόβρυχα μιμνάζουσι φωλειοῖς, πρόβατόν τε, καὶ ἥπατοι, ἠδὲ πρέποντες ἴφθιμοι μεγάλοι τε φυὴν, νωθροὶ δὲ κέλευθα εἱλεῦνται, &c. *Prepontes.* Quem locum Aelianus de animalibus 9.38. sic reddidit: In latebris abditæ latent maris incolæ Oues, & Hepati, & à piscatoribus Prepontes nominari soliti. Ii quidẽ quanq; natura maximi uideantur, tamen ad natandum segnes sunt: non enim à suis latibulis longè aberrant, immò uerò circum ea ipsa semper uolutantur. Infirmioribus piscibus adnantibus insidias faciunt. Asellus quoque inter eos numerari potest. ¶ Pisces quidam magni (πελώριοι) ut boues, oues, (πρόβατα,) raiæ, hamo capti, eo mordicus apprehenso, sequi nolunt: & graui corporis mole ad arenam aut aquæ fundum adhærentes, trahentibus renituntur, elabunturque interdum ab hamo, Oppianus libro 3. Halieuticorum. Rondeletius umbram piscem à Græcis huius temporis ouem marinam appellari scribit. Bellonius aselli speciem, quam uulgò Merlangum uocitant, ouem facit.

Oues beluæ. Diuersum ab his ouium marinarum genus dixerim, quarum Plinius commeminit, his uerbis: Ad Cadaram rubri maris peninsulam exeunt pecori (*pecus ferè de ouibus dicitur*) similes beluæ in terram, pastæq; radices fruticum remeant.

De OXALME dixi in Muria & Garo nonnihil.

OXYGARI mentio est apud Galenum in uno ex libris de remedijs paratu facilibus.

OXYLIPARON genus est condimenti siue moreti, aut embammatis piscibus quibusdam adhiberi soliti, saporis scilicet & appetitus excitandi gratia, ut hodie oleo acetóque mixtis, non olera solùm acetaria condiuntur, sed pro alijs etiam cibarijs aliquando intinctus fit eiusmodi. Athenæus libro 8. Timoclem comicum oxylipari meminisse refert, his uerbis: γαλεοὺς καὶ βατίδας,

δίας, ὅθεν τι τῶν γλαυκῶν ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται. Ibidem gallinaceum cum oxyliparo suauissimè esitatum legimus. Τεμμάτιον ὠκέως τούτοις ἀνθινόν παντοδαπόν, ἑψητὸν δὲ μετὰ ταῦτ' ὄξιν ὀξυλίπαρον τούτοις ἔδωκα χυμίων, Coquus apud Sotadem Comicum de piscibus quibusdam loquens.

Est & oxylipes panis memoratus Galeno lib. 8. Methodi, cap. 5. quod inscribitur: De diarijs febribus quæ superueniunt cruditatibus ciborũ: Cibandi uerò (inquit) his sunt: fluente quidem etiamnum uentre, polenta & pane, quem Græcè oxylipe uocant: qui utique minimum aceti habeat, non sicuti in dysenteria & diutina diarrhœa præparare solemus, &c. Hunc locum enarrans uir diligens Ioan. Agricola, Oxilipes (inquit) panis est, qui parum aceti habet. neque inuenire aliud quicquam (huiusmodi) licuit, quàm quòd quarto de sanitate tuenda his uerbis extulit Galenus: Exiguum (inquiens) farris, eodem quo ptisana modo præparatum, cum paulo aceti adiecto, præsertim si cruditatis abundantiam uel in uenis, uel in toto corporis habitu subesse suspicamur. quippe si nihil prorsus aceti sit alicę admixtũ, glutinosior erit quàm ut propositis conducat. itaque obstruet magis quàm detergebit habitus meatus, Hæc ille. Cæterùm Ioan. Manardus in epistola ad Ioan. Agricolam (commentarijs eiusdem Agricolæ in Galeni libros de locis affectis præfixa) sic scribit: Cibus ille qui oxylepes à Galeno in cura febris diariæ ex cruditate factæ appellatur, proculdubio est panis, cui acetum est commixtum. minimum enim in eo casu aceti misceri iubet. quem quidem panem Hermolaus Barbarus in Corollario acidum & squarosum intelligit: non ut Aëtij interpres ex aceto & pinguedine confectum. alioqui non uideo quo pacto fluore uentris diutius perseuerante possit pinguedo illa non obesse: præcipuè cùm omnis panis damnandus etiam sano homini uideatur, cui pingue aliquid sit admixtum. Error autem non interpreti, sed Græco codici adscribendus, in quo non oxylepes, sed oxylipes legebatur, sicuti & in libro octauo Curatiuæ Methodi Galeni. Quẽ panem si, ut scribit Hermolaus Barbarus in Corollario super Dioscoridem, Aegyptij Cyllasten dicunt, in Athenæi quoque libro 3. error erit, & pro ὑποξίζον, legendum erit ὑποξύζον, Hæc Manardus. Acidus & squarosus panis Græcè oxylepes uocatur ab Aëtio febrientibus eum dante, quibus uenter fluat. Hunc Aegyptij cyllastin dicunt. alij ex hordeo confectum accipiunt qui cyllastis uocetur, Herodotus ex siligine, Hermolaus. Manardus in Græcis literis parum exercitatus, apud Athenæum ὑποξύζον per ypsilon in penultima non rectè legendum censet: bene enim habet, ut in uulgatis codicibus legitur, per iôta. sic & οἰνίζειν & θαλασσίζειν uerba de saporibus dicuntur. Αἰγύπτιοι τὸν ὑποξίζοντα ἄρτον κυλλάστιν καλοῦσιν, Athenæus libro 3. Manardus κυλλάστιν per κ. legisse uidetur. Κυλλάς τις, ἄρτος τις ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ ῥιζῶν, ἐξ ὀλύρας, Hesychius & Varinus: sed legendum Κυλλάστις una dictione, & pro ὑπὸ ῥιζῶν, ὑποξίζων.

Oxylipes panis.

DE OXYRYNCHIS PISCIBVS, RONDELETIVS.

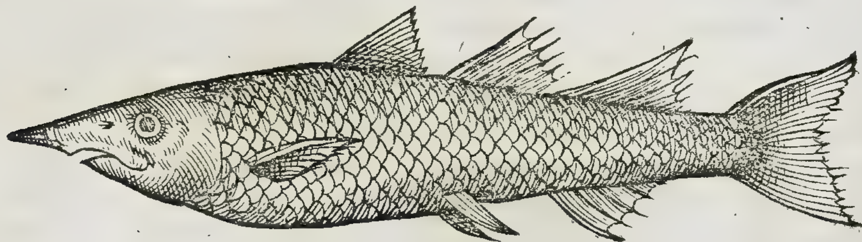

OXYRYNCHVS Nili alumnus est, (*&c. Vide in Corollario.*)

Oxyrynchus Nili.

Alius est Oxyrynchus quem mare rubrum procreat: ore prælongo, oculis ad similitudinem auri fulgentibus, palpebris albis. Eius dorso puncta pallore insignita sunt. Pinnæ priores illi nigræ existunt: quæ uerò in dorso, albæ. Cauda prolixa est & uiridis, quam mediam aureola linea intersecat.

Alius maris rubri, Aelian. 11. 24.

His Oxyrynchis, quos non uidimus, prætermissis, eum proponimus qui Antuerpiæ crebrò cernitur, & Hautin nominatur. Rostro est longo, tenui & maximè acuto, unde Oxyrynchum rectè à nobis appellatum fuisse puto: nisi mauis Sphyrænam fluuiatilem uocare, quia marinæ Sphyrænæ rostrum simile habet, sed molle & nigrum. squamis mediocribus tegitur. Pinnas in dorso tres habet, inæquali spatio à sese distantes. totidem in uentre habet quot Barbus.

Oxyrynchus cuius icon est præmissa.

COROLLARIVM.

MVGIL tum marinus nascitur, tum lacustris, tum fluuiatilis. hic quidem oxyrynchus nominatur, Diphilus apud Athenæum. Rondeletius primam Leucisci fluuiatilis speciem, quam Gardon uocant Galli, (nostri Schwal,) oxyrynchum mugilis fluuiatilis genus esse insinuat. Vide in Albis piscibus Elemento A. Cæterũ oxyrynchus ille, Antuerpiæ dictus Hautin,

Oxyrynchus Mugil.

quem pinxit atque descripsit Rondeletius: idem fortè est qui **Snepel à Frisijs dicitur, marinus**, ut audio: similis pisci dicto Cheuen, (id est Capitoni fluuiatili,) capite suis: rostro superiore carneo, prominente, nigro, pedalis. Sed alius puto est, qui **Schneppelfisgen** in Albi dicitur: paruus, candidus, zertæ uulgò dicto similis. Zertam aũt uocant in Albi piscẽ assari solitũ, oblongum, tenuẽ, latum, ut audio. De oxyrynchi mugilis captura ex Aeliano scripsi inter Mugiles, suprà, in Capitone E. Oppianus cephalos simpliciter, non oxyrynchos tantùm, eo modo quo Aelianus peculiariter oxyrynchos capi memorat.

Oxyrynchus Nili.

Oxyrynchum inter Nili pisces Strabo numerat. ¶ Oxyrynchus Nili alumnus, ex acumine rostri nomen trahit, ut apparet: & ab eo etiã præfectura quædam in Aegypto. illic enim uenerationem & religionem habet adeò, ut nullum hamo captum piscem attingere uelint, metuentes ne quando is piscis apud eos sacer, & magna religione præditus, eodem fuerit hamo traiectus: atque cum pisces retibus comprehenduntur, diligenter etiam atque etiam perscrutantur, nunquem horũ piscium imprudentes unà cum alijs ceperint. Malunt enim nihil piscium excipere, quàm hoc retento maximum piscium numerum assequi. Eum accolæ dicunt ex Osiridis uulneribus esse prognatum. Osirin autem sentiunt eundem cum Nilo esse, Aelianus de animalibus 10.46. & Plutarchus in libro de Iside & Osiride. nominantur autem ab eo Oxyrynchitæ (ὀξυρυγχῖται) populi qui hunc piscem uenerantur. & oxyrynchus piscibus marinis adnumeratur, unde aliquis è mare Nilum subire eum coniecerit. Sic enim scribit: ἰχθύων δὲ θαλαττίων πάντων μὲν (Αἰγύπτιοι) οὐ πάντων ἀλλ' ἐνίων ἀπέχονται, καθάπερ ὀξυρυγχῖται τῶν ἀπ' ἀγκίστρου, &c. Et rursus: Isis (inquit, ut narrant Aegyptij) ex disiectis à Typhône Osiridis membris, pudendum solum non inuenit: mox enim ut in flumen abiectum fuit, gustarunt de eo lepidotus, & phagrus & oxyrynchus, quos præcipuè pisces detestantur. Inde oxyrynchum Nili carniuorũ esse colligimus, & tum à sturione, tum à mugilibus diuersum. Et alibi in eodem libro: Cum Cynapolitæ nostra memoria oxyrynchum piscem comedissent: Oxyrynchitæ canes comprehensos mactarunt, & ueluti uictimam deuorarunt: unde exorto inter eos bello, tum ipsi se inuicem cladibus affecerunt, tum à Romanis postea puniti & malè tractati sunt. Vltra Cynopolitanam præfecturam est Oxyrynchus ciuitas, & præfectura eodem nomine, hîc oxyrynchus colitur, & oxyrynchi templum est. enimuero & cæteri Aegyptij omnes oxyrynchum piscem colunt, ut & lepidotum, &c. Strabo libro 17. cui id quod modò ex Plutarcho recitauimus, de Cynopolitis refragatur. ¶ Oxyrynchites & Latopolites inter Aegypti præfecturas sunt, Plinius. ¶ Lucius piscis frequens est in Nilo, & uidetur is qui olim dictus fuit oxyrynchus, Bellonius. Plutarchus oxyrynchum quem Aegyptij colunt, marinũ facit, ut diximus, nescio quàm rectè, tanquã è mari in Nilum intret.

Oxyrynchus Caspius.

In maximo Caspiæ lacu Oxyrynchi ab acumine rostri nuncupati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caspij captos distrahunt, & sale conditos atque exiccatos Camelis dossuarijs Ecbatana uehunt. Quin & adipe detracto, farinas ex ijs conficiunt. & huiusmodi salsamenta quidem uendunt: oleo uerò pinguissimo & suaueolenti unguntur. Atque etiam exempta ex ijs uiscera excoquunt: unde ad permultos usus accommodatum fit glutinum. nam non modo ad quæcunque applicatum fuerit, adhærescit, sed & firmissimè retinet, ut & decem diebus madefactum nunquam postea dissoluatur, neque remittat. Itaque etiam artifices, qui circa ebur laborant, eo utuntur, & opera conficiunt pulcherrima, Aelianus de animalibus 17.32. Sturio uulgò dictus piscis, ξυρίχη hodie à Græcis uocatur, tanquam per aphæresin pro oxyryncho. & quanuis sturionem nostrum Rondeletius acipenserem, alij alio nomine antiquo appellent, (ut in Acipensere dictum est,) idem tamen oxyrynchus Caspius uideri potest. Vide suprà quoque in Antacæo, in Corollario de Husone. Accedit acuminata rostri forma, & glutini ex eo pisce usus: & salsamenti. forsan & regio. Hesiodus (*Archestratus nimirum, quem alibi Hesiodum opsophagorum uocat*) de salsamentis agens oxyrynchi etiam meminit, his uersibus: Καὶ μὴν οὐκ ἀδαλὲς θνητοῖς γένος ὀξυρύγχου, (ὀξυρρύγχου,) ὃν καὶ ὅλον καὶ τμητὸν Ἀλεσρησεῖς (*nescio qui populi*) ἐκόμισαν.

Belonas, id est acus pisces, Epicharmus oxyrynchos, id est exacuminati rostri cognominauit, Cælius Rhod. Epicharmi uerba sunt, ὀξύρυγχοι ῥαφίδες, ἵππουροί τε, quæ duobus in locis apud Athenæum citantur: in uno post ὀξύρυγχοι cõma est, ut piscis per se intelligatur: in altero non est, tanquam raphidum, id est acuum, epitheton solùm sit.

Gobij fluuiatilis genus unum rostro admodum acuminato (**à morsu lapidum nostri denominant**) cobites oxyrynchus, à rostri figura, dici posset.

OZAENA & OZOLIS inter Polypos dicentur.

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM, QVAE A P. LITERA INCIPIVNT.

DE PAGRO, RONDELETIVS.

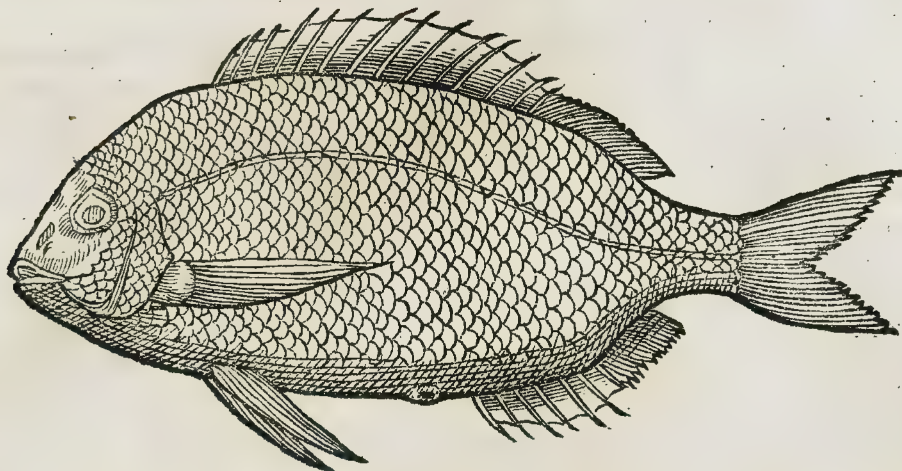

IN SQVAMOSIS sunt phagri, erythrini, hepati, synagrides, inter se similes. De quibus deinceps agemus, ob similitudinem quandam quæ illis etiam est, cum aliquot iam descriptis. De pagro autem primùm dicemus, quòd is notissimus sit. *Ordinis ratio: sed nos illum secuti non sumus.*

φάγρος autem uel πάγρος, Græcis dicitur. Latini Græcam appellationem, populi multi eiusdem uestigia constanter retinuerunt: quod maximo argumento est, uterum pagrum esse quem hîc exhibemus. In toto litore Galliæ nostræ Narbonensis, pagre dicitur, Italis pagro, nonnullis phagorio. Hispanis quibusdam bezogo: Dalmatis & Lusitanis phagros. φάγρος dictus est quasi φάγος, id est uorax, inserendo ρ. quemadmodũ in ὄστρεον pro ὀστέον, quæ etymologia naturæ huius piscis optimè quadrat, de qua mox. Caue autem pagrum cum paguro confundas, quod docti quidam fecerunt, nominis affinitate decepti: plurimùm enim à sese dissident. nam pagurus est in cancrorum genere, de quo suo loco. A *Pagurus, alius à pagro.*

Pagrus piscis est marinus, litoralis, aliquando pelagius, & inter Niloticos ab Athenæo lib. 7. & à Strabone lib. 17. connumeratus. Corporis forma, pinnis, earundem situ, numero, aculeis, cauda, paruæ auratæ similis: colore dissimilis: est enim colore ruffo, qua nota cum erythrino conuenit, cum eo capitur, ac pro eodem uenditur. ab erythrino tamen dissidet, quia è ruffo ad cæruleum hyeme magis uergit, erythrinus semper rubet. Pagrus rostro est spissiore, rotundiore, ad aquilini nasi formam accedente, toto corpore rotundiore & latiore. Ventriculum maiorem, splenem minorem habet erythrino, uesicam quoq; aere plenam maiorem. Appendices & intestina eadem quæ auratæ, hepar sine felle, cor angulatum, lapides in cerebro. Quam ob causam frigus pertimescit, ut lupus, umbra, cæteriq; omnes, quibus lapides sunt in capite. B (C) (C)

Vescitur luto, alga, carne, ut sepiolis, squillulis, loliginibus, cochleis. sunt qui echinis etiam uesci putent, sed an propter aculeos possit attingere, dubito: quanuis latas maxillas, & dentes anteriores acutos habeat. Aristoteles citante Athenæo scribit, σαρκοφάγον εἶναι αὐτὸν, καὶ μονήρη, καρδίαν δὲ ἔχειν τρίγωνον, ἀκμάζειν τε ἔαρος. quæ in Aristotelis libris, qui nunc extãt, non reperiuntur, suntq; diligenter expendenda. sarcophagum esse pagrum nemo ambigit. solitarium uerò esse, uix credat aliquis, cùm maximè in litore nostro non nisi multi simul capiantur, nisi quis πανάγρῳ hoc adscribat, id est, huic retis generi, quo omnia capiantur, omnia nimirum quæ obuia sunt, & ad quæ pertingit rete. Cor trigonum intelligit angulatum, cuiusmodi est in plurimis piscibus. Quid uerò sit illud, ἀκμάζει τε ἔαρος, satis ambiguum est. num uêre uigere dicit, ut significet eo tempore edendum esse, quòd tunc sit ueluti in ætatis flore, ideoq; carnosior, succi plenior, suauior, minusq; excrementis abundans, ob crebras exercitationes & natationes? At Archestratus ad omnem luxũ ingeniosissimus apud eundem Athenæum ait, Σειρὸς ἀνατέλλοντος δεῖν τὸν φάγρον ἐσθίειν, (Δήλῳ τ᾽ Ἐρετρίᾳ τε κατ᾽ εὐλιμένους ἁλὸς οἴκους:) id est, Canicula oriente, edendum esse phagrum: quo fit ut mendosum esse locum suspicer. Cumq; piscium alij uêre, alij autumno, alij æstate, alij hyeme, alij uêre & autumno: alij uere, æstate & autumno, ut mullus: alij uere & autumno pariant, sitq; pagrus ex his qui uere pariant (certum est enim circa ueris finem parere) legendum esse puto, τίκτει δὲ ἔαρος, id est, uêre parit. C *Lib. 7.* *Solitarius an sit.* (B) *Cor.* *An uerno uigeat.* *Partus.*

Hicesius hæc de pagris & similibus: Phagri, chromis, anthias, acarnanes, orphi, synodontes, synagrides, genere quidem similes sunt, siquidem dulces & adstringentes, (παχυσύφοντοι) satis nutrientes, & iure quidem (τὸν λόγον δὲ καὶ, id est; & pro ratione etiam) difficilè excernuntur. magis F

autem nutriunt carnosi, & magis terreni, minusq; pingues. Dulces quidē suaues & palato gratos accipere oportet: nam quod dulce est, ut mel, saccharum, sapa, tantum abest ut adstringat, uel aluū sistat, ut potiùs leniat. constringentes uerò non austeri uel acerbi, sed qui non facilè excernantur. Sunt igitur pagrus & similes suaues, media carne, uel satis sicca: unde fit ut aluū nō cieant, ut molles & præhumidi, & satis nutriant. Pagrus marinus fluuiatili salubrior est, ut & alij pisces qui relicto mari flumina subeunt, cuius rei causam exposui capite de coracino. Hinc demere oportet pisces eos, qui uirus, uel ferinum quid redolent, uel nimis strigosi sunt, ut sturionem, lampetram, alosam & similes, qui & suauiores & salubriores & magis opimi in aquis dulcibus efficiūtur. Archestratus pagri caput præfert.

Marini fluuiatilibus salubriores: & qui excipiantur.

G Plinius lib. 32. cap. 10. inter remedia, quæ febrium circuitus tollunt, & hoc recenset. Pagri fluuiatilis lōgissimus dens capillo adalligatus, ita ut quinq; diebus eū qui alligauerit, nō cernat æger. quem locū corruptum esse facilè iudicabit is, qui pagrū nouerit, cui dentes alij alijs longiores nulli sunt. Alij paguri fluuiatilis substituunt, sed eadē dubitandi occasio est, quid per paguri dentem longissimum intelligi oporteat, nisi fortè è forficulis denticulatis (his enim uerbis utitur Plinius eodem libro) longissimum. Quare hunc locum doctis æstimandum relinquo.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Pagros quum ex Oceano nonnunquam uiderimus, miror quòd Galli propria horum appellatione careant. Fecit hoc sanè affinitas quam hic piscis habet cum Bremma fluuiatili, (*marina ut supra in cantharo scribit*) qui Latinorum & Græcorū est Cantharus: unde non Galli solùm, sed & Angli quoq; Cantharum & Pagrum (quanquam falsò: plurimùm enim inter se dissident, ut mox dicetur) Bremmam fluuiatilem (*marinam*) appellauerunt. Vulgus Græcum antiquam uocem imitatum, Fangro dixit: Itali Vn frago. est enim is Fragi colore, sed paulò magis diluto: unde Ouidius Pagrum rutilum facit, ut & fuluum Synodontem.

C Solitarius ac carniuorus piscis est, modò pelagius, modò litoralis, in saxorū cauernis degens.

A Est & alius fluuiatilis marino inferior: cuius generis refert Aelianus in Aegypto aduentum Nili præcurrere, ac paludum inundationem prænunciare.

B Pagrus extuberat usque ad magnitudinem Sargi: caput tamen habet crassius, pupillam nigram ac iridem in eius ambitu, coloris aurei. Superiorem maxillam cum labio in tubi modum ceruici ueluti infarctam, neque cranio inhærentem, quam (dum oscitat) exerit, postea uerò contrahit. Foramina duo utrinq; ad oculorum fontes habet: dentes acutos, quorum quatuor anteriores, tenues quidem & parùm falcati, caninos referrent, nisi breues & ueluti serrati essent, quos utrinque alij tenuiores subsequuntur: ac postremò molares duplici ordine dispositi, rotundi, obtusi, sed inferiores superioribus breuiores: estq; illi quoddam in ore ueluti exiguum linguæ rudimentum. Squamas gerit rotundas, tenues, &, ut mulus, latas. Caudam bifurcam, atque ob id pinnas in acutum desinentes. Cæterùm Pagrus non magnitudine tantùm ac crassitie Cantharo persimilis est, sed ipsis etiam dentibus ab Erythrino dissidet. quod Venetijs aliàs patritio Danieli Barbaro me ostendisse memini. Præterea ore Pagri ac faucibus adapertis, totam eius partem internam ruberrimam & ferè sanguineam cōtemplari poteris. Argenteam inter oculos utrinq; habet ossiculorum maculam, oculosq; admodum grandes. Peculiaris quoq; illi est litura utrinq; nigra, lata in lateribus circa ceruicem, ubi linea est quæ piscium corpora intersecat, qua maximè à cæteris atq; Erythrino piscibus distinguitur: ea nonnihil nigricantis habet coloris, tactúque aspera persentitur. Continuam præterea in tergore pinnam, rubram, duodecim aculeis communitam ostendit.

F Galenus Pagrū inter duræ carnis pisces annumerauit. Verùm quū Pagrus multò Erythrino maior extuberet, uolui Pagellum cum eiusdem magnitudinis Erythrino componere. Magna enim est inter hos pisces similitudo, sed Pagellus crassiori corpore constat, Erythrinus tenuiori. Tergoris pinna Pagello crassior, Erythrino minor. Caput Pagello breuius, Erythrino longius. Pagello pupilla oculi crystallina, iris rubet: Erythrino iris albet, & pupilla nigrescit. Pagelli pinnę & cauda crassę, Erythrino tenuiores. Pagrus recurtus piscis, ut Sargus: Erythrinus magis est protensus ut Aurata.

Erythrini à Pagro paruo differentia.

COROLLARIVM.

A PAGVR in Halieutico Ouidij legitur: pagrus uel pager legerim. Inter Nili pisces apud Strabonem phagorius est, (*sic habet interpres Latinus,*) quem & phagrum uocant. Græcè φαγρώριος legitur per rhô in penultima simul & antepenultima. Apud eundem libro 17. Phagroriopolis Aegypti ciuitas, & Phagroriopolitana præfectura memorantur. Apud Hesychium & Varinum φάγρος scribitur. Dentex uel pagrus à re nomen habet, quia dentes habet magnos, multos ac duros, quibus grassatur in ostreas & pisces innocuos, Author de nat. rerum. & Albertus. nos Denticem à Pagro diuersum ostendemus in Synagride uel Synodonte. quanquam & hodie quidam uulgò dentalem uocitent piscem Græcorum phágron, in Italia (ut puto) alicubi Phagrin dictum. Hos pisces in hodiernúmque diem Græci phagros: & Dalmatæ, Hispaniq; ac Lusitani pagros uocant. Hispani uerò erythrinos, quoniam sunt pagris similes; minorésque,

résque, pagellos uocant: quemadmodum & Romani phragolinos, quasi phagorinos à phagorio, id est pagro, diminutiuo nomine appellant, Massarius. ¶ Germanicè pagrum circunloquor: Die grösser rote Meerbrachßme. Vide in Erythrino A. ¶ Pagrorum alterum genus est fluuiatile, ex Strabone, Athenæo, Plinióque 32. uolumine, Massarius. Phagri ab Oppiano nominantur, simul & ἀναιδέες ἀγριόφαγροι, tanquam duæ unius generis species, ut apparet.

Inter Rubellionem & Pagrum tanta est similitudo, ut eadem magnitudine inter se collati, non ab imperitis internoscantur, ut Ligures Rubelliones etiam Pagros imperitè uocent: & tota prouincia Narbonensis atque Hispania Pagellos, quòd Pagri longè maiores euadunt. Sed à piscatoribus facilè distinguuntur. nam Pagrus capite est rotundiori, Rubellio longiori: tum hic tenuiori est habitu, & cauda longiore: ille crassiori & cauda breuiore. Huius extrema pars magis attenuatur, illius multum larga & crassa: Pagri pinnæ in imam uentris partem inflexæ, Rubellionis uerò magis in dorsum eminent. Rubelliones Græci memoriæ nostræ uocant Lethrinos corruptè, quasi Erythrinos. Massilienses rectè Pagrum, & Græci Phagrum adhuc uulgò nominant, Gillius.

Afferuntur (inquit Oribasius) phagri ex Indico mari sale conditi, duri & cetacei, Vuottonus. B
Dat Rhombos Sinuessa, Dicarchi litora pagros, Actius Syncerus Neapolitanus in ludis piscatorijs. ¶ Maiorum piscium genus ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellatur: ut auratæ, glauci, phagri, Mnesitheus. Τμητοὶ, ut equidem arbitror, uocantur, (inquit Vuottonus,) qui in partes dissecti in patinis ministrentur: uel, ut in salsamenta condiantur. Rondeletius tamen paruæ auratæ similem facit pagrum, tanquam non magnum piscem. ¶ Recentior quidam phagrum anguillæ similem facit: falsò, & sine authore, opinor. ¶ Ouidius rutilum cognominat. ¶ Pagri dentices interim magnitudine superant, rubri coloris, erythrinis hepatisque similes: (Aristotele,) Speusippo & Dorione tradentibus, apud Athenæum: rostro duntaxat breuiore, dentibus longis, quibus echinos frangunt & pascuntur, Massarius. ¶ Phager lapidem fert in capite, perque algorem plurimùm infestatur: ut etiam reliqui qui lapidem gerunt, scilicet chromis, lupus & umbra. efficit enim lapidis rigor ut per algorem gelentur & excidant, Aristoteles.

Litoralis est, aliquando pelagius, Rondeletius. Ambigit litoralis'ne an pelagius sit, Aristot. C
Phagri & agriophagri manent in petris plenis chamis aut patellis, Oppianus. Maiorum piscium genus ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellatur, ut auratæ, phagri, Mnesitheus. Φάγρον πέτρῃ ἀλωόμενον Numenius dixit. Sunt et fluuiatiles, nimirum è mari subeuntes fluuios, Diphilo. ¶ Carniuori sunt. Vnde hæc Platonis comici uerba Athenæus recitat: Σὲ γάρ γραῦ συγκατῴκισεν Σάπραν ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις βορὰν. & similia Amipsiæ. Chamis inescantur, ut canit Oppianus. Duros dentes habent, ita ut ostreis in mari alantur, Isidorus. ¶ Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur, ut lupi, pagri. cum asperæ hyemes fuere, multi cæci capiuntur. itaque his mensibus iacent in speluncis conditi, Plinius.

Phagros Syenitæ in Aegypto, Mæotas uerò qui Elephantinen incolunt, sacros existimãt: tum D
quòd aduentantem Nilum præcurrentes, futuram aquam prænuncient, tum quòd nullum sui generis comedunt: ut in Mæotis recitaui ex Aeliano.

Chamis inescantur phagri, Oppianus. Ad marinos pagros: Acridas atque lumbricos, cum fru- E
menti polline & decocto melanthij contundito. dein uerò infundens aquã, producito ad crassitudinem mellis, & inescato, Tarentinus. ¶ Aduentantem Nilum præcurrentes futuram aquam denunciant. Vide in D.

Quis ex nostris non tantùm lautus atque urbanus, sed etiam agrestis est, qui post acipenserẽ, ex F
omnibus piscibus præcipuam autoritatem Asellis, sicut Plinius, daret? Ego potiùs Pagris, alijsque non paucis sapientiùs attribuerem, Gillius. Afferuntur (inquit Oribasius) phagri ex Indico mari sale cõditi, duri & cetacei, Vuottonus. Mnesitheus Atheniensis pagros dixit difficulter confici, confectos uerò multum alimenti præstare: quos & Galenus (de aliment. facult. 3.30.) & ante eum Philotimus, durioris esse carnis tradidere, Massarius. Duram habent carnem, quæ nec corrumpitur facilè, nec aluum ciet, Vuottonus. Pagrus (quem Symeon φάγρον) piscis est qui difficulter concoquitur, pituitamque gignit. Qui autem inter hos natu maiores sunt, peiores sunt & difficiliores, qua ex re satius est eos mensæ adhibere, qui ætate ac magnitudine minores sunt, quando hi quàm maiores concoctu faciliores, Lilius Gregorius Gyraldus. ego in Græco Symeonis Sethi de aliment. facult. libro, hunc locum iam non inuenio. Phagrus marinus fluuiatili præstat, Diphilus.

Fel pagri quidam admiscent medicamento ad pilos pungentes in palpebris, apud Galenum G
de compos. sec. locos 4.7.

Græci fagrum (phagrum) nuncupant, quòd duros dentes habeat, ita ut ostreis in mari a- H.a.
latur: Isidorus, innuens παρὰ τὸ φαγεῖν, id est ab edacitate ita dictum. A uerbo φαγεῖν (à præsenti φήγω, uel φάγω) cum alia quædam deducuntur, tum fagus (φηγὸς) arboris nomen, per excellentiam, propter usitatũ antiquis è glandibus uictũ: fortè etiã phagrus piscis: & proculdubio etiã cos,

dialecto Cretensium φάγρος dicta, ut Simmias apud Athenæum tradit. nam & exedit ea quibus atteritur, ac uicissim atteritur ipsa, Eustathius. ¶ Pagrum (φάγρον) brinthus odio persequitur, Philes de animalium mutuis concordijs atque discordijs loquens. Aristoteles brenthum, larum & harpam dissidere ait. Brenthum & Brinthum aues diuersas memoraui in Historia auium inter Anates. ¶ Τὸν δ᾽ οἷα δύπτην κηρύλον διὰ στρόφου αὐλῶνος οἴσει κῦμα γυμνίτην φάγρον, Lycophron de Aiace Locro. Κάπρος significat aprum, & pudendum uiri, & aprum piscem, Varinus.

Epitheta. Et rutilus pagur, Ouidius. Numenius φάγρον λοφιήν dixit: nimirum quòd corporis pars quę ceruici respondet, (Græci λοφιὰν nominant,) alta & sublimis in hoc pisce sit. Mustelus centrines πρὸς τῇ πρώτῃ λοφιᾷ ἔχει τὸ κέντρον, Athenæus. Vide quæ Rondeletius in eo pisce annotauit de uocabulis λόφος & λοφιά. A λόφος uel λοφιὰ substantiuis, Numenius adiectiuum λοφίας formasse uidetur. Φάγροι καὶ ἀναιδέες ἀγριόφαγροι, Oppianus.

Phagroriopolis, ciuitas Aegypti. uide superiùs in A.

c. Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ἀμφ᾽ ἀγέλῃσιν εὐγλήνεσσιν ἰώπων Ἢ φάγροι, ἢ σκῶπες ἀρείονες, ἠὲ καὶ ὀρφῶ, Nicander in Bœotiaco. uidetur autem loqui de piscibus carniuoris ualidioribus, qui in minores grassentur. Iopes autem pisciculos esse in Eritimo ostendimus.

f. Πολλοὺς δὴ μεγάλους τε φάγρους ἐγκύψας, (legerim ἐγκάψας,) Strattis. Et idem alibi: Κἆτ᾽ εἰς ἀγορὰν ἐλθόντα ἁδροὺς ὀψωνοῦσι μεγάλους τε φάγρους. Phagri Eretrici (sic enim legendum, ex Archestrato) commendantur ab Antiphane.

h. Pagros Syenitæ in Aegypto sacros ducunt. Lege suprà in D. Syenitæ phagro abstinent. uidetur enim unà cum increscente Nilo apparere, eiusque incrementum ueluti nuncius sua sponte accedens omnibus exoptatum denunciare, Plutarchus in libro de Iside. Et rursus in eodem: Isis (ut narrant Aegyptij) ex dissectis à Typhone Osiridis membris, pudendum solum non inuenit. mox enim ut in flumen abiectum fuit, gustarunt de eo lepidotus & phagrus & oxyrynchus: quos præcipuè pisces detestantur. ¶ Præternauigantes magnæ Canariæ insulas secundum Aphricam Occidentem uersus, piscium quorundam, quos Parghi nuncupant, (*Hispani nimirum*,) numerum maximum in æquore cepimus, Americus Vespucius.

PALLA Marina nominatur apud Vegetium artis Veterinarię libro 4. cap. 12. in suffitu contra languorem morbi pestilentis cum alijs quibusdam medicamentis. ¶ Eadem fortè fuerit quę palea marina barbaris quibusdam scriptoribus dicitur: ut apud Arnoldum Villanou. in descriptione pulueris ad bocium. Videtur autem palla nomen corruptum à pila. nam & Germani nostri pilam, qua luditur, ballam uocant. ¶ Marinæ ballæ uel pilæ magis nuncupandæ, arefacientem naturam habent. quid sint, nusquam apud antiquos reperi. In spongiarum genere eas repono: quanuis zoophyta non sint, id est inter plantas & animalia media, qualia spongiæ sunt. Ex maris spuma ad litora collisa, & cuiusdam herbæ minutissimis festucis fiunt. Nonnulli ex fractis spongijs & spuma: alij arte faciunt ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus in maris æstus. in minimas festucas herbam reddit, & ad litora detrudit: quæ mixta spumæ conglobantur, & ob motum supra litus ex fluctu collidente in gyrum tendunt, & pilæ formam, Brasauolus. Volui autem hoc loco huius pilæ mentionem facere, quoniam à mari denominatur: ne quis fortè animal quoddam marinum aut zoophytum esse interpretaretur. nam ui quidem sua & dignitate naturæ, non zoophytorum modò, sed etiam stirpium ordine inferior est.

PAN, Πὰν, piscis quidam cetaceus. Aesopus Mithridatis Anagnosta (id est, Lector) sermonem de Helena scripsit, in quo refert Panem (Πᾶνα) piscem quendam cetaceum uocari, in eoque asteritem lapidem inueniri, qui à Sole accendatur, & utilis sit ad philtra, Suidas in ἰχθῦς.

PAPAGALLVM, id est Psittacum, piscem quendam hodie appellari accepi.

PAPAVER (Μήκων) pro pisce quodam accipitur. item pro excremento uel tunica qua id continetur, in polypo & in testatis. Vide suprà in Mecones, & Rondeletium infrà in Pinna. Μήκων, papauer herba. Aristophanes in Auibus Μήκωνα, τὰ, semina papauerum uocat. Cæterùm pars de interaneis polypi sic dicta, supra uentriculum uesicæ instar posita est, atramentum in se continēs, ut Aelianus scribit.

PAPRACES pisces memorantur ab Herodoto libro 5. Apud Pæones (inquit) qui Prasiadem paludem habitant (unde breuis admodum in Macedoniā uia est) iuxta montem Orbelum, equis & subiugalibus pisces pro pabulo præbent. Porrò piscium tanta est copia, ut quoties quis ianuam compactam reclinauerit, demissam fune sportam uacuam, aliquanto post retrahat pisciū plenam: quorum duo sunt genera, unum quod uocant papraces: alterum tilones, Herodotus lib. 5. interprete Valla.

PARDALIS quadrupes est, quam Latini quidam scriptores pantheram uocarunt, idemque nomen beluæ etiam marinæ ob similem macularum uarietatem attribuitur. Pantheræ meminerunt Aelianus & Oppianus, an ut de belua, an ut de pisce, dubito, Rondeletius. Atqui disertè Oppianus libro 1. Halieuticorum de cetis, id est beluis, agens, Κήτεα δ᾽ ὀβριμόγυια πελώρια θαύματα πόντου: inter ea Pardales recenset hoc uersu: Παρδάλιές τ᾽ ὀλοαὶ, καὶ φύσαλοι αἰθυντῆρες. Et rursus libro 5. (paulò post initium,) de cetis expressè scribens, Κήτεα δ᾽ ὅσσα πέλωρα Ποσειδάωνος ἐν αὐλαῖς ἐντρέφεται:

ἐντρέφεται: mox addit: παρδαλίων γαίης ὀλοὸν γένος, ἀλλὰ θαλάσσης αἰνότεραι. Quamobrem Bellonij quoque sententiam non laudo, qui pardalin eundem mustelo stellari piscem existimauit: nam et pardales Oppiano seorsim, & musteli stellares ab eodem ποικίλοι nominantur. Pardalis piscis, ut ij qui ipsum uiderunt, dicunt, in mari rubro nascitur, colore & maculis orbiculatis, similis est terrenæ Pardali, Aelianus de animalib. 11.24. ¶ Mare circa Taprobanam infinitos pisces procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum & arietum, Idem. Pardalis à Suida quoque (nimirum ex Oppiano) cetis connumeratur, in Κῆτος. ¶ Piscis quidam ingens, macularum uarietate præsignis, ad Britanniam nuper captus est: quem exhibui descripsique suprà circa finem tractationis de cetis diuersis, pag. 256. ¶ Itali quidam pardillam uocant fluuiatilem pisciculum uarium, qui eruditis nonnullis phoxinus uidetur.

PARVS piscis Rondeletio ignotus est. Ego pari nomen pro pisce nusquam reperio: præterquàm semel, in recitatis Ephippi uerbis: Βεῖγκος, λεβίας, πυρός, &c. ubi σπάρος legendum coniicio, hoc nomine enim piscis à Mnesimacho uocatur.

PASSERINI GENERIS PISCES DEINCEPS HOC ORDINE DESCRIBENTVR.

Ex Rondeletio.

PASSERES in genere, (ex Bellonio.)
Rhombi, aculeatus, læuis, Rhomboides.
Passer simpliciter, Quadratulus: Asper uel squamosus, uulgò Limanda: Flesus & Fleteletus uulgò dicti Gallis.
Buglossus, id est Solea, simpliciter & oculata.
Cynoglossus, uulgò Pola: Arnoglossus, Solea parua.
Hippoglossus, uulgò Fletta in Oceano.

Ex Bellonio.

Rhombus aculeatus, læuis. Passer simpliciter, Flesus, Fleteletus, Limanda.
Solea, Solea altera, Tænia.
Ex Rondeletio, passeres & reliqui plani stagnorum marinorum.
COROLLARIA sunt IIII. Primum de Rhombo.
Alterum, De Passere specie una. Admiscentur autem etiam in genere quædam, piscibus planis non cartilagineis communia.
III. De Buglosso seu Solea.
IIII. De passeribus alijs diuersis.

DE (PASSERIBVS SIVE) SPINOSIS OVIPARIS PLANIS IN GENERE, BELLONIVS.

A B C PLANOS pisces Græci ψηττοειδεῖς, Latini Passerinos uocant, quorum natatio à recta figura diuersa est, ut Coclitum modo plani per æquor incedant, nullos subtus oculos habentes. Multa sunt huius generis apud nostros Gallos nomina, multoque plures species, quàm apud antiquos, de quibus in sequentibus differemus. Quòd autē ad generalē horum piscium descriptionem pertinet, Limosa regio (inquit Columella) planum educat piscem, ut Soleam, Rhombum, ac Passerem, qui postremi hoc inter se differunt, quòd Rhombo resupinato, dexter corporis situs, Passeri læuus appareat.

F Omnes boni succi atque optimi nutrimenti sunt Passeres, mollique carne præditi: quamobrem Galenus Philotimum admiratur, quòd neque Soleam inter molli carne præditos, neque Scarum inter saxatiles annumerarit.

B Psettarum genus omne quaternis pinnis præditum est, squamatorum in morem, quarū duas in prona parte, ac totidem in supina ostendit: sed & hoc præter cæteros pisces habet, quòd pinnulis in gyrum circumuallatur: huic quaternæ utrinque insunt branchiæ: Lingua caret, oculosque in supina corporis parte habet: ac (quicquid ab antiquis aut recentioribus circunferatur) hos certè pisces maris ac fœminæ discrimen uel hoc argumento suscipere facilè crediderim, quòd in quibusdam oua, in alijs lactes reperiantur. Ac quod ad internam eorum anatomen spectat: illud imprimis nobis compertum fuit, nullis eos ad pylorum apophysibus præditos: cor illis esse rubrum, atque ab una parte gibbum, cui caruncula quædam atra, quadrangula (puluini modo) subsidet: ad cuius partem superiorem, uesicula, pulmonis officio fungens, annectitur: hepar præ se ferunt latum, in ea parte situm, quæ uentriculum amplectitur: à cuius extrema fibra fellis folliculus dependet. Lienem his piscibus atrum conspeximus sub stomacho situm: uentriculum quoque non ita turbinatum, imò etiam latum, ac cum intestinis anfractuosè circunductum, quæ meseraicis circumfulta, ac permultis orbibus implicata, ad anum deferuntur. Dentes in maxillis exertos non habent, sed eorum loco maxillas, rugosa quadam scabritie asperas ostendunt. Gulam in his uideas

cuiusdam ueluti ingluuiei persimilem, uentriculo adiacentem.

C Quanuis ore sint admodum paruo, mirum est tamen horum piscium maiores, etiam conchas integras, & conchylij genus omne deuorare: unde præcipuè uescuntur, ac sanum nobis uictum exhibent. Pusillos autem, minoribus Tellinis, Chamis, Mitulis, Cancris, & Caridibus uictitare.

DE RHOMBO ACVLEATO, RONDELETIVS.

Icon hæc non Rondeletiana est, sed à Veneto pictore nobis effcta.

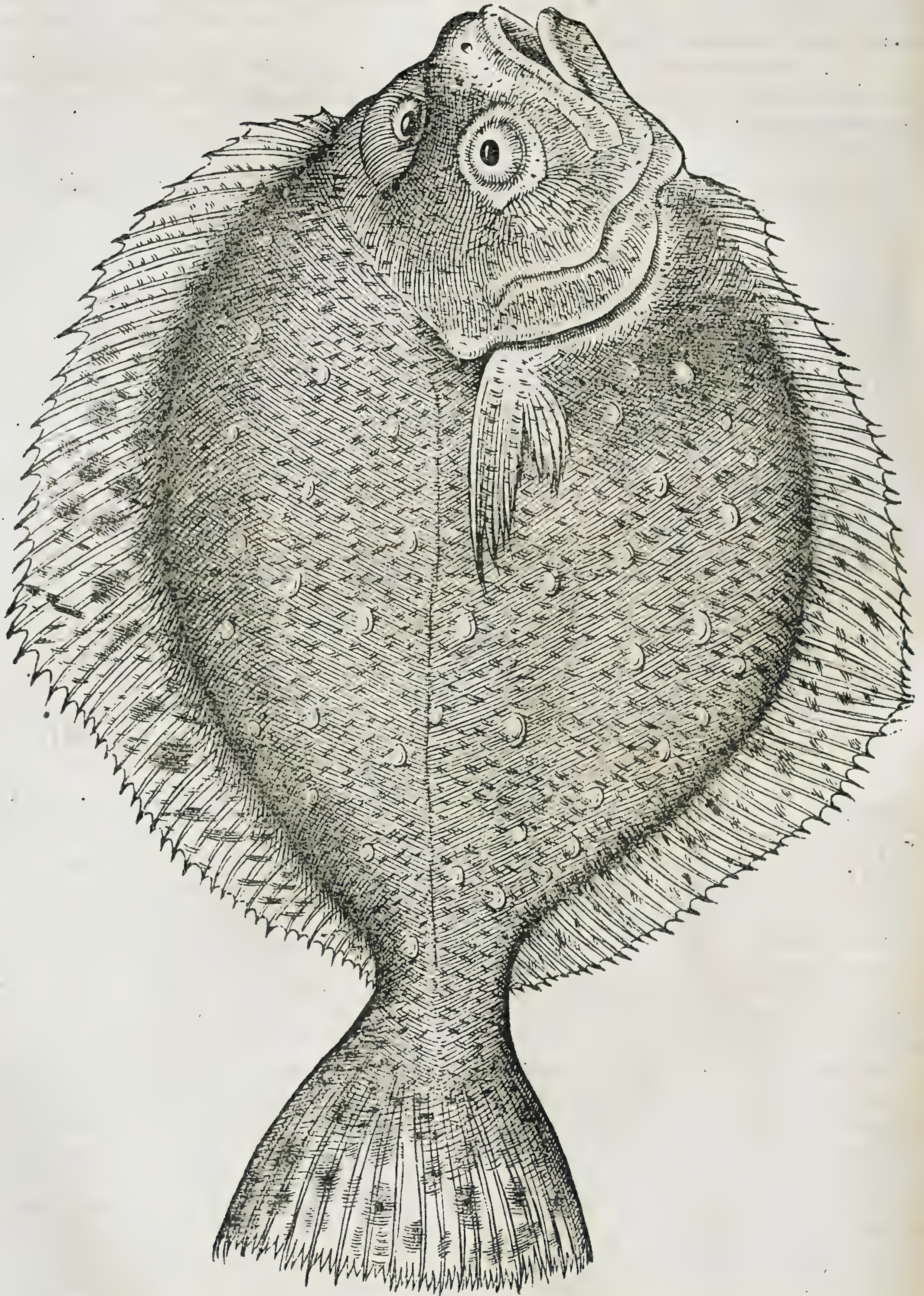

A *Rhombus Græcorum psetta.* ROMANI Græca uoce rhombum piscem appellauerunt. Aristoteles & reliqui Græci eundem ψῆτταν, Gaza passerem interpretatus est. Athenæus (lib. 7.) Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὴν ψῆτταν ῥόμβον, καί ἐστι τοὔνομα Ἑλληνικόν. Nec Aristoteles lib. 9. de hist. cap. 37. usquã rhombi meminit. Præterea quod Aristoteles lib. 9. cap. 42. Psettæ tribuit, nempe quòd Arena obruat sese, ut pisces alliciat: idem Plinius rhombo, eo in loco quem ex Aristotele mutuatum esse quilibet facilè indicabit, si locum hunc

hunc cum illo conferre uoluerit. Sumitur etiam paſſer ſiue ψῆττα pro diuerſo piſce à Rhom- bo. Plinius lib. 9. cap. 20. Marinorum (inquit) alij ſunt plani, ut rhombi, ſoleæ, ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantùm corporum differunt. Galenus quoq; libro tertio de alimentorum facult. & Diphilus apud Athenæum Pſettas à rhombis manifeſtè ſeiunxerunt. Rhombus piſcis à rhombo figura nomen habet, quæ quatuor æqualibus lateribus conſtat, non autem rectis angulis. A Gallis lozange dicitur. Itali omnes & Maſsilienſes, rhombo piſcem appellant, noſtri romb, Galli turbot. Normani bertoneau. Græci huius temporis ψῆτταν. Rhomborum duas ſpecies facimus, rhombum aculeatum & læuem, quibus rhomboidem addemus. *Psetta aliquando diuersus à rhombo.*

Primùm aculeatū deſcribemus. Is piſcis eſt planus, litoralis, parte prona fuſca, in qua multi ſunt aculei maximè circa caput, & à capite caudam uerſus. In eadem parte linea ducta eſt nigra, pinnæ quoque illic nigræ ſunt, alibi candidæ. Os magnum habet, hianſq́, ſine dentibus, ſed horū uice maxillas aſperas obtinuit. Ab inferiore maxilla propendent appendices duæ, tenues barbæ modo. Non procul hinc podicem habet. E regione pinna incipit magna ad caudam uſq; continua. Huic ſimilis alia ſtatim à capite. Vtraq; paulatim ab initio ad medium uſque creſcit, inde eâdem proportione, ad caudam uſque decreſcit. Hæ totum ferè corpus ambiunt, rhombiq́; figuram efficiunt. Branchias quatuor habet rhombus, duplices. Cor compreſſum. Ventriculum magnum, oblongum, in ſuperiore parte complicatum, dorſo annexum, quem inteſtinum excipit. Sed inteſtinum duas apophyſes habet magnas, ſed breues, in angulos duos deſinentes, inter quos uentriculi ecphyſis alligatur. Hæc uentriculi cum inteſtinis coniunctio propria eſt, in hoc rhomborum & paſſerum genere. Ventriculū hepar tanquam manu comprehendit, ex albo rubeſcēs, cui hæret ueſica multo felle diſtenta. Splen ex nigro rubeſcit, inter inteſtinorū ſpiras latitās. Oua rubra ſunt replicata uētriculi modo: facit eñ uentris breuitas, ut omnia ferè interna replicata ſint. B

Carne ueſcitur, maximè cancris. uorax eſt, piſceſq; multos ingerit. Quamobrem in fluuiorū ſtagnorūq; oſtijs plurimùm eſt, ut piſces ſubeuntes perſequatur. In mari noſtro, & in oſtijs Rhodani magni capiuntur, ſed in Oceano multò maiores. Vidimus Oceani rhombum quinq; cubitos longum, latum quatuor, ſpiſſum pedem unum. Quanuis igitur ab Ouidio dicatur, & Adriaco mirandus litore rhombus: & à Martiale lib. 13. C

Quanuis lata gerat patella rhombum, Rhombus latior eſt tamen patella:

Tamen nunquam rhombi Adriatici, noſtriue magnitudinem attingunt eorum qui in Santonico, uel Britannico litore capiuntur.

Cùm guloſus ſit piſcis, facilè hamo capitur. Ad gulæ uerò libidinem explendam multùm illi confert piſcandi ſolertia à natura data, de qua Plinius. Nec minor ſolertia ranæ, quæ in mari piſcatrix uocatur, eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, aſſultantes piſciculos pertrahens, donec tam propè accedant, ut aſsiliat. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie uermiculorum, itemq́; quæ uocatur raia. Quæ ex Ariſtotele ſumpta eſſe apparet, quo in loco ψῆτταν pro rhombo dixit, ut initio capitis docuimus. Καταμμίζουσι δ' ἑαυτοὺς ὅ τε ὄνος καὶ βάτραχος, ἡ ψῆττα, καὶ ῥίνη, καὶ ὅταν ποιήσωσιν ἑαυτὰ ἄδηλα, εἶτα ῥαβδεύονται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσέρχονται ὡς πρὸς φυκία ἀφ' ὧν τρέφονται. Obruūt ſeſe aſellus, rana, & paſſer, ſiue Rhombus, & ſquatina, cumq; ſe totos occultauerint, uerberant oris ſui uirgulis, ut uocant piſcatores: ad quas piſciculi adnatant tanquam ad algas, quibus ueſcantur. D *Lib. 9. cap. 44.*

Reperiuntur in hoc genere mares & fœminæ: alij enim ſemen, alij oua habent. E

Rhombus dura eſt carne & friabili, quanquam Galenus Philotimum reprehendat, qui inter piſces, qui molli ſunt carne, cùm citharos numerarit, eis ſimilem rhombum prætermiſerit, qui tamen molliore ſit carne, quàm cithari, carneq; aſellorum multò inferiore. Locus eſt huiuſmodi: περὶ δὲ τοῦ κιθαρὸς καὶ πάνυ θαυμάζω τοῦ Φιλοτίμου. παραπλήσιος γὰρ ὢν ὁ ῥόμβος αὐτῷ μαλακωτέραν ἔχει τὴν σάρκα, τῶν ὀνίσκων ἀπολειπόμενος οὐκ ὀλίγῳ. Sed qui Rhombum, præſertim aculeatum, guſtauerit, is proculdubio dura carne eſſe iudicabit, maximè ſi grandior ſit: qui enim parui ſunt, humidiores mollioreſq; ſunt. (*Vide paulò pòſt in Rhombo læui F.*) Elixus ex aceto uel in ſartagine coctus editur, cum mali arantij ſucco. Rhombum inter delicatiſsimos cibos habuit ueterum luxus, unde prouerbium, Nihil ad rhombum, de his quæ minimè conferenda ſunt. F *Lib. 3. de facult. aliment.*

Lieni medetur rhombus uiuus impoſitus, ut tradit Plinius, deinde remiſſus in mare. G

DE RHOMBO LAEVI, RONDELETIVS.

RHOMBVS alter eſt, qui ut à ſuperiore diſtinguatur, læuis à nobis dicitur, quòd aculeis prorſus careat. A Gallis Barbue. A noſtris per ſimilitudinem Paſſar dictus, quaſi paſſer, à nonnullis Panſar, id eſt, uentrioſus: nos enim Panſe uentrem appellamus. Sed Paſſar meo quidem iudicio rectiùs dicitur, quanquam uerus paſſer ſeu ψῆττα non ſit, ſed ei figura duntaxat ſimilis, ſitu uerò diſsidens: huic enim dexter reſupinatus eſt, paſſeribus læuus. quo ſitu cùm rhombi à paſſeribus differant, autore Plinio, eum quem capiti huic præfiximus, in rhombis haberi eſt neceſſe. A *Lib. 9. cap. 20.*

Eſt igitur rhombus læuis rhombo aculeato figura partibuſq; tum internis, tum externis omnino par, demptis aculeis: nullos enim neque in ſupina neq; in prona parte habet. Præterea latior eſt, & tenuior rhombo aculeato, carneq; molliore, ſuauiore quàm paſſer. Quare de rhombo B C

Rhombi læuis species, ab amico Venetijs ad nos missa, alia quàm à Rondeletio posita: cuius iconem addere ideò minùs necessarium uisum est, quoniam læuem suum aculeato per omnia parem facit, dempto quòd aculeis caret.

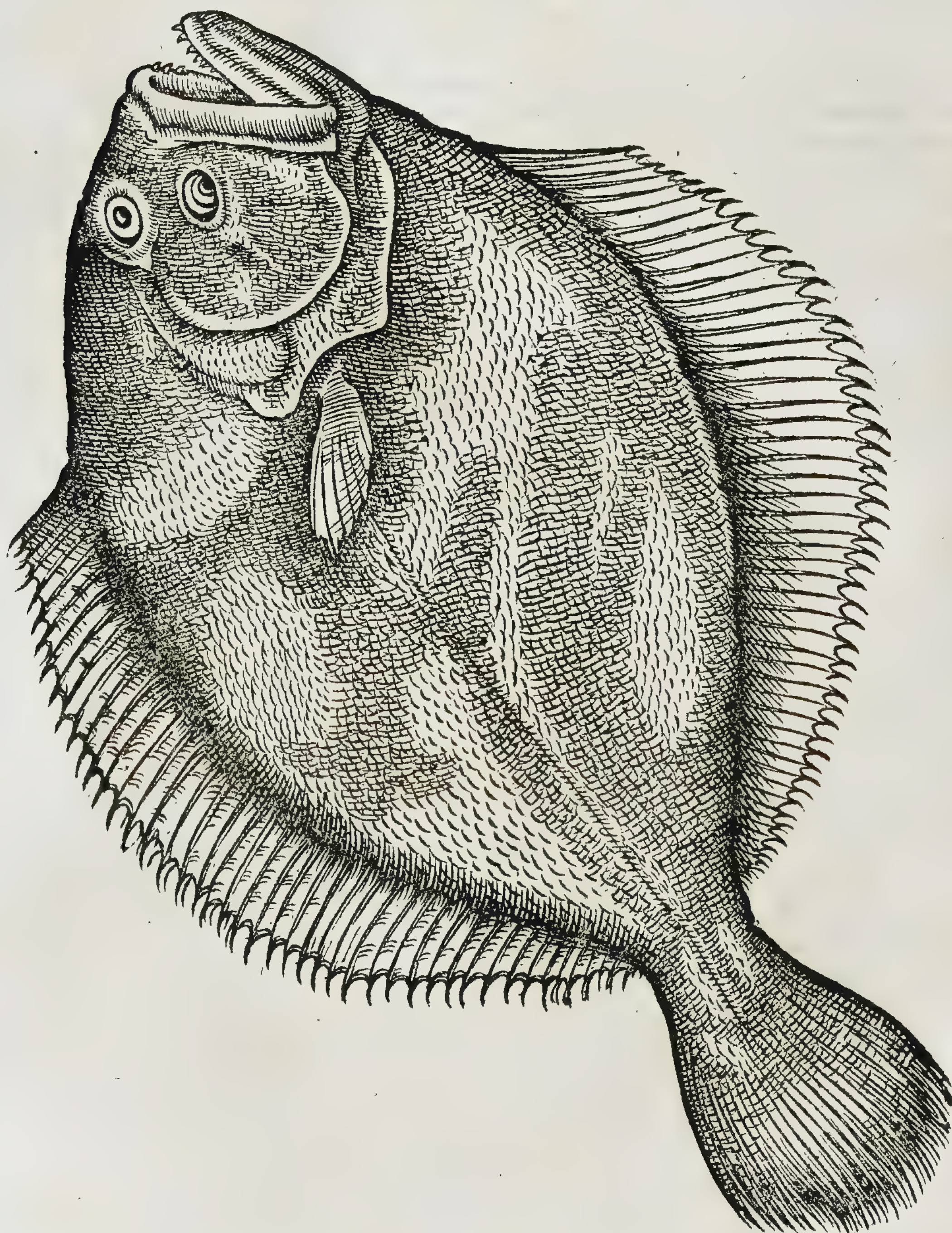

Galeni locus. læui Galeni locus (*recitatus suprà in Rhombo aculeato F.*) intelligi posset, quo rhombū cum piscibus mollis carnis connumerandum censet. Vel fortasse non absurdè quis existimauerit, rhombum læ-
Citharus. uem Galeni citharum esse, quòd is mollis sit carnis, cuiusmodi rhombum læuem esse constat, quodq́ eum rhombo similem faciat. Aelianus autem longè alium ex mari rubro citharum descripsit. Et Athenæus cithari species duas alias tradidit, de quibus nos alibi.

DE RHOMBOIDE, RONDELETIVS.

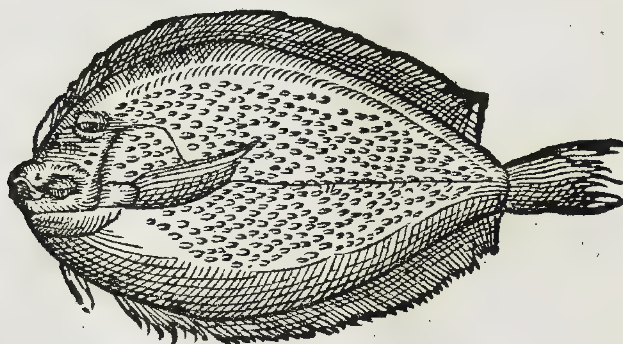

A ROMAE piscem sæpe uidimus, qui ab ichthyopolis Rhombi nomine uenditur, quem tamẽ à superioribus rhombis diuersum esse sensus ipse doceat, etiam si figurâ rhombũ imitetur. Quare hunc rhomboidem appellauimus, ut tantùm à rhombo pisce differat, quantùm figura rhomboides à rhombo figura: est enim rhomboides figura, quæ neque latera æqualia, neque angulos rectos habet.

B Est igitur rhomboides piscis rhombo uel passeri similis, sed à passere situ differens: squamis paruis intectus, oculis multùm à sese distantibus. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta, initio sinuosa, deinde recta, corpus in duas æquas partes dirimens. Corpore est exiguo & breui: nunquam enim, quantum obseruasse mihi licuit, palmi magnitudinem superat. Internis partibus à rhombo non differt.

F Carne est media, neque molli nimiùm, neque dura.

C In litore nostro rarus est, semelq́ue tantùm uidisse mihi contigit.

A Huius mentionem nullam à ueteribus factam fuisse comperio.

DE PASSERE, RONDELETIVS.

Passeris effigies Venetijs facta, ab ea quam Rondeletius dedit differens cum aliâs nonnihil, tum quod pinna superior à Rondeletio ad oculos usq; procedit, paulatim humilior, &c.

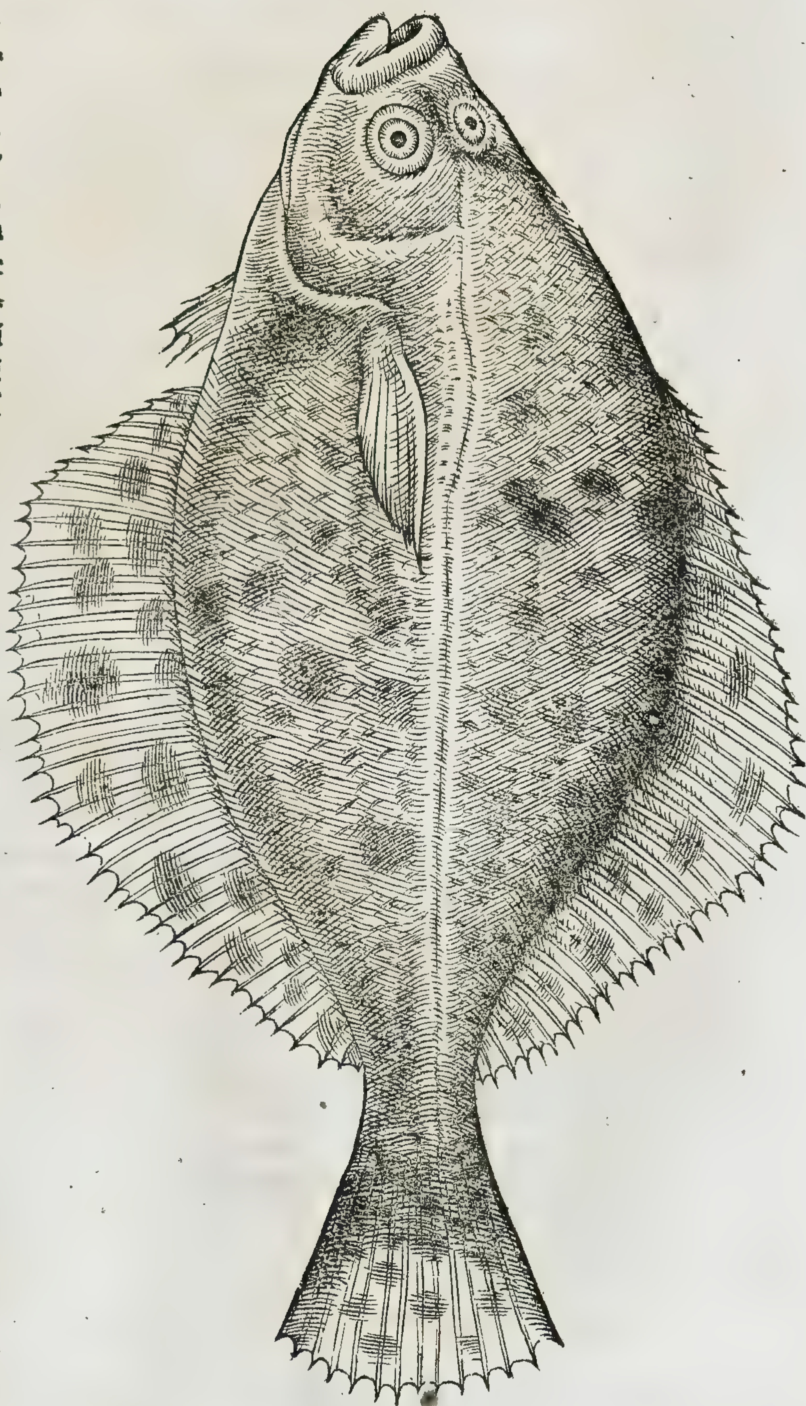

A PISCIS Ψῆττα à Græcis, à Latinis passer dicit̃. Piscis alius στρουθὸς, id est, passer, ab Aristotele dici uidetur, cùm de felle pisciũ loquitur: οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς τοῖς ἐντέροις, οἱ μὲν πορρώτερον, οἱ δὲ ἐγγύτερον οἷον βάτραχος, ἔλλοψ, συναγρὶς, σμύραινα, ξιφίας, χελιδὼν, στρουθός. In alijs fel intestino hæret, his propiùs, illis remotiùs à iecore, ut in rana, ellope, synagride, muræna, gladio, hirundine, passere. Sed hoc loco hirundinem & passerem expungi oportere censeo. Suspicionis huius occasionem mihi præbet primùm Gazæ cõuersio, in qua hęc omissa sunt: deinde ex sententia, quæ proximè sequitur, huc translata esse uidentur duo hæc nomina, quæ pro auibus non pro piscibus posita sunt. Sed ad Psettã reuertamur, quæ ab Italis nostrisque plane, ab alijs platuse, à Gallis plye nominatur.

Lib. 2. de hist. animal. cap. 15.

B Piscis est rhombo figura similis, sed cõtractior, buglosso latior. In parte prona fuscaq́ue oculos habet. Pinnæ totum ferè corpus ambiunt. Cauda in unicam, latamq́ue desinit. A capite ad caudã, linea parum sinuosa per medium corpus ducta est. Os paruum habet buglossi modo, sine dentibus, cuius situ à rhombis differt. si enim passerẽ ita erigas in latus, ut maxilla inferior humum uersus spectet, supina pars, læua erit: prona uerò, dextra. Contrà in rhombis: quibus eodem modo in latus erectis, supina pars dextra erit: prona, sinistra. Plinius: Marinorum alij sunt plani, ut rhombi, soleæ, passeres, qui à rhombis situ tantùm corporum differunt: dexter resupinatus est illis, passeri lęuus. Partibus internis rhombo similis est. Stagna subit & fluuios: delectatur enim aqua dulci,

Lib. 9. cap. 10.

Vbi. C — In ſtagno noſtro magna paſſerum captura eſt hyeme. In Ligeri flumine ſæpe etiam capiuntur, minùs nigri molliores'que marinis: qui proculdubio non genere, ſed almenti uarietate ſolùm à marinis differunt.

Sexus. Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 11. — In hoc genere mas eſt, & fœmina: in alijs enim oua, in alijs ſemen reperitur, quod lac uulgus appellat, quia lactis inſtar candidum eſt: quod propter Ariſtotelem dico, qui hæc literis prodidit. Ἔτι δὲ ἔνια, καθάπερ ἐν τοῖς ὀστρακοδέρμοις καὶ φυτοῖς, τὸ μὲν τίκτον ἔστι καὶ γεννῶν, τὸ δ᾽ ὀχεῦον οὐκ ἔστι. οὕτω δ᾽ ἐν τοῖς ἰχθύσι τὸ τῶν ψηττῶν γένος, καὶ τὸ τῶν ἐρυθεινῶν, καὶ αἱ χάνναι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ᾠὰ φαίνεται ἔχοντα. In teſtaceis & ſtirpibus eſt quod pariat & generet, quòd autem maris officio fungatur deeſt. Sic etiã inter piſces, genus paſſerum & rubellionum & channarum: oua enim in his omnibus reperiuntur. Quod ſi de omni paſſerum genere intelligatur, falſum eſſe experientia docet.

Reliquũ. Oua. C — Hyeme uentrem ouis diſtentum habet paſſer, id'que potiſsimùm obſeruant qui emunt: oua enim meliora ſuauiora'que ipſa carne habentur. Paſſer uère parit. In Gallia rariùs cum ouis capitur, in noſtro litore ferè ſemper. Cuius rei ea eſt cauſa, ut arbitror, quòd piſcatores noſtri in ſtagno tantùm hyeme piſcantur, quo fœminæ pariendi cauſa ſubeunt: in Gallia in mari tantùm piſcantur mares potiùs quàm fœminas, quæ ouorum copia preſſæ in imo latent. Paſſeres & plani omnes in limoſis locis fœliciter proueniunt, ut annotauit Columella, ob eam cauſam in ſtagna noſtra ſe è mari recipiunt. In Oceano uerò planorum omnis generis maxima eſt copia. Vidimus Antuerpiæ in taberna quadam paſſerum, planorum'que piſcium omnis generis exiccatorum tantam copiam, quanta cuiquam credibilis eſſe queat. Latent enim in arena & limo, ob id reciprocante Oceano facilè capiuntur.

F — Paſſeres marini minùs humida molli'que ſunt carne quàm qui in ſtagnis uixerunt, qui præterquàm quòd molles ſunt, lutum etiam reſipiunt. Molliores ſunt, & ferè inſipidi in dulcibus aquis educati. Præferendi ita'que ſunt omnibus marini. Secundum locum obtinent in ſtagnis uerſati. Poſtremum fluuiatiles. A noſtris friguntur in ſartagine, & pro bono, grato'que cibo habentur. Galenus pſettam bugloſſo ſimilem eſſe annotauit, nõ tamen eiuſdem planè eſſe generis: mollius enim cibo'que gratius, deni'que omnino melius eſſe bugloſſum pſetta. — Lib. 3. de Alim. facult.

DE (QVADRATVLO) ALIA PASSERIS SPEcie, Rondeletius.

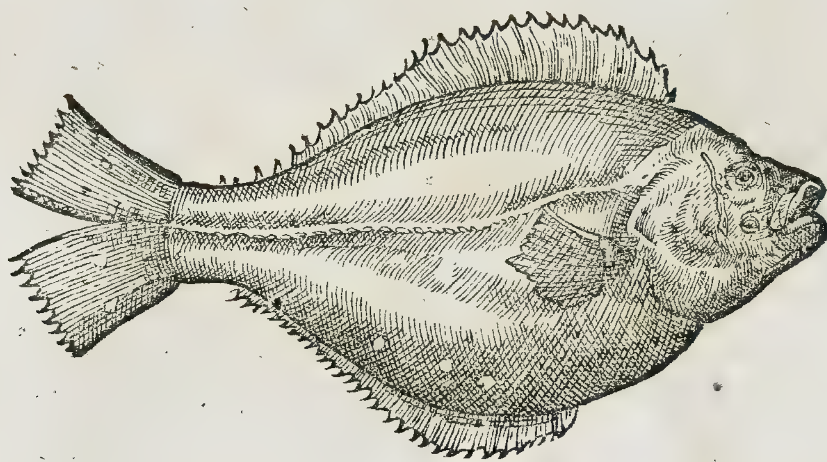

A — PASSEREM pro unica piſcis plani ſpecie cum ueteribus autoribus ſuperiori capite uſurpauimus. Nunc ſi pro genere accipiamus cui ſpecies aliquot ſubſint, de quibus deinceps dicemus, nihil abſurdi nos facturos arbitror; nam Ariſtoteles τὸ τῶν ψηττῶν γένος conſtituit libro de Hiſtoria animal. & τοὺς ψηττοειδεῖς libro de animalium ingreſſu omnes eos appellat, qui plani cùm ſint oculos habent in prona parte, ideo'que ita natant, ut ſtrabones ingrediuntur. Omnes igitur huiuſmodi plani dicti ſunt paſſeres, à colore paſſerum auium: nam parte ſupina albicant, prona fuſci ſunt & terrei coloris, inſtar paſſerum auium. Igitur paſſerum generi eum planũ ſubijcimus, qui quarrelet à Gallis, id eſt, uerbum è uerbo quadratulus nominatur. Sunt qui eum hoc tantùm nomine appellent, cùm minor eſt: quum uerò ſenuit, plye. Ego uerò ſpecie hunc ab illo differre exiſtimo: (B) magis enim quadrata eſt forma is qui ab ea quadratulus nuncupatur, maculas'que rufas ſiue ſubflauas plures habet. (F) Totus læuis eſt. Carne candida, molli, ualde humida. Huius magna copia in Oceano capitur. — Lib. 4. cap. 11.

DE (LIMANDA) PASSERE ASPERO SIVE ſquamoſo, Rondeletius.

A — OCEANVM mare planis piſcibus abundat, in quibus numeratur paſſerum ſpecies, quæ à Gallis limande uocatur, ab Anglis brut.

B — Squamis, aſperitate'que à ſuperiore differens. Flauas maculas in pinnis, quę corpus ambiunt, et in reliquo corpore habet. Linea corpus interſecans ſinuoſa, in paſſere noſtro rectior eſt.

Carne

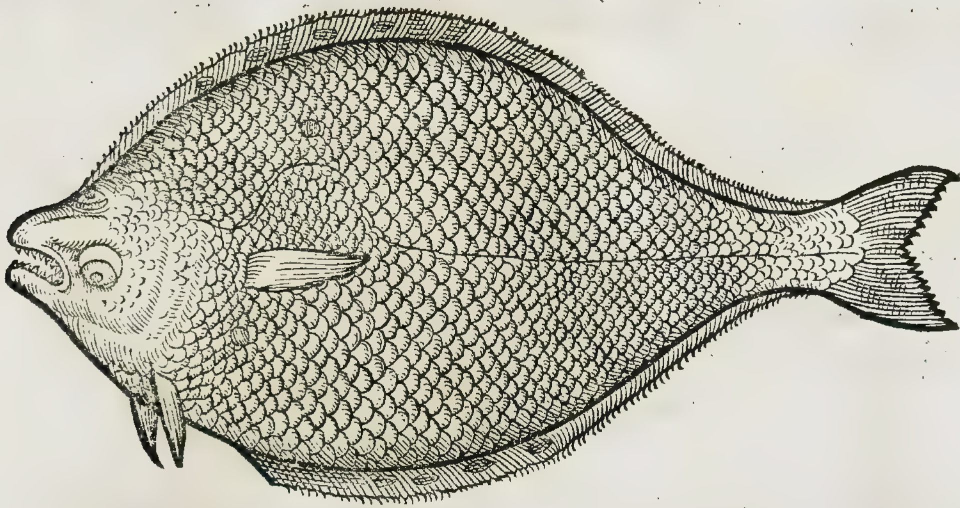

Carne est candida, humida, molli, minùs tamen quàm superior, parum glutinosa, non multùm buglossis inferiore. Antuerpiani exiccatos uendunt, magnóque suo lucro aliò conuehendos curant. F

DE PASSERIS TERTIA SPECIE, RONDELETIVS.

De Fleso & Fleteleto, ut Bellonius Gallicis uulgaribus nominibus appellat.

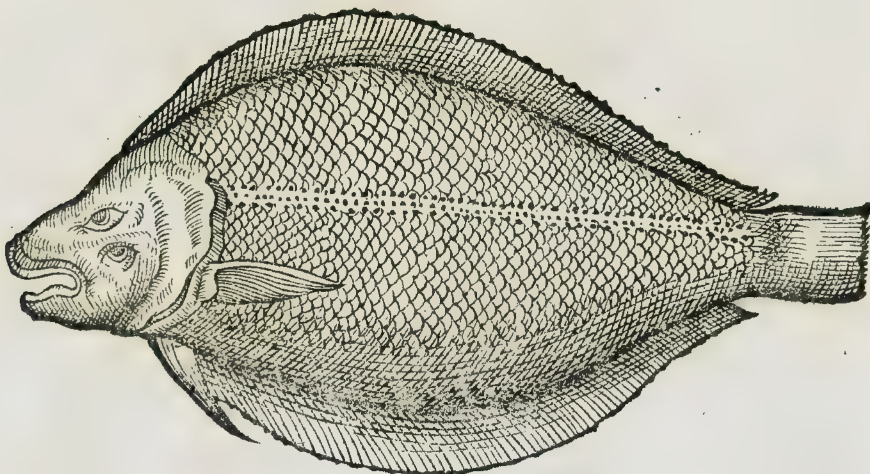

EST & alius piscis planus passerum generi subijciendus flez à Gallis nominatus. A

Squamis paruis integitur. Colore est nigro. In corpore pinnisq́ id ambientibus maculas rufas habet. Ossiculis munitus est in capite, medióq́ corpore, in parte supina. Carne est candida & molli. B (F)

Hac & superiore passerum specie mare nostrum prorsus caret, ac fuisse utranq́ ueteribus incognitam affirmare ausim: quia ad Oceanum usq́ non penetrauerunt, nec in Oceani piscibus cognoscendis operam studiumq́ posuerunt. Sunt qui flez fluuiatilem piscem esse putent, (*ut Bellonius.*) Quòd si intelligant in fluuijs nasci & uiuere, id planè falsum est: nã in mari reperitur. Quòd si in mari natum flumina subire sentiant, rectè dicunt. Non solùm enim hæc, sed etiam aliæ passerum species in fluuios migrant. C *Quòd in Oceano tantùm sit, & quomodo fluuiatilis.*

Istius species duæ uidentur esse, una minor quæ flez dicitur, altera maior quæ fletelet, etiam si diminutiuũ nomen id esse uideatur, ab Anglis helbut, nostris litoribus incognitus, in Anglia frequens, Lutetiæ rarus, & ob raritatem solùm commendatior: neque enim priore salubrior, delicatior ue est, sed paulò duriore carne. A *Species duæ.* (F)

DE BVGLOSSO, VEL SOLEA, RONDELETIVS.

SVBIVNGIMVS rhombis passeribusq́ buglossa: nam uictus ratione locoq́ conueniunt, & ut apud Athenæum scripsit Speusippus libro 2. similiũ. Similes pisces sunt psetta, buglossum, tænia. Huius generis species aliquot constituimus, quæ deinceps exequemur. Ac primùm de buglosso propriè sic appellato dicemus. *Ordinis ratio. Lib. 7.*

Βούγλωττα καὶ βούγλωσσα, βούγλωττον καὶ βούγλωσσον uel βούγλωσσος à Græcis dicebatur, hodie γλῶττα. A Varrone & Plauto lingulaca, à linguæ figura, quæ Græcis est γλῶττα: cui βου particulam additam fuisse puto, ut magnitudinem potiùs quàm bubulæ linguæ figuram significet. A Plinio Solea, Item ab Ouidio, Fulgentes soleæ candore & concolor illis Passer. A figura soleæ quæ A *In Halieutico.*

solo pedis subijcitur. In tota Gallia sole, in Hispania linguado, Romæ linguata, Venetijs sfoia à folij alicuius maioris similitudine.

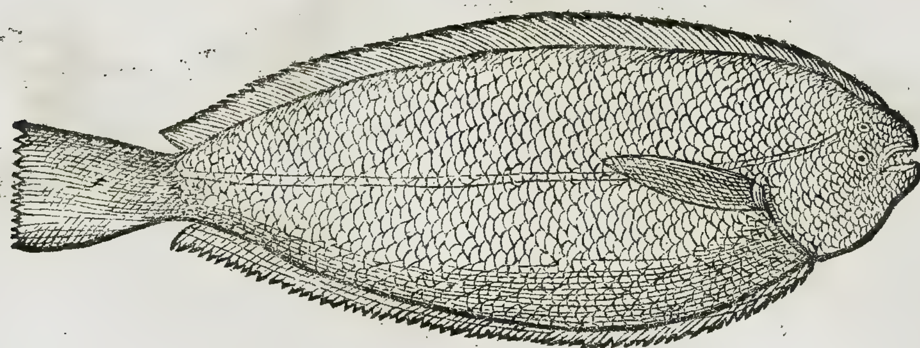

Soleæ quam subiecimus figuram Venetijs nacti sumus, ijs quas Rondeletius pingit omnibus dissimilem.

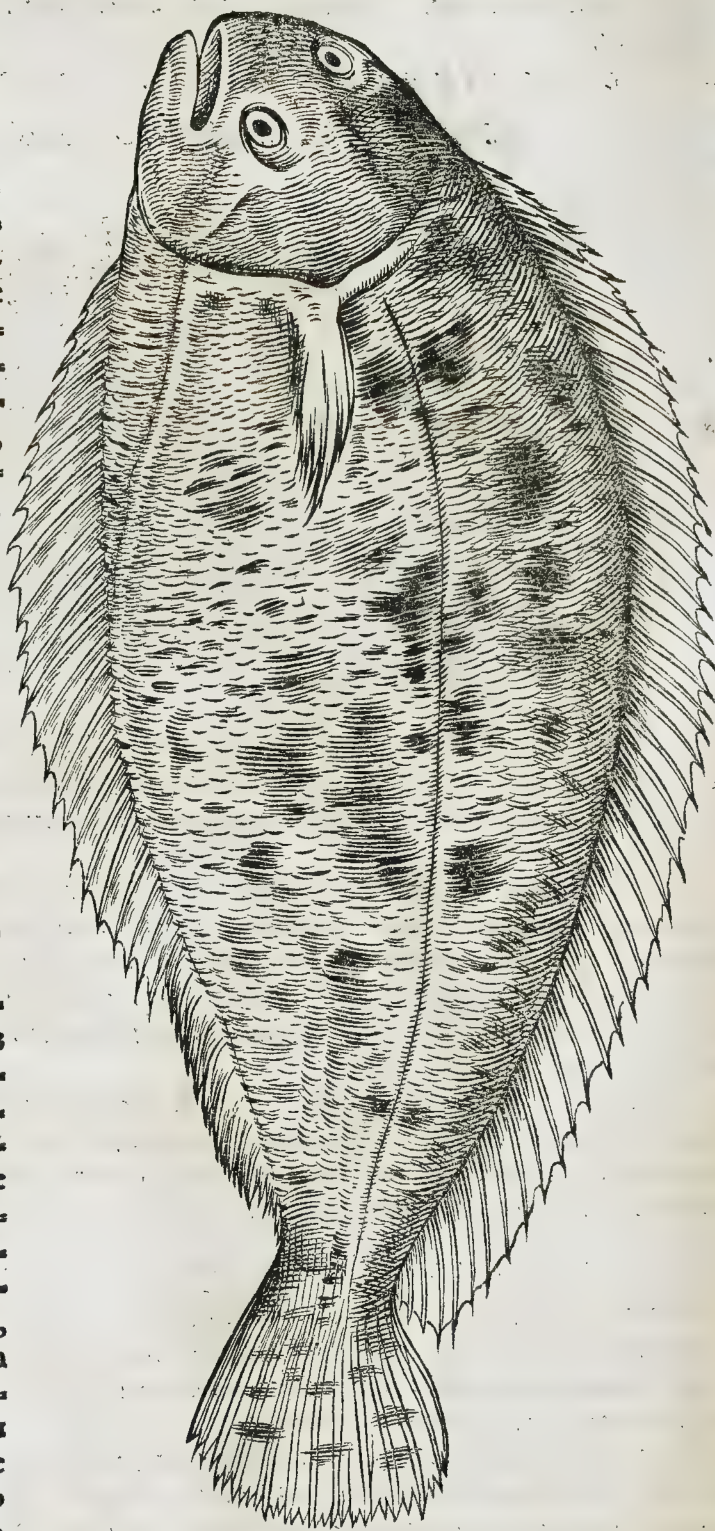

B Solea piscis est planus tenuis, longiore contractioreq́ corpore quàm passer, (ita ut passer inter soleas & rhombos medius sit,) pedali magnitudine, uel maiore in Oceano, supina parte candida: prona nigricante in qua oculi insunt. Ore est incuruo, sine dentibus. (*figura tamen exhibita denticulos habet.*) Branchias quatuor, cor compressum, deniq́ uiscera omnia eadē cum passeribus habet. Squamis tegitur paruis. Linea recta à capite ad caudā ducta est. Corpus sepiunt pinnæ breues: quarū altera à capite ad caudam continuatur: altera è regione podicis, non procul à brāchijs distantis orta, itidē ad caudā usq́ protenditur. Hæ colorē à proxima parte mutuant: Etenim parte supina cādidæ sunt, ꝓna nigricāt, similiter et quę ad brāchias sunt, & in uentre. (G) Cauda lata est, unica piña cōstās. Fel in hepate habet aduersus suffusiōes utile.

C Hyeme uado maris excauato cōduntur, torpedo, solea, & psetta, authore Plinio. (Lib.9.cap.19.) Frigus igitur solea pertimescit, tum quia lapides in cerebro habet, tum quia corpore est tenui.

F Carne est dura, & nonnihil glutinosa, quæ ob id difficile corrumpitur, diutius seruatur, neque longa uectura putrescit, imò melior efficitur & salubrior. Id uerissimum esse iudicabunt ij qui diligentiùs omnia expendunt, quibusq́ sapit palatum. Hinc fit ut Lutetiæ sapidiores melioresq́ sint soleæ quàm in ipso litore. Nam caro omnis calore externo primùm tenerescit, eiusq́ sapor ille dilutus, & ut ita dicam ferè insipidus, acrimoniam quandam non ingratam acquirit: postremò putrescit, molestaq́ acrimonia linguam palatumq́ torquet, qua tamen acrimonia quidam delectantur, quibus stupidus est, hebesq́ gustatus sensus. Et maris nostri soleæ Lugduni meliores quàm in Montepelio, ubi sæpius uiuæ adhuc coquuntur: quam ob causam duriores sunt, difficilioris q́ concoctionis. (Lib.3. de facul. aliment.) Galenus similes quodammodo inter se esse passerem & soleam scribit, non tamen omnino

nino eiusdem esse speciei. Soleam enim molliorem esse, ciboque suauiorem, ac omnino passere præstantiorem. Suauitate quidem, alimenti copia, succi bonitate solea præstātior est. At carne duriore solidioreque esse experientia sensusque conuincunt.

Neque uerò est quòd quis de buglosso dubitet, is ne sit quem descripsimus: omnia enim ad amussim conueniunt, omnium etiam qui hactenus de piscibus aliquid literis mandarunt, consensu. A *Verum se buglossum dare.* Neque quicquam obstat Athenæi locus libro 7. ex Aristotelis libro de animalibus hæc citantis: *Buglossum non esse cartilagineum.* Σελάχη, φησί, βοῦς, τρυγὼν, νάρκη, βατὶς, βάτραχος, βούγλωσσα, ψῆττα, μῦς. Cartilaginea sunt, inquit, bos, pastinaca, torpedo, raia, rana, solea, passer, mus. Nemo est enim qui statim non iudicet, locum esse corruptum, cùm neque Aristoteles neque Plinius, neque ulli alij qui in piscium cognitione exercitati fuerunt, quique diligenter cartilagineos pisces enumerarunt, in eorum numerum buglossum uel passerem reposuerint: quibus, utpote peritioribus, fidem adhibendam esse iudico potiùs quàm Aeliano, & Artemidoro, qui non satis rectè cartilagineos definierunt. Cartilaginea uocantur, inquit Aelianus, quæ squamis carent, ut muræna, conger, torpedo, pastinaca, bos, mustellus, delphinus, balæna: hæc enim sola sunt de aquatilibus uiuipara. *Cartilaginei pisces qui, contra Aelianū & Artemidorum.* At muræna spinas habet, non cartilaginem, nisi murænam fluuiatilem intelligat. Delphinus uerò & balæna, neque spinas, neque cartilaginem propriè habere dicuntur, sed solida ossa terrenarum animantium modo. Artemidorus uerò: *Lib. 4. de inter pret. somn.* Quicunque, inquit, pisces cartilaginei sunt, ex his longi omnes uanum laborem significant, & quæ speramus non perficiunt: quoniam elabuntur, & squamas non habent, quæ corpori circumlitæ sunt, ueluti hominibus colores. Sunt autem hi, Muræna, anguilla, congrus. Quibus reiectis Aristotelem, Pliniumque excellentis doctrinæ uiros, & rerum cognitione præstantes sequimur, ex quorum sententia buglossus, & passer plani quidem sunt pisces, sed spinosi, & non cartilaginei.

DE SOLEA OCVLATA, RONDELETIVS.

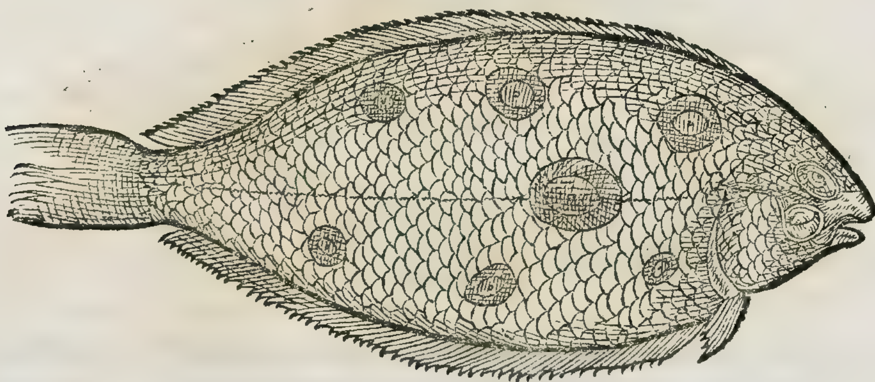

SPECIEM Buglossi alteram facimus eam quæ Massiliæ satis frequens est, quæque illic & apud nos pegouse dicitur, à squamarum ut arbitror tenacitate: ita enim tenaciter hærēt, ut nisi diu in aqua calida maduerint, desquamari non possit. A

Est alijs soleis corporis habitu, & partibus internis omnino similis, sed in prona parte maculas habet magnas, oculorum effigiem cum iride & pupilla referentes. B Vnde soleam oculatam appellandam esse censeo: A quemadmodum torpedinis oculatæ, item raiæ oculatæ species una est. Huius mentionem nullam à ueteribus factam fuisse comperio, nisi quis eam esse dicat, quā Athenæus ἔσχαρον uel κόραν ex Dorione uocat: Δωρίων δ' ἐν τῷ περὶ ἰχθύων γράφει· Τῶν δὲ πλατέων βούγλωσσον, ψῆτταν, ἔσχαρον, ὃν καλοῦσι καὶ κόραν. *Libro 7.* Sed hoc alijs æstimandum relinquo.

DE CYNOGLOSSO, RONDELETIVS.

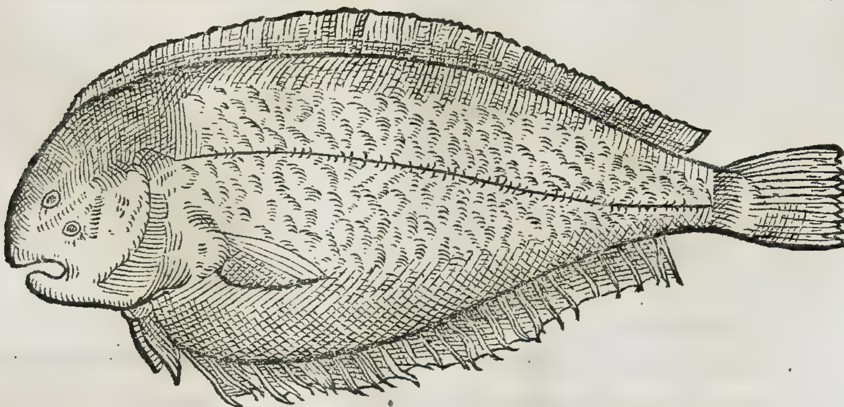

PLANVM piscem quem hîc exhibemus qui pole (*fortè pro sole, id est solea, cui cognatus est*) à Gallis nominatur, A necesse esse inter buglossi species numerare, forma ipsa satis arguit, qua buglossi B

plane similis est. Est tamen corpore spissiore & breuiore, squamis tegitur paruis, in ambitu serratis. Colore est fusco. Vt rhombus à passere, ita hic à prima buglossi specie differt situ corporis, nec (F) non sapore. Verus enim buglossus suaui est sapore, & perdici comparatur, quemadmodũ rhombus phasiano. At hic insuaue quiddam & graue redolet, quod inter edendum facilè percipiunt ij, qui uel ueræ soleæ ignorantia, uel pretio paruo inducti hunc pro illa emunt. Sunt qui non nisi pabuli ratione differre credant, quod equidem non probo. Etenim si pabuli uarietas saporem, succumq; immutare potest, non ita (*non tamen*) ad corporis habitum formamq; immutandam nullam (*ullam*) uim habet. De colore nihil dico, qui pro alimentorum differẽtia uariari potest. Quare cùm uictus ratione, notisq; alijs quas supra posui piscis hic à buglosso dissideat, rectè aliã à buglosso speciẽ constituimus. Ea fortasse est quam Epicharmus apud Athenæum libro 7. κυνόγλωσσον appellauit. Vel si Epicharmi κυνόγλωσσον non sit (nihil enim certi ex tam paucis uerbis Epicharmi ab Atheneo citatis colligi potest) optimo quidẽ (*tamen*) iure, ut cęteris buglossi generibus distinguatur, cynoglossum nuncupabimus: neq; aliud est genus cui nomen hoc aptius quadret.

Specie, non pabuli tantum ratione hunc piscem à buglosso differre.

F Est autem cynoglossum carne dura, glutinosa, difficilioris q; concoctionis, ferinique saporis, ob algas, herbasq; alias quibus uescitur. In mari nostro non reperitur.

Vbi. B In Oceano frequens est. Sunt qui similitudine decepti in mari nostro capi putent, (*Bellonium notat,*) eumq; esse piscem quem Massilienses seruantin uocant. Sed hoc suo loco (*ubinam id faciat Rondeletius iam non occurrit*) refellemus.

DE ARNOGLOSSO, (VEL SOLEA LAEVI,) Rondeletius.

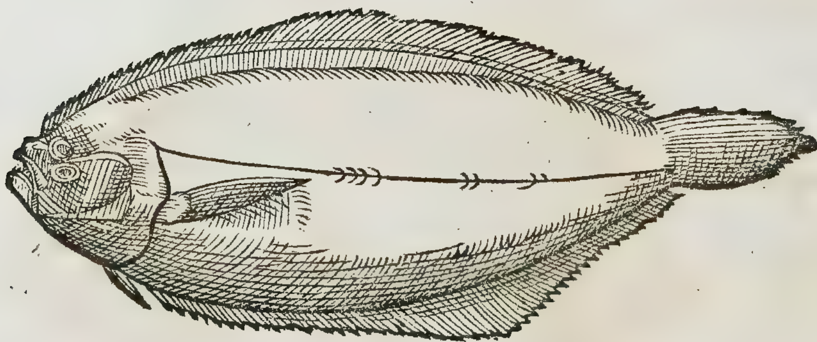

A ARNOGLOSSVS læuis siue Arnoglossus simpliciter ea buglossi species à nobis uocat, quę squamis carere uidetur, prorsusq; læuis esse. Nã ut plantagini herbæ à figura uel foliorũ læuitate, arnoglossi, id est, agninæ linguæ nomẽ positũ est, ita species hæc arnoglossus à læuitate uel figura rectè nominabitur, quæ à nostris perpeire uocatur. Est reuera ex buglossorum genere, quod corporis habitus, figuraq; indicat. A cæteris differt, quod multis squamis tenuissimis, & statim deciduis integatur, ut meritò læuis dici possit, tenuiq; tantùm cute opertus esse uideatur.

B Corpore est ualde gracili, pellucido, candido. Carne est tenera, delicata, palmi magnitudinem nunquam attingit. Statim atq; ignem uidit coctus est, quemadmodum aphya.

A Sunt qui hanc buglossi speciem tæniam esse existimauerunt, hac tantùm moti coniectura, quòd tænia, psetta & buglossum similia sunt autore Speusippo libro 2. similium. Sed hæc sententia facilè conuellitur Aristotelis lib. 3. Hist. animal. cap. 13. autoritate, qui tæniæ pinnas duas duntaxat tribuit, cùm hæc species quatuor habeat, duas ad branchias, duas alias quæ corpus sepiunt, quemadmodum in buglosso.

Quòd non sit tænia.

DE SOLEA PARVA SIVE LINGVLA, Rondeletius.

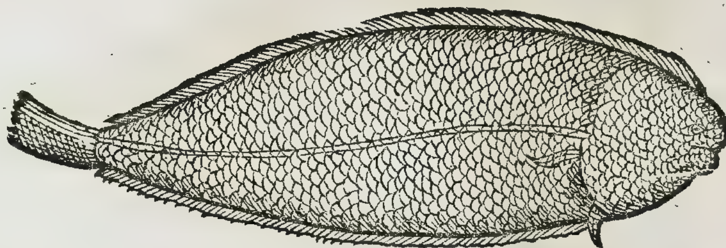

A HANC buglossi parui speciem diminutiuo nomine lingulam appellamus, quòd sit buglossorum omnium, quæ à linguæ figura nomen traxerunt, minima. Neq; debet existimare aliquis maiorum fœturam esse. Certa enim nota à buglossis omnibus discernitur. B Est enim piscis planus buglossis reliquis specie quidem similis, sed semper paruus, dodrantalem magnitudinem nunquam excedens.

excedens. Linea quæ corpus dirimit, ſpinamq́ firmat uel tuetur, ex ſquamis contexta eſt longè eminentioribus quàm in toto corpore, dempta ea parte quæ circa maxillam inferiorem eſt.

Duriore eſt carne quàm bugloſſus læuis, glutinoſiq́ nonnihil habet. ſatis rarus eſt piſcis, & ob corporis tenuitatem uilis. Solent enim magni corpulentiq́ piſces probari: parui uerò reijci, ni ſi ex Aphyarum ſint genere, ut unà cum ſpinis edantur. Exigui alij, quibus eximendæ ſunt ſpinæ, moleſti. F

DE HIPPOGLOSSO, (ID EST BVGLOSSO maximo, in Oceano,) Rondeletius.

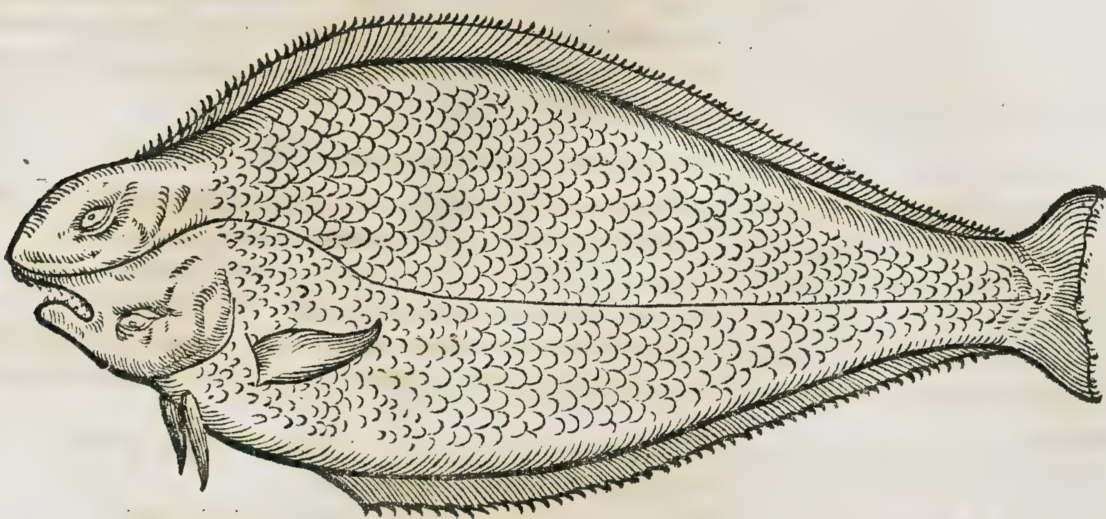

HIPPOGLOSSVM uocamus bugloſsi ſpeciem, quam Galli fletan appellant, quòd fluitando natet, ut opinor. Huius nomen nullus apud Ariſtotelem, Plinium, Oppianum requirat: ueteribus enim incognitus fuit, Oceani tantùm accolis notus. Quare huic pro ipſius natura nouum nomen impoſuimus, quod faciendum eſſe cenſent Plato & Galenus. Hippogloſſum igitur à nobis uocatur, quòd bugloſſa omnia magnitudine ſuperet. Græci enim rei magnitudinem indicant βου & ἵππο particulis, ut in Hipposelino, Hippomarathro. Sic hippogloſſum dicimus à magnitudine non à ſimilitudine cum hippogloſſo herba. A

Quod autem bugloſsi ſpecies ſit hippogloſſum noſtrum, nemo eſt qui non ſtatim primo aſpectu iudicet: oblongo enim contractoq́ eſt corpore, altera parte candido, altera nigricante, in qua oculi ſiti ſunt. Ore eſt cõtorto, dentibus munitoq́ cithari modo, quibus bugloſsi carent. Pinnæ corpus ambiunt. Vt breuiter dicam, Bugloſſus eſt cetaceus. Vidimus enim hippogloſſum quatuor cubitos longum. Carne eſt dura ſed ſuaui, ad rhombi naturam proximè accedente. Oſſa ſpongioſa habet, quibus ineſt medulla, quæ à cupediarum amatoribus expetitur. Piſcis eſt maris Oceani. Antuerpiæ ſalitus & in fruſta diſſectus uenditur. Capitur etiam ſæpe in Oceano iuxta Galliæ Boloniam. Ibi huius fruſta farinæ maſsâ probè ſubactâ & piſtâ incluſa, aromatiſq́ condita in furno coquunt, ut diutius ſeruari poſsint, & aſportari. B F

Hæ ſunt omnes bugloſsi ſpecies quas uidiſſe contigit, quæ cùm omnes ueteribus cognitæ nõ fuerint, nemini mirum uideri debet, ſi pro rei natura noua nomina fecerim.

DE RHOMBO, BELLONIVS.

Rondeletius hunc aculeatum cognominat.

Rhombum Latini, ac poſt eos Itali à turbinata corporis figura uocauerunt, quem Galli Turbotum pro turbinato dicere maluiſſe uidentur, Vn Turbot. Pſittam nullo cum Paſſeribus diſcrimine apud Ariſtotelem Gaza conuertit: quemadmodum & Oppianus hoc uerſu: Et Clariæ, Pſettæ, Scepani, Triglis, Aſellus. Galenus tamen Rhombum à Pſitta ſeorſim nominauit: Eſt enim Pſitta, ut poſtea docebimus, Gallorum Plya. A

Maximus ex noſtro Oceano Rhombus adfertur, tantæ interdum molis ac carnis (quam multam ac delicatam habet) ut quadraginta librarum pondus excedat, lautioribus ob hoc menſis in Francia præter cæteros expetitus. Pelle eſt rugoſa, cineritia, notis albicantibus diſtincta, acutis ueluti clauibus (*clauis*) oſſeis undecunq́ armata, ut in altera Raiæ ſpecie dictum eſt, uerùm id non ſemper: Sed & linea quædam candida incurua, cutem à lateribus utrinq́ intercipit, quæ & cæteris omnibus communis eſt. Quod reliquum eſt, Rhombi (ut & Doradæ) caput multis ſpinoſis oſſibus refertum eſt, tantæ inter ſe differentiæ ac uarietatis, ut omnia ferè fabrilia inſtrumenta in eo reperiri poſſe uulgus exiſtimet. Atq́ ut Rhombum à Paſſere facilè diſtinguas, utrunq́ piſcem ſic in latus diſponito, ut oculi cælum, mentum dorſum uerſus ſpectent: reperies in Rhombo partem ſupinam dextram eſſe, Paſſeris autem ſiniſtram. Quinetiam in Rhombis, quidam, præter alios, B

mihi conspecti sunt, oculos in ceruice quasi in tergore collocatos habuisse: quod ideo à me dictũ est, ne tu in aliis decipiaris.

DE RHOMBO ALTERO GALLICO, BELLONIVS.

Rondeletius hunc læuem cognominat.

A Gallis tantùm peculiare nomen à Rhombo diuersum habet, quæ Barbua aut Barbata nescio qua ratione dicitur. Nam etsi Venetiis, Romæ, & Massiliæ frequenter reperiri soleat, tamen & Rhombi nomen habere, & pro Rhombo apud eas nationes diuendi solere, persæpe conspexi. un B de hoc mihi plurimùm admirandum esse uisum est, quòd tam insignem formæ uarietatem, nulla etiam nominis diuersitas consequeretur. Nunquam enim Barbua ad eam magnitudinem, quam Rhombus, accedit: estq; leuiore ac magis plano corpore, minusq; carnoso, solido, ac delicato: capite etiam magis elato ac grandi. Cætera, etsi cum Rhombo conueniunt, tamen ita oculis omniũ obiecta sunt, ut ne mulierculam Parisinam fallere possint.

DE PASSERE, BELLONIVS.

A Passerum permultas apud nostros species comperio: quarum enumerationem dum sigillatim ac breuiter persequor, hoc imprimis animaduerto, maximam huius piscis speciem (hoc est, quę in maiorem molem excrescit) Gallis Plyam, nescio qua ratione, quotidie uocari. quæ à quadratulo B sibi congeneri pisce (uulgò Carlet,) non nisi ipsa forma ac magnitudine differre uidetur: Est enim Plya quadratulo tantùm maior: qui ad quadrangulum proximè accedit. Proinde uterque piscis flauis lituris in supina ac cinerea tergoris parte suggillatur: quæ alioqui subtus, ut in reliquis planis, albicat.

DE PASSERE FLVVIATILI, QVI VVLGO Flesus dicitur, Bellonius.

Passerum quædam species fluuiatiles dici possunt, sed impropriè. non enim in fluuiis nascuntur, sed è mari in eos migrant.

A Fluuiatilis est piscis ad Passerem (demptis luteis maculis) accedens, qui Britannis ex Tamesi flumine adductus Phlonder, nostris Gallis Flesus appellatur, Vn flez: paulò longiore quàm passeris corpore, ac dum adoleuit, crassiore.

B Aspera quadam linea secundum spinam in prona, ac candida, atq; adeò supina, ac liuida eius parte insignis. Sed et in branchiarũ spineo operimento, quiddam ipso contactu asperum percipies, punctis nigrioribus, ceu ab acu quodam impressis aspersum, in quo à reliquis suæ notæ piscibus facilè discrepat. Est & illi quædam aspera linea, ad radices pinnarum posita, eius latera utrinque ambiens.

DE FLETELETO, BELLONIVS.

A Martius (*An à mense Martio? uel marinus potius?*) est piscis, atq; adeò fluuiatilis, & Passerini generis, qui Fleteletus dicitur: ab Anglico tractu ad nos circa quadragesimam, ac paulò pòst, deferri B F solitus: Fleso ut plurimùm maior, sed carnis æquè candidæ: quam, festucis craticulæ admotis, nostrates exassare solent, ac butyro condire, quemadmodum & reliquos Flesos ac Limandas: cui A pisci Britannicum uulgus Helbut nomen indidit. Hoc uocabulum quanquam apud plerosque nostri uulgi ichthyopolas transierit, mirum est tamen cur maior eius pars diminutiuo uocabulo usa, Fleteletum appellauerit, cùm & Fleso & Limanda sit multò maior ac delicatior, immò uel ob hoc magis apud nos rarissimus.

DE LIMANDA, BELLONIVS.

A Flesorum ac Passerum species, ipsa corporis magnitudine ad Quadratulum accedens, ob tenuitatem corporis, (quam cum dolabra diffissis asseribus in laminas communem habet: uulgus limandas uocat,) Limandæ nomen adeptum est. Aquatile hoc piscis genus, Italis ut & Flesus ignotum, Anglis admodum uulgare, apud quos Brut (Brette *quod est asser*) uocari solet.

B Sursum est fuluum, deorsum uerò candidum: Fleso rotundius, Quadratulo longius, quodq; aëri lucidiori expositum, pellucidum apparet. Dentes cæteris sui generis piscibus lõgiores, squamas conspicuas, ualde tenues fert atq; asperas, quæq; difficillimè à cute adimuntur. quod cum solea quidem magis commune, cum cæteris passerinis minus habet familiare.

F Exiccatur in litore ob maximum prouentum, & ad mediterraneos Germanos transfertur. Gallis autem nostris ex ipso litore Britannico ac Neustrico, recens adferri solet.

DE SOLEA, BELLONIVS.

A Sfoliam à quadam maioris arborum folii forma Venetorum uulgus nominat: (*Romanum uulgus aliud quoq; passeris genus, quod Bellonius infrà Teniam, similiter nuncupat.*) Latini ab ea quam cum calceorum soleis similitudine habet, Soleam uocauerunt, nonnulli falsò Passerem: unde Philotimũ reprehendit Galenus, quòd Passeris aut Psittæ uocabulum ad Buglossum (sic enim Græci Soleã à linguæ bubulæ figura nominãt) nulla speciei habita ratione, temere trãsferret: Est enim (inquit ille)

ille) Solea mollior, præstantior, ac cibi iucundioris. Buglossam quoque appellauit Oppianus, Trachurûmque greges, Buglossæque, (βούγλωσσοι,) & Platyuri. Quod uocabulum imitatus Plautus, Lingulacam nominauit: unde etiam Romanorum uulgus Lenguatam uocat.

Soleæ (inquit Plinius) cum Rhombis non intrant Pontum. Illæ enim ad flumina è mari transeuntes, multùm pinguescunt, ac crassiores euadunt: quales nos Londini è Tamesi uidimus, et in mediterraneis urbibus per paria diuendi, ut crassiores emptori appareant. C

Vulgus nostrum à carnis delicata (solida tamen & candida) iucunditate, Perdicem marinam cognominauit, ut & antiqui Scepanum Attagenem marinum dixerunt. A

Oblongiori est, quàm quiuis alius Passerinus piscis, corpore, ac minus omnium lato, pinnis undecunque usque ad caput (quod breuissimum habet) circunsepto: cute (si contrectetur) squamulis uisum effugientibus, asperiuscula. Sursum subnigra, nullis maculis distincta, per medium in duos ueluti musculos diuisa, subtus candida. Cætera cum reliquis huius generis piscibus habet ferè consimilia. B

Optimæ Soleæ ex Nouo portu, quem Neuportum uocant, ad nos adferuntur: quæ frixæ, ac per medium dissectæ, siccam, minimeque uiscosam habent carnem, spinamque integram, nullo negotio (ut uera Persica nucleum) relinquunt. Quæ uerò ex Stapulensi portu (uulgus uocat Estaples) ad nos ueniunt, ut breuiores sunt ac nigriores: sic carne uiscosa constant, neque spinam relinquunt. Quamobrem has ad aliarum differentiam uulgus nostrum Polas appellauit, de qua (*quibus*) mox differemus. F Polæ.

DE SOLEA ALTERA, BELLONIVS.

Rondeletius Cynoglossum hunc piscem nuncupat.

Dubium non est, quin id Passeris genus, quod uulgus nostrum Polam appellat, à Solea sit longè diuersum. hoc enim ab ea differt, quòd os ei oppositum ostendat, quemadmodũ & Rhombus Passeri: Hanc enim, si iuxta Soleam eodem situ componas, os Polæ in sinistrum, Soleæ uerò in dextrum reperies latus uergere. Corpus huius Soleę speciei breuius esse solet, ac lumini expositum translucet. Os habet dentibus tenuibus obseptum, eiusque corporis pars supina squamis caret, quas prona ostendit. A B

Polam hanc Massilienses Seruantinum, (ut & Aselli speciem aliquam superius dictam, ab albedine Capellanum) uocauerunt: (*Sed negat hoc Rondeletius.*) Romanum uulgus Linguam nominat, ad Soleæ, quam Lenguattam uocare solet, differentiam. A

Vilioris est pretij quàm Solea. F

DE TENIA, ALIA SOLEAE SPECIE, Bellonius.

Teniam (*Prima meliùs scribitur per æ. diphthongum*) Aristoteles & Oppianus uocauerunt, Alexandriæ, Canopi, & Seleuciæ in Antiochia frequentem piscem, ad Soleam plurimùm accedentem (ac cibi æquè delicati) nisi gracilior esset, pinnasque tantùm haberet binas. Hunc Gaza Vittã conuertit: Romanum uulgus Sfoliam uel Sfolium eodem quo & Veneti nomine Soleam, appellare consueuit. Cui ob corporis tenuitatem atque exiguitatem imbellis epitheton tribuit Oppianus hoc uersu, Teniæ imbelles, & picto Mormylus ore. *Hæc ille. sed alia est Rondeletij Tænia in T. litera nobis describenda. Huius quidem Teniæ Bellonij Rondeletiũ meminisse nõ puto: nisi Rhomboides eius sit.* A B C

DE PASSERIBVS ET RELIQVIS PLANIS PIscibus stagni marini, Rondeletius.

VT Cœnosa regio planum educat piscem, Soleam, Rhombum, Passerem: sic in stagnis marinis omnium istorum, præsertim Passerum copia magna reperitur, quia lutum amant, quo abundant stagna, & commodissimè illic pariunt. Passeres cum ouis & semine (lac uulgus appellat) capiuntur, molliore sunt carne, lutum redolente: minus maculosi sunt, & minùs flauescentes quàm marini. Passeres.

Soleæ in ijsdem stagnis paruæ sunt, & prætenues, nigriores, odore qui lutum resipit, à marinis distinguuntur. Hyeme capiuntur. Soleæ.

Eodem tempore & Rhombi aculeati, maximè ad fauces stagnorum marinorum, ubi piscibus alijs insidiantur, nec multùm à marinis aut odore, aut substantia succóue differunt. Læues autem cum Passeribus in stagnis capiuntur, à quibus parum differunt, inter eos (Passeres & Rhombos aculeatos) medij. Rhombi.

I. COROLLARIVM DE RHOMBO.

Psitta genus uidetur ad rhombum, passerem & soleam, Iouius. Vide infrà in Passere A. Syacion nominatum animal, id est porculum, apud Symeonem Sethi, aliqui pro rhombo accipiunt. quære infrà in F. ¶ Rhombus Hispanis Rodouallo dicitur. Massilienses & Ligures Rhombum uocant, Galli ulteriores Turbotum: nostræ ætatis Græci nondum antiquum nomen ψῆτταν commutarunt, Gillius. Gallis Turbot uel Turbut, (aculeatus propriè:) & Anglis similiter: Germanis Tarbutt, Frisijs Terbut. possunt autem uideri hęc nomina deriuata uel à Latino Turbo, A

idem quod rhombus Græcis significante: uel ab origine Germanica **Thornbut**, compositum enim hoc uocabulum, aculeatum passerem significat. Arnoldus Villanouanus etiam turbotũ Latina terminatione dixit. **Butt** quidem inferioribus Germanis passerẽ significat: (alij enim quidam Germani fluuiatilem quendam pisciculum (phoxinum, eiue cognatum **Butt** appellant) **Putt** uerò mustelæ fluuiatilis species est. Inde cõpositæ sunt uoces **Tarbutt/ Heiligbutt/ Steinbutt**. Ex his **Steinbutt**, ni fallor, non alius est quàm **Tarbutt**: nomen hoc partim à lapidibus factum, illud à spinis: quoniam corpus eius acutis eminentijs osseis & lapillorum instar duris, (basis singularum instar calculi rotundi est) ceu rubi spinis, ut raiarum quoque, exasperatur. **Schollen** Germanis quibusdam usitatum nomen, ad Soleám ne, ut nomen præ se fert, & eruditi quidam tradunt, solùm pertineat: an rhombos etiam aliosq́ passeres, dubito. ¶ Rhombum læuem, quem Galli Barbue, Germanos **Meerbutten** uocare puto, ut ab ijs (coniicio) qui flumina subeunt distinguant: quanquam & alij quidam marini duntaxat huius generis pisces sunt. audio enim **Meerbutten** dictos pisces prorsus esse læues, ut anguillas: carne etiam simili. Hunc piscem in Gallia aliqui (etiam ex coquis) sexu tantùm à rhombo aculeato differre rati, rhombi fœminam temere appellant. In eadem opinione fortè & Germani quidã sunt: memini enim audire quendam rhombos mares duriores esse, salubrioresq́, & spinis rigidos mihi narrantem. Itali rhombum læuem ac sine spinis Suazo uel Cuco uocitant. aliqui (Itali an Galli nescio) soagia.

Rhombus læuis.

B Dat rhombos Sinuessa, Actius Syncerus Neapolitanus. ¶ Passer & rhombus corporũ duntaxat situ differunt. si enim rhombum sic in latus componas, ut oculi cœlum suspiciãt, & mentum deorsum uersus spectet, pars supina, erit dextra. sed si similiter passerem constituas, supina pars erit læua, Gillius & Massarius. Rhombi econtrario quàm passeres capita tenẽt. Est igitur rhombus piscis planus passeri similis, sed amplior, ossa quædam rotunda aculeata habens, qualia & amiæ inesse cernuntur, Massarius. ¶ Rhombi eminentias habent hinc inde asperas, raras: cutim crassam. ¶ Citharum buglosso uel rhombo similem descripsimus suprà Elemento C. ¶ Piscis est maximus: & (ut scribit Iouius) longè latissimus, ouali figura rotundior. ¶ Rhombi mentionem facit Iuuenalis, quem fingit Domitiani temporibus incredibili magnitudine captum fuisse, (his uersibus:)

Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem Vltimus, & caluo seruiret Roma Neroni,
Incidit Adriaci spacium admirabile rhombi Ante domũ Veneris, quã Dorica sustinet ancon,
Impleuitq́ sinus: neq́ enim minor hæserat illis, Quos operit glacies Mæotica, ruptaq́ tandem
Solibus effundit torpentis ad hostia Ponti Desidia tardos, & longo frigore pingues.

Multa autem de eodem pisce per totam illam Satyram scribit: et inter alia: ----- peregrina est bellua: cernis Erectas in terga sudes? ¶ --Et Adriaco mirandus litore rhombus, Ouidius. ¶ Rhombus in parte nigra (supina) pictus est rubeis angulis & maculis: & illa superficies tota est plena spinis acutissimis, & recuruis aliquantulum anterius, Albertus. Omnium & temporum & locorum piscis est, Iouius.

C Adriaco mirandus litore Rhombus, Ouidius inter pisces degentes in herbosa arena. Circa pinguiorem arenam & arenulas, extremasq́ litorum margines natat transuersus, conuoluitq́ se certis flexibus strabonum more, ut situs oculorum uitium emendet: suaq́ potiùs latitudine, q́ pinnarum adminiculo fretus, cursum dirigit, Iouius. Piger est ad natandum propter sui corporis latitudinem, Albertus.

D Rhombus cum sit tardissimus omnium piscium, mugilem tamen uelocissimum in uentre sæpissimè reperitur habere, Author de naturis rerum & Albertus: sed ineptè. sic enim Plinius, Mugilem uelocissimum omnium pastinacæ tardissimi in uentre habentes reperiuntur.

E Capitur toto anno, Iouius. Piscis est omnium & locorum & temporum, Idem. Quomodo in finibus uadosis plani pisces, rhombi aliiq́ capiantur, leges mox in Passere E. ex Aeliano.

F Rhombus inter planos obtinet principatum: quem nobilis quidam aulæ procerum, circa popinales delicias ingeniosissimus aquatilem phasianum appellare solebat, non absurda quidẽ comparatione: sicuti & soleas externis, lampetras coturnicibus, lupos altilibus capis, sturiones uerò pauonibus adæquauit: ut ex coquinarijs commentarijs, quæ eius coci nomine circunferuntur, licet intueri, Iouius. Et rursus: Delicatus & salubris hic piscis est, omnium & temporum & locorum: hyeme tamen quàm æstate, & in Italia Rauennæ quàm alibi multò laudatior. Rhomborum pulpæ sunt candidæ, & presso quodam humore succulentæ: quæ affatim & salubriter alunt, modò in prima concoctione, quæ celebratur in stomacho, superfluæ earum partes perfectissimè secernantur. Galenus in alendis conualescentibus rhombos in iure simplici cum modico sale, porris & anetho intritis percoquebat. Sanis autem, & his qui sensum appetentis stomachi deiectum habuissent, tostos in crate, acetoq́ conspersos, uel frixos cum garo ac uino apponere consueuit. ¶ Rhombus delicatus est, & teneræ & dulcissimæ carnis, Albertus. Passer, buglossus, boni nutrimenti & suaues sunt: quibus etiam rhombus confertur, (ἀνάλογεῖ,) Diphilus. Rhombum in Adriatico captum, maximè uerò in sinu Rauennate, suauissimum esui crediderim, quòd apud maiores non nisi principum mensis apponebatur, Platina. Rauennę sunt optimi, magni & pulcherrimi; Lynceus Samius cum in epistolis inquit psettas circa Eleusina Atticæ pulcherrimas esse,

esse, rhombos intelligit, Massarius. Mediocritatem obtinet rhombus inter duram & mollem carnem, ait Galenus: asello tamen durior est. Xenocrates autem duram esse eius carnem, nec facilè corrumpi posse: oportere uerò rhombum magnũ uno die adseruatum, postea coquere. in uentriculo ægrè concoctionem pati, sed nutrire abunde, Vuottonus. Pisces quorum mollis est caro non indigent aceto, aut sinapi, aut origano ueluti pingues, lenti ac duri. quidam frixis ijs in sartagine uescuntur: alij assant, aut in patinis condiunt, ut rhombos & citharos. Verùm hi coquorũ in patinis apparatus, cruditatis in totum sunt causæ, Galenus de aliment. facult. 3. 30. Salmones & Turboti & Maquerelli multò inferiores sunt optimis ad sanitatem piscibus marinis. sunt enim longè magis crassi & uiscosi, difficiliores concoctu, magisq; excrementitij. quare non conueniunt præterquàm robustis iuuenibus, idq; cum condimentis, quæ uiscosam eorum crassamq; & frigidam naturam emendent, Arnoldus Villanou. ¶ Rhombi mares (ut alicubi uocant, aculeatos puto intelligentes, ut læuium nomine fœminas, speciem diuersam) durioris & salubrioris carnis existimantur quàm fœminæ. ¶ Syácion (Gyraldus porculum interpretatur: & addit aliquos rhombum piscem putare, alios terrestre animal notum) non est mali succi, atq; imprimis cũ concoctũ fuerit. nutrit enim abunde, maximè uerò qui temperamento calidi sunt, eo iuuant. Huius caro persimilis est gallinarũ carni. neq; enim dura nimiùm est, neq; mollior ac laxior: sed mediocritatem quandam habet suauitatemq;. & propterea uim ac robur corpori comparat concoctum, sanguinemq; temperato proximum gignit, Symeon Sethi. Rhombo quidem alij eadem omnia attribuunt, quæ ipse syacio, ut non ineptè piscis eiusdem nomina duo existimari possint. de porcis quidem & porcellis quadrupedibus alibi agit in Χοῖρ. est etiam porcellorũ caro crassior, mollior & glutinosior, quàm quæ gallinarum carni conferri debeat. ¶ Rhombum in calatho uinctum, aut pinnaci annexum, in cacabo coques. facillimè enim, si hoc modo coquatur, disrumpitur. efferueat item lento igne necesse est. coctum cum leucophago & aromatibus & tutò et suauiter edes, Platina. *Syácion.*

Rhombi carnes tritæ & ex aqua mulsa datæ, febricitantibus proficiunt, Plinius lib. 32. ut quidam citant. G

Ῥομελίας, (nomen proprium, Suidæ,) μετέωρος ποδιτομῆς* δὺ ἀφοίζη, ἀπὸ αὐτοῦ (αὐτὸ, Varinus) καὶ ἰχθύς τις τῶν πλατέων, καὶ ὁ ἐν τοῖς δεσμοῖς γόμφος, Hesychius. H. a. Τείγλαν λέγεις, γαλακτοχρῶτα Σικελὸς ὢν γυνουσ? (fortè Καλοῦσιν, aut Φημίζει) ὄχλος ῥόμβος; (ῥόμβους;) Nausicrates apud Athenæum, in fine septimi: tanquam mullus etiam à Siculis rhombus dicatur. sed locus apparet deprauatus. ¶ Rhombus Græca uox est: significatq; propriè figuram quadratam solidam, cuius latera omnia sunt ęqualia, anguli uerò omnes obliqui hoc modo <>. Hic rhombus si in terra iactetur, uoluitur ad similitudinem instrumenti illius fusi uocati, quod mulieres nendo digitis uoluunt, (*uel ut Perottus scribit, ad similitudinem cylindri.*) Vtebantur eo maleficæ mulieres, quibus maximè Thessalia abundat, ad deducendam lunam. Martialis lib. 9. Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo. Idem: Numerare pigri damna quis possit somni? Dicere quot æra uerberent manus urbis, Cum secta Colcho luna uapulat rhombo? Solebant quippe ueneficę mulieres ad deducendam lunam (noctu, ut Perottus addit,) æra percutere. Ouidius de anu lunam deducente: Themesæaq; concutit æra. Theocritus in ecloga quam Pharmaceutriam inscripsit, mulierem maleficam inducit amore adolescentis captam, inter multa alia quibus allicere sibi amantem conabatur, hoc rhombo usam fuisse. Vt rhombus iste (inquit) æneus uertitur, ita uertatur meus amãs ad meas fores, Massarius. Verba Theocriti Græca sunt, Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας, ὣς κεῖνος δινοῖτο ποτ' ἁμετέρῃσι θύρῃσι. Rhombus instrumentum est incantatorium rem magicam adiuuans: in quo significatu accepit Ouidius in Amoribus: Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo Licia, quid ualeat uirus amantis equæ. Et Propertius lib. 2. Elegia 29. Staminea rhombi ducitur ille rota. ¶ Est etiam rhombus, cylindrus: item torques: & instrumentum illud, quo uertendo mulieres nent, Perottus. uel ut alij, machinula illa, quam uertendo mulieres tramam ad lanicium nent. Germani uocant **ein Spinnrad.** ¶ Ἤτοι μὲν πισύρεσσιν ὑπὸ πλευρῇσιν ἀρήρε Πάσῃσι λοξῇσιν ἀλιγκίη εἴδεϊ ῥόμβου, Dionysius de figura & situ Indiæ: ubi Eustathius interpres: Notandum est (inquit) rhombum hic significare geometricam figuram quadratam, quæ dimetientes suas non decussatas (ὁ περὶ χιασμόν) habeat, sed rectà ferè se inuicem secantes. maximè uerò (μάλιστα δὲ, magis propriè) ut geographus tradit, rhombus est, figura quadrata distorta (σκελλυμένη, dimota à pristino statu) non rectangula, sed angulis duobus acutis prædita, reliquis inuicem oppositis obtusis. Talis figuræ aiunt etiam γέρρον fuisse, scutum scilicet quadratum, non rectangulum. Lignea etiam cauea auis, (ξύλινον ζωγρεῖον ὄρνιθος, ἤγουν κλωβίον) à primo & legitimo suo laterum situ dimota, (παρασκελλυθὲν, modicè distorta) rhombi figuram efficit. Est & piscis hoc nomine, ut Athenæus tradit, & Thessalorum lingua balbutit, (παραλαλεῖ.) Significat & rotam quandam, quam loro uertentes & ferientes sonum ciebant, per onomatopœiam. Tali rhombo & tympano à Phrygibus Rheam placari Apollonius in Argonauticis author est. Est deniq; ueneficarum rota rhombus, qui inter uertendum incantabatur. Sunt qui rhymbum per ypsilon scribant: ut Euripides in Perithoo αἰθέριον ῥύμβον, pro cœli uertigine & motu in orbem dixit. ἀπὸ τούτου καὶ τὰς κινήσεις ὁ Ἀπολλώνιος ῥυμβόνας καλεῖ. Et fortè dubia apud Aelianum dictio ἐῤῥυμβόνα, à tali nomine deriuata fuerit, ubi is scribit de quodã,

ὅτι ἐντάυθα τὰ χρήσιμα, καὶ εἰς ἀσωτίαν ἔρρυμ βόνα τὰ τιμιώτατα, Hucusque Eustathius in Dionysium. Idem in Odysseæ A. Ῥυτὴρ (inquit) & Aeolicè βρυτὴρ, χαλινὸν, id est, frænum significat: item trochiscum, hoc est rotulam, quæ & rhombus dicitur, quam loris exagitantes cum sonitu uertebant. Eupolis per ypsilon rhymbum dixit. Rhombus quidem per omicron, uidetur etiam instrumentum textorium esse, ut in his uerbis (authoris innominati:) ἱμάτια πορφυρᾶ καὶ κρόκινα ῥόμβοις ὑφαινόμενα. De eodem plura requires in commentarijs in Theocritum. Et rursus in Odysseæ I. A uerbo δινεῖν (circumagere) fit nomen δῖνος, quod est τόρνος. sunt autem interdum synonyma δῖνος, ῥόμβος & κῶνος, Hucusque Eustathius. Mulierculæ nostræ fusum, quo digitis uertendo, fila ducunt: filis iam repletum, uocant **ein träieten**, quòd figuram ceu torno factam præ se ferat: à qua Latinè & Græcè eundem, rhombum appellare licebit. ¶ Author innominatus commentariorum in Homerum, Iliados ξ. sic habet: Στρόμβον,) ὡς ῥόμβον περιφορῆ, λέγει δὲ τὸν καλούμενον βέμβικα. δίκην γὰρ ῥόμβου ἐποίησεν αὐτὸν στρέφεσθαι, σφοδρῶς πλήξας. Plura de hoc puerili ludo Phauorini Lexicon dabit in uerbo βεμβικίζωσι & deinceps. Nostri tale instrumentum ludo puerili usitatum, uocant **ein Schnurren**, per onomatopœiam. Ab hoc diuersum est aliud quod pueri nostri nominant **ein Glotz** uel **Klotz**, rotundo uentre, capite eminente parum, stilo infrà ferreo infixo. hoc fune circunuoluto proijciunt in terram, funis extremitate manu retenta, ut in orbem frequenti uertigine actum uertatur, &c. De utro intellexerit Cato ille qui de moribus formandis disticha reliquit, & pueros trocho ludere iubet, inquirant alij: mihi in præsentia de priore intellexisse uidetur. Indoctusque pilæ, discíue, trochí ue quiescit, Horatius de Arte. Trochus (inquit Acron) est rota, quæ à ludentibus pueris scutica agebatur. Grammatici quidam interpretantur turbinem, quo pueri lusitent. ῥόμβος, ψόφος, στρόφος, ἦχος, δῖνος, κῶνος: ξυλάριον οὗ ἐξῆπται σχοινίον, καὶ ἐν ταῖς τελεταῖς δινεῖται, Hesychius. Multa etiam super rhombi uocabulo apud Suidam reperies. Ῥομβεῖν, σφενδονᾶν. καὶ ῥομβαία, τὸ μακρὸν ἀκόντιον, (nimirum quòd in orbem uersaretur ut lōgiùs emitti posset id genus iaculi,) ἢ μάχαιρα, &c. Θῦνον εὐκλώστοιο λίνου βυστώμασι ῥόμβον φραξάντων, γλαυκαῖς ἐν ῥοδίοις πελάγους, Innominatus in Epigrammate. apud Suidam deprauata est lectio. Sensus est: Discurrebant in litore, gestantes rhombos funiculis circundatos. Στρεπτόν βασσαρικοῦ ῥόμβον θιάσοιο μύωπα κύλινδρον, Ibidem. hoc est, Rhombū uersatilem cylindri figura factum, calcar Bassaricæ (Bacchanalium) festiuitatis. illius enim sonitu, uti etiam tympano, animi bacchantium excitabant. Ἐμὲ δὲ χρὴ ἵεντα, ἤγουν βάλλοντα, ῥόμβον, ἀντὶ τοῦ βολῶν ἀκόντων εὐθεῖαν, οὐκ ἔξω τοῦ σκοποῦ ἐρίδειν τὰ πλεῖω βέλη διὰ τῶν χειρῶν, Scholiastes Pindari in Olympiorum Carmen 13. Rhombi figuram in superficie plana nostri uocant **ein ruten**. Ῥομβωτὸς adiectiuum, rhombi figura factus: quæ (ut diximus) propriè fit, cum in quadrato æquilatero, anguli duo acuti inuicem opponuntur, & rursus duo obtusi: eadem scilicet manente capacitate, quæ in quadrato rectangulo erat: à quo rhombus modica dimotione angulorum duntaxat differt. Hac figura uitrearij nostri ad fenestras seu specularia utuntur. Ῥομβωτὸν Hesychius interpretatur oblongum. apud Athenæum ῥομβωτὸν ὀρόφωμα legimus libro 5. ¶ Est etiam rhombus uinculi seu deligationis species, quo in capite præsertim utuntur chirurgi, ut in Galeni de fascijs libro legitur. Simile puto genus est illud nodi, quod nostri dubium appellant, **ein zwyfelstrick**. Rhombus figura est ouali rotundior, quæ etiam in instruendis aciebus rhombi nomine à scriptoribus rei militaris appellatur, Iouius. ¶ Rhombus (inquit Cælius Rhodig.) est quadrilatera figura, quæ tamen rectiangula non est: sicuti rhomboides, quod in contrarium collocatas lineas atque angulos habet æquales, non autem rectis angulis neque lateribus æquis continetur. Præter hæc uero omnes quadrilateræ figuræ trapezia, hoc est mensulæ nuncupantur. Insuper apud Theocritum esse magicum instrumentum uidetur rhombus. corymbum ab Atheniensibus quidam putant dici. Apollonij interpres rhombum esse rotulam dicit, quam loris diuerberantes circumagunt, atque ita sonum inde eliciunt. Quidam etiam didymon uocant rhombum dimidiatum in re militari, etiam transformatum in triquetrum, cuneum seu rostrum uocamus. Rhombū prætereà lego communiùs strumbam dici, quæ & bombix (*immò bembex*, βέμβηξ) nūcupetur: uerùm & strombus, unde στρομβηλὸν inflectitur.

f. Quanuis Putet aper, rhombusque recens, mala copia quando Aegrum sollicitat stomachum, Horatius Serm. 2. 2. Et rursus ibidem, Grandes rhombi patinæque Grande ferunt unà cum damno dedecus. Et Serm. 1. 2. Num esuriens fastidis omnia præter Pauonem, rhombumque: quæ uerba Seneca quoque ad Lucilium citat. ¶ Olim ex quauis arbore mensa fiebat, At nunc diuitibus cœnandi nulla uoluptas, Nil rhombus, nil dama sapit: putere uidetur Vnguenta, atque rosæ, latos nisi sustinet orbes Grande ebur, &c. Iuuenalis Sat. 11. Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi, Horatius Serm. 2. 8. Vide in Passere.

II. COROLLARIVM, DE PASSERE, SPECIE VNA.

Admiscentur & in genere quædam piscibus planis non cartilagineis communia.

A PASSER piscis est πλατὺς, id est latus, uel planus potiùs: non tamē cartilagineus, ut Athenæus, tanquam ex Aristotele, ineptè scripsit. A colore passerum auium passeres dicti sunt. parte enim supina candidi, prona uerò terrei coloris, ut passeres aues sunt, Massarius. Passer à passere auicula, cui ferè assimilis est: capite enim tantùm differunt, nomen accepit, Platina. Psitta uidetur

uidetur genus esse ad rhombum passerem & soleam, Iouius. ¶ Nusquam Aristoteles (quod meminerim) rhombum nominat, sed ψῆτταν: & (ut refert Athenæus) Latini ψῆτταν rhombum uocant, Theodorus passerem interpretatur. Galenus ψῆτταν à rhombo distinguit, & pro una specie ψῆτταν accipit: quam Plinius passerem uocat, & nonnunquam psettam: ita & Athenæus frequenter. itaque ψῆττα quasi genus uidetur esse rhombo & passeri: & item unam significabit speciem, passerẽ scilicet, uti sentit Hermolaus in Annotationibus in Plinium, Vuottonus. Aristoteles libri de gressu animaliũ capite 17. Passer, inquit, eiusq; generis pisces qui ψηττοειδεῖς dicuntur, &c. Vuottonus interpretatur passerina specie pisces, qui & plani uocantur. idem psettaceum genus dixit, ut à ceto cetaceũ. ¶ Psetta uidetur alicubi etiam rhombus dici. uide suprà in Corollario de mullis F. Rhombum nostræ ætatis Græci antiquo nomine adhuc ψῆτταν appellant, Gillius. *Rhombus.* Vbi Aristoteles psettas nono de historia animalium harena sese obruere inquit, Theodorus passeres interpretatus est. quæ uerba Plinius mutuatus inferiùs hoc libro rhombum conuertit dicens: Simili modo squatina & rhombus abditi, pinnas exertas mouent, specie uermiculorum. Proindeq; Athenæus, quem Græci inquit psittam, Romani rhombum (Græco nomine) appellant. Quapropter Lynceus Samius cum in epistolis inquit pulcherrimas esse psittas circa Eleusina Atticæ, rhombos intelligit, Massarius. ¶ Ἡ βούγλωσσος piscis est, à quo cynoglossi differunt. Attici eã (buglossum scilicet) psettam uocant, Athenæus. *Buglossus.* Ψῆττα piscis est latus, quem aliqui buglossum uocant, Suidas & Varinus. Dorion apud Athenæum ex piscibus latis distinctè nominat buglossum, psettam, escharum. Leonicenus Plinium notat, quòd piscem eundem modò passerem Latinè, modò Græcè psittam nominet, tanquam diuersos. Ψίτται, pisces, Suidas, per iôta cum acuto in prima: ego per ἦτα apud authores plerosq; omnes semper scriptam hanc dictionem & penanflexam inuenio. quamobrem Latinè quoq; psettã per e. quàm per i. efferre malim. Στρουθὸς Græcis passer auis est: *Στρουθός.* Aelianus de animalibus 14.3. piscem quoq;, passerem scilicet, uel aliquam eius speciem similiter nominat, unà cum rhombo, psetta & torpedine. quare apud Aristotelem quoq; historiæ 2.15. idem nomen pro pisce rectè legi aliquis coniecerit, quanuis diuersum sentiat Rondeletius. Psision, ψισίον, apud Symeonem Sethi, & Psellum de diæta, non alius quàm passer piscis mihi uidetur. *Psision.* Vide infrà in F. ¶ Pectinem Alberti Magni ætas imperitè pro passere accepit: *Pecten.* inde forsan quòd spinæ huius generis piscium rectæ & parallelæ pectinis instrumenti speciem præ se ferant. Sed ueterum pecten animal testaceum est, ut suo loco uidebitur. ¶ Eundem piscẽ Ausonius platessam nominat, & mollis epitheton attribuit, his uerbis: Letalisq; trygon, mollesq; platessæ. *Platessa.* Videtur autem nomen factum à Græco πλατύς: est enim de genere planorum & latorũ. à qua origine forsan & Gallica quædam & Germanica nomina mox dicenda deriuantur. Galli quidam plane, alij platuse uocitant. nostri Platyßle. unde Anglicum Plaise, per syncopen factũ uidetur: & fortè etiam Gallicum Plye, pluribus literis abiectis. Item barbarum nomen pro Latino usurpatum Arnoldo Villanouano, Plagitia. *Plagitia.*

Passeres hodieq; nuncupantur à Romanis, Iouius. In multis litoribus Italiæ passer etiam nunc uulgò appellatur, Gillius. *Vulgaria nomina.* Trita etiamnum uoce passeres dicuntur, Massarius Venetus. Pronunciant Itali fœminino genere passara. ¶ Passer doctis quibusdam hominibus nostra Pleza est, Gallus innominatus. In Gallia non distinguitur à solea, Gillius. ¶ Nostri uocant Platyßle: alij Germani Plateise: cuius nominis & similium in alijs linguis etymõ esse Græcum paulò antè monui. Pecten (*Passer*) quidam Pleydis (Plateis *potiùs*) uocatur. alius butha, alius rhombus, Albertus. Plattgin, Flandricum nomen est. Bot uel Butt, unde diminutiuum Büth inferioribus Germanis, Flandris & alijs, passerem sonat. Vnde huius generis piscibus diuersis nomina sunt composita, Steinbut/Tarbutt, &c. Vide in Rhombi Corollario A. In Alberti libris de animalib. uariè scriptum reperio, Bothe, Butha, & Bocha (perperam nimirum pro botha.) Butt (ut audio) in lacubus seu stagnis dicitur, marinis crassior, pinguior ac nigrior: in mari Schollen, qui ad nos uehuntur. capiuntur enim maiore copia. Sed nomen Schollen aliqui putant ad soleas tantùm pertinere, ut nomen præ se fert: ego an alij quoq; passerini generis pisces eo comprehendantur, subdubito. hinc quidem speciei unius nomen Platyßscol compositum apparet. Gantzfisch & Halbfisch, hoc est integri & dimidiati pisces, genera quædam passerum nominantur apud inferiores Germanos: sola (ni fallor) magnitudine diuersa. Plye Gallica passeris nomenclatura est: sed eodem nomine Germani in lacubus aquarum dulcium ad Septentrionem, haud scio an passerini generis, appellant. Pisces latos planosq; omnes, tum cartilagineos, tum spinosos, communi nomine Germanico Flachfisch appellârim: passeres uerò & similes priuatim Platyßfisch. ¶ Passer Anglis est Plaise/Playse. Plais est piscis notus & usitatus apud nos, &c. Obscurus, nimirum Anglus.

Passeres passim & in omni puto mari inueniuntur, Oceano, mediterraneo, & stagnis quoq; marinis. B Ad Liuoniam pinguissimi capiuntur, induratiq; exportantur ad mediterranea, ut ab alijs quoq; multis Germaniæ oris. ¶ Ab auis gentilis suæ colore nomen duxit passer. quemadmodum enim uolucris passer, sic parte supina candidus, prona terreus est, Gillius. Fulgentes soleæ candore, & concolor illis Passer, Ouidius. ¶ Marini pisces plani sunt, rhombi, soleæ ac passeres: qui (*soleæ simul ac passeres, Iouius*) à rhombis situ tantùm corporum differunt. dexter (situs)

resupinatus est illis, passeri læuus, Plinius. Passeres magnitudine saporeque, & figura etiam oblongiore, à rhombis differunt: situ etiam dissimiles, &c. Iouius. De situ leges etiam suprà in Corollario de Rhombo B. ¶ Speusippus similes esse ait pisces, passerem, buglossum & tæniam. ¶ Ausonius platessas molles dixit: Matron Parodus psettam χονδροφυῆ, hoc est cartilagineam: non quòd reuera cartilaginei generis sit, sed quoniam spinas præ cæteris spinosis molliores habet. ¶ In passerum piscium genere oua omnibus insunt, Aristot. ¶ Bothæ (*sic Germani uocant*) una parte nigri sunt, rubris maculis distincti, (*Bellonio passer tum maior, tum minor, quem quadratulum uocat, flauis lituris in supina ac cinerea tergoris parte suggillatur*,) scilicet in dorso: uentre albi. toto (corporis) circuitu pinnulas habent, Albertus. Pinnas, quarum impulsu & attractione moueantur, non habent, Idem.

C Buglossus loca arenosa magis, passer cœnosa amat, Vuottonus. Ψῆτται ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσσι θαλάσσης φέρβονται, Oppianus. Ouidio passeres in herbosa arena degunt. Mnesitheus apud Athenæum saxatilibus adnumerat. ¶ Quomodo moueantur & natent pisces qui passeris uel rhombi effigiem habent, docet Aristoteles in libro de communi animalium gressu, capite 17. Natant οἱ ψηττοειδεῖς, eo modo quo coclites & altero oculo orbati incedunt, Vuottonus. Bothæ pisces fluuiales (*immò è mari fluuios subeuntes*) natant latitudine sui corporis, (per totum nempe circuitum pinnulas habent:) tenuissimi enim sunt, & ualde lati, Albertus. ¶ Flatibus austrinis impinguantur, Idem. ¶ Semel anno pariunt, Aristot. ¶ Terra, hoc est uado maris excauato, condi per hyemes torpedinem, psittam, soleamque tradunt, Plinius.

D Passeres Aristoteli pisces sunt χυτοί, id est fusanei, nempe gregales. Passeres quomodo arena se obruant & pisciculos uenentur, in Asellis (in primo Rondeletij de asellis capite) dictum est ex Aristotele. Cum piscatorem senserit passer, in fundum descendens terræ adhæret, & aquam turbat ne uideatur. dorso quidem coloris terrei est, Albertus.

E Passeres piscibus fusaneis, qui fusim retibus capiuntur, Aristoteles adnumerat. ¶ Capiuntur pisces, etiam sine nassis, hamis ac retibus, hoc modo. Sinus maris multi desinunt in paludes quasdam, quæ quidem uadosæ sunt. Ad hæc loca periti piscatores, eo tempore cum à procellis & tempestatibus conquiescunt, multos mortales adducunt: eosque iubent inambulare, & arenam eatenus proterere, & conculcare, quoad ex uehementi pedum impressione bene alta uestigia faciat. quòd si nec ipsa uestigia concidens arena confundat, neque uentorum perturbatione aqua concitetur: non longo interuallo eò ingressi in uestigijs impressis planos pisces consopitos, Psettas, Rhombos, Struthos (id est Passeres,) Torpedines, & plerosque alios eiusmodi capiunt, Aelianus de animalib. 14.3. Passer cum piscatores senserit, in fundum descendens, terræ adhæret, (cuius colorem dorso refert,) & aquam turbat ne uideatur, Albertus. Passeres noctu faciliùs quàm interdiu à piscatoribus capiuntur, Massarius. ¶ Quæ limo cœnoque lutescunt, conchylijs magis, & iacentibus apta sunt animalibus. neque est eadem lacus positio, quæ recipit cubantes. atque eadem præbentur cibaria & prostratis piscibus, & erectis. Nanque soleis ac rhombis, & simillimis animalibus, humilis in duos pedes piscina deprimitur, in ea parte litoris, quæ profluo recessu nunquam destituitur, &c. Columella 8.17. de piscinis loquens. Notandum hîc quòd Columella pisces planos nominat iacentes, cubantes, prostratos: cæteros uerò, erectos.

F Nos (inquam) cœnamus aueis, conchylia, pisceis, Longè dissimilem noto cælantia succum: Vt uel continuò patuit, cum passeris, atque Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi, Horatius Serm. 2.8. Psettæ ex Eleusine celebrabantur, Pollux. Lynceus Samius cum in epistolis inquit psittas circa Eleusina Atticæ pulcherrimas esse, rhombos intelligit, Massarius. BVGLOSSI caro, ut Galenus affirmat, tenella magis est, & in cibo suauior, atque in omnibus præstantior, quàm passeris: quanquam nec illius caro dura est, sed mediocris. Xenocrates autem BVGLOSSVM & psettam carnem habere duram & corruptioni minimè obnoxiam, probumque gignere succum, & aluum mediocriter ciere prædicat. ut uerò Diphilus, psettæ & BVGLOSSI suaues sunt, & copiosum præbent alimentum, Vuottonus. Philotimus apud Galenum passeres inter mollis carnis pisces, & qui facilè concoquantur, ponit: Diocles uerò inter sicciores pisces, apud Athenæum: qui rursus alibi Dioclis uerba hæc recitat: Τῶν μὲν νεαρῶν φησιν ἰχθύων ξηροτέρας εἶναι τὰς σάρκας, σκορπίους, κόκκυγας, ψήττας, σαργοὺς, τραχούρους, &c. Mnesithei uerò hæc: Τὰ δὲ καλούμενα πετραῖα, κωβιοὶ, καὶ σκορπίοι, καὶ ψῆτται, καὶ τὰ ὅμοια, τοῖς τε σώμασιν ἡμῶν ξηράν τε δίδωσι τὴν τροφὴν, εὔογκα δέ ἐστι καὶ τρόφιμα, καὶ πέπτεται ταχέως, καὶ οὐκ ἐγκαταλείπει περιττώματα πολλὰ, πνευμάτων τε οὐκ ἔστι ποιητικά. Sed nullus aliorum quod sciam passeres saxatiles facit: rationem fortè nutrimenti non multum dissimilem habent. Psision (Ψισίου) boni succi piscis est, & facilis concoctu. quamobrem huius usus his commendatur, qui de morbo se reficiunt & confirmantur, & imbecilliori propterea indigent nutrimento, Symeon Sethi. Gyraldus interpres, de psisio (inquit) non habeo ampliùs quod afferam, nisi quòd & idem nomen reperio apud Psellum de diæta ad Constantinum imperatorem. Ego passerem esse non dubito. Psellus libro 1. de uictus ratione, Georgio Valla interprete, torpedinem, turturem, BVGLOSSA & psilia (*puto autem legendum psisia*) cum cibis attenuantibus numerat. Trallianus in curatione epilepsiæ inter alios pisces superfluitate uacantes, psettam quoque exhiberi permittit. ¶ Mulli & scorpij & passeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi

ſimi exiſtunt: grauiorem autem omnem habitum reddunt, ut ob eam cauſam frequentiorem eorum uſum uitare oporteat, Aëtius lib. 9. cap. 30. in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Inter marinos piſces ad cibum præcipuè laudantur rogetus & gornatus. nam eorũ carò & ſubſtantia eſt puriſsima. poſt hos plagitia & SOLEA. ſed hi magis ſunt uiſcoſi, & minùs friabiles: minùs etiam albi: magis craſsi, minùs ſubtiles. nec ſapor aut odor eorum adeò placet, Arnoldus Villanouanus. ¶ Paſſeres è Liuonia, alijsq; Germaniæ ad Septentriones oris, frigore indurati, ad mediterranea exportantur: ubi per hyemem & uernum tempus, maximè ubi quadraginta dierum ieiunia obſeruantur, frequentiſsimus eorum uſus eſt. Triduo ferè aqua præmacerantur, affuſa quotidie recenti. Cocti pipere condiuntur. Sat boni ſucci mihi uidentur, glutinoſioris tamen: faciles concoctu, & ſitim reprimere. Minorum genus quoddam Norinberga ad nos mittit: qui ferè albiores, molliores ac delicatiores ſunt. Cocti pipere condiuntur. placent & uuis paſsis ſimul elixis. ¶ Paſſeri elixo, petroſelinum: aſſo, malarancij ſuccum indes, Platina.

Paſſerem aliqui aiunt, cum iam putreſcere & malè olere incipit, in cibo ſumptum, ualde perturbare aluum. G.

Quod ad paſſeres Latinè dictos, & στρουθὸς Græcè, philologiam habes in Paſſere uolucre. ¶ Paſſer marinus non ſolum piſcis eſt, quo de agimus: ſed auis quoq; quam uulgus uocat ſtruthiocamelum, apud Feſtum. Sipontinus ſtritomellum legit, & auis genus eſſe dicit. Curriculo uola. P. Iſtuc marinus paſſer per circum ſolet, Plautus Perſa. nempe ſtruthocamelus curſum ſuũ alis tanquam ad uolatum extenſis promouet. ¶ Ψῆττα per duplex τ. plerìq; omnes ſcribunt: apud Trallianum tamen ψῆσσα per duplex σ. reperi: tanquam hoc communis linguæ ſit, illud Atticæ. Solet & prima per ἦτα ſcribi, per iôta nunquam aut rariſsimè inuenias. hinc ψισίου fortè ceu diminutiuum à Symeone & Pſello uſurpatur: quod parum probo: ſed minùs etiam ψησίας, apud Suidam repertum. Anaxandrides apud Athenæum ψιττάριον diminutiuè dixit, id eſt paſſerculum. H. a.

Plateſſæ molles, Auſonius. Ψῆττά τε χονδροφυὴς, Matron Parodus. Ψῆτταν μεγάλην, Archeſtratus laudat. ſed quæ perpetua non ſunt, epitheta quoq; non ſunt. Epitheta.

Paſſerinus, Pſettaceus, ψηττοειδὴς. Vide ſuprà in A. ¶ Lapis Eiſlebanus refert aliquandò effigiem paſſeris marini, Ge. Agricola.

Ψιττάλεια parua quædam inſula eſt circa Athenas, Suidas. conieceri t autem aliquis à paſſeribus piſcibus ei factum eſſe nomen: quanquam per η. meliùs ψήττας ſcribi, quàm per iôta, monui ſuprà.

Paſſer uidetur aliquibus è duabus pellibus compoſitam habere (habuiſſe) corporis ſpeciem, ſed per medium diuiſum eſſe, ueſparum modo: (*ueſparum diuiſio & aliorum huiuſmodi inſectorum longè alia eſt, nempe tranſuerſa per medium inter caput cum pectore, & uentrem: alia uerò ea quam in planis piſcibus imaginamur.*) Vel auis eſt in medio ſecta inſtar ueſparum: (*hoc uериſimile non eſt.*) Ἐγὼ δὲ κἂν ὥσπερεὶ ψῆτταν δέῃ Δοῦναι ἐμαυτῆς περιτμηθεὶς θ' ἥμισυ. pro eo quod eſt, Etiamſi medium me ſecari oporteret, uolo, Suidas in Ψῆττα. Germani etiam qui paſseris ſpeciem Halbfiſch appellant, id eſt dimidiatum piſcem, per medium ueluti diffiſſum apparere inſinuant. b.

Ἔστω δ' ἡμῖν βατίδος νῶτον, κέστρας ὀσφὺς, ψήττας κίχλος, (uocabulum apparet corruptum, in cuius locum ſubſtituendum aliud partem aliquam corporis ſignificans,) Antiphanes apud Athenæum. Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, pſettis (*Maſſarius pſettas hîc rhombos interpretatur*) & ſcombris Eleuſiniacis, & ſi ullus alius nobiliſsimus illic piſcis ſit, uulpem in Rhodo opponit. Apud Athenæum quidam ad ſartaginem ſe emiſſe dicit pſettas, phycides, ſquillam, &c. f.

Hominem mollem & delicatum olim pſettæ uocabulo notatum arbitror. nam apud Scholiaſten Ariſtophanis in Nubes, ubi Leogoræ cuiuſdã meminit poëta, ſic legimus. Λεωγόρας τρυφερός τις (ἦν,) Πλάτων Περιαλγεῖ· ὦ θεοὶ Μόρυχέ τε, νῦν γὰρ εὐδαίμων ἔφυς, Καὶ κλαυκέτης ἢ (fortè ἢ uel καὶ) ψῆττα, καὶ Λεωγόρας. Morychus quidem (ut idem in Acharnenſes ſcribit) poëta tragicus, tanquam opſophagus & uoluptati deditus traducitur. Plura de eo ſcribit Eraſmus in prouerbio Stultior Morycho. ¶ Paſſeres aut ſoleæ (communiùs enim eſſe puto nomen Schollen) inferioribus Germanis, in prouerbijs quibuſdam recepti ſunt: qualia ſunt: Du haſt Schollen geeſſen/ die hend kleben dir: id eſt, Paſſeres guſtaſti, manus uiſcoſas habes, in hominẽ furacem. Et hoc: Du kompſt achter nae/ als Büthen mit den Schollen: quod uerterim: Tardiùs ſequeris, ut paſſeres cum ſoleis: cuius uſum eſſe puto in hominem tardiùs & poſt omnis periculi metum aduentantem. h.

III. COROLLARIVM DE BVGLOSSO SEV SOLEA.

LINGVLACA piſcis idem uidetur qui Solea. Vide ſuprà Elemento L. Bugloſſus ut aliquando fœminino genere in a. uel neutro in um, apud authores reperiatur, maſculinum tamen in us terminationem præ cæteris probârim: nam & adiectiuum uideri hoc nomen poteſt, & ſubaudiri ἰχθὺς. Athenæus βούγλωττα, tanquam ex Ariſtotele citat. uerùm in ijs, qui extant, Ariſtotelis libris, bugloſsi nomen prorſus non legitur. Τραχούρων τ' ἀγέλαι, βούγλωσσοι, καὶ πλατύουροι, Oppianus lib. 1. Halieut. ubi Bellonius, fortè ex Lippij uerſione, ponit Bugloſſæ. Βούγλωσσον, piſcis quidam, & genus herbæ, Heſychius. apud Varinum nõ bene ſcribitur βούγλωσσις. Bugloſſum Attici A

psettam uocant, Athenæus. Vide suprà in Passere: ubi etiam ostensum est psettam uideri generale uocabulum ad rhombum, passerem & soleam. Ἔπεμψά σοι ψῆτταν, καὶ σανδάλιον, καὶ κεστρέα, Alciphron in epistolis piscatorijs. uidetur autem sandalij nomine non alium quàm soleam intelligere piscem. Psetta pisciculus quidam planus est: uel is quem nonnulli sandalium aut buglossum nominant, Varinus. Σάνδαλα δ' αὖ προὔθηκεν ἀεὶ γυνὴ (uidetur locus uitiatus) ἀθανατάων, σὺν βουγλώσσῳ γναίων ἐν ἅλμῃ μορμυρούσῃ, Matron Parodus. ¶ Buglosson, piscis dictus solea, Syluaticus. Solea est piscis, à figura denominata, eò quòd calciamentorum soleis assimiletur, Incertus tanquam ex nono Plinij: ubi is soleam nominat duntaxat, nominis rationem (per se quidem manifestam) non exprimit. ¶ Græci à bubulæ linguæ similitudine buglossum appellant, quam hac ætate Romani soleam uocant, Hispani Lingulacam, Gillius. Ego glossam hodie à Græcis alicubi nominari audio: Ab Italis sfoglia, unde diminutiuum fit sfoletto. Hispanis Lenguado, Lusitanis Linguado. Bellonio tænia sua, uel altera soleæ species sfolio Romæ dicitur: Rondeletius soleam simpliciter Venetijs sfoiam, à folij alicuius maioris similitudine uocari scribit. ¶ Piscis quem inferiores Germani Scholle/Schulle, uel Scolle indigetant, si solea non est, ut nomen præ se fert: (nam & Galli Sole uocant, quibus cum illi plura quàm nos communia habent,) passerum tamen generis omnino est. Præstabit cum Frisijs & alijs quibusdam hũc piscem nominari Tonge uel Tunge, id est linguam. nos Zunge proferimus. nam inferiores Germani t. usurpant in multis, ubi nos z. uel s. Pisces qui dicuntur linguæ (*apud Germanos*) uel soleæ, litorales sunt, Albertus. ¶ Angli etiam, ut Galli, nominant a Sole. Eliota squatinam interpretatur a Solefyshe, aspera cute. ego squatinam Anglicè Skate dici puto. ¶ Esto igitur nostris Solea, ein Zunge: Solea altera, ein andere Zungen art. & Tænia Bellonij, alia quædam Soleæ species, ein kleine dünne Zungen art. Sed alia est Rondeletij Tænia, quam describemus infrà, Elemento T. Saxaulis inter pisces salubres nominatur in Regimine Salernitano. ubi Arnoldus interpres: Saxaulis (inquit) uel Saxaulus piscis est marinus, Gallicè dictus Sola. alij piscem esse aiunt, Teutonicè dictum ein Thoget (*lego* ein Tonge: *ut sit idem cum Sola Gallorum*) qui piscis inter marinos saluberrimus habetur.

Citharus. Escharus. Citharum asperum sunt qui uerum buglossum esse credunt, nec sine ratione, &c. Vide Rondeletium de Citharo aspero, suprà Elemento C. Idem Rondeletius dubitat Escharus ne uel Coris Athenæo memoratus, idem sit piscis cum illo quem ipse soleam oculatam nominat. sed cum Athenæus escharum cum planis piscibus ex Dorione nominet tantùm: sicut & escharas cum alijs quibusdam nullius certi generis ex Archippo, affirmari de his nihil potest.

B Marinorum quidam sunt plani, ut rhombi, soleæ, ac passeres: qui (passeres & soleæ) à rhombis situ tantùm corporum differunt, &c. Plinius. Vide superiùs in Passere B. Citharum buglosso uel rhombo similem descripsimus in C. suprà. Solea piscis non admodum longus est, uerùm subtilis: & soleæ similitudinem habet, unde nomen accepisse puto, Platina. Maxima in Belgicis Oceani litoribus reperitur, nostrates pedalem longitudinem rarò superant, Iouius.

C Pisces sunt litorales Oppiano & Alberto: Ouidio in herbosa arena degunt. Buglossus arenosa magis, passer cœnosa amat, Vuottonus. ¶ Terra, hoc est uado maris excauato, condi per hyemes psittam soleamque tradunt, Plinius.

D Soleæ maleficos pisces defugiunt: eaque solùm frequentant loca, in quæ belluæ minimè accedunt, ita ut argumento sint maleficos non esse, ubi ipsæ, ueluti solutæ metu, uagentur, Iouius. Verùm hic soleis priuatim attribuit, quod Plinius planis omnibus. Certissima est securitas (inquit Plinius) uidisse planos pisces, quia nunquam sunt ubi maleficæ bestiæ. qua de causa urinantes, sacros appellant eos. Hæc ille, perperam ex Aristotele. nam is non de planis piscibus, sed anthijs hoc scribit.

E De piscinis pro piscibus planis, ut soleis ac rhombis, uerba Columellæ recitauimus in Passere E.

F Solea hodie in lautioribus conuiuijs, in summa etiam cęterorum piscium copia, magnam obtinet claritatem, Iouius. Nobilis quidam coquus aulæ procerum ingeniosissimus, comparabat rhombum phasiano, soleas externis, lampetras coturnicibus, Idem. ¶ Ex Xenocrate quædam & Galeno alijsque, quod ad nutrimentum ex passeribus, iam suprà recitaui in Passere F. ubi etiam Soleæ Buglossique nomen maiusculis literis signaui. Buglossi caro, ut docet Galenus (in libro de cibis boni & mali succi cap. 3.) ex ijs est, quæ succum gignunt neque crassum admodum, neque tenuem, sed qui usquequaque mediocritatem obtineat: qua & in saxatilium penuria, eorum loco uti licebit, Vuottonus. Solea leuissimum adgenerat nutrimentum in stomacho, facilè concoquitur: & in secundis uenarum & iecinoris digestionibus nulla fermè noxiarum superfluitatum excrementa relinquit, Iouius. Piscis est marinorum, iuxta medicos, infirmis in cibo suauissimus (*saluberrimus*:) minus enim cæteris pituitæ gignit, & sapore gratus est, Obscurus. ¶ Soleam frictam petroselino minutim conciso, & agresta, aut succo malarancij suffundes, Platina. Probatur hyeme, & frixa arancij mali succo pipereque conspersa, Iouius. Patinam solearum describit Apicius lib. 4. cap. 2.

G Lieni medetur solea piscis impositus. item rhombus uiuus, dein remittitur (rursum uiuus, Marcellus)

Marcellus) in mare, Plinius. Buglossus impositus spleni, & fascia alligatus, naturali quodam modo eum imminuit. oportet autem eum post tres dies ad fumum suspendere, Kiranides.

Buglossus piscis est marinus, qui dicitur Scitopimia, (*uox uidetur corrupta,*) Kiranides. H.a.

Fulgentes soleæ candore, Ouidius. βούγλωσσος ὑπότρηχυς, Archestratus: qui hoc nomine terminatione masculina, genere autem fœminino usus est. subdit enim ταύτην θήρα. Epitheta.

Est & Buglossus herbæ nomen medicis notæ. ¶ Βου syllaba in compositione auget, & magnitudinem significat: siue quoniã βοῦς, id est bos animal magnum est, (uti & ἵππος, id est, equus: quod nomen similiter in compositione, magnitudinis nota est:) siue quoniam dialecto quadam β. pro π. ponitur, & βου pro πολύ.

Solea id genus calceorum est, quo plantæ tantùm obteguntur, cæteris propè relictis nudis pedis partibus, supernè pedem uinciens ansis, quas ligulas uocant. alio nomine suberes dicuntur, & à Græcis crepidæ: licet hæc differre putent aliqui, ut scribunt grammatici quidam recentiores. dictæ soleæ, quòd solo pedis subijciantur, ut ait Festus. Aulus Gellius, Omnia fermè id genus, inquit, quibus plantarum calces tantùm in fine teguntur, cætera parte nuda, & teretibus habenis iuncta, soleas dixerunt, nonnunquam uoce Græca crepidulas. Martianus Capella: Calcei admodum furui, quorum maximè soleæ atræ noctis nigredine colorantur. Cicero de Arusp. respons. muliebres soleas nominat. Horatius 1. Carm. Nec soleas fecit, sartor tamen est bonus. Galli nunc omne genus calceamenti communi uocabulo Solier appellant: nostri eam calcei partem quæ uestigium seu solum pedis tegit, **die Solen**. ¶ Soleæ ferreæ equis & mulis applicantur. Catullus ad Coloniam, Ferream ut soleam tenaci in uoragine mula. Suetonius in Nerone, Soleis mularum argenteis. Soleæ ligneæ, Cicero 2. de Inuent. Solearum lanatarum epigramma est Martialis libro 14. ¶ Solea etiam dicebatur instrumentum oleo conficiendo aptum. Columella libro 12. Oleo autem conficiendo molæ utiliores sunt, quàm trapetum, quàm canalis & solea. Item materia roborea, super quam paries cratitius extruitur, apud Festum. ¶ Solearius, solearum sutor, in Aulularia Plauti. ¶ Soleatus, qui soleis indutus est. Cicero 7. Verr. Stetit soleatus prætor pop. Rom. cum pallio purpureo, tunicaq́ talari, muliercula nixus, in litore. Martialis lib. 12. Etsi iam lotus, iam soleatus erit. ¶ Buglossi occulto conuicio dicebantur homines muneribus corrupti, & quibus bos in lingua est, ut in Boue quadrupede dixi. Εἶθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας. γέροντα βούγλωττον τὸ μὴ ταχέως πάνυ συναρπάζομαι καλόν γ' ἂν εἴη, Xenarchus apud Athenæum: tanquam & buglossus, præsertim uetulus, astutior sit, & capi difficilior. sed locus mihi deprauatus & obscurus uidetur.

Ὑαινίδες τε, βούγλωσσοί τε, καὶ κίθαρος, Epicharmus in Nuptijs Hebę. Εἶτα λαβεῖν ψῆτταν μεγάλην, καὶ τὴν ὑπότρηχυν βούγλωσσον ταύτην θήρα περὶ Χαλκίδα κλεινήν, Archestratus apud Athenæum lib. 7. in Buglosso primùm, deinde in Psetta. ego locis utrisq́ inuicem collatis, lectionem instauraui. f.

TAENIA quæ nunc ab Hispanis Azedia nuncupatur, Soleæ similis, sed minor ac strictior est, Gillius.

CYNOGLOSSVM quoq́ psettam uocant Athenienses, à buglosso diuersum, Vuottonus. Sed Athenæi locus, quem interpretatur, sic habet: βούγλωσσος. (Hoc nomẽ pro lemmate ponitur.) Τῶν δὲ βουγλώσσων διαλλάττοντές εἰσιν οἱ κυνόγλωσσοι. περὶ ὧν καὶ αὐτῶν Ἐπίχαρμός φησιν: Αἰλίαι, (Αἰολίαι,) πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Ἀττικοὶ δὲ ψῆτταν αὐτὴν καλοῦσι. in quibus uerbis αὐτὴν ad buglossum potiùs (quo de agit ex professo) quàm ad cynoglossum retulerim. Si quis tamen ad utrunq́ malit, esto. psettæ enim nomen generale esse ostensum est.

IIII. COROLLARIVM, DE PASSERIBVS aliis diuersis.

MACVLARVM uarietas & color, ut certiùs dignoscantur quædam passerum species, facit. Albertus Rhombo in parte nigra, id est prona, maculas rubentes tribuit. Plagitia, in Regimine Salernitano, piscis est latus (inquit Arnoldus Villanouanus commentariorum author) qui habet in una parte suæ pellis maculas rubeas: est autem pellis tota alba, os curuum. Habet etiam passeris genus illud, quod Angli **Flunder** nominant, (sed **Flonder** Bellonio Flesus est, ad passerem accedens, demptis luteis maculis,) Germani (puto) **Platyßfcol**, maculas rubeas, ut audio: Platissa uerò Germanorum, nigricantes. Passer tum maior, qui Plya Gallicè dicitur: tum minor, qui Quadratulus, flauis lituris in supina ac cinerea tergoris parte suggillatur, Bellonius. Rondeletij Solea oculata, in prona parte maculas habet magnas, oculorum effigiem cum iride et pupilla referentes. *Maculæ, & earum color.*

HIPPOGLOSSVM suum Rondeletius, uulgò Gallicè Flettan putat inde dictũ, quòd fluitando natet: quæ etymologia si uera est, Fleso quoq́ & Fleteleto piscibus à Gallis ita dictis in eodem passerum genere, nomen dedisse uideri potest. *Flettam, Flesus & Fleteletus.*

QVADRATVLVM passerem à Gallis dictum, uulgò Garlet, Germanicè passeris speciem exiguam interpretor, *ein* **kleine Platyßle art**: uel à figura quadrata, *ein* **gefiertt Platyßle**.

POLAM uulgò dictam à Gallis Rondeletius Cynoglossum, Bellonius Soleam alteram nuncupat. Galli in hac uoce Pole, o. obscurè proferunt, ad au. diphthongum declinans. Germani uo-

care poterunt ein Hundszungen, id est Canis linguam: uel ein verkeerte Zungen, id est Soleam inuersam, quòd os ei oppositum ostendat, quemadmodum & rhombus passeri. Carnem eius molliorem esse audio, quàm Soleæ.

LIMANDA passeris quædam species à Gallis dicitur, figura quidem passeri similis, sed nec sapore, nec bonitate, nec specie carnis. fibrosa enim est, ut Io. Caius Anglus nos docuit. Eius Anglicum nomen Bellonius scribit Brut. Ego uerò Anglos proferre audio Burte, uel Birte, uel Brette: fortè à latitudine plana. (sic enim nostri quoque asses, siue asseres & tabulas ligneas uocant. & inde pisci huic nomen aptum fingemus, ein Brettfisch.) Vocatur & Burt cock Anglis eiusdem generis piscis, mas ni fallor. Cock quidem gallinaceus est. Bellonius in litore Angliæ exiccatum hunc piscem ad Germanos transferri ait: Caius uerò apud Anglos nunquam siccatum se uidisse, etiamsi uulgaris sit piscis.

Flunder. PASSERIS è mari fluuios subeuntis species, Britannis in Tamesi fluuio nominatur Flunder/Flonder, uel Flownder. Galli Flesum uocant. Hunc piscem maculas rubeas habere, ni fallor, audiui: Bellonius uerò ad passerem accedere scribit, demptis luteis (quas passer habet) maculis.

FLETELETVM passerini generis piscem Fleso maiorem Britannicum uulgus Helbut nominat, Bellonius. Eliota Anglicè scribit Hallibutte, (& Vmbram interpretatur, qui tamen piscis est non planus:) Caius Holybut. Heiligbutt (sic enim nomen integrum Germanicè scribitur) Passerem sacrum significat, fortè à magnitudine. nam sacrum pro maximo etiam Græci usurpant. Piscis in ora Germaniæ dictus Quep uel Heiligbutt, similis passeri, pedes circiter duodecim longus, fortissimus in aqua. Segmenta eius oblonga indurant ad Solem, quæ uocant Raff & Regling. Ea aliò deportata habentur in delicijs.

PASSERVM species quædam maior Germanicè Gantzfisch, hoc est integer piscis dicitur: & alia minor Halbfisch, id est dimidiatus piscis. Minorem audio è mari in Albim uenire: rarò capi, & pergratum esse in cibo cum recens est. ¶ Lindauiæ ad Acronium lacum, leucisci lacustris speciem (quæ à cyaneo colore uulgò denominatur) anno ætatis quinto Halbfisch appellat.

DE PASTINACA MARINA,

BELLONIVS.

A PASTINACAM appellauerunt Latini, quam Græci τρυγόνα, hoc est Turturem, à tetrogoris colore, ac quibusdam ueluti expansis alis, in eius auis similitudinem dixerunt: Lutetiæ (ubi uerno præcipuè tempore frequentissima est) nullo præterquàm Raiæ nomine discernitur, ac cum raijs in foro piscario nullo discrimine diuendi solet. Quanquam Burdegalis & Baionæ peculiare nomen habeat; ubi Taram rotundam appellant, ad discrimen Aquilæ, cui Taræ Francæ nomen indiderunt. Massilienses ac Genuenses Ferrassam, Romani Bruchum nominant.

B Planus est piscis, duplicis quidem notæ, in læuem & asperum distinctus: etsi uetustiores piscium scriptores, læuem tantùm Pastinacam agnouerint. Cute glabra ac perpolita integitur, cuius dorsum liuet in corticis platani modum: uenter autem albicat, pluribus ueluti strijs per carnem hinc inde deductis. Aspera Pastinaca, tota horret aculeis, atque ad caudam præsertim (quam radicis Pastinacæ longitudinis habet) permultis uncinis in gyrum dispositis scatentem. (*Ego suprà in Aquila, pag. 89. asperrimam Pastinacæ caudam exhibui: quæ longa fuit dodrantes sex cum palmo. Reor autem à simili figura potiùs ad eiusdem nominis radicem, quàm à longitudine, nomen huic pisci factum.*) Vtraque uerò Pastinaca pinnas latiores exerit, quas in alarum morem, cùm natat, expandere solet, in quo Turturem imitari crediderunt. Proinde dentibus caret, solaque maxillæ asperitate, uice dentium, utitur, ac branchiarum foramina, utrinque quina, in oris parte supina gerit.

E Cæterùm piscatores eodem Pastinacã utramque, quo raias, educere pacto consueuerunt, nempe hamo & euerriculis: sed plurimùm ab earum uenenato aculeo sibi metuunt, quem ad caudæ radicẽ, digitali longitudine, interdũ duplicẽ, interdũ etiã triplicẽ (quod in aspera plerunque cernitur) exerit: ac decumbentẽ, dum capitur, arrigit: Radium Latini uocauerunt: de quo illud Oppiani,

G B Nascitur extrema cauda impenetrabile telum Trygoni.

C Vtraque Pastinaca litoralis est, & cœnosis gaudet: & Caridibus, Gobionibus, Aphyis, & Cancris (quos persæpe in eius uentriculo reperias) uescitur.

B E Hepate est admodum amplo, quo (quemadmodũ & aquilæ) in dolium coniecto nostri piscatores, sua sponte eliquato pro oleo utuntur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

A PASTINACA piscis planus cartilagineus, notas uiresque maximè perspicuas & insignes habet, ipsoque nomine nostris & alijs satis cognita est. Eius species duas esse dicimus: quanuis antiqui unius duntaxat meminerint, uel ob similitudinem non distinxerint. neque enim facultatibus, neque caudæ aculeo differunt, sed rostro tantùm & capite, ut posteà declarabimus. Τρυγὼν Græcè dicitur, Latinè pastinaca, ita uertente Plinio lib. 9. cap. 48. Ambrosius in Hexaëmero turturem

Species duæ.

Latinè

Latinè expreſsit ad uerbum: quem ſecuti ſunt nonnulli, ut Martinus Gregorius medicus Græcè & Latinè doctiſsimus, in libello Galeni de Attenuante uictu, quem Latinum fecit. Nos cum Plinio & Cornelio Celſo, quos Gaza etiam ſecutus eſt, paſtinacam dicemus: cuius nominis ueſtigia ſecuti ſunt noſtri, qui paſtenago uocant, Romani bruccho, Ligures ferraza, Siculi baſtonago: Maſsilienſes bougnette, quia farina conſperſa & in ſartagine fricta, itrij genus quod uulgari lingua bougnette uocant, referat. Nonnulli Prouinciales baſtango uel uaſtango. Flandri lingua ſua muris caudam. Galli raiam ob ſimilitudinem, quam cum raijs habet. Burdegalenſes tareronde. Dalmatæ laccizza. Epicharmus ὀπισθόκεντρον, quòd in poſteriore parte aculeo armata ſit. (*Epitheton hoc Paſtinacæ fecit Epicharmus, non nomen abſolutè.*) Sunt qui columbam marinam appellent. Paſtinacam à Latinis dictam puto, à caudæ colore, rotunditateq́ paſtinacæ radici ſimili. Τρυγόνα uerò non à colore, ut quidam (*Bellonius*) ſcripſit: nam piſcis hic flaueſcit, ſed ab alarum expanſarum ſimilitudine.

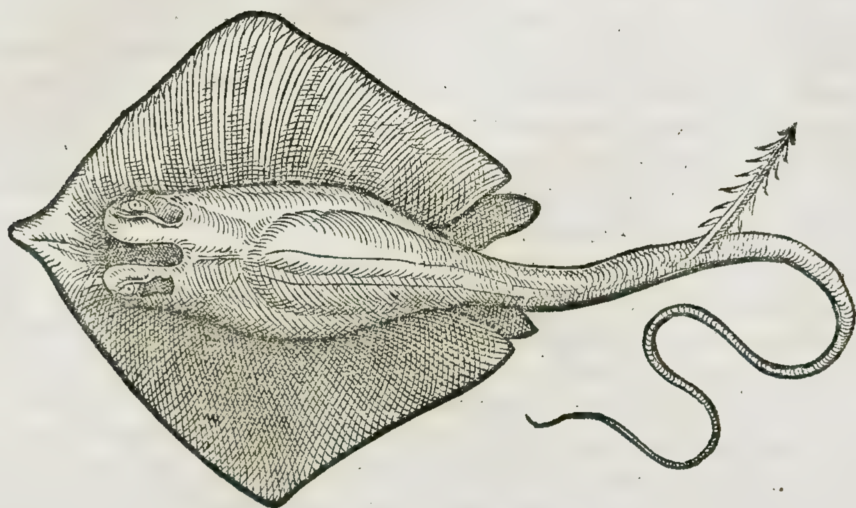

Hic utile eſt ſtudioſos lectores admoneri paſtinacam marinam, & pro piſce, & pro herba à Cornelio Celſo ſumi, (*Eadem hæc priùs annotârat Cornarius in Commentarijs ſuis in libros Galeni de compoſ. medic. ſec. loc.*) ne quis homonymia fallatur. Is enim libro ſexto cap. 7. ita ſcribit: Plani piſcis quē paſtinacam noſtri, τρυγόνα Græci uocant, aculeus eſt, &c. & libro quinto cap. 27. remedia docens aduerſus Italię ſerpentes: Italia, frigidioresq́ regiones, hac quoq; parte ſalubritatem habent, quòd minùs terribiles angues edūt: aduerſus quos ſatis proficit herba betonica, uel cantabrica, uel centaurium, uel argemone, uel triſſago, uel perſonatia, uel marina paſtinaca, ſingulæ, binæ'ue tritæ, et cum uino potui datæ, & ſuper uulnus impoſitæ. Cùm paſtinacam marinam herbis adnumeret, easq́ terendas, & potui dandas eſſe præſcribat, quæ de herbis proprie dicuntur, eam pro herba accipiendam puto. Sunt qui paſtinacam erraticam pro marina legūt, ego uerò lectionem non mutandam cenſeo. Nam idem autor lactucam marinam pro ſylueſtri dixit, & quemadmodum braſsicam marinam, ita paſtinacam marinam dicere poſſumus. Quam contra ſerpentes prodeſſe etiam teſtis eſt Dioſcorides. Serpentium morſibus, ictibusq́ prodeſt, inquit: præſumentes quoq; nulla affici iniuria à ſerpentibus traduntur.

Paſtinaca marina etiam pro herba.

Lib. 3. cap. 59.

Sed paſtinacam piſcem depingamus, ut à ſimilibus internoſcatur. Paſtinaca piſcis eſt planus, cartilagineus, læuis, ſine ſquamis aculeisq́ in toto corpore, præterquàm in cauda, in qua aculeū longum, acutum, utrinq; ſerratum habet: quem radium Plinius appellauit, Græci κέντρον, cuius dentes (ſic enim ſerræ ſciſſuras Cicero pro Cluentio appellauit, & Columella denticulatas falces dixit, & Plinius cancrorum forcipes denticulatas) caput uerſus reflectuntur, cui aliquando duo alij parui breuesq́ ad radicem adnaſcuntur. Cauda longiſsima eſt, læuis, flexibilis, caudæ muris perſimilis: initio enim craſſa paulatim in eam tenuitatem terminatur, ut filum eſſe dicas. B

Lib. 9. cap. 42. & 48.

Lib. 2. cap. 21.

Lib. 9. cap. 31.

Impropriè mihi uidetur de radio paſtinacæ locutus Dioſcorides lib. 2. cap. 22. Τρυγὸν θαλασσίας τὸ κέντρον, ὃ δὴ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς αὐτῆς πέφυκεν ἀνεστραμμένον ταῖς φολίσιν, ὀδόντα πονοῦντα πραΰνει. θρύπτει γὰρ καὶ ἐκβάλλει. id eſt, Marinæ paſtinacæ radius, qui eius cauda enatus aduerſis ſquamis reflectitur, dentium dolores mitigat: nam eos frangit & euocat. Vel enim aculei ſerrati dentes ad caput ſpectantes φολίδας appellat: uel paſtinacæ tegumentum, id eſt, ſquamas, ſiue corticem: quorum alterum φολίδος nomine ſignificari non poteſt: alterum paſtinacæ minimè competit. φολίδες enim propriè ſunt τῶν ὄφεων λεπίδες, id eſt ſerpentum ſquamæ, uel cortex meliùs, ut in Ariſtotele uertit Gaza: unde φολιδωτὰ animalia uocat cortice intecta, quæ hyeme latent. Id apertiſsime oſtendit Alexander Aphrodiſienſis in Problematis. πεζοῖς δὲ ζώοις τρίχας ἡ φύσις περιέβαλε, ἑρπετοῖς δὲ φολίδας: ἐνύδροις δὲ λεπίδας, ἢ ὄστρακα. id eſt, Pilis gradiētes beſtias natura texit, ſerpentes cortice, aquatiles ſquamis uel teſta. Quare cùm neq; aculei ſerrati dentes, φολίδες dici poſsint, quòd ſubſtantia ſint dura, pla-

In radio paſtinacæ Dioſcoridem impropriè dixiſſe φολίδας.

neq; ossea: neq; pastinaca cortice uel squamis intecta sit, aduersus quas à capite ad caudam uersas radij dentes reflectantur: non possum non existimare, uel Dioscoridis locum inemendatum esse, uel improprio uocabulo, aut radij dentes, aut cutem læuem pastinacæ eum expreßisse. Quæ reprehendendi eius autoris causa, cuius maximè sum studiosus, nemo à me dicta esse putet, sed annotandi tantùm loci gratia, ne unica focula à piscis huius cognitione lector diligens retardetur.

B *Reliquum.* Verùm pastinacæ picturam persequamur. Radij dentes quò propiores caudæ, eò maiores sunt: quod in causa est cur faciliùs penetret: difficiliùs autem educatur, ob reflexos dentes. Itaque si piscem pupugerit, tanquam hamo retinet. Radius in media ferè est cauda, ex crassiore eius parte ortus. Rostrum in angulum acutum desinit: nec uenenatum, ut Rauisius Textor scriptum reliquit, sed citra periculum edule est. Venenum in radio est duntaxat, quam ob causam abscissa cauda uenditur, ne emptores inscij lædantur. Idem autor falsò scripsit, nullum esse huius ueneni remedium, cùm multa sint à ueteribus experientia comperta, & posteris tradita, quæ deinceps proferemus. Oculos in prona parte habet pastinaca. Os, foramina pro naribus, item branchiarum foramina, in supina parte: quia neq; in hoc pisce, neq; alijs cartilagineis planis, ob corporis tenuitatem, in lateribus collocari potuerunt, demptis squatina & rana. Partes in quibus branchiæ sitæ, *Lib. 3. de Alim. facult.* flaccidæ sunt, & carne uacuæ. Quamobrem Galenus cartilagineis planis hoc commune esse scripsit, ut partes quæ circa caudam sunt, carnosiores sint medijs partibus, quod torpedinibus maximè inest: uidentur enim mediæ ipsarum partes, ueluti cartilaginem quandam tabidam habere, illud est circa branchias mucosum, uel ut modò diximus, flaccidum, quod χόνδρον τακερόν, id est, cartilaginem tabidam uocat: nam paulò infra quina branchiarum foramina, alia est cartilago dura ac ferè ossea, quæ naturales partes à spiritalibus separat: quam in pastinaca, torpedinibus, raijsq; uidere est. Pastinacæ os est paruum, interna oris regio ampla, sine dentibus, sed horum uice maxillæ sunt asperæ, ac ferè osseæ. Ventriculus satis ab ore dissitus, idcirco stomachus ei præponitur. Paruus uentriculus, angustusq; in ecphysim desinit, à qua gracile breueq; intestinum dependet. Sequitur aliud initio angustius: quod sensim latius fit, sed priusquam maximè amplificetur, rursus angustatur, postremò in rectum intestinum desinit, unde excrementa porracei coloris excernuntur, qualia in morbis quibusdam, & à pueris reijci uidemus. Iecur in lobos duos diuisum ex albo flauescit, cui fel adhæret ex uiridi flauescens. Vterus est oblongus, quo oua continentur. Latera in tenuem quandam substantiam, & branchiarum substantiæ similem desinunt.

B C *Quomodo natet, & de pinnis eius.* Pastinaca latitudine sua natat: pinnis enim caret, autore Aristotele (lib. 1. de hist. cap. 5. & libr. 9. cap. 20.) Item Plinio. E planis aliqua non habent pinnas, ut pastinacæ: ipsa enim latitudine natant. In cauda pinnulam quidem habet: sed Aristoteles & Plinius, quum de piscium pinnis loquuntur, eas quæ ad natandum impellendumq; corpus datæ sunt, intelligunt, non eas quæ uel ad tuendum corpus, uel ad dirigendam natationem conferunt. Non solùm natat, sed *etiam uolat*, si Aeliano credimus: quum enim, inquit, natandi cupiditate affecta est, natare potest: quum rursus uolandi studio tenetur, sursum uersus sublimis uolat.

C In cœnosis locis non procul à litoribus degit. Vescitur piscium carne, quos non robore, sed astu & solertia capit. Plinius: Pastinaca latrocinatur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. argumentum solertiæ huius, quod tardißimi piscium hi, mugilem uelocißimum omnium habentes in uentre reperiuntur. Coëunt pastinacæ, non solùm admotis supinis partibus, sed etiam tergo fœminarum supinis marium superpositis: cauda enim cùm ualde crassa non sit, impedimento esse non potest. Fœtus uerò non recipiunt, ut nec raiæ, ob caudæ asperitatem, ut autor est Aristoteles. Verùm in Pastinacis caudæ asperitas, de aculeo tantùm intelligenda est: præter hunc enim tota cauda læuis, in raijs uerò tota aspera.

G *De ueneno ex pastinacæ radio.* Radij pastinacæ miras uires tradit Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, quippe cuius ueneno mortiferæq; ui cedant tela Persarum uenenata: qui mortua etiam pastinaca uires suas seruat, quas non solùm in animantes, sed etiam in saxa, herbas arboresq; (*& quæcunq; contigerit*) exerit: illius enim contactu exarescunt & contabescunt. Hunc radium Circen Telegono dedisse narrat, ut eo aduersus hostes uteretur, quo tamen incautus patrem necauit. Versus aliquot Oppiani adscribam, ut eorum elegantia lectores ad locum integrum perlegendum incitentur.

Τρυγόνος δ' οὔπω τι κακώτερον ἔπλετο πῆμα
Χαλκήων, οὐδ' ὅσα φορεῖ πτερύγων ἐπ' ὀϊστῶν
Τρυγόνι γὰρ ζωῇ τε βέλος ῥίγιστον ὀπηδεῖ
Ζώει τε φθιμένης, καὶ ἀτειρέα δύεται ἀλκήν
Τρώματος, οὐδ' ὅσα χειρῶν ἀρήια τεχνήσαντο
Πέρσαι φαρμακτῆρσιν ὀλέθρια μητίσαντο.
Ζαφλεγὲς, οἷόν που τις ἀνὴρ πεφρικὼν ἀκόντων:
Ἄτροπον, (&c. *Alios etiam huius poëtæ uersus de Pastinacæ aculeo reperies suprà in Corollario de Gladio B. pag. 454.*)

Lib. 8. cap. 26. Aelianus tradit huic aculeo adeò mortiferam uim inesse, ut celeriter non modò homines, sed etiam animalia perdere queat. quod quidem ipsum (inquit) ut non admirabilitatem facit: certè id stupendam admirationem habet, quòd, si ad maximam arborem & uegetam, & summe uirentẽ, aculeum admoueas & defigas, non multò pòst amittit folia: quæ postquã defluxerint, totus truncus similis est arboribus Solis ardoribus exiccatis. Quòd homines necet, idem scribit, unde & Nicander ὀλοεργὸν τρυγόνα uocat. Plinius libro 32. cap. 2. pastinacæ radio arbores necari dixit. Id *Historia.* hoc loco uerè referre possum, cuius testis præsens fui. Rusticus quidam è Cemenijs montibus, cum

cùm pastinacam à se furto sublatam ueste tegeret, telo femori infixo uulneratus est: sed ne furtum deprenderetur, ad uulneris dolorem exclamare non ausus, clàm ad me uenit, rem omnem aperit, telum adhuc infixum monstrans: quod dilatato uulnere extractum est, atque intereà dum cremaretur, & in cinerem redigeretur, uulneri pastinacæ iecur imponendum curaui, nec id sine successu: paulò pòst enim sedatus fuit dolor, cœpitque tumor summitti, nihilominus tamē cùm non ignorarem piscem istum sui ueneni habere in se antipharmacum, radij cinerem cum aceto uulneri admoui. Quo, & ueneno medicatus sum, & uulnus recens planè exiccaui. Venenum istud nostris piscatoribus notum est: captis enim pastinacis caudas abscindunt, nisi si aliquando in forum piscarium integras deferant, in gratiam medicinæ studiosorum: qui à me & de pisce, & de eius in medicina usu admoniti, eas emunt & exiccant. Sunt permulta alia ueneni huius remedia. Pastinaca ipsa diuulsa & uulneri imposita, sui ictus medela est, ut tradit Dioscorides lib. 8. cap. 6. Superstitiosius aliud remedium docet Aëtius. Denique omnia quæ uiperarum morsibus medentur, ei qui à marina pastinaca icitur, conuenire autor est Dioscorides. Plinius lib. 28. cap. 10. contra pastinacam & omnium marinorum ictus uel morsus, coagulum leporis uel hædi uel agni, drachmæ pondere ex uino prodesse tradit. Item contra eandem prodesse etiam mullum illitum uel in cibo sumptum.

Lib. 13. cap. 37.
Ibidem.
Libr. 32. cap. 5.

Neque uerò solùm multis nos præsidijs contra malum hoc muniuit parens rerum natura: sed etiam ut malorum aliorum remedium à pastinaca sumeretur effecit, ut nullus planè sit de ea conquerendi locus. Nam, ut Dioscorides lib. 2. cap. 22. docet, Pastinacæ radio dentium dolor mitigatur, quoniam eos frangit & euocat. Quod Plinius apertiùs docet: Pastinacæ radio scarificare gingiuas, in dolore dentium utilissimum: conteritur is, & cum elleboro albo illitus dentes sine uexatione extrahit. Aliam utendi rationem docet Cornelius Celsus lib. 6. cap. 9. de dolore dentiū scribens: Plani piscis, quem pastinacam nostri, τρυγόνα Græci uocant, aculeus torretur, deinde conteritur, resinaque excipitur, qua denti circundata, hunc (*dentem soluit, & excidere facit*) soluit. Prætereà pastinacæ radius adalligatus umbilico, existimatur partus faciles facere, si uiuenti ablatus sit, ipsaque denuo in mare dimissa. Pastinacæ uerò iecur (inquit idem Plinius) in oleo decoctum, pruritum scabiemque non hominum modò, sed & quadrupedū efficacissimè sedat: id quod in cane primùm, deinde in homine uerum esse sum expertus, sed efficacius redditur medicamentum, si in oleo iuniperi iecur dissoluatur. Si uerò crustosa sit scabies, olei tartari modicùm admiscendum.

Remedia ex pastinaca.
Lib. 32. cap. 7.
Plinius lib. 32. cap. 10.

Profuerit hîc Galeni locum illustrasse (*Obseruauit hæc primus Cornarius, in Commētarijs suis in libros Galeni de compos. med. sec. locos*) in quo de ijs quæ stupefaciendo dolorem sedant, loquitur libro 22. methodi medendi: Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ φάρμακα διὰ τῶν σπερμάτων ὀνομαζόμενα, καὶ τρυγὸν, μετριώτερα μὲν εἰς τὴν ἐν τῷ παραχρῆμα νάρκην, ἀκινδυνώτερα δὲ εἰς τὸ μέλλον, ubi pro τρυγὸν, id est pastinacæ, legendū τρίγωνα: sic enim à trianguli figura uocat τροχίσκους, καὶ κυκλίσκους, quos Latini pastillos appellant. Hæc peruersa lectio Thomam Linacrum medicum Latinè & Græcè doctissimum, Galenique interpretem optimum, in errorem induxit. Sic enim Galeni locum citatum conuertit. Sunt sanè & alia non pauca ex seminibus confecta, Græcè διὰ σπερμάτων, & τρυγὸν ex pastinaca pisce. Qui locus in nonnullis exemplaribus Latinis emendatus fuit, hoc modo. Sunt & alia medicamenta non pauca ex seminibus confecta, Græcè διὰ σπερμάτων & τρίγωνα nominata, quæ sicut ad torporem in præsens inducendum mitiora, ita in futurum sunt tutiora. Illud uerò medicamentum ex seminibus, siue trigonum, siue trochiscus, non pastinacam piscem (etiamsi dolorem in uulnerata parte, stuporem in toto corpore inducat, ut prodidit Aëtius) sed apij, hyoscyami, anisi semina, & opium recipit, doloris leniendi uim habens: stupefaciendo quidem ob opium, hyoscyamumque: discutiendo uerò, ob apium & anisum. Vide quanti erroris, quantumque in Medicina perniciosi, occasionem præbeat uoculæ unius peruersæ lectio.

Perpensus Galeni locus de pastillis trygonis.

Nunc illud disquirendum est, num à mensis reijcienda sit, neque in cibis numeranda pastinaca, quod nonnullis uisum, quia radio uenenatos ictus inferat. At omnia quæ uel ictu, uel morsu uenenum infundunt, omnibus partibus uenenata non sunt: sed uel aculeos duntaxat, uel dentes uenenatos habent, reliquas uerò partes ueneni expertes. Et, ut terrena omittamus, in marini aranei, siue draconis aculeis, qui ad branchias sunt & dorsi initio, uenenum inest: sic & scorpio ictu lædit: illis tamen citra uitæ uel ualetudinis periculum uescimur. Idem de pastinaca sentiendum, cuius radius duntaxat uenenatus est, quo resciso citra incommodum ullum quilibet ea uesci potest. Quanquam quæ de eius carnis substantia scribit Galenus lib. 3. de Aliment. facult. non satis probem, cùm eam mollem iucundamque esse dicat: & in libello de Attenuante uictu saxatilium loco substituat: (*quam sententiam Psellus quoque in libro de uictus ratione sequitur.*) Sola, inquit, cartilagineorum torpedo & pastinaca (sic enim meliùs quàm turtur, ut uertit interpres) laudantur, possisque nonnunquam in saxatilium penuria ijs uti. satius tamen fuerit eos pisces præparari, aut albo iure porrum prolixiùs immiscendo, & piperis portiunculam. Quæ præparatio satis arguit pastinacā torpedinemque, succo & substantia, saxatilibus minime similes esse. Porrum enim piperque non nisi ad crassi siue glutinosi, uel crassi glutinosique humoris attenuationē in cibis permiscētur. Quòd si certius huius rei iudicium facere uolueris, sensum gustatus iudicem adhibeas, quemadmodum ego sæpius feci. Nam reuera carnem pastinacæ mollem, insuauem, ferinum quid resipientem, ma

Notatur Galenus.

liq; ſucci eſſe comperies. Quare non ſine ratione etiam à plebe reijcitur, nec niſi in ſumma alio rum piſcium inopia emitur. Elixa ex aceto editur, uel farina conſperſa frigitur.

A — *Veram ſe paſtinacam dediſſe.* Hactenus de paſtinaca: quam uerè nos repræſentaſſe cōſtat, ex his quæ ex Ariſtotele, Plinio, Cornelio Celſo, Galeno, Dioſcoride protulimus. Omnium enim conſenſu planus eſt piſcis, cartilagineus, è cuius cauda radius enaſcitur. Quæ omnia ſenſus ipſe, & experientia ei quam depinximus, conuenire docent. His accedit uulgaris gentium uariarum appellatio, Latini nominis ueſtigia retinens.

COROLLARIVM.

A Paſtinacam Veneti piſcem columbum appellant, Maſſarius. Rondeletius Orbem piſcem, Venetis columbum uocari ſcribit: & ſimiliter Galeum læuem Romanis. Bruccus uulgò dictus Romæ piſcis, aquilæ piſci ſimilis eſt, niſi quòd unum tantùm habet radium, & roſtro eſt obtuſo. Eſt & alius piſcis, ſimiliter bruccus dictus, qui uenenatum radium cinerei coloris habet. eum eſſe ueram paſtinacam eruditi quidam exiſtimant, Hæc olim Cornelius Sittardus ad me ſcripſit. An bruccus fortè dicitur, ceu bronchus, ab ore prominente? Taræ nomen Aquitanis in uſu, à Turture factum uidetur. Turtur auis Hebraicè tor ſonat, Italicè tortora: ad eas uoces, Tara Gallicum accedit. Ligures uocant Ferraſam, Maſsilienſes Glorinum, (ut & maiorem paſtinacam, Glorioſam Narbonenſes,) Gillius. Videtur autē Glorinum dicere, quaſi glorioſum ſeu ambitioſum piſcem: fortè quòd caudæ radium erigat, ut ceruicem & criſtas ſuperbi & ambitioſi milites ſolent: & pleroſq; cæteros piſces facile præ ſe contemnat. Ferraſa uerò nominata apparet, quòd eius cauda mucrone oſſeo ad uulnerandum, ut haſta ferreo muniatur. Arma ut telum perforat ui ferri, & ueneni malo, Plinius. ¶ Anglos audio piſcem columbam Italis dictum, uulgò uocare a Poſſen: Germanis inferioribus **een Peilſtert.** quæ uox ſagittæ caudam ſignificat. **Stert** quidem cauda eſt: & piſcis huius nomen Flandris ſua lingua caudam muris ſignificare, author eſt Rondeletius. Flandri fortè pronunciarēt, **een Ratte point.** Sed **Pile** etiam genus muris eſt, Noricum interpretatur Ge. Agricola: quem **Bilchmuß** alij uocant, cauda admodum breui, quum Paſtinacæ cauda oblonga ſit. Genuenſes quoq; aquilam, peſce ratto uocant. **Sortedauben** (id eſt, turtur) alicubi ad oram Germaniæ dictus piſcis, paſtinaca forte aut eiuſdem generis piſcis eſt. aëre durari ſolet. Ego Germanicum, regioni noſtræ conueniens, huius piſcis nomen confinxerim, **Gifftroche**, id eſt Raia uenenata: uel **Stahelroch**, uel **Angelfiſch**, ab aculeo ſiue radio in cauda uenenato. aculeum enim (ſicut & hamum) noſtri **angel** uocant. Sic & Paſtinacam maiorem, quam aliqui Aquilam mar. uocant, interpretari licebit, **Adlerfiſch/oder Krotteroch**, (capite enim bufonem refert,) **oder groſſer Angelfiſch.** quò minùs enim **Meeradler** interpreter, haliæetos auis facit, quam Angli uocant *an oſprey.* Sunt qui Paſtinacam marinam, uulgò Columbam mar. uocent, **ein Meertub.** quanquam autem & alij multi piſces in diuerſis corporis partibus aculeati ſunt: nihil uenenatius tamen Paſtinacæ aculeo, ut meritò per excellentiam, hoc illa ſibi nomen uendicet.

Species quot. Rondeletius Paſtinacæ ſpecies duas facit, non aliter ferè quàm roſtro & capite differentes. de harum altera, quæ maior eſt, egimus ſuprà in Aquila, Elemento A. Bellonius tres ſpecies facere uidetur, maiorem primùm, quam Aquilam nominat. deinde minorem, quam in læuem & aſperam ſubdiuidit. Nos tamen ſuprà in Aquila caudam aſperæ cuiuſdam Paſtinacæ (Itali, ut audio, Burchio nominant) ſex dodrantibus longiorem exhibuimus: ut aſpera etiam forſan duplex ſit, una minor, Bellonio nota: altera maior, eidem alijſq; ſcriptoribus hactenus incognita.

B Paſtinaca piſcis eſt cartilagineus, planus, caudatus, ſed tenuiter, (*quoniam craſſa primùm, paulatim in magnam tenuitatem contrahitur,*) Ariſtot. Idem alibi caudam longam & ſpinoſam ei eſſe tradit. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, ut raiæ, paſtinacæ, Plinius. ¶ Radium tenuem ac planum, deſinentem in mucronem, digitalis & interdum ſemipedis longitudinis, in modum ſerræ utrinq; denticulatum denticulis retrouerſis ſuper caudā habet, Maſſarius. Aculeum caudæ Orus ſpinam nominat, τὴν ἐν τῇ οὐρᾷ ἄκανθαν: Marcellus Empiricus ſpiculum, uel acum oſſeam. Nihil execrabilius quàm radius ſuper caudam eminens paſtinacæ, quincunciali magnitudine, arma is ut telum perforat, ui ferri & ueneni malo, Plinius. Quod ad ſitum, in media ferè cauda eſt, ut Rondeletius ſcribit, & picturæ omnes oſtendunt. Bellonius tamen radium ad caudæ radicem enaſci ait: & Oppianus interprete Lippio, Naſcitur extrema cauda impenetrabile telum. Τρυγόνι δ᾽ ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγριον οὐρῆς κέντρον. poteſt quidem νεάτη etiam pro epitheto caudæ totius accipi. In paſtinaca arida quam inſpexi, cauda non longior erat octo uel nouem digitis. radius à medio caudæ incipiens, deſinebat digito uno tantùm cis finem: non in tranſuerſum, ſed rectà ſuper caudam deorſum tendens. Elephas uel ibis piſcis aculeum habet ut paſtinaca, Rondeletius in Anthiæ prima ſpecie: Vocat autem & deſcribit alibi hunc piſcem Scolopacis nomine. Aquila piſcis per omnia ſimilis eſt trygoni piſci, præter centrum, Kiranides. Vide in Aquila.

C Pelagius eſt piſcis, ut & reliqua cartilaginata, ut Ariſtoteles tradit: uerùm, ut Oppiano placet, in locis degit cœnoſis, (ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης,) nec lōge à litore, Vuottonus. ¶ Coit quemadmodum raia, Plinius. Plura de eius coitu leges in ijs quæ de coitu piſcium in genere tradūtur.

traduntur. Pedestrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coëunt modo, quo ea quæ animal generant, mare superueniente. habent uerò in quod meatus (genitales) contingant, & quo per coitum adhæreant: ut rana, & pastinaca, & reliqua generis eiusdem, Aristot. ego legendum conijcio, ut rana & rubeta, &c. quanquam Græcè τρυγόνες legitur, id est, pastinacæ, pro quo φρῦνοι repono. ¶ Quòd pastinacam Aelianus posse uolare ait, falsum existimo, Gillius.

Pastinaca centro (id est, aculeo) se tuetur, Aelianus. ¶ Capta spinam caudæ abijcit: uel potiùs piscatorem ea uulnerat. Vide infra in H.a. in iconis eius explicatione. ¶ Pastinaca etiam seipsam occultat, ut pisciculos uenetur: sed non simili modo quo rana piscatrix & torpedo. latrocinatur enim ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. argumenta solertiæ huius, quod tardissimi piscium hi mugilem uelocissimum omnium habentes in uentre reperiuntur, Aristoteles & Plinius. ¶ Gladius & Pastinaca, nisi quem uiuum aut mortuum percusserint, non attingunt, Oppianus & Paraphrastes Græcus innominatus. ¶ Pastinacam præcipuè persequitur galeos, Plinius. Vide suprà in Corollario de Gladio A. circa finem pag. 452. D

Pastinaca piscatorem manu se comprehendentem plerunque aculeo, quem uenenatum habet, figit. ¶ Cùm Pastinacam subnatantem piscator intuitus fuerit, ridiculum quiddam in piscatoria nauicula saltat: & dicteria aut conuicia aliqua iactat: & insuper ad tibiam, (si nôrit) quam tanquam illecebram fert, canere incipit: hæc ex ea re magnam lætitiam, uoluptatemque capit. Etenim, sicut ferunt, tum aures habet musicæ, tum saltationis oculos intelligentes. atque hac permulsione illecta sensim ad summam aquam effertur. Interea uerò dum hic cantu & saltatione illecebras egregiè machinatur, alter quispiam nassa (φορμίῳ) imprudentem subducit, Aelianus de animalibus lib. 17. cap. 18. Idem lib. 1. cap. 39. Piscatores (inquit) saltant & canunt quàm possunt suauissimè. pastinacæ uerò oblectatæ adnant propiùs. illi sensim ac pedetentim recedunt. ibi tum dolus in miseras structus apparet, quæ saltatione & cantu allectatæ fuerant, retibus iam extensis inclusæ capiuntur. ¶ Captis in Propontide pastinacis illico caudas abscindunt: quod nostri ad Oceanum piscatores facere negligunt. Lutetiam enim & Rhotomagum unà cum aculeis afferunt, Bellonius in Singularibus. E

Pastinaca detracto radio in littore Ligustico ac Gallico comeditur, Gillius. In cibo sumpta uentrem exonerat. sed cibi causa secundum Plinium extrahi debet è dorso eius quicquid simile est croco, caputque totum, ad quæ & caudam nos addimus, Massarius. Debet autem & hæc, & omnia testacea modicè collui in cibis, quia saporis gratia perit, Plinius. Multùm alit turtur, Psel li interpres inter pisces. Pastinaca carnem habet molliorem, suauem, concoctuque facilem, (*hæc ex Galeno sumpta, Rondeletius reprehendit,*) & quæ corpus mediocriter alit, aluumque modicè mouet: qua nonnunquam & in piscium saxatilium loco in cibo uti licet, Vuottonus. ¶ Laborans tertio genere tabis, quarto mense edat raiam, pastinacam, &c. Hippocrates in libro de affectionibus internis. Hepaticus quidam morbus est pleuritidi non dissimilis, quod ad patientes locos, &c. in eo æger ex piscibus utatur torpedine, pastinaca, & raijs paruis, omnibus coctis, Ibidem. F

Trygon piscis est marinus aculeo uenenato, ὡς τὸ κέντρον δηλητήριον, Hesychius & Varinus. Letalisque trygon, Ausonius. Nullum (inter marina animalia uenenata) usquam execrabilius, quàm radius super caudam eminens pastinacæ, quincunciali magnitudine. arbores infixus radici necat. arma ut telum perforat, ui ferri, & ueneni malo, Plinius. ¶ Pastinacæ marinæ radius (inquit Aelianus libro 1. de animalibus, cap. 56.) ab omni medicina inuictus existit. etenim primùm ut pupugit, statim interficit. quod quidem ipsius telum uel rei maritimæ peritissimi perhorrent. neque enim alius quisquam, neque uulneratrix ipsa medicinam facere potest: (*utrunque hoc falsum esse ex remedijs quæ authores tradiderunt, tum alijs tum ex ipsa pastinaca, apparet:*) hoc scilicet dono soli quondam hastæ Pelei concesso. Idem libro 2. cap. 36. Ex omnibus (inquit) bestijs infestissimo ac periculosissimo aculeo Pastinaca prædita est. cuius rei testimonio est: si eum quis in arborem uirentem & florentem infixerit, non longo interuallo emarcescere differt, sed potiùs euestigio exiccatur: idipsum facit in animalibus: nam si quod contigerit, necat. Et libro 2. cap. 50. Gobio, Draco, pisces marini pungendo uenenum emittunt, minimè tamen mortiferum: Pastinaca uerò sæpe aculeo mortem infert. Leonides Byzantius hominem piscium naturam & discrimina ignorantem, è reti ait pastinacam arripuisse: putabat infelix ille Passerem esse: simulque ut ille rapuisset, in sinum suum abdidisse, clamque se subduxisse, tanquam quiddam lautum & pretiosum fuisset: ubi Pastinaca ex compressione dolere cœpisset, aculeo eum, qui se diripuisset, confixisse, atque infelicis furis uentrem adeò uulnerasse, ut intestinis effusis mortuus inueniretur, & cum eo piscis. unde quidnam imprudens ille patrasset, facile coniectari potuit. ¶ Circe uenefica filio Telegono huius piscis radium hastili præfigendum dedit, ut eo in hostes uteretur. is uerò cum ad insulam quandam appulisset, & greges deprædaretur, inscius patrem suum Vlyssem, quem quærebat: & ad quem greges illi pertinebant, defendendi causa accurrentem uno ictu occidit, Oppianus. Κτενεῖ δὲ τύψας πλευρὰ λοίγιος σόνυξ Κέντρῳ δυσαλθὴς ἔλλοπος Σαρδωνικῆς, Lycophron in Alexandra. id est, Occidet autem (Vlyssem) hastile perniciosum, aculeo præpilatum ægrè curabili piscis uenenati, uulnere costis impacto. Telegonus Vlysis filius patrem quærens, nec agnoscens, nec agnitus, &c. hastili (cui summitas marinæ turturis osse armabatur, insigne scilicet insulæ eius, in qua ipse G

Ex Aeliano.

Vlysses radio pastinacæ occisus.

genitus erat) eum uulnerauit: unde is triduo pòst mortuus est. Dictys Creten. in fine historiæ suę.
- - - - θάνατος δέ τοι ἐξ ἁλὸς αὐτῷ ἀβληχρὸς μάλα τοῖος ἐλεύσεται, ὅς κέ σε πέφνῃ γήρᾳ ὑπὸ λιπαρῷ ἀρημένον,
Tiresias ad Vlyssem Odysseæ λ. Eustathius in commẽtarijs docet duplicem esse lectionem: unã,
ἔξαλος, pro eo quod est, extra mare, in continente. alteram ἐξ ἁλὸς, duabus dictionibus, id est, ab ip-
so mari. aiunt enim (inquit) Telegonum Vlyssis & Circes filium hastam à Vulcano fabricatã ha-
buisse, cuius spiculum (ἡ ἐπιδορατὶς) adamantinum fuerit. cuspis uerò (ἡ αἰχμὴ) aculeus pastinacę ma
rinæ: hastile uerò (ὁ σύραξ) aureum. Sic instructum, Tyrrhenis relictis ad inquisitionem patris pro-
fectum, possessiones quasdam patris in Epiro inscium inuasisse: & patrem se opponentem interfe
cisse. Porrò aculeum illum pastinacæ, fuisse aiunt de huius generis pisce, quem Phorcys intere-
merit grassantem in pisces Phorcidis stagni. Quod ad dictiones ἐπιδορατὶς & αἰχμὴ, eas pleriq; pro
synonymis accipiunt: aliqui distinguunt: tanquam epidoratis sit quod dorati id est hastæ additur
spiculum totum (ex ferro nimirum, uel in Telegoni hastili ex adamante:) αἰχμὴ uerò pars eius acu
tissima, (id est, cuspis uel mucro:) Hæc ille. Vlysses ἐκ τῆς θαλάττης (id est è mari perijt) nempe pa-
stinacæ ictu, ut Titus imperator etiam leporis mar. ueneno, sicut ex Philostrato retuli suprà in
Corollario Leporis mar. G. paulò post initium. Sophoclis Tragœdia Ἀκανθοπλὴξ citatur in uo-
ce Ἐλαιάδεσσα apud Hesychium: uidetur autem de Vlysse intelligi debere. ¶ Pastinacæ aculeo in
arboris truncũ defixo, perit ea & arescit. quòd si retibus capta piscatorem uulnerârit, carnes uul-
neris putrescentes tabescunt & imminuuntur, Nicander in Theriacis. ¶ Si marina pastinaca
Signa
percussit, (in Græco est momordit. & Aegineta quoq;, pastinacæ & murænæ morsuum, contraq;
eos remediorũ meminit. Cæterùm Dioscorides sequẽte libro ubi remedia seorsim tradit, πληγεῖσι
dicit, id est percussis, non δηχθεῖσιν, id est morsis: quanquam illic quoq; capitis inscriptio habet δε-
δηγμένων. Et hoc ipso in loco de signis, mox sequitur: αὐτὸς δὲ ὁ πληγεὶς [non δηχθεὶς] τόπος, μέλας γίνε-
ται. alia lectio: αὐτὸς δ' ὁ τόπος πελιὸς γίνεται, καὶ μέλας τὰ κύκλῳ. Et quanquam apud Aeginetam quo
que libro 5. legatur, τοῖς ὑπὸ τρυγόνος καὶ μυραίνης δηχθεῖσιν, ubi πληγεῖσιν in propria significatione
non quadraret murænæ, quæ mordet non percutit: [aut dicendum, uerbum mordere latiùs patê-
re: nam & Heras apud Galenum de compos. sec. genera lib. 5. σκορπιοδήκτους dixit: item Absyrtus,
τῷ δὲ ὑπὸ σκορπίου δηχθέντι, &c. Et rursus, ἄριστον δ' ἐπὶ πάντων τῶν θηριοδήκτων τὸν πεπληγότα τόπον ὥσπερ
τις αἰσθηται δάκνειν: ubi τὸ δάκνεσθαι & πλήσσεσθαι promiscuè accipiuntur:] mihi tamen nullus eius,
aut non periculosus morsus esse uidetur. Bellonio dentibus caret, eorumq; loco maxillas asperas
habet) protinus accidunt grauissimi dolores, assiduæ conuulsiones, lassitudo, & imbecillitas, (πό-
νος καὶ ἀτονία: Marcellus uertit, labor, uigilia, languor: quasi etiam ἀγρυπνία legerit.) mens percus-
sis labat. postea obmutescunt. oculi caligant. Percussus autem locus in ambitu cum uicinis parti-
bus denigratur: & ita obstupescit, ut tangentem non sentiat. hunc si quis premat, atra sanies, cras-
sa & malè olens excernitur, Dioscorides libro 6. Aegineta signis describendis non opus esse pu
tauit, quòd piscis hic omnibus notus esset. Actuarius Dioscoridis uerba transcripsit. Qui à
marina pastinaca percussi sunt (inquit Aëtius) his uulneris locus manifestè apparet. sequitur au-
tem dolor pertinax, & totius corporis stupor. acutum enim & firmum habet aculeum, quo uehe
mentissima ui in altum impulso nerui sauciantur. Quapropter in aliquibus mors derepente to-
tum conuellens corpus comitatur.

Contra marinæ pastinacæ ictum omnia eodemq; modo prosunt, quæcunq; paulò pòst in ui-
Remedia contra ictum eius.
peræ morsu à nobis dicentur. ipsa etiam dissecta, uulneriq; imposita, sui ictus remedium est, Dio-
scorides in libro de curatione uenenatorum ictuum aut morsuum. Reliqua quæ in hoc ipso capi-
te inseruntur, ad dracones & scorpiones marinos pertinent, ab Aegineta meliùs digesta. A pa
stinaca & muræna (alijs'ue marinis uenenum iaculantibus) demorsis (*morsis aut percussis*) auxilian-
tur liquoris lactei de ficu guttæ quatuor aut paulò plures cum ramulis serpylli tribus quatuórue
poti: & omnia quæ ad uiperas, Aegineta. Narrant quidam (inquit Aëtius) si quis caudam pa-
stinacæ, quæ ictum intulit, auferat: & in arborem, maximè quercum, suspendat ac figat: ipsam qui
dem arborem arescere, ægrum autem sanari: atq; id iuxta contrariæ affectionis & remedij ratio-
nem contingere. Cæterùm auxiliũ ferũt percussi ab ea, ubi stupor & refrigeratio totius corporis
cõsequat̃ ex calidis illitionib. et cõsimilibus cataplasmatis. Propriè aũt furfures aceto cocti, & pro
cataplasmate impositi, eis auxiliantur: & ipsum adeò acetum affusum pro fotu ualde prodest. Ma-
gis autem conueniunt eis attractoria, & quæ tenuium partium sunt, ac calida; quò nimirum per
attractoriam facultatem uenenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur,
& quæ tenuium sunt partium in altum proreptent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta.
Sulphur uiuum urina ueteri rigatum, marrubium, lauri folia, echium, radicem panacis, saluiam,
& similia. at uerò si his careas, fermentum acidum cum liquida pice emollitum imponito. Mirabi
liter etiam in his laudatur emplastrum piscatoris, & ex bryonia pastillus tum impositus, tum ex
uino lymphato potatus. euestigio autem utilitatem suam demonstrat. Describetur autem in fine
huius sermonis. Dato item & lauri decoctum: aut succum Cyrenaicum cum myrrha magnitudi-
ne fabæ, ac modico pipere terito, ac dato cum uino: aut silphium, aut laser ex uino: aut succi fici
guttas quinq; cum tribus serpylli granis (ramulis, Aegineta) bibendas præbe, Hęc omnia Aëtius.
Emplastro Piscatoris dicto, dià sinopidos, usus sum aliquando in homine percusso à pastinaca
marina,

marina, & miserrimè afflicto: & admirandam eius opem sensi: similiterq; in ictis à scorpione, Heras apud Galenum de compos. medic. secundum genera lib. 5. ubi & medicamentum Epigoni dictum, ab aliis Isin, ad extrahenda pastinacæ & aliorum marinorum uenena commendat. & emplastrum piscatoris (Haliei) Giluum, authore Asclepiade. A pastinacæ mar. ictu magnum equo periculum imminet, quare adhibere oportet cauterium, & sanguinis affluxum (ἀποφορὰν) sistere: & ipsius pastinacæ iecur in uini hemina tritum per os infundere, Hierocles. ¶ Saluiæ decoctũ potum pastinacæ mar. ictibus auxiliatur, Dioscor. Elisphaci siue lentis syluestris genus alterũ, folia habet cotonei mali effigie, sed minora & candida, quæ cum ranis decoquuntur: pastinacæ marinæ ictus sanat. torporem autem obducit percusso loco, (*radius scilicet pastinacæ suo ictu, non elisphacus herba.*) sanat & serpentium morsus. nostri qui nunc sunt herbarij elelisphacon Græcè, Latinè saluiam uocant, Plinius. Pastinaca ipsa contra suum ictum remedio est, cinere suo ex aceto illito, uel alterius (*scilicet pastinacæ,*) Plinius. Remedium ad pastinacas marinas. Columbinum stercus perfundens aqua, id ex similagine læuigato. Aliud ad idem. Lactucæ semen concoquens, butyrum & similaginem decocto eius contundito, utitorq;, Tarentinus. Commendatur aduersus hoc uenenum, saluiæ decoctum continuè aliquot diebus potum: quin & scordium in puluerem tritum, & ex sui ipsius decocto potum: itemq; uerbenaca. non tamen ob id prætermittenda est theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta nostra essentia, Matthiolus. Porrò Nicander quoq; nonnulla remedia protulit; (inquit idem,) quæ hæc sunt: Anchusæ folia, quinquefolium, rubi flores, arctium, &c. atqui Nicander in Theriacis post phalangiorum & scorpionum, & aliorũ quorundam non magni ueneni animalium mentionem, marina quoq; uenenata nominat, murænam, draconem, pastinacam: demum remedia subiungit communia, aduersus prædictas leuioris ferè ueneni animantes: anchusæ folia, quinquefolium, &c. nihil autem priuatim neq; contra pastinacæ neq; contra aliorum uenena. ¶ Contra pastinacæ puncturam auxiliatur laser: item galeos piscis intus & extra, Aggregator tanquam ex Plinij libro 32. sed è galeo remedium mihi suspectum est.

Remedia ex ipsa pastinaca.

Diuulsa ipsa, & uulneri quod fecit imposita, ictus sui medela est, ut prædiximus. Absyrtus equo icto iecur eius in uino tritum infundit. ¶ Aculeus eius denti infirmo impactus (ἀποκρουόμενος) frangit eum & excidere facit, (θρύπτει αὐτὸν καὶ ἐκπεσεῖν ποιεῖ,) Aegineta. Mirari non licet (inquit Matthiolus) si quandoq; in plateis circulatores dentium extractores cernimus, qui dentes absque ferreis instrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos persanat, qui subcutaneis uermibus exeduntur, si eo ulcera scarificentur punganturq;. Trygonis aculeo si dentes dolentes circunpunxeris, sanabis eos, Kiranides. Dolorem dentium tollit, si eo gingiua scarificetur. affert enim magnum dolorem, adeò ut acris dolor gingiuæ, dolorem dentis hebetet. Auocat & ob propinquitatem doloris causam, quæ plerunq; est in neruo denti insito: nec hoc semper, neq; omnibus contingit, Cardanus. Noui qui dentem è caluaria denti dolenti admoueret aliquandiu, manu occultans, unde siue credulitate, siue ui aliqua occulta, dolor in aliquibus cessabat. Acu ossea, id est spiculo trygonis, quæ pastinaca dicitur, strumam sæpius punge, statim arescit, Marcellus Empiricus. Pastinacæ marinæ aculeum cum succo hyoscyami illitum, matricem prolapsam reducere aiunt, Aëtius 16.88. Iecur pastinacæ in oleo decoctum lichenas & lepras tollit, Vuottonus.

H.a.

Philologiam, quod ad Græcam dictionem τρυγὼν, in Turture aue (post Columbam) dedimus. Τρυγόνα θαλασσίαν, id est marinam Græci semper cognominant, cum de pisce sentiunt, ut turturem auem excipiant: & Latini similiter pastinacam marinam, ut à pastinaca herba distinguant: quanquam herbæ etiam pastinacæ genus unum marinum (uel potiùs maritimum, & in litoribus nascens) esse uidetur. Τρυγὼν dictio est spondaica, oxytona, fœminini generis, & in obliquis penultimam corripit. primam semper producit, Ausonius sine exemplo corripuit: Letalisq; trygon, mollesq; platessæ. De Græca trygonis etymologia, dixi in aue turture. Latinis pastinaca ne dicta sit, à caudæ colore & rotunditate radici simili, ut Rondeletius putauit: an quòd radio suo ceu pastino instrumento fossorio fodiat & pungat, considerandum. Pastinaca quidem herba seritur solo quàm altissimè effosso, ut scribit Plinius: (ut radix nimirum altiùs descendat, & laxa suspensaq; terra incrementum amplius capiat:) quibus uerbis etiam nominis rationem insinuat. pastinare enim est agrum fodere, Columellæ: unde & pastinator, apud eundem. qui & uinitorium instrumentũ pastinũ uocat. grãmatici interpretantur ferramentũ bifurcũ, quo semina pangunt. Vineæ ueteres repastinabantur, id est refodiebantur. Pastinum instituere Palladio, est agrum uitibus destinatum fodere, frutices & arbores inutiles semouere, &c. idem, Columella pastinatum (subaudio solum) substantiuè genere neutro uocitat. Macrum, aut quisquis est author huius carminis, Quòd pastum tribuat est pastinaca uocata, non laudo. Eadem Græcis staphylinus dicitur, forsan à staphylæ (id est uuæ) colore è rubro nigricante. talis enim species una pastinacæ satiuæ est: à qua ad alias quoq; tum satiuas tum agrestes transferri nomen idem potuit: ut leucoij ad alios etiam colores. Celsi pastinaca marina herba (malim maritima, ut in litore crescens intelligatur) fortè eryngium maritimum aut ei cognata est. nam huic quoq; radix pastinacæ forma, odore atq; colore similis subest, superficie spinosa & prorsus alia.

Pastinaca dicitur & insecti genus, quod ab Aristotele staphylinus appellatur, uerticilli magnitudine, Hermolaus. ¶ Cæterùm trigon per iôta in prima, pilæ genus est. Captabit tepidum dextra læuaqꝫ trigonem, Martialis lib. 12. & libro 4. Seu lentũ coroma teris, tepidúm ue trigona.

Epitheta. Letalis, Ausonio. ὀλοφρός, Nicandro. ἀλγινόεσσα, ἀργαλέη, Oppiano. ὀπισθόκεντρος, Epicharmo. οὐδὲ τρυγόνος λειόφλω (locus apparet corruptus) μελανόρου, Cratinus.

Τρυγόνιος, adiectiuum Oppiano.

Icones. Aculeus pastinacæ insigne erat insulæ cuiusdam, ut dictum est suprà in G. ex Dictye Cretensi. Hominẽ qui cædis (φόνου: parricidij, Pierius Valerianus) admissæ pœnas dederit, quemqꝫ pœnituerit, designare uolentes Aegyptiorum sacerdotes, pastinacam hamo implicitam pingunt. hęc enim capta, spinam quam in cauda habet, abijcit, (ῥίπτει. aliter Pierius: spinam quam in cauda gestat in raptorem eiaculatur, ictu maximè letali,) Orus Hieroglyphicorum 2. 113. An pastinacam ille symbolum puniti & pœnitentis facit? an potiùs piscatorem? prouerbio enim celebratur, piscatorem ictum sapere. Quod pastinaca quidem capta aculeum abijciat, alius nemo tradidit.

e. In taurim (ταῶνα) siue pauonẽ lapidem (uel è capite pauonis) sculpe turturem marinam, & sub lapide uocem, id est aio, & radiculam trifolij suppone. est enim hoc magnum & admirabile gestatum ad uictoriam, & pacem, &c. Kiranides libro 1. Elemento T.

f. Pernam atqꝫ ophthalmiam, Horæum, scombrum, & trygona, cetum & mollem caseum, Plautus in captiuis.

DE PATELLA VT GAZA LATINE CONVERTIT: SIVE LEPADE, VT GRAECI uocant, Rondeletius.

Infra A. proximè est echinus paruus.
Infra B. Vrtica cinerea.
Iuxta C. Lepas adhærens è regione.
Supra D. Lepas inuersa.
Supra E. Lepas parua.

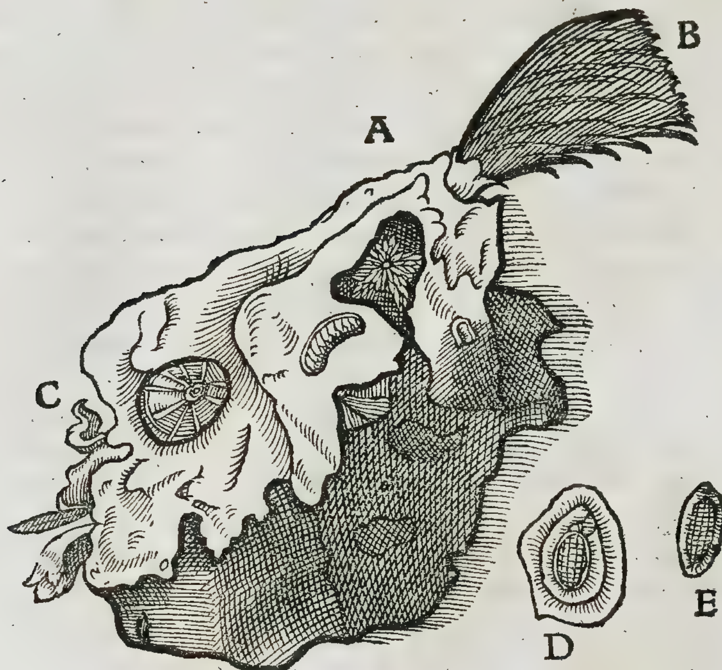

A QVAE λεπὰς à Græcis dicitur, à Gaza conuertitur Patella à uasis escarij similitudine. Lopas à Plauto (*in Parasito medico, ut Nonius citat,*) dicitur, nisi locus mendosus sit: Habemus Echinos, Lopadas, Ostreas, Balanos captamus, Conchas, marinam urticam. Lapedo à Massiliẽsibus & à nostris uocatur: à Gallis œil de bouc, à Normanis berdin & berlin. Græcorum uulgus hodie petaglida appellat. Veneti parum mutato nomine Pantalena. Aristoteles Lepadum duarum meminit: Lepadis simpliciter nominatæ: & λεπάδας ἀγρίας, quam uocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id est, aurem marinam. Athenæus: Τῶν δὲ λεπάδων φησὶν ὁ Δίφιλος, τινὲς μὲν εἰσι μικραὶ, τινὲς δὲ καὶ ὀστρέοις ἐοικυῖαι. Lepadum, ait Diphilus, quædam sunt paruæ, quædam autem Ostreis similes: Quod postremum de magnis intelligendum puto, ut contrariæ sint paruis prædictis.

Lib. 3.

Lepas igitur ex testaceorum est genere: cuius partem alteram testa integit, alteram saxum cui hæret undiquaqꝫ, ut ab externis iniurijs tuta sit. Pars anterior est quam saxum operit, posterior quam testa. Anteriorem uoco eam, in qua os & cornua sunt oculorum uice: subest caro dura qua maximè saxo hæret, quæ scuti picti formam refert. Os superiore in loco manifestum est, inferiore ori

re ori aduerso, excrementi meatus, non in testa, ut in ea quæ ἀγρία dicitur. Os uenter sequitur, in eo est μήκων, in imo uentre etiam pars quæ ouum appellatur. Testa non exquisitè rotunda est, sed inæqualis, intus læuis, foris parum aspera, cui aliquando muscus innascitur: gibba, in ambitu liuescens, & striata, intus caua: carnosam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hæret, soluta contrahit.

Si se tangi senserit, ita saxo hæret, ut nunquã auellas. Cultro igitur aut aculeato ferro opus est, inter ipsam & saxum immisso. Quum multæ saxis affixæ sunt, capita clauorum saxis infixorum esse diceres. Aristoteles Lepades à saxis solui scribit, pastus quæritandi gratia, aliquot in locis. Καὶ αἱ λεπάδες δ᾽ ἀπολύουσι, καὶ μεταχωροῦσι. Et: Νέμεται δὲ ἀπολυομένη καὶ ἡ λεπάς. Et, Καὶ αἱ λεπάδες ἀπολυόμεναι μεταχωροῦσι καὶ τρέφονται. Quod mihi uero consentaneum esse non uidetur: nullis enim ad natandum partibus prædita est, nisi temere huc & illuc iactata undis feratur. neq; uictus illi quærendus: nam maris spuma & aqua uescitur, qua alluunt saxa. Quòd si aqua allui saxa desinant, ea quę in testa reliqua est absumpta, contabescere & emori tandem necesse est. Depinximus saxo hęrentem Lepada, aliam à saxo euulsam & inuersam siue supinam. C Lib. 5. de hist. anim. cap. 16. & lib. 4. ca. 4.

Huiusmodi Lepades permultæ reperiuntur in saxis litoris Aquitanici & Britannici maiores: in Massiliensis atq; Agathensis sinus scopulis minores. B Vbi.

Eleganter Aristophanes dixit in anum quæ ægrè à iuuene diuellebatur: H

Ὡς ἐντόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γραΐδιον, Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσίσχεται.

Quæ sic Erasmus conuertit.

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo Isthæc anicula adhæret adolescentulo.

Huius prouerbialis sententiæ, Lepadis more adhæret, rationem reddit Erasmus. Est concharum genus, inquit, quod capillamentis inter se cohæret, quò tutius sit aduersus undarum motus. Quod falsum esse docet experientia: neq; enim Lepades inter se cohærent, sed tantùm saxis sparsim affixæ sunt. Adhæc ὡς λεπὰς προσίσχεται, melius speciei nomine conuertas quàm generis, ut facit Erasmus: Ostrei in morem hæret: neque enim Ostrea alia eodem modo hærent quo Lepas.

Crudæ Lepades à piscatoribus & maris accolis eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctę molliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquãtur: sic enim duriores, difficiliorisq; concoctionis fiunt, ut omnia ostracoderma. F

DE (PATELLA SIVE) LEPADE PARua, Rondeletius.

CVM marinas res etiam minutissimas quasq; diligenti indagatione persequerer, Lepadẽ paruam saxo hærentẽ deprehendimus, quam à saxo euulsam repræsentamus in superiore pictura. A

Testa unica integitur, alterius uice est saxum cui affixa est. Testa media nucleis pinearum nucum figurâ similis est, & æqualis. ex multis laminis paruis constat: carnẽ intus habet, sed ob paruitatem partes uix discernuntur. B

Hanc existimo esse paruam Lepadem Diphili, quod semper parua maneat, nec unquam ad superioris etiam mediocris magnitudinem accedat. A

DE AVRE MARINA, SEV PATELLA fera, Rondeletius.

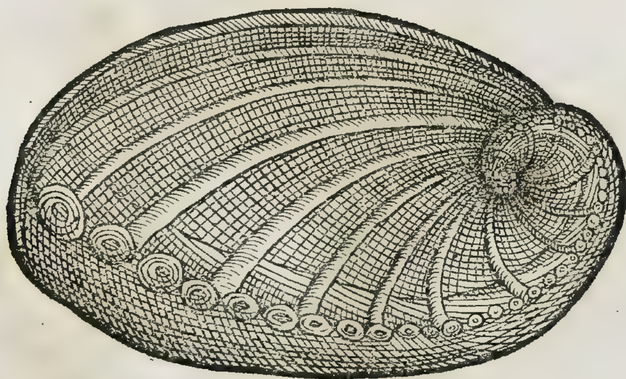

AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Aristotele dicitur, non satis rectè à recentioribus (*Belonio*) Patella maior uocatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore Lepade iam descripta differre intelligit: at magnitudine solùm non differunt, sed alia multò illustriore nota, scilicet forma. hoc tantùm utrisque commune est, quòd unica testa constent, carnosa parte saxis affixa. quam ob causam lepados nomine Aristoteles donauit. Præterea differt à superiore excrementi meatu, ut annotauit Aristoteles: Τῇ δ᾽ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινὲς καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima testæ excrementum egeritur, quà foramen habetur. Testa huius caua est, argenti uel unionum colore; foris gibba, lineis multis depicta; parte una cochlearum A B Lib. 4. de hist. anim. cap. 4.

modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis ac magis augentur.

A Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure nostra similitudinem, ut pictura perspicuè ostendit, quæ tamen diuersa sit ab aure Veneris, quam ὠτάριον siue ὦς ἀφροδίτης ab Aeolibus uocatam fuisse scripsit Athenæus. (Lib. 3.) Haud bene ratiocinatur autor libri de aquatilibus, (Contra Bellonium.) Patellam quam maiorem uocat, Aporrhaidem Aristotelis esse, ex eo quod eam more Lepadũ saxis adhærere scripsit libro 4. de Histor. anim. cap. 4. sic enim & Neritæ quæ eodem loco, similiter adhærere dicuntur, Patellæ maiores essent.

DE LEPADE, BELLONIVS.

A Vniualuium etsi unicam tantùm uideam Lepadem ab authoribus descriptam, tamen silentio prætereundam non duxi, eam quidem quam ego in alieno ab hoc mari obseruaui. Lepas hæc, siue Patella Gallicum nomen habet apud Deppam, apud quos uulgus Berdinũ uocat: Alibi œul de Bouc, id est, hirci oculum. Massilienses Lepada, Vulgus Græcum Petaglida, Venetum Penitalene & Petalide nominat.

B Multis in urbibus ad mare sitis solent in magna quãtitate uideri, in Mediterraneis rarò. Nam cùm ad oras Oceani Armoricorum uulgus cautes harum admodum feraces in litore uideat, pueri indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes incautis supponunt, ut in canistrum, quod sinistra ferunt, meliùs deturbent. Nam si Lepadem tetigerint, ea illico saxum tam arctè complectitur, ut inde ampliùs diuelli non possit. Cùm autem tantùm legerint, quantum ferre possunt, tum illi ad uicinos pagos atq; urbes circunferunt.

B Singulari testa, eaq; læui continentur Lepades, saxoq; hærentes in dorsum extuberant. Et quanuis saxis adhærendo uiuant, tamen cochlearum more serpere possunt: eaq; quandoq; relicta in pastum feruntur, & aliò transeunt. Magnitudo patellæ tanta est, quanta extrema oui putaminis pars abscissa esse potest. Color testarum liuet, uel cinereus est. Cæterùm Lepas cornua ut limax exerit, & os & caput habet huic persimile. In imo præterea gerit quod ouum uel papauer uocatur. Excrementum quoq; ea parte excernit, quæ capiti aduersa est.

E His etiam quodammodo similes sunt, quas (nam congeneres esse uidentur) Athenæus φολάδας uocat: eas ait nutrire quidem plurimùm, sed uirus olere, prauiq; succi esse.

DE PATELLA MARIS RVBRI, BELLONIVS.

Rubri maris patella, cautibus ut cęteræ adhęrescit: sed pręter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, transuersis loricæ modo cõtegitur, atq; undecunq; cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, ijs persimilibus quæ in stellis marinis uisuntur. sesquidigitum lata est, ternos uerò longa. Difficile à suo scopulo uulgaris Patellæ nostrę modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem ac naturam habet; esturq; cocta ut Patella uulgaris.

DE PATELLA MAIORE, BELLONIVS.

Maioris patellæ concha aurificum officinas illustres reddit, apud quos maximi fieri solet, quã pellucidam ac perpolitam in tenues laminas dissecant, ut inde elegantissima uasa incrustent. Vniualuis est, ac quadruplo cæteris maior, magisq; in latitudinem se effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit atque expellit: unde hanc Aristoteli Aporrhaim uocatam fuisse suspicor. (Aporrhais.) (*Contradicit Rondeletius.*) Eam enim more Lepadum saxis adhærere scribit. Natices (inquit quarto de historia) saxis adhærescunt more Patellarum & Aporrhaidum.

Theodorus

Theodorus muricem interpretatus est. Hæc Bellonius: qui figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit (Patellæ feræ, uel Auris marinæ nomine) nonnihil diuersam, cum aliâs tum quòd foramina plura quinis Rondeletius ostendit, &c. Mihi de eâdem concha sentire uidentur: & ea quam Rondeletius dedit icone, accuratiore (ut apparet) contentus fuissem, nisi pictor incuria quadam, Bellonianam quoque pinxisset.

DE AVRE MARINA, BELLONIVS. EA QVIDEM nihil cum patellis commune habet, hoc loco tamen à nobis posita est: quòd Rondeletius ueram Aurem marinam Aristotelis, ex patellarum genere exhibuerit.

Multùm inter piscem & herbam ambigit ab antiquis Auris marina dicta. Quæ ὠτία, id est auriculæ dicuntur (inquit Aristoteles) saxis adhærent: Nihil autem habere conspiciũtur eius quod in animalibus uita præditis esse comperitur: ubique enim proueniunt auri humanæ persimiles. Tamen est auris marina cartilaginosa, subalbida, &, ut membrana, tenuis & crispa, qua plerosque pisces Scaros, Polypos & Salpas uesci compertum habeo. Hæc Bellonius: qui plura etiam addit ex ueteribus, è Vuottoni libris mutuatus, quæ non ad hoc quod describit zoophytum, sed ad ueram aurem marinam patellarum generis pertinere mihi uidentur. quærendum autem an Auris marina ipsius, Escharæ Rondeletij (de qua suprà, pag. 438.) cognata sit. Vtrunque zoophytorum generis esse apparet.

COROLLARIVM.

Patella Venetijs picta. A

Auris mar.

Lepades Hippocrati dicuntur saxis adhærentes conchæ, Galenus in Glossis & Varinus. Genus hoc conchylij (sic enim Varinus loquitur) Hispanis alméia dicitur, Lusitanis Bregigam. Ligures & Massilienses, etiam hac ætate Patellas uocant, Gillius. Angli **a Lympyne** uel **a Lempet**. Nos **Bocksaug**, id est, Hirci oculum appellare poterimus. nam et Galli sua lingua sic uocant.

Patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Ventrem post os esse in hoc eodem patellæ genere constat, atque etiam ouis illa similia, Aristoteles. Otia pisces aurem habent uentri coniunctam: Recentior quidam ineptissimè. debuit enim os coniunctum dicere, non aurem coniunctam. Græci otion & otárion uocant. Otia quidem nominantur à *Plinio libri* 32. capite ultimo. Τήθη τε γόρασόμενα μνίοισι, Nicander. id est, Tethea in bryis (*herbis marinis*) crescentia, uel natantia, uel capienda. Tethea autem uocat patellas feras, quæ nos ὠτία, Aristoteles autem ὄστρεια, Scholiastes. sed ὄστρειον nomen ad omnia testacea pertinet, & Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt, ut suo loco apparebit. *Plura lege suprà in Conchis Venereis, pagina* 338, *circa finem.* Otia ægrè concoquunt, nutriunt autem ampliùs si in sartagine coquantur, τηγανιζόμενα, Diphilus. Quæ otia, id est auriculæ dicuntur, neque palato, neque stomacho grata sunt: frixa tamen eduntur: neque enim aliter placebunt. nutrimenti plurimum exhibent, nec facilè excernuntur. Circa Pharũ insulam Alexandriæ uicinam multa proueniunt: in Illyrico uerò & sinu Ionico gignuntur magna, Vuottonus.

Aporrhais in A. elemento dicta muricum generis uidetur, non patellarum, ut Bellonius putauit. Nubes secundum Aristotelem est piscis in aqua uiuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus: Author de nat. rerum, qui patellám ne, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, inquirendum. *Aporrhais.* *Nubes.*

Aristophanes grammaticus lepades similes esse ait tellinis. Magna quidem ex parte paruulæ gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem æquant: maximæ autem in Indico mari, ut & alia omnia, inueniũtur, Vuottonus. Patellis altera pars superficiei detecta carnem ostendit, Aristot. Vniualue genus, quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitque alieno septo quodammodo biualue, ut quæ patellæ uocantur, Idem. Et alibi: Patellis os uersus terram, & excrementi exitus superiùs habetur. Papauer suum in imo (suo fundo) habent. B

Circa cauernas & rimas petrarum nascuntur tethea, glandes, & quæ eis insident, (*per superficiem earum inhærent*, τὰ ἐπιπολάζοντα,) ut lepades & neritæ, Athenæus ex Aristotele. Nerites quidem uel anarites ita adhæret petris, ut lepas. item aporrhais. Conchæ genera complura saxis affixa uitam omnem traducunt, Aristot. Neutrum genus est ostreis, & cæteris adhærentibus uado uel saxo, Plinius. Ἡ λεπὰς ὄστρεόν ἐστι κοῖλον· ὅπερ ἐπειδὰν λάβηται πέτρας, ἀπηχυρίζεται, Synesius in epistolis. C

Aliæ ex alijs nexæ sæpe capiuntur: easque permultas inter se nexas, tanquam examen apium, uidi, Gillius. D

Patellas non sanè à saxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui Punicum malum cum apprehendisset, arctè adeò comprimebat, ut non aduersariorum quisquam posset extorquere è manu. E

Eas autem quicunque de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur, magna quidem uoluptate ex earum comprehensione afficitur, quòd manibus nitens, sperat se præda potiturum esse: ueruntamẽ illarũ compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasę abscinduntur à saxo, Aelian. de animalibus 6.55. Aliæ ex alijs nexæ, sæpe capiuntur, Gillius. ¶ De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorũ: In uas quo piscatur Patellas (*Andreas Lacuna uertit Vmbilicos*) saxis hærentes, (τὰς ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια,) & caruncŭlas earum accipiens conijcito ac uenator, Tarentinus.

F Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem, paucique succi. elixæ, condimento redduntur gratiores, Vuottonus. Duræ sunt, pauci succi, & non admodum acres: sed gratæ ori, & faciles concoctu, (δυσκατέργαστοι: Vuottonus mendum esse suspicatur. uertit enim difficiles concoctu, quasi legerit ἀκατέργαστοι:) elixæ aliquantulũ, (*Rondeletius quoque monet, ne nimium decoquantur*,) suaues sunt, Diphilus. cuius hæc sunt uerba Græca: (quæ apposui, ut nostra & Vuottoni translatio conferantur:) Εἰσὶ δ᾽ σκληραὶ, καὶ ὀλιγόχυλοι, & οὐκ ἄγαν δριμεῖαι: εὔστομοι δ᾽ καὶ δυσκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ ποσῶς, εὔστομοι. Lepades Hicesius faciliùs chamis excerni ait, Athenæus. Lepadum ius aluum mollit, Kiranides.

H.a. Lepades dictæ uidentur, quòd sint petrarum in mari ueluti λεπίδες, id est squamæ quædam: & petræ cum eis spoliantur, ueluti λεπίζεσθαι ἢ λεπίζεσθαι uideantur, hoc est desquamari. Puto Gręcis etiam πωμάτια dici. Vide suprà in E, ad finem. ¶ Patina genus est uasis, quo dapes elixæ & iurulentæ in mensam feruntur, ab eo quòd pateat dicta. Inde patella diminutiuum est, ut uidetur. Quanuis lata gerat patella rhombum, Rhombus latior est tamen patella, Martialis. Vide plura in Dictionarijs. Est & arborum morbus, cuius meminit Plinius libro 17. Olea clauũ etiam patitur, siue fungum placet dici, uel patellam. hæc est Sôlis exustio. ¶ Lepadusæ, Λεπαδοῦσαι, (penanflexum:) insulæ quædam dictæ sunt, à lepadum circa eas copia, Athenæus libro 1. Codex impressus alpha habet in prima. sed aut omicron, aut epsilon legendum, & s. duplex. est enim contractio pro Λεπαδόεσσαι, Eustathio teste. Apud Stephanum de Vrbibus Λοπάδουσα, per o. in prima, & s. duplex ante alpha finale: insula circa Thapsum Libyæ, memorata Artemidoro. Post Thapsum in pelago est insula Lopadusa, Λοπάδουσα, (proparoxytonum, s. simplici,) Strabo libro ultimo. Vnde apud Plautum etiam Lopades fortè rectè legitur, eadem significatione, qua lepades. Tarentinus in Geoponicis uoce diminutiua λεπάδια dixit. Cum animal significat lepas, λεπὰς, ultimam acuit: eadem dictio penultimam acuens, λέπας, promontorium significat, uel montanam asperitatem, ἢ ὄρος ἀπότομον, ut Ammonius & Cyrillus obseruarunt. hinc λεπαία χθὼν apud Tragicos (citante Eustathio) terram asperam & promontorij instar editam significat. Λεπρὰς quoque asperam & altam. Λέπας in epigrammate, ---- ὃς τόδε ναίεις Εὐσεβὲς αἰθυίαις ἰχθυβόλοισι λέπας, Suidas interpretatur ἀκρωτήριον. Cæterùm λοπὰς substantiuum per o. Græcis plerunque est patina, sartago, olla, urna. ¶ Callias Mitylenæus λεπάδα scribit esse cantionem apud Alcæum, quæ incipiat: Πέτρας & πολιᾶς θαλάσσης τέκνον: & finiat, ἁ θαλασσία λεπάς. Aristophanes pro λεπὰς legit χέλυς: & Dicæarchum non rectè ait λεπάδα legisse. pueros (addit) his in os sumptis ludere inflando tanquam fistulas: καθάπερ καὶ παρ᾽ ἡμῖν τὰ σπερμολόγα τῶν παιδαρίων ταῖς καλουμέναις τελλίναις αὐλοῦντα παίζουσιν, Athenæus. A uerbo λέπειν (quod est excoriare) cum alia deriuantur, tum ἡ ὀρειώδης (lego ὀστρεώδης) λεπάς: καὶ ἡ λεπρὰς πέτρα, ἐφ᾽ ἧς αἱ λεπάδες: καὶ τὸ ὀρεινὸν λέπας: & fortè etiam apud Dipnosophistam ἡ λεπαστὴ (ὀξυτόνως ὡς τὸ καλή: ἢ παροξυτόνως, ὡς τὸ μεγάλη:) τάχα γὰρ διὰ τὸ & λεπτὸν καὶ ἐκπέταλον ἢ περὶ τὰς λεπάδας, ἔσχε τὸ καλεῖσθαι λεπαστή, &c. Eustathius in Iliados Φ.

b. Λεπὰς δίθυρον (*lege μονόθυρον*) καὶ λειόστρακον, Athenæus alicubi ex Aristotele.

c. Quercus & abies marinæ radices non habent: sed adhærent ὥσπερ αἱ λεπάδες, Theophrastus historiæ plant. 4.7.

e. Obsonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius ui in unum locum statim omnes pisces conueniunt: Ex mari patellas (λεπάδια) accipito, earum scilicet quæ circa saxa nascuntur. quarum quidem contundens carnem, exprimensque, ex ea in testa aliqua inscribito quæ sequuntur: subitoque non sine maxima admiratione uidebis pisces in unum locum fluere confertim. Sunt uerò ipsa nomina, ἰαὼ σαβαώθ: quibus sanè ichthyophagi utuntur, Tarentinus. ¶ Λεπάδας δ᾽ πέτραις ἀποκόπτοντες κεφαλίζουσιν, Hermippus apud Athenæum. Didymus quidem ait solitos fuisse aliquos loco lyræ conchylijs & ostracis collisis, concinnum quendam sonitum & saltantibus aptũ ædere.

f. ὄστρε᾽, ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι, Philippides.

h. Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, Lepadis uel Patellæ instar adhæret, (Erasmus Rot. communius quàm conueniat, Ostrei uel conchylij in morem uertit,) prouerbialis locutio est apud Aristophanem, pro eo quod est tenaciter & omni studio alicui rei deditus est, & immoratur assiduè. Idem neritæ seu anaritæ conchæ faciunt, & ipsi in prouerbium tracti. Προσφὺς ὅκως τις χοιράδων ἀναρίτης, Herondas: Penitus (uel, Mordicus) adhærens, ut petris anarites. Ἡ Σκύλλα περὶ τὰ ὄστρεια (genus pro specie posuit) προσίσχεται ἐν σπηλαίῳ, Eustathius. Λεπὰς δὲ κογχύλιον ἐφιζάνον ταῖς πέτραις, ὅταν αὐταῖς προσπήγνυται δυσαποσπάστως ἔχον, Varinus.

PAVONES dictos pisces in solo Phaside flumine oriri perhibent. Vocantur autem eodem, quo & aues nomine. quia ipsis etiam cœruleæ sunt cristæ, (λόφοι:) squamæ autem uersicolores, (στικτοί.) cauda uerò aurea in quancunque uoluerint partẽ uersatilis, Philostratus libro 3. de uita Apollonij.

Ionij. Quod ad caudam, Grecè sic legitur: χρυσᾶ δὲ τὰ οὐραῖα, καὶ ὁπότε βούλοιντο ἀνακλώμενα, hoc est: aurei uerò coloris cauda est, & cum (ὁπότε ad tempus pertinet, non ad modum uel locum) libuerit pisci, sursum reflectitur. nam & pauo auis ἀνακλᾷ τὴν ἑαυτοῦ οὐράν; hoc est, ostentationis causa reflexam erigit & expandit. ¶ Pauo piscis est uarij coloris, rubentibus lineis, è genere serratorum & solitariorum, Volaterranus nescio ex quo authore. ¶ Pauus maris dictus est à pauone uolucre, quam coloribus refert. dorso enim & collo pictus est colore diuerso; Author de nat. rerum & Albertus. ¶ Phycis Massiliensibus Roquau, multorum colorum est piscis, fluuiatili tincæ persimilis. hunc Veneti promiscuè Lambenam, Genuenses Lagionum, Romani ut plurimùm Merlinum uocant. Nam id genus omne piscium coloratorum, nomine Psittaci, Pauonis, Turdi, uel Merulæ illis, (*Romanis,*) minùs tamen rectè, uocari cõsueuit, Bellonius. Idem in Gallico libro de piscibus, pauonis nomine alium exhibuit, Romæ papagallum uocari scribẽs, quem turdũ postea in libro Latino nominauit. ¶ Pauonẽ Romæ uocari audio etiã illum piscem, quẽ suprà ex Rondeletio Nouaculæ nomine descripsimus. ¶ Pauones marini dici poterũt pisces illi, quos Alaudas Rondeletius uocat. nam & uersicolores sunt: & aliqui eorum cristam habent cœruleam, qualem pauoni Phasidis Philostratus attribuit. Basiliscos etiam Oppiani cristatos esse puto.

DE PECTINE, RONDELETIVS.

A. Pecten à Rondeletio exhibitus. *B. Alia pectinis concha, quam priùs expressam habebamus.*

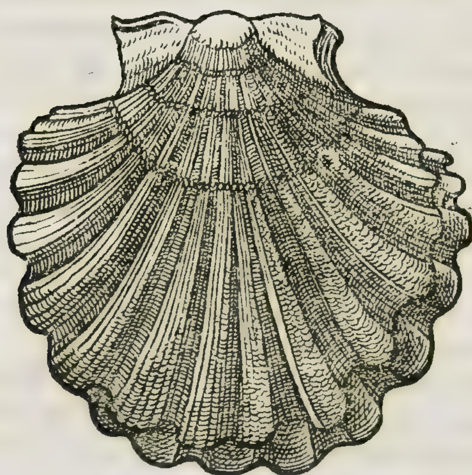

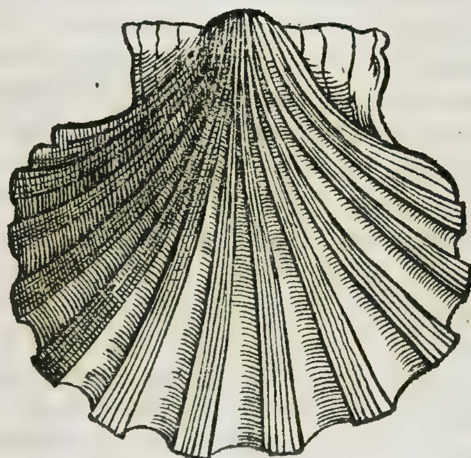

QVIA Græcis Κτεὶς uocatur, à Gaza modò Pecten, modò Pectunculus conuertitur. Aristot. τῶν δὲ διθύρων τὰ μὲν ἔστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες. Gaza sic, Biualuis generis pars clusilis est, ut Pectunculi. Et paulò pòst: ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἔστιν, οἷον ὁ κτείς. Itẽ alia se mouent, ut Pectines. Sed hæc uarietas ambiguitatẽ parit: sunt enim Pectines, & ab his diuersi Pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifestè Pectunculos à Pectinibus disiungens uidetur Pectunculos pro Tellinis usurpasse, ut Hermolaus annotauit. (*Ea de re leges plura in Tellinis.*) De alijs Pectunculis infrà dicemus. Qualis sit Pecten ex nullo meliùs quàm ex Athenæo cognoscemus, quo loco Ostreum (*Berberi*) in quo nascuntur margaritæ Pectini confert. ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτείς, ἀλλὰ ἕν. Ostreum aspectu Pectini simile est; testa non cælata, sed læuis est & spissa; neque utrinque aurita est Pectinum modo, sed altera tantùm parte. Ex his liquet Pectinem duabus constare conchis striatis, utraque parte auritum esse, quod non huic tantùm competit, ut peculiariter auritum Pectinem nominare oporteat, (*quod Bellonius facit,*) sed alteri etiam Pectini & Pectunculo. Nostri piscatores uocant Pectines larges coquilles, alij coquilles de saint Iacques. Itali cape sante. A Lib. 4. de hist. animal. cap. 4.

Testa utraque primùm strictior, qua parte aurita est, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua & in dorsum elata, altera plana, ueluti alterius operculum. Vinculo nigro & neruoso colligatæ sunt. Vtraque striata est, à strictiori parte striaturæ incipientes ad imum marginem deductæ sunt, sed ita ut in eo striæ siue exochæ magis promineant quàm strigiles siue canaliculi: quibus fit, ut Pectinis testa laciniata sit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea striæ siue exochæ lineis à summo ad imum ductis ornatæ sunt, quæ à duabus tribus'ue alijs intersecantur à latere ad latus ductis uersus strictiorem partem. Intus carnis multum est; quæ circa medium etiam carnosum, longum, tenerum alligata apparet. Inest in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων & os tubæ modo factum, atque intestinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet ueluti fimbriam uersicolorem, ex qua fila multa & tenuia dependent. B

Eadem caro aliorum ostreorum carne dulcior & tenerior est, faciliùs concoquitur, uenerem irritat, non acrimoniâ, sed nutrimenti copiâ. Aqua quæ intus est aluum ciet. Super carbones F

(Color. B) coquuntur, nonnulli olei, piperis & salis tantillum iniiciunt. **Pectinis testæ non semper eiusdem** sunt coloris: quædam enim rubescunt, quædam albicant, aliæ nigricant. Diphilus apud Athenæum: (Lib. 3.) τῶν δὲ κτενῶν ἁπαλώτεροι μὲν εἰσὶν οἱ λευκοί, ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι. τῶν δὲ μελάνων καὶ πυῤῥῶν οἱ μείζονες καὶ ὡραῖοι (*Rondeletius legit ἐαρινοί, & similiter Vuottonus*) εὔστομοι. Κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὔπεπτοι, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου καὶ πιπέρεως. Inter Pectines teneriores sunt candidi: uirus enim non resipiunt, & aluo faciles sunt. ex nigris & flauescentibus maiores & uerni, palato arrident. Omnes in uniuersum uentriculo grati sunt, facilè concoquuntur, aluum subducunt sumpti cum cymino & pipere.

C Aristoteles lib. 4. de hist. animal. cap. 4. inter testacea quę se mouent Pectines numerat, quos (*Quomodo uolent, & se carinent.*) etiam uolare ait ex nonnullorum sententia: nam de ferramento quo capiuntur sæpe exiliunt. Plinius lib. 9. cap. 33. Saliunt (inquit) Pectines & extrà uolitant, seque & ipsi carinant: id est, ex suis testis carinam sibi parant, sicuti Neritæ, præbentes concauam sui partem, & alteram (*meliores codices hîc non legunt, alteram*) auræ opponentes, sic per summa æquorum uelificant. Strident Pectines, inquit Aristoteles lib. 4. de hist. animal. cap. 9. quoties per maris summa nitibundi feruntur, quod (*An uideant.*) uolitare dicunt. Pectinibus oculos tribuere uidetur Plinius lib. 11. cap. 37. Non omnibus animalium oculi: Ostreis nulli, quibusdam concharum dubij: Pectines enim, si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, ut uidentes. In eandem sententiam scribit hæc Aristoteles lib. 4. de hist. animal. cap. 8. Pectines quoque admoto digito dehiscunt, mox comprimunt se ut cernentes. Id quod ego in Pectinibus sæpius experiri uolui, sed si digito immisso caro uel membrana carni circumposita non tangatur, se non contrahunt: si tangatur, statim claudunt, & digitũ uel aliud quid immissum firmè retinent. Testa intecta (inquit Aristot.) omnia latent, uel algore (*Occultatio.*) urgente, uel æstu. Pectines, quemadmodum Purpuræ & Buccina conduntur Canis exortu circiter tricenos dies. Pectines, atque adeò Ostreæ ac conchæ omnes tum optimæ sunt, quum grauidę.

(F) Quanquam uerò testa intecta grauida dicamus, nullum tamen eorum uel coitum, uel partum in (*Generatio.*) telligimus. hoc enim genus sponte prouenit, ouaque eorum impropriè appellamus partem illam, quæ melioris nutritionis est indicium, (quemadmodum in sanguine præditis adeps,) quam ob causam tum melioris sunt succi. Pectines in locis arenosis proueniunt, & quemadmodum purpuræ celeriter augescunt, quippe qui anno perficiantur autore Aristotele. ouum enim quale mo- (*Lib. 5. de hist. anim. cap. 15.*) dò diximus uere continent, procedente tempore minuitur: deinde totum aboletur. Siccitates pertimescunt, & locis quibusdam propter summos calores defecerunt.

F Pectines maximi & nigerrimi æstate, inquit Plinius lib. 32. cap. 11. laudatissimi Mitylenis. Eosdem etiam celebrant Iulius Pollux, & Athenæus. Laudatissimi etiam Tyndaride in Sicilia, (*Serm. 2. 4.*) & Salonis in Dalmatia. Neque solùm in Altino & Antio Italiæ, sed etiam Tarenti. Horatius:

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum. Item in Insula Alexandriæ in Aegypto.

G Purgatur uesica Pectinum cibo, inquit Plinius lib. 32. cap. 9. nam urinam cient, & quæ in uesica sunt modicè detergunt.

DE ALTERO PECTINE, RONDELETIVS.

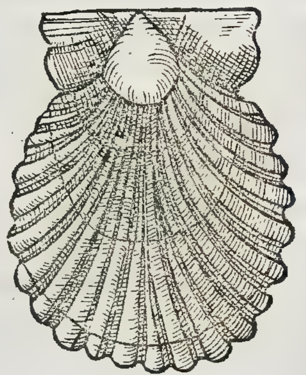

B CONCHA quam hîc exhibemus Pecten est alter (nam Pectines concharum generi attribuit Plinius) quem cum superiore eundem planè esse facilè existimabit is, qui non diligentius circunspexerit, sed reuera differt: nam latiores & ampliores aures habet, estque toto corpore longiore strictioreque quàm superior. Præthereà hîc testam utranque Pectunculorum Burdegalensium modo concauam habet, superior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Postremò hic concharum quarundam rugosarum ritu rugas siue strias & exochas simplices habet, prior uerò singulas ternis aut quaternis lineis à summo ad imum ductis ornatas.

A Hunc Pectinem Itali Romiam uocant, quod qui è Compostella redeunt (quos etiam Romious lingua nostra uocamus) Pectines huiusmodi multos pileis affixos gestant.

F B Carne & sapore à Pectunculis non differunt, sed figurâ: Pectunculi enim rotundiores sunt, & altera tantùm parte auriti, hi Pectines magis oui figurâ & utrinque auriti.

DE PECTVNCVLO, RONDELETIVS.

A IN sinu Aquitanico frequenter capiuntur exigui Pectines, qui uulgò Petoncles uocantur. Capiuntur etiam in Normania, uocanturque Hannons. Romæ Gongole, quasi Conchulæ: sunt enim semper parui, præsertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico litore maiores. Alij Coquilles de Saint Iaques appellant, quemadmodum superiores. Pectunculi rectè dici

posse

posse mihi uidentur. pectinibus enim figurâ similes sunt.

Concham striatam habent, utranque cauam, aculeis aliquot paruis armatam. Altera duntaxat parte auriti sunt, aliquando dextra, aliquando sinistra. Horum aliqui candidi sunt, alij rubescunt. B

Carne sunt tenera, molli, gustuiq; gratiore quàm superiores Pectines, ob salsi cum dulci permistionem. His atq; alijs Ostreis quidam maximè delectantur, ijsq; frequentiùs & copiosiùs uescuntur, ut Burdegalenses & Santones. Qua de causa euenire puto, cur multi apud eos calculo grauiter laborent: omnia enim Ostrea crassi & salsi succi copiam gignunt, qui accedente uini tenuis & generosi liberali potu facilè ad renes permeat, unde calculi in renibus & uesica gignuntur. Quod si quis obijciat ut Pectinum, ita Pectunculorũ cibo, uesicam similiter et renes purgari ex Plinio, ac proinde cibo huic detergendi uim aliquam inesse: respondemus in corporibus impuris, atq; pituita crassa & multa, uentriculo primisq; uenis infarcta detergentia ad calculum procreandum multùm habere momenti, utpote quæ calculi efficiendi materiam ad renes deducant: multò magis quæ aperiendi ui prædita sunt, quibus qui alieno tempore utitur, renum & uesicæ morbum ac cruciatus ualde auget. Hæc de pectinibus. F

Calculi generatio.

DE PECTINE AVRITO, BELLONIVS.

Rondeletius simpliciter hunc pectinem uocat. nam alter quoq; pecten, & pectunculus auriti sunt, inquit: non hic peculiariter.

IN concharum genere solum pectinem altera parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tumida, binis ut plurimùm auriculis insignita, emergit: atq; ita striata quemadmodum testudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines inter biualuium genera, post Pinnam, maioribus conchis præditi sunt: quas habent scabras, reseratiles & clusiles, nullis cardinibus pyxidatim infarctis coniunctas, sed neruo tantùm nigro (ut in ostreis uidemus) obfirmatas. Parte plana tanquam prona solo accubant: supina enim tumida aures utrinque habet, per quas exerere linguam Aristoteles tradit. Sunt tamen inter hos nonnulli unica tantùm aure præditi.

Dehiscentibus, si digitum in rimam admoueris, ita se comprimunt, quasi cernere uideantur. De horum autem motu sic habet Aristoteles quarto de historia animalium: Concharum (inquit) aliæ se mouent, ut Pectines: quos etiam uolare nonnulli aiunt. Quod Aristotelis dictum intelligendum est, quum de ferramento quo capiuntur pectines, sæpe exiliunt: quem motum non quidem gressum, non incessum, non etiam natatum, sed impulsum quendam esse dixeris. Pecten enim cùm præter aliorum normam partem habeat pronam ac supinam, mirum esse non debet, si tantùm potest ut de ferramento exiliat. Hunc enim in uase aqua referto obseruare poteris, eodem modo quo Chamarum genera, se multùm extra testam exerere ac moueri. C

Sunt edendo Pectines, sed non tam grati, quàm Pectunculi, neque ita frequentes: rarò enim capiuntur. F

Cæterùm in Pectinibus ac Pectunculis cancri enascuntur rotundi, quanuis utrinque pedibus forpicatis, mollic; cartilagine contecti. B

Cancri eis innati.

Heracleoticos autem multò magis quàm marinos, uulgares laudare solent.

DE PECTVNCVLO, BELLONIVS.

Nomina eadem Bellonius pectunculo suo attribuit, quæ Rondeletius etiam suo, sed picturæ sunt diuersæ: Rondeletij ab una parte aurita: quam exhibuimus, pectini enim similior est. Bellonij, neutra: capite testæ ita ferè se colligente ut in Tellinis & Chamis. eam omisimus.

Pectunculos Parisienses & Rothomagenses Petoncles uel Hannons appellare consuerunt. A Pectinibus hoc dissident, quòd parui sint, & utranq; concham (Chamę modo) tumidam ac concauam habeant, strijs rectis asperam. Sed à Chamis tracheis hoc etiam discrepant, quòd Chamæ transuersas lineas, Pectines autem labra in gyrum crenata ostendant. Sunt qui sancti Iacobi conchylia uocent. Anglicum uulgus Cockles uocat: Romani rustici, qui Chamas læues & Tellinas ex mari in forum piscarium adferunt, eos quoque ad mensuram Tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine uocant, sed Gongolam pronunciare malunt. A B

Cibis plurimùm expetuntur. Quamobrem eos inter alimenta recensuerunt Medici. Subalbida carne constant, gustui pergrata, quam Gręcum uulgus crudam etiam edit. C. Plinius medicus Pectunculos ijs dabat, quibus de calore nimio stomachus laboraret: quos tamen inter pisces duræ carnis multis locis recenset. Hoc autem præstantiores censentur, (inquit Vuottonus,) quo maiores sunt, testaq; magis concaua, & colore nigriore: æstate quidem (uere & æstate, Vuottonus) optimi, quo maximè tempore augeri, plenioresq; fieri, pro lunari potestate solent. Mitylenenses cæteris præstant, & magnitudine, & succi probitate. Numerosos fert Pontus: sed exiles, & qui non temere in magnitudinem crescunt. F

Vrinam cient: & ea quæ circa uesicam sunt ulcera uel sordida, iuuant, etiamsi escharam contraxerint. G

Alia species. Sunt ex ijs quidam, quorum conchæ in superiori parte horrent, ijsdemq; quo prædicti canali bus striantur, quos sane congeneres esse puto.

COROLLARIVM.

A Pectines in mari ex eodem genere habentur: Plinius cum proxime de locustis dixisset, quæ crusta fragili muniuntur, non autem genus proximum, sed remotius, quod pisces exangues com plectitur, commune eis esse dicendum est. Pectinum genus striatum, id est pectinatim diui sum, à rugis illis siue imbricaturis nuncupatur, Gillius. Germani conchas biualues omnes ge nerali uocabulo uocant Muscheln/Moscheln: ut pectines, chamæ, &c. pectines uerò priuatim, diui Iacobi conchas, Jacobs muscheln. Angli uerò Muskels peculiariter nominant conchu las illas, quas Bellonius Mytulos: pectinem autem a Scalope/ Scalop. ¶ Magno in errore uersatur Albertus & recentiores, qui pectines pro passeribus (id est planis piscibus illis quos uul gus nostrum platessas nuncupat) accipiunt. ¶ Pectinum generis quidam arbitrantur eas esse,
C quas uulgò appellant Conchas S. Iacobi, sed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur, Gillius.

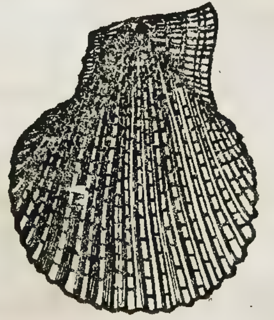

Pectunculi, ut ipsum nomẽ loquitur, exigui pectines sunt: quod bifariam intelligi potest, ut & pectines maiores antequam excreue rint, sic appellentur: & species peculiaris semper parua, qualẽ Ron deletius depinxit, una tantum parte auritã: cui hanc quoq; iconem (siue eiusdem, siue cognatæ speciei: quã unde sim nactus non satis memini) quadrare opinor. Plinius eumq; imitatus Gaza, pectines et pectunculos aliquãdo prosmiscuè nominant: (Trallianus quoq; κτένια, diminutiuo nomine appellans, ipsos simpliciter ctenas, id est pectines intelligere uidetur.) Ab eodem tamen Plinio pectunculi quandoq; ꝓ tellinis uidentur accipi. Pectunculos nominat etiã Columella 8.17. item Nonius inter ea quibus similitudo nomen fecit. ¶ Affinem ostreis pecti nes siue pectunculi, quos hodie conchulas dicimus, naturam atq; saporem habent. Sunt striatæ, & subrubra carne: & in Tarentino sinu laudatissimæ & grandiores, quæ auriti pectines Latinè appellantur, Iouius. Pectunculus siue pecten minor ab Anglis dicitur Cocle. Germanicè no minemus licet, Kleine Jacobsmuscheln: oder Sant Michels Muscheln.

Pectines diuersi. Audio & pectinum genus quoddam aculeatum Anglos appellare a Fryll: & similiter è can crorum genere maiam, testa aculeata. ¶ Pharmacopœorum uulgus pro concha Venerea pecti nes usurpat, Rondeletius. Author quidem Pandectarum, Venerias interpretatur cochleas quę afferuntur à S. Iacobo. uerùm hæ porcellanæ sunt, non pectines, de quibus inter cæteras conchas tractatum est suprà Elemento C. Pectines quidam magni sunt, quibus altera ualuularum latior uelut tegmen superposita est, Aristot. historiæ 4.4. Iuba tradit Arabicis margaritis concham si milem esse pectini insecto, (id est, non secto, non cælato. οὐ διέγλυπται γάρ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει,) Pli nius. uide suprà in Corollario de Margarita A. ubi de Concha echinata dixi, pag. 622. ¶ Citharũ à Rondeletio dictum piscem Romæ pectinem uocant, uulgò pectenorzo. ¶ Purgatur uesica pe ctinum cibo. ex his mares alij donacas, alij aulos uocãt: fœminas, onychas, Plinius lib. 32. cap. 10. sed locus uidetur deprauatus, & uel nò pectinum legendũ, sed solenum: uel Plinium memoria la psum dicemus. ¶ Xenocrates pectines memorat rufos, cãdidos, uarios: item candidos atq; latos.

B Ex Aristotele: Pectines squalente cœlo (*cum anni pluuij sunt, Massarius*) magis trahunt ruffum colorem. Iam in Pyrrhæo Euripo pectines aliquando desiuerunt, non modò propter ferramen tum, quo piscatores abradendo ubertim caperent, uerùm etiam propter siccitates. Pectines bi ualues sunt, & clusiles. Se concludendo tuentur. Testæ eis pectinatim diuisæ sunt. Resera tiles sunt: ab altero enim latere nodo ligantur. Ouum dictum, altera tantummodò parte eis fit. κτεὶς τραχυόστρακος, ῥαβδωτός, Athenæus ex Aristotele. ¶ Conchæ sunt striatæ, testis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, binisq; auriculis angularibus, Massarius. ¶ Pectines ubi ma iores aut præstantiores habeantur, dicetur in F.

C Pecten testati generis & expedis, potissimùm plurimumq; se mouet uolatu, Aristot. Loli go etiam uolitat extra aquã se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo, Plinius. Aqua tilium pectines stridere cum uolant, traduntur, Idem. Quoniam sua cuiq; potest esse sententia ego non existimo pectines uolare posse per aëra. cum enim callo illo interiori ambæ testæ adeò connexæ sint, ut difficilè diuelli queant, non possunt ita libere aperiri, ut uolare ualeant. quamob rem uolare hoc in loco pro salire celeriter in modum uolatus, & discurrere de loco ad locum po tiùs interpretarer. pectines enim tanta uelocitate dehiscunt, ut ex uehementi repercusione sali ant & superiactent, ut quasi uolare uideantur, Massarius. ¶ Pectines aliquandiu in arena (aliàs, in secessu) latent, ut & purpuræ, Aristot. Conduntur in magnis frigoribus, ac magnis æstibus, Plinius. ¶ Sponte naturæ in harenosis proueniunt, Idem. Vere pectines, limaces, hirudines eodem tempore euanescunt, Idem. ¶ Nocet eis siccitas, & ut deficiant in causa est, Aristot.

D Vrtica noctu pectines & echinos perquirit, Plinius. Vrticæ quoddam genus pectines, in quos offenderit, corrodit, Aristot.

Ferramento

Ferramento quodam piscatores abradendo pectines capiunt, Aristot. Limosa regio idonea est educandis cochylijs, & ostreis, purpurarumque tum concharum pectunculis, Columella de piscinis loquens. ¶ Pectinum maiorum usus est alicubi in templis ad salem continendum qui consecratur. Concha salis puri, Horatius. B

Mures sunt Aeni, aspera ostrea plurima Abydi, Mus Mitylenæ est pecten curadrum quæ apud Vmbraciæ finis: Versus Ennij corrupti, quos citat Apuleius Apologia 1. Ii aliqua ex parte restaurari possunt ex Archestrati apud Athenæum uersibus, unde etiam translati sunt: Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος. Τὰς ἄρκτους Πάριον: τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη: Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει, καὶ * ἄπλατα μετ' αὐτῶν. Pectunculus Chius inter cibos electiles numeratur à Gellio. Methymnæos pectines olim celebres fuisse, authores sunt, Philyllius, Pollux, & Clemens in Pædagogo. ¶ Galenus in libro de boni & uitiosi succi cibarijs, pectines crassi admodum succi esse scribit: & succum eorum aluũ ducere, non secus ac lactis serum. Stomacho apti sunt duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, &c. Celsus. Pectines chamis aluntuberiùs, sed succi peioris sunt, & excretioni minùs faciles, Hicesius. Myes (Mituli) Ephesij, eisque similes, succi bonitate ut pectines superant, ita cedunt chamis. Archigenes apud Galenum de compos. sec. locos, pectines connumerat ijs, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Aluum simul & urinam cient, Atheneus. Qui candidi sunt atque lati, dulciores habentur: sed candidi, duri: rufi, uirosi: uarij, mediocres sunt, Xenocrates. Diphilo tamen candidi, molliores sunt. Concoctionem pectunculi faciliùs admittunt quàm ostreæ. Sapore sunt dulciore: at nimiam illam dulcedinem per cocturam exuunt. Aluum magis mouent iurulenti assis: & quò magis assentur, eò minùs succi congeniti erit reliquum, minusque aluum tentabunt: si in suis testis assentur, magis nutrient, Vuotonus. ¶ In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi: & ex testaceis pectines, ostrea, &c. Trallianus. In cardialgia cibi conueniunt, qui non facilè mutentur aut corrumpantur, quique mordacitati & acrimoniæ molestorum humorum resistere queant, ut sunt astaci, pectunculi, &c. Idem. Et alibi: In uomica, (empyemate,) si salsus & biliosus humor est, pectines aut buccina, aut astacum, aut locustas dare nõ est alienum. Tympanicis testacea quædam, ut buccina, pectines, raro & modicè solius uoluptatis gratia offerre cõuenit, Idem. Nihil ex eis quod pingue est sumant, ut (sed) isicos, pectines & conchylia, Plinius medicus 5.1. Podagrã pituitosam præcedit ferè plurium ciborum, & uitiosos succos generantium usus, ut isiciorum, pectinum, buccinorũ, &c. Trallianus.

Pectunculi salsi triti cum cedria pilos in palpebris inutiles, euulsos cohibent, Plinius. Pharmacopœorum uulgus pro concha Venerea pectines usurpat, Rondeletius. ¶ Contra doryciniũ in cibo iuuant pectines, buccina, &c. Nicander. G

Κτεὶς oxytonum scribitur apud Eustathium & Varinum. in Athenæi codice circunflexũ reperi, quod non probo. hinc datiuus pluralis τοῖς κτεσὶν, apud Aristotelem: κτένεσι uerò poeticũ est. Βελόναις τε, κτένεσί τε, Archippus. Nominatur autem κτεὶς, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας, ut refert Eustathius. hoc est, pecten instrumentum quo capilli pectuntur & extenduntur. E Dictionarijs Varini & Hesychij. Κτεὶς, κτενὸς, τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. κτεὶς δὲ ὁ τῆς θαλάσσης, παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι καὶ ἁπλοῦσθαι. Κτένιον, ᾧ κτένομεν τοὺς φθεῖρας: καὶ τὸ τοῦ ποδός. Κτένας, τοὺς τῶν χειρῶν καρπούς, (metacarpia potiùs,) καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη, μεταφερόντων ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν. λέγουσι δὲ καὶ τὰς νωτιαίας πλευράς. Κτεὶς, τὸ ἐφήβαιον: τὸ μόριον, ἤγουν τὸ αἰδοῖον, καὶ τὸ τῶν τριχῶν κάλλυντρον. Κτένια τῶν κιθαρῶν, οἱ ὑπορέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. nostri hanc in cithara seu testudine Musico instrumento partem, collum eius appellant: **Lautenkragen.** Ἡ δὲ τῶν τριχῶν σαγηνευτῆρα πύξινον κτένα, Suidas ex epigrammate innominati. Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, Eustathius. Quatuor anteriores dentes, qui in meditullio cõstituti habentur, Græci diuersis nominibus appellant, toméas, dichastêras, ctenas, gelasinos: uocabulo primo ab insectione ducto, altero ab diuisione, tertiò quòd concidant, &c. Cælius. Κτεὶς Græcis, pectẽ Latinis, textorium instrumentum est, dictum (ut quidam scribit) quòd fila in telis figat. (nostri folium appellant, **ein blatt/oder kam̃,**) Arguto coniux percurrit pectine telas, Vergilius 1. Georg. Γυντίκτενα (lego Γυντάκτενοι, χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ὤαν πορφύραν ἔχοντες, ὧν τε κτένεσιν ἐνυφασμένοι, Pollux. Textoris pectine percussæ lacernæ, Iuuenalis Sat. 9. Vnci pectinis moderator, Claudianus 2. in Eutropium. ¶ Pecten, quo explicamus capillos, Plautus Captiuis: Sed utrùm strictim ne attonsurum dicam esse, an per pectinem, nescio. De pectine est epigramma apud Martialem libro 14. Deducit crines pectine Cytoriaco. Est etiam pecten instrumẽtum quo pannus è lanis nuper contextus raditur: nostri à carduo denominant **ein Karten/oder Kartetschen.** Item quo linũ & cãnabis depectitur & purgaĩ, de quo plura attuli in Echini Philologia. ¶ Pecten, cratis dentatæ genus, (nostri uocãt **ein Egten:**) stylis ferreis ad colendũ terrã, et aliquando metendã segetẽ. Columella lib. 2. Sunt aũt metẽdi genera cõplura. multi falcibus uerriculatis, atque ijs uel rostratis, uel denticulatis, mediũ culmũ secant: multi mergis, alij pectinib. spicã ipsam legũt: idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum est. Ouidius 1. de Remed. Temporibus certis desectas alligat herbas, Et tonsam raro pectine uerrit humum. Nostri hoc instrumentum uocant **ein Rächen:** quo uerritur & raditur humus, (unde & rastrum dicitur,) & gramen resectum colligitur.

eodem rustici ad glebas confringendas utuntur. grammatici dictum aiunt quòd terram radat, & fodiendo conculcet, &c. ¶ Pecten, pubes, hoc est locus ubi pili apud uerenda nascuntur. Græcis quoque κτεὶς, (ut suprà indicaui ex Varino & Eustathio:) nostris der Sturmbühel. Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro, Iuuenalis Sat. 6. ¶ Pecten, musicum instrumentum quo citharam pulsamus. Iam pectine pulsat eburno, Vergilius 6. Aeneid. Crispus pecten, Iuuenalis Sat. 6. Græci plectrum (πλῆκτρον) dicunt. ¶ Pectines à Plinio dicuntur in arboribus & earũ materia, per longitudinem rectæ pectinum modo lineæ & interualla, Græci κτηδόνες. in quibus autẽ uariant pectinum illorum lineæ & interualla, adijcere Plinius solet aliquid, quo uarietas illa possit indicari, obliquos, crispos, nodosósue dicens, Author Promptuarij. Nostri in ligno hos ueluti neruos, appellant annos, die Jare. Sunt autem uenæ, seu fibræ, & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις, discriminationes. Vide Marcellum Vergiliũ in Dioscor. lib. 3: ca. 1. & lib. 1. ca. 110. Κτηδόνες, τριόδοντες (hîc distinxerim) ἰχθύες, καὶ θηλεῖαι: καὶ ἐπ' εὐθείας τῶν ξύλων ἐκφύσεις, Suidas & Varinus. Κτήδων, (paroxytonum: meliùs oxytonum,) τριόδους, Hesychius. Quòd si κτηδόνες etiam pisces aliqui dicuntur, non alios fortè quàm κτένας (id est pectines) esse conijcimus: etsi hi testati sint, nec propriè pisces. Abies ima cum circuncisa quadrifluuijs disparatur, Vitruuius Architect. 2, 8. Philander interpretatur, quadripartito uenarum cursu, ut loquitur Plinius. qui & fluuiatam ob id abietem uocat. (*Nostri quoque uulgò pectines & uenas in ligno, præsertim crispas, & camelotæ, ut uulgò uocant, uestis ductus imitantes, aquas nominant.*) Theophrastus libro de plantarũ historia quinto, tradit arborum τετραζόους, hoc est quadripartitas dici, quibus in utranque partem medullæ, bini uenarum cursus naturæ contrariæ, pertendunt: διζόους, id est bipartitas, cursum uenarũ unum tantùm in utranque partem medullæ gerere, eosdemque inuicem contrarios habere: μονοζόους si ue simplices appellari, quæ unum duntaxat uenarum habent cursum. Theodorus Gaza (si credimus Hermolao) uertit quadriuiuas, biniuiuas, & uniuiuas: quòd τετραζώους, διζώους, & μονοζώους legisset: manifesto errore. Plinius significantiùs transfert, quæ habeant quadripartitos uenarum cursus, bifidos, aut omnino simplices. Hæc Philander. ¶ Apud Galenum libri de fascijs caput 110. inscribit Pecten seu uinculũ suspendens ad colem. ¶ Est Pecten Veneris herba apud Pliniũ à similitudine pectinum dicta, nota hodieque elegantioribus medicis. ¶ Ctenites lapis à Ge. Agricola memoratur. Germanicè Kampstein interpretatur. Kamp enim pectinem instrumentum capillis pectendis aptum significat. Striatus est (inquit) omninoque pectinis effigiem repræsentat. color illi plerunque cinereus, &c. Mihi non tam quòd pectinem instrumentum, quàm quòd eiusdem nominis testatum in mari animal præ se ferat ctenites lapis dicendus uidetur: sicut & alij complures: ut conchites, strombites, myites, &c. Veteres tamen eius meminisse non puto. Nuper lapideos aliquot pectines, naturæ lusus, marinis simillimos, medicus & philosophus insignis Dominicus Montisaurus Veronensis ad me misit: quos ego Ctenitas lapides appellârim. ¶ Pectinum genus (de animali loquitur) pectinatim diuisum est, Gillius. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim (*ut serræ dentes solent esse*) spissatos, Plinius lib. 32. Pectinatum tectum dicitur, à similitudine pectinis, in duas partes deuexum, ut testudinatum in quatuor, Festus. Philander tecta pectinata, à Vitruuio displuuiata dici conijcit: quæ fiant trabium iunctis capitibus mutuo innexu, paribusque contra se ponderibus, pedibus imis diuaricatis.

Pectines in ligno.

DE PEDICVLO MARINO,

RONDELETIVS.

A EST inter insecta pediculus marinus, qui cum pulice conspirat ad infestandos pisces, & tenui crusta integitur. A Græcis uocatur φθεὶρ θαλάττιος, qui duplex est apud Aristotelem: unus, (*piscium hic, non insectorum generis est. exprimit enim Aristoteles piscem esse, uocari autem pediculum*) qui in mari, quod est à Cyrena ad Aegyptum circa delphinum est: qui omnium pinguissimus fit pabuli copia, quæ delphini opera suppeditatur. Al-

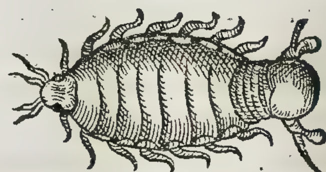

Lib. 5. de hist. anim. cap. 31.

B ter pediculus est, quem hîc depinximus, maioris fabæ magnitudine & latitudine, scarabeo terrestri similis. Corpus ex aliquot tabellis, ueluti locustæ, uel squillæ cauda constat. ante os duo cornua breuia habet. utrinque pedes multos, incuruos, in acutum desinentes.

C Piscibus ita hæret, ut eripi non possit. Sugit ut hirudo, nec priùs abscedit, quàm tabidum & exuccum piscem reddiderit. Reperitur ceruici mugilum, luporum, & saxatiliũ piscium affixus.

A Hunc pediculum marinum esse Aristotelica descriptio apertè indicat: Ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ γίνονται μὲν ἐν τοῖς ἰχθύσι φθεῖρες, οὗτοι δ' οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰχθύων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰλύος. εἰσὶ δὲ τὰς ὄψεις ὅμοιοι τοῖς ὄνοις τοῖς πολύποσι, πλὴν τὴν οὐρὰν ἔχουσι πλατεῖαν. In mari sunt (*nascuntur*) piscium pediculi, non ex piscibus ipsis, (*ut in terrestribus animalibus, quorum pediculi ex ipsis enascuntur,*) sed ex limo generati: sunt autem aspectu asellis multipedibus similes, nisi quòd caudam latam habeant. Qui igitur ὄνος, qui Latinè multipedæ dicuntur, quæ sub aquario uase stabulantur, cognouerit, facilè ex earum specie pediculum marinum agnoscet. Vnde perspicuum fit turpiter hallucinatum fuisse autorem libri de aquatilibus, qui

Verum pediculum mar. se exhibere.

Contra Bellonium.

qui pediculum marinum aſilum ſiue œſtrum Ariſtotelis appellauerit: quem aſilum Ariſtoteles ſtatim poſt pediculum longè diuerſum deſcribit: τισὶ δὲ τῶν θυννων οἶστρος γίνεται μὲν πρὸς τὰ πτερύγια: ἔστι δὲ ὅμοιος τοῖς σκορπίοις, καὶ τὸ μέγεθος ἡλίκον ἀράχνης. Aſilus ſub quorundam thynnorum pinna oritur, ſpecie ſcorpionis, aranei magnitudine. Si aſilus ſcorpioni ſimilis eſt figurâ, ubi nam quæſo in aſilo tuo ea repræſentatur? ubi cauda longa & ſtricta? ubi in eodem aranei magnitudo? Hęc apertè conuincunt te neq; aſilum unquam uidiſſe, neq; traditam ab Ariſtotele eius deſcriptionem diligenter legiſſe. Sed de aſilo aliâs: cuius ueram effigiem in orcyno depinximus ſupra branchiarum pinnam, quia ſub pinna uideri non potuiſſet. (*Orcynum dabimus infrà cum thynno. ſed ſuprà etiam Elemento A. aſili hiſtoriam & iconem reperies.*)

Vocant in mari pediculos, (inquit Plinius lib. 31. cap. 7.) eoſq; tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Et paulò poſt (cap. 8.) Rigor ceruicis mollitur cum marinis qui pediculi uocantur, drachma pota. Ego eorum cinerem ad ulcera capitis manantia ualere ſum expertus. G

IN ſtagnis etiã marinis naſcuntur Pediculi, ita conglomerati ut piſces etiam hamo iam captos abſumant. A marinis neq; figura, neq; uictus ratione, neq; uiribus differunt.

DE EODEM, BELLONIVS: QVI TAMEN ASILVM hanc beſtiolam nominauit. Nos de uero aſilo ſupra in A. elemento.

Aſilus marinus, Oppiano Oeſtrum terreſtri Millepeda longè maximus (*maior,*) utrinq; octonos pedes habet, in ambobus lateribus ſedecim. Octonis quoq; in tergore tabellis loricatur: quæ totidem utrinque pedibus reſpondent. Priorum pedum ungues ad caput, poſteriorum autem uerſus caudã reflectuntur: (*Hoc in Rondeletij pictura non ita apparet:*) ex quo eum & antrorſum & retrorſum ingredi poſſe credibile eſt. Vnguibus piſces quos apprehendit, ſtrictè continet, ſubitóq; eorum ſquamas, nec inde unquam abſcedit, donec eos eroſerit. Erythrinos, Dentales ac Sargos edit, ut in Corcyra Mullum à duobus Aſilis utrinque penè deſquamatum aliquando uiderim, tametſi Mulli plerunque Oeſtros abſumant. B (C)

Oculos habet paruos, nigros, aliquantulum eminentes: atq; in orbem, ut terreſtris millepeda ſe contrahit. B

Prægnans plerunq; reperitur. Verſatur in limoſis portubus, & ſpurcitia refertis. C

COROLLARIVM.

Animal illud marinum, cuius iconem neſcio unde nactus, appoſui, ſi pediculi marini ſpecies nõ eſt, quò referendũ ſit dubito. Rondeletium quidem pediculũ marinum uerum exhibuiſſe, dubiũ mihi non eſt. nã & ante multos annos à Cornelio Sittardo, eandẽ quã Rõdeletius dedit picturã, pediculi marini nomine accepi, cũ uulgari Italis nomine Pedotzo marino. Germanicè interpretor, Waſſerluß/Meerluß. ſed in dulcibus etiã aquis inſecta quædam ſic appellari audio, Waſſerlüß: de quibus nõnihil ſupra inter Inſecta aquatilia I. Elemento diximus. Iis hamo infixis piſces ineſcant piſcatores noſtri. reperiunt anno toto, uêris etiã initio, & ſub glacie. Eiuſdẽ generis fortè & ἕρπυλαι ſunt, à recto ſingulari ἑρπύλη, ſi rectè legitur apud Athenæum Numenij uerſus recitantẽ de piſcium eſcis: Ἠὲ καὶ ἑρπύλας δολιχήποδας, ὁππότε πέτραι ἀμμώδεις κλύζονται ἐπ᾽ ἄκρη κύματος ἀγῇ. Ἔνθεν ὀρύξασθαι, θέμεναί τ᾽ εἰς ἄγγος ἀολλέας. proximè autem dixerat iulos etiam, id eſt lumbricos in litore fodiendos. Ἑρπύλη igitur uel Ἕρπυλλα, litoralis quidã & foſſilis uermis fuerit, multis longiſq; pedibus repens, ineſcandis piſcibus idoneus. non eſt aũt ſcolopendra. eam enim alibi priuatim nominat Numenius. Ariſtoteles genus pediculi marinũ ſimplex unumq; eſſe author eſt: quod ubiq; proueniat, ſed maximè in foraminibus & cauernis. ¶ Adeò nihil nõ gignitur in mari, ut cauponarũ etiã æſtiua animalia, pernici moleſta ſaltu, aut quæ capillus maximè cælat, exiſtãt: & circũglobata eſcæ ſæpe extrahunt, quę cauſa ſomnũ piſciũ in mari noctibus infeſtare exiſtimat: Plinius ex Ariſtot. cuius hæc ſunt uerba quarto de hiſtoria: Piſces enim uel manu facilè caperent dum dormiunt, niſi pediculis, & pulicibus appellatis ſolicitarent. Nunc uerò ſi ſomno dati immorent, noctu ab innumera multitudine illarum beſtiolarũ occupati abſumuntur. Gignũtur hæc in profundo maris tanta fœcunditate, ut etiã eſcam de piſce emollitã, ſi diu in uno manſerit, totam corrodant atq; abſumant: & quidẽ ſæpenumero piſcator eſcã demiſſam glomeratis undiq; his beſtiolis perinde ut pilã recipit, (attollit.) ¶ Chalcis uitio infeſtatur diro, ut pediculi ſub branchijs innati multi, interimant: quod nulli ex cæteris accidit, Ariſtoteles hiſtoriæ 8. Rondeletius beſtiolas quaſuis infeſtas pediculorũ nomine hoc loco intelligit. Infeſtant & alij quoq; piſces pediculis, ut dictum eſt, ſed non innatis. non igitur ſimpliciter pediculi, ſed pediculi innati, peculiare chalcidi malum eſt. Piſcium quibuſdam ipſis innaſcuntur, quo in numero chalcis accipitur, Plinius. A C G H.a.

Pediculi philologiam ad librum de inſectis differo.

SVNT & in piſcium genere paraſiti, ut pedunculus (φθεὶρ) appellatus: qui ex ijs quæ delphinus ceperit, (ſuperfluis nimirum & intercidentibus,) uictitat. itaq; ex eius præda, tanquam ex locupleti menſa refertus pingueſcit. eo nimirũ delphinus tantopere delectat, ut cũ ipſe libenter quę H

cõprehenderit cõmunicet, Aelian. Videť huic pisci nomẽ à distenti corporis plenitudine factũ, nam & in animalibus pediculi nutrimento repleti distenduntur immodicè.

PELAMYS cum thunno est.

PELIAS nominatur à Numenio apud Athenæum, nisi corruptus est uersus. Χάννος τε, πελίας τε, καὶ ὀρυχίλω πίπινον. Πελίας quidem serpens est, πελειὰς uerò columbæ genus.

PELTA. Vide in Coracino.

PEMPHERIDES pisces parui sunt Numenio apud Athenæum. - - - ἄλλοτ᾽ ἐρυθρὸν Κόκκυγ᾽, ἢ ὀλίγας πεμφηρίδας, ἄλλοτε σαῦρον. Cæterum πεμφρηδὼν (ὀλίγη cognominata in Theriacis Nicandro,) inter insecta: & à Theodoro conuertitur teredo.

DE PENICILLO MARINO, RONDELETIVS.

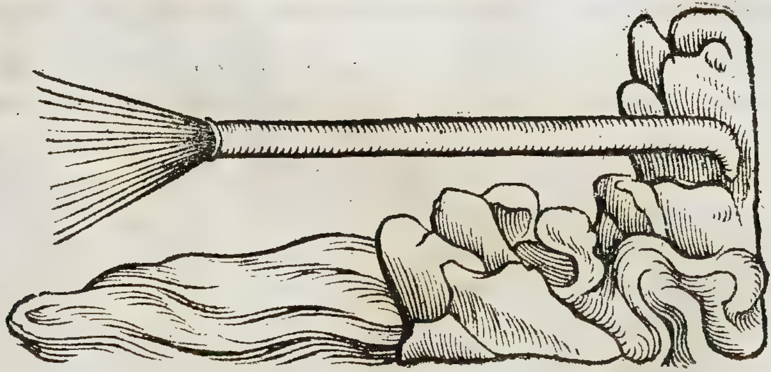

A A SIMILITVDINE penicillorum quibus pictores utuntur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, uel eorum quibus albarium tectorio perietum inferunt, Penicillum marinũ uocamus, id quod hîc exhibemus. figura enim aptissimè quadrat, ut apparet.

B Tubulus est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita ut aquarum undis cedat, & agitetur. In cauo carnosum quiddam continetur, colore uarium: est enim quoddam flauum, alia alio colore perfusa sunt. Quum id carnosum se exerit, frondem expandit, ut in pictura expressi. In saxis circa Lerinum insulam reperitur, Hæc ille. Vocantur & in spongiarum genere quæ mollissimæ sunt, penicilli. Dentalis quoq; tubulus marinus est, ut in purpura dixi: sed prædura & silicea substantia.

DE PENNA MARINA, RONDELETIVS.

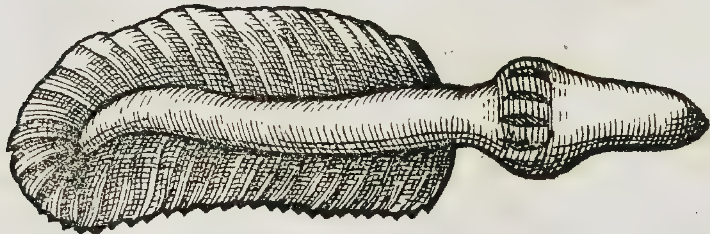

A B APTIVS mihi non uideor zoophytum id nominare quàm Pennam marinam. Est enim pennis magnis ijs, quæ in pileis gestari solent, persimilis. Nostri tamen piscatores formæ extremi alterius similitudine inducti, Mentulam alatam uocant. Est enim ea pars peni sine præputio, id est, glandi similis: altera uerò parte pennam refert. Pars illa crassior quæ glandis specie est, scissuras aliquot habet, quales sunt branchiarum scissuræ in Galeis. Quæ pennam repræsentat, festucis tenuibus constat, quæ alumini scissili similes sunt. ijs substantia alia quædam tenera innititur.

C Noctu maximè splendet, stellæ modo, ob candorem & læuorem, Hæc ille. Est autem inter urticas quoque à Rondeletio exhibitas, species una quæ frondem pennæ fermè instar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde simili ferè, sed parte altera quæ fronde caret, longiore, simplici, nulla cum glande similitudine, Cornelius Sittardus olim ad me misit, his uerbis adscriptis: Pennam marinam Aristoteles inter zoophyta collocat. hanc uidi ipse apud Gysbertum Horstium Romæ. Ego pennæ marinæ nec Aristotelem, nec alium quenquam ueterum meminisse puto, hoc quidem nomine.

PEPRADILAE, & PEPRILI, Πεπραδίλαι, Πεπρίλοι, ab Hesychio & Varino ceu pisces quidam nominantur. Aliâs Petradilæ, uide infrà.

DE PERCA MARINA,

RONDELETIVS.

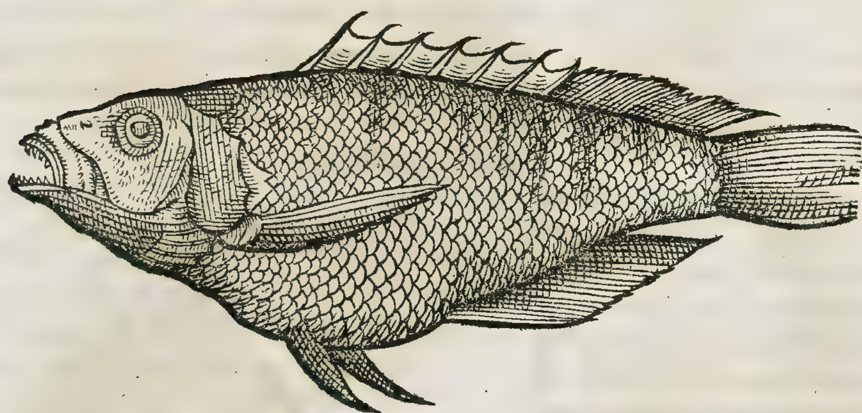

QVI de rebus citra διορισμὸν disputant, eos sæpe labi, errare, & de rebus perperam iudicare necesse est. Quod cùm in alijs artibus, tum maximè in Medicina perniciosum est. Sic enim & uenenum pro medicamento, & noxium alimentum pro salubri proponi ægrotis potest: maximè uerò in alimentorum delectu imperitos falli constat, ut in perca: quam cùm & à Galeno & ueteribus omnibus commendatam esse sciant, ægris omnibus fluuiatili ut uescantur, imperant, nec marinam cognoscentes, nec à fluuiatili discernentes, quæ tamen succo substantiáque plurimùm dissident. fluuiatilis enim, dura est, & glutinosa: marina, tenera & fragilis. Duæ igitur sunt percarum differentiæ; altera marina est, altera fluuiatilis. De marina nunc loquimur. Πέρκη à Græcis dicitur, aliquando πέρκις, à Latinis perca. Græci etiam hodie antiquo nomine utuntur. A nostris perche de mar dicitur. F A

Piscis est marinus, saxatilis, squamosus, rufi coloris, ore mediocri, dentibus acutis. lineas multas in lateribus habet à dorso ad uentrem descendentes, alias rubescentes, alias nigrescentes, siue purpurascentes. Vnde percas αἰόλας uocauit Epicharmus apud Athenæum, id est, uarias. *Libro 7.* Pedali est magnitudine: branchijs, pinnarum numero, caudâ saxatilibus alijs similis. Ventre est prominentiore. Podex in medio ferè est corpore, à quo pinna longa protenditur. Venter ex albo purpurascit uel liuescit. Vt toto reliquo corpore, ita capite est uario. Ventriculo magno cum appendicibus multis, id quod etiam testatur Aristoteles libro 2. de Hist. animal. cap. 17. Intestinis satis latis, in quibus uermes frequenter reperiuntur. Athenæus lib. 7. ex Aristotele, ὧν τὸ ποικίλον ζωικῶν scribit, ἀκανθοστεφῆ εἶν καὶ ποικιλόχροα, φυκίδα: τῶν δὲ γραμμοποικίλων, πλαγίαις τε ταῖς ῥάβδοις κεχρημένων πέρκην. καὶ παροιμία δ' ἐστὶν, ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. Ex quibus perspicuum fit nos percam ueram hîc depinxisse: ubi pro κεχρημένων, legendum est κεχρωσμένων: id est, percam ex ijs esse piscibus, qui lineis uarijs & transuersis colorati & depicti sunt: estque prouerbium, Sequitur melanurum perca: & alibi, πέρκαισι καθηγητὴν μελάνουρον, id est, percarum ducem melanurum appellat Numenius: quod fortasse percæ prudentiæ tribuendum est, quæ cùm melanurum callidum esse præuideat, uixque capi, (ut capite de melanuro dictum est,) eum ut tutior sit, sequitur, quanquã Erasmus de infida societate parœmiam interpretetur. B A H.h.

Percam in ueris saxatilibus numerat Galenus libro tertio de facultat. aliment. quare molli fragilique carne fuerit, optimique succi, sed de marina loquitur. Athenæus tamen gobios similes esse percæ scribit, qui succi bonitate ueris saxatilibus pares non sunt. Ius ex percis aluum mollit. F

Coërcent carcinomata, percarum capita salsarum: efficaciùs, si cineri earum misceatur sal, & cunila capitata, oleoque subigantur, inquit Plinius. G *Lib. 32. cap. 10.*

Optima redditur, si farina conspersa in sartagine frigatur, uel in craticula assatur: nam elixa tota diffluit. F

DE EADEM BELLONIVS.

Perca marina à fluuiatili non solùm corpore, sed etiam pinnis maximè differt. Marina enim continuam ac solam in tergore pinnam habet, cùm tamen fluuiatilis duas in dorso ferat. Simillima est Channæ, sed crassiori corporis compage constat. Nullam (quod sciam) ex Oceano usquam uidi: Massiliæ tamen frequentissima est. Ac, quod ad coloris utriusque Percæ dissidentiam attinet, hoc præcipuè animaduertẽdum est: marinam Percam ex colore ueluti sanguineo nigricare: transuersas habere in lateribus zonas, latas, à dorso productas, & pinnam in tergore continuam. Cæterùm nunquã maior, quàm fluuiatilis, excrescere cõsueuit. Dentes lupi modo paruos habet: B

squamis tegitur asperrimis: brãchias habet utrinq; quaternas, easq; duplices, nouissima excepta.
(C) Viuax est Callionymi modo; linguam non habet manifestam, sed quatuor officula in faucibus a-
(C) spera, quibus uiuorum pisciculorum cibum (gulosa enim est ac carniuora) in stomachum demittit: Oppianus: - - - piscator promptus in æquor Demittit Percas, & Niliacos coracinos.

COROLLARIUM.

Hanc iconem Venetijs olim cum alijs ad me missam, Percæ mar. esse conijcio, cum aliâs, tum propter maculas transuersas, fuscas, punctis nigrioribus notatas, ut pictura præ se fert, interuallis rubicundis: ad latera ex ruffo subflauus color est, &c. sed aculeus ab ano, non uidetur conuenire Percæ.

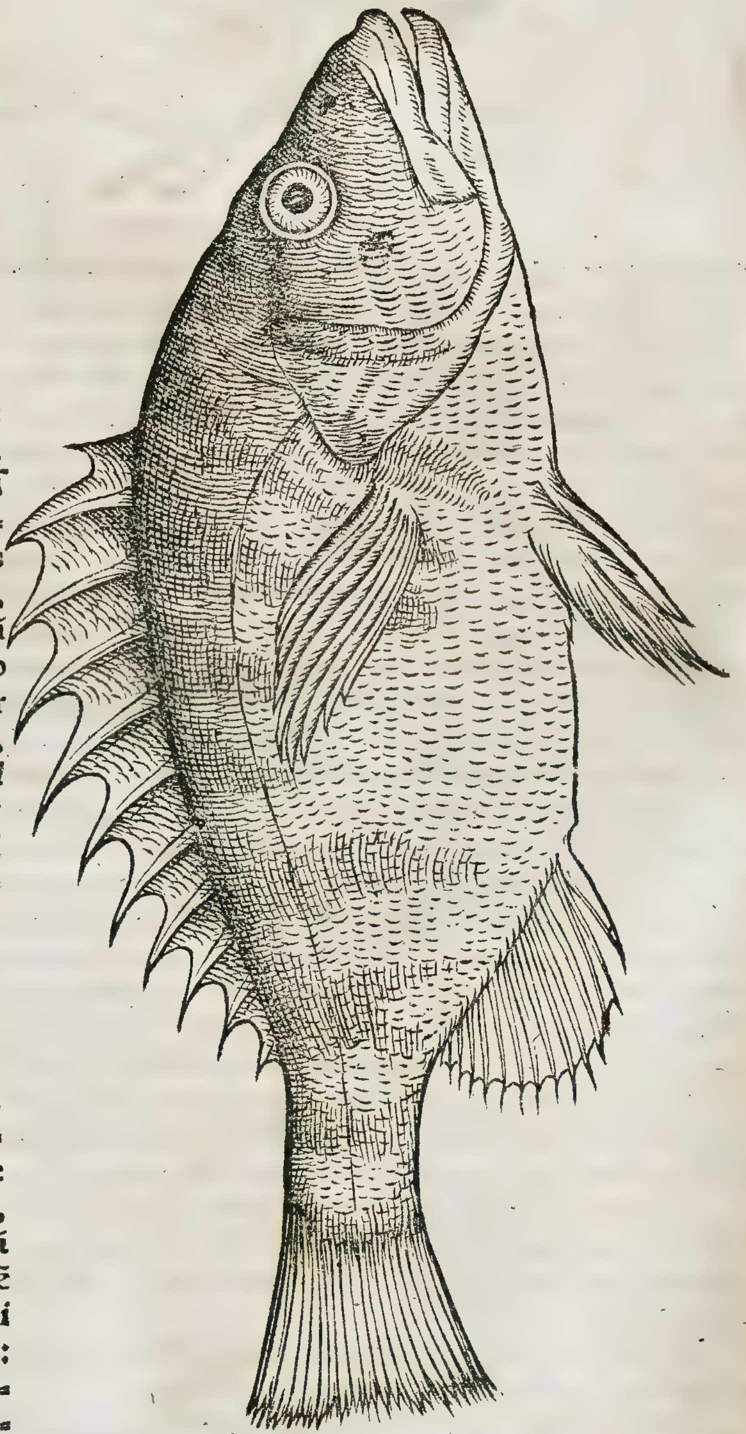

A Percæ pisces amnici siue fluuiatiles ac marini sunt Plinio. Aristoteles quoque marinam fecit & fluuiatil. Percides, idem quod percæ, ut Aëtio uidetur, Hermolaus. Plinius in catalogo piscium libro 32. pro diuersis habuisse uidetur, cum bis numerârit. Ius ἰϋλωμ καὶ πϑρκῶμ apud Aeginetam legimus, ubi Dioscorides ἰϋλίδωμ κὴ πϑρκίδωμ habet. Multa sanè pisciũ nomina duplici terminatione proferuntur: quarum altera in *is* oxytonũ exit: ut pluribus ostendi in Loligine maiore. Percæ Latinũ (*immò Græcum à Latinis receptum*) nomen etiã nũc retinẽt, Gillius Gallus, & Massarius Italus. Hispani etiã Percha uocitãt, & Germani Bersich/Barß. Nos ne marina cum fluuiatili confundatur, hanc simpliciter ita nominabimus: illã Meerbarß/Meerbersich. Apud Borussos Germanos Bertschge uocatur marinus piscis, subfuscus, dodrantalis, gratus in cibo, & solidæ carnis: non alius puto quàm perca: etsi Bellonius percam ex Oceano nunquã se uidisse scribat. Albertus percam marinam piscibus qui circa litora maris Germanici, hoc est Oceani capiantur, adnumerat. Perche & Gallicum & Anglicum nomen est, utrisq; puto de fluuiatili simul & marina perca usurpari solitum.

Cęterũ ut Bramę marinę species multas feci, nõ q; reuera generis unius species sint, sed similitudine quadã formæ inter se conuenientes pisces diuersos, Germanis ita interpretari uolui: q̃niã Galli etiam ad Oceanum & Angli, idẽ faciunt: (præsertim ubi aliud & proprium Germanicum nomen non habebã: quod partim inscitiæ meæ, partim inopiæ linguarum adscribendum est: partim etiam naturæ, quòd ferè piscium illorum quos uel omnino, uel noster saltem Oceanus non fert, nomina etiam non extent:) Sic ab aliqua cum perca similitudine alios quoq; diuersos pisces ceu species eius interpretari nobis licebit: ut channam, phycidem, hepatum Bellonij, & eiusdem canadellam, &c.

B Perca, channa & phycis similes sunt, Speusippus. Quaternæ ei branchiæ duplici ordine sunt, nouissima excepta. appendices supernè complures circa uentriculum exeunt, Aristoteles. Percas pelagias Romæ rarò uidemus. Assimilantur hæ mænis. nam subfuruas habent zonas, quibus ipsæ toto corpore squamosæ & argenteæ distinguuntur. in dorso impares eminent aculei, tenui inter se membrana coniuncti. Propterea Athenæus percam ait esse spinis coronatã, & insigni uarietate conspicuã, Iouius: sed quod de perca ille ex Athenæo scribit, falsum est. nõ enim percæ sed phycidi Atheneus id attribuit, τὸ ἀκανθοστεφῆ εἶναι καὶ ποικιλόχροα: uide suprà in Athenæi uerbis à Rõdeletio citatis. est tamẽ perca etiã uaria, & spinis ferè uallatur, sed paulò minùs quàm phycis, us

cis, ut exhibita utriuſq; à Rondeletio icon oſtendit. Perca Ariſtoteli (apud Athenæum) γραμμοποικίλος eſt piſcis, hoc eſt uirgulis & lineis quibuſdam uarius, interprete Vuottono. ſic & channa ποικιλόγραμμος dicitur. In eo quidem loco, ubi Ariſtoteles ait percam eſſe piſcem τῶν γραμμοποικίλων, πλαγίαις τε ταῖς ῥάβδοις κεχρημένων, Rondeletius reponit κεχρωμένων, eodem manente ſenſu. ſed κεχρημένων etiam legere, & interpretari, habentium, (qui frequens eſt huius uerbi uſus,) nihil obſtat. Ἀνθεσίχρως à florido uarioq; colore perca cognominatur Matroni Parodo. Mneſimachus apud Athenæum percam ſcribit eſſe τῶν καρχάρων, hoc eſt è numero piſcium ſerratos dentes habentium: ut torpedinem quoq; & ranam.

C Piſcis eſt ſaxatilis, Diocli apud Athenæum & Plinio. Circa ſaxa muſcoſa & algoſa paſcitur, Oppianus. Perca ſimilis cum ſit phyceni & phycidi, locis paululum differt, κατὰ τόπους ὀλίγον διαλλάττει, Diphilus apud Athenæum. Ouidius in Halieutico percas ſaxatilibus an pelagijs adnumeret dubitari poteſt. Percas pelagias Romæ raro uidemus, Iouius. ſimpliciter autem pelagias pro marinis dixit. Albertus ad litora Oceani Germanici percas reperiri ſcribit: non tamen in quouis litore eas reperiri exiſtimandum eſt, ſed aſpero tantum ſaxis & petroſis promontorijs, ut alios omnes qui propriè ſaxatiles dicuntur. ¶ Hybernis menſibus (piſces pleriq;) iacet in ſpeluncis conditi: maximè hippurus & coracinus, hyeme non capti, præterquam ſtatis diebus paucis, & iiſdem ſemper: item muræna, & orphus, conger, percæ, & ſaxatiles omnes, Plinius.

Sequitur perca melanurum ducem, ut in prouerbio eſt. Vide ſuprà in Melanuro.

D E Percæ hyeme capiuntur, Iouius tanquam ex Plinio, ſed falſò. Plinij uerba recitaui proximè retrò in fine ſegmenti C. Percam cirrha uorat, percis ineſcantur anthiæ, Oppianus libro 3. Halieut. de eſcis piſcium loquens.

F Diocles medicus in libro de ſalubribus, ut Athenæo placet, percam è ſaxatilibus qui molliores habeant carnes, (ut ſunt turdi, merulę, gobij, & phycides) plurimum laudauit, Iouius. Pulchrę ſunt, grataeq; guſtui, & languentibus ſalubres, Idem. Inter ſaxatiles ſcarus excellere ſuauitate creditur. poſt hunc merulæ ac turdi. tertio loco iulides, fucæ, ac percæ. Alimentum autem ex eis non modo ad coquendum facile eſt, ſed etiam ſaluberrimum: ut quod ſanguinem medium conſiſtentia generet, Galenus de aliment. facult. 3.28. Chamæ carne ſunt tenera, ſed duriores quàm perca, Diphilus. Phycen & phycis molliſsimi ſunt piſciculi, minimè uiroſi, ſed facilè corrumpuntur: perca uerò cum eis ſit ſimilis, locis (pro locorum ratione in quibus uictitat) parum aliquid differt, κατὰ τόπους ὀλίγον διαλλάττει, Idem. ¶ Ius in percam deſcribitur Apicio lib. 10. cap. 6.

G E percis priuatim ius fit ad alui ſubductionem, Dioſcorides. Percarum uel mænarum capitis cinis, admixto ſale, & cunila, oleoq;, uuluæ medetur. ſuffitione quoque ſecundas extrahit, Plinius. Et alibi: Verendorum puſtulas diſcutit cinis è capite percæ ſalſæ, melle addito. Peronæ (malim, Percæ) cinis inſperſus, ulcerum putredines omnes ſanat, Kiranides.

Περκίδια, τὰ, forma diminuta Antiphanes dixit.

H.a. Epitheta. Πέρκας αἰόλας, Epicharmus. Πέρκη τ' ἀνθεσίχρως, Matron. Γραμμοποικίλας, Ariſtoteles apud Athenæum.

Perca fortaſsis dicta fuerit à colore quem Græci περκνὸν uocant: de quo nos plura in Capite de accipitribus diuerſis Hiſtoriæ auium.

Thracia regio priùs dicta eſt Perca, Πέρκη, Euſtathius in Dionyſium, & Stephanus. Percote, Stephano Περκώτη, olim Percope, urbs eſt Troadis, uel iuxta Pontum, quę Troianis auxilia miſit, teſte Homero. Περκώτην δ' ἐπὶ τῇ, καὶ Ἀβαρνίδος ἠμαθόεσσαν Ἠϊόνα, Apollonius ut citat Stephanus in Abarno.

f. Ad ſartaginem emi gobium, percam, ſparum, &c. Quidam apud Athenæum. apud quem etiam ex Antiphane nominatur πέρκη χιτὼν, cum alijs cibis lautioribus.

h. Sequitur perca melanurum, prouerbium, copioſè explicatum eſt in Melanuro. ¶ Pro perca ſcorpium, Ἀντὶ πέρκης σκορπίον: adagium accommodandum ubi quis optima captans, peſsima capit. nam perca piſcis eſt uel maximè laudatus: ſcorpius letalis eſt. quanquam eſt & piſcis huius nominis, contempti ſaporis, de quo magis ſentire uidetur adagium. Simili figura dixit Lycophron: ὁ δ' ἀντὶ πίπους σκορπίον λαιμῷ σπάσας. At ſcorpium ille glutiens pipûs uice. eſt enim pipo auis genus, Eraſmus Rot. Meminit Suidas, cuius hæc ſunt uerba: Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, παροιμία ἐπὶ τῶν τὰ χείρω αἱρουμένων ἀντὶ τῶν βελτιόνων.

DE PERCA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A B FLVVIATILIS Perca marinæ nomine ſimilior eſt, quàm corporis figurâ, aut carnis ſubſtantiâ, aut ſucci bonitate.

F Marina molli eſt carne, tenera & friabili, concoctu facili, boni ſucci. fluuiatilis his omnibus ferè dotibus caret. Quare abſurdè faciunt, qui ea quæ de perca marina dicta ſunt à Galeno libro 3. de aliment. facult. ad fluuiatilem accommodant. Sic enim ſcribit: Præſtantiſsimus inter ſaxatiles uoluptatis cauſa Scarus eſſe creditur; poſt hunc Merulæ, Turdi; deinde

Iulides, Phycides & Percæ, &c. At fluuiatilis dura est carne, glutinosa, difficili concoctu, nec cõmendanda, nisi ijs quibus duræ carnis pisces probantur.

Perca fl. à nostro pictore iam priùs adumbrata, non ad eius imitationem facta quam Rondeletius dedit.

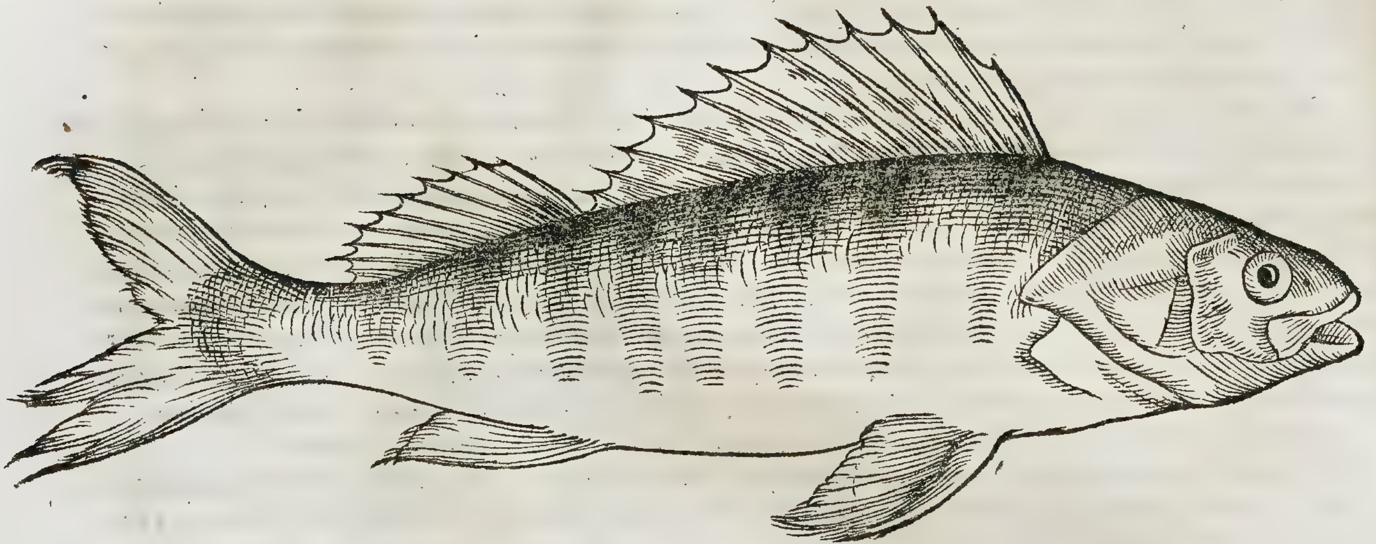

A Perca non nominatur per antiphrasim, quòd alijs minimè parcat, (*siquidem iratus pisces alios pinnis suis uulnerat, Adamus Lonicerus,*) ut quibusdam placet: sed quia Græcè dicatur πέρκη & πέρκις, fortasse à περκάζειν quod uariari significat. Galli Perche uocant.

C Piscis est fluuiatilis & lacustris. In uiuarijs etiam cum Tincis, Lucijs, Cyprinis includitur.

B Corpore est lato & compresso maximè inter fluuiatiles, excepta Brama. Squamis tegitur paruis. Colore est uario: maculas à dorso ad uentrẽ descendentes habet. Pinnæ & cauda rubescunt. Pinnæ duæ in dorso erectæ sunt, quarũ prior maior est: duæ sunt ad brãchias, altiores quàm in reliquis fluuiatilibus: Duæ in uentre, unica est post anum aculeo innixa. Os illi paruũ est sine dentibus. Intus uentriculo est medio: hepate diuiso, à cuius maiore parte uesica pendet, in qua fel est tenue & aqueum. Quia carne est dura, frequentes spinas à natura non accepit.

C Circa litora & frutices parit, ut scriptum reliquit Aristoteles. Reliqui, ait, semel anno edunt oua in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, ut Phoxini & Percæ. Siluri & Percæ continentem emittunt fœtum, ut Ranæ: adeò enim fœtus ipsi continuò sibi cohærent, ut Percæ quidem fœtum quoniam latior est, piscatores in lacu arundine (*ex arundinibus, Vuottonus*) glomerent, authore Aristotele. Inde euenit etiam ut multas paruas simul capiant in lacubus Allobrogum & Auerniæ.

F Ausonius in pretio habitam fuisse testatur, quemadmodum nunc ab ijs qui non nisi duræ & firmæ carnis pisces probant.

Nec te delicias mensarum Perca silebo,
Amnigenos inter pisces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mullis.
Nanque & gustus iners, solidoque in corpore partes
Segmentis coëunt, sed dissociantur aristis.

Duritia quidem carnis Mullo parem esse dixerim: sed friabilis non est, nec glutinosi succi prorsus expers, à quibus commendatur Mullus.

D Amicitiam Percæ cum Lucio esse ferunt, quemadmodum & cum Tinca, (*scilicet eidem Lucio, non etiam Percæ,*) cuius muco adfricat & illinit uulnera sua Lucius.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Percam Latini uocant, Galli & Angli Perche, Hetrusci Persega, Romanum uulgus Cernã.

B Aridis squamis teguntur Percæ fluuiatiles: duas habent in tergore pinnas: marinæ unicam ac continuam. Marmoris (*Mormyri*) in modum transuersas fert in lateribus maculas, à tergore prodeuntes: branchias utrinque quaternas, easque duplices: quod item Aristoteles scripsit. Anterior tergoris pinna duodenis firmatur aristis aculeatis. Ea autem quæ ab ano uersus caudam fertur, aculeo crenato uallatur. Duas in lateribus pinnas habet, utrinque unam, quasi in medio corpore: alias quoque duas sub medio uentre. Dentibus caret, sed habet labia denticulis horridula: caudam bifurcam. Huius piscis hepati non ampliùs quàm unus lobus apparet. Duas in pyloro gerit apophyses. Intestinorum reuolutiones paucas habet, fel coloris uitrei sub hepatis lobo maiore, (*atqui proximè lobum hepatis unicum apparêre dixit.*)

COROLLARIVM.

A DE Perca fluuiatili prædicta quædã proximè in Marina, non est cur repetamus. Itali uulgò Persico (uel Perceco:) nominant, ut circa Larium lacum. Grapaldus miratur nullã in ueteribus scriptoribus

scriptoribus memoriã extare temuli, barbuli, persici, &c. sed frustra. Aristoteles enim, Plinius, et alij percam fluuiatilem nominarunt. Platina Persicinum dixit, quòd Persici pomi saporem referat, ut ipse putat. ego neq; hunc saporem liquidò hunc piscem præ se ferre arbitror: neq; nomen ab eo mutuari: sed potiùs à perca Latino Græcoq; nomine Persicum esse interpolatum: nam & nostri **Bersich** pronunciant. ¶ Percam fluuiatilem, marinæ quadantenus similẽ, modo piscẽ persecũ nominant: ut à perca, perceca, ac deinde persecus sit denominatus: de quo cum optimi saporis sit, Ausonius sic cecinit: Nec te delicias mensarum perca silebo, Amnigenos inter pisces dignande marinis. Ex quibus uerbis extorquebant aliqui percam fluuiatilem esse, quam modo trutam uocamus, argumento quod eam Germani hodie phercham aspiratione interposita in utraq; syllaba pronuncient: sed ij quidem decipiuntur, Massarius.

A Germanis perca fl. **Bersich** uocatur, sic enim Heluetij efferunt, ut & Mosellani: alij aliter, **Bersig/Bersing**, uel **Persick**, ut Encelius scribit: uel **Berse**, ut Ge. Agricola: alij **Barß/Parß/Barsch**: posteriora hæc Saxonibus & finitimis in usu sunt, Frisijs **Baerse**. Apparet autem omnia hæc nomina à Græco Latinoq; Perca esse desumpta. ¶ Nos speciem unam tantùm habemus, cui nomina prædicta propriè conueniunt, & percæ marinæ similior est. Saxones & alij, duas. Maiorem, de qua hîc agimus, quam simpliciter **Parß** appellant: aliqui **Punterparß**, uel **Puntel parß**, id est Percam maculosam: uel **Streifbersing**, quòd maculis uel strijs (id est lineis) notetur (transuersis.) sic autem in Albi nominant. uel **Grobarsch/Grawbersich**, id est percas fusci coloris. Eundem piscem (uel potiùs speciem ei similem) in Oceano nasci audio, longè maiorem. Minorem uocant **Kaulparß**, id est Percam rotundam, & alijs nominibus. nos de ea diximus suprà in Cernua fluuiatili, & mox plura addemus. ¶ Percæ nomina apud nostros pro ætate etiam uaria sunt: Nam fœtus adhuc nouus & tener **Hürling** uocatur, id est hornus: paulò maior, sed intra primum adhuc annum, **Trãnle**. Secundo anno, **Egle**. Tertio, **Stichling**. Postremo **Reeling/Bersich**, & (quod inusitatius est) **Banserle**. Circa lacum uerò Acronium, præsertim Lindauiæ, pusillam percam similiter nominant **Hürling**: maiorem **Kretzer**, (Constantiæ **Stichling**:) tertio **Schoubfisch**, quæ iam triente aut quincunce (quartadecima parte numi quem bazium Germani nominant) uenditur. postea **Egle**, uel **Renckernegle**, quæ iam ferè obolo, aut quadrãtibus quatuor (quarta bazij parte) uænit: & ita excrescit, ut maxima ferè sex obolis (aut sesquibazio) uendatur. Græcè quidem minimas percidia dixerim: maiores, percidas: maximas, percas. Vocabulum **Stichling** à pinnis aculeatis, percæ attributum, (sicut etiam **Kretzer**, eâdem causa) alibi pisciculis paruis tantùm, quos aculeatos Rondeletius nominat, tribuitur. Quanquam autem percæ quæ in dulcibus aquis degunt, non fluuios tantùm, sed lacus etiã & stagna incolunt, eas tamen omnes fluuiatilium nomine complecti uisum est. In nostro quidem lacu, quæ in profundo capiuntur, ab eo ipso **Triechteregle** nominantur, & colore sunt albiores: quæ uerò propiùs ripã, colore magis fusco, à ripa **Landegle**, ab arundinetis **Rooregle**, ab herbis & algis **Krãbegle** uocantur. ¶ Percæ Polonicum nomen est Okun, Bohemicum Okaun. quanquam aliud etiam ab homine Bohemo accepi, Gezdick.

Persicinum piscem præcipuum Verbanus lacus & Padus fluuius producunt, Platina. In omnibus ferè lacubus & fluuijs apud nos capitur: circa Argentinam in Rheno, Ilna, Brusca, fossis B
etiam & stagnis quibusdam. Capitur & in lacu Suerinensi uersus Oceanum Septentrionalem Germaniæ: ubi cum maxima est ulnam (*cubitum*) æquat, ut audio. In Acronio lacu quę maxima est, sex ferè obolis argenteis uænit. In Danubio eas capi testatur Aelianus. Mas pinnas habet rubras, fœmina minimè. cute uestitur aspera & dura, quæ desquamari nequeat, Adamus Lonicerus. Paruus est piscis, & uario colore distinctus, Platina. Squamis & pinnulis acutis & asperrimis armatur, Innominatus. Lapillos in cerebro habet. In perca pisce paruo, hunc corauum uocant cum caput magnum habeat, duo lapides inueniuntur candidi, oblongi, plani, altera parte quasi dentati, quos lithiasi conferre creditum est. alligatur enim infra dolorem maximus, & intra horam lapidem in uesicam trahere solet, Cardanus libro 7. de Subtilitate. Sed lapis quem Coruinam uocant aliqui, è pisce Coruo, ut uulgus nominat, non è perca est, neq; marina neq; fluuiatili. Vide suprà in Corollario de Coracino C. ¶ Fama est Larij lacus Percecos fuisse aduectitios & inquilinos, tralatis scilicet seminibus è lacu Eupyli, qui Lambrum emittit amnem, ut meminit Benedictus Iouius frater in Larianis lusibus: Eupylis exigua sum Percecus ortus in unda, Méque peregrinum Larius inde tulit. Sed Eupylis multò minores quàm Larius Percecos producit: quoniam magna ex parte, uel influentium aquarum defectu, uel occultiore aliquo hiatu terræ haustus, multis ante annis exaruit, abijtq; in tres minores lacus, aquis in depressiora loca subsidentibus: qui à Licino foro uetere oppido, quod & ipsum interijt, plebis Licini lacus hodie nuncupantur. In Lario percæ ad pedalem crescunt magnitudinem, croceas pinnas habent, Iouius.

Deuorant percæ cum alios pisces, tum sui generis sobolem. Cursu (*Natatione*) uelocissimæ C
sunt, Obscurus. ¶ Parit perca in fluuiorum & lacuum paludibus, id est quæ prope fluuios aut lacus stagnant (πηλιμνάδας uocant) in arundinetis. In lacu nostro percæ pariunt uerno tempore, in profundo, præsertim Martio & Aprili mensibus. ¶ Vix aliunde quàm iecinoris uitio labo-

rant: nec ulla reperitur perca, cuius iecur non sit grandine affectum, Greg. Mangoldus.

D Pinnulis acutis & asperrimis armatur: quibus etiam se defendit cõtra pisces maiores, ne prędantes eam inuadant, præ cæteris piscibus fluuialibus & stagnensibus, Innominatus. Videns sibi Lucium imminere, horret pinnis, & sic euadit, Alexander quidam obscurus. si tamen caudâ apprehendatur à Lucio, deuoratur. Percæ naturalem cum Lucio ferunt amicitiam esse. Lucium enim læsum ab alio pisce difficulter sanari: proinde quærere percam (*immò tincam:*) quæ uidens eum, læsum tangit, lenitq; uulnus eius, & sic sanatur, Adamus Lonicerus. ¶ Percas paruas ab anguillis & trutis uorari audio. ¶ Piscatores in lacu Lemano obseruarunt percas hyeme emittere per os uesiculam quandam rubram ex ore pendentem, quæ uel inuitas supernatare cogit. coniectant autem id ab eis fieri prę iracundia, quòd in retia inciderint. hoc enim tum maximè patiuntur cum retia trahunt piscatores: sed mirum hyeme tantùm id illis accidere.

E Istri confluente per hyemem glacie astricta, piscatores alicubi ea perfracta ueluti puteum excauant: ubi ut in stricta scrobe cũ permulti alij pisces facile capiuntor, tum plurimi Cyprini, Percæ, &c. Aelianus. ¶ In Acronio lacu percarum sobolem ante sancti Huldrici diem capi lex uetat. ¶ In nostro quoq; lacu, nec semper, nec nisi certa magnitudinis mensura hos pisces capi cõceditur. Leges enim piscatoriæ, sic habent: Perculæ uel percæ ne capiantor ab exitu Maij usque ad diui Martini diem: exceptis decem diebus, qui diuæ Margaretæ diem proximè pręcedunt. his enim perculas (die Hürling) piscari liberum est. Cæterùm à die d. Margaretæ usq; ad d. Martini diem, retibus, non nisi ad eam tabellam mensuræ, quam magistratus dedit, cõfectis, uti licet. Retia ampla nominant, (Wytgarn, à laxitate macularum, quæ à duobus uiris trahuntur, ministro in nauicula sequente,) quibus à fine Maij, usq; ad d. Martini diem uti, ad percarum & luciorum piscationem, permittitur. A medio Aprilis usque ad finem Maij, qui percas secundi anni, uel nondum plenè adultas (Egle) ceperit, mulctator: at qui adultas, eo tempore fortuitò ceperit eo genere retis quod sublime uocant, (in einer hohen tracht,) à mulcta immunis esto: sed percas captas, statim lacui reddito. Retia quibus percas minores à d. Martini die usq; ad Decembrem capiunt, uulgò Landtgarn appellant: & alia minora (uiros tamen duos ipsa quoq; requirunt) Troglen. Percarum diem (Den Egletag) uulgò nominant nostri nonum mensis Nouembris. tunc primum enim percæ minores in magna copia uendi incipiunt. ¶ Percis extinctis hamo infixis anguillas piscantur: nec alia quàm uel hac uel ex lumbricis terræ esca, apud nos eas capere licet.

F Perca in cibo apud Germanos quauis anni parte laudatꝰ, præterquàm Martio & Aprili mensibus, quibus parit. Apud nos mediocres (Egle) Augusto laudantur, adultæ (Reeling) Maio. Persicinum piscem præcipuum Verbanus lacus & Padus fluuius producunt: quem ideo hanc denominationem accepisse putant, quòd persici saporem habeat. Suauis quidem hic piscis habetur, & minùs insalubris, Platina. Percas minores sui generis (de quibus mox dicemus,) maioribus, quibus de nunc loquimur, meliores & salubriores esse Germani iudicant. Nanq; & gustus iners, &c. Ausonius, cuius uersus Rõdeletius recitat. sed si gustus huic pisci iners est, cur tantopere laudatur ab Ausonio? ego quoniam & re ipsa piscem sapidum esse iudico, & ne Ausonius sibi ipsi contradicat, legerim: Nam neq; gustus iners, &c. Sic enim causam reddiderit cur sit laudandus, duplici nomine, nempe & sapore pulparum & soliditate. Percæ hodie in Gallia (inquit Iouius) summam obtinent dignitatem alendis febricitantibus. In Italia autem laudatissimi sunt è Lario lacu. In eo quidem ad pedalem crescunt magnitudinem: &, maturescentibus præsertim uuis, ab ipso pingui & præteneris interaneis magnopere commendãtur. Medici ferè omnes Galliæ Cisalpinæ percas ægris robustioribus apponere non dubitant, præsertim si crudarum uuarum succo, quem agrestam uocant, diligentissimè condiantur, Hæc Iouius. Inter pisces dulcis aquæ, consideratis prædictis conditionibus, Perca & Lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, dummodo sint pingues, Arnoldus in Regimine Salernit. Anguilla prouectior ętate salubrior est minore, secundum aliquos: Lucij uerò & Percæ, contrà, Idem. Rondeletius medicos nostri seculi plerosq; reprehendit, qui fluuiatiles percas ægris exhibeant aut permittãt, tanquam à Galeno laudatas: cum is de marinis senserit, & fluuiatiles à marinis cum aliâs, tum nutrimenti ratione plurimùm differant. Ego Rondeletij sententiam approbo, & percas dulcium aquarum durioris carnis atq; uiscosæ præ marinis esse fateor. hoc tamen distinguendi gratia addiderim: percas nostras, quæ in fluuijs & lacubus maioribus purioribusq; uersantur, longè præferendas esse alijs quæ in minoribus minusq; puris aquis degunt. accedit in fluminibus nostris, etiam uelocior cursus: cuius ratione magis exercẽtur. Itaq; è Rheno, magno citoq; flumine saluberrimæ putantur, prouerbio etiam inde facto: Gsünder dann ein Rheinegle: hoc est, Perca Rhenana sanior, aut salubrior. Medici etiam atq; chirurgi uulgò, ægrotis illis, quibus pisces alios interdicunt, puerperis, uulneratis, percas concedunt. Quæ in Rheno gignitur perca, marinis piscibus succi probitate æqualis est, ut prodidit Xenocrates, Vuottonus. Vbi tamen thymallorum copia esset, aut alterius percarum generis, de quo mox scribemus, aut albularum lacustrium, pro percis marinis alijsq; saxatilibus, illos potiùs quàm communes fluuiatiles percas, ægrotis præsertim, gustare consuluerim. ¶ Quanquam piscis hic salubris existimatur; iecur tamen eius ut plurimùm

plurimum ferè grandinosum, reijci solet, Greg. Mangoldus. ¶ Persicinum maiorem exenteratum, nec exquamatum, ex aqua aceto suffusa coques, coctum ac mundum, ut in Lucio diximus, conuiuis appones. Paruum exenteratum & exquamatum, in oleo aut in craticula cum salimola coques, Platina. ¶ Percarum soboles tenella adhuc & minima, gratissima cibo est, & propter paruitatem plurimæ simul una buccea ingeruntur: sunt qui unà cum pane cocto conditoq; è iure apponant, circa Acronium lacum alicubi. apud nos enim tantillas capi lex uetat. Percas minimas, quas hornas cognominant, coqui peritiores uino calido immersas elixant: maiusculas, frigido. Maiusculæ propter spinas & aculeos pinnarum dorsi, uescentibus molestæ sunt: in minimis propter teneritudinem non curantur. Paruulę etiam butyro frigi solent, frequẽtiùs quàm ulli alij pisces. Circa Verbanum lacum percas modicè apertas, uerubus ligneis transuersas inserunt, & assant: semiassas butyro illinunt. Ibidem omne genus pisciculorum ad Sôlem inueterant, maximè uerò perculas.

Vulnus aculeis pinnarum dorsi percæ inflictum, non facilè sanatur. G

Germanicum nomen Egle nostris usitatum, ab aculeis factum conijcio: quemadmodum & H.a. hirudinis, quam Igle uocamus: quæ os aculei instar infigit ad sugendum. Inter ioculares piscium nomenclaturas percam equitem cognominari inuenio: Ein Bersich ist ein ritter: inde forsan quòd spinas calcarium instar habeat. ¶ Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem percæ, Ge. Agricola. Saxones orientales aliquando coluerunt Saturnum, dextra tenentem urceum rosis refertũ, sinistra rotã: nudis uerò insistentẽ pedibus Percæ (eine Parsen) quo significare uoluerunt, ut in ipsorum Chronicis explicatur, Saxonem esse debere in perferendis sustinendisq; periculis stabilem atq; constantem. habet autem ille piscis squamas duras, & tergum ueluti spinis aculeatum, Ge. Fabricius indicabat. Saturnum Saxones effingebant, senem in pisce stantem, qui rotam urnamq; tenebat: quod symbolum erat apud ipsos arcanum, ut in eorum historijs legimus, Gyraldus.

DE PERCAE FLVVIATILIS GENERE MINORE.

DE pisce quem eruditi quidam Percam fluuiatilem minorẽ appellant, multa scripsi Elemẽto C. pagina 216. Cernuæ fluuiatilis nomine, quod ei Bellonius imposuit. Hic plura addam illic uel omissa, uel emendanda. piscem enim ipsum nuper admodum uidi, à Nicolao Speichero, Argentinensi pharmacopœo peritissimo ad me missum. ¶ Germani quidam, ut diximus, hunc piscẽ ab aureo colore Goldfisch denominant: unde Hieronymus Tragus Auratam fluuiatilem nominare uoluit. Is in epistola ad me: Nostra fluuiatilis aurata, inquit, paruus est piscis, non ignobilis, Aurata fl. spithamæ longitudine, (*ego ad spithames, id est dodrantis longitudinem uix aut rarò accedere puto. Argentinæ pleriq; ad quinque aut sex digitos tantùm accedunt.*) Eius pinnæ, caput & branchiæ, aureo quasi colore fulgent. Hunc si aureus color non discerneret, diceres omnino esse percam. Non semper, nec in quouis flumine inuenitur. amat torrẽtia, sicut Varus & Aschia, (*Trutam & Thymallum intelligit.*) ¶ Eruditi quidam apud Germanos & Anglos hunc piscem Melanurum esse putarunt: qui ex Melanuri historia & icone, quas suo loco dedimus, facilè refelluntur. Simon Paulus Suerinensis, in lacu alluente Suerinum non procul Oceano Germanico reperiri scribit præter alios pisces, percas & melanuros. uocat autem proculdubio melanuros, genus hoc percarum quibus de agimus. Bellonius hunc piscem Plinij medici Acerinam esse putat, propter nominis cum cernua Acerina. similitudinem. Sed cernuæ nomen uetus non est: & hodie Romæ alibiq; pisces diuersos marinos Cernua. Itali piscatores sic nominant, aliqui etiam percam fluuiatilem, maiorem scilicet. à cuius similitudine forsan Bellonius hunc quoq; piscem, quanquam Italiæ (ni fallor, ut & Galliæ) ignotum, Italico nomine cernuam appellare uoluit, non satis probè, meo quidem iudicio. Cæterùm acerinam apud Plinium medicum, nomen ab Atherina corruptum esse non dubito. Quòd nisi hic sit χοῖρος Strabonis, id est porcus fluuiatilis Nili: quem piscem facit rotundũ, spinis in capite noxijs, (&c. ut pluribus in Cernua fl. scripsi,) antiquum aliud eius nomen ignoro. Spinas quidem in dorso aculeatas, ut porci setas, noster hic pisciculus erigit: quare Lucij eo uorando abstinent, ut porco pisce in Nilo crocodili. à Frisijs Porces, & à nonnullis ficto nomine Latino Porcellio dicitur. conueniunt ei & rotunditas, (à qua etiam Kulparß, id est rotunda perca Germanis quibusdam uocatur,) & spinæ capitis noxiæ. ¶ A Polonis Iæsch appellatur: uel Iazdz. sed illi z. utrunque uirgula superne inducta notant.

Britanniæ proprium esse hunc piscem Cardanus putauit, maximè iuxta Oxonium. eodem B enim Germaniam multis in locis abundare ignorauit. Nuper amicus quidam mihi retulit, nusquam maiorem horum piscium in Germania copiam, quàm Francfordiæ ad Oderam, & Stettini in Pomerania uidisse. Vbi linea quæ piscium latera secat ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam spectantem uideas, Bellonius: cuius uerbis addo, & alterum quoq; paulò inferiùs, utrunq; extremis brãchijs, id est branchiarum margini, quà aperiuntur, adiunctum. neutrum exhibitæ à nobis picturæ exprimunt. sunt enim perexiles: ut in medijs etiam branchijs denticulatæ aliquot spinulæ, crenatim (ut ita dicam) apparentes, si de proximo intuearis: superiùs minores & frequentiores: inferiùs maiores, paucæ & maioribus interuallis. sunt autem illæ digestæ in mar-

gine portionis cuiusdam branchiarum, quæ à parte subiecta deduci & eleuari potest. Est & supra branchias spinea pars obliqua, utrinq; uersus occipitium se colligens tantillis serrata denticulis, ut tactui magis quàm uisui pateant. Item alia pars spinea triangularis superinnata, à branchiarum scissura, statim supra pinnas ibidem, retrorsum spectat, & in breuissimum sed acutum spiculum desinit. Squamæ non quadrangulæ, ut Bellonius scribit, sed rotundę ferè ut in alijs piscibus mihi uidentur. Pinna dorsi una oblonga & continua est, ut rectè Io. Caius in missa nobis pictura repræsentauit, & monuit Bellonius. differt tamen partibus. nam anterior, aculeis constat quatuordecim: quorum primi duo breuiores & propiùs iuncti sunt, medij longiores, longitudine paulatim ad ultimum usq; decrescente: pars posterior, mollior est, fibris, non aculeis, distincta, breuior: & ab anteriore interuallo quodā inchoato discernitur, ut hęc mihi condenti piscis huius sceletos ostendit. Pinnæ omnes lituris nigris distinguuntur: exceptis tribus in parte supina, una post anum, & binis in summo uentre, quæ in exhibitis iconibus pictorum incuria expressæ non sunt, eæ quidem paulò posteriùs quàm è regione initij pinnarum, quæ ad branchias sunt, incipiunt. ¶ In nostris percis minoribus, quibus magna sunt capita, bini reperiuntur lapilli, candidi, oblongi, plani, altera parte quodammodo in denticulos diuisi, Ge. Agricola.

C Bellonius hunc piscem saxatilem facit, non rectè opinor, quanuis in fluuijs puris & arenosis degat. non enim fluuiatilibus, sed marinis tantùm huius differentiæ nomen ueteres attribuunt. ¶ Dum natat, uelut gobius & botta, pinnas mouet uniuersas, Cardanus.

E Argentinæ capiuntur plerunq; circa exitus (sic Germanicè quidam scripsit, ostia intelligo fluuiorum minorum qui in Rhenum exeunt) angustis retibus in angulum aliquem compulsi. Aestate in uiuaria coniecti, pisces cæteros exurere dicuntur: fortè quoniam aculeis suis eis molesti sunt.

F Ante pascha, partu iam absoluto, commendantur. Argentinæ circa Bacchanalia & initio quadragesimæ in precio sunt. cocti & frixi placent. Eberus & Peucerus boni succi esse hos pisces, & percis antecellere scribunt.

G Lapillos è cerebro huius piscis in quibusdam Germaniæ locis, in Pomerania & alibi pharmacopolæ seruare & uendere solent, aduersus calculos renum & quæ in costis alibi'ue sentiuntur dolores pungentes.

PERNA species Pinnæ est. Vide inferiùs cum Pinna.

DE PERSEO PISCE MARIS RVBRI.

In MARI rubro piscis nascitur quem Perseum (περσέα) Arabes nominant. Græci quoque eodem nomine appellant. nam utriq; Iouis filium Perseum uocant, ex cuius uocabulo nomen traxisse piscem hunc prædicant. Is pari magnitudine est cum Anthia maximo. Aspectus similitudo illi etiam est cum Lupo. Naso est leuiter adunco. Cingulis aureis distinguitur, quæ à capite exorientia per transuersum feruntur, & ad uentrem usq; pertinent. Frequentibus & permagnis dentibus munitus est. Ex omnibus piscibus qui in eo mari uersantur robore & audacia maximè excellere dicitur. De piscatione eius & captura alibi dixi, Aelianus de animalibus 3.28. ego nusquam alibi piscis huius mentionem ab eo factam inuenio: neq; plura Volaterranus adfert, qui multa ex Aeliano transtulit: neq; Gillius, aut alius quod sciam. Persus, πέρσος, piscis quidam est in mari rubro, Hesychius & Varinus: sed uidetur uocabulū corruptum pro περσεύς. ¶ Perseus duabus syllabis, & Persæus tribus, nomina sunt uirorum: de quibus scribit Suidas. Persæus Antiochum erudiuit, &c. Aelianus in Varijs 3.17.

PETRADILAE, πετραδεῖλαι, pisces quidam. οἱ μὲν, τῶν ἀκρπνδυματισμὸς. οἱ δὲ, εἶδος ἰχθύων, Hesychius & Varinus: apud quos etiam Pepradilæ & Peprili pisces memorantur, πεπραδῖλαι, πεπρεῖλοι: nec scio utra sit melior lectio, & an ijdem omnes.

PHAGORIVS uel PHAGRVS. Vide Pagrus suprà.

PHALERICA inter Apuas est.

PHAROS pisces uenerantur Aegyptij, præsertim qui Syenen incolunt, Volaterranus. sed legendum Phagros, ex Aeliano de animalibus.

PHILOMELA. Vide in Pelamyde cum Thunno.

PHLOINIS (φλοινός, uocabulum uidetur corruptum) fluuialis caro, additur escæ cuidā ad Mullos & Scaros magnos, à Tarentino descriptæ.

PHITHARVS. Vide Phytharus.

DE PHOCA SEV VITVLO MARINO, BELLONIVS.

A QVEMADMODVM Delphinorum superioribus picturis explicata genera, sues terrestres: sic Phocę, uitulos: atq; hippopotami, equos terrestres proximè imitantur. Adeò nihil esse in terris reperies, quod non idem fœcundissimum mare producere soleat. Igitur

Igitur Phoca (quem Vitulum Latini, nostrates Bouem, quidam Lupum appellant) cetaceum est (C) aquatilis genus, litorale potius quàm pelagium, uiuiparũ, quadrupes, pilosum, tota corporis for- B ma, atq; adeò mugitu uitulum, aut iuuencum referens.

Amphibium est & magna ex parte per sicca litora diuagari, uicinosq; litoribus agros terrestri C um more depascere ac deuastare solitum. Quinetiam uineta ac pomaria, locaq; arboribus consita, suis fructibus uoracissimè spoliat. ac si quando colliculum conscenderit, atq; inde secedere cogatur, iam tum quidem pedes ac caput in uentrem contrahens, ac totum corpus in globum constringens, maximo in mare impetu deuoluitur. non enim tam leuis ac facilis est illi pedum ac tibiarum, quàm terrestrium, motus. Præterea ossibus in cartilaginum formam ac naturam flexilibus præditus est, reliquum totius corporis carneum, eiusq; operimentum durissimum ac solidissimum habet: cuius caussa, potius quàm edulij, à nobis expeti solet. Vnde Augustum Cæsarem E uituli marini pellem aduersus tonitruum, quos pertimescebat, impetus, secum perpetuò circunferre consueuisse referunt. Nobis ad militaria cingula, uillosas chirothecas, ac scorteas tunicas in usum uenit.

Posteriora crura, hoc à prioribus distãt, quòd etsi in totidem digitos atq; articulos diuisa sint, B magis tamen ad piscium caudas, aut uerspertilionum alas, aut anatum uel anserum pedes accedere uidentur. Quamobrem ad ambulandum minùs quàm ad natandum habilior est Phoca. Genitale maribus oblongum est, fœminis ad terrestria accedens, coëuntq; animalium retro mingentium more. Proinde Phoca renes solidissimos habet, & forma bubulis similes: ac nullo (ut etiam Delphinus) felle prædita est.

DE PHOCA SEV VITVLO MARIS MEDITERRANEI, Rondeletius.

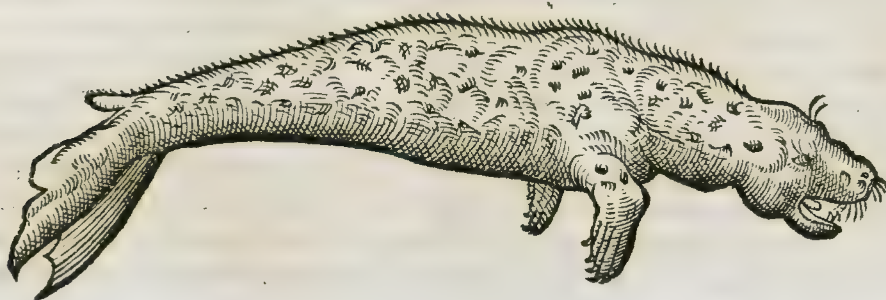

VITVLVS marinus ἀμφίβιον animal est, inquit Aristoteles. nã in mari degit, & aërem haurit spiratq;, & dormit in terra, egressusq; in eam parit in litore terrestrium more. Cùm uerò diutius in mari quàm in terra immoretur, cibumq; ex humore petat, nec diu ab aqua seiunctus possit uiuere, inter aquatiles bestias rectè numerabitur.

φώκη à Græcis dicitur, ducto nomine ex βώκη, ob boatum siue mugitum quem edit. phocam A appellauit Vergilius. à Plinio, Gaza & alijs uitulus marinus uocatur, cuius nominis rationem secutæ sunt gentes multæ. Itali uechio marino uocant, nostri uedel de mar, Galli ueau de mer: Flandri Seehoont, id est, canem marinum, ita & Germani Meerhunt: Massilienses bouem marinũ.

Vitulus marinus corio integitur duro & hirto. in dorso pili sunt nigricantes & cinerei, in qui B busdam maculæ paruæ: in uentre pili albicantes. Vitulo terrestri si aures excipias, ualde similis est. Oris scissura est mediocri. Dentes in eo serrati, acuti, duri, cãdidi, lupinis dentibus simillimi. Maxilla inferior lupinam etiam refert. superior, latior est quàm in lupo: qua, & naribus uitulis terrestribus affinis est. Pilos duros, aliâs albos, aliâs nigros, longiusculos in superciliorum loco, & in superiore labro habet. Lingua lata est & scissa. Oculi splendent, & subinde in mille colores (teste Plinio) ueluti hyænæ oculi transeunt. Aures non habet, sed earum loco meatus angustissimos, & ualde exiguos, in uiuentibus euidentiores, in mortuis ita considunt ut uix reperias. intus foramen est cum ossiculis & tympanum, quæ qualia sint explicauimus cum de piscium auditu diceremus. Caput breue est & paruum pro corporis magnitudine: collum longius, quod pro arbitrio extendit & contrahit. Lato est pectore. omoplatas enim habet quaternis musculis connexas superiore uel posteriore in parte quàm canes terrestriaq; alia animantia, quæ in lateribus eas habent: ob id angusto sunt pectore, uituli uerò latiore ad meliùs natandum. Veluti brachia sine cubito, sine ulna, habent breuissima. quod sequitur carpo nostro respondens ex multis ossibus constat: metacarpium uerò ex quinq; ossibus, quæ pelle tantùm conteguntur. inde tanquam manus indiuisa, præterquam in extremo in quo quatuor linearum distinctiones tantùm spectantur, ungues autem quinque distincti. Quanquam aliter de his scripserit Aristoteles: Vitulus marinus tanquam læsa imperfectaq; quadrupes est, quippe qui continuò à scapulis pedes habeat, Lib. 2. de Hist. anim. cap. 1.

manibus similes modo ursæ. In quinos enim finduntur digitos, (*πενταδάκτυλοι γάρ εἰσιν. an aliud est quinque digitos habere, aliud in eos findi?*) qui singuli ternis articulis flectantur, & unguibus magnis, (non magnis, Gaza) muniantur. Verùm ego diligentissimè uitulum marinum contemplatus, pedes anteriores tales omnino esse quales depinximus cognoui. hodie quoque uitulum exiccatum domi seruo, ex quo oculata fide idem ab omnibus qui uidere uoluerint, comprobatur. *Contra Bellonij figuram.* Ineptissimè uitulum marinum repræsentauit autor ille libri de aquatilibus: non enim ὥσπερ πεπηρωμένον τετράποδον, ut rectè dixit Aristoteles, depinxit: sed ei ea crura siue brachia, cubitum, tribuit, pedes anteriores & posteriores, non uituli, sed castoris, scilicet diuisos, membranis intertextos. Nostri delineationem persequamur. is corpore est oblongo, in caudam paruam desinente, ceruorũ caudis similem, (*quod Aristoteles quoque tradit.*) & in pedes posteriores caudis reliquorum piscium similes, sine digitorum diuisione, sine unguibus, etiam si aliter tradiderit Aristoteles: *Lib.2. de hist. anim. cap.1.* Pedes posteriores quinis discretos digitis habet, & curuatura & unguibus cum primis conuenientes, uerùm forma proximos piscium caudis. At rem aliter habere αὐτοψία conuincit, nec aliam huius opinionis refutationem quærendam censeo quàm sensum ipsum: si enim uitulos marinos siue mediterranei maris, siue Oceani diligenter inspicias, pedes posteriores tales esse comperies quales depinximus. Quod si caudis piscium similes sunt, ut aptissimè comparat Aristoteles, qui fieri potest, ut in quinque diuisos digitos & ungues desinant? Quomodo uera esse potest hæc figuræ cum piscium caudis similitudo? *Interiora.* Intus pulmones habet, cor, uentriculum, hepar, lienem, intestina, quadrupedum terrestrium modo. Fel in hepate non habet autore Aristotele lib. 2. de hist. animal. cap. 2. Plinius uerò eidem fel attribuit. *Lib.11. cap. 32.* Qua uerò in parte situm sit non exprimit, ex uerbis tamen eius colligi potest uitulo marino fel esse in pectore, sic enim scribit. Fel serpentibus portione maximè copiosum, & piscibus. Est autem plerisque toto intestino, sicut accipitri, miluo. Præterea in pectore est & cetis omnibus: Vitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. (*Ad quæ medicamenta fel quidam requirant, dicetur in Corollario G.*) Renes habet uitulis terrestribus, uel delphinis, uel lutris similes, de quibus in superioribus diximus. Meatus qui à uena caua, & à magna arteria oriuntur, non in cauum quod in renum medio est, sed in ipsorum renum totum corpus uidentur absumi. A renibus meatus ureteres tenues admodum ad uesicam pertingunt.

C Ex Aristotele. Leporum & aliorum animalium retro mingentium ritu mingunt & coëũt uituli, (nempe auersi,) & diu ligati in coitu cohærent, ut canes: est enim maribus pudendum magnum, fœminæ uerò rima raiarum modo. Ex semine statim animal concipit intra se & parit. secundas quoque emittit, & lac reddit modo pecudum. Parit singulos, aut geminos, aut complurimum tres, mammis, quas geminas habet, educat fœtum, ritu quadrupedum. Parit ut homo omni tempore, sed maximè cum primis capris. Prolem circa duodecimum diem à partu deducit in mare, subinde assuefaciens. illa decliuis (*præcipitanter, Vuottonus*) fertur, nec ambulat, cum nondum inniti suis pedibus possit.

D Miram matris erga catulos sollicitudinem in ijs educandis, & ad natationem assuefaciendis describit Oppianus. *Lib.1. ἁλιευτικῶν.* Duodecim, inquit, dies mater cum catulis in terra degit, decimotertio die ulnis complexa in mare defert, & immergit, eosque ueluti in alieno & peregrino solo enixa, in patriam & proprias sedes deducit. illi singula à matre deducti perlustrant.

Μίμνει δ' ἤματα πάντα δυώδεκα σὺν τεκέεσσιν
Αὐτοῦ ἐνὶ τραφερῇ· τρισκαιδεκάτῃ δὲ σὺν ἠοῖ
Σκύμνους ἀγκὰς ἔχουσα νεηλέας εἰς ἅλα δύνει
Παισὶν ἀγαλλομένη, πάτρην ἅτε σημαίνουσα.
Ὡς δ' ἡ γυνὴ ξείνης γαίης ἔπι παῖδα τεκοῦσα,
Ἀσπασίως πάτρην τε, καὶ ὃν δόμον εἰσαφίκηται,
Παῖδα δ' ἐν ἀγκοίνῃσι πανημερίην φορέουσα
Δώματα δεικνυμένη, μητρὸς νομὸν ἀμφαγαπάζει
Τὸν πωλὺν ἀκόρεστον· ὁ δ' οὐ φρονέων περὶ πάσα,
Παπταίνει μέγαρόν τε, καὶ ἤθεα πάντα τοκήων·
Ὣς ἄρα καὶ κείνη σφέτερον γόνον εἰναλίη θὴρ
Ἐς πόντον προφέρει, καὶ δείκνυσιν ἔργα θαλάσσης.

Vituli marini cicurantur, & hominem agnoscunt, suntque delphinorum more φιλάνθρωποι. *Lib.4. cap.56.* Eius rei exemplum ex Eudemo narrat Aelianus. Vitulum marinum Eudemus ait, in hominẽ spongias piscari solitum, amore flagrasse: eoque ubi petra antrum sustinens (ὕπαντρος) extra mare progressum cum spongiatore uersatum fuisse. Is, cuius iconem hîc expressimus, circa Lerinum insulam captus, & in insulæ illius xenobio multos dies educatus, nullo metu cum hominibus uersabatur, per terram se trahens, gradus etiam scandens.

C Somniculosum est animal, grauissimoque somno opprimi solitum: inter dormiendum tam altè stertit, ut mugitum edere uideatur, unde uituli nomen. Huius causa est pituitosus humor, qui in aspera arteria est, inspirando & expirando agitatus. Tales sonos dormiendo edunt, qui crasso sunt collo & breui, destillationibus obnoxij: item ij, quibus excidit columella. Dormit uitulus extra aquam ad solem, in arena litoris uel supra saxa, ut liberiùs respiret, maximè noctu, sed etiam interdiu nonnunquam. *Lib.1. ἁλιευτικῶν.* Oppianus:

Φῶκαι δ' ἐννύχιαι μὲν ἀεὶ λείπουσι θάλασσαν·
Πολλάκι δ' ἠμάτιαι· πέτρῃς δ' ἐνὶ, καὶ ψαμάθοισιν
Εὔκηλοι μίμνουσι, καὶ ἔξαλον ὕπνον ἔχουσι.

(B) Carne & pinguitudine multa abundant. Ossa cartilaginea habent. Corio duro & spisso integuntur, sed plicatili, quò fit ut sese contrahere & colligere possint: unde difficilè ictibus lædũtur conglobato corpore, ob carnis & pinguitudinis copiam; uix enim nisi collisis temporibus interficiuntur,

ficiuntur, quæ pauca carne & pinguitudine obducta sunt, quò fit ut nerui, ac proinde cerebrum facilius patiantur. Eâdem ratione feles domestici difficiliùs ictibus necantur. (E)

Pugnant inter se uituli marini, & cum alijs piscibus: sunt enim carniuori, & admodum uoraces. Vidimus aliquoties in uiuaria immissos uitulos magna reliquorum piscium pernicie, ut luciorum, tincarum, cyprinorum. Vidimus id Gandaui, & in stagno Regio ad Fontē Bellæ aquæ. D

Multi sunt in Oceano uituli, aliquando gregatim natant, quos piscatores aliquando sagittis & tridentibus insectantur, uix tamen ferrum in corium densum adigitur. E

Sine magno damno in piscatoria retia non incidunt, quia ut delphini & xiphiæ ui omnia perrumpunt & dilacerant. id quod si senserint piscatores, quàm celerrimè possunt, retia in terrā pertrahunt: tum fuste capiti & temporibus sæpius illiso interficiunt. Oppianus: *Lib. 5. ἁλιευτικῶν.*

Φώκην δ' οὐκ ἄγκιστρα τετεύχαται, οὐδέ τις αἰχμὴ
Ῥινὸς ὑπὲρ μελέων στερεὴ λάχεν, ὄβριμον ἕρκος.
Φώκην ἀσπαλιῆες ἐν ἰχθύσιν οὐκ ἐθέλοντες
Δίκτυον ἐν ῥηγμῖνας. ἐπεὶ φώκην μεμαυῖαν
Δίκτυα ῥηιδίως δὲ βίῃ τ' ὀνύχων θ' ὑπ' ἀκωκαῖς
Ἑλκομένοις, μέγα δ' ἄλγος ἐνὶ φρεσὶν ἀσπαλιήων.
Ἔνθα δὲ καὶ τριόδοντι, καὶ ἰφθίμοις ῥοπάλοισι,
Ἐς κροτάφους, πέφνουσιν. ἐπεὶ φώκῃσιν ὄλεθρος
Τείγλυφος, ἢ κνώδαλοι κείνης δέμας. ἔξοχα γάρ μιν
Ἀλλ' ὅτ' ἐϋπλεκέεσσι λίνοις περικυκλώσωνται
Δὴ τότε τοῖς κρατερός τε πόνος, σπουδή τε καθέλκειν
Οὐκ ἂν ἐρητύσειε, καὶ εἰ μάλα πολλὰ πέρθειν
Ῥήξει τ', ἀΐξει τε, καὶ ἔσσεται ἰχθύσιν ἄλκαρ
Ἀλλ' εἰ μὲν καθέλωσιν ὑποφθάδιον ἐγγύθι γαίης,
Δούρασί τε στιβαροῖσι καταίγδην ἐλόωντες
Ὀξύτατος κεφαλῆφιν ἱκάνεται οὐταμένῃσι.

Vituli carne constant molli, spongiosa & pingui, adeò ut liquatur, si diutiùs manibus tractetur, ob id citò satiat, nauseam parit, malum succum gignit, ferini odoris est. Qua de causa etiam à plebe negligitur ijs in litoribus, in quibus frequenter capiuntur. Maiore est in pretio apud eos, qui procul à mari absunt. F

Corio etiam mortuorum, uentorum mutationes significantur: austrinis enim uentis insurgentibus pili inhorrescunt, & surriguntur: in Boreali constitutione ita desidunt, ut nullos esse affirmes, id quod sæpius obseruaui. Quo fit ut id uerum esse credam, quod Plinius lib. 9. cap. 13. scripsit. Pelles eorum etiam detractas corpori sensum æquorum retinere tradunt, semperq́ æstu maris recedente inhorrescere. Ex ijsdem pellibus zonæ fiunt in multos annos utiles. & tabernacula olim ijs operiebantur, quia fulmine non tangi credantur. Plinius lib. 2. cap. 55. ex ijs quæ fulmine non feriantur. Ex ijs quæ terra gignuntur, lauri fruticem non icit. non unquam altiùs quinq; pedibus descendit in terram. ideo pauidi, altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pellibus beluarum, quas uitulos marinos appellant. quoniam hoc solum animal ex marinis non percutiat. Ob eam causam Seuerus Imperator lecticam suam corio uituli marini tectam uoluit. B *Corio tempestates significari.* *Zonæ.* *Vis contra fulmina.*

Ex eodem (corio) calceari utile esse podagricis articularibusq; morbis quidam autores sunt. Eiusdem cinis contra alopecias prodest. Adeps quoq; uituli marini, (qui in eo copiosus est, ut in delphino, balæna, & alijs per pulmones spirantibus,) magni olim fuit in medicina usus. Igni instillatur (inquit Plinius) naribus intermortuarum uuluæ uitio, & cum coagulo eiusdem in uellere imponitur, eadem articulorum dolores leuat & sanat. Coagulum eiusdem comitialibus, & strangulatis uuluis ualde confert, id accipiendum priusquam in mare ingrediantur. Dioscorides lib. 2. cap. 85. Coagulum uituli marini, castorei uires repræsentat. comitialibus maximè & strangulatis uuluis potu conferre existimatur. Sed an sit uituli marini, hoc experimentum est: aqua inspergitur, qua paulisper cùm alterius animantis, tum præcipuè agni, coagulum maduerit: nam si erit syncerum, statim liquescit in aquam: sin minùs, consimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natare possunt. G *Adeps.* *Coagulum.*

Hîc meminisse oportet illius, quod annotauimus, quū de lepore marino diceremus, scilicet mendosum esse Plinij locum libro 32. cap. 1. Iuba (in ijs uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia) tradit uitulos (*Nostra editio Mytulos habet, non Vitulos, quod probo*) marinos ternas heminas capere. neque enim uitulos marinos, sed lepores legere oportet, cùm de leporibus marinis agat, uelitq; ostendere eos in India (in qua omnia animalia grandiora sunt) maiores nostris esse, ut ex toto contextu liquet. Vituli uerò marini nullo in mari tam parui sunt, quin heminas multò plures tribus capiant. B *Plinij locus.*

DE PHOCA, SEV VITVLO MARIS OCEANI, Rondeletius.

IS quem hîc repræsentamus, etsi paulùm diuerso sit corporis habitu à superiore, nihilominus tamen uitulus est marinus, qui nascitur in Oceano. Corpore crassiore est magisq; in se collecto. Vitulum esse indicant mugitus, unde nomen, lingua bifida, dentes serrati, pedes posteriores piscium caudis similes: cauda parua, integumentum ex corio pilisq;. pedes priores ijdem, qui in superiore: digiti magis sunt diuisi, oculi rotundiores. Idem indicant & partes aliæ interiores & exteriores, mores & actiones. B

Vt tamen ab altero internosceretur uitulum maris Oceani nominaui. A

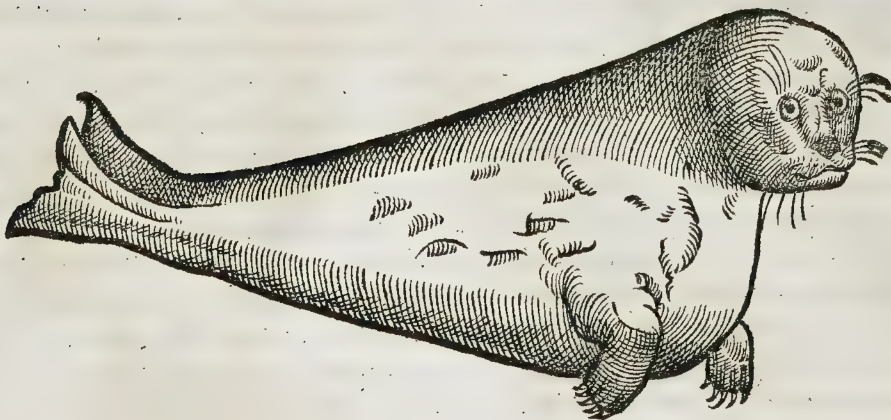

COROLLARIVM.

Ziphij ceti phocam deglutientis imaginem ex tabula Olai magni, posui suprà ab initio pag. 249.

Effigiem hanc Vituli mar. ex Oceano ab amico olim accepi.

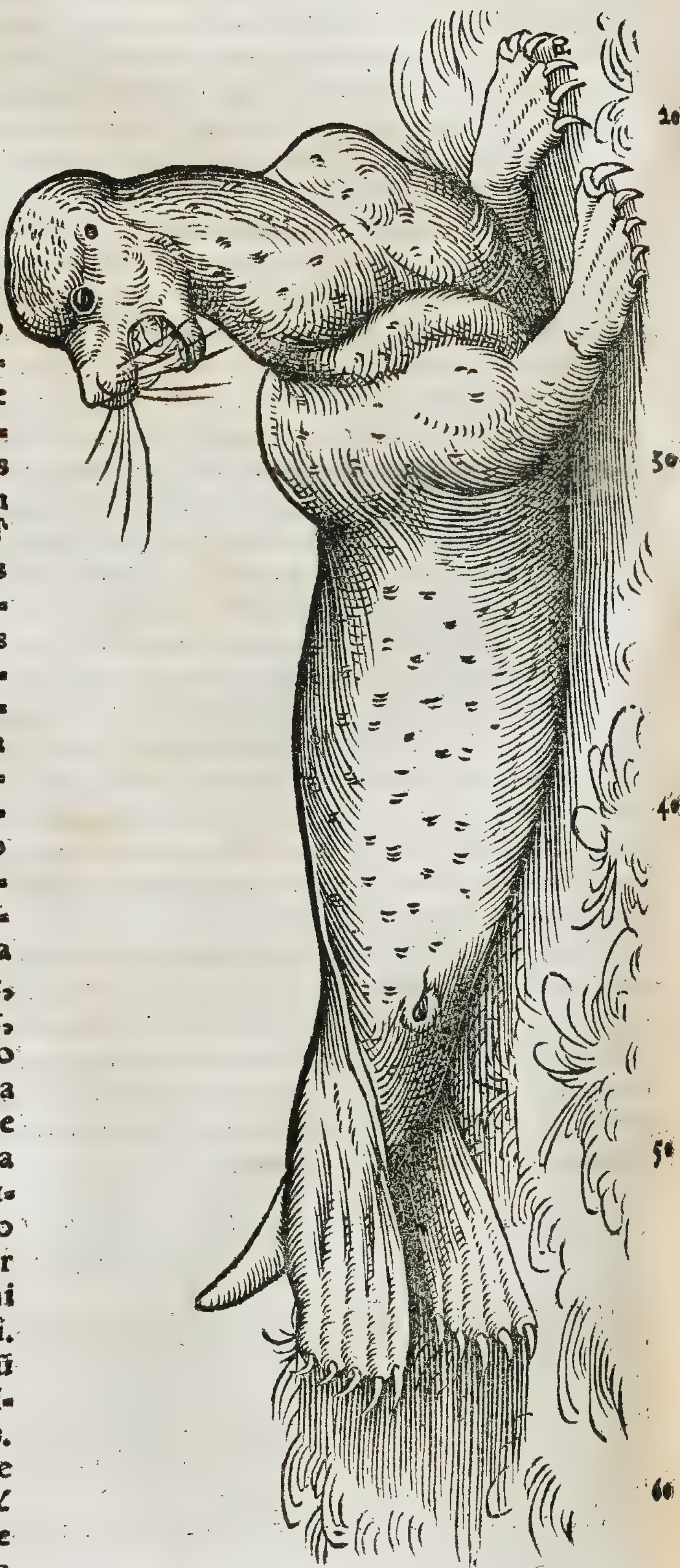

A — Κῆτος. — Vitulus.

PHOCA cetus est, etiamsi ossa cartilaginosa, molliorac͂ cæteris cetis habeat. εἰνάλιον κῆτος phocam significat (*Homero, ni fallor,*) nō quoduis cetaceum animal, Varinus. Oppianus etiam εἰναλίαν θῆρα dixit, id est feram marinam: & κήτειον μόθον, pugnam hominū contra phocas. ¶ Vituli marini, quos uocant phocas, Plinius. Idem aliquando simpliciter uitulos nominat, cum de marinis sermonem esse ex argumento uel adiunctis cōstat. Ipsis in somno (Vuottonus legit sono, nisi librarij peruerterint) mugitus, unde nomen uituli. Et alibi: In Pontū nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos et paruos delphinos. quod ex Aristotele sumptum est, cuius hęc sunt uerba: οὐδὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω δελφῖνος καὶ φωκαίνης. Plinius pro φωκαίνης legit φώκης. Non uerò mugitu solùm, sed & maxilla superiore, et naribus uitulum terrestrem refert, quod Rondeletius obseruauit. Vitulo terrestri, si aures excipias, ualde similis est, Idem. Pierius Valerianus à specie tergoris boum instar uillosi, uituli nomen inditum putat.

Bocas. — ¶ Bocas genus piscis à boando, id est uocem emittendo appellatur, Festus. Hermolaus hunc esse suspicatur piscem, qui box à Græcis appellatur. sed eum uocalem esse nemo tradidit. quare phocam potiùs intellexerim hoc nomine, quæ boat mugitc͂: etiamsi piscis ea non est, sed cetus. Box quidem Græcè dictus à Theodoro Voca conuertitur.

Bos marinus. — ¶ Phocæ sunt marini boues, Seruius, Isidorus, & Scriptor de nat. rerum. Massilienses uulgò Boues marinos appellant, Gillius. Author de naturis rerum, alibi etiam Vaccam marinam uocat. Cæterùm de Boue marino plani & cartilaginei generis, alijsc͂ diuersis huius nominis animalibus, suprà in B. elemento scripsi.

Lupus mar. Canis mar. — ¶ Albertus phocam, etiam lupum marinū nuncupat: et alibi canem marinum: quoniam Germani similiter appellāt, ut dicemus. Quanquam autem dentibus ac maxilla superiore lupum refert, authore Rondeletio, & rapax uoraxc͂ est lupi terrestris more: unde & Hispani lupum marinum uocitāt: mihi ta-

men hoc nomen non placet, cùm ut retineamus uetera potiùs, tum ut homonymiam uitemus. nã
& lupus appellatur piscis quidam rapax: & à Bellonio quadrupes quædam perfecta, cuius super
ea imaginem atque descriptionem dedi in Appendice de Quadrupedibus uiuiparis. Eisdem de
causis Canis etiam marini ac bouis marini nomina non probo: ne cum canibus galeis & bobus
diuersis confundantur. ¶ Koky, id est uitulus marinus, Latinè Helcus, Albertus, alij elcum scri *Helcus.*
bunt: alij felchum, ut Isidorus quidam. sed quoquo modo scripseris, barbarum est, nec scio cuius *Felchus.*
linguæ. ¶ Koky, Kochi, Cochium, & Coillium, obscuri quidam scriptores nominant, lingua pu *Koky.*
to Arabica, uitulum marinum. Apud Auicennam 2.185. Cokium legitur, Bellunensis emendat
Chuchi. Eiusdem libri capite 119. pro phoca alchusi nominatur, uoce ut suspicor, deprauata pro al
chuchi. uetus interpres ineptè camelum transtulerat. Isidorus quidam, etiam Caab: attribuit autẽ *Caab.*
ei quædam phocæ, quædam elephanto propria. ¶ Itali, præsertim Genuenses, buo marino uo- *Vulgaria.*
cant, id est bouem marinũ. Scoppa quoque grammaticus Italus interpretatur lo Boue marino.
Hispani lobo marino, hoc est lupum marinum. Incolæ Hispaniolæ insulæ lobum uocant, Car-
danus. sed hoc nomen Hispanicũ esse apparet. Ex Scythis circa finem Asię Septẽtrionalis duci
Moscouiæ subiectis, propiores Oceano Septentrionis sunt Iuhri & Coreli: qui piscantur & ca-
piunt balenas, seu uitulos & canes marinos, quos ipsi Voruol appellant: & ex pellibus eorum
parant rhedas, bursas & caletas: axungiam autem pro impinguatione seruant & uendunt, Mat-
thias à Michou. ¶ Quem uulgus Germanicum uernacula lingua nunc lupum marinum, nunc
canem nominat, phoca est, Sigismund. Gelenius in epistola ad me. Lupus marinus Germanicè
Meerwolf dicitur: Canis marinus, Meerhund, Flandri pronunciant Seehond. quo nomine
de phoca Germani etiam circa Suerinum utuntur. Canes galeos uocant Hundfisch, id est ca-
nes pisces: phocas uerò simpliciùs, canes marinos. Plerique inferiores Germani non Seehund,
quod nomen à mari & cane probè compositum est, sed Selhund uel Sålhund pronunciant,
nescio qua ratione, nisi quòd Angli hanc bestiam a Sele uel Seale nominant. Sed l. litera
fortè abundat: nam & marinam cochleam Seelslecke appellant. E Phoca propriè esse pu-
to lardum illud quod Salspeck uocatur, non è delphino, ut quidam rentur, nisi ex eo quoque
impropriè sic uocetur. Frisij phocam ein Rub indigetant. animal enim esse aiunt capite fer-
mè uitulino, hirsutum, colore muris montani, quatuor pedibus reptans, pilo læui seu plano
& pelli suæ adiuncto, larido pingue. Audio & Seekalf nomen, quod uitulum marinum si-
gnificat, alicubi in usu esse: nos Meerkalb diceremus. ¶ Angli etiam nominant a Sea caul-
fe: uel Seele, uel Seale, sed e. finale non enunciant. ¶ In libello quodam de nomencla-
turis rerum Latinè, Polonicè & Germanicè conscripto, hæc uerba inuenio: Foca, Biala rybá,
Weißfisch: quæ neutiquam ad phocam, sed ad nescio quem piscem album, ut nomen Germa-
nicum sonat, referenda sunt. Vitulum autem marinum, idem significantibus Polonicis uerbis,
Morskieciele, ut Germanicis ein Meerkalb, interpretatur.

Tiburonem Indicum piscem inter Cete descripsimus: Rondeletius è genere Vitulorum ma-
rinorum esse suspicatur. Vide ne & Manatus Indicum animal cetaceum, phocæ cognatum sit.
multa enim conueniunt. sed squama ei, non pilus à Cardano tribuitur. De utrisque suprà inter
Cete diuersa scripsimus, pag. 252. & 253.

In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos, Plinius *B*
ex Aristotele. qui non phocas, id est uitulos, sed phocænas in Ponto esse dixit. Vide suprà in Co *Vbi.*
rollario de Delphino B. ab initio, pag. 389. Aelianus tamen de animalibus 9. 59. similiter ut
Plinius φώκης legit. Euxinus Pontus (inquit) plurimis piscibus abundat, quòd non solitus sit bel-
luas procreare. sicubi autem phocam (φώκην) & delphinos profert, minimè ij quidem grandes
euadunt. Marini uituli reperiuntur apud Troglodytas extra sinum Arabicum, piscium ca-
pturæ uelut homines intenti, Diodorus Siculus. ¶ Phoca marinum animal boui terrestri simi- *Forma.*
le est, Varinus. Hinc fortè & bos & uitulus marinus, ab aliqua cum his similitudine uocatur, ut
in A. prædictum est.

Ouidius in epistola 10. phocas magnas cognominat: & primo Metamorphoseos deformes. *Magnitudo &*
Vergilius turpes: Seruius magnas interpretatur: ut, Cui turpe caput. ego potiùs deformes, *deformitas.*
propter crassum & inarticulatum corpus: aut fœdi & obscœni odoris. Breuissimum est à par-
tu hoc animal, postea tamẽ euadit maximum, album uentre, & dentibus frendit, Rauisius. Cir-
ca Angliam phocas crassas, præpinguésque fieri audio, & ad ursi magnitudinem accedere.

Aristophanes in Pace & in Vespis quoque Cleonem traducens phocarum odorem, ut po- *Fœtor.*
te coriario, ei attribuit, φώκης ὀδμὴν. Scholiastes Homeri carmen citat, φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτα-
τος ὀδμή.

Aquatilium quædam corio & pilis teguntur, ut uituli, hippopotami, Plinius. Lataci pilus *Pili.*
durus, specie inter pilum uituli marini & cerui, Aristoteles. Canes marini sunt hirsuti, sicut ca-
nes, Albertus. Vitulus marinus habet pedes ut catulus, pilosus est ut capra, Syluaticus. Cu
tem habet pilosam, albis nigrisque maculis distinctam, Isidorus.

Carne abundat, mollisque est, atque ossibus cartilaginosis constat, Aristoteles. Et rursus, Cor *Caro & ossa.*
pus totum carnosum est. Cartilaginem, non ossa habet, Plinius.

Oculi. Phocam βοῶπιν cognominat Oppianus, ab oculorum siue magnitudine, siue similitudine cum bubulis. Oculos habet lucentes, Albertus. *Aures.* ¶ Auriculæ omnibus animal duntaxat generantibus: excepto uitulo marino, atque delphino, &c. hi cauernas tantùm habent aurium loco, Plinius. Phoca inter ea quæ animal pariunt non auriculas, sed cauernas tantùm habet ad audiendum, utpote qui manca & læsa sit quadrupes, Aristoteles. Et alibi, Auriculis caret, ut & reliqua cetaria: meatus tamen quà audit manifestos continet. Et de generatione animalium 5. 11. Vitulus marinus nimirum rectè à natura constitutus est. cum enim quadrupes uiuiparum sit, auribus caret, meatusque tantùm habet, quibus audiat. causa est, quòd uitam hic in humore traducit. Pars autem aurium addita meatibus est, ut motus à longè delatus aëris seruaretur. itaque nihilo utiles ei auriculæ essent: immò uerò offenderent, cum intra se copiam reciperent humoris. ¶ Vitulo mari- *Lingua.* no lingua scissa (bisulca) est, Aristot. duplex, Plinius. *Dentes.* ¶ Dentes omnes serrati acutique, Aristoteles. *Mammæ.* ¶ Mammis nutriunt fœtus, Plinius. *Genitale.* ¶ Genitale phocæ fœminæ, simile raiæ est. omnia uerò id genus muliebris sexus similitudinem referunt, Aristot. *Pedes.* ¶ Phocam alicubi quadrupedem Aristoteles nominat. Pedes habet minutos, Idem: respectu sui corporis, quod utique magnũ est, Isidorus. Vituli marini ambigunt cũ aquatilibus & terrestribus: si ut aquatiles inspectantur, pedes habent: si ut pedestres, pinnas. quippe qui pedes posteriores pisceos admodum habeãt, Aristot. lib. 4. de part. ca. 13. Pedibus sunt breuib. anteriùs, sed retrò pelle stricta & tenui, magis ad gubernculũ caudæ formata quàm ad pedes, Albert. Marinæ testudines pedes ut phocę habent, Pausanias in Atticis.

Interiora. Pulmonẽ habent, Plin. & catuli coagulũ medicis utile. ¶ Vituli marini renes bubulis similes, omniũ firmissimi ac solidissimi sunt: cũ reliquorũ omniũ renes magis minúsue caui sint, Aristot. Renum utrique pinguitudo è medio exit, præterquàm in uitulo marino, Plinius.

C

Phoca marinum est animal, Varinus. *Vita ambigua.* Viuit in mari ac terra, Plinius. Aqua nec penitus carere potest, nec in ipsa agere secus, nisi per interualla quædam respiret. parit etiã & educat in sicco, Aristot. *Spiratio.* ¶ Spirant & dormiunt uituli mar. in terra, Plinius. Pulmo (exiguus, spumosus, nec sanguineus) causa est quare sub aqua diu ranæ & phocæ urinentur, Plinius. Lupi marini cũ intrant pelagus, postea redeunt & ascendunt superiùs magna uelocitate, sicut delphinus, Obscurus tanquam ex Aristotele. *Motus.* ¶ Pinnis quibus in mari utuntur, humi quoque uice pedum serpunt, Plinius. Aquatica quædam continuè uadunt super pedes, ut lupus mar. Albertus. Colligere se ipse uitulus & contrahere potest: carne enim abundat, mollisque est, atque ossibus chartilaginosis cõstat, Aristot. *Vox.* ¶ Mugitus eis in somno, Plinius & Aristot. Vox eius est sicut tauri, maximeque cũ interficitur, Author de nat. rerum. Voce pariter & uisu populum salutant, incondito fremitu: nomine uocati respondent, Plinius. ¶ A litore nunquam longiùs eas digredi aiunt: & ad id relictũ breui reuerti. *Victus.* ¶ Quadrupedum solus uictum ex mari petit, Aristot. Vescitur piscibus & humano cadauere, unde & piscantibus struit insidias, Rauisius. Marini uituli reperiuntur apud Troglodytas, piscium capturæ uelut homines dediti, Diodorus Siculus. Καὶ τὴν μὲν φώκῃσι καὶ ἰχθύσι κύρμα γενέσθαι ἔκβαλον, Odysseæ ο. Belluarum omnium uoracissima est, Damis apud Philostratum. Pascitur herba, terra & mari, Syluaticus. *Somnus.* ¶ Nullum animal grauiore somno premitur, Plinius. Vnde Martialis: Dormitis nimiùm glires, uitulique marini. Prope mare in terra dormiunt, Author de nat. rerum. Circa uesperam magis exeunt, aliquando tamen etiam meridie, & extra mare somnum capiunt. Hoc & Homerus nouerat: qui in Odyssea Menelaum inducit hoc earum cubile Telemacho & Pisistrato narrantem, Aelianus. Mugitus eis in somno, Plinius & Aristot. Cauernas maritimas subire solent, (somni scilicet, uel partus gratia.) *Coitus.* ¶ Canũ modo cohærent (in coitu,) Plinius. Auertuntur & canes, lupi, phocæ, in medioque coitu, inuitique etiam, cohærent, Aristot. Diu copulantur in coitu, ut testudines etiã, & canes in terra, Oppian. Halieut. 1. *Partus. Educatio.* ¶ Pariunt educantque in sicco, mãmas & lac habent, Aristot. Quæ pilo uestiunt, animal pariũt, ut balena, uitulus. hic in terra parit, pecudũ more. Parit nunquã geminis plures. educat mammis fœtum. non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciens, Plinius. Idem secundo partus initu hoc animal reddere scribit, eodem in loco, quem ex Aristotele transtulit: cuius hæc sunt uerba, hist. 6. 12. τίκτει ζῶα καὶ χορίον. id est: Animal parit, & secundas emittit, ut rectè conuertit Theodorus. equidem Plinij uerba deprauata iudico, & ad Gazæ interpretationem emendanda. In Scythico Oceano catulos suos super glacie lactant. uide in E. Vituli marini primùm in arido fœtus suos pariunt: deinde in lucẽ editos paulatim cum in humidiora loca subducunt, atque ad degustandum mare eos introducunt: tum in aridum natalem locum reducunt: inde rursum in mare deducunt, & quàm mox educunt. Sæpeque numero cum id fecerunt, aptissimos tandem ad natandum efficiunt, partim doctrina institutos, partim natura ad mores & sedes maternas amandas impulsos, Aelianus de animalibus 9. 9. id ita crebrò faciunt, dum addita fiducia fluctibus credere, gaudereque uideant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. *Vitæ lõgitudo.* ¶ Hoc animal triginta annis, quod cognitum est amputatis eorum caudis, uiuit, Incertus.

D

Phoca qualis in parentes. Delphinus & phoca parentes senio confectos iuuant et promouent natatu, Io. Tzetzes. Ego phocænam potiùs, utpote delphino specie naturaque cognatam hoc facere putârim. nam phoca nimiùm agreste animal in catulos etiã (adultiores) & fœminas sæuire solet. *In prolem.* ¶ Delphin & phoca unà cũ catulis suis capiunt cõmoriunturque, captis quoque matribus catuli simul capiunt, Io. Tzetzes.

Ego

Ego in Agis insula uidi phocam à piscatoribus comprehensam, mortuum filium, quem in carcere (οἰκίσκῳ, cauea,) ut sic dicam, pepererat, ita deplorare, ut triduo à cibis abstinuerit, quanuis omnium belluarum uoracissima sit, Damis apud Philostratum lib. 2. de uita Apollonij. ¶ Marinos uitulos situs eiusdem pugnare inuicem aiunt, & marem cum mare, & fœminam cum fœmina, donec alter ab altero uel occidatur, uel eijciatur: idemq; eorum catulos facere, Aristoteles. Audio eos sæpe in mari colludentes spectari. Mordax est ualde animal, & insequitur pisces magnos mordens occidensq;. Gregatim uenatur, & multos in unum locum cogit pisces, Albertus. ¶ Non facilè locum suum mutat, sed in suo natali semper manet, Author de nat. rerum. ¶ In marí uituli, multaq; piscium genera mitescunt, Plinius. Et rursus: Accipiunt disciplinam: uoceq; pariter & uisu populum (*in spectaculis exhibiti*) salutant, incondito fremitu, nomine uocati respondent. ἡ φώκη ὁρᾷ σιωπίαν ἀνδρῶν, Varinus. Ipse imbellis & animo degener, non tantùm uiribus, quantum uastitati corporis fidit, Incertus. ¶ Coagulum suum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi sanari possint, deuorat, ἐκροφεῖ, Aelianus de animalibus 3.19. Phocam aiunt euomere (*ἐξεμεῖν. hoc uerbum magis probo, quàm positum ab Aeliano ἐκροφεῖν. nam & Plinius uertit euomere. & sensus ipse sic meliùs conuenit*) coagulum cum capta est. id enim medicamentosum est, & comitialibus utile, Aristoteles in Admirandis. Vitulo marino uictus in mari ac terra, simile fibro & ingenium. (*nam & uictu quòd amphibius est cum eo conuenit: & fiber quoq; per inuidiam testes sibi euellere dicitur.*) euomit fel suum, ad multa medicamenta utile: item coagulum, ad comitiales morbos: ob ea se peti prudens, Plinius. Animalia bruta falsò inuidere homini creduntur. nullus enim brutis inuidiæ cõtra hominem sensus est: metuq; perturbata, aut aliter affecta id agunt animalia hæc. uerisimileq; est phocam cum capi & teneri se sentiat, metu doloreq; id pati. Siquidem in eodem affectu idem aliquando homines animo perturbati patiuntur, Marcellus Vergilius. ¶ Quòd ficus de cœlo non tangitur, id utiq; amaritudini eius acceptum referri oportet. (tota enim arboris dulcedo in fructum secernitur.) id genus quippe non attingunt fulmina, quod uitulus comprobat marinus atq; hyæna, Cælius Antiquitatum 18.9. atqui his animalibus quænam amaritudo insit non indicat. Pellem huius uituli fulmine non afflari, legimus apud Tranquillum in Tyberio, Volateranus. Phocæ & hyænæ pellibus uim quandam inesse aiunt fulmina prohibentem: quare etiã summas uelorum partes eis obtegunt, Plutarchus lib. 4. Sympos. Grandini creditur obuiare, si quis crocodili pellem, uel hyænæ, uel marini uituli per spatia possessionis circunferat: & in uillæ aut hortis suspendat ingressu, cum malum uiderit imminere, Palladius. Et rursus: Vituli marini pellis in medio uinearum loco uni superiecta uiticulæ, creditur contra imminens malum totius uineæ membra uestisse.

In suas congeneres. *In hominem.* *Inuidia.* *Vis contra fulmina & grãd.*

Huius animalis pili in corio excoriato ubicunq; fuerint, compositione & erectione indicant fluxum & refluxum maris. Et hoc faciunt coria etiam aliorum marinorum, quæ pilosa sunt, Obscurus. De hoc etiam animali illud mirabile fertur, quòd eo mortuo & excoriato pilus in pelle, ubicunq; fuerit, naturali quodam instinctu, prout mare se habet, ita se gerit. nam si mare turbatũ in fluctus surrexerit, & pilus similiter erectus exurgit: si uerò mare pacificatum fuerit, pilus in planum sternitur, Isidorus. Non credebatur Plinio pilum eius in corio cinguli aut alterius ornamenti attolli, crescente mari, remitti decrescente. nunc cum innotuerit in Indo mari, (circa Hispaniolam insulam) fabulosum hoc non esse uidetur, Cardanus.

Consensus cum mari.

Vrsos terrestres timet: &, si congressa fuerit, uincitur, Oppianus. Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnij refert se uidisse Romæ in spectaculis æquoreos uitulos cum certantibus ursis. ¶ Apparentibus phocis Hippolyti equi territi, currum, quem iuxta mare agitabat, ruperunt, & Hippolytum discerpserunt. ¶ Phocæ fugiunt arietes marinos, Aeliano teste. qua ratione quidem aries bellua uitulos in mari comprehendat, ex eodem authore in Arietis mar. historia descripsimus. Ziphius bellua à quibusdam recentioribus dicta, quoniam & ipse phocas appetit, & ingens est corpore, quærendum idem ne sit cum ariete ueterum. ¶ Phocæ odorem castorei horrent, ab eoq; fugantur, Cardanus. alij quidam scriptores cete simpliciter, castorei odorem refugere scribunt: nullus, quod sciam, phocas priuatim.

Qualis sit ergà animalia quædam.

E

Interficitur difficulter, nisi capite (temporibus capitis) eliso. corpus enim totum carnosum est, Plinius & Aristoteles. Vitulus marinus robusto corio obductus, neq; hamo, neque fuscina comprehẽditur: At primùm ut irretitus tenetur, piscatores statim magno studio rete in littus expellunt, atq; eijciunt. Nam etsi uarijs & multiplicibus retibus illaqueatus est, ea tamen unguibus facile laceraret, & piscibus simul captis adiumento ad exitum esset. Quamobrem magna celeritate ad terram subtrahunt, ubi & tridente & fortibus hastis secundum tempora eius caput percutiunt. sic enim celeriter necatur: Gillius ex Oppiano, cuius uersus Græcos recitauit Rondeletius. Phoca alicubi capitur egrediens in terram, & uocem puerorum sequens, donec tandem in retia trahatur, ut Selandus quidam mihi narrauit. Phocæ in mari Botnico, (quæ pars est Oceani Sueciam seu Scandinauiam interiùs amplectentis postrema,) catulos super glaciei fragmentis lactãt: & à piscatoribus phocarum pelles indutis hastilibus transfixæ insidiosè capiuntur. Phocas in litore capiendas audio pedibus posterioribus arenæ tantum reijcere, ut accessus non sit tutus. ¶ In spectaculis aliquando Romæ exhibitæ sunt, uide superiùs in D. Romæ paucis antè annis

animal precio ostentabatur, Volaterranus. Aequoreos ego cum certantibus ursis Spectaui uitulos, Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnij de spectaculis Romæ sibi uisis. ¶ Massagetæ induuntur pelles phocarum, Eustathius in Dionysium. In ora Scythiæ Septentrionalis ex pellibus horum animalium parãt rhedas, bursas, & caletas: axungiam autem pro impinguatione seruant & uendunt, Matthias à Michou. Lappones hyeme uestiuntur pellibus integris phocarum siue ursorum artificiose elaboratis, easq́ astringunt supra caput, soliq́ oculi patent, corpore reliquo toti cõtecti sunt, quasiq́ in culeum insuti. hinc fortasse creditum quòd sint corpore hirsuto instar brutorum, Munsterus. Nos ex phocæ corio cingulum habemus: quo ensis, dum equitamus, accingitur. serò amittit pilum. corium bubalo simile. colos pili uarius, ac lyncei (lyncis) pelli quoquo modo similis, Cardanus. Audiui olim cingula è pelle phocæ fieri tres digitos lata, ad gestandos enses, hirsuta, pilo breui, nigro, leni & æquabili, instar serici uillosi eminus splendente; singula senis ferè denarijs argenteis uendi: pelle nigra, crassiuscula. ¶ Vi quadam mirabili fulmina & grandines pelle huius animantis arceri, præscriptum est in D.

F Phoca ex cetaceorum genere est, eoq́ carnem duram & excrementitiam habet, ut quidam scribit. Ab hac propriè esse puto lardum illud quod Germanis (Saxonibus præsertim) uocatur Salspeck, non à Delphino, ut quidam putant: nisi ab eo quoq́ impropriè sic uocetur.

G Phocæ adipem, aliter oleum appellant. Vituli marini adeps lichenas & lepras tollit, Plinius. *Adeps.* Imposita mentagræ plurimùm prodest, Marcellus Empiricus. Scabies equorum linitur utilissimè adipe uituli marini, Columella. Omnem dolorem & tumorem articulorum sanat, Kiranides. Canis rabidi morsu potum expauescentibus faciem perungunt adipe uituli marini: efficaciùs, si medulla hyænæ & oleum è lentisco & cera misceatur, Plinius. Eandem Andromachus iunior apud Galenum (libro 1. de compos. secund. locos) medicamento aduersus caluiciem miscet. Suffita continuè lethargicos iuuat, & matricis angustias, Kiranides. ¶ Ex Hippocratis libro de natura muliebri suffitus ad uterum (pituitosum, & conceptui, uel legitimæ mensium purgationi, uel secundis promouendis ineptum:) Bitumen & hordei paleas misceto, additáque pinguedine phocæ suffito. Alius: Stercoris caprini pilulas, & leporis pilos, pinguedine phocæ subacta suffito. *(Coaguli pellicula.)* Alius: Coaguli phocæ pelliculam contusam ac tritam, & spongiam, & muscum arboreum, trita simul mixta, atque phocæ pinguedine excepta suffito. *(Pulmo.)* Alius: Stercus caprinum cum pulmone phocæ ac cedri ramentis suffito. Eadem hæc ferè omnia commendat rursus eodem in libro, si uteri ad inguina incumbant ac innitantur.

Si uterus foras prodierit: in iunioribus, pelliculam uteri obliquè incisam linteo confricato, donec inflammetur, & illinito phocæ oleo siue adipe, & molles spongias uino resperſas apponito, Hippocrates in libro de exectione fœtus. Ad suffocationem ex utero, graueolentia quæuis suffire oportet, phocæ adipem, castoreum, &c. Mulier quæ ab uteris strangulatur, castoreum & conyzam in uino, & seorsim, & simul utrunque bibat: aut phocæ adipis quantum duobus digitis apprehendi potest, Hippocrates libro secundo de morbis muliebribus. Et in eodem libro curationem describens uteri ad coxam auersi, (in quo affectu uentre per aliquot menses crescente concepisse se putant mulieres:) In ollam, inquit, allium siccum conijcere oportet, idq́ magis comminutum quàm ea quæ sunt contusa, & aquam affundere, quò ipsum permadescat, & aqua tribus digitis ipsum excedat: & phocæ oleum superfundere, atque sic calefacere, ac fomentum adhibere per multum tempus, &c. Aduersus podagram uituli mar. cinis & adeps prodest, Plinius.

Caput. Caput eius crematum & cum cedria inunctum, alopeciam omnémque passionem (capitis) curat, Kiranides. *Caro, sanguis, & uiscera.* ¶ Caro eius confert epilepsiæ & præfocationi matricis, Auicenna. Caro esitata, & sanguis siccus cum uino potus latenter, omnem epilepsiam, & maniam, & scotomiam, omnémque passionem sanat. Hepar quoque, & pulmo, & splen arida in potu superspersa, similia sanant, omnémque passionem, Kiranides. In epilepsia bibendum dant aliqui lac asininum cum sale, uel sanguine testudinis marinæ, aut humano, aut uituli marini: & non solùm sanguinem, uerùm etiam coagula quæ lacti miscentur, Cælius Aurelianus: sed ipse non probat.

Cerebrum. Cerebrum eius potum dæmones expellit, & sacrum morbum sanat, Kiranides.

Coagulum. Hippocrates pellicula phocæ coaguli utitur. uide suprà in remedijs ex adipe. Phoca deuorat (aliàs euomit) coagulum suum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi sanari possint. Vide suprà in D. Cælius Aurelianus uituli marini coagulum epilepticis propinari reprehendit. Comitiales sanant panacis Heracliæ radices potæ cum coagulo uituli marini: item peucedanum cum eodem æquis portionibus potum, Plinius. Heraclium quidem panaces inde dictum putant aliqui, quia Herculeo morbo (id est comitiali) cum phocæ coagulo medeatur: (cum quarta parte coaguli phocæ, Theophrastus historiæ 9. 12.) Ad comitiales coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino, asininóue, aut cum punici succo. quidam ex aceto mulso: nec non aliqui per se pilulas deuorant, Plinius. Et alibi: Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere. In lethargum uergentibus coagulo balænæ aut

uituli

uituli marini ad olfactum utuntur magi, Idem. Coagulum phocæ magnitudine erui potum quartanarios iuuat, & opisthotonum quoq; potum similiter curat, Kiranides. Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis partibus, anginæ medetur, Plinius.

Ossa. Ossa suffita partum accelerant, Kiranides.

Fel. Euomit uitulus marinus fel suum ad multa medicamenta utile: Plinius, qui & alibi fel eius ad multa nobile esse tradit. Aristoteles & alij fellis expers hoc animal faciunt. Fel cum melle inunctum omnem ophthalmiam curat, Kiranides.

Pellis. Corrigiam (è corio) eius si liges circa phialam, desq; his qui à cane rabido morsi sunt, uel lymphaticis, mox sanabit, Kiranides. Vrsi pellis utiliter lyssodectis substernitur, & uituli marini, Aetius. Phocæ pellis præcincta renes & ischiadica loca confirmat, Kiranides. Vituli marini, aut quod melius est hyænæ pelle facta medicamenta (*calciamenta lego, ut & Kiranides & alij scribunt*) si quis in cotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit, Marcellus Empiricus. Phocæ, leonis, lupi aut uulpis corium si quis elaboret, & calceos gestet, pedes non dolebit, Galenus Euporiston 3. 248. In podagra iubent fibrinis pellibus calciari: item uituli marini, Plinius. Ad fistulam pedum, quidam ex neruis onagri & apri & ciconiæ chordas plicant: & dextros neruos dextris ægrorum pedibus, sinistros sinistris alligant, donec abeat dolor: quo redeunte repetunt, &c. Aliqui ciconiæ neruos in pellem phocæ mittunt, &c. ut ex Tralliano scripsi in Ciconia G.

Pinna. Dextræ pinnæ uim soporiferam inesse, somnosq; allicere subditam capiti tradunt, Plinius. Nullum animal grauiore somno premitur: unde dextris pinnis, quibus utuntur in mari, uim somniferam esse dicunt, si cuiusquam capiti subdantur, Isidorus. Vim eandem aliqui hyænæ marinæ pinnæ dextræ attribuunt.

Lingua & pes dexter. Podagris (prodesse aiunt magi) spinæ hyænæ cinerem, cum lingua & dextro pede uituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle, Plinius.

Pulmo. Ex pulmone remedium præscriptum est superius ad finem remediorum ex adipe. Hepar, pulmo & splen arida potioni aspersa quid præstent, dictum est suprà in remedijs ex carne.

H.a. Καλλίκειτα, testudinem, alij phocam interpretantur, Hesychius & Varinus. Φόβφαι, uituli marini, ut quidam in Lexicon uulgare Græcolatinum retulit, absque authore. Phoca per onomatopœiam sic dicta uidetur à boatu & mugitu quem ædit. phocæna autem fortè quòd similiter ut phoca præpinguis sit, & lardo abundet, quod etiam ex utraque Germani uno nomine **Salspeck** appellant: magis propriè tamen è phoca. phocæna quidem pinguior est delphino. porci nomen uulgò utrique attributum, phocænæ magis propriè quàm delphino conuenit.

Φωκᾶς à Symeone uocatur potionis genus ex hordeo, quod zythum Dioscorides appellauit. Focha, uel Fuchach, (aliâs Fucula,) potus ex ordeo & alijs rebus calidis, ut zinzibere & similibus: quæ ponuntur in uasis terreis paruis bene obturatis: & cum aperiuntur, salit in altum, & uocatur ceruisia, Syluaticus.

Antiphôn in Georgicis φωκίδας dicit esse pirorum genus, Athenæus.

Epitheta. Phocæ magnæ Ouidio epist. 10. deformes 1. Metam. tumidæ, 7. Metam. Turpes, Vergilio. ¶ Φώκη βλοσυρὴ, βοῶπις, Oppiano. Φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατος ὀδμὴ, Homerus. Ἀμφὶ δέ μιν φῶκαι νέποδες, Idem. sed pisces alij νέποδες dicuntur, quòd pedibus careant, pro ἄποδες, à ν. priuatiuo. phocæ uerò quòd pedibus natent, à uerbo νέω quod est nato, pro νηξίποδες. Eustathius in Odyss. Δ. nepodes interpretatur non quòd nullos, sed quòd breuissimos pedes habeant: sicut & apodes in auium genere. - - - - καὶ χαμευνάδων Εὐνὰς δυσόδμους θηρσὶ συγκοιμώμενος: id est, simul cum phocis cubans, Lycophron. Halosydna, Ἁλοσύδνη, apud Homerum in Odyssea, φῶκαι νέποδες καλῆς Ἁλοσύδνης, Nereidis nomen uidetur: in Iliade autem epitheton Thetidis, uel Amphitrites. nomen compositum est παρὰ τὴν ἅλα, hoc est à mari: & à uerbo σεύεσθαι quod est ferri, moueri: uel δύειν, quod est mergi. finguntur autem phocæ peculium esse Halosydnes: inq; medio earum Proteus, ceu pastor inter pecora. τινὲς δὲ ἠρέσθησαν τρόπῳ συγγενικῷ (dictione cognationem significante) οὕτω φρασθῆναι. νέποδες γάρ φασι θαλάσσης αἱ φῶκαι, ὅ ἐστι τέκνα. νέπους γὰρ κατά τινα γλῶσσαν (lingua Latina, nepos) ὁ ἀπόγονος, Eustathius & Varinus. Etymologus ἁλοσύδναι, adiectiuè de phocis dici scribit, quasi ἁλοσδῦαι, per metathesin. Erasmus Roterodamus in prouerbio Μήποτε σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήματ' ἕληται, ἡμερόκοιτον putat de phoca intelligi, tanquam eius epitheton, sed sine authore: quanquam legimus id animal somniculosum esse, & sæpe etiam interdiu somno indulgere. Oppiano hemerocœtes non alius quàm callionymus est. Fures qui noctu uigilare, dies dormire solent, arguté hoc epitheto antonomasiæ instar notabuntur.

Icones. Pierius Valerianus in Hieroglyphicis libro uigesimo nono, phocæ imagine somniculosum, & infortunij magni tutelam, & urinatorem denotat. De profundo enim phocæ somno diuturnáque ueternositate (inquit) multa passim memoriæ prodita reperiuntur: quo scilicet pacto Sternunt se somno diuerso in litore phocæ. Porrò etiam hominem ita res suas procurantem,

& aduersus pericula auxilia disponentem, ut à quocunque uel maximo infortunio tutus habeatur, significare qui uolunt, eum phocæ corium indutum pingunt. Vitulum siquidem mar. ex aquatilibus fulmine non ici obseruatum est: tantaque mortalium id persuasione receptum, ut uulgò cingula ex eiusmodi corio comparentur. Veteres autem calamitates à potentioribus illatas, fulminum iactibus æquiparare soliti sunt. *Vide etiam inferiùs mox in h. circa finem ex Cælio Rhod.* Vrinatorem etiam hominem per animal huiusmodi significare mos fuit: quando in sicco genitum nullum hoc magis, undis ex disciplina soleat assuefieri.

Propria. Phocas, φωκᾶς, nomen (uiri) proprium, Suidas. Phocam uoracem signare arbitrantur, Cælius Rhodig. nominum aliquot propriorum rationes explicans. Sunt & Phocion & Phôcus, φωκίων, φῶκος, uirorum nomina. A Phoco prouerbium extat Suidæ explicatum φώκου ἔρανος. φωκὸς uerò oxytonum (inquit idem) uas quoddam est. Nereis Phôcum ex Aeaco peperit, Hesiodus in Theogonia. Peleus Phôcum fratrem occidit, Ouidius libro 11. Metam. Apollonius à Telamône simul & Peleo fratribus interfectum tradit. ¶ φωκαΐς, nomen gentis, & aurum pessimum, Varinus.

Phocis, φωκίς, regio sub Parnasso sic dicta à Phoco uiro. eius incolę dicuntur φωκεῖς duabus syllabis: φωκαεῖς uerò tribus syllabis, habitatores τῆς φώκης Ionicæ ciuitatis, ἥτις καὶ φώκαια λέγεται, ὡς νίκη, νίκαια, Eustathius in Dionysium: apud quem plura etiam reperies in Parecbolis in Homerũ: et inter alia, Phocæam in Asia principium esse Ioniæ, finem Aeolidis, sic dictam à phocis cetis, ut citat Varinus. Phocæa una inter duodecim Ioniæ ciuitates nominatur ab Aeliano Variorum 8.5. φώκειαν (meliùs φώκαιαν per αι.) aliqui à Phoco duce nominarunt, alij quoniam phocam in aridum egredientem uiderunt, Heraclides. Inde Phocæa urbs minoris Phrygiæ, ut inquit Ptolemæus, Atheniensium colonia, unde profecti sunt, qui Massiliam apud Galios non procul à Rhodano condidêre. dicta quòd uituli marini magno numero comparuissent urbem condentibus, Massarius. φωκαΐα, ἡ ἐκ τῆς φώκης, καὶ φώκεια χώρα. φωκεὸς autem loci nomen est, & φώκεια ciuitas, Suidas. ¶ Apud Chelonophagos insulæ tres sunt deinceps: quarum una testudinum, alia phocarum, alia accipitrum dicitur, Strabo.

c. Et freta dicuntur magnas expellere phocas, Ouidius epistola 10. ¶ Insolitæ fugiunt in (aliás ad) flumina phocæ, Vergilius in Georg. in descriptione pestis. ¶ Et stantis conuicia mandræ Eripiunt somnum Druso, uitulisque marinis, Iuuenalis Sat 3.

e. Phocas utiles esse ad præstigias magicas scholiastæ referunt, ideoque etiam Proteum eis gaudere, Eustathius.

Ex Kiranide: Pellis ubicunque reposita fuerit in domo, uel in naui, uel si gestetur, non superueniet malum ullum. auertit nanque fulmina, tempestates, pericula, fascinum, dæmones, feras, latrones, & nocturnos incursus. oportet autem habere & coralli lapidem marinum. Dexter oculus eius gestatus in corio cerui, amabilem, fortunatum & potentem facit gestantem. Similiter & cor portatum, & coagulum, omnem difficultatem auertunt: & omne bonum conferunt. Si autem pilos narium in corio cerui ligatos portaueris, maiores & asperos dico, & in medio inimicorum ingressus fueris, omnes ut amici te salutabunt. Lingua sub calceamentis gestata uictoriam præstat. Si quis autem cor phocæ, & extremitatem linguæ, & pilos naris, & utrunque oculum ac coagulum ligârit in pelle ceruina uel phocæ, & gestârit, uincet omnes in terra & mari, fugientque ab eo omnes infirmitates ac passiones, & infortunium graduum, omnisque dęmoniaca fera. erit enim beatus, & felix, & dilectus. Coagulum qui gestauerit, uincet omnes aduersarios suos pro arbitrio. Pili narium eius gestati cum corde eius, fortunam & gratiam magnã conciliant. Hæc nugator ille, qui plures etiam de pilis inter nares & os phocæ, deque coagulo eius nugas perscribit libro 1. Elemento vij. ¶ Cardanus de uarietate rerum 3.15. è spuma phocarum electrum nasci conijcit.

Succinum è spuma phocarũ. Fit (inquit) ex spuma Oceani Septentrionalis, allisa diu litoribus & scopulis, ut lentore suo & animalia exigua sibi implicet grato aspectu, & sordes, &c. non tamen ex simplici maris spuma gignitur, nam ubique gigneretur: sed è spuma cetorum. Argumento igitur est nullibi in nostro mari inueniri ullum genus horum (ambræ & succini,) quòd phocæ nullæ sint: *(quasi non è quorumuis cetorum, sed phocarum tantùm spuma gignatur:)* licet nec bitumen, nec spuma desit. & quòd, si spuma sola fieret, uel etiam bitumine, longè maior quantitas ex eo colligeretur. & quòd, ubi phocæ abundant, uel succinum uel ambra colligitur. præterea phocæ odorem castorei horrent, quòd quasi cõtrarium natura sit succino, ab eoque fugantur.

h. Phocas circa uarios deos marinos esse fingebant, præcipuè Proteum: item Thetin, Amphitriten, & Halosydnam Nereidem, ut suprà in Epithetis diximus. Quippe ita Neptuno uisum est, immania cuius Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas, Vergilius de Proteo Aeneidos 4. De quo etiam Homerus Odysseæ 4. Ἀμφὶ δέ μιν φῶκαι νέποδες καλῆς ἁλοσύδνης Ἀθρόαι εὕδουσιν, πολιῆς ἁλὸς ἐξαναδῦσαι, Πικρὸν ἀποπνείουσαι ἁλὸς πολυβενθέος ὀδμήν. Scholiastæ aiunt hoc animal utile esse ad præstigias magicas, ideoque Proteum eis gaudere, Eustathius. Cum phocis uersatur Proteus, quoniam marinorum animalium aptissimum hoc est ad magiam, Scholiastes innominatus. ¶ Cephison procul hinc deflentem fata nepotis Respicit in tumidam phocen ab Apolline uersi, Ouidius Metam. 7. Grammatici quem hîc nepotem Cephisi intelligat poëta, in-

certum esse aiunt. filij autē Cephisi feruntur Narcissus, & Eteocles is qui primus sacrificasse Gratijs dicitur, ut est in Commentarijs Pindari. quanquam rursus Strabo plures Cephisos enumerat libro 9.&c. ¶ Nanq; priùs siccis phocæ nascent in aruis, Vestitusq; freto uiuet leo, dulcia mella Sudabūt taxi, Calphurnius de rebus impossibilibus. ¶ Adagij instar usurpari posse uideo, ut qui suopte præsidio aduersus potentiorum uim præmunitus præfultusq; est, dicatur hydna gestare, hoc est tubera, nec non hyænæ phocarumq; pelles, quòd hæc minimè tangantur de cœlo, Cælius Rhodiginus. *Adagia.*

DE PHOCAENA SEV TVRSIONE, BELLONIVS.

PHOCAENAM Aristoteles, Plinius Tursionem uel Torsionem: Germanorum uulgus Marsionem, nostrum, Marsuinum: quemadmodum Polybius ϑῦ ϑαλάττιον, Thynnum uocauit, quem ait in Lusitania glandibus, quæ in eius regionis mari plurimæ sunt, uescentem, non aliter pinguescere, ac porcos quadrupedes. Porrò quum nonnulli (*Plinius*) dicant, porcos marinos, pinnas uenenatas in dorso gerere, de quibus intelligant, planè incertū est. Nam apud ueteres Græcos satis diffusa est de fluuiatili porco mentio, quem amnis Achelous gignit, quiq; grunnitum quēdam ædit, dum capitur: unde Athenæo ποτάμιος χοῖρος uel κάπρος appellatus est, quem alij ψαμαθίδα uocauerunt, ut suo loco ostendemus. De marino autem porco nihil hactenus apud eos legisse memini. Hoc tantùm apud Plinium uideas, quosdam pisces porculo marino conferri posse: sed nihil inde certi colligere potes. A

Est igitur Phocæna Delphini magnitudine, breuiori tamē, sed crassiori corpore, cuius tergoris color ex cæruleo in obscurū liuet: sub uentre autem albicat, pinnasq; Delphini in morē gerit, caudam crescentis lunæ figura: caput obtusum, non ita longum, neq; porcinum rostrum referēs: cuius meatus auditorios admodum obscuros, ut aliquando reperias, ab oculi maiore cantho sex digitorum interuallo caudā uersus accuratè disquirere, illucq; gracilem culmum inserere oportebit. Cætera tam externa, quàm interna utriusq; huius piscis sexus, & quantum inter se discrepēt, atq; ad porcinas partes accedant, in Delphino reperies. B

DE PHOCAENA, RONDELETIVS.

PHOCAENAM delphini speciem esse indicat Aristoteles: τίκτει δ᾽ ὁ μὲν δελφὶς, τὰ μὲν πολλὰ ἕν, ἐνίοτε δὲ καὶ δύο. ἡ δὲ φάλαινα ἢ δύο τὰ πλεῖστα ἢ πλεονάκις, ἢ ἕν. ὁμοίως δὲ τῷ δελφῖνι, καὶ ἡ φώκαινα. καὶ γὰρ ἐστιν ὅμοιον δελφῖνι μικρῷ. γίνεται δ᾽ ἐν Πόντῳ. διαφέρει δὲ φώκαινα δελφῖνος. ἔστι γὰρ τὸ μέγεθος ἔλαττον, εὐρύτερον δ᾽ ἐκ τῶ νώτου: τὸ χρῶμα κυανοῦν. πολλοὶ δ᾽ ἐλφίνων τι γένος εἶναί φασι φώκαιναν. Delphini singulos magna ex parte edunt, interdum tamē & binos. Balænæ uel binos complurimùm magnaq; ex parte, uel singulos procreant. Idem & phocænæ partus: quæ delphino similis est nascens in Ponto. sed interest quòd phocæna minor est, dorso ampliore, colore cæruleo. plures etiā genus delphini esse opinantur. Alio in loco phocænæ meminit, eamq; in Ponto nasci scribit, quanquā uulgares nostri codices mendosi sint. sic enim habēt: ἔξω γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος οὐδὲν ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ ὁ δελφὶς μικρός: legendum enim φωκαίνης non φαλαίνης, ut ex priùs citato Aristotelis loco perspicuū est, & ex Gazæ conuersione: qui phocænam, tursionem interpretari solet. Iam uerò eodem in loco non φωκαίνης, sed φώκης legendum esse alibi annotauimus ex Plinio, qui Aristotelis locum ita transtulit. In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos. Verisimile nō est Plinium φωκαίνας uitulos appellasse, cùm φώκας uitulos marinos esse nosset: neq; delphinos paruos pro phocænis accepisse, quanuis dixerit Aristoteles phocænā delphini speciē esse, sed minorem: nam in Ponto paruos duntaxat delphinos esse, ubi uerò aliquantum processeris magnos haberi affirmat Aristoteles: Ad quod respiciens Plinius in Ponto nullam bestiam esse dixit præter uitulos & paruos delphinos. Cùm uerò in Ponto etiam hodie uitulos marinos esse certissimum sit, uel lectionem Aristotelis immutandam esse non immeritò quis existimauerit, uel in ea re Plinium ab Aristotele dissensisse.

Lib. 6. de hist. cap.12.

Aristotelis lib. 8. de hist. ca.13. locus emendatus.

Tursio.

DE TVRSIONE, RONDELETIVS.

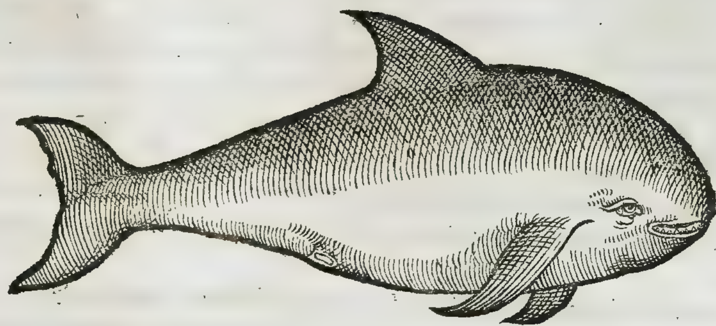

Phocænam quidem eandem esse tursioni probabile est, quòd utrunque animal delphino comparetur, & Plinius sic transtulisse uideatur.

QVAM Aristoteles φώκαιναν, Gaza Latinè tursionem siue tyrsionem uocat, quē mouere potuit (ut rectè censet Hermolaus) quòd Plinius dixit, delphinorum similitudinem habere, qui uocantur tursiones. Aristoteles uerò phocænam delphino paruo similem esse scribit. Sed ea nota satis mihi esse non uidetur: sunt enim & alia delphinis similia ut platanista. Plinius: In Gange Indię platanistas uocant, rostro delphini & cauda, magnitudine autem quinque cubitorum. Multò maiore ratione is quem proponimus tursio (*quàm phocæna*) dicetur, quem marsuinum, id est, maris suem Galli uocant à corporis crassitudine, (*obesitate:*) delphino enim similis est, sed differt tristitia aspectus: id est, tristi corporis habitu gestuque est, & abest lasciuia illa: maximè uerò rostrum caniculaꝛrum rostris simile habet, ut in galeis uidere est.

Lib. 9. cap. 9.

Ibidem cap. 15.

Sturio non est tursio.

Fuerunt qui sturionem nostrum tursionem esse dixerunt, nominis similitudine, ut arbitror, impulsi. transposita enim ex medio in principium litera S. ex tursione sturionem efficies. cuius opinionis autorem ferunt esse Gazam: quod uerisimile non est. nam phocænam Aristotelis tursionem non conuertisset, cùm phocæna & lac habeat, & catulos delphinorum modo pariat: sturionem uerò oua parere non ignorauerit.

COROLLARIVM.

PHOCAENA binos magna ex parte, uel singulos procreat, Aristot. Nomen ei à phoca factum coniecerim, quòd similiter ut illa præpinguis sit, lardoque abundet. Vide suprà in Phocæ Corollario H.a. In Ponto nulla est fera præter phocænam & delphinum, Aristoteles: quo in loco Gaza quoque phocęnam legit, uertit enim tirsionem. Plinius autem & Aelianus phocam. Ego et phocas & phocænas piscibus maleficas esse puto. Vide etiam suprà in Delphino B. circa initium, pag. 389. item in Phoca B. Legendum omnino in Plinio, inquit Massarius, præter uitulos (id est phocas) non phocænas. nam si legeretur phocænas, fuisset utique mentitus, cum phocæna non intret Pontum, sed nascatur in Ponto, ex Aristotele sexto de historia, ubi ait: idem & phocęnæ, id est tursioni partus, qui delphino similis est, nascens in Ponto. At Plinius non inest, sed nulla intrat bestia malefica in Pontum dixit. Aristoteles uerò qui non intrare, sed nihil in Ponto maleficum esse dixit, quando Phocæna legi etiam deberet, secundum ueritatem & ipse locutus fuisset. Item per paruos delphinos, ueros delphinos paruos Plinius intellexit, non phocænas ut Hermolaus ambigere uidetur. Nam sequitur ibidem in Aristotele, unde hæc Plinius mutuatur: nec delphinus hîc magnus est, quanquam extra ubi aliquantum processeris, magni habeantur, Hucusque Massarius. Ephesius locum Aristotelis historiæ 8.13. enarrans, (si rectè citat August. Niphus,) philosophi uerba de piscibus Pontum intrantibus & exeuntibus, non probè ad delphinos & phocænas refert. ¶ Delphinorum similitudinem habent qui uocantur tursiones. distant & tristitia quidem aspectus: abest enim illa lasciuia: maximè tamen rostris, canicularum maleficentiæ (aliâs maleficentia) assimilati, Plinius. cuius uerba ita accipiunt Iouius & Rondeletius, ac si rostrum tursionis, caniculæ rostro simile esse dixisset: ego uerò ut re ipsa longè alia phocænæ, alia caniculæ rostri species est, ita Plinium quoque aliud dixisse animaduerto. phocænam ille delphino aliâs similem, distare ab eo inquit primùm tristitia aspectus, deinde specie rostri. Plinij uerba Gręcè ita protulerim: Αἱ φώκαιναι τοῖς δελφῖσι τἄλλα ὅμοιαι, διαφέρουσι μὲν τῇ τῆς ὄψεως αὐστηρότητι, μάλιστα δὲ τοῖς ῥύγχεσι. quòd si post rostris distinguas, clarus erit sensus: & non quidem rostris, sed maleficentia tantùm caniculis eas comparari apparebit. ¶ Φῶκος, cetus est marinus, delphini similis, Hesychius. ¶ Galli Germanique non aliud ferè phocænæ nomen, quàm delphino attribuunt. Vide suprà in Corollario Delphini A. pagina 389. E Medulis & Baonensi præfectura uænum huc aliquādo afferuntur delphini: Marsupas minores uocant, alios Marsuinos, quasi marinos sues. Duo genera: alteri rostrum porrectius: alterum minus, simum: quos tursiones Plinij, phocænas Aristotelis arbitramur, Iulius Cæsar Scaliger. In Oceano circa Rostochium Germaniæ ciuitatē Meerschwyn appellant animal, quod multi delphinum esse putant, sed rostro est resimo, ut Salmo fœmina: ego delphinum esse non dubito.

Phocus.

De uocabulis tirsio, quo usus est Gaza: itē tursio, torsio, thurio, thursio, (θυρσίων, apud Athenęum) tomus thurianus: lege suprà in Corollario de Gladio A. pag. 453. Non probo quòd quidā etiam torsyo scribit, & tirsyo: denique mirsyo quoque, ut ad Gallicum Marsouin deflectat: tanquam uel Latini à Gallis, uel Galli à Latinis detorserint. Gallicum certè Marsouin à Germanis sumptū est, qui Meerschwyn, id est maris suem, appellant. ¶ Iouius in libro de piscibus capite 4. postquam Longolij Galli, sturionem uulgò dictum esse torsionem Plinij, sententiam cum suis argumentis exposuisset: mox eandem refellit: & neque Gazam torsionis nomine sturionem accepisse, neque sturionem esse Aristotelis phocænam indicat: torsionem uerò Plinij & Aristotelis phocænam, eundem esse piscem. ¶ Ephesius uir doctissimus, phocænam interpretatur paruum delphinum, Niphus.

B Bellonius in libro Gallico de piscibus, sobolem phocænæ describit libro 2. cap. 11. Phocæna (inquit idem) circa Oceanum Gallicum frequentiùs capitur quàm delphinus; communi tamen cum

cum eo nomine Marsouin dicitur: quanuis id nomen phocænæ magis cõueniat, (utpote pinguiori. Delphino quidem rostrũ longius esse & porcino simile author est Rondeletius.) Nasum (Rostrum) tam simum habet, ut cum capite fermè rotundetur. Pinna dorsi, quæ unica est, binæ ad latera, & cauda, colore nigricant, sicut & in delphino. in summa, superficies eius tota cum delphino conuenit. Quæcunq; etiam de delphini utroq; sexu scripta sunt, phocænæ similiter & orcæ conueniunt. quòd nisi phocæna rostrum breuius haberet, delphino (*undiquaque*) ferè similis esset. Lutetiam in forum subinde afferuntur, præsertim Veneris diebus, phocænæ: delphini rarius. nam uix quintus quisq; delphinus est; ut quadrupla sit præ ipsis phocænarum copia. Sunt autem frequentiores uere, deinde hyeme, tertiò autumno: rariores æstate. Delphino & phocænæ quæ eadem, quæ diuersa sint, idem Bellonius in Delphino recensuit: ubi matricis etiam efformationem utrique communem exhibuit. ¶ Diepæ in Neustria (inquit Cardanus in Varijs) tursiones multos conspeximus: & unum nuper captum in sancto Valerino, qui mille libras superabat. Erat autem adeò pinguis, ut teres uideretur: capite & oculis quasi suillis. in medio erat fistula: per quam, dum in mari esset, effundere solebat aquam. erat autem digiti magnitudine. Dentes obtusi, & humanis molaribus similes. Mingebat: ore diducto respirabat, & suspirabat. Lachrymabatur, profluentibus ex oculis guttulis. diuq; superuixit, quanuis sanguis è uulnere, non secus ac uinum è siphunculo flueret. Pinnas habebat solidas ac nigras.

Caro tursionis & delphini in eo differunt: quòd delphini melior delicatiorq; habetur, utpote F
minùs pinguis, Bellonius.

PHOENIX hygros uocatur piscis, quē in mari rubro nasci ferunt. is nigris lineis, quas cœruleæ uariant maculæ, (στιγόνων,) distinguitur, Aelianus de animalibus 12. 24. Vocatur autem ὑγρὸς, id est humidus uel aquaticus phœnix, quòd piscis cùm sit, similiter ut eiusdem nominis auis, colorum uarietate pulchrè distinguitur. A Volaterrano non rectè uno uocabulo hygrophœnix dicitur, & cum eiusdem maris pisce lacerto confunditur.

DE PHOLADE CONCHA, RONDELETIVS.

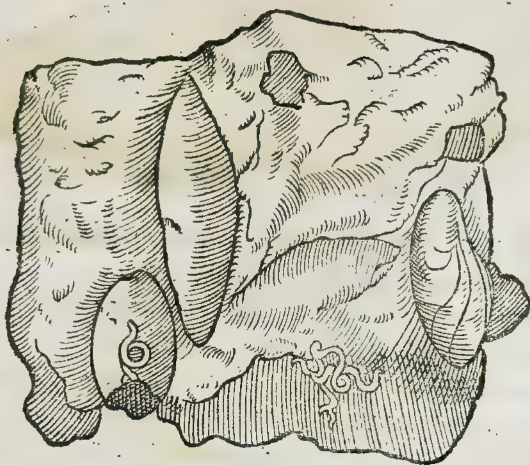

RERVM similitudo facit, ut post Mytulos (*nos eum ordinem secuti non sumus*) de Conchis ijs
dicamus, quas hodie in quibusdam Italiæ litoribus balanos uocant. Sed quale sit id ge- A
nus primùm describamus.

Ita in saxis latet, ut saxo undiq; contegatur, per foramen duntaxat exiguum & sen- C
sui uix patens aqua nutritur.

Testis constat duabus, longis, non in latum extensis Mytulorum modo, sed rotundis, (*tereti-* B
bus.) Intus eadem ferè est caro quæ in Mytulis.

In saxis adeò duris nascitur, ut non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui pu- C
tent in saxis aquæ salsæ ui excauatis prouenire, alij in luto in saxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis uel ui uel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari atque in Concham uerti, quæ cauitatis siue foraminis figuram seruat.

Vidi huiusmodi Conchas in portu Veneris. Missum est ad me alio ex litore saxum, cuius par-
tem hîc expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm apparebant tam exi- A
gua ut uix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto, cauitates internæ multæ erant, uario situ & diuersæ magnitudinis: in quibus Conchas istas reperi, quas cum saxo depictas exhibeo. Quare figuram diutius contemplatus, antiquorum Balanos non esse iudico, sed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus libro tertio: Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multùm alunt, sed uirus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι: βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι, ex Diphilo. Pholades palato suaues sunt, sed uirus resipiunt, & mali sunt succi. Primùm huic sententiæ meæ aptissimè quadrat nominis ratio. nam ut φωλάδες dicuntur feræ quæ in lustris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quod latêre significat: ita nihil in marinis rebus reperias, quod penitus in

Pholades potiùs esse, quas hîc exhibet, quàm Balanos: de quibus suprà in B. elemento.

(F)

ſaxo lateat, ſicuti Conchæ quas proponimus. Deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt, nam uiruſ olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam, meminit præter Athenæum.

COROLLARIVM.

PHOLADES Bellonius patellis congeneres eſſe putat. φωλάδες, ὀστράκινά τινα βρωμώδη, Heſychius & Varinus. Conchula uaria quædam reperitur frequens haud procul à Narbone, tota luto obſita: uocaturq́ꝫ illis Pholado, quaſi φωλάδα dicas, à uerbo φωλεύειν, (pro quo etiam φωλεῖν & φωλάζειν dicitur) quod latêre, uel in latibulis degere ſignificat. nam conchæ iſtæ in luto latentes degunt, ſæpius ad pedem unum depreſſæ, &c. Rondeletius: ex quo & plura de hoc genere concharum leges, & iconem uidebis, ſuprà in Conchis diuerſis, pag. 317. Nos generis huius cōchas quæ in ſaxis latent, Steinmuſcheln Germanicè nominabimus: quæ uerò in luto, Mürmuſchelen. ¶ φωλεῖν & φωλεύειν dicuntur, Euſtathio teſte, aues, reptilia, urſæ, & aliæ animantes, cum in terra, ſaxis, alijs'ue latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æſtus uitandi gratia: unde etiam urſæ Græcis φωλάδες cognominãtur. Ad uerbum φωλεῖν accedit Germanicum fulen: quod tamē ſimpliciter pigrari, & ful pigrum ſignificat. φωλεοί, τὰ παιδευτήρια, κατὰ γλῶσσαν, ὁμωνύμως τοῖς τῶν ὀρνίθων φωλεοῖς, Euſtathius. Eiuſdem ſignificationis eſt uocabulum φωλητήρια, Heſychio: ſic ædificia publica dicebantur, in quæ conueniebant uel diſciplinæ, uel exercitij alicuius uel feſtiuitatis gratia: διδασκαλεῖα, id eſt ſcholas publicas, &c. Germanorum etiā zetas, quas multi hypocauſta nominant, tum publicas, propter congregationem: tum priuatas, quòd in eis hyemare ac deliteſcere ſoleant, φωλεὸς & φωλητήρια rectè nominabimus. Φωλητὴς eſt piger & deſes, ſemper in eodem loco deſidens, ὁ φωλεύων καὶ οἰκουρῶν, Heſychio. Pholidi etiam piſci, de quo proximè dicetur, ἀπὸ τοῦ φωλεῖν nomen impoſitum uidetur. Ariſtoteles frequenter uerbis tum φωλεῖν, tum φωλεύειν utitur.

DE PHOLIDE, RONDELETIVS.

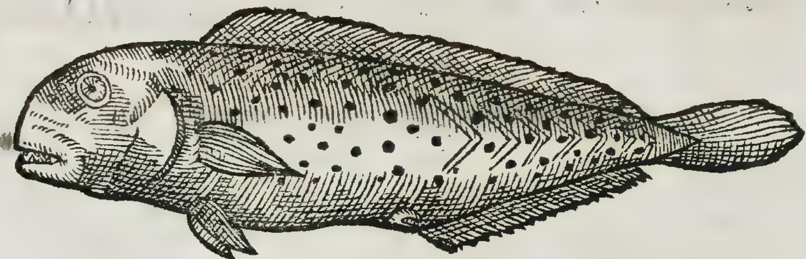

SVPERIORIBVS (*De alaudis & ſcorpioide proximè ſcripſerat*) & maximè alaudæ ſimilis
A eſt piſcis qui Antipoli à muco bauoſa dicitur.

Paulò maior eſt alaudâ: dorſo fuſco, uentre pallido, cute læui & ſine ſquamis, ſed
B maculoſa: pinnis alijsq́ꝫ partibus à ſuperioribus non diſſidens.

A B Hunc piſcem eſſe exiſtimamus qui ab Ariſtotele pholis dicitur libro nono de hiſtor. animal. cap. 37. Quæ autem pholis appellatur, mucum, quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita ut in eo quaſi cubili quieſcat. Sic piſcis iſte quem exhibemus perpetuò totus muco obductus eſt, unde bauoſa
(F) cognominatur: nam baue lingua noſtra & Prouincialium mucum ſignificat. Molliſsima eſt carne & glutinoſa. Squamarum loco prouida rerum natura muco inuoluit: ueluti multos alios non ſquamoſos lubricos efficit, ut lubricitas natationem adiuuet.

COROLLARIVM.

ΦΩΛῚΣ piſcis quidam, Heſychius & Varinus, apud quos alibi etiam φονίς pro piſce ſcribitur, perperam, ut conijcio. apparet enim factum huic piſci nomen ἀπὸ τοῦ φωλεῖν, quòd intra ſuum mucum ueluti pholeum quendam, id eſt latibulum ſe contineat; quod & Ariſtoteles inſinuat: τὴν δὲ καλουμένην φωλίδα, ἡ μύξα ἣν ἀφίησι, περιπλάττεται περὶ αὐτὴν, καὶ γίνεται καθάπερ θαλάμη. Sunt autem ſynonyma θαλάμη & φωλεός. περιπλάττεσθαι uerbum ſignificat undequaq́ꝫ adhæreſcere, emplaſtri aut reſinæ inſtar. Rauiſius pholidem è rhomborum genere ſine authore facit. Dubitat Vuottonus an pholis idem piſcis, aut eiuſdem generis ſit cum myxone, cui à muco factum nomen. Sed myxonem mugilum generis eſſe conſtat, & inde nominatum quòd muco ſuo ueſcatur, nō quòd in eo ſe cōdat. Ego piſces cognatos iudico pholidem Rondeletij, alaudas eiuſdem, & ſcorpioidem, ac blennum Bellonij: item muſtelæ marinæ ſpeciem, quam Veneti galettam nominant: & gutturoſulam ab ijſdem uocatam, quam ſuprà coniunximus Alaudis. Germanicè pholidem nominabimus ein Schleymlerch: uel circunloquemur, ein Meerlerchen art. Pierius in Hieroglyphicis de piſce quem hodie tincam (ut & Auſonius) nominant, an pholis ſit, dubitat. nos ab eo ſeparamus. Hominem (inquit ille) ijs quæ ſudore proprio comparârit fruentem, indicaturi, pholim (*meliùs pholidem*) piſcem pingebant. Ea enim mucorem, quem ipſa emittit, ad altam craſſitiem ſibi obducit, ut tota uiſco delibuta uideatur, ita ut in eo quaſi cubili conquieſcat; unde illi nomen.

men. φωλεύειν enim nidificare est. ¶ Cæterùm φολὶς per ο. breue in prima, squama est seu cortex, ut in serpentium pelle: & instrumentum Musicum, σύριγξ πολυκάλαμος Hesychio.

PHORCVS à Plinio libro 32. cap. ultimo in catalogo aquatilium nominatur, tanquam piscis quidam. Fieri autem potest, ut Phorcum deum marinum inter animalia maris numerârit, aut etiam piscem esse existimârit: sicut & Tritones & Nereides tum deos maris faciunt, tum eiusdem nominis animalia inueniri aiunt. Fingitur autem Phorcus Latinè dictus, Græcè Phorcyn, uel Phorcys, Φόρκυν, Φόρκυς, filius Neptuni & Thoosæ nymphæ, &c. Tritonesq; citi, Phorciq; exercitus omnis, Vergilius. Cetò Oceani filia, Phorcyi peperit filias Græas dictas, à natiuitate canas, Hesiodus in Theogonia. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis erãt, Nereides supra delphinos & cete & hippocampos sedẽtes: item Tritones, chorusq; Phorci, &c. ut Plinius tradit. ¶ Aut fortè pro Phorco legendum est Porcus apud Plinium. porci enim piscis marini alibi meminit: nosq; porcos aut sues appellatos pisces diuersos ostendemus infrà in Porco.

DE PHOXINO, QVI VVLGO VERONVS (QVASI VARIVS,) DICITVR, Bellonius.

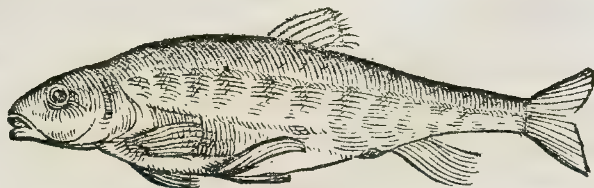

PISCICVLVM inter cæteros magis uarium Galli Veronum uocant, Angli Meno, Romani Morelle, Florentia à maculosa cute Pardellum, Mediolanenses Esbrefon, alibi Insubres Sanguinerol, cuiusmodi ad oras (*ripas*) Sesiæ, Seruæ & Lenæ reperiuntur. Hunc etiam uulgò Freguereul & Fregueu uocare solent. Crediderim autem Fregaroli nomen huic inditum esse, quòd ferè semper ouis prægnans sit: atque ob id Phoxinum Aristotelis esse autumo, qui statim ferè, ubi natus est, ouis refertus esse uel absq; coitu deprehenditur. A

Squamis caret: atq; albus esset, nisi punctis nigris & tenuissimis lituris sugillaretur: ex quo eum Romæ Morellum uocant. Pinnæ laterum multùm ad uentrem tendunt: quarum radices quę corpus pertingunt, rubro sunt colore suffusæ, inde Sanguinaria dicta. Nigricat quoq; in tergoribus per interualla. Linea quæ latera utrinque secat arcuata quidem est; sed non tantum quantum Borbolis, (*Ferrarienses Epelanum Sequanæ Borbolam uocant.*) Albicat sub uentre. B

DE PHOXINIS, RONDELETIVS.

Omnino inuersæ sunt figuræ: & nomina quoq; mutanda. nam figuram Rosæ piscis subiungi ait, quæ maior sit, & minus lata.

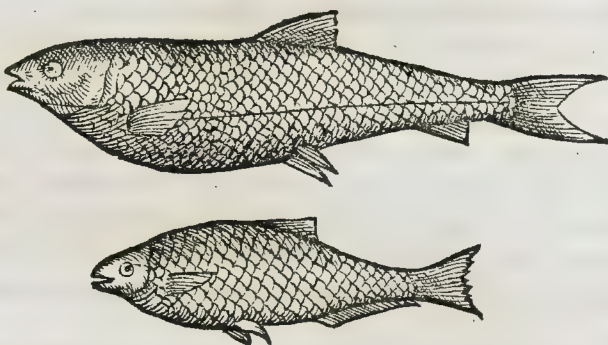

PHOXINVS dicitur Græcè & Latinè pisciculus, cuius Aristoteles solus bis meminit his uerbis, ex Gazæ conuersione. Pars piscium maxima consummatur mare & fœmina. De Rubellione & Hiatula ambigitur. omnes enim grauidæ capiuntur. Consistunt ergo oua per coitum, in ijs qui uenerem norunt. Sed non coitu tantùm, uerùm etiam sine coitu: quod argumento constat nonnullorum fluuiatilium. nam Phoxini statim (propè dixerim) ac nati sunt, & admodũ parui, oua habent. Et paulò post: Reliqui semel anno oua edunt in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, (quæ πολυμνάδας uocant,) ut Phoxini & Percæ. Nulla alia est à ueteribus nota tradita, ex qua certi aliquid de Phoxino statuere possimus. quæ uerò ab Aristotele ponitur Phoxino cum multis alijs communis est, quos quantumuis paruos capias, semper ouis plenos reperias. Sed ei uni ex omnibus hæc maximè conuenire uidetur, quem sæpe in Picardia uidi obseruauiq;. Illic uocatur Rosiere. dimidiati pedis longitudinem nunquam superat. corpore est lato et compresso, oculis magnis pro corporis ratione. Bramis minimis corporis specie simillimus est, colore est luteo. Quamlibet parui capiantur semper ouis grauidi sunt, adeò ut periti piscatores cum ouis nasci affirment. Huic qui subiungitur & nomine & figura non multùm absimilis est,

Lib. 6. de hist. cap. 13.

Cap. 14.

Rosiere.

Rose. Rose uocatur à rubore caudæ, reliquo corpore cæruleo est, paulò maior, minùs lato corpore. ouis semper plenus est, etiam minimus.

DE PISCICVLO VARIO, (EX PHOXINOrum genere,) Rondeletius.

A ISTE pisciculus ex Phoxinorum genere uidetur esse. pa
(C) rit enim circa litora fluuiorum & riuorum, ac quantumuis paruus capiatur, ouis plenus reperitur. Tam uarijs coloribus (*nominibus*) nominatur quàm uarijs coloribus depictus est. Veron Galli uocant, quasi uarium. eandem ob causam Pardilla ab Italis, ab alijs Sanguinerol à rubore, à Romanis Morella à nigrore dicitur. Græci quidam ab oculorum colore ἐρυθρόφθαλμον.

B Dorsum aurei splendoris est, uenter argentei, latera purpurascunt. Cauda in pinnam auream & latiusculam desicit. Pinnas in dorso & in uentre totidem habet, quot reliqui iam descripti. Fellis multum habet, quare non nisi euisceratus coquendus. Cephalum fluuiatilem corporis figura imitatur. Cute læui integitur punctis notata.

F Carne est molli & satis suaui.

COROLLARIVM DE PHOXINIS DIVERSIS.

Iconem hanc pro Pardilla Italorum, Pfell *uel* Pfrill *Germanorum, amicus quidam ad nos misit. uidetur autem & maior quàm par sit, & parum accuratè facta.*

PHOXINVS, φόξινος, piscis qui statim natus oua habet: parit autem in stagnis (ἐν ταῖς πολίμναις, meliùs πολιμνάσι) fluuiorum, ut refert Aristoteles, Varinus. Probo autem proparoxytonum scribi, potiùs quàm oxytonum ut uno in loco apud Aristotelem: uel penanflexum, ut alibi apud eundem, uitiatis uel utrobique uel alterutro loco codicibus: nisi quis, ut ab ἐρυθρός fit ἐρυθρῖνος, sic à φοξός fieri putet φοξῖνος, tanquam à capite acuminato hic piscis sit nominatus. Phoxini, rusticè Coccini, qui cum sint fluuiatiles, non sunt grandis magnitudinis, Niphus Italus. Epelanum fluuiatilem Rothomagenses Ouellam nominant, ab eo quòd ouis semper prægnans sit, Bellonius. Nos eum piscem ex Bellonio descripsimus suprà, Elemento E. Cardanus scribit Aristotelem phoxinos omnes fœminas tantùm facere, sicut & rubellionem & hiatulam. At si diligenter Aristotelis uerba à Rondeletio citata consideres, non hoc dicit. sed cum rubelliones & hiatulas, omnes grauidas capi dixisset: mox à nouo principio subijcit, oua in quibusdã piscium etiam sine coitu consistere, quoniam phoxini statim nati oua habeant. non dicit autem omnes, sicut de rubellionibus & hiatulis. Quòd si Phoxini, minimi isti pisciculi sunt, quos Galli Veronos nominant: nil mirum si propter paruitatem mediocres etiam ex eis nuper nati uideantur. uerùm nec ipse Aristoteles simpliciter nuper natos, sed uerbis, ὡς εἰπεῖν, id est propè dixerim, additis, grauidos capi tradit. Verisimile est autem tantillos pisciculos, sicut & mures inter quadrupedes, breui tempore perfici & generare posse. Sed his de rebus non tam ut Aristoteli aut Cardano contradicerem, quàm ut ad diligentiorem ueritatis indagationem incitarem alios, controuersiam mouere uolui.

Phoxinorum alius læuis, alius squamosus. E paruis pisciculis, qui circa lacuum aut fluuiorum oras aquis stagnantibus capiuntur reticulis, nec unquam ferè digiti longitudinem seu palmum excedunt, alij squamis carent, (de quibus præcipuè Bellonius & Rondeletius sentiunt, cum Gallicè Veronos, Latinè Varios nominant,) alij squamosi sunt. Pinnas alioqui numero situque similiter habent: utrique amariusculi, & minimi etiam ouis plerunque pleni sunt. quamobrem & nomina eorum confundi uideo, non solum apud nostros Germanos, sed alijs etiam in linguis. Varij quidem sui pinnas, quod ad situm, aliter in sua icone Rondeletius, aliter Bellonius disposuit: cum de eodem pisce, ijsdemque nominibus loquantur, nempe phoxino læui, id est squamis carente. Et forsan in diuersis regionibus pisciculi isti uel aliter, uel specie tota uariant. Pro sexus quidem differẽtia colores in eis differre obseruaui.

Nomina Italica phoxini læuis. Phoxinus læuis, & minimus phoxinorum pardellus Italis (Florentinis maximè) uocatur à colore, (uel potiùs punctorum uarietate,) Cardano teste. nam & pardalis quadrupes maculosa est, & eiusdem nominis cetus, &c. Ab alijs Morella, à nigro macularum colore. Aethiopes enim homines nigros, uulgò Mauros uocamus. Romæ quidem (inquit Bellonius) pisciculorum minutorum nullum habent discrimen, omnesque promiscuè Morellos nominant. Alijs Fregarolus, ut scribit Cardanus: nimirum quòd frigi pisciculi isti oleo uel butyro soleant. Diuersus & maior pisciculus est, ipse etiam uarius & maculosus, quem Placentini Varon, Mediolanenses Vairon,

(circa

circa Verbanum lacum Bayron,) appellant, (*nostri* Greßling.) Etenim quem nos Gallicè Veron uocamus, illi Esbrefon, Hetrusci Ionctium appellant, Bellonius in Gobio fl. Ionctij nomen à iuncis deriuatum coniicio: quòd inter iunceta & arundineta uersetur. Matthiolus Senensis gobium capitatum in Hetruria Ghiozzo uocari scribit. ¶ Rondeletius Varium suum à Græcis quibusdam ἐρυθρόφθαλμον appellari scribit, ueteribus ne an nouis scriptoribus, aut hominum uulgò, in dubio relinquens. Ego hoc nomē nusquā legi, nisi in Caroli Figuli ichthyologia: qui id ad Germanicum eiusdem significationis nomen (Roteugle) cōfinxit. Vide suprà in Erythrophthalmo, pag. 438. ¶ Galli Veronum suum digiti (palmi minoris) longitudine faciunt: amarum ferè, præterquàm Maio. reticulo capi. Quærendum an pisciculus ille, qui Loche france Gallicè à Bellonio uocatur, cōmune aliquid cum phoxino læui habeat. nam & ipse paruulus describitur, læuis, maculosus. Vide in Gobijs fluuiatilibus. Verones pisciculi Augusto, Septembri & Octobri nusquam aut rarò apparent, Bellonius in Bubulca. *Erythrophthalmus.*

Quòd ad squamosos duos Rondeletij phoxinos attinet, certi nihil habeo, suspicor tamen minorem, quem Rosiere in Picardia uocari scribit, colore luteo, &c. phoxinum squamosum illum esse, quem Bambelam nostri appellant: quanquam alicubi idem nomē etiam læui attribuant. Etsi autem Bambela nostra, quam inferiùs describam seorsim, lutea apud nos fortè non sit, reliqua tamen species naturaq; conuenit: & circa Augustam Vindelicorum luteola capitur. Maior quē Rose nominat, incognitus mihi est; nisi fortè sit piscis ille quē idē Rondeletius inter lacustres Lemano lacui proprios (ut ipse putabat) Vangeron appellauit. huic enim cauda & uentris pinnæ rubent: & in Normannia (ut accepi) Rosse uocatur. neq; enim in lacubus tantùm capitur, sed etiam fluuijs, præsertim tardioribus: in quibus fortè non eandem magnitudinem quam in lacubus attingit: & fieri potest ut Rondeletius minùs adultum uiderit. Quòd si piscis idem est, (ut suspicor, & ampliùs in historia eius probabo infrà in R. Rubelli fluuiatilis nomine,) figura quoq; nō satis probè à Rondeletio expressa est. sed hæc ad suum locum differantur. *Squamosi. Bambela.*

Germanica phoxinorum nomina quoniam multa sunt, literarum ordine digesta enumerabo; & quæ de singulis accepi adscribam. *Germanica nomina.*

Bambele nostri phoxinum squamosum uocant, Rhæti uerò circa Velcuriam, læuem. Aliqui Bammele, & Pampele, scribunt ac proferunt. Læues apud nos non passim, sed in Glatto fluuio reperiuntur, & composito nomine à riuo cognominātur Bachbambele, uel Bützle.

Brechling. Vide mox in Milling.

Butt/Bott/Baut/ circa lacum Acronium usitata sunt nomina, pro phoxino læui. itē Bintzbaut, à iuncis circa quos pascitur. Hunc pisciculum aiunt è riuis in lacum uenire. minorem esse fundulo, id est Cobitide fl. barbatula, eâdem ferè longitudine: squamis carere, uarium esse, uentre albo: à Decembri usq; post pascha laudari. postea parere. coqui ut gobios fl. capitatos.

Elderitz/Elritz/Eldritz, apud Saxones & Misenos uocatur pisciculus, qui alibi Pfell, ut Eberus & Peucerus docent. eum audio è riuis in flumina maiora intrare, & singulis mensibus parere.

Erling. Quære Milling.

Hägener. Vide Milling.

Harlüchle Tiguri apud nos uocant̄ ijdem pisciculi. sunt enim lubrici, absq; squamis: similes fundulis, sed sine barbulis: minimi digiti lōgitudine, dorso fusco. ad solem aliquid in eis uiret. pinnas totidem, quot bambelæ nostræ habent, & similiter digestas. Mas dorso & lateribus nigrior est quàm fœmina, & pinnis in uentre paulò plus rubet. Nomen nescio unde factum sit, nisi fortè partim à Gallico Locha, quod est fundulus, uel à Saxonico Elritz, literis transpositis, & forma diminutiua facta.

Krämer. Vide mox in Milling.

Milling uel Mülling Argentinæ dicuntur pisciculi, alibi Orlen, uel Erling potiùs, ab alnis puto. in Kinzetala regione Hägener: ubi etiam minimi huius generis Brechling uocantur. duos aut quatuor ad summū ferè digitos trāsuersos longi. Amari sunt, præsertim Maio. Fœminæ ex eis nigriores, mares nōnihil rubent. in cœno uersant̄ ac pascunt̄. fiscis quibusdam & nassis exiguis capiuntur, pręsertim cū fundulis dictis. In cibo uiles sunt. Martio & Aprili mensibus præferuntur. Inter iocosas piscium nomenclaturas, nescio qua ratione mercatores appellantur. Ein Mülling ist ein krämer: &, si bene memini, hoc nomen etiam simpliciter ei nonnusquam attribuitur. His scriptis pisciculum ipsum aridum accepi, colore fuscum, squamis nullis, uel tantillis ut uix radenti appareant: uentre coloris ruffi seu crocei ad caudam usq;, &c. Eosdem alibi pfrillos dici aiunt.

Pfrill nomen Bauaris in usu est, factum fortassis ab Italico Pardilla, per syncopen: & f. litera cum p. assumpta (ut solemus in multis, pauo, Pfaw: palus, pfal: papa, pfaff: patina, pfann, &c.) aliqui, ni fallor, sine f. proferunt Prill. Sueui Pfell/Pfäl: quod aliqui sic dictum putant, quasi pauellum, à pauone diminutiuum, propter colorum uarietatem. ego à Pfrill potiùs deduxerim, r. litera euphoniæ causa omissa. Sunt qui etiam Græcè βδέλλαν nominare audeant, non alia quàm literarum similitudinis ratione, quod mihi minimè probatur, præsertim cum ea uox hirudinem *Βδέλλα.*

significet Græcis, qua cum pisciculus neq; specie neq; natura commune quicquam habet. Hos pisciculos Aprili mense parere aiunt: amaros esse, sed salubres: ouis abundare: squamis carere, specie ac magnitudine fundulos referre, exceptis barbulis. circa uentrem (pinnulis nimirum) rubere: aliqua ex parte etiam flauescere. Memini eos in Sueuia edere Iulio mense, ouis plenos, in riuo captos. F Baltasar Stendelius, qui de cibariorum apparatu Germanicè scripsit, pfrillos mediocriter salsos, aceto tempestiuè affuso, non multùm elixari iubet, & iam elixis quoque parum aceti bullientis in disco (super quo apponendi sunt mensæ) affundit, zinziber tritum aspergit, & butyri bullientis modicum superinfundit. Aliter: Pfrillorum quos mediocriter salieris sextarius cum sextario uini elixetur: sed oportet uinum priùs bullire cum butyro (dulci) quantum est oui dimidium: bullienti pisces immitti, nec diu coqui. aliqui etiam pollinem aromaticum croceum bullientibus aspergunt. Placent & funduli similiter elixi. ¶ Circa Augustam Vindelicorum læues ac minores phoxinos, quos alij simpliciter Pfrillen, à Lyco fluuio, Lechpfrillen appellant: maiores uerò & squamosos, ab alio flumine Sinckelpfrillen: quos etiam amariores esse aiunt.

Riemling Argentinæ dicuntur pisciculi tres aut quatuor fermè digitos longi, amari, uiles, uentribus albicant, pinnulis rubicundi, (in sceleto quem uidi albicabant.) Latiusculi sunt, alioqui specie similes leuciscis fluuiatilibus illis, quos Galli Vendosias nominant: squamis quoq; similiter albis & facilè deciduis. Sceletus luci obiectus ferè perspicuus est, media linea, quæ spinam dorsi sequitur, nigricante excepta, quod etiam de bubulca recente Bellonius scribit. pariũt Maio. Pleriq; capiuntur in Ilna flumine, retis genere quod ursum Germani appellant: cuius etiam Plinius circunlocutione meminit: Capiuntur (inquit) purpuræ paruulis rarisq; textu ueluti naſsis.

Bubulca. ¶ Bubulca Bellonij (suprà nobis descripta Elemento A. mox post Alburnum, pag. 27.) pisciculus est latiusculus, sed trium digitorum lõgitudinem non excedit, amarus, uilis: sed squamis (inquit) tegitur magnis ac latis. idem forsitan est quem Riemling Argentinenses uocant. Non alia est proculdubio Bambela nostra.

Weißle, hoc est orphani uel pupilli, dicuntur Augustæ pfrilli teneriores, à paruitate.

Wettling quibusdam Germanis idem est qui Pfål uel Pfrill.

Veronus Gallorum, Anglis est Menoy, teste Bellonio. Sic autem uocatur à paruitate, quòd pisciũ minimus sit, ut Io. Caius Anglus indicauit, cum ego à minij uel sanguinis colore, (unde & sanguinerolum Itali quidam nominant,) sic dictuum suspicarer. Galli apuam cobitin, Menuise nuncupant, similiter, ut conijcio, à minuta magnitudine. *Pisciculum fluuiatilem esse aiunt Angli, lochis, id est fundulis minorem, &c. unde apparet Eliotam Anglum, Mænam piscem marinum, non rectè interpretatum a Menowe.*

DE PHOXINO squamoso et maiore, quẽ nostri Bambele uocãt, (quod nomen tamẽ non desunt qui etiã lęui attribuãt,) priuatim hîc quædam trademus: ijs quæ proximè retrò dicta sunt, præteritis. Pisciculus est tres aut quatuor digitos longus: sex quidẽ digitis longiorem non uidi. caput ei crassiusculum prò sua magnitudine, nigricans: iris oculorum crocea: qui color etiam ad pinnarum initia omnia spectatur, in pinnæ dorsi quoq; initio in maioribus et adultis. Pinnarũ ad branchias articulus ueluti carunculã quandã habet, in alijs parum, in alijs ualde croceam, (in alijs, si bene memini, rubentem,) pro ætatis nimirũ & sexus differentia: fortaſsis et aquarũ & regionũ in quibus degunt. Squamas habet albicantes. Linea fusca obliquè à capite ad caudam fertur. Pinna in dorso medio unica est, binæ ad branchias, totidem in medio uentre: alia post anum. In principio caudę macula atra notatur, & alijs minoribus singulis ad initia pinnarũ utrinq;. Dorsum & latera nonnihil flauescunt. Sapor in cibo subamarus. Reperiuntur in fluentibus solùm aquis, ut audio: non etiam in lacubus & cœno, ut lęues, quos è riuis lacus & flumina maiora ingredi diximus: unde eos (lęues) nostri à riuis Bachbammele nominant. ijdem in Glatto flumine apud nos paruo ac cœnoso, ab ijs qui cancros captant, subinde inueniuntur & abijciuntur. A Bacchanaliũ uel Quadragesimæ initio usq; ad calendas Maij naſsas non angustiùs contextas, quàm ut gobij capitati & bambelæ ex eis euadere poſsint, in flumen immittere piscatoribus nostris licet. ¶ Bambelam nostram Itali quidam, ut audio, eodem quo gobium fluuiatilem nomine appellant, Varon: Verbani uerò accolæ circa Lucarnum Stornazzo uel Sterniculo. Eadem aut cognata est Bellonij Bubulca, (suprà post Alburnum in A. elemento descripta:) & Rondeletij Rosiere, ut Picardi nominant: quæ minor est ex duobus ipsius Phoxinis squamosis: nisi colore forsan differat, ut diximus.

Ad hoc pisciculorũ genus omnino pertinẽt, qui apud Misenos Oberkötgẽ dicunt: quorũ iconẽ et descriptionẽ cum alijs multis nobilis medicus Io. Kentmanus ad me dedit. Vocant (inquit) etiã alijs nominibus: Blaubeuchlein, à cœruleo uentris colore: & Schneiderkerplein, quòd à plebe ad alendã familiã coëmantur, & corporis specie ueluti carpæ minutæ uideant: & Steckfötzlein, per contemptum. pisciculus est perelegans et floridus aspectu. Squamis exilibus argentei nitoris tegitur. oculos rubicundos habet, pinnam ab ano pulchrè rubentem: caudam pallidam, (*fuscam ostendit icon: & pinnulæ in dorso fuscæ maculis per medium nigris initium rubrum. branchias albicantes, in medio cæruleas. longitudinem totius, tres ferè digitos: latitudinem, ferè unum: dorsum fuscum; latera ex albo pallidula:*)

lineam

lineam utrinque uiridem à medio corporis ad caudam. Intestina perexilia in orbem reuoluuntur, ut semen (pericarpium) Medicæ herbæ: quæ diducta & extensa longitudinem piscis duplicant. Indigena fluuij Albis est, non aduena hic pisciculus. Anno toto capitur: & parit in eodem fluuio Iulio mense circa diui Ioannis diem: tum plurimi & grauidi capiuntur, (nassis & reticulis angustis,) uentre ouis distento: nec alio tempore magis in cibo laudatur: quanquam amariusculi sunt, sicut & Elderizæ (*id est phoxini læues.*) Sed hæc amaritudo nonnullos delectat: in quorum gratiam piscatores hos pisciculos à smerlis (*id est fundulis, ut nostri uocant*) segregant. Elixari autem debent desquammati & præparati, in aquam feruidam immissi, & conditi, ad iuris ferè consumptionem. F

Sunt etiam in Albi alia duo pisciculorum genera, haud scio an ad phoxinos referenda, quorum itidem à Kentmano icones accepi, descriptiones nullas. Vnum Wetterfischlein (id est pisciculum tempestatis, nescio quam ob causam) appellant. is palmo ferè longus est, (ut pictura præ se fert,) digito angustior: hoc est superiore longior, minùs autem latus. dorso fuscus, lateribus albicat. oculis, pinnis in parte supina, & cauda, pallidis uel subluteis. Alterum Schneppelfischgen appellant, prædictis omnibus longiorem. accedit enim pictura ad digitos quinque. hoc in eo peculiare, quòd à summis branchijs caudam uersus linea latiuscula sublutea tendit: præter obliquam illam fuscam & ἁπλατῆ, in piscibus plerisque à branchijs caudam uersus conspicuam. Squamosus est, latiusculus, oculi pallent, macula infernè rubicunda, qui color etiam ad initium pinnarũ iuxta branchias apparet, &c. Videtur idem aut persimilis, quem Bambelam nostri appellant. Vtrunque ex his postremis similiter ut priorem (Oberkötgen) aquæ feruidæ immissum, &c. parari iubent. ¶ Pinnarum situ & numero phoxini omnes conueniunt, differunt corporis latitudine, longitudine: squamis & læuitate: colore: pinnæ ab ano longitudine, &c.

Wetterfischlein.

Schneppelfischgen.

Anglorum Menow cum Bellonio Aristotelis Phoxinum esse consentirem, si ἐν ταῖς πρόσληνοις τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν πρὸς τὰ καλαμώδη, οἷον πέρκαι, pareret. Verùm quum extra omnem controuersiam sit, Menouas nostras nunquam in προσλήνοις fluuiorum & lacuum circa arundineta parere: sed semper in saxosis uadis aut sabulosis, ubi rapidiores sunt aquæ decursus, ipsi hac in re subscribere non audeo, Guil. Turnerus Anglus in epistola ad nos.

DE PHYCIDE, RONDELETIVS.

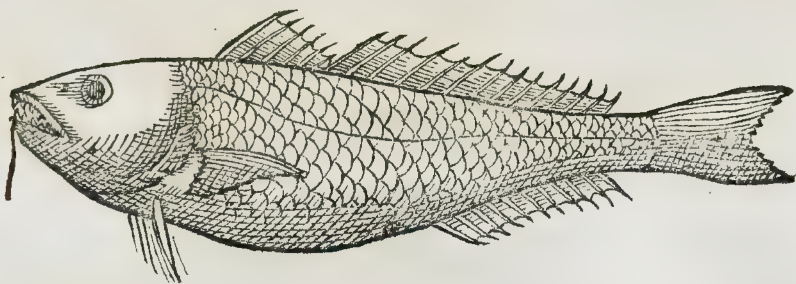

A GRAECIS φυκὶς & φύκιον dicit, à Gaza phuca: à nostris mole, fortasse ob carnis mollitudinem, Hispanis molere, Romanis phyco. Audio à Neapolitanis quendam ostendi nomine pittara, pro phycide, quem Græci huius temporis phocida, Veneti lepo nominant. A

Phycis piscis est marinus ex saxatilium genere, colore rubescente & uario percam & channam referens, quam ob causam ποικιλόχρως dicta fuit ab Aristotele, ut author est Athenæus. Anteriore corporis parte tincam fluuiatilem imitatur, posteriore soleam ob tenuitatem & pinnarum situm, quibus ueluti cincta est. Vnde ἀκανθοστεφῆ, eodem Athenæo teste, cognominauit Aristoteles, id est, spinis coronatam. Quæ tamen appellatio illi cum multis alijs piscibus communis est. Mutat colorem phycis, reliquo tempore candida, uere uaria. Nam summum caput ex nigro rubescit: pas inferior uentrem spectans, tincæ colore est. Pars corporis posterior nigrescit. Pinnæ duæ, quæ sunt ad branchias, rubescunt. Ore est magno, dentibus paruis. Labijs caret, ut channa. Oculis est magnis, aureis. Barba ex unico pilo ex summo inferioris maxillæ propendet. Paulò infrà pili duo longissimi pendent, loco pinnarum uentris. In dorso primùm pinnam habet paruam & diuisam: mox sequitur altera, membrana connexa, quæ ad caudam usque protenditur: huic similis est alia, à podice magno, & in medio ferè corpore sito, ad caudam usque. Ventriculum longum habet, appendices quindecim: hepar magnum, lactei coloris, à quo lõga fellis uesica pendet. intestina lata, replicata, branchias magnas. lapides in cerebro, quemadmodum asellus aut lupus. Ex his ego colligo ueram phycidem hîc expressam esse: quæ quanquam ad faciendam fidẽ satis esse possint: tamen multò magis sententiam hanc meam confirmaui, cùm in media alga nidificantem uidi, id quod sola phycis facit testibus Aristotele lib. 8. de hist. animal. cap. 30. & Plinio lib. 9. Phycis piscium sola nidificat ex alga, atque in nido parit. & id certissimum esse piscatores multi obseruarunt. Quòd autem solam nidificare aiunt in alga, id falsum esse conperit Gulielmus Pellicerius Monspeliensis episcopus, uir in rebus peruestigandis diligentissimus & per- C

B *Libro 7.*

Arist. lib. 8. de hist. anim. cap. 30. Plin. lib. 9. cap. 26.

Interiora.

Phycidem nidificare in alga, sed non solum.

spicacissimus, qui gobiones & hippocampos in alga oua ponere & parere animaduertit. Est & hîc corrigendus error illius, qui Oppiani Ἀλιευτικὰ uersibus Latinis expressit. sic enim Oppianus libro 1. Ἀλιευτικῶν: Καὶ κίχλαι ῥαδιναί, καὶ φυκίδες, *ἅσ τ' ἁλιῆες Ἀνδρὸς ἐπωνυμίην θηλύφρονος ηὐδάξαντο. Sic uerò interpres: - - - - turdíq; uirentes, Phycides Eunuchi uero de nomine dictæ.

Perpensus Oppiani locus.
*Brodæus legit ἅς τ' uel οὕς τ'.

Quàm ineptè contra mentem Oppiani tributum sit phycidi eunuchi epitheton, sciunt omnes, quibus phycis penitus sit cognita. nã & parit: & partus huic maiori curæ est, quàm reliquis: quippe quæ nidum in alga sibi paret & struat: quî igitur eunuchi nomen rectè competere potest? Quare ne per somnium quidem id Oppiano in mentem uenit. sed recensens pisces, qui circa saxa, uel in saxis uersantur, phycidibus subnectit eum quem initio libri huius ἀλφηστὴν à Græcis, à Plinio cynædum nominari ostendimus, (*similiter & Brodæus interpretatur. dicitur autem idem piscis aliter etiam κατάπυγων, ut ostendimus*) quem per periphrasim cum alijs saxatilibus numerat Oppianus, ut sit is sensus: Phycides, & cui Piscator mollis nomen dedit esse cynædi.

Alphestes.

Nunc supersunt duo expendenda, sit'ne idem piscis φυκὶς & φυκίδιον, φυκὴν & φυκίς. Ac primùm φυκίδιον nihil aliud esse quàm paruam phycidem nomen ipsum indicat: unde Gaza libro 6. cap. 13. de historia animal. pusillam phucam uertit. neq; ijs assentior, qui phycidion eum piscem esse putant, qui à nobis Capellan dicitur, (*is inter Asellos Oceani suprà descriptus est,*) ideo quòd is ueluti phycis è mento pendentem barbam habeat. Sed qui diligentiùs uerba Aristotelis expendet, falli istos iudicabit. sunt autem hæc Aristotelis uerba. Pisces qui oua ædunt, semel pariunt anno, præter pusillas phucas, quæ bis pariũt anno. Differt autem mas phycis à fœmina, quòd & nigrior sit, & squamis amplioribus. Atqui is qui uulgò Capellan nominatur, piscis est læuis, & minimè squamosus. Ex quibus necessariò efficitur phycidion siue diuersa sit à phycide species, siue eadem, non posse esse eum quem Capellan dicimus. Ergo phycidion à phycide ætate tantùm, & magnitudine differre puto. Deinde φυκῆνα (*φυκῆνα potiùs, à recto φυκὴν, ut σωλὴν, ῆνος: μὴν quoq; & Ἕλλην, &c. η. seruant in obliquis*) & φυκίδα diuersos pisces facere uidetur Athenæus lib. 8. cuius hæc sunt uerba: Καὶ τῶν πετραίων ὁ φυκὴν, καὶ ἡ φυκίς, ἁπαλώτατα ἰχθύδια ὄντα, ἄβρωμα καὶ εὔφθαρτα ὄντα. Ex saxatilibus phycen & phycis tenerrimi sunt pisces, uirus non resipientes, & corruptu faciles. Phycis inter saxa degit, non solùm alga uel musco, sed etiam carne (*uescitur:*) nam squillas appetit autore Aristotele lib. 8. de hist. anim. cap. 2. & in eius uentriculo non squillas modò, sed & loligines, & pisciculos alios inueni. Phycis eâdem bonitate est, qua cæteri saxatiles, autore Galeno lib. 3. de aliment. facult. simili quoq; modo præparatur.

Phycidion, id est phycis parua.
Capellan.
Ibidem.
Phycen & phycis ab Athenæo distinguuntur.

DE ALIO PISCE, QVEM PHYCIDEM Bellonius putauit.

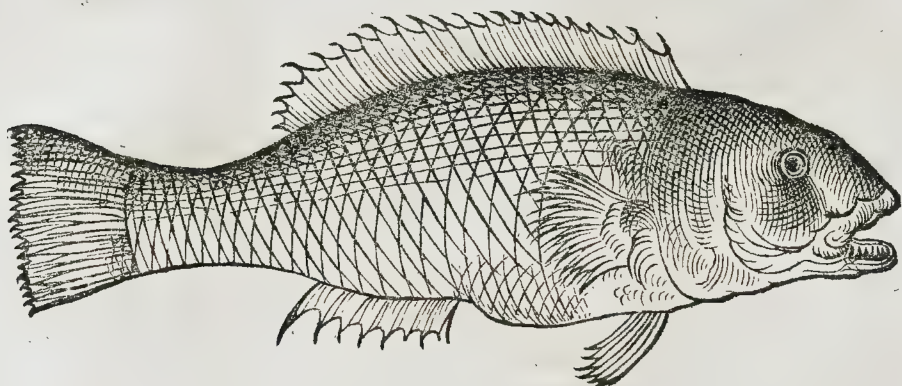

A Phycis Massiliensibus Roquau, multorum etiam colorum est piscis, fluuiatili Tincæ persimilis. Hunc Veneti promiscuè Lambenam, Genuẽses Lagionum, Romani ut plurimùm Merlinũ (*Merlo, cum icone scriptum erat*) uocant. Nam id genus omne piscium coloratorum, nomine Psittaci, Pauonis, Turdi uel Merulæ illis (minùs tamen rectè) uocari consueuit. Græca uox est Lambena, (*Lampina cum icone scriptum erat, tanquam uox hodie uulgò usitata Græcis,*) sed ad exprimendum eum piscem uulgaris.

B Memini me uidisse quasdam Phycides omnino fuscas, alias rubentes, alias uirides, nonnullas mistis coloribus uarias. Omnes pinnam tergoris (ut Sparus) continuam gerunt, duodecim aculeis (*in icone plures sunt*) munitam: ac rursus ad branchiarum latera utrinq; unam habent, & sub uentre duas. quarum singulæ squamis teguntur latis, firmis, sæpe uliginosis. Dentes illis in ore pares non sunt: nam in superiori maxilla utrinq; ad latus dentem unum tantùm, aut ad summum duos connumerabis: In inferiore autem maxilla multò plures, omnes quidem oblongos, albos & acutos: sed retrò in maxillis multos molares habent. Cęterùm Phycidum color externus quanquam euariet: interanea tamen perpetuò eadem in omnibus mihi apparuerunt. Voraces pisces sunt phucæ, quamobrem grandi atque amplo sunt stomacho præditæ. Omnibus est lacteum hepar, ad sinistram

sinistram magis extensum. Fel tamen lateri dextro incumbit, oblongo folliculo inclusum, colore subluteum. Gregales non sunt, ut neque Iulides. Labia habent crassa & carnosa: uersantur in scopulis.

Molli carne præditæ sunt & dulci: quæque nisi multo sale & aceto condiatur, gustui minus placebunt, neque friabiles erunt. Cuius rei Dioscorides & Galenus in capite de iure piscium meminerunt. F

COROLLARIVM.

Phycis ita dicitur, quoniam pisciū sola nidificet ex alga, quā Græci phycon uocāt, Massarius & Gillius. A Phycis etiā phycos Aristoteli dicitur, ut Massarius & alij recentiores scribūt. Mihi φυκὶς oxytonum gen. fœminino per iôta, solùm rectè scribi uidetur, ut μαινίς: nam & alij autores non aliter proferunt: & apud Aristotelem in præsentia non aliter inuenio, nempe libro historiæ 8. capitibus 2. & 30. cæterùm libro 6. cap. 13. φύκης paroxytonum per η. reperio his uerbis, διαφθείρει ὁ ἄῤῥην φύκης, &c. & sic quidem marem priuatim nominare uoluisse Aristoteles uidetur. φῦκος autem pro pisce non reperio, & sicubi fortè reperitur mendosam existimo lectionem. scio algā marinam sic nominari, ut & φύκιον (quod nomē similiter pro pisce Rondeletius scribit:) & scio in uulgatis codicibus Dioscoridis, φωκίων legi, ubi aliqui fortè φυκίων reponunt, ego φυκίδων, ex Aegineta qui hunc locum transcripsit. sed piscem ijsdem nominibus appellari nō probo, ut homonymia non cōmittatur. Sunt & alia Græcis nomina masculina in ης, à quibus fœminina fiunt in ις per iôta: ut ὁ δεσπότης, ἡ δεσπότις: quæ quidem accentu conueniunt, φύκης et φυκὶς differūt. sic ab ἀρτοπώλης, ἀρτόπωλις apud Euripidem. Apud Athenæum quidā scribit se ad sartaginem emisse φυκίδας, κωβίδια, φυκὴν, κωβιόν: ubi similiter φυκὴν accusatiuū, ut χρύσην, accipio. Non phycon igitur, sed phycidem dicemus: & diminutiua uoce nō phycion, sed phycidion Aristotelis exemplo. Massarius Diphili uerba interpretatus, phycænas nominat, tanquam à recto phycæna fœminini generis, triplici errore: phycenas enim dicere debuit sine diphthōgo, à recto phycen, masculino, bissyllabo. à Diphilo enim nominātur ὁ φυκὴν καὶ ἡ φυκὶς, siue specie diuersi pisces, cognati tamen inter se: siue sexu tantùm, ut ὁ φύκης καὶ ἡ φυκὶς ab Aristotele sexu solùm differentes. ¶ Lelepris, λελεπρὶς, piscis quidam, qui & phycis, Hesychius & Varinus. Lelepris. Liparis piscis à Plinio nominatur, quo in loco aliqui lelepris legunt, Rondeletius. Piscis qui à Bellonio lepradis (quod ipse puto confinxit) & ueteri lelepridis nomine exhibitus est suprà, pag. 559. turdorum generis est, non phycis: quod cum aliâs apparet, tum ex eo quòd saxatiles pisces omnes ab eo deuorari ait. hoc enim phycidi minimè conuenit. Cum phycida Massiliensi piscatori, ex oppido Neapoli oriundo, demonstrarem, dixit Neapoli leprem uocari; Gillius. Theodorus fucam pro phycide reddidit, nō phucam per ph. nusquam enim in translatione eius sic ab eo scriptum reperio. Fuca. fuit enim omnino studiosus Latinitatis: itaque ut phycos marina herba à quibusdam Latinè fucus dicitur: sic ab eadē denominatum phycidem piscem, fucam (similiter ut Græci fœm. genere) nominare uoluit. ¶ Rondeletij phycidem ante annos multos eodem nomine Cornelius Sittardus ad me misit, coloribus Phycis. scitè pictam, ut à Gisberto Horstio Romæ acceperat. qualem accepi, talem ex pictura describam: ea digitos quindecim communes longa est, tres lata circa medium. cirrhus sub mento longè breuior quàm Rondeletius repræsentat, initio crassiusculo. colore ruffo è fusco: alicubi ruffo aut roseo syncerius. cauda simplex & prorsus indiuisa, nigricās. Pinnæ ad branchias oblongæ in acutū desinunt. sub ijs utrinque cirrus quidam eiusdem ferè longitudinis (circiter tres digitos) dependet, rubens, lineis tamen albis distinctus, post mediū bifidus. Pinna dorsi parua est, sed post breue interuallū alia oblonga sequitur, caudā ferè attingens, sicut & alia inferiùs ab ano incipiens. omnibus ijs color è cinereo fuscus, neruis seu spinis medijs candicantibus. corporis pinnarūque longitudo & situs mustelā ferè refert, illam dico quā lotam Galli nominant, fluuiatilē. sed capite multùm differt, &c. Vulgò Romæ Fygo et Mesanca dicit. rarò capitur. ¶ Bellonij phycidē, Veneti Lambenam uocāt, fortè à labijs crassis & carnosis (qualia cheloni etiā. i. labeoni mugili nomē fecerūt:) etsi Bellonius Græcis quoque uulgarem hodie eam uocē (aliâs Lampina) esse scribit. Piscatores maris Ligustici, Adriatici, & nostri quoque (*hoc est, mediterranei ad Galliam pertinentis*) ad unū merulā agnoscunt: sed cum phycidibus confundūt. Romani quanquam piscem unum proprio nomine merlo nominarūt: sæpe tamē Canarellas, Canadellas et phycides merulę nomine uocāt, Bellonius in Merula. ¶ Phycidē Græcos hodie uulgò phycida nominare Gillius scribit: Phocida, Rōdelet. Græca uulgaria. (Aetij codex alicubi φωκίδας habet, perperā nimirum pro φυκίδας.) Phyceā, Massar. Pephycarismenā, Hermol. Lampinā, Bellon. ¶ Phycides tincarū uiridiū colorē atque effigiē referunt, fici (*fuci, Niphus: perperam opinor, librariorum scilicet lapsu*) uulgò nuncupant, Iouius. Italica. Itali merulā æquè atque phycidē, tincā marinā uocāt, Bellon. qui Gallico etiā uocabulo Tenche de mer phycidē appellat. Gallicum. nos Germanice, ne cū merula cōfundamus, merulæ uel tincæ marinæ speciē uocabimus: uel etiā Germanica. percæ, propter similitudinē aliquā: Speusippus enim percā, channā et phycidē similes esse dicit: ein Amselfisch oder Merlefisch art: ein gattung der Meerschlyen/oder deß Meerbersicks. Licebit autem tum Rondeletij tum Bellonij phycidē, quanquā diuersos, ijsdem nominibus Germanicis interpretari, ut quæ speciem certā non constituant, sed similitudinē potiùs quàm speciē indicent. Phycis quidem Rondeletij quoque anteriore parte tincam fl. imitatur, ut ipse scribit.

Pisces quos alii falsò phycides putarunt. Falsò Veneti quendã piscẽ Phycum uocant: is enim squãmis caret, & paruulæ Pelamydis similitudinem gerit: Phycis squammosus est, & saxatilis, trientalis longitudinis, Gillius. Longè alius est Figo piscis uulgò dictus Venetijs, de quo leges suprà ab initio Corollarij de Hepato, pagina 489. Bellonius asseuerat Asellorum generis piscem, quem Veneti piscem mollem appellant, uulgo Romano Ficum nominari. quanquam etiam hoc uocabulum (inquit) ad permultos alios asellos transferant. sed alius est Phycus, de quo in Phycide agemus. Mustela marina uulgaris, ut Rondeletius nominat, (uel omnino cognatus ei piscis, punctis distinctus, quorum Rondeletius in sua mustela mar. non meminit, à quibusdam phycis, uel phycæna (ut ipsi nominant) existimatur: inter saxatiles, ut aiunt, mollissima. Sed uera phycis quanquam corpore oblongo, cirro menti, & ijs qui branchijs subijciuntur: ac pinnarum numero, longitudine situq́ cum mustela nonnihil communicare uideatur: squamosus tamen piscis est, mustelæ omnes squamis carent. Pierius in Hieroglyphicis tinca uulgaris, an pholis sit dubitat. qui nostra legerit, hos pisces facilè inuicem distinguet. Niphus citharum cum phycide ineptissimè confundit, ut in Corollario de citharo diximus. ¶ Albertus & author de nat. rerum imperitissimè trebium piscem faciunt, cui attribuunt quæ Plinius partim de echeneide, partim de gladio ex Trebio nigro scriptore tradit: & quædam phycidis quoq;, &c.

B Speusippus percam, channam & phycidem similes inter se fecit. Elepoces, ἐλέποκες, piscis similis phycidi, Hesychius & Varinus. Phycides tincarum uiridium colorem atq; effigiem referunt, Iouius. Phycis & hepatus (*sed hepatum alium ipse facit quàm Rondeletius, sacheto dictum Venetijs uulgò*) magnam habent similitudinem cum iulide, Bellonius. ¶ Phycis ἐρυθρὴ, id est rubra cognominatur in epigrammate Apollonidis. Phycides ex alio colore in alium mutabiles sunt, Aelianus. Quomodo autem colores suos mutent, pluribus explicat Rondeletius in Merula. ¶ Τῶν καρχάρων νάρκη, πόρκη, συκὶς, Mnesimachus apud Athenæum; ego pro συκὶς legerim φυκὶς, ut in uersibus Ephippi proximè præcedentibus. dentes quidem phycidi serratos esse Rondeletij pictura ostendit.

C Phycis saxatilis est, Aristoteles, Diocles, Galenus, Plinius. Oppiano circa saxa muscosa degunt. Suidas tamen ex epigrammate quodam φυκίδα λιμενῖτιν nominat, id est litoralem: & Ouidius quoq; litoralibus eam adnumerare uidetur. ¶ Phycides quanquam cætera abstinent carne, tamen squillas sæpenumero appetunt, Aristot. Apollonidis epigramma in quo meminit phycidis quæ hamum cum carne amiæ uorauerat, referam in h. ¶ Nidificant & pariunt in alga, uide in D. mox.

D Phycidem solam ex marinis piscibus nidum sibi consternere, atq; in stragula (in eo substrato, Gillius) parere aiunt, Aristoteles interprete Theodoro. Verba Græca sic sonant: Μόνη δὲ αὐτὴ τῶν θαλαττίων ἰχθύων στιβάδας ποιεῖται, ὥς φασι, καὶ τίκτει ἐν ταῖς στιβάσι. Plinius sic: Piscium sola nidificat ex alga, atq; in nido parit. apparet autem eum phycos Grẹcum uocabulum uertisse algam: (quàm rectè uide infrà in H. a.) & ab eadem herba, quòd nidum inde construat, in eaq; pariat, phycidem appellatam innuere. Atq; immunda chromis, meritò uilissima salpa, Atq; auium dulces nidos imitata sub undis, Ouidius de piscibus litoralibus scribens. Est autem uersus hic, Atq; auium dulc. n. i. s. u. periphrasis phycidis: neq; ad ullum piscem prænominatum referendus, etsi Bellonio ad chromin referre placuit, sine authore. Peculiariter phycides alga uelut nido constructa fœtum circundant, ac contra tempestates tuentur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Legimus tamen polypos etiam parere in cubilibus, ut fictili, uel aliquo alio cauo.

E Apollonidis epigramma de phycide, quæ hamum cum carne amiæ uorauerat, recitabo infrà in h. Quanquam cætera carne abstinent phycides, squillas tamen sæpenumero appetunt, Aristoteles.

F Phycides concoctu faciles sunt, & salubre alimentum (nempe sanguinem medium consistentia) præstant, ut & reliqui saxatiles: inter quos scarus excellere suauitate creditur: post hunc merulæ ac turdi: tertio loco iulides, phycides ac percæ, Galenus de aliment. facult. 3. 28. Ibidem, authore Philotimo, cithari, umbræ, phycides, (φυκὸν, lego φυκίδον,) gobij, & molli carne præditi omnes, faciliùs quàm alij (scilicet duræ carnis pisces) conficiuntur. Diocles etiam apud Athenæũ saxatiles pisces, ut merulas, turdos, phycides, &c. carnem habere mollem prædicat. Phycides mollem carnem habent, probumq́ succum gignunt, qui facile difflatur: nec multùm nutriunt, Vuottonus. Procerum patinas raro implent, quum insipidissimi sint, Iouius. E phycidibus priuatim ius fit ad alui subductionem, Dioscorides. Ventrem durum mollit ius phycidum, Kiranides.

H.h. Phycidis Hippocrates quoq; meminit. Prima semper producitur, sequens corripitur. φυκίδας, ἀλφηστήν τε, καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρὸν Σκορπίον, Numenius.

Epitheta. φυκὶς ἐρυθρὴ, & λιμενῖτις: id est, rubra & litoralis, in epigrammatis. sed saxatilis potiùs quàm litoralis dicenda fuerit. ποικιλόχρως & ἀκανθοστεφὴς, Aristoteli apud Atheneum.

Icon. Domesticæ rei studiosum hominem qui significarent, fucam pisciculum pingebant. ea enim sola ex marinis piscibus nidum sibi construit, & in stragula parit, Pierius Valerianus.

Planta. Non habet lingua alia nomen, quod Græci uocant phycos. quoniam alga herbarum magis

uocabulum

uocabulum intelligitur: hic autem est frutex, folia lata, colore uiridi gignit, &c. Plinius 13.25. Theophrastus quidem cum hæc & similia, ut quæ gramini comparat, descripsisset, subdit: Et hactenus quidem de minoribus. deinde ad arbores transit, quas longitudine uix cubitales facit. ego phycos non lignosi generis esse puto, nec propriè fruticem: sed ita fortè à Plinio nominari, quòd uel oblongum sit, uel in multos ramos se spargat. φῦκος, τὸ, genere neutro, & φυκίον diminutiuum paroxytonum apud Theophrastum inuenio, libro 4. cap. 7. historiæ: cuius duo sint genera littorea, & tertium pelagium. Latinè alij algam, alij fucum interpretantur. Defertur ex Ponto in Hellespontum purgamentum quoddam illius maris, quod algæ nomine phycos appellant, colore pallidum. florem algæ id esse alij uolunt, atque ex eo fucariam algam prouenire. fit hoc æstatis initio, eoq; tum ostreæ, tum etiam pisciculi eius loci aluntur. Purpuram quoque suum florem hinc (ex alga, qua nutritur) trahere nonnulli existimant, Aristoteles historiæ 6. 13. ex interpretatione Gazæ. Innascitur testis eorum ὥσπερ φῦκός τι καὶ βρύον, Idem historiæ 8.20. Frutice marino, quem Græci phycos uocant, circa Cretam insulam nato in petris, purpuras quoque inficiunt, Plinius. φῦκος, genus quoddam musci, μνίον ἢ βρύον, penultimam producit, ut in hoc uersu apud poëtam: - - - - πολλὸν δὲ πέριξ ἅλα φῦκος ἔχευαν, Eustathius. θῖν' ἐν φυκιόεντι, Iliados ψ. id est, in litore algoso. Scholiastes interpretatur, φυκία ἔχοντι. φῦκος δέ ἐστιν ἤτοι ἡ ἄχνη τῆς θαλάσσης, id est aspergo maris, uel herba marina sic dicta. Vide Dioscoridem libro 4. cap. 95. Ἄς περὶ φυκότριχος πέτρης λευκὸν τρέφει ὕδωρ, Matron Parodus de pinnis. Τὰ μαλακόστρακα λίθους καὶ ὕλην, καὶ φυκία νέμεται, Aristoteles 8. 2. historiæ. & mox: ἡ δὲ σάλπη τρέφεται κόπρῳ καὶ φυκίοις: βόσκεται δὲ καὶ τὸ πράσιον. et mox: Τὰ δὲ ὡς περὶ τὸ πολὺ νέμονται μὲν τὸν πηλὸν καὶ φῦκος, καὶ τὸ βρύον, καὶ τὸ καλούμενον καυλίον, καὶ τὴν φυομένην ὕλην, οἷον φυκὶς, καὶ κωβιός. Ego semper φυκία paroxytonum scribere malim. Genus unum est latiore folio, prâson (aliâs, prasson) à colore dictum: item zoster. genus alterum longius, prasson etiam uocatum. Tertium genus gramini simile. Est deniq; pelagicum, folio crispo, pseudoconchylion Democrito. Vide Plinium 13.25. φυκία, θαλάσσια ζῶα: (quasi pisces phycides intelligat:) ἢ ὁ ἀφρὸς, ἢ βρύα, Suidas.

Fucus, pro colore & dolo, per translationẽ puto ab herba marina tincturis idonea: qua purpuram aliqui mentiebant uel adulterabant. Plinius & alij fucũ pro purpuræ tinctura dixerũt. Phycos puniceũ Nicander uenenatis aduersari prodit, idq; crediderũt aliqui fucũ esse, quo mulieres utunt: cũ tamẽ exigua radix illa sit, æquiuoco phyci nomine appellata, (*anchusæ alicuius fortè,*) Dioscorid. Purpurisso etiã (de quo in purpura dicet) fucabant se mulieres. Est & fucus inter apes, nõ uera apis, sed similis, ut aspicientes fallat. quanq; et ipsas apes fallat, cũ ociosus ipse mel cõsumat. Fucũ facere prouerbiũ ab Erasmo explicat. Fucas appellat Columella in facie maculas, Cæl. nimirũ quas Græci φακὸς, i. lentes uocant: unde & Dioscorides Anazarbensis φακᾶς (ac si Lentulũ dicas) cognominatus est, διὰ τὰς ἐπὶ τῆς ὄψεως φακούς, ut Suidas scribit. nostri à frondibus (aridis) maculas illas denominant, Loubflecken.

Rerum quarundã abundantia locis quibusdã nomina fecit: ut Sepiadi promontorio: Phycusis et Lepadusis insulis, Athen. Græcè φυκοῦσαι scribitur, ab algis nimirũ potiùs, quàm piscibus huius nominis. Stephanus duplici sigma habet φυκοῦσσαι. ὀνομάζονται δὲ διὰ τὸ φύκων (meliùs φυκῶν, circũflexum: uel φυκίων, trissyllabũ) εἶν πλήρεις. Apud Eustathiũ terminationes huiusmodi insularũ aliquot in ουσαι, modò simplici, modò duplici s. scribunt: ego duplex malim: quoniã à rectis in όεσσαι, (ut χαλκόεσσαι) cõtractis sunt, eodem teste. Eidem Stephano Phycûs est ciuitas Libyæ, è regione Tænari Peloponnesi, uel è regione Laconiæ ut Strabo scribit. unde gentile Phycusius: dicitur & lacus Phycusius. Plinio Phycûs est promontorium Cyrenarum. Proprie.

Phycis ab Antiphane nominat cum alijs lautissimis cibis. In Cotyis Thracũ regis cõuiuij descriptione Anaxandrides apud Athenæũ φυκίδας ἑφθὰς apponit. Archephôn parasitus à Ptolemæo rege uocatus, Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τὴν τριγλὴν δ' ἅμα, Καὶ φυκίδων τῶν πλεῖον, Machon. ¶ Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοι λιμνῆτιν Ἄρτεμι δωρεῦμαι, Suidas ex epigrãmate. ¶ Apollonidis epigrãma in phycidẽ quæ deglutierat hamũ cũ carne amię, (esca ex amia:) qua deinde una cũ hamo glutita (dum piscis fortuitò, uexatus dolore in mari saliẽs, in os piscatoris insiluit) perijt piscator, Anthologij lib. 3. sect. 4. extat huiusmodi: Ἰχθυοθηρητῆρα Μενέστρατον ὤλεσεν ἄγρη Δούνακος ἐξ ἀμίης ἐκ τριχὸς ἑλκομένη· Εἶδαρ ὅτ' ἀγκίστρου φόνιον πλάνον ἀμφιχανοῦσα Ὀξείην βρυθηρὴ φυκὶς ἔφριξε πάγην. Ἀγνυμένη δ' ὀδυνῶντα κατέκτανεν, ἅλματι λάβρῳ Ἐντὸς ὀλισθηρῶν δυσαμένη φαρύγων. Brodæus ἔφριξε interpretat uehementer cõmouit: malim exhorruit hamo deuorato. πάγην ὀξεῖαν, hamũ non calamum, ut ille, accipio. Idẽ pro ἐξ ἀμίης legendũ censet ἱππέης: sed argutius est, si ἐξ ἀμίης relinquas, ut phycis hamo trãsfixa his tribus attrahat, primũ calamo, deinde linea, tertiò esca ex amia (pisce idoneo escis) hamo inserta. φόνιον πλάνον duo sunt epitheta ad εἶδαρ referẽda: nisi φονίου legas, idq; referas ad ἀγκίστρου. Ἀγνυμένη, cum fauces eius ab hamo malè afficerentur: uel Ἀχνυμένη, dolore uexata. ὀδυνῶντα, Menestratum in mare prolapsum & urinantem, Brodæus. f. h. * Brodæus mauult ἱππέης.

PHYEA à Rondeletio inter pisces ei ignotos nominatur. ego nusquam hoc nomen legisse memini: & sicubi fortè inuenitur, deprauatum esse putarim.

PHYSA Aegyptius piscis admirabili natura præditus est. nam eum notionem habere ferunt, quando Luna augeatur & diminuatur: eiusque iecur cum Luna pariter decrescere, pa-

riterque recrescere: corporisque habitu modò esse opimo, modò gracili & tenui, Aelianus de animalibus 12.13. Alius eidem Aeliano Luna piscis est: quem ad similitudinem Lunæ semicirculũ efficere scribit: simulque cum plena Luna tum implere, tum impleri, &c. alius item quem Rondeletius uulgò circa Monspelium Lunam uocari meminit: quia extrema corporis parte Lunæ crescentis figuram aptissimè referat: uel quia demptis pinnis toto corpore rotundo sit Lunæ plenæ instar. ipse orthragoriscum interpretatur. ¶ Numeratur & à Strabone libro 17. physa, φύσα, (in Epitome Strabonis non rectè s. duplici scribitur,) inter Nili pisces: item ab Athenæo libro 7. Ego hunc piscem esse coniicio qui à Rondeletio Orbis primus appellatur. Vide suprà in Corollario de Orbe, pagina 744.

DE PHYSALO MARIS RVBRI, RONDELETIVS.

Lib. 3. cap. 18.

INTER pisces maris rubri Aelianus physsalũ ex Leonide recenset & describit his uerbis. In mari rubro, sinu Arabico, piscem Leonides Byzantius gigni ait, gobio ætatis perfectæ non magnitudine inferiorem: nullos oculos nullumque os habentem more piscium: branchias tamen his innatas esse, capitis figuram etsi minùs expressam coniectari posse: infra imum uentrem formam quandam leuiter contractam in sinum apparere, quæ smaragdi colorem reddit: hanc ei oculorum loco & oris esse idem ait. Quisquis hunc gustauerit, sentiet se magno malo suo expiscatum illum fuisse. nam statim ut gustauerit, intumescit. deinde illius uenter cum extrema uitæ pernicie abunde profluit. Verùm & ipse tanti mali si semel capiatur, pœnas pendit. Quumprimum est extra aquam, inflatur: & si eum tetigeris, magis magisque intumens exardescit. Tumque si quis assiduè eum moueat, præ siti (*sic reddit Gillius, Græcè legitur ὑπὸ σήψεως. malim ὑπὸ πρήσεως uel οἰδήσεως, uel tale quid, id est præ nimia inflatione aut distentione*) totus tãquam morbo intercutem affectus perlucet. denique disrumpitur. Si quis hunc etiam nunc uiuentem in mare uelit reiicere, is supernatat more inflatæ uento uesicæ, quocirca ex affectu Leonides ait physalum appellatum esse.

A Cum physsalo eundem planè esse eum quem hîc expressimus, non affirmamus: quanuis pisces aliqui locis quibusdam proprij esse putantur, qui tamen in alijs aliquando, sed rariùs, reperiantur. Sed si physalus non est, ei certè nõ ualde dissimilis iure dicetur, uel erucarum marinarum generi rectiùs subijcietur. Ore & oculis caret, in medio latior est, extrema gracilescunt & incuruantur. in uentre siue in supina parte rugosus est, pudendi muliebris speciem referens: in prona parte siue in dorso, tumores parui eminent. Verrucas piscatores nostri uocant, è quibus pili uirides existunt. Ad contactum intumescit & supernatat, ut Aelianus de physsalo scripsit. Præterea uenenatum esse in cane experti sumus.

COROLLARIVM.

QVAE de physalo Aelianus tradit, eadem ex eo Philes repetijt. Recentiores quidam non rectè physsalum s. geminato scribunt. Aeliani codices Græci, & Philę, s. simplex habent: ut & Volaterranus. prima quidem syllaba longa est natura, ut ne in carmine quidem geminari opus sit. Videri autem potest sic dictum hoc animal, uel quia homo, qui ipsum gustârit, intumescit & inflatur: (sicut & à buprestide insecto, ὅτι μεγάλως πρήθει καὶ φυσᾷ.) uel quoniam cum extra aquam est, inflatur: ac si quis attingat, magis magisque intumescit. uel quoniam in mare proiectum inflatæ uesicæ modo supernatat. ¶ Est & porcus (πόρκυς) animal in Danubio quadrupes, λεπτῷ περιεχόμενον δέρματι, ὃ (scilicet δέρμα uel ζῶον) γίνεται ὡς ἀσκός· καὶ νήχεται ἕως ἂν λεπτυνθῇ (τὸ δέρμα·) καὶ ἐξέρχεται ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ νέμεται· ὅθεν καὶ ἀθρόον ψυχόμενον θνήσκει, Varinus. sed hoc non alio quàm quòd inflatum repræsentat utrem, ad physalum accedit. Quærendum an physalus Aeliani sui omnino sit generis: an cum lepore marino aliquid commune habeat. siquidem similiter corpus ei informe: nec oculi nec os ut alijs piscibus. Pars illa in sinum contracta smaragdi colorem referens, papauer fortè sui coloris atramentum continens fuerit. Gustatum similiter perimit, oboriente prius tumore aliquo in corpore. Homo uicissim suo tactu utrique uenenum est. Et leporis marini plures sunt species. tertia à Rondeletio descripta, toto corpore splendido est: ut physalus etiam, cum turget, pellucidus. ¶ Cæterùm à Rondeletio depictum animal cum branchijs careat, physalus Aeliani nõ erit: sed potiùs ut figura præ se fert, erucæ uel pityocampes (ut ita dicam) marinæ species. Hanc coniecturam

Eruca marina.

coniecturam pili in corpore digesti, & uulgare piscatoribus uerrucæ nomen (tanquam ab eruca corruptum) augent. Diuersa tamen ab hac uidetur eruca mar. Bellonij, quam suprà in E. elemento dedimus.

Alius est physalus, seu physeter, bellua: de qua nunc agendum.

DE (PHYSALO BELLVA, SEV) PHYSETERE, RONDELETIVS.

De icone lege quæ scripsit ad finem capitis.

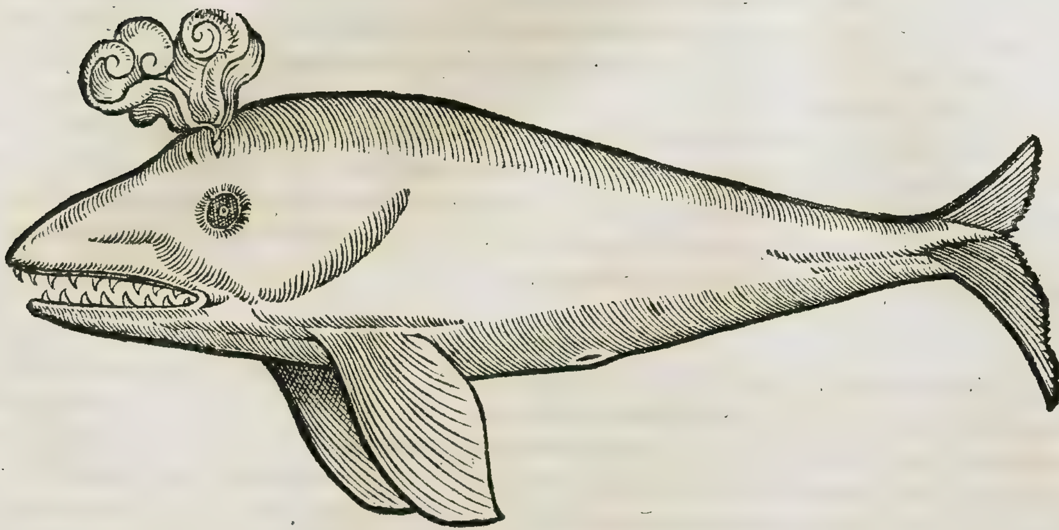

B EFFECTV Græci nominis φυσητὴς uocatur, quasi flator, quòd nimbosam quandã alluuiem aquarum efflando emittat, ut plerunque etiam alueos nauigantium deprimat, à nostris peis mular: ab Italis capidolio, à Santonibus sedenette. A

Belua est admirandæ magnitudinis ex balænarum genere: ore maximo, dentibus acutis, serratis, quemadmodum orca. Lingua intus magna & carnosa. fistulam longè ampliorem habet quàm reliquæ beluæ: quam ob causam multò plus aquæ reijcit & efflat, unde illi nomen φυσητῆρ. Ab orca differt, quòd multò longior sit & dorsi pinna careat. Pinguitudine multa abundat ueluti balæna & beluæ reliquæ. *Quod de ijs beluis quæ piscium carne aluntur, nemini uidetur mirum: sed de balæna prima siue mysticeto quem diximus libro 4. aqua tantùm & spuma maris & alga nutriri, & de alijs quæ dentibus carent, non sine causa dubitauerit aliquis. Sed si hæc secum animo cogitârit, uitam ociosam, corij densitatem, alimenti copiam, temperamentum, mirari desinet. Etenim animalia inertia pinguescere certùm est, quod quotidie experimur in ijs quæ eam ob causam angustis locis concludimus, ut in suibus & capis, & in his quæ hyeme latent, ut in gliribus, et taxis. Mysticetus autem tardissimè mouetur, ob corporis molem: & id modicum quod tardo motu digeri posset, corij densitate præpeditur. Sic & in hominibus cutis cõstipatio, corporis constitutionem plethoræ similem efficit. Iam quum uoraci animali alimentum semper in promptu est, id ad saginandum corpus multùm confert: exemplo sunt luxui ac crapulæ dediti, qui obesi esse solent. His adde temperamentum calidum & humidũ, quo quæ præditæ fuerint beluæ, atque adeò animantes omnes, pinguissimæ redduntur, quòd ad sanguinis copiam generandam sit accommodatissimum. B

Digreßio: quomodo balæna & alia non carniuora pinguescant, ocio scilicet, &c.

Sed ad physeterem redeamus, quem in Oceano nostro reperiri testatur Plinius. In Gallico Oceano physeter maximũ animal est, ingentis columnæ modo se attollens, altioremque nauium uelis diluuiem quandam eructans. Eiusdem meminit Strabo. Plurimùm eos (Nearchum cum socijs in sinu Persico nauigantes) turbabant physeterum (φυσητήρων) magnitudines, fluctum maximum & cumulatum, & caliginem tantam reflationibus excitantes, ut quæ ante pedes erant conspici non possent. Sed cùm nauigationis duces illis timentibus & causam ignorantibus indicassent beluas esse, quæ facile tubarum sonitu & plausu exaudito discederent, Nearchus naues in fluctum egit, quà maxime arcebatur, ac tubis beluas exterruit: illæ undas subeuntes nauale certamẽ à puppi minabantur. Verùm subitò cessauere. Quotquot nunc in Indiam nauigant, beluarũ quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim nec sæpius se offerant, sed discedant clamore ac tubis repulsæ. Dicunt eas terræ nequaquam appropinquare: ossa uerò iam dissolutarum à fluctibus facile eijci, & materiam faciendarum tegetum (*calybarum, id est tuguriorum*) ichthyophagis suppeditare, (χορηγεῖν τὴν λεχθεῖσαν ὕλην τοῖς ἰχθυοφάγοις πρὸς τὰς καλυβοποιΐας.) Nearchus cetorum magnitudinem uicenûm & ternûm passuum refert.

Lib. 9. cap. 4.

Lib. 15. geogra.

Beluæ immanes in Narbonensis Galliæ litus eiectæ.

In litus nostrum eiectæ sunt aliquando immanes beluæ. Vnius maxilla inferior spectatur in summo ciuitatis nostræ templo diuo Petro dicato in ipso uestibulo, quam uulgus ob magnitudinem costam esse putat, sed falsò: nam costæ breuiores sunt, & minùs crassæ. Ex uertebris, Frontignani in litore facta sedilia. Alia uisa est à pinnis ad caudæ extremum triginta passus longa, caput in aqua latebat, corpore erat striato, nescio an natura an euentu quodam, ut ob pinguitudinem à sole liquatam partibus alijs desidentibus, aliæ prominentes manserint: (*Cetus Britannicus etiã, quem exhibuimus suprà, pag. 251. corpus striatum ostendit.*) quemadmodum in striatis columnis, aliæ partes eminent, quæ striæ uocantur: aliæ cauæ, quæ canaliculi & strigiles. Aliam in litore uisam à patre meo audiui centum passuum longitudine. Aliam in Italia captam uidimus, quam exiccatam Florentinorum Dux ante palatium collocârat, sed ob diuturnum & grauissimum fœtorem auferri oportuit. Ex huiusmodi beluarum cerebro pinguitudo oleo liquidior defluit, quæ partium tenuitate facile quocunque penetrat, quum hæc diu multumque defluendo exhausta fuerit, sub cranio reliquiæ squamulis sardinarum in aceruum coactis similes sunt, quæ igni admotæ liquuntur, deinde frigore concrescunt.

De icone.

Qualesquales fuerint hæ beluæ, certè uerum physeterem hîc exhibemus, quod maxime indicat fistula, multò amplior quàm in cæteris, qua ueluti nimbos aquarum efflat: quam notam, & totius beluæ figuram, ex ijs qui beluas uenantur, magnumque ex his quæstum faciunt, didici. Suam etiam hac in re operam mihi præstitit Capellanus medicus doctissimus: qui non procul à Baiona habitat, quo in sinu quotannis beluæ capiuntur.

COROLLARIVM.

A

DE physalo maris rubri pisce (si modo propriè piscis est, quod non puto) uenenato, proximè dixi: nunc de physalo bellua dicendum: quæ meo quidem iudicio non alia est, quàm physeter: cũ & nomen eiusque origo (παρὰ τὸ φυσᾶν) conueniant: & res ipsa, ut apparebit. Gillius ex Aeliani de animalibus lib. 9. cap. 49. pro physalo physeterem conuertit. & sanè mihi quoque siue Græcè siue Latinè loquamur, physeteris nomen magis arridet, ad declinandam cum physalo maris rubri pisciculo homonymiam. Physalos quidem inter cete Oppianus libro 1. nominat: παρδάλιές τ᾽ ὀλοαὶ, καὶ φύσσαλοι ἀθωπτῆρες. ego φύσαλοι s. simplici scripserim, (quod suprà etiam in physalo pisciculo monui) nam & φυσᾶν uerbum ita scribitur: & carminis causa sigma geminari opus non est, cum φύσα nomen & uerbum φυσᾶν, Eustathio teste, primam producant. Oppianum etiam secutus Aelianus, physalos cum maximis cetis numerat, & Aelianum Suidas ac Eustathius, omnes simplici s. Apud Suidam librariorum errore φύσαμος pro φύσαλος legitur. φύσης ἢ παρώνυμον καὶ οἱ φύσαλοι, τὰ κήτη, Eustathius. Cæterùm ut à thymo, thymalus piscis dicitur, sic à physa, physalus: ne quis fortè putet nomina hæc composita esse. ¶ Physeterem etiam Arrianus, etsi non nominat, ex Strabone intellexisse uidetur, Massarius.

Arrianus.

Arriani uerba, libro 8. historiæ suæ, qui est de rebus Indicis, hæc sunt: Apud Ichthyophagos qui ditiores sunt è cetorum, quos mare eiecerit, ossibus, domicilia parant: utuntur enim eis pro lignis: ex latioribus fores conficiunt. Plebi & tenuioris fortunæ hominibus piscium spinæ, ædificandi materiam præbent. Sunt autem in mari externo ceti ingentes, & pisces multò maiores quàm in mediterraneo. Prodit Nearchus sibi ac socijs, cum ultra Cyiza orientem uersus nauigarent, (ὅτε ἀπὸ Κυΐζων παρέπλεον ὑπὸ τὴν ἕω,) aquam è mari in sublime efflari uisam, ui magna tanquam turbine quodam (οἷά περ ἐκ πρηστήρων) emissam. itaque territi cum à nauigationis ducibus belluas aquam sursum efflare cognouissent, & nautis ob metum remi è manibus excidissent: rursus à Nearcho animati sunt. is enim socios, quotquot prænternauigando alloqui poterat, nauium proras obuertere, tanquam ad naualem pugnam, & clamore ingenti uociferantes (ἐπαλαλάζοντας) nauigijs propiùs iunctis magno simul impetu, celeritate & sonitu, remigare iussit. quod cum illi facerent, & iam belluis propinqui, quàm altissimum clamorem æderent, tubas inflarent, remigationem cum sonitu quàm maximè intenderent, territæ illæ cum iam iuxta proras essent, in profundum subierunt: sed paulò pòst iterum circa puppes emerserunt, iterumque uim aquæ procul in altum efflarunt, (*sed nullo amplius periculo.*) Itaque ex insperato seruati, plausu & laudibus affecerunt Clearchum, audaciæ simul & prudentiæ ergó. Ex his belluis (ait) aliquas multis in locis regionis illius ad litora appulsas deprehendi, cum uel reciprocante Oceano destitutæ in breuibus & uadis relinquuntur: uel tempestatum ui in continentem expelluntur. sic ipsis extinctis, & putredine absumptis carnibus, ossa superesse, ædificijs utilia. costas enim maiores trabium usum præbere: minores, asserum, (σφηκίσκων: fortè tignorum etiam interpretari licebit. Gedrosos enim beluarum ossibus tecta contignare, Plinius ex Alexandri Magni rerum conditoribus scribit. Vide supra de Cetis in genere, E. ad finem:) maxillas uerò portarum. Sæpe enim belluæ illæ uel ad uigintiquinque passus (ὀργυιάς) longitudinis perueniunt, Hæc Arrianus. Strabo uiginti tres passus longitudinis earum nominat: interim tamen suspicatur πρὸς ὑπερβολὴν ηὐδοκιμηκέναι πολλὰ τοὺς πλεύσαντας. Eandem historiam Diodorus Siculus quoque referens, cete simpliciter nominat. eius uerba retuli suprà in Cetis in genere E. ¶ Plinius lib. 9. ca. 3. thynnis adscribit, quod alij cetis ac physeteribus. nos ex thynnis pericula huiusmodi nondum legimus, ut uel Plinium uel librarios hîc deliquisse suspicio sit. Verba eius, & alia quæ huc faciũt,

recitaui

recitaui suprà in Capite de Cetis in genere, E. paulò post initium, pag. 232. & deinceps. ubi etiam ostendi Plinium uideri non rectè accepisse Græcorum uerba, è quibus transtulit: tanquam Alexandri naues agmen contrarium fronte aduersa, non contra thunnos (uel cete,) sed ipsæ inter se instituerint, ut ex collisione mutua (nauium, armorum) excitatus fragor thynnos terreret. quod mihi quidem non probatur: sonitu enim simpliciter, & tubis belluas terreri, tum ex ijs quæ paulò ante retuli Arriani uerbis, tum alijs aliorum quæ in Cetis E. recitauimus, tum Strabonis à Rondeletio positis, constat. Nearchus & Onesicritus (inquit Curtius) nunciabant, plenum esse belluarum mare, (*de mari rubro loqui uidetur:*) æstu secundo eas ferri, magnarum nauium corpora æquantes: truci cantu deterritas sequi classem, cum magno æquoris strepitu, uelut demersa nauigia subisse aquas. ¶ Gedrosos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni classium præfecti prodidere, domibus fores è maxillis beluarum facere, ossibus tecta contignare, ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta, Plinius. Circa Gedrosiam Indiæ regionem non ignobilis Onesicritus atque Orthagoras scripserunt, cete longitudine dimidiati stadij, & latitudine pro rata longitudinis portione nasci: tantòque robore septa esse, ut sæpe cum naribus respirarint, tantopere in sublime marinos fluctus iactent, ut hæc imperitis maximæ maris tempestates esse uideantur, Aelianus 17.6.

Indica maria balænas habent, ultra spacia quatuor iugerum. Sunt & quos physeteras nuncupant, qui enormes ultra molem ingentium columnarum, super antennas se nauium extollunt, haustosque fistulis fluctus ita eructant, ut nimbosa alluuie plerunque deprimant alueos nauigantium, Solinus. atqui Plinius, ex quo mutuatur, physeterem in India nullum nominat: sed pristes ducenûm cubitorum, libro 9. cap. 3. & mox capite quarto: Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est, in Gallico Oceano physeter, ingentis columnæ modo se attollens, altiórque (*sic & Solinum legisse apparet: Rondeletius, altiorémque*) nauium uelis diluuiem quandam eructans.

Iuba uerò in ijs uoluminibus quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia referens, cetos sexcentorũ pedũ longitudinis, & trecentorũ sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse: pinguique eius negociatores & omniũ piscium adipe camelos perungi in eo situ, ut asilos ab ijs fugent odore: physeteres ne intellexerit, in incerto est, Massarius. ¶ Conspicitur & physeter piscis extra columnas Herculeas, flator ab Latinis (*quasi flator, ut Hermolaus Barbarus conuertit*) appellatus, qui frequenti reflatu præaltas undas euomere solet: ita ut procul nauigiorum uela ob spumantis aquæ candorem appareant. Eæ belluæ superiore biennio quibusdam Cæsarianis è Britannia in Hispaniam traijcientibus magnum terrorem incussere: quum Gallorum nauigia ea uelorum specie è longinquo repræsentassent, qui tum ardente bello ea maria infestis classibus obsidebant, Iouius. In mari extero (inquit Strabo libro 3.) cete & plura & maiora sunt: circa Turditaniã uerò imprimis, ut oryges, (*orcæ,*) balænæ, & physeteres: quibus reflantibus nebulosæ cuiusdam columnæ uisio longè cernentibus apparet. Physiterem (*præstat secundam per e. longum scribi, nam Græcis ἦτα est*) existimo esse, quem uulgò uocant Calderonem, quod hunc ex omnibus beluis maximam diluuiem aquarum eructare dicunt. Hunc quidam arbitrantur esse quẽ Massilienses uocant Mulassum. Equidem ipse cum hunc Mulassum non uiderim, iudicare non audeo Physiterem esse, Gillius. Cetus qui Calderonus uulgò dicatur, Bellonio pristes est. Capidolio dictus ab Italis (uulgò, Capodoglio, Capitoleus quidam scribunt) physeter est Rondeletio: Iouio, Orca: Gillio balæna potiùs quàm Orca. Vide suprà in Corollario de Balæna A. ¶ Physeter Hispanicè Marsopa dicitur, ut quidam nobis retulit. at Cæsar Scaliger, medicus & philosophus insignis, cuius maior apud me autoritas, phocænam à Vasconibus uulgò Marsupam uocari, author est.

Angli quidam eruditi physeterẽ interpretantur a Whyrlepole, (alij scribunt Whirlepoole, alij Horlepole,) quòd lacum (id est, mare & undas) uertat, excitatis uorticibus, uel quòd undas capite emittat & eiaculetur. in mari circa Cantium non infrequens est. sed fluuios etiam aliquando subit. nam anno Domini 1555. duos aut tres eius generis in Thamesi fluuio captos esse Ioan. Caius Anglus indicauit. Plura de hoc pisce leges suprà circa finem capitis De cetis diuersis, pagina 256. Ego physeterem multò maiorem esse puto, quàm qui fluuios intrare possit. Physeterem nostri uocant a Whorpoul. is licet portentosæ sit magnitudinis, ad balænæ tamen magnitudinem nunquam accedit. Huius generis quatuor aliquando uidi inter Dobriam & portum Gessoriacum. quorum singulos tantum aquæ è fistulis, quas in capitibus habent, eiaculantes uidi, ut singuli singulas naues aquarum copia in profundum submergere sufficerent, Guil. Turnerus in epistola ad me. Pistris aut physeter horribile genus cetorum, & ingens, ex capite multum (*aquæ*) in naues efflat, & aliquando submergit, Olaus Magnus in Tabulæ suæ explicatione D. o. Author tabularum de regionibus Septentrionalibus, & Munsterus in Cosmographia, absurdissimè physeterem forma equi cum patulis naribus & fistulis duabus prominentibus, cum auriculis asininis, cum lingua longissima & prominente pinxerunt, Rondeletius. In tabula quidem Olai iconem repertam hîc apposui. Ea nec linguam nec auriculas ostendit: quanquam nec sine illis, ullum huiusmodi marinum animal esse uerisimile sit, nedum pistrin aut physeterem, ut Olaus adscripserat. Munsterus fortè, aut quo is usus est pictor, linguam & auricu-

las de suo addiderunt. ¶ A castro Vuardhus litus totũ uerno tempore procul infestum est balænis uastæ magnitudinis, adeò quod ad centũ perueniũt cubitos. Spiracula duo habent in summa fronte patentia ad cubiti proceritatẽ, (*negat hoc Rondeletius*.) hæc tecta sunt folliculo. Respirantes efflant undas in modũ densi nimbi. Spina dorsi reperit̃ continens amplexu ulnas tres, internodia singula unã, Iac. Ziglerus in descriptione Schōdiæ. ¶ Albertus Magnus in ceti cuiusdã descriptione, recitata superiùs pag. 241. Os (inquit, foramẽ uel meatũ potiùs dicere debuit) habet amplũ, & cũ spirat, eructat ex eo copiosam aquã, qua aliquãdo implet nauiculas & submergit. ¶ Orca etiã physeteris instar fluctũ aquarũ in altũ reflat: & nimirũ alia quoq; cete cõplura, sed nullũ copiosiùs & uehemẽtiùs physetere, ut per excellentiam hoc ei nomen factum uideatur. Quamobrẽ Germanicũ etiã nomen eius finxerim ein **Sprützwal**.

Physeter, φυσητὴρ, Aristoteli nõ animal, sed fistulã significat, qua aquã reijciũt cete, historiæ 6. 12. et Aeliano de animalib. 5. 4. pro fistula balænæ accipit̃, his uerbis: Ἀναπνεῖ δὲ, οὐ βραγχίοις, ἀλλὰ φυσητῆρι. τοῦτο γὰρ καλοῦσιν οἱ τοῦ πνεύματος τὴν ὁδόν. At lib. 17. ca. 13. eandẽ partẽ uidet̃ μυκτῆρας, id est nares appellare, de cetis loquens Gedrosijs: ὡς πολλάκις ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ὑπὸ τοσοῦτον ἀναῤῥίπτειν τῆς θαλάττης τὸν κλυδώνιον, &c. Φυσητὴρ, (meliùs f. simplici scribitur,) ὁ τῶν κητωδῶν ἰχθύων αὐλός, Hesychius & Varinus. In mollibus etiã, ut polypo, physeter, id est fistula, dicit̃: qua sicuti cete mare admissum obiter dum cibũ capiunt, reddunt: non μυκτὴρ, aut φυτήρ. uide in Polypi Corollario B. Μυκτὴρ tamẽ admitti potest: eoq; magis, quòd ijdẽ meatus ad odores etiã percipiendos fortassis in eis conducũt. alios enim quibus olfaciãt meatus cete manifestos habere nõ puto, ut neq; delphini habent. Polypi pariunt fistula, τῷ φυσητῆρι, qui meatus est in corpore, Arist. & Athen. Oppianus αὐλὸν uocat in eisdem. Qualis per alta uehitur Oceani freta Fluctus refundens ore physeter capax, Seneca Hippol.

Epitheta. Physetêras anhelos, Ruffus in Arati Phænomenis translatis. φύσαλοι ἀθυστῆρες, Oppianus. id est impetuosi uel eiaculantes (scilicet aquã.) Grãmatici enim uerbum ἀθύσσειν uariè interpretantur: ὁρμᾶν, ῥίπτειν, ἀνασείειν, ῥιπίζειν, θερμαίνειν, ἐκτείνειν, διαλάμπειν.

Prestis. Nunc prestin quoq; eandẽ uel prorsus cognatã physeteri belluã esse, tum à nomine tum ab ipsorũ animaliũ natura petitis uerisimilibus argumẽtis asseremus. Sed cũ uarijs modis scribat̃, apud Græcos πρίσης, πρίστις, & πρῆστις: apud Latinos pristes, pristis, uel pistris uel pistrix: Græcè πρῆστις, Latinè prestis, (flectendũ ut Paris, sed fœminino genere,) optimè uocabit̃. quanq; enim semel ab Aristotele tantùm nominet̃, (historiæ 6. 12.) ubi πρίστις scribitur, literis facilè trãspositis, ut permulta pisciũ nomina perperã in libris illis uulgatis scribunt̃: ab Aeliano tamẽ, Oppiano, et Eustathio πρῆστις scribit̃, penanflexũ, cũ ητα in primã, quod laudo. apparet enĩ deduci hoc nomẽ à uerbo πρήθειν uel πρῆσαι, quod nõ solùm urere, sed etiã flare & spirare, sicut φυσᾶν, significat: ut inde factũ uerbale nomẽ πρῆστις et πρηστὴρ, idẽ quod φυσητὴρ sonet. quamobrẽ & fulminis nõ omnino igniti genus

Πρηστήρ. πρηστῆρα physiologi Greci nuncupãt, ut Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrũ: τὸ δ' ἀστράπτον ἀναπυρωθὲν, βιαίως ἄχρι τῆς γῆς διεκθέον, κεραυνὸς καλεῖται. ἐὰν δὲ ἡμίπυρον ᾖ, σφοδρὸν δὲ ἄλλως καὶ ἀθρόον, πρηστήρ. ἐὰν δὲ ἄπυρον ᾖ παντελῶς, τυφῶν. Item ab initio libri 3. de Meteoris: ὅταν δὲ καταφερόμενον ἐκπυρωθῇ (τὸ πνεῦμα,) καλεῖται πρηστήρ. συνεκπίμπρησι γὰρ τὸν ἀέρα τῇ πυρώσει χρωματίζων. Olympiodorus uentum semper & præcedere, & comitari, & sequi presterem docet. Videntur quidem authores presterem non pro fulmine aliquo, sed turbine & uento uehementiore (ut à πρήθειν uel πρῆσαι, tum potiùs φυσᾶν quàm πιμπράναι aut καίειν significãte, deriuet̃) usurpare, sicut & typhônis nomen, quod tamen philosophi similiter fulminibus adnumerãt. Dicit Nearchus ὀφθῆναι ὕδωρ ἄνω ἀναφυσώμενον ἐκ τῆς θαλάσσης, οἷά περ ἐκ πρηστήρων βίᾳ ἀναφερόμενον, Arrianus de cetis loquens. & similiter Aelianus: ὡς πολλάκις, ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ὑπὸ τοσοῦτον ἀναῤῥίπτειν τῆς θαλάττης τὸν κλυδώνιον, ὡς δοκεῖν τοῖς ἀπείροις πρηστῆρας εἶναι ταῦτα. His uerbis uterq; de physeteribus loquens, & uerbo ἀναφυσᾶν utẽs, & nomine πρηστὴρ, quodammodo innuit eandem belluã, eademq; nominis ratione, & prestin & physetêrem dici. Rursus Aristoteles de flatuum uehementiũ & repentinorum differentijs ad Alexandrum: Ἀναφύσημα δὲ γῆς πνεῦμα ἄνω φερόμενον, ὑπὸ τὴν ἐκ βυθοῦ τινος ἢ ῥήγματος ἀνάδοσιν. ὅταν δὲ εἰλούμενον πολὺ φέρηται, πρηστὴρ χθόνιός ἐστι. ubi πρηστὴρ χθόνιος à Budæo uertitur terrestris turbo: ab Alcyonio, terrestris turbo accensus, quod uix probãrim: ab Apuleio, procella. Ego, cum uentum uehementiorẽ significat, turbinem simpliciter dixerim, siue is è nubibus erumpat, ut sit turbo sublimis: siue è terra, ut sit terrestris: cum fulminis speciem, turbinem accensum, ad differentiam typhônis: quod Aristoteli fulminis genus est non ignitum: etiamsi à uerbo τύφειν, quod urere significat hoc nomen factum uideatur: & grammatici quidam typhônem, flatum ignitum interpretentur. τυ-

Typhon. φῶν ἐστιν ἡ τοῦ ἀνέμου σφοδρὰ πνοή, ὃς καὶ εὐρυκλύδων καλεῖται: ἢ παρὰ τὸ τύφος, (ὅ ἐστιν ἔπρησις,) τυφῶν, ὅτι φλὸξ ἐκ τοῦ ἀέρος, ἀλλ' ἢ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφή, πρὸ τοῦ ἐκπυρωθῆναι, ὡς Πλάτων ἐν Φαίδωνι, Varinus.

Latinè

Latinè uorticem procellosum & euerberantem interpretatur Budæus, etymologiam aliam insinuans, παρὰ τὸ τύπτειν. Aristoteles τυφῶνα (inquit Olympiodorus) uocat quasi τυπῶνα, eò quòd uehementer feriat & rumpat (seu findat) corpora solida. nautæ siphonem, σίφωνα, inde quòd siphonis instar aquam maris emittit, (ἀναπᾷ, absorbet, Io. Bapt. Camucius.) Alexandrini uernacula uoce ἀνεμόσουριν, διὰ τὸ ἐοικέναι κυκλανέμοις γυναικείοις, ἀπὸ ἀνεμόσουριν καλοῦσιν ἐπιχωριαζόντων. Homerus θύελλαν huiusmodi uorticem, medici similem affectum in intestinorum anfractibus βορβορυγμόν. Plura ibidem leges: & in his uerbis: οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ἐκνεφίας, ἢ τυφῶν ἀνήνεμος: καὶ τυφῶν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἐκνεφίας ἐπιπταμένος: pro ἀνήνεμος repones ἄνετος, si quid ego uideo. Angli uentum huiusmodi uorticosum, (ἕλικα καὶ συστροφὴν ἀνέμου,) corpora obuia sæpe eleuantem, uocant a Whirlewind: sicut & physeterem, aut similiter ei undas reflantem belluam, ut diximus, a Whirlepoole. Πνοαί τε ἀνέμων καὶ τυφώνων, Aristoteles ad Alexandrum. Πρηστὴρ, εἶδος κεραυνῶν, ὁ καὶ πυρὸς (fortè πυρόεις, uel ἡμίπυρος, nisi plebeium sit uocabulum) λεγόμενος, ὃς καταφερομένου τοῦ πνεύματος καὶ ἐκπυρωθέντος γίνεται, Varinus. ¶ Πρήθειν, τὸ φυσᾷν: οἷον ἐν τῷ, ἐν δ᾽ ἄνεμος πρῆσεν μέσον ἱστίον, quod frequens est apud Homerum. Πρήθω, τὸ καίω· παρὰ τὸ πρῶ, ὃ ἐκ τοῦ πυρῶ κατὰ συγκοπὴν λέγεται. Sed à πορῶ etiam fit πρῶ per syncopen in alia significatione, pro conficio: ut in πρήσωμεν ὁδοῖο, ἤγουν διαπεράσωμεν τὴν ὁδόν. πρήσω enim futurum fit tum à πρῶ, tum à πρήθω, Ex Eustathij in Homerum indice. Prester igitur cum fulminis species est semiignita, & semper coniuncta cum uento, aptissimè à πρῆσαι deriuatur; uerbo utranque eius uim, & flatum & ardorem exprimente. A πρῶ nimirum etiam πίμπρημι fit, quod etsi grammatici pro urere tantùm interpretentur: uidetur tamen authoribus aliquando idem quod πρήθειν uel πρῆσαι significare, nempe inflare, distendere. ὁ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ φύσαλος, ἔξω τοῦ κύματος γενόμενος, οἰδαίνει. καὶ εἴ τις αὐτοῦ ψαύσῃ, ὅγε ἔτι καὶ μᾶλλον πίμπραται. καὶ εἴ τις ἐπιμένῃ ψαλάττων, γίνεται πᾶς ὑπὸ σήψεως διαυγέστατος, ὡς ὑδεριῶν: εἶτα πλουτῶν διεῤῥάγη, Aelianus. in quibus uerbis ueluti per gradus quosdam physalum pisciculum primò intumescere dicit, deinde πίμπρασθαι, hoc est distendi: postremo διαῤῥήγνυσθαι, disrumpi. Πρᾶν uel πρῆσαι, nostri uerbo simili **brennen** dicunt, id est urere. Physemata seu bullæ ardoris ui primùm in animalium corporibus excitatæ, postea etiam nimia distentione rumpuntur. Buprestis insectum nomen inuenit, quòd uenenum eius animalia ualde distendat & inflet. Πρηστὴρ apud Pollucem uidetur accipi pro anteriore colli parte suprema in medio prominente, eodem situ quo prolobus uel πρηγορεὼν, id est ingluuies Latinis dicta in auibus est. Verba eius adscribam: Ὑποκειμένης δὲ κατὰ τὴν κοιλότητα τοῦ τραχήλου τῆς φάρυγγος ἔνδοθεν, τὸ ἔξωθεν ὑπὸ τὰς ὀργὰς ὑπὸ τοῦ φυσᾶσθαι πιμπράμενον καὶ ἀνοιδούμενον πρηστὴρ ὀνομάζεται: τὸ δὲ ἐν μέσῳ πρηστῆρός τε καὶ φάρυγγος, ἀγκτήρ. Presterem nostri pomum uulgò uocant. inter hoc & fauces siue mentum, ἀγκτὴρ est. Πρίειν δὲ λέγεται τὸ πρίζειν. οἱ δὲ πρίσαι τομεῖς ἂν καλοῖντο, Pollux. unde coniicimus πρίσις in fœm. genere idem esse quod πρίων. in masc. autem πρίστης, significare hominem ipsum qui serra utitur. Φυσᾷν uerbum per onomatopœiam factum est, à sibilo quem flatus suo meatu, præsertim per angustum eluctans, ædit: ut nobis etiam pfysen, pfiisen. fortè & siphon instrumentum similiter, hoc est uel simpliciter per onomatopœiam, uel quasi physon, literarũ aliqua transpositione, & ypsili in iota mutatione. ¶ Satis iam confirmasse mihi uideor quod propositum erat, prestin uidelicet cetum, tum nomine, tum natura, eundem, uel maximè cognatum, physeteri esse. Sed obijciet mihi aliquis frustrà hæc omnia, (quæ tamen non mea commenta, sed authorum testimonia sunt,) à me allata. quoniam non πρῆστις, sed πρίστης potius uel πρίστις, per iôta in prima probè scribatur: & sic Plinius quoq; legisse uideatur, qui transtulerit serram. Huic ego licet magna ex parte per ea quæ iam exposui, satisfactum iri existimem: ampliùs respondebo. maiorem esse Græcorum authoritatem, quàm Plinij & aliorum Latinorum, in ijs quidem quæ hi ab illis transtulerunt. Aut igitur Plinius serræ nomen à Græcis non transtulit: & aliud quodpiam marinũ animal, non prestin pristin ue intellexit: (in qua sententia Hermolaus fuit: &, uti coniicio, Gaza quoq;, qui Græcum pristes relinquere uoluit, non serram conuertere. Quanquam uerò (inquit Hermolaus) pristis Græcè serram significat, aliud tamen genus piscis est serra quàm pristis.) Aut si animal idem putauit, Græcè forsitan uel non rectè scriptum hoc nomen legit, πρίστις: uel rectè quidem πρῆστις, sed uim uocabuli non intellexit. At diuersa potiùs animalia Plinium nominibus istis diuersis proximè inuicem usurpatis accepisse crediderim. Libro nono enim cap. 2. de rerum in mari uarietate loquens: Rerum quidem (inquit) non solùm animalium simulacra (in mari) esse, licet intelligere intuentibus uuam, gladium, serras. Mox autem sequenti capite: Plurima & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternûm iugerum, pristes ducenûm cubitorum. Video Rondeletium exhibuisse cetum rostro serra insigni, quem pristin interpretatur, sed pristin tale habere uel rostrum, uel partem aliam serræ similem, nullus authorum scripsit: de serra etiam Plinij, neq; an cetus sit constat: neq; an corpore toto, an parte duntaxat aliqua serram referat. Scolopax Rondeletij radium caudam uersus planè serratum habet, eumq; ego potiùs serram appellarim quàm eiusdẽ pristin. serra in eo est aculeus longus, durus, præacutus, altera tantùm parte serratus, denticulis planè serrã referẽtibus, utpote cõtiguis basibus, quæ latiusculæ sunt: cũ in rostro, quod Rondeletius pingit, maiora sint q̃ serræ cõueniat interualla, & latus utrinq; denticulatũ. Est & pastinacę siue aquilæ piscis species, caudę radio fermè serrato: quã tamẽ ego serrã haud nominârim.

Serra.

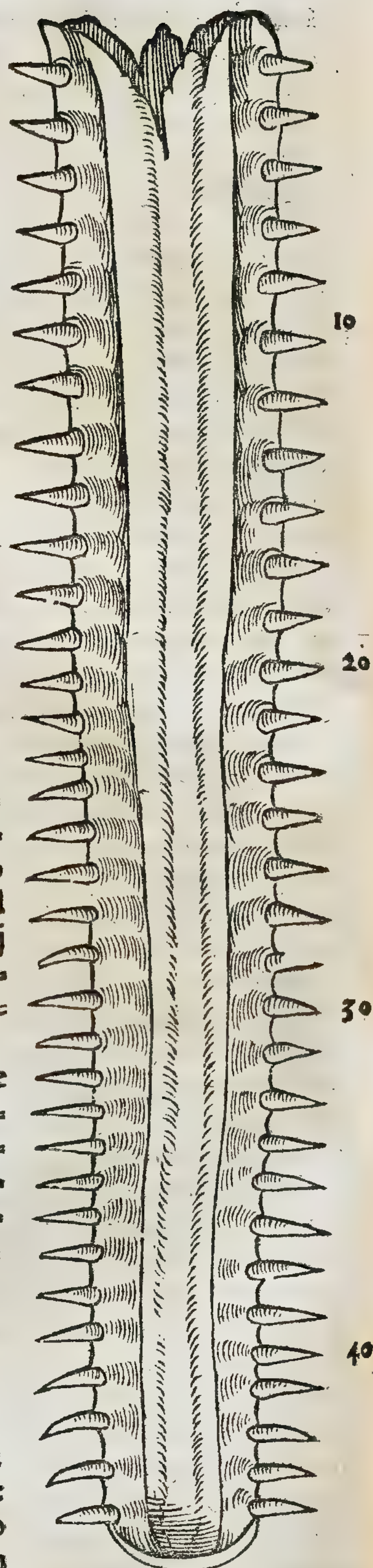

Os etiam illud denticulatum quod Rondeletius cetaceo corpori, ad coniecturam nimirum à se effictо, (nam authorem nullum affert, & peregrinum esse fatetur animal,) ceu rostrum præfigit, uidi aliquãdo Francfordiæ: ubi & iconẽ hanc eius delineandã mihi curaui: (cui Bellonius quoque simile pictum dedit.) Mercator qui habebat, nulla ratione lacertam marinam nominabat. Os erat latum circiter tres digitos, linguæ quadam effigie, una parte album, altera cinereum, duobus dodrantibus paulò longius: utrinque dentatum dentibus triginta. Bellonius substantiã per mediũ ferè cartilagineam esse scribit, et flexilem: unde nimirum piscem etiam ipsum cartilagineum esse coniicit, sed cetaceum, & serræ nomine antiquis uocatum: cum Plinius (qui solus ueterum serram nominat) neque magnitudinis neque formæ, suæ serræ meminerit. In Medera insula Noui orbis aquaticę serræ sunt, quibus in assamenta secantur ligna, Aloysius Cadamustus Nauigationis suæ capite 6. uidetur autẽ de serris iisdem, quibus de nunc scribimus, sentire. Inutilis est piscis quem uiuellam uocant, quanuis magnus: nam caro eius haud iucunda est: forma tamen mirabilis est hic piscis: ut qui ensis imagine cartilagineum quoddam in fronte ferat, palmorum quatuor longitudine, aut etiam ampliùs: ab imo usque ad supremum dentatum acutis robustisque dentibus, Cardanus. Aliud est autem rostrum piscis esse, aliud in fronte ferri. quòd si cartilagineum est, ceto non conuenit, sed cartilaginei generis pisci. Serras beluas marinas cute aspera tectas, uidi ex eo nomen trahentes, quòd serræ speciem similitudinemque quandam gerant. nam ex fronte os unum eminet, longum, planum, rectum, tanquam ensis, in modum serræ dentatum, Gillius. Lusitanus quidam uisa apud me icone, pesce Serra mihi appellabat: addebat spinam dorsi esse, quod non crediderim. alius quidam balænæ linguam nominabat. Louanii in domo publica serpentem pendere audio, tali insignem lingua, arte nimirum sceleto inserta. Dentes aiunt ferè lapideos esse, coloris cinerei, & uendi seorsim, quasi contra morsus serpentium efficaces.

Redeo ad prêstim: eique nomen inditum puto, similiter ut physeteri, à flatu: siue quòd aquam suis fistulis reflant, & in altum eiaculantur: siue quòd respirantes uentum in aëre moueant, & in undis fluctus. Cæterùm ne quis in Oppiani uersibus erratum fortè librariorum suspicetur, quod scribitur πρῆστις: animaduertat epitheton δαφοινὴ, id est cruenta uel sanguinaria, genere fœminino appositũ: cum masculinum esse oporteret, si πρίστης, ut apud Aristotelem, scriberetur. - - - - ἐν δὲ δαφοινὴ πρίστις, ἀταρτηρῆς τε δυσάντια χάσματα λάμνης. ubi carminis etiam ratione πρίστης duabus longis admitti non posset: πρίστις quidem cum iota in utraque syllaba posset, utpote trochaicum et fœmininum nomen. sed quorsum mutemus, cum Aelianus quoque & Suidas ita legerint: & similiter Eustathius, cuius hæc sunt uerba: In Lycia erant ἰχθυομάντεις: περὶ οἷς ὁ ἱερεὺς χρησμοὺς ἐδίδου ὀρφῶν φαινομένων, ἢ φαλαινῶν, ἢ πρήστιδων μεγάλων τε καὶ πολλῶν. Locus sumptus est ex octauo Athenæi, ubi tamen πρίσεις legũtur. Videtur quidem apud Suidam prêstis cum maltha confundi, ut in Maltha monui. Βατίδες, ζύγαιναι, πρήστιδες, Epicharmus in Nuptiis Iunonis. unde apparet duplicem huius nominis apud Græcos inflexionem esse, ut à recto πρῆστις genitiuus sit uel πρήστεως uel πρήστιδος. Physeter pro animali apud Aristotelem nunquam, sed pristes nominatur. ab Oppiano, Aeliano & Suida physali (physeteres interpretor) & prestides simul inter cete nominantur: & pro diuersis eos habuisse has belluas, obiici mihi potest. quod ut concedam, nondum tamen prorsus euersa est sententia mea, qua physeterem prestidi uel eandem uel omnino cognatam esse belluam dixi. Suidæ nulla authoritas his in rebus, sua huiusmodi ferè ex Aeliano & aliis transcripsit: Aelianus & hîc & alibi plerunque in his quæ ad piscium historiam pertinent, Oppianum sequitur. itaque tres illi nobis oppositi authores ad unum redigentur Oppianum: cui non inuitus concedo de parte sententiæ meæ: partem retineo, cognatum duntaxat esse prestidi physeterem: & fortè plus quàm cognatum, ut physeter in Gallico Oceano, non alius quàm Indico prestis sit: quod & Plinius ferè innuit, his uerbis: Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est, in Gallico Oceano physeter, &c. E balænarum quidem genere physeteras esse Rondeletius assentitur. quibus si prestis etiam, ut mihi uidetur, affinis est, non erit cetus uel piscis ille, quem rostro oblongo serratoque longè dissimilem balænis pro prestide pingit.

¶ Verùm hæc omnia exercendi me magis, & uocabula quædam authorumque loca illustrandi gratia,

gratia, quàm ut quicquam prorsus assererem, proposui: & finem faciam, postquam pauca adhuc ex Latinis authoribus de hac bellua addidero. Quæ pilo uestiuntur, animal pariunt, ut pristis, balæna, uitulus, Plinius. sed pristis, balæna, & alia quædam, licet animal pariant, pilosa non sunt: ut corruptus hic Plinij locus & emendandus sit: quemadmodum Rondeletius ostendit in Balæna C. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atque Achilles: Nereides supra delphinos, chorusque Phorci & pristes, ac multa alia marina, Plinius 36.5. Sæuas pistres, & æquoreos canes, Pædo dixit, ut Seneca citat Suasoria 1. Hunc (*Auleten, & eius naues*) uehit immanis Triton, & cærula concha Exterrens freta: cui laterum tenus hispida nanti Frons hominem præfert: in pristin desinit aluus. Spumea semifero sub pectore murmurat unda, Vergilius 10. Aeneidos. Et alibi: ---- postrema immani corpore pristis, de Scylla monstro. aliâs pistrix, aliâs pristes legitur. Pristes (inquit in Indice suo Vergiliano Erythræus) beluæ sunt marinæ. Dicitur & pistrix, pistricis, per x. & r. post t. Ciceronis auctoritate, qui in Aratum ait: Andromedam tamen explorans fera quærere pistrix. & alibi, Sparsam (Spiniferam) subter caudam pistricis adhæsit. Quatuor item alijs ex eodem loco recitandis testimonijs supersedimus, quia hæc duo satis esse uisa sunt, in re præsertim (ut mihi uidetur) non dubia. Hoc igitur signum cœleste cetum Græci, & uulgus astrologorum nominat. Higynus item apud nos pistricem: quam & pristicem Pontanus in Dialogo, cui Actio nomen est, memorare non dubitauit. Hanc eandem esse cum pristi, ex eo etiam facile est intelligere, quòd Plinius nunquam pistricis, sed pristarum (*pristium potiùs in genitiuo plurali: nam Plinius semper pristes nominat*) quatuor in locis meminit, earum coniuncta mentione cum balænis: quæ quia (ut puto) inter se magnitudine ferè æquantur, inde quidam, quod Pompeius (Festus) libro 2. refert, Balænam beluam marinam, ipsam dicunt esse pistricem, ipsum esse & cetum. quanquam Plinius à balæna pristas (*pristes*) semper diuersas accipit. Quo magis miror Nic. Perottum Cornucopiæ authorem, eodem in libro posteaquàm eorum ineptias meritò satis irriserat, qui pistrin, non pristim scribunt: pistricem dici posse non admittere. Ab huius aūt beluę similitudine pristim quoque appellauit nauim Virgilius. quare & naturæ feræ, & naui simul unde appellata est, satisfaciens, pristin uelocem dixit, & immani corpore appellauit. sicut etiam alludens ad etymō, (à Seruio positum,) ait: sic ipsa fuga secat æquora pristis: Vt minùs scitè distinguat Honoratus, quom scribit, Seruius: Si nauem intelliges, hæc pistris, huius pistris facit: si de belua, hæc pistrix, pistricis. Sed bone Serui, grammaticorum coryphæe, Chimæra, Scylla, & tigris, cum eadem nomina nauium sunt apud poëtam, nónne uoluit ea cum suis monstris & beluis, à quibus sunt appellata, in omnibus conuenire? An non cum belua hæc ex mari, ut apud Higynum & Aratum est, pro signo in cœlum relata est? nomen quoque, quod supra ex Cicerone didicimus, marinæ pistricis retinuit. Quid, tot illa alia cœlo collucentia signa, quibus ipsum & pingitur & illustratur: nónne ex terris in cœlum, prout erant earum rerum, quas figurant, nomina, sustulerunt? &c. Pistricem autem sunt qui uelint eam esse beluam, quam uulgò Capidolium, de olei copia, quod caput eius exprimentibus huberrimè reddit, Hactenus Erythræus. Quoties Aratus κῆτος habet, à Cicerone semper uertitur pistrix, Perionius. Et fera pistrix Labitur, Cicero ex Arato. Et rursus: Neptunia pistrix Tota latet. Vergilius quinto Aeneidos pristis pro naue quater dixit, in nominatiuo, genere fœm. & semel pristim in accusandi casu. De priste belua mar. Polycharmus etiam & Athenæus (*non Polycharmus, sed Epicharmus apud Athenæum πρήστιας nominat tantùm. apud eundem πρῆστις tanquam poculi nomen non etiam beluæ, legitur, quantum memini*) mentionem faciunt. sic autē à sectione undarum appellatur (*Seruio: sed nullius ueterum authoritate munito.*) scindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem. constat nanque longissimo, sed angusto corpore. à cuius quoque forma nauigij quoddam genus longi corporis & angusti pristis appellatur, Massarius. nos suprà Curtij uerba retulimus, de cetis nauium instar, quos alij physetêras appellarunt. quod ad etymon, nauim à beluæ quadam similitudine dictam putârim, non autem quòd fluctus ab ea ceu pristi, id est serra diuidantur. σχίζεται γὰρ μᾶλλον ἢ πρίζεται ὑπὸ τῶν νεῶν τὸ ὕδωρ. Multò minùs uerò belluam ipsam, ut Massarius putauit, à sectione undarum uocatam concessero: nec corpus ei angustum & tenue esse: uerisimilius enim est in tanto corpore suam crassitudinis ad longitudinem seruari proportionem. Baysius in libro de re nauali: Non omittemus (inquit) pistrim, cuius mentionem factam uidemus à Polybio. Liuius etiam meminit quintæ decadis quarto uolumine, his uerbis: Perseus post reditum ab Eumene Erepontis spe deiectus, Antenorem & Calippum præfectos classis cum quadraginta lembis (adiectæ ad hunc numerum quinque pistres erant) Tenedum mittit. Pistris autem terno remorum ordine agebatur. Virgilius in quinto pistrim pro cognomento indito triremi posuisse uidetur: Velocem Mnestheus agit acri remige pistrim. Subdit enim: Mox Italus Mnestheus, genus à quo nomine Memmi, Ingentemque Gyas ingenti mole Chimæram, Vrbis opus: triplici pubes quam Dardana uersu Impellunt, terno consurgunt ordine remi. Neque enim fuisset æqua & par contentio, si pistris illa paucioribus aut pluribus remis acta fuisset quàm Chimæra, cui Gyas præerat. Polybius pristin uocat, r. litera transposita, libro 18. Ἐπελθόντος δὲ τοῦ τεταγμένου καιροῦ, πρῶτον ὁ μὲν Φίλιππος ἐκ Δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς τὸν Μαλιέα κόλπον, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίστιν, ἐφ᾽ ἧς αὐτὸς ἐπέπλει, Hæc Baysius. Gyraldus in libro de

Pristis nauis.

nauigijs, pristin mauult quàm pistrin scribere. Nauis (inquit) huius nominis meminit Polybius seu Brutus qui ex eo Epitomen confecit, libro 16. ubi de Philippi nauibus agit contra Attalum: Fuit (inquit, ut meis uerbis exponam,) earum quæ cum Philippo fuerant nauium multitudo in certamen constituta, cataphractæ tres & L. cum his uerò aphractæ & lembi, cum πρίσισι CL. Claudius rerum Romanarum: Nauigium ea forma, à marina bellua dictũ est: ut citat Nonius, qui pristin nauigij genus dictum scribit à forma pristium marinarum, quæ longi corporis sunt, sed angusti. Cæsar Germanicus in Arato, pro ceto pistris conuertit: Pistris agit duo sydera. Idem: Aequora pistris adit. ¶ Poculorum genera sunt, τραγέλαφος, πρίστις, βατιάκη, λαβρώνιος, in Diphili Pithrausta apud Athenæum.

De ceto Britannico (quem exhibui suprà pag. 251.) dubitabam an esset pristis, quòd ingens & oblongo corpore bellua sit: & laminæ corneæ, quibus os eius dentium loco exasperatur, quandam serræ speciem præ se ferant. quanquam autem Plinius pristes in Oceano Indico maximum facit animal, in Gallico physeterem: suprà tamen ostendimus, physeteres etiam in India reperiri, nisi quis pristes illic sic appellet, à similitudine naturæ: & prestides in Gallico quoq; Oceano, si modò à physeteribus differant, apparere, siue natas illic & frequentiùs: siue rariùs aliunde appulsas, quid uetat? Sed postea cum hæc uerba in descriptione belluæ à Polydoro posita, [Nulli illi fuêre dentes. Palato adhærebant quasi laminæ corneæ, una ex parte pilosæ,] cum illis Aristotelis, [Mysticetus dentes in ore intus non habet, sed pilos suillis similes,] contulissem, Mysticetum Aristotelis esse suspicari cœpi: cuius iconem Rondeletius exhibuit, à Ceti Britannici quidem icone diuersam, descriptione uerò conuenientem. nam & illum reprehendit, qui oculos bubulis maiores in hoc ceto esse negauit: quod Gillius in eiusdem ceti Britannici descriptione fecit, &c. Hoc non conuenit, quòd Rondeletius (nescio quàm rectè) fistulam suo negat, Polydorus uerò de ceto Britannico, In capite (inquit) duo magna foramina erant, per quæ putatur beluam, plurimã aquam ueluti per fistulas eiectasse. Sit'ne igitur prestis, an physeter, an mysticetus, Britannicus ille cetus, an horum nullus, sed uni alteriue fortè cognatus, discutiant eruditi quibus aliquando erit occasio. interea dubitationes hæ nostræ, ad ueritatem inquirendam momenti alicuius & principij saltem rationem habeant.

Serra dicta est, quia serratam habet cristam, & subtus natans nauim secat, (ut intrante aqua, homines astutia dolosa mergat, eorumq; carnibus satietur, Author de nat. rerum,) Isidorus. Serra est marina belua, (ingens, pinnis latissimis, Author de nat. rerum) pennas habẽs immanes: quę cum uiderit in mari nauem uelificantem, eleuat pennas suas, & contendit uelificare cum naui, (in contrarium nauis, contra uentum, Albertus.) ubi autem cucurrerit stadijs xxx. uel xl. laborẽ sustinens, deficit, & pennas deponens ad se trahit, Physiologus, & Albertus: & Græcus quidam recentior obscurus à quo πρίων hoc animal nominatur.

DE PRISTE, RONDELETIVS.

Nos nostram de eo sententiam proximè retrò in Corollario de Physetere protulimus.

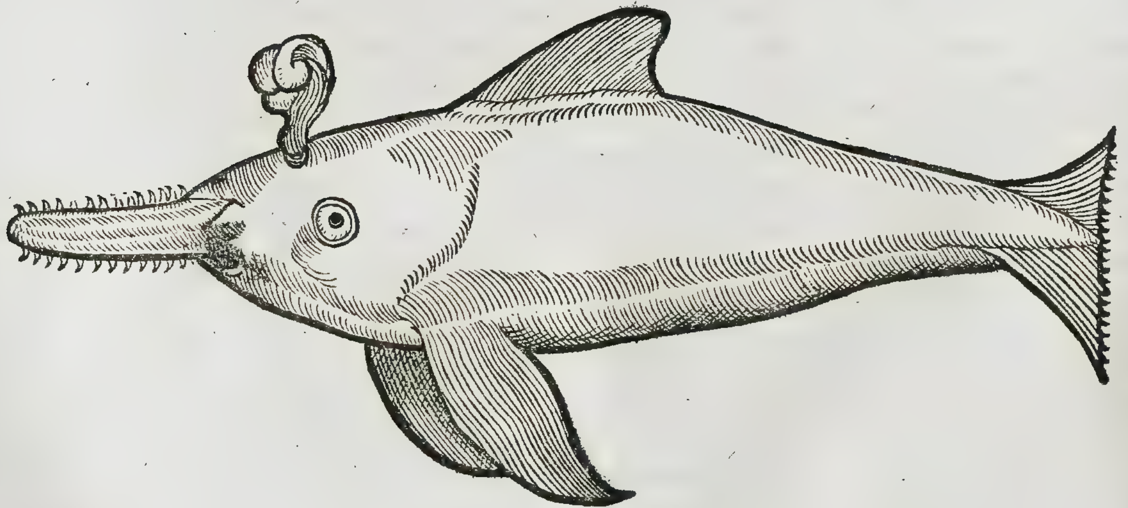

Pristes cete est, fistulam habet, & statim animal generat, Aristot.

A B (F) INDI cetaceum quendam piscem norunt, quem uiuellam nonnulli appellant, qui insuaui est carne, & cibo inutilis, mirabili forma, maximè ob rostrum, quod ualde longum est, osseũ: utrinq; aculeatum, rastri modo figuratq;. eius aculei ualidi sunt, & delphinorum dentibus similes, sed longiores. Os, cui infixi sunt, latum, tenue, cute aspera, cinerea. Huiusmodi rostrũ misit ad me Guinus Pisanus doctor peritissimus. Vidi aliud Massiliæ, quod mercator ex longinqua nauigatione attulerat.

Ego

Ego in ea semper fui opinione beluam hanc antiquorum esse πρίςιν: quam Plinius & Gaza non mutato uocabulo Græco pristem nominant, ut dicatur ἀπὸ τοῦ πρίειν, id est, à secando, πρίςης sector & serra: & cetaceus piscis, à rostro simili serræ utrinque secanti, idem fortasse cum eo, quem Latinè uno loco serram Plinius uocauit. A Lib. 9. cap. 2.

Nescio qua ratione impulsus autor libri de aquatilibus pristem calderonum uocet: nam si anteriorem capitis partem fundo cacabi persimilem habet, ut ille ait, qua parte πρίειν, id est, secare dicetur? nam ideo πρίςης nominatur, & à beluæ similitudine nauis oblonga dicta est pristis. Vergilius Aeneid. 5. Velocem Mnestheus agit acri remige pristim. Vbi Seruius: Pristis à sectione undarum dicta est: scindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem. Græci autem πρίειν sectionē, πρίςιν sectorem dicunt. Contra Bellonium.

DE SERRA MARINA, BELLONIVS.

Serram (ut Xiphiam, aut Gladium) appellauerunt antiqui cetaceum ac cartilagineum piscē, magnæ interdum molis: cuius capiti quoddam ueluti rostrum adnascitur per medium latum, in mucronem desinens: ad latera in multos ueluti dentes utrinque serratum, in quo à Xiphia præcipuè differt. Est enim huic plana tantùm, & nullis dentibus distincta excrescentia. Proinde Serra, Indico ac magno mari frequens est, nostris litoribus ignota: imò neque antiquis, nec etiam nostris hominibus, præterquam solo rostro (quod à mercatoribus isthuc affertur) usquam comperta. Id autem est longitudinis interdum tricubitalis, sesquipedalis autem latitudinis, per medium planè cartilagineum ac flexile: asperiuscula, eaque subcinericea cute contectum: ad cuius latera octo & quinquaginta dentes propemodum osseos cōnumerare possis. Sunt qui Serpentis linguam uulgari quodam errore nominant.

DE ALIO CETO OCEANI, QVEM BELLONIVS Pristim putat, Galli uulgò Calderonum nominant.

Secundum à Balena locū obtinet, qui ueteribus Pristes, nostris Calderonus dicitur: his quòd anteriorem capitis partem fundo cacabi persimilem habeat: illis uerò, quòd quemadmodum serpens, qui Pristes dicitur omnium sui generis serpentiū teretior, ac pro longitudine corporis crassior sit: sic & hic Calderonus inter cæteros sui generis pisces talis esse conspiciatur: omnino enim Balenam refert, nisi quòd corpore est magis tereti, neque ita oblongo. A

Pristes duo postremis annis allati sunt Lutetiam, quorum alter nongentas libras grauis, populo Parisino uænijt: alter Francisco regi oblatus, atque ab ipso sui corporis custodibus Heluetijs dispersus, permultos in summam admirationem adduxit. Huius igitur piscis cùm talis sit cutis, adeps, caro, lingua, pulmones, eiusdemque ad esum, & uictum naturæ, ut Balenam ementiatur: nihil præterea subiungere possum, quod non in Balena dictum fuerit, atque in Orca & Delphino rursus explicaturi simus. Hoc à Balena differt, quòd nullas prætenturas habeat, neque tam uasta corporis mole, figuraque sit magis tereti. Itaque ex superiore pictura nouam aliquam apud te confingere poteris, quam tibi proponas. Hæc Bellonius. B

Calderonum à Gallis dictum (quem Gillius physeterem existimat, quòd plurimum aquæ eructet) Rondeletius hoc tantùm argumento, pristem esse negat, quoniam rostrum ei crassius obtusiusque (anterior scilicet rostri pars fundo cacabi persimilis) à Bellonio tribuatur, quàm ut eo aquas secare possit: quod tamen ueterum nemo de priste scripsit. Alias igitur causas quæremus, cur non sit pristes: ex quibus una fortè fuerit magnitudo, Calderono non tanta, quāta in priste requiritur. altera quòd Calderoni in Oceano Gallico non infrequentes sunt: pristin uerò Plinius in Indico mari maximum animal facit, in Gallico oceano physeterem. Verùm hæ coniecturæ potiùs quàm ualidæ rationes contra Bellonij sententiam sunt: ualidiores tamen quàm unica illa, quæ ut Calderonum pristin faceret, eum induxit: nempe nomen pristæ serpenti commune, cuius formam quoque corporis teretiorem, proque longitudine sua crassiorem, quàm in alijs serpentibus, Calderonum referre ait. Ego uerò tale nihil quicquam à ueteribus proditum reperi: nec pristen serpentem ullum legi, sed presterem. Prester serpens (inquit Vuottonus) alius uidetur quàm dipsas. hic si quem percusserit, distenditur, enormique corpulentia necatur extuberatus. Huius exemplum præclarum est apud Lucanum Narsidius à prestere percussus. At Aelianus, Dipsadem (inquit) audio ab alijs presterem uocari, alijs causonem, &c. de animalibus 6.51. Idem libro 17. cap. 4. quæ signa & symptomata ab hoc serpente morsos sequantur, edocet. Bellonij sententiam amplius confirmaret nostra, sed ne ea quidem satis: prestin & nomine & reipsa physeterem referre: & quoniam physeter præ cęteris aquas eructat, idemque Calderonus facit, poterit aut physeter, ut Gillius putat, aut prestis uideri. Sed rem in medio relinquamus. Prester serpēs.

PHYTARVS apud Pliniū in Catalogo pisciū, libro 32. cap. ultimo, (ut Vuottonus & Rondeletius legunt. editio nostra iôta habet in prima,) dictionem corruptam esse non dubito. nam & ab alio nemine nominatur: & grammatici negant in duabus syllabis proximis intercedente uocali, duas ex densis consonantibus scribi posse. Citharus quidem superiùs ab eo nominatus erat: & hoc in loco nomen aliud, similiter à p. litera incipiens, tractationis ordo postulat;

ut ſunt, Pſygrus, Pſorus, Pſoropetalus, Pſen: nam & hæc piſcium nomina hoc elemento initiali ſcribenda, Plinius omiſit.

PHYXICINVS nominatur apud Athenæum libro 9. cum alijs piſcibus: φυξίκινος ὅλος, κορακῖνος ὅλος, ἠλακατῖνος, &c.

PICA, Κίσσα, auis eſt & piſcis, Heſychius.

PICVS uel PIGVS uulgò dictus piſcis in Verbano & Lario lacubus, deſcriptus eſt ſuprà, inter Cyprinos, pagina 375. Sed à Gallis quoq; marinus quidam piſcis uulgò ſic nominatur: de quo Bellonij uerba ſubijciam. Inter ſaxatiles piſces, quos Maſſilia Roquaux uocat, unus eſt colorem habens uarium, ad Cynedum propius accedens, qui uulgò Vn Pic, uocatur. Sed quum multa in eo non obſeruauerim, paucula hæc dixiſſe ſatisfuerit. Frequens inter ſaxatiles piſces Maſſiliæ reperitur. ¶ Noſtri & Hiſpani Pelamydem Sardam Bize nomine communi cum amia ob ſimilitudinem uocant, nonnulli Pigo, Rondeletius.

DE PINNA MAGNA, RONDELETIVS.

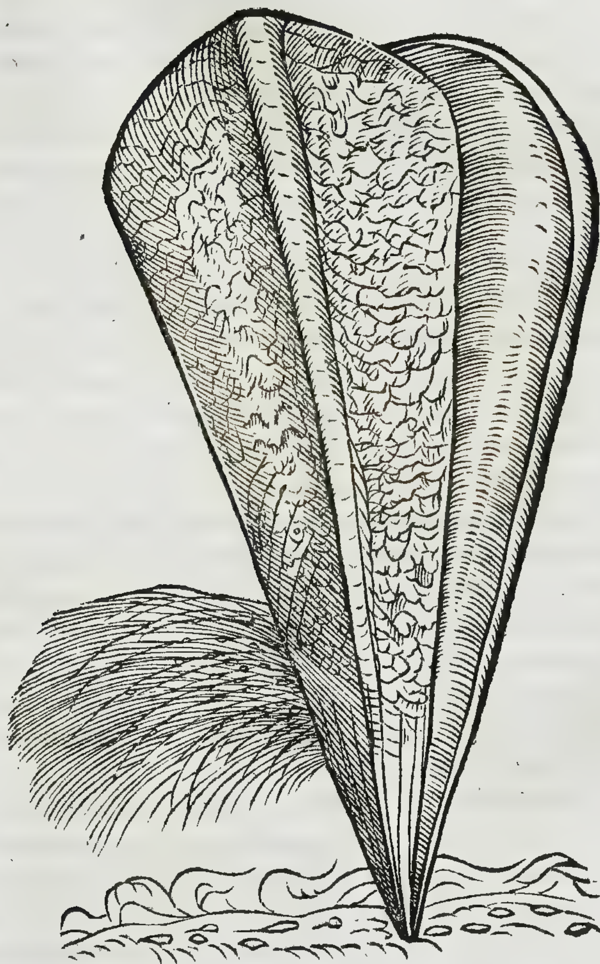

IN CONCHARVM claſſe cenſendæ ſunt Pinnæ & Pernæ: ex duabus enim teſtis componuntur, à Mytulorum figura non multum alienæ ſunt. Byſſo alligantur. Cancri in his naſcuntur, ut in Mytulis gurgitum. Dicemus autem primùm de Pinna magna, ex qua reliquæ dignoſcentur.

A Pinnam Latini uocant, ſeruata Græcorum appellatione, à quibus πίννη & πίννα dicitur, fortaſſe à ſordibus, quibus ſemper obducta eſt, πῖνος enim ſordes ſignificat, & πιναρὸς ſordidum. A Maſsilienſibus Nacre uocatur, à Genuenſibus Pinna lana ob byſſum: à Venetis Aſtura nomine communi alijs multis conchis.

B Pinna duabus grandibus patula eſt conchis, ad cubiti magnitudinem accedit, tantam Romæ uidi. Hac paulò minorem mihi Piſis oſtendit Guinus medicus præſtantiſsimus. In noſtro litore pedali ſunt magnitudine. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quòd ſtrictiorem partem multò magis acutam & longam habet, quoniam in arena uel in cœno affixa uiuit. Teſta foris eſt aſpera, colore fuſco, intus nitidi & argẽtei ſplendoris, ſi in arena uixerit Pinna: ſi in cœno, colore eſt magis flaueſcente, & minùs ſplendente. Ab inferiore & ſtrictiore parte in amplam latitudinem extenditur: illic arctiſsimè clauduntur teſtæ, hîc facilè diducuntur. Intus multum eſt carnis, cuius omnes ferè partes indiſcretæ ſunt, ueluti in Mytulis. Pinnæ in arenoſis & cœnoſis locis proueniunt, ex byſſo alligãtur. Eſt autem byſſus hîc molliſsima & delicatiſsima lana, dicta à ſimilitudine

(C) Byſſus.

eius

eius ex qua diuitum pretiosissimi panni conficiebantur: ut de diuite in Euangelio legitur, qui induebatur purpura & bysso: quo in loco quidam ineptissimas interpretationes finxerunt. Pinnarum byssus à Mytulorum bysso tam differt, quàm stupa cannabina à tenuissimo & delicatissimo serico. Eius magnitudo Pinnarum magnitudini respondet: in maximis enim pedem unum longus est, in alijs breuior. Eius usus est non ut eo alimentum trahatur, (*ut Bellonius sentit*,) neq; ut per id capillamentum limus ac spurcitiæ attrahantur: nam circa os positus non est, sed ueluti è medio uentre neruosæ substantiæ alligatur: Prætereà superiorem & latiorem partem aperit alimẽti hauriendi causa, & recludit. Quis est igitur byssi usus? Eum sic docet Aristot. libro 5. de hist. cap. 15. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσι. Pinnæ rectæ locis arenosis cœnosisq; ex bysso proueniunt. Quo ex loco emendandus est Athenæi locus lib. 3. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βυθοῦ, legendum enim βύσσου pro βυθοῦ. His addimus Pinnam bysso alligari proximis corporibus, ut firmiùs subrecta semper stet. In Pinna reperitur Pinnother siue Pinnophylax. Sed quæ de Pinnæ & Pinnotheris societate fabulosa referuntur, ita refutauimus alibi, ut superuacua nunc fuerit de his oratio.

Nunc de earum substantia. Athenæus: Αἱ δὲ πίνναι οὐρητικαί, τρόφιμοι, δύσπεπτοι, δυσανάδοτοι. ἐοίκασι δὲ αὐταῖς καὶ οἱ κήρυκες. F Pinnæ urinas pellunt, multùm alunt, difficilè concoquũtur & distribuuntur. Lib. 18. cap. 25. Similia autem ipsis sunt Buccina. Paulò pòst subiungit, Pinnam mediam esse inter Purpuras & Buccina. Huius & Buccini partes duas facit idem Athenæus, & diuersam ipsarum naturam explicat. Cùm de Purpuræ & Buccini substantia dixisset, subdit. Ὧν οἱ μὲν τράχηλοι, εὐστόμαχοι· δυσκατέργαστοι δ᾽, διὸ τοῖς ἀσθενοῦσι τὸν στόμαχον οὐκ οἰκεῖοι, δυσέκκριτοί τε καὶ μέσως τρόφιμοι. Τούτων δὲ αἱ μήκωνες λεγόμεναι πρὸς τοῖς πυθμέσιν, ἁπαλαί, εὔφθαρτοι, διὸ τοῖς τὴν γαστέρα ἀσθενοῦσιν οἰκεῖαι. Horum tracheli uentriculum (*stomachum*) iuuant, difficilè concoquuntur: ob id imbecillo uentriculo inutiles sunt, aluũ morantur, & mediocriter alunt. Mecones uerò quæ dicuntur, in imo sitæ, teneræ sunt, facilè corrumpuntur, qua de causa ijs qui imbecillo sunt uentriculo inutiles sunt. Hîc pro οἰκεῖον reposuimus οὐκ οἰκεῖοι. Τράχηλον non ceruicem, aut collum conuertimus, quo carent ostracoderma omnia, & piscium reliquorũ maxima pars: uerùm hîc τράχηλος pars est in pinnis & Buccinis dura, neruosa, siue callus cui reliqua caro innititur, proportione uertebris respondens, ob id ex similitudine τράχηλον appellari puto, quemadmodum etiam mediam mali partem sic uocari author est Atheneus lib. 11. Τράχηλος quid. Neq; uerò sumi hîc posse pro Conchæ specie manifestum est, ut alibi sumitur apud eundem Athenæum libro 3. quam Spondylium ab alijs nominari diximus. Μήκων quid sit in Conchis & turbinatis declarat Aristoteles libro 4. de hist. cap. 4. Μήκων quid. Ἔστι γὰρ ἡ μήκων οἱονεὶ περίττωμα πᾶσι τοῖς ὀστρακηροῖς τὸ πολὺ αὐτῆς. Gaza sic uertit: Quod papauer appellamus quasi materia uacans, atq; excrementitia magna sui parte, in omnibus testaceis generibus inest. Et paulò pòst: τὴν δὲ μήκωνα πάντα ἔχει ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδὲ ἴσην, οὐδὲ φανεράν. Papauer omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum. Sunt qui μήκωνα ex Aristotele lib. 9. hist. cap. 2. pro piscis specie usurparint, sed non sine errore, ut alibi docuimus.

Pinnæ semper ouum continent, aliquando maius, aliquando minus, pro lunari potestate. C Ouum autem illud est quale in Echinis Ostreisq;, non quod ad generationem confert, sed quod melioris tantùm nutricationis indiciũ est, quale est in sanguine præditis pingue, (*Aristot. Vide plura in Purpuris.*) Pinnæ sponte proueniunt. In his uniones reperiũtur in Acarnania, authore Plinio, sed non laudati. Seniores & maiores Pinnæ duriores sunt: minores, teneriores, pleniores. Lib. 9. cap. 35. In locis tranquillis nascuntur uento non perflabilibus, maximè ubi aqua dulcis mari permiscetur. In locis in quibus mare fluit & refluit uix reperias: in Græcia, plurimas: in Italia, in Gallia nostra Narbonensi raras.

Hyeme meliores sunt, & elixæ assis. Sunt qui uino & aceto maceratas mollescere aiunt, sed flatus gignere, F quod uerum esse non potest, cùm uinum flatus discutiat: nisi ea ratione qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur.

DE PERNA, RONDELETIVS.

NATVRA in Concharum uarietate lusit, ut ex unius generis formis pluribus, ueluti Tellinis, Ostreis, Myacibus liquet, de quibus priùs diximus. Sic Pinnarum unicum genus non est. Pinna enim altera est quã hîc proponimus, ut ex figura conspicuum est.

A

Perna à Plinio lib. 32. cap. 11. uocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimæ, stant uelut suillo crure longo in arena defixæ, hiantesq; qua limpitudo est, pedali non minùs spatio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quæ omnia in eam quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris unde nomen habet: dicuntur enim pernæ tam priores quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. Neq; absurdè quis existimauerit eius generis Pinnam hanc esse in qua uniones nasci ex Theophrasto tradit Athe-

næus lib. 3. Theophrastus (inquit) in libro de lapidibus scribit ad hunc modū. Inter gēmas pretiosas margaritæ sunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat Ostreum Pinnis simile, sed minus, (*hæc uerba, sed minus, Athenæus quidem habet: sed in uulgatis Theophrasti codicibus non habentur*) tam magnas quàm est magnus piscis oculus.

B F Huiusmodi Pinna parua in mari nostro reperitur, & in ea uniones parui. Intus caro superiori similis, nisi quod trachelo caret, id est, media illa parte dura & neruosa. Tota igitur intus mollior est, ad coquendum facilior. Hoc illud est quod intelligit Plinius, quum dicit: Intus pro spondylo grandis caro est: Spondylum appellans callum seu carnem duriorem & interiorem Ostreorum, quo nomine alibi usus est, quum loquitur de specie Ostreorum, neq; in luto capta, neque in arenosis, sed solido uado, spondylo breui atq; non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. *Spondylus.*

DE PINNA PARVA, RONDELETIVS.

A B CONCHA hæc & figura, & uictus ratione, & bysso Pinnæ species est, magnitudine differt, & eo quòd antequam ex acuta & stricta parte in amplitudiem extendatur, excauata est.

C In cœnosis & arenosis uiuit desixa.

F Carnem intus duram habet, quæ uirus resipit.

G Omnium Pinnarum testæ eandem cum Mytulorum testis facultatem habent.

DE BYSSO (TERRESTRI EX ARBORE, & marino ex Pinna,) Rondeletius.

IN sacris Biblijs byssi & bysinarum uestium fit aliquoties mentio, atq; etiam in prophanorum libris. In quibus cùm Theologorum atq; aliorum sententiæ uariæ sint, consentaneum fuerit quid de hac re sentiendum sit exponere. Byssus duplex est, terrenus et marinus. De terreno bysso Plinius: Asbestino lino principatus in toto orbe, proximus byssino, mulierum maximè delicijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs scripula eius permutata quondam, ut auri. Et Pausanias prodidit byssum non alia Græciæ parte nasci quàm in Elide, tanta tenuitate, ut ne Iudaicæ quidem bysso cedat, etiam si colore minùs rufet quàm Iudaica, quæ colorem & splendorem auri referebat. Erat igitur lini non lanæ species, ex Plinio & Pausania, in Græcia & Iudæa nascentis. Ex ea uestes atque alia ornamenta contexebantur byssina, quæ ut aurum fulgebant. Vnde illud Exodi capite 26. Fecit & uelum ex hyacinthino serico, purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta, cherubin fecit in ipsis opere polymito. Et mox: Fecit quoq; uelamen in ostium tabernaculi ex hyacinthino serico, purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta, opere Phrygio. Iulius Pollux aduersa de bysso tradidisse uidetur. Porrò bysina quoq; (inquit) & byssus lini quædam species apud Indos. Nunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua uestem confectam lino maximè similem esse quispiam dixerit, sola densitate excepta: densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis, duplici munitus cortice, qua dirempta, postquam instar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert eximitur: unde subtegmen conficitur, stamen autem illi subtendunt lineum. Et Philostratus, Homines qui secundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur uestibus: etenim linum in agris plurimum nascitur, calciamenta gestant ex papyro, nobiliores bysso induuntur. Byssum uerò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo sit persimilis, folijs uerò salici. Sed animaduertendum est Plinium non solùm linum uocasse id quod ex herba contusa netur, sed etiam quod ex fruticibus & arboribus carpitur. Superior pars Aegypti, inquit, in Arabiam uergens, gignit fruticē quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon, & ideo lina (*fortè lana legendum. nam et Pollux ἔριον uocat*) inde facta xylina. Paruulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructū, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Aliud lini genus facit ex harundine, aliud è genista, quod etiam hodie apud nos mulieres rusticæ conficiunt. Aethiopes Indiq; è malis, Arabes cucurbitis in arboribus. Quare materia omnis siue ex herbis contusis, siue ex fructuum lanugine carpta, ad texendum idonea linum uocatur. Alter est byssus marinus ex Pinna delicatissimus & mollissimus, sericæ lanæ comparandus, colore fusco, à similitudine bysi Græci uel Iudaici sic nominatus: (prius enim cognitæ sunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ:) quem non dubito pretiosarum uestium textui additum terreno.

Lib. 19. cap. 1. (De terreno bysso Plinius)

Lini uox Plinio

Lib. 19. cap. 1. (Sed animaduertendum est Plinium)

DE PINNA (MINORE,) BELLONIVS.

Nescio quam ex tribus Rondeletij Pinnis hanc esse dicam. uidetur enim ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad Pinnam magnam Rondeletij accedit: nisi quòd in summa concha, qua latissima est, paruus quidam circulus est, quem alius paulò maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè descendunt. per media uerò linearum interstitia, multi exigui circuli, o. uocalis qua scribi solet circunferentia paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Huic picturæ ego similem ferè à Cor. Sittardo quondam accepi.

Pinnarum

Pinnarum alteram minorem, alteram autem maiorem agnoſcimus. Minor bonitate præſtat. A Concharum generis ſunt. Vtraq; duabus grandibus patulis conchis conſtat. Vulgarem nomenclaturam in Græcia retinent, antiquæ ferè perſimilem: quæ quòd byſſum, uel ſericum lanæ conſimile gerunt, Genuenſibus Pinnę lanę appellantur, Maſsilienſibus Nacre, Venetis Aſturæ. Sed & multa quoq; conchylia eodem hoc nomine appellare ſolent.

Rarò Venetijs conſpiciuntur, Romæ multò rariùs, nunquam Lutetiæ: cùm tamen alibi nau vbi. tæ lintres plenos in forum piſcarium (urbium Græcarum potiſsimùm) aduehant ac diuendant.

Ambæ teſtæ intus argentea terſitudine reſplendent: minor foris magis albicat, intus autem ad B cæruleum accedit. Cæterùm qui Pinnam nunquam uiderit, Mytulum pedem longum & ſemipedem latum ſibi cõfingat oportet. Pinna enim eodem circino quo Mytulus (quam Moulam uocamus) tornata eſt: atq; eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaque mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, ualuasq; continuò cardine toto latere annexas claudit ac reſerat, qua inquã parte planior eſſe conſtat. Qua autem parte ſeſe in latum expandit, eâdem byſſum, id eſt laneum uillum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Eſt autem ueluti capillamentum quoddam coaceruatum, prædurum, ac nigrum, quod lapillis affigitur, limumq; ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit. Nam cùm Pinna longa ſit, & ſubrecta ſtet, turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem autem ſurſum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior Pinnæ capacitas in ſublime attollitur: in qua etiam plerunque tres Pinnoteres uideas, aliquando duos, ut plurimùm unum.

Fruſtrà creditum eſt Pinnam piſciculis ali, morſuq; à Pinnophylace admoneri, concludere C conchas, & intus piſces exanimari. Quod ſi quidem uerum eſſet, oporteret omnibus intus ineſſe Pinnophylacem: ſed decem aperies, antequam unum Pinnophylacem comitem reperias.

Cùm itaq; ijs, quas dixi rebus nutriatur, indigenæ quoties Pinnas incoquunt, ſtomachum in- F de auferunt, quod non quidem in crudis, ſed iam coctis Corcyrenſes efficiunt: multis nanq; modis edi poſſunt. Sunt enim qui in teſta modico pipere & butyro addito ſuppoſitis prunis incoquant, quem ego modum meliorem eſſe puto. eæ nanque, quæ ex iure incoquuntur, guſtui non ita placent.

Pinna rarò ſemipedalem (*ſeſquipedalem fortè. nam ſuperiùs ſic ſcribit: Qui Pinnam nunquã uiderit, My-* B *tulum pedem longum, & ſemipedem latum fingat, &c.*) excedit longitudinem. Neruos habet, quos nonnulli (ut Plinius in Perna) ſphondylos (*aliter ſpondylum in Pinnis Rondeletius interpretatur*) uocant, quibus utraque ualua ſoluitur ac contrahitur. Genus hoc Venetijs non uiſitur: tamen in Propontide latera eius ſinus, qui Nicomediam fertur, quà terram pertingunt, Pinnarum frequentia criſpa apparent.

DE MAIORE PINNA, (QVAM ET PERnam uocat,) Bellonius.

Rondeletio Perna minor eſt, quàm Pinna.

Maior Pinna pelagia eſt, rugis profundis caret: duriore cruſta contegitur, bipedalis ſæpiſsimè B C inuenitur: Pinnophylacem ut minor alit: uliginoſo ac paluſtri tractu naſcitur, profundiore gurgite immergitur: multùm ingrati ſaporis.

Ambæ cùm ſubrectæ in terram defixæ ſunt, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtoteles byſſum C uocat) alliciunt. Sua ſede non dimouentur quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cùm eis natura hæc inſit, ut rectas ſtare, & per uillos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes uiuere non poſſunt.

Cuſpidata ualuarum pars quinq; digitorum profunditate humi defixa, reliquum corpus ere- B ctarium in ſublime ſuſtinet: non quòd radices ibi habeat: nam undiq; cõtinua eſt, nullo foramine hiulca, nec in rimam aliquam dehiſcens. Pars autem quæ à terra eminet, in latitudinem protenſa eſt, atq; in ſuperficie rotundatur: quemadmodum ſi ab utroq; latere ſemicircularem lineam ſecueris, reliquum triangulum, ab ima parte in acutum tendentem efficies. Labra ſunt illis in gyrum tenuia, duabus grandibus patula conchis, intus pellucidis, foris ſcabris. Ariſtoteles quinto de hiſtoria, tradit hanc cuſtodem aliquem continere, multisq; accidere, ut plures ſecum etiam tales comites habeant.

COROLLARIVM.

Pinna, ſic enim Græcè dicit̃, duabus grãdibus patula cõchis, Cicer. Πίννη, Oppiano, Athenęo, A et alijs dicit̃, Iſidorus apud Athenęũ in recto πίννα, et in accuſandi caſu πίνναν dixit. Ab utroq; genitiuus πίννης fit, per η. nõ πίννας, ut apud Suidã legit̃ in Πιννοτήρης. Oppiano, et in Lexicis Græcis Heſychij, et aliorũ πίννα impropriè piſcis dicit̃, cũ potiùs ſit, ut in ijſdẽ ſcribit̃, ὀστρεῶδες κογχύλιον. alicubi malè per ν. ſimplex πίνα. Πίνναι à Cratino nominant̃ cũ oſtreis. Cõcha Aegyptia paralios cognomine, quã & pinnã uocat Democritus, Hermol. ¶ Pinnã Neapolitani Pernã appellãt, Siculi Lanã pinnulã, Gil. Venetijs Naſtura dicit̃, Maſſar. Germanicũ nomen fingo, ein Steckmuſchel: quòd altera eius pars (acutior) fundo infixa ſit: uel circunloquor, ein Perlemuſcheln art,

hoc est Conchæ margaritiferæ species. ¶ Est & inter fluuiatiles concha quædam oblonga, (ea opinor quam exhibui suprà in fine paginæ 314.) quam Bellonius apud me cum uidisset, pinnam fluuiatilem appellandam censebat, quòd & erecta stare, & margaritas continere soleat.

Pinna. fl.

B Pinna in Acarnania uniones gignit, Plinius. Africanas multò maiores quàm circa Europã esse audio. In Oceano an sint dubito, quoniam Bellonius Lutetiæ nunquam haberi scribit: & Rondeletius in locis (mediterranei) in quibus mare fluit ac refluit uix reperiri: id autem ubiq; (ni fallor) circa Oceanum contingit. ¶ Pinna duabus grandibus patula conchis, Cicero. Pinnæ testas habent scabras, Aristoteles: nec striatas, Vuottonus. Ἡ δὲ πίννα, λεπτόστομον, Athenæus ex Aristotele. hoc est, Pinna labris tenuibus prædita est. Interiorem pinnæ partem Epænetus ait μήκωνα uocari, Athenæus. Tracheli qui nam in Pinnis sint, Rondeletius docet. Trachali appellantur muricum ac purpuræ superiores partes: unde Ariminenses maritimi homines cognomen traxerunt, Trachali, Festus.

C Cyclops attulit pinnas, ἃς περὶ φυκότριχος πέτρης λευκὸν τρέφει ὕδωρ, Matron Parodus. Nascuntur in limosis subrectæ, Plinius. Pinnæ in mari adhærent: euulsæ uiuere præterea nequeunt, Aristot. Radice innituntur, & nunquam sedem in qua hæret, sponte mutare ualent, Idem. Isidorus quidem apud Athenæum pinnas hyeme scribit εἰς τὰς ἐμβυθίους θαλάσσας δύεσθαι: & rursus τὴν ἐμφύθιον πίνναν uniones maiores ac puriores ferre: τὴν δὲ ἐπιπολάζουσαν καὶ ἀναφέρουσαν, eò quòd radijs Solis feriatur, deteriores colore & minores. sed Rondeletius in Margaritis (suprà, pag. 620.) hanc opinionem refellit, & immobiles esse ostendit pinnas. Pinnæ cum in Concha gignantur, paulò pòst intra eandem concham sibi inuicem iunguntur. quare Aegyptij hominem mulieri ab ineunte ætate iunctum innuentes, pinnas prægnantes pingunt, Orus 2.105. Pinna in Acarnania gignit margaritas, Plinius.

Perpensus Aristotelis locus.

Pinnæ erectæ locis arenosis cœnosisq; ex bysso, id est uillo, siue lana illa pinnali proueniunt, Aristoteles lib. 5. cap. 15. interprete Gaza. Grecè legitur, ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. quem locum Athenæus repetens pro βύσσου habet βυθοῦ: hoc sensu, rectæ nascuntur è uado, uel è profundo. Plinius in huius loci interpretatione hæc uerba præterijt. Rondeletius cum Gaza legit βύσσου, uertitq; ex bysso: & uocem βυθοῦ apud Athenæum deprauatam putat. pro qua ego confirmanda, quæ nunc se offerunt adferam, non tam ut Rondeletij iudicium infirmem: quàm ut alios ad diligentiorem huius loci considerationem inuitem. Lanæ quoddam rudimentum pinnis adnasci uideo: quod tamen an bysſi nomine probè uocetur, dubito. solus, quod sciam, Aristoteles eius meminit, idq; semel tantùm, hoc scilicet loco, si modò rectè illi sic interpretantur. sed byssus cum pro lana accipitur, fœminini generis est. itaq; legi oporteret ἐκ τῆς βύσσου. Ἴωνες τὸν βυθὸν, βύσσον (malim βυσσὸν) λέγουσι, Scholiastes Aristophanis. Athenæi lectioni fauet articulus masculinus τοῦ, & parum refert βυσσοῦ an βυθοῦ legas: eadem enim horum uocabulorũ significatio est apud Græcos ut & facilis est à σσ. in θ. uel contrà, transitus librariorum. à bysso fundum uel uadum significante, compositum est abyssus. fortè & uadum Latini à bytho Græcorum idem significante deduxerint, β. in u. mutato, ut in βαδίζω, uado: & th. in d. ut in θεός, deus. A Latino autem uadum, Germani boden deriuarunt, nisi quis malit à Græco πέδον. Plinius quidem uadum pro maris fundo frequenter accipit. sed βυσσὸς in hac significatione oxytonum est, oporteretq; in genitiuo legi βυσσοῦ circunflexũ, non paroxytonum ut euulgati codices habent. Res ipsa etiam commodiùs intelligi mihi uidetur, si Pinnæ è uado (cui sua radice hærent) quàm si è uillo suo nasci dicantur. A uado quidem rectà procedunt, uillus eis ad latera est. Ad hæc uillum potiùs è pinna nasci dixerim, quàm pinnam è uillo. Villus enim hic pinnæ subseruit & utilis est eam alligando: item superiorem ac latiorem partem aperiendo recludendoq;, alimenti hauriendi causa, Rondeletio teste. Oppianus quoq; cum canit de pinna, ὄστρακον ἐν βυθίαις μὲν ἔχει πλάκας, & Nicander Colophonius pinnam nominans cum ostreis seu conchis, βυθοῖς ἅτε βόσκεται ἅλμης, ad Athenæi lectionem accedunt.

Byssus lana.

His aliquid addamus de bysso lana. Pollucis è libro 7. cap. 17. uerba quædam recitauit translata Rondeletius. sed nos Græca recitemus integra, conferendi causa. Καὶ μὴν καὶ τὰ βύσσινα, καὶ ἡ βύσσος, λίνου τι εἶδος παρ' Ἰνδοῖς. Hæc solùm de bysso. nam quæ sequuntur de lana xylina sunt, non ad byssum pertinent ut Rondeletius putauit. Ἤδη δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἀπὸ ξύλου τι ἔριον γίγνεται, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λινῦ (fortè λίνῳ uel λινῇ) ἂν τις μᾶλλον φαίη προσεοικέναι, πλὴν τοῦ πάχος. ἔστι γὰρ παχυτέρος. (Repono, ἔστι γὰρ παχυτέρα, & mox punctum addo. τοῦ δὲ δένδρου (addo δὲ) καρπὸς ὑποφύεται, καρύῳ μάλιστα προσεοικὼς, τριπλῷ τὴν διάφυσιν: ἧς (scilicet διαφύσεως) διαστὰς, (lego διαστάσης,) ἐπειδὰν ξηρανθῇ (αὐανθῇ) τὸ ὥσπερ καρύου, ἐξ οὗ θεν ἐξαιρεῖται τὸ ὥσπερ ἔριον, ἀφ' οὗ κρόκη γίγνεται, τὸν δὲ στήμονα ὑφιστᾶσιν αὐτοῦ λινοῦν. Hæc ita à nobis distincta ac emendata intellectu facilia sunt. ¶ Coccoq; tinctum Tyrio tingere ut fieret bis byssinum, Plinius lib. 9. cap. 41. ubi Massarius, Antiqua (inquit) lectio ut fieret byssinum, (*nostra æditio habet, bysginum*) scilicet cocco & Tyrio. Hermolaus uerò mauult legere bis bysſinum, ut duplex sit, unum naturale, & suæ pulliginis ex bysso lino, aut lana illa pinnali quæ byssus etiam uocata est. alterum tincturæ artificio factum, ut edocet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primum tinctas, mox & cocco tingere mos erat: aut contrà cocco tinctum Tyrio tingere, ut fieret bysſinum. De bysso autem lana Aristoteles quinto de historia: Pinnæ, inquit, erectæ locis arenosis cœnosisq; ex bysso, id est uillo, siue lana illa pinnali proueniũt, colore luteo, ac perlucido. (*Verba hæc de colore*

colore byßi, non Aristotelis sunt, sed Massarij:) Fiunt ex ea precioſiſsimæ ueſtes byſsinæ appellatæ: & byſsinum eiuſmodi color, qui aliquando etiam dicitur byſſus, hoc fit, ſi cocco tinctum, ut diximus, Tyrio tingatur, Hæc ille. Plura in Græcis dictionarijs reperies. Sed nos etiã paſsim obſeruata quædam addemus. Cardanus byſsinum lini ſpeciem eſſe ſcribit, tenuiſsimã, ualidam, & ſplendidam. quæ ut ueriſimilia mihi uidentur, ita authorum teſtimonia in eo deſidero. Byſſina ferè ut aurum fulgebant, Ant. Thyleſius. Solebat quidem byſſus (ut & alia precioſa lini genera, & ſericum) purpura tingi, cuius perquam ſplendidum fuiſſe colorem legimus. poterat tamen alijs etiam coloribus tingi. Maſſarius ex Pinnæ uillo, qui lutei ac perlucidi coloris ſit, byſsinas ueſtes fieri ſolitas ſcribit: ſed ſine authore. Pauſanias prodidit, byſſum Iudaicam colorem & ſplendorem auri referre. Heſychius byſsinum, purpureum interpretatur: Varinus coccinũ, uel pro hyſge uſurpatum colorem. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα: καθάπερ τῇ μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τῇ δὲ κόκκῳ τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (malim αὔξειν) μεμιγμένον: βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκος καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε, Plutarchus in libro de oraculis defectis. quòd ſi crocus admiſcebatur, ueriſimile eſt croceam uel omnino uel aliqua ex parte eam tincturam fuiſſe: quanuis neceſſarium non eſt. potuit enim exiguum aliquid croci glauci (ſplendidum interpretor) admiſceri, ad excitãdum ſplendorem, uel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliud plerunq;, & ab ijs unde miſcetur, diuerſum producit. Iul. Cæſar Scaliger byſſinum colorem ſub ſpeciebus flaui nominat. Aureo (inquit) proximum ſtatuunt byſsinum à byſſo lini genere. nunc quoq; ex ſericis filis crudis quiddam ſimile texunt. In ſacris literis byſsi colorẽ aliqui pro candido accipiunt: quòd is forte natiuus ſit eius color, antequam tingatur. ſed authores non ita uſurpant. Byſsi ab Hebraico Buz (quod legitur 1. Paralip. 4.) ſumptum apparet. in Munſteri lexico trilingui, ſcheſch etiam, שש, pro byſſo legitur. Eleorum regio byſſo alendæ idonea eſt. ferunt & cannabin, & linum, ac byſſum, qui terram ad ea aptam habent, Pauſanias ad finem Eliacorum. Et in Achaicis: Mulieres Patris pleræq; uiuunt è byſſo, quæ in Elide creſcit. redimicula enim & ueſtes alias inde texunt. Non probo quod alibi ſcribit Cardanus, byſsinum colorem eſſe lini, & parum à glauco differre: (etiãſi uel glaucus uel cãdidus, (ut dixi,) naturalis eius color eſſe poteſt.) Amorge color eſt ſimilis byſſo, Euſtathius. Ἀμοργὶς, σφόδρα λεπτὸν ὅσι ὑπὸ (κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον, Suidas. Clemens in Pædagogo amorgina & byſsina, ceu precioſiſsima, pariter nominat. De amorge & carpaſo uel carbaſo, plura dicemus in Purpura H. e. ubi de purpuræ tinctura ex herbis agetur. ¶ Δελφῖνας φοβεῦσι, καὶ ἰχθύας ἀπὸ βύσσαν τρωπᾶσθαι, &c. Oppianus Halieut. 5. ego pro βύσσαν legerim βυσσὸν, id eſt profundum. ¶ Rob. Stephanus byſſum interpretatur Gallicè creſpe: quod lini genus noſtri ex urticis fieri aiunt. peplum inde factum uidi, ſubluteum, filis ſubtiliſsimis, duriuſculis, nulla lanugine: unde fit, ut maculæ (ut ita appellem) ſemper pateant, & tranſpareant.

Pinna nunquam ſine comite naſcitur, quem pinnoterem uocant, alij pinnophylacem. is eſt ſquilla parua. alibi cancer dapis affectator. Pandit ſe pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultant illi protinus, & ubi licentiã audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo quicquid incluſit exanimat, partemq; ſocio tribuit. Quo magis miror, quoſdam exiſtimaſſe, aquatilibus nullum ineſſe ſenſum, Plinius. Pinna animal marinum, è genere concharum eſt, pandit ſeſe hiatu teſtarum, & carunculam extra conchas eminentem, ex ſeſe prætendit, tanquam eſcam circunnatantibus piſcibus. Cum Cancro comparandi cibi ſocietatẽ facit, eamq; ob rem Cancer cum piſcem quempiam adnatare uidet, illam leuiter morſu admonet, tum Pinna magis ac magis ſuas conchas patefacit, intraq; eas piſcis adnantis caput recipit, comprimitq;: & piſcem ita captum in cibo conſumit: (Gillius addit, partemq; ſocio tribuit,) Aelianus de animalib. 3. 29. Pinnæ cuſtodem intra ſe continent, aut ſquillam paruam, aut cancellum: quo quidem cuſtode priuatæ pereunt breui tempore, Ariſtot. Cancri parui (Pinnophylacis) in Pinna iconẽ ex Rondeletio dedimus ſuprà, pag. 187. ubi plura de hoc animalculo leges, item in Corollario: & mox ſequenti capite de cancello, &c. quidam enim non bene diſtinguunt. D

Pinnæ optimæ ſunt tenellæ, plenæ carnoſæ'ue, quæ in limoſis herboſisq; (πηγαώδεσι) uadis gignuntur: & ubi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis ac uento carentibus: teneriores enim hic naſcuntur, quàm ubi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ uere & æſtate capiuntur, alijs præſtãt. ſunt enim & ſuauiores & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem, candidam ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum concoctu difficile, corruptioniq; renitens: collo nanque corpus reliquum facilius corrumpitur. elixis aſſæ durioreſ euadunt, præſertim ſi uino fuerint aſperſæ. Earum autem caro quæ in uino & aceto maceratæ ſunt, mollior eſt, ſed flatus generat: Vuottonus ex Oribaſio, ut apparet ex Indice in quo authores nominat. Alexis Comicus pinnas, cochleas, &c. cibis Venerem mouentibus adnumerat. Vide ſuprà in Cochleis G. F

Strombi, pinna, echinus, iuuant contra dorycnij uenenum, Nicander. G

Πίννα dicta eſt à ſordibus, quæ Græcis πῖνος dicuntur, Varinus in Πλῶαs. Græci quidem filum quoque πηνίον uocant, unde uerbum πηνίζεσθαι, & noſtris fortè ſpinnen, quod eſt fila ducere, H.a.

ſ. initiali abundante, ut à parcere ſit ſparen: à pandere, ſpannen: à paſſere, ſpat, &c. Sunt autem fila quædam pinnis adnata, uilli alicuius inſtar. unde à Genuenſibus Pinna lana uocatur, ita fortè ut arbor agnus caſtus à quibuſdam recentioribus, Latina uoce ſubiuncta præcedentem Græcam interpretante. Pinna piſcis margaritarum, interdum pro ipſa margarita, Syluaticus. Φωλιὰ πίννης cum alijs conchis nominãtur à Nicandro Colophonio apud Athenæum. ubi φωλιὰ fortè teſtas interpreteris. τελλίδας, σπῖναι, βατὶς, ἀφύαι, Alexis apud Athenæum. pro σπῖναι conijcio πίνναι legendum. ¶ Pinna Latinis longè aliud ſignificat, propriè quidem pennam auium: ſed piſcium quoque pinnæ dicuntur, à Græcis πτέρυγες. ¶ Apud Arrianum in Periplo maris rubri aliquoties nominatur τὸ πινικὸν, alicubi ὁ πινικὸς κόγχος, tanquam merx peregrina & precioſa. Ad regionem (inquit) quæ Paradia dicitur, κολυμβηταί εἰσιν ὑπὸ τὸν βασιλέα Πανδίονα πινικοῦ. unde apparet concham illam à natantibus & urinantibus (è mari) peti ſolitam fuiſſe. Et rurſus: A duobus emporijs Perſidis, (quorum unum Apologi, alterum Omana uocant) in Arabiam auehitur πινικὸν πολὺ μὲν, χεῖρον δὲ τοῦ Ἰνδικοῦ: καὶ πορφύρα. Et alibi: Μετὰ δὲ Κόλχους ἐκδέχεται αἰγιαλὸς, &c. ἐν ἐνὶ τόπῳ τεφονεῖται παρ' αὐτὴν τὸ ἡ ποδώρου συλλεγόμενον πινικόν. Item, Ἐν Ταπροβάνῃ γίνεται πινικὸν, καὶ λιθία διαφανής. Alibi: Circa ultimum caput inſularũ Papiæ, &c. in mari rubro πλεῖσται κολυμβήσεις εἰσὶ τοῦ πινικοῦ κόγχου. Vranus tertio Arabicorum, ut citat Stephanus in Abarno: Ἡ χώρη τῶν Ἀβασηνῶν σμύρνην φέρει, καὶ ὄσσον, καὶ θυμίαμα: γεωργοῦσι δὲ καὶ πορφυρῆν ποίνην εἰκέλην αἵματι Τυρίου κοχλίου. uidetur autem pro ποίνην, legendum πίννην. His argumentis conijcio pinnæ uel pinici nomen communius fuiſſe, barbaræ nimirum originis nomen: non illius tantùm conchæ quam Græci pinnam uocant: niſi eius fortè genus aliud circa mare rubrum & in meridionali Oceano habeatur, è quo tanquam è purpura precioſus aliquis color petitus ſit.

Πινικόν.

Icones. Virum qui ſe atque ſua negligenter curet, neque ſine alterius ope conſilio ue poſſit conſulere rebus ſuis, oſtendere ſi uellent Aegyptij ſacerdotes, pinnã & cancrum paruum pingere conſueuerunt. nam is in pinna conditus, in utriuſque ſatagit uſum, &c. Valerianus ex Hieroglyphicis Ori, unde nos etiam recitauimus ſuprà in Cancris paruis, pagina 189. Vide ſuperiùs in D. Eum uerò qui ab ineunte ætate cœperit in petulantiam laſciuire, & munera Veneris exercere, per pinnam fœtus oſtentantem ſuos intelligebant. conchulæ enim huiuſmodi in concha genitæ, antequàm excludantur, inter ſe quamprimùm coire dicuntur: ut non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam ueteres fabulentur, Valerianus. Nos Ori uerba retulimus ſuperiùs in C. Non quæuis tamen conchæ promiſcuè Veneri ſacræ erant: ſed elegantiores quædam, de quibus in C. Elemento diximus, à pinnis longè diuerſæ.

h. Griphus quidam obſcurus de trigla & pinna apud Athenæum extat. Vide ſuprà in Mullo h. ab initio.

PERNA apud Plinium libro 32. capite ultimo legitur inter ea, quæ à nullo authore nominata ſcribit. Pernæ pedali non minùs ſpatio cibum uenantur, Plinius ut Maſſarius & Vuottonus legunt: quæ lectio mihi quoque meliùs quàm Rondeletij arridet. Perna animal eſt marinum è genere concharum: eſtque croceum, magnæ admodum quantitatis inter ipſas (*inter conchas,*) ueſtitur uellere fuluo & nitido (*fuluo & rutilo, Albertus*) ualde precioſo, & fiunt inde ornamenta ueſtium & peplorum precioſa, Author de nat. rerum & Albertus. Bellonius pernam pinnam maiorem facit: Rondeletius minorem, cui aſſentior, & Germanicè circunſcribo, Ein kleinere Steckmuſchel art. Philologiam huius uocabuli, dedi in Sue F. Pernam atque ophthalmiam, horæum, ſcombrum, & mollem caſeum, Plautus in Captiuis, de perna nimirum ſuilla ſentiens.

PIREN, Πειρὴν, nominatur à Numenio inter eſcas piſcium ut uidetur: & fortè non piſcis, ſed inſectum aliquod aut zoophytum aquaticum fuerit. Τοῖσί κεν ἄρμενα πάντα, προπλίσσαιο δὲ μύρα, Κούρυλον, ἢ πειρῆνα, ἢ εἰναλίην ἑρπίλλαν. Grammatici, ut Varinus, πηρῖνα interpretantur teſticulum, pudendum, περίνεον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω, πειρὶν, καὶ πηρίν: (ἢ) παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hinc conijci poteſt pirêna Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare.

Audio in Italia alicubi Regis priapum uulgò uocari, piſciculum quendam uiridem, qui decima Turdorum Rondeletij ſpecies mihi uidetur.

PITYNVS, Πίτυνος, alibi tamen Pitinus legitur cum iôta in prima & media, nominatur à Numenio, hoc uerſu: Χάννους, πηλάμας, ἐγχέλιάς τε καὶ ἐννυχίην πίτυνον. qui alibi ſic habetur: Χάννους τε, πελίας τε, καὶ ἐννυχίην πίτινον. Sed neutra lectio probari poteſt, cum aliâs, tum quod carmen hexametrum eſſe debebat. quare ſic emendârim: Χάννους τ', ἐγχέλιάς τε, καὶ ἐννυχίην πίτυνον, (uel πιτύϊνον, ut dactylus ſit quinto loco,) interim donec integrior ab alio reddatur. Pitys arbor pinus eſt, cuius fructus πιτύϊνα dicitur apud Varinum.

PLAGVSIA conchæ genus uidetur, cuius meminit Plautus in Rudente, his uerbis: Oſtreas balanos captamus, conchas, marinam urticam, muſculos, plaguſias, (*alia lectio, plagoſas,*) ſtriatas. ubi plaguſiam aliqui interpretantur genus piſcis, à Græco plágium, quod eſt obliquũ, dicti, quia in obliquum cedit. Sed quis literatoribus iſtis ſine authoritate credat?

PLATA-

PLATANES Græcis hodie uulgò dicuntur piſces quidam in Macedonia ad Piſciacum lacum, aliquibus Pleſtyæ, uel Platogniæ, ut & platton in lacu Neocomenſi Sabaudiæ, quem Rondeletius ballerum, ut conijcio, uocat: & in Bernenſi agro Heluetij circa Dunũ eundem ein Breitele, à latitudine nominant: & paſſerem Auſonius plateſſam. Vide ſupra Grinadies.

PLATANISTAS uocant in Gange Indiæ, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum, Plinius, ubi Maſſarius: Plataniſtam (inquit) puto è cetariorum eſſe genere, roſtro & cauda delphino ſimilem. Strabo nanque ſcribit ex epiſtola quadam Crateri ad matrem Ariſtopatram, Alexandrum in Gangem uſque proceſsiſſe, & à ſe id flumen uiſum affirmat, & cete in eo, plataniſtam fortè intelligens. Loca etiam ſpacioſa lateq́ patentia à platani foliorum amplitudine plataniſtas Græci uocant, ut author eſt Phocion. Hippocrates platamônem, ſaxum mari extans læuigatũ eſſe tradidit. Platanônes ſiue plataneta, loca platanis conſita, Idem.

PLATAX & PLATISTACVS, uel Platiſtaticus. Vide in Coracino piſce, qui diuerſa pro ætate nomina ſuſcipit. πλατίστακ@, οἰκεῖον αἰδοῖον, & piſcis quidam, Heſychius.

PLATYVRI piſces littorales, nominantur Oppiano lib. 1. Halieut. τραχούρων τ᾽ ἀγέλαι, βούγλωσσοι, καὶ πλατύουροι, Maſſarius (niſi librariorum is error eſt) non rectè platanurum ſcripſit. Nomen à caudæ latitudine factum apparet. Salmonis cauda lata eſt, ut ab ea meritò platyurus nominari poſsit, Rondeletius: non quòd ſentiret Oppiani hunc platyurum eſſe, ſed ſimpliciter. Oceani enim piſces non agnouit Oppianus. Salmo autem Oceani piſcis eſt.

PLESTOS Artemidorus piſciculos uocauit, quos alij hepſetos, Hermolaus.

PLESTYA uulgò ab accolis Strymonis dicitur, & in Macedonia ad Piſciacum lacum, piſcis, &c. Vide paulò antè in Platanes. uel potiùs in A. elemento cum Albis piſcibus, mox poſt Ballerum Rondeletij, pag. 28.

PLOTAE, πλωτοί. Vide in Murænis.

PLOTES, πλωτῶν, piſces omnes: & priuatim ſpecies una mugilum. Legè ſuprà in Corollario de Muræna A. πλωτοὶ epitheton piſcium eſt authori Titanomachiæ apud Atheneum, hoc uerſu: Ἐν δ᾽ αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἐλλοί.

DE POECILIIS PISCIBVS.

EXONERAT ſeſe Clitor fluuius in Aroanium, qui à ciuitate Clitoriorum nõ plus ſeptem ſtadijs diſtat. Piſces ſunt in Aroanio tum alij, tum qui à uarietate pœciliæ (ποικιλίαι, à recto ſingulari maſculino ποικιλίας, ut Αἰνείας) appellantur. hos uocem emittere tradunt turdi uolucris ſimilem. Captos equidem uidi: ſonum autem nullius audiui, quanquam in ripa uſq; ad Solis occaſum permanſerim, quo potiſsimùm tempore uocem ædere dicebantur, Pauſanias in Arcadicis. Plinius exocœtum cum pœcilia confundit, ſicut admonui ſuprà in Corollario de Adonide. Mnaſeas Patrenſis in Periplo, piſces in Clitore fluuio uocales eſſe tradit: quanquam Ariſtoteles ſolum σκάφρου (σκάρου legerim una litera ablata: quem alij uocalem faciunt: Ariſtoteles uerò hiſtoriæ 4. 9. uocem ſeu potiùs ſonum ædentes piſces plures enumerans, nec ſcari, nec porci fluuiatilis meminit. conijcere tamen licet aprum, κάπρου, Acheloi iſthic ab eo nominatum, eundem eſſe quem hîc Athenæus χοίρου ποταμίου uocat. Euſtathius quidem hunc Athenæi locum repetens, σκάρου legit pro σκάφρου) & porcum fluuiatilem uocis eſſe compotes dicat. Philoſtephanus autem Cyrenæus in libro de admirandis fluuijs, in Aorno (*Aroanio, Pauſanias*) amne per Pheneum fluente, piſces uocem turdis ſimilem ædere prodit: eóſque pœcilias uocari, Athenæus circa initium libri 8. ¶ Pœciliæ mihi uidentur piſces Beißker alicubi Germanicè dicti, de quibus ſcripſi ſuprà poſt Muſtelas fluuiatiles, pagina 714. nam & fluuiatiles ſunt, & colore uarij, & ſonum acutum edunt. ¶ Sunt & inter marinos galei, quorum genus unum ποικίλους, id eſt uarios & ſtellares cognominant. ¶ Aelianus de animalibus 17. 1. in Aſtræo Macedoniæ fluuio piſces coloribus uarijs diſtinctos, (τὴν χρόαν κατασίκτους,) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni refert, qui peculiares quaſdam illi fluuio muſcas, circa ſummam aquam uolitantes, appetant. Sunt autem fortaſsis trutæ uulgò dictæ hi piſces, fluuiatiles, uarij, (unde & Germanicum nomen (Foren) fortaſsis factum, & muſcarum appetentes.

Redeo ad pœcilias uocales, quos Beiſceros uocant Germani, apud quos inueniuntur, ut Saxones & finitimi. Horum aliquot uiuos Nicolaus Speicherus pharmacopola Argentinæ celebris, procul è patria ſua (Francfordia ad Oderam, ſi bene memini,) nuper in meam gratiam mitti uoluit. Qui ferebat nuncius cum ſeptuaginta miliaribus Germanicis confectis Noribergam ueniſſet, recente aqua fontana affuſa, in cellam hypogeon depoſuit: unde omnes (erant autem uiginti) interierunt. quòd ſi pro fontana fluuiatilem aquam eis affudiſſet, uiuos ſeruaſſet.

DE POLYPIS IN GENERE, RONDELETIVS.

A ΠΟΛΥΠΟΥΣ, & accuſandi cauſa πολύποδα καὶ πολύπουν dixerunt Græci, à pedum multitudine. Vnde illi quoque qui Græciam nunc incolunt ὀκτάποδα uocant. Noſtri per ſyncopen poulpe, Galli pourpe.

Genera polyporum ex Ariſtotele 4. aut 5.

Polyporum plura ſunt genera. Vnum genus eſt eorum qui cæteris maiores ſunt, & notiores: cuius generis duæ ſunt differentiæ à loco ſumptæ. alij enim pelagici ſunt: & alij πρόσγειοι, id eſt, litorales, quos Plinius terrenos uocauit. hi multò maiores ſunt (inquit) pelagijs. Alterum genus eſt eorum qui parui ſunt, uarij, cibo inepti. Tertium genus ἐλεδώνην uocant. à cæteris pedum prolixitate differt: & acetabulorum ordine, quem ſimplicem habet, cùm cætera mollia duplicem habeant. id genus alij βολιταίναν, alij ὄζολιν uocant, inquit Ariſtoteles: Plinius ozænam, alij ὀσμυλίαν, alij ὄσμυλον. His tribus generibus adiungit Ariſtoteles alia duo, in oſtreis ſiue conchis condita. prioris generis polypum ναυτίλον ſiue ναυτικὸν uocat, nõnulli polypi ouum, Plinius pompilum. Alterius generis is eſt, qui teſta contectus, eam nunquam deſerit cochlearum more, ſed brachia tantùm interdum exerit. Hæc ſunt polyporum genera ex Ariſtotele, in quibus diſtribuendis exiſtimauerit aliquis nos perperam duo in unicum redegiſſe, ſcilicet ἐλεδώνην & βολιταίναν ſiue ὄζολιν, quæ uideatur Ariſtoteles libro 4. de hiſt. cap. 1. ſeparaſſe. ἔστι δὲ γένη πλείω πολυπόδων. ἓν μὲν τὸ μάλιστα ἐπιπολάζον, καὶ μέγιστον αὐτῶν. εἰσὶ δὲ πολὺ μείζους οἱ πρόσγειοι τῶν πελαγίων. εἰσὶ δὲ ἄλλοι μικροί, ποικίλοι, οἳ οὐκ ἐσθίονται. ἄλλα τε δύο: ἥ τε καλουμένη ἐλεδώνη, μήκει διαφέρουσα τῶν ποδῶν, καὶ τῷ μονοκότυλον εἶναι μόνον τῶν μαλακίων. τὰ γὰρ ἄλλα πάντα δικότυλά ἐστι: καὶ ἣν καλοῦσιν οἱ μὲν βολιταίναν, οἱ δὲ ὄζολιν. Quibus ſubſcribit Gazæ interpretatio. Polyporum genera plura ſunt: eſt enim quod & cõſpectius & maximum eſt, cuius terreni maiores quàm pelagici ſunt. Et quod corpore exiguo uarioque eſt, cibo ineptum. (*Item alia duo: ex quibus unum eledonam, &c.*) Et quod eledonam uocant, crurum prolixitate diuerſum: & quod unum ex mollium numero ſimplicem acetabulorũ ordinem agat: cætera nanque omnia duplici calculantur. Adhæc quod alij bolitænam alij oſſolem appellant. At rei ipſius ueritas paulò aliter quàm Ariſtoteles polyporum genera partiri nos coëgit. Cùm enim eũdem ſemper polypum uiderim & odore eſſe graui, & longiſsima brachia habere, ſimplicemque acetabulorum ordinem, non potui non exiſtimare, bolitænam ſiue ozolin ſiue ozænam ab odore nominatum, & eledonam, eundem eſſe polypum.

Lib. 4. hiſt. c. 1.

Lib. 9. cap. 29.

Eledonã & bolitænã uel ozolin genus unum eſſe.

B Octona brachia ſunt polypis, πλεκτάνας uocat Ariſtoteles, quibus ut pedibus ac manibus utuntur. proboſcidibus carent, quibus à ſepia loligineque disiunguntur: ſed harum defectum natura, pedum ad eoſdem uſus commodorum longitudine, penſauit. Caput ijs eſt inter pedes & aluum, ut reliquis mollibus, teſte Ariſtotele: at ab iiſdem (inquit) eo diſsident, quòd paruam aluum, crura prælonga: contrà cætera ampliorem aluum, crura breuia habeant, ita ut poteſtas nulla ſit ingrediendi. Hæc pinnis natant, in illis nullæ cernuntur. Roſtro, partibus internis, gula, uentriculo, inteſtino, muti, ſepijs & loliginibus non diſsimilis. Supra uentriculum ueſiculam habent, & in ea atramentum autore etiam Ariſtotele lib. 4. de hiſt. cap. 1. & lib. 9. cap. 37. ſed nõ ita nigrum ut in ſepijs & loliginibus, uerùm purpuraſcens. ueſiculam hanc μήκωνα uocat Athenæus libro 7. è qua atramentum per fiſtulam effundit ante aluum ſitam.

C Certum eſt polypos eodem modo quo ſepiæ ac loligines coire: nimirũ ore ori admoto, & mutuo brachiorum complexu. Polyporum igitur alter (inquit Ariſtot.) capite uulgò dicto in terram uerſo nitibundoque explicat porrigitque brachia: tum alter ſuperuenit, paſsiſque brachijs ſingulis ad ſingula ſubiecti, iunctiſque acetabulis, adhæreſcit. Alij marem aiunt, in brachio uno quod pudendi ſpeciem referat habere, in quo duo ſint acetabula maxima, neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium uſque brachium, totumque in fœminæ narẽ inſeri, (*Hæc ille: & partim qui ex eo repetijt Athenæus.*) Sed hæc ſomnia eſſe anatome certo demonſtrat. Mihi ſæpius polypos diſſecanti, nunquam uiſa ſunt acetabula iſta maiora in uno brachio quàm in alio, præterquàm primo & maximo polyporum genere: in quo non duo in uno brachio, ſed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus maxima comperias, in alijs generibus minimè. Quòd ſi ſemen (*per*) hæc emitteretur, neceſſe foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: fœminam quoque eodem meatu ſemen excipere, ouaque edere: quæ fieri non poſſe, fatebuntur omnes qui polypos uiderũt, & ouorum in inferiori alui loco ſitus neceſſariò conuincit, alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca uera mihi uidetur eorum ſententia, qui fiſtula parere affirmarunt. In qua opinione fuit Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. cap. 6. de mollibus omnibus loquens. Pariunt, inquit, ea corporis ſui parte quæ fiſtula dicitur, & eum ſecutus Athenæus libro 7. ὀχεύει δὲ συμπλεκόμενος, καὶ πολὺν χρόνον πλησιάζει, διὰ τὸ ἄναιμος εἶναι. τίκτει δὲ διὰ τοῦ λεγομένου φυσητῆρος, ὅς ἐστι πόρος τῷ σώματι, καὶ τίκτει ὠὰ βοτρυδόν. Polypi ſeſe complexi longo tempore coitum abſoluunt, quia ſanguinis ſunt expertes: pariunt autem fiſtula, qui meatus eſt in corpore, oua racematim. Hyeme coëunt, uêre pariunt in cubilibus, uel fictili, uel in aliquo alio cauo, oua ſimilia labruſcæ florentis racemulis, aut fructui populi albæ, mira fœcunditate. quibus ruptis, maximè diebus quinquaginta pòſt, polypi paruuli erumpunt phalangiorum modo: quorum forma tota manifeſta quidem eſt, ſed nondum membra ſingula perſpicuè

Pars genitalis in mare.

De partu polyporum ex Ariſtot. & Athenæo.

Fœtus.

perſpicuè diſtincta ſunt, nõnulliq́ adeò parui, ut nulla partiũ conſtent diſtinctione, ſed ad contactum moti agnoſcantur. magna pars propter imbecillitatem & paruitatem perit. Ouis polypus fœmina aliquando incubat, aliquando cubilis oſtio aſsidens ſuper ea brachia exporrigit. Fœminam & marem à partu ita ſeneſcere debilitariq́ ferunt, ut facilè à piſciculis deuorentur, & à cubilibus detrahantur: unde genus hoc piſcium breui interire, nec ultra bimatum (*uiuere*) ſcripſit Ariſtoteles lib. 9. de hiſt. cap. 37. Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν itidem ſcripſit polypum longo coitu ita debilitari frangiq́ ut uires omnino deficiant: eamq́ ob cauſam in arena iacens, præda fit reliquis piſcibus, quos antea nullo negotio deuoraſſet: fœminam uerò ob partus dolores emori, quoniam non ſeiuncta oua ut reliqui piſces, ſed compacta racemorum inſtar edant per anguſtam fiſtulam.

Incubatio. Debilitatio à partu fœminæ, uel à coitu maris: & uita breuis.

Οὐ γὰρ πρὶν φιλότητος ἀπίσχεται, οὐδ' ἀπολήγει, Πρίν μιν ἀκὴ μελέων προλίπῃ σθένος ἀδρανέοντα:
Αὐτός τ' ἐν ψαμάθοισι πεσὼν ἀμενηνὸς ὄληται. Πάντων γάρ μιν ἔδουσιν, ὅσοι σχεδὸν ἀντήσωσι:
Καρκινάδες δειλαί, καὶ καρκίνοι, ἠδὲ καὶ ἄλλοι Ἰχθύες, &c. Et mox de fœmina.
Ὣς δ' αὔτως καὶ θῆλυς ὑπ' ὠδίνων μογέουσα Ὄλλυται. οὐ γὰρ τῇσιν ἀκριδόν, οἷα καὶ ἄλλοις
Ὠὰ διαθρώσκουσιν, ἀρηρότα δ' ἀλλήλοισι Βοτρυδὸν, στεινοῖο μόγις διαΐσσεται αὐλοῦ.

Hactenus de Polypis in uniuerſum.

DE PRIMA ET SECVNDA POLYPORVM ſpecie, Rondeletius.

POLYPVM hîc depinximus qui omnium maximus eſt & notiſsimus, cuius differentias duas eſſe diximus: alter eñ litoralis eſt, alter pelagicus, uitâ ſolùm, ſpecie nullo modo diſsidẽtes. C

Vterq́ igitur ore, oculis, partibus internis ſepiæ ac loligini ſimilis, brachia uerò longiora habet, promuſcidibus caret: aluo eſt rotundiore, ſepia latiore, loligo uerò longiore. Acetabulorũ in brachijs continuus eſt, & duplex ordo: quæ initio maiora, deinceps minora fiunt. Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira uis ineſt. Vnde Trebius Niger apud Plinium libro 9. cap. 30. negat ullum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu & ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit, cùm in naufragos urinantésue impetum capit. ſed ſi inuertatur, elangueſcit uis. exporrigunt enim ſe reſupinati. Fatuus quidem eſt polypus cùm ad demiſſam hominis manum accedit: ſed rei familiari proſpicit cùm omnia colligat, & ueluti in domicilio reponat: cumq́ quantum utile ſit arroſerit, aggerit teſtas, cancrorum cruſtas, putamina conchularum, & ſpinas piſciculorum. Coloris etiam ſui mutatione uenatur piſces. colorem enim refert ſimilem ijs quibus ſe applicauit ſaxis, quod etiam in metu facit: unde Plutarchus in libello in quo diſſerit, plùs ne rationis inſit aquatilib. beſtijs quàm terrenis, ſcripſit polypum aliter affectum quàm chamæleonta colorem mutare. ſic enim ait: Colorem quidem mutat chamæleon nihil machinatus neq; latere uolens, ſed temerè in metu mutatur, naturâ pauidum, & ad omnem ſtrepitum expaueſcens animal. Conſequitur autem auræ copiam (*Huic cauſæ altera accedit, aëris copia*) authore Theophraſto: quoniam parum abſit quin totum corpus pulmo expleat, unde aura uiuere & mutationibus obnoxium eſſe conijcit. (ὃ τεκμαίρεται τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὰς μεταβολὰς εὔτρεπτον.) Iſthæc uerò polypi mutatio non ex perturbatione oritur: nam de induſtria colorem mutat, ut hac fraude & quæ metuit uitet: & ea quibus ueſcitur, capiat. Hac enim ratione & non cauentibus obrepit, & dolum ſtruentibus fucum facit. (προσχρωννύμενος γὰρ αἱρεῖ μὴ φεύγοντα, τὰ δ' ἐκφεύγει παρερχόμενα.) Hanc polypi uarietatem celebrauit Pindarus, (*citante Plutarcho.*)

B

C D

Coloris mutatio.

Ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα νόον Προσφέρων, (aliàs προσφόρων) πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει.

Et Theognis ſimiliter, (*eodem recitante:*)

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυχρόου, ὃς ποτὶ πέτρῃ, Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Quos uerſus aliter citat Athenæus.

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ Τῇ προσομιλήσῃ τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hæc polypi natura in prouerbium abijt, πουλύποδος νόον ἴσχε, quo monemur pro tempore, alios atque alios mores, alium atque alium uultum ſumere. Idem Plutarchus ſcribit, falſum eſſe, polypum ſibi brachia arrodere, ſed murænam & congrum pertimeſcere uerum eſt. Plinius lib. 9. cap. 29. Polypum brachia ſua rodere, falſa opinio eſt: id enim à congris euenit ei: ſed renaſci ſicut colotis & lacertis caudam, haud falſum. Quæ omnia ex Ariſtotele lib. 8. de hiſt. cap. 2. ſumpta ſunt. (*Caudæ etiam lacertis atq; ſerpentibus amputatæ renaſcuntur, Ariſtot.*) Contrà Oppianus author eſt polypos hyeme latentes in cubilibus ſuis brachia ſua abſumere, non aliter quàm alienas carnes, eaq́ identidem renaſci.

An brachia ſua arrodat.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Χείματι δ' οὔποτέ φασιν ὑπεξέχειν ἁλὸς ὕδωρ Πουλύποδας, ζαμενεῖς γὰρ ὑποτρομέουσι θυέλλας.
Ἀλλ' οἵγε γλαφυρῇσιν ἐνεζόμενοι θαλάμῃσι Στρέψαντες δαίνυνται ἑοὺς πόδας, ἠύτε σάρκας
Ἀλλοτρίας. οἱ δ' αὖτις ἑοὺς κορέσαντες ἄνακτας Φύονται: τόδε που σφι Ποσειδάων ἐπένευσε.

Polypi ſoli mollium in ſiccum exeunt duntaxat aſperum, læuitatem odêre. Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaq́ præiacentibus teſtis cubile eorum deprehenditur. Mirè delectantur oleæ ramis, atque ijs allectis capiuntur. Oppianus libro 4. ἁλιευτικῶν.

C Exitus in ſiccum. Cibus. Appetunt oleã, ficũ, ſalſamẽta.

Icon hæc nostra polypum parte prona repræsentat: ea uerò quam Rondeletius dedit, partem quæ cirros continet supinam, geminis acetabulorum ordinibus eleganter exprimit.

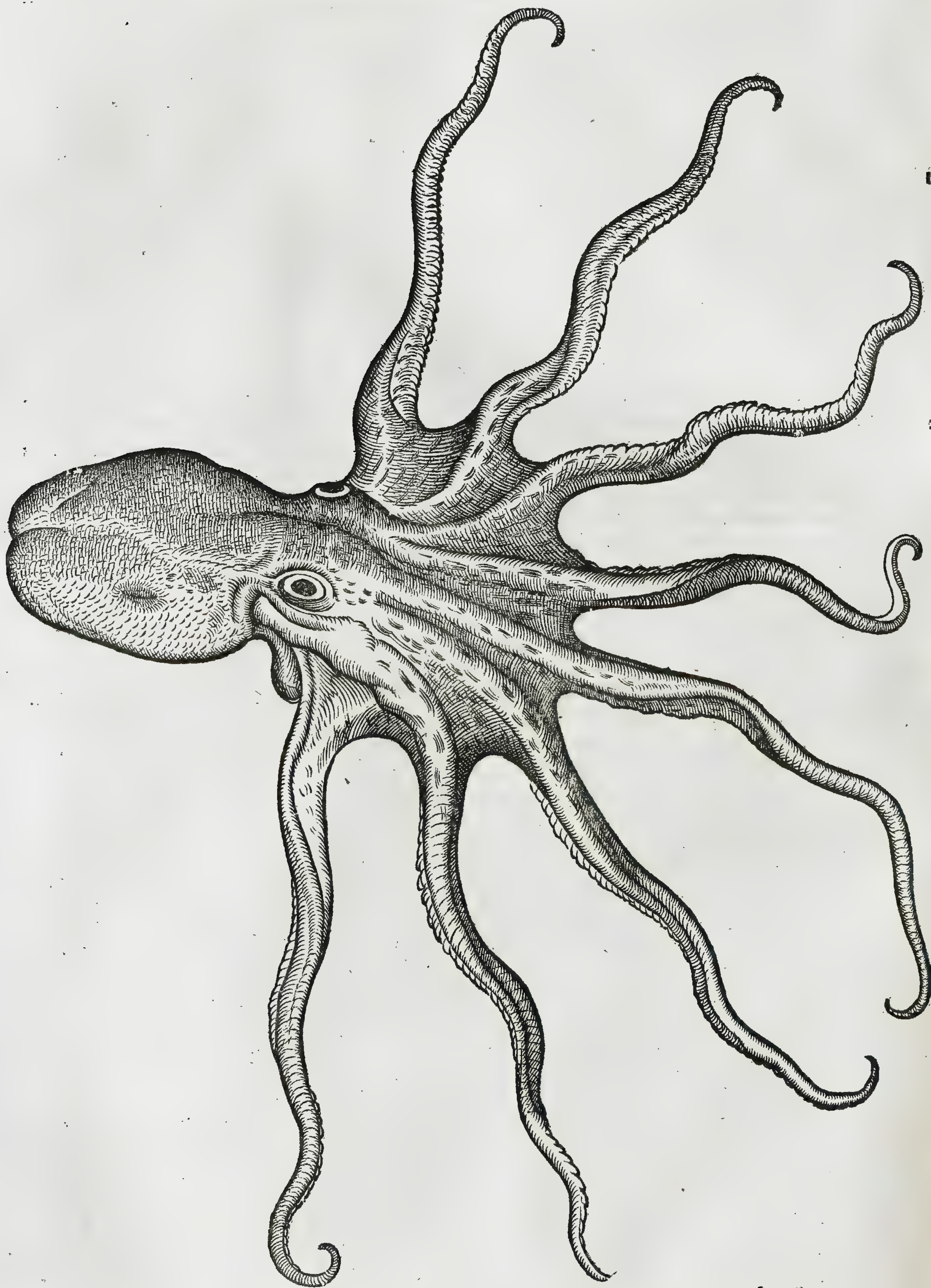

Ἤτοι πουλύποδας μὲν Ἀθηναίης φιλέουσιν Ἔρνεα, καὶ θαλλοῖσιν ὑπὸ γλαυκοῖσιν ὁρῶνται
Ἔσπασαν. ἦ μέγα θαῦμα πόθῳ φρένα δ' ἐγγυαλόωντι Ἕλκεσθαι, λιπτῇσί τε φυτοῦ πρόρθοισι γάνυνται, &c.

Nec solùm olea, sed etiam ficu arbore gaudere autor est Athenæus lib. 7. Delectantur polypi olea arbore, cuius truncum brachijs amplexi sæpe comperiuntur: deprehensi sunt etiam aliquando si cum arborem ad mare natam complexi & ficos edentes, ut scribit Clearchus in libro de his quæ in mari fiunt, (ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ.) Hos olea delectari id argumento est: si quis enim arboris huius ramum in mare demittat, quo loco fuerint polypi, breui mora & citra laborem polypos ramum amplexos trahet quotquot uoluerit. Amant & salsamenta, quod ostendit Plinius exemplo

Lib. 9. cap. 30.

plo polypi illius, qui Carteiæ in cetarijs assuetus erat noctu exire è mari in lacus apertos, atque ibi
salsamenta populari.

Polypi dura sunt carne, quæque mollescere & facilè concoqui non possit, nisi diu seruata mul- F
tumque fuste contusa ad dirimendas frangendasque fibras, quibus caro contexitur. Traduntur, in-
quit Plinius, muriam ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo, secari harundine: fer Lib. 32. cap. 10.
ro enim infici, uitiumque trahere natura desinente. Crassum succum gignit & glutinosum: Vene-
remque irritare creditur, tum ob flatus à crasso lentoque carnis succo genitos, tum ob humoris, qui
in eo inest, salsuginem, quam Plinius muriam uocari dixit. Assus durior fit, elixus in aqua & atra
mento suo longè melior, additis oleo, omphacio, pipere.

Secundum polyporum genus separatim non depinximus, quòd satis ex primo cognosci pos De Polyporum
sit, animaduersis notis, quas tradit Aristoteles: paruum enim & uarium esse dicit, ciboque ineptũ. genere II.
Ex quibus uerbis quidam colligunt hunc polypum esse quam sepiariam uulgus uocat, quæ par-
ua uariaque est, sed hanc ex polyporum genere non esse posteà docebimus.

DE TERTIA POLYPORUM SPECIE, Rondeletius.

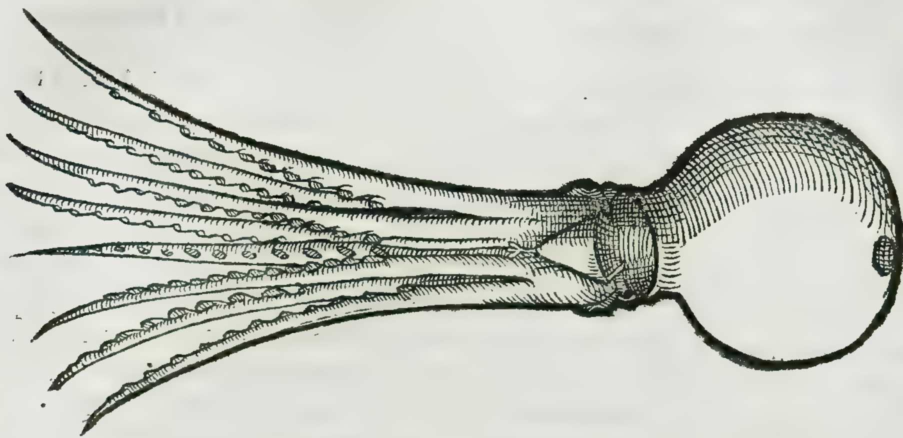

TERTII generis polypum esse eum diximus, qui dicitur ἐλεδώνη, uel βολίταινα, & ὄζολις siue A
ὀζαίνα, siue ὀσμύλος ab odore, ut anteà demonstrauimus. Græci huius temporis μοσχίτην uocant, ab
odore moschi. Plinius ozænã à graui capitis odore dici tradit, ob hoc murænis maximè eam con- Lib. 9. cap. 30.
sectantibus: ego uerò quòd eo sit odore, qui grauitatem capitis inducat, dictam fuisse puto: nam
odorata teste Hippocrate muliebria ducunt, sed grauitatem capitis faciunt.

A reliquis igitur polypis differt, quòd corpore sit magis rotundo; longioribus brachijs, uni- B
co in eis acetabulorum ordine. præterea odore est moschi, non solùm uiuus, sed etiam mortuus at
que exiccatus. Quam ob causam magis quàm cæteri ad Venerem stimulat: etenim eam ueluti so F
pitam odorata exuscitant, quemadmodum ambra & moschus: quo fit, ut qui unguentis delibuti
esse solent, cæteris sint salaciores. Præparatur ut superior.

DE POLYPO UTROQUE, BELLONIUS.

Polypus à numero pedum (quibus octonis præditus est) appellatus: unde uulgus Græcorum A
Octapodem nominat: Gallis Vn Pourpre, Massiliensibus Secche poupe dicitur.

Acetabula in cirris plusquam octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum: quæ B
in imo quidem maiora, deinceps uerò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ ho-
rum dilatationis ac contractionis sunt caussa. In interna cirrorum serie, ad radices, rostrum illi est
nigrum in medio corneum ac durum, psittaci rostro simillimũ, quò cuncta etiam durissima com-
minuit. Oculos habet (ut testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui
beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit ut parui admodum appareant, nec quicquam
eorum, præter id quod in ijs est pullum, conspiciatur. Quod autem uulgus in Polypo caput uo-
cat, id uerò interna parte turgidum est, multisque loculamentis concauum, eius nimirum alueo ac (C)
fistula. Quodque Polypus in uarios colores se cõmutare dicitur: id quidem à molli eius pelle pro-
uenit, quæ facilè glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox ua-
rijs coloribus distinctum uideas. Pronus Polypus oculos ostendit: supinus uerò, sua loculamen
ta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagineus sentitur: atque in eius interaneis nescio quid
turbinatum uideas, quod cordis uel hepatis naturã habere dixeris. Verùm id quidem protinus
effluit & dissoluitur. Quod autem illi ueluti cerebrum est, id quidem proportione magis quàm
natura tale esse crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga & angusta, in quandam ingluuiem am
plissimam producta, cui adhæret uentriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gu-
la) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam utrinque habet Poly-
pus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea ac transparentia. Flagella autẽ ostendit quina,

(D) atque interdum sena. Ego uerò cùm apud Epidaurum semel Murænas secarem, earum uentriculos cirris polyporum refertos comperi. Saxorum cauernas incolunt, atq; illic cancris & paguris uictitant. Visus est à nobis Polypus in portu Corcyræ nigræ, integram horam cum cancro decertasse. Continet humorem in se non nigrum, ut in sepijs, sed subrufum, quem in metu per aquam spargit.

E Polypi ab esca se facilè in sublime efferri patiunt: sed ubi uenerint sursum, & leuati extra aquã aërem senserint, mox elabuntur. Quamobrem ueteratores Polypos antiqui uocauerunt.

F Quoties nautæ Græci (apud quos magis est edulis) grandem Polypum ceperunt, antequam eum incoquant, per mediam horam diuerberant, atq; ad lapidem frequentissimè atterũt: hoc modo facilius coqui posse affirmant: alioqui Polypus etiamsi in mille frusta conscissus fuerit, tamen (C) singula adhuc & colorem mutare & moueri uidebuntur. Atque hic quidem magis est terrestris, (*terrenus Plinio, id est litoralis.*)

Esse autem pelagium à superiore diuersum Aristoteles facilè comprobat. Quamobrem ille superior Aristotelis more terrenus (πρόσγειος) ad discrimen pelagij nominetur. Nam (ut scribit ille) terreni maiores sunt quàm pelagij. Pelagius autẽ corpore exiguo uarioq; præditus est, ad cibum prorsus ineptus. (*Rondeletius, pelagium & terrenum siue litoralem, uitâ solum & magnitudine, specie nullo modo dissidere scribit. Ab utroq; autem diuersum, ex Aristotelis sententia facit genus alterum, exiguum uariumq;.*)

DE BOLITAENA, SIVE OZOLI, QVAM ET Osmylum uocant, Bellonius.

A Alia est Polypi species uulgò ubiq; cognita. Itali Moscarolum & Moscardinum uocant, nonnulli Muguetinum. Editur Polypi modo, neq; ab eo dissidet, nisi quòd ad eam magnitudinẽ non extuberat. Tenuibus & oblongis præditus est cirris, & corpore minore, moschum suauiter olente. Nihil est prorsus in pictura huius aut descriptione, quod non superiori Polypo conueniat. (*Rondeletius distinguit à polypo, quòd rotundiore sit corpore, & longioribus brachijs, unico in eis acetabulorum ordine: id quod Bellonius ad Eledonam refert, &c.*) Non desunt qui hunc exiccent, ut fragrantiam uestibus in arcis concilient. Plinius Ozænam dictam à graui capitis odore putat. Nimirum antiqui odorem, quem moschus, aut quidpiam simile refert, naribus grauẽ esse putarunt. Murænæ hanc maximè consectantur. Pollux & Ozænam & Osmylian uocari tradit Polypi genus, quod inter caput, & cirros branchiásue, (*brachiáue*) fistulam gerit, qua tetrum odorem emittit; quod Mænulas sepiolásque uenatur.

DE ELEDONA, ALTERA POLYPI SPEcie, Bellonius.

Rondeletius hunc ab Osmylo non distinguit.

Eledona à Polypo terreno cirrorum prolixitate distinguitur. Crura habet longa, & unus ex mollium numero simplicem tantùm in brachijs acetabulorum ordinem ostendit, cætera nanque omnia duplici (ut inquit Aristoteles) insigniuntur.

COROLLARIVM.

A Polypi uocabulum Latini non habent, sed acceperunt à Græcis, teste Varrone. Ἀνόστεος apud Hesiodum, id est exos, pro polypo accipitur, epitheton loco substantiui: Lacedæmonij tamẽ polypum substantiuè & simpliciter ἀνόστεον uocant, authore Clitarcho in Glossis, Proclus in Hesiodum. Onos, id est asinus marinus, quem quidam pulpum (polypum) dicunt, alij octapodem, Kiranides libro libro 4. Gerardo Cremonensi interprete. Sed alius quod sciam nemo, asini nomen polypo attribuit. nos ὄνους, id est asellos sui generis pisces, non malacia, in A. elemento descripsimus. Pulpum aliqui recentiores indocti nominant, uoce uulgari ad Latinam terminationẽ deflexa, ut Syluaticus & Gerardus Cremonensis. Albertus Multipedem nominat, Græco nomine simpliciter translato, eodemq; sensu composito. Octapodia pro polypis apud Psellum leguntur, diminutiuo nomine. nam & hodie à Græcis octapodi dicuntur, à quibusdam ineptius catapodi. Polypus ubiq; ferè gentium nomen retinet, Gillius. Polpo Italis dicitur: Venetis similiter uel Folpo. Genuæ Porpo. Hispanis Pulpo. Gallis Poupe. Angli qui Vectam insulam incolunt, uocant a Pour cuttel, ut Turnerus me docuit: alij quidam, ut à Io. Fauconero accepi, a Preke. Iidem Sepiam Cuttel uel Cuttle uocitant Germanico nomine intestinum significante. uidentur autem Malacia, id est mollia omnia Germanicè rectè posse uocari Kuttelfisch: ut si Polypum interpreteris, ein Kuttelfisch art. Non ineptè etiam uocaretur ein Vilfüß, uel Polfisch uel Polkuttel, nomine composito à Polypo, & Kuttel quod est Sepia. nam & Massilienses Polypum nominant Secche poupe. Secche autem Sepia est. Vel circunscribetur, ein Blackfisch mit langen füssen vnd einem kleinen leyb. id est Malaciũ pedibus longis, alueo modico: quare ingredi etiam potest, reliqua mollia non possunt. Vide suprà in Loligine minori. ¶ Ahuna, uel Hahanc, utrunque nomen corruptum est à channa: Albertus & alij obscuri channę propria quædam ei attribuunt, quædam etiam polypi, &c.

Theophra-

B

Ubi. Theophrastus in libro de differentijs secundũ locos, polypos circa Hellespontum nasci negat: quòd mare illud frigidum sit & minùs salsum. Simocatus in Ponto polypos esse negat: Oppianus in Euxino. In Euripo desunt, Aristot. In mari circa Venetias frequentissimi sunt, Author de nat. rerum.

Magnitudo. ¶ In Carteia buccinas esse aiunt decem cotylarum. in exterioribus autem locis polypum ad talenti pondus accedere, Strabo. Maximorum polyporum historias duas ex Plinio & Aeliano referemus in C.

¶ Mollibus communia multa, quod ad corporis descriptionem, protuli in Loligine B.

Cutis. ¶ Polypis nulla cutis est, Plinius.

Caput. ¶ Coëunt polypi, alter capite uulgò appellato in terram uerso, &c. Aristot. Caput illud polypis quandiu uiuunt prædurum & quasi inflatum est, Idem. Et alibi: Polypis nihil solidum intus, sed caput cartilagine propè constat, quæ senescentibus maiorem in modum indurescit. Mollia sanguine carent, ut loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis. his caput inter pedes & uentrem, Plinius & Aristot. Mollia foris alueum corporis indiscretum habent, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos circa os & dentes, Aristoteles de partibus 4.9. Et paulò pòst cum de partibus interioribus mollium turbinatorumq; in genere dixisset, subdit: Cum ita partes interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in polypis tantùm caput uocatur, (*nimirum quòd breuior & rotundior sit,*) qualis in testato genere turbo est, &c.

Oculi, os, dentes. ¶ Habet polypus oculos ἐπάνω τῶν δύο ποδῶν, os uerò & dentes inter medios pedes, Athenæus ex Aristotele.

Fistula. ¶ Fistulam ante alueum positam supra brachia gerit cauam, qua mare transmittit, quãtum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit: eamq; modò in dextram partem transfert, modò in sinistram. hac eadem fistula suum quoq; atramentum fundere assolet, Aristot. Est polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare: eamq; modò in dextram partem, modò in sinistram transferunt, Plinius. Fistula hæc ab Aristotele nominatur αὐλός, de generat. anim. 1.15. & historiæ 5.6. μυκτήρ, Gaza narem transfert: fistulam malim, & Græcè φυσητῆρα legerim: sicut & in sequentibus mox uerbis de loligine, φυσητῆρα tantùm: non uel μυκτῆρα uel φυτῆρα. Licet etiam Plinius ex Aristotele de coitu loquens, uerterit: crine uno fœminæ naribus adnexo. Aelianus etiam in cetis Gedrosijs eandem partem μυκτῆρας, id est nares appellare uidetur: ut fortè nihil sit mutandum. Vide in Physetere plura. Corpore sunt admodum paruo, & in medio ad emittendam aquam fistulato, Iouius.

Pinnæ. ¶ Pinnula alueũ circundans, minima est minimeq; conspicua: paruũ enim habent alueum, quem satis suis pedibus dirigere possint, Aristot. Non habent pinnas quæ mollia appellantur, ut polypi: quoniam pedes uicem pinnarum illis præstant, Plinius.

Dorsum. ¶ Dorsum partem læuem appellant, à qua acetabulorũ ordo inchoatur, Plinius.

Collum. ¶ Collum etiam ei attribui inuenio, ab Aristotele, idq; imbecille, cum premitur.

Pedes & acetabula. ¶ Pediculi octoni omnibus, binis acetabulorum ordinibus (*excipitur eledona*) ductu perpetuo omnibus, excepto genere uno polyporum, Aristot. historiæ 4.1. Gillius quidem scripsit polypos octo pedes habere, simplicibus singulos acetabulorum ordinibus plenos, memoriæ forsan lapsu. Polyporum brachia tantundem atq; etiam plus magnitudinis capiunt, (dixerat autem prius sepias aliquas in bina augeri cubita,) Aristot. Theodorus pro pediculis brachia interpretatur: quæ & crura & barbas, & cirros alibi uocat: sed & crines Plinius quandoq;, Massarius. Et rursus, in hæc uerba Plinij de polypo maximo: Barbas quas uix utroq; brachio cõplecti esset: Sic nos quoq; (inquit) barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus quia in cæteris omnibus impressis codicibus brãchias pro barbas deprauatè legitur. & intelligit per barbas brachia: nec dixit brachia, quoniam statim subsequitur, Quas uix utroq; brachio complecti esset. Theodorus quoq; in Aristotele quarto de historia barbas similiter appellauit. Κοτυληδόνες dici uidentur, ut inquit Oppiani interpres, διὰ τὰς ὑποκειμένας τοῖς πλοκάμοις κοίλας οἷον κοτύλας: quòd concauæ capillis (*brachijs*) incumbant uelut cotylæ, Cælius. sed ipsæ potiùs tanquam cotylæ & calices, non quę eis exasperantur brachia, propriè cotyledones dicuntur. Vide etiam infrà in H. b. Πλεκτάνας Theodorus brachia transtulit. Sunt qui cotyledonas intelligant, partes in flagellis concauas, quibus exsorbere polypi consueuerint, Idem. Et rursus: Κοτυληδόνας exponunt eruditiores τοῦ πολύποδος πλεκτάνας, id est polypi acetabula, siue cirrhos (*non placet per h.*) aut ut Ouidius, flagella. à cotyles similitudine, ut inquit Eustathius. (id genus uasis est, & manus cauitas, &c.) Antiphilus Byzantius helicas uocauit eo uersiculo: Πλέξασθαι βρύγδην ὀκτατόνους ἕλικας. Theodorus cotyledonas acetabula interpretatur. Acceptabula apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepisse uidetur pro caliculis urnalibus peluium modo: unde apud Senecam sunt præstigiatorum acceptabula: hoc est uascula seu caliculi, quibus astantiũ oculos fallendo pręstringũt, &c. Cæl. Rhod. 13.32. ubi multa de diuersis significationibus acetabuli seu acceptabuli affert. Acetabulis siue caliculis urnalibus peluiũ modo, Plinius de polypo maximo. ubi Massarius: Sunt qui corrigũt calicibus, pro caliculis, quippe cum urnalis magnitudinis fuisse à Plinio referatur. Et alibi: Acetabula sunt caliculi illi in brachijs polyporum, qui rei cuicq; admoti ueluti cucurbitulæ suo haustu adeò tenent, ut auelli nequeant. Tradit Aristoteles polypum habere pedes octonos: è quibus bini superiores, & (totidem) inferiores, minimi sint, medij uerò maximi: & cotyledonas duas, quibus cibum admoueat, Athenæus nescio quàm rectè. Brachijs eorum membrana quædam intercecta est, Aristot. De polyporum pedibus & acetabulis, plura leges apud Aristotelem de partib. animal. 4. 9. & suprà in Loligine, fortè & inferiùs in Sepia.

¶ Habet polypus partes cæteras robustissimas, ceruicẽ uerò imbecillem, Athenæus.

Interiora.

Mollia appellantur ex aquatilibus ossium expertia: ut polypus, sepia, loligo, urtica: quę etiam sanguine & uisceribus carent, Aelianus. Aristoteles, citante Athenæo, non simpliciter uiscera, sed quæ sanguineorum uisceribus respondeant, polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀνάλογον. ¶ Sepio caret, Aristot. ¶ Habet aliquid quod proportione cerebro respondeat, Idem. Cerebrum omnia habent animalia quæ sanguinem: etiam in mari quæ mollia appellauimus, quanuis careant sanguine, ut polypi, Plinius. In polypo dissecto cerebrum duplex conspicitur, Aristot. citante Athenæo. ¶ Sepiis & polypis uenter similis tum figura tum tactu est, Idem. Venter sanguine carentibus, nullus: intestinus (*intestinum*) enim quibusdam ab ore incipiens, quadam uia eôdem reflectitur, ut sepiæ, polypo, Plinius. Vide Aristotelem de partib. 4. 11.

Μήκων.

¶ Μήκων, id est papauer, excrementum significat, uel potius tunicam (seu uesicam) qua id continetur, in polypo, sepia, & in testatis: nam excremētum ipsum θολός, id est atramentum dicitur. Sita est hæc tunica supra uentrem, authoribus Aeliano & Scholiaste in Aristophanem. Vide suprà in Mecones, & in Rondeletii Capite de pinna. Polypus habet atramentum, non ut sepia nigrum, sed subrubrum ἐν τῷ λεγομένῳ μήκωνι, Aristoteles apud Athenæum. De atramento aliquid etiam in C. dicetur. ¶ Ouum maximè indiscretum est in polypis, ut simplex esse uideatur: cuius rei causa est forma corporis, quæ similis undique est, Aristot. Et rursus: Polyporum ouum simplex est. causa est forma eorum uteri, quæ specie rotunda conglobataque est. fissio enim eius iam repleti incerta est, De generatione 3. 8.

Sexus differentia.

¶ Differunt fœminæ à maribus, quia in mare meatus ille subditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idque ipsum ad quod fertur, speciem mammæ imitatur. In fœmina duplex idem illud, supraque habetur. utroque tamen in sexu corpuscula quædam rubentia parti eiusmodi subiuncta spectantur, Aristot. Mas à fœmina differt, eo quòd caput oblongius habet, & pudendum (ut piscatores uocant) albidum suo in brachio continet, Aristot. & Athenæus. Vide infrà in C. ubi de coitu polyporum agitur. Sed hanc de ipsorum coitu persuasionem Rondeletius refellit. Brachio ultimo, (quod & acutius, & solum albicans est, & parte sui extrema bifurcatum, dorsoque adnexum,) in coitu utitur, Aristot. Hunc polypi pedem, ni fallor, (inquit Vuottonus,) Plinius caudam uocat libro nono: Cauda, inquit, quæ est bisulca & acuta, in coitu utitur. ¶ Polypus ita constitutus est, ac si octo serpentes ad unum caput essent colligati, Albertus.

C

Saxatilis quomodo.

Ion apud Athenæum, polypum petræum cognominat: non ea ratione opinor, qua pisces saxatiles Græci petræos uocant: sed quia petris se agglutinare solet. Oppianus eum incolere dicit ἁλὸς φωλεοὺς, id est cauernas maris, in petris nimirum. amat enim loca aspera, quæ brachiis suis commodius prensat & retinet.

Mare quomodò recipiat.

¶ Theophrastus in libro de animalibus agentibus in sicco, polypos mare in se recipere negat, Athenæus. non recipiunt id quidem refrigerationis gratia, ut suis branchiis pisces: sed dum cibum capiunt, obiter admittunt: idemque mox per fistulam, (qua de re Aristotelis uerba in B. attuli,) ut cete reddunt.

Natatio.

¶ Polypus tum pedibus, tum pinnis natat, Aristoteles: ex quo pinnulam alueum huius piscis ambientem minimam, minimeque conspicuam esse dixi suprà: Plinius pinnas ei prorsus negat, quòd pedes uicem pinnarum ei præstent. Natat obliquus, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomine appellatum est. Atque ita efficitur ut cū natat, prospiciat in aduersum, (nam oculi supra sunt constituti,) & os habeat ex aduerso. caput illud polypis, quandiu uiuunt, prædurum & quasi inflatum est, Aristoteles. Natant obliqui in caput, quod prædurum est sufflatione uiuentibus, Plinius.

Exitus in siccū.

¶ Mollium unus polypus (*crura enim ei quàm cæteris longiuscula, & gradiendi facultate prædita sunt*) exit in siccum. graditur per asperiora, uitat læuia, Aristoteles, & qui ex eo repetiit Athenæus. Soli mollium in siccum (*alibi, in terram*) exeunt, duntaxat asperum, læuitatem odêre, Plinius. Polypo pedes sunt uix hac appellatione digni. ita enim in solido sub aquis ingreditur, ut humoris beneficio suspensus fluitet. In sicco ambulatio cùm pulsu & tractu fiat, alterum solum est in polypi motu: qui neque gressio, neque reptio est, tractus scilicet. acetabulis enim iactis procul, ut cuique applicuit, id apprehensum tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita subuehit sese eam in partem, cui adhæserit, Cæsar Scaliger. In ædificia aliquando transgrediuntur, Iouius. Vide infrà mox, ubi de cibis, quos in sicco appetit, dicetur.

Pedum usus ad apprehendendum, &c.

¶ Polypi promuscide carent, quoniam pedes ad usum eundem commodos habeant: hoc est ad uenandum, cibosque ori admouendum, Massarius. Polypus suis brachiis ut pedibus ac manibus utitur, quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat, Aristoteles. Polyporum multa genera, omnes brachiis ut pedibus ac manibus utuntur, Plinius. Per brachia uelut acetabulis dispersis, eo hausto quodammodo, cui adhærescunt, tenent supini, ut auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas, Idem. Comprehensum hominem in terram deiiciunt, Massarius. Tangunt ac tenent brachiis supinis, membranamque interiectam totam extendunt. in arenam tamen elapsis facultas apprehendendi retinendique nulla est, Aristot. Non potest petris auelli polypus, Plinius. Polypus pluribus brachiis & crinibus instruitur, quibus obuia quæque comprehendit, ligat, inuoluit, atque flagellat, Iouius. Validū cum cæteris suis partibus hoc animal sit, collo tamen imbecille, cum premitur, est.

Morsus.

¶ De morsu polypi dicetur in G. ¶ Odoratur polypus. nam & ad oleas in litore, odore consecutus, accedit: ut uel cani sagaci ab Oppiano comparetur.

Cibus & uoracitas.

Polypi acerrima edacitate sunt, δεινοὶ τὴν κοιλίαν, & quiduis obuiū cibi gratia inuadunt: proinde

ne à

ne à suo genere quidem sæpe abstinent: sed cum à maiori captus minor in laqueos ualidiores inciderit, qui flagella piscis appellantur, mox in ferculum ei cedit, Aelianus. Conchis quomodo insidietur lapillo immisso: & quòd hominem quoque in aqua cõficiat, ex Plinio recitabimus in D. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaque præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur. Omnia in domum comportat: dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea uenatur, Plinius. Polypi conchulis maximè extringentes caruncul as uescuntur: unde fit ut eorum cubilia cognoscãt, qui uenantur, congerie testarum, Aristot. Vescitur aliquando τοῖς τῶν κογχυλίων σαρκιδίοις, τὰ ὄστρακα ἐκτὸς τῶν θαλαμῶν ῥίπτων, Athenæus ex Aristotele. In hunc modum insidias piscibus moliuntur: Sub saxa subiecti desident, & in horum colorem se conuertunt, ut saxa sanè esse uideantur. Atque pisces ad eos tanquam ad saxa adnatant, & incauti sic ab eorum brachijs tanquam retibus comprehenduntur, Aelianus. De coloris eius mutatione plura adferemus in D. Polypo tanta uis brachiorum, ut nautã aliquando è naui incautum rapiat, & in mare pertracti carnibus satietur. carnes enim appetit, Author de nat. rerum. Piscatores dicunt polypum in terram progredi ad oliuæ germen in litore positum, Aelianus. Et alibi: Polypos & osmylos in siccum egressos æstiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus subripientes, (scandunt enim per truncos, & ramis se implicant,) sæpe agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehensis sumunt: & pro commisso ab eis furto, fructuum dominis ipsos ad epulas adferunt. Quæ Trebius Niger retulit, monstro propiora possunt uideri. Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus (*tinas, quæ & labra dicuntur, Massarius*) eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sæpes erant his obiectæ, sed has transcendebat per arborem: nec deprehendi potuit nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circunuasere noctu, concitique custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat. Deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypum expectasset, aut ita cognosceret? Cum monstro dimicare sibi uidebantur. Nanque & afflatu (*odore forsan. alioquin enim non flat, neque spirat*) terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs clauarum modo incussos, ægreque multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum xv. capax, atque (ut ipsius Trebij uerbis utar) barbas quas uix utroque brachio complecti esset, clauarũ modo torosas: longas pedum xxx. acetabulis siue caliculis urnalibus peluium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo septingentorum, Plinius. Strabo circa Carteiã polypos nõ tantæ magnitudinis, sed talenti pondo reperiri tradidit. Huic prorsus similem historiam de maximo circa Puteolos polypo recitat Aelianus de animalibus 13. 6. eam nos etsi prolixam, propter rei admirationem totidem uerbis hîc adscribemus. Temporis longinquitate Polypi adeò magni euadunt, ut ad ceti magnitudinem accedant, cetaceique generis numerum obtineant. Puteolis oppido Italiæ auditum est, Polypum cum inusitata ad corporis molem facta progreßione, ad maximam magnitudinem peruenisset, egregiè spreto & neglecto maritimo uictu, in continentem proceßisse & terrena quædam deprædatum esse. & cum per subterraneum specum, Puteolanas sordes in mare transmittentem, in maritimam domum ascendisset, ubi mercatorum ex Iberia res, salsamentaque in magnis uasis essent, brachiorum circumplexione uasa primò strictè comprimentem confregisse, deinde salsamenta depopulatũ fuisse. Mercatores uerò ingressos, ubi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerum, quas naui aduexissent, numerum exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cum ab insidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes non perfossos intuerentur, quisnam populator fuisset, nulla coniectura assequi potuisse: At enim cum reliquias conditorum piscium animaduerterent, eos constituisse, ex domesticis audacißimum armatum intus in insidijs ponendum esse. Polypum uerò noctu ad assuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse, & tanquam athleta aduersarium strictißimè correptum suffocat, sic flagellis uasa circumplicantem perfregisse. Eum porrò qui insidias moliretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniaque cõspicua essent, non tamen, quoniam solus esset, bestiæ metu perterritum, hanc aggressum fuisse, sed mane mercatoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerũ non habebãt. Deinde tum negociatores ob tantũ acceptũ detrimentũ, periculi memoria deposita, consenserunt simul ingredi et cõgredi cũ hoste: tum alij inusitati & incredibilis spectaculi studio sua sponte sese auxiliatores unà in domo illa concluserunt. Posteà uerò quàm sub uesperam in solita dolia fur inuasisset, ex eis partim cloacam obstruebant, partim armis tecti in hostem irruẽtes, dolabris & cultris acutißimis eius brachia abscindebant. Cumque, quemadmodum frondatores & putatores arborum robustißimos ramos secant, sic ij ipsius membra circuncidissent, tandem uix non pauco labore eum ipsum confecerunt, atque oppresserunt: &, quod quidem admirationem habet, in terra piscem mercatores fuerunt expiscati, huiusque beluæ propriam ueteratoriam nobis ostenderunt.

(*Coloris mutatio.*)

Polypus cum alijs cibis pascitur, (est enim edacißimus, ad fraudẽque & insidias callidißimus,) tum uerò sua ipse membra conficit. nam si præda eum deficiat, brachia sua deuorat: ac uentre sic saturato, inopiam uenationis leuat, deinde renascitur ei quod deest: hoc tanquam promptũ pran

(*Brachia sua arrodit.*)

dium ad famem restinguendam comparante ipsi natura, Aelianus. Polypus sub prumam seipsum uorans corrodensque desidet ἐν ἀπύρῳ οἴκῳ, καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισιν: adeò uel piger, uel stupidus, uel certè uentre tam rabido, aut his forsan obnoxius omnibus, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Aristoteles à paguris eos exedi ait; Proclus in Hesiodum, lapsu nimirum memoriæ: nam apud Aristotelem à congris id fieri legitur, (ut Plinius quoque & Athenæus legerunt,) non à paguris. * Sed cur hoc uerisimile esse non potest, ut polypis interdum à sibi ipsis, & interdum à congris brachia prærodi contingat, quando & cercopithecos desiderio carnis comedendæ correptos caudam sibi prærodere uideamus; Massarius. Vt in mari polypus, sic in terra etiam ursi hyeme conditi suos pedes lambunt, suguntque, Oppianus Halieut. 2. Et rursus tertio de uenatione de ursis scribens, polypos in mari idem facere canit.

Versus Hesiodi.

Τοῖον ὑπαὶ βένθεσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης Πουλύποδες σκολιοὶ παρὰ κύμασι μητίσαντο·
Χείματος οἳ μεσάτου κρυερὴν πνείοντος ἐνιπὴν Κεύθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.
Αὐτὰρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν ἐΰτροφον ἀνθήσειεν, Ἀκρέμονες σφισὶν ὦκα νέοι πάλιν ἀλδήσκουσι,
Καὶ πάλιν εὐπλόκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν.

Hyeme suos pedes arrodunt. colouopodas certè hinc polypos conspici Ioannes Grammaticus adnotauit, Cælius. λέγεται ὁ πολύπους ἐν τοῖς χείμωσιν ἐκμυζᾷν τὸν πόδα συνεσταλμένος ἐν τοῖς μυχοῖς τοῖς ἑαυτοῦ, Proclus in Hesiodum. Et mox: διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Et rursus: Hesiodus (ut Græci interpretantur) eledonem polypi genus eo uersu intellexit, qui in Ergis legitur, ferè in fine: - - - ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. dicique eledonem uolunt, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipsa se rodat: ita ut λ. in nomine perinde ac uacans legatur, Cælius Rhod. sed alij plerique de polypo simpliciter, non de eledona specie eius una priuatim hoc tradunt. Pherecrates comicus apud Athenæum sic iocatur, in tenuioris fortunæ homines, ut apparet. Ἀγρίοις ἐνθρύσκοισι (ἀνθερίσκοισι, olere) καὶ βρακάνοις, καὶ στροβίλοις ζῆν: ὁπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερ εἰ τοὺς πολύποδας νύκτωρ, περιτρώγειν ἐν τῷ (lego, ἐντὸς) τοὺς δακτύλους. Apud eundem Diphilus: - - - πουλύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας, οὐ περιβεβρωκὼς ἑαυτὸν ὦ φίλτατα.

Aquam frigidã & dulcem eis aduersari.

Theophrastus in libro de differentijs secundum locos, polypum circa Hellespontum nasci negat: quòd mare illud frigidum sit, & minùs salsum, quæ utraque polypo inimica sunt, Athenæus. In Pontico mari non apparet: ut quod & frigidius sit, & dulcius, quæ duo ei aduersantur, Simocatus.

Atramentum.

¶ Minus atramenti habet quàm sepia: (est autem id polypis suprà apud mutim positum:) nam brachijs sibi sufficiunt, & coloris mutatione: quæ & ipsa accidit ei per metum, ut effusio atramenti, Aristot. Et alibi: Polypus & lolligo atramentum præ metu mittunt: sed accrescit denuo postquàm miserunt, ut eius copia nunquam desit. Atramentum (τὸν λεγόμενον θολὸν) non nigrũ habet, ut sepia, sed subrubrum, in eo quod papauer appellant, Athenæus ex Aristotele. Vide etiam suprà in B. inter partes interiores de papauere uesica excrementum hoc continente.

Cubile.

Cubile sibi struit, non solùm pariturus, sed aliâs etiam puto: id Homerus & Aelianus θαλάμην appellant. Conchas tenuiores scabrasque efficere circum se, uelut loricam duram, eamque eo ampliorem, quo ipsi sunt ampliores, atque de ea quasi latibulo aut casula quadam prodire aiunt, Aristot. Conchulis maximè extringentes carunculas uescuntur: unde fit ut eorum cubilia cognoscant, qui uenantur, congerie testarum, Idem. Nidum construit è lignis, & in eo parit, Albertus.

Latitatio.

Polypi binis mensibus conduntur, Plinius. Latent circiter duos menses, Aristoteles & ex eodem Athenæus.

Coitus.

De polyporum ac sepiarum coitu, partu, uitaque diximus nonnihil in Corollario Loliginis minoris C. Polyporum idem coitus est, qui mollium omnium, de quo suo loco, Aristot. Hyeme coëunt, pariunt uêre: Idem, & ex eodem Athenæus ac Plinius. Polypi crine uno fœminæ naribus adnexo, coëunt, Plinius. Refellit hoc Rõdeletius. Oportebat autem fistulam potiùs quàm narem transferri à Plinio, pro parte illa cui polypus mas crinem inserere dicitur, ut monuimus suprà in B. ad cuius capitis finem ampliùs aliquid de polyporum coitu attuli. De insertione crinis polypi maris in fistulam fœminæ, plura leges apud Aristotelem de generatione 1. 15. In terram uerso capite coëunt, Plinius: de fœminis hoc acceperim: quibus mares superueniunt, ut ex Aristotele Rondeletius affert. Nidum sibi construit è lignis uel surculis, in quo spargit (parit) oua cohærentia sibi, Albertus & Author de nat. rerum. Pariunt uêre oua tortili uibrata pampino, (βοτρυδὸν, *id est racematim hærentia, Athenæus ex Aristot.*) tanta fœcunditate, ut multitudinem ouorũ occisi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulêre. Ea excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt, Plinius. Ouum ueluti cirrum ædit, fructui populi albæ simile. perquàm fœcundum hoc animal est. nam de eo quod ædiderit, copia innumera prouenit, Aristot. Et rursus: Pendent utique per cubile oua tanta fœcunditate, ut collectis uas impleatur longè amplius quàm caput sit, quo continebantur. Et alibi: Ouum polypi unum incomptũ foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atque æquabilem cõtinens. Tanta est eius oui ubertas, ut uas impleat amplius capite polypi ipsius. Cur autem simplex sit hoc ouum, dictum est suprà in B. in mentione uteri eius.

Incubatio.

¶ Polypus & sepia, & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepererint, absoluta fouent, & præcipuè sepia, Aristot. Polypus fœmina modò in ouis sedet, modò cauernam cancellato brachiorum implexu claudit, Plinius. Fouet polypus

oua

oua quæ ædiderit: nec in pastum interim prodit, Aristot. ¶ Vltra bimatum non uiuunt. pereunt autem tabe semper. fœminæ celeriùs, & ferè à partu, Plinius. Polypus in uenereo complexu extremum spiritum effundit. non enim desistit coire, priusquàm membrorum robore defectum humi stratum, quiuis qui ad eum appropinquat, siue sit is cancellus, siue cancer, siue alij pisces, quos antè deuorabat, ipsum tandiu membratim decerpunt, & lacerant, dum uitam amiserit. Fœmina item ex pariendi dolore (propter crebros partus) perire solet: non enim discreta oua, sed cõtinentia racematim inter se, & cohærentia ex angusto foramine pariuntur: quamobrem non biennium amplius uiuit, Gillius ex Oppiano: ex quo Aelianus etiam transtulit, De animalibus libro 6. cap. 18. Tanta est salacitate ut effœto corpore nulla sit ei aut natandi aut prædam affectandi facultas. Genus polyporum (inquit Aristoteles) magna ex parte biennio uiuere non potest. sua enim natura tabi obnoxium est. cuius rei indicium, cum pressus polypus aliquid subinde humoris emittat, demumq; absumatur totus. quòd fœminis à partu potissimùm incidit. stupent etiam fœminæ, ut neque undis iactatæ sentiant, & manu urinatis de facili capiantur. sordescunt etiam, nec præterea assidendo uenari possunt. mares uerò alueo tument, & in mucorem lentescunt. Indicium ne bimatum compleant esse uidetur, quòd ab ortu eorum, qui æstate fit, ad autumnum nõ facile grandem polypum uideris, cum paulò ante id tempus prægrandes spectentur. à partu ita se nescere debilitariq; tam marem quàm fœminam ferunt, ut uel à pisciculis deuorentur, & facilè à suis detrahantur cubilibus, cum antea nihil tale ijs usu eueniat. tum uerò paruos, nouellosq; quan uis recens natos, tamen nullo eiusmodi malo affici narrant. Quinimò ualidiores esse quàm grandes confirmant. Sepias etiam bimatu non uiuere apertum est, Hæc ille. Et alibi: Caput eorum chartilagine (propè) constat, quæ celeriter durescit, immaturamq; illis senectam adferre solet, Iouius. senescentibus maiorem in modum indurescit, Aristot. — *Vita breuis, & eius causa.*

Polypus admodum stolidus est: nam ad manum uenantis accedit, & persequentem aliquando non refugit, Athenæus. Cum alioquin brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea uenatur. Vescuntur conchyliorum carne, quorũ conchas complexu crinium frangunt. itaq; præiacentibus testis cubile eorũ deprehenditur, Plinius. ¶ Fraudulentus est, & petrarum in quibus delitet, quibúsue adhæret, colorem mentitur: quo quidem dolo plurimos pisces prædonem non agnoscentes, incautos corripit. id quoniam cibi gratia facit: superiùs quoq; in C. in cibi mentione, nonnihil de colorum eius mutatione diximus. Sunt qui sepiam quoq; facere hoc idem autument. colorem nanque eam sibi contrahere similem loco, in quo uersatur, confirmant. Sed piscium sola squatina ita affici solet. mutat enim hæc more polypi suum colorem, Aristot. Polypus minùs atramenti habet quàm sepia. nam brachijs sibi sufficit, & coloris mutatione: quæ & ipsa accidit ei per metum, ut effusio atramenti, Aristot. Theophrastus in libro de ijs quæ colores mutant, polypum ait τοῖς πετρώδεσι μάλιστα μόνοις συνεξομοιοῦσθαι, τοῦτο ποιοῦντα φόβῳ καὶ φυλακῆς χάριν, Athenæus. sed pro μόνοις legerim τόποις, hoc sensu: petrosis maximè locis assimilari, metuentem sibi atq; cauentem. Nam & rursus apud Athenæum sic legimus: ἱστορεῖται δὲ καὶ ὅτι φεύγων διὰ τὸν φόβον μεταβάλλει τὰς χρόας, καὶ ἐξομοιοῦται τοῖς τόποις ἐν οἷς κρύπτεται. Colorem mutat ad similitudinem loci, & maximè in metu, Plin. Polypi assimilati petris, quibus adhærent cirris suis, eadem opera & piscatores & pisces se ualidiores decipiũt, ac insidias cauent: & cum securi sunt, improuidos pisciculos captant, quos ex improuiso inuadunt, Oppianus. Πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως, Τοῖσιν ἐφαρμόζων, (lego ἐφαρμόζε, ex Eustathio) ὧν (*addendum est syllabica dictio, δὴ, uel ἂν uel κεν uel περ*) καὶ δῆμον ἵκηαι, Clearchus libro 2. de parœmijs ex authore incerto, apud Athenæum. Erasmus Rot. legit, ὧν καὶ πρὸς δῆμον ἵκηαι, & uertit, Pulypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros, Vt temet populo, quemcũq; accesseris, aptes. Addit, idẽ carmen Plutarchũ ex Pindaro citare. Tarandũ quadrupedem affirmant habitũ metu uertere: & cum delitescat, fieri assimilem cuicunq; rei proximauerit, siue illa saxo alba sit, seu fruteto uirens, siue quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chameleontes. sed & polypus & chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis læuitate speculi modo proximantia æmulari. in hoc nouum est ac singulare, hirsutiam pili colorũ uices facere, Solinus. Cur polypus colorem uariet, inquirit Plutarchus in libro naturalium causarum, quæstione 19. — D — *Prouidentia circa uictum.* — *Coloris mutatio.*

At contrà scopulis crinali corpore segnis Polypus hæret, & hac eludit retia fraude,
Et sub lege loci sumit, mutatq; colorem, Semper ei similis quem contigit, atq; ubi prędam
Pendentem retis auidus rapit, hîc quoq; fallit Elato calamo, cum demum emersus in auras
Brachia dissoluit, populatumq; expuit hamum, Ouidius in Halieuticis. pro retis, legerim setis, id est, lineæ cui annectitur esca: uel cirris, id est capillamentis, & brachijs suis, quibus rapit ac inuadit. sed illud magis placet. Polypum hamos appetere, brachijsq; complecti, non morsu, nec priùs dimittere, quàm escam circumroserit, aut harundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit, Plinius. ¶ Non sunt prætereunda & L. Lucullo proconsule Bæticæ comperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit. auidissimos esse concharum. illas ad tactũ comprimi, præcidentes brachia eorum, ultroq; escam ex prædante capere. Carent conchæ uisu, omniq; sensu alio quàm cibi & periculi. Insidiantur ergo polypi apertis; impositoq; lapillo extra — *Hamum quàm cautè circumrodat.* — *Cõchas quomodo discuneet.*

corpus, ne palpitatu eijciatur, ita securi grassantur, extrahuntque carnes: illæ se contrahunt, sed frustra, discuneatæ. Tanta solertia animalium hebetissimus quoque est, Plinius. ¶ Polypi pugnã cum aquila aue, describit Aelianus de animalibus 7.11. unde nos recitauimus in Aquila D. in Historia Auium. Polypus nempe aquilam, à qua raptus erat, suis implicatam cirris in mare detraxit. Deprehensum polypus hostem Continet, ex omni demissis parte flagellis, Ouidius ut quidam citat, nescio quo in libro, aut quo de hoste. ¶ Polypum intantùm locusta pauet, ut, si iuxtà uiderit, omnino moriatur. Locustam conger, rursus polypum congri lacerant, Plinius. Polypi locustas uincunt: & adeò ut, si eisdem in retibus senserit locusta polypum, præ metu emoriatur, Aristot. Vide plura in Locusta D. Astacus (etiam) polypum extimescit, Aelianus & Philes. Polypos congri superant, sed edere non possunt, læue enim & lapsum polypi corpus, usum hostis effugit. De carabi, (id est locustæ,) murænæ & polypi pugna, multa protulimus in Muræna D. Polypũ brachia sua rodere falsum: à murænis autem & congris metuere, uerum. quippe qui ab his infestetur, quas ipse tamen non possit, lubricitate sua continuò elabentes, Plutarchus. Vide in Congro D. Proclus quidem Hesiodi Scholiastes non rectè ex Aristotelis libris citat, polypi brachia à paguris exedi. Cum polypo, ut ab expertis audiui, pugnat dentex siue dentatus: & quoniam extra foueam (cubile) extrahere ipsum dentex non potest, fluctuat ante ostium antri tanquã mortuus: quod incautus uidens polypus, ad eum extendit unum è brachijs, ut attractum deuoret. id brachium subitò morsu corripit dentatus, Albertus. ¶ Polypi odore escarum allectati, capiuntur: & quidem ita adhærent, ut truncari potiùs quàm se auelli patiantur. at uerò pulicaria herba (conyza) admota, protinus ab odore eius resilire dicuntur, Aristot. Non potest petris auelli polypus. idem cunila admota, ab odore protinus resilit, Plinius. In polypos si quis rutam inijciat, immobiles manere in sermonem hominum uenit, Aelianus. Fugiunt ualde fœtida, Albertus. Plinius quidem cum à cunilæ odore eos resilire dixisset, subdit: purpuræ quoque fœtidis capiũtur. Aquam quoque frigidam & dulcem oderunt, ut dictum est.

Pugna cum aquila.

Pugna cum locusta, muræna, astaco, congro, dentice.

Quid refugiãt.

E

Captura.

Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaque præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur, Plinius. Polypi fœminæ à partu contabescunt, & resoluuntur: eoque faciles captu sunt, (*& mares à coitu, ut in C. circa finem dictum est,*) Athenæus. Piscatores dicunt polypum in terram progredi ad oliuæ germen in litore positum, Aelianus. Oleam prope litus nascentem odoratu sagaci percipit, & adrepens cirris suis amplectitur, truncum primùm, ceu infans collum nutricis: deinde altiùs prorepens, ramos ac frondes implicat: donec saturatus amore, ad mare redeat. Quamobrem piscatores uegetis oliuæ germinibus colligatis in fascem, plumbum in medium indunt, & à nauicula trahunt: quem statim amplexus aliquis polypus hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus, Oppianus. Si quis sub cubilibus polypi salem asperserit, (Ἄμ τις ταῖς θαλάμαις αὐτοῦ ἅλας ὑποσπείρει,) statim egreditur, Athenæus. Non potest petris (*escis, Aristot.*) auelli polypus. idem cunila admota, ab odore protinus resilit, Plinius. Vide superiùs in D. circa finem. Piscatores polypum petris tenaciter inhærentem dulci aqua perfundunt, & facilè auellunt, Simocatus. Polypus cornu cerui uel storacis (styracis) sicci fumo deluditur & deprehẽditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat uasa (nassas) uenantium, Author de nat. rerum. Esca ad polypos: Tenues mormures circa robustum quid uinculo deligans, ine scabis, (&c. Vide in Mormyro E.) Tarentinus. Et rursus: Esca ad polypos & sepias, recipit salis Ammoniaci drachmas sex, butyri caprilli drach. octo. his optimè læuigatis molle collyrium facito: eoque aut funes ipsos, aut ualidas uittas inungito. pisces siquidem peredentes haud facilè diuellentur. tu uerò adstans extrahito, inijcitoque in scapham carabos, buccinas, purpuras, & alios quicunque fuerint. Piscatores in Propontide polyporum, quos retibus ceperint, brachijs explicatis, rostra, quæ psittacis similia habent, dentibus frangunt. Non occisi enim è nauibus euaderent, Bellonius Singularium 1.74. ¶ Polypi carnem muræna appetit, Oppianus de escis piscium loquens: qui ad cantharum quoque inescandum, polypum in nassam indi iubet. Polypos assatos non nisi nidoris causa nassis inditos dimitti asseuerant, Aristot. Mirè omnia marina expetunt odorem quoque polyporum: qua de causa & nassis illinuntur, Plinius. Et rursus: Conueniunt pisces ex alto etiam ad quosdam odores, ut sepiam ustam, & polypum, quæ ideo conijciuntur in nassas. Polypi assi caro in hamum inseritur ad decipiendos pisces, Author de nat. rerum: Aristoteles de sepijs tantùm hoc scribit.

Esca ex polypis.

Polypus imminente tempestate in aridum procurrit, & paruis lapidibus adhærens, uentum iamiam adesse significat. Vide suprà in Corollario de Loligine E. ex Plutarcho.

Prognosticum.

F

Polyporum esu mortui.

Polypi in Thaso & Caria optimi sunt: Corcyra quoque multos ac magnos alit, Athenæus. Diogenes Cynicus cum aliquando crudum deuoraret polypum, Tantùm (inquit) uobis ô ciues sum præstantior, Plutarchus in libro Aqua an ignis sit utilior. Polypo crudo ingesto Diogenes perijt, Sotades apud Stobæum. Athenæus in octauo dipnosophistarum, Διογένης ὁ κύων ὠμὸν πολύποδα καταφαγὼν, ἀπθ᾽εμῆς (fortè ἐποιλυμένης) αὐτοῦ τῆς γαστρὸς, ἀπέθανε. quod item Laërtius testari uidetur, quanquam de eius morte uariæ extiterunt opiniones, Massarius. Philoxenum quoque Cytherium Athenæus ibìdem refert, polypum binûm cubitorum, excepto capite comedisse, ob idque in ægritudinem & mortem incidisse. tantus piscium heluo erat. qua de re facetos Machonis comici

mici uersus Athenæus recitat: ex quibus inter alia dignum hoc opsophagistato homine: quòd cũ medicus ei mortem imminere, & testamẽtum si quod condere uellet maturandum denunciasset: eo paucis indicato, &c. Philoxenus, quoniam uerò mihi (inquit) moriendum est, ἵν᾽ ἔχων ἀποτρέχω πάντα τὰ ἐμαυτοῦ κάτω, τοῦ πολύποδός μοι τὸ κατάλοιπον ἀπόδοτε. id est: Vt omnia mea mecum abiens hinc auferam, Date mihi quicquid est relictum polypi. ¶ Deterrimi sunt polypi dum ouis incubant. haud enim in pastum prodire patiuntur, Aristoteles & Athenæus. Galeni & Athenæi authoritate duræ sunt polyporum carnes, & difficillimæ digestionis. si uerò concoquantur, nonomnino malum aut exiguum præbent alimentum, Iouius. *Galeni sententia.* Galeni et Aëtij sententiam de nutrimẽto ex mollibus omnibus, loliginibus, polypis, sepijs, perscripsi in Loligine F. circa initium. Octapodia Psello crudos humores generant, & difficulter concoquuntur. ¶ Minimè intus uitiantur, Celsus. Polypus durus & difficilis coctionis est. maior quidem maioris est alimenti. Diutius elixus (Iurulentus) aluum reddit humidam, & stomachum sistit, (καὶ τὸν στόμαχον ἵστησι, *sensu obscuro,*) Diphilus. Habet humorem quodammodo salsum: si uerò concoctione uincatur, haud parum alimenti corpori præbet, Massarius. Mollium genus, ut polyporum, sepiarũ, & huiusmodi, carnem concoctu difficilem habet, ideoque ciendæ Veneri idoneam. flatuosi enim sunt hi pisces. elixi meliores fiunt. succos enim prauos continent, quod uel cum abluuntur, apparet. hos elixatio è carne euocat. molli enim calore cum humiditate penetrante ueluti abluuntur. at in ijs qui assantur, humores siccescunt: & cum natura carnem duram habeant, assati etiam amplius durescunt: (ἔτι δὲ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτῶν φύσει σκληρᾶς οὔσης, κατὰ λόγον οὕτως ἔχει γίγνεσθαι αὐτά,) Mnesitheus. Polypus plurimùm alit, & libidinem maximè iritare creditur, ut Diphilus & Paulus Aegineta tradidere, Massarius. Polypi usum (ad Venerea) Alexis quoque insinuat: Ἐρῶν τί δ᾽ ἐκτύσω; τί μᾶλλον συμφόρει, Σὺν νῷ φόρων πάρειμι, κήρυκας, κτένας, Βολβοὺς, μέγαν τε πολύπουν, ἰχθῦς τ᾽ ἁδρούς; Mollia ad uoluptatem, & ad Venerem concitandam faciunt, apprime uerò polypi, Diocles. Qui re Venerea uti non possunt, edant polypodes, Aëtius. Salsugine sua Veneris pruritum excitant, & mirificè languidis atque defessis auxiliantur. Afferuntur Venetias ex Illyrici Dalmatiæque ora sale inueterati: quorum acceptabula & extremitates cirrorũ à senibus ad parandam sobolẽ expetuntur, Iouius. Rondeletius ozænas seu osmylos præ cæteris Venerem stimulare tradit, odoris etiam ratione. ¶ Polypum quoquo modo coxeris, malum dices, Platina. Coctum pipere & lasere condies, Idem. In polypo: Pipere, liquamine, lasere inferes, Apicius. ¶ Polypi caput aiunt esu quidem suauissimum & esculentũ esse, sed somnia parere tristia ac prodigiosa, (somnos tristes ac turbulentos.) Vide infrà inter Prouerbia. Caput mala somnia mouet, quòd duriuu concoctione atros uapores mittat non secus ac cepe, sed longè ualidiùs, Cardanus. ¶ Commendantur polypi in tertianis, ut quidam ex Plinio (medico forte) citant. *Plinius qui de medicina librum conscripsit, polypos cardiacis conferre arbitratus est, Iouius. A pituita maximè in aquam intercutem transitus fit, &c. in hac qui curabilis est obsonium edat polypos coctos in uino nigro austero, Hippocrates in libro de internis affectibus.* Polypos paruos atque assatos super prunas ad concipiendum meritò dabat Hippocrates: quoniam polypus facilè cõcipit & fert: nerueaque substantia præditus est, & tardè concoquitur, Cardanus. *Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & postea sterilescit, interim dum curatur, edat catulos coctos, & polypum in uino dulci coctum, Hippocrates alicubi.* Et in libro de sterilibus: Mulier cui stomachus uteri non rectus fuerit, sed uel retrò, uel in latus auersus, uel in se contractus, &c. unde menses non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & polypum in uino dulcissimo coctum, & de iusculo bibat. Mulier cuius uterus molliri & purgari debet, polypum plagis mollitum edat, &c. Hippocrates in libro de superfœtatione. Puerpera edat polypos & locustas pisciculos, ut meliùs purgetur, Idem libro 1. de muliebribus. Plura huiusmodi reperies mox in G.

Polypum uiuum immitte in ollam nouam, & bullire fac. & marcedinem (*mucorem, uel succum glutinosum*) quæ exit ab eo, nephriticis lapidem mingentibus da è uino ueteri in balneo. sanabuntur, & lapides mingent, Kiranides. Sanguinem fieri (*fortè fluere*) piscium cibo putant, sisti polypo tuso illitoque, Plinius. Polypi assati torminosis in cibo prosunt, Marcellus. Ad polypos certũ: Polypum marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem uertantur, urito, & sumpta de eo uncia una, admisce illi chalcanthi unciam semis: & per arundinem insufflato naribus, Nicolaus Myrepsus. Polypi marini cinis satis copiosè adijcitur in medicamenti ex hircino sanguine compositionem quandam apud Marcellum Empiricum aduersus calculos renum, quam in Hirco recitaui. Ad aquam intercutem uteri, &c. cibis mollibus, & polypis, ac alijs mollibus utatur, Hippocrates in libro de natura muliebri. Et rursus: Si uteri ad coxam decurrant, &c. in purgatione mercurialem edat, & polypos coctos, & cibis mollibus utatur. Item: Si menses constituto tempore non fiant, &c. post cætera remedia polypum uino albo suffocatum edendum dato, & uinum ebibendum. Rursus: Si ad lumbos uteri incubuerint, polypos coctos edat, itemque assatos: & uinum bibat nigrum, odoratum, meracum, quàm plurimum. Et lib. 2. de morbis muliebribus: Si uterus ad coxam auersus fuerit, bolbidia parui polyporum generis, & polypodia in uino & oleo cocta edat. Eadem similiter præparata ad menses ciendos, laudat. Et mox: Obsonijs autem utatur polypodio cocto aut sepiolis. Et rursus: Si in lumbos uteri incubuerint, suffocatio

uerò caput non contigerit, mulier polypos coctos edat, & uinum nigrum odoratum meracum quàm plurimum bibat. Et alibi in eodem opere: Polypi ac ſepiolæ ſuper prunis toſtæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Alia etiam huiuſmodi quædam muliebria ex polypis eſitatis remedia, dedimus ſuprà in E.

Morſus polypi. Polypus & ſepia non ſine ueneno, ſed exiguo, mordent, Oppianus. cuius hæc ſunt uerba Halieuticorum libro ſecundo.

οὐ μὴν θὴν ἀβληχρὸν ἔχει δάκος, εὖτε χαράξῃ
πώλυπος ἑρπυστὴρ, ἢ σηπίη: ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς
ἐντρέφεται βαιὸς μὲν, ἀτὰρ βλαπτήριος ἰχώρ.

Venenatus ſepiæ morſus eſt: & dentes eius ualidi, fermè latent. morſu oſmylus quoque & polypus infeſti ſunt, & hic quidem uiolentiùs quàm ſepia mordet, ueneni uerò minùs infligit, Aelianus.

H.a. Polypus maſculino genere efferri ſolet: Nonius tamen Lucilium etiam in fœminino poſuiſſe refert, cuius uerba hæc (corrupta) recitat: Pauliſper cui medentia medem hæc ſe ut polypus ipſa. Syllaba prima quanquam naturâ ſit breuis, plerunque tamen producitur, à Græcis, præſertim epicis, aſſumpto ypſilo more Ionum. Ouidius quoque produxit: ---- deprehenſum polypus hoſtem Continet. Item Martialis, Horatius, alij. Inflexio eius apud Græcos uſitatior eſt creſcentibus obliquis, ſicut in nomine ποῦς unde componitur: apud Latinos uerò pariſyllaba. πολύπους dicitur Atticè, Athenæus. πούλυπος proparoxytonum, Atticum eſt: & πολύπους quoque. πώλυπος uerò, Ionicum, Doricum, Aeolicum: cui & πώλυψ ſimile eſt. Euſtathius in Odyſſeæ E. ſed paulò pòſt, Doricum tantùm & Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. & mihi ſanè Ionicum non uidetur. ſolent enim Iones o. breue non quidem in longum mutare, ſed aſſumere ei ypſilon: quare & apud Hippocratem Ionicum ſcriptorem πουλύποδας legimus. & quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους, ut & Ariſtoteles uſurpat: Ionicè πουλύπος dixerim. quòd ſi horum utrunque Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πούλυπος proparoxytono non poteſt: neq; id aliter flecti quàm λόγος. Hoc etiam notatione dignum ex Euſtathio, à ποῦς, quod eſt pes, accuſatiuum fieri πόδα: compoſita uerò inde nomina in πουν facere eundem caſum, πολύπουν, οἰδίπουν, τρίπουν, quod & Athenæus animaduertit. At in compoſitis non hunc ſolùm, ſed alterum quoque in ποδα accuſatiuum reperiri, author eſt Athenæus. πόλυπον dicere Aeolicum eſt, Athenæus: ſed ſcribendum πώλυπον per ω. ex Euſtathio. τὸν πολύπουν μοι θήκην, Ariſtophanes. Et rurſus, πηγαὶ λέγονται πουλύπου πιλουμένου. ¶ Δεῖ μὲν (addo γὰρ) ὡς ἔοικε πολλῶν πολύπων, (πουλύπων,) Amipſias. ὥσπερ τοὺς πολύποδας πρῶτιστα, Plato comicus. πώλυπον διζήμενος, Simonides. Quærendum cur nomina ἀρτίπους & ἀελλόπους, abiecto ypſilo (ἀρτίπος, ἀελλόπος,) ultimæ ſyllabæ ſuum accentum in penultima ſeruent, πολύπους non item: fit enim proparoxytonum, Euſtathius. dici autem poteſt, in cæteris aliud non mutari, quàm quòd ypſilon abijcitur: in Attico autem πούλυπος, ypſilon ultimæ auferri, addi uerò primæ. Dores per ω. uocant πωλύπουν, Athenæus. Ergo pro diuerſis dialectis omnia hæc uſitata fuerint, πολύπους, πουλύπους, πούλυπος, πώλυπος, πωλύπους, πώλυψ. Antiphilus Byzantius πουλυπόδην dixit in carmine, à recto πουλυπόδης. πούλυπος, πούλυπον, πουλύποδος, πουλύποδα, Oppianus. πώλυποι, Archeſtratus. πώλυποί τε, (aliâs πώλυπές τε,) σηπίαι τε, Epicharmus. ὁ πώλυψ συνοργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις, Diphilus apud Athenæum. Adeò non in mari tantùm inſigne multitudine pedum hoc animal eſt, ſed etiam in libris terminationum & caſuum multiplici uarietate. ¶ πολυπόδια ab Ariſtotele dicuntur polypi parui & nuper ex ouis enati: à Cælio Rhod. non rectè (memoriæ aut calami lapſu) polypia. Hippocrates quoque libro 2. de morbis muliebribus polypodia cum bolbidijs, (& ipſis polyporum generis,) aliquoties nominat. Theopompus etiam & Ephippus apud Athenæum hoc diminutiuo utuntur. ὁλκοὶ πουλυπόδων, periphraſis polyporum apud Oppianum. ¶ Polypodine, πολυποδίνη, polypodum quædam ſpecies memoratur Athenæo.

Epitheta. --- Scopulis crinali corpore ſegnis Polypus hæret, Ouidius. Polypus alius τριψίχρως, alius nautilus dicitur, Athenæus tanquam ex Ariſtotele. Camerarius τριψίχρως interpretatur, qui attritu colorem nouum inducat. ego τρεψίχρως potiùs legerim, à coloris mutatione, ἀπὸ τοῦ τρέπειν καὶ ἀλλάττειν τὴν χρόαν. Ἀνόστεος, id eſt exos, epitheton polypi, (ſolidum enim nihil intus habet: cætera mollia ſepium, aut ſimile aliquid habent,) pro polypo ſimpliciter per excellentiam ponitur ab Heſiodo. Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπουν χροός, Ion apud Athenæum. Σκολιός, δειλός, ἑρπηστής, ἑρπυστὴρ, νωθρὸς δρωλὼ, Oppiano. Πετροφυής, Phocylidi. πολύχροος, (aliâs πολυπλόκος,) Theognidi. πολυπόδια ἁπαλοπλόκαμα nominantur apud Athenæum in conuiuio quod Philoxenus Cytherius deſcribit. Polypus αὐτοφάγος, Eraſmo Rot. ſine authore.

Verſus polypodes. πολυπόδειος adiectiuũ eſt: unde πολυπόδεια κρέα apud Pollucem, & Athenæũ in Cotyis Thracum regis conuiuio. ¶ Recentiores aliqui, homines arguti, uerſus polypodes nominãt, in quibus polypodum, id eſt multipedum aliquorum animalium innumeri pedes nominentur. quale illud eſt Caſparis Bruſchij diſtichon: Mille equites nuper cancros ter mille uorabant: Atque decem nymphis quilibet ardor erat. numerus pedum quadraginta quatuor millia, id eſt myriades quatuor

quatuor, cum totidem millibus, pro equis enim sex pedes computo: & totidem pro cancro, plures erunt si cancrorum etiam chelas pro pedibus numeres. cognominantur enim cancri octapodes ab Homero. Sed longè illum superauit Eobanus Hessus, hoc disticho:

Mille boues pascunt; uitulorum millia centum, Musca super uitulum quemlibet una sedet. Numerus pedum 2804000. quòd si pro musca centipedas aut millepedas uermes nominet, quantum excrescet numerus? sed his nugis grammaticorum pueri se oblectent. Inter animalia polypoda nullum est quod uicenum excedat numerum, Cælius Rhodigin. Ego in scolopendra, quales apud nos sunt, pedes utrinque octodecim olim mihi numeratos memini. Pro musca igitur in disticho Eobani Centipeda pone, & uiceris infinities. Scolopendra marina uidetur habere 44. pedes, unde eodem numero à nonnullis appellatur, Albertus.

Polypus morbus est narium. Nanque sagacius unus odoror, Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis, Quàm canis acer ubi lateat sus, Horatius Epodon 12. fortassis autem polypum pro ozæna dixit, nasi ulcere fœtido. polypum enim fœtere, nemo (opinor) scripsit. Delectat Balbinum polypus agnæ, Horatius Serm. 1. 3. Hoc malo laborantem Martialis polyposum dixit: Nasutum uolo, nolo polyposum. Apud Hippocratem in libro de morbis πώλυπος appellatur. Ἀσέλη, πολύπους ὁ ἐν μυκτῆρι. ἔνιοι σκώληκα ὁδὰμ ἔχοντα, Hesychius. Manardus in epistolis 7. 2. cum ozænam & polypum distinxisset: ad alterum horum morborum (inquit) referendi sunt morbi, de quibus agit Auicenna capite inscripto de hæmorrhoidibus alcarnabet, & ad polypum Pauli sarcoma. In polypo (eidem) caro multos ueluti pedes instar animalis polypi habet, &c. Emorroidæ (*Hæmorrhoides*) nasi, id polypus, Syluaticus. Albucasis aut eius interpres, scorpionem multorum pedum uocat. Est polypus (ut legitur apud Hippocratem & Celsum libro de medicina sexto) carũcula, modò alba, modò subrubra: quæ narium ossi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet: modò retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò increscit, uti post uuam conspici possit, strangulatque hominem, maximè austro aut euro flante: ferèque mollis est, rarò dura: eaque magis spiritum impedit, & nares dilatat, quæ ferè carcinodes est. (Infestat cum carcinomate polypus, Cælius.) Paulus Aegineta: Polypus (inquit) tumor est præter naturam in naribus cõsistens, à similitudine marini polypi nominatus, quòd eius carni similis sit. Item Galenus, (uel quicunque ille sit de definitionibus:) Polypus (inquit) à multitudine pedum dicitur: ut enim illi multas habent incisiones & scissuras, contumescuntque & increscunt: sic morbus iste eodem modo, Massarius. Ex genere tumorum præter naturam polypodes in naribus generantur: ex genere uerò ulcerum ozænæ, &c. Galenus in libris de compos. sec. locos. Et rursus: Polypus tumor est qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni assimilis iuxta substantiæ proprietatem. Manifestum itaque est affectionem hanc ex crassis & uiscosis humoribus generari, atque ob id mixta materia medicamentaria opus habet, ut uidelicet partim adstringat, partim secet & attenuet, partim etiam discutiat & condenset. ¶ Remedia particularia prætereo. hoc memoratu præ cæteris dignum, polypum ipsum aduersus sui nominis uitium pollere, ut in G. retulimus ex Nicolai Myrepsi libro. Polypodij radicis aridæ farina indita naribus polypum consumit, Plinius. Qui propriè polypus dicitur, interior scilicet, difficilior est curatu: exterior uerò in summo naso, aut ad latera, carnis quædam excrescentia est, cuti concolor, sed in ualde senibus liuet: sine dolore, pendula ferè. talem pilo equino circunligato curari audio. Plura de polypo ozænaque leges apud Actuarium, Celsum, & Galenum de compos. sec. locos. Polypus nariũ.

Polypodes, genus quoddam pediculorum, Hesychius & Varinus. Quercui marinæ adhærent millepedæ, & alia quædam (animalcula,) & quod polypo simile est, Theophrast. histor. 4. 7. Animalia.

Polypodium herba est, quam Latini filiculã uocant. eius radix (inquit Plinius) acetabulis cauernosa est, ceu polyporum cirri. radicis aridæ farina naribus indita, polypum consumit, Plinius. Herba. Polypodium radicem habet hirsutam, & acetabulis cauernosam, ceu polyporum cirri. purgat per aluum. et, si quis eam contigerit, polypum innasci affirmant, Theophrastus historiæ 9. 4. interprete Gaza. Græcè legitur: κἂν περιάψηταί τις (id est, & si quis alligatam gestârit,) ὥς φασιν ἐμφύεσθαι πολύπουν, addendum uidetur κωλύειν: id est, polypum innasci prohibere aiunt. Cancer admota ipsi polypode herba, abijcit chelas siue pedes, Zoroastres in Geoponicis. In Syria herba est quæ uocatur cadytas, (*cassytas potius*,) non tantùm arboribus, sed ipsis etiam spinis circunuoluens sese: itẽ circa Tempe Thessalica, quæ polypodion uocatur, & quæ dolichos ac serpillum, Plinius circa finem libri 16. Apparet autem aliud hoc esse à nostro polypodio, genus aliquod conuoluoli forte. si modò rectè hæc ab eo translata sunt. neque enim polypodium aliud apud Theophrastum inuenio, quam filiculam Latinis dictam, arboribus & muris innascentem. Oppianus quidem polypum oleæ arbori adhærescentem, hederæ arboribus se implicanti comparat. Clymenum Græci plantagini similem esse dixerunt, folliculis cum semine inter se implexis, uelut in polyporum cirris, Plinius.

Pierio Valeriano Hieroglyphicorum libro 27. polypus pictus uarias significationes habet, Icones. quæ prolixiùs ab eo exponuntur: nos quoniam ex prædictis eadem intelligi omnia possunt, titulos saltem commemorabimus: qui sunt, Rei familiaris accumulator, Omnium abliguritor, Victoria uti nescius, Tyrannus, Moribus aliorum accommodatus. ¶ Hominem qui utilia simul & inu

tilia male consumpserit, indicantes Aegyptij, polypum pingunt. ille enim cum multa, eaque intemperanter uoret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum utilia consumpserit, tum & quæ superſunt inutilia abijcit, Orus in Hierogl. 2. 106. Et mox: Cum uerò suæ nationis & generis hominibus imperantem denotare uolunt, carabum & polypum pingunt. ille enim polypis imperat, interque eos primas tenet. οὗτος γὰρ τῶν πολυπόδων κρατεῖ, καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. Atqui Aristoteles & alij, locustam à polypo uinci authores sunt, non contrà. Et paulò pòst, symbolo 114. Eum qui & aliena intemperanter decoquat, & demum sua consumpserit, designantes, polypum pingunt. Is enim si uictu aliunde quæsito indiguerit, propria edit flagella. Inferiùs etiam inter prouerbia, adferentur quæ ad iconum & picturarum rationem referas.

b. Γρῆθμα, polypi caput, secundum alios cirrus, Hesychius & Varinus. caput quidem eius, quandiu uiuit, duriusculum & tanquam inflatum est: & uerbum πρήθειν, inflare ac distédere significat. in cibo etiam inflat: nam ad caput uapores mouet, & Venerem stimulat. Μελίνη, semen milio simile, (panicum:) & pars quædam in polypo, Hesychius & Varinus.

Brachia uel cirri, et acetabula. Anguinum ouum uidi, mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis, uelut acetabulis brachiorum polypi crebris, Plinius: ubi apparet acetabula, (quæ ab accipiendo deriuant grammatici,) à brachijs eum distinguere. hæc enim sunt ueluti uascula quædam exigua rotunda, quibus brachia exasperãtur. synecdochicè tamen pro ipsis brachijs poni possunt. Circa ilia in homine sinuosa ossa uocantur acetabula, quæ coxarum capiti accommodantur, cotylas Græci uocant. caput autem coxæ dicitur cotyledon, Cælius Rhodig. Ἄλλοι δ᾽ αὐτὴν ἔθεον, καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβάλλουσιν εἰς τὴν πόλιν, Xenophon libro 7. Anabas. Amasæus uertit: Iuxta ipsa portus latera, quæ quòd curuatis utrinque mollibus prominent, chelas, id est acceptabula, Græci uocant. Sed Græcè in cancro chelæ dicuntur, in polypo nunquam. Ex omni demissis parte flagellis, Ouidius de polypo. Sunt ei cirri multiplices, plurima in extremis prætenturis acceptabula: itémque frequentes pediculi, manúsque plicatiles, Iouius. Non laudo cirrhos cum aspiratione scribi. neque enim origo huius uocabuli Græca uidetur: nisi quis fortè uim faciat, & à uerbo κείρειν deducat, siue quòd capillamentum huiusmodi tonderi idoneum sit, utpote prominens uel pendulum: siue contrario sensu, quòd minimè tondeatur. unde & cirin uel cirrhidem auem aliqui nominatam uolunt. Κιῤῥὸς quidem Græcis, color est, quem Latinè giluum dicimus. Arbores quædam circa rubrum mare erosæ sale, inuectis derelictisque similes, sicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexæ steriles harenas spectantur, Plinius. Circa Persidem arbores magnæ spectantur, &c. quæ subroduntur à mari parte media, stantque radicibus polyporum modo, Theophrastus. Polypodij radix acetabulis cauernosa est, ceu polyporum cirri, Plinius. Doronec radix ex India affertur, similis pedi polypi, Syluaticus.

¶ Varia etiam apud Græcos brachiorum polypi, quibus ueluti cirratus est, nomina inuenio. πλόκαμοι dicuntur à multis, & apud Varinum in Congro. πλεκτάναι apud Aelianum, Etymologum & alios. Πλεκτάνια τὰ μικρὰ πολύποδος, Eubulus dixit, diminutiuo nomine: ut à plocamis Oppianus πλοκαμῖδας. Πλοχμοὺς quidam in epigrammate. Hermolaus etiam τρίχας uocari annotat, hoc est crines: quo nomine Latini de ijsdem utuntur. Τῷ μείζονι ὁ βραχύτερος (πολύπους) ἁλοὺς, καὶ ἐμπεσὼν τοῖς ἀνδρειοτέροις θηράτροις, τοῖς καλουμένοις τοῦ ἰχθύος πλοκάμοις, εἶτα αὐτῷ γίνεται δεῖπνον, Aelianus Variorum 1. 1. Cotyledones, κοτυληδόνες, ipsa polypi brachia dicuntur, per synecdochen, qua pars pro toto ponitur. propriè enim sic dicuntur exigua illa cotylidijs, id est uasculis concauis similia, (à quibus etiam denominantur,) quæ pronæ brachiorum parti subduntur, Eustathius. Veteres omne cauum κοτύλην appellabant. unde cotyle appellatur etiam in coxa concauitas: & inde deriuato nomine cotyledones, quæ polypi cirris adnatæ sunt, αἱ τοῦ πολύποδος ἐν ταῖς πλεκτάναις ἐπιφύσεις. Hippocrates cotylam (id est acetabulum) coxæ κοτυλίδα nominat, & cotyledonas uenarum ad uterũ pertinentiũ oscula, ut Galen. in Glossis scribit. Polypi ὀκτάποδας ἕλικας, Antiphilus in Epigrammate dixit: Isidorus ἱμαντοπέδιλον: Antipater Thessalus, πόδας. Γρῆθμα, πολύποδος κεφαλή: ἄλλοι πλεκτάνη. uide suprà ab initio huius segmenti b.

Ex Oppiano. Ἀμφὶ δέ οἱ μελέεσσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ᾽ ἄλλας Παντοίας σφοδάλιγγας ὑπὸ σκολιοῖσιν ἱμᾶσι Τεχνάζων, εἴ πως μιν ὀρεκτύσειε βρόχοισιν Ἀμφιβαλών: de polypo aduersus murænam se defendente. Et rursus, - - - πουλύποδος κοτυληδόνας οὐ κατὰ κόσμον Πλαζομένας, κενεῇσι παλαισμοσύναις μογέουσιν. Et alibi, - - ἄκρῃσιν ὀρειδόμενος κοτύλῃσι, cotylas pro acetabulis dicens, aut etiã cirris ipsis: quos alibi σπείρας, & ἀκρέμονας uocat: & αἰόλα δεσμά: & αἰόλα γυῖα: αἰόλα interpretor, non uaria, sed agilia & mobilia. Ἰφθίμων δολιχῇσι ποδῶν σειρῇσι πιέζων, Idem de polypo locustam irretiente. Polypus crinali corpore segnis, Ouidius.

c. Πουλύποδος ἄκτυς Ἄκρα διαρπύζοντα, Oppianus. Et rursus, ἕρπων, de polypo.
Ὡς δ᾽ ὅτε πουλύποδος (φωλεοῦ) θαλάμης ἐξελκομένοιο Πρὸς κοτυληδονόφιν (κοτυληδόσι, πλεκτάναις) πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται: Ὣς τοῦ (Vlyssis) πρὸς πέτρῃσι θρασειάων ἀπὸ χειρῶν Ῥινοὶ ἀπέδρυφθεν, &c. Homerus Odysseæ E. ¶ De polypo seipsum rodente, ut est in prouerbio, lege infrà in h.

d. Murænam fugiens polypus, saxum aliquod apprehendit: cuius imitetur colorem. non tamen latet hic eius astus murænam. itaque hærentem inuadit ac uorat, nec tamen remittit polypus donec sola eius acetabula relinquantur, Oppianus.

Polypus

Polypus antequam coquatur, plagis aliquot præmolliri indiget. Vide infrà in prouerbio, Bis ſeptem plagis polypus contuſus. Ἔπειτα πουλύπους τετμημένος Ἐν βατάνοισιν (meliùs πατανίοισιν, apud Pollucem) ἑφθός, Antiphanes apud Athenæum. Πουλύπος δ᾽ ἂν πλεκτὴ δ᾽ αὖ, ἐπεὶ λάχῃ ἐς τὸν καιρόν, Ἑφθὴ τ᾽ ὀπτῆς, ἣν ᾖ μείζων, πολὺ κρείττων. Ἢν ὀπτὴ δὲ δύ᾽ ὦσ᾽, ἑφθὴν κλαίειν ἀγορεύω, Archeſtratus. ſenſum non ſatis aſſequor. apparet autem πλεκτὴ pro πλεκτάνη per ſyncopen ab eo poſitum. Si familia fato ſuo decreſcat & intereat, nihil bulbi & polypi ad propagandam ſobolem ingeſti iuuant. F.

Μάτην δὲ πόντου κυανέαις δίναις τραφεὶς | Φλεβὸς προπωτὴρ πουλύπους, ἁλὸς βροτῶν
Πλεκταῖς ἀνάγκαις τῆς τροχηλάτου κόρης, | Γίμπλησι λοπάδος σφονδυλώματον κύτος, Xenarchus.

πλεκτὰς ἀνάγκας interpretor retia, quorum fila nimirum nentur à puellis ad rotam aut colum. Μάλα ταχέως αὐτῶν πρίω πόλυπον, καὶ δὸς καταφαγεῖν, κἀκ τηγάνου γόνον, Hegemon. Ἢ πουλύπους, ἢ νῆστις ὀπτάται, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis.

Anthologij Græci 1. 40. extat epigramma Antiphili Byzantij in polypum à piſcatore in mari arreptum, & ne manus *ei cirris implicaret* proiectum in proximi litoris fruticetum: ubi fortè in leporem inciderit, eumq; ſuis brachijs implicatum retinuerit: Et rurſus aliud Iſidori Aegeotæ, qui polypum à piſcatore mari redditum canit, quòd leporem ueluti pro ſe redimendo retinuiſſet. Antipatri Theſſali epigramma, Anthologij 1. 40. legitur in aquilam, quæ polypum ſuper petra extendentem brachia rapuit, & cirris eius implicata in mare delapſa perijt. De Enalo quodam ſcripſi ſuprà pagina 396. qui cum in mare deſilijſſet, à delphinis in Lesbum incolumis deportatus ſit. ſed plura addit Plutarchus circa finem Sympoſij ſeptem ſapientium: quæ Græcè huc adſcribam: Κύματος ἠλιβάτου περὶ τὴν νῆσον αἰρομένου, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπαντῆσαι δεδιότων, μόνον (φησὶ) θαλάττῃ ἕπεσθαι πολύποδας αὐτοὺς πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος: ὧν τοῦ μεγίστου λίθον κομίζοντος, λαβεῖν τὸν Ἔναλον, καὶ ἀναθεῖναι, καὶ τοῦτον εἰ* καλοῦμεν. H. ¶ Trœzenij lege uetabant piſcari aut attingere polypum, tum ſacrum, (*alij ſcriptores non polypum, ſed pompilum ſacrum piſcem faciunt*) tum nautam, Euſtathius: & Athenæus ex Clearcho. οὔτε τὸν ἱερὸν καλούμενον πολύπουν, οὔτε τὸν κωπηλάτην πολύπουν νόμιμον ἦν θηρεύειν. ἀλλ᾽ ἀπεῖπον τούτων τε, καὶ τῆς θαλασσίας χελώνης μὴ ἅπτεσθαι. Polyporũ hecatombe, πολυπόδων ἑκατόμβη, apud Ariſtophanẽ in Acharnenſibus nominat, ad ſplendorẽ conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, ut meminit Eraſmus Rot. in prouerbio, E clibano boues. Anaxandrides etiam apud Athenæum in Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat.

Polypo confertur adulator, ut mox in prouerbijs explicabitur. Carneades polypis Academicos aſſimilabat: Vt enim illi cirros ſuos adauctos tandem deuorare: ita & hi ſuas ipſorum demum opiniones refutare ſolent, Incertus. Stobæus in Sermone Aduerſus literas, Carneadem hoc de dialecticis dixiſſe refert. A principali animæ facultate, ſeptem ueluti partes enaſcuntur, inq; corpus extenduntur, ſicuti brachia à polypo, Plutarchus de placitis philoſophorum 4. 4. & 21. Similit.

Maurus epiſcopus in libello, quem Conuiuium patris Dei inſcripſit, Pharaoni polypum apponit, propter inconſtantiam nimirum.

Polypi prouerbio dicebantur olim (inquit Eraſmus Rot.) uel ſtupidi, ſtolidique: uel rapaces, & uncis unguibus homines. Siquidem ob eam cauſam polypo ſtultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis ultrò mouetur: nec aliter capitur, niſi quòd non cedat. Adſcribitur autem rapacitas, tenacitasq;: quòd quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, ſuctu trahat ac retineat. Plautus in Aulularia: Ego iſtos noui polypos, qui ubi aliquid tetigerunt, tenent. Nihil autem uetabit, quò minùs polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum uertunt, omnibus aſſentantes: quos eleganter notat Phocylides. Μηδ᾽ ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ᾽ ἀγορεύων: Μὴ δ᾽ ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶραν ἀμείβου. Pectore ne ue aliud cæles, aliudq; loquare: Procq; loco uariere, petris uti polypus hærens, Hæc ille. Nos plura etiam de ijs quæ per polypum ſymbolicè ſignificari poſsint, protulimus ſuperiùs inter icones ex Pierij Valeriani & Ori Hieroglyphicis. ¶ Idem Eraſmus, poſt explicata prouerbia, Seruire ſcenæ, Vti foro: Extat (inquit) apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, Polypi mentem obtine. quo iubemur pro tempore alios atque alios mores, alium atque alium uultum ſumere. Adagium natum eſt à piſcis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, ſcribúntque colorem mutare, maximè in metu, &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide, cuius hoc diſtichon eſt de polypo: citaturq; à Plutarcho in libello περὶ πολυφιλίας. Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ Τῇ προσομιλήσει, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη. Id eſt, Mentem habeas uafri polypi, qui protinus illa, Se quibus admôrit, ſaxa colore refert. Tale & ille uerſus prouerbialis celebratur: Ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖον τελέθειν, καὶ χώρῳ ἕπεσθαι. Eôdem pertinet & illud, Νόμος καὶ χώρα: id eſt, Lex etiam ipſa regio. Nihil autem uetat in notandis uitijs uſum adagij latiùs trahere, nempe in homines uerſatili quodam ingenio natos: qui talem ubique perſonam induunt, quales ſunt ij, cum quibus contigit agere. Quod genus eleganter deſcripſit Plautus in Bacchidibus: Nullus (inquiens) frugi eſſe poteſt homo, niſi qui bene & male facere tenet. Improbus cũ improbis ſit, harpaget, furibus furet q̃dqueat. Verſipellẽ frugi cõuenit eſſe hominẽ. Pectus cui ſapit, bonus ſit bonis, malus

Prouerbia Polypi.

Polypi mentem obtine.

sit malis. Vtcunque res sit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum: Ἀνὴρ πολίτης πουλύπους ἐς τοὺς τρόπους. Similem quandam metaphoram Aristoteles à chamæleonte duxit, primo Moralium libro, &c. Et apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari lusciniam iubet, sese in omnem uocem uertere, si quo modo queat Vlyssi persuadere, ne perimatur. Hæc Erasmus: qui plura etiam quod ad argumentum & significationem prouerbij depromit: nos quæ libuit excerpsimus. Vlysses Phæacum ingenio & moribus se accommodare nouerat, quò gratior & familiarior eis factus, quæ uellet, impetraret facilius. Talis & ille est, qui filium Amphilochum hortatur: Ὦ τέκνον, πόντου θηρὸς πετραίου χρωτὶ μάλιστα νόον προσφέρων, πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει. τῷ παρεόντι δ' ἐπαινήσας ἑκὼν, ἄλλοτ' ἀλλοῖα φρόνει. Et similiter in Iphigenia Sophocles. Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπους ὅπως πέτρᾳ, τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, (sed in his Sophoclis uerbis deprauatum aliquid suspicor,) Athenæus libro 12. Apud eundem Ion: Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀνάλμοσι (Eustathius legit ἀναίμονα) στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπουν χροός. Et Alcæus, ἠλίθιον εἶν, νοῦν τε πουλύποδος ἔχειν: quod quidem non in uersatilem & astutum hominem, sed in stolidum conuenit, teste Eustathio Odyss. ε. ita enim fatuus est hic piscis, ut plerunque persequentes non fugiat, & manibus piscatoris se offerat. at neque colorem (inquit) consultò & de industria mutat: sed præ metu reuera mutatur. Basilius ille Magnus in Commentatione, quam de gentilium librorum lectione concinnauit, scitè admodum & doctè, polypum uocat adulatorem, cuius uerba mollia feriunt interiora uentris. Nam ut (inquit) polypus ad speciem subiecti soli colorem permutat: consimiliter & assentator, ad uoluptatem audientium uariabit sententiam. quo nomine ab Hieronymo blandus dicitur inimicus, Cælius Rhod. Polypus ergò dicetur quisquis est uersatilis, uersipellis, inconstans, siue metu, siue aliter, (εὐμετάβλητος, παλίμβολος, Eustathius:) rapax, stolidus, adulator. Est & Germanis suum prouerbium, quo mores prout commoditas postulârit mutandos, & multa simulanda, uulgò suadetur: **Du müßt fuchs vnnd haß seyn**: id est, Vulpem & leporem te esse oportet. Συμμεταβάλλονται τοῖς τόποις καὶ τὰ χρώματα καὶ τοὺς τρόπους, καθάπερ καὶ τοὺς πολύποδας ταῖς πέτραις φασὶν ἐξομοιουμένους, αἷς ἂν προσομιλῶσι, τοιούτους φαίνεσθαι καὶ τὴν χροιάν, Clemens lib. 3. Pædagogi. Πολύποδος ὁμοιότης, πρὸς τοὺς ἐξομοιοῦντας πᾶσιν ἑαυτούς, Suidas & Varinus.

Cum exoßis suum rodit pedē.

¶ Hesiodus in poëmate quod inscripsit Opera & dies, uelut ænigmate quodam explicuit paupertatem: λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις. Ne te deprendat inopem mala tempora brumæ, Atque pedem premere incipiat manus arida crassum. Consimili figura significauit egestatem in eodem opere: --- ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. id est, Quando pedes edit ipse suos is, qui caret osse. Exossem uocat polypum, quòd ossibus careat. is creditus est nonnullis sua brachia rodere, cum deest cibus. Alcæus apud Athenæum, Ἔδωδ' ἐμαυτὸν ὡς πουλύπους. id est, Comedo meipsum more polypi. Vnde & αὐτοφάγος dictus, Erasmus Rot. Πουλύποδος δίκην αὐτὸς ἑαυτὸν κατεφαγών, Suidas, Hesychius & Varinus. si legas δίκην πουλύποδος, senarius erit. Nostri eodem sensu pedem sugere dicunt, **Den taapen sugen**: quoniam ursus hyeme in latibulo suo non aliunde quàm pede suo sugendo nutriri creditur. Τοὺς πουλύποδάς φασιν ἀθηρίας τυγχάνοντας, τοὺς ἑαυτῶν καταδιεῖν πλοκάμους, ὅπου ὥσπερ ἀληθῶς ἐμπαράσχουσιν τὰ ἑαυτῶν δυστυχέστατα μέλη. ἐσθίοντα γοῦν οἱ τάλανες τῶν ἑαυτῶν μορίων τὰ κάλλιστα, καὶ λαιτυμόνες τῶν ἰδίων σαρκῶν ἀναδείκνυνται. Ἆρά γε Ξάνθιππε ὁ πολύπους τὴν γνώμην ἐν τοῖς ὅλοις δοκεῖς; ἐγὼ μὲν οἶμαι τὸν σαφέστατον. ἀδικεῖς γὰρ λίαν ἀπανθρωπότατον, τὸν πατέρα, &c. Theophylactus in Epistolis moralibus. In admiratione olim fuit Matreas quidam planus (ὁ πλάνος) Alexandrinus, apud Græcos pariter & Romanos: qui feram quoque alere se dicebat, quæ ipsa sese exederet: ita ut etiamnũ quæratur, quænam sit illa Matreæ fera, Athenæus.

Polypi caput.

¶ Polypi caput: in hominem uarium: & in quo pariter & uitia quædam, & uirtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum cõmoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta est ex eius piscis capite: quod (sicuti testatur Plutarchus in libello, cui titulus, Quomodo sint adolescentibus audiẽdi poëtæ) esu quidem suauissimum est, & esculentum: cæterùm somnia parit tristia ac prodigiosa, (*somnos turbulentos, occursantibus miris rerum imaginibus, Cælius.*) Vnde huius esum interdicebant ijs, qui cuperent ex insomnijs præscire futura: quemadmodum & fabarum, ut testis est idem Plutarchus in Symposiacis. Proinde poëticen, Polypi caput uocat: in qua sicuti sunt permulta cognitu tum iucunda, tum frugifera: ita sunt nonnulla, nisi caueas, pestilentia. Porrò ex huiusmodi rebus id quod inest cõmoditatis, conueniet excerpere: quod noxium, uitare. (hoc est,) iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat aduolant, unde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpere: nec aliud colligunt, quàm quod sit usui futurum. Prouerbium integrè refertur apud Plutarchum hoc pacto: Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακόν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν. id est, In polypi capite inest quidem malum, inest & bonum. Itidem Theognis in Sententijs de uino prædicat: Ἐσθλὸς καὶ κακός ἐσσι. id est, Bonum ac malum es. Posset ad hanc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quæ uulneris auxilium tulit eadem quæ uulnus inflixerat, Erasmus.

¶ Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πιλούμενος, Bis septem plagis polypus contusus: dici solitum, ubi quis multo tandem malo sit emendatior, quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur. Conueniet & in eos, qui duriore ingenio præditi, nõ nisi grauibus supplicijs corriguntur. Aiunt polypum piscem captum diu multumque tundi cædique solere, quo mitior fiat, & ad esum accommodatior. Author Zenodotus, Erasmus. Meminit etiam Suidas & interpretatur

tatur

tatur τῶν τῆς κολάσεως ἀξίων. quoniam polypus captus multis ictibus castigari, ut emolliatur, (πρὸς τὸ πίωρ γγνέσθαι,) soleat. Hippocrates mulierem, cuius uterus molliri & purgari debet, polypũ plagis mollitum edere iubet. Γηγάς (Γλυγάς) λέγονται πολύπου πλευμῶν, Athenæus ex Aristophane.

DE CAETERIS POLYPI GENERIBVS, AVT saltem nominibus diuersis.

Osmylum quanquam cum ozæna & bolitæna eundem esse apparet, distinxi tamen aliqua ex parte: quoniam nominum etiam, non modò rerum rationem habere soleo, ut grammaticis quoque, qui an nomina diuersa rem eandem significent, aliquando dubitare solent, satisfaciam. Quare & eledonam separaui: quanuis eam Rondeletius, contra Aristotelis sententiam, obseruationibus suis fretus, ab ozæna & osmylo non distinguit. Quod ad accentum, paroxytonum semper scripserim ὀσμύλος, etiamsi apud Athenæum, & alibi fortè aliquando librariorum inscitia, proparoxytonum reperiatur. In Oppiani, Aeliani, Io. Tzetzis, (& aliorum fortè) libris paroxytonum probè scribitur: & nos multis exemplis pleraque huiusmodi nomina sic scribenda ostendimus suprà in Cordylo. Polyporum genera sunt ἑλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὄσμυλος, Athenæus libro 7. tanquam ex Aristotele & Speusippo. Et mox, Aristoteles (inquit) in opere de animalibus, mollia esse dicit πολύποδας, ὀσμύλην, ἑλεδώνην, sed ὀσμύλην fœminino gen. alius (quantum memini, nisi quòd ὀσμιῦαι, uox deprauata apud Hesychium reperitur) nemo dixit. ὀσμυλία (malim ὀσμυλίας, ut Αἰνέας) genus est piscium, quod uulgò ozæna dicitur. est autem species polypodis, quæ inter caput & cirros fistulam (αὐλὸν) gerit, qua tetrum emittit odorem, Pollux libro 2. ubi etiam uerba hæc Aristophanis recitat: Τεραπόμενον εἰς τὸ ὕδωρ λαβεῖν ὀσμυλίδια, καὶ μαινίδια, καὶ σηπίδια. Athenæus eadem citat è fabula Danaidum, ut inquit: non osmylidia tamen, sed osmylia quatuor syllabis scribit, quod magis placet. Vuottonus osmylian mænulas sepiolasque uenari, ex hoc loco non rectè transtulit. ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θούριοι, Athenæus. hoc est, Thurij ozænam piscem uocant, quem cæteri Græci osmylion. Osmylia, ὀσμύλια, è polyporum genere sunt, qui ozænæ dicuntur: & alij quidam pisciculi uiles, Hesychius & Varinus. ὀσμιῦαι, βολβητῖναι, θαλάσσιοι, Iidem. sed legerim potius ὀσμύλοι, masculino gen. aut fœminino ὀσμύλαι, si quis contendat: (nam & alię quędam polyporum species hoc genere efferuntur, ut polypodine, eledona, bolbitæna:) apud autores quidem fœmininum non legitur, quod sciam, ut paulò antè dixi. De uoce βολβητῖναι, paulò pòst. Io. Tzetzes Variorum 5.25. ὀσμύλον per ypsilon piscem uocat, polypi instar amphibium, & oliuas ac ficus (similiter) appetentem. ὀσμίλον uerò per iota, (sicut ζωΐλον, τρωΐλον,) ὀζώδη, id est fœtidum. Smylas apud Alexandrum Trallianum legimus, ubi fortè osmylas reponendum: ut annotauimus suprà paulò post initium Corollarij primi de Lacerto: ad initium paginæ 555. Quis non miretur Polyporum uarietatem? nam horum alius tetram odoris fœditatem habet: alius nomine Osmylus bene olet, & nihil muscosius (*propiore moscho odore*) sensi: quem hac ætate Græci Moschitę appellant: Massilienses Muscum, ex ea odoris suauitate, quòd muscum non leuiter non modò uiuus, uerùm mortuus etiam oleat. Is qui eum uel occultissimum fert, circũstantes suauissimè permulcet. In arcis ad imbuendas grato odore uestes reponitur. Gracilioribus est brachijs, quàm cæterorum genus Polyporum, Gillius. ego Rondeletij & Bellonij sententiæ subscribo, qui polypi speciem unam tantùm odore insignem, alijs grato, alijs graui, faciunt. Octapodia, (*id est polypi*,) sepiæ, polypi moschitæ, difficulter concoquuntur, Psellus libro 1. de diæta. Accepi olim piscem Moscharolo Venetijs dictum, polypo paruo similem esse, & in cibo lautum. haud scio an idem sit qui Italis circa Genuam Muzaro uocatur, Græcis hodie Gopos, si bene memini. Germanicum eius nomen fecerim, ein Bisemkuttel. nam Bisem moschum odoramentum nobis significat. Kuttel uerò Germanica uox, Anglis pro sepia priuatim in usu, toti malaciorum generi rectè accommodatur. Polypos & Osmylos in siccum egressos æstiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus subripientes, (scandunt enim per truncos, & ramis se implicãt,) sæpe agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex cõprehensis sumunt: Aelianus, ex Oppiano nimirum, qui osmylum etiam ut polypum, maris cauernas incolere tradit. Vide suprà in Corollario Polypi C. De morsu etiam osmyli nonnihil uenenato, diximus in Polypo G. circa finem.

Ozænam eundem esse osmylo, de quo proximè scripsimus, Pollux, Athenęus, Hesychius autores sunt: quibus eruditi hodie astipulantur. Polyporum generis ozæna, dicta à graui capitis odore, Plinius. Ozænam Aristoteles ozolin (ὄζολιν) & bolitænam uidetur appellasse. ea frequens est in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea uox odorem illum & uirus graue significat. Theodorus ossolem conuertit, Massarius. Nautili genus alterum constat exiguo corpore, facie simile bolitænis, Aristoteles. Bolitænas non alit Euripus, Idem. Videtur autem βολίταινα scribendum cum acuto in antepenultima, ut ὄζαινα, τρίαινα, ἀρύταινα. habent enim hæc uocabula ultimam breuem, penultimam productam: quam, si accentum reciperet, circunflecti oporteret. Apud Athenæum bolbotine, βολβοτίνη, scribitur. Species (inquit) polyporum diuersæ sunt, heledona, polypodine, bolbotine, osmylus, ut Aristoteles tradit. Ego bolbotinen ab osmylo nomine tantùm differre puto. apud Aristotelem quidem, in ijs quæ extant, nihil

Osmylus. Ozæna & Bolitæna. Bolbotine.

Polypodine. huiuſmodi legimus, & forſan polypodine quoq;, πολυποδίνη, non alia fuerit ſpecies. Forma quidem nominũ in ινη Græcis patronymica eſt: ut Adraſtine, Adraſti filia. & fortè polypodine, ceu polypi ſpecies minor, ut filia ad matrem, à paruitate hoc nomen inuenit. ὀσμύλαι, βολβητῖναι, θαλάσσιοι, Heſychius. malim, ὀσμύλαι, (uel ὀσμύλοι,) βολβοτῖναι, ἰχθῦς θαλάσσιοι. Eſt autem iôta penultimæ longum in patronymicis (& ſimilibus) in ινη. Κούρη Μαρπήσσης καλλισφύρου Εὐηνίνης, Iliad. 1. Nec alia putârim Bolbidia Hippocrati dicta, forma diminutiua. nam libro 2. de morbis muliebribus, laudat polypodia, (*id eſt paruos polypos, ætate nimirum, non ſpecie, ut mihi uidetur,*) & bolbidia parui polyporum generis, in uino & oleo cocta, ſi uterus ad coxam auerſus fuerit. Rurſusq; eadem ſimiliter præparata, aut ſepiolas, ad menſes ciendos. Et rurſum in eiuſdem mali curatione: Ad ueſperam (inquit) mazam cœnet: ſi uerò panem uoluerit, & bolbidia parui polyporum generis, & ſepiolas paruas, in uino ac oleo coquito, & edenda dato. Βολβιτία (lege βολβίδια) τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τῶν μικρῶν πολυπόδων, Galenus in Gloſsis. ¶ Eſt & narium ulcus ozæna, de quo in Polypi philologia diximus. Oris fœtorem ozen Græci uocant. Vnde & ozænitim nardi quoddam genus apud Gangem naſcens, uirus redolens Plinio uidetur appellari. ſed ozen caſsiæ ſpeciem Aëtius uocauit, Maſſarius.

Bolbidium.

Eledona. Eledona, ἐλεδώνη, polypi ſpecies eſt Ariſtoteli, crurum prolixitate à cęteris differens: & quòd una ex mollium numero ſimplicem acetabulorum ordinem agat, non ut cætera duplicem, Ariſtoteles. ἐλεδώνη, ὁ πολύπους, Heſychius. Apud Athenæum etiam libro 6. ἐλεδῶναι ſcribuntur & nominantur, inter alios piſces: libro ſeptimo autem ἑλεδώνη, cum aſpiratione. Εἴδη δ' ἐστὶ πολυπόδων ἑλεδώνη, πολυποδίνη, &c. ut ſuperiùs recitaui. Et mox: Ariſtoteles in opere de animalibus, mollia eſſe inquit, polypos, ὀσμύλην, ἑλεδώνην. Gillius etiam, Maſſarius, & Vuottonus Heledonam cum aſpiratione ſcribunt. Grammatici ε. ante λ. attenuari docent, neq; excipiũt eledonam: etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id eſt à comprehendendo compoſitum uideri poſsit: unde & ἑλεδανὸς fortè deriuatum, quod nomen uinculum ſignificat, ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur. ἐλεδόνη (*ſine aſpiratione, & cum o. breui in penultima*) genus eſt polypodis, quæ cotyledonem unam (*unum cotyledonum ordinem*) habet, pedibus ſeptenis, authore Aeliano, Suidas & Varinus. ego in ijs quæ extant Aeliani, nullam eledonæ mentionem inuenio. Vocatur autem eledone, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe rodat, ita ut lambda in hoc nomine redundet. unde & Heſiodus, ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, Suidas, & Cælius Rhodig. Sed authores idonei pleriq; polypum ſimpliciter, non eledonam priuatim hoc facere ſcribunt. Δελεδώνη, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς, Heſychius & Varinus: ſed pro ὁ μυλαῖος, legendum fortè ὀσμύλος, uel ὀσμυλίας. Helidonam genus polypi, noſtræ ætatis Græci Halidonam corruptè nominant, Gillius. idem oſmylum à Græcis hodie moſchitem appellari dixit. quamobrem diligentiùs inquirendum, ſit'ne unus piſcis oſmylus & eledona ut Rondeletius putauit. fieri poteſt ut ſpecies aliqua polypi reperiatur in Græcia, circa Gallicum & Liguſticum mare ignota. ¶ Chelidon, χελιδών, piſcis polypo ſimilis, ſuccum continet, qui bonum colorem præſtat, & ſanguinẽ (*ut hæmorrhoides, menſes,*) mouet, Diphilus. Mihi omnino non alius hic piſcis quàm eledona uidetur: nam & deledona, ut ſuprà dixi, nomen pro eodem reperitur. Vide ſupra in Chelidonia, elemento C. ad finem paginæ 263.

De NAVTILO Polyporum ſpecie, in N. Elemento dictum eſt.

CRICOS animal aquatile deſcribitur ab Alberto, libro 24. operis de animalibus: in alphabetico Aquatilium catalogo: & rurſus KYLOZ. utrunq; cum teſtaceis & mollibus confundere uidetur. nam & teſtam eis attribuit: & quædam mollibus attributa ab idoneis ſcriptoribus, ut pedes habere, uenari piſciculos, adhærere petris, &c. & quòd kylos duorum ſit generum, minor edendo, maior non item. Ariſtoteles polypum maiorem edulem facit: minores uarios edi negat. Cricos (inquit Albertus) dextrum pedem perparuum habet, ſiniſtrum uerò magnum & longum. Ariſtoteles quidem locuſtam & cancros omnes, chelam dextram grandiorem ualentioremq; habere author eſt. Verùm his ne tantillum quidem immorarer: niſi ſperarem interdum Arabica aut Perſica nomina animalium quorundam collatis ſcriptorum locis expiſcari me poſſe: ſed plerunque ſpe mea fruſtror, cum pleraq; à Græcis deprauata deprehendam, & quędam adeò abſurdè ut uix coniecturæ locus ſuperſit. à Græcis enim Arabici ſcriptores ſumpſerũt, ad ſuos characteres, ad ſuas terminationes detorta: ab his rurſus Latini quidam interpretes, minimè Latini, ſed & huius & Græci ſermonis imperiti. unde paſsim in illorum libris & rerum & nominum magna confuſio.

PISCES quidam ſunt informes: uelut quod corio eſt quaſi ſuillo, magnitudine fermè elephantis: ſuillo etiam capite, pedibus loraceis, ſine dentibus, paruis oculis. ſub uentre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga: brachij menſura latiore: quam menſuram longitudine & latitudine implent ſingulæ auriculæ. corio craſsiore quàm digitus ſit. Forſan è polyporum genere eſt, Cardanus lib. 10. de Subtilitate. Mihi diuerſa planè à polypis natura uidetur. pedes loracei, fortè & corium ſuillum, polypum referre uideri poſſunt. Sed dentibus caret, quos polypus habet. Cauda polypo non conuenit. auriculæ aquatilium, ſicut & exanguium nulli. Ego hoc animal ſuprà in Corollario Orthragoriſci deſcripſi, Aloyſij Cadamuſti uerbis: qui id loripes fuiſſe ſcribit, non autẽ loraceis pedibus. Sed cum loripes claudũ ſignificet, pedes uerò nullos Cadamuſtus ei attri-

ei attribuat, nescio quo sensu loripedem dixerit. Cete illud uastissimum (inquit Scaliger aduersus Cardanum) quod elephantis descriptum magnitudine, ais, esse forsan de genere polyporum, manifestè leuitatem prodit ingenij tui. Cui suillum caput assignabas, Suem potiùs faceres. Nam polypo, non ut suibus rostrum, sed ut sepiæ: cuidam generi, ut psittaco beccum est. Vide etiam infrà ad finem Corollarij de Porcis marinis.

DE POMPILO, RONDELETIVS.

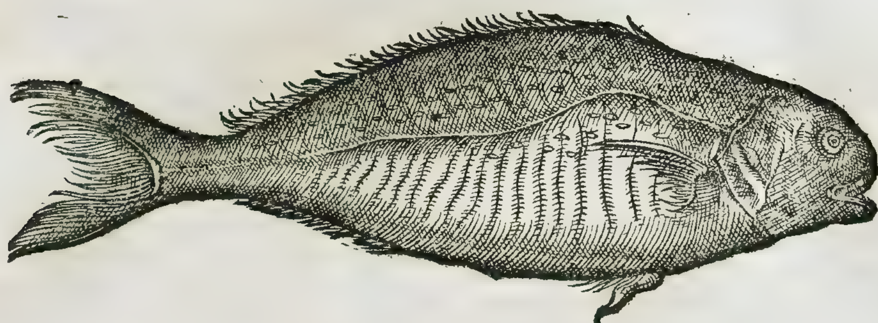

ΠΟΜΠΙΛΟΣ piscis dicitur ab Athenæo, Æliano, Oppiano alijsq́ Græcis. Plinius quoq; libro 9. cap. 15. huius meminit eodem seruato nomine, & à quibusdam inter thynnos numerari scribit. Verùm hi meo quidem iudicio similitudine decepti fuerunt. Pompilus enim alius est à thynnis & pelamydibus, & si eis quodammodo similis sit. A

Pompilus piscis est pelagius, squamis carens. A branchijs ad caudam linea magna curua ducta, à qua ad uentrem lineæ multæ transuersæ interpunctæ descendunt. Supra lineam dorsum uarium est, & maculatum. Os est medium, dentes parui pro corporis magnitudine. Pars quæ supra & inter oculos est flauescit, auriq́ colorem æmulatur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in uentre. Aliam à podice ad caudam. In dorso aliam. Cauda in unicam desinit non diuisam, neq; crescentis lunæ figurâ thynnorum pelamydumq́ modo. B

Hunc uerum esse pompilum quem depinximus, rationes aliquot demonstrant. Nam hic pelagius est piscis, & circa naues frequentem esse in pelago, easq́ comitari certè experientia comprobatum. Præterea uarius est, superciljs aureis, pelamydi similis. Quæ omnes sunt pompili notæ à ueteribus traditæ. Athenæus libro 7. ex Dionysio Iambo: Pompilus pelagius est piscis, circa naues frequens cernitur, similis pelamydi, uarius, ποικίλος. Callimachus eodem authore aurea supercilia habentem, & sacrum piscem appellauit. (*Callimachus pompili nomen non exprimit, sed simpliciter nominat τὸν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν: quibus uerbis aliqui auratā intelligunt. Itaq; ut pompilus Rondeletij superciljs aureis sit, quod ei facilè credimus: ueteres tamen id de eo expressè non tradiderunt. Verba Athenæi sunt, Καλλίμαχος τὸν χρύσοφρυν, ἢ μᾶλλον χρύσειον τὸν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, subaudi καλεῖ uel ὀνομάζει.*) Et Clitarchus: Nautæ pompilum sacrum piscem nuncupant, quòd ex pelago deducat naues ad portum usque. Eadem planè Ælianus de pompilo. Rarus est admodùm apud nos piscis, ita ut uulgare nomen nullum inuenerit, nisi quòd pro pelamyde uenditur. A *Pompilum uerũ se protulisse.* *Lib. 12. cap. 43*

COROLLARIVM.

Thynni sæpe nauigia uelis euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarũ spacia & passuum milia à gubernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpiùs iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocant, Plinius. Græcè πομπίλος scribitur paroxytonum, à πομπή: ut ab ὀργή, ὀργίλος. dicitur enim παρὰ τὸ πέμπειν, unde & πομπός, Eustathius. --- πομποὺς δ' ἐπεφήμιξαν οὔνομα νηῶν, Oppianus de hoc pisce. Aliâs pomphilus dicitur, Hermolaus. Ego in Græci quidem Æliani de animalibus libri 2. capite 15. πόμφυλος reperio, mediam syllabam φ. & υ. constituentib. Gillius pompylum uertit per py in medio, neutrum placet. nam & Ælianus alibi (lib. 15. cap. 23.) πομπίλος scribit, & alij quos hactenus uidi omnes: & deriuationis ratio & analogia ita scribi postulant. Pompilus piscis quibusdam idem uidetur qui aurata, ut pluribus scripsi suprà in Corollario de aurata H. a. nos cum Rondeletio alijsq́ eruditis tum priscis tum nostri seculi, distinguere malumus. Massilienses piscatores hunc non ignorantes, corruptè Pampalum uocant, Gillius. Germanicum nomen si quis requirat, fingamus: ein Leitfisch/ ein Schiffleiter/ ein Schiffgesell: quoduis enim ex istis, idem quod Græcis pompilus significat, id est piscem comitem, uel nauium comitem. Recentiores quidam pompilum imperitè cum nautilo confundunt, Plinij uerbis (deprauatis scilicet) seducti, quibus nautilum ab alijs pompilum uocari legitur: cum non pompilum, sed polypi ouum legi oporteat, ut Rondeletius ex Aristotele obseruauit. A

B Pompilus animal est marinum, amatorium, uarium, pelamydi simile: Eustathius, ex Athenæo nimirum.

C Pompili pisces pelagij, omnium maximè piscium, quos auditione accepimus, in ima sede maris uersari solent: siue ipsi terram malè oderunt, siue hæc illorum odio tenetur. Hi autem sic circũ naueis altum secantes, tanquam amicas, concursant, easq; huc illuc saltantes stipant. Et homines quidem qui naui uehuntur, quantum à terra absint, prorsus ignorant: & ipsi etiam nautæ à uero aberrare solent. At pompili tanquam sagacissimi canes, qui propinquam præsentiunt prædam, sic terram non longè abesse, antè multò sentiunt. idcirco non tanto amplius studio nauium tenentur, longius eos ut persequi comitando uelint: sed quasi signo ad abeundum sublato, frequentes in altum redeunt. Vnde nautæ continentem, tametsi fascibus non eam assecuti, sed à Pompilis eruditi, propinquam esse sentiunt, Aelianus de animalibus 2. 15. Et Oppianus lib. 1. Halieut. unde ille mutuatus est: Pompili (inquit) pelagij pisces, quos uenerantur nautę, à comitatu nauium sibi nomen inuenerunt. mirificè enim, & peculiari quodam studio erga naues in alto uectas afficiuntur: & cursum earum sequuti circunsiliunt, alij ad latera, alij ad puppim, ad prorã alij: perseuerantq; adeò, ut non spõte eos comitari putares, sed uinculo ad nauim astrictos trahi. Vbi uerò terram præsenserint, rursus uniuersi retrorsum (tanquam à meta ad carceres) redeunt, relictis nauigijs. hinc nautæ terram propè esse certò agnoscunt. Ex eodem comitante, placidum & tranquil-

E lum mare futurum, tanquam fausto & fœlice socio, conijciunt. ¶ Vmbra gaudent hippuri & pompili. quamobrem iniectis in mare arundinum fascibus, appenso lapide quo firmentur, sub illas (mari innatantes) colliguntur, & facilè hamis capiuntur, ut in Hippuro ex Oppiani Halieuticorum 4. retuli.

H Ex Athenæi libro 7. Telchiniacæ historiæ conditor, (siue is Epimenides Cretensis est, siue Teleclides, siue alius quispiam,) delphinos & pompilos sacros pisces esse tradit. Est autẽ pompilus animal amatorium, (*ad amoris philtra efficax existimatum, Nic. Leonicenus Variorum 3.9. ubi pleraq; hæc ex Athenæo conuertit, quanquam ipse [lapsu memoriæ puto] Pausaniam authorem citet,*) tanquã & ipse Cœli sanguine (ἐκ τοῦ οὐρανίου αἵματος) prognatus unà cum Venere. Hinc Nicander in Oetaicis:

Πομπίλος, ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθους Μηνύσαι φιλέρωσι, καὶ ἀφθόγγων πὲρ ἄμεινον.

(*fortè,* Μηνύσας φιλέρωσι, καὶ ἄφθογγός περ ἀμύνων: *aut alio quopiam modo, quo sensus et constructio constet.*) Meminit eius & Alexander Aetolus: Πηδαλίῳ ἄκρῳ σὺν πομπίλος αὐιοχεύει, Καὶ τὰ κάτω κατόπισθε θεοῖς ὑπὸ πομπίλος ἰχθῦς. Et Pancrates Arcas in libro cui titulus Opera marina, cum prædixisset: Πομπίλος, ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθῶν; narrat, non modò Neptuno hunc piscem, sed etiam incolis Samothraciæ dijs sacrum & charum esse. Ob eamq; causam piscatorem olim nomine, (sicut dicitur) Epopeum, ex Icaro insula profectum, ætate iam affectum, quòd aliquando cum nihil aliud piscium præter Pompilos cepisset, eosdem cum filio comedisset, protious huic pisci meritas impietatis pœnas persoluisse. Etenim cetacea belua facto in eius piscatoriam impetu ipsum in conspectu filij deuorauit. (*Eadem repetijt Aelianus 15.23. sicut & ea quæ sequuntur.*) Item, ut addit idem Pancrates, Pompilum hostili odio Delphini persequuntur: neq; hoc ipsum tamen impune faciunt. Cum enim hunc gustauerunt, discruciantur & conuelluntur continuó: & quòd furore inflammati consistere non queunt, idcirco in littora expelluntur, atq; fluctu eiecti à mergis aut cornicibus marinis gauijsq; exeduntur, & conficiuntur. & aliquando à uiris qui ad cetarias asident capiuntur, (περαινομένου, *uox uidetur corrupta, Aelianus omisit.*) Κωβιοὶ εἰνάλιοι, καὶ πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, Timachidas Rhodius. Πομπίλε ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθῦς Πομπεύσας πρύμναθεν ἐμὰν ἐολείαν ἑταίραν, Corinna uel quisquis poëmatij in ipsam relati author est. Cæterùm Apollonius Rhodius siue Naucratites, dicit Pompilum aliquando hominem fuisse (πορθμέα, id est portitorem, Aelianus: θαλασσουργὸν, id est piscatorem, Athenæus.) et cum puellæ (inquit) Apollo amore teneretur, (*Ocyrhoës Imbrasi fluuij filiæ, &c. pluribus rem describit Athenæus, recitatis etiam Apollonij uersibus:*) eamq; rapere conaretur: hæc autem effugiens Miletum uenisset, & Pompilum precibus obsecrasset ut se trajceret: is quidem paruit. at uerò Apollo sese ostendens, hanc quidem rapuit, nauim autem in lapidẽ, Pompilum in sui nominis piscem conuertit. (*Meminit Eustathius quoque in Homerum.*) Dionysius cognomine Iambus in libro de dialectis: Audiuimus (inquit) piscatorem Eretricum, aliosq; multos pompilum piscem sacrum uocantes.

Pompilus apud Græcos omnes penultimam corripit: Ouidius produxit, his uersibus in Halieutico inter pelagios: Tuq; comes ratium, tractiq; per æquora sulci, Qui semper spumas sequeris pompile nitentes.

Epitheta. πομπῆες, ὁμόστολοι, Oppiano. Sacri etiam epitheto dici possunt: uel sacri pisces per antonomasiam, quanuis dubiam: cum & alij pisces ab alijs sacri appellentur.

Pompilus nauigia usq; in portum comitari & deducere perhibetur, Nic. Leonicenus, sine authore. nam ueteres, cum terram etiam à longè præsenserit, naues relinquere aiunt.

Καὶ πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, Timachidas: tanquam seruatores nauigantium, Eustathius & Varinus in ἱερός.

DE PORCIS PISCIBVS.

PORCI uel Sues pisces quidam dicti sunt, quòd adipe aut lardo terrestrium modo pleni sint: alij à uoce & grunnitu: alij à corporis aut partis alicuius similitudine: quidam opinor à spinis dorsi, setarum instar rigentibus: ut quorum meminit Plinius. Inter uenena (inquit) sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum. remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. (*Porci Plinij.*) Aggregator ex Plinio non limum, sed carnes ipsius porci remedio esse scribit. Spinæ dorsi troge (*porci*) piscis marini inferunt cruciatum magnum, cui medetur fel ipsius, Arnoldus in libro de uenenis. Χοῖροι, id est Porci, à Tarentino inter piscium marinorum genera reponuntur. Esca ad porcos ab eodem descripta, interprete Lacuna, recipit sesami drachmas iiij. capitulorũ alliorum drachmas ij. carnis coturnicis muria conditæ, opopanacis, singulorum tantundem. Quæ omnia (inquit) excipiens sordibus gymnasiorũ contundito, utitorq́ue illis pastillorum instar compactis. CAPRISCVM Atheneo memoratũ, piscem marinum, (*μῦν aliqui uocant. Vide in Mure pisce suprà*) Rondeletius eundem porco Strabonis, quem inter Nili pisces recenset, existimat, quòd spinæ ei in dorso acutissimæ noxiæq́ue sint. A nostris (inquit) & Siculis porco uocatur. Vide suprà, pagina 214. (*Capriscus.*)

Ab hoc differt APER piscis, Græci κάπρον uocãt: cuius aliam iconem Rondeletius, aliã Bellonius dedit. utranq́ue posuimus suprà, pagina 70. Rondeletij sanè aper, piscis est marinus: quem hyænæ, uel porci, uel caprisci (quo cum plurima habet communia) speciem esse coniecerim. (*Aper.*) Χοῖροι, id est porci, qui inter Niloos pisces ab Athenæo & Strabone censentur, fluuiatiles ne tantùm sint, an è mari fortè in Nilum immigrent, quærendum est. item an perca fluuiatilis minor, de qua scripsimus suprà, cum piscis sit rotundus, spinis in capite noxijs, porcus sit Strabonis. hæc enim illi attribuit. Vide suprà in Perca fl. minore, & in Cernua fl. & in Corollario de Mugile c. Aristoteles solos piscium uocales esse dixit σκάφρον, καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, id est caprum & fluuiatilem porcum, Athenæus. Eustathius hoc loco repetito pro σκάφρον legit σκάπρον. ego quoniam χοῖρον ποτάμιον apud Aristotelem non inuenio, eundem esse conijcio cum apro (capron Græci dicunt) Acheloi, quem Aristoteles historiæ 4.9. uocalem existimari scribit, ut & alios complures quos illic nominat, omnes marinos, præter chalcidem fortè lacustrem, & aprum fluuiatilem. κάπρος quidẽ & χοῖρος pro synonymis accipi queunt. Hunc caprum fl. Aristot. in Acheloo amne uocalem facit, Plinius etiam grunnientem. In Danubio cum alij pisces, tum porci (χοῖροι) capiuntur, Aelianus. ¶ Gyllisci, γυλλίσκοι, pisces quidam sunt Hesychio & Varino. γύλιος quidem (sicut & γρύλλος) porcus est. unde forte γυλλίσκος diminutiuum, porcellus. ut hys etiam & hysca, de pisce, eadem significatione. (*Gyllisci.*) Nicander congros, aliter gryllos uocari scribit. (*Gryllus.*) Itali plerique hodie grillum nominant, teste Bellonio, mustelæ marinæ speciem, quam Rondeletius ophidion. Vide etiam suprà de hoc uocabulo, pag. 112. in Corollario de Asellis mustelinis. Chirin (*Chœri potiùs, Χοῖροι*) id est porcelliones pisces, Syluaticus. nostro quidem seculo percam fl. minorem aliqui porcellionẽ nominant, in Germania inferiori præsertim: Itali uerò sturiones paruos marinos. Cheriscaria inter Strymonis fl. pisces Bellonius nominat: quæ uox uulgaris, forsan porcellos significat. ¶ Χοιρῖναι conchæ non aliæ uidentur, quàm quæ hodie Porcellanæ uulgò dicuntur. (*Chœrinæ conchæ.*) Vide suprà in Corollario ad Porcellanas siue Conchas Venereas, ab initio, pag. 336. & non multò ante finem eiusdem, pag. 339. Τῶν δὲ στρόμβων καὶ χοιρίων (*lego χοιρίνων, uel χοιρινῶν*) καὶ τῶν λοιπῶν κογχυλίων αἱ ποικίλαι ἰδέαι, καὶ πολὺ διάφοροι τῶν παρ᾽ ἡμῖν, Androsthenes in præternauigatione Indiæ. De Porcellanis uasis uulgò dictis, rara quædam & cognitione digna Iulius Cæsar Scaliger exponit, Exotericarum exercitatione Titulo 93. Nihil cum porco aut sue puto commune habet πόρκος Græcè dictum Istri animal: de quo Varinus in Lexico sic scribit: (*Πόρκος.*) Πόρκος animal est ad (*περὶ*) Istrum fluuium, id est Danubium: quadrupes, membrana tenui inclusum, (*περιεχόμενον:*) quæ inflata utrem repræsentat: & natat ea attenuata, (*καὶ νήχεται ἕως ἂν λεπτυνθῇ, subaudio, τὸ ζῶον, uel τὸ δέρμα:*) inq́ue terram egreditur, & subitò (*ἀθρόον*) refrigeratum moritur. Est etiam πόρκος instrumentum piscatorium, cuius meminit Plato in Sophista, his uerbis: Κύρτους δή, καὶ δίκτυα, καὶ βρόχους, καὶ πόρκους, ἢ τὰ τοιαῦτα, οὐκ ἄλλο τι πλὴν ἕρκη δεῖ προσαγορεύειν. (*Instrumentum piscatorium.*) Aliqui nõ rectè rete interpretanẽ, alij κύρτον, id est nassam: Plato enim simul tanquam diuersa nominare uoluit. ἔστι δὲ χοινίον πλέγμα: hoc est, instrumentum quoddam è uiminibus contextum est, Varinus & Suidas. Meminit etiam Diphilus τοῦ πόρκου: θάτερον πλέκειν κέλευε τῶν πόρκων πυκνοτέρως. Vocabant autem πόρκην, διὰ τὸ περιλαμβάνειν καὶ ἀμπέχειν τὸν εἰσδύοντα ἰχθὺν: ἢ ἀπὸ τοῦ οἱονεὶ περιεικάσθαι. Hinc & πόρκης (ut χρύσης: apud Suidam & Varinum aliquoties non recte πόρκος, ut λόγος, in hac significatione scribitur) apud Homerum uocatur annulus, ferrum, siue cuspidem hastæ (epidoratidem) cum hasta coniungens & firmans. - - - περὶ δὲ χρύσεος θέε πόρκης. Πορκώδη dicuntur omnia rotunda & κρικώδη, (ex annulis composita, uel annulis similia,) nam πόρκης annulus est, Eustathius. Πόρκον esse puto genus retis nassæ similis, cuius os rotundum est, & circulo uiminco firmatum. nassa enim proprie est Latinis, quæ Græcis κύρτος, & è uiminibus aut iuncis constat: πόρκος uerò è filis & maculis ut retia. nostri Vrsam nominant, ein Bären. & aliam eius speciem rotundiorem, quæ non ut nassæ & porci in uado relinquitur, lapidibus grauata: sed ansam è ligno oblongã habet, ut à piscatore tenente per aquã agatur & impellat ein Storbären.

ff

Capiuntur purpuræ paruulis rarisq; textu ueluti nassis, in alto iactis, inest ijs esca, &c. Plinius. Varinus tale instrumentum κημὸν appellat. Vide in Equo H. e. pagina 591. inter Quadrupedes uiuiparas. Latinè aliqui excipulam uel excipulum uocant. Aelianus (de animal. 17. 18.) puto φορνίον. pastinacam incautam (inquit) piscator phernio imprudentē subducit. Hinc πορκεὺς piscator hoc instrumento utens. uide in Salpa A. ¶ Videtur & Porcus pro Phorco seu Phorcyne deo marino ab Alcmane dictus. Νηρεὺς, θαλάσσιος δαίμων: Ἀλκμὰν καὶ Πόρκον ὀνομάζει, Hesychius. ¶ Ὗς, porcus quadrupes, & piscis, Varinus. *Ys.* Nominantur ab Epicharmo ὕες pisces: de quibus dubitat Athenæus an ijdem sint κάπρῳ, id est apro. Vide suprà in Hyæna A. *Syæna.* Syænam piscem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc est porculum, Hermolaus in Plinium. ¶ Athenæus hos Archestrati uersus recitat:

Ἐν δ' Αἴνῳ καὶ τῷ Πόντῳ τὴν ὗν ἀγόραζε, | Ἥν καλέουσι τινὲς θνητῶν ψαμμῖτιν ὀρυκτήν.
Τούτου τὴν κεφαλὴν ἕψει μηδὲν προσμιγνκὼν. | Ἥδυσμ': ἀλλ' εἰς μόνον ὕδωρ (lego, ἀλλ' ἐν ὕδωρ μόνον) ἐνθεὶς,
καὶ θαμὰ κινῶν,
Ὕσσωπον παράθες τρίψας, κᾂν ἄλλό τι χρήζῃς | Δριμὺ δ' (an? Δριμύ τι) εἰς ὄξος καταβάπτε, ἐπείγου
Οὕτως, ὡς πνιγεὶς, ὑπὸ σπουδῆς καταπίνων | Τὴν λοφιὰν δ' ὀπτᾶν αὐτοῦ, καὶ τἄλλα τὰ πλεῖστα.

Et fortè (inquit) etiam Numenius ὗν, ψαμαθίδα nominat, cum dicit, Ἄλλοτε καρχαρίην, ὅτε δὲ ῥόθιον ψαμαθῖδα. Ψαμμῖτις autem & ψαμαθὶς hic piscis dictus uidetur ab arena: & ὀρυκτὴ (actiua significatione, cum uerbalia in τος passiuè accipi soleant) à fodiendo, quòd rostro nimirum arenam fodiat, ut sues terrestres cœnum: ut inde suis nomen ei positum sit: nisi quis à corporis figura dictum malit: nam λοφιὰν in eo Archestratus nominat. Vide etiam quæ annotaui in Hyæna quadrupede A. ¶ Lolligo dirisq; sues, Ouidius in Halieutico.

Hycca. Hysca. De HYCCA seu HYSCA leges suprà in H. elemento. Hysca, communiter Hyscha, ὕσκα dicitur, Symeon Sethi. Gyraldus interpres, alio forsan codice usus, sic habet: Porculus piscis, siue, uti uulgus dicit, Lycisca, siue Lycina, Lupáue, (Græcè uerò à Symeone ὕσκα nuncupatur,) hysca communis piscis uocatur. Mihi hæc nomina à Gyraldo adiecta, Lycisca inquam & Lycina, suspecta sunt: eoq; magis, quòd alibi quoq; non satis probatum in huius libelli (Symeonis de alimentis) conuersione interpretem eum deprehenderim.

Syagrides. SYAGRIDES quoq; Athenæo inter pisces sunt, alij quàm Synagrides nimirum. est autem syagros Græcis fera, quæ Latinis aper. *Thynni.* ¶ Polybius libro 34. de Lusitania scribens, ait quercus (βαλάνους) illic in mari plantatas esse, quarum fructu uescentes thynni pinguescant. quare non temere thynnos, sues marinos dixeris, Athenæus. *Centrines.* ¶ Centrinen in Galeorum genere Itali & Massilienses porcum uocant, uel porcum marinum. ¶ Plures hodie obesi pisces, & qui præpingue abdomen habent, porci à piscatoribus appellantur. *Iulides.* Hermolaus in Corollario iulides ait uocatos esse porcos: Iouius, nescio quàm rectè: hyccam quidem pro iulide Hermippus Smyrnæus accipit. Truye (id est, Porca) Mediolani uocatur, piscis quidam similis scardulæ (leucisci fl. species, Gardonum Galli, nostri Schwal appellant:) & Truega Massiliæ piscis diui Petri.

Orthragoriscus. Appion maximum piscium esse tradit Porcum, quem Lacedæmonij orthragoriscum uocāt, grunnire eum cum capiatur, Plinius. Vide suprà in O. Elemento.

Hippopot. Hippopotamum Constantinopoli alij porcum marinum, alij bouem marinum uocant, Bellonius.

Syacion. Συάκιον, genus piscis, Suidas. Symeon Sethi eas in nutriendi facultate rationes syacio adscribit, quas alij ferè rhombo. & Gyraldus interpres syacion aliquos rhombum putare scribit. Quære suprà inter Passeres, in Rhombo F.

Porcus mar. d. Ambrosio. Gulo porcellum amat, ut comedat, Ambrosius in Dominica passione. uidetur autem porcelli nomine piscem quempiam lautum intellexisse. Idem in Hexaëmero Iudæos marinis porcis uesci scribit, quibus terrestribus non uescantur, Iouius. Porcinam dicunt mercatores balænæ salsamenta, Scaliger. *Delphinus & Phocæna.* ¶ Germani Oceani accolæ, & Angli quoq; & Galli à Germanis mutuati, Delphinum Meerschweyn, hoc est marinum suem appellant. Phocæna circa Oceanum Gallicum frequentius capitur, quàm Delphinus: communi tamen cum eo nomine Marsouin dicitur: quanuis id nomen phocænæ magis conueniat, (utpote pinguiori:) Delphino tamen etiam rostrum est longius, & porcino simile, ut scribit Bellonius. Phocænam apud Frisios Brunfisch appellari ex Guil. Turneri literis nuper intellexi: quod nomen tamen alibi etiam alijs cetis attribui puto. Albertus alicubi phocam ex genere porcorum marinorum esse scribit: nimirū quia lardum habet, quod tamen plerisq; cetis commune arbitror. *Sturio, &c.* Veneti & Adriatici porcellos seu porcelletas, minusculos Sturiones marinos appellant. Porcini generis pisces esse sturionem, (quem hyccam, quasi suculam aliqui putauerunt,) attilum in Pado, & in Danubio antacæum, siue marionem ut quidam uolunt, (quem Bohemi Vuyz uocāt, Germani Huß, quasi Hys, quod est Sus: Itali moronam, quod ad marionem accedit: Germani scropham Moor appellant, Cretenses Marin:) inq; mari delphinum, quasi δέλφακα, id est porcum adultum masculum, Sigismundus Gelenius sentiebat: cuius hac de re uerba ex epistola ad nos reposui in Corollario de Acipensere H. a. *Suillus.* Porcus marinus est qui uocatur suillus, quia dum escam quærit, more suis terram sub aquis fodit, circa guttur enim habet oris orificium, & nisi rostrum harenis immergat, pastum non colligit,

collígit, Isidorus. Puto autem suillum ab Hispanis sturionem uocari, unde uicinitate nominis aliqui decepti, eundem esse silurum contenderunt. Hispania omnis sturionem sulium appellat, Iouius.

Porcus mar. Alberti.

¶ Porcus marinus Alberti, alius & nobis ignotus est. Porcus marinus est piscis esculentus (*inquit Albertus citans Plinium, qui tamen Porci marini piscis non aliter meminit, quàm quod uenenatas in dorso spinas habeat*) porco magna ex parte similis. Capite enim similis est porco, (*Phocænæ hæc conuenire uidentur,*) & linguam similiter solutam habet. Partes etiam interiores & costas ut porcus. Tota ferè caro eius transit in pinguedinem. Voce tamen differt à porco. in dorso eius quædam spinæ sunt uenenum efficacissimum habentes. Sed fel eius (*limus ex reliquo piscium eorum corpore, Plinius*) est remedium contra puncturam spinarum illarum. Hoc animal labore magno uictum conquirit. in fundo enim maris fodit terram sicut porci: unde hūc alium esse apparet à Porco, (Meerschweyn puto intelligit, quem tamen ipse Phocænam aut Delphinum esse ignorauit,) quem nos sic appellare consueuimus. Hæc Albertus: uidetur autem porcum illum, quicunq; est, non ex historia aut tanquam uisum, sed ab alijs descriptum memorare: nam ut alia pleraq; ex nescio quo de naturis rerum authore, ita hæc etiam descripsit: & omnino Plinij porcum cum eo confundit.

Piscis porcello simillimus.

Haud procul Massilia piscis captus est porcello simillimus, si sine cauda crura habuisset, Scaliger.

Aper cetaceus.

Iconem apri cetacei, ex Olai Magni Gothi Tabula (quanuis ea quod ad huiusmodi picturas parum fidei meretur: non quòd ea animalia in eo mari non esse, sed quòd non huiusmodi putem) dedimus suprà inter Cete, pagina 246. & mox sequente pagina Hyænam cetaceam (ut nos appellauimus) porco terrestri similem, &c.

Hyæna cetacea.

Rondeletius huius Tabulæ authoris, & qui eum imitatus est Munsteri, picturas cum alias, (ut in Leonino monstro suprà recitauimus,) tum porci marini reprehendit.

Herill.

¶ HERILL Germanicè dictam belluam, quæ capite aprum refert: & corium habet munitum ceu conchis pectinum, descripsi superiùs inter Cete, in Capite De Cetorū nominibus Germanicis, &c. pag. 255.

Schweynwal.

¶ Schweynwal, id est Cetus porcinus in Oceano Germanico appellatur, passus triginta longus, mensis abdicatus.

Sus cornuta.

¶ Ad insulam Cimbubon captus piscis est suillo capite, cum geminis cornibus. Reliquum corpus unico osse compactū fuit. In dorso species erat pusilli ephippij. Etiam in Mediterraneo alius suis capite, sed absq; cornibus, Scaliger.

In Aethiopiæ Oceano.

¶ Sus est in Oceano Aethiopiæ, uegetis crassitudine, teres, oblongus: capite, rostro, oculis suillis: longis auriculis, (*Rondeletius in Leonini monstri mentione aures patentiores, contra aquatilium naturam, arbitrio pictoris factas suspicatur:*) cauda bipedali, corio crasso, ut suibus, carne item candida & pinguissima, Scaliger. Nos hunc cetum in Corollario Orthragorisci descripsimus suprà, Aloysij Cadamusti uerbis. Cardanus in Opere de Subtilitate immeritò an polyporum generis sit dubitat. Idem de rerum Varietate 7.37. Esse (legimus) in freto Magalliano piscem nauicula maiorem, eademq; duplò longiorem: corio, capite oculisq; suillis, auribus elephantis, absq; dentibus: cauda lata, cubitoq; longiore.

PORPHYRION, πορφυρίων, auis quædam & piscis, Hesychius. Vide suprà inter Cete diuersa, pag. 240. de Porphyrio ceto.

PREMADES, uel Premnades, uel Premnæ, uel Prenades. Vide mox Primadiæ.

PRIMADIAE pisces semel tantùm (quod sciam) apud Aristotelem nominantur, Historiæ 8.15. αἱ πριμαδίαι, genere fœmin. à recto πριμαδία. mox enim sequitur ἰλὺν δ' ἔχουσαι ἐν τῷ νώτῳ φαίνονται. et haud scio an ullius alterius piscis terminatio similis sit. nam in ίας quidē masculina non paucasunt. A Gaza Primadæ tribus syllabis conuersum est. Primadæ (inquit, hyeme) in cœno se abdunt, cuius rei argumentum est, quòd neq; eo tempore capiuntur: & dorso fæculento, pinnisq; adductis, oppressisq; spectantur. Verno autem tempore prodeunt, & appropinquant ad terram coëuntes, parientesq;: quo tempore fœtu grauidæ capiuntur, tempestiuæq; tantisper esse putantur. Autumno uerò & hyeme deteriores sunt. Simul etiam mares pleni semine genitali (lacte appellato, per id tempus cernuntur: itaq; præstant ad usum,) prole adhuc parua difficile capiuntur: adultiore, iam larga captura propter infesti asili stimulum est. In his uerbis quæ parenthesi inclusimus: quanuis non legantur in Græcis Aristotelis uerbis: sequi tamen ad ea quæ dixit uidentur. PREMADES, & Premnæ, pisces quidam sunt thynnis cognati, Hesychius & Varinus. Verba Græca sunt hæc: Πρημάδες καὶ πρῆμναι, εἶδος θυννώδους ἰχθύος. Τειχιάδας δὲ καὶ τὰς πρημάδας (aliàs πρημνάδας) τὰς θυννίδας ἔλεγον, Athenæus. Vide infrà in Corollario de Sardina A. Ab Oppiano Halieuticorum primò inter pelagios cum orcynis & cybijs prenades per n. nominantur: ὀρκύνων γενεή, καὶ πρηνάδες, ἠδὲ κυβεῖαι. Suidæ etiam & Varino Πρηνᾶς pro genere piscis memoratur, ultima circunflexa, malim acuta, ut Pallas, Παλλάς: quo cū & genere & inflexione congruit. Πριμαδίας Aristotelis, Vuottonus pelamydes esse conijcit: fortè quòd & thunnis cognatæ sint, & similiter infestentur asilis: & in cœno (à quo factum pelamydi nomen) delitescant. Atqui Oppianus libro 1. Halieut. pelamydes primùm litorales facit, deinde prenades pelagias, ut dixi.

PREPONTES pisces à solis Oppiano & Aeliano memorantur. Vide suprà in Ouibus marinis, pag. 770.

PRESTIS uel PRISTIS bellua, superiùs cum Physetêre est.

PROSPANTAMII uidentur à Tarentino nominari pisces quidam, sed deprauata est dictio, quam restituimus in Gryte, Elemento G.

PSAMMODYTES in Callionymo est.

PSARI pisces optimi sunt, qui frequenter esitati pulchritudinem faciunt, & stomachum ualdè corroborant, Kiranides libro 4. in Ψ. litera. Psar quidem uel psáros Græcis sturnum auem significat: pro pisce uerò nomen idem usurpatum, hactenus apud probatum authorem nullum inueni. Nomen hoc auibus à uarietate coloris factum uidetur: unde & equi psari cognominantur. Græci recentiores in compositis quibusdam hoc nomine utuntur, tanquam simpliciter piscem significāte: ut in Christopsaro, pro fabro: & Petropsaro, pro orpho Bellonij: & Flascopsaro, pro orbe: & Scyllopsaro, pro galeo cane. Verùm hæc ab opsario potiùs composita mihi uidentur: quo nominè Græci (præsertim recentiores) piscem nuncupant, ut ueteres opson: sicut in Opso copiosè ostendimus. Opsárium uulgò etiamnum pro pisce dicitur, Eustathius. Hodie uulgò ψάρι proferunt.

PSENAS Suidas interpretatur pisces: ψλῶας, σῶ ἰχθύας. Alioqui psênes Græcis dicuntur, culices quidam ficarij, qui in caprificos immissi, eas maturant.

Romani genus omne piscium coloratorum nomine PSITTACI, Pauonis, Turdi, uel Merulæ (minùs tamen rectè) uocare consueuerunt, Bellonius.

PSOROPETALI, pisces uiles. Ψωροπέταλοι, ἰχθύδια εὐτελῆ, Hesychius & Varinus. dubitari quidem potest, uná ne quædam species, an pisces uiliores omnes sic appellentur.

PSORVS uel PSYGRVS. Vide suprà in Leprade.

PSYLLVS. Quære Pulex.

PSYLON Aristotelis in Fullone est. sic enim Gaza transtulit.

DE (PVDENDO MARINO, SIVE) MENTVLA MARINA, RONDELETIVS.

A Lib. 3. ENTVLAE marinæ nullus ueterum, quod quidem legerim, mentionem fecit præter Athenæum. Κολύβδαιναν δ' εἴρηκεν Ἐπίχαρμος ἐν τοῖς προειρημένοις, ὡς μὲν Νίκανδρός φησι, τὸ θαλάττιον αἰδοῖον. Colybdænam dixit Epicharmus loco antedicto, ut Nicander ait, Mentulam marinam. Sed Colybdæna ex crustaceorum est genere, ut in libro de crustaceis annotauimus. Horum igitur exemplo id Zoophytum quod hîc proponimus Mentulam marinam uocamus, eius figura & specie maximè nos ad id impellente: atque etiam uulgari appellatione, qua Massilienses & nostri utuntur.

B Quantum ad integumentum attinet, testaceis annumerari debet, non crustaceis, ut mentula marina Epicharmi. Corio enim duro constat, ut Tethya. Quum uiuit, intumescit ac distenditur: post mortem flaccescit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit, & reijcit. Partes internæ indiscretæ sunt. Multa huiusmodi Zoophyta circa Stœchadas insulas capiuntur. Varia sunt, alia uiridia, alia nigricantia, alia flauescentia.

DE ALTERA (PVDENDI, SIVE) MENTVLAE marinæ specie, Rondeletius.

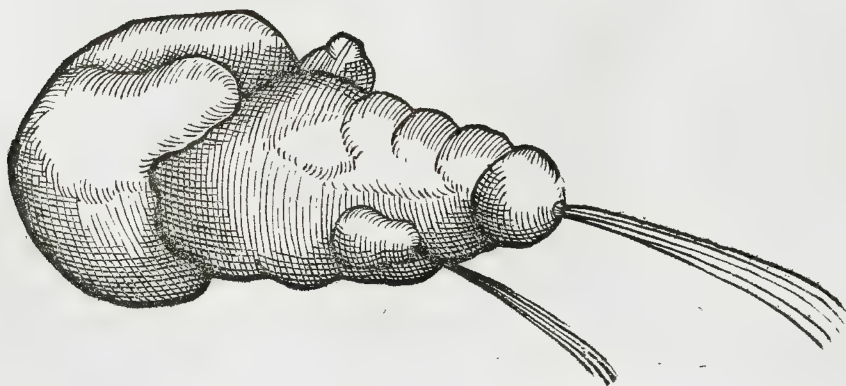

NEQVE

NEQVE Zoophytum istud à Mentulæ contractæ forma multùm distat, si eam cum scroto accipias. Ex dura quidem testa constat, sed ueluti cartilaginea, spissa, rugosa, perspicua. Foramina à sese seiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiscretas habet ueluti reliqua Zoophyta.

DE EODEM BELLONIVS.

Genitale marinum uulgus Italicum Cazo marino, Græcum Psoli nuncupat.

Exangue maris purgamentum est: solutum uagatur, sed eius ea est natura, ut à piscibus alijs minimè tentetur, neq; à quoquam in cibo expetatur. Litorale est, neq; alibi reperitur quàm ubi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt. A C (F)

Genitale ex hoc dicitur, quòd teres sit, pedē longū, & mediocris brachij crassitudinis: distendit se ac contrahit hirudinis in morem, unde & ei nomen inditum est: quinetiam rufi coloris est. Iners, nec nisi serpendo incedit, aspectu toroso, Nymphęæ radicis similitudine: Semper ad ima sidit: nunquam natat: contrectatumq; in seipsum contrahitur, ac cornu duritiem habet, uixq; acuta cuspide pertundi potest: alioqui permolle, dum sua sponte mouetur: Suas promuscides quando uult exerit, atq; ita constringit, ut ex pedali longitudine uix sex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuscidibus habet, lapidibus hæret: in quibus plusquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rursus crinitas emittit ueluti arbusculas acetabulis plenas, quibus quicquid palpat, ad os adducit. quod tam amplum aperit, ut uel integram conchulam admittat: uescitur enim omni conchyliorum genere. Eius recrementa uiscida sunt ac lenta, albissima, copiosa: quæ ita tandem indurantur, ut cum fidibus de duritia & neruea firmitate certare possint. Os in gyrum ossiculis dentatum habet, præterea nullis ossibus alibi præditum. Ab ore gula in stomachum defertur, quo modo in Erinaceo marino dictum est: reliqua ut intestina circumponuntur in gyrum, quæ uix obseruari possunt. B (C)

Aliud genitale marinum. Alia sunt purgamenta marina quæ genitale uiri imitantur tum specie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium.

Lumbricum marinum & terrestrem refert, (*Id nimirum quod primo loco describit.*) Nam lumbricus sic se contrahit, ut ex sesquipedali longitudine orbicularis ferè fiat. C

COROLLARIVM.

Colybdæna. COLYBDAENAS Epicharmus nominat, his uerbis: ἔντι δ' ἀστακοί, κολύβδαιναί τ' ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς, κάραβος δὲ τὤνυμα: locustam scilicet (id est carabum) significans, quem astaci nomine Archestratus dixit, carabi enim nomen nusquam usurpat: ut in his quoque uersibus. --- ἀλλὰ πρῆξις λῆρον πολλῶν ἀστακὸν ὠνοῦ: Τὸν τὰς χεῖρας ἔχοντα μακρὰς, ἄλλως τε βαρείας: Τοὺς δὲ πόδας μικρούς: Βραδέως δ' ἐπὶ γαῖαν ὀρούει. Intelligit autem colybdænæ nomine Epicharmus, ut Nicander uult, pudendum marinum: uel, ut Heraclides in Opsartytico, squillam, Athenæus libro 3. *Colymbænæ.* Colymbęnæ cum gammaris, squillis, sepijs, &c. stomachicis in cibo conueniunt, apud Galenum de composit. medic. sec. locos 8.4. Rondeletius urticam paruam hodie à Græcorum uulgò colycænam dici scribit: à Gallis culum asini.

Piren. Piren Numenij, de quo suprà diximus, pudendum marinum masculum, aut aliquam eius speciem significare uidetur.

Holothuria. Holothuria unde sint appellata, nondum inueni explicatum. θοῦρον inter alia impetuosum significat, & salacem, id est procliuem ad libidinem: & θόρνυσθαι uerbum, libidini operam dare, θορὸς genituram. Holothuria quidem à Rondeletio exhibita, præsertim secunda species, genitalis uirilis quandam similitudinem præ se ferunt: ut holothurium, dictum uideri possit, quasi toto corpore suo ad huiusmodi speciem conformatum: uel holothurium, pro halothurium, à mari.

Halesurion. Cauda. Halesurion pro genitali marino accipi uidetur, quasi ἁλὸς οὐρὰ, id est marina cauda. Vegetius quoq; zoophytis quibusdam marinis caudam adnumerat. Vide Halesurion suprà, Elemento H. Est & piscis nomen ædœon, (αἰδοῖον,) quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis halesurion Græcè dictum: quanquam halesurion sunt qui pro callionymo pisce capiant, Hermolaus in Corollario. quod si ab ἅλς, quod mare significat, compositum est uocabulum, ut uidetur, halosurium meliùs dixeris, ut & Halosydna, Halosachne: nam Halipleumon à datiuo eius nominis componitur. *Vrena.* Vrena à Rondeletio & Vuottono inter pisces ignotos nominatur: quod nomen ubi legerint nescio: nisi fortè huiusmodi aliquod deprauatum apud Plinium repererunt. *Pyntylfiſſhe.* Angli pudendum marinum masculum Pyntylfiſſhe appellant.

Mentula alata. Quam nos pennam marinam, nostri piscatores, formæ extremi alterius similitudine inducti, Mentulam alatam uocant, Rondeletius. Meminit & Bellonius. Item Albertus: Sunt in mari (inquit) animalia quædam similia ueretro uirili: sed loco testiculorum habent alas crescentes, quę prominentia sua efficiunt testiculos. Imperfecta sunt, tardi motus, nec uiuunt nisi in aqua.

Pudenda utriusque sexus. Pudendi marini utriusq; sexus meminit Apuleius Apologia 1. nominat autem uirile, ueretillam, (*malim Veretillum gen. neutro, ut sit diminutiuum à ueretro:*) & muliebre, uiaginal, (*fortè uirginale, uel uaginal:*) quod ab indocto quodam interfœmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola (inquit)

pleraq; in litoribus omnibus congestim & aceruatim iacent. ¶ Ostreum quoddam unius conchæ inuenitur, quod habet speciem uirilis uirgæ inferius: & aliud eiusdem generis, quod habet similitudinem uuluæ muliebris: non tamen hæc sunt instrumenta coitus in eis, sed partes corporis ipsorum. huius ostrei concha refert cochleam, & est spinosa extrinsecus, in cibo gratæ & delicatæ carnis. in eodem sæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in litore maris Germanici & Flandrici, Albertus. Rondeletius nullam huiusmodi cochleam descripsit: sed quartam urticæ speciem, quæ instar holothuriorum testis alienis adnascatur, & maximè purpuris, (quæ sunt cochleæ spinosæ.) inquirendū igitur urticæ'ne aut holothurij speciem aliquam intellexerit Albertus. cuius etiam alibi uerba hæc sunt: Est genus quoddam ostrei, cuius species una uirgam, altera uuluam præ se fert: & uocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. mihi hoc nomen hactenus inauditum est, & eius ratio incognita. Locus est in Aristotelis de Hist. animal. 8. 30. ubi Aristoteles de anguillis scribit, eas quæ fœminæ appellentur præstantiores haberi: non esse autem uerè fœminas, sed aspectu tantùm uideri. Pulmonem marinum Itali uoce obscœna potam marinam, ut & Græcum uulgus Mogni, uocant: quòd partibus uerendis admotus, pruritum ac Venerem, imò etiam ampullas excitet, Bellonius. sed Rondeletius urticæ genus hoc facit, pulmonem marinum esse negat. ¶ Nos Germanicè tum eam urticæ speciem, quam Itali potam, tum exhibita à Rondeletio pudenda, & si quid aliud in mari eandem speciem præ se fert, Meerschaam uel Seeschaam, id est pudendum marinum nominabibus: uirile priuatim, Seestert. ¶ Misit ad me aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte simile illi quod secundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo subuiridi. Massa quædam informis uidetur, retrorsum ubi crassior altiórque est, ueluti cornu paruum, rugosum, extenditur: opposita pars humilior ceu in glande foramen ostendit, idq; rubicundi coloris, si pictor non fallit. Hoc in Italia prope Romam raro capi, nec esui esse aiunt.

Pulmo marin.

Ab eodem accepi, quod epipetron uocabat. depictum id, ut effigies repræsentat, massa quædam est informis, spongiosæ & cauernosæ substantiæ, sex digitos longa, sesquidigitum lata: inæqualis & tuberosa, multis ceu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubescens, & albicans alicubi. Hanc apud me picturam cum Bellonius uideret, pudendum marinum sibi uideri dicebat. Nasci puto circa petras maris, eisq; hærere: ut inde aliqui epipetron nominare uoluerint. sed zoophytum hoc est. Veterum uerò epipetron, herba est, quam Aristoteles etiam suspensam, multo tempore uigere tradidit, &c.

Epipetrum.

Paruum quendam pisciculum uiridem, quem Rondeletius puto decimam Turdorum speciem facit, Priapum regis alicubi in Italia uocant: & Galli Narbonenses quidam hirundinem aut congenerem piscem, ex ijs qui uolant, penem uolantem. ¶ Cremonensis interpres Kiranidæ pulmonem marinum, interpretatur cunnum marinum.

PVLCHER à Gaza conuersus est, pro Callionymo Aristotelis.

DE PVLICE MARINO, RONDELETIVS.

B CVM maris purgamentis aliquoties reperi bestiolam tenui crusta intectam, quam hîc depinximus, quæ facie homunciones ridiculè pictos uel simiam repræsentat: alijs partibus locustæ similis est, in cauda appendiculas habet locustæ & squillæ modo. tam exigua est ut particulæ corporis nisi ab oculato discerni (non) posint, ob paruitatem negligitur.

A Hanc puto esse ψύλλον θαλάττιον, id est pulicem marinum, de quo Aristoteles libro 4. de Hist. cap. 10. quum de piscium somno agit. Pisces uel manu facilè caperentur dum dormiunt, nisi à pediculis & pulicibus uexarentur. Nunc uerò si somnum diutius capiant, noctu ab innumera multitudine illarum bestiolarum occupati absumuntur. Gignuntur eæ in profundo mari tanta fœcunditate, ut escam ex pisce confectam, si diu in imo manserit, totam corrodant, atque piscatores sæpe escam demissam glomeratis undique his bestiolis perinde ut globum recipiunt.

Gignuntur & in stagnis marinis similes.

COROLLARIVM.

Scolopendræ marinę uulgò pulices marini dicuntur, nam infestant pisces eodem modo, quo nos pulices terreni, Niphus. Sed longè alias à pulicibus scolopendras marinas Rondeletius nobis ostendit. ¶ Psyllus marinus animal minimum est, quo utuntur piscatores. salit autem per litus. Hic cum psyllij herbæ seminibus octo in pelle uel panno ligatus, & ad collum suspensus, rigorem tertianum fugat. Quòd si psyllos marinos multos cum aqua marina coxeris, & asperseris ubi multi sunt pulices, euanescent. In lapide psorite, qui & pôrus dicitur, sculpe psyllos marinos tres sub calamo uiridi manentes, & reclude radicem herbæ psyllij. hoc amuletum da puero cadenti, & qui dentes teret. Si piscator psyllum gestârit uigilando in die per flumen aut lacum,

lacum, magnam uim piscium capiet, Kiranides libro 1. Et rursus libro 2. Psyllus qui in litoribus inuenitur, cum roseo (oleo rosato) coctus uel albo uino, dolorem aurium sanat. Psyllos, id est pulices; marinos multos in aqua marina coque cum psyllio herba. hac decoctione conspersa domo; pulices pellentur. Si piscator utatur psyllo pro esca, multis piscibus potietur. debet autem ligari in pelle delphini. Item circa finem quarti: Psyllos marinos cum aqua marina & zolica (*conyza fortè, uel psyllio ut suprà*) herba coque: hoc decocto domum asperge, abigentur pulices. Quòd si psyllum marinum piscator ferat, multam obtinebit piscationem. ¶ Adeò nihil non gignitur in mari, ut cauponarum etiam æstiua animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè cælat, existant: & circunglobata escæ sæpe extrahuntur: quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur, Plinius.

DE PVLMONIBVS MARINIS, RONDELETIVS.

De hac icone lege authoris uerba circa finem capitis.

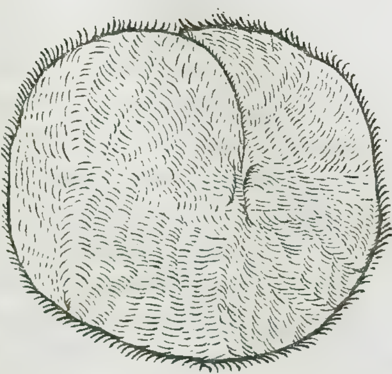

ΠΛΕΥΜΟΝΕΣ Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Aristotele, pro marino zoophyto quod sponte prouenit. Latinè etiam Plinius Pulmones uocauit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, ut Holothurijs, Pulmonibus, Stellis. Ab eodem lib. 32. cap. 11. idem zoophytum, ut opinor, halipleumon appellatur. Inter testacea haberi ab Aristotele lib. 5. de hist. cap. 15. rectè dicitur. Eo enim loco Aristoteles de testaceis tantùm sponte prouenientibus tractat. Id indicat initiũ sequentis capitis. Sed eodẽ modo testaceos Pulmones intelligere oportet, quo Holothuria, Tethya, et stellas, id est, corio duro cõtectos. Veteres de Pulmonibus marinis, ut de re tũ nota omnibus & uulgari scribentes, quales essent fusiùs nõ exposuerũt. Vnde euenit, quemadmodũ in alijs multis rebus, ut qui sint nunc dubitemus. Conijcere licet Pulmones, uel à pulmonũ nostrorũ figura, uel ab eorundẽ substantia laxa, molli, foraminibus plena, nominatos fuisse. Vnde Aristoteles spõgias aplysias pulmonibus cõparauit: sed an marinos, an animaliũ pulmones intellexerit, in dubio est. Pulmonis marini cinis adalligatus, inquit Plinius li. 32. ca. 10. egregiè profluuia purgat, (*id est, menses promouet.*) Et ibidẽ: Pulmone marino lignũ si confricetur, ardere uidetur. Alibi (ibidem ca. 11.) tradit Pulmonẽ marinum decoctũ in aqua calculosis mederi, & perniones emendare. Sed ne ex his quidem qui sint Pulmones marini licet colligere.

A

Lib. 9. cap. 47

(G)

Qui res marinas tractãt, id Vrticæ genus quod priore parte operis nostri descripsimus, quod nostri, & Itali obscœno nomine nuncupant potes de mer, pro Pulmone marino exhibent, sed nõ sine errore, ut ex ijs quæ de Pulmonis marini facultatibus scripta sunt, confirmare facile est. Nam Pulmonis marini cinere egregiè profluuia purgari à Plinio traditum est, & decoctũ in aqua calculosis perutilem esse. Quæ nostris potes uocatis conuenire non possunt: nihil enim aliud sunt, quàm substantia mollis, pituitæ concretæ persimilis, quæ in aquam abit. Quare nec in cinerem redigi, nec in aqua decoqui corpore aliquo superstite potest. Adde quòd nihil cum pulmonis figura, neq; cum substantia simile habet.

Bellonius potã marinam facit pulmonẽ mar. Rondeletius urticæ genus.

Nos cũ illa quæ saxis affixa sunt, diligentius rimaremur & contemplaremur, inuenimus substantiam quandam illis hærentem, corio duro & nigro intectam, intus mollem, fungosam, & fistulosam, spongiarum aplysiarum modo. Ea in saxorum rimis nascitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè pictura exprimi non potest.

A B

Vel pulmo marinus dici potest, corpus quoddam rotundũ, pilæ marinæ modo, uirescens, foris substãtia feltro simile, intus totum fistulosum ueluti spongia aplysia. In mari aqua plenum est, & graue. extra mare in se concidit & flaccescit. In saxorum rimis delitescit, & inter algas. Quum uerò per mare fertur, tempestatis signum est, quod de pulmone marino scripsit Plinius lib. 18. ca. 35. Pulmones Marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt, Hæc Rondeletius.

Pulmo marinus cuius iconem exhibuit.

QVAE Bellonius, & Gillius & Massarius tradiderunt, ad urticas retuli. quoniam urticæ species est Rondeletio teste, quem ipsi pulmonem putarunt.

COROLLARIVM.

Pulmo marinus Germanis eiusdem significationis uocabulo Meerlungg uocari poterit. A

Pulmo marinus, id est, Cunnus marinus, Interpres Kiranidis.

Kiranides ossa ei attribuit. B

Πνεύμονες dicuntur etiam genera quædam in mari uiuentia, sed absq; sensu, Hesychius. Quanquam autem zoophyta sunt, & fruticis uitam uiuunt, non tamen adhærent, sed absoluta sunt, sicut etiam in plantis quædam ut epithymum & epipetrum uiuere possunt: ut scribit Aristoteles & interpres eius Ephesius lib. 4. de partibus. Pulmo marinus facit crebrò omnia uolatilia cœli super se conuolare, ut cum comeditur ab eis, etiam capiat, Kiranidæ interpres. C

E Pulmone marino si confricetur lignum, ardere uidetur, adeò ut faculam ita præluceat, Plinius. uidetur autem dicere, confricatum eo lignum ita ardere, ut sua luce faculam quoque uincat. Thitini (*lego Thynni, nam & literarum ordo consentit, & mox plura sequuntur de thynna*) oculos & pulmones marini (*marinos*) si quis triuerit, & conspexerit (*consperserit*) in tecto domus serò, putabunt qui in domo erunt, (*uel undecunque tectum aspicientes*) se stellas uidere. Si autem uirgam unxeris deambulans serò, cùm Luna non lucet, putabunt lumen de uirga emicare. Si uerò in muro uel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam, uidentes admirabuntur, Kiranides libro 4.

G Thynni iecur tritum, mixtaque cedria plumbea pyxide asseruatum, psilothrum est. ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. eadem uis est pulmonis marini, Plinius. Si quis, qui nondum excesserit ex extrema pueritia, thunni sanguine illinatur, non pubescet. hoc idem torpedo & marinus pulmo efficiunt. nam in aceto putrefactæ eorum carnes, & mento aspersæ, fugam pilorum facere dicuntur, Aelianus de animalibus 13.27. Perniones emendat pulmo marinus, cancrique marini cinis ex oleo, Plinius. Pulmo marinus recens tritus (λεανθεὶς) & illitus, podagras perniones que emendat, Dioscorides. ¶ Pulmo mar. impositus pedibus podagras & chimetla sanat. Suffita uerò ossa eius, auertunt omne malum, sicut & stella, Kiranides.

H Ramices dicuntur pulmones uel hernia. Plautus Mercatore: Tui causa rupi ramices, atrum dum sputo sanguinem. Et Varro Trihodite: Priusquam in Orchestra Pythaules inflet tibias domi suæ ramices rumpit, &c. Nonius. sed in ijs quæ affert testimonijs, ramicis nomine non pulmo, sed bronchocela intelligi mihi uidetur. Pulmunculus, paruus pulmo, uel aliquid paruo pulmoni simile. Solinus cap. 62. Sunt enim illis reciprocis quibusdam pulmunculis uestigia carnulenta. Pulmo Latinis ab Attico πλεύμων transpositis literis factus uidetur. *Prouerbia.* ¶ Pulmonis uitam uiuere, prouerbium est in eos qui otiosam & securam nimiùm, stolidamque uitam degunt, sine sensu ferè, sine præsensione ulla futuri, sine præteriti temporis ratione. Plato in Philebo: λογισμοῦ δὲ ἐστερημένον μηδὲ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὡς χαιρήσεις, δυνατὸν εἶναι λογίζεσθαι: ζῆν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πλεύμονος, ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ' ὀστρείνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων. quæ eius uerba apud Athenæum quoque libro 3. sed minùs integrè citantur. Βλάκα Græci hominem nimiùm simplicis stolidique ingenij appellant: (metaphora ducta) à pisce quodam siluro simili, sed adeò uili inutilique, ut ne canes quidem gustare dignentur. Hinc quarto de republica (*Plato nimirum:*) βλακικὸν τὸ ἡμῶν τὸ πάθος, ὡς εἰ λέγοι τις πνευμονίαν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τοῦ Βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀριστοτέλης, Suidas. Βλακεύειν uerbum etiam pigritari, tardare, & oscitanter, negligenter, segniterque aliquid facere significat, & forsan pulmo marinus quoque, quanuis animal esse uideatur, tardius tamen & pigrius est quàm animalium naturæ conueniat; ut inde Plautus fortè in Epidico dixerit: Pulmo (quod perhibent) priùs uenisset, quàm tu aduenisti mihi. Erasmus Rot. prouerbij loco accipit, in homines lentos ac cessatores: opinor (inquit) quòd pulmo cum perpetuò moueat, nunquam tamen loco se promouet: quod de animalium respirantium pulmone intelligit. ego ad pulmonem zoophyton adagij originem referri posse arbitror.

Est & hepar deiectamentum marinum Bellonio, hepati cocto (ut inquit) persimile, fœtidum, fragile, rubrum, porosum, &c. de quo leges suprà in H. elemento.

DE PVNGITIO.

A DE ACVLEATO (ut Rondeletius nominat) pisciculo minimo, scripsi iam suprà in A. elemento, pag. 9. nunc quoniam occurrit quod addam, pungitij, quo Albertus utitur, nominis occasionem non aspernabor: quanquam nomen ipsum, hoc est formationem eius non laudem. huius enim terminationis nomina uel à participijs passiuis præteritis deriuantur, ut fictitius, factitius: uel à nominibus, ut lateritius. à uerbis uerò præsentis temporis, nullum opinor: quamobrem analogia defendi non potest. Punctorem aut punctium dicere oporteret, qui Germanici nominis uim quàm proximè exprimere uellet. Græcè centrinen aut centriscum, aut à spinis acanthiam, id est spinosum, aculeatum. sed galei etiam centrinæ & acanthiæ sunt, quibus cum hi pisciculi nihil prorsus commune habent: quamobrem ne committatur homonymia, centriscos potiùs appellabimus. Obscuri quidam turonillas uocarunt, origine forsan Germanica quasi tornillas, id est spinosas. dorn enim nobis spina est, ut Hebræis dardar. Inter ioculares pisciũ nomẽclaturas, aculeatum reperio equitis uel regis titulo ornari, (ein Stichling ist ein ritter/oder ein künig/) quoniam aculeos non in dorso solùm, sed ad latera calcarium instar (quibus equites utuntur) rigentes habet. In ora Germaniæ alicubi, ut circa Dantiscum, Stechbüttel uocari, & in mari etiam esse (quod an uerum sit dubito) accepi. Angli Scharplyng uel Shaftlyng nominãt. In alijs uerò Angliæ locis, ut Guil. Turnerus indicauit, a Sticling, a Sticlebak, quòd in tergore aculeos habeat pungentes: & a Banstikle, quòd usque ad ossa per carnem pungat. Theophrastus in libello de piscibus inscripto: Fossiles autem pisces (inquit) ferè fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum, in locis quæ resiccantur uel oua, uel alia principia gignendis idonea piscibus relinquantur. nonnulla enim non ex ouis (*uel non ex animalibus*) oriuntur, ut anguilla & centriscus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium contingit. Hinc cõijcio

centriscum

centriscum Theophrasti non alium esse ab aculeato nostro, primùm à corporis aculeis, unde & nomen in plerisq; linguis ei factum est, deinde quòd pisciculus sit exiguus: quod licet de centrisco non scribatur, forma tamen ipsa nominis diminutiua insinuat: & quòd fluuiatilis, non marinus, deniq; quoniam sponte & absq; seminio nascitur centriscus: quod de pungitio etiam Albertus testatur, cuius uerba in Aculeato recitaui.

Degunt ut plurimùm in aquis sordidis & cœnosis, prçcipuè ad ripas: & quos illic inuenerint uermiculis uescuntur. Pariunt mense Maio. C

Aculeis quos in dorso erigunt, contra alios pisces tutos se præstant: quæ fortè & multitudinis eorum causa est, præter id quòd minima animalcula ferè fœcundissima sunt. D

Ad cibum præferuntur Martio mense, & initio Maij: tunc enim ouis turgent. Frigi (puto) solent ouis conquassatis immersi. F

DE EODEM, BELLONIVS.

Spinarellam Galli Vne Epinoche uel Epinarde, Cenomani Vne Rippe, à similitudine seminis Spinachiæ quod refert, uocauerunt. Itali Spinarolum à spinis quas in tergore gerit, dixerunt, Lugdunenses Vne Artiere. Magna pars Italiæ Stratzarigha nominat: quòd quemadmodum Stratze, hoc est uilia linteamina, inutilis ac nullius ferè momenti sit. A

Duo eius genera obseruantur, utrunq; omnium piscium fluuiatilium minimum. Hi dum in aqua degunt, aculeos quidem habēt depressos: quos si ex aqua productis piscibus uel leuiter contingas, protinus arrectos senties. Horum prouectior ternos in tergore, pusillus uerò senos gerit, adeò erectos in educto pisce, ut nisi ui deprimi nō possint. Alium quoq; in lateribus habent, utrinque unum: sunt de Galeorum genere, (*Re ipsa nihil eis commune cum galeis: sed nomen fortè solùm cum Galeorum specie centrinis:*) atq; affatim in Nare fluuio, qui hodie Nexra dicitur, capiuntur, potissimùm antequàm immisceatur Tiberi, ad urbem quam Aorte uocant, paulò supra Otricolim: in qua etiam fricti, aliorum piscium modo, à plebe manduntur. Quo in loco quoties aqua paulò altiùs solito excreuerit, piscatores qui ad Velini lacus oras degunt (qui hodie Pedalucus dicitur) eò se conferunt, & tantam horum piscium multitudinem capiunt, ut ad urbes Narni, & alias circunstantes multa onera transferant. Nostri uerò huiusmodi pisciculos ob tergoris & laterum spinarum tædium, respuunt. B F (E)

DE PVRPVRA, BELLONIVS.

PVRPVRAM Genuenses (quòd muricatis aculeis in orbem circunuallettur atq; horreat) Ronceram uocare solent. Venetorum & Romanorum uulgus ab ungue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ sese quasi concludendo tuetur) Ognellas nominat. A

Eius concha cochleam penitus referret, nisi clauata esset, & canalem ad latus, quà linguam exerit, haberet. Cornua limacum more attollit, atq; eodem pacto serpit, ijsdemq; cornibus iter sibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrentem habet, quæ callosæ huius parti adhærescit: cui caro ipsi testæ adiungitur. Est autem ea caro, musculus quidam fortis ac candidus, mediæ testæ alligatus, quo Purpura tanquam congenito quodam operculo, carni patulæ opposito, diutissimè extra aquam uiuit. Marinam enim aquam haustam asseruat, qua pluribus diebus refouetur ac sustentatur. Caput illi cartilagineum ac durum: Os in ea parte qua scopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in stomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ, in canaliculo, per quem linguam exerit, duo foramina in diuersas corporis partes primùm delata: ut inde ad branchiarū (*testata branchias non habent, & reprehendit hæc Rondeletius*) locum pertineret, (quas transuersas sub grandiore ac neruoso musculo positas numero senas in parte corporis gibba ostendit:) ac paulò inferiùs stomachum, amplum cor, erui ferè magnitudine, subrotundum, ad latera branchiarum situm. Hepar porrò uiscidum, tenaci quodam lentore præditū, ut penè uiscum esse appareat. Hoc Aristoteles papauer appellare uoluit: ad cuius latus, mucus purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus purpuris ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ succus apparet, eæ magnitudine mediocres sunt, ouum gallinæ rarò excedentes: quanquam nonnullis eiusdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. B (C)

Purpurarum testas Itali Porcellanas uocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt: unde nos quoq;, detorta ad uasa appellatione, Porcellanica uasa nuncupamus. Vocē quoque hanc agnoscimus in globulis, quibus nostræ mulierculæ suas preces nuncupare solent: Patenostres de Porceleine uocant, qui ex testis maiorum Purpurarum aut muricum conficiuntur. A E

Cæterùm paruæ Purpuræ ut plurimùm litorales sunt, locis quidem scopulosis natæ: in quarū testis totidem reperiuntur orbes, quot eas annos uixisse credas. C

Purpurarum caro, sicuti & cæterorum testaceorum, dura est: atq; ijs exhiberi solet, quibus ex malorum succorum copia cibus in uentriculo corrumpitur. F

Ad Carteiam autem inueniri traduntur, Purpuræ & Buccinæ δεκακότυλοι, id est, quarū testæ

decem cotularum sunt capaces, (*ut author est Strabo.*) Quod genus magnarum Purpurarũ pelagium esse consueuit: cuius caro (ut tradit Xenocrates) cæteris durior esse solet.

Purpura pentadactylus prona, Bellonij. Eiusdem Purpura supina.
Atqui dactyli sex pinguntur.

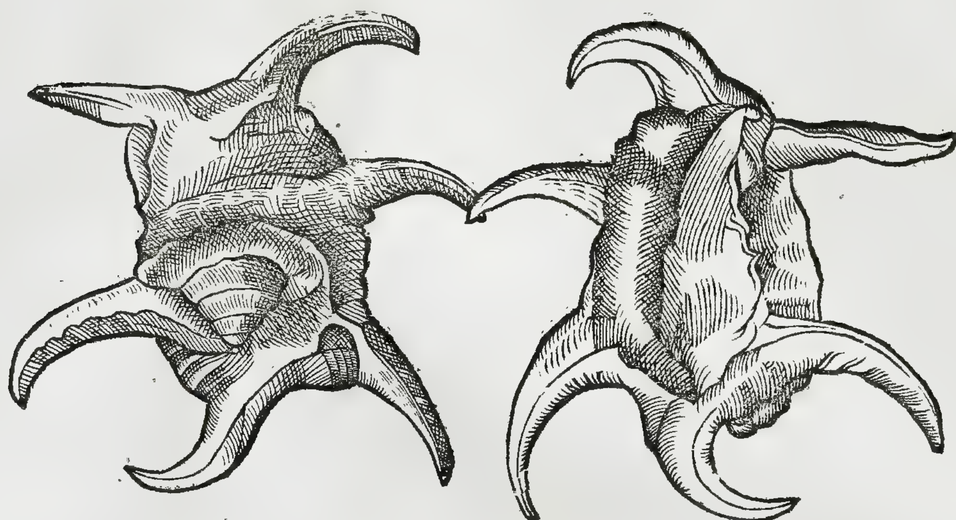

DE PVRPVRA, RONDELETIVS.

Purpura cum operculo, quã Rondeletius exhibuit. *Alia Purpuræ effigies, nostra: ex Adriatico, si bene memini.*

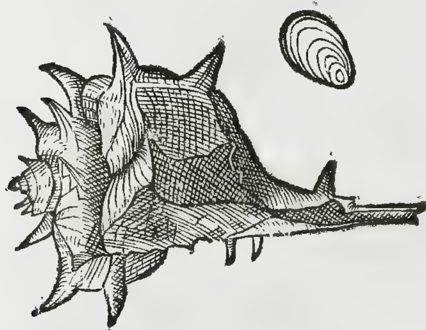

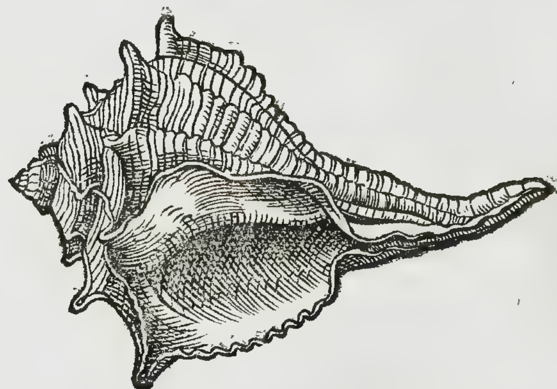

A Πορφύρα (turbinatorum generis concha nobilissima) nominatur à Græcis, & πορφύραι μικραὶ Purpuræ paruæ ab Aristotele lib. 5. de hist. anim. cap. 15. Genuenses ronceram uocant ab aculeis, Veneti ognellam: nostri burez mutuata, ut apparet, dictione à Murex. Plinius (lib. 9. cap. 37.) Purpuras alio nomine Pelagias appellari tradit. Purpuræ, inquit, nomine alio pelagiæ uocantur. Inde pelagium earum succum tingendis lanis laudatissimum idem appellat. Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat austeritatem illam, nitoremque, qui quæritur, cocci. Sed hæc mihi appellatio non purpurarum omnium, sed unius tantùm differẽtiæ à loco sumptæ uidetur esse debere, id quod ex Aristotele facilè colligitur. Εἰσὶ δὲ τῶν πορφυρῶν γένη πολλὰ, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον καὶ Λεκτόν. αἱ δὲ μικραὶ, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν Καρίαν. καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι: καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι μέλαν ἔχουσαι, ἔνιαι δ' ἐρυθρὸν μικρόν, &c. Quæ sic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura: & nonnullæ magnitudine augentur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, ut quas Euripus fert, & Caria. Pelagiæ magnę scabræque sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed nonnullis rubidus pusillùm. Nonnullas ex magnis uel ad precium minæ euadere nouimus. Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτάς) reperiuntur, flore rubro. Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις nascuntur, pelagias rectè interpretatus mihi esse uidetur Gaza. Nam κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν. Et qualem hîc florem pelagijs tribuit Aristoteles, talem pelagio Plinius, scilicet nigricantem.

Pelagiæ, nõ idẽ quod purpuræ.

Lib. 5. de histo. cap. 15.

B Purpura nostra oui est magnitudine, non nego alibi multò maiorem reperiri. Testa rugata, aspera, cinerea, aliquando flauescente, aliquando ex uiridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta est. Aculeis ueluti clauis ordine dispositis munita, primis minoribus, medijs longioribus multò, unde Plinius clauatam esse Purpuram dixit, ad turbinem usque aculeis in orbem septenis ferè. Rostro est longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen est rotundum, operculo intectum: quod separatim depingendum curauimus, de quo etiã seorsum dicemus. Ex his perspicuum est quàm alienæ sint à uera Purpura aliorum picturæ, quorum hi rostrum tubulatum, illi turbinem omiserunt. Caro interior qualem in turbinatis antea

Lib. 9. cap. 36.

Operculum.

Cõtra picturas aliorum.

antea ex Aristotele descripsimus: suntque falsissima quæ nonnulli de Purpurarum branchijs, (*Bellonium notat*,) & alijs partibus se percepisse blaterant.

Purpurarum genera esse plura iam diximus ex Aristotele. Earum differentiæ sumuntur à loco, magnitudine, paruitate, floris siue succi uarietate. Magnæ sunt ad Sigeum & Lectum, paruæ in Euripo & Caria. Pelagiarum aquiloniarum flos nigricat: paruarum litoralium & austrinarum rubet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & solo discreta. Lutense putri limo, & Algense enutritum alga uilissimum. Vtrisque melius Teniense in Tenei maris ora collectum. Hoc quoque tamen etiámnum leuius atque dilutius. Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchylijs, & longè optimo Purpuris. Dialutense, id est uario soli genere pastum. A *Genera & differentiæ.* *Lib. 9. cap. 37.*

De generatione Purpurarum diximus in priore parte operis nostri (lib. 4. cap. 4.) quę sponte naturæ fit, sine maris & fœminæ commistione, sine ouis. Quamobrem hoc in loco improbanda est autoris libri de aquatilibus sententia, ab Aristotelis mente alienissima, etiam si eam exponere uelle uideatur: quam tamen miserè deprauat & corrumpit, ut ex eius uerbis perspicuum fiet. Vterque autem piscis (de Buccino & Purpura loquitur) purpureum colorem fundit, estque Massiliæ, Genuę ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpurę carne durior est. Ambo quoque fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona parte oblonga, albáque deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apum similitudine. Supini autem sub lapide stabulantur, quum fauificant: quo uerò tempore fauos extruunt, si incoquantur & abscindantur, oua intro continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, ut inde decidere non possint, quod tam magno artificio construunt, ut nihil coaceruatum esse uideatur. Hæc aũt fauificatio uerna esse solet. Primùm ut hæc à ueritate quàm maximè abhorrere intelligas, esseque planè ægri somnia, explicandum quomodo procreẽtur Purpuræ & Buccina, deinde quid sit fauare siue fauificare. Omne ostracodermorum genus expers coitus est, inquit Aristoteles lib. 5. de hist. cap. 15. Et cùm Purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa, è limo ferè & materia putrescente oriuntur. Quod & necessaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio sine partibus ad eam aptè conformatis perfici potest: nam partibus singulis sua sunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiscuntur: quas omnes corruere necesse est, imò ne esse quidem possunt, si harum fundamentum uel subiectum nullum existat. At quæ in Purpura, Buccino, turbinatisque omnibus partes sunt semini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ sustinendo, nutriendoque simpliciter animali destinatæ sunt? Præterea quæ commistio corporum undique testa conclusis esse potest? Dices fortasse ex Aristotele, Genus omne ostracodermorum Vere Autumnóque habere ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis: quippe quibus etsi per ea tempora pręcipuè ubertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, ut ouis omnino careant, sed maximè plenilunijs diebusque tepidis restituuntur. Hæc quidem Aristoteles prodidit, sed locus is ex alio intelligendus & explicandus est, qui legitur libro 3. cap. 11. de gener. anim. Quæ oua appellantur nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est. quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboque laudantur: argumento quòd & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud uocatum, sed aliâs maius, aliâs minus. Quare falsum est oua huiusmodi per similitudinem sic appellata, non ex semine, non ex fœminæ & maris coitu concepta, ita disponi ut faui nomen habeant, ab apum similitudine, ut hoc sit fauare siue fauificare. Est enim longè aliud apud Aristotelem lib. 5. cap. 15. de Hist. anim. Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταὐτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ λεπύρων ὀρεβίνθων (noster codex, ἐκ λεπυρίων ἢ ὀρεβ.) λευκῶν πολλὰ συμπλακείη, (συμπαγείη, Athenæus.) οὐκ ἔχει δὲ ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται (ἐκ τούτων, addit Athenæus) αἱ πορφύραι: ἀλλὰ φύονται καὶ αὗται, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τοῦ σήψεος καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ ταύταις, καὶ τοῖς κήρυξι. κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, &c. id est, Purpuræ uerno tempore eundem in locum sese colligentes, condunt quam fauaginem nominant: quæ ueluti fauus est apum, uerùm non ita elegans, sed quasi ex putaminibus cicerum alborum multa inter se composita, struem unam sua cohæsione coagmentarint. Nullum ijs patet foramen, neque ex ijs nascuntur Purpuræ. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa à limo ferè & materia putrescente oriuntur. Illa uerò coagmentatio fauo similis, purgamentum tam ijs quàm Buccinis euenit: nam Buccinis quoque fauificare in more est. Igitur κηριάζειν, siue μελίκηραν, siue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod est (Gaza interprete) fauare siue fauificare, uel (ut Plinius loquitur) lentorem cuiusdam cerij saliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, quum emittunt lentorem quendam, siue humorem mucosum, uelut à feminis natura. semen uerò eorum nullum esse existimandum est. Ex eo lentore concreto & exsiccato fit congeries ueluti putaminum cicerum alborum, inter se cohærentium, quam in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò usurpant. Quocirca procreantur Purpuræ, & Buccina sponte, ut alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, ut iam dictum est: & præter saliuarium lentorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur; ita Purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit; à singulis

C *Generatio. Contra Bellonium.*

Purpuræ et buccina quomodo procreentur.

Lib. 5. de Histo. cap. 12.

Quomodo fauent.

Lib. 9. cap. 36.

enim excrementi aliquid effluit, quod quidem semen non est. Atq; hæc est duplex Purpurarum, Buccinorum, Mytulorum origo ab Aristotele tradita, & à nobis fusius explicata libro quarto prioris partis operis nostri.

C. reliquum. Cibus. Reliquas actiones moresq; persequamur. Quæ mobilia sunt, inquit Aristoteles lib. 8. de hist. cap. 2. eadem carne uescuntur. ijs uictus ex pisciculis est, ut purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur. Plinius lib. 9. cap. 37. etiam alga nutriri tradit. Pascitur Purpura: ait Aristoteles lib. 5. de hist. anim. cap. 15. exerta lingua sub operculo, quæ Purpuris digito longior est, qua tum Conchulas, (uelut turbinum, quorum esca capiuntur) tum sui generis testã perforare potest. Et Plinius lib. 9. cap. 36. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua cõchylia, tanta duritia aculeo est. Et alibi: Purpura uocatur, caliculatim procurrente rostro, & caliculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. *Linguá ne testas perforet.* Sed id diligentius considerandum, linguá ne testas perforet. Lingua omnibus animalibus in ore est, os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura, atq; adeò in turbinatis omnibus. In rostro igitur longo & tubulato lingua non est, sed per id eam profert, & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorũ omnium promuscidibus muscarum, quæ inter cornua sunt, comparat, quæ firma est, torosa ac rotunda, quæq; exeri potest: quam tamen si per anatomen propius intueare & tractes, neq; ita longam, neq; ita durã esse certò comperies, ut per longum rostrum testas perforare posit. Quare id fabulosum esse puto: sed eâ, quo ad eius fieri potest, exertâ, Purpuræ succos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: rostro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) testas alias perforant. *Vita.* Tempus uiuendi (inquit Aristot. historiæ 5. 15.) Purpuris & Buccinis longum. annos enim circiter sex Purpuræ uiuunt, & singulis annis incrementum earum patet per orbes: quibus totidem, quot annos habent, testa clauiculatim intorta in crepidinem desinit. *Lib. 9. cap. 36.* Plinius annum unum adijcit. Purpuræ uiuunt annis plurimùm septenis. Et: Purpuræ & Buccino orbes totidem, quot habent annos.

Nunc de Purpuræ partibus, earumq; in cibis uel in medicamentis usu.

G Purpura usta exiccat, inquit Dioscorides libro 2. cap. 4. dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Galenus paulò fusius eadem docet libro 11. simplic. medicamentorum. Paulus Aegineta lib. 7. ca. 3. Purpuræ crematæ testis eandem uim tribuit quam pompholygi, id est, siccandi sine rosione. Aëtius libro 5. Purpurarum testæ cum aceto potæ lienes tumentes sanant, & secundas morantes detrahunt. Vstarum cinis ad eadem confert, ad quę Buccinorũ, de quibus suo loco. His addit Dioscorides lib. 2. ca. 6. ἴονια δὲ καλεῖται τὰ τῶν κηρύκων καὶ πορφυρῶν μέσα, περὶ οἷς ἡ ἕλιξ ἐστὶ τοῦ ὀστράκου. Καίεται δὲ ὁμοίως, δύναμιν ἔχοντα καυστικωτέραν τῶν κηρύκων, καὶ τῆς πορφύρας, διὰ τὸ πιέζειν αὐτῶν τὴν φύσιν. Id est, Ionia uocantur Purpurarum Buccinorumq; mediæ partes, circa quas testæ uolumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo maiorẽ Purpuris Buccinisq; facultatem urendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Qui locus mihi satis explicatus non uidetur, etiam ab ijs qui bene longa commentaria in Dioscoridem conscripserunt. *Digreßio, qua explicat ionia, uel cionia quid sint.* Ac primùm alij ἰόνια, alij κιόνια legunt. Qui ἰόνια legunt deductũ putant uocabulum à dictione ἴον, quæ uiolam significat: quia Purpurarum quarundam flos uiolacij sit coloris, qui flos est inter papauer & ceruicem. Hermolaus κιόνια legit, id est, columellas, ut sint Buccinorũ Purpurarũq; partes mediæ, quibus uelut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum ualde torosæ & firmæ, ac fibrosæ, circa quas testæ uolumina capreolorum ritu conuolui incipiunt, secundum Dioscoridem: uel quibus hæret uena illa, uel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem, inter papauer, quod inferiore est loco, & trachelon siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat Aristotelis locum lib. 5. de hist. cap. 15. proferre, ut ei lucis aliquid inferamus. *Flos ubi.* Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος, καὶ τοῦ τραχήλου. τούτων δ' ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκός, ὃν ἀφαιροῦσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δ' αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη σύμφυσις οἷον στυπτηρίας. (*Aliter postrema uerba legit Plinius: uertit enim reliquum corpus sterile.*) In cuius loci conuersione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi uidetur esse assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum & collum continent, textu spisiore, aspectu ueluti membranæ candicantis, quam detrahunt. tingit hæc expressa & inficit manum. Pertinet eadem suo situ perinde ut uena: idq; flos ille celeber putatur, reliquum contextus quasi alumen est. Quæ dilucidius sic expressa sunt: Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem, quorum cohærentia densa est, coactaq;. Coloris quidem aspectu membranam albam refert, quam detrahunt: pressaq; tingit & inficit manum. distenditur autem ut uena: atq; in hac quidem est flos purpuræ, reliqua coagmentatio est ueluti alumen. *Redit.* Hæ sunt mediæ partes de quibus Dioscorides, quibus maiorem urendi facultatem tribuit, quàm testis, quia tenuiorum sunt partium, celeriusq; peruadunt & permeant.

G. reliquum. Cinis. Ex Purpuris ustis dentifricia optima sic cõficimus. Eas ustas uino extinguimus, abluimusq;: deinde aceto rosato, postremò aqua rosarum. Tum melle scillitico, uel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, saporisq; conciliandi causa rosas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papauerisq; semine, ex cremore hordei & pauco uino

uino albo ſumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliat̃, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo, exiccandoq;. Totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris uim *Internæ partes.* habent. Saliuâ earundem quæ admodum lenta eſt, ſiccantur & glutinantur uulnera recentia, ma *Saliua.* ximè ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur.

Quantum ad Purpurarum uſum in cibis attinet, uniuerſè ſcribit Galenus: Purpuris, Oſtreis, F denique oſtracodermis omnibus hoc eſſe commune, ut ſalſum in carne ſuccum contineant, qui al- *Galenus.* uum ſubducat, caro uerò dura ſit: ſed hæc unicuiq; magis minusq; ineſt, qualitatis quantitatisq; ratione. Sed in Purpuris diuerſæ partes, diuerſam naturam habent. Athenæus ex Diphilo: Inter Pinnas & Buccina Purpuræ mediæ ſunt naturæ: quarum tracheli multi ſunt ſucci, ori grati: reliquæ partes ſalſæ ſunt & dulces, facilè diſtribuuntur, & humores corporis uitioſos ad iuſtam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Rurſus Athenæus ex Hiceſio: τροφιμώτεραι δ' τούτων εἰσί, καὶ ἀπολαυστικώτεραι αἱ τῆς πορφύρας μήκωνες, πλὴν σκιλλωδέστεραι ὑπάρχουσι: καὶ γὰρ ὅλον τὸ κογχύλιον τοιοῦτόν ἐστιν. ἴδιον δὲ καὶ ταύταις, καὶ τοῖς σωλῆσι πρέπεται, τὸ ἑψομένους παχὺν ποιεῖν τὸν ζωμόν. ἑψόμενοι δ' καθ' ἑαυτοὺς καὶ οἱ τράχηλοι τῶν πορφυρῶν, εὐθετοῦσι πρὸς τὰς τῶν στομάχων διαθέσεις. *Idem.* Copioſius alimur, maioriq; cum uoluptate ueſcimur papauere purpuræ, quàm cæterorum, (*quàm buccinorum:*) magis tamen ſapit ſcillam, ut et Concha tota. Peculiare eſt his & Vnguibus, quòd coctæ iuſculum ſpiſſant. Elixi quoq; ſeorſum purpurarum tracheli, uentriculo (*ſtomacho*) malè affecto proſunt.

DE OPERCVLO PVRPVRAE, RONDELETIVS.

PRAETER Purpurarum partes iam explicatas ſeorſum dicemus de alia, quæ & figurâ, & A uiribus, & nomine à ſuperioribus diſtat. Hanc Ariſtoteles ἐπικάλυμμα, ſiue κάλυμμα uocat, id eſt operculum ſiue integumentum, à uerbo καλύπτω. Appellat etiam ἐπίπτυγμα libro 5. cap. 15. de Hiſt. anim. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα περὶ ταῦτα ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα τὰ στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται δὲ ἐξαίροντα τὴν καλουμένην γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. Operculum utrique huic generi (*Buccino & Purpuræ*) adhæret natiuum, & cæteris omnibus turbinatis. paſci quoq; exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Et alio in loco: Ἔτι δὲ ἐπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt, de turbinatis loquitur. *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4.* Statim ab ipſa procreatione turbinatis operculum ineſſe dicit: ad diſcrimen Cochlearum, quæ ipſæ ſibi ex glutinoſo humore, ſiue ex muco ſuo operculũ conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, ut à Galeno, qui ſeorſum de eo hæc prodidit. Πώματα τῶν πορφυρῶν δι' ὄξους ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἐγγράφαιν τινὲς ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ τὰ κατεχόμενα χόρια. *Lib. 11. ſimpl. med.* Opercula Purpurarum ex aceto pota ſcripſerũt quidam tumenti lieni mederi: ſuffitu autem excitare fœminas uuluæ ſtrangulatu oppreſſas, & morantes ſecundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioſcorides, & Cochleas *Lib. 2. cap. 10. & 11.* quaſdam alpium Liguriæ πωματίας, id eſt, operculares. Dicitur autem πῶμα, quòd eo teſtarum foramina claudantur, ut uaſa operculo ſuo. Carni hæret ut unguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue ex fibris coagmentatum quid & duratum eſſe dicas: ut ex eius pictura quam cum Purpura ſuperiore capite expreſsimus, licet perſpicere. Differt ſubſtantia à teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq; fumũ emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum uerò pinguitudinis nonnihil in ſe habens, fumum reddit cornu modo. Vires eius in medicamentis antè ex Galeno tradidimus, G quarũ ſeorſum non meminit Dioſcorides, ſed in capite de Vngue. Qua de re ſuo loco dicemus. Pharmacopolæ hodie in officinis habent Conchyliorum, Buccinorumq; opercula permiſta, quæ blattas Byzantias uocant, ut fuſiùs declarauimus quum de Conchylijs ageremus. Sed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant. *Blattæ Byzantiæ.* Nam βλάττα ſiue βλάττιον Purpuram ſignificat, unde blatteus color pro purpureo. *Βλάττα. Blatteus color.* Caſsiodorus in Epiſtolis de Chamæleonte: Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò ueneta, modò blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, ut qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur unguẽtis, hamis argenteis, aureisq; piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur. quos Suetonius, & Oroſius interpretantur purpureos. Ille: Piſcatus eſt, inquit, rete aurato, purpura coccoq; funibus nexis. Oroſius: Luxuriæ, inquit, tam effrenatæ fuit Nero, ut retibus aureis piſcaretur, quæ purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus uir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. ſed etſi βλάττα Purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolùm Purpuræ uſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit blattum byzantium eſſe ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt, os narium Purpuræ. Hodie quoq; in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neq; naſum, neq; nares, neq; oſſa intus habent, cùm teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Crediderim igitur legendum ὄστρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt, teſtam uel clypeum, ſiue ſcutum Purpuræ: ῥινὸς enim præter quàm quod pellem ſignificat, unde ὀστρακόδερμα ab Oppiano ὀστρακόρινα uocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοί, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βυρσῶν εἰσιν. id eſt, ῥινοί uocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtent. Operculum uerò ueluti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur uerò βλάττα βυζάντιος, uel βύζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Ego conijcio à Byzante, uel Byzantio Aphricæ cognominari. nam etiã illic purpura tingebatur.

DE FLORE PVRPVRAE TINGENDIS VESTIbus magnopere olim expetito, Rondeletius.

QVA in parte contineatur infector ille Purpurarum ſuccus, ſuperiùs oſtendimus ex Ariſtotele, quum de Purpurarum partibus ageremus. Plinius ab Ariſtotele non diſſentiens ſcripſit Purpuras florem in medijs faucibus habere. Liquoris hic eſt minimi in candida uena, unde precioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens. Reliquum corpus ſterile. Partem hanc quæ ſuccum continet cordi proportione reſpondere puto: cor enim hepar, cerebrum, atq; alias partes indiſcretas habent Purpuræ, & teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos (*Bellonium notat*) qui cor, hepar, branchias ſe in Purpuris inueniſſe prædicant. Ariſtoteles atq; alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν uocant, *Lib.9.cap.36.* Plinius atq; alij florem Purpuræ, aliquando ſuccum: Cum uita, inquit, ſua ſuccum illum euomunt. Et: Cùm fœtificauere fluxos habent ſuccos. A flore Purpuræ ueſtes ἀνθιναὶ dictæ ſunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Teſtis eſt Feſtus Pompeius: Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea purpurea uocitata eſt, eratq; ſine pictura. Eius rei argumentum eſt pictura in æde Vertumni & Conſi, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius cenſor triumphantes ita picti ſunt. *Lib.13.* Vitruuius florem Purpuræ, ſaniem uocat, & Oſtrum: ſic enim in libro 7. Incipiam inde de oſtro dicere, quod & chariſsimam & excellentiſsimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Et priùs: Accedit huc chryſocolla, oſtrum, armenium. Et: Ea Conchylia quũ ſunt lecta, ferramentis circunſcindũtur, è quibus plagis purpurea ſanies. Verg. Georg. 2. *Oſtrum.* Et gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro. Et alij pluribus locis. Dictum uerò eſt oſtrum ἀπὸ τοῦ ὀστράκου, quòd Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Quomodo ſuccus ille colligeretur ſic docent ueteres. Tradit Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. cap. 15. eas quum fauificant deterrimum florem gerere. Paruas cum teſtis tundi ſolitas, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. Maioribus teſtas diffringebant, quamobrem ceruix à papauere ſeparabatur: flos enim inter hęc ſitus eſt ſupra uentrem. Dabant operam uti uiuæ frangerentur: nam ſi priuſquam fregeris expirarint, florem omnem cum uita euomunt. Quapropter ſolebant eas aſſeruare in naſsis, dum ſe ipſæ colligerent, atq; quieſcerent. Veteres naſſam eſcæ adiunctam demittere non ſolebant, ita ſæpe accidebat, ut Purpura iam detracta decideret. Poſtea adiunxerũt naſſas, ne ſi decidat, liberetur: quod tunc potiſsimùm euenit, cum plena eſt. nam ſi inanis ſit, difficilè ſe euellere poteſt. Idem clariùs *Lib.9. cap.37.* Plinius: Capiuntur Purpuræ paruis rariſq; textu, ueluti naſsis in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles mordaceſq; Conchę, ceu mitulos uidemus: Has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt Purpuræ, porrectiſq; linguis infeſtant. At illę aculeo extimulatæ claudunt ſeſe, comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate ſua Purpuræ tolluntur. Vitruuius lib. 7. cap. 13. Conchylia quum ſunt lecta ferramentis circunſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies, uti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo comparatur. *Coloris differentiæ.* *Lib.7. cap. 13.* Cæterùm precioſus ille Purpurarum ſuccus, non in omnibus Purpuris eiuſdem coloris erat. Vitruuius Oſtri uarietatem ſic diſtinxit: Quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſt atrum. Progredientibus inter ſeptentrionem & occidentem, inuenitur liuidum. Quod autem legitur ad Aequinoctialem, orientem, & occidentem, inuenitur uiolaceo colore. Quod uerò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam inſula creatur, cæteriſq; eiuſmodi regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro uiolacea exaturata. ſic enim ſæpe à ueteribus nigrum ſumi alibi demonſtrauimus. *Amethyſtina.* Veſtimenta Purpura infecta eo temperamento, ut amethyſti gemmæ colorem referrent, amethyſtina dicebantur. Plinius libro 37. cap. 9. de amethyſtis loquens: Indicæ abſolutum Purpuræ colorem habent: ad hancq; tingentium officinæ dirigunt uota. fundit eum aſpectu leniter blandum, neque in oculos ut carbunculi uibrat. Iam amethyſtinæ purpuræ Tyria *Tyriamethyſtus.* addebatur, unde nomen Tyriamethyſtus. Plinius libro 9. cap. 41. Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus nutriebatur (*inebriatur*) Tyrio, ut ſit ex utroq; nomen impro- *Tyria purpura* bũ, ſimulq; luxuria duplex. Tyria Purpura olim celeberrima fuit, ſic nominata à Tyro, quondã inſula, poſtea uerò Alexandri magni oppugnantis operibus continenti iuncta. Strabo: πολὺ γὰρ ἐξήτασαι πασῶν Τυρία καλλίστη πορφύρα. Longè omnium præſtantiſsima habetur Tyria purpura. *Sarrana.* *Coccus.* Quia uerò Tyrus priùs Sarra uocaretur, Sarranum oſtrum dixit Vergilius: & Sarranam Purpuram Iuuenalis. Dicuntur & ſimpliciter Tyriæ, purpura infectæ ueſtes. Hîc non omittendum coccum & purpuram colore quidem conuenire, ipſa tamen materia plurimùm diſsidere, cùm huius marina ſit, illius terrena. Quamobrem Purpuræ appellatione coccum non cõtineri rectè cenſuit Vlpianus in lege, ſi cui lana, ſuprà de legatis tertio. Neq; eam ob cauſam inter ſe diſſentiunt, Matthæus, Marcus, & Ioannes de ueſte qua Iudæi induerunt ſeruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. ſic Matthæus: περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. id eſt, circundederunt ei chlamydem coccinã. Marcus: Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν. Et induunt eum purpura. Ioannes uerò: Καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν. Et pallio purpureo circundederunt eum. Quam Marcus & Ioannes purpuream uocãt, Matthæus coccinam appellat à colore, qui idem eſt cum purpureo. Matthæus colorẽ, alij materiam expreſſerunt. Neq; illud prætereundum Purpuræ ſucco ueteres coccum permiſcuiſſe. Plinius libro 9. cap. 41. Quin & terrena miſcere, coccoq; tinctum Tyrio tingere, ut fieret bis byſsinũ.

Coccum

Coccum autem à Dioſcoride κόκκος βαφικὴ dictum, id eſt, granum infectorium, ſatis magna copia colligitur in Gallia noſtra Narbonenſi: uocaturq́ uermillon, à Gallis graine de ſcarlate, ab Arabibus Kermes, unde Kermeſinus color. Immenſa Purpuræ pretia, ueſtimentorũ quæ ea tingerentur uarietatem, quibusq́ iis uti liceret, tum apud Græcos, tum apud Latinos, petere debes ex Budæo & Bayſio uiris ætate noſtra doctiſsimis, & totius antiquitatis peritiſsimis. Ad philoſophica reuertatur oratio.

QVAE DICANTVR PVRPVRARVM κροκίδες, Rondeletius.

SVNT qui quum legunt apud Galenum libro 3. de medicamentis κατὰ τόπους in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας ſiue κογχυλίου, et linum è Purpura apud Paulum Aeginetam: exiſtiment in Purpuris lanam aliquam, ſiue ſtupam, ſiue linum, ſiue tomentum reperiri, quo contuſo & depexo in medicamentis ueteres uterentur. Sed illi toto cælo aberrant, ut dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neq; in turbinatis alijs reperias. Neq; byſſo alligantur, ut Pinnæ & Mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa teſtarũ uolumina. Quare intellexerunt ueteres per κροκίδα lanæ Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam partem, cuius meminit etiam Dioſcorides. τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Lib. 2. cap. 83. Nec ſecus fimbriati marinarum Purpurarum flocculi cremari ſolent. Cur ita appellarint id in cauſa eſt, quod Purpura non ſolùm pro marino animali, ſed pro ſucco eius, pro ueſtimento ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. De reliquis ſignificatis teſtimonia multa ueterum proferre poſſem quæ ſciens prætereo. De poſtrema ſignificatione proferemus locum Galeni libro 7. Methodi med. ἐν ναρδίνῳ μύρῳ λειώσας μαστίχην χίαν ὡς λιπαρωτάτην, ἀναλαμβάνων πορφύρᾳ χρῶ. Quæ tranſcribens Paulus Aegineta dixit: ταῦτα λειώμενα ἀναλαμβάνεται πορφύρᾳ, ἢ ἐρίῳ, καὶ ἐπιτίθεται τῷ στομάχῳ.

COROLLARIVM.

Segmentis E. G. H. tum de purpura animali, tum de colore & ueſte dicetur.

A Murex etſi unam ſpeciem ſignificet, ſcilicet buccinum: generale tamen eſt, ſicuti & conchylium, purpuram enim comprehendit murex & alia. Porphyra marina, quam quidam κήρυκα uocant, Kiranides. ſed ceryx propriè buccinum eſt. Vmbilici, cochleæ, purpuræ, (*purpuræ quidem nomen hîc in Græco non eſt,*) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus, Gaza ex Ariſtotele. Κογχύλια τὰ ὄστρεα. καὶ κογχύλη, ἡ πορφύρα, Heſychius & Suidas. quanquam enim conchyles uel conchylij nomen latiùs patet, per excellentiam tamen ad purpuram contrahitur. Purpuræ nomine alio pelagiæ uocantur, Plinius. ſed Rondeletius, & ante eum Maſſarius, pelagias loci ratione purpuras quaſdam eſſe docent, non autem toti generi hoc nomen conuenire. Fieri tamen poteſt ut uulgus Plinij ſeculo eas ſic appellârit (κατ᾽ ἐξοχὴν, quòd illæ maximè requirerentur, utpote & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) quum & pelagium pro colore ſeu flore purpuræ Plinius dixerit: Buccinum (inquit) per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio (*id eſt purpuræ flore*) admodum alligatur, nimiæq́ eius nigritiæ dat auſteritatem, &c. Phœnices piſcem, cuius ſanguine ſericum in purpuram tingebatur, Sar appellant, Seruius. Purpura (uel oſtracum purpureum) caruſis & caugilel (*quæ duo nomina uidentur detorta à ceryce & conchylio*) nominantur ab Auicena operis de medicina lib. 2. cap. 537. Idem author ubi in curatione anginæ muricem interpres tranſtulit, Arabicè dixit alarginam: intelligens purpuram: ut ex remediorũ collatione apparebit in G. Serapio, uel potiùs interpres, pro purpura habet pulpia (aliâs palpir) ubi de blatta Byzantia agit. Hebraicæ uoces argaman & argeuan extant in libris ſacris, Danielis 5. & Paralipom. 2. 2. purpuram interpretantur uel ſericum purpura tinctum: unde & amorge Græcis per metatheſin factum puto. Tola Hebraicè coccum & uermiculum, non purpuram ſignificat. In trilingui Lexico Munſteri Purpura etiam Hebraicis characteribus ſcribitur, & neſcio cuius linguæ uox iphlicta. ¶ Purpuram Græci hac ætate etiam porphyrã appellant, Gillius. Purpuræ conchylium notiſsimum eſt apud Tarentũ, Niphus. Has, & Murices & Buccinos, Maſſilienſes Bios uocant, Gillius. Germanicum purpuræ nomen facio, ein Nagelſchnegg, ab unguis ſimili operculo, unde & Veneti & Romani Ognellas uel Ogniellas nominant. aut circunloquor, ein Stachelſchneggen art, id eſt Conchæ aculeatæ muricatæ'ue ſpecies. Vide ſuprà in Corollario Muricis A. Poteſt & Purpurſchneck dici tanquam genus, cuius ſpecies ſint purpura, buccinum, conchylium, Purpurſchnecken arten. Purple Anglicum nomen eſt, neſcio an uulgare, an effictum imitatione Latini.

Purpurarum cõchas apud me habeo alias fuſcas, alias albas: utraſq́ (ſi bene memini) in Adriatico olim cum natarem prope Venetias reperi. *Differentiæ.* Eſt apud Athenæum Hedyporphyra, ἡδυπορφύρα, alia à purpura, uel ſaltem genus quoddam à purpura diuerſum, Vuottonus. ¶ Purpuræ pentadactyli Bellonij, uidentur ad Aporrhaidem Rondeletij (A. elemento deſcriptam) propiùs accedere. Turbinem pentadactylum Rondeletij infrà ſuo loco dabimus. ¶ Purpura maritima, id eſt Cetula marina, Syluaticus.

Antale. Antale Brasauolus, quod ad citrinum unguentum à pharmacopolis requiritur, purpurā esse putat: dentale uerò buccinum: de utroq; scripsi etiam suprà in Dentali, D. elemento. Quidam non forma, nec aliter, sed magnitudine tantùm distinguunt: ita ut Antales (sic enim loquuntur quasi à recto Antalis) sint maiores. In Germania pharmacopolæ Germani tubulos quosdam ostendunt, ueluti osseos, candidos, formæ teretis, striatæ, una aut altera linea transuersa inæquali ambiente, presertim in minoribus. maiores ad quatuor digitos accedunt. longitudo non omnino recta, sed modicè inflexa est, dentis canini instar, ut in adiecta delineatione apparet. substantia prædura est, non ossea, sed aliorum testatorum substantiæ similis. conchæ non merentur appellari: cum neque biualuium, nec uniualuium generis sint: neq; muricibus aut Venereis conchis simili forma. Est & penicillus marinus Rondeletij, tubulus quidam testaceus, sed molli & laxa substantia. Enthalium (inquit Valerius Cordus. sic enim ipse scribit) est testaceum quiddā marinum, fistulæ modo longum & concauum, foris striatum, longitudine digiti, (*non transuersi, sed secundum longitudinem*:) Dentalium uerò conchula marina, parua, dentatam rimam habens, Sic ille. Nos de conchula illa superiùs inter Conchas Venereas, quas uulgò porcellanas uocant. In Italia pharmacopolæ alia quædam concharum genera ostendant oportet, si ut Brasauolo uidetur (quem Fuchsius quoq; imitatus est) purpura & buccinum his nominibus ueniunt. Post marinos æstus (inquit) supra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta, & qui cruda edunt, sicut alia maris conchylia. Antale diuersis inuolucris circungyratur: est autem buccinum. & accidit quandoque flante uento per antalis anfractus sibilum emitti, ut tuba uideatur, Hęc Brasauolus. Quod ad uim quidem remediorum attinet, purpuras, buccina, tubulos, an porcellananas aliquas accipias, parum interesse censeo. Antalium & Dentalium (ita enim Nic. Myrepsus sectione 3. unguento 42. appellat) conchularum sunt genera. Ridiculum uerò est, quod barbaram sectantes medicinam tradunt, esse hæc lapidum genera, Fuchsius. Græcè quidem à Myrepso ἄνταλι & τύνταλι scribitur.

B Purpuræ conchæ quibus in locis præstantiores habitæ fuerint ad tingendas purpuras, id est, purpureas uestes, dicemus in E. ¶ Speusippus similes facit buccinas, purpuras, strabelos & κόγχους, malim κόχλους, id est cochleas. Purpura similis est cóchlo, Kiranides. Turbinata, ut purpuræ, buccina, similiter ut cochleæ suis partibus constant, Aristoteles. ¶ γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, Aristot. historiæ 5.15. Gaza uertit, nonnullas ex magnis uel ad precium minæ euadere nouimus. ego non μναῖαι duabus syllabis, (quanquam & Athenæi codex sic recitat,) sed tribus μναιαῖαι legerim. nam & Xenophon λίθους μναιαίους dixit, in libro qui inscribitur Magister equitum, & in altero De re equestri. neque de precio, ut Gaza, acceperim, cuius eo in loco nulla mentio: sed de pondere & mole. Purpuræ & buccina tanta sunt in Indico mari, ut facilè congium capiant, Aelianus. Buccinum minor est concha quàm purpura, Plinius: Rondeletius legit maior. Mutianus prodidit echeneidem esse muricem, latiorem purpura, &c. Plinius. ¶ Lanæ ad remedia quædam uruntur, inquit Dioscorides: eodémque modo κροκύδων θαλασσίας πορφύρας. sic habet æditio nostra per ypsilon, à recto κροκὺς, qui scriptione, genere & flectendi modo congruit cum χλαμὺς, ύδος. nam apud Hesychium κροκίδων per iôta non rectè scribi, uel ipse literarum ordo arguit. interpretatur autem gnáphala, id est, tomenta. Hinc compositum est nomen κροκύλεγμος, quod est floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri solet. idem κροκυδισμὸς dicitur, & id facere uerbum κροκυδίζειν sonat, ut annotauit Cælius Rhodiginus 20.33. qui & ipse tamen per iôta scribit, non per ypsilon, deprauatos fortè Galeni codices sequutus: nisi quis κροκίδα uocem diminutiuam esse uelit à κρόκη, quod filum & subtegmen interpretantur. Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres, in ipsis purpurarum conchis stupparum imagine uellera quædam esse putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt. nos rem & nominis significationem secuti, à stuppis rem indicauimus. κροκύδας enim Dioscorides dixit, qua uoce Græci adhuc, quod contuso & depexo lino crassissimum superest, (*nostri* abwerck *nominant*,) significant. neque hic pluribus alijs locis aliud ea uoce quàm stuppam significat: & sæpe Paulus Aegineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidie purpuræ capiuntur, quæ superiore sui parte uillosæ sunt, tam tenui & sequaci uellere, ut in filum lini modo trahi & confici posit, Hæc ille. sed in purpuræ concha uillosum quicquam reperiri, ceu falsum redarguit Cornarius: & post eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipse κροκίδα scribit) lanæ purpura tinctæ crassiorem, minusq; curatam partem interpretatur. sed nihil prohibet simpliciter etiam uellus purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temere sumptus fieret, ad cremandum crassius & minùs pulchrum seligebatur. possent & è ueste purpurea, præsertim attrita, discerpta aut uulsa fila seu linamenta κροκύδων nominari. Cornarius in Commentarijs in Galeni de compositione medicamentorū libri 3. caput 1. In fine huius 21. cōpositionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντιθεὶ πεπυρειῶν. ipse πορφύρων pro πεπυρειῶν legendum conijcit, (*quàm rectè uiderit ipse. mihi quidē temere mutare uidetur. quòd si πορφύρων legendum esset, ultima circumflecti deberet:*) & interpretatur; lanæ purpura infectæ tomentum indito, uelut suprà etiam Archigenes dixit,

ἐμφράσσε-

ἐμφραττομένου τοῦ πόρου πορφύρας μαλλῷ: hoc est, obturato meatu per purpuræ lanã, lanam aũt mollem à fomento & instillamentis auri indendam esse, suprà in principio huius libri Galenus dixit. pręstat tamen hanc ex purpura aut conchylio infectam esse. Et rursus in libri sexti caput 2. in his uerbis: Ἢ χάλκανθον ἐκρύματι θαλασσίας πορφύρας εἰλήσας σύγκαυσον: pro ἐκρύματι uoce nullius significati legit κροκήματι uel κροκύδι, quorum posterius approbo. & uertit, Aut atramentum sutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum urito. lanarum enim ustarum, & præsertim ex purpura infectarum, uis est escharotica, Dioscoride teste: & mox κροκύδα hapsum lanæ, siue lanam conuolutam sonare dicit.

Purpura concha est ẽ genere turbinatorũ, Aristot. Aculeos certis ordinibus dispositos, corpus gradatim cochleæ in modum ambientes habet, Gillius. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidem, quot annos habet, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit, Gaza ex Aristotele: cuius uerba Gręca sic habent, historiæ 5.15. καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερὰ ἐστὶν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Clauata est ad turbinem usque aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt buccino: sed utrisque orbes totidem, quot habeant annos, Plinius. ¶ Alterum genus concharum purpura uocatur, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato (*tabulato legit Vuottonus, & læui interpretatur: non probo,*) quà proferatur lingua, Plinius. Alij codices (inquit Hermolaus) etiã antiqui, canaliculatim habent, & canaliculi: sed legendum uidetur cuniculatim uel clauiculatim, ex Aristotele qui scribit κοχλιοειδῶς, Sic ille. atqui Plinius hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus loco Aristotelis (nempe historiæ 5.15.) transtulisse uidetur: ubi Græcè nihil aliud quàm τὰ τῆς ἕλικος διαστήματα legas, id est clauiculæ interualla. nam quod ἕλιξ in uitibus Græcis est, id Latini capreolum aut clauiculam uocitant. non dico uocẽ κοχλιοειδῶς ad rem ipsam non quadrare: sed ubi Aristoteles ea de purpura utatur, non occurrit: & si alibi utitur, non aliunde tamen, quæ recitauimus transtulit Plinius. Helica in purpurarum testa nuncupat Aristot. lib. 5. hist. anim. Theodorus orbem cuniculatim intortũ: Vitruuius, in columnis etiam uolutam, Cælius. Quoniam uerò superioribus addit Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem usq; aculeis in orbem septenis ferè: qui non sunt buccino, sed utrisque orbes totidem, quot habent annos: Massarius Marcello infensior, Liberatus nunc (inquit) est Theodorus à falsa calũnia Marcelli: qui in suo Dioscoride ubi de purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd ubi in Aristotele, annos circiter sex purpuræ uiuunt, & singulis annis incrementum eorum patet, per orbes, quibus totidem quot annos habent, conuerterat: non orbes sed uolutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis sciolus uideri cupiens, quòd ita Plinius etiam hoc loco Aristotelem converterat. quare Theodorus Plinium Aristotelis meliorem quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm uolutas conuertit. Nam uolutæ appellantur, quod circuli siue orbes illi interiores uolutim complicent, & ab exterioribus fasciolæ modo inuoluantur & obtegantur. prima nanq; uoluta siue plicatura integitur à secunda, & secunda à tertia, & sic usque ad ultimam: quemadmodum in uoluta capituli à Vitruuio demonstrata constat. At qui in purpuris orbes uocantur, omnes detecti sunt, clauiculatim in fastigiatam longitudinẽ exeuntes, nullo orbe ab altero uolutim intecto. sed ut ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, unà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio ipso superiùs ubi de concharum generibus loquitur, (in quibus magna ludentis naturæ uarietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim undata: tum ex Aristotele quinto de historia, ut Theodorus uertit. Tempus (inquit) uiuendi & purpuris, & buccinis longũ: annos enim circiter sex purpuræ uiuunt, & singulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit. Et quarto de partibus animalium: Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est ubi etiam clauiculatim, ut quarto de historia, duobus in locis, interpretetur. primo facie dixit clauiculæ buccinorum. secundo, Mouentur item eadem omnia turbinata parte dextra, non ad uertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Et quarto de partibus animalium: Continẽt quod papauer uocatur turbinata omnia sua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, ubi ait: Cionia uocantur partes in buccino atque purpura mediæ, secundum quas silicei operimenti clauicula est. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. facilis corruptio quinta uocali in primã mutata. Hęc omnia Massarius.

Cuniculatim. *Clauiculatim.*

Caro purpurarum penitus includitur, nec ulla ex parte conspicitur excepto capite, Aristot. ¶ Purpuræ & buccina promuscidem siue linguam firmam, torosam habent, adeò ualidam, ut ea testas escarum possint perforare, ut asili atque tabani quadrupedum tergora penetrant, Aristot. Purpuræ linguam habent prælongam, semperq; uibrantem: per quam potiũtur præda quam affectantur, Rauisius. ¶ Sepiæ in mari sanguinis uicẽ atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille succus, Plinius. Et alibi: Purpuræ florem illum tingendis expetitum uestibus, in medijs habent faucibus, &c. Vide infra in E. Purpuras Venetijs (uerba sunt ex epistola amici) emi in foro uiuẽtes, profluebat adhuc pulcherrimus liquor purpureus, ut facile crederem ex purpurarum genere has esse conchas. ¶ Trachali muricum ac purpuræ superiores (*duriores*) partes: unde Ariminenses maritimi homines cognomen traxerũt Trachali, Festus. Tracheli,

Caro. *Lingua.* *Flos.* *Trachali.*

Τράχηλοι, quinam propriè sint & dicantur in testaceorum genere, Rondeletij uerbis expositum est suprà in Perna specie Pinnæ. Τραχήλια diminutiuum est apud Hesychium in ταραντῖναι.

Ionia. Quærendum an ionia quoq; uel potiùs ἰώνια, eadem sint trachelis. Vide suprà in ijs quæ Rondeletius scripsit in G. id est, inter remedia. item in Corollario nostro de buccino B.

Operculũ purpuræ. Vnguis siue onyx conchylij tegumentum est, ei simile quo purpura integitur, Dioscorides. Sed ex purpura unguis nominari non solet. De hoc multa leges supra in Conchylio, Rondeletij uerbis: & nonnihil in Corollario B.

Blattæ Byzantiæ. Quoniam uerò pharmacopolę opercula conchylij, & buccini purpuræ'ue, non distinguunt, & utraque blattas Byzantias appellant, cum ex purpuris tantùm propriè ita uocari deberent: quædam hîc ex authoribus repetita congeremus. Opercula hæc usu substantiáque non differunt, sed figura: quòd ex conchylijs longiora, è purpuris (nimirum & buccinis) rotundiora sint. Vires quoque ad remedia minimùm differre uerisimile est, præterquàm si ungui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia ingrati dum uritur odoris est, & castoreum refert: unguis uerò odoratus, suauem odorem spirat: quare & res inuicem diuersas esse oportet, Fuchsius. at Rondeletius in conchylio asserit εὐώδης non modò suauiter, sed aliquando uehementer & grauiter odoratum Dioscoridi significare: & unguem castorei odorem referre idem Dioscorides & Plinius tradunt. Sed cur suffumigio moschato & alijs quibusdam adijciuntur apud Aëtium, si eiusmodi sunt? An dicendum non ex omni regione ungues bene olere suffitos: & eiusdem generis plures forsitan species esse, ut & laseris, longè diuerso odore? Plinius purpurarum cauum pro operculo earum dixit: Neruos præcisos purpurarum cauum, quo se operiunt, tusum glutinat. Ab Actuario & Myrepso βλάττος & βλάττιον βύζαντος appellatur. Ea ætate qua scribebat Actuarius blattam, purpuram Indicam: & blatteum, purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt, Ruellius. Heliogabalus parauerat funes blatta, & serico, & cocco intortos, Lampridius. Galenus Indici conchylij testam inter ostraca ac testas purpurarum ac muricum generatim comprehendit: eorundem enim uim habet: & præterea suffita, ab utero strangulatas fœminas, & comitiali aprehensas morbo excitat, quod tamen etiam de purpurarum testis Galenus XI. simpl. pharmacorum tradit. Meminit eius onychis Plinius quoque libro 32. cap. 2. cum ait: Inuenio apud quosdam ostracium, quod aliqui onychem uocant: hoc suffitum uuluæ pœnis mirè resistere. At uerò ab hac blattæ barbara appellatione, blatteus color pro purpureo dictus est à Fl. Vopisco in Aureliano, ubi inquit: Vestem holosericam neque ipse in uestiario suo habuit, neque alteri utendam dedit: & cum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, ille respondit: Absit ut auro fila pensentur. Libra enim auri tunc libra serici fuit. Plinius blatteum colorem onychinum dixit libro 15. cap. 15. de piris: Signina alij à colore testacea appellant: sicut onychina, purpurea. quemadmodum enim purpureus color à purpura, sic onychinus ab onyche eodem significato dicitur. Sic quoque Columella libro 12. cap. 10. pruna onychina, purpurea appellauit, Cornarius in suis commentarijs in quintum Galeni librum de composit. secund. locos. Sed Plinij uerba ab eo recitata de piris, onychina non interpretantur purpurea: hoc tantum uolunt, ut Signina pira à colore suo testacea dicuntur: sic onychinis quoque, sic purpureis, nomina à coloribus facta.

Onychinus color. Quanquam autem onyx operculum est conchylij, & è conchylio color purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: ut onychinum colorem ab eo appellatum existimare ridiculum mihi uideatur. Columella 12. 10. pruna onychina nominat tantùm, colorem non exprimit. ego hunc colorem ex albo purpurascentem putârim, qualis in onyche, id est ungue, humano spectatur: qui color etiam onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Ge. Agricola libro 6. de natura fossilium) ex eo quòd eius candor similitudinem ad unguem humanum habere soleat, nomen inuenit: non raro tamen est lactea, maximè in zonis. idem uocatur onychites, & lapis onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eiq; similis, uocatur nunc Chalcedonius. multùm autem uariat colore, &c. ¶ Gentilitium cognomen Byzantiarum blattæ retulerunt: quòd ad eos forsitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur, Ruellius. Balantha, (*nomen uidetur corruptum,*) est squama (*immò lamina*) piscis quædam, è fronte piscis degentis in concha rotunda & tortuosa, concaua. sed nos utimur blatta Byzantia, quæ fertur de sancto (*nomen deest,*) Syluaticus. Blatta Byzantia est operculum conchylij cuiusdam è mari rubro, & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone 2. cap. proprio. est autem durum, & in gyrum contortum (*hoc ad totam concham potiùs quàm operculum pertinere uidetur*) instar limacis, sed oblongius ac maius quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc in ore conchylij est, clauditurque & aperitur pro animalis arbitrio. has conchas sæpe uidi, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damascum, Bellunensis. Blattij Byzantis, hoc est, ossis anterioris naris purpuræ, (ut ipse interpretatur,) Nicol. Myrepsus meminit antidoto 425. Describuntur hæ blattæ ab Auicenna 2. 81. nomine adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina passim reperias, quæ blattas Byzantias interpretatur: ut Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecol uel Gafesol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curasie.

sed Auicenna: Quæ de mari rubro sunt, inquit, nominantur Curasciæ. Item Egedde, apud ueterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro blattis blactas: pro unguibus ungulas & ungellas aliquando efferunt. ¶ Blatta Byzantia conchylij tegumentum est, ad suffitus idoneum. ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipsa olet. quidam albicantem odoratam magis commendant, Syluius. Et alibi: βλάττα & βλάττιον βύζαντος appellatur Actuario in aurea Alexandrina, Diamargarito calido. Vnguis odoratus uel aromaticus lib. 1. compos. phar. part. (à Galeno scilicet. additur autem medicamento cuidã ad alopecias.) Quæ Serapio & Auicenna scribunt, ex Dioscoride ferè mutuati sunt. Inuenio apud quosdam ostraciũ uocari, quod aliqui onychem uocant: hoc suffitũ uuluæ pœnis mirè resistere. Odorem esse castorei, meliusque cũ eo ustum proficere. Vetera quoque ulcera & cacoethe eiusdẽ cinere sanari, Plinius. Et alibi: Neruos præcisos purpurarum cauũ, quo se operiunt, tusum glutinat. Onyx detractus ex conchylio, potus (*suffitus fortè potius*) strangulatis ex uulua subuenit, Galenus de compositione sec. loc. ut quidam citat. |Os naris purpuræ miscetur pastillo ad cardiacos, numero 70. apud Nic. Myrepsum. Apud eundem ungues aromatici magni & parui, inijciunt in thymiama Esdræ: & in alia quædã suffimenta, aliàs simpliciter, aliàs magni: & similiter apud Aëtium: qui suffumigio moschato quoque eos admiscet. ¶ Democrates apud Galenũ de compos. sec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam descriptione, bdellium onycha nominare uidetur, optimũ bdellium, & quod incensum ac suffitum, onychis Indici conchylij testæ odorẽ referat. tale enim Dioscorides optimum esse refert, εὐώδες ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι. quanquam Marcellus Vergilius, colore humano ungui simile transtulit: fortassis ex Plinio inductus: qui lib. 12. cap. 9. Bactriano (inquit) nidor siccus, multique candidi ungues. Verum hæc Plinius ex Græco aliquo scriptore non satis intellecta transtulisse uidetur, &c. Cornarius in commentarijs in Galeni libros de composit. secund. loc.

G. ex operculo remedia. *Bdelliũ onyx.*

Testatorum quædam in petris, alia in arenis degunt: ut Νηρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί, Oppianus. Purpuræ paruæ ad litora & oras sunt: αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι: hoc est, in sinibus uerò magnæ scabræque. Gaza non in sinibus, sed pelagiæ uertit, quod approbat Rõdeletius. atqui Oppianus lib. 1. cũ de pelagijs alijsque aquatiliũ priùs dixisset, subdit: Δοιώ δὲ σκληροῖσιν ἀεικέα τε γυῖα χιτῶσι Φραξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης, Κάραβος ὀξυπαγής, ἠδ᾽ ἀστακός. Esto sinus omnis pelagi instar profundus sit, non omne tamen pelagus sinus est: & pelagij appellatio ampliùs patet. ¶ Purpuræ testis suis adhærent, & item buccina, Aristot. Γορδυνικά δὲ κήρυξ, πορφύρα, ὑδ᾽ ὑποπορφύρα, Athenæus ex Aristotele. Purpura & eius similia parum admodum progrediuntur, Aristot. ¶ Conchæ omnes celerrimè crescunt: præcipuè uerò purpuræ atque pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) possint. Aristot. & Plinius. ¶ Purpuris escas putidas emoliuntur: & accedunt ipsę ad eiusmodi escam à longè, utpote odorantes, Aristot. Lingua sua testas turbinum, quorum esca capiuntur, transigunt, Aristot. Purpuram diu multũque consideraui, cum aliam concham tandiu mordicus premeret, quoad suffocata hisceret, Gillius. Purpuræ uoracitas (λιχνότης) in prouerbium etiam uenit: aliqui tamen ad tincturã hoc referunt. Cibo qui alga & muscus est, quantumcunque coëgerunt, concha de prompto excipiunt sese, ac conuiuia uelut per circulum agitant, altera alteram foris sic depascente, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. ex Aristotele, ut apparet: qui tamen hoc non simpliciter de purpuris scribit, sed tantùm extra mare, cum captæ sunt. Plinius purpurarũ genera pabulo & solo discernit: ut sit Lutense putri limo: Algense uerò alga enutritum, uilissimum: Dialutense, uario soli genere pastum. Quibus escis alliciant, uide infra in E. ¶ Aliquandiu in arena latent, sicut etiã pectines, Aristot. Canis exortu circiter dies tricenos conduntur, Idem & Plinius. ¶ Purpuræ uère generantur, Aristot. & Plinius. Quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ, saliuario lentore proueniunt, Plinius. Congregantur uerno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiusdam ceræ saliuant. simili modo & murices, Idem. Verba sunt Aristotelis (inquit Massarius) in quinto de historia, à quo Plinius hæc omnia mutuatus est. Propterea magis approbarem, si cuiusdam cerij, hoc est faui, non cuiusdam ceræ legeretur. nam coagmentatio illa quam Aristoteles meliceram, uel, ut Theodorus uertit, fauaginem uocat, quam purpuræ uerno tempore construunt, fauo similis est: quæ nec ex cera, sed ex purgamentis, ceu putaminibus cicerum alborum consistit. Purpuræ uero publicitus congregatæ fauum sic ut apes construunt, in quo etiam parere dicũtur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ea etiam quæ ex testaceis fauos saliuant, non alio modo, quàm cætera testis inclusa generantur. uerum meliùs, atque uberiùs quoties præsunt, (προϋπάρχουσι,) quæ eiusdem sunt generis. emittunt enim, cũ suos ordiunt fauos, mucorẽ quendam, ex quo putamineæ cellulæ illæ consistunt. hæc ergo rupta diffusaque omnia humorem quem continebãt, in terram dimittũt. (ἀφίησι δὲ ὁ εἶχεν εἰς τὴν γῆν, Atheneus pro ὁ εἶχεν meliùs habet ἰχῶρα.) Mox eo quo effuderint loco gignuntur purpurulæ, exordio admodum exiguo cõsistentes, quas sibi annexas gerunt, quę grandes capiũtur, (ἃ ἔχουσαι ἁλίσκονται αἱ πορφύραι ἀπ᾽ αὐτῶν. fortè ἐπ᾽ αὐτῶν.) nonnullæ etiã forma nondum distincta cernuntur. Si fortè priùs quàm pepererint, capiantur, fœtus interdum per crates, & tegetes, non qualibet elidunt, sed congregatæ eodem, ut facere in mari solent: itaque per angustiam, ueluti uuæ specie fœtus conformatur, Aristot. historię 5. 15. interprete Gaza.

C *Vbi in mari.* *Motus.* *Incrementum.* *Olfactus.* *Cibus.* *Latitatio.* *Generatio.*

Græca uerba postremæ periodi sic habent: ἐὰν δὲ πρὶν ἐκτεκεῖν, ἁλῶσιν· ἐνίοτε ἐν τοῖς φορμίσιν ὅπου ἔτυχεν ἐκτίκτουσιν, ἄλλως ἐν περὶ αὐτῷ οὖσαι, ὥσπερ ἐν τῇ θαλάττῃ· καὶ διὰ τὴν στενοχωρίαν γίνονται οἱονεὶ βότρυς. Athenæus uerò sic citat: ἐὰν ἢ πρὶν ἐκτεκεῖν ἁλῶσιν, ἐνίοτε ἐν τοῖς φορμίσιν, εἰς δὲ τὸ αὐτὸ συνιοῦσαι ἐκτίκτουσι, καὶ γίνεται οἱονεὶ βότρυς. Videtur autem pro ἄλλως ἐν περὶ αὐτῷ οὖσαι, Athenæus legisse εἰς τὸ αὐτὸ συνιοῦσαι. Ad ὅπου ἔτυχε,

Φορμίς. Gaza negationem addidit, non necessariam ut mihi uidetur. Idem φορμίδας uertit crates & tegetes, nescio quàm rectè, ego potiùs nassis, uel nassarum instar retibus, conuerterim. Vide inferiùs in E. plura de hac uoce. Buccina & purpuræ & reliqua fauantia quomodo oriantur pluribus lege apud Aristotelem de generatione 3.11.

Mors & uita. ¶ Aqua dulci necantur, & sicubi flumen immergitur: (*aliâs, & sicubi flumini immerguntur:*) alioqui captæ diebus quinquaginta uiuunt saliua sua, Plinius. Testaceo generi anni pluuij prosunt, præterquam purpuris: cuius rei indicium est, quòd si amnis in mare fluentis aquam gustarint, moriuntur eodem die. uiuit purpura extra mare, quæ capta est, dies circiter quinquaginta. Alit altera alteram, eo quod sua testa gnatum, ueluti algã muscum'ue gerit. quæ autem pro cibo ijs afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, ut in libra sint grauiores, Aristot. Cum semineces fuerint, mari redditæ reuiuiscunt, Author de nat. rerum ex Plinio: Plinius hoc non de ipsis purpuris, sed illis quibus inescantur conchis, mitulorum similibus, scribit. Purpuræ uiuunt annis plurimùm septenis, Plinius. Tempus uiuendi & purpuris et buccinis longum. annos circiter sex purpuræ uiuunt, Aristot. & Athenæus.

D Thynnus non modò glandes, uerùm etiam purpuras prosequitur prope terram, ab exteriore pelago usque in Siciliam inchoans, Strabo libro 5.

E
1. *Captura.*
2. *Loca in quibus tingebatur, ordine literarum.*
3. *Ratio tincturæ, precium.*
4. *Vestes, & earum diuersitas.*

Captura. Inter urinatores sunt purpurarij, πορφυρεῖς. Laurentius ex Herodoto purpuratores transtulit, & conchyliarij, uel conchytæ, ut Plautus appellat: & murileguli quasi muricarij à muricibus legendis, Budæus. Capi eas post canis ortum, aut ante uernum tempus utilissimum: quoniã cum fœtificauere, fluxos habent succos, Plinius. Capiuntur purpuræ tempore uerno cum fauos extruunt: (atqui tum deterrimum florem habent, ut alibi tradit:) caniculæ tempore nullæ ferè capiuntur, tum enim latent, Aristot. & Athenæus. Κημὸς textura quædam est è iuncis (ἐκ σχοινίων) colo similis, in quã purpuræ & conchylia ingressa (nam & esca imponitur,) capiuntur, Varinus è Scholiaste in Equites Aristophanis. Herodianus (ut ibidẽ citatur) Sophoclis è Peleo uersum adfert: Κημοῖσι πλεκταῖς (πλεκτοῖς) πορφύρας φθείρει γένος. Plura de hoc uocabulo annotaui in Equo quadrupede H. e. Purpura uehementer gulosa est, longam linguam habet: ea penetrat quæcunque potest, & attrahit quæ comedit. eâdem etiam capitur. Capiendi modus eiusmodi est: Paruam nassam denso contextu, exiguis maculis purpurarij piscatores cõtexunt: intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam: Purpura maiorem in modum linguam distendere contendens, eò pertinere & Strombum ipsum assequi conatur: & ne ab esca quam liguri t, aberret, omnem eam necesse habet exerere: itaque ipsa exerta fugit escã, quoad plenitudine intumescentem retrahere non quit: unde fit, ut eam piscator liguritione irretitam comprehendat, Aelianus de animalibus 7.34. ex Oppiani Halieuticorum quinto: qui κυρτίδας, id est nassas exiguas huiusmodi, calathis (ταλάροις) similes è uiminibus necti canit. Phœnices hoc tempore purpuras hunc in modum capiunt, & uellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum ualidumque, ut in mari durari possit, demittunt. ei modicis interuallis uasa quædam (*exigua, κυψέλας*) ueluti tintinabula quædam (*κώδωνας, nimirum quod ad figuram*) addunt, è sparto, seu uimine aliquo iuncó ue contexta. ea circa ingressum rigẽtibus extremis iuncis aut uiminibus hirsuta asperaque sunt, ita ut ingredienti cedant, dilatato facilè introitu, regressum autem aduerso rigore arceant. Sic funem instructum, escis quoque in nassulas impositis, loco petroso purpurarij demittunt, subere alligato in summo, quo sustineatur. Sic nocte una intermissa, aut etiam die ut plurimùm, uasa conchis repleta extrahunt, Pollux. Capiuntur ἐν φορμίσιν, Aristot. historiæ 5.15. Gaza tegetes & cra

Φορμίς. tes interpretatur, quam significationem alibi fortè hoc uocabulum habet, (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent:) at hoc in loco nassas potiùs, uel nassis similia retia interpretarer. nam & paulò pòst eadem uasa philosophus κύρτους appellat. Et Plinius: Capiuntur (inquit) paruulis rarisque textu ueluti nassis, &c. Sed plura de his nominibus, φορμὸς primitiuo: & diminutiuis, φορμὶς, φορμίσκος, φόρμιον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem aliosque reperies. Aelianus de animalibus 17.18. pro nassa φορνίου dixit: aliqui πόρκον pro eadem, aut reti eiusdem formæ. uide suprà in Porcis piscibus. Purpuræ carniuoræ sunt, & esca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur, Aristot. Et alibi: Escas putidas eis purpurarij emoliuntur: & accedunt ipsæ ad eiusmodi escam à longè, utpote odorantes. Fœtidis capiuntur, Plinius. Carnibus ranarum (*rubetarum, Isidorus & Albertus*) uel hamo additis, pręcipuè purpuras certum est allici: Plinius, nescio quàm rectè. uix enim hamo eas capi crediderim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandum uti. Tarentinus escam quandam ad polypos describit, qua purpuræ etiam illiciantur, eam in Polypo recitauimus. ¶ Purpuræ captæ diebus quinquagenis uiuũt saliua

salita sua, Plinius. Viuit purpura extra mare quæ capta est, dies circiter quinquaginta. alit alteram alteram, eo quod sua testa gnatum, ueluti algam muscum ue gerit. quę autem pro cibo ijs affe runt, ponderis causa adhiberi aiunt, ut in libra sint grauiores, Aristot. Limosa regio idonea est purpuris (nutriendis, alijsq; conchis) Columella de piscinis loquens.

Deinceps de purpura, non concha, sed colore tinctura ue, dicendum. nam, ut cum Plinio dicam, si hactenus transcurrat expositio, fraudatam profectò se luxuria credat, nosq; indiligentiæ damnet. quamobrem prosequemur etiam officinas, ut tanquam in uita frugum noscitur ratio, sic omnes qui istis gaudent, præmia uitæ suæ calleant. Ad purpurę tincturam pertinent etiã quæ suprà in Murice E. & Cõchylio E. diximus. Purpuræ quidẽ appellatione buccinũ & conchyliũ contineri, leges supra in Conchylio A. Tyrij hæc de purpuræ inuentione dicunt: Cũ canis Herculis in saxo adrepentem purpuram uidisset, eminentem extra conchas, carnem exedisse, & illius sanie sua labra puniceo colore tinxisse: ut autem uenisset heros ad puellam nomine Tyro, quam in amore habebat, ipsaq; canis labra insolito colore purpurascere animaduertisset, dixit se non fore amplius in Herculis amore, nisi sibi uestem ex eadem tinctura, qua canis os efflorescebat, splendidiorem quoq;, co[n]ficeret. Quamobrem Hercules ex bestia studiose cõquisita saniem collectam puellæ attulit, Gillius ex Pollucis Onomastici 1.4. unde Politianus etiam pereleganter transtulit Miscellaneorum capite 12. Nos igitur (inquit ibidem Politianus) in Rustico nostro, propter hoc ipsum concham diximus Herculeam, cum purpuram significaremus. Porrò autem Nonni poëtæ uersiculi super hac ipsa fabula, sic in libro quadragesimo Dionysiacôn inueniunt:

Tincturæ. *Inuentio.*

Καὶ Τυρίη σκοπίαζε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ, Πορφυρέους ἀνθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης: Ἧχι κύων ἁλιεργὸς ἐπ' αἰγιαλοῖσιν ὀρέπτων Ἐνδόμυχον χαροποῖσι γνάθοισι θέσκελον ἰχθῦν. Χιονέας πορφυρέῃσι παρηΐδας, ἔνδοθι κόχλου Χείλεα φοινίξας δεδρωμένα πνεύματι· τῷ ποιμένῳ Φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ὀρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων.

Purpuræ sic inuentæ meminit etiam Cassiodorus Variarum 1.2. Purpuræ usum nostris temporibus prorsus ignotum esse, inter doctos conuenit. Mirum tamen hoc uidetur, (inquit Bayfius,) cum in Carteia Beticæ prouincia olim murices & purpuras nobiles (conchis uel decem cotylas capientibus) ex Strabone constet. In Sardinia quoque fuisse constat ex prouerbio Tinctura Sardonica, &c. Miretur etiam aliquis non in Europa solùm, & Romæ (ubi purpuræ usum semper fuisse Plinius tradit,) sed Africa quoque & Asia, & toto terrarum orbe defecisse: cum ex Africa olim Asiaq; & Persis etiam peteretur, eorum quidẽ qui nostro seculo uarias & remotissimas nauigationes aliasq; peregrinationes literis mandarunt, purpuræ (quod sciam) nullus meminit.

¶ Purpuræ (*Rori purpuræ*) fasces securesq; Romanæ uiam faciunt: idemq; pro maiestate pueritiæ est. Distinguit ab equite curiam, dijs aduocatur placandis, omnemq; uestem illuminat. in triumphali miscetur auro. quapropter excusata & purpurę sit insania, Plinius. Pollux inter honores & præmia purpuram nominat. Imperatores Romani priuatis purpuræ usum interdixerunt, in titulo, Quæ res uendi non possunt, libro quarto Codicis. Purpuræ tinctores & qui eam adueherent, à uectigalibus immunes erant, Græcus quidam incertus. ¶ Sanguis non in cunctis terrestribus est. uerùm simile quiddam: ut sepiæ in mari sanguinis uicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille succus, Plinius. Cum fauificant purpuræ, tunc deterrimum habent florem, quem liquorem siue succum & florem & rorem, & Sarranum, & Tyriũ, & saniem, & Pelagium Latinis uocatum reperio, præsertimq; ostrum à Vitruuio libro octauo, Massarius. Vocatur & ostrum, & fucus: uide infrà in H. e. Pollux λύθρον, id est cruorem uel saniem uocat: aliqui etiam ἄνθος ex Græcis, id est florem. Plinius succũ & rorẽ dixit: quẽ mixobarbarus Albertus malè intellexit. scribit enim: Verno tempore per rorem haustum, liquorem preciosum ore saliuat, quasi spumando. Habent autem reuerà, ut Aristoteles docet, florem inter papauer & collum appellatum intrinsecus. Purpuræ florem illum tingendis expetitum uestibus, in medijs habent faucibus. liquoris hic minimi est, in candida uena: unde preciosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucens. reliquum corpus sterile, Plinius. dixit autem sterile ubi Aristoteles habet συμφυείας, id est aluminis. ¶ Purpura pro Sôlis propinquitate colorem habet: & puniceũ quidem procreat Africa, id est, quasi uiolaceum colorem: Tyros autem rubeum, Vitruuius libro 7. Constat purpuram colorem uarium præ se ferre ad Solem, ac Lunam, & Lucernam, Diogenes Laërtius lib. 9. Purpuræ in finibus (*uel pelagiæ*) magnæ scabræq; sunt, flos magna ex parte niger, in nonnullis rubescit. paruæ ad litora & oras reperiuntur, flore rubro. partes item Aquiloniæ nigras, Austrinæ rubras magna ex parte ferunt, Aristot. Pro apparatu etiam & mixtura diuersis color uariat, ut in progressu dicetur. ¶ Viuas capere contendunt: quia cum uita succum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores cum trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrij, Plinius.

Dignatio. *Sanguis, sanies, etc. synonyma.* *Purpurei coloris uarietas.* *Viuas capi oportere.*

Phœnices Purpurarũ captarum testas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, et aqua dilutas, & sordibus expurgatas, succensis ignibus in lebete coquunt: earum sanguis ut ab igne incalescit, fluit & effloresclt, partimq; flauescit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorem conuertitur: ac iam quicquid imposueris, in illius colorem commutatur, Gillius ex Onomastico Pollucis 1.4. ubi uerba aliquot prima, quæ Grecè leguntur: Ἔπειτα κοψάμενοι τὸ ὄστρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τι τῇ δευσοποιΐαν, ὕδατι τὴν ἄσιν ἐκκαθήραντες, ἕψουσιν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα.

Tincturæ modus & ratio.

τὸ θαλάττιον: sic interpretor, aliter quàm Gillius. Phœnices captis purpuris testas simul & carnes tundunt, & deinde condiunt (*sale nimirum uel nitro saniei admixto*) ut color firmior ac tenacior fiat, & sordibus aqua ablutis, (*primum uidetur ut tundantur, secundum ut lauentur, tertium ut flos eximatur, condiatur, coquatur,*) in lebete ad ignem coquunt.

Ex Plinio.

Eâdem de re Plinium audiamus. Capi eas post Canis ortum, aut ante uernum tempus utilissimum: quoniã cum fœtificauere fluxos habent succos. Sed id tingentum officinæ ignorãt, cum summa uertatur in eo. Eximitur postea uena quam diximus, cui addi salem necessarium, sextarios fermè in libras cẽtenas. Macerari triduo, iustum. Quippe maior uis tanto quanto recentior. Feruere in plumbo, singulisq; aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico uapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita despumatis subinde carnibus, quas hæsisse uenis necesse est, decimo fermè die liquata cortina, uellus elutriatum mergitur in experimentũ; & donec spei satisfiat, uritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rursusq; mergitur carminata, donec omnem ebibat saniem. Buccinũ per se damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat austeritatem illam nitoremq;, qui quæritur cocci. Ita permixtis uiribus alterum altero excitatur aut astringitur. Summa medicaminum in libras uellerum, buccini ducentæ, Pelagij cxi. Ita fit amethysti color eximius ille. At Tyrius (*color aut fucus*) pelagio primũ satiatur immatura uiridiq; cortina: mox permutatur in buccino. Laus ei summa, color sanguinis concreti, nigricãs aspectu, idemq; suspectu refulgens: unde & Homero purpureus dicitur sanguis, Hæc ille.

Propensa Plinij uerba.

In recitatis iam Plinij uerbis Massarius uaporem interpretatur teporem, ex aliquot alijs Plinij locis, ubi similiter hoc uocabulo usus est. & cuniculum pro uaporario fornacis, cortinam pro uase æreo, quod uulgò caldarium appellant, in quo uellera tingi solent. nam & alibi æreas cortinas nominat. Pro uellere elutriato, ipse (inquit) potiùs legerem uellus elutatum, hoc est luto & sordibus depurgatum, uel quod prius aquam foris transmiserit. nam elutriatum dicitur ab elutriare, hoc est, de uase in uas transferre, quod Latinè, quanquam rariùs, dicimus transfuasare. Deinde super his Plinij, uerbis: Tyrius pelagio primum satiatur immatura uiridiq; cortina, sic scribit: Quid uelit modo Plinius significare per cortinam, haud satis intelligo; uerùm si diuinare fas est, quoniam dixit immatura uiridiq;, plantam aut certè fructum intellexisse arbitror. Plinius enim libro uigesimo secundo inquit, Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omnesq; alios colores. nec quærit in profundis murices. quid igitur si legeretur immaturo uiridiq; cotino? Est enim cotinus ex ipso Plinio libro decimosexto in Apennino frutex ad liniamenta modo conchylij colore insignis, &c. Cytino quoque, hoc est flore satiuæ punicæ legi posse monuissem, ni Plinius ipse cæteris autoribus aduersari uideret. nam flores in cytino erumpentes tingendis uestibus balaustia appellauit, & pomum ipsum immaturum & primum partum eius cytinon: cum Dioscorides, Galenus, & Paulus cytinon in satiua, & balaustium in syluestri punica florem appellauerint, Hæc Massarius. Ego in Plinij uerbis nihil mutârim, cum nihil ex authoribus testimonij solidi proferri possit. nam cotini fruticis solus Plinius, et semel meminit. Licet autem immaturam uiridemq; cortinam interpretari succum ipsum siue pelagium qui in cortina decoquitur, per synecdochen, antequam plenè sit coctus. coctione enim quodammodo maturescit. Viride quidem non de colore solùm dicitur, sed de immaturo etiã & recente. Purpurarius piscator, si postquam purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantẽ & genuinũ uelit fieri colorem, & perfectè tinctũ, uno saxi ictu purpuram unà cũ testa interimit. Quòd si leuior plaga inferatur, & etiã nunc uiuens relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, siue illa per eius corpus dispersa imbibatur, siue aliter effluat. Quod quidem ipsum præclarè Homerum intellexisse dicunt.

Mors purpurea. Iliad. E.

Idcircoq; uno ictu celeriter morientes purpurea morte affici ait, peruulgatũ suis uersib. illud canens: Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή: Purpurea illum mors, uiolentaq; Parca peremit, Aelianus de animalibus 16. 1. Sed purpuream mortem simpliciùs cruentam interpretari licet, hoc est uiolentam. Athenæus libro 12. in scenę Alexandri descriptione: Præcepit (inquit) Alexander Ionicis ciuitatibus per literas, & primùm Chijs ut purpurã ad se mitterent. uolebat enim socios omnes stolis purpureis ornari. Et cum epistola Chijs prælegeretur in præsentia Theocriti illius sapientis: nunc primùm, dixit, intelligo carmen illud Homeri, τὸν δ' ἔλε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή. Eandem historiam ex Athenæo repetit Eustathius in Iliad. Υ. & addit Theocritum mortis purpureæ nomine insinuasse, uel uiolentam, qualem purpuræ conchæ propter tincturam patiuntur: uel quòd purpurarij si quo dolo uterentur, morte multandi essent, Hæc ille. sed mortis nomine inopiam, & paupertatem fortassis intellexit Theocritus, ad quam redigendi essent Chij, purpuras, id est res preciosissimas quas haberent, Alexandro dare coacti: nisi parerent, morituri. Vide etiam infrà in H. a. Non est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum, rursum absolutus inebriatur Tyrio, ut sit ex utroque nomen improbum, simulq; luxuria duplex: & cum confecere conchylia transire melius in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, uotum quoque factum è uitio portentosis ingenijs, & gemina demonstrata uia luxuriæ, ut color alius operiretur alio, suauior ita fieri leniorq; dictus. Quin & terrena miscere, cocciq; tin-

coccoq́ tinctum Tyrio tingere ut fieret hysginum, Plinius. Ouidius amethystos purpureos dixit: Hic baphias, hic purpureos amethystos. Martialis in primo amethystinas mulierum uocat uestes. Inde amethystinatus. Martialis in secūdo: Hic quem uidetis gressibus uagis lentū, Amethystinatus media qui secat septa. Iā et ille addito Tyrio, Tyriamethystus dictus, Baysius. Idem ianthina uestimenta, (ut Plinius & Martialis nominant,) purpura uiolacea infecta interpretatur. Ion enim (inquit) Latini uiolam dicūt. Purpureæ (uiolæ, ex Plinij libro 21.) latiore folio, solę Græco nomine à cæteris discernuntur, appellatæ ia: & ab ijs ianthina uestis. Sic enim legendum ex emendatissimo codice. qui colos à Græcis ἰωειδὴς dicitur, (cuius meminit) Iulius Pollux in decimo. Martialis in secūdo: Coccina famosę donas & ianthina mœchę. Luxuria enim (ut ait Plinius) uestibus prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnū in cocco, qui in rosis micat: gratius nihil tradit aspectu. & in purpura Tyria, dibaphaq́; Laconica. Alium in amethysto, qui in uiola, & ipsum purpureum: quemq́ ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multas sese spargentia. Tertius est qui propriè conchylij intelligitur, multis modis. Vnus in heliotropio: & in aliquo ex ijs plerunque saturatior, alius in malua ad purpuram inclinans: alius in uiola serotina conchyliorum uegetissima. Sic enim legendum censeo. Nec tamen me fallit ab Hyacintho flore dici etiamnum hyacinthina ea uestimenta, quæ cum eius floris colore certant, uel etiam eiusdē nominis lapide. Persius: Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna est. Magnum sanè discrimen esse inter amethystinum & hyacinthinum, palàm fit ex Plinio lib. 37. ubi de hyacinthis: Multum ab eo distat hyacinthos, tamen è uicino descendens differentia, quòd ille emicās in amethysto fulgor uiolaceus, dilutus est in hyacintho, primoq́; aspectu gratus euanescit, adeoq́; non implet oculos, ut penè non attingat, marcescens celeriùs nominis sui flore. Quibus uerbis uidere est ianthinum, id est uiolaceum legendum apud Plinium, non autem Hyacinthinum, Baysius. Dibapha dicebantur purpurea uestimenta bis tincta, ut & saturatior in eis color & firmior insideret. Curtius noster dibaphum cogitat, sed eum infector moratur, Tullius epistolarum 2. ad Cælium. Et ad Atticum: Proinde isti licet faciant quos uolent Coss. tribunos pleb. etiam: deinde Vatinij strumam, sacerdotij διβάφῳ uestiant. Rubræ Tarentinæ (purpuræ) successit dibapha Tyria, &c. Plinius ut recitabimus infrà in precij mentione. De lanis bis murice tinctis testimonia poëtarum quorundam retuli in Murice E. Aut bis in Herculea Milesia uellera concha Versantur, Politianus. Purpura eodem conchylio non in unum modum exit. interest quantum macerata sit, crassius medicamentum an aquatius traxerit, sępius mersa sit, an excocta, an semel tincta, Seneca lib. 1. Natur. quæst.

Ianthina.

Hyacinthina.

Dibapha.

Ex Cassiodori Variarum libro 1. epistola 11. ad Theonium uirum senatorem.

Comitis Stephani insinuatione comperimus, Sacræ uestis operam, quam nos uolumus necessaria festinatione compleri, disrupto labore pendere. Tu uerò cursum subtrahēdo solennem, abominandam potius inferre cognosceris tarditatem. Credimus enim aliquem prouenisse neglectū, ut crines illi lactei (*sericum album*) carneo poculo bis terq́; satiati pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non hauserint adorandi muricis preciosissimam qualitatem. Quapropter si perscrutator Hydruntini maris intusa conchylia solenniter condidisset (*condiuisset*) apto tempore, aceruus ille Neptunius generator florentis semper purpuræ, *hornator soli, aquarū copia resolutus, imbrem aulicum flammeo liquore laxauerat. Color nimio lepore uernans, obscuritas rubens, nigredo sanguinea, regnātem discernit, deinde conspicuum facit, & præstat humano generi ne de aspectu principis possit errari. Mirum est substantiam illam morte confectam, cruorem de se post spatia tam longi temporis exundare, qui solet uiuis corporibus uulnere sauciatis effluere. Nam cum sex penè mensibus marinæ deliciæ à uitali fuerint uigore separatæ, sagacibus naribus nesciunt esse grauissimæ, scilicet ne sanguis ille nobilis aliquid spiraret horroris. Hæc cū infecta semel substātia perseuerat, nescia ante subtrahi quàm uestis possit assumi, (*absumi.*) Quòd si conchyliorum qualitas non mutatur, si torcularis illius una uindemia est, culpa nimirum artificis erit, cui se copia nulla subtraxit. In illis autem rubicundis fontibus, cum albentis comas serici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis purissimam castitatem, quia talium rerum secreta refugere dicuntur immunda. Et mox: Si salutis propriæ te tangit affectus, intra illum diem imminente tibi harum portitore cum blatta quā nostro cubiculo dare annis singulis consueuisti uenire festina.

Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum Gaurana, & toto Cosmi mergatur aheno, Iuuenalis Sat. 8. Ad aliqua nitrum sordidum præstat, tanquam (*Hermolaus pro tanquam, legit tantùm*) ad inficiendas purpuras tincturasq́; omnes, Plin. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα, καθάπερ τὸ μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τὸ δὲ κόκκω τὸ νίτρου δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (fortè αὐξάνειν, uel προάγειν) μεμιγμένου, Plutarchus in libro de oraculis defectis. Μήλωθρα, (malim per o. magnum in penultima, ut inferiùs quoque,) βάμματα: οἱ δὲ, τὸ τῶν δερμάτων βάμμα. ἄλλοι, τὸ πρόσυμμα τῆς πορφύρας. οἱ δὲ, καλλωπίσματα, Varinus. Et rursus: μήλωθρα, τὰ πορφυρᾶ βάμματα. Nonius in uerbo Sufficere, citat hæc uerba Ciceronis ex Hortensio: Vt ij qui conuiuij purpuram tuo sufficiunt, prius sanè medicamētis quibusdam. Idem locus, ut Michaël Bentinus obseruauit, in uerbo imbuere ab eodem Nonio alibi ci

tatur, integrior, non prorsus tamen sine mendo: Vti (inquit) qui purpuram uolunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam: sic literis talibusque doctrinis ante excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui & præparari decet. Vt purpuræ flos quàm diutissimè recens conseruetur mel admixtum facit. Vide inferiùs in Hermionica purpura. Aristoteles in libro de coloribus causam inquirens mutationis colorum in floribus (seu folijs) & fructibus stirpium, sic scribit: τὰ μὲν οὖν φύλλα (uel potiùs ἄνθη) διὰ μικρότητα τῆς τροφῆς ταχέως ἐκπέττεται: οἱ δὲ καρποὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑγρασίας, εἰς πάσας ἅμα τῇ πέψει τὰς κατὰ φύσιν χρόας μεταβάλλουσι. φανερὸν δὲ τοῦτό ἐστι καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐπὶ τῶν βαπτομένων ἀνθῶν, (aliâs ὥσπερ ἐπὶ τῶν βαπτομένων ἱματίων γίνεται.) τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὅταν βάπτοντες (aliâs additur τὴν πορφύραν) τὰς αἱματίδας (fortè ἁλουργίδας,) ὄρφνιαι γίνονται, καὶ μέλαιναι, καὶ ἀεροειδεῖς. τοῦ δ' ἄνθους συνεψηθέντος ἱκανῶς, ἁλουργὸν εὐανθὲς γίνεται καὶ λαμπρόν.

Purpuræ natura. ¶ Purpuræ tinctura in sole uersari gaudet, à sole enim radiata illuminatur & magis enitescit: Gillius, ex Polluce: cuius elegantissima uerba Græca committere non possum ut omittam: χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα τῆς πορφύρας ἡ βαφή: καὶ ἡ ἀκτὶς αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Sunt quidam colores qui ex interuallo uim suam ostendunt. Purpuram Tyriam quò melior saturiorque est, eò oportet ut altiùs teneas, ut fulgorem suum ostendat, Seneca lib. 1. Nat. quæst. Purpuram quoque à mulieribus silente luna menstruatis pollui aiunt, Plinius. Cinis (de ueste mensibus polluta) si quis aspergat lauandis uestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, Idem. Prouerbium, Purpura gulosior, Apollodorus à tinctura sumptum ait, secundum aliquos. quicquid enim attigerit, illam ad se trahere, & appositis communicare lucis suæ fulgorem. secundum alios uerò ab ipso animali, Athenæus.

Precium. Conchylia & purpuras omnis ora (*hora*) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit, Plinius. proximè autem dixerat de margaritis, æternæ propè possessionis eas esse, & sequi hæredem. Et alibi: Pretia medicamento sunt quidem pro fertilitate littorum uiliora: non tamen usquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere, et buccini centenos sciant, qui ista mercantur immenso. Sed alia sunt è fine initia: iuuatque ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere: argentum auro confundere, ut electra fiant: addere his æra, ut Corinthia. Plinius pelagij, id est purpuræ genus in libras quinquagenos nummos, & buccini centenos ponit: id est, quinquaginta solidos, & centenos. nummum pro solido nostro (Gallico) accipio, ex Budæo, Bayfius. Nepos Cornelius qui diui Augusti principatu obijt: Me, inquit, iuuene uiolacea purpura uigebat, cuius libra denarijs centum ueniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta usus improbabat: Qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis conditæ anno septingentesimo Cicerone cons. Dibapha tùnc dicebatur, quæ bis tincta esset, ueluti magnifico impendio. Qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur, Plinius. Purpuræ uiolaceæ libra denarijs centum constabat, *id est decem aureis solatis*, Bayfius: libris Turonicis uiginti, Robertus Cenalis. dibapha Tyria, denarijs mille, *id est mille Iulijs*, uel centum aureis Solis, Bayfius: libris Turonicis ducentis, Rob. Cenalis. Purpura olim uel regibus rara & expetita erat, tanti quidem precij ut æquali argento penderetur, Theopompus apud Athenæum. Cum ab Aureliano uxor peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, ille respondit: Absit ut auro fila pensentur. libra enim auri tunc libra serici fuit, Fl. Vopiscus. Emit lacernas millibus decem (coronatis ducentis quinquaginta) Bassus Tyrias, coloris optimi, Martialis. Et in Mancinum: Millibus decem dixti Emptas lacernas munus esse Pompillæ. Idem Martialis in Proculeiam libro decimo (inquit Bayfius) uestis purpureæ immensum precium ponit. quam trabeam fuisse puto uel togam pictam. Ludit in uxorem quæ diuertit à uiro, propterea quòd prætor esset renunciatus: Quid, rogo, quid factum est? subiti quæ causa doloris? Nil mihi respondes? Dicam ego, Prætor erat. Constatura fuit Megalensis purpura centum Millibus, ut nimium munera parca dares.

Megalensis purpura. Per Megalensem purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Iuuenalis enim inter ornamenta prætorum adnumerat trabeam, --- quum non essent urbibus illis Prætexta & trabeæ. Et alibi: --- Megalesiacæ spectacula mappæ, Idæum solenne colunt, similisque triumpho Prædo caballorum prætor sedet. Dein de pluribus de prætexta & toga picta insertis: Sed ad Martialem (inquit) reuertamur: qui cum ait, centum millibus, sestertiûm intellige. Vel fortasse Megalensis purpura accipienda est ea, quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiam commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo: ubi loquitur de quodam prætore de spectaculis ambitiosè sollicito: qui cum à Lucullo in chori ornatum chlamydes purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque. postridie uerò interrogauit eum quot sibi esset opus. illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio hæc sumpsisse uidetur, epistola ad Numitium, dum ait: --- Chlamydes Lucullus, ut aiunt Si posset centum scenæ præbere rogatus, Qui possim tot? ait: tamen & quæram, & quot habebo Mittam. post paulò scribit sibi millia quinque Esse domi chlamydum, partem uel tolleret omneis. Exilis domus est, ubi non & multa supersunt. ¶ Corpus (*mulierum diuitum*

diuitum) si uenderetur, nemo Atticis (*subaudio drachmis*) millenis emeret; cui operiendo uestem ille talentorum decem milibus (aliquando) ementes, seipsas multò propria ueste uiliores minorisq; precij arguũt, Clemẽs Pædagogi 2.10. ¶ Qui purpurã adulterassent, capite plectebant, Varinus.

Purpura quibus ex locis apud ueteres commendata fuerit, alphabetica enumeratio.

Purpuræ ros præcipuus est in Meninge AFRICAE, Plinius. Vide infra in Meninge. Africa punicei coloris purpuram procreat, Vitruuius. A

AQVINATES purpuræ similes sunt Tyrijs: Acron, explicãs illud Horatij epistolarũ 1.10.
Non qui Sidonio contendere callidus ostro Nescit Aquinatem potantia uellera fucum,
Certius accipiet dãnũ, propius ue medullis: Quàm qui nõ poterit uero distinguere falsum.

ASIAE præcipuus est purpuræ ros, Plinius.

COAE purpuræ nominantur ab Horatio, quarto Carminum. Spartana chlamys, conchylia Coa, Iuuenalis Sat. 8. C

CYZICENA. Vide infrà in prouerbijs, in h.

GETVLO litore Oceani præcipua est purpura, Plinius. Et alibi: Ebori citroq; syluæ exquiruntur, omnes scopuli Getuli muricibus ac purpuris. Item: Purpurissum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, uel Laconicum, unde preciosissimæ purpuræ. G

Susis ab Alexandro captis memorabilis purpuræ uis & copia, in ipsius deuenit potestatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & purpuræ HERMIONICAE (πορφύρας Ἑρμιονικῆς) inuenta quinquaginta millia talenta, repositæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; seruantis. Huiusce uerò rei causam adferunt, quòd infectura purpuræ ex melle facta sit, τὸ τὴν βαφὴν διὰ μέλιτος γίνεσθαι τῶν ἁλουργῶν. De Hermione oppido Græciæ, uide Onomasticon nostrum. H

A Tyro est Hydron (*Hydruntum*) Italica (*Ciuitas*,) aulicum profectò uestiarium, non antiqua custodiens, sed iugiter nouella transmittens, Cassiodorus Variarum 1.2.

Ros purpuræ præcipuus est Asiæ, & in LACONICA Europæ, Plinius. Purpurissum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, uel Laconicum, unde preciosissimę purpuræ, Idem. Laconicæ purpuræ celebrantur ab Horatio, secundo Carminum. Spartana chlamys, conchylia Coa, Iuuenalis Sat. 8. Conchas ad tincturam purpuræ, maritimæ partes Laconicæ, post Phœnicum mare aptissimas præbent, Pausanias in Laconicis. Vide etiam Oebalis inferiùs. L

Purpura MAVRA nominatur, à Valeriano apud Trebellium Pollionem in epistola.

MELIBOEA purpura, à nomine insulæ, in qua tingitur, est dicta, Festus. Melibœaq; fulgens Purpura Thessalico concharum tecta colore, Aurea pauonum rident imbuta lepôre, Lucretius libro 2. A Vergilio etiam quinto Aeneidos Melibœa cognominatur. M

Præcipua est in MENINGE Africæ, Plinius. Meninx insula Africæ est, non longè à Syrtibus distans, quam Lotophagorum terram putãt: cuius Homerus meminit, ubi fuit Vlyxis ara, quæ oppidum habet eodem nomine: Plinius, Strabo, Ptolemæus, Massarius.

In MVZA emporio ad mare rubrum habetur purpura tum eximia, tum uulgaris, Arrianus (si bene memini) in Periplo.

OEBALIS purpura cognominatur à Statio, Syluarum 1. Laconicam interpretor, quæ alio nomine Oebalia dicitur. O

A duobus emporijs PERSIDIS, quorum unum Apologi, alterum Omana uocãt, in Arabiam auehitur purpura, Arrianus in Periplo. P

Post PHOENICVM mare, cochleas tingendæ purpuræ aptissimas, maritimæ partes Laconicæ præbent, Pausanias in Laconicis. Vide plura mox in Tyria purpura.

Purpurissum (quod cum purpuris pariter tingitur) PVTEOLANVM laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, uel Laconicum, unde preciosissimæ purpuræ, Plinius.

In SARDINIA insula purpuræ excellentes tingebãtur: ut referemus infrà inter prouerbia.

Ostrum SARRANVM dicitur à Sar urbe Phœniciæ. Vide mox in Tyria purpura. S

SIDONIVM ostrum dixit Horatius. Vide superiùs Aquinates. Est autem Sidon urbs Syriæ: unde & sindones dictas conijcio, & sericũ à nostris Syden. Quà preciosa Tyros rubeat, quà purpura succo Sidonijs iterata uadis, Statius in Propemptico Metij Celeris.

SPARTANA. Quære suprà in Laconica.

SVCCVBITANAM dicunt purpuram quandoq; ab Aphricæ oppido, quod Succubi uocant, Cælius Rhod. Valerianus in epistola apud Trebellium Pollionem, Claudio qui postea Cæsar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam subsericam unam cum purpura Succubitana, subarmale unum cum purpura Maura.

Me iuuene purpura uiolacea uigebat, nec multò pòst rubra TARENTINA, Cor. Nepos. Ταραντινὸν ἱμάτιον, Tarentinum uestimentum, tenue & translucidum, non omnino purpureum, ut quidam putarunt. (dicuntur) & Tarentinæ tincturæ, Varinus. Ταραντῖναι, ἅμματι * βαφαί. τινὲς δὲ τὰς πορφυρᾶς (ἐσθῆτας,) Hesychius. T

Meliboeaq́ꝫ fulgens Purpura THESSALICO concharum tecta colore, Lucretius lib.2. TYRI nobilitas nunc omnis conchylio atq́ꝫ purpura constat, Plinius. Tyrij dicũtur à Tyro Phoenices insula, ubi purpuræ nobilissimæ producuntur. Tyria enim purpura omnium optima Straboni, Plinio, cæteris perhibetur, Massarius. Hic purpurarum flos nullibi in tota Asia, quàm qui in Tyro insula pretiosior reperitur. Nam flos purpuræ Tyriæ cæteris purpurarum floribus gratior est. hinc uestes purpureæ, Tyriæ atque Sarranæ dictæ sunt, Idem. Tyrus quondam Sarra dicta est, unde Sarrana apud Iuuenalem. Dicuntur quoq́ꝫ absolutè Tyriæ, uestes purpura Tyria infectæ. Ouidius: Siue erit in Tyrijs, Tyrios laudabis amictus. Martialis in primo: Hispanas, Tyriasq́ꝫ, coccinasq́ꝫ. Tyriæ quoque lacernæ. Martialis: Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas, Baysius. Puniceum colorem procreat Africa, Tyros autem rubeum, Vitruuius lib.7. Tyrius absolutè uidetur color à Plinio dictus. nam cum de purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa color sanguinis cõcreti, nigricans aspectu, &c. De Tyria dibapha eiusq́ꝫ precio, ex Plinio quædam scripsi suprà in precij mentione. Phoenices nauigatione semper omnibus præstitere: item purpurarum piscatu, (*τοῖς πορφυρείοις, malim per ει. in penultima: ut πορφυρεῖον fortè accipiatur pro officina seu taberna purpuraria, in qua purpuræ aut fiunt aut uenduntur.*) Tyria enim purpura optima omnium perhibetur (ἐξήτασαι πολὺ καλλίστη πασῶν:) ac piscatio ipsa proxima est, & cætera omnia quæ ad inficiendas uestes pertinent, abũde habet. Et quãquam maxima tinctorum multitudo urbem reddat paulò grauiorem, (*δυσδιάγωγον, inhabitationi minus idoneam, nescio an propter hominum multitudinem, an odoris fortè grauitatem:*) eo nomine tamen locupletior efficitur. Propter hanc autem uirtutem (*διὰ τὴν τοιαύτην ἀνδρείαν, circa nauigationem nimirum: alioquin etiam purpurarijs olim data immunitas*) non solùm à regibus libertate donati sunt, sed à Romanis etiam paruis impensis eadem eis confirmata est, Strabo lib.16. Tyrioq́ꝫ ardebat murice læna, Vergilius 4. Aeneid. Nec quæ de Tyrio murice lana rubet, Ouidius. Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo, Iuuenalis Sat.7. Stlata genus nauigij est Festo, à latitudine dictum, ut stlitem pro lite dicebant antiqui. inde stlatarius adiectiuum, quod mari portatum est, quasi stlata aduectũ. Quà preciosa Tyros rubeat, Statius. Purpuræ Tyriæ meminit Cicero pro Flacco. Vide etiam superiùs in Phoenicum mentione. Purpurissum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, uel Laconicum, unde preciosissimæ purpuræ, Plinius.

Post Syrtim est lacus nomine ZVCHIS, quadringentorum ferè stadiorum: ad quem urbs est eodem nomine. Ea purpurificium & uarias piscium condituras habet, πορφυροβαφεῖα καὶ ταριχείας παντοδαπάς, Strabo libro 17.

Esca ex purpura.

Tum ad singulos hamos escam ex purpura Lacæna confectam strictè religat, &c. Aelianus de animalibus 15.10. pelamydum capturam describens. Ad carabos: Vbi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem contundito: et musci parum mandens inspuito in saxum: piscibusq́ꝫ fruêris, Tarentinus. Vide suprà in Locusta E. & in Mormyro E.

Purpuræ caro non in cibum modò conuerti, sed etiam tingere potest, Lucianus in Cynico.

F Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, coena hæc fuit: Ante coenam, urticę, murices, purpuræ, Macrobius. Ostrea omnigena, purpuras, urticas, &c. deus homini condidit, ut iuris & ferculorum (ζωμοῦ καὶ παραδειπνίων) copia nobis suppeteret, Porphyrius lib.2. de abstinentia ab animatis. Purpuræ maiores duræ sunt, Xenocrates. Purpurarum caro, sicuti & cæterorum testatorum, dura est: ac proinde ijs exhiberi solet, quibus ex malorum succorum copia cibus in uẽtriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum caro durior est, quàm aliorum: succumq́ꝫ gignit crassiorem, minùs tamen glutinosum tenacemq́ꝫ. sed in earum partibus discrimen est. Quod collum nanque appellatur, præ duritie dentibus ægrè conficitur: parcioreq́ꝫ succum generat, & stomacho gratum est. Partes uerò inferiores, & quæ μήκωνες, id est papauera uocantur, molles sunt, ac faciliùs quàm colla conficiuntur: aluum mouent, & urinam sudoresq́ꝫ ac saliuam cient. Harum frequentior usus choleram gignit, Vuottonus (ex Galeno ferè.) Ῥωμαλεώτερα τῶν κογχίων φησὶν εἶναι ὁ Διοκλῆς κόγχας, πορφύρας, κήρυκας. Ἐδώδιμα τὰ ἐκ τῶν πορφυρῶν τραχήλια εἶναι, apud Hesychiũ legit in Ταραντῖναι. Purpuræ & murices inter cibaria quæ stomachũ roborent, censentur ab Archigene apud Galenũ, Scribonio Largo, & Cornelio Celso. Purpuræ & murices minimè in uentriculo uitiantur, Celsus. Ex ostreorũ genere purpuræ & buccina reliquis præferenda sunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. ¶ Purpuræ coquuntur eo modo, quo cætera conchylia, Platina.

G Purpurarum uim undiquaque eandem putârim, quam buccinorum: quare in buccinis leges plura utrisque communia, expresso etiam aliquoties purpurarum unà cum buccinis nomine. item in Muricibus. ¶ Ad hemicraniam: Caro cruda porphyræ illita fronti, mitigat, Kiranides si bene memini. ¶ Purpuræ contra uenena prosunt, Plinius. Nicander contra dorycnium in cibo prædicat strombos, & calcham, id est purpuram. ¶ Ad oris tetros absque ulcere odores: Ex ostreis purpura & buccino cum myrrha utuntur quidam: cumq́ꝫ cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt, Galenus Euporiston 2.11. Purpurarum siue muricum minora genera sunt efficaciora, & oris halitum custodiunt, ut quidam ex Plinio citat. Lapidem conchylij legimus in remedio quodam Auicennæ contra calculum, Syluaticus cochleam (*testam*) purpuræ interpretatur.

uide in

uide in Conchylio G. ¶ Ex purpurarũ cinere remedia multa dedimus in Muricibus, plurima enim utrisq; communia Plinius attribuit. Crematum conchylium eadem efficit quæ purpura & buccinum, Dioscor. Et rursus: Concrematæ buccinæ, eadem quæ purpuræ præstant, sed uehementius urunt. Obscurus quidam ex Dioscoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum ostreis adscripta leguntur remedia quædam. Buccinorum purpurarumq; testa, quandoquidem durissima est, nunquam absq; ustione utor. Atq; usta quidem desiccandi uim possidet: cæterùm ad unguem eam læuigare, planeq; pollinis in modum necesse est, tundendo scilicet & cribrando: quod tibi commune sit in omnibus lapidosis testaceisq; substantijs præceptum. Nam nisi exactè læuia sint reddita, arenis similia sunt. Per se illarum tritarum farina ulceribus malignis competit. id quod ipsum quoq; commune est omnium quæ citra insignem morsum desiccant uehementer: quippe cum alioqui fluxionum causa existãt. Sed & aliud est omnium id genus commune: nempe ut cum aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite idonea sint ulceribus putrescentibus. Idcirco lapides omnes ubi ad eum usum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt, Galenus de simplicib. 11.21. Idem de compos. medic. secundũ genera 1.18. purpuras cum ijs recenset, quæ propositi albi emplastri (aduersus ulcera cacoëthe & dysepulota) candorem tueri possint. Purpuræ testæ ustæ medicamentis pilos attenuantibus adduntur apud Aëtium, & Galenum de compos. sec. locos 1.5. ¶ Cinis testarum è purpuris, utiliter cum melle illinitur ulceribus capitis, & similiter mulierum mammas sanat: panis etiam resistit utroq; modo, siue opus sit incipientes discutere, siue coctos emittere, si rectè obscurus quidam ex Plinio citat.

Ex operculis purpurarum remedia protuli suprà in B.

Ex lana uel uestimento purpureis, id est purpura infectis, remedia. Purpuram hircino felle madefactam muliebri umbilico diebus septem imponito: & deinde crescente Luna uiro congrediatur, & concipiet, Aëtius 16.34. ¶ Ex Galeni opere de compos. med. sec. locos. Libro 3. cap. 1. Andromachus medicamentum quoddam auribus instillari iubet: deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigenes post medicamentum auri infusum, purpuræ lana obturari iubet. Item libro 4. cap. 6. tomenta purpuræ Laconicæ miscentur arido cuidam Asclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam libro 7. & 8. panniculo è purpura marina siue Tyria utitur, quam & modicè astringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Posthumũ imperatori qui ex assumpto cibo grauabatur stomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctã, ostio uentriculi imponit. ¶ Per se conchylio infecta lana, auribus magnopere prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt, Plinius. ¶ Fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari solent, ut lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo, ut in Lanis ex Dioscoride diximus in Oue G. ¶ *Atramentum sutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum urito, deinde cum melle tritum illinito, Archigenes apud Galenum. Si rupta immensos fundit uerruca cruores, Purpureo triti cineres de uellere prosunt, Quod fuerit uero conchyli sanguine tinctum, Serenus.* Et rursus: *Si uerò infrenus manat de uulnere sanguis, Purpura torretur conchyli perdita (prædita) fuco: Huius & atra cinis currentem detinet undam. Verrucæ quoque desectæ frenare cruorem Dicitur ambustus Tyrio de uellere puluis.* Vide in Corollario de Conchylio G. ad finem paginæ 343.

Paulus Aegineta tertio sui operis uolumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, plerisq; oris & colli affectionibus prodesse suspensum ex collo aut adalligatum homini funiculũ ex marina purpura, qui uiperæ collo circundatus eam strangulauerit, Marcellus Vergilius. Verba Aeginetæ hæc sunt Græca, ut idem Marcellus recitat: Καὶ οὔλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτιθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτὴν: εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρίσθμιά τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός. Hoc est: Ad gingiuas etiam salutare est filum è purpura marina, quo uipera fuerit ceruici circumposito suffocata, hoc circundatum tonsillis & omnibus colli causis, mirificè iuuat, ut Galenus testatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. Auicenna libro 3. Fen. 9. cap. 10. Est (inquit) certum inter experimenta, quæ agunt ui quadam occulta in abscessibus, unde suffocationis periculum est, & uuæ, & tonsillarum, & omnino omnium gutturis partium, si filis tinctis cum alargiuan (interpres uertit murice marino) strangulетur uipera: deinde circundetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. Filum è purpura marina, quo uipera collo circundato suffocata fuerit, circunligatum, (περιαπτόμενον,) mirabiliter auxiliatur ad tonsillas, aliasq; colli affectiones, ut testatur Galenus, Aegineta 3.26. Aliqui strumas circunligant lino, (*simpliciter, non purpureo*) quo præligata infra caput uipera pependerat, donec exanimaretur, Plinius 30.5.

Κογχύλια, τὰ ὄστρεα, καὶ πορφύραι, Hesychius. Est quidem conchylium species peculiaris, qua H.a.
purpura quoq; tingitur: sed & in genere pro purpura, proq; omni concha accipitur. Κάλυξ, flos rosæ, &c. & purpura marina, (*quæ & calcha,*) Hesychius. Purpuram marinam (pro colore) sæpius authores dicunt, non quòd terrestris etiam aliqua sit: sed quoniam impropriè herbis etiam quibusdam perpura tingi dicitur, distinguendi gratia. Βατοῖς, πορφυροῦσιν, ἢ ὅσλοι, Hesych. Purpura Gallica lingua Virgæ dicebatur. Seruius, in hæc Vergilij uerba, Virgatis lucent sagulis. Vide infrà in e. Cochleam Tyriam, Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro purpura nimirũ,

κοχλίω τύελον. Calcha (id est Purpura) contra dorycnium remedio est, Nicander. Vide inferius in e. ubi & de uocabulo Oxos, quod aliqui purpuram interpretantur, leges. Strabonis interpres pro cocco nō rectè uertit grana purpuræ. ¶ Purpura apud Latinos penultimam corripit, & similiter πορφύρα apud Græcos. Νηρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί, Oppianus. Verbum tamen πορφύρειν (de quò infrà) produci inuenio ab Homero, Theocrito, Oppiano. Purpura ardens, Iuuenalis Sat. 11. Ignea, Valerius 1. Argonaut. Picta, Vergilius 7. Aeneidos. Λίχναι, Oppiano. Quæ à locis, è quibus olim commendabantur, sumpta sunt epitheta, suprà in E. ordine literarum enumeraui.

Epitheta.

Icones. *Maledicus.* Pierius Valerianus in Hieroglyphicis: Maledicum (inquit) hominem, probos improbósque æquè carpentem significare qui uolunt, purpurā exerta pingunt lingua: quæ quidem illi tam acuta & ualida est, ut ea & conchulas & cuiuscunq; generis testas perforare possit: unde frequens illud in edaces dictum, Purpura uoracior. Et qui hominem, qui de ganea pœnas dederit, significare uolunt, conchylium huiusmodi nassæ per linguam applicitum pingunt. uel conchulam quę purpuræ linguam morsu comprehenderit, (*&c. his enim modis capitur. Lege suprà in* E.) Porrò hominem uno interemptum ictu ostendere qui uolunt, purpuram saxo elisam pingūt. siquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis suæ usum parāt, saxo uno ictu collidendas, &c. Sunt qui secessum per purpuram ostendant, propterea quòd purpura non nisi in imo reperiatur pelago, ut scribit Apollonij Argonaut. Interpres.

De gula mulctatus. *Vno exanimatus ictu.* *Secessus.*

Purpureus color. Purpureus adiectiuum Latinè, Græcè πορφύρεος, contractè πορφυροῦς, color dicitur purpuram referens. Inde deriuata & composita Græca plura dicentur sparsim infrà in e. Grammatici Græci poëtarum interpretes, aliquando nigrum, uel nigro propinquum interpretantur. Preciosus ille flos nigrantis rosæ colore sublucens, Plinius de purpura. Violæ sublucet purpura nigræ, Vergilius de amello flore. Conchylijs uirus graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfero,) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. Est igitur color purpureus niger rubore quodam admisto, ut grammatici sentiunt. Nos suprà in E. multiplicem purpuræ seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus. nam & ipse in conchis flos, in litore & pelago uariat: item in regionibus diuersis. & in tinctura apparatus mixturæq; ratio uaria est, ut exposuimus. semper quidem rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum aut uiolaceum cœruleúm ue inclinet. Aliquando purpureus pro pulchro dicitur. Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo, Vergilius. 1. Georg. Rubrum colorem maximè indicat animātium sanguis: &, quo lana inficitur, coccus. ostentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor purpuræ: cuius adeò gratus est color, ut si quid paululum habeat ruboris, modò uisu sit illud nō iniucundum, purpureum sæpe dicatur, ut sunt uiolæ, & uaria florum genera, quin & candidus: is enim quoq; oculos remoratur, à poëtis uocatur nonnunquam purpureus. nam & olores purpureos dixit Horatius, & niuem ipsam purpuream Albinouanus, Ant. Thylesius. De purpureo colore, & uerbo πορφυροῦται, erudita quædam depromit Scaliger libri de Subtilitate 325. 13. Sericum præcipuè purpura olim tingebatur: à serico autem tum læui tum uilloso, uulgus nostrum quicquid charum & preciosum in amoribus habet, cognominat. sic infantibus & pueris tenellis blandiuntur. sic & ueteres sæpe impropriè purpureum pro pulchro, precioso, splendido, posuisse reperias.

Sanguis. ¶ Tyrius (*fucus seu color priuatim dictus*) nigricat aspectu, sanguinis concreti modo: unde & Homero purpureus dicitur sanguis, Plinius. πορφύρεον αἷμα, τὸ πορφυροῦν καὶ ἐγγὺς μέλανος, Eustathius in Homerum.

Anima. Multorum opinio fuit animam esse sanguinem, siue (ut Empedocles arbitrabatur) in sanguine. Hinc illud apud poëtam: Purpuream uomit ille animam. Et: Vitam cum sanguine fudit, Pierius Valerianus. Et alibi: Homerus eos qui ualido aliquo uulnere (*ut purpuras conchas purpurarij uno saxi ictu collidunt*) perempti fuissent, purpurea morte sublatos dicit: quē imitatus Maro, Aeneid. 9. nūc Purpureā uomit ille animā, nūc aliud quid huiusmodi profert.

Res uariæ. ¶ Ex Vergilio. Purpurei cristis iuuenes, Aeneid. 9. Sic in decimo: Purpureū pennis, & pactæ coniugis ostro. nam rubris cristis utebantur antiqui, ut in nono: --- cristaq; tegit galea aurea rubra. & in duodecimo: ---- & rubræ cornua cristæ. quas & puniceas nominat, ut: -- aut puniceæ septum formidine pennæ, Erythræus. Purpureo Narcisso, Aegl. 5. Dictamnum etiam purpureo flore comantem celebrat: item flores purpureos, uer, mare, lumen iuuentæ, diuersis in locis. Cothurnum, Aeneid. primo: amictum, tertio: uestem, quarto: lumen, sexto. Et Georgicorum secundo; Purpureas uites, sui generis: tertio, purpurea aulæa. ¶ Et clarum uestis splendorem purpureai, Lucretius per initia secundi.

Iris. ¶ πορφυρέην ἶριν, Iliad. ρ. Scholiastes ποικίλην, id est, uariam, interpretatur.

Mare. ¶ Purpureum de mari aut flumine aliquando pro cæruleo dici grammatici annotant. In mare purpureum uiolentior influit amnis, Vergilius 4. Georg. Mare illud quod Fauonio nascente purpureum uidetur, idem huic nostro uidebitur, Cicero 4. Acad. Purpura non nisi in imo reperitur pelago, ut tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui uerbū πορφύρεος profundum esse interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ sæpius posuère Pierius Valerianus. Κῦμα πορφύρεον, Iliad. α. Eustathius nigrum interpretatur, ut & sanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit: & purpureum ad nigredinem accedit. & uerbum πορφύρειν (*de quo plura inferius*) etiam de mari in usu est. Epithetorum quæ poetæ mari attri-

ri attribuunt, quædam parti tantùm eius conueniunt: ut glaucum, ubi minimè profundum est, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa litus solùm. Nigrum autem mare, quod simpliciter eiusmodi apparet, dicitur, (*nimirum qua profundum est*:) μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. Cęterùm, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον καὶ οἰνωπὸν, differentiæ sunt nigredinis, (sic & δνοφερὸν ὕδωρ cognominatur.) Cum igitur mare nigrum, purpureum, aut alio simili (à colore) epitheto nominatur, quod partis est ad totum refertur, Eustathius in primum Iliad. Sic & ἰοειδὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα καὶ πορφύρεον θάνατον, à uerbo πορφύρειν, quod nigrere seu nigrare significat, deducit. Ἅλα πορφυρέην, Iliad. π. Οἴτ' εἰν ἁλὶ πορφυρούσῃ, Aratus in Phænomenis. Nam cum uentus mare cęruleum crispicans nitescere facit, purpurare undas, dixit poëta Furius, Cælius. Quid mare, nónne cæruleum: aut eius unda, quum est pulsa remis, purpurascit? Cicero Academ. 2. Conchylijs color est austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. Ἁλιπόρφυρον Eustathius interpretatur nigrum, & simile ἁλὶ πορφυρούσῃ, uel marina purpura tinctum, ἁλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (pisces) ἁλιειδέας dixit Numenius.

Purpuream mortem, Homerus Iliad. ε. Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή. Scholiastes interpretatur nigram, (sicut & mare purpureum cognominari, proximè retrò diximus,) uel sanguinariam & cruentam. sic & Vergilius Homerum imitatus uidetur in hoc: Purpuream uomit ille animam. Aliqui uiolentam & subitam. uide suprà in E. de ratione tincturæ, ubi ostendimus oportuisse purpuram uno ictu uiolento interimi, ne flos periret. Πορφύρεος θάνατος, ὁ μέλας, καὶ βαθὺς, καὶ ταραχώδης, Hesychius. sed βαθὺς & ταραχώδης fortè ad mare potius, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Dignum scitu quod de purpurario traditum infectore legimus, qui uisus fraude agere in tingendi ratione: quum eo nomine, ut tum mos erat ad ultimum duceretur supplicium, iocis etiamnum superesse locum arbitratus, ad Homericum illud potissimùm adiecit animum: τὸν δ' ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή, Cælius Rhod. ex Eustathij in Homeri Iliados E. Parecbolis, unde & Varinus repetijt. postrema uerba Græcè sic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ' ἔθος, πολὺ καλὸν τὸ ποθεν εἰς ἀστεῖον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου, τὸ, Τὸν δ' ἔλαβε πορφ. θάν. ex quibus apparet non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabant in illũ protulisse. Aliam ex Athenæo historiam, in qua similiter uersus hic usurpatus est, suprà in E. ubi de tincturæ ratione agitur, retuli. ¶ Purpurei coloris apud Græcos alia etiam nomina inuenio. Πορφυρόεις in Lexico uulgari, sine authore: item πορφυρανθὴς per α. in ultima, malim per η. ut ἰοανθής. Foliorum quorundam (in floribus) τὸ μὲν ἐστι λευκὸν, τὸ δ' ἤ πορφυροειδὲς, ut in Iride apparet, Aristot. in libro de coloribus. Κάλλαιοι, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα. ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ τὸ Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλάϊνον, Hesychius. De ostreis quidem Calainis uel Callainis scripsimus suprà, pag. 769. ea forsitan uel purpurei coloris erãt, uel ad purpuram tingendam utilia, uel ad uasa aliqua conficienda: nam & murrhina è conchis fiebant: ut calainus color purpureus sit. nam purpura alijs nominibus & caltha & calyx appellabatur. Calaina fictilia uasa Alexandriotica nominantur apud Galenum de compos. pharm. sec. locos 1.5. inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit. Plinius 37.2. de murrhinis scribens: In precio est (inquit) uarietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in purpuram candoremque, & tertium ex utroque ignescentem, uelut per transitum coloris purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maximè in ijs laudent quosdam colorũ repercussus, quales in cœlesti arquu spectantur. Hæc ille. conuenit autem iridis etiam color, ut dictum est, & coloris ad Solem uariatio, purpuræ. Quærendum igitur an murrhina Latinorum, eadem sint calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomẽ eorum hactenus nemo ostendit. Nos plura de murrhinis suprà in Conchis porcellanis, pag. 336. Arrianus in Nauigatione rubri maris, in Scythia (uel Sinthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidem Calleanum, Καλλεανὸν, cum sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam uehi tradit. Bayfius in lib. de uasculis, de murrhinis uasis agens, eandem coloris uarietatem & maculas in eis spectari ait, quæ in muræna pisce, &c. Καλλιάνθη, πορφυρᾶ, Hesychius & Varinus. malim, Καλλη, ἄνθη πορφυρᾶ, ex Ammonio. Εἰν ἁλὶ πορφυρούσῃ, Aratus in Phænomenis. Πορφυρόχρουν Eustathius dixit. Τῇ χρόᾳ πορφυρώτερον, Dioscorides de tertia specie Alcyonij: de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ τῇ χρόᾳ. Ἰόζωνος, πορφυρόζωνος, Hesychius & Varinus. Ἰωνιά, πορφυρᾶ, Iidem.

Mors.

Purpurei coloris alia nomina Græca.

Calainus.

Cælius Calcagninus Epistolicarum quæstionum libro 1. in epistola ad Thomam Calcag. nepotem. Cupis (inquit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego colossenum magis legendum putem. nam Gręci κολόσσινον dicunt. atque ita in 12. Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ (oxytonum fortè scribi præstaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες, à Colossis scilicet urbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis, tantùm abest ut à Colosso Rhodio dicti sint. Color autem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in 21. Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides eum sic describit. Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα. κάτωθεν, καὶ ἄνωθεν κηλῖσιν ὑπολεύκοις: καυλὸν δ' ἤ τετραδάκτυλον γυμνόν: ἐφ' ᾧ ἄνθη ῥοδοειδῆ ὑποπορφυρίζοντα: ex quibus uerba ultima, flores in modum rosæ purpureos significant. ¶ Φοινικοῦς, puniceus uel pupureus color est. De purpura Phœnicum diximus in E. φοινικίζειν uerbum est obscœnum. Vide Brodæum in Miscellaneis.

Colosinus.

Purpuræ significata. Purpura non modo animal ipsum significat: sed etiam colorem uel ex eo factum, uel ei similem. Violæ sublucet purpura nigræ, Vergilius 4. Georg. Vt ouatus esset Numidicus lapis, ut purpura distingueretur Sinnadicus, Plinius. Et uestimentum eo colore tinctum, & magistratum ita uestitum: unde purpurati, pro purpura induti, dicuntur: & purpurei reges, pro purpuratis, Horatio. authorum testimonia dabimus infrà in e. ubi de uestibus agetur. ¶ Emplastrũ purpura dictum ob colorem, à Nic. Myrepso describitur. ¶ Purpuream uenam siue nigram appellari unam ex quinque uenis quæ in brachio secantur, legimus alicubi in Spurijs Galeni.

Purpurissum, genere neutro. Afranius, Cedo purpurissum. Neuius, In licio cretã, cerussam, purpurissum, Nonius. De eodem lege Plinium libro 35. cap. 6. Fit (inquit) è creta argentaria. Cum purpuris pariter tingitur, bibitque eum colorem celerius lanis, &c. Nominatur & à Plauto, in Mostelaria. Purpurissum, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ sunt quadratæ & pusillæ in modum tessellarum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roseo. tale est maximè Canusinum, sequens Puteolanum. Vires habet aliquãtulum stypticas, Author libri de simplicibus medic. Galeno attributi. Quia istas buccas tam bellè purpurissatas habes, Plautus Trucul. id est, purpurisso tinctas. hoc enim utebantur mulieres ad labra & genas tingendas. ¶ Purpuraria officina nominatur à Plinio, in qua purpuræ tingũtur. uide infrà in e. Strabo πορφυρεῖον dixisse uidet.

Purpurarius, ad purpuram pertinens: ut officina purpuraria, in qua purpura fit: piscator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius absolutè pro utroque accipi potest, & pro mercatore etiam qui uestibus purpureis emendis, uendendis, negocietur. Πορφυρεῖς & πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρεὺς Aeliano est qui tingit. Hicesius apud Athenæum chamis inquit pro esca uti τοὺς πορφυρευομένους, id est piscatores purpurarum. Πορφυρευτικὴ inter artes piscatorias est, Pollux.

Πορφυροπώλης, negociator purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fœmininum pro muliere purpuras uendente apud Suidam legitur: ἡ τὰ πορφυρᾶ (subaudi ἱμάτια uel ἐσθήματα) πωλοῦσα. ¶ Πορφυρώματα, τῶν ταῖς θεαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα, Hesychius & Varinus. Fortaſsis autem uasa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint, qualia fuisse murrhina, diximus. in his enim ceu pulchris & preciosis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argẽtea et ærea uasa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα, & χαλκώματα uocant. ὀστράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα, Strabo dixit. ¶ Cardanus libro 6. de uarietate rerum: Purpurina (inquit, nescio unde uocabulum hoc mutuatus) coloris est fului, aurumque imitatur, si optima fuerit: hoc solo differt, quòd non resistit iniurijs cœli, nec diuturna admodum est. deinde compositionem eius ostendit, ex plumbo albo argentoque uiuo, &c. Sed neque uocabulum hoc Latinum est, neque res ipsa cum purpura aut purpureo colore quicquam conuenit.

Lapides. Saxa Lacedæmonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo. Porphyrites lapis est notus, maximè in Melantide regione, Kiranides. Vt ouatus esset Numidicus lapis, ut purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent deliciæ, Plinius 35. 1. Chymistæ aëtiten pro chrysolitho & porphyritæ, & chrysochromo cognomine Macedonico, & polychromo accipiunt, Hermolaus in Corollario.

Ficus. Primò prouenit porphyritis dicta ficus, longiſsimo pediculo, Plinius.

Animalia. Porphyrion, Πορφυρίων, auis est, de qua in Auium historia scripsimus. Eas in Syria gigni Cælius Rhod. tradit. Eustathius in tertium Odysseæ: Porphyrio (inquit) auis est Libyca, dijs illic sacra sicut & ibis, magnitudine gallinacei, infensa mulieribus adulteris, &c. puniceo rostri colore, à quo nomen inuenit. Est & piscis nomen πορφυρίων, apud Hesychium. Πορφύριον, τὸ, Aristoteli, purpuram paruulam significat. Porphyrides ex auium sunt genere, à porphyrionibus diuersæ: sicut ab utroque latiporphyrides, siue adiporphyrides & latiporphyræ, Hermolaus. Πορφυρωνίας, auis quædam, in Lexico uulgari, sine authore. Porphyrus, Πόρφυρος, Aeliano serpens quidam est, De animalibus 4. 36. Cetum purpureum, κῆτος πορφύρεον, descripsi suprà in Cetis diuersis pag. 240.

Verba. A purpura etiam uerba quædam Græci & Latini formarunt. Hicesius harum concharum piscatores τοὺς πορφυρευομένους dixit, ego etiam uerbo πορφυρεύειν uti non dubitarem, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. ¶ Πορφύρειν uerbum plerunque de mari dicitur apud poëtas, cum perturbatur, æstuat, & tempestate ingruente nigrescit: inde ad hominis animũ uarijs cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius est, nigrius apparet: & purpuræ cõchæ è pelago, id est, profundo, potiſsimum petuntur. Fortè & quia purpura ad Solem diuersos colores reddit, de animo quoque diuersa consilia agitante, & mutante subitò, ut purpura si ad Solem celeriùs moueatur, πορφύρειν uerbum in usu est. Ergo & uariè, & profundè, & anxiè, & aliquando malignè cogitare significat. Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελανίζει, μελαίνεται, πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κακοτεχνεῖ. Πορφύρεται, διαλογίζεται, Hesychius. Πορφύρειν de mari dicitur: & ad animum transfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, ut in illo Homeri Iliad. A. κραδίη δέ οἱ πόρφυρε, Eustathius. Κάλχη quoque purpuram significat, & uerbum καλχαίνειν, idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, στένειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. sic enim Hesychius interpretatur. Καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν, Scholiastes.

liastes Nicandri. κύματα ἄσυχα καχλάζοντα, Theocritus Idyllio 6. Est quando πορφύρειν simpliciter de motu maris, etiam placidiore, ponitur, οὐκ ἀεὶ βαθὺν ταραγμὸν δηλοῖ, ἀλλά ποτε καὶ ἠρεμαῖον, ut in illo Homeri, κύματα πορφύροντα, Eustathius. Ad πορφύρειν uerbum & sono & significatione accedit μορμύρειν. ---- ποτὶ δὲ ῥόος ὠκεανοῖο ἀφρῷ μορμύρων ῥέεν ἄσπετος, Iliad. σ. Μορμύρουσα θάλασσα, ταρασσομένη καὶ κινουμένη φοβερῶς, Varinus. Πορφύρουσα ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιάζῃ, Theophrastus citante Scaligero, sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφύρεσκεν Apollonij Argonauticorum interpres profundum esse interpretatur, unde & purpureum mare dictum, de quo plura superius. ὡς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ, Iliad. Ξ. -- Πολλὰ δέ μοι κραδίη πόρφυρε κιόντι, Odyssæ Δ. ---- καὶ τὺ δὲ κραδίῃ οἴνῳ πορφύροις, Theocritus, Idyll. 5. Καὶ οἱ πορφύροντι διακελαδὸν ἀμφὶς ἕκαστα, ἐν Μυθικοῖς, Suidas. Nonnus hoc uerbum usurpat pro eo quod est tingere rubro colore, cum accusatiuo, χιονέας πόρφυρε παρειάς.

Ἠέρια δὲ ξανθοῖς ὑπὸ καλλικόμοισι μετώποις καὶ νώτῳ ῥαθάμιγγας ἐπήτριμα πορφύρουσιν, Oppianus de rhinocerote. ¶Πορφυρίζει τῇ χρόᾳ, Galenus de tertia specie alcyonij, id est, purpurascit colore, in purpuram uergit. Ἐν ἁλὶ πορφυρεούσῃ, pro πορφυρούσῃ, Aratus in Phænomenis. Purpurare, purpuræ colorem habere siue reddere. Columella: Tum quæ pallet humi, quæ frondens purpurat auro Ponatur uiola, & nimium rosa plena pudoris. Cum uentus mare ceruleum crispicans nitescere facit, purpurare undas, dixit poëta Furius, Cælius. ¶Plautus purpurissatas buccas dixit, id est purpurisso infectas, grammatici recentiores purpurissare, purpurisso inficere interpretantur. ¶Purpurascere, purpureum fieri. Cicero in Academ. lib. 2. Quid mare, nónne cæruleũ: aut eius unda, quum est pulsa remis, purpurascit?

Sisyphi filij fuerunt Almus & Porphyrion, Πορφυρίων, Scholiastes in tertium Argonauticorum Apollonij. Constat inter gigantes præcipuè principatum obtinuisse Porphyrionẽ & Alcyoneum. Prasinus quoque auriga, cuius in Nerone Tranquillus mentionẽ facit, Prasinus Purpurio dictus est, Perottus. Vide in Porphyrione aue H. Porphyrius philosophus Tyrius lucubrationes aliquot reliquit. ¶Nisyros insula, Porphyris antea dicta, Plinius 5. 31. Nisyrus insula una est Cycladum cum ciuitate eiusdem nominis, Porphyris olim dicta ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων, id est, à purpuratoribus eius incolis, Eustathius in Iliad. Β. Cythera insula iuxta Cretam, Porphyrusa, Πορφυροῦσα (meliùs fortè per s. duplex, ut sit contractum à Πορφυρόεσσα) olim dicta, propter purpurarum in ea præstantiam, Eustathius in Iliad. Κ. & in Dionysium Afrũ. ubi etiam suo tempore eam insulam adhuc Cythera uocari scribit. In ea memorabile templũ Veneris fuisse aiunt, ipsamq; Cythereã inde cognominatam: meminisse eius Plinium lib. 4. Vide ne Porphyris & Porphyrussa ab aliquibus confundantur. à Porphyride grammatici quidam deducunt porphyriacum, pro purpureo. Et porphyriacis figere labra genis, Ouidius. ¶Elaphonnesus insula est in Propontide ante Cyzicum. eam sequunt Ophiusa, Porphyrione, &c. Plinius. ¶Porphyreon, Πορφυρεών, urbs Phœniciæ. gentile Porphyreonius, & Porphyreonites, Stephanus. ¶Porphyrite, Πορφυρίτη, urbs Arabiæ iuxta Aegyptum, Stephanus. ¶Porphyra inscripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Propria.

Purpura pro colore purpureo, ut suprà quoque in a. monuimus. Mulier erubuit ceu lacte (casu recto pro lac) & purpura mista, Ennius. Eius serpentis squamæ squalido auro & purpura textæ, Nonius. Niciam ferunt purpuram & aurum miscuisse ad scuti ornatum, Pollux. uidetur autem abuti uerbo miscere. Vide infrà in uestibus, ubi quasdam purpura auroq; (non mixto, sed separatim) insignes fuisse memorabimus. Purpura omnem uestem illuminat: in triumphali, miscetur auro, Plinius. Vt florem purpuræ Latini, sic Græci etiam ἄνθος dicunt. Πορφυρέοις κάλλιστον ὑφάσμασιν ἄνθος ἄγοντα, Oppianus de piscatoribus. Φοίνικος τὸ βριογχωννύντα δηλοῦσιν, ὡς πρὸς τὴν ὄψιν ἀνθεῖν, Pollux. ---- ὡς ποτε μοῦνῳ φαιδρὸν ἁλιχλαίνων βρυθὰν ἔχε φᾶρος ἀνάκτων, Nonnus de flore purpuræ: quem δροὸν πῦρ appellat, id est liquidum ignem, hoc à colore, illud à saniei substantia. Purpura color et eius nomina.

Purpuræ colorem Plinius non semel fucum appellat, ut cum inquit: Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Purpura torretur conchyli prædita fuco, Samonicus. Purpurissum etiam pigmentum, aliqui fucum nominant, ut suprà scriptum est. Plura de fuco reperies suprà in Phycide. Fucus.

Plinius medicamentum quoque pro purpuræ colore dixit: quod & Grecè pharmacũ appellare licebit. Pharmaca Iones, tincturas uocant. Φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. Φαρμάσσειν apud Homerũ non modò tingere est, unde pharmacônes dicunt τὰ βαφεῖα, id est officinæ tinctoriæ: sed etiã ferri aciem exacuere & indurare, τὸ στομοῦν καὶ στερροποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum, Varinus. Ad pharmacum Grecam uocem Germanica farb uel farw accedit. Medicam. Pharmacum.

¶Oxos apud Suidam purpura est, quæ apud Phœnices tingebatur preciosissima. hinc Oxybapha in L. 1. C. Quæ res alienari non poss. Quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, ueram lectionem peruertentes: Alciatus, in tres posteriores lib. Codicis. Ego apud Suidã nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neq; in ὄξος, nec in ὀξύς. Oxybaphum quidẽ, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) uasculum est aceto & intinctui, excitandi causa appetitus, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυτάτας, id est excellentes, minimè uulgares, & acerrimi fulgoris apud Suidam legemus in Σαρδώ. Φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι, Varinus. Διάφορος πορφύρα Arriano est purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est uul- Oxos.

garem. Brodæus quoque in Miscellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationẽ reprehendit, cũ Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων: hoc est, Acetũ coctum è palmulis: cuius meminit Xenophon lib. 2. Anabaseως.

Sanies quæ testis purpurarum (quę ex ostreorũ genere sunt) detractis colligeretur, ostrum, ut Vitruuius inquit, appellata est, Hermolaus. Plura super hoc uocabulo attuli suprà in Corollario de ostreis H.a.pag. 767.

Officinæ. Officinæ tinctoriæ à Græcis communi nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακῶνες, Varino teste. Purpura Alexandrina uulgò Probiana dicitur: idcirco quòd Aurelius Probus præpositus baphijs id genus muricis reperisset. quanuis ibi basijs legatur corruptissimè, Alciatus. est autem rectus baphium generis neutri, ut atrium: non baphia fœminini, ut quidam putarunt. Fit autem à βαφεύς, βαφεῖον, ut à κουρεύς, κουρεῖον. Plinius purpurarias officinas dixit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilem reddit. alterum genus eius est in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Strabo libro 16. πορφυρεῖον uidetur accipere pro officina purpuraria, de Tyro scribens, ut in E. retuli. Idem libro 17. Zûchis (inquit) urbs Africæ πορφυροβαφεῖα habet, interpres transtulit purpurificia. ¶ Ab lana solocia ad puram data, Festus; Perottus legit, Ab lana soloci ad purpuram data. Arbaces Medus Sardanapalum inuenit unà cum scortis purpuram carminantem, Baysius ex Athenæo.

Tincturæ ratio. οἱ γὰρ πόνοι προϋποσυφαί τινές εἰσι τοῖς παισὶ τελειωθησομένης ἀρετῆς, ἃς ἐμβαφέντων ἀπεχθῶντως τὴν τῆς ἀρετῆς βαφὴν οἰκειότερον φέρουσι, Theano in epistola ad Eubulen. ¶ *Δευσοποιός.* Δευσοποιός, tinctor, Hesychius: non quiuis tamen, ut uidetur, sed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω uerbum idem est quod βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus est, ut non facilè eluatur aut exolescat. Per metaphoram uerò de alijs quoq; coloribus (*& rebus alijs*) permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud ueteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον: ut Plato in decimo de repub. ostendit, Varinus. Ἀνὴρ πορφυρεὺς ὅταν θηράσῃ πορφύραν, εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζώου χρόα δευσοποιός, καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἵα τε ἔσαι τὴν βαφὴν ἐργάσασθαι γνησίαν, ἀλλ᾽ οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐτοῖς ὀστράκοις, Aelianus de animalib. 16.1. Ταριχεύουσιν ὑπὸ δευσοποιίαν, Pollux de purpuris. Idem libro 1. cap. 4. δευσοποιοῦ & contrariæ tincturarum, id est stabilis instabilisq;, synonyma aliquot promit: ut sunt, ἔμμονος, ἀνέκπλυτος, ἀνεξίτηλος, ἀνεξίτητος, ἀνθοῦσα, εὐανθής, ἀνθηρά, &c. & contraria, ἀβέβαιος, ἐξίτηλος, εὔρυπτος, ἀκρατής, ἀνανθής, &c. Ἐξίτηλον, τὸ ἀφανές, παρὰ τὸ ἐξιέναι τοῦ δήλου ὅ ἐστι τοῦ φανεροῦ. ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς πορφύρας, ἥτις ὅταν μὴ ἔχῃ τὸ τῶν δευσοποιῶν βάμμα τὸ χρῶμα ἐξίησι τὸ τοῦ ἐθίλου, ὅ ἐστι τὸ τοῦ ὁμοίου. ἐξίθηλος οὖν καὶ ἐξίτηλος οἶνος, ὁ ἀνόμοιος ἑαυτῷ. δευσοποιὸν uerò propriè de lanis tinctis dicitur. et βαφὴ δευσοποιός, ἡ ἔμμονον καὶ δυσέκπλυτον ἔχουσα τὸ ἄνθος. & Plato δόξαν δευσοποιὸν dixit τὴν ἔμμονον. sic δευσοποιὸς πονηρία, ἔμμονος καὶ δυσέκπλυτος, Etymologus.

Purpuræ tinctura ex herbis. Purpuram authores sæpe marinam cognominant, ut monuimus iam antè: non quòd terrestris etiam aliqua sit, sed quoniã ex herbis quoq; & aliunde purpureus color genuino similis tingitur. Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundis murices, Plinius. Alga pelagia in Creta insula nascitur, &c. qua non solùm uittas, sed etiam lanas uestesq; inficiunt: & quandiu recens infectio sit, color longè purpuram prestat, Theophrastus de historia 4.7. Frutice marino, quem Greci phycos uocant, circa Cretam insulam nato in petris, purpuras quoq; inficiunt, Plinius. ¶ *Amorge.* Amorgen Græci amurcam dicunt, aliquando etiam uini fęcem. sed & herbam purpuream uestibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ. quanquam & prætenuis harundineæ paniculæ portio dicitur amorgis, Cælius Rhod. Ἀμόργεια, coloris byssini species ab Amorgûnte insula, ut Θήρεια, τὰ ἀπὸ Θήρας νήσου. Ἀμοργίς, καλάμη τις ἐξ ἧς ἐνδύματα γίνεται: ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Ἀμόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Ἀμόργινος χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην, &c. id est, Amorgina tunica sic dicitur ab amorga, quod genus est coloris, similis bysso. significat & uestem preciosam. Ἀμόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Ἀμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργίς, ἡ λινοκαλάμη. Ἀμοργίς, τοῦ καλάμου τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος: Hæc omnia Varinus, & partim Hesychius quoque & Suidas. qui hæc etiam addit: Ἀμοργὶς simile est lino ἀλέπισῳ, id est non decorticato. decorticare autem ipsum & parare (*ad lanificium*) solent. ἐστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim ὑπὲρ) τὴν βύσσον ἢ τὴν κάρπασον. Ἀμόργη, amurca olei, item purpura secundum ueteres, Eustathius in Odysseæ Θ. Ἔστι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργινός. Ἀντιφάνης δέ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Ἦν χιτὼν ἀμόργινος, Pollux. Et alibi: Τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεται μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμοργῷ: λίνου δ᾽ οὖν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χιτών, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuisse, sed subtilius: & quoniam fortè purpureo colore tingebatur, (sicut & sericum & byssus, aliaq; tenuissima lini genera, & uellera præstantiora, ut Milesia,) amorgen purpuram, & amorgina purpurea, aliquos interpretatos esse: sed ineptè: (ut & Hesychius Byssinum, purpureum:) poterat enim etiam alio colore tingi. itaq; non rectè Cælius, & sine authore dixit, amorgen herbam purpuream uestibus inficiendis aptam fuisse. Amorgen ego dictam suspicor per metathesin ab Hebraico Argaman, quod est purpura, uel sericum purpura tinctum. De hac etiam Plinij uerba accipio hæc: Lini quartum genus Orchomenium appellant. fit è palustri uelut harundine, duntaxat panicula eius. Clemens in Pædagogo 2, 10. contra luxum muliebris uestitus & purpuræ usum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπ᾽ Αἰγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ τῶν Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα καὶ βύσσινα σιωπῶ. ὑπὸ δὲ ἐκπεπτωκυῖαν ἡ τρυφὴ καὶ

τὴν

τὴν ὀνομασίαν. De bysso multa protuli in Pinna, hîc paucula addam. Ex lana arboribus quibusdam innascenti apud Indos Nearchus ait texi sindones subtiles, σινδόνας τὰς εὐητρίους: & Macedones ea pro tomento usos, (ἀντὶ κναφάλων αὐτοῖς [malim αὐτῷ, scilicet τῷ ἐρίῳ] χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σάγην.) Esse autem huiusmodi etiam serica, bysso ex quibusdã corticibus excarminata, ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου, Strabo lib. 15. tanquam serica lintea è bysso ceu materia & lana fiant. Σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοις, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα. Herodotus de medicatione funeris apud Aegyptios. *Byssus.*

Coria alba ut purpuræ instar tingantur, anchusæ radicem aceto irrigatam illine, Nic. Myrepsus. Idem in fine remediorum ad dysenteriam, anchusam scribit esse herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, nescio quo sensu, nisi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id est, ut ueri murices. *Anchusa.* ¶ Χάλκη flos est, à quo & purpura chalce dicta, Scholiastes in Nicandrum. *Chalce.* Chalca est purpura, & herba qua purpura tingitur apud Phocionem grammaticum, ut meminit Ruellius. Sed κάλχη potiùs scribi placet: unde uerbum καλχαίνειν. Κάλχης κηρα φίδος, Nicander. Κάλχη, εἶδος πορφύρας, ἀφ' ἧς αἱ γυναῖκες κάλχιον βάπτουσι. --- πέπλους Κάλχῃ φορυκτούς, Lycophron. ubi Scholiastes, Calche (inquit) propriè est purpura tincta: nunc uerò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & uariegatos & plumaricos, (ἢ πεποικιλμένους καὶ πλουμαρικούς.) Κάλχη, herba qua purpura tingitur, Suidas. *Calche.* Vide etiam suprà in a. cum Verbis deriuatis. ¶ Saxifragam aliqui eandem esse putant quæ pimpinella & sanguisorba dicitur, &c. E radice, ut ferunt, quibusdam locis uermiculus eruitur: qui curatus sericis præcipuè tingendis, purpuram facit incomparabilẽ, cæteros colores splendore quodam & hilaritate superans: inuentus, ut alia quoq; multa, casu, excrementis gallinaceorum ita coloratis. *E pimpinella uermiculus.* igitur purpurissum ex hoc uermiculo carbasinum, à præstanti amphitheatraliũ uelorum, ut arbitror, colore, dicitur. Quidam carmasinum appellant colorem: quoniam uermiculus is Punica lingua carmes appelletur, quemadmodum & coccus. potest & ab urbe Charmi, quæ Sardibus est, nomen accepisse color is, quòd lanas inficere Sardibus cœptum sit, ut inquit Plinius. De hoc uermiculo nihil apud ueteres inuenias. Hieronymus in sacris literis uermiculũ & uermiculatas uestes nominat, granum (ut opinor) aquifoliæ significans, quod authore Plinio quibusdam locis uermiculi similitudine conspicitur. Hinc deriuatum arbitror ut coccinea uestis scoletidata (*scarlata, quasi scolecata*) hoc est uermiculata, uulgò diceretur: siue quasi quisquiliata (etenim granum cocci etiam quisquilium uocatur Plinio) à quisquilijs, opinor. sunt enim quisquiliæ, ut Festus ait, quicquid ex arboribus minutum cadit. De uermiculo purpureo Democritus quoq; meminit, tincturis utili, sed è purpuris ac murice, ut coniicio. nam & de uermiculo Galatiæ, hoc est, *iligno* * meminit, Hermolaus Corollario in Dioscoridem 625. è quo Cælius etiam descripsit Antiquarum Lectionum 8. 11. qui insuper, Carmesinum, *inquit*, sunt qui opinentur chromasinũ quoq; nuncupari posse: quia sit radix Syria, quæ uocetur chroma, cuius est apud Theophrastum mentio. *Chrôma.* Ego omnino Carmesinum à Kermes Arabica seu Punica uoce coccum indicante, nõ uel à carbaso uel chromate dictum arbitror. De chromate Theophrastus in libro de odoribus his uerbis meminit. Χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μύρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δ' ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id est, Colorem ungentis rubris ex anchusa faciunt, amaracino autem è chromate: quod radix est è Syria uehi solita. Apparet autem eam radicem non uilis precij fuisse: quoniam myropolas preciosa tantùm unguenta, quanuis non omnia, colorare solitos tradit. Et paulò pòst, Maron & chrôma quod amaracino miscetur, calfaciẽdi uim habent. Carmesini colorem rubrum esse constat: chromatis uerò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expressum: rubrum tamen non fuisse ex iam recitatis Theophrasti uerbis apparet: ut nimiùm leuis sit quorundam coniectura, carmesinum à chromate deductum. Dioscorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quod an sit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmesinum quasi carbasinum, à præstanti amphitheatralium uelorum colore dici potuisse suspicatur, de carbaso quædam addamus: quam ipsam quoq; ut amorgen & byssum, propter materiæ precium ac tenuitatem, sicut & sericum, purpura coccó ue tingi solitam coniicio. *Carbasus.* Carbasus igitur (generis fœminini, sicut & byssus: quanuis aliqui masculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus est lini miræ tenuitatis, in Hispania primùm repertum, teste Plinio 19. 1. item uelum ex carbaso factum. Vergilius 3. Aeneid. --- & auræ Vela uocant, tumidoq; inflatur carbasus Austro. Lucretius in sexto: Carbasus ut quondam magnis intenta theatris, &c. Vergilius 8. Aeneid. --- eum tenuis glauco uelabat amictu Carbasus. Idem lib. 11. -- tum croceam chlamydemq;, sinusq; crepantes Carbaseos, fuluo in nodum collegerat auro. (Plura leges in Promptuario Trebellij.) Vnde apparet carbasum alijs quoq; pro arbitrio coloribus tinctum fuisse. Pollux carpasum, κάρπασον, dixit, ut suprà in Amorge citaui. Ἀμοργίς, σφόδρα λεπτόν ἐστιν ὑπὸ (ὑπὲρ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον, Suidas. Hispania citerior habet splendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura: qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis, Plinius 19. 1. Et aliquanto post, de uelis tinctis loquẽs: Carbasina deinde uela primus in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidem uox Crespe, à carbaso seu carpaso facta uideri potest. ¶ Anthyllon uel Anticellion herba duorum generum est, (una) folijs & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, sabulosis apricis nascẽs, subsalsa gustãti: altera chamæpityi

similis, breuior & hirsutior, purpurei floris, odore grauis, in saxosis nascēs, Plinius 22.29. Ex hac descriptione (inquit Volaterranus) putauerim hoc fortè (*intelligi à Plinio*) quod nostri fullones cremisinum uocant. nec plura addit: nec de primo an secundo genere sentiat, exprimit. Brasauolus in libro de syrupis, multa scribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum inquit Italis uulgò granam dici, & esse ueluti semen fruticis ilicem referentis, &c. Chermes uerò, (quanquam & ipsum ab antiquis cocci nomine comprehensum uideatur, ut sit fortè coccus scolecius, id est uermicularis,) ex radicibus herbarum quarūdam sumi, ex eoque charmesinum colorem tingi, floridiorem quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in uermiculum transeunt. aperitur enim semen (si ita uocandum est) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic est cocci uermiculus, qui apud D. Hieronymum reperitur, & in sacris literis legitur tinctura ex uermiculo, &c. Sūt autem plures herbæ quarum radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, incisa multùm, quæ pimpinellæ folia imitatur, sed magis incisa. In multis Germaniæ locis colligitur: excellentius uerò in Polonia circa Cracouiam. In Hetruria quoque nascitur: putantque Hetrusci genus pimpinellæ esse, strellam uulgò appellant, alij thrialmum. Nascitur autem & sub alijs herbis. nam Poloni tres herbas habent, sub quibus nascitur. Vna est, quam ipsi appellant Nyedospialek: putant esse auriculam muris, sed non est illa quam Dioscorides sic uocat. Nascitur & sub parietaria et siligine, (*secali potius*,) quā Grçci olyrā, Poloni zito, nos segala uocamus. sed hanc non excauant, quia maior est prouentus ex siligine, quàm ex chermes, &c. Ego Chermes illud de quo Arabes scriptores meminerunt, non aliud esse uideo quàm coccum Græcorū, è frutice uidelicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura uermiculum aliquem emittere putârim, si non ubique & cuiusuis, alicubi tamen & speciei alicuius in eodem genere, ut coccus scolecius uel scolecias cognominari mereatur. grana uerò illa de radicibus herbarum, eorumque uermiculos, & ex eis tincturam, ueteribus planè incognita arbitror. Nascitur in cocci fruticis fructu breue animalculum, quod statim ac in aërem fructu iam maturo est emissum, uolat, ita ut culici simile uideatur. nunc autem priusquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligunt, & sanguine insecti lanas tingunt, Pausanias in Phocicis. Monachi qui in Mesuen commentarios ediderunt, Brasauoli sententiam secuti sunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio. Vbi hæc etiam eius uerba leguntur: Chermesinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hispanijs, ab occidentali India importatum: quod cum copiosissimum adferatur, Chermesina stamina nunc uilescere cœperunt. De eodem puto Cardanus intelligit libro 9. de Varietate rerum, *his uerbis*: Aduehuntur ad nos nunc semina pro purpureo colore serici conficiendo, *similia cimicibus*, à quibus sublata sunt capita: unde precium serico rubēti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnascētibus fieret. ¶ Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos purpureus nascitur, quo purpura, floridior etiam quam Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine uisuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prælongis, & uermis instar mollia. Oriuntur ea in arboribus quæ succinum ferunt: & fructibus earum uescuntur, ipsasque perdunt: ut pediculi uites apud Grçcos. His tritis Indi purpureo colore uestes, tunicas, (τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας,) & quæcunque uoluerint, inficiunt: quæ Persicis etiam tincturis præferuntur, Ctesias in Indicis.

Chermes è radicibus herbarū.

Chermesinum nouum.

Hysge.

Hysge, ὕσγη, herba quædam. & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hysge (uel hysgino colore) tincta. dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ, (supple ἱμάτια,) Suidas. Ὕσινος apud eūdem, (malim ὕσγινος, quamuis literarum ordo repugnet) tincturæ genus est. Τὰ κόκκοιο βαφῶντα, καὶ ὑσίνοιο δὲ εἶρα, Versus autoris innominati. Vidētur aūt hysginus & coccinus cognati colores esse, nomine etiam cōgruente. nam Pausanias in Phocicis author est, fruticem, quem Iones & Græci coccum appellant, Galatas qui super Phrygiam incolunt lingua uernacula Hys nominare. Galli quidem Europæi hodieque ilicem aquifoliam hus, uel ut ipsi scribunt hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam est. Ὕσγινον, βάμμα τι, Hesychius & Varinus. In quorum uulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum scribitur. Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hysginum tingitur, Plinius libro 21. Et lib. 35. Purpurissum Puteolanum (inquit) potiùs laudatur, quàm Tyrium aut Getulicum, uel Laconicū, unde preciosissimæ purpuræ. Causa est, quòd hysgino maximè inficitur, rubiamque cogitur sorbere. Hysge igitur herba, eadē quę hyacinthus uidetur: ex hyacintho autem non cocci, sed sui coloris uestes tinctas opinor. Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna est, Persius Sat. 1. quidam legunt lumbos, & ianthina læna est, id est uiolacei coloris. Ferrugineus est color ferro ardenti haud absimilis, ut quidā putauêre: qui & hyacinthinus ex Virgilio. ait enim ferrugineos hyacinthos, ex Nonio, Bayfius. Et alibi: Hyacinthina dicuntur uestimenta, quæ cum eius floris colore certant, uel etiam eiusdem nominis lapide. In hyacinthino colore purpura lucet subnigra, Ant. Thylesius. Hysginum planta est colore flaua, & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quæ ab ea planta tincta sunt, τὰ ὑπ' αὐτοῦ βεβαμμένα. Hoc legisse memini in Scholijs in Nicandrum, si tibi probatur autor. Hysgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit, Bayfius. Hyacinthinus color non tantùm ex propriè dicto hyacintho, ut ferè creditur; sed è uiola quoque quæ syluestris dicitur hyacinthus, traxisse nomen Plinio uidetur

Hyacinthus.

detur: nisi quis in eo ianthinum malit quàm hyacinthum legere, Ruellius. ἁλουργῆ καὶ ὑσγινοβαφῆ ἀμπεχόμενος, Lucianus in Somnio.

Phyllanthion.

Phyllanthion cognomento dyticon apud Democritum, herba ad purpuram tingendam satis celebris, nec prætereà qualis sit monstratur. In Theophrasto ac Plinio legitur & phyllanthes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantum foliata, Hermol. Barb. Theophrastum uideo chamæmali genus quod caule foliato sit, anthemon phyllôdes appellare, &c.

Rubia.

Rubiæ colorem Garanciam uulgus infectorum uocat: qui tanto in precio est, ut & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus sit à principe poëtarum sub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares, Iul. Cæsar Scaliger.

In regione Basenorum (aliâs Abasenorum) γεωργοῦσι πορφυρῆν ποίνην (fortè πόην) εἰκέλην αἱματηρῷ κοχλίῳ: Vranus quidam, ut citat Stephanus in Abarno: uidetur autem de herba quadam loqui, propter uerbum γεωργοῦσι, quod in agris colere significat.

Sandix.

Indicam purpuram ex sandice parari, prodit historia, tantæ uerò creditur excellentiæ, ut illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur, Cælius Rhod. Vide infrà in prouerbio, Purpura iuxta purpuram dijudicanda. Sandix Indica, de qua in Aureliani Cæsaris uita legitur, preciosas purpuras fecisse, aliud (*quàm uermiculum dictum*) tincturæ genus puto, Hermolaus. ¶ Emplastrum purpura dictum, scilicet à colore, numero 34. apud Nic. Myrepsum, hæmatitem lapidem recipit, colore nimirum sanguineo tingentem: unde & nomen.

Hæmatites.

Rondeletius quartam Vrticæ speciem describens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filũ longum deducitur purpureo colore tam iucundo, tamq; florido infectum, ut cum precioso illo purpuræ succo certet. Verisimile est hanc urticam purpuræ adhærentem (testis enim alienis adnascitur, & maximè purpuris) à cane Herculis demorsam fuisse, &c.

Vestes. Purpura.

A purpuris (conchis) ipsas quoq; uestes purpuras uocamus, Hermolaus. ¶ Plinius cum priùs de concharum in cibo luxuria dixisset, subiungit: Sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxtà uirisq; gestaretur. Quid mari cum uestibus? Quid undis fluctibusq; cum uellere? Nõ rectè recipit hæc nos rerum natura nisi nudos. Esto, si tanta uentri cum eo societas, quid tergori? Parum sit, nisi qui uescimur periculis etiã uestiamur. Adeò per totũ corpus, animâ hominis quæsita maximè placent. Purpuræ luxũ in uestitu, præsertim muliebri, grauiter reprehendit Clemens in Pædagogo 2.9. purpureã hanc mortem appellans, &c. Cl. Nero amethystini ac Tyrij coloris usum interdixit, Suetonius. ¶ Mulieres opertæ auro purpuraq;, Cato Originum 7. ut citat Festus. Qui habet uxorem sine dote, pannum (*genere neutro*) positum in purpura est, Næuius apud Nonium. Purpura uendit causidicum, Iuuenalis Sat. 7. Vsq; ad talos demissa purpura, Cicero pro Cluentio. Quales esse decet quos ardens purpura uestit, id est filios nobiliũ, Iuuenalis Sat. 11. Per hoc inane purpuræ decus precor, Horatius Epod. ¶ Purpura antiquitus insigne erat Romanorum magistratuum, Baysius. quare & pro magistratu ponitur. Purpura te fœlix, te colit omnis honos, Martialis. Vt planè dignæ aliti (*gallo gallinaceo*) tantũ honoris præbeat Romana purpura, Plinius. Iamq; noui præeunt fasces, noua purpura fulget, Ouidius 1. Fastorum. Regum purpura, Vergilius 2. Georg.

Purpuratus.

Purpuratus, purpura ornatus. unde purpurati dicuntur ij qui apud principes dignitate antecellunt, Cic. 1. Tusc. Istis quæso, inquit, ista horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius 1. belli Maced. Cum duce Athenagora uno ex purpuratis. Idem 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis esse. Cic. 4. in Catilinam: Purpuratus Gabinius. De purpurata meretrice Babylone, ut in sacris literis nominatur: uel Roma, ut ueteres interpretantur, multa Cælius Rhod. Antiquarum lectionum 8.11. ¶ Purpureus quandoq; pro purpurato ponitur. Purpurei metuunt tyranni, Horatius 1. Carm. Reges purpurei, Claudianus de raptu Pros. Purpureus scurra, Iuuenalis Sat. 4. ¶ Iulius Cæsar conchyliatæ uestis usum, nisi certis personis & ætatibus, perq; certos dies ademit, author Tranquillus. Alexander Seuerus purpuræ clarissimę, non ad usum suum, sed ad matronarum, si quæ aut (*uti*) possent, aut uellent, certè ad uendendum grauissimus exactor fuit: ita ut Alexandrina purpura hodieq; dicatur, quæ uulgò Probiana dicitur: idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpositus id genus muricis reperisset, Lampridius. ¶ De Lacernis Tyrijs, præscriptum est in E. ubi de precio. ¶ De clauo, seu lato clauo, eiusq; iure, id est dignitate ordinis senatorij, annotauit quędam Baysius in libro de re uest. ubi inter alia: Tunica (inquit) lati claui, siue latus clauus, antea quidem dicebatur tunica palmata, à latitudine clauorum: quæ nunc à genere picturæ appellatur. Verba sunt Sexti Pompeij in uocabulo, Picta, paucis additis. Cum uerò ait, quæ nunc à genere picturæ appellatur, accipe ab ipsis clauis purpureis, qui tunicis inseruntur, appellari tunicam lati claui. Quibus clauis purpureis mappæ quoq; ad limbum, ut opinor, uariari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: Et lato uariata mappa clauo. Quare cum apud Liuium identidem legas tunicam palmatam, accipe pro tunica lati claui, quam Græci χιτῶνα πλατύσημον appellant. Strabo in tertio, οὗτοι δὲ καὶ ἐνδῦσαι λέγονται πρῶτοι τοὺς ἀνθρώπους χιτῶνας πλατυσήμους. Hos autem primos memoriæ proditum, induisse homines tunicas lati claui. Hæc de lato clauo cõminisci potui, ita tamẽ, ut ingenuè fatear, mihi planè non liquêre.

Lacerna Tyria. Latus clauus. Tunica palmata. Claui purpurei. Χιτὼν πλατύσημος.

Et rursus in libro de uasculis: Claui purpurei (inquit) insuebantur uestibus, & maxime tunicis, ad eam ferè partem, qua pectus tegebatur. Horatius Sat. 7. Et latum demisit pectore clauum. non quòd reuera essent claui, sed quòd uiderentur clauorum purpurea capita supereminentia in tunicæ superficie, &c.

Nœgeum. ¶ Nœgeum quidam interpretantur amiculi genus prætextum purpura, Festus.

¶ Purpuræ usum Romæ semper fuisse uideo, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta et latiore clauo Tullium Hostilium è regibus primum usum Hetruscis deuictis satis constat, Plinius.

Picta. *Prætexta.* *Περιπόρφυρος.* ¶ Picta, quæ nunc toga dicitur, purpurea antea uocitata est, eaque erat sine pictura, Festus. --- nec purpura regem Picta mouet, Vergilius 7. Aeneid. De prætexta & toga picta, plura leges apud Bayfium: qui περιπόρφυρον ἐσθῆτα ex Plutarchi Lentulo prætextam interpretat. item de prætexta, palmata, & toga picta, in Hieroglyphicis Valeriani, libro 40. ubi de Vestimentis agit.

Rica. ¶ Rica est uestimentum quadratum, fimbriatum, purpureum, quo flaminicæ pro palliolo utebantur. Alij aliter, &c. Festus.

Paryphes. *Paralurges.* *Virgæ purpureæ.* ¶ Paryphes (παρυφὴς) apud Pollucem (libro 7. cap. 13.) & Paralurges (παραλουργὴς) indumentum appellatur attextam utrinque habens purpuram. id uerò ab Ionibus dicitur Pachyales, (πηχυαλὴς.) Sed & in tunicis uirgæ (ῥάβδοι) purpureæ uocantur Paryphi, πάρυφοι, unde & in Latinis literis uirgatæ uestes: & apud poëtam Aeneidos 8. sagula uirgata, quæ haberent in uirgarum modum deductas uias: cui sententiæ subscribit sexto Bibliotheces Diodorus. tametsi in eo allusum Seruius putat ad Gallicam linguam, qua uirgæ diceretur purpura. Vergilij uersus est: Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla Auro innectuntur, Cælius. Syracusani prohibuerunt ne mulieres ferrent uestes purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐχούσας παρυφάς, præterquam meretrices, Athenæus.

Leucoparyphus. Dici à nobis leucoparyphus potest, albis indutus uestibus: siquidem est paryphe uestium contextus. sed & indumentum ipsum: unde est illa Tarentinorum παρυφὴ διαφανὴς, id est uestis pellucida. nam εὐπάρυφοι inde preciosè ac multa mūditia compositeque amicti nuncupantur, & locupletes. mentio eius uerbi quum apud alios est, tum in Luciani uita, Cælius. Ex eodem prouerbium, Extrà leucoparyphus, intus holoporphyrus, explicabitur infrà in h.

Holoporphyrum. Holoporphyros signat totum purpureum, sicut holosericam uestem legimus, Cęlius Rhod. Holoporphyrum dicitur ad differentiam periphorphyri & diaporphyri, quibus purpura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu uirgis purpureis, de quibus ex Cęlio prędictum est. Prætexta est quam Plutarchus identidem περιπόρφυρον appellat, Bayfius.

Toga pura seu uirilis. Et alibi: Toga pura seu uirilis (ἐσθὴς καθαρὰ, ἱμάτιον καθαρὸν ἢ ἀνδρεῖον,) meo quidem iudicio, dicebatur, cui nulla purpura prætexta erat. Posita autem prætexta uirilem togam sumebant Romani, sedecim annorum ætate, ut conijcere est ex Tranquillo. οἱ δὲ πατέρες ἥδοντο θαυμαστῶς τοὺς παῖδας ἐν περιπορφύροις ὁρῶντες, Plutarchus in Sertorio.

Περιπόρφυρος. Alicubi etiam ipsos pueros prætextatos περιπορφύρους appellat. Alibi uestem ipsam τήβεννον περιπόρφυρον. Alia multa super hoc uocabulo cum testimonijs authorū à Bayfio petes. Χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, Hippias apud Athenæū. Περινήσια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα περίκειται, Hesychius. Περίνηστος, ὁ περιπόρφυρος χιτών, Idem. (Polluci περινηστὸς oxytonum, simpliciter est εἶδος χιτῶνος.) Sed legendum puto quatuor syllabis περίνησα, sic enim habet Pollux 7. 13. Περίνησα ὑπόκροσσόν ἐστι περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα· ἢ πορφυρᾶ κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος περιδρ́χεται, νήσου σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιέξει τοῦ χρώματος. hoc est, ita ut ambiens undiquaque purpura, uestem reliquam, ceu mare insulam includeret: ut fortè eandem uestem Anaxilas νῆσον, id est, insulam uocârit. Καὶ πῶς γυνὴ ὥσπερ θάλατταν νῆσον (νῆσος) ἀμφιέννυται. Apud Romanos οἱ τιμητοὶ τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες, καὶ ἐστεφανωμένοι, τελέκει τὰ ἱερὰ κατέβαλλον, Athenæus. Περιτίκτινα, χιτωνίσκοι, παρὰ τὴν ὤαν πορφύραν ἔχοντες ὥσπερ κτένεσιν ἐνυφασμένοι, Pollux.

Διαπόρφυρος. ¶ Diaporphyron Cælius interpretatur in medio purpureum: malim uirgis purpureis distinctum, uel quod purpuram intertextam habet, ut suprà diximus. Mulier honesta uestitu utatur simplici. παραιτητέον γὰρ αὐτὰν τὰν διαυγῆ καὶ διαπόρφυρον, Melissa in epistola ad Claretam.

Πορφυρίς. *Xystis.* ¶ Viriles uestes à colorib. dictæ sunt, πορφυρὶς, ἁλουργὶς, φοινικὶς, Pollux. Est & porphyris auis Ibyco, quā à porphyrione Callimachus distinguit. Ξυστὶς uestis tragica muliebris: & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον, à Scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigas in pompis. Πορφυροῦν ἱμάτιον, uestis iuniorum in Comœdijs, Pollux.

Πορφύρα. Καὶ πρῶτοι μὲν Πέρσαι περὶ αὐτὴν (τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου σκηνὴν) ἐντὸς εἱστήκεισαν πορφυραῖς καὶ μηλίναις ἐσθῆσιν ἐξησκημένοι, Athenæus. Et paulò pòst: Εἶτα μύριοι Πέρσαι, τό, τε τὴν πορφύραν ἔχον πλῆθος, (purpuræ ius habēs turba, Bayfius:) οἷς Ἀλέξανδρος ἔδωκε φορεῖν τὴν στολὴν ταύτην.

¶ Χλαῖναν πορφυρέην οὔλην ἔχε δῖος Ὀδυσσεύς, Odysseæ. τ. ἤτοι ὁλοπόρφυρον, ἢ τρυφερὰν. Aristophanes, Ἄχθομαι τοῖς ταῶσι, τοῖς τ' ἀλαζονεύμασι. ἀντὶ τοῦ τοῖς κόλποις τοῖς πεποικιλμένοις. ἐπεὶ ὁ ταὼς ποικίλος. ἢ ὅτι πορφύραις ἐχρῶντο καὶ τιάραις, Suidas in Ἀχθηδών. Χλαμὺς, πορφύρα, καὶ χιτὼν, Hesychius.

Candys. *ἁλιπόρφυρος.* Candys, indumentum Persicum est, Cælius. Pollux lib. 7. cap. 13. candyn regalem, ἁλιπόρφυρον esse scribit, aliorum uerò purpureum. Sed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum uidetur. Sic enim inferiùs habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη κάνδυν ὁλοπόρφυρον. quanquam holoporphyro non πορφυροῦν simpliciter, sed periporphyron & diaporphyron opponi monuimus suprà. Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de purpureis uestimentis dixit: ταύτας εἶδε τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας.

Πορφυροβαφεῖς. *Κάλλη.* *Πλατυπόρφυρα.* Eadem Comici etiam κάλλη uocare solent, ut Eupolis: Τὰ κάλλη τὰ περίσεμνα τῇ θεῷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis, uel tunicæ palmatæ à latitudine clauorum dictæ; de quibus suprà.

Ἁλιπόρφυρα, ἁλουρ-

ρα, ἁλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πορφύρας, Hesychius. ¶ Ἁλουργὶς, uestis uirilis à colore dicta, sicut et πορφυρίς: περιαλουργὶς uerò muliebris, Pollux.

ἀλουργίς.

Ἁλουργυείδιον, (lego Ἁλουργίδιον,) πορφυρίδιον, Hesychius. Ἁλουργὶς, purpura, ἡ ἀπὸ θαλασσίου κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη, Etymologus. ---- ἁλουργίδα ἔχων κατάπαστον, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματος, Aristophanes in Equitibus. Scholiastes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς & ἔργον deriuat: & substantiuum fœmininum esse ait. adiectiuum autem masculinum ἁλουργὸς, cuius fœmininum sit ἁλουργὶς, neutrum ἁλουργές: quod non probârim. ἁλουργὸς enim non aliter moueri puto quàm ἀγαθός: & ipse etiam genere neutro ἁλουργὸν χρῶμα dixit. Est & ἁλουργὴς adiectiuum communis generis (ut ἀληθής) in usu. Ἁλουργῆ καὶ ὑσγινοβαφῆ ἀμπεχόμενος, Lucianus in Somnio.

ἀλουργής.

Theopompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας αὐτῶν ἁλουργεῖς φοροῦντας στολὰς ἀστυπολεῖν. Apud eundem libro 4. ὑφὴ ἁλουργῆ legimus. Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἁλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἥ τις ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσι, Plutarchus in Eumene. hoc est, Licebat Eumeni causias purpureas & chlamydes dilargiri: quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis tegmen Budæus appositissimè usurpauit pro galero cardinalium coccino. Licet enim uni Romano pontifici, ut quondam Eumeni, causias purpureas, & chlamydes coccinas, cæteraque cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri, μὴ γὰρ γένοιτο nundinari, Baysius. Ἁλουργὲς, πορφυροῦν, Hesychius. Ἁλουργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ, Scholia Aristophanis. Ioannes Tzetzes Variorum 1. 29. Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἁλουργὲς, id est uestem purpuream picturis & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus uenditam centum & uiginti talentis. de authore dubitat, suspicatur autem apud Plutarchum se legisse. ego apud Aristotelem in Admirandis legere memini, & Athenæum in duodecimo: qui Alcisthenem non Antisthenem nominant. Ἁλουργιαῖον, ἀντὶ τοῦ ἁλουργὲς, Ἀντιφάνης, Suidas.

ἀλουργιαῖον.

Dicitur & ἁλουργὸς, ut ἀγαθός. unde ἁλουργοπωλικὴ, ἡ πορφυροπωλικὴ λεγομένη, οὕτως Ἰσαῖος, Suidas.

ἀλουργός.

Ἁλουργὰ, (Etymologus πορφυρᾶ interpretatur,) θαλασσοπόρφυρα. Αἱ μίτραι, τό, θ' ἁλουργὲς ὑπένδυμα, οἵ τε Λάκωνος πέπλοι, Idem. Ἁλουργὰ, τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ, Κύπριοι, Hesychius. Ἁλουργὰς στολὰς apud Athenæum lego: qui & Hippiæ hæc uerba citat: Ἁλουργὰ μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἁλουργὸν κύκλῳ mulieres quædam in comœdijs gestabant, Pollux. Ὁ περιαλουργὸς τοῖς κακοῖς, Aristophanes in Acharnen. ubi Scholia: ὁ κακοῖς βεβαμμένος, ἢ βαθὺς τοῖς κακοῖς. μετενήνεκται δὲ ἡ λέξις ἀπὸ τῆς βαφῆς τῆς πορφύρας τῆς θαλάσσης (τῆς θαλασσοβαφοῦς, Suidas) ὅτι ἐκ βάθους τὸ ὄστρακον εὑρίσκεται.

Περιαλουργός.

--- Τῷ ποτε μούνῳ φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων, Nonnus de flore purpuræ. ¶ Vestes uiriles à colore dictæ sunt, ἁλουργὶς, πορφυρὶς, φοινικὶς, καὶ φοινικοῦς χιτών, Pollux. Plutarchus in Crasso φοινικίδα pro paludamento (quæ uestis imperatorum erat) purpureo dixit, Baysius.

Φοινικίς.

Lacedæmonios ad prælia puniceam uestem (φοινικίδα) indutos uenire oportebat: ut & color aliquam grauitatem præ se ferret: & si in eam sanguis è uulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret, βαθυτέρας τῆς ὄψεως γινομένης καὶ φοβερωτέρας μᾶλλον, Aelianus Variorum 6. 6. Φοινικὶς, ἔνδυμα Λακωνικὸν, ὁπότε εἰς πόλεμον ἴοιεν, ὅμοιον ὂν αἵματι, ὡς ἂν εἴποτε πληγῆναι συμβαίη, μὴ εἰς φιλοψυχίαν αὐτοὺς ἐμβαίνειν (fortè ἐμβάλλειν) τὸ αἷμα ὁρώμενον, ut in Græcorum commentarijs legitur. hoc est, Purpura, indumentum Laconicum, cum ad bellum proficiscerentur, sanguini concolor: ne, si quando uulnerari eos contigisset, sanguinis aspectus metum eis incuteret, Baysius. Vide plura apud Suidam in Φοινικίδα. Plutarchus in Bruto: Ante Bruti & Cassij uallum (inquit) prælij signum erat propositum tunica phœnicea, φοινικοῦς χιτών. Et in Pompeio: Extemplo ante prætorium iussit proponi tunicam phœniceam. hoc enim Romanis pugnæ signum. Alibi coccinam appellat Plutarchus, quia idem ferè color, Baysius. Plura de phœniceo colore, & deriuata inde uocabula, in Lexicis Græcorum leges: & in Eustathij indice in Homerum: qui inter alia ex ilicis fructu puniceum colorem tingi scribit: id quod ad coccum pertinet. puniceus uerò propriè purpureus est, à Phœnicibus purpuræ inuentoribus. ¶ Ἄλλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν, Hesychius. Ἄλληκα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμύδος ἀλληλοχείρου, Idem. Ἄλλιξ, χιτὼν χειριδωτὸς apud Euphorionem, Idem.

Allix.

Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον, ἢ τὸ πορφυροῦν, Varinus. Polluci βεῦδος est χιτωνίσκος διαφανής.

Beudeon.

Ὁ δὲ σαράγης, Μήδων τι φόρημα, πορφυροῦς, μεσόλευκος χιτών, Pollux.

Sarages.

Ἐμβρόνιον, μικρὸν καὶ ἀπόρφυρον ἱμάτιον τιβεννικὸν, Hesychius.

Embronium.

¶ Vtebantur & Græci equites eo genere uestis, quam ephaptidem appellat Athenæus in quinto, his uerbis: Πάντες οἱ προειρημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσους καὶ ζωωτάς: hoc est, belluatas ephaptidas, Baysius.

Ephaptis.

Polluci lib. 4. cap. 18. ephaptis genus est uestis tragicæ: συστρεμμάτιόν τι φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν: ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, sericó ue purpureo, quod propter tenuitatem facilè manibus conuoluebatur. Lenones & scortorum matres in tragœdijs, ταινίδιόν τι πορφυροῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσι, Pollux. Regis Persarum uestis purpurea, accipitribus aureis distincta erat, Cælius Rhod. ¶ Cum in eborato lecto ac purpurei operis toro cubare uideas ægrotum, Nonius. Ἔστι δ' εἰπεῖν περὶ κλίνης ἢ στρωμνῆς, ἀνθοβαφῆς, εὔχρως, εὐανθής, πολυανθής, ποικίλη, πορφυρᾶ, ἁλουργὶς, ἁλιπόρφυρος, πράσινος, ὑσγινοβαφής, ἰοειδής, ὑποπόρφυρος, πολυπόρφυρος, πορφυρομιγής, καὶ κατὰ Ξενοφῶντα ὁλοπόρφυρος, Pollux 10. 9.

Lectus purpurei operis, &c.

Conchyliatis Cn. Pompei peristromatis seruorum in cellis lectos stratos uideres, Cicero in Antonium. Τάπησι πορφυρέοισιν, Iliados A. ¶ Piscatus est rete aurato, purpura coccoque funibus nexis, Suetonius de Nerone. ¶ Vidimus iam & uiuëtium ouium uellera purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, uelut illa sic nasci

Oues.

ii

cogente luxuria, Plinius. Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice, Vergilius 4. Aeglo. ¶ Spongiæ quas aliqui mares existimauêre, tenui fistula spissioresq́, tinguntur in delicijs aliquando & purpura, Plinius.

Spongiæ.

h

Ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν διακριτέα: Id est, Purpura ad (*uel, iuxtà*) purpurã dijudicanda est. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit hoc adagio uti quoties negabimus infantiam aut inscitiã doctorum plenè deprehendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si uel Salustium conferas cũ Cicerone, iam uelut obmutescit ille alioqui per se disertissimus. Meminit & Isocrates in oratione Panath. Ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα (*fortè* ἑτέρᾳ) παραδεικνύοντες. id est, Sed quemadmodum purpuram & aurũ consideramus ac probamus, purpuram cum purpura conferentes. De conferenda purpura locum ex Aureliano Fl. Vopisci adscribam. Meministis (inquit) fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue, purpureum, lanestre: ad quod cum matronæ atque ipse Aurelianus iungeret purpuras suas, cineris specie decolorari uidebantur cæteræ diuini comparatione fulgoris. Hoc munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aureliano dedisse perhibetur, scribens: Sume purpuram qualis apud nos est. Nam posteà diligentissimè & Aurelianus, & Probus, & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. Allusit huc Quintilianus lib. 12. capite De generibus dicendi, agens de dictione quæ quòd mediocris est, per se habet admirationem: sed admotis ijs quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet (inquit) admirationem, nec immeritò: nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc atque moriuntur comparatione meliorum: ut lana tincta fuco, citra purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruitur, ut Ouidius ait, Erasmus Roterod. ¶ Athenæus libro 3. Dipnosophistarũ Apollodorum scribit prouerbiũ λιχνότερα (λιχνότερος) τῶν πορφυρῶν, id est Edacior aut Voracior purpuris, Sophroni usurpatum interpretari: idq́ ductum existimare uel à tincta purpura, quæ omnia quib. admota fuerit uelut ad sese rapit, suoq́ colore res uicinas inficit, additq́ lucem: uel ab animante ipso, de cuius uoracitate Plinius: Lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ pascitur deuorando reliqua conchylia, tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium uertunt. Fortasse duriùs, sed non ineleganter, accommodabitur ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunque se conferunt, abradunt aliquid, Idem Erasmus. Sed λίχνος Græcis non tam uoracem & multi cibi hominem, aut helluonem: quàm exquisiti delicatiq́ liguritorem & catillonem significare uidetur: quod non animaduertit Erasmus. ¶ Βάμμα Σαρδωνικόν: id est, Tinctura Sardonica, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardò enim insula ingens est opposita Italiæ, in qua uariæ purpurarum tincturæ laudatissimæq́ fiebant, (ex Suida in Σαρδώ.) Aristophanes in Pace: Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶν' βάμμα Σαρδινιακόν. id est, Quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus: Ἵνα μή σε βάψω βάμμα Σαρδινιακόν. id est, Ne te linam colore Sardiniaco, Erasmus Rot. Sed pro Σαρδωνιακόν, ut in contextu Acharnensium legitur, repono Σαρδιανικόν, ut Scholiastes & Suidas rectè legunt. sic etiam carmen meliùs constabit, & similiter in Pace, (ubi & in textu & in Scholijs Σαρδιανικὸν rectè scribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, possessiuum, authore Stephano. ab insula autem quæ Græcis Σαρδώ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardôus, & Sardonicus probè deriuantur apud eundem Stephanum: sed horum nihil apud Aristophanem legi potest, cum uersus quinque syllabarũ dictionem postulent. Quamobrem Erasmus nec Σαρδωνικὸν nec Σαρδινιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoq; in Σαρδώ, habet βάμμα Σαρδωνικόν. Aristophanis Scholiastes Sardianicam interpretatur rubram uel puniceam. Σαρδώ (inquit) insula una è septem: stadijs L X. distat à Corsica. in ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id est excellentes (nõ uariæ, ut Erasmus uertit,) & præcipui fulgoris. Vel (*Sardianicam dixit*) quia in Sardo Lydiæ (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας, nõ rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fœminino urbs Lydiæ dicitur, non Σαρδώ.) dicendum igitur εἰς τὰς Σάρδεις, id est Sardibus. sic & Hesychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundę fiunt. Insinuat autem: nisi uerum dicat, flagris ad sanguinem usq; cæsum iri. In Vespis etiam Scholiastes scribit Sardibus uenundari solita fuisse uestimenta Persica. Chorus rusticorum in Pace Aristophanis inquit se malle domi delicijs suis ruralibus frui, quàm in militia uidere ταξίαρχον Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ: Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶν' βάμμα Σαρδιανικόν. Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα, Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικόν. Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρυὼν Τοὺς λόφους σείων. ubi Scholiastes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam. alij uerò uestimenta (περιβλήματα) coccini coloris. talibus enim utebantur in prælijs Lacedæmonij, ne sanguinem fluentem uiderent propter similitudinem coloris: & ne uulnera eorum ab hostibus cognoscerentur. eximiæ autem sunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. hîc uerò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίδα poetæ cuiusdam, fortè Aristophanis hos uersus citat: -- Τί φειδόμεσθα

Prouerbia.
Purpura iuxta purpuram.
Sandix Indica.
Purpura uoracior.
Tinctura Sardonica.
Tinctura Cyzicena.

τῶν

τῶν λίθων ὦ δημόται, Μὴ οὖ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, καὶ φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα. Τοῦ δὲ καταξαίνειν ὡς τῶν ἐρίων ἐχρήσατο· διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς τῶν ἱματίων.

Tinctura Cyzicena.

Tinctura Cyzicena (inquit Erasmus) dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturque in eos qui metu quippiam indecore facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati sunt, timiditatis & mollicieí. Recensetur in Plutarchi Collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob mollíciem notatos, quòd Iones essent. Eadem ferè Aristophanis interpres, Stephanus addit eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille, non satis apertè. Non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda est Cyzicena tinctura, sed de mollicie & præpostera Venere imprimis, ut paulò antè ex Aristophanis Scholiaste citauimus: aut de eo fortassis scelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, ut Lactantij uerbis utar, ne capiti quidẽ parcit. de quo plura leges in Miscellaneis Brodæi 2.21. & in Chiliadibus Erasmi, prouerbio Phicidissare, φικιδίζειν, quod corruptũ est pro φοινικίζειν. Βάμμα Κυζικηνὸν, τὴν ἀκάθαρτον ἀσχημοσύνην Ἀττικοὶ λέγουσι, Suidas. Stephanus addit Cyzicenos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus, Erasmus. Mihi aliud dicere Stephanus uidetur in Cyzico urbe Propontidis iuxta Cherronnesum. Inde (inquit) gentile fit Cyzicenus, possessiuum Cyzicenicus. quanquam gentili etiam pro possessiuo utuntur aliqui: sicut Τυρσηνοί, pro Τυῤῥηνικοί, οἱ χαλεποί, διὰ τὸ λῃΐζεσθαι τοὺς Τυῤῥηνούς. uidetur enim non iam de Cyzicenis dicere, sed simpliciter Tyrrhenos interpretari, infestos alijs & prædones homines, &c. Solent autẽ (addit mox Erasmus) tincturæ insignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum est ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδιανικόν. Ego uerò Syracusiam tincturam purpuram'ue apud authores nullam laudari reperio: & deceptus mihi uidetur Erasmus inde quod Hesychius scripsit: Βάμβα (meliùs βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακούσιοι, (non Συρακούσιον.) quæ uerba mox etiã ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita sunt. Embamma Græcis communiter, intinctum significat, hoc est liquorẽ in quẽ excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc sua dialecto Syracusani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam uestium tincturam. Sed reliqua Erasmi in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad purpuram faciunt. Est (inquit) æstimatio rumorque consequens hominum uitam, ueluti tinctura quædam, unde carbone notari dicuntur, qui damnantur. Et notum est illud Ennianum apud A. Gellium: Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto. Addam quod est apud Herodotum libro 4. Quum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam uestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam quum ab Ichthyophagis didicisset: Δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἵματα. id est, Non solùm ait homines esse subdolos, sed & uestes illorum esse dolosas.

Extra leucoparyphus, &c.

¶ Prouerbium perelegans usurpari à Græcis animaduerto, Extra leucoparyphus, intus uerò holoporphyrus: in eum qui uestibus quidem frugi utatur, intus tamen, id est, animo luxu diffluat. Sumptum id ex historia: quum Antipatrum quidam laudibus efferret: quòd esset apprime frugi, ac austerus, & uictu præparcus: Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος, Cælius. ex quo (& Polluce) de paryphis uestimentis, aut intertextis uirgis, scripsimus suprà in e.

Euparyphus ex comœdia.

¶ Tanquam euparyphus ex comœdia, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in Symposiacis prouerbiali figura dixit, hominem significans magnificè uestitum. nam huiusmodi finguntur in comœdijs milites gloriosi. quorum insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι, &c. Erasmus Rot.

PYRVNTES, Πυροῦντες, Diphilo apud Athenæum libro 8. Ex fluuiatilibus (inquit) optimi sunt, qui in rapidissimis fluuijs uersantur, (οἱ ἐν τοῖς ὀξυτάτοις τῶν ποταμῶν ὄντες, οἱ τε πυροῦντες. malim ὡς οἱ πυροῦντες,) ut pyrũntes. Hi enim non gignuntur nisi in rapidis & gelidis fluuijs, & faciliùs quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur. Apparet autem rectum singularem huius piscis esse πυρόεις. Conijcio autem sentire eum de trutis uulgò dictis, qui in frigidis tantùm rapidisque fluuijs aut riuis degunt: & præ cæteris plerisque salubres existimantur uulgò, & propter maculas rubicundas πυροῦντες, quasi igniti uel ardentes, dici merentur. Aliud quidem nomen earum Græcum aut Latinum ignoramus. Et Germanica uox Foren ad pyrũnta accedit, p. in f. mutato. Sed de trutis diuersis in T. elemento plura dabimus: & quasdam non maculis tantùm foris, sed carne etiam tota intus rubere indicabimus.

DE AQVATILIBVS QVORVM AB R. ELEMENTO NOMENCLATVRAE INCHOANTVR.

DE RAIIS RONDELETII, BELLONII, ET NOSTRA SCRIPTA HOC ORdine sequuntur.

DE RAIIS, ET EARVM DIVISIONE, RONDELETIVS.

Raiarũ fœcunditas & copia, eiusq; causa.

MARE ITA raijs abundat, ut terra spinis, tribulis, rhamnis. Quod mirũ nonnullis uideri posset, cùm raia unum duntaxat, aut summùm duo oua, eamq; ob causam, unicum duosúe fœtus semel edat. quod etsi uerum sit, raias tamen inter cartilaginea omnia fœcundissimas esse posteà docebimus, quę non solùm magni raiarũ prouentus causa est (nam plurimi alij pisces numerosiùs fœtificant, quorum longè maior est quàm raiarum raritas) sed etiam quòd raiarum fœtus à paucis alijs deuorari possit. Longè uerò magis improbãda est, & impia iudicanda eorũ sententia, qui naturam tanquã nouercam accusant, quæ plura fera, aspera, noxiaq; produxerit: quàm cicura, iucunda, utilia, cùm contrà nihil temere, nihil sine summa ratione, à Deo opt. max. omnium bonorum autore sit creatum. Vt, ne à rebus marinis recedamus, pulices maris, œstri, pediculiq; alijs piscibus maximè sunt molesti: at quibusdam sunt iucundissimi: nam hepatus istis lubentissimè uescitur. scolopendra uenenata est, at acui gratissimo est alimento. lepus marinus lætalis est nobis, at mullo cibus est innoxius & delicatus. Et ne singula persequamur, raiæ quædam totius corporis, omnes caudæ aculeis horrẽt, aspectu ipso deformes sunt: tamen rusticis ijsq; qui corpus graui labore fatigãt in cibo sunt utiles, plurimumq; nutriunt. Fel earundem oculorũ cicatricibus & suffusionibus curandis prodest.

Eadem alijs noxia, alijs utilia.

Raiarum usus.

A Raiæ sunt inter planos cartilagineos notissimæ, maximeq; uariæ. De ijs primùm uniuersè quædam dicemus, earumq; species partiemur: deinde eas sigillatim explicabimus. Βάτος ἢ βατὶς à Græcis raia dicitur, à rubi quem βάτον uocant similitudine. Quemadmodum enim spinosus est aculeatusq; rubus: ita Raia omnis aculeis aspera, nõ quidem toto corpore: sunt enim λειόβατοι, id est, læues raiæ, quibus nulli sunt in corpore aculei. sed siue læues sint raiæ, siue asperæ, omnes uncos aculeos in cauda gestant, sicuti in rubo, cynosbato, & rosis cernuntur. Latini nulla habita Græcæ etymologiæ ratione raiam uocauerunt, ueluti τρυγόνα pastinacam. Fuit qui aliquando mihi negarit raiæ uocabulum Latinum esse, præsertim cùm Plinius lib. 32. cap. 11. in piscium catalogo eo minime sit usus, sed Gręco, Box, Batis, Banchus, &c. Et alio in loco bati fel dixerit, nõ raię. At Latino nomine idem libro 9. cap. 24. usus est. Planorum piscium (inquit) alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, raiæ, pastinacæ, &c. Latini nominis etymum nullum reperi, nisi forte à radendo raiam dictam esse existimes. Distinguunt nonnulli βάτον καὶ βατίδα, ut hæc fœmina sit, ille mas. id annotauit qui nomina Græca quibus Latina respondẽt ex Gazæ interpretatione collegit, in fine librorum Aristotelis de animalibus. Aristoteles quidẽ lib. 1. de hist. cap. 5. & lib. 2. cap. 13. lib. 6. cap 10. βάτου nomine sæpius usus est, uno uerò loco βατίδος: τὰ μὲν οὖν σκύλια καὶ βατίδος ἴσχυσι τὰ ὀστρακώδη, &c. Et reuera quibus in locis Aristoteles βάτου nomẽ ponit, de his loquit quæ tam ad marẽ q̃ ad fœminã spectant, de brãchijs, de pinnis, de coitu: quũ uerò de eo quod fœminæ tantùm proprium est, βατίδα dixit, ut non uana mihi nominũ differentia hęc esse uideatur.

Ibidem cap. 7.

Batum et batidem non differre, nisi forte sexu.

Posset

Posset eadem etiam Grammaticorum autoritate cõfirmari, qui βατίδα mollioris piscis genus esse scribunt, unde βατιδοσκόποι dicãtur ὀψοφάγοι & gulones, autore Cælio Rhodigino: ut, quoniam *Lib. 13. cap. 1.* fœmina in omni genere humidiore mollioreq́ue sit carne quàm mas, βατὶς raia fœmina propriè dicatur. Athenæus libro VII. βατίδα καὶ βάτον etiam distinxisse uidetur, sed locus is adeò corruptus est, ut nihil inde certi elici possit.

In hoc omnes consentiunt, raias cartilagineos esse planosq́ue pisces, cauda aspera, sine pinnis B quibus natent, latitudine enim sua natant. Aristoteles libro 6. de histo. anim. cap. 10. Τῶν δὲ σελαχῶν, ἔνια μὲν οὐκ ἔχει πτερύγια, οἷον τὰ πλατέα, καὶ κερκοφόρα, ὥσπερ βάτος καὶ τρυγὼν, ἀλλ' αὐτοῖς νεῖ τοῖς πλάτεσι. *De pinnis raiarum.* Cartilaginei quoque generis aliqua pinnis carent, uidelicet quæ plana sunt, & caudam habent, ut raia, pastinaca, suaq́ue ipsa latitudine natant. Neque est quod quis mox sequente sententia, ab hac opinione abducatur: βάτος δὲ ἔχει, καὶ ὅσα τὸ πλάτος μὴ ἔχει ἀπολελεπτυσμένον. Locus enim manifestè mendosus est, legendumq́ue βάτραχος pro βάτος. Idem error in codices Latinos irrepsit. Raiam tamen habere pinnas uidemus, & quæcunque suam latitudinem non colligunt in mucronem. Legendum uerò ranam autem &c. Rana enim piscatrix & squatina, quamuis cartilaginei sint planiq́ue pisces, tamen pinnas habent ad natandum, nec sola sua latitudine natant eodem Aristotele autore: Οἱ δὲ βάτοι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀντὶ τῶν πτερυγίων τῷ ἐσχάτῳ πλάτει νέουσι· ἡ δὲ ῥίνη καὶ βάτραχος τὰ μὲν ἐν τοῖς πρανεῖ κάτω (ἔχουσι,) διὰ τὸ πλάτος τῶν ἄνω. *Lib. 4. de partib. anima. ca. 13.* Raia & similes, pro pinnis extrema sui corporis latitudine natant. Squatina uerò & rana pinnas lateribus accommodatas infrà gerũt propter amplitudinem partis superioris. Sed rursus locus proximè citatus mendo non caret: nam pro ἡ δὲ ῥίνη καὶ βάτραχος, legitur in impressis Græcis codicibus ἡ δὲ νάρκη, non rectè, cùm mox Aristoteles τῇ νάρκῃ, id est, torpedini, alias pinnas tribuat scilicet iuxta caudam. Quæ cùm de squatina & torpedine dicetur, clariora fient. Gaza uel meliore usus codice, uel re diligentiùs considerata, non torpedinem sed squatinam conuertit. eius enim interpretationem adscripsimus. Constat igitur raiam pinnis natandi causa à natura donatam non fuisse. Nam quæ in caudis raiarum pinnulæ sunt, non natandi sed dirigendi itineris causa datæ sunt: pinnas uerò eas duntaxat appellat Aristoteles, quibus pisces natando corpus impellunt, quemadmodum in pastinaca priùs annotauimus. *Pinnæ in cauda pastinacæ.* Omnibus raijs mẽbranula, quæ nebula uocatur, oculis obtenditur. *Nebula oculis obtensa.* Iuxta oculos foramina sunt ampla, ad oris intima usque patentia, quibus operculum interiore parte à natura additum est: quæ foramina ore aperto dilatantur, clauso ore magna ex parte occluduntur: neque enim, maximè in mortuis raijs ab operculo tota obturantur. *Foramina iuxta oculos.* Foramina alia pro naribus omnes ante oris rictum obtinuerunt. *Alia pro naribus.* Harum aliæ dentes habent, aliæ minimè, sed horum uice os asperum rugosumq́ue. Branchias detectas in supina parte eodem situ ordineq́ue omnes habent. *Branchiæ.* Aculeis uariè à sese differunt. Aliæ in prona supinaq́ue parte aculeis armatæ sunt, aliæ in prona tantùm, aliæ in rostri supina parte: aliæ in nulla parte præterquàm in cauda: quorum ea est diuersitas, ut in alijs triplici ordine dispositi sint, in alijs simplici. *Ab aculeis differentiæ.* Præterea ipsorum aculeorum plures sunt differentiæ. Sunt quidam molles & imbecilli, pilorum uel lanuginis modo: nonnulli paulò ualidiores, alij robustissimi ex ossea planè substantia. Rursus alij longi & tenues, alij parui & uix supra cutem extantes, alij medio modo se habent: omnes ferè ad caudam spectant, longi ferè ad caput.

Partibus quibusdam internis differunt: in quibusdam hepar magis rubescit, in alijs flauescit magis. *Interiora.* In hepate omnium fellis est uesica. In uentriculi plexu splen situs est. Intestina crassa: in ecphysi, & recti intestini extremo angusta. Cætera in singulorũ descriptionibus exponent.

Nunc de raiarum generibus, quas antiqui uel differentijs aliquot neglectis, uel fortasse nominibus destituti, in tria tantùm partiebantur, raiam scilicet simpliciter dictã, raiam læuem, & asteriam. *Raiarum genera.* Nos diligentiùs clarioris doctrinæ gratia, in multò plures species distribuemus. Raiam igitur primùm in læuem & asperam diuidimus: deinde in raiam stellulis notatam, & ijs carentem, sunt enim & læues & asperæ stellulis uariæ, aliæ minimè. Asperarum aliæ tactum modicè solùm uellicante lanugine: aliæ aculeis robustis, sed raris, aliæ aculeis robustissimis & densissimis asperantur. Rursus earum quæ stellulis notantur, aliæ binas duntaxat maculas habent, aliæ plures. Illæ binis maculis circumiectos circulos habent, ut in buglossi & torpedinis specie. Harum nonnullæ rotundæ, stellisq́ue pictis similes notas multas habent, quædam albis nigrisq́ue prona parte conspersæ sunt. Sed priusquam singulas explicemus, de earum fœcunditate & generatione dicemus.

DE RAIARVM FOECVNDITATE ET EArum ouis, Rondeletius.

ABSVRDVM hîc minimè fuerit causam reddere, cur tam fœcundas raias esse dixerimus. Non enim solùm magnus est raiarum prouentus, quia uix piscis ullus sit tam lato oris rictu, lamia excepta, qui raiam deuorare possit: uel quia ob totius corporis, uel certè caudæ aculeos reliqui pisces ab his abstineant. neque uerò ad id Aristotelis autoritate confirmãdum utimur. Raia *Lib. 6. de hist. cap. 17.* inter cartilagineos fœtificat numerosiùs: uerùm quia facilè pereunt, hinc efficitur ut appareant paucæ. Nam neque raia hoc loco legendum, sed rana. Græci enim codices βάτραχον habent non

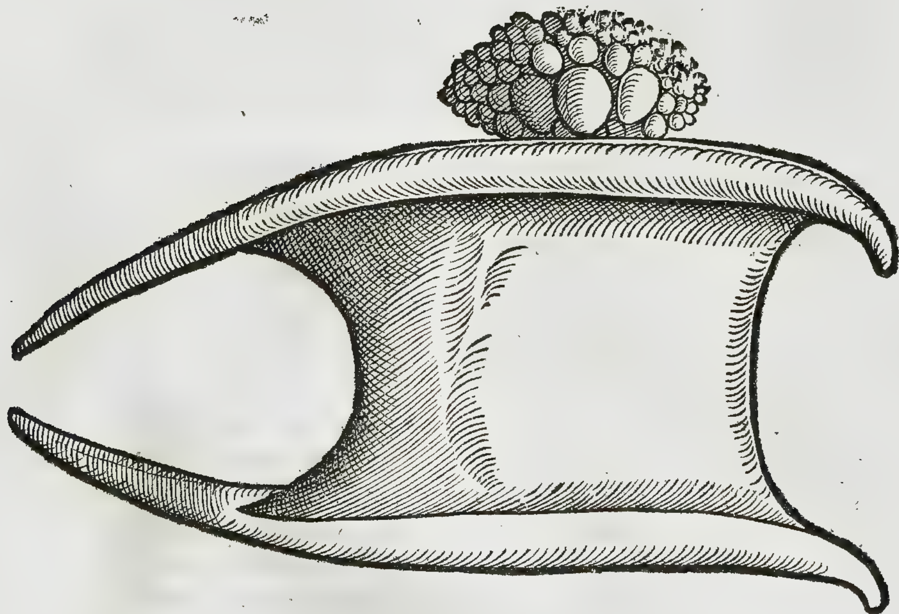

βάτων. neque paucæ raiæ apparent, sed in oceano & in mari mediterraneo plurimæ. Sed alia est certior fœcunditatis causa, quæ non facile ab omnibus intelligatur, nisi raias grauidas aliquando dissecuerint, & diligentiùs contemplati fuerint. De raiarum ouo hæc Aristoteles: *Lib. 6. de hist. cap. 10.* Τὰ μὲν οὖν σκύλια καὶ αἱ βατίδες ἴσχουσι τὰ ὀστρακώδη, ἐν οἷς ἐγγίνεται ᾠοειδὴς ὑγρότης: τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ὀστράκου, ὅμοιον ταῖς τῶν αὐλῶν γλώτταις: καὶ πόροι τριχώδεις ἐγγίνονται τοῖς ὀστράκοις. τοῖς μὲν οὖν σκυλίοις, οὓς καλοῦσί τινες νεβρίας γαλεοὺς, ὅταν περιῤῥαγῇ καὶ ἐμπέσῃ (ἐκπέσῃ forte) τὸ ὄστρακον, γίνονται οἱ νεοττοί: ταῖς δὲ βατίσιν, ὅταν ἐκτέκωσι, τοῦ ὀστράκου περιῤῥαγέντος, ἐξέρχεται ὁ νεοττός. Caniculæ & raiæ testacea quædam gerũt, in quibus humor ad oui similitudinem consistit. figura eius testæ similis tibiarum ligulis est: meatusque fiunt capillamentorum specie in testis. Caniculis quidem quas nonnulli nebrios (*nebrias*) galeos uocant, fœtus rupta dilapsaque testa proueniunt, raijs cùm pepererint, rupta testa excluditur fœtus: (*Non uideo quomodo aliter caniculæ, aliter raiæ pariant: utraque enim testaceo illo receptaculo rupto catulos emittunt.*) De caniculis & earum ouo, partuque, suo loco dictum est. Nunc de raijs tantùm. Iis testaceum ouum unicum tribuit Aristoteles, quale reuera habent. Fœtum igitur unicum aut summùm duos uno partu edunt, quod uerum est: sed præter ouum testaceum quod hîc depingendum curaui, aut duo, quę perfecta in inferiore uuluæ parte cernuntur, ex dissectione comperi permulta alia, & ferè infinita in superiore uuluæ parte haberi, quæ tempore perficiuntur, ex quibus sæpius iteratis partubus, fœtus excluduntur. Atque hæc fœcunditatis causa est eadem quæ in gallinis, ut quotidie experimur: quæ unicum ouum unico partu ponunt, cùm plurima alia in utero gestent, quorum singula posteà, ut priùs absoluta fuerint ita priùs eduntur. Hæc de raiarum fœcunditate. Nũc ut pictura, ita oratione earundem oua repræsentemus. Oua qualia in præfixa capiti pictura superiore loco spectantur, sine testa primùm concipiuntur, in superiore uuluæ parte, quorum alia gallinæ ouorum magnitudinem æquant, alia his minora sunt, quædam uix ciceris sunt magnitudine. Equidem plura centenis aliquando in raijs singulis numeraui. Ex his quæ à perfectione propiùs absunt, in inferiorem uuluæ partem demissa, testa operiuntur, in qua albumen & uitellus continentur: quemadmodum in gallinarum & auium aliarum ouis primùm conformatis, quæ tum uitello solo uidentur constare, cùm tamen posteà albumen à uitello secernatur. Quam rem cùm uehementius admirarer, causamque eius sollicitè inuestigarem, oua gallinarum recens formata, in quibus ne uestigium quidem albuminis apparebat, coxi, tum caloris ui (cuius proprium est quæ eiusdem sunt generis congregare & cogere, quæ diuersi dissipare, & discutere) candidum à luteo secretum uidi. Quamobrem initio quidem utrumque commistum est & confusum, sed paulatim calor magis ac magis uires suas exerens, separat, & ex crassiore parte indurata, testa circundat. Tale est igitur in testa sua raiarum ouum, quale gallinarum, & auium initio. Testa uerò ouum suum concludens sub pictura ouorum testa nudatorum expressa, quæ à figura puluinar à quibusdam hodie uocatur, quadrati forma est, demptis angulorum appendicibus, quæ uariæ sunt. Vnius enim lateris appendices longiores sunt, similes folijs gladioli herbæ: alterius breuiores, latiores, replicatæ, quibus undique sum motis, laterum anguli tibiarum ligulis similes sunt, ut scribit Aristoteles. Qua de re plura, & ni fallor, notatu dignissima, quum de caniculis diceremus. Testaceum ouum (*Sic & oua singula nominare uidetur, quæ una communi ceu testa continentur: & ipsam quoque continentem testam*) raiarum à canicularum ouo differt: illarum enim magis fuscum est, harum magis flauum, appendices graciliores, lyræ fidibus similes. His expositis, nunc singulas raiarum differentias persequamur.

DE RAIA LAEVI, RONDELETIVS.

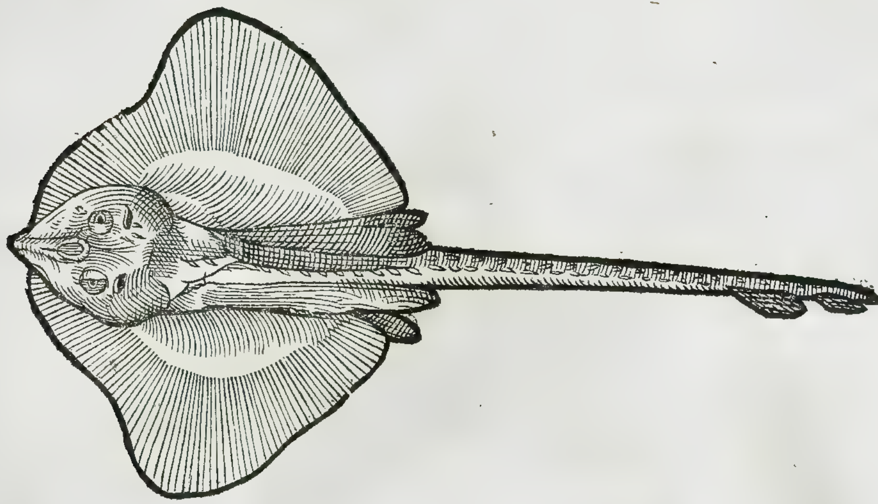

DICITVR à Græcis λειόβατος, à Latinis raia læuis, ab Hispanis Liuda, à cute læui & pellucida. Sunt qui rasam uocent à glabra cute. Nostri non à cutis læuitate, sed à colore fumat & fumado appellant. Sunt enim colore fusco, quem enfumat uocamus: quòd eo colore sint quę fumigantur, priusquam maximè denigrentur. A

Est igitur raia læuis piscis, planus, cartilagineus, corpore tenui, & in amplissimas alas expanso. Cute glabra læuiq́; id est, ab aculeis nuda, præterquàm in locis prope oculos, quorum uterq; aculeo munitus est: item excepta media dorsi linea, & cauda. In illa infixi sunt aculei parui, rariq́; in cauda tres aculeorum ordines, qui rariores tenuioresq́; sunt quàm in alijs generibus. In supina parte aliquot sunt in os recurui, cibi, opinor, retinendi gratia. Rostrum tenui cartilagine constat, & pellucida: mediæ est longitudinis. Oculi in hac specie ut in alijs omnibus, in prona parte, non sursum spectantes, ut in uranoscopo, sed ad latera. Nebula, hoc est, crassa & alba tunica, (adnatam esse diceres,) à parte inferiore ascendens, fimbriata, uel in ambitu serrata, pupillam totam integit, dum pars digito comprimitur, de qua re plura quum de caniculis ageremus. Post oculos foramina sunt, ita ampla, ut in ea digitus minimus immitti possit, de quibus antè dictum est. Os in supina parte, & multùm infrà: quam ob causam non nisi resupinata raia cibum capere potest. Os latum est, ossibus asperis pro dentibus munitum, foramina pro naribus ante os sita. In eadem parte branchiæ utrinque, ad aquam cum cibo haustam, quæq; prima palati foramina effugit, reijciendam. Branchias sequitur cartilago, cui innixum diaphragma hæret, ad branchias cum corde, à uentriculo, hepate, alijsq́; nutritioni destinatis partibus secernendas. Rima pro podice est, pudendo muliebri non absimilis. Alæ utrinque expansæ tenues sunt, prona parte nigricant, ut & cauda, dempta quadam parte candida: sic etiam tota supina pars alba est. Ventriculus huic generi paruus est, ecphysis gracilis & dura. Intestina breuia, sed crassa: hepar rubescit, in quo fel latet. B

Raiæ omnes odorem ferinum, & marinum quendam fœtorem recipiunt, qui in diutius seruatis ferè euanescit. Quare Lutetiæ meliores sunt raiæ quàm Rhotomagi, & Lugduni quàm Massiliæ: longa enim uectura tenerescunt, & suauiores efficiuntur. Rectè igitur Athenæus libro 8. ὁ δὲ λειόβατος, δυσηθιλιώτερος καὶ βρωμώδης: id est, læuis raia aluo difficilior est, & uirus olet: nec mirum cùm carniuora sit, & in cœnosis locis, litoribusque uiuat, teste Oppiano lib. 1 ἁλιευτικῶν (*qui hoc de raia simpliciter, scribit.*) Galenus in libello de Attenuante uictu torpedines & pastinacas præfert. Sola, inquit, cartilagineorum, torpedo & pastinaca laudantur. Quæ mollicie carnis torpedinum & pastinacarum inductus scripsit, cùm tamen mollities illa, summa cum insuauitate coniuncta sit. Idem libro 3. de aliment. facult. Raia læuis, raia, squatina, omniáque eiusmodi duriora sunt, & concoctu difficiliora, alimenti copiosioris quàm torpedo uel pastinaca. Raia omnis hyeme minùs insuauiter olet, & melior est, quamobrem Archestratus (opsonatorum omnium facilè princeps) hyeme edendam esse etiam atque etiam monet, elixam cum caseo & silphio: quia pinguis non sit, ut nec alij quidam marini fœtus. hæc enim sunt quæ sequentibus uersibus exprimit: F (C)

Καὶ βατίδ᾽ ἑφθὴν ἔσθιε μοι χειμῶνος ἐν ὥρῃ,
Καὶ (forte σὺν) ταύτῃ τυρὸν καὶ σίλφιον. ἅττα δὲ σάρκα
Μὴ πίειραν ἔχει πόντου τέκνα, τῷδ᾽ ἢ τρόπῳ χρὴ
Σκευάζειν, ἤδη σοι ἐγὼ τάδε δεύτερον αὐδῶ.

Hodie elixa raia omnis ex aceto editur. Hepar maximè delicatũ habetur, quod alij ex aceto tantùm comedunt, alij primùm elixum, deinde in sartagine frixum aceto uel oxalidis succo cum pipere condiunt. Apud nos raiæ non sunt in pretio. Galli qui duris, & firmioris carnis piscibus delectantur, longè magis probant. ex quibus nonnulli cùm me aliquando in conuiuio de succo

substantiá ue raiarum interrogassent, respondi idem quod Dorion tibicen apud Athenæum, φάσκοντός τινος ἀγαθὸν εἶν ἰχθῦν βατίδα, ὥσπερ ἂν εἴ τις, ἔφη, ἑφθὸν τρίβωνα ἐσθίοι: id est, quum quidam diceret raiam bonum esse piscem, perinde ac si quis, inquit Dorion, pallium elixum comedat. Est enim carne dura, sicca, exucca, quæque haud facilè in partes diuellatur, quapropter Dorion elixo pallio comparauit.

DE RAIA VNDVLATA SIVE CINEREA, Rondeletius.

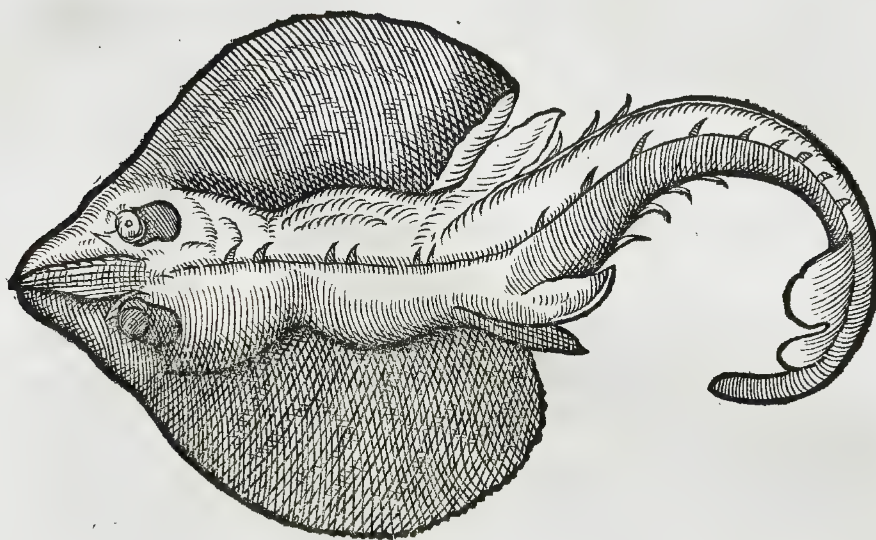

LAEVIVM & asperarum raiarum genus multiplex esse, utrarunque species demonstrabũt.
A Læuium species nunc exequimur. Eam igitur quam hîc exhibemus, à colore cinereã, à maculis undarum modo flexuosis, undulatam uocamus. Quidam coliart appellant.
B Raia est ex læuium genere, corpore minùs ad rhombi figuram accedente, quàm in reliquis raijs, sed oui potiùs forma: corpus ab aculeis nudũ, prẹterquàm in linea dorsi: in qua pauci sunt, parui, rari, circa oculos nonnulli. In cauda sunt triplici ordine dispositi, maiores & densiores. In eadem pinnulæ duæ sunt. Ore, oculis, foraminibus, branchijs, partibus internis, carnis duritie a-
(F) lijs similis: sed colore est cinereo, prona parte multis sinuosis lineis descripta.

DE RAIA OXYRHYNCHO MINORE, Rondeletius.

ALTERA læuis raiæ species est, quam à rostri longitudine & acumine raiam ὀξύρυγχον ap-
A pello. Eadem de causa nostri eleno (*id est, subulam*) uocant. Itali perosa rasa, (*nam raiam aculeatam simpliciter perosam uel petrosam nominant:*) alij sot, alij gilioro.
B Corpore est maximo, maculis multis lentis specie in parte prona notato, qua de causa à nostris piscatoribus lentillade dicitur. Ad oculos quatuor habet aculeos. In cauda tres eorum ordines, qui diuersi sunt, & inæquales: ut primus medij ordinis maior sit secundo, tertius primo, quartus secundo respondet, & sic deinceps donec ad caudæ pinnulas uentum sit, circa quas aliter siti sunt;

sunt; utrinque enim per transuersum recti sunt, ad latera conuersi, qui hos sequuntur in cauda extremi in caput recuruantur. In supina parte rostri, alij sunt acutiores, alij in os recurui, ad capiendos uel retinendos pisces. Dentes habet, in os uergentes, squatinæ dentibus similes, non in lateribus, sed in medio maxillarum. Oculis, ore, foraminibus, caudæ pinnulis, alijsq; partibus & internis & externis superioribus similis. Carne est non æquè dura. F

DE ALIA RAIA OXYRHYNCHO, MAIORE, QVAM aliqui Bouem antiquorum esse putant, Rondeletius.

Vide suprà in Boue scriptum Bellonij, & Corollarium nostrum. Opinionem illorum, qui alteram speciem Raiæ clauatæ bouem putarunt, inferiùs redarguet.

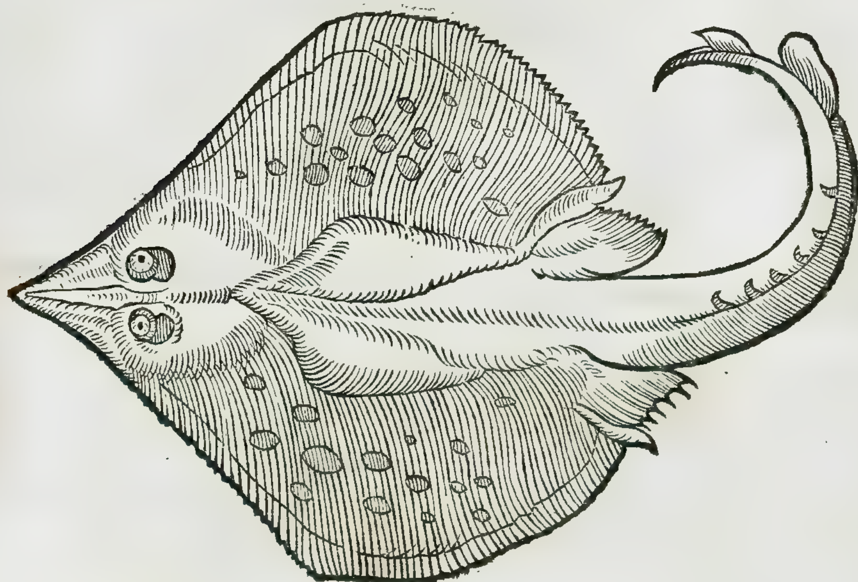

RAIAE ὀξυῤῥύγχου speciem aliam hîc ponimus à superiore multùm diuersam, dempta rostri figura, à qua idem nomen cum superiore sortita est. nam inde ὀξύῤῥυγχον appellamus, & lingua nostra eleno, quæ uox subulam significat, instrumētum cerdonum, quo ad perforandos calceos & suendos utūtur, Gallicè alesne. Qualis enim est subula, id est, acuta, tenuis, latiuscula, non rotunda, tale est huius rostrum. Sunt qui bouem antiquorum esse putent, quòd in maximam molem accrescat; quòd in ore latentes habeat dentes, paruos, inualidos, utpote qui mobiles esse uideantur, quæ omnia Oppianus boui tribuit his uersibus: (*quorum sententiam nos in Boue suprà, Elemento B. Latinè expreßimus.*) A Bos.

Ἔστι δέ τις πλωτοῖσιν ἐφέστιος ὠμοφάγος βοῦς, *Εὐρύτατος, πάντεσσι μετ' ἰχθύσιν. ἦ γάρ οἱ εὖρος*
Πολλάκις ἐνδεκάπηχυ, δυωδεκάπηχύ τ' ἐτύχθη: *Οὐτιδανὸς δὲ βίη, καί οἱ δέμας ἄμμορον ἀλκῆς,*
Μαλθακόν: ὧν δέ οἱ εἰσὶν ἀείδελοι γόμφοι ὀδόντων, *Βαιοί τ' οὐ κρατεροί τε, &c.*

His consentit nonnullorum uulgaris appellatio: uaccam enim uocant, quidam ex nostris à magnitudine flassade (*Bellonius tradit Læuiraiam à Maßiliensibus Flassadam uocari: Vaccam uerò à Liguribus Bouem suum quem seorsim describit*) quæ uox stragulum lecti significat. Vtut res ista habeat, raia hæc proximè descriptæ similis est, alis quidem ualde amplis & extentis, sed ipso corporis trunco strictiore, acutioreq;, dorso lōgiore. Aculeos nullos omnino habet, præterquàm in cauda, in qua unicus est eorum ordo. Partibus cæteris ab alijs non differt. B

Carne est molliore & suauiore, quàm cæteræ, maximè si non senuerit. Piscatores has raias sale conditas in fumo & sole exiccant, uulneribus multis priùs lateribus inflictis, quò meliùs & celeriùs exiccentur. Exiccatæ diu incorruptæ seruantur, tum ob humiditatē superuacuam & excrementiam à sole absumptam, ut nullum sit putredinis periculum, tum ob carnis substantiā glutinosam & uiscidam. Nam qui pisces carne nimiùm pingui mollicq; sunt, saliturææ idonei nō sunt, quia in ea contabescunt & dissoluuntur. F

DE RAIA OCVLATA ET LAEVI, RONDELETIVS.

INTER Læues etiā numeranda est ea, quæ à maculis, oculorū figuram referentibus, oculata à nobis nuncupatur, à Prouincialibus mirallet, à speculorū paruorum similitudine: ea enim uox illis speculum paruū significat: sed quia maior est his maculis cū oculis similitudo, quàm cū speculis, maluimus uulgari neglecta appellatione oculatam nominare: medium enim cæruleum pupillam refert: circulorum duorum, qui iridem constituunt, prior & internus, colore est nigro: externus, flauo. Nonnulli (*ut Gillius*) raiam hanc macularum causa asteriam esse existimarūt: sed cū galeus asterias ab Aristotele à maculis stellatim dispositis nominatus sit, quales in ista raia minimè sunt, uerū in alia specie maximè euidentes & conspicuæ: uideor mihi hāc rectiùs oculatam nominasse; aliā à stellis manifestis, in toto corpore sparsis, Asteriam. Præterea ueterū asterias te- A *Quòd non sit asterias.* F

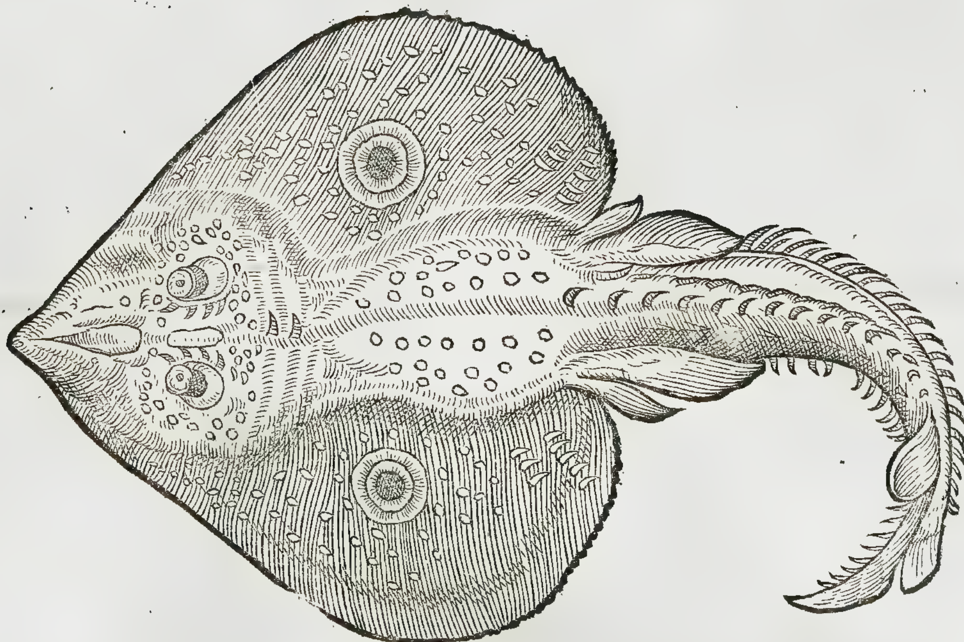

nerior est, boniq; succi: (*εὔχυλος nos εὐκοίλιος reposuimus:*) quod de hac, de qua nunc agimus, dici non potest.

B Est igitur raia oculata ex læuium genere, alijs similis, rostro cartilagineo, pellucido: corpore fusco, maculis obscuris consperso. In utroq; latere magnam maculam habet, oculis similem, ut diximus. Aculeos plures frequentioresq; habet, quàm superiores duæ leues. Rostri supina pars aspera est. Circa oculos aculei sunt aliquot, post hos duo magni in dorsi linea. In cauda quinque horum ordines sunt: medius à caudæ principio incipiens, in priorẽ pinnulam terminatur: utrinque duo minorum aculeorum ordines, reliqui duo latera caudæ occupant.

F Carne est dura maliq; succi.

DE RAIA ASTERIA, RONDELETIVS.

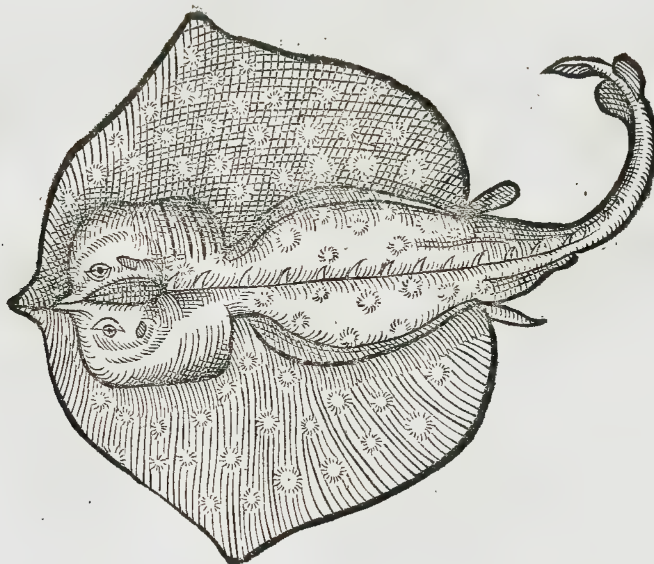

B RAIA asterias cum oculatâ comparata ueluti purpura cũ purpura certiùs dignoscetur. Illa ex læuium quoq; genere est, rarior, ideoq; multis minus cognita. Corporis specie ab omnib. primo aspectu raiæ species esse iudicabitur: tamẽ ab alijs distinguetur aculeis, quos in dorso habet, mox à capite incipientes, & in priorem caudæ pinnulam desinentes. Præter hos nulli alij sunt in toto corpore. Dorsi pars prona, alæq; expansæ, stellulis pereleganter sunt depictæ, à quibus asteriæ nomen inuenit. Cauda tenuis est & breuior in hac specie quàm in reliquis. Caput primo ge-

(A) neri pastinacæ, quàm raijs alijs, similius. est enim crassius & latius. In alto mari & puriore aqua

C degit: ob id rarior est, & in litorib. minus frequens. Quamobrẽ meliore est carne quàm reliquæ,

F scilicet molliore, teneriore, facilioris concoctionis, meliorisq; succi. Rectè igitur Athenæus: Ἡ δὲ

Lib.8. ἀστερία βατὶς ἁπαλωτέρα καὶ εὔχυλος. Stellata raia tenerior est, boniq; succi. (*ego εὐκοίλιος lego, non εὔχυλος. uide in Corollario.*) Nec dubium est, quin saxatilibus substitui possit, torpediniq; & pastinacæ præferenda sit, quas tamen Galenus raijs præfert.

A. Veram se dare asteriã. Hanc, quam capiti præfiximus, raiam asteriã ueterũ esse, tum ex carnis substãtia, tum ex maculis stellularum pictarum specie, à quibus etiam galeus asterias nominatus fuit cõprobauimus: quibus plura adderem, nisi res meridianâ luce clarior foret, cùm nullus sit, qui non statim primo intuitu maculas pro stellulis agnoscat.

DE RAIA OCVLATA ET ASPERA, Rondeletius.

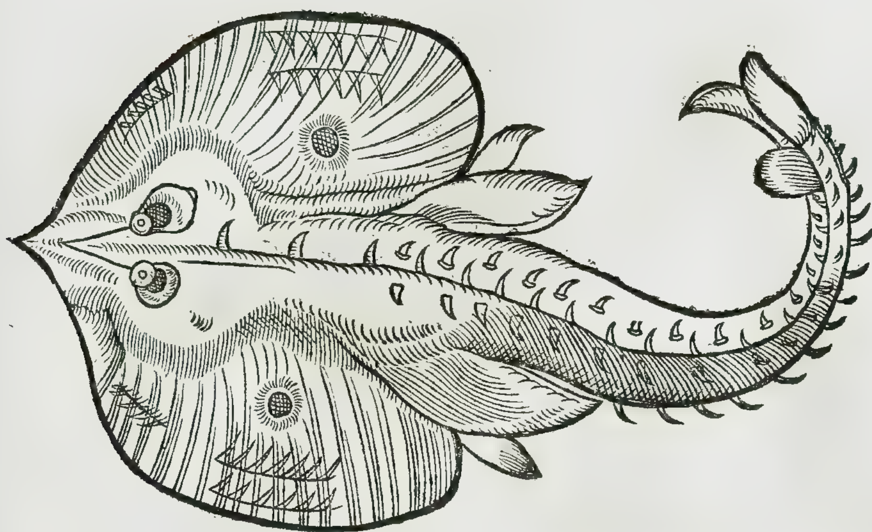

LAEVIVM raiarum species executi sumus, nunc de asperis dicemus: primùm de oculata aspera, quæ oculatæ læui maculis similis est, aculeis autem differt: quos in alis expansis è regione macularum utrinq; habet, alios in lateribus capitis utrinque, alios in dorso, alios in cauda maiores, ualidiores & frequentiores. Colore ab oculata læui non differt. Noli existimare hanc ab illa sexu tantùm differre. Nam in utroq; genere marem esse & fœminam ex lacte ouisq; comperi. B

Oculata aspera carne est dura maliq; succi. E

DE RAIA ASTERIA ASPERA, Rondeletius.

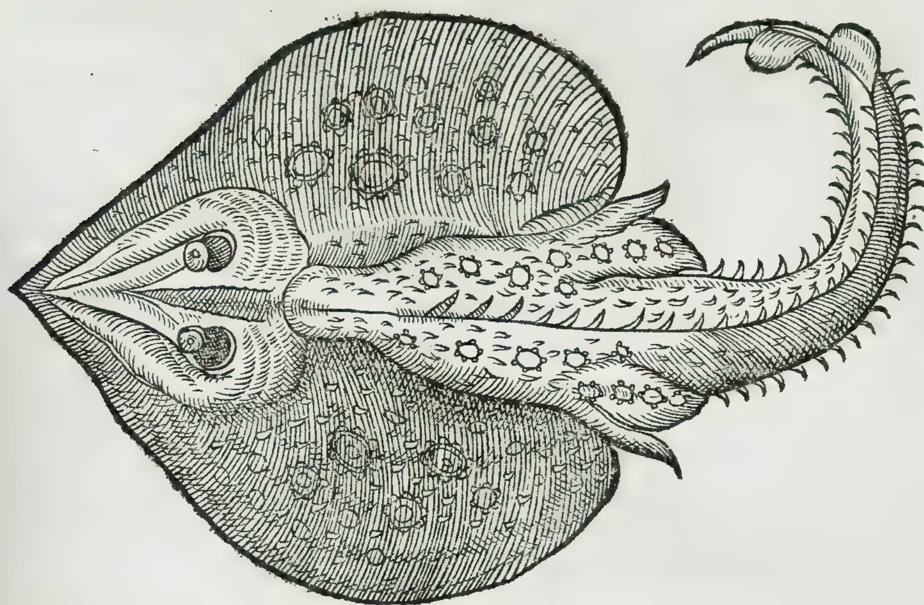

IN raijs asperis numerabitur asterias alia ad læuis discrimen, aspera nominata, quæ à Gallis raie estelee, ab Italis rometa uocatur. A

Asterias igitur appellabitur à stellulis multis, quas habet in lateribus & caudæ principio depictas: aspera ab aculeis plurimis quibus tota horret. In oculorum interuallo multi sunt breues, frequentes, peracuti: in medij dorsi linea, alij magni: in cauda tres magnorum ordines, alijs plurimis & minutioribus distincti. Infiniti sunt alij huc illucq; sine ordine toti corpori inspersi. Pro dentibus ossa dura & aspera habet. Carne est dura siccaq;. Huius generis species duæ esse uidentur: una, quæ stellulas habet, in medio albas, sed quas ambit circulus ex nigris pūctis cōstans, totūq; corpus aculeis horridū est: altera stellulas prorsus candidas cū multò paucioribus aculeis. B *Species duæ.*

DE RAIA CLAVATA, RONDELETIVS.

RAIA clauata ab aculeorum magnitudine & similitudine cum clauis æreis, siue ferreis: eadem de causa à Massiliensibus & nostris clauelade uocatur. A Gallis raie bouclée: quia aculeos habet fibularum specie. Ab Italis perosa (*Oxyrhynchum minorem suprà dixit ab Italis perosam rasam uocari*) siue petrosa. A

Hanc Bellonius facit Raiam propriè uel simpliciter dictam.

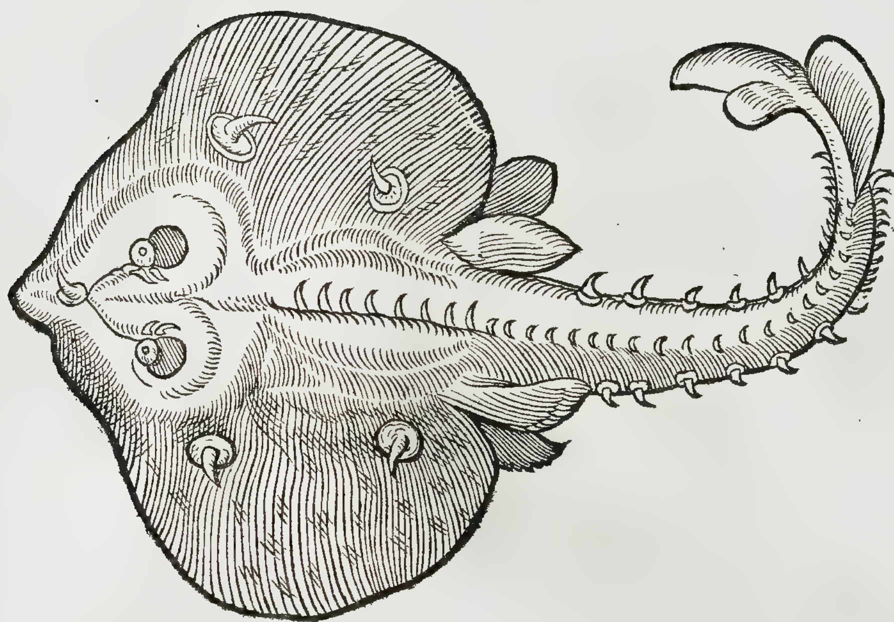

B Corporis specie reliquis similis est, sed rostro breuiore, & minus acuto, aculeis longè dissimilibus & situ & figura. ij enim ex ossibus rotundis extant, uncíq; sunt. Horum unus superiorem & ferè extremam rostri partem occupat: sequuntur alij duo in lateribus anterioris partis procul à se distantes: alij duo in medio corpore minus à se disiuncti. His forma & magnitudine pares duo ad radicem pinnulæ prioris in cauda. In media dorsi linea, caudaq́ue, aculei alij quales in cæteris raijs ordine locati sunt usque ad priorem caudæ pinnulam, hanc sequitur unicus duntaxat. In caudæ lateribus utrinque ordo est unus aculeorum maiorum clauorum siue fibularum specie, ab initio caudæ ad medium eiusdem tantùm, ne, ut opinor, tot magnis aculeis rigidior, commodè in omnem partem flecti non posset, tamen ne alicui caudæ parti arma deessent, maiorum aculeorum ordines sequuntur parui alij, quales in cæteris raijs cernuntur. Vidi huius generis raias, quibus posteriore tantũ parte corporis aculei illi magni essent, nulli uerò parte anteriore: sed horum situs diuersus speciem non mutat, cùm alia omnia respondeant.

Cauda. *Species alia.*

Contra Bellonij picturam. Nec te decipiat eius, qui de aquatilibus nuper scripsit, pictura, in qua multa sunt à ueritate aliena: quod facilè iudicabit, qui illius descriptionem (*atqui non describit eam Bellonius, notiorem eam esse dicens, quàm ut descriptionem requirat*) cum nostra, & utramque cum ipso pisce contulerit.

F. Contra Bellonium. In hoc idem plurimùm fallitur, quòd cæteris omnibus delicatiorem esse affirmat, cum contrà duriore sit carne, cuius rei iudicium faciat sensus ipse. Sed ad alias partes referatur oratio.

B Hepar flauescens in duas partes sectũ est, in quo uesica fel aqueum & tenue continens latet, il-
G lud pro delicatissimo cibo habetur, pingue est: ideo in oleum resolui potest, contra affectus hepatis utile, emollit enim citra magnam caliditatem: fel aduersus suffusiones prodest.

A. Dubitat an hæc sit Aquila ueterum. Posset hæc raiarum species aquila antiquorũ existimari (nihil enim hîc affirmo:) colore enim nigricante est. incurui aculei uncis unguibus respondent, alas ualde expansas habet uelutì aquila. Prætereà in genere cartilagineorum & planorum numerarunt antiqui. Plinius: Planorum piscium alterum genus est, quod pro spina cartilaginem habet, raiæ, pastinacæ, squatina, torpedo, et quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat. Postremò dura est carne, cuiusmodi carnem aquilæ Philotimus esse scripsit, quod & à Galeno approbatur.

Lib. 9. cap. 24. *Libro 3. de Alimen. facul.*

DE ALTERA SPECIE RAIAE CLAVATÆ, Rondeletius.

A CLAVATA etiam raia dicetur ea, quam hîc exhibemus, quam nostri Ronse uocant, id est, rubrum.

B A superiore differt, quia rostro est acutiore quàm superior, aculeoq́ illic caret. In ore dentes nulli sunt, sed pro dentibus maxillæ asperæ. In lateribus utrinque octo spinas longas habet cuti superpositas, quibus aliæ raiæ omnes carent. In dorso aculeos quatuor habet, clauis uel fibulis similes, cuius formæ aculei sunt in superiore: inter quos in media dorsi linea tres alij sunt alterius generis: quos statim sequitur aculeorum similium ordo, per mediam caudam ad pinnulas usque continuatus. Vtrinque in cauda aculeorum clauis fibulisue similium ordo est ad medium usque, reliqua pars alterius generis aculeis armata est. Colore est cinereo.

F Carne est dura, & ferini odoris.

Non esse hunc Bouem. Sunt qui bouem ueterũ hanc raiæ speciem esse credunt, sed facilè ex Oppiano refelluntur, qui boui dentes tribuit, ut anteà docuimus, quibus hæc raiæ species caret. Quòd si qua raiæ species

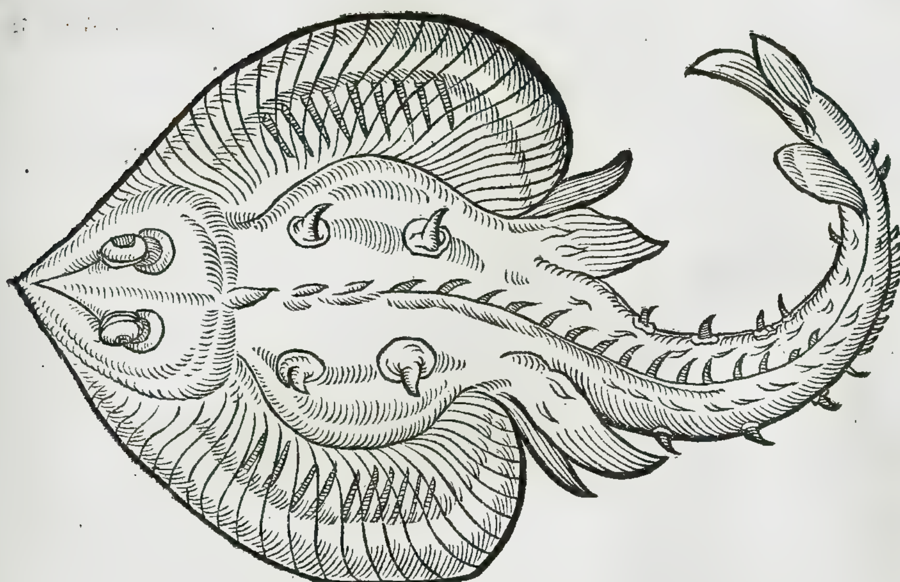

cies bos sit ueterum, nulli sanè uerius bouis notæ competunt, quàm raiæ oxyrhyncho, ut iam demonstrauimus.

DE RAIA SPINOSA, RONDELETIVS.

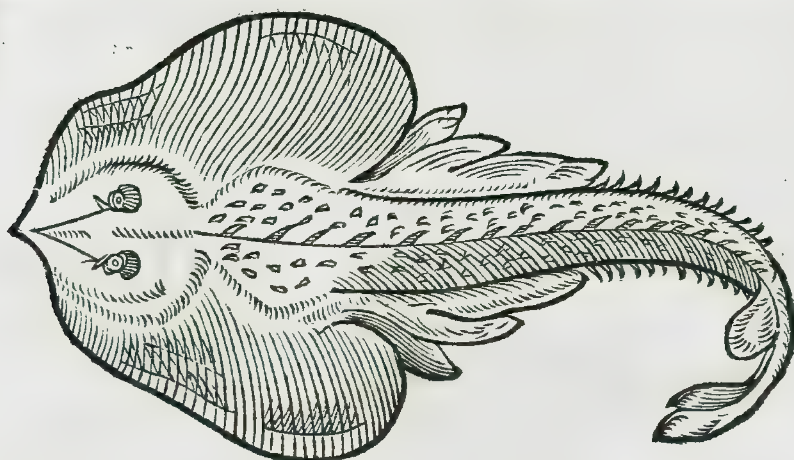

QVAM hîc proponimus, læui raiæ similis est, si longas cutis spinas excipias, à quibus nostri A
eam cardaire, id est, lanificam uocant, à spinis illis siue aculeis, cuiusmodi multi infixi sunt instru
mentis ijs, quibus lanifici lanas carpunt. Nos ab his spinis spinosam appellamus: quas non in alis B
solùm habet, ut superior, sed etiam in lateribus circa caput. Oculis præfixi sunt alij duo. In media
dorsi linea, & ad priorem usque caudæ pinnulam continuus est aculeorum ordo unicus.
Carnis substantia & succo alijs similis est. F

DE RAIA ASPERA, RONDELETIVS.

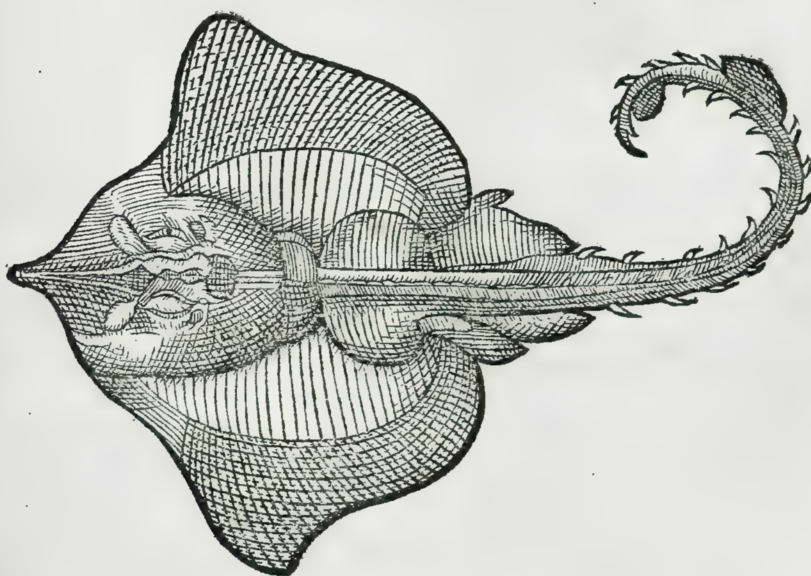

A B RAIAM asperam particulatim hîc appellamus, quæ ab alijs eo differt, quòd aculeis paruis latera conspersa habeat, corporis ipsius truncum nullis. In cauda tres sunt longorum & firmissimorum aculeorum ordines ad extremum usq; caudæ. Rostro est acutiore.

F Carne dura, maliq; succi, ut cæteræ.

DE RAIA FVLLONICA, RONDELETIVS.

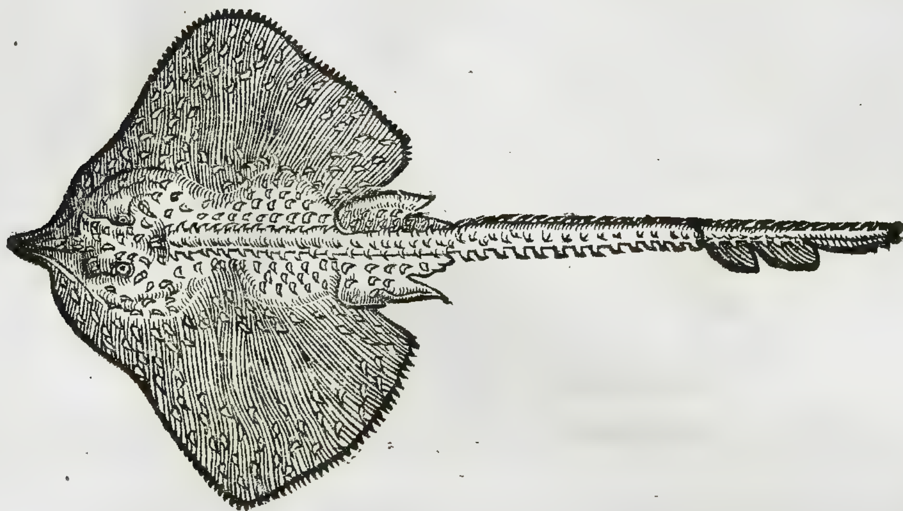

A B HANC speciem ut ab alijs distingueremus, fullonicam appellauimus, eò quòd ubiq; in alis, in corpore, in capite, in cauda, tota frequentissimis & asperis aculeis conspersa sit, instar instrumenti eius, quo fullones pannos curant poliuntq;, quod totum aculeis ferreis consertum est. Rostro satis longo est & acuto, caudæ aculei incurui sunt, triplici ordine dispositi.

C D Hæc raia pugnacissima est, & rara.

F Carnis substantia ab alijs non differt.

DE RAIA ASPERRIMA, RONDELETIVS.

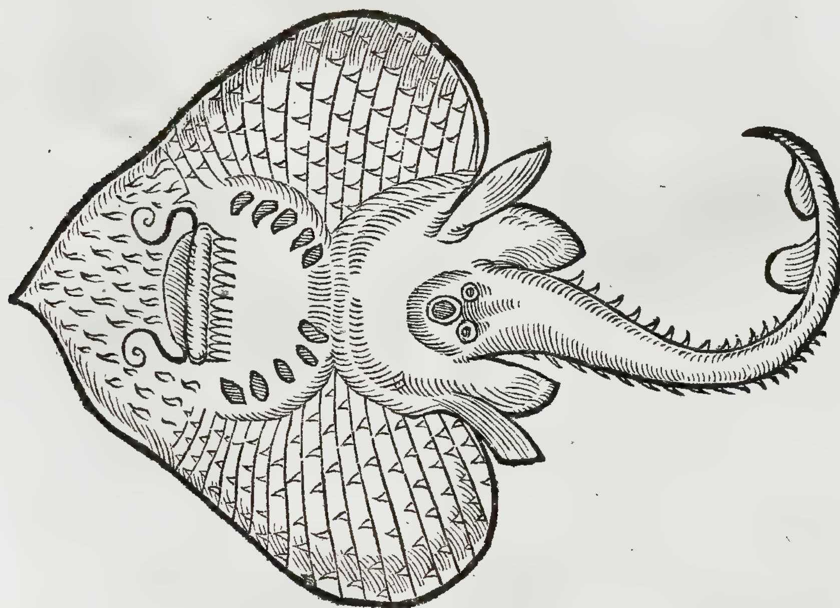

B RAIA Quæ hîc depicta est, in supinum conuersa, proximè descriptæ omnino similis est: nisi quòd illa parte tantùm prona aculeos frequentissimos habet: hæc non solùm prona, sed etiam supina, tota aculeis peracutis ita horret, ut manu tolli non possit, nisi pinnulis caudæ apprehensis. Hæc causa fuit cur supinam depinxerim: tum ut huius, ita aliarum raiarum partes supini situs cognoscerent studiosi, scilicet, oris, narium, foraminum branchiarum, podicis, duorum uuluæ foraminum, formam & situm. Dentibus hæc caret, ut aliæ plurimæ, sed horum uice maxillas habet asperas, & ferè osseas.

G. De remedijs è Raijs simpliciter. Hîc addam quæ de omnibus raijs dici possent. Auribus utilissimum Bati piscis fel recens, sed & inueteratum uino, inquit Plinius. In penuria hepatis pastinacæ, hepate raiæ usus sum ad priuatum, (*lego pruritum. Vide suprà in Rondeletij scriptis, de remedijs ex pastinaca, pag.801.*) non exempto felle, idq́ue cum successu. *Lib.32.cap.7.* Quod Plinius ossiculo de cauda ranæ marinæ tribuit, id de ossiculo .i. aculeo caudæ raiæ intelligendum suspicor. *Lib.32.cap.8.* Mænarum (inquit) muria, & capitis cinis cum melle sanat strumas. Pungi piscis eius qui rana in mari appellatur, ossiculo de cauda, ita ut

ita ut non uulneret, prodest, id faciendum quotidie donec percuretur. Neq; enim aculeos in cauda habet rana marina, ut ex eius descriptione posteà perspicuũ fiet, neq; ossa, cũ cartilaginea sit, neq; de pastinacæ radio locus intelligi potest: de eo enim mox sequitur. Eadem uis & pastinacæ radio. Quamobrem non uideo quò meliùs ista referri possint, quàm ad raiarum aculeos: ex his enim sunt quæ magnos habent & firmos, planeq; osseos, præsertim cùm ex raia in ranam facilis lapsus fuerit, qui sæpius etiam in conuersione librorum Aristotelis reperitur.

DE RAIIS MVLTORVM GENERVM, Bellonius.

Raiam Latini, Græci ab ossea spina, quæ ueluti rubus, secundum corporis medium ad ipsius A
caudæ extremum prætenditur, βάτον, quasi rubum, appellarunt. Huius piscis tres tantùm species Aristoteles constituit: Raiam, quæ magis est cõmunis: Læuiraiam, cuius cutis est læuis: & Stellarem, quæ stellulis albis est distincta. Nos autem sex (*ex his quinq;, Raia simpliciter, Læuiraia duplex, & Asterias duplex, hîc describentur: Bos in B. elemento est.*) Raiarum differentias aliquãdo percepimus, non nomine tantùm uulgari, uerumetiam gustu plurimùm inter se differentes.

Omnes sunt cartilaginei generis, planæ, pinnis carentes, extrema corporis latitudine natan- B
tes. Maribus geminum quiddam circa excrementi ostium propendet: fœminis genitale muliebri est ferè consimile: habentq; cartilagineũ aliquid in utero, quale in Galeis diximus, in quo humor ad oui similitudinem consistit. Branchias parte supina gerunt, ut reliqua ferè cartilaginea plana. Omnibus os subtus parte supina situm est. Quamobrem nisi conuersæ resupinentur, cibum C
corripere nequeunt. Harum fœtus adhuc pusillos Galli Papiliones nominant. De his itaq; nos sigillatim hoc ordine dicere oportet.

DE RAIA PROPRIE DICTA, BELLONIVS.

Rondeletius hanc clauatam (primam) cognominat: Bellonij uerò tum iconem tum descriptionem (quam ego nullam uideo) uituperat.

Peculiare nomen habet Raia, quæ Romanorũ uulgo Perosa uel Petrosa, Massiliensibus Cla- A
uellata, Gallis Raia bouclata uocatur. Notior ea quidem, quàm ut pluribus explicari debeat. B
Non enim ea læuis est, nec multùm stellata; cæteris omnibus ubiq; notior ac delicatior. (*Delicatiorem esse negat Rondeletius.*) F

DE LAEVIRAIA, BELLONIVS.

Læuiraia longè inferiorem cæteris dignitatem habet. Est enim carne (si ad Stellares confera- F
tur) concoctioni magis renitente, & saporis ingrati.

Hanc Massilienses Flassadam (*Rondeletius hoc nomine dictam Raiam, Oxyrhynchum alteram facit*) à A
lecti tegminis similitudine, Romani Falsam uelam, à carbasorum forma appellant.

Dentibus est obtusis, cute subtus læui, Pastinacæ modo, rostro in fastigium assurgente: prona B
parte albida, supina subnigra, tactuiq; aliquantulum aspera, omnium sui generis piscium post bouem maxima: à quo ipsa corporis tenuitate, rostro, spinis, uncinis, cute, dẽtibus & ore distinguitur.

Est & Miraletus (*Rondeletio Raia oculata & læuis*) Læuiraiæ species, quæ pro Raia interdũ uendi solet, sed in tantam uastitatem nunquam excrescit. habet is duas in tergore maculas, Torpedinis oculatæ similes, hocq; præcipuè Læuiraiam imitatur, quòd læui cute prǽditus est: uerùm hoc etiam ab ea distat, quòd lineam in tergore hamatam, & ad caudæ extremum productam gerat.

DE ASTERIA, SIVE STELLATA raia, Bellonius.

Cum icone etiam Gallicum nomen adscribebatur, Raye estelee.

Stellatas appellant raias tum Græci, tum etiam Latini, quòd earum tergora lituris albicanti-
bus sint uariegata: cuiusmodi ea est, quam Romanum uulgus Rometam uocat, (*Rondeletius asteriam asperam cognominat.*) A

Est autem Miraleto maior, multasq; in tergore maculas rotundas, Miraleti lituris persimiles B
gerit: tamen est cute asperiore, crassioreq; corpore, cuius cauda permultis ueluti spinis horret.

Cæterùm, gustu ac sapore nihilo est asperis raijs inferior. F

Raiæ stellatæ quoddam genus Romanum uulgus Arzillam uocat, cuius dentes obtusi sunt, A
quemadmodum & Flassadæ: à qua hoc præcipuè differt, quòd cute sit asperiore, & stellas multò quàm Rometa latiores ac pauciores habeat.

COROLLARIVM I. DE RAIA SIMPLICIter, & in genere.

Raiam piscem Græci batin & baton uocant, ex eo quòd cauda quibusdam aculeis armata sit, A
ad similitudinẽ rubi sentis, mora agrestia ferentis, quæ Græcè batos dicitur, Massarius & Gillius. Sed batin in accusandi casu dicere non licet, cum rectus apud Græcos βατὶς oxytonus sit; unde

βατίδα illi, nos batidem in accuſatiuo dicemus. Ambroſius non rectè ad uerbum tranſtulit rubum. Batum & batidem Rondeletius plerunque non differre, aliquando ſexu tãtùm oſtendit: cui ſubſcribo. βατὶς oxytonum fœmininum in Halieuticis Oppiani legitur, βάτος nuſquam quod ſciam. Similiter à τρύγων, τρυγὼν fit: ſed hi piſces ſpecie etiam differunt: cùm multa aliorum piſcium nomina duplici terminatione proferantur, de eodem omnino piſce. ſic apud Aeginetam iulos & percas legimus, apud Dioſcoridem iulides & percides. Sed hac de re plura annotaui ſupra in Teutho, id eſt Loligine maiore. De uocabulo batis philologi ampliùs legẽt inferiùs in a. ¶ Raia Venetijs Raggia nominatur. Hiſpani ut Latini & ſcribunt & pronunciant Raia. Raye Gallicum eſt. Mixobarbari quidam, ut Arnoldus in libro de Conſeruatione ſanitatis, regem appellant. Germani & Flandri **Roch**, uel potiùs **Rocch**, (ita enim proferũt ut Bacchus:) ab aſperitate forſan indito nomine, nam **Ruch** nobis aſperum eſt, à Græco trachy, dempta initiali litera. Haud ſcio an idem ſit marinus piſcis, qui circa Roſtochium in ora Balthici maris **Ruch** uocatur. **Rayche** piſcis qui Raye dicitur Gallicè, Albertus: niſi deprauatus eſt codex. apud quem alibi etiam legitur: Piſcis qui **Ray** appellatur apud nos. ſed hoc nomen Gallicum potiùs fuerit. Aliqui Albertum Rochonem (ut Salmonẽ) pro raia dixiſſe ſcribunt. Nos barbara hęc reijciamus, cum Latina & Græca non deſint. ¶ Raia pro rana librariorum culpa non rarò ſcribitur, & forſitan etiam contrà. ¶ Raiam Angli uocitant **a Thornebacke**: à tergo ſpinoſo. nam **Back** tergũ eſt: **thorn**, ſpina. Eliotæ tamen Raia piſcis eſt qui Anglicè uocatur **Raye** aut **Skeat**. quorum prius ad Gallos pertinet: poſterius ſquatinæ deberi conijcio. ¶ **Rocka** Gothicum eſt, Olaus Magnus.

B Non minores Argolico clypeo raiæ (βατίδων) gignuntur in India, Aelianus. ¶ βατὶς σέλαχός ἐστιν: id eſt, raia eſt piſcis cartilagineus, Ariſtoteles apud Athenæum. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, ut raiæ, Plinius. Piſcis eſt cartilagineus, planus: geritq; caudam, ſed tenuem, Ariſtot. Cutis ei aſpera eſt, Plinius. Piſcium genus δαρτὸν uocatur, cui cutis aſpera & ſine ſquamis: quales raiæ & ſquatinæ ſunt. Mneſitheus. ¶ Raiæ branchiæ parte inferiore ſupinaq; habentur, Ariſtot. Raia tametſi deductas in latera habet branchias, tamen non ſpineo intectas operimento, ut quæ non cartilaginea ſunt, ſed cuticulari, Idem. Oſſa intus (*in cute nimirum*) quædam rotunda aculeata habet, qualia & rhombis ineſſe cernuntur, Maſſarius. βατίδος νῶτον, id eſt, raiæ dorſum Antiphanes in lautitijs ciborum celebrat: Archeſtratus ſcapulas, ut quidam uertit. ¶ Raiæ ſimile eſt uitulæ marinæ genitale, Ariſtot. ¶ Matricem (*alicubi in Italia*) uulgò nominant teſtaceum uel cartilagineum illud ouorum receptaculum à Rondeletio depictum: quidam ſecũdas uocare malunt: eam enim eijci aiunt cum ouis piſcium, maximè cartilagineorum, ut ſunt caniculæ, raiæ, &c. ¶ Ex authore libri de nat. rerũ & Alberto, Raiæ piſces ſunt è genere pectinum (*ineptè. pectines enim ſunt conchæ. indocti pectinum nomine paſſeres intelligunt: qui quidem piſces ſunt plani, ſed non cartilaginei*) rotundi ferè, hoc eſt longitudine ac latitudine æquali ac circinata, ita ut linea dimetiẽs ad unum aut alterum cubitum pertineat, pinnulis circumpoſitus: magna ex parte rubris uirgulis & maculis depictus. Superficies tota eſt plena ſpinis. Oculos habet horribiles: os quoque deformitate liuidum, (*os turpiſsimum*) idq; non eo loco quo piſces cæteri, ſed loco uentris: ubi uero caput & oculi ſunt, os non habet. Caudam gerit prælongam, ut coluber, & in ea ſpinas exiguas peracutas, & pinnas ad natandum. Lapidem etiam aliquando in capite habet, (*falſum hoc uidetur: translatum fortè ex Ariſtotele, qui de alio quopiam piſce id ſcripſit.*) Multas habet caudas hic piſcis: et eſt ampli (*lati*) corporis: pinnis nõ diſtinctis ut in alijs piſcib.

C Raiæ (βατίδων) paſcuntur locis cœnoſis, nec longè à litore, ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης, Oppianus. ¶ Carniuoræ ſunt, Rondeletius. Venantur piſciculos aſtu, ut referet in D. ¶ Piſces qui plani omnino ſunt, ut raia, ipſis pinnulis, & extremis corporis rotundationibus ſeſe dirigentes & flectentes natant, Ariſtoteles de communi animalium greſſu, interprete Gaza. Græcè etiam βάτος legitur. ego βάτραχος, quod eſt rana (ſcilicet piſcatrix) repoſuerim. Piſcis eſt piger ad natandum propter ſui corporis latitudinem, Albertus. ¶ Coëunt raiæ non ſolùm admotis
Coitus. inuicem partibus ſupinis, ſed etiam tergo fœminarum ſupinis marium ſuperpoſitis, Ariſtoteles: qui & paſtinacam raiæ inſtar coire ſcribit. Vide locum de coitu piſcium in genere. Piſcium diuerſa genera non coëunt præter ſquatinam & raiam: ex quibus naſcitur priori parte raiæ ſimilis: & nomen ex utroque compoſitum apud Græcos trahit, Plinius. Vide infra in Squataraia Ele-
Partus. mento s. ¶ Raiæ in utero gerunt teſtacea quædam, figura eius teſtæ ſimilis tibiarũ ligulis eſt, &c. Ariſtoteles hiſtoriæ 6.10. Hæc ſententia non habetur in ueteri Ariſtotelis traductione, et ſuſpecta eſt Vuottono. mihi quidem improbari non poteſt, præſertim cùm tam ſcitè explicetur à Rondeletio. Raia non ut reliqua cartilaginea ouum intra ſe parit & excludit, Ariſtot. Et alibi: Vna ex cartilagineis non parit animal, ſobolemq; emiſſam non recipit, tum capitis magnitudine, tũ aculeorum impedimento, & propter aſperitatem. ſed hæc de rana piſcatrice, non raia accipi debent. ¶ Raiæ oua ponunt more gallinarum ſingula aut bina tantùm cum corticibus, reliqua uerò abſq; corticibus: Cardanus ex Rondeletio, uel perperam, uel breuiùs & confuſiùs quàm oportebat. lectorem ad Rondeletij uerba remitto. ¶ Pingueſcunt uento meridionali flante, Obſcurus tanquam ex Ariſtotele. ¶ Raiæ & omne cartilagineum genus, hyeme diebus frigidiſsimis latet, Ariſtot.

Ariſtot. 8. 15. interprete Gaza: in Græco quidem codice noſtro raiarum hîc mentio non fit.

Simili modo (*ut rana piſcatrix*) ſquatina & rhombus abditi, pinnas exertas mouent ſpecie uermiculorum: itemq́; quæ uocatur raia, Plinius. Quem locum explicans Maſſarius: Verùm raia (inquit) cum pinnis careat ex Ariſtotele primo de hiſtoria, & quarto de partibus animalium, non uidetur eſſe uerum quod dixit Plinius, ſcilicet quòd pinnas exertas moueat, quod de ſquatina & rhombo concedimus. Hæc enim pinnis prædita ſunt. Attamen Ariſtoteles non pinnis hoc, ſed radiolis ſui oris eiuſmodi piſces facere teſtatus eſt. ait enim nono de hiſtoria, unde Plinius hęc mutuatur. Obruunt arena ſeſe & aſelli, & raiæ & pſittæ, & ſquatinæ: cumq́; nullam ſui corporis partem intectam reliquerint, uerberant radiolis ſui oris, quos piſcatores uirgulas uocant: quos piſciculi cum aſpexerint, adnatant quaſi ad algas, quibus ueſci ſoliti ſunt, niſi quis dixerit in Plinio legendum eſſe rana, non raia, hoc modo. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie corniculorum, (*uermiculorum, noſtra æditio*) itemq́; quæ uocatur rana. paſtinaca latrocinatur ex occulto, &c. ut nam iūgatur cum uerbo pręcedenti, ut non legatur raia nam, ſed rana, ut ſit ſenſus: Vt illa ſcilicet rana piſcatrix corniculis ſuis piſcatur: ita ſquatina & rhombus quamuis corniculis careant, pinnis ſuis uice corniculorum utuntur, quod ſimiliter & eadem quæ uocatur rana facere uidetur. nam quando præpilatis illis capillamentis ſiue corniculis caruerit (ut inquit Ariſtoteles eodem loco) eorum uice utitur pinnis, quamobrem macilentior capitur, quia non ita commodè piſcari poteſt. Nec obſtat quod paulò ſuprà Plinius de rana meminerit, cùm intellexerit ibi quando cornicula ſua habuerit, & infrà cùm eiſdem caruerit. ſi quis tamen aptiorē ſenſum inuenerit, continuò gratias teſtabor, Hucuſq; Maſſarius. ¶ Raiæ demergunt ſe in profundo & turbant aquam: & piſces qui acceſſerint incautos confodiunt, ita quòd etiam uelociſsimum piſcem mugilem in uentre habere inueniuntur, Obſcurus quidam ex Alberto. Verùm hęc de paſtinacis Ariſtoteles prodit. ¶ Prolem ore ſuſcipere ut alij cartilaginei, nequeunt, propter caudarum aſperitatem, Iouius. atqui non raias hanc ob cauſam: ſed ranas piſces propter amplum & ſpinis aſperum caput, ſobolem ſuam ore non recipere, Ariſtoteles author eſt.

Olaus Magnus in Tabula Septentrionali ſua ad H. f. paulò ultra Daniæ fines in Oceano pingit Raiam, quæ hominem natantem, (*uel etiam ſubmerſum, ut in Latina tabulæ explicatione ſcribit,*) qui à multitudine canum ſiue canicularum in profundum trahi periclitatur, naturali quodam affectu aliquandiu defendat & tueatur. Cuius rei typum, quanquam nec canibus, nec raia (opinor) ſatis bene expreſsis, ex tabula eius apponere huc libuit.

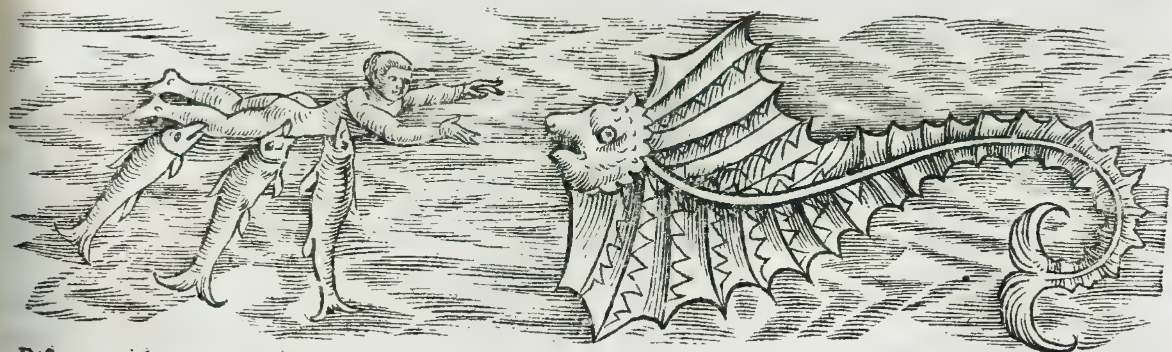

Piſces quidam magni hamo capti, eo mordicus apprehenſo ſequi nolunt: & graui corporis mole ad arenam aut uadum (*aquæ fundum*) adhærentes, trahentibus renituntur, ac elabuntur interdum ab hamo, Oppianus lib. 3. Halieut. E

ἡ βατὶς εὔστομος, id eſt, Raia ſuauis eſt, Diphilus Siphnius. Bati & lióbati ægrè concoquuntur, Pſellus lib. 1. de diæta. Raia carnem habet ſapore gratam: ſed duriorem & concoctu difficiliorem quàm torpedo aut paſtinaca, & quæ copioſius præbeat alimentum: Vuottonus, ex Galeno opinor. Piſcium genus σελάχιον uocatur, cuius cutis aſpera & ſine ſquamis, quales raiæ & ſquatinæ ſunt. hi omnes friabiles quidem ſunt, (εὔθρυπτοι:) ſed non boni odoris, & alimentum humidum præbent: elixati aluum maximè omnium ſoluunt: aſsi uerò, deteriores ſunt, Mneſitheus. ¶ Raia piſcis delicatus eſt, & dulciſsimæ carnis, Obſcurus tanquam ex Alberto. Apud ipſum quidem Albertum (libro 24. de piſcibus) reperio, uilem hunc piſcem eſſe, neq; in precio niſi ubi propter raritatē appetitur: carnē eius eſſe duram, (ceu bubulam, Author de nat. rerum:) & concoctu difficilem. Antiphanes apud Athenæum βατράχου νῶτον inter lautiſsimos cibos prædicat. Sunt qui raiæ ſcapulas laudant ex Archeſtrato. Laterum partes dimidiæ extremæ de raijs eduntur à diuitibus, ut audio: reliqua pars pro plebe & familia eſt. ¶ Batus piſcis frequenter eſus Venerem iritat, Kiranides. Hippocrates in libro de affectionibus internis: Laborans (inquit) tertio genere tabis, poſt reliquam rationem uictus, &c. prandeat panem, & obſonium habeat fruſtum torpedinis, aut ſquatinæ, aut raiæ, & carnes ſuillas edat coctas, &c. Et rurſus, Quarto menſe edat torpedinem, ſquatinam, raiam, &c. Et alibi: Hepaticus quidam morbus eſt pleuritidi non diſsimilis, quod ad dolentes locos, &c. in hoc æger poſt iudicationem morbi ex piſcibus utatur galeo, torpedine, paſtinaca, & raijs paruis, omnibus coctis, &c. Iacobus Syluius hepati calido & ſicco ſalubre exiſtimat hepar raiæ. ¶ Cauendum eſt ne piſces magni & duræ pellis, ut

rex, delphinus, ſturio & ſimiles, comedantur recentes capti: ſed tandiu piſcis reſeruetur, & maxime euiſceratus, donec abſque corruptione ſubſtantiæ tenereſcat, Arnoldus Villanou. in libro de tuenda ſanitate. Inuenio & oxyliparon genus eſſe iuris in quo raiæ, ac cæteri eius naturæ piſces mandi ſoleant, Hermolaus. Nos plura de Oxyliparo ſuprà in O. elemento. Γαλεὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γλυκῶν, Ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται, Timocles. Ἑφθῶν βατίδων, Metagenes. Γόγγρον ἐγὼ τὴν βατίδα (εἰς) τεμάχη κατατεμὼν ἕψω, τί φῄς; ἢ Σικελικῶς ὀπτὴν ποιήσω; Reſpondet alter: Σικελικῶς, Ephippus apud Athenæum. Raiæ ad mediterranea Germaniæ aridæ exportantur cum paſſeribus & aſellis, exenteratas inſolari audio abſque ſale.

G De remedijs ex raijs in genere, leges ſuperiùs quæ ſcripſit Rondeletius in Raia aſperrima.

H.a Batus piſcis eſt abſque ſquamis: quem * Idmani culpenam (*non intelligit clupeam. de ea enim poſtea loquitur in thriſſa*) uocant, Kiranides 4. 2. Θάτις apud Pollucem deprauatum eſt pro βατίς.

Βάτιον. ¶ Καὶ νὴ Δί' εἰ λυπουμένην γ' αἴσθοιτό με, Νιττάριον ἂν καὶ βάτιον ὑπεκορίζετο, Anus locuples de adoleſcente qui eam amare ſe ſimulabat. Aliqui (ut Scholiaſtes annotat) Nitarũ & Batum homines molles fuiſſe dicunt: mulieres etiam paruas βατύλους uocabant. Aliqui duo hæc plantarum genera eſſe aiunt: quaſi anus dicat, habuit me tanquam flores. βάταλον δὲ τὴν ἕδραν, παρὸ καὶ τὸ βάτιον. Vel βάτιον licet interpretari tenerum ac mollem inſtar bati piſciculi. De Batalo tibicine molli & effœminato multa collegit Cælius libro 5. cap. 13. Βατίδες piſces ſunt lati. ἡ βατία. διαφέρει δὲ τοῦ βάτου (melius, ἡ βατὶς δὲ διαφέρει τοῦ βάτου. nam & Heſychius habet, βάτος καὶ βατὶς ἰχθύες διαφέρουσιν ἀλλήλων) ἰχθύος, κατ' Ἀριστοτέλη, Varinus. Ariſtophanes in Pace de Melanthio & fratre eius poëtis tra

Βατιδοσκόποι. gicis: Γοργόνες ὀψοφάγοι βατιδοσκόποι, ἅρπυιαι, (id eſt, batides alioſq; piſces inſpicientes ut rapiãt,) Τραγομάσχαλοι, ἰχθυολῦμαι. Apud eundem in Veſpis Scholiaſtes βατιοσκόπους (melius cum δ. βατιδοσκόπους, ut Suidas quoq; habet) interpretatur opſophagos, id eſt piſcibus in cibo impẽſiùs gaudentes. Eupolis in Megaride: Τὰς πλευρὰς, οἷόν περ βατίς, τὴν δ' ὀπισθίαν ἔχησθ' ἅττινες, οἷόν περ βάτος. Τὴν δὲ κεφαλὴν ὀστέον, (ὀστοῦν,) οἷόν περ ἔλαφος. uidetur autem laudare latera mollia, ſicut & batis piſcis mollis eſt: nates uerò ſolidiores, ſicuti batus piſcis ſolidior ac durior eſt, (ſiue abſolutè, ſiue batidi fœminæ, ut Rondeletius putat, cõparatus:) caput oſſeũ, &c. Cęlius battũ & battidoſcopos, non rectè t. gemino ſcripſit. ¶ Sophron botin piſcẽ quendã nuncupauit. ſed an idem ſit, qui batis, non explicat, Vuottonus. mihi botis herbã potiùs ſignificare uidet: quod & Athenæus dubitat.

Icon. Captatorem hominem notare ſi uellent, Raiam pingebant. geſtat enim illa ante oculos ſuos gemina fila, &c. Pierius Valerianus. ſed hoc ad Ranam piſcatricem pertinet. quanquam & Raia & alij (ut ſuprà in D. indicatum eſt) ſimiliter forè piſciculos captant. Verũ rana præ cæteris.

Βάτος Græcis, qui rubus Latinè, ſentis ſeu uepris mora ferens: ſic appellatur, inquit Euſtathius, quaſi βατὸς, per antiphraſin, quòd minimè ſit peruia: retinet enim & lancinat tranſeuntes ſuis aculeis aduncis: quales & in piſcibus batis ſunt. hinc compoſitum cynosbatus, pro roſa ſylueſtri. ¶ Βάτος maſculino genere, cadus menſuræ genus eſt Cyrillo: fœminino autem rubus. ¶ Βατὶς Ariſtoteli, etiam auicula eſt: Gaza rubetram uertit à rubis. ¶ Βατίεια apud Homerum quæ & Βάτεια, uxor Dardani nominabatur, & ab eâdem locus quidam circa Troiam: aliqui oppidum quoddam Troadis ſic dictum putant à ruborum circa eam frequentia, Euſtathius.

Poëtæ aliquando batides inter ſummas menſarum delicias nominant. Ὦ βατίδες, ὦ γλαύκων κάρα, Sañyrion. Παρὰ μὲν κάραβοι, καὶ βατίδες, καὶ λαγῴ, Eupolis. Οὐδὲ χαίρω βατίσιν, οὐδ' ἐγχέλυσιν, Ariſtophanes in Acharnenſibus.

COROLLARIVM II. DE RAIIS DIVERSIS.

PASTINACA Lutetiæ in foro frequẽs, cũ raijs & uendit, & nomine non diſtinguit, Bell.

DE RHINOBATO, id eſt Squatinoraia, infrà in S. elemento agetur.

VETERES tria ſolùm Raiarum genera nominant: nempe Raiam ſimpliciter, & læuem, & aſteriam. Rondeletius cũ ſpecies plures inueniret, ſingulas appoſitè ſuis cognominibus diſtinxit. Quæ ego in pręſentia GERMANIS meis ita interpretor. Raia læuis: **ein glatter Roch.** Oculata & læuis: **ein glatter Spiegelroch.** nã & Prouinciales à ſpeculo Mirallet appellant. Rondeletius magis probat nomen ab oculis quàm à ſpeculis impoſitum, quod & nos imitari poſſumus: **ein Augroch.** Oculata & aſpera: **ein raucher Spiegelroch.** Vndulata, à maculis undarum modo flexuoſis: uel cinerea: **ein Schamlotroch, ein Aeſchroch, ein äſchfarber Roch.** Oxyrhynchus: **ein Spitzroch**, ab acumine roſtri: **ein Alſenroch**, nã & Galli circa Monſpeliũ eleno, id eſt ſubulam nominant: (quod inſtrumentum cæteri Galli aleſne uocant, nomẽ id à Germanis mutuati.) uel **Linſeroch**, à maculis lentis inſtar in parte prona. ſed tria hæc nomina utriq; oxyrhyncho communia eſſe poſſunt. quare priorem priuâtim appellârim, **ein kleiner Spitzroch**, id eſt, minorem. alterum uerò maiorem, **ein groſſer Spitzroch**: uel **Walroch**, id eſt Raiam cetaceam, quòd in maximam molem creſcat: uel **Küroch**. nã & Ligures uaccã appellant. Aſterias: **ein Sternroch.** Aſterias aſpera: **ein raucher Sternroch.** Clauata: **ein Nagelroch.** Clauata altera: **ein anderer Nagelroch.** Spinoſa: **ein Thornroch**, uel **Hechelroch.** nam & Galli circa Monſpeliũ Cardaire uocãt. Aſpera: **ein rauchlachter Roch.** aculeos enim paruos per latera habet, in corporis trũco nullos. Fullonica: **ein Kartenroch**, uel **ein Kartertſche.** Aſperrima **ein überraucher Roch.**

Læui-

Huius generis Raiæ iconem amicus quidam Venetijs ad me misit. uidetur autem cognata illi quam Clauatam Rondeletius cognominat. Maculis distinguitur fuscis. reliquum corpus obscurè subluteum est. cætera apparent.

A.

Læuiraia (*ut Gaza transtulit*) à Græcis Lióbatos nuncupata, à læui cute: maior est quàm Raia: A
piscatores uocant Bubosam, siue Mucosam, à luto & mucore, quo eius pellis sordida spectatur, Gillius. λειβόατος piscis qui & ῥίνη dicitur, Athenæus. sed ῥίνη squatina est, piscis diuersus, à cutis asperitate limæ instar sic dictus Græcis, cum liobato eiusdem læuitas nomen fecerit. Apparet autem læuem cognominari hunc piscem, quòd non ut cæteræ pleræq; aculeata sit cute, exceptis prope oculos locis, mediaq; dorsi linea & cauda: nisi quis leuem dici malit, quòd maculas nō

Hanc quoque Raiam depictam Venetijs accepi, corpus ferè cinereum maculis distinguentibus fuscis: ambitu corporis subruffo. Ad oxyrhynchos Rondeletij accedit. Normannis audio uocari Hal, Lusitanis Huga.

B

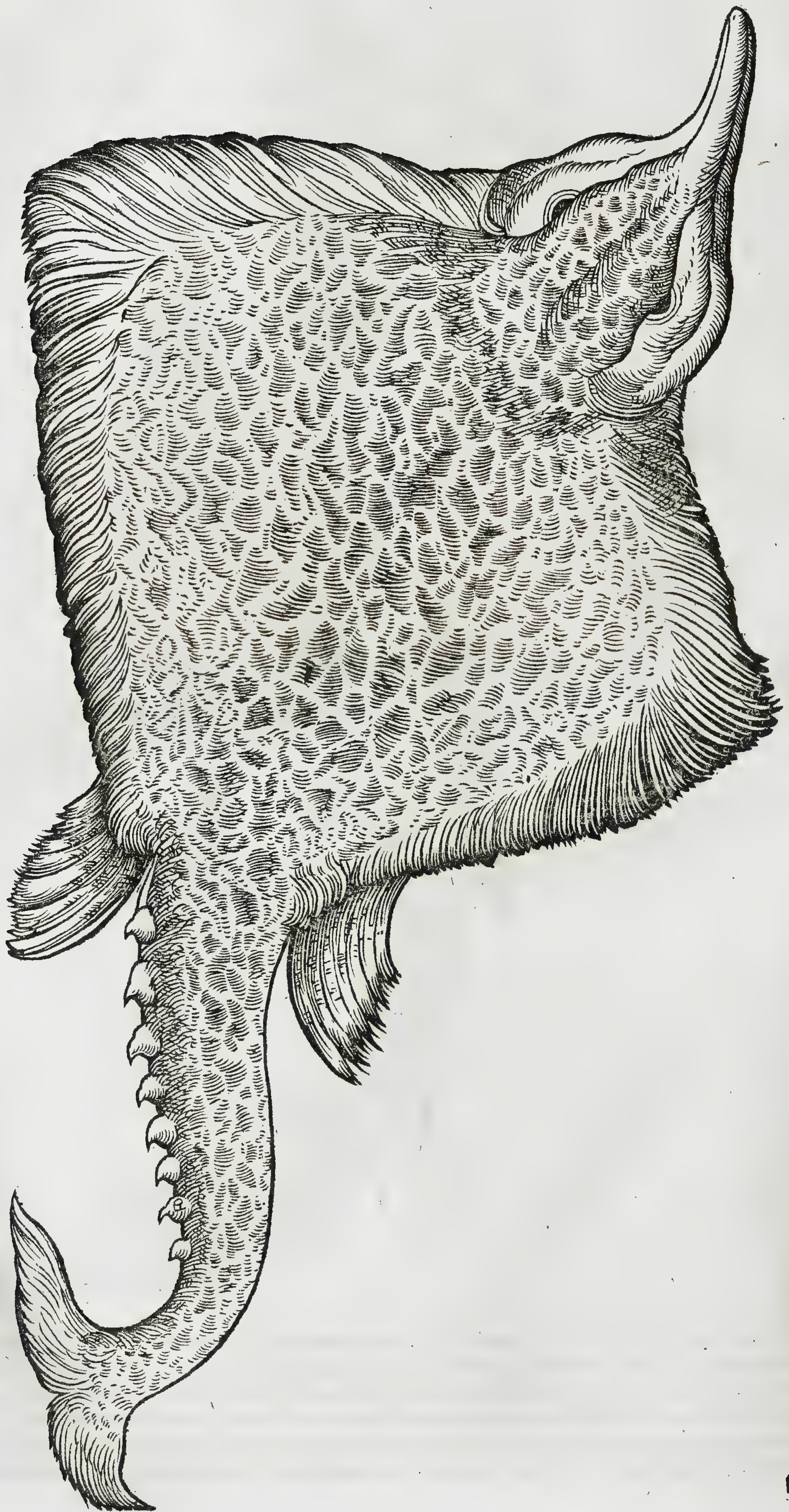

habeat, quales asterias (id est stellaris) & alij quidem. Sic & in galeorum genere læuis est, quē uel acanthiæ uel asteriæ galeo opponas. inter accipitres aues quoq; asteriæ sunt, pūctis scilicet & maculis insignes, (sicut & ardea stellaris:) & læues, qui ijsdem carent.

Lęuiraia fel habet iecori adnexum, Aristot.

Raia ori grata est: ἡ δὲ ἀστερία βατὶς, ἁπαλωτέρα καὶ εὔχυλος (lego εὐκοίλιος ex sequentibus: quam le- B
ctionem Vuottonus etiam approbare uidetur:) ὁ δὲ λειόβατος, δυσκοιλιώτερος, καὶ βρωμώδης, Diphilus. F
hoc est, stellaris autem carnē habet molliorē, & aluū emollit. at lęuiraia, difficiliùs redditur aluo, & uirosa est. Vuottonus δυσκοιλιώτερον uertit, concoctioni renitentē: meliùs eo Rondeletius, aluo difficiliorem. opponit enim Diphilus τῷ εὐκοιλίῳ τὸ δυσκοίλιον, ἤ τὸ τῆς κοιλίας ἐφεκτικόν. Líobatus carne est candida, teste Epæneto, Athenæus & Hesychius. Καὶ ἡ γαλεός, καὶ λειόβατος, καὶ ἔγχελυς, Plato in Sophistis. Καὶ σελάχη μέντοι καὶ νῦ (καὶ ἡ potiùs: nisi καινή, id est noua, legas. sed de noua Mileto nihil reperio) Μίλητος ἀρίστα Ἐκτρέφει. ἀλλά γε χρὴ ῥίνης λόγον, ἢ πλατυνώτου λειοβάτου ποιεῖσθαι, Archest.

Λειόβατος, ὁ ὁμαλὸς τόπος, Suidas. H, a.

Λεωβάτος, ὁδός, (nimirū ut λεωφόρος, eadē significatiōe, uia regia et publica,) καὶ ἰχθὺς σελαχώδης, Hesych. sed pro pisce scribendū λειόβατος.

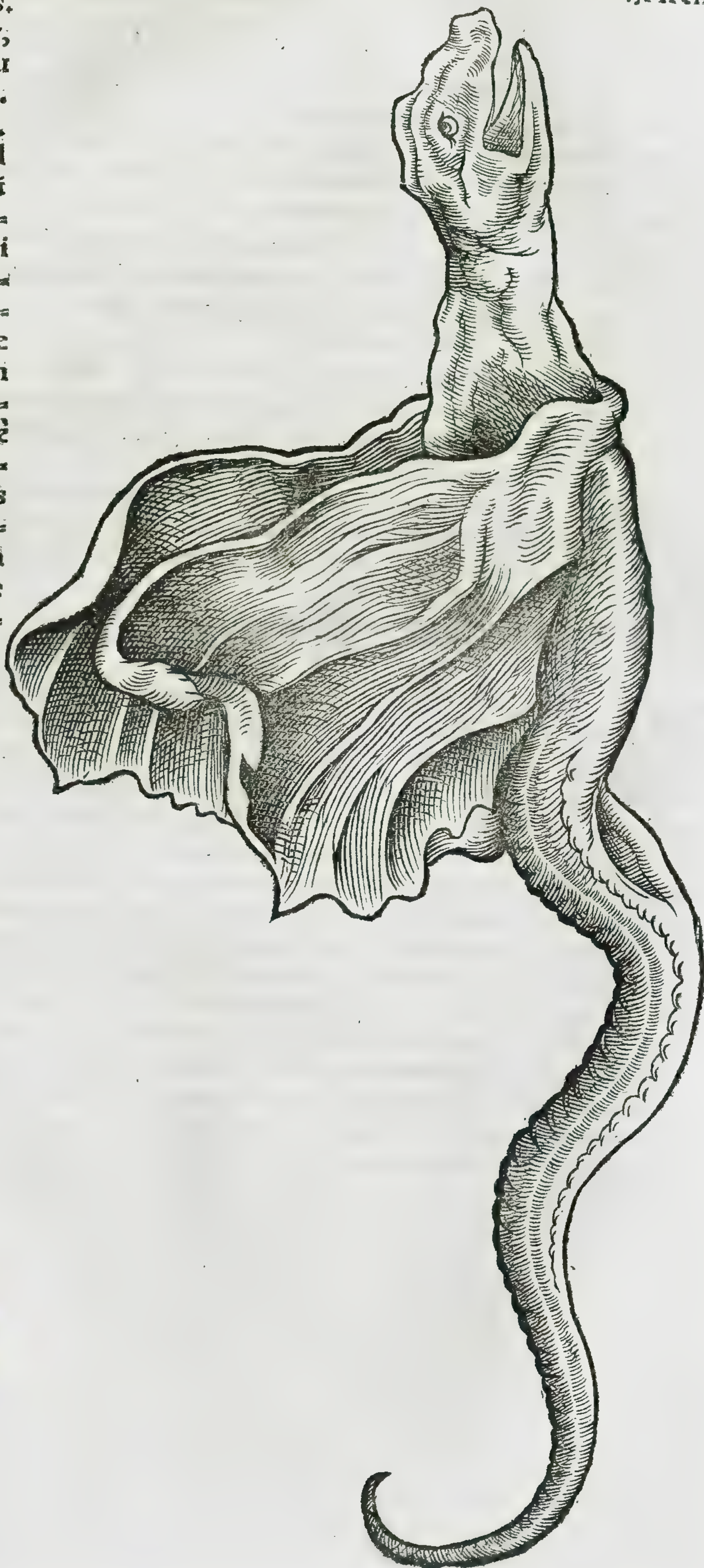

ASTERIAS, hoc est stellaris uel stellatus cognomē, non raiæ solū formæ uni attribuit, sed & galeorum: & inter aues accipitrū, aquilarū, ardearū: à punctorū & macularū uarietate. Huic cognomi λεῖος, id est læuis, in accipitre quin opponat, dubiū non est: in alijs aculeato potiùs in eodē genere, uidet opponi: ut paulò antè in Raia lęui diximus. Est aūt asterias nomen masculini generis primæ declinationis, ueluti adiectiuū: qualia in aliud genus non mouent. itaq; rectè βάτος ἀστερίας dicit: βατὶς ἀστερίας non itē: quamobrē Latinè etiā nō raia asterias, sed raia stellaris dixerim. apud Athenæū quidē ex Diphilo legit ἡ ἀστερία βατὶς, nescio q̃ ꝓbé. ¶Hic piscis Romæ uulgò Arsilli dicit. Differt aūt ab Arzinarello dicto, (quē secundā acus speciē Rondelet. facit) ut Cor. Sitard. indicauit.

RAIAE oculatę lęuis speciē aliā quā Rond. dedit, inter picturas à Sittardo missas habeo. Latera mi nùs rotūda sunt: in medio. n. latera ꝓminent ueluti anguli duo in rhobo figura oppositi. rostrū etiā magis exertū est. Aculei ferè nulli apparent ijs qui in cauda & medio dorso sunt exceptis, si bene expressa est pictura.

Pharmacopolę & alij quidā Raias exiccare, & sceletos earū in uarias et admirabiles uulgò formas effingere solēt, cū alias, tū quę serpentē aut draconē alatū præ se ferat. corpus. n. inflectūt, caput & os distorquēt, aliqua incidūt, aut circūcidūt: laterū anteriorē partē aliquousq; rescindūt: reliquū erigunt, ut alas simulet: et alia ꝓ arbitrio cōminiscunt. Talē sceletō olim mihi depictum, cum è raia factum esse ignorarē, hîc apposui.

ASLEC (si rectè scribitur) piscis planus est in mari Flandriæ & Germaniæ (inquit Albertus de animalibus libro 15. tract. 2. cap. 7.) quem lingua sua aslec uocant: quem ego diligenter consideraui, & inueni habere duos pedes & quatuor alas, (pinnas:) quæ uersus uentrẽ & pectus flectuntur, sicut alæ auium, &c. Caput autem huius piscis, & color pellis, & figura corporis, & sapor carnis, ferè ita sunt ut in raia pisce. Crura eius sunt cartilagines sine iunctura: & subtus in pedibus habet foueas, (acetabula quædam) ut fortiùs figantur. Cauda eius nõ est ut raiæ, sed similis aliorum piscium, nisi quòd oblongior est: & ante caudã in loco dorsi, ubi stringitur solida pars corporis quæ est post concauum uentris, habet pinnam similem pinnis aliorũ piscium, sed ualde magnam respectu sui corporis.

DE RANIS SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTVR.

EX RONDELETIO.

DE RANIS (IN GENERE,) RONDELETIVS.

HVMORE delectantur omnia Ranarum genera. Quare cum plura & notiora maximè in palustribus aquis degant, inter palustria potiùs quàm inter amphibia numerare uisum fuit. Diuersa autem earum esse genera experientia demonstrat, ut & autores ipsi tradiderunt. Sed cum à diuersis uariè & confusè exponantur, ipsa enucleatè atq; explicatè docere operæpretium fuerit. A minimis incipiemus, quæ Gyrini dicuntur Plinio autore, (Lib. 8. cap. 51.) quum de Ranarum coitu & generatione loquitur. Pariũt minimas carnes nigras, quas Gyrinos uocant, oculis tantùm & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Nicander, sicuti legitur in exemplaribus excusis, γυρῖνος uocat, interpres μικροὺς βατράχους interpretatur. Præterea Nicander in Alexipharmacis primũ φρῦνον nominat, deinde κωφὸν eiusdem speciei, quæ fruticibus uerno tempore adhærescit. Quo loco Scholiastes Græcus tradit duo genera esse βατράχων, id est Ranarum, hybernas & æstiuas, ex quibus æstiuæ coaxant, & innoxiæ sunt, hybernæ mutæ & mortiferæ, uel sic. Phrynus pro uocali sumitur: sunt enim mutæ & minimè uocales, discriminis horum causa dixit Phrynum pro uocali. Est autem Ranæ similis, sed oculis est maioribus, arundinum fruticumq; radicibus adhęret Phrynus. Hæc Scholiastes. Quæ cum plus caliginis quàm lucis rei adferant, nos perspicuè, ut opinor, sic distinguemus, ut Ranæ sint quædam quæ maiorem uitæ partem in aqua transigant, aliæ in sicco tantũ, aliæ inter has ambigant. Rursus earum quæ in aqua degunt, aliæ in fluuijs, fontibus & riuulis reperiuntur, minimeq; perniciosæ sunt, sed edules. Has Ranas fluuiatiles uocat Plinius libro XXXII. (Cap. 5.) Græci cõmuni omniũ nomine βατράχους. Aliæ sunt palustres & uenenatæ, à nostris Bufones aquatiles nominantur, à Græcis ἐλειοβάτραχοι uel βάτραχοι ἔλειοι. (Lib. 6. cap. 31.) Has Phrynis siue Rubetis coniunxit Dioscorides, tum ob corporis figuram non dissimilem, tum ob uim æquè perniciosam. Earum quæ in sicco habitant, alia inter fructices & arundines uiuit, unde ei nomen teste Plinio. (Lib. 32. cap. 10.) Quidam inquit, ex ea Rana quam Calamiten uocant, quoniam inter arundines fruticesq; uiuit, minima omnium & uiridissima, cinerem fieri iubent. Alia per tempestates ex aëre deijcitur, & διοπετὴς cognominatur. Rana quæ ambigit, φρῦνος uocatur à Græcis, à Latinis Rubeta. (Lib. 8. cap. 31.) Plinius: Ranæ quoque Rubetæ, quarum in terra & in humore est uita. uel, ut Aetius uult, cùm palustris uitæ conditionem in terrestrem commutauerit, φρῦνος appellatur, id est Rubeta à rubis in quibus degit. Plinius: (Lib. 32. cap. 5.) Sunt quæ in uepribus tantùm uiuunt, ob id Rubetarum nomine ut diximus, quas Gręci Phrynos uocant, grandissimæ cunctarum. Quæ postrema maximè indicant de ijsdem Plinium loqui

& Aëtium,

& Aëtium, quum dicit Rubetas nihilo minores esse testudine parua. Hanc speciem Vergilius Bufonem appellauit, nostri Crapau. Hæc sunt Ranarum genera.

Necq; ullum est genus quod λαῖος βάτραχος dicit, ut Hermolaus in mendoso codice legerat pro ἕλειος βάτραχος. Necq; alia est quæ Dryophites dicitur à Calamite, ut docebimus. Postremò neque seiunctum à cæteris genus quod mutum sit. nam id multis Ranis accidit etiam uocalibus natura, ob quandam loci proprietatem, quod Plinius lib. 11. cap. 51. annotauit. Ranis sonus sui generis. Multum tamen refert & locorum natura: mutæ in Macedonia traduntur. Mutę sunt & Cyrenis eodem autore lib. 8. cap. 58. illatis è continente uocalibus. Et in agro Cyrenensi, ait Aristoteles lib. 8. de hist. cap. 28. Ranæ uocales præterito tempore deerant. Mutæ sunt etiam nunc, ait Plinius lib. 8. cap. 58. in Seripho insula, eædem alio translatæ canunt: quod accidere in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt.

Mutæ ranæ genus peculiare nullum: sed diuersis ranarum generibus, ut mutæ sint, accidit.

Sunt qui putent Seriphum unam ex Cycladibus non habere Ranas, unde prouerbium, βάτραχος ἐκ Σερίφου, quod confirmare uolunt Strabonis autoritate qui Seriphũ saxosam esse scripsit, quare & sine aqua esse: qua carere, imò absq; ea ne esse quidem possunt Ranæ. Sed Theophrastus nõ negat illic esse Ranas, sed fortasse non uocales ob nimiam aquarum frigiditatem, necq; in Pierio etiam Thessaliæ stagno propter aquarum rigorem. Id quod multis in locis euenire mihi compertum est. Quòd si quis locum Plinij mihi obiecerit ex libro 32. cap. 7. in quo aliud à supradictis genus & mutum constituisse uidetur his uerbis: Est parua Rana, in arundinetis & herbis maximè uiuens, muta ac sine uoce, uiridis, respondemus eandem hanc speciem esse cum ea quam Calamiten uocant, quod in arundinetis uiuat, minima omnium & uiridissima, de qua iam dictum est. Nunc ad singula genera explicanda ueniamus.

Seriphiæ ranæ.

Viridis muta.

DE RANIS FLVVIORVM ET RIVORUM, Rondeletius.

Eicon hæc ranæ fluuiatilis nostra est, repetita ex libro de Quadrupedibus ouiparis.

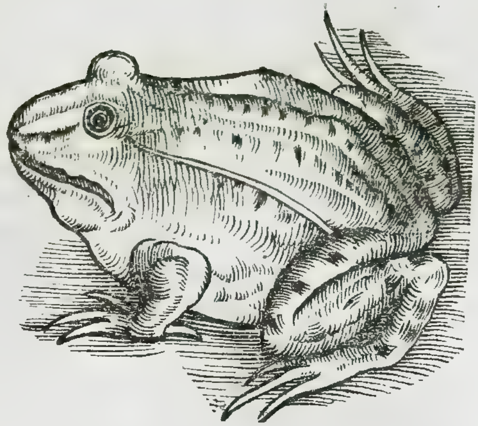

Ranarũ generà distingui, utile.

ETSI Ranæ notissima sunt animalia, nemo tamẽ sanæ mentis laborẽ hunc nostrum tanquã superuacaneum reprehendere iure potest, si post Aristotelem, Dioscoridem, Plinium aliquid tractauerimus. Prodest enim genera distingui, quoniam & forma & facultatibus differunt. Ranæ enim palustres cũ rubetis inter uenenatas numerantur: ranæ fluuiorum, riuorũ & fontium & in medicamentis & in cibis usurpantur, suntq; quibusdã in delicijs, pauperibus famis alleuamentum inemptum. Præterea multa uideo à recentioribus de ranis prætermissa, quæ posteà à nobis tradentur, quæ minimè negligi oportuit, quale est, linguæ forma noua, in oculis palpebra inferior, mobilis sicuti in auibus, tenuis & perspicua, duo foramina rotunda, tenui membrana ijs obtensa tympani auriũ instar: post oris rictum rimæ duæ per quas tenuem membranam exerunt. Caudæ rudimentum sub qua unicum foramen est quo fœtum emittit, excrementa excernit: quædam etiam alia quæ in singulis dicentur, quæ non inutilem nostram in hac animalium contemplatione diligentiam esse palàm ostendent. B

Vniuersè quidem βάτραχοι à Græcis dicuntur, à Latinis ranæ. Sed ad cæterarum discrimen hæ fluuiatiles uocentur. A

In ripis ad solem maximè delectatur. quaternis pedibus assultim in terra gradiuntur, & in aquã celerrimè natant, maximè posteriorum pedum beneficio. sunt enim longi, ac proinde ad saliendum aptissimè à natura cõformati: & ad natandũ, quia lati, in quinos digitos diuisi, qui membrana tenui connexi sunt, ut in anseribus, anatibus, & fulicis. Crura & tibiæ ualidis musculis uinciuntur. Pedes anteriores breuiores in quaternos tantùm digitos fissi. Qui pollicis uice est crassior & breuior. Digitorum tres sunt acies, & totidẽ articuli. Ossa sesamoidea in primo digitorum articulo pedum anteriorum, in omnibus articulis pedum posteriorum. Colore sunt uario. Quum paruæ sunt admodũ & piscis forma, nigræ: & specie ranis piscatricibus similes & colore. Grandiores factæ & caudâ in pedes diuisâ, aliæ uirides sunt, aliæ nigricant, aliæ flauescũt. Ventre sunt candido nigris maculis asperso. Cute integuntur tuberosa & inæquali. Capite sunt crasso: ceruice contracta, sed latiuscula. Rostrum in acutum angulũ desinit. Oris rictus magnus, intus magna oris capacitas. Lingua carere uidentur: uel si eam linguam nomines, eam ab aliorum omnium animalium linguis & situ & connexione diuersam esse intellige: Nam extremæ maxillæ hærens, indepẽdet. quo fit, ut qua in parte in cæteris soluta sit, in ranis sit ligata, & cõtrà. nã in maxilla, ut dicium est, hęret. ad fauces soluta est. Hanc particulã cum Aristotele rectè linguã uocabimus, cuius hæc sunt uerba: ὁ δὲ βάτραχος ἰδίαν ἔχει τὴν γλῶτταν. τὸ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν προσπέφυκεν ἰχθυωδῶς, ὃ τοῖς ἄλλοις ἀπολελυται, τὰ δὲ πρὸς τὸν φάρυγγα, ἀπολέλυται, καὶ ἐπιπτυκται: ᾧ τὴν ἰδίαν ἀφίησι φωνὴν αἰεί. Ranis lingua sui generis B

est: pars enim prima quæ cæteris absoluta est, ijs cohæret modo quo tota ferè pisciũ. Intima uerò absoluta ad guttur applicatur, qua suam uocem solent emittere. Pro dentibus asperitatem tantum in maxillis habet, qua quicquid arripit mordicus retinet. ob id panno rubro, uel frustulo carnis, filo ex arundine demisso, demorso extrahuntur & capiuntur. Oculos magnos habẽt & prominentes. Palpebram inferiorem auium ritu oculis applicant, quæ tam tenuis est ut perluceat. Ante oculos foramina sunt, uel ad aërem attrahendum, uel ad odorandum, tenui membrana obtecta nõ aliter quàm auris tympanum. Ab oris rictu sub foraminibus iam dictis sinus utrinq; est, in quo tenuis membrana: quæ dum aërem sub aqua retinent, inflatur & foras prominet uesicæ aëre plenæ modo. Ab oculis lineæ duæ fuscæ per latera ductæ sunt. inter has media est dorsi linea, quod in caudam desinit, sed cute contegitur. post hanc superiore magis quàm inferiore loco, meatus est quo Gyrini & excrementa emittuntur. Cutis circa articulos tantum carni firmè hæret: ob eam causam nullo negotio excoriantur, facileq; aëre concepto & cohibito intumescunt. Ventriculo sunt magno longoq;: intestinis conuolutis, coloris uarij. ecphysis alba est: ieiunũ intestinum, & quod ileum à quibusdam dicitur flaua, ob bilem quam per meatum à uesica fellis in hepate sita excipiunt, quamuis fel uiride & tenue appareat. Colon sequitur, cæcum nullum reperitur. illud nigrescit ob stercus: latum est & amplum, rectum, candidum & angustum. Splen paruus est in mesenterio. Hepar rubrum in tres lobos sectum. Maribus renes sunt longi, carnosi, testes lutei, parui & rotundi. Fœminis appendices circa renes croceæ, quas uterum esse dixerim. Vesica est tenuissima, uixq; cernitur. Pulmones tenues, magni, nõ omnino sine sanguine, ut Aristoteles existimauit: quum scripsit ranas diutius in aqua urinare, propterea quòd pulmones sine sanguine habeant: sed potius quòd exiguo calore & sanguine præditæ, frequenti inspiratione & expiratione non egent. Pulmones nigricant. Cor in medio est thorace: non piscium, sed quadrupedum cordi simile, nigris punctis notatum. A medio pectore cartilaginea apophysis producitur, in extremo lata, cui inniuntur partes quæ maxillæ subsunt. Hactenus descriptæ sunt ranarum partes. sequuntur actiones.

C Vere coëunt. Mares ululatu suo, quem ololyginem nominant, fœminas ad coitum alliciunt. *Vox, ololygo.* Ololyginem uerò edunt maxillæ inferioris labro demisso pari libra cum aqua modicè recepta in fauces, superioreq; maxilla intenta. Flagrant tantisper oculi modo lucernæ, cùm sinus buccarum maxillis distentis interluceat: coeunt enim magna ex parte noctu. Hæc sic ferè ex Aristotele con- *Lib. 11. cap. 7.* uertit Gaza Plinium imitatus qui mares à uoce ololyzontes uocari tradit. Sed præstat locum adscribere: eleganter enim Aristotelis locum illustriorem reddit, quum de piscium lingua loquitur. Ranis prima cohæret, intima absoluta à gutture qua uocem mittunt. mares tum uocantur ololyzontes, stato id tempore euenit cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicè aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua ululatus elicitur. Tunc extenti buccarum sinus perlucent, oculi flagrant labore perculsi. ranæ igitur duplicem edunt uocem ὀλολυγόνα coitus tempore: & κοάξ, qua uoce omnibus sunt molestæ. quumq; maximè & ultra modum sunt uocales, tum tempestatem præsentiunt, quia aqua pluuia delectantur. *Coitus.* De coitus ratione uaria prodiderunt authores. Plinius: ranæ superueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente posterioribus clunes. Et mox: Mirum quæ semestri uita resol uuntur in limum nullo cernente, & rursus uernis aquis renascuntur quæ fuere natæ, perinde occulta ratione cum omnibus annis id eueniat. Dicam hac de re id quod sentio. Certum est Ranas *Procreatio.* aliquas sponte nasci, maximè quæ Gyrini uocantur. Gignuntur & ex concubitu maris & fœminæ. sed non ita coëunt, ut Plinius tradidit, sed animalium retro meientium ritu. atque sic copulatas Ranas uidi: cuius rei causa neque inter crura, neque inferiore in loco, sed superiore meatum *Gyrini.* habent. Quantum ad Gyrinos attinet ut mihi, ita omnibus experientia compertum esse potest, sponte etiam in limo generari. In magnis enim imbribus & itinera & loca alia antea omni Rana*Cibus.* rum genere uacua, primum Gyrinis, deinde Ranis multis abundasse obseruaui. Ranæ cibum in aqua capessunt. Muscas, uermes, cantharos aquatiles, tineas, hirudines, cochleas paruas, atque insecta aquatilia omnis generis deuorant. Adeò sunt uoraces ut à suo genere non abstineant. Inueni in maiorum ranarum ore ranas paruas, atque in uentriculo semicoctas, cochleasq; echi-E natas. Quamobrem escâ etiam è longinquo uel cibi odoratu, uel conspectu alliciuntur & capiuntur: maximè ipsarummet ranarum carne, aut panno rubro carnis colorem referente.

F Nostris in more est posteriora tantum Ranarum in cibis usurpare, reliquo corpore abiecto, uel quia carnis parum ei insit, uel quia uiscera uenenata, uel in cibis inutile quid esse in ijs credatur. quod etiam Aristoteles annotauit de Echinis loquens, quorum quod nigricat parti creditum est superiori, ex dentium origine pendens, amarum, nec esculentum, quale in multis inesse animaduertimus, aut certe quod ei proportione respondet, ut in Testudine & rubeta, & in rana, atque etiam in turbinatis & mollibus, sed colore differt. Caro ranarum candida est, dura, si recens fuerit: seruata, tenerior redditur.

F. G. Medici ut Testudinum, ita ranarũ carnem hecticis & phthisicis apponunt: quod non improbo, si in iure capi decoquatur, quo tempore ad uenerem non cientur: tunc enim uirus olent: modò etiam in locis summo æstu exsiccatis captæ non fuerint, sed in fluuijs & riuulis.

Ranæ

Ranæ apibus insidiantur, nec earum aculeos pertimescunt. Mira traduntur à Plinio de ranis, à Democrito & Magis, quæ ex libro 32. petenda sunt. D

Dioscorides cõtra omnium serpentium uenena pro antidoto esse prodidit, si ex sale & oleo decoctæ edantur, iusq; earum itidem sorbeatur. Contra inueteratos tendinum rigores pollent. Idem tradit Plinius. unguentis & emplastris adhibitæ siccandi discutiendiq; uim habent, maximè in articulorum doloribus. Inde Emplastrum à Ioanne de Vigo Chirurgo rectè compositum, quod & emplastrũ de ranis nominatur, quo fœlici successu in tumoribus & doloribus morbi Hispanici utimur. Ranæ tres in olla ustæ, & cũ melle appositę alopecias replent, si Plinio credimus: uel cum pice liquida illitæ, ut Dioscoridi & Paulo Æginetæ uisum fuit, quod ego experiẽtia ue rum esse comprobaui. Illitus earum cinis profluentis sanguinis impetus sistit, authore Dioscoride, quod & Paulus cõfirmat. Crematarum ranarũ cinis maximè siccans redditus, sanguinis eruptiones sistit, & alopecijs cum pice liquida medetur. Plinius: Ad sanguinẽ sistendum ranarum illinunt cinerem, uel sanguinẽ inarefactum. Eadem exiccandi ui equorum scabiem decoctæ in aqua extenuant, donec illini posit, aiunt ita curatos non repeti postea. Eædem decoctæ in aqua marina psoras tollunt, donec sit crassitudo mellis. Multò plura ex ranis petita remedia aduersus uarios morbos leges apud ueteres autores.

Lib. 2. cap. 28.

G

Lib. 32. cap. 5.

DE RANA PALVSTRI ET VENENATA, (ID EST Bufone aquatili,) Rondeletius.

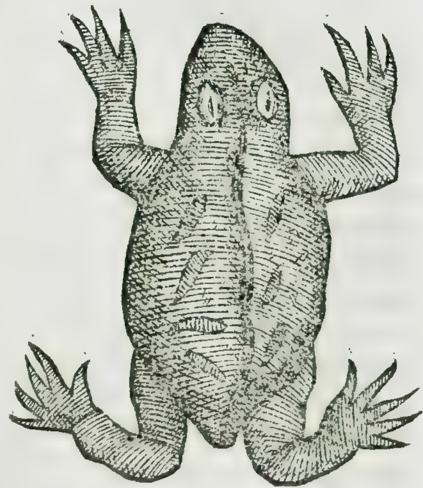

INTER ranas sunt quæ in palustribus locis, & putri fœtidoq; limo oppletis, & nascuntur & uiuunt, quæ palustres rectè dici possunt, sed quia quæ fluuiatiles sunt, in paludibus etiam et in aquis stagnantibus reperiuntur, ad huius discrimen illam uenenatam cognominauimus, quæ Bufo aquatilis uocatur, à Gallis Crapau d'eau, à Græcis ἐλειοβάτραχος, deniq; terrestris (*immò, palustris*) φρῦνος, siue rubeta quæ palustrem uitam in terrestrem nõ commutauit. Ea rubetâ siue phryno terrestri minor est: cuius uenenum mala symptomataq; eadẽ sequuntur, quę rubetæ, quę Dioscorides lib. 6. cap. 31. sic explicat: φρῦνος uel ἐλειοβάτραχος, id est rubeta aut rana palustris assumpta tumores ciet, pallor corpus uehementer decolorat, ut planè buxeum spectetur: spirandi difficultas torquet, & grauis halitus oris, singultusq;, & inuita interdũ genituræ profusio consequitur. Paulus Ægineta φρῦνον etiam, & ἐλειον βάτραχον appellat, cui uires omnino similes tribuit: quòd corporis tumorem inducat hausta, palloremq; intensum buxo similem: quodq; ęgrè spiritus trahatur, os fœteat, singultus infestet, aliquando etiam semen sine uoluntate erumpat. Eadem quoq; aduersus hoc uenenum remedia præscribuntur. Iuuantur enim qui id hauserunt, secundum uomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi sunt ut uehementi ambulationi & cursui se credant ob torporem quo corripiuntur. Quinetiam quotidie lauandi sunt. Nicander in Alexipharmacis simile uenenum ranæ illi inesse cecinit, quæ multa in arundinetis uiuit, quam Calamiten dixi ex Plinio à Græcis nominatam fuisse, eadem quoque remedia aduersus idem uenenum præscribit.

A

G. Venenũ ex ea, & remedia.

DE RVBETA SIVE PHRYNO, RONDELETIVS.

Hanc Ranæ palustri uenenatæ similem esse ait, ideoq; picturam se non apposuisse: nos alterius (quam in posteriore huius capitis parte describit,) rubetæ effigiem ex nostro De Quadrupedibus Ouiparis libro apposuimus.

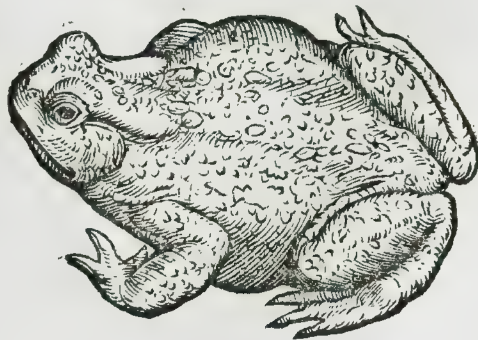

RVBETA propriè terrestris est, quæ Bufo à Vergilio dicitur, id est rubeta maxima terrestris, ad discrimen palustris, de qua modo locuti sumus. φρῦνος à Græcis dicitur εἶδος βατράχου, παρὰ τὸ ἐμφερὴς εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, ἢ παρὰ τὸ φέρεσθαι ἀπὸ τῆς λιμνώδους φύσεως ἐπὶ τὴν χερσαίαν.

A

Animal est, inquit Aëtius, magnitudine nihilo minus Testudine parua, exasperat autẽ & uibrat terga dum spiritu impletur, atq; ob id ipsum audentiùs euadit. Ad lædendum itaq; manifestè insurgit, & saltibus interpositum spatiũ contrahit: rarò quidẽ morsum infligẽs, uerùm anhelitũ consueuit uehemẽter uirulentũ inducere, adeò ut etiã si anhelitu cõtingat tantùm eos qui propè sunt, lædat. Cæterũ qui ab eis læsi sunt, his omne corpus intumescit & diffundit, ac citò omnino pereũt. Vidi equidẽ hæc symptomata Historia.

B

G

in muliere quæ perijt sumptis herbis, quibus Rubeta uenenum suum afflauerat.

B Est autem Rubeta ranæ similis, colore fusco, rostro latiore & magis rotūdato, quale in secunda Pastinacæ specie descripsimus. Oculis est magnis & rotūdis. Deniq; ranæ palustri & uenenatæ similis est, quam ob causam picturam eius non apposuimus. Cute tegitur crassa & uix penetrabili, tum quia dura est, tum quia tumida & spiritu distenta ictibus cedit. Pulmones intus habet magnos & rotundos, quiq; aëre multo compleri possunt, hepar uitiatum, unde prauū bestiæ temperamentū, autore Aristotele: Nonnullorū, inquit, uitiata omnino iecinora, ut corpora quoq; eorundem prauū temperamentū sortiantur uelut Rubetæ, Testudinis, & similium. Neocles & Timæus scripserunt Rubetas bina iecinora habere: & alterum quidem occidere, alterum alteri aduersari & salutem afferre, & à formicis non attingi, ob id formicis obijciendum censent, ut pars quam non uorarint uenenata sit. Mira de Rubetis certatim tradunt autores, quæ Plinius recenset: sed id imprimis, ex his ranis lienem cōtra uenena quæ fiant ex ipsis, auxiliari. Cor uerò etiam efficacius esse. Rubeta apes interimit, subiens enim aditus aluei afflat, & obseruans rapit euolantes, nullo hæc affici malo ab apibus potest. Ex Rubeta multis modis uenena præparantur, quæ latent assumentes: quæ præstat ignorasse, quare de remedijs dicamus. Rubetarum ueneno aduersatur succus betonicæ, plantaginis, artemisiæ potus. Item succus ranarum marinarum ex aceto & uino bibitur contra Rubetæ uenenum. Sanguis Testudinis ranarum uenenis auxiliatur, seruato sanguine in farina pillulis factis, & quum opus sit in uino datis.

Lib. 3. de part. anim. cap. 12.
G. Venenum.
Lib. 32. cap. 5.
Veneni remedia.

D Rubetæ suus est à natura datus hostis Buteo triorchis, qui eam rapit & deuorat sine pernicie. Vulgus falsò credit gemmam uernacula lingua Crapaudine nuncupatam in Rubeta inueniri, & uenenis resistere.

B. Crapaudina gemma.
A. Rubetæ species alia.

Terrestris Rubetæ generis ea etiam esse censebitur, quæ sub terra uel sub stercore inuenitur, ranis similis, rostro acutiore, cruribus breuioribus, cute tota tuberosa, maculis multis cinereis notata, oculis multùm prominentibus & uirescentibus, qui palpebra inferiore teguntur. maxillæ inferioris extremum frequentissimè mouet, lingua, uentriculo, intestinis superioribus similis. Vasa spermatica à superiore parte oriuntur, circa septum transuersum alba. Renes carnosi, uesica magna, retentam in ea urinæ copiam in metu effundit. In medio uentre nigra quædam cernuntur, quæ oua fortasse sunt, hæc compressa atramentum emittunt. Hepar nigrum in lobos duos diuisum, in quo uesica fellis, quod ex uiridi nigricat. Pulmones ut Testudini & ranæ. Vescitur formicis, cantharis, similibusq; bestiolis, Hæc Rondeletius. Puto autem secundam hanc Rubetę terrestris speciem, eam esse, quam nos etiam in Libro De Quadrupedibus Ouiparis descripsimus, pag. 59. cuius iconem etiam huic capiti præfiximus.

DE CALAMITE, (SEV MVTA PLINII ET Nicandri,) Rondeletius.

Effigiem hanc Ranunculi uiridis ex nostro De Quadrupedibus Ouiparis libro repetiuimus.

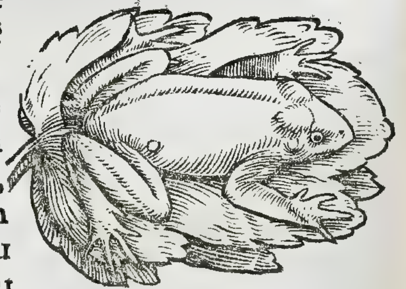

RANAM Calamiten à calamis in quib. uiuit uocarunt Græci. Id genus esse dixerim quod ἄφθογγον uocauit Nicander in Alexipharmacis, id est mutū, atque inter Rubetas numerari potest. Ranette nostri nominãt Ranis alijs corporis specie similis est calamites, & partib. internis: sed parua est, tenuis & uiridis. De qua Plinius: Est parua rana in arundinetis & herbis & maximè uiuēs, muta, ac sine uoce, uiridis: si fortè hauriatur, uentres boum distendens. huius corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre, ipsasq; carnes doloribus oculorum superponunt. Huius ranæ paruæ sanies efficacissimum est psilothrum si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis uasis. Dioscorides uiridium sanguine pilos auulsos renasci prohiberi tradit. In arundinetis roris linctu uictitat. Venenata est ut Rubeta superior, quare eidem ueneno eadem quoq; remedia medebuntur.

DE RANA CAELITVS DEMISSA, RONDELETIVS.

PER imbres & tempestates cælo delapsa rana Rubetis similis est, si Aristoteli sensibusq; nostris fidem adhibeamus, quæ διοπετὴς, id est, à Ioue missa nominatur. Hæ in nubibus procreatæ decidunt. Quidam in ea sunt sententia ut existiment ranas palustres minores, uel ui astrorum uel uentorum impetu sursum raptas decidere, cuius rei id esse argumentum, quòd nunquam nisi aëre pluuio & commoto delabi uideantur. Alij ne cadere quidem unquam ex alto censent, sed quia ex Bufonum genere sunt, ex cauis in quibus uiuunt locis dum tempestates præsentiunt, egredi, & tum è cælo demissas ranas credi, quæ antea non comparuerant. Sed opinionem hanc prorsus refellit quotidiana experientia, atque grauissimorum scriptorum fides. Quòd si quis hoc miretur, contempletur multa alia in natura æquè admiranda. Quid enim mirabilius esse potest aquis in cælo stantibus, ut ait Plinius, at illæ ceu parum sit in tantã peruenire altitudinem,

Lib. 3. cap. 1.

nem, rapiunt eò ſecum piſcium examina, ſæpe etiam lapides ſubuehunt portantes aliena pondera. Ranæ igitur διοπετεῖς rubetarum ſunt ſpecie, quod tradidit Ariſtoteles libro 1. problematum. Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γένηται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοειδῶν; ἢ ὅτι ἕκαστον εὐθηνεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταῦτα δὲ ἡ φύσις ἐστὶν ὑγρά, ὥστε ἔπομβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη νοσώδη ἐστίν. ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα, ὅ ἐστι τῶν νόσων αἴτιον. Cur inſalubris eſt annus, quum magnus eſt prouentus puſillarum ranarũ, quæ rubetæ faciem repræſentãt? an res unaquæq; loco ſuæ naturæ idoneo abundare ſolita eſt? itaq; eiuſmodi animalium genus cùm natura humidum ſit, pluuium annum ob eam cauſam indicat. Anni uerò huiuſmodi inſalubres ſunt. corpora enim humida excrementis abundant, quæ morborum ſunt cauſæ. Ranæ huius meminit etiam Plinius libro 32. cap. 10. Iecur ranæ Diopetis & Calamitæ in pellicula gruis alligatum, (*Venerem concitat. noſtra æditio habet diopetis uel calamitæ.*) niſi malis lectionem Hermolai ſe qui qui dryophytes legit. de qua rana proximo capite dicitur.

DE RANA DRYOPHYTE, RONDELETIVS.

Suprà dixit Dryophyten non aliam eſſe à Calamite, in capite de Ranis in genere: hîc uerò diſtinguit, Plinium ſecutus.

RVBETARVM generi ſubijcienda rana, quę in quercubus & ficubus, alijsq; arboribus inuenitur, uiridiſsimaq; eſt, qua nota cum Calamite ab alijs diſtinguitur. De hac Plinius: Eſt rana *Lib. 32. cap. 8.* parua, arborem ſcandens, & ex ea uociferans. In huius os ſi quis expuat, ipſamq; dimittat, tuſsi liberari dicitur. Hæc prolixiùs de ranis à nobis tradita ſunt, ut earum differentiæ perſpicuè intelligerentur. quamuis enim uiles ſint beſtiæ: tamen nulla eſt ex qua uel fructus aliquis percipi non poſsit, uel pernicies uitari.

COROLLARIVM I. DE RANIS IN GENERE.

Quanquam in libro De Quadrupedibus ouiparis permulta de ranis conſcripſi: quemadmodum ſuprà in tabella, quam huic de ranis tractationi præfixi, indicatum eſt: uiſum eſt tamen in præſentia quoq;, quæ ab eo tempore obſeruata mihi ſunt, adijcere. Hoc imprimis monendus mihi Lector eſt: multa ex authoribus iam priùs à me prolata, nunc etiam in Rondeletij ſcriptis reiecta non eſſe: partim quod is multa aliter, & alia occaſione citat, ut emendandi interdum uel illuſtrandi gratia, quòd ſine repetitis illorum uerbis commodè non fit: partim quòd ad diligentiorẽ collationem ocij ſatis non erat.

RANARVM DIVISIO.

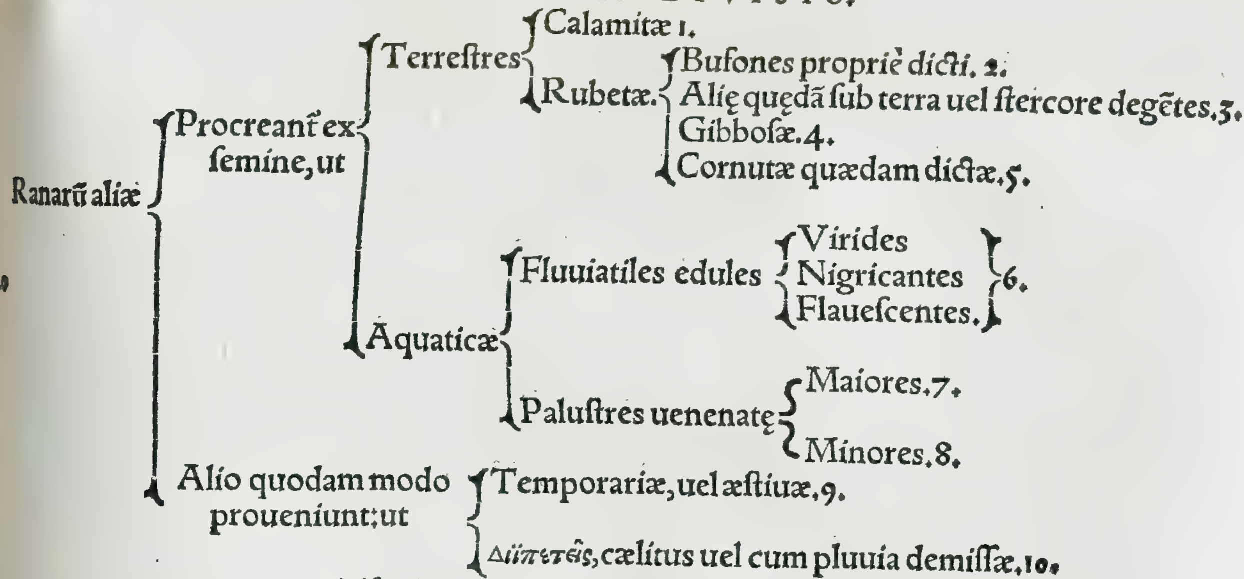

Diuiſionis explicatio, ſecundum numeros.

1. Calamitæ ſunt uirides, paruæ, quæ & arbores ſcandunt; quanquam Plinius uidetur diſtinguere, cũ alias, tum quod calamitas mutas & pernicioſas facit: arboreas uerò, uocales, nec meminit earum ueneni. Iconem earum præfiximus Rondeletij capiti de Ranis fl. Habeo inter diuerſas ranarum picturas, ab Argentinenſi pictore miſſam, ſubuiridem quandam paruã, non ita pulchro colore ut calamites eſt, ſed ſubobſcuro: quæ ſi non ad calamitas, fortè ad temporarias referri debet.

2. Bufones propriè dicti, ſimiles ſunt paluſtrib. & uenenatis ranis, ſed maiores, &c. quare iconem earum à ſe omiſſam Rondeletius ſcribit. qui tamẽ non ſimpliciter terreſtre hoc genus facit, ſed amphibiũ, ex Plinio: Ranæ rubetæ (inquit) in terra & in humore eſt uita. & Aëtio, qui eas ex paluſtribus terreſtres fieri tradit. Quærendum, an potiùs non una rubetæ ſpecies ambigua ſit, ſed duæ diuerſæ: quarum una ſemper terreſtris, altera ſemper paluſtris ſit. Poſſunt tamen aliquæ per æſtatem, dum aquæ ſuppetũt, ac tepor ſinit, in aquis agere: deinde autumno & hyeme in terra ſe occultare; quod aquaticæ omnes faciunt, præter temporarias opinor.

3 Rubetæ quæ sub terra uel stercore inueniuntur, (inquit Rondeletius,) ranis similes sunt; rostro acutiore, cruribus breuioribus; cute tota tuberosa, maculis multis cinereis notatæ, oculis multùm prominentibus & uirescentibus, &c. Hæc ille. Has puto minores esse prædictis: nec alias, quàm quarum effigiem ad finem capitis Rondeletij de Rubeta dedimus.

4 Gibbosam rubetam descripsi in libro De Quadrupedibus Ouiparis, pagina 58. cuius, quoniam in sequentibus quod addam non habeo, iconem hoc in loco apposui.

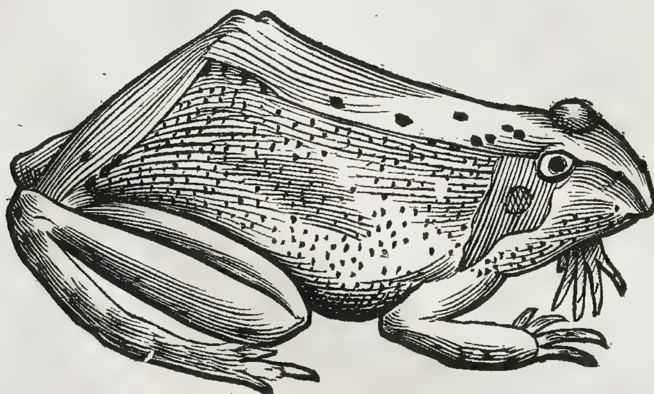

5 Cornibus exasperari rubetarum dorsum, quod Plinius scribit, hactenus non uidi. Gibbosæ tamen ranæ à nobis dictæ ossa in dorso cornuum ferè instar eminent. Alia ratione recentiores quidam parum Latini scriptores ranam quandam cornutam uocant, à sono uocis, quo cornu seu tubam imitetur quodammodo. In Gallijs est bufonis genus quod cornutum dicitur, à uoce. Verno tempore prodeunt, & uocem instar tubarum binæ inuicem emittunt, coloris cinerei fusci, (tetri,) in uentre uerò crocei. per totam quoque Germaniam altissimè clamant: & falsum est extra Galliam mutas esse. In paludibus putridis degunt, Albertus & author de naturis rerum. Has puto minores rubetas palustres esse, de quibus mox dicam. Reperiuntur & terrestres argutissima uoce, quam tubæ aut campanæ instar audiri ex longinquo aiunt: satis frequentes circa nobilem *Tigurini agri* arcem Kyburgam: raræ aut nullæ in uicinis regionibus. Hæ duplò ferè minores sunt communi rubeta: cæterò similes. Vna mihi allata, (deprehensa sub trũco, ubi se abdiderat, ut lateret per hyemẽ; Septembris initio,) tergo erat lurido, aspero, uentre ex fusco albicante, oculis aureolis, (sed aureo colore per medium diuiso,) clunibus cruribusq́, sed præcipuè digitis posterioribus, pilosis. Eas non in aquosis, sed aridis locis degere audio: uere uocem suam emittere & æstate: cum uesperi clamant, noctem sequentem sine pruina futuram certò sperari: autumno & hyeme non audiri.

6 Fluuiatiles βάτραχοι simpliciter dicti, degunt in aqua pura, fluuijs, fontibus, riuulis: suntq́ edules. Hæ paruæ & informes adhuc nigricant. Grandiorum aliæ uirides sunt, aliæ nigricant, aliæ flauescunt, Rondeletius. Inueniuntur autem etiam in paludibus & stagnantibus aquis. Aquaticæ illæ quæ præ cæteris in cibum admittuntur, uirides sunt, nigris passim aspersæ maculis. Sunt & subliuidæ atq; subcinereæ quædam aquaticæ; quæ partim uocales & edules sunt, partim mutæ, & non eduntur, ut Ge. Agricola scribit.

7 Palustres uenenatæ cognominandæ: ut ab innoxijs, quæ & ipsę in paludibus reperiuntur, discernantur. βάτραχοι ἕλειοι Græcis. Has Dioscorides rubetis siue phrynis coniunxit, tum ob corporis figuram non dissimilem, (magnitudine quidem inferiores sunt:) tum ob uim æquè perniciosam, Rondeletius. qui picturam quoque earum exhibuit.

8 Proximè dictis minores sunt, ni fallor, quæ à nostris Güllenkröttle: id est, lacunales rubetulę dicuntur: & Mönle, inde puto quòd dorsi uentrisq́ coloribus salamandras aquaticas (quas indocti scincos putant) repræsentent. Hæ semper sunt paruæ: & uiuunt in lacunis & aquis corruptis, sicuti de cornutis suis Albertus scribit, cuius uerba proximè recitaui, (nec puto has ab illis differre:) uentre pallido siue citrino, punctis quibusdam discolore: & suo quodam sono uocis utuntur. Has Aristoteles in problematum 1.22. ranas paruas rubetis similes, (*μικροὺς βατράχους φρυνώδεις*,) quarũ multitudo annum morbosum futurum significet, meo quidem iudicio, appellat, quanquam has Rondeletius διοπετεῖς facit. Sed plura de his inferius.

9 Latent hybernis mensibus in terra ranæ omnes, exceptis temporarijs istis minimis, (Germani uocant Reinfröschlin,) quæ latent in cœno, & reptant in uijs ac littoribus, (*ripis*.) Hæ enim quia non ex semine genitali, sed ex puluere æstiuis imbribus madefacto oriri uidentur, diu in uita esse non possunt, Ge. Agricola. Sed fortè temporariæ æstiuæq́ ranæ, non unius generis sunt, sed tum ex fluuiatilium genere, tum rubetarum, præsertim minorum palustrium: aut saltem utrisq; similes.

De ijs quas Διιπετέας, seu cœlitus demissas uocant, inferiùs dicam.

COROLLARIVM II. DE RANA IN GENERE, simul & de fluuiatili Rana.

De fluuiatili rana iam paulò antè quædam annotaui in expositione tabulæ: sed à Rondeletio prædicta.

Os squatinæ antè promptumq; est, ut ranæ palustri, Aristot. locus si occurreret, uerba Græca inspicerem. Equidem ranæ palustris nomine piscem seu piscatricem ranam hîc acceperim, ut piscis pisci comparetur. utriq; sanè similiter os in promptu est, aliter quàm raijs. facilè quidē βάτραχος ἕλειος, si fortè ita legitur, (ut suspicor,) pro βάτραχος ἁλιεὺς irrepere potuit. B

De informi imperfectoq; ranarum fœtu, lege quæ scripsimus suprà, pag. 358. in Cordylo. Declinante Maio mense (die 21.) inueni in superficie aquæ stagnantis, in lente palustri & algis innatantibus, fœtus ranarum minutos, qui depedes uidebantur: propiùs uerò inspicienti rudimenta anteriorum pedum apparebant. Hos Itali, quoniam caput enorme est, reliquū corpus μυουρίζει, capitones appellāt, ut conijcio ex uerbis Basiani Landi: qui in libro de peste: Ex putrescente (inquit) aqua oriuntur uermes, magna copia ranarum & aliorum animalium, quę ortum habent de putredine: cuiusmodi sunt pisces (*impropriè pisces nominat*) capitones uulgò dicti. ¶ Aquis paludū siccatis moriuntur ranæ: restitutis, reuiuiscunt, Incertus. C

In uentre generis cuiusdam ardeæ ranam deprehendi, Ianuarij medio. Rana sæpe, ut et chamæleon, cum serpente pugnat, Innominatus. D

Apud Anglos Lucius piscis, capitur rana aut bleca pisciculo hamo affixo, funiculum (lineā) trahendo per ripam. non statim autem extrahitur ubi hamum corripuerit, sed iam defatigatus. Piscatores aliqui ranam excoriatam in reti nassæ instar contexto ligatam suspendunt, ita ut in medio liberè pendeat: uel iecur caprinum similiter: sic pisces inescatos capiunt. ¶ Ranæ expulerūt Autariatas, Agatharchides. Autariatę Stephano Thesprotica gens est. Autoriatæ uerò Aeliano, Indica, à ranis plurimis inchoatis et imperfectis è cœlo lapsis, migrare coacta, de animalib. 17. 41. E

Cochlearum usus infirmo iecori prodest: idq; etiam tabefactum reficit. bene enim alunt: si uiscosam carnem meliùs lixiuio lauabis, aut sale & uino, aut furfure. Aqua earum destillationibus collecta hecticis & phthisicis efficaciter prodest, & siccæ iecinoris distemperantiæ bis die ieiunis sumpta tepens medetur. Caro quoq; testudinis, quæ in nemoribus degit: destillant & eam alij ad eosdem usus. Ranæ quoq; quæ bolo in lympidis aquis capiuntur, pares effectus habent, Alexander Benedictus. ¶ Ad epilepsiam: Aliqui per dorsum ranam scindunt: & extractum iecur folio caulis (*brassicæ*) inuolutum desiccant. hoc tritum cum uino optimo in potu dant paroxysmanti (*sub paroxysmum:*) & si uice prima non curatur, uenturo paroxysmo idem faciunt, Antonius Guainerius. ¶ Fœtus ranarum imperfectos aliqui elixant, & innatantem adipem colligunt: quem locis glabris illinunt, ut pili succrescant. ¶ In articulis morborum impetus sedant ranæ, subinde recentes impositæ, quas quidam dissectas iubent imponi, Plinius. ¶ Cinis ranæ magnæ (*rubetæ, ut Cardanus in Varijs scribit*) collo gallinæ uel alterius auis, linteolo alligatus, prohibet ne sanguis effluat, etiamsi profundè uulneretur. Ex quo multi colligunt eundem cinerem gestatum, muliebrem fluxum menstruum retinere posse, ac alias item hæmorrhagias, Incertus. G

De ranarum ui, ad inducendum uini fastidium, ex literis amici cuiusdam uiri boni & mihi noti, ad amicum, qui eas literas Germanicè scriptas mihi communicauit: Filio ebrioso & sæpius ex ebrietate uarijs periculis exposito dum consulere cogito, ab honestis uiris remedium hoc accepi: ranam uiridem ex ijs quæ in fontibus salientibus reperiuntur, uiuam in uini mensura (duarum librarum fortè) suffocatam, eam in uino uim relinquere, ut qui uel haustum unum inde bibisset, per omnem deinceps uitam abstemius degeret. Ego solicitus & metuens ne quid aliud etiam inde detrimenti sequeretur, cum filio (recens etiam ex ebrietate periclitato) institutum meum confero. acquiescenti propino uinum, (in quo tamen palustris rana, cum circa fontium scaturigines nulla reperiretur, suffocata fuerat,) duobus haustibus, uno uesperi, altero mane. Volui autem ipse prægustare uinum, & experiri saporem, os tantùm colluendo, ita ut nihil inde glutirem: qui licet non displiceret, postea tamen ad duos ferè menses uinum fastidiui. Vxor eius, quæ odorem tantū uinarij uasis illius olfecerat, ab eo tempore hactenus (*nescio quantum temporis*) uinum non bibit. etsi enim interim experiundi gratia non semel gustauerit, inde tamen stomachi dolore non mediocri percepto, abstinet. uterum quidem non fert, ne quis eam ob causam uinum ei fastidio esse suspicetur. At in filio fastidium hoc non ultra quatuordecim dies durauit: citiùs tamen à uini potu caput ei nunc tentatur. Experiemur aliâs idem remedium cum rana uiridi è fonte saliente: & rei euentum ad te scribemus, Hæc ille. quibus ea, quæ apud ueteres legimus, ad inferendum uini tædium, medicamenta hîc adscribam: Vinum in quo anguilla suffocata sit, (alij, in quo anguillæ duæ necatæ sint,) potui exhibitum (addunt aliqui, uel modicè) uini tædium (uel odium) parit, Plinius & alij quidam ueteres. Rubellio (piscis marinus) in uino putrefactus, ijs qui inde biberint, tædium uini affert, Plinius. item mullus in uino necatus, & uua marina in uino putrefacta. Vinum aiunt tædio uenire his qui ex Clitorio lacu biberint, Idem.

Eligantur hirudines ex aquis, in quibus ranæ degunt: nec audiamus illos qui ex huiusmodi aquis hirudines uituperant, Auicenna.

H. a. Icon. Ex rana quæ nam hieroglyphica habeantur, multis exponit Pierius Valerianus lib. 29. nos lemmata quædam tantùm indicabimus, quæ sunt: Imperfectus, Inuerecundus, Curiositas, Longo pòst tempore progrediens, Sophista, Dæmones, Poëtæ, Silentium. In diuinis literis (inquit) ut in libro Apocalypseos, ranæ simulacra sunt cacodæmonum. Porrò silentium significat per ranam rubetam illam grandissimam, quæ geminis ueluti cornibus insignita est: propterea quòd obseruarunt magi, si ea in multitudinem uociferationibus obstrepentem inferatur, silentium fieri. Eoq́ spectare putant nonnulli ranam illam Mecœnatis celebratissimam, qua is literas & tabellas obsignare solitus erat, utpote qui ea quæ literis crederet, silentio inuoluenda esse commoneret. Sed enim cum rana, non rubeta, in omnium sermone, (sit,) ego eò potius rem spectare dixerim, quasi Mecœnas id in Augusti gratiam factitârit: de quo etiamnũ infantulo illud fertur, quòd in auito suburbano obstrepentes fortè ranas silere iusserit: cui quidem commento adeò fauit uetustas illa, ut ex eo negentur ibi ranæ coaxare, &c.

COROLLARIVM III. DE RANA RVbeta, alijsq́ diuersis.

A Φρῦνος Græcis pro rubeta masc. gen. uulgatum est: φρύνη uerò fœmininũ, apud Nicandrũ solum reperi, & Aelianum de animalibus 9.11. & 17.12. Rubeta est rana uenenosa in sicco semper rubens, & à rubis nomen trahit, in quibus plerunq́ uictitat, Niphus. Qui rerum nomenclaturas Latinè, Polonicè & Germanicè conscripsit, Rubetam interpretatur Polonice Zábá drzewna, Germanicè ein Laubfrösch. Bufonem uerò, (id est, ranam terrestrem nimiæ magnitudinis) Polonicè Ziemna zábá, Germanicè ein Krott. Qua uoce Græci buffonem appellarent, frustra quæsiui diu cum Italica nomina complura non nesciam, quibus appellatur uulgò: Rospo, Zatto, Botta, Babi. Montani nostrates (*Germanicè*) Krotten & Erdkrotten. Galli Crapaud: unde lapidem buffonitem, crapaudinam, Cæsar Scaliger. Mutæ. ¶ Mutas ranas aliquas dici putârim, quales rubetæ sunt: non quòd uocales penitus non sint: sed alijs uocalibus & garrulis comparatæ, mutæ præ ipsis uideantur: quoniam uox eis rara & parca.

D Referunt multi mustellam à rubeta uisam sic torpescere, & exanimari, ut à rubeta occidatur & edatur. quod tamen uix credi potest: nisi, non hæc omnium, sed quarundam sit solùm proprietas, Cardanus in Varijs libro 7. ¶ Bufones aiunt à serpentibus deuorari. addunt superstitiosiores ab illis inde uenenum quæri, Cæsar Scaliger.

E Certum est, nullum ostentum infelicius rubeta apparere posse, cum uel magnitudine uel loco inusitatum fuerit: animal infaustum ueneno, forma fœda, solitudine, clamore inauspicato, habitatione sub terra, & inter humana cadauera, nocturnũ, spiritu graui, oculisq́ intentè respicientibus, fascinoq́, Idem Cardanus ibidem. Sed ueteres adeò ominosam & abominatã bubonem auem faciunt: nusquam uerò, quod sciam, bufonem ranam, ueterum quisquam inter auspicia ulla memorauit. quanquam Aug. Niphus lib. 1. de augurijs, ueteres bufonem undecunque & quomodocunq́ obuium in felicibus augurijs habuisse narrat, &c. ut in libro de Quadrupedibus ouiparis recitaui in Rubeta H. h. contraria prorsus quàm Cardanus scripsit, opinione.

G Nicolaus Myrepsus unguento LXXVIII. ad lumbricos inscripto admiscet oculos ranæ terrestris. ¶ Kiranides 1.21. Batrachitæ lapidi uires quasdam superstitiose adscribit, imaginibus quibusdam insculpto, & alijs nonnullis additis si pro amuleto gestetur. ¶ Ex Cardani Variorum libro 7. Rubeta (inquit) dentium dolori prodest plerunq́, si dentes coxarum ossibus tangantur: antipathia enim est. Siccatæ in umbra iecur, ad albugines oculorum elegantissimum auxilium est. Ipsa uerò tota tuberibus carneis superligata, (uocant autẽ nâtas Mediolanenses,) ea abolet, & liquefacit. Synanchicis cocta & pro emplastro imposita, adeò prodest, ut quendam hoc auxilio, cui iam tanquam morienti, de more candelæ accensæ fuerant, liberauerim. Crediderim & filum, quo suspensa interierit, (*sicut de filo purpureo, quo suffocata fuerit uipera, ueteres tradiderunt,*) posse conferre. Pedes omnes magnæ rubetæ, ab ea uiuente abscisi, dum Luna uacua ad coniunctionem properat, colloq́ strumas patientis suspensi, adeò conferunt, ut persæpe etiam à morbo patientem liberent. Cinis quoq́ eius falconi cum carne exhibitus, tineas quæ plumas erodunt, tollit. & forsan etiam, si super auem ipsam solùm spargatur. Idem collo mulieris fluxum mensiũ patientis suspensus, (*hanc quidem uim ex cinere Ranæ magnæ, superiùs etiam ex incerto authore scripsimus in Rana,*) fertur eum cohibere. Quinimò referunt collo pulli cinerem suspensum, efficere, ut ne iugulatus sanguinem mittat.

De Rubetarum ueneno. Synesius in epistola quadam ad fratrem distichon hoc recitat: Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας περίφευγε, Καὶ κύνα λυσσητῆρα (λυσσητὴν forte,) καὶ πάλι λαδικέας. Videntur autem uulgò, nullo certo authore, usitati fuisse hi uersus: quibus λαδικεῖς homines notantur tanquã maximè uenenatis etiam feris, aspide, rubeta, serpente, (uiperam intelligo,) & cane rabido, nocentiores. Quinam uerò sint λαδικεῖς, dubitari potest; ego coniecturam meam protuli in libro De Quadrupedibus ouiparis, in Rubeta G. nunc uerò λαδικέας per syncopen pro Λαοδικέας dictos

dictos, coniecerim, ut sit nomen gentile, à Laodicea ciuitate Asiæ. quam coniecturã auget, quòd in eadem Epistola à Synesio Euthalius quidã cognomine Ballas, λαοδικεὺς nominatur. illũ ait præfectum aliquando Lydis auarissimum & astutissimum hominem, res illorum esse depeculatum. Est autem Lydia Asiæ regio, & Laodicea quoq; non procul Asiæ ciuitas, Lyco flumini imposita. Stephanus aliam Syriæ, aliam Lydiæ Laodiceam facit, &c. Itaq; arbitror Laodiceæ (cuiuscunque) ciues, tanquam improbos, auaros, astutosq; homines, hoc disticho traduci solitos: sicut & alij populi suis uitijs, ut in prouerbio, Tria Cappa pessima. ¶ Memini ranas quasdam lacteum quoddam uirus exudantes uidere, quod & salamandræ, præsertim percussæ, faciunt. ¶ Aspis uel solo tactu interdum interimit: & afflatu quoq;, ut & centrites, & rubeta, Aelianus de animalibus 9.11. Et rursus 17.12. Est quoddam rubetæ genus, cuius non modò potus est perniciosus, sed illius etiam aspectus aspicientibus infestissimus existit. Nam si quis ex ijs, qui malas artes ingeniosè factitare sciunt, eam primò contriuerit, deinde eius sanguinem, siue ad uinum, siue ad aliam potionem, quã homines uenefici idoneã existimarint, admistũ, cuipiam per insidias bibendũ dederit, is sanè sine mora perit. At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ, Iuuenalis Sat. 6. de ueneficis mulieribus. Extat historia apud Boccatium de eo qui à sumpto cibo cum amasia sua in horto gingiuas folio saluiæ perfricauit: & mox mortuus est. unde mulier in suspicionem ueneni uenit: & cum in rem præsentem à iudice duceretur, ostendit decerpto saluiæ folio uirum hoc quo ipsa nunc modo gingiuas perfricasse & mox obijsse. perijt autem mox ipsa quoque. Vnde iudex de saluia suspicari cœpit, quam cum effodi iussisset, rubeta subtus latitans deprehensa est. ¶ Rubetæ in puluere potæ mortifera inferunt incommoda, quemadmodum & morsu. Nam etsi dentibus careant, tamen compressa scabris gingiuis particula, & subinde ingressa per cutis spiracula saliua, demorsos uenenant, Matthiolus. ¶ Artemisia alligata priuatim potens traditur, potá ue, aduersus ranas, Plinius. Macer succum eius cum uino haustum commendat.

Bufocongrum piscem in Amara Aethiopiæ lacu, congri forma, sed capite fœdo quasi bufonis, nominat Cæsar Scaliger De subtilitate 226.3. &c. H.a.
Ranam piscatricem incolæ Istriæ rospum appellant, id est, bufonem: & similiter Itali etiam aquilam piscem, Bellonio teste. hanc nimirum à ueneno, illam ab oris forma. De Phryne nobili scorto multa tradunt authores. Aelianus in Varijs lib. 9. auream eius imaginem Delphis erectam memorat. ¶ Phrynion herba Kiranidæ 1.21. est batrachium, in aquis nascens, ui urente.

De omine uel auspicio ex rubetis, diximus paulò antè in E.

RANAE Scincoides numerosæ enatæ, pestilentiæ futuræ aliquando præsagium sunt, Alexander Benedictus. h.
sed omnino legendum phrynoides, ut Aristoteles nominat, idemq; ex ipsis præsagium refert: cuius uerba Græca recitat Rondeletius, *in capite de rana cœlitus demissa.* (Vide quæ scripsimus suprà in Explicatione tabulæ *diuisionis ranarum ad numerum 8.*) quanquam enim scincorum, quos uulgò sic appellant, colorem referunt uentre citrino, dorso fusco: & similiter in aquis putridis degunt: & uenenum, ut probabile est, illis simile habent: hoc nomine tamẽ nullus idoneus author usus est: & scinci non sunt, quibus imperiti pharmacopolę quidam eorum loco utuntur: sed salamandræ quædam aquaticæ: Salamandras nostri Mollen indigetant; aquaticas uerò, Wassermollen: ranas uerò istas ab earum similitudine, ut conijcio, Mönle, diminutiua uoce. Ranæ phrynoides sunt (inquit Petrus Aponensis in commentarijs suis in problemata Aristotelis) quarum facies signa rubea habent. Huiusmodi uerò ranas, uel potiùs ranulas, multoties uidi. Multò minores sunt uulgaribus ranis, parte prona coloris charopi, uel cinerei, seu cusi: sub uentre uerò citrini, aurei. Nec rarò contingit eas in Italia uidere post pluuiam immediatè æstu præcedente uehementi, salientes per loca prius arida, puluerulenta. caudam habent paruam & tenuem. Sed huiusmodi ranularum nomine intelligenda sunt quæuis animalia ex putredine orta: Aristoteles tamen hæc præ cæteris fortè nominare uoluit: quia cum sint diuersorum colorum, maior copia materiæ & putrefactio amplior in ambiente nos loco indicatur: Hæc ille, qui & Ioannis Damasceni hunc aphorismum citat: In quacunque prouincia abundauerint animalia generata ex putrefactione, putredines & pestes in corporibus incolarum eodem anno generabuntur. Rondeletius easdem διοπετεῖς esse putat, hoc est cœlo demissas: quas ego cum pluuijs tantùm cadere dixerim, uel alioquin ex aëre sublimi cadere, id quod rarissimum ac inter ostenta est. Et quanquam hoc etiam aëris corrupti magnum est signum: & populos aliquos hac lue regionibus suis pulsos (propter ranarum è nubibus demissarum copiam, & grauem interfectarum odorem) literis proditum est: phrynoides tamen dictæ in ipsa terra ex eius putredine generantur: & quanquam semper appareant aliquæ per æstates, si tamen in maiore solito copia prouenerint, insalubre signum faciunt.

DIOPETES ranæ à nullo authore nominantur, quod sciam, præterquàm semel & iterum à Plinio, nempe libro 32. cap. 6. his uerbis: Ranæ quas diopetes & calamitas uocant: sanguis earum cum lachryma uitis, si euulsis inutilibus palpebrarum pilis illinatur, renasci prohibet. Et rursus cap. 10. Iecur ranæ diopetis uel (*Rondeletius legit, &*) calamitæ, in pellicula gruis alligatum, Venerẽ concitat. Sed utrobiq; alia lectio habet dryophytes, quã & Hermolaus secutus est. Vtcunq;

legas, apparet Plinium, siue diopetem siue dryophyten eandem fecisse cũ calamite. Rondeletius etiam in capite de ranis in genere, dryophyten eandem calamitæ facit, postea de singulis agens distinguit. Ego de his uocabulis quædam protuli in Libro de Quadrupedibus Ouiparis, capite de Ranunculo uiridi, siue rana calamite, pagina 56. Et sanè calamitæ uideri possunt διοπετεῖς, hoc est è cœlo, uel aëre delapsæ, cum super arboribus reperiuntur: quasi non de terra ascẽderint, (cum nullum aliud ranarum genus scandere posit,) sed è sublimi ceciderint. ¶ Rõdeletius ranas paruas rubetis similes, quas φρυνοειδεῖς Aristoteles cognominat, διοπετεῖς esse putat: quæ sententia paulò ante nobis in controuersiam ducta est. ¶ Ranas certe quasuis è nubibus delapsas, quod factum sæpe legimus, tam infelici ranarum pluuia, ut populi etiam ita pulsi sint, διοπετεῖς appellare licebit. Vide quæ congesta à nobis sunt, in libro de Quadrupedib. ouiparis, in rana C. pagina 44. Pluuiam quidem ranarũ, murium, piscium, &c. dupliciter accipere licet: ut uel cum pluuia aqua hęc animalia ceciderint: uel sine aqua, agminatim tamen & pluuiæ instar è nubibus delapsa, in terram dispersa sint.

Ranæ paruæ (οἱ μικροὶ βάτραχοι) non pluuntur, ut quidam putarunt: sed iam priùs sub terra latentes, apparere incipiunt, cum aqua earum cauis se insinuârit. genere autem differunt hæ ranæ ab ijs quæ in paludibus & lacunis degunt. Abundantia tamen & harum & cæterarum, cum uiguerit* (*addiderim, humidam & morbosam anni constitutionem portendit,*) Ex fragmento libelli Theophrasti de animalibus quorum repentina multitudo apparet. Mirambellum oppidum est Santonicæ præturæ, in eius agro tantum pluit ranarum, ut cumulatim totæ uiæ tegerentur: oppidani neque domo efferre pedem, neq; ubi uestigium ponerent, haberent: Quò si totius penè Aquitaniæ ranina oua conuecta essent, uix ille numerus expleri potuerit, Cæsar Scaliger. ¶ Vocabulum διιπετὴς apud Homerum inuenio, à dandi casu Διῒ compositum. nominat autẽ ille ποταμοὺς διιπετέας, id est fluuios è Ioue delapsos: quoniam fluuij, (præsertim torrentes) cœlesti aqua augentur. Alij authores tum in hoc tum alijs à Ζεὺς compositis nominibus, omicron ponunt, à genitiuo Διός, ut διοτρεφὴς, Διομήδης. Eustathius annotat nomina in πετης, si composita sint à uerbo πέτεσθαι, quod est uolare, paroxytona esse, ut ὑψιπέτης ἀετὸς: à πίπτειν autem, quod est cadere, oxytona, ut διοπετὲς παλλάδιον, τὸ ἐκ Διὸς καταπεσόν. De Palladio autem cœlitus delato, plura leges in Lexico Græcolatino, &c.

Dryophytes. ¶ Quoniam uerò codices Pliniani quidam non diopetes ranas, sed dryophytes habent, super ea uoce etiam aliquid afferendum duxi, præter ea quæ in libro de Quadrupedib. ouiparis rana calamite dixi. Græcæ igitur linguæ proprietas & analogia dryophyten non admittit. At δρυοβάτην si quis appellet, quòd per arbores repat, defendi potest: uel δρυοπέτην, quòd ab arbore in arborem quasi uolando transire uideatur: uel δρυπετῆ, aut δρυοπετῆ, id est ex arboribus delabi solitam, (quæ omnia calamitæ conueniũt,) defendi poterit. Horum tamen omniũ nihil apud Græcos scriptores de ranis inueniꝰ. Δρυπετεῖς uerò oliuas legimus, τὰς ἀπὸ δένδρου πεπτωκυίας ὠμὰς, (subau dio ἐλαίας,) Varinus. quæ priusquam maturescant, ex arbore cadunt. Drupas Latinè uocãt. Drupæ sunt oliuæ nondum edules & teneræ: nec olearum modo, sed alias quoq; baccas ita uocamus, Hermolaus in Plinium. Vide Indicem Plinij. His opponuntur δρυπεπεῖς fructus (præsertim oliuæ) qui in ipsis arboribus maturuerunt. Adi Eustathij in Homerum Indicem, & Lexica.

DE RANA PISCATRICE,
RONDELETIVS.

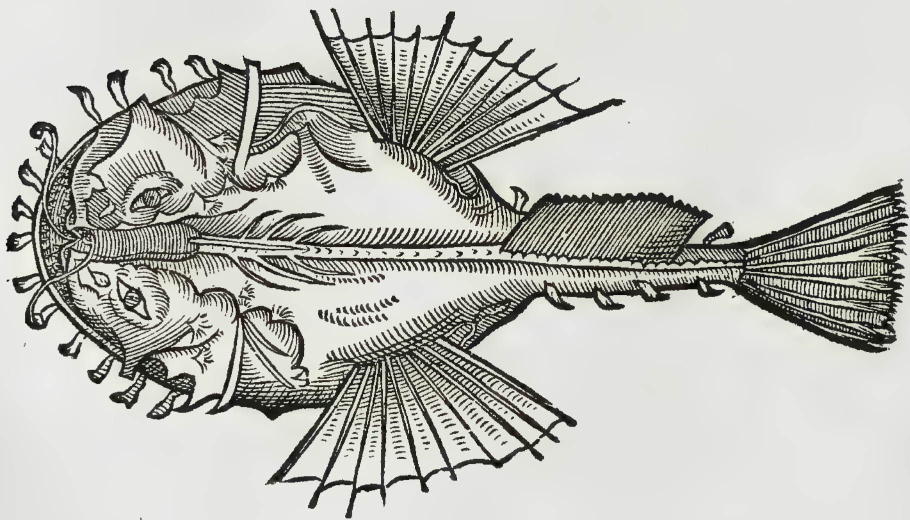

RAIIS & torpedinibus ad longos cartilagineos ueniemus per medios: hos uoco, qui ut non omnino longis similes sunt, ita longiore contractioreq́ sunt corpore, & cauda spissiore quàm plani. Præterea branchias in lateribus habent, præter planorum cartilagineorum naturam. Huiusmodi sunt rana marina & squatina, quas tamen in planis numerarunt Aristoteles & Plinius. *Ordo: quẽ nos nõ seruauimus.*

De rana autem marina cęteris raiarum generibus omissis nunc loquimur: quæ βάτραχος ἁλίας ab Aristotele lib. 9. de hist. anim. cap. 37. dicitur, id est, interprete Plinio lib. 9. cap. 42. rana piscatrix. Hodie quoq; à Neapolitanis rana piscatrix dicitur, ab alijs Italis marino piscatore uel diauolo di mare. A Massiliensibus baudroy (*Baudroium Massiliensium uulgus uocat, nomine à batracho detorto, Bellon.*) à lato & amplo oris rictu: quo marsupiũ refert, quod baudrier uernacula lingua nominat. A Burdegalensibus pescheteau. Siculi lamiã nescio qua ratione appellãt, nisi ab ore admodũ hiante, uel à uoracitate. Monspelienses gallanga. Piscatricis nomẽ à piscandi solertia inuenit, ranæ uerò à ranæ palustris nuper nascentis similitudine. Pariũt enim ranæ palustres, tradente Plinio, minimas carnes nigras, quas gyrinos uocãt, oculis tantùm & cauda insignes: mox pedes figurant, cauda findente se in posteriores. Apud Platonẽ prouerbio dicitur: Nihilo rana gyrina prudentior: ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δὲ ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. Nos illũ tanquam deũ sapientiæ nomine suspiciebamus, at ille neutiquã sapientia ranam gyrinã superabat. Quo in loco Erasmus pro γυρίνου legendũ censet γρυνέως: est enim Gryneũ Myrenæorum oppidũ, ubi consentaneũ est, inquit, ranam despicatissimã fuisse, propter Apollinẽ, cui peculiariter id animal inuisum, propter fabulã de rusticis in ranas cõmutatis. Est autem eo in loco templum Apollini sacrum candido marmore, & oraculum uetustissimum: unde etiam ipsi cognomentum Gryneo. Verùm cùm optimorũ autorum testimonijs constet gyrinos paruas esse ranas, uel ranarũ partus informes, quibus illepidius nihil possit uideri, Platonis locus integer minimeq́ immutandus mihi uidetur. Sed utra lectio magis probanda, penes doctiores iudicium esto. Ad ranas marinas redeamus, quæ à ranarum palustrium recens natarum similitudine dictæ sunt: capite enim caudaq́ tantùm constare uidentur, ut etiam cottis fluuiatilibus piscibus apposite comparari possnit. A *De ranis gyrinis. Lib. 9. cap. 51. In Theæteto.*

Hîc indignum planè fuerit ueritatis studioso præterire silentio, monstrum illud, seu fabulam potiùs, quam pro rana piscatrice, & eius historia proposuit is, qui de aquatilibus superiore anno librũ edidit: ei enim pedes appinxit tã absurdè, quàm si leoni terreno pinnas appinxisset: ranãq́ appellatam esse putat, à pedibus quos sub uentre geminos habet, ad ranæ palustris similitudinem membrana intertextis: quibus uerisimile est, inquit, hanc in ranæ modum per fundum maris incedere. Quæ omnia quantùm à ueritate abhorreant, ex sequentibus perspicuum fiet. *Contra picturã Bellonij, & qd' pedes non habeat.*

Rana marina piscis est cartilagineus, planus, fuscus, siue fuliginis colore: capite maximo, rotundo & compresso. Corporis figura & colore cottis pisciculis similis. Capiti cauda tantùm sine corpore affixa esse uidetur, ut nihil ferè præter caput, caudamq́ in hoc pisce uideas. Caput aculeis multis, acutis, horret. Os illi non in supina parte, sed in promptu, amplum & latum, & ad piscis ingenium moresq́ à prouida natura rectè accommodatum. Maxilla superior, breuior est: inferior, longior & prominens: quo fit ut semper os hiet, pateatq́. Lingua quoq; maxilla superiore longior, lata est & magna pro maxillæ magnitudine. Est membrana quædam gingiuarũ interiore parte enata, & in os complicata: quæ à maxilla separari, nisi diligenter inspicias, non uidetur. Dentes non solùm in utraq; maxilla sunt magni, acuti, in os recurui, sed etiã in palati ossibus duobus infixi, item in radice linguæ. Oculi supra caput ad latera spectãtes, aculeis septi: ante hos propendent appendices duæ, tenues, albæ, tetriq; odoris, si Oppiano credimus: quibus ueluti esca pisces mirã solertiã allicit & capit. quod non solùm grauissimo Aristotelis testimonio, sed etiã piscatorum multorũ experientia comprobatũ est. Aristoteles lib. 9. de hist. anim. cap. 37. Rana ea quæ ante oculos propendẽt, quæ longa pilorũ speciẽ referunt, in extremis aũt crassiuscula rotundant, ueluti esca utrisq; adiecta: ea inquã capillamenta, cùm arena, aut turbidis aquis, quas ipsa conturbàrit, sese obruerit, attollit: quæ quũ tangũt, pulsantq́ pisciculi, eos allicit donec in os perduxerit: quæ uerò capillamentis illis casu quodam caruerit, macilentior capitur. Eadẽ Plinius ita transtulit. Nec minor (quàm torpedini) solertia ranæ quæ in mari piscatrix uocatur, eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos pertrahens, donec tam propè accedant, ut assiliat. Eadem Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν pereleganter expressit. B *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.* (D) *Lib. 9. cap. 42*

Βάτραχος αὖ νωθὴς μὲν ὁμῶς, καὶ μαλθακὸς ἰχθῦς,
Αἴσχιστος δ' ἰδέειν, στόμα δ' οἱ μέγα τ' εὐρὺ μάλιστα.
Ἀλλ' ἄρα καὶ τῷ μῆτις ἀνεύρατο γαστέρι φορβήν.
Αὐτὸς μὲν πηλοῖο κατ' εὐρώεντος ἐλυσθεὶς
Κέκλιται ἀτρεμέων, ὀλίγην δ' ἀνὰ σάρκα τιταίνει:
Ἥ ῥά οἱ ἐκ γένυος νεάτης ὑπένερθε πέφυκε,
Λεπτή τ', ἀργεννή τε, κακὴ δέ οἱ ὄζειν ἀϋτμή.
Τὴν θαμὰ δινεύει, δόλον ἰχθύσι βαιοτέροισιν.
Οἱ ῥά μιν εἰσορόωντες ἐφορμώωσι λαβέσθαι.
Αὐτὰρ ὃ τὴν ἂψ αὖτις ἐφέλκεται ἀτρέμας εἴσω,
Ἦκα μάλ' ἀσπαίρουσαν ἑὸν στόμα. τοὶ δ' ἐφέπονται
Οὐδέ τι ὀισσάμενοι κρυπτὸν δόλον, ἄχρι λάθωσι
Βατράχου εὐρείησιν ἔσω γενύεσσι μιγέντες.

Ex his liquet iure optimo piscatricis cognomentum additum. Contra aliorum planorũ cartilagineorum naturam pinnas duas habet in medio corpore. Branchiarum foramen utrinque unum,

cute, non osseo operculo contectum. Cauda carnosa est, spissaque, in pinnam latã desinens: in eiusdem supina parte pinna alia erigitur. Ex caudæ capitisque lateribus appendiculæ quædam carnosæ dependent, certis interuallis à se distantes, quæ natante rana supernatant. Intus peritonæum nigrum est: uentriculus magnus, utrinque appendicem unicam, breuem habens. Intestina gracilia, in gyros multos conuoluta & replicata, quod necesse fuit, ob uoracitatem & uentris capacitatem paruam. Hepar rubescens, paruum, contra uoracium et gulosorum piscium naturam, neque in lobos sectum ueluti in galeis, teneritudine torpedinis hepati non cedit, ob eam solùm expetendum. Fellis uesicæ meatus longus, ab hepate propendens mesenterio, intestinoque adhæret. Fel aqueum est. Splen nigricat. Huic pisci si per os, uentriculus interaneaque omnia eximantur, corpusque quoad eius fieri potest distendatur, totum pellucidum fit, immissoque lumine laterna apparet horrifico aspectu, quemadmodum & piscis ipse uiuus tetro fœdoque est conspectu, unde ab Italis

(A) diauolo marino nuncupatur, & ab Oppiano in uersibus paulò antè citatis fœda uisu dicitur.

C Rana oua parit, cùm cæteri cartilaginei animal pariant: Aristoteles: οἱ μὲν λεπιδωτοὶ εἰσὶ πάντες ᾠοτόκοι: τὰ δὲ σελάχη πάντα ζωοτόκα, πλὴν βατράχου. Et: Ζωοτοκεῖ δὲ τὰ σελάχη, πρότερον ᾠοτοκήσαντα ἐν αὑτοῖς, καὶ ἐκτρέφουσιν ἐν αὑτοῖς πλὴν βατράχου. Animal pariunt cartilaginea, sed priùs ouum pariũt in seipsis, augentque & excludunt, excepta rana. Quo in loco pro rana, mendosè legitur raia in Latinis codicibus. Plinius: Cartilagineum genus animal parit, excepta quam ranã uocant. Huius rei causam reddit Aristoteles. Τὰ καλούμενα σελάχη τῶν ἰχθύων ἐν αὑτοῖς μὲν ᾠοτοκεῖ τὸ τέλειον ᾠόν, ἔξω δὲ ζωοτοκεῖ, πλὴν ἑνός, ὃν καλοῦσι βάτραχον. οὗτος δὲ ᾠοτοκεῖ θύραζε τὸ τέλειον ᾠὸν μόνος. Αἰτία δὲ ἡ τοῦ σώματος φύσις: τήν τε γὰρ κεφαλὴν πολλαπλασίαν ἔχει τοῦ λοιποῦ σώματος, καὶ ταύτην ἀκανθώδη καὶ σφόδρα τραχεῖαν. Διόπερ οὐδ᾽ ὕστερον εἰσδέχεται τοὺς νεοττούς, οὐδὲ ἐξ ἀρχῆς ζωοτοκεῖ. τὸ γὰρ μέγεθος, καὶ ἡ τραχύτης τῆς κεφαλῆς, ὥσπερ καὶ εἰσελθεῖν κωλύει, οὕτω καὶ ἐξελθεῖν. Cartilaginea perfectum ouum intra se pariunt, animalque foras emittũt, excepta rana: hæc enim sola perfectum ouum foras emittit. Cuius rei causa est corporis natura: caput enim multò maius reliquo corpore habet, idque aculeatum, ualdeque asperum: quamobrem neque posteà catulos suos recipit, neque initiò animal parit: capitis enim magnitudo & asperitas quemadmodum ingressum, ita etiam exitum impedit. Idem alio loco scribit, ranam animal non parere, neque fœtus suos recipere, tum propter capitis magnitudinem, tum propter aculeorum impedimentum. Cur uerò ranæ paucæ reperiantur, cùm inter cartilaginea fœcũdissimæ sint, idem Aristoteles docet. Πολυγονώτατον δέ ἐστι τῶν ἰχθύων ἡ μαινίς: τῶν δὲ σελαχῶν βάτραχος, ἀλλὰ σπάνιοί εἰσι, διὰ τὸ ἀπόλλυσθαι ῥᾳδίως: τίκτει γὰρ ἀθρόα ἅμα πρὸς τῇ γῇ. Fœcundissima piscium est mæna, inter cartilaginea uerò rana: sed raræ sunt, quia facilè pereunt. parit enim uniuersa ad terram. Rana marina extra aquã aliquandiu uiuere potest. Vidimus ipsi aliquando in litore inter herbas dies duos uixisse, uulpeculæque terrenæ noctu pastum quæritãtis pedem dentibus arripuisse, & ad auroram usque retinuisse, ex quibus oris dentiumque robur colligere licet.

Partus. Lib. 2. de hist. animal. cap.13. Lib.6. de hist. Cap.10. Lib. 9. cap.24. Lib. 3. de gen. anim. cap.3. Lib.6. de histo. cap.10. Lib.6. de hist. anim. cap.17. Vita extra aquam.

F Carne est molli, excrementitia, insuaui, ferini saporis, malique succi.

G Fel eius aduersus suffusiones utile est. Os in cauda nullum habet rana, cũ cartilaginea sit, neque aculeum exertum pastinacæ modo: Plinius tamen, Officulum de cauda strumis curãdis prodesse his uerbis scribit: Pungi piscis eius, qui rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita ut nõ uulneret, prodest. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Sed quid de eo Plinij loco sentiã, anteà (*capite ultimo de Raijs, quod de Raia asperrima inscripsit*) exposui.

Lib. 32. cap. 8.

Ex his tum αὐτοψίᾳ à nobis cognitis, tum grauissimorum autorum testimonijs confirmatis, notior cuiuis esse potest rana piscatrix quàm ex eius descriptione qui pedes ei tribuit, quique eam maltham appellat: cuius erroris refutationem in hunc locum reiecimus. Ac primùm quàm friuola sit sola hæc ratio, quòd maltha sit, quia molli sit carne, nemo non uidet: id enim nomen in infinitos alios pisces, qui molli sunt carne, competeret. Deinde Oppianus, cuius uersus à Lippio Latinos factos profert, facile eum ab hoc errore reuocasset. Is enim libro 1. ἁλιευτικῶν cum cetaceis maltham numerat: libro uerò secũdo torpedini subiunxit. Quare ineptè primo Latino uersui libri primi duos alios ex libro secundo subiunxit: quasi uerò maltham & ranam tanquam eundem piscem Oppianus coniunxisset, ijsque tribus uersibus, ut de eodem, locutus fuisset.

A. Malthã longè aliũ piscem esse.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Tyrannidem in litore maximam exercet, quæ à Græcis μάλθη (*Maltham longè alium esse piscem, indicatum est suprà in* M. *elemento*) καὶ βάτραχος θαλάττιος, à Latinis rana marina dicta est. Græcam autem uocem Massiliensium uulgus adhuc imitatum, Baudroium, nomine à Batracho detorto, appellat. Burdegalenses à piscium, quos deuorat, multitudine, piscariolum (dum ranam piscatricem appellare uolunt) uocant, Pescheteau. Epidaurij (uulgus Ragusinos nominat) apud quos ingentes huiusmodi pisces reperiri solent, ob deformitatem & fœdum atque horridũ corporis aspectum, Diabolum marinũ uocarũt: à cuius esu atque inspectione, qui Epirum & Aegeum mare incolunt, plurimùm abhorrent: tantumque ipsum exenterant, siquando in sagenis capiatur, ut pisces, quos recens deuorauerat, extrahant.

Ranam autem appellatam esse puto à pedibus, quos sub uentre geminos habet, ad ranæ palustris similitudinem, membrana intertextis: quibus uerisimile est hunc in ranæ modum, per maris fundum

fundum incedere. Figura est plana, oblonga, carne molli, unde illi Malthæ nomen est: tres cubitos in Epiro longa, Massiliæ multò minor: cute undecunque læui: ore tam uasto, ut maximũ quenque canem terrestrem absorbere posse uideatur. Hoc habet cum Squatina commune, quòd binas utrinque alas præ se ferat, latiores ac densiores tamen, atque in summo magis distentas: grandia foramina duo, eò loci ostendens, in quo reliqua cartilaginea quina habent. Os ante caput, Squatinæ modo, gerit: dentesque confusis ordinibus, superiorem & inferiorem maxillam ambientes, mobiles, albos, oblongos, ad stomachum conuersos: pinnam paulò supra maxillam superiorem admirabilis naturæ: gracilibus quibusdam cornibus, sesquipedalis longitudinis, per ordinem dispositis ita communitam, ut harum prior, secunda multò longior sit, atque in extremo ueluti penicillum album cutaneum ostendat, quo uana ueluti quadam esca pisciculos fallere solet, unde piscatricis cognomentum habuit: quòd ea algæ aut cœno immersa (est enim æstuarius piscis) nihil præter hæc cornua ostendat, quibus incautos pisces allicit. Vnde Oppianus,

Mollitiæ nomen Malthe quæ ferre uidetur. Exitij ignaros pisces sic rana maligna
Decipit, imbelles magno deglutit hiatu. (*Hi uersus de diuersis piscibus, ex locis etiam Oppiani diuersis, non rectè tanquam de uno pisce citantur.*) Habet & aliam pinnam in medio tergore, priori ferè consimilem: ac præter has, in lateribus, utrinque unam, in gyrum, ut & cauda, crenatam. Ranæ marinæ caput, pelle denudatum, crocodili caput refert, in quo binos calculos reperies planos, talpinum pedem, aut scrupulum medicum referentes. Cartilagineorum marinorum sola creditur oua excludere. Vuluam habet in quolibet latere duas ulnas longam, multis anfractibus circunductam, terrestris ranæ modo: uesicam quoque Delphini uesica multò maiorem. Eius hepar in quinos lobos distinctum est, quorum duo utrinque ad latera protrahuntur. Fel autem ex ramo à pyloro & ileo prodeunte emergit: stomachum gerit, & intestina carnosa, lienem rubrum, circinatum, à stomacho inter eius renes dependentem. Cartilagines in rana totidem numerantur, quot in quouis sceleto, ossium terrestrium animalium formam referentes: sed prorsus medulla carent, præterquàm uertebræ. Totidem neruorum coniugamenta in eius cerebro (multùm tamen liquido) numerantur, quot in reliquis animantibus.

COROLLARIVM.

Ranæ pisc. pictura ad sceleton, quam à Misenis Ge. Fabricius misit. apparet quædam esse distorta, & ut in sceletis fieri solet, partim arte, partim ariditate, multa præter natiuam speciem.

A.

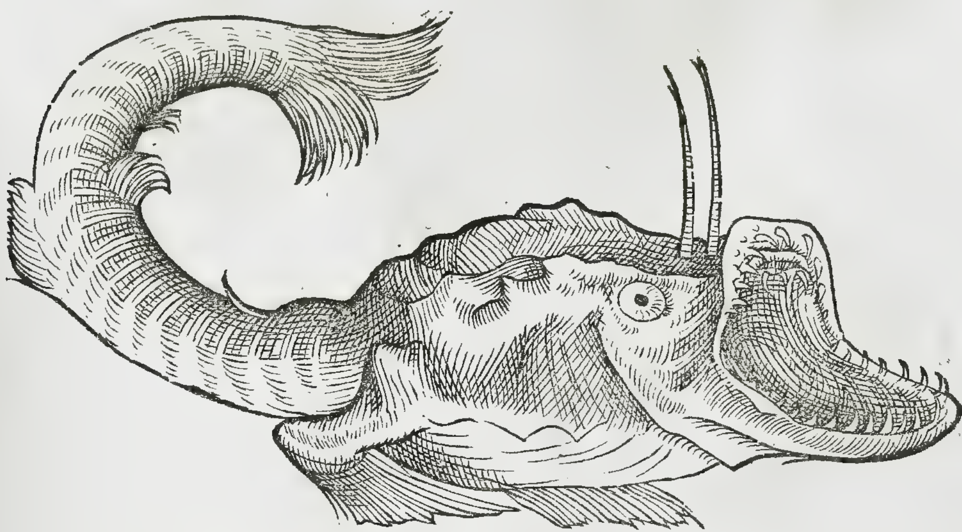

Obscuri quidam scriptores, ea quæ Aristoteles de rana lutaria seu quadrupede, & de rana marina tradidit, non satis distinguunt. Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, ut raiæ, torpedo: & quos bouis, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat, Plinius. Græci etiam (ut Aristoteles, Oppianus,) simpliciter aliquando βάτραχον, pro rana pisce seu piscatrice dicunt, aliquando ἁλιεύς, quod est piscator, cognomen addunt. Apud Aristotelem tamen historiæ libro 9. cap. 37. legimus τὸν βάτραχον τὸν ἁλίαν καλούμενον, nescio quàm rectè. malim equidem ἁλιέα. neque ἁλίας à quoquam usurpari puto. Gaza ranam piscatricem transtulit, ut & Plinius alicubi. Si ἁλίου legas marinum sonabit: quanquam id uocabulum Aristoteli non admodum usitatum puto. in Admirandis quidem narrationibus eius, βάτραχον θαλάττιον (sicut & in libello de piscibus Theophrasti,) nominatum inuenio: id est, ranam marinam, ad aliarum, nempe terrestrium, uel in dulcibus aquis degentium differentiam. Non probo etiam quod in Hermolai Corollario legitur, βάτραχος ἁλικὴ. Auicennæ interpres ranam marinam pro piscatrice dixit: sicuti etiam Cicero. nam quod Plinius ex ranis marinis remedium scribit, uidetur ad ranas fluuiatiles quadrupedes referendum. Athenæus ex Aristotele inter σελάχη nominat, νάρκην, βατίδα,

Icon hæc est Ranæ piscatricis, qualem Venetijs depictam olim ab amico accepi. conijcio autem ad piscem aridum factam esse. Rondeletij enim pictura quin legitima sit, non dubito.

B.

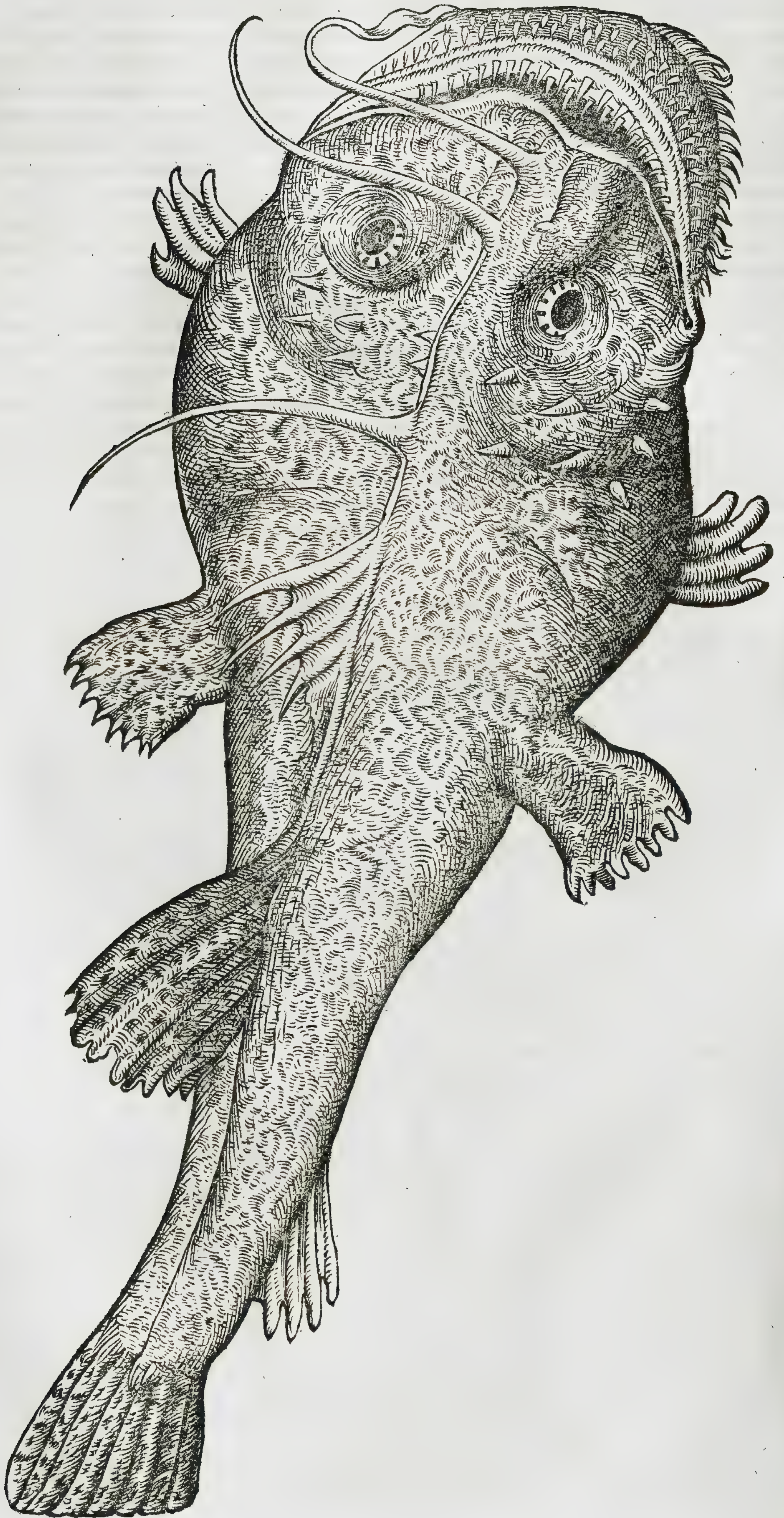

βατράχου. Raia pro rana in libris Aristotelis à Theodoro translatis non semel legitur, ut Hermolaus & Massarius obseruarunt: & à Rondeletio in Raia indicatum est. Quin & in Græcis exemplaribus eorundem nomina batus & batrachus quandoq; transponuntur. Siculi uocant Lamiam: Massilienses Bodroyum, hoc est, Batrachum, corruptè: Ligures, Piscem piscatorem: Neapolitani, Piscatricem, Gillius. Lamiam quidem hodie aliqui canem carchariam nominãt, &c. Vide in Cane carcharia. Hodie ab incolis Istriæ piscis rospus appellatur, Massarius. sed Itali etiam Aquilam piscem rospum, id est bufonem uocant, ut tradit Bellonius. Lusitanis Xarocho. ¶ De Germanico nomine dubito. alij enim aliter retulerunt. in Oceano tamen Germanico capi certum est. Piscis ille, cuius iconẽ ad sceleton Ge. Fabricius misit, nomine Tõrsch, præter caput & caudã (ut ipse scribit) nihil corporis habet. os latũ, & inferiore parte multùm eminẽs. Tõrsch. Inferior pars unũ tantùm ordinem dentium habet acutorum: superior triplici ordine munitur. E naribus pinnulæ assurgunt: & supra oculos in capite tuber quoddam est. Inter branchias concauitates in summo capite habet, per quas nanti aqua decurrit. Partes corporis alimenti capaces nullas habet. Cephalûrum dixeris, Hæc Fabricius. Facilè autem apparet non alium esse descriptum ab eo piscem quàm ranam piscatricem: de qua Rondeletius: Capite (inquit) caudaq; tantùm constat, ut cottis fluuiatilibus piscibus, (uel ranis gyrinis,) appositè comparari possit. Sed alius est Tõrsch, (uel Dorsch/ Dors/ Durst,) circa Lubecum & alibi, piscis è mari uulgaris, sale condiri solitus. cuius uenter cibo est aptus: delicatiores uerò eius partes, rostrum ac pinnæ, Spotten uel Sporden appellant. Hunc & in lacu Suerinensi capi audio. quidam capitonis genus interpretantur, propter capitis, ad reliqui corporis magnitudinem, excessum. sed capito ueterum longè alius piscis est, mugili congener. Plura de uocabulo Dorsch, & aselli piscis genere capitato, scripsi suprà Corollario 11. de asellis, pag. 108. & deinceps. ¶ Seetode, id est rubetam marinam, Anglicè, (Germanis diceret Meerkrott,) à rictu nimirum similiter patente, Gallicè eadẽ significatione Crappe uel Crappaude, uocatum piscem se uidisse aridum uir doctus quidam mihi retulit: totum capite & cauda constare, triplicem habere ordinem dentium, linguam quoque dentatam, cadaueribus hominum uesci, & hominibus natantibus insidiari, quos membro uirili apprehensos ad profundum detrahat ac deuoret. Seetode. Quapp Saxonibus rubetam sonat. sed aliud multò est marinum animal Germanicè dictum Seequapp, in Lepore marino mihi descriptũ. Wolkus uel Walkuse, Germanicè dictus marinus piscis, (qui & in lacu Suerinensi capitur:) caput habet crassum, fuscum, spinosum. corpus crassiusculum, dodrantale, quod caudam uersus attenuatur, ita ut gobij fluuiatilis capitati, uel gyrini speciem præ se ferat. Wolkus. Vulgarem esse audio Lubeci, & nihil ferè esui aptum habere quàm caudam. genera eius tria cognosci. inueniri in eo uermes quosdam ceu anguillas paruulas, carni eius infixas, unum aut alterũ pollicem longos. Hunc aliquis suspicetur ranam marinam esse: sed cum dodrantalis tantùm sit, & genera eius diuersa, alium esse censeo, piscem scilicet λυροειδῆ: cuius generis aliquot in Cuculo descripsimus. nam & Io. Kentmanus Misnensis medicus eiusdem generis piscium, τῶν λυροειδῶν dico, picturas duas è sceletis nuper ad me dedit, alteri Walkuß nomine adscripto, alteri Meerhan, quod est Gallus marinus. Ergò cum de Germanico nomine ranæ piscatricis nondum nobis constet: aliarum gentium uocabula interpretata sequemur, & nominabimus ein Meerkrott/ ein Meerteüfel/ ein Täschemaul. id est, buffonem marinum, diabolum marinum, platystomum à marsupij genere quod tascham uulgò appellant.

B Rana piscis est cartilagineus, Aristoteles. Et alibi: Ranis quoniam latitudo parte priore minùs carnosa est, ideo natura quantum corpulentiæ priori ademerat, tantum posteriori & caudæ addidit. Circa Babylonis rigua pisces quidam in siccum egressi, in arido pascuntur. capita eorum aiunt ranæ marinæ (βατράχῳ θαλαττίῳ) similia esse, reliquas partes gobiorum, Theophrastus in libello de piscibus. Cottus fluuiatilis pisciculus est, ranæ piscatrici similis, si parua magnis conferre licet, corporis figura & colore, Rondeletius. Ranæ quum paruæ sunt admodum, & piscis forma, nigræ sunt: & specie ranis piscatricibus similes, & colore, Idem. Callionymus etiam siue Vranoscopus capite est quodammodo simili ranæ piscatricis, & in captandis pisciculis eodem astu utitur, quod Rondeletius obseruauit. quin & oris situ, labro superiore admodum retracto, inferiore prominente, ut os in cœlum spectare uideatur: denique oculis supra caput, ut in squatina, positis, (ut Gillius scribit) ranam marinam repræsentare mihi uidetur. Molles tergore ranæ, Ouidius in Halieutico. ¶ Dentes rana serratos habet. sic enim Mnesimachus apud Athenæum, τῶν καρχάρων νάρκη, βάτραχος, πέρκη. Branchias tametsi contrà quàm alia plana cartilaginata, deductas in latera habet, eas tamen non spineo tectas operimento continet, (ueluti ea quæ non cartilaginea sunt,) sed cuticula. Posteriorem partem carnosam habet, & caudam quoq; carnosam & breuem, Vuottonus ex Aristotele. Pinnas rana & squatina infrà lateribus accommodatas habent, propter amplitudinem partis superioris: quæ autem parti supinæ commissæ sunt, eas iuxta caput adiunctas habent. nihil enim latitudo impedit quò minùs moueantur: sed pro superis illis has gerunt, minores ijs quæ ad latera applicantur, Aristoteles de partibus anim. 4. 17. Fel eius à iecore semotum, & intestinis commissum est, Vuottonus ex Aristotele; quo in loco Gazæ uersio raiæ non rectè habet pro ranæ.

Oris rictu (inquit Gillius) tum immenso est, tum capite ingenti ut mediam corporis partem huius magnitudo occupet: os in rostro est, non infrà in parte supina: inferius tamen labrum adeò eminet, & superius contrahitur, ut os in cœlum spectare uideatur. Neque modò dentium series solitis locis, uerum in medio etiam palato permultas habet. Eius oculi similiter supra caput, ut Squatinarum, siti sunt, magni & glauci: dorso est duro, & osseo, & nigro: & capite aspero, & durissimo: tota corporis facies ranæ speciem similitudinemque gerit: & item pinnæ duæ in ima parte, & in lateribus aliæ duæ: tum aliquot pili in dorso insunt, sed minores quàm ij qui eminent ex capite. Hæc ille. Et rursus, Rana marina quam uidi ad portum Sabatiorum, duos pilos in uertice habebat, longitudine duorum pedum. & hi quidem tanquam frumentorum summi calami spicam, sic caudam gerebant. ex his pilis præpilatis id nomẽ duxit, ut piscatrix appelletur. Molles tergore ranæ, Ouidius. Rana branchias à lateribus habet, operimento cuticulari tectas, non (ut quæ cartilaginea non sunt,) spineo, Aristot. historiæ 2.13. ubi Gazæ uulgaris translatio pro rana raiam habet.

C Ouidius ranas numerat inter pisces degentes in herbosa arena. ¶ De ranæ motu & natatione, lege quę scripsi suprà in Corollario de raijs C. ab initio. ¶ Voracissimus piscis est: unde & lamiã Siculi uocauerunt. Cadaueribus hominũ eam uesci accepi: & natanti insidiantẽ aliquando, membro uirili apprehensum ad profundum detrahere ac uorare. Pisciculis quo dolo insidietur, nõ tacebitur in D. ¶ Inter pisces cartilagineos is qui rana uocatur, solus animal non parit, nec ouum intra se excludit, Aristoteles non semel. Et rursus: Piscium quicunque foras pariunt oua, imperfecta pariunt, præterquàm rana. Cum cæteri pisces oua pariant, hoc genus solum, ut ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranam uocant, Plinius ex Aristotele. qui historiæ 6.10. Cartilaginea (inquit) animal pariunt, sed ouo primum concepto auctoque intra se, rana (*uulgaris æditio Latina perperam hîc habet raia*) tantùm excepta. Cartilagineorum ouum cute molli operit: quòd enim frigidiora quàm aues sint, nequeunt partem circumdantem indurare, ideo ouum unum ranarum solidum durumque est, ut foris seruetur. Cæterorum humida sunt natura & molli. operiuntur enim intus corpore suæ parentis. Ortus ex ouo idem ranis, quæ extra perficiuntur, & ijs quę intus, Aristot. Ouum parit solidum durumque, quod tamen non propriè oui similitudinem habet, cùm sit squamosum atque asperum, Vuottonus (ex Aristotele puto.)

D Rana piscatrix (βάτραχος ἁλιεύς) ante oculos quasdam pisciculorum capiendorum illecebras habet, longulos nimirum pilos, siue appendices quasdam, quorum extrema crassis globulis prępilant. Hos in turbidissimis & refertis limo locis abdita, porrigit ac prætendit, & adnatantes pisciculos, ueluti ad escam, pilis ad se subductis (subducuntur enim occultis quibusdam uijs) cum proximè accesserint, comprehendit, ac helluatur, Aelianus de animalibus 9.24. Eadem scribit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ranæ marinæ (inquit Cicero lib. 2. de Nat. ut Gillius citat) dicuntur obruere sese arena solere, & moueri prope aquam (*fortè algas*,) ad quas quasi ad escam pisces cum accesserint, conficiuntur à ranis, atque consumuntur. Piscatur (abscondita in uado) attollens illa sibi pendentia fila. dum enim pisciculi occurrunt, & capita machinamenti pensilis pulsant, ipsa subtrahens fila allicit, donec eos suum in os adducat. hoc omnino uerum ac certum est, Aristot. In lutum abiecta, sicut lineam piscator, sic pilos ante ora sua prętendit: eosdemque cum pisceis comprehendere uult, sensim ad os adducit, Gillius. Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouẽt specie uermiculorum: itemque quæ uocatur raia, Plinius. Raia tamen pinnis caret: Vide suprà in raia D. ex annotatis Massarij in Plinium. Idem sepiarum astus fertur: item callionymi, qui specie quoque, capitis præsertim, ranam refert, ex obseruatione Rondeletij. Similiter & cerastes serpens, aues uenatur.

F Cardanus ranam marinam edulem esse negat. Rondeletius carnem mollem, insuauẽ, & ferini saporis ei tribuit. Hippocrates in libro de affectionibus internis: Laborans (inquit) tertio genere tabis, quarto mense edat torpedinem, squatinam, raiam, galeum, pastinacam, & ranas, ex alijs nihil. Ranæ uenter cum alijs lautissimis cibis ab Antiphane nominatur. Eundem laudat Archestratus. βάτραχον ἔνθ᾽ ἂν ἴδῃς ὤνει,) καὶ γαστρίον αὐτοῦ σκεύασον.

G Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum succus contra uenena bibitur: & contra ranæ rubetæ uenenum, & contra salamandras, Plinius. ego fluuiatilium potiùs, siue eduliũ è dulcibus aquis, ranarum succum contra uenena illa darem. uide quæ annotauimus in Salamandra G. Dixi Græcos ranas marinas sæpe simpliciter ranas nominare: quod & Plinius fortè animaduertens, alicubi probè marinarum cognomen adiecit, alibi non probè. Idem tamen alibi cum remedia quædam ex rana aquatica ad dentes præscripsisset, (ut in rana inter Quadrupedes ouiparas recitaui,) mox subdit: Omnia suprascripta ex marina rana efficaciora. Miror equidem tale nihil à Græcis proditum, quod sciam: nam neque ex piscatrice rana remedium huiusmodi inuenias: marinam uerò quadrupedem ne nominatam quidem. Bellonius tamen in Quadrupedum ranarum historia sic scribit: Rana marina ad palustrem accedit: sed cartilagines habet ossium loco, estque palustri procerior, atque æstuarijs frequens, ut suo loco tractabitur. Atqui de alia nulla postea, quàm piscatrice, scripsisse eũ inuenio: quam palustri similem dicere, nec aliter ab ea, quàm proceritate, distinguere, absurdum mihi uidetur. ¶ Pilos oculis molestos si extirpare penitus uolueris,

lueris, loca eorum, cum prius eos euulſeris, ranæ marinæ felle continge: quod ſi fel eius repoſitũ aruerit, aquam marinam ei modicè admiſce, Marcellus Empiricus.

Epitheta. Βάτραχος νωθὴς, μαλθακὸς, αἴσχιστος ἰδεῖν, Oppiano. Ranæ molles tergore, Ouidio. H,a.
Laurentino turpes in litore ranas, Martialis 10.37.

Captatorem hominẽ notare ſi uellent, Raiam (*Ranam piſcatricem uel marinam ſcribere debuit*) pin- Icon.
gebant. geſtat enim illa ante oculos ſuos gemina fila, &c. ut in D. expoſitum eſt.

Martialis 10.37. ranas cum plebeijs & uilioribus cibis nominat. Anaxādrides uerò in Cotyis f.
Thracum regis conuiuij deſcriptione.

Βάτραχον pro uiri nomine Archippus poëta in Piſcibus poſuit. Piſces enim cum Athenienſibus ſic paciſci facit, ut inuicem reddant quæ utrinq; non ſua habent, & piſces quidem Athenienſibus cum alijs Βάτραχον τὸν πάρεδρον, τὸν δὲ Ὠρεῶ.

REMORA in Echeneide eſt.

RESTICVLAS nominat Apuleius Apologia 1. cum aſſulis, feſtucis, algis, inter maris eiectamenta. uidentur autem nec animalia, nec zoophyta, ſed ſtirpes quædam marinæ eſſe.

REVERSI à recentioribus appellantur piſces Indici duo, formæ diuerſæ, ſed naturæ eiuſdem. Vide ſuprà in Guaicano.

RHAMPHESTAE, ῥαμφησταὶ, piſces quidam, Heſychius & Varinus. Rhamphos Græcis roſtrum eſt, in auibus præſertim maioribus, ut ſcribit Heſychius: unde & romphæa fortè pro gladio dicitur, uel iaculo longo: & Latinè framea per metatheſim: quanuis Germanicum id nomen Tacitus facit. lanceam uel telum oblongum interpretantur. Acus quidem Græcè rhaphis, id eſt ſubula, à roſtri figura nominatur: & Gladio piſci oblonga & enſiformis ſui roſtri figura nomen impoſuit.

RHEDO legit in Moſella Auſonij Vuottonus, ubi codices noſtri Thedo habent.

RHINOCEROS cetus marinus, ex Tabula Olai Magni, depictus eſt ſuprà in Aſtaco: & rurſus inter Cete, pag. 248. Picturam eam ceu abſurdam, & ex pictoris arbitrio licentioſè factam, ut & alias pleraſq; marinas belluas in eadem chorographia, Rondeletio uituperanti facilè aſſentior.

De RHOMBIS iam antea ſcripſi cum Paſſeribus. Hîc auctarium addemus.

Syacion aliqui rhombum interpretantur. Vide ſuprà in Porcis piſcibus, pag. 890. A

Apud Boruſſos partim in lacubus, partim in æſtuanti mari capiuntur ſoleæ, lingulæ, rhom- B
bi, &c. Eraſmus Stella.

Simili modo (ut rana piſcatrix) ſquatina & rhombus *abditi pinnas exertas* mouent, ſpecie uer- D
miculorum, Plinius.

Soleis ac Rhombis, & ſimilibus animalibus, humilis in duos pedes piſcina deprimitur, in ea E
parte litoris, quæ profluo receſſu nunquam deſtituitur, &c. Columella 8. 17. de piſcinis ſcribens.

Rhombus Rauennæ optimus eſt, Plinius. F

Praxagoras in epilepſia cum acceſsionem *uiderit* commoueri, deprimit partes quæ fuerint G
in querela, atq; defricat caſtoreo, & *uituli marini* ueretro, ſiue uirilibus hippopotami, aut teſtudinis ſanguine, uel rhombi marini: ut ſcribit Cælius Aurelianus, hæc ipſum facientem improbans.

Rhombitas lapides quoſdam à figura nominat & deſcribit Ge. Agricola libro 5. de natura H,a.
foſsilium.

Ad Rhombos & paſſeres pertinent, quæ in Catalogo piſcium Albis à Io. Kentmano accepi. Piſcis (inquit) quem accolæ Albis fl. Halbfiſch, id eſt dimidiatum nominant, à corporis ſpecie, quæ dimidiata ferè & per medium diſſecta (ἡμίτομος) uidetur, ſic dictus eſt. Longitudo eius ad latitudinem dupla eſt. Parte prona, caro nonnihil attollitur (circa medium,) colore fuſco maculis quibuſdam diſtincto inſigni. Cuti eſt lubrica & ſine ſquamis. Supina uerò parte omnino plana, æquabili & candida ſpectatur. Os uerſus partem ſupinam ſpectat. Oculi in parte prona, non procul ab ore, nigri & formoſi ſunt, circulis uarij aureolis. Supra os foramina duo parua, narium loco. Poſt branchias (quæ ſuprà infraq; apparent) utrinq; pinnulam exiguam habet: & inſuper utrinq; pinnam, quæ à capite exorta ad caudam uſq; protenditur, in medio latiſsimam. harum reſpectu hic piſcis rhombi ferè figuram imitatur. Anno toto è mari in Albim aſcendit: in quo tamẽ non proficit, ſed paulatim contabeſcens extinguitur. Paruum adhuc, plateſſam nominant, ein Plateißlein: & aquæ, ubi primùm feruere occœperit, immiſſum, elixant, condiuntq;, (genus id cocturæ treugen appellant.) Magnus uerò tum ſiccus, tum recens, uocatur Halbfiſch. Bilibris aliquando capitur, uel ad ſummum ferè qui duas cum dimidia libras appendat. Suauis & optimi ſaporis eſt, recens: carne candida. Siue aſſus, ſiue elixus, menſas locupletum ornat. Elixatur in aqua ſimpliciter, ut alij pleriq; piſces: & cum iam diu coctus fuerit, reſiduo iure pauco, butyrũ additur. aliqui etiam aceti modicum & zinziberis miſcent, pro cuiuſq; palato. Sicci per noctem aqua macerantur: deinde pinnis abſciſsis & remota cute in aqua elixantur, adiecto tandem butyro. Is cibus ſuauis eſt ac leuis nutrimenti, niſi piſcis annoſus fuerit.

RHYADES. Vide Flutæ ſuprà in F. elemento.

DE ROTA.

Arbor. AXIMVM animal in Indico mari pristis & balæna est. In Gaditano Oceano arbor, in tantum uastis dispansa ramis, ut ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Apparent (*fortè in eodem Gaditano*) & rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus utrinque claudentibus, Plinius. lib. 9. cap. 4. De belua arbore (*inquit Massarius*) à nullo ferè alio autore quicquam relatum percepi: ab alijs fortasse autoribus, quos nunc non habemus, Plinius excerpsit. De Gaditana uerò arbore planta maxima Strabo meminit libro tertio: & de alijs marinis etiam arboribus Plinius libro 13. & Theophrastus libro de historia plantarum 4. Hæc ille: cuius hoc in loco quanquam alieno de Arbore bellua uerba adieci, quòd ea in A. elemento, suo loco, prætermissa sint. Strabo quidem circa finem tertij de arbore Gadibus nascente, quæ ramos humum usque incuruatos habeat, meminit, non tamen marina. Ociosi eum locum diligentiùs perpendant: & an sanguis draconis uulgò dictus ex ea habeatur, considerent. effluit enim è radice minij color. *Aelianus.* ¶ Cete immensa corporis mole exaggerata, in altitudine maris uersantur, & fulminibus quandoque feriuntur. Inter huiuscemodi belluas, & quidem rariores, numerantur quæ rotæ (*Τροχοί*) appellantur. *Τροχοί.* Hæ gregatim natant, maximè prope Athon Thraciæ montem ad dextram, in finibus, è regione Sigei Troadis promontorij, & iuxta dictum Artacæi tumulum, & Acanthæum Isthmum, ubi & Xerxis scissura illa, qua montem Athon abscidit, spectatur. Eas quidem fortes esse negant. Ceruices earum apparent, & adeò longis sunt hirsutæ spinis, ut hæ extra mare emineant. Cum remigationis strepitum percepêre, tum circumuersantur, & circumuoluuntur, ut quàm altissimè sese in profundum detrudãt: rursusque ex imo gurgite ad summum sese efferentes, reuersiones in orbem faciunt, unde nomen traxerunt, Aelianus de animalibus 13. 20. *Iouius.* ¶ Est in Oceano (inquit Iouius) cetarij generis rota, quam uidit Lusitana classis, dum extremum Aethiopiæ promontorium superaret. Geminas dorso rotas gestare uidebatur, ad earum similitudinem quę frumentarias molas impellente uento editioribus in locis circunducunt. Extimuere tantæ beluæ congressum periti nautæ, qui modo ignoti maris immensos fluctus, certaque pericula contempserant: satiusque uisum conuersis uelis fugam capere, quàm expectare beluam terribili fragore uasta spumosaque maria proscindẽtem, & superbo fremitu ueluti conspectis hostibus prælium cientem. Neque eam terruêre excussa nauibus tormenta, quorum boatibus ea maria resonabant: fugientesque proculdubio immanis belua uastis mæandris adnatando fuisset consecuta, uentis ac uelis celeritate cedentibus, nisi mirabunda substitisset: quippe quæ perpetuam intendentibus fugam, satis gloriosa insectatione uictoriam expresisse uideretur: Hæc Iouius. *Lib. 32. cap. 11.* Rondeletio alia hæc quàm Plinij rota uidetur: fortè quòd Plinius in suis belluis rotarum, quas quaterni distinguant radij, modiolos oculis utrinque claudi scribat: Iouius uerò rotas totidem distinctas radijs dorso gestari. Sed fortè Lusitani nautæ non tam propè accessêre, qui statim bellua uisa, refugerint, ut an modioli circa oculos essent, dignoscere satis potuerint. ego pro ijsdem acceperim: quanuis enim circa oculos modioli sint, radij tamẽ (mobiles nimirum) facile dorsum uersus reflecti possunt, præsertim bellua natante & undis impulsi. Germani rotam appellare poterunt, ein Radwal, ein Windmüle. ¶ Albertus cetis nostrorum (Germaniæ) marium, appẽdices quasdam esse scribit (circa oculos) ciliorum instar, corneas, octo ferè pedes longas, specie magnæ falcis fœnisecum, ducentas & quinquaginta super oculum unũ, ex lato in acutum desinentes, non rigidas, sed iacentes, & dispositas uersus tempora piscis: ita ut ueluti os unum latum magni uanni instar efficiãt, quo belua uersus tempestates oculos muniens operiat. ¶ Rota cetaceus piscis, à similitudine rotarum appellatus, quem Massilienses Molam ex eo uocant, quòd Molæ similis sit. Neque tamen, ut Plinius putat, quaternis distinguitur radijs, Gillius. At Rondeletius hunc piscem, quem uulgò Massiliæ Molam uocãt, (aliqui Molebout, composito nomine eius Gallico Mole, & Hispanico Bout,) orthragoriscum, non rotam Plinij, esse ostendit. Alius est piscis in Prouincia peis Mular appellatus, Rondeletij physeter. ¶ Alius est etiam Trochus Plinij: *Trochus Plinij.* Erythini & Channæ (*inquit, Rondeletius addit omnes,*) uuluas habere traduntur. qui Trochos appellatur à Græcis, ipse se inire. Hunc piscem Volateranus cũ trocho bellua confundit: si modò piscis est, ut Plinius putauit. Ego trochum alium non piscem, sed belluam mar. arbitror, quem Plinius rotam nominauit, Aelianus τροχόν: id uerò animal quod seipsum inire aliqui ueterum putarunt, quadrupes terrestre. Vide quæ annotauimus in Hyæna quadrupede c. Trochum Albertus ineptissimè leporem interpretatur, quòd is quoque à multis mas & fœmina credatur, & alternis mensibus nunc incubus, nunc succubus: quod tamen falsum esse in lepore Albertus asserit, sed Albertus mentitur: non enim trochus lepus est, sed piscis, de quo Plinius libro nono, Niphus. *Faber pisc.* ¶ Fabrum piscem in Lerino insula & Antipoli Rode uulgò uocant, id est rotam: quia rotæ modo ferè rotundus sit, Rondeletius. Idem turbinum generis conchylia quædam parua trochos appellat.

RVBELLIO Plinio est, qui Græcis Erythrinus, cuius historiam in E. elemento dedimus. Gaza ex Aristotele Rubellionem, Rubellum & Rubrum transtulit.

RVBELLVS fluuiatilis. Vide mox in Rutilo.

RVBI-

RVBICVLVS à recentioribus quibusdã uocatur piscis quidam fluuiatilis, cui oculi rubẽt. Ausonij alburnum circa Acronium lacum, Roteugle, id est erythrophthalmum uocant Germani. Hollandi (ut audio) Rötling. Ei cognatus est quem Miseni Oberkötgen appellant, in Phoxinis descriptus nobis, coloribus tantùm differens. Qui rerum nomenclaturas Latinè, Polonicè & Germanicè conscripsit, Rubiculum piscem interpretatur Germanicè Rottaug: Polonicè uerò Plocicá z tzyrwonem otzkiem: id est, Plocica dictus piscis, cum ocellis rubris. Vide Erythrophthalmum in Elemento E, & suprà in Corollario de phoxinis, pag. 843. circa initium. Polonus quidam nõ illiteratus, piscem quem Germani nominent ein Blieck, Polonicè Plocica uocari mihi retulit: eundemq; alio nomine Plotzen Germanicè dici. Sed nostri Alburnum Ausonij Blieck appellant, Blick uerò piscem alium lacustrem maiorem, quẽ Ballerum Rondeletius uocat, Bellonius Plestyam, ut coniicio. Ab utroq; diuersus est piscis, quem Plotze à Misnensibus alijsq; Germanis uocari audio, de quo plura mox in Rutilo.

RVBVRNVS. Vide Ruscupa.

RVSCVPAM & Ruburnũ pisciculum si quãdo edisset Cicero, proculdubio elegans ei nomẽ indidisset, Murmellius. Ruscupa & ruburnus (*fortè à rubente ob fumũ colore, unde & Angli* a redde Heryng *uocant*) uulgò accipiũtur in eodẽ significato, pro arenga passa seu infumata, quam Bucklin (Bückling *nostri*,) Poloni Bydlinek uocant, Author libelli Latinopolonogermanici.

RVFFVS Danubij piscis apud Albertum. Vide in Siluro A.

RVMINALIS. Lege Meryx.

DE RVTILO SIVE RVBELLO FLVuiatili.

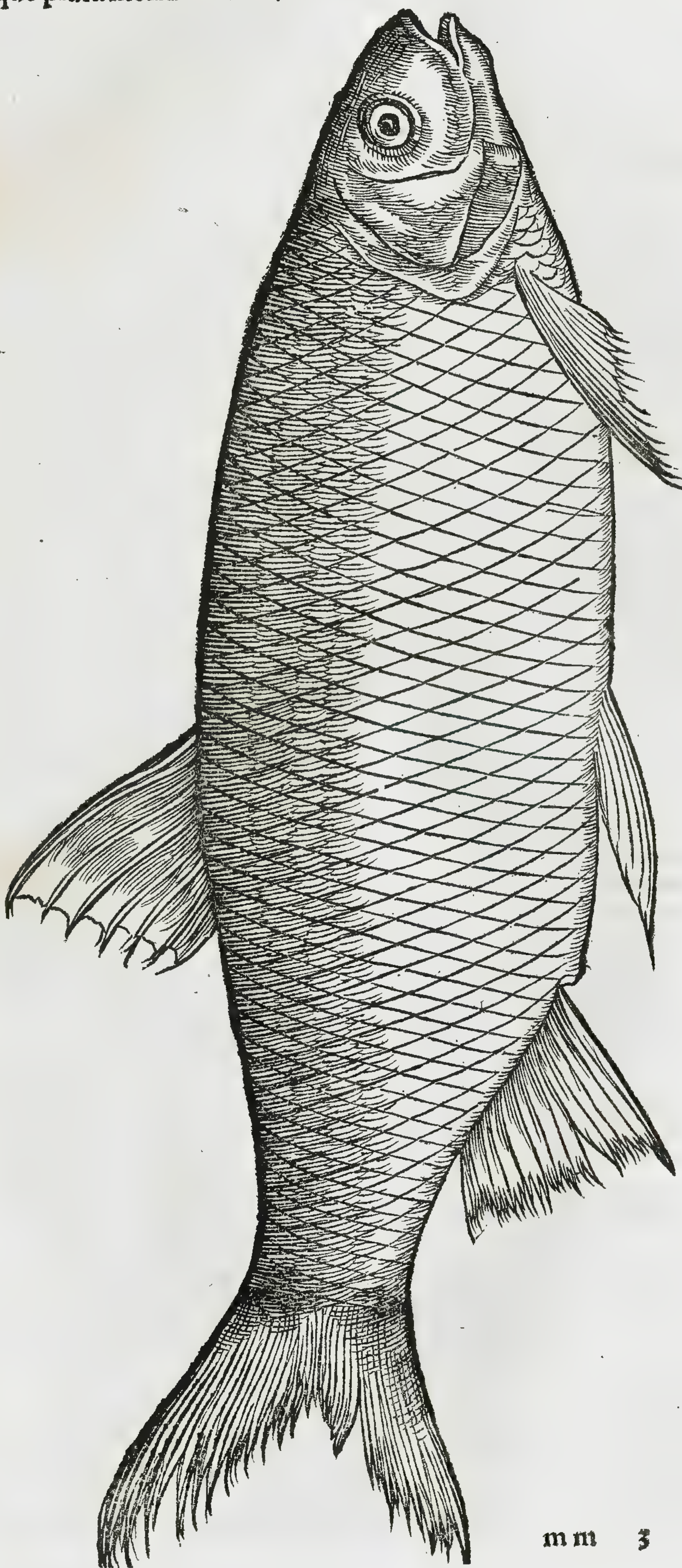

RVTILVM hũc piscem, uel Rubellum fluuiatilem appellare uolui, à colore pinnarũ. sed Rutili nomen magis arridet, quod Germanico nomini nostro uicinius est: quàm Rubelli. Gaza enim pro erythrino pisce mar. aliquando Rubellum uertit. Rutilus quidem noster apud nos fluuiatilis non est, sed lacustris. alibi in fluuijs etiã reperitur: sed è stagnis eum puto illos subire. Italicè circa Comum in Lario lacu Piota uocatur, ut circa Verbanũ quoq;. Aliqui piotam cum scardula, id est cyprino lato confundũt. Benedictus Iouius in descriptiõe Larij lacus distinguit. Scardula, & Incobia ex Pigis, & Piota, Salena. Hoc nomen à Germanico Plotze sumptũ uidetur. uulgus quidem Italorum i. pro l. pronuntiare solet. Sed Plotze apud Saxones & finitimos piscis, ipse Cyprinus latus est. Piota uerò Italorum similis ei, quem Saxones & Misnẽses Rotfeder, id est Erythropterum appellant,

A

à rubore pinnarum in parte supina & caudæ: unde & alio nomine Misnenses Rotrancke nominant, & nostri Rottene, uel Rotte, Rottel, Rottele, (sed longè alius ab ijs quos Rôt & Rötele dicimus Trutarũ generis.) Aliqui Plotze uel Plocenũ piscẽ (ut Christophorus Salueldensis nominat) ab Erythroptero non distinguunt: Ioannes Kentmanus in Catalogo pisciũ Albis quẽ nuper accuratè confectum ad nos dedit, diuersos facit.) In ciuitatibus Germaniæ ad oram Oceani sitis, ut Rostochij, & Stetini, Roddow uel Roddau, rutilum nostrum indigetat. Dubito an idem sit piscis, qui ab Italis circa Ferrariam uulgò Aurata Padi uocatur. oculos quidem, & circa branchias partem, aurei coloris habet, tanquam chrysophrys quædã fluuiatilis. Sabaudis circa lacũ ad Bielam & Neocomum, Vingeron est, uel Vengeron: in Lemano quoq;. (nam qui Rausæ in Lemano, quasi Rufæ à pinnarum colore dicũtur, Cyprini lati sunt: & platerones in eodem, quorum latitudo ferè longitudinem æquat, balleri Rondeletij.) A Sabaudico Vengeron factum est Germanicum Winger, uel contrà: eo nomine circa Bielam Heluetij utuntur, de eodem pisce: at propius nos lacuum qui à Tugio & Lucerna oppidis denominantur accolæ, Winger uocitant Leucisci speciem, quam Vendosiam & Dardum Galli. Gallis alicubi, Normannis præsertim, de rutilo nostro usitatum est nomen, Rosse: Anglis Roche: à quo differt Rochet ab eisdẽ dictus, Gallicè Rouget, cuculo lyræ ue similis. Sunt qui Roce scribant Gallicè, eũ piscẽ in Ligeri capi aiunt, macrum ferè, latum in medio. Rustici quidem Galli etiam de iumento macilento dicunt, une uielle roce. ¶ Polonicum nostri Rutili nomen audio esse wsorenka.

Bellonius. Abramidi (inquit Bellonius: sic autem uocat Cyprinum latum, nõ rectè) simillimus est piscis, paulò tamen minor ac uilior, quem Galli une Rosse, (quasi uetulam Abramidem,) Angli Roche uocant: huncq; Abramidis spurium esse autumant. Is nigricat in tergo Gardonis (*leucisci fl. illius quem uocamus* ein Schwal, *Galli Gardon*) modo: pinnas quoq; rubras habet. Sed quum Abramidi id non accidat, meritò ab Abramide diuersus esse iudicabitur. Corpus habet crassiusculum. Caput quoq; ad Gardonem potiùs quàm ad Squalum accedens, leui rubore suffusum: squamas aspectu tristiore. uilisq; est apud piscatores ac uulgus pretij, carnisq; insulsæ, Hæc Bellonius. Idem Gardonum describens, eum Anglicè Roscies appellari scribit, quam uocem esse corruptam audio pro Roche: qui tamen non Gardonus est Anglis, sed alius piscis, Rossa scilicet Gallorum, Rottene uocãt nostri. Potuit autem decipi Bellonius ab Anglo aliquo imperitiore, qui propter

Rondeletius. coloris in tergo & pinnis similitudinem, &c. Gardonum à Rossa non distinxit. ¶ Rondeletius nomen Gallicum per f. simplex scribit, & Phoxinis adnumerat. Rose (inquit) uocatur à rubore caudæ, reliquo corpore cæruleo (noster quidem Rutilus, non uidetur cæruleus) est. Ouis semper plenus est, etiam minimus. Non alius piscis mihi uidetur, quem idem Rondeletius alibi describit, nempe libri de piscibus lacustribus cap. 9. his uerbis: Ballero (inquit, nostri Bliccam dicunt) non ualde dissimilis est piscis Lemanni lacus proprius, qui Vangeron ab accolis uocatur. Mugilibus rostro similis est, sed paulò longiore. Dentibus caret. Pinnas duas subaureas habet ad branchias, in medio uentre duas alias croceas, ab excrementi meatu unicam, in dorso aliã. Cauda in duas desinit, quas squamæ initio integunt, etiamsi non adhæreant. Cyprino & corporis specie & carnis substantia succoq; affinis, & uilis habetur, Hæc ille. Quæ autem eo in loco collocari debuit figura, librariorum negligentia ad caput eiusdem libri 18. relata est: & quæ capitis 18. erat, ad nonum. Cæterùm Rosæ uel Rossæ figura & descriptio, sequente libro de piscibus fluuiat. cap. 28. continentur, diuersa quidem nonnihil: quamuis duæ sunt eius capitis figuræ, quæ & ipsę inter se permutatæ uidentur. Sed descriptio, & quæ ex diuersis peregrinis (ex quibus etiam Bellonius est) audiui nomina, monstratis iconibus ad uiuum pictis cum suis coloribus, ut Rossam piscem, & illum qui in Lemanno Vangeron appellatur eundem esse existimem, mihi persuadent.

B Rutilus noster piscis est squamis satis magnis, os ei in rotundum aperitur: in quo dẽtes non habet, sed interiùs nimirum, ut Cyprinus & alij non pauci. Pinna dorsi, & duæ iuxta branchias, minimum habent rubri coloris in extremitate, reliquæ plurimum, eiusq; floridi instar minij. Reliqua eius descriptio ex A. petenda est. ¶ His scriptis, piscem è foro ad me delatum, accuratiùs describere uolui. Latus is erat ad quatuor digitos, longus duodecim. pupilla nigerrima, iride aurea, labijs subrubris. colore in cauda, pinnisq; in uentre & ab ano sitis, cinnabarino. nã cæteræ minus rubri habent. Linea à summis branchijs caudam uersus obliqua, cauda bifurca. Supercilia & circa branchias locus aureolo colore nitent. Squamæ latæ, striatæ, ualidæ. Dorsum fuscũ, uenter pallidus. Pinnæ quaternæ. Fel uiride. Vesica gemina. Caro aristis plena. In faucibus maxillas utrinque habet, recuruas, dentibus munitas quinis, qui ab interiore parte singuli serræ instar asperantur: quod in aliorum piscium dentibus nondum memini animaduertisse.

C Piscis hic apud nos lacustris tantum est, satis uiuax. In nostro & Acronio lacubus, abunde capitur. Piscatores Constantiæ & circa Acronium aiunt eum aliquando cum Cyprino lato coire: inde hybridam (*ein Halbfisch*) gigni, qui inter utrunq; ambigat, Rutilo maior aliquantò, minor autem Cyprino lato. ¶ Erythropterus Saxonum ex aquis stagnantibus in Albim fl. uenit, in eoque proficit & augetur, sicut & Plocenus eorum, id est Cyprinus latus. ¶ Parit Iunio mense.

E Muscarum fluuiatilium (siue lacustrium) genus quoddam est magnum, oblongo, terete uarioq;

tioq́ corporis alueo, (Tüfelſchoſſz uulgus noſtrum appellant.) has inſigunt hamis ad ineſcandos Rutilos.

Februario Martioq́ menſibus apud alios Germanos, Nouembri apud noſtros in cibo præfertur. Maio rurſus deterior fieri & imminui incipit. ¶ Parari iubent peritiores coqui, inſtar cyprini: & uino frigido immiſſum elixari. F

AQVATILIVM ANIMALIVM, IN QVORVM NOMENCLATVRIS S, ELEMENTVM PRIMVM EST; HISTORIA.

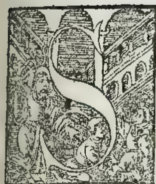

SABACTIDES, Σαβακτίδες, animalia quædam teſtata, Heſychius & Varinus.

SABOT uel Sabut eſt piſcis in flumine Fora dicto apud Perſiam, Andreas Bellunenſis. Vide ſuprà in Callionymo A. pag. 160.

SACER piſcis, ἱερὸς ἰχθὺς, Homero nominatus, ab alijs alius exiſtimat, ut pluribus ſcripſi in Anthia ex Athenæo, Euſtathio, & alijs. Gaza apud Ariſtotelem anthiam interpretatur Sacrum.

SACVTVS, Σάκυτος, inter alios piſces nominatur à Tarentino.

SAGITTARIVS (Τοξότης) in mari rubro procreatur: & quoniam echini ſpeciem ac ſimilitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis, Aelianus. ¶ De Orbe echinato ſiue muricato ſuo Rondeletius ſcribens: Poſſet (inquit) uideri Aeliani ſagittarius, qui in Rubro mari herinacei ſpeciem gerens firmis & bene longis armatur aculeis. Idem rurſus in Mullo imberbi: A capite (inquit) ad caudam dorſo medio duo ſunt acutorum oſsiculorum ordines, cauum efficientes, è cuius medio pinna rubra aculeis conſtans erigitur: cuius pinnæ aculei parum ſerrati uidentur. id quod in nullo alio piſce, præterquàm in eo qui ſagittarius uocatur, comperi: quanquã anthiæ idem tribuant ueterum ſcriptorum nonnulli. Vocat autem hîc ſagittarium, quem poſtea ſcolopacem: & ſagittarium eſſe poſſe negat, quanuis aculeum longum, durum & præacutum ad caudam habeat: quòd ſagittario plures ſint aculei ad herinacei (*marini*) ſpeciem.

DE SALAMANDRA AQVATILI, RONDELETIVS.

Figura hæc noſtra eſt, quam priùs etiam in libro de Quadrupedibus ouiparis exhibuimus.

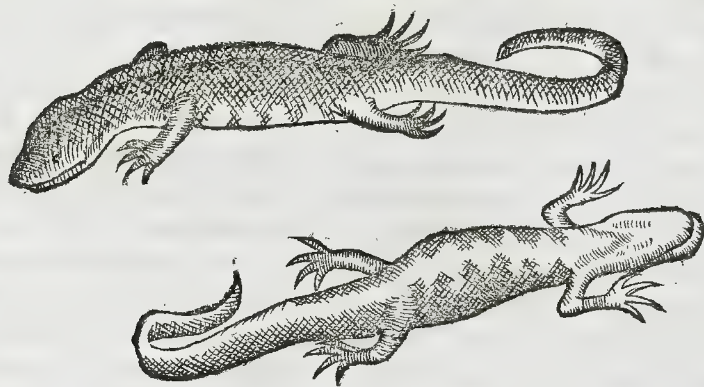

HAEC beſtiola quam exhibemus Salamandra eſt aquatilis, qua Pharmacopœi permulti hactenus pro Scinco uſi ſunt. A

Quadrupes eſt in fontibus & ſtagnorum ripis habitans ſerpentum ritu, ſæpe extra aquas errans, atq́ ad ſolem ſtans: inde ſe non ſaltu, ſed celerrimo curſu in aquam recipiens. Vidi aliquando non procul à Montepelio, uidi etiam frequentes in Vincentino agro. Lacertos corporis ſpecie referunt, ſed capite ſunt paulò latiore, oris rictu Ranæ ſimili, cauda ut in Cobite fluuiatili. B

Venenatum eſt animal, ſed ueneni uires imbecilliores eſſe comperio quàm Salamandræ. Quare ad eadem uti poſſumus, ſed inefficacius, ut ad pilos euellendos, & ad lepras. Pharmacopolas igitur ualde improbo qui pro Scincis uſurpant. G

Non ſum neſcius amphibiũ hoc, ſiue aquatile tantùm appellare mauis, à pleriſq́ pro Cordylo haberi. Quam opinionem primùm neceſſarijs rationibus conuellemus, deinde alteram quæ pro *Quòd non ſit cordylus, contra Bellonium.*

Scinco habet, (*in Capite de Scinco, quod ipse huic mox subiecit, nos inferiùs suo ordine ponemus.*) Aristotelem proferemus, cuius hæc uerba sunt libro VIII. de Historia animalium, quo loco aquatilium differentias ex diuerso uictu recenset: In humore quidem uiuunt quæ aquam hauriunt & branchias habent, sed in siccum exeunt cibi capessendi gratia, quale unum tantùm uidimus Cordylum appellatum: hic enim pulmonem non habet sed branchias, quadrupesq́ est & ad gradiendum natura idoneus. Audis igitur Cordylum branchias habere. At hoc animal quod pro Cordylo proponitur pulmonem non branchias habere docet dissectio. Preterea non potiùs in terra cibũ quæritare, quàm in aqua uiuere, experientia comperi: nam multos dies in aqua solùm, uiuum huiusmodi animal alacre conseruaui nullo prorsus alio cibo iniecto.

COROLLARIVM.

AB DE hoc animali in libro De quadrupedib. ouiparis scripsi, Lacerti aquatici nomine: & BELLONII de eodem scriptum addidi in eiusdem libri Appendice, capite De cordulo. Lacertus aquaticus, quem uidi uiuum superioribus annis (circa nostram quidem urbem palustribus locis, præsertim circa lacus ripas abundant) in fine Aprilis, oculis aureolis, exiguum, ouis plenũ subfuscis. branchias nullas habebat, ut Cordylus esse non posit. sed neq́ lacteum ullum humorẽ emittebat compressus aut uulneratus: quod tamen eum facere & Bellonius scribit, similiter ut Salamandra, & ego aliâs in alio obseruaui. Pulmonem quoque nullum in eo reperi: habere tamẽ non dubito, quòd autem non inuenerim in uno & perexili illo, partim hebetudini uisus mei, partim horrori, præ quo uenenatum animalculum diutius tractare nolebam, attribuo. Bellonius circa fauces quiddam ueluti carnosum ad linguæ radicem ei extuberare ait. id ipsum an pulmo sit, perscrutandum. respirat enim eam partem mouendo, quod foris apparet sicuti in ranis: hoc obseruaui in capto quem manu tenebam. Olim cum in uitreum uas, unum huius generis coniectum, in aqua seruarem uiuum, ore semper ferè supra aquam prominente, ut ranas, deprehendi: quòd respiratione nimirum indigeret. Pulmonem quidem ei inesse Rondeletius etiam attestatur. ¶ Numenius cordylum, κόρυλον inter piscium escas (quibus inescantur) cum pirêne & herpilla marinis nominat, Athenæo teste. at lacerto aquatili, utpote uenenato, pisces inescare nemo (opinor) uelit. Cordylum quidem uenenum habere ueterum nemo scripsit, ne eorum quidem qui de uenenis ex animalibus tractationem profeßi sunt. Eorum certè quæ branchias habent (quas & cordylo Aristoteles tribuit) uenenatum nullum inuenias (præterquam aculeo:) nigris quibusdam piscibus, ut in Armenia, exceptis, uitio nimirum ab aqua, in qua degunt, aut prohibita perspiratione, tracto. Sed de cordylo nos etiam plura diximus suprà Elemento C. & in libro De quadrupedibus ouiparis mox post ranas. ¶ Itali quidam Salamandram hanc bestiolam uocant, similiter ut terrestrem: aliqui Marasandolam, transpositis nimirum literis, & forma diminutiua: nisi quis à Marasso (sic uiperam uocant) deductum hoc nomen malit: quòd licet minima quadrupes, uiperæ tamen instar uenenata sit. Nostri Salamandram terrestrem uocant **Molle**, uel à lapidibus **Steinmolle**. hyeme enim in lapidibus abditæ iacent, præsertim uerò in cauernis toforum non procul ab aquis. aquatilem uerò **Wassermolle**. ¶ Hippocampum Græci hodie ἀσπίδα uocant, quidam Salamandram marinam, Rondeletius.

Pulmo.

Κούρυλος.

B Anteriorum pedum digiti sunt quaterni, posteriorum quini: quod pictorum negligentia in nostra, Bellonij & Rondeletij quoq́ figuris non obseruauit.

G Salamandris aquaticis imperiti pharmacolæ & impostores quidam pro scincis Aegyptijs, non dubio ueneno, eoq́ septico, inter remedia utuntur. Pro scincis sæpe ueneduntur aquaticæ lacertæ quæ noxiæ sunt, Adamus Lonicerus. Affirmauit mihi uir bonus & fide dignus, ex proximo urbi nostræ uico, uicinum quendam suum in potu paruulos lacertos aquatiles hausisse: & cum ægrotaret, unum uiuum ore ab ipso redditum esse, eumq́ paulò pòst obijsse.

ALIVD Lacerti amphibij genus est prægrande & edule, cuius pellem nuper ad me misit uir singulari doctrina & humanitate Io. Ferrerius Pedemontanus, his in epistola de eodem perscriptis uerbis: Mitto ad te pellem lacerti, quã ad me attulit ex Breßilla regione ultra Tropicum Capricorni Gul. Henrison Scotus, qui illuc cum domino Nicolao Villagagnonio equite Rhodio ante biennium nauigauit, & nuper ad nos redijt. Pellis ipsa ferè ad unam ulnam Gallicã longa est, sed capite caret. Huiusmodi lacertis illic uescũtur promiscuè omnes. Et, ut refert meus Scotus, carnes illæ non minus sunt gratæ palato, quàm apud nos testudines nostræ habentur, Hæc ille. In terra autem & aqua lacertos istos magnos & edules in regionib. istis degere, nuper in Germanico libro Hesſi cuiusdam ex eisdem reuersi, legere memini. Similis uidetur Higoana lacertus Indicus, cuius Cæsar Scaliger mentionem facit, De subtilitate uoluminis 183.8. conuenit longitudo, & quòd editur, & corium nigrum maculis (candicantibus) distinctum. Dorsum serratum congruere non puto: nam pellis ad me missa, extensa erat. Caput non uidi.

SALANX, Σάλαγξ, piscis bonus, καὶ μεταλλικὸν σκεῦος ὡσεὶ ἔλεγε σιδηροπλάστης, Hesychius & Varinus. Gelenius noster propter nominis similitudinem, salangem conijciebat esse salmonem. nam & priores literæ ad nomen **Salm** accedunt: & posteriores ad alterum Germanicum eiusdem piscis **Lachß**.

SALAR piscis ab Ausonio dictus, sine dubitatione is est, quem uulgò **Truttam** appellamus, Gillius. Cuius sententiam Ge. Agricola quoq; comprobauit. nos plura de Truta pisce, quẽ Germani *ein Forẽn* uel *Förne* nominant, infrà in T. elemento. ¶ Carolus Figulus in libello suo de piscibus ab Ausonio nominatis: Thedonem (inquit) opinor esse piscem quem uulgò Trutã nominant, Germani uerò & Galli Forellam (*Gallis ubiq; usitatius puto nomen Trutte:*) eundemq; Salarẽ & Farionem alijs nominibus dici. Confirmari hoc Ausonij uersibus potest, qui sunt: Purpureisq; Salar stellatus tergora guttis, Et nullo spinæ nociturus acumine Thedo. Et paulò infrà de Farione: Teq; inter geminas species, neutrumq; & utrunq;, Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq; Amborum medio Fario (*alij, Sario*) intercepte sub æuo. Audis hîc Thedonem esse paruulam & adhuc teneram Forellam; quæ postquã fuerit grandiuscula, nomen suum amittit, & Salar uocatur. Audis hîc etiam ab Ausonio Farionem dici medium inter Salarem & Salmonem, atq; Farionem ab Ausonio describi in hunc modũ: Fario est adultior Forella, Salare maior, & Salmone minor; hoc est, quæ iam desijt esse salar, & quæ nondum est salmo, (mare autẽ ingressa Salmonis formam assumit,) Hæc ille. Ego Thedonem prorsus diuersum esse arbitror: (Vide suprà in Corollario de capitone fl. A.) Farionem autem ab Ausonio existimatũ quidem à Salmone ætate tantùm differre, esse Forellam uulgò dictum piscem, Salmoni quidem non dissimilem, sui tamen generis à Salmonibus diuersum. ¶ Paulus Iouius, & eum secutus Io. Langius medicus in epistolis suis Carpionem Benaci, Salarẽ Ausonij esse putãt. sed cum è Salare Salmo fiat, carpio autem ille, qui Trutarum generis est, idem & re & nomine piscis maneat, quomodo erit Salar Ausonij? Hic sanè nihil aliud est quàm paruulus Salmo, **ein Selmling** Germanis.

SALENA inter pisces Larij lacus à Benedicto Iouio nominatur, hoc uersu: Scardula & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena. Videtur autẽ piscis esse qui capitur gregatim: sicut apud nos leucisci species, quam Galli Vendosiã uocãt, nostri **Lauck / Laugelen**.

A.

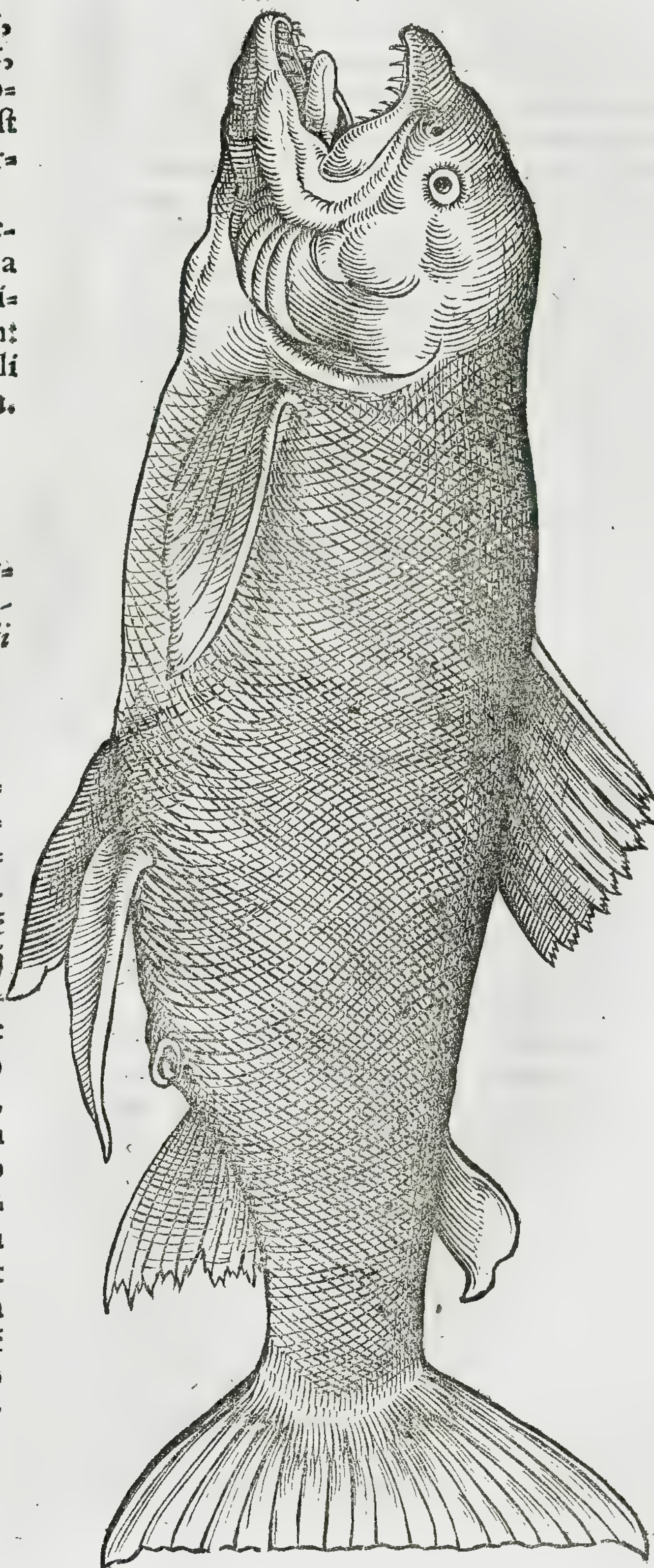

A

DE SALMONE, RONDELETIVS.

Pro una Rondeletij icone (quæ squamas nimis magnas habere mihi uidetur) duas nostras posuimus: unam A. Salmonis ante partum, hoc est uerni & æstiui: alteram B. autumnalis & hyberni, sub partũ & à partu, qui rostro recuruo & maculis pluribus facilè dignoscitur.

SALMONVM differẽtiæ aliquot diuersa etiam nomina ex uaria ætatis inclinatione imposita esse dicũtur: maximum enim & qui iam senuit, Salmonem propriè uocant, hoc minorẽ quiq; mediæ est ætatis Sarionem, siue ut alij legunt, farionem ex Ausonio in Mosella, cuius uersus citauimus quum in lacustribus de Trutta loqueremur: (*nos paulò antè in Salare.*) Galli differentias duas agnoscunt, magnos, Salmones uocant: paruos, Tacons. Pręterea marem à fœmina distinguunt: hanc enim ob rostrum magis aduncum, hami modo, Becard appellant. Salmo in Oceano tantùm nascitur, qua de causa fluuios tantùm eos subit qui in Oceanum influũt, falluntur q; ij qui in Rhodano capi existimant. Plinius Salmonẽ nuncupauit. Græcis incognitũ fuisse, & ideo Græco nomine carere nihil mirũ, cùm Græci ueteres in Oceanum non penetrarint. Galli hodie idem nomẽ retinent: item Germani, si recens sit piscis; sin salitus, mutato nomine

(Vbi)

Lachs ab eis nominat̃. A Flãdris Saelm.

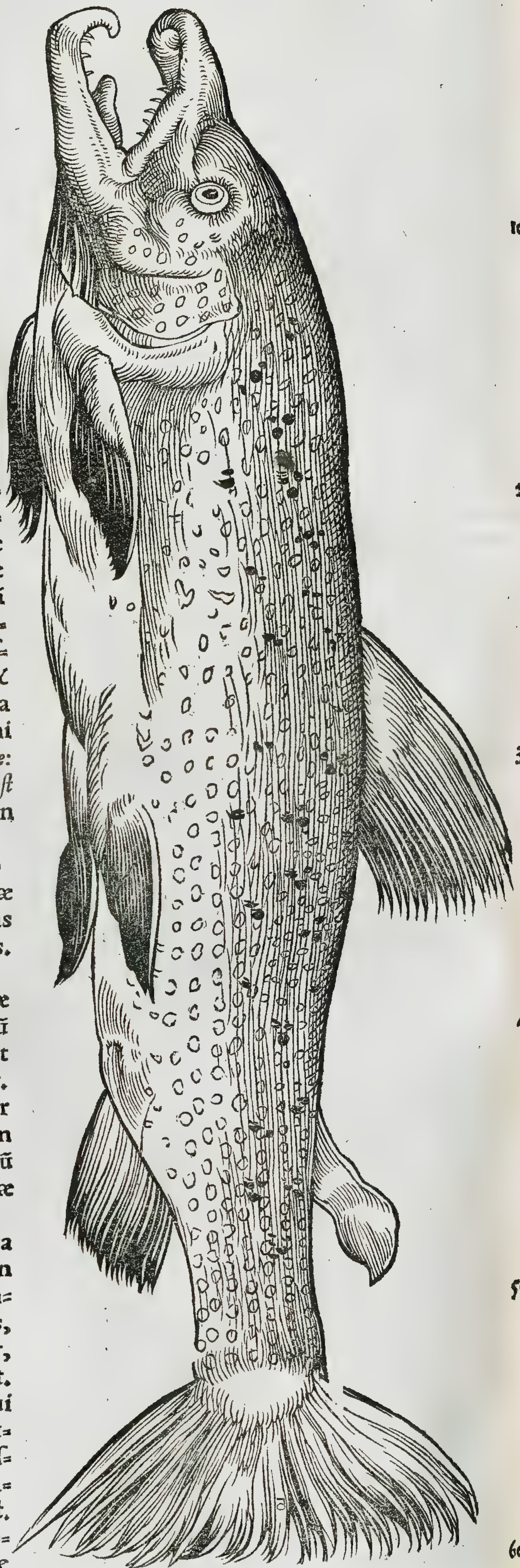

Vbi. Vere ex Oceano in flumina se recipit, in Rhenum in Germania: Garumnã & Dordonam in Aquitania: Ligerim, Sequanam in Gallia; Tamesim in Anglia.

C Gregatim natãt Salmones cum Alosis. sese in altum sæpe efferunt. In aqua dulci pinguescunt, & salso omni succo deposito dulces, suauesq; fiunt, & eò magis quo longiùs à mari recesserint. (*Vide Corollarium nostrum.*) In fluuijs nonnunquam pariunt.

B. *De partibus externis.* Thunnos æquant magnitudine. Paruis squamis teguntur, quibus maculæ rotundę asperſæ sunt: ijs etiam notatũ est caput, sed frequẽtioribus & maiorib. in fœmina quę dicitur, quàm in mare. Dorsum cæruleo est colore, ad nigrum uergente. Venter argentei coloris æmulus. Maxilla inferior sursum recurua est, sed in fœmina magis. Dentes habent in utraq; maxilla longos & acutos, item in lingua: oculos magnos, branchias quaternas. Pinnis totidem natãt: duæ ad branchias sitæ sunt, aliæ duæ in uentre quæ subsunt ei quæ in dorso est maior: quã sequitur alia minor, adiposa quam Salmonum & Truttarum generi communem esse diximus. A podice unica est carnosa & pinguis. In pinnam deficit bifidam cauda lata, ut ab ea Salmo merito πλατύουρος nominari possit, (*De platyuro Oppiani diuerso pisce: nam Oceani pisces ignorauit Oppianus, dictum est suprà.*) Ex his externis notis præcipuas non omisit Ausonius in Mosella quum dixit:

Nec te puniceo rutilantem uiscere Salmo
Transierim, latæ cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio sũmas referunt in undas
Occultus placido quũ ꝓdit ęquore pulsus.
Tu loricato squamosus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ
Tempora longarũ fers incorrupta morarũ
Præsignis maculis capitis, cui ꝓdiga nutat
Aluus, opimatoq; fluens abdomine uẽter.

De partibus internis. Quantum ad internas partes attinet cor angulatum habet, uentriculum oblongum cum permultis appendicibus, hepar rubrũ in quo fellis ex uiridi nigricantis uesica hæret. Splen ex rubro niger est.

F Caro priusquam coquatur, albicat: cocta uel salita, rubescit, pinguis est, maximè in uentre, tenera, friabilis, dulcis, ob id citò satiat: maximè capitis & abdominis partes, quæ quum elixæ in aqua solùm eduntur, uentriculum replent, & nauseam faciunt. Quocirca magis eos probauerim, qui in uino, aceto & sale multo elixant: uel qui assulas caryophyllis cõfixas in craticula assant, & cinnamomo, saccharo, acetoq; condiunt. Recens salitus uituperandus nõ est. Plinius fluuiatilem Aquitaniæ, marinis omnibus pręfert, idq; iure: carnis enim teneritudine & suauitate præstantes in his quæ dixi fluminibus capiuntur. Optimi etiam ex Rheno Basileæ eduntur, multò meliores Antuerpianis, qui quamuis alijs pinguitudine non cedant, tamen

men saporis gratia, & succi bonitate aliȷs sunt inferiores, eam, opinor, ob causam quòd illic mari propiores sint.

Pisces sunt carniuori, in mari latent, ob id rariùs capiuntur.

Horum felle ad oculorum suffusiones & maculas, purulentasq; aures rectè nos uti posse arbitror, eorundem pinguitudine ad aurium dolores. Carne salita & usta ad ulcera capitis manantia. C E G.

DE PARVO SALMONE, RONDELETIVS.

Eicon hæc nostra est. Rondeletius nullam dederat.

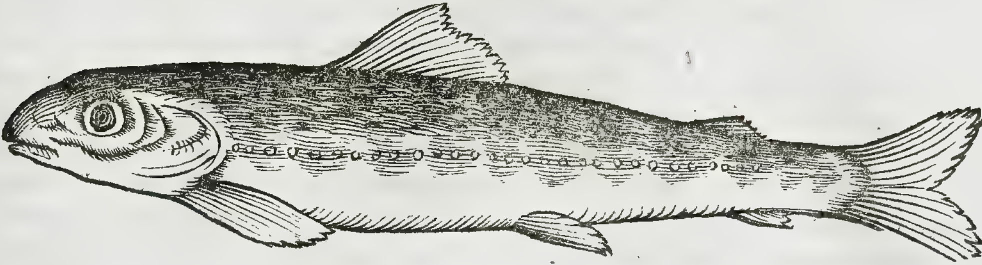

PARVOS Salmones qui pedem unum uix superant, Galli & Aquitani Tacons appellant: suntq; Truttis adeò similes, ut uix à peritis internoscantur, nisi propiùs inspexerint. Sed aliquid esse quo discernantur, capite de Truttis docebimus. Cùm igitur parui isti Salmones maioribus omnino sint similes, dempta sola magnitudine: & in ȷs solùm locis capiantur, in quibus Salmones, non possum non existimare Taconem, Salmonem esse qui in fluminibus non in mari nascatur: quorum aqua cùm frigidior sit, & ad procreandum minùs idonea quàm marina, breuiores gignit Salmones. Adde quòd in proprio & natali solo fœliciùs omnia proueniũt, quàm in alieno. Id in Lampetris cernitur, quæ in fluuȷs genitæ semper marinis sunt minores, nec in eam unquã magnitudinem accrescunt. Quare aut Tacones necesse est esse Salmones in fluuȷs natos, aut recens in mari editos, qui patres secuti sint. certum enim est Salmones in mari parere: Tacones autem uel minores adhuc esse quàm ut pariant, uel imperfectos esse Salmones, & ueluti abortu editos. id indicat quod in ȷs nunquam uel oua uel semen, quód lac uulgus appellat, reperias. In Garumna & Ligeri frequentes & optimi habentur.

DE SALMONE VEL SVLMONE, Bellonius.

Salmonem cetaceum piscem dicere poteris, si quidem ad eius solam magnitudinẽ aduertas: B utplurimùm enim (*pro enim, legendum puto duûm uel trium. Cardanus non rectè legit, plurium cubitorũ*) cubitorum longitudinẽ, crurisq; crassitudinem æquat: squamis tamen est pro corporis ratione admodum tenuibus: quæ maculis per totam cutem conspersæ, orbiculos ruffos ac luteos referunt. Miror piscẽ hunc uulgo tantopere cognitum Græco nomine carere. Paruam in medio tergore pinnulam habet, & ab ano sub cauda rursus aliam carneam ac pinguem. Caudæ autem pinna subrotunda est: porrò quatuor aliarum pinnularũ, quas sub uentre gerit, duæ sub branchȷs positę sunt, aliæ uentri incumbunt, ei oppositæ, quam in dorso sitam esse diximus. (*Maiorem quoq; in dorso pinnã sequitur alia minor, adiposa. Rondelet.*) Lineam utrinq; in lateribus rectà à branchȷs ad caudã deductã habet. Pinnulas luteis & rubris maculis, ut reliquũ corpus distinctas. Dentium illi (præter aliorũ fluuialium morem) sunt quatuor ordines in palato, ut serpenti Cerastæ. Lingua quoq; dentibus hamatis exasperata: exertosq; ostendit maxillæ inferioris dentes, plures quidem quàm superioris: branchias ad radices linguæ utrinq; quaternas: stomachum in longitudinem protensum, pro tanto corpore ualde angustum: hepatis unicum tantùm lobum pallidum, stomacho assidentem, ad sinistram inclinatum, de quo fellis uesicula ex uiridi in nigrum abiẽs, dependet: lienem atrum ueluti sanguine suffusum, apophyses in pyloro penè innumeras.

Magnus est in Sequanæ ac Ligeris ostȷs, in quibus è mari exiliens cũ Alosis repurgat, ac delicatior fit. Maior ad Tamesim Britannicũ, qui Londinum alluit: sed illi Salmonem in longũ per medium, nos cõmodiùs in transuersum dissecamus atq; apparamus. Salitum quoq; oleo atq; aceto consperssum gratissimo sapere comedimus. Recens per hyemem ac uerna ieiunia saccaro ac cinamomo conditus & caryophyllo pertusus, ditiorum mensas honorare solet. Magnitudo. Vbi. C F

Est & alius prægrandis Salmo (fœminam esse autumant) quem uulgus Gallicum ab eius ore pẽgrãdi Beccard uocare solet. Alȷ à ferendis (*portandis*) ouis Bortiere. Differt is à mare Salmone, quòd labrum inferius in hami modum aduncum habeat. In superiore enim labro foramen est ad palatum tendens, in quod hamus maxillæ inferioris se recipit, pyxidatimque in tubi modum insinuatur. Crebrioribus quàm Sulmo mas, ȷsq; subrubris ac rufis orbiculis in cute uariegatur, atque in Lepradis modum multis coloribus suggillatur. Linguam habet truttarum more albam, Salmo fœmina.

multisq́ denticulis obseptam: cuius radices in quaternas utrinq́ branchias finduntur: palatum quatuor dentium ordinibus insignitum: Oculos cæsios, rotundos: ad quorum fontes paulò inferius utrinq́ duo insunt foramina ad olfactum. Pinnæ laterum tergoris & caudæ cum mare conueniunt. Vnà capi solent, atque eodem modo in fluuijs & in mari uersari.

COROLLARIVM.

A Salmonis nomen à Germanis Rheni accolis, uel Gallis Aquitanis Latini acceperunt. uideri autem potest à sale deductum nomen, quòd hi pisces in magna copia saliri, uel sale muriaq́ inueterari soleāt, in tomos concisi, perinde atque in mediterraneo thynni, quos & magnitudine referunt, & robore corporis, uicq́ saliendi: (ut si Latinum esset uocabulum, à saltu factum uideri posset:) & natura migrandi ad summa fluminum, ubi pariunt, ac inde reuertendi: quemadmodum thynni ex mediterranei inferioribus partibus aduerso mari in Pontum ascendunt, inde à partu reuertuntur. thynnum asili inhærentes agitant, salmonem hirudines & lampredæ. A salmone diminutiuum recentiores quidam faciunt, Salmulus, qui Ausonij salar sit, paruulus salmonis fœtus, (ut cordyla thynni:) quem & salmunculum dicamus licet, ut à pulmone pulmunculum, à loligine loligunculam, à uirgine uirgunculam, &c. Salarem, Farionem (al' Sarionem) & Salmonem, ætate & magnitudine tantùm differre Ausonius censuit. Vide paulò antè in Salare. ¶ Cassiodorus 12.14. Variarū, de regio conuiuio scribens: Destinet (inquit) carpam Danubius: à Rheno ueniat anchorago, &c. Ego in A. elemento anchoraginem esse conijciebam salmonem, qui & ex Rheno præstantissimus habetur, & certo tempore rostrum anchoræ instar incuruat. nūc quoniam eo tempore eum deteriùs habere, & cibo ingratum reddi animaduerto: anchoraginem cogito fortè eum esse piscem, quem Ynlanck appellant Germani, ad initia lacus Acronij, & nostri quoque in summo Tigurino lacu. non est autem alius quàm Truta lacustris, sed mutata nōnihil forma, nomen etiam mutat. eundem in lacubus Carinthiæ Rheinanck uocari puto, (tanquam à Rheno & anchora composito nomine:) aiunt enim magnitudine eum esse parem Albulæ lacustri maiori, & grandiorem quocq́. siccatum in alias regiones mitti. Sic & in Lemano lacu Vmblæ alterius dicti piscis, maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam superiorem, eius rei gratia excauatam recipitur, ut Rondeletius annotauit. Truta quidem tam multa salmoni affinia habet, ut nullum aliud piscium genus ei rectiùs comparetur. ¶ Salmonem Græcè salangem qui uoluerit appellet: quoniam Σαλὰγξ boni piscis nomen legitur apud Hesychium; neque præterea quinam sit explicatur. Aut à saltu, unde & Latinè aliqui dictum putant Salmonem, Ἅλμων appelletur, ut γνώμων: uel à migrandi natura, quam in C. explicabimus, καταναδρομος: uel εἶδος πυρῶντος, id est species trutæ, ut apud Athenæum nominatur. Vel dromias dromás uel fluuiatilis. Aristoteles enim in mari dromades uocat thunnos, aliosq́ gregales, qui aliunde in Pontum excurrunt, & uix uno loco conquiescunt. ¶ Gallicè dicitur Saulmon. Germanicè Salm: salar uerò, id est paruulus adhuc, Selmling. Salmo & Esox (*Vide suprà in E. elemento de Esoce*) unius piscis nomina sunt: quem Rhenani & Galli appellant Salmen: Saxonicæ gentes Lachs, Eberus & Peucerus. Esox, Germanis Lays, Ge. Agricola. Nomini quidem Esox confine est Illyricum Losos, quo Poloni & Bohemi utuntur. Inuenio & aliud Polonicum, Losos tzarny. Salmo muria conditus asseruatur mutato nomine. tum enim ein Lachs dicitur, Adamus Lonicerus. Lachs piscis semper hoc nomine appellatur in Albi fluuio, paruus, magnus, recens, salsus, infumatus, Io. Kentmanus. Circa Rhenum, & apud nos ferè, Salmo tempore uēris & æstatis nominatur, ein Salm, usq́ ad diui Iacobi diem, qui est uicesimus quintus Iulij: deinde mutato nomine ein Lachs in utroq́ sexu (quanuis marē aliqui priuatim apud nos sic uocāt, fœminā uerò Lyder uel Lüder) usq́ ad diui Andreę diem, qui postremus est Nouembris. Sunt apud nos qui Lachsum ad calendas Septēbris primùm uocare incipiant: ad Rhenū uerò ubicq́ puto ad diem S. Iacobi, ut dictum est. Itaq́ Salmo uernus & æstiuus est; lachsus uerò autumnalis & hybernus, sub partum scilicet & à partu. literati quidam sic dictum uolunt à languiditate quasi lassum: sed etymon Germanicum magis quadrare uidetur, à genitura quam nostri Leich appellant: aut Græcum quasi λεχῶος. λεχὼ enim seu λεχῶα, puerpera est. Circa Rostochiū Laß appellant. Ille qui Lachse uocatur, figuram & colorem habet Salmonis, nisi quòd inferiorem mandibulam sursum recuruat, ut aquila rostrum suum deorsum. ea tamen non est longior superiore, quæ foramine ad hoc parato in se recipit inferiorem, Obscurus. Bellonius & Rondeletius Salmoni fœminæ tantùm rostrum aduncum tribuunt: unde & Beccard uulgò nominari aiunt à Gallis, quibus bec rostrum significat. Bellonius quidem cū dubitare uideatur, his uerbis, fœminam esse autumant: alijs tamen subiūctis, [aliqui à ferendis ouis Bortiere nomināt,] fœminam esse confirmat. Nostri piscatores in mare tantùm recuruari aiunt insigniter, in fœmina perparum. Maxilla inferior sursum recurua est, sed in fœmina magis, Rondeletius de salmone simpliciter. Kentmanus utrunq́ sexum hoc pati sentire mihi uidetur, in his quæ de piscibus Albis ad me scripsit: Salmo (inquit) in Milda (id flumen ex Albi ingressus,) si obstaculū seu præcipitium aquæ iuxta Dessauiā, secundò ac tertiò frustra saltu superare conatus fuerit, uadū petit, eocq́ in loco sub lapidibus & saxis delitescens, emaciat̄, & contabescens maculis ruffi seu ænei coloris impletur

Anchorago.

impletur, (à quibus etiam Kupferlachs appellatur: nam æs Cyprium Germani kupfer nominant:) & rostrum reflectit in magnum hamum, eo quidem maiorem, quò diutiùs manserit, &c. Idem uerò ei tandem contingere puto etiamsi obstaculis omnibus superatis ad summas fluuiorũ partes eluctatus fuerit. ¶ Apud Anglos Salmo est a Salmon uel Samond. priuatim uerò dũ melior in cibo, & suauiore ac friabiliore carne est, uocatur a Kribbe Salmon, (Kribbe friabilem significat. alibi crispe, uel cripse, uel crimp pronunciant) at postquã carnem deteriorem habere & rostrũ curuare cœperit, porco grandinoso ab eis comparatur, uocaturq; a Kypper Salmon, quod Germanus diceret ein Kupfersalm. ¶ Salmunculos digitales, qui in Misena & Bohemia capiuntur in riuis ac minoribus fluuijs in Albim sese exonerantibus, uulgò Miseni nominant Canitzen/Kanitzle/Kuntzle, ab ipsa paruitate puto: unde & Ge. Agricola Latinè Salares nanos uocauit. Sunt autem salmonũ, non trutarum (ut quidam putant) soboles.

Salmones optimi sunt in Rhodano, (*falsum hoc esse Rondeletius arguit:*) & Vultauia terræ Bohemiæ fluuio, qui Pragam per medium diuidens in Albim fluuium defluit. Capiuntur etiam optimi & grandissimi in Rheno Germaniæ amne. nam ad quinque & sex palmorum longitudinem perueniunt, Massarius. In Scotia alicubi tanta est Salmonum copia, ut duodecim Salmones uno emantur aureo, Munsterus. Apud Borussos partim in lacubus, partim æstuante mari capiuntur, Erasmus Stella. Apud Misenos in Albi, Sala & Milda fluuijs. ¶ Salmo in longitudinem & latitudinem magnam excrescit, Author de nat. rerum. Circa Coloniam sesquicubitalis fit, uel etiam bicubitalis: spissitudine palmi (*dodrantis, ab uno scilicet latere*) & amplius, Albertus. Maiores qui apud nos (Misenos) & Dessauiæ capiuntur, à libris 24. usque ad 36. accedunt, Kentmanus. Apud nos quoque (Tiguri in Heluetijs) triginta sex librarum aliquando, uel etiam paulò grauiores. Est autem libra nostra unciarum octodecim. Circa Basileam quinque aut sex pedes longi reperiuntur, unum lati. ¶ Piscis est squammosus, truttæ similis, carne interiùs rubra, Massarius. Corpus habet speciosum & læue, (quanquam perexiguis opertum squamis,) candidum, sed dorso subcœruleo, cute crassiuscula: carne passim intercepta adipe: pinnis quoq; pinguibus & glutinosis. De rostro quædam & maculis, in A. prædicta sunt. Branchiæ in alijs piscibus corpori eorum sunt applicatæ, ut in anguilla: in alijs diuaricatæ & extensæ à corpore, ut lucio & salmone, Albertus. Et rursus: Pisces quidam osseum tegumentum branchiarum habent, sicut lucius, barbellus & salmo. Intestina piscium quorundam diuiduntur parte superiore in ramos plures, sicut manus in digitos, ut apparet in intestino salmonis: quod multos huiusmodi ramos emittit, Idem. ¶ Ego olim in salmone dissecto à faucibus patulis meatus duos obseruaui oblongos deorsum protensos, unum ad uentriculum, quem œsophagum uocant: & alterum anonymum, (nescio in quem usum. nihil enim in eo reperi: nisi ruminat fortè hic piscis, & alimenti sui partem ibi repositam habet,) qui cute candida & tenui constat. A uentriculo satis angusto intestinum incipit; quod paulò inferiùs multas de se fibras emittit, sicut à capite suo ellebori radix. Vncus ille in magnis & extenuatis salmonibus, duos ferè digitos longus, in cauitatem quandam palati anteriùs (ad cutim usq; profundam) subit. Dentes, quàm pro magnitudine piscis, minores sunt. lingua quoq; dẽtata, breuis, lata, carinata. Branchiæ quadrigeminæ: quarum opercula lata, & rotundis puniceis maculis plena sunt; qualia etiam per latera utrinque spectantur, in summo dorso fusca. Narium foramina utrinque gemina: pinnula dorsi posterior perquàm carnosa. ¶ Salmunculi in fluuijs geniti ultra quinque aut sex digitos non augentur, ut dicemus in c. ij per latera utrinque à branchijs caudam uersus rectà maculas rotundas, magnas, nigricantes aut liuentes, paruis interuallis digestas habent, (qua nota à trutis similibúsque piscibus facilè discernuntur,) nouem aut decem numero: & per eandem lineam mediam paruulas rubescentes maculas multas. B

Salmo inuenitur tum in mari, tum in fluminibus, sed in stagnis non inuenitur, Albertus. Piscis est fluuiatilis, Massarius. Ego nec fluuiatilem, nec marinum facilè dixerim. peculiarem enim quandam naturam habet, ut in sequentibus apparebit. Piscium in mari genitorum aliqui eo relicto aquas dulces subeunt, qui Græcis ab ascensu anadromi dicuntur. salmo contrà in fluuijs genitus ad mare descendit, sicut & anguilla, quos eam ob causam catadromos dixeris: sed magis anguillas, quas non redire puto. Salmones enim ad locos natales reuertuntur, ut composito à contrarijs præpositionibus nomine, catanadromi dici mereantur. Diu uiuere non possunt in aquis dulcibus stagnorum, nisi liberum habeant transitum ad dulces undas fluuiorum, Author de natur. rerum. ¶ Quò nam cibo uescatur Salmo, & an ullo prorsus, adhuc incertum est: cùm in uẽtriculo exenteratus nihil ostendat, preter spissum quendam humorẽ, Hector Boëthius. Ego etiam aliquando cum dissectum inspicerem, nihil in uentriculo & intestinis huius piscis reperi, præter mucum quendam subflauum, & lapillum candidũ: genituræ uerò multum (sub finem Nouembris) non in ipsis (ut appellant) lactibus, sed in uasis spermaticis. Piscatores nostri aiunt in maiorum uentriculis nunquã aliquid, in paruis nescio quid inueniri. maiores enim (qui iam salmones uocantur) non alio quàm aqua cibo uictitare. Maio quidẽ mense, floribus ruris eos frui aiũt: tum enim quia optimi sunt, ex ipsa cœli temperie (quã flores indicãt) C Locus. Cibus.

fructum percipere uidentur. Aqua præcipuè turbida, tanquam aptiore ad nutriendũ, quòd craſsior ſit, eum gaudere aiunt: & fluminibus turbatis præcipuè altiùs migrãdo niti, ueluti perſequentem huiuſmodi aquam: quæ craſsior dulciorq; (utrunq;, aut alterutrum) fieri uidetur, niuium liquatione, herbis innatis, & pinguibus agris. Sed ab Argentinenſi ſene quodã & perito piſcatore accepi, ſalmonem dum ſalmo eſt, (hoc eſt ante uiceſimum quintum Iulij diem,) pediculis aquaticis (ut uocant) ueſci: deinde uerò & à partu, obuijs quibuſcq; piſcibus. hæc ſæpius in diſſectorum inteſtinis ſe deprehendiſſe ait. *Viuacitas.* ¶ Cor, etiam extractum, ab animali imperfecto, aliquantiſper adhuc pulſat: ſed omnium (quæ apud nos ſunt) animalium diutiſsimè ſalmonis. Itaq; ſub uno corde pulſante uendunt piſcatores plures ſalmones inciſos per fruſta, tanquam omnes recentes, corde adhuc palpitante monſtrato, Albertus. *Agilitas ad ſaltum.* ¶ Piger piſcis eſt, ſed fortis, Albertus. Mihi quidẽ non piger uidetur, cum et ad ſaliendum agilis ſit, & aduerſus fluuios perpetuò nitatur, ſemperq; aſcendens promoueat, quanquam tardiùs fortè propter corporis magnitudinem & pondus. Salmo (inquit Phyſiologus obſcurus) dicitur à ſaltu. caudam enim ore replicat, & reflectit, ualidè eam ore tenens, donec ſaltus agilitate locum etiam præruptum conſcendit. ſed nec colore (*fortè corpore*) multùm ualet, nec ſapore, antequam guſtauerit mare. Ad quod tendens contra (*iuxta*) fluminis impetum, à propoſito non deſiſtit, quouſq; reficiatur, deinde ad nota domicilia reuertitur. ¶ Robore fortis eſt, ſed ponderoſus & grauis. omnis quam habet agilitas à potentia uirium eius potiùs eſt, quàm à leuitate corporis. Vbi in tranſitu ſæpem, uel aliud huiuſmodi obſtaculum inuenerit, caput caudę coniungit, & ſic in circulum flexo corpore tranſilit, Author de nat. rerum. & partim Albertus. Salmunculi etiam ἁλτικοὶ ſunt: quòd ſi in uaſe aliquo uenales cum alijs permixti in aqua fuerint, aqua eis adempta, exilient: & ſic ab alijs piſcibus ſtatim dignoſcuntur.

Migratio, inq; ea partus & debilitas. Salmo in mari natus fluuios ſubit, adeoq; dulci aqua gaudet, ut natali ſolo relicto, in illa perpetuò uiuat, nec in mare reuertatur, ut opinor: quia in mari rariùs capitur, Rondeletius. Sed contrà naſci eum in fluuijs, atq; ex ijs in mare deſcendere, &c. ex ijs quæ ſubijcientur, authorum, & omnium à quibus ſciſcitati ſumus piſcatorum teſtimonijs, conſtat. Autumno (inquit Hector Boëthius Scotus) riuulis plerunq;, aut locis uadoſis, coeuntes Salmones iunctis uentribus, oua pariunt, ſabuloq; contegunt: quo tempore maſculus adeò lactibus, (*lactes dicit pro genitura,*) fœmina ouis exhauſta eſt, ut macilenti euadant, nec quicquam præter oſſa ac ſpinas pellemq; ſuperſit, ineptusq; eſui ſit (piſcis.) Referũt eam maciem contagij loco haberi, cùm obuios quoſcunque ſui generis inficiant qui ſic affecti ſunt. Cuius rei hoc eſt indicium, quòd perſæpe capiuntur uno latere extenuati, reliquo non ita. Cæterùm ex ouis illis arena obrutis, piſciculi ineunte uêre naſcuntur, adeò molles, ut donec digiti magnitudinem non exceſſerint, manu compreſsi, uelut humor concretus, diffluant. Tum primùm, natura duce, ad mare pergunt: uigintiq; dierum ſpatio, aut paulò maiore, incredibile dictu qualem in magnitudinem excreſcant. Inde reuertentes aduerſis undis fluminis, in quo orti ſunt, mirabile ſpectaculum de ſe præbent. Flumina enim hinc atque illinc anguſtis preſſa rupibus, ac proinde ueloci demiſſa curſu, ubi prærupto caſu deſcendũt, non per canalem ſtatim prodeunt, ſed incuruatæ undę impetu paulùlum per aëra feruntur, antequàm cadant. Salmones uerò contrà tendentes maiore nixu aquas ſuperare tentant: & qui euaſerint, in flumen aſcendunt: debiliores, aut hærent in imo fluminis, aut etiam ex alto iam euecti, præcipitantur in aquas. atq; tam procul excidũt quidam, ut à ſubiectis lebetibus, qui ualde prope aquam feruent, excipiantur, accolarum, in hoc euentu, non leui uoluptate. Rectè quoq; ac diligenter à regibus cautum eſt, ne autumno capiantur. nam uel ſoboles multum detrimenti acciperet, uel inutilis fermè captura eſſet. hoc autem tempus à ſexto idus Septembris, calendiſq; Decembris intercluditur, Hæc ille. ¶ Ex Ioannis Kentmani piſcium Albis deſcriptione, quam in noſtram gratiam confecit. Salmones parui & magni è mari in Albim ueniunt: nec proficiſcũt in eo, ſed contabeſcunt & emoriuntur. Cùm primùm glacies fluuij reſoluta defertur, hic piſcis Albim ſubit, pergitq; ſemper, donec rurſus glacies ferri incipiat, (*uêre nimirum uſque ad hyemem: ut media aut amplius uêris parte, æſtate & autumno totis, & initio hyemis, per Albim & influentes in eum aquas ſemper aſcendat.*) Plurimi quidem capiuntur circa medium quadrageſimæ, quo etiam tempore optimi ſunt. item circa diui Laurentij diem, qui decimus eſt Auguſti: niſi impediantur algis & herbis fluuiatilibus (**von dem ſtiny**, *quæ uox ſi non herbas aquaticas, à fœtore, ut conijcio, nominatas, ſignificet: quid ſibi uelit, neſcio*) quæ craſſæ ac fuſcæ nubis inſtar paſsim in ripis natæ ſalmonem impediunt. Mildam flumen (*dictum ut arbitror à lenitate uel mollitie aquæ*) præ cæteris diligit ſalmo: & (*ut quidam putant*) ab aqua Albis fluuij, qua cum permixta in mare ſe exonerat, diſcernit. Itaq; plurimi eo in loco, ubi *(Captura Salmonum Deſſauiæ, &c.)* Milda in Albim influit, (Deſſauiam uocant, quod oppidum eſt principum Anhaltinorum,) capiuntur, hoc modo: Ad Mildæ in Albim ingreſſum principes uallum ſiue obſtaculum quoddam excitarunt, ut ita redundans aqua ad molendina diuerteretur, octo cubitis aliquanto altius. uallo graues & magnas arbores impoſuerunt, & perticis magnis intus (*inter arbores*) cancellarunt, ne ſalmo tranſiliat. inter perticas alicubi naſſæ magnæ ſunt collocatæ. Hunc locum cum attigerit ſalmo qui per Albim aſcendit, ſaltu aduerſus aquæ præcipitium ſe proripit in altum: ubi uel in naſſam incidit & capitur: uel arborem perticás ue contingit, indeq; uiolenter in Mildam ſe traijcit. Hoc ſi prima uice non ſucceſſerit, ſecundo etiam tertioq; experitur. &, ſi ne tum quidem tranſilire

lire aut assequi altitudinem ualli potuerit, uadum petit; inibiq; sub saxis delitescens emaciatur ac contabescit, (*ut prædictum est, in A.*) Si tamē flumen Albis augeatur & crescat, aduersus illud subinde fontium & originis cupidus ascendit, parit, & consumptus tandem macie ac siccitate moritur. Obseruaui ipse adeò tabidum, ut exanguis, & nullis ferè intestinis, (præter unum exiguum & contortum, à faucibus ad anum dodrante breuius,) appareret. Nati ex eo pisciculi in Albi, nō crassiores nec longiores ferè digito euadunt, quandiu in eodem uel (*iuxta*) stagnantibus aquis immorantur. Crescentibus uerò & auctis fluuijs, in mare properant, in quo proficiunt & augescūt. Cæterùm si prædictum illud Dessauiense uallum superauit salmo, pergit continuò, & fontes petit, superatis deinceps octo alijs uallis, humilioribus duplò, aut etiam ampliùs: ut quæ uiri staturam non excedant: ea sunt ad Gesnick / Ragon / Bitterfelt / Zscheplin / Eilenberg / Gruna / Wurtzen / Bucha. Ad hæc ualla si captus non fuerit, in riuos demum peruenit, & à rusticis sudibus cæditur. Sed qui tam longè progressi sunt, rarò boni habentur. In Albis quidem alueo si manserint, paucis & minoribus uallis impediuntur: nam à mari usque ad Leutenbritz in Boëmia nullum est uallum. primum illic uiri ferè altitudine est: alterum ad Caudnitz, & tertium Pragæ ualde humilia sunt. Multi per autumnum illic salmones capiuntur, sed omnes macie ac tabe defecti, perpauci boni. Hucusque Kentmanus.

Alius quidam apud Misenos uir diligens, indicauit salmones autumno circa calendas Octobris migrare, ita ut à mari ad ipsos intra tres menses perueniant. quod si suprà annum in fluuijs manserint, perquàm insipidos fieri: sin diutius, post annum secundum eos omnino ceu sideratos & aridos interire. Verùm hæc minùs certa, quàm quæ à Kentmano & Boëthio Scoto prodita sunt, mihi uidentur: & nostris regionibus procul ab Oceano sitis, ut tardè admodum ad nos perueniant hi pisces, nec immorari possint iam exhausti, non conueniunt. ¶ His addam quæ Argentinensis piscator uir bonus & senex dictauit. Salmo à mari per Rhenum quantum potest ascendit: & nomen seruat usque ad diui Iacobi diem. ab eo tempore uocatur ab accolis Rheni ein Lachs: & angulos fluminis sectatur, pariter circa diuorum Martini aut Catharinæ dies: quo tempore mensis minimè conueniunt. Tum rursus nonnihil retrogreditur. Sunt qui à partu moriantur. Aliqui etiam quò minùs pariant, impediuntur: hybernos salmones uocant. Oua circa natalem Domini primùm animantur, & nascuntur ex eis salmunculi. ij reliquum hyemis sub lapidibus hærentes tanquam mortui degunt. circa sancti Georgij uerò diem (uicesimum tertiū Aprilis) calore Solis excitantur: & à Petri Pauliq; apostolorum festo usq; ad sancti Adolphi diem cum cæteris pisciculis capiuntur: deinde non ampliùs usque ad quadragesimam: tum rursus usque ad diui Georgij diem: nec ultra digiti longitudinem anno hoc toto excrescunt. Postea in mare descendunt, & Salmones fiunt, breui tempore aucti. Qui uerò aberrant, uel in alias aquas perueniunt, illi etiamsi pluribus annis in Rheno manerent, nihilo grandiores fierent, neque Salmones unquam euaderent. Hæc ab illo excepta adolescens affinis meus haud scio quàm rectè omnia perscripsit.

Supra Basileam ad quatuor miliaria Germanica, catarrhactes & præcipitium Rheni est, statim sub ponte ad oppidum Lauffenberg: uiolentum quidem, nescio quàm altum (quamuis non semel uiderim, sed acie oculorum obtusa:) per illud Salmones eluctantur. inde rursus aliud sublimius est, paulò infra Scaphusiam insigne oppidum Heluetiorum. nostri præcipitium illud uocant den Lauffen, à rapido fluminis decursu. hoc salmones audio superare non posse: & eò usque cum appulerint, plurimi capiuntur. Pariunt apud nos, ut piscatores nostri referunt, circa calendas Septembris. Bis anno eos migrare aiunt. E Rheno Limagum nostrum ingrediuntur. inde per lacum (in quo tamen nunquam aut rarissimè capiuntur) ascendunt, ac rursus Limagum subeuntes Claronam usque uersus fluuij originem feruntur, & pariunt. A natali Dominico nulli ampliùs comparent.

A partu malè affectos, maculosos, rostro recuruo, tergore rigido, in Anglia aliqui ad mare reuerti, in eoq; purgari putant. argumentum esse, quòd aliquando sub ipsum maris ingressum huiusmodi salmones deprehensi sint. ¶ Audio eos sub partum scrobes modicas excauare, sicut etiam truttas. ¶ Rondeletius putauit tum lampredas tum salmones in mari simul ac fluuijs parere. ego salmones in fluuijs tantùm, ut abunde ex præscriptis constat: lampredas in mari tantùm parere dixerim, (tum maiores, tum mediocres:) ut scripsi in Corollario de Mustela Ausonij c. ad initium paginæ 704. minimam quidem huius generis speciem, fluuiatilem solùm riualémque esse Rondeletius ipse fatetur. ¶ Lampredæ salmones è mari flumina subeuntes comitantur: adhærentes enim uentrem uel collum eorum agglutinato rostro exugunt. Lampreda cùm per se ad natandum aduerso flumine inepta sit, migraturo salmoni se applicat ore, atque ita retinet, ut præcipitia quoque saltu superantem illum quandoque sequatur, & suctu oris inflicta carni eius bene ampla uestigia (numi argentei uncialis latitudine, profunditate digiti) appareant, Kentmanus.

Hirudines per hyemē salmones circa saxa hærētes, modò rostris modò caudis eorū correptis, adeò infestant, ut è profundo ad aquæ summa eos propellant: per æstatē quoq; exilire eos cogūt,

tanquam eas reijcere aut abstergere cupiant, & hac iniuria tentati uix ulli superstites euadunt, ut audio. Episcopus Lausannensis nostro tempore contra sanguisugas, pisces maiores, & præsertim Salmones, mirabiliter inficientes, lætaliter quoq; pungentes & ad ripas aquarum propellentes, exorcismi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interstitia publicari, & ad effugandum & repellendum huiusmodi bestiolas multipliciter profecit, Felix Malleolus.

His perscriptis, Vldrichus Hugualdus, de morib. philosophiæ interpres doctissimus in præclara Basiliensi Academia, & Adamus à Bodenstein medicus in eadem urbe celeberrimus, de salmonum natura rogati quædam non uulgaria me docuerunt. ab ijs enim per literas inquirere uolui, quòd uix alibi plures quàm Basileæ salmones in Rheno capiantur, supraq; Basileam ad cataractam usq; ad Lauffenberg oppidum. Exponam autem hoc in loco, quæ ad naturam & actiones salmonum pertinent, ab illis cõmunicata, ijs ferè omissis, quæ iam priùs ab alijs accepta enarraui; quæ uerò ad eorundem capturam referuntur, ad E. segmentum differam. Salmones uêre primo ex Oceano per Rhenum ascendunt magnis copijs, ita ut Maio mense circa Basileam maximè abundent. Aquis fluminum auctis, & turbidis præsertim migrare gaudent. Maio, Iunio, & Iulio mensibus, ab hirudinibus infestantur in tantum, ut in ripa aliquando uiribus prorsus exhausti, aut etiam mortui capiantur. His exugentibus adeò dolent, ut supra aquam ad tres pedes, aut ampliùs, septem uel octo ad summum, exiliant. quanquam piscatores quidam aliam causam horum saltuum esse suspicentur: tanquam ad prouidendum cauendumq; sibi ab insidijs hoc faciant: complurimum enim dum ipsi in nauibus colloquuntur, sic exilire salmones aiunt, interdum capita tantum proferre. sed hoc mihi uerisimile non fit. Alij per lasciuiam, cum corpore optimè habito sunt, ut Iunio mense, exultare eos putant. quod uerisimilius apparet: sed an alij quoq; pisces cum maximè uigent, similiter supra aquam sese eiaculentur, quærẽdum. Altiorum sanè saltuum, non aliam quàm uiolentam aliquam causam fecerim, qualis maximè hirudinũ stimulus est. Complures enim aliquando salmonem unum inuadunt, caudam, & palatum quandoq; implent: & ad intestina quoq; descendunt. Itaq; præ dolore non pergunt per flumina ascendere salmones, sed ad ripas deflectunt: ubi in captis piscatores rei causam facilè deprehendunt. Et putant aliqui hirudines istas in ipsis salmonum intestinis nasci, nutrimento quod continetur calefacto, assiduo nimirum & uehementi motu. Quòd nisi tempestiuè à piscatoribus capiantur, hoc malo extinguuntur. unde contingit ut sæpe salmones iam putres inueniantur. Circa partum, ab eo præsertim, colorem & saporem mutant: ac propter maciem figuram quoq;, ut genus iam aliud uideatur. Itaq; etiam nomen mutatur. Hæc eorum tabes non multò post solstitium æstiuum incipit, ita ut paulatim corpora eorum imminuantur, sicuti & Solis supra nostrum hemisphærium meatus. Circa finem ferè Nouembris ad altiora fluminum tum maiorum, tum minorum quæ in illa exonerant, loca contendunt, & quoad eius possunt ascendunt, pariendi gratia: quamuis etiam in Rheno pariunt. Incipiunt autem non multò post solstitium: & subinde per autumnum ac hyemem parere pergũt, aliqui etiam ad uêris usq; (id est Martij) initium. Partui locum idoneum circumspiciunt, solutum sabulonem, super quo fluuius rapidè fertur. Scrobes huiusmodi ad ripas fluminũ aquis destitutas sparsim apparent. ibi scrobem excauant, longam ad tres quatuór ue passus, latam circiter pedes quatuor. In eam fœmina immittit oua pisorum magnitudine, quæ mas rore genitali suo irrigat. Construunt autem eam muniuntq;, tum intus, tum ad latera, lapidibus, miro ingenio: ut in tuto sint oua, obtectaq;, ne impetu fluuij dispellantur. Sic igitur illa genitura maris perfusa, ad uernum usque tempus iacent. tum demum ijs animatis pisciculi nascuntur, quos salmulos uocant. Hoc dignum admiratione, salmulos mares aliquando genitura plenos reperiri, & cum fœminis adultis coire, earum exclusa oua rigare, (quod ignorauit Rondeletius) cum in salmulis fœminis nunquam oua reperiantur. Pariunt autem libentiùs in minoribus fluminibus ac riuis, in quæ deflectunt, quàm in ipso Rheno, cuius aqua eo tẽpore minus lenis aut pinguis est, & uadum durius. Partu absoluto uterq; sexus retro in Rhenum fertur: & multi in Oceanum redeunt. Auctis aliquando fluuijs, oua scrobibus commissa, dissipantur: itaq; pars perit, aut à piscibus deuoratur: pars aliqua seruatur. at si nihil impediat, oua paulatim augescunt, & spiritu uitali inflata demum ultrò per aquam deferuntur, formaturq; interim piscis. Scrobes, quas diximus, aliquando imminutis fluuijs in sicco relinquuntur: nec tamen pereunt oua: sed restitutis aquis animantur, non minùs ac si eis destituta nunquam fuissent. Piscatores ex aquarum copia inopiá ue, magnus an paruus salmonum in annum futurum expectandus sit prouentus, coniectant. Salmuli, hoc est fœtus salmonum, non ultra unum alterúm ue annum in Rheno se continent: uel potiùs (ut plurimùm) priusquam annum unum compleuerint ex alijs aquis in Rhenum, inde Oceanum descendunt: id facere incipiunt cum quaternos aut quinos pollices longi sunt: rarissimè enim qui octo aut nouem æquent pollices reperiuntur. In Oceano uerò aucti, ut iam salmones sint & dicantur, rursus per Rhenum ascendunt, ut prędictum est. Hactenus illi. in quorum scriptis si quid fortè est quod cum anteà expositis dissideat alioqui dubium, considerandum est ab ociosis diligentiùs. ¶ Sanè ut thynnus in Pontum ascendit, ubi dulciores sunt aquæ, ut pariat: sic salmo ad summos amnes. utriusq; etiam partus incrementum præcipua sumit celeritate; salmonum in mari, thyn-

ri, thynnorum cum è Ponto redierint. alia eis cõmunia exposui suprà in A.

Salmunculũ legitima mensura minorẽ, & hami genere quem **Polangel** uocant, piscatoriæ leges nostræ capi prohibent. Scotis autumno salmones piscari interdictum est, à sexto Idus Septembris, ad calendas usq; Decembris: quòd & soboles multum detrimenti acciperet eo tempore, & inutilis fermè (in cibo, propter partũ) captura esset, Hector Boethius. Basileæ à die diui Andreæ usq; ad ueris initium capi eos non licet. E

Circa Argentinam hoc modo irretiuntur: Retia tria, singula circiter uiginti passus longa coniunguntur. ea demissa ut non ampliùs tribus pedibus à uado absint, à piscatoribus, qui in cymbis utrinq; sunt, à tergo salmonum, non ante ipsos, trahuntur. existimantur autem inutiles qui supra rete fuerint: ij solùm probantur qui circa uadum irretiti fuerint. Simili modo in Angliæ fluuio Tamesi capi audio. Coitus tempore alicubi piscatores captam fœminã funiculo alligant, & paulatim ad ripam attrahunt: quòd si mas superuenerit, coitus desiderio sequitur, & à piscatore post frondes latente cum prope ripam accesserit, tridente percutitur. Tridentis seu fuscinæ, fune & palo alligati, in Anglia etiam usus est. ita confixi, defessi tandem extrahuntur. Audio pisces quosdam parituros, scrobes modicas excitare, ut trutas, & salmones: & noctu adhibita lucerna, aut face potiùs, iuxtà immorantes & nimio splendore stupefactos, fuscina feriri. Valla siue obstacula & præcipitia fluminum superaturi, nassis interdum salientes per ualla collocatis quomodo excipiantur, dictum est suprà in C. Circa cataractam inferiorem Rheni plurimi capiuntur Lauffenbergi, (alibi pauciores in Rheno,) & aliò auehuntur. ¶ Sturio in Rheno dux salmonum existimatur: & ubi apparet, copiam salmonum adesse piscatores sibi promittunt. ¶ Capiuntur etiam in mari, non ipso quidem patente Oceano, sed æstuarijs, & magnis canalibus maris. ¶ Maximus optimusq; salmo, Maio mense, quindecim ferè denarijs argenteis uænire solet apud nos. Basileæ ab initio, cum nondũ abundant, ex uno salmone quatuor, quinq; aut sex aureos ad piscatorem redire aiunt. aureum dico pro denarijs argenteis septem cum dimidio. *Precium.*

Salmones parui hamis, retibus & nassis decipiuntur.

Adultioribus uerò alijs modis, quatuor aut quinq; diuersis, insidiantur: quos, ut ab amicis Basiliensibus accepi, deinceps exponam.

Vbi rapidissimus Rheni fluxus ad ripam est, piscator structuram quandam instar ualli (ipsi uocant **ein Wag**, a. litera medio sono inter a. & o. proferenda, quod idem & trutinæ seu staterae nomen est Germanis) è truncis & lapidibus, quæ in flumen promineat, excitant. fundamentum est quercus, aut alnus. Ad hanc unda impingens magno impetu, retro fertur: ita fit ut retro locus aquæ tranquillior, idemq; profundus sit, (Vocant ipsi, **die lãni/stille/oder rüwasser.**) in eo nauicula est cum tugurio: ubi noctes ac dies piscatores duo manent, quo tempore salmones perpetua migratione ascendunt: & reti in aquam demisso (**mit einem garn wie ein breiter zopfbären**) salmones expectant. Salmonem igitur ascendentem obuius iuxta structuram aquæ impetus in locum tranquillum reijcit. id sentit piscator filo commoto. tenet enim manu fila aliquot, reti annexa: uel lignum paruum, funiculo alligatum reti, ita ut rigeat. Itaque mox paxillo quodam retracto, ut rete subitò per machinam seu decipulam attrahatur, efficit. (**Er züdt einen knebel hindersich/so schnellend die holtzschwenckel übersich/ziehend mit jnen das garn.**) Huiusmodi autem structuræ magnis impensis fiunt, & conseruantur. & qui eis utuntur piscatores certam summam pecuniæ magistratui soluunt, & insuper decimas. Habentur autem solùm inter Basileam & oppidum **Lauffenberg**. Infra Basileam nulla est, quòd solum seu uadum solutius sit: & Rhenus patentior, nec ampliùs similiter in angustum saxis utrinq; coactus. Quòd si salmones omnes iuxta has structuras ascenderent, caperentur omnes: sed multi longiùs ab eis, & circa medium fluminis ascendunt.

3. Maio mense salmones ab hirudinibus infestis exuguntur, & exagitantur adeò, ut uiribus exhausti, solito per medium flumen ascensu relicto, ad ripas modò sub aqua profundiùs, modò in eius summo ut appareant, ferantur: (quod piscatores Basilienses **tryben** appellant: **der Salm trybt oder schwimbt gãgem land.** & salmones ita affectos, **die trybenden Salmen.**) Quo animaduerso piscatores nauicula adproperant, & fuscina (**Geeren** uocant, sicut stimulum aratorum **ein Gart**) quinis ferè aut septenis cuspidibus horrente, feriunt. fuscinæ ferrum perticæ ligneæ affixum est. ¶ Est quando scamnum oblongum Rheno imponunt, ita ut pars eius posterior in ripa firmetur: anterior uerò, pedibus duobus nixa in flumen promineat. Huic insistens piscator salmonem uiuum ualido funiculo alligatum tenet, donec alius adueniens morsu eum depellere conetur. quod cum fieri uidet, paulatim uinctum ad ripam retrahit: & alterum insequentem, ubi commodum fuerit, fuscina percutit. Circa Argentinam, ut suprà scripsimus, priuatim marem coitus desiderio fœminam uinctam dum persequitur, similiter feriri aiunt.

4. Circa medium Martij mensis, retibus ad Salmones comparatis (**Salmengarn**) uti incipiunt piscatores. Id genus retis duplicatum (*filo duplici*) est: altum ad duos passus, longum ut minimùm triginta tres. fiunt enim quædam multò longiora. Nam supra pontem Basileæ rete unum trahi solitum ad bis mille gradus (gradum nomino pro binis pedibus)

longum esse putant. & aliud infra pontem longissimum, quod ferè ad pagum quendam proximum extendatur. Huiusmodi reti extenso piscatores utrinque bini in singulis lintribus per Rhenum descendunt. degrauatur autem inferiùs plumbo, superiùs subere eleuatur. Ita ad uadum usque demissum, salmones obuios omnes implicat. qui uerò superiore in aqua loco natant, (ijdem puto plerunque inutiliores, ut suprà dictum est,) euadunt: ut ij etiam qui circa saxa, aut sub saxis sunt. Implicati aliquando ui erūpunt: quòd si duo aut plures simul capti sint, & erumpere nequeant, ubi alter alterum sibi propinquum senserit, concursu mutuo, si spatium detur, se inuicem conficiunt.

5 Denique & fortuitò interdum capiuntur, genere retis, quod **Spreitgarn** appellant. hoc enim à piscatore iniecto propter alios pisces, ut nasos, barbos, lucios, capitones, &c. sæpe etiam salmones pariter irretiuntur. Nouimus Augustæ Rauracorum ante paucos annos piscatorem quendam hoc reti obiter & fortuitò salmones sex cepisse. Hactenus amici Basilienses.

F Plinius Salmonem, in Aquitania præcipuè, optimum omnium piscem esse dixit: nunc autem melior esse probatur in Rheno, & præcipuè circa Coloniam, Albertus. ¶ Optimus ad cibum est Maio mense communi piscatorum circa Rhenum consensu. Miseni post Pentecosten cum auctiora sunt flumina, præferunt. Aprili, Maio, & paulò pòst commendatur. Cùm uerò nomen mutat, & iam partui propinquus **Lachß** appellari incipit, à diui Iacobi die usque ad Andreæ, deterior est. sed is quoque inter sanctorum Michaëlis & Martini dies præfertur, ceu minùs malus, Innominatus author libelli de piscib. Germanici. ¶ Salmunculi semper placent, sed præcipuè Aprili & Maio. Et cum ultra sex septémue digitos nō excrescant, cum ad quinti digiti mensuram accesserint, delicatiores habentur. ¶ Salmonis caro rubra est, suauissima ac lautissima. nullum enim piscem uel marinum, uel fluuiatilem salmone meliorem unquam comedimus, ut mea etiam sententia marinis & fluuiatilibus omnibus sit meritò præferendus, Massarius. ego marinis omnibus suauitate præstare concesserim, nō tamen salubritate, præsertim ægrotis. Crassius enim & uiscosius ex eo nutrimentum esse arbitror, quàm plerisque saxatilibus. Inter ludicras piscium nomenclaturas, Salmonem dominum cognominari, propter saporis scilicet excellentiam inuenio. **Ein Salm ist ein herr.** ¶ Inter alios pisces marinos consideratis conditionibus prædictis, laudabiliores uidentur, rogetus, gornatus, &c. Salmones autem, & turboti & maquerelli multùm

Maquerelli.

deficiunt in bonitate. sunt enim multò crassiores, uiscosiores, & concoctu difficiliores, magisque excrementitij. quamobrem non conueniunt nisi ualidis iuuenibus, idque cum embammatis, quæ uiscosum, crassum & frigidum ex his piscibus succum emendent, Arnoldus Villanou. in Regimine Salernitano. Mnesitheus ex marinis piscibus concoctioni contumaces & grauissimos eos esse scribit, qui è mari in fluuios & stagna transeant, ut mugili, & summatim quicunque pisces in utrisque aquis uiuere possunt. ¶ Carnes salmonis rubeæ sunt: quæ licet dulces, pingues, & gratæ sint ualde, citò tamen edentibus satietatem ingerunt, Author de nat. rerum & Albertus. Quò altiùs ascenderint, & fontibus fluminum propiores fuerint, eò deteriores habētur: quò uerò propiores mari, eò meliores. in Albi qui circa Dessauiam ad primum obstaculum capiūtur, optimi habentur, Kentmanus. Rondeletius tamen eos qui altiùs in Rheno, uel Basileam usque ascenderunt, præfert ijs qui proximè mare, ut Antuerpiæ capiuntur. Ego certè in fluuijs præferendos puto, ubi mediocriter progressi fuerint. exercitio enim mediocri suauiores & salubriores eorum carnes fieri puto. altiùs autem euectos, uel simpliciter diutius in dulcibus aquis immoratos, tum propter nimium laborem, & inediam ferè, tum quia iam partui propinqui sunt, deteriores iudico. circa Coloniam (ubi etiam Alberto laudantur) præstantiores quàm uel Basileæ uel Antuerpiæ esse non dubito: quòd is locus ferè in medio sit. ¶ Quo tempore pariant, quodque tum cibo insipidiores sint, prædictum est suprà in C. Cautum est à regibus Scotiæ ne autumno capiantur salmones. nam uel soboles multum detrimenti acciperet: uel inutilis (ad cibum) fermè captura esset. hoc autem tempus à sexto idus Septembris, calendisque Decembris intercludit, Hector Boëthius. ¶ Memini salmones olim gustasse, qui præpingues fastidium mihi mouebant: quod & trutæ pinguiores, salmonatas cognominant, faciunt. ¶ Autumnalis & hybernus salmo carnem minus rubram & insuauiorem habet, Incertus. Talem ego circa finem Nouembris aliquando gustaui, marem, qui præferri solet ut in cæteris etiam plerisque piscibus: pinguem, uiscosum, nec admodum grati saporis, & concoctu difficilem deprehendi. Partes eius assæ magis placebant elixis. Item alium quarto Decembris, molli nimium & flaccida pinguique carne. Salmones illos hybernos, qui multis ænei coloris (unde nomen **Kupferlachs** Misenis, **Kypper Salmon** Anglis) maculis uariantur, & rostrum ualde recuruum habent, porcis grandinosis comparant Angli, & similiter eis abstinent, præter pauperculos: bonum uerò & tempestiuum salmonem à carne friabili (id est non uiscosa) **Kribbe Salmon** appellant.

Apparatus.

Salmones quouis modo coxeris, optimos inuenies, Platina.

Ex Kentmani piscium Albis descriptione. Salmonem (inquit) omniū qui in Albi capiuntur piscium sapidissimum iudicamus. Recens in aqua bene elixatur, tum uino calido perfunditur, refrigeratur, & in eodem quo elixus est iure ad dies octo uel quatuordecim seruatur. Inde singillatim cum libuerit unus aut alter tomus eximitur, aceto perfundendus. is cibus est lautus & boni

boni saporis, præsertim cum pinguis fuerit. Aliqui in uino coquunt: alij æquales uini & aquæ partes miscent, sed ita caro tenacior fit, ut in mera aqua elixari præstet. Spina dorsi separatim tota excinditur: eiusque partes aliquæ super craticula assantur, quæ mensis super olere alió ue ferculo imponuntur, in magnis delicijs. Oua quoque & intestina (quæ ab ignaris negliguntur) uel separatim, uel cum ipso pisce elixa, condiuntur iure aromatico coloris è ruffo nigricantis, quali etiam lampredæ uel priccæ uulgò dictæ, lautissimo apparatu. Cæterùm salitus salmo, qui in dolijs toto anno seruatur, non aliter quàm recens paratur, præmaceratus tamen aqua. is specie quidem & colore præ se fert recentem, sapore uerò siccior & tenacior est. quamobrem iure conditus ut sturio optimè sapit. Denique infumatur salmo, præsertim qui Bremæ capitur, uel crudus esitari solet, sunt qui segmenta ex eo super craticula assant. Bremenses quidem peculiari quodam modo eum infumare solent. Hæc ille.

Salmunculos trutarum instar coqui præcipiunt. ¶ Salmones Gallia Belgica quotannis mittit, sed in plebis usum, quum saliti pristinam nobilitatem amittant, Iouius. Ad Rhenū ubi plures capiuntur, ut Lauffenbergi, saliri in paruis dolijs solent, quæ libras (sedecim unciarum) circiter uiginti capiant: & in cellis uinarijs seruare. autumno & hyeme hæc uascula aliò uendenda mittunt, Zurzachium præsertim Heluetiorum pagum, ad nundinas quæ calendis Septembris solennes sunt. librã ferè quinque obolis argenteis uendunt, quincunce dempto. Durant per annum, & in cellis uinarijs cum sua muria seruantur. Saliuntur autem æstiui tantùm, non autumnales aut hyberni, nisi fortè pro plebe.

SALMONIS nomine Rondeletius, etiã lacustres quosdam pisces, Vmblas uulgò dictos, in Lemano lacu comprehendit: quos ego ad Trutarum genus referre malui, sicut & Trutas salmonatas à quibusdam dictas, quòd magnitudine pulparũque specie & colore salmones referant: unde Germani etiã composito ab utroque pisce nomine Lachsforel appellant. item Salmarinum Tridenti dictũ.

Banna fluuius est Hiberniæ, per Vloniam effluens regionem. Nam exiens ex lacu eiusdem prouinciȩ permaximo, in borealem oceanum decurrit. In hoc olim piscis repertus est formam salmonis habens, tantæ magnitudinis, ut nullo modo integre in marginem trahi posset, Boccatius.

Germani Rheinfisch uocant piscem (Asellorũ generis,) minorem Salmone, alioqui similem: quẽ partim Lucium, partim Salmonem repræsentare, eruditus quidam nobis indicauit.

Salmones etiã uocari accepi pisces nescio quos in Oceano Balthico, qui ore careant, & alimentũ branchijs sugant.

Salmonetam Lusitani uocant piscem, quem descripsi in Corollario de Alpheste, pag. 42. Salema uerò eisdẽ salpa est: de qua proximè scribendũ.

DE SALPA, RONDELET.

Effigies hæc Salpæ Venetijs efficta est, ei quam Rondeletius dedit, satis similis.

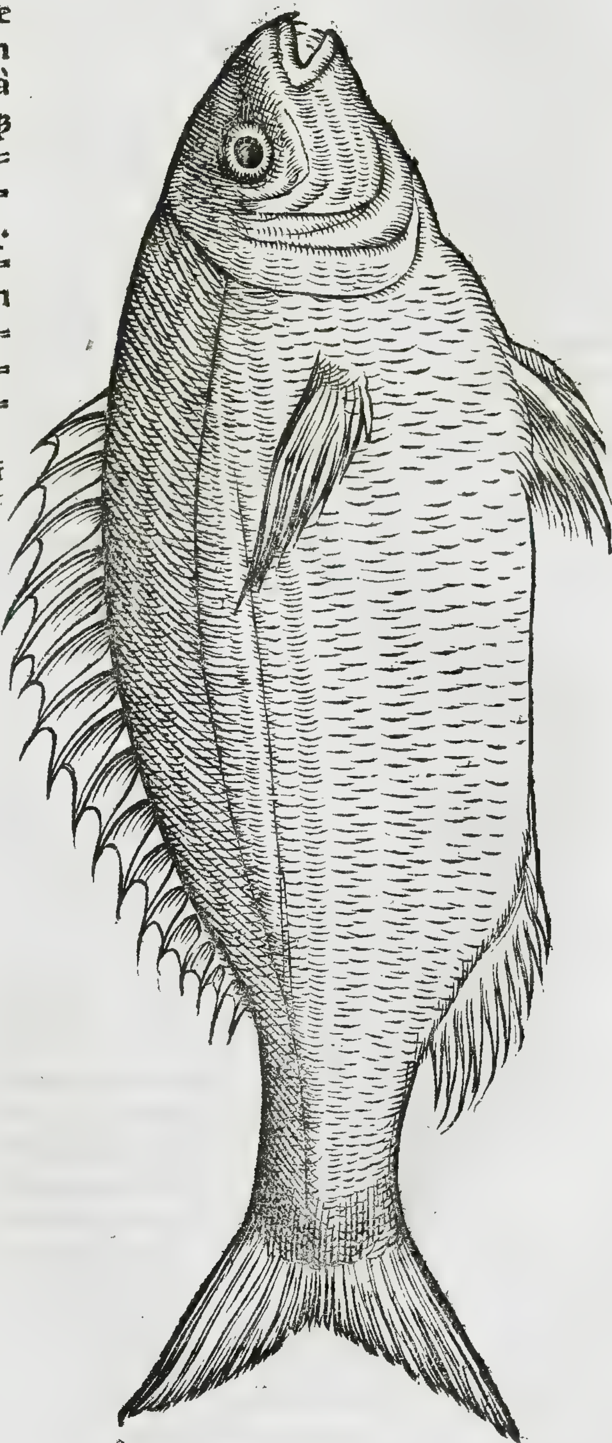

ΣΑΛΠΗ & σάλπης Græcis dicitur, à Latinis idem nomen seruatum est. Pancrates apud Athenæum scribit βόας πόρκνον, ab Halizonis uocari, qui locus corruptus est, legendumque βόας πόρτιν. Nam βόες dicuntur αἱ τέλειαι, id est, iam adultæ: δαμάλεις καὶ πόρτιν, αἱ μήπω ὑπὸ ζυγὸν ἐλθοῦσαι, μηδὲ ὀχευθεῖσαι: αἱ πόρτιν ἤ, αἱ ἔτι ἀτελέστεραι τῶν δαμάλεων. id est, δαμάλεις & πόρτιν, quæ nondum iugum passæ sunt, neque adhuc dorso uexerunt: πόρτιν uerò adhuc minus adultæ, & iuniores quàm δαμάλεις. Boues igitur paruas, ait Pancrates, salpas nuncupari, quia algam in uentriculo, ut fœnum boues congerunt. Hunc Athe-

A Libro 7.

B [illegible] salpæ quia u[illegible] alga C [illegible] fœno.

næi locum, quo Pancrates dicit salpas nominatas fuisse boues, si sequutus est Phauorinus, cùm scribit, Σάλπη ἰχθύς ποιός, ὃν καὶ βοῦν καλοῦσιν, id est, Salpa piscis quidam est, quem bouem uocant: si etiam eundem secuti sunt, qui Græca lexica concinnarunt, apud quos hæc reperias. σάλπη piscis genus est, qui bos etiam dicitur, satis rectè annotarunt. sin salpam eundem piscẽ esse crediderunt, cum eo qui bos propriè dicitur ab ijs qui de piscibus scripserunt, uehementer errant. Est enim bos ex planis & cartilagineis. Existimant quidam salpam piscem eum esse, qui à Germanis Stockfisch dicitur, ea moti ratione, quòd Stockfisch baculo tundatur, priusquã coquatur, quod Plinius Libro 9. cap. 18. de salpa faciendum esse scribit. Alij (inquit) alibi pisces principatum obtinent, coracinus in Aegypto: Zeus, idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebusum salpa, obscœnus alioqui, & qui nusquam percoqui possit, nisi ferula uerberetur. sed hæc ratio minimè conuincit, Stockfisch Germanorum, nostram esse salpam: quòd baculo tundi, salpæ cum multis commune sit. Etenim Stockfisch Germanorum linguâ est piscis baculi, id est, piscis qui baculo uerberatur, priusquam coquatur. Quo nomine piscem omnem sale conditum, et in fumo, uel in aëre exiccatum appellant, ut raias, soleas, passeres, rhombos, (*Germani hos omnes proprijs nominibus appellant, non* Stockfisch: *quod nomen asellis tantùm, quanquàm diuersis tribuitur*,) aliosq́ permultos. Quorum mirabilem copiam Antuerpiæ uidi, in aliquot tabernis mercatorum, qui hanc mihi præparationem narrabant, ut quoniã sicci sunt, & præduri, baculo primùm uel malleo contundantur: deinde aqua aliquandiu macerati decoquantur. Huiusmodi piscibus, scilicet planis & tenuibus illic abundant, qui faciliùs exiccari possunt: quos exiccatos in Germaniam conuehendos curant. Non est igitur Stockfisch piscis species, ut Germanicæ linguæ periti mihi indicarũt. Non desunt tamen, qui speciem quandam asellorum exiccatorum propriè Stockfisch dici putant, qui salpa nostra esse non potest: oblongus enim & rotundus est piscis. Salpam igitur ex hac descriptione agnoscemus.

Bos alius cartilagineus.
Salpa non est Stockfisch, cum id nomen pluribus pisci= bus planis apud Germanos commune sit.
Aselli species, quibusdam propriè Stockfisch dicta: nec hæc quidem salpa est.

B Piscis est marinus, litoralis, squamosus, solitarius: auratæ, uel potiùs boopi similis, pedali magnitudine. Rostro quasi mugilem refert. Capite est paruo & obtuso, lineas multas aureas, à branchijs ad caudam ductas, habet parallelas, à quarum multitudine πολύγραμμος, (& ab Oppiano αἰολόνωτος:) à colore uerò ἐρυθρόγραμμος (*ab Aristotele, Athenæo citante*,) dicitur. Pinnis, aculeis, brãchijs auratæ similis: caudâ, sargo. Oculis est aureis, supercilijs quodam modo uirescentibus, ore paruo, dentibus serratis. Peritonæum nigrum habet, uentriculum magnum: & intestina lata, alga, alijsq́ excrementis fœtidis referta: Hepar rubrum, & in eo uesicam copioso semper felle distentam, splenem nigrum, cor angulatum.

C Alga uescitur & stercore, unde σκατοφάγοι καὶ βδελυροὶ dicuntur, ab Epicharmo apud Athenæum, id est, stercus edentes, & fœdi execrandiq́ odoris: quo loco pro βδελυχροὶ, reponendũ duximus βδελυροί. nam & obscœnus piscis à Plinio appellatur. Id confirmat Aristoteles (Lib. 8. de hist. anim. cap. 2. Et lib. 4. cap. 8.) Nutritur salpâ, stercore & alga. porrum (πράσον *hîc nimirum fuerit herbæ marinæ nomen*) etiam depascitur. Capitur etiam sola piscium cucurbitâ. Eandem inter pisces, qui optimè audiunt, recenset, & semel autumno parere scribit. Oppianus Libro 1. autor est in scopulis (*circa scopulos*) alga & musco refertis habitare: nequaquam tamen dicemus cum uerè saxatilibus conferendam esse. Salpa enim est σκληρὰ, ἄσομος, inquit Athenæus: id est, dura & insuauis, & Archestratus indicat malum esse piscem. Est proculdubio planè ingratus palato & uentriculo, succum malum gignit, ideo uilis est ijs etiam qui eum nouerunt, & à pauperibus solùm emitur. Messis tempore melior est, autore Archestrato, & ex Mitylene: secundum Plinium ex Ebuso. Sunt qui autumno captam præferant, sed malè. nam cùm pisces omnes uterum ferentes meliores sint, salpa æstate grauida melior dicenda est: parit enim autumno, & semel duntaxat, ut priùs dictum est.

Lib. 7.
Lib. 5. de hist. ani. c. 9. & 11.
F
Libro. 8.
Lib. 9. cap. 18.

G Eius nullum usum in medicina comperio. Nam quod citatur à quibusdam ex Plinio: Salpa siue salpes expurgat ulcera in linteolis conceptis. Id non de salpa pisce, sed de nomine mulieris obstetricis, cuius etiam eodem capite bis fit mentio, & alijs in locis, intelligendum puto, ut loci huius is sit sensus: Salpe obstetrix salsamẽtis (de ijs enim eo loco uerba facit) in linteolis cõceptis expurgat ulcera. Athenæus etiam ex Nymphodoro Syracusio scribit Lesbiã fuisse Salpen, quæ Pægnia condiderit. His addit, ideo quòd uarius sit hic piscis, Locrum siue Colophonium Mnaseam, qui Pægnia conscripsit, à uarietate salpam appellatum.

Lib. 32. cap. 10.
Salpa obstetrix.
Libro 7.

Libro 3. E Oppianus scribit salpas alga delectari, & ob id nassis dispositis in locis algosis capi.

Σάλπαι δ' ἰκμαλέοις μὲν ἀεὶ φυκιοῖσι μάλιστα
Τέρπονται, κείνῃ δὲ καὶ ἀγρώσσονται ἐδωδῇ.

Cætera pete ex ipso autore.

A Piscis est in nostra Gallia Narbonensi, qui perappositè Vergadelle dicitur, id est, uirgis siue lineis distinctus. Virgas enim appellamus tenues & lõgos ramos siue baculos, quas Græci ῥάβδους nominant: unde διράβδα, duabus uirgis siue lineis distincta: & πολύῤῥαβδα, quę pluribus, ut salpa, & piscis de quo hîc loquimur. Quem non ineptè uirgatum nominabimus à uirgis, quas habet salpæ omnino similes. neque eum à salpa genere differe puto, sed ætate tantùm, ut uirgatus minor sit, neque in eam unquam magnitudinem accrescat, in quam salpa accrescit. Præterea tenuior & rotundior: salpa ueluti compressu extensa, spissaq́, reliquis omnibus similis. (*Plura lege mox in Salpa*

Alius piscis, salpa minor.

Salpa quæ in stagnis marinis degit.) Stagna marina subit hyeme, quo tempore capitur, & uere, alio tempore minime. C B

Salpæ quoq; in stagnis marinis frequentissime inueniuntur, lineis siue uirgis à capite ad caudam ductis parallelis, marinis similes. In stagnis tamen nostris frequentior est ea quæ Vergadelle à nostris dicitur, id est uirgatus piscis: à uirgis, quibus Salpæ similis est, figurâ uerò non item, sed Auratis uel Sparis potius. Sunt enim Salpæ spissiores & longiores, inter Auratas & Lupos mediæ. Ab ijs uirgati nostri neq; partibus internis, neq; saporis insuauitate, neq; carnis mollitie, neq; uictus ratione differũt, sed uirgati in stagno solùm reperiunt, Salpæ & in mari & in stagno.

DE EADEM BELLONIVS.

Inter cæteros pisces non est alius qui suam constantiùs retinuerit antiquam appellationem: siquidem uulgo Græco, Italico & Gallico nihil de priore nomenclatura immutauit: Massilienses tamen Sopi pronunciant. Romani hanc uulgò non Salpam, sed Sarbam uocant. A

Piscium nullus est colore pulchrior, quanquam admodum sit uilis, unde Ouidius, Atq; immunda chromis, meritò uilissima Salpa. B F

Salpas turmatim uidimus ab imo gurgite ad litus marinum ferri, ac deinde algis herbisq; marinis pastas, in mare celerrimè demergi. C

Piscis huius moles rarò excedit duas libras: est enim mediocris crassitudinis, oblongus, & latus. Squamas aliorum piscium more gerit, latas & uarij coloris: pinnam utrinq; ad branchias unam, duas sub uentre: aliam in tergore continuam, translucidam, duodecim aculeis præmunitã: Lineam utrinq; in lateribus habet nigram, ac rursus nouem alias rectas coloris lutei: quæ piscem miro artificio, melino colore depingunt. Caudam habet bifurcam, & circa anum pinnam unam, duobus tantùm aculeis fortibus cõmunitam: caput ut Auratæ tornatum: dentes in labijs firmos: in superiore maxilla sedecim, in inferiore octodecim: Os ꝓ corporis mole paruũ, nec labia infarcta, ut in alijs piscibus: Oculos melinos, pupillam nigram: Peritonæum omni nigredine nigrius. Cor pericardio inclusum, triangulare, suo septo ab inferiore uentre separatum: Stomachum oblongum, per uentrem extensum, latum quidem, ut Scari, & ferè semper herbis plenum: Pylorus, stomacho coniunctus, quatuor tantùm apophyses habet, qui stomachũ circundant. Hepar illi est ualde magnum ut Scaro, sed magis ad colorem cinereũ inclinans, in tres lobos partitum. Vesiculam fellis oblongã habet, in dextro hepatis lobo positã. Branchias utrinq; quaternas, sed eas quidem geminas: quamobrem branchias in Salpa sexdecim numerari posse dixeris. Lingua Salpæ est mediocris: uulua usq; ad diaphragma extensa, ouis referta, bicornis. Capitur in Illyria omnibus anni temporibus. Spinas (quas pro costis utrinq; decem habet) falcatas gerit, ad spinam latas, sed ad uentrem mucronatas. Spina autẽ Salpæ, quatuor & uiginti uertebris constat, per quã nerui insignes ad latera protenduntur; qui ex duabus primis uertebris originem ducentes, etiam ad pinnas deferuntur. B (E)

Cæterùm Salpa Scari modo in opsonium apparatur. Carnem habet mollem, fungis quodammodo respondentem, paucas spinulas. F

Si quis eius squamas auferat, eidem lineæ rectæ, luteæ, in cute apparere uidebuntur, quæ in squamis iam apparuerant. Ideo ipsa colorum uarietas non in squamis, sed in cute existere facilè comprobatur, ut iam in Mulo & Rubellione diximus. B

COROLLARIVM.

Archippus masculino genere dixit ὁ σάλπης, his apud Athenæum uerbis: - - - - κῆρυξ μὲν ἦν βόαξ, σάλπης δ᾽ ἐσάλπιγξ᾽ ἑπτ᾽ ὀβολοὺς μισθὸν φέρων. sed fictum hoc ab illo per iocum est, ut piscis nomen tanquam uiri efferret, tubicinis uidelicet, alludentibus uocabulis σάλπη & σαλπίζειν. cæteri scriptores omnes fœminino tantùm genere ἡ σάλπη proferunt. nam ubi in Plinio aliqui legunt, Salpes expurgat ulcera linteolis concerptis: legendum est Salpe, (ut rectè nostra æditio habet,) non piscis, sed obstetricis nomen. Σάλπη, piscis, quem & βοῦν, id est bouem, uocant, Hesychius & Varinus: ex Athenæo nimirum, qui Antiphanis ex Operibus marinis uersus hos recitat: - - - - σάλπαι τ᾽ ἰσομήκεες ἰχθῦς. Ἅς τε βόας πόρκηες ἁλίζωνοι καλέουσιν, Οὕνεκα γαστέρι φῦκος ἀεὶ ἀλέγουσιν ὀδοῦσι. pro ἀλέγουσι malim ἀλέουσι, molunt. ἰσομήκεες autem, id est æqualis longitudinis fortè ab eo appellantur, comparatione ad alios prænominatos. De Halizonis populis ab Homero nominatis alij aliter senserunt, quorum sententias recenset & reijcit Strabo: ipse populos Asiæ esse putat extra Halyn. Ephorus (apud Stephanum) in maritimis inter Mysiam, Cariam, Lydiamq; eos collocat. alij gentem Ponticam faciunt, Arrianus eosdem Bithynis, &c. ut recitat Eustathius in catalogo nauium, & rursus in quintum Iliados. Rondeletius pro πόρκηες, legit πόρτιες. quod mihi non probatur. nam & carminis ratio repugnat: et si admitteret, πόρτιας in accusatiuo dici oporteret, sicut & βόας. Sed neque βοῦν πόρτιν, coniunctis uocabulis dici puto: & quanuis id dici posset, præstabit tamen πορκῆες legere, (ut βασιλῆες,) id est piscatores, qui retia trahunt. πόρκος genus est retis, de quo plura scripsi suprà in Porcis piscibus: inde πορκεύς, piscator retiarius, sicut idem à δίκτυον, δικτυεύς. Lycophron πορκέων δίκην dixit, instar piscatorum qui retia trahunt. Sic igitur senserit Antiphanes; Salpæ pisces à piscatoribus Halizonorum boues nominantur. A

Crisopleurus, piscis dictus salpa, Syluaticus: melius Chrysopleurus, ab aureo per latera colore. ¶ Salpa nunc quoq; salpa uulgò nominatur, Massarius Venetus. Vbiq; gentium nomen suum retinet, Gillius. In libello quodam Italico memini Salponi legisse pro salpis. Salema Lusitanicum est. Germanicum fingo, **ein Goldstreimer**, à strijs seu lineis aureis: uel circumloquor, **ein art der Meerbersichen mit etlichen gälben strichen durch die seiten/ vom kopf gägen dem hindern teil.** Similiter autem ei uirgatum sed latiorem piscem, (quem in Gallia Narbonensi Virgadellam uocari Rõdeletius scribit,) Germanis interpretari licebit, **ein Streimbrachsmen.** nam uirgis lineis'ue aureis, salpam refert: corpore uerò latiore ad auratam seu sparum accedit.

B Salpæ similis nascitur in mari rubro piscis Stromateus appellatus, ut Philon narrat, uirgas habens per totum corpus extensas, auri speciem referentes, Athenæus. Vt salpa piscis πολύῤῥαβδος est, ita seserînus δίῤῥαβδος: hic binis, ille pluribus uirgulis insignis: Athenæus ex Aristotele, ex quo etiam solitarium piscem salpam facit, & dentes ei serratos adscribit. ¶ Salpa piscis non est magnus: coloratior in medio & ex transuerso extat, uentricosus admodũ, Platina. A ceruice in caudam per argentea latera, aureæ rubentesq; lineæ certis distinctæ interuallis decentissimè eum depingunt, Iouius. Pedalis est magnitudinis, & uirgis quibusdam aureis (luteis, Gillius) ac rubentibus secundum longitudinem describitur, Massarius. Binos in capite lapillos gerit, Kiranides.

Salpæ bilibres ad summum fiunt: aut semper ad libram saltem auctæ apparent: ita ut in nullo alio piscium genere æquè atq; in salpis, eadem ferè semper seruari magnitudo uideatur: unde forsan à Pancrate ἰσομήκεις dicuntur, hoc est longitudine pares, ut Hippolytus Saluianus obseruauit.

C Salpa etiam maritimis lacubus gignitur, Aristot. Ouidio adnumeratur degentibus in herbosa arena. Xenocrates alias in alto capi tradit, alias apud litora, ut referam in F. ¶ Vagantur & oberrant piscium maximè qui carne aluntur. (*Addendum hîc Gazæ translationi ex Græco:* Sunt autem carniuori ferè omnes,) præter paucos, ut mugilem, salpam, mullum, chalcidem, Aristot. 9.37. sed de mullo an carniuorus sit, dubitari potest. Stercore & alga nutritur, Aristot. eam ob causam à Plinio piscem obscœnum dici arbitror. Obscœnum enim turpe immundumq; significat, ex ob & cœno compositum. Sic & upupam, obscœnam pastu auem dixit: quam Isidorus quidã in stercore humano commorari, & fœtente fimo pasci scribit. ¶ Produntur clarissimè audire, mugil, lupus, salpa, chromis, & ideo in uado uiuere: Plinius, & Aelianus ex Aristotele. ¶ Salpa æstatis initio locis plurimis, nonnusquam etiam autumno parit, Aristot. Parit semel in anno, uidelicet autũno, paulò ante æquinoctiũ, ex Aristotele quinto de historia, Athenæo & Plinio, Massarius.

D Piscis est solitarius, *Athenæus ex Aristotele.* Pauidus, Oppianus. Natura astutus perhibetur, Iouius.

E Cucurbita capitur: quod ex omnibus uni euenit, Aristot. gaudet enim hac esca, Ex eodẽ Atheneus. Stercore inescatur, Aristot. Esca fœtida præcipuè capitur, ut stercore, Vuottonus. Ad salpas: Bryon uiride ex saxis oleo interens, usui exponito, Tarentinus de escis. Salpæ (inquit Oppianus) ut algis gaudent, ita eisdem capiuntur, hoc modo: Piscator aliquis per dies quatuor unum ad locum (aliquoties) nauigans, lapides algis circundatos demittit. quinto posteà die salpis iam illic congregatis nassam lapidibus obtectis alga immissis ponit, et circa introitum herbas marinas alligat, quibus salpæ aliiq; herbiuori pisces delectantur. (deinde recedens) ubi iam inclusos pisces senserit, tacitè mox adnauigat, uiris remisq; silentibus, & nassam extrahit. Silentiũ autem cum ad alias piscationes, tum salparum imprimis utile est, ut quæ natura pauidæ sint, (*& acri auditu, quod Aristoteles tradit.*)

F Salpa piscis circa Ebusum insulam (quæ nunc Euizza uocatur,) sapore commendatur, cum alibi sit obscœnus, id est perniciosus & uitabilis, Massarius. Salpa (inquit Diphilus) dura est & insuauis: melior autem quæ in Alexandria est, & autumno nata, (καὶ ἡ ἐν τῷ φθινοπώρῳ γινομένη:) humidum enim quid, & album, idq; non uirosum emittit. Salpæ quæ in alto capiuntur, ut Xenocrates docuit, sapore sunt iucunde, subacri: abundoq; nutriunt, nec facilè corrumpuntur: quæ uerò apud litora, carnem habent duriorem, saporisq; ingrati, & quæ malum procreat succum, Vuottonus. Salpam piscem Epicharmus non approbans, σκατοφάγον καὶ βδελυχρὸν λέγει, Eustathius ex Athenæo: apud quem βδελυχραὶ legitur, Rondeletius mauult βδελυραί: licebit & βδελυκταὶ legi, una omniũ significatione, à uerbo βδελύσσομαι. Σάλπην δὲ κακὸν μὲν ἔγωγε ἰχθὺν εἰς αἰεὶ κρίνω, βρωτὴ δὲ μάλιστα ἐστὶ θεριζομένου σίτου, λάβε δ᾽ ἐν Μιτυλήνῃ αὐτήν, Archestratus. Epicharmus æstate dulces esse scribit. Ex Plinij libro 32. quidam citat, salpam laudatissimum esse piscem: sed falsò. simpliciter enim à Plinio huius libri cap. ultimo Salpa nominatur. Hodie quoque is piscis, qui tam operosè atque eleganter à natura depingitur, ab optimatum mensis ut insulsus & mẽdax repudiatur, Iouius. Non est boni saporis. syluestre enim nescio quid sapit. bene exenteratus, sed parua (quantum fieri potest) incisura, assaturam requirit & moretum, Platina. Pisces quos integros uoles, ad focum pones, dempta salpa & lacia, quorum intestinum per branchias euellitur, Idem.

H. a. Epitheta. Σάλπαι σκατοφάγοι, βδελυχραὶ, Epicharmo. Αἰολόνωτοι, Oppiano. Πολύῤῥαβδοι, ποικιλόγραμμοι, & ἐρυθρόγραμμοι, Aristoteli apud Athenæum. Obscœnæ Plinio.

Mnaseas

Mnaseas quidam Locrensis uel Colophonius salpæ piscis uarij cognomen apud familiares meruit, propter uarietatem argumenti libri παιγνίων à se conditi: qualem & Botrys uir oriundus è Messana Siciliæ scripsit: & Salpe mulier Lesbia, (& ipsa forsan à iocorum uarietate sic dicta.) Salpæ quidem similis est (ut diximus) stromateus in mari rubro piscis: à quo fortè similiter Clemens theologus Στρωματέων libros ob uarietatem argumenti inscripsit. ¶ Salpiæ Ptolemæo libro 3. cap. 1. Apulorum urbs in Ionio pelago, Salapia Plinio. Salpinæ paludis Lucanus lib. 5. meminit, ea in Apulia est iuxta Salpiam ciuitatem, meretricio amore Annibalis inclytam. Propria.

Dexter lapis de capite salpæ gestatus, Venerem incitat: sinister remittit, Kiranides: qui & adipe piscis huius ad augendam Venereorum uoluptatem abutitur, eandemq́ ob causam, & amorem ac gratiam conciliandi ergô, sapphirum gestari iubet, in qua sculpta sit struthiocamelus, in ore tenens salpen, &c. libro 4. & alibi. g.

Salpam ceu prouerbiali uocabulo hominem uarium aliquis appellârit, sicut & Mnaseā familiares eius, ut inter propria modò diximus. Huiusmodi etiam apud Græcos prouerbia sunt, ποικιλώτερος ταῶ, ποικιλώτερος ὕδρας: Magis uarius quàm pauo, quàm hydra. h.

DE SALSAMENTIS, ID EST SALSIS PISCIBUS, EORUMQUE PARTIBUS: ITEM DE INFUMATIS, & inueteratis simpliciter.

De Salsamentis hunc in locum cōmunia quædam conferemus. nam quæ ex singulis fiunt piscibus, tum integris inueteratis, tum concisis, suis sigillatim tractatur locis. ¶ Altarich est species piscis parui, breuis, ad longitudinem palmi: qui capitur circa ciuitatem Achalat, in regione Persiæ. saliuntur autem hi pisces, & exiccati in diuersas regiones exportantur, ut Syrasi interpretatur, Andreas Bellunensis in Glossis in Auicennam. Apparet autem uocabulū Græcum esse, tárichos, al articulo Arabico præfixo. est autē fortè ex apuarum genere pisciculus. Apuarum quidem pleræq́ species quoniam magna copia capiuntur, & propter paruitatem facile siccantur, sale condiri & reseruari solent. item chalcides & sardinæ. Qui'nam pisces rectè commodeq́ sale inueterentur, Galeni uerbis exponetur inferiùs in F. Salmonum segmenta, ut dictum est, saliuntur in doliolis: sed saliti pristinam nobilitatem amittunt, teste Iouio. ¶ Ex salitis palmam omniū confessione ætate nostra obtinent carpiones ex Benaco lacu, qui subfrixi modicè saliuntur. referunt ij troctarum (trutarum) saporē, atq́ ipsam corporis speciem. nam & pulpæ eorum rufescunt, & argentea tergora uarijs punctis depinguntur. sed quę in troctis nigra sunt, in carpionibus rubra cōspicimus, Iouius in capite de salsamentis. sed qui subfrixi saliūtur pisces, non propriè τάριχοι, id est salsamenta, sunt: neq́ diu asseruari possunt. ¶ Haringi (uel Harengi, alij aliter scribūt) uulgò dicti ex Oceano Germanico mittuntur salsi, uel cum muria sua: uel statim infumati & aridi. Videtur aūt à Græco nomen hoc sumptū, ut haringus, quasi harichus, & h. in t. conuerso tarichus dicatur. Fumo inueteratū aliqui recentiores passum appellant, quòd aliquādiu passus sit fumū: sicuti uua passa apud ueteres dicitur, quæ diutius passa est solem. A patientia nomē acinis datur passis, Plinius. Psythia passos de uite racemos, Vergilius. Passum (uinū) nominabant, si in uindemia uuā diutius coctam legerent, eamq́ passi essent in Sole aduri, Varro de uita pop. Rom. Passum fieri certum est ex uua quā Græci sticam uocant, nostri apianā: item scirpula, diutiùs in uite Sole uuis adustis, aut feruente oleo, Plinius. Ego siccatos fumo pisces, infumatos potiùs dixerim. quoniā passum de solis uuis reperio in ueterum scriptis. Hilas infumatas & sumen apud Plautū legimus. aliqui hillam l. duplici scribūt, & Acron salsum intestinum hirci interpretatur. Aliqui putāt esse intestinū porcinum, fartum alijs intestinis: quod nostri Schübling, uel Klobwurst appellant. Græcè καπνιστὸς appellare licebit, sicut & κρέα καπνιστὰ Athenæus memorat. Τάχα δ' ἂν καὶ τὸ καπνίζειν εἴποις ἂν τῶν τῶν μαγείρων, ὡς καὶ Δημοσθένης εἶπεν: Καπνίζειν ὀψοποιουμένους (ὄψα pisces sunt, κατ' ἐξοχὴν) τὰς πώλας, Pollux. ¶ Ex lacustribus piscibus in Heluetijs saliri & infumari solent Albularū (ut nos uocauimus) quædam species, præsertim mediocres, & minimæ: item Leucisci illi quos Galli Vendosias uel Dardos uocant, qui & fluuiatiles & lacustres sunt: & trutarū genus exiguū, quos Rötele à colore rubicundo uocitant. qui quoniam mollis sunt carnis, infumati minus indurantur, habenturq́ in delicijs. Circa Oceanū Germanicum in Dania præsertim, Asellorum genus Ponuchell uocant: ex quorum maximis faciūt Stockfisch & Rauchfisch: id est alios Sole & aëre, alios fumo indurāt. ¶ Κολίαι, σαπέρδαι, λέσβιαι, μυλλοὶ, Pollux de salsamētis agens: lego λεβίαι καὶ μυλλοί. Nos de lebijs in Dolcano & Hepato diximus. De myllis uerò, alijsq́ nōnullis salsamētis, in Myllo Elemēto M. Ταρίχη (ἢ τημάχη) σκόμβρων, κυπρίνων, κύβων, θυννίδων, nominanē à Polluce. ¶ Τιλτὸς τάριχος: Vide suprà in Lepidoto, Elemēto L. Thynnis præcipuè fora omnia & tabernæ salsamentariorū replent, Iouius. Quæ quidē ex thynnis, eiusdemq́ generis piscibus (ut pelamydibus, orcynis,) ad salsamēta pertinēt, omnia referemus infrà in T. (de Cybijs quidē & Melādryis, in C, & M. dictū est.) Itē quę ex Scombris, suo loco. De Coraxo et Encatera in Corace. De Lacertis & Colijs iā dictū est. itē de Sturione, in Acipensere: deq́ Husone, in Antaceo. de Heminiro siue Heminero in Corollario de Coracino A. Heminirus qd differat ab Hemitaricho Archestrat. explicat, Athen. Ἀνώσομον ὄντα ἡμιτάριχον, legimus apud Aelian. 13, 2. Nostri dicūt Saattrochen. i. nō omino, sed aliqua ex parte siccatū aut inueteratū,

Carpio Benaci. Haringi. Passum. Infumatum. Τιλτός. A

Sunt qui dicant τάριχον accipi pro pisce, sed uili putricp, qui idem sit aphya, Erasmus in prouerbio Si non adsint carnes. Nostræ ætatis Græci pisciculos salsos uulgò garos uocant, Gillius. Circa Verbanum lacum omne genus paruorū piscium in Sole siccant, maximè uerò perculas. Incolę regni Calechut piscibus Sole exustis uescuntur, Ludouicus Romanus. Ichthyophagos legimus pisces in Sole arefactos seruare, ijsqꝫ tritis farinam ad fercula & panificia sua conficere. Τάριχος Ἀντακαῖον εἰ τις βούλεται, ἢ γαδειρικὸν, Βυζαντίας δὲ θυννίδος ὀσμαῖσι χαίρει, Antiphanes. A Polluce nominantur salsamenta (ταρίχη) Pontica, Phrygia, Aegyptia, Sardôa, Gaditana, (γαδειρικά.) Sunt autem Gaditanæ ex orcynis, id est thunnis maioribus, qui circa Gadira insulam capiuntur: ut in Thunno explicabitur. Cū Lucullus Romæ nimium suas opes ostentaret, Cato indignabatur & clamabat, quòd aliqui Romę τριακοσίων δραχμῶν κεράμιον ταρίχων Ποντικῶν ὠνήσαντο, Athenæus. Archestratus saperdam uocat opsonium Ponticum. En saperdam adueho Ponto, Iuuenalis. Salsamenta præstantissima Sardica sunt, hodie Sardas uocant, (*de quibus mox, Capite proprio*:) & mylli qui ex Ponto aduehuntur, Galenus. Vide in Myllo elemento M. Non probo Cornarij sententiam, qui μῆλα (ut alibi codex Galeni deprauatus habet,) ouiculas interpretatur, nec alias esse putat, quàm cordylas ab alijs dictas, hoc est fœtum thynnorum. Τάριχος ξυγινοῦ πλέονα γῶν, Athenęus libro 12. Elephantinum salsamentum nominatur ab Athenæo, nec explicatur, &c. ut pluribus scripsi in Elephanto quadrupede F. Salsamenta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici constat, Plinius. Βυζάντιον τέμαχος ὑποβαπτιζέσθω, γαδειρικόν θ' ὑπογάστριον περισσείτω, Philetærus. Hippocrates in libro de internis affectionibus de primo splenis morbo scribens, salsamenti Gaditani meminit. Μενδήσιός θ' ὡραῖος, ἀκρόπαστός τ' εὖ Ξανθαῖσιν ὅπτός κἐφαλος ἀκτῖσιν πυρός, Sopater Paphius. Mendesia salsamēta (inquit apud Athenæum Vlpianus) ne canis quidem insanus gustaret. Idem meminit τῶν καλῶν ἡμινέρων, καὶ τῶν ταριχηρῶν σιλούρων. ¶ Τάριχος ὡραῖον, ὡρατάριχος, ὡραῖα τεμάχη, apud Pollucē leguntur. Sexitana salsamenta è lacerto, uel colia lacertorum generis sunt. Vide in Corollario de colia. Quæ cybia dicuntur atqꝫ horęa, inter macra (ἀπίονα) salsamenta præstantissima sunt: ut inter pinguia, cordylæ & thynnęa, Diphilus. Ὡραῖα quidem dicta uideri possent tanquam pulchra & speciosa: nam & τῶν καλῶν ἡμινέρων apud Athenæum mentionem esse diximus. sed in thynno ostendemus horæa modestiore elegantioreqꝫ uocabulo pro uræis dicta, παρὰ τὴν οὐρὰν: id est, à cauda. sunt enim salsamenta de partibus caudæ proximis è Pelamyde magna.

A regionibus denominata. *Horæa.*

Omotarichus. Omotarichum aliqui cetema (κήτημα) uocant. est autem graue, uiscosum, & difficile cōcoctu, Diphilus. Omotarichus caro est thynni salsi, (τεταριχευμένου,) Dioscorides. Cuius interpres Marcellus Vergilius: Quem composito (inquit) ex crudis thynnorum carnibus, & salsura, nomine omotarichon hic nominat, cæteri omnes simplici plerunqꝫ tarichum dicunt. Sed miretur aliquis cur thynni tantùm caro inueterata omotarichus dicatur, cum cæteræ etiam carnes ac pisces, & quæcunqꝫ ferè salsa reponuntur, cruda saliri soleant. an fortè cruda præ cæteris edebatur? ut harengos & salmones, (infumatos præsertim,) aliqui crudos ingerunt. Ὠμοτάριχον ἐῶν χαίρειν φοινίκιον ὄψον, Matron Parodus. Πίναξ ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων ἡγήσεται Ἔχων ἐχῖνον ὠμοτάριχον, κάππαριν, Nicostratus apud Athenænm. Ὠμοτάριχος πρόσεστι χαλκῶν, τὸ κύβιον τριώβολα, Alexis.

Oà taricha. Oataricha ex ouis piscium salsis conficiuntur: uulgò Itali Cauiaria uocant. Græci nostræ ætatis corruptè Botaricha nominant: quæ quidem ipsa inter lautissimos cibos numerantur, Gillius. Ego τάριχος adiectiuè legisse non memini. proinde non τάριχα, sed τεταριχευμένα ὠὰ dixerim. Vide etiam suprà ab initio O. elementi. Apud Aelianum tamen in Animalium historia, in Tritone & alibi ταριχὸν oxytonum reperio adiectiuè, si rectè scribitur. Et Cæsar Scaliger quoqꝫ oà tarichà scribit, apud quem plura leges scita cognitu in opere de subtilitate 303.3. Piscium & salsamentorum oua omnia, nec concoquuntur facilè, nec facilè corrumpuntur: præsertim uerò pinguiorum & maiorum. duriora enim permanent & tenaciora, (ἀδιάφθαρτα,) γίνεται δὲ δύσομα μεθ' ἄλλων σβεσθέντα (corruptū uidetur uocabulum) καὶ ἐπιπλευθέντα, Diphilus apud Athenæū lib. 3. cuius uerba Græcè ab initio sic sonant: Τὰ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ταρίχων, &c. uidetur autem καὶ abundare: ut melius ita uertamus: Piscium inueteratorum oua omnia, &c. Quæ uulgò dici solent oataricha, id est oua salsa inueterataqꝫ, abdicandi sunt usus. Nunc oua piscium salita in offas aut in pastillos durata, inclusaqꝫ membranulis, ὠὰ τάριχα dicuntur, inter lautissimos recepta cibos, Hermolaus. Ὥσπερ οἱ τὰ ὠὰ τέμνοντες, καὶ μέλλοντες ταριχεύειν, Suidas ex innominato. Oua raticon (*corruptum est uocabulum pro taricha*) id est oua piscis salita, quæ nostro idiomate uocantur oua nataxachi: Syluaticus, citans Paulum de dentibus & gingiuis sanguine manantibus: ubi ego iam nullam de his ouis mentionem reperio.

Tyrotarichus. ¶ Patella tyrotaricha ex quocunqꝫ pisce salso uolueris, describitur Apicio lib. 4. cap. 2. Casei genus in ollis condiri solitum, unde & nomen ei apud Germanos nostros, si quis tyrotarichum appellârit, non faciet ineptè. ¶ Circa Balthicum Oceanum pisces plani potissimùm siccari solent, passerum & raiarum generis: nam cum plano tenuiqꝫ sint corpore, siccantur facilius. item asellorum genera uaria. & hæc omnia sine sale: aëre tantùm & Sole. ¶ De salsamentorum garo, muria, liquamine, alece, suprà (suis ferè locis literarum) scripsimus.

F Salsamenta & apud Græcos in honore fuerunt: & Romani etiam eis plurimum studuerunt, ut ex Plinio licet coniectare, Iouius. Athenienses salsamentorum adeò studiosi fuerunt, ut ciuitate

ciuitate etiam donarint Chærephili tarichopolæ filios, &c. (ut in Scrombo referam,) Athenæus. Vide Braſauolum in libro de purgantibus medicamentis.

Ex Vuottoni de animalium differentijs libro 8. cap. 187. Salis facultatem tradunt medici compoſitam eſſe. humores etenim corporum excrementitios digerit extenuatq́, & corpora ipſa in ſeſe cogit atq́ condenſat. Quæ igitur corpora ſua natura ſunt ſicciora, hæc ſale aſperſa redduntur ob nimiam ſiccitatem cibo inepta: quorum uerò caro dura eſt & excrementoſa, ea ad ſalſamenta erunt idonea. Excrementoſa autem uoco, quæ ſuccum in ſeſe continent pituitoſum undique conſperſum. & hic quidem quò fuerit copioſior craſsiórque, eò melior caro, ſi ſale adſeruatur, euadet. Quorum autem mollis admodum fuerit, aut impenſè ſicca caro excrementorúmque expers, ut ſaliantur inepta ſunt. Mollium itaque carnium piſces (quos μαλακοσάρκους uocant,) & qui excrementis uacant, ut ſalſamenta ex illis fiant, minimè ſunt idonea. Huius generis ſunt qui ſaxatiles uocantur, atque aſelli, qui in puro mari degunt. ſed neque mulli, quòd dura ſit eorum caro, excrementisq́ uacua, ſale inueterantur. At coracini, mylli, pelamydes, & præterea ſardæ ſardenæq́, & quæ Sexitana uocantur ſalſamenta, atque id genus alia. Ad hæc inter ea quæ in puro mari degunt, quæ κητώδη, id eſt cetacea uocantur, ut balenæ, delphini & phocæ, (*item canes piſces cetacei*) cum ſale condiuntur, euadunt meliora: ut quæ carnem habent excrementitiam omnia. Huic generi proximè accedunt magni thunni, quos melandryas, tritones, chelidoniasq́ uocari diximus. ſale nanque huiuſmodi piſces cum condiuntur, euadunt ſeipſis meliores. Præſtantiſsima autem omnium, quæ mihi certè experiri licuit, ſunt quæ à ueteribus medicis Sardica uocantur ſalſamenta, hodie ſardas uocant: & qui nunc ex Ponto afferuntur mylli. Secundum uerò ab ijs locum obtinent coracini, pelamydes, & quæ Sexitana uocantur, Hæc Galenus (*pleraque libro 3. de aliment. facultat. cap. 41.*) Idem Vuottonus paulò poſt: Salſamenta omnia (inquit) quæcunque ex ſale duriora euadunt, ac ueluti neruoſa coriaceáque, concoctu ſunt difficilia. at contrà, quæcunque extenuatis digeſtisq́ à ſale craſsioribus lentisque excrementis tenuium redduntur partium, eadem ipſa in cibo craſſos ac glutinoſos humores extenuant. Ex Galeno.

Omnis generis ſalſamenta ſanguinem inflammant, bilem augẽt, & ſtrangurijs obſunt. his uerò qui multa inſulſa pituita repletum habent ſtomachum, ſiccando detrahendoq́ auxiliantur. immoderatè uerò his utentes, uel ſenes ipſos, uehementer ad Venerem incitare, pleriq́ authores tradiderunt, Iouius. ¶ Ex Braſauoli in Galeni libros indice. Cum ſalſamentis ex Ponticis illisquæ μῦλα (lego μύλλοι) appellantur, apparata cucurbita, fit cibus ſuauiſsimus, libro 2. de alim. facult. Salſamentum uentrem mollit, In Conſilio pro puero epileptico. Salſamentum citra panem edat ſpleneticus, libro 9. de compoſit. ſecund. locos. Salſamenta omnia pruritum mouent, In libro notho de Cathart. ¶ Celſus author eſt ſalſamenta omnia, minimè quidem intus uitiari, (*id eſt, in uentriculo minimè corrumpi,*) ſed mali ſucci eſſe, aluum mouere. ¶ Saliti piſces (οἱ ταριχευτοὶ ἰχθύες) calidi ſunt & ſicci, craſſosq́ humores incidunt & extenuant, & magis ſi boni ſint ſucci. At qui dura carne ſunt, cum ſaliti ſunt, maiore præditi ſunt malitia.

Sunt qui tradant cauendum eſſe à ſalitorum piſcium uſu, poſtquam uena alicui inciſa eſt, hoc eſt, poſt phlebotomiam: alphos enim, hoc eſt uitiligines & ſcabiem ſæpe gignunt, Symeon Sethi. ¶ Olerum & ſalſamentorum genera propter mordacitatem aliqui ſtomacho noxia putant, tanquam glutinoſa tantùm & aſtringẽtia ei conueniant: ignorantes quòd multa ex illis quæ excretiones (*mordacitate nimirum ſua*) iritant, ſtomacho apta ſunt, ut ſiſarum, beta alba, &c. hæc autem in prima menſa ſumi oportet, ut & alia aluum ſubducentia, & concharum genera, καὶ τάριχον πίονα καὶ μὴ βρωμώδη, Daphnus Epheſius medicus apud Athenæum. Salſamenta, quæ è marinis, lacuſtribus & fluuiatilibus (piſcibus) fiunt, parum ſucci habent, parce nutriunt, inflammant, (καυσώδη: Vuottonus uertit, ſitim faciunt,) aluum cient, appetentiam ciborum iritant. optima uerò ex non pinguibus, ſunt cybia, (*&c. ut in Thunno referetur,*) Diphilus. Circa Alexandriam abundat elephantiaſis, propter caliditatem aëris & uictum. ueſcuntur enim athara, lente, cochleis, & ſalſamentis multis, & aſininis carnibus, alijsq́ huiuſmodi craſſum ac melancholicum ſuccum gignentibus, Galenus 2. ad Glauconem. In maritimis etiam Germaniæ tractibus permultos reperiri audio, quorum facies tumidior & rubicunda elephantem præ ſe fert: nam & alimentis craſsis & mali ſucci utuntur, tum alijs tum ſalſis, ex ſuibus & piſcibus diuerſis: ac inſuper cereuiſia (quæ zytho Aegyptiorum reſpondet) copioſe ſe ingurgitant.

Si hydrops à ſplene fuerit, æger obſonium habeat ſalſamentum Gaditanum, aut ſaperdam, Hippocrates in libro de internis affectionibus. ¶ Ignea uis ſalſo eſt, qui non bene concoquit, illum Non edat, & Bacchus niq́ ſit apta Ceres, Baptiſta Fiera ſub lemmate Piſcis ſalſus. ¶ Salſamenta omnia lauare oportet, donec aqua inſipida ac dulcis reddatur. quod è mari (*in aqua marina*) quidem coctum ſalſamentum dulcius fit: idémque calidum, ſuauius fuerit, Diphilus. τὸν σαπέρδην ἀποπλῦναι χρή, καὶ καταπλῦναι, καὶ κατακλύσαι, καὶ διαπλῦναι, Pollux ex Ariſtophane. Salſamenta hæc Stephanio, fac macerentur pulchrè, Terentius Adelphis. ¶ Vinum & ſalſamentum euaneſcunt uetuſtate, Cicero 2. de diuinatione.

Quin & è muria salsamentorum recoquitur sal, iterumq́ cõsumpto liquore ad naturam suam redit: uulgò è mænis iucundissimus, Plinius.

G Remedia quædam ex salsamentis, in F. iam prædicta sunt: ut, quòd aluum moueant, appetitum & sitim excitent, pituitosos humores extenuent, à uenæ sectione noceant, Venerem proritent. Blasius Astariensis pisciculos uulgò dictos Ancludes commendat in curanda phlegmatica febri. ¶ Omotarichus salsi thynni caro est, uiperæ quam presterem dicunt morsibus in cibo subuenit. in quo usu oportet quamplurimum sumere, & ad uinum copiosum superbibendum cogere, ut ita uomitus prouocetur. idem maximè cõuenit ad drimyphagias. (*Marcellus* uertit ad uomitiones quæ ciborũ acremento quæruntur: quod magis probo, quàm quod Ruellius: Cõtra acrimonias esitatorum maximè ualet: uel quod Hermolaus, Acrimoniam esculenti quærentibus longè commendatissimus est.) Vtiliter postremò canum morsibus imponitur, Dioscor. 2. 30. Videtur autem eadem non solum à thunni, sed aliorũ quoq; plerorunq; pisciũ salsorum carnibus præstari. quamobrem hoc in loco, qui de salsamentis in genere est, recitare uoluimus: eademq́ ratione & alia quædam ex certorum pisciũ salsamentis remedia, (quæ fortè obuia fuerint: omnia enim huc conferre prolixum erat,) hîc memorabimus. E siluro salso remedia, infrà ex eius historia petes. Quem Dioscorides (inquit Marcellus Vergilius) omotarichon hîc nominat, cæteri omnes simplici plerunq; nomine tarichon dicunt. Aegineta in capite de uomitione sumi iubet τὰ δριμύτερα, id est acriora, inter quæ obiter ab eo numerantur raphanus, eruca, salsamentum uetus, origanus uiridis, cepe & porrum. Et in capite de elephantiæ curatione: Δριμυφαγήσαντες δὲ ἐξεμέτωσαν, ἀπό τε ῥαφανίδων καὶ σιτίων. Vbi etiam in cibo elephantiacis permittit salsamentum uetus medicamenti loco. Smaridis piscis caro prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis, sicut & omne salsamentum, Dioscor. ¶ Tela extrahunt salsamentorum carnes, Plinius. ¶ Diuturnos frequenter dolores leuat salsamentum, & encatera dictum & coriax, Trallianus in curatione hemicraniæ. Carbunculos coracinorum salsamenta illita discutiunt, Plinius. Cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita, prosunt doloribus dentium, Idem. Et alibi: Morbo regio medetũ salsamentum cum pipere, ita ut reliqua carne abstineatur. ¶ Sunt & seruatis piscibus medicinæ: salsamentorumq́ cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarum ictus mero subinde hausto, ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur: peculiariter à chalcide, ceraste, et quas sepas uocant, aut elape dipsade ue percussis. Contra scorpiones largiùs sumi sed non euomi salsamenta prodest, ita ut sitis toleretũ: et imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidẽ morsus non aliud præsentius habetur. Priuatim contra presteris morsum sarda prodest. Imponuntur salsamenta & cõtra canis rabiosi morsum: uel si nõ ferro ustæ plagæ, corporaq́ clysteribus exinanita, hoc per se sufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybij profectus, Plinius 32. 5. Fistulæ aperiuntur siccanturq́ salsamentis cum linteolo immissis: intraq́ alterum diem callum omnem auferunt: & putrescentia ulcerum, quæq́ serpũt, emplastri modo subacta & illita. panis uerò prosunt salsamenta cocta. Carbunculos uerendorum priuatim salsamenta cocta cum melle restringunt: Vuottonus, ex Plinio nimirum.

E salsamentis ustis remedia. Carbunculos discutit mullorum salsamenti cinis, Plinius. Carne salita & usta salmonum ad ulcera capitis manantia rectè nos uti posse arbitror, Rondeletius. Salsamenta usta & cybia dentium doloribus commoda esse tradit Galenus circa finem quinti de compos. sec. locos. item Plinius 32. 7. Salsamentorum (inquit) fictili uase combustorum cinis, addita farina marmoris, inter remedia est: & cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita, prosunt dentium doloribus. Aeque prodesse dicuntur omnium salsamentorũ spinæ combustæ, tritæq́ & illitæ. Sardas uel salsamentum sine osse exustum & confrictum appone uaricibus, statim prodest, Marcellus.

H. a. Salsura, idem quod salsamentum. Columella octauo, Nulla tamen æquè quàm prædictæ salsuræ pabulum commode dantur, quoniam odorata sunt. Idem frequenter duodecimo. Apud Plinium cybia uetera legimus, pro sale conditis, quæ alibi inueterata, alibi seruata nominat. ¶ Nomina quædam in os, modò masculino, modò neutro genere sub una terminatione usurpantur, ut ἄφνος, ὄσσος pro oculo, σκότος, ὄνειδος, χεῦος: & τάριχος quoq; secundum Herodianum, qui & authorum testimonia profert: Menandri, ἐπέπασα τῷ τὸ τάριχος ἅλας: Philippidæ, τυρὸς καὶ ταρίχους: Aristophanis, ἐπὶ τοῖς ταρίχει τὸν γέλωτα κατέδομαι: Eiusdem, τάριχον τοῦτον πλύνω, Eustathius in primũ Iliados. in Odysseæ uerò alpha, ὁ τάριχος & τὸ τάριχον dici scribit, sicut οἱ σταθμοὶ & τὰ σταθμά. apud Suidam quoque inuenio, τάριχα, ὄψα πολυτελῆ, (id est piscis preciosi:) & apud Aeginetam in uictu elephantiacorum, τάριχον παλαιόν, in recto singulari. Athenæus quidem multa super hoc uocabulo proferens, τάριχον ut ξύλον genere neutro positum non memorat, nec ego approbârim, quandoquidem authorum idoneorum testimonia desunt. Suidas grammaticus, non author est: Aeginetæ codex sæpe uitiatus. Attici (inquit Athenæus) τὸ τάριχος genere neutro dicunt, ut genitiuus sit ταρίχους, datiuus ταρίχει, (ut flectatur sicut ξίφος:) Iones uerò & Dores, & Atticorum quidam, masculino ὁ τάριχος, (sicut λόγος.) Ταρίχους Ποντικοῦ Cratinus dixit. Alia multa authorũ loca Atheneus in tertio recitat. ¶ Ταρίχιον, diminutiuũ, apud Laërtium lib. 2. in Menedemo. Χρηστὸν τὸ ταρίχιον, Aristophanes in Pace: & alij apud Athenæum. ¶ Τάριχος, παρὰ τὸ ἐν τῇ ταριχείᾳ ἴχνευθαι (forte ἰχνοῦσθαι:) ἢ παρὰ τὸ γάρον (γάρος) ἔχειν, gamma mutato in taû, quasi γάριχος, τάριχος, κρέας ἁλσὶ πεπασμένον, παρὰ

παρὰ τὸ εἰς γάρον διϊχωρίζεσθαι: id eſt, inde ſic dictum, quòd eliquetur & reſoluatur eius humiditas in garum, Varinus & Suidas: apud quos tamen deprauata ſunt quædam. ¶ Σαργάναι, τάριχοι, καὶ ἡμίσειαι, & ἡμιμίσειαι, ἐαριναὶ, χρηστὸν τάριχος, πονηρὸν τάριχος: σαργάναι ὡραῖαι, καὶ σαπραὶ, Pollux. Σαργάναι ſportulæ ſunt, in quibus nimirum componi uehiq́ſ ſalſamẽta ſolebant. ἐν σαργάνοις (niſi legendum σαργάναις) ἄξω ταρίχους Ποντικούς. uidetur autem per ſynecdochen ad ipſa ſalſamenta id nomen tranſlatum. Σαργάνη, σκεῦός τι ἐν ᾧ ἐφέροντο οἱ γαλαθηνοὶ χοῖροι, Euſtathius. Probabile eſt etiam ὡραίας & σαπρὰς opponi: quemadmodum proximè antè χρηστὸν & πονηρὸν τάριχος: ut ſalſamenta σαπρὰ ſint, putida ſeu fœtida propter uetuſtatem ſcilicet: ὡραῖα uerò, id eſt matura, quæ neque recentiora neque uetuſtiora ſunt, quàm par eſt: ut alia ſint ὡραῖα ſalſamenta ſegmenta ue, quæ de piſcium caudis ſumuntur, & ipſa ὡραῖα dicta κατ' εὐφημισμὸν ut ſuprà monuimus. eſt enim ὡραῖον medium inter πρόωρον, τὸ πρὸ τῆς ὥρας καὶ νεαρὸν: & ἔξωρον τὸ τεθνηκὸς καὶ γηράσαν. Σαπρίας οἶνος, ὁ σαπρὸς, ὁ ἐπὶ γῆρας, μεταληπτικῶς, Euſtathius.

τάριχος primam breuem, mediam productam habet, ut ex uerſibus non paucis, qui uel iam citati ſunt, uel paulò pòſt ſequentur, apparet. Ἆρ' ἂν φάγοιτ' ἂν καὶ ταρίχους ὦ θεοί, Chionides. Item, Ἐπὶ τῷ ταρίχει τῷδε τοίνυν κοπτέον. ¶ Ὡραῖα τεμάχη, Pollux: apud quem aliquoties τεμάχη non rectè per m. duplex ſcribitur. dicitur autem propriè τέμαχος (genere neutro ut τεῖχος) de piſcibus, (à uerbo τέμνειν, ut Latinis ſegmentum à ſecando:) item de placentis: de carnibus uerò non item, Ariſtophanis Scholiaſtes in Nubibus. In Varini uerò lexico ſic legimus: Τέμαχος carnis, panis, aut placentæ non dicitur, ſed tomus, τόμος. piſcium enim duntaxat τέμαχος eſt. Πολύ τι χρῆμα τεμαχῶν καὶ κρεῶν ὠπτημένων, Ariſtophanes in Pluto: qui ex eo quòd κρεῶν ſubiunxit, τεμαχῶν de piſcibus accipiendum inſinuat. Hinc apparet corruptum apud Suidam locum in Τεμάχη, ex Varino aut Ariſtophanis Scholiaſte reſtituendum: ut de piſcibus propriè τεμάχη dicantur, (fortè etiam placentis,) de carne non item. de caſeo quidem & alijs, τόμος dicitur. Κεστρῶν τεμάχη μεγάλων, Ariſtophanes in Nubibus. Τεμάχη, τὰ κόμματα τῶν ἰχθύων, καὶ τέμαχος ἰχθύς. ἰδίως δὲ τεμαχίτας ἰχθῦς, τοὺς μεγάλους & κατακοπτομένους, Varinus. Ἐνθεὶς τὸ τέμαχος, λευκὸν οἶνον ἐπιχέας, Alexis. Κεστρῖνος, τὰ τομαῖα καὶ τεμάχη τῶν ἰχθύων, Etymologus. Ἐλθὼν τε πρὸς τὸν τεμαχοπώλην πρίαμαι, Antiphanes. Hinc uerbum τεμαχίζειν apud Galenum. Et τεμαχίσται κωβιοὶ τῷ λοπάδιος, à Machone nominati. Ἀλλὰ λάβε ξιφίου τέμαχος Βυζάντιον ἐλθὼν, Οὐραῖον τ' αὐτὸν τὸν σφόνδυλον, Archeſtratus. Quanquam autem etiam recentium piſcium τεμάχη, id eſt, partes & ſegmenta eſſe ac dici poſsint, de ſalſis tamen pleruncq́ accipi puto. Erunt igitur temachi uel temachitæ piſces maiores, & ferè cetacei, ut thynni & ſimiles, alijq́ non parui qui in fruſta diſſecti inueterantur. Iidem ab alijs, ut conijcio, τμητοὶ uocant. Maiorum piſciũ genus (inquit Mneſitheus) ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellatur, ut auratæ, glauci, phagri. τμητοὺς interpretatur Vuottonus, qui uel conciſi in patinis miniſtrẽtur, uel diſſecti ad ſalſamenta adhibeant. Etſi uerò Græci tomũ de piſce nõ dicant, Latini dicunt. Canis marinus à Plinio, etiã tomus Thurianus (ut ego quidẽ primus cõperiſſe ſuſpicor) appellatus eſt. Atheneus et Thurionẽ ſiue Thurſionẽ dici obſoniũ hoc Latina lĩgua ſolitũ affirmat, ſuauiſsimũq́ id ac laudatiſsimũ fuiſſe, Hermolaus in Coroll. Idem in Plinij librũ 32. Marinus canis eſt (inquit) cuius fruſta Romæ Thuriani tomi ſiue pulmenti nomine uendebant tribus obolis in libras. hoc & Thurſionem dici ſolitum affirmat Latina lingua, (&c. ut recitaui in Corollario de Gladio A.) Hæc ille tanq́ ex Athenæo: apud quẽ lib. 7. in mentione Carchariæ canis, hæc ſolũ uerba legunt: Τοῦτο τοῦ ἰχθύος μέρος ἐστὶ καὶ ὁ ὑπὸ Ῥωμαίων καλούμενος Θυρσίων, ἥδιστος ὢν καὶ τρυφερώτατος. nõ igitur ab Athenæo (ne quis fallat) uel tomus uel pulmentũ Thuriana nominant. Tomus Thurianus, quem alij xiphiã uocãt, Plinius 32. 11. nec alibi uſquã horũ uocabulorũ, (tomi, inquã, pulmenti & Thuriani,) uel ſeparatim, uel iunctim, mentionẽ ab eo factã arbitror: ut neq́ ab ullo idoneo ſcriptore pulmentũ pro piſce, aut eius parte poſitũ. Nõ reprehendo Barbarũ, doctiſsimũ uirũ, cuius etiam memoriã ueneror: ignorantiã meam profiteor: quã niſi quis mihi diſpulerit, ſegmentum potiùs q́ pulmentũ piſcis dixerim: quanuis etiã qui ſegmentũ de piſce acceperit, authorẽ nõ habeo. ſed inuitat analogia & uis uocabuli, à uerbo idẽ Latinis ſignificãte deducti, quod Græcis τέμνω: à quo τόμος ac τέμαχος fiunt. Licebit & fruſta piſcis dicere, ſicut caſei et lardi ac aliarũ rerum fruſta apud claſsicos ſcriptores legimus. His ſcriptis reperi apud Athenæũ circa finem libri ſexti, de obſonio (ſic enim uocat) Thuriano locũ à Barbaro cõuerſum, his uerbis: Ῥουτίλιος Ῥοῦφος (ὁ τὴν πάτριον ἱστορίαν γράψας) παρὰ τῶν ἁλιευόντων αὐτοῦ δ' ἄλλων τριωβόλου τὴν μνᾶν τοῦ ὄψου, & μάλιστα τοῦ Θυρσίωνος καλουμένου ὠνεῖτο. μέρος δ' ἐστι τοῦτο θαλασσίου κυνός, οὕτω καλούμενον.

Τεμάχη, τόμοι.

ταριχεύειν Suidas interpretaſ τήκειν, ξηραίνειν: id eſt, liquefacere, exiccare: & cũ propriè ad ea pertineat quæ ad cibũ inueterant, transfert etiã ad hominẽ, qui macie cõficit et immoderata abſtinentia deſiccat. Ταριχεύειν νεκρὸν, et factũ ipſum ταρίχευσις: et q hoc faciũt homines, ταριχευταί, apud Herodotũ legunt, ubi de Aegyptijs ſcribit, eorũq́ medicãdi ſeu cõdiẽdi & ſeruãdi funera more: qua de re elaboratus P. Bellonij liber extat. Χρῶνται δ' Αἰγύπτιοι τῇ ἀσφάλτῳ πρὸς τὰς ταριχείας τῶν νεκρῶν, Strabo li. 16. Zûchis urbs Africę purpuriſiciũ habet, & uarias piſciũ cõdituras, πορφυροβαφεῖα & ταριχεῖας παντοδαπὰς, Strab. li. 17. Ταριχηρὸν adiectiuũ eſt, ut κρέα ταριχηρὰ Arriano, Suid. Videt aũt Greca nomina adiect. in ηρὸς oxytonũ terminata, deriuata à ſubſtãtiuis, ſimiliter ſe habere ut Latinis deriuata in arius: cuiuſmodi ſunt, ἐλαιηρὸς, οἰνηρὸς, ὑδατηρὸς, olearius, uinarius, aquarius: uſurpariq́ cũ

Deriuata à τάριχος.

aliâs, tũ de uasis, ut uas oleariũ dicimus, & salsamentariũ, σκεῦος ταριχηρὸν Græcè. Οἰνηρὸς θεράπων, apud Anacreontē, à poculis minister. οὐδ' ὀξύβαφον οἰνηρὸν ἔτι κεκτήσεται, Cratin. Μήτε κρεωσοὺς μήτ' οἰνηρούς, μηθ' ὑδατηρὸς λιπεῖν ἀφνεοῖσι δόμοισιν, Aeschylus, ut citat Poll. 6.3. ¶ Ἰχθὺς ταριχευτὸς apud Symeonē Sethi pro τεταριχευμένος. ¶ Apud Aelianũ in animaliũ historia, ut in Tritone et alibi ταριχὸν oxytonum reperio adiectiuè, si rectè scribit. similiter & τόμος substantiuũ est, τομὸς adiectiuũ. ¶ Ἡμιτάριχος uide suprà in A. ¶ A ταριχεύειν fortassis etiam dictum est uerbũ ταρχύειν, quod est curare funus: & τάρχανον, sepultura, exequiæ: item τάρχεα, ταρχήματα, in Lexicis. ¶ Τέρσειν siccare est Græcis, & simili uerbo Germanis terren: inde ταρσὸς, uel Atticè ταῤῥὸς, καλαθίσκος τυροκομικὸς: Calathus in quo caseus suspensus siccatur: & fortè ab eodem uerbo etiam τάριχος fit. Tarichum, id est, inueteratum nostri digen uocant, forsan à taricho Græco per syncopen, quasi darigen. aliĳ quidē Germani proferunt gedigen, merum & purum aliquid significantes, ut argentum non permixtum aliĳs, gedigen silber. solent autem carnes etiam puræ, & sine ossibus siccandæ suspēdi: quas propriè digen uocamus: inde nomen ad alia quoq; siccata transfertur. Quod Græci ταριχεύειν, Germani dicunt beitzen: cum quid in liquore aliquo salitur: uel iam salitum, saniem & muriam de se remittit. muriam ipsam uocant beitze, & Saxones pickel. ¶ Canes pisces cetacei τεμαχίζονταί τε καὶ ταριχεύονται, Galenus lib. 3. de alim. facult.

Quòd ταριχεύειν aliquando cũ sale, aliâs sine sale inueterare significet.

Ex Cornarĳ commentarĳs in Galeni de composit. secund. loc. libri 3. cap. 1. Ad omnem auris affectionem adeps uulpinus inueteratus probe facit, ἀλώπεκος στέαρ τεταριχευμένον, authore Archigene. quanquã τεταριχευμένον (inquit Cornar.) non inueteratũ tantùm, sed & sale conditum ac asiccatũ significet: ut diligenti animaduersione opus sit Græcos medicos legentibus, qua significatione singulis locis usurpetur: quum non leuis differentia sit quod ad usum medicũ attinet, salsa, aut insulsa & simpliciter assiccata aut inueterata re aliqua uti. Hoc quidem loco uidet̃ mihi sanè adeps uulpinus inueteratus simpliciter indicari, non sale seruatus & conditus: quomodo etiam Dioscorides de anserino & gallinaceo dixit, δίχα ἁλῶν τεταριχευμένον, quãdoquidem & μεθ' ἁλῶν fieri ταριχεύσεις possit, ut ibidem Dioscorides indicat. Et Plinius 28. 9. de adipe suillo: Inueterat̃ duobus modis, aut cum sale, aut sincerus. Verùm cum sale inueterati adipis uulpini usum, in aurium affectionibus ineptum puto. sicut contrà, aptum suillum salsum ad malignas duricies, & maligna ulcera. Dioscorides capite de glandibus dixit: Σὺν στέατι δὲ ταριχηρῷ χοιρείῳ πρὸς κακοήθεις σκληρίας, καὶ πρὸς πονηρευόμενα ἕλκη ἁρμόζουσι. Potest tamen tum hîc, tũ ad aures, pro affectionis ratione quispiam aut salso, aut simpliciter inueterato uti. ¶ Ταριχευόμενος ἐν καρδάμῳ, in nasturtio seruatur & siccatur, Dioscorides de scinco. Plinius quidem salsos afferri dixit. & quanquam nasturtĳ etiam uis salis instar conseruare possit, suspicor tamen non ἐν καρδάμῳ, sed ἐν καρδόπῳ legẽdum, idem est in cista siue alueolo panario. Idem Dioscorides quum de cepis inquit, δριμύτερον τὸ ὠμὸν τοῦ ὀπτοῦ καὶ ταριχηροῦ, ineptè quis acceperit, acriorem esse crudam, quàm assatam ac sale seruatam, quũ cepas sale simplici asperso condire ac asseruare non sit usitatum. quare ταριχηρὸν κρόμμυον hîc pro cepa assiccata simpliciter accipiendum est. sic enim inueteratæ asseruantur absque salis conditura. quanquam etiam acida muria, uel etiam solo aceto cepas asseruari Galenus 2. de alimentis tradat, more nobis hodie ignoto, loco ubi de fœniculo agit. eundem autem condituræ ceparũ modum, docet etiam Columella 12. 10. ut de cepa hoc modo seruata Dioscorides potiùs dixisse uideatur. At uerò Galenus nono methodi de diatritarĳs medicis loquens, ait ipsos hominem triduo fame asiccatum quarto tandem die nutrire incipere: Ἐκεῖνοι (inquit) προταριχεύσαντες τὸν ἄνθρωπον, ἄρχονται τρέφειν. Rursus apud Dioscoridē, in ὠμοτάριχος, σὰρξ θύννου τεταριχευμένη, necessario salsam thynni carnem accipimus, quum non aliter asseruari soleat. quod si quis enim Sole siccatum inuetescere sinat, quemadmodum quædam piscium genera etiam hodie siccant̃, inepta sanè erit thynni caro ad hos usus, quos hîc Dioscorides præscribit. adde quòd ταριχεύειν de Solis siccatura priuatim non dicitur: sed ἐν ἡλίῳ ξηραίνειν atq; σκελετεύειν hanc significationem & usum habent. Quare omnino salsa thynni caro, ὠμοταρίχου & τεταριχευμένου uoce accipienda est. quod ipsum ex Galeni uerbis apertè colligitur libro 2. de alimentorum facultate de cucurbita, ubi ait: Κατὰ αὐτὸν λόγον εἰ καὶ μετὰ τινὸς ἁλμυροῦ προσενεχθείη, (καθάπερ ἐν λοπάδι μετὰ ταρίχου αὐτὴν ἔνιοι σκευάζουσι,) ἁλμυρὸν ἐν τῷ σώματι γεννήσει χυμόν. ἥδιον δὲ ἔδεσμα τὸ οὕτως σκευασθὲν, εἰ τὸ τάριχος εἴη τῶν Ποντικῶν ἐκείνων, ἃ καλοῦσι μίλα, (lego μύλλας.) Sic etiam ἅλμη τῶν ταριχηρῶν ἰχθύων ab eodem Galeno 11. simplic. pharm. dicitur: hoc est, Muria piscium sale cõditorum, quam certe simpliciter inueterati & asiccati pisces nõ habẽt. Porrò Plinius quum inquit, Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur, siue recentia, siue seruata: alterũ τεταριχευμένων significationem palàm reddidit. Seruata enim inueterata dixit, uitauitq; salem adĳcere: quum tamen sale condita, & non simpliciter asiccata seruentur, ad hunc præsertim usum: uelut ipse lib. 9. cap. 5. dixit: Cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur. Quin & aceto condire ac asseruare, ταριχεύειν significat. sic infrà lib. 5. Γύρεθρον ὄξει δριμυτάτῳ ἐφ' ἡμέρας μ. ταριχεύσας, τρῖψον. Hæc omnia Cornarius. Caules ferulæ ταριχεύονται εἰς τὰς ἁλμεύσεις, Dioscorides.

Salsamẽtarius.

Salsamentarius, ad salsamenta pertinens, ut cadus salsamentarius, Plinio: uasa olearia & salsamentaria, Columellæ. item qui salsamenta uel facit, uel uendit. Vt si salsamentarĳ filio dicas: Quiesce tu, cuius pater cubito se emungere solebat, Author ad Herennium libro 4. Ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος, διεδήλου δὲ τὸν ταριχέμπορον, Laërtius in Bione. ὁ γὰρ εἶπεν

ἀπὸ ταριχοπώλου, αὐτόθεν ἐλοιδόρησεν. ὁ δὲ φήσας, Μεμνήμεθά σε περὶ βραχίονι ἀπομυσσόμενον, ἔσκωψε, Plutarchus in Symposiacis. Ταριχοπῶλαι & ταριχοπωλεῖν apud Pollucem leguntur. Tarichopolas Latinè salarios dixit Martialis, hoc est qui salsamenta uendunt, Cælius. Eundem nimirū temachopolā dixit Antiphanes, hoc uersu: ἐλθὼν τις πρὸς τὸν τεμαχοπώλην πρίμενε: Alexis ταριχηγόν. ¶ Φιλοτάριχος est qui salsamentis in cibo oblectatur apud Athenæū. Talis Martiali Beticus est 3. 35. Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petasone uoras, Teq; iuuant gerres, & pelle melandria cana, Resinata bibis uina, Falerna fugis. Nescio quod stomachi uitiū secretius esse Suspicor: ut quid enim Betice σαπροφαγεῖς; Alexis etiam zomotarichū quendam nominauit hoc uersu: - - - ὁ δὲ Κίλιξ ὁ δ' Ἱπποκλῆς ὁ ζωμοτάριχος ὑποκριτής. ¶ Ταρχον herba à Symeone Sethi memoratur: ea pyretro cognata existimatur, dicta fortasis ἀπὸ τοῦ ταριχεύεσθαι, quòd uel ipsa inueterari sale, acetóue soleat, uel alijs inueterandis, sicut origanum addi. Draconem hortensem aliqui uocant.

Tarichiæ insulæ memorantur Straboni libro ultimo, Ταριχέαι, paruæ multæ & crebræ, &c. Tarichea uel Taricheæ, in utroq; numero, urbs Iudeæ, teste Iosepho. gentile Taricheates. Sunt & aliæ Taricheæ in Aegypto, quarum ciues Taricheutæ, &c. Vide in Onomastico nostro. Apud Iudæos iuxta eas quæ Tarichiæ appellantur, (ciuitatem nimirum) est lacus, qui optimas piscium condituras præbet, Strabo lib. 16. ἡ λίμνη ταριχείας ἰχθύων ἀστείας παρέχει. Tarichæi, Ταριχαῖοι, populus quidam, Suidas. Propria.

Ἐκ δ' Ἑλλησπόντου σκόμβρους, καὶ πάντα ταρίχη, Hermippus.

Euthydemus scriptor περὶ ταρίχων, citatur ab Athenæo. ¶ Οἱ τάριχοι οἱ περὶ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλον το, καὶ ἤσπαιρον, Herodotus lib. 9. Cur Phaselitæ Cylabræ heroi quotannis ταρίχους sacrificare soliti sint, legitur apud Athenæum in septimo ubi de Anguillis scribit. b. h.

Putre salsamentum amat origanum: Clearchus apud Athenæū libro tertio, (senario prouerbiali:) Σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ. Origanū aūt herba est acri succo, qualis & thymbra. Quin & hodie frugi patres familiâs carnibus iam obolentibus addunt acetū origani loco, ne sentiatur putris odor. Aptè dicetur de re per se parū honesta aut iucunda, atq; ob id exoticis cōdimentis et honestamentis egente. Veritas per se placet, honesta per se decent: falsa fucis, turpia phaleris indigent, hoc est putre salsamentū origano, Erasmus Rot. Encrasicholos Romæ nunquā salsamentarij sine origano uendunt, Rondelet. ¶ Salsamentū assum, (*uel Tarichus assus, propter carmen. est enim senarius*) mox ut ignem uiderit: Τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ. Athen. lib. 3. prouerbij loco citat. Opinor idē esse cum illo Ἀφύα δὲ τὸ πῦρ, Aphya in ignē: quod iam antè exposuimus. Eodē in loco refert & hūc uersum ceu prouerbialē: οὐκ ἂν πάθοι τάριχος ὧν περ ἄξιος: Tarichus haud laturus est, queis dignus est: uel, Tarichus nō feret se digna, Erasmus Rot. Videtur aūt posterioris huius senarij usus esse, quem Erasmus non explicat, cum hominē iam diu improbum, quomodocunq; tractetur, nihil referre, aut non tamen satis pro merito pœnas luere dicimus. tarichus enim cū inueteratum & putidum est, negligitur, ut plerunq; prorsus pereat. recentius uel tempestiuū, laudatur tanquā χρηστὸν καὶ ὡραῖον: uetustius, σαπρὸν est. ¶ Ἂν μὴ παρῇ κρέα στερκτέον περὶ ταρίχῳ: Si non adsunt carnes, taricho contentos esse oportet. Sunt qui dicant tarichon accipi pro pisce, sed uili putriq;, qui idem sit aphya. fortasis hîc pro iure accipiendū tarichus. nam quibus deest obsoniū, solent pane in ius immerso uesci. In aphyas et tarichos creber iocus est in comœdijs. Sensus hic est, ubi nō est copia meliorū, boni cōsulere oportet quæcunq; cōtingunt. Refertur à Diogeniano, Erasm. Rot. Apud Suidā idem senarius aliter legitur: Ἂν μὴ παρῇ κρέα, τάριχη στερκτέον: quanquā & ταρίχει in datiuo legi potest. Quòd autem tarichon pro iure accipiendū suspicatur Erasmus, neutiquā probo. Simile est prouerbiū, Bona etiā maza post panem, Ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ' ἄρτον. ¶ Prouerbiū Silurus putris in quadra argentea, in Siluro referet. ¶ Videtur & hoc prouerbiale esse quod Aristophanes Δαιταλεῦσι dixit: οὐκ αἰσχυνοῦμαι τὸν τάριχον τουτονὶ πλύνων ἅπασιν, ὅσα συνοιδ' αὐτῷ κακά: in hominem nimirum improbum, ac multa castigatione, aut reprehensione uerborū, ut ueluti abluatur & abstergatur, indigentē. Solent enim salsamenta præmacerari aqua, & ablui sedulò, ut in F. prędiximus. Et alibi Aristophanes, τὸν σαπέρδην ἀποτίλαι χρὴ, καὶ καταπλῦναι, καὶ κατακλύσαι, καὶ διαπλῦναι. quæ uerba similiter prouerbij instar, eodemq; sensu prolata arbitror. saperdam enim pro pisce salso dicit. Τάριχον pro homine improbo & ueteratore interpretati sumus etiā paulò antè in prouerbio, οὐκ ἂν πάθοι τάριχος. Nostri quoq; uulgari diuerbio pellem alicui eluere dicunt, Den beltz erwäschen, pro eo quod est uerbis castigare, & acrius in aliquem inuehi. Pollux lib. 7. docet πλύνειν interdū usurpari pro conuiciari, λοιδορεῖν. καὶ πλυνόν με ποιεῖς ἡ κωμῳδία φησὶν, ἤγουν ἐξονειδίζεις, ἢ αἰσχύνεις. καὶ τὸ οὐδ' ὀργὸς ἄξιόν τι ἀποπεφάνθαι, καταπεπλύσθαι ὁ ῥήτωρ ἔφη Αἰσχίνης. Sunt autem in Pluto Aristophanis uerba anus cuiusdam conquerentis de iuuene ei illudente, πλυνόν με ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν. ubi Scholiastes πλυνὸν interpretatur ἐφύβριστον πλῦμα. πλυνὸς ἡ ὀξυτόνως τὸ ἀγγεῖον αὐτό. παροξυτόνως δὲ, τὸ πλυνόμενον. Τοὺς κρείσσονας αὐτοῦ καὶ πατεῖ καὶ πλύνει, Dion. Καὶ ποτὲ μὲν λοιδορουμένους, καὶ πλύνοντας ἀλλήλους τ' ἀπόρρητα, Demosthenes. Artemidorus etiam Onirocriticorum 2. 8. πλύνειν, ἐλέγχειν significare ex his Menandri uersibus probare nititur: Ἢν γάρ κακῶς μου τὴν γυναῖχ' οὕτω λέγῃς, Τὸν πατέρα, καὶ σὲ, τοὺς τε σοὺς ἐγὼ πλυνῶ: ἀντὶ τοῦ (inquit) ἐλέγξω, ἢ κακῶς λέξω. Posteriora hæc ex authoribus loca Brodæus in Miscellaneis annotauit.

Νεκρὸς τάριχος εἰσφέρων Αἰγύπτιος, Hermippus apud Athenæum. forte, εἰσφέρων Αἰγυπτίοις. uidetur autem conuenire in hominem cadauerosum, id est macie & pallore deformem nec absimilem mortuo, qualem nostri etiam ludentes, sancti Fridolini testem nominant. Erat autē mos apud Aegyptios in conuiuijs ut aliquis hominis mortui simulacrum in arcula circumferens, conuiuas in id aspicere, ac edere bibereq́ iuberet, tanquam & ipsos paulò pòst tales futuros, quod in Plutarchi libro de Iside & Osiride legitur, & apud Herodotum libro 2. Sed cadaueri eius ue idolo, alios inspicere non conuenit: & idolum illud ex alia materia erat, non ipsum cadauer inueteratū. proinde sic potius interpretemur, ut nihil mutemus: Videri potest aspectu cadauer Aegyptium inueteratum. solebant enim Aegyptij, ut dictum est, cadauera suorum ταριχεύειν.

Barbara quædam & Arabica uocabula. Arfet, id est, piscis magnus salitus, Syluaticus. Salhana uel Sahane, est genus salsamenti è piscibus paruis salitis, usitatum nostro tempore in Oriente uersus Bagaded, Andreas Bellunensis. Anasceni, id est piscis salitus, uetus glossographus Auicennæ. Scenem, salsa facta ex piscibus, Idem. Seten, id est, salsæ de piscibus quæ fiunt in Aegypto, Syluaticus. Seene, sal de piscibus, Idem. Taracha & Tarachisa apud eosdem, pro salsis uel piscibus uel eorum ouis, corrupta sunt è Græco taricha. ¶ In Italia alicubi (ut audio) pisces condiuntur cum sale, origano, aceto, & ita conditi appellantur incamerati.

SAPERDA. Vide in Corollario de Coracino, & in Myllo. Κολίαι, σαπέρδαι, λέσβιαι, ἄμυλλοι, (lego λεβίαι, μύλλοι,) Pollux de salsamentis agens.

SARACHVS Græcè uulgò, aliquibus Stauris, idem qui Agonus Insubribus.

DE SARDA VETERVM.

A SARDA ueterum, & Sarda Sardinaq́ recentiorū, longè differunt, ut mox Rondeletij uerbis in Capite de Sardinis, pluribus explicabitū. Sarda coliam magnitudine refert: Ἡ σαρδα προσέοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει, Diphilus de salsamentis agens. Sarda uocatur pelamys longa ex Oceano ueniens, Plinius lib. 32. Pisces tum molliores, tum sicciores iusto, ad saliendum idonei non sunt. coracini uerò, & pelamydes, & mylli, sardæ & sardenæ, (σαρδαι καὶ σαρδῆναι,) &c. ad salsuram sunt appositi, Galenus de alim. facult. lib. 3. cap. penultimo. Et mox: Præstantissima autem omnium, quæ mihi experientia cognoscere licuit, salsamentorum sunt, quæ à ueteribus medicis Sardica salsamenta (Σαρδικὰ) nuncupantur, hodie sardas uocant, & mylli ex Ponto. ¶ Conijcio autem cum sardas ueterum, tum hodie ita dictas & sardinas, à Sardinia sic nominatas esse: unde nimirum mittebantur. Vide infrà in Pelamyde A.

F De apparatu & condimentis sardæ Apicius 9.10. sic scribit. In Sardis: Sardam farsilem sic facere oportet. Sarda exossatur: & teritur pulegium, cuminū, piperis grana, mentha, nuces, mel. impletur & cōsuitur, inuoluitur in charta, & sic supra uaporem ignis in operculo componitū. conditur ex oleo, caræno, alece. Et rursus: Sarda ita fit. Coquitur sarda & exossatur, teritur piper cum ligustico, thymo, origano, ruta, caryota, melle: & in uasculo ouis incisis ornatur, &c. apparet autem eum de sarda pisce satis magno, non de sardinis uulgò dictis sentire.

G Salsamentorum cibus prodest à serpente percussis: priuatim autem contra presteris morsum sarda prodest, Plinius. Marcellus Empiricus ad strumam, & ea quæ intra os dolent, puluerem conficit, Capite XV. & inter alia salsarum sardarum capita trita adijcit. Et alibi: Sardas uel salsamentum sine osse exustum, & confrictum, appone naricibus, statim prodest. Idem Capite XI. medicamento cuidam ad gingiuarum nimium tumorem & fœtorem & carcinomata, caput sardæ combustum admiscet.

DE SARDINIS, RONDELETIVS.

Sardinæ icon à Rondeletio posita, tam similis est Agono, cuius imaginem habes suprà ex Rondeletio, pag. 17. ut discerni uix possit. Nostra uerò hæc Sardina Venetijs depicta, lineam asperam in uentre non ostendit: & squamas non bene, ut puto, dispositas habet.

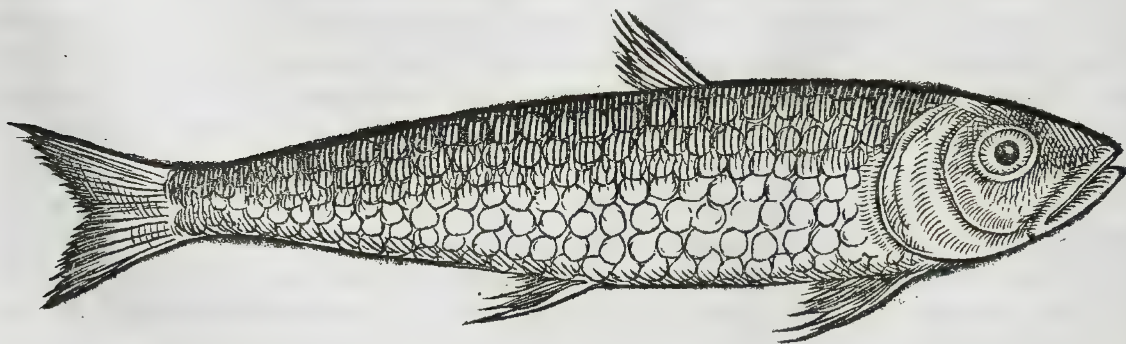

RERVM

RERVM cognitione, quas in uniuerso orbe Deus optimus maximus ad uitę nostrę uel necessitatem, uel cõmoditatem condidit, ut nihil præstãtius, ita nihil difficilius est. Difficultatem uerò parit maximè ipsarum abstrusa et penitus abdita natura, nonnunquam etiam ipsarũ similitudo, uel homonymia, uel uocis affinitas, ut aconiti speciem pro ueratro nigro usurpãt multi, marum pro origano, chamædrym uel alliũ syluestre pro scordio: &, ne longiùs abeamus, chelonem pro cephalo, sparũ pro aurata, sargum pro melanuro: τράγον alij mænam marem, alij pisciculum alium exocœto similem uocant. Alij banchum cum baccho, sarginũ cum sargo, glaucum cum glaucisco, lamiam cum amia, aliosq́ quamplurimos confundunt.

Nominũ aut rerũ similitudo sæpe confusionem parit.

Idem nobis in trichide, trichia, thrissa euenit: quorum non nominis solùm, sed etiam rationis nominis & rei affinitas effecit, ut alij pro eodem pisce hæc usurparint, atq; modò hoc, modò illo nomine in eodem pisce designando usi fuerint: cùm alij ex trichide trichiam nasci dicant, ut Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 15. aliã uerò ab his esse thrissam, quanquã sit aliquid his omnibus cõmune. Rei obscuritatem auget Gaza, qui trichidas, sardinas: trichias, sardas cõuertit: cùm sarda apud ueteres longè alius piscis esse uideatur. Ac primùm quantũ ad Aristotelem attinet, non possum non summopere mirari, quòd scribat ex phalerica aphya membradas, ex membradibus trichidas, ex his trichias gigni: Cùm ipse annotauerit pisces ex diuersæ speciei piscibus nõ nasci, dempto rhinobato, qui ex squatina & raia gignitur, ut dictũ est alibi in Capite de Aphyis generatim. Deinde uerò Gazã, qui trichias sardas conuerterit, cùm sarda sit ex lacertorũ marinorum genere, eiusdẽ magnitudinis cum colia, qui scõbro maior est, teste Athenæo lib. 3. uel, ut Plinius scribit lib. 32. ca. 11. pelamys longa. De his igit̃ quid sentiã, breuiter & perspicuè exponã. Τριχίδας, τριχίας, τρίσσας siue θρίσσας (*prima per θ. tantùm rectè scribitur, non etiã per τ.*) ἀπὸ τῶν τριχῶν dictas opinor, ob spinarũ copiam & paruitatẽ: nam capillorũ tenuitatẽ referunt, qua de causa sine pernicie edunt̃: & trichida ac trichiã eundẽ planè esse piscẽ, thrissam uerò ab eo differre, de qua seorsim egimus. Aut si qua sit inter trichida & trichiã differentia, eam solùm ætatis & magnitudinis esse, ut trichis minor sit, trichia maior: id quod multis piscibus usuuenire cõstat, quibus pro ætate & magnitudine uaria posita sunt nomina, nõ solùm ab antiquis, sed etiã à piscatoribus nostris, ut in aurata & coracino priùs annotauimus. Idẽ in Gallia nostra Narbonẽsi, Prouincia, Italia à uulgo obseruari uidemus, in eodẽ pisciculo quẽ sardine & sarde appellãt eo tantùm discrimine, ut hic maior sit, ille minor. Hanc uulgi appellationẽ puto secutũ fuisse Gazã, ut cùm uideret ab Aristotele trichiã à trichide distingui, illã sardã, hanc sardinã uulgi more appellauerit. Dicet aliquis utrũq; uocabulum antiquũ esse, & à Latinis usurpatũ, id q̃d equidẽ fateor: nã Columella sardinã dixit, quanq; eo loco nõ sardina sed sardinia legat̃: & sarda apud Athenæũ & Pliniũ reperit̃. At intelligi uolo, uideri Gazã trichida & trichiã duobus nominib. Latinis expressisse, quæ ut uocũ similitudine, ita significatione eadẽ esse putabat cũ uulgaribus, cùm res aliter habeat. Nã alterũ scilicet sarde nõ idẽ significat q̃d sarda, quæ ꝓ pisce longè diuerso à ueteribus usurpat̃, ut paulò antè dictũ est, & suo loco fusiùs ostendet̃. Ego uerò trichida & trichiã ꝓ eodẽ pisce accipio, qui sardine uulgò dicit̃, nisi ętate & magnitudine differãt, quę differẽtia duplex nobis nomen peperit, ut Sarde dicat̃, quæ maior sit: Sardine, quę minor. Dorionẽ, cuius librũ de piscib. sæpissimè citat Athenæus, autorem habeo, qui trichida etiã trichiã appellat. Atq; adeò Athenæũ ipsum, qui trichiarũ exempla ex ueteribus ꝓferens ipsas apertè cũ trichidibus cõfundit. Sed hactenus de nomine, nũc de re dicamus.

A

Contra Aristotelem.

Lib. 6. de histo. anim. cap. 11.

Contra Gazã.

Sarda quid.

Lib. 8. cap. 17.

Cõcludit trichida & trichiam, unũ esse piscem: apud latinos sardinã: à quo multum differat ueterũ sarda: etsi Gallis Sarde et Sardine hodie uulgò magnitudine tantum distinguuntur.

Sardina pisciculus est marinus, aphyæ phaleticæ omnino similis, nisi paulò maior & spissior esset: à parua alosa, ore, branchijs, oculis, pinnarũ numero, situ, squamis, caudâ minimè discrepãs, sed in hoc tantùm quòd alosa sit latior. Sardina igit̃ squamas magnas tenues habet, colore est uario, nimirum capite aureo, uentre albo, dorso cum uiridi cæruleo, utroq; splendido rutilanteq́, dum uiua è mari extrahitur. unà eñ cũ uita uiridis euanescit, cæruleo manẽte, eoq́ hebescente & splendorem suum amittente. Intestina habet parua & recta, alosarum intestinis similia.

B

Felle caret: quamobrẽ non exenterata in craticula uel sartagine coquitur, uel in olla cum oleo elixatur. Vere pinguescit. Linguã mordet, maxime si paulò diutius asseruet̃. Sale conditę sardinę in annos duos seruantur, fitq́ ex his garum, sed minùs laudandum ob squamarum copiã & spinarum, à quibus caro difficile separari, uixq́ in muria dissolui potest.

F

Si sardina nostra ea sit, quam Aristoteles trichida uel trichiã uocat, ut reuera esse existimamus, scrupulum nõ tenuẽ nobis inijciet locus Aristotelis lib. 8. de hist. anim. ca. 13. hæc scribẽtis: οἱ δὲ τριχίαι μόνοι τῶν ἰχθύων εἰσπλέοντες μὲν ἁλίσκονται, ἐκπλέοντες δ' οὐχ ὁρῶνται: ἀλλ' ὅταν καὶ ληφθῇ τις πρὸς Βυζάντιον, οἱ ἁλιεῖς τὰ δίκτυα περικαθαίρουσι, διὰ τὸ μὴ εἰωθέναι ἐκπλεῖν. αἴτιον δ', ὅτι οὗτοι μόνοι ἀναπλέουσιν εἰς τὸν Ἴστρον, εἶθ' ᾗ σχίζεται καταπλέουσιν εἰς τὸν Ἀδρίαν. σημεῖον δ', καὶ γὰρ συμβαίνει τοὐναντίον: ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐκ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δ' ἁλίσκονται. Quę sic cõuertit Plin. li. 9. ca. 15. Intrantiũ Pontũ soli nõ remeãt trichię, sed hi soli Istrũ amnẽ subeunt, ex eo subterraneis eius uenis, in Adriaticũ mare defluũt, itaq; et illinc descendentes nec unquã subeuntes è mari uisuntur. Nullus ueterũ scripsit, nullus etiã recentiorum aut piscatorum aut scriptorũ memoriæ prodidit, uidit ue aut ab alijs audiuit sardinas nostras amnes subire. Quocirca locus Aristotelis mihi suspectus est: item Plinij, ut fortasse pro τριχίαι uel τριχίας legendum sit θρίσσαι, quas uere ad flumina properare magna frequentia illicq́ pinguescere constat. Eiusdẽ loci pars postrema deprauata etiã est: nã pro ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐκ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν,

Animaduersi apud Aristotelẽ loci, primus q̃d sardinæ non subeant amnes: quare pro trichæi suspicatur legendum thrissæ: Secundus, &c.

Locus alter.

εἰσπλεόντων δ' ἁλίσκονται, reponendum, ἐκπλέοντες μὲν γὰρ ἁλίσκονται, εἰσπλέοντες δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν οὐχ ἁλίσκονται. Id ostendit Plinij conuersio. Idem rectè animaduertit Gaza, qui ista sic expressit: Exeuntes enim semper capiuntur, subeuntes nunquam. Denique res ipsa necessariò sic legendum esse docet. Ait enim Aristoteles hîc contra fieri quàm in Ponto, quem subeuntes capiuntur, exeuntes autem non uidentur. Ex Adria uerò exeuntes uidentur & capiuntur, subeũtes minimè: quia ex Istro per subterraneos meatus Adriaticum mare subeunt.

COROLLARIVM.

A Sardinæ (Trichides) ex membradibus gignuntur, ipsæ sardas (trichias) procreant, Aristoteles interprete Gaza. Quòd si trichides ac trichiæ magnitudine tantùm & ætate differunt, ut Rondeletio uidet, ita ut hi maiores, illi minores sint: absurdũ fortè fuerit, ex minoribus maiores nasci putare. In Corollario de Alausa elemento A. de trichide & trichia multa scripsi, pag. 23. piscem cum thrissa, id est alausa, eundem esse suspicatus, sicut & grammatici quidam Græci, Scholiastes Aristophanis & Etymologus, & recentiores aliqui non indocti. Nunc animus magis inclinat ad Gillij & Rondeletij sententiam, trichides esse sardinas: quanuis id Galenus etiam ignorasse uideatur, qui σαρδίνας nominat libro 3. de alimentis, trichides nusquam. Sardinæ enim suo tempore, à Romanis præsertim nominabantur, trichidum autem uetus Atticum nomen, iam illo seculo plerisque incognitum fuisse arbitror. Quòd si trichis nõ est sardina, quo alio apud Aristotelem nomine sardina reperietur? neque uerò tam frequentem ubique (puto) in mediterraneo pisciculum, & alendæ plebi tantopere usitatum, ignotum fuisse, uerisimile est. quanquam Athenæus ex Epęneti de piscibus libro, chalcides ab aliquibus sardinos uocari scribit: Χαλκίδας, τὰς καλοῦσι καὶ σαρδίνους: quæ eius uerba etiam Eustathius repetit. Aristoteles (inquit Athenæus) quinto historię sardinos ipsas (*chalcides nimirum, de his enim agit*) uocat. ego sardinorum nomen nusquam apud Aristotelem legi. Vuottonus ex eodem Athenæi loco, quem integrum recitaui in Eritimo, (Elemento E.) non intellecto, Eritimos ab Aristotele sardinos uocari scribit. Hermolao etiam eritimos sarda est, (*sardinam dicere uoluit,*) uel sardæ similis. sed eandem esse sardinam eritimo, ueteres non tradũt. Diphilus thrissam & cognatos pisces, chalcidem & eritimũ, facilè digeri author est. Τριχθάδων, αἱ χαλκίδες: Ἡρακλέων μεμβράδες, Hesychius & Varinus, hoc est, Trichthades sunt chalcides: uel, ut Heracleon uoluit, membrades. Sed pro τριχθάδες, legerim τριχιάδες, à recto trissyllabo oxytono τριχιάς, ut παλλάς. quanquam magis probo ut τριχίας scribatur, sicut ἀνθίας. Δωρίων καὶ τῆς ποταμίας μέμνηται θρίσσης, (lego θρίσσης,) καὶ τὴν τριχίδα, τριχίαν ὀνομάζει. Et Aristoteles 6.15. Ἐκ δὲ τῆς φαληρικῆς (ἀφύης) γίγνονται μὲν ἀράδες, (Gaza μεμβράδων:) ἐκ δὲ τούτων τριχίδων, ἐκ δὲ τῶν τριχίδων, τριχίαι. Ab eodem, octauo historiæ cap. 13. οἱ τριχίαι nominantur, Plinius trichiæ legit, ut & Eustathius in cõmentarijs suis in Dionysium de Istro scribens: & Gaza: similiter enim hîc Sardas uertit, ut alibi pro τριχίαι. Libro etiam 5. cap. 9. historiæ, trichias, ὁ τριχίας, legitur. Trichias bis anno parit, Plinius. Rondeletius quidem illic thrissæ legit, quòd trichides (quas sardinas interpretatur) non immigrent in fluuios. Cæterùm ut sarda pelamydum uel thynnorum generis est, sardina uerò pisciculus plebeius: sic apud Græcos non modò τριχὶς & τριχίας uiles pisciculi memorantur: sed è thynnorum etiam genere τριχιὰς oxytonum, semel apud Athenæũ lib. 7. in Chalcidũ mentione, quem locũ etsi deprauatũ, huc adscribam: Τριχιάδας δὲ καὶ τὰς πρημάδας, τὰς θυννίδας ἔλεγον. * πλέων Εὐρώπῃ ἁλιδυμένῳ ποτ' αὐτὸν εἶδον Ἀνδράχμῃ μετὰ πρημνάδων, κἄπειτ' ἀφῆκεν ὅτι ἦν βόαξ. Verùm pisces minores aristosi, id est spinis exiguis pilorum instar referti, ut trichides, trichiæ, thrissæ, non temere ἀπὸ τῶν τριχῶν denominantur. Maioribus uerò, ut thynnides & premades sunt, quid cũ pilis & aristis commune? ¶ Thrissis sanè, id est alausis, & trichidibus, multa sunt communia: nominis ratio, ut dictum est: quòd pisces sunt parui, aristosi, uiles: quòd gregatim capiuntur, et quidem utrique cantu saltationeq́: nam & de thrissa id scribitur, & de trichide, nisi ueteres etiam trichidis nomen aliquando cum thrissa confuderint. Linea illa spinosa in uentre, in alausis & sardinis conspicitur: item in celerino Gallis ad Oceanum dicto, Rondeletius apuam membradem facit. Eidem apua Phalerica piscis est sardinæ similis, minor, tenuior: cuius uentrem squamæ firmant & exasperant, ut in alosis & sardinis uidere licet. Bellonius tum celerinũ Oceani, tum sardinam mediterranei maris, chalcidem interpretatur, magnitudine tantùm distinguens. Celerinus (inquit idem) asperiorem sub uẽtre ex aristis lineã habet, quàm harengus. Ab eodem liparis nominatur pisciculus lacustris in Macedonia: qui sardinam toto habitu refert, sed uẽtre est latiore: & lineam sub uentre asperam habet. Non alius, aut certè simillimus uidetur, qui agônus in Verbano lacu dicitur, alibi in Italia Sardanella, à maxima cum sardinis similitudine, ut Rondeletius scribit: qui in ea quam exhibuit agoni (chalcidem ipse nominat) pictura, spinosam illam uentris lineam ostendit.

Qui pisces asperam in uentre lineam habeãt.

Sardinæ, quas trichidas arbitror à Græcis nũcupatas, à minutis ossiculis (*spinis potius*) pili subtilitatem æquantibus, antiquum nomen retinent in prouincia Narbonensi, Gillius. Sardæ (*uulgò dictæ*) & quæ uocantur uulgò aleces, aliquãtò sardis minores, in magno usu alendis familijs existunt. Sunt ij digitales pisciculi, qui longè optimi in Liguria saliuntur. eas aliqui apuas esse uoluerunt, Iouius. Sardinæ, Romæ uulgò Sardoni dicuntur: quos Bellonius eosdem harengis esse putauit,

putauit, ut in Chalcide reperies, pag. 257. Rondeletius harengum probè diuersum piscem facit, eumq́ clupeæ potiùs, quàm chalcidis generi, attribuit. Ligures testant̃ pisciculos perparuulos, quos Ianquetos nominãt, effici Sardinas, Gillius. alij sunt quos Sancletos Massiliæ uocant, atherinæ Gillio & Bellonio. Ancludæ uel Ancludes medicis quibusdã recentioribus Italis dicti pisciculi, (Gallis uulgò Anchoies, apuæ encrasicholi Rondeletio,) sardinis sardellis'ue similes sunt, ita ut hæ pro illis aliquando dolosè uendantur. Ancludes enim maioris precij sunt. edunt̃ salsę ex oleo, aceto & pipere, ad incitandũ appetitum. Ligulæ, quæ & sardellæ & anchioæ dicunt̃, Brasauolus. Agonos Comi nomen mutare audio, postq́ salsi sunt, & uocari sardenas. Fracastorius distinguit, --- Sardellarũq́ cateruæ, His est maior Aquo. Benedictus Iouius in Larij descriptione Aquonis tantùm meminit. nam quæ Salena ab eo nominatur, (hoc uersu, Scardua, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena,) alia quàm Sardena uidetur. Sardellæ ex Benaco admodum laudantur, Platina: qui hos pisciculos ab agonis diuersos, assimiles tamen facit. Quærendum an Sardellæ & Aquones (seu Agoni) ætate tantùm differant. hos enim maiores esse Fracastorius canit. ¶ Sardinæ nomen Oceanus Gallicus non agnoscit, ut scribit Bellonius: qui tamen celerinum à Gallis Oceani accolis dictum, piscem eundem putat: Rondeletius distinguit. quamobrẽ an sardinæ in Oceano capiãtur, adhuc incertus sum. Germanicè tamẽ sardinã interpretari libet, ein kleine Häring art im meer: ein Meeragüne. quæ interpretatio etiam atherinę & membradi Rondeletij coueniet. Chalcides uerò et similes in lacubus dulcibus, Seeagünen / Häring arten im süssen wasser. Vel sardinã faciemus alausæ speciẽ, ein art der zigen oder Goldfischen im meer. ¶ Bellonius trichidem nominat alausam ætate minorẽ, quæ Gallis Pucelle dicitur. eandem (ut audio) Angli uocant a Pylcher, uel Pylcharde. ¶ Chalcidibus aut sardinis apuarúmue generi cognatus uidetur piscis, quem Germani accolæ Oceani Stinckeling / Stinckfisch, uel Spirinch appellant, Angli Sperling: de quo plura dicemus in fine operis. ¶ Semaris, id est sardellæ, Vetus glossographus Auicennæ. sed Semaris corruptum apparet pro Smaris.

Leonides scribit trichides betarum folijs delectari, Gillius. ¶ Sarda (Trichias) bis anno parit, Aristot. hist. 5. 9. Idem lib. 8. cap. 13. eiusdem operis, trichias (*Sic enim legendum, potiùs quàm trichæos in A. ostendimus*) ait Istrum è Ponto ingressos, ἔνθ' ᾗ σχίζεται (ὁ ποταμὸς) καταπλεῖν εἰς τὸν Ἀδρίαν. Gaza uertit: Solæ enim subeunt Istrum amnem, unde fisso flumine per abditum terræ meatum defluũt in Adriam: ex Plinio uidelicet, qui subterraneis uenis eos ex Istro in Adriaticũ mare defluere dixit, cum Aristoteles simpliciter ex Istro in Adriã descendere scribat. In eodẽ loco pro Gręcis his uerbis: Ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται, εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δὲ ἁλίσκονται. repono, Εἰσπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν, ἐκπλέοντες δὲ ἁλίσκονται. id est, In Adriatico enim mari contrà quàm in Ponto: subeuntes non capiunt̃, sed in exitu tantùm. Sic pauciora & cõmodiùs mutâris, & eundẽ quẽ Rondeletius sensum reddideris. Porrò de Istri gemina diuisione, ita ut altera pars eius in Adriam, altera in Pontũ delabat̃, plura leges apud Strabonem & in Eustathij cõmentarijs in Dionysium. Argonautas etiã è Ponto per Istrũ nauigando in Adriaticum mare peruenisse aliqui putãt. Aliqui de eo sic breuissimè: Ἴστρος ὁ τοὺς Παίονας παραμείβων, ἐκ τῶν Ἑρκυνίων ὀρῶν, ναυσίπορος ἐκ πηγῆς ἄρχεται: σχιζόμενος τῇ μὲν εἰς τὸν Πόντον ῥεῖ, τῇ δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν. Hyrcanum mare occultis sub terra alueis in Euxinum exire putant: ut scribit Cæsar Scaliger libri de Subtilitate cap. 51. Intrantium Pontum soli non remeant trichiæ, Plinius. C

Leonides dicit rei marinæ peritos, trichides facile capere betarum folijs. huiusmodi enim olere & mirifice delectantur, & facile comprehenduntur, Gillius. ¶ Esca iacentium mollior esse debet quàm saxatilium (in piscinis.) itaq́ præberi conuenit tabenteis haleculas, putremq́ sardinam, Columella 8. 17. E

Pisces tum molliores tum sicciores iusto, ad saliendum idonei non sunt. coracini uero & pelamydes & mylli, sardæ & sardenæ, &c. ad salsuram sunt appositi, Galenus. Sardellæ ex Benaco admodum laudantur, frictæ, ex agresta aut malarancio suffunduntur, Platina. Τριχίδια inter cibos uiliores Alexis nominat. F

Ligulæ, quæ & Sardellæ & Anchioæ dicuntur, (*nos suprà Anchioas siue Ancludes à Sardellis distinximus,*) ac cæteri salsi pisces in prima mensa insumpti, aluum subducunt. Ego nonnunquam usus sum ligulæ capite, id est sardellæ salsæ, balani loco in puero, cum deficerent alia, & egregie excreuit, Brasauolus. G

Sarda genus gemmæ est Plinio, primùm Sardibus reperta. H. a.

DE SARGO, RONDELETIVS.

ΣΑΡΓΌΣ Græcis, uel fortasse σαρκὸς, ut quodam loco apud Athenæum libro 7. legitur, à carne multa: est enim pro corporis magnitudine spissus, plusq́ carnis habet, quàm sparus, uel cantharus. Latinis sargus, nostris & Italis sargo. Græci quoque hodie (*inquit Gillius*) appellationem eandem retinuerunt. A

Sargus piscis est marinus, litoralis, prædictis (*canthare, sparo, auratæ*) & melanuro similis, sed corpore rotundiore, cõpresso, spissiore, squamis paruis: colore argenteo, nisi quòd à dorso ad uentrẽ B

lineas nigras protensas habet, ita dispositas ut prima latissima sit & maxima, secunda minor minusq; conspicua, tertia primæ similis, quarta secundæ, & sic deinceps ad caudam usq;, ut in mormyro uidere est. Ad caudam macula est nigra, ut in sparo & melanuro. Ob has notas μελανόγραμμος, & πολύγραμμος, & ὀῤῥοπυγόστικτος, dictus est (*ab Aristotele, ut citat Athenæus,*) quemadmodum & melanurus: cui similis est, ut ait apud Athenæum

Lib. 7. Hicesius. Oculis est ualde rotundis, dentibus latiusculis. Pinnæ, quæ ad branchias sunt, rubescunt, & caudæ extrema: quæ in uentre, nigrescunt. Pinna dorsi tenui membrana cõnexa. quæ est à podice ad caudam, maior est in hoc quàm in aurata. Cauda in pinnas duas ualde à se distãtes desinit. Branchias quatuor habet, cor angulatum, hepar & intestina prædictis piscibus similia.

C *Quòd non sit propriè saxatilis.* Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν scribit saxatilem esse sargũ: Ἄλλαι δ᾽ αὖ ποίῃσιν ἐπίχλοοι ὑγρὰ μέτωπα Πέτραι σαργὸν ἔχουσιν ἐφέστιον. Sunt udę cautes herbis à fronte uirẽtes, Hîc domus est sargis. Nullus tamen est alius ex omnibus, qui de piscibus scripserũt, præter Aelia-

Lib. 11. cap. 19. num, qui saxatilem fecerit: neq; carne substantiáue cum saxatilibus conferendus est, ut mox dicemus. Sentiendum igitur in saxis, quæ in litoribus sunt, degere: nam reuera litoralis est, & in cœnosis litorib. frequentior. Hoc confirmat Aristoteles, (Lib. 8. de hist. anima. cap. 2. & Plinius libro 9. cap. 17. Ibid. cap. 13.) Vbi mullus luto excitato abijt, fodere enim potest, sargus descendit, et pascitur, imbecilliores q; ne eôdem adnatent, arcet. At idem Aristoteles mullũ inter litorales recẽset. Nos uerò sargos alios alijs longè

(F) meliores degustauimus, quare illos arbitror in saxis ad litora degere, hos magis in luto: quemadmodum mullus, qui cancellis uescitur, multùm ab alijs saporis gratia superat. Etenim pro locorum & alimentorum uarietate, eosdem pisces à se differre substantia & carne, libro primo demonstratũ est. Sargus

Partus. bis anno parit, uêre & autũno, ut autor est

Lib. 5. de hist. animal. cap. 9. Aristoteles: ubi in uulgaribus nostris codicibus pro σαργός, malè legitur σάρδος, quod

Libro 7. perspicuum cuiuis esse potest, ex Athenæo locum hunc citante. Ex eodem Aristotele (libro 5. de hist. anim. cap. 1.) alio in loco: Pariunt pisces plurimi his trib. mensibus, Martio, Aprili, Maio: Autumno pauci, ut salpa & sargus.

Nostra hæc Sargi icon est: Rondeletij accuratior. nam & lineas à summo dorso descendentes octonas repræsentat, (quæ tamen in mortuis ferè euanescunt:) & dentes humanis non dissimiles: & nigram, iuxta caudam, maculam.

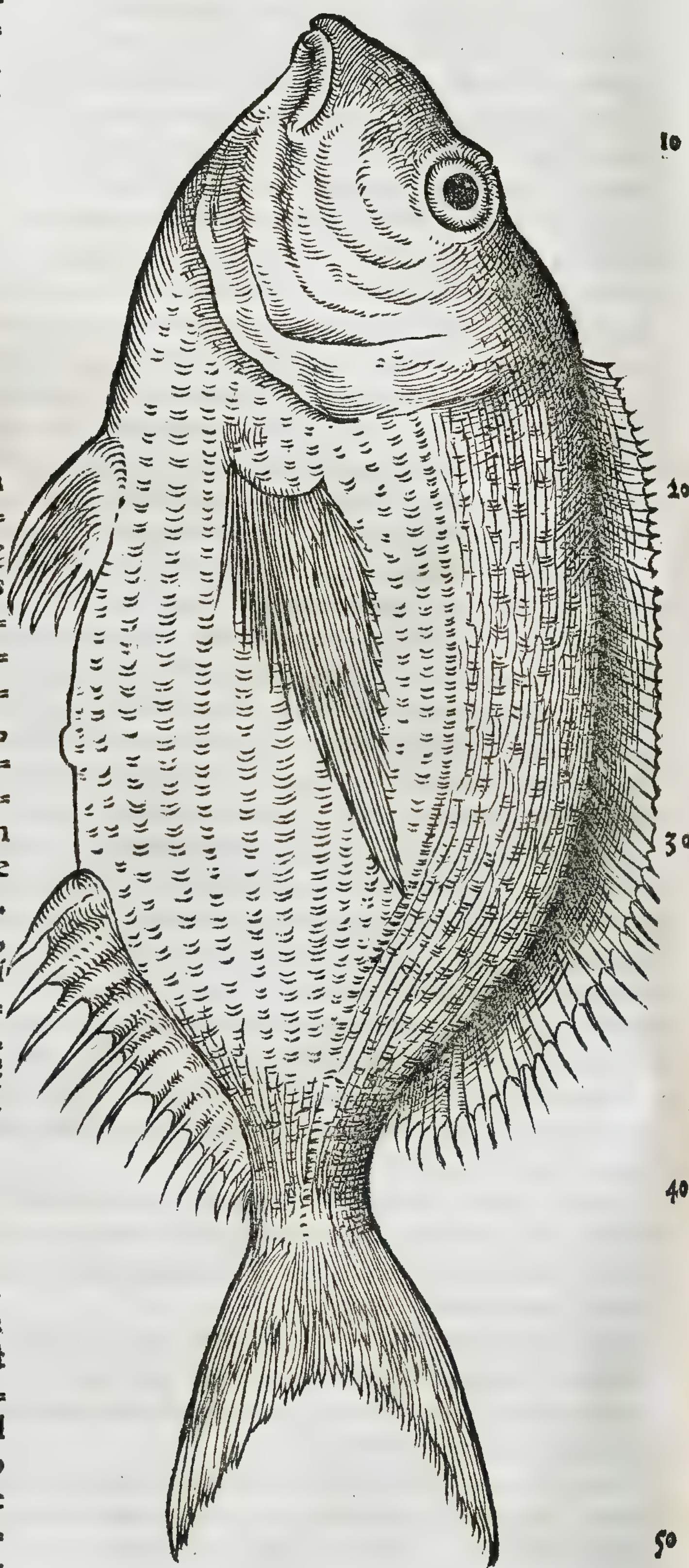

A. Sargum nõ esse mugilũ generis. & à sargino differre. Aristotelis loci duo emendati. Ex his constat eos nominis affinitate in errorem inductos, qui sargum in mugilum genus retulerunt, cùm non sargum, sed sarginum dixisse oportuerit, ob eamq; causam duos Aristotelis locos mendosos esse, in quibus sargum mugilis genus facere uidetur. Horum alter est libro quinto de historia animal. cap. 11. Alter libro sexto eiusdem operis cap. 17. Ac primùm quàm absurdum sit, sargum in mugilum genere collocare, tum ex ijs quæ iam diximus, tum ex ijs quæ de mugilibus suo loco dicemus, perspicuum fiet. Nam sargus melanuro similis est, ut diximus, ab eoq; difficilè secernitur, cùm utriq; nota nigra sit ad caudam: sargo corpus rotundũ, cõpressum, caput paruũ, lineæ nigro dorso ad uentrẽ, ut mormyro: quæ omnia in mugiles, qui possunt com-

Lib. 5. de hist. animal. cap. 9. petere? Deinde locos Aristotelis, quibus id sentire uidetur, mendo non carere, facile est ostendere ex diuersorum eius autoris locorum collatione. scribit enim sargum uêre & autumno parere.

Tinto

τίκτει δὲ καὶ ὁ σαργὸς δὶς, ἔαρος καὶ μετοπώρου. & paulò poſt dicit, ſargum & ſalpam autumno parere, loco non multò antè à me citato. Idem confirmat ex Athenæo, qui de ſargo ita ſcribit. Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων ἱστορίας, τίκτειν αὐτόν φησι δὶς, ἔαρος, εἶτα μετοπώρου: id eſt, Ariſtoteles in quinto de animal. hiſt. ait ſargũ bis parere, uêre & autumno. (*Vide etiam in Corollario C. ex Maſſario.*) His adſtipulat Plinius lib. 9. ca. 51. Pariunt ſcorpiones bis, ac ſargi, uêre & autumno. Hæc cùm uera ſint, quo modo cõſtare poſſunt ea, quæ mox ſubiungit Ariſtoteles? τίκτει δὲ ἔνια καὶ χειμῶνος καὶ θέρους. χειμῶνος μὲν λάβραξ, κεστρεὺς, βελόνη: &, Ἄρχονται δὲ κύειν τῶν κεστρέων οἱ μὲν χάλλονδυ τοῦ ποσειδεῶνος, καὶ ὁ σάργος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος. κύουσι δὲ τριάκοντα ἡμέρας: id eſt, Pariunt quædam hyeme, quædam æſtate. Hyeme quidẽ lupus, mugil, acus. Et, Incipiunt uterũ ferre ex mugilibus chelones menſe Decembri, & ſargus, & qui myzων dicitur, & cephalus. Ferunt aũt in utero triginta dies. Is eſt prior locus ex 5. de hiſt. Quòd ſi, ut ex ſuperioribus liquet, ſargus uere & autumno parit, quomodo cum mugilibus Decembri fœtũ concipit, quem poſt triginta dies edat? neqꝫ eſt quòd quis ποσειδεῶνα, menſem Septembrẽ interpretetur: nam Ariſtoteles diſertè ſcripſit, mugiles hyeme parere, quod explicans ſubdidit, menſe Decembri concipere, trigintaqꝫ dies uterum ferre. Quare hîc pro σαργὸς, σαργῖνος, legendum eſſe exiſtimo: & pro χάλλονδυ (ut id etiam obiter admoneam) χελῶνδυ. Alter locus eſt libro 6. ca. 17. de hiſt. σάργος δὲ κυΐσκεται μὲν περὶ τὸν ποσειδεῶνα μῆνα, κύει δὲ ἡμέρας τριάκοντα: καὶ ὃν καλοῦσι δέ τινες χελῶνα τῶν κεστρέων, καὶ μύξωνα, τὸν αὐτὸν καὶ ἴσον χρόνον κύουσι τῷ σαργῷ. id eſt, Sargus menſe Decembri concipit, uterum fert dies triginta, & ex mugilibus chelων, & myxων eodem & æquali tempore cum ſargo uterum ferunt. Hîc quoqꝫ ſarginum legendum eſſe cenſeo, qui à ſargo diuerſus eſt, ut annotauit Athenæus. Et cũ mugilibus alibi numerat ab Ariſtotele lib. 9. de hiſt. anim. ca. 2. Σαργῖνοι, βελόναι, μύξωνδυ, quanqꝫ hîc corruptè legatur μήκονδυ pro μύξωνδυ, quã uulgarem lectionẽ ſecutus eſt Gaza, qui papaueres cõuertit. Quare ex his Ariſtotelis locis rectè colligere nemo poteſt, ſargũ ex genere mugilum eſſe. Libro 7.

Cætera quæ de ſargo ſuperſunt, perſequamur. Is piſcis ſalax eſt, ut cecinit Oppianus his uerſibus, quos in capite de canthar o protulimus. nec ſolũ alienas uxores deperit, ſed etiam mirè ardet fœdo caprarũ amore, quam inſaniã pluribus deſcribit Oppianus lib. 4. Σαργοὶ δ᾽ αἰγείοισι πόθοις ἐπὶ θυμὸν ἔχουσιν. Αἰγῶν δ᾽ ἱμείρουσιν, ὀρεσαύλοις δὲ βοτοῖσιν ἐκπάγλως χαίρουσι, καὶ εἰνάλιοί περ ἐόντες. Inuadit ſargos caprarum mira cupido: Qui madidi ſimas cupiunt tractare capellas Montanis gregibus, quanuis ſint agmina Ponti. Cætera pete ex Oppiano: ſunt enim prolixiora, qꝫ quæ adſcribi debeant. Aelianus id ſcribit: Sargi capras uehementiſsimè amant. nanqꝫ cùm caprarũ proxime litus paſcentiũ, unius aut alterius umbra in litore apparuerit, protinus gaudio exilientes, ſummo ſtudio adnatant, ac ſaltu non admodũ ad ſaltandum idonei, capras cõtingere affectant. ſenſum enim caprini odoris percipiũt, etiam ſi ſub fluctibus natent. itaqꝫ uoluptate geſtientes, ad eas accedere ſtudent. Quòd aũt tanta amoris inſania in capras exiſtunt, ex iis idcirco capiunt, quæ tantopere deſiderant. Nam piſcator caprinam pellem extractam cũ cornibus induens, inſidias parat, ſole à tergo relicto, atqꝫ farinã caprino iure madefactam in eam maris partẽ ſpargit, ubi habitare ſolent ſargi, quibus tanqꝫ philtro quodã odoris allecti accedunt: farina ueſcunt, pellis aſsimilatæ capræ cõſpectu permulcẽtur. Ex his aũt piſcator multos hamo robuſto capit, cuius linea alba non ex arundine appenſa eſt, ſed uirga è cornu arbore. Simulac enim ad hamũ adhæſerit ſubtrahere expeditiſsimè cõuenit, ne alios conturbet. Manu etiam capiunt, ſi quis ſpinas quas ad tuitionem ſui excitãt, à capite ad partẽ inferiorẽ reuocando, & flectendo declinet, premendoqꝫ ex lapidibus, in quos ad latendũ ſe cõpellunt, extrahat. Hæc Aelianus, qui ſpinas quas ad tuitionem ſui ſargi excitant, pinnas dorſi quas erigunt, intelligit.

C. reliquum.

DE Caprarũ amor: propter quem etiam capiuntur.

Aelianus 1.23.

Apud Athenæum libro 7. ab Hiceſio ſargus melanuro, alibi apud eundem melanurus auratæ cõparatur. Et alibi lib. 8. Σαργοὶ σύφουσι μᾶλλον, καὶ τῶν μελανούρων εἰσὶ τροφιμώτεροι, id eſt, ſargi adſtringũt & magis alunt quàm melanuri. Qui Brunduſij capiebantur, ab Ennio laudantur. Noſtri reijciendi non ſunt, præſertim qui uêre, & autumno capiuntur, æſtate ſunt deteriores. Dicemus igitur ſargos qui in litoribus cœnoſis degunt, cæteris multò deteriores eſſe: qui in ſaxis litorum habitant, ut Oppianus autor eſt, uel qui in purioribus undis degunt, ſubſtantiâ auratis ferè ſimiles, media ſcilicet carne, ad ſiccitatem & proinde ad duritiem inclinante. Quam ob cauſam ſucci bonitate ab auratis uincuntur, & magis adſtringunt, & multùm nutriunt, ut Hiceſius dixit. B F

Non ſolùm caprina pelle & caprino odore allecti capiuntur, ut priùs dictum eſt, ſed etiam ſagena. Numenius in Halieutico, narrante Athenæo, ſcribit: piſcem hunc contra piſcantium inſidias aſtutum eſſe: & λινοπληγέστατον appellat, quòd cum hamo tenetur, lineam ad ſcopulos atterat. id confirmat Plinius libro 9. cap. 59. E Libro 7.

Archeſtratus quòd durus ſit piſcis, aſſum & calidum caſeo, aceto, condiri uult; molliores autem & pingues piſces ſale & oleo. F

DE EODEM BELLONIVS.

Sargi nomen antiquum Maſsilienſes ac Genuenſes adhuc hodie retinent, Vn Sarg. Romani Sargono, Veneti Vn Sargo uocant. A

Oceano Gallico ignotus piſcis, mari rubro & Nilo peculiaris: è quibus locis uſqꝫ in montẽ Sinai ad eius regionis incolas magno cõmodo ac pretio deferri ſolet. Notas cum Sparo peculiares B

habet: ambo enim tenuibus squamis contecti sunt, planoque sunt corpore. Linea ambobus à branchijs arcuata utrinque per medium corpus deducitur. Pinnam continuam in tergore gerũt, caudam bifurcam, in extremo, ut Melanurus, nigram. Verùm pinna, quam Scarus ad anum habet, unico, ut coruus, armatur aculeo. Branchiarum exterius tegumentum spineum, nigrum est. Oculos habet cæsios: dentibus exertis præditus est, ordine dispositis in superiore & inferiore maxilla, numero octonis, humanos ipsa effigie referentibus. Oris rictum mediocrem, pinnas in acutum desinentes. Sargi dum recenter ex aqua prodeunt, transuersis lineis, ut Mormylus, sunt insignes. Hæ autem lineæ minùs sunt in demortuis conspicuæ: Vnde Ouidius:

Insignis Sargusque notis, insignis & alis.

Est & alius piscis fluuiatilis ex genere mugilum, cui etiam Sargo nomen est, sed hic de marino tantùm sermo est: fluuiatilem suo loco descripsimus.

COROLLARIVM.

A Σαργὸς oxytonum est, ut in Aristotelis, Aeliani, Oppianique libris legitur. nam apud Aristotelem quinto historiæ, cap. 11. ubi bis reperitur σάργος paroxytonum, reponi debet σαργῖνος, ut Rondeletius animaduertit. Melanurum Hicesius ait assimilem esse σάρκῳ, (lego σαργῷ,) Athenæus. Sargus piscis est qui nunc quoque Sargus uocatur, Massarius Venetus. Non modo Massilienses & Ligures, sed omnes quas obiui regiones, sargum adhuc uulgò nominant, Gillius. Lusitani etiam sargo. Romæ Sargus imperialis dicitur, ut Corn. Sittardus olim indicauit. Illyrij piscium affinitate decepti, aprum chiergner uocant. sed uox ea sargo debetur. aper enim sargi modo corpus tornatum habet, Bellonius. Germanicum nomen fingendum est. nam cũ in Oceano Gallico ignotus sit piscis, teste Bellonio: in Germanico etiam deesse uerisimile est. appelletur igitur, ein Geißbrachsme, ut & corporis eius speciem (bramis uulgo dictis piscibus similem,) & occultum cum genere caprino consensum indicemus. Vel, ein Brandbrachsmen art im meer: id est, Melanuri species in mari. Vel describatur, ein Meerbrachsmen art / mit überzwären schwartzen strymen vom rucken hinab / wie an eim bersich / oder auch an dem mormyro / ist ein schmälere meerbrachsmen art. ¶ Sargum cum melanuro aliqui confundunt, item sarginum cum sargo, Rondeletius. de melanuro dictum est suo loco: de sargino inter mugiles. Scarus Romanis nostrisque non planè notus est. alij enim ob similitudinem dente, alij sargo uocant. à nostris quidem piscatoribus pro sargo uenditur: cui similis est corporis forma subrotunda, & aculeorum pinnarũque situ ac numero, Rondeletius. ¶ Gaza pro sargino, sargonem uertit. in eiusdem translatione sargiaci alicubi legitur, pro sargini. ¶ Piscem generis leucifcorum, quem Galli uulgò gardonum uocant, nostri ein Schwal, (inter Albos nobis descriptum,) Bellonius sargum aut sargonem fluuiatilem uocat, sola opinor nominis Gardonis ad Sargonem similitudine inductus. cum sargus ueterum, & sarginus (pro quo Gaza sargonem alicubi uertit,) longè diuersi, tum inter se, tum à gardono Gallorum, & marini tantùm sint. ¶ Σάργινοι in catalogo piscium Tarentini corruptum uel plebeium uidetur uocabulum, pro σαργοί.

B Sargus piscis genus est, qui in Aegyptio mari ferè nascitur, Festus: qui hunc etiam Lucilij Satyrici uersum citat: Quem præclarus elops, quem Aegypto sargus mouebit. In mari Adriatico etiam non infrequens est. In hæc maria (*circa Romam*, inquit Iouius,) Sargus non semper enauigat, qui Brundusij, Ennij poëtæ testimonio, longè optimus habetur. ij nanque quos Romæ habemus, auratam magnitudine uix excedũt: quã etiam latitudine atque argenteis squamis referunt. ¶ Hicesius ait melanurũ consimilem esse sargo, (*nimirum forma etiam, non solùm ui alimentaria.*) Pisces sargis aut melanuris similes, excepto rostro quod acutius est: paruis dentib. non serratis, sed hominis similibus, (*ut etiam sargi,*) ex Istria Venetias afferuntur, Picij uulgò dicti. eos esse arbitror quos Speusippus Melanderinos appellat, & Melanuro similes esse dicit, Gillius. Sargus cantharo pisci simillimus est, Massarius & Gillius. ¶ Sargus etiã & sparus in cauda notam nigram habent, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi, hunc à similibus distinguere non potuerũt, Rondeletius. Sparus à sargo, solo colore distinguit, &c. Bellonius: uide in Sparo eius. ¶ De dentibus sargi plura Bellonius in Aurata B.

Hanc picturã olim Cor. Sittardus misit, quæ Sargi (si bene memini) caput, os & dentes, repræsentaret.

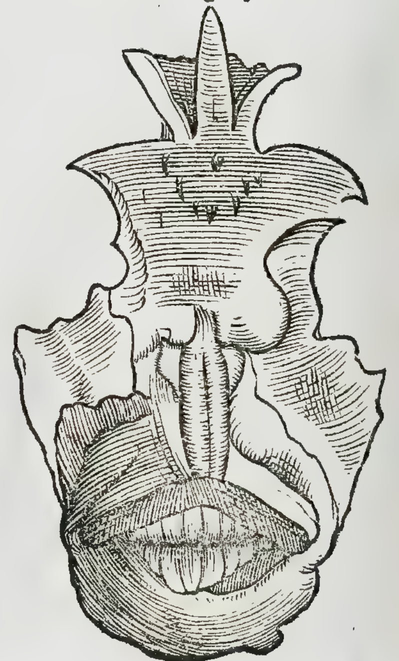

C Ouidius sargum inter pelagios recenset. Rondeletius litoralem esse ostendit. Sargis piscib. (inquit Aelianus 1.23.) idonea domicilia saxa & cauernæ sunt, quæ non latis luminibus illuminantur, sed tanquam fenestellas paruulas habent, tanto interuallo distantes, quo pertinere & permeare solis splendor earumque distantiam lumen solis complere possit.

Cum

Cum enim omni luce Sargi delectantur, tum uerò ſolis maximè radios ſitienter expetunt. Apud paludes & breuia uitam agunt, uicinam proximam continentem ſe habere gaudent. Hæc ille, ex quo & Philes repetijt. Σαργῶν γένος πέτρῃσιν ἑταῖρον, Oppianus: qui etiam νωθεῖς, id eſt ignauos eos cognominat. ¶ Carniuorum eſſe ſargum apparet inde quòd ineſcatur lycoſtomo, ut referemus in E. ¶ Pariũt circa æquinoctium ſargi, ut in melioribus Plinij codicibus legitur: alij enim habent ſpari. Bis anno parit, uêre & autumno, ut Ariſtoteles tradit. idem tamen ſexto de hiſtoria inquit, Sargus coit menſe decembri, fert uterũ dies triginta: quod ſanè tempus, neq; uernũ, neque autũnale eſt, niſi quis dixerit Sargon ibi pro ſargone mugilũ genere capi, etiã ſi ibidẽ à mugilum genere diuerſus eſſe uideatur. Nam libro quinto dixit Mugilũ, labeones, ſargones, mucones, capitones graueſcere utero menſe decembri incipiunt, geruntq; diebus tricenis, Maſſarius.

Sargus alios minimè comitatur, ueluti ſuperbus, Iouius. Ego uerò gregales eſſe puto. nam &, Aeliano teſte, in loco multi eodẽ agunt: &, ut in E. dicet, conferti capiuntur: & mas unus plures habet uxores. Canthari ꝙ in amatores ſuarũ coniugum odiũ acerbũ habent, acerrimas pugnas edi uideres: nec tamen illis more ſargorũ piſcium de multis certamen inſtituitur: ſed non aliter ꝗ Menelaus cũ Paride pro una uxore decertãt, Aelian. Eadẽ de re Oppiani uerſus Rondeletius in Cantharo recitat. Mares pro fœminis contendũt: quo in certamine qui uictor euaſerit, ſolus fœminis potitur omnibus, Oppian. ¶ Ἄλλοτε δ᾽ ἄλλῃ Σαργὸν ὑποτίλλοντα λινοπληγέστατον ἰχθῦν, Numenius apud Atheneũ: qui nomen λινοπληγέστατον, πανοῦργον περὶ τὰς θήρας interpretari uidetur: rarũ alioqui, nec uſquam alibi à me (quod meminerim) inuentum. Videtur autem poſitiuus eſſe λινοπλήξ, ut παραπλήξ. Euſtathius in Iliados K. diuerſa cõpoſita à uerbo πλήττειν oſtendẽs, nil tale habet. ponit aũt id uerbũ aliquando pro κρούειν & πελάζειν: ut hic piſcis in hoc aſtutus ſit, dũ aliâs alijs circa retia locis, quanq; proximus eis, apparet & eludit. quòd ſi quis cũ Rondeletio λινοπλῆγα ex Plinio interpretari malit, quòd lineã ad ſcopulos atterat, illi nõ cõtendero. Inter ſargos (inquit Plinius) ipſe qui tenet, ad ſcopulos lineã terit. Λίνον quidẽ pro reti potiùs plerunq; apud autores accipi puto, ꝗ pro linea cui hamus annectit: quã Oppianus tertio Halieut. ſubinde ὁρμιὰν uocare ſolet. Videtur et κάθετος et καθέτης pro linea accipi, præſertim maiore & ualidiore: uel pro hamo ei annexo, uel etiã eſca hamo inſerta. Ἀλλ᾽ ὁπόταν καθέτῃσι πελώριοι ἀμφιχάνωσιν ἰχθύες, Oppian. lib. 3. Halieut. et mox, Πολλάκι δ᾽ ἐξώλισθον ἀπ᾽ ἀγκίστροιο πεσόντες. Κάθετος, ὁ καθειμένος εἰς τὸ πέλαγος ἀμνός, ſic Lyſias & Meliton, Suid. Quidam in lexico Græcolatino κάθετον hamum interpretatur, qui ad modum catheti, id eſt perpẽdiculi è funiculo ſetaceo in mare demittit. hinc in epigrãmate τριχίνης ἐκ καθέτου: quod quidã malè uertit ex aſpero reti. Aelianus de animal. 12. 43. inſtrumenta piſcatorũ enumerans, cum ea quę retibus fit piſcatura, λίνον nominat. Ἀγκιστρεία uerò (inquit) δεῖται ἱππείων τριχῶν, &c. χρῶνται δὲ καὶ τῶν ἀγρίων συῶν ταῖς θριξὶ ταῖς ὀρθαῖς, καὶ τερίνθῳ δὲ, (lego μηρίνθῳ,) &c. Pollux lib. 10. inter piſcatoris inſtrumenta primũ numerat, σπυρίδα, λίνον, σαγήνην: &c. deinde ὁρμιάν, ἄγκιστρα, τρίχας, λίνα, σπάρτα: ubi λίνα fortè pro filis accipiuntur, ut in illo poëtæ Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ. Oppianus paulò poſt tertij Halieuticorum initium, diuerſos piſcationis modos commemorans, ſic canit: Piſcationis modi ſunt quatuor, primus hamis utitur.

Τῶν δ᾽ οἱ μὲν δονάκεσσιν ἀναψάμενοι δολιχοῖσιν ὁρμιὴν ἵππειον εὔπλοκον, ἀγρώσσουσιν.
Οἱ δ᾽ αὔτως θώμιγγα λινόστροφον ἐκ παλαμάων Δησάμενοι, πέμπουσιν, ὁ δ᾽ ἢ καθέτῃσι γέγηθεν:
Ἢ πολυαγκίστροισιν ἀγάλλεται ὁρμιῇσι.

Ea igitur quæ hamo fit piſcatio, duplex eſt: aut enim calamo ſiue harundini annexa eſt linea, ex pilis equinis fieri ſolita: aut manui, contortus ſcilicet è lino funiculus, θώμιγξ: à quo uel plures dependent hami, uel unus καθέτης, maior ſcilicet & eſcam maiorem continens ad piſces cetaceos capiendos. Inferiùs etiam de anthiarum piſcatione ſcribens, magnorum piſcium, lineam facit μέγα πεῖσμα λινόστροφον, & hamo lupum piſcem infigit. & mox de eâdem linea, θώμιγξ δὲ κρατερή τε καὶ εὔπλοκος: in progreſſu uerò eandem communi uocabulo ὁρμιὴν appellat. Retia uerò ſemper (ni fallor) lina uocare ſolet. nam cum de retibus uarijs dixiſſet, ſubiungit: Μυρία τ᾽ αἰόλα τοῖα δολορραφέων λίνα κόλπων. Et mox: Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο Ἑλκόμενος. Item: Σφύραιναι δ᾽ ὅτε κέν ποτ᾽ ὑποπλήξωσι λίνοισιν. His ſcriptis, ut ſargum λινοπλῆγα piſcem cognominatum oſtenderem, ab eo potiùs quòd retia quàm quòd hamos eluderet, incidi in Euſtathij parecbolas Iliados Π. ſuper his poëtæ uerbis: --- ὡς ὅτε τις φὼς Πέτρῃ ἐπὶ προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθῦν Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ, καὶ ἤνοπι χαλκῷ, Ἕλκει. Λίνον (inquit) nunc uocat lineam è lino, τὴν ἐκ λίνου ὁρμιὰν, prima breui: quanquam frequentiùs hoc uocabulum pro reti ponitur. Et rurſus in Odyſſeæ B. Lina (λίνα) inquit tum retia tum uela dicuntur; idq; nomen hodiéque ſeruatur cum alibi, tum circa Pamphyliam, ubi linaria (λινάρια) uocant retia uenatoria: & ſi quod animal illapſum euaſerit, id ἐκλινίσαι dicunt rhetorica dictione. Et alibi, Linum etiam pro chorda dicitur. olim enim lino pro fidibus ſeu chordis utebantur. Hæc cum ita ſe habeant, rem in medio relinquemus quod ad ſargi circa linum aſtutiam attinet. capi quidem eos & retibus & hamis, mox in E. apparebit. ¶ Capras quantopere ament, Aelianus & Oppianus prædicant.

Sargus ſi teneatur (*hamo*,) ad ſcopulos lineam terit, Plinius. Vide ſcripta proximè retrò in D. E
Sargos hoc modo Cares capiunt: Cum enim molles & remiſſas auras auſter afflat, & ad litus moderatè & leniter fluctus murmurant: tum ad piſcatum arundine piſcator nihil eget, ſed iuniperi

bene robusta uirga, ex qua summa lineam appendit, atque ad hamum escam lycostomum (neque recentem, neque plenè tamen inueteratum) accommodat: deinde in piscatorij nauigij puppe sedens, insidias tendit, easque in mare demissas leuiter mouet, simul & ei quietè inseruit puer, qui probè tenens ut sensim pedetentimque nauis impellenda sit, ad terram uersus remigat: Tum Sargi permulti exultantes, & gestientes, escam assequi, sese ex suis latibulis incitant, & prosiliunt, atque escæ illecebra allectati, ad hamum congregantur: cumque propius à terra sunt, cibi auiditate capti, facilè comprehenduntur, Aelianus 13.2. Sargi uerriculis & plagulis capiũtur, Plutarchus. Vrinator aliquis peritus in mari facilè etiam manibus sargos ceperit, & sciænas. Sargi enim trepidi in angustum aliquem locum (ἐν μυχὸν) maris se recipiunt, cateruatim collecti: & spinis dorsi rigentibus ita horrent, (ceu uineæ alicuius sepimentum spinis consitum,) ut tractabiles non sint, sed peritus urinator animaduertens capitis caudæque situm in singulis, à capite primùm contingẽs spinas permulcet ac deprimit, utraque manu singulum apprehendens. manent illi condensati et capiuntur, Oppianus lib. 4. Halieut. ¶ Sargi tantopere capras amant, ut cùm illæ à pastoribus in magnis æstibus ad litora ubi lauent aguntur, sargi mox adnantes confercti eas circundent, ac circunsilientes mirifico gaudij argumento lambant: nec aspernantur eas capræ tanquam amantes. Vbi uerò è mari iam exeunt capræ, tum sargi mœrentes uniuersi ad extremum usque litoris marginem comitantur, & inuiti deserũt. Verùm perniciosus eis hic amor est. obseruat enim piscator geminos scopulos angusto inter eos spacio solem admittente, quod multi pariter sargi incolunt: Solis enim radijs admodum gaudent. ibi pellem indutus caprinam, eminẽtibus suprà caput cornibus, manet: & inijcit in mare farinam carni adipique caprinæ permixtam. Allecti itaque sargi ipsum mare ingressum ceu capram amplectuntur. is uerò mox calamo è corno arbore extenso, lineam è lino cano demittit, & hamo carnem de ungula caprina inserit. & mox quem ceperit sargum, celeriter manu retrahit, (*ad tergum fortè: ὁ δ' ἰσταστι χειρὶ παχεῖῃ, malim ταχείῃ* ἂν ἔρύων.) nam si dolum animaduerterint pisces, simul omnes trepidi refugiunt. sin clam & celeriter pergat, nullus eum quin capiatur effugiet, Oppianus lib. 3. Et mox: Capiuntur & alio modo: Mares inter se pro fœminis uerno tempore certant: qui uicerit, solus fœminis omnib. potitur, quas in aliquem inter petras recessum agit. Itaque piscator nassam amplam & rotundam in mare deponit, multis circa introitum myrti, aut lauri alijsue frondib. obumbratam: & cum peracto certamine uictor aliquis euasit, mox fœminas omnes in nassam, ceu aliquod petræ latibulum colligit, foris interim ipse cæteros mares arcens. tandem & ipse ultimus ingreditur: atque sic pariter capiuntur.

F Sargus Brundusij (Ennij poëtæ testimonio) longè optimus habetur, præsertim si pregrandis fuerit, Iouius. Nullam inesse gratiam litoralibus sargis, ait Plinius: quod mirum uidetur, cum is maximè circa litora capiatur, Aeliano teste, Idem. In cibo laudatur. est enim stomacho gratus. probum generat succum, facileque in corpus digeritur. abunde nutrit, & aluum mouet: Vuottonus nescio ex quo ueterum, Xenocrate forsan. Melanurum Hicesius ait consimilem (*specie nimirum & alimento*) esse sargo: inferiorem tamen bonitate succi & suauitate: subastringere modicè & multùm alere: Μικρῶς δὲ στρυφνὸν, καὶ εὖ τρόφιμον, Athenæus. Et rursus ex eodem Hicesio: Sargi magis quàm melanuri tum astringunt, tum nutriunt. Et ex Diocle: Recentium (νεαρῶν) piscium carnes sunt sicciores, ut scorpionum, cuculorum, passerum, sargorum. Gariopontus sargos, turdos & alios quosdam pisces hydropicis etiam dari iubet.

Ἡνίκα δ' ἂν δύνοντος ἐν οὐρανῷ Ὠρίωνος *Μήτηρ οἰνοφόρου βότρυος χαίτην ἀποβάλλει,*
Τῆμος ἔχειν ὀπτὸν σαργὸν τυρῷ κατάπαστον, *Εὐμεγέθη, θερμὸν, δριμεῖ δε δ' αἰγμένον ὄξει.*
Σκληρὸς γὰρ φύσει ἐστὶν, ἅπαντα δέ μοι θεράπευε *Τὸν στερεὸν τοιῷδε τρόπῳ μεμνημένος ἰχθύν.*
Τὸν δ' ἀγαθὸν μαλακόν τε φύσει, καὶ πίονα σάρκα *Ἁλσὶ μόνον λεπτοῖσι πάσας, καὶ ἐλαίῳ ἀλείψας.*
Τὴν ἀρετὴν γὰρ ἔχει τὴν τέρψιος αὐτὸς ἐν αὑτῷ, Archestratus.

G Sargi caro prodest contra presteris morsum: Rauisius, nescio ex quo authore. Plinius si bene memini, de salsis piscibus in genere hoc scribit. Sargi dentes gestati omnem dolorem dentium auertunt, Kyranides.

H.a. Sargi & Sargini nominantur Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

Epitheta. Timidi, et zelotypi ex eorũ natura cognominari possunt. Oppianus νωθεῖς, id est, pigros uel ignauos uocauit: Aristoteles apud Athenæum μελανογράμμους, πολυγράμμους, & ὀῤῥοπυγοστίκτους.

Icones. Emblemata Alciati extant duo: primum in amatores meretricum.

Villosæ indutus piscator tegmina capræ, Addidit ut capiti cornua bina suo, Fallit amatorem stans summo in litore sargum, In laqueos simi quem gregis ardor agit. Capra refert scortum, similis fit sargus amanti, Qui miser obscœno captus amore perit.

Alterum, quod inscribitur Aemulatio impar. Altiuolam miluus comitatur degener harpam, Et prædæ partem sæpe cadentis habet. Mullum prosequitur, qui spretas sargus ab illo, Præteritasque auidus deuorat ore dapes. Sic mecũ Oenocrates agit: at deserta studentum Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

Hominem ex aliorum laboribus sibi fructum & gloriam usurpantem, & alienam (ut ita dicam) messem demetentem, significare qui uolũt, sargum & mullum pingunt. sequitur enim sargi reliquias mullus, &c. Pierius Valerianus.

IN mari circa Taprobanen insulam cete quædam habere ferunt capita pantherarum, leonũ, & arietum, aliorumq; animalium: & quod magnam admirationem habet, SATYRORVM speciem similitudinemq; cete nonnulla gerunt, Aelianus 16. 18.

SAVRVS in Lacerto est. ¶ Saurum, id est Lacertum, piscem quendam Rondeletius uocat, rostro & priore corporis parte acubus similem: posteriore uerò, ut & carnis substantia, scombris. Vide in Lacerto. Saluianus eum piscem, quem Rondeletius lacertum peregrinum seu maris rubri uocauit, meliùs pingit ac describit, Historia 92. & Romæ uulgò (illic enim peregrinum non esse,) Pesce Tarantola uocari: Latinum nomen nullum eius extare ait: neq; uocandum Lacertum, quod nomen ueteres Latini pro colia ferè usurparint. Trachurum quoq; alium piscẽ esse, à Sauro diuersum, &c.

SAXATILES pisces communi nomine dicuntur quicunq; in mari inter saxa degunt, Grecis πετραῖοι. Sed recentiores quidam speciem unam priuatim saxatilem appellare uidētur, eamq; fluuiatilem non marinam, cum ueteres in mari tantùm saxatiles constituerint. nam qui de rerum nomenclaturis libellum Latinè, Polonicè & Germanicè nuper edidit, Saxatilem interpretatur piscem, quem Germani Steinbeiß, id est Saxa mordentem, Poloni Pstranik appellant: de quo scripsimus suprà in fine historiæ gobiorum, Corollario 11. pag. 482. Maurus quidam episcopus in Conuiuio patris Dei, aliis alios pisces appositos comminiscitur, Isaiæ serram, Ieremiæ saxatilem. quoniam scilicet hic lapidibus oppressus traditur à Iudæis, ille à Manasse rege serra dissectus. ¶ Tum uiridis squamis paruo saxatilis ore, Ouidius: tanquam saxatilis non differentiæ tantùm, sed etiam speciei nomen sit. sed pro squamis legerim teragus, ex Plinio: qui paruum teragum ex Ouidio nominat.

SAXAVLVS in Regimine Salernitano, nescio cuius linguæ uocabulo nominatur piscis, quem Soleam esse uolunt.

SCALLIVM nominatur in Constantini Geoponicis, his uerbis. Bithyni garum hoc modo præparant, accipiunt scallium, (*Cornarius hanc uocem omittit,*) aut exiguas mænides, &c. ut in Garo recitatum est. Varino Σκαλλίον poculi genus paruum est, κυλίκιον μικρόν: & σκαλίς, σκαφίον.

DE SCARO, RONDELETIVS.

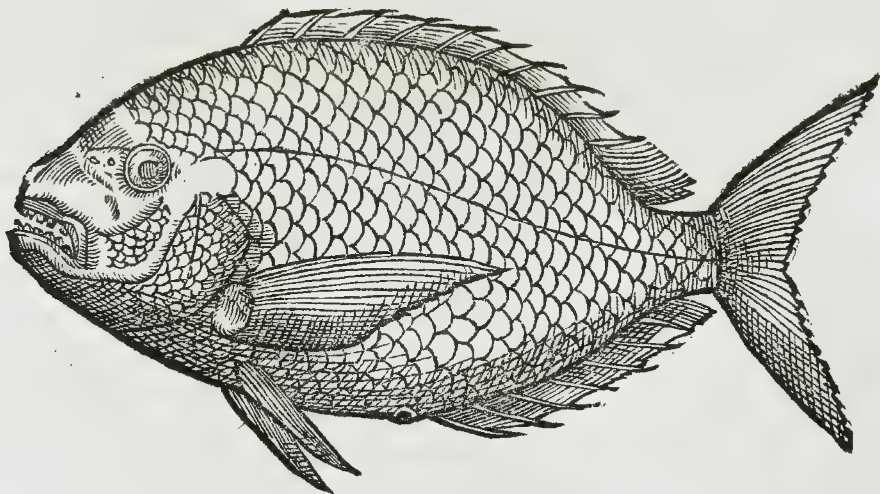

SCARVS inter saxatiles omnes principatum tenet. Primùm autem admonendi sunt lectores Scari duo esse genera, & hunc quidem ὀνίαν uocari, alterum uerò αἰόλον, ut profert ex Nicandro Thiatireno Athenæus libro 7. quorum utriq; multæ quidem communes sunt notæ, sed sunt etiam propriæ: ob eamq; causam separatim de utroq; tractandum putaui, ut res ipsæ scaros aliquando inspecturis notiores sint. *Scari duæ species.*

Σκάρος igitur Græcis dicitur ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, autore Athenæo, quod significat salire siue tripudiare, hic potiùs νέμεσθαι, id est, depasci: id enim aliquando significat σκαίρειν, ut ex Theocrito docet Phauorinus. Scarus uerò algam herbasq; alias depascitur, ut mox fusiùs dicemus. Græci etiam huius temporis σκάρον nuncupant, (*Massario teste.*) Romanis nostrisq; non planè notus est, alii enim ob similitudinẽ dentẽ, alii sargo, alii cãtheno uocãt, à nostris piscatoribus pro sargo uendit. A

Piscis est marinus, saxatilis, squamis magnis, tenuibus, colore ex cæruleo nigrescente, uentre candido: sargo similis, corporis forma ad rotundam accedente, aculeorum, pinnarũq; situ & numero. His notis ab eodem secernitur, maculâ nigrâ in cauda, lineis nigris à dorso ad uentrem ductis caret. Dentes planos hominis modo maxillasq; habet, imò propriè solus latos habet, pluraq; & maiora in maxillis ossea tubercula, caudam latam in duas pinnas non diuisam. Adhæc oculis est magnis, superciliis coloris indici. Binas utrinque branchias habet, alteras simplices, B

Libro 2. de hist. cap. 13.

alteras uerò duplices autore Aristotele. Cor angulatum. Hepar in tres lobos diuisum, à quo fellis uesica pendet, sed intestinis alligata. Fel nigri coloris, & splenem: uentriculum paruum cum quatuor uel quinque appendicibus, intestinum conuolutum.

A. Verum à se Scarũ proponi.

Hunc piscem quem hîc proponimus, uerum esse antiquorum scarum cõstanter affirmo. Sed quoniam ex Athenæo, uel Aristotele proferri quædam posse uidentur, quæ nos coarguant, locos istos paulò diligentius excutiamus. Sic enim & scarus omnibus notior fiet, & multa quæ ad

Athenæi locus.

mores actionesque & succum substantiámue eius pertinent, simul tradent. Locus est Athenæi libro VII. quem ex Aristotele profert. Σκάρον Ἀριστοτέλης καρχαρόδοντα εἶναί φησι, καὶ μονήρη, καὶ σαρκοφάγον, ἔχειν τε στόμα μικρὸν, καὶ γλῶτταν οὐ λίαν (*Rondeletius omiserat οὐ λίαν, ut in uersione quoque*) προσπεφυκυῖαν, καρδίαν τρίγωνον, ὑπόλευκον, τρίβολον: ἔχειν τε χολὴν, καὶ σπλῆνα μέλανα: τῶν δὲ βραγχίων τὸ μὲν διπλοῦν, τὸ δὲ ἁπλοῦν. μόνος τε καὶ τῶν ἄλλων ἰχθύων μηρυκάζει. χαίρει δὲ τῇ τῶν φυκίων τροφῇ, διὸ καὶ τούτοις θηρεύεται. ἀκμάζει δὲ θέρους. id est, Scarum Aristoteles scribit serratis esse dentibus, & solitarium, & carniuorum, os paruum habere, linguam (non admodùm) adhærentem, cor triãgulum, subalbum, bilem nigram & splenem nigrum. Branchiarum alias duplices, alias simplices. Solus uerò pisciũ ruminat, gau-

Idem emendatus.

det alga, quare & ea capitur, æstate uiget. Hæc Athenæus. Quorum initio statim error est insi-

Scarum non esse dentibus serratis

gnis. Aristoteles enim libro 2. cap. 13. de hist. animal. (*& lib. 3. cap. 1. de partib. animal.*) hæc scribit: Καρχαρόδοντες δὲ πάντες οἱ ἰχθύες, ἔξω τοῦ σκάρου. Serratis sunt dentib. pisces omnes dempto scaro. Et Plinius (lib. 11. ca. 37.) de dentibus loquens, piscium omnibus serrati præter scarum, huic uni aquatilium plani. Quare addenda negatio, legendumque σκάρον Ἀριστοτέλης φησὶν οὐ καρχαρόδοντα εἶν. At hæc nota huic nostro maximè propria est. nullus enim est ex omnibus piscibus squamosis, cui latiores magisque plani sint dentes, minusque serrati.

Quòd non sit carniuorus.

Cap. 2.

Præterea carniuorum esse scarum, ex Aristotelis libris, iis saltem qui nunc extant, non colligas. sic enim libro 8. de historia animal. Victus eadem ratione non omnes utuntur. Quidam enim carne tantùm uescuntur, ut cartilaginei, ut congri, channæ, thunni, lupi, synodontes, amiæ, orphi, murenæ: mulli uerò nutriuntur alga, ostreis, cœno, carne. Dascillus cœno & stercore. Scarus autem & melanurus alga, salpa, stercore & alga. Hîc apertè Aristot. discrimina alimentorum quib. uescũtur pisces enumerat, quòd si scarum carniuorum esse existimasset, cur id in scaro potiùs, quàm in aliis prætermisisset: neque est quòd quis obiiciat id quod mox subnectit Aristoteles. Cephalum ac cestreum solos à carne omnino abstinere, ac proinde scarum carniuorum esse posse. Nam Aristoteles de iis tum loquitur, qui sui generis pisces deuorant, quod minimè faciũt cephalus & cestreus: qua ratione omnes quidem carniuori dici possunt, demptis his duobus cephalo & cestreo, qui tum à piscibus sui generis tum ab omnibus aliis omnino abstinent. Sed præstat uerba ipsius Aristotelis adscribere. Omnes sese mutuò deuorant, dempto cestreo, maximè autem congri. Cephalus autem & cestreus soli omnino carne non uescuntur. At quum propriè carniuorum piscem esse dicimus, eum qui aliorum & nõ sui modo generis piscium carne nutritur accipimus: in quorum numero scarum non repono, idque non solùm Aristotelis autoritate, sed etiam ratione fretus: nam uentriculum pro corporis ratione paruum habet, qualem non dedit iis natura, qui pisces integros uorant, nec quicquam in uentriculo huius, uel intestinis præter algam, herbásue alias reperias. Idem confirmat Pli-

Lib. 9. cap. 17.

Lib. 11. cap. 16.

nius. Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisque uesci, non aliis piscibus. Necnon Aelianus: Scarus inquit, cùm aliis herbis tum alga uescitur. Nullus ergo scarum nostrum reiiciat, quòd pisces alios non uoret; quem tamen carniuorũ dixit esse Athenæus, cùm φυκοφάγον dixisse debuisset: præsertim cùm scarum subiiciat alga delectari, & ea capi. Quo fit, ut alium etiam Athenæi locum demirer, qui est libro 8. quo scribit (*Diphili apud Athenæum uerba*

Scarum non uesci lepore mar.

Lib. 33. cap. 1.

sunt) scarum recentem suspectum esse, quoniam lepores marinos uenatur, illisque pascitur: id quod soli mullo tribuit Plinius his uerbis. Vescitur lepore marino unum tantùm animalium, ut non intereat, mullus piscis, & tenerescit tantùm, & ingratior uiliorque fit. Hac in re magis ut Plinio quàm Athenæo assentiar, facit quod mullus iis in locis degat, in quibus lepores marini reperiuntur & capiuntur, nimirum in locis cœnosis lutosisque, unde mullus lutarius nominatus est, quæ lo-

De corde & hepate scari.

ca fugit scarus, & in saxis habitat. Sed plura de his ubi de mullo agimus. Iam uerò quod sequitur, παράλευκον, τρίβολον, planè deprauatum est, quoniam cor album in nullis unquam piscibus uidebit, qui in horum dissectione se exercere uolet, nisi supremam illam cordis partem albam, quæ ab Aristotele ἀγγεῖον φλεβῶδες ἐρῶδες dicitur, pro corde impropriè accipias, qua ratione in omnibus piscibus cor esset album, de qua re fusiùs dixi in capite de hepato. Quare paucis mutatis legendum ὑπόλευκον. Quid uerò sibi uelit τρίβολον, nemo, ut opinor, posset hîc diuinare, quid enim tribulo cum piscibus? At si β & λ loca commutarint, optimè legemus τρίλοβον, & sic legendum esse audacter contenderim: est enim in hoc pisce nota non minima, quòd hepar in tres lobos diui-

Scarum solum ruminare.

sum habeat, ut superiùs diximus. Quòd postremò ponitur, solum scarum ruminare, id planè uerum est, & ex Aristotelis locis aliquot (*Libro 2. de hist. animal. cap. 17. & lib. 8. cap. 2. Lib. 9. cap. 17.*) sumptum. Idem confirmat Plinius & Oppianus lib. 1. Halieut.

Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις
Ἄφθογγον προΐησιν ἀνὰ στόμα, δεύτερον αὖθις
φθέγγεται ἰκμαλέην λαλαγήν, καὶ μοῦνος ἐδωδὴν
Δαινύμενος, μήλοισιν ἀναπτύων ἴσα φορβήν.

Incurui scarus incola saxi,
Qui mutos inter pisces clamore tremendo

Intonat

Intonat, & solus pallentes ruminat herbas, Ac ueluti pecudes reuocat sub guttura pastum.

His maculis deletis, & loco Athenæi nitori pristino restituto, omnia quæ scaro tribuunt, quæ [A] sine tædio repeti non possent, nostro planè conueniunt, ut negare nemo possit nos ueterum scarum penitus nosse, & hîc repræsentasse. [Rursus, uerum se scarum exhibuisse.] Nostris autem diu incognitum fuisse, nō est cur quis miretur, cum Romanis olim, & toti Italiæ serò uisus fuerit, ut nec Latinum nomen piscis habeatur [B Vbi.] autore Columella. Scarus, inquit, qui totius Asiæ Græciæque litoribus Sicilia tenus frequentissimus exit, [Lib. 8. cap. 16.] nunquam in Ligusticum, nec per Gallias enauit ad Ibericum mare. Itaque ne si capti quidem perferantur in nostra uiuaria, diuturni queant possideri. Idē Plinius: Scarus Carpathio mari maximè frequens, [Lib. 9. cap. 17.] promontorium Troadis Lecton sponte nunquam transit. Inde aduectos incredibili multitudine uinarijs (al' uarijs) nauibus Tiberio Claudio principe, Optatus Elipertius (*meliores codices, è libertis eius; alia uetus lectio Ditius pro Elipertio habet: Macrobius pro Optato Octauianum*) præfectus classis, inter Ostiensem, & Campaniæ oram sparsos disseminauit. Quinquennio ferè cura est adhibita, ut capti redderentur mari. Posteà frequentes inueniuntur Italiæ in litore, non ante ibi capti: admouitque sibi gula sapores piscibus satis, & nouū incolā mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miret. Hæc Plinius & Macrobius. In nostro mari capiunt nō procul à Massilia, & maximè circa Stœchadas insulas. Rhodi maximam esse copiam à Rodijs accepi.

[C] Saxatiles bis pariunt autore Aristotele lib. 5. de hist. cap. 9. quod non de scaro tantùm, sed de omnibus saxatilibus semel dictū sit. Seleucus Tarsensis ait, citante Athenæo, [Libro 7.] solū hunc pisciū noctu dormire, unde fit, ut noctu nunquam capiatur, hoc autem ei fortasse propter metum accidere. (*Vide animaduersa in Corollario C.*) Idem tradit Oppianus, [Libro 2.] scarum mollē, sic enim appellat, noctu non prædari nec in alios sæuire cæterorum ritu, sed in scopulis suis somnum capere.

[D] Scari inter se amant, uideturque innatum & mirum ingenium, mutuæque societatis tuendæ studium, quæ ex Ouidio sic declarat Plinius. [Lib. 3. cap. 2.] Mihi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia, in eo uolumine quod Ἁλιευτικὸν inscribit: [(E)] Scarū inclusum nassis nō fronte erumpere, nec infestis uiminibus caput inserere: sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum erumpere. quē luctatū eius si forte alius scarus extrinsecus uideat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Hæc prolixè & eleganter describit Oppianus: [Lib. 4.] quæ quia longiora sunt quàm quæ hîc adscribi debeant, ex ipso autore petes. His addit Aelianus: [Lib. 11. cap. 17.] Si scarus nassa inclusus in caput exierit, eum qui foris est caudam illi porrigere, ut ea comprehensa sequat. Hæc illi quidem faciunt more hominum, qui etsi libros de amicitia non legerint, tamen leges amicitiæ à natura hauserunt. Præterea piscium omniū salacissimum esse scarum asserit, [Lib. 1. cap. 2.] eamque cupiditatem necis caussam esse. Piscatores enim comprehensæ fœminæ summum os ad tenuem funiculū alligant, eamque uiuā per ea maris loca trahunt, in quibus scari habitant. conficiunt etiam graue plumbum rotundum, longitudine trium digitorum, quo ex chordis appenso trahitur scarus fœmina captiua. alter piscatorum nassæ in piscatorio nauigio accōmodatæ os latè diducit, datque operam, ut nassa in scarum captum conuertatur. ea enim sensim demittitur, lapide ad certam mensurā facto: mares autem non aliter quàm homines uisa amica furore libidinis perciti, circa eam concursantes, alius alium præuertere & contingere studet, ut solent iuuenes amantes, aut osculum aut uellicationem, aut aliquod aliud furtum amatorium uenantes. Piscator sensim deducit fœminam rectà ad nassam, ac cum ea etiam amantes, libidinisque suæ dant pœnas. Et Græci aliqui sæpe mihi affirmarunt mire etiam linozosti (quam mercurialem uulgò dicimus) delectari, eaque capi.

[F] Quantùm ad succum substantiámue scari attinet, cùm non solùm saxatilis sit, sed etiam inter saxatiles primas teneat, constat mollis & friabilis esse carnis, ut scribit Diphilus: suauem, læuem, qui facile concoquatur & distribuatur, quique facilem reddat aluum. Videtur etiam è numero saxatilium eximere, [(C)] qua in re omnium sententiæ & sensui repugnare uidetur. Archestratus uerò apud Athenæum scarum ualde commendat, eiusque præparationem docet. [Lib. 7.] Intestina scari uiolam olent, nec magis reijcienda quàm aspalacis. (*Eperlani fortè, quem uiolas redolere aiunt, stomacho & intestinis pinguissimis.*) Quamobrem rectè Epicharmus, scarorum οὐδὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς: id est, ne stercus quidem scarorum fas esse dijs ipsis reijcere. Olim iecur erat in pretio, & in Vitellij patina commemorat Tranquillus scarorum iecinora inter lautiores ciborum primitias. & Martialis (*lib. 13. disticho 84.*) Hic scarus æquoreis qui uenit obesus ab undis, Visceribus bonus est, cætera uile sapit. Editur apud nos assus in craticula, uel in sartagine; uel elixus, ut aurata.

DE SCARO VARIO, RONDELETIVS.

[A] SCARVS αἰόλος nullo alio nomine, aut Latino, aut Græco à prima scari specie distinguitur, quàm epitheto, quod alioqui multis piscibus est commune. nam πόρκας αἰόλας uocauit Epicharmus, & coracinum αἰόλον uocatum fuisse diximus. denique multis alijs saxatilibus epitheton hoc conuenit.

[B] Dicitur uerò species hæc scari αἰόλος, quòd scarus ὀνίας ferè concolor sit, melanuro similis: dorso enim cæruleo est, uentre candido: αἰόλος uerò oculis, uentris inferiore parte, in qua podex, purpurei est coloris, cauda coloris Indici, reliquum corpus partim ex uiridi, partim ex

nigro cæruleum est, squamæ ueluti notis obscurioribus aspersæ. ore est mediocri, dentibus latis: in superiore maxilla, densis: in inferiore raris & acutis. A dorso ad caudã ferè aculei tenui membrana connexi, & æquis interuallis dispositi. In singulorũ summa parte membranula pendet uexilli instar: pinnæ ad branchias sitæ, latæ sunt, ac ueluti oui figura. In medio uentris notas duas purpureas habet. Intus uentriculum satis capacem, hepar subalbum, intestina lata & multa, fellis multum, splenem magnum. formosissimus sanè est hic piscis, si quis alius.

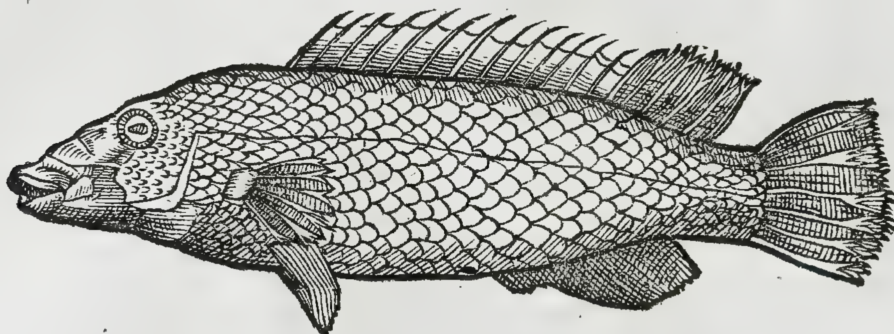

F Carne est tenerrima, & delicatissima. nec dubito quin is sit, cui Galenus cæteriq; medici principatum dederint. nunc nomine tantùm notus est, à Græcis solis hodie & celebratus, & penitus
B. Vbi. cognitus. Quare hortor & moneo studiosos omnes, ut non nominum tantùm, sed rerum potiùs cognitioni sedulò uacent. Romæ semestri spatio unus tantùm mihi etiam sæpius, & curiosè forum piscarium adeunti, uisus est. quò fit ut hunc non admodùm illic frequentem esse credam. Capitur aliquando in nostro mari, è regione Magalonæ, & non procul à Masilia, & Antipoli: circa Stœchadas insulas sæpius.

A Alij (*Eum aliqui*) communi saxatilium nomine rochau nuncupant, alij aiol, alij auriol seruatis, ut credibile est, nominis αἰόλου uestigijs. Canariarum insularũ incolæ, ut ferunt, Brechos appellãt.

H. a. A scaris nobilissima Scaurorum familia dicta fuisse creditur. Ab æoli scari colore, potiùs
Plin li.37.c.11. quàm effigie, scariten gemmam dictam existimo, ea est fortasse quæ sapphirus dicitur.

F Vt superior scarus pręparatur.

DE SCARO, BELLONIVS: (EO TANTVM qui uarius à Rondeletio cognominatur.)

C Scarus, litoralis piscis, saxatilium longè delicatissimus Galeno, cautibus asperis atque herbo-
B sis scopulis gaudet: nullus in Propontide, Ponto & Hellesponto, in Creta plurimus: quem paulu-
F lùm exassant, deinde sale inspergunt, ut diutius incorruptus seruari possit.

B Habet utrinque appendices transuersas atque eminentes ad caudæ latera, quas in nullo præterea pisce unquam conspexi. Corpus Scari ex liuido rubet ut mullus. Squamis contegitur latis & translucidis. Caudam & pinnas habet obtusas ut coruus: branchias duplices, utrinq; quater-
(A) nas. Vulgus Creticum in hodiernum diem antiquam appellationem retinuit. Phycidem marinam quodammodo refert: Siquidem planum non habet corpus, nec prorsus oblongum. Caput utrinque compressum ut mullus: dentibus est obtusis, quorum incisorij nostris sunt persimiles, quibus herbas quæ saxis inhærent, detruncat: rictum non ualde magnum edit.

C Scari turmatim se conferunt ad pabulum, redeuntq; distento stomacho. Phaseolos & pisa, ut Sardinæ betas, plurimùm expetunt: unde Cretensium uulgus Phaseolis Scarouotano nomen in-
E diderunt, quorum folia nassis immissa, ad Scarorum piscationem mari submergunt: alioqui calamis & hamis uix deciperentur.

B Corporis Scari moles uix unquam maior est, quàm quæ pollice & indice comprehendi possit, neque rarò est spithame longior.

C Mirum est Aristotelem Scarum protulisse carniuorum: quosdam etiam scripsisse Scaros nõnunquam marinis leporibus uesci, quamobrem ijs non sine magna præcautione utendum esse (præsertim si recentes fuerint) eorumq; interanea choleram excitare.

B Proinde Scarus unicam habet in tergore pinnam, tenuibus aculeis asperã: sub uentre autem
F quatuor, ad uentriculi custodiam, qui delicatis ac sapidioribus herbis refertus, à piscatoribus expeti solet. Cuius rei caussa uentriculum & hepar (quod alioqui prægrande illi natura ferè absque ullo felle præbuit) unà cum fæcibus, addito sale atq; aceto, conterunt, pulmentum inde cibis idoneum conficientes. Insipidus enim est Scarus, nisi cũ suis fæcibus edatur. Hoc autẽ edulio compotores Græci quaterni, interdum seni in lectulis sedentes post frequentes panis taleas intinctas, octonas plerunque uini maluatici amphoras epotant.

A Dicitur ruminare Scarus, atque ob hoc Ruminalis appellatus est.

CORO-

COROLLARIVM.

Scarus piscis non alius uidetur quàm qui meryx alibi ab Aristotele uocatus est, uide suprà in Meryx. ὀνίας, species est scari, Hesychius & Varinus. Myllus, lebias, σπάρος, αἰολίας, nominantur à Mnesimacho comico: ubi aliquis pro σπάρος fortè σκάρος legendum suspicetur: quoniam species altera scari à colorum uarietate αἰόλος cognominatur. sed potest æolias tum pro αἰόλος adiectiuè accipi, (ut ab ἐρυθρός, ὠχρός, ἐρυθρίας & ὠχρίας fiunt,) diuersorum piscium epitheton: tum substantiuè, ni fallor, interdum, ut una quædam species sit. Vide suprà in Elemento A. Aeoli. A uerbo σκαίρειν fiũt σκάρος et σκαρὶς, Athenæus & Eustath. & fortè σκάρος & σκαρὶς piscis unius nomẽ sunt. lege quæ scripsi in Mullo barbato Rondeletij c. inter Græca Athenæi uerba, pag. 668. ¶ Nõnulli optimorum studiorum laude insignes, existimant inter auratas scarum illum antiquis preciosissimum piscẽ à piscatoribus uendi, qui dentes humanis similes, & ad ruminandas maris herbas plurimum idoneos habeat, maximeq́ squamarum specie auratis assimiletur. Cæterùm ego crediderim, cum non facilè à nobis deprehendi errore uendentium: qui similitudine decepti, neque animaduersa saporis nobilitate in foro piscario eum auratis & sargis cõmiscere consueuerint: consensu tamen piscatorum zaphirus piscis, sic à cyaneo eius gemmæ (*sapphiri*) colore dictus, inter auratas longè sapidissimus existimatur, qui fortasse scarus antiquis fuerit, Iouius. ¶ Chrachoros, (*corruptum, pro scaros,*) id est, piscis ruminans nõ est notus in maribus & fluminibus nostris, Albertus.

A

Sapphirus.

Bellonius quoq; in Oceano reperiri negat. quamobrem nomen eius Germanicum fingo, ein Mewer, quod est ruminator: priuatim uerò latum & auratæ similiorem scarũ, nominârim ein Mewbrachsme: minùs latum & uarium, ein Puntermewer: uel per circunscriptionẽ, ein schöner geteilter Mewer. ¶ Esca iacentium mollior esse debet quàm saxatilium (in piscinis) itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, putremq́ sardinam, nec minùs scaurorum branchias, &c. Columella 8.17. pro scaurorum Vuottonus uidetur legere scarorum: at Rondeletius in capite de galeis (id est mustelis in genere) squalorum mauult. precedenti quidem capite scaurus pro scaro legi manifestũ est, ut apud Albertum etiam. prima quidem à poëtis corripitur. Idem ex Auicennæ nescio quo interprete (in Aristotelis historiæ animaliũ 9. 26.) scarũ nominat, pro cottypho, id est merula aue. ¶ Lelepris siue Lepras à Bellonio dictus piscis, scaro uario cognatus uidetur. sed differt dentibus, &c. & in Oceano quoque capitur: scarus non item, saltem uarius, Bellonio teste. de onia enim an in Oceano sit, quærendum est amplius.

Scaro uario etiam affinis uidetur piscis, cuius picturã ut olim Venetijs accepi, hîc apposui. Lusitanos Bodian uel Rujo uocare audio, Illyrios Cany. Coloribus uarijs eleganter depingitur ac uariatur: fusco præsertim seu nigricante & rubro. Pinnæ ad branchias flaui coloris sunt: reliquæ fuscæ, sed fibris spinis'ue (ad picturam hæc scribimus) rubris distinctæ, uti etiam cauda. In oculis pupillam nigram circulus è luteo subuiridis ambit: quo exterior alius est uiolaceus, sequitur luteus, postremus niger. Maculæ quædã magnæ per latera nigricant, &c. His scriptis incidi in Saluiani piscem 94. quem uulgari nomine Papagallũ nominat: figura nostro hîc exhibito planè similẽ: quanq; coloribus ab eo descriptis nõnihil dissidet. Romæ (inquit) ob oculorũ uarietatẽ Papagallo uocant, Lusitani Budiam. A diuo Ambrosio

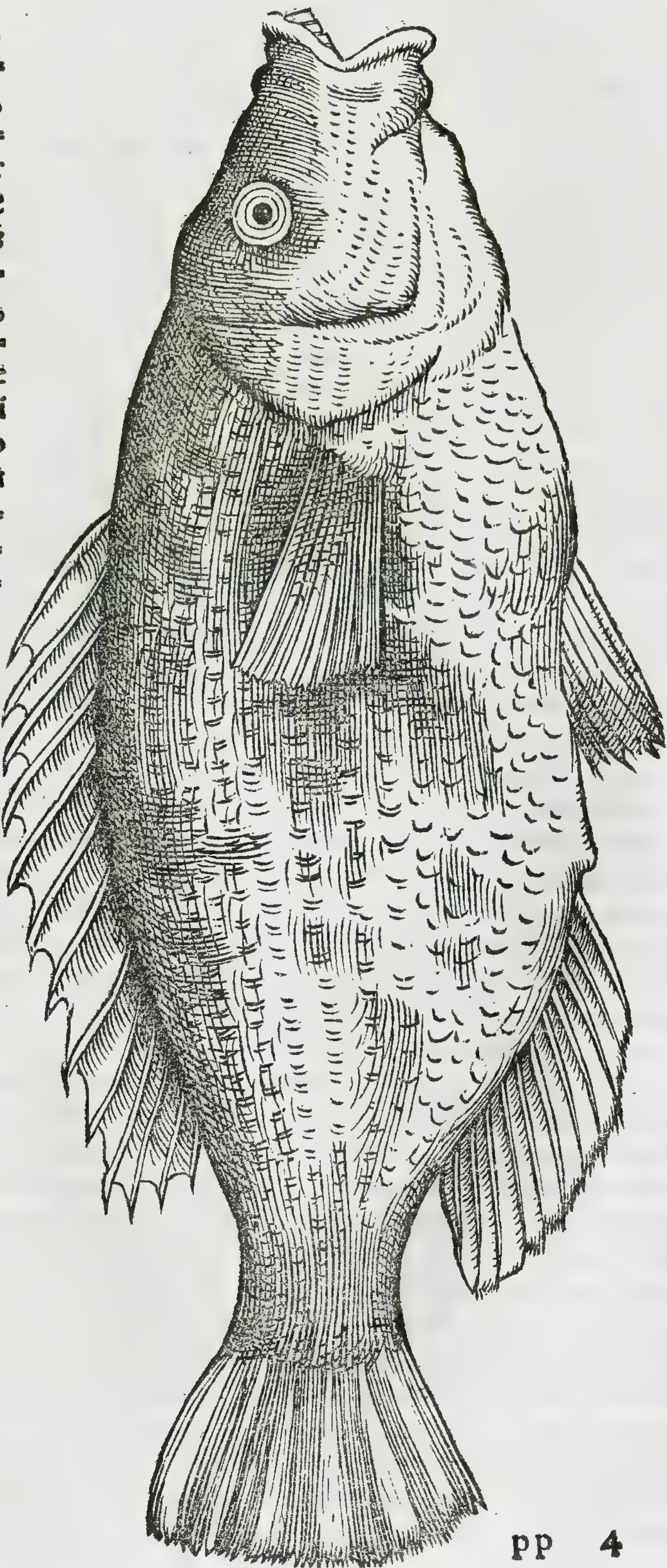

Papagallus.

& Isidoro Hispalensi, propterea quòd paui auis colorem imitetur, pauo uel pauus uocatur. (Descriptionem prætereo: conuenit enim cum icone nostra, coloribus exceptis: & quòd dentes nimis magni nostro adpinguntur.) Circa saxosa maris litora atq; scopulos uictitat: ubi etiam ineunte æstate parit. Carniuorus est. non solùm enim alga atque alijs maris purgamentis, sed minoribus etiam piscibus uescitur. Solitarius est: & ferè semper singuli capiuntur, solentq; uerno ac autumnali duntaxat tēpore capi: eò quòd forsan æstate caloris, hyeme frigoris impatientes lateant. Insipidus atque ignobilis piscis censetur. carnem habet mollem potiùs quàm duram, cui & lentor aliquis inest. In craticula assus, & aceto uel mali arantij succo conspersus, palato minùs ingratus esse solet, Hæc Saluianus. *Vilis igitur & insipidus cum sit, scari nomen non meretur.* Phycidem Romani Merlinum nominant. nam id genus omne piscium coloratorum, (diuersis coloribus insigniū,) nomine Psittaci, Pauonis, Turdi uel Merulę, ab illis uocari cōsueuit, Bellonius. Qui etiam in Gallico libro de piscibus Pauonis nomine piscem, ut scribit, Romæ papagallum di-

Turdus. ctum exhibuit, quem Turdum postea in libro Latino nominauit: qui uel idem cum Saluiani Papagallo est, uel planè similis. Sunt & Rondeletij quidam turdi eidem similes. De piscibus quibus Paui nomen attribuitur, plura leges suprà in P. elemento.

B Siculo scarus ęquore mersus Ad mensam uiuus perducitur, *Petronius Arbiter.* ---Sca-

Vbi. ri, Si quos Eois intonata fluctibus Hyems ad hoc uertat mare, Horatius. dixit autem Eois fluctibus propter mare Carpathiū, (in quo frequens est, teste Plinio,) quod est in Oriente. Sparum circa maritimam Carthaginem prędicat Archestratus, item circa Ephesum & Byzantium, ubi maximum fieri ait, Καὶ μέγεθος κυκλίᾳ ἴσον ἀσπίδι νῶτα φοροῦντα: hoc est, & rotundi instar scuti dorsum grande gerere. Ennius eum qui ad Nestoris patriam (id est, Pylum) capiatur, magnumq; bonumq; celebrat. Scaros frequentes uidimus in sinu Hermionico, siue Saronico aut Salaminio, in quo à dextris sunt portus Piræus, nunc portus Leo nuncupatus, & Athenæ in continenti ad nihilum deductæ, Sithines modò nominatæ: & in Hellesponto qui hodie strictus Callipolis appellatur, & Cydoniæ quæ nunc Canca uocatur, & alibi: nullibi tamen quàm in mari rubro frequentiores, Massarius. Nec elopem nostro mari, nec scarum ducas, Quintilianus lib. 5. In Euripo nullus est, Aristoteles. quare non mirum si in Oceano desit, cuius litora nusquam non (ni fallor) Euripis exagitantur. Non capitur in nostris litoribus, neq; mediterraneo neq; Oceano mari: quin etiam Propontis, quod affirmo, & Hellespontus, & Euxinus, & Adriaticum hoc pisce carent: in Cretæ uerò locis quibusdam adeò frequens est, ut non alius capi crebriùs soleat. quāquam ad Orientem tantùm huius insulæ eum inuenio. mare enim herbas quasdam exiguas, quibus uescitur, non producit, nisi ab ea parte. Capitur autem præcipuè circa eundem locum ubi colligitur ladanum, & eodem tempore plurimus. Magnitudine non multùm excedit mullum: quem etiam colore, minùs tamen florido, refert, Bellonius in libro Obseruationum in Oriente. ¶ Obesus & mollis, Scari epitheta apud Rauisium: illud ex Martiali est: ἁπαλὸς Oppiano dicitur, id est mollis. ¶ Piscium omnibus dentes serrati, præter scarū. huic uni aquatilium plani, Plinius. At sargi etiam dentes, & picij seu melanderini, & auratæ, plani & humanis similes uidentur. Genus piscium quoddam exiguum est, (ὀλίγον: *id est paucissimi pisces sunt,*) quod nō serratos habeat dentes, ut qui scarus uocatur: qui unus & ruminare meritò ob eam rem creditur, Aristot. de partib. 3.14. Scarus piscis solus cum non sit utrinque dentatus, dentes quoq; serratos non habet. nam cum superioribus dentibus careat, quo pacto pectinatim alternatimue, ut in serratis fit, stiparentur: itaque solus etiam ruminat. omne enim non utrinq; dentatū animal ruminat, Michaël Ephesius, locum Aristotelis iam citatum explicans. Scarum dicunt non multos habere dentes, & ideo ruminatione indigere, licet hæc non sit causa ruminationis, Albertus. ¶ Scaro diuersa omnino uentris species est, & ruminare solus piscium quadrupedum ritu creditur. intestinum etiam habet simplex, replicans se, quod in unum continuumq; resoluatur. appendices ei complures supernè circa uentriculum exeunt, Aristoteles Gaza interprete. In Græca quidem ęditione nostra pro scaro legitur σπάρος, in loco de appendicibus circa uentrem.

C Piscis est saxatilis, Bellonius. Pascuntur sub herbis in litore algoso, θῖνα κατὰ πρασόεσσαν ὑπὸ χλοεραῖς βοτάνῃσιν, Oppianus lib. 1. Et mox, Inter petras herbosas sargus & scarus &c. moratur. Ouidius in herbosa arena eos collocat. ¶ Scarus cum alijs herbis marinis, tum alga (bryo) uescitur. Pisciculos quotquot accesserint, deuorat, πάντα τὰ προσπίπτοντα ἰχθύδια ἐσθίει, Orus in Hieroglyphicis. sed negat hoc Rondeletius. Vide etiam infra in iconibus H. a. ¶ Vt scarus, epastas solus qui ruminat escas, Ouidius. De ruminatione eius lege plura paulò antè in B. in dentiū mentione. ¶ Seleucus Tarsensis ait scarum è piscibus solum dormire, ideoq; nunquam noctu capi: quod fortè propter metum ei contingit, Athenæus. sed meliùs, Oppianus: Μοῦνον δ' οὔποτέ φασιν ἀνὰ κνέφας ἀσπαλιῆες Εἰς ἄγρην πίσυνον ἀπηλὸν σκάρον, ἀλλά που ὕπνον Ἐννύχιον κοίλοισιν ὑπὸ κευθμῶσιν ἰαύειν. non enim idcirco non capitur, quia dormit: sic enim incautus faciliùs caperetur. aiunt & leporem timidum animal palpebris patentibus dormire. sed quia in cauis (scopulorum scilicet recessibus) dormit, tutus est, quo minùs capiatur. non enim rectè Rondeletius ex Oppiano uertit, eum noctu non prædari, nec in alios sæuire cæterorū ritu. nam neq; Oppianus hoc dicit, & Rondeletius ipse sui oblitus est cum paulò antè simpliciter (hoc est neque interdiu neq; noctu scarum alios

alios pisces uorare docuerit. Dixerat proximè retrò Oppianus pisces sibi inuicem semper insidiari, nec unquam dormire uideri: scarum tamen ex eo dormire conijciendum, quòd noctu non capiatur, utpote in latibulo dormiens. Sed alios quoq; pisces dormire constat. ¶ Io. Tzetzes in Varijs 6.47. scarum & castoridem solos piscium uocales esse scribit. Σιγηλὸν ὁ ἰχθῦς δίχα γε τοῦ σκάρου, Eustathius. Scarus uocalis putatur, ut Athenæus ex Aristotele citat. σκάρον enim, non σκάφον, legimus cum Eustathio, quanquam hoc in ijs quæ extant Aristotelis non reperitur, ut & alia multa ab Athenæo Aristotelis nomine citata. Vide quæ in Pœcilijs annotauimus. Scari dũ aquã ore suo cũ strepitu (μετὰ ῥοίζου) exprimunt, sonũ quendã edunt: quod cum in profundo sunt, nõ accidit: (sed circa summã aquã, ubi etiã qui in Acheloo uocales tradunt pisces, aqua branchijs emissa et aëre subeunte, propter motum branchiarum, sonũ cient,) Suidas & Varinus in γρυλίζων. ¶ Omnium pisciũ ad Venerem inflãmatissimus est scarus: quæ etiã cur capiatur causa est, Aelian.

Gregatim natant, Bellonius. Scarus ubi glutiuit hamum, cæteri qui tum adsunt appropera- D
rant, funiculum abrodunt. Iidem si quis in nassam aberrauit fortè, caudam intrò porrigunt, & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atque ad se reducunt, Plutarchus. Idcirco autem eruptionem eum retro moliri tradit Oppianus, ne, si capite erumperet, oculos læderet: atq; hamo etiam defixum à socio redimi prærosa linea, Massarius: sed etiam capite aliquãdo præeunte eum euadere canit Oppianus, ut mox recitabo. ¶ Mancos & corruptos Ouidij de scaro uersus, ego hoc modo legerim: - - - Sic & scarus arte sub undis Contextam si fortè leui de uimine nassam Incidit, assumptamq; dolo tandem pauet escam: Non audet radijs obnixa occurrere fronte, Auersus crebro ueniens sed uerbere caudæ, Laxans subsequitur, tutumq; euadit in æquor. Quinetiã si fortè aliquis, dũ ponè nataret, Mitis luctantẽ scarus hunc in limine uidit, Auersi caudam morsu tenet, atq; trahendo Captiuum texto socium de carcere soluit. ¶ Scarus nassa inclusus (inquit Oppianus) exitum meditatur, non quidem qua intrauit, infesto uiminum uallo deterrente & oculos eius uulnerante: sed capite deorsum uerso, retrorsum natare, & & caudâ laxare uimina molitur. Vident hoc alij foris scari, & ut laboranti succurrant, eorum aliquis uel suam caudam nassæ insertam capto mordendam porrigit, uel capti exertam mordicus apprehendens ipse, trahendo educit. Eadem ex Oppiano Aelianus transtulit in suum de animalibus librum 1, capite 4.

Quomodo scaro hamo nassá ue capto, alij sui generis opẽ ferant, dictũ est proxime in D. ¶ Ha- E
mis & retibus perpauci capiuntur: pleriq; omnes nassis, ut Bellonius tradit. ¶ Scaris escã demittunt coriandrum & carton, κορίαννα & κάρτα. sic enim nullo negotio capiuntur, ut author est Leonides, Aelianus 12.42. Cárton Athenæo est pastinaca magna & bene aucta. porrum uerò cárton (uel potiùs cartón oxyt.) est quod Latini sectiuũ cognominãt. Cáros, quod uulgò cárui: & huius semen inescandis piscibus conuenire uidetur, ut cumini etiam & anethi, suo odore. ¶ Quatuor piscatores in una naui sunt. horum duo remigant. tertius scarum fœminam summo labro alligatam funiculo lineo trahit. eam uiuam esse præstat: sin minùs, plumbum quod delphinum nominant, inserendum est ori. ab infima etiam extrema parte funiculi grauis è plumbo rotundus cubus annectitur. Dũ ita trahitur piscis fœmina, quartus interim nassam proximè è regione in mari trahit. interea congregati scari frequẽtes tanquã opem laturi sequuntur magna celeritate: & nauim utcunq; acceleratam circundant. Tandem piscator ubi satis multos esse coniecerit, fœminam eleuato funiculo & plumbo infrà appenso in nassam deponit: in quam facilè, plumbi pondere, deprimitur: mares uerò illicò certatim sequũtur, includunturq; pariter. Sunt qui nassam sub saxis, quibus familiares sunt scari, inclusa fœmina, deponunt: circa quam collecti mares, libidinis impulsu, uniuersi temere ingressi capiuntur, Oppianus quarto Halieuticorum.

Ad marinos mugiles, scaros & mullos esca: Sepiarum testulis cum sisymbrio uiridi, quod est bryon, aqua, farina, & caseo bubulo mistis, utitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Ex eodem: Esca ad mullos atq; magnos scaros capiendos: quam inspergemus aquis: ob cuius quidẽ escæ in actione celeritatem, minuti pisces non confluunt. eius autem compositio naturaliter ad se pisces conciliat: recipit ex phlœnis (φλοίνος) fluuialis carne drachmas octo, holophaci torrefacti tantundem, caridum fluuiatilium drachmas iij. malabathri drachmam. Omnia contusa albumine oui gallinacei excipito, conficiensq; pastillos utitor. ¶ Piscinarum etiam studia maiores nostri celebrauerunt, adeò quidem, ut etiã dulcibus aquis marinos clauderent pisces: atq; eâdem curã mugilem, scarumq; nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella 8.16. Vuottonus Varronẽ etiam scarum in piscinis dulcibus seruari scripsisse refert, memoria forte lapsus, ut Varronem pro Columella nominaret. nam Varro rei rusticæ 3.3. non scaros, sed squalos nominat. In tertia parte (inquit) quis habet piscinam, nisi dulcem? & in ea duntaxat squalos ac mugiles pisces? ¶ Scarum piscem Optatus Tiberij Cæsaris libertus Campanis litoribus importauit: cuius sobolem, uel penitus interijsse: uel, ut credi par est, longo patrij maris desyderio abductã, in Græciam remeasse putamus, Iouius.

Scarus principalis hodie, Plinius 32.10. Apud antiquos nobilissimus habitus acipenser, nunc F
scaro datur principatus, Idem 9.17. Inter saxatiles scarus excellere suauitate creditur. alimentũ aũt ex eis (*saxatilibus omnibus*) nõ modò ad coquendũ facile est, sed etiã saluberrimũ, &c. Galenus.

Quibus è regionibus scari præferantur, explicatum est suprà in B. ---Quid Scarum prӕterij, cerebrum Iouis pené supremi, Ennius. Ingeniosa gula est: Siculo scarus æquore mersus, Ad mensam uiuus perducitur, Petronius Arbiter. Non me Lucrina iuuerint conchylia, Magisúe rhombus, aut scari, Horatius Epodo. Pinguem uitijs albumq́; nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Idem Serm. 2.2. Quòd si illi qui uilioribus uescuntur piscibus, scarum haberent, aut ex Attica glaucíscum, &c. omnes sanè, qui gustassent, fierent dij, Philemon. ¶ Piscium eorum qui ex media materia sunt, (*id est, mediocriter alunt,*) quibus maximè utimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoq; fieri possunt, qualis lacertus est: deinde qui quanuis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, coruus, scarus: tum plani. post quos etiam leuiores lupi, mulliq́;. & post hos omnes saxatiles, Celsus. Idem scarum minimè intus uitiari author est. Xenocrates contrà citò in uentre corrumpi dixit, ut repetit Vuottonus. Scari saxatiles sunt, & à Philotimo non rectè numerãtur cum durioris carnis piscibus, Galenus. ¶ In epilepsia ex piscibus exhibeant, qui superfluitate uacant, ut psetta, turdus, merula, scorpius, scarus, Trallianus. Eligant è piscibus maximè lupi, & scari non magni, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Καὶ σκάρον ἐν πετάλῳ Καρχηδόνι τὸν μέγαν ὄπτα, Γλαύκας, σύγχεον δὲ καὶ ἐν Βυζαντίῳ ὄψει, Καὶ μέγεθος κυκλίᾳ ἴσον ἀσπίδι νῶτα φοροῦντα. Τοῦτον ὅλον θεράπευε τρόπον τοιόνδε λαβὼν νῦν, (λαβὼν νιν,) Ἡνίκ᾽ ἂν εὖ τυρῷ καὶ ἐλαίῳ πάντα πυκασθῇ, Κλίβανον ἐν θερμὸν κρέμασον, κἄπειτα κατόπτα, Πάσσειν δ᾽ ἁλσὶ κυμινοτρίβοις καὶ γλαυκῷ ἐλαίῳ, Ἐκ χειρὸς καταχρουνίζων θεοδέγμονα πηγήν, Archestratus. Videtur autem θεοδέγμονα πηγήν, de oleo intelligendum, quod liberaliter sit effundendum, tanquam non piscem sed deum irrigaturum. pisces enim preciosos, deos appellabant. In Creta scarum assant, ueru (*ligneo*) per os eius transfixo, Bellonius.

G Fellis suffusione per totum corpus, & arcuato morbo laboranti scari iecur in cibo si dederis, quemadmodum rei piscatoriæ bene periti docent, ad sanitatem redibit, Aelianus 14.2. Ad parotidas utuntur scari piscis marini iocineribus, Plinius. ¶ Ad suffusiones oculorum prima ferè omnium compositionum est, quæ ex fœniculi succo, & hyęnæ felle, ac melle Attico constat. sed fel alij aliud miscuerunt. nunc quidem in precio est pharmacum ex felle scarorum, Galenus de compos. sec. locos 4.7. ubi & alijs diuersis compositionibus ocularibus huius piscis fel admisceri uideas, ad incipientes suffusiones, & omnem uisus hebetudinem, & cicatrices: sicut apud Aëtium quoque 7.111.

H.a. Escarus dictus est, eò quòd escam ruminare perhibetur: Isidorus, in hac & similibus etymologijs ineptus, dum uocabulis Græcis origines Latinas quærit. Escharus Græcè aliud marinum animal est: aliud, quo de hîc agitur, scarus.

Epitheta. Scarus obesus, Martiali. Ouidio, mitis. Oppiano ἁπαλός, id est, mollis. Et γλαγόεις, id est, lacteus, à suauitate fortè: sed iecur etiam album habet. Et à coloris uarietate eidem, στικτοὶ σκάροι, βαλιοί, αἰόλος ἰχθῦς. quòd si quis hæc ultima differentiæ potiùs esse nomina uelit, quàm epitheta: contradicam ex eo quòd ueterum nullus, præter unum Nicandrum Thiatirenum, scarum in onian & uarium diuiserit.

Gemma. Scorpites scorpionis aut colore aut effigie est: scarites, scari piscis, Plinius ubi loquitur de gemmis quæ ab animalibus denominantur. Scarus specie squamarum auratis assimilatur, sed colore atque sapore præstat, ut qui sapphiri gemmæ radiolos imitetur, Pierius Valerianus. Scari speciem alteram Romæ uulgò sapphirum uocari, ex Iouio retuli in A.

Icones. Aegyptij hominẽ uoracẽ (ἄνθρωπον λάμιαν, aliâs λαίμαργον, Mercerus λαιμαργίαν intelligit: hominẽ ingluuiosum & lamia laborantẽ Pierius Valerianus interpretatur) significantes scarum pingunt. is enim solus piscium ruminat, & pisciculos (*negat hoc Rondeletius*) quotquot accesserint, deuorat, Orus in Hieroglyphicis. Magna est prudentia scarus, per quem callidum captiuitatis declinatorem significari tradunt, Pierius Valerianus. qualis quidem hæc scari calliditas sit, in D. exposuimus.

Scauri familia. Vola (in pede) homini tantùm, exceptis quibusdam. nanque & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Pansæ, Plin. 11.45. Rondeletius (nescio quo authore) à scaris nobilissimam Scaurorum familiam nominatam ait. Grammatici scauros esse dicunt, qui talos pedum tumentes ac porrectos habent. --Hunc uarum distortis cruribus, illum Balbutit scaurum prauis fultum malè talis, Horatius libro 1. Serm. Quem locum exponens Acron, sic ait: Scauri sunt, qui extantes talos habent. Alij dicunt scauros esse, qui habent talos inuersos.

c.h. A Scaro pisce Pythagoras abstinendũ præcepit, quòd τρυγοφάγος, id est uorator uuæ sit, Gyraldus in Symbolis Pythagoricis.

SCEPINVS. Quære suprà in Attageno.

SCIADEVS uel SCIAENA Græcè dicitur piscis, qui Latinè Vmbra.

SCIATHIS etiam non alius quàm Vmbra uidetur.

DE SCINCO, RONDELETIVS.

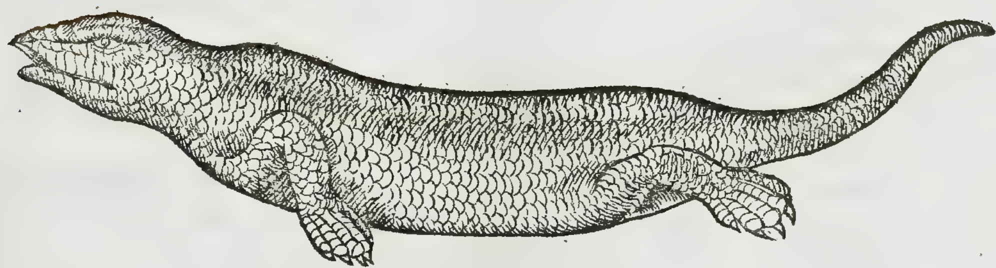

SVPEREST altera, neque minus falsa, neque minus perniciosa sententia eorum, qui superiori capiti præfixam bestiolã (*Salamandrã aquatilem: cuius historiam nos suprà suo ordine posuimus*) Scincum esse arbitrantur: quos satis refellunt ea quæ à Dioscoride de Scinco prodita sunt, eum scilicet esse aut Aegypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnum, quamuis inueniatur in Lydia Mauritaniæ. At hic (*At illa in nostris regionibus*) fontium & stagnorũ dulciũ incola est. Iam uerò cùm Scincus terrestris Crocodilus dicatur, uix quicquã huic quẽ expresimus cõmune esse potest cum Crocodilo, non solùm figurâ, sed nec uita, cùm in aqua diutius uiuat quàm in terra. Quare magis inclinat animus, ut existimem Scincum squamosum esse quadrupedem, quem rectè expressum capiti huic præfiximus: qui aliquot ab hinc annis Venetijs uenditur exenteratus & salitus, ex Alexandria Aegypti. Est enim Crocodilo similis. quatuor habet pedes. squamis paruis & frequentibus tegitur. Capite est longo: cauda rotunda, breuiore quàm in lacerta, quæ omnia Scinco conueniunt ex Plinij autoritate: qui cũ de Chamæleonte dixisset, hæc subiunxit: Ex eadem similitudine est Scincus, quem quidã terrestrẽ Crocodilum esse dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à Crocodilo aquatico, squamarũ serta à cauda ad caput uersa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. afferunt salsi. Alio in loco Crocodilo assimilat: Similis Crocodilo, sed minor etiã Ichneumone, est in Nilo Scincus, cõtra uenena præcipuum antidotũ. Item ad inflammandam uirorum uenerẽ. Quo ex loco utile est studiosos admoneri non citra diorismũ Scincorum renibus ad uenerẽ inflammandam utendum esse, quod tamen hodie plerique omnes Medici faciũt. Sunt enim quæ in mulieribus uenerẽ accendent, quæ in uiris extinguent, & contrà: quòd hominibus (*uiris*) siccius sit, magisque substantiæ igneæ particeps semẽ, in fœminis humidius. Quare quę calidiora fuerint, hominũ (*uirorum*) semẽ absumẽt; eadem in mulieribus frigidius, humidius ac uelut sopitum excitabunt, mouebunt, flatúque distendent, unde non mediocriter ueneris libido accenditur. Rostrum Scinci, ait Plinius, & pedes in uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt, utique cum satyrio & erucæ semine, singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admistis, ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. Per se laterũ carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idẽ creduntur. Prodest contra sagittas uenenatas, ut Apelles tradit, posteà sumptus. In antidota quoque nobilia additur. Sestius plusque drachmæ pondere in uini hemina potũ, perniciẽ afferre tradit. Præterea eiusdẽ decoctũ cum melle sumptum uenerẽ inhibere. Quæ omnia ideo à nobis citata sunt, ut cognoscant ij qui Scincorũ renes in medicamẽtis præscribũt, non renes sed carnes quæ circa renes sunt & latera intelligi. Deinde ut paulò diligẽtius excutiamus locũ postremũ, quo traditur Scincorum decocto cum melle uenerẽ inhiberi, quæ superioribus ex diametro repugnant. Quam ob causam locum hunc mendosum esse (*hoc nos priùs animaduerteramus in libro De quadrupedib. ouiparis*) sagacis cõiecturæ uir ex Dioscoride colligere posit, qui cũ dixisset carnes quæ renes amplectunt, id sibi uiriũ uendicasse ut si drachmæ pondere bibant, uenerẽ accendãt, subdit: Ἀποπαύεσθαι δὲ τὴν ἐπίτασιν τῆς ἐπιθυμίας, φακοῦ ἀφεψήματι μετὰ μέλιτος πινομένῳ ἢ θρίδακος σπέρματι μεθ' ὕδατος. Id est, Decocto lentis cũ melle aut semine lactucæ cũ aqua poto ueneris cupiditates inhiberi. Ex Dioscoride igitur à quo permulta trãscripsisse Plinium constat, inemendatũ esse Plinij locum suspicari licet. Eadem traduntur ab Aëtio: Scinci circa renes partes, ad tentiginem pudendorum ciendam bibuntur. Neque aliud magis contrarium huic facultati destruendæ uidetur, quàm lactucæ semen ex aqua potum. Quidam etiam lenticulæ decoctum cum melle potum tentiginem sedare tradunt. Hæc Rondeletius.

A

B

Lib. 28. cap. 8.

Lib. 8. cap. 25.

G

Lib. 28. cap. 8.

De Scinco prolixè à nobis scriptum est in libro De quadrupedibus ouiparis. Bellonij de eisdem perbreue scriptum dedimus in eiusdem libri Appendice. Scincus si quem momorderit, prius autem in urina aut aqua propria (*τοῖς ἰδίοις οὔροις ἢ ὕδασι, quasi ulla scincorum urina sit*) se uolutarit, in causa est, ut morsus moriatur. sin qui morsus est, antea (sic) se abluerit, ipso incolumi manente scincus perit, Innominatus quidam Græcus, qui scincorum etiam squamas in aduersum nasci, addit.

SCINDARIA cum alijs quibusdam pisciculis nominantur ab Anaxandride apud Athenæum. Καὶ συμπαίζει καρειδαρίοις μετὰ περδικίων, καὶ θεττιδίων: καὶ σκινδαρίοις μετὰ κωβιδίων. Intelliguntur autem fortè umbræ exiguæ. Vmbra enim Græcis sciæna est, & scinis: unde scinidarion formari potest, & per syncopen scindarion. ut à καρὶς, καριδάριον: à παῖς, παιδάριον; ab ὄς, ὠτάριον; eâdem in omnibus ratione ος. genitiui mutato in αριον.

SCINIS piscis idem qui Sciæna, id est, Vmbra.

SCIPHYDRIA, genus est conchylij, Hesychius. Ἄγε δὲ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, μύας, ἀναρίτας τε, καὶ σκιφύδρια, &c. Epicharmus apud Athenæum.

SCIRRIS piscis est petrosus, circa nuda saxa degens, Vuottonus inter pisces ignotos. Sed s. litera perperam huic nomini præposita est. cirrhis enim scribi debet, κιῤῥὶς: qui Oppiano circa petras leprades degit. Vocatur & ceris, quo nomine Elemento c. à nobis descriptus est.

SCITHACVS, (Σκιθακὸς, oxytonum,) piscis, qui aliter trachurus, Hesychius. Ab eodem inferiùs non suo loco mox post Σκίπων, legitur σκίθαρκος, proparoxytonum, cum rhô, ante ultimam, quod si Scirthacus legeretur, proximè illic post uerbum Σκιρεῖται locum habere posset.

SCOLIAE, Σκολιαὶ, ab Oppiano libro 1. inter pelagios pisces nominantur, hoc uersu: Καὶ σκολιαὶ, σκυτάλαι τε, καὶ ἱππούροιο γένεθλα. Lippus etiam similiter legit, ut qui uerterit: Obliquæ, scytaleq́ue, hippurûm maxima turba. Brodęus σκυλίαι legendum opinatur, id est caniculæ. sed scylion ab Aristotele dictum, Oppianus scymnum uocat inferiùs hoc in libro, ubi cete enumerat, quibus etiam canes maiores adtribuit, & pelagios facit. cæteros uerò canes seu galeos, ἐν πηλοῖς βαθέεσσιν, id est, in cœno profundo degere scribit. Ego itaq; hoc in loco Oppiani κολίαι legerim. de colia autem pisce scriptum est à nobis suprà Elemento c. Σκολιὸς etiam Græcis hodie uulgò colias est.

DE SCOLOPACE, RONDELETIVS.

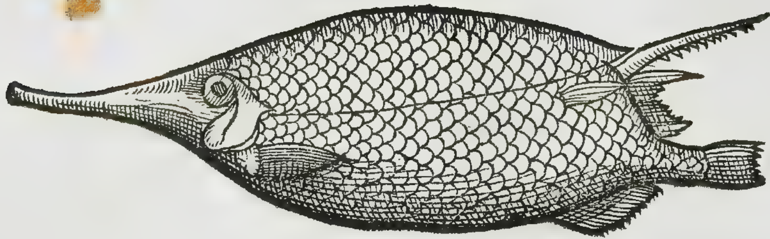

A PEREGRINVS & rarus est piscis, quem hîc proponimus, semperq́ue paruus, ut arbitror: nam tres uidi eiusdem magnitudinis omnes, & ouis distentos: quod argumentum fuit satis prouectæ ætatis. Varij uaria nomina huic tribuunt: alij enim scolopacem uel ascalopacem (utrunque enim apud Aristotelem Lib. 9. de hist. animal. cap. 8. & cap. 26. legitur) nomine auis, cui prælongum est rostrum, appellant, eadem de causa uernacula lingua Becasse. Alij elephantem, quòd rostrum longum proboscidis modo habeat: sed rigidũ est, quodq́ue nec contrahi, nec extendi ut proboscis possit. (*alij ibidem, ut in Anthiæ prima specie dixit, aculeum ei instar pastinacæ attribuens.*) Longè alius est Plinij elephas ex crustatorum genere, de quo suo loco.

Elephas nõ est.

Aeliani sagittarius esse non potest, etiamsi aculeum longum & durum & præacutum ad caudam habeat: nam sagittario plures sunt aculei ad herinacei speciem, ut diximus. Si os magnum & dentibus munitum, non autem rostrum longum haberet, existimare aliquis posset eam anthiæ speciem esse, cui antiquorum nonnulli aculeum, seu spinam in dorso serratam tribuũt, qua, quum hamo tenetur, lineam secat.

Sagittarij Aeliani non est.

Nullum aptius piscis istius nomen mihi esse uidetur, quàm scolopacis, aut ascalopacis.

B Corpore est rotundo, rubescente erythrini modo: squamis asperis. Dorsi extremo aculeũ magnum, exertum, altera parte serratum gestat. Cauda tenuis est.

F Carnis substantia pagro similis est. Boni igitur est succi, & facilis concoctionis. Sed cùm rarus sit piscis, & peregrina forma, exiccatus seruatur potiùs, quàm editur. Hucusque Rondeletius.

Ego hunc piscem Serram Plinij potiùs dixerim, quàm cetum illum quem Rondeletius pristin appellat. Vide suprà in Corollario de Physetêre, ad finem paginæ 855. Germanicè quoque nominârim ein Sagfisch, id est Serram piscem: uel ein Meerschnepf, id est, Scolopacem marinum.

Rostri proceritas pico etiam Masiliæ uulgò dicto pisci, nomen fortassis fecerit, qui an à scolopace Rondeletij differat, nescio. Suprà in Pico Bellonij de eo mentionem, sed imperfectam, retulimus.

DE SCOLOPENDRA CETACEA, RONDELETIVS.

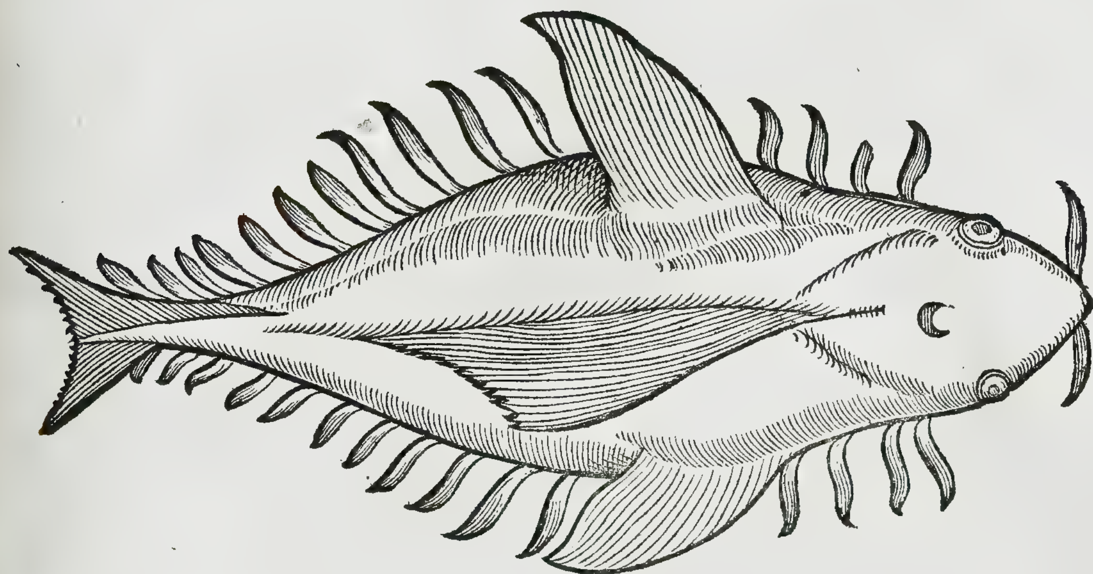

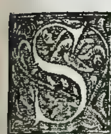

SCOLOPENDRAE marinæ duo ſunt genera: una ex inſectorum eſt genere: altera cetacea eſt, de qua nunc agemus. Sic autem dicta eſt à pedum multitudine: nam ſcolopendras terreſtres, centipedes appellant. Qui pedes dicuntur, appendices ſunt, quibus tanquam remis ſcolopendra corpus impellit. A

Eius formam, quam exhibui, accepi ab ijs, qui in India uidiſſe ſe affirmãt, quæ ab Aeliani deſcriptione non differt. B Scolopendræ, inquit, uim & naturam, quanto equidem maximo potui ſtudio, cùm multùm ac diu perſcrutatus eſſem, quoddam etiam maximum cêtos marinum eam eſſe audiui, quã de mari tempeſtatibus in litus expulſam nemo foret tam audax, quin aſpicere horreret. Lib. 13. cap. 23. Ii uerò qui res maritimas percallent, eas inquiunt toto capite ſpectari eminentes è mari: & narium pilos magna excelſitate apparere, & eius caudam ſimiliter atq; locuſtæ latam perſpici: reliquum etiam corpus aliquando in ſuperficie æquoris ſpectari, idq; conferri poſſe cum triremi iuſtæ magnitudinis, atq; permultis pedibus utrinq; ordine ſitis, tanquam ex ſcalmis appenſis, natare. Addunt harũ rerum periti ac fide digni, ipſos etiam fluctus ea natante leuiter ſubſonare.

COROLLARIVM.

Scolopendram terreſtre inſectum, Ge. Agricola interpretatur *ein Naſſel.* ab eo nos marinum ei ſimile inſectum uocabimus *ein Meernaſſel:* & eiuſdem nominis cetaceam belluam *ein Walnaſſel.* Nauim quæ remis impellitur pulchrè ζώῳ πολύποδι comparat Synesius in epiſtolis. --- ἠδ' ἀμφικαρὴς σκολόπενδρα, Ἥ τε καὶ ἀμφοτέρωθεν ὀπάζεται ἀνδράσι κῆρα, Νηΐα δ' ὡς προὔχονται ὑπὸ πτερὰ θηεῖ κιόντα, Nicander in Theriacis de ſcolopendra inſecto: quod ſimiliter, ut cetacea ab Aeliano, naui remis impulſæ comparatur. ¶ Author Tabulæ de regionibus Europæ ad extremum Septentrionem, (Olaus Magnus,) ſcolopendram cetaceam monſtroſam pinxit, quadrato capite, promiſſa barba, Rondeletius. ſentit autem de ceto illo, quem nos ex Olai tabula dedimus ſuprà in Cetis diuerſis, pag. 246. Ceti barbati nomine.

DE SCOLOPENDRIS MARINIS, (INSEctis,) Rondeletius.

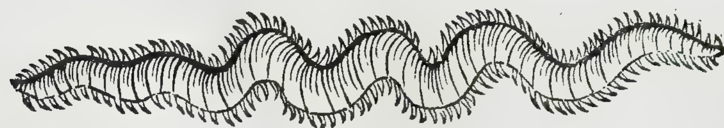

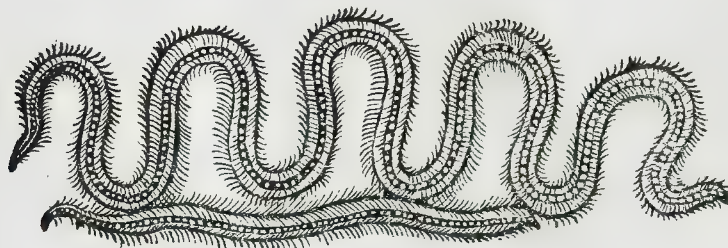

B C
Historiæ 2. 14.

NUNC de alia Scolopendra dicemus quę ex insectis est, terrestri scolopendræ similis, de qua hæc Aristoteles prodididit. Scolopendræ marinæ aspectu terrenis similes sunt, magnitudine paulò inferiores, gignuntur in saxosis locis, colore magis rubro sunt, pedum numero terrestres superant, sed cruribus sunt gracilioribus. serpentum more nō in altis gurgitibus (ἐν τοῖς βαθέσι σφόδρα) nascuntur.

B Nos species duas hîc proponimus. prior minor est, colore planè rubro, dodrantali magnitudine, in saxosis locis degit. A capite ad caudam utrinq; pedes habet plurimos, in flexus & uolumina sese contorquet, nunc longior, nunc breuior, nunc gracilior, nunc crassior efficitur. Altera est superiore multò longior, utpote quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum uergente. A capite ad caudam utrinq; pedes habet plurimos, ueluti superior.

D G Huius generis scolopendras in uentriculo Lacertorum marinorum & Acuum sæpe reperi, & sæpe ex ore extraxi: quod maximo est argumento huiusmodi pisces ijs uesci sine pernicie.

C Præterea eas non in litoribus, aut in litorum saxis, sed in alto mari, ut Lacertos & Acus, uiuere.

COROLLARIVM.

A Scolopendræ terrestribus similes, quas centipedas uocant, Plinius. unde apparet terrestres tantùm scolopendras Latinè centipedas appellatas, quod nomen etiam hodie uulgus Italorum seruat. de marinis quidem cum loquitur Plinius, semper scolopendras appellare solet: sed etiam terrestres, centipedæ tanquam uulgari nomine relicto: idq; facere præstat, quoniam aliud etiam terrestre insectum, quod aliter asellus dicitur, centipedam millepedám ue aliqui uocāt. Apud Plinium alia lectio habet centipedes, tanquàm à recto centipes: meliores uerò codices, centipedas, à recto cētipeda. ¶ Cæterùm cum Aristoteles scribat marinas similes esse terrestribus, τὸ δὲ μεγέθει μικρῷ ἐλάττους: hoc est, magnitudine autem paulò minores, quærēdum est quæ nam sit terrestrium magnitudo. Brasauolus ex Italia olim picturam scolopendræ ad me misit, duos pollices longam: apud nos species duæ reperiuntur, quarum maior uix duos digitos æquat, altera unum. at Rondeletij minor scolopendra ad palmum accedit, maior ad cubitū. Scolopendræ marinæ terrestrib. magnitudine æquales sunt, aut paulò minores, Vuottonus. qui suspectum sibi hunc Aristotelis locum esse ait. Albertus tamen, Auicennæ interpretem secutus, similiter legit minores, cuius uerba Libro 2. tract. 1. cap. ultimo de animalibus, hæc sunt: Serpentes & pisces uerè dicti non habent pedes. In mari tamen est animal, quod 44. uocatur, propterea quòd tot pedes habere uidetur. & simile huic animali est aliud, quod moratur in terra, & eodem nomine uocatur. sed quod est in mari, est minus quàm agreste, *(quàm terrestre,) & reliqua ut Aristoteles.* Scolopendra marina quam uidi ad digiti longitudinem & crassitudinem accedebat, Græci Scolipetras corruptè nominant, Gillius. qui cum marinam tantam faciat, paulò antè tamen scripserat eam terrestri minorem esse. Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres, marinas terrestribus longiores facit. Quales terrenę (inquit) scolopendræ sunt, tales & marinæ: longiores, tereti corpore, & infinitis penè pedibus ingredientes. Hæc de magnitudine. Est autem quod circa formam quoq; addubitem. Marinæ Aristoteli specie formaq; consimiles sunt terrestribus, παραπλήσιαι τῷ εἴδει. Ego in terrestribus capitis caudæq; formam longè aliam uideo: quàm in marinis Rondeletij, quarum caput & cauda, nihil ab ijsdem in lumbricis partibus differunt. Marinæ Rondeletij lumbricorum modo se contrahunt explicantq;, quod etiam terrestres facere audio, ut modò longiores, modò breuiores appareant: sed ipse nondum satis obseruaui. Hæc equidem notanda censui, non ad cōuellendam Rondeletij opinionem: sed ut inquiratur, sit ne alia quædam marinæ scolopendræ species, quæ cum Aristotelis descriptione meliùs congruat. Hoc addēdum: si marina minor sit terrestri, quomodo glutiet hamum utcunq; exiguum? quorum utrunq; de marinis Aristoteles scribit: quodq; contactu urant, quod an suæ etiam faciant, non omittere debuerat Rondeletius. ¶ Scolopēdram mar. Germanicè nomino ein Meernassel. uide suprà in Corollario de scolopēdra cetacea. ¶ Scolopendræ marinæ uulgò dicuntur pulices marini: nam infestant pisces, ut nos pulices terreni, Niphus Italus. nos suprà ex Rondeletio ueros pulices marinos dedimus, à scolopendris toto genere diuersos.

Magnitudo quæ.

Forma.

B De Scolopendræ mar. magnitudine corporisq; forma, iam in A. dictum est. Similis est marina terrestri, quod ad corporis speciem, Oppianus & Aelianus.

C Rondeletius scolopendras putat non in litoribus, aut litorum saxis, sed in alto mari degere, &c. Aristoteles uerò historiæ 2. 14. περὶ τοὺς πετρώδεις τόπους, καὶ οὐ σφόδρα βαθεῖς. hoc est locis petrosis, & non admodum profundis. in petris quidem commodiùs reperent, ac in ijsdem delitescērent. Idem Aristoteles historiæ 9. 37. interprete Gaza: Pisces (inquit) qui uulpes nuncupātur, cū se deglutisse hamū senserint, sibi opitulant, ut centipedæ. longiùs nanq; sese efferentes, lineam abrodunt. capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prætalto & fluctuoso. Gręca sic habent: Τῶν δ' ἰχθύων αἱ ὀνομαζόμεναι ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα. ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. ἁλίσκονται δὲ περὶ ἐνίους τόπους πολλοῖς ἀγκίστροις, ἐν ῥώδεσι καὶ βαθέσι τόποις. Vbi hæc uerba capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad uulpes ne an scolopendras referēda sint, dubitari potest, si ad scolopendras

Quibus in locis in mari degāt.

dras referas, obstare uidetur quòd in Græco contextu, ἡ σκολόπενδρα, numero singulari scribitur: quanquam huiusmodi enallagæ Aristoteli non raræ sunt. Secundo quidem libro historiæ, cap. 14. ut paulò antè recitaui, in talibus locis scolopendras capi dixit. neque pugnat, quòd illic in non ualde profundis, hîc in profundis capi legimus, ut mediocrem profunditatem intelligamus. hîc etiam pro ῥώδεσι, legerim πετρώδεσι. nam ῥώδεσι uox nullam significationem habet. Gazam, qui uertit fluctuosis, apparet legisse ῥοώδεσι. sed alibi nusquam hoc sensu apud Aristotelem reperiri puto: & nimirum profundiora loca minùs sunt fluctuosa. In Arriani tamen Periplo legimus θάλασσαν δίνας ἔχουσαν καὶ ῥοώδεις ἰλίγγους. quamobrem nihil definio. Video Niphum Suessanum de uulpibus hæc uerba accipere, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici: ego de scolopendris potiùs, tum propter antedictam causam: tum quia uulpes seu uulpeculæ pisces, Oppiano teste, non in talibus locis, sed in cœno profundo degant, πηλοῖς ἐν βαθέεσσι, sicuti & cæteri galei, preter canem carchariam pelagium. Plinius lib. 9. cap. 49. partem loci à nobis recitati conuertit, partem uerò illam de qua controuersia est non attigit. Cæterùm hæc uerba, ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιάν, &c. ad uulpes retulerim, quæ lineam præmordeant: nam scolopendræ alio ingenio se liberant, seipsas inuertendo: licet Pierius Valerianus ea quoque ad Scolopendras referat. Quæ autem de uulpibus dicuntur, ceu per parenthesin accipienda fuerint. Oppiano scolopendra & polypi ἁλὸς ναίουσιν φωλεοὺς: hoc est, in cauernis maris habitant. accipitur enim φωλεὸς pro latebra & loco cauo. tales autem circa petras sunt. Sophocli φωλεὸς & θυραῖος opponuntur: hic foris est, ille in domo. Videtur & amphibijs eam adnumerare Oppianus. Locus integer sic est. Ἄλλοι δ' ἑρπυστῆρες ἁλὸς ναίουσιν φωλεούς, Πουλύποδες σκολιοί, καὶ σκορπίος, ἠδ' ἁλιδῦσιν ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ὀσμύλος: οἱ δὲ καὶ αὐτοί, Ἀμφίβιοι. ¶ Mordent scolopendræ, nō ore, sed tactu (τῇ ψαύσει, Gaza rectè legit τῇ ἁφῇ) totius corporis, similiter ut quæ urticę uocantur, Aristot. Vide etiam infrà in G. ¶ Marcion Smyrnæus, qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scolopendras marinas sputo tradit, Plin. Scolopendrā mar. rumpi aiūt, si ab homine conspuat, Aelian. de anim. 4.22. & 7.26. utrobiq; id à Gillio etiā rectè translatū est. at libri 7. cap. 35. hæc eius uerba, Scolopendrā terrestrem saliua disrumpi ferunt, in nostris codicibus Græcis non extant. ¶ Appetunt marinæ etiam nidorulenta, ut terrestres, Aristot. ¶ Tetro odore sunt. uide in E. mox.

Scolopēdra ubi hamū deuorârit, euomit foras sua interiora, donec hamum eijciat, tum recipit intrò, ac ualet eadem, qua antè, salubritate, Aristot. Vide etiā suprà in C. Hamo deuorato scolopendræ omnia interanea euomunt, donec hamū egerant: deinde resorbent, Plinius. ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς: id est, Quemadmodum marinæ scolopendræ absorpto hamo seipsas inuertunt, Plutarchus in libello de his qui serò puniuntur à Deo. nihil autem interest, interanea eas euomere dicas, an seipsas inuertere. ¶ Lacertos marinos scolopendris marinis uesci, anatome nos docuit, Rondeletius. D

Scolopendræ hamo captæ, quomodo seipsas liberent, dictum est proximè in D. ¶ Esca ad anguillas à Tarentino descripta, recipit scolopendræ marinæ drachmas viij. caridum fluuiatilium tantundem. sesami drachmam, simul autem exceptis utendum. ¶ Scolopendra marina piscatoribus infestissima est, postea enim quàm hamū hæc contigerit, nullus piscis ad hamatā escam accedit, quòd huius tetro odore procul pellatur, Gillius, ex Oppiani Halieut. 2. ubi sic legimus Græcè: E

Ἐχθρὴ καὶ σκολόπενδρα πανέξοχον ἁσπαλιεῦσιν
Ἐμπελάει. εἰ γάρ ποτ' ἐπιψαύσειεν ἐλύτρου,
Οὐκ ἄν τις νεπόδων κεῖνον πέλας ἀγκίστροιο
Ἔλθοι. τοῖον γὰρ οἱ ἐπαχθέα μίσγεται ἰόν.

pro ἐπαχθέα, legerim ἀπεχθέα. est & alibi Oppiano ἁλιεῦσιν ἐχθομένη σκολόπενδρα. pro ἐλύτρου, ἐδέτρου. nam tertio quoque libro ἐδέτρον uocat escam hamo insertam, de melanuris capiendis canens. Brodæus nihil mutans interpretatur: Si quando pellem scolopendræ hamus attingat. uter meliùs, iudicent eruditi.

Scolopendra marina similis est terrestri, quod ad corporis speciē. sed tactu nocentior. uenenatus enim eius morsus urit, & rubicundum in cute colorem excitat, sicut papulam herba urtica nurit: Oppianus, & partim Aelianus. Mordet, non ore, sed tactu totius corporis, similiter ut quæ urticæ uocantur, Aristot. ¶ A morsu scolopendræ siue ophioctenæ, locus circunquaq; liuescit ac putrescit, (πελιοῦται καὶ πολυσήπεται, Dioscor. malim cum Aegineta, πελιοῦται καὶ ἐπαίρεται. id est, liuescit & attollitur.) aliquādo fęci similis fit, rariùs etiā rubicundus. exulceraturq; sumpto à morsu principio laboriosa molestaq; (difficili curatu, Aegineta) exulceratione. præterea toto corpore ueluti pruriginis sensus percipitur: Dioscorides, quē de terrestri tantùm scolopendra loqui apparet. Aegineta ijsdem repetitis, addit: Priuatim uerò à marina scolopendra morsis, aquosus & pellucidus humor interdum accidit: ut à terrestri, rubicundus. Curatio apud eosdem, eiusmodi est: Ictui (τῇ πληγῇ) imponendi sunt sales triti (cum aceto, Dioscorid.) uel ruta trita, (ruta agrestis, Dioscor.) uel cinis aceto subactus, scillā ue. Fouere (καταντλεῖν) autem locum oportet acida muria: uel, ut Archigenes consulit, oleo multo calido, atque ita (deinde) quæ prædiximus imponere. Propinare uerò cōuenit aristolochiam è uino, uel serpyllum, uel calamintham, uel rutam agrestem, uel trifolium, uel succi radicis asphodeli ad dimidium cotylæ è uino, Hæc illi. Aegineta quidem plura quàm Dioscorides habet: & paulò pòst de morsu muris aranei scribens: Ad muris aranei (inquit) & scolopendræ morsum, cataplasma è sale cum pice liquida impone: uel cedriā G Scolopēdræ marinæ & terrestris uenenum. Notæ. Curatio.

cum melle: uel allium cũ folijs fici & cymino, (eruoq́ ac uino, Aëtius:) uel folia calaminthæ, uel hordeum cum aceto. ¶ His qui à ſcolopendra icti ſunt (inquit Aëtius) eadem remedia conueniunt, quæ ad muris aranei morſum ſunt prædicta, tum foris applicanda, tum propinanda. ¶ Serpyllum ſylueſtre efficax eſt contra ſcolopendras terreſtres ac marinas, Plinius. Pulegium ualet contra ſcolopendram terreſtrem uel marinam, Idem. ¶ Κεῖνο δὲ δὴ σκέπτοιο, τό κεν καὶ ἰουλίδα μάργον πολλὸν ἀκτρωπῶν, καὶ ἰοβόρον σκολόπενδραν, Numenius apud Athenæum. ¶ Vide etiam Auicennæ libri 2. caput 22.

E ſcolop. mar. remedia. Scolopendra mar. in oleo decocta ſi illinatur, auellit capillos. ſed contactu pruritus facit, Dioſcor. Pharmaca quæ pilos diſperdant componuntur cum ex alijs rebus, tum ex marinis ſcolopendris, urticaq́ mar. et ſtellis marinis, nitro ac amurca ad hęc ammixtis, Galenus ex comptorijs libris Critonis. Scolopendræ mar. cinis cum oleo, pſilothrum eſt, Plinius. Scolopendræ mar. è melle illitæ ſtrumas perſanant, Idem.

H Scolopendra marina à terreſtris ſimilitudine nomen inuenit: quamobrem philologiam ſuper hoc uocabulo differam ad inſecta terreſtria.

Epitheta. Hirſutam & uenenatam cognominare licebit. Numenius ἰοβόρον dixit. Τοῖον καὶ σκολόπενδρα δυσώνυμον ἑρπετὸν ἅλμης, Oppianus.

Icon. Hominem qui animum ſuum à uitijs affectibus ue cruciabilibus depurget, quæq́ ſe lædãt, eximat & expellat, ſignificare ſi uellent, ſcolopendram (*marinam*) effigiabant. ea enim ubi hamo deprehenſa fuerit, (*&c. ut in D. expoſitum eſt,*) Pierius Valerianus.

h. Si marinæ ſcolopendræ naturam cognouiſſet, aut cognitæ meminiſſet ſapientiſsimus ille Socrates: nunquam ut aliorum uitia uirtutesq́ nobis certiùs & quaſi ad manum paterent, feneſtrata homini data eſſe pectora à natura, optaſſet, &c. Sed marinæ centipedis naturam, in eundem uſum maluiſſet. In feneſtrato ſiquidem pectore, per quod quaſi limis per flabellum (ut in Comœdia audimus) introſpicere cogeremur, multa quæ in extremo hominis receſſu latent, diligentiam noſtram facilè effugerent. At in inuerſo penitus homine, cunctiſq́ eius in lucem prolatis interaneis, nihil tam reconditum eſſet, quod ſub Solem tractum, liuores, rugas, lentigines, uerrucas, labeſq́ ſuas omnes non oſtenderet, Marcellus Vergilius in Dioſcoridem. Apparet autẽ hæc commentandi occaſionem ex Plutarchi libro De ijs qui ſerò à numine puniuntur, eum accepiſſe. ubi ſontium apud inferos quas uiderit pœnas enarrans quidam, circa eius libri finem, ſic infit: ὅσοι δὲ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλόμενοι διεβίωσαν κακίᾳ λανθανούσῃ, τούτους ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιεστῶτες, ἐκτρέπεσθαι, τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα καμπτομένους: ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. ἐνίους δὲ ἀναδέροντες αὐτῶν, καὶ ἀναπτύσσοντες, ἀπεδείκνυσαν ὑπούλους, καὶ ποικίλους ἐν τῷ λογιστικῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας.

SCOLOPIDVS ab incolis dictus, Σκολόπιδος, piſcis magnus in Arari naſcitur, &c. ut ſcribit Plutarchus in libro de fluuijs, ex Calliſthene Sybarita: cuius nos eadem uerba retulimus ſuprà in Alauſa A. ad initium paginæ 24. ut à Stobæo recitantur: apud quem tamen nõ σκολόπιδος huius piſcis nomen, ſed κλουπαῖα, legitur.

DE SCOMBRO, RONDELETIVS.

A ΣΚΟΜΒΡΟΣ à Græcis, à Plinio & Latinis omnibus ſcomber ſiue ſcombrus dicitur. A noſtris ueirat quod uitri inſtar ſplendeat, uel peis d'auriou, id eſt, piſcis aprilis, quòd eo potiſsimùm menſe capiatur. A Gallis maquereau, à Maſsilienſibus auriol, ab Italis lacerto, à Venetis ſcombro, ab Hiſpanis cauallo. Græci huius ætatis corruptè σκολιὸν pro κολίαν uocãt, de quo alibi. Scombros etiam lacertos nonnulli uocant, à figuræ muſculorum noſtrorum ſiue lacertorum, potiùs quàm terrenorum lacertorum ſimilitudine: niſi quis ob uiriditatem quæ in ſcombris exigua eſt, eos terrenis lacertis comparare malit.

B Lib. 9. de hiſto. anima. cap. 2. Scomber piſcis eſt marinus, gregalis teſte Ariſtotele, qui ad cubiti magnitudinem accedit. Squamis caret: corpore eſt terete, denſo, carnoſo, utrinq́ in acutum deſinente. Roſtro enim acuto eſt, cauda acutiore, tandem in duas pinnas ualde à ſe diſtantes terminata. Thynnum ore refert: ſiquidem oris ſciſſura magna eſt, roſtri margines acuti & tenues. Inferior maxilla in ſuperiorem recipitur & claudit pyxidis modo. Oculis eſt magnis, aureis. Dorſum in aquis ſulphurei coloris eſt: extrà & mortuo, cærulei. Lineis nigricãtibus, obliquis, inſignis eſt: uentre lateribusq́ argenteis. A podice pinnam unam habet paruam, ſuprapoſitam alteram in dorſo ſimilem: quas ordine certisq́ interuallis aliquot aliæ pinnulę ſubſequuntur. quod huic proprium non eſt, ſed cum amijs, thunnis, pelamydibus commune. Alia eſt dorſi initio pinna. Ad branchias aliæ duæ. In uentre duæ. Ventriculus cum gula longus, in acutum deſinens ad podicem uſq́ protenſus innumeras appendices habet. fellis ueſicula ab hepate albicante pendet, inteſtinis adhærens.

C Lib. 6. de hiſto. anima. cap. 17. Coëunt thunni & ſcõbri autore Ariſtotele, mẽſe Febr. poſt idus: pariũt Iunio ante nonas: edũt oua ſua cõdita quaſi utriculo, idq́ in Põto, ut arbitror. quia paruulos nũquã cõtigit nobis uidiſſe. Cũ thunnis, pelamydib. & amijs in Pontũ ad dulciora pabula gregatim cũ ſuis ducibus cõmeant omnium primi, teſte Plinio. thunnis enim cum ſint imbecilliores tenuioresq́, frigoris caloriſq́ iniurijs

iniurijs magis sunt obnoxij. Quamobrem frigidiora calidioraq́; loca citiùs relinquunt, maximè austro uehementiùs flante.

Scombri hæc effigies Venetijs facta, nō satis probè exprimit pinnulas illas uersus caudam. nam & plures, et suprà infraq́; esse debebant: tales omnino, quales in amia, colia & thynnorum genere spectantur. F

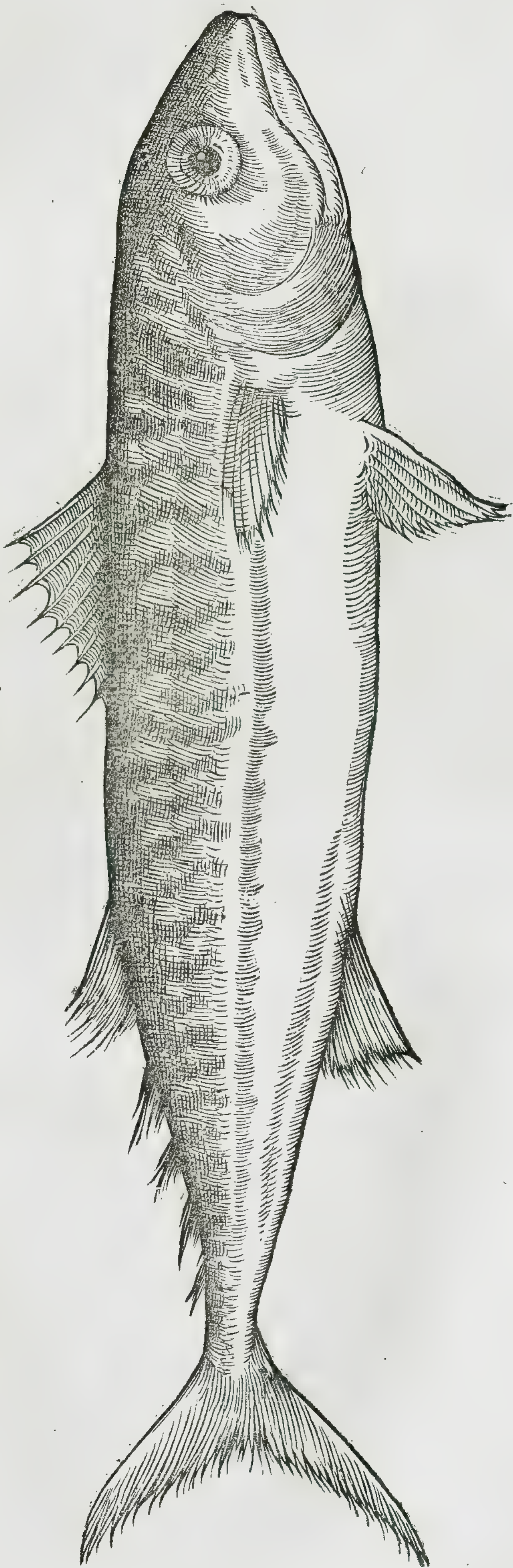

Ex scombris olim garum conficiebatur. Plinius lib. 31. cap. 8. Nunc è Scombro pisce laudatissimum in finibus Carthaginis spartariæ & cetarijs sociorū garum appellatur, singulis milibus nummûm permutantibus congios penè binos. Nec liquor ullus præter unguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Mauritania, Beticaq́;, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt ad nihil aliud utiles. Athenæus lib. 3. Καὶ ἄλλην Σκομβραρείαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεται γάρον. Scombrariam, inquit, appellatam fuisse à scombris qui illic capiuntur, ex quibus optimum conficitur garum. Ad saliendum autē idonei sunt scombri, garumq́; parandū: quia eorum caro facilè conficitur, spinis caret, uere pinguis est. Quę enim dura, sicca, macraq́; sunt, saliri cōmodè nequeunt. In Oceano maiores sunt, quàm in nostro mari, sed sicciores durioresq́;, & ob id deteriores. Sic Romę sicci sunt et duri: Venetijs optimi, nimirum molles, pingues, delicatioresq́;.

DE EODEM, BELLONIVS.

Scombros per omnia maria affatim capi solere, uel hoc argumentū esse potest, quòd ubiq́; cognoscantur. Itali nomen Latinū retinent. Galli Macareos, hoc est lenones uocāt (Maquereaus:) quòd uerno tēpore eos pisces, qui nostro uulgo Virgines (Alausę paruę) uocant, statim subsequi soleant. Scombrum Genuenses Vn Oreol, Massilienses, Vn Horreau, Angli Macrel appellant: qui in Oceano tanta crassitudine proficit, ut pari cū Pelamydibus magnitudine plerunq́; euadat. A

Nostri Scombrum supra cratem leuibus submissis prunis exassant, atq́; ilico sapidū reddunt: sed eum prius fœniculo uiridi circumuoluunt, ut uim ignis obtundant. Scombris Angli intestina eximunt, & capita auferūt, reliquū multa deinde aqua elixant, sic piscem reddunt exuccū & insulsum. Magnus est in Propontide & tota Gręcia salitorū prouentus. Mirabar cur uulgus Græcum minores Scombros Colias uocaret, quū tamen Hicesius author antiquus, Scombros, minores quàm Colias esse dixerit. Garū ex Scombris et Colijs apud Byzantinos fieri solet: quanquam nihil uetat ex quouis alio pisce garū fieri posse, ut postea dicetur. F (A) Garum.

Ac quòd multus sit etiam apud exteras regiones Scombrorum prouentus, inde est colligendum, quòd Scombrariam insulam apud Strabonem à Scombris dictam comperias: uerùm horū quidem captura multùm est diuersa in Oceano, ab ea quæ in Ponto, Propontide, Hellesponto, Mediterraneo & Adriatico mari esse solet. Oppianus Scombrorū Ponti capturā ita describit: E

Insulsos capiunt Scombros, Thynnosq́; furētes,
Quum cernunt alios Scombri curuamine retis
Clausos, &c.

Cæterùm Scombri iconem (*Nos utranq́; omisimus, Rondeletij Scombrum posuisse contenti*) hîc non apposui: quòd sequens Coliæ pictura cum Scombro omnino cōueniat: neq́; Scombrum fusiùs descripsi, quòd plura de hoc in Colia mox dicturi simus.

DE COLIA SEV SCOMBRO MINORE, IDEM.

Alius est Rondeletij Colias maior, de quo in C. Elemento scripsimus.

A Colias Græcis, ab aue eiusdem nominis (quam nostri uocant un Gay) dictus est: quod eius latera Coliæ auis modo, multis coloribus uariegata conspiciantur. Porrò Lemnij, minores Scombros uulgò Colias (al' colios) nominant, quemadmodum & Tasſi, (*Thasij*) Samothraces & Imbri, (*Imbrij*.) Verùm quid inter Scombrum & Coliam intersit, nihil aliud obseruari posse puto, quàm quòd Colias magis paruus sit, quo præcipuè salito uti solent: Scomber uerò paulò maior. Aiebant autem quidam Lemnij indigenæ (dum ab eis sciscitarer, quid Colias esset) Coliam idem cum Scombro non esse: sed quum nullam uiderem notam, qua utrunque distinguere possem, totam in magnitudine posui differentiã. Massilia Cogniol (*Gillius scribit Coguiol*) nominat. Dixerim itaque libenter Coliam piscem Scombrorum pusillorum generis esse, modò uulgi calculis adstipuler: Hicesio tamen in hoc refragor, qui Scombrũ Colia minorem affirmat. Hæc Bellonius: qui & in Lacerto suprà: Genuenses (inquit) quoddam Scombri genus uulgò Lacertum uocant, cuius tergus multò magis quàm alijs Scombris uiret, & uenter est uariegatus; quem reuera Coliam esse Scombrini corporis paruitate liquet.

COROLLARIVM.

H Horatius Sermonum 2.8. piscem Iberum uidetur pro scombro dixisse. His mistũ ius est oleo, quod prima Venafri Presſit cella, garo de succis piscis Iberi, Vino, &c. Acron glossographus præterit. Scombri sunt qui & modò scombri appellantur, Massarius Venetus. ¶ Scombrum Romani Lacertũ uocant, Iouius. Scombrum arbitror esse ex genere lacertorum: Ligures & Neapolitani uocant lacertum: Massilienses Auriolum: Parisienses Macareũ, Gillius. Aurioli nomen, uel à mense Aprili factum est, ut Rondeletius indicat: uel ab oculis aureis. Quidam ex thynnorum genere esse scribit: non satis bene. quanquam multa conueniant. Hispanicum eius nomen audio esse aláche: quo etiam pro alece utantur. Massilienses tamen clupeam, halachiam uocant, cui similis est harengus piscis à quibusdam nõ rectè halec dictus Latinè. Rondeletius cauallo Hispanicum scombri nomen profert. ¶ Vt Gallicè Maquereau hic piscis dicit: sic Anglicè, Mackerel, Macrel: & Germanicè Makrell, uel Makrill. Vocatur & in Noruegia Maccarel, & in lacu Suerinensi Macrill, piscis harengo maior aliquanto, ut aiunt: per totum corpus transuersis lineis (latitudine pennæ) diuersi coloris, fusci, cærulei, candicantis, distinctus. ego hunc non alium à scombro esse puto. ¶ Alius est fluuiatilis piscis apud inferiores Germanos alicubi similiter dictus ein Macrel, & alio nomine Braisisch: quem aliqui longè decepti uerum Luciũ esse putarunt. Vide suprà in Corollario de Lucio A. ego capitoni fluuiatili cognatum esse suspicor, eum qui Bratfisch alibi nominatur, &c. cuius in operis fine iconem dabo. Macarellum Albertus nominat, Arnoldus Villanouanus Maquerellum. Cæsar Scaliger nomen Græcæ originis esse iudicat: nec plura. quòd si μακάριοι pisciũ ulli uocari debent, eos quos ueteres opsophagi deos uocarunt, sic appellabimus, non tanquã ipsos μακαρίους, ἀλλ᾽ ὡς μακαρίζοντας τῶν γναθμῶν αὐτῶν. sed ad eam prærogatiuam scombri non peruenerunt, nisi in paucis regionibus fortè, ut Eleusiniaci. quare Gallicam à Bellonio indicatam etymologiam potiùs receperim: nisi quis à Germanis ad Gallos translatum malit: ut alia multa, fortasſis autem Germani sic nominauerint hunc piscem à macritudine. macrum enim nostri quoque mager appellant. in Oceano enim durior ſicciorque capitur, & ob id deterior, hic piscis, quàm in plerisque mediterranei locis. ¶ Albertus Rodez pisce, nescio cuius linguę uocabulo dictum, interpretatur scombrum. ¶ Coliam Bellonij scombro minorem, & siue ætate, siue etiam specie ab eo differentem, scombro adiunximus. Rondeletius suum coliam scombro maiorem facit: uterque tamen Massiliæ Coliã piscem Coguiol uocari scribit.

B Hispaniæ cetarias scombris replent, thynnis non commeantibus, Plinius: Massarius interpretatur, propterea quòd thunni ad ea loca non commeant. Hermippus ex Hellesponto iubet scombros peti. De Scombraria Hispanici maris insula, circa quam scombri abundant, lege infrà in H. a. Scombri in Oceano Britannico ingentes sunt, ut & rhombi. in Adriatico uterque paruus. Existimârit autem aliquis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri: non ergò crescere. Vix ad Tergeste ac proximum sinum comparent scombri: atque illicò capiũtur. in Oceani laxitate fuga moram, mora parit incrementum. itaque grandescere, quia non capiantur, Cæsar Scaliger. De migratione eorum in Pontum dicetur infrà in C. Scombros & Mauritania, Bæticaque & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, Plinius.

Vbi.

Scombri pisces sunt paruis thunnis similes, Scholiastes Aristophanis. Minores quàm coliæ, Hicesius. Χελιδόνας τε μύρμαι τε, οἵ τε κολίαν (lego κολιᾶν, Dorica dialecto pro κολιῶν) μέζονές ἐντι, καὶ σκόμβρων, ἀτὰρ ταυθυννίδων (lego τᾶν θυννίδων) γε μείονες, Epicharmus. ¶ Scombris in aquis est sulphureus color, extrà qui cæteris, Plinius. Sulfureus autem color qualis sit, ipse explicat li. 35. Fulmina & fulgura (inquit) sulfuris odorem habent, ac lux ipsa eorum sulfurea est. ¶ Saurum piscem quendam Rondeletius uocat, rostro & priore capitis parte acubus similem: posteriore uerò, ut & carnis substantia, scombris. Vide in Lacerto. ¶ Memini scombrũ uidere dorso toto pulchrè

thre cœruleum, cætera similem trachuro, & similiter ad caudam attenuari: spinosis autem laterũ lineis carentem. ¶ Athenæus thynnos, scombros, &c. squammatos esse dicit, negatione à librarijs omissa. carent enim squammis.

Pisces sunt litorales, Oppian. li. 1. Halieut. paulò pòst tamen eosdẽ adnumerat piscibus qui degunt in petris, quæ plenæ sunt chamis & patellis, sicut etiã phagros, murænas & orphos. Albertus macarellos in litore Oceani Germanici capi scribit. ¶ Scombri recedũt (in Pontũ) antè quàm thunni. hi enim septembri mense, illi Augusto discessum parãt, Aristot. Discedunt à locis frigidioribus, calidioribusq́, antè quàm thunni, ut qui imbecilliores sunt. sæpe tamen flatu austrino uehementiùs occursante, fit, ut cum colijs & scombris exeant thunni in mare: Vuottonus, ex Aristotele ut puto. Partus eorum increscit præcipua celeritate, Aristot. C

Scombri gregales sunt, Aristot. & Mnesitheus Athenæus. ¶ In Mari Ionio prope Epidamnum (ubi & Taulantij habitant) insula est, quæ Athenâs, id est, Mineruæ appellatur: eam piscatores incolunt. et lacus est, ubi Scombrorum, qui ad piscatorum consuetudinem assueuerũt, & mansuefacti sunt, greges aluntur. Iis sanè cibaria edenda piscatores idcirco obijciunt, quòd cum ijsdem fœdus quoddam sanctum habent, atq; adeò firma pace deuinciuntur. Nam hoc piscium genus ab omni captura tum liberum est, atq; ad errandum sine ulla exceptione solutum: tum uerò eatenus ætate procedit, ut uiuat ibidem ad summam senectutem. Nec tamen ætatis tempus ignauiter traducit, neque in suos altores ingratum est. at enim de piscatoribus pastum cùm mane acceperit, piscationem mox capescit, ut se nutricantibus præmium pro nutrimento persoluat. Quare ex portu soluens, ad feros Scombros gentiles suos natare contendit, ac simul ut ad eos peruenit, cum ipsis ita continuò tanquam cum aliqua phalange suorum popularium errat: & nimirũ cùm eiusdem generis sint, non inter se fugiunt, sed simul natant. pòst aũt cicures circum feros concursantes in orbem consistunt: & suorum corporum obstructione eos fuga exituq́ intercludentes, suorum nutritiorum (ut pro ijs quibus expleti cibis fuerint, illos remunerentur) aduentum acerrimè tandiu expectant, dum piscatores eò profecti, captorum permultas cædes effecerint. Cicures uerò maturè properantes ad portum regrediuntur: atq; ibidem intra cauernas abditi, à piscatoribus cœnam expectant, quam quidem ipsi eis quotidie largiuntur, si ipsos ad piscatum adiutores atq; amicos fidos habere uelint, Aelianus de animalibus 14. 1. D

Scombri, (ut & alij quidam pisces,) temeritatis & imprudentiæ suæ pœnas captiui luunt. nam cum alios uident reti inclusos, ad eos ingredi cupiunt. ingressi aũt, alij (minores) per maculas rursus euadunt: alij (maiores) detinentur. Et dum rete ad litora trahitur, multos in reti scombros hærentes, ac instar cunei impactos uideas utrinq;, alijs ingressum, alijs exitum molientibus, Oppianus Halieut. 3. Aliter in Propontide scombri, aliter in Oceano capiuntur. solent enim in Oceano piscatores sua retia (les lignes trainantes, sic Gallicè scribit) in procellas & fluctus demittere, & quò uehementiores sunt fluctus, nauisq́ celeriùs fertur, eò plures irretiunt, Bellonius in Obseruationibus suis per Orientem. De scombris mansuetis prope Epidamnum insulam, qui piscatoribus feros capiendos adducunt, ex Aeliano præscriptum est in D. ¶ Esca iacentium mollior esse debet, quàm saxatilium, (in piscinis,) itaq; præberi conuenit cum alia, tum scarorũ branchias, scombri uentriculos, &c. Columella 8. 17. E

Laudatissimi scomber, salpa, sparus, Plinius lib. 32. ut author Promptuarij citat, ineptè. simpliciter enim hi pisces à Plinio nominantur libri 32. cap. ultimo. Plinius ait scombrum laudatissimum esse in finibus Carthaginis, Rauisius. Lynceus Samius pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, opponit psettis & scombris Eleusiniacis, uulpem in Rhodo dictam. Ex Hellesponto scombros præcipuè laudat Hermippus. ¶ Pisces squammosi (*non squammosi*,) ut thynni, scombri, thynnides, & huiusmodi, solent etiam gregarij esse. Gregaria autem hæc genera piscium, suauia quidem in cibo sunt, utpote pinguia: sed grauia & difficilia concoctu: ideoq́ maximè ταριχεύεσθαι (sale nimirum inueterari) possunt, & inter ταριχηρὰ, optima sunt. præstant etiam, si assentur: quòd sic eorum pingue liquatur, Athenæus Mnesitheus. ¶ Hicesius ait scombros minores quidem esse colijs, multùm nutrire tamen, & melioris esse succi, at non faciliores excretioni. Scombrus leuis est, & citò à stomacho descendit, Diphilus. Scombrus sapore est non adeò ingrato, nec facilè corrũpitur. sitim proritat. circa Parium præstantissimi habentur, Vuottonus: qui pro Parium, Pariam uel Parum forsitan legendum suspicatur. ¶ Scombri oblongi & exiles sunt. Vêre pinguescunt: quo tempore Venetijs inter delicatiora obsonia reputantur. Romæ autem ab innata quadam siccitate sunt ignobiles, Iouius. ¶ Ταρίχη (ἢ τεμάχη) σκόμβρων nominantur à Polluce. ¶ Maquerelli multùm deficiunt in bonitate à saluberrimis piscibus. sunt enim multò crassiores, uiscosiores, & concoctu difficiliores, magisq́ excrementitij. quamobrem non conueniunt nisi ualidis iuuenibus, idq́ cum embammatis, quæ uiscosum, crassum & frigidum ex his piscibus succum emendent, Arnoldus Villanou. ¶ Epilepsiæ obnoxij auersentur pingues & cetaceos pisces, ut scombrum, pelamydes. hi enim omnes crassum, terrestremq́, & inimicum naturæ succum congregant, Trallianus. F

Garus, authore Plinio, liquor erat, qui ex intestinis piscium, præcipuè scombrorum, sale maceratis fiebat, Massarius. De Garo tum simpliciter, tum eo quod è scombris fit, quódque Garus.

ſociorum cognominatur, abunde ſcripſimus ſuprà in Garo, elemento G. In Scombraria inſula optimum è ſcombris conficitur garum, Strabo. Scombros & Mauritania Bæticaq́, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles, (quàm ad garum,) Plinius. Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo Accipe fæcoſum munera chara garum, Martialis libro 13. ſub lemmate Garum ſociorum. Et mox de Muria: Antipolitani fateor ſum filia thynni, Eſſem ſi ſcombri non tibi miſſa forem. Et ſuperiùs de Ouis: Candida ſi croceos circumfluit unda uitellos, Heſperius ſcombri temperet oua liquor: id eſt, garum.

G Scōbri in aceto putrefacti, uuluæ ſtrangulatu oppreſſas excitant, Plinius. E ſcari (nō ſcombri, ut Gillius uertit) iecore remedium ad icterum, ex Aeliano retuli in Scaro G.

H. a Horæum, ſcombrum, & trygona, nominat in Captiuis Plautus. Σκομβρίζειν, γογγύζειν, Suidas: uerbum nimirum per onomatopœiam factum, non à piſce. Σκομβρίσαι, παρὰ τοῖς ἐν ἀλουτρῷ φορᾶς λέξεως, παιδιᾶς ἀσελγοῦς εἶδος ἀποδίδοται: καὶ ἔστι τὸ ἄκρον πλατεῖ τῷ ποδὶ πλήσσοντος, ὡς ψόφον ἀπεργάσασθαι, Suidas.

Scolymus herba in Lemno ſponte prouenit, ac dicitur uulgò ſcombrouolo, id eſt carduus ſcombri, Bellonius.

Propria. Scombri, Σκόμβροι, gens Thraciæ, Varinus. Strabo libro 3. ait Sexitaniam eſſe ciuitatem iuxta Herculis inſulas prope Carthaginem nouam, à qua ſalſamenta Sexitana denominentur: & aliam Scombroariam, (Σκομβροαρίαν, interpres quatuor ſyllabis uertit, Scombrariam,) à ſcombris qui illic capiuntur, Athenæus. ¶ Scombrus apud Alexidem, cuius uerba Athenæus recitat, paraſiti nomen eſt.

h. Athenienſes Salſamentis adeò delectati ſunt, ut Chærephili ſalſamentarij filios ciuitate donarint, ut teſtatur Alexis his ſenarijs: Τοὺς Χαιρεφίλου δ᾽ υἱεῖς Ἀθηναίους, ὅτι Εἰσήγαγεν τάριχος, οὓς καὶ Τιμοκλῆς Ἰδὼν ὑπὸ τῶν ἵππων, δύο σκόμβρους ἔφη Ἐν τοῖς σατύροις εἶναι.

Fuit apud Byzantios receptus mos, ut ſcombrorum regem uidere, qui inter conchylia (*Scombri piſces ſunt, non conchylia*) eſt miri aſpectus, fortunatiſsimos euentus faciat, Alexander ab Alexandro Dierum genialium 5.13. Sed Aelianus hoc de Scombris ſcribit. Vide infrà in Strombis D.

SCOPES piſces quidam, nominati apud Athenæum, ut in Eritimo ſcripſi. Homero aues eiuſdem nominis ſunt.

SCORDYLVS nominatur ab Oppiano Halieut. 1. inter reptilia maris, (quæ pedibus ſcilicet repant,) cum polypis & ſcolopendris marinis, amphibia, & cauernas maris incolentia, his uerſibus: Ἄλλοι δ᾽ ἑρπυστῆρες ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους, Πουλύποδες σκολιοί, καὶ σκορδύλος, ἠδ᾽ ἁλιεῦσιν Ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ὀσμύλος: οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ Ἀμφίβιοι. Ego non de alio quàm Ariſtotelis cordylo eum ſentire arbitror: cum & nomen, & quæ pedibus fit reptatio, & natura ad aquam & aërem ambigua conueniant. Hoc obſtat: quòd cordylus Ariſtotelis τελματιαῖος, id eſt paluſtris eſt, ſeu lutarius, non marinus. Chalcidem quoque Ariſtoteles lacuſtribus, Oppianus marinis adnumerat. Plura de Cordylo leges ſuprà, pag. 357. Verum quidem cordylum amphibium hactenus nemo oſtendit. unde ſuſpicor peregrinum eſſe animal: & fortè idem quod apud Babylonios uel Indos reperiri ſcripſimus, (ſuprà in Cordylo, pag. 359.) amphibium animalculum anonymum: quod pinnulis ceu pedibus (quos nimirum aliqui ſimpliciter pedes propter formæ aut uſus ſimilitudinem uocarunt) graditur: & quanuis branchias habeat, cibi tamen gratia in ſiccum egreditur, cauda ſubinde mobili, capite ranæ marinæ ſimile, reliquo corpore gobijs. è fluuijs in terram exiens ſaltat, & in aquam redit ſicuti rana. quamobrem compoſito ex piſce & rana nomine, piſciranam aliquis accommodato eius naturæ uocabulo appellârit: branchias enim & poſteriora ut piſcis habet: caput & naturam amphibiam, & ſaltum, ut rana: fortè & caudam ranæ imperfectæ non diſsimilem, quam gyrinum uocant, noſtri Roßkopf. Itaque Germanicè etiam Cordylum interpretabor ein Fiſchfroſch, id eſt piſciranam. uel ein Indianiſcher Roßkopf, id eſt Gyrinum Indicum. ¶ Alia eſt cordyla ſiue ſcordyla, uel cordylus ſcordylus ue piſcis, thunni fœtus: de quo dicetur in Thunno.

Apud Tarentinum in deſcriptione eſcæ cuiuſdam legitur παντοδαπῶν ποταμίων σκορδύλων, &c. qui locus & ſi corruptus eſt, ſuſpicetur tamen aliquis fluuiatiles aliquos piſces ποταμίους σκορδύλους ab eo nominatos.

Pulmone carent piſces, & ſi quod aliud animal (*de cordylo fortè ſentiens*) branchias habet, Ariſtotelis hiſto. 2.15.

DE SCORPIO ET SCORPAENA,

RONDELETIVS.

Rondeletius & Bellonius unam tantùm Scorpij iconem dederunt: Pro qua nos Scorpij maioris Venetijs depicti effigiem poſuimus, quanuis cum neutra illorum undiquaq; conueniat. Rondeletius quidem in fine Capitis, Scorpænam (id eſt, Scorpium minorem) ſe effigiaſſe ſcribit: quod annotatum ab eo ſuperuacaneum uidetur, ſi corporis forma non differunt, ut ipſe ſentit. Idem à ſyncipite ſcorpij ſui ceu cornicula quædam in ſummo trifida produxit. de quibus in deſcriptione puto ſentit, cum inquit, ſuperciliorum loco cartilagineas apophyſes duas molles eſſe. Bellonius quidem

quidem super oculis appendices quasdam scorpio esse scribit, ut in exocœto suo: sed nihil tale repræsentat eius pictura. Idem pinnam quæ ab ano proximè est, tribus aculeis exasperari scribit, non item pingit. Rondeletius ad pinnæ illius initium aculeos duos expressit.

Addidimus & Scorpij minoris picturam, & ipsam Venetijs effictam. Vtraque ad elegantissimas duas scorpiorum picturas Saluiani satis accedit: hoc est, maior ad maiorem illius, minor ad minorem.

Scorpius simpliciter, uel maior.

A

ΣΚΟΡΠΙΟΣ à Græcis scorpius, uel scorpio à Latinis dicitur, à Massiliensibus scorpeno, à nostris rascasse. Græci quoque huius temporis σκόρπιον uocant. Σκορπὶς dici uidetur ab Aristotele scorpius fœmina. Verum tamen an ijdem sint Aristoteli an diuersi σκόρπιος & σκορπὶς dubitat Athenæus. Ἐν πέμπτῳ ζώων ὁ Ἀριστοτέλης σκορπίους καὶ σκορπίδας ἐν διαφόροις τόποις ὀνομάζει: ἄδηλον δ' εἰ τοὺς αὐτοὺς λέγει, Aristoteles libro 5. cap. 9. & 10. de animalibus: scorpios & scorpidas diuersis in locis nominat: incertum autem an eosdem esse intelligat. Scorpium autem & scorpænam Athenæo diuersos esse pisces certum est. Σκόρπαιναν καὶ σκορπίους πολλάκις ἡμεῖς ἐφάγομεν, καὶ ὅτι διάφοροι καὶ οἱ χυμοὶ, καὶ αἱ χρόαι εἰσὶν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Scorpænas & scorpios sæpe edimus, & eos succo coloreque differre nullus ignorat. Et Hicesius, ut idem citat, ait: Τῶν σκορπίων ὁ μέν ἐστι πελάγιος, ὁ δὲ τεναγώδης: καὶ ὁ μὲν πελάγιος, πυῤῥός: ὁ δ' ἕτερος, μελανίζων. διαφέρει δὲ τῇ γεύσει καὶ τῷ τροφίμῳ ὁ πελάγιος. Scorpionum hic pelagius est, ille lutarius. (τέναγος enim propriè dicitur γῆ ἐπιπόλαιον ὕδωρ ἔχουσα, ἢ πηλῶδες ὕδωρ, inquit Phauorinus: id est, τέναγος terra est supernatantem aquam habens, aut cœnosa aqua.) pelagius rufus est, alter nigricat. Saporis suauitate & alimenti copia præstat pelagius. Et Plinius in piscium catalogo tanquam diuersos nominat. (*Plura de Scorpæna leges ad finem huius capitis.*)

Libro 5.

Lib. 7.

Lib. 32. cap. 11.

B

Scorpius piscis dictus est non à scorpij terreni formæ similitudine, sed quòd sit πληκτικός, ut ex Aristotele citat Athenæus lib. 7. ubi perperam πλυκτικῶς legitur pro πληκτικῶς: id est, quòd pungat & feriat uenenumque effundat scorpij terreni ritu. Est enim capite, pro corporis magnitudine, maximo, multis & uenenatis aculeis horrente, ore magno, dentibus paruis, sed densis. In inferiore maxilla trianguli figuram expressam habet. In superci-

liorũ loco apophyſes duas cartilagineas, molles. Pinnas latiſsimas et robuſtiſsimas. Quæ enim ad branchias ſunt, medium ferè corpus occupant: quæ in uentre, paulò minores: quæ à podice, magna eſt & latiſsima, acutiſsimis aculeis nixa. quæ in dorſo, nouem firmiſsimis aculeis conſtat. Cauda in unicam & latam deſinit. Squamis tegitur paruis, cortici ſerpentum quàm ſquamis ſimilioribus. Branchias quaternas habet. Ventriculum magnum, apophyſes in inteſtinis octo: hepar candidum, in eo fellis ueſicam uiridem, ſplenem nigrum, inteſtina lata, cor magnum. Maiore

Lib.32.cap.10. Athen.lib.7. & 8.

ex parte colore eſt rubeſcente ſiue rufo. Etenim à Plinio rufus dicitur, ut ab Hiceſio πυῤῥός, & κιῤῥός à Diphilo. à Numenio ἐρυθρός: ab Epicharmo uerò ποικίλος, quòd maiore ex parte rufus ſit, aliqua ex parte nigreſcat.

Scorpis, uel Scorpæna: id eſt, Scorpius minor.

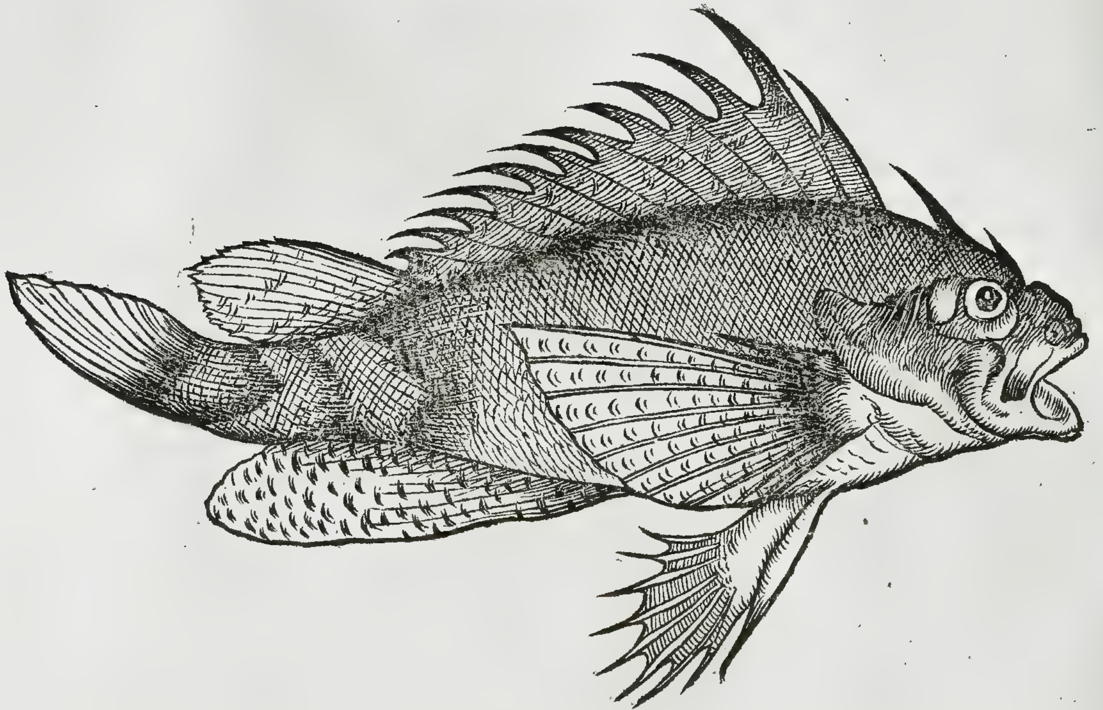

F

Lib.3. de alim. facult.

Libro 8.

Scorpium inter duræ carnis piſces Philotimus connumerat: idq́ approbat Galenus, qui in libello de attenuante uictu, in ſaxatilium penuria eundem ſubſtituit. Quum, inquit, ſaxatiles deſunt, aſellos, mullos, & alios eiuſdem generis pelagios poſſumus exhibere: et eos potiſsimùm qui cum ſinapi manduntur, cuius generis eſt ſcorpius. Athenæus ex Diphilo: Σκορπίοι δὲ οἱ πελάγιοι καὶ κιῤῥοὶ, τροφιμώτεροι τῶν τεναγωδῶν τῶν ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς, τῶν μεγάλων. Scorpij pelagij & rufi, magis nutriũt quàm lutarij magni, qui litorales ſunt. Si ſcorpius paulò diutius mortuus aſſeruetur, tenerior redditur: quod omnibus quę dura carne ſunt euenit. Calore enim naturali, qui partes continet & regit euaneſcente, & calore externo in carnem agente & colliquante, humidior ea efficitur, fitq́ ad putrefactionem uia. Quæ uerò humidiora, eadem ſunt molliora: & contrà quæ ſica, dura. Idem de omnibus quæ ſicca ſunt carne, intelligi oportet. Elixus ſcorpius editur ex aceto. Aſſus minùs probandus, ob duritiem. Ius ex eo aluum ſubducit, teſtibus Dioſcoride lib.2.cap.35. & Plinio libro 32.cap.9. Ibidem.

G

Iocineris doloribus ſcorpio marinus in uino necatur, ut deinde bibatur, inquit Plinius. Et ſcorpius marinus necatus in uino, ueſicæ uitia & calculos ſanat. Lapis qui inuenitur in marini ſcorpionis cauda pondere oboli potus, ad eadem etiam ualet. Qui Plinij locus mendoſus eſt: nullus enim piſcibus lapis eſt in cauda, ſed in capite tantùm. Quare pro cauda, capite legendũ. Contra panos ualet ſcorpio (*lib.32.cap.9. ubi de marinis tantùm ei ſermo eſt*) in uino decoctus, ita ut foueantur ex illo, fel ſcorpionis marini unguium ſcabritiam extenuat. Idem cicatrices tollit. Dioſcorides uerò ſcribit marini ſcorpionis fel cõuenire ad ſuffuſiones oculorũ, albugines & hebetudines.

Lib. 2. cap.14. De uenenato huius piſcis ictu.

Iam diximus piſcem iſtum πληκτικὸν eſſe, quod indicat Plinius, libro 32. cap. 11. quum ſcribit: Sic & ſcorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim aculeos habet in capite, ut ſine noxa tractari nõ poſsit, niſi cauda arripiatur, uel duobus tantùm digitis medium corporis apprehendatur. Ob id accidit plerunq; ut piſcatores noſtri à ſcorpionibus pungantur, & ex punctæ partis inflammatione dolor magnus oriatur. Puerum ab hoc piſce miſerè ictum, dum eum in ſinu recondere uellet, curaui mullo diſſecto & impoſito cum eiuſdem ſcorpionis hepate, adhibito ad uulneris ambitum lentiſco contuſo. Quod ideo commemorare uolui, ut ſcorpionis ictuum antipharmaca à ueteribus tradita uera eſſe, & à me experientia comprobata omnibus indicarem. Principiò nullum ferè uenenatum eſt animal, quod ueneni ſui antipharmacũ in ſe nõ contineat. Cùm enim partes diuerſæ ſint, diuerſo quoque temperamento inter ſe aduerſari neceſſe eſt. Deinde duplex antipharmaci genus eſſe comperio. Antipathiam, (*Sympathiam*) & ſimilitudinem ſubſtantiæ: ut hepar

uenena-

uenenatorum animalium uulneri impositum similitudine substantiæ uenenum retrahit, maximeque confert ea parte qua fel continetur. Carnes uerò impositæ idem præstant per antipathiam, ut uiperarum caro morsui uiperarum medetur. Terrenus scorpius totus ictibus suis remedio est. Sic mullus marini draconis, aranei ac scorpionis morsibus medetur, si crudus atque dissectus admoueatur, autore Dioscoride. Quod, ut dixi, experti sumus. *Lib. 2. cap. 24*

Ex his omnibus liquidò constat nos ueterum scorpionem descripsisse, nisi quis nobis locum Athenæi libro 7. opponat, quo inter cartilagineos scorpium recensere uidetur his uerbis. Εἰσὶ δ' οἱ σκορπίοι σμηκτικοί, εὐέκκριτοι, πολύχυλοι, πολύτροφοι· χονδρώδεις γάρ εἰσι. Scorpij abstergunt, facilè excernuntur, multi sunt succi, copiosè alunt: sunt enim cartilaginei, (*immò carne solida & callosa: ut in Corollario asserimus.*) At locum mendosum esse omnium qui de piscibus scripserunt, testimonia conuincunt: nullus enim est qui scorpium inter cartilagineos reponat: spinis enim non cartilagine constat. Quare non χονδρώδεις, sed σαρκώδεις legendum esse crediderim: constat enim multa & firma carne. quam ob causam copiosè nutrit. A *Verum se scorpionem dare.*

Nunc de scorpæna, quæ à scorpione corporis forma minimè differt, sed colore dũtaxat. Nam cùm scorpionum alij rufi sint, alij nigricantes, ut ex Hicesio citat Athenæus: quibus mox subiungit scorpænam colore tantùm & succo dissimilem esse, efficitur ut scorpænã eam esse credamus quæ nigrescat, quæque insuauior sit, minusque boni succi & litoralis, lutoque gaudẽs ex ueterum sententia. Massilienses contrà, eum qui niger est, scorpeno: qui flauus est, scorpena uocant. Scorpænam ex præcedenti schemate agnosces. [*Atqui si corporis forma nihil differunt, ut paulò antè scribit Rondeletius, sed colore tantùm: ex eâdem figura utrunque cognoueris.*] A *Scorpæna.*

DE SCORPIOIDE, RONDELETIVS.

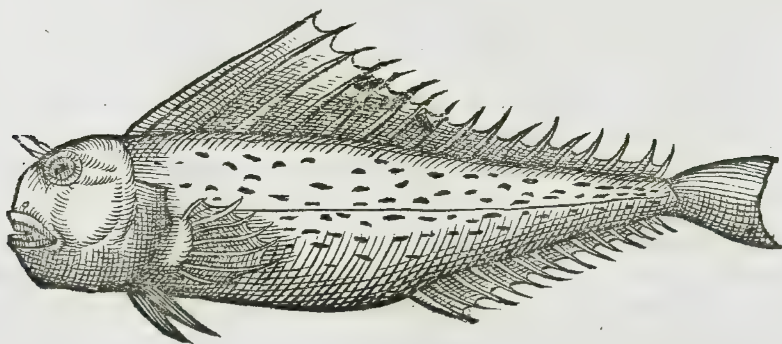

IS quem hîc exhibemus, uulgò à nostris lebre de mar, id est, lepus marinus dicitur, quia rostrum terreni leporis πρόσωπον admodùm simile habet: sed lepori marino ueterum omnino dissimilis est, ut suo loco docebimus. Quamobrem scorpioidem non ineptè, ut opinor, appellabimus: est enim capitis forma scorpioni marino similis, totidemque supra oculos apophyses molles habet: sed dentibus differt, quos serratos quidem habet, sed tenues & densos admodùm, & in superiore maxilla duos exertos, cuiusmodi galeritæ sunt dentes. Præterea differt à scorpione & galerita pinnæ dorsi magnitudine, duabusque maculis nigris eiusdem pinnæ. Cutis læuitate galeritæ similis est, & carnis substantia, non autem scorpioni. A B

Litoralis est, muco uescitur & aqua. C

DE SCORPIONE ET SCORPAENA, BELLONIVS.

Scorpio nostro Oceano infrequens, Mediterraneo multùm familiaris, ubique suum nomen retinet: Græcum tamen uulgus Scorpidi pronunciat, ad Scorpænæ differentiam, quam Scorpinã nominare solet. (Pelagius & saxatilis est piscis: sed Scorpæna palustris, & cœnosa.) Scorpionem Massilienses Scorpænam uocant, Genuenses Scorpium, ad discrimen Scorpænæ, quam Strasinam dicunt, Massilienses uerò una Rasquessa. A (C)

Scorpæna cineritia est: Scorpius autem rufus, & multò maior, atque appendices super oculis, ut Glinos seu Exocœtus habet, (*de quo in Adonide actum est.*) Tam Scorpius quàm Scorpæna pinnam in tergore continuam duodecim aculeis munitam gerunt, reliquum pinnæ obtusum. Caput habent admodum grande, aculeis acutis præmunitum: pinnas utrinque ad branchias admodum latas: Os, denticulis confusis, ut in Lampuga, munitum. Omnino Scorpio uincit Scorpænam: caput enim huic est paulò maiusculum, reliquum corporis in acutum tendit. Squamis tegitur adeò tenuibus, ut his carere uideatur: oculos habet in grandi capite exertos ut bufo: branchias superiores plurimùm spinosas, spiculis alijs uersus caudam, alijs in gyrum armatas. B

Vterque piscis admodum uiuax est: nam exenteratus, & corde carens, moueri tamen (Orphi modo) non desinit. C

Grandes supramodùm in mari circa Eubœam capiuntur. Oris rictum tam uastum aperiunt, B

ut caput alterius piscis, quod suum æquet, facilè admittere possint. Maxillas autem in eo rictu sic dilatant, ut in tubis uidemus: dum enim os claudunt, statim postea recondunt. Est illis quoddam linguæ rudimentum potius, quàm ut absolutam esse dicas. Pinnam proximè ad anum exporrectam habent, tribus aculeis asperam. Caudam ferè circinatam, reliquas pinnas rotundas: nam pisces, quibus cauda est bifurca, his quoque pinnæ in acutum tendunt. Scorpius & Scorpæna, ossicula quatuor uncinis uallata in ingressu faucium habent, quibus cibū, quem uenati sunt, in stomachum inijciant. Cor illis ualde paruum est: cui uesicula alba ac flatu turgida incumbit, quæ, ut quidam pulmo, uacua contrahitur. Diaphragmate præditi sunt: Hepar ostendūt album, in quinque ueluti lobos distinctum: quorum sinister reliquis maior, fel oblongo folliculo inclusum continet: uentrem satis grandem: lienem rubicundum, in opposito fellis latere situm: Pylorum nouem appendicibus aut apophysibus suffultum: intestina pauca, quæ binis tantùm giris inflectuntur. Tota horum piscium spina uertibulis uigintiquatuor constat: calculum in capite gerunt.

Nam saxatiles ipse descripserat ordine.

Interiora.

C Caridibus, Aphyis, Sparulis, Gobionibus, & omnis generis piscibus paruis uescuntur.

F Athenæus Scorpium & Scorpænā & colore & succo differre tradit.

G C. Plinius Medicus epilepticos in cibo Merulis, Turdis aut Scorpionibus iuuari scribit: Dysentericos quoque Scorpænam cumino & aceto conditam iuuare.

COROLLARIVM.

A Scorpius siue pro pisce, siue pro insecto uenenatis, Græcum est nomen, Σκορπίος, paroxytonum, uti semper apud bonos authores inuenio: quemadmodum & propria nomina in ιος, quæ tres breues syllabas habent, ut Δολίος, Τυχίος, quanquam apud Varinum σκορπιός oxytonum in uulgatis codicibus est. Sic σηπία, σηπίον, & multa diminutiua in ιον, ut παιδίον. Idem piscis ἴζελος, nescio qua dialecto dicitur, apud Hesychium & Varinum: item ἔξειρα. ¶ Scorpæna & scorpius an colore duntaxat & sapore, locoque differant, non autem corporis forma, ut Rondeletius putat, alij iudicent. Mihi quidem species duæ diuersæ uidentur, quod uel ex figuris nostris, quas Rondeletij descriptioni præfiximus, utrisque ad uiuum factis, apparet. Plinius quoque scorpænā & scorpium tanquam diuersos numerat. Cum Scorpio, & Scorpæna eiusdem generis sint, multū tamen & colore & bonitate differunt. Nam Scorpio ruffus & pelagius est: Scorpæna nigra et littoralis, & cibi suauitate longè Scorpione inferior: quod ipsum non modò ex antiquorū (*Hicesij*) conscriptione accepi, sed certa palati sapientia expertus sum, Gillius. Oppianus 1. Halieut. etsi scorpionis simpliciter genera duo esse dicat, utrunque tamen in petris & arenis collocat. Σκορπίος αἰκτὴρ διδύμου γένος: quod si etiam loco dissideant, quemadmodum Hicesio, (cui hac in parte magis faueo,) multò iustiùs species duæ statuentur, ut longè fallatur Eustathius, qui scorpium & scorpænam sexu tantùm differre putauit, sicut leonem & leænam. A nominibus masculinis, (inquit,) in ος & ων præsertim, multa fœminina fiunt in αινα, ut λύκαινα, λέαινα, θέαινα, δράπαινα, &c. quòd autem scorpæna etiā scorpius fœmina sit, liquet ex uerbis illius (*Athenæi*) qui scripsit: Scorpænas & scorpios sæpe nos comedimus. hæc ille: cum reliqua etiam Athenæi uerba addere debuisset: nempe colore saporeque eos differre, omnibus constare. quibus species etiam diuersas insinuat. quāquam enim in plerisque sexu tantùm differentibus, coloris etiam aliquod discrimen est, id tamen non uulgò omnibus, sed peritis tantū agnoscit: & multò magis si quæ in sapore succo ue differētia est. Quod ad magnitudinis differentiā, Bellonius rufum, qui pelagius quoque & saxatilis ei est, multò maiorem facit: fuscum uerò (quam priuatim scorpænam nominandam & ipse & Rondeletius putant,) minorem facit. id quod mihi quoque uidetur, & nostræ icones præ se ferunt. Rondeletius differentiæ ex magnitudine nō meminit: sed Diphili tātùm uerba recitat, qui contrà nō pelagios & rufos, sed τοὺς τεναγώδεις, id est, in cœnoso litore agentes, magnos facit.

Psellus scorpidia nominat, diminutiua forma: cuius etiam σκορπὶς uideri potest, ut δραπανίς, νησὶς, τολβὶς. Vtitur ea uoce quinto historiæ, cap. 10. Aristoteles: Αἱ σκορπίδες ἐν τῷ πελάγει τίκτουσι: cùm præcedenti statim capite dixisset: ὁ δὲ σκορπίος τίκτει δίς: unde scorpidis scorpijque nomē promiscuum ei esse apparet: ita quidem, ut scorpis potiùs de fœmina dicatur, scorpius de utroque sexu. ¶ Nonnullæ regiones Italiæ utrunque Scorpænam appellant. & Græci à uero nomine aberrarunt: nam utrunque Scorpium appellant. Massilienses ut nondum cessant rectè Scorpænam appellare, ita parum Massiliceè Scorpium uulgò Rascassam nominant, Gillius. (Echini etiam maiores à Massiliensibus Rascasses dicūtur. Conijcio rascassum alicubi significare instrumentum quo linum depectitur, squinada alibi dictum.) Italicè circa Genuam Scorpion uocatur: alicubi pesce spin, uel spino, uel spinoso, minor præsertim & fuscus. Aggregator spinulam piscem à Galeno, libro 3. de alimentis, memorari scribit: nominatur autem scorpio eodem in libro inter duræ carnis pisces. Sabot nomen est piscis, & est spinula, Syluaticus. nos de Arabico nomine Sabot annotauimus aliquid in Callionymo A. Scorpio piscis est, uenenosæ puncturæ, nostro idiomate Doracæna: idem Syluaticus. sed alibi meliùs draconem marinum, uulgò doracenam dici interpretatur, ut dracęna intelligatur: sic enim marinum draconem, id est araneū piscem, etiam Græci hodie uulgò uocitant. Scorpænā fermè omnes uernaculo nomine nūcupamus piscem subrufum uariumque, & multis armatum aculeis: Cute aūt minimè squamea: sed gobionis similitudine

Spinula.

Sabot.

tudine lubrica, Iouius Italus. ¶ Lusitanicum scorpij nomen est Coesso. ¶ De Germanico nomine nondum sum certus. Bellonius Gallico Oceano scorpionẽ infrequentẽ esse tradit: quare Germanico etiã Balthicoq́ꝫ rarum existimârim. Appellauerim aũt **ein Scorpfisch**, id est scorpionem piscem, cõposito nomine: quoniã scorpionis insecti etiã nomen lingua nostra acceptauit: uel **ein Meerscorp**, id est, Scorpionẽ marinũ. priuatim quidem rufum circunloqui licet, **der grösser rotlacht Scorpfisch**: fuscũ uerò, **der kleiner graw Scorpfisch**. Audio Frisios appellare **a Storme**, piscem fere similem rochetto Anglorum, colore scombri, pinnis ut perca aculeatis in dorso, binis prope nares in capite aculeis. caput proportione magnum esse, oculos magnos. opercula quoq́ꝫ branchiarum aculeata; caudam rubram, maculis nigris. Germanica nomina **Petermanche** & **Torpot** ad Araneum pertinere puto: & plura de eis in Corollario de Araneo scripsi: ubi Anglicè etiam Araneum **a Viuer** appellari dixi, fortè à febri quam excitat. febrim enim Angli **feuer** uel **fiuer** nominant. Sed aliam nuper ex Turneri mei literis eiusdem piscis & nomenclaturam & interpretationem Anglicam accepi: Araneum Plinij (inquit) nostri piscatores uocant **aqua wyuer**, hoc est malam uxorem, nusquam in Anglia audiui aliter uocari. Sic ille. Nimirum autem ut pisces aranei scorpijq́ꝫ nusquam tutò attrectant, sic malæ mulieres intractabiles sunt, & non cautissimè tractanti noxiæ. **Qua** pro malo Flandricũ esse audio, ut & **wyuer** pro muliere. qui apud nos sunt Angli **qua** uocem non agnoscunt: & pro uxore scribunt **a wyfe**.

Rondeletij Scorpioides & Bellonij Blennus, (quem in B. elemento dedimus,) maximè cognati uidentur.

B De magnitudinis & coloris differentijs in pelagio & lutario scorpijs, & alia quædã ad B. pertinentia, diximus suprà in A. In Rubro mari gignuntur etiam scorpij & gobij, partim duûm, partim trium cubitorum, Aelianus de anim. 17. 6. Io. Tzetzes Variorũ 7. 144. apud Indos ea magnitudine nasci scribit, ex Ctesia. Minores qui semipedalẽ longitudinem non excedũt, maioribus anteponuntur in cibo, iudicio Archestrati, Iouius: qui Archestrati uerba non intellexit. sunt aũt hæc: --- ἐν δὲ Θάσῳ τὸν σκορπίον ὠνοῦ, ἂν ᾖ μὴ μείων πυγόνος, μεγάλου δ' ἀπὸ χεῖρας ἴαλλε. ego secundum carmen sic legerim, οὐ μείζω πυγόνος, &c. id est, non longiorẽ pygone. est aũt πυγὼν mensura, à cubito usq́ꝫ ad paruum digitum extensum; uel ut alij uolũt, usq́ꝫ ad digitos flexos, συγκεκαμμένους: qui digitos uiginti ei attribuũt. Ichthyophagi cæteros quidẽ pisces æstu maris in litus eductos facilè capiunt: canes uerò, phocas maiores, scorpios, murænas, & huiusmodi non sine periculoso certamine, Agatharchid. De mari rub. Secundũ Pastinacã & Draconẽ nihil in mari uenenatius Scorpio. etenim in dorso & brãchijs bene acutos & robustos habet aculeos: quos si Sipontinus uidisset, nõ à similitudine terrestriũ nomẽ duxisse scripsisset, sed ex eo potiùs ꝙ quemadmodũ terrenorũ aculei, sic horũ perniciosi sint, nũcupatos esse, Gill. Scorpio niger est, densas in tergo spinas habẽs, quibus nonnunq́ꝫ piscatores lædit, Platina. ¶ Scorpioni cõplures appendices supernè circa uentriculum exeunt, Aristot. Numenius scorpiũ colore rubrum dixit, ἐν χροιῇσιν ἐρυθρόν.

C Scorpiorũ alius pelagius est, alius τιναγώδης, Hices. uide suprà in A. Rondeletius τεναγώδη interpretatur lutariũ: ego circunloqui malim, & qui in cœnoso litore degat interpretari. Lutariũ uerò Latinè dixerim, quod Græci τελματιαῖον: sicut Aristoteli rana & cordylus sunt ζῶα τελματιαῖα: sic & testudo quædã lutaria dicitur. τέναγος opinor esse continuatũ: τέλματα uerò sunt paludes paruę & distinctę, nostri **pfützen**, (fortè à putida aqua, unde & puteos dicimus,) & **güllen** appellãt. Gręci etiã τέλματα tum puteos, tũ aquas cœnosas dicũt: τὰ πηλώδη καὶ τελευταῖα τοῦ ὕδατος. sunt enim ferè circa margines & extrema fluminũ lacuumq́ꝫ huiusmodi lacunæ. Scorpiones pisces ambigunt litorales ne an pelagij sint, Aristot. Ouidius in Halieuticis pelagios facere uidet: sed dubitari potest. Oppianus utrũq́ꝫ scorpij genus in petris & arenis pasci canit. Mnesitheus apud Athenæũ saxatiles facit scorpios: Bellonius rufum dũtaxat, pelagiũ & saxatilẽ. Philotimus durę carnis esse scribit, q̃d ap̃pbat Galẽ. saxatiles uerò pisces durę carnis nõ sunt. ¶ Scorpiões (Σκορπίδες) in alto fœtificãt, Arist. Bis anno pariũt, uere ac autũno, Idẽ et Plin. Oppiano quater, 1. Halieut. σκορπίος ἐν πετόρεσσι φέρει βέλος ὠδίνεσσι. ¶ Phycis. i. algis uescit, Athen. Cancros tamẽ appetũt. uide mox in E.

D Piscis est solitarius, Athenæus.

E Scorpio piscis est βολιστικός. nã & sagenis & reticulo trahit, Plutarchus. ¶ Fertur, si decẽ cancri colligati in maris locum aliquẽ proiecti fuerint, ad eum omnes scorpios cõgregari, Albert. Ad scorpiones pisces inescatio: Pulueris (*Scobis*) de ligno mori, caulocinaræ, sandarachæ, ana drachmas viij. erucæ, brassicæ, numero quinq́ꝫ. omnia hæc cum tritico optimè læuigato, arenaq́ꝫ, affusa aqua, misceantur: & pasta inde subacta scorpiones illiciantur, Tarentinus.

F Scorpij, ut & alij durioris carnis pisces, difficiles cõcoctu crassiq́ꝫ sunt, Philotimus apud Gale. Scorpęna durã habet carnem, saporis minimè ingrati, Xenocrates. Scorpidia difficulter concoquunt, Psellus. Saxatiles dicti, gobij, scorpij, & passeres, & similia, siccũ præbẽt alimentũ, sed copiosum & solidũ, & facile cõcoctu, nec excremẽtis redundãt, nec flatus pariũt: Athenęus Mnesitheus, saxatiles & cõcoctu faciles hos pisces cõtra aliorũ sententiã statuẽs. Hicesio scorpij multũ alũt. sunt enim (inquit) χονδρώδεις, id est, cartilaginei. Rõdeletius pro χονδρώδεις legit σαρκώδεις. sed nihil mutandum. cartilagineos enim uocans Athenæus, non quidem cartilaginei generis illius, quod σελάχη & χονδράκανθα Græci uocãt, esse censet; sed cartilaginea, callosa, firma solidaq́ꝫ carne; Χονδρώδεις

est enim piscis hic, ut diximus, τῶν σκληροσάρκων, qua ratione difficilius quidem cõcoquitur: concoctus autem uberius firmiusq́ nutrit: id quod & alijs nutrimentis, non quidem simpliciter carnosis, sed quorum pulpa callum & tanquam cartilaginem habet, accidit. Sic anthiam quoq; piscem idem author Hicesius χονδρώδη esse pronunciauit, quanquã uulgaris codex uitiatus χυνδρώδη habet: Rondeletius θρυθροειδῆ uel θρυθρὸν legendum putat; ego omnino χονδρώδη, ut & Latinus interpres Natalis de Comitibus legit: qui tamen non satis aptè grumosum transtulit. Chóndros Græcis non modò cartilaginem propriè dictam, sed in alijs etiam rebus diuersis solidius compactiusq́ aliquid significat: & quod in sale Latini grumos, Græci chondros dicunt. Thessalico uocabulo chondros & cartilaginem significat: & nucleum, in thure præsertim, ceu quendam callũ, quem & pyrēna Hippocrates appellat. Alioqui chondros ea frumenti species à Græcis intelligit, quæ à nostris far nuncupatur. Inuenio & hadron (*à uegeta soliditate*) dici quæ sit chondros, (*frumenti scilicet species,*) Hermolaus. Nucleum ferri, pro chalybe Plinius dixit: Græcè πυρῆνα dixeris. Plura super hac uoce (chondros) annotauit Marcellus Vergilius in Dioscoridē diuersis locis. Quòd autem Latini etiam cartilaginea uocare soleant, quæ solidiora sunt, in Anthiæ primi Corollario F. pagina 68. testimonijs aliquot comprobatum est. Rectè igitur etiã Vuottonus ex Athenęo: Scorpius cartilagineam duritiem habet. Talem in testatis callum Gręci priuatim spondylum, & trachelum quoq; (si bene memini) nuncupant. Vide suprà in Spondylo. ¶ Omnium piscium ius aluum emollit, sed optimum fit è scorpionibus, &c. Plinius. Cato cap. 158. in descriptione iuris ad aluum deijciendam inter cætera requirit piscem capitonem, & scorpionem unum, &c. ¶ Hippocrates in libro de internis affectibus, eandem ferè uim alimentariam tribuit scorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio: in morbis crassis & pituitosis usum eorum concedens, uti in Callionymo recitauimus. In epilepsia ex piscibus exhibeantur qui superfluitate uacant, ut psetta, merula, scorpius, Trallianus 1.15. In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi, ut scorpius, coccyx, Idem. Mulli, & scorpij & passeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi existunt: grauiorem aũt omnem habitũ reddũt, ut ob eam causam frequentiorem eorum usum uitare oporteat, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. ¶ In Thaso emes scorpium non longiorem pygone, (quæ x x. digitorum mēsura est:) à maiore autem abstineto, Archestratus. Magnum, elixum: paruum, assum facies, Platina. Ius in scorpione elixo: Piper, careum, petroselinum, cariotam: mel, acetum, liquamē, sinape, oleum, defrutum, Apicius. 10.13.

G Et capitis duro nociturus scorpius ictu, Ouidius. Scorpij & dracones marini, & canes centrinæ, &c. numerantur ab Oppiano cum piscibus uenenato ictu pungentibus. Spina maxillæ scorpij piscis ru. capite magno, uenenum etiam mortuo (*pisce*) pungendo, (*infundens*) digitum stupefacit, ac contrahit manum totam, Arnoldus Villanouanus. ¶ Qui à dracone & scorpio marinis infliguntur ictus, grauissimos dolores inferunt, nonnunquam etiam (sed rarò) nomas, id est ulcera depascentia. Conuenit autem ictis propinare absinthium, uel saluiam, uel sulfur cum aceto tritum, (potum, inquit Ruellius: ut uerba Græca præ se ferunt: illitũ malim, ut Aëtius habet: nam & aduersus draconis mar. ictũ Aegineta imponi iubet:) Diosc. lib. 6. cap. 61. ubi præcedentia sequentiaq́ in eodem capite (ut uulgati codices habent,) ad pastinacam mar. pertinent, his nescio quomodo insertis & confusis per imperitos librarios. Aegineta lib. 5. aduersus draconem mar. priuatim remedia quædam tradit, quæ Dioscorides, aut alij, contra eius simul & scorpij, uel scorpij seorsim, ictus præscripserunt. Auicenna li. 4. Fen 6. Tract. 5. cap. 23. Existimo (inquit,) quòd accidunt ex morsu (*ictu*) scorpionis marini inflatio uentris, & forma hydropica, & quandoq; accidit inde exitus uentositatis inuoluntarius. & oportet ut caueatur in cognitione eius. Curatur autem eodem modo, quo draconis mar. & rutelæ uenenum. Quidam non satis fide dignus, uenenum huius piscis calidum esse dixit. Et mox: Araneæ mar. dispositiones, uidentur propinquæ dispositionibus scorpionis mar. Ego non usq; adeò uenenatum huius piscis ictum puto, ut uenter infletur, &c. & Auicennam suspicor quædam ex aliorum uenenatorum, præsertim uerò scorpionum terrestrium notis, huc transtulisse: ut sunt βουβώνων ἔπαρσις, καὶ τὰ διὰ τῆς ἕδρας πνεύματα. ¶ Plinius remedia quædam tradit contra uenena marinorum, ictus nimirum aranei, scorpij, & pastinacæ potissimùm. ea differentur ad librum de piscibus uniuersalem. Absinthium ex uino (potum) draconi marino, & scorpionibus (nimirum marinis) aduersatur, Plinius. ¶ Cerussa stanni. uide mox in plumbo. ¶ Iuuant lauri baccæ contritæ in potu ternæ, Aëtius & Aegineta. ¶ Menthę succus contra scorpiones marinos sumitur, Plinius libro 20. ut quidam citant. Mullus dissectus impositus prodest, Aëtius & Aegineta. Illitus sumptús ue in cibo mullus, contra scorpiones terrestres marinosq́ auxiliatur, Plinius. ¶ Ocimum draconis marini & scorpionis ictibus per se prodest, Dioscorides & Plinius lib. 20. Integrum (*nec lotum scilicet, nec ustum*) plumbum affrictu, marini scorpionis draconisq́ plagis auxiliatur, Dioscor. Plumbum tritum illinitur puncturæ scorpij mar. Serapio. Θαλαττίῳ δράκοντι πληγὴν μολίβδῳ περίτριβε, Aegineta. Cerussa stanni confricata super marini scorpionis puncturam confert, Auicenna lib. 2. ¶ Saluiam Aegineta propinat contra draconis marini ictum: Dioscorides etiam contra scorpionum mar. uenenum. Draconis marini scorpionumq́ ictus, carnibus eorum impositis sanantur, Plinius. Sulfur uiuum

Venenũ ex ictu scorpij mar.

cum

cum aceto tritum (& illitum prodest,) Aegineta. ¶ Humana urina scorpionis marini ictus saluberrimè fouentur, Dioscorides. Aegineta idem auxilium contra draconem mar. laudat. Haliabas urinam pueri esse uult.

Scorpionis mar. fel in re medica præferri solet, Dioscor. Animalium quorundam fel singulariter apud medicos laudatur ad acuendum uisum, & initia suffusionum discutienda, ut callionymi piscis, hyænæque, & marini scorpij, &c. Galenus de compos. sec. loc. 10. 13. gradus τῶν χολῶν secundum uehementiam describens, primò nominat fel suum domesticorum, ceu infirmius, ac minus siccãs: deinde uehementius ouium: tertio caprarum, cui simile ferè sit ursinum & bubulum: quarto taurinum: quinto hyænæ: sexto callionymi, & scorpij marini & testudinis marinæ. Verrucas tollit fel scorpionis mar. ruffi, Plinius. Et alibi: Fel mar. scorpionis ruffi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes suffusiones discutit. inungi ter oportet intermissis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. ¶ Felle eius oculi inuncti caligine atque albugine quanuis crassa citò liberabuntur, Marcellus. ¶ Fel scorpionis marini cutem (*in alopecijs*) replet, Plinius. ¶ Scorpij mar. fel lana exceptum, & in umbra siccatum, appone, Hippocrates lib. 1. de muliebrib. morbis, ad menses nimirum uel secundas, aut humores ex utero educendos. In libro etiã de natura muliebri, similiter apponi iubet. ¶ Lapillus qui inuenitur in scorpionis mar. cauda (*Rondeletius legit, capite*) tritus utiliter bibitur cum uino à stranguriosо, Marcellus Empiricus: ut uesicæ uitia & calculos sanet, Plinius. Ad exterendos calculos experimento cognitum: Scorpios marinos exiguos tres integros comburito, & cinerem ex condito propinato, Galenus Euporiston 3. 260. Piscis scorpio assatus in cibo sumptus, optimè calculoso proderit, Marcellus. Sed usitatiora sunt ad calculos profligandos ex terrestribus scorpijs remedia. *E scorpio mar. remedia.*

Philologia circa scorpium remittetur ad terrestrem, à quo marinus suum nomen mutuatur: paucis exceptis, quæ ad marinum omnino pertinent. Scorpius cum animal terrestre significat, sic dicitur, παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν: cum uerò marinum, ἐκ τοῦ πλήττειν καὶ τὸν ἰὸν ἐπιβάλλειν, Varinus. Sed nimis aliquando circa uerborum origines tum anxij tum ridiculi sunt grammatici, scorpij terrestris etymologiam eos dixisse sat erat, quæ nimirum ab Hebraica uoce akrab scorpium significante procedit, literis transpositis. Terrestris autem nomen marino dedit, à similitudine ueneni, ut araneus quoque eiusdem nominis pisci. ¶ Elegatrum piscem Ausonius in carmine ad Theonem nominat, his uersibus: Corrhoco, letalisque trygon, mollesque platessæ, Vrentes thynni, & malè tecti spina elegatri. qui an scorpius araneus ue sit, considerandum, nomen fortè à uulgo acceperit, ut & platessæ, & corrhoconis. *H. a.*

Gritæ, ut audio, circa Genuam nominantur, pisces quidam scorpijs similes; & alij faulli, similes gritis, maiores.

Σκορπίος αἴκτηρ, Oppiano. Ποικίλος, Epicharmo. Χροιὴν ἐρυθρός, Numenio. *Epitheta. e.*

Τοῖσι καὶ ἐν ψαμαθῶδες θαλάμης ἄπο μακρὸν ἀείροις Σκορπίον, Numenius de escis piscium loquens arbitror. ¶ Σκορπίος ὢν παύσει γε σὺ τὸν πρωκτὸν ὑπελθών, Plato Comicus apud Athenæum. talis autem pœna adulteris apud Athenienses decreta erat: quam & Iuuenalis insinuat: -- quosdam mœchos & mugilis intrat. Vide suprà in Mugilibus, Corollario IIII. E. pag. 662.

Scorpius pro perca, adagium expositum est superiùs in Corollario de Perca mar. h. ¶ Eandem prædicto (Serò sapiunt Phryges) habet sententiam, illud apud Græcos celebratissimũ, Ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει: id est, Piscator ictus (uel percussus) sapiet. Idque ferunt ab huiusmodi quodam euentu natum: Cum piscator quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atque à scorpio pisce feriretur, Ictus, inquit, sapiam. Itaque suo malo cauit in posterum. Zenodotus ait parœmiam extare apud Sophoclem, Erasmus Rot. *Prouerbia.*

SCYLLA nominatur à Plinio, libro 32. in Catalogo Aquatilium. malim Squillam, quæ Grecè καρὶς dicitur: nisi reuera Scyllam monstrum aliquod marinum esse senserit, de qua fabulantur poëtæ, cùm Phorcum quoque deum marinum suprà nominârit. Nicander Colophonius carchariam, id est, Canem cetaceum ait, etiam lamiam & Scyllam uocari. uide suprà in Cane carcharia. Scylla apud Homerum piscatur Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴ ποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. Cete aliqui dicunt dentium tres ordines habere, ut & Scyllam Homerus, Tzetzes. Ἢ ἡ Ναννώ πῶς νῦν διαφέρειν Σκύλλης δοκεῖ; Οὐ δύ᾽ ἀπνίξασ᾽ ἑταίρους, τὸν τρίτον θηρεύεται ἐπιλαβεῖν; Anaxilas apud Athenæum, multa huiusmodi monstra pro scortis interpretans. Reliqua de hoc monstro lege apud poëtas, & eorum interpretes: item in Onomastico nostro. Scylla (inquit author de nat. rerum) monstrum est habitans in eo mari, quod Italiam & Siciliam intercludit. id nautis quidem & omnibus hominibus inimicum est, eorumque sanguine & carnibus gaudet. Caput & manus instar uirginis habet, sicuti Sirenes: oris uerò hiatum ac dentes horribiles; uentrem bestialem, caudam delphini. Viribus excellit, nec in aqua facilè uincitur: in terra propè imbellis. Habet & uocem nonnihil musicam: & ipsa quoque carmine mirificè delectatur.

SCYLLARVS cum Cancellis est, elemento C.

SCYLLVS pro cane marino. Vide in fine ferè Corollarij 1. de asellis.

SCYTALE Oppiano in alto degit pelago, rarò litora adiẽs. Vide an sit eadẽ quę scylla, (id est,

Carcharias;) an Oppiani exemplaria ſint mendoſa, & legẽdum potiùs ſit, σκύλλαί τε, Vuottonus. Carmen Oppiani Halieut. 1. hoc eſt: Καὶ σκολιαὶ, (lego κολίαι.) σκυτάλαι τε, καὶ ἱππούροιο γένεθλα, de piſcibus pelagijs. Ego non temere aliquid mutârim. de ſcyllis quidem, quas carcharias interpretantur, id eſt canibus cetaceis, hoc in loco poëtam ſentire eſt uериſimile: quoniam inferiùs ubi de cetis loquitur, ſeorſim ipſorum meminit, feros & pelagios canes appellans. Suidas malacoſtraca quædam ſcytalas uocat, in dictione Γνδύμων: Malacoſtraca (inquit) uocem non ędunt, ut Cãcri, ſcytalæ. ¶ Eſt etiam ſerpens Scytale. SCYTALIDES, Σκυταλίδες, genus Squillarum, Heſych.

DE SEPIA, BELLONIVS.

A VT Græci affatim Polypos, ſic Galli Sepias exiccant: unde ab illis uulgò Seiches, quaſi exiccatæ appellantur. Maior harum in Gallia eſt prouentus, quàm in Italia: Recentes
(F) autem nullius ſunt in Oceano pretij. Maſsilienſes, ut & Genuenſes, Sopi nominant.
C Veneti & Romani priſco nomine Sepias uocare norunt. Fluctuant, cùm per ſenectutem deficiunt: ad quarum cadauera quoties piſcatores aut nautæ Laros aues turmatim aduolantes conſpiciunt, eò ſe conferunt: ac dum uiuas uel mortuas extrahunt, hoc imprimis dant operam, ne atramentum (quod illæ uiuæ dum ſe perſequi ſentiunt effundunt) temerè diffluat. Bonum enim ex Sepia ius fieri poſſe negant abſq; hoc atramento.

Sepiæ hæc icon eſt, Venetiis facta. Rondeletius ei pedes octonos tribuit: noſtra hæc plures habet, pictoris nimirum negligentia.

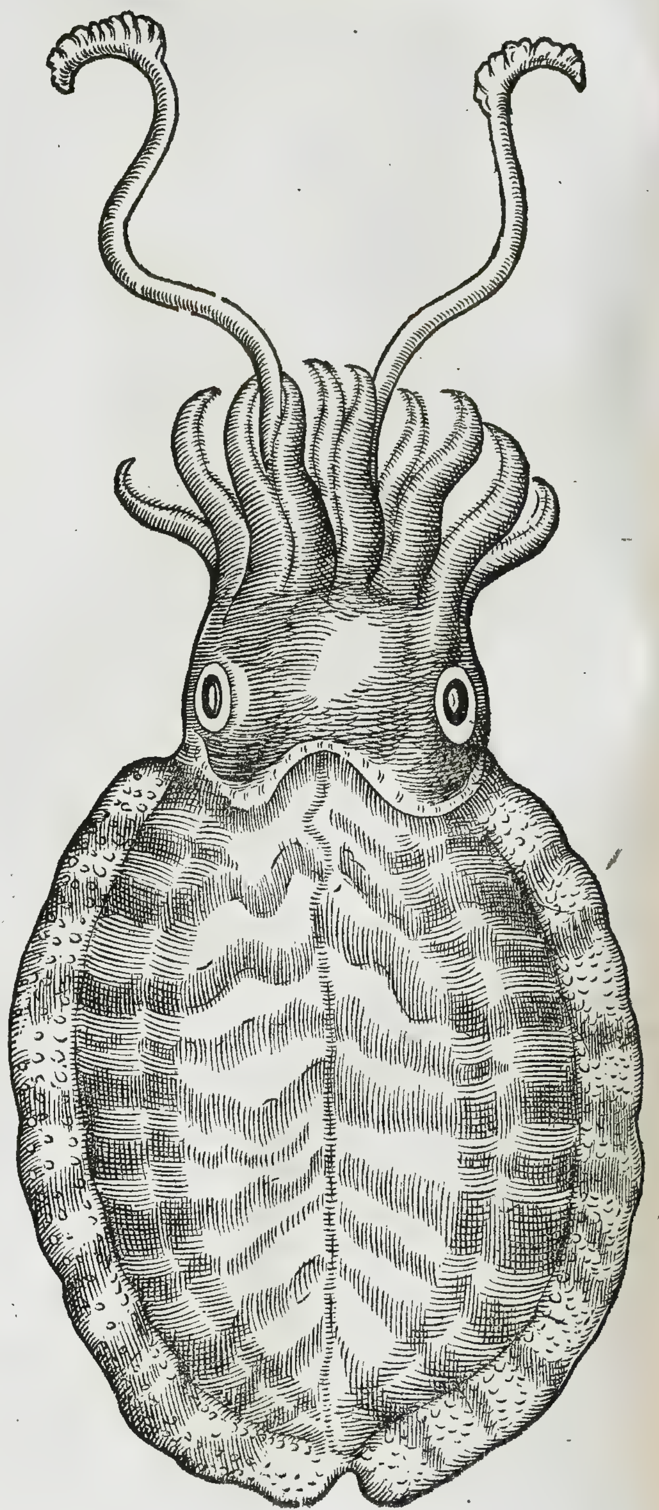

(F) Proinde Sepia mutat colorem ut Polypus, aluoq; eſt latiore. Cirrhos ſeu crura
B octona quidem habet, ſed breuia: quamobrem repere Polyporum modo nõ poteſt, ſed maiorem natandi uim habet.

B Os illi datum eſt fungoſum in ſupina parte, ne facilè immergatur.

F Præferuntur recentes Sepiæ Polypis.

DE SEPIA, RONDELETIVS.

A Σηπία à Græcis uocata Latinum nomẽ non inuenit. ab Italis ſopi, à noſtris ſepio, à Gallis ſeche dicitur.

B Piſcis eſt marinus, litoralis, aliquando ad duorum cubitorum magnitudinẽ accedens, tenui ſed ſatis firma cute contectus, foris carnoſo corpore, intus quid ſolidum, quod σήπιον uocat Ariſtoteles, continente. Atheneus ueluti Ariſtotelem in-
Lib. 7. terpretatus, ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, Columella lib. 6. ſepię teſtum appellat. Capiti affixos
Pedes. habet pedes octo, cæterorum molliũ modo, rotũdos: craſsiores initio, deinde paulatim graciléſcentes: omnes interiore in parte δικοτύλους, id eſt, duplici acetabulorum ordine: quibus cedentia comprehendat, & comprehenſa firmiter premat, reti neatq; inſtar medicarum cucurbitularũ. Iiſdem pedib. ſiue brachijs natat, ciboſq; ori, iuxta quod ſita ſunt, admouet. Præ-
Promuſcides. ter hæc duas promuſcides, (quas Ariſtoteles προβοσκίδας uocat,) longiores pedibus, tenuiores, rotundas: ubiq; læues, præterquàm in extremo utroque, binis acetabulis aſpero: quibus ſepiæ capiunt, oriq; è longinquo cibos admouent: ijs etiam, quoties tempeſtates urgent, ad ſaxa aliqua adhærentes ſe ueluti anchoris ſtabiliunt. In pedum promuſcidumq; medio ueluti in centro roſtrum & os ſepiæ

situm est, duabus cartilaginibus duris, altera superiore, altera inferiore constans, colore & figura auium carniuorarum uel psittaci rostro planè simile.

Neq; me latet Aristotelem lib. 4. de part. anim. cap. 9. dentes appellasse, cùm de mollibus ita scribit: ἐκτὸς δ' ἔχει τό, τι τοῦ σώματος κύτος ἀδιόριστον ὄν: καὶ τοὺς πόδας ἐμπρόσθεν περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐντὸς μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, περὶ δὲ τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας. Quæ sic conuertit Gaza: Habent hæc foris alueum corporis indiscretum: & pedes parti priori iunctos circa caput, infra oculos, circa os & dentes. Ex qua interpretatione perspicuum est Gazam non legisse ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, sed ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν, uel quid simile, cui lectioni αὐτοψία ipsa adstipulatur: (*Vide in Corollario b.*) nam infra oculos, & circa caput osq; sepiæ, pedes cum promuscidibus sitos esse cernis. Sed ad rem reuertamur. Vides hîc os dentesq; sepiæ nominari cùm rostrum sit duntaxat, & os quod nulli rei aptiùs quàm adunco rostro carniuorarum auium, ut dixi, comparari potest, ex partibus duabus composito, altera inferiore, altera superiore, commissura pyxidata, ita ut inferior intret. Dentes ibîdem nulli, nisi rostri siue oris partes dentes appellet. sed cùm mobiles sint, neque firmè innitantur ad laniandam uel retinendam prædam, non satis propriè dentes uocari posse puto, sed τὸ ῥύγχος potiùs uel στόμα, id est, rostrum uel os. Quòd autem oris uel dentium nomine, quas dixi rostri partes intellexerit Aristoteles lib. 4. de hist. anim. cap. 1. satis ipse declarat, quum de mollibus uniuersè loquitur hoc modo. Μετὰ δ' τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μέν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσι δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Prætereà autorem habeo Athenæum, qui de sepia hæc transcripsit ex Aristotele: τὴν σηπίαν Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτώ, ὧν τοὺς ὑποκάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. καὶ τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ. Sepiæ scripsit Aristoteles octo pedes esse: sub his duos maximos; scilicet promuscides duas. Inter hos habere oculos & os, atq; dentes duos, alterū superiorem, alterū inferiorem, ac in dorso testam. Hæc Athenæus. Rostrū quod diximus, membrana quadam crassa carnosaq; ueluti annulo undiq; ambitur & firmatur, qua disrupta rostri partes disiunguntur. Intus linguæ uice est caro fungosa. Oculi maiusculi sunt, inter hos cartilago est cerebri parum continens, ut rectè annotauit Aristot. lib. 4. de hist. anim. cap. 1. & hunc secutus Plinius lib. 11. ca. 37. Cerebrū omnia habēt animalia quæ sanguinē. Aequè & in mari quæ mollia appellauimus, quamuis careant sanguine. Os œsophagus excipit. i. gula lōga & angusta, quę per mutim tendit ad ingluuiē. Est aūt mutis in mollibus, quæ uisceribus carent, sub ore membrana humidū quid continens, cordi proportione respondens quorundam sententia, quam paulò pòst expendemus. Gulam ergò sequitur ingluuies ampla, & auium ingluuiei simillima, quæ πρόλοβος dicitur. Est autem πρόλοβος (autore Aristotele lib. 2. de hist. anim. ca. 17.) δέρμα κοῖλον, καὶ μέγα, ἐν ᾧ ἡ τροφὴ πρώτη εἰσιοῦσα ἄπεπτός ἐστι. ἔστι δὲ αὐτόθι μὲν ἀπὸ τοῦ στομάχου στενώτερος, ἔπειτα εὐρύτερος: ᾗ δὲ καθήκει πάλιν πρὸς τὴν κοιλίαν, λεπτότερος. id est, Prolobos est cutis in amplum sinuata, qua primùm cibus ingestus continetur incoctus: hac parte qua iungitur gulæ angustior est, mox amplior: tum (*rursus*) qua desinit in uentriculum, arctior, (ueluti in gallo gallinaceo, palumbo, columbo, perdice.) Gaza aliquando guttur, aliquando ingluuiem conuertit. Columella in auibus ingluuiem appellauit, de gallinis loquens. Nam si uacua non est ingluuies, cruditatem significat, abstinereq; debent dum concoquant: Gallicè la poche d' un oyseau. Sepię igitur gulam sequitur ingluuies, cui iungitur uentriculus tanquam omasum, figura similis τῇ ἐν τοῖς κήρυξιν ἕλικι, id est, circumuolutionibus siue clauiculis earum concharum quæ à Græcis κήρυκες, à Latinis buccina dicuntur. A uentriculo intestinum tenue, gulâ crassius, partem superiorem repetens ad os fertur. Quà uerò ad superiora reuoluitur, uesica est siue membrana in qua humor niger (quem Cicero lib. 2. de natura deorum atramentum appellat) continetur: cui intestinum subijcit, cuius membranâ meatus uesicæ atramenti obductus est, ut idem sit & atramenti & excrementi exitus per fistulā, quæ in supina est parte inter alueum & os, prope alueum latior, prope os angustior: hac effluit atramentum quod in sepia plurimū est, Græci θολὸν appellant, cum accentu in ultima: Nam θόλος cum accentu in priore rotundā domū significat, in qua epulari consueuerāt qui in Prytanæo alebantur, ἀπὸ τοῦ περιθεῖν, à circuncurrendo. Dioscorides θολὸν uocat τὸ μέλαν. Plinius lib. 9. cap. 29. atramentum mollibus pro sanguine esse tradit: sed bili potiùs proportione respondere puto. Natura enim sanguinem, uel quod pro sanguine est nutrimenti causa, ueluti thesaurum diligenter seruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Prætereà meatus nullus est uenæ proportione respondens, quo alendi corporis causa in uniuersum corpus distribuatur. Quare satius esse duxerim excrementum appellare, quod ab alimento secretum in uesica reponitur, quóque natura, imminente periculo, tuendi huiusmodi piscium generis causa abutitur. Atramentum uocatur ab atro colore, & θολὸς ἀπὸ τοῦ θολοῦσθαι, quod significat turbidū esse. Eo pro atramento scriptorio siue librario uti possumus. est enim niger glutinosusq; humor. Persius:

Iam liber, et bicolor positis membrana capillis, Inq; manus charta, nodosaq; uenit arundo.
Tū querimur, crassus calamo q̄ pendeat humor, Nigra quòd infusa uanescat sepia lympha:
Dilutas querimur geminat quòd fistula guttas.

Atramentum id quod in sepia plurimum est, non in ea parte quam μύτιν uocant, continetur, neq; in ea est sententia Aristoteles lib. 7. ut nonnulli existimant. Atheneus citans Aristotelē,

Dentes impropriè dici ab Aristotele in sepia.

Libro 7.

Lingua.

Oculi. Cerebrū

Oesophagus.

Mutis.

Ingluuies.

Ventriculus.

Intestinum.

Atramentum.

Lib. 2. cap. 23.

Atramentū mollib. non esse pro sanguine.

Atramentū non in muti esse, sed post mutim in

proprio meatu, &c. contra Athenæum et Plutarchum.
Lib. 4. de hist. anim. cap. 1.

Ἐν δὲ τῇ μύτιδι ὁ θολὸς ἐστίν· αὕτη δὲ κεῖται παρ' αὐτὸ τὸ στόμα, κύστεως τρόπον ἐπέχουσα. Est in mytide atramentum, quæ ad os sita est, folliculi siue uesicæ modo. At qui Aristotelis sensa diligentius inuestigârit, eum in diuersa fuisse sententia comperiet: Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θολόν. Viscera mollium nullis; sed habent quam mutin appellant, atrumque illum humorem, cui nomen atramentum. Neque est quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti scilicet, interpretetur; sequentia enim reclamant, & ἐπὶ ταύτῃ post hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος· ᾗ δὲ πρὸς τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θολός, καὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ. Mutis sub ore est, & per eam gula tendit: at uerò atramentum infra continetur, quà intestinum petere incipit superiora, foramenque suum eâdem obuolutum habet membrana, qua intestinum. Quo fit ut Plutarchum grauissimum alioqui autorem demirer, qui de eodem sepiæ atramento à ueritate magis aliena scripserit in libello, in quo disserit, plus ne rationis insit aquatilibus bestijs quàm terrenis. Ἔτι δὲ πολλῶν τῶν πρὸς εὐλάβειαν, καὶ προφυλακὴν καὶ ἀπόδρασιν ὄντων παραδειγμάτων, οὐκ ἄξιόν ἐστι τὸ τῆς σηπίας παρελθεῖν. τὴν γὰρ καλουμένην κύστιν παρὰ τὸν τράχηλον ἔχουσα πλήρη ζοφερᾶς ὑγρότητος, ἣν θολὸν καλοῦσιν, ὅτ' ἂν καταλαμβάνηται, μεθίησιν ἔξω, τεχνωμένη τῆς θαλάττης διαθολωθείσης ποιοῦσα περὶ αὐτὴν σκότος, ὑπεκδῦναι καὶ ἀποδρᾶναι τὴν τοῦ θηρεύοντος ὄψιν· ἀπομιμουμένη τοὺς Ὁμήρου θεοὺς κυανέῃ νεφέλῃ πολλάκις ὅτ' ἂν σῶσαι θέλωσιν ὑφαιρουμένους καὶ διακλέπτοντας. id est, Cum sint id genus cautionum, circunspectionum, euasionumque exempla permulta, hoc unum sepiæ præterire nullo modo possum. Vesiculam hæc (sic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet atro liquore (atramentum uocant) plenam. Hunc capta effundit, obscurato circùm mari, & tenebris affusis, latitare fugereque uenantis aciem struens: Homericos Deos imitata, quibus atra subinde nubecula hi quos seruatos uolunt, belli discrimini subducuntur, & clam eripiunt. Sed quid tandiu in his immoramur? controuersiam istam statim diremerit interiorum sepiæ partium anatome, qua inspecta nullus est nisi planè cæcus, qui non sententiæ nostræ facilè sit assensurus.

Mutim hepati potius quam cordi respondere.

Idem uidebit mutin colore esse flauo, laxa fungosaque substantia, parenchyma potiùs quàm folliculum uel uesicam: quæ hepati potiùs quàm cordi proportione respondet, utpote cui consistentia similior sit, inferioreque loco sita quàm cor in aquatilibus bestijs situm esse soleat. Quod ut credam magis me impulit pars alia post cerebrum latitans, purpureo humore, quem sepiæ pro sanguine esse puto, infecta. Hanc sepijs arbitror inesse loco cordis.

Capillamenta ad latera.
Lib. 4. de hist. animal. cap. 1.

In utroque latere sepia particulas quasdam habet, quas ex minutioribus auium plumis compositas esse dixeris, Capillamenta appellat Aristoteles, usu eorum non adiecto. ἔχουσι δὲ καὶ τριχώδη ἄττα ἐν τῷ σώματι, id est, capillamenta etiam quædam in corpore omnium habentur. Idem meo quidem iudicio eorum est usus qui branchiarũ in reliquis piscibus. Huiusmodi sunt branchiæ (*βραγχιοειδῆ uocat Aristot. in crustatis, alibi puto δασέα*) in cancris & alijs crustatis. Fistula est in uentre simplex mari, fœminæ duplex. Hæc de sepiæ partibus tum internis, tum externis, in quibus multa sunt sepiæ cum cæteris mollibus communia.

C

Coitus & partus.
Lib. 9. cap. 25.

Nunc de actionibus moribusque. Sepiæ coëunt, ut reliqua mollia os ori admouẽtes cõplexuque mutuo brachiorum, ut scribit Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 6. Pariunt uerò, inquit, ea corporis parte quæ fistula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Plinius: Sepiæ & loligines linguis coëunt complectentes inter se brachia, & in contrarium nantes. Et pariũt ore. Ego sepias ut fistula coire, ita fistula parere existimo. Pariunt aũt (inquit Aristot.) iuxta terrã inter algas & arundines, & si quod aggestum tale iniectũ sit, ut sarmenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et piscatores quidam de industria fasces sarmentorũ disponunt. Hæ perlibenter in illis loculamentis pariunt prolixam illam continentemque seriem ouorum qualis cirri muliebris species est. Enitunt aluum per interualla reprimentes, asperguntque atramentum, interposita quiete, utpote cùm non nisi cum labore emittant. Mas oua edita persecutus ijs semen suum aspergit. De ouis proximo capite plura dicemus. Sepia uêre parit, & omnib. anni tẽporibus, perseueratque in edendis ouis dies quindecim. Hæc Aristoteles. Ex quo liquet in contextum Athenæi eadem citantis negationem malè irrepsisse. Τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυΐσκονται πέντε καὶ δέκα ἡμέρας. Expungenda igitur particula οὐ. Idem confirmat Plinius, qui sepiam omnibus mensibus parere scripsit libro nono.

Lib. 5. de histo. animal. cap. 12.
Libro 7. Cap. 15.
Natatio.

Sepia pedibus & pinnis natat.

D

Atramenti effusio.
Lib. 9. cap. 29.
Cap. 1.
Lib. 9. de histo. anim. cap. 37.

Atramentum in metu effundit. Athenæus lib. 7. Διωκομένη τε ἡ σηπία τὸν θολὸν ἀφίησι, καὶ ἐν αὐτῷ κρύπτεται, ἐμφήνασα φεύγειν εἰς τοὔμπροσθεν. Λέγεται δὲ ὡς καὶ θηρευθείσης τῆς θηλείας τριόδοντι οἱ ἄρρενες ἐπαρήγουσιν ἀνθέλκοντες αὐτήν· ἂν δὲ οἱ ἄρρενες ἁλῶσιν, αἱ θήλειαι φεύγουσι. Plinius: Sepię ubi sensêre se apprehendi effuso atramento, quod pro sanguine ijs est, infuscata aqua absconduntur. Mares percussæ fœminæ tridente auxiliantur, at fœmina icto mare fugit. De mare fœminam adiuuante eadem Aristoteles. Item de eiusdem astu. Mollium astutissima est sepia, sola hæc suo utitur atramento, non modò quum metuit, (*ut polypus atque loligo,*) uerùm etiam abscondendi & occultandi sui causa: & cùm progressa paululum se ostenderit, redit in atramentum. Venatur etiam suis illis prælongis promuscidibus, non solùm pisciculos, sed etiam sæpius mugiles. Hos & alios magnos pisces brachijs & acetabulis retinent sepiæ morsibusque dilaniant, ac per particulas deuorant, quia sunt ore paruo.

Li. 2. ἁλιευτικῶν.

Sepiæ dolos in capiendis piscib. eleganter exprimit Oppianus. Callida sepia, inquit, furtim prædam uenatur. ex capite enim enatis ramis prælongis, uelutí cirris,

cirris, pisces tanquam lineis capit, ijsdem, in fluctibus & tempestatibus, ad saxa adhæret, quemadmodum nauis rudentibus ad litorales scopulos alligata.

Καὶ μὴν δὴ δολόμητις ἐπίκλοπον εὕρατο θήρην Σηπίη. ἐκ δ' ἄρα οἱ κεφαλῆς πεφύασιν ἀραιοὶ
Ἀκρέμονες, προτενεῖς ὥστε πλόκοι: οἷσι καὶ αὐτὴ Ὥστε πρὸς ὁρμιῇσιν ἐφέλκεται ἰχθύας ἄγρῃ,
Γρύνοις ἢ ψαμάθοισιν ὑπ' ὀστράκῳ εἰλυθεῖσα. Κείνοις δὲ πλοκάμοισι καὶ ἡνίκα κύματα θύει
Χείματι, πετράων ἀντίσχεται, ἠΰτε τις ναῦς Πείσματ' ἐπακταίοισιν ἀναψαμένη σπιλάδεσσι.

Sepiæ & loligini breue uitæ tempus. Nam exceptis paucis bimatum non complent, Aristotele authore. C *Vita.*

Sepiæ mas magis uarius est, quàm fœmina, dorsoq; est nigriore, ac partes omnes asperiores habet quàm fœmina, & lineas uarias, caudamq; acutiorem, ut scribit Aristoteles. Differũt etiam astutia, ut antè dictum est. Preterea fœmina intestina habet duo, ueluti mãmas, quibus mas caret. B *Sexus differentia.*

Elixa sepia, ut Diphilo (apud Athenæum lib. 8.) placet, tenera est, ori grata, concoctu excretuq; facilis, eius succus sanguinem attenuat, atq; excretionem per hæmorrhoidas ciet. Dioscorides: Sepiæ coctæ dum estur atramentum ægrè concoquitur, aluum mollit. Galenus uerissimè omnium scripsit sepiæ & mollium omnium carnem duram esse, concoctu difficilem, quæ parũ sal si succi habeat. Cæterùm si concoquatur multum alimenti corpori præstare. Crudi uerò succi copiam omnia hæc aceruant. Sepia molliaq; omnia, grauida meliora sunt. F *Lib. 2. cap. 23.* *Lib. 3. de facult. aliment.*

Sepiarum carnes deustas, odoris gratia escam hamis affigebant piscatores, teste Aristotele libro 4. de hist. anim. cap. 8. ita enim fiebat ut pisces auidiùs accederent, quod certissimum est piscium odoratus argumentum. E

DE SEPIARVM OVIS, RONDELETIVS.

SEORSVM hîc sepiarum oua qualia à mari rejciuntur, depingenda curauimus, ut meliùs intelligant, & agnoscant studiosi, quæ de his ab Aristotele literis prodita sunt. Nostri racemum marinum uocant à similitudine racemi uuæ uitis, quem ab uua Plinij multùm differre existimo. Est enim Plinij uua florenti uuæ similis, ut suo loco declarabimus. hîc oua sunt duntaxat, florenti uuæ nullo modo similia. De quibus hæc Aristoteles lib. 5. de hist. animal. cap. 18. Sepiæ oua edunt similia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim superfundunt. cohęrent inter se omnia ad speciem racemi, uni cuidam nexui obducta, nec facilè alterum ab altero detrahi potest. mas enim humorem quendã emittit, cuius lentore sibi adhærescunt, & augescunt. Cumprimùm edita, candida sunt, atq; exigua, mox atramento perfusa, nigra maioraq; redduntur. Cumq; sepiola iam intus constiterit, uidelicet tota ex candido oui interno concrescens, tum rupta oui membranula proles exit. Primùm pars illa interior candida, ueluti grando consistit, cùm fœmina atramentum suum asperserit. Nascitur enim sepiola ex eo ipso candicante corpusculo uersa in caput, modo auium uentre annexo. Sed qualis nam sit in his annexus umbilici, nondum exploratum habemus. Constat tamen candidum illud subinde diminui, dum sepiola augetur: & postremò ut luteum auibus, sic candidum his aboleri. E singulis sepiarum ouis sepiolæ singulæ nascuntur. Et alio in loco: Sepiæ alueus bipartitus est, oua albicãtia grandini similia multa complectẽs. Rursus alius Aristotelis locus minimè omittendus est, de ijsdem ouis libro 5. cap. 12. de Historia animalium. ὅταν δὲ ἡ σηπία ἀποτέκῃ τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολόν, καὶ γίνεται στιφρά. Quẽ locum Gaza sic uertit, non satis rectè meo quidem iudicio. Quoties sepia oua ediderit, mas e uestigio sequens atramentum ouis superinfundit, atque ita efficitur, ut solidescant. Cuius malæ conuersionis occasionem dedit dictio temere adiecta τὸν θολὸν post καταφυσᾷ; quam delendam esse B C (A) *Lib. 9. cap. 2.* *Lib. 4. de Hist. anima. cap. 1.*

Cap.51. conuincit Plinius libro IX. qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus eſt. Oua ſepiæ glutino atramenti ad ſpeciem uuæ cohærentia maſculus proſequitur afflatu, aliâs ſterileſcunt. Vide hîc Plinium pro καταφυσᾷν proſequi afflatu reddidiſſe. His accedit Athenæi autoritas locum Ariſtotelis citantis: Libro 7. ὅταν δὲ τίκωσι σηπίαι τὰ ᾠὰ ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ, καὶ στιφρά. Vides hîc τοῦ θολοῦ mentionem nullam factam. Poſtremò non mas ſed fœmina, ut priùs ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atramentum aſpergit. Hęc quæ exhibemus ſepiarum oua eſſe ab Ariſtotele deſcripta aſpectus ipſe docet. Sunt enim racematim compacta, tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccæ myrti, tandem auellanæ nucis magnitudine, folliculo uel membranula contecta, cohærentia, foris affuſo atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur, oculorum humoribus ſimilia ſunt. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore craſsior, tertius ueluti cryſtallinus. Cæterorum mollium oua his ſimilia magna ex parte eſſe exiſtimo.

In litus recens eiecta à quibuſdam eduntur frixa in ſartagine.

DE SEPIOLA, RONDELETIVS.

B EST ex mollium genere piſciculus hîc depictus, qui cùm neque in polyporum, neque in ſepiarum neque loliginum genera referri poſsit, ut mox demonſtrabimus, ſeparatim deſcribendus fuit. Is ſepiæ naſcenti ſimilis eſt, pollicis craſsi magnitudinem non ſuperat, octo pediculis conſtat, duas proboſcides habet, nec ſepium in dorſo, nec gladiolum habet. Vtrique lateri pinnula ueluti ala parua affixa eſt, rotunda: nec figurâ, nec ſitu pinnis ſepiarum & loliginum ſimilis, neq; enim anguſta longaq; totam aluum ambit, ut in ſepijs: neque lata, & in acutum angulum terminatur ut in loliginibus: ſed rotunda, parua, utrinque ueluti adnata modicam alui partem occupant, neque ad extremum uſq; corporis protenſa. Colore eſt uario, paruulis enim punctis in dorſo notatur. Ore, oculis, fiſtula, partibus internis à ſepijs non differt. Carne (F) molliore & delicatiore eſt quàm polypus uel ſepia. Vere maxima copia capitur cum reliquis piE ſcibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, ut dixi, ſuauiſsimus ſit.

A Huius piſciculi nullam, quod ſciam, mentionem fecerunt Ariſtoteles, Athenęus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm nomen deſit, ſepiola non abſurdè uocabitur, non quod ex genere ſepiarum ſit, ſed quòd corporis forma ſepiæ ſimilior ſit piſciculus quàm loliginibus uel polypis. quòd enim ſepia non ſit oſtendit pinnarum magna differentia. item quod ſepio careat. Alterius eſſe generis à loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa, tum quod gladiolo deſtitutus ſit. Cum polypis uerò numerari non poteſt, cùm polypi omnes proboſcidibus careant, ut anteà ex Ariſtotele docuimus: hic uerò duas habeat, eaſq; longas. Eius partem pronam & ſupinam depinximus.

COROLLARIVM.

In loligine cum de mollibus in uniuerſum quædam paſsim protulimus, tum de ſepijs priuatim.

A Sepia eſt è numero mollium quæ oſsibus & ſanguine carent, Aelianus, Plinius, Ariſtot. Sipia pro ſepia ſuperioris ſeculi homines linguarum imperiti ſcribebant. Aggregator, Rubien interpretatur ſepiam, ſicut etiam author libri Secretorum Galeno adſcripti. utitur ea uoce Auicenna 2.593. Bellunenſis ſimpliciter ſpeciem piſcis eſſe ſcribit. In tabulis Elluchaſem Vrbien nominantur piſces, qui Venerem promoueant, calidi & ſicci, difficulter concoquũtur, uentrem laxent. Sepias & ſimiles piſces Auicenna uocat Fanage, Albertus. Græcos audio ſepiam hodie calamariam uocare: quod nomen lolligini magis conuenit, tribuiturq; apud nonnullos. Vbique in Italia uetus nomen retinet, Matthiolus. Scoppa grammaticus Italus interpretatur, la ſeccia, calamarro. Venetijs ſeppa dicitur, alibi ſcepa: uel cepia, ut circa Liguſticum. Xibia Hiſpanicum eſt. ¶ Gallicum, Secche: unde & purpura compoſito nomine à ſepia polypoq;, Maſsiliæ Secche poupe uocatur. Robertus Stephanus in Gallicolatino lexico ſepiam nominat Seiche uel Bouſron, Sepiolam Caſſeron. ſed Rondeletius & Bellonius loliginem paruam Gallicè Caſſeron uocari docent. Anglis ſepia eſt a Cuttel, Cuttle. eſt autem Germanicum nomen, & propriè inteſtinum ſignificat. Germani maritimum accolæ mollia omnia uidentur Blackfiſch appellare. Vide ſupra in Lolligine minore: noſtræ quidem dialecto nomen Kuttelfiſch magis congrueret. Germani ſuperiores aliqui ſepiam, araneum marinũ uocant, ein Meerſpin: quod nomen ad pagurum potiùs retulerim. Vide in Maia A. inter Cancros.

In Ponto ſepia nō eſt, cùm loligo reperiatur, Plinius. ¶ Speuſippus ſepiam & loliginē ſimiles eſſe ait. Item Ariſtoteles: ſed oblongior & anguſtior ei loligo eſt, ſepia latior. In concham con di Mutianus tradit Nauplium animal, ſepiæ ſimile, Plinius. De ſepiæ figura, magnitudine, & partibus diuerſis, uide in Loliginis Corollario B. Sepias aliquas in bina augeri cubita notū eſt, Ariſtoteles. Strabo duorum cubitorū ſepias non in mediterraneo mari, ſed circa Carteiā repertas tradit, ut Latina tranſlatio habet: Græcè legimus τευθίδας, id eſt, loligines, & ſimilia, duorū cubitorū in eo mari fieri. Aquatilium mollibus oſſa nulla: ſed corpus circulis carnis uinctū, ut ſepiæ atq; loligini, Plin. ¶ Dentes propriè dictos nō habet, quanquam aliqui acutos & uenenatos ei tribuant. Lege infrà in G. ¶ Natat tū pedibus tum pinnis, Ariſtot. Pinnulam alueo iunctā anguſtam habent ut polypi, Idē. ¶ Sepiæ & loligines binas, quibus paſcunt, promuſcides (προβοσκίδας, ut ita appellem, propter figurā ſimul earū & uſum) prætendūt. His ueluti anchoris cum tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſsimè adhærentes, aduerſus omnē cōcuſſionem ac fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cū tranquillitas redierit, iis ſolutis liberè natant, Aelianus. Sepiæ & loligini pedes duo ex his longiſsimi & aſperi: quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe uelut anchoris ſtabiliunt. cæteri cirri, quibus uenantur, Plinius. alia lectio pro cirri, habet curti. quod non probat Maſſarius. nō enim curtis, ſed duobus longiſsimis uenantur. Eradendum (inquit Maſſarius) eſt punctum, quod inter duo & ex ſcriptum eſt, ut legatur, ſepiæ & loligini pedes duo ex his lōgiſsimi, &c. Ariſtoteles eodem libro quarto, ſepiæ inquit loligines & lollij peculiares binas ſortiuntur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino, aſperiuſculas: quibus capiunt & ad ora admouent cibos. iis etiam quoties tempeſtates urgent ad ſaxa aliqua adhærentes ſe uelut anchoris iactis ſtabiliunt. Quod repetit etiam quarto de partibus animalium capite 11. his uerbis: Habent ſepiæ & loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorumq; nouiſsimos duos maiores: reliquos aūt octonorū duos infrà omnium maximos. ut enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora ualidioraq; ſunt: ita iis quoq; maximi qui infra habentur. his enim onus ſuſtinetur, motuſq; potiſsimùm agitur. duo etiam illi nouiſsimi maiores ſuis mediis ſunt, quia illis miniſtrent. polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur millibus pedes octoni, ſed ſepiis & loliginibus breues, polypis magni. aluum enim corporis ſepiæ & loligines habent magnum, polypi paruum: itaq; quod natura polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit. quod ſepiis & loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinē auxit. quamobrem polypis pedes non ſolum ad nandum utiles ſunt, ſed etiam ad ambulandū. ſepiis aūt & loliginibus inutiles ſunt. parui ſunt enim cū alueū habeant magnū. cum itaq; pedes habeāt breues atq; inutiles, ne æſtu maris tempeſtateq; exturbentur ſaxis: utq; de longinquo admoueant, ideo promuſcides binas prælongas habent, quibus uelut anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij tempeſtate urgente, uenentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant, Hæc ille. Diiudicent ergo alij quid uelit innuere Plinius his uerbis: Cæteri cirri cum quibus uenanť. Cum Ariſtoteles unde hæc Plinius mutuatur, ſepias & loligines non cum cæteris pedibus ſeu cirris, ſed cum duobus iis duntaxat longioribus promuſcidibus appellatis uenari tradiderit. Verùm ſi diuinare fas eſt, expungenda ſunt uerba *cæteri cirri* tanquam addititia, legendumq; ſic: ſepiæ & lolligini pedes duo ex his longiſsimi & aſperi, quibus ad ora admouent cibos & in fluctibus ſe uelut anchoris ſtabiliunt, cum quibus uenantur. quemadmodum Ariſtoteles de ſepiis & loliginibus: pedes duo longiſsimi ſunt, quibus uenantur oriq; cibos admouent. cæteris uerò ut polypis, ut bolitænis & huiuſmodi, ſunt cirri quibus uenanť. Nam Ariſtot. ibidē ubi uerba de ſepiis & lolliginibus fecit: uidelicet ideo promuſcides binas prælongas habēt, quibus uelut anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij tempeſtate urgente, uenentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant, ſtatim ſubſequens inquit: Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad uſum eundem commodos habeant, &c. Hæc omnia Maſſarius. Reliqua ex eodem Ariſtotelis loco, (qui eſt de partibus animal. 4. 11.) de acetabulis mollium in genere, ac polypi ſpeciatim: deq; pinnula circundante alueum in mollibus, ad finem uſque eius capitis, qui uolet inde petat. Venter eis ac polypis ſimilis eſt tum figura, tum tactu, Idem. Planus ac læuis eſt boum abomaſis ſimilis: ἡ κοιλία πλακώδης καὶ λεία, ὁμοία τοῖς τῶν βοῶν ἠνύστροις. Venter ſanguine carentibus nullus eſt. inteſtinus enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam uia eôdem reflectit, ut ſepiæ, polypo, Plinius. Ariſtoteles uiſcera eis negat, non uentrem.

Solidum quod intus continetur, ſepium uocat, σήπιον, penacutum. noſtri, præſertim aurifabri, **Fiſchbein**. Columella teſtum, niſi teſtam malis. ſed teſtu quoq; & teſtus, ut cornu & fructus, pro teſta apud ueteres leguntur. Sepiæ, lolligini, & lollio, partes duræ, ac ſolidæ intus per dorſum, & corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum ſepiis eſt, ſepium uocant: quod lolliginibus, id gladiolum. Differunt enim, quòd ſepium robuſtum, latumq; eſt, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens, & friabilem corpulentiam. Gladiolus arctior, & cartilaginoſior eſt. forma etiam diſcrepat, uidelicet pro alueorum modo, quibus ipſe inſertus continetur, Ariſtot. Volaterranus atramentum ſepiæ, ineptè ſepium uocat.

Atramentū mollibus non ineſt pro ſanguine, ut minùs rectè Plinius hîc tradidiſſe uideať, cū il-

Marginalia: B — *Promuſcides.* — *Pedes.* — *Perpenſus Plinij locus.* — *Sepium.* — *Atramentum.*

lud, quod pro sanguine in animalibus exanguibus habetur, sit humor seu uitalis succus ille qui per totum corpus diffunditur, ut succus uerbi gratia qui ex carne sepiæ uel locustæ marinæ exprimitur: quò humore si aut per uim, aut per naturam priuentur hęc animalia in perniciem agantur necesse est. Atramentum autem quod in sepia est, cum uitalis humor non sit, pro sanguine nō habetur: sed est excrementum, quod præsidij salutisq; gratia obtinet tunica contentum membranea, exitum finemq; habens, qua alui excrementa emittunt parte, quæ fistula uocatur, quæ in supinis posita est: quo utitur non modo cum metuit, uerum etiam cum se abscondere uelit. quoties enim metu perterretur, eiusmodi atramentum effundit: cuius rei causa est quoniam sanguine careat, & ob eam rem refrigerata & pauida. hinc ut hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementū uesicæ profluit: sic sepiæ accidit quidem necessariò, ut metu perculsa atrum illum humorem effundat. abscondendi autem causa, quia hoc effuso humore aquā infuscat, sibiq; nigrorem sepium (*sepia*) proponit, & turbulentiam quasi quò se abscondat. Item si hoc atramentum pro sanguine obtineret, non effunderet, sed pro sui corporis alimento conseruaret: nec tunica illa membranea tantùm, sed alijs quoq; partibus cōtineretur, cum sanguis sit nutrimentum & materia spiritus, quibus continetur uita & actus omnis. Vnde nonnulli animam esse sanguinem prodiderunt, sicut Critias ut traditur ab Aristotele primo de anima. non igitur atramentum sepię pro sanguine continetur, sed humor siue succus ille in carne sepiæ contentus, qui si exprimatur non niger sed clarus & albicans potiùs apparebit, Massarius. ὀλόῳ, atramentum sepiæ Hippocrati, Varinus. sed in Glossis Hippocratis à Galeno conditis legitur ὄλῳ, (paroxytonum) τὸ μέλαν τῆς σηπίας. & ὀλώδεα, θολερὰ, ἢ μέλανα. & ὄλδρου, δυσώδου ἢ μέλαν, ἀπὸ τοῦ τῶν σηπιῶν ὄλου. Hesychius uerò ὄλα interpretatur τὰ ᾠὰ τῆς σηπυίας (σηπίας) στρογγύλα. De atramento reperies etiam nonnihil in C. ¶ Mutim Rondeletius ostendit contra Athenæum & Plutarchum nō esse receptaculum atramenti in mollibus: sed partem hepati respondentem, nō autem cordi, ut Aristoteles putauit. Mytis uocatur atramentum in ore sepiæ; & piscis quidam ab Hippocrate, Galenus in Glossis. uide suprà in Elemento M. Michaël Ephesius ait mutin esse humorē quendam in membrana, ubi interpretatur Aristotelis de partibus anim. libri 4. caput quintum. extra uerò mutin (inquit ibidem Aristot.) intestinum est, & atramentum intestino adiunctum. Est & in crustatis talis quępiam pars, mutis ab aliquibus dicta, humida simul & corpulenta. Μίτυς, cum iota in prima, & & ypsilo in ultima, dicitur in aluearibus & fauis, atrum quoddam ceræ excrementum, quasi fex & purgamentum cerę, quæ & commosis uocatur. Plura de mollium uentre & atramento in uniuersum Aristoteles paulò post initium eiusdem capitis tradit. Μήκων, id est, papauer, (non mytis,) est ueluti uesica quædam, in qua atramentum continent polypus, & sepia, Eustathius. Vide suprà in Polypo B. & C. Oppianus etiam lib. 3. μήκωνα uocat hoc in sepijs atramenti uas. ¶ Sepiæ maris & fœminæ, idem quod lolliginis discrimen est, tum uerò quòd mas uarius plus quàm fœmina est, Aristot. Sepiarum generis mares uarij & nigriores sunt, constantiæq; maioris (*in auxilio fœminæ ferendo,*) Plinius. Fœmina intestina continet duo, ueluti mammas: quæ si aluo dissecta inspectes, facilè uideris: Vuottonus, ex Aristotele nimirum. intestina autem hoc loco (inquit) accipienda uidentur pro partibus internis, ἔντερα quasi ἐνδότερα. Atqui alibi Aristoteles de sepijs simpliciter (si bene memini:) Carunculæ quædam eis insunt albidæ, torosæ, mammis similes: quales parte inferiore uentris turbinatorum testa insectorum habentur.

Mutis.

Sexus discrimen.

C

Sepia uitam litoralem agit, Aristot. Maris cauernas incolit, Oppianus. ¶ Tum pedibus tum pinnis natat, Aristot. ¶ Sepiæ paruæ uescuntur minutis pisciculis, quos extensis promuscidibus suis ceu lineis, captant, Athenæus ex Aristotele. Sepiæ & loligines uel maiores pisces euincūt, Aristot. ¶ De atramento prædiximus quædam in B. quoniā Plin. hoc sanguinis instar in sepijs putauit: cùm uero excrementū sit potiùs hîc reliqua addemus. quomodo quidem eo effuso se occultet, referendum est ad D. Idem ouis superinfundit fœmina, ut mox in mentione partus dicetur. Cùm atramentum mittit sepia, Massilienses exiguæ cuiusdam uetustatis retinentes, uulgò dicunt eam atramentare, Gillius. Plurimum atramenti habet ex mollibus, idq; pręcipuè metu perculsa effundit, Aristot. Et alibi: Atramentum infrà ad aluum habet, idq; multò copiosius quàm lolligines & polypi: quoniam plurimū terrenæ materiæ habet, quæ in atramentum secernitur. argumento sepium est, quo polypus caret: lolligo cartilaginosum ac tenue gerit. Nicander atrum illum humorem χολὼ, id est, bilem appellauit. Philes recens author ἀπόσφαγμα. Galenus uerò in Glossis hypósphagma interpretatur, quod atramenti sepiæ ceu sedimentū est, οἷον ὑπότρυγον. Hipponax quoq; σηπίης ὑπόσφαγμα dixit. interpretes (inquit Athenæus) eius piscis atramentum (*simpliciter*) reddiderunt. alioqui hypósphagma est genus edulij ex sanguine cum carnibus & diuersis condimentis, &c. ut ibîdem Athenæus explicat, libro 7. in Sepia. ¶ De coitu sepiarum lege quæ annotauimus in Corollario Loliginis minoris C. In coëundo obscœnū genus est. nā ore concipit, sicut & uipera, Isidorus. sed meliùs Rondeletius sepias fistula & coire & parere existimat. Amor & libido sepiarum, quomodo ut capiantur causa sit, ex Oppiano referemus in E. Sepiæ, ac lolligines ora applicantes, & brachia inter se componentes, natantesq;, in aduersum coëunt. narem etiam dictam in narem inserunt. natatus alteri retrorsum, alteri anteuersus in os agitur, Aristot. Sepiæ alueus bipartitus est, oua candicātia grandini similia complectens

Atramentum.

Coitus.

plectens permulta, Idē. Omnibus mensibus parit, Plinius. Sepia in terreno parit inter harundines, aut sicubi enata alga: excludit quintodecimo die, Plin. Mas sepia oua, quæ fœmina ediderit, persequitur, suū semē aspergens. quod uel in reliquis eiusdē generis fieri ratio est. Verùm nō nisi in sepijs hoc uisum adhuc est, Aristot. atqui libro 1. cap. 17. de generatione animalium, semen an emittant mollia incertū esse scribit. ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται σιφρά, Idē historiæ 5. 12. ubi τὸν θολὸν Rondeletius abundare putat ex Plinio & Athenæo. quanquā Gaza similiter legit, uertitq́ atramentum. quod tamen non marē, sed fœminam ouis aspergere, ex alio Aristotelis loco constat. quamobrem ego nō θολὸν, sed una litera mutata θορὸν legerim, hoc est genituram. Verbum quidē σιφρᾶ, quod apud Athenæū legitur, in usu nō est: & apparet hūc Athenæi locū esse mutilum, ut in multis alijs. Plinij etiā interpretatio, Masculus persequit afflatu, &c. non tanti est, quin Aristotelē ipsum suis alibi uerbis sese interpretantē ei præferamus. Καταφυσᾶν uerbum si absolutè proferas, spiritū & aërē contra aliquid emittere significat: at pisces in aqua quomodo anhelare aut aspirare aërem possunt? nam ut Rondeletio donemus pisces propriē dictos spirare, mollia tamē & exanguia nō spirabunt. at si accusatiuum addas, aliud quippiā cum spiritu uel tanquam cum spiritu emittere significat, idē scilicet quod καταῤῥαίνειν, id est aspergere: uel καταψύειν, id est, contra aliquid emittere. Mas igitur sepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θορὸν, humore genitali suo oua conspergit, genituram eis offundit. nam & lib. 3. cap. 7. de generatione animalium Aristoteles, piscium omniū oua, nisi mares semen suum eis asperserint, (ἀποῤῥαίνειν τὸν θορὸν dicit, uel ἐπιῤῥαίνειν,) augeri & uitalia esse negat. Et mox sequēti capite: τὰ μὲν οὖν παραβόλη τὰ θήλεα, πρὸς αὐτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. ἐπὶ τοῖς μὲν θήλεσι (pro θήλεσι malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει (subauditur τὸν θορὸν, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην, καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίγνεται (supple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hîc συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto historiæ σιφρόν. Rursus historiæ 5. 18. causam reddens cur oua illa inter se racematim cohæreant, sic scribit: ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, ᾗ τῇ γλισχρότητι συνέχεται καὶ αὐξάνεται. Astipulatur sententiæ nostræ uetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his uerbis: Sepia fœmina cum ouat, mas eam sequitur, & super oua semen insufflat, ut uiuificentur. item Vuottoni: Quoties ediderit oua, mas euestigiò sequens humorē fœtificū ouis superinfundit, atq; ita efficitur ut solidescant. Facilè quidē θορὸς & θολὸς permutantur. & libro 1. de gener. anim. cap. 15. θολὸν non θορὸν legendum suspicari me indicaui suprà in Loligine minori C. ¶ Primùm oculi grandes in his quoq;, perinde ut in cæteris apparent. Sic A. ouum. B. C. oculi. D. sepiola ipsa. (*sic legit Niphus, ut uerba hæc, τόδε ἐφ' ὃ τὸ ε. abundent.*) Ferunt uterū sepiæ uerno tempore, pariunt intra diem decimumquintū. (*ἀποτίκτουσιν ἐν ἡμέραις ιε. aliqui uertunt, perseuerare eas in edendis ouis, siue in partu, dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad partum usque tot dies numerari, considerandum.*) Mox oua ædita crassitudinem acinorum uuæ minorum, intra diem item decimumquintum capiunt. quibus obruptis sepiolæ excluduntur. quæ, (si quis prius, prole iam perfecta, absciderit oui membranam,) stercusculum mittunt, suumq; præ metu colorem immutant ex candicante in rubriusculum, Aristoteles historiæ 5. 18. Adhæret ouo sepia nascens, parte sui priore. hac enim tantùm potest adhærere, cum hęc una partem posteriorem & priorem eôdem obtineat, De gener. animal. 3. 8. Et alibi: Sepia & polypus, & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepererint absoluta fouent, & præcipuè sepia: quippe cuius sæpenumero alueus iuxta terram, dum hoc facit, appareat.

Mas an suum semē aspergat ouis: perpensi Aristotelis, Athenæi & Plinij loci.

Partus & fœtus.

Bimatum non complet sepia, ut neque polypus, Aristoteles & Athenæus. Si historia quam tradit Plinius de ingenti polypo, dolij magnitudine, &c. longitudine pedum triginta, uera perhibetur, nullum sequetur absurdum; quin polypi & denis & bis denis annis uiuere possint. quod etiam tum sepijs tum loliginibus euenire posse non dubitauerim, præsertim cum eodem loco scripserit Plinius, sepias loliginésque eiusdem polypi magnitudine in Hispanico litore undis expulsas esse repertas, Matthiolus Senensis. atqui uitæ longitudo corporis magnitudinem non sequitur, ut in libello de uitæ longitudine indicat Aristoteles: cuius hac in parte authoritas conuelli à Matthiolo non debuit. certè nec in eodem genere, nec in diuersis, magna paruis comparata, simpliciter uiuaciora dixeris. & cum inter miracula polypi tam grandes sint, nec in mediterraneo, (de cuius maris piscibus Aristoteles scripsit,) sed Oceano, quid inde de polyporum uiuacitate pronuncies absolute?

Vita.

Sepia, quemadmodum polypus, mutat colorem, Gillius. Nonnulli colorem sibi contrahere similem loco in quo uersatur, eam confirmant, Aristoteles. ¶ Incedere coniugatim solent, βαδίζουσι κατὰ ζυγά, Aristoteles, & ex eo Athenæus. Mytis est piscis fœmina, quæ sine mare non pascitur, Hesychius. uidetur autem non alius quàm sepia intelligi: quæ tamen ab authoribus non ipsa mytis dicitur, sed mytin habet. Cum sepia icta est tridente, mas fœminam adiuuat: fœmina, mare percusso, fugam arripit, Aristoteles. D

Cum se à peritis piscatoribus captari cognoscit Sepia, suum atramentum emittit, quo circunfusa, ab oculis piscantium remouetur, eorumq; perstringit oculos. Piscatores uerò, cum sit in eorum oculis, nihil tale uident. Sic Aenea tenebris circunsepto fefellit Achillem Neptunus, ut ait Homerus, Aelianus de animalibus 1. 34. Elegantissimi de hoc sepiarum astu uersus Oppiani Halieuticorum 3. leguntur hi:

Σηπίαι αὖ τοίῃσι δολοφροσύνῃσι μέλονται.
Ἔστι τις ἐν μήκωσι θολὸς κείνῃσι πεπηγώς·
Κυάνεος, πίσσης δνοφερώτερος ἀχλύος ὑγρῆς,
Φάρμακον ἀπροτίοπτον· ὅ, τι σφίσιν ἄλκαρ ὀλέθρου
Ἐντρέφεται. τὰς δ' εὖτ' ἂν ἕλῃ φόβος, αὐτίκα κείνου
Ὀρφναίας ῥαθάμιγγας ἀνήμεσαν. ἀμφὶ δὲ πόντου
Πάντα περὶξ ἐμίηνε, καὶ ἠμάλδυνε κέλευθα
Ἰχὼρ ἀχλυόεις· ἀνὰ δ' ἔτραπε πᾶσαν ὀπωπήν.
Αἱ δὲ δι' αἰθαλόεντος ἄφαρ φεύγουσι πόροιο
Ῥηϊδίως, καὶ φῶτα, καὶ εἴ ποθι φέρτερον ἰχθῦν.

Sepia tarda fugæ, tenui cùm fortè sub unda
Deprensa est, iã iãq; manus timet illa rapaceis,
Inficiens æquor nigrũ uomit illa cruorem,
Auertitq; uices, oculos frustrata sequentes,

Ouidius in Halieutico. -- Σηπιάδος φυξήλιδος, ἥ τε μελαίνει Οἴδμα χολῇ δολόεντα (pro δυλόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμήν, Nicander. ¶ Mugiles aliquãdo, non solùm pisciculos, prælongis suis prætenturis sepia uenatur, Aristot.

B · Sepiæ odore escarum allectatæ capiuntur, Aristot. Esca ad solas sepias capiendas: Fæcem uini sine aqua, oleo contundito, ad locumq; accedens mari ipsam iniicito. Sepiæ siquidem uidentes quòd (fæx descendat ac petat imum) nigrum ipsum relinquent, atque illuc se conferent, ubi oleum sese illis ostenderit: easq; tunc comprehendito, Tarentinus. Eiusdem uerbis aliam escam ad polypos sepiasq; descripsi in Polyp. Ad sepiam capiendam neq; nassæ, neq; retium insidiæ opus sunt: sed amoris illecebris eam ad hanc rationem piscantur, ut Sepiam fœminam ligatam in fluctibus trahant: quam ut uel longissimè mas (*quam ut alia, etiam à longè uiderint, Oppianus*) uiderit, statim cupidè in eam fertur, & amicam flexibilibus nodis etiam atq; etiam diligenter circumplectitur: atq; interea cum sunt in hac implicatione, ambo piscatorum insidiis in piscatoriam subtrahuntur: (& subtractæ etiamnum hærent:) πόθῳ δ' ἅμα πότμον ἕλοντο,) Gillius ex Oppiani Halieuticorum quarto. Nassis etiam (ut canit ibidem Oppianus) uerno tempore decipiuntur. myrti enim aut arbuti aliisue frondibus nassas inumbratas in arenoso litore exponunt. sepiæ uerò siue sobolis siue libidinis desiderio ingressæ capiuntur. Ego Massiliæ uidi in hunc modum capi: Specula nimirum in lignum incisa ex chorda appensa in aquam piscatores demittunt, & sensim fluitantia trahunt: Sepia ad sui simulachrum sese iaculatur, ac suis flagellis lignum circumplicãs, dum se apparentem in speculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta subducitur, Gillius. Sic & coturnices aues laqueo ante speculum posito capiuntur, Eustathius. Sepia dicit, quia sepibus interclusa facilius capitur, Isidorus. est autem uera fortè hæc capiendi ratio, etymologia quidem absurda. Fœminæ tridente percussæ, mas retrahendo eam auxiliatur. ipse uerò si captus fuerit, fœmina fugit, Athenæus ex Aristotele. ¶ Conueniunt pisces ex alto etiam ad quosdam odores, ut sepiam ustam, & polypum: quæ ideo conniciũtur in nassas, Plinius. ¶ Ad marinos mugiles, scaros & mullos esca: Sepiarũ testulis cũ sisymbrio uiridi, (quod est bryon,) aqua, farina & caseo bubulo mistis, utitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Sepia (*Sepiæ testa*) aurifabri ad annulorum fusuram utuntur, Adamus Lonicerus. Sepiis in dorso os candidum, superiori parte durum ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum: quæ et leuiter aspera, & ligni modo frequentibus uenis distincta uisitur. Expetuntur sepiæ ossa aurifabris. facilè enim in partem illam fungosam anulorum, cæterarumq; rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquatis expleri solent, Matthiolus Senensis. ¶ Sepiæ atramento tanta uis est, ut in lucernam addito Aethiopas uideri, ablato priore lumine, (*Matthiolus non rectè legit, cæteris ablatis luminibus,*) Anaxilaus tradat, Plinius. Traditum est si quis thryallidem (id est, lucernæ stupam) in sepię atramento & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes uisum iri partim æreos, partim nigros, Symeon Sethi.

F De nutrimento ex sepiis aliisq; mollibus, scripsi iam suprà in loligine F. circa principium: ubi & Galeni Aetiiq; de ipsis sententiam reperies. Sepia difficilis est concoctu, parumq; in se continet salsi succi. quòd si concoquatur, non parum nutrimenti corpori affert. gignit tamẽ crudum humorem, (*quæ etiam Galenus in genere de mollibus scribit.*) eam ob causam oportet eam condimentis acrioribus conditam esse, uinumq; pòst uetus & tenue potare, Symeon Sethi. Mollia, ut polypi, sepiæ, carnem habent duram ac difficilem concoctu: qua ratione, & quia flatus concitant, Venerem stimulant. Salubriora sunt elixa assis. malos enim humores continẽt, (ut apparet cum abluuntur,) qui per elixationem euocantur, assatione uerò siccati retinentur, Mnesitheus. Rusobien (*aliqui sepiam interpretantur,*) est conueniens cibus: qui tamen salsus & inueteratus, atrã bilem gignit. uenerem promouet, Auicenna. Sepia elixa in cibo uesicæ, renibus, & dysuriæ medet, Kiranides. Hippocrates libro 2. de morbis muliebribus, in curatione uteri auersi ad coxã: Ad uesperam (inquit) mazam cœnet. si uerò panem uoluerit, & bolbidia parui polyporum generis, & sepiolas paruas in uino ac oleo coquito, & edenda dato. Et in eodem libro rursus eadẽ bolbidia seu polypodia, aut sepiolas, similiter præparata, ad menses ciendos sumi iubet.

Sepiæ cæteraq; mollia difficillimè concoquuntur, quam ob causam anteà cædi uerberibus solent, quàm excoquantur. Sunt qui sepiis (cum) nucibus & allio paratis uescantur, ut salaciores in Venerem prorumpant, Matthiolus Senensis. Isicia de sepia leguntur in Magiricis Apicii 2.1. & in sepiam apparatus 9.4. Sepias elixas, ab aheno in patinam missas, cũ pipere ac lasere condies ut uoles. Sunt qui ex pipere, cinnamo, coriandro, uiridi mentha uel arida: item qui uitello, aceto uel agresta, olei modico, ubi ebullierint, obligent, Platina. Aluum soluunt & sepiæ: in cibo dan-

bo dantur cum oleo & ſale & farina decoctæ, Plinius. Sepias ueteres aliqui præmacerant primùm lixiuio ex cineribus & parte calcis facto, deinde aqua dulci: deniq; purgatas conciſasq; inteſtinorum inſtar condiunt coquuntq;, ut audio.

Atramentum. Sepiarum atramentum aluum mouet, Celſus & Dioſcorides.

Oua. Oua ſepiæ urinam mouent, renumq; pituitas extrahunt, & renes purgant, Plinius. In cibo ſumpta urinam mouent, & renum grauedine tollunt, Marcellus. Hippocrates medicamentis in uteri auerſi curatione ea miſcet, ut referemus in G.

G *Morſus.* Polypi etiam & ſepiæ morſus non caret ueneno, quanquam id exiguum ſit, Oppianus. Habet ſepia dentes ualidos, occultos, & morſum uenenoſum. Polypus uehementiùs mordet, ſed minus ueneni habet, Aelian. Philes quoq; dentes acutos & uenenatos ei tribuit: Rondeletius dentes propriè dictos negat. Morſu nō lædit ſæpia, ſed noxia quædam ſanies è corpore eius effluit, Vuottonus: qui forte Oppiani uerba non rectè accepit.

Remedia. *Ex ipſa ſepia.* Remedia nonnulla è ſepijs in cibo ſumptis, item atramento & ouis ſeorſim, iam præſcripta ſunt in F. ¶ Sepia aceto ſuffocetur: idq; acetum cum oleo mixtum propinetur illi qui marini hippocampi uenenum hauſerit, Aëtius. Ad dolorem dentium: Ouorum putamina, ſepiam, & oleum miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto, Galenus Euporiſton 3. 187. Polypis ac ſepiolis toſtis ſuper prunis, puerperij purgamenta à partu purgantur, Hippocrates de morbis mulieb. ¶ Sepia elixa in cibo ſumpta, ueſicam, renes, & dyſuriam ſanat, Kiranides.

Ex ouis. De tincturis uel maculis corporis abolendis remedium ſic: OCVLOS uel oua ſepiæ in aqua ſolue, & cum melle permiſce, atq; inde maculas perfrica, citò abolebuntur, Marcellus. Sepiæ oua urinam mouent, renes purgant, Plinius, quære etiam paulò antè in F. de ouis. Potio ſecundas menſes educens: Cantharides quinq; auulſis alis & pedibus ac capite: deinde tribolos ad mare naſcentes unà cum radice, menſuram quanta eſt conchæ teſta terito: & anthemi luteam internam partem ſiccam tritam, conchæ teſtam (*hanc menſuram*) addito: & ſeminis apij tantundem: & ſepiæ oua quindecim: & in uino dulci diluta bibenda dato. Et quum dolor habuerit, in aqua calida deſideat, & aquam mulſam aquoſam bibat: Hippocrates in libro de nat. muliebri, & lib. 2. de morbis muliebribus. Idem rurſus in iiſdem libris, uteri ad coxam auerſi curationem docens: At in menſibus (*tempore quo menſes fluere debent,*) ſi ſanguis eruperit, ſatis eſt: Sin minùs, cātharides quatuor bibat, pedibus & alis ac capite reiectis: & pæoniæ grana nigra quinq;, & ſepiæ oua, & apij ſemen cum uino modicum. Et rurſus lib. 2. de morbis muliebr. in eodem morbo menſibus eliciendis: Mane ſambuci baccas ſex dato in uino meraco, & ſepiæ oua 10. aut 12. Et lib. 1. de morbis muliebribus: Cùm mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menſes non prodierint, aut etiam uterus durus fuerit, &c. in potu exhibere oportet pharmaca uterina, aut ſepię ouis, aut caſtorio ammixtis, &c.

E teſta. Teſtam è ſepia pleriq; nominant, Columella etiam teſtum dixit: aliqui os uel cruſtam, uel corticem: Græci oſtracum. Ex ea tum uſta, tum non uſta, uariæ ſunt medicinæ, quas ordine referemus, promiſcuè tamen ex uſta & cruda. ¶ Sepiæ teſta fungoſa eſt, non ut oſtreorum ſilicea. & abſtergendi quidem ſiccandiq;, ſimiliter ut oſtreorum teſtæ, ui pollet: ſed partium eſt tenuiorum, Galenus. Pro ſepiæ teſta in medicamentis pumicem ſubſtitui licere in Antiballomenis legitur. Sepiæ oſſa cum alijs quibuſdam remedijs conſtituunt ſuffitum contra languorem morbi peſtilentialis, apud Vegetium ueterinarium 4. 12. Sepiarum teſtæ ex aqua, extrahunt tela corpori inhærentia, Plinius. Cruſtæ uel oſſa ſepiarum comburuntur, cinisq; earum impoſitus, educit quæcunq; corpori inhæſerint, Marcellus Empiricus. Etiam non uſtæ abſtergunt uitia cutis, Aegineta. Vſtæ tamen ad eadem efficaciores mihi uidentur. Vſta hæc teſta (donec pars interior & fungoſa, ab exteriore cruſta abſcedat,) tritaq;, alphos, (id eſt, uitiligines,) furfures & ephelides, (uitia cutis in facie aliqui uertunt,) exterit, Dioſcor. Item lentigines & ſcabiem, ut ſcribit Aëtius. Galenus quoq; ad ſcabiem prædicat. Ad lentiginem: Sepiolæ cineres ex oſſibus omnia tollunt, Serenus. Medetur & lentigini cæteriſq; uitijs, ex oſſibus ſepiarū cinis. idem & carnes excreſcentes tollit, & humida ulcera, Plinius. Ad alphos cōuenit crocodilea, & toſtæ ſepiæ teſtæ, Aegineta. Vſtæ ſmegmatis quibuſdam ad elephantiaſim apud Aëtiū miſcentur. Galenus de compoſ. ſec. genera 1. 18. ſepiarū teſtas numerat cum iis quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus ulcera cacoëthe & dyſepulota) candorē tueri poſsint. Si animal fecerit uulnus, oſſa ſepiarū, & teſtas etiā oſtrearum in puluerē rediges, & ærei quoq; uaſis fuligine pariter miſcebis: quæ bene tunſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum uulnus ducet celerius cicatricē, Vegetius Veterinariæ 2. 62. ¶ Sepiarum teſtæ, quales in litore inueniuntur, pilos attenuant, ſicut & pumex, Kiranides. Apud Aëtium etiam & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur, uel citra uſtionem: nam alias oſtreorum teſtas uri iubent. ¶ Ad ſtrumas mirificè proſunt ſepiæ oſſa cum axungia uetere (minutiſsimè, Marcellus) contuſa & illita, Plinius. Miſcent & hodie medici quidam compoſitis illis medicamentis ex diuerſis rebus ualde exiccantibus, uſtis, quæ aduerſus bronchocelas propinantur. ¶ Vſta lotaq; hæc teſta oculorum medicamentis miſcetur, abſumit (eliquat) oculorum ungues (pterygia) trita, & cum ſale (foſsili, Galenus et Aegineta;) *Ad oculos.*

Ammoniaco, Aëtius) eis adhibita, Dioscor. Ad albugines: Sepiæ testam tritã cum melle subigito ac urito: & læuigato postea pharmaco hoc sublinito, Archigenes apud Galenũ. Ad easdem & ulcera oculorum: Os sepiæ crematum dissolue cum melle, & unge, Galenus Euporiston 2.99. Sepiæ testam collyrijs oculorum miscent, præsertim ad cicatrices exterẽdas. per se etiam combusta ualet, & ex melle contrita, Trallianus 2.5. Cruda si teratur dentes & oculorum cicatrices exterit, eorundemq; ulcera exiccat, Aëtius. Galenus non planè crudam, nec tamen ustam, sed tostam esse uult: Καὶ πρὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενόν τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον) ὀδόντας τε λαμπρύνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. ubi animaduertẽdum, quod Aëtius. dixit oculorum ulcera hoc remedio siccari, Galenum (nisi mutilata sit lectio) ad ulcera simpliciter retulisse. Oculorum tumorem ruboremq; sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabricias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceoq; inungũt, & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinã trita, & ex aceto illita. Extrahit & squamas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle sanat, pterygia cũ sale & cadmia singulis drachmis, Plinius. Sepiæ testa interior quæ mollis est diligentissimè trita, & muliebri lacte permixta, atque inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimùm prodest, Marcellus. ¶ Sepiæ testa emendat albugines oculorũ, in iumentis, Plinius: flatu oris immissa, Dioscorides. Albi uitia deterget ista curatio: Sepiæ marinæ ossis rasi scrup. denos: croci, salis Ammoniaci, myrrhæ, crocodili stercoris, ana scrup. duos (misce,) Vegetius Veterinariæ 2.22. In Hippiatricis etiam Græcis cap. 11. sepiæ ostraco succus fœniculi & alia miscentur in collyrium ad leucomata equorum: & mox ad suffusionem eidem raso adduntur sales Attici, fimus crocodili, &c. Si album in oculo bouis est, trita sepiæ testa, & per fistulam ter die oculo insufflata, sanat, Columella. Vstam tritam ad albuginem canibus adhibent, Tardiuus. Cicatrices oculorum in equis extenuantur cum fusili (*fossili*) sale trita sepiæ testa, Columella ¶ Testæ sepiarum recipiuntur in collyrijs abstersorijs apud Aëtium 1.345. Alchohol ad conseruandam oculorum sanitatem (in libro Secretorum, qui Galeno adscribitur) præter cætera accipit rubien, id est sepiam (*os sepiæ potiùs*) ablutam marinam. Sepiarum testæ palpebras mundant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis asperis palpebris affricando accommodatæ sunt, Dioscorid. Mediocri huius testæ scabricia uti solemus etiã ad magnas in oculis asperitates, (quas sycóses nominãt:) collyrij ex ea formam effingentes, & donec sanguis eliciatur infricantes. quo facto posteà cathæretica collyria efficaciùs adhibentur, Galenus. De hoc remedio etiam Plinium sentire puto, cũ scribit: Adijciunt & ossiculis eius genas, si terantur, sanari. ¶ Os sepiæ dentifricijs aptissimum est, Syluius. De sepiarum osse quod molle est dentifricijs admiscetur, Marcellus. Dioscorides uidetur ustam hanc testam dentibus extergendis commendare: Aëtius, Galenus, alijq; crudam. Ad dentes dealbandos ualet, si polline eius subtili in panno lineo posito fricentur. Ad faciem quoq; dealbandam pollen idem unguẽto citrino miscetur, Platearius. Smegma dentiũ, quo albi & odorati redduntur: Nitrum, testã sepiæ, myrrhã æqualiter miscens utitor, Galenus ex Critone. Ad dealbãdos dentes, aliaq; eorũ uitia sanãda: Dasypodis caput ustum cum fœniculo quàm albissimo, & sepiæ tritis ossibus utere, Idem Euporiston 2.12. Sepiarum testas adijciũt tum dentifricijs, tum compositionibus ad os humidum cruentumq; detergendum, & gingiuarum carnem instaurandam, Incertus. Sepiæ os, uel ipsius (eiusdem ossis) combustæ & ex melle contritæ puluis, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodest, si ita perfricentur, ut ex eo nihil in fauces descendat, Marcellus. ¶ Sepiarum crustæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus, Plinius. ¶ Os sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis uitijs & asthmaticis omnino prodest, Obscurus. Os bibe contritum, facilis pulmone resurget Spiritus, & uitiũ pectoris omne feret, Vrsinus. De medio osse sepiæ, quod est molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecoritico (*hepatico*) ieiuno per triduum dabis, ita ut in dextro latere aliquandiu iaceat cum acceperit, et posteà diutissimè deambulet, Marcellus Empiricus. Ad supprimendum alui profluuium: Sepiæ testã & capillamenta cremata ex uino uetere potui offerto, Galenus Euporiston 3.6. an uerò capillamentorum nomine cirros seu pedes eius accipere oporteat: an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis usum esse Rondeletius conijcit, quærendum. ¶ Si uterus puerperæ prociderit, sepiæ testam tusam & uino imbutam cũ leporinis pilis lana excipe, & apponendam præbe, Hippocrates in libro de superfœtatione. Quum mulier prægnans menses profluos habet, stercus asini siccum, & rubricam, ac sepiæ testam, trita, simulq; linteo illigata apponat, Ibidem. Si prægnanti menses compareant, stercus asininũ siccum, & rubricam, & sepiæ testam terito, & linteo illigata apponito, Idem in libro de sterilibus.

Ad dẽtes, &c.

Ad partes capite inferiores.

H. a Σηπία paroxytonum est, ut αἰτία, οἰκία, Athenæus. Sepia autẽ dici uidetur, ut probè Adamus Lonicerus coniecit, quòd atramento ueluti putrida quadam sanie, quam Græci σηπεδόνα uocãt, abundet. Ridiculè Isidorus: Sepia dicitur, quia sepibus interclusa faciliùs capitur. Et alius quidam: Sepia profuso atramento piscatoribus se ueluti sepit & occludit. ¶ Sepiæ paruæ Græcis sepidia dicuntur, Latinis sepiolæ ut Samonico. Plautus Casina: Emito sepiolas lepidas. Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Aristophanes in Thesmophor. Dorion σηπίδια inter hepsetos, id est pisciculos minutos elixari solitos numerat. Legitur & σήπιον (cum teuthidio & polypodio) apud Athenæum ex Philoxeno: quam uocem mutilatam puto, & legen-

legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Philyllium uel Phrynichum, Athenæus. Σηπίαι, σηπιδάρια, Pollux. ¶ Sepias, ut Pallas, Σηπιὰς, à Nicandro dicitur oxytono nomine fœminino, hoc uersu: Ἠ ἀπὸ σηπιάδος φυξήλιδος, ἥ τε μελαίνει Οἴδματα χολῇ. Et Antiphanes apud Athenæum: τῆς ζητήσεως πρῶτον, Ἡράκλεις ἄναξ, Ἅπαντα πεθολώκασιν. οὐ βαλεῖς πάλιν Εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πλυνεῖς; μὴ φῶσι Δωριάς, (corruptum uidetur uocabulum: Δωρίδας forte, si uersus admittat,) ἀλλ' οὐ σηπίας εἶναι φάναι. ¶ Σάτρα, sepia, Hesychius: post Σαρωνίδα, non satis suo ordine. Ysinia, id est, sepia, Syluaticus: nescio quo idiomate. Thebani rerum nomina innouare gaudent: itaque sepiam uocant ὀπισθοτίλαν, Athenæus. debebat hoc nomen epitheton potius esse, post se inquinantem (atramento scilicet aquam) significans. Eustathius interpretatur τὴν ὀπίσω πλώζαν τὸν ὑπ' αὐτῇ θολόν. ¶ Teuthis, loligo est, non sepia ut recentiores quidam interpretantur. quidam etiam ineptius pro melanuro sepiam uerterunt. Σιπύα uel σιπύη per iota in prima, & ypsilon in penultima, arcam pænariam sonat.

Sepia furua, Gyraldus in Aenigmatis. Tarda fugæ, Ouidius. Δολόφρων, δολόμητις, ἱερολαλέα, δύστερως, Oppianus. φυξήλις, Nicander. εὐπλόκαμος, Matron Parodus. ὀπισθοτίλα. uide paulò ante in a. ---ἥ τε σωύνομος Τὰς ἱεροφώνους σῶμ' ἔχουσα σηπία Ξιφηφόροισι χερσὶν ἐξωπλισμένη, Antiphanes apud Athenæum. Epitheta.

Sepium tribus syllabis, non ut Cælius Rhod. habet sepieum, pars dura solidaque in dorso sepiæ dicitur. ¶ Σηπιαλὶς, species uitis, Varinus.

Pierius Valerianus inter notas occultas & hieroglyphicas sepiæ picturam uariæ significationis proponit: nos lemmata tantùm indicemus, quæ sunt: Pulchra incœpta turpiter cedentia: quoniam hic piscis ostendit se quidem piscatoribus, sed mox fuso atramento timidus occultat. (*Hoc sumptum est ex Hieroglyphicis Ori 2.110.* Thetis, quæ in sepiam, dum Pelea fugitat, commutata fertur: & quiuis homo simulationum inuolucris obtectus. Mendacium. nam hoc quoque (ut Grammaticus Tryphon ait,) ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται & ἀμαυροῦται: id est, in extremis partibus nigrescit & obscuratur. (*Confundit autem melanurum cum sepia.*) Improbitas: Quod symbolum (inquit) Plutarchus in libro de liberis educandis, ita interpretatur, ut subostendere dicat, commerciū cum improbis non habendum, &c. *Sed hoc quoque ad Melanurum, non ad sepiam pertinet: ut explicauimus in Melanuro h.* Literæ. Aegyptij sanè (inquit) cum literas significare uellent, iuncum, cribrum, & sepiam ponebant. Sepia quidem pro theca atramentaria poni solita est, ac perinde literas scripturamque ipsam significat. Atramentum Græci (*fortè hodiè*) σηπιόζωμον appellant. Viri amor in mulierem infidam. *Ratio exposita est in D.* Sunt & tempestatis argumentum sepiæ. nam pictæ ita ut in aquæ summum exiliant, magnas procellas paulò pòst erupturas indicant. *Verùm hoc profectò ad teuthides, id est Loligines, non ad sepias referri debet.* Icones.

Sepias, ut Pallas, Σηπιὰς ἡ, promontorium à sepijs dictum apud Athenæū. Etymologus promontorium Magnesiæ esse tradit, uel Thessaliæ apud Iolcū: Eustathius circa Athon, ubi Xerxę classis cladem acceperit; sic autem dictam uolūt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in sepiam mutata sit. Meminit Eustathius in Odysseæ Σ. dicit autē Σηπιὰς ἀκτὴ, uel Σηπιὰς ἄκρα. ¶ Est & Sepia Arcadiæ mons Pausaniæ, in quo sepulchrū fuit Aepyti Elati filij, qui morsu sepis serpentis interijt. ¶ Sepiussa insula est in Ceramico sinu, Plinius 5.31. ¶ Credit Sypûntem ædificium esse Diomedis, quā Græci Sepiûntem nūcupant ab eiectis è fluctu sepijs, Strabo li. 6. Sipûs, uel Sepiûs, ciuitas, quæ nūc Sipontū (in Italia) dicit, à sepiarum multitudine fluctibus eiectarū, Recentior quidā. Stephano Σιποῦς urbs est Dauniorum. Lege Sipōtum in Onomastico nostro. dictū aliqui uolunt à multitudine sepiarū quę ibi capiant. Sepinū Ptolemæo 3.1. urbs est Samnitū, hodie Sepinū. Sepia scopulus est, teste Herodoto, diuersis in locis, iuxta litora Atheniensiū. ¶ Archippus Comicus in Piscib. nominat Ἀθηρίνην τὴν αὐληρίδα & Σηπίαν τὴν θύρσου, quasi mulieres quasdā. Propria nomina.

Apud Aristotelem de partibus animalium 4.9. sic legitur de sepia: Ἐκτὸς δ' ἔχει τὸ, τε τοῦ σώματος κύτος ἀδιόριστον ὄν: καὶ τοὺς πόδας ἔμπροσθεν περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐντὸς μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, περὶ δὲ τὸ στόμα & τοὺς ὀδόντας. In quibus uerbis primùm notârim κύτος non rectè penanflecti, quanquam & alijs in locis sępiùs tum in Aristotelis tum aliorum libris modò penanflexum, modò paroxytonum inuenio. sed quoniam penultima breuis est, omnino penacui debet. Γίμπλησι λοπάδος εὐρυνοσώματον κύτος, Xenarchus apud Athenæum. Σμικρὸς προσήκεις ὄγκος ἐν σμικρῷ κύτει, Sophocles in Electra. Dein de quòd Rondeletius pro his uerbis ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, mauult legere ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν, uel quid simile, non laudo. quanquam enim idem ferè sensus est utrouis modo legas, non temere tamen lectio uetus mutanda. Michaël Ephesius Scholiastes non aliter quàm ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν legit & explicauit. Pedes (inquit) mollia habent intra oculos: hoc est, non prope oculos, sed remotiores paulò antrorsum. ut si quis manum suam polypi alueum esse fingat: et in digiti unius extremo oculos: denique in flexu siue articulo primo & post unguē proximo, pedes. Vel ἐντὸς pro ἔμπροσθεν interpretabimur, Sic ille. Poterat aūt simplicius dicere ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, pro ἐσωτέρω τῶν ὀφθαλμῶν & μᾶλλον πρὸς τὰ ὕπτια. Solet em̄ Aristoteles τὰ πρανῆ τοῦ σώματος uocare τὰ ἐκτὸς: ὕπτια uerò, id est, supina, ἐντὸς, præsertim ubi de membrorum flexibus loquitur, & ipse Ephesius paulò antè, ubi Philosophus agit de insectorum salientiū flexu, εἴσω exponit πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ τὰ στέρνα. ¶ Loliginum aut sepiarum capillamenta, κόμας ἢ τρίχας, Nicander ὀσλιγγας uocat, Scholiastes. Vide in Loligine. b. Κύτος.

c ὑπὸ τοῦ δέους δὲ τῇ μαρίλης μοι συχνῆς ὁ λάρκος ἐνετίλησεν (ἐπετίλησεν, Suidas) ὥσπερ σηπία, Dicæopolis in Acharnensibus Aristophanis. id est, Corbis præ metu multis me cineribus (& fuligine) tanquam sepia percacauit. ¶ ὅπου δὲ τὸ γλαυκινὸν ἐστιν, ἐντεῦθεν ἀκρασία τις περὶ ἡδονὰς ἐκτέτριπται μόλις, κακὸν οἷα δεινὸν οὖσα μετὰ φθόνου τουτὶ τὸ ἰῶδες καὶ ὕπουλον, ὥσπερ αἱ σηπίαι τὸ μέλαν, ἀφίησι, Plutarchus in libro de ijs qui serò à numine puniuntur, de coloribus animarum loquens.

f. Σηπίαι Ἀβδήροις τε, Μαρωνείᾳ τ' ἐν μέσσῃ: Archestratus, tanquã ijs in locis meliores sint sepiæ. Κάθηκο τοίνυν σηπίας μασώμενος, Aristophanes: οἱονεὶ τρυφῶν διὰ τὴν οὐσίαν, Suidas. Pauperes non habent unde emant κρανίον λάβρακος, οὐδὲ γόγγρον, οὐδὲ σηπίας, Ἃς οὐδὲ μάκαρας ὑπερορᾶν οἶμαι θεούς, Strattis apud Athenæũ. Apud eũdem Ephippus quoq; & Eubulus sepidia cum alijs ciborum nominãt. Ἀλλ' ἐντραγε τὴν σηπίαν τὴν δαλαβοῦσαν, καὶ τοδὶ τὸ πολυπόδιον, Theopõpus. Sepiam elixã Anaxandrides nominat in Corytis Thracum regis conuiuio. Veteres edebant etiam ταγηνιστὰς, id est, in sartagine frixas sepias, Athenæus. --- ὥσπερ εἴ τις σηπίαις Πώγωνα περιδήσειεν ἐσταθευμέναις, Aristophanes in Ecclesiazusis. iocatur autem in mulierem, quæ barbam sibi induerat, ut uir appareret. scholiastes ἐσταθευμέναις interpretatur leuiter & superficie tantùm tostis. Ἀστεῖον ὤφθη τεῦθις ὠνθυλευμένη, Καὶ πτερύγι ἁπλῶς σηπίας ὠπτημένα, Coquus apud Sotadem. Alexis ἐν Γονέρᾳ coquũ inducit de sepiolarum elixatione sic differentem: --- Σηπίαι πόσου,

Δραχμῆς μιᾶς τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας, Καὶ τὰ πτερύγια συντεμὼν ἑφθὰ ποιῶ (ποιοῦ.)
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους, Σμήξας τε λεπτοῖς ἁλσὶ, δειπνούντων ἅμα,
Ἐπὶ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω.

h. Pythagoras religiosè in cibo abstinere iubebat erythrino & melanuro: nõ autem sepia, ut quidam pro melanuro uerterũt, Vide in Melanuro h. ¶ De Thetidis transformatione in sepiã, lege superiùs inter nomina propria. Thetidem in uarias formas se mutantem Peleus consilio Chironis obtinuit, mixtus ei in specie sepiæ, Varinus in Θέτις. ¶ Vultu mutabilis albus & ater, Horatius in extrema epistola. Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictum, albus & ater, pro eo, quod est bonus & malus: & Horatium, album, aut ad liberalem, aut lætum reddidisse: atrum, ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Matron apud Atheneum libro 4. de sepia loquens: Σηπίη εὐπλόκαμος, δεινὴ θεὸς, αὐδήεσσα, Ἣ μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα τὸ λευκὸν ἴδε μέλαν οἶδε. id est, Quæ quum sit piscis, sola album nouit & atrum. Est enim sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu ne deprehendatur, Erasmus Rot. in prouerbio, Albus an ater sis nescio. Et nigrum niueo portans in corpore uirus, Ouidius in Halieutico, de sepia, ut apparet: sequens enim uersus desideratur. ¶ Perca sequitur melanurum, ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. Erasmus pro melanuro non rectè transtulit sepiam. Vide in Melanurio D.

Prouerbium.

DE SERPENTE MARINO,

RONDELETIVS.

Eandem iconem, magnam reperies infrà ad finem eorum quæ de Serpente marino Bellonius scripsit.

A B SERPENTES murænis & myris forma & natura ualde affines sunt. Sunt autem in mari multę serpentum species, ut Aristoteli placet, lib. 2. de hist. animal. cap. 15. Εἰσὶ δὲ οἱ θαλάττιοι ὄφεις, παραπλήσιοι τὴν μορφὴν τοῖς χερσαίοις τἄλλα πλὴν τὴν κεφαλὴν. ἔχουσι γὰρ γογγροειδεστέραν. γένη δὲ πολλὰ τῶν θαλαττίων ὄφεών ἐστι. χρόαν ἔχουσι παντοδαπήν. οὐ γίγνονται δ' οὗτοι ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσι. Sunt marini serpentes forma terrenis similes, dempto capite: id enim habent congri magis simile. Sunt autem marinorum serpentũ genera plura, Varij sunt coloris. Non nascuntur in præaltis maris locis.

Serpentes marinos diuersos esse.

B. Is quem depinximus terreno uel fluuiatili serpenti simillimus est, ad trium uel quatuor cubitorum longitudinem accedit. Corpore rotundiore est quàm anguilla, capite congro similis est. Maxilla superior inferiore longior est. Dentes habet in maxillis & in palato murænæ modo, sed rariores. Pinnulas duas ad branchias ueluti anguilla. Colore est fuluo, uenter & rostrum cinereo.

Oculi

Oculi flauescunt. Internis partibus à muræna non differt. Nullus est omnino qui primo aspectu hunc serpentem esse non iudicet.

Quare non possum non mirari eum, (*Gillium notat,*) qui cùm in uariarum rerum cognitione feliciter uersatus sit, acum Aristotelis, quæ à nostris trompete dicitur, pro serpente marino usurpauit, quam acum anteà depinximus. Hanc opinionem confellere facile est ex Aristotelis uerbis, qui serpentes marinos congri capite esse scripsit, figura reliqua serpentibus terrenis planè similes: cùm acus caput in fistulam desinat, rostrúmque tubam imitetur, unde illi à nostris nomen positum, quæ figura à capitis congri figura alienissima est. Præterea acus à capite ad podicem corpore est hexagono, à podice ad caudam quadrato: quæ forma neque serpentibus terrenis, neque marinis competit, quippe qui corpore sint planè rotundo, (*terete.*) A

Acus Aristotelis non est serpens marinus.

DE SERPENTE RVBESCENTE, Rondeletius.

SERPENTEM hunc marinum primus mihi monstrauit uir humanissimus & eruditissimus Gulielmus Pelicerius Monspeliensis episcopus. Is ob raritatem minimè prætermittendus hoc loco fuit: quem nonnulli myrum esse putauerunt, sed falsò, ut ex descriptione liquet. Nam branchias osseo operculo squamosorum modo intectas habet, pinnasque ad natandum maiusculas, quibus muræna & myrus carent. Sed Dorionis myrum alterum esse ὑποπυρρίζοντα, id est, rufescentem non absurdè quis existimauerit. A

Est igitur serpens de quo nunc agimus, corporis specie serpentibus terrenis similis, colore rubro uel phœniceo: lineis obliquis & sinuosis à dorso ad uentrem ductis, eam lineam, quæ à capite ad caudam protensa est secantibus. Scissura oris non admodùm magna, dentes habet acutos, serratos, branchias opertas squamosorum piscium instar. In dorso à capite ferè ad caudam ueluti capillamenta tenuia à sese disiuncta, in uentre similia. Cauda in pinnam unicam desinit. B

Anguillæ longis piscibus & serpentibus marinis maximè similes sunt, & è fluuijs mare conscendunt (*in mare potiùs descendunt:*) quia uerò in fluuijs & lacubus, & riuulis nascuntur, earum tractationem in librum de fluuiatilibus reijciemus.

Anguillæ.

DE PISCIBVS QVI SERPENTINA SVNT specie, Bellonius.

Longè diuersa est piscium, qui serpentina sunt specie, ab alijs figura, ut qui planè rotundi sint atque oblongi, unde serpentina specie præditos esse dicemus. Nullis præterea squamis horrent, quorum nonnulli ac præcipuè Congri in tantam interdum crassitiem excrescunt, ut inter cetacea ferè connumerari possint. Pisces itaque qui Serpentina facie præditi sunt, ita enumerantur: Serpens marinus, Muræna, Congrus, Sphyræna, Acus. Lampetram autem iam antè in Galeorum censu descripsimus. Anguillas uerò cum fluuiatilibus libro secundo enumerabimus.

DE SERPENTE MARINO, BELLONIVS.

Peculiarem alit Serpentem mare, terrestri ferè respondentem, qui uel Aristotelis testimonio sæpe tricubitalis euadit. Anguillam ac Congrum, colore, pinnis & branchijs referret, nisi rostro esset, quàm Murena, longiore, ac numerosis tenuibus dentibus uallato: oculis non ita grandibus, cute glabra, ad dorsum prominente, nullis squamis aspera, qua facile deglubi potest. Ventre ex albo in rufum colorato: spirasque toto corpore, ut & Serpentes terrestres, ducit. neque uiuus impune nuda manu, ut nec Muræna, contrectari potest. Plinius Draconem marinum appellauit, quem è mari in arenam emissum ex Aristotele refert, cauernam in arena mira celeritate excauare, quod idem de Serpente marino retulit Aristoteles, apud quem ὄφις θαλάττιος uocatur. Estque (inquit) corpore ad Congrum accedente, sed obscuriore & acriore. quod ego nigriore & longiore interpretor. Idē tamen Plinius alibi Ophidion appellat. Mihi uisus est hic piscis eius penè formæ, quam hic depictam uides. (*Picturam ab eo exhibitam omisimus: similem ferè ei quam Rondeletius dedit: sed multis implicitam spiris, (non quòd in mari adeò inuolutus sit, sed ad longitudinem eius exprimendam:) uentre crebris ueluti internodijs crispo. qualem ego etiam ab amico ex Italia missam serpentis marini imaginem olim accepi. corpore ubique plano, non tanquam aculeis quibusdam eminentibus aspero, quales in Rondeletij picturæ quorum tamen in descriptione non meminit. Nostra autem effigies hæc est.*) B C A

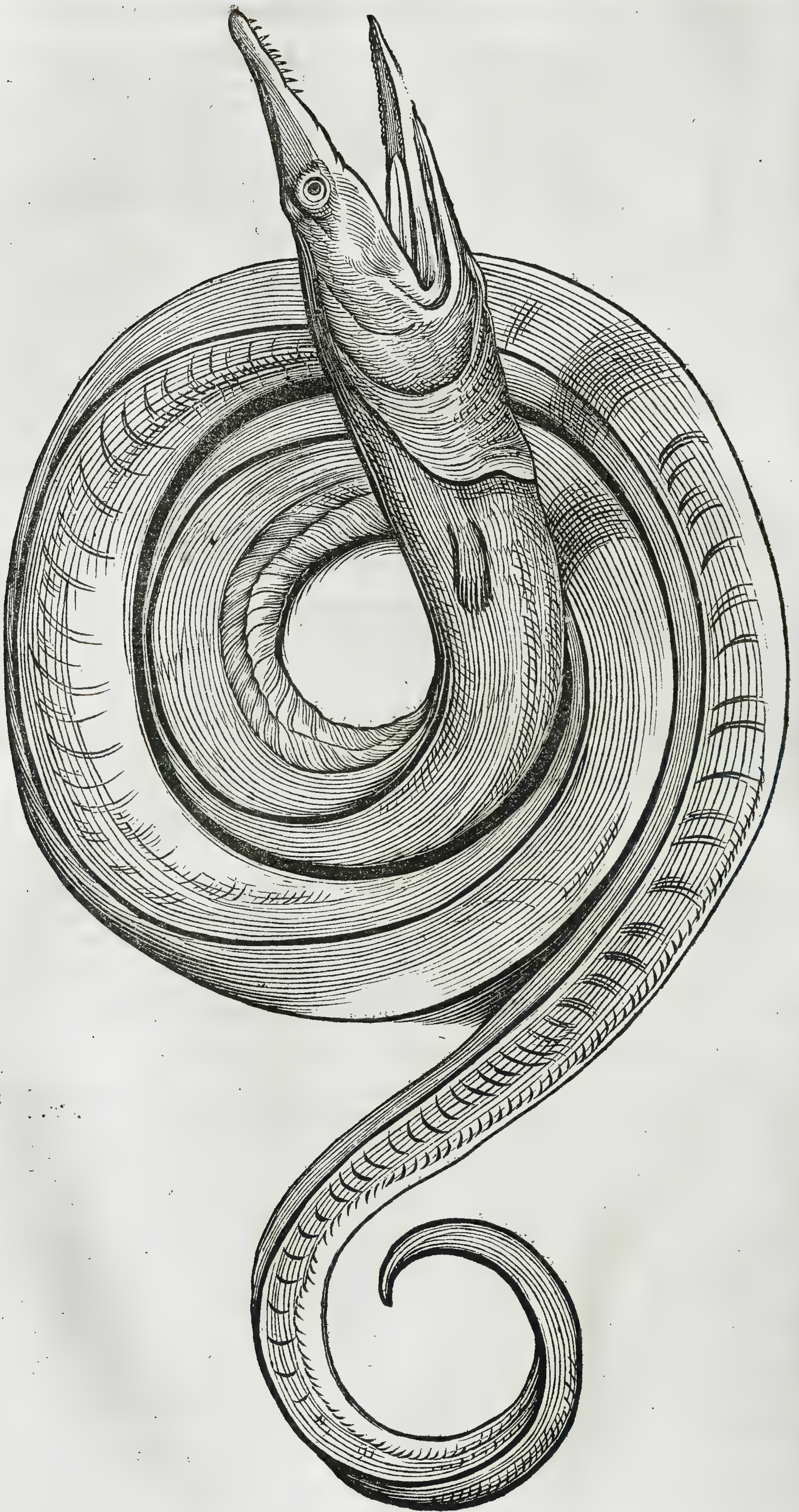

COROLLARIVM I. EX VETEribus fere.

De Serpentibus aquatilibus diuersis egimus suprà in Hydro; sed ijs duntaxat qui in dulcibus aquis degunt, hic de marinis dicendum. ὁ ὄφις ὁ θαλάττιος τὸ μὲν χρῶμα παραπλήσιον ἔχει τῷ γόγγρῳ, καὶ τὸ σῶμα· πλὴν ὅτι ἀμαυρότερος καὶ σφοδρότερος. ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ, εἰς τὴν ἄμμον καταδύεται ταχὺ τῷ ῥύγχει διατρυπήσας. ἔχει δ' ὀξύτερον στόμα τῶν ὄφεων, Aristoteles historiæ 9.37. Quæ eius uerba Theodorus sic transtulit: Serpens marina colore & corpore congro proxima est, sed obscurior atque acrior. hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro quamprimùm adacto terebrat, subitóque tota. est ore acutiore hæc quàm terrestres. Bellonius obscuriorem colorem interpretatur nigriorem. ἀμαυρότερον quidem Græcis, si colores inter se conferantur, minùs intensum minusque splendidum in eodem genere significare puto. quòd uerò acriorem pro longiore accipit, nullo uel Græcorum uel Latinorum exemplo facit. Græcè quidem σφοδρότερος legit, quod est uehementior. uehementia autem in agilitate simul ac robore coniunctis posita est, ut Galenus alicubi docet. Cæterùm pro his uerbis, ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ: Vuottonus reddit, si timeat atque piscatores euadat. Plinius cum alibi draconem Aristotelis, araneum appellet: ex hoc tamen loco pro serpente marino draconem marinum transtulit: Draco marinus (inquit) captus atque immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. & quanquam Rondeletius draconem siue araneum piscem idem facere tradit, certum est tamen Aristotelem de serpente tantùm hæc protulisse. quamobrem ne quis hac occasione res diuersas confundat, cauendum est: id quod Albertus fecisse uidetur. Lege in Corollario de pisce araneo. ¶ Bellonius ophidion ab ophi, id est serpente marino, non distinguit, Rondeletius diuersos esse ostendit. *Ophidion.* ¶ Viperæ marinæ pisces parui sunt, longitudinis cubitalis, cornu paruulum gestantes in fronte: cuius ictus est letalis, quamobrẽ piscatores pisci huic capto caput amputant, & defodiunt in arena: reliquũ corpus in cibum reseruant, Albertus & Isidorus. *Viperæ mar.* uidetur autem non alij hi pisces, quàm aranei esse, quanuis non cornu in fronte, sed aculeos in capite uenenatos gerunt. Idem de animalibus libri 2. tractatus primi cap. 8. Aquatiles & marini serpentes (inquit) sunt similes terrestribus, præterquam in capite, quoniam caput marinorum est durissimum, & asperũ, & minùs quàm caput terrestriũ pro sui corporis magnitudine. In mari Oceano, qua Germaniã attingit, inuenitur serpẽs magnitudine ferè cruris humani: qui aculeum retro in cauda corneum habet: quo amputato à piscatoribus reliquũ corporis in cibum uenit. uersatur aũt in profundo maris, & nõ uerè est serpens, quanuis sit piscis serpentinus, Hæc ille. cõijcio aũt pastinacam esse piscẽ aut cognatum, quo de loquitur: quem caudæ ratione fortassis aliquis serpentinũ dixerit. ¶ Hydrus dici potest omnis aquaticus serpens, tum in dulcibus, tum in salsis aquis. *Hydri mar.* nam & marinos serpentes, hydros uocat Aelianus, quos alij simpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare hydros gignit marinos, caudis latis. Lacus etiam (*fortè Indiæ*) hydros maximos producunt. Cæterùm marini isti serpentes, asperum potiùs serratis dentibus, quàm uenenosum os uidentur habere, Aelianus 16. 8. Plinius 6. 23. tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros marinos uicenûm cubitorũ terruisse classem. Inter Carmaniæ promontoriũ & Arabiam quinquaginta millia passuum interiacent, deinde tres insulæ, circa quas hydri marini egrediuntur uicenûm cubitorum longitudine, Solinus. In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. iam enim nonnulli ubi triremi applicuissent, ossa boum multorum uidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus non dubitarent, cum triremes productas in altum, quamprimùm angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent, Aristot. historiæ 8. 28.

Enhydridis iecur uesicæ uitia & calculos sanat: Plinius, qui enhydridem alibi colubrum in aquis uiuentem interpretatur: de quo nos plura in Hydro suprá.

Sinthus fluuius maximus est eorum qui circa mare rubrum sunt, & plurimum aquæ in mare emittit, ita ut procul ab eo in pelagus aqua candicãs profluat. cęterùm nauigantibus è pelago uersus hanc regionẽ, (*qua se exonerat Sinthus,*) coniecturã de loco faciunt à serpẽtibus qui ex alto eis occurrunt. Siquidem serpentes graæ (γραῖαι) dicti locorũ circa supráque Persidem indiciũ faciunt, Arrianus in Nauigatione maris rubri. *Graæ.* Et paulò pòst: Sinus qui Baraces uocatur, ualde periculosus est nauigantibus, & uitandus, &c. ad eum aũt è pelago tendentibus, loci indicium faciunt serpentes qui prægrandes & nigri occurrunt. nam in sequentibus locis, & circa Barygazam minores, & colore luteo & ad aureum inclinantes (χλωροὶ καὶ χρυσίζοντες) obuij sunt. Et inferiùs: Barare uicus situs est ad fluuium illic exonerantem, &c. & hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoscitur ex serpentibus, qui illic obuij fiunt, nigri & ipsi, sed minores, capite quale draconum est, oculis sanguineis. ¶ Draco marinus, est piscis sine squamis. hunc postquam multùm excreuerit, & uiolentiam magnam facere uoluerit, nubes cœli rapiunt in aërem, & per montes membratim dissectum dispergunt, ut non sit ampliùs. Lingua eius bifurca est sicut cauda equina, digitos duos longa. hanc in oleo serua. Gestantem enim absque fatigatione & infirmitate tuetur: quod ipse in maritimis Assyriæ regionibus obseruaui. Eiusdem adeps cum succo herbæ draconteæ mane & uesperi inunctus, utilis est ad dolorem capitis, & initium elephantiæ uel lepræ, & omnem scabiem cutis, Kiranides 1. 4.

Myrus. Myrum piſcatores noſtri peculiariter non agnoſcentes, ſerpentem uocāt, Rondeletius. Muræne pariunt aquaticos angues, (τοὺς ἐνύδρους ὄφεις,) Hierax ut retuli in Muræna C. Piſcem eſſe accepi nomine Myronem: unde nomen duxerit, haud equidem ſcio. eum ipſum eſſe dicūt marinum ſerpentem: ac ſi illius utercunq; oculus erutus tanquam amuletū geſtetur, oculum improbe affectum ex lippitudine ſicca curabit, & ſimul huic alterum renaſci loco eruti aiunt: ac oportet uiuum dimittere, uel fruſtra illius oculum geſſeris amuletum, Aelianus. Sed non alius eſt hic piſcis quàm Myrus, Murænæ maritus, de quo ſcripſimus ſuprà in M. elemento. Almarmaheigi Perſicum nomen eſt, commune piſcibus longis et lubricis, ut anguillæ & ſimilibus, (Aegyptij thaian marinum uocant: thanin Ebraicè draco eſt:) Vide ſuprà in Anguilla A.

H Laocoon (libro 2. Aeneid.) Neptuni ſacerdos Solennes taurum ingentem mactabat ad aras
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta (*Porces & Charibæa, ut Q. Calaber nominat*)
(Horreſco referens) immēſis orbib. angues Incumbunt pelago: pariterq; ad litora tendunt.
Pectora quorū inter fluctus arrecta, iubæq; Sanguineæ exuperāt undas: pars cętera Pontū
Pone legit, ſinuatq; (al' ſinuantq;) immenſa uolumine terga. Fit ſonitus ſpumante ſalo, &c.

COROLLARIVM II.

Serpens mar. Ariſtot. Serpens marinus Ariſtotelis rarus eſt & paucis cognitus: & quanquam bonus in cibo ſit, ſicut alij longi lubriciq;, ut congri, anguillæ, muſtelæ: propter nimiam tamen cum ſerpente terreſtri ſimilitudinem, plerîq; ab eo uiſo tanquam non piſce abhorrent, Bellonius in Gallico de piſcibus libro. *Alius rubeſcēs.* Cum circa Abydum obambularem, in paruis quibuſdam alueis ſeu canalibus ſalſis, inueni ſerpentis terreſtris ſpeciem, qui toto ferè die in mari uiuit, quemadmodum coluber in dulci aqua, ſomni uerò cauſa in terram egreditur. colore fermè rubet, ſed maculis etiam fuſcis aut cinereis uarius eſt, Idem in Singularibus Obſeruationibus. ¶ Idem hic fortè aut cognatus eſt ſerpenti marino rubeſcenti Rondeletij. ¶ Cum multæ ſint marinorum ſerpentium ſpecies, Germanicè cōmuni nomine omnes Meerſchlangen, uel Meernatern appellabimus. ¶ Serpentes marinas uidi, quarum color ad Congrum accederet, roſtrum longum & tenue eſſet: anterior corporis pars ſexangula, à uentre ad caudā quadrangula pertineret, Gillius. *Acus Ariſtot.* Verùm hæc animalia Rondeletius non ſerpentes mar. Ariſtotelis, ſed acus ab eodē dictas eſſe oſtendit. ¶ Albertus Magnus ab initio libri quarti de animalibus, aquatilium genera diuerſa enumerans: Octauum (inquit) ſerpentinum uocatur, eò quòd ſit ſimile colubro. Et inferiùs capite octauo: Conſtat in mari eſſe animal exangue, ſerpentinum, quod ſimile uidetur eſſe ſerpenti qui uocatur tyrus: & eſt rubri coloris. habetq; alas pinnularum conſequentes ſe in corpore ſuo, & mouetur motu alarum. & hæc tamen uidentur eſſe continua interiori ſuo. quare iſta non ſunt eadem cum piſce ſerpentino, cuius ſuprà meminimus. ſed accedunt ad ligni naturā, minùs tamē quàm præcedentia. De ligneis aūt (ut ipſe nominat) aquatilibus, id eſt zoophytis quibuſdā, plura ab initio eiuſdem capitis ſcribit.

IN Balthico uel Suecico Oceano flaui quidam ſerpentes marini reperiuntur, triginta aut quadraginta pedes longi: qui, niſi iritati, neminem lædunt. Eorum iconem Olaus Magnus in tabula ſua E. m. dedit huiuſmodi.

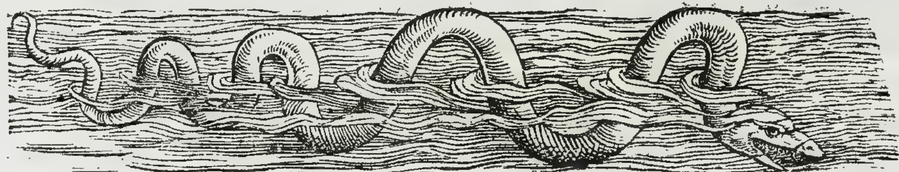

IN eadem tabula ad B. d. alius ſerpens mar. ad centum aut ducentos pedes longus, ut deſcriptio habet, (uel etiā trecentos, ut numerus iconi adiunctus præ ſe fert,) circa Noruegiā interdum

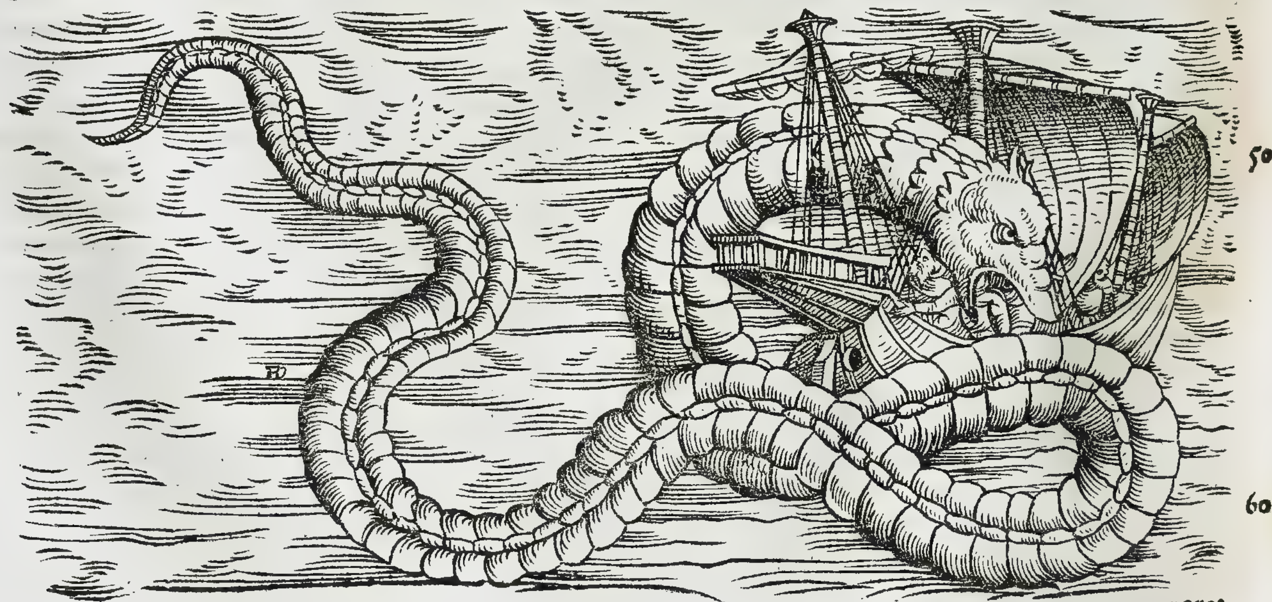

apparet,

apparet, mari tranquillo infestus nautis, adeò ut hominem quandoque è naui abripiat. Nauim ab eo inuolui aiunt tantam, quantæ ferè in nostris fluuijs aut lacubus maiores fieri solent, quæ mercium uecturæ destinantur, inuolutam subuerti. spiras supra mare tantas aliquando erigere, ut nauis per unam transire posset. Figuram, qualis in Olai tabula est, apposui.

Ex Germanico Schiltbergeri cuiusdam Bauari Monacensis libro, De peregrinationibus suis, quas captiuus à Turcis obiuit, nuper euulgato Francfordiæ.

Pugna serpentium aquatilium & terrestrium.

IN Regno Genyck uocato urbs est nomine Sampson. Eam, quo tempore ego apud Vueiasitam Turcarum regem eram, colubri aquatiles, & serpentes terrestres innumeri, circunquaque per miliaris ferè spatium, circundabant. Venerant autem hi è syluis, quæ multæ sunt in uicina regione Trieuick dicta: illi uerò è mari. Hi dum colliguntur per nouem dies, nemo præ metu ex urbe egredi audebat: quanuis nec hominē nec alia animalia læderent. quamobrem urbis ac regionis princeps, ne quisquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non sine iussu diuino rem adeò mirabilem & magnæ alicuius mutationis signum euenire interpretatus. Decimo die duo hæc serpentium genera inchoatum diluculo conflictum, ad Solis usque occasum produxerunt. quo animaduerso, princeps cum paucis equitibus urbem egressus, pugnam spectare uoluit. cedebant aūt aquatiles terrestribus. Reuersus in urbem, ac postridie summo mane denuò egressus, nullos ampliùs uiuos, sed occisorum tantùm serpentium octo millia reperit. quos omnes scrobe defossa, humo tegi curauit: & Vueiasitæ regi, nuper ea urbe potito, rem omnem literis nunciauit. qui hoc ostento tanquam prospero sibi & felicia portendente gauisus est.

Est in Norduegia lacus Mos (*sic & nostri paludem appellant*) in quo apparet ostentum serpens miræ magnitudinis: qui, ut Cometæ orbi reliquo, sic is portendit Norduegiæ mutationem rerum. Visus est recentissimè anno Salutis M. D. XXII. altè eminēs super aquas, conuolutus in spiras. existimatus est coniectura collecta procul uisu cubitorum quinquaginta. Et fuit sequuta eiectio regis Christierni, Iacobus Zieglerus. Quanquam autem lacum de quo scribit aquā dulcem continere puto: uolui tamen hoc loco addere, quoniam in dulcium aquarum hydris præterij. ¶ Circa Tarracinam Italiæ Isigonus tradit lacum esse Myclæam nomine, & iuxta ciuitatem desertam: cuius ciues propter hydrorum multitudinem pulsi fuerint, Sotion.

SERRA piscis post Physeterem superiùs descriptus est. De osse illo ferriformi, quod exhibuimus suprà, à Guil. Postello uiro multiscio, hæc olim accepi: Linguam esse ferunt piscis cuiusdam in mari Indico: quæ quandiu in pisce uiuo est, flexilis sit, ita ut piscis ille (cuius formam ignorabat, & nomine ficto glottodem appellabat) lingua ad latera extensa reflexaque in os pisces hinc inde attrahat. ¶ Maurus episcopus in conficto à se Patris Dei conuiuio Isaiæ serram piscem apponit. hic enim propheta à Manasse rege εἰς δύο ἐπρίσθη, id est, in duas partes serra diuisus est, ut Epiphanius scribit.

DE SESERINO, RONDELETIVS.

INTER cæruleos cōnumerandus mihi uidetur, qui à nostris tronchou uocatur, sola corporis latitudine à glaucis discrepans. Est enim corpore breuiore quidem, sed latiore, compresso: sine squamis, cute læui, dorso cæruleo, uentre argenteo. Pinnarum quæ in branchijs & uentre sunt situ, non differt ab Hippuro. Pinna superior nō à capite ut in hippuro, sed à dorso erigitur. lineas duas à branchijs ad caudam ductas habet, superiorem curuam, inferiorem rectam. ob quam notam in isto pisce manifestissimam, in eam adducor sententiam, ut existimem seserinum esse, cuius ex Aristotele περὶ ζώων meminit Athenæus: Καὶ τὰ μὲν δίγραβδα, ὥσπερ σεσερῖνος· τὰ δὲ πολύγραβδα καὶ ἐρυθρόγραμμα, ὡς σάλπη. Duas uirgas siue lineas habent alij pisces, ut seserinus: alij plures & aureas, ut salpa. Internas partes easdem cum glauco habet. A B Libro 7.

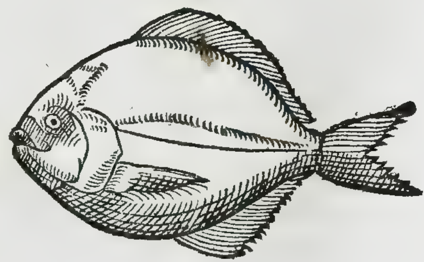

Carne est molli & suaui, Hæc Rondeletius. F

Idem in Orthragorisco pisce, recitatis Aeliani de Luna pisce uerbis, descriptionem eius seserino conuenire coniectat. Vide suprà ad finem paginæ 754.

SILLAGINEM nominari audio à Baldazare Trocho piscem, qui in Marchia uulgò Germanicè Bloßfisch dicatur: de quo quod addam non habeo.

DE SILVRO, RONDELETIVS.

Figuram hîc à Rondeletio positam, reperies suprà ad finem Corollarij II. de asellis, pag. 111. neque enim siluri est, sed asellorum Oceani generis, ut illic scripsi.

E antiquo Sturionis nostri nomine grauissimi quique nostræ tempestatis scriptores uarijs sententijs inter se dissenserunt, quarum plurimæ permultùm à ueritate discrepant. Alij enim Sturionem Lupum esse existimauerunt: alij Padi Attilum: alij Plinij Tursionem, alij Hyccam. Quas sententias doctè & ingeniosè refutauit Paulus Iouius in libello de Romanis piscibus. De eadem re nos quoque satis copiosè disceptauimus quum de Sturione tractaremus.

Sturionem non esse Silurũ, contra Iouium.

Verùm quemadmodũ Iouius aliorum de Sturione opiniones à ueritate alienas optimo quidem iure reprehẽdit, ita ipsemet merito quoque reprehendendus mihi uidet, quod de Sturionis nomine nõ rectè senserit: quem Silurũ antiquorũ esse existimat, quemque pro Glani Theodorus Gaza apud Aristotelem semper interpretat.

Cõiectura Iouij prima, inde qđ ut silurus ueterum hodie ignotus, ita sturionis nomẽ uetus.

Sunt aũt leues admodũ cõiecturæ quibus utit Iouius: qualis hęc est, quòd hac ętate quisnã pisciũ antiquitus fuerit Silurus, penitus ignoremus, qui adeo in mari ac fluuijs testimonio Aristotelis, Plinij, Athenęi & Ausonij sit celebratus: ex aduerso aũt de Sturionis antiquo nomine plurimũ dubitemus, qui sit omniũ ferè totius orbis fluuiorũ incola longè notissimus: cũ tamen credendũ non sit Sturionem ueterib. ignotũ fuisse, aut Silurum ueluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta sobole penitus euanuisse.

Solutio.

Hoc quidem in plurimis alijs piscib. euenit, præsertim lacustribus & fluuiatilibus, qui & nomine, & alimenti præstantia apud nos sunt notissimi, à ueteribus autem ne nominati quidem. Contrà à ueteribus multi maximè commendantur, nobis planè ignoti. Non oportet tamen celeberrimorum quorumque apud antiquos piscium nomina ponere ijs qui apud nos quoque sunt in pretio, nisi id firmis rationibus, & à substantia naturaque piscium ipsorum petitis inducti faciamus.

Trutta.

Trutta hodie & frequentissimus & optimus habetur piscis, quo cùm lacus amnesque Italiæ multi abundent, uerisimile non est ueteribus Romanis fuisse planè incognitum, quod tamen antiquitus uerum ipsius nomen fuerit affirmare non ausis.

Secunda: ab eo eo quòd in ijsdẽ fluuijs sturio hodie abundat, in quibus olim silurus.

Sequitur alia non firmior coniectura. In Nilo, Borysthene, atque Danubio, uti Plinius de Siluris ait, etiam nunc, frequentissimos Sturiones reperiri. Nam in omnibus Nili ostijs, & superius prope Memphim Aegyptij Sturionem expiscãtur. In Borysthene uerò, qui hodie Neper est amnis, Phasique & in ipso Tanai apud Tanã emporium tãta eorum est copia, ut cetariæ ibi institutæ sint officinæ, in quibus ea salsamenta ex Sturionum ouis salitis, quæ Cauiaria dicimus, itemque ipsa Schinalia ex summo Sturionis spinali dorso, sale fumoque inueterata conficiantur. Hæc quidem omnia fateor. Præterea adeò frequentes esse & magnos in Danubio ut eo minores etiam amnes subeant, qui in ipsum influunt, sicuti Drauam, Sauum, & Tybiscum, ut mirum etiam non sit eos Mœnũ subire, sicuti Plinius ait.

Solutio.

At præter Sturiones in his etiam amnibus multi alij prægrandes pisces procreantur, ad quorum nonnullos eadem coniectura accommodari potest.

Tertia: quòd Sturio dictus uideatur tãquam Istrio.

Quantum uerò ad Athenæum attinet, à quo Iouius Silurum Istrianũ siue Danubianum honoris atque excellentiæ causa nominatum fuisse scribit, ut ab eo Istrionem piscem dictum putet, et inde fortasse Sturionem, (*Aelianus silurum Istrianum nominat:*)

Solutio.

respondeo, Athenæo non Silurum, sed Glanim siue Glanida Istrianum uocari, quem à Siluro diuersum esse firmissimis ueterum & probatissimorum autorum sententijs postea comprobabo, etiam si ita conuerterit Gaza.

Quarta: à tergi colore.

Porrò quæ ex Ausonij Mosella proferuntur de Siluro, pro Iouio non faciunt, qui Silurum describit uelut Actæo perductum tergora oliuo, cùm Sturioni tergum non flauescat, ut optimum oleum, sed cæruleum sit.

Quinta: ab Hispanico nomine Sulius.

Iam uerò nec illud opinioni Iouij suffragatur, quod Hispania omnis Sturionem hodie Sulium appellet, quæ uox à Siluro parum abesse uidet. Nam quemadmodum ueteribus piscium nominibus, gentium uocabula ob affinitatem accommodata nonnihil ad piscium cognitionem conferre non negauerim: ita ex coniectura inde solùm petita, nec cũ alijs firmioribus coniuncta certi aliquid colligi nemo dixerit: lubrica enim est hæc ratio & sæpe fallax. Quòd si ex nominis similitudine sola, Sturionis uetus nomen quærendum sit, multò maior est Tursionis cum Sturione, quàm Siluri cũ Sulio affinitas, quo Sulij nomine Sturionem Hispani hodie nuncupant: unica enim litera s, ex medio in principium translata, ex Tursione, Sturionẽ efficies.

Contra Amatũ Lusit. eiusdem opinionis.

Illam tamen Iouij opinionem libenter amplexus est in suis in Dioscoridem commentarijs Amatus Lusitanus, & facilè cum Iouio credit Silurum Græcorum nostrum esse Sturionem, quod Hispanicũ nomen multùm ei fauere uideatur: à Manardo uerò, & alijs reclamantibus sine ulla sententiæ eorum refutatione liberè dissentit.

Sturio quid sit.

Nos primi Sturionem ueterum Acipenserem esse, siue ὀνίσκον Dorionis & indicauimus & satis comprobauimus in Acipenseris historia.

Silurum inuadere animalia. Lib. 9. cap. 15.

His omnibus Iouij & aliorum idem sentientium coniecturis unicam rationem à natura & actionibus Siluri sumptam opponimus: Silurum autore Plinio, ubicunque sit ubique grassari, omne animal appetentem, equos innatantes sæpe demergentem, præcipuè in Mœno Germaniæ, & in Danubio. (*Alia lectio est: Et in Danubio mario extrahitur, &c.*) Quæ in Sturionem nullo modo competere possunt: nam dentibus caret; neque maleficus, neque ferox est: à quibus moribus planè aliena est oris fabrica, ut neque alia animalia petere, neque demergere posit.

Silurum et Glanim diuersos esse pisces.

Nunc Silurum & Glanim siue Glanida diuersos esse pisces ostendamus: et Siluri nomen Gręcum, non Latinum, ut perperam Gaza Aristotelis Glanim semper Silurum conuerterit. Athenæus Niloticos pisces recensens, Glanidas, & Siluros seorsum ponit, & Glanidi Istri Latum piscem comparat. Eius uerba sunt: Latorum piscium (ut uocant, τῶν λάτων) qui in Nilo fluuio procreantur tanta est magnitudo, ut inueniantur qui ducentarum librarum pondus excedãt. Piscis est can=

est candidissimus, & suauissimus quouis modo apparatus, similis ei qui in Istro nascitur Glanidi. Fert Nilus plurima alia piscium genera, & omnes quidem suauissimos, maximè coracinos, quorum multæ sunt species. Fert & pisces qui Mæotæ uocantur, quorum Archippus meminit in Piscibus his uerbis: Mæotas, Saperdas & Glanidas. Sunt autem (*Mæotæ scilicet*) multi in Ponto, quibus ex Mæotide palude nomen positum est. Nilotici uerò sunt pisces, siquidẽ eorum post peregrinationẽ multorũ annorum meminisse possum: Torpedo iucundissima, Porcus, Simus, Phagrus, Oxyrynchus, Allabes, Silurus, &c. His accedit Aeliani testimoniũ: Glanis, inquit, piscis incola Mæandri, & Lyci Asianorum fluminũ, & Europæi Strymonis, speciem Siluri similitudinemq; gerit, idemq; fœtuum suorũ amantissimus est: mas saltẽ, qui fœtum assiduè ab aliorum piscium iniurijs tuetur atq; seruat. Eosdem Siluros Glanibus similes à Pausania intelligi puto, quũ scribit beluas quasdam perniciosas in Rheno & Istro gigni forma similes Glanibus, qui in Hermo & Mæandro proueniunt, excepto colore nigriore, & corporis robore quibus Glanes inferiores sunt. Nomẽ Siluri Græcum esse non solùm ex iam citato Athenæi loco, sed & ex alio facilè intelligas, quũ scribit: Τί δ᾽ οὐχὶ ὁ σείουρον λέγομεν, ἀλλὰ σίλουρον; ὠνόμασαι γὰρ ὁ οὗτος ἀπὸ τοῦ σείειν συνεχῶς τὴν οὐράν. Cur nõ Siurũ dicimus, sed Silurum? Sic enim nominatus est, quòd cõtinuò caudã agitet. Paulus (*Aegineta, & Græci medici alij*) eodẽ σιλούρου nomine usus est. Quid igitur Gazã impulit, ut pro Glani Silurũ redderet? Vnicus, ut opinor, (lib. 9. cap. 51.) Plinij locus, qui talis est (*immò & alter, ut notaui in Glanide,*) Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, nè absumantur ab alijs, id quod de Glani tradidit Aristoteles lib. 6. de hist. cap. 14. At id non solus Silurus siue Glanis facit, uerumetiã Cyprinus ut eodẽ in loco scripsit Aristoteles. eadẽ est erga fœtus suos charitate Glanis teste Aeliano alius à Siluro. Quare ex eo quod à solo Siluro seruari oua tradit Plinius, non necessariò efficitur Silurũ Glanim Aristotelis esse, qui oua sua custodire dicitur. Præterea alio loco Plinius lib. 9. ca. 43. Glanim nominat. Cautius, inquit, qui & Glanis uocatur, auersos mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliat, quæ ex Aristotele li. 9. de hist. ca. 37. sumpta sunt, qui Glanim ἀγκιστροφάγον uocat.

Ex Aeliano.

Ex Pausania.

Siluri nomẽ græcum esse, nõ Latinum.

Pliniũ semel aut iterum glanim pro siluro dixisse. & plura de glanide.

His nec inutile fuerit addere, apud Dioscoridem lib. 2. ca. 29. pro ἄλουρος legendum esse σίλουρος, uel ἄλουρον & σίλουρον eundem esse piscem. quas enim facultates Dioscorides ἀλούρῳ tribuit, easdem Paulus Aegineta σιλούρῳ. Sic Dioscorides: Ταριχηρὸς δὲ, ἄτροφος: ἀρτηρίας δὲ καθαίρει, ὁ δ᾽ ὄνυχας καταπλάσσει. καταπλασθεῖσα δὲ ἡ σὰρξ τοῦ ταριχηροῦ, σκόλοπας ἀνάγει. Sale conditus minimũ suppeditat alimentum: arteriam uerò expurgat & uocem expedit. Illita saliti caro aculeos, & infixa corpori spicula extrahit. Sic Paulus: Σίλουρος ταριχηρὸς βρωθεὶς ἀρτηρίαν καὶ βρόγχον διακαθαίρει, καταπλασσόμενος δὲ σκόλοπας ἀνάγει. Neq; est quod quis obijciat ἄλουρον apud Paulum legi posse, sicuti apud Dioscoridem, quoniam illic Paulus ordine literarum uires medicamentorum tradit, & in ijs quæ à litera σ. incipiunt scribit quæ modo citauimus. Idem de Galeni loco sentiendum, qui est libro nono, de facult. simplic. medic. ex quo sua descripsit Paulus. Τῶν δὲ ταριχευθέντων ἀλούρων τὴν σάρκα λειωθεῖσαν ἐπιτιθεμένην ἐξάγειν σκόλοπας φασίν, ὡς ἑλκτικὴν ἔχουσαν δύναμιν δηλονότι. ubi pro ἀλούρους, σιλούρους intellge.

Ἄλουρος pro σίλουρος, apud græcos aliquot medicos.

Libro 7.

Superest unica mihi improbanda opinio uiri eruditi, à quo dissentire mihi religio foret, nisi ueritatis cognitionem, qua nihil prius neque antiquius uiro bono esse debet, ipse quoq; rebus omnibus anteferret. De eo aliquando audiui quum diceret, ueterum Silurum eum esse qui ab Ausonio Lucius uocatur, à nostris Brochet, cuius mores Siluri moribus à Plinio traditis optimè conueniunt, est enim Lucius uoracissimus, dentibus acutis, longis, firmisq; armatus est, quem uerè dicere possemus in animalia grassari. Cuius rei exemplum proferam. Narrauit mihi uir fide dignissimus uidisse se Mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à Lucio dentibus apprehensum: cuius demorsu cruciatã & territam inde fugisse, & crebra capitis quassatione Luciũ in terram deiecisse, quem ille palpitantẽ & in aquam redire conantẽ cepit, domumq; tulit. Certũ est feles paruos & canes in uiuaria Luciorum coniectos ab ijs deuorari. Quare mores quidem conueniunt, sed natalis locus maximè repugnat. Lucius enim lacustris & palustris, siue fluuiatilis tantũ est. Silurus marinus & fluuiatilis. Neq; Lucio competũt notæ quas Siluro Ausonius tribuit, quod dorso sit flauescẽte olei modo: quòd tam uastæ magnitudinis ut Delphinus fluuiatilis nominari possit. Deniq; Lucium à Siluro apertè distinxit: cùm enim de Lucio atq; alijs aliquot dixisset, subiunxit hæc de Siluro ut diuerso pisce.

Silurum nõ esse Lucium.

Nunc pecus æquoreũ celebrabere magne Silure: Quẽ uelut Actæo perductũ tergora oliuo
Amnicolã Delphina reor, sic per freta *magnũ Laberis: & longi uix corporis agmina soluis,
Aut breuib. defensa uadis, aut fluminis uluis: Aut quũ tranquillos moliris in amne meatus.
Te uirides ripæ, te cærula turba natantum, Te liquidæ mirantur aquæ: diffunditur alueo
Aestus, & extremi procurrũt margine fluctus. Talis Atlantiaco quondã balæna profundo.

**Forte magnus*

Propositis igitur multorum de Siluro sententijs nostram liberè proferre non dubitamus. Existimamus autem ueram Siluri figuram pictura nostra repræsentari, quam ex Istri siue Danubij Siluro expressam misit ad me Conradus Gesnerus: (*Vide quæ scripsi suprà in Corollario secundo de Asellis, pagina 111. ubi hanc non Siluri, ut Rondeletius memoria lapsus putauit, sed Aselli cuiusdam, qui non in Istro, sed Oceano, reperitur, iconem inuenies, &c.*) de cuius moribus à Germanis fide dignissimis eadem narrantur, quæ Plinius Siluro tribuit; ferox enim est, & in animalia

impetum facit, eorum enim catulos iniectos discerpit & deuorat. Vastissimo est oris hiatu, dentibus multis acutissimis & ualidissimis munito. non squamis, sed cute dura contegitur & nigricante. Oculis est magnis. Pinnas duas habet in dorso, à podice unicam, alias habet branchias (*dicere uoluisse uidetur, alias habet iuxta branchias, & alias in uentre: ut pictura ostendit, nescio quàm rectè. uix enim in alio pisce pinnas ita se habere puto: & pictura ad piscem inueteratum facta est*) in uentre. Carne est dura. Ad quæ ea conferat antea ex Galeno & Dioscoride diximus.

Hanc meã de Siluro sententiam æqui bonicp omnes ut cõsulant, oro atcp obtestor: qua certiorem, & euidentioribus testimonijs probatam si qui proferãt, libenter me eis assensurũ profiteor.

COROLLARIVM I. DE SILVRO EX VETERIBVS.

A De Siluro permulta diximus suprà in Corollario de Glanide. Αἴλουρος pro σίλουρος in multis ueterum medicorum, qui Græcè scripserunt, libris legitur perperam, unius literæ mutatione: apud Dioscoridem, & Galenum libro 11. de simplicibus, & Tarentinum qui Geoponica condidit. Bellonius quidem tum ælurum tum silurum à caudæ agilitate dictum putat, quòd eam anguillæ instar moueat, (nimirum etiam felis quadrupedis, quam Græci ælurum nominãt.) Ego omnino librariorum negligentia aut inscitia ælurum pro siluro scriptum puto. Textor Rauisius quidem tradit, Aeluros esse pisces quorum oculi ad uices Lunæ aut ampliores fiãt, aut minores; sed imperitè. authores enim de felium oculis hoc tradunt. Serapio ex Dioscoride simul & Galeno transtulit Harbe, de qua uoce Arabica leges in Chamæleonte A. in libro de Quadrupedibus ouiparis. Aëtius (*Vegetius fortè*) silluarion, ut puto, pro siluro dixit: cuius felle suffusos oculos inungi, cum Attico melle, præcipit, bobus, Hermolaus.

B Siluri in Aegypto diuersis locis inueniuntur, præcipuè in Nilo. Magna qui uoce solebat Vendere municipes fracta de merce siluros, Iuuenalis Sat. 4. de Crispino Aegyptio. *Vbi.* In Bubasto Aegyptia stagnum est, ubi cicures permulti siluri aluntur, Aelianus 12.29. Silurum Alexandrinum Paxamus nominat. In Nilide lacu ex quo Nilus oritur, siluri reperiuntur, Plinius 5. 9. Eosdem in Nilo esse Strabo & Athenæus tradunt. Præcipua magnitudine thynni sunt, &c. sunt & in quibusdam amnibus haud minores, silurus in Nilo, esox in Rheno, attilus in Pado, Plinius. Idem alibi ex siluro fluuiatili indicato remedio, addit: qui & alibi quàm in Nilo nascitur. Et alio in loco remedium è siluro, præcipuè Africo, tradit. Iidem etiã in fluminibus procreantur, ut in Cydno Ciliciæ fluuio: sed ij quidem idcirco minuti proueniunt, quòd eius confluens nitidus & frigidus sit, quo non ipsi delectantur, sed turbido potius, ac planè limoso, eocp pinguescunt: & Pyramus quidem, atcp Sarus Cilices fluuij, eos longe pleniores ferunt, tum Orontes Syrorum fluuius eos progignit. Ptolemæorum item fluuius, & Apamiense stagnum maximos generant, Aelianus 12.29. Canaria ex Fortunatis insulis una amnes habet siluris piscibus abundantes, Solinus. Silurus grassatur ubicunque est, omne animal appetens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne prope (*alâs propter*) Lisboum, Plinius. *Plinij locus perpensus de Mœno fl.* Hermolaus apud Plinium, pro Mœno asserens Aenum legendum, errauit, cùm Mœnus non inferior sit Aeno. de siluro (tamen) Mœni Celtes nihil comperit, diligentissimus rerum Germanicarum indagator, Spiegelius. Ex uetustis codicibus (inquit Massarius) aliqui in Rheno, & aliqui in Mœno habent, Hermolaus uerò in Aeno legẽdum censuit, quod non probamus: cùm, quòd Aenus tempore Plinij et priscorum autorum non erat Germaniæ fluuius, cum ea tantum pars quæ ultra Danubium est, tunc Germania appellaretur; at Aenus citra Danubium est, in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatem Bauariæ, quæ pars Norici est: tum etiam, quòd non adeo magni pisces in Aeno reperiuntur. legendum ergo in Rheno, uel potius in Mœno, uti scriptum est. Mœnus nanque fluuius est quem nunc Mangonum & Moganum Germani uocant, omnibus Germaniæ fluminibus curuior, ex Pinifero monte orientalis Franciæ descendens iuxta Hercynium, & in Rhenum se exonerans, quod Iacobus Zieglerus (geographorum omnium ætate nostra facile princeps) me monuit, Hæc Massarius. Mœnus fluuius, cuius libro I X. meminit Plinius, adhuc (ut semper) à Germanis uocatur Mainus, non Moganus aut Mogus: quæ uocabula nostratium imperita confinxit antiquitas, Moguntiæ insignis urbis occasione, è regione cuius Mœnus Rheno miscetur, Beatus Rhenanus. Siluros tradit Plinius in Oeno (*Aeno*) amne propter Visbium urbem Germaniæ grassari. Visbium autem iuxta Ptolemæum, sicuti ex computatione partium & segmentorum existimari licet, ad hostia Aeni amnis conditum fuit: quem nunc literatores Enesum uocãt. Cæterum alius amnis, qui in Danubium Bathauiæ erumpit, in prima syllaba per diphthongon ultimam Oe. scribitur, & profertur more Græcorum, à Germanis nimirum ueluti. longum: ille in prima syllaba primam diphthongon æ habet, Latinam seruat pronũciationem, Ioan. Auentinus. Ego ex diuersis illius fluuij, in quo siluros præcipuè grassari Plinius scripsit, nomenclaturis, Rhenum præ cæteris legere malim. nam si in Mosella est silurus, ut canit Ausonius, è Rheno in eum amnem subire potest: itemcp si in Mœno. & Pausanias cum in alijs fluuijs, tum in Rheno Istrocp belluas eiusmodi, hominibus perniciosas, glanibus similes, reperiri tradit. Ex Istro quidẽ in Oenum fluuium, à quo Oenipontem oppidum denominant, subire potest. Cæterùm pro his uerbis, prope uel propter Lisboum, Barbarus corrigit, prope Visbium. Neutrum probo (inquit Massarius.)

sarius.) non enim uerisimile est Plinium indicasse talem amnem magis prope Visbiū esse, quàm prope alterum locum, cum longissimus sit: aut silurum id magis facere prope Visbium, cum in omni eius parte silurus hæc facere posit. Antiqua uerò lectio: pro telis boum: quæ & mendosa est, sed aliquid omnino ad boues referre uoluit, quoniam dixit omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens. Cornarius ex codice antiquo sic legit: Silurus grassatur, &c. præcipuè in Rheno Germaniæ amne proterens boues. ¶ Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinis'ue interstitis, carne prædulci: Plinius, non quidem de Siluro, ut quidam falsò opinati sunt. Silurus nanq; spinas habet, ex Plinio, lib. 32. cum dicit: Siluri fl. cinis spinæ uicem spodij præbet, Massarius.

Blax piscis similis est siluro, sed inutilis. Vide Blax superiùs elemento B. Est & glanidi similis silurus, adeò ut etiam docti quidam confuderint, ut in Glanide ostendimus. ¶ --- uelut Actæo perductus tergora oliuo, Ausonius: fortè non ad colorem, ut quidam putarunt, sed ad nitorem cutis ostendendum. Spinas eum habere paulò antè dictum est. Siluro similem caudam crocodilus (*aliâs meliùs, cordula*) habet, quoad paruum magno licet conferre, Aristot. ¶ Gillius silurum dentatum esse putauit, eò quòd hamifragus sit, quodq; homines & equos deuoret. Aristoteles quidem glanidi durissimos dentes tribuit, siluro quod sciam nemo: nec hamifragum tamen glanin, sed hamiuorum esse dixit, hoc est ἀγκιστροφάγον, non ἀγκιστροκατάκτην. Et Aelianus de animalibus 12.14. usurpatum ab Aristotele uerbum, interpretatur ἱκανὸν καταπιεῖν τὸ ἄγκιστρον: hoc est, qui hamum deglutire posit.

C Silurus minorum piscium uisceribus aluum replet, diuus Ambrosius. Grassari eum in hominem & omne animal obuium, prædictum est. ¶ Fluuiatilium silurus caniculæ exortu syderatur, & aliâs fulgure (*tonitruo magno, Aristot.*) sopitur. hoc & in mari accidere cyprino putant, Plinius, sed Aristoteles de glanide hoc scribit, non de siluro.

D In Bubasto Aegyptia stagnum est, ubi cicures permulti siluri aluntur. Vide mox in E. ¶ Silurus mas solus omniū edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs, Plinius: silurū autem pro glanide conuertit ex Aristotele. Glani & cyprini in uiuario ædiū nobilissimi uiri à Iarnaco, pulsato pariete ad cibū properāt, id quod ipse sum expertus, Rondeletius Tomi prioris 4.10. nescio quos pisces glanorū nomine intelligens, nisi fortè lucios. Veros quidem seu siluros seu glanides, in Gallia uix reperiri puto: aut si reperiuntur, ut in Mosella siluri Ausonio teste: in horum tamen piscium historia Rondeletius eos sibi uisos negat.

E Mysi (inquit Aelianus de animalib. 14.25.) non ij qui Telephi Pergamū incolunt, sed inferiores, qui ad Pontū: quiq; uicinorum Scytharū incursiones propulsant, & suis uiribus regionē suā defendunt. Ea prope Heracleā est, & circa Naxiū flumen (*Heracleam hodie Naxiū portum uocari scribit Munsterus*) prope Tomin (*Tomium uel Tomos*) ciuitatem. Hi inquam piscandi rationem obseruant huiusmodi. Istrianus natione piscator ad Istri ripā (*Atqui Ister Europæ fluuius est, non regionis iuxta Pontum & Heracleā. utrobiq; tamen Mysi dicti populi habitant. Vide Onomasticon nostrum*) boum par impellit, aut equorum, iugum ipse humeris gerens, eum in locū, ubi cōmodam sibi & sedem & piscationem arbitratur, atq; ad ripam iumentis pabulum apponit. unde interea hæc complentur, dū ipse funis bene robusti alterum caput ad medium iugum alligat, ex altero capite hamū ualidissimum acutissimumq; appendit: quē asso tauri pulmone instructū ad illiciendum Silurū (suauissimam ei escā) deijcit, postq; ex linea ad quā hamus alligatus est, quantū satis est plumbi ad moderandum tractū appendit. Vbi Silurus bubulæ escæ sensum percepit, statim escam appetens, hamum incautè totis faucibus deuorat: & dū transfixus ex eo euadere cupit, omnibus'uiribus funē exagitat, quod quidē ipsum animaduertēs piscator, cū summo gaudio quàm mox à sessione exurgit, & boues equos'ue admotis stimulis incitat, ac iumentis cum cetaceo pisce bene robusto luctatio est: Nam hic Istri alumnus omni uiriū contentione se in altitudinē deprimit, illa contrà retrahunt: sed piscis uincitur ex amborū tractu, atq; in ripam iugo extrahitur, Hæc Aelianus. Audio & Husones (id est Antacæos) captos, boum iugo extrahi hodie in Danubio. ¶ In Bubasto Aegyptia stagnū est, ubi cicures permulti siluri aluntur: & obiecto ad se nutriendos pane, ad quem illi certatim subsiliunt, pascuntur, Aelianus. ¶ Apud Tarentinū in quadam piscium inescatione legitur αἰλούρου, βρόμου: ubi Cornarius uertit, siluri uirosi: Andreas Lacuna, Græca relinquit, æluri, bromi. Rursus inferiùs in esca ad murænas, scribitur, αἰλούρου ποταμίου: ubi Cornarius iterum, siluri fluuiatilis reddidit. ¶ Ex fumo siluri lento igne combusti, formicæ pereunt, Paxamus.

Silurorum captura.

Siluri cicures.

Vsus ad inescandos pisces, et contra formicas.

F Captus est silurus, & inutilis præda detecta est, diuus Ambrosius tanquam de pisce uile. ¶ Silurus recens in cibo nutrit, & facilem præbet aluum. salsus uerò (ταριχηρὸς) minimum suppeditat alimentum, (ἄτροφος, pro ὀλιγοτρόφος.) arteriam expurgat, & uocem expedit, Dioscorides. Vocem siluri recentes salsi'ue in cibo sumpti, adiuuant, Plinius. Dioscorides salso tantùm eam uim adscribere uidetur, quod Aegineta etiam clariùs effert: Salsus (inquit) esitatus arteriam humidam perpurgat. ¶ Aluum emollit silurus è iure, Plinius. ¶ In siluro (ius uel condimentum:) Piper, ligusticum, cuminum, cepam, mentham, rutam, saluiam, caryotam: mel, acetum, sinape & oleum, Apicius 9.12. Ταριχηρὸς σιλοῦρος apud Athenæum legimus. ¶ Garum est liquamen ex pisce siluro confectum, Cælius Aurelianus.

G. Illita (cataplasmatis loco) salsi siluri caro, aculeos & infixa corpori spicula extrahit, Dioscorid. & Galenus, qui contritam imponi tradit. Siluri fluuiatilis carnes impositæ recentes, siue salsæ, tela corpori inhærentia extrahunt, Plinius. Phagedænæ sanantur siluro inueterato, & cum sandaracha trito, Idem. ¶ Muria eius incipientibus dysenterijs prodest, si in desidentium fotus (εἰς ἐγκάθισμα) adijciatur. fluxiones siquidem ad summa cutis elicit. ischiadicis infusa medetur, Diosc. Muria salsorum pisciũ putridis ulceribus congruit, dysentericisq́ ac coxendicum doloribus iniecta medetur. acrimonia enim sua infestos coxendici humores attrahit, & per intestina euacuat. præcipuè tamen silurorũ mænularumq́ muria medici quidã ad huiusmodi morbos utuntur: quã nos interdum ad putrida oris (ἐν στώματι, aliâs σόματι) ulcera accommodauimus, Galenus in fine undecimi de simplicibus medicamentis: unde & Aëtius repetijt. Dolores lenit ischiadicorum muria siluri clystere infusa. dantur autem (*quærendum an hæc ad præcedentia pertineant, ut conchæ pro mensura dicantur, & numerus desideretur*) conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextarijs duobus per dies quindecim, Plinius. Mihi quidem tum ad dysenteriæ, tum ad ischiadis curationem, clystere potiùs iniiciendam esse muriam (ut Galenus & Plinius docuerunt:) quàm ad encáthisma, id est, insessum adhibendam, ut Dioscorides scribit, probatur. Et alibi idẽ Plinius: Ischiadicos liberant salsamenta ex siluro infusa clystere, euacuata priùs aluo. Medici Græci nõ salsamenta, id est salsas huius piscis carnes, sed hálmen, id est salsuginem seu muriam, hoc efficere dicunt. estq́ ea sanè clysteribus uel per se non incommoda. ¶ Perniones emendat siluri adeps, Plinius. ¶ Aëtius silluarion, ut puto, silurum uocauit: cuius felle suffusos oculos inungi, cum Attico melle, præcipit, bobus, Hermolaus. ¶ Siluri suffitu, præcipuè Africi, faciliores partus fieri dicuntur, Plinius. ¶ Ad ignes sacros restinguendos utuntur silurorum capite cinere salsamentorum (*fortè salsorum*) ex aceto, Plinius. Vlcera quæ serpunt, & quæ ex ijs excrescunt, ex capite mænarum cinis, uel siluri coërcet, Idem. Et alibi: Siluri cinis inhærentia corpori tela extrahit: & cinis spinæ eius uicem spodij præbet.

Caro. Muria. Adeps. Fel. Caro suffita. Cinis.

H. a. Sillurus apud Varinum non rectè l. duplici legitur, cum prima corripiatur. Vendere municipes fracta de merce siluros, Iuuenalis. Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων, Sopater.

Icon. Pierius è Glanide hieroglyphicum facit, ad denotandam paternam diligentiam in filijs educandis, qua de re quæ Aristoteles de glanide scripsit, Plinius ad silurũ transtulit. & quanquam diuersi sunt pisces, genere tamen & natura cognati uidentur. Eodem picto helluonem & uoracem hominem notare conueniet, cum in omne animal obuium grassetur silurus.

Propria. Sillura insula est in Oceano Britannico, ut Solinus inquit, cuius incolæ numos refutant, dant res & accipiunt mutationibus. ¶ Scylurus autem per c & y psilon scribitur: Scytharũ rex fuit, qui (ut Plutarchus in libello de garrulitate refert) cum relictis octoginta filijs diem esset obiturus, petijt fascem hastarum. quo accepto filijs imperauit, ut omnes simul connexas diffringerent ac rumperent. quod cum fieri posse negassent, ipse educens sibi singulas, omnes facilè fregit: ita docens illos, ubi unà esse perseuerarent, firmos ac potentes fore, imbecilles autem si separarentur ac dissiderent.

e. Vt carbunculi (uitibus) non noceant, aliqui siluri carnem leuiter uri iubent in arbustis, à uento ut per totam uineam fumus dispergatur, Plinius.

f. Egregium hoc est in arte coquendi (μαγειρικῇ) palata conuiuarũ prænosse. Quòd si Rhodios inuitasti, εἰσιοῦσι δὸς εὐθὺς ἀπὸ θερμοῦ τὴν μεγάλην αὐτοῖς ἀπάσαις, ἀπεζέσας σίλουρον, ἢ λεβίαν, ἐφ᾽ ᾧ χαριεῖ πολὺ μᾶλλον, ἢ μυρίνην (uini genus) προσεγχέας. Ἀστεῖον ὁ σιλουρισμός. id est, cibus siluri res est ualde urbana & lauta, Diphilus apud Athenæum.

h. Erasmus in prouerbio, Anulus aureus in naribus suis: Adiungendum est (inquit) illud Antiphanis (*Sopatri*) apud Athenæum libro 6: Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων, id est, Putrem silurũ quadra habens argentea.

COROLLARIVM II. DE SILVRO EX nostris Obseruationibus.

Effigies hæc Siluri est, quam olim incognito Latino nomine accepi pro pisce quem Germani Welß *appellant: cuius tamen postea accuratiùs expressas icones (quæ corporis forma, pinnas & barbulas excipio, ad mustelam fl. nostram, quam pag. 709. exhibuimus, proximè accedunt) Iulius Alexandrinus è Danubio, & Io. Kentmanus ex Albi ad me dederunt. Est autem idem qui Barbota uel Solaris à quibusdam (ut Alberto & similibus) appellatur: & Vngaricè Hartscha, Polonicè Sum, & in alijs Germaniæ locis* Schaid *uel* Weller. *Ego quæ sub singulis istis nominibus, diuersis temporibus, tanquam diuersorum piscium, accepi, (cum nondum ad eundem omnino piscem pertinere mihi constaret,) singillatim deinceps ac seorsim exponam. Postremo duas ab hoc differentes Siluri species cum suis iconibus adiungam.*

Quisquis ea quæ de glanide ueteres scripserunt, ac nuper Bellonius, (qui tamen glanim cum siluro cõfudit,) in G. elemento nobis exposita, cũ ijs quæ hîc de siluro tradimus primùm ex ueteribus, deinde obseruationibus nostris nõ oscitanter cõtulerit, uerũ esse quẽ proponimus silurũ, facillimè deprehendet: ac diligentiæ nostræ, quæ tot tantisq́ super siluri re ac nomine controuersijs inter eruditos nostro seculo agitatis finem imposuerit, nonnihil se debere fatebitur.

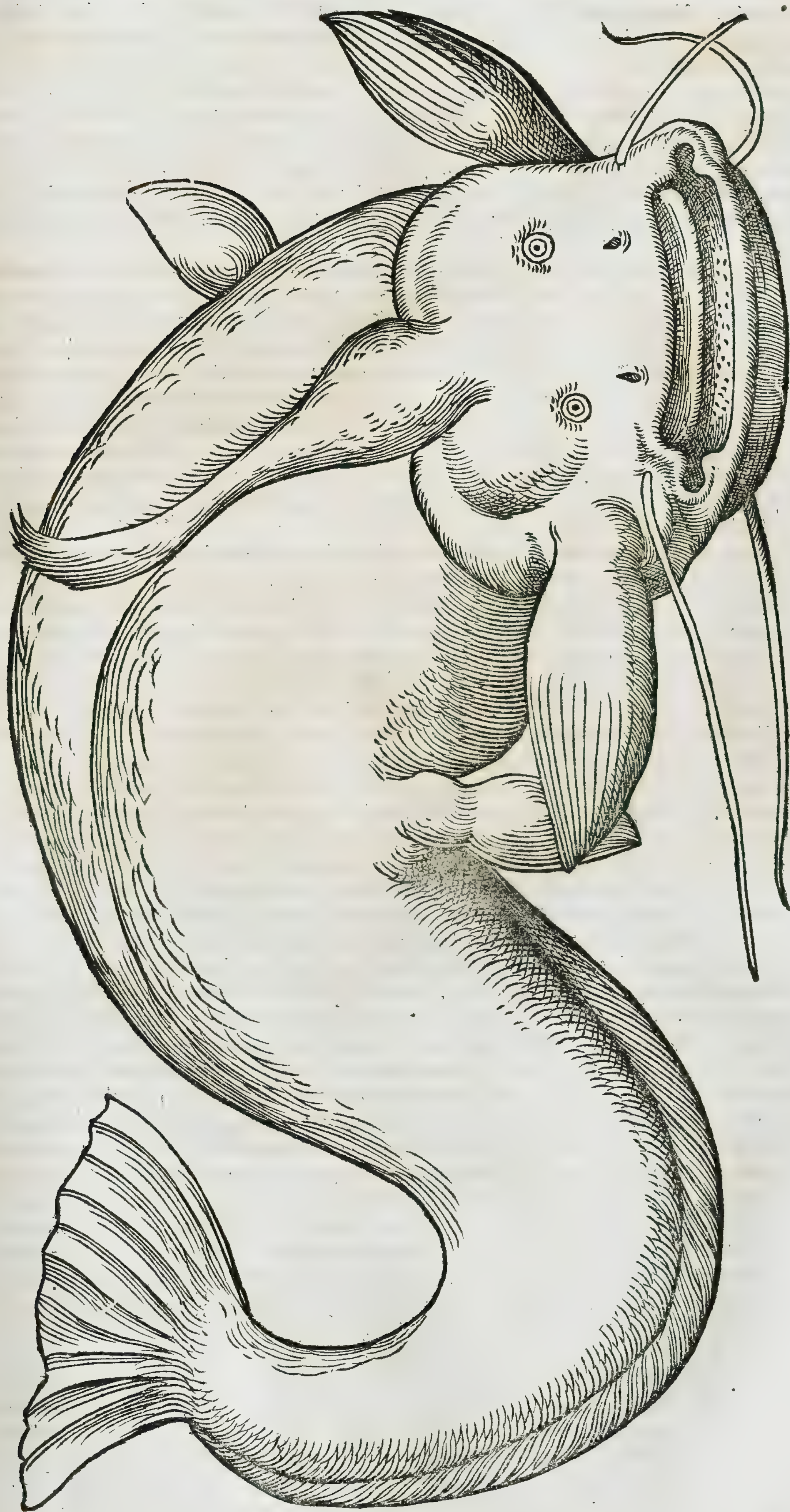

Iouius Capite 4. libri de piscibus, multus in hoc est ut sturionem hodie dictum, ueterum silurum esse cõuincat: cuius argumenta omnia eruditè Rondeletius destruit: in hoc tamen & ipse & alij falluntur, quòd silurum dentatum esse putarunt: eoq; etiã argumento sturionem edentulum

piscem silurum esse non posse. Dentes enim silurus noster non habet, sed labia limę instar exaspe rantur, ut prædam facilè retineat: retentam mandere ei et comminuere opus non est, sed faucibus & gula maximè patentibus integram uorat. Matthiolus Senensis silurum squamosum & bene dentatum pingit in Dioscoride suo Venetijs impresso anno Salutis 1554. posteriorem enim nōdum uidi: deceptus nimirum ab aliquo, qui hanc effigiem ceu ueri piscis alicuius ei obtulit: ego nullum eiusmodi piscem, qualem ea pictura repræsentat, extare puto, tantum abest ut pro siluro admittam. In hoc etiam longè fallitur quòd eundem piscem in Pannonia Acchia uocari putat, & ad Rheni litora Germanicè Bolich. hic enim omnino asellorum Oceani species est. Acchiam uerò Pannonicè silurum dici Manardus primum docuit; de quo & pisce & nomine mox plura dicemus.

Borbota. Borbotæ sunt pisces quidam fluuiales, aliquatenus anguillis similes: lubricæ nanq; sunt, & excoriantur sicut anguillæ. Corium habent nigrum, esum dulcem, & hepar præ omnibus piscibus melius & efficacius: caput magnum respectu corporis: os amplum & latum ualde. Cum autem ætate hic piscis duodecim annos excesserit, in uastitatem ac longitudinem maximā crescit, **Solaris.** & Solaris uocatur, quia in Sole libenter in ripis fluminum iacet, Isidorus & author de nat. rerū: & Albertus. Vide suprà etiam in Glanide, pag. 459. Borbotæ quidem nomine accipiunt piscem illum quē Botatrissiā Itali uulgò nomināt, nos inter Mustelas fluuiatiles descripsimus: huic enim silurus paruus persimilis est, ita ut Bellonius etiam Botatrissiam à glanide siue siluro uix dignosci tradat. Ex eo tamen adulto silurum tandem fieri falsum est. Est & Barbotta piscis barbatus, circa Tanaim dictus, ex Antaceorum genere, quem ichthyocollam Bellonius nominat, & similem ei (*barbis nimirum & capite*) silurum facit.

Ruffus. Aliquando uestigia iacentis ac dormientis piscis remanent in fundo harenarū: & ibidem iacens percutit tridente. hoc enim modo piscatores uenanť magnos pisces marinos: & in Danubio ruffos, husones, sturiones, & huiusmodi, Albertus. Ego ruffum piscem Danubianū hactenus cognoscere nullum potui. Stephanus Lauræus Amorfortius medicus apud Ferdinandum Romanorum regem præclarus, ad literas meas quibus de hoc pisce, enumeratis Alberti uerbis, interrogâram, in hunc ferè modum respondit: De ruff pisce, Posonij (superioribus diebus ad generosam quandam matronam pristinæ sanitati restituendam eò profectus) cum piscatoribus & hominibus literatis contuli. omnes adfirmarunt præter husones & sturiones esse (*in Danubio*) eximię magnitudinis piscem, et ueluti beluam, qui ab illorum magnitudine parum differat, eodemq; modo in arena dormiens capiatur. ruffum autem illum ab Alberto dictum conijciebant, quòd **Schwreg. Scurio.** subrubram aut subruffam habeat carnem. Piscatores Hungari uocant Schwreg, uel Shwreg, & literati quidam Latino nomine ad uernaculum efformato Scurionem. Deinde cum illustrem dominum Georgium Draszkowyth Hungarum Episcopum Quinecclesiensem (uirum doctissimum, & rerum etiam naturæ consultum,) rogassem super eodem pisce, Ruffo Alberti: respondit mihi, proculdubio illum, unum ex duobus, nempe uel Scurionem esse, de quo nunc scripsi: uel **Harcha.** potius quem Hungari Harcha, Germani Huechen (*festinationis hunc lapsum suspicor, & scribere uoluisse* Schaiden. *nam Huechen species quædam trutæ est, cuius cum trutis iconem dabimus*) appellant. Harcha enim habet in uentre cum alias maculas, tum ruffas. Nulli quidem pisces in Danubio magni sunt præter Husonē, Sturionem, Tok, (Germani Tickhen uocant,) Harcha & Schwreg. Sed his de rebus si quid ipsa dies docebit exactius, libentissimè communicabimus, Hæc Lauræus.

Harcha rursus. Silurus Vngaricè Harcha dicitur, à latitudine dorsi, ut audio, aut oris fortè. profertur autem Harcha non aliter quàm si Hartscha uel Harcza scriberetur à Germano. solent quidem etiā Itali ch. scribere & proferre, ubi Germani tsch. Pannonij Danubij accolæ silurum uulgari sermone Acchia uocant, Ioan. Manardus: sed aspirationem & r. literam omisit, & trissyllabum pro bissyllabo fecisse uidetur. Hoc quidem illi debemus, quòd primus nostro seculo silurum agnouit: quanquam præter hæc aliud nihil addidit, & à nemine hactenus quo de pisce sentiret intellectum est. Ego & paulò antè ex Lauræi literis de Harcha quædam scripsi: & plura hîc addam, quæ ex eruditi iuuenis Io. Viti Balsaratij Vngari colloquijs accepi, unde Harcham proculdubio silurū esse liquidò constabit. Barbottam (aiebat) piscem in Tibisco (qui Daciæ fluuius Danubio miscetur) aliquando captum se uidisse septem uel octo cubitorum, plaustrum occupantem. eum in fluuio annis sedecim sub culina uiri cuiusdam nobilis latuisse. hamo tandem inescatum esse, dum fœturam suam custodiret. ubi se captum sensit, exilijsse. secutos impetum eius piscatores ad miliaria duo, denique defatigatum cepisse, & in oppidum Nadlac uexisse: ibi in eius uentre caput humanum cum dextra manu & tribus annulis aureis inuentum esse: cuius rei abominatione incolæ multis postea annis hoc genere piscis, non uilis alioquin, abstinuisse. Barbas eum supra infraq; os habere, rictum latum, caudam uersus attenuari. dentes habere instar pectinis illius quo laneæ uestes depectuntur, à carduis denominati uulgò. squamis carere. in aquis cœnosis uersari.

Sum. Eiusdem piscis Illyricum nomen est Sum, Polonis ac Bohemis usitatum. Author libelli qui rerum nomenclaturas Latinas cum Polonicis & Germanicis confert, Balænam & Cetum interpretatur Sum: nec scio an marina etiam cete eodem nomine appellent. Ausonius etiam propter magnitudinem corporis balænæ silurum comparat; quoniā ubi is in flumine adest, --- diffunditur

funditur alueo Aestus, & extremi procurrũt margine fluctus. Talis Atlantiaco quondam balæna profundo, Cum uento motu ue suo telluris ad oras Pellitur, exclusum fundit mare, magnaq; surgunt Aequora, uiciniq; timent decrescere montes. Germani quoq;, in Sueuia præsertim, Waller uel Wäller quasi balęnam uocitãt. Ab hoc Illyrico nomine Albertum puto, cum silurum esse nesciret, Latinũ Sumus finxisse, in Catalogo piscium alphabetico: ut in Glanide eti- *Sumus.* am notauimus Capitur Cracouiæ alibiq; in Vistula fluuio, item in Prussia. Pisces, carnem, & cadauera eum uorare aiunt: è mari ascendere: ut affirmauit Polonus quidam literatus, qui inspecta apud me effigie, quam Rauenspurgo Sueuiæ accepi, eam omnino Sumi piscis esse affirmabat. uilem haberi, per frusta diuendi, media corporis eius præferri, reliqua nimis dulcia ac mollia esse. Alius quidam Sumum carnem aiebat habere ferè ut Lucius, solidiorem, uulgò lautam. Ego pro ætate discrimen esse puto: minores lautos esse, maiores non item. Gedani (in ora Germaniæ) audio piscem esse, qui cum dissecatur, frusta mouentur ac tremunt, carne ut Sumi. ¶ Silurus degit in Albi amne nostræ gentis, & nostratibus nominatur Sum, infestus piscibus cetus: unde apud nos uulgare uerbum: Piscis pisci præda, at siluro omnes. in Rheno hodie defecisse uidetur, Sigismundus Gelenius Bohemus in epistola ad me. ¶ His addam quæ Antonius Schneebergerus ciuis & olim discipulus meus, nunc medicus egregius, de Sumo pisce, Cracouia ad me scripsit, cum mentionem eius à me factam in Germanico piscium catalogo legisset: Schaid piscis Polonis Sum nominatur. capitur uerò in Vistula flumine aliquãdo longitudinis sedecim pedum, latitudinis trium dodrantũ, Mustelæ fluuiali (Trüschen, Mientus Polonicè) capitis forma, spina dorsi, caudæ longitudine similis, item lubricitate. Oculi parui sunt, qui in pinguioribus bubulis similiter prominent. Per totam caudæ inferiorem (intellige à uentre procedentem) partem pinna usque ad extremitatem eiusdem porrigitur, eaq; in fine unica non bifurca est. appendices geminas non breues, & in maioribus indicis digiti crassitudine, in extremitate superioris labri utrinq; unam habet, his uariè circunuolutis alios pisces os suum apertum ingredi cogit, hacque ratione uenatur. Ferunt quendam molitorem hamum in Vistulam iecisse, eoq; relicto ad quoddam temporis spacium abfuisse, interim uerò anguillam hamo captam esse: quam cum Silurus (Schaid) deuorare uellet, lubricitate corporis adiuuante per branchias eiusdem Siluri transijsse, simulq; silurum cum anguilla utrunque mediocris magnitudinis captum esse. Vesicam albissimam simplicem, non duplicẽ, sicuti in cyprinis apparet, habet. huic uenter cum intestino tenui parum flexuoso imminet. intestinum in sinistra eius parte descendit ad pinnam quæ circa corporis finem, caudæ autem principium, in inferiori parte posita est, illicq; excretionis meatus esse apparet. In uentriculo nihil quàm lacteus quidam succus erat. Color exterior in iunioribus nigrior, parùm albicantibus maculis distinctus, in senioribus contrà. Caro substantiæ friabilitate, albedine, sapore luciorum non dissimilis, densior tamen uidetur. Paratur eo modo quo scribis, (*hoc est, sicuti anguillæ, in croceo iure.*) Præterea in ueru saluia & maiorana confixa assatur: quo modo cauda parata in delicijs habetur. cutis densa est, uidetúrque facillimè excoriari posse. Audio extra aquam per triduum maiores uiuere, præsertim hyeme. Maiores eàdem ratione capiuntur, qua salmones circa Basileam, Hucusq; Schneebergerus.

Germani qui ad Danubium accolunt Schaid uel Schaiden nominant silurum, siue à *Schaid.* damno quod uoracitate sua infert, (damnum Germani schad uocant;) siue à figura uaginæ (quam alij Schaid, nostri Scheid appellant) præsertim gladij equestris: quæ latior initio, paulatim in angustum desinit. Huius nominis piscem in Danubio & Teissa, id est Tibisco, capi aiunt. omne piscium genus obuium ab eo uorari, maximum esse post husonem. ad libras (sedecim unciarum nimirum) octoginta aliquando accedere. barbatum esse, rictu amplo latóque, cartilagineum, (Bellonius etiam silurum cartilagineis ouiparis, ut sturioni & attilo adnumerat:) squamis carere: carnem habere mollem, pinguem ac uiscosam. minorem natu fusci uel nigricantis coloris esse: cum senescit, albicare. è mari subire Istrum. in delicijs haberi, & apparari anguillæ instar in iure croceo. Marca fluuius non longè supra Presburgum in Danubium exonerat. is quoque Schados, id est Siluros recipit: & alibi in Vngaria lacus Peiso (uulgò Newsidlersee) dictus: quem miliaria Germanica septem longum esse audio, latum tria: insulas quasdam natantes sustinere, ingentes cespites herba uestitos, quibus etiam arbores innascantur: in ijs ceu puteos à piscatoribus excindi: ad quos cum se contulerint siluri, instrumento ferreo (ita fabricato, ut quò magis renituntur pisces, eò ampliùs comprimatur) feriuntur. precium est in libras nummus cum dimidio, is qui à cruce denominatur Germanis uulgò: (quorum septem cum dimidio denarium argenteum constituunt:) dorsi uerò partes, propter spinam diuitibus expetitam, quarta parte maioris uæneunt. Pars circa caudam, tota assatur, & ipsa in delicijs diuitum. Captum illic audio, octo aut ampliùs cubitos longum, pondere centum quinquaginta sex librarum communium, quæ uncias sedecim appendunt. Nuper Achilles Gassarus medicus pereruditus & studiorum meorum promotor, in hæc uerba ad me scripsit: Piscem Schaiden sæpe Viennæ uidi. is quò minor, eò delicacior est. paruus adhuc, ut pedem aut cubitum non excedat, appellatur illic ain Sick: adultior ue- *Sick.* rò ain Schaiden. Idem in dicto Ambronis lacu (Ammersee uulgò in Bauaria) sæpe capitur.

suntq; elapso autumno duo quinos pedes longi Mecœnati nostro misi, quos ille ad ædes Myconis in uiuarium suum misit. ¶ Alius mihi narrauit piscem Sick uel Tick uel Tück in Danubio capi, nõ quidem circa Viennam, sed inferiùs circa Budam. molem eius libras (XVI. unciarum) uigintiquinq; appendere. Corpus ut husonis, minus, multis ceu stellis uarium, rostro prominente ad quinq; aut sex digitos, ueluti anserino: longiore & graciliore quàm sit husonis. Imperiti quidã paruum husonem esse putant. Vngari uocant Tock uel Tockhal, quod nomen ad antacæum accedit, si an. syllabam præponas. magnum esse aiunt, trium aut quatuor cubitorum, sine squamis, subnigrum, dorso spinoso, capite magno, nullis dentibus, cartilagineum, è mari ascendere: certo tempore capi uere & autũno. Haud scio an hic sit Scurio ille, quem superiùs Hũgaricè Schwreg nominauimus: & an idem fortè antaceus stellaris, cuius iconem in operis fine dabimus: etsi huius rostrum breuius sit, quàm in Toco esse diximus: cætera congruunt. ¶ Alius quàm Schaid, est piscis Schied in Bauaria dictus, quem & ipsum ad huius uoluminis finem exhibebimus.

Tock.

Waller, & similia nomina.

Waller, Weller, Wale, Walle, Wällern, Welline, Walarin, in diuersis regionibus scribitur ac proferṫ Germanicũ piscis siluri nomen, partim masculino genere partim fœminino: à balæna factũ, quã similiter Wal uel Wallfisch appellãt Germani. est enim ueluti balęna quędã, seu cetus, id est maximus ferè piscis dulciũ aquarum: ut plurib. scripsi suprà in Illyrico nomine Sum. Sunt aũt uulgaria hæc nomina Sueuis pręcipuè. in plerisq; enim Sueuiæ, sicut & alijs Germanię, (& quibusdã Heluetiæ) lacubus reperiṫ: ut in Acronio lacu, & in alio quodã uallis Rhenanæ in finib. Heluetiorũ, ut audio: et in Dunensi Bernensiũ Heluetiorũ: itẽ in Sueuia prope Rauespurgũ, & alio iuxta Waldsee: & in Carinthiæ lacu quem longum cognominant. deniq; in Bauariæ lacubus, Wallern pisces copiosè capi audio. addebat quidam lardum eis esse instar porci, magnis præsertim. ¶ In Algoia regione (parte Sueuiæ) inueniuntur passim multa piscosa stagna & uiuaria: quorum quædam ingentes producunt cancros, alia maximos pisces, præsertim lucios, carpones, olrupas: aliosq; optimos pisces, maximè autem balenas, Wälinin uocãt, habentes barbæ loco duos funiculos, deuorantes alios pisces & aquatiles aues. fiunt enim tam magni, ut quidam adæquent pondus quadraginta, alij quinquaginta librarũ, Munsterus. Wälinen maximi pisciũ in Acronio, gobios fl. capitatos quodammodo referunt, sapore carnis mustelas quas trisias uocant. Raro capiunṫ. incolunt enim profundissimos gurgites. apparẽt tamẽ aliquãdo, sed raro singuli. Conspectus eorũ ueteri persuasione pro ostento habetur, & magna rerum mutatio metuiṫ. Circa annũ Salutis 1498. ad Rheni angulum uulgò nominatũ, tres huiusmodi pisces capti sunt: quorũ breuissimus (uiro tamen procerior) Constantiã delatus est: ubi in piscatorum tribu pictura adhuc spectaṫ. Vt rectè parentur, in frusta dissecti, & uino frigido immissi elixãtur: ac iure croceo aromatico condiuntur, Mangoldus. ¶ Rauenspurgi in Sueuia ante annos aliquot uidi in pariete nosocomij pictum silurum pregrandem, qualem quantũq; ante paucos annos in proximo lacu captum aiebant: septem uel octo pedes longũ, nigricantem, maculis ad uentrem fuscis, hoc est è nigro modicè albicantibus. Cauda nonnihil ab alijs quas habeo picturis diuersa, trapezij quadam specie, quali secures fermè spectantur: barbis pedalibus. Eam picturam nobilis in ea ciuitate medicus Carolus Egellius, qualis quantaq; est, expressam ad me dedit. Cauda concussa pisces (præsertim minores) deuorandos ori admouet. intestinum unicum & rectum habere dicunt.

Welß.

Vt nomen Wal uel Weller huic pisci à balæna translatũ est, sic etiã Welß, opinor: quo Germani inferiores, Saxones, Silesij, maritimiq; omnes, ni fallor, utunṫ, nos hoc in loco Velsum tanquam Latinè dicemus. Sunt qui capellani uulgò dicti asellorum generis nomen Velso quoq; attribuant, propter capitis magnitudinem, ein Kabelan. Asellum quidem Capellanũ salsum Rheni accolæ Bollich appellant: unde fortassis factum est, ut piscem Bollich dictum Matthiolus Senensis silurum esse putàrit. Errant qui Amiam, Welß interpretantur. Eundem suspicor Wilß in regionibus ad Septentrionem dici. nam Rostochij audio Wilß esse piscem crasso uentre. De eo nuper Ioan. Kentmanus medicus sic ad me scripsit. Velsus est è numero piscium qui è mari in Albim subeunt, & in eo manentes proficiunt pariuntq;. Corpus ei fuscum, nigris maculis plenum, squammæ nullæ; corium satis crassum & lubricum. caput grande, latum & simum. Rictus oris amplus, & ad capitis latitudinem patulus: labia suprà infraq; aspera, quibus prædam retinet. dentibus enim caret. A labro inferiore dependent barbulæ quaternæ tenues, molles, oblongæ: à superiore uerò binæ, duræ, longissimæ. uenter est magnus, deformis. cauda tenuis & lata, ad quam usque pinna ab ano extenditur. Vtrique ad branchias pinnæ adiũctus est aculeus quidam durus, osseus, quibus infestos sibi pisces arcet. Toto corpore unicam spinam extensam habet, sicut mustela illa fluuiatilis, quam nostri Quappam nominant. Parit in Albi, crescitq; multũ & pinguescit tum ipse tum fœtus: & similiter in lacubus ac stagnis, ubi præda copiosa solus potitur. est enim admodum uorax piscis, & eo nomine ubicunque est damnosus: quamobrem nõ temere piscinis immittitur. Inter pascha & pentecosten è mari ascendens, ut in dulcibus aquis pariat, plurimùm capiṫ: quanquã toto ferè anno capi soleant, sed parui, à binis libris põdere ad senas usq;. Maximi uerò qui circa partũ capiunṫ, libras circiter uigenas ultra centenas appendũt. Libra ferè nummo quẽ grossum uocãt, uendiṫ. complent aũt grossi XXI. florenũ, id est drachmas ferè sedecim. Piscis est pinguis & boni saporis. in magnis aliquando pinguitudo per dorsum uel duos digitos

tos craſſa, ceu in porco, apparet. Laudatur in cibo tum recens, tum ſalſus. ſolent enim eos in dolijs ſalire, & per annũ ſeruare. Parui adhuc, antequam ad tres libras accedant, ſimpliciter in aqua elixi, placent, ſicut & lucij, trutæ, muſtelæ fl. & alij. oportet autem ritè præparatos, aquæ cum primùm feruere occœpit, inijcere: condire, ſalire, & ad iuris ferè conſumptionem decoquere. Vbi uerò iam trilibres, maioresq́; fuerint, pars dimidia, anterior, optimè ſapiet, ſimpliciter elixa primùm, deinde perfuſa iure è uino & ſaccharo, cum cinnamomo, pipere, croco, cymino, & modico amyli uel panis albi indurati confriatiq́;: cuius modum augebis, ſi ius denſare libuerit. poſterior uerò, & ad caudam pars, placebit ad carbones paulatim aſſata: deinde cõdita iure è uino, ſaccharo, cinnamomo, zinzibere, croco, & malorum diſſectorum teſſellis: quale pro cæteris etiam piſcibus aſsis fieri ſolitum eſt. ſunt qui aceti nonnihil affundãt. Pro malis aliqui cepas minutatim conſectas miſcent. Deniq; maximi, ſiue recentes, ſiue ſalſi, iure caryophyllorũ coloris uel crocei, ſturionis inſtar conditi, laudantur. Hactenus Kentmanus. Sunt qui Velſum tres ulnas longum in Albi capi referant circa diui Ioannis diem æſtate optimum eſſe, deinde ſe occultare inter ſaxa: & ſi hirudines infeſtent, prodire. Sorſt piſcis eſt uulgaris apud Liuones, partim Sturioni, partim Velſo ſimilis, ut audio. ¶ Eſt & apud Sileſios in Viadro Velſus, tantus, ut captus impoſitus currui, plerunque ultra currum emineat. Anſeres aliquando uorat. Non admodum in delicijs apud eos eſt. ſalſus exportatur. Barbis extenſis & contractis, ceu brachijs, piſces uorandos ori eum admouere aiunt.

DE SILVRO, QVI IN LACVBVS BERNENſium Heluetiorum capitur.

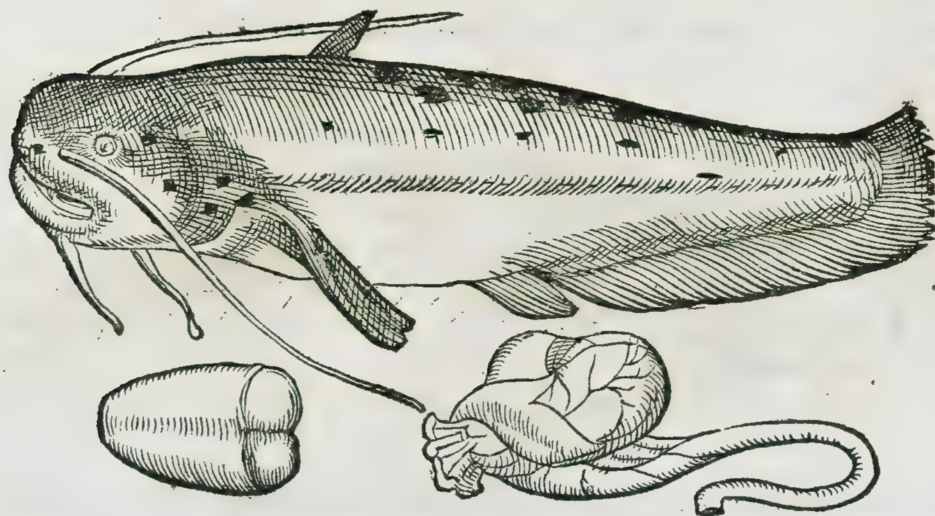

Quanquam permulti ſunt Heluetiorum lacus, & ſatis magni, ſiluri tamen in paucis (ut ſuprà quoque diximus) capiuntur: & rariùs puto in maximis, per quos magna flumina tranſeunt: frequentiùs in minoribus, fortè quòd magis cœnoſi ſint illi. amant enim aquas turbulentas. In Bernenſium duntaxat lacubus aliquando reperiuntur, ut Moretano, & proximo Neocomenſi, qui etiam Iuerdunenſis dicitur. Benedictus Martinus, uir undequaque eruditus, qui Bernæ bonas literas docet, rogatus à me, qualis apud eos capitur, talem & pingi curauit & deſcripſit. Pictura huic capiti præfixa eſt, deſcriptionem ſubijciam. Mitto iam tandem Saluth (*ſic Sabaudi finitimi nominant circa Moratum & Neocomum*) piſcis imaginem: qui apud Bipennates captus eſt, & per amicos ad me miſſus: ac me præſente à pictore delineatus, unà cum interioribus quibuſdam partibus, quas ſecto piſce inſpeximus. Eſt autem Saluth piſcis mollis, ſine ſquamis, totus lubricus inſtar anguillæ, ac inter lacuſtres nocentiſsimus. uenatur enim reliquos, & in omnes mira uoracitate tanquam helluo graſſatur. Creſcit etiam in ingentem magnitudinem. Superioribus annis in Moretano lacu captus eſt octo pedum, & apud nos Bernæ ad libram uenditus. hic noſter paruus erat adhuc, ſeſquipedalis. Caput habet amplum & bene latum: reliqua corporis pars eſt contractior, ut in acumen propè deſinat: os patentiſsimum: inferius labrum prominentius ſuperiori. Color ei nigricat, præſertim circa caput: latera ad cinereum inclinant: undique per tergum & caput nigris maculis conſperſus eſt. Branchiarum utrinque quatuor habet ordines à medijs lateribus: imò ferè capite concurrunt. A branchijs ſtatim duæ pinnæ ſunt. inde uenter laxus eſt, quem terminant duæ aliæ pinnæ prioribus minores. Hinc cauda reliquo corpore multò prolixior, quæ inferna parte continuam unam pinnam habet, in tergo unica pinna exigua eſt & erecta: hac tanquam uelo, illa gubernaculi uice utitur, motuq́; fertur citatiſsimo. Oculi cinerei, eminentiores reliqua cute, rotundi, parui. ante oculos utrinque cornu unum prælongum. Hæc cornua ante ſe extendit, ceu ad explorandum, interdum ad latera comprimuntur. labium inferius quatuor cornua habet breuiora, quæ gulam ut barba ornant,

Venter totus albicat. Os patentiſsimum, ut dixi: labra aſpera frequenti dentium ordine. Sine lingua eſt: quiddam tamē tuberoſum, firmum, à branchijs ad inferius labrum protenditur, ad latera utrinq; liberum, extremitatibus contiguum, hinc labro inferiori, illinc branchijs ad guttur. Branchijs & gutturi cōtiguus eſt uentriculus, extenſus, & ſatis capax. is cum inflarem eum calamo in præſenti piſce ſeſquipedali, æquabat renē porci magni, undiq; diſcurſantibus uenis rubris. hunc tegit hepar. à latere uentriculi inteſtinum longum prominet, quo ſtercora egeruntur, id ad poſtremas pinnas ubi finitur uenter, defertur. materia (*ſubſtantia tunicæq; uentriculi, & inteſtinorum*) tota eſt ſolidior, qualis in quadrupedibus uenter eſt. Supra eam eſt ueſicula, quam media ſutura in duos torulos eminentes diuidit, longos, ante duo tubera mammarum inſtar, uel quales ſunt uertebræ, rotunda. Poſterior pars in acumen ſenſim deſinit, ut tota ueſicula non malè lyram uideatur exprimere. Eſt autem ea candidiſsima, nigra ſuperinducta membrana, quæ commodè poteſt detrahi, ut ueſicula tanquam ex culeo nigro candicans ipſa, educatur. cohæret hæc ſpinę dorſi inter branchias. Per ſpinam autem dorſi uena tranſit candida nigro tenuiſsimo inuolucro tecta ut in anguillis. hanc eximunt deliciarum ſectatores tanquam uenenatam & noxiam. de cætero præparant ad menſam quo pacto anguillæ parantur, &c. Huc uſq; Benedictus Martinus. Videtur autem ſpecies hæc ſiluri diuerſa eſſe à ſuperiori: quoniam & color uariat: & pars ad caudam latior eſt proportione, quàm in cæteris, quas habeo, huius piſcis imaginibus. Qui apud me hanc picturam uiderunt peregrini, Velſo ſuo uel Schaido ſuperiùs deſcripto, diſsimilem eſſe aiebant, ſpecie nimirum, non genere proximo. Quærendum an pinna ab ano extenſa retrorſum, caudæ continua ſit: uel potiùs propter uicinitatem, continua eſſe uideatur nō diligenter animaduertenti. Ex picturis ſilurorum quas habeo diuerſas, ut dixi, quædam continuant, aliæ non item.

DE ALIA SILVRI SPECIE.

Siluri ſpecies quædam pulchra & rara Argentinæ *in piſcina ſeu uiuario ciuis cuiuſdam* alitur, nomine ignoto. Eius iconem Petrus Stuibius iuuenis eruditus affinis meus, ad me miſit huiuſmodi: quam Lucas Schan pictor illic ad piſcis partim ſub aqua natantis, partim extracti aliquantiſper aſpectum expreſsit. Piſcis (ut ex pictura apparet) totus ſimilitudinem aliquam cum muſtelis fluuiorum, & lacuum habet, illis quas Alputt & Trüſchen (ab alijs aliter) nominari dixi. Oculi ſunt parui. Barbulæ fuſcæ, non longæ, è craſsiuſculis paulatim attenuantur, binæ ſuperiore labro, ternæ inferiore. Pinnæ ad branchias binæ. In dorſo nullam oſtendit pictura, ſed tantum carunculam quandam mucronatam eminentem, qualis & in Muſtela lacuſtri maiore eodem ferè loco uiſitur. In uentre uerò una & continua longiſsima pinna ad caudam uſque albicat, maculis diſtincta fuſcis. Corpus à capite retrorſum ſubinde attenuat: finis latiuſculus et obliquus eſt, & quod mireris nullam caudæ pinnam habet. Os magnum & latum. Capitis color è cæruleo ſub uiridis: reliquum corpus uiridi & flauo colore mixto pingitur, ſed maculas etiam diuerſi coloris habet. Sed ipſa Stuibij mei uerba adſcribam, teſtis oculati: Piſcis (inquit) quam mitto effigies, licet coloribus per omnia non reſpondeat, formam tamen optimè refert. nam cū piſcē extra aquā diutius retinere non eſſet integrum, non licuit pictori tam cito omnia conſiderare. Huius generis duos in ſtagno ſuo ciuis quidam alit. qui cū ante annos trigintaſex ad Hundsfelden in Rheno cum alijs piſcibus illis, quos Argentinæ uocant Kufelken, ſimul naſſa capti eſſent, *uix digiti* longitudine, & Argentinam in forum aduecti, à ciue quodam raritatis gratia empti, *in piſcinam* coniecti ſunt, in qua alter ab eo tempore uſque adeò excreuit: ut iam ſex cū dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatem aut ampliùs) longitudine cōtineat. Caput quà craſsiſsimum eſt filo complexus, duorum pedum & dimidij ferè circumferentiam deprehendi. Alter huic per omnia cōſimilis, ſed longitudine longè eſt inferior. Maior ille piſcibus quibuſuis excepto Carpione, ſiue uiuis, ſiue mortuis, ueſcitur. Hyeme nihil quicquam guſtare unquā uiſus eſt. Cornua quę ſupra & infra os habet, quotannis decidunt, & rurſus noua ſuccreſcunt, ſicuti ceruis. Nomen cognoſcere non potui niſi quod aiebant, olim quędam Scheid appellaſſe, (eiuſq; generis magnam in Danubio copiam eſſe:) & Sabaudum quendam ſua lingua Salu, Hæc affinis meus, Ego poſteà etiam

etiam accepi hunc piscem tota hyeme in uno eodemq; piscinæ illius angulo se continere, id quod dominus prædij affirmat. Speciem hanc à superioribus esse diuersam, coloris, barbularũ, & caudæ diuersitas loquuntur. Glanidi'ne potiùs quàm siluro cognatus idem ue sit, considerandum. Is quidem piscis cuius figuram cum glanide Rondeletij G. elemento posuimus, ut cum siluro simile nihil habet, ita glanis esse non potest.

De Siluri natura & uoracitate plura scribit Manardus epistolarum 9.3. quorum suprà non memineram. *Manardus.* Dum Vladislai (inquit) Pannoniarum regis saluti inseruirem, non semel uidi piscem, quem indubiè silurũ esse, præter reliqua, hoc argumento putaui: quòd in animalia quantũuis magna, in Tibisco præsertim flumine, quod Istrũ influit, audacissimè adeò insurgit, ut nec hominibus parcat. Publica enim apud Pannones fama est, aliquando captũ, in cuius uisceribus humana manus ornata anulis inuenta sit. Vocãt incolæ hunc piscẽ (si rectè memini) Acchiã, uastissimo ore, & durissimis dẽtibus armatũ, figura gobio similẽ, eaq; aspectus atrocitate, ut terrorẽ etiã mortuus uideatur spectantibus afferre. Ad hanc descriptionẽ Matthiolus, aut potiùs quisquis eũ participem fecit, silurum suũ confinxisse uidetur. *Matthiolus.* Saluianus silurum nostrũ glanidem facit: & in eius descriptione, in primo dorso paruam erigi pinnã, qua in re nobiscum conuenit: post quam (inquit) alia una multò magis angusta in medio dorso enata per dorsum reliquũ ad caudam usq; æqualiter deducitur. *Saluianus.* Et altera huic figura & magnitudine simillima à podice per imũ uentrem ad usq; etiam caudam excurrit, &c. Hanc ego dorsi pinnam alterã in siluris meis non inuenio: neq; ulla est ex multis quos amici miserunt picturis, quæ eam designet: ut neq; ipsa à Saluiano exhibita icon, elegans sanè & proba. In nostris Italiæ fluuijs (inquit idem) nullibi, quòd sciam, habetur. Vtraq; eius maxilla paruorũ dentium, sed acutorũ & ualidorum ordinibus quàm plurimis armatur: præter quos innumeros denticulos maioribus etiam & robustioribus muniũtur fauces, &c. Nobilissimus comes Hieronymus Martinengus, dum Viennæ apud Ferdinandũ regem Romanorum pontificius erat orator, non solùm huius piscis ad uiuum depictã iconem, sed eiusdem etiam exiccatũ caput ad me transmisit. Idem puerum in Danubio apud Possoniam natantem, paucis antè annis ab hoc pisce deuoratum, ac in interaneis eiusdem, post dies paucos (Archiepiscopi Strigonensis cura capti atq; dissecti,) pueri fragmenta reperta, à fide dignis Pannonibus se accepisse, me certiorem fecit. Hæc Saluianus. Idem silurum Sturionem esse contendit, reuocata Iouij opinione, iandudum ab eruditis, Manardo præsertim, ac nuper Rondeletio explosa & confutata. ego ne actum agam, ampliori refutatione abstinebo. hoc certè in Saluiano displicere mihi dissimulare non possum, quòd ut suam persuasionem tueatur, Græcos Latinosq; ueteres quosdam erroris & ignorantiæ circa silurum, lippis olim & tonsoribus notum piscem, insimulat. Præter cætera autem, quæ à nobis relata, silurum nostrum eundem ac ueterum esse ualidiùs confirmant: hoc leuius, non tamen contemnendum, accedit, quòd de eo canit Ausonius, --- quem uelut Actæo perductum tergora oliuo Amnicolam delphina reor. Læue enim & lubricum, ceu oleo perfusum, eius corium est. Rondeletij sententiam, ad colorem referentis olei in his uerbis mentionem, non admitto. Sturioni autem tergus eiusmodi nequaquam est.

DE SIMIA MARINA.

EST etiam in mari rubro Simia, non piscis quidẽ hæc, sed bestia cartilaginea, ueluti squamarum expers, (σελαχῶδες ζῷον, οἱονεὶ ἄλεπον,) eaq; ipsa non magna. Colore est terrestri similis, tum facie speciem similitudinemq; eiusdem gerit. Non pisceo tegmine reliquum corpus, sed illiusmodi circumuestitur, cuiusmodi testudinis inuolucrum est. Eadem similiter atq; terrestris leuiter resima est. eius reliquum corpus instar torpedinis latũ est, ut dicas auem esse alas explicantem. Cum natat, uolare uidetur. In hoc uerò à terrestri differt, quòd uariè distinguitur, & ruffa est ceruice, ut branchijs quoq;. Καὶ πυῤῥοὶ δ' εἰσιν οἱ περὶ τὸ ἰνίον πλατεῖς (γίνονται fortè addendum) ὡς βράγχια. Os uerò non in summa facie oblongum ei prominet, sed hac etiam parte modicè sima terrestrem repræsentat sibi cognatam, Aelianus de animal. 12.27. Et rursus 15.17. In media natura quædam communitas retrusa leoni est, & affinitas cum delphino: non ex ea parte solùm quòd uterq; imperat, ille quidem terrenis bestijs, hic uero aquatilibus: sed quòd siue senectute siue morbo infirmis ambobus, illi terrestris simia medetur, huic marina quoq; simia remedio est. Nam ut in terra, sic etiam in mari aliquod est simiarum genus, quod similiter huic, ut illi terrenum, medicinam morbi affert. Ex Aeliano etiam Philes repetijt. Non congruit cum Aeliani descriptione piscis ille galeorum generis, quem Bellonius Simiam, Rondeletius uerò (meliùs opinor) Vulpem facit. nam Bellonij Vulpes, Rondeletio Canis centrines est. ¶ Rondeletius piscem quem alaudam non cristatam nominauit: Possis (inquit) etiam optimo iure simiam appellare, quia capite simiam refert. est enim capite paruo & rotundo. *Alauda piscis.* Sed prorsus alia est maris rubri simia.

Propiùs ad Maris rubri simiam accedit piscis, cuius iconem, qualem à Io. Kentmanno accepi, hîc exhibeo: qui etiã uulgò alicubi Simia marina uocat, ein Meeraff: hoc enim nomine è Dania sibi allatum scribit. Pinnas tanquam uolãs extendit, ut pictura præ se fert; & inter duas in summo

dorſo pinnas aculeum retro tendit, ceu galeus centrines: os ſimum habet, non ut galei in longitudinem protenſum roſtrum. branchiarũ foramina quina apparent, obliquo inter os & oculos deſcenſu. Color ei uiridis toto corpore: ſed in dorſo magis fuſcus, ad latera pallidus. dẽtes lati & continui. Reliqua ſatis apparent in icone: quæ cum ad ſceleton facta ſit, in uiuo animali non omnia ſimiliter ſe habere ſuſpicamur. Teſtitudineũ inuolucrum ſi accederet, Aeliani hanc ſimiã facerẽ.

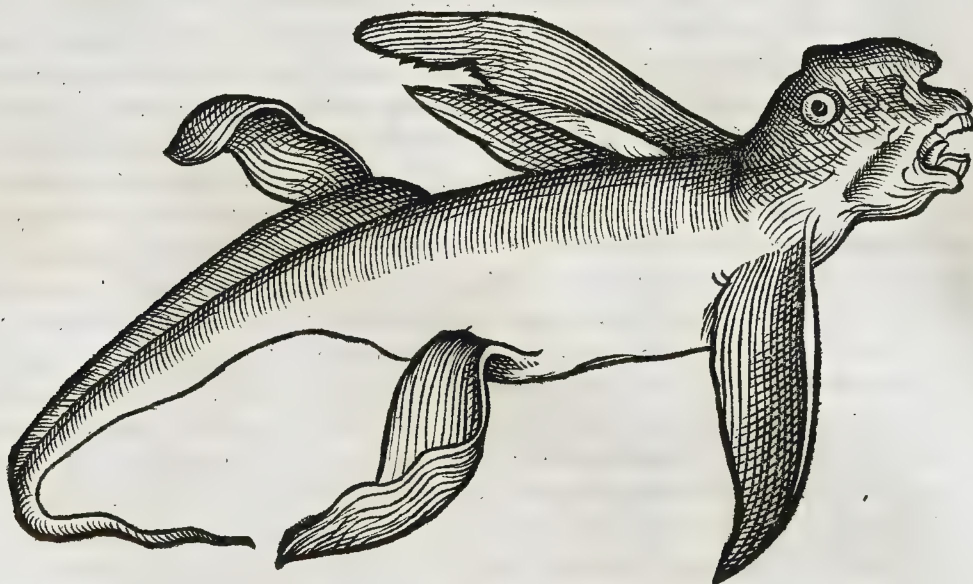

SIMIIS marinis adiungere uolui monſtrum, cuius picturam ſubtiliſsimus Cardanus mihi communicauit. Serpentem Indicum eſſe ſcribebat, Mediolani in macerie quadam repertũ. nec aliud addebat. ſed cauda uidetur animalis aquatilis eſſe: caput πιθηκοειδὲς, id eſt ſimijs cognatum aliquid præ ſe fert: ut & digiti pedum, quos binos tantùm oſtendit, manuum inſtar oblongi. Vix equidem auſus hoc animal proferre fuiſſem, niſi à tanto uiro accepiſſem.

SIMVS ab Athenæo nominatur inter Nili piſces. Meminit eius etiam Artemidorus Onirocriticorum 2. Euſtathio tamen lib. 1. Halieuticorum marinus eſt, ex illis qui in petris & arenis paſcuntur: Σιμοί τε, γλαῦκοί τε, καὶ ἀλκιεαὶ σινόδοντος. Euſtathius in Iliad. M. hoc nomen pro piſce ultimam grauare docet, (ſcribit autem σίμος paroxytonum,) ut ab adiectiuo σιμός oxytono differat, ſed præſtiterit puto penanflectere cum piſcem ſignificat, quoniam primam productam habet. Oppianus, Athenæus, Artemidorus, etiam pro piſce ὀξυτόνως ſcribunt. ¶ Nos ſimum fluuiatilem uocare poterimus piſcem, quem uulgò Germani Naſum: craſſam enim & ſimam hanc partem, à qua denominatur, habet. ¶ Rondeletius Teſtudinem coriaceam à ſe dictam, Simiam maris rubri Aeliano memoratam forſitan eſſe ſuſpicatur. Bellonius alteram Tæniæ ſpeciem à Rondeletio dictam, deformi capite ſimiam quodammodo præ ſe ferre ſcribit, & à *multis* Marmotum uocari.

Aethiops piſc. Simus etiam non nomine ſed re eſt Aethiops dictus piſcis, in Eclogis ex Agatharchidæ commentario, circa finem. Gignuntur (inquit) cum alij multi piſces locis prædictis, naturæ ac formæ peculiaris, (περιηλλαγμένην ἔχοντες τὴν φύσιν:) tum unus omnium maximè atri coloris, proceritate uiri: quem, & eam ob cauſam, & à ſima faciei ſpecie, Aethiopem nuncupant. Hunc qui primi ceperunt, nec alijs uendere, nec ipſi in cibo conſumere uoluerunt, propter ſimilitudinem (*Aethiopis uel hominis:*) temporis uerò progreſſu utrunque liberè fecerunt.

SIONES, brachycephali, mali ſucci ſunt, & grauis odoris ſegnem materiam trahunt & gignunt: Xenocrates apud Oribaſium, niſi mendum ſubeſt.

SIPHNA, Σίφνα, piscis quidam, Hesychius & Varinus. Σιφνὸν uacuum interpretantur: σίφνον uerò paroxytonum arcam panariam, &c.

SIPURUS, Σίπυρος, piscis uulgò Græcis, uide in Hepato Rondeletij.

DE SIRENIBVS.

DE Sirenibus multa protuli in Libro de auibus. finguntur enim partim uirgines fuisse, partim uolucres, Acheloi filiæ, &c. unde Ouidius, ---- Vobis Acheloides unde Pluma pedesque auium, cum uirginis ora geratis? Vnde apparet malè recentiores quosdã scripsisse, postremam Sirenum corporis partem, in piscem desinere: quæ forma Nereidum potiùs quàm Sirenum fuerit. Decepti sunt illi fortè ex eo quòd monstra maris eas fuisse legerant. Monstra maris Sirenes erant, quæ uoce canora Quaslibet admissas detinuêre rates, Ouidius. Maris autem monstra dicta coniicio, siue quòd in insulis circá ue mare habitasse fingerentur: siue etiam in ipso mari, quanquam inferiori parte aues, ita ut palmipedes, natasse crederentur. Hac occasione pauca quæ nunc se offerunt, pręterita in Auium historia, hîc adijcientur, ex ueteribus primùm, deinde recentioribus.

Sunt apud Indos auium quædã genera, cantandi suauitate & oris expresione tanta, ut comparatio nulla reperiatur, nisi Sirenes quasdam eas dixeris. nam has quoque uirgines alatas, & pedibus aues fuisse, poëtarum fabulæ canunt, & pictores ostendunt, Aelianus 17. 23. de animalibus. De Sirenibus quædam leges in Varijs Io. Tzetzæ 1. 14. & 6. 75. & Eustathium in Commentarijs in Dionysium Afrum, super his poëtæ uersibus: Πρὸς δ' ἦ νότον μάλα πολλὸν ὑπὲρ Σειρηνίδα πέτρην φαίνονται προχοαὶ Γελυκηντίνυ Σιλάροιο. Orpheus in Argonauticis canit, quo pacto Sirenes cum ipsum in Argò naui præternauigantem de scopulo in quo erant, suauissimè argutissimeque canentem audissent, fato quodam in mare se præcipites dederint, & in petras ingentes conuersæ sint. ¶ Vitanda est improba Siren Desidia, Horatius Sermon. 2.3. Σειρὴν πελάγιος, de alcyone, Plutarchus. Sophoclem aliqui σειρῆνα νέαν dixerunt, si bene memini. Ἡ ὑποβαρβάρους χελιδόνων λίκην ἐμμούσους, ὡσεὶ σειρήνων ἢ ἀηδόνων μουσεῖα, Quidam apud Varinum. apparet contrario sensu hirundinum, quàm sirenum ac lusciniarum, musea, accipi. Vide in aue Luscinia h. Ἡ Θεανὼ δ' οὐχὶ σειρὴν ἐστιν ἀποτετιλμένη; βλέμμα καὶ φωνὴ γυναικός, τὰ σκέλη δ' ἐστὶ κοψίχου, Anaxilas (apud Athenæum libro 13.) monstra quædam à ueteribus conficta, ut Scyllam, Sphingem, Chimæram, ad meretrices referens. inter quas (inquit) Theano uidetur quasi Siren quædam, quanquam implumis: ut quæ uultum ac uocem mulieris, crura autem merulæ habeat. ¶ Sirenes apes dissident cum Circa aue, Aelianus. In Conchylijs aliqua ex Græcis (sumpta sunt nomina,) ut peloris, ostreæ. alia uernacula ad similitudinem: ut syrenæ, pectunculi, ungues, Varro libro quarto de lingua Latina. quasi Syrena, conchylium, id est animal testaceum sit, Latino uocabulo dictum, à nescio cuius rei similitudine, ut à pectine pectunculus. ego uocabulum corruptum suspicor, nam uel ypsilon primæ syllabæ uocabulum non esse Latinum arguit. Syrenæ ¶ Ἀκόρεστόν τι καὶ σειρήνιον τὸ περὶ τὴν διήγησιν, Heliodorus: hoc est, Narratio tam dulcis & illecebrosa, ut nulla eius saties obreperet. ¶ Augusto Cæsari Galliarum legatus scripsit, in litore inuentas mortuas Nereides Sirenesque multas, ea forma qua pinguntur, Bapt. Fulgosus in memorabilibus: ex Plinij li. 9. cap. 5. ubi codices nostri Nereidum tantum mentionem faciunt, non etiam Sirenum. Addit ibidem Fulgosus lib. 1. cap. de Miraculis: Visa sunt & marinarum nympharũ corpora humanis corporibus similia, nisi quòd cute anguillis persimili tegebantur: deinde imperante Phoca in Cycladibus iuxta Sdillarum (*sic habet codex impressus*) insulam duæ apparuerunt, ex toto penè humanam habentes effigiem.

Sirenes (inquit author de nat. rerum) sunt animalia mortifera, quæ à capite usque ad umbilicum habent figuram mulieris improceræ magnitudinis: horrenda facie, crinibus capitis longissimis atque squalentibus. Apparent autem cum fœtibus quos in brachijs portant. Mammis etenim fœtus lactant, quas in pectore magnas habent: quas quando uident nautæ, multum timent, eisque lagenam uacuam proijciunt: & ipsæ cum ea ludunt, donec nauis pertranseat. Reliquam uerò partem corporis habent ut aquila, & in pedibus ungues ad laniandum habiles. Porrò in fine corporis habent squamosas piscium caudas, quibus ut remigijs in gurgitibus natant. Quodam etiam musicum ac dulcissimum melos habent in uoce: quo delectati nauigantes & attracti resoluuntur in somnum, sopitique sirenarum unguibus dilacerantur. Sed nonnulli nauigantium sapienti usi consilio, fortiter aures suas obturant, & sic immunes transeunt ne mortifero sirenarum cantu illiciantur ad somnum. Hæ quidem beluæ in quibusdam profundis gurgitibus, insulis, & aliquando in fluctibus commorantur. Et quod de lagena dictum est, illi testati sunt, qui eas uidisse dixerunt. Sirenas tamen has non in ueritate beluas, sed meretrices quasdam Isidorus fuisse descripsit, quæ transeuntes ad egestatem deducebant. Sed & philosophi & sanctorum expositorum nonnulli contrarium sentiunt, uera monstra marina esse dicentes. Sunt & sirenæ serpentes in Arabiæ partibus habitantes, equi cursu ualidiores; quarum etiam quædam alas habentes uolare possunt. Harum

uirus tam est efficacissimum ad nocendum: ut morsum antè mors quàm dolor sequatur, Hæc ille: & similiter ferè Physiologus & Albertus. Crine longo sunt & soluto, inferiùs aquilinis pedibus. Alas habent superiùs. Fletus & sibilos quosdam dulces emittunt: quibus audientes sopiunt, &c. Albertus. ¶ Olim à Selando quodam accepi, in patria sua ad oram Germaniæ, monstrũ marinum quoddam uernacula uoce nominari ein Füne, facie uirginea, inferiore corpore piscis, magnitudine ouis: idq; cœlo sereno non rarò apparere: per tempestates uerò in speluncis litorum, aut inter scopulos latere: se quoq; eiusmodi uidisse affirmabat. Alibi, in Saxoniæ oris, Meermäd uel Seemäd nomen auditur, quod Virginẽ marinã significat. ¶ Sirenes horribile monstrũ in Oceano Orientali apparere, alicubi legi, in Charta quadã Geographica ni fallor. ¶ Sirenẽ mortuam spectaculi causa Genuam secum aduexisse fertur Philippus archidux Austriæ anno Domini 1548. duos item Satyros uiuos, alterum puerili ætate, alterũ uirili. ¶ In Nauigatione Hamburgensis cuiusdam, peracta anno Domini 1549. è Portugallia meridiem uersus in Orbem nouum: legitur, reperiri pisces in aquis humana specie in utroq; sexu: cauda tamẽ oblonga, squamis piscium obsita, cruribus breuibus iuxta caudam prominentibus. faciem ab humana parum deflectere. In Mersebicca insula (quæ Orientem uersus sita est, è regione Arabiæ nigræ, religionis Mahumedicæ, regi Lusitaniæ subdita) nuper duo comparuẽre huius generis animalia: quæ aurifaber illic depicta in Lusitaniam misit. De cantu quidem eorum, qualem poëtæ celebrant, nihil audio. Capti enim aliqui retibus cum aliis piscibus, uocem lamentatione plenam, tanquam à multis pariter ægrotis hominibus editã, emiserunt: & postridie mane in litore sicco mortui inuenti sunt: id quod Germani aliqui uiderunt ac audiuerunt.

Füne. *Meermäd.*

Alciati Emblema titulo Sirenes, legitur hoc.

Absq; alis uolucres, & crurib. absq; puellas, Rostro absq; & pisces, qui tamen ore canant,
Quis putet esse ullos? iungi hæc natura negauit: Sirenes fieri sed potuisse docent.
Illicium est mulier, quæ in piscem desinit atrũ, Plurima quòd secum monstra libido uehit.
Aspectu, uerbis, animi candore trahuntur, Parthenope, Ligia, Leucosiaq; uiri.
Has Musæ explumant: has atq; illudit Vlysses. Scilicet est doctis cum meretrice nihil.

SMARIS Mænæ subiuncta est.

SMELVS piscis quidam est, nominatus à Tarentino: in cuius scriptis σμύλων genitiuus pluralis legitur.

SMERDVS, Σμερδαλος genus piscis, Hesychius & Varinus.

SOLEA est suprà cum Passeribus.

DE SPARO (MARINO,) RONDELETIVS.

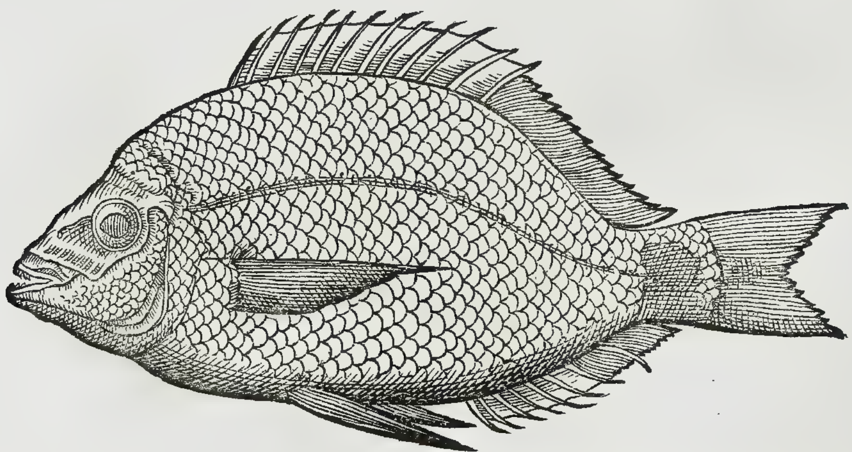

B. Similitudo cum aurata.

PVRPVRA iuxta purpuram diiudicanda, ut prouerbio dicitur. oritur enim ex mutua collatione uerissimum de rebus iudiciũ. Eam ob causam pisces similes similibus adiungimus, ut monuimus initio: quemadmodum auratæ sparum, qui ob coloris lineamentorumq; corporis similitudinem, aliquando à piscatoribus ipsis primo aspectu non internoscuntur. Σπάρος Græcis dicitur: Plinio lib. 9. cap. 15. (*immò cap. 51. ubi tamen meliùs legitur sargus*) sparus, aliis spargus: Aeliano additis literis aspargus, (*Vide proximè infrà in C.*) Aristoteli historię 5. 12. ῥυάς, quòd mollis sit, opinor, & facilè diffluat, dissipeturq;. Italis sparlo, aliquibus carlino & carlinoto, nobis sparallon. Hispanis spargoil.

Sparus marinus est piscis, litoralis, squamis, pinnis, earundẽ situ & numero auratę similis, corpore rotũdiore, tenuiore, & magis cõpresso ac minore: uix enim palmi magnitudinẽ superat. Superciliorũ locus ex uiridi flauescit, ut hac parte auratæ colorem imitetur. Ore est minore, capite magis compresso, rostro acutiore. Pinnæ quoque flauescunt, maximè quæ sunt in uẽtre: quæ ad branchias, minus. In cauda maculam nigram habet, ueluti melanurus ac sargus, quâ ab aurata facile distinguitur. Peritonæum colore est nigro, uentriculus medius, cum appendicibus aliquot: intesti-

intestina crassa & conuoluta. Hepar ex rubro albescit: à quo fellis uesica longa pendet, fel aqueum continens. Splen paruus est & ruber, cor angulatum. Spari altera species esse uidetur, cantharo similis, supercilijs ex rubro flauescẽtibus, nisi diuersis temporibus, ut multi alij pisces colorem mutet. Marina stagna subit sparus cum auratis.

Aestate parit, autore Arist. lib. 5. de hist. anim. ca. 11. circa Aequinoctiũ, autore Plinio. (*Vide in Corollario A.*) Gregatim uiuit. Quæ me in eam adducunt sententiam, ut existimem Aeliani aspargum nostrum esse sparum. (*Vide in Corollario A.*) Præterea scribit aspargos sapientes esse pisces, ad diligenter penitusque cognoscendam temporum mutationem: & ineunte hyeme ad uitandam frigoris uim, ex natatione conquiescere, simulque commorando, æquabiliter & fraternè sese tepefacere: posteà uerno tempore aggredi longiora itinera: neque modò obuijs, sed etiam quæsitis & inuestigatis cibis pasci. Nam in stagno nostro id spari faciunt. Praeterea, de aspargo nulla apud Aristotelem, Oppianum ex quibus sue mutuatus est mentio fit, neque mirum cuiquã esse debet, quòd nomen mutauerit, in plerisque enim alijs idem facit. Postremò facilis fuit spari aut spargi in asparagum commutatio. Nunc de eius substantia.

C

A *Aeliani aspargus, idem sparo.*

Hicesius apud Athenæum lib. 7. censet, sparos mænis succi bonitate præstare, & apud eundẽ lib. 8. Diphilus; Σπάρος δριμὺς, ἁπαλόσαρκος, ἄβρωμος, εὐστόμαχος, οὐρητικὸς, * οὐκ ἄπεπτος, ταγηνιστὸς δ' ἤ δύσπεπτος. quem locum qui diligentiùs expendet, facilè mutilum esse iudicabit, *quod & nota * apposita arguit.*) Sic igitur restituimus; ἑφθὸς, οὐκ ἄπεπτος. id est, Sparus acris est, teneræ carnis, uirus non resipit, stomacho gratus, urinam ciens. elixus facilè concoquitur: in sartagine uerò coctus, difficilè. Cuius emendationis & sententiæ ex rerum natura facilè possum rationem reddere, & eò libentiùs quòd non solùm in hunc piscem, de quo nunc agimus, sed & in omnes alios competat. Quæ humida sunt, & ob id mollia, facilè tum à natura nostra immutantur, tum concoquuntur: quæ sicca ideoque dura, difficiliùs. Eam ob causam dixit Hippocrates Aph. 16. lib. 1. uictum humidum febricitantibus omnibus conferre: propterea quòd, siue per putrefactionem, siue per attritionem fiat concoctio, inquit Galenus lib. de opt. secta ad Thras. quæ humida sunt, facilè corrumpuntur: uel atteruntur, ideoque faciliùs concoqui necesse est. Idem in carnibus experiri licet. Quæ citiùs, uehementiorique igne ita assæ, ut succus multus adhuc insit, teneriores, suauiores, concoctuque faciliores sunt ijs, quæ lento igne diu multumque assantur: sunt enim hę multò sicciores, durioresque, ac penitus exuccæ. Quòd autem alibi in Hippocrate scripsit Galenus humidum cruditatis causam esse, & humidiora alui excrementa cruditatis esse signa: de superuacuo humido intelligere oportet, quod propter copiam nimiam uentriculus amplecti non potest, inde flatus gignuntur, fluctuationes, denique cruditas. Ex his non sparus duntaxat, sed pisces omnes molliores, (siue ideo quòd humidiores sint, modò nimio excrementitioque humido non abundent, siue præparatione & arte tales redditi,) faciliùs coquuntur: in sartagine uerò cocti, quia sicciores durioresque absumpto humore fiunt, difficiliùs. Cæterùm sparus natura sua molliore carne est quàm aurata: ideo à diuitibus non expetitur, sed rusticorum ferè cibus est, autumno, hyeme & uere. Quamobrem miror Hicesium mænis prætulisse: sunt enim hæ carne sicciore, meliorisque succi.

F

Elixorum et in sartagine coctorum comparatio in uniuersum.

Lib. 2. Progn.

DE SPARO, (IN STAGNIS MAR.) RONDELETIUS.

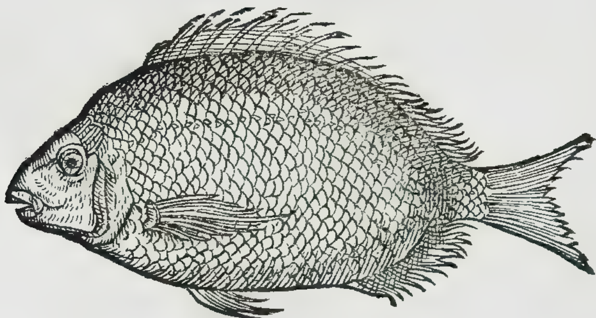

VT litoribus, ita stagnis marinis Sparus gaudet: frequenter enim in ijs capitur, sparo marino planè similis, & specie, & cæteris corporis partium, tum internarum tum externarum, differentijs. Macula in cauda nigricante ab Aurata parua distinguitur. C B

Carne est molliore & nimis humida atque insuaui. F

Eius figuram repræsentamus minorem quàm marini Spari, quia ad eam magnitudinem non accrescit in stagno, ad quam in mari. B *De icone.*

DE SPARO, BELLONIUS.

Tametsi Romæ Spari quotidie ex mari in forũ piscarium adferuntur, tamen piscatorũ nemo piscem hunc Spari nomine agnoscit. Promiscuè autem cum Auratis & Sargis diuẽdi solet. Car- A

uu

linotum uel Carlinum uocant: Genuenses magis ad primum etymum accedentes (ut & incolæ Portus Veneris) Sparlum dicunt.

B. Sargi et spari collationes. Spari autem à Sargis solo colore distinguuntur. Sparus enim ex auro refulget, ac lituram in cauda habet, ut Sargus: sed os habet multùm dissimile. Proinde Sargus ueluti circinato dorso apparet, Sparus uerò protenso, & capite ad Mormyrum accedente. Ambobus peritonæum nigricat, ut Salpæ: Sparo tamen magis albicat. Branchias ambo easdem habent, ut etiam dentes incisorios: sed caninos, ad latera, ut Dentalis. Sparus preterea gyrum, qui est supra pupillam, luteum habet: squamis contegitur latiusculis, quanquam eædem ambobus & eodem numero spinas & pinnam in tergore ferant. Sparus tres habet aculeos sub spina quæ est uicina ano. Cordis figura Sparo & Sargo eadem: triquetrum enim est, sed Sargo minus & paulò pallidius: lienem quoque Sparus habet rubrum, gracilem, oblongum, rectum, in dextro latere situm: Sargus uerò subnigrum & ferè circinatum.

C Ambo marinos culices, pediculos, & œstrum uenantur: stomachum uterque piscis oblongum habet. Intestina etiam utrique similia essent, nisi Sparus candidiora & pinguiora ostenderet.

COROLLARIVM.

Effigies hæc Spari Venetijs mihi depicta est.

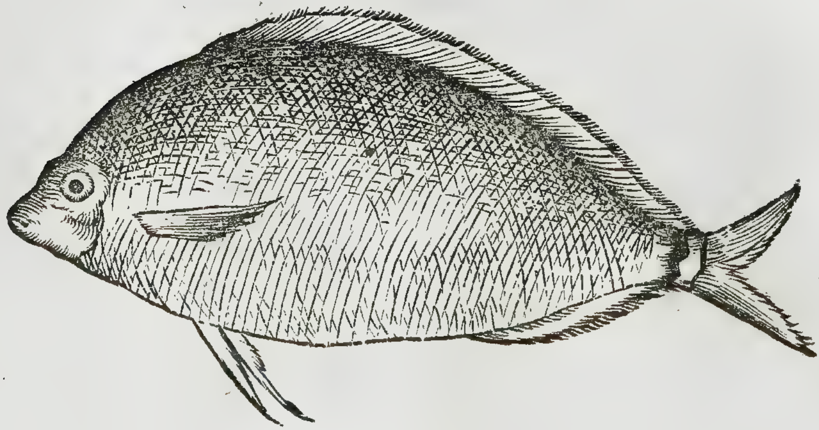

A Sparus apud Plinium legitur libro 32. in Catalogo piscium ordine literarum instituto: nec usquam alibi, quod sciam. nam libro 9. cap. 51. melior lectio est sargus: ut supra inter Rondeletij uerba annotauimus, & ante nos animaduertit Massarius. Sparulus diminutiuum est, Ouidio & Martiali usurpatum. Rhyades dicti Aristoteli, uariè à Gaza conuertuntur. est autem generalis differentiæ hoc uocabulum, non speciei unius, sicuti sparus est, ut Rondeletius mala translatione Gazæ deceptus putauit: quod pluribus ostendi in Corollario de Chalcide, pag. 258. Sparus æstate parit, autore Aristotele: circa æquinoctium, autore Plinio, Rōdeletius. neutrum bene. Rhyades. nam locus Aristotelis, quem citat, libro 5. historiæ, cap. 11. rhyades per æstatem parere docet, non sparos: quamuis Gaza transtulit spargos. Plinius uerò libro 9. cap. 51. sargos circa æquinoctium parere scribit, ut rectè nostri codices habēt, (ex Aristotelis libro & capite iam citatis:) alij quidam codices non rectè spari, alij uerò spargi habent. Aspargi. Aspargi nomen nullum est apud Aelianū: sed Gillius ex libro 9. cap. 46. rhyades interpretatus est aspargos. quod autem de eis scribit per hyemem eos quiescentes simul manere, seque mutuò tepefacere: uerno aūt tempore longiùs migrare, hoc ipsum gregarios pisces esse argumento est: & quoniam longiùs abeunt, ita fit ut non obuijs modò, sed & inuestigatis cibis uescantur. quæ omnia arbitror in uniuersum ad gregarios pisces complures pertinere. ab initio quidem capitis scribit, ῥυάδ᾽ ὅι ὄνομα θαλάττιον ζῶον: quibus uerbis speciem unam aliquam eū significare uoluisse aliquis fortè conijciat, sed necesse nō est: & ijs quæ ex Aristotele citauimus locis in Chalcide, generale hoc nomen esse facilè apparet. ¶ Sparum Massilienses corruptè Sparlum appellant, Gillius. Sunt spari qui nunc quoque spari appellanī, forma auratis proxima, Massarius Venetus. Itali quidā r. geminato proferunt, el Sparro. Germanicum nomen fingo, ein Sparbrachsmen: uel circūloquor, ein kleine Meerbrachsmen art. ¶ Si bene memini, Gillius Venetijs mihi narrabat, Spari quandam speciem uulgò nominari Saccheto.

B Sparus pisciculus marinus auratæ paruæ speciem similitudinemque gerit, aurea supercilia excipio, Gillius. Sparum cum aurata aliqui confundunt, Rondeletius. Sargus & sparus in cauda notam (nigram) habent, quemadmodum melanurus: qua nota decepti multi, hunc à similibus distinguere non potuerunt, Rondeletius. Video Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem, ita similes esse, ut uix ab oculatissimo distingui possint, Bellonius. ¶ Et super aurata Sparulus ceruice refulgens, Ouidius. Scorpius, citharus, mullus, scarus, multas appen-

appendices circa uentriculum habent, Aristoteles Gaza interprete. in codicibus uulgatis non σκάρος, sed σπάρυς legitur.

Sparulum Ouidius inter pelagios pisces recenset: Rondeletius litoralem facit, cui subscribo: quemadmodũ in hoc etiã quòd gregatim degere genus hoc piscium tradit: etsi id ueterum nemo scribit, ut ipse forsan putauit. Rhyades enim non sparos, Aristoteles ac Aelianus gregarios facere mihi uidentur. Oppiano smaris, blennus & scarus in litore algoso sub herbis pascuntur. ubi Saluianus ex antiquo codice manuscripto pro scaro legit sparum: quod laudo. nam paulò pòst idem poëta scarum rectè adnumerat piscibus qui circa petras herbosas uictitant. C

Laudatissimi scomber, salpa, sparus, Plinius lib. 32. ut citat author Promptuarij: inepté. simpliciter enim nominantur hi pisces lib. 32. ca. ultimo. Sparulus piscis est exiguus & uilissimus, Rauisius. Martialis lib. 5. epigrammate 106. ad Ponticũ: Res tibi cum rhombo est, at mihi cum sparulo. Hicesius sparum scribit esse melioris succi quàm mænis sit, & alijs pluribus uberiùs nutrire. Glauco caro dura est, in omnibus lupo inferior: &, ut Xenocrates prodidit, nõ minùs à lupo uincitur, quàm ipse sparũ superat, Vuottonus. Coquus quidam apud Anthippũ comicũ apponit publicano, glaucũ, anguillam, sparũ, nimirum tanquã lautos pisces. Ἀλιδύομεν σπάρυς, καὶ σκάρυς, τῶν δὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς, Epicharmus. sed ista lautitia, ut fimus etiam dijs, id est, locupletissimis uiris, non sit reijciendus, ad scaros priuatim pertinere uidetur. F

Sparus piscis dictus uidetur παρὰ τὸ σπαίρειν, quod est palpitare: ut scarus ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, Eustathius. Alberto Magno sic dictus uidetur hic piscis à telo missili rustico, quod spargitur quando iacitur: habet enim (inquit) eandem figuram. Sed dictioni Græcæ origo Latina inepté quæritur. Sparus uel sparum (masculino neutró ue genere) telum rusticum est, in modum pedis recuruum, ut ait Seruius. Est & militare quoque. Vergilius 11. Aeneidos: Agresteisque manus armat sparus. Salustius: Cæteri utut casus armauerat, sparis aut lanceis, alij peracutas sudes portabant. Festus: Spara minimi generis sunt iacula, à spargendo dicta: quòd passim pugnando spargerentur. Lucilius: Tum spara, tum murices portantur, tragula porró. Μορμύρος & σπάρος μεγάλη à Matrone Parodo nominantur: legendum forte μεγάλοι, ut ad ambos referatur. H.a.

Ad sartaginem emi gobium, percam, sparum, σπαρόν, &c. Quidam apud Athenæum. f.

Ἢ σπαρόν, ἢ νάρκας (aliâs ὕκκας) ἀγυλκίδας, Numenius. h.

SPATANGAE, echini marini maiores sunt. Vide suprà inter Echinos.

SPHENEVS, Σφηνεύς, inter Mugilum species est.

SPHAERIS marinis nidos alcyonum comparat Aristoteles 9. 14. hist. Vide quæ annotauimus in Alcyone aue G. & infrà in Spongijs.

DE SPHYRAENAE PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

ΣΦΎΡΑΙΝΑΝ alij, maximè Attici, κέστραν appellant. Latini sudim. Nostri Spet. Itali Spetto. Africani Scaumé. Græci huius temporis σφύραιναν, (*Gillio & Massario testibus.*) Gaza non rectè malleolum conuertit, cùm Plinium (lib. 9. de hist. animal. cap. 2.) authorem haberet, qui & sudim interpretatus est, & interpretationis causam reddidit. Eius hæc sunt uerba: Sunt prætereà à nullo authore nominati: Sudis Latinè appellata, à Græcis sphyræna, rostro similis nomine, magnitudine inter amplissimos rarus, sed tamen non degener, &c. Sudis teli militaris genus est: & paxillus acutus, qui in terra defigendus præurebatur, uel ut robustior esset, uel ut tardiùs putresceret. Vergilius: Stipitibus duris agitur sudibús ue præustis. A

Gazam non rectè uertisse malleolum.

Lib. 32. cap. 11.

Eadem de causa κέστρα ab Atticis dicebatur. Nam κέστρα teli genus est Persico bello inuentum, aut stimulus siue stylus apud Sophoclem & Aristophanem. Idem significat σφύρα accẽtu in priore syllaba posito, ut differat à plurali σφυρά pro malleolis. Phauorinus: Κέστρα ἀμυντήριον ὅπλον, σφύρα, καὶ εἶδος ἰχθύος. Igitur à σφύρα, quæ teli genus significat deducitur σφύραινα. Idem etymum secuti sunt omnes. Nam Hispanis & Italis spetto dicitur, id est ueru, & à nostris detracta litera spet. Est enim piscis iste longus, & acuto rostro: Qua de causa Speusippus acui assimilauit. Ex his liquidò apparet Gazæ error, qui malleolum interpretatus est: similiter aliorum multorum qui eum quem Massilienses peis iouziou, id est, piscem Iudæum appellant, Sphyrænam esse credũt: cùm zygæna sit, nõ sphyræna, quę zygęna à figura libellæ T Gręcorũ simili, nomẽ habet: eamque, piscem Iudæum à Massiliensibus uocari uerissimè scripsit Petrus Gyllius, quòd capitis tempora tanquam cornicula emineant, more Iudæorum qui sic olim Massiliæ induebantur. Sed de zygæna suo loco.

Athen. lib. 7.

Piscem Iudæum Massiliæ dictũ zygænam esse, non sphyrænã.

B Ad Sphyrænam redeamus cuius duo sunt genera, ut autor est Oppianus & experientia comprobat.

Libro 1. ἁλιευτικῶν.

Σκορπίος εἴκτης δίδυμον γένος, ἀμφότεραί τε Σφύραιναι δολιχαί.

(A) Vtraque piscis est marinus, lucio uulgò brochet dicto corporis figura tam similis, ut qui proprium nomen ignorant Romæ & in Montepelio, brochet de mer, id est, lucium marinum appellent. Est igitur Sphyræna primi generis corpore longo, tenui, rostro prominente & acuto. Maxilla inferior superiore maior, in acutum desinens superiorem excipit, sicque ambæ coëunt, ut dicas rostri uel oris nullam planè scissuram esse, quam tamē maximam esse oportuit, tum ob rostri tenuitatem, tum ob piscis uoracitatem. Dentes illi sunt acutissimi, in os recurui ut murænæ, in superiore maxilla quatuor, in palato duo dentium ordines. In media inferiore maxilla dens unus in foramen, quod in media superiore maxilla exculptum est recipitur, omnium inferioris maxillæ dentium maximus. Rostrum foris cælatum est: eiusdem extremum, nigrum. Oculi sunt maximi: ante hos foramina uel ad audiendum, uel ad olfaciendum destinata. A capite ad caudā per medium ferè corpus linea ducta est ex squamis contexta, reliquum corpus à squamis nudum esse uidetur. Sphyræna colore Asellum æmulatur. Est enim uentre albo, dorso nigricante uel potiùs cinereo. Linea prædicta flauescit initio, & oris interna pars. Branchiæ satis apertæ sunt. Pinnæ quatuor, duæ ad branchias, reliquæ in uentre, exiguæ, hæ ad natationem conferunt. In dorso eriguntur duæ. prior quinque aculeis constat, altera sine aculeis est: quemadmodum ea quæ ad podicem est. Ventriculo oblongo est cū multis appēdicibus, intestinis longis, hepate albicāte.

F Carne candida, suaui, dura siccaque, sed quodammodo friabili, & aselli carnem utcunque referente, cui & lupo præcipuam autoritatem fuisse Cornelius Nepos, & Laberius poëta mimorum tradidêre.

Athenæi de sphyræna loci perpensi, et mutati. Cogitet lector an σμυραίνας potiùs ijs locis legendū sit. Lib. 3. de facul. alimen.

Quare non possum non mirari Hicesium de quo hæc Athenæus libro 7. Σφυραίνας φησὶν Ἱκέσιος τροφιμωτέρας εἶναι τῶν γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν, καὶ ἀσόμους, εὐχυλίας δὲ μέσως. Et alibi Athenæus libro 8. Αἱ σφύραιναι τῶν γόγγρων εἰσὶ τροφιμώτεραι. Quibus apertè ratio repugnat: Quî enim sphyrænæ plus alimenti præstare possent congris, qui ex cartilagineorum sunt genere, dura, sicca, lenta, glutinosáque carne? unde δυσκατεργαστοτέρους esse dixit Philotimus, quod approbat Galenus. Omnes autem non solùm pisces sed & carnes & quæcunque alia quibus uescimur, propter duritiem & succi contumaciam difficiliùs conficiunt: ut uerò difficilioris sunt concoctionis, ita plurimùm nutriunt. Non est igitur uera hæc Hicesij sententia, nisi sphyrænæ alium hîc piscem substituas: nam alioqui locus totus integer nō est, neque ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, καὶ ἀσόμους, εὐχυλίας δὲ μέσως legendum: sed ἀηδεῖς δὲ τὴν γεῦσιν, καὶ ἀσόμους, εὐχυλίας δὲ μέσως, id est, gustui iniucundas esse, & ori ingratas, succi bonitate mediocri.

Sphyrænam et Cestram unum esse piscem. Libro 7.

A Cæterùm non fuerit alienum confirmare hanc ueram esse sphyrænam quam proponimus. Ac primùm eundem esse piscem qui σφύραινα & κέστρα dicatur, satis docet Athenæus ex Dorione. Δωρίων σφύραιναν φησὶν, ἣν καλοῦσι κέστραν. Ἐπίχαρμος δὲ ἐν μούσαις, κέστρας ὀνομάζων, οὐκ ἔτι σφυραίνας ὀνομάζει ὡς ταυτὸν οὔσας. καὶ οἱ Ἀττικοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν σφύραιναν καλοῦσι κέστραν: σπανίως δὲ τῷ τῆς σφυραίνης ὀνόματι ἐχρήσαντο. id est, Dorion sphyrænam ait quam uocant cestram. Epicharmus autē in Musis cestram cùm nominauerit, non iam sphyrænas dicit, utpote quæ eędem sint. Et Attici sæpiùs sphyrænam uocant cestram, rarò autem sphyrænæ nomine usi sunt.

Veram se sphyrænā exhibuisse. Libro 7.

Lib. 2. de histo. animal. cap. 15. locus emendatus.

His accedit Plinij testimonium qui sphyrænam sudim conuertit à nomine simili rostro: quod perinde est, ac si diceret, à rostro acuto sudim nomen inuenisse. Deinde sphyræna acui similis est autore Speusippo apud Athenæum: Σπεύσιππος δὲ ὡς παραπλήσια ἐκτίθεται κέστραν, βελόνην, σαυρίδα. Est uerò sphyræna, acus modo rostro acuto & longo. Postremò longo est corpore, unde Oppianus δολιχὰς appellat, id est longas. Et Aristoteles: Καὶ τῶν μακρῶν ἔγχελυς καὶ βελόνη, καὶ σφύραινα. Ex longis anguilla, acus, sphyræna. Mendosi enim sunt uulgares codices, in quibus pro σφύραινα legitur ζύγαινα. Nam zygæna in cartilagineis numeratur: quæ & si magnus sit piscis, longus tamen non dicitur, cùm ij duntaxat longi dicantur, qui pro corporis longitudine tenues sunt admodum: alioqui omnes ferè magni, etiam longi dicerentur. Omnia uerò quæ modo demonstrauimus in sphyrænam nostram competere nemo nisi planè cæcus non uidet.

DE SPHYRAENA PARVA, SIVE SPHYRAENAE secunda specie, Rondeletius.

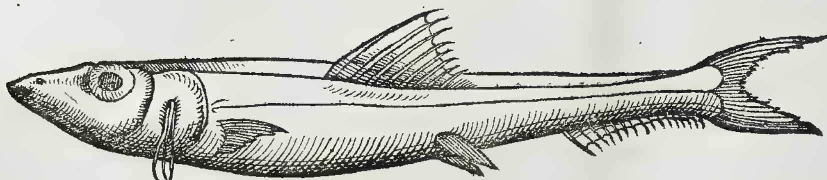

A QVAM Sphyrænæ speciem alteram esse diximus ex Oppiano, eam esse putamus quæ à nobis hautin nominatur.

Est enim

Est enim corporis specie superiori ualde similis. Rostro est tenui & acuto, corpore oblongo, à squamis nudo, ore paruo, sine dentibus, oculis magnis pro corporis magnitudine: cute argentei coloris, carne & ossibus pellucidis. Cauda antequam in pinnam terminetur latescit, & uulgò hodie à pictoribus usurpatam cordis effigiem refert. Pinnas duas habet ad branchias, inferiori uentris loco affixas ueluti in fluuiatilibus: paruas alias à podice, quas sequitur alia ad caudam usque continua. Alia est in dorsi medio sine aculeis. In corpore medio rectissima à branchijs ad caudam linea ducta est. Hæc sphyræna superiore minor est: nam palmi magnitudinem non superat. Candidior est, rostro breuiore, minùs cælato. In uentre inest uesica oblonga, aëre plena. Ventriculus & peritonæum nigricant. B

Carne est molliore quàm superior, & ad saxatilium carnem accedente. F

DE SPHYRAENIS DVABVS, (AETATE tantum differentibus,) Bellonius.

Sphyrænæ interdum Marluciorum modo exiccari solent. Venetijs raro recentes uidebis. F

In Gallia ex Oceano nunquam, quod sciam: in Corcyra nihil frequentiùs uidendum occurrit. B *Vbi.*

Græcorum uulgus, quod ab Italis uoces mutuatū est, non Sphyrænas, sed Lucios marinos, quod Gallicè du Merluz dici posset, nominat. Lesbij Mitylenes incolæ Sphyrnam pronunciāt: sed Græci, qui in Asia agunt, Zarganes dicūt: uoce, inquā, falsa quæ Belonæ pisci debetur. Sphyrænam Lucium marinum ideo in Græcia uulgò uocare solent, quòd Lucio fluuiatili persimilis sit: cùm tamen res eadem non sit: nam Merlucius & Sphyræna differunt. Miror ego cur eam Athenienses Cestram dixerint. Massiliensibus uulgò cognita est, apud quos pes escomé nominatur, quòd scalmo multùm affinis sit, id est utrinque fastigiata. A

Est autem Sphyræna oblongo corpore prædita, cuius duæ obseruantur species, quæ inter se minimè dissidere comperirentur, nisi uetustas indicio esset: Siquidem harum altera Trachurum siue Surum colore refert, atque eodem modo sub uentre albicat: Altera aūt senescens Mormyri laterales picturas colore assequitur. Lineam habent utrinque ad latera, ut in Lupo dictum est, quæ à branchijs rectà ad caudam fertur. Squamis lente multò minoribus obsepiūtur. Capita habēt oblonga in mucronem desinentia. Oculos latos, cæsios, dentes in maxillis oblongos, alioqui raros, ut fluuiatilis Lucius. Hoc eis peculiare esse deprehenditur, quòd inferiores eorū maxillæ, in Pelamidis modū, superiorem magnitudine uincant. Branchias utrinque quatuor habent. Eorū pinnę mihi pro corporis magnitudine breues esse uidentur. Supremū dorsi cacumen illarū duabus pinnis præditū esse comperio, quarum anterior quinis aristis seu aculeis uallata est: caudā bifurcam habent: Linguam aūt scabram, & denticulis exasperatam, ad cuius radicem meatus rectà ad cor perducitur. Cor porrò oblongū, sub quadam uesicula alba inclusum, quæ multis piscibus pro auriculis cordis substituta est. Hepar sub diaphragmate stomachum ambiēs, eum in gyrum palpat. Pylorus à stomacho consurgit, tam multiplici apophysum seu cæcorū cæsarie intertextus, ut penitus stomachū contegant, quos nemo numerare posset. Fel ab hepatis lobo dextro latere in folle oblongo dependet: reliqua intestina adnumerari possunt. Natura huic follem uento plenū, ne ad imum sideret, donauit, oblongum, anteriori parte bifidum, utrinque in acumen exeuntem. Spina dorsi raris uertebris coagmentatur. B

Sunt qui Sphyrænam Oxyrynchum uocari debere credant, utputa quòd rostrum eius uideatur acuminatum. Sed cùm de Lucio fluuiatili agemus, ista fusiùs persequemur. A

De Sphyræna Oppianus istis uersiculis ita canit: E

Si Sphyræna (*Muræna legendum: ut ostendimus in Collario de Muræna*) sinu retis claudatur in amplo,
Latum perquirit laqueum, quo lubrica terga   Serpentum in morem labatur retibus amplis.

COROLLARIVM.

Σφυρά, (malim Σφύραινα) piscis marinus, qui cestra ab aliquibus dicitur, Hesychius. Sudis, Græcè sphyræna, rostro similis nomine, &c. Plinius. atqui non modo nomine, nempe acuminato, piscis hic similis est rostro nauis, sed re. Mirū etiā inter pisces à nullo authore nominatos à Plinio hunc recenseri, cum Aristoteles sphyrænæ meminerit: sed semel tantùm, quod sciam, historię 9.2. piscibus gregalibus eam adnumerans. Attici cestram uocare solent, ut Strattis & Antiphanes apud Athenæum testantur. Lege plura in Corollario quarto de Mugile siue Cestreo, &c. pag. 660. Sphyrænam apud authores alicubi pro smyręna legi, culpa librariorum, in Corollario de Muræna A. monuimus. Vocabula pisciū pleraque translata sunt à terrestribus ex aliqua parte similibus, ut anguilla, lingulaca, sudis, Varro lib. 4. de lingua Lat. Sphyrænā quidem aliqui lucium marinū uocant, propter aliquam corporis similitudinē, sed genere differunt, sicut perca etiam marina & fluuiatilis. Germanicū nomen non facile erit inuentu, cùm in Oceano deesse uideatur hic piscis. nullū enim ex Oceano se uidisse Bellonius scribit. quamobrē fingo, ein Meerhecht: id est Lucius marinus, (quanquam & asellus Gallis Merlu dicitur, id est marinus lucius: sed asellorum alia Germanica nomina non desunt.) Vel, ein Spißfisch. nam Itali quoque, A

Hispani & Galli Narbonenses, Spettum, hoc est ueru, uocitant. Venetijs etiam alium piscem Lucium marinum nominari quidam aiunt: undecimum scilicet genus turdi Rondeletij, uel omnino cognatum: quem cum apud me suis coloribus pictum Bellonius uidisset, Hepatum suum esse aiebat: & Lucij mar. nomen ei attribui improbabat. iconem dabimus cum turdis. ¶ Mugilis fluuiatilis genus illud, quod à rostri figura Rondeletius oxyrynchum cognominat, sphyrænam fluuiatilem quoque dici posse arbitratur, à quadam similitudine. Antuerpiæ uulgò Hautin uocari scribit, Gallicè nimirum: nam & secundã sphyrænæ marinæ speciem, eodem Gallis nomine agnosci tradit. ¶ Ἀμφότεραί τε Σφύραιναι δολιχαί, Oppianus: tanquam duo sint sphyrænarũ genera, quod tamen neque aliorum scriptorum quispiam annotauit: neque nos, etsi multa iamdiu usi diligentia, aliquam inter eas generum differentiam animaduertere hucusque potuimus. Piscibus præterea qui circa saxosa ac arenosa litora uictitant, eas adscribit idem Oppianus. Aristoteles uerò quòd gregatim degant, testatur, cui experientia ipsa consentit. semper enim unà plures ferè capi consueuere, Saluianus.

B Raphis, id est acus, similis est sphyrænæ, Kiranides. Fel iecori adiunctum habent pisces γαλεώδεις, etc. καὶ τῶν μακρῶν ἔγχελυς, καὶ βελόνη, καὶ ζύγαινα, Aristoteles historiæ 2.15. ubi Gaza etiã similiter legit, & pro zygæna uertit libellam. ego potiùs σμύραινα legerim, quàm σφύραινα ut Rondeletius. Zygænam quidem non rectè legi uel ex eo apparet, quòd ea γαλεώδης est: cuius generis pisces proximè nominârat. smyræna autem, id est, muræna, longus ac lubricus piscis est, instar anguillæ, qua cum & alibi ab Aristotele nominatur. ¶ Sphyræna palatum carnosum habet pro lingua, Rauisius (si bene memini) sine authore. ¶ Vt Lucium fl. aliqui silurum esse putarunt: ita marinum uulgò dictum, quo de hîc agimus, glanin qui putarent non defuerunt: utrique perperam, quod nostra de Siluro scripta facilè conuincunt. Qui lucij marini nomine à Cor. Sittardo quondam depictus ad me datus est piscis, forma similis est sphyrænæ primæ à Rondeletio exhibitæ: sed caudæ pinnam duplicem & diuisam habere uidetur. in oculis circulus cæruleus pupillam nigram ambit, dorsum uersus latera subuiride numerosis punctis maculosum est, &c.

(A)

C Sphyrænæ Oppiano in petris & arenis pascuntur. Aeliano de animalibus 1.33. pelagius est piscis: sed ibi smyræna legendum monui in Corollario de Muræna A. ¶ Κέστραι βότιν κάπτουσαι, Sophron in Mimis: ubi Athenæus botis piscem ne aliquem an herbam significet, dubitat.

D Sphyrænæ gregales sunt, Aristoteles.

E Quomodo è retibus elabantur sphyrænæ, Oppianus libro 3. canit, ut retuli in Muræna A. ubi etiam pro sphyrænis smyrænas, in hoc poëtæ loco ostendi.

F Hicesius sphyrænas dixit plus alere congris, quod Rondeletio non placet: non improbaturo fortè si pro sphyrænis smyrænas, ut nos, legisset. Vide suprà in Corollario Murænæ A. Addit Hicesius hos pisces ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, Rondeletius legit ἀηδεῖς, ego nihil muto, cùm idem sit utriusque lectionis sensus: & ἀπειθὴς eleganter à sermone ad gustatum transferri possit. Cestræ lumbus, Κέστρας ὀσφὺς, ab Antiphane cum alijs lautissimis cibis nominatur. Oua piscium in cibo recentia aut inueterata, omnem laborem & morbum curant, ac omne fastidium, maximè cephalorum, & labracum, & sphyrænarum, (*sic legendum conijcio: codex noster habet spirenarum*) & similium, Kiranides in fine quarti.

H.a. Est sphyræna piscis quem Theodorus malleolum uocauit, quia σφυρὸν Græcis malleolum, siue, ut Plinius uoluit intelligi, rostrum calcarque significet, Hermolaus. sed de calcari Plinius nihil: rostrum autem nominans, partem in nauibus sic dictam, intelligere uidetur. Sphyra quidem Græcis sudim sonat, ut arbitror: id est, palum acuminatũ: cui simile & eiusdem significationis uocabulum nostri usurpant, ein Schwire. sudim uerò latam è ligno dissecto, & oblongam præustamque, qualibus ad sepes quidam utuntur, ein Schyhen aliqui quasi σχίζαν. Malleoli quidem Latinis, & Græcis eâdem ratione σφυρά, in ima tibia dicuntur, quòd ceu capitula duo in extremo malleo ad latera promineant. Κέστρας τε, φόρκας τε ἀιόλας, Epicharmus. Cestram quidem ab acumine rostri cum Rondeletio dictam reor: quoniam cestra pro stimulo styló ue aliquando usurpatur. Κέστρα genus quoddam mallei ferrei, σφύρας σιδηρᾶς, Pollux: qui hæc Sophoclis uerba citat: Κέστρα σιδηρᾶ πλευρὰ καὶ τὴν ῥάχιν Ἤλαυνε παίων. hoc nimirum teli genus est, quo equites cataphracti utuntur: malleus quidam ferreus, una parte ad ictum inferendum, altera ad pungendum comparatus: ein Reithamer nostri uocant. Κεστὸς adiectiuum, Eustathio idem est quod κεντητὸς & ποικίλος, id est, punctis uarius & distinctus: & quanquam eiusmodi in ea quam Sittardus misit pictura sphyrænæ dorsum appareat, non inde tamen potiùs quàm ab acuta rostri figura, cestram dictam coniecerim. Cestreus etiam mugilum siue genus siue species, ab eo appellatus à Græcis uidetur: quia teli (cestræ) modo, publica Atheniensiũ pœna, intret adulteros, Hermolaus: ut pluribus expositum est suprà in Corollario IIII. de mugilibus, pag. 662. Aliud est ξέστρα: rastrũ interpretantur: ἀπὸ τοῦ ξέειν: hoc est, à radendo.

SPINGVS, Σπίγγος, piscis, Hesychius & Varinus. Sed & spinum interpretantur, σπίνον, quod auis nomen est. ¶ Τευθίδες, σπῖναι, (fortè πίνναι,) βατὶς. &c. nominantur à coquo apud Alexidem.

DE SPONDYLO.

De Spondylo Ostreorum generis dedimus suprà inter Ostrea, primum Bellonij scripta, Gaideropoda uocantis, pag. 757. deinde Rondeletij, pag. 761. tertiò Corollarium nostrum, pag. 770. Hîc plura addemus, tum de eadem concha, cum de alijs huius uocabuli significationibus. Spondylus nominatur à Plinio libri 32. capite ultimo, in Aquatilium catalogo. Leonicenus Galeni interpres uerticillos pro spondylis reddit, aliqui uertebras & uertibula: quorum nullum apud ueteres pro concha reperitur, quamobrem præstat uti Græco nomine. Gaza ex Aristotele holothuria genus longè diuersum, uertibula interpretatur. ¶ Sphondylos inter Concharum genera Columella annumerat. Apuli & Siculi uocant Spondylos. Græci Gaidarupoda, hoc est, pedem asini, quòd asinini pedis speciẽ similitudinemq́ gerat. Huius extimæ partes scabræ sunt, intimæ uerò læues & candidæ. Duabus Conchis constat, atq; ex posteriori parte uertebris quibusdam continetur, unde nomen traxisse opinor. Massilienses Hostia (*deprauato nimirum ab Ostreis nomine. nam & Massilienses ostreas Hosties uocant, ut scribit Bellonius*) appellant, Gillius. Athenæus has conchas, ut Rondeletius docet, τραχήλους nominat: apud quem & Posidippus ἐχίνους, τραχήλους, &c. memorat. Profertur autem spondylus, uel sphondylus: sicut & asparagus, aspharagus: & σπόγγος uel σφόγγος. Seneca & Macrobius uidentur accipere sphondylum pro quodam piscis genere, quem iuniores scinalium dictitant, Aristoteles spondylenam uocat, Ambrosius Calepinus in Sphondylio. Atqui Macrobius simpliciter nominat spondylos inter cœnæ pontificalis prima fercula, cum ostreis, &c. Non igitur piscis est spondylus: spondylenæ uerò ne nomen quidem usquam extare puto. Aetate nostra Græci piscem hyscam (*sic sturionem uocat*) tribus nominibus inueterant: rhachin partem eius dorsuariam & spinalem uocantes, quam nostrum uulgus schinalem corruptè appellat: pleuram, id est costas & latera: hypocœlion, id est, aluum eius atq; pubem, Hermolaus. Athenæus horæi (*è thynnis*) salsamenti spondylum cõmendari scribit, Idem. ubi spondyli nomine partẽ solidiorem magisq́ callosam, qualis nimirũ circa spondylos, id est uertebras spinæ ac dorsum est, potiùs q̃ circa latera & uentrem, acceperim. Quid si spondylũ, dorsuariam illã partem thunni, & aliorũ cetariorũ pisciũ intelligamus? ex qua deinde salsa Athenæus preciosum salsamentũ fieri tradidit, quod spondylũ etiam appellat. nos schinalẽ, quasi spinalẽ nuncupamus, Græci rhachin, Brasauolus in Aphorismos. Genus id concharum, quod à nostris spoletta uocatur, corrupto fortè uocabulo Græco, spondylus Galeni fuerit: sed nihil definio. Non desunt tamen qui uelint dactylos marinos esse spolettas, alij spondylos putant esse holothuria Aristotelis: quæ sunt qui uulgò spongiolas marinas putent uocitari, Idem ibidem. Conchas rhomboides cognominatas Rondeletio, Bellonius balanos esse suspicatur. Sunt (inquit idem) qui Spondylos Latinis uocari putent. Plinius uerò ad diuersa animalia utrunq; nomen transfert. ¶ Paulus concharum genus condylos scribit, quos tu fortasse spondylos dixeris, Idem Bellonius, & Vuottonus. nam hic quoq; balanum ac sphondylum Galeno & Columellæ concham unam esse iudicat, Plinio non item. Ego an balani nomen apud Galenum extet, iam non memini. libro 3. quidem de alimentis, ubi de ostracodermis tractans eorum meminisse debuerat, nulla eorum mentio fit, sed sphondylorum duntaxat. Ea uerò quæ Bellonius de balanis tanquam ex Galeni libris refert, ex Vuottoni puto opere mutuatus, nõ Galeni, sed Xenocratis uerba sunt. Macrobius Saturn. 3. 13. in Cœnæ pontificalis descriptione, cum peloridas & sphondylos nominasset, paulò pòst balanos nigros & albos, iterumq́ sphondylos nominat, unde pro diuersis habita apparet. A

Limosa regio maximè idonea est conchylijs, muricibus, &c. & balanis uel sphondylis, Columella 8.16. de piscinis loquens. E

Celerrimè & uniuersim maximè uinum alit: tardiùs autem & paulatim caro bubula, & cochleæ, & spondyli marini, & quæcunq; dura carne constant, Galenus in Aphorismos 2. 18. Idem lib. 3. de alimentis, spondylos, solenas, purpuras, & huiusmodi ostracoderma omnia, dura carne constare scribit: unde & Aegineta repetijt. F

Tertianis mederi dicitur & spondylus per se (*spondylus percæ priùs legebatur*) adalligatus. G

Spondylus concha, ab Athenæo Trachelus dicitur, siue ab aliqua figuræ similitudine, siue quòd huius generis conchæ durior solidiorq́ caro sit. nam in uniuersum quoq; in testatorum genere, caro ipsa media & solidior: figura nimirum, ut spondylus fusi, rotunda: quæ ita dura neruo saq; est, si circuniacenti comparetur, ut callus quidam uideatur, Germanicè dixerim den Kernen, quasi χόνδρον. (Vide in Corollario de Ostreis B.) Insignis hæc pars potissimùm est in pinnis & buccinis. Rondeletius non ceruicem aut collum uertit, ut alij quidam: sed Græcam tracheli uocem relinquit. Vide in Pinna eius: & in perna, ubi spondylum uocans, callum duriorem uel interiorem interpretatur: eóque pernam carere ait. Pernæ (inquit) pro spondylo grandis caro est. Aliquando tamen simpliciter puto pro carne ostreorum accipi, sicut in nuce nucleum dicimus. Aelianus de animalibus 14. 22. στρόμβου τένοντα, strombi tendinem nominat inter escas piscium, nimirum callum eius intelligens. τράχηλος enim & τένων eadem aliquando significatione usurpantur. H. a.

Hicesius id quod echinata specie cernit in capite mugilis, τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, sphondylum nominat, Athenæus. nos quoque (inquit Brasauolus Ferrariensis) à similitudine quam habet cum muliebri instrumento, quod est fusi perpendiculum fusarolo nuncupamus: eamque partem ob amarorem proijcimus, quamuis nonnulli comedant. ¶ Spondylus, nodus seu uertebra spinæ dicitur, (*Homerus pro spondylis dorsi, astragalos dixit*) item calculus æneus, quo suffragia sua iudices Athenis dabant, ut est apud Iulium Pollucem. item uerticulum quod apponitur fusis, ut nendo melius uertantur. Martialis libro 7. pro animalium ossiculis utitur: Rosos tepente spondylos sinu condit, Author Promptuarij. Σπόνδυλοι, ἢ σφόνδυλοι, ὧν προσάγωγον ἐν Ἰλιάδι οἱ σφονδύλιοι. καὶ σφόνδυλος, ἡ δικανικὴ ψῆφος, Eustathius. --- Μυελὸς αὖτε σφονδυλίων ἔκπαλθ᾽: ὁ δ᾽ ἐπὶ χθονὶ κεῖτο τανυσθείς, Iliad. Y. de homine decollato in pugna. ¶ Animalium cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas (*Vitis syluestris, aristolochiæ, peucedani, centaurij*) attingit, excepta spondyli, quæ omnes persequitur. Genus id serpentis est, Plinius paulò ante finem libri 27. Ge. Agricola non serpentem, sed insectum esse docet, quod Germanicè dicitur Engere, in libro de animantibus subterraneis. Spondylis (inquit) uermis intra terram reperiri solet, ita conuolutus, ut uerticilli, quod Græci spondylon uocant, speciem præ se ferat. unde nomen inuenit. Ei longitudo & crassitudo minimi digiti: caput rubrũ. Sed quia hic uermis caret pedibus, & serpit, Plinius scribit: genus id serpentis est. ¶ Spondyle Plinij, (*non probo*) Typhle uel Typhline antiquis, Bellonio est, quæ acus Aristotelis Rodeletio. Vide suprà in Corollario Acus A. ad finem, pag. 13. ¶ Sphondyle radix quędam silphio similis ueteribus memoratur, Eustathius. Inter sphondylij herbæ, quam Dioscorides libro 2. describit, nomenclaturas, legimus etiam sphondylidem: item araneum phalangium, asterion. sunt enim phalangiorum species quædam, ut priuatim rhox ab acini uuæ similitudine dicta, quæ in medio uentris ex inferiore parte os habent: sicut & sphondylus (quo fusi muliebres librantur) rotundus est, & in medio pertusus. Hãc sphondyli similitudinem in herbæ istius semine esse putauit Marcellus Vergilius: ego germinationum circa caulem rudimenta, globosa quodam inuolucro inclusa, cũ spondylo comparârim. talia enim in ea herba, quam nos sphondylium nominamus, apparent. Inuenio & cinaræ cacumina sphondylos uocari.

DE SPONGIIS, BELLONIVS.

B PONGIAE recentes à siccis longè diuersæ, scopulis aquæ marinæ ad duos uel tres cubitos, nonnunquam quatuor tantùm digitos immersis, ut fungi arboribus adhærent, sordido quodam succo, aut mucosa potius sanie refertæ usqueadeò fœtida, ut uel eminus nauseam excitet. Continent aũt ijs cauernis, quas inanes in siccis ac lotis spongijs cernimus. Putris pulmonis modo nigræ conspiciuntur: uerùm quæ in sublimi aquæ nascũtur, multò magis opaca nigredine suffusæ sunt. Puto autem illis succum sordidum, quem diximus, carnis loco à natura attributum fuisse: atque meatibus latioribus, tanquã intestinis aut interaneis uti. Cæterùm pars ea, qua Spongiæ cautibus adhærent, est tanquam folij petiolus, à quo ueluti collum quoddam gracile incipit: quod deinde in latitudinem diffusum, capitis globum facit. Recentibus nihil est fistulosum, hæsitantque tanquam radicibus. Supernè omnes propemodum meatus concreti latent: infernè uerò quaterni aut quini patent, per quos eas sugere existimamus.

Ex Oppiano. De spongijs recentibus hæc Oppianus, interprete Lippio:

Infixas scopulis spongas prospectat acutis: Inter se iũctæ nascunt̃ caute uirenti. Paulò pòst,
Irrumpens spongas uibrata falce recidit Vt messor, rumpitque moras, & fune sodales
Admonet, ut fundo subitò retrahat ab imo. Alibi, A spongis cæsis, tetrum quę spirat odorẽ,
Distillat sanies, hominis quæ naribus hęret, Et sæpe extinguit, ac tabo conficit atro.

Differentiæ. Spongias autẽ in recentes ac ueteres tantùm distinguũt, hoc est, in sordidas & mundas: estque in eis mundandis difficultas maxima. Dioscorides in raras, spissas & Achilleas discernit: quarum omnium uires exponit. Nos etiam in marem & fœminam à magnitudine & cauernularum raritate diuidere solemus.

DE EISDEM, RONDELETIVS.

Ordinis, quẽ ipse sequitur, ratio. A piscibus cæterisque animantibus marinis, tam sanguine præditis quàm sanguinis expertibus, ad ea tandem deuenimus quibus parum sensus, motusque inest: postremò uerò ad ea quæ ijs prorsus carent, quæque plantis similia sunt, in quo genere sunt Spongiæ: eas enim eiusmodi esse ut Lib. 4. cap. 10. sensu motuque omni destitutæ sint, priore parte operis nostri demonstrauimus. Reliqua igitur quę de Spongijs dicenda sunt more nostro pertractemus.

A Dicuntur à Græcis σπόγγοι & σπογγιαί: & earum piscatores, σπογγεῖς, spongiatores uel spongia-
H. a: rij. A spongiæ natura molli, laxa & fistulosa, quæcunque sunt huiusmodi spongiosa uocantur. Vnde pulmonum nostrorum substantia spõgiosa à medicis uocatur, & laxa caro præhumidaque quæ in ulceribus accrescit à Chirurgis. Marcellus medicus spongiam appellat quæ pruno syluestri adnascitur, & quæ in rubo rosario agresti, quam pharmacopœi hodie Spongiam bedegaris nominant.

A. Spongiarũ genera. Sed ad Spongias marinas redeamus, quas in diuersa genera diuersi autores partiti sunt. Dioscorides,

scorides, E Spongijs mares appellauere, inquit, tenui fistula, spissas, quarum duriores tragos nominarunt. fœminas aũt, quæ contrarias dotes habent. Aristoteles quatuor Spongiarũ differentias constituit. Nam aliæ raræ, aliæ spissæ: aliæ tenuissimæ, spissisimæ, ualidissimæq;, quas Achilleas nominabant. Mollitudinis, duritiæ, magnitudinis earum differentiæ à loco & situ sumuntur. Quæ primi sunt generis, magnitudine amplissima fiunt, ut circa Lyciam. quæ secundi generis, mollissimæ. quæ tertij, duriores, (στιφρότεροι.) Omnes quæ in altis tranquillisq; gurgitibus sunt, molliores efficiuntur: quæ in summis saxis, & ab undis porcellisq; agitatis, duriores. flatus enim ac tempestates, Spongias, & ea quæ in mari nascuntur duriora reddunt, & incrementum impediunt. Quartum genus earum est quas aplysias uocant, quia nunquã lauentur, quasi illotarias uoces, ait Gaza. hæ ampliores quidem meatus habent, sed reliquo toto corpore densæ sunt: nihilo tamen densiores superioribus, sed lentiores, & omnino pulmoni similes. Eadem tradit Plinius ex Aristotele. Colore differunt: nam illotæ nigricant, quædã croceæ sunt sine fuco. Arte candidæ fiunt, ut tradit Dioscorides. è mollissimis recentes per æstus (æstatẽ) tinctæ salis spuma, quæ petris cohæret, insolãtur inuersæ, hoc est parte caua sursum spectante, & qua abscissæ fuerint deorsum. (τὸ μὲν κοῖλον αὐτῶν ἄνω, κάτω δ' ἡ ἀποτομή. atqui caua pars, eadem mihi uidetur, qua amputãt: opposita uerò, gibba.) Si uerò æstiua serenitate, (etiã) ad lunam sternant perfusæ salis spuma, aut maris aqua, maximum candorẽ referunt. Tingebantur etiã in delicijs aliquãdo & Purpura, teste Plinio. *Lib.9.cap.49.* *Lib.31.cap.11.* Tria Spongiarum genera nobis nota hæc sunt. Primum earũ est quæ raræ sunt, patentissimasq; habẽt fistulas, quas nulli alteri rei aptiùs cõparare possum, quàm hepati humano membrana sua spoliato, & per mediũ dissecto, in quo tum cernuntur infinitarũ uenarũ fistulæ, quarum aliæ sunt maximæ, aliæ minores, aliæ minimæ, tamen sensui patentes. Vocãt à Gallis grosse esponge. Eiusdem generis aplysias esse puto, sed prope limum & sordes nasci, quã ob causam tam sordidę sunt, ut elui non possint. Secundum genus est densum, quod paruas admodũ fistulas habet: & tenue q̃d ad crassitudinẽ corporis attinet, & molle: tantũq; mollitudine differt à primo genere, quantũ stupa crassissima asperrimaq;, à delicatissimo & tenuissimo lino. Nostri espõge femelle appellãt, & est colore mali arantij. Tertiũ genus est densissimũ, spissum, ualidũ, cinereũ, alcyonio tam simile, ut uix nisi gustatu utriusq; discrimẽ agnoscas. Hoc fistulosum non est, sed sæpius cauitatem unam, & eam amplam habet, in qua Cancellus hospitatur.

E His spongiarũ generibus explicatis, nunc de usu dicemus: qui apud ueteres frequens erat, & ualde multiplex. Martialis: Hæc tibi sorte datur tergendis spongia mensis Vtilis, expresso quum leuis imbre tumet. Præstabunt & strigilum uicem, linteolorumq; affectis corporibus. Et contra solem aptè protegunt capita, Plinio teste. Eadem ratione nos qui comã non alimus ad detergendum caput cõmodè utemur, maximè asperso sale bene contuso. Galenus aliquando noua, G aliquando antiqua spongia utendũ censet, sæpius lota in libris ad Glauconẽ & methodi med. Vt cùm resiccandũ, digerendumq; in œdemate, in febribus, in alijs calidis affectibus spongia noua & lota: recentibus enim plus salsuginis inest. Corpori adhibentur modò siccæ, modò cum aceto, uino, frigida, aqua cælesti, cera, posca, melle. His sanguis rapitur in secando, ut curatio perspici possit. sic quum corporũ dissectionẽ tractamus, spongijs utimur ad ebibendũ sanguinẽ è uenis affatim profluentẽ, & partium conspectũ nobis adimentẽ. Ad canum morsus utiliter cõcisæ imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abundè subinde humectandæ, ait Plinius. Sed neq; hîc frigida, neq; acetum mihi placet: ab his enim intro uenenũ pelleretur, uerùm mel prodesse potest, tum uenenũ digerendo, tũ attrahendo. Circũligantur & hydropicis siccæ, uel ex aqua tepida poscá ue, utrunq; (*al'*, *utcunq*,) blandioribus opus est, operiri'ue aut siccari cutẽ. Nos summa cum utilitate uentri & tibijs hydropicorũ spongias imposuimus, cute tantùm acu perforata: tum enim facilè per carnis inania spatia aqua effluit. Chirurgi in ulcera siue uulnera capitis & thoracis utiliter spongiam mollissimã immittunt, ut sanies defluat, & à spongia exhauriatur. Eadẽ & ad ulcerum oras dilatandas utuntur, uel filo alligata, quũ stricti sunt sinus, uel cera liquida densata: uel sine filo & cera, quũ magna sunt ulcera, & parum profunda. Cum cera uerò sic præparatur. A lapillis, conchulis, alijsq; quæ in spongiarũ fistulis latere solent diligenter expurgata, cera liquefacta perfunditur, tum inter tabellas duas expressa, attenuataq; in frustula dissecatur. Præterea sanguinis profluuiũ sistunt ex aceto, aut frigida. Non alia quidẽ quàm exiccandi facultate Spongiæ id faciunt: quibus & illud accedit, quod seroso & tenui ab ijs exhausto, quod crassius est spissãt, uenasq; tunc obstruendo sanguinis impetũ inhibet. Idem eadẽ de causa efficiunt salicis & cannarũ flores, & pili tenues leporis. Rursus usta spongia ueteres in multis usi sunt. *Vsta spongia.* Vritur aũt ut alcyoniũ, autore Dioscoride, id est, cũ sale in crudũ fictile mittendo, & oblinendo uasis spiraculum luto, itaq; *Lib.5.cap.138.* fornaci mandando: & cùm figlinũ percoctũ fuerit, extrahendũ. Idem Plinius. *Lib.31.cap.11.* Et oculorum causa comburunt in cruda olla figulini operis, plurimùm proficiente eo cinere contra scabritias genarum, excrescentesq; carnes, & quicquid opus sit ibi distringere, spissare, explere. *Ibidem.* Vtilius in eo usu lauare cinerẽ. Cremari etiã cum pice prodidit Plinius. Omniũ, ait, cinis cum pice crematarum sanguinẽ sistit uulnerũ. Crito usta utebatur ad cõseruandos capillos, ut uidere est apud Galenũ libro 1. de cõpos. med. κτ̀ τόπους. Idem uerissimè tradit ustam acris esse & digerentis facultatis. Cætera petes ex libro 11. de facultate simplic. medic.

COROLLARIVM.

Spongia an sit animal, &c. Spongiam non sentio esse animal, imò uix zoophyton: quoniam tamen è uulgo quidam ceu animal quoddam marinum eam esse putarunt, eaq; occasione Rondeletius quoque & Bellonius de ea pertractarunt in Aquatilium animantium historia, meo etiam Corollario ipsam dignabor. ¶ Equidem & his inesse sensum arbitror, quæ nec animaliũ, neq; fruticum, sed tertiam ex utroq; naturam habent, urticis dico & spongijs, Plinius: sic autem circũloquitur ea, quæ zoophyta Græci uocant, plantanimalia Theodorus. Et alibi: Animal esse docuimus, etiam cruore inhęrente. Sanguinem Oppianus quoq;, Aelianus & Plutarchus ei contribuunt. Spongia non est inanima, nec sanguinis expers: sed partus maris animans saxis innascitur, quemadmodum & alia quędam animalia, Aelianus & Plutarchus.

An sentiat. Ostreorum generi capita nulla, nec spongijs: nec alijs ferè, quibus solus ex sensibus tactus est, Plinius. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahiq; ad sonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris posse, ideo abscindi & saniem emittere, Idem. sed in quibus de sensu tactus dubitatur, illis auditum adscribere absurdum est: nõ minùs quàm quaternariũ alicubi constituere, ubi an omnino sit unitas non constet. Et rursus: Intellectum (*Sensum*) inesse ijs apparet, quia ubi auulsorem sensere, contractę multò difficiliùs abstrahuntur: hoc idem fluctu pulsante faciunt. uiuere esca manifestò conchæ minutæ in his repertę ostendunt. Et Aristoteles libro 5. historiæ: Sensum & spongijs esse aiunt, argumento, quòd ad euulsoris accessum contrahuntur, ita ut euelli difficile sit: quod idem etiam faciunt quoties flatus tempestasq; urget, ne sua de sede pellantur. Sed sunt qui de hoc dubitent, ut qui circa Toronam incolunt. Narrant enim proculdubio bestiolas quasdam, uelut tineas lumbricós ue, & eiusmodi alias consistere intra spongias, atq; alí: quas & euulsis spongijs pisciculi saxatiles deuorent: qui uel radices absumunt totas quæ inhærentes saxis remãserint, (*Hæc & aliter uerti possunt. uide infrà in D.*) Si euenerit fortè ut spongia abrumpatur, residuo item nascitur & completur. Item libro 1. eiusdem operis: Spongia sensum habere aliquem creditur: argumento, quòd multò difficiliùs abstrahatur, nisi clanculum agatur, ut referunt auulsores.

De motu spongiarum. ¶ Suum etiam quendam motum habet spongia: uerũtamen animalculo (bestiolâ, quæ araneo similis in ea degit,) ad se sensu afficiendam, atq; illud admonendam quòd sit animata, eget, (&c. ut in D. referetur,) Aelianus & Plutarchus: tanquam non per se animata sit, quod ad sensum motumq;, sed per accidens, uti caro ferè animalium per neruos. In aqua dilatatur & constringitur, (*nimirum dum petris adhæret, quanquam hoc etiam aut falsum uidetur, aut non nisi per accidens fieri:*) extra immobilis est, Albertus. Quædam immobiles sunt à saxis: quædam autem sunt mobiles de loco ad locum: Idem, sed falsò. Aristoteles enim historiæ 5.16. de urticis & spongijs scribens: non his, sed illis hoc attribuit.

Nõ sentire eas. ¶ Rondeletius libro 4. cap. 10. spongias sensu omni carere liquidò ostendit: cum neq; uiscus in eis, nec nerui ulli sint: & amputatæ renascantur ex radicibus relictis, quod nulli animali competit: nec sanguinem inesse dicendũ, sed succum duntaxat hunc esse quo aluntur & accrescũt: & animalia quædam non tam eis escam esse, quàm intra eas uiuere. Contrahi autem eas per accidens, cum quæ in eorum cauis animalcula sunt contrahuntur. & Aristotelem non ex sua, sed uulgi opinione sensum eis attribuere. addit enim ὥς φασιν: ex sua uerò sententia alibi dicere, spongiam omnino plantis similem esse. Hæc ferè illic Rondeletius.

(Aplysiæ.) Sed fortè aplysiæ dicti sensum habent aliquẽ. de quibus sic Aristoteles quinto historiæ, cap. 16. ὁμολογεῖται δὲ μάλιστα παρὰ πάντων τοῦτο τὸ γένος αἴσθησιν ἔχειν. earundem substantiam

(Pulmo mar.) ab alijs differre scribit, & in uniuersum πλευμονώδη esse, hoc est, similem pulmoni, siue uiscus, siue zoophyton marinum, (cui proximum uitæ gradum habent spongiæ) ut dicetur, intelligens. Hoc genus (inquit) meatus quidem magnos habet: τὸ δ' ἄλλο πυκνόν ἐστι πᾶν, οὐδὲν δὲ πυκνότερον καὶ γλισχρότερόν ἐστι τοῦ σπόγγου, καὶ τὸ σύνολον πλευμονῶδες. Gaza uertit: Nihilo tamen densius, quàm quæ antè enumerauimus genera, quanquam lentius, & ex toto pulmoni similius cernitur. quasi legerit, οὐδὲν δὲ πυκνότερον, ἀλλὰ γλισχρότερόν ἐστι, &c. mihi locus suspectus est: & pro οὐδὲν fortè πολὺ legendum: aut si οὐδὲν rectè legitur, pro copula καὶ proximè sequente, uel ἀλλὰ, ut Gaza, uel οὐδὲ ponendum, ut sententia tota & comparationis ratio meliùs constet. sed præ cæteris placet pro οὐδὲν legi πολὺ: ut aplysiæ substantia multò tũ densior tũ tenacior sit, quàm spongiæ propriè dictæ: eaq; ratione etiã πλευμονώδης, (ut τὸ σύνολον, id est, uno uerbo comprehendatur, quod iam duobus dixerat,) id est pulmoni marino similior. qui & ipse substantia (saltẽ externa) densa tenaciq; constat: Corio enim duro integitur, sicuti holothuria & stellæ, ut Rondeletius docet. Hinc nimirũ fit, ut propter densitatem tenacitatemq; lauari hoc genus non sit aptũ. Vetus translatio non est mihi ad manum: Albertus quidem hæc uerba omisit. Pulmo quidem uiscus, hoc est animaliũ pars, nec spissus neque tenax dicendus est.

Gradus naturæ. Ergo fuerint gradus aliqui naturæ, ut alibi, mirificè semper τὰ μέσα καὶ ἐπαμφοτερίζοντα appetentis, ita in trãsitu à frutice ad animal. Post inanimata corpora, media quędã fortè sequuntur: tertio animata ut plantæ. In Plantarum fine, zoophytorum initio spongiæ sunto, primùm propriè dictæ: deinde aplysiæ, pulmones, holothuria, tethya, ac multa deinceps zoophyta, alia ferè alijs perfectiora, usq; ad conchas, quas superant cochleę, &c. Hanc nostram opinionem propemodum confirmat philosophus, quarti de partibus animalium capite quinto, his uerbis: Tethya parum sua natura à plantis differunt. sunt tamen spongijs uiuaciora, (ζωτικώτερα: *id est, propiùs ad animalium naturam quàm spongiæ accedunt,*) quippe cum spongiæ omnino uires habeãt plantæ.

plantæ: natura enim continuè ab inanimatis ad animalia transit per ea quæ uiuant quidem, sed nõ sint animalia: ita ut parum admodum differre alterum ab altero uideatur, propter suam propinquitatem. Spongia igitur, ut dictum est, cum adhærendo tantùm uiuere posit, absoluta autem ne queat uiuere, (*utroq; modo*) similis plantis omnino est. quæ autem holothuria uocant & pulmones, atq; etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs differunt sua ipsorum absolutione. uiuunt enim sine ullo sensu, perinde ac plantæ absolutæ. nam & in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, ut epipetrum, &c. Et tethyum igitur, & quicquid est generis eiusdem, simile plãtę est, quia adhærendo tantũmodo uiuit: sed cum aliquid habeat carnis, sensum aliquẽ habere uideri potest. itaq; utro nam modo statuendum sit, incertum est, Hæc ille. Quòd si de tethyis quæ perfectiora sunt spongijs, & non adhærent, & carnis aliquid habent, ullá ne sentiendi ui polleant, dubitatur: certè spongijs, quæ & adhærent, & carnis nihil habent, sensus omnino nullus attribui potest.

In trilingui Lexico Munsteri, spongiæ nomina Hebraica, (saltem Hebraicis characteribus scripta,) inuenio hæc: Saphog, (hoc legitur in Euangelio Matthæi Hebraico) Ared, Adak, Sib, Camahot, Ekba, Akuba, Zipore. Ex his primum accedit ad Græcum spongos: sicut & alsefengi apud Auicennam: (nam lapidem spongiæ uocat hagiar alsefengi:) alibi asfengi albhar, id est, spongiam marinam, ut lib. 2. cap. 602. Apud Syluaticum etiam asfengi legitur: & quædam, ut conijcio, corrupta, ut affegi albach, pro spongia mar. & gessase, gefrise, seose: & alacer frange pro lapide spongiæ: item sapea pro spongia. Gamen apud Albertum ex Auicenna in Aristotelis historiæ librum 5. cap. 16. Persicum fortè fuerit. ¶ Spongia Græcis etiam, sed Atticè, σπογγιὰ dicitur, teste Suida: σπόγγος communius est. Memini & σφόγγον alicubi legere. nam σπ. & σφ. aliquando permutantur, ut in spondylo & asparago. hinc σφογγίον diminutiuum in Acharnensibus Aristophanis. ¶ Italis nomẽ seruat Spogna uel Spongia. Galli esponge. Germani ein Schwum, siue à natãdo, quòd leuitate sua innatet: siue Græca uoce interpolata, à spongo, schwum: ut à sphyra, Schwyre. Angli a Sponge. Bohemi Huba. Turcæ Bulud. *Nomina in diuersis linguis.*

Aristoteles quatuor spongiarum differentias constituit, Rondeletius. Atqui Aristoteles historiæ 5. 16. distinctiùs agit. Genus (inquit) spongiarum triplex statuitur. Et in progressu: Aliud genus est quod aplysias uocant: hoc ne spongiæ quidem nomine appellat, tanquam peculiaris naturæ, ut explicabimus inferiùs. Omnino quæ altis tranquillisq; (εὐδιεινοῖς, *id est, temperatis quod ad calorem & frigus*) insunt gurgitibus, mollissimæ sunt. flatus enim ac tempestates (χειμὼν, *frigus*) spongias quoque, ut cætera altilia (τὰ φυόμενα) reddunt duriores, & incrementum impediunt. quamobrem spongiæ Hellesponti spissæ & asperæ sunt, (*tragi nimirum,*) & omnino quas mare ultra Maleam promontorium, (*quod nunc caput Maleum appellant,*) citráque fert, differunt inter se mollitie duritateq;, Aristoteles. Eadem Plinius, ut breuissimè nimiùm, ita pleraque falsò, hoc est contra Aristotelis sententiam, ex eo repetijt: his uerbis: Maximæ fiunt manæ, sed mollissimæ circa Lyciam. in profundo autem nec uentoso molliores: in Hellesponto, asperæ: & densæ circa Maleam. *Genera.*

Spongiarum tria genera accipimus: spissum ac prædurum & asperum, tragos id uocatur: minùs spissum, & mollius, manón: tenue, densúmque, ex quo penicilli, Achilleum, Plinius. quem Græcam uocem manón reliquisse mireris, cum adiectiua sit & opponatur denso seu spisso, qud πυκνὸν Græci dicunt. Rarum uertere poterat, sicut Gaza rarum & solutum hoc genus dixit. Vergilius retia rara. Et Plinius ipse alibi de spongijs: Aliqui raras tantùm ad sanguinem sistendum cum pice urunt. Columella: Nam nisi rarè conseritur. Et alibi: Et mediocri raritudine optima est uitibus terra. hinc & uerbum compositum, disraro: & quo idem Columella utitur, interraro. Rarum igitur est, à Græco ἀραιὸν per metathesin, (quod & μανὸν dicunt,) quod multa habet interualla, siue multos meatus subtiliori aliquo corpore (ut aëre, uel aqua) plenos. quamobrem etiam pro subtili tenuiq; etiamsi poros seu meatus nullos habeat, (uel ut Scaliger uult, pro translucido, ut in aqua, quod Græci λεπτὸν & λεπτομερὲς uocant,) accipitur. - - - Resolutáque tellus In liquidas rarescit aquas, Ouidius. Ἀραιὸν latiùs patere puto ad omnia rara corpora, tum dura, tum mollia: μανὸν uerò & χαῦνον, ad mollia tantùm, (propriè quidem & frequentiùs,) quæ cedunt compressa & subsidunt, ac paulò pòst redeunt: sic spongiæ genus μανὸν appellatur. Σομφὸν grammatici interpretantur χαῦνον, hoc est, laxum, solutum. quare & mollis effœminatúsque homo χαῦνος appellatur: cuius animus fractus facilè cuiuis libidini cedit, nec renititur. Et loca palustria, laxiq; soli, σομφώδη nominant. Σομφώδεις, οἱ χαυνότεροι τῶν αἰγιαλῶν, Hesychius. Similis est uox Germanica Sumpf, & Sumpfacht, de terra palustri. Scaliger tamen pumicem quoque σομφὸν dixit. Ἀραιὰς φρένας ἔχειν λέγεται ὁ χαῦνος, ἀντικειμένως τῷ πυκινά, ὥς φησιν Ὅμηρος, φρονέοντι, Eustathius. Idem in Iliad. Ξ. interpretans uersum poëtæ: Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ὡς ἀπόλοιτο, θεὸς δέ ἑ σιφλώσειεν. ὃ δεῖ κακώσειεν, ἢ μωμητὸν ποιήσειε. σίφλον enim (inquit) aliqui uocant deformem ac turpem: qualem fieri imprecatur Achillem, formæ & pulchritudini eius inuidens. uel σιφλώσειε pro eo quod est laxet ac resoluat, ἐκλύσοι καὶ παύσοι τῆς ὁρμῆς. φλῶ γὰρ τὸ ὁρμὴν ἔχω. Quidam (*Oppianus*) pisciũ genus σιφλὸν dixit pro guloso. Apud Lycios quosdam σιφλὸς etiamnũ dicitur de homine ignauo & socorde: ijdem super huius uocabuli significatione interrogati, ζοφὸν interpretantur, ut ipsi

Manon.

loquunt̃, uel (ut uulgus alibi) ζοχόν: hoc est, σομφὸν, ut literati: qualis scilicet spõgia est, & quæ uulgo nominantur ζοχία, (*fungi forsitan.*) Iidem Lycij νάρθηκα σιφλὸν esse dicunt intrinsecus, id est ferulã fungosam. (*habet enim medullam, quam Dioscorides ἐντεριώνην uocat.*) ἐπεὶ καὶ ἐκείνου τὰ ἔνδον σομφά ἐστι, τουτέστιν ἀραιὰ καὶ ἀπύκνωτα. Itaque homo σιφλὸς fuerit, non solidus, constans aut firmus ad res agendas, sed laxus, iners, solutus, inutilis, mollis, ignauus. Τοιούτου δὲ σιφλώματος, ἤγουν Λυκιακοῦ, καὶ ἡ ῥαφανὶς, καὶ ἡ γογγυλίς. sunt enim radices illæ (*Cartilaginei generis uocat Plinius*) molles & laxę, Hucusq; Eustathius. Nostri **Lugg** uel **Luck** appellant, quod molle & laxum, & facilè compressum subsidit, aut loco cedit. Dioscorides libro 5. in capitibus de nitro, alcyonio, adarce, spongia, rarum & spongiosum concrementum significans, his uocabulis utitur: Κατατετρημένον οἱονεὶ σπογγῶδές τι, Ἀλκυόνιον πυκνόν ἐστι καὶ στρυφνόν, καὶ ὥσπερ ἰδεῖν σπογγῶδες. τὸ δὲ ἑξῆς, τῷ μὲν τὸ σχῆμα περὶ βρυγίῳ ὀφθαλμικῷ, ἢ σπόγγῳ ἔοικε: Κοῦφον τέ ἐστι καὶ πολύκενον, ἔνδοθεν κιοσήρει κατά τι ἐοικός. ἀλκυονίῳ ὥσπερ μαλακῷ καὶ πολυκένῳ. Idem reprehendit corallium σεσηραγγωμένον τε καὶ χαῦνον. Oppianus σπόγγους πολυτρήτους cognominat. Scammoniæ liquor probatur κοῦφος, ἀραιὸς, σήραγγας ἔχων λεπτὰς, σφογγώδης, Dioscorides. Idem cinnamonum quartum dixit χαῦνον καὶ ὀγκῶδες ἰδέσθαι. Galla altera est parua, κονδυλώδης, στιβαρὰ, ἀτρύπητος: altera (magna) λεία, κούφη, καὶ τετρημένη, (Galeno χαύνη,) Dioscor. Dixerim sanè χαῦνον quod molle est & facilè comprimitur, nimirum propter poros, siue illi manifesti sint, siue minùs: ut sæpe non aliud quàm molle significet. Animalis corpus macilentum, plerunq; rarum dixerim: obesum uerò, χαῦνον, molle & laxum. Meatus & poros, unde spongiæ raræ dicuntur, Plinius fistulas nominat, Græci σήραγγας potiùs, id est, cauernas, quàm σύριγγας, id est, fistulas: Aristoteles θαλάμας, Gaza uertit cubilia, maluissem fistulas. οἱ κόνδυλοι τὴν οὐρὰν μανώδη ἔχουσι καὶ πλατεῖαν, Aristot. de partibus 4.13. Hæc mani uocabuli Græci occasione digressi protulimus.

Medici inscitia ad duo nomina eas redegere: Africanas, quarum firmius sit robur: Rhodiacasq; ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur, Plinius. Et rursus: Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimauere, tenui fistula (*id est paruis fistulis*) spissioresq;, persorbentes, & quæ tinguntur in delicijs (*Achilleæ puto*) aliquando & purpura. Alias fœminas maioribus fistulis ac perpetuis. E marib. duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atq; densissimis. Candidæ cura fiunt, ut in E. referemus.

Achilleæ.

Spõgiæ quas Achilleas nominãt, tenuissimæ sunt, & spississimæ ualidissimęq;. id genus galeis ocreisq; inserit̃: eoq; minus ab ictu cieri strepitũ, (ψόφον. alia lectio uidet̃ πόνον. Ponit̃ sub galeis ferreis, ut non inducat dolorem percussio gladij, aut alterius rei, Albertus ex interprete Auicennæ.) Inuentu perquam rarum est, Aristot. Hermolaus galeis & ocreis inseri scribit, ne strepitum gestatu cieant. Et rursus: Mollissimæ quæ spissæ. nam Achilleæ torosiores (στιφρότεροι, id molli opponitur, ut & στιβαρὸν & στρυφνὸν aliquando) ijs constãt. Achilleas quidem dixerat esse spississimas. nunc uerò spissas Achilleis molliores facit. Sunt enim primùm manæ, deinde quæ eis opponuntur simpliciter spissæ: tertiò Achilleæ. quas etiam tenuissimas dixit, hoc est (ut ego accipio) minimis & creberrimis fistulis peruias: ut non aliud hîc sit λεπτότατον, quàm λεπτότρητον Dioscoridi. hæc ipsa autem pororum & paruitas & crebritas, spissitudinis earum causa est: & spissitudo fortè soliditatis, id est στιφρότητος. Secundi autem generis simpliciter spissæ uidetur dictæ, comparatione primi, utpote frequentes: quanquam spissiores eis sint Achilleæ sed inuentu raræ, & alio etiam nomine insignes. Achilleæ spongiæ peculiare hoc, quòd galeis subijcit̃: tenera enim & mollis cum sit, caput à ferro atteri prohibet, Achillis fortè inuẽto, Varinus. apud Albertũ lib. 24. de animalibus, hoc legitur de Albyros tanquã pisce. piscis est (inquit) fortissimæ pellis, ita ut eam milites sub galeis capitib. aptent, ad ictus quoslibet & gladiorũ sine læsione excipiendos. Spongiæ Achilleæ uocantur, quæ sunt robustissimæ: sicuti hordeũ Achilleũ, quod præstantissimum, cuiusmodi equis suis Achilles obijciebat, Celius Rhod. ex Eustathio. Ἀχίλλειον πλάκα Aristophanes & Sophocles dixerũt: Hesychius interpretatur Achillis insulam Leucen dictam, circa quam etiam Ἀχιλλέως δρόμοι sunt: aliqui uerò (inquit) spongiam, eius generis quo oculos abstergunt, οἷς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποψῶνται. Leporis pilo, quia mollior delicatiorq; est, spongiæ loco utebantur plerunq;, purgandis præsertim detergendisq; lippitudinibus & gramijs oculorum, ut pluribus scripsi in Leporis quadrupedis historia, ad finem segmenti E. quanquam & aliter spõgiæ ad oculos usus est: nempe formatum ex eo collyrium, ceu penicillus quidam, & liquori alicui immissum, ut imbibat, super oculis comprimitur, ut instilletur remedium: uel etiam spongia aliquo liquore madens imponitur.

Penicilli.

Spongiarum genus tenue (λεπτότρητον, ut dixi) densumq;, ex quo penicilli, Achilleum uocatur, Plinius. Et rursus: Trogus author est, circa Lyciam penicillos (*spongias penicillis aptas*) mollissimos nasci in alto, unde ablatæ sint spongiæ (si enim euenerit fortè, ut spongia cum euellitur abrumpatur: residuo item nascitur & completur.) Peniculi uocantur spongię aptæ ad oculorum tumores, & ad tergendas lippitudines utiles, Isidorus. Peniculi, spongię longæ, propter similitudinem caudarum appellatæ. penes enim uocabantur caudæ, Festus & Cicero lib. 9. epist. ad Papyrium. Grammatici docent, omne, quo ad aliquid mundandum, detergendum, illinendúm ue utimur, penicillum uel peniculum uocari, præsertim si ex spongia sit factũ, &c. Penicillo etiam pictores pingunt. Germani nomen eius instrumenti à Latinis sumpserũt, **ein Bensel.** Peniculis uulnera stipantur, uel ideo ne claudãtur, uel ut aperiantur magis. Nomen

eius

eius Græcum non inuenio aliud quàm σπόγγος: pro instrumento uerò pictorio γραφὶς & ὑπογραφὶς apud Pollucem legitur. Pteryginum ophthalmicum in mentione alcyonij Dioscorides libro quinto memorat, his uerbis: κατὰ μὲν τὸ σχῆμα πτερυγίῳ ὀφθαλμικῷ ἢ σπόγγῳ ἔοικε, κοῦφον τέ ἐστι καὶ πολύκενον. Vetus interpres Serapionis, ungulæ oculi simile esse transfert: & eum imitatus Marcellus Vergilius, concreti in hominis oculo unguis specie. atqui unguis in oculo haud scio quænam figura dici possit: quid'ue in eo alcyonio aut spongiæ simile. Pinnulæ oculorum aut spongiæ simile, Ruellius: pterygio in oculo, Cornarius. ego penicillo oculario transtulerim: quanuis locum alium ostendere non possum, ubi pterygium penicillum significet. sed res ipsa ita interpretari suadet, nempe altera quoque ad spongiam similitudo, & quæ sequitur epexegesis κοῦφόν τε καὶ πολύκενον. Galenus pterygij mentione omissa, figura longiore esse dixit. sunt autem & penicilli oblongi. Recentiores quidam Græci pro penicillo xylospongium dixerunt. Vide inferius in H. a. Rondeletius penicillum uocare uoluit testaceum quoddam genus, &c. à similitudine frondis è tubulo prominentis, id exhibuimus suprà pag. 818. *Dioscoridis locus.*

Quæ in genere illo spisso prædura sunt atque asperæ, nomine τράγοι (id est, hirci) nuncupantur, Aristoteles. Spissum ac prædurum & asperum, tragos uocatur, Plinius. Nos hircosas dicere possumus ab asperitate, Isidorus. *Tragi.*

Genus aliud est aplysias, ut Aeneas: subauditur enim σπόγγος, masculinum. quanquam non propriè spongia est, ut suprà indicauimus, ubi sensu spongias carere astruximus, & Aristotelis quædã de aplysijs uerba perpendimus. Ἔστι δὲ ἄλλο γένος ὃ καλοῦσιν ἀπλυσίας (in accusandi casu plurali) γλισχρότερον τοῦ σπόγγου. & mox: διαφέρουσι δ' εἰσὶν οἱ ἀπλυσίαι πρὸς τοὺς σπόγγους. quibus uerbis apparet eum ne nomen quidem spongiarum (propriè) eis attribuere: tanquam genere proximo prorsus diuerso: & re ipsa quoque, ut diximus distinguit, aplysijs sensum aliquem (omnium confessione) attribuens, quem spongijs negat. Sensum aplysias habere (inquit) diúque uiuere inter omnes præcipuè conuenit. cognosci præ (*Gaza de suo addit, cæteris*) spongijs eo facile possunt documento, quòd cum illæ albicent limo subsidente, (*dum lauantur,*) ipsi semper nigriorem ostendunt, (Albertus addit, dum sunt in aqua limosa: extracti autem & siccati fiunt coloris fermè cinerei ad luteum declinantis.) Pessimum omnium genus est earum, quæ aplysiæ uocantur, quia elui non possunt: in quibus maximæ sunt fistulæ, & reliqua densitas spissa, Plinius ex Aristotele. Theophrastus historiæ plantarum libro quarto ad finem capitis septimi. Quæ in mari mediterraneo (inquit) nascuntur stirpes, enumeratæ iam sunt. spongia enim & aplysiæ (ἡ γὰρ σπογγιὰ, καὶ αἱ πλύσιαι, lego καὶ οἱ ἀπλυσίαι, καλούμεναι, quanquam Gaza hoc non animaduertit,) & si quid eiusmodi est, diuersam naturam sortiuntur. Albertus cum Aristotelis de aplysijs uerba recitasset, subdit: Hoc genus est quod abundat in maribus nostris Flandriæ & Germaniæ: & mouetur secundum locum, dilatatione & constrictione: & cum tollitur ab aqua, inanime uidetur: aquæ redditum, paulò pòst iterum uiuit & mouetur. Verùm hoc cum absolutum uiuat, spongiarum generis esse non potest. nam si aplysias solutus esset, hanc eius imprimis à cæteris differentiam Aristoteles docere debuisset. Plura de massa illa informi, quæ in aqua dilatatur tantùm & constringitur, diximus suprà in Corollario Leporis marini A. pagina 566. *Aplysiæ.*

Aureum uellus est animal marinum sicut spongia, & de spongiarum genere, sed rarius est & mollius ad modum lanæ, & lanugo eius in auri splendorem conuertitur, & dilatatur, & prolongatur sicut uellus: & dum est in mari mouetur motu contractionis, & dilatationis sicut spongia, & rarò inuenitur. Tamen hoc inuentum in Phrygia, cum extitit bellum Troianum inter Græcos & Phrygios, sicut dicit Dares Phrygius in historia Troiana, Albertus. Sed hoc etiam genus eadem ratione, qua proximè massam illam informem aplysiam esse negauimus, spongiarum generis esse non potest: & fortè nihil omnino tale in mari reperitur. nam quod rarum esse tradit & molle, ab Achillea spongia forsitan sumptum est: quòd lanam aurei coloris ei adscribit, à Pinna. *Aureum uellus.*

Germani è spongijs quasdam uocant Badschwüm, id est balneatorias, maximas puto, quibus in balneis insidere solent imbecilliores. tantæ sunt ut una apud nos drachmis septenis, aut etiam maioris uæneat. & Kropffschwüm, à strumis gutturis, quæ his crematis (ut dicemus in G.) curari solent: quæcunque scilicet nondum purgatæ calculis adhuc refertæ sunt. Cæteras simpliciter Schwüm, uel feine Schwüm/ grobe Schwüm. Aliqui etiam Filtzschwüm appellant, id est Feltrias spongias, (à lana Feltria crassiore & ad pileos intricari solita à pilopœis,) tragos nimirum, asperos, illotos, quales pharmacopolis uenduntur propter lapides quos continent. Iisdem aliquando adferuntur spongiæ quædam immaturæ, illotæ, meatibus omnibus plenis, &c. Vnreyffe schwüm. Licebit etiam sexus uocabulis eas distinguere, Mennle vnd weyble, sicut Dioscorides docet: nam Galli contrario modo nomina sexus eis accommodare uidentur. Bulud Turcicum spongiæ nomen est. His addere libuit tabellam diuisionis spongiarum, quæ species earum omnes cum differentijs statim ob oculos ponat, ex Aristotele, Plinio, Dioscoride.

Spongiæ, uel
- Sensu omni carent: quarũ aliæ sunt
  - Manæ, μανὰι: id est, raræ & solutæ, maximæ. Dioscoridi fœminæ. Eædẽ Plinij seculo Africanæ dictæ uidentur. Badschwüm̃, weible.
  - Densæ seu spissę, πυκναὶ, λεπτόϛηνοι. — Mares.
    - Mollissimæ: (quanquam Plinio manæ molliores sunt:) simpliciter spissæ dictæ, collatione scilicet ad raras. q̃ duo genera frequentiora sunt. Rhodiacæ Plinij seculo dicebantur, quæ ad fouendum molliores essent. Feine schwüm̃, Menle.
    - Minus molles, solidiores, minimis fistulis; id est densissimæ, sed raræ inuentu: ualidissimæ. Cæteræ densæ raris infirmiores sunt, quòd radice minùs profunda nutriantur. Die gar feinen schwüm̃.
    - Duræ admodum & asperæ, τράγοι: hoc est, hirci. Grobe schwüm̃, Filtzschwüm̃.
- Sensum aliquem habent, aplysiæ, raræ et magnis meatibus: reliquum in eis ualde densum est, &c. Has non simpliciter spongias uocat ut superiores. Schwüm̃ die niemar reissen/können auch nit gereiniget werden.

Pro spongia aliqui pharmacopolæ alcyonio utuntur, ut in Alcyone aue scripsimus ex Brasauolo, in G. Non desunt (inquit idem Brasauolus) qui lanuginem quandam super ostreorũ conchis innatã pro spongijs seruent, & utant: quũ id potiùs musci marini genus sit, quàm spongiæ. *Pila mar.* Idem Ballas (id est pilas) marinas uulgò dictas, nusquã se apud ueteres reperire scribit: & in spongiarum genere ponit. quamuis (inquit) zoophyta non sunt, qualia spongiæ: sed ex maris spuma ad litora collisa, & cuiusdam herbæ minutissimis festucis fiunt. Vim habent exiccandi. Nonnulli ex fractis spongijs & spuma arte faciunt, alij ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus, ut æstus in minimas festucas herbam redigat, & ad litora detrudat: ubi mixta cum spuma conglobantur, & ob motum supra litus ex fluctu collidente in gyrum ac pilæ formam tendunt, Hæc ille. Quærendum an eadem hæc pila marina sit, de qua Rondeletius an Pulmo marinus sit dubitat: ex quo eius iconem dedimus suprà, pag. 895. Pulmo marinus (inquit) dici potest corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, uirescens, foris substantia feltro simile, intus totum fistulosum ueluti spongia aplysia, &c. Quæ pilæ marinæ uocãtur, & in officinis habentur, (inquit Cornarius) ex alcyonij genere esse nõ dubium est. Galenus libri 1. de composit. sec. locos, in fine cap. 2. σφαῖραν θαλασσίαν appellat. Aristoteles lib. 9. historiæ animalium, alcyonum nidum pilis marinis & spumis maris assimilat: ἡ δὲ νεοττία παρόμοια ταῖς σφαίραις ταῖς θαλαττίαις ἐστὶ, καὶ ταῖς καλουμέναις ἁλὸς ἄχναις. Vide plura quę in Alcyone aue annotauimus, in G. alcyonij occasione, pag. 90. libri de auibus. Matthiolus reprehendit eos, qui pilam marinam uulgò dictam, ueterum adarcen esse putant.

B Ad B. pertinentia quædam, passim suprà in A. exposita sunt, cum alia, tum quibus in locis qualesq́ proueniant in generum explicatione. In petris quoq́ cruoris inhæret color, Africis præcipuè quæ generant in Syrtibus, Plinius. Ex Græcia, Illyria & orientaliorib. partibus Venetias afferuntur: quanquam & in nostro mari spongiæ nascũtur, sed minores. nos spongias prope Camadium, paruas quidem, sed ualde molles collegimus saxis inhærentes, Brasauolus. Differunt figura & magnitudine: quoniam aliquæ oblongæ, aliæ minùs: aliquæ latæ, aliæ rotundæ: aliquæ crassæ, aliæ subtiles: aliquæ tuberosæ, aliæ planæ, Idem. Inueniuntur & ingentes quædam spongiæ (ex Oceano ni fallor, ætate, ut putant, prouectiores) quarum præstantiores tribus aut quatuor ferè denarijs aureis quandoq́ uenduntur. In magnis lapides à spongijs cognominati probi perfectiq́ reperiuntur. Viuentibus, idemq́ madentibus, nigricans color, Plinius. Color illotis uiuisq́ nigricans est, Aristot. Adhærent (saxis) nec parte, nec totæ, intersunt autem fistulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed superne concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur, Plinius ex Aristotele: cuius uerba nunc in C. referam. interest enim aliquid.

C Adhærent, nec parte, nec toto. intersunt enim fistulæ quędam inanes, sed pluribus passim particulis hæsitant, & quasi membrana extenta subesse radicibus earum uidetur. superne autem cæteri meatus concreti propemodum latent. at uero quaterni, aut quini patent, per quos pasci eas aliqui existimant, Aristot. Plinij quidẽ uerba inde trãslata, recitaui paulò ante in fine B. interest autem nonnihil. ¶ Spongiæ & urticæ generantur similiter, ut illa quæ testa integuntur. per rimas enim & cauernas & fauces saxorum oriuntur, ἐν ταῖς σήραγξι τῶν πετρῶν, Aristot. Nascuntur omnes in petris, aluntur conchis, pisce, limo, Plinius. Omnes aut ad saxa nascuntur, aut iuxta littus, (πρὸς ταῖς θισί) lutoq́ aluntur: cuius rei argumentum est, quod captę, limo refertæ omnes cernuntur. quod certè indicat, cæteris quoq́ adhærentibus, cibum per ipsum annexum hauriri. Imbecilliores propterea sunt spissæ, quàm raræ, quia minus alto radicis hæsu innituntur, Aristot. Spissas minus adhærescere aiunt, Plinius. Intellectum inesse ijs apparet, quia ubi auulsorẽ sen-

sere,

ſere, contractæ multo difficilius abſtrahuntur. Hoc idem fluctu pulſante faciunt. Viuere eſca, manifeſtò conchæ minutæ in his repertæ oſtendunt. Circa Toronen ueſci illis auulſas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recreſcere, Idem ex Ariſtotele. ſed Ariſtoteles profectò hoc non dicit, circa Toronen auulſas etiam ſpongias conchis minutis ueſci: cum hiſtoriæ 5.16. ſcribit: οἱ ἐν Τορώνῃ φασὶ (τὸν σπόγγον) τρέφειν ἐν ἑαυτῷ ζῶα, ἕλμινθάς τε καὶ ἕτερα τοιαῦτα: ἅ, ὅταν ἀποσπασθῇ, τὰ ἰχθύδια τὰ πετραῖα κατεσθίει, &c. quæ uerba infrà in D. conſiderabimus. ¶ Viuere eas conſtat longo tempore, Plinius. uerum hoc Ariſtoteles de aplyſijs priuatim, non de ſpongijs prodit. ¶ Putreſcunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus, Plinius. Nec calorem immodicum ſpongiæ patiuntur. fit enim eo, ut, more pullulantium (ὥσπερ τὰ φυόμενα) putreſcant. quocirca optimæ iuxta oras (ἀκτὰς) comperiuntur ſpongiæ, ſi gurgite alto demerſæ ſunt. cōmodè enim temperantur (tum quod ad frigus, tum ad flatus) propter altitudinem gurgitis, Ariſtot.

Pinnophylax ſiue pinnoteras, (qui cancer paruus eſt, rotundo corpore,) in ſpongiarum quoque cubilibus (cauis, ſeu fiſtulis) reperitur. eſt autem ueluti araneus in eis: qui uenatur hoc modo: fiſtulas aperiens, piſciculos admittit, admiſſos claudit, Ariſtoteles 5. 16. hiſtoriæ. Sed idem ſcyllarus, (id eſt oblongo corpore cancellus, cauda nuda,) facit, ut Rondeletius aſſerit. in ſpongiarum enim cauernis (inquit) hic quoque latet, & uiuit: cuius rei oculatus ſum teſtis. in denſiſsimo autem tantùm aſperoq́ ſpongiarum genere, quod tragon Ariſtoteles uocat, reperiſſe cancellum hunc caudatum ſe ſcribit: qui ingratum etiam & piſculentum odorem ab hac ſpongia contrahat. Nos multa de utroque cancellorum genere, dedimus ſuprà elemento C. Cæterùm ut paruulus ille pinnæ cuſtos Pinnophylax, & idem ſignificante uocabulo pinnoteras uocatur: ſic in ſpongia ſpongophylax, aut ſpongoteras uocari poterit. Pinnother etiam uel pinnotheras, ut aliqui ſcribunt in recto ſingulari. In Plutarchi libro Vtra animaliū, &c. legimus: ὅτι ὁ τὸ πλεῖστον ἐξαναλώσας Χρυσίππου μέλαν πιννοθήρας παντὶ καὶ φυσικῷ βιβλίῳ καὶ ἠθικῷ προεδρίαν ἔχει. τὸν γὰρ σπογγοθήρα οὐχ ἱστόρηκεν. οὐ γὰρ ἂν παρέλιπεν. ſed ſpongotheras etiam piſcator ſpongiarum dicitur. Spongiam dirigit puſilla beſtia, non ſpecie quidem cancro, ſed magis araneo ſimilis. ſuum illa quendam motum (quo nunc exporrigitur, nunc contrahitur) habet: ueruntamen animalculo ad ſe ſenſu afficiendam, atque illud admonendam quòd ſit animata, eget. Nam propter quandam raritatem (ac laxitatem) ingenitam non ipſa ſeſe commouet: ſed cum quippiam in ſua foramina inciderit, ab ea beſtiola quam dixi Araneo ſimilem excitata, id comprehendit & exedit. Cum autem ad euellendam eam è ſaxis homo accedit, ipſa ab eodem animali conuictore ſuo ſtimulata inhorreſcit, & contorquens ſe arctiſsimè contrahit: quæ cauſa hercule eſt, cur piſcatori plurimum negotij faceſſatur, Aelianus de animalibus 8.16. & ſimiliter Philes, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Qui Toronen habitant, aiunt ſpongiam in ſeſe alere animalia, lumbricos, & alia huiuſmodi, (*nimirum etiam cancellos,*) ἅ, ὅταν ἀποσπασθῇ (ſupple σπόγγος,) τὰ ἰχθύδια τὰ πετραῖα κατεσθίει, καὶ τὰς ῥίζας τὰς ὑπολοίπους, Ariſtoteles hiſtoriæ 5. 16. Eſt autem ſenſus in uerbis Græcis ambiguus. nam ſi ἅ articulum in accuſandi caſu accipias, & τὰ ἰχθύδια in nominatiuo, beſtiolas illas ſpongiarum hoſpites à piſciculis ſaxatilibus uorari, ſicuti & reliquias ſpongiarum auulſarum, dicemus. ſin contrà, ἅ pro nominatiuo, & τὰ ἰχθύδια pro accuſatiuo: auulſis ſpongijs reſiduas radices & piſciculos ſaxatiles à beſtiolis illis abſumi dicendum. quæ poſterior ſententia mihi magis arridet, præſertim cum à pinnophylace alij quoq; captari & uorare piſciculos tradant. Gaza priorem ſecutus eſt.

Vrinatores qui ſpongias piſcantur, à Theophraſto (hiſtoriæ 4.7.) & Herodoto σπογγεῖς dicuntur. Gaza ſpongiarios uertit, Valla ſpongiatores. Sic & πορφυρεῖς, purpurarei, uel purpuratores nominantur. Σπογγοθῆραι, id eſt ſpongiarum uenatores: & σπογγοκολυμβηταί, id eſt, urinatores ſpongiarij, (ex Lycurgo:) & σπογγοθηρευτική, id eſt, uenatoria ſpongiarum ars, apud Pollucem leguntur. Oppianus σπογγοτόμους: qui circa finem libri quinti Halieuticorum copioſè & eleganter, quo pacto à ſpongiatoribus ſpongiæ amputandæ legantur deſcribit: unde Gillius breuiter complexus eſt, in hæc uerba: Certamen ineunt magnum & difficilè piſcatores, cum ſpongias ad ſcopulos adhæreſcentes inter ſe iunctas tanquam meſſores uibrata falce à ſaxo abſcindunt: atque abiecta omni cunctatione fune (oblongo, quo cinctus eſt, plumbum altera manu tenens, altera falcem) ſocios admonent, ut ex ima maris ſede celeriter ſubtrahantur. Nam ab ſpongijs cæſis ſanies ad piſcatorum nares manans, non modò tetrum odorem redolet, ſed ad nares adhæreſcens, ſæpe eos ſuffocat. Oppianus addit ſolere hos urinatores ſe præparare cibo potúque modicis ac leuibus, nè corpore pleno reſpiratio eis minùs libera ſit: & ſomno non conueniente piſcatoribus uti, Brodæus interpretatur modico. ὕπνῳ τ' οὐχ ἁλιεῦσιν ἐοικότι μαλθάσσονται. ego de ſomno longiore, quàm piſcatoribus conueniat, & nocturno accipio. nam piſcatores cæteri minùs, & noctu parum, propter piſcationem dormiunt. ſpongias uerò interdiu lecturis noctu dormire & corpora ſomno μαλθάσσειν, hoc eſt demulcere licet: id quod nimiùm breuis ſomnus non facit. item cauere eos cete ac belluas marinas, oleum ore tenere: idq́ cum ad uadum peruenerint, expuere, ut aqua illuſtretur, ſicut nox lumine accenſo. Extractum ſanè à ſocijs qui uiderit miſeretur, metu & labore fractum. Eſt quando infeſtantibus

cetis uel semilacerum uel prorsus non extrahant. Oleum quidem non in terra solum noctu lucet, sed etiam sub aqua spongiatorum ore efflatum in mari lucem præbet, Plutarchus in libro de primo frigido. Et in libello, cui titulum fecit Causę naturales: Vrinantes autem cum oleum in profundo ore expuerint, φέγγος ἔχειν καὶ δίοψιν. Et Aristoteles in Problematis: τὸ δὲ ἔλαιον ἐκχυθὲν, ποιεῖ μᾶλλον εὐδίοπτον τὴν θάλασσαν. Spongia etiam sensum habere aliquem creditur: argumento quòd multò difficiliùs abstrahuntur: nisi clanculum agatur, ut referunt auulsores, Idem in historia anim.

Electio. ¶Putrescunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus, Plinius ex Aristotele. quocirca optimæ iuxta oras (ἀκτὰς) comperiuntur spongiæ, si gurgite alto demersæ sunt. sic enim neque flatibus neque calore nimijs tentantur, Aristot. Quin & eas quæ ab Aquilone sint genitæ, præferunt cæteris, Plinius. Algam pelagicam spongiarij deferunt. gignitur autem parte Aquilonia Cretæ tum copiosiùs tum meliùs, ut etiam spongiæ reliquaque similia, Theophrastus.

Vsus. ¶Spongijs utebantur ueteres strigilum uice ad distringenda mundandaque corpora. Maioribus ad cisternas utimur, ut aqua purior descendat, Brasauolus.

Dealbatio. ¶Candidæ cura fiunt: è mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma, ad lunam & pruinas sternuntur inuersę, hoc est, qua parte adhæsere, ut candorem bibant, Plinius.

G

Ordo. Spongia liquore aliquo imbuta pro partium affectuumque ratione imponitur: & quanquam si recens sit, etiam ui propria aliqua polleat, ut mox Galeni uerbis docebimus, primùm tamen ea remedia adferemus, quæ spongia non per se, sed madens aliquo liquore, quem ipsa ueluti materia imbiberit, præstat. deinde, quæ per se adhibita. tertio, ex ea cremata. quarto ex lapidibus, qui in spongijs inueniuntur.

In genere. Recentes ad quædam utiles sunt, ueteres uerò inutiles, Dioscorides. Possunt tamen & ueteres, præsertim molliores, pro materia, alijs imbuendæ liquoribus utiles esse: recentes uerò & per se alicubi prosunt, ut dicemus: & alijs madentes liquoribus, exiccandi ui propria attrahendique conferunt. Spongia noua, non sicut lana aut linamentum, (quod μοτὸν ψιλὸν, id est, carpinatum uocant,) materia duntaxat est, quę humores irrigandos excipiat, sed etiam

(Ad uulnera.) manifestè desiccat. Id quod scies, si ea utaris in uulnere cum aqua, aut oxycrato, aut uino, pro diuersitate uidelicet corporum, uti est antè dictum. Glutinabit siquidem ea similiter atque medicamenta quæ uocãt enæma. At si non noua sit, sed usui accommodata, palàm cognosces quãtum à noua superetur, si uulneribus eam imponas, siue cum aqua, siue cũ oxycrato, siue cum uino. nec mirum est, cùm in spongia noua seruetur etiamnum ea quam à mari accepit facultas, modicè corpora exiccandi. atque hæc quidem præstare potest cum etiamnum seruat maris odorem. nam temporis spatio, etiamsi nunquam usui accommodata fuerit, tamen & odorẽ maris amittit, nec ęquè desiccat, Galenus. Spongia aqua frigida madẽs repercutit, & elidit ad uicina quod in loco est, Idem lib. 1. de compos. medic. per genera. Partes sacrificãdas spongijs prius foueri iubet, quousque coloris euadant punicei: item spongijs foueri locum, ubi hirudo fuerit, ut uirus extrahatur: abstergique eis hirudinum mucorem. Contra scorpionum ictus ex aceto imponuntur spongiæ. Recentes discutiunt, molliunt, mitigant, Plinius. Vsus earum ad abstergenda, fouenda, operienda à fotu, dum aliud imponatur. Feruenti ex aqua perfusæ expressæque inter duas tabulas, in febri impositæ prosunt contra nimios ardores: ignibus sacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiosè operiant, Idem. Subtilioribus mollioribusque ad fomenta utimur, sicuti antiqui Rhodiacis, Brasauolus. Imponuntur & his morbis quos uaporari oporteat, feruenti ex aqua perfusæ expressæque inter duas tabulas. Imponuntur & integris (*non uulneratis*) partibus, sed fluctuatione occulta laborantibus, quæ discutienda sit, &c. item articulis aliâs aceto salso madidæ, aliâs è posca: si ferueat impetus, ex aqua, Plinius. uidetur autẽ occultam fluctuationem transtulisse, quod Græcus aliquis forsan, sicut & Dioscorides, τὰ ῥευματικὰ ὑπόνομα ἕλκη dixit: hoc est, fluxioni obnoxia & cuniculosa ulcera: in quibus tamen non undiquaque integræ partes sunt. Incipientes inflammationes uel spongia sola ex posca imposita represit, neque quicquam eo totum corpus fuit offensum: præsertim cum neque malignum est, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo redundat, Galenus. Idem lib. 2. ad Glauconẽ, spongiam inflammationi imponi iubet, in aqua & uino acerbo cum modico aceti intinctam. Et lib. 13. Methodi, fomentum ex spongia & aqua dulci phlegmonen iritatam mitigare docet. Rursus libro 2. ad Glauconem: spongiam in aqua, quæ parum aceti habeat, curare œdema, id est, tumorem pituitosum. Et libro 14. Methodi: Spongia noua (inquit) si non adsit, meliùs est ellychnium accipere, quod sit molle, quale est Tarsicum: siquidem hoc etiam utilius uidetur ad curandum œdema, quàm sit spongia. Ad Glauconem uerò 2. 3. in curatione œdematis: Oportet autem spongiam (inquit) omnino nouam esse: quæ si non adfuerit, saltem exquisitè abluatur ex aphronitro & nitro, & ex ea quæ conia stacte, id est lixiuium distillatum, à Græcis nominatur. Quod si ex his œdema non quiescat, aluminis parum imponendum est, spongiaque omnino noua applicetur. His similia, & ampliorem de spongiæ in œdemate usu, tradit Methodi 14. 4.

Ad sugillata. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt, Plinius. Spongia noua cum aqua salsa calida sæpius imposita, suggillationes liuorésque detergit, Marcellus. Sic-

Siccæ recentes & uacuæ, sanguinis profluuiũ sistunt, Dioscorides: Plinius addit, ex aceto aut frigida. Si sanguis è uulnere fluat, ustæ ranæ cinerem uulneri inspergito. superponenda porrò his spongia ex oxycrato, & frequenter siccitatis ratione mutanda, Galenus Euporiston 1. 129. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & alia omni, foris in spongia impositum acetum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum, medetur, Plinius. De sanguine è naribus fluente sistendo spongijs, &c. dicetur inferius. *Ad sistendum sanguinem.* ¶ Recens & minimè pinguis (ἀλιπὴς, *usu nimirum sordes & pinguitudo accedunt,*) uulneraria est, & tumores coërcet: & ex aqua poscá ue recentia glutinat uulnera, Dioscor. Recẽtes discutiũt, &c. Veteres cõglutinant uulnera, Plin. atqui Dioscorides & Galenus ueteres nulla ui propria præditas uolũt, ea quã à mari acceperãt, amissa: ut recitauimus paulò suprá. Spongia uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel ex aceto expressa, uulnus glutinat. ex ijsdem, lana succida, Celsus. Spongiæ in uulnerũ curatione & succidæ lanæ uicem implent, nunc ex uino & oleo, nunc ex eadẽ, (*ex eadem fortè succida lana: sed hæc liquor non est. quare non ex ipsa, sed succo eius œsypo fortè id præstiterint. nisi malis ex aqua, ut Dioscorides, Celsus, & Galenus habent.*) Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, spongiæ coërcent, rapiuntq́ uitia ulcerũ, Plin. Galeni uerba de spongiæ recentis uulneraria ui, retuli suprà ab initio huius segmenti. Fracturæ & uulnera spongijs utilissimè fouent. Sanguis rapitur in secando, ut curatio perspici posit. Et ipsæ uulnerũ inflãmationibus imponunt, nunc siccæ, nunc ex aceto inspersæ, nunc è uino, nũc ex aqua frigida. Ex aqua uerò cœlesti impositæ, secta recentia non patiunt intumescere, Plin. Ex Achilleis spongijs (præcipuè) fiebant penicilli uulnerarij, (unde & ipsæ per excellentiam penicilli dictæ,) quibus scilicet uulnera ulcerá ue stipabant, ut clarissimè explicat Plautus in Rudente: Ego iam te hîc itidem, quasi penicillus nouus exugere solet, ni hunc amittis, exugebo quicquid humoris tibi est. Pro dilatandis uulneribus utimur spongijs ex terebinthina, Brasauolus. Spongiam ulceri applicat madidam uino aut aqua: uultq́ spongiam permanere frigidam, Galenus libro 14. de comp. medic. per genera. *Ad uulnera.*

Aridæ ligatæ lino, si penicilli (*linamenti*) modo adigantur, occlusa ulcera callosq́ (*interiores scilicet ulcerum*) laxant, Dioscorides. Imponuntur & ijs quæ apostemata uocant, melle decocto perunctis. eædem & callo (*nimirum ulcerum, ut Dioscorides habet*) salsa (*aqua*) madidæ, Plinius. Vlcera humida & senilia impositæ siccant, Idem. Fluida, cuniculosa & antiqua ulcera siccant superpositæ aridæ, recentes & uacuæ, Dioscorides. Recentes cum decocto melle uetustos etiam sinus iungunt, Idem. *Ad ulcera.*

Spongiam latam & densam ac cauam in aqua madefactam & probè expressam capiti imponas: hoc Erasistratus ceu magnum quoddam præseruatiuum in calidis habitibus tradit, aduersus capitis dolorem, quum uidelicet eos Solem perferre oportet, Galenus in libro 2. de compos. sec. loc. Ad dolorem capitis ex plaga aut casu, Apollonius scribit conuenire fomenta per spongias aqua calida imbutas: & mollium lanarum fasciculos aceto & rosaceo conspersos, Galenus ibidem. Capiti medendo: Spongia cum tepidis annexa liquoribus hymbris Profuit, Serenus. ¶ Siriaseis infantium spongia frigida cerebro humefacto rana inuersa adalligata efficacissimè sanat, quam aridam inueniri affirmant, Plinius. Spongiæ imponuntur ex aceto calido ad capitis dolores, Idem. *Ad capitis dolorem.* ¶ Somniferæ spongiæ confectio apud Nicolaum Myrepsum legitur huiusmodi: Succi mandragoræ, succi lactucæ, succi foliorum hyoscyami, caphuræ, succi nenupharis, succi solani: madefacito in ijs opium quod satis est, dein spongiam nouam iniJce, ut totum succum combibat. Postea accipe spongiam hanc confectionem in se habentem, & linteo undiquaque tectam in æstu caniculari suspendito, ut exiccetur. Tandem recondito, & usu postulante odorandam dato. confestim enim somnum accersit. Confert nephriticis, uigilantibus, continuis febribus, & omnis generis uigilijs, remedio probato. *Spongia somnifera.* ¶ Oculis lippientibus omnino adhibendum est fomentum per spongiam, siquidem mediocris sit dolor, semel aut bis in die. Si uerò uehementior dolor urgeat, præstat ter aut quater, & sæpius uti. in longis præsertim æstiuis diebus. Fiat autem fomentum per meliloti & fœnigræci decoctum, Galenus libro 4. de compos. secund. locos. Per spongiam mollem, non per sacculos & cataplasmata oculis fomenta adhibenda sunt, Idem commentario sexto in sextum de morbis uulgaribus. Oculis scabris conuenit fomentum, spongiæ calida imbutæ, Archigenes. Idem spongiæ ocularis meminit, ut mox referam in remedijs ad aures. Mollissimum genus spongiarum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulso impositi. ijdem abstergendæ lippitudini utilissimi: eosq́ tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca, Plinius. *Ad oculos.*

Ad aurium dolorẽ fomentis utendũ est per spongias aqua calida imbutas, ac sufficienter expressas, Apollonius recitante Galeno. Apud quem etiã Archigenes de fomentis ad auriũ dolores scribens: Exprimantur autem (inquit) uehementer spongiæ, auribusq́ apponantur. facillimè enim ab humore frigescunt. quapropter fomenta sicca longè commodiora eis existunt, ex sale uidelicet aut milio, aut simpliciter lana conuoluta, aut tenuibus mappis. Et paulò pòst: Summè auxiliatur spongia ocularis melle cocto atque adhuc calido imbuta & imposita. Cum felle uitulino & aceto pari mensura serpentis senectus, id est, exuuiæ decoctæ, & *Ad aures.*

lanula madefacta medicamentum auriculæ insertum, maximæ utilitatis esse creditur, si prius ferventi aqua de spongia aurem foueris, Marcellus Empiricus ni fallor. ¶ Cum sanguis nimius è naribus erumpit, proderit spongiæ particulam præsectam apte forfice, & ad amplitudinem narium figuratam inijcere paulò pressius, aceto infectam, & interdum eodem inspersam, Marcellus Empiricus. Ad eruptiones sanguinis è naribus: Spongiam siccam immittito. Aut spōgiam in acre & feruidum acetum coniectam forinsecus ad sanguine manantem narem apponito, atque specillo donec impellatur apprimito. Præstat autem spōgiæ principium filo per acum transmitti, quo facilè extrahi possit: extrahito autem quum opus suum perfecisse existimaueris. Si uerò inarescat spongia, intusq; agglutinetur, per auricularem clysterem frigidam aquam immittito, ac infundendo humectato, atque ita extrahito. Vtere etiam compositionibus uulnerarijs & sanguinem sistentibus quæ describentur. Accommodatum est et frontem spongijs refrigerare, Heraclides apud Galenum de compos. sec. locos: & partim Galenus Euporiston 1.27. ubi hæc etiam leguntur: Frontem præterea spongijs ex aqua frigida foueto: sitq; ægrotus capite eleuato erectoq; iubeto. Si quando ulcuscula in naribus fuerint, sanabuntur fomento aquæ puræ calidæ per molles spongias, & medicamentorum infra scriptorum perunctione, &c. Marcellus.

Ad sanguinem è naribus fluentem, &c.

¶ Ad gingiuas cruentas, uel sanguinem ex gingiuis erumpentem: Spongiam nouam siccam in sanguine taurino madefactā, in uase fictili exure, contere ac repone. Vbi uerò uti uelis, cineris ipsius drachmas quatuor accipe, thuris drachmas duas, chalcitidis crudæ drachmas duas, & simul trita insperge, Aëtius. 8.31.

Ad gingiuas.

Ad thoracem.

Cardiacis in mamma læua merum in spongia imponi prodest, Plinius. Mulieri ubi mammæ inflantur: Accipe spongiam mollem (πάνιον σοῦ πόσον, fortè πάνιον ἢ σπόγγον. Fuchsius ex Paulo legendum putat σπόγγον ἁπαλόν. nisi πάνιον, inquit, uocet panem, ut suprà fecit) aceto imbutam, impone crebrò, Myrepsus. Hæmoptoicis præter ea quæ sumuntur remedia, forinsecus spongiam aceto imbutam imponito, Galenus.

Ad stomachū, &c.

Spongiæ feruenti ex aqua perfusæ, expressæq; inter duas tabulas, & impositæ stomacho prosunt: sed spleneticis è posca, Plinius. ¶ Hippocrates in libro de nat. muliebri, in fomentorum quorundam descriptione, (nescio ad quos uteri affectus: non enim exprimit,) spōgias calefactas adhiberi iubet, & cum mollibus lanis, & panniculis laneis, &c. foueri. Spongiæ spleneticis è posca impositæ prosunt, Vuottonus. ¶ Archigenes inter splenis remedia spongiam acerrimo aceto imbutam memorat. ¶ Spongiæ tollunt testium tumorem doloremq; ex posca, Plinius. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omni alia, acetum foris in spongia impositum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum, medetur, Idem. Chirurgi quidam cum anus & ultimū intestinum laborant, è spongia penicillum ligno inserto, remedio aliquo madidum immittunt. ¶ In lateris dolore fomentum aliqui spongijs adhibendum censuerūt, Galenus de Hippocratis & Platonis decretis 9.6. ¶ Ad muliebre profluuium opitulatur etiam spongia feruenti aceto madida, et mediocriter expressa (naturalibus imposita,) Galenus de facile parabilibus ad Solonem cap. 54. ¶ Si uterus foras prodierit, in iuuenculis pelliculam uteri obliquè incisam linteo confricato donec inflammetur, & illinito phocæ oleo sine adipe, & molles spongias uino respersas apponito, Hippocrates in libro de exectione fœtus. Audio medicos aliquos spongiam mollem, uel ex ea penicillum, medicamento aliquo liquido madentem, in sinum mulieribus indi consulere, ut expressus ita liquor in uterum influat, clysteris uterarij loco, nostro seculo ferè obsoleti.

Nusquā diutius durare spiritū.

Nusquā diutius durare spiritū medici affirmant. sic & prodesse corporibus, quia nostro suum misceant: & ideo magis recētes, magisq; humidas: sed minùs in calida aqua, minusq; unctas, aut unctis corporibus impositas: & spissas minus adhærescere, Plinius. qui hoc nimirū argumento, spongiarum spiritum nostro misceri, ostendit: quoniam adhærescunt nostro corpori, præsertim recentes & non unctæ, nec unctis corporibus. pinguitudo enim poros claudit, & spiritus penetrare prohibet. Spissæ etiam minùs hærent, quod pori in eis minus pateant: eademq; ratione ueteres puto, & quæ usu sordes ac pinguitudinem conceperunt. Cur uerò humidæ faciliùs hærent, cū homor poros claudat? an non simpliciter humor, sed frigidus claudit? calidus uerò nō claudit, & insuper euaporans in spiritum uertitur, quo intercepto adhærescunt. Nusquam diutius durare spiritum medici quàm in spongijs affirmant. sic & prodesse corporibus, quia nostro suū misceant. Hoc genus remedij apospongismum Archigenes & secuti eum medici appellant, Hermolaus. Propterea qui pestilenti morbo affectos curant, spongiam aceto aspersam circa nares & os ponunt, ne infectum aërem trahant: & ad alia plura antiqui spongia utebantur, ut ex ipsa spiritum traherent, non ex libero aëre, ob aliquam infectionem. quod genus remedij apospongismum uocabant, præsertim Archigenes. & reuera in pestilenti morbo & epidemico, nihil excellentius, Brasauolus. De applicatione quidem spongiæ Archigenis uerba, Aëtius li. 3. ca. 130. refert hæc: Spongiæ usum admittimus ad reliquas quidem partes, ut adhærentes sordes abstergamus: siue sit illud uirus, seu sanguis, seu pus, siue ipsamet medicamenta: aut certè, ut corpora mordicatione uel scabie uexata mitigare tentemus. Ad faciem uerò, ut refocillemus excitemusq; spiritum: ueluti his qui animo delinquuntur, aquam (*madentem ea spongiam*) admouemus æstate quidem frigidam, hyeme uerò tepidam, (*γαλακτώδη, interpres Ioan. Bapt. Montanus, non rectè uertit lacte admixtam.*) Hoc tamen remedij genus obseruandum est, ne ægrotis in principio aut augmento exacer-

Apospōgismus.

exacerbationis fiat, sed in uigore aut declinatione. in principijs enim accessionum odoribus potius recreamus. Censet autem Archigenes in ardentis febris excessu, spongia nō faciem tantùm, sed pectus quoq; fouendum, Hæc Aetius.

Spongiæ uires per se.

Σπόγγος καινὸς καὶ ἄλιπης, hoc est, Spongia recens & minimè pinguis, (nam usu & suam uim amittit, & sordibus ac pinguedine inficitur,) manifestè desiccat, &c. ut superiùs Galeni uerbis expositum est. sed quæ alijs rebus iuncta madidá ue præstat remedia, siue etiam ipsa simul aliquid conferens, siue tanquam materia tantùm excipiens, iam explicata sunt. hîc seorsim nonnulla, quæ per se & ui propria efficit, adijciemus. Ad tumores excrescentes minuendos admodum laudatum: Spongia recenti in balneo à supernis ad inferna iube tumores abstergere: & ubi inceperit sudare, continuò exprime spongiam. & hoc facito donec ad naturalem ueniat constitutionem intra decem dierum spacium. Extenuat adeò, ut etiam abscessus exiccet: & hydropicos, qui calciamentis cincti incedere nequeunt, sed rudi panno pedes obuoluere coguntur, Nicolaus Myrepsus. Spongijs utebantur ad detergendum in balneo, Galenus Methodi 10. Spongijs pro strigili utaris in balneis, Idem de uictus ratione in morbis acutis, comment. 3. ubi caput etiam spongia siccari iubet. Africanam spongiam siccabis & lana inuolues, atque inde radicem dentis perfricabis: sed caue ne alium pro alio tangas, nam contactus post triduum cadet. si enim putidus fuerit, & dolebit, facilè excidet, Marcellus. Auditus grauitate laborantibus plurimùm auxiliatur spongia tenuissimè trita & auriculæ indita. idem remedium commodum est & ad carnem in auditorio meatu enascentem, Apollonius apud Galenum libro 3. de compos. secundum locos. Spongia trita & inspersa uulneribus canum in auribus medetur. eadem albo oui excepta, & cataplasmatis instar applicata, uermes in auribus canum occidit, Tardiuus. Polybius penicillos (qui circa Lyciam nascantur in alto, unde ablatæ sunt spongiæ,) super ægrum suspensos quietiores facere noctes auctor est, Plinius.

Ex ustis remedia.
In genere, extra corpus.

Cremantur spongiæ alcyonio similiter, Dioscorides. Cremata spongia acris & discussoriæ facultatis est. ea quidam ex præceptoribus nostris utebatur ad sanguinis profluuia quæ in chirurgico opere contingunt: habebat autem paratam semper siccam & aridam, quam usu postulante, bitumine imprimis: sin eo careret, pice imbuebat. hanc partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem admouebat, ut pariter & crusta loco induceretur, & ipsum spongiæ ustæ corpus ceu operculum accederet, Galenus sub finem librorum de medicamentis simplicibus. Latinus interpres pro his uerbis πρὸς τὰς ἐν ταῖς χειρουργίαις αἱμοῤῥαγίας, transtulit: ad sanguinis eruptiones quæ manuali opera indigent: quod non laudârim. nam quod suprà ex Plinio recitauimus: In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omni alia, acetum in spongia impositum medetur, &c. Idem Galenus non solum à calculorum, sed quauis alia sectione chirurgica, spongiam ustam, &c. præstare sentit. ¶ Sistunt spongiæ hæmorrhagiam. cum acetò autem ustæ proficiunt ad lippitudinem siccam, & ubicunque extergere aut spissare oportet. sed oculorum affectibus utiliores sunt lotæ (post ustionem.) Cum pice uerò crematæ sanguinis profluuia coërcent, Dioscorides. Græce legitur, ἐπέχουσι δὲ καὶ αἱμοῤῥαγίαν. σὺν ὄξει ἢ κεκαυμέναι πρὸς ξηροφθαλμίαν (ἁρμόζουσι.) ubi interpretes recentiores quidam uerba σὺν ὄξει, id est cum aceto, ad præcedentia referunt, sicut & uetus interpres apud Syluaticum in capite Affegi albach. sed obstat illis uocula δὲ, & quod sequitur sic ustas conuenire ad spissandum, quam uim nimirum aceto debent. Alioqui Plinius etiam spongias (recentes) ex aceto aut frigida sanguinis profluuium sistere author est. & simpliciter ustas ad genarum scabricias, (sic xerophthalmiam interpretari uidetur,) & alia sicuti hîc Dioscorides, utiles facit. quamobrem nihil definio. Ex aceto quidem non commode uri uidentur, nisi eo tinctæ, resiccentur: quod aliquoties repeti potest, ut tandem siccæ urantur. ¶ Vstæ spongiæ cinis sanguinis fluxum ualenter astringit, Galenus de theriaca ad Pisonem. Omnium spongiarum cinis cum pice crematarum, sanguinem sistit uulnerum. aliqui raras tantùm ad hoc cum pice urunt, Plinius. ¶ Hirci fel lentigines tollit, admixto caseo ac uiuo sulphure spongiæq; cinere, ut mellis sit crassitudo, Idem. ¶ Spongiæ cinis cum oleo uel aceto fronti illitus tertianas tollit. priuatim Africanæ ex posca tumorem discutiunt, Plinius.

Ad oculos.

Oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimùm proficiente eo cinere contra scabricias genarum, excrescentésque carnes, & quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere. Vtilius in eo usu lauare cinerem, Plinius. Cinis earum ex aceto aridæ lippitudini auxiliatur, &c. Dioscorides. Vide paulò superius.

Ad sanguinem è narib. manantem.

Ad sanguinis narium eruptiones: Spongiam cruda pice imbutam exurito, & linamento torto exceptam indito, Asclepiades apud Galenum de compos. secund. locos. Et mox: Quidam spongiam Aphricanam aceto acerrimo incoquunt, deinde exprimunt, eamq; in ignito lapide frequenter obuoluunt, atque ita suffitum & uaporem excitant, quem naribus attrahere iubent. Spongiæ Africanæ combustæ cinis si naribus sanguine manantibus hauriatur, plurimùm prodest, Marcellus Empiricus.

Intra corpus.
Ad gutturum tumores.

Spongiarum illotarū, & qui in eis cōtinentur lapidū, cineris, ad consumendas strumas seu tumores gutturum, quos bronchocelas Græci nominăt, apud recentiores quosdā usus est. Memini

ego his ac ſimilibus, qualia ſubiungam medicamentis curatos quoſdam, ſublatis uel imminutis tumoribus, ſed poſt aliquod tempus renatis iiſdem denuo infeſtatos. Guttura tumida, quod aquarum ſæpe uitio euenit, (*& hæreditario malo interdum, ni fallor*) uocis ac ſermonis uſum ac anhelitum impediunt, ea in Bergomenſi ac Neocomenſi agro monſtrifica ſunt: quibus plerique ſtrangulati ſunt, quibuſdam impune adeò dependent, ut ab humeris geſtentur, Alexander Benedictus. Inter Heluetios Valleſia pręcipuè his tumoribus, unde guturoſi dicuntur, infeſtatur. ſcio alicubi pueros hoc malo paulatim aucto ſuffocatos. Chirurgi quidam execare audent: quã chirurgiam idem Benedictus docet lib. 3. de partibus corporis humani. Sed ad remediorũ è ſpongiis deſcriptiones uenio. Ad leuanda guttura medicamen: Sume corticis auellanæ, ſpongiæque combuſtæ, algæ (id eſt, paleæ marinæ,) chartæ combuſtæ, oſsis ſepiæ, clinopodii, ſem. plantaginis, ana ſemunciam. piperis nigri, & albi, & longi: zingiberis, ſalis gemmæ, pumicis, glandis muſ. gallę, cinamomi, ellebori albi & nigri, ana drach. duas. teruntur: ac cum ſaluię aqua, drachma potui datur. Sed perpurgare prius & corpus & caput opus eſt. Per ſe (*etiam*) uerisſimo experimento promittit (*proficit*) ſpongia in furno arefacta, drachmæ pondere ex uino albo ante cœnam duarum horarum interuallo (pota,) ſi quotidie datur. Alexander Benedictus libro XXX. de curandis morbis. ¶ Quæ ſequũtur in libris quibuſdam manuſcriptis, ſine authore reperi. Ad botium: ſic enim indocti quidam recentiores nominant. Miſce pilularum de agarico & cochiarum, ana ſeſquidrachmam. fiant globuli XXI. de quibus gutturoſus ſeptenos ſeptimo quoque die deglutiat, & eo die ſibi caueat. Interea etiam hoc polline utatur, qui recipit: Spongiæ inciſæ & combuſtæ, oſsis ſepiæ, ſalis gemmei, radicis chelidoniæ, cyperi, cyclamini, zingiberis, pyretri, bedeguar, nucis cypreſsi, radicum ſcrofulariæ, filipendulæ, (*omnium puto uſtorum, partes æquales:*) Huius pollinis lęuisſimè triti ſcrupulus aut drachma dimidia bibi debet, cum decocto ſaluiæ uel ſtaphiſagrię. Foris autem imponatur emplaſtrum diachylon cum iride (ireatum uocant indocti) admixto polline radicum ſcrofulariæ. Aliud: Cornu cerui & ſpongiæ quam à ſtrumis denominant pharmacopolæ, partes ęquales in puluerem redige: & quotidie ieiunus inde bibat affectus è uino aut aqua portionem conuenientem (drachmæ nimirum) mane & ueſperi. quod ſi recentior ſit ſtruma, huic remedio cedet: ſin uetus, non amplius augebitur. Aliud: Spongiam balneatoriam multis calculis refertam ure: & admiſce cornu cerui uſtum, (*æquali pondere.*) itẽ piperis lõgi drachmam. fabarum drach. ii. Dormiturus ſtrumoſus panis toſti ſegmentum modico uino madefaciat, & cum eo hunc pollinem deuoret, Luna decreſcente, mane & ueſperi. Simul etiam ſtrumã inungat bis die unguento quod fit, ungulæ equinæ ramentis, quæ à fabris abſcinduntur, crematis & cum oleo permiſtis. Aliud: Lapidum de ſpongiis ſemunciam: ſpongiæ uſtæ drach. ii. plantaginis maioris manipulum, tere. & pulueris huius portionem cum pane toſto è uino madente quotidie ſumat. Aliud: Lapidum ſpongiæ, pumicis, oſsium perſicorum, cotoneorum exiccatorum (*partis interioris,*) ana uncias ſex. Oſsium ſepiæ unc. iii. ſalis cõmunis unc. iiii. pyretri, gallæ Rom. ana unc. ii. tomenti de panno laneo, piperis nigri, ana q. ſ. Miſceantur in olla figlina uitreata, operculo probe clauſa cum luto, & comburantur. Aliud: Spongiam balneatoriam ure: & fumũ per infundibulum ore aperto hauri. Crematæ poſtea puluerẽ è uino (paulatim) bibe. Aliud: Spongiam balneatoriam, & quam ſpongiam uocant in roſa ſyluatica, in uino generoſo coque. Aliter: Spongias à ſtrumis dictas, in pollinem redige: quem cum ſimila & pauca aqua ſubiges, & in furno coques placentam, de qua mane & ueſperi bucceas tres ſumi iubebis. Puluerem contra ſtrumas (quemcunque) ſumi uolunt decreſcente tãtùm Luna, quantum eſt iuglans, è iure piſorum ſine ſale, ſine butyro, mane & poſt cœnam: ita ut interim pomis, piſcibus, lacte, & omnibus glutinoſi ſucci cibis abſtineatur, donec perſanetur ſtruma. Simili remedio ueteres quidam ad tuſsim, &c. ut iam proximè dicetur, uſi ſunt.

Ad tußim, &c. Ad tuſsim, ſpiritus difficultatem à ſtomacho, & ſanguinea ſputa: Nouam ſpongiam & madidam accipito, huius uſtę tritęque cinerem cum melle & pipere, quantum ſatis eſt, commiſceto, in eamque formam redigito, ut delingi poſsit, ueſperique à cœna quantum tribus digitis capere potes accipito, Galenus Euporiſton 3. 52. Spongiæ Africanæ cinis cum porri ſectiui ſucco ſanguinem reiicientibus hauſtu ſalis ex frigida prodeſt, Plinius. Cum ſucco porri ſectiui hauſtus empyicos (*repone hæmoptyicos, ex Plinio*) ſanat, Marcellus Empiricus. ¶ Ad aluũ citam, expertũ. Spongiam recentem uino madefactã urito. quoad in cinerem uertatur. Et cineris cochlearium unum irrigato cum uino ueteri menſuræ unius, da bibẽdum diebus tribus mane ieiuno. ſi febricitet, uinum ſit dilutum, Nic. Myrepſus. ¶ Spongiam marinam exures, & in cinerem rediges, & cribrabis. inde cochleare plenum in quacunque potione dabis ei qui hæmorrhoidum nimietate uexatur, Marcellus Empiricus. ¶ Si fluxus (uteri) oboriatur, & iam diuturnus fuerit, ſpongiam combuſtam ac tritam uino odorato dilutam, bibendam dato: & per ſuffitus reſicca. & quæ reſtringũt appone, Hippocrates de nat. muliebri. Et libro 2. de morbis muliebribus: Si fluxus (inquit) diuturnus ſit, ſpongia combuſta auxiliatur. terenda eſt autem ſpongia, & cum uino odorato exhibenda.

Lapis ſpongiæ. Lapides ſpongiarum & ipſi uocantur ſpongiæ, (*fortè ſpongitæ:*) uel cyſteolithi, quòd ueſicæ medeantur, Hermolaus. Spongiæ lapides inueniuntur in ſpongiis, & ſunt natiui. quidã eos tecolithos

lithos (*aliqui hîc cysteolithos legunt, quod minùs placet*) uocant, quoniam uesicæ medentur, calculos rumpunt in uino poti, Plinius 36. 19. Lapis spongiæ, qui & spongites, in spongijs solet inueniri. is cochleæ instar perforatur, & quidem utrinque: cum uino potus calculos renum frangit: atque ex eo tecolithos nominatur. Plinius spongiten, quia lapidem esse legerat, in gemmis numerat, Ge. Agricola. Lapides in spongijs inueniuntur, qui uesicæ calculos rumpunt in uino poti, Dioscorid. Rarissimæ sunt spongiæ, quæ hisce lapidibus uacent, Matthiolus Senensis. Lapides qui reperiuntur in spongijs, frangendi uim obtinent, nō tamen ita ualidam ut lapidem in uesica cōminuant: unde qui id scriptum reliquerunt mentiti sunt. uerùm qui in renibus consistunt, rumpunt: uelut qui ex Cappadocia cōuehunt quos in Argæo nasci aiunt. Soluuntur aūt hi in succum colore lacteum. ex quo liquet quòd extenuandi uim obtinet, absque eo ut insigniter calefaciant, Galenus lib. 9. de simplicibus medic. Ad calculosos pharmacum inspersile: Seminis balsami partē unam, lapidis qui in spongijs reperitur tantundem: pulegij aridi, seminis maluæ syluestris, ocymi aridi, singulorum tantundem. Tusa & cribrata reponito, & dato cocleariū cum uini diluti cyathis duobus, Asclepiades apud Galenum de compositione sec. locos lib. 10. cap. 1. Antidoto è cicadis nephriticæ apud Nicolaum Myrepsum miscentur etiam spongiarū lapides. ¶ Lapillus qui in spongia Africana inuenitur phœnicio obuolutus linoque ligatus, collo suspenditur eius qui uuæ uitio laborat, Marcellus. Vsus etiam horum lapidum est ad bronchocelas, ut explicatum est suprà inter remedia è spongijs ustis.

Spongia dicta est à uerbo stringere, (sic lego, non fingere, ut codices quidam habent) quod est extergere. unde Cicero: Et stringebatur spongijs sanguis: id est, extergebatur, Isidorus. Σπόγγος, σπογγίον, Hesychius. Σπογγιὰ Atticum est, Suidas. qui & hæc Aristophanis uerba è Ranis citat: ἀλλ' οἶσε πρὸς τὴν καρδίαν σπογγιάν. Σπόγγος, διὰ τὸ ἀποσπᾶν τὰ ὑγρά, Varinus. Κνέθας, spongia, Idem & Hesychius: sic dicta nimirum διὰ τὸ κενὸν τῶν πόρων, à raritate & uacuis fistularum spacijs. Γόνπα ῥάκη, σπόγγοι, ἢ τὰ τούτων σπαράγματα, Varinus. H. a.

Σπόγγοι πολύτρητοι, Homero & Q. Calabro. Σπόγγον ἔχειν καλάμων ψαίστορ' ἀπὸ Κνιδίων, Suidas ex epigrammate. uidetur autem carminis author, quisquis est, penicillū è comis arundinū ad abstergendum aliquid confectum, σπόγγον appellare. ψαίστορα interpretor aptum ad abstergendum: fortè à uerbo ψάω, unde & ψῆκτρα, quod est strigilis. Καὶ βυθίην Τρίτωνος ἁλιπλάγκτοιο χαμεύνην Σπόγγον ἀκεστορίην πλαζομένης γραφίδος, Suidas ex epigrammate. ¶ Spongiæ epitheta apud Rauisiū sunt: Punica, leuis, madidata, munda. Epitheta.

Habet & spongia sua hieroglyphica. Vulgatissimū enim est, naturæ bibacioris hominem per spongiā significari, ea quæ omnibus in promptu est causa, attactu solo tantùm humoris exugēdi. Quò accedit festiuum uulgi dicteriū in Vespasianū iactari solitū, quod dictitabat eum procuratoribus pro spongijs uti: quòd quasi siccos madefaceret, & exprimeret humentes. Credebat enim procuratorē rapacissimū quenque ad ampliora officia ex industria promouere: quò locupletiores mox cōdemnaret, atque ita ille eorū rapto frueret. Siccum etiā Horatius pro paupere dixit: Acce des siccus ad unctum, Pierius Valerianus. Icon.

Spongias (uel spōgiolas) olitores antiqui appellabāt radiculas asparagorū (altiliū, Hermol.) inter se implicatas, Columel. lib. 11. Menta serit planta: uel, si nondū germinat, spōgia, Plin. Recēs Prōptuarij de lingua Latina scriptor, amentū siue cachryn, qui ueluti flos in quibusdā arboribus secundū naturā uisit, cū spongia præter naturā in quibusdam nascente, ut cynorrhodo cōfundit. Alterū genus rubi in quo rosa nascit, gignit pilulam castaneæ similē, præcipuo remedio calculosis, Plin. hanc pilulā aliqui, ut Marcellus Empiricus, spongiā uocant. Idē alibi: Spondogos (inquit) est lanugo quædā, quæ in rosa siluatica solet nasci. ¶ Carnosa aliqua appellabimus: ut spongias in humore pratorū enascentes. fungorū eīm callū in ligni arborūque natura diximus, & alio genere tuberū paulò antē, Plin. Nostri quidē etiā fungos nimiùm cōmuni spongiarū nomine uocitant. quanque uideri queunt etiā Latini fungū ab Attico nomine sphongos nominasse. ¶ Pumex quoniā nō aliter ac spongia est fistularū plenus, dicit, (ut Vitruuius author est,) spongia, Ge. Agricola. ¶ Rhododaphnen aliqui spongō uocāt, Hermolaus. legit id quidē inter nomēclaturas rhododaphnes apud Dioscoridē. Hippocrates σικυώνης σπόγγον dixit, pro interiore colocynthidis parte, Galen. in Glossis. ¶ Tethya, qui accolūt Adriaticū sinū, ex eo spongias nominant: quia cum premuntur, tanquam spongiæ, sic aquam foraminibus reddunt, Gillius. Holothuria (*Tethya puto dicere debuit*) sunt qui uulgò spongiolas marinas putent uocitari, Brasauolus. Vulgus Italicè Sphunge profert. ¶ Σπόγγοι etiam ab Hippocrate uocantur adenes siue glandulæ circa fauces, ut libro 4. Epidemiorum, Galenus in Glossis, & Varinus. Significata diuersa.

Spongiosus quod similitudinem spongiæ habet. idcirco pulmo spongiosus dicitur. & colostrum est prima à partu spongiosa densitas lactis, Plinio libro 28. Spongiosa carne plenæ sunt pelliculæ intra naues, in quibus fit olfactus, ut legitur alicubi in pseudepigraphis Galeni. Spongiare pro eo quod est abstergere spongia non ausim dicere; quanquam id uerbum in Dictionario Eliotæ Angli extat. Oua sphongia, (cibum ad modum spongiæ rarum, tenerum, & inflatū quidam interpretatur,) descripsimus in Gallina F. Deriuata Latina.

Σπόγγια, σπογγώδη, Hesychius. Osſium σπογγοειδῶν in capite uſum exponit Galenus lib. 8. de uſu partium. Vrinatorum illi qui ſpongias piſcantur, à Græcis nominantur σπογγεῖς, σπογγοθῆραι, σπογγοκολυμβηταὶ, σπογγοτόμοι. recentiores quidam Latinè ſpongiarios uel ſpongiatores dixerũt. Vide ſupra in E. Ἀνδρὸς σπογγιῶς θηρεύειν συνηθισμένου, Aelianus amorem uituli marini in ſpongiatorem memorans. Κύστη, ἄρτος σπογγίτης, Heſychius & Varinus. Plinius libro 37. Spongites (inquit) gemma ſpongiæ nomen repræſentat. ſed lapis non gemma eſt, qui in ſpongijs reperitur. Vide ſuperius in G. Ξυλοσπόγγιον Pelagonius dixit in Hippiatricis: Ruellius uertit penicillum. uſus eſt ad inungenda pecora. noſtri uocant **ein benſel oder bürſten.** Item Abſyrtus in capite de ſcabie equorum: Ξυλοσπόγγιον ποιήσας θερμῶς κατάχει. Pro quo Hierocles: Κατάχει θερμῶς, σπογγιὰν ξύλῳ περιδήσας. Ἀποσπόγγισμα, τὸ, quod ſpongia detergitur, ut quidam in uulgari Lexico Græcolatino annotauit: ubi & σπόγγισμα pro eodem legitur, tanquam ex Euſtathij in Odyſſeam parecbolis: in quas index uulgatus neutrum ex his nominibus habet. Ἀποσπογγίζειν, καταμάσσειν, περιψᾶν, (malim περιψᾶν,) Suidas in Κόρκος. Ἔσω ἀνασπογγίζειν apud Hippocratem ſignificat humorem aliquem lana excipere. lana enim illum imbibit ſpongiæ inſtar.

Herbæ. Rhododaphnen aliqui ſpongon uocant. Spongîtin herbam dicendo Aëtius procidentię ſedis utilem, quid intelligat haud ſcio, Hermolaus Barbarus. Conferra Plinio eſt ueluti ſpongia dulcis aquæ, coagulum aliàs dicta quòd ferruminet & conſolidet uulnera. Videri autem poteſt eadem ſpongitis eſſe, tum ex nomine, tum ex uiribus. nã & quæ ferruminant, aſtringunt: & quæ ano procidenti conferunt, ex aſtringentium ordine ſunt pleraq;. Conferuam eſſe puto mollem illam confertamq; ex innumeris ac uiridiſsimis filis oblongis herbam, ſeu uillum, qui aquis præſertim ſtagnantibus innatat circa ripas.

b. Σπόγγος διάκενος eſt, id eſt fiſtulis in anibus cauernoſa: nõ κενός, id eſt, uacua, Galenus tertio de differentijs pulſuum. Nidi alcyonum, inquit Plinius, grandium ſpongiarum ſimilitudine ſunt.

c. Lanam ſpongiám ue, aut alia in quibus ſimilis raritas eſt, ſi quod intus habent exiguum ſit, id non deponere, ſed continere manifeſtè uidemus: ſi multum, effundere, Galenus in libro de ſectis ad introducendos. Et mox: Si melle pice ue liquida ſpongiam lanám ue non immodicè madefacias, nihil effunditur, propter humoris craſsitudinem. Glandulæ mamillarum poſt fœtũ conceptum fiunt raræ ac laxæ, & lacte plenæ. at quo tempore lacte carent, contrahuntur, ac denſantur: tantum à ſeipſis differentes, quantum permadidæ ſpongiæ ἀπὸ τῶν σκελετευομένων: ſic enim ſpongias appellant, à quibus cum humorem omnem expreſſerint, circundatis uinculis ipſas cõſtringunt, totumq; corpus ipſarum cogunt, Galenus de aliment. 3. 6. ¶ Inter medicamenta quæ ſtyptica uocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & ſedis foueantur: tantaq; uis eſt ut ſpongiæ ipſæ (*eo ſcilicet humore imbutæ, ut ita fomentum de ſe præſtent*) lapideſcant, Plinius 24. 13. ¶ Matreas ὁ πλάνος Alexandrinus, ad Ariſtotelis problematum imitationem ridicula quędam cõminiſcebatur: ex quibus & hoc eſt, Διατί οἱ σπόγγοι συμπίνουσι μὲν, συγκωθωνίζονται δ' οὔ; Latinè qui reddam æquè argutè, non occurrit.

e. Iphicratem tradunt cum Stymphalum urbem Arcadiæ (ad lacum eiuſdem nominis) obſidione circundediſſet, & fruſtrari conatus ſuos intelligeret, exitum fluminis (Eraſini) è lacu obſtruere conatum, innumerabileis ſpongias aduexiſſe: ſed Iouis oraculo admonitum deſtitiſſe, Nic. Perottus. ¶ Δός μοι χυτρίδιον σφογγίῳ βεβυσμένον, Dicæopolis quidam pauperculus in Acharnenſibus Ariſtophanis. Scholiaſtes intelligi inquit ollam in qua ſpongia melle plena erat, infantium ori imponenda, ut plorare cibi deſiderio deſinant: uel ollam cuius foramina propter inopiã ſpongijs farcienda eſſent: uel ſpongiarum inſtar cauernoſam, ad ſummam paupertatem indicandam. Apud Suidam hunc uerſum recitantem pro σφογγίῳ legitur σπογγιᾷ. ¶ Ἰδοὺ δέχου κέρκον λαγώ: id eſt, En tibi caudam leporis, Ariſtophanes. eſt enim mollis & tener uillus leporinus, ut pro ſpongia eius uſus eſſe poſsit, ad gramias ſeu lippitudines abſtergendas, Suidas.

Ἄνθουσι δὲ καὶ αἱ τῶν περὶ τὰ πέμματα δημιουργίαι: καὶ αἱ περὶ τὰς συνουσίας περιεργίαι, ὡς ὑποχυθῆναι σπόγγους ὑποτίθεσθαι. ἐπακτικὸν γὰρ εἶν τὸ τοιοῦτον πρὸς ἀφροδισίων πλῆθος, Athenæus libro 1. Σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας Νίζον, Odyſſeæ A.

h. Acco mulierem quandam ſtolidam paxillum ſpongia pulſaſſe aiunt, σπόγγῳ πάσσαλον κρούειν, Suidas. ¶ Somnium quoddam de corporibus ſpongia perterſis Val. Maximus memorat: locus iam non occurrit.

Prouerbia. Spongia mollior, eodem ſenſu dicitur quo, Pyro mollior, ἀπίου πεπαίτερος: & auricula infima mollior. Sic autem aſſentator quiſpiam loquitur apud Comicum quempiam, citante Plutarcho in commentario de diſcrimine adulatoris & amici: Ἐμὲ Νικόμαχε πρὸς τὸν στρατιώτην τάξατε, Ἂν μὴ ποιήσω πέπονα μαστιγῶν ὅλον: Ἂν μὴ ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον Τὸ πρόσωπον. Ad eundem modum dicebant pepone mollior, mitior malua, Eraſmus Rot. Sic & Theopompus apud Athenæum: Μαλακωτέρα πέπονος καὶ σικυοῦ μαιγέγονε. ¶ Idem Eraſmus in prouerbio, Notare ungue: Eòdem (inquit) pertinent, ſpongia, lima, cælum, quæ in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur quod non placet. lima detrahitur atq; expolitur, quod redundat, quodq; incultum eſt. cælo deformatur item ac fingitur id, quod eſt rudius. Proinde in ſpongiam incubuiſſe dixit Auguſtus Aiacem ſuum, quem deleuerat. Σπόγγον ἀκεσφόρον πλαζομένης γραφίδος, Suidas ex epigrammate: hoc eſt

hoc est spongiam qua styli uel penicilli peccata emendantur, inducendo scilicet ac delendo.

SPVMA (Ἀφρὸς) appellata apuæ origo est. Vide in Apuis.

SPVRIAE à Gaza conuertuntur aliquando pisces ab Aristotele Rhyades dicti. Vide suprà in Corollario de Chalcide.

SQVALI circa æquinoctium pariunt, Plinius 9.51. loco ex Aristotelis quinto historiæ translato, ubi is squatinas nominat. quare in Plinij quoq; uerbis squatinas aut squatos legendum conijcio: quod & Massarius insinuare uidetur, non exprimit tamen. Eiusdem libri cap. 24. Cum pisces cartilagineos planos aliquot recensuisset: Hoc in numero (inquit, cartilagineorum scilicet) sunt Squali quoq;, quamuis non plani. quem locum explicans Massarius, Legendum (inquit) Galei (id est Mustelli, ut Gaza conuertit,) non Squali, ex Aristotele, unde hæc Plinius mutuatur, &c. Rondeletius eo in loco squali uocabulum retinendum, & galeos intelligendos putat. Non semper enim (inquit) Græcis uocibus usus est Plinius. nec huius loci lectionem mutandam esse arbitror,, præsertim cum alio etiam loco squalos nominauerit. nempe lib. 9. cap. 5. ubi sparos, torpedinem, squalos circa æquinoctium parere tradit, Hæc ille. Verùm in eo loco meliores codices Plinij pro sparis sargos habent, quod cum Aristotele conuenit, ex quo hic locus translatus est: apparetq; collatione squatos etiam, id est squatinas, non squalos hîc legendum. In catalogo piscium, quem confecit Plinius ad finem libri 32. galeos nominatur suo ordine: squalus nusquam: rhinam uerò ibidem squatum interpretatur. Plura lege suprà in Rondeletij capite de Mustelis seu Galeis in genere, pag. 716. In Halieutico quidem Ouidij squalus nominatur inter pisces qui in herbosa arena degunt, hoc uersu: Et squalus, & tenui suffusus sanguine mullus. Videtur autem squalum pro cephalo dixisse, per syncopen, &c. quanquam cephali mare uicinum fluuijs & stagnis amare dicuntur, & limo uiuere. Varro etiam libro 3. de re rustica de piscinis loquens, squalos cum mugilibus nominat. sunt autem capitones mugilum species. Vulgus in Italia hodieq; Squallum uel Capitonem nominat piscem fluuiatilem, quem nostri Alet. Qui uerò Schwal quasi Squalus apud nos uocatur, longè alius est, ex Leuciscorum fluuiatiliũ genere.

DE SQVATINA, BELLONIVS.

RHINAM Græci, Latini Squatinam, Galli Angelum marinum uel Angelotum uocant: quòd binis alis utrinq; expansis, quendam ueluti Cherubum referre uideatur. A

Magnus est piscis, ac longè Adriatico ac Ligustico, quàm Oceano maximus, ut apud Venetos ac Ligures quadraginta interdum librarum pondus excedat. Cartilaginosus est, uiuiparus, contractiore ac longiore, quàm Raia aut Pastinaca, corpore. quaternis alis ad latera communitus est: capite ferè circinato, ore firmis dentibus circumuallato, in Ranæ marinæ speciem. Id autem habet antrorsum apertum, non autem parte corporis supina ut Raiæ ac Galei. Quinetiam quas branchias Raiæ supina parte ostendunt, eas Squatinæ in lateribus, Galeorum more, præ se ferunt. B

Eius pellem piscatores Itali prius glubunt, quàm foro exponant. Ea enim assulis distenta, & exiccata, fabris lignarijs ad opera perpolienda, ut & Canicularum apud nos, pellis utilis est. B

DE SQVATINA, RONDELETIVS.

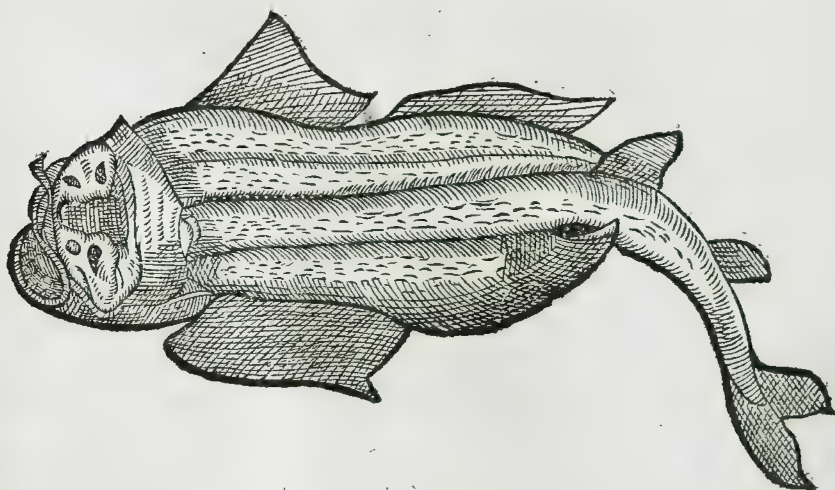

ῬΊΝΗ accentu in priore posito, ut differat à ῥινὴ, quæ limam significat, Gaza rectè squatinam conuertit Plinium secutus: eius enim hæc sunt uerba in catalogo piscium. Rhina quam squatinam uocamus. Dicitur autem squatina fortasse à squalore, hoc est, cutis asperitate. Nostri Massilienses, Galli, Ligures, angelum uocant, à similitudine angeli picti cum alis expansis. Veneti Squaquam uocant, alij Squaiam, alij Squadram, Burdegalenses Creac de buch. Græci huius temporis ῥίνην καὶ ῥινόβατον. (*Vide in Corollario.*) A *Lib. 32. cap. 11.*

Squatina piscis est planus, cartilagineus, magnus quidem, utpote qui ad hominis magnitudinem aliquando accrescat. Vidi etiam squatinam centum & sexaginta libras pondere æquantem. Est enim bene longa, sed corpore contractiore strictioreque, cute asperrima, durissima, qua lignum & (E) ebora perpoliuntur. nam & è mari fabriles usus exeunt, inquit Plinius, lib. 32. cap. 10. Partes pronæ coloris sunt cinerei ad fuscũ uergentis, pars supina alba & læuis. Os non habet in supina parte, nec infra rostrum raiarum modo, sed in promptu parteque primùm obuia, ueluti rana piscatrix, atque squamosi, maxillarum ossa in angulum obtusum desinunt, lingua uerò in acutum, in cuius extremo carneum tabernaculum est. Os habet breuibus sed acutissimis dentibus munitum, aliter quàm in ullis alijs piscibus dispositis: sunt enim dentium ordines, interuallis dentibus uacuis à sese distincti & distantes. Horum ordinum singuli tam arctè connexis cohærentibusque dentibus constant, ut nõ plures dentes, sed unicus planus, latusque dens esse uideatur: uerùm unguibus, uel cultelli mucrone inserto facilè separantur, quique à reliquis separatus est, reliquis immotis mouetur, & loco eximitur. In inferiore maxilla, linguæ extremo acuto locus dentibus uacuus cedit naturæ prouidentia, dextra sinistraque dentium sunt ordines, quinque dentibus cõstantes, tertius & quartus ordo quatuor duntaxat dentibus constat. Ordines qui hos sequunt, quique in anteriore oris parte siti sunt, tribus tantùm. Contrà in maxilla superiore: ea enim in parte quæ maxillæ inferioris parti dentibus uacuæ respondet, ordo est ex quinque dentibus, utrinque similes duo ordines. Quartus, quintus, sextus & septimus ex quatuor dentibus, qui subsequũtur, ex tribus tantũ. Dentes omnes in os sunt recurui. Maxillæ superioris extremũ cute nõ integitur, ex eo apophyses duę in os demittunt in alias diuisæ, de quarũ usu posteà dicet. Oculos supra caput habet, non sursum sed ad latera spectantes, post quos foramina sunt, quæ ad os usque patent, ueluti in raijs. In lateribus branchias detectas habet, non in supina parte ut raiæ: illarum enim situ & oris scissura squatina à reliquis planis piscibus differt. Corporis latitudo in pinnas desinit maiores, sequuntur aliæ minores. In cauda uerò pinnulæ duæ erectæ sunt, eadem in unicam & cõtinuam desinit. E media dorsi spina aculei parui existunt, item alij prope oculos. Reliquis cartilagineis, internis partibus similis est. Nam uentriculum magnum habet, intestina magna lataque, hepar in lobos duos diuisum, in quo fellis uesica latet, felle uiridi plena. Lien ex rubro nigricat. Cor angulatum, compressum unico tantùm sinu donatum. Mares à fœminis distinguuntur appendiculis quibusdam cartilagineis circa anum, quibus fœminæ carent.

Dentes.

C Cartilagineorum una squatina bis parit: nam & incipiente autumno, & circa Vergiliarum occasum: sed per autumnum feliciùs. Singulis uerò fœturis partus septeni aut octoni proueniunt: Hæc Aristoteles, libro 5. de hist. cap. 10.

D Idem lib. 6. de hist. cap. 10. scribit squatinã fœtus suos in metu intra se recipere, & rursus emittere, nonnullorum galeorum modo. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι γαλεοὶ καὶ ἐξαφιᾶσι καὶ δέχονται εἰς ἑαυτοὺς τοὺς νεοττοὺς, καὶ αἱ ῥῖναι, καὶ αἱ νάρκαι. Et mox: Τῶν δὲ πλατέων τρυγὼν καὶ βάτος οὐ δέχονται διὰ τὴν τραχύτητα τῆς κέρκου. οὐκ εἰσδέχεται δὲ οὐδὲ βάτραχος τοὺς νεοττοὺς διὰ τὸ μέγεθος τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰς ἀκάνθας. Cęteri galei et emittunt, & intra seipsos recipiũt fœtus, & squatinæ, & torpedines: Ex planis autem pastinaca & raia non recipiunt propter caudæ asperitatem. Neque etiam fœtus recipit rana propter capitis magnitudinem & aculeos. Quæ addimus ut admoneremus Latinam Aristotelis conuersionem inemendatam esse, in qua pro rana perperam raia legitur, ut ratio quæ subiungitur, & Græcus contextus conuincunt. Oppianus squatinam non suos fœtus intra se recipere, sed præsidio alio eos tueri author est, nimirum latis utrinque pinnis, ceu alis expansis tegere.

Li. 1. ἁλιευτικῶν.

Τοίην καὶ ῥίνη τεκέων πορσύνεται ἀλκήν,
Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι νηδὺν κείνοις δύσις, οἷα κύνεσσιν:
Ἀλλά οἱ ἐν πλευρῇσιν ὑποσφαγὲς ἀμφοτέρωθεν
Εἰσὶν ὑπὸ πτερύγων, οἵη γένυς ἰχθύσιν ἄλλοις:
Τῇσιν ἀτυζομένων τεκέων φόβον ἀμφικαλύπτει.

Sed cùm aculei parui sint, & in recenter natis molles adhuc, neque capitis magnitudo, ut in rana piscatrice, neque caudæ asperitas ut in raia præpedire possunt, quominus squatina fœtus suos recipiat, Aristoteli potius credendum esse censeo. Hanc squatinæ solertiam attribuit Aristoteles, ut arena se obruat, cumque se totam occuluerit, uerberat (ῥαβδεύεται) oris sui radiolis seu uirgulis, (ut piscatores uocant) quas pisculi cùm aspexerint, adnatant quasi ad algas, quibus uesci soliti sunt. Plinius: Simili modo (quo rana piscatrix) squatina & rhõbus abditi pinnas exertas mouẽt specie uermiculorũ, itemque quæ uocat raia. Mirũ uerò, quòd Plinius appendiculas illas quib. squatina pisculis insidiat, pinnas appellet, cùm neque pinnæ sint, neque pinnis ullo modo similes, sed uermiculi, ut ipsemet ait. Arist. propriè ῥαβδία uocat, radiolos & uirgulas interpretatus est Gaza.

Lib. 9. de histo. cap. 37.

Lib. 9. cap. 42.

C Squatina carniuora est, & in alto mari uersatur.

Ἡ ῥίνη (inquit apud Athenæum Diphilus, libro 8.) Καὶ αὐτὴ τῶν σελαχίων οὖσα, εὔπεπτός ἐστι, καὶ κούφη: ἡ δὲ μείζων, τροφιμωτέρα. Κοινῶς δὲ πάντα τὰ σελάχια φυσώδη ἐστὶ, καὶ κρεώδη, καὶ δυσκατέργαστα, πλεοναζόμενά τε τὰς ὄψεις ἀμβλύνει. Squatina etiam ex cartilagineis est, concoctu facilis, & leuis. Quæ maior, magis nutrit. Vniuersè autem cartilaginea omnia flatus gignunt, carnosa sunt, concoctu difficilia, quorum multo usu oculorum acies hebetatur. Quod temere dictum esse nemo existimare debet. Cùm enim cartilaginea flatuum, crassiorumque & glutinosorum humorum magnum prouentum adferant, crassos ex his caliginosoque spiritus effici necesse est, quorum perspicuitatẽ & splen

dorem

dorem ad clariùs cernendum necessarium esse certum est. Apud nos nullo in pretio est squatina, etiam à rusticis neglecta, tum ob ferinum saporem, tum ob carnis duritiam & insuauitatem.

G Ex hepate oleum fit, quod ad hepatis duritiam ualet, addita spica celtica, uel styrace, uel absinthio. Oua exiccata ad sistenda alui profluuia multùm conferre experientia compertũ: ijs enim ad omnes alui fluxiones utuntur piscatores nostri. Cute ensium capuli integuntur. (E) Ex eadem optimum fit in psora & scabie smegma. Eiusdem cutis cineres cõtra alopeciã & ulcera capitis manantia prosunt. Tota squatina mammis imposita earum incrementũ prohiberi, duriusculasq; reddi traditur: quod à me experiẽtia comprobatũ est. huius quoq; rei testis est Plinius. Squatinæ (inquit) illitæ crescere mãmas non patiuntur. (Lib. 32. cap. 10.) Id nõ manifesta qualitate, sed obscura quadam ui effici puto, maximè cum sale asseruata idem non præstet, cuius salis causa magis digerere & exiccare deberet. Hanc squatinæ facultatem si rescíscant mulieres, cultui & ornatui plus æquo deditæ, pluris eam empturæ sint, quàm ulli Romani unquam mullum, uel etiam acipenserem emerint.

A Audiui ab excellentis doctrinæ uiro cùm diceret, eam quam nos squatinam esse diximus, rhinobatum esse: Squatinam uerò esse, quam catto rochiero in Prouincia uocant. Sed de rhinobato mox: de eo qui catto rochiero nominatur, in Caniculis diximus.

C Sunt qui scribant squatinam subinde colorem mutare, & eius cui adhæserit colorẽ imitari polypi more, quod sanè rationi consentaneum non est. (Quòd non mutet colorem.) Quæ enim colorem sic mutant, uel quia corpore pellucido sunt id faciũt, ut chamæleo: uel quia cute sunt ita tenui, ut in humorũ spirituumq; perturbatione atq; agitatione, uarij eorum colores perluceant. Quorum neutrum de squatina dici potest, utpote quæ cute sit aspera, dura ac densa.

COROLLARIVM.

A Rhina, quem squatum uocamus, Plinius libro 32. alia lectio, quam squatinam uocamus. Sed squatus quoq; dici potest: præsertim cum & libro 9. cap. 5. pro squatinis squatos dixerit: sic enim legendum, non squalos, superiùs in Squalis ostendimus. Rondeletius ῥίνη cũ limam instrumentum significat, acuit: cum piscem, penacuit, authore Cyrillo nimirum: qui id in libello de dictionibus significationem pro accentu mutantibus annotauit. apud authores obseruari non puto, sed semper penacui. Oppianus libro 1. Halieut. inter galeorum genera, qui pisces sunt cartilaginei longi, squatinas quoq; numerat. --- γαλεῶν δ' ἑτερότροπα φῦλα, Σκύμνοι, καὶ λεῖοι, καὶ ἀκανθίαι· τῶν δ' ἄρα τοῖσι Ῥῖναι, ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι, &c. (Aelianus tamen in huius loci paraphrasi squatinarum non meminit.) Hinc fortè est, quòd Rondeletius scribit, eruditum quendam uirum, galeum Cato rochiero uulgò dictum Gallis, pro squatina habuisse: qui piscis est longus, galeis reliquis similis: squatinam uerò uulgò existimatum pro squatoraia, utpote latiorem, & raiæ aliqua ex parte similem. Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet: ut raiæ, pastinacæ, squatinæ, Plinius. Squatina quomodo sit media inter planos & lõgos cartilagineos, lege suprà apud Rondeletium ab initio capitis de Raia pisce. Athenæus λειόβατον, id est Raiam læuem, tradit etiam ῥίνην, hoc est Squatinam uocari: quos tamen pisces diuersos esse ex utriusq; historia liquet. rhinobatõ uerò à uulgo Græcorum, etiam rhinam uocari author est Gillius: cuius uerba non rectè transcripsit Rondeletius. Squatinam (inquit) Græci huius temporis ῥίνην καὶ ῥινόβατον, atqui Gillij uerba hæc sunt: Nostræ ætatis Græci & rhinam & rhinobaton, uocant rhinam: ut Latini (*Itali hodie*) Squainam siue Squadram, hoc est, Squatinam. Sed imposuit Rondeletio malè distinctus Gillij codex. Squatina uulgò nomen seruat, Massarius Venetus. Squatina, lo pesce squatro, Scoppa Italus. Hispanis ut audio Lira dicitur, à specie corporis. sed alia est ueterum lyra, de qua scripsimus elemento L. ¶ Germanicè squatinã uocare licebit ein Engelfisch/ oder Meerengel, id est Angelum piscem, uel Angelum marinum, Gallorum & Ligurum imitatione. Albertus squatinam Germanicè catulam maris uocari scribit: qui piscis (inquit) quinque pedes longus est, & insuper cauda pedem unum. Et alibi: Lignum raditur corio quorundam piscium arido, ut eius qui dicitur ad mare Flandriæ Seerobe, quod est canicula marina. Ego Germmanicum hoc nomen non agnosco, deprauatum fortè à librarijs. Murmellius Hundfisch interpretatur: quod nomen nimiùm commune ad omne canum & galeorum genus pertinet. Anglicè dicitur a Skate, ut audio: piscem aiunt admodùm siccum esse, corium uicem limæ arcubus & sagittis læuigandis præstare. nomen quoque ad Squatinam accedit. quamobrem non laudo, quòd Eliota Anglus squatinam interpretatur a Solefisshe. nam Angli Soleam uocant a Sole. neque quòd idem alibi scribit, Batidem piscem esse qui Anglicè uocetur Raye aut Skeat. ex quibus nominibus hoc squatinam, illud raiam, (quam Græci baton, batidem ue nuncupant,) significat. Piscem raiæ similem, qui in cibo Venerem iritet, apud Scotos audio nominari a Scat of Roy.

B Squatina piscis est cartilagineus, planus, cute aspera. caudam gerit crassam. fel in iecore positum habet, Aristot. Aspera cutis squatinæ, qua lignum & ebora poliuntur, Plinius. De squatinæ pinnis uerba Aristotelis ex libri 4. de partibus animalium cap. 17. retuli in Rana piscatrice B. Squatinę comparat Tritonem Romæ uisum quod ad superficiem corporis squamosi Pausanias.

Non tanta amplitudine, quantâ Raia, dilatatur: sed contractior est, & (ut ranæ palustri) eius os ex rostro eminet, (antè promptumq; est:) non infrà parte supina, ut maiori parti cartilagineorũ. Cauda ei longa mucronataq; est, Gillius & Massarius.

Effigies hæc Squatinæ Venetijs ad me missa, ad aridum piscem extensum facta uidetur: uiuo enim non probè respondet.

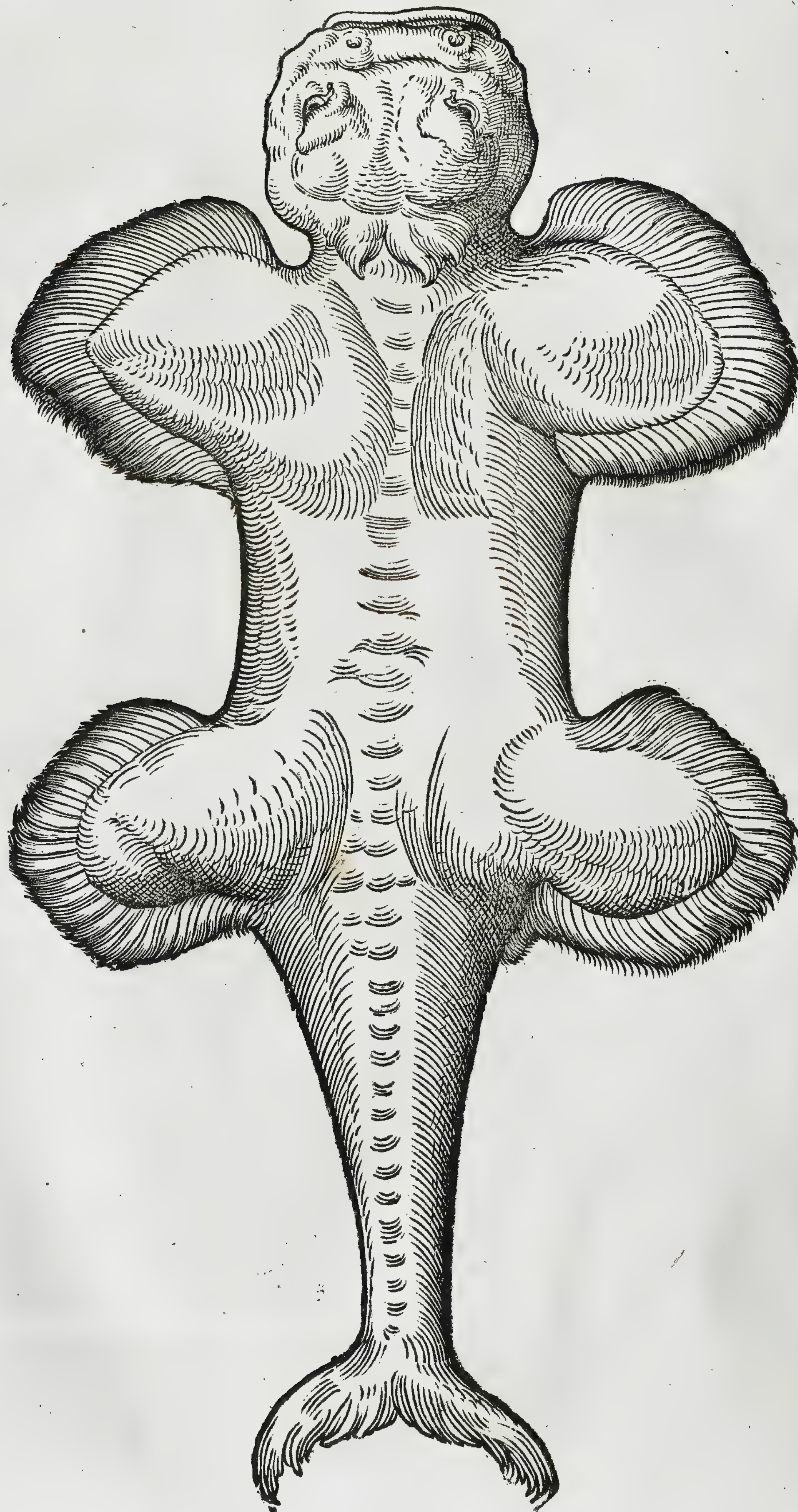

Squa

Squatina piscis mar. quinque cubitos (pedes, Albertus) longitudinis habet, & caudā pedalē. Pilus cutis eius breuis & niger est, (Albertus addit, similis aristis herbæ fullonum.) cutis quidē tam dura est, ut ferro & chalybi uix cedat, Author de nat. rerum. Verùm cutis eius pilosa non est, sed limæ tantùm instar aspera.

C Squatinarum coitus, eò quòd cauda his plenior crassior ue est, attritu mutuo supinarum partium agitur, Vuottonus ex Aristotele. Squatinæ primus partus tempore uerno fit, sed felicior est secundus per autumnum, occasu Vergiliarum, Aristoteles historiæ sexto. ¶ De squatinæ cū raia coitu, dicetur paulò pòst in Squatraia.

D Oppianus scribit squatinam non recipere (intra se) fœtus, sed sub pinnulis suis tueri, Vuottonus: & similiter Rondeletius, qui Oppiani uersus recitat. Gillius ex Oppiano, non simpliciter, ut illi, sub pinnis, sed in hiatum sub pinnas subiectum fœtus suos metuentes matrem occultare transtulit. nam Græcè legitur, Ἀλλὰ οἱ ἐν πλευρῇσιν ὑποσφαγὲς ἀμφοτέρωθεν Εἰσὶν ὑπὸ πτερύγων, &c. quo in loco Brodæus scholiastes: Sunt autem illi (inquit) infra uelut iugulum cauitates quædam (σφάγια etiā dictæ) sub pinnis, cum aliorū piscium gula cōparandæ, quæque instar uentris illi sunt, Sic ille. Quod ad rem ipsam attinet, qui piscem manibus uersare possunt, pronuncient. quod ad uerba, ὑποσφαγὲς rectus pluralis uidetur à singulari ὑποσφὰξ, idem nimirum significante quod διασφὰξ (uel etiam διασφαγή, ut in uulgari Lexico scribitur,) hoc est, interuallum, scissura, diuortiū. Διασφάξ. Διασφαγὰς πετρῶν pro διαστάσεις, apud Aelianum legimus. ego in Oppiani etiam uersibus malim legere: Ἀλλὰ οἱ ἐν πλευρῇσι διασφαγὲς, &c. Διασφὰξ, ὁ διεστὼς τόπος, διατομὴ ὄρους. καὶ διασφάγαι, αἱ διεστῶσαι πέτραι τῶν ὀρῶν, Varinus. placet autem διασφάγαι legi paroxytonum potiùs quàm oxytonū. His scriptis reperi in parecbolis Eustathij in primū Iliados, quæ sequuntur: A uerbo σφάζω, fit διασφὰξ de scissura, siue petræ, siue in corpore animalis, qualis & in squatina memoratur Oppiano: καὶ ἡ τοι (κατὰ τοὺς κωμικοὺς) αἰδοῖα. Et rursus in Iliados M. A uerbo σφάζω, fit etiam ἡ διασφὰξ, ἐπὶ σχισμάτων λεγομένη, ut Oppianus etiam manifestissimè indicat, καὶ ὁ τὸ θῆλυ μέρος οὕτω καλέσας. hinc & ὑποσφὰξ, similis & ipsa cauitas, qualem admittunt quæ mactantur animantes, ea parte qua mactandis adigitur culter. Ex duobus his locis Eustathij, apparet eum apud Oppianum in squatinæ mentione legisse διασφάγας, quanquam & ὑποσφὰξ ei cauū sub collo ubi animalia mactantur, uel simile ei, significet. Σφαγὴ Græcè dicitur Polluci, (Latinè iugulus,) cauitas media inter κλεῖδας, id est ossa quæ clauiculas, aliqui iugulos, ut Celsus, uocant: ab aliquibus etiam θυμός. σφάζειν enim & θύειν synonyma sunt. sunt qui σφαγὴν appellēt, & ἀντικάρδιον, illā quoque cauitatē, quę in pectore medio anterius sub sterno osse, è regione cordis est, uel oris uentriculi, authore Polluce: qui σφάγιον (uel σφαγεῖον) etiam appellat uas, quo sanguis uictimarū excipitur. Cæterùm pisces & alia quæ clauiculis dictis ossibus carent animalia, σφαγὴν quoque uel ὑποσφάγια cauum propriè dictum non habent: quanquam thynni, orcynique pisciū κλεῖδας & κλειδία legimus. ¶ Ranæ piscatrices, rhombi & squatinæ, quomodo insidientur pisciculis, explicatum est in Raia D. ¶ Squatina sola piscium instar polypi solet affici colorem suum mutando, Aristoteles historiæ 9.37. Rondeletius hoc uerū esse negat, tanquam ab alijs, non Aristotele, (neque enim eius meminit,) proditum, &c.

E Squatinæ cute lignū & ebora poliuntur, Plinius. Apud Anglos arcus & sagittæ. Ex squatinarum corio cultellorum & falcatorum ensium uaginas Turcæ Barbarique maritimi admodum pulchras conficere solent, quas Sagrinas appellant, Iouius.

F Squatinam duram & concoctu difficilem esse, copiosiùs uerò alere quàm pastinaca & torpedo, è tertio de alimentis Galeni tradit Vuottonus. Pisciū genus δέρτρον uocatur, cui cutis aspera & sine squamis est, quales raiæ & squatinæ sunt. hæc aūt omnia sunt quidē friabilia: non odorata tamen, & alimentū humidum de se præbent, Mnesitheus apud Athenæū. atqui squatina dura est, Galeno teste. Angli homine squatina sicciorē ceu prouerbio dicunt, quē planè siccū squalidūque notarint: sed id nimirū à cutis potiùs quàm carnis siccitate huius piscis. Aegrè concoquuntur limę, Ge. Valla ex Psello, quem Græcè ῥίνας, id est, squatinas scripsisse non dubito. ¶ Hippocrates in libro de internis affectionibus, de morbo crasso à pituita putrefacta scribens: Obsonium (inquit) habeat ex piscibus scorpium aut callionymum, aut squatinæ frustum cum condimentis coctum. Et in eodem libro: Laborans tertio genere tabis, obsonium habeat frustum torpedinis, aut squatinæ, aut galei, aut raiæ.

G Verendorum pustulas discutit squatinæ piscis cutis combusta, Plinius. Rhinæ pellis combusta, & trita cum aqua, superposita & illita, nascentias (*phymata*) sanat, Kiranides lib. 4. Piscis corio, quale est squatinæ, aut folio ficulneo, aut pumice læui, supernè alopecias cruentas facito: deindeque amygdalas amaras ustas, cum aceto mulso illinito, idque assiduè facito, ac radito. augescent enim statim capilli, Archigenes.

H.a. Cute squatinæ propter squalorē, hoc est asperitatē, ligna & ebora poliuntur: Perottus à squalore nominatam insinuans. Squatina dicta est, eò quòd squamis sit acuta: Isidorus, ineptè. squamis enim caret. Πελάγια, τὰ κρότελα. οἱ δὲ, ῥίνη πελαγία, Hesychius.

Epitheta. Ῥῖναι τραχυδέρμονοι, Epicharmo. Τρηχεῖαι, Matroni. Latinè squalidas, asperas & astutas cognomines.

Ῥινᾶν uerbo Menander & Pausanias utuntur pro decipere: ducta metaphora ab ijs qui olfactu

decipiuntur aut decipiunt, Euſtathius in Iliados quintũ. Et rurſus in Odyſſeæ P. ἰστέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ ῥινηλατεῖν τοῦ ἀκριβοῦντος τοὺς κύνας, δοκεῖ ῥινᾶν λέγεσθαι, τὸ ἐξαπατᾶν, ὅτι δηλαδὴ αἱ ῥῖνες ἀπατήσωσι κύνα. Ἔγωγ᾽ ἐπίσταμαι ῥινᾶν, Menander. Sed uidetur hoc uerbum accipi etiam poſſe pro eo quod Latinè dicimus limare, id eſt, lima atterere. unde compoſitum καταῤῥινᾶν. Ἀστεῖόν τι καὶ κατεῤῥινησμένον, Ariſtophanes in Ranis. Scholiaſtes interpretatur politum, elimatum. ῥίνη enim (inquit) eſt inſtrumẽtum fabrile, ᾧ ῥινοῦσιν. aut uile quippiam, ὅτι ἐξευτελίζομεν τῇ ῥινί. ſed poſterior interpretatio nõ placet. Κατεῤῥινησμένον quidem cum ſigma ſcribi nõ placet: à quo enim uerbo deducas? meliùs apud Suidam abſque ſigma legitur, ut præſens ſit καταῤῥινάω. cæterum ῥινοῦσιν à ῥινόω fit, unde & διεῤῥινωμένος participium legitur pro limato.

Icon. Et ſquatina (inquit Pierius Valerianus) inter hieroglyphica ſignificata recenſeri meruit, per quam fabrum lignarium intelligi uolebant. eſt enim piſcis tam aſperæ, ſcabræq; ac ualidæ cutis, ut ebur ea, neq; non ligna quantumlibet dura poliantur: ut omittamus fabrilia inſtrumenta omnia (*hoc Gillius de fabro etiam piſce ſcribit*) in huius piſcis capite deprehenſa. Quin & ſerrã conficere didicimus ex huius piſcis oſſe ita crebrò mucronato, (*confundit fortè ſquatinam cum alio quopiam piſce, paſtinaca ut ſuſpicor aut cognato:*) qualis longa annorum ſerie ſuſpenſa fuit tholo ante DD. Petri & Pauli conditorium, priuſquam à Iulio II. illa uenerandæ antiquitatis monumenta ſolo æquarentur.

b. Ichthyen (ἰχθύην) Hippocrates uocat ſquatinæ cutem aridam. ſed poteſt eodem nomine intelligi unguis ferreus, quo ad extrahendos ab utero fœtus & in eo præcidendos utimur, propter ſimilitudinem cum piſcium ſquamis, Galenus in Gloſſis Hippocratis & Varinus. Ῥίνη, ἰχθύος δορὰ, Heſychius: per ſynecdochen nimirum. nam & totus piſcis rhine, id eſt lima à Græcis dicitur: & pellis eius propter uſum fabrilem priuatim ſic dici poſſe uidetur.

c. Ῥίνη τὴν φιλέουσι ποδώκεος τέκνον ἀνδρῶν, Τρηχεῖ᾽, Matron.

f. Τρηχεῖ᾽, ἀλλ᾽ ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὐ γὰρ ἔγωγε Ἧς σαρκὸς δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι, Matron Parodus. alludit autem primùm ad uerſum Heſiodi de Aſcra, deinde Homeri de patria. Κάπηλος Ἑρμαῖος, ὃς βίᾳ δέρων ῥίνας, γαλεοὺς τε πωλεῖ, Archippus. Dorion tradit in Smyrna ſquatinas præſtantes fieri, Athenæus. Καὶ σελάχη μέντοι Μίλητος ἄριστα Ἐκτρέφει. ἀλλὰ σε χρὴ ῥίνης λόγον, ἢ πλατυνώτου λειοβάτου ποιεῖσθαι, Archeſtratus. Ῥίνης τεμάχη, Alexandrides.

DE SQVATORAIA, SEV RHINOBATO, BELLONIVS.

A RHINOBATVS piſcis cartilagineus, planus, Oceano infrequẽs eſt, Genuenſibus ac Venetis peculiaris, apud quos Squatrolinus appellatur. Huius figuram apud te facilè conijcies, ſi quidem utriuſque piſcis hîc tibi depicti formam diligẽter conſideraueris.

B Aſpera cute præditus eſt, ſub qua candida atq; edulis caro continetur.

DE EADEM, RONDELETIVS: QVI HVNC PIſcem nullum in rerum natura eſſe putat.

VT ῥινόβατον Græci, ita Gaza Latinè compoſito nomine Squatinoraiam appellauit. Huius ſic meminit Ariſtoteles. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἰχθύων παρὰ τὰς συγγενείας οὐδὲν ὦπται συνδυαζόμενον: ῥίνη δὲ μόνη δοκεῖ τοῦτο ποιεῖν, καὶ βάτος. ἔστι γάρ τις ἰχθὺς, ὃς καλεῖται ῥινόβατος. ἔχει γὰρ τὴν μὲν κεφαλὴν, καὶ τὰ ἔμπροσθεν βάτου: τὰ δὲ ὄπισθεν, ῥίνης: ὡς γινόμενος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἰχθύων. Plinius: Piſcium diuerſa genera non coëunt præter ſquatinã & raiam, ex quibus naſcitur priori parte raiæ ſimilis, & nomen ex utroq; cõpoſitum apud Græcos trahit. Præter hæc nihil uſquã alibi de rhinobato legi, aut ab alijs accepi: Nec mihi omnium generum piſces diligentiùs perquirenti uidiſſe unquam hunc piſcem contigit: eadem mihi ſenes & periti piſcatores affirmarunt, (*nunquam ſcilicet à ſe uiſum hunc piſcem.*) Quæ cùm diligentius expendiſſem, in eam tandem ſum adductus ſententiam, ut exiſtimem ne Ariſtotelem quidem, aut Plinium unquam rhinobaton uidiſſe, piſcemq; planè commentitium eſſe, quiq; re non exiſtat, quod quidem Ariſtotelis uerba iam citata ſubindicant, quæq; alio loco ſcripſit: Ἐπὶ δὲ τῶν θαλαττίων οὐδὲν ἀξιόλογον ἑώραται. δοκοῦσι δὲ μάλιστα οἱ ῥινόβατοι καλούμενοι γίνεσθαι ἐκ ῥίνης καὶ βάτου συνδυαζομένων. In marinis nihil adhuc exploratum habemus dignum memoratu: qui tamẽ rhinobati appellantur, maximè gigni creduntur ex ſquatina & raia. Squatinam itaq; cum raia uideri coire ait, quo quidem loquendi genere, & ſimilibus, ut, ferunt, tradunt, aiunt, creditur, utuntur Herodotus, Theophraſtus, Dioſcorides, quum ſe rem aliquam pro incerta habere ſignificãt. Iam uerò ratio, quam ſubdit Ariſtoteles, planè infirma eſt. Si enim ideo coëunt ſquatina & raia, quia piſcis ſit, qui rhinobatus nominetur, utrique ſimilis: & hippocentauros & tragelaphos eſſe poſſe dicemus, ſi centaurus cum equa, et hircus cum cerua commiſceatur. At, ut ſcribit Galenus, fieri ſecundum naturam non poteſt, ut tantopere diſsidentia corpora commiſceantur: neq; enim colores & figuras tantùm componi oporteret, quemadmodum à ſtatuarijs & pictoribus fieri ſolet, ſed totas ſubſtantias natura ab huiuſmodi permiſtione alieniſsimas. Neq; ſi diuerſæ animantium formæ, non tamen uſqueadeò diſsimiles, coëant, id animal gignunt, quod una parte huic, altera illi ſimile ſit: ſed quod uni tãtùm procreantium ſimile ſit, uel tertium quoddam: ut cùm aſinus

Historiæ anim. 6.11.

Lib. 9. cap. 51.

Lib. 2. de gen. animal. cap. 5.

Libro tertio de uſu part.

nus equã iniꝭt, mullus aut mulla neutri per omnia ſimile animal gignitur. Si lupus cum cane uel uulpe congrediatur, canis uel uulpes alteri tantùm ſimilis. Quare meo quidẽ iudicio fides ijs habenda non eſt, qui rhinobati miſtumq; genus, prolemq; biformem nobis obtrudunt.

COROLLARIVM.

Quòd Ariſtoteles de rhinobato piſce ſcribit, eum ex ſquatina & raia naſci uideri: ijs uerbis non dubitat an ſit, ſed potiùs eſſe ſtatuit. eſſe enim neceſſe eſt ſtatuamus, de quo quærimus quo modo ſit, aut unde generetur. Alibi quidem, extare eum ſimpliciter affirmat: ἔστι γάρ τις ἰχθῦς, ὃς καλεῖται ῥινόβατος. Itaque, etſi Rondeletius nuſquam in rerum natura hunc piſcem comparere putat, ego omnino aliquem & alicubi eſſe arbitror, non modò Ariſtotelis, ſed noſtri etiam ſeculi doctorum hominum authoritate commotus, Iouij, Gillij, Bellonij. qui non ſolum uiuere in mari hunc piſcem, ſed nomina etiam formasq; tradiderunt. ¶ Squatraia nomen quod Gaza confinxit, durum eſt: ut Squatroraia etiam, quo Bellonius utitur: ego ſquatoraiam molliùs dixerim, à ſquato & raia compoſito nomine. Noſtræ ætatis Græci & rhinam & rhinobatum, uocant rhinam: ut Latini (*Itali hodie*) utrunque ſquainam, ſiue ſquadram, hoc eſt, ſquatinã, Gillius. Squatraiæ fœdæ ſunt aſpectu, atque eſu admodum iniucundæ: quum inter ſordidæ plebis atque paſtorum obſonia cenſeantur, Iouius. Audiui ab excellentis doctrinæ uiro, quum diceret, eam quã nos ſquatinam eſſe diximus, rhinobatum eſſe: ſquatinam uerò eſſe, quam Catto rochiero in Prouincia uocant, (de quo in Caniculis diximus,) Rondeletius. ſed hanc ſententiam à nemine approbari puto. Ego rhinobatum Germanis meis, quanquam (ut Bellonius tradit) Oceano infrequentem, interpretabor ein Engelrocch, ab angelo (ſic enim alij quidam populi ſquatinam uocant) & raia compoſito nomine.

DE SQVILLIS DEINCEPS HOC ORDINE AGETVR.

EX RONDELETII OPERE.

De Squillis in genere. *De Squilla lata.*
De Squilla cælata, ſiue Cicada Aeliani, ſiue Cammaro ueterum.
De Squilla crangone. *De Squilla gibba.*
De Squilla parua. *De Squilla, quam Mantin cognominat, ueteribus indicta.*

EX BELLONII LIBRO.

De Vrſa maiore, (Squilla lata Rondeletij:) & minore, (Cælata fortè Rondeletij.)
De Squilla parua marina, gibba cognomine. *De Squilla fluuiatili parua.*
De alia Squilla, quæ Crangon à Rondeletio exiſtimatur.
De Cicada marina: (quam Rondeletius Squillam mantin appellat, Cicadam uerò aliam facit.)

COROLLARIA.

I. De Squillis in genere. *II. De Squilla lata & Vrſa Ariſtotelis.*
III. De Vrſa minore, ut recentiores uocant: ſeu Squilla Cælata Rondeletij: & de Cammaro ueterum.
IIII. De Squilla Crange. *V. De Squilla gibba.*
VI. De Squilla parua, quam aliqui fluuiatilem cognominant: quanquam & in mari inueniatur.
VII. De Squilla illa, quam Bellonius Cicadam nominat, Rondeletius Mantin.
VIII. De Squillis diuerſis.

DE SQVILLIS (IN GENERE.)

RONDELETIVS.

SEQVITVR τῶν καρίδων genus quod tertium poſt locuſtam & aſtacum ab Ariſtotele libro 4. de Hiſtor. animal. cap. 2. numeratur. Gaza cum Cicerone & Plinio ſquillas conuertit. Cicero libro ſecundo de Natura Deorum ſquillam paruam uocat, τὸ καρίδιον Ariſtotelis. Plinius uerò libro 11. cap. 37. Cruſta fragili incluſis, rigentes oculi: locuſtis, ſquillisq; magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. & libro 9. cap. 51. Coëunt locuſtæ, ſquillæ, cancri ore. Athenæus author eſt à Sophrone κουρίδας dictas, à Simonide & Epicharmo κωρίδας. Idem tradit καρίδας à capitis magnitudine nominatas ὠνομάσθησαν ᾗ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. τὸ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο. dictæ ſunt carides à dictione κάρα, id eſt, à capite: maximam enim corporis partem caput occupat. Quod etymum ſi uerum ſit, non poſſum non mirari Galenũ, qui libro 8. de uſu partiũ malacoſtraca omnia capite truncârit. nã cum initio libri in quibuſdã ſolùm id feciſſet: τοῖς μὲν ὀλιγοτρόφοις, (de collo & capite loquitur:)

A

Libro 3.

Ibidem.

B *Squillas et alia quædam cruſtata caput habere, cõtra Galenum.*

τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν οὖν καὶ ἀστακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσιν ἅπασι κεφαλὴ μὲν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἔστιν. Et aliquantò pòst malacostraca omnia eâdem lege conclusit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἔστι· τὸ δὲ τῶν αἰσθήσεών τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων ἐξηγούμενον μόριόν ἐστι, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθα περ αὐτοῖς ἐστιν ἅπαντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & cancris & aliis crustatis caput deest, partem uerò quæ sensibus & motionibus à uoluntate pendentibus præest, illi sanè in thorace sitam habent, in qua omnes sensuum sedes eis habitant. Ac maluit Galenus quantum ad animãtes istas attinet, in Aristotelis sententiam discessionem facere, qui è corde sensum motumque omnem tanquam è fonte manare credebat, quàm iis caput tribuere, ut ipsius uerba clarè ostendunt: Ὡς θ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλός ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaque quod in nobis cerebrum est, id sit in aliis animantibus pars illa ad quam quę dicta sunt, scilicet sensus & motus referantur: aut si cerebrum non est, certè cor omnium horum principium fuerit. At quòd cancris caput sit, sed indiscretum alibi diximus. Quòd squilla, pluraque alia malacostraca caput habeant, & discretum, & piscium cæterorum modo ab aliis partibus distinctũ sensus ipse demonstrat, quicquid dicat Galenus alio etiam in loco præter iam citatum: Καρκίνος τε οὖν, καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη δὲ καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλὴν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφήν τινα μόνην. Cancer igitur & uniuersum crustatorũ genus, præterea balænæ & multa alia huiusmodi uel capite omnino carent, uel eius solummodò rudimentum habent. Quod uerò balæna in eo numero recensetur, mendosum esse puto; neque enim balæna ex genere crustatorum, neque capite caret, sed id habet discretum & distinctum. Quare κολύβδαιναν (nam ea inter crustata à ueteribus nominatur.) uel aliquod aliud affine crustati piscis nomen reponere oportet.

Squillarum species. Sed ad squillas referatur oratio. Harum tria genera cõstituit Aristoteles, sunt κυφαὶ, id est, gibbæ: καραγγονίδες, crangines uertit Gaza, sunt & paruæ, quæ maiores nunquam fiunt. *Lib. 4. de hist. animal. cap. 1.* Nos species plures facimus, quia ad tres superiores referri omnes non possunt: ut squilla lata, alia quæ cælata est & glabra: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectiùs quàm squillarum generi attribui potest, ut suis locis deinceps explicabitur.

DE SQVILLA LATA, RONDELETIVS.

Bellonius hunc Vrsum Aristotelis facit, quod in fine sequentis capitis reprehendit Rondeletius.

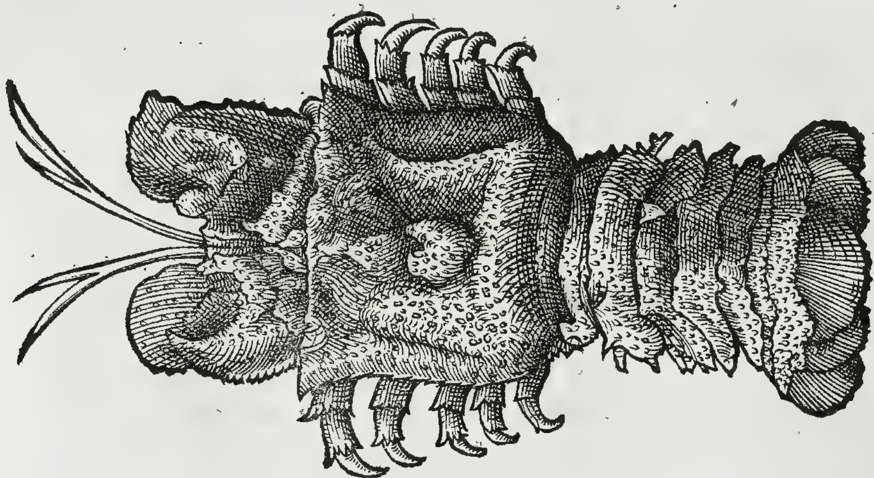

A SQVILLAE quàm hic proponimus cognomẽ latæ damus, ut ab aliis distinguatur, nec id sine exemplo. Nam Archestratus (autore Athenæo) πλατείας καρίδας appellauit, *Libro 3.* quanquam locustas, astacos, caridas confudisse uideatur: quæ tamen secernenda esse & specie differre ostendit Athenæus. Squilla lata nostris incognita est, & ob id ἀνώνυμος, & Liguribus orchetta nominat. Si quis ob similem corporis speciem cum locustis potiùs quàm cum squillis annumerandam censeat, uel hoc uno refelli poterit, quod locustis pedes ultimi in forfices terminantur, quos chelas uocant, quibus squillæ carent autore Aristotele. *Lib. 4. de par. animal. cap. 8.*

B Squilla igitur lata locustarum est magnitudine, sed latior multò & magis depresso corpore et hirto, in fronte ossa duo, utrinque unicum, in ambitu serratum, in quibusdam acutius, in aliis latius, his pinnæ duæ alligantur, inter hæc, duo enascuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, ut ex duobus quatuor fiant, tenuia, non ualde longa. Os & oris appendices ita habent ut in locusta. Brachia duo habet cum aculeis, ueluti clauis eminentibus, pedibus maiora non bifida quæ in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui bisulca non esse uidebant, pedibus annumerabant, ut quinque pedes esse dicerentur. *Squillis proprium.* Sed hoc squillis proprium est chelis

chelis carere, harum autem uice brachia maiora pedibus habere. Pedes utrinque quaterni sunt, ut in locustarum & cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi uidentur. frons quadrata & latior quàm in ullo crustatorũ genere. Tumores multi per dorsum sparsi sunt, ex quibus extant tubercula, quorum summa pars adeo rubet ut carbunculos in annulorum pala inclusos esse dicas. Cauda tabellis quinque constat, & in pinnas totidem desinit, in caudæ supina parte appendices sunt, ad oua reponenda quemadmodum in locusta.

C Eodem modo coit, & æstate parit, internaque omnia similia habet. In cœnosis locis uiuit, argumento est quod sordida lutoque obsita è mari extrahitur, carne est molli ut astacus. Rara est apud nos, Massiliæ aliquando capitur. In Africa frequentissima est, & maxima, quam si uidisset Apicius ille ὀψοφάγος, qui squillarum prægrandium causa in Africam nauigârat, non tam citò ad suos rediisset: illic enim conspectis squillis paruis, execratus prouinciam ita regredi instituit, ut terram illam non attigerit. Sunt qui de Archestrato id narrent. *Vbi.*

A Explodenda est eorum sententia qui squillam latam quam depinximus ursum esse credunt, cùm ursum uideatur Aristoteles cum cancris numerare, ut suo loco dicemus. *Vrsum non esse genus hoc squillæ.*

DE SQVILLA CAELATA, SIVE CICADA AEliani, (siue Cammaro ueterum,) Rondeletius.

Bellonius cicadam marinam uocat, non hanc, sed aliam squillæ speciem, quam Rondeletius infrà nono nomine mantin.

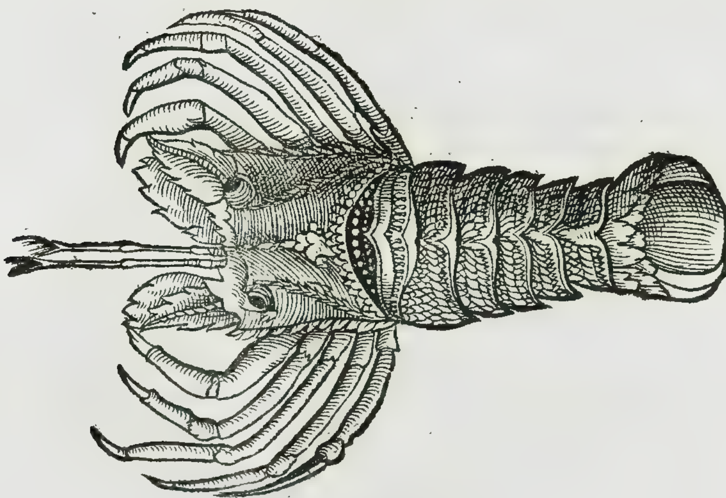

A QVAM hîc proponimus, nostri cicadam marinam uocant: alij cicadam marinam eam esse opinantur, quam posteà μάντιν esse demonstrabimus. Eam de qua nunc agimus cicadam potiore ratione nominandam esse censuimus, ob maiorem cum cicadis terrestribus similitudinem: squillam uerò tum quòd supradictæ similis sit, tum quòd brachia priora indiuisa habeat, qua nota squillas à locustis & cancris secerni diximus: cælatam uerò, ut ab alijs internoscatur. nam quinque tabellis constat & dorso egregio naturæ artificio uariè cælatis & sculptis, ut in pictura expressimus. B Squilla hæc tota rubet, ossa utrinque habet in fronte, in ambitu serrata, acuta, ueluti squilla lata: quibus annexæ sunt pinnæ, ueluti alæ. Cornua duò habet, brachia duo indiuisa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudę pinnas easdem quas locusta: magnitudine uerò differt. nam dodrantalem magnitudinem uix superat.

F Carnis substantia astaco similis est. Cicadæ marinæ neque Aristoteles, neque Plinius meminerũt in ijs qui extant libris. Sed Aelianus his uerbis. Est etiam cicadarum genus marinum, (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima parui carabi similitudinem speciemque gerit. ueruntamen cornua, non similiter atque ille magna, nec aculeos habet: aspectu etiam nigrior est: & cum captus est, stridorẽ quendam ædere uidetur. Pinnæ ipsius exiguæ sub oculis enascuntur, terrenarum alis similes. Hominũ plerique idcirco ab ea se abstinẽt, quòd sacrã existiment. Seriphij in retia uel fortuitò delapsam nõ sanè retinent, sed mari reddunt, atque etiam mortuam flentes & sordidati humatione afficiunt, quòd eam dicant Perseo Iouis filio consecratam esse. Hanc squillæ speciem esse puto, quã antiqui cammarum siue gammarum uocauerunt autoribus Athenæo, Plinio, Columella. Ac primùm cammarum ex genere squillarum esse probauimus ex Athenæo capite de astaco. Deinde inter incrementi parui pisces eum recensuit Columella libro 8. & Iuuenalis: *Lib.13. cap.25.* *Cammarus.* *Satyr.5.*

Si tibi dimidio constrictus cammarus ouo   Ponitur.

Postremò color idem manifestiùs ostendere uidetur, magis rubens in hoc quàm in ullo alio crustato, siue crudus sit, siue coctus, quique colorem mulli maximè refert, cuius rei autorem habeo Martialem.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli,
Concolor in nostra cammare lance rubes.

DE SQVILLA CRANGONE, RONDELETIVS.

A Κράγγονες Squillæ uocantur ab Ariſtotele libro 4. de hiſt. animal. cap. 2. & ab eodem nonnunquam ſquilla κράγγη dicitur: crangines Latinè à Gaza dicuntur, ab Italis gambaro dimare: à nonnullis cammarugiæ & parnochiæ: à noſtris caramote, (*ut parua ſquilla, Caramot:*) ab alijs longouſtin, à Burdegalenſibus ſeruata uetere appellatione ſquilles.

B Eſt hæc ſquilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo parum rubeſcente: cocta uerò tota rubeſcente, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo enatum cornu in fronte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius denticulatæ aſperitates in ſuperiore & inferiore ſunt parte, non in lateribus ueluti in aſtacis & ſquillis latis. Oculi cornei ſunt ſatis prominētes, quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia, flexibiliaqꝫ, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus ueluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os & oris appendices cuiuſmodi ſunt in locuſta & aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni, qui hæc ſequuntur, parum diuiſi ſunt, bini & ultimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſsitudine & magnitudine longa, ſeptem tabellis cōnſtans, in pinnas quatuor deſinit, è quarum medio extat aculeus latior quàm in ſquilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coëundi pariendiqꝫ modo, partibus internis à ſuperioribus non differt.

F Carne tenera eſt, dulci, boniqꝫ alimenti: ſatis nutrit, hecticis & atrophia laborantibus cibus utiliſsimus.

A. Squillam crangonem ueră ſe exhibere. Squillam κράγγονα nos rectè repræſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primum, cū cruſtatorum animantium quatuor ſint genera, (ut prius ex Ariſtotele oſtendimus,) nulli potius quàm ſquillarum generi ſubijci hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus læuis eſt, locuſta toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet ut aſtaci, caudá eſt protenſa, non rotundo corpore & ſine chelis, non eſt igitur ex cancrorum genere. Quare ſquillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neqꝫ cælatam, ut corporis ſpecies & læuitas ſine ulla cælatura oſtendunt: neqꝫ paruam quæ maior nūquam fiat: nam ea longè minor eſt, quàm paulò pòſt exhibebimus: neqꝫ gibbā, quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſsima ab Ariſtotele tradita qua ſquilla crango à ſimilibus internoſcatur: Καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ· τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφοτέραις, πλὴν αὕτη μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidē (*Totidem non eſt in Græco*) & crangon in utraqꝫ caudę parte, quarū medium in utriſqꝫ ſpinoſum eſt ſiue aculeatum, ſed in crangone latum, in gibba acutum. Hæc nota in utraque ſquilla, & crangone de qua nunc agimus, & in gibba de qua mox euidentiſsima eſt: & ueriſsimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis ſquillas cum uiuis contulerit. Hæc ſunt quæ fidem faciunt ſquillam crangonem rectè nos ab aliјs diſtinxiſſe.

DE SQVILLA GIBBA, RONDELETIVS.

A COGNITIS ſquillis latis, cęlatis, crangonibus, facile eſt reliquas duas agnoſcere, gibba enim, ſuo gibbo: & parua, ſua paruitate ſatis ſeſe produnt. Κυφὴ (*κυφὴ cognomen ſeu differentia, καρὶς uerò nomen eſt,*) à Græcis, à Gaza gibba ſquilla rectè uocatur: à noſtris caramot, ad diſcrimen crangonis quam caramote appellant.

(F) A Santonibus de la ſanté, quòd ægris plurimùm ſoleant apponere. à Pariſienſibus cheuretes, à Rhotomagenſibus ſalecoques.

B Gibbæ ſquillæ crangonibus tenuiores ſunt, maximæ in cauda extrema. in fronte cornu geſtant ueluti crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia crangonibus habent, caudæ initium in tumorem erigitur, unde illi nomen. ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior eſſe incipit. in pinnas quatuor deſinit: harū medium acutius eſt, quàm in crangonibus, ut dictum eſt: qua nota, & gibbo à crangonibus ſquillæ diſtinguuntur. Hyeme præſertim capiuntur maxima copia in Santonum litoribus.

(F) Carne ſunt dulci & tenera. Viuæ colore ſunt fuſco, minuſqꝫ albo quàm crangones, coctæ rubeſcunt.

D Deuorantur à reliquis piſcibus, ſed mortem ſuam grauiter ulciſcuntur: cornu (frontis) enim

elatum

elatum & ſurſum recuruum palato deuorantium inſigunt, & ſic necant, unde ſquilla hac pro eſca utuntur piſcatores. Ab ea lupum interfici cecinit Oppianus: Squillæ, inquit, exiguæ & imbecillæ fortiſsimum hoſtem dolo perimunt, lupum ſua uoracitate inſignem: nam cùm neq; fugere, neque æquo Marte dimicare poſsint, deuoratæ acuto frontis cornu medium palatum ita uulnerãt, ut etiam ſi initio id negligat lupus, tandem tamen moriatur.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Καρῖδες δ' ὀλίγαι μὲν ἰδεῖν, ἶσαι δὲ καὶ ἀλκὴν γύοις: ἀλλὰ δόλοισι καὶ ἄλκιμον ὤλεσαν ἰχθὺν
λάβρακα, σφετέρῃσιν ἀγακλέα λαβροσύνῃσιν. οἱ μὲν γὰρ ἀπεδίδοσι, καὶ ἰθύουσι λαβέσθαι
καρίδων: ταῖς δ' οὐ φυγέειν σθένος, οὐδὲ μάχεσθαι. ὀλλύμεναι δ' ὀλέκουσι, καὶ οὓς πέφνουσι φονῆας.
εὖτε γὰρ ἀμφιχανόντος ἔσω μάρψωσιν ὀδόντων, Αἱ δὲ θαμὰ * θρώσκουσι, καὶ ἐν μεσάτῳ ὑπὸ ῥάχῳ
ὀξὺ κέρας χρίμπτουσι: τό, τέ σφισι τέλλεται ἄκρης ἐκ κεφαλῆς, &c.

Hos uerſus Latinè reperies infra in Squilla gibba Bellonij.

*Lippius interpres uidetur legiſſe: Αἱ δ' ὁμᾶ. uertit enim turmatim.

Non negarim ſquillam crangonem cornu idem efficere poſſe, ſed cùm ſquillis paruis id tribuat Oppianus, de gibbis potiùs intelligendum cenſeo: nam quæ minimæ ſunt, cornu carent.

Eam quam propoſuimus ſquillam gibbam eſſe, cõuincit tumor ille caudæ initio, medius inter caudæ pinnas aculeus acutior & anguſtior quàm in crangone: magnitudo, qua paruas ſquillas ſuperat, à quibus etiam cornu frontis diſcernitur.

A Genuinam ſquillã gibbã à ſe proponi.

Elixantur gibbæ ſquillæ in aqua & ex aceto eduntur. Vel in ſartagine friguntur. hecticis in cibo mirum in modum cõferunt, & longè delicatiores ſalubrioresq; ſunt quàm locuſtæ uel aſtaci. F
Non minùs adferunt conuiuis διατριβὴν, ὀψοχίαν, & θεωρίαν quàm locuſtæ.

DE SQVILLA PARVA, RONDELETIVS.

Poſtrema ſquillæ ſpecies ꝓprio nomine caret: ob id periphraſi uſus Ariſtoteles appellat ſquillarũ τὸ μικρὸν γένος, rationẽ mox ſubiungẽs. αὗται γὰρ οὐ γίνονται μείζους, quia minores nunq; effici poſsũt. Sed hîc animaduertendũ eſt τὸ καρίδων μικρὸν γένος .i. ſquillã paruã, & τὸ καρίδιον lib. 5. ca. 15. de hiſt. anim. nõ idẽ eſſe ac σκύλλαρον, quod etiã ſquillã paruã idem Gaza cõuertit lib. 4. cap. 4. de hiſt. anim. Quare cũ trita ſint quæ ſquillæ paruæ nomine interpretetur Gaza τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος, τὸ καρίδιον, τὸ σκύλλαρον, ex ea cõuerſione qui in Latino Ariſtot. magis uerſatus fuerit, facilè in magnũ errorẽ induci poſſet. Nam σκύλλαρον nõ eſt ex ſquillarũ genere: chelas enim habet aſtaci modo, qua de re fuſiùs ſuo loco. Paruã ſquillã de qua hîc loquimur, noſtri ciuade uocãt.

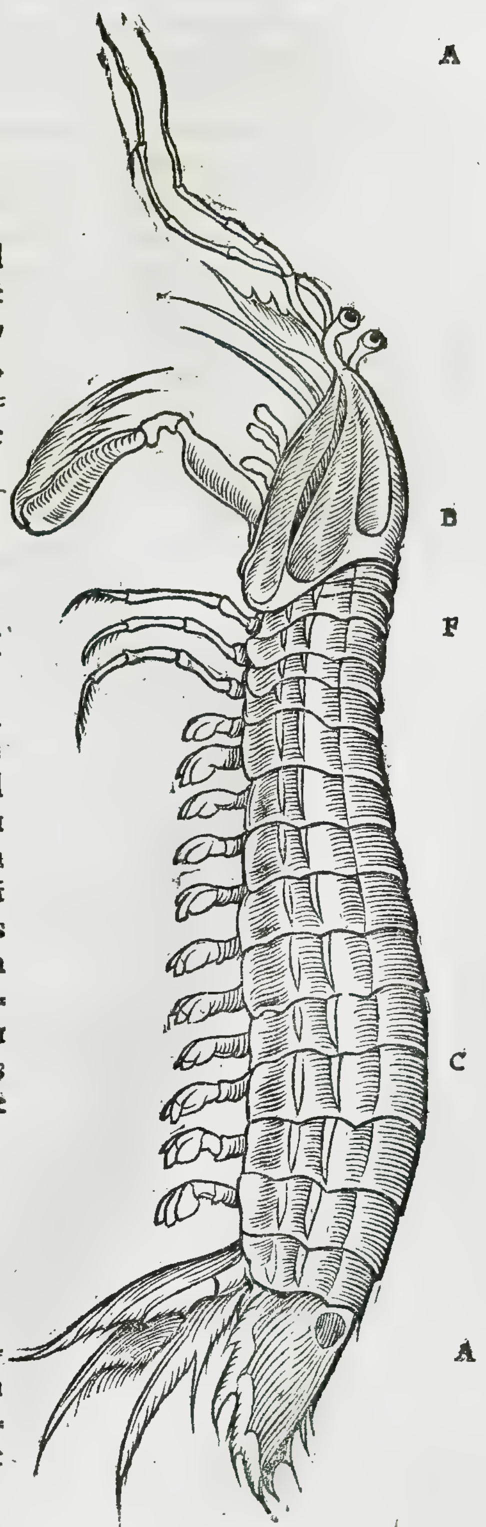

Digiti minimi eſt magnitudine: capite ꝓ corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appẽdicib. caudæ pĩnis, internis partibus gibbæ ꝓſimilis. punctis aliqt uariat. colore eſt dũ uiuit obſcuro, cocta tota rubeſcit. Carne eſt dulciſsima, ut ob nimiã dulcedinẽ quibuſdã faſtidio ſit: uix eñ ullũ aliud cibi genus dulcius hoc deguſtaueris. Cum cruſta & pedibus integra frigit. ſunt qui priuſq; coquãt, in ſartagine perforata pedes urũt, deinde in aqua & oleo elixãt. Squillæ in aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè cõueniũt. nã bene alũt, ad expurgandũ pectus cõferunt, multoq; utiliores ſunt fluuiatilibus aſtacis, quibus medici pleriq; ꝓ cãcris fluuiatilibus utunt, cũ tamẽ duriore ſint carne & minus dulci. Si ægris parentur ſquillæ de qbus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudãdæ ſunt: ſi eñ unà cũ his edant, flatus gignũt, ueluti aphyæ cũ ſpinis comeſæ. Squillæ cũ cruſtis elixæ in aqua et oleo iniecto pipere ſopitã uenerẽ ſtimulãt: tũ quia ſemen ſatis copioſum generãt ob dulcẽ et bene nutrientẽ ſubſtantiã, tũ quia flatus gignũt. Si frigant in ſartagine flatus deponũt, quẽadmodũ frixa legumina: idẽ de gibbis et crãgonibus ſentiendũ. Hyeme in ſtagnis marinis capiunt, et in magnorũ fluuiorum oſtijs: è mari etiã extrahi ſæpe uidi, ne quis ob carnis ſuccũ dulciſsimũ, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet.

DE SQVILLA QVAE MANTIΣ DICITVR, (dici poteſt, à ueteribus nõ memorata,) Rondeletius.

Imago hæc Venetijs facta Mántin Rondeletij, minùs accuratè, quàm ab ipſo exhibita, repræſentat.

Explicandum eſt hoc loco cruſtatum id quod μάντιν nominaui, priuſquàm à ſquillis diſcedamus: nec ad ullum aliud quàm ad ſquillarum genus referre poſſum. chelis enim caret, quibus à locuſta & aſtaco diſtinguitur. aculeos in cauda habet, ſquillarum modo, corporis ſpecie ſquillis ſimili, longo, quo à cancris differt.

Nemo uerò hanc squillæ speciem apud Aristotelem, Athenæum, Oppianum, Plinium requirat: ab iis enim nullam huius mentionem fieri puto. Quemadmodum autem Latini à terrestris locustæ similitudine marinam locustam nominauerunt, ita nos μάντιν à bestiolæ similitudine quę est ex locustarum terrestrium genere. Eam bestiolam nostri preguedious, id est, precantē Deum appellant, quòd semper manus (brachia uel pedes in istis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more qui supplices Deum deprecantur. Præterea corpore est ualde tenui & macilento, ut qui assiduis ieiuniis sese conficiūt & macerant. Eandem bestiolam diuinare uulgus ait: captam enim pueri nostri interrogant, qua sit Romam uel Compostellam ad D. Iacobum proficiscendum. ea, perinde ac si intelligeret, altero brachio extento iter monstrat.

B Ab huius, inquam, bestiolæ diuinātis similitudine squillæ speciem μάντιν nominauimus: nam utraque corpore est longo, gracili, circa caudam latiore, brachia duo prima longa admodum. Sed marinam fusiùs describamus. Μάντις marinus crustis tenuibus, perspicuis, albis intectus est. Brachia duo prima longa habet, articulis intercepta, ut ad os flecti possint, chelarumque usum præstēt, interiore in parte serrata: quorum denticuli initio minores sunt, in summo ita magni, ut aculeis incuruis aptiùs quàm serræ denticulis comparari possint. Cornua duo longa prominent, in quorum summo ramuli duo exoriuntur. sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figurà cancellum ferè refert. Oculi perspicui sunt & lati, ad quorum radicem sitæ sunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinque pedes sex habet, terni primis brachiis proximi in tumorem paruum desinunt, lentis instar rotundum & depressum, à quo tumore aculeus paruus uncus enascitur: reliqui terni parui sunt & tenues, quarum extremum in appendiculas quasdam tenues terminatē. Quod caput sequitur & collum uocatur, tabellis decem constat inæqualibus, priores breuiores sunt, & strictiores: quo propiores sunt caudę extremo, eo maiores & latiores fiunt. eadem aculeorum ratio, quibus singulæ tabellæ munitæ sunt, in prioribus parui sunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum desinit, cuius ambitus multis riget aculeis, in ossis huius superiore parte maculæ duæ spectantur oculis pictis similes. tres utrinque pinnæ osseæ ex ultima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore, quemadmodum locusta & superiores squillæ.

(C) Eodem modo coit & parit. Toto corpore est pellucido.

F Carne est molli, dulci & delicata, bene nutriente, Venerem stimulante, si eo modo paretē quo squillæ proximè descriptæ.

A. Squillā cælatam, potiùs esse cicadā mar. quàm hoc loco propositam. Contra iconem Bellonij.

Quam μάντιν dicimus, nonnulli (*ut Bellonius*) cicadam marinā appellare malunt, sed quia squillæ cælatæ maior est cum cicada terrestri similitudo, eam cicadam nominauimus: hanc uerò μάντιν, ob eas quas diximus causas. Si quis uelit nimium φυσικὸς esse, appellet ut uolet. satis est nobis squillæ speciem à ueteribus non traditam exhibuisse. Nam autor libri de aquatilibus perperam depictam, & à naturali alienissimam proposuit, multis scilicet omissis, multis additis temere, ut ex collatione perspicuum cuiuis esse potest.

SEQVVNTVR SQVILLARVM DESCRIPTIONES EARVNDEM OMNIVM, CAELATA tantùm (ut Rondeletius nominat,) excepta, (nisi eadem fortè Vrsa minor Bellonij sit,) ex Bellonij libro.

DE VRSA MAIORE ET MINORE, BELLONIVS.

Rondeletius aliam Vrsam facit, hanc uerò (maiorem) Squillarum generis esse ostendit, & latam cognominat.

AB VRSA, Græcis ἄρκτος, asperis saxosisque locis prouenit: ac locustarum modo forcipibus caret, eademque est cum locustis magnitudine. Vulgus Siculum ac Neapolitanum Massacaram nominat. Terrestris Vrsi in morem crasso ac recurto est corpore, eiusque colorem habet, unde illi nomen.

B Proinde tabellis firmis fortibusque loricata est, ut locusta terrestris, cubitalisque nonnunquam est: antennas ad prætentandum iter non habet longas, sed coloris cærulei, bifidas, atque utrinque in lateribus ante oculos duas, cornuum seu cirrhorum munere fungentes. Tota eius anterior pars unico constat thorace, uulgus plastronum uocat. Quinos utrinque pedes gerit, unguibus robustis ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interseptas. Os præterea subtus habet, ut cæterum Locustarium & Cancrarium genus.

Minor autem Arctos per omnia maiori respondet. Ligures Vrsetam appellant: crassiore est quàm Sparnochius (*Squilla crangon*) corpore, & forcipibus ut Vrsa caret. Prætenturis quoque bifidis prædita est, & rostratum caput gerit. Cæterùm est corpore robusto & recurto: omnes denique notas cum maiore communes ostendit. Sed hic maioris tantùm Vrsæ iconem apposui. *Hæc an eadem sit Squillæ cælatæ Rondeletij, quærendum.*

DE

DE SQVILLA PARVA MARINA, GIBba cognomine, Bellonius.

Locustarij generis sunt Squillæ: quarũ etsi multæ reperiant̃ species, minores tamẽ gibbæ, uulgari nomine minimè carent. Caridas Græcum uulgus & Caranidia uocat: (*Astacus fluuiatilis etiã, ut alibi scribit Bellonius, à uulgo Græco Caranis uel Caranidia dicitur.*) Romani à Gambis, id est, tibijs, Gambarellas, quòd ijs multiplicibus constent. Armorici des Saulterelles: saliunt enim Locustarũ more. Massilienses uulgò uetustatis uestigia nonnihil retinentes, Carambotos uocant, deducto à Caride nomine. Qui uerò Galli littus Oceani incolũt, etiã à saltatione nominãt Cheurettes, quasi capreolas dicant. Parisienses corruptè des Gueruettes. Rothomagenses Salicoquas uel Salcoquas nominant: quarũ quę uaginis adhuc inclusæ sunt, Bouquetę: ijs aũt exutæ, des Creuettes appellantur. Veneti uulgò Squillas appellant: quarũ frontispicia rostris acutissimis prædita sunt. A

De his autem sic Oppianus: Sunt Squillæ exiguæ: sunt paruo in corpore uires: D
At magnum & saturo præclarum labraca* uentre Interimunt astu: properat, gestitque teneri
Labrax pisciculos, (*squillas*) quæ paruo robore possũt Nō dare terga fugę, nō ęquo occurrere Marte.
Occisæ occidunt hostem, perimuntque necantem, Cum Squillæ rictu piscis sorbentur aperto,
Turmatim in medium descendit turma palatum, Et feriunt cornu, quod fronte insurgit acuto.

Hos uersus Rondeletius in squilla gibba Græcè recitat.

* *Græci in labrace secundã semper producunt.*

Senos ante frontem gerit ualde tenues cirrhos, quibus Dioscorides aconiti radices in fibras minutas abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ sunt (ut in cæteris Locustis) quinæ: quarum quæ medio loco posita est, serratam, spinosam, duram, atque in acutum fastigiatam formam habet. quamobrem quaternas tantùm illi connumerauisse pinnas (ut in Crangone dicetur) satis fuerit. Non sunt audiendi qui Squillarum pedes forcipibus carere putant. (*Squillis proprium chelis carere, Rondeletius.*) B

Oua pariunt ac procreant ut Locustæ: sunt enim illius interanea persimilia. C

DE SQVILLA FLVVIATILI PARua, Bellonius.

Rondeletius simpliciter paruam nominat, & in mari etiam reperiri scribit.

Squilla fluuiatilis, sola magnitudine à marina discrepare uidetur. Squillarũ genere (inquit Aristoteles) cõtinentur gibbæ, Crangines & paruæ, quę maiores nunquam effici possunt. Quibus uerbis ego hanc fluuiatilẽ, paruã appellari puto: Quemadmodũ enim Vrsa parua (quæ Vrseta dicitur) cum maiori conuenit, uel Cancer marinus cum fluuiatili: sic fluuiatilis Squilla cum marina etiam conferri potest. Flumina nostra huiusmodi delicias nõ alunt. Romani eam in uenereis epulis singularem habent. quamobrem lautiores mensas honorare solet. B F

Gambarellam uulgò uocant, quã & Gambarozolam nõnulli malunt appellare: nomine fortasse à Gambaro (quæ nostra est Scarauissa) detorto. A

Mos est eas uiuas asseruare, tuncque subfuluæ spectantur: nam coctæ ruffescunt. B

Longissimo à mari interuallo proueniunt: quod argumentum est eas originem à mari minimè traxisse. C

Squillis marinis multò minores sunt: Tibiolas utrinque quaternas, tenues, oblongas habent, in extremo forpicatas: Cirrhos anteriori parte quaternos, oblõgos, tenui filo graciliores, quib. iter quoquo uersum prætendãt, Latini prætenturas & antẽnas uocãt. Pedes cùm utrinque quaternos habeant, duos tamẽ priores parte anteriore exporrigunt: quibus non ad gressum quidẽ, sed magis ad corripiendũ cibum utuntur. Nam tribus posterioribus tantùm incedunt. Pinnulis autem pluribus sub cauda positis in natatu utuntur: quarum quinque in eius extremo transuersæ, earum corpus dirigunt. Harum autem media dura est, & gibbæ in modum ad oras crenata, ut reuerà pinna dici non possit. B

DE ALIA SQVILLA, (QVAE CRANGON A Rondeletio existimatur,) Bellonius.

Est aliud Squillæ genus, gibba multò maius, uulgari piscatorum Romanorum nomine Parnochia dicta. Sunt qui Camerugiam & Sparnochiam uocent. A

Insignibus notis à gibba differt. Nam ubi in gibbis multiplices cirrhi spectãtur (anteriori præcipuè parte) pedesque omnes in extremo bisulci, Sparnochiæ duo oblongi tantùm cirrhi prominent, & ungues acuminatos more Locustæ habet. Marina, pollicis crassitudinem æquat, semipedem longa est, tibijs quàm gibba minoribus. Pinnulas multas ut Squilla sub cauda ad natandum habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ: quarum ea quę in medio sita est, si pinna esset, faceret ut quinque pinnæ, ut in Astacis & Carabis, numerarentur: sed spinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula est. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine uideas. In quibusdam uerò locis adeò magnæ nascuntur Squillæ, ut propè spithamen, hoc est, palmum excedant: quæ quidem sunt alijs efficaciores. Crustatorum omnium sapidiores sunt. (F) Has suspicor Aristotelem κράγγονας, Theodorum Crangines uocasse. Sunt enim Crangones, Caridum siue Squillarum genus idem cum Romanis Parnochijs. B A

DE CICADA MARINA, BELLONIUS.

Rondeletius hanc Squillam mantin appellat, Cicadam uerò aliam facit.

A Est & Cicada Locustarij generis. Nam & caudam habet, & crusta integitur, Massilienses Cigale de mar, Romani & Genuenses Cicadam marinam uocant. Quæ autem Venetijs cicadæ nomine diuenditur, ea quidem adulterina est.

B Tenuis est huius crusta: cruda ita albicat, ut ferè transpareat. unà cum pisciculis marinis sæpe suo cortice contecta extrahitur, & simul cum Carpionatis, Bocis, Mænis & Trachuris, canistris inseritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadæ oblongum corpus decem tabellis affabre articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis subrubris insignita est, quæ duorum oculorum speciem præ se ferunt, estque aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens uersus secundam, tertiã, quartam, quintam & sextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus subtus munita est: quibus dum in mari natat, aquam percutit & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ sex prædictas subsequuntur, ternis utrinque pedibus communitæ sunt. ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehensum ori suggerit: sed ea aliter quàm cancris uel locustis forcipantur. sunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grandioribus crenis suffulta, quibus quum cibum corripit, ex uno brachio ad aliam brachij articulationem transfert. Horum autem extrema uelut in duritiem osseam abeunt, dentiscalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piscis quæ capiti
(E) contigua est, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda se in latum diffundit. Extra aquam
(C) prorsus immobilis & imbecillis est. Aculeum unum habet utrinque ori præfixum ut phalangium & scolopendra, quo mordicus cibum à pedibus suggestum continet, quem postea dentibus conficiat, & in stomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, unico utrinque ossi crenato, V literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium est ea incidere quæ mandit: posterioris uerò quæ crenas habet, conterere: Nam idem os, duos habet dẽtium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, ursinis similes ostendit, trifariam in extremo diffissas: ac rursus duas alias in lateribus, prædictis breuiores. Oculos habet uirides, exertos, quos non alueo ut Cancrarium uel locustarium genus condit: sed ante hos pinnulas exporrigit eis similes, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti, caudam caput esse crediderunt. Strias rectas in tergore atque in capitis tabella ductas profert. Pisce dissecto, dentes fortibus musculis moueri conspicientur, cerebrumque adeò esse exiguum, ut uix ordei grani magnitudinem æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent.

A Speusippus (ut opinor) nympham uocauit Cicadam. Nam Astacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham, & Arcton similes esse dixit. Quanquam autem Cicadæ ut plurimùm suo nomine à piscatoribus Romanis uocentur, tamen in earum applicatione Parnochijs abutuntur. Et
F enim Parnochiæ Cicadis sapidiores sunt, cariusque diuenduntur.

COROLLARIUM I. DE SQUILLIS IN GENERE.

A Quæ de Squillis hîc adferemus, ea uel communiter pertinent ad Squillarum genus, quo species aliquot continentur: uel absolutè à ueteribus prolata, si ad speciem unam priuatim fortè per-
Gibbæ. tinent, ad quam maximè referri debeant dubitari potest. Gibbæ quidem cognominatæ præ cæteris squillarum nomine simpliciter interdum intelligi mihi uidentur. nã & magnitudine ferè mediocres sunt inter maiores minoresque: & Venetijs hodieque simpliciter Squillæ dicuntur: & à Græcis hodie carides. Veneti Squillas quasdam uocant paruis gammaris similes: sed rectè necne, alijs iudicandum relinquo. easdem nostræ ætatis Græci etiam nunc caridas uocant, Gillius. sentit autem de gibbis, quas Veneti uulgò Squillas uocant, Græci carides & caramidia, Bellonio teste: quarum color nigricat. Vide infrà quoque in Corollario de Squilla gibba. Cæsar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine uocari scribit. Oppianus etiam luporum piscium à squillis interitum decantans: non alias quàm gibbas intellexit, ut Rondeletio placet. Ea etiam quæ circa alimentum de squillis medici ueteres tradunt, de gibbis potissimùm accipienda puto.

Κουρίδες, καρίδες, Hesychius. Colybdænæ nomine Epicharmus (ut Nicander uult) pudendum marinum intelligit: uel (ut Heraclides in Opsartytico) squillam, Athenæus. Vide suprà in Corollario de Pudendo, pag. 893.

Squillæ nomen Veneti, ut diximus, gibbæ simpliciter attribuunt: Burdegalenses uerò cran-
Cammarus. gæ. Cammarum Romani olim speciem unam squillarum appellabant, coloris rubri: posteriores ad multas crustatorũ locustarij generis species id nomen transtulerunt. nam & astacum fluuiatilem sic nominant Itali, Cammarum scilicet uel potiùs gammarum, gambarum, gammarellam: & Squillam gibbam Massilienses carambotum, Romani Gambarellam: & similiter paruam fluuiatilem, ut Bellonius scribit: quam alij Gambarozolam: Galli prouinciales Caramot: ut crangonem ijdem caramote, quam Itali Gambaro di mare, uel Cammarugiam appellant. ¶ Germanicè Squillas omnes Meerkrebslin rectè appellabimus, siue simpliciter: siue cũ differentia, sun-

der schären

der schären, id est, sine forcipibus. Inferiores Germani, ut Frisij & Hollandi, Squillæ speciem quandam paruam, uocant **Garnart, Gernard**, (**Gornard** uerò piscis est è genere τῶν λυροειδῶν) **Gernier/Garnole**: gibbam, ut puto: quam Bellonius Lutetiæ Gueruette uocari ait: pro quo fortè scribendum Guernette, ut à Germanis sumptum sit id nomen, nō corruptum à Gallico Cheurette, ut ipse putat. Licebit autem hoc etiam unius speciei nomine (à gammaro, ut suspicor, corrupto) abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillā interpretatur **a Shrympe**: ego ab Anglis accepi **a Shrimpe** speciem esse squillæ uel cāmari maiorē; & aliam minorē, quā uocant **a Pran**: aut fortè contra. non enim satis memini.

Squillarum generis diuisio, ex Cæsaris Scaligeri libro de Subtilitate.

Squillarū aliæ sunt
- Maiores
  - Vrsa, magnitudine astaci.
  - Crange: magnitudine tantùm à superiore differens, & lineamentis quibusdam, quibus tessellatæ lamellæ pictæ sunt. (Hæc puto Rondeletij Squilla cælata est. nam aliam fecit crangen.)
- Minores, gibbæ omnes, uix alio quàm magnitudine differentes: locustæ similiores, si frontis spectes cuspidem, quàm supradictis squillis. Omnibus pinnata cauda pinnis latis, dempta media acuta.
  Ex his
  1. Maxima est in Oceano Gallico, (circa Vasconiam. Crangon puto Rondeletij.)
  2. Minima, Vasconibus ciuada: è Garumna excipitur canistris. hæc etiam in mari agitat, nec rubescit cocta. ab Adriaticis generis nomine dicitur.
  3. Mediæ magnitudinis gambarellus appellatus ab Istris. (Simpliciter gibba alijs.)

  Itali quidam, etiam minimam gambarellum uocant.

¶ Præter has est Squilla mantis Rondeletij. Item καρίδιον, id est Squillula, conchas quasdam inhabitare solita: de qua inter Cancellos diximus.

In quibusdam locis squillę adeò magnæ nascuntur, ut propè spithamam, hoc est, palmum excedant, Symeon Sethi. Squillæ à cancrario genere differunt eo quòd caudam habeant: ab crustario uerò quòd forcipe careant; idq́ue, quoniam plures habeant pedes. eò nanq́ue redundātia illa absumitur. pedes autem obtinent plures, quòd non magis ad nandum, quàm ad ingrediendum sint suapte natura propensiores, Aristot. de partib. 4.8. interprete Gaza. Græca sic sonant. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον· τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλάς· ἃς οὐκ ἔχουσι διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας. ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκείνων ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δ᾽ ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his uerbis Gazæ translatio pro καραβοειδὲς specie, non rectè habet crustarios, quod genus est: librariorum nimirum lapsu. nam ipse Gaza alibi (ut eiusdem libri de partib. anim. quarti, cap. 5.) καραβοειδεῖς locustaceos uertit. quod tamen hoc in loco non conueniret, cum locustæ etiam forcipibus careant. quamobrem Latinè astacarios nomen fingamus licet. Deinde hæc uerba ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuersa esse apparent, legendumq́ue: ὅτι πορευτικώτεραί εἰσιν ἢ νευστικώτεραι. idcirco enim (inquit) plures pedes habent squillæ, quoniam ad incedendum magis quàm natandum comparatæ sunt. hoc & res ipsa indicat, & uersio Gazæ: & Michaëlis Ephesij in Scholijs uerba hæc: Τὰ δὲ λέγει ἔχειν πολλοὺς πόδας διὰ τὸ μᾶλλον (*lege* ἧττον, *uel* οὐ μᾶλλον, *ut & Gaza uertit, & ex sequentibus apparet*) νευστικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευστικώτερα, εἶχον ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικά, ἔχουσι πολλοὺς πόδας. B

Squillis proprium est chelis carere. harum autem uice brachia maiora pedibus habere, Rondeletius. Non sunt audiendi qui squillarum pedes forcipibus carere putant: Bellonius, Aristoteli in hoc contrarius. conciliari autem fortè potest, si Aristotelem dicamus chelas propriè dictas, quales astaci ante ceteros habent, squillis negare: Bellonium uerò pedes forcipatos simpliciter eis attribuere, non quòd maiores & propriè dictas anteriùs tantùm chelas habeant. Indicæ squillæ in Gange fluuio, forcipes maximas habent Aeliano. ¶ Squillæ nigrescunt uêre, postea albedinem suam recipiunt, Aristot. ¶ Squillis è summo capite cornu acutum prominet, Oppianus. Aelianus aculeum eis esse dicit acutissimo triremis rostro similem, & secturas serræ modo habere. Rondeletius Oppiani uerba de squillis hoc suo aculeo lupos pisces interimētibus, interpretatur peculiariter de gibbis. nam quæ minimæ sunt (inquit) cornu carent. ¶ Crusta fragili inclusis oculi rigent: locustis squillisq́ue magna ex parte sub eodem munimento præduri eminent, Plinius. ¶ Intestinum squillis, sicuti & locustis & astacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt, Vuottonus (ex Aristotele.) Squillas etiam ouum, clauiculásque, similem in modum (ut locustæ) habere certum est. Maribus sanè præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia constant, discreta à cæteris partibus colore,

formaq; promuscidi sepiarum proxima: uerum hæc torta in uertiginem more buccinorum papa ueris, quorum origo ab acetabulis, quæ subdita pedibus nouissimis ordinantur. Caro in ijs quoque est colore sanguinis rubra, et tactu lento, nec similis carni. ab hoc, pectori anfractus alter strue buccinea, crassitudine lineæ sese porrigit: sub quo duo quædam arenæ conditioni similia, semini genitali accommodata, intestino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit, membranaq; obuolutum prætenui, uentri laterique utrique intestini annexum, atque ad carnem usq; adhærens, Aristot. historiæ 4.2. Niphus quidem hæc omnia de squillis accipit: an rectè, considerent quibus ocium maius, & res præsentes inspiciendi facultas non deest. ¶ Scaliger crustatorum genera duo summa faciens caudatum & rotundum, hoc (inquit) cancrum uocant Latini, Greci καρκίνον: illud à uulgo gammarus nominatur. Et mox: Sanè à squilla parua gammarus parũ differt, si minùs accuratè consideres. Diligentiùs intuẽti recognoscetur gammari rostrata facies, squillæ mutila. gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus utitur, forcipati: squillæ, uniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipsa tota compressior. Hæc ille, de squillis quidem paruis, nimirum quòd eæ gammaro (quo nomine in hac comparatione astacum fl. præcipuè intelligere uidetur,) magnitudine etiam similiores sint, quæ tamen squillis omnibus aut plerisq; conuenire uidentur.

C Squillarum aliæ in paludibus (maris) degunt: aliæ ex algis uictitant, tertiæ saxatiles sunt, Aelianus de animalibus 1.30. Oppiano etiam libro 1. squillæ circa saxa stabulantur. ¶ Squillæ, ut crustata omnia, senectutem exuunt, Athenæus ex Theophrasto, & Aelianus. ¶ Locustæ, squillæ & cancri ore coëunt, Plinius.

D Phycides quanquam cætera abstinent carne, tamen squillas sæpenumero appetunt, Aristot. Squillæ lupum piscem à quo deuorantur, interimunt: qua de re Aeliani ac Oppiani uerba retuli in Lupo D. quanquam autẽ Aelianus simpliciter squillas, Oppianus paruas, id facere dicit: Rondeletius tamen de gibbis cognominatis interpretatur. nam quæ minimæ sunt cornu frontis, (quo Lupi palatum configant,) nullum habent.

E Squillis inescandis: Vitulinum fel cum farina, oleo & aqua misce, & placentulas facito: quibus tandem in escam uteris. ex eodem etiam pharmaco mandens, inspuito in aquam, piscibusq; fruẽris, Tarentinus. Lupus piscis inescatur per squillam pinguem, Oppianus lib.3. Merula quoq; piscis squilla uiuente esca decipitur, ut Oppianus lib.4. & Aelianus tradunt. uide suprà in Merula E. ¶ Squillas marinas aliqui admiscent escæ ad mugiles capiendos. ¶ Si marini & saxatiles pisces in piscinis alantur, in cibum eis iniijcere oportet carides, gobios, & similia, Florentinus.

F Aspice quàm longo distendat pectore lancem Quæ fertur domino squilla, & quibus undique septa Asparagis, qua despiciat conuiuia cauda, Iuuenalis Sat.5. Iouius quidem hos uersus citans: Ego putauerim (inquit) Iuuenalem crustaceorum nomina confudisse: uoluisseq; intelligere pro squilla locustam aut leonem, qui dominis apponi consueuerint, &c. Cuius ego sententiam non approbo. Squillæ enim in delicijs, preferuntur crustatis cæteris plerisq; omnibus puto. locustis quidem & astacis, Rondeletio teste, & salubriores habenẽ, & longè delicatiores. Et Apicium propter carides (id est squillas) magnas in Africam nauigasse Græci etiam tradũt. Lege infrà in H. f. Et Archestratus circa Iasum Cariæ squillam ὑμεγέθη, id est prægrãdem reperiri tradit. Affertur squillas inter muræna natanteis, Horatius Serm.2.8. P. Gallonij gula in squilla & acipensere decumano notatur in Satyris Lucilij: cuius uersus in Acipensere f. pag.9. recitaui.

Squillas conuenire stomachicis, legitur apud Galenum de compos. sec. locos.8.4. ex Archigene. ¶ Celerrimè & uniuersim maximè uinum alit: tardiùs autem paulatim caro bubula, & cochleæ, squillæ, cammari, atq; locustæ: & (ut summatim comprehendam) quæcũq; dura carne constant, eandem cum his naturam habent, Galenus in Aphorismos 2.18. Idem libro 3. de alimentis, cap.34. cum cæteris crustatis carides & cammaros numerans, quòd ad communem alimenti ex eis rationem, discrimen nullum indicat. Squillæ alicuius sunt caliditatis & humiditatis participes: difficulter concoquuntur, stomacho nocent, & Veneris desiderium mouent, Symeon Sethi. Locustæ, cancri, squillæ & similia, difficilè quidem concoquuntur, multò tamen faciliùs cęteris piscibus. assari aũt potiùs quàm elixari debent, Mnesitheus. Vide suprà in Cancris in genere F. Ex his quæ testa integũtur squilla omniũ minimè noxia existit, Aetius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Eadem à Tralliano etiam commendatur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς ὀνωδίλιος legitur: malim καρὶς: quanquam & ceridem piscem esse scio, sed sicciorem puto, & aluo mouendæ minùs aptam. ¶ Isicia de cammaris & astacis describit Apicius artis coquinariæ 2.1. ut recitauimus in Astaco F. Et rursus isicia de squillis, uel de cãmaris amplis. ¶ Τῶν καλῶν δ᾽ ἄριστον καρὶς ἐκ συκέας φύλλο, ἡδύ γ᾽ ἐσθίειν χειμόρις φθινοπωρισμῷ κρέας, Ananeus (al' Aeanius) apud Athenæum.

G Caris marina (id est, gãmarus, inquit Cremonensis interpres) circunligata scorpionis ictum sanat, quòd si superscribas percusso loco, Caris, citiùs tolliẽ dolor. Si quis uerò sculpserit carida in lapide achate, & gesserit in annulo, nunquã percutieẽ à scorpio, Kiranides 3.10. Squillas aiunt tritas, & ei particulæ impositas, in qua cuspis sagittæ uel spinæ infixa sit, naturali quadam attrahendi ui eam educere. in quibusdam locis tantæ nascuntur, ut propè spithamam, hoc est, palmũ, excedant: quæ quidem sunt alijs (ad remedia) efficaciores, Symeon Sethi. ¶ Squilla (καρὶς: alias κηρα

καυθαεὶς, quod non placet) trita, & cum bryoniæ radice pota, lumbricos educit, Galenus ad Pisonem: & Aegineta libro 7. similiter. Squillæ tritæ & cum oxymelite potæ lumbricos & tineas eijciunt, Sethi. Peculiari quadam proprietate ad mulierum conceptus efficaces sunt, Idē. Grecè legitur: Σωφρυσι δὲ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν κύησιν. ¶ Ad generationem ualet piscis qui squilla uocatur, quod mihi quandoq; successit. oportet autem remota esse impedimenta, & purgatum etiam corpus, & uterum, Cardanus.

Scylla nominatur à Plinio libro 32. in Catalogo Aquatilium: ubi ego squillam legere malim, quæ Græcè καρὶς dicitur: nisi reuera Plinius Scyllam monstrum aliquod marinum esse senserit, cùm Phorcum quoq; deum marinum in eodem Catalogo nominet. Sed de Scylla monstro plura scripsi supra, suo loco & ordine alphabetico. Scyllarus quidem ab Aristotele dictū animal crustatum, squillarum generis non est. chelas enim habet astaci modo, Rondeletius. eum in historiā cancellorum exhibuimus pictū, pinnophylax siue pinnoteres, rotundo est corpore: scyllarus oblongo, &c. Rondeletius quidem in Squillæ paruæ mentione scribit σκύλλαρον genere neutro: mihi masculino gen. proferendum uidetur. τοῦτον δὲ καλοῦσι σκύλλαρον, Aristoteles historiæ 4.4. Vuotonus cum pinnophylace & caridio confundit, & primam non rectè per iôta scribit: & diminutiua forma etiam scillarion profert: quod quidem si reperiat, in hac forma generis neutri esse necesse est. Rondeletius tria hæc, σκύλλαρον, καρίδιον, & τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος in capite de Squilla parua distinguit, Gaza in Aristotelis librorum interpretatione confundit, similiter pro omnibus squillam paruam interpretatus. Videtur autem Rondeletius καρίδιον illud tantùm paruæ squillæ genus appellare, quod in pinnis aliquando reperitur, ex Aristotele: ut monet in capite de Cancello, pag. 191. Squillam uerò paruam, τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος, quod per se extra pinnas agitat, & sui generis est. deniq; scyllarum ab utroq; diuersum. Pinnophylacem quidem siue cancellum, siue squillam paruam cum ipsa pinna connasci arbitrantur aliqui. Nec mirum si καρίδιον & καρὶς μικρὰ differant, cùm καρκίνιον etiam & καρκίνος μικρὸς à Rondeletio scitè distinguantur. Pinnophylax est squilla parua, alibi cancer (*paruus*) dapis assectator, Plinius: quem & Gaza secutus uidetur, dum caridion squillam paruam uertit. Quòd si καρίδιον sui est generis, diminutiuum aliud à caride usurpemus licet, nempe καριδάριον, quo Anaxandrides quoq; apud Athenæum utitur: apud Aristotelem tamen Historiæ 5.17. καρίδια κυφὰ leguntur.

H.a. Scylla. Scyllarus. Καρίδιον. Καριδάριον.

Scarus piscis, ut & scaris, (σκάρος, ὡς ἡ σκαρὶς) à uerbo σκαίρειν (quod est salire, saltare) dictus est: Athenæus & Eustathius. Fuerint autem fortè eiusdem piscis nomina scarus & scaris, sicut perca & percis: nisi potiùs legendum sit καρὶς, id est squilla: nam ea quoq; à uerbo σκαίρειν sic dicta, s. initiali abiecto, uidetur, teste Varino. id quod magis placet, quàm ut scaridem quoq; piscem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Aut καρὶς dicitur à κάρη, quod est caput. squilla enim tota ferè capite constat, Varinus. Squillæ nomen à magnitudine capitis indiderunt Greci, Eustathius. Idem in Iliados alpha inter exempla ἀναγραμματισμοῦ (ubi nomina uel diuersas uel easdem res significantia, literis transpositis conueniunt, ut χλόη, χολή: ἄρ, ῥά) καρίδα quoq; & ἀκρίδα ponit. & sanè conuenit ei cum locusta, quòd similiter saliat. Etymologia.

Hoc notandum primam huius nominis καρὶς semper produci, ut apparet in carminibus Oppiani & Archestrati, & multis ab Athenæo citatis uersibus: nec immeritò, cum κωρὶς etiam à Sophrone & Epicharmo dicatur: item κουρὶς ab eodem Epicharmo & Simonide. ἰδὲ καλᾶν κωρίδων, ἰδὲ καμμαρῶν, ἰδὲ φίλα, δᾶσαι μὰν, ὡς ἐρυθραί τ᾽ ὦντι, καὶ λεῖος τριχιῶσαι, Sophron. Κυρτοῦ δ᾽ ὁμοῦ καρίδος ἐν ξηρῷ πέδῳ, Eubulus. ὠρχοῦντο δ᾽ ὡς καρίδες ἀνθράκων ἔπι, Idem. Καρίδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην, Ararôs Campylione. Καρίδα καθῆκα κάτω, κἀνέσπασ᾽ αὖθις, Eubulus. Ἐρυθρόχρουν καρίδιον ὀπτῆς (aliâs ὀπτῶν) σ᾽ ἐσφανῶ, Anaxandrides. Vltima uerò recti, quæ iôta habet, quod in obliquis penultimam constituit, plerunque quidem producitur, ut ex iam citatis uersibus apparet: aliquando tamen corripitur, per analogiam: à κάρη enim καρὶς fit, ut à βολὴ βολὶς, à γραφὴ γραφίς. Ἀκρὶς quidem ultimam semper corripit. ῥαφανῖδες penultima producta Attice à Cratino efferuntur, ab Eupolide correpta, ut Athenæus tradit. Nomina alioqui oxytona in ις (bissyllaba) quæ penultimam natura longam habent, iôta producere solent, ut κρηπὶς, ψηφὶς, τελλὶς, (σφραγὶς,) Eustathius & Athenæus. Atqui τελλὶς cum in recto tum in obliquis iôta corripit, Oppiano, Nicandro, alijs. Σμαρίδες, φυκίδες, τριγλίδες, ῥαφίδες, φολίδες, χαλκίδες, ἰουλίδες, iôta corripiunt Oppiano: μαινίδες, ἀψῖδες, πλοκαμῖδες, κρηπῖδες, ὠδῖνες, producunt. Oxytona sanè per ινος inflexa, omnia producunt, ut ὠδὶς, δελφὶς, ἀκτίς. Sed hæc diligentiùs discutienda relinquamus grammaticis. Redeo ad καρίδας: quod nomen etsi frequentiùs (ut indicauimus) iôta producat apud poëtas, in soluta oratione tamen (ut in Aristotelis & Athenæi libris) eam uocalem acui reperias, cum producta circunflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius Eupolidis testimonium, qui corripuit, Athenæus profert. Prosodia et orthographia uocabuli καρὶς et similium.

------πλὴν Ἅπαξ ποτ᾽ ἐν Φαίακι ἔφαγον καρίδας. Et aliud eiusdem:
Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθηλητίνης.

Squilla etiam Latinis genus est bulbi medicis usitati, qui Græcè σκίλλα dicitur. Herba.

Καρίδες ὀλίγαι, Oppiano. Καλαὶ, ἐρυθραὶ, καὶ λεῖος τριχιῶσαι, Sophroni. Φοινικιαὶ, Epicharmo. Epitheta.

Καμπύλαι. Eidem & Araroti. Κυφαί, κυρταί, Eubulo. Ex his quædam si non omnibus, plerisque tamen squillarum generibus, conuenient. Eadem Latinè sic reddi possunt: Squillæ paruæ, formosæ, rubræ, leuiter hirsutæ, (nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen ut in alijs quibusdam testaceis asperi non sunt,) punicæ, curuæ, gibbæ.

Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis, capite 80. nominantur abscessus quidam, Ruellius squillares furunculos interpretatur. ¶ Et quoniam squillæ, præsertim duæ aut tres earum species minores, gibbo in seque recuruo corpore sunt, factum ab eis uerbum καριδοῦν, curuare & uelutí conglobare significat. ἐκ τοῦ καρὶς ῥηθέν τὸ καριδῶ, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιρῶ, Eustathius. Αὕτη δὲ καριδοῖ τὸ σῶμα: καμπύλη Ἄγκυρά τ' ἐστὶν ἄντικρυς τοῦ σώματος, Anaxandrides apud Athenæum.

Icon. Squillam marinam si quis sculptam in achate, gestârit in annulo, non percutietur à scorpione, Kiranides.

Loci nomen. Ephorus autor est squillas abundasse circa Chium insulam, quam seruatos à Deucalionis diluuio condidisse (κτίσαι) scribit, post Macares: & locum (in ea) etiamnum uocari Καρίδας, Athenæus libro 3.

b. Circa Chium olim abundarunt, ut proximè retrò dictum est, Ἣν δέ ποτ' εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι, Καρίδ' ὄψει μεγέθει λήψῃ, σπάνιαι δὲ πρίασθαι: Ἐν δὲ Μακηδονίᾳ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλαί, Archestratus. ¶ Ἐρυθρόχροον καρὶς ὀπτῆς σ' ἀκραφανῶ, Anaxandrides.

c. In mari rubro diffractis lapidibus intus innati apparent pisciculi, & squillæ, & alia quædam animalia, Theophrastus.

f. Tostis marcentem squillis recreabis, Horatius 2. Sermonum. Historiam Apicij, qui squillas magnas frustra quæsiuit in Africa, Rondeletius ad finem Capitis de Squilla lata recenset, sed absque authoris nomine. Nos eandem Græcis Suidæ uerbis hîc proferemus. Ἀπίκιος Ῥωμαῖος ἱκανὰς μυριάδας ἀργυρίου καταναλώσας εἰς τὴν γαστέρα, ἐν Κιντούρνοις (sic etiam legitur in uocabulo Καρίδες) τῆς Καμπανίας πολλὰς καρίδας ἐσθίων, μέγισται (fortè μείζονες) γάρ εἰσι τῶν ἐν Σμύρνῃ, καὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἀστακῶν. Ἀκούσας οὖν ἐν Λιβύῃ γίνεσθαι καρίδας (μεγάλας) ἐξέπλευσεν οὐδὲ μίαν ἡμέραν ἀναμείνας. θεασάμενος δὲ αὐτὰς μικρὰς, ἐκέλευσε τῷ κυβερνήτῃ, τὴν αὐτὴν ὁδὸν αὖθις ἐπ' Ἰταλίαν ἀναπλεῖν, μηδὲ πρὸς πελάσαι τῇ γῇ. His perscriptis, reperi Suidam hæc mutuatũ è primo Dipnosophistarum Athenæi: unde quædam corrupta aut mutila apud Suidam emendare licebit. Fuit uir quidam (inquit) Apicius nomine, Tiberij temporibus uoluptuosus & diues: qui cum multa nummorum millia liguriisset, Minturnis (quæ ciuitas est Campaniæ) uersabatur ut plurimùm, squillas edens preciosas, quæ & Smyrnæis squillis, (*Scaliger has Squillas latas à Rondeletio dictas, esse putat,*) & astacis Alexãdrinis multò maiores illic nascuntur. Posteà cùm audisset prægrandes etiam in Libya nasci, statim, ne die quidem interposito, enauigauit: multaque in itinere perpessus est: ac priusquam de naui egrederetur, (multa enim erat Libyam illius aduenientis fama,) adnauigantes piscatores pulcherrimas ei squillas attulerũt: quas cum uidisset, nunquid maiores haberent, percunctatus est, ijs autem respondẽtibus maiores ibi non reperiri, Minturnensium recordatus, priusquam terram attigisset, iussit nauis gubernatori, ut Italiam uersus iter arriperet. ¶ Καρίδας ἔλαβον πρῶτον, ἀπετηγάνισα ταύτας, Coquus apud Sotadem. ¶ Iulidum piscium saxatilium os ueneni refertum est: & quemcunque piscem degustarunt, inhabilem ad edendum, perniciosumque ei qui postea gustauerit, efficiũt. Piscatores cũ Squillam quam media ex parte Iulides exedissent & confecissent, sine ullo precio parabilem offendissent, eamque inopia pressi gustare ingressi essent, illorum aluos uehementes cruciatus exceperunt, Aelianus.

COROLLARIVM II. DE SQVILLA LATA, & Vrsa Aristotelis.

VRSAE eodem tempore pariunt, quo locustæ: quocirca per hyemem & uere, priusquã oua excludant, cibo laudantur: cum excluserint, deterrimæ fiunt, Aristoteles Historiæ 5.17. Iulius Cæsar Scaliger in libro De subtilitate 245. 2. de crustatorum generibus scribens, Vrsam Aristotelis non aliam quàm squillam latam Rondeletij: & ursum Rondeletij, cancrum Heracleoticum esse asserit. Squillarum (inquit) species una uulgari gãmaro (*fluuiatili nimirum siue gammaro siue astaco*) similis, ab eo ijs discreta notis, quas suprà ponebamus, (*eas nos recitauimus suprà ad finem segmenti B. de squillis in genere,*) sed maxima. astacum enim æquat magnitudine: alicubi etiam superat, quemadmodum scribit Athenæus, (*ut recitauimus paulò antè in H. f. de squillis in genere, in historia Apicij.*) Vrsa hæc est Aristotelis. ubi enim porrecta iacet, ursi coriũ extensum repræsentat. Et paulò pòst: Quoniam uerò doctissimus amicus noster aduersus alium quendam scribens, (*Rondeletius contra Bellonium,*) à nobis uidetur dissentire, consilij nostri ratio reddenda est. Negat Aristotelis ursam esse squillam maiorẽ: quia seorsum ab astacis & locustis & squillis posuerit. Sanè. Sed locustaceis annumerauit, cum ei & locustis pariendi tempus idem assignabat. A squillis separauit, quia sub squillæ nomine haud nôrat. Aristoteles enim si eam pro ursa nõ accepisset, omnino ei ignota fuisse uideretur. quandoquidem eam inter squillas nusquam commemorat. Et celebris tamen totâ Græciâ fuit: ad Smyrnam uerò etiam laudatissima, (*Scribit Athenæus squillas circa Minturnas Campaniæ*

paniæ oppidum, Smyrnæis maiores eſſe.) Poſt hæc idem Scaliger, Maiam à Rondeletio exhibitam, pagurũ eſſe aſtruit: & quem pro cancro Heracleotico pingit Rondeletius, paruã Maiam eſſe, ſiue ætate tantùm, ſiue ſpecie differentem à maiore. deniq; Vrſum Rondeletij, cancrum Heracleoticum facit. De Vrſo Rondeletij uide ſuprà inter Cancros, pag. 195. & 177. ¶ Neapolitani & Meſſanenſes (in Sicilia) Vrſos marinos nominant Meſſacara. hi ſimiles ferè ſunt aſtaco, ſed chelas non habẽt, ut neq; locuſta. nec aculeis exaſperãtur, ut neq; aſtacus. locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Bellonius in Singularibus. Meſſacara autem uel Mazaccara Græco nomine compoſito dici mihi uidetur, ἢ μέζων (ἢ μείζων, ἢ μάσσων) καρίς: hoc eſt, maior ſquilla. A Liguribus Orchetta uocatur, ut Rondeletius ſcribit. quod nomen fortè corruptũ eſt à uulgo pro Vrſeta. minorem enim huius generis ſpeciem, alioqui per omnia huic ſimilem, Ligures (Bellonio teſte) Vrſetam appellant. Romæ etiam utranq; ſpeciem nomine uno Mazzaccara uocari audio. Germanica nomina fingo ab Vrſo quadrupede: **ein Bär / ein Meerbär / ein Bärenkrebs.** his maioris & minoris diſcrimen addi licebit. ¶ Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis (non Archeſtratus, ut Rondeletius ſcribit) πλατειῶν καρίδων, id eſt, ſquillarum latarũ meminit: quo nomine de aſtacis eum ſentire Athenæus lib. 3. conijcit.

Iconem hanc olim à Cor. Sittardo accepimus. eandem ſuprà, ut à Rondeletio exhibita eſt, Squillæ latæ nomine, poſuimus.

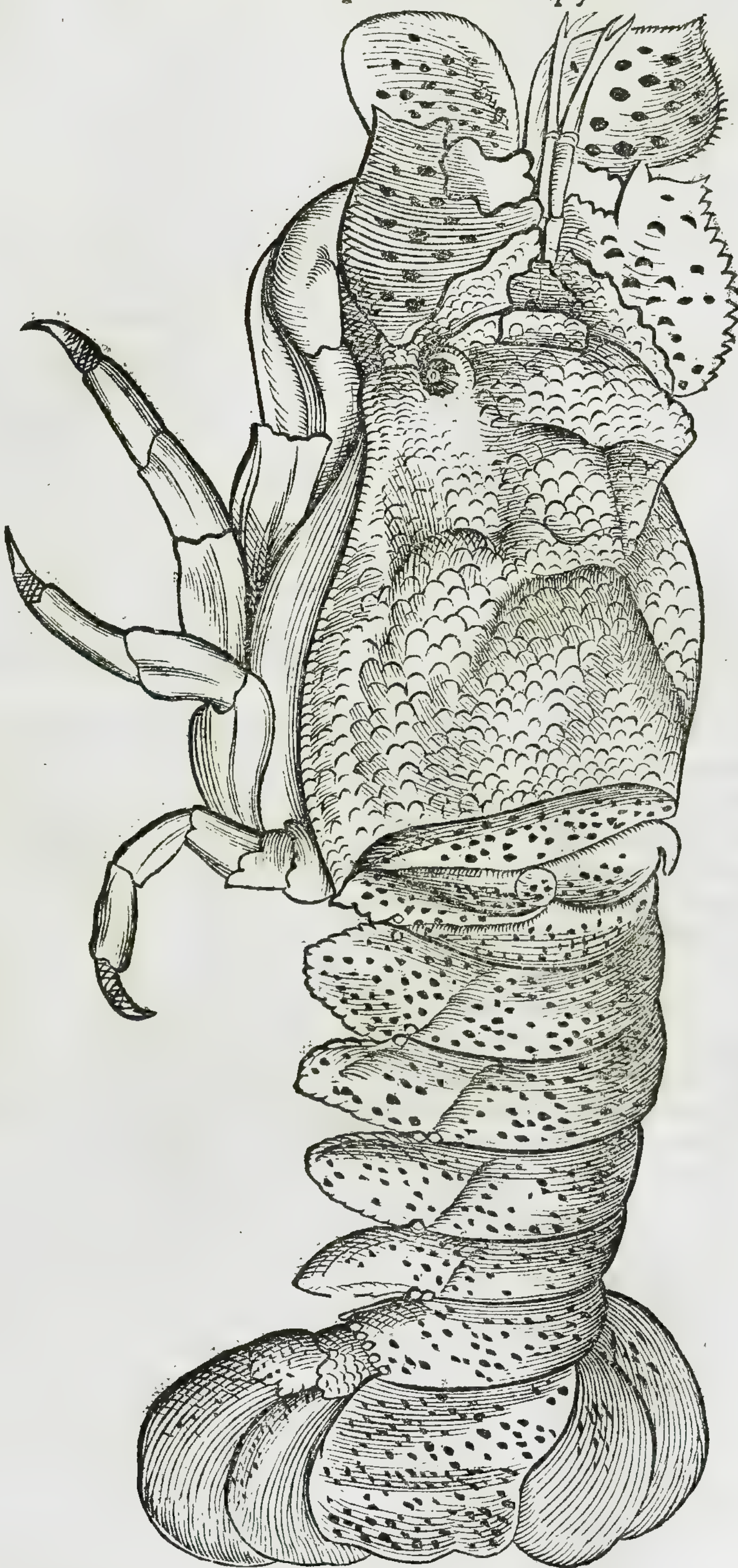

COROLLARIVM III. DE Vrſa minore, ut recentiores uocãt: ſeu Squilla cælata Rondeletij: & de Cãmaro ueterũ.

Squilla cælata à Rondeletio dicta, quam & cicadã Aeliani eſſe arbitratur, potiùs quàm illam ſquillæ ſpeciem quã ipſe mantin nominat, cicadam ab alijs exiſtimatam. Cæſar Scaliger cicadam (*Aeliani*) eam eſſe putat, quæ etiam uulgò à piſcatoribus (Vaſconum) ſic appelletur. Rondeletius ſquillam cælatam ſuam uulgò (in Prouincia) cicadam nominari ſcribit. Bellonius uerò Rondeletij mantin, Maſsiliæ & Genuæ cicadam marinam uocari: cuius ego ſententiæ uel hanc ob cauſam magis faueo, ne ea alio antiquo nomine careat, & fingendum ſit nouum quod Rondeletius fecit. Aelianus certè cum Romæ uixerit, & harum quidẽ rerum ſtudioſus, non potuit ignorare cammaros Romæ uulgò dictos è genere ſquillarum, ut Athenæus lib. 7. ſcribit: quòd ſi eoſdem cicadas marinas putaſſet, non tacuiſſet opinor, præſertim cum alius nemo hoc nomine ſit uſus. ¶ Squillam cælatam Rondeletij, eandem eſſe puto cum Vrſa minore Bellonij, quæ & Vrſeta Genuæ appellatur, & Mazzacara Romæ ſimiliter ut maior, ut ſuperiùs annotauimus. Scaliger hanc Ariſtotelis crangen facit. A maiore (inquit) non niſi magnitudine differt: & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη Ariſtotelis. ait enim crangen & gibbam, æquè utranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in crange, media pinna lata ſit: in gibba uerò, acuta. Hęc ille. Sed alia eſt Rondeletij crange.

¶ Vrsam minorem seu squillam cælatam, iisdem quibus & ursam maiorem nominibus appellare licebit Germanicè, magnitudinis tantùm differentia expressa: uel priuatim ein Puntergernier.

Quoniã uerò Rondeletio squilla cęlata ueterum Græcorum ac Latinorũ cammarus uidetur, cui facilè assentior, præsertim cum hæc inter squillas uiua etiam maximè rubeat: de cammaro quędam ex ueteribus annotata hîc adijciam, præter ea quæ iam priùs scripsi in Corollario de Astaco A. pag. 117. Cammarum marinum à squilla simpliciter dicta differre Bellonius in Astaco fluuiatili (ipse cammarum seu gammarum fluuiatilem uocat) ostendit ex Plinio: squillarum tamen speciem esse, qui Romæ κάμμαρος dicatur, author est Athenæus. Recentiores quidem multis crustatis caudatis cammari nomen attribuunt, ut dixi in Capite de squillis in genere A. Gaza ex Aristotele pro astaco cammarum uertit: quod non laudamus.

Genus cancrorum (*crustatorum potiùs*) caudatum, uulgus uocat cammarum. Quod nomen Plinius cum prioribus libris omisisset, in catalogo recenset (*Cammarus per C. scribitur apud Plinium, id requirente etiam literarum ordine*) sine ulla descriptione. Quæsitum est an esset Græcorũ cammaros: (*Mihi quidem dubium nõ uidetur, quin cammarus Plinij idem sit qui Græcorum:*) propterea quòd Athenęus esse squillę genus dixit. Sanè à squilla parua gammarus parum differt, si minùs accuratè consideres, (*&c. ut recitaui suprà in Squillis in genere:*) Puto tamen gammarum antiquis fuisse nostrum hunc fluuialem æquè, atq; minorem squillam: minorem, inquam, si ursam spectes. Alioqui si is gammarus non esset, nullo nomine designaretur ab antiquis. Non enim cancer est fluuialis. Et Varro cum iubet uillaticis anatibus præberi cammaros, de marinis intelligere nõ potuit. Et Galenus aliud fecit ab alijs omnibus, flexu diminutiuo, ut ab astacis & squillis differret. Itaq; alijs enumeratis, eas subdit, in tertio de facultatibus alimentorum. Ἀστακοὶ καὶ πάγουροι, καὶ καρκίνοι τε, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες, καὶ καμμαρίδες. Non est igitur idem, quod squilla: quemadmodum ex Athenæo recognoscebant: Cæsar Scaliger.

Cammarum ego illum putârim, qui paruus admodum (*De squilla parua sentire uidetur*) & tener, tam ex lacubus, quàm ex marinis litoribus capitur. Coqui & hic eo modo, quo cancer, debet, Platina 10.12. Et paulò antè: Farciri & cammari, euacuata testa, tunsa ipsorum ex cauda & chelis carne, tunsis amygdalis, uua passa, uitello oui, trito caseo, si tempora patientur, petroselino, amaraco, minutim cõcisis: & farti, frigi in oleo lento igne debent. ¶ Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli: Concolor in nostra gammare lance rubes: Martialis, ut gammarus cibi uulgaris & plebeij fuisse intelligatur. Columella inter animalia (ut uidetur) parui incrementi, gammaros numerauit, Vuottonus. Nominat autem Columella cammarum cum riuali halecula.

F Squillæ, cammari, locustæ, & quæcunq; dura carne constant, tardiùs & paulatim alunt, Galenus in Aphorismos 2.18. De cammaris isicia describit Apicius 2.1. Squillæ & cammari inter cibos stomachicis conuenientes numerantur ab Archigene apud Galenum de compos. sec. locos 8.4. Quæ duræ carnis sunt, multùm nutriunt, difficilè concoquuntur, astringuntq; aluũ, ut astaci, paguri, cammari, &c. Psellus interprete Ge. Valla. Alex peruenit ad ostreas, urticas, cammaros, &c. Plinius. Κάμμαροι nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

H Κομμαραι (Κομμιαραι, Varinus) ἢ κόμαραι, squillæ, Macedonibus, Hesychius. Ἴδε καλᾶν καρίδων, ἴδε καμμαρῶν, ἴδε φίλα, θᾶσαι μὲν, ὡς ἐρυθραί τ' ἐντὶ, καὶ λείως τριχιῶσαι, Sophron. Eustathius ex Athenæi septimo legit κάμμορον, per omicron in medio: quæ uox, inquit, etiam fato suo seu morte infelicem seu miserum significat, (per syncopen nimirum pro κακόμμορος, Varinus: sic καμβολίαι, pro κακοβολίαι, λοιδορίαι,) sed nostra Athenæi æditio κάμμαρος habet per alpha in prima & secunda. Aconiti radix modica est, cammaro similis marino, (καρίδι Theophr. id est squillæ:) quare quidam Cammaron (*κάμμορον, inter nomenclaturas Dioscoridis: inter delphini uerò nomina apud eundem κάμαρον legimus*) appellauere: sicut scorpium aliqui, quoniam radix incuruetur paulum scorpionum modo, Plinius.

COROLLARIVM IIII. DE SQVILLA CRANGE.

APVD Aristotelem historiæ 4.2. primùm leguntur αἱ κράγγονες: deinde bis ἡ κράγγη, quod magis placet: quanquam Gaza in omnibus his locis uertit crangînes, ut delphînes. Κραγὼν, γένος ὀρνέου ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος: Hesychius & Varinus, gãma simplici, mallem duplici: animal autem aquaticum ita esse accipio, ut id ipsum species squillæ sit. Cæsar Scaliger squillam cælatam Rondeletij, siue ursam minorem uidetur crangen facere, ut superiùs in Vrsa minore annotaui. Alia quidem est Rondeletij Crange, cuius ipse iconem posuit: & nos ei similem huic Corollario præfiximus, quam Sittardus Romæ nactus olim ad me dedit: & spernotzam uulgò Romæ uocari scripsit: apud Oceanum uerò Germanicum alias & minores squillas haberi. Color eius (ut pictura præ se fert) partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flauescit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarũ, cærulea est: pars inter eas media, acuta, rubet. Itali quidam mihi Vallopa nominarunt, nescio quàm rectè: cum alij idem nomen ad mantin Rondeletij retulerint. Squillas Romani hodie cammerugias (gammarusios, Niphus) & pernocias uocant, Iouius. ¶ Crangæ etiam possent cornu suæ frontis interficere lupum ab eo deuorandæ, non minus quàm gibbę, sed Oppianus squillas paruas hoc facere scribit: quamobrem Rondeletius ad gibbas retulit. nã quæ

minimæ

minimæ sunt, cornu caret. ¶ Crangones contra quàm gibbæ, primos (pedes) habent utrinque quaternos: tum deinde ternos habent utrinque paruos. Reliqua corporis pars, quæ maior est, pedibus caret: Vuottonus ex Aristotele nimirum.

De usu & apparatu crangonum ad cibum: leges suprà apud Rondeletium in Squillis paruis.

Crange hæc est Rondeletij à Cor. Sitardo ad nos missa.

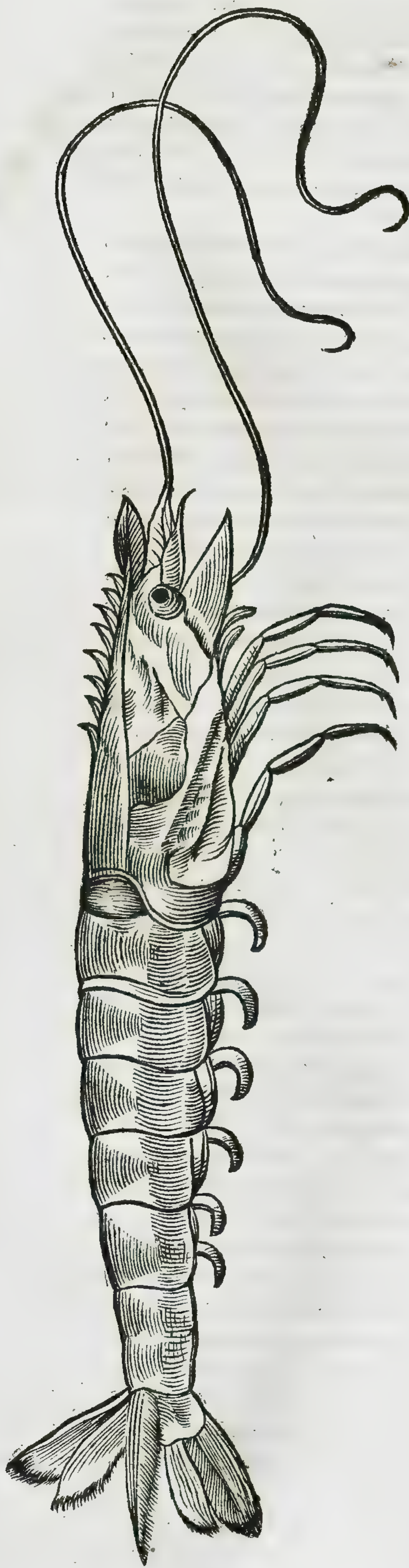

COROLLARIVM V. DE Squilla gibba.

SQVILLAE gibbæ ab authoribus aliquando simpliciter squillæ dictæ mihi uidentur, ut retuli suprà in Capite de squillis in genere. Τῶν μὲν καρίδων αἱ τε κῦφαι, &c. Aristoteles Histor. 4. 2. Κυφὸς quidem adiectiuum nomen gibbum significat, & est oxytonum, κυφὸς, κυφή: fieri tamen potest ut substantiuè absolutéque acceptum, mutet accentum, & κύφη paroxytonum scribatur: sicut & γλαυκὸς adiectiuum est, γλαῦκος uerò piscis. sed κύφας absolutè legere non memini. Inferiùs mox apud Aristotelem legitur, καρὶς ἡ κυφή. & rursus: αὗται μὲν, πλατὺ: ἡ δὲ κυφὴ, ὀξύ. Et Historiæ 5. τῶν δὲ φύκων (lego κυφῶν cum Gaza) ἡ κύησις ὅτι πόδας τέσσαρας μηνῶν.

Squilla gibba Romæ gambarella dicitur, à gambis, ut uult Bellonius, id est, cruribus multis. ego potiùs à gammaro diminutiuum hoc esse dixerim. Idem (nisi librariorum error est fortè) Parisijs hanc squillam Gueruette uocari ait: ego Guernette legendum suspicor: quoniam Germani etiam inferiores aliqui squillam (siue hanc solùm, siue aliam quampiam) Gernart appellant: Vide suprà in Squilla in genere. Galli quidem quintam uocalem post g. scribere solent, e. uel i. sequente, cum hanc consonantem ita proferunt ut ante reliquas tres uocales proferri solet. Marini minutiores gammaruli, ut ita dicam, quos uulgò gambarelli & gambarusoli appellamus, non sunt cancelli Aristotelis & aliorum, ut quidam arbitrantur: sed squillæ paruæ Aristotelis. Siquidem ij qui in hoc genere nunquam rufescunt, (*de gibbis sentit,*) Venetis, alijsq; quàm plurimis populis, proprium adhuc squillæ retinent nomen. uulgò enim Schille dicuntur. quanquam in Hispania, præsertimq; in Cantabria, omnes hi gammaruli, squillæ, nulla differentia uocitentur, Matthiolus Senensis. Romæ quidem tum gibbas, tum paruas squillas, uulgò gambarellas uocari, Bellonius author est. quare ne quis confundat, cauendum. Lusitani, ut audio, squillam gibbam uocant Camaran de Lysboa. Galli in Neustria Bouquet: hoc est, hirculum, si bene interpretor. Rupellæ quidem Cheurette, id est, hœdus dicitur. salit enim, non incedit, nec repit. Vnde & Germanica nomina eiusdem significationis confingi quid obstat? ein Seegitzle / ein Meergeiß: ein Böckle. uel à gibbo, ein Högerling / ein Hogergernier.

Cæsar Scaliger squillarum minorum species tres facit, omnes gibbas: Vide suprà in Squillis in genere A. tabulam diuisionis è libro Scaligeri. Mihi quidem ueteres gibbæ nomine speciem unam κατ' ἐξοχὴν intellexisse uidentur: cui Scaliger inter minores mediam magnitudinem assignat.

B Squillarum generi, quas gibbas uocamus, quini utrinq; situ, quo cæteris. quorum proximi capiti acutiores, & quini utrinq; alij uentri subiuncti, quorum extrema latiuscula sunt. tabellæ (πλάκοι) ijs nullæ parte supina: prona similis locustarum est, Aristoteles. Squillæ gibbę duodecim pedes habent, utrinq; sex, Vetus interpres Aristotelis.

C Squillæ gibbæ uterũ menses circiter quatuor ferũt, Aristot.

D Carîdes paruæ quomodo lupum piscem interimant, Oppiani uersus in Squilla gibba recitat Rõdeletius. gibbas enim priuatim id facere docet, cornu frõtis elato in palatum lupi infixo. aliæ enim squillæ maiores sunt quàm ut hoc eis conueniat: minimæ uerò cornu non habent.

F Quod ad cibũ & nutrimentum ex his squillis, uide Rondeletij uerba inferiùs in Paruis. Καρῖδες θ' αἳ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοί, Αἳ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ πέλον, χρυσαὶ δὲ πάσασθαι, Matron Parodus.

H Gibbæ per excellentiam cognominatę, prę cæteris squillis, ni fallor, ad saltũ agiliores sunt: unde & καρῖδες forte quasi κάρις quædam, id est, locustæ dictæ uideri possunt, hæ quidem imprimis: ab harum uerò similitudine reliquæ. Κόγχαι τε, καὶ σωλῆνες: αἵ τε καμπύλαι Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην, Ἐς χοινόπλεκτον ἄγγος, Araros author apud Athenæum. Ὠρχοῦντο δ', ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι Πηδῶσι κυρταί, Eubulus. Καρῖδά τε τῶν κυφῶν, Idem. Et rursus: Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πέδῳ. ¶ Οὐκ ὠλεκυφὼς (codex noster habet ὠλεκρυφὼς) ὀρθὸς ὢ βέλτιστ' ἐστί: Αὕτη δὲ καρίδι τὸ σῶμα καμπύλη, Ἄγκυρα τ' ἐστὶν ἄντικρυς τοῦ σώματος, Anaxandrides. Καὶ κυφὰς (κεκυρτωμένας) καρῖδας, ἀριθμήσει δέ σοι αὐτός, Suidas ex Epigrãmate. Καρῖδας τε καμπύλας, Epicharmus.

IN Stagnis marinis nostris Squilla gibba reperitur, marinæ omnino similis dorsi gibbo, cornu frontis, magnitudine. Distat sapore. nã marina est dulcior: caramot nostri uocãt, Rondeletius.

Iconem hanc Squillæ Venetijs accepi. uidetur autem ea esse quam gibbam Rondeletius nominat. Picturam minorem esse uoluissem, & caudam minus directam, ut cognomini responderet.

COROLLARIVM VI. DE SQVILLA PARVA, quam aliqui fluuiatilem cognominant; quanquam & in mari inuenitur.

H SQVILLA parua speciei, non ætatis nomen est. nunquam enim maior efficitur. Καρίδες, καρῖδες. ἢ τὰς μικρὰς, ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς, καμμάρους, Hesychius & Varinus. Vidẽtur autem dicere, squillas paruas, alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortasis: quem eis uiuis obscurum Rondeletius tribuit, Bellonius subfuluum: coctis rubescentem uterq;. χλωρὸς quidem modò uiridem, modò lu-

luteum colorem Græcis significat. Eædem & χλωροκυρτίδες fuerint. sic enim apud Hesychium legitur pro genere squillarum, malim χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius describit apud Athenæum, his uerbis: ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι. nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum est. & pro κοῦφαι, fortè κυφαὶ, id est gibbæ legendum. quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id est leues, cognominari possunt. à melle autem denominatæ uidentur propter suauitatem in cibo: quanuis Rondeletius squillas minimas omnium dulcissimas facit. At Scaliger coctam rubescere negat. uidetur autem de eadem loqui, cum idem Gallicum nomen Ciuade ei attribuat. Minima (inquit) etiam è Garumna excipitur canistris: Ciuadam Vascones ob exiguitatem uocant, id est Auenam. pugillatim enim deuorant, sicut auenam ueterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubescit cocta. ab Adriaticis generis nomine dicitur. Hæc ille. Nos à Venetis squillam gibbam generis nomine uocari indicauimus: quam tamen coctam rubescere Rondeletius scribit. Sed gibba absolutè dicta, non est fluuiatilis, aut mari fluuijsq́ communis, de quo genere Scaliger loquitur. Quamobrem hæc diligentiùs consideranda alijs relinquo. Fortassis enim non rectè animaduertit hæc Scaliger: & insuper quòd mediam magnitudine inter gibbas minores squillam, gambarellum ab Istris uocari tradit, cum Itali plerique puto squillæ minimæ id nomen conferant: quæ Matthiolo Senensi etiam teste, gambarello & gambarusolo uulgò uocatur: quanquam Bellonius Romæ tum gibbam tum paruam, gambarellam uocari scribit. ¶ Lusitani squillam paruam uocant Camaran de Villa franca. Germanicè appallatur **ein Zwergkräbßlin**, id est squilla nana: uel **ein kleiner Gernier.** Gedani in ora Germaniæ audio squillas quasdam cochlearibus edi, integras, quòd crustam duram non habeant. has minimas esse puto, quas Rondeletius etiam scribit cum crusta & pedibus integras frigi.

Icon hæc squillæ paruæ, ut reor, Venetijs olim mihi expressa est.

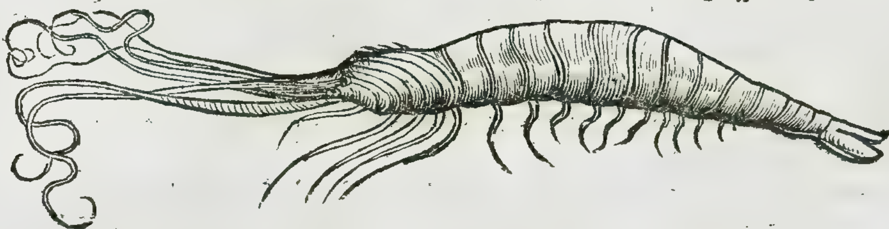

Aristobulus tradit in Indum flumen maximam multitudinem piscium ascendere: & (*inter alios*) squillas (καρίδας: *interpres uertit locustellas,*) paruas quidem usq; ad montem ascendere: magnas uerò usq; ad Indi & Acesinæ ostia, μέχρι τῶν ἐμβολῶν τοῦ τε Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἀκεσίνου, (*usque ad Indi & Acesinæ concursum, interpres,*) Strabo lib. 15. Tarentinus etiam squillas fluuiatiles nominat: & Nebrissensis eandem inter fluuiatiles posuit. Cœruleus nos Lyris amat, quẽ sylua Marice Protegit: hinc squillæ maxima turba sumus. C

Tarentinus escarum aliquot ad pisces capiendos compositionibus carides fluuiatiles miscet, in Geoponicis: (est enim earum prædulcis caro:) nempe ad anguillas, ad mullos & magnos scaros: adq; tenues pisciculos qui capiuntur arundine. a

Squilla parua quæ nunquã maior fit, in stagnis (marinis) nostris frequentior multò est, quàm in mari. ciuade nostri uocant. marinæ prorsus similis est, Rondeletius. *Squilla parua in stag. mar.*

COROLLARIVM VII. DE SQVILLA ILLA, quam Bellonius Cicadam nominat, Rondeletius Mantin.

Genus hoc Squillæ quod Rondeletius nouo nomine Mantin cognominat, à Bellonio, & plerisq; alijs doctis, Cicada nominatur, nomine Massiliæ etiam, & in Italia usitato de eodem animali. Rondeletius tamen squillam cælatam suam, quæ & Monpelij uulgò Cicada nominetur, Cicadam Aeliani facere maluit. Vide suprà in Corollario de Vrsa minore. ¶ Gillius cum cicadam Aeliani descripsisset, subdit: Massilienses tenuis suæ cuiusdam uetustatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Audio & Romæ cicadam marinam uocari: alibi Vallopa: quod nomen Rondeletius crangoni suæ adscribit. Cicadam marinam Romæ & Genuæ uulgò dictam, Speusippi Nympham esse suspicatur Bellonius, nullo quidem ualido argumento. Vide suprà in fine N. elementi. Ῥίνης τεμάχη, χελιδόνας, τέττιγας ὀπτούς, κήρυκας, πίννας, &c. Anaxandrides nominat in Cotyis Thracum regis conuiuio.

COROLLARIVM VIII. DE SQVILLIS diuersis.

CHLOROCYRTIDES, χλωροκυρτίδες, genus est squillarum, Hesychius. Vide suprà ab initio Corollarij De squilla parua.

ENCHLORI. Vide ibidem.

INDICAE Squillæ Locustis maiores sunt. harum quæ ex mari ueniunt in Gangem, forcipes (*atqui has squillarum generi negat Aristoteles*) maximas, & tangentibus asperas habent. quæ uerò ex mari rubro in Indum excidunt, leues audio habere spinas, (ἀκάνθας: fortè crustas, id est, πλάκας: uel dorsa læuia:) sed oblongos & implicatos ab eis dependẽtes cirros: & forcipibus carere, Aelianus de animalibus 16.13. Squillas quidem circa Minturnas Campaniæ, Astacis Alexandrinis maiores nasci aiunt, ut retuli in Squillis in genere H.f.

SCYTALIDES, Σκυταλίδες, genus est squillarum, Hesychius & Varinus.

MELICARIDES. Vide supà in Corollario de squilla gibba, A.

SQVILLAM fluuiatilem, ut Rondeletius nominat, insectorũ generis, reperies suprà cum Insectis aquaticis, Elemento I. pagina 545.

STATVAS Aquatiles. alicubi legisse memini: haud scio an easdem cum Plantanistis in P. memoratis.

STAVRIS Græcè uulgò alicubi dicitur piscis, ab alijs Sarachus, Insubrum Agonus siue Aquo.

DE STELLIS MARINIS, RONDELETIVS.

A ASTHP ab Aristotele uocatur marinũ animal, à Plinio stella, à similitudine stellarũ pictarum, de qua pauca ab ijs scripta sunt. ὁ δὲ καλούμενος ἀστὴρ (inquit Aristoteles libro 5. de historia animalium) οὕτω θερμός ἐστι τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅτι ἂν λάβῃ, παραχρῆμα ἐξαιρούμενον δίεφθον εἶν, φασὶ δὲ καὶ σίνος τούτῳ τῷ εὐρίπῳ τῶν πυῤῥαίων μέγιστον εἶν, τὴν δὲ μορφὴν ὁμοίαν ἐστὶ τοῖς γραφομένοις. (*Vide in Corollario C.*) Quæ stella uocatur adeò naturâ calida est, ut omnia contacta protinus decoquat. detrimento etiam summo Echinis Euripi Pyrrheni eandem esse confirmant. Forma eius stellis quæ pinguntur similis est. Plinius lib. 9. cap. 60. Præter hæc claros sapientia autores uideo mirari stellam in mari: Ea figura est, parua admodum, caro intus, extrà duriore callo. Huic tam igneum feruorem esse tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibũ statim peragat. Quibus sit hoc cognitum experimentis haud facilè dixerim. Hæc uera esse alio loco (*uide in Corollario*) confirmauimus.

Cap. 15.

B. Communia diuersis stellarum generibus. Sed plura stellarum genera experientia nobis comperta sunt, quæ ordine à nobis describentur. Hæc illis omnibus communia sunt. Radijs quinque constant, qui ex multis particulis, tãquam ex multis uertebris componuntur, ut in aqua mobiles essent. in quorum medio oris situs est, & quinque dentium, ut in Echinis. Excrementorum nullus exitus apparet. Ore igitur Vrticarũ more excerni quæ superuacua sunt arbitror.

A. Ad quod animaliũ genus pertineant. Duriore corio siue callo, ut loquitur Plinius, omnes integuntur: ob eam causam Aristoteles cum Testaceis alijs recensuit. Nos inter Insecta & Zoophyta reponimus, quia ad eorum naturam accedunt. incisuras enim multas in radijs habent, uixque perfecta animalia dici possunt: imò Plinius libro 9. cap. 47. frutici similiora facit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, ut Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

Differẽtiæ stellarum. Sunt multæ earum differentiæ. Quædam magnæ sunt, quædam paruæ quæ nunquam magis accrescunt, aliæ aculeatæ, aliæ læues, aliæ ab alijs breuitate longitudineque radiorum distant; aliæ radiorum appendices, & quasi ramos multos habent, aliæ ijs carent. Postremò aliæ rubescũt, aliæ flauescunt, aliæ nigricant, aliæ cinereæ. Hæc de Stellis in uniuersum.

DE STELLAE PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

B PRIMAE Stellæ non magnitudinem, sed figuram ueram, repræsentamus: eius enim brachia siue radij pedis longitudinem æquant. Duro quidem corio integitur, ut Holothuria, sed aspero. radij enim undique aculeis muniũtur mobilibus, quales in Echinometra uidere est. Iidem radij excauati sunt, ex quibus carnosæ appendiculæ dependẽt, quales in urticis quibusdã cernuntur. In radiorum medio os est sine gula. Inde alimentum in quinque partes distribuitur, ut in Echinis. Internæ partes omnes indiscretæ sunt, ut in Vrticis. Radiorum particulæ uinculis tenuibus connexæ facilè disrumpuntur. Hæc Stella, & parua echinata aspectu pulcherrimæ sunt, potissimùm corio suo spoliatæ, ob exquisitam & mirã partium compagem. Virus olent. Ex his quædam

F cinereæ sunt, aliæ flauescunt. Sola mollis, internaque pars edendo est, à nostris tamẽ negligiĩ, nec unquã in mensas admittitur. Nullus etiã ueterum eam pro cibo habuit.

Pro una Rondeletij icone, nos duas alias (illi tamen similes) quæ iam priùs sculptæ nobis erant, posuimus.

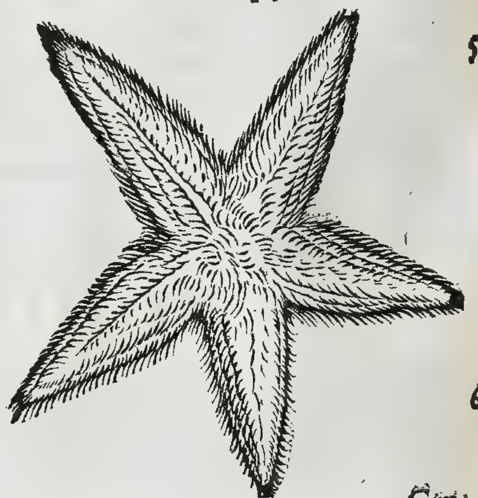

Græ-

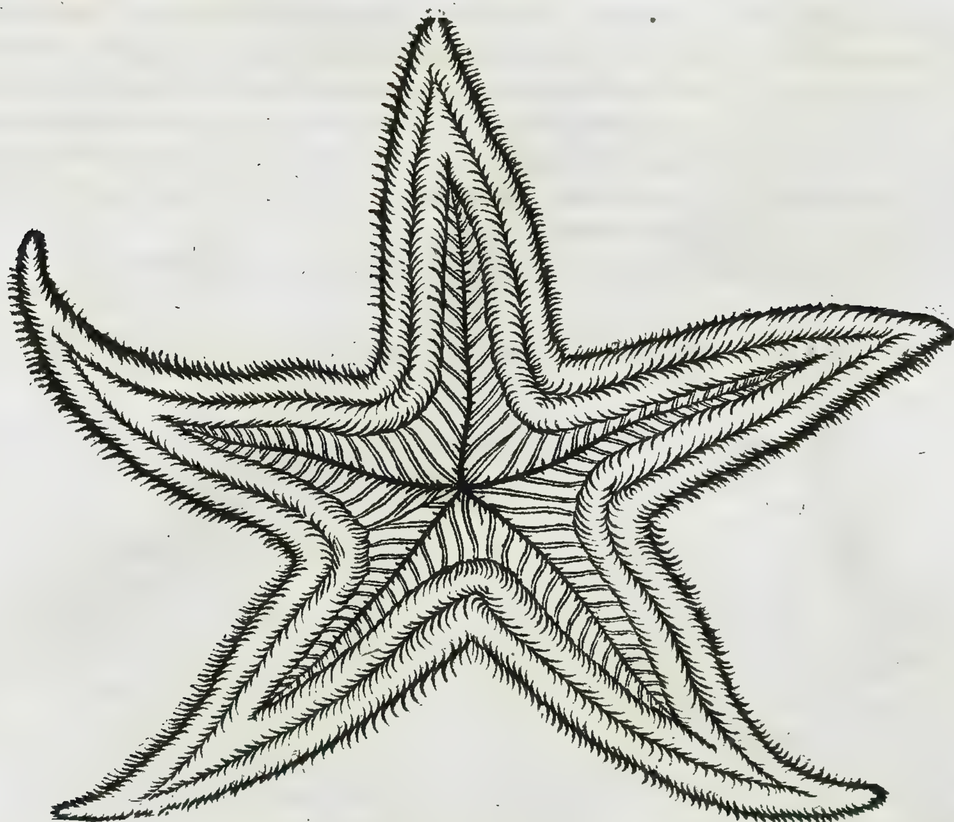

Græci quidam hodie σκαῦρον uocant hanc Stellam, σαῦρον, opinor, uolentes dicere, quòd pali lignei fixi & erecti modo (id enim significat uox Græca) radios habeat. A

DE STELLA PECTINATA, RONDELETIVS.

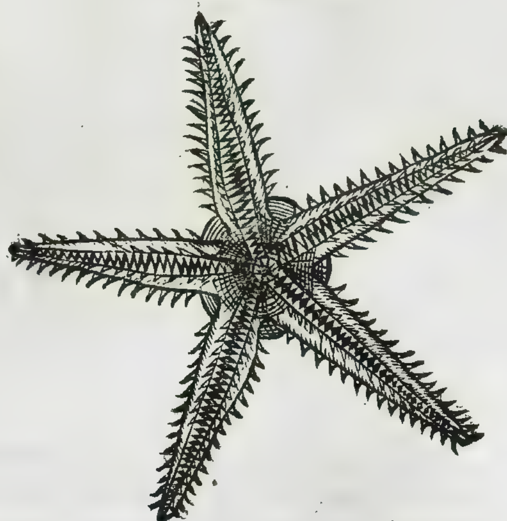

INTER Stellas magnas hæc quoq; reponenda est, utpote cuius radij ad pedis longitudinẽ attingăt. Superiori similis est, ijs demptis quæ sequunt. Radij circa rotundũ corpus dispositi, in exortu suo angulum acutum nõ constituũt, sed obtusum. Aculei quibus latera muniunt, rari, recti, pectinatim dispositi, unde pectinatã Stellam appellauimus. In totius corporis centro Stellula quædam expressa est, à cuius ambitu lineæ quinq; per medium radiorum ad extremum usque protensæ sunt. Radij initio satis lati sunt. Rara est hæc secunda Stellæ species. Ore, dentibus, uita, moribus, facultatibus alijs similis est.

DE STELLA LAEVI, Rondeletius.

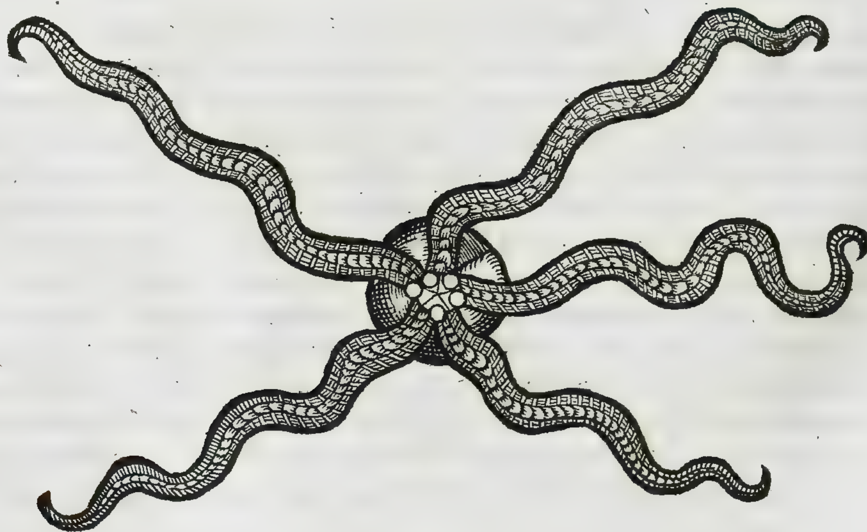

Quemadmodum in Raiarum, Cochlearum, Turbinum, Cancrorum, ita in Stellarum uarietate lusisse uidetur natura.

B Hãc igitur ab alijs iam deſcriptis multis notis diſtinxit. eſt enim prorſus læuis, aculeisq; omnibus atq; aſperitate deſtituta. Radij longi ſunt, rotundi, flexibiles, muriũ caudis perſimiles: eorum integumentum cortici ſerpentum ſimile eſt, & ob nigrarum albarumq; macularum uarietatẽ ſpectatu iucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circunferentiam quinq; maculis rotundis, & inter has Stellulæ pictura diſtinctus. à cuius circunferentia quinq; radij exoriuntur.
C Oris compoſitione, uictus ratione, à cæteris non differt. Brachiorum longitudine & uario flexu celerrimè natat.
F Edulis non eſt.
G Ea ad peritonæi rupturam cum ononide fœlici ſucceſſu uti poſſumus.

DE STELLA ARBORESCENTE, RONDELETIVS.

IMMENSA & ſummè admirabilis Dei potentia atq; ſolertia in rebus cæleſtibus, ijsq; quæ in aëre & terra fiunt, maximè uerò in mari, in quo tam uariæ & ſtupendæ rerum formæ conſpiciuntur, ut quærendi & contemplandi nullus unquam futurus ſit finis. Harum uel illud exemplum eſſe poteſt, quod hîc propono.

A Stellam arboreſcentem à frondium & ramorum multitudine nomino.

B Huiuſmodi duas uidi. Vnam permagnam apud Gulielmum Peliceriũ Monſpelienſem Epiſcopum, uirum ſumma laude digniſsimum, ad Lerinum inſulam captam. alteram ex Italia ad me delatam. Ab alijs omnibus Stellis plurimùm differt. Radios quinque ſiue truncos habet, in medio os, cum quinque appendicibus, quæ multis paruis dentibus horrent: pars ea depreſſa eſt, & ſummiſſa, ambitus tumet. in quolibet radiorum interuallo foramen ſeu rima conſpicitur. Quilibet radius ſtatim in binos finditur: hi rurſus in binos ramos diuiduntur, atque ita deinceps, quouſque ad tenuiſsimos & capillorum tenuitatem referentes deuentum ſit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorum medium producta eſt: alioqui tota Stella nigricat, & tenui, neque admodum dura ſed aſpera cute contegitur. Ramuli omnes intro fle-
C ctuntur, quod argumento eſt hos tanquam cirros à natura ad cibum captandum conditos eſſe, quibus undique in orbem diſpoſitis præda elabi non poteſt. Id ſpectaculum aliquando in mari ſtudioſè contemplati ſumus. Stellam paruo filo alligatam in mare demittebamus, in quo expanſis ramis natabat, ſed prædam aliquam propinquare ſentiens, brachijs omnibus contractis amplexabatur, Vrticæ ritu.

E Rara eſt hæc Stellæ ſpecies, & ob raritatem pulchritudinémque inter anathemata ſuſpenditur.

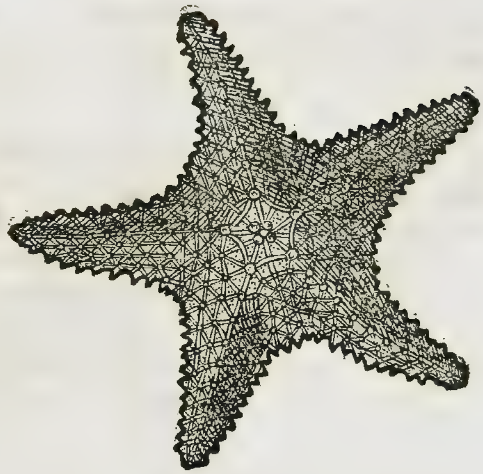

DE STELLA RETICULATA, SIVE cancellata, Rondeletius.

STELLAM hanc à retis siue cancellorum figura, reticulatam siue cancellatam nuncupamus: & quia inter distinctiones retibus uel cancellis similes extant tubercula quædam rotunda, tuberosa etiam uocari potest. Inter maiores Stellas reponenda est: brachia enim ad pedalem longitudinem perueniunt, crassiora sunt aliarum Stellarum radijs. Aculeis paruis utrinque eadem munita sunt. Os habet cæterarum modo. Eleganti illa & reticulata distinctione spectabilis est, & inter anathemata collocanda.

DE STELLA ECHINATA, Rondeletius.

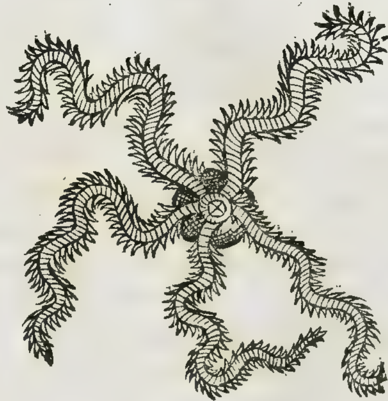

STELLA hæc inter saxa uiuit: corpore exquisitè rotundo paruoque constat, & radijs quinque sed breuioribus, unde fit ut minor sit cæteris. Illi è paruo circulo, in quo crucis figura delineata est, ueluti è centro exoriuntur tenues, frequentissimis aculeis horrentes, qua de causa Echinatam nominauimus, in lateribus dispositis. Radiorum flexuosu motu serpentum ritu repit hæc stella, & in sicco posita eos mouere nunquam desinit, quousque in partes disiecerit, quæ separatæ etiam mouentur per flexus: ut uermium partes, & lacertorum caudæ abscissæ. Os habet cæterarum modo. Cochleis paruis, cancrisque uescitur. In scopulis Agathensis sinus reperitur.

DE SOLE, RONDELETIVS.

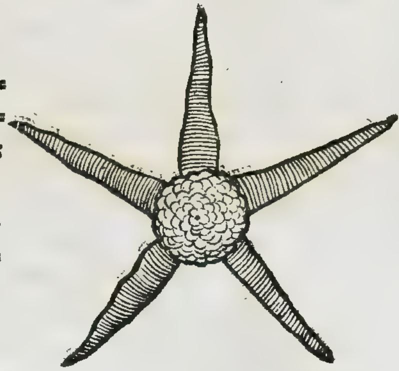

VT à stellarum pictarum figura, Stellæ marinæ nomen habent, ita à Solis pictura Sol marinus uocari potest is quem hîc depinximus. Differt enim à Stellis, quòd in his è medio corporis trunco ueluti è centro radij enascuntur: in hoc uerò ex corporis rotundi circunferentia, breues, minimè asperi superiore in parte, sed ueluti ex squamis compositi, in lateribus uerò paruis aculeis rigentes, albi, ad extremum usque gracilescentes. Corpus illud rotundum, in medio rosæ pictæ figuram expressam habet. Ore, uictu, facultate à Stellis non differt.

DE STELLIS MARINIS EDULIbus, Bellonius.

De Stellis hîc agimus, quarũ caro brachijs inclusa rubra uel lutea edulis est: quarũ permultas in litore Epiri tantæ magnitudinis cepimus, ut sesquipedẽ latæ essent, & ad triũ digitorũ latitudinem earum brachia extenderentur, neque grandi galero integi possent. Crudis stellis non idẽ omnibus color inest: aliæ enim cæsio colore præditæ sunt, aliæ cinereo, aliæ aũt alterius sunt coloris: quæ quidem supra modũ leui contactu confringunt. Sed si coquantur, abeunt in calli duritiẽ, & rubræ euadunt. Proinde Stellas natura ijsdem armaturis, hoc est, promuscidibus, muniuit, quibus Pudendum & Erinaceũ. Quòd si à quoquã extra aquam obseruentur, omnino immobiles apparebunt. Sed si eas quispiã in aquam immergat, & supinas instrauerit, tunc promuscides acetabula in extrema plus quam quinque millia exerere cernet, atque in pronã partem moueri. Os etiã uersus terrã ut echini habent, in medio radiorum situm. & quanquã in gyrum quinque dentes ostendant, tamen conchyliorum genera cum suis testis, tellinas, chamas, conchulas, mytulos integros deuorant. Vagantur in mari ut Polypi, brachia diducendo, nunc antè gradiendo, nunc in orbem conuoluendo: & suctu acetabulorum, echini modo, lapidibus adhærent. Sensu tactus eas non uacare comperiet, qui manum ferream conto infixam ad eas attollendas immerserit. Ab hac enim contactas plenius moueri & fugam tentare experietur. Superiori radiorum parte, id est, supina, septenos spiculorum obtusorum ordines in unoquoque brachio habent, in longitudine autem duos & uiginti, quo fit ut tota parte supina horreant, & quinque cirrhis stellæ modo radientur: conchasque semel aggressæ, exugunt. Oppianus:

B (F) C B C

Sic struit insidias testis, sic subdola fraudes Stella marina parat; sed nullo adiuta lapillo Nititur, & pedibus scabris disiungit hiantes.

ALIAE STELLAE NON EDVLES, BELLONIVS.

SVNT & alia multa Stellarum genera: quarum nõnullas uidimus in brachia duodecim extendi, alias in quatuor tantum. Sunt quædam quibus tantum tria sunt, alijs autem sena, nonnullis etiam octona: sed hæc omnia deiectamenta marina sunt. In multis præterea cirrhos teretes esse et oblongos conspicies, in quibus meliùs formam Solis, qua pingitur, assequi putaueris, quàm Stellæ. Alijs brachia uidentur quadrangula, alijs admodum plana: quarum omnium iam octo species
A seorsim obseruaui. Caue autem ne uocum affinitate decipiaris: est enim piscis nomine Stellæ
Stellæ pisces. uulgò à Romanis uocatus, Lopidæ similis de genere Anthiarum; de quo iam superiùs egimus, (*uide suprà in Glaucis*) nullo pacto ad exangues has stellas accedens.

COROLLARIVM.

A Marina Stella, non quod similiter ut Stellatus galeos maculis quibusdam tanquam stellis uarietur: sed stellæ pictę quia speciem similitudinemq; gerat, ex eo nomen duxit: ut enim stellam pictores radiatam pingunt, sic hæc quinq; pedes, tanquam radios habet, Gillius. Hic piscis (*improprie piscem uocat*) radios habet quinos: alij octonos, uel duodenos, aut pauciores. sed sunt qui negēt has ueras esse stellas. Vt ut sit, constat naturã hoc numero contentam nõ fuisse: sed tamen quę radijs quinis præditæ sunt, hæ stellarum nomine sunt digniores, Cardanus. Stellas Aristoteles historiæ 5.15. ostracodermis (id est testatis) adnumerat. Cæterum de partib. anim. 4.5. mediam inter plantas & animalia naturam eis adtribuit, sicut & urticis. Aelianus uerò de animalibus 9.22. malacostracis, id est crustaceis connumerat. Plinius stellis paruam admodum carnem intus esse scribit: extrà uerò, callum duriorem. Stellæ (inquit Gillius) durum callum cũ gladij mucrone experiri studerem, uix tandem multa ui molliorem mediam superficiem potui perfringere. nam radiorum anguli ad silicum duriciem accedunt, & non minus ab ictibus inuictos, quàm ferrum ipsum se præstant. Hæc ille: & forsan duræ huius substantiæ ratione ostracodermis Aristoteles Stellas adnumerauit. Oppianus stellas cognominat ἐριπυσῆρας ἐναλίους. ¶ A Syluatico sidus marinum nominatur, sicut & in Cremonensis interpretatione ẽ Kiranidæ magia, astrũ marinum: neutrum probârim. Asterium uerò rectè dicetur, uide inferiùs in G. Albertus Sturitum & Scincum cum astere marino imperitissimè confundit. ¶ Stella piscis omnibus notus est, suumq; adhuc nomen retinet, Massarius Venetus. Massilienses etiam nunc Stellam nominant. Græcia quemadmodum totius linguæ suæ negligens est, sic piscium nominum antiquorum nihil obseruans hunc Scauron appellat, Gillius. Germanicè nomino ein Meerstern. Eliota Anglus interpretatur a Sterrefyshe. Ego ab erudito quodam Anglo audiui nominari a Seepadde: hoc est, Rubetam marinam: nescio quàm rectè. Saxones eadem significatione dicerent ein Seequapp: de quo uocabulo plura attuli in Corollario de lepore marino.

B Ad B. referẽda quædã, superiùs in A. explicata sunt. Stella spinulis horret, echini ferè modo, Massarius. Rondeletius priuatim speciẽ unam, echinatã cognominat. Oppianus τρηχὺ κῶλον, id est, crus asperum dixit, de uno radiorum stellæ, quem conchæ alicui patulæ immittat. Sturitus (al' Stincus, utrũq; corruptum est pro Aster seu Stella) animal est marinum, inter plantam & animal, stellæ instar pentagonum, rufi corij. in medio rimas habet, quibus trahit nutrimẽtum, Alber.

C Referunt Stellas torpescere extra aquam, & sub æstus (*aquæ reciprocantis*) tempore reuiuiscere, Cardanus. Stellæ concharum complures aggrediuntur, & exugunt, Aristot. de partibus anim.
Emendatus Aristotelis locus. 4.5. Eiusdem ex historiæ anim. lib. 5. cap. 15. Græca uerba, & interpretationem Gazæ, Rondeletius ab initio capitis de stellis marinis recitat. Ego quæ in ijs desiderem, hîc explanabo. Primum hæc uerba, ὁ καλούμενος ἀστὴρ οὕτω θερμός ἐστι τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅ, τι ἂν λάβῃ, παραχρῆμα ἐξαιρούμενον, δίεφθον εἶναι: Plinius conuertit: Stellæ tam igneum feruorem esse tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Gaza uerò, Adeò natura calida est ut omnia contacta protinus decoquat. Ego sic: Adeò feruida eius, quæ (in mari) stella uocatur, natura est, ut quicquid sumpserit, id licet illicò ab ea extrahatur, discoctum appareat. Non enim simpliciter contactu ab ea hoc fieri scribit: sed ea tãtum quæ sumpserit, hoc est, deuorârit, ita mox affici ac si δίεφθα forent. Sed δίεφθον alibi legere non memini. Vetus interpres, ex Alberti & aliorum citatione, legit δίσεφθος, ut qui uerterit, bis coctus. Sic enim habet Albertus: Et quãdo transglutit aliquod animalium paruorũ, minorum se, quantuncunq; (id) citò extrahatur de uentre eius, inuenietur quasi bis sit coctũ: hoc est, quasi duas bullitiones sustinuerit. Et author de nat. rerũ Alberto antiquior: Cũ stella (inquit) aliquod animal comederit, mox inuenitur in eius uentre durum, quasi bis coctus panis. Eadem ex eo repetijt Albertus in Catalogo Aquatil. Quoties rem iterũ atq; iterũ repetitã nõ sine molestia significabant, dicebant, Δὶς κράμβη, θάνατος: id est, Bis crambe, mors. hoc est, Κράμβη δίσεφθος, Crambe (*Brassica*) recocta, Erasmus Rot. Deinde quod sequitur apud Aristotelem: φασὶ δὲ καὶ σίνος τι τούτῳ (sic noster codex habet, Rõdeletius legit σίνος τοιοῦτο) τὸ ἐν Εὐρίπῳ τῷ Πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι: Plinius præterit. Gaza interpretatur: Detrimento etiam summo echinis Euripi Pyrrheni (*melius Pyr*

Pyrrhæi: eum in Lesbo esse Niphus scribit) eandem esse confirmant. atqui in Græcis uerbis nulla echinorum mentio. alio quidem loco Aristoteles (supra eiusdem libri cap. 12.) echinorum euripi Pyrrhæi meminit, nulla illic stellarum mentione. ex quo Gaza fortasis hunc locum emendare conatus est. ego omnino sic lego: φασὶ δὲ καὶ γένος τι τούτων (τῶν ἀστέρων) ἐν εὐρίπῳ τῶν Πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι. Procliue autem fuit pro γένος scribere σίνος, quod nomen alioqui detrimentum significat & noxam: ut σινέσθαι uerbum nocere. Σίνος, βλάβος, Varinus. Emendationi nostræ accedit Albertus: qui super hoc loco sic habet: Opinantur quidam quòd in mari, quod uocatur orioz, (*corruptum hoc est ab euripo,*) quod rubrum (*è Pyrrhæo malè conuersum, ac si non esset gentile nomen, sed idem quòd pyrrhòn, id est, ruffum significaret*) mare, uel potiùs orientale uocamus: est modus huius animalis magnus. Denique re ipsa, genera quædam stellarum magna reperiri constat. echini autem maiores sunt, quàm ut à stellis deuorari posint: quæ, ut diximus, non contacta, sed ea tantùm quæ glutiuerint, mox igneo feruore consumunt. Quanquam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. similiter ut Plinius, solo etiam tactu id ab eis fieri tradit, his uerbis: ὁ μὲν γὰρ ἀστὴρ ὧν ἂν ἅψηται, πάντα διαλυόμενα καὶ διατηκόμενα γινώσκων, ἐνδίδωσι τὸ σῶμα, καὶ πόῤῥωθεν ψαυόμενος ὑπὸ τῶν παριόντων ἢ προσπελαζόντων. hoc est: Stella enim quæcunque tetigit, solui liquefieriq; omnia, sibi conscia, accedentibus appropinquantibusq; ultro se contrectandam præbet. Hoc an uerum sit (quod ego non puto) ex piscatoribus maritimis facile erit cognoscere. Stellam dissecuisse se Rondeletius refert, apud Magalonam, pede non maiorem: in cuius uentre quinque cochleas inuenerit, tres integras, duas iam cum testis suis confectas, Cardanus. Locus apud Rondeletium iam non occurrit.

Stellæ conchis ubi se patefaciunt unum de suis cruribus siue radijs inserunt, claudiq; prohibent, ut earum carne expleantur, Oppianus Halieut. 2. & ex eo Aelianus: cuius uerba recitaui in Ostreis D. pag. 764. D

Mala medicamenta inferri negant posse, aut certè nocere, stella marina uulpino sanguine illita & affixa limini superiori, aut clauo æreo ianuæ, Plinius. Ἀντιπαθοῦσι μαγικοῖς πᾶσι τρόποις, μῶλυ, δάφνη, ἀστὴρ θαλάσσιος, &c. Isacius Tzetzes. After suffitus auertit omne malum, Kiranides in Ono marino. potest autem tum de morbis intelligi, tum cõmunius. E

After suffitus auertit omne malum, Kiranides. Vide proximè retro. Albertus stellæ uim ciendæ Veneris immodicam tribuit, ijs ferè uerbis quæ ueteres de scinco scripserunt. unde locum esse deprauatum apparet. Intra corpus quidem stellam marinam sumi, medici nolunt, sed applicari tantùm aut suffiri: Hippocrates tamen, ut in fine huius segmenti recitabo, propinat. Ad pilos disperdendos medicamentum fit ex scolopendris, urticáque & stellis, omnibus marinis, nitro & amurca ad hæc ammixtis, ut legimus apud Galenum de compos. sec. loc. inter pharmaca ex Critonis cosmetico transcripta. G

Draconis marini scorpionúmque ictus, carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa, contra omnia uenena uel potu, uel ictu, uel morsu noxia succus earum ex iure decoctarum efficacisimus habetur, Plinius libro 32. cap. 5. dixerat autem proximè de stellis marinis. (Mala medicamenta inferri posse negant, stella marina affixa limini, &c. ut in E. recitauimus:) quamobrem Vuottonus hæc etiam omnia adhuc ad stellas refert, cum alioqui propter enallagen numeri, & bis positum pronomen earum, quò referret non uideret. Verùm in eo pronomine bis commissum errorem dixerim. ac primo non earum, sed eorum, legendum esse, ut carnibus eorum, id est proprijs impositis, contra ictus ipsorum remedium fieri intelligamus. nam & Dioscorides draconem marinum contra spinæ suæ ictum dissectum impositumq; utilem facit: & Plinius ipse alibi: ut alia quoque permulta uenenata, ipsa uenenum suum foris imposita extrahunt. Sic inter se consentient authores, neque numeri enallage (Plinio ferè inusitata, ni fallor) committetur. Hoc obiter animaduertendum, Plinium in his uerbis araneum piscem diuersum facere uideri à dracone marino, cùm Latinè dictus araneus, non alius quàm draco piscis Græcorum sit, ut suo loco expositum est. Deinde pro altero pronomine earum, lego ranarum: quam lectionem nostram omnino genuinam esse, si quis ea quæ de remedijs è rana scripsimus in libro De quadrupedibus ouiparis, ad initium segmenti G. uel leuiter inspexerit, liquidò deprehendet. *Emaculatus Plinij locus.*

Vegetius libro quarto capite duodecimo medicinæ ueterinariæ, suffitui contra languorem morbi pestilentis præter alia stellam admiscet.

Suffimentum ad epilepticos expertum: Hirci & ursi & lupi testium, sanguinis hirundinis & lapidis in eius uentriculo reperti, asterij in mari inuenti, anethi, ana drach. ij. alliorum purgatorum, cornu ceruini & caprini, ana drach. j. &c. Nicolaus Myrepsus. ubi Fuchsius interpres quid sit asterium diuinare non potest: mihi stellam marinam (qua de scribimus) esse dubium non est. *Asterium.*

Hippocrates alicubi stellas marinas nigras, & brasicam uino odorato misceri ac bibi iubet, aduersus uteri strangulationem. (Rondeletius primi generis stellas uirus olere scribit: & nimirũ uiroso illo odore uterus repellitur.) Quod remediũ denuo in libro de nat. muliebri ab eo repetit.

Scio in stellis quibusdam edulem esse carunculam: reliqua uerò substantia cum ex illorum materia sit quæ pilos disperdunt, ut prædictum est, quàm tutò intra corpus dari posit, considerandū.

H. Epitheta. Ἀστέρες ἑρπυστῆρες εἰνάλιοι, Oppianus.

e. Si capiti omydis (*testudinis*) permiscueris parū de asterio (id est stella marina) mangstachium, id est, dæmonem fortunæ (uidebis) factum & stantem ad pedes tuos, & loquetur tibi in omnibus quæstionibus, &c. Kiranides lib. 4.

DE STELLIS DIVERSIS.

Stellas marinas nigras Hippocrates nominat, ut recitaui superiùs ad finem segmenti G.

In Oceano etiam Stellas reperiri non dubito. memini enim ab amico missam aliquādo unam ad me Antuerpia, colore cinereo; radijs quinis paulatim in mucronem desinentibus, & inflexis modicè, ut in arida apparebat, &c. Multis, breuibus, asperis & pectinatim compositis uillis radij constabant, à supina præsertim parte conspicuis. Cultro facile discindebatur, fortè quòd parua adhuc esset. Alia uetusta & maior, quam habeo, dura, lapidea ferè, & cādida intus, sectuq; difficili substantia est: ualidè desiccans, ut gustu apparet, & (nisi fallor, non enim periclitari amplius uolui) erodens.

Vt Rondeletius Solem inter Stellas numerat: sic & LVNAM maris olim ab amico quodam (ut ipse nominabat) mihi ostensam memini: radijs quinis, geniculatis ferè ut cancrorum caudæ: substantia ferè testacea, molliori, instar testæ oui, friabili & arenosa dum mandit: cinerei coloris.

STERNION à Tralliano nominatum, ostracadermon quoddam cancrorum generis uidetur. Vide suprà inter Cancros, pag. 176.

STINCVS nescio quod marinum zoophyton, nominatur ab Alberto, De animalibus libro 4. tract. 1. cap. 1. ubi diuersa marinorum genera persequens: Sextum (inquit) genus est, quod ligneum uocari consueuit, eò quòd simile sit frusto ligni. sub hoc continetur animal quod uocatur stincus. Et rursus eiusdem tractatus cap. ultimo: Iam enim expertus est (inquit) aliquis piscatorum, quòd in mari est animal, cuius creatio est quasi creatio frusti ligni, neque cognoscitur esse animal, nisi quia dum est in aqua maris mouetur natando de loco ad locum. Nigrum est, & rotundum, æqualis per totam longitudinem spissitudinis. Non alitur nisi in se resudanti humore. Excrementis caret: ut & organis sensuum. est enim animal ualde imperfectum, medium scilicet inter plantam & animal: quare etiam animal ligneum appellatur. Et mox: Ad naturam animalis lignei uidetur affinitatem habere Stincus: nisi quòd mollitiem carneam habet quandiu non est siccus. Hic ualde abundat in arenis marium nostrorū: & nullum signum uitæ ædit cum de aqua leuatur: ut primùm uerò redditur aquæ, dilatando se & constringendo mouetur. Os non habet, nec aliud sensus ullius organum.

DE STRABELO, BELLONIVS.

NON eadem concha est στράβηλος cum Strombo. Est enim Strabeli concha Purpuræ & Buccino similis, sonis tamen musicis edendis accommoda: unde Tritones Neptuni currum præcedentes, antiquissimæ picturæ effingunt strabelis musicam facere. Speusippus quoq; similes esse dicit στραβήλους καὶ πορφύρας καὶ κήρυκας, καὶ κόγχους.

COROLLARIVM.

AGIAS & Dercylus in Argolicis Strabelos uocant astrabelos, τοὺς στραβήλους ὀνομάζουσιν ἀστραβήλους, (masc. genere. Sophocles in fœminino posuit, Ἀλίας στραβήλου τῆσδε τέκνον. sic & σταφὶς & ἀσταφὶς dicuntur.) Meminerunt autem eorum tanquam idoneorum inflari tubæ loco. Στραβήλῳ, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Hesychius & Varinus. Στρεβλῷ, κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Iidem. Στράβηλοι, κοχλίαι, Varinus. Athenæus ex Aristotele inter ostrea πορευτικὰ, id est gressilia, στράβηλον numerat. Epicharmus in Nuptijs Hebæ inter alia ostrea στραβήλους nominat. Strobili filij Carcini poëtæ: de quib. extat prouerbium, Εὐδαιμονέστερος τῶν Καρκίνου στροβίλων. Dicuntur etiam στρόβιλοι, cochleæ & buccinę marinæ, Suidas. Strabelus igitur & Strobilus eâdem significatione accipi uidentur. Strombos eosdem esse puto cum Strabelis & Astrabelis Athenæi, Rondeletius. De Strombis dicetur inferiùs. Videtur aūt Strombi nomen generalius, quo etiam strabelus contineatur. Germanicè Strombos Strabelósque nominare licebit Straubenschnecken / Straubenhorn / Spitze Kinckhorn.

Streblos. Strobilus.

STRIATAE nominantur à Plauto in Rudente, cum plagusijs, musculis, urtica marina, & conchis. Coniecerim autem è concharum seu pectinum genere has esse nomine à strijs indito.

STROBILI. Vide Strabeli.

DE

DE STROMATEO, RONDELETIVS.

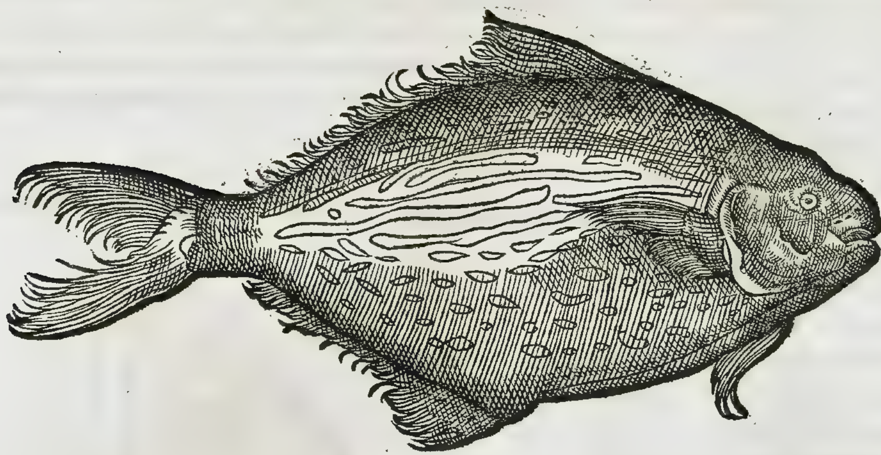

SALPAE similem piſcem ſubiungit Athenæus ex Philone: γίνεται δὲ ὅμοιος ἰχθὺς ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ ὁ προσαγορευόμενος στρωματεὺς, ῥάβδους ἔχων δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος τεταμένας χρυσιζούσας. id eſt, Naſcitur ſalpæ ſimilis piſcis in mari rubro, qui ſtromateus nominatur, uniuerſo corpore lineis aureis productis diſtinctus. Hunc propter ſimilitudinem, nos quoque ſalpæ ſubnectere uoluimus, (*Nos hunc ordinem neglex imus.*) etiamſi in peregrinis piſcibus ſit habendus, quos ſeorſum libro uno complecti ſtatui. Præterea ut ſtudioſos admonerem, iſtum piſcem ſi in aliqua maris mediterranei parte reperiatur, nec mari rubro tantùm proprius ſit, fortaſſe eum eſſe qui Romæ fiatola nuncupatur, eo à ſalpa diſsidens, quòd lineas aureas breuiores habeat, nec ad caudam uſque productas.

A B — *Libro 7.* — *Fiatola.*

DE FIATOLA ROMAE DICTA, (QVAE STROmatei ſpecies, eiue cognata exiſtimatur,) Rondeletius.

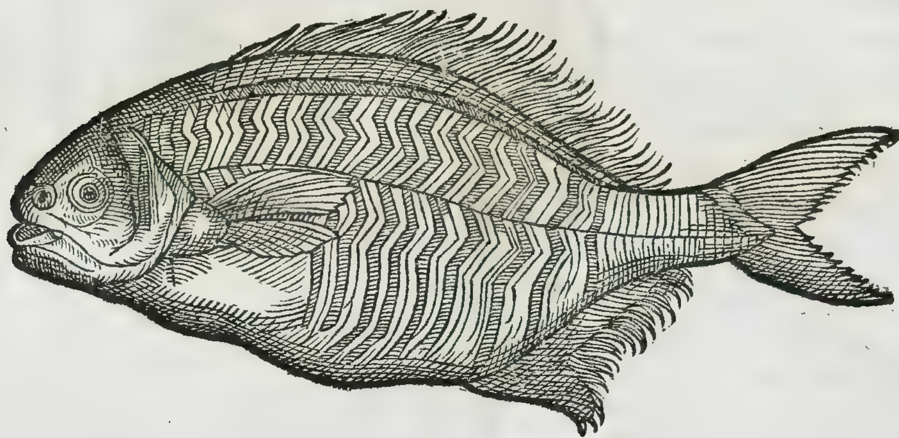

FIATOLA Romæ uſitatum eſt hodie piſcis nomen, qui cum nullis alijs cõmodius quàm cũ cæruleis (*Cæruleos uocat, ut Glaucos ſuos, hippurũ, ſeſerinũ, fiatolam*) connumerari poteſt. Dorſum enim latera que cærulea ſunt, uenter candidus, labra purpurea. Ferè rotundus & compreſſus, ſeſerino non ualde abſimilis, niſi quòd lineas duas à branchijs ad caudã ductas non habet, ſed unicam duntaxat. A dorſo autem ad hanc lineam & ab hac ad uentrem lineæ demiſſæ ſunt, perbellè inflexę. Romæ piſcis eſt ſatis frequens, in noſtris litoribus nunquam uiſus. A B — *Vbi.* — F

A glauco ſubſtantia parum differt: eſt enim carne paulò molliore. A

Fiatola Romæ uulgò nuncupatur, quemadmodum ſtromateus ob ſimilitudinem quandam: ſolent enim ichthyopolæ nomina piſcium propria, ſimilibus communia facere, quod in permultis piſcibus uidere licet.

DE EADEM FIATOLA, BELLONIVS.

Totus eſt aureus atque argenteus piſcis, qui ab inſigni pulchritudine Græcis Καλλίχθυς appellatus eſt, Tyrrheno familiaris, Adriatico non item: Romanis atque Neapolitanis Fietola appellatus, nullum tamen inter apprimè delicatos piſces nomen retinens: de eo ſic Oppianus cecinit, A B — (F)

Pulypodas agitata petit cognomine pulcher.

Sunt qui Callionymum, nonnulli Hellopem, alij Lycon eſſe credant: de quibus tamen ſeorſim à nobis actum eſt. Nulli pelagio piſci nomen hoc Græcum rectius conuenire, quàm Romanorum Fietolæ exiſtimauimus: ut qui totus ferè ſit argenteus, ut Lampuga: ac præterea multis aureis lituris uariegatus. *Elops.*

B Latus est ac planus, caudam lunatam habens: Linguam carnosam, delphini modo, ad humanam accedentem, suisq; partibus omnino absolutam: quod præter cæteros branchijs præditos pisces solus habere mihi uisus est, quemadmodum & hoc sibi etiã peculiare, quòd præter omnium piscium morem, pinnis sub uentre careat, estq; prorsus inermis: Branchias utrinq; quatuor gerit, si quidem eam, quam capiti coniunctam habet, annumeres. Superiorem maxillam fixam ac immobilem, ut Scarus & Exocœtus habet: atq;, ut ait Oppianus,

Dentibus obtusis est illi rictus inermis.

Cantharo quidem similis est, sed eo maior euadit, non tamen æquè crassus. Lineam habet à capite sub uentre ad umbilicum extensam, atq; utrinq; in ceruice nigrã maculam. Squamis undecunq; caret, prçterquàm in eo lineç ductu, qui piscis huius latera distinguit: uentrẽ quoq; paruum habet, ut & Lechia & Lampuga. Quamobrem & ei arctè intestina inter se cohærent, quæ tam numerosis spiris in orbem circunductis ita inter se complicantur, ut globulũ esse dicas: hepar unius tantùm lobi nullo felle præditum: stomachũ in V literam efformatũ, cuius infima pars in mucronẽ turbinatur: atq; ad eius pylorum tam numerosas uideas appendices, ut (quemadmodum nec in Thynno, Pelamide, ac Scõbro) nullis artibus numerari possint. Intestina fulcit glãdulosum pancreas. Lien illi stomacho subest.

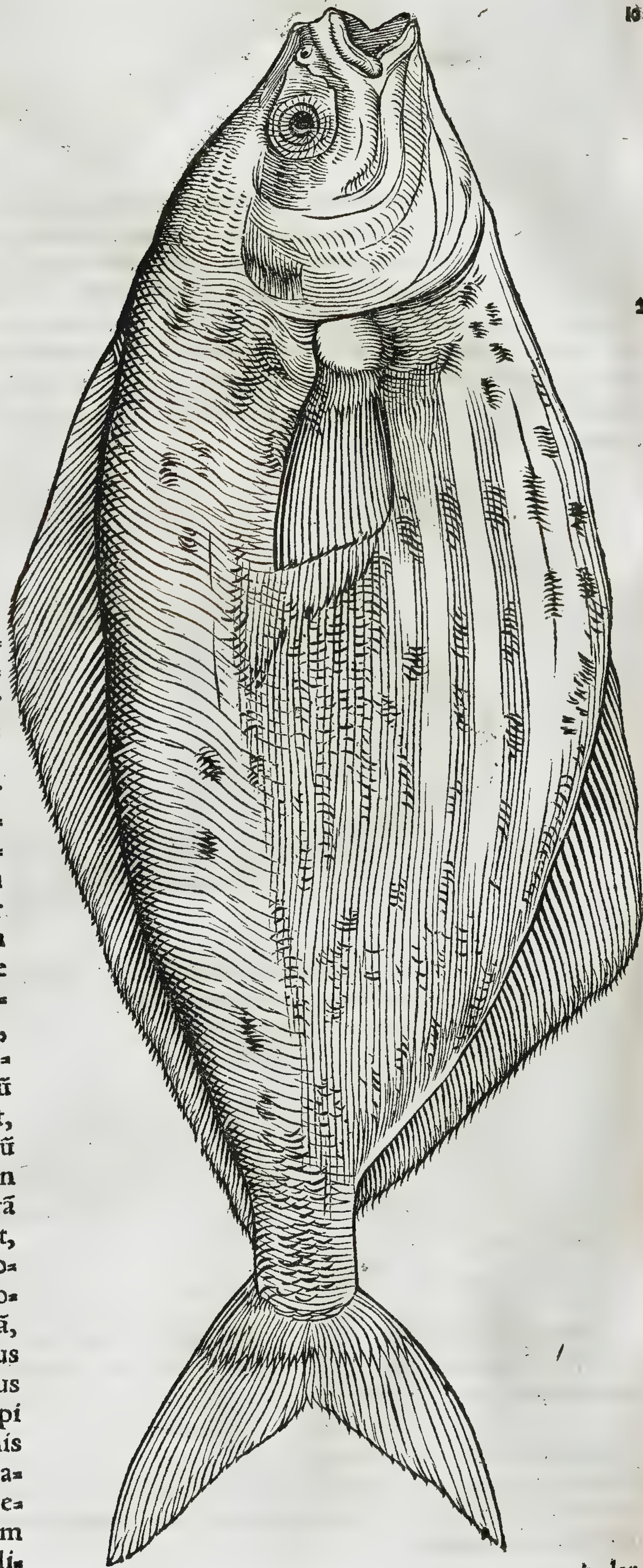

COROLLARIVM.

FIATOLAE iconem à Bellonio exhibitam omisimus, quòd forma & circunscriptione corporis, ac pinnis cum ea, quam Rondeletius dedit, conueniat. Lineæ tamen seu striæ & maculæ longè aliæ ac aliter in utriusq; pictura sunt: ut pisces esse diuersos aliquis existimaret, sicuti etiã ex utriusq; descriptione idem nõ uidetur. Rursus uerò propter formam & pinnas, ut dixi, & quoniam uterq; circa Romam frequentẽ esse & fiatolam uocari scribit, unus uideri potest. A nobis posita pictura, quam à Cor. Sittardo cum alijs piscibus Romæ depictis olim accepi, cũ Belloniana ferè per omnia congruit, nisi quòd rudimenta quędam dentiũ ostendit, cũ Bellonius omnino edentulam faciat: & lineam mediam rectã à branchijs ad caudã non exprimat, (cuius tamen in descriptione Bellonius non meminit,) nec aliã superiorem Bellonio memoratam, incuruã, & squamosam, cum reliquũ corpus squamis careat. De ea doctissimus Sittardus sic ad me scribebat: Hic piscis Fetolo uulgò dicitur, Romanis lampeca. ferũ nasci ex pulmone marino, delicatissimus piscis, nec excedit hanc magnitudinem. Erat autem (F) missa ab eo pictura, uno alteró ue digito lon-

gito longior, quàm à nobis hîc proposita est. Ex pulmone marino eam nasci, alió ue zoophytó quis facilè credat? Lampecæ, uel potiùs Lampugæ nomen, alijs piscibus (quos Glaucos Rondeletius facit) debetur. ¶ Clementis Alexandrini libri octo extant, ob uarietatem lectionis Στρωματεῖς inscripti, quoniam strómata Græcis sunt stragula & tapetes elegantiores, uarijs colorum imaginumq; differentijs spectabiles. ¶ De Callichthye, quem Bellonius eundem Stromateo pisci putauit, plura leges suprà in Elemento C. Item de Stromatei nostri genere alio (coloribus saltem differente) in Corollario de Hepato A. ab initio.

DE STROMBIS, SEV TVRBINIBVS, BELLONIVS.

A B

TVRBINES tortili clauicula in acumen fastigiati, pyramidalis metæ formam habent, ut longiuscula testa, torosa tamen ea contegantur. Cancellus (inquit Aristoteles) qui turbinem subit, oblongior est. Sed quum Cancellus subeat turbinem, oportet eum quidē esse paruum: tamen ad insignem etiam magnitudinem accedit, ut non sit minor grandi buccino. In oblongarum cochlearum generibus adscribi debent turbines, quibus antiqui ad tubas utebantur. Horum duæ potissimùm obseruantur differentiæ, maiorum, qui magnæ plerunque sunt molis: & minorum, qui non ita uasti sunt. (E) Omnes operculum iam ab ortu naturæ ferunt carni appositum, in quod sese concludunt, ne facilè offendantur ab ijs quæ extrinsecus accidunt.

F

Strombi (inquit Oribasius) duri sunt, concoctuq; difficiles; & quò maiores, eò duriores euadunt. Cum sinapi eduntur, & ex aceto.

DE IIS QVAE GRAECI STROMBODE NOMINANT, id est, Turbinata: & quæ omnibus communia propriaq; sint, Rondeletius.

A. et a.

SVPERVACVVM foret hîc de turbinis & turbinati significatione satis omnibus nota dicere, nisi uariè ab authoribus usurparetur, ac proinde turbinatorum obscurior esset diuisio. Est igitur turbo qui ex amplo & lato paulatim in mucronem desinit, ut de Buccina scripsit Ouidius:

Caua Buccina sumitur illi, Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo.

Huius figuræ est turbo lusorius, Quem pueri magno in gyro uacua atria circum
Intenti ludo exercent, ut ait Vergilius.

Ab huius figuræ similitudine, dicuntur turbinata ostracodermorum genera. Quare latiùs fusa sumuntur ab Aristotele, quum sic distinxit lib. 4. de part. anim. cap. 7. Τὰ δὲ στρομβώδη, καθάπερ εἴρηται πρότερον· καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες· τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. Turbinati generis alia in anfractum intorta, ut Buccina, alia in globum circumacta, ut Echinorum genera. Alio in loco Aristoteles in turbinatis Echinos non recensuit, quanuis testa opertos, ut ex ipsius uerbis perspicuum est, lib. 4. de Histor. animal. cap. 4. Quæ testa operiuntur, ut Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ, & omnia quæ Ostrei aut Conchæ nomine appellamus, atque etiam Echinorum genus. Prætereà turbinatis, tradente eodem (ibîdem,) hoc peculiare est, ut testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt. Quæ Echinis nullo pacto conueniunt. Illa στρομβώδη meritò quidem nuncupat παρὰ τὸ στρέφεσθαι, quod contorqueri significat. Hac posteriore turbinatorum significatione utimur, & turbinatis Cochleas subijcimus, quæ clauiculatim intorquentur etiam si non in longum mucronem deficiant.

Echini an turbinati.

Sed ne qua sit in testaceorum diuisione obscuritas, ea sic perspicuè distinguemus. Testaceorum alia sunt undiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; conteguntur Tellinæ, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantùm parte ut Lepas, Auris marina. Rursus eorum quæ undiq; integuntur, alia testa continua penitus conclusa sunt, ut nulla ex parte carnem detectam habeāt, ueluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia testa continua inclusa quidem, nec ulla ex parte conspecta, dempto capite, ut Buccina, Purpuræ, Cochleæ: deniq; turbinata omnia, quæ capitis operculum habent. Alia testa undiq; conglobata quidem, sed non in gyrum conclusa sunt, quæ rimam habent sine operculo, ut Conchæ uenereæ. Alia undiq; duabus testis contecta, ut Pectines, Chamæ, Dactyli, &c. Ex his omnibus ea tantùm hîc tractamus, quæ testam habent unicā totam continuam, atq; in anfractus contortam, dempto capite, quod semper operculo tegitur. Atq; hoc quidem turbinatis proprium est, quo à reliquis secernantur. ipsis tamen omnibus cōmune est, quod iam diximus, quodq; testa intorta sit. Mouentur etiam eadem omnia & serpunt, parte dextra non ad clauiculas, sed in aduersum.

Testaceorum diuisio.

Turbinatis quæ communia.

B

Eorundem omnium caro intus laxior continetur, & quæ faciliùs auelli potest. Interiorū natura (*Sumpta sunt hæc ex Aristotelis historiæ 4.4.*) in turbinatis omnibus similis est, nec nisi magnitudine (excessuq;) uariat. alijs enim partes maiores, alijs euidētiores, alijs minores obscurioresq; sunt.

Ad hæc diſcrimen illud duritię, mollitię, cęterarũq; eiuſdẽ generis affectionũ. Caro enim prima in ore teſtæ, quã omnia toroſiuſculã habent, alijs magis talis, alijs minùs. Caput eius partis medio prominulum iungit̃, & cornicula duo, quæ pro magnitudine plus minùs capiũt incrementi. Exerunt caput more eodẽ omnia, idemq; per metũ retrahunt intrò. Nonnullis etiã os, & dentes acuti, breues & tenues, ut Cochleis. Promuſcidas etiã gerit (*gerunt*) modo muſcarũ, quod quidẽ mẽbrum linguæ ſpeciem præ ſe fert. Habent hoc idẽ & Purpuræ & Buccina firmũ & toroſum, quo ſimiliter ut aſili & tabani, quadrupedũ tergora penetrant, imò longè ualidiùs: teſtas enim eſcarũ poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis ingluuiei auiũ: habentq; parte inferiore duo albida, toroſa, mãmis ſimilia, cuiuſmodi carunculas uel in Sepijs eſſe animaduertimus, ſed hęc toroſiora. Gula à uentre duplex, longa, porrigit ſe uſq; ad papauer, quòd poſtremũ fundo cõmiſſum eſt. Hæc ergo ut in Purpuris & Buccinis cõſpicua in clauicula teſtæ continent̃. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuũ ſimplexq; ex toto uſq; ad exitum: cuius initiũ circa anfractũ papaueris eſt, quà & laxius hęret. quod enim μήκωνα Latinè uerbũ

Lib. 4. de hiſt. cap. 4. è uerbo papauer appellamus, in omnib. teſtaceis generib. ineſt. Hinc ſurſum uerſus replicãs, carnis repetit ſedẽ, finitq; ad caput, unde eijcit̃ excrementũ, pariter in omnib. turbinatis generibus, tã aquaticis q̃ terreſtribus. Hæc eſt interiorũ partiũ quib. turbinata conſtãt, deſcriptio ex Ariſtot.

C Purpuræ & Buccina lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant, qua de re fuſiùs alibi diximus. Mucorem etiam emittunt turbinata reliqua.

Hæc Rondeletius ab initio libri II. Tomi alterius de aquatilibus: in quo deinceps tractat de Purpura, Muricibus, Aporrhaide, Buccinis, Conchylio. hæc enim omnia στρομβώδη, id eſt, turbinata nominat. Nos de his ſingulis, iuxta literarũ ſeriem ſuis locis egimus. Inde ad ipſos peculiariter dictos Strobos ſeu Turbines trãſit ita ut ſequitur.

DE STROMBO (ID EST, TVRBINE) MAgno, Rondeletius.

Ex duabus his Strombi magni iconibus, minor à Rondeletio exhibita eſt: maior ad Strombum quem domi habeo, Venetijs nactus è Turcia allatum, expreſſa.

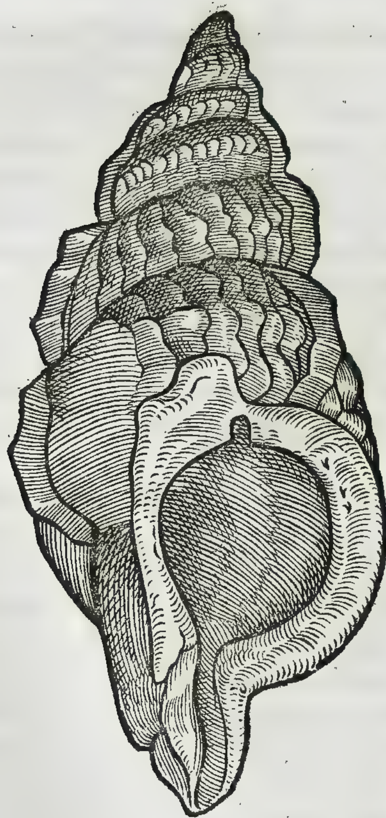

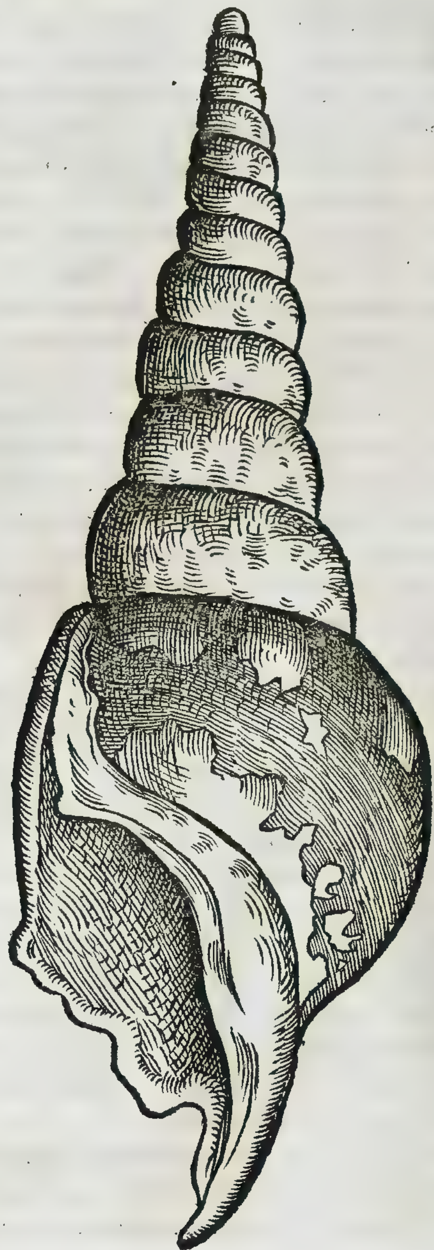

PRI-

PRIMVM Turbinem propoſuimus longum & magnum, multiſq; uoluminibus conſtantẽ, pro corporis craſsitudine, margine ſpiſſo & aſpero: teſta alba, lineis tuberculiſq; multis ſcabra & aſpera. Foramen rotundum habet & rimam, qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine ſurſum uerſo. B

Quæ de teſtæ carniſq; uſu in Purpuris Buccinisq; dicta ſunt, huc poſſunt accommodari. F G

DE TVRBINE TVBEROSO, Rondeletius.

IN Turbinum generibus hic iure numerabitur, qui à tuberculis multis tuberoſus cognominatur. Is ſiniſtræ manui proximus eſt, longus, tenuis, in mucronem deſinens. Huiuſmodi ſunt quidam albi, quidam nigri, quidam uarij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his Cancelli cùm parui ſunt, uiuunt authore Ariſtotele: ſuntq; longiores ijs qui Neritarum ſunt hoſpites. Huius generis Turbines (*etiam*) in terra reperiuntur, qui Cochlearum nomine comprehenduntur, nam præter Cochleas nullum teſtaceum genus in terra uiuit. B *Cochleæ.*

Eiuſdem Turbinum generis ſunt aliquot ſpecies diuerſæ, quædam longæ, tenues, acutiores, læues, cuiuſmodi tres ſunt tuberoſo propiores. Alij, poſtremi ſcilicet duo in pictura capiti huic præpoſita, inæquales, tuberoſi, ſcabri, uirgati. Vita, moribus, ſubſtantia non differunt. *Species diuerſæ*

DE TVRBINE ANGVLATO, Rondeletius.

HIC Turbo Buccinis ſatis ſimilis, quia teſtæ uolumina ita à ſe diſcreta ſunt, ut in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In Turbinem tenuatur inferiore in parte, ſuperiore in longum & acutum roſtrum: ſic enim cum Plinio loqui poſſumus, qui Purpuræ roſtrum dixit. Colore eſt marmoreo. A B

Vſtus dentifricijs conficiendis utiliſsimus. G

DE TVRBINE MVRICATO, Rondeletius.

TVRBO hic aſpectu quidem Buccino haud diſsimilis eſt, ſed à tuberculis multis, breuibus quidem, & obtuſis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior eſt. Intus teſta purpurea eſt, foris alba & ueluti calce illita. A B

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS uiuentibus, Rondeletius.

CVM ſæpius Spongias ſecarẽ in fruſta, ut penitus earum naturã peruestigarẽ, in ijs uarietatẽ maximam reperi Conchularũ omnis generis, Conchyliorũ paruorum, Buccinorũ, Turbinum.

Cuiusmodi aliquot hîc exhibeo; omnes enim persequi infiniti esset operis, ac uani laboris. Nam quis est qui cognitione ac uerbis tantam naturæ rerum fœcunditatem assequi posset? Differunt hæc inter se genere: nam uel sunt Cochleæ, uel Turbines, uel Neritæ, uel Vmbilici. Differunt & coloribus.

Conchula lactea. Dicemus tantùm de eo paruo Turbine qui sinistræ manui proximus est, rimamq; longiusculam ueriùs quàm foramen habet, testa non intorta, qui & intra Spongias, & extra reperit, Conchulaq; lactea à candido colore nominari potest.

E Hac in fucis utuntur mulieres, in succo pomi citrij dissoluta, & sublimato, ut nunc loquũtur, permista: sic enim facies splendidiores, & candidiores effici putant. Sed quia sublimatum atque similia faciem contrahunt, & corrugant ui & acrimonia sua, eas pessimè sibi consulere arbitror. Multò utilius foret in pinguedine felis dissoluere. Huc accedit, quòd hac fuci ratione tanquã crusta inducitur, cuius particulæ si exiliant, atq; eximantur, turpissimè fucus detegitur. Hanc Conchulam appellant petite porcelaine, eamq; equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex ijsdem & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præsertim uiduæ quæ luctus tempore non nisi nigris, candidisq; ornantur. Sed quæ equorum ornamentis addũtur, crassiore durioreq; sunt testa: aliæ sunt tenuiore, & fragiliore. Vtræq; & candore & figura similes.

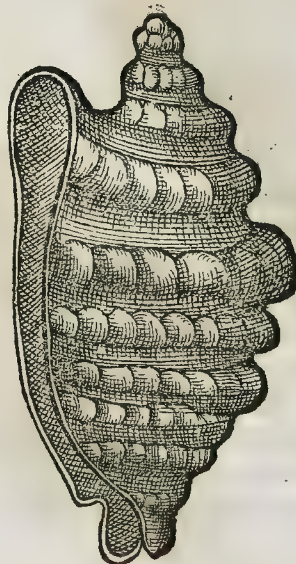

DE TVRBINE AVRITO, Rondeletius.

A B TVRBINEM Auritum uocamus ob extremi alterius turbinatæ parti aduersi latam utrinque appendicem. Est autem hic Turbo perelegans, & rarus in mari nostro. Testæ uolumina tuberculis extantibus, pulchro ordine dispositis distincta sunt. Horum imaginem imitantur aurifices in urceis efformandis, addita basi.

DE TVRBINE PENTADACTYLO, ET TESsaradactylo, Rondeletius.

A B INTER Cochleas Plinius Pentadactylos quosdam nominat. De his ne turbinatis intellexerit quæ proponimus, nescio. Illud sanè omnibus notum esse potest ex turbinatorum definitione & natura, potiùs Turbines esse quos hîc expressimus, quàm Cochleas, cùm in longum protendantur, uoluminaq; scabra, & ueluti striata habeant, cùm Cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine compresso non extenso. Dicitur autem Pentadactylus turbo, quod quinque habeat appences longas & acutas, si extremũ turbinis annumeres. Alius est Turbo cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij uarij sunt.

DE TROCHIS, RONDELETIVS.

HOC Turbinum genus à similitudine instrumenti quo lusitant pueri, Trochos appellamus. A B Alij sunt parui, qui à superiore, amplaque parte statim in breue acumen deficiunt. Alij longiores. Omnes læues sunt & uarij. Testa ueluti crustis duabus constare uidetur, externa minus nitet, quæ subiacet unionum est splendore. Præter Trochos duos adiecimus aliquot diuersas stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum speciem accedūt. Vt nobis uitio uerti meritò posset, si quæ in hoc genere illustria sunt, & à ueteribus disertè expressa prætermitteremus: ita curiosiùs certè facere uideremur, atque superuacaneæ diligentiæ accusandi essemus, si omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera persequi uellem. Si quis enim otio abundās in marinis litoribus spaciari uelit, & in saxa maris penetrare, totam istam rem in infinita uarietate uersari uidebit. Genera igitur, & illustriores species cognoscendæ, atque ut quæque uel minutæ uel neglectæ, uel nominibus non expressæ fuerint, ad genera sua erunt reuocandæ.

COROLLARIVM.

Turbinata in genere. Turbinata in genere dicta, στρομβώδη Aristoteli, sunt quæcunque in uolutas & anfractus, seu spiras, quales in prælis & torcularibus uisuntur, (ἕλικας Græci dicunt, unde ἑλικοειδῆ fortè eadem quæ στρομβώδη uocari possunt,) testas suas quoquo modo reflectunt: sicut & cochleæ. hæ enim omnes turbinatæ sunt, sed breuiores, rotundioresque: nec exeunt in mucronē suo turbine, ut strombi propriè & priuatim dicti, oblongiores, species altera τῶν στρομβωδῶν. Vide Rondeletium in capite de Cochleis in genere, quod reperies suprà, pagina 271. Hesychius non distinxit, strombum simpliciter cochlon interpretatus. Neque Massarius: qui, Aquatiles cochleæ (inquit) sunt, quæ Græcè strombi, Latineque turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in uertiginem torti. Strombum alium esse à cochlea, uel ex Plinio manifestum est, lib. 32. Vuottonus. Vide in F. mox Theocriti uersus, ceu synonyma strombum & κόχλον nominantis, ita nimirum ut genus ac speciem. οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι, καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κόχλος, καὶ τἄλλα τὰ στρομβώδη, Aristot. historiæ 4. 4. Apud eundem libro 4. de partibus cap. 7. echini uidentur turbinatis adnumerari. uerba eius loci recitat Rondeletius: & cum alijs Aristotelis locis hunc non congruere ostendit. Michaël Ephesius totum hoc caput præterit. Sed locum proferamus. Τῶν ὀστρακοδέρμων τὰ μὲν εἰσι μονόθυρα, τὰ δὲ δίθυρα, τὰ δὲ στρομβώδη. καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. quod si τούτων pronomen ad στρομβώδη ceu proximum referas, ut fieri solet: & res ipsa postulat, si modò ad præcedentium aliquod referre uelimus: nam neque μονόθυρα, neque δίθυρα ἕλικα habent: echinos quoque στρομβώδεις feceris, sicuti Niphus facit. Albertus nullum hîc pronomen habet, nec ad præcedentia refert: sed tanquam absoluta & noua diuisione: Quædam autem (inquit) inuolutionem spiralem habent, ut keryces: quædam autem sunt rotundi corporis, sicut hericius. Turbinata quidem non omnia ἕλικα habere, constat ex uerbis Aristotelis de partibus anim. 4. 9. Pars posterior (inquit) in mollibus adducta est ad anteriorem, sicut in turbinatis testatorum. In uniuersum enim testa, partim cum crustatis, partim cum mollibus conueniunt. Crustatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnosam intus habent. Figuram autem corporis eo modo quo mollia testata etiam quodammodo omnia habent: maximè uerò è turbinatis ea quæ uolutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἕλικα. (*Gaza uertit: quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.*) natura enim horum utrorunque perinde se habet, quasi quis directa linea, (ut in quadrupedum ac hominum genere est,) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat, quà, a. mox stomachum, quà, b. tum uentrem, quà, c. deinde intestinum, usque in ostium excrementi, quà, d. Hæc ita in sanguineo genere disposita sunt, &c. At uerò mollia & turbinata, inter se quidem proximè constant, sed illis econuerso. finis enim ad principium flectitur, quasi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cum enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in mollibus, τὸ κύτος: in testato genere, turbo, ὁ στρόμβος. (*Notandum quòd strombus & pro testa exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.*) hinc fit ut excrementum meatu ori uicino emittatur, Hæc Aristot. Helicen aūt fortè ea tantū habuerint, quæ turbinē, ueluti pyramidis forma exeunt: alia, ut cochleę quędā, lineas suas aliter digestas habent, circulorū ferè forma: qui plures ita cōiuncti sunt, ut minores à maioribus cōtineant, qd in helicoide linea nō fit. ¶ Vniualuibus biualuibusque adnata est caro ad testas, turbinatis uerò magis soluta, Aristot. Turbinata omnia mouent ac repunt, Idem.

HIS de Strombis priuatim dictis, ut supra monui, quædam adiungentur. Strombos igitur A eosdem cum Strabelis & Astrabelis Athenæi (de quibus suprà in Strabelis diximus) Rondeletius conijcit. *Strombi.* Germanicè cochleas & turbinata quoquo modo nominabimus Schnecken: Strombos uerò priuatim Straubschnecken/ Straubenhorn/ Spitze Kinckhorn/ Schmale langlachte vnd gespitzte Schnecken.

Stromborum & chœriorum, aliorumque conchyliorum, uariæ sunt species ac longè diuersæ à B nostris, Androsthenes in Nauigatione Indica.

Testatorum alia in petris, alia in arenis degunt, ut Νηρῖται, στρόμβων τε γένος, Oppianus. C

Turbinis in concha aliquando cancellus hospitatur, de quo suo loco dictum est. --- στρόμ- D βων δὲ δόμοις φιλέουσι μάλιστα, οὕνεκεν εὐρέαι τε μένειν, κοῦφαί τε φορῆναι: Oppianus de carcinade,

id est, cancello. uidetur autem strombi testam his uersibus quàm neritæ & buccini maiorem facere, eoq; commodiorem inhabitatu cancellis.

Turbines (Strombi, non ut quidam legit Scombri) regem habent, cui se faciles ad obtemperandum præbent. Rex non modo magnitudine præstat, sed longè etiam & multùm pulchritudine cæteris omnibus antecellit. Quod si commodum ei uideat demergi, hoc quidem ipsum primus facit: sin emergere, idem incipit: itemq; si commigrandum sit, ipse primus tentat, cæteri subsequuntur. Quicunq; hunc regem ceperit, bene rem geret, omniaq; ei commodè cadent. Sed is etiam qui alium capientem uiderit, alacrior & fidentior discedit. In urbe Byzantio drachma Attica ei qui hunc comprehenderit, præmium proponitur, à singulis in piscatione socijs conferendum, Aelianus de animalibus 7.32.

E Strombis & chamis quomodo inescentur purpuræ, in ipsarum historia exposuimus. Thymallus piscis non chama, non strombi tendine, (στρόμβου τένοντι,) nec alia esca hamo infixa, præterquàm culice, capitur, Aelianus 14.22. uidetur autem in strombo tendinem appellare, partem solidiorem carnis eius, quę sphondylus alio nomine in testatis dicitur. ¶ Strombus est è genere conchyliorum, quibus tubæ loco utebantur, Scholiastes Nicandri. Vide mox in F.

F Τήνῳ δὲ (δῶρον ἔδωκα) στρόμβω καλὸν ὄστρακον, ὃ κρέας αὐτὸς σιτάθην, πέτραισιν ἐν Ἰκαρίαισι δοκεύσας, πέντε ταμὼν, πέντ' οὖσιν· ὁ δ' ἐγκαναχήσατο κόχλῳ, Theocritus Idyllio 9.

G Contra dorycnij uenenum strombi auxiliantur, Nicander. In aceto putrefacti lethargicos excitant odore: prosunt & cardiacis, Plinius. Strombi carnes tritæ, & in mulsi tribus heminis pari modo aquæ, aut, si febres sint, ex aqua mulsa datæ, hydropicis medentur, Idem.

H.a. Ad strombum & re & nomine accedit Germanicũ Strub. Vide in Cochlea in genere H. a. pag. 279. Νηρῖται, στρόμβοι τε, Nicander Colophonius. Στρόμβος, κόχλος, ῥόμβος, περιφορὴς λίθος, Hesychius. Στρόμβον δ' ὣς ἔσσευε βαλὼν, περὶ δ' ἔδραμε πάντη, de Aiace lapidem proijciente Homerus, Iliad. ξ. uidetur autem strombum nominasse instrumentum puerilis ludi, quod alij rhombum uocãt: de quo plura leges suprà in Corollario de Rhombo, inter Passeres, pag. 792. ¶ Strombites lapis dictus est ab aquatilibus eiusdem nominis, Ge. Agricola. interpretatur autem Germanicè, Schneckenstein: malim ego Straubenstein. Et alibi: Strombites (inquit) assimilis est cochleæ aquatili. ex amplo enim in tenue turbinis instar deficit, in spiram à dextra tortus. is interdum est breuis, interdum longus dodrantem, intus candidus: extrinsecus terræ, in qua nascitur, colorem assumit. reperitur autem in Saxonia ad Hildesheimum, &c. Memini ego apud pharmacopolas quosdam demonstratum agapis nomine lapidem paruum, turbinis seu cochlidis figura, in mucronem exeunte, colore subruffo. talem Christophorus Encelius pingit, libri de lapidibus cap. 43. nec rectè chelonitin appellat.

g. Aduersus uesparum & apicularum ictus naturaliter opitulatur ueneranda & uiuifica strombi conchylij imago in sigillo ferreo exsculpta, et plagæ appressa. non enim permittit ampliùs inflammationem generari, Aëtius 13.11.

DE STROMBIS DIVERSIS.

Rondeletius speciem unã è strombis suis (in Capite, De Turbinibus intra Spongias uiuentibus,) porcellanã paruam nominat. Sed aliud & peregrinum porcellanę paruę genus est, de quo inter Conchas egimus suprà, initio paginæ 336. & fine sequẽtis. puto autem peregrinum, solidiorem semper & crassiorem esse: & si candore & usu, quo equorum frenis accommodantur, nõ differunt fortè. species etiam nonnihil differt. nam peregrina turbinata non est. ¶ Vt pentadactylus strombus quidam Rondeletio est, sic & purpuræ species eodem cognomine Bellonio. ¶ Qui tuberosus à Rondeletio cognominatur strombus, pollicis magnitudinem nunquam excedens, à figura qua glandem quodammodo refert, Germanicè Eichelschneckle uocari poterit. ¶ Trochi nomen quibusdam Rondeletius finxit: sed Trochi, id est, Rotæ Aeliano belluæ quædam marinę sunt. ¶ Flumina etiam & lacus cochleas paruas generant, quarum testa longiuscula in acutũ desinit stromborum modo: de quibus leges suprà inter Cochleas, pag. 289. Rondeletij uerba, & subsequentis Corollarij initium. Strombi lacuum nostrorum cornicula non protendunt. foramina quædam in eis tanquam oculi apparent. pars circa os & uentriculum ruboris aliquid & sanguinis habet.

DE STVRIONE.

STVRIONIS historiã abunde prosequuti sumus in Acipensere A. elemento. hic quæ postea obseruauimus, aut nacti sumus, adijcientur. Recentiores aliqui pro Sturione Stirionem aut Storam scribunt. Sed alius est Scurio à recentioribus quibusdam in Austria & Hungaria dictus. Philelphi sententiam, Sturionem Attilum esse, Iouius redarguit. Sturiones esse lupos ueterum aliqui putarunt: quoniam piscatores Romani hodieq; sturiones lupos appellent, &c. Idem Iouius: qui falsam hanc persuasionẽ plenissimè refellit. (Vide suprà in Lupo A.) Torsionem quoque Plinij, Aristotelis phocænã esse, longè alium à sturione piscem,

piscem abunde ostendit. ¶ Non dubium est quin Circassi (inquit Cæsar Scaliger) cæterique Meotidis accolæ Sturionem oxyrynchum uocent. gluten nanque quod ex eo fit, colla xyrychi dicitur ab illis. Cæterùm & Rondeletij sententiam probamus, quæ Sturionẽ putat Acipenserem: & doctissimo atque optimo uiro ut assentiamur, faciunt Athenæi uerba in septimo: qui similem quidem Galeo Rhodiensi dicit, sed rostro porrectiore: cuiusmodi sanè Sturio est. Sturionis autem uocabulum Gothicum est, & ab ea gente in Europam inferiorem importatum. sic enim etiamnum uocant, Stur. Sarmatiæ fluuius Occa est, in quo tria genera tradunt Sturionum. Pro preciosissimo illum celebrant, qui Bielaribitza nominatur. Fortasse hic sit Latus antiquorum. candidissima carne, Latus: non minùs candida is ipse, quem modò nominabamus. hoc enim Sclauis prima pars significat nominis. (*Sigismundus Liber Baro, cum tria Sturiouum genera in Occa Moscouiæ fluuio nominasset, Bielaribitzam, hoc est album pisciculum, ab ijs diuersum facit. Latus etiam cum Sturione nihil commune mihi habere uidetur.*) Georgius Interanius Genuẽsis, qui totam uitæ fabulam transegit apud Tartaros, in libello quem de Zygis scriptum reliquit, ait: quos Antaceos pisces dicebant prisci: hoc etiam nomine suis temporibus, id est annis ante hunc (1557.) circiter quinquaginta, uocari consueuisse. nihilque aliud, quàm Sturionum esse species, Hæc Scaliger. Nos suprà in Antacæis, husonem piscem sturioni cognatum, ab Vngaris Tock, nomine ad Antacæum accedente, appellari monuimus. ¶ Germanicum nomen Sturionis est Stör uel Stuer: unde Stüerlein diminutiuum, apud Saxones in usu, de Sturione paruo: aliqui non rectè acum interpretantur. — Genera tria.

¶ Sunt qui Porcum uel Porcellum marinum nominent: Vide suprà in Porcis piscibus, pagina 890. Hispani Suillum, (potiùs quàm Sulium, ut Iouius scribit.) uide in fine eiusdem paginæ.

¶ A Gallis Burdigalæ Creac dicitur: quòd (ut suspicatur innominatus quidam) eius caro quadrupedis carnem ueriùs referat, quàm piscis. A Polonis Czetzugá, uel Iesziotr. A Turcis Süruck, (uel Syruck, proferunt enim primam ut Germani suum ü, Galli u:) quod nomen ab oxyryncho factum uideo. ¶ Hippolytus Saluianus Iouij sententiam, silurum esse sturionem, acriter defendit: cuius opinionem qui nostra de siluro & glanide scripta legerit, nulli eruditorum approbatum iri confido. Sturiones, quemadmodum & truttæ, diuersarum specierum esse uidentur. Affines eis oxyrynchi, octo cubitos excedunt nonnunquam, deferuntúrque ad nos saliti è Caspio mari, Cardanus. Acipensis nomen ab oxyryncho factum uideri potest, x. mutato in c. (ut ab oxys fit acutus) & r. in p. &c.

Sturio magnos amnes perquàm libenter subit: Propterea in Nilo, Tanai, & Danubio, Padoque fluminibus maximè capitur, Iouius. Item in Rheno, Albi, & Tibisco seu Tissa Vngariæ. In lacu alluente Suerinum non procul Oceano Germanico, siluros (*sturiones intelligit*) etiam inuentos esse aiunt, Simon Paulus Suerinensis. In Caspio mari siluri (*sturiones*) & moroni uulgò dicti capiuntur, Scaliger. ¶ In Albi aliquando capiuntur tanti, ut libras ducentas appendant, singulas sedecim unciarum, ni fallor. Referunt aliquando captum, sexaginta supra ducentas librarum pondere: à Io. Friderico principe electore, totidem florenis (florenus denarios argenti septem cum dimidio ualet) emptum. — B

Sturionis caput quadratum est, & ad effigiem paruæ pyramidis protensum. Os illi est sine maxillis, sine dentibus, diuersum penitus ab reliquorum piscium forma, idque (*parte supina*) sub mento in ipsa propè iuguli parte ad similitudinem fistulæ harundineæ rotundum, semperque patens, & chartilagineum, & summè candidum: cuius hiatũ in procerioribus hasta brachij haud facilè impleret. Cæterùm totum caput dura potiùs & callosa chartilagine quàm certis ossibus constat: quod ex lento quodam & præpingui mucore concretum esse uidetur. Naribus autem omnino, quæ illi pertenues sunt supra rostrum, refrigeratur: quum branchijs omnino latis careat, & si quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore statim regerit. Toto autem dorso crassiores quædam squamæ ossea duritie, certo numero ordineque distinctæ, intercurrente spinæ acie ad elegantiam eminent, uti in magnificentioribus ualuis hodie uidemus: quas ferrei atque inaurati claui certa serie confixi decentissimè figurant. Cæteræ corporis partes cuticulari & scabro admodum operimento potiùs quàm perpetuis squamis integuntur, idque ad subuiridis atrique coloris speciem, Iouius.

Piscis apud Liuones uulgò Sorß dictus, partim ad Sturionem, partim ad Vuelsum, id est, Silurum accedit, ut audio.

Sturio nunquam ferè, uel certè rarissimè, in præalto mari capitur, Iouius. Naribus refrigeratur: quum branchijs omnino latis careat: & si quam hauriendo recipit aquam, illam eôdem prono ore statim regerit, Idem. Dum escam quærit, more suis terram sub aquis fodit, Isidorus, inde Sturionis fortè nomen imposuêre Germani, quibus Storen uerbum, cœnum aut uadum aquæ fodere & commouere significat. — C

Sturiones magni & parui ex Oceano in Albim ascendunt, in quo tamen non proficit, sed paulatim contabescens perit. Circa Pentecosten plurimi & gregatim aduentant: maximè inter Pentecosten & diui Ioannis diem, Kentmanus. Fœturam eius in aquis dulcibus gliscere negant. De uiribus & robore eius, leges mox in E.

D Sturionem aliqui piſcatores ad Rhenum, regem ſeu ducem Salmonum appellant. ubi enim is apparet, ſalmones multos adeſſe indicium facit. ¶ Piſci quem Zigam Germani uocant (ein Zige, *de quo ad finem operis dicemus*) ualde infeſtus eſt Sturio: eumq; è mari expellens, per flumina perſequitur. agilis ille & uelox ſemper præuenit. eo capto uiſo ue piſcatores, quin in proximo Sturiones ſint, non dubitant, Kentmanus.

E Sturiones cõſtat retibus capi, nunquã uerò hamis, præſertim ſi cubito maiores fuerint: eosq; piſcatores referunt magno impetu plagarũ ſæpe maculas dilatare & abrumpere conſueuiſſe: propterea q; accidere ut hamis nõ capiantur, quoniam ſturiones lambendo ſugendoq; potiùs, quàm uorando, inepto ad eſcam corripiendam ore, ſine controuerſia alant, Iouius. ¶ Memini ad Sãctogoarum patriã meam cis Rheni ripam, nõ procul à gurgite illo per Conradum Celtem poetã celebrato, capi interdũ Sturiones. eosq; uidi uiuos aliquot, præſertim æſtate & ſub autumnũ, retibus talibus, in quibus Salmones capiuntur, duplicatis uel etiã triplicatis trahi nauigio ad litus, cũ magno clamore piſcatorũ, plerunq; longitudine tredecim aut quindecim pedũ. Os habet hic piſcis ferè rotundũ ſub roſtro, per quod piſcatores reſtim denſam immittũt, ac ita in Rheno piſcem alligatũ diebus aliquot uiuum detinent, Iuſtinus Goblerus. ¶ Sturio in aqua ualidiſsimus piſcis eſt: & in terra quoq; cum uentri innititur. Cauda concuſſa hominem utcunq; robuſtum, proſternit, ubicunq; contigerit. perticas etiam magnas & ligna per medium frangit. In terram extractus, lapides aliquando tanta ui caudæ ferit, ut ignis exiliat, attritu nimirum oſsiculorum, quibus toto corpore mucronatis horret. Quamobrem cautè tractãdus eſt à piſcatoribus, ne uel crura eis confringat, uel retia diſrumpat. Peritiores in aqua captum reti ad ripam impellunt, ita ut rete, nõ aduerſum, ſed ad latus ei ſit: ſecus enim rete uel ſextuplex laniaret. Cum ripam attigère, caput eius omni contentione in altum leuant, & piſcem totũ in latus declinant: ſic enim robore ſuo nocere non poteſt, Kentmanus. ¶ Quo tempore apud Saxones & Miſenos roſaria florent, ſturiones præcipuè capi audio. ¶ Quæ ſequuntur ab Argentinenſi quodam ſene piſcatore accepi: quanquã Argentinæ uix unus aut alter intra plurimos annos ſturio capiatur. Sturiones (inquiebat) niſi dormientes capiantur, ne retia omnia dilanient periculum eſt. Olim in Rheno mihi & ſocijs ſalmonum capturæ cauſa nauigantibus, ſturio uiſus eſt corpore aliquantulum prominente: quem, cum non moueretur, magno fune circuniecto in nauim pertraximus. Paulò pòſt experrecti roſtrum unus è nobis ſecuri amputauit, unde extinctus eſt piſcis: & funibus per os duobus traiectis ligatus, in lintre in urbem à nobis deductus, & in piſcatorum tribu omnibus qui numiſmate collato ſpectare uolebant, demonſtratus, Hæc ille. Puto autem eundem hunc ſturionem eſſe, cuius nunc etiam in piſcatorum publica domo pictura è uico ſpectatur.

F Antuerpiæ ſturiones plures quotidie uiſuntur in fruſta ſecari, & in uaſis, quæ tonnas uocãt, ſale condiri, ac ita per annum in cibum ſeruari, Iuſt. Goblerus. ¶ Sturionem (inquit Iouius) maria gignunt, ſed flumina maximè nobilitant. pingueſcit enim dulcium aquarum hauſtu, ſubagreſtemq; illum ſaporem exuit, qui præalto in mari concipitur. Non omni tempore autem grauiſsimus eſt, utpote qui in medijs tantùm ſolſtitij feruoribus laudetur. Pogius doctoris Pogij filius, in ſenectute non modò eruditus, ſed uſq; ad iracundiam in conditura ferculorum moroſus, & uehemens paraſitus, quum ſturionem apud antiquos lupum fuiſſe & ipſe crederet, in põtificijs, quas maximè ſectabatur, cœnis, dicere ſolebat, ueteres inſulſum habuiſſe palatum, quòd tantopere Lupum celebraſſent. eum enim carnes habere cum præduras, tum multa glutinoſioris ſucci exuberantia inſuaueis: quæ priùs appetentes ſatient & expleant quàm delectent. Propterea non domini, ſed familiæ potiùs menſis apponendum eſſe cenſebat, uno tantùm excepto capite: cuius elixi & leucophago conditi latebras & receſſus omnes ipſe furcula ſimul ac digitis auidiſsimè ſcrutabatur. Tiberim ſubeunt Sturiones, & pinguioribus aquis gaudent, tantoq; ſapidiores ſunt, quanto magis à maris litoribus receſſerint. Lurcones & diligentiſsimi quiq; ganeonum paruos Sturiones, quos Porcelletas appellant, repudiatis maioribus, conſectantur. Luporũ prætenerræ ſunt carnes, Sturionum non item. Nobilis quidam coquus aulæ procerum ingenioſiſsimus, Lupos altilibus capis comparabat, Sturiones uerò pauonibus. Hucuſq; Iouius. ¶ Cauẽdum eſt ne piſces magni & duræ pellis, ut Rex, (*Raia,*) Delphinus, Sturio & ſimiles, recentes capti edantur: ſed tandiu reſeruentur, & maximè euiſcerati, donec abſq; corruptione ſubſtantiæ tenereſcãt, Arnoldus Villanou. ¶ Sunt & uiſcera quorundam, quia pinguia, grata: uelut ſturionum, balænarũ, delphinorum. nam non ſolùm ſapore, ſed & odore quaſi uiolæ commendantur, Cardanus. ¶ Lautiſsimus piſcis eſt ſturio, paruus, magnus, recens, ſalſus. probè autem conditur croceo uel caryophyllorum coloris iure, quod fit è uino, ſaccharo, defruto (ut ſic dicam) ceraſorum, pipere, zingibere, caryophyllis, uuis paſsis maioribus et paruis. Si croceus color placet, pro ceraſorũ defruto, amylum cum croco additur: uel placentæ ex farina cum melle ac piperis modico ſubactę. Sacchari loco aliqui mel coctum addunt. Tomi quidem maiores ſturionum aprugnam referunt aſpectu: eodemq; modo parati menſis locupletum aliquando inferuntur, Kentmanus. ¶ Maxima nunc gratia eſt Cephalorum ouis, quæ Græco nomine paſsim oà táricha, id eſt, ſalita nuncupantur. Secundum oà táricha eminet cauiarium, quod ex Sturionum ouis in Ponto conficitur, ita ut ſalita in maſſam ingentem cogantur, & cadis includantur. cruda ea comedimus, uel in panis cruſtulis ad prunas

Caput.

Porcelletæ.

Viſcera.

Oua.

prunas ustulatis. modico enim igne salsamenta in uniuersum indigent, authoritate Athenæi: qui quū de celeriter factis loquimur, in prouerbium cessisse ait, Citiùs quàm salsamēta coquantur: sicuti de asparagis Latini usurparunt. Cauiaria Iulio III. pontifici maximo mirificè placuerūt, quòd deiectum ei ciborum gustum sæpius alleuassent: & siti, uinisque pariter, ut in senibus accidit, mirè lenocinari uiderentur. Sunt etiam in summa commendatione ex ipsis Sturionum pulpis Spinalia, sic uulgò nuncupata, quæ laricinis (larignis) lignis assimilantur. Laudant & Moronem, ignoti nobis piscis (*Sturioni cognatus est, Husonem Germani uocant*) prædura frusta, ualdeque rubentia: quæ Mæotidis paludis accolæ mercimonij caussa transmittunt. Ea priùs exedi cōmodè non possunt, nisi aquæ calidæ perfusione molliantur, Iouius. Cauiario dicto è sturionum ouis per omnes ad Orientem regiones Turcæ ac Græci uescuntur: Iudæi abstinēt, quòd hic piscis absque squamis sit. Cæterùm accolæ Tanais, qui magnum cyprinorum numerum capiunt, ex ouis eorum salitis Cauiarium rubrum pro Iudæis, Constantinopoli usitatum, parant, Bellonius. *Huso.*

SVS marinus. Vide suprà in Porcis marinis, pagina 890. Lolligo, dirique sues, Ouidius.

SYAENAM piscem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc est, porculum; Hermolaus in Plinium. Oppiano lib. 1. Syęna circa petras lepradas degit. λεπράδας, ὡς κίῤῥις τε, σύαινά τε καὶ βασιλίσκοι, scilicet ἐννέμονται. Idem nimirum est Hyæna piscis, de quo scripsimus in H. elemento, pag. 522.

SYAGRIDVM, Συαγρίδων, meminit Epicharmus, Athenæus. Has ne quis cum synagride confundat, cauendum. Syagros quidem Gręcis aper est, quem & capron dicunt. de capro autem & caprisco piscibus actum est suis locis. uterque per metalepsin syagros etiam aut syagris dici poterit: sed capros magis syagros: capriscus, syagris.

DE SYNAGRIDE, (VEL SYNODONTE, QVAE SYNAGRIS ADVLTIOR EI uidetur,) Rondeletius.

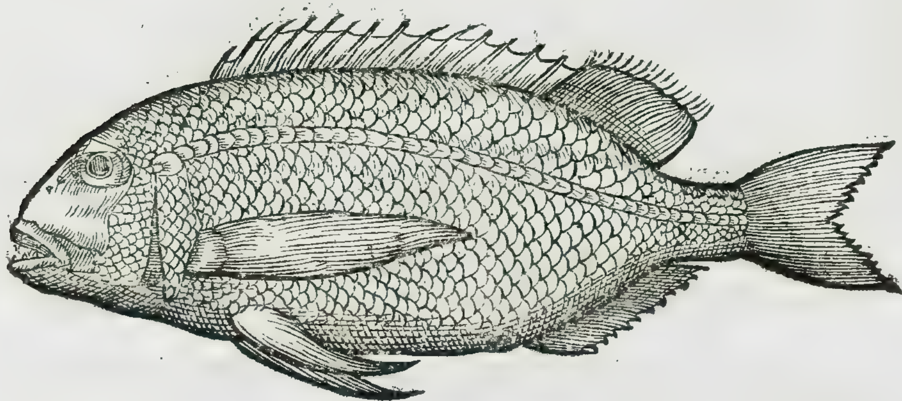

ΣΥΝΑΓΡΙΣ Græcis dicitur, Gazæ dentex, quo etiam nomine συνόδοντα conuertit: quia synagridem & synodontem, eundem piscem esse existimet. Græci quidam etiam hodie uocant συναγρίδα. Italis dentale dicitur. A Massiliensibus denté. In Gallia nostra Narbonensi marmo: pro mormyro ostenditur uenditurque. Admonere hìc oportet ab ichthyopolis nostris scarum Aristotelis denté uocari, à dentibus magnis & latis: ne quis hunc nostrum denté cum dentali Italorum, & synagride uel synodonte confundat. A

Synagris piscis est marinus in litoribus & eorum saxis degens: corporis figura auratæ, uel erythrino similis, pinnis quoque & aculeis, & squamis, & colore: nam ex albo rubescit, sed maculis ueluti punctis aspergitur. Capite magis est compresso quàm aurata, uel pagrus. Quaternos in utraque maxilla dentes caninis similes habet, inter alios paruos eminentes: internas partes sicuti superiores pisces, (*hepatus, nouacula, erythrinus, pagrus.*) Lapides in capite. In Adriatico mari in insignem magnitudinem accrescit, in nostro litore auratam non superat. B

Sunt qui synodonta non genere quidem, sed specie à synagride differre arbitrentur. Athenæus enim lib. 7. ex Epicharmo tanquam diuersos ponit Συναγρίδας μαζούς τε, συνόδοντάς τ' ἐρυθροποικίλους. alibi (lib. 8.) synodontis meminit sine synagride. Ego uerò sentio synagridem & synodontem sola ætate differre, (cui simile quid in auratis & coracinis priùs annotauimus,) ut synagris dicatur minor & iunior: synodon, maior: unde synagridas μαζούς, id est, ut opinor, delicatas & teneriores nuncupauit Epicharmus. minores enim pisces, & qui ætate non multùm processerunt, molliores & delicatiores sunt grandioribus. Synodontem uerò ἐρυθροποικίλον, cum uarietate rufum, siue rubrum, quem Numenius uocat μέγαν & λευκόν: quod epitheton cum erythropœcilo pugnare uideri posset. uerùm λευκόν Numenius uocat, à subiecto & ueluti primo colore, qui albus color, cùm tanquam punctis rubeis aspersus sit, ἐρυθροποίκιλος ab Epicharmo dicitur. Sunt in synodontis capite lapides, unde synodontides (*meliùs synodontitæ*) gemmæ Plinio lib. 37. cap. 10. Hac in sententia de synagride & synodonte permanebo, quoad alius A *A synodonte an differat.*

differentiam aliquam siue notam preter ætatem, qua discerni possint, ostẽdat, nullam enim aliam hactenus inueni.

Charax. Συνόδους καὶ χάραξ τοῦ μὲν αὐτοῦ γένους εἰσὶ, διαφέρει δὲ ὁ χάραξ, inquit Athenæus libro 8. Eiusdem generis sunt συνόδους & charax, præstantior autem est charax, cuius iconem non propono: in nostro enim mari non reperitur, neq; ab Aristotele Plinió ue ulla huius facta est mentio, sed ab Athenæo breuiter tantùm, ut dictum est, & ab Aeliano.

DE DENTALI SEV DENTICE, (SYNODONTE,) Bellonius.

Exhibita Synodontis à Bellonio icon, cum ea quam Rondeletius dedit, satis conuenit, pinna dorsi excepta, quam Bellonius uniformem (qualis & in nostra icone apparet) & pluribus aculeis munitam ostendit.

A A dentibus caninis atque exertis (qualis habet Cinædus) suam Dentalis desumpsit appellationem, Synodontes (*Synodus uel Synodon*) Ouidio mutuata à Græcis nomenclatione dictus, nostro litori admodum rarus, aut eo nomine ignotus, de quo sic Oppianus:

Denticem Boces, Hippuros fallit Iulus.

B Piscis est latus, ferè circinatus, & ueluti planus, in tantam plerunq; magnitudinem excrescẽs, (A) ut sex libras pendat. Communium tamen pondus, trium aut quatuor librarum esse solet. Dentex Columellæ pelagius piscis esse censetur, qui & arenoso gurgite optimè pascitur. Pinnam gerit in tergore continuam, uiginti spinulis seu aristis refertam, quæ ad caudã desinit: ac rusus aliam ab umbilico uersus caudam protensam, præter eas quæ utrinq; ad branchias feruntur, ac rursum duas alias quæ illi sub uentre sunt. Cæterum bifurca est eius caudæ pinna. Denticis caput in acumen fastigiatum est; oculi ut Melanurus prægrandes, squamæ latæ, branchiæ utrinque quatuor. Venæ in lateribus seu lineæ octo, rectæ, uarij coloris, id est, ex leui rufo nigricãtes, atq; in fuscum elanguescentes. Ea autem linea quæ piscibus utrinq; in lateribus data est, Dentici nõ multùm arcuata comperitur. Linguã mollem habet: Dentes in superiore maxilla quinq;, in inferiore octo, exertos omnes: reliquum maxillarum denticulis deinceps serratum est.

F Illyrij atque Epirotæ Dentales (quos plurimos circa Quadragesimam capiunt) in caudam ac caput diuidunt, & cum squamis, ex aceto & sale addito croco incoquunt, inde gelu conficiunt: quod quum iam incoctum est, doliolis condunt, & fretum traijcientes, ad Anconam & alias urbes deferunt: atque hoc pacto tres & quatuor integros menses illæsos seruant, quos deinde publicè diuendant.

B. *Discrimen ab aurata.* Dentici magna est cum Aurata similitudo: sed mox discrimen comperies, si quidem exteriores branchias spinosas esse perceperis: præterea tegumentum perpetuò Dentali rubet, neque cilia habet aurea.

(A) Genuinam & antiquam ubiq; retinet appellationem. Grandis & adultus frequentior quàm paruus, ita ut mihi pusillos Dentales raro uidisse contigerit.

DE SYNAGRIDE, BELLONIVS.

Iconem non dedit.

B SYNagridem uulgus Græcum optimis notis à Synodonte distinguit. Dentex enim magis recurto est corpore. Synagris Cyprini in modum, ueluti circino ita circunductus, ut pro longitudine ac latitudine magis crassus appareat. Caput utrinq; compressum habet, pro sua crassitudine planum ac latum, oculos quemadmodum in serpẽtibus elatos: tergus aciei oculorum subiectum, quod huc atq; illuc siquando commoueat, uarios colores edit. Caput habet ueluti aureum, & lineas uersicolores complures per squamas, quarũ nonnullæ cæruleæ sunt, aliæ aureæ, deinde subnigræ, mox uirides, uel his coloribus commixtæ. Verùm ea quidem linea quæ latera intersecat, eo modo non uariat: nigra enim est. Proinde squamis contegitur corui, rotundioribus & latioribus, sed tenuioribus. Caudam gerit admodum bifurcam, & pinnas laterum ualde in acutum desinentes, arundinis alæ in modum oblongas. Pinnam aliam in tergore continuam gerit, uicenis aristis communitam, quarum quæ capiti finitimæ sunt, firmiores atque acutiores conspiciuntur. Vmbilici pinna denis aristis constat: quarum duæ priores, alijs fortiores comperiuntur. Narium foramina circa oculorum fontes illi sunt peruia. Dentes canini, ut Synodontis, in superiori et inferiori maxilla, quorum quatuor præcipui alijs longiores eminent. Quum autem maxillas coniungit, dentes pyxidatim in alterutram coëunt. Linguam exerit albam, oblongã, & modicè compressam. Cor habet sub branchijs angulosum, diaphragmate interseptum: Hepar pallidũ, in duos lobos diuisum: quorum dexter sinistro maior est, sub quo fel includitur, duos digitos lõgum, gracili uesicula inclusum. Lutea sunt eius intestina, præter rectum quod inter cætera candicat. Stomachus quoq; illi est oblongus, per uentrem protensus, ex cuius summa parte propter œsophagum tres tantùm appendices siue apophyses numerãtur. Lienem, ut iuniperi bacca, orbicularem habet,

habet, à stomacho dependentem, firmis uenis alligatum: Vuluam utrinque bicornem, per longitudinem spinæ exporrectam, ouis innumeris refertam.

Synagrides circa Corcyram (quo in loco nomen antiquum apud uulgum retinent) calamis decipi conspexi. rarò enim nassis decipiuntur, sæpius tamen euerriculis. E (A)

Synagridibus uesicæ uentosæ (quæ piscibus datæ sunt ne immergantur) geniculo interceptæ comperiuntur: quod cæteris piscibus marinis, aut saltem paucis, minimè accidit. B

Quum itaque Synagris Latinum nomen non habeat, non est quòd eum Denticis nomine ob confusionem appellemus. A

COROLLARIVM.

Imago hæc Denticis, Venetijs picta est.

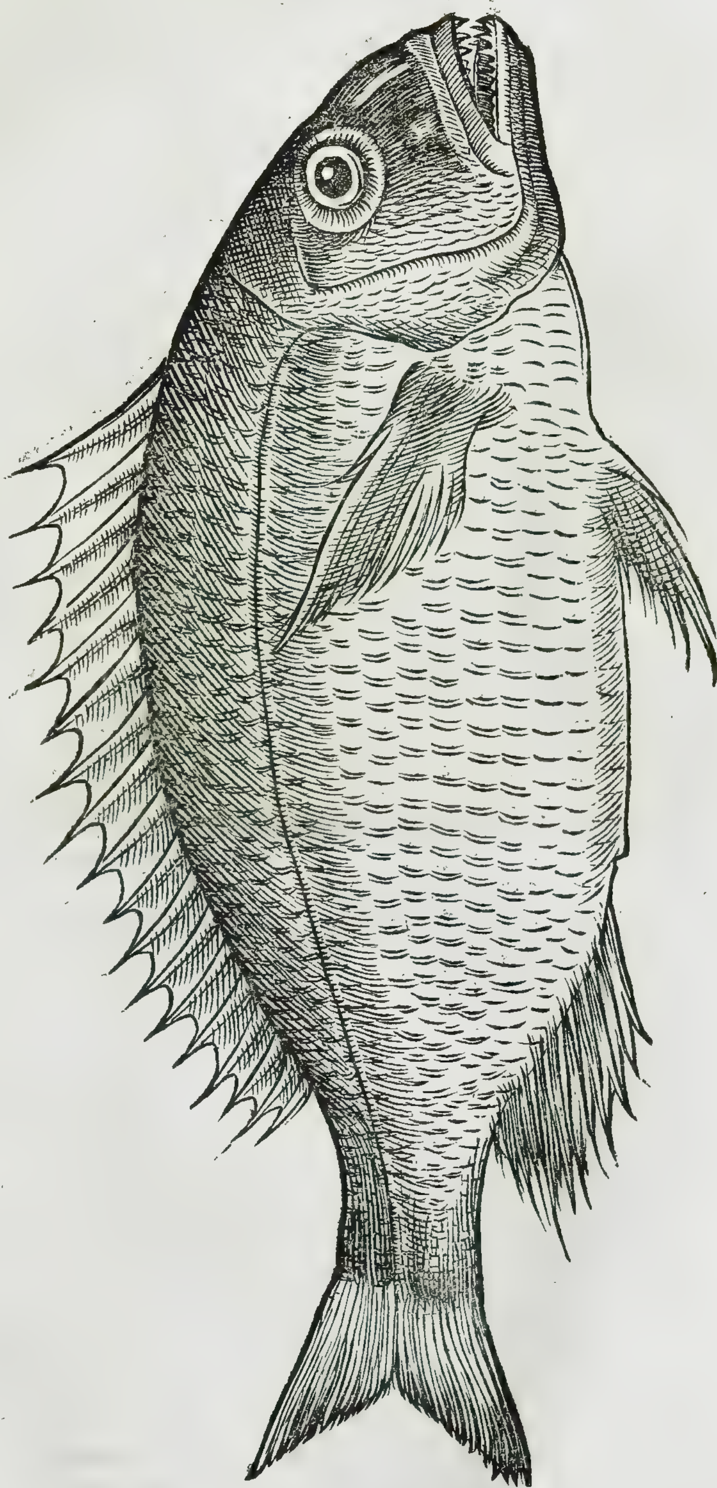

Synodontē & SYNAGRIDEM alij pro eodē accipiūt, alij distinguūt. ego utrūque una historia concludā, sed SYNAGRIDIS nomen maiusculis subinde literis scribā: ut si quis de eo cognoscere seorsim uelit, expeditiùs inueniat. Synodō piscis, uel synodus, ut alij scribunt, utrique in prima per y. uel, ut alij, sinodon, per iota, (Vide infra in H. a) alius est quàm synodontis dictus in recto singulari, ge. fœm. ultima acuta, συνοδοντίς. hęc enim pelamis magna est: ut dictū est suprà in Chelidonia, pag. 263. & dicetur plurib. infrà in Thūno. Synodonti à dentibus nomē factū est: unde & à Columella Dentex uocatur: & à recentioribus quibusdā Dentalis, uel etiā Dentale (ut à Platina) neutro gen. uulgi Italorū imitatione. ¶ Synodontes, & SYNAGRIDES, Latinè Dentices dicuntur: tam similes sunt, ut Ligures, & Massilienses utrosque Dentices: cōtrà Gręci, eosdē utrosque SYNAGRIDES nominēt. Hicesius dicit Pagrū, Chromin, Anthiā, Synodontē, & SYNAGRIDEM similes esse, Gillius. Synodontes, Latinè Dentices uocantur. quorū alterū est genus simile, SYNAGRIS Gręcè uocatū, quā itē (*ut et Synodontē*) Denticē Theodorus interpretatur, Massar. Videtur aūt & ipse genus simile dixisse, sicut & Gillius propter Hicesij uerba: qui tamē nec forma similes, nec magnitudine pares hos pisces dixit, nec aliter inuicē cōparauit, quàm nutrimenti ratione, ut indicauimus in Orpho B. Solet enim Hicesius apud Atheneū nō corporū formarūque similitudines tractare, id quod Speusippus facit in libro Similium, sed eas duntaxat quæ ad nutrimentum pertinent rationes persequi: quod in prænominatis etiam piscibus eum facere, ex ijs quæ infert nemini dubium esse potest. Siue igitur forma similes sint, siue non similes synodon & SYNAGRIS, nutrimentum ex eis simile est. nempe dulces sunt, subastringunt, abunde alunt, ideoque etiam difficilius excernuntur. Magis autem alunt ex eis qui carnosi sunt, magis'que terrestres, (sicci,) ac minùs pingues, inquit Hicesius. Iam cum & Aristoteles diuersis in locis his duobus nominibus utatur, qui ubique ferè de una re uocabulis eisdem uti solet, nec ludere synonymia aut copia uocabulorum, diuersos esse pisces existimandum est. Sed Epicharmus quoque pro diuersis habuit, his uerbis: ΣΥΝΑΓΡΙΔΑΣ μαζούς τε, συνόδοντάς τε ἐρυθροποικίλους. Quamobrem meam potiùs inscitiam, & alterum ex his duobus piscem, præsertim SYNAGRIDEM, mihi ignotum fateri, quàm clarissimos ueterum authores inscitiæ insimulare malim.

A

Synodontis.

Dentex.

Dentalis, e.

Synagris.

(F)

Saluianus SYNAGRIDEM hodie à Græcis uulgò dictam, omnino synodontem esse, neque notis ullis, nisi fortè quas ætas, temporis'ue aut loci uarietas attulerint, differre sentit. Veterũ autem SYNAGRIS (inquit) quinam piscium sit, quó ue Latino nomine, aut uulgari nomenclatura uocetur, haud nobis hucusq; notum est: suspicamurq; neq; etiam in posterum cognitum fore: propterea quòd nec nomen eius, nec quæ ei authores tribuunt, ullam ad id coniecturam afferant. Idem in Tabulis suis duo hæc nomina pisciũ similiũ, non unius facit: cũ Hicesius tantùm, ut dictum est, nutrimenti ratione similes faciat. ¶ Bellonius scribit uulgus Grecũ SYNAGRIDEM optimè à Synodonte distinguere, &c. cuius uerbis & sententiæ, ut qui magnam Græciæ partem peragrârit, interim acquiescam, donec alius fide dignius aliquid protulerit. ¶ Fragolinos (*sic puto uocant tum phagros tum erythrinos*) quum sesquipalmi magnitudinem excesserint, in dentices siue synodontes euadere communis piscatorum consensus existimauit, Iouius. Dentex corporis figura ac partibus ferè omnibus phagro similis adeò est, ut non facile ab inuicem internoscantur. sunt qui credant eos ætate sola atq; magnitudine differre, ita ut unus & idem piscis minor & iunior existens, phagros: ad sesquipalmi uerò magnitudinem adultus, dentex appelletur, Saluianus. qui in altero sui operis De aquatilibus libro, quomodo dentex à phagro distinguatur, in historia de Phagro edocturum se addit. Author de naturis rerum, & Albertus, hos pisces confundunt: Dentex (inquiunt) uel pagrus à re nomen habet, quia dentes habet magnos, &c.

Phagros.

Malol.

In uersu Epicharmi ΣΥΝΑΓΡΙΔΑΣ μαζούς τε, συνόδοντάς τε ἐρυθροποικίλους; Rondeletius interpretatur SYNAGRIDES delicatas & teneriores, utpote minores ætate, &c. Saluianus quoq;, lautas. Ego μαζὸν adiectiuum hactenus non reperi, & μείζους potiùs legerim, id est maiores. nam & alibi μείζονας pro μείζονας idem author, citante Athenæo, protulit. Natalis à Comitibus μαζὸς legit, et uertit papillas, quàm rectè ipse uiderit. res ipsa quidem & sensus postulat, ut piscis uel nomen uel epitheton sit, papilla neutrum est. μαζὸς alioquin, sicut & μαστὸς, mamillam significat, θηλὴ papillam. Scio mazam aliquando pro placenta uel panificij delicatioris genere accipi, (quanquam & simpliciter farinam subactam, & aliquid pane uilius significat, ut in prouerbio ἀγαθὴ καὶ μᾶζα μετ' ἄρτον:) unde uerba μαζᾶν καὶ ὑπερμαζᾶν, pro τρυφᾶν, καὶ ὑπερτρυφᾶν. μαζὸς uerò ulla significatione adiectiuum esse nego: si tamen esset, masculinum esset, nec conueniret ad fœmininum synagrides. Μαζινὸς quidem adiectiuum est apud Varinum: Μαζινὸς βοῦς, ὁ ἐξ ἀλφίτων. Sed hæc ad grammaticos. ¶ Aliæ sunt SYAGRIDES, quarum itidem Epicharmum meminisse paulò pòst Athenæus scribit eodem libro 7. uerba autem eius non recitat. Vide superiùs suo ordine. ¶ SYNAGRIDES quidem cur appellentur aliqui pisces, non facilè dixerim: nisi fortè, ut coniicio, gregales sunt, quemadmodum & synodontes: διὰ τὸ συναγείρεσθαι, καὶ συναγελάζεσθαι, ἢ καὶ ὁμοῦ ἀγρεύεσθαι. SYAGRIDES uerò alij nimirum pisces, ab aliqua ad syagrum, id est aprum, similitudine. SYNAGRIDI quidem hodie apud Græcos dictæ dentes quatuor cæteris longiores eminent: quod cum uerre & apro ei commune est. Idem Synodonti dentes caninos exertosq; esse scribit, sicut & cinædo: unde synodontem quoq;, tanquam cynodontem dictum coniicias: & cinædi quoq; nomen inde detortum.

Syagrides.

Vulgaria nomina.

Synodontes sunt qui uulgò dentales uocantur, Massarius Venetus. Massilienses (inquit Rondeletius) Synagridem Dentẽ appellant, quod nomen circa Monspelium aliqui propter similitudinem Scaro attribuunt. ¶ Sargum, Auratam, Synodontem, Dentalem, &c. Bellonius adeò similes esse scribit, ut uix ab oculatissimo distingui possint. Hi omnes communi Bremæ marinæ uocabulo nobis uenire poterunt, adiecta aliqua coloris aliá ue differentia. Synodontem ergo interpretor, ein rotlachte Meerbrachsmen art / ein Zanbrachsme / ein Zanfisch. ¶ Nostri ichthyopolæ quandoq; synagridem pro mormyro uendunt: qui admodum frequens apud nos non est, sed Romæ & Neapoli frequentissimus, Rondeletius.

B Columella 8. 16. de piscinis scribens, dentices Punicas & indigenas nominat. Synodum (*Synodontem*,) probant ex Illyrico, Dalmatiæq; litoribus, & præsertim ex Salona atque Tragurio, Iouius. Herculeæ mullum rupes (*dant*,) synodontas Amalphis, Actius Syncerus Neapolitanus. Circa Caput uiride (Noui orbis) piscati sumus dentales, Aloisius Cadamustus. ¶ Synodus & charax eiusdem generis sunt, præstat uerò charax: Diphilus Siphnius, qui tamen non de formarum, sed alimentorũ similitudine loquit. Synodontes proximi sunt auratis (formâ, uerùm maiores, Massarius) & pagris. habent enim prominulos dentes: & sunt lati, subrubraq; uarietate conspicui, Iouius. Fuluos synodontes Ouidius dixit, nimirum ut Oppianus ξανθοὺς ἐρυθραίνους, Vuottonus. Numenius λευκὴν (λευκὸν) καὶ μέγαν συνόδοντα, id est, album & candidum synodontem. ¶ Synodontites gemma è cerebro piscium est, qui synodontes uocantur, Plinius. Est autem synodontites adiectiuum nomen masculinum, ut subaudiatur lapis: ad gemmam si referas, fœm. genere synodontitis efferri potest. Recentiores quidem coruinam gemmam tradunt reperiri in capite coracini uel synodontis: sed ineptè. nã qui è coracino est, coracinites potiùs quàm synodontites uocari debebat. nos plura de eo in Coracino, pag. 354. Dentex uel pagrus dentes habet magnos, multos ac duros, Author de nat. rerum. Hunc piscem recentiores Dentatum uocant: & habet dentes antè, superiùs & inferiùs, æquales ferè, ad modum dentium hominis, qui incisores (*Bellonius caninis comparat, cuius authoritas maior*) uocantur, dispositos. Sed inferiorẽ mandibulam

dibulam habet ex duobus osſibus compoſitam, ſicut & homo. Piſcis eſt ſquamoſus, nõ magnus, palmo tamen maior: figura piſcis qui bonachus (*lego monachus, cui etiam Naſum in Danubio piſce comparat. eſt autem capito fl.*) uocatur: niſi quòd caput minùs craſſum habet, & aliquãto latior eſt. Abundat in mari iuxta Romam, & Apuliam, & Siculo, Albertus. Dentale noſtra ætate dictum putant, quòd dentes ferè exertos habeat, quibus & piſcatores interdum lædere conſueuit. Senſere Antiatis cicatrices in digito acceptæ, à Dentali uulnera inſligi. Oratæ ſimilis eſt, Platina. ¶ Synodon quaternas habet utrinq; branchias, easq; ſimplices: fel uerò à iecore ſemotum, & inteſtinis commiſſum, Vuottonus ex Ariſtotele. ſed Ariſtoteles hiſtoriæ lib. 2. cap. 13. SYNAGRIDEM, non Synodontem branchias quaternas utrinq; ſimplices habere ſcribit: & rurſus cap. 15. Synagridi, non Synodonti, fel eo modo ſe habere, ut dictum eſt.

C Synodon piſcis litoralis eſt, Ariſtoteles. ἀλκισαὶ σινόδοντες, id eſt, Robuſti ſynodontes (*nam & magni fiunt, & dentibus plurimùm ualent, ut in B. dictum eſt*) in petris & arenis paſcuntur, Oppianus. Nec ſi Columella & Ouidius, ſecus ſentire uideantur, (ille Denticem pelagium faciens, his uerbis: At arenoſi gurgites, planos quidem non peſsimè, ſed pelagios meliùs paſcunt, ut Auratas, ac Dentices: hic uerò piſcibus qui pelago gaudent, eundem annumerans:) eis aſſentiendum eſt: cum diuturna piſcatorum obſeruatio, Ariſtotelis & Oppiani, potiùs quàm ipſorum ſubſcribat opinioni, Saluianus. ¶ Synodontes carniuori tantùm ſunt, Ariſtoteles hiſtoriæ 8. 2. Et mox: Synodon carne ueſcitur, & mollia (μαλάκια) appetit. Euenit plerunque & huic & hiatulæ, ut dum piſces minores inſequuntur, uenter procidat, propterea quòd piſcium uenter iuxta os poſitus eſt, nec gula ſubeſt. Hoc cur ita accidat tum his, tum alijs quibuſdam piſcibus maioribus, dum nimia auiditate perſequuntur minores, Rondeletius copioſè explicuit in Channa. Dentex graſſatur in oſtrea & piſces innoxios, Author de nat. rerum, & Albertus.

Synodontes gregales ſunt, Ariſtoteles hiſtoriæ 9. 2. φῦλα πολυσπόρων σινοδόντων, Oppianus dixit. D Dentices (οἱ σινόδοντες) tam congregatiles ſunt, ut nec ſibi eſſe à gregalibus ſuis æqualibus ſolitudinem & ſegregationem ferant. Solent autem iuxta ætatum diſcrimina degere: ac nimirum peradoleſcentes ſeparatim à reliquis natant. ij quoque qui ſunt confirmatiori ætate, etiam inter ſe uitæ communitate coniunguntur, ita ut congruant prouerbio, Aequalis æqualem delectat: & præſentes præſentibus tanquam ijs quibus cum ſocietas aut amicitiæ coniunctio ex conſuetudine uſuque frequenti coaleſcit, delectantur. Aduerſus piſcatores autem ſic machinantur, ut cum piſcator in eos cibum demiſerit, congregati & in orbem conſiſtentes inter ſe conſpiciant, & quaſi ſigno dato inter ſe, admoneant ne propè ad cibum accedant, ne'ue demiſſum cibum attingant, atque in hunc ordinem inſtructi permanent. Sin autem ſoliuagus ex alio grege acceſſerit, hamumq; deuorauerit, ac ſuæ ſolitudinis præmio accepto ſubtractus fuerit, confidentiores efficiuntur, tanquam capi non poſsint: ſicq; præ nimia fiducia negligentiores facti, capiuntur, Aelianus 1. 46. ex tertio Halieuticorum Oppiani ferè. De polypi cum Dentice pugna, Alberti uerba recitaui in Corollario de Polypo D. ad finem.

E Bôce ineſcatur ſynodon, Oppianus 3. Halieut. Quomodo capiantur, proximè in D. Aeliani uerbis expoſitum eſt. ¶ Τοῖσι κε θαρρήσαιο (aliâs θηρήσαιο) φαγεῖν (aliâs λαβεῖν) λελιμμένος ἰχθῦν, Ἢ ἐ μεγάν σινόδοντ', ἢ ἀφνύντην ἵππουρον, Numenius de eſcis loquens, ut coniſcio.

F Dentices multùm alunt, Pſellus. Synodontes duram habere carnem tradit Xenocrates: ſed ſuccum creare bonum, mediocritérque nutrire: facileque & in corpus digeri, & aluum mouere, Vuottonus. Hiceſio contrà ſubaſtringunt, & morantur aluum, &c. uide ſuprà in A. iuxta (F) in margine. ego quidem Hiceſij ſententiæ, ſubſcripſerim. Synodum (*Synodontem*) probant ex Illyrico, Dalmatiæq; litoribus, & præſertim ex Salona atque Tragurio: quæ gentes conciſum in fruſta, & ſemicoctum multo croceo & perſpicuo gelu condiunt, cadisq; includunt, ita Gelu. ut toto fermè anno per omnem Italiam, & Romæ idem aduectitius & recentiſsimus habeatur. Id genus autem obſonij medici magnopere deteſtantur, & ante alios Petrus Aponenſis. Is enim piſces ſemel coctos aſſeruatóſque, & præſertim uaſorum concluſos operculis mortiferam qualitatem adquirere, mandentéſque certo plerunque ueneno inficere, ratione atque experimento deprehendiſſe affirmauit, Iouius. Dentale ut Stirio coquitur, Platina. De Dentice patina deſcribitur ab Apicio libro 4. cap. 2. Et rurſum ius in Denticem aſſum ac elixum, libro 10. cap. 11. Σινόδων ὀπτὸς ab Antiphane cum alijs lautiſsimis obſonijs nominatur. Αὐτὰρ (τὸν) σινόδοντα μὲν, ὃν ζητεῖ (ζητεῖς) παχὺν εἶν, Ἐκ πορθμοῖο (è freto Siculo) λαβεῖν πειρῶ καὶ τοῦτον ἑταῖρε, Archeſtratus. ὀρφῶν, αἰολίαν, σινόδοντά τε, καρχαρίαν τε Μὴ τέμνειν, μή σοι νέμεσις θεόθεν καταπνεύσῃ. Ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθου, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato comicus.

Piſcis hic σινόδους appellatur à Diphilo Siphnio: ab Ariſtotele hiſtoriæ 8. 2. σινόδων, per ypſilon in prima: alibi uerò per iôta σινώδων, ut eiuſdem operis 8. 13. & 9. 2. non placet tamen o. magnũ in penultima ſcribi: cùm apud idoneos authores ſemper o. breue eo loco reperiamus, & ita originis ratio poſtulet, & poëtæ corripiãt: & apud ipſum Ariſtotelẽ hiſtor. 8. 2. primũ σινόδοντος, deinde etiã σινόδων legamus in noſtra editione. Admonet aũt Athenæus quoq; primã huius nominis per iôta ſcribi à Dorione, & Archeſtrato, nec deeſt, cur ita ſcribat, ratio: nimirũ παρὰ τὸ σίνεσθαι ἢ βλάπτειν H.a.

τοῖς ὀδοῦσιν. esse quidem noxios eius dentes, in B. indicatum est. Per ypsilon uerò συνόδους, quasi κυνόδους dici uidetur. nã, ut scribit Bellonius, caninis dentes similes habet, eosq́ (ut picturæ ostendunt) non quidem coniunctos, sed magnis interuallis dispositos; cum συνόδους dici posse uideatur, qui coniũctos densosq́ dentes habeat, (ut συνόφρυς, qui & μίξοφρυς Cratino, apud Pollucem:) qui uerò contrà, raros, μανόδους. ὅσοι δὲ πλείους (ὀδόντας) ἔχουσι, μακροβιώτεροι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰσιν: οἱ δὲ ἐλάττους, καὶ ἀνόδοντοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βραχυβιώτεροι, Aristot. Historiæ 2.3. hîc pro ἀνόδοντοι lego μανόδοντοι. quod & sensus requirit: & Theodori interpretatio comprobat. ὀδοὺς pro dente, communis linguæ uocabulum est apud Græcos, ὀδὼν uerò Ionicæ: ab utroq; genitiuus fit ὀδόντος. Ab ὀδὼν Ionico composita sunt προόδων, χαυλιόδων, ἀμφόδων, χαλκόδων, & similia, Eustathius in Iliados Λ. Eadem omnia puto communi lingua per ους efferri. Ζῶον χαυλιόδουν uocatur ab Aristotele libro 3. De partibus, cui dentes sunt exerti, (sic Homerus κάπρον ἀργιόδοντα dixit, Iliad. ι.) alibi uerò substantiuè ipsos dentes exertos χαυλιόδοντας nominat. Historiæ enim 2.10. ὀδόντας μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας legimus. Νωδὸς (id est Edentulus) dicitur, qui dentem non habet, apud Eubulum & Phrynichũ, quem Pherecrates ἀνόδοντα appellat. cui uerò dentes prominent, προόδων dicitur: & προόδους de fœminis, Pollux lib. 2. apparet autem προόδους, communis esse generis, προόδων masculini tantùm.

Epitheta. Synodontes fului, Ouidius. Συνόδοντα λευκὸν Numenius dixit: nimirum à recto in ους. quem generis communis esse, cum adiectiuè sumptum, ut modò indicauimus, tum pro pisce, conijcimus: quamuis pro pisce plerunque semper masculino gen. usurpetur. Ἀλκισὰς συνόδοντας, Oppianus. SYRENAE nominant apud Varronem De lingua Latina alicubi, tanquam Cõchyliorum quorundam nomen Latinum, non sumptum à Græcis, à quibus Pelorides, ostreas, &c. Latini mutuati sunt. Vernacula (inquit) ad similitudinem sunt, ut Syrenæ, pectunculi, ungues. Ego in hac uoce aliquid corruptum suspicor, nam si Latina est, cur prima per ypsilon scribitur?

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM, T. CONSONANTE INITIALI SCRIBENDIS.

DE TAENIA, RONDELETIVS.

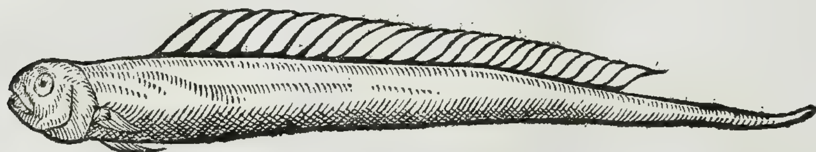

H. a. TAINÍA Græcis fascia est, qua in significatione Galenus, & Hippocrates in libro de fracturis usus est sæpius. Significat & redimiculum seu uittam, qua puellæ nostræ capillos redimire solent, quam seruati Latini nominis uestigijs nostri uette uocãt. Sed à fasciarum similitudine dicuntur tæniæ lapides sub aquis candicantes, in longum porrecti, quales sunt in sinu maris nostri non procul ab ostijs Rhodani à nautis formidati, quas Græci uocabuli imitatione tiniez appellant.

A Vitta. Ab eadem fasciæ similitudine piscis ταινία uocatur, quem Gaza uittam interpretatus est. Plinius tæniæ uocabulum retinuit. A nostris piscatoribus flambo uocatur, id est, flamma, quia colore est rufo, siue flammeo: uel quia quum natat flammæ modo moueatur, & flectatur. A quibusdam spase, id est, ensis nominatur, à figura. Capite enim lato est, reliquo corpore in acutum paulatim desinente.

B Tæniæ differentias duas obseruaui. Vna uera est Aristotelis tænia. Alterã similitudinis causa tæniam etiam uocabimus. De tænia Aristotelis prius dicemus. Piscis est fasciæ similis, id est, longo, tenui, strictoq́ corpore, ac flexibili longorũ piscium instar: corporis tenuitate, carnis sapore & candore buglosso similis. Capite est depresso, osibus multis constante. Oculis magnis, rotundis, pupilla exigua. Ad branchias pinna utrinque unica, ad natandum data. In prona parte uillos habet, ad caudam usq;, & in eosdem cauda terminatur. Tantæ est tenuitatis, ut ossa uertebrarum spinæq́ quibus firmatur, carne non tecta appareant.

F Crassum lentumq́ succũ gignit: quia carne est dura & glutinosa, cuiusmodi sunt longi omnes qui flexuoso corporum impulsu utuntur.

A Hanc ueram Aristotelis tæniam esse affirmamus, quia tenuis, longa, cãdida, pinnas duas duntaxat habens, ut scribit Aristoteles, libro 2. de histo. cap. 13. οἱ μὲν πλεῖστοι τέτταρα πτερύγια ἔχουσιν: οἱ δὲ προμήκεις, οἷον ἔγχελυς, δύο ὄντα πρὸς τὰ βράγχια, ὁμοίως δὲ κεστρεῖς; οἷον ἐν Σιφαῖς οἱ ἐν τῇ λίμνῃ, δύο, καὶ ἡ καλουμένη ταινία ὡσαύτως. Pisces plurimi pinnas quaternas habent: longi autem, ut anguilla, binas, iuxta bran-

xta branchias: & mugiles lacus Sipharum itidem binas, similiter & quæ tænia dicitur. Præterea buglosso similis est, teste Speusippo: sed hoc differt quòd oculos in prona parte non habeat, sed utrinque unum.

DE ALTERA TAENIAE SPECIE, Rondeletius.

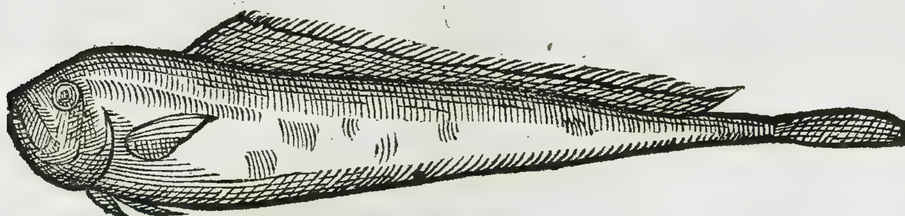

TAINÍA alia est cui nomen hoc, uel fasciæ, aptissimè quadrat. est enim tenuis & longissima, quippe quæ ad duûm triûm'ue cubitorum longitudinem accrescat. Corporis specie, priori similis est: eo uerò differt, quòd præter pinnas quæ ad branchias sunt sitæ, duas alias habet sub maxilla inferiore rufas, cuius coloris sunt uilli dorsi caudæq;. Præterea quinq; maculas habet in parte prona, purpureas, rotundas, certo spatio à sese distantes, quales ferè in solea oculata. Squamis caret, aculeisq;. Ob id fortasse de hac intelligendus Oppiani locus ταινίαι ἀβληχραί, id est, imbecillæ. Colore est argenteo. Ventriculum magnum habet, & longum. Intestina recta, sine ullis gyris ad anum porrecta. Cor compressum. Hepar ex albo rubescens. Lien & fel uix ob paruitatem apparent. A B Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Carne est dura, glutinosa, malum succum gignente. Hanc tæniam rectè dici perspicuè indicat corporis longa & fasciæ similis figura. Nam medici etiam longos latosq; lumbricos ταινίας uocant, quæ etiam κειρίαι dicuntur. F

Tæniam nostræ similem Pisis mihi ostendit Portius philosophus grauissimus, quam ad se è Gallia missam narrabat: sed cærulea erat, dentibusq; maioribus, quæ à pictore præter piscis naturam adiecta fuisse arbitror. B

RVRSVS DE ALTERA TAENIAE SPECIE, EX BELlonij libro: quam ipse uulgari Venetis nomine, falcem appellat: quanuis exhibita ab eo figura, propter illas ueluti crenas, quibus (inquit) in gyrum serrata est, & asperam in lateribus lineam, cum Rondeletiana non conuenit, ut tertiam hanc Tæniæ speciem suspicari liceat.

Alia est Bellonij Tænia. Vide in Corollario A.

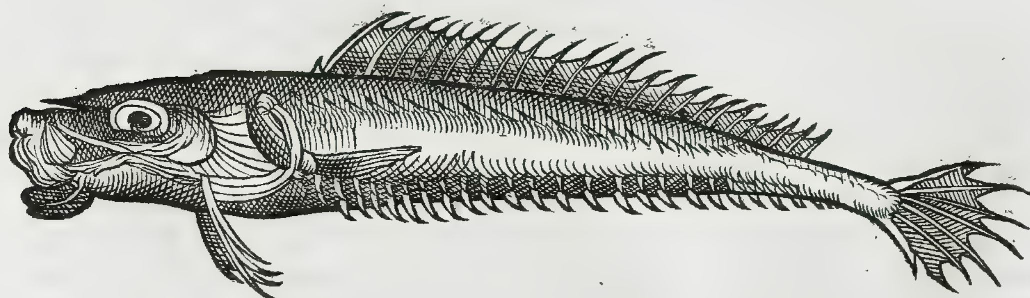

Antequàm planos ac latos pisces aggrediamur, commodus hic mihi locus uisus est, ut de Venetorum Falce antiquis (ut puto) minùs cognita, differam: quãdo & mollis est, (in quo & ad Asellorum genera accedit:) & glaber, atq; oblongus: ita tamen cartilagineus, ut perfrixus uel assus in quoddam ueluti glutinum resoluatur. Vnde ab omnibus ferè mensis explosus, nullum præterq; formæ (qua rusticam Falcem aliquo pacto imitari uidetur) nomen uulgo Italico retinuit. nostro autem litori planè inuisus est: ac quanquam alijs à Veneto litoribus (præsertim Italicis) reperiat, tamen aut propter eius uilitatem, aut capitis turpitudinem (unde Marmotum pleriq; uocant) certum nomen sibi adipisci nunquam potuit. Quamobrem apud Tenedum audiui uulgum Græcè falsò Anthiam nominare: alios in Italia Colpiscem, (*à succo glutinoso, in quem resoluitur dum coquitur. nã colla gluten est:*) alios sicut libuit. B (A) (F) A

Cæterùm in ulnæ longitudine, palmi latitudinem non excedit. Mollis, polypi modo, coloris argentei: unicam in tergore pinnam, eamq; continuam, duas sub branchijs, & totidem sub sterno ostendit. Totus in gyrum quibusdam ueluti crenis serratus est, atque in lateribus lineam habet asperam: subrubra est eius tergoris pinna, grãdes oculi, deforme caput, ut simiam esse dicas, (*quod marmoti uocabulo uulgus indicat.*) B

Hæc Bellonius in libro ædito. Cæterum anno superiore cùm hac iter faciens uarijs de rebus mecum conferret, hæc insuper narrabat: Arimini piscem quem Falcem nominãt, apud Constantium Felicium Durantium medicum insignem se uidisse: tenuem adeò ut cibo penè ineptus sit. nam cum latus sit (inquiebat) & insuper tenuis, penè transparet. Spinam (dorsi) uertebris munitam habet. Pinna quæ à capite incipit, supra tergum ad caudam protenditur. Quòd si caudam diligentius inspexeris, uitrarij penicillum refert: quoniam sicca cùm fuerit equinas imitatur setas. Argentei coloris est aridus hic piscis. Is quem uidi, digitos latus sex, quinque palmos longus erat. ore prægrandi, sine dentibus: & solus in quo nullam subtus (*ab ano*) pinnam obseruauerim.

COROLLARIVM.

A Tænia pisciculus dictus est à gracilitate, & longitudine, Hermolaus. Germanicè nominare licebit Tæniam primam Rondeletij **ein Bendel**: quod est fascia: secundam uerò, **ein Sichelfisch**, id est, falcem. Sed alia est Bellonij Tænia, de qua suprà inter Passeres, pag. 789. uerba eius retuli. Numerat autem eam inter Soleæ species, **ein kleine dünne Zungen art.** Eadem puto est, de qua Gillius: Tenia (*prima melius per æ. scribitur*) quæ nunc ab Hispanis Azedia nuncupatꝰ, Soleę similis, sed minor ac strictior est. Sittardus olim indicabat, piscem qui Romę Pecten, uulgò Pectenortzo uocaretur, doctis quibusdam uideri esse Tæniam. Pectinem autẽ Romæ, ut puto, aliqui uocant Citharum Rondeletij siue primum, siue secundum potiùs: qui tamen citharũ suũ primum Romæ folio nominari scribit: ut Bellonius Tæniam suam, Sfolio ibidem uocari, quod nomen Veneti attribuant Soleæ. & hic quidem piscis planus est, & de genere τῶν ψηττοειδῶν: sed pinnarum numerus facit, ut Tænia esse non possit. Alij etiam alium Pectinem in Italia uocari mihi retulerunt, pisciculum rubicundum, eodem quoqꝫ colore pinnis præditum: una longa per dorsum continua: altera ab ano satis longa: binis ad branchias, totidem in uentre. squamosum, ut pictura præ se ferebat, & simpliciter piscem, neqꝫ planum, neqꝫ longum. capite supra os eleuato simoqꝫ. Deniqꝫ Saluianus Nouaculam Rondeletij, Romę pesce Pectine, uel Pettine & in plerisque alijs locis Rason uocari tradit. Sed horum nullus Tænia esse potest. ¶ Arnoglossum quoque uel Soleam læuem Bellonij, aliqui Tæniam esse putarunt: quorum sententiam ipse in Arnoglosso inter Passeres refellit. ¶ Ego Rondeletij sententiæ acquiesco: quanquam nõnihil me remoratur, quòd tæniæ suæ primæ carnem durã & glutinosam esse scribit, quæ crassum lentumqꝫ succum gignat: & secundæ similiter, quam etiam malum succum creare ait. quam (secundam) & Bellonius ab omnibus ferè mensis explodi tradit, &c. Epicharmus uerò apud Athenæũ tænias quanquam tenues gracilesqꝫ, gratissimas tamen & suaues esse prædicat. his uerbis: Καὶ φίντατοι (sic etiã Eustathius legit, & interpretatur φίλτατοι) ταινίαι, λεπταὶ μὲν, ἁδεῖαι δὲ, κὠλίγου πυρός.

Pecten. (F)

B Tæniæ plurimæ & optimę (κάλλισται) nascunꝰ ad Canopum iuxta Alexandriam & in Seleucia quæ iuxta Antiochiam est, Athenæus. ¶ Speusippus similes inter se pisces facit, passerem, buglossum, & tæniam.

C ταινίαι ἀβληχραὶ, id est Tæniæ infirmæ, seu molles, pisces sunt litorei, Oppiano lib. 1. Halieut.

F Mythæcus in Opsartytico, Ταινίαν (φησὶν) ἐκκοιλίξας, τὴν κεφαλὴν ἀποταμὼν, ἀποπλύνας, καὶ ταμὼν τεμάχια, κατάχει τυρὸν καὶ ἔλαιον. Verbũ ἐκκοιλίξαι Natalis de Comitibus euacuare interpretatur: aptiùs puto exenterare dicturus: τὴν κοιλίαν καὶ τὰ ἔντερα ἐξαιρεῖσθαι. Dioscorides lib. 2. in Salamandra ἐξεντερίζειν dixit. ¶ Vide plura paulò antè in fine segmenti A.

G Tæniæ iecur siccatum pondere X. (*denariorum nimirum*) IIII. cum oleo cedrino perunctis pilis IX. mensibus, psilothrum palpebrarum esse putatur, Plinius lib. 32. cap. 7.

H.a. Tæniæ, ταινίαι, sunt fasciæ & cingula, quibus mulieres utuntur. Inde ταινιόπωλις Eupolidi significat mulierem huiusmodi fascias & zonas uendentem, Athenæus & Eustathius. Aliquando tænia fasciam denotat, qua caput religabant & coronabant. Sed plura, quod ad Philologiam, requires in Græcorum ac Latinorum Lexicis, & Eustathij in Homerum Indice. Τηνίαι per η. apud Hesychium perperam & non suo loco legitur. Tæniola exiguum filum Columellæ, unde forsitan nostra tempestate piscatores togniam suam appellant, nisi potiùs à tenendo, Nic. Erythræus. Lapides sub aquis candicantes in longum porrectos, Rõdeletius tænias uocari admonet. eosdem ab Aeliano ἄσπρα uocari puto. nam Græci recentiores ἄσπρον pro albo dicũt. Canthari pisces gignuntur in locis quæ ἄσπρα nominant, Aelianus. Κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλεν, Oppianus: qui has petras alibi (lib. 1. Halieut.) leprades uocat. Ἄλλαι δὲ χθαμαλαὶ ψαμαθώδεος ἄγχι θαλάσσης λεπράδες, alias deinde facit chamis & patellis plenas. Eustathius confundit, Lepradem esse dicens saxum in mari, cui lepades, id est, patellæ innascuntur. Ab his saxis Aeliano libro 2. cap. 41. mullorum piscium quidam λεπρώδεις cognominantur. sed cum loca huiusmodi saxa minuta & rara (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιὰς) habere scribat, crebrasqꝫ algas inter hæc interiectas & medias, ubi subsidet limus uel arena, alias quàm ἄσπρα seu tænias, intelligere uidetur. ¶ Ταινία & κειρία Græcis tũ fascias, tum lumbricos longos ac latos significant. Apud Comicum in Auibus quidã ait μὴ δεηθῶναι σπάρτης, κειρίαν ἔχων. hoc est, inquit Eustathius, se non indigere fune, (σπαρτίνου πλέγματος,) cũ habeat κειρίαν, ἤτοι δεσμὸν κλίνης. Vide Suidã in Κειρία. Aliqui instita & uincula sepulchralia interpretãtur. Aliqui primam per η. secundam per ε. scribunt. Κηρέαις, τοῖς θανάτοις ἐντετυλιγμένα, Hesychius & Varinus.

Ταινίαι

Ταινίαι ἀβληχραί, Oppiano. λεπταί, λεῖαι, Epicharmo. *Epitheta.*

TAGVMA nescio quid Festus ex Plauto nominat, his uerbis: Muriaticā uideo in uasis stanneis, naricam bonam, & canatam, & taguma, quinas fartas conchas piscinarias.

TAVLOPIAS, qui aliâs Aulopias. Quære suprà in Anthijs, pag. 69.

DE TELLINARVM PRIMA SPECIE, MINORE, RONDELETIVS.

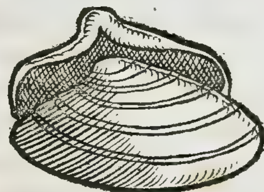

TEΛΛΙ͂ΝΑΙ à crescendi celeritate nomen habere uidentur, ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι. Idem retinuerunt Latini. A
Athenæus tamen à Romanis Tellinam μύτλον uocatam fuisse scripsit: quo loco Hermolaus μύτιλον legendum putat, ut Mytilus & Tellina idem sint. Nostri & Romani etiam Tellinas uocāt. Veneti piscatores, ut Hermolao uisum fuit, à capparis similitudine capparoculas siue capparolas. Normani flion. Tellinarum genera duo facit Athenæus, ut aliæ marinæ sint, aliæ fluuiatiles, uel quæ in fluuiorum ostijs reperiuntur. Τελλῖναι γίνονται μὲν ἐν Κανώπῳ πολλαί, καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν. ὧν λεπτότεραι μέν εἰσιν αἱ βασιλικαί, διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι: αἱ δὲ ποτάμιαι, γλυκύτεραι, Diphilus. Tellinæ in Canopico ostio (*circa Canopū insulā in Canopico ostio sitam, Vuottonus*) multæ sunt, & in Nili ascensu, (*Melius & sub Nili inundationem [quā Νείλου ἀνάβασιν uocant authores, ut Plutarchus De placitis philosoph. 4. 1.] abundant:*) quarum quæ tenuiores sunt, regiæ uocatæ, aluum cient, uentriculo graues non sunt: præterea bene nutriunt: fluuiatiles autem dulciores sunt. Nos in Agathensi sinu differētias duas inuenimus: unam earum, quæ minores sunt: alterā earum quæ maiores, & rufi coloris, (*de qua proximo capite.*)

Libro 3. — *Genera duo.* — *Lib. 3.*

B De priore nunc agimus. Duplici testa constat siue concha, utraque simili, læui, ualida & satis spissa, in ambitu serrata, qua de causa ad unguem coniunctæ sunt. Intus leuiter cauæ sunt: caro alba, in qua μήκων cernitur.

C F Tellinæ in arena uiuunt: ob id nisi, priusquam coquantur, diutius in aqua agitentur, ut arenulæ excidant, uescentibus molestæ sunt. Parum coquendæ sunt, ex aceto uel omphacio cum pipere comedendæ. Appetentiam excitant, ius ex eis aluum ciet. Dioscorides: Recentes Tellinæ aluo utiles, sed maximè ius earum. salitæ uruntur, tritæque in cinerē, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur. *Lib. 2. cap. 8.* G

Hîc obseruandum pectunculos pro tellinis à Plinio quandoque uideri acceptos, ut rectè mihi sensisse uidetur Hermolaus uir acerrimi iudicij. Coniecturæ quibus mouemur hæ sunt: Etenim quam uim Dioscorides Tellinarum cineri tribuit, eandem planè pectunculis Plinius lib. 32. cap. 7. atque ijsdem ferè uerbis: Lepus marinus ipse quidem uenenatus est, sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, item pectūculi salsi triti cum cedria. (*Obseruauit hæc etiam Massarius: Tellinas à pectunculis Hippocrates distinguit, Idem.*) Ne quis uerò existimet per pectunculos intellexisse pectines, quos Græci κτένας uocant, legat ultimum caput libri 32. in quo apertè, utrosque distinguit. Pectines, inquit, maximi & nigerrimi æstate, laudatissimi Mitylenis, &c. Et mox Alexandriæ in Aegypto pectunculi. Quod etiam conuenit cum tellinis Aegypti quarum meminit Athenæus loco ante citato.

A. Plinium aliquando pectunculos pro tellinis accepisse.

DE TELLINARVM SECVNDA SPECIE, MAIORE, quæ Athenæi uel basilica uel fluuiatilis uidetur, Rondeletius.

Bellonius non hanc, sed primam speciem, Tellinas basilicas esse putat.

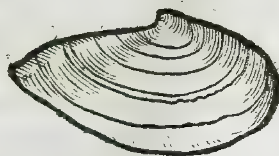

ALTERVM Tellinarum genus in litore Agathensi ad ostium Eraris fluminis inueni superiori simile, nisi quod testa sit maiore, tenuiore minusque spissa, & ex rubro flauescente, parte qua testæ colligantur in acutiorem angulum desinente. Hanc Tellinam esse puto quam βασιλικὴν, id est, regiam appellat Athenæus: uel fluuiatilem, quia non nisi in fluminis ostio reperi. (*Athenæus quidem basilicam & fluuiatilem non facit eandem: sed Rondeletius hanc, qua de scribit, alterutram esse conijcit. Vide ad finem Corollarij.*)

Dulcis est, utpote quæ in mista aqua minusque salsa proueniat. F

Quemadmodum Athenæus libro 3. scribit pueros Lepadibus & Tellinis in os sumptis ludere tubæ sonum imitantes: ita etiam hodie nostri Tellinę testa altera dentibus admota, diductis labris sonos eosdē edunt, ut puerilis hic lusus per manus traditus, ad nostros usque peruenisse uideatur. Neque solùm Tellinis, sed etiam Lepadibus ori adhibitis pueros sonare author est Athenæus: Callias Mitylenæus (inquit) libro de Patella Alcæi, apud Alcæum odam esse scribit, cuius initiū est: Petrę & cani maris filia. ad cuius finē scriptū est: Ex patinis (*patellis, ἐκ λεπάδων*) animū recrees, ô marina patella. Quo in loco pro λεπὰς, id est patella, Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, atque H *Libro 3.*

Dicæarchum non rectè legisse λεπάδας: ijsq; ori admotis puellulos sonare & ludere, quemadmodum apud nos Tellinis solent procaces adolescentuli, τὰ ἀνδρομολόγα τῶν παιδαρίων. Sopater Phlyacographus etiam in Comœdia quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit, Quiesce, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus illapsus est.

DE TELLINARVM TERTIA SPECIE, Rondeletius.

MERITO tertij generis Tellinam eam esse dicemus, quæ figurâ superioribus Tellinis tam similis est, ut inter Tellinas numerandam esse nemo negare posit. His tantùm differt: Colore est candido, testa perspicua & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuissima. Tenuis est admodum, & ambitu magis rotundato.

DE TELLINIS MINORIBVS, BELLONIVS.

A Concharum omnium minima Tellina Venetis, Romanis Tellina regia, Gallis Flion uocat. Hanc non agnoscit Lutetia: Rarò etiam à Masilienisibus uisitur: Lesbi incolæ Chinades uocāt.

B (F) Rustici Romani in saccis per urbem Tellinas circunferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm enim exiguo corpore constent, nec facilè aperiantur, gustuiq; gratæ sint, mirum in modum ob id expeti, bellariorumq; loco assumi solent: quarum tenuiores atq; exiliores, (λεπτοστράκας Athenæus) basilicas, hoc est, regias appellant. Ichthyopolæ Veneti aqua marina demersas in lagunculis adseruant. Anconitani Calcinellos nominare malunt, idq; ad discrimen alterius conchæ quæ ab ijs Chalcene appellatur.

C Cæterum læuis est Tellinarum testa, candida, nequaquam striata, crenulis tenuissimis denticulata, in longitudinem diffusa & angusta, mediocriter fortis, & quodammodo teres.

F Locis arenosis & litoribus frequenti fluctuum impetu agitatis reperiri, ac cum cæteris sui generis de saporis principatu contendere solet.

Dioscorides, Galenus ac Paulus, Tellinarum decoctum, læuem ac lubricam aluū facere prodiderunt. Est autem earum caro mollior, quàm reliquarum conchularum. Harū quæ paulò plus extra aquam manserunt, testas pandere, (*fortè, testæ se pandere*) hiantesq; arenulas excipere solent, de quibus Romani meritò plurimùm conquerūtur. Quamobrem multò meliores sunt in urbibus, quæ mari alluuntur, ut Venetijs & Ianuæ.

COROLLARIVM.

Has conchularum icones Venetijs accepi: quas puto Tellinarum generis esse: & magis quidem illam quæ A. literæ subijcitur: quanuis eam aliqui pro conchæ peloridis specie accipiant. Alteram, sub litera B. Veneti peueraʒam à pipere cognominant.

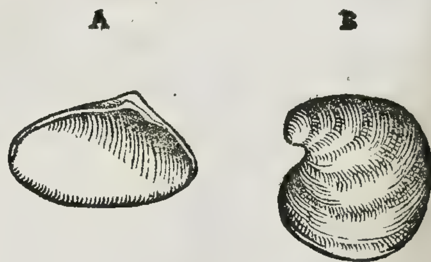

A Athenæus dicit Romanos sua ætate Tellinam nominasse Mytulum. Marcellus, Dioscoridis interpres, Tellinas opinatur conchulas esse, quas memoria nostra Tellinas Romani uocant.

Sed Aristophanes grāmaticus Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemq; pueros pro cornibus uti solitos fuisse: à quibus longe diuersæ Sole clarius uidentur eæ, quæ uulgò Tellinæ nuncupanī, Gillius. Ego Rondeletij & Bellonij sententiæ subscribo, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses & Romani etiamnum sic uocant. ¶Qui tellinas interpretantur in Martiali poëta mitulos, impropriè locutos arbitror: cum aliud genus esse mitulos, aliud tellinas Dioscoridis authoritate constet. Athenæus certè mitulos à Romanis uocari eas uidetur existimasse. Sunt qui tellinas & ctenia, id est pectunculos, idem esse iudicent, à celeritate crescendi nominatas: ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, hoc est, ocyssimè perficiūtur: quod Aristoteles tam pectunculis quàm purpuris tribuit commune. anno enim magnitudinem totam implent. Plinius certè medicinas, quæ à Dioscoride de tellinis redduntur, ad uerbum ferè pectunculis adscripsit. Romæ circunferuntur pusillæ quædam conchulæ, quas qui uendunt, tellinas prædicant. Hæ uulgaribus conchis minores & læuiores sunt, & candidę, nec striatæ: quas Veneti piscatores à capparis similitudine, capparoculas appellant, Hermolaus. ¶Tellinæ (*Malim per l. duplex*) uel xiphydria aluum subdunt, &c. Oribasius Collectorum 2. Vide suprà in Cochleis in genere H. a. pag. 178. Τελλίνη, μίτυλος, ξιφύδριον, à Vuottono pro synonymis habentur: Ἀντὶ τῶ Κόγχος ἀντέλλων καλέομες. ἔστι δ' ἄδιστον κρέας, Epicharmus in Musis; uidetur aūt tellinam

tellinam intelligere. legendum forte, ἀντὶ τοῦ κόγχου, ὃν τελλίνην καλέομες. uerbum hoc Doricum est pro καλοῦμεν.

Germanicum nomen Tellinis præter conchularum commune, iam non inuenio.

Aristophanes grammaticus patellas similes esse ait tellinis, Athenæus. B

Tellinæ locis arenosis proueniunt, & portubus (litoribus, Vuottonus) qui sæpe fluctibus agitantur, Oribasij interpres. C

Suauissima tellinarum caro est, Epicharmus. uide proximè retro, in fine segmenti A. Par uæ illæ conchulæ à ueteribus Latinis Mytili, à Romanis autem hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ, bellariorum locum obtinent. sunt enim gratæ gustui: uerùm arenulis scatent, & propterea calculosis officiunt, Iouius. Tellinæ aluum subducunt. fluuiatiles maiores sunt, & plus succi habent, quales Aegyptiæ sunt. Elixatæ sunt dulces, earúmque ius aluum soluit. clausæ uerò sale sparguntur, & per testas humorem trahunt. frigida lauantur aqua, & ex oleo & aceto, uel menta, uel ruta comeduntur. Qui aluum soluere uoluerint, eas solubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, si comedantur, uere sunt optimæ, Oribasius Collectorum 2. F

Aretæus in curatione elephantis, in cœna apponi iubet marina quotquot uentrem subducũt, tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: Aut medicatio fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ ualde elixæ, & ipsarum succus, aut tellinarum, ἢ τελλίνης.

Tellinas salsas (ταριχηρὰς) ustas cinerem relinquere aiunt causticum, adeò ut is cum cedria mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat, Galenus de simplicib. medicament. 11. 38. è Dioscoride. Idem ab eo repetitur libro 4. de compositione secundum locos. Ad pilos inutiles & pungentes in palpebris: Euulsis mox oblinito tellinarum tenuissimum puluerem, Archigenes eiusdem operis Galeni 4. 8. Sed cineris quàm pulueris uis maior futura uidetur. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere Oribasius affirmat, Iouius: nescio quàm rectè. quibus uacat, apud Oribasium inquirant. G

Ἀλλ᾽ ἴσχε· τελλίνης γὰρ ἐξαίφνης μέ τις ... Ἀκτὰς μελῳδὸς ἦχος εἰς ἐμὰς ἔβη, Sopater. H. E.

FLVVIATILES Tellinæ maiores sunt, & plus succi habẽt: quales Aegyptiæ sunt, Oribasius. Vt quæ in Aegypto & Nili superioribus partibus gignuntur, Vuottonus: quæ uerba si transtulit, ut uidetur, ex Athenæi loco, τελλῖναι ὑπὸ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύνουσι, uertere debuerat: Tellinæ sub Nili inundationem abundant.

BASILICAE Tellinæ, hoc est, regiæ cognominatæ, Rondeletius suspicatur maiores & fluuiatiles: sicuti nuces basilicas dicimus pro iuglandibus: & uulgò chartam regalem, id est, basilicam, quæ maxima est, cognominant. Sed Athenæus, cuius Græca uerba Rondeletius recitat in prima specie Tellinarum: basilicas facit marinas, λεπτοτέρας, id est, tenuiores, uel simpliciter minores: (Hermolaus uertit, tenuiores exilioresque,) minùs dulces: magisq; ad alui solutionem, salsedine nimirum sua, idoneas. & fluuiatiles dulciores, ut quæ in Aegypto (Nilo) sunt, eis opponit. Oribasius quoque marinas minores facit: fluuiatiles, ut Aegyptias, minores. Quanquam autem fluuiatiles, uel propter magnitudinem, uel quia in cibo dulciores sunt, regiarum cognomen potiùs mereri uideantur: minores tamen sic appellabimus, ne refragemur authoribus. An basilicæ & marinæ salubriores sunt, (præsertim quæ in arenosis & fluctibus obnoxijs litoribus degunt, ut ferè solent:) quàm fluuiatiles dictæ: quanquam impropriè sic dicuntur, cùm non tam in ipsis fluuijs, quàm eorum ostijs (ubi plurimum cœni aggeritur) reperiantur. Item quæ aluum subducunt, in sanitatis tuendæ ratione plerunq; salubriora habentur: id quod marinæ faciunt, fluuiatiles non item. quæ cum dulciores sint, nutrire quidem amplius, sed citiùs saturare & fastidium sui inducere possunt.

TEMACHOS, Τέμαχος, Græcis dicitur, segmentum seu frustum piscis concisi. Vide suprà in Capite de salsamentis. Καὶ τέμαχος ἰχθύς, Varinus: quasi uel adiectiuè etiam accipiatur τέμαχος, uel substantiuè piscis omnis magnus, qui in frusta seu tomos concidi soleat, sic appelletur: quorum utrunque minùs probo, magis autem quod subiungit, τεμαχίτας propriè uocari pisces magnos, & concidi (in frusta, εἰς τεμάχη) solitos. Cybium est concisa pelamis. Vel duo frusta rogat cybij, tenuémque lacertum, Martialis. Pro frustis assulas quoque dicere licebit. sic orcynum membratim & in assulas dissectum sale condiri, Rondeletius scribit.

TERAGVS paruus à Plinio nominatur libro 32. inter piscium nomina ab Ouidio posita, quæ apud neminem alium reperiuntur. Cum autem in Halieutico Ouidij teragi nomen nusquam legatur: alij autem pisces omnes, quorum ex Ouidio Plinius meminit, licet corruptis nominibus quidam, in eôdem poëmatio, inueniantur: conijcio omnino teragi nomen desiderari in hoc uersu: Tum uiridis squamis paruo saxatilis ore: ut pro squamis legatur teragus. aliter enim nullum eius piscis nomen haberemus. accedit, quòd nullus etiam alius paruus (uel paruo ore) ab Ouidio cognominetur. Nec probo si quis, saxatilis nomen ceu substantiuum piscis, in hoc uersu accipiat.

Vidi ego piscem huiusmodi paruum, ore paruo, uiridem, caudæ pinna indiuisa ut plerique saxatiles: turdorum generi, ni fallor, cognatum.

TEREDO uermis est arrodens ligna, & præcipuè in mari sentitur, ut inquit Plinius. Idem probat Ouidius libro 1. de Ponto: Estur ut occulta uitiata teredine nauis. ita enim corrigo locum, ex manuscripto, cum pro teredine hactenus malè lectum sit putredine, Ge. Fabricius. Sed uermis hic in ligno innascitur: & quanquam naues in mari erodat, marinus tamen dici propriè non potest.

DE TESTVDINIBVS SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTVR.

EX RONDELETIO.

COROLLARIA.

IN LIBRO NOSTRO DE QVADRVPEDIBVS ouiparis Capita hæc sunt.

DE TESTVDINIBVS, (TESTVDINVM GENERA QVOT, ET EORVM QVOD ad nomina, distinctio,) Rondeletius.

De nominibus Testudinum in genere, præsertim μῦς & ἐμῦς, leges etiam infrà, in Testudine coriacea Rondeletij, A. item initio Capitis de Testudine lutaria.

A TESTVDINVM quatuor sunt genera, si Plinio credimus, qui libro 32. cap. 4. hęc scripsit. Geminus similiter uictus in aquis terraque & testudinum: effectus quoque pari honore habendi, uel propter excellens in usu pretium, naturæque proprietatem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua uiuunt: has quidam è Græcis emydas appellant. (In fine eiusdem capitis.) Ne quis uerò emydas easdem cum lutarijs esse existimet, Plinium quatuor genera distinguentem audiat, aliquantò pòst: Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, diuulsarum pingui cum aizoo herba tuso, admisto unguento & semine lilij, ante accessiones perunguntur ægri præter caput, &c. Aristòteli duo duntaxat genera esse uidētur, testudo terrestris & marina, ac uidetur χελώνης nomine testudinem terrestrem propriè intellexisse: quum enim de marina loquitur, θαλαττίαν χελώνην semper dicit: quam uerò testudinem lutariam siue murē aquatilem uertit Gaza, μῦν uocat Aristoteles, nisi mendosi sint loci. Hęc ex libro 5. de histor. animal. perspicua fiunt, quum de testudinum partu loquitur: (Cap. 33.) Ἡ μὲν χελώνη τίκτει ὠὰ σκληρόδερμα καὶ δίχροα, ὥσπερ τὰ τῶν ὀρνίθων. Testudo oua durioris testæ, & bicolora edit, quale ouum auium est. Deinde Ἡ δὲ μῦς ἐξιοῦσα ἐκ τοῦ ὕδατος τίκτει ὀρύξασα βόθυνον πιθώδη: Mus aquatilis siue testudo lutaria in terra scrobe effosa dolij amplitudine parit oua. Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάττιαι χελῶναι ἐν τῇ γῇ ὅμοια τοῖς ὄρνισι τοῖς ἡμέροις: Testudines etiam marinæ egressæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis similia. (Cap. 16.) Item libro secundo χελώνην non sine epitheto dicit, & inter quadrupedes recenset, ne quis in mari quadrupedes esse neget, quanquam pedes ij ad natandum magis quàm ad ingrediendum sint comparati. Τῶν δὲ τετραπόδων μόνη χελώνη ἡ θαλαττία μέγεθος κατὰ λόγον τῶν ἄλλων μορίων: ὁμοίους δὲ ἔχει τοὺς νεφροὺς ἡ θαλαττία χελώνη τοῖς βοείοις. Quadrupedū una testudo marina habet magnitudinem cæterarum partium ratione: similes bubulis renes omnino ei adhærent. (Lib. cap. 3.) Alio etiā loco de utraque loquēs utrique epitheton addidit. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν πεζῶν τὰ τετράποδα καὶ ᾠοτόκα, ποιεῖ-

κα, ποιεῖται τὴν ὀχείαν· τὰ μὲν γὰρ ἐπιβαίνοντα, καθάπερ τὰ ζωοτόκα, οἷον χελώνη ἥ τε θαλαττία καὶ ἡ χερσαία. Quinetiam pedestrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coëunt modo, quo ea quæ animal generant mare superueniẽte, ut testudo tam aquatilis quàm terrestris. Idem lib. 3. de partib. animal. ὁμοίως δ᾽ ἔχει καὶ περὶ νεφρῶν. οὐδὲν γὰρ νεφροὺς οὐδὲ τῶν πτερωτῶν, καὶ λεπιδωτῶν ἔχει, οὐδὲ τῶν φολιδωτῶν, πλὴν αἱ θαλάττιαι καὶ αἱ χερσαῖαι χελῶναι. Renum etiam similis est ratio: nullum enim pennatum, nullum squamatũ, nullum corticatum renes habet excepta testudine terrestri & aquatili. Cap. 9.

Ex his perspicuum est Aristotelem duarum duntaxat testudinũ mentionem fecisse, μῦν uerò quam testudinem lutariam interpretatus est Gaza, nunquam χελώνην appellasse, sed seorsum semper expressisse, ut ex iam citatis locis liquet. Conclusio.

Nunc expendendũ num potiùs ἐμῦν apud Aristotelem, quàm μῦν legere oporteat. Quanuis enim testudinem lutariam Gaza murem aliquando uerterit, ut inde appareat μῦν legisse, tamen libro 3. cap. 9. de partibus animalium, non μύς, (μῦς circunflexum, potiùs) sed ὡμύς, legitur. Cùm enim de utriusque testudinis renibus locutus fuisset Aristoteles, subdidit: ἡ δ᾽ ὡμὺς οὐδὲ νεφροὺς οὐδὲ κύστιν ἔχει, διὰ μαλακότητα γὰρ χελωνίου εὐδιάπνευν γίνεται τὸ ὑγρόν. Genus tamen testudinis, quam lutariam uocant, & uesica & renibus caret: fit enim propter eius mollitudinem tegminis, ut humor facilè diffletur. Et libro 8. cap. 1. de histor. animal. τῶν δὲ πεζῶν καὶ λεγομένων τὰ ἀθρόα, πολλὰ· καὶ τὰ μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲ ζῆν δύνασθαι χωριζόμενα τῆς τοῦ ὕδατος φύσεως, οἷον αἵ τε καλούμεναι θαλάττιαι χελῶναι, καὶ κροκόδειλοι, καὶ ἵπποι ποτάμιοι, καὶ φῶκαι, καὶ τῶν ἐλαττόνων ζώων, οἷον αἵ τε μύδες, καὶ τὸ τῶν βατράχων γένος. Multa spirabilis pedestrisque generis (humore gaudent,) & ita nõnulla ut ne uiuere quidem disclusa ab aquæ natura ualeant, ut quæ marinæ testudines appellantur, & crocodili, & fluuiatiles equi, & uituli marini, atque etiam ex minori genere testudines lutariæ (siue mures aquatiles dicti) & ranæ. Vides apostrophum solùm deesse, quominus ἐμύδες legatur, ut pro αἵ τε μύδες substituendum sit αἵ τ᾽ ἐμύδες, atque ita ubique legendum esse contenderim apud Aristotelem ut apud Plinium. Hoc confirmat ex Hesychio Phauorinus, ἐμὺς ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον, οἱ δὲ χελώνην τὴν ἔχουσαν οὐράν. Quare duobus testudinis generibus ab Aristotele constitutis, tertium addere possumus scilicet ἐμύδας, quas in duo genera partitus est Plinius, ut aliæ sint lutariæ, aliæ in aqua dulci uiuant. De marinis primò dicemus, quarum tria genera describemus. Mus an ἐμὺς potius apud Aristotelem legendũ.

DE TESTVDINE (MARINA PRIMA) corticata, Rondeletius.

Adduntur quædam de Testudinibus in genere, præsertim remedia.

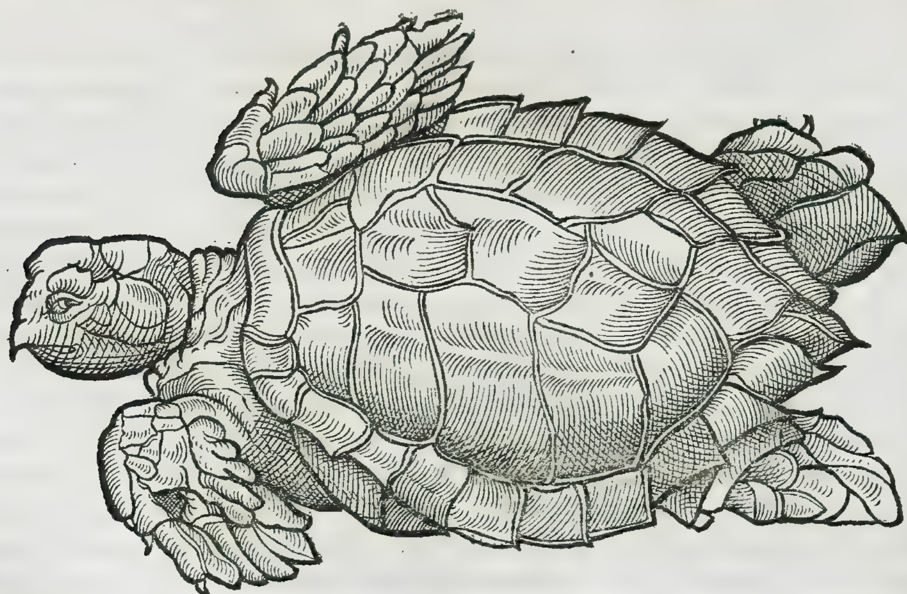

CVM Testudinum marinarum genera diuersa sint, nominibus eas distinguere oportet. Primam igitur corticatam uocabimus, siue corticosam: quia cortice, id est, duro & crustoso ac aspero integumento operta sit, ab arboribus ad animantes ducta translatione. A

Est igitur corticata testudo terrestribus ac lutarijs similis capite ac testa, sed maior: caput nunquam in testa condit, sed semper exertum habet, ac ceruicem tantùm pro arbitrio modò extendit, modò contrahit. Dentibus testudinum genus omne caret: sed rostri margines acuti sunt, superiore eius parte inferiorem claudẽte pyxidum modo. Natura testudini marinæ, tanquam amphibio animali, partim pinnas partim pedes tribuit: priores pinnæ latæ sunt admodùm, alas rectè appellaueris, hæ duris aculeis ueluti unguibus munitæ sunt; posteriores pedibus similiores sunt cum unguibus, qui ungues natationi nihil conferunt, sed ingressui in terra, alæ uerò pedesque natationi in mari. Linguam imperfectam habet: sed asperam arteriam, pulmones, cor, diaphragma, iecur, lienẽ, intestina, testes & mentulam mas, uterũ fœmina. Pulmones in testudine maiores B

ſunt & multò denſiores, quàm in terrenis animantibus, ne, ut opinor, aquę maior copia unà cum alimentis hauſta in tenues meatus ſe penitus inſinuans reijci tota nõ poſſet per foramina illa, quæ nariũ loco in ſuperiori roſtri parte habet, quib. aquã reijcit non aliter quàm delphini per fiſtulam.

C Et ſi linguam minus perfectam habeat teſtudo, perexiguum tamen & abruptum ſonum edit, ut ſcribit Ariſtoteles, lib. 4. de hiſt. animal. cap. 5. qui terreſtri tãtùm id tribuere uidetur, ſed etiam marinæ competit, ut ego experientia comperi. Cùm enim in omnibus ſit eadem oris, aſperæ arteriæ, pulmonum conſtructio, cur non omnes eundem ſonum edent? Quin & manifeſta ſuſpiria emittit marina, id quod in ea expertus ſum, quam domi alui, quum diutius extra aquã moribundam detinerem.

B Cùm ex ijs quæ oua pariunt aues piſcesq́, neque ueſicam, neque renes habeant, quadrupedum una teſtudo habet, ratione magnitudinis cæterarum partium: habet & renes quaſi ex multis paruis renibus conſtitutos, ſimiles uitulorum, lutrarum, delphinorum renibus. Idem in puerorum renibus obſeruauimus, dum utero geſtantur, & quandiu lacte nutriuntur, cuius rei cauſam aliâs expoſuimus. Quibus ueſica ineſt, neceſſariò & renes, uel quod renibus portione reſpondeat, ineſſe oportet, non contrà: nam aues quædam ueſica quidem carent, ſed renum uice carunculas quaſdam latiuſculas habent, renum ſpeciem oſtendentes, quaſi ea caro quæ renibus deligata eſt, locum non habeat, ſed in plura diſperſa ſit. Renes autem & ueſica auibus deſunt, quia raro potu utuntur, ſiccioribusq́ ueſcunt̃ alimentis: quare ſi quid ſeroſi ſit humoris, facilè per cutim digeritur, uel in plumas abit. Illud non ſine cauſa miretur aliquis, cur teſtudo marina renes ueſicamq́ habeat: lutaria uerò & ueſica & renibus careat ex ſententia Ariſtotelis libro tertio de partibus animalium, quem locum ſuperiore capite citauimus. Cuius quidem ratio quam ipſe Ariſtoteles reddit, infirma mihi eſſe uidetur: Fit hoc, inquit, propter tegumenti eius mollitudinem, ut humor facilè digeratur. At teſtudo coriacea, de qua poſteà dicemus, mollius tegumentum habet, plusq́ humoris colligit, tamen & renes & ueſicam habet. Quare cùm maiorem τῇ αὐτοψίᾳ quàm cuiuſquam hominis autoritati fidem adhibeam, affirmo teſtudinem lutariam & ueſicam manifeſtam ac magnam, & renes carnoſos habere prope teſtes. Idq́ per mihi mirum uidetur, quòd Ariſtoteles, qui ſplenem admodùm exiguum in ea uiderit, (ut rectè annotauit libro ſecundo de hiſtoria animalium) ueſicam & renes non animaduerterit: niſi fortè impedimẽto fuerint oſſa, quib. coxæ articulantur, ſub quibus, ueluti ſub pubis oſſibus in homine latent eæ partes, uel unà cum peritonæo diſrupta euulſaq́ fuit ueſica, quæ à peritonæo non niſi ab exercitatiſsimo diſiungi poſsit. Hæc demonſtratione nulla mihi ſunt confirmanda, cùm ſenſus ſolus huius rei fidem faciat. Sed cùm rem ita habere compereris, tum quærenda cauſa uſusq́ harum partium, quæ eadem ſunt in lutaria ac marina teſtudine.

Cap. 9.

Teſtudinis lutariæ ueſica et renes, contra Ariſtot.

Cap. 15.

C Sed iam de actionibus diſſeramus. Teſtudines tam aquatiles quàm terreſtres, & pedeſtrium quadrupedes, quæ oua pariunt, eodem coëunt modo, quo ea quæ animal generant, mare ſcilicet ſuperueniente ſine ullo negotio, ut aliquoties uidimus, etiam ſi cortice contectæ ſunt: habẽt enim in quod meatus contingant, & quo in coitu adhæreant. Pariũt autem marinæ egreſſæ in terram, oua auium cortaliũ ouis ſimilia, & defoſſa coopertaq́ incubant noctibus. Ouorum numerus maximus eſt: nam ad centena pariunt. Hæc Ariſtot. lib. 5. de hiſt. cap. 33. cuius ſententiã retulit Plinius libro 9. cap. 10. his uerbis. In terram egreſſæ in herbis pariunt oua, auium ouis ſimilia ad centena numero, eaq́ defoſſa extra aquas & cooperta, ac pauita pectore ac complanata incubant noctibus. Educãt fœtus annuo ſpatio. Cùm de marinis loquatur Plinius, lib. 5. de hiſt. anim. cap. 33. ut ex toto contextu apparet, commiſcet ea quæ Ariſtoteles de marinarum & terreſtrium teſtudinum partu ſeorſum ſcribit hoc modo: Teſtudo (de terreſtri intelligendum) oua durioris teſtæ, & bicolora edit, quale ouum auium eſt, eaq́ defoſſa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat crebriùs repetens, fœtumq́ ſequente anno excludit. Et paulò pòſt: Teſtudines marinæ egreſſæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis ſimilia, & defoſſa coopertaq́ incubant noctibus. Ex his igitur diſtinguenda erit Plinij lectio. Idem ex quorundam ſententia aliam pariendi rationem adfert. Quidam oculis ſpectando quoq́ oua foueri ab ijs putant. Fœminam coitum fugere, donec mas feſtucam aliquam imponat aduerſæ. In qua ſententia fuit Oppianus, ſcribens teſtudines fœminas timere atq́ odiſſe concubitus, quòd nulla in coitu uoluptate ſed dolore magno afficiantur, quia maris pudendum ueluti ſtimulus eſt acutus, durus & oſſeus. eam ob cauſam inter ſe dimicant, ac multùm incuruis dentibus, id eſt roſtris, ſeſe lacerant; illæ, concubitus moleſtos fugientes: mares, inuitas magis ac magis concupiſcentes, donec ui uictas neceſſario amore ſibi copularint.

Ibidem.

Li. 1. ἁλιευτικῶν.

Αἱ δὲ μέγα τρομέουσι, καὶ ἐχθαίρουσι χελῶναι
Τερπωλὴ λεχέων, πολὺ δὲ πλέον ἄλγε᾽ ἔχουσι,
Ὀστέον οὐκ ὑποεικὸν, ἀτερπέϊ θήγεται εὐνῇ.
Ἀλλήλους δ᾽ ἀπέουσιν, ὅτε σχεδὸν ἀντήσωσιν.
Εὐνὴν ἱμείροντος ἑκούσιον, εἰσόκεν ἀλκῇ
Ὃν γάμον· οὐ γὰρ τῇσιν ἐφίμερος, οἷα καὶ ἄλλοις
Σκληρὸν γὰρ μάλα κέντρον ἐν ἄρσεσιν εἰς ἀφροδίτην,
Τοὔνεκα μάρνανταί τε, πολυγνάμπτοισί τ᾽ ὀδοῦσιν
Αἱ μὲν ἀλευόμεναι τρηχὺν γάμον, οἱ δ᾽ ἀέκουσαν
Νικήσας ζεύξῃ μιν ἀναγκαίῃ φιλότητι. &c.

Teſtudines marinæ conchis ueſcuntur, & herba in terra: deniq́ pamphagæ ſunt, quemadmodum & cruſtacei piſces, ſi Ariſtoteli lib. 8. de hiſto. anima. cap. 2. credimus. Teſtudines marinæ, inquit,

inquit, conchulas petunt: habent enim os omnium robustissimum. quicquid nanque in os ceperint, siue lapidem, siue quiduis aliud, perfringunt ac deuorant. exeunt etiam in terram, ac pascũt herbam: hic idem modus uescendi crustaceis est. nam ea quoque omniuora sunt, quippe quæ & lapillos, & limum & algam deuorant. Plinius: In mari uiuunt conchylijs, tanta oris duritia ut lapides comminuant. Duas habui domi, quas & aqua & quibuscunque iniectis piscibus, rostro comminutis uiuere sum expertus. *Lib. 9. cap. 10.*

Carnem potissimùm omoplatarum, posteriorumque crurum suauem ac delicatam, pinguemque habet testudo, & omnis ferè marini odoris expertem. F

Sanguis qui etiam è uiua effluit, actu frigidus sentitur. B

Ouorum albumen coctura nunquam bene spissatur, quod non tam frigiditati quàm partium tenuitati adscribo: quæ enim natura crassa sunt uel lenta quantumuis frigido diluta, facile spissantur: quæ ualde tenuium partium, ut aqua, nunquam. C

Testudines omnes magni sunt in medicina usus. Sed nunc de marinis tantùm. Harum carnes ut tradit Plinius, admistæ ranarum carnibus, contra salamandras præclarè auxiliantur, neque est testudine aliud salamandræ aduersius. Sanguine alopeciarum inanitas, & porrigo, omniaque capitis ulcera curantur: inarescere autem eum oportet, lenteque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cum polline frumenti: miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina uini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoque admisto, ut sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & uespertina dantur, dein post aliquot dies uespera. Comitialibus instillatur ore, diductis labris his qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quòd si dentes per annum colluuntur testudinũ sanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus discutit: quasque orthopnœas uocant, ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonsillas sedat & anginas, & omnia oris uitia: priuatim nomas ibi, & ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit attollitque. Idem cum uernatione anguium aceto admisto, unicè purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumque carnium testudinis succum, addita æquè uernatione anguium: sed diu in uino testudinem excoquunt. Oculorum quoque uitia omnia fel inunctũ cum melle emendat. Suffusiones etiam marinæ felle. Vel cum fluuiatilis sanguine & lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra salamandras, uel succum decoctum bibisse satis est. Galenus author est ueteres medicos sæpius in antidotis sanguine testudinis marinę usos fuisse, ut Dorotheum in antidoto πρὸς ἐχιοδήκτους, & in alijs multis. Et Dioscorides: Sanguis marinæ testudinis cũ uino & leporis coagulo cuminoque contra serpentum morsus, & hausta rubetæ uenena conuenienter bibitur. Aduersus uenena & ad compescendũ fluxum sanguinis è naribus uel uesica plurimùm ualet per se uel addito sanguine draconis, utrisque in aqua uulgaris herbæ quæ bursa pastoris nuncupatur dissolutis. G *Lib. 32. cap. 4.* *Lib. 2. de Antidotis.* *Lib. 2. cap. 97.*

Capiuntur testudines marinæ multis quidem modis, ut tradit Plinius, sed maxime euectæ in summa pelagi, aut meridiano tepore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes: quę uoluptas liberè spirandi, in tantum fallit oblitas sui, ut solis uapore siccato cortice, nõ queant mergi, inuitæque fluitent, opportunæ uenantium prædæ. Ferunt & pastum egressas noctu, auidéque saturatas lassari: atque ut remearint matutino, summa in aqua obdormiscere, id prodi stertentium sonitu, tuncque leuiter capi. adnatare enim singulis ternos, à duobus in dorsum uerti, à tertio laqueum inijci supinæ, atque ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur, ultróque ueniunt statuto tempore anni in amnem Eleutherum effusa multitudine. Aristoteles: Testudines marinæ laborant plerunque & intereunt quoties innatantes siccantur sole. Deferri enim in gurgitem facile nequeunt. Diuersam capiendarum testudinum rationem adfert Oppianus. Aliquando testudines, inquit, importune piscantibus obuiæ, prædæ parandæ nocent, damnumque afferunt. Sed facile est audaci & intrepido uiro eas uincere. Si quis se in mari immergens testudinem supinam in dorsum conuerterit, quantumuis connitatur, fatum uitare non potest. E *Lib. 9. cap. 10.* *Lib. 5. ἁλιευτικῶν.*

Ναὶ μὴν καὶ χέλυδες μάλα πολλάκις ἀντιόωσαι
Θήρην λωβήσαντο, καὶ ἀνδράσι πῆμα γένοντο.
Τάων δ' ἔπλετο μόχθος ἑλεῖν ῥηΐστος ἁπάντων
Ἀνέρι θαρσαλέῳ, καὶ ἀταρβέα θυμὸν ἔχοντι:
Εἰ γάρ τις καταδὺς κραναὴν χέλυν ἐν ῥοθίοισιν
Ὕπτιον ἀντρέψειεν ἐπ' ὄστρακον, οὐκέτι κείνη,
Πολλὰ καὶ ἱεμένη, δύναται μόρον ἐξαλεεῖναι.

Capiuntur apud nos sagena quemadmodùm & reliqui pisces. Capiũtur etiam ijsdem retibus, quibus thunni. Terrestres testudines frequentiùs uisuntur, & notiores sunt & minores quàm marinæ. Ex Oceano marinam aliquando apud me alui aliquandiu. Quum Romæ essem aliam uidi multò maiorem. In India maximæ sunt, quemadmodũ & reliqua animalia. Plinius lib. 9. cap. 1. Testudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularum superficies habitabiles casas integant, atque inter insulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis. *(B. Magnitudo)*

Immanis fuit testudo illa quę in mari nostro anno 1520. capta est tanta, ut pueros atque homines imperitos terreret. ijs erat uirib. ut funibus tracta homines tres supra dorsum stãtes ueheret, cadẽ bigis uix trahebat. Qui ceperat, circulatorũ more per uicina oppida ostẽtabat lucri faciẽdi causa. *Testudo ingẽs.*

Alia ingẽs Tarascone capta.

Huiusmodi testudinem arbitror fuisse eã, quæ olim in Prouinciæ oppido, quod Tarasco nominatũ, capta fuit, quantũ ex eius pictura, quæ etiã hodie in oppidi templo cernitur, conijcere licet, nisi quòd pictor absurdè pedes duos addidit, aculeosq́ maiores etiã in dorso effinxit. Quanquam longè aliter de ea re olim scripserint. Ferunt ad Rhodanum in nemore quodam inter Arelatem & Auenionem monstrum quoddam fuisse altera parte terrenum animal, altera piscem referens, boue crassius, equo longius, dentes hàbens in utraq; maxilla binos, ense longiores & acutiores, in flumine delitescẽs in homines irruebat, & naues submergebat, huc ex Asia erupisse, ex Leuiathan aquatili serpente & ferocissimo natum: tandem à diua Martha ita euictum, ut oue placidius reddiderit, quod cingulo suo ligatum, cùm in terram eduxisset, à plebe saxis fustibúsque peremptum fuit. Incolæ monstrum id Tarasconum uocabant, unde oppido quod etiam hodie extat nomen positum, cum ante Nerluog, id est, niger locus uocaretur à nemore denso, umbrosoq́. Alij rem paulò aliter referunt. Sed utut res hæc habeat, antequam Martha in prouinciã uenire potuisset Tarasco oppidum dicebatur, Strabone teste: Abest, inquit, à Rhodano Nemausus centena circiter stadia, quo in tractu ulteriore Tarasco exiguum oppidum, quo nõ nisi post Christi in cælos ascẽsum appellere potuit Martha: scripsit autem Strabo tempore Tiberij Cæsaris sub quo passus est Christus. Neq; est quod quis miretur testudinem marinam in Rhodano ad Tarasconem repertam fuisse, neq; enim procul locus is à mari abest, & aquarum dulcedine captæ aliquando beluæ marinæ, uel undarum & procellarum ui compulsæ longè altiùs fluuios ingrediuntur: quod de testudinibus marinis asserit Plinius, scribens in Phœnicio mari haud ulla difficultate capi, ultroq; uenire tempore statuto anni in amnem Eleutherum effusa multitudine.

Lib. 9. cap. 10.

DE TESTVDINE, (ALTERA MARINA) CORIAcea siue Mercurij, Rondeletius.

In A. segmento reperies quædam de Testudinibus in genere.

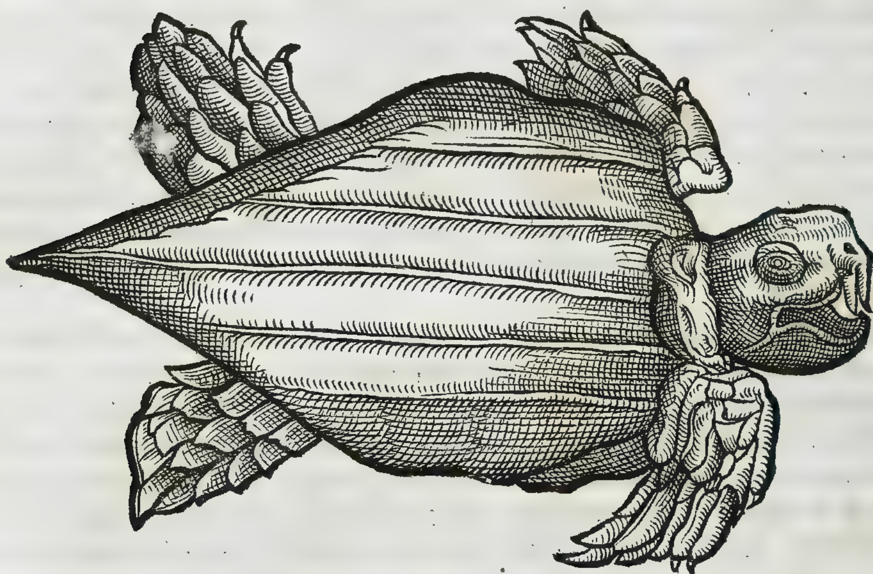

A ΧΕΛΏΝΗ θαλαττία, Latinè testudo marina uocatur, à quibusdam Plinium secutis mus marinus. Sed non immeritò dubitauerit aliquis, cur Plinius cùm sæpius aliâs testudinem marinã Latinè uocârit, mutato nomine, aliquando murem marinum nominauerit, ei tribuens quæ Aristoles tribuit emydi seu testudini lutariæ siue muri aquatili, ut conuertit Gaza. Verba Plinij sunt: Mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra, tricesimo die refossa aperit, fœtumq; in aquam ducit. Quæ ex Aristotele mutuatum esse constat: Ἡ δὲ μῦς ἡ ζῶσα ἐκ τοῦ ὕδατος τίκτει ὀρύξασα βόθυνον πιθώδη, καὶ ἐντεκοῦσα καταλείπει. ἐάσασα δὲ ἡμέρας τριάκοντα, ἀνορύττει καὶ ἐκλέπει ταχύ, καὶ ἀπάγει εὐθὺς τοὺς νεοττοὺς εἰς τὸ ὕδωρ. De marina uerò testudine mox Aristoteles: Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάττιαι χελῶναι ἐν τῇ γῇ, &c. Alio in loco pro testudine marina murem marinum uidetur dixisse. Exeunt in terram, & qui marini mures uocantur. Ex quibus efficitur, uel Plinium parum animaduertentem, aquatilis testudinis siue lutariæ Aristotelis nomine marinam uocasse: uel (*hoc magis probandum*) testudinem marinam etiam murem Latinè dici posse, atq; etiam non solùm emyda, sed & μῦν apud Aristotelem legi posse. Galli tortues uocant, (*nimirum omnem testudinem.*) Nostri tortugues. Hispani tortugas. Itali galanas uoce, ut apparet deflexa ex accusatiuo Græco χελώνας.

Lib. 9. cap. 19.

B Quam nunc describimus, coriaceam appellamus, quòd integumentum habeat non tam cortici simile quàm corio bubulo, duro nigroq; & iam concinnato ad calceos equorumq; frænos & sellas cæteraq; ornamenta conficienda. Eandem Mercurij testudinẽ appello, quòd eam esse existimem, à cuius similitudine Mercurius musicum instrumentum nobis leut, Gallis luc uocatum, exco-

excogitârit, ex ea testudine quam Nilo decrescente in litore repererat, consumpta iam carne superstitibus neruis, & ob tensionem ad contactum sonantibus: cui instrumentum musicum adeò simile est, ut nemo sit procul eam uidens capite pedibusq; truncatis, qui non chelyn nostram theca sua conclusam esse iudicet: ut enim hæc, ita testudo altera parte, supina scilicet, plana est lataq; prona conuexa, ex sex assulis contexta, longis, angulos acutos efficientibus: toto ambitu rotundato præter quam in cauda, quæ in longum & acutum desinit, cui etiam instrumenti pars gracilior (cui infixi sunt collopes, quibus fides intenduntur & remittuntur) respondet. Hæc testudo à superiore partibus internis, alis, pedibus, unguibus non differt, longiore acutioreq; est cauda, capite osseo. Rostri pars inferior acuta est, & sursum recurua, superioris extremum in partes duas diuisum, inter quas inferioris extremum recipitur. Huiusmodi rostro minus auē refert quàm superior testudo. Oculis est maioribus, ante quos sunt foramina narium loco. Caput semper prominet. Ceruix lata est & torosa, in supina parte maculas aliquot rotundas habet, quas inepte qui de aquatilibus scripsit pronæ parti testudinis corticatæ appinxit. Carnis habet plurimùm anteriore in parte musculis scilicet omoplatarū: in posteriore multò minus, ea bubulæ similis est. Testa uertebris dorsi alligatur. Costas latas contegit cutis duplex interior, corio spisso densoq;, sed leui, similis: superior, tenuis & alba. Sub cute pingue plurimum coaceruat.

Vidi huiusmodi testudinem ad solem menses aliquot suspensam, ex qua quotidie pinguitudinis libra una destillabat: qua, qui ceperat, ad lucernas utebatur, eiusdem carne salita loco bubulæ. E F Ea ad Frontignanum capta fuerat, longa cubitos quinq;, duos lata. Alteram antè uideram ad Magalonam captam multò minorem. (B. *Vbi & magnitudo.*) Aliquot antè annis unius aconem mihi dederat Agathensis, qui tum erat Episcopus, quam ad Niceam captam fuisse affirmabat cubitos octo longam. Carne est multò duriore quàm superior. Ceterùm ijsdem facultatibus & carnem & fel pollere existimo. (G)

A Hic prætermittendum non est coriaceam siue Mercurij testudinem, quam depinximus ab Aeliano fortasse simiam maris rubri appellari, id quod ex eius descriptione clariùs intelligetur. Est etiam in mari rubro simia, non piscis quidem hæc, sed bestia cartilaginea, (*&c. Vide supra in Simia marina, pag. 1053.*) Sed eam rem doctis, qui pisces rubri maris uiderunt, æstimandam relinquo. *Testudinē hanc ab Aeliano fortè Simiam maris rubri uocari.*

DE TESTVDINE CORNIGERA SIVE TROglodytica & alba, Rondeletius.

A PLINIVS lib. 9. cap. 10. Cornigerarum testudinum diuersum à cæteris genus facit. Troglodytæ, inquit, cornigeras habent, ut in lyra annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant. Celetum genus id uocatur eximiæ testudinis, sed raræ: nanq; quasi scopuli præacuti Chelonophagos terrent: Troglodytæ autem ad quos adnatant, ut sacras adorant. Quo loco pro mobilibus alij immobilibus legunt, sed perperam, ut opinor: nam si cornuum remigio in natando se adiuuant, quomodo immobilia esse possunt? Deinde pro celetum alij celtium, alij celetinum. Hermolaus aliquandò existimauit legendum chelytium, ἀπὸ τοῦ χέλυος: quæ uox & testudinem significat & pectora, quasi magnas & pectorosas intelligi uoluisset. Placuit posteà ut celetum legatur, ut dicantur celetes testudines à celeritate: quoniam cornuum remigio adiuuant se natando, ceu equites uideri possint, non pedestres. sunt enim celetes singulis equis currentes in certaminibus, & equi ipsi celetes qui soli agitabantur. Sic cancrorū est genus quoddam ἱππεῖς Aristoteli: itemq; formicarum alterum, quas Plinius pennatas uocat à uelocitate.

B Cornigeræ testudinis effigiem eleganter insculptam & expressam uidi Romæ in antiquissimo marmore, quæ à superioribus testudinibus non differebat nisi cornibus ex utroq; capitis latere latis & longis, qualia in eo pisce sunt quem antea cornutam siue ὁλόστεον appellauimus, & in lyra, sed in his breuiora, in testudine pro magnitudine corporis longiora.

Testudo alba. Arrianus in Nauigatione maris rubri in testudinum genere albam testudinem numerat, sed aquatilis sit, an lutaria, an terrestris parū constat. Ego testudinem uidi cortice (maxima ex parte) albescente & denso, quam mihi ostendit Iacobus Regius, uir in chirurgicis operibus exercitatissimus & peritissimus. Ea testudo ab alijs omnibus in eo differre mihi uidetur, quòd in medio cortice pronæ partis articulationes duas habet, quales in locustarum caudis cernuntur, ex quo apparet animal hoc in pilæ modum totum corpus conglobare. Sit'ne ea testudo Arriani alba, nescio. neq; enim de re parum mihi perspecta temere quicquam affirmare uolo.

DE TESTVDINE LVTARIA, Rondeletius.

A Aristoteles Testudinem lutariam, ab ea quæ in (*dulci*) aqua uiuit non seiunxit, quam Murem aquatilem conuertit Gaza, quæ dicitur ab Aristotele μῦς, uel fortasse ἐμύς. Hæc quam hîc exhibemus in palustribus & limosis aquis, fossisq; urbium & castellorum mœnia ambientibus, uiuit. Ea sic à Plinio depingit: Testudinū est tertiū genus, in cœno & paludibus uiuentiū. Latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo incurua calyce, ingrata uisu. Et à Varino: Ἐμὺς ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον, οἱ δὲ χελώνην τὴν ἔχουσαν οὐράν. Vocat à nostris Tortugue d'aigue, i. testudo aquatilis ad

discrimen terrestris, quæ duæ similes sunt, nisi quòd aquatili cauda est longior perinde ac in muribus, à qua Muris aquatilis nomen accepisse crediderim.

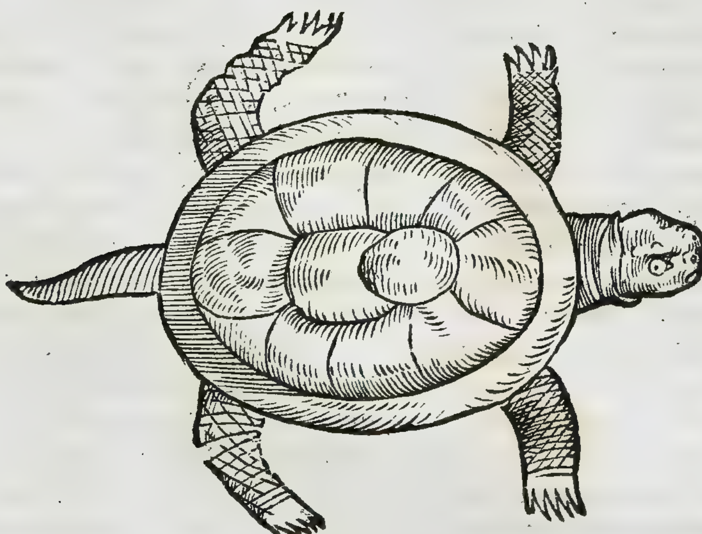

B Testa colore est nigro, aliquot particulis, ueluti tabellis pectinatim iunctis constat. Pro arbitrio pedes, caudam, caput, modò exerit, modò recondit. Pulmones, renes, uesicam, denique partes internas easdem habent lutariæ Testudines cum marinis, quas fusiùs suo loco (*suprà in Testudine Corticata*) explicauimus.

C Vescuntur insectis aquatilibus, limacibus, cochleis, herbis: unde & in hortis aluntur, sed quibus aqua non desit: ea enim perpetuo carere non possunt. Cibo omni destitutæ diu uiuunt, atque etiam abscisso capite. quia cùm frigido sint, crasso, & uiscido succo, is haud facilè dissipatur nec citò absumitur.

F Diu sunt seruandæ ut teneriores reddantur & concoctu faciliores. Integræ in feruentē aquā iniiciuntur, ut testæ & ossa separentur. deinde carnes, oua, cæteræq; internæ partes friguntur.

Sanguis actu frigidus sentitur, quem hecticis nonnulli in potu dant, tum ad refrigerandum tum ad alendum. Iisdem & phthisicis carnes cum hordeo coctæ maximè sunt utiles.

BELLONII de Testudinibus scripta dedimus circa finem Appendicis de Quadrupedibus Ouiparis.

COROLLARIVM I. DE TESTVDINIBVS IN GEnere: *quibus etiam nonnulla simpliciter de testudine scripta adduntur, cùm ad quam potissimùm speciem referas, non constet.*

TESTVDINVM DIFFERENTIAE.

Testudo aut est
- Terrestris
- Aquatica. *

* Aquatica aut est
- In mari
  - Testudo mar. χελώνη θαλασσία.
  - Mus marinus. μῦς θαλάττιος.

  Aliqui has species duas non faciunt, sed unam, Oppianus uidetur distinguere. Apud Aristotelem μῦς semper uidetur accipi pro testudine quæ in aqua dulci agat, siue pura, siue limosa.
- In aqua dulci
  - Puriore, ut lacubus, amnibus.
  - Cœnosa, ut paludibus, Testudo lutaria, dorso non cõuexo, &c.

  (μῦς simpliciter Aristoteli.)

  Hæ siue species duæ sunt, siue una, uidentur uno nomine à Græcis μῦς, uel ἐμὺς, uel ὠμὺς nominari.

Testudo uidetur ampliùs patêre Latinis, quàm χελώνη Aristoteli. hic enim χελώνην terrestrem & marinam tantùm facit: alias, μῦδας appellat, à recto μῦς. Archigenes ἀμύδα (si rectè scribit) interpretatur χελώνην λιμναίαν. Apud Hesychium legitur ἐμὺς, ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον: οἱ δὲ, χελώνην τὴν ἔχουσαν οὐράν.

Murem marinum ex Latinis Plinius tantùm dixit semel aut iterum: ubi Aristoteles μῦν uel μῦδας nominat, de testudinibus tamen in dulci aqua degentibus loquens. Ex Latinis solus Op-

lus Oppianus in mari nominat μυῶν χαλεπὸν γένος, &c. & postea χελώνην seorsim.

Eorum quæ de Testudinibus in libro nostro De Quadrupedibus ouiparis dicta sunt, multa ex authoribus repetiuit Rondeletius: quæ nos, ut erant, reliquimus, sicuti & in Ranis: quòd libri nostri non passim omnibus in promptu sint: & multi ea quæ ad Aquatilium historiam pertinent, coniuncta habere cupiant. Recentiores quidam & minùs probati scriptores, testudinum genus alij inter testata, quæ ostracoderma uocant Græci: alij inter serpentes inepte numerant: cum toto genere ab utrisque differat. Cortice teguntur testudines, Plinio: quas inter cortice intecta Aristoteles quoque enumerari uoluit, quemadmodum lacertæ & crocodili, & reliqua quadrupedia, quæ oua pariunt, & genus omne serpentum: hæc enim omnia cortice operiuntur. Cortex hic loco squammæ similis potest appellari. Sed & inter testacea Plinius testudines aliquando posuit, ut libro undecimo: Quæ animal pariũt, pilos habent: quæ oua, pennas aut squãmam, aut corticem, aut testam ut testudines, aut cutem puram ut serpentes. Aristoteles octauo de historia dicit: Exuunt senectutem ea quibus cutis mollis, nec prædura & testacea quædã est, qualis testudini, (nam & testudo inter cortice intecta enumeranda est, & mus aquatilis:) sed qualis stellioni, lacerto, & præcipue serpentibus est, Massarius. Sed quanquam testudines à testa denominentur, & corticem eorum aliqui testam appellant, non tamen propriè dicta testata animalia sunt: quę omnia sanguine carent, &c. & testam figlinæ instar fragilem, siliceám ue habent. Porrò genus animaliũ, quę φολιδωτὰ Græci nominant, latiùs patet, cum & serpentes qui pedibus carent, & lacertos ac similes quadrupedes contineat. Distinguendum hîc etiam corticis uocabulum: quod Latini quidam aliquando pro testudinis tegumento accipiunt: Gaza aliique eruditi recentiores, φολίδας ab Aristotele dictas, quæ ueluti squamæ sunt, cortices uel corticem uocant. Ego proximum testudinis genus, aliud non inuenio, quàm ut sit Quadrupes ouipara: quo genere testudinum species omnes comprehenduntur. Rondeletius inter Cete adnumerat testudines: sed hoc marinis tantùm conueniet opinor, quæ, ut ipse inquit, mediæ sunt magnitudinis. Aut potiùs, ut mihi uidetur, ne marinæ quidem cete appellari debent, si propriè loquamur, utcunque grandes. nam ad essentiæ ac generis rationem magnitudo non est adferenda. Quòd si cete rectè definiuntur animalia aquatilia, (amphibia ue) spirantia & uiuipara: (nam cete omnia tum intra se, tum foras animal generant Aristoteli:) testudo autem omnis ouipara sit, cêtos eadem non erit. si quis tamen propter magnitudinẽ testudines marinas, non quidem cete, sed cetaceas & κητώδεις appellare uelit, permittemus. Oppianus lib. 1. Halieut. cum cete enumerasset, subdit: Cæterùm quædam etiam è mari in terram exeunt. Et statim: Δηρὸν δ' ἠιόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις Μίσγοντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη. Hoc est: Aliquando in litora prodeunt etiam anguillæ, & scutata testudo, &c. non tamen hæc etiam cete esse uult, sed de amphibijs diuersorum generum agere incipit. ¶ Testudinis nomen apud Latinos, sicuti & χελώνης apud Græcos, absque ullo addito, quandoque marinam, quandoque terrestrem significat, ut apud Plinium lib. 11. cap. 37. & Aristotelem historiæ 5. 33. Gallana Italis alicubi, ut Ferrariæ, testudo est: nomine, ut apparet, facto à Græco χελώνη. Gallanga Monspelij est rana piscatrix: quam & bufonem aliqui uocant, sicuti testudinem nostri bufonem scutatum. Hispani quidam Calandras nominant. uide supra ab initio elementi C. Serpentis facies, sibilus, oua, cutis Testudinis, uulgò affinitatis appellationem inuenere. Etenim Taurini serpentem cuppariam, à cuppa: alij Itali Serpentem scutellariam, à scutella. Nos Galanam, Græcæ uocis uestigio, quasi χελώνην. Mixobarbari quidam scriptores tortucam & tartarucam pro testudine dicunt. Poloni Zolw. ¶ Albertus & alij quidam indocti cochleas & testudines aliquando confundunt. A

Sunt testudines omnes pectore plano ac tabellato, sed tergo tumido & incuruo: sunt capite & ceruice anguineis: dentibus carent, sed rostri acie omnia comminuunt, ex Plinio hic & undecimo uolumine: superna parte inferiorem claudente, pyxidũ modo: pedibus quaternis multifidis unguiculatis, quos & exerunt & retrahũt intra corticẽ, quemadmodũ & caput, Massarius. Atqui testudini lutariæ tergum nec tumidũ nec incuruũ Rondeletius pingit. & Plinius: Testudini (inquit) quæ in cœno & paludibus uiuit, latitudo in dorso est pectori similis, nec conuexo incurua calyce. ¶ Plurima sunt testudinibus, etiam terrestribus, communia: uelut quòd sanguis ab his dum uiuunt detractus, frigidus sit, nostri quidem comparatione, non simpliciter, quòd omnes rostri duritie lapillos cõminuunt, (*&c. quæ in sequentibus referemus,*) Cardanus. ¶ Testudinum genera omnia à latere adiũcta habent: eademque in obliquũ flectunt, quemadmodum crocodili & lacertę. Et cortice integuntur duro rigidoque, & qui osse firmior sit, Vuottonus. sed Aristoteles πρὸς φολίδος scribit: non πρὸς τοῦ χελωνίου: Latinis nomẽ corticis ad utrunque ambigit. ¶ Operimentũ testudinis multis nominibus appellatur, ut in libro de Quadrupedib. ouip. indicauimus. Græci χελώνιον uocant, Nicander χέλειον. recẽtiores, ut Albertus, & linguę quædã uulgares, scutum. der Schilt: unde & animal ipsum Schiltkrott appellamus, & Oppianus χελώνην cognominat ἀσπιδόεσσαν. B

Testudines omnes, ut dictum est, rostri duritie uel lapillos cõminuunt: unde omnes dẽtibus carere arbitror, quod pro ijs rostri durities satisfacit. Oppianus quidẽ author est testudines (marinas nimirum) mares & fœminas propter coitum inuicẽ dimicantes, incuruis dentibus sese lacerare: sed Rõdeletius dẽtes interpretatur rostra. De pulmonibus & uesicis testudinũ, uide infrà in Marina.

Testes lumbis intus adhærent, meatusq́ gemini ab his similiter atque serpentibus tendunt, Massarius. ¶ Sola autem testudo inter corticata uesicam obtinet. in hac enim tantummodo natura castrata est. Cuius rei causa est, quòd marinæ testudines pulmonem habent carnosum, sanguineum, & similem bubulo: terrestres autem proportione maiorem. superficies etiam, (διὰ τὸ ὀστρακῶδες καὶ πυκνὸν εἶν τὸ περιέχον) quia obdensa præduraq́ modo silicis est, facit ne humor difflari, euaporariq́ possit per carnem laxiorem, ut serpentibus cæterisq́ opertis cortice euenit. humor enim ijs in corticem tegentem, ut auibus in pennas absumitur, cum exiguo potu contenta sint, propter exanguem pulmonis naturam; atq́ ita excrementi copia tanta subsidet, ut eorum natura conceptaculum, & uas quoddam capax humoris desideret. Vesicam igitur testudo sola inter hæc habet ea de causa: sed marina amplam, terrestris exiguam admodum, Aristoteles De partib. anim. 3. 8. Rondeletius in Testudine lutaria quoq́ uesicam & renes reperit: quas partes eis Aristoteles negabat. ¶ Author libri de nat. rerum: Tortuca (inquit) est duorum pedum (*immò quadrupes*) caput habens ut bubo, (*fortè bufo: nam à bufonis aliqua similitudine apud nostros etiam nomen inuenit:*) caudam ut scorpio, (*ut serpens potiùs:*) duobus scutis durissimis quasi testis tegitur, quibus adeò se induit, ut difficulter etiam ualidissimis ictibus perimi possit.

C Testudines omnes tenui uoce & abrupta strident, Cardanus. ¶ In dorsum si inuertantur, siue in terra, siue in mari, erigere se amplius non queunt, Author Græcus incertus. Omnes rostri duritie lapillos comminuunt, Cardanus. Testudines in coitu superueniunt, Plinius.

E Vtriusq́ generis testudinum putamina in laminas secari ad opera, ut ad pocula aliaq́ uasa, (inquit Vuottonus,) perspicuũ est ex Martiale in Apophoretis de Gustatorio: Fœmineũ nobis cherson si credis inesse, Deciperis: pelagi mascula præda sumus. Fortassis autem ut in plerisq́ alijs animalibus elegantior & pulchrior cum aliâs, tum colorum genere ac uarietate, marium aspectus est: ita ex testudinibus etiam masculis putamen preciosius, nisi quis simpliciter marinarum putamina, terrestribus præferri arbitretur: quoniam chersos, id est, terra, (unde chersææ chelonæ Græcis dicũtur,) à Martiali nominatur. An terra omnibus nominibus semper est fœminea: mare uerò etiam masculum, ut in Oceano, Ponto, Neptuno, Nereo. Plinio quidem authore terrestres testudines in operibus Chersinę uocant. Sed potiùs terrenæ marinis preciosiores sunt: & si Domitio interpreti Martialis secus uideatur, sed sine authore. is etiam gustatorium interpretatur mensam ubi gustabant. ¶ Accipe lunata scriptũ testudine signum, (*fortè sigma:*) Octo capit: Veniat, quisquis amicus erit, Martialis ibidem de Stibadio: Domitius triclinium testudineum in speciem stibadij interpretatur. Radiant testudine postes, Maro. In Adulito oppido maximum emporium est Troglodytarum & Aethiopum. deferunt plurimum ebur, celtium testudinũ, &c. Plinius. Iuuat ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere, argentum auro confundere, &c. Plinius ubi de purpuræ tinctura loquitur.

F Testudines omnes suaui sunt carne iuxta omoplatas & inferiora crura, Cardanus. Testudinis carnes paucæ esitatæ, tormina pariunt: multæ uerò, purgant, Hesychius in Ἠπα: ubi Ἠδὺ, pro Ἡδέ, perperã scribitur. Oua testudinis in cibo noxia sunt: Author de nat. rerum: qui etiam ex Ambrosio citat, renes testudinis post eius mortem nudo pede calcatos ueneno statim inficere: ipsam uerò uiuentem ueneno carere.

G De ueneno renum testudinis, lege proximè scripta in F. Indoctus quidam librorum Rasis interpres, testudini remedia quædam adscribit, quæ ad limacem pertinent, cap. 75. libri de remedijs ex animalibus. Testudinum sanguis ad comitiales datur, Plinius. Ad malum mortuum: Testudines contritæ in forti uino uel lixiuio coquantur: & pinguedine supernatante collecta, ungantur tibiæ, Rolandus in fine quarti Chirurgicorum.

H. a. Testudo dicta est, quòd tegmine testæ in modum cameræ adoperta est, Isidorus. Φερέοικον & φερέοικον (id est, domiportam) cochleam & testudinem interpretantur, Varinus. alij aliud quoddam animal. uide suprà in Cochleis in genere H. a. in fine paginæ 278. Χελὼν piscis est Athenæo, è mugilum genere, pro χελλὼν, id est, Labeo. ¶ Testudines loca dicuntur in ædificijs camerata, &c. Nonius. Saxa quibus uiridis stillanti uellere muscus Dependet, scopulisq́ cauum sinuantibus arcum Imminet exesa ueluti testudine concha, Calphurnius. ¶ De testudine machina bellica, multa protulimus in libro De quadrupedibus uiuiparis, in Orygis & Arietis Philologia: & rursus in Testudine libri de ouiparis quadrup. De testudine helepoli leges apud Vitruuium libro 10. cap. 21. & Philandri in eundem locum annotationes, in quibus Ammiani ex libro 23. de hac machina uerba recitat. ¶ Tectum testudinatum in quatuor partes deuexum est, ut pectinatum in duas, Festus. Vtraque hæc tectorum forma nostris etiam in usu est, & suo apud materiarios fabros insignis nomine. ¶ De Musico instrumento quod testudinem Latini, Græci chelyn appellant, dixi aliâs plura. Ἀλλ' ὅκα δὴ πλάκτρῳ λοκεῖς ἔκρεξε χέλυς, Innominatus apud Suidam in Κρέκω. Mercurius Apollinis boues furatus, pro ijs chelyn, id est lyram quam ex ostraco testudinis confecerat, ei dedit. Ἀπὸ ἀρχεγόνου ἀφορμῆς δὲ περὶ τὴν χελώνην, χέλυς ὕστερον πᾶσα κιθάρα ἐκλήθη. ἐπειδὴ χελώνης ὄστρακον μέγα πήχεως προσθέσει καὶ χορδῶν ἐν τανύσει λύραν ἀπήρτησεν Ἑρμῆς, ἣν καὶ Ἀπόλλωνι ἐχαρίσατο εἰς λύτρον ἀνθ' ὧν ἔκλεψεν ἐκείνου βοῶν, Eustathius in Odyssee Φ. Vide etiam infrà in Proprijs.

priis. Anacreontis & Pindari φόρμιγξ ab Horatio testudinis nomine celebrata est, eadem & chelys est, Mercurij fortuitum inuentum, addita Magadij arte, Cæsar Scaliger. Rondeletius Mercurium ex eo genere testudinis marinæ, quod coriaceum cognominat, Mercurium chelyn suam confinasse conijcit: quod ea præ cæteris instrumentum hoc Musicum quadam similitudine repræsentet. ¶ Χελώνιον, quære mox in b. Id quod naui postremò sub carina, ut atteri ea non possit, clauis affigitur, χέλυσμα nominatur, Pollux. Χελώνη est labium: inde χελυνοίδης, cui labra tumidiora prominent, Eustathius. Cete Indica maxima sunt: χελώνην δὲ πηχῶν πεντεκαίδεκα ἔχει, Aelianus de animalib. 16. 12. Cheloniten lapidem; recentiorum aliqui cum batrachio seu borace confundūt. quod si chelonites est, quem uulgò **kleinen krottenstein**, hoc est, minorem lapidem bufonis aut rubetæ nominant, ut Ge. Agricolæ placet: forsitan à figura hoc ei nomen impositum fuerit, quæ foris in eo curua cōuexaq́ꝫ, intus caua spectatur, sicuti in chelonio, hoc est putamine testudinis.

Ex testudine hieroglyphica symbola aliquot Pierius Valerianus interpretatur libro Hieroglyph. 21. nos titulos cum breuissima singulorum interpretatione indicabimus, qui sunt: 1. In potentioris ditionem redactus: quoniam testudo Solis exiccata radijs, cum in gurgitem redire nequeat, capitur. ad hoc denotandum in aquæ summo pingitur testudo. 2. Fortunarum contemptus: Pingitur homo naufragus in testudinis eiusmodi agitatæ fluctibus tergus insiliens, solari addito radio. 3. Virginum custodia. Nam Phidias cum Veneris simulacrum Eleis ex auro & ebore conficeret, testudinem altero eius pede pressam apposuit, &c. Consuesse uerò mulieres testudineas secum imagines gestare, quas Veneri dedicarent, ex eo est manifestum: quòd Thessalæ matronæ Laida meretricem illam inclytam ligneis testudinibus zelotypia concitatæ interemerunt in templo Veneris, magno populi conuentu: ob quod facinus erexere postea templum Veneris profanatæ, quæ nefandam cædem in templo admiserant, ut confessione sceleris, ueniam petentes deam sibi placarent. Antisthenes ansam nactus eludendi Atheniensium uanitatem, se nunquam solo in quo nati essent excessisse gloriantium: Commune hoc, inquit, habetis cum testudine & cochlea. 4. Munimentum. Sic enim testudinis corticem natura muniuit, ut contra tela possit ipsa per se sufficere, & iniurias propulsare. Hinc ansa data adagio, quantum muscarum solicita est testudo. Cuius ominis felicitatem secuta Cæsariana familia, domesticum eum morem habuit, ut paruuli domus eius in testudineos alueos excepti lauarentur. Quapropter Ceionius Posthumius nato iam Albino filio, cum ingentem testudinem à piscatore muneri accepisset, uir literatus iam inde magnam spem concepit de futura filij nobilitate. curari itaque testudinem iussit, & infantuli ministerijs dicari. Exemplaria Hori quæ impressa circunferuntur, in huiusmodi significatum ὄρτυγος ὀστέον habent, interpretésque coturnicis os reddidere. sed in manuscriptis codicibus ὄρυγος legi, quod facit ad hanc sententiam. testudines enim orygas appellatas, ἀπὸ τοῦ ὀρύττειν, quod fodere est, uel excauare, apud Vitruuium legas, &c. *Vitruuius non testudinem animal, sed machinam bellicam, orygem uocat.*) 5. Mors difficilis. Hominem letalibus uulneribus quantumuis altè acceptis difficillimè morientem, per testudinis abscissum caput aptè pinxeris. quandoquidem tanta inest eius carni uiuacitas, ut earum caput, præsertimq́ꝫ marinarum, auulsum busto, conniuentes aliquandiu oculos ostentet, conniueatq́ꝫ ad admotam manum. quinetiam si ad os eam admoueas, mordere etiam adnitatur. 6. Segnities. Adeò enim lento gradu mouetur testudo, ut in prouerbium emanârit in segnes & pigros. Hinc Plautinus Aegio: Testudineum hunc tibi grandibo gradum, inquit, si fustem sumpsero. 7. Sunt qui mordacissimum hominem atque egregiè maledicum, per testudineum caput exertis dentibus intelligi uelint. nam testudo omnino est ore omnium robustissimo. 8. Peloponnesij. In Peloponnensiū nummis testudo cudebatur, ut legere est apud Pollucem, &c. Vnde obolum Eupolis καλλιχέλωνον dixit, Hucusq́ꝫ Pierius. — *Icones.*

Chelonophagi. uide in Testudine marina. Testudinis dicti promontorij Pausanias in Atticis meminit. Chelydoreus mons contiguus est Cyllenæ. ibi inuentam testudinem Mercurius excoriasse, & lyram ex ea composuisse dicitur, Idem in Arcadicis. apparet autem compositum esse nomen à testudine & dono. factam enim inde lyram Apollini donauit. — *Propria.*

Χελώνιον propriè testudinis testam significat: transfertur autem ad cancrorum quoque crustam. Asserina locus est in Tenedo: ubi in paruo fluuio cancri reperiuntur, τὰ χελώνια δ' ἐκεῖ θεωμένα ὥσπερ πλεῖον ἔχοντα, καὶ πελέκει ἐμφερῆ, Suidas in T. Plutarchus in libro Cur Pythia non amplius carmine respondeat, Ἀστέριον locum illum nominat, in quo solo cancri nascantur ὧν τὸ χελώνιον τύπον πελέκεως ἔχοντα. unde etiam Tenedij bipennem Apollini consecrarint. De prouerbio Tenedia bipennis, plura Erasmus. Aelianus de animalibus 16. 12. echinorum marinorū quoque χελώνια dixit. Plinius in Adulito oppido tradit maximum esse emporium: deferri ebur, celtium testudinum, &c. ubi celtium aliquis pro chelonio dictum coniecerit: quanquam libro 9. ca. 10. cornigeras testudines apud Troglodytas priuatim celtium dici scribit: ubi diuersæ lectiones sunt, celtinum, celetinum, Hermolaus celetum legit. — *b.* — *Celtium.*

Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας, πτηνάς τε χελώνας Εὑρεῖν: Ammianus in epigrammate, de re impossibili. Simile huic est, Citiùs testudo leporem præuerterit. Testudine tardior, prouerbialiter usurpatur ab Erasmo. — *h.*

COROLLARIVM II. DE TESTVDINE MARINA.

Icon hæc repetita est ex libro nostro De Quadrupedibus ouiparis, Venetijs effecta: neutri illarum, quas Rondeletius exhibet, similis. Dentibus quidem testudines omnes carere Rondeletius ait: ut suspicer pictoris culpa non rectè dentes huic nostræ iconi attributos. Oppiani tamen mus mar. dentatus est.

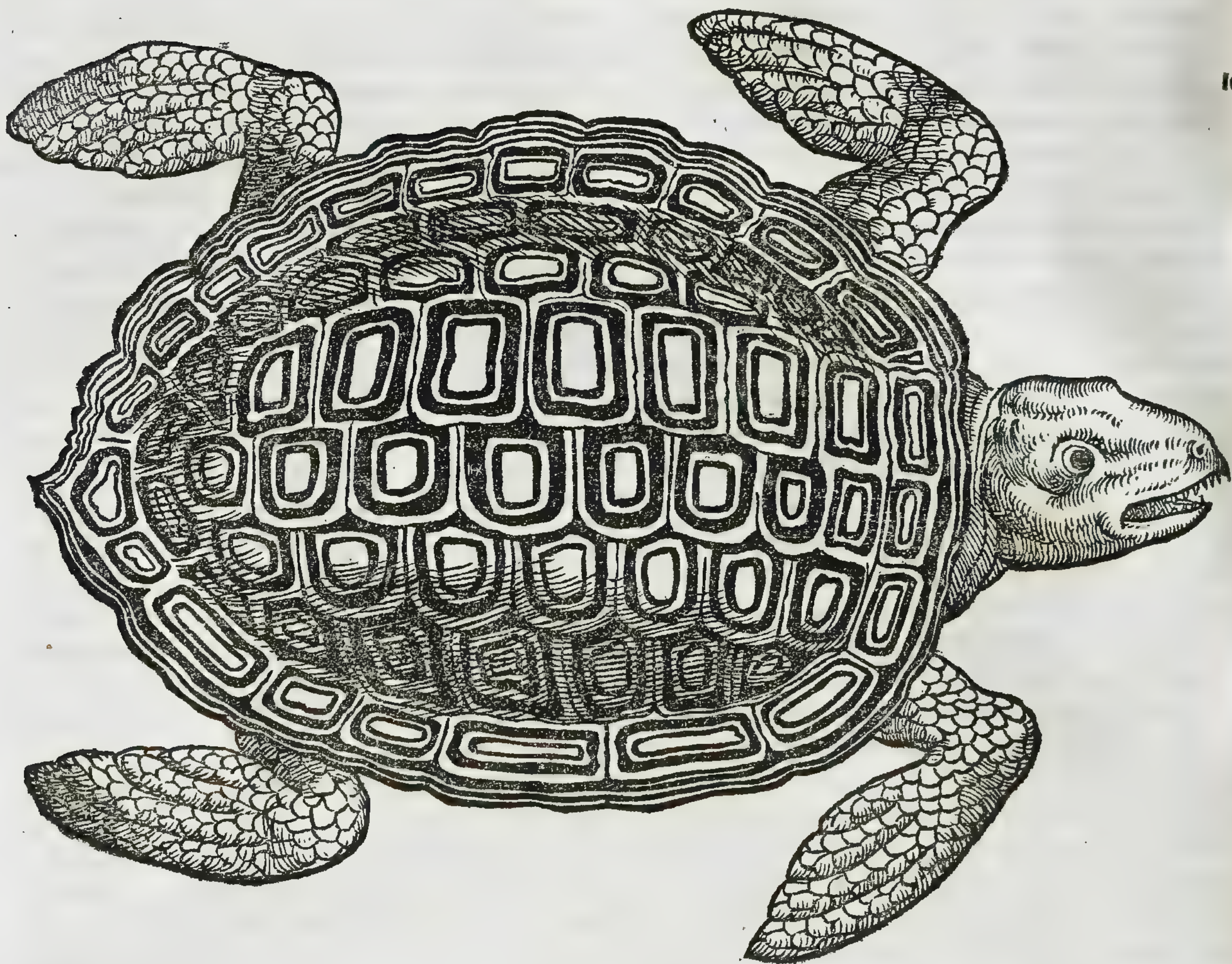

A Testudines marinæ, & quæ in dulcibus aquis uiuunt, genere differunt: seu formam, uitam, magnitudinem ue aspicias: seu quòd translatæ alterutrinque non uiuant, Cardanus. ὁ θαλάττιος μῦς (id est Mus marinus) à uulgo perperā ὁμύδιον (*malim cum tenui ὀμύδιον*) uocatur, Eustathius. Saluianus murē marinū à testudine marina disiungit: quod quidem diligētiùs mihi cōsiderandū uidetur. Oppianus quidem li. 1. Halieut. inter amphibia nominat ἀσπιδόεσσαν χελώνην, cū priùs μυῶν χαλεπὸν γένος adnumerasset ijs quæ in petris & arenis pascuntur: ubi ijsdem muribus contra hominem & pisces pugnandi audaciam, non tam magnitudine sua fretis, quàm ualidissimæ testæ & crebris in ore dentibus attribuit. Rondeletius tamen testudinum genus omne dentibus carere ait. An Oppianus rostri margines impropriè ὀδόντας dixit? sic quidem Rondeletius interpretatur, dentes pro rostris, in Oppiani uerbis de testudinum mar. coitu: quæ sunt, πολυγνάμπτοισιν ὀδοῦσιν ἀλλήλους δάπτουσιν. Muribus quidem marinis hæc interpretatio non potest conuenire, de quibus Oppianus: ῥινῷ καὶ πυκινοῖσι πεποιθότες γόμφοις ὀδοῦσι. rostra enim nec πυκινὰ, nec γόμφους dixeris. Quòd autem Vuottonus testudinem lutariam, eandem muri marino facit, ex ueterum ac recentiorum scriptis facilè redarguitur. De uocabulis μῦς, ἐμῦς, ἀμῦς, unde pluralis numerus μύδες & ἐμύδες, multa protulimus in libro de Quadrupedib. ouiparis, capite de testudinibus quæ in aqua dulci uiuunt, pag. 103. Mus marinus in terras (*Massarius, legit terra, ex Aristot.*) scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra: tricesimo die refossa aperit, fœtumque in aquam ducit, Plinius. Quod autem Plinius hîc de mure marino (inquit Massarius,) Aristoteles de mure aquatili, id est, lutaria testudine testari uidetur. ait enim libro 5. de historia: Mus aquatilis siue testudo lutaria (*Græcè simpliciter,* ἡ δὲ μῦς, *cap. 33.*) in terra scrobe effossa dolij amplitudine parit oua, &c. De testudine autem marina subsequenter sic loquitur. Testudines etiam marinæ egressæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis similia, & defossa coopertaque incubant noctibus: ouorum numerus maximus est: nam ad centena pariunt oua. Rursum Plinius: Exeunt in terrā & qui marini mures uocantur. Hîc etiam (ait Massarius) per marinos mures, marinas testudines intellexit. Videtur autem testudinem lutariam inanimaduertenter pro marina accepisse: tametsi non ignorem, & marinam testudinem oua parere in terra ex eodem Aristotele ibidem dicente: Testudines etiā marinæ

Mus marinus.

rinæ egressæ in terram, pariunt oua auium cortalium ouis similia, &c. quod item Plinius de marinis retulit. inquit enim: In terram egressæ in herbis pariunt oua auium ouis similia, ad centena numero: eaq; defossa extra aquas, & cooperta terra ac pauita pectore, & complanata incubãt noctibus. educant fœtus annuo spatio. ubi non tricesimo die repetere, refossaq; aperire, fœtumq; cõtinuo ducere in aquam, uti inferiùs: sed annuo spatio fœtus educare dixit, quod Aristoteles terrestri testudini contribuit eodem loco dicens: Testudo oua durioris testæ & bicolora edit, quale ouum auiũ est: eaq; defossa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat, crebrius repetens, fœtúmque sequente anno excludit, Hucusque Massarius. Non μῦες in plurali, sed μύδες & ἑμύδες uocãtur, Hermolaus. atqui Oppianus dixit μυῶν in genitiuo plurali, cum secundum Hermolaum μύδων uel ἑμύδων dicere oportuisset. Rondeletius apud Aristotelem non μῦς neq; μύδες, sed ἑμὺς & ἑμύδες legendum contendit: quanquam libro 3. de partib. cap. 9. ὡμὺς legatur. Ego ita distinguo, ut μῦς apud Oppianum & Theophrastum in libello de piscibus, & Eustathium, pro testudine aquatili rectè legatur, genere masculino, declinandum per ος purum, non aliter quàm cum quadrupes uiuiparum animalculum significat. ἑμὺς uerò uel ὡμὺς, oxytonum fœmininum, declinandum per ύδος, ut chlamys. Apud Aristotelem quidem cum μῦς & μύδες fœminino genere ponantur, cum Rondeletio ἑμὺς & ἑμύδες legerim. Μῦς etiam (non expresso genere) legitur apud Aristotelem 2. 15. inter quadrupedes ouiparas liene paruo: & Plinius μυῶ legit, cum murem bis terue transtulerit. Vuottonus in Plinio (qui emydas, testudines dulcium aquarum facit, & à lutarijs distinguit,) legit hæmydes, & in Aristotele quoque αἱμύδες: ego emydes, & αἱμύδες, uel potiùs ἑμύδες. Omis scribitur ab interprete Kiranidis: omidium à recentiore quodam.

Testudo marina cortice tegitur. similis est terrestri, præter magnitudinem, & pedes, quos ut phoca habet. Tanta oris duritia, ut lapides comminuat. Simplicem suillo similem uentrem habet. Iecur est ei uitiatum. Testes intus lumbis adhærentes habet, Aristoteles diuersis in locis, citante Saluiano, tanquam omnia ad testudinem mar. pertineant. lienem quidem paruum habere nõ rectè ex eodem (historiæ 2.15.) testudini mar. adscribit, cum ad μυῶ pertineant. De uulua eius uide apud eundem Historiæ 3. 1. De dentibus lege superiùs in A. Pulmonem habet testudo mar. carnosum & sanguineum: (ideoq; calidum & siticulosum:) terrestres uerò magnum, (& idcirco calidum,) quamobrem uesicas habent, sed hæc paruam, illa magnam, Aristot. de partib. 3. 9. parenthesi inclusa è scholijs Ephesij adiecimus. In historia quidem anim. 2. 16. philosophus soli marinæ testudini ex ouiparis renes & uesicam tribuit. Testudo pulmonem quanuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet, Plinius: nescio quàm rectè. distinctiùs eadem Aristoteles de partib. 9. 3. ut modò recitauimus, unde Plinium transtulisse non dubito. ¶ Vna quam cepimus in portu Tenario, qui nunc portus Qualearum appellatur, tantã duritiem in ore habebat, ut cuspidem ferreum iaculi perfringeret, Massarius. B

Calonaci testudines inueniuntur, tantæ ut uel magnas naues æquent, in quibus multi homines uehi possunt: colore prorsus albæ. Tales ipsæ multas uidi, Io. Monteuillanus.

Testudines marinæ, quæ potissimùm algas depascuntur, erucas marinas plurimùm appetunt, Bellonius. Ἡ χελώνη ἐσθίει τὰς ψύλλας: Incertus author Græcus, cuius de animalibus libellus manuscriptus apud me extat. uidetur autem de testudine marina sentire, quæ pulicibus uescatur marinis. Idem author: E marina testudine (inquit) terrestres quoque nascuntur. egressa enim è mari, oua in terra componit. ex ouis autem quæcunq; emittit ita ut ad mare uertantur, testudines marinæ prodeunt: ut contrà ex illis quæ terram spectant, terrestres. Mihi hæc uerisimilia minimè sunt. Coit marina mare superueniente, sicut & terrestris, Aristot. Testudines mar. coëunt sicuti phocæ, & in terra canes. hæc enim singula diu immorantur in coitu, à parte posteriore connexa inuicem, Oppianus. Muris marini fœtus inter initia uisu carent: sicut fœtus omnium ferè aquatilium, Obscurus. C

Testudines quatuor prægrandes per Guaicanum piscẽ in India captæ. Vide suprà in Guaicano, elemento G. Pisciculos paruos uiuos, filo consutos, quos comedit Barchora (*id est, Testudo marina*) & per illos deprehenditur, piscatores in mare proijciunt: qui dum effugere non ualẽt, sed pariter fluitant, Barchoræ morsibus patent. hæc uerò dum unum post alium deglutire laborat, interim occupata deprehenditur, Albertus. Chelonophagi in quos usus conuertant testudines, leges mox in H. inter Propria. E

De cibo ex testudinibus marinis inuenies quædam, suprà in Calandra, elemento C. & mox inferiùs inter Propria nomina. Testudinis iecur omnino uitiatum est, & totum corpus prauum temperamentum sortitur, quemadmodum & ranæ rubetæ, Aristoteles de partib. 3. 12. hoc forsitan uerum est de testudine marina inquit Vuottonus. nam terrestrium carnes ad remedia manduntur. Saluianus etiam hæc Aristotelis uerba de test. mar. accipit. F

Apud Chelonophagos in Carmaniæ angulo insulæ tres sunt deinceps, quarũ una Testudinũ appellaẽ. hi testudinũ testis contegunẽ (.i. tecta inde cõficiunt,) quę adeò magnæ sunt, ut uel in eis nauigẽt. Carnibus uescunẽ, superficiebus casas tegũt, Ex Strabone. In pelago proximo (inquit H. a. Propria.

Agatharchides in descriptione maris rubri) quod asperum & hybernum ualde est, testudinū multitudo incredibilis, magnitudine & latitudine excedens, nascitur: quæ quidem marinæ à nobis omnibus existimantur. Pascuntur hæ noctu in profundo: interdiu uerò ad placida tranquillaq; insularum loca quietis causa se conferunt. quiescunt autem (*in aqua*) sublimes Soli expositæ, nauicularum quadam specie, (*ταῖς κατεσκευασμέναις πορθμίοις ὁμοιοπαθεῖς: ijs quas conficiunt nauiculis, [ex earundem nimirum testudinum testis,] similes.*) Has eo tempore incolæ, arte, studio, funibus (*μορμίδαις*) in litus eijciunt: et interioribus quidem uescuntur omnibus, paulisper ad Solem assis: putaminibus uerò ad domicilia sua & tuguria utuntur, quæ in locis editis decliuia constituunt. ad nauigandum quoq; (*πρὸς τοὺς διάπλους, ad traiectiones*) & aquationis gratia eorum usus est. Itaq; ex uno animali nauis, domicilium, uas, & alimentum eis suppetit.

h. Trœzenij lege uetabant piscari aut attingere polypum, & testudinem marinam, Eustathius.

COROLLARIVM III. DE TESTVDINIBVS MARInis diuersis, siue simpliciter, siue pro regionum duntaxat & magnitudinis discrimine.

Rondeletius Testudines marinas duorum generum descripsit: unam Corticatam, alterā Coriaceam uel Mercurij cognominauit.

Circa Taprobanem insulam maris magni, Testudines in mari procreantur: quarum uniuscuiusq; superficies (ἔλυτρον χελώνειον,) integrum tectum præstare potest. nā singulæ testæ ad quindecim cubitorum magnitudinem procedunt: ut sub eis non pauci habitare queant, Aelianus de animalibus 16.17. Et rursus: Nymphis librorum quos conscripsit de Ptolemæis nono, author est in Troglodytide Testudinum tegmenta reperiri tanta, ut singula senos medimnos Atticos capiant. Quanquam autem dubitari potest, terrestrés ne an marinæ hæ Testudines sint: marinis tamen eas adiungere placuit, quoniam Plinius quoq; Troglodyticas Testudines marinas commemorat. Vide etiam inferiùs in fine Corollarij v. De testudine terrestri.

ASpidochelone, ZYtyron & BArchora, descriptæ nobis suprà (inter Cete diuersa ex recentioribus, pag. 240. & 241.) Testudium marinarum generis sunt. Nostri piscatores pelagios & è profundo mari pisces, eos esse putant, qui rarò capiuntur: ut sunt præcipuè boues marini: & milites maris, qui enses habent in fronte, & galeas in capite, & scuta super dorsum: sunt autem tortucæ maris, Albertus libro 7. eandem uerò alibi Barchoram nominat. Aspidochelones nomen à scuto et testudine compositum est: Zitironi etiam suo Isidorus scutum tribuit. Longè uerò alius est scutatus piscis, quem Orbem scutatum Rondeletius uocauit. Ostracorum (id est Conchyliorum) quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora: quædam parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, Syluaticus. De Sades nomine iam non constat mihi. Barcora uocabulò etiam Serapio utitur, pro testudine: quam ostracodermorum generis esse iam antè negauimus.

Ex Testudine marina finxerunt monstrum, à quo Vitulus marinus auriculas habens præter ueritatem, deuoratur, Rondeletius Olaum Magnum notans. nos id monstrum ex Olai tabula pictum dedimus suprà, pag. 249. fallitur autem in eo quòd uitulum auritū ab eo pictum ait.

COROLLARIVM IIII. DE TESTVDINIBVS dulcium aquarum, Lutaria & Fluuiatili.

A Quæ lutariæ Testudines, siue Mures aquatiles uocantur, in dulci aqua & luto uiuunt. Has Aristoteles omydas siue emydas (*De his uocabulis, & Latino Mus marinus seu aquatilis, plura leges suprà in Testudine mar. Corollario A.*) appellat: & sunt cæteris minores, Mediolanensibus mirum in modū expetitæ. Fuit & testudo quidem fluuiatilis trium cubitorum aliquando uisa, ut Nicolaus Damascenus refert, Massarius. Alrach secundum expositores Arabes est testudo fluuiatilis. alij uerò dicunt esse speciem piscis. Andreas Bellunensis. ¶ Lutaria seu Mus aquatilis cortice tegitur molliori. renibus & uesica caret, (*Rondeletius habere asserit:*) lienem exiguum habet, Aristot. diuersis locis. In cœno & paludibus uiuit, Plinius. Ex minori genere testudines lutariæ, siue mures aquatiles dicti, nisi in aqua spirent, intereunt: & parere tamen educareq; (uti retulimus) solent in sicco, Massarius. ¶ Ad comitiales datur muris uel testudinū sanguis, Plinius. ¶ Omis marina apud Kiranidem legitur libro 1. elemento ultimo. ubi & magicis quibusdam ostentationibus, quas referre piget, caput omidis adhibet. Quidam (inquit) ὠμίδα uocant: eò quòd in humeris magnam uim habeat. nam ὦμος est humerus. Et ab initio eiusdem elementi: Omys marina est hybenbras: aliud autem hymbros, tenue animal, cibo idoneum, quod uocatur menida. Sic enim codex noster in plerisque deprauatus habet. ¶ Si quis somniet se omidia & ostreas comedere, uel alia huiusmodi, in morbum incidet, Obscurus quidam de somnijs scriptor.

In Gange Indiæ fluuio testudines nascuntur, quarum testa non minori magnitudine sit quàm dolium capax uiginti amphorarum, Aelianus De animalibus 12.41. Et rursus 16.14. Testudinis Indicæ & fluuiatilis testa non minor est quàm scapha iustæ magnitudinis. decem enim leguminum medimnos capit.

COROLLARIVM V. DE TESTVdine terrestri.

Terrestres sunt formosiores, cortice politiore, in montibus & nemoribus hortisque degentes, quarum carnes cibo sumptæ tabescentibus remedio esse traduntur. Sunt & aliæ terrestres testudines, chersinæ uocatæ, in desertis Africæ roscido humore uiuentes, Massarius. Ex recentioribus quidam testudinem terrestrē, murem quoque terrestrem uocat. ego apud authores de aquatilibus tantùm, (ut marinis, fluuiatilibus, lutarijs,) hoc nomen reperiri puto. ¶ Testudines in Libya sunt, eæque montanæ, & aspectu crispissimæ: quarum testa barbitis est accommodata, Aelianus de animalibus 17.14. ¶ In Libyæ desertis curruum magnitudine uisendæ sunt. Interdiu subductæ sub sua tecta non uidentur. Noctu procedunt in pastum, adeò lento gradu, uix ut mutare locum uideantur. Narrant fabulam: Appetente nocte, uiatori locum aliquem à feris tutum captanti oculis, uisam testudinem. Quam tumulum ratus (musco enim obsita erat) conscendit, atque in excubijs aliquandiu fuit. Somno deinde oppressus, ubi noctis & quietis idem finis fuit: & ille sese alijs in locis (processerat enim illa) esse intellexit, percepta bestiæ facie, admirationem cum scientia nouæ naturæ commutauit: Cæsar Scaliger, ex Io. Leonis Africani lib. 9. de Africa. B C h.

Terrestres in syluis habitant: quæ, ut creditur, herbis & rore uitam ducunt. Has canibus inuentas rustici ad cibum transferunt. In cacabum, feruente aqua, conijciunt. Semicoctæ & exemptæ, confracta testudine, ablatisque intestinis ac pelle, iterum, donec exactè coquantur, in cacabum ad ignem ponuntur. Coctas pipere, croco, uitellis ouorum dissolutis, suffundes. Sunt qui ex alliato uel ex salsa comedant. Boni sunt alimenti: & sine moreto, medelæ uim habent, Platina. E F

Sunt qui è marina testudine terrestrem quoque generari putent. Vide suprà in Marinis C. C

Ad intolerabilē pruritum: quum neque uenæ sectio, neque defricatio aliqua quicquam profuisset, quidam ex huius remedij usu malum exuperarunt: Testudo terrestris uiua in oleo coquitur, & ex oleo corpus inungitur, Aëtius. Si uteri ualde strangularint, testudinis iuxta mare natæ obolos tres in uini albi hemina, uel cyathis tribus tritos, bibendos dato, Hippocrates lib. 2. de morbis muliebribus. sed dubitari potest de terrestri an marina testudine sentiat, cum hæc quoque in sicco pariat. G

Bœotij traducuntur, quòd face aut alio ignis fomento uulpibus testudinibúsue alligato, quæ uellent incendio perdere solerent, Suidas in Νιώεια. H.e.

TESTVDINES quasdam legimus in quibusdam insulis reperiri, de quibus dubitari potest, terrestres'ne an marinæ sint. Ad Troglodyticen regionem multæ sunt insulæ in alto (mari,) in quibus testudo plurima, Plinius. Χελώνη, ἥ τε χερσονησιωτικὴ, καὶ ἡ πρὸς τὰς νήσους θηρευομένη τὰς προκειμένας αὐτῆς τῆς Λιμνευκῆς, Arrianus in Periplo maris rubri. Sed hæ uidentur ad marinas referendæ. Vide suprà Corollario tertio De testudinibus marinis diuersis.

DE TETHYIS, RONDELETIVS.

De his iconibus lege quæ annotauit author circa finem Capitis.

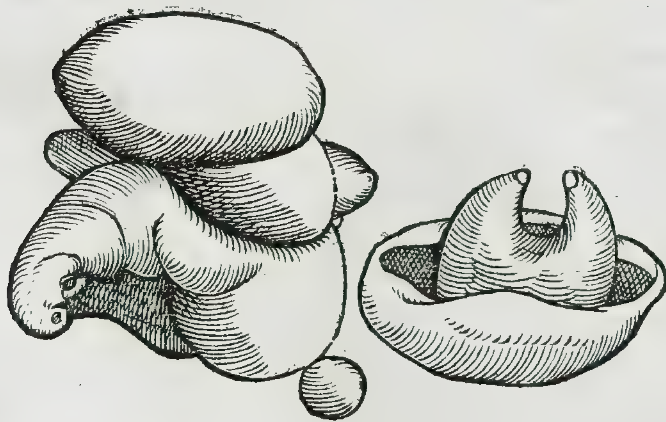

ΗΘΥΑ quæ & τήθη appellat Athenæus, quid ab Holothurijs differat, iam diximus. Nostri bechus uocant. Plinius Græco nomine usus est, nisi quod fœminino genere extulit, si non mendosi sint codices nostri, in quibus Tetheas aliquot locis reperias. A

Aristoteles lib. 4. de hist. ca. 6. cùm qualis sit eorū testa, quóque modo saxis adhæreant, exposuisset, fusiùs reliquas partes persequitur. Duo, inquit, foramina habent, à sese distantia, ualde exigua, ita ut ferè oculorum aciem fugiant, quibus humorem reddunt & accipiunt. Corio spoliatis primùm apparet membrana neruosa, corpus ambiens, carnemque ipsorum totam continens: nulli è cæteris testaceis similis, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc utroque ex latere membranæ circundanti, & qua adhæret, arctius id in utraque parte est, uidelicet B

qua tendit ad meatus foras ductos per corium, quibus hauriri & emitti humorem diximus, quasi alter sit os, alter excrementi exitus, alter crassior est, alter tenuior, intus cauus uterque, inter hos modico intercedente interuallo. Hæc ex Aristotele, quibus pauca adijciemus, quò notior sit Tethyorum historia. Ea non solùm petris, sed etiam ostreorum nostrorum testis affixa sunt, & in ijsdem ueluti tumores duri esse cernuntur. Oui figurâ sunt, aliquando longiore. Testa extrà fusca, inæqualis & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alba inuoluta uentriculi formam refert, rotundam scilicet & oblongam, meatus crassior & amplior gulæ proportione respondet, alter minor podici. Vterq; colore est rutilo uel rufo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendum curauimus, quod ex duobus meatibus eminentibus, quos modò descripsimus, agnosces. Reliqua Tethya corio suo tecta adhærent. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugientes.

De iconibus.

G Iis inest sapor salsus cum amarore coniunctus, ob quem detergit, flatus discutit, ut non sine ratione scripserit Plinius, libro 32. cap. 9. Tethya torminibus, & inflationibus succurrere, & tenesmum dissoluere, renumq; uitia.

DE VERTIBVLIS, SIVE TETHYIS, BELLONIVS.

A Tethya siue Vertibula Venetorum uulgus Sponghas, hoc est spongias nominat.

B Ea à rusticis in foro piscario uulgò diuendi solent, magnitudine oui gallinacei: quæ si manu paulò uiolentiùs comprimas, syringæ modo aquam longissimè ex foramine parum ad latus sito eiaculantur: in Oceano ad litus Gallicum frequentia: alibi autem nusquam (quod sciam) edulia:

(F) quæ tu persæpe ostrearũ testis adhærere Lutetiæ uideas. Vulgus Græcum Spherdoclos no-

(A) minat. Propria appellatione calli à tergoris callosa duritie nominantur. Læui membrana intus ac foris conteguntur, quę posteaquam diu extra aquam cõstitit, tum rugas contrahit. Pars autem alia quæ uel instrumentalis, uel sensoria dici possit, nulla omnino in hoc exangui percipitur.

Vertibula integra.

Vertibula aperta.

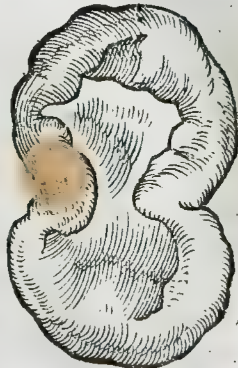

Icones hæ, eædem ne sint, cum ijs quas Rondeletius dedit, consyderandum.

COROLLARIVM.

Icones quatuor hîc positas olim Cornelius Sittardus misit: quæ uel tethya esse uidentur, uel eorum naturæ propinqua. Duas maiores fungos marinos esse aut uocari in Italia, addebat, testæ duræ inclusos. Colore, ut pictos accepi, uario sunt, sed magna ex parte fusco. quæ uerò in maxima uirga, con textu quodammodo reticulato (eæ continuæ esse debebant,) uisuntur, rubræ. Minores duas uulgò nominari Specie, earum pictura foris fusca hirsutaq́; apparet, substantia (ut aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua & rubra. His ferè similiter sua tethya Bellonius pinxit.

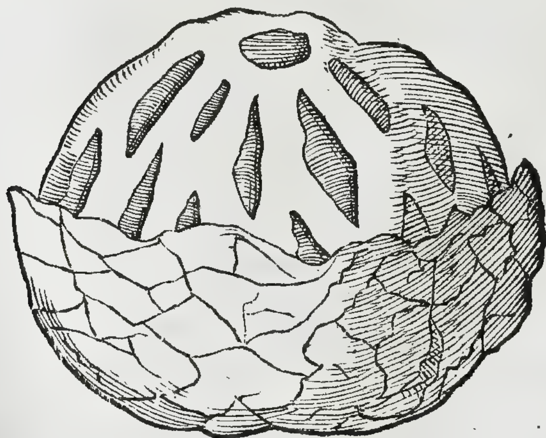

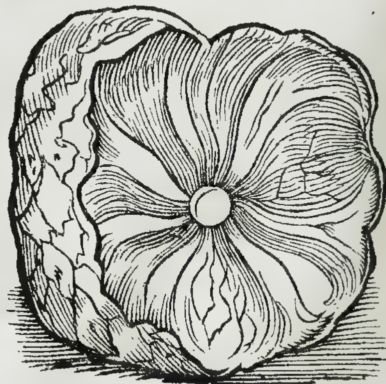

A Gazam Holothuria & Tethya res diuersas, ijsdem Latinis nominib. interpretãdo, (Vertibula, Callos & Tubera,) cõfudisse, Rondeletius monet: cuius super hac re uerba in Holothurijs reperies, elemento H. pagina 517. & plura ibidem in Corollario nostro, de uocabulis simul, ut Gaza conuer-

tit, &

tit, & natura Tethyorum. Quid ab Holothurijs Tethya differant similiter loco iam citato Rondeletius docet. Tethya fungorum uerius generis quàm piscium sunt, Plinius. A Græcis rectus singularis dupliciter effertur, τῆθος, ut σῆθος: & τήθυον, ut κρόμμυον. Pro τήθεια (per ει. in penultima) apud Aristotelem historiæ 5.15. repono τήθυα. Eiusdem operis 4. 6. τὰ τήθυα & τοῦ τηθύου legimus. & de partib. animal. 4.5. τήθυα. Apud Plinium lib. 32. cap. 9. leguntur tetheæ fœminino genere, ut Musæ: hæ (inquit) sugentes, &c. & mox cap. 10. tetheæ utiles sunt. & in Catalogo, Tethea, ut Musa. Sic enim codices nostri habent, non tethyæ, ut quidam legunt.

Τίθη, (per iôta in prima, ego per ἦτα malim,) κογχύλια, ὄστρεα, nominantur à Polluce 6.9. Τήθη τε γεραιόμενα μνίοισι, Nicander. id est, Tethe (ut Cete) quæ in musco & algis crescunt, aut natant, aut capiuntur. uocat autem Tethe Patellas feras, quas nos Otia (id est, Aures:) Aristoteles uerò ὄστρεια, & Homerus (similiter) communi nomine ὄστρεια, Nicandri Scholiastes. Homerus meminit τῶν τηθέων, Athenæus libro 3. lego τηθέων. Sic enim Homerus Iliados π. πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν νηὸς ἀποθρώσκων. quæ uerba sunt Patrocli exprobrantis Cebrione è curru deiecto, tanquam urinatori. Eum locum enarrans Eustathius: Τήθεα (inquit) ab urinatoribus contrectantur, ostreorum generis: sic dicta à terra, quam Tethyn nominant. sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testæ duritiem. aut forsan denominantur à nutrice infantum, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) uelutiq; lacteum & roscidum: qua ratione huiusmodi (ostrea) etiam ἐρόεντα quidam cognominat. Quòd tethe quidem siue ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantùm, sed etiam ostreis in cibo usos fuisse: quanquam is neque utilis admodum, neque dulcis sit: sed neque parabilis, cum è gurgitis uado ubi iacent (ἐν τοῖς βυθοῖς τῶν βάθους: *atqui propriè dicta tethya, secundum Aristotelem saxis adhærent*) non aliter quàm ab urinantibus auferri queant, Hæc ille. Et rursus Odysseæ Δ. A uerbo θῶ, θήσω, quod est lacto, (*uide etiam inferiù in C.*) deducuntur τήθη & τηθὶς, (quæ nomina auiam significant, τήθη aliquando nutricem quoque:) & τήθεα quoque: quorum singularis casus rectus est τῆθος, Aristoteli usurpatus his uerbis: πίννη ὄστρεον, μῦς, κτεὶς, κόγχη, λεπὰς, τῆθος, βάλανος. Et rursus, cum ait: ὁ μὲν κτεὶς, τραχυόστρακος, ῥαβδωτὸς: τὸ δὲ τῆθος, ἀρράβδωτον, λειόστρακον. hinc τήθη in multitudinis numero casus contractus: ut cum scribit Athenæus: Τὰ δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις, καὶ πολυτροφώτερα. Et quoniam inde genitiuus quoque formatur, τηθέων, τηθῶν: sicut σηθέων, σηθῶν: iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata, his uerbis: ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν: de industria sic alloquens ueluti amatas nutrices ac matres. sunt enim τήθεα, ueluti τῆθαι, id est, nutrices. μητρίδια uerò urticæ marinæ. Hucusque Eustathius: qui tethe quænam essent, ignorasse uidetur, & ab ostreis (seu inter ostrea) non satis distinxisse: sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τήθεα nihil quàm ostrea, uel genus ostreorum interpretatur: & Nicandri etiam, qui (ut suprà diximus) tethe putat esse Patellas feras: à quibus ea plurimùm differre, collatis inuicem historijs, liquebit. A tethyo diminutiuum uidetur τηθυάκιον. Epicharmus apud Athenæum libro tertio, τηθυνάκια cum testatis alijs diuersis nominat. Latinè uel tethyum tribus syllabis genere neutro dixerim: uel etiam tethus, duabus syllabis masculino genere, ut cetus aliqui.

Tethya (inquit Gillius) Theodorus uertit Tubera, & Callos & Vertibula. Tubera quidem, quòd sic nullis fibris, quemadmodum tubera terrena nitantur. Callos uerò, quòd callosa materia tegantur. Iamnunc Græci non Græco nomine, sed plusquam barbaro Spherdoclos (*fortè à sphæra, unde & Vertibuli nomen Gazam finxisse coniecerim*) nuncupant. Ineptiùs ij, qui accolunt Adriaticum sinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur, tanquam Spongiæ, sic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piscium Massiliæ in uulgus ignotum à paucis cognoscitur: quidam senes, cum huius descriptionem sub eorum oculos subiecissem, & multum inculcassem, nominarunt Vichonos: ueruntamen propter tempestates hos mihi ostendere non potuerunt.

Holothuria (*Tethya potiùs*) sunt qui uulgò spongiolas marinas putent uocitari, Brasauolus Italus. Ab eo quòd spongiæ quandam similitudinem habent tethe, muscoso (si bene memini) & fistuloso corpore, Veneti spongias nominãt, uulgò Sphunge. Niphus alibi Vertibulum siue Tuber cum Vrtica confundit. Callus uerò (inquit, tanquam à uertibulo separans, cum alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis est: cuius durities media est inter testam & corium. *Vrtica.* Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis uocari scribit. Vertibulum (inquit idem) forma rotunda est, subter cum aliqua cauitate, crusta callosa, à qua & callus dicitur. Vulgò uerò apud Tarentinos dicitur Verticillum, propter formam, & paruos quosdam anfractus quibus describitur. Tubera à colore & tumore dicuntur, Idem Niphus. Et lib. 4. de partib. anim. Tethya (inquit) apud nonnullos sunt Vrticæ atq; calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter testam & corium, colore suppallido & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum litore ad Centuncellas reperiuntur: quæ sicuti palato iucundissima, ita & stomachis minimè insalubria esse conijcimus. Quidam confundunt uertibula cum urticis eadem esse uolentes, sed error est cum diuersa omnino sint: Vertibula enim testa scabra ueluti corio integuntur, & pedibus carent, & immobilia sunt. Vrtica uerò (uti retulimus ex opinione Aristotelis) nullam testam habet, sed corpus omni ex parte carnem præsefert: & pediculos habet, ut polypus, & saxis absoluta uagatur: decepti *Vertibula ab Vrticis differre.*

forsitan uerbis Aristotelis octauo de historia dicentis, Nonnullorum natura corporis carnosa est, ut eorum quæ tubera (tethya) appellantur, aut urticæ. ubi duo genera distincta non unum intellexit, ut sit sensus: Natura corporis nonnullorum est carnosa, cuiusmodi ea sunt, quæ tubera, aut ea quæ urticæ uocantur, Massarius.

Tethyorum Germanicum nomen facio, Sprützling, quòd eis compressis aqua, tanquam per syringem aut siphonem, exiliat. uel Mägling, quòd caro eorum uentriculi figuram præ se ferat. uel Schwümling, quoniam & Veneti Spongias aut Spongiolas appellant.

B Tetheas ostreis similes Plinius dixit. Tethea similia sunt fungo plantæ marinæ. qualitatem manui indunt, quæ difficulter abstergatur, Xenocrates Rasario interprete. addit optima esse in Smyrna Asiæ insula, Aegyptum ea non ferre.

Quæ tethya uocantur, (τὰ δὲ καλούμενα τήθυα, *Gaza uertit, Quæ uertibula siue callos speciali nomine à tegminis qualitate appellamus,*) naturam inter hæc genera (*testatorum*) peculiarem sortiri notum est. ijs enim solis corpus totum tegumento includitur, cuius durities inter testam & corium est: quamobrem modo præduri bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρὰ) secatur. Adhæret id genus saxis sua testa. Excrementum nullum in eo spectatur quale in cæteris ostreis. Pars interior caua est, exiguo quodam interueniente continuo. humorque in altero (θατέρῳ) cauo consistere solitus est. Pars uero alia quæ uel instrumentalis, uel sensualis sit, nulla omnino percipitur: neque excrementitium quicquam (ut dictum iam est) quo in cæteris more continetur. Color eis, aut pallidus, aut rubidus est, Aristoteles Historiæ 4. 6. ubi & alia quædam adduntur, à Rondeletio recitata. Cæterum libri De partibus animalium quarti, capite quinto, de ijsdem sic scribit: Tethya parum sua natura à plantis differunt: sunt tamen spongijs uiuaciora, (ζωτικώτερα: id est, animalium naturæ propinquiora.) Et mox: Tethyum igitur, & quicquid generis eiusdem est, quia adhærendo tantummodo uiuit, simile plantæ est: sed cum aliquid habeat carnis, sensum aliquem habere uideri potest. itaque utrò nam modo statuendum sit, incertum est. Habet hoc animalis genus duo foramina, rimámque (διαίρεσιν) unam, qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit. nihil enim excrementi ut cætera testata hoc se habere ostendit. ex quo fit potissimùm, ut & hoc, & quicquid simile in animalium genere est, planta iure appellari possit: nec enim planta ulla habet excrementum. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua uitæ principatum esse ratio congrua est. Hæc Aristotelis uerba Michaël Ephesius declarans, de rima seu diuisione tethyorum sic scribit: τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο, διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει. hoc est: Meatus (*seu foramina*) quidem in eis duo sunt, diuisio autem una: ac si fistulam aliquam animo concipias, (*non æquali, sed*) tumido corpore, eámque ab alterutra parte scindas à summo ad imum.

In testatis quibusdam continetur id quod ouum uocant: in alijs nihil tale apertè uenit, ut tethyis, Aristot. Tethya tota occuluntur testa, (quam læuem habent,) ut nulla ex parte carnem detectam habeant, Idem.

C Rimis cauernisque saxorum tethya generantur, Aristoteles. Tethe inter muscum & algas crescentia apud Nicandrum leguntur: Vide superiùs in A. Tetheæ inueniuntur sugentes in folijs marinis, Plinius: Rondeletius pro folijs legit scopulis. Eustathius tethe sic dicta conijcit, à uerbo θῶ, quod significet θηλάζω: quod & pro lactare, & pro sugere accipitur. Tethya gignuntur in cauernis saxorum: maximè uerò in cœno, & litoribus quæ phyco algá ue marina abundent. Inueniuntur & in musco marino, aut alijs in herbis folijs ue marinis: Vuottonus, è Xenocrate ferè. ¶ Tethya glandesque, inter immobilia testacea olfactum minimè habere uidentur, Aristot.

F Athenæus libro 3. cum ex Hicesio (ut uidetur) de testatis quibusdam dixisset, ut purpuris, buccinis, pholadibus, subiungit: Tethe uerò prædictis similia sunt, & uberiùs alunt. ¶ Tethya rubea cibo idonea sunt: pallida uerò seu lutea, amarulenta: Massarius tanquam ex Aristotele, apud quem nihil tale legisse memini.

Præstantissima in Smyrna Asiæ: in Aegypto nulla inueniuntur. Plurimum dant alimenti, renibus prosunt, & stomachicis, tenesmumque patientibus atque ischiadicis, etiam uentri superiori unà cum ruta, Vuottonus è Xenocrate, & partim Plinio. Coria eorum maximè non conficiuntur. Secantur etiam, & lauantur, ac liquore Cyrenaico & ruta, muria & aceto, uel ex aceto condiuntur: estque operæprecium ea cum uiridi menta conficere, Xenocrates.

G Vide proximè retrò in F. ¶ Tetheæ similes ostreis in cibo sumptæ, lateris dolores leniunt, Plinius. Cachectis, quorum corpus macie conficitur, tetheæ utiles sunt cū ruta ac melle, Idem. Contra dorycnium iuuant in cibo strombi, buccina, tethya, &c. Nicander.

DE THVNNIS SCRIPTA SEQVVNTVR HAEC.

EX BELLONII LIBRO.

De Thynno. *De Pelamyde.*

EX RONDELETII LIBRIS.

De Thunni, Pelamydis, Orcyni, alijsq; similibus nominibus.
De Pelamyde uera, seu Thunno Aristotelis.
De Pelamyde Sarda, uel Sarda simpliciter. *De Orcyno.*

COROLLARIA.

I. De nominibus Thunnorum & similium piscium, uel ætate tantùm, uel etiam specie differentium, ordine literarum.
II. De Cordyla. *III. De Pelamyde.*
IIII. De Thunno. *V. De Orcyno.*

DE THVNNO SEV THYNNO.

BELLONIVS.

A (B) THYNNVS, uulgo Tunnus, in alto degit, Tyrrheno ac Mediterraneo frequens, Oceano atque Adriatico non item. Quamobrem Romanis, Masilienfibus ac Byzantinis, magis quàm Venetis ac Parrhisinis notus.

B Externo colore ac delineamentis satis ad Scombrum accedit, nisi quòd ille est longè maximus, Pelamydem, dum iunior est, magis referens: à qua hoc unum distat, quòd Thynnus liuidis est lateribus: hæc uerò undantibus maculis transuersis, atq; obliquis distincta gerit latera. Cæterùm uterq; piscis eiusdem ferè est magnitudinis: tergoris pinnis, cauda, appendicibus, turbinataq; figura, ita alter alteri similis, ut ementes unius & alterius magnitudinis incertos plerunq; decipiat. Sic Thynnus Pelamydem, Pelamys Scombrum, Scomber Coliam, Colias Lacertum refert.

F Magni est apud Italos pretij, cuius sale conditæ, atque in usum asseruatæ partes, pro uario gustatu uariè à Salgamarijs, atq; Ichthyopolis nominari solent. Ventris enim pinguiorem adipem, uentrescam ac surram: dorsum autem magis carnosum ac macilentum, Tarentellam appellant: quæ longè minori pretio uenundari solet. (*Aliter Saluianus Typhernas: Thynnorum inquit, salitas partes pingues Itali Tarantello appellant: pinguedinis uerò expertes, Tonina.*)

H.a. Visum est mihi antiquissimũ numisma Lutetiæ apud quæstorem Grolerum, cuius in altera parte, spica depicta erat, in altera Thynnus, lunã superiorem habens: ac quod subtus scriptũ erat, (nescio qua ratione) uocem hanc referebat Philippenze. Id ubi conspexi, protinus mihi uenit in mentem horum uersuum, quibus Amphilytus apud Herodotum lib. 1. sic uaticinatur:

E nummus proiectus, item sunt retia tenta: Nocte meant Thynni claro sub sydere lunæ.

B Proinde, tres cubitos ut plurimum longus est Thynnus, crassus uerò per medium, quantum utrisq; ulnis iustæ magnitudinis homo complecti potest: utrinq; gracilescit in remi modum. Pinnas ad latera circa branchias gerit, sub uentre duas, super tergo undecim: quarum prima, duodecim aculeis armata est: atq; ubi desinit, secundam excelsiorẽ, paruam sine aculeo procreat, à qua nouem aliæ deinceps paruæ pinnę eodem ordine usq; ad caudam disponuntur. Hanc uerò lunatam gerit, in cuius radice utrinq;, (ut in Scaro,) unam appendicem uideas. In ea autem caudæ regione, quæ ad uentrem pertinet, mox à podice, pinnam nullo aculeo præditam cernes, cui nouẽ aliæ superioribus similes subseruiunt.

Interiora. Quòd autem ad internas Thynni partes attinet, cor illi est turbinatum, atque in conum efformatum, robustissimo pericardio communitum, solidum, nullisq; cauernulis præditum: cui duo ueluti meatus (fistulas Aristoteles uocauit) sibijnuicem insidentes iuglandis crassitie accumbũt, pulmonis officio fungentes: atque his tertium adhæret, trachiæ arteriæ (*Has partes an rectè pulmoni & arteriæ conferat Bellonius, considerandum*) munus obiens. Diaphragmate secernitur, sub quo uentriculus (ut in Delphino) oblongus, quem hepar in multiplices lobos discissum ambit, quorum maximus palmi longitudinem, latitudinem autem duorum digitorum excedit, secundum pylorum ad ima tendens. De pyloro, ac concauis hepatis regionibus, fellis folliculus semipedem longus appendet, huicq; superiacent etiam adnatæ infinitæ apophyses, atque in quandam ueluti cæsariem desinentes, quam uenæ plurimæ in gyrum ambiunt, quæ rectà cum intestinorum uenis deducuntur ad hepar. Pauca autem intestina habet, eaq; exilia, ac tribus tantùm gyris in reflexæ tubæ modum contorta.

DE PELAMYDE, BELLONIVS.

A Pelamydem, Scombrum, Thynnum, & Orcynum, paruos, si rectè obserues, nusquam eos quidem ex suo genere desciscere, atque in aliud transire comperies. Quamobrem multùm mihi

absurdum uideretur affirmare, Pelamydes ex paruis Thynnis originem ducere. (*Discrimen eius à thynno, suprà in Thynno indicat, & mox in fine huius Capitis.*)

B Tota piscis moles argenteo colore micat: squamis integitur tenuissimis: caudam lunatam habet: lineam ad latera nigram, quæ corpus per medium utrinque intersecat, à superiori branchię angulo rectà ad caudam protensam. Pinnas utrinque ad branchias unam, duas sub uentre: quarũ quæ tergoris fastigium occupat, ea continua est, ut in Sargo ac Sparo: & pręter has, quintam aliam ab ano ad caudam protensam. Branchiarum (quæ utrinque quaternæ numerantur) spineum tegumentum multùm illi est carnosum: cuius generis est utraque maxilla, præsertim inferior: dentes in ordinem dispositi, atque in serrę modum incisi. Lingua aliquantulum lata, sed oblonga et aspera, branchijs inhærens, quarum quæ capiti magis uicinæ sunt, ipsi carni confusæ apparent. Oculos in Melanuri modum grandes ac uarios habet: Cor triangulare ac spongiosum, in cuius pericardio caruncul am inuolutam cernes, quæ leui calamo inflata distenditur. Hepar pallidum, in duos oblongos lobos diffissum, uentriculum undecunque fulciens. (C) Pelamys omnibus promiscuè pisciculis uescitur, Anguillis, Gobionibus, Caridibus, Salpis: quamobrẽ apophyses illi ex Pyloro prodeunt ferè innumeræ, quæ eius uentriculum fibris omnis generis contextum ambiunt. Lienem habet gracilem, per uentrem extensum, quatuor digitos longum, intestinis inhærentem. Fel luteum, folliculo gracili è dextro hepatis lobo dependens, bis reflexum, ut in Marina Tinca dicetur, spleni uicinum: quod si extenderis, octo digitos longum comperies. Vulua Pelamydibus fœminis (ut in alijs piscibus) est bicornis.

F Pelamydes (ait Galenus) sale conditæ, laudatissimis salsamentis non cedunt: unde passim usitato nomine salsamentum Sardicum appellatur. Post Sardas autem ac Pelamydes, Myli, qui ex Ponto afferuntur, plurimùm laudari solent in condimentis.

In quibus ei cõueniat cũ thynno.

B Ego Pelamydes cum Thynnis aliquando contuli, eundemque ambobus habitum figuramque deprehendi: pinnas, caudam, ac tergoris appendices utrinque persimiles, eademque forma tornatos. Verumetiam Pelamydem cum grandi Scombro siquando conferas, utriusque eosdem pinnarum ordines, & corpus eodem pacto efformatum esse conspicies. Sic quoque Colias cum Scombro, & Scomber cum Lacerto conueniunt.

DE THVNNI, PELAMYDIS, ORCYNI ALIISQVE similibus nominibus, Rondeletius.

Nominũ incertitudinem multis errandi esse causam.

NON sine magna ratione Galenus medicorum omnium doctissimus & eloquentissimus optauit aliquando res posse tradi sine nominibus, ut sophistis, & natura contentiosis eriperetur de nominibus decertandi & calumniandi occasio. Nihil enim est quod exquisitam rerum cognitionem obscuriorem efficiat, quàm inutiles de nominibus disputationes & amphibologiæ, quæ permultos etiam uiros doctos in errores induxerunt: quos cùm (*alij*) posteà non deprehenderent, quod maioribus nimis addicti essent, illosque erroris insimulare nefas esse ducerent, eandem quam ab alijs errandi occasionem acceperant, cæteris præbuerunt. Huc accessit rerũ neglecta peritia, ob quam multi siue interpretando, siue ueterum Græcorum monimẽta Latina faciendo, in Philosophiam & Medicinam errores multos inuexerunt. Id quod maximè in Aristotelis, Galeni, Hippocratis conuersionibus uidere licet. Eandem ob causam sæpe in multorum piscium cognitione diu desudauimus: nam interdum piscis unus multis nominibus à quibusdam designatur, quæ apud alios nomina diuersorum sint piscium. Interdum idem nomen à diuersis scriptoribus, diuersis piscibus positum est. Porrò ea nonnunquam aliter Plinius, aliter Theodorus Gaza, aliter alij Latini scriptores Latinè expresserunt. Quæ uarietas tum nominum, tum interpretationum magnam rebus obscuritatem affert, cum in multorum piscium descriptione, tum maximè in thunnis & pelamydibus, de quibus nunc agimus. Etenim alij thunnos, thunnidas, pelamydas eundem piscem esse dixerunt. Alij pelamydas à thunnis sola ætate: alij non solùm ętate, sed etiam genere differre existimauerunt. Alij nomina partium quarundam pisci toti tribuerunt.

Circa Thunnos nominũ uarietas.

Primùm Aristotelem libro 6. de histo. animal. cap. 17. proferamus, qui hæc de thunnis: ὅταν γὰρ τέκωσιν ἐν τῷ Πόντῳ, γίγνονται ἐκ τοῦ ᾠοῦ ἃς καλοῦσιν οἱ μὲν σκορδύλας, Βυζάντιοι δὲ αὐξίδας, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξάνεσθαι, καὶ ἐξέρχονται δὲ φθινοπώρου ἅμα τοῖς θύννοις, εἰσπλέουσι δὲ τοῦ ἔαρος ἤδη οὖσαι πηλαμύδες. Cùm thynni in Ponto pepererint, fiunt ex ouo quas uocant alij scordylas, (sunt qui cordylas legant:) Byzantij auxidas, ideo quòd paucis diebus augescunt: & Ponto exeunt autumno unà cum thunnis, remeant uêre iam pelamydes factæ.

Cordylæ.

Ibidem. Thynnis non alia quàm pelamys.

Et ἐκλιπουσῶν ποτε τῶν θυννίδων ἐνιαυτὸν, ἐπ' ἐχομένῳ ἔτει καὶ οἱ θύννοι ἐξέλιπον. δοκοῦσι δ' ἐνιαυτὸν πρεσβύτεροι τῶν πηλαμύδων. Cùm thynnides anno uno aliquando nullæ fuissent, insequente anno thunni quoque nulli fuerunt: uidentur enim thynni quàm pelamydes anno uno maiores esse. Vbi pro θυννίδων Gaza legit πηλαμύδων, idque rectiùs meo quidẽ iudicio. Plin. lib. 9. cap. 15. Cordyla appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. limosæ uerò à luto pelamydes incipiunt uocari, & quũ annuũ excessêre tempus, iam thunni. Vides cordylam, thunnum, pelamyda idem esse, nisi quod cordyla sit thunnorum fœtus, pelamys anno minor thunno. (*Plura de pelamydis nomine, proximè sequente capite leges in A.*) Athenæus libro 7. Σώστρατος δὲ ἐν δευτέρῳ περὶ ζώων τὴν πηλαμύδα, θυννίδα καλεῖσθαι λέγει; νομίζω (*legendum μείζω, ut rectè Eustathius*

ſtathius repetit, quod non animaduertit Rondeletius) δὲ γινομένην, θύννον· ἔτι δὲ μείζονα, ὄρκυνον· ὑπερβαλλόντως δὲ αὐξανόμενον γίνεσθαι κῆτος. id eſt, Soſtratus in ſecundo de animalibus pelamyda, thynnida uocari ait, opinor, quum thynnus ſit, (*Vertendum erat, non, opinor: ſed: cum uerò maior euaſerit, thynnum. hoc rurſus maiorem, orcynum.*) hoc autem maiorem, orcynum: cùm uerò mirũ in modũ accreuerit, cete. Et apud eundem Heracleon Epheſius thynnos ab Atticis orcynos uocari ſcripſit. Et Archeſtratus.

Orcynus. Cêtos.

Ἀμφὶ δὲ τὴν ἱερὰν τε καὶ εὐρύχορον Σάμον ὄψει θύννον ἁλισκόμενον πολλὴν μέγαν, ὃν καλέουσιν ὄρκυνον, ἄλλοι δ᾽ αὖ κῆτος.

Ad ſacrã Samon & populis famaq́ celebrem
Prægrandis capitur thunnus, quem nomine dicunt Orcynon, aſt alij cete.

Plinius: Orcynus pelamydum generis maximus, neque redit in Mæotin, ſimilis tritoni, uetuſtate melior. Hîc pro melior maior, uel peior legendum eſſe poſteà docebimus. Ex his cõſtat præter cordylam, pelamyda, thynnida, thunnum, etiam orcynum pro eodem piſce accipi, ætate ſola diſtantem.

Lib. 32. cap. 15. Triton. Concluſio.

Porrò pelamyda ſiue thunnum ueluti genus eſſe quod tritonem, ſynodontida, ſardam, pompilum, melandryam comprehendat ueterum teſtimonijs comprobabimus. Plinius lib. 32. cap. 11. Triton Pelamydum generis magni: ex eo uræa cybia fiunt. Et Sarda uocatur pelamys longa ex Oceano ueniens. Et lib. 9. cap. 1. Thunni ſæpe nauigia uelis euntia comitantes mira quadam dulcedine, per aliquot horarum ſpatia, & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidã eos qui è thunnis id faciãt Pompilos uocãt. Atheneus: Μελάνδρυς ἢ τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστι. Melandrys maximorum thunnorũ ſpecies eſt. Rurſus Atheneus ex Diphilo: Ἡ δὲ πηλαμὺς πολύτροφος μέν ἐστι, καὶ βαρεῖα, οὐρητικὴ δὲ καὶ δύσπεπτος. ταριχευθεῖσα δὲ καλλιβίῳ ὁμοίως εὐκοίλιος, καὶ λεπτυντική. ἡ δὲ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται. ἀναλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι σκληρότερός ἐστιν. ἡ δὲ χελιδὼν ἡ τῷ πολύπῳ ἐοικυῖα, ἔχει τὸ ἀφ᾽ αὐτῆς ὑγρὸν, εὔχροιαν ποιοῦν, καὶ κινοῦν αἷμα. ὁ δὲ ὄρκυνος, βορβορώδης, καὶ ὁ μείζων προσέοικε τῷ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. τὰ δὲ ὑπογάστρια αὐτοῦ, καὶ ἡ κλεὶς, εὔστομα, καὶ ἁπαλά. οἱ δὲ κοσαὶ λεγόμενοι, ταριχευθέντες εἰσὶ μέσοι. ξανθίας δὲ ἐπὶ ποσὸν βρωμώδης ἐστι, καὶ ἁπαλώτερός ἐστι τοῦ ὀρκύνου. Habes hîc Synodontida maiorem eſſe Pelamyda. Totum Athenæi locum adſcripſimus, ut deprauatiſsimũ pro uiribus corrigeremus, et ei lucem aliquã adferremus. Primùm igitur pro καλλιβίῳ reponendum κυβίῳ: eſt enim κύβιον cõciſa Pelamys, teſte Plinio (lib. 32. cap. 11) uel ſalita pelamys, de quo paulò pòſt plura. Deinde pro ἀναλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι, σκληρότερός ἐστι, legendum, ἡ δὲ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται, ἀναλογῶν μὲν ταύτῃ ἡ χελιδὼν, τῆς πηλαμύδος σκληρότερός ἐστι. & pro τῷ πολύπῳ, legendum τῷ πομπίλῳ: pro τῷ χελιδονίᾳ, τῇ χελιδόνι. Poſtremò pro ξανθίας, ξιφίας. Nuſquam enim reperias chelidoniam pro piſce, ſed chelidonem, quæ hirundo à Latinis uocatur, de qua ſuo loco dicemus: neque ξανθίαν, ſed ξιφίαν de quo paulò pòſt. Quibus quæ hîc dicuntur, optimè quadrant. Locus igitur Athenæi ſic uerti poteſt. Pelamys multum alimenti præbet, grauis eſt, urinam cit, difficilè concoquitur: ſalita uerò ſimiliter ac cybium, aluo facilis eſt, extenuandiq́ uim habet. Maior autem ſynodontis uocatur, cui ſimilis chelidon pelamyde durior eſt: chelidon uerò pompilo ſimilis, ſuccum ex ſe habet, nitidum (*bonum*) colorem efficientem, & ſanguinem mouentem. At orcynus lutoſus eſt, & maior: tam ſicca eſt carne quàm chelidon, huius imus uenter, & clidium ori grata ſunt & tenera, coſtæ ſalitæ mediocri ſunt bonitate. Xiphias uirus (*aliquatenus*) reſipit, & orcyno tenerior eſt.

Pelamydem uel Thunnum ueluti genus eſſe ad multas ſpecies. Pompili. Lib. 3. Melandrys. Libro 8. Emendatur Athenæi locus. Idem conuertitur.

Non me latet Hermolaum Barbarum (in Annotationib. in cap. 11. libri 32. Plinij) coniectura neſcio qua motum exiſtimaſſe tritonem eſſe id quod chelidoniam uocant Græci, apolectum uerò quam Synodontida: ſed quàm leuis ſit coniectura liquet ex ipſo contextu: cùm enim ſemel χελιδὼν legatur, cui alij piſces comparantur, cur in eadem comparatione perſeuerante ſententia, non chelidon deinceps ſed chelidonias legatur? Præſertim cùm chelidoniæ piſcis nomen neque apud ueterem ullum aut recentem ſcriptorem Græcum Latinum ue reperiatur. Dices chelidonem piſcem longè diuerſi generis eſſe à thunnis & pelamydibus, quapropter ineptiſsimam fore horum cum hirundine collationem. At confert Athenæus non ſpeciem cum ſpecie, non figuram cum figura, ſed carnis ſubſtantiam cum carnis ſubſtantia, quæ cùm in hirundine reuera ſicca duráque ſit, ei pelamydes, orcynóſque meritò confert. Hac collatione uti Athenæum uerba ipſa perſpicuè indicant: ὁ δὲ ὄρκυνος βορβορώδης καὶ μείζων προσέοικε τῇ χελιδόνι (τῷ χελιδονίᾳ, *codices impreſsi habent, quod & nos probamus*) κατὰ τὴν σκληρότητα. Eodem modo intelligere oportet, ſynodontidi ſimilem eſſe chelidona. Quod uerò Hermolaus ait, apolectum eſſe quam ſynodontida uocat Athenæus, id equidem probabile eſſe duco: nam ut ſynodontis Athenæo maior eſt pelamys, ita apolectus Plinio lib. 32. cap. 11. Pelamys, inquit: earum generis maxima apolectus uocatur, durior tritone, uel ut emendat Hermolaus, apolectum uocatur, durius tritone. qui Plinij locus alterius loci me admonet, cuius paulò antè etiam meminimus. Orcynus pelamydum generis maximus, neque redit in Mæotin ſimilis tritoni, uetuſtate melior. Hunc locum mendoſum eſſe diximus, idq́ non ſine ratione. Cùm enim, ut ex Athenæo diximus, orcynus ſit lutoſus, dura ſiccáque carne, cúmque corpora omnia quo uetuſtiora, eò ſicciora, duriora, magisq́ exucca fiant, neceſſe eſt orcynum uetuſtate deteriorem fieri. Quare pro uetuſtate melior reponendum uetuſtate peior, uel maior.

De chelidonia contra Hermolaum. De Apolecto. De Orcyno Plinij locus emendatur.

Hactenus de his quæ nomini pelamydis uel thunni subsunt. Nũc de horum partibus, quæ sæpe totis piscibus attributa sunt. Plinius lib. 9. cap. 15. Thunni membratim cæsi ceruice & abdomine commendantur atq; clidio, recenti duntaxat, & tum quoque graui ructu, cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur. Melandrya uocãtur cæsis quernis assulis simillima, uilissima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent, probatissima ea quæ faucibus, & in alio pisce circa caudam exercitatissima. Pelamydes in apolectos, particulatimq; consectæ in genera cybiorum dispartiuntur. Habes hîc melandryam pro particula thynnorum assulatim diuisa, quæ ab Athenæo loco antè citato magnorum thynnorum species esse dicebatur. Adhæc apolectum pro parte, uerùm libro 32. cap. 11. pro pelamyde maxima.

Melandrya. *Apolectus.*

Cybium (inquit Plinius ibidem) uocatur concisa pelamys, quæ post quadraginta dies à Ponto in Mæotin reuertitur. Martialis: Vel duo frusta rogat cybij, tenuemq; lacertum.

Cybia.

At Hicesius apud Athenæum πηλαμύδας κύβια εἶναι φησὶ μεγάλα: pelamydas ait cybia esse magna. Apud eũdem cybia & horæa salsamentorum nomina sunt: τῶν ταρίχων τῶν ἀπιμέλων κράτιστα εἶναι τὰ ὡραῖα: τῶν δὲ πιόνων, τὰ θύννια. id est, Salsamentorum macrorum optima esse horæa, pinguium uerò thunnia. &, Κράτιστα δὲ τῶν μὲν ἀπιόνων κύβια, καὶ ὡραῖα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γένη: τῶν δὲ πιόνων, τὰ θυνναῖα. Macrorum optima esse cybia & horæa, & his similia: pinguium uerò, thunnæa. Varro cybium & thynnus, & cuius partes Græcis uocabulis omnes, ut Melandrya atq; uræa. Plinius: Triton Pelamydum generis magni: ex eo uræa cybia fiunt. Sunt autem ὡραῖα siue οὐραῖα partes caudæ proximæ. Cybium uerò dicitur autore Festo Pompeio libro 3. quia eius medium æquè patet in omnes partes, quod genus à Geometris κύβος dicitur. Dicuntur etiam θυννάδες teste Phauorino τεμάχη ταρίχου. Hæc de nominibus, ex quibus, nisi peritè distinguantur, magna rerum confusio difficultasq; consequitur.

Libro 3. *Ibidem.* *Lib. 4. de ling. Lati.* *Triton.* *Vræa.* *Thynnades.*

DE PELAMYDE VERA, SEV THVNNO Aristotelis, Rondeletius.

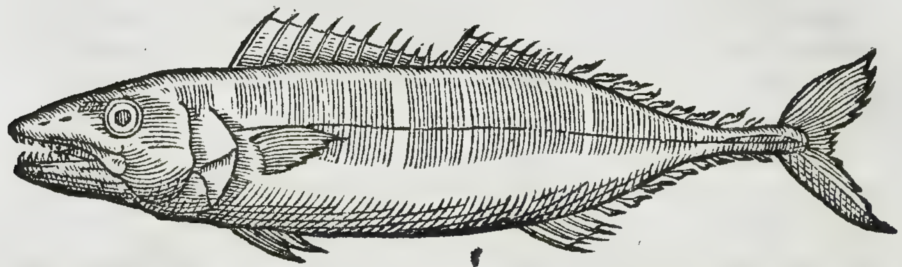

A DICITVR θύννος à Græcis mas, & θυννὶς fœmina, eadem nomina Latini retinuerũt. Πηλαμύδα Gaza limariam uertit. Plinius limosam. Limosæ, inquit, pelamydes à luto incipiunt uocari. Dicta est Pelamys παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μύειν, quòd in cœno se occultet. Quanquam Plutarchus (in libello, Vtrum prudentiora sint terrena animalia aquatilibus) à grege nomẽ illi datum putet, nescio qua de causa. Ἀμίαις καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ συναγελασμός, οἶμαι δὲ καὶ ταῖς πηλαμύσι. Θύννος ἀπὸ τοῦ θύειν καὶ ὁρμᾶν, ab impetu & cõcitatione. Italia tota cum prouincia Pelamyde uocat. Thunnus piscis est marinus, gregalis, lacerto minori siue scombro similis, si colorem & maculas excipias.

Lib. 9. cap. 15.

B Vel ei qui pelamys Sarda posteà nominabatur tam similis, ut idem planè esse uideatur, tam ob corporis figuram, dorsi colorẽ, maculasq; ueluti plumbeas, quàm ob appendicum uentriculi numerum aliarumq; partium internarum similitudinem. Hac igitur nota hunc ab illa distingues, quod pelamys Sarda partem quæ pinnis, quę ad branchias sunt, subest, squamis tectam habet. Pelamys uerò simpliciter, seu thunnus Aristotelis, ab omnibus squamis omnino nudus est: sed cute est planè læui & tenui, uentre lacteo, dorso plumbei coloris, quibusdam locis candido, obscurioribus quibusdam & nigrioribus à dorso ad uentrem descendentibus lineis transuersis, breuiori à sese interuallo distantibus quàm in pelamyde Sarda. Pinnas & caudã scombri, coliæ, amiæ pinnis caudæq; similes habet. Duas in dorso, alteram sub podice. Ad branchias & sub uentre binas. Caudam crescentis lunæ figurã.

(Pelamys Sardá.)

Marem à fœmina ita distinguit Aristoteles, & ex Aristotele Athenæus, ut fœmina sub uentre pinnulam habeat quæ aphareus uocatur, qua mas caret. Sed tam in mare quàm in fœmina semper pinnam sub uentre deprehendi, uerùm in mare diuisa non est, in fœmina diuisa, opinor ut podicis foramen dilatari & commodiùs fœtus edi possit. Branchias quaternas, duplices habet: uentriculi appendices propemodum infinitas. uentriculum magnum. Intestina tenuia, recta. Hepar ex albo rubescens. Fellis uesicam ab hepate pendentem, & intestino secundum eius longitudinem annexam. Carne est pingui suauiq;.

Lib. 5. de histo. animal. cap. 9. *Libro 7.*

A. Hunc uerum esse thunnum Aristotelis cũm alia multa, tũ hoc maximè confirmat, quòd Aristoteles thunnos inter læues pisces recenset. Læues autem uocat qui nec squamosi sunt, neq; aspera cute: cuiusmodi est is quẽ hîc oculis subijcimus. At thunnus noster, id est is qui à nobis ton uocatũ, squamis magnis tegitũ, sed ita ad amussim cõpactis, ut ijs carere uideatur. sed squamæ coctione dehiscunt, tumq; perspicuè apparent tenui membrana contectæ. Præterea thunnus de quo

A. Thunnum uerũ hunc esse. *Lib. 2. de histo. animal. cap. 13.* (C)

hoc capite agimus, gregalis est, œstro siue asilo cōcitatᷣ canicula oriēte, id quod Aristoteles etiā prodidit. *Lib. 8. de hist. anim. cap. 19.* Thūni & xiphiæ œstro concitanᷣ, circa canis exortū. tunc enim habet uterq; sub pinna ueluti uermiculū œstrum uel asilū nuncupatū, scorpioni simile, aranei magnitudine. Infestat aūt tanto dolore, ut nō minùs interdum xiphias q̃ delphinus exiliat, unde fit ut in nauigia sæpenumero incidat. Eadē Plinius lib. 9. ca. 15. & Athenæus ex Aristotele tradūt. *Libro 7.* Oestri à paucis cogniti figuram in orcyno repræsentauimus, (*& suprà in Asilo, elemento A. pag. 112.*) His omnibus adstipulatᷣ Italiæ Prouinciæq; uulgaris appellatio. Quā uerò pelamyde uocat uulgus in Gallia nostra Narbonensi, ea nō est ex thunnorū, sed potiùs cyaneorū genere, de quibus deinceps tractabimus, (*secundam à se Glauci uocatā speciē inter cyaneos, uulgò palamide uocari scribit: et pompilū quoq; pro pelamyde uendi.*)

Cùm igitᷣ nulla omnino nota sit, qua thūnus quē hic depinximus, à thūno Aristotelis discrepet, eū hoc capite planè expressisse, affirmare nō dubitamus. Neq; id omittendū, sine causa reprehēdi Aristotelē à quibusdā, (*ut Bellonio,*) q̃d dixerit pelamydas in thūnos mutari: illi enim nō rectè thunnum uulgarē (*Orcynū puto intelligit. hunc enim uulgò Ton uocari scribit*) pro thūno Aristotelis usurpant. Et Aristoteles nunq̃ dixit pelamydas in thūnos mutari, sed ostendere uoluit eiusdē piscis diuersa nomina pro diuersa ætate, quū dixit paruos thunnorū fœtus cordylas appellari, quæ Ponto exeunt fœtas comitātes, eòdē redeūtes uêre, quū iam satis accreuerint pelamydes dici, pelamydibus uerò maiores anno uno thūnos appellari, in quo quid erroris esse possit nō uideo. *Lib. 6. de histo. anim. cap. 17.* Id equidē falsum esse crediderim, quòd scribit thūnos non diutius biennio uiuere. *C. Thunnorum uita.* Sed id ex piscatorū potiùs q̃ ex sua sentētiâ profert, quod satis uerba ipsius declarant. *Partus.* Pelamydas & thūnos idē Aristoteles lib. 5. de hist. anim. cap. 10. autor est in Ponto parere, nec usq; alibi. Et thynni, pelamydes, amię Pontū subeūt uêre, & æstiuāt. Plinius: Thynni intrāt è magno mari Pontū uerno tempore gregatim, nec alibi fœtificāt. *Lib. 9. cap. 15.* Rursus Aristoteles: Aestate mēse Iunio thūnis circa solstitiū parit. *Lib. 5. de histo. anim. cap. 11.* Et, Coëunt thūni & scōbri mense Februario post idus, pariūt Iunio ante nonas. Quæ si uera sunt, nescio quomodo cōsentire possunt cū ijs quæ alibi ipse scribit: Ἡ δὲ θυννὶς ἅπαξ τίκτει, ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ μὲν πρώϊμα, τὰ δὲ ὄψιμα ποιεῖσθαι, δὶς δοκεῖ τίκτειν. ἔστι δὲ ὁ μὲν πρῶτος γόνος περὶ τὸν ποσειδεῶνα πρὸ τροπῶν: ὁ δὲ ὕστερος, ἔαρος. *Lib. 6. de histo. cap. 17. Lib. 5. de hist. cap. 9.* id est, Thynnis semel parit: sed quia partē præmaturè, partē serò producit, fœtificare bis creditᷣ. prior eius fœtus est circa Decembrē ante brumā: alter uêre. Vbi ante brumā diximus, Gaza à bruma nō rectè uertit, siquidē πρὸ τροπῶν legendū sit: τροπὰς enim Græci solstitiū uocant: Decēbri uerò mense solstitiū est hybernū, cuius dies bruma à Latinis dicitᷣ quasi βραχὺ ἦμαρ, id est, breuis dies. Est enim is totius anni dierū breuissimus. Porrò per mihi mirū uideri debet, thūnos nusq; alibi q̃ in Ponto parere. Fateor equidē pastū illic partumq; tū commodiorē, tum uberiorē esse, propter dulciū aquarū copiā, quibus thūnos quanuis natura carniuoros delectari, & pinguescere nos ipsi experimur. Quū enim magnæ frequētesq; pluuiæ fiūt, thynnos atq; cōsimiles pisces pinguiores, crassioresq; habemus. Sin sicca & squallida fuerit anni cōstitutio, macros & tenues. Huc accedit beluarū marinarū, quæ piscibus infestissimæ sunt, raritas: nulla enim in Ponto est præter phocā & delphinū. (Castigādus enim est Aristotelis locus lib. 8. de hist. anim. cap. 13. ἔξω γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος, οὐδὲν ἔστι τὸ θηρίον ἐν τῷ πόντῳ. Vbi Gaza φωκαίνης legit. Legendū uerò φώκης ex Plinio, qui locum hūc Aristot. transtulit. *Phoca. Lib. 9. cap. 15.* In Pontū nulla intrat bestia piscib. malefica præter uitulos & paruos delphinos.) Hæc inquā fateor. Verū si ideo in Ponto solùm parere existimātur, quòd nulli parui alibi reperiūtur, necessaria ad id concludendū causa hęc mihi esse nō uidetᷣ: nā nec in Ponto, nec alibi paruos admodū uix reperiri puto, cùm pisciū genus omne præcipua celeritate adolescat, maximè in Ponto, inquit ex Aristotele Plinius. Iam uerò si thunnos hyeme parere uerū sit, ut loco uno priùs citato scripsit Aristoteles, ijdemq; hyeme lateāt imis gurgitibus, unde posteà pinguissimi fiant, ut idē Aristoteles autor est, nihil mirū paruos thunnos ubiq; non reperiri. *Lib. 6. de histo. anim. cap. 17. Plin. lib. 9. c. 15.* Sed de hac re statuat quiuis pro arbitrio. *Lib. 5. de histo. cap. 15.* F Thynnus post arcturū melior est. tunc enim œstro cieri desinit, ob id æstate deterior est. E In mari nostro uêre & æstate thynni capiūtur, sed in Hispania & Prouincia multò plures. Vidi Romæ thynnos qui hyeme capti essent. C Subeunt aliquando flumina: nam Agathopoli uisi sunt qui ad pontem usq; cōscenderint, qui à mari aliquot passuū milibus distat. Quare uerum est illud Plinij: Amni tantùm ac mari cōmunes thynni, thynnides, siluri, coracini, percæ. *Lib. 32. cap. 11.*

DE PELAMYDE SARDA, VEL SARDA simpliciter, Rondeletius.

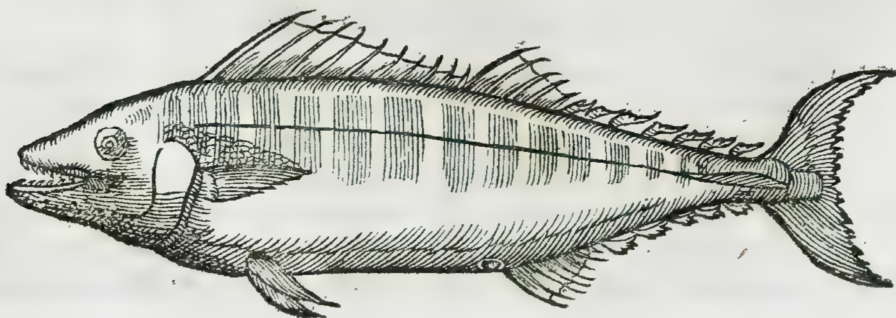

A INTER Pelamydas Sardam numerat Plinius. Eam esse puto quam nostri & Hispani bize nomine communi cum amia ob similitudinem uocant, nonnulli pigo.

B Piscis est Pelagius, thynno, coliæ, amiæ corporis specie similis: cute læui & sine squamis, excepta ea parte quæ à pinnis quæ ad branchias sunt tegitur: ea enim tantùm squamas habet, qua nota à pelamyde uera seu thynno Aristotelis differt. Carnis etiam teneritate inferior, ac dentes maiores magisq; in os recuruos, quàm thunnus habet. Reliquis omnibus adeò similis est superioribus, ut nisi propiùs inspicias, hanc cum illis facilè confundas.

A Hanc Sardam esse colligo ex Plinij Athenæiq; uerbis. Sarda enim, inquit Plinius, pelamys longa est. At hæc quam exhibemus, pelamydi tam similis est, ut eadem planè esse iudicetur. Neque uerò cordyla esse potest, cùm pelamys longa sit: neq; thynnus, qui totus læuis est, cùm hæc squamas circa branchias habeat: neq; apolectus, neque triton, neq; orcynus. Sunt enim pelamydes maximæ, at sarda coliæ magnitudine similis, autore Athenæo. Thynnis etiam pelamydibusq; sardas coniunxit Galenus, libro 3. de alim. facult. ex ijsq; præstantissima fieri salsamenta scribit. Ex his liquet pisciculum qui lingua nostra Sarde nominatur, minimè ueterum sardam esse, ne quis ob nominis affinitatem in errorem inducatur. Sed de hac fusiùs in præcedentibus, capite de trichide & trichia.

Libro 3.

DE ORCYNO, RONDELETIVS.

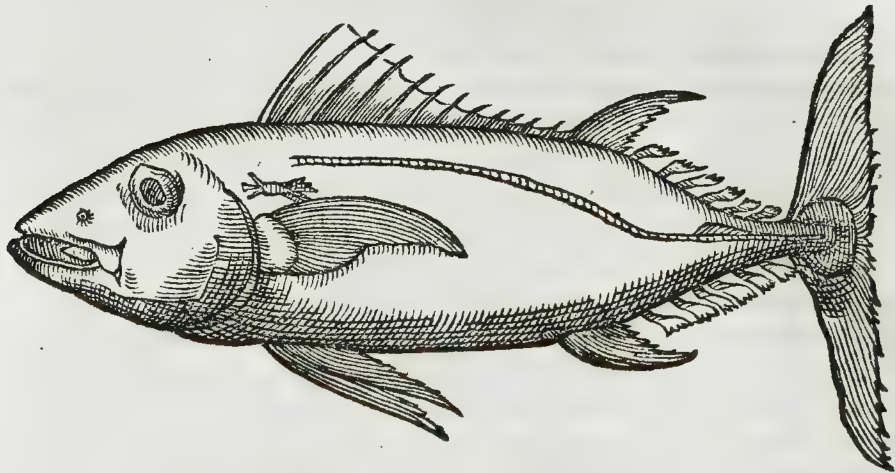

A GRAECIS ὄρκυνον magnum esse thunnum priùs docuimus. Is est qui à nostris ton uocatur, à Santonibus athon.

B Piscis est pelagius pelamydi ueræ corporis figura similis, maior & spissior: squamis opertus magnis, tenui membrana uelatis, ut læuis esse uideatur, sed dum coquitur squamæ dissiliunt. Rostro acuto & spisso, dentibus serratis, paruis, acutis. Lingua ferè exerta. Oculis magnis, rotundis prominentibus. Branchias habet duplices. Pinnas ad branchias, & in uentre binas. Dorsum nigricat. In medio dorsi aculeos tenui mẽbrana coniũctos modò erigit, modò ueluti in uagina condit. Hos sequũtur pinnę sine aculeis ad caudã usq; tam inferna quàm superna parte, eo ordine & situ quo in lacertis minoribus, & pelamydibus. Corpus caudam uersus gracilius fit & quodammodo quadratum, ob pinnulam utroq; latere sitam. Cauda crescentis lunæ formam refert. Ventriculus est oblongus, spissus. Hepar magnum, rubrum. Splen nigricans. Fellis uesica intestino adhæret. Cor angulatum multo sanguine abundans.

C Orcynus aliquando ita pinguescit, ut cutis dehiscat, appareantq; in ea rimæ. Vere & autumno capitur maxima copia in Hispania, præsertim ad Herculis columnas. Capitur in nostro quoq; mari & Tyrrheno.

F Membratim & in assulas dissectus sale conditur, & in cadis asseruatur. Nostri tonnine appellant, Itali tarantella, à Tarentino, unde aduehitur, sinu. In macram & pinguem distinguunt.
(A) Orcynus carne est dura, pingui, saporis acris.
G Hæmorrhoidas mouet uel acrimonia sua, uel quia succi melancholici multum gignit.

COROLLARIVM I. DE NOMINIBVS THVNNOrum & similium piscium: uel ætate tantùm, uel etiam specie differentium, ordine literarum.

APOLECTVS uocat Pelamydum generis maxima, durior tritone, Plinius. Hermolaus genere neutro legit Apolectum, & durius. uidetur autem nomen hoc adiectiuum esse, ut subaudiatur τέμαχος, & ipsum neutri generis. Ego cum pro pisce accipitur, masc. genere Apolectus dixerim: cum uerò pro parte piscis uel salsamento, apolectum neutro genere: & similiter Melandrys ac Melandryum: & cybeas ac cybium. Pelamides in apolectos, & particulatim consectæ dispertiuntur in genera cybiorum, Plinius. Apolectum esse synodontidem Athenæi Hermolaus ait, & Rondeletio quoq; probabile est. Apolectum (inquit Xenocrates apud Oribasium,

cuius

cuius interpres Io. Baptista Rasarius, perperã ut mihi uidet, Orycalus legit pro Apolecto: Vuottonus legit Apolectũ: potest & Orcynus legi: Orcynus, inquit Plinius, pelamidũ generis maximus, nõ redit in Mæotin, similis tritoni. Itaq; orcynus idẽ apolecto uidetur) est pelamys magna, quæ in paludem (*Mæotin*) non redit, tritoni similis: sed quia difficiliùs uitiatur, ideo insignem uetustatem fert: tritone friabilior, sed minùs suauis: facilè uerò distribuitur atq; concoquitur. ¶ Apolectus (ἀπόλεκτος) Græcis eximium & electum significat. Liuius sexto belli Macedonici: Vbi quum in concilio delectorum, quos apolectos uocant.

AVXIS eadem est quæ cordyla, thunni fœtus. Auxuma *in translatione Gazæ.*

CETVS, Κῆτος, alicubi dicitur Thunnus maximus, siue idem Orcyno, siue etiam maior. sed de Orcyno infrà seorsim scribemus.

CHELIDONIAS, χελιδονίας, pelamidũ genus est, qui & Triton uocať, ut cõiectura assequor, Hermolaus: quẽ & Massarius sequiť. Rondeletius apud Athenæũ ꝑ chelidonia, chelidonẽ emendandũ putat, & nullũ apud authores legi *chelidoniã: cui nos elemẽto* C. in Chelidonia cõtradiximus: itẽ in Corollario de Hirundine pisce A. Chelidonias cætera respondet pelamydi, sed durior est: minùs tamẽ durus q̃ synodõtis, hoc est, pelamis maior: æquè aũt durus atq; orcynus, Athenæus: (qui orcynũ etiã, cũ magnus est, chelidoniæ similẽ facit: ut eundẽ Plinius & Xenocrates tritoni.) atqui Oribasius orcynũ (alij apolectũ, alij orycalũ legunt) tritone friabiliorem facit. Chelidon quidem, id est, Hirundo piscis, à uolatu uolucris instar iuxta aquam, nominatus est. de chelidoniæ uerò nominis ratione, non constat mihi. conijcio tamen sic dictum uel à colore, sicut & chelidoniæ ficus, quas ἐρυθρομελαίνας esse legimus, Chelidonias lepores Eustathius interpretatur, prona parte nigros, supina subalbos: qui color etiam passeres pisces denominauit.

COLIAM scõber refert, scombrũ pelamys, Bellon. Nos de Colia in C. elemento scripsimus.

CORDYLA uel Scordyla, thunni fœtus est: de quo infrà priuatim agemus.

CYBIVM, ut Rõdeletius ostendit, modò pro pisce, modò pro parte eius ponitur. ego pro pisce cybeã potius dixerim, ut Aeneã, cũ Oppiano: pro parte, cybiũ. Vide paulò antè in Apolecto. Multa de cybio protulimus suprà, Elemento C. pag. 367. addituri aliquid etiã infrà in Thunno F.

ELACATENA. Vide mox Melandrys.

HORCYNVS. Vide Orcynus.

LACERTO minori siue Scombro similis est Thunnus, si colorem & maculas excipias, Rondeletius.

MELANDRYS species est maximorũ thynnorũ, Pamphilo teste: unde Melandrya salsamenta dicta. Vide inferiùs etiã in Thũno F. Elacaten idẽ est qui Melandrys. Elacatena genus est salsamẽti, quod appellať uulgò melandrya, Festus. *Καὶ οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι ἐξ αὐτῶν ταριχεύονται*, Dorion de Orcynis loquẽs. Plura leges in Elemẽto E. Idẽ fortè est Melãthynus, de quo nũc dicemus.

MELANTHYNVS ab Oppiano nominatur: malim per n. duplex. quanq; thynnum etiam Aeolicè n. duplicato pro thyno dici quidã annotarunt. Quære suprà, Elemento M. pag. 637. Apud Oppiani expositorem sic comperi: Notandũ (inquit) quòd thynnus quidẽ piscis est: *κῆτος*, (lego *κῆτος*) id est, cetus aũt est melanthynnus, *id ualet, nigricãs thynnus*, Cælius. Quærendũ an idẽ fortè orcyno sit. nã et hic auctior, cetus dicit: & dorsum ei nigricat. Oppianus cũ orcynos piscibus pelagijs adnumerasset, melanthynos postea inter cete recenset. sed orcynus etiã, ut dictũ est, cum ad summam magnitudinem peruenit, cetus dicitur. Forsitan & Melandrys idem fuerit.

ORCYNVS, siue Horcynus post Thunnum seorsim describetur.

PELAMYDI Caput peculiare assignabitur inferiùs.

POMPILVM Plinius Thunnorum speciem facere uidetur. Alius est à thynnis & pelamydibus: etsi eis quodammodo similis sit, & aliquando etiam hodie pro pelamyde uendatur, Rondeletius. Historiam eius habes suprà, Elemento P. Athenæus tradit pompilos crebrò iuxta naues uideri, uarios, pelamydi similes.

PREMADES, PREMNAE, PRIMADIAE. Vide suprà, Elemento P. in Primadijs.

SARDA Pelamydis species est. Quære infrà post Pelamydem statim. Tam similis est Thunno, ut idem planè uideatur, Rondeletius.

SCOMBRO siue Lacerto minori similis est thunnus, si colorem & maculas excipias, Rondeletius. Pelamys scombrum refert, Bellonius.

SCORDYLA, eadem quæ Cordyla, seorsim inferiùs describetur.

SYNODONTIS (Συνοδοντὶς) appellatur, inquit Athenęus, maior pelamys, durior quàm chelidonias. Ab eodem synodontis numeratur inter Nili pisces. Apolectum, esse synodontidem Athenæi, Hermolaus ait, cui & Rondeletius subscribit. Alius est piscis Synodon, de quo suprà suo loco leges.

THVNNVS seu THYNNVS, Thynnis'ue, priuatim & prolixè describetur inferiùs.

THYRSITES piscis est marinus, similis pelamydi, Kiranides 1.8.

TRICHIADES & Premades (aliàs Premnades) thynnides (τὰς θυννίδας) uocabãt, ut legitur apud Athenæum. Vide suprà in Corollario de Sardina A. pag. 992.

TRITON (inquit Plinius) pelamydum generis magni est: ex eo uræa (siue horæa) cybia

fiunt. Et rursus: Pelamydum generis maxima, apolectus uocatur, durior Tritone. Addunt quidam, sine squamis esse, orcyno similem. ¶ Triton idem uidetur Chelidoniæ. Vide paulò superiùs in Chelidonia. Tritones, quos & chelidonias alij uocari putant, subeunt Pontum uêre, æstatemq; ibi traducunt: semel, nec uspiam alibi quàm in Ponto pariunt, Massarius. Triton sectum cybium ægrè uitiatur: solidius est cybio, in cæteris par. Orycalus (*malim Orcynus, Vuottonus tamen legit Apolectum*) est pelamys magna, quæ in paludem non redit, tritoni similis: sed quia difficiliùs uitiatur, ideo insignem uetustatem fert: tritone friabilior, sed suauitate illi inferior, Xenocrates apud Oribasium. De Tritone dæmone marino, leges inferiùs suo Elementorum ordine.

XANTHIAS aliquantulum uirosus est, & tenerior horcyno, Diphilus. Rondeletius pro xanthia mauult xiphian legere.

COROLLARIVM II. DE CORDYLA.

CVM Thynni in Ponto pepererint fiunt ex ouo quas uocant alij scordylas, (σκορδύλας, scordulas Gaza. alij legunt κορδύλας:) Byzantij auxidas, (αὐξίδας, Gaza auxumas uertit,) ideo quòd paucis diebus augescunt, Aristoteles. Cordylæ quidem cur dicantur, aliqua ratio nominis est: in scordyla non item, quod sciam. A cordyla thunni fœtu plurimum distat cordylus, (masc. genere, κορδύλος,) palustre seu lutariũ potiùs quadrupes, solum inter ea quæ branchias habẽt pedibus præditum Aristoteli: pinnis quidem caret. Pro eodem Historiæ anim. 1. 1. κορδύλη fœm. gen. legitur, quod non placet: quanuis apud Hesychium quoq; σκορδύλη pro eodem reperitur: sigma nimirum ab initio abundãte, ut in σμικρός, σφάζω, & alijs: item σκολιαὶ, uel potiùs σκολίαι, pro κολίαι puto. De hoc multa scripsimus primũ in elemento C. deinde in S. etiam, Scordyli nomine. Σκορδύλος enim Oppiano lib. 1. Halieuticorum in cauernis maris habitans cum polypis & scolopendris nominatur. πουλύποδές τε σκολιοί, καὶ σκορδύλος, ἠδ᾽ ἁλιδῦσι ἐχθομένη σκολόπενδρα. neque enim alius quàm Aristotelis cordylus uidetur, quanquam hic suum cordylum non facit marinum. Cordyla Thunni fœtus, hoc nomen fortè inuenerit à capitis magnitudine. cordyla enim Græcis clauæ caput, hoc est partem crassiorem, significat. Solent enim capita in animalibus nuper natis (piscibus præcipuè) proportione esse maiora. In Plinij codicibus aliqui cordillam, alij cordyllam legunt. sed neque l. duplex, neq; iôta in penultima probo. Ea quidem à Martiali producitur libro 3. his uersibus: Ne nigram citò raptus in culinam, Cordylas madida tegas papyro. Et undecimo: Mox uetus & tenui maior cordyla lacerto. Itemq;, Ne toga cordylis, ne penula desit oliuis. eandem in scordylo amphibio Oppianus corripit. Corydelis salsamentarius piscis est, quẽ nos cordyllam uocamus, Græci & cordylida, & dorylum, (*fortè cordylum:*) Hermolaus, nescio quàm bene, uel ex quo authore. Numenius quidem (inquit Athenæus) cordylidis (*lego corydelidis*) meminit hoc uersu: Ἢ μύας, ἢ ἵππους, ἢ ἐ γλαυκὴν κορύδηλιν.

(F) Apicius in Magiricis 9. 10. cordulam nominat, eius & sardæ apparatum præscribens. Ex salsamentis pinguibus optima sunt thynnæa, & cordyle, κορδύλη, Diphilus. Cordylas Oppianus Halieut. 4. etiam pelamydes uocat. Quæ μῆλα Ποντικὰ dicuntur salsamenta Galeno libro 2. de aliment. facult. Cornarius non aliud quàm cordylas, id est, thunnorum fœtus esse putat. ego omnino myllos uel mylos (ut alibi à Galeno appellantur) è Ponto aduehi solitos acceperim. ¶ Germanicum Cordylæ nomen quære in Thunno A. Cordylarum capturam ex Oppiano in Pelamyde dabimus: quoniam Pelamydes ipse appellat. Ἀμβληναὶ, ἀφαυραὶ, id est, inualidæ & infirmæ, epitheta earum apud eundem. ¶ Philologiam uariam dedimus Elemento C. cum Cordylo quadrupede.

COROLLARIVM III. DE PELAMYDE.

PELAMYS Græcè fœmininum nomẽ est, oxytonum, & per y. in ultima plerunq; à doctioribus scribitur, ut χλαμύς: in Aristotelis tamen & Athenæi codicibus uulgatis ferè per iôta, ut χλαμίς. in Halieuticis Oppiani utroq; modo diuersis locis: ubi tamen nostri codices iôta habent, inde repetens Eustathius per y. scribit. Πηλαμὺς διὰ τοῦ υ. ἰχθὺς ἐν Πόντῳ, Hesychius. Hoc & etymologia ostendit, cuius meminit Varinus: Πηλαμὺς, ἰχθὺς παρὰ τὸ ἐν πηλῷ μύειν. quam & Festus comprobat: Pelamys (inquit) genus est piscis, dictum, quòd in luto moretur, quod Græcè dicitur πηλός. Itaque prima etiam rectè per ἦτα, id est e. longum scribitur. Cordyla appellatur partus, qui fœtas (*thunnas partu liberatas è Ponto*) redeuntes in mare autumno comitatur. Limosæ uerò à luto pelamydes incipiunt uocari: & cum annuũ excessêre tempus, thynni, Plinius.

Plinij locus perpensus.

Quanq; aũt uocabulũ Limosæ, è Græco pelamydes expressũ uidet: & huius piscis, quod ad locũ, naturã, & nominis rationẽ indicet: et Gaza quoq; modò limosam, modò limariã conuerterit, (apud Hermolaũ lutariã legimus.) nõ satis aptè tamen in recitatis Plinij uerbis Limosæ nomẽ cõgruere uidetur: pro quo si maiores legas, multò meliùs cum sententia proposita quadrabit: nempe ut minimum hoc piscis genus cordyla primùm dicatur: deinde iam maius, pelamys: maximum deniq; thynnus. Sic inquam ordinis & magnitudinis ratio, disertiùs fuerit explicata. sed etiam uerba hæc, Limosæ à luto pelamydes incipiunt uocari, nullum mihi idoneum sensum præ se ferre uidentur. quomodo enim limosæ incipiunt uocari pelamydes? atqui limosa Latinis, idem quod Græcis pelamys sonat. cordylas potiùs dicendum est incipere pelamydes uocari. Non igitur limosæ, (quod uocabulum alibi nusquã neq; apud Plinium ipsum, neq; authorum quenquã pro pisce inueniri puto,)

puto) ſed maiores, uel, deinde, legerim: & pro coniunctione uerò temporis aduerbium uêre poſuerim. Sic enim & Ariſtoteles de cordylis: ἐξόρχονται δὲ (ἐκ τοῦ Πόντου) φθινοπώρου ἅμα τοῖς θύννοις: εἰσπλέουσι δὲ τοῦ ἔαρος ἤδη οὖσαι πηλαμύδες. hoc eſt: Autumno enim cum thynnis (è Ponto) migrant: in quem uerno tempore, iam pelamydes factæ, redeũt. ¶ Veterum teſtimonijs conſtat pelamidem uocari thunnum, qui uti ſex menſibus natu maior eſt, ſic annuũ nõ exceſſerit tempus, Saluianus. ¶ Plutarchus pelamydes non à luto, ſed ab ipſa cõgregatione nominatas putat: cuius rei cauſam (quod ad nomen ſcilicet, nam re ipſa gregales eſſe fatetur) non uidet Rondeletius. mihi quidem Plutarchus innuere uidetur, Pelamydes dictas διὰ τὸ πέλειν ἅμα: ſicut & amias, παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι. Sed eam quæ à luto deducit etymologiam præfero, tum propter ητα primæ ſyllabæ: tum quoniam re ipſa loca cœnoſa pelamydes amant. uicina enim fluuijs & lacubus in mari loca eas ſectari Oppianus canit. ¶ Piſcatores Ligures, & Maſsilienſes, apertè mihi oſtenderunt, ex Pelamidibus nunquam fieri Thunnos, ſicut Ariſtoteles, & Plinius opinantur. Quarũ rationes reijcio in aliud tempus, cum mihi maius otium erit, Gillius. Vide Rondeletiũ in Pelamyde uera, ſeu Thunno Ariſtotelis, ubi ſententiam eius tuetur: ſicuti & Saluianus. Pelamydes anno uno minores natu putantur eſſe (δοκοῦσι) quàm thunni, Ariſtoteles. eſt autem uerbum putãtur, dubitantis. Et ſanè noſtri quoq; piſcatores circa piſcium quorundã pro ætate mutationes errant, ut alborũ quorundam lacuſtrium piſciũ, & balleri ſeu pleſtyæ. hanc enim cyprinũ latũ mutari falsò putãt, propter magnã formæ ſimilitudinẽ. quamobrẽ pelamydis etiã & thynni naturæ diligẽtius fuerint conſiderandæ. nã eo quod Rondeletius ſcribit, Ariſtotelẽ nõ dixiſſe, pelamydes in thũnos mutari, ſed eiuſdẽ piſcis diuerſa pro ætate nomina oſtendiſſe, nõ ſatis ipſius ſententiã cõfirmare uideť. Oppiano Halieut. 4. pelamydes ſunt partus thynnę. ¶ Idẽ Rondeletius pelamydẽ uel thunnũ aliquando ueluti genus eſſe ad multas ſpecies, ꝓbè oſtẽdit. Ligures piſcatores nunq; aiũt è pelamyde thynnũ fieri: ſicuti neq; ex coliade (*colia*) ſcombrũ, aut è cõtrario. Et ſanè corpulẽtia diuerſa eſt aliquãtùm, ſubtilius intuenti. Productior pelamys: & linearũ filamentis tæniatim uaria, quæ in thynno ſunt nulla, Scaliger. Pelamydes cum pedalem exceſſere magnitudinem in thynnos abeunt, Iouius. ¶ Hiceſius pelamydes cybia magna eſſe tradit. De cybijs quidem nos copioſè diximus Elemento C. Gempylos, γεμπύλους, aliqui uocant pelamydes piſces, Heſychius & Varinus. Oppianus Halieut. 4. cordylas etiam pelamydas uocat. ¶ Pelamis à Symeone Sethi dicitur φιλομῆλα, *Vulgaria nomina.* uel (ut in uetuſtiore codice legitur) φιλομῆλα, Lilius Greg. Gyraldus. Ego philomela potiùs legerim, quod propiùs ad pelamydem, unde corruptũ eſt, accedit. A Pelamyde quidem alia quoq; uulgaria hodie nomina detorta coniecerim: ut ſunt, polauda, lopida, lampugo: his enim uocabulis Romani & Illyrij Glaucos Rondeletij nominant, piſces cœruleos: quorum alteram ſpeciem Galli in Prouincia Palamide uel Vadigo nuncupant uulgò: ſed alia eſt ueterum pelamys. ¶ Pelamides adhuc palamiæ uocanť: Iouius Italus, qui è limarijs adoleſcẽtibus pelamides fieri, nõ rectè ſcribit: cum limaria (à Gaza fictũ nomẽ) idẽ ſonet Latinis, quod Græcis pelamis. Palami piſcis, id eſt, lo palamodo, Syluaticus. Pelamys uideť, quæ à Platina De honeſta uoluptate 10. 29. palamita uocatur. Palmitas (inquit) ego paruas lumbrinas crediderim. neq; enim niſi quantitate tantùm differunt. nam & oblongæ hæ ſunt, & ſubnigræ, & caudam habent ſubtilem, acutam & bifurcatam. Sunt item ſine ſquamis. Ego omnino hanc pelamydem puto, tum uocabuli ratione: (nam & qui Italicè tranſtulit, palamita ſcripſit:) tum deſcriptionis. Lumbrinam uerò quam dicat neſcio, niſi Vmbram piſcem, quæ Romanis hodie Ombrina dicitur: uerùm ea ſquamoſa eſt, & corporis etiam ſpecie nihil aut parum ad pelamydem facit. ¶ Venetijs Thynnum uocari audio el Ton: eiq; ſimiles piſces, alterum la palamida: alterum el Sgompha diggio. ¶ Pelamydis ſeu thunni minoris, Rondeletius nomen nullũ peculiare adfert: (nam palamide uulgò dicta in Prouincia, ſecunda Glauci Rondeletiani ſpecies eſt, ut diximus:) quidã circunſcribit, Le petit thun. Germanicum nomen quære infrà in Thunno A.

Pelamys dicta eſt quòd in luto moretur, Feſtus. Vide ſuperius in A. Amat mare uicinum fluuijs aut ſtagnis, ob dulcem aquam, Oppianus. ¶ Pelamydes ſubeunt Pontum uêre, æſtatemq; ibi traducunt, Ariſtot. Cum thynnis amiæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum ſuis quæq; ducibus, Plinius. C

Pelamydes Ariſtoteli piſces ſunt gregales, uel fuſanei. D

Pelamydes, ut modò diximus, Ariſtoteli piſces ſunt fuſanei, qui fuſim retibus capiuntur. E

¶ Pelamydes (*Cordylæ*) generantur ad Ponti Euxini finem, & initium Mæotidis. Eſt autem receſſus (Sinus) quidam Thracij maris (inquit Oppianus lib. 4. Halieut.) profundiſsimus, unde & Melas, id eſt, Niger cognominatur, (*Meminit huius etiam Euſtathius in Dionyſium: Aliter Plinius 4. 11. Circa quem, inquit, locum fluuius Melas, à quo ſinus appellatur. Strabo & alij* μέλανα κόλπον *uocant:*) idemque uentis minimè expoſitus. In eo loca multa ſunt caua & cœnoſa, ubi multa piſcibus paruis alendis idonea naſcuntur. In hunc primùm immigrant pelamydes, (*cordylæ:*) tempeſtates enim & frigus, unde oculi earum hebetantur, apprime oderunt. Itaq; immorantur & creſcunt uſque ad uernum tempus. quinetiam coëunt, & ad patrias inde undas (*principium Mæotidis puto*) reuertuntur ut pariant. Has Thraces ſupra Melanem ſinum per hyemem capiunt. Lignum (Δοκίδα, trabeculam) craſsiſsimum, non longius tamen cubito, plumbo ab altera extremitate, & crebris uncis

Captura. Ex Oppiano.

(τριγλώχιν) fune longissimo ligatum, nauigātes piscatores qua profundissimus est sinus, ad fundū maris immittunt. Fertur id magna ui pondere suo, & quascunq; circa uadū in limo contigerit pelamides, configit. Tum illi celeriter extrahunt cum transfixis miserabiliter piscibus lignum. Alij uerò retibus capiunt eas noctu, quo tempore propter timiditatē (metuunt enim quicquid in mare inciderit) circa uadū congregantur. Itaq; piscatores dispositis retibus, remis & contis summum mare uerberantes quantū possunt strepitū cient. Pelamides uerò splendore simul & sonitu perculsæ, in rete ceu refugiū quoddā trepidæ confugiunt: & extrahunt, in angustum præ metu collectæ, dum funes quibus trahitur rete cōmotos timent. Interea piscatores dijs uouent, μή τ' ἄν τι θορὼν ἔκτοσθε λίνοιο, Μή τέ τι κινύμενον δεῖξαι πόρον. ἢν γὰρ ἴδωντι Πηλαμίδες, τάχα πᾶσαι ὑπὲρ κύφοιο λίνοιο. Ἐς βυθὸν ἀΐξωσι, καὶ ἄπρηκτον λίπον ἄγρην. hoc est, Ne quid (*Ne una fortè pelamis, aut alius piscis*) è reti exiliat, & cæteris uiam monstret. hoc enim uiso, mox omnes euadunt. (*Ælianus: Cum thynni, inquit, circunretiti tenentur, Neptuno malorum depulsori piscatores uota faciunt, ne Gladius piscis, né ue Delphinus in captiuorum numero sit. nam sæpe Gladius magnus lacerato reti thynnorum gregi irretito, ad se exuendum ex laqueis facultatem dedit. Delphinus etiam ad moliendas retibus insidias acerrimus, ijs perniciē affert, ac dentibus conficit.*) Quod si nihil aduersi eueniat, plerunq; in ipsam terrā pelamides, retia relinquere nolentes, extrahunt. Sic etiam in syluis ceruos capiunt uenatores, dum præ metu ad retia pennis ornata auium accedere non audent, Hæc Oppianus. Retibus quidem hodieq; similiter in Adriatico pelamydes capi audio.

Ex Aeliano. Rationem piscandi Pelamydes haud sanè peruulgatam non à seria consideratione alienum est explicare. Decem iuuenes ad summum ætatis uigorem florescentes expeditam nauem & celerē conscendunt: & simulatq; se cibo expleuerint, pariter continuò æqualiterq; in utrunq; nauis latus distributi remigare contendunt, atq; huc illuc errant. Eorum unus aliquis ad puppim sedens, armatas hamis lineas (binas,) quibus & aliæ annectuntur, ad utranq; nauis partem demittit, tum ad singulos hamos escam ex Purpura Lacæna (Concha) confectam strictè religat. (Καὶ ἕκαστον ἄγκιστρον δέλεαρ φορέει Λακαίνης πορφύρας μάλλον κατειλημμένον. pro μάλλον fortè legendum μαλλῷ uel μαλλόν. hoc sensu, Et unicuiq; hamo esca annectitur per lanam purpuræ Lacænæ. quod si μαλλὸν in accusatiuo legas, ipsam hanc lanā escæ loco esse intelligemus: quali etiā ranæ decipiuntur.) Tum Lari marinæ auis pennā ad hamū quenq; alligat, ut ab occurrente aqua sensim & leuiter agitetur. Pelamides autem escæ sic instructæ illecebra delinitæ in hamos innatant. Cum autem ex ijs aliqua liguritione apprime stimulata, os in escam impegerit, tum reliquæ consequentes hamis configuntur, ut hami ob multitudinem uno eodemq; tempore transfixorum piscium uexentur. Iuuenes uerò remigare desistentes, de transtris surgunt ad subtrahendas lineas multitudine piscium onustas: quos posteaquam in nauem subduxerunt, secundissima piscatio ex permagno piscium numero apertè ostenditur, Aelianus De animalib. 15. 10.

Strabo. ¶ Byzantiorum Cornu uocatur, Byzantij mœnia attingens, ibi sinus in occasum extensus ad stadia sexaginta, cornu ceruino perquàm similis est. nam in plures sinus, perinde ac ramos quosdā scinditur, in quos irruentes pelamides facile capiuntur. Id fit cum propter earum multitudinē, tum uim & impellentis fluxus impetum, tum propter sinus angustissimos, quare uel manibus comprehenduntur. Earum generatio in Mæoticis paludibus fit. inde cum modicum increuerint erumpunt, grege facto, per os ipsum, ac propter litus Asiaticum usque ad Trapezuntem ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primùm earum uenatio existit, non tamen copiosa: nondum enim conueniens est piscis magnitudo. Vt uerò ad Sinopen propiùs accesserint, & capi & saliri iam maturiores sunt. Postquam uerò Cyaneas (insulas) attigerint, transierintq;, ex ripa Chalcedonia albicans occurrit petra quædam, tantumq; bestijs ipsis terrorem incutit, ut euestigio in ulteriorem conuertantur ripam. quas cum præceps aquarum cursus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantium cornuq; Byzantij deflectat, & eò naturæ impetu propellat, copiosum Byzantinis populoq; Romano suppeditat prouentum. At enim Chalcedonij in ulteriore prope consistentes litore, in nullam eius ubertatis communionem accedunt: quoniam ad eorum portus pelamis sese non applicat, Strabo libro 7.

Plinius. Notandum à Plinio thunnos appellari, quos Strabo pelamydes nuncupauit, Massarius. Est in Euripo Thracij Bosphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam Asiamq; separantis freti angustijs, saxum miri candoris, à uado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere (*Vetusti codices non latere, sed litore legunt, quod cum Strabone conuenit, Massarius*) Asiæ. Huius aspectu repente territi thynni, semper aduersum Byzantij promontorium, ex ea causa appellatum Auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est, magna Chalcedonis penuria, D. pass. medij interfluentis Euripi, Plinius 9. 15. Massarius pro D. ex antiqua lectione & Polybio restituit D C. Cæterùm Auricornu Byzantij promontorium, Græcè Chrysoceras dicitur: quod ad Byzātium Europæ latere obiectum est Chalcedoni: Strabo author, & cæteri, Hermolaus. Meminit etiam Plinius suprà, li. 4. cap. 15. Coniicio aūt ab auro nominatum hoc cornu, quòd circa illud ex thynnorū captura, magna auri & pecuniarum uis colligeretur. Memoriæ proditum est, inquit Strabo, cum Byzantij conditores post ædificatam à Megarensibus Chalcedonem, Apollinis oraculum consulerent, eis mandasse, ut contra cæcos habitationem locarēt. Cæcos autem ideo Chalcedonios uocabat: quia cum priùs ad ea loca nauigassent, omissa tam locuplete ripa, tenuiorem accepissent.

Esca

Eſca iacentium (piſcium) mollior eſſe debet, quàm ſaxatilium. itaq; præberi cõuenit tabenteis haleculas, putremq; Sardinam: uel quicquid inteſtini pelamys aut lacertus gerit, Columella 8.17. de piſcinis loquens.

F Pelamis ſapore iucundo eſt, inquit Xenocrates, & meliuſculum procreat ſuccum: nec facilè corrumpitur, Vuottonus. Pelamis exigua naſcitur in Mæotide, ori grata, facilè corrumpitur, facileq; excernitur, Xenocrates apud Oribaſium in capite de ſalſamentis, Raſario interprete. ¶ Pelamis multi alimenti & grauis eſt, difficulter concoquitur, urinam ciet. ſalſa callibio (Rondeletius mauult cybio) ſimiliter, bonum aluum facit & attenuat, Diphilus. Philomela piſcis (Gyraldus pelamidem interpretatur) carnem duram habet & concoctu difficilem, ac excrementitiam. Si tamen concoquatur, ſatis ſuperq; nutrit, Symeon Sethi. Thynni craſſo tenaciq; ſucco ſunt. pelamides magis ad mediocritatem tendunt, Galenus. Idem circa finem tertij de alimentis, Sardas, ut recentiores, ſiue Sardica ſalſamenta, ut ueteres appellarunt, & mylos qui ex Ponto uehantur, omnium præſtantiſsima eſſe ſcribit. ſecundum autem poſt illa locum habere graculos & pelamides, & quæ Sexitana appellant. Nicolaus Myrepſus podagricos inter alia thynnis & pelamidibus abſtinere iubet. In epilepſia ex piſcibus exhibeantur, qui ſuperfluitate uacant. pingues autem auerſentur, & cetaceos, ut ſcombrum, pelamydes. hi enim omnes craſſum terreſtremq;, & inimicum naturæ ſuccum congregant, Trallianus. ¶ Ius in pelamidem deſcribit Apicius lib. 10. cap. 5. item pelamidis ac thunni ſalſi apparatum 9. 12. Palmita coquitur & conditur ut ſtirio. Si parua admodum fuerit, frigatur: petroſelino ac ſucco malarancij inſpergatur, Platina.

G Capitis mænarum cinis ad rhagades & ad condylomata utilis eſt, ſicut pelamidum ſalſarum capitis cinis, uel cybiorum cum melle, Plinius. Pelamidum capitis cinis uerendorum puſtulas diſcutit, Idem. Pelamydis inteſtina cum capite combuſta & inſperſa, paſtiones (*nomas*) ſanant, Kiranides. Cephali piſcis caput combuſtum & cum melle inunctum, ficus de ſede & exochadas curat, & quæ in alijs locis ſunt. caput quoq; pelamydis idem facit. oportet igitur ambobus mixtis uti, Idem libro 4.

H.a. Sinope ſuper collo peninſulæ cuiuſdam ſita, ex utraq; iſthmi parte portus & ſtationes habet, & mira pelamydia, de quibus diximus quòd ſecundam piſcationem Sinopenſes, & tertiam Byzantini habeant, Strabo libro 12. uidetur autem loca pelamydum capturæ deſtinata, nominare πηλαμύδια: cum alioqui pelamydion diminutiuæ formæ nomen ſit, & pro pelamyde parua ſiue cordyla accipi poſsit.

c. Εἶθ᾽ ἡ πάροικος πηλαμὺς χειμάζεται, Πάροικος Ἑλλησπόντιος ὡραία θέρους Τῷ Βοσπορείτῃ· τῷδε γὰρ θαμίζεται, Sophocles in Paſtoribus.

e. Hoſpitalitatis proprietatem hunc piſcem habere ſcribit Proclus, qui Chaldæorum ænigmaticam & obſcuram philoſophiam eſt interpretatus: quod an uerum ſit, parum mihi compertum, ideoq; prætermittitur, Symeon Sethi Gyraldo interprete. Græcè legitur, ξενίαν ἰδιότητα ἔχειν, hoc eſt, Peculiarem quandam & admirabilem uim habere. Liber quidem hic Procli hodie, quod ſciam, non apparet. Chaldaica ſiue Magica oracula Lutetiæ euulgata ſunt Græcè cum interpretatione innominati ſcriptoris, quem ego Georgium Gemiſtum Plethonem eſſe arbitror. ſed in ijs huiuſmodi nihil reperio. Piſcem quidem boreum inter ſydera iuxta Andromedam, hirundinis piſcis referre caput, proptereaq; à Chaldæis piſcem nuncupari chelidoniam Theon ſcribit.

f. Quod uocis precium? Siccus petaſunculus, & uas Pelamydum, aut ueteres Aphrorum epimenida bulbi, Iuuenalis Sat. 7. Maurus epiſcopus in libello quem patris Dei Conuiuium inſcripſit, Adamum fingit pelamydem ſumere. eſt enim huic piſci à luto nomen, è qua materia homo primitus à Deo formatus eſt.

Sarda. Pelamides longas ex Oceano uenientes, SARDAS appellari, Plinius author eſt libro 32. Thunnus pelamydi Sardæ tam ſimilis eſt, ut idem planè eſſe uideatur, Rondeletius. ¶ Sarda uocatur Pelamys longa ex Oceano ueniens. ori grata eſt, acrimonia cybio præſtans, appetitum excitans, facilè (aluum) ad excretiones mouens, Xenocrates apud Oribaſium. Pelamydes optimis quibuſq; ſalſamentis certare poſſunt, (adferuntur autem plurimæ è Ponto:) ijs tantùm inferiores quæ è Sardinia Iberiæ adferuntur, & Sardæ iam uulgò ab omnibus uocantur. Meritò autem hoc ſalſamentum maximè in pretio habetur, propter ſuauitatem ſimul & mollitiem carnis, Galenus de alimentis 3.30. Græcè legitur: πλεῖσαι δὲ ἐκ τοῦ Πόντου κομίζονται, τῶν ἐκ τῆς Σαρδοῦς τῶν ἐκ (abundant hîc uoces τῶν ἐκ) τῆς Ἰβηρίας μόνον ἀπολειπόμεναι. Et mox: ὀνομάζεται δὲ συνήθως ὑπὸ τῶν πάντων ἤδη τὰ τοιαῦτα ταρίχη σάρδα. ubi σάρδα rectum ſingularem fœmininum eſſe animaduertendum eſt. Nam in eiuſdem libri penultimo capite piſces ſalſuræ aptos nominans, ſic ſcribit: Ἔτι τε σάρδαι, καὶ σαρδῆναι. Et paulò pòſt: Cõſtat igit animalia omnia dura, neruoſa, & coriacea quodãmodo, poſtq; ſalſa fuerint, concoctioni contumacia fieri. quæ autem contrà ſe habent, cum ipſa tenuiora fiunt, tum in cibo ſumpta attenuant craſſos & glutinoſos humores. ſunt autem optima ex ijs quæ ipſe noui ſalſamentis, quæ ab antiquioribus medicis nominantur Sardica, Σαρδικά: Sardas (nunc) ipſas uocant. ¶ Sarda Rondeletij teneritate inferior eſt thynno: atqui Galenus Sardica ſalſamenta mollitie & ſuauitate cæteris præponit omnibus. ¶ Qui Sardas cũ Sardinis (de quibus in S. elemento

ſcripſimus) confundunt, imperitiſsimè faciunt. ¶ Triton pelamydum generis eſt magni, inquit Plinius: pelamydum nomen communiùs accipiens: Sardam uerò pelamydis ſpeciem dicentes, ei quæ propriè pelamys dicitur, cognatam eſſe intelligimus.

Bratti. Liſſes. Pelamydi, ut conijcio, cognati ſunt piſces, qui Bratti, alibi uerò Liſſes uocantur apud barbaros & anthropophagos quoſdam Americæ incolas, ut Hiſpani pelamydes Sardas uocant Bizes. Anthropophagi quidam in America Bratti uocant piſces, quos Luſitani Doynges, Hiſpani Lieſſes, (aliâs Lyſſes.) ij Auguſto menſe è mari flumina ſubeunt, ut in eis pariant, & in ipſa migratione capiuntur. magnitudo eis quæ Lucio adulto. Multos eorum capiunt reticulis, partim etiam ſagittis figunt, & domum aſportant aſſos, ubi in farinam redigunt, quam nominant Pira kui, ut tradit Io. Staden Hombergenſis in hiſtoria captiuitatis ſuæ apud Anthropophagos Americæ. Bellonius quidē Liſſam uel Gliſſam genus quoddā thynni à Cretenſiū uulgo appellari ſcribit: de quo nunc eius uerba ſubijciemus.

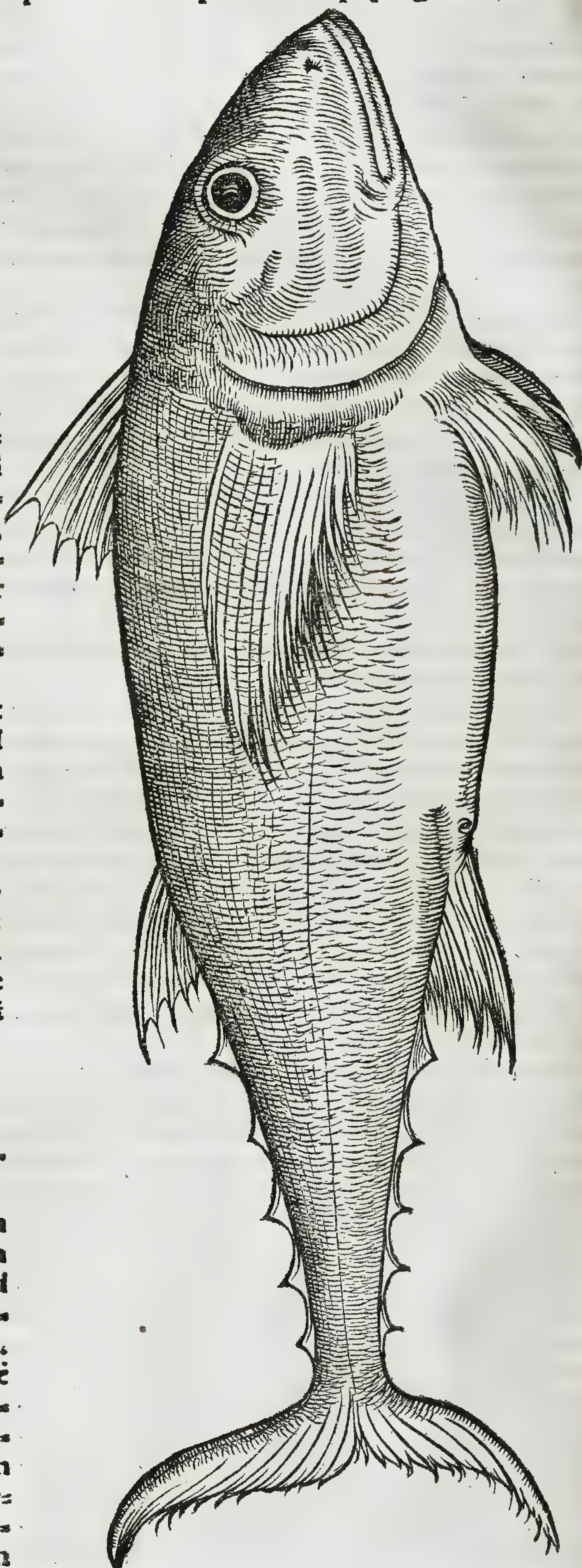

Liſſa. A Liſſam uel Gliſſam, à glabra & ſquamis carente cute Cretenſiū uulgus appellat, aliud Thynni genus, bicubitalis longitudinis, humaniq́ꝫ corporis craſsitiei: quod extra Cretam Copanū uocāt, contorta fortaſsis à Scepano dictione. hūc enim eſſe Scepanū nihil uetat, quē Dorion Attagenē marinum appellauit. Sed nō eſt Oppiani Scepanus. Eſt enim hic Thynnus planè pelagius, in alto mari degēs, ac delicatiſsimi ſaporis: Scepanus uerò litoralis ac cœnoſus. Differt à maiore ac uulgari Thynno, quòd teretior eſt, branchiasq́ꝫ Pelamidis habeat, ac dentiū loco rugoſas atq́ꝫ aſperas maxillas: pinnisq́ꝫ lateralibus, caudę ac tergoris ad Synagridem accedit: caudā tamen nō uſqueadeò lunatā gerit, ſed magis bifurcā. Porrò interiores ipſius partes ſic ad maiorē thynnum accedunt, ut etiā in hoc pylorū quadraginta & ampliùs apophyſibus in gyrū circūuallatum facilè comperias. Eius formā proponere ſuperuacuū eſſe duxi, quòd ſimpliciter dicti Thyñi imago ſatisfacere uideatur, Bellonius. Vide etiā proximè retrò ſcripta ad finem eorū quæ de pelamyde Sarda ſunt: & ſupra etiam, Elemento A. in Attagene, pag. 126. Alia quidem Pelamys Rondeletij uidetur, cum aliâs, tū quoniam ea dentata eſt.

COROLLARIVM IIII. de Thynno.

Thunni hæc imago Venetijs ad nos miſſa eſt. Luſitanos audio nominare Bonito.

A THYNNVS Græcum uocabulum à Latinis pleriſq́ꝫ ſeruatur. Gaza Thunnum y. in u. uerſo dicere maluit, ſicut & Horatius, hoc uerſu Serm. 2. 4. Plures annabunt thunni, & cetaria creſcēt. et Varro apud Nonium nos promiſcuè utemur. In præcedentibus tribus Corollarijs quædam protulimus, ad Thunnos etiam referenda: quorum hiſtoriam qui pleniorem noſſe uoluerit, ea perlegat omnia: & quintum inſuper de Orcyno Corollarium. ¶ Quos aliqui thyn

nos uocant, Athenienses solent thynnides appellare, Athenæus. Attici quidem alijs etiam fœmininis nominibus utuntur, pro masculinis in communi lingua. doctiores ferè distinguunt, ut Aristoteles, thynnum in genere, uel pro mare duntaxat, thynnidem pro fœmina. τὴν θυννίδα τοῦ ἄρρενος διαφόρειν φησὶν Ἀριστοτέλης, Athenæus. Speusippus etiam & Epicharmus thynnidas à thynnis separant. item Cratinus: Ἐγὼ γάρ εἰμι θυννὶς ἢ μελανὰς,* ἢ Καὶ θύννος, ὀρφώς. Theodorus thynnidē conuertit thunnam. Porrò θυννὶς pro pelamyde quoq; accipitur, ut Sostratus indicat; forma nimirum diminutiua: cuius etiam θύνναξ est. ἐκλιπουσῶν ποτὲ τῶν θυννίδων ἐνιαυτὸν, τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει καὶ οἱ θύννοι ἐξέλιπον· δοκοῦσι δ' ἐνιαυτῷ πρεσβύτεροι τῶν πηλαμύδων, Aristoteles. ex quibus uerbis suspicaretur aliquis thynnides alias quàm pelamydes esse: & thynnos anno uno maiores quàm thynnides, ut fortè hæ etiā maiores sint quàm pelamydes, præsertim cum Aristoteles obscuras huiusmodi synonymias usurpare non soleat: (Xenocrates quidē in libro de alimentis thynnidē & pelamidem separat.) sed cum Sostratus apud Athenæū thynnides ac pelamydes nomine solùm differre doceat: & Gaza quoq; pro pisce uno acceperit, his potiùs authoribus accedam quàm rem in dubio relinquam. non tamen cum Rondeletio dixerim Gazam pro θυννίδων legisse πηλαμύδων. nā si eadem utriusq; significatio est, utrum legerit nihil interest. ¶ Oppianus fœminam θύνναν uocat. item Archestratus hoc uersu: Καὶ θύννης ὡραῖον ἔχειν, ἣν θυννίδα φωνῶ Τὴν μεγάλην, ἧς μητρόπολις Βυζάντιόν ἐστιν: ut thynne sit maior, thynnis minor. Thynnidas quoq; nōnulli trichiadas uocant, & πρημάδας, Nicochares apud Athenæū. ¶ Thunni nomē (quamuis Græci grāmatici à uerbo θύνειν deriuent. uide in a.) factū uideri potest ab Hebraico tannin seu thannin: quod cetū interpretātur, uel piscem magnū. Lege suprà in Ceto in genere A. pag. 230. Sunt qui tannim & leuiathan synonyma faciant. Pro thunno Albertus barbarā uocem talga ponit, ubi historiæ animalium Aristotelis lib. 8. cap. 30. interpretatur. Videtur & Gramon uel Granus, apud eundem & scriptorem de nat. rerum nomen barbarum aut corruptum, nihil aliud quàm thynnum significare. ¶ Thunnus à Græcis uulgò pallax uel pallacis, πάλλαξ, παλλακὶς, dicitur, Niphus. uidentur autem hæc nomina à Græco uocabulo antiquo pelamys corrupta, sicut & pelamia Italorum. Thunninam pro thunno recentiores aliqui mixobarbari dixerunt. ¶ Italica thynni nomina inuenio, Ton, Tonno, Tonnine. Massarius etiam Italus Thunnos hodiéque nomen seruare testatur: quod quidem in alijs etiam plerisque linguis uerum est. Hispanicum est, Atun. Orcynum Rondeletius scribit in Prouincia uocari Thon, à Santonibus Athon. Gallus quidam anonymus interpretatur la Thunnine. Sed Thunnina uidet magis propriè dici de carne thunni, præsertim salsa. Germani omnes eodē quo Flandri & Angli nomine appellare poterunt. Est autē Flandricū, *Tunijn*: Anglicū, *Tuny*/uel *Tunie*. Licebit & pro ætatis ac magnitudinis differētia recepto thunni uocabulo epitheta adijcere: ut cordyla, id est fœtus thunni, dicatur *ein junger Tunijn*: uel diminutiuo nomine uno, *Tunijnle*. deinde pelamys, *ein Mitteltunijn oder Halbtunijn*. tertio anno thunnus, *ein Tunijn*. quarto orcynus, *ein grosser Tunijn*. quinto cetus, *ein Waltunijn*:

Thynni multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, Iouius. Tyrrheni maris accolis magis, B
q̃ ijs qui Adriatici litora inhabitāt, noti sunt, Matthiolus. Scombris Hispaniæ replent cetarias, thynnis non commeantibus, Plinius: Massarius interpretatur, propterea quòd thunni ad ea loca non cōmeant: sed quærendum an Plinius potiùs senserit de tempore quo non cōmeant thynni, &c. De thynnis qui extra columnas Herculis capiuntur, lege infrà in F. Plurimus thynnus in Ponto, nec alibi penè fœtificant, Solinus. Vbi ut plurimū reperiri, & quo, quáq; & unde migrare soleant, leges mox in C. Quibus uerò in locis præstantiores sint, leges infrà in F. ¶ Scombri pisces sunt paruis thunnis similes, Scholiastes Aristophanis. Præcipua magnitudine thynnum inuenimus talenta XV. pependisse. eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum: Plinius ex Aristotele, apud quem caudæ interuallum non ad duo, sed quinque cubita fuisse legimus. Quòd si proportionem huius thynni & caudæ (inquit Massarius) rectè perpenderis, non ad quinq;, sed ad duo cubita & palmum, ut in Plinio, sic in Aristotele etiam legendū esse conijcies. ¶ Lubricos esse thynnos Plinius tradidit, Gaza ex Aristotele læues cōuertit. In Mnesithei apud Athenæum uerbis leguntur pisces squamati, ut thynni, scombri, thynnides, congri, & huiusmodi. apparet autem legendum, non squamati. Pinnulam sub uentre thunnæ fœminæ aphareum (ἀφαρέα) nuncupari Aristoteles, & qui repetunt ex eo Athenæus & Varinus scribunt: qua careat mas. quod & Plinius in suā Naturæ historiā transtulit: sed Rondeletius eam in utroq; sexu obseruauit. Est & nomē propriū Ἀφαρεὺς filij Hippiæ. ¶ Thynni cute sunt læui, plūbei coloris, cauda Lunę modo bifurcata, Massar. Gladio pisci cauda est Lunę crescētis figura, thynni modo, sed latior. Eidem internæ partes eædē sunt cum internis partibus thunni, Rondeletius. Xiphias cetaceus piscis ad thynnum plurimùm accedit, Bellonius. ¶ Habet thynnus in dorso aculeos tenui membrana iunctos, quos pro arbitrio condit & exerit, Cardanus. hoc puto alius nemo de thynno, sed ueteres de delphino ferè.

Thynni nascuntur etiam in amnibus, ut in Nilo, Rheno, & Pado, Platina. Ab Oppiano & C
Ouidio pelagijs adnumerantur. Thunni omnium maximè piscium gaudent tepore, & ob eam Locus.
rem arenam & littora adeunt. per summa etiam maris innatant, quo teporis potiantur. Pisciculi autem seruari propterea possunt, quia spernuntur. maiora enim magni sequuntur. sed ouorū

& prolis pars magna proinde absumitur. Cum enim pisces desiderio teporis loca fœturæ adeant, liguriunt (λυμαίνονται) quicquid attigerint, Aristot. ¶ Thunni carniuori tantùm sunt, Aristotel. Et rursus: Thunnus, amia & lupus magna ex parte carne aluntur, sed algam etiam tangunt. Thynna nullum iniquiorem piscem censeo, neq; sceleratiorem in mari uiuere. Primùm enim ut ex sese peperit, statim suam procreationem, quantamcunq; capere potest, immisericors deuorat, Gillius ex Oppiano. In Oceano uersus Carteiam frequens agitur thynnus è uetusto feruore ingenti (sic habet uulgaris translatio, Græcè legitur, ἀπὸ τῆς ἀλέας τῆς ἔξωθεν παλαιᾶς, in æditione Græcolatina Henrici Petri, pro παλαιᾶς fortè legendum πολλῆς) pinguis & crassus impellitur. Querna uerò quadam glande saginatur, quæ ad mare (ὑπὸ τῆς θαλάσσης, in mari) nascitur humilis admodum, at fertilem ingentemq; impendio producens fructum, (ἀδρότατον καρπόν:) quę quidem copiosa in ipsa etiam terra generatur Hispana, ingentes sanè radices perinde ac integræ (τελείας) quercus habens: quæ profectò ab humili radice tollitur minùs, (ἐξαιρουμένη δὲ ἐκ θάμνου ταπεινῆς ἧττον. forte, ἐξαιρομένη δὲ θάμνου, &c. id est, In altitudinem uerò minorē quàm uel humilis aliquis frutex assurgens.) Tantum uerò fructum affert, ut post maturitatem littora & extra columnas & intra glande referta sint, quam æstus aquarum eiectat. Cęterùm intra columnas semper minùs ac minùs reperitur. ut autem autor est Polybius, usq; ad Latinam (μέχρι Λατίνης) ipsæ glandes emittuntur, nisi Sardinia quoque inquit, & huic uicina regio ferat. Verùm thynni ipsi quo magis columnis propinquant ab exteriore delati pelago, eò ampliùs esca deficiente macerantur. Addit in mari hoc animal semper adesse (εἶναί τι παραθαλάττιον τὸ ζῶον τοῦτο.) plurimùm glande gaudere, cuius cibo eximiè pinguescat: cumq; glandium fuerit ubertas, & thynnorum fieri ubertatem, Strabo libro 3. Sed & Polybius ipse libro 24. Megalopolitanus, ubi loquitur de Lusitana regione quæ est in Iberia, tradit ibidem arbores glandiferas esse in profundo maris, quarum fructibus thunni uescentes pinguescunt. quamobrem non aberraret qui eos porcos marinos appellaret. nanq; thunni ueluti porci augētur, ex Athenæo, Massarius. Thynnus non modò glandes, uerùm & purpuras prosequitur prope terram, ab exteriore pelago usq; in Siciliam inchoans, Strabo libro 5. Θύννοι ἱστοροῦνται ἐπέκεινα Σικελίας βαλανηφαγεῖν ἀπὸ δρυαείων φυομένων ὑπὸ θάλασσαν, Eustathius in Odysseæ Μ.

Latitatio. ¶ Thynnorum captura est à Vergiliarum exortu ad Arcturi occasum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut pleniluniјs. Pinguescunt, & in tantum ut dehiscant, Plinius. Thunni etiam latent præaltis gurgitibus hyeme, pinguescuntq; à latibulo maiorem in modum. capi incipiunt uergiliarum ab ortu ad arcturi occasum ultimum; reliquo tempore quiescunt latentes, Aristot. de hist. lib. 8. ὁ θύννος σμίγεται μετὰ τὴν φωλείαν, ὥς φησι Θεόφραστος. φωλεύει δὲ καίτοι πολυκύματος ὤν, Athenæus. Videtur autem uerbum σμίγεται corruptum esse, pro πίων γίνεται. sic enim Aristoteles historiæ animalium 8.15. καὶ γίνονται πιότατοι μετὰ τὴν φωλείαν. Natalis de Comitibus uidetur μίσγεται legisse, uertit enim [coit:] sed sine authore. Cæterùm pro πολυκύματος placet quod idem interpres πολυαίματος legit: uertit enim [quãuis multo sanguine abundet.]

Somnus. ¶ Thunnos dormientes sępe thunnariј circumretiunt. dormire autem eos argumento constat, quia admodum quiescentes, leuiterq; pandentes albida oculorum capiantur. noctu potiùs quàm interdiu dormiunt, ita sopiti, ut ne iacta quidem fuscina moueantur. & magna ex parte uel ad arenam, uel ad terram, uel ad lapidem aliquem procumbentes quiescunt imis gurgitibus, uel sub saxo, aut littore abditi, Aristot. historiæ anim. 4. 10. De thynnis confidentiùs affirmatur, (quòd dormiant.) iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Delphinus dormiens paulatim ad uadum defertur, & impingens expergiscitur, moxq; iterum ad summum tendit, rursusq; dormiens demittitur: ut pluribus in Delphino c. scripsimus ex Plutarcho: Idem autem & Thynnus (inquit) ac eâdem etiam de causa, facere fertur. Causam in Delphino dixerat perennem eius naturæ mobilitatem, ut idem uitæ motusq; ei finis sit. quasi uerò motus sit propter motum. Ego somni quidem causa & quietis, Delphinum in alto demitti ad gurgitem dixerim: respirationis autem gratia rursus ad summum efferri. qua cum thynnus non egeat, non similiter eum dormire: sed potiùs (cum Aristotele) imis gurgitibus, uel sub saxo aut litore abditum.

Migratio. Intrant è magno mari Pontum uerno tempore gregatim, nec alibi fœtificant, Aristot. Nimirum sicut Salmones uēre ex Oceano flumina subeunt, ascendũtq; subinde dulcioris ac purioris aquæ desiderio, & supremis demum locis pariunt: inde rursus in mare descendunt, siue ipsi, siue fœtus tantùm, perpetuis ferè migrationibus occupati: Sic etiam Thynni eodem tempore siue ex Oceano in mediterraneum mare uenientes, siue primùm ex inferioribus mediterranei locis ascendunt, donec in Pontum & ad summam peruenerint: ibi pariunt, ac rursus egrediuntur, &c. Thynni ex Oceano ueniunt in mediterraneum mare cum uēre ad sobolis propagationem instigantur, Oppianus. Quæ Dorion de orcynis, eadem ferè narrat Oppianus de maioribus thynnis: nempe quòd ex Oceano per fretum Gaditanũ ingrediantur mare mediterraneum: quo fit ut plurimi in Iberico Tyrrhenoq; mari capiantur: postea uerò passim reliquũ mare pererrēt, Vuottonus. Thynni Maio mense irrumpunt in mare nostrum ab Atlantico Oceano, cogentibus xiphiјs piscibus, Iouius. Cum thynnis amiæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim, cum suis quæq; ducibus, & primi omnium scombri, Plinius. Thynni subeunt Pontum uēre, æstatemq; ibi traducunt, Aristot. Et alibi: Septembri mense recedunt. Idem dromades

mades à cursu pisces omnes appellat, qui in Pontum aliunde excurrunt, quiq; uix uno in loco conquiescunt,(nos Streichfisch appellare possumus,)cuiusmodi sunt thunni, pelamydes, amię. Vide suprà, D. elemento, pag. 410. Thynni Pontũ subeunt dextrorsum terram cõtingentes, sed remeant contrà: lęuũ enim in latus se admouent. quod propterea facere dicuntur, quia dextro oculo clariùs uident sua natura, læuo hebetiùs, Aristot. (Visus.) Dextra ripa intrant Pontũ, exeunt læua. id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernũt, utroq; (*Saluianus pro utroq; reponit læuo*) hebete natura, Plinius & Solinus. Ex Aristotele Athenæus quoq; repetijt: itẽ Aelianus de animalib. 9.42. Thynnos (inquit) altero tantũ oculo uidere cõsentit Aeschylus, cũ inquit: τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην. id est, Sinistrũ oculũ thynni more applicãs, uel potiùs detorquẽs. Pontũ enim ingredientes, ad dextrũ latus, unde acriùs uident, terrã habent: egredientes uerò ad contrariũ littus se accõmodant, & terrã secundum eum oculũ quo clariùs uident, habentes nauigant. Et Plutarchus: Immò uerò ipsam priùs opticen uideamus, quã nec Aeschylũ piscibus negasse putẽ. sic enim inquit, τὸ σκαιὸν ὄμμα, &c. ¶ De saxo miri candoris in euripo Thracij Bosphori, cuius aspectu territi repente thynni, semper aduersum Byzantij promontoriũ petunt, dictũ est suprà in Corollario de pelamyde E. Multi in Propontide æstuãt, Pontum non intrãt, Plin. Opperiunt aũt Aquilonis flatum, ut secũdo fluctu exeãt ex Põto: nec nisi intrãtes Pontũ Byzantij capiunt, Idẽ. Bruma nõ uagant: ubicunq; deprehensi, usq; ad ęquinoctiũ ibi hybernant, Idẽ. Temporũ cõmutationem Thynni sentiunt, Solstitia præclarè noscunt, nihilq; ijs ad hanc rem cœlestium rerum peritis opus est: ubi eos hyemis initium deprehenderit, ibi libenter commorantur, & ex eo loco ad uernum æquinoctium non se commouent, ut Aristoteles tradidit, Aelianus & Plutarchus. Quod ad coëundã societatem, & mutuũ inter se amorẽ tuendũ Thynnis arithmeticæ rationes opus sunt: idcirco mathematicã disciplinã exactè tenent, ut gregatim natantes, semper figurã quadratã (cubicã) efficiãt, atq; sex lateribus cõprehensi, soliditatẽ ex semetipsis omnibus cõstituant, et quadratũ ordinẽ ex omnibus lateribus in natando seruẽt, ut si speculator eminẽtes Thũnos probè numerare sciat, statim totius gregis numerũ ineat: quòd sanè præclarè teneat, altitudinẽ latitudini, & longitudini, æquali ordine respondere debere, Gillius ex Plutarchi libro Vtra animaliũ, &c. Ad promontoriũ Bubonicum (ἐν τῷ ῥίῳ περὶ Βιβωνίῳ, aliâs Βυβωνικῷ) innumeræ Thynnorũ gentes uersantur. eorũ maximi similiter ut sues, soli & separatim natant: alij more luporum bini proficiscuntur: alij quemadmodum capræ, quę in latis pastionibus gregatim pascuntur. Exoriente Canicula & ingrauescente æstiuo calore, in Euxinum natare contendunt: & marinis fluctibus ab feruidè radiato Sole calescentibus, inter se uelut conserti contextiq; confertis turmis natant, & corporum coniunctione ad perfruendam umbram se inuicem opacant, Aelianus De animalibus 15.3.

Non alibi q; in Ponto fœtificant, Plinius. Plurimus Thynnus in Ponto, nec alibi penẽ fœtificant. (Partus.) nusquã enim citiùs adolescunt, scilicet ob aquas dulciores, Solinus. Pelamydes ac thynnę in Ponto pariũt, nec uspiam alibi, ut sentit Aristoteles: ut uerò Strabo refert, pariunt in Mæotide palude, Vuottonus. Pisciculi plurimi semel pariunt, ut fusanei qui retibus capiuntur, chromis, passer, thynnus, pelamys, &c. Aristoteles quinto historiæ citante Athenæo. Thunna circa solstitium parit folliculo quiddam simile, in quo oua exigua multaq; consistunt, Aristot. Et alibi: Aedit sua oua condita quasi utriculo. incrementũ aũt partus præcipua sumit celeritate. Τίκτει ἡ θύννις περὶ τὸν Ἑκατομβαιῶνα θυλακοειδές, ἐν ᾧ πολλὰ γίνεται μικρὰ ᾠά, Athenæus ex Aristotele. Thunna (Θύννη) pelamydes parit in Ponto Euxino, circa hostium paludis, ubi crebræ harundines exeunt, ubi ea cum mari (Ponto) committitur. Oua ædita partim matres sectatæ deuorant: partim inter arundines & iuncos retenta perficiuntur. mox autem ut ex ouis hi pisces nati sunt, natalem locum relinquunt, & in Thracium sinum Melana (id est, Nigrum cognomine) abeunt, (ut scripsi suprà in Pelamyde E.) Oppianus. ¶ Thunni & gladij agitantur asilo Canis exortu. habent (Asilus.) enim utrique per id tempus sub pinna, (περὶ τὰ πτερύγια, sicut & Athenæus legit) ceu uermiculum, quem asilum uocant, effigie scorpionis, magnitudine aranei. infestat hic tanto dolore, ut non minus interdum gladius, quàm delphinus exiliat. unde fit, ut uel in nauigia sæpenumero incidat, Aristoteles. Thynnus piscis impetuosus est, eò quòd certo tempore œstrum in capite habeat, Aristotele teste, Athenæus. Plura de asilo siue œstro inuenies suprà pagina 112. elemento A. Oestrum habent circa pinnas, περὶ τὰ πτερύγια, & certo tempore etiam in capite, Eustathius in Odysseæ X. ex Athenæo. Oppianus lib. 2. Halieuticorũ, thynni & xiphiæ calamitatẽ decantãs œstrũ, πτερύγεσσιν ὑπήμβλυον ἄγριον οἶστρον nominat. ¶ Vita thynnis longissima biẽnio, Plin. (Aetas & uita.) Præ nimia pinguedine dehiscunt, nec plus quàm biennio possunt uiuere. cuius rei argumentum piscatores inde deducunt, quod cum aliquando limariæ anno superiore defecissent, thunni sequenti anno defecerint, Aristoteles. Iouius thynnos bimatu expleto non quidem deficere putat, sed alijs nominibus appellari, ut sunt orcynus et pompilus. Adeò quidẽ thynni augent, ut Plinij testimonio caudæ eorũ latitudinis duorũ cubitorũ reperiantur, ipsi talentorũ quindecim pondo. Quòd si bienniũ uitæ nõ excedũt, quomodo euadũt tanti? Quotidiana experiẽtia (inquit Saluianus) thynnos capi uidemus, quos corporis magnitudine, squamarũ crassitie, atq; carnium duritie, biennio multò prouectiores esse fateri oporteat. Quanq; autẽ deficientibus limarijs, anno

ſequenti etiam thynni deficiant, non ob id eos obijſſe, ſed in aliam potiùs ueluti quandam ſpeciem, uel priori nomine poſthabito mutatos eſſe credendum eſt.

D Thynni quanuis carniuori, gregales ſunt, Ariſtot. Maximi ſolitarij natant, alij uerò bini, alij gregatim, ut in C. ex Aeliano retuli. Nominantur & inter χυτοὺς, id eſt fuſaneos piſces, thynni ab Ariſtotele, quinto hiſtoriæ: ij autem ſunt, qui (fuſim, addit Gaza) retibus capiuntur. Et pauidi magno fugientes agmine thũni, Ouid. ¶ Multa quę prudenter aut prouidè circa migrationem ſuam faciunt thynni, ſuperiùs in C. iam explicata ſunt. ¶ Thynne crudeliſsima piſciũ oua ſua ſtatim ædita deuorat, quotquot aſſequitur, Oppianus Halieut. 1. prope finem. uidetur autem etiam ſobolem recens ab ouis prognatam uorare eam ſentire. Ἀλλὰ γὰρ εὖτε τέκῃσιν ἑὴν ὠδῖνα βαρεῖαν Αὐτὴ γειναμένη κατεδάινυται ὅσσα κίχῃσι, Νηλής: ἢ καὶ τέκνα φυγῆς ἔπι νήιδ' ἐόντα Ἐσθίει. οὐδέ μιν οἶκτος ἐνέρχεται οἷο τόκοιο. ¶ Thynni ſæpe nauigia uelis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpacia & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocant, Plinius. Sed Pompilus toto genere à Thynnis diuerſus uidetur. uide ſuprà Elemento P. ¶ Irrumpunt Maio menſe in mare noſtrum ab Atlantico Oceano thynni, cogentibus xiphijs piſcibus: qui telo à roſtro prominente inſtructi, eos toto mari perſequuntur, Iouius. Thynni cum gregatim præter Italiam acti elabuntur & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrũt beluas, ut puta delphinos, canes, aliosq́ cetaceos, è quorũ uenatione canes & galeotas pingueſcere, quos xiphias, id eſt gladios appellant, ferunt, Strabo lib. 1. ¶ In mari circa Taprobanen permultas balęnas thunnis (*Gillius hîc non rectè uerterat, Delphinis*) eſſe aiunt, Aelianus De animalib. 16. 18. Vide in Balęna D. ¶ Cepphi aues thunnos maximè comitantur: quòd ab ijs piſciculorum, quos dentibus ſuis diſcerpunt, carunculæ aliquot in aquis relinquuntur, quas ipſæ ingurgitant, Oppianus in Ixeuticis.

E *Captura. In genere.* Non in Ponto tantùm capiuntur thynni, ſed in Sicilia quoq; & alijs in locis, Aelianus. Verno tempore ex Oceano mediterraneum mare ſubeuntes capiunt primùm Iberi, deinde Celtę circa Eridani oſtia, & uetuſti incolæ Phocææ: tertiò Tyrrheni & Siculi. inde per immenſos gurgites diſperguntur, & totum mare replent, Oppianus. Non niſi intrantes Pontum Byzantij capiuntur, Plinius. Et rurſus: In Euripo Thracij Boſphori iuxta Chalcedonem in litore Aſiæ ſaxum eſt miri candoris, à uado ad ſumma perlucens. huius aſpectu repente territi, ſemper aduerſum Byzantij promontorium præcipiti petunt agmine. Itaq; omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria, D. paſsibus medij interfluentis Euripi. Vide etiam ſuprà in Corollario de Pelamyde E. ¶ Gregatim uagantur, ob id in Euripis maxima eorum eſt captura, Iouius. Capiuntur nonnulli ex thynnis, cæteriſq; latentibus tempore ſui receſſus, cum ſe mouent locis tepidis, aut ſi temporis inſolitæ quietes contingant. Prodeunt enim aliquantulo de ſuo cubili paſtũ, & præcipuè plenilunio, Ariſtoteles. Thynnorum captura eſt à Vergiliarum exortu ad Arcturi occaſum. reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, niſi tepore reliquo euocati, aut plenilunijs, Plinius. Dum paruos fœtus habent, difficulter: ſed cum iam fœtus excreuerit, facilè capiuntur infeſtante œſtro, Athenæus. Græca uerba ſic ſonant: Καὶ ἕως μὲν ἂν ἔχῃ μικρὰ τὰ κυήματα, δυσάλωτος: ὅταν δὲ μείζω γένηται, διὰ τὸν οἶστρον ἁλίσκεται. Thynnorum piſcationē Itali & Siculi *Cetia.* cetiam (κητίαν) appellare ſolent, tum loca quo reponere ſoliti ſunt magna retia, cęterumq́ *Cetotheria.* inſtrumentum quo captari aſſueuerunt, cetotheria (κητοθηρεία, fœm. gen. recto ſingulari) ideo nominantur, quòd magnos thynnos in numerum reliquorum cetaceorum referant, Aelianus de animalib. 13. *Thynnoſcopi.* 16. ¶ Tametſi paſsim in æditiore rupe (à Strabone libro 5. θυννοσκοπεῖον uocata) ſtantes thynnoſcopi, thynnos ſpectarent, ut tradit in Equitibus Ariſtophanes, Κἀκ τῶν πετρῶν ἄνωθεν τοὺς φόρους θυννοσκοπῶν: in Ponto tamen præcipuè ex alta ſumma trabe in uado defixa piſces colluſtrant ac obſeruant hodie thynnoſcopi: qui mos (*etiam*) antiquis fuit. Philoſtratus Iconum primo: Ἀείσει δὲ ἤδη θήρα. σκοπιωρεῖται γάρ τις ἀφ' ὑψηλοῦ ξύλου, ταχὺς μὲν ἀριθμῆσαι, τὴν δὲ ὄψιν ἱκανός. Quæ fortè piſcatio ab Vlpiano in l. Venditor. ff. Communia prædiorum, tignaria appellatur: quanquam in meis codicibus Thynnaria rectè ſcriptum ſit: nec tam abſurdè, quàm literati homines exiſtimant, utraq; lectio, quã Accurſius non reſpuit, defendi poteſt, Brodæus in Miſcellaneis 6. 8. Quòd ſi tignariam piſcationem legamus, interpretari fortè licebit eiuſmodi, qualem mox ex Aeliano referemus, in qua tigna bina excitantur, quorum alteri ſpeculam ſuſtinenti perlongus retium funis alligatur. Strabo libro 7. in Africæ deſcriptione, Poſt Thapſum ciuitatem (inquit) eſt inſula in pelago Lopaduſa: εἶτα ἄκρα Ἄμμωνος Βαλίθωνος πρὸς θυνοσκοπίαν. interpres tria poſteriora uocabula præterijt. pro ultimo apparet legendum θυννοσκοπίαν. Ἔνθ' ἤτοι πρῶτον μὲν ἐπόρθιον ὑψικόλωνον Ἴδρις ἐπεμβαίνει θυννοσκόπος, ὅστε κιόντας Παντοίας ἀγέλας τεκμαίρεται, αἵ τε, καὶ ὅσσαι, Oppianus ſub finem tertij Halieut. Θυννοθήρας Græcè uenatorem ſeu piſcatorem thynnorum ſignificat: uſurpatur à Sophrone. ¶ De Thynnorum piſcatione quædam leges etiam ſuprà in Corollario de Pelamyde E. ¶ *Captura per fuſcinam.* Thynnos magnos fuſcinis (τριόδουσι) feriebant, quod θυννάζειν appellant, Suidas. Thynni dormiunt, præſertim noctu, ita ſopiti, ut ne iacta quidem fuſcina moueantur, Ariſtot.

Hamis. Eſca. Celtas audio, & Maſsilienſes, atq; omnem Africã maximis & firmiſsimis hamis ex ferro confectis Thynnos comprehendere ſolere, Aelianus de animalib. 13. 6. Thynnus capitur eſca coracino, Oppianus Halieut. 3. Eſca ad thynnos tantùm: Quinq; nuces regias comburens, in cineremq́

neremq́ue conuertens, cum sampsycho & purissimo pane, perfuso aqua, cumq́ue caprillo caseo contundito, quibus utitor postea instar pastæ confectis, Tarentinus. ¶ χυτοὺς, id est Fusaneos pisces uocat Aristoteles, qui retibus capiantur, (Gaza addit, fusim) quibus & thynnos adnumerat. Thynnos dormientes sæpe thunnarij circumretiunt. Qui Heracleam, Tion, Amastriā, Ponticas urbes incolunt, planè sciunt quo anni tempore eiusmodi pisces eò accedāt: Quare permulta contra eos instrumenta comparant, naues, retia, speculam in excelsum excitatam, quam in littoris eminenti loco, & circunspectum facilem habenti, defigunt: cuius conficiendi rationem molestum mihi non erit explicare: Tigna (πρέμνα) bina procerissima abiegna excitant, intercepta & iuncta inter se, trabibus (δοκίσι) latis & crebris immissis, & facilem ascensum speculatori præstantibus. Singulæ naues utrinq; sex iuuenes expeditè remigantes habent. Retia bene longa sunt, non admodum leuia, & quæ magis deprimantur plumbo, q̃ leuent̃ suberibus. Copiosi aūt istorū pisciū greges in ea feruntur. Itaq; uerno Sole illucente, uentis placidè & tranquillè flantibus, cœlo læto & quasi ridente, conquiescente à tempestatibus mari, frequentes Thynnorum piscium greges appropinquant. quod quidem ipsum simul ex specula prudenter & acutè speculator prospexit, piscatoribus unde ueniant, denunciat. Hi ad uocis significationem retia tendunt. Iam si intra retia ingrediantur, sicut dux exercitus, uel choro præfectus, hoc ipsum signo dato edocet. Itaq; sæpe totum gregem capit, & non aberrat à scopo, nec desiderio frustratur. Cum uerò Thynnorū cohortes in altū sese incitauerint, is qui ex specula acerrima oculorū acie horū actiones obseruat, cōtenta uoce exclamat, rectā ad altū remigationē contendendā, illucq; insequēdos esse: hi porrò alligato ad alterū tignū, quod speculā sustinet, perlōgo retium fune, naues ordine remis propellunt, ita ut inuicem non separentur. nam & rete in singulas distributum est naues. Et prima nauis, ubi suam retis partem eiecit, discedit. hoc idem facit deinceps secunda, & tertia, & quarta. Qui quintam remis impellunt, interim separant, ut mox eiecturi uideantur. Reliqui uerò nunquam laxare debent. Deinde alij aliò remigant, & pro se quisque retis partem trahit, postea quiescunt. Thynni uerò circūuallati per ignauiā & timiditatē non se loco mouēt. itaq; cōferti cōprehenduntur: & remiges tanquam ciuitate aliqua in potestatē redacta, totum piscium (ut poëta diceret) populum capiunt. Norunt hæc & testantur tum Eretrienses tum Naxij, (*Eretria urbs est Eubœæ, Naxus una Cycladum in Aegæo*) hac piscatione insignes, ut Herodotus & alij referunt, Aelianus De animalibus 15.5. Scombri dum aliquos gentiles suos retibus inclusos uident, sponte ad eos ingrediuntur. rursus uerò egressuri, alij quidem per maculas ampliores (*quibus nimirum etiam ingressi erant*) euadunt: alij uerò angustioribus detenti infarctiq; capiuntur. Simili temeritate & thynni capiuntur: non tamen perueniunt intra retia qui foris sunt, sed dum ingredi cupiunt, & maculas dentibus impetunt, ijsdem hærentes & intricati capiuntur, Oppianus. Simplicissimi sunt piscium: propterea uel inanibus terriculamentis acti, facilè uadis atque litoribus intruduntur. eo modo Gaditanus populus infinitam eorum multitudinem magno quæstu solenni'que spectaculo retibus extrahit, Iouius. Thunni piscium simplicissimi timidissimiq;, non aliter in fugam à xiphijs piscibus gregatim aguntur, quàm ouium greges à lupis. quam ob causam uel inanibus terriculamentis acti, facilè uadis atque litoribus intruduntur. Porrò summa spectantium uoluptate Maio & Iunio mensibus thunni à Gaditanis non longè ab Herculeo freto capiuntur. ad quam piscationem uniuersus concurrit populus, maximo clamore, tympanorum sonitu, ac bellicis puluere & igne concrepitantibus terriculamentis. Sic uocibus & strepitu territi concitantur ad uada, quo in loco postea gregatim retibus capiuntur, maximóque omnium plausu trahuntur in litus, Matthiolus. In Indico mari tanta thynnorum multitudo est, ut Magni Alexandri classis haud alio modo, quàm hostium acie obuia, contrarium agmen aduersa fronte direxerit, aliter sparsis non erat euadere: qui non uoce, non sonitu, non ictu, sed fragore terrentur, nec nisi ruina turbantur, Plinius. sed Græci authores cete ac physeteres, non thynnos, Alexandri Magni classem terruisse tradunt: ut indicauimus suprà in Physetêre, & in Corollario de Cetis in genere E. Nuper ab Italo quodam accepi, thunnos ualde timidos esse, natare iuxta litora: piscatores uerò funes quosdam demittere: quos cum illi metuant, nec audeant se à litoribus ad altum conuertere, sic tandem capiuntur. Retibus.

Thunno esca gaudet callichthys, Oppianus Halieut. 3. Thynni hepar aliqui miscent escæ ad mugiles capiendos.

Etsi suauissimis piscibus conferendus non sit thynnus, sapidus tamen & non negligendus ubiq; ferè censetur, Saluianus. ¶ Circa Samum uidebis thynnum ingentem consultò capi, quem uocant horcynum, alij κῆτος: qui uel deorum conuiuijs dignus est. Nascitur autē nobilis thynnus circa Byzantiū, Carystum & Siciliam: et eo etiamnū præstantior Cephalen* & Tyndaridē oram, (Τυνδαρίδα ἀκτῶν:) sed longè præstantissimi circa Hipponiū Italiæ. inde migrātes in alia maria capiuntur immaturi, Archestratus. Quòd si horcynus siue magnus thynnus, minori præfertur: rectè scripserit Plinius uetustate fieri meliorem: neq; opus fuerit ut Rōdeletius pro melior legat maior uel peior. horum enim utrunq; plerisq; animalibus imò uiuētibus cōmune est, ut uetustate tum maiora, tum ad alimentum deteriora euadāt. idem si accideret thynno, nihil rari esset, neq;

F

Cibus in genere: & qualis quod ad suauitatem.

Melior uetustate.

Plinij locus.

priuatim in eius mentione annotandum, at uetustate meliorem fieri, rarum & notatione dignum est. Scio (ex Diphilo puto) legi apud Atheneum, orcynum esse piscem βορβορώδη, καὶ μείζω προσοικέναι τῶν χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. sed hoc ille de orcyno simpliciter dicit: nec obstat aliquid talis cũ sit, meliorem ac pinguiorem ætatis progressu fieri, ut iam maximus nimirum, cum & cêtus dicitur, melior sit. Xenocrates quoq; apud Oribasium, Orcynum (similiter ut Plinius) tritoni similẽ faciens: sed quia difficiliùs (inquit) uitiatur, ideo insignem uetustatem fert. Sed hîc de salsamentis ex orcyno sentire uidetur. Diphilus etiam apud Athenæum libro 3. de salsamentis ex thynno agens, scribit: Τὰ δὲ παλαιὰ, κρείσσονα, καὶ δριμύτερα, καὶ μάλιστα τὰ Βυζάντια. ¶ Phœnices aiunt qui Gades incolant, cum extra Herculis columnas per quatuor dies Subsolano uento nauigassent, in loca quædam solitaria alga & fuco repleta peruenisse: quæ modò maris æstu procedente, aquis obruantur: modò recedente, destituantur. in ijs reperiri miram thynnorum copiam, magnitudine & crassitie incredibili. Hos salsos in uasis Carthaginem mittunt. Carthaginenses uerò sibi retinent & consumunt, ceu lautissimos in cibo: nec aliò diuendunt, Aristoteles in Admirandis narrationibus. Thynni Megarici ab Antiphane celebrantur. Placebat olim eximiè thynnus Tyrius, Pollux. ¶ Thynni magna ex parte suauissimi sunt cum latent, Plinius. Thunnus post arcturum melior est: iam enim eo tempore ab infestantis asili agitatione requiescit, quæ facit, ut sit in æstate deterior, Aristot. Γίνεται δὲ ἐδώδιμος, ὅταν τοῦ οἴστρου παύσηται, Ex eodem Athenæus.

Partes simpliciter. Alexis caput thynni, ceu magnas lautitias prædicat apud Athenæum. Alij abdomina. Ὑπογάστριά θ' ἡδέα θύννων, Strattis. Ταῦθ' οἱ πένητες οὐκ ἔχοντες ἀγοράσαι Ὑπογάστριον θυννακος, οὐδὲ κρανίον λάβρακος, Eriphus Comicus. Lynceus Samius, cum quidam thynnorum abdomina laudaret: Omnino, inquit: uerùm ita edere oportet, ut ego soleo. Et cum is de modo interrogaret: Libẽter, respondit. Τῶν Παχυνου θύννων αἱ ἠτριαῖαι (σάρκες nimirum) à ueteribus commendabantur, Athenæus lib. 2. Θύννου λαγόνες commendantur ab Antiphane. De hypogastrio thynni plura leges infrà mox inter Salsamenta è thynno. Thynni recenti pulpa iuxta uentrem, ipsoq; pingui sumine, sicuti palato grati: ita stomachis languidioribus, quibus nauseam pariunt, ualde inimici: circa uerò dorsum & caudam contraria ratione, quemadmodum ab nimia ariditate parum delectant, ita superfluo nudati humore, minùs officiunt. De clidio lege infrà in partibus thynni salsis.

Salubritas. ¶ Ex piscibus qui cetacei generis habentur, ut thynni, crasso tenaciq; succo sunt: (senibus inutiles:) pelamides uerò magis ad mediocritatem accedunt, Galenus in libro De succorum bonitate. Idem libro 3. de alim. fac. cap. 31. Ex genere piscium (inquit) dura carne præditorum sunt etiã balænæ, & delphini, & phocæ. ad quos proximè magni thunni accedunt, quanquam non æquè ac prædicti in cibo sunt iucundi. insuaues enim sunt hi, & præsertim recentes. nam salsi euadunt meliores. Thunnorum autem caro, qui & ætate & corporis mole sunt minores, non perinde dura est: eoq; hi faciliùs quoq; concoquuntur: & ijs adhuc magis pelamydes, quæ laudatissimis salsamentis non cedunt. Hæc Galenus Gregorio Martino interprete. Græca sic habent. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ γένους (τῶν σκληροσάρκων) εἰσὶ καὶ φάλαιναι, καὶ δελφῖνες, καὶ φῶκαι. πλησίον δ' αὐτῶν ἥκουσι καὶ οἱ μεγάλοι θύννοι, καίτοι τῇ γε ἡδονῇ τῆς ἐδωδῆς οὐχ ὅμοιοι τοῖς προειρημένοις ὄντες. ἀηδεῖς γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ μάλιστα πρόσφατοι. ταριχευθέντες δ' ἀμείνους γίνονται τῶν ἐλαττόνων θύννων, κατά τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ μέγεθος: οὐθ' ἡ σὰρξ ὁμοίως σκληρὰ, καὶ πεφθῆναι δηλονότι βελτίους εἰσί: καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον αἱ πηλαμίδες, αἱ ταριχευθεῖσαι τοῖς ἀρίστοις ταρίχοις ἐνάμιλλοι γίγνονται. Gregorius Martinus post hæc uerba, ταριχευθέντες δ' ἀμείνους γίνονται, punctum notat. Et mox legit, Τῶν ἐλαττόνων δὲ θύννων, &c. cui lectioni facilè suffragor. Quòd autem dicit Galenus thynnos minùs esse suaues prædictis: non balænis, delphinis & phocis tantùm eos comparat, proximè nominatis uerè cetis, sed alijs potiùs antè nominatis duræ carnis piscibus, ut mullis, orphis, glaucis, phagris, scorpijs, &c. ¶ Thynnus & thynnis, colias, orcynus, pelamis, scõbrusq;, non apti stomacho sunt: mali succi sunt, flatum gignunt, scabri, difficiles ad excernendum, nutriunt: quorum ualentissimè nutrit pelamis: colias uerò & ori ingratus est, & nullius succi. at thynnis ei subijcitur: thynnus uerò difficulter concoquitur, Xenocrates apud Oribasium interprete Rasario. Thynnæ (*sic enim habet codex noster fœm. genere*) crassi succi sunt, & difficulter concoquũtur, malumq; succum gignunt, Symeon Sethi. Thynni crudos humores generant, Psellus. Thynnis ac thynnus graues sunt, ac multum alunt, Diphilus. Gregaria genera piscium non squamatorum, (ut thynni, scombri, thynnides, &c.) suauia quidem in cibo sunt, utpote pinguia: sed grauia & difficilia concoctu: ideoq; maximè saliri possunt, & inter salsamenta optima sunt, Mnesitheus. Nicolaus Myrepsus podagricis in cibo thynnos, pelamydes, & pisces omnes squama carentes prohibet.

De thynno salso, & partibus. De thynno salso proximè etiam retro quædam dicta sunt: hîc seorsim & singillatim prolixiùs persequemur. Quæ suprà in Capite De salsamentis, elemento S. de cetaceis piscibus salsis in genere diximus, ea ad thynnos quoq; salsos accommodari possunt. A thynno fiunt adiectiua nomina θύννιος, & θυνναῖος. hinc apud Athenæum lib. 3. legimus θύννια τάριχη, Massarius uertit thunnina salsamenta, uel thunnia. Diocles è pinguibus salsamentis thynnia facit præcipua. Hicesius apud Athenæum tradit τὰ νεώτερα τῶν θυννίων τὴν ἀναλογίαν ἔχειν τοῖς κυβίοις, μεγάλην τε εἶναι διαφορὰν πρὸς πάντα (πρὸς τὰ) ὡραῖα λεγόμενα. ὁμοίως δὲ λέγει καὶ τῶν Βυζαντίων ὡραίων πρὸς τὰ ἀφ' ἑτέρων τόπων λαμβανόμενα, καὶ οὐ μόνον τῶν θυννίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἁλισκομένων ἐν Βυζαντίῳ. Diphilo etiam apud eundẽ

è pin-

è pinguibus salsamentis excellunt thynnæa (τὰ θυννᾶια) & cordyla. fit autem thynnium (τὸ θύννιον, inquit) è maiori pelamide: ὧν τὸ μικρὸν ἀναλογεῖ τῷ κυβίῳ: ex quo genere & horæum est. Proximè tamen dixerat horæa & cybia è non pinguibus præstantissima esse. Thynnades, θυννάδες, è thynno confecta salsamenta à quibusdam dicuntur. Vide infrà in H. a. Θύννου τέμαχος nominatur ab Eubulo, id est, concisum è thynno frustum, inter alios delicatiores cibos. sed τέμαχος etiam de frusto recenti accipi potest. Si piscis perfectè salsus pingue instar lardi habuerit, ut tunina, (*thunnus*,) uel balæna, poterit in quadragesima parum aliquando sumi cum spinachijs in principio (*mensæ*,) cum opus fuerit uentrem soluere, Arnoldus de conseruanda sanitate. Hispaniæ cetarias scombris replent, thynnis non commeantibus, Plinius. Thunni senes ad rem salsamentariam improbi sunt: multum enim carnis absumitur, Aristoteles. ¶ Τὸ (malim τὸν) ὠμοτάριχον κήτημά τινες λέγουσιν, &c. id est, Omotarichum aliqui cetema uocant. id graue est, & uiscosum, & concoctu difficile, Diphilus. Plura inuenies de omotaricho suprà in Salsamentis, pag. 984. *Omotarichus.* Omotarichos est quam aliqui tuninam uocant. est uerò tunina salsus thynni piscis uenter: & morona uulgò uocata, existimatur eiusdem piscis dorsum, quod & schinale etiam dicitur, pars illa nempe in qua spina continetur, Brasauolus. *Tunina.* Moronem alioqui Itali Husonem nostrum uocant: & schinale etiam Sturionis dorsum. In uniuersum saliti thynni, sicuti uim alleuandi intermortui gustus mirificam habent: ita multa bile aggenerata sanguinē incendere, iecinoraq́ adurere consueuerunt, Iouius. Ferunt carnes thynni salitas, hæmorrhoides inducere, Cardanus. Fit thynnorum collum omotarichus, ut Xenocrates tradidit: quod & ori gratum est, nec facilè corrumpitur, Vuottonus. An igitur omotarichus fortè dictus fuerit παρὰ τοὺς ὤμους, id est ab humeris? quanquam enim neque collum pisces habeant, (quod arteriæ causa factum est in respirantibus tantùm,) neque humeros: analogia tamen quadam hæ partes in eis dicuntur. *Collum.* sicut & κλεῖδες, id est iuguli, quos fortè pro eadem parte, scapulis humerisúe, in piscibus acceperis. *Κλεῖδες.* Clides & clidia, hoc est partes quæ diuidunt pectus à ceruice, uocantur, Massarius. *Clidium.* Et alibi, Clidium in thynno, hoc est iugulus, siue pars quæ pectus à ceruice discriminat, appellatur. Clidia, ni fallor, uocantur partes, quæ faucibus proximæ sunt, Vuottonus. Κλεὶς primitiuum est, κλειδίον diminutiuum. Ἐπῄνουν δὲ τῶν θύννων καὶ τὰς κλεῖδας καλουμένας, ὀπτάς: hunc cibum Aristophôn laudat, σεμνὸν cognominans, Authoris nomen excidit. Thynni membratim cæsi (τεμαχιζόμενοι Græcè diceres) ceruice & abdomine commendantur, atque clidio (*aliâs edulio, non rectè*) recenti duntaxat, & tum quoque graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur, Plinius. Gadibus Orcynorum clidia per se inueterantur, Dorion. ¶ De Cybijs multa diximus suprà, elemento C. pagina 367. *Cybia.* Vide etiam superiùs Rondeletij Caput, quod inscribitur, De Thunni, Pelamydis, &c. nominibus. Cybeas, ut Aeneas, de ipso pisce dici uidetur: cybium uerò de parte & salsamento: ut suprà docui Corollario I. De Thunnis. Ταρίχη σκόμβρων, κεστρίνων, κύβων, (ut rectius sit κύβος,) θυννίδων, Pollux memorat. Cybiorum genera, uti conijcio, appellauit Plinius, quæ à Græcis κλειδία, μελάνδρυα & ὑπογάστρια uocantur: ut ijsdem nominibus appellentur pelamidis concisæ partes, quibus & maiorum thynnorum quos orcynos uocant, Vuottonus. Diuisis cybium latebit ouis, Martialis. Et caudam cybij, breuesq́ mænas, Idem. Hicesius tradit τὰ νεώτερα τῶν θυννίων ἀναλογίαν ἔχειν τοῖς κυβίοις, &c. Τὸ δὲ θύννιόν φησι γίνεται ἐκ τῆς μείζονος πηλαμίδος, ὧν τὸ μικρὸν ἀναλογεῖ τῷ κυβίῳ, Athenæus ex Diphilo. Τὸ κύβιον τριώβολον, Alexis. ¶ Gaditana salsamenta in Orcyno quæres. *Gaditana.*

Horæa salsamenta dicta sunt quasi οὐραῖα, à cauda, ut scripsi in capite de Salsamentis A. (elemento S. pagina 984. & rursus in H. a. pag. 987.) *Horæa.* *Vræa.* quòd à maturitate forsan sic denominata sint, utpote nec recentiora, neque uetustiora quàm par sit. nam & Strabo libro 7. cum pelamydem non copiose capi dixisset propter paruitatem, subdit: Εἰς δὲ Σινώπην πλεῖον ὥστε, ὡραιοτέρα πρός τε τὴν θήραν ἐστὶ τὴν ταριχείαν δὲ: & Archestratus cum γυναῖον, id est nobilem thynnum circa Byzantium, (*Hicesius horæa circa Byzantium optima facit*) Carystum & Siciliam capi dixisset: sed longè præstantissimi (inquit) sunt circa Hipponium Italiæ, inde migrantes in alia maria capiuntur à nobis (*Græcis*) immaturi. sic enim legendum est Græcum carmen, ὅττ' αὐτοὺς ἡμεῖς θηρεύομεν ὄντας ἀώρους, ut sententia ipsa & carminis ratio requirunt, & Natalis de Comitibus rectè conuertit. Vrenæ apud Varronem quæ sint dubitatur, quas cum Soleis & Mustellis nominat: sed legendum uidetur uræa, ut annotauimus in Cybijs elemento C. Triton pelamydum generis magni: ex eo uræa cybia fiunt, Plinius. codices quidam pro uræa, non rectè habebant serena. Hermolaus uræa uel horæa legendum conijcit. Vræum, inquit, est salsamentum, caudæ proximum. Horæum uerò, cuius mentionem & Plautus quoque (in Captiuis) habet, Athenæus idem quid sit ostendit his uerbis: Salsamentum aut horæum est, aut thunnium. in horæo macra pinguibus, in thunnio macris pinguia præferimus. Sed hæc ab Hermolao ambiguè mihi translata uidentur: Græcè enim legitur, Τῶν ταρίχων τῶν ἀπιμέλων (uel ἀπιόνων) κράτιστα εἶναι τὰ ὡραῖα, καὶ κύβια, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γένη: τῶν δὲ πιόνων τὰ θυννᾶια (aliâs θύννια) καὶ κορδύλην: ut horæa omnia & semper macra sint, sed in eo genere optima: thynnia uerò semper pinguia, & pinguium quidem præstantissima. Dicitur autem non modò τέμαχος ἢ τάριχος ὡραῖον, sed etiam piscis ipse θύννος ὡραῖος, in carmine Archestrati, (*Hesiodi legitur in Athenæo: sed Archestratum alibi Hesiodum opsophagorum uocat*) Θύννων δὲ

FF

ὡραίων Βυζάντιον ἔπλετο μήτηρ: siue per synecdochen partem, siue piscem totum maturè ac tempestiuè captum intelligamus. Μυνδήσιος δ' ὡραῖος ἀκρόπαστος, εὖ Ξανθαῖσιν ὀπτὸς κέφαλος ἀκτῖσιν πυρός, Sopater Paphius: unde non de thynno solùm, sed alijs etiam piscibus τὸ ὡραῖον dici commendaríque apparet. Thynnium fit è maiori pelamide: id quidem paruum respondet (ἀναλογεῖ) cybio, ex quo genere & horæum est, Diphilus. Horæa aiunt ex pelamide minore fieri, thunnia ex maioribus quas aliqui synodontidas appellant, Massarius. Archestratus οὐραῖον θύννης ἢ θυννίδος (pelamydis nimirum) celebrat. Καὶ θύννης οὐραῖον ἔχειν, ἣν θυννίδα φωνῶ, Τὴν μεγάλην, (post φωνῶ non est distinguendum, si legas τὴν μεγάλην in accusandi casu: nam potest & τῆς μεγάλης in genitiuo legi, referendum ad θύννης, & sic post φωνῶ rectè distinguetur:) ἧς μητρόπολις Βυζάντιόν ἐστιν. Εἶτα τεμὼν αὐτὴν ὀρθῶς ὄπτησον ἅπασαν, Ἁλσὶ μόνον λεπτοῖσι πάσας, καὶ ἐλαίῳ ἀλείψας, Θερμά τ' ἔχειν τεμάχη βάπτων δριμεῖαν ἐς ἅλμην. Κἂν ξηρὰν (τὴν θυννίδα ξηρὰν καὶ ἄνευ ἅλμης) ἐθέλῃς ἔσθειν, γενναῖα (τὰ τεμάχη) τελοῦνται, Ἀθανάτοισι θεοῖσι φυὴν καὶ εἶδος ὅμοια. Ἂν δ' ὄξει ῥάνας παραθῇς, ἀπόλωλεν ἐκείνη (ἡ θυννίς, ἢ ἡ φυή.) In his uersibus (quos infrà ubi de apparatu dicetur, Latinos leges) quædam ex Eustathio emendauimus: quanquam is legit γενναῖαι, (quod carminis ratio non admittit,) & ὁμοῖαι. Vræon est salsamentum caudæ proximum, ex Athenæo, Massarius.

(Melandrya.) Ex melandryis (*ea fiunt è thunnis maximis*) uilissima quæ caudæ proxima, quia pingui carent: probatissima quæ faucibus. at in alio pisce (*tritone uel pelamyde magna*) circa caudam exercitissima: Plinius, ut nostra æditio habet. nam pro exercitissima, aliâs legitur exercitatissima. Massarius præstantissima legendum conijcit, ut uilissimis opponantur. ¶ Tunina uulgò dicta salsus thynni piscis uenter est, Brasauolus.

Hypogastria. Veteres quidẽ cum hypogastrion (id est, abdomen, ut Plinius interpretatur,) thynni nominant, de recenti sentire uidẽtur. Lege superiùs in hoc segmẽto inter partes thynni simpliciter: & hîc paulò pòst in Melandryis. Thynni ilia Archestratus laudat, Massarius. Ὑπογάστριον ἢ θύννου τι ἢ ἀκροκώλιον, Strattis apud Athenæũ lib. 9. Μετὰ ταῦτα θύννων μεγαλόπλατ' ὤν σε πλεῖ Ὑπογάστρι' ὀπτῶν, Eubulus. Θύννων δὲ λευκῶν Σικελικῶν ὑπήτρια, Theopompus. albos autem fortè pro pinguibus dixit: uel synecdochicè: cæteræ enim præter collũ & abdomen thynni partes melandrya dicunt, & nigris quercuũ radicibus comparantur.

Melandrya. ¶ Melandrya uocantur cæsis quernis assulis simillima, &c. Plinius. Vide paulò antè, ad finẽ eorũ quæ de horæis diximus. Melandrys uocat ipse piscis, species maximorũ thynnorũ, idẽ fortè Melanthyno: de quo leges in Elemẽto M. Melandryũ uerò ex eodẽ salsamentum. Elacaten idẽ est qui Melandrys. Vide suprà, elemento E. pag. 427. Xenocrates cæteras thynni partes, præter collũ & abdomen, melandrya uocauit, quod nigris quercuũ radicibus similes sint, Vuottonus. Hæc etiã ex orcyno fieri solebãt. Meminit & Varro. Μελανδρύαι (*alibi penultima per iota scribitur, nimirũ à masculino recto singulari μελανδρύας. ego melandryũ gen. neutro efferre malim pro salsamento: melandryã uerò aut melandryn, pro ipso pisce*) inter salsamẽta sunt: unde τέμαχος ὑπομελανδρυῶδες Epicharmus dixit, Athenæus. apud Hesychiũ & Varinũ nõ rectè ὑπομαλανδριῶδες scribit per alpha in tertia syllaba. Thunnorũ, quos Gaditani capiũt, recẽtibus pulpis saturant circumfusæ gentes. reliqua illorũ multitudo cetarijs infert, saliturque. asseruati uerò membratim cadis celebri mercimonio per omnẽ ferè Europã diffundunt.

(Abdomen.) Verũ solo abdomine ualẽt: quæ pars à Romanis Tarentellũ dicitur, quod etiã Tarentino in sinu, ubi optima pisciũ omniũ captura est, thynni sale asseruent, reliquæ corporis partes, utpote quæ pingui succo admodũ careãt, in ignobilis populi usum ueniunt, quæ Melandrya à Plinio nuncupant, Iouius.

Spondylus. ¶ Athenæus horæi (è thynnis) salsamenti spondylum cõmendari scribit: ubi spondyli nomine dorsum, seu dorsi callũ intelligo. ex quo preciosum salsamentũ, quod spondylum etiam appellat, fieri tradit. Vide suprà in Spondylo A. elemento S.

Vræa. ¶ Vræa abunde iam exposita sunt in Horæis paulò antè.

Garũ et Muria. Muria ex piscium liquamine fiebat, præsertim thynnorum, ut grammatici scribunt. Antipolitani (fateor) sum filia thynni, Essem si scombri, nil nisi uota darem, Martialis in Xenijs. Plura de garo è uisceribus thynni, & garo hæmatio ex thynno, requires suprà in Garo, elemento G.

Apparatus. De apparatu ad cibum thynni, & diuersarum eius partium, tum recentis, tum salsi, sparsim in præcedentibus quædã retulimus: huc reliqua congeremus. Piscium non squamosorum genera gregaria, ut thynni, scombri, thynnides, præstant si assentur: quòd sic eorũ pingue liquatur, Mnesitheus. Thynnus non malus est cibus, ἀλλὰ πᾶσιν ἰχθύεσιν ἐμπρεπὴς ἐν μυττωτῷ, Athenæus alicubi lib. 7. Falconius Etruscus plebeius ganeo, sed eruditioris gulæ, quum in Hispania cetarijs præesset, nouum ac sapidissimum obsonij genus è thynnorum uentre commentus est. circunciso abdomine umbilicos enucleando, & sale acetoque & fœniculo inclusos cadulis cõdiendo: ita ut mox id cibarij genus plerique appeterent, ac propter iucunditatem mirarentur, quem (umbilicum) modò ut inutilem ex officinis euerrere consueuissent. Recentes pulpæ rectissimè coquuntur in uino Corsicano & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæsis superaddito: quod genus condimenti Azeminum Ligures uocant, Iouius. Thynni sale reseruati pulmentorum uicem ieiunijs subeunt. Salitum eorum abdomen, & solidum, nec molle, (quod Tarentellum uulgò appellant, aqua & aceto, interiectis furfuribus, quò melius salsedinem relinquat, bene lotum & repurgatum in aqua non multùm coques: exemptum, & aceto bene maceratum, ubi uoles, edito. Sunt qui aromata dulcia inspergant. Ex eodem thynno fit salsamentum,

quod

quod thynninam appellant. In aqua tepida horas sex hæc innatet oportet, si purgatam uoles. Elixam parum admodum ex aceto comedes. Hæc, ut omnia alia salsamenta, pessimi sunt alimenti. Recentem thynnum, pipere, cinnamo, coriãdro tritis, cepa cocta & concisa, aceto, melle ac oleo condies, Platina. Recentium frusta (inquit Saluianus) contrito coriandro & sale prius consper sa, & uerubus assata, continuaq́ dum assantur aceti & olei inspersione fœniculi umbella irrorata, sapidissima efficiuntur. Huic nostræ recentium thynnorum conditurae (qua locis plerisq́ utunt) haud absimilem conscripsit apud Athenæum Archestratus, (*quos suprà in mentione de Horæis Græcos dedimus: hîc Latinos Natali de Comitibus interprete adscribemus:*

Postremam thunnæ partem, quam thunnida dico, Ingentem, cuius Byzanti est fertilis ora,
Concidens, rectè hanc assato prouidus omnem, Et sale conspergas tenui, hinc ungatur oliuo:
Tingito adhuc (*Tinge deinde*) acri calida in salsugine frusta, Nam (*Quòd*) si sicca uelis edere hæc generosa uidebis. Huic similis superis species naturaq́ thunnæ (*est*:)
Quæ mox deperijt, si conspergatur aceto.

Eorum uerò salitæ partes, siue pingues, (quos Itali Tarantello appellant,) siue pinguedinis expertes, (quas uulgò Tonina uocant,) fuerint, octo aut decẽ horis in aqua prius maceratæ, (quò salsedinem deponant) in aqua elixantur: sicq́ elixæ & in parua frustula dissecatæ, aceto & oleo cõdiuntur, Hæc Saluianus. ¶ Apicius lib. 9. cap. 10. pelamidis & thynni salsi apparatũ describit: & rursus libri 10. cap. 10. ius in thynnum.

Psilothrum est thynni sanguis, & fel, & iecur, siue recentia, siue seruata, Plinius. Ad pilos G palpebrarum pungentes, aliqui cicutæ semen tritum, ac thynnę sanguine exceptum, præuulsis pi *Sanguis.* lis illeuerunt, Galenus de compos. sec. locos 4. 7. inter Asclepiadæ oculares compositiones liquidas. Emendant palpebras psilothrum (*nimirum è sanguine thynni*) inutilibus pilis exemptis in uestigia euulsorum instillatum, Obscurus tanquam ex Plinio. Cardanus causam addit, quòd frigidus & crassus hic sanguis sit: & alibi quoq́ illitum, idem præstiturum, ut in pube. Si quis qui nondum excesserit extremam pueritiam, thunni sanguine illinatur, non pubescet, Aelianus. Thynni sanguinem genis illitum, barbæ ac pilorum exortum prohibere aiunt, Symeon Sethi. ¶ Attalus thynni recẽtioris adipe ad ulcera usus est, Plinius: aliqui sic citant: Thynni adipe recen *Adeps.* ti ad oris ulcera usus est Attalus. Scabies equorũ linitur unguine ceti, uel quod in lancibus salitus thynnus remittit, Columella. ¶ Psilothrum est thynni sanguis, & fel, & iecur, siue recentia, si- *Iecur & fel.* ue seruata. Iecur etiam tritum, mixtaq́ cedria, plumbea pyxide asseruatum. ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix, Plinius. Hepar thynni putrefactum aliqui medicamentis pilos disperdentibus addunt, Galenus de compos. med. sec. locos. Thynnæ fel & hepar tritũ & mixtũ præuulsis pilis palpebrarum inunctum, non sinit eos renasci, Kiranides. ¶ Ex omotaricho, id est sali *Caro salsa.* ti thynni carne remedia à Dioscoride tradita, dedimus suprà in Salsamentis in genere G. pagina 986. Vt suggillata in oculis discutiantur, salsam thynni carnem, omotarichon Græci uocant, exprimito: deinde in uino odoro tritam imponito, Archigenes apud Galenum de compos. sec. locos 5. 1. Ferunt carnes thynni salitas, hæmorrhoides inducere, Cardanus. Nephon medicus ueterinarius in Hippiatricis Græcis capite secundo, pro iumento arthritico præscribit potionem (ori) infundendam, in qua thynni carnem salsam cum alijs quibusdam decoquit.

Capitis mænarum cinis ad rhagades & ad condylomata utilis est, sicut pelamidum salsarum capitum cinis, uel cybiorum cum melle, Plinius. Cacoëthe & nomæ & putrescentia cybio ue- *Cybia.* tere sanantur, Idem. Et alibi: Purgant & cybia uetera, priuatimq́ cruditates, pituitas, bilemq́ trahunt. Plura è cybijs remedia indicauimus suprà elemento C. pagina 367. Ex pelamyde etiam priuatim, reperies suprà in Corollario 3. quod est de Pelamyde. Sarda priuatim contra presteris morsum prodest, Vuottonus.

θυννὸν alicubi in nostra Aristotelis librorum æditione scribitur, perperam pro θύννοι. Apud H. a. Galenum alicubi & Herodotum θῦνοι pro θύννοι leguntur. Eustathius quidem & Athenæus admonent, à uerbo θύω, quod est ὁρμῶ, fieri uerbum θυνῶ, abundante nĩ litera, (Ionica uel Dorica epenthesi,) & rursus ab hoc duplicata eadem litera (quod Aeoles facere solent) nomen θύννος. impetu enim & furore quodam fertur & agitur hic piscis, œstro infestante (ut dictum est in C.) sub Canis ortum. Ad hanc etymologiam alludit Oppianus: Θύννοι μὲν θυνόντων ἐν ἰχθύσιν, ἔξοχοι ὁρμήν, Κραιπνότατοι. Idem alibi: Πάντων δὲ πνοιῇσιν ἐναντία καὶ ῥοθίοισι Πλωτῶν ἁλὸς θύνουσι. Θύνειν, ὁρμᾶν, σπεύδειν, τρέχειν, ὠθεῖσθαι, φέρεσθαι, χαίρειν, Suidæ & Varino. Δελφῖνος τῇ καὶ τῇ ἐθύνεον ἰχθυάοντος, Hesiodus in Aspide. Videtur & ἰθύνειν pro ὁρμᾶν accipi in illo Oppiani, οἱ μὲν γὰρ σπεύδουσι καὶ ἰθύνουσι λαβέσθαι. Apud Varinum θύννω uerbum in eadem significatione per ν. duplex scribitur, nescio quàm rectè. ¶ A thynno diminutiuum fit θύνναξ, sicut ab orpho, orphax, Eustathius. ----- οὐκ ἔχοντος ἀγοράσαι Ὑπογάστριον θύννακος, οὐδὲ κρανίον Λάβρακος, Eriphus comicus. Videtur & θυννὶς diminutiuum, cum pro pelamyde capitur: Θύννον τὸν ὄρκυνον λέγουσι: τὴν δὲ πηλαμίδα, θυννίδα, Hesychius. alioqui thunnum fœminam significat, sicut & θύννη: aliâs thunnũ simpliciter, ut in A. monuimus. ¶ Tigris pro thynno apud obscuros quosdam scriptores legitur.

Thynni pauidi, Ouidio. Oppiano νηλὴς & βαρύφρων dicitur, id est crudelis, & acerbi ani- *Epitheta.*

mi, ab eo nimirum quòd ipsa suum fœtum deuorat. Idem πίονα θύννον dixit. Et, θύννοι μὲν θύννοντες ἐν ἰχθύσιν, ἔξοχοι ὁρμὴν κραιπνότατοι. Θαλαμηΐδας, Matron. uide infrà in f.

Icones. De thunno nihil aliud inueni, quod hieroglyphicis inseri posset, nisi uel strabonem, uel limis oculis prospectantem, ex eo significari, Pierius Valerianus. De antiquissimo numismate, cuius in altera parte thunnus est, uide suprà in ijs quæ Bellonius de thunno scripsit.

Deriuata. Nomina. Θῦνος Hesychio & Varino significat bellum, impetum, cursum. Thynos nū simplici (θύνους) Lycophron nominat τοὺς κινδυνεύσαντας (ἐν Τροίᾳ) Ἕλληνας, ut Isacius Tzetzes interpretatur. A thunnorum salsamentis in cados componi, & ad diuersas regiones mitti solitis, Germani (ut coniicio) ipsos etiam cados Tonen uocant. ¶ Piscatio thynnaria nominatur ab Vlpiano in l. Venditor. ff. Communia prædiorum: ubi alij tignaria legunt. Thunnarij à Gaza dicuntur thynnorum piscatores, ex Aristotele: apud quem Græcè forsan θυννοθῆραι legitur: locus iam non occurrit. Abdomina thymnia (*lego thynnia uel thynnæa*) uenientibus priua dabo, Lucilius apud Gellium libro decimo. Thynnades (θυννάδες) sunt concisa è thynno salsamenta, τεμάχη ταρίχου, Hesychio: cui etiam θυννίδες sunt θύννων τεμάχη ἀποκρεϊστικῶς. ¶ Θύννια uel θυνναῖα, scilicet ταρίχη uel τεμάχη dicuntur frusta salsa è thynno, &c. Vide suprà in F. ubi de thynno salso et partibus eius agitur. Thynnæum sacrum: Vide inferiùs in h. Θυννώδες ἐνθύμημα, Erasmus uertit Thunnicum enthymema: Quære mox inter uerba deriuata. Γρημάδες, εἶδος θυννώδους ἰχθύος, Hesychius & Varinus. Θυννεῖα θερμὰ καταφαγών, κἆτ' ἐπιπιὼν ἀκράτου οἴνου χοᾶ: καςαλβάσω (ἀντὶ τοῦ λοιδορήσω) τοὺς ἐν Πύλῳ στρατηγούς, Aristophanes in Equitibus.

Nomina composita. Θυννοθήρας, apud Aelianum & Athenæum, thynnorum piscator est: Gazæ thunnarius, Varroni cetarius. Θυννοθηραία δὲ γαστὴρ ὑμέων καρχαρίας ὁ κάπνος ὧδε, Sophron apud Athenæum, sed locus apparet corruptus. ¶ Θυννοσκόπος, θυννοσκοπία, & θυννοσκοπεῖον nomina, & uerbum θυννοσκοπεῖν, explicata sunt superiùs in E. Κἀκ τῶν πετρῶν ἄνωθεν τοὺς φόρους θυννοσκοπῶν, Aristophanes in Equitibus, Cleonem traducens, qui undecunque obseruet quod in suum commodum uertat, etiam publicum: sicut thunnariorum speculatores (σκοποὶ ἢ θυννοσκόποι) è loco edito thynnorum ad retia aduentum præuident, (σκοποῦσι, σκοπιωρεῦνται, θυννοσκοποῦσι.) Fortassis & opsophagiam hominis notat, Scholiastes. Ἄνθρωπος οὐκ ἔχων εἰπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὐδὲ πατρός φασι, πλὴν ὅσον ἐκ θυννοσκοπείου ἐπὶ τὴν ἡγεμονικὴν ἁπλῶς ἀλάμενος, (fortè ἁλόμενος, uel ἀλάμενος in alterutro aoristo medio prima aspirata,) Innominatus apud Suidam de infimæ sortis homine ad summam dignitatem euecto. Θυννοσκοπεῖον est non procul Cossis oppido, Strabo libro quinto.

Verba. De uerbo θύειν, à quo thynnus denominetur, ab initio huius segmenti a. diximus. Εἶτ' ἐπόμεθα θυννάζοντες εἰς τοὺς θυλάκους. Οἱ δ' ἔφυγον τὰς γνάθους καὶ τὰς ὀφρῦς κεντούμενοι, Aristophanes in Vespis. Scholiastes θυννάζειν interpetatur pungere per metaphoram ab illis, qui thynnos (maiores, Suidas & Hesychius) fuscinis punctos capiunt. (sic enim & uespæ suis aculeis pungunt.) θυλάκους uerò anaxyrides seu brachas. Erasmus Rot. in prouerbijs θυννίζειν pro stimulare & pungere interpretatur, uel quòd hic piscis, inquit, quo sit palato gratior, pungi soleat, uel quòd ipse piscis adurat pungatque cõtactu. (*Horum nihil à bonis authoribus tradi puto.*) Deinde addit, hunc piscem ab œstro pungi & exagitari: unde θύειν, id est, impetu ferri soleat, nomine etiam inde imposito.

(Thunnicũ enthymema.) Tum Luciani uerba recitat è Ioue Tragœdo: Ἄπαγε, θυννῶδες τὸ ἐνθύμημα, ὦ Πόσειδον, καὶ κομιδῆ παχύ. id est, Apage, thunnicum enthymema Neptune, & supra modum pingue. Rursum (inquit) in eodem dialogo ad idem uerbum alludens, Εἰ τἀμὰ οὕτως ὑμῖν ἀποτεθύννισαι. id est, Si mea uobis ita expuncta sunt. Adagium recensetur à Diogeniano. A thynno pisce Lucianus ioco deduxit uerbum ἀποθυννίζεσθαι, pro eo quod est contemni, tanquam hic piscis uilis ac parui precij sit, quanuis eum alij ualde commendent. Mihi non à piscis uilitate, sed potiùs ab eo quòd fuscinis punctus capi soleat, uel quòd œstro pungente exagitetur, uerbum hoc factum uidetur. Nostri etiam pungere dicunt, pro eo quod est occultè uel dissimulanter uerbis traducere, mordere. Θυννίζω καὶ ἀποθυννίζω, τὸ ἀποπέμπομαι καὶ ἀπαλγίζομαι, Suidas & Varinus. Θυνάσαι, ἀπελαῦσαι, ἐνθουσιάσαι, Hesychius. lego, θυννάσαι, (ν. duplici,) ἀπελάσαι, &c. ¶ Θυννοσκοπεῖν, Vide paulò antè in nominibus compositis deriuatis à thynno.

Propria. Thynnus fuit filius Phinei ex Idæa Dardani filia, uel Scythica quadam pellice, Scholiastes Argonauticorum Apollonij. Thynni, θύννοι, nomen gentis, Suidas. Thynia, θυνία, regio Thynorum, Stephanus. Θυνίδα γαῖαν Apollonius nominat regionem circa Bosphorum, in qua Phineus habitabat, ut Thraciæ regio sit quæ Thynis, θυνίς, appellatur, Varinus. Thyna est in Thracia locus, è quo thymum ab Hippocrate laudatur, ut scribit Galenus, Cælius. Thyni & Bithyni, θυνοὶ καὶ Βιθυνοί, populi sunt uicini, sic dicti à duobus fratribus Thyno ac Bithyno filijs Phinei κατὰ ποίησιν, ἤτοι ποιητῶν καὶ θετῶν, id est adoptatis, ut Arrianus ait: qui eiusdem Phinei germanum filium facit Paphlagonem, à quo nominata sit Paphlagonia. Sunt qui Thynum & Bithynum Odrysi filios faciant, Eustathius in Dionysium. Et alibi: Arrianus tradit thynum & Mysum filios fuisse Arganthonæ formosæ mulieris: quorum alter Thyniæ, alter Mysiæ regioni nomen fecerit. Cæterùm Thunni (Θοῦννοι) uel potiùs Vnni (Οὖννοι) ut idem Eustathius scribit, Caspia seu Scythica gens est: quorum Simocatus in historia Oecumenica meminit his uerbis:

Vnni

Vnni ad Septentrionalem tractum Orientis sunt, quos Turcas Persæ nominant, &c. Θυνιάς, Apolloniatarum ager maritimus legitur apud Strabonem lib. 7. Stephano insula est iuxta fauces Ponti Thynias, (quæ aliis nominibus Thyne, Thynis, & Thyneis dicitur,) & promontoriũ. Gentile Thyniadius & Θυνιαδεύς. Straboni lib. 12. Thynia (Θυνία) insula est in fronte Bithyniæ. Νῆσον ὑπὲρ δολιχὴν Θυννηίδα, Orpheus in Argonauticis. Placet autem per n. duplex scribi. Thyne urbs Libye, Stephano: unde Thynæus. Thynos, oppidum Ciliciæ, Plinio 5.27.

Aristoteles ait thynnidem esse ἀγελαῖον καὶ ἐκτοπιστικόν, (subaudi ζῷον,) Athenæus. Θύννοί τε δὴ οἰστρῶντι γαλεάων δρόμον, Theodoridas. Σφυρὰς δέχεσθαι κἀπιχαλκεύειν λέγω Μύδρους, ὅς ἀστενακτὶ θύννος ὡς ἤνχετο (forte ἠνέχετο) Ἄναυδος, Aeschylus apud Athenæum: uidetur autem loqui de homine duro & Stoico, qui instar incudis utcunque multos & magnos ictus experiatur, æquo animo patienter & tacite toleret, & thynni instar (id est cuiusuis piscis, species pro genere) ne gry quidem contradicat. c.

Cetaria Plinio, locus ubi capiuntur thynni, uulgò ab Italis la tunnera uel tunnara, Scoppa. e. Εἶπερ τὼς θύννως σκοπιάζεται ὅλπις ὁ γριπεύς, Theocritus Idyllio 3. Non animaduertis cetarios cum uidere uolunt in mari thunnos, ascendere in malum alte, ut penitus in aquam perspiciant (*in aqua prospiciant*) pisces, Varro citante Nonio. Thynno capto corium excludunt foras, occiduntque lupos, &c. Varro de lingua Latina. Quisquis aliquod scelus patrauit, obnoxius est iustitiæ: & eam quam ex improbitate percipit uoluptatem illico escæ alicuius instar consumit: relicta autem in animo conscientiæ pœna, θύννος βολαῖος πέλαγος ὡς διαστροφεῖ, Plutarchus in libro De iis qui tarde à numine puniuntur. In Lexico uulgari Græcolatino βόλαιον quidam interpretatur impetuosum, irretitum: ego in senario iam citato pro βεβλημένος, quod est ictus, percussus, acceperim. Thitini (*lego Thynni*) oculos, & pulmones marinos si quis triuerit, & consperserit in tecto domus serò, putabunt aspicientes se stellas uidere, (&c. Vide suprà in Corollario de Pulmone mar. pag. 896.) Kiranides.

Magna est diuersitas temporis, ἐνίοτε κρείττων γίνεται θύννος βόαξ, Coquus apud Nicomachum. f. ----ὥστε (de Congro loquitur) τοσοῦτον Τῶν ἄλλων πάντων ὄψων κρατεῖ οὗτος, ὅσον περ Θύννος ὁ πιότατος τῶν φαυλοτάτων κορακίνων, Archestratus. ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν ἡσυχῇ τε καὶ ῥύδην Θύννόν τε καὶ μυττωτὸν ἤμβρας πάσας, Lysanias apud Athenæum. In Cotyis Thracum regis conuiuio appositas legimus θυννίδας ὀπτάς. ¶ Πρόσεστι θύννου τέμαχος, Antiphanes. Θύννου κεφάλαιον, Callias. Οἴκ δ᾽ αὖ θύννου κεφαλὴ θαλαμηιάδαο Νόσφιν ἀφεστήκει, Matron Parodus in descriptione conuiuii Attici. quid autem sibi uelit patronymicum θαλαμηιάδης, quanquam carmen non satis constat hoc posito, diuinent alii. an ita cognominatur thynnus, quòd in imis gurgitibus dormire sub saxo aut litore abditus, nimirum ἐν θαλάμῃ, id est cauo aliquo, soleat: aut quòd multo tempore hyberno præaltis gurgitibus lateat? ¶ Κλεῖδες μὲν ὀπταὶ δύο περιεσκευασμέναι, Quidam apud Athenæum. & cum alius interrogasset, Ἆρα αἷς τὰς θύρας κλείουσι; respondit: Θύννου μὲν οὖν σεμνὸν βρῶμα. ¶ Μετὰ ταῦτα θύννων μεγαλόπλουτ᾽ αὐτοῦ σε πλεῖ Ὑπογάστρι᾽ ὀπτῶν, Eubulus. ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τμητὸν μέγα Γλαύκου πρόσωπον, τοῦ τ᾽ ἀκύμονος (malim ἀμύμονος) δέμας Θύννου, τά τ᾽ ἄλλα βρώματ᾽ ἐξ ὑγρᾶς ἁλός, Νηρεὺς κατοικεῖ τόνδε πάντα τὸν τόπον, Anaxandrides. Τῆς τε βελτίστης μεσαῖον θυννάδος Βυζαντίας Τέμαχος ἐν τεύτλου λακιστοῖς κρύπτεται στεγάσμασι, Antiphanes apud Athenæum. Idem alibi θυννίδος τὸ οὐραῖον laudat, his uerbis: ὁ μὲν ἀγρῷ τρεφόμενος, Θαλάττιον μὲν οὗτος οὐδὲν ἐσθίει, Πλὴν (lego πλὼ) τῶν πρὸς γῇ γόγγρον τινὰ, ἢ νάρκην τινὰ, Ἢ θύννης τὰ πρὸς τῇ ποίᾳ (forte οὐρᾷ) τὰ κάτωθεν λέγω. Τούτους φάγοιμ᾽ ἄν. οὐ γὰρ ἄλλους νενόμικα Ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς.

Apud antiquas gentes de thynno & de anguilla rem sacram faciebant: quod pluribus ostendit Athenæus in septimo. h. *Sacrificium.* & apud Persium Flaccum Cornutus grammaticus, quem Probi nomine quidam citant. Persius enim ita ait, Cauda natat thynni. Thunnos salsos (Salsamenta simpliciter, Cælius) scribit Heropitus apud Phaselitas Cylabræ pastori sacrificari, Massarius. Antigonus Carystius author est, piscatores sacrum parantes Neptuno, quum tempestiua thynnorum captura est, si ea prosperè successerit, captum thynnum ei sacrificare: & hoc sacrificium thynnæum uocari, Athenæus. ¶ Amphilytus Acarnan uates ad Pisistratum accedens, hoc oraculum ei protulit: Ἔρριπται δ᾽ ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασαι. Θῦνοι δ᾽ οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός. Laur. Valla transtulit, Est nummus proiectus, item sunt retia tenta: Nocte meant thynni claro sub sydere Lunæ. nec animaduertit non esse legendum ὀβολός, quod genus est numismatis: sed ὁ βόλος: quod præter sententiam uel accentus ipse eum admonere debebat. ὀβόλος enim (sic nostri codices habẽt paroxytonum nomen) nihil est: ὀβολὸς uerò numisma. ὁ βόλος, rete, & iactus retis. unde βόλον πρίασθαι apud Plutarchum. Hoc oraculũ acceptauit Pisistratus, & mox adortus Athenienses sibi subegit.

Thunnissare: Vide suprà inter Verba deriuata, in H.a. Thunnicum enthymema, ibidem requires. *Prouerbia.* Thynni more uidere dicuntur, qui limis aut altero oculo obliquè inspiciunt. Potest & ad eos referri qui acriter ac diligenter inspiciunt. Persius, Non secus ac si oculo rubricam dirigat uno, &c. Erasmus Rot. sed posterior interpretatio non placet: neque quòd in Aeschyli uersu παραβαλὼν interpretatur admoliens. παρὰ enim in hac compositione obliquum aliquid & detortum significat. Eustathius eundem Aeschyli uersum (Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην) recitans, addit: Sic & λιταὶ παραβλῶπες, ἤγουν στραβαὶ καὶ ὄμματα παραβάλλουσαι dicuntur. Vide suprà in C. ubi de migratione ipsorum scribitur.

COROLLARIVM V. DE ORCYNO.

A DE Orcyno dicta quædam in præcedentibus, fortè hic etiam repetentur, non tamen omnia. Quisquis sanè totam thynnorum historiam plenè perspectam habere cupit, non singula de singulis capita, sed omnia legat atq; inter se conferat oportet. ¶ Oppianus & Aristoteles de thynno et orcyno diuersos'ne an eiusdem generis pisces existimarint, non satis declararunt, Saluianus. at quoniam idoneos alios authores habemus, ut Sostratum & Archestratum, qui harum rerum cognitionem professi, thynnum maiorem orcynum uocari disertè scripserunt, eis assentiendum arbitror. Orcynus nomen in plerisq; codicibus Græcis uulgatis scribitur ὄρκυνος, per o. breue spiritu tenui: apud Athenæum uerò quanquam similiter scriptum reperitur semel aut iterum puto, frequentiùs tamen aspiratur. & sanè grammatici cum ο. ante ρ. attenuari doceant, cum alia quædam excipiunt, tum quæ κ. uel μ. post ρ. habent, ut ὁρκίζω, ὅρμος, ὁρμαθὸς, ὁρμῶ, &c. quibus etsi ὄρκυνος addendum coniicio, promiscuè tamen modò horcynum scribam, modo orcynum: hoc pro consuetudine & Aeolica dialecto, illud ut grammaticis etiam aliquid tribuam. in citandis quidem authorum uerbis, ut inuenero ubiq;, sic reddam. Apud Hesychium & Varinum aspiratur. Heracleon Ephesius thynnum ait ab Atticis horcynum dici. Θύννον, τὸν ὄρκινον, (meliùs per υ. in penultima:) τὴν δὲ πηλαμίδα, θυννίδα, Hesychius. Apud Aristotelem historiæ 5. 10. legitur ὀρκύνδες (*ubi Gazæ translatio habet, Orcinæ*) paroxytonum, tanquam à recto in νν oxytono. quod si demus rectum bissyllabum in νν: nam & κήρυκας, μύας, ὄρκυνας Anaxandrides dixit, non tamen oxytonum illum, sed paroxytonum faciemus, ut φόρκυν. Archestratus horcynum ait esse thynnum magnū, & alicubi etiam κῆτος nominari: Sostratus uerò κῆτος uocari thynnum qui iam horcyno maior ad summum peruenit incrementum. Κητῶν, θύννων φορά, Hesychius. Orcyno idem uidetur Apolectus aliàs dictus: item Melandrys, Melanthynus, Elacaten: de quibus omnibus leges suprà Corollario 1. de Thunnis. Gaditanum salsamentum Hippocrates nominans, ex Orcyno intelligit. Vide infrà in F. ¶ Lampugam, aliqui antiquo nomine orcynum appellant, Cardanus. Rondeletius lampugam uulgò dictam glaucum esse ostendit. Massilienses cetaceum quendam piscem uocant organam, quem cum non uiderim, iudicare (non) audeo esse orcynum, Gillius. Ego in Italia olim Borbor piscis cetacei uulgare nomen esse accepi, qui alibi l'organo, & Græcis hodie similiter, dicatur: delphino similem (*parem potiùs, quod ad magnitudinem*) esse. hic an sit orcynus quærendum. Ligures quidem cuculum piscem, organo uocitant: & channam Niphus scribit ab Italis uulgò dici orcana, (*prima nimirum syllaba abundante.*) ¶ Germanicum nomen quæres suprà in Corollario de Thynno.

Vulgaria nomina.

C Orcyni pisces sunt pelagij Oppiano. Orcynes in alto (in pelago) fœtificant, Aristoteles. Dorion author est orcynos è mari quod ad Herculeas columnas est, (*Oceano,*) in nostrum (*Mediterraneum, Græciæ*) mare uenire, ideoq; plurimos capi in Iberico & Tyrrheno mari: & inde per reliqua maria dispergi, Athen. Idem de maioribus thynnis Oppianus canit: nempe quòd ex Oceano per fretum Gaditanum & columnas Herculis ingrediantur mare mediterraneum.

D Quomodo hamum euadant orcyni, proximè in E. dicetur.

E Orcynus cetaceus piscis prouidens est: & natura, non arte, quæ sibi maximè conducant, intelligit. Itaq; quum hamo transfixus fuerit, in maris altitudinem seipsum impellens ac deprimēs, ad solum allidit: & hamum oris pulsatione expellere cupit: quòd si id minùs fieri queat, ab hamo exceptum uulnus luculentius infert, dilatatq;: atq; exiliendo id quod sibi molestiam exhibet, expuit abiicitq;. Sæpe uerò id non assecutus, inuitus ad piscatoris prædam subtrahitur, Aelianus de animalibus 1.40. ex Oppiani Halieuticorum 3. Orcynus inescatur onisco, (id est asello,) Oppianus. Anthiam piscem captum hamo, qui funi alligatus fuerit, quanta ui & contentione piscatorum extrahi oporteat, in eius historia ex Oppiano diximus. Tale (inquit idem poëta) robur etiam Callichthys habet, & Orcynus, aliiq; pisces cetacei, & talibus capiuntur brachiis.

F De horcyno quædam quod ad cibum leges suprà etiam in Thynni Corollario. Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuij descriptione ὄρκυνας nominat. Horcynus cœnosus (βορβορώδης) est, & maior tam sicca est carne, quàm chelidonias. abdomen eius & clidium (ἡ κλεὶς) ori grata sunt, & tenera. quæ uerò costæ dicuntur (οἱ δὲ κοσάι λεγόμενοι) salitę, mediocres sunt, Diphilus. Xanthias aliquatenus uirosus est & tenerior horcyno, Idem. Orcyni carnem tradit Xenocrates stomacho ingratam, maliq; succi & aridam esse: abunde nutrire, nec facilè per aluum excerni, Vuottonus. Orcynus an melior uetustate sit, quod Plinius scribit, Rondeletius & Saluianus non approbant, leges suprà in Thynno F. ubi etiam de Melandryis scripsimus. sic appellantur thynni partes concisæ, quernis assulis similes, quæ & ex orcyno fieri solebant. Hicesius tradit orcynos qui capiuntur in Gadiris, (*Gadibus,*) pinguiores esse: post hos autem, in Sicilia. qui uerò longè ab Herculis columnis, macros, (ἀλιπεῖς,) eò quòd magnum iam spacium natādo confecerint, (ἐκνενῆχθαι, *lego* ἐκνενῆχθαι.) In Gadibus quidem clidia per se saliuntur, sicut & antacæorum maxillæ & palata. Melandriæ etiam dicti ex eis (orcynis) inueterantur. Hicesius abdomina eorum quòd pinguia sint, multò cæteris partibus suauiora esse inquit: clidiis tamen inferiora, Athenæus. Ἰόνιον δ' ἀνὰ κῦμα φυγὼν Γαδείραθεν ἄξει Βρέττιος, ἢ Καμπανὸς, ἢ δὲ ἀγαθοῖο Τάραντος ὀρκύνοιο τρίγωνα, τάτ' ἐν στάμνοισι πεσόντα Ἀμφαλλὰξ δ' εἴπνοισιν * ὀπτυδεῖ, Hesiodus apud Athenæum lib. 3. uidetur autem

autem de Archestrato intelligere, quisquis hunc poëtam Hesiodum appellauit, potiùs quàm Euthydemo ut Athenæus suspicatur, oblitus (quod alibi dixerat) Archestratum, Hesiodum opsophagorum uocari solitum. Est autem sensus iam citatorum carminum: Brutium, aut Campanum aut Tarentinum aliquem mercatorem è Gadibus per Ionium mare nauigantem triangula orcyni salsamentorum frusta cadis ritè (alternis) disposita, ad locupletanda & exhilaranda conuiuia afferre. Orcyni igitur cum per fretum Gaditanum aduehantur, atque illic habeantur optimi & pinguissimi, salsamenta ex eis Gaditana cognominari puto. Si hydrops à splene fuerit, æger obsonium habeat salsamentum Gaditanum, aut saperdam, Hippocrates in libro de internis affectionibus. Βυζάντιον τέμαχος ὑποβαπτιζόσθω, γαδειρικόν θ' ὑπογάστριον προσφερέσθω, Nicostratus. Τάριχος Ἀντακαῖον εἴ τις βούλετ', ἢ γαδειρικὸν, Βυζαντίας δὲ θυννίδος ὀσμαῖσι χαίρει, Antiphanes. *Salsamentum Gaditanum.*

ὄρκυνος aliquoties Oppiano penultimam producit, quam Archestratus corripuit. θύννος ἄλλος ... σπουδῇ μέγας, ὃν καλέουσιν ὄρκυνον: ἄλλοι δ' αὖ κῆτος. τούτου (partem huius) δὲ θεοῖς χρὴ ... ὠνεῖν. Κασύας Pergæis orcynum significat, Hesychius & Varinus. *H. a.*

ὄρκυνοι μεγακήτεες, & ὑπέροπλος ὀρκύνων γενεή, leguntur apud Oppianum. *Epitheta.*

Nomina aliquot sequentia ante Thunnos poni debuerant.

THEDO. Vide in Corollario de Capitone A. nam Bellonius Thedonē Ausonij putat esse piscem illum, quem nos Capitonem fl. nominauimus.

THETTA. Vide in Corollario Alausæ.

THRASSA uel Thratta. Vide in Corollario de Alausa.

THRISSA Græcis est is piscis, quē Latinè quidē clupeā uocāt, recentiores etiam alausam: de quo multa diximus elemento A. in Alausa. Thrissam aliqui uocant clupeam, alij dicūt quòd sit tricheus, Kiranides. Συμπαίζει καριδαρίοις μετὰ πυρδικίων καὶ θριττιδίων, Anaxandrides apud Athenæū. sed legendum est θραττιδίων, ut apparet ex alio loco, ubi Athenæus scribit Anaxandridē θραττίδιον diminutiuum facere à θρᾶττα. Haud scio an idem sit piscis qui Lopia (corrupto nomine forsan à clupea) ab Arnoldo Villanouano uocatur in Regimine Salernitano: Inter pisces (inquit) dulcis aquæ, consideratis prædictis conditionibus, perca & lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, modò sint pingues: deinde uendosia, demum lopia. ¶ Thrissis omnino cognati uidentur pisces, qui à Germanis ad Albim fl. dicuntur Zigen, item qui Zerten, quorum icones & historias ad finem huius uoluminis dabimus. *A*

Clupea maior est in Oceano, in mediterraneo squatina, Scaliger. *B*

Clupea piscis quantū Romæ carnis & mollitudine & bonitate præstat, tantùm apud Venetos uilior, plebeiusq; habetur, ut qui in eiusmodi stagnis minimè pinguescat, spinarum uerò multitudine atq; densitate fastidio sit, Pierius Valerianus. *F*

Thrissa passa in cibo sumpta, dysuriam sanat. cremata quoq; & cum unguento irino inuncta, capillos bonos & multos facit, cadentes sistit. Assa in cibo colicis & stomachicis prodest, Kiranides libro 4. *G*

In Arari Galliæ fluuio crescente Luna candescit, decrescente nigrescit, &c. (*ut recitauimus in Corollario de Alausa A.*) Quòd si hic piscis Aegyptijs innotuisset, nimirum Lunæ eum hieroglyphicū posuissent, Pierius Valerianus. qui si sciuisset Græcè hunc piscem thrissam uocari, eoq; nomine à Strabone inter Nili pisces censeri, Aegyptijs ignotum fuisse non existimasset. *H. a.*

THRYMIS, θρυμίς, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

THVRSIO, (uel, ut alij scribunt quod minùs placet, Tursio, sine aspiratione,) & THVRIANVS tomus quid sit, leges suprà in Corollario Gladij A. pag. 453. Huius piscis (*Canis Carchariæ*) pars est etiam qui à Romanis thyrsio (θυρσίων) uocatur, suauissimus ac lautissimus uel tenerrimus, ἥδιστος καὶ τρυφερώτατος, Athenæus lib. 7. Kiranidi memoratur etiam thyrsites piscis, similis pelamydi: is fortè Trichias uel Trichites dici debet: ut uocabulum in nostro codice sit deprauatum, sicut & thirsa, pro thrissa, & alia pleraque. ¶ Tursiones, delphini, & reliqua cetacei generis, corio duntaxat integuntur, non etiam pilo ut hippopotami, Plinius 9. 12. Et priùs capite nono: Delphinorum (inquit) similitudinem habent qui uocantur tursiones. ubi Massarius, Quidam (inquit) legunt torsiones: sed malè, cum legendum sit tursiones, cum ex uetustis codicibus, tum etiam Theodoro, qui pro phocæna apud Aristotelem (historiæ sexto & octauo) tursionem & tyrsionem conuertit. Isicia de tursione describit Apicius 4. 2.

DE (THYMALO SEV) THYMO, RONDELETIVS.

TICINVS Italiæ fluuius Thymum spectatu dignissimum piscem procreat, à Thymi odore sic nominatum. Is cubiti magnitudinem æquat. Capite est paruo pro corporis ratione, uarijs coloribus distincto, quod recens Thymum odore refert. Ventre est prominentiore, corpore cæruleo. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias inferiore in uentre, à podice unicam. In dorso prior magna est, quæ rubescit, punctisq; nigris notata est. Cauda in duas latas deficit. *A B*

Pro una Thymalli icone à Rondeletio exhibita, duas nostras posuimus, unius quidem piscis, sed à diuersis pictoribus non uno tempore nobis expressas. In utraque lineam quæ à branchijs ad caudam descendit, desidero, &c.

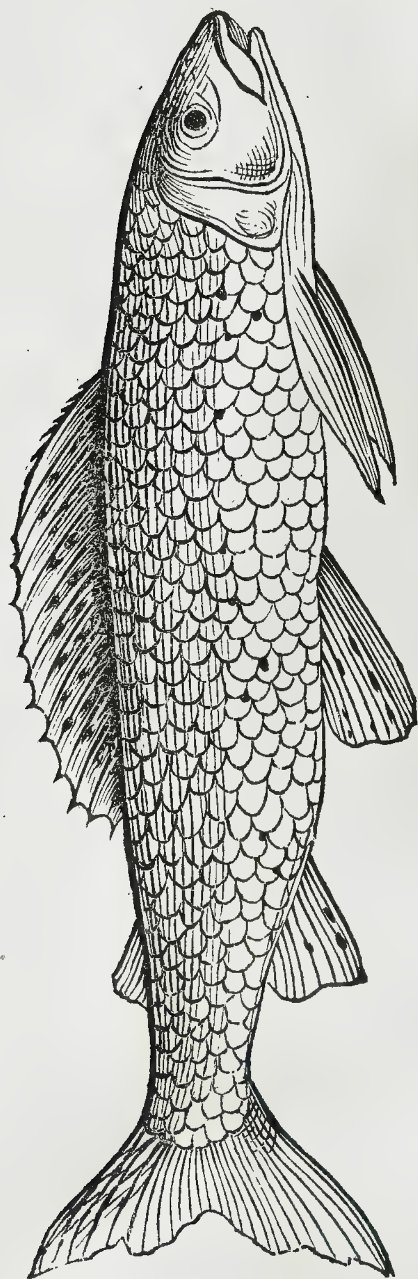

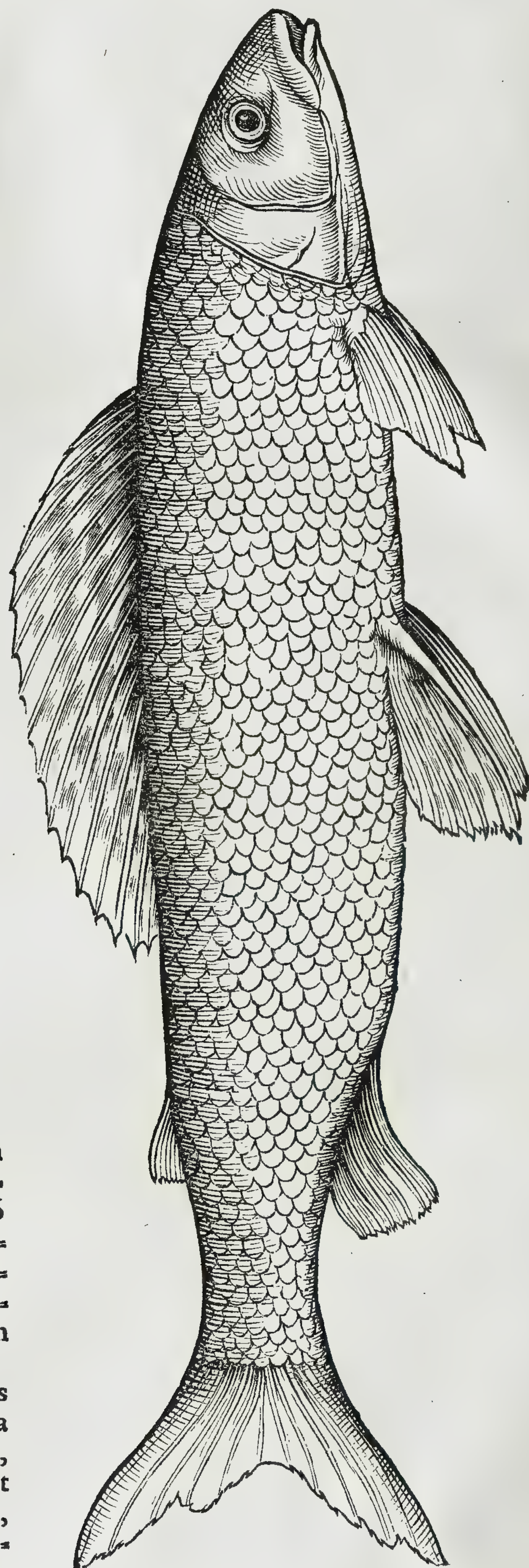

DE EODEM, BELLONIVS.

A B In Ambra fluuio Italiæ Melignanum octo à Mediolano stadijs alluente, Thymalum piscem capiunt, in qua maior nō euadit, quàm qui sesquilibram ad summum pendeat. Truttacei generis est, apprimè delicatus, quem uulgus Themerū uocat: atq; hūc auri arenulis ac ramentis in Ada flumine uesci autumat.

B Omnes eius pinnæ atq; ipsum corpus quodammodo truttam referunt. Latera lituris nigris ac frequentibus suggillata, ut Carpio. Lineas rectas in squamis ut Mystus habet. Caput in acutum tendēs, ut in Stregis uel Souettis fit. Pupillam oculi minus rotundam: branchias ualde simplices, utrinq; quatuor. Linea quæ eius latera secat, à superiori branchiæ angulo spineo oritur, & rectà ad caudam prætenditur. Linguam ostendit albam: dentibus caret, imò ne ullis quidē ipsorum rudimentis præditus est. Pedis longitudinem non excedit, nec trium digitorum latitudinem. Mediocris magnitudinis Mystum refert. Pinnas habet subflauas, uentrem pallidum: tergus ex liuido in opacum tendens, branchias ut Harengus uel Sardina, solidioribus barbulis obseptas: quæ etiam ad fauces circa orificium Oesophagi asperitatibus horrēt, uncinatisq; ossiculis constant,

constant, ut in piscibus marinis dictum est, quibus cibum recipit, quem in stomachum demittat. Multa pinguedine omnia eius intestina obuoluuntur. Cor tam exiguum habet, ut ne quidem cor ei inesse credatur. unicus est hepati lobus, statim ubi gula finit stomachum amplectens, in quo exiguum fellis rudimentum uix apparet.

Vescitur non auro (ut plerique putant) sed (ut approbat Aelianus) insectis aquatilibus, deiectamentis, millepedibus, pediculis, caridibus, pulicibus aquaticis ac terrestribus: ego scarabeum terrestrem aliàs in eius uentriculi fundo reperi. C *Cibus.*

Apophyses plures ex pyloro dependent, à quo statim sequitur intestinum unum gracile, rotundum, quod ad rectum tendit, in quo excrementa recipiuntur, & ad anum deferuntur. Lien ei tam magnus ferè est, quàm hepar: quod in nullo alio pisce unquam uideram: oblongus, rubra pinguedine mixtus. Folliculum uerò piscium natationi accommodatum plenum perpetuò uidi in hoc pisce, ac per spinam delatum. B

COROLLARIVM.

Gillius ex Aeliano Thymum piscem nominat, non rectè. nam Aelianus de animalibus libro 14. cap. 22. Thymallum appellat, θύμαλλον. Piscem thymallum (inquit) sic nuncupatum Ticinus fluuius Italiæ procreat. is ad cubiti magnitudinem accedit, & lupi cephalique communem & mediam speciem similitudinemque gerit. Eius capti odor non indignam admirationem habet. non enim ut cæteri pisces pisculentum quendam mittit odorem: immò uerò existimes te eius gentilem herbam, recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta sanè odoris suauitate fragrat, ut qui eum ipsum non uidet, gratissimam Apibus herbam, unde nomen duxit, in manu latere putet. De eodem diuus Ambrosius Hexaëmeron lib. 5. cap. 2. Neque te (inquit) inhonoratum nostra prosecutione Thymalle (*Erasmus Rot. ex Ambrosio legit Timalle*) dimittam, cui à flore nomē inoleuit, seu Ticini uada te fluminis, seu amœni Athesis unda nutrierit, flos es. Denique sermo testatior, quod de eo qui gratam redolet suauitatem, dictum facetè sit, Aut piscem olet aut florem: Ita idem pronunciatus est piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, (*Alludit ad hoc Vergilij, Redolentque thymo fragrantia mella,*) hoc tu corpore tuo spiras. Branchijs thymum olet, Cardanus. Adipem piscatores seruant, quem suaue quiddam olere testantur, Gillius. Piscatores, noctu præsertim, cum in ripis aut nauiculis sunt, suaui quodam & singulari odore hausto, thymallos pisces priusquam uideant, adesse cognoscunt. Vt thymallus herbam à qua denominatur, sic epelanus à Gallis dictus uiolas redolet. Sunt & uiscera quorundam, quia pinguia, grata: uelut sturionum, balænarum, delphinorum. nam non solùm sapore, sed & odore quasi uiolæ commendantur, Cardanus. Nunc quidem thymallus piscis thymum redolere non uidetur: uerè tamen suauiùs quàm pisces reliqui olet, Saluianus. Thymalum Gillius l. simplici scribit: sed Græci codices Aeliani duplicant, sicut & diuus Ambrosius. Videri quidem poterat à thymo denominari thymalus: sicut à physa, physalus. in ιλος quidem per iôta, deriuata omnia l. simplex habere puto, ut ὀργίλος, ναυτίλος. per ypsilon uerò, alia simplex, ut ὀσμύλος, Σιμύλος: alia duplex, ut βάθυλλος, Δόρκυλλος. & similiter in αλος, alia simplici l. scribi, ut φύσαλος, ὕαλος, τιθύμαλος, (quanquam recentiores aliqui tithymallum scribunt:) Εὐγλαγέας θυμαλίδας Nicander dixit, pro τιθυμαλίδας: alia gemino, ut κρύσταλλος. ¶ Tunallus & Titimallus pro thymallo corrupta sunt nomina in Alberti & Isidori libris. Recentiores quidam scriptores, præsertim Itali, uulgare Italicum nomen tanquam Latinum protulerunt: temulum, temolum, & temelum scribentes, ut Platina, Sauonarola, Gainerius, & alij. Grapaldus nullam in ueterum scriptis memoriam extare temuli miratur. Ab Italis uulgò dicitur Temolo: sed per alias etiam uocales penultima ab eis effertur, locis nimirum diuersis, Temalo, Temelo, Temolo, & pro l. in ultima aliqui proferunt r. Ticini accolæ uulgò Temerum siue Temelum nuncupant, Gillius. Temaro quidam dictum conijciebat ab Italis, quòd stolidus sit piscis, ac temere facileque capiatur. ego prorsus à thymo uel thymallo sumpta uulgaria omnia eius apud Italos nomina arbitror. ¶ Sabaudis Vmbra, uulgò Ombre uocatur: & Anglis etiā alicubi, ni fallor, an Omber. Vide infrà in Anglici nominis mentione. Albertus Magnus etiā lib. 7. de animalib. Thymmallus (inquit) est qui uocaẗ umbra. addit piscē esse salubrē, pinguē, & locis saxosis degere: quæ omnia thymallo nostro cōueniunt. Fluuiatilis quidē umbræ Ausonius tantùm meminit, hoc uersu: Effugiens oculos celeri leuis umbra natatu. Rondeletius et Bellonius Vmbrā fl. à thymallo diuersam faciūt: neque ullius inuicē similitudinis meminerūt. Mihi quidē si non unus est piscis, (aliā enim fluuiatilē umbrā præter thymallū nondū uidi. nec unū esse aio, sed inscitiā meā fateor) omino specie naturaque cognati mihi uidenẗ: quod utriusque historiā cōferenti patebit. Referemus aūt illorū de Vmbra fl. scripta, quemadmodū & de marina, in v. elemento. Saluianus in marina umbra carmē Ausonij citans, Effugiens oculos c. l. u. n. Vmbra (inquit) uel à colore liuenti dicitur: uel quia celeri suo natatu oculos effugiens, umbra piscis potiùs, quàm uerùs piscis intuentibus appareat. quæ quidem eius coniectura erudita est, sed ne marinam cum fluuiatili umbra confundamus cauendum.

A *(Odor thymi.)* *Vulgaria nomina.* *Vmbra fl.*

Thymallum Germani uocant ein Aesch, uel Asch, eodem nomine quo cinerem: à colore,

ut puto, qui in hoc pisce minùs quàm cæteris plerisque squamosis candidus aut argenteus est, sed magis cinereus, & punctis aspersus nigris, ut cinis carbonum particulis aut fauillis nigris. Nomina pro ætate mutant. Nostri primo anno nominant **Kreßling** uel **Greßling**: quod nomen etiam gobioni fluuiatili attribuũt, è quo thymallum fieri quidam falsò putant. discernitur quidem facilè, cum aliâs, tum quòd thymallus utcunque paruus pinnulam in dorso posteriorem paruam ostendit, sicut truttarum genera: qua gobio fl. semper caret. Anno secundo, **ein Knab / ein Yser oder Iserle.** Tertio **ein Aesch.** In Rheno circa Scaphusiã anno tertio audio uocari **ein Mittler.** quarto demum **ein Aesch**, uel **Aescher**, cum parere incipit. Nostri quidam piscatores thymallum paruum etiam alio nomine appellant **ein Kößnling oder Churling.** Qui Germanicè dictum **Aeschen** piscem fluuiatilem, Phagron interpretantur, qui marinus tantùm est, longè aberrant. ¶ Est in Anglia piscis à trutarum forma non multùm abludens, quem à colore cinereo uocamus **a Graylyng.** eundem audio alicubi **Omber** nominari. idem, nisi fallor, piscis est, quem uos uocatis **ein Aesch**, Guil. Turnerus in epistola ad me. ¶ Thymalli Bohemicum nomẽ est Lipan, Polonicum Lipień.

B Thymallum Ticinus fluuius Italiæ procreat, Aelianus. Est apud nos frequens in Abdua (aliâs Addua) & Ambra fluminibus, quorum aquæ maximè pellucent. Ambra Mediolano proximus est fluuius, Cardanus. In Rheno pauci reperiuntur. in Limago nostro, & plerisque alijs qui ex Alpibus oriuntur fluuijs, satis frequentes. Floha fluuius in Misena abundat hoc pisce, Ge. Fabricius. ¶ De suaui huius piscis odore, leges superiùs in A. Thymallus, ut Aelianus scribit, lupi & mugilis communem & mediam speciem similitudinemque gerit. Oblonga enim corporis forma, pinnarumque numerus, & situs, ei, cum utrisque conuenit: etsi propiùs ad mugilem accedat. Estque specie sua decorus. oculis nanque grata (subuiridis nempe ac subcœrulei) colorum uarietate, pulcherrimè depictus conspicitur. Ventriculum habet mediocrem: intestina crassiuscula, pinguedine multa conuoluta: hepar subalbidum, lienem subrubrum, felle caret. Cum maximè augetur, Aeliano teste, ad cubitalem magnitudinem excrescit: etsi, qui crebriùs capiuntur, minores sint, libramque non excedant, Saluianus. Squamæ in hoc pisce, singulæ ferè ῥομβοειδεῖς sunt, hoc est rhombi figuram imitantur. latera enim earum utrinque, circuli segmentum referunt, suprà uerò infraque in cunei acumen tendunt: quod in iconibus nostris non est expressum. Longitudo ad latitudinem ferè quincupla est, cauda etiam computata: hæc enim scribens in manibus habui huius generis piscem digitos longũ quatuordecim, latum tres. Rondeletius latiorem magisque uentrosum pinxit quàm par est. Dorsum ei fuscum uel subcinereum. linea recta à branchijs ad caudam: & præterea per totum corpus lineæ multæ apparent, singulique inter singulos squamarum uersus, non rectæ, sed innumeris ueluti arcubus minimis triangulis undatæ: quod ueluti operosum pictores nostri non indicarunt. Os aperitur non longo, sed quadrato ferè hiatu. Pinna dorsi maculis multis puchrè uariatur: infrà partim nigris, partim subrubentibus, suprà rubicundis tantùm. Pro dentibus, inferius superiusque labrum exasperatur, limæ instar, introrsum. Lauaretus Gallicè dictus piscis, ossicula ad fauces atque œsophagi ingressum utrinque habet, senis hinc inde denticulis, ut in Themolo communita, Bellonius. ego in nostris thymallis & lauaretis seu albulis nihil dum tale reperi. Branchiæ ei sunt quaternæ. Felle non caret thymallus noster, sed flaui uel subaurei coloris id habet: quanuis Saluianus felle carere hunc piscem putat: Bellonius exiguum fellis rudimentum in hepate eius uix apparere scribit. Splen nigricat ferè in nostro, Saluianus subrubrum facit. Latera modò pluribus, modò paucis punctis & lituris nigris temere asperguntur. uidi in fine decembris aliquando singulis tantùm utrinque ad branchias lituris insignem: & dum hæc scriberem, alium initio Iunij, uno aut altero puncto uix apparente.

C Fallitur Albertus hunc piscem marinum esse scribens. Pisces lapidosi, pinguiores & salubriores sunt, ut thymallus, trutta, Albertus. lapidosos autem uocat, qui in aquis saxosis & puris degant. Apud nos in montanis & præcipitibus quoque fluuijs ac riuis (magis quàm ulli alij pisces, truttis tantùm exceptis) capiuntur plerisque, minoribus præsertim. puras enim (ut diximus) frigidas & saxosas, rapidasque amant aquas. In magnis fluminibus rariores sunt: subeunt tamen hæc quoque è minoribus & riuis: ut & lacus quosdam, Larium, Lemannum, Acronium, ut audio: & nostrum quoque Tigurinum, ni fallor. In lacubus quidem circa saxa reperiuntur, præsertim minores huius generis pisces. Thymalus in fluminibus tantùm nascitur, degit, atque capitur: neque in eis quidem omnibus aut quàm plurimis: sed solùm in Ticino, in Athesi, in Addua (aliâs Abdua) ac aliquando in Pado, nobilibus Galliæ Transalpinæ fluuijs. unde mirari oportet, quòd præter diuum Ambrosium Transalpinæ Galliæ alumnum, atque Aelianum genere Italum, Prænestinum nempe, (etsi Græco usus sit sermone,) reliquorum ueterum nemo de hoc pisce pertractauerit, Saluianus. ¶ Piscis est uiuax & ualidus pro sua magnitudine, etiam extra aquam iam captus. ¶ Auro thymallum uesci aiunt, quod & de umbra fluuiatili scribit Rondeletius: & uulgò etiã de alijs quibusdã piscibus referũt, ut carpione Benaci, & truttis quibusdã lacustribus quas Vmblas uocant Sabaudi: & Galli de Lauareto suo: quibus etiam Emblonem quendam Gallis aut Sabaudis appellatum Bellonius adnumerat in Singularibus suis: Sed singulorum (inquit idẽ) uentriculis dissectis, inspectisque curiosiùs interaneis, non auro, sed alijs (peculiaribus) cibis

Pisces chrysophagi.

cibis eos uiuere deprehendi: Sic ille. Fieri quidem potest ut aliquando minutulæ quædam auri micæ ab his deuorentur, appetentibus fortè propter splendorem: sicut & calculi quidā splendentes & arenæ ab auibus deuorantur: imprimis quidem à thymallis, qui in fluuijs montanis & auriferis degunt. ego hos pisces alia ratione χρυσοφάγους, id est auriuoros putârim, quòd cum lautiores maioriꝗ in precio sint, opsophagorum quorundam aurum consumant, & loculos exhauriant. Aelianus negat alia quàm culice (quem Græci conopen uocant) esca thymallum capi, ut in E. referemus. ¶ Piscatores quidam hunc piscem quarto demum anno, cum iam propriè Aesch à Germanis uocatur (ut in A. dictum est) parere retulerunt, Martio mense & paulò antè. Saluianus tamen Septembri mense, libidine eum agitari scribit.

In Acronio lacu genus anatū aut potiùs mergorū est, ceruicibus proceris, pedibus nigris, domesticis anatibus maius, quas à thymallis deuorandis, Aeschenten, id est θυμαλλοβόρους appellant. D

Retibus facillimè capitur: non item hamatis escarum illecebris, non adipe suis, non serpho (*insecto aut uerme simili formicæ uel culici*,) non chama, nō alterius piscis intestino, non deniꝗ strombi collo, (στρόμβου τένοντι, *callo uel spondylo strombi*,) sed solo culice (κώνωπι) improba sanè bestiola, & noctes diesꝗ homini tum morsu tum strepitu suo molesta, quòd hac sola delectetur esca, comprehenditur, Aelianus. Solo culice, (&c.) Aeliano authore, capitur thymallus. Verùm cum id nec scriptores alij, nec nostræ ætatis piscatores asserant, nequeatꝗ culex ob suam paruitatem hamis affigi: quanta in hac re Aeliano fides habenda sit, haud scimus. Nec etiam Raphaëli Volaterrano scribenti: Thymalus ad hamum non accedit, cum non alium sanè cibum sectetur quàm thymum herbam, qua uiuit: plenè credendum est: cùm falsum sit quòd thymo, & non alio uescatur cibo, cum pisciculos etiam edat: quód ue hamo capi non consueuerit: cum (uti experientia ipsa edocet) & hamis & retibus capiatur: cæteris quidem anni temporibus rariùs, Septembri uerò mense frequentiùs: propterea quòd eo tempore Venereo agitatus stimulo, huc atꝗ illuc imprudenter excurrat, Saluianus. Lampredis minimis, quibus uulgare nomen oculos nouenos tribuit, hamo infixis anguillas & thymallos capi audio. Plumis Meleagridum pro esca additis hamo thymallum facilè capi, à uiro quodā erudito nuper cognoui: qui Italis etiam inde Temaro uulgò nominatum suspicabatur, quòd facilè temereꝗ caperetur hic piscis. Esca ad truttas & thymallos abunde capiendos: Gallinam nigram excauabis, & immittes tria ouorum lutea, croci quantum est pisum: & foramine rursus cōsuto gallinam in fimum equinum abdes per tres aut quatuor dies, donec putrescat, & uermiculi flaui in ea appareant. De his unum cum piscari libuerit, in hamum infiges: reliquos uasculo inclusos seruabis. Rem miram experieris, Ex libello Germanico De inescationibus piscium. In piscatorijs legibus nostris cauetur, ne eo genere hami, quem Polangel appellant, thymalli capiantur. Piscatores ex singulari quodam uel circa ripas odore thymallos præsentes nosse, suprà in A. diximus. Callidi quidam piscatores ex plumis auium diuersis anni temporibus diuersa uermium & uolucrium insectorum genera mentiuntur, & hamis tanquam escam addunt: pro thymallis quidem genus muscæ effingunt (Aprili mense, puto) ex pennis perdicis, capite rubente: corpore & alis candidis, è pennis (itidem) perdicis de uentre. Maio autem mense muscam repræsentant corpore partim è candido partim nigro serico contexto alternis, capite cœruleo, alis uerò è dorso cornicis uariæ, quam nostri à nebula denominant. Iunio deinde effingunt de pennis è cauda ardeæ fuscæ (*alas, aut caput, aut utrunque: non enim exprimitur in libello Germanico manuscripto, cuius uerba interpretor*:) corpus uerò uiride de pennis è pectore anatis syluestris. Iulio autem corpus è serico cœruleo formant, caput è nigro serico: & alas addunt de pennis è uentre cornicis uariæ quam à nebula denominant. Augusto corpus faciunt de pennis alarum gruis, (*alas*) è pennis perdicum: caput uiride. Demum Septembri corpus è cœruleo serico concinnant, caput è rubro: & alas è pennis de dorso cornicis uariæ (quam diximus) affingunt. E

Ad Truttas & Thymallos esca.

In Bauaria thymallos tredecim ferè digitis breuiores capi lex uetat. ¶ Sunt qui thymalli adipe ad pisces illiciendos ita, quemadmodum ardeæ, utantur.

Temulus piscis est optimus, & is maxime qui ex Abdua (aliâs Addua) capitur, Platina. In citeriore Gallia prima siluro (*sturioni*) Padano palma conceditur: secunda truttis & temolis è Ticino, Gaudentius Merula. In Ticino, in Athesi, in Adduá ue captus (nam qui in Pado capitur, multò inferior est) tenerrimus ac sapidissimus omnium ferè fluuiatilium piscium censetur, uti diuus etiam Ambrosius testatur. unde non immerito pluris, quàm quiuis alius piscis uenditur, ubi haberi potest. Et maxime Maio mense, in quo quidem uti rarior capitur, sic longe suauior existimatur. Maiorem nonnulli, minorem uerò alij celebrant, Saluianus. An maiores, quia pinguiores, eo nomine suauiores quibusdam uidentur? ego mediocres prætulerim. Circa Albim fluuium truttis eos præferri audio. Piscium alij alijs partibus magis commendātur, thymalli uerò & truttæ undiquaque. Sunt tamen qui tunicam interiorem huius piscis, ceu cibum summe Apicianum prædicent: de quo Antonius Schnebergerus meus ex Polonia me admonuit. ¶ Saluianus, ut proximè retrò dictum est, Maio mense præcipue commendat: alij ab initio Martij usque ad Septembrem: quo quidem mense, secundum Saluianum, libidine accenduntur. alij Iulio mense primùm laudare incipiunt, ita ut autumno deinde optimus sit. F

Pyrûntes. Fuuiatilium piscium optimi sunt qui in rapidissimis degunt fluuijs, ut Pyrûntes. hi enim non nisi in rapida & frigida aqua uiuunt: & præ cæteris fluuiatilibus faciles sunt concoctu, Mnesitheus. quanquam autem pyrûntas pro truttis accipio: eadem tamen hæc de thymallis, & iustiùs etiam quod ad salubritatem, & concoctionis facilitatem, similiter accipienda censeo. Pisces lapidosi (inquit Albertus) pinguiores sunt & saniores, (*sanum pro salubri Albertus & eius seculi scriptores accipiebant,*) sicut trutta & thymallus. Nutriunt mediocriter thymalli, boni sunt succi, & facilè concoquuntur, Saluianus. Nostri etiam ægrotis hos pisces non denegant. De piscium usu in tenui uictu, præcipuè lucij, temoli, &c. quæ Aloisius Mundella literis mandauit, suprà in Lucio recitaui. Hecticis conceduntur pisces aquæ dulcis, parum petrini (*sic loquebatur illa ætas*) communiter uocati striguli, lucij, temuli, &c. sed rarò, Gaynerius. Temali parui sine uiscositate sunt, plurimùm exercentur, olent & sapiunt optimè, ut saluberrimi sint habendi, Mich. Sauonarola.

Saxatiliũ loco. Mihi quidem thymalli, saxatilium piscium marinorum loco præ cæteris aquarum dulcium pisci bus (uel omnibus, uel ijs qui apud nos sunt) in cibum dari posse uidentur: quòd carne similiter ut illi, nec dura, nec uiscosa sint, ac simul in saxosis aquis degant & plurimùm exerceantur, &c. Post eos albulas lacustres, præsertim quæ media magnitudine sunt, & albulæ priuatim à nostris uocantur: tertiò truttas uel umbras illas lacustres quas à rutilo colore nostri denominant, saxatilium loco posuerim, ex nostris quidem piscibus. Sunt qui thymallos apud nos in urbe captos præferant: ego pinguiores quidem illos esse puto, non tamen salubriores: quod de Lupis Tyberinis etiam Galenus tradit.

Apparatus. Temulus quouis modo percommodè coquitur, fricturam tamen magis requirit, Platina. Mihi quidem elixi & simpliciter conditi placent: debent autem elixandi in uinum frigidum immitti. Pinguiores tamen meliùs sapiunt assi. Cùm thymali felle careant (*nos fel habere diximus, sed exiguum*) quando coqui debent, haud eis dissecto uentre eximenda sunt interanea, sed satis erit si exteriùs solùm purgentur. Maiores elixi, & maximè butyro conditi: minores uerò assi sapidiores creduntur, Saluianus.

G

Adeps. Adeps de intestinis thymalli collectus ad uarias affectiones salutaris creditur. Maculas aut cicatrices recentes cutis illitus, corpori concolores reddit. Igne uel aqua feruida deustis locis remedium est. Sunt qui eo perungant membra, quæ contabescere & alimentum non sentire uidentur, per se: uel cum unguento ab althæa denominato, & folijs solani tetraphylli, quam aliqui herbam paris uocant. simul autem etiam insessionem quandam seu balneum præcipiunt, & Luna crescente tantùm (si bene memini) perungunt. Si pinguedo huius piscis Maio mense in ui-

Ad aures. treum uasculum coniecta Soli exponatur, id quod ex ea distillat, ac in uasculum residet, uulneribus salutare existimatur: auribusq́ instillatum, grauitatem auditus discutit, Saluianus. Multi piscatores Ticini accolæ adipem thymalli auribus salutarem conditum seruant, Gillius. Nuper amicus quidam ad me scripsit his ferè uerbis: Narrant piscatores ad Lemanum lacum, è senibus se audiuisse, sanguinem huius piscis si in aures infundatur, surditati prodesse, si modò uiuenti pisci sanguis detrahatur: Sic ille. ego hoc non de sanguine, sed adipe uerum esse puto. & quoniam, qui Gallicè loquuntur, hoc narrarunt: facili lapsu sanguinem pro adipe accepit, qui auscultabat: hunc enim Galli sain, quasi saginam uocant, illum sang.

Ad oculos. Ad oculorum etiam remedia commendatur idem adeps. Cum aliqua lippitudo, rubor, feruor, aut pterygia uel ungues (**flecken vnd nagel**) in oculis apparent, quotidie binas guttas cum penna instillari iubent aliqui, idq́ in pueris etiam, & equis consulunt. Vidi puellam chemosi affectam, quod malum aliquando exanthemata illa (quas papulas pueriles uocant Germani) sequitur, hoc remedio per septuaginta ferè dies continuato, (ut quotidie gutta instillaretur,) curatam, rubore mox primis diebus sublato. Si oculi in equo lunatici sint, foueam supra oculos adipe thymalli perfricato frequenter, ut eorum claritatem conserues, Ex libro Germanico manuscripto. Habent & pharmacopolæ apud nos hunc adipem: à quibus maximè ad oculorum remedia, ut maculæ in eis deleantur, peti solet: deinde etiam ad curandas igne uel aqua adustas partes. Plinius quidem omnium piscium adipem oculis salutarem facit. Dioscoridi uerò fluuiatilium duntaxat adeps, ad oculorum claritatem inungitur: in quem usum liquatur in Sole, melq́ illi additur.

Fel. ¶ Fel de anguilla, thymallo, tinca & porcello lactente misce, ad aurium remedia. hoc enim infuso, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, uermes occides, Ex libro Germanico manuscripto.

H.a. Thymallus inter ioculares piscium nomenclaturas Comes seu Regulus Rheni, nuncupatur, **Ein äsch ist ein Rheyngraf**, fortè quòd inter pisces Rheni plerisque alijs lautior salubriorq́, & principum mensis dignus iudicetur. sic & Salmonem propter saporis excellentiam, dominum cognominant, **Ein Salm ist ein herr.** ¶ θυμός oxytonum apud Græcos, animum uel animos, (aliquando animam, aliâs iram) significet, & ypsilon semper producit: deducto ut suspicor nomine à uerbo θύω, τὸ σφάζω, quod est macto, occido: ut propriè sanguinem, & qui in sanguine est calorem spiritumq́ significet, iuxta illud poëtæ: Purpuream uomit ille animam. hinc etiam cauitas inter iugulos, (qua mactari animalia solent,) ab aliquibus θυμος, ab alijs σφαγὴ dicitur, authore Polluce. θυμὸς, ἀδὴν τις μεταξὺ τῶν κλειδῶν: id est, glandula quædam inter iugulos, Eustathius. θυμὸς, παρὰ τὸ θύειν (ὁρμᾶν καὶ ζεῖν) τὸ αἷμα, θυαιμός, Varinus. Cæterùm θύμος paroxytonum genere masc.

Atticis etiam neutro, herbæ nomen est, & ypsilon corripit: Dumq́ thymo pascentur apes, dum rore cicadæ, Vergilius: qui & alibi semper ypsilon huius nominis corripit, ut annotauit Nic. Erythræus. item Claudianus, - - - - credas examina fundi Hyblæum raptura thymum. Et Ouidius, Pars thyma, pars rores, pars meliloton amat. Et in Theriacis Nicander: Βοσκόμεναι θύμα ποσσί, καὶ ἀνθεμόεσσαν ὀρείχλην. Macer tamen, qui de herbis carmine scripsit, quem inter poëtas non annumero (inquit Erythræus) produxit: Si desit thymum, pro thymo ponere thymbram. Quo genere quidem thymum protulerit Vergilius non apparet: duos enim casus tantùm apud eum reperias, datiuum thymo, & accusatiuum thymum. A Dioscoride & Galeno gen. masculino effertur. Ὦ πολλὰ δὴ τῆς λιπαρότητος τοῦ θύμου φαγόντες, Carion in Pluto Aristophanis, (est autem uersus iambicus tetrameter.) ubi Scholiastes: Thymum (inquit) herba uilis est, & profertur gen. neutro, penultima breui, barytonum. Videtur autem huius herbæ nomen factum à uerbo θύω, quod est θυμιάω, suffio, suffitum excito. est enim odorata & suaui odore. hinc & thymiama dictum, suffimentum: cuius tamen primam producit Sophocles in Oedipo Tyranno, hoc senario: Πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει. Ego ut in thymo herba, sic & in thymallo pisce, ypsilon semper corripuerim: quanuis miretur aliquis cum ab eodem uerbo θύω, (quod & sacrificare, mactare, occidere, ut Gallis quoq; tuer: & suffire significat. uetustissima enim sacrificia suffitu tantùm fiebant, unde & thuris factũ nomen,) utrunq; horũ nominũ deducat, θυμὸς pro animo, θύμος uel θύμον pro herba, alterius ypsilon produci, alterius corripi. ¶ Taxum arborem Dioscorides lib. 6. toxũ à Romanis dici credidit, nec thymalon ut hîc (lib. 4.) scribitur, sed thymilon scribendum, quod & Aëtius quoque sequitur, Paulus thymion, Hermolaus Corollario 695.

Prouerbium, Aut piscem olet aut florem, requires suprà in A. ubi de piscis huius odore diximus. h.

THYRSITES piscis est marinus, similis pelamidi, Kiranides. Vide Thursio suprà.

TIBVRONVS piscis est Noui Orbis, de quo leges suprà, in fine Corollarij De Gladio, pagina 457.

TIGRIS Marina Alberto & obscuris quibusdam scriptoribus Thynnus piscis appellatur.

TILONES (Τίλωνες) memorantur ab Herodoto libro 5. non multò post principium. Pæonum quidam (inquit) Prasiadem paludem incolunt, hunc in modum. In media palude compactæ erant sublicæ (σταυροὶ) altæ, tabulis seu plancis (ἴκρια uocat Græcè) super eas iunctis angustum à continente ingressum uno ponte habentes. Has sublicas tabulata sustinentes olim communiter omnes ciues statuebant. mox è lege hunc in modum statuendum censuerunt: ut pro singulis uxoribus quas quisque duceret (ducunt autem singuli multas uxores) ternas defigeret sublicas è monte sumptas, cui nomen est Orbelus. Hoc habitantes modo obtinent singuli super ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas (καὶ θύρην καταπακτὴν διὰ τῶν ἰκρίων) deorsum ad paludem ferentes. Paruulos liberos per pedem reste illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis & iumentis pisces pro pabulo præbent. Porrò piscium tanta est copia, ut quoties quis ianuam compactam reclinauerit, (ὅταν τὴν θύραν τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνῃ,) demissam fune sportam (σπυρίδα) uacuam, aliquantò pòst retrahat piscium plenam. quorum duo sunt genera, unum quod uocant Papraces, alterum Tilones. Hæc ille. Quænam uerò sit Prasias illa palus iam non habeo quod dicam. Tilloni & ballero (Βαλλήρῳ καὶ Τίλλωνι) lumbricus Canis exortu innascitur: qui debilitat, cogit'que ad summa stagni efferri, quà æstu intereunt, Aristoteles historiæ 8. 20. numerat autem utrunque inter fluuiatile & lacustre genus. Fullo piscis, Græcè chylon, Latinè tum tullo, tum fullo: hinc rusticè apud nos tylon appellatur, Niphus: Videtur autem hoc in loco totidem errores quot uerba scripsisse. Vide quæ suprà in Fullone, pagina 444. à nobis notata sunt. ¶ Quærendum an Papraces, lacustres illi pisces sint, qui à Germanis etiam Praß dicuntur. nam & hi magnis gregibus capi solent.

TILTON Græci uocant, τιλτὸν, genus salsamenti, Varinus. Vide suprà in Lepidoto, Elemento L.

DE TINCA, RONDELETIVS.

TINCAE nomen ab Ausonio usurpatum hodie quoque in Gallia & Italia seruatur. A

Piscis hic in lacubus stagnis & fluuijs, qui rapidi non sunt, uiuit. Vbi.

Ex uiridi flauescit, corporis specie, pinnis, & earum situ, palato carnoso Cyprinum B imitatur: squamis autem differt. paruis enim admodum & tenuibus tegitur, muco semper obductis, quam ob causam Tincæ lubricæ sunt. Præterea circa oculos circulus in Tinca ruber est, in Cyprino flauescens. Linea à superiore branchiarum parte descendens corpus medium intersecat. Pinnas duas habet ad branchias, alias duas in uentre, unam à podice, aliam in dorso breuem sine aculeo. Cauda in pinnam latam desinit. Lapillos habet in capite Auratæ & reliquorum marinorum modo. In ima oris parte ossa serrata pro dentibus. Branchias quater-

Tincæ hæc effigies à nostro pictore expressa est.

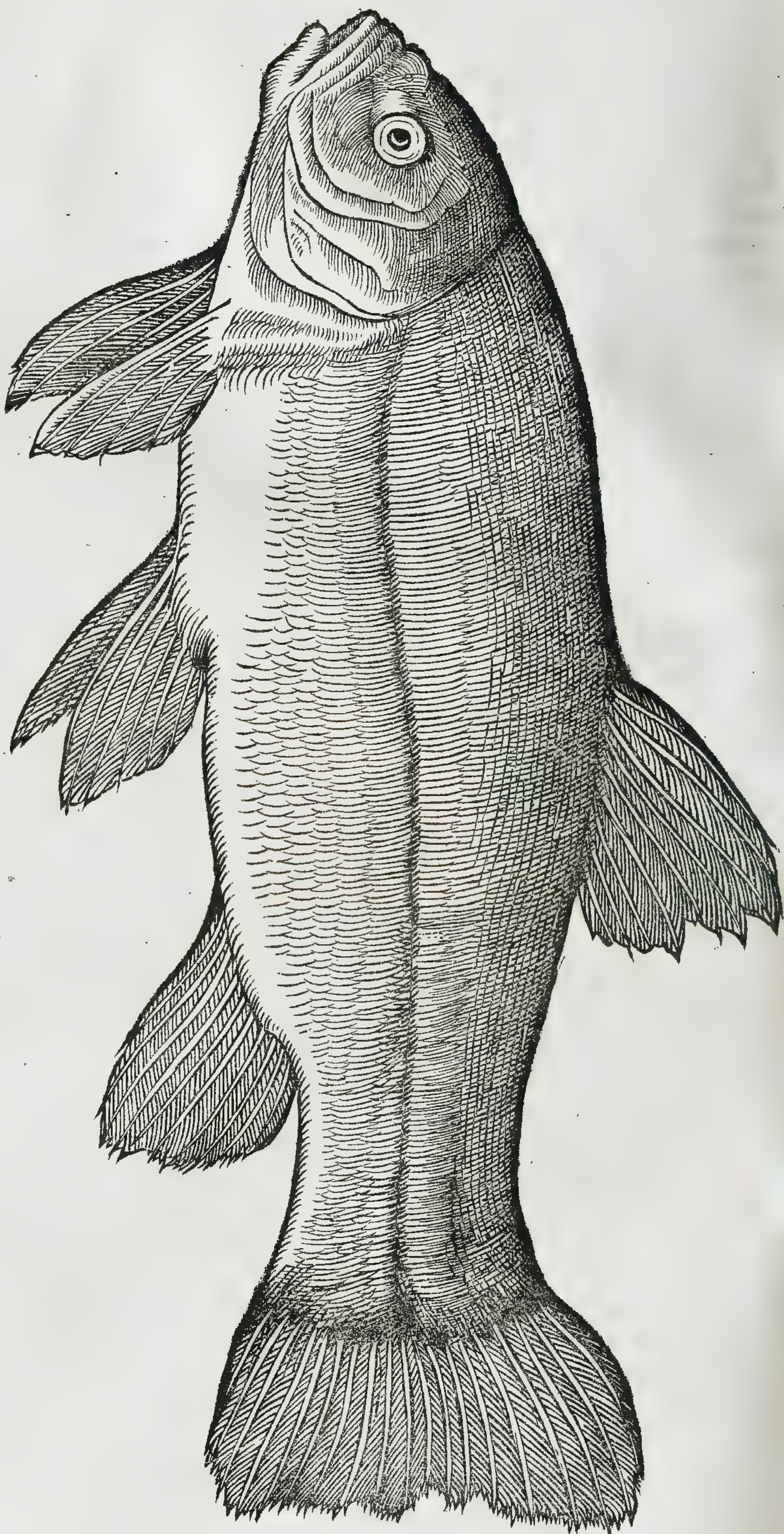

nas duplices. Ventriculũ paruum, fel aqueum in hepate, uesicam geminam aëre plenã in uentre, oua pauciora quàm Cyprinus.

C Nutritur aqua, luto, & muco, quam ob causam palustribus et lacustribus aquis, et fluuijs tarde fluentibus gaudet.

F Vilis est, & pauperiorũ cibus. Ausonius:

Et uirides uulgi solatia tincę.

Crasso, glutinoso, excrementitioq́ est succo.

A Sunt qui Tincam, Aristotelis ψύλωνα esse putent, quem Fullonẽ uertit Gaza, de quo hæc tantùm Aristoteles lib. 4. de hist. cap. 14. ὃν δὲ καλοῦσι ψύλωνα, πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς ἐν ὑπηνέμοις: ἀγελαῖος δ' ἐστὶ καὶ οὗτος. Id est, Fullo quẽ uocant, litora petit tranquilliora, sed is quoq́ gregalis est. Præterea eundem esse cũ eo qui Dorioni γναφεὺς uocatur. Athenæus: Γναφεύς. Δωρίων ἐν τῷ περὶ ἰχθύων τὸ ἐκ τῆς ἑψήσεως τοῦ γναφέως ὑγρόν φησι πάντα σπῖλον καθαίρειν. Id est, Fullo. Doriõ in libro de piscibus, ait fullonis decocto maculã omnem elui. Alij (*ut Bellonius*) dubitãt sit'ne idem Fullo Aristotelis, & γναφεὺς Dorionis: cuius dubitationis causam nullã uideo, cũ Fullo Aristotelis lacustris sit uel fluuiatilis, (*Tillo potiùs, fluuialis & lacustris est Aristoteli: ψύλων autẽ quem Gaza fullonem uertit, cum litora petere dicatur, marinus uidetur. Vide quæ annotauimus in Fullone, Elemẽto F.*) Dorion uerò marinos duntaxat pisces numerasse uideaẽ. Quod uerò Tinca et Fullo idẽ sint, nõ inde necessariò efficiẽ, quia Tincę decocto sordes detergunẽ. Idẽ enim & Anguillarum, & Ichthyocollę, & aliorum pisciũ admodũ glutinosorũ decoctũ præstare potest: nã lento & glutinoso humori quod pingue est & sordidum hæret, atq́ unà utrunque abluitur & tollitur. Tincæ quidem muco obducuntur, & sese mutuo lambunt, id quod aliquando obseruaui.

Ψύλων uel Γναφεὺς Græcorum an sit tinca.

Γναφεὺς, id est fullo unde dictus.

D His Lucios uulneratos sese adfricare, & muco uulnera conglutinare tradunt.

A Non immeritò à P. Iouio Platina reprehenditur, qui Tincas antiquitus Mænas fuisse existimauit, cùm Mænæ solùm sint marinæ, Tincæ palustres siue lacustres & fluuiatiles.

G Vidi Romæ Iudæos quosdam medicinam exercentes, qui carpo & plantis pedum Tincas, per dorsi longitudinem discissas, admouerent in febribus ardentissimis. Sed id nisi in tempore fiat, non modò nihil profuerit, sed maximè obfuerit: nam frigiditate intro repellente, ac magis & constringente augetur incendium.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Tinca Italis & Latinis, Gallis Tenche dicitur. nam ubique suam appellationem constantissimè retinuit. Popularis est piscis ac cœnosus: qui quum ubiq; frequens sit, mirum est, quòd à priscis Romanis nullum nomen habuerit. Fullonem Aristotelis esse crediderim. Gregalis est Fullo (Fullo.) (inquit ille) & partus tempore petit litora tranquilliora. Fullo autem dictus piscis, quòd eius decoctum detergendis lanæ sordibus inseruiat. Dorioni γναφεὺς uocatur: cuius decocto (inquit) macula omnis sordesue eluitur. quod nostri uulgi plerisque pro magno arcano habetur. (*Tincæ nomen uetus nullum certis argumentis ostendi potest. Nec idem esse potest γναφεὺς, qui ψύλων, quem Gaza fullonem uertit. Vide quæ nos elemento F. in Fullone scripsimus.*) Tinca Phycidi usqueadeò similis est, ut uulgus Phycidem Tincam marinam uocet.

B Viridanti est squamarum colore, quas olida uligine obsessas habet, seu mucore lento uiscosas: adeò tamen tenues, ut meritò ijs carere dixeris. Singularem in tergore pinnam habet, eamq; paruam: quaternas sub uentre, & caudam rotundam. Os nulla dentium asperitate communitū. Tergus & totum corpus diuerso modo fulgere comperies. In Tincarum porrò capitibus calculi duo admodum exigui reperiuntur.

COROLLARIVM.

A Ego palustres hos pisces nullo in precio apud antiquos fuisse putauerim, & propterea nullis literarū monumētis fuisse celebratos. meq; plurimùm mouet Ausonius, qui tincas & lucios ignobilissimis piscibus adnumerauit, Iouius. Veteres authores preciosos potiùs quàm uiles pisces literarū monumentis celebrare consueuerunt. Vnde et Columella scribit: Viles pisces ne captare quidem, nedum alere conducit, Saluianus & Massarius. Idem Saluianus: Satis (inquit) mirari non possum, scriptores Ausonio uetustiores, tincam piscibus nunquam annumerasse: similiter coniectare nequeo, quamobrem mille ac centum deinceps annis nemo tincæ mentionē fecerit. nam post Ausoniū (qui redemptionis nostræ annis circiter trecentis & septuaginta, sub Valentiniano ac Valente Augustis uixit) centum tantùm ab hinc annis nōnulli rursus tincæ meminere. Sic ille. atqui tincæ Albertus Magnus etiam meminit ante hæc tempora annis circiter trecentis. claruit enim circa annum Salutis M. CC. LVIII. ut in Chronicis reperio: quanquam Trittemius annum Domini quo floruit numerat M. CC. LXXX. hic libro 23. De animalibus, falconum remedia describens, secundum Guilielmum Falconarium regis Rogerij, (qui nimirum ante Alberti quoq; ætatem uixit) tincham nominans, Germanicè etiam interpretatur Sligen. ¶ Nomen huius piscis à recentioribus uariè scribitur: Tinca, Tincha, Thinca, Tenca, Tencha, Tencon. ultimum uidetur diminutiuum. inter reliqua magis arridet ut Tinca scribatur, nimirum quasi tincta, quod Gallus diceret Teinte. colore enim à plerisque alijs piscibus multùm differt, & uiridi nigricante quasi tincta uidetur. Germani atramentum scriptorium etiam à nigro colore Tinten, quasi tinctum uel tincturam nominant. ¶ Alexander Benedictus uictum podagricorum describens orphos lacustres nominat pisces, qui uulgò tincæ uocentur, nescio qua ratione. mihi quidē minimè probatur. ¶ Merulam piscem turdo simillimum, (nisi quòd merula nigrior est,) quoni- (Tincæ marinæ.) am tincæ formam habet, tincam marinam Veneti cognominant, Massarius. Merula piscis marinus tincæ fluuiatili similis est corporis habitu, Rondeletius. Ergò tincam quoq; si quis merulam fluuiatilem aut lacustrem appellet, (Græcè κόσσυφον ποτάμιον ἢ λιμναῖον,) non ineptè fecerit. Ausonius sui temporis secutus plebem, usitatis nominibus pulcherrimum poëma nō est ueritus inficere potiùs, quàm aut ipse in ambiguo iactari, aut iactare lectorem in obscuro. sic alosam pro clupea siue thrissa, tincham pro merula fluuiatili posuit, Scaliger. Hippolytus Saluianus Tenca marina Romæ uocari scribit, & alio nomine pesce Fico, piscem illum quem Rondeletius phycidem esse putat, ipse callariam asellorum generis. sed icon à Rondeletio pro phycide posita, ab ea quam callariæ nomine Saluianus dedit, diuersa uideri potest. Quære in fine huius uoluminis iconem illi, quam Saluianus dedit, similem. Bellonius in Turdo Phycidem, Tincam fl. interpretatur. Pierius Valerianus de tinca dubitat, sit'ne fuca (id est phycis) aut pholis ueterum. Atqui phycis piscis marinus est, tinca uerò dulcium aquarum. cum illa tamen aliquid commune habet: (nam, ut Bellonius scribit, Itali merulam æquè atq; phycidem, tincam marinam uocant:) De pholide aliud nihil legimus, nisi quòd mucum quem ipsa emittit, sibi obducat, ita ut in eo quasi cubili quiescat. Vide suprà, elemento P. Iulidem quoq;, aut similem ei piscem, alicubi tincam marinam uocari audio, fortè quòd magna ex parte uiridi sit colore. Puto & coracinum piscem nigricantem similiter nonnusquam uocari. ¶ Tinca Italicè & Hispanicè Tinca uocatur: Galli- (Vulgaria.) cè Tanche: uel etiam Tincke, si rectè scribit Carolus Figulus. Germani plerique Schley à lubricitate, uel potiùs muco, quem nostri schleym appellant: ut Græcè myxonem, Latinè muconem interpretari liceret, nisi mugilum cuidam formæ iam priùs hoc nomen deberetur. Vir doctus quidam ut uim Germanici nominis exprimat, tincam uocat limariam. sed quoniam id potiùs Græcorum pelamydem exprimit, πηλὸς enim limus est: & tincæ apud Germanos à muco (ut dixi) nomen positum est, abstinere eo præstiterit. Muco quidem hunc piscem plenum esse uel tactus arguit, limosis etiam & sordidis locis degit, & in cœno alitur. Schley, ab alijs

scribitur, Schleihe, à nostris Schlig, quod ita proferimus, ut sit i. breue, & g. molle in fine. uoco autem g. molle, sicuti ante e. & i. profertur. Rostochij & finitimis oris Slye. ad Albim Schleyn: alicubi etiã Gallico uocabulo ein Tinch, inferiores quidã Germani & Gallis uiciniores ut Flandri. Geldri Lauwen uel Louwen, & Seeld uel Zeeld appellãt. In Frisia, ni fallor, Müdthund, nescio qua uocabuli ratione. piscem aiunt esse in dulcibus aquis, lubricum, uocantq; aliter etiam medicũ omnium pisciũ, & sutorem nigrũ. Hollandi quoq; een Schoemacher, hoc est sutorem, ob cutis crassitudinem: & Graumacker, (nos Grabmacher diceremus,) id est uespillonẽ, quod subinde in terra effossa aut sepulchris inueniatur. Saxones quidã tincã interpretanť Stincks: nescio an tincam nostram intelligentes, an alium quendã pisciculũ qui in ora Germaniæ Stint & Stinckfisch à fœtore nominatur. ¶ Tincæ Anglicum nomen est Tenche. Polonicum, Lin uel Lijn. Bohemicum Linie, & Swecz quasi sutor.

B Capiũtur tincæ passim in omnibus ferè lacubus & stagnis. In Rheno etiã, præsertim inferiore ubi tardiùs fluit. In quibus Italiæ lacubus & quales inueniantur, dicemus infrà in F. Tinca in limo, sicut anguilla nutriť, unde & eius coloris est, scilicet lutei siue nigri, Obscurus. Tinca rostro breui ac retuso est: ore ferè rotundo, ad uentrem inclinante, ac prorsus edentulo. In utroq; latere, ubi labrũ superius inferiori cõmittitur, appendicem habet, cyprini instar, cutaceã, rotundã, breuem, mollẽ ac lubricam adeò, ut nunquam explicetur, conspicuá ue fiat, ni digitis comprehensa extendatur. Oculi magni sunt & aurei. Squamis minutis ac ualde cõnexis tegitur. Non idem tincis omnibus color est. aliquæ enim subalbidæ: plurimæ ex albo flauescentes, nõnullæ uirides, palustrium uerò subnigræ etiam aliquæ sunt. Viscido adeò muco exteriùs præditæ sunt, ut recẽs captæ, uix manibus detineri queant. Mirè pinguescunt. Quinq; aut sex librarum crebrò & ubiq; ferè reperiunť: alicubi uerò ad uiginti etiã libras aliquando excrescunt, Saluianus. ¶ Quæ in Albi maximæ capiuntur tincæ, duas circiter libras (id est uncias sexaginta quatuor) pendent. Piscis est breuis, crassus, longitudine ad latitudinem triplici: capite crasso & recurto: oculis magnis, nigris, multùm prominentibus, ut in passere fl. quem Halbfisch appellamus. Dentes habet paruos ad initium gulæ, in duabus utrinque mandibulis, ut capito & alij quidam pisces. Color ei undiquaque ad aureum uergens. Plenus est minutis & tenuibus squamulis, quæ de eo abradi, ut in cæteris piscibus non possunt. his superinducitur pellicula uiscosa, quæ piscem omnino lubricum reddit, &, si radatur, glutinum quoddam tenax & coagulatum præ se fert. eadem in causa est, ut hic piscis, si anteriùs aspicias, coloris appareat è fusco, nigro et uiridi permixti, ac flauo superinducti. Pinnæ ad branchias colorem è puniceo fuscum præ se ferunt: superior uerò cum cauda, fusca magis quàm punicea est, Io. Kentmanus. Ego etiam olim tincam contemplatus, iridem in oculis rubentem obseruaui, maxillas in faucibus dentatas, tergus crassum, in capite lapillos, caput & dorsum nigricabant: pinnæ subnigræ, cauda nigrior erat. Sub pinnis iuxta branchias eminebat caruncula rubicunda, crassiuscula. Ad pinnam uerò sinistram medij uentris cuneus quidam carnosus, subdurus, genitalis ferè specie, prominebat. ¶ Tinca lutea potiùs quàm uiridis est: at uiridem (dicere) maluit Ausonius, Scaliger.

C Tencha piscis est fluuialis uel stagnensis, qui in limo sicut anguilla nutritur, Obscurus. In stagnis & paludib. uictitat, locis ferè cœnosis, ut inter arundines & uluas. In quibus Italiæ lacubus habeatur, leges infrà in F. E riuis in Albim uenit, per totum annum: illic autem libentissimè in Albi degit, ubi maximè limosum est uadum, & flumen tardius, Kentmanus. Tincæ nusquam in mari reperiuntur. in lacubus autem ferè omnibus nascuntur. capiuntur & in Tyberi, nonnullisq; alijs fluminibus: in quibus cum perrarò tamen capi soleant, ex aliquo potiùs lacu ad flumina adnatasse, quàm in eis genitas esse crediderim. In lacubus ac stagnis ut frequentes, ita & omni anni tempore capiuntur, Saluianus. In Rheno etiam capi audio, cum alibi, tum circa Coloniam. ¶ Putrescentis limi sordibus uescuntur tincæ, Iouius: potiùs quàm carne, Saluianus. In limo sicut anguilla nutriuntur, Obscurus.

Pisces omnes strepitum extra aquam ædunt, seu concussi, seu concutientes celeriter branchias, ut tincæ, quæ stridorem quendam acutum emittunt, Cardanus in Varijs. Et rursus: Pisces pauci sunt qui non strideant: quod & tincæ faciunt, cum è uiuarijs educuntur. nec mirum, nam concutiuntur, & aërem pro aqua trahunt. ¶ Tincæ & lucij & absq; semine et ex semine generantur. nam in piscinis non sati inueniuntur, Cardan. Et mox, Lucios è tincarum semine generari creditum est, amicitiamq; inter illos intercedere. Item alibi: Cyprinos, tincas, anguillas, è putredine seu absque semine generari certum est. ¶ Alibi quoq; scribit tincam uisceribus etiam dissectis, diu superuixisse.

D Lucius ubiq; stagnis ac lacubus cum tincis frequentissimè reperitur, Iouius. Amicitiam lucio cum tinca esse ferũt: huius enim muco adfricare & illinere uulnera sua lucium, Rondeletius. Vide etiam suprà in Lucio C. Lucium quidem pisces omnes præter tincam uorare aiunt. Frisij tincam, medicum omnium piscium appellant.

E Cum spadernis capiuntur præcipuè tineæ, (*interpres Germanicus quidam legit tincæ. Lampetras, aliqui recentiores, tineas fontanas uocant.*) Sunt autem tres ãcus ex ære retortæ ac simul ligatæ, quæ quibusdam breuibus funiculis annectuntur: ac ipsi omnes non multùm distantes

distantes cuidam funiculo longo, his apponitur caudarum cancrorum, uel lumbricorum crassiorum esca, & in aqua sero * extenso iactantur, & mane captæ tineæ (tincæ) tolluntur, Crescentiensis 10.39.

F

Tinca piscis quanquam semper uilis, insipidus & insalubris habeatur: nimis tamen malus putatur Iunio mense: à nostris circa Martium. Fallitur, meo quidem iudicio, qui tincæ post troctã primas attribuit hoc disticho: Tinca uocor, quare? maculosum respice tergus. Coctaq; post troctam, gloria prima feror. Tinca (inquit Iouius) quanuis plebeius sit piscis, aliquando tamen in lautorum mensas uenit, & ex his Romæ præsertim Marsicana è Fucino lacu, qui nũc Celanus dicitur. Fucinianæ labrum inferius tritum habent, quod eius generis indicium est: quippe quæ plurimum saxoso eius in lacus uado uolutentur. Fert & laudatissimas paruus ille lacus quartodecimo ab urbe lapide apud Bacanam syluã, (quam Antonino Pio notã Itinerario esse uidemus,) quibus non modo plebeij, sed splendidi etiam optimates sæpius uescantur. Nobilis ille inter aulæ proceres longè omnium ætatis nostræ popinalis lautitiæ studiosissimus, (qui ducenta milia aureorum nummûm, in uentrem se condidisse aliquando gloriatus est,) tincas Bacanianas autumno captas, allio laridoq; contritis, additisq; odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad uaporem tepidioris furni fœlicissimè percoquebat. Fert & tincas, quanquam minores, sapore tamen minimè contemnendo sanctæ Praxedis lacus, in Latij Sabinorumq; finibus, qui Regillus antiquitus fuit: sed eæ cum raijs & squatinis, cæterisq; uilissimis piscibus, apud Pantheon ignobili foro infimis hominibus uenundantur, Hæc ille. Tinca sapore dulcis est, sed malæ digestionis, Incertus. Reginæ, scardulæ, & huiusmodi, non uidentur reprobari sicut tincæ, anguillæ, & similes qui squamas non habent, Ant. Gazius in Corona florida. Tincæ impuri & damnati sunt alimenti, Alexander Benedictus de uictu podagricorum scribens. Piscis est totus excrementitius & lutosus: ac, nisi diligenter à sordibus & immunditie purgatus fuerit, noxius, Adamus Lonicerus. Medici tincis omnibus uim quandam inesse ad progignendam febrem existimant, quoniam maximè in cœnosis degant, & putrescentis limi sordibus uescantur, Iouius. Aegrè concoquuntur, & mali sunt succi. unde sicuti eis crebrò uesci non debemus: sic diebus canicularibus, quo præcipuè tempore maxime noxiæ creduntur, ipsis prorsus abstinendum est, Saluianus. Temali parui, & tencæ paruæ, quæ apud nos dicti (*dicuntur, fortè*) iaceoli, sine uiscositate sunt, plurimùm exercentur, bonoq; sapore & odore sunt, ut saluberrimi hi pisces uideri debeant, Michaël Sauonarola. *Iaceoli.* ¶ Tincæ nunquam bene sapiunt: sæpissime uerò lutum etiam redolent. quapropter uiles & plebeiæ censentur, præterquàm à mediterraneis hominibus: Qui cum pelagios pisces nunquam gustauerint, in summo honore, & præsertim sacri ieiunij tempore, eas habent. Vnde cùm in cœna Leonis decimi Pontificis discumbentibus, pelagios pisces uario iudicio certatim atq; impense laudantibus, nobilis quidam Florentinus tincis solùm assuetus, diceret: Extollatis, ut lubet, conuiuæ marinos pisces, ego certe Trasymenam tincam cõditam leucophago, his uestris triglis, spigulis & rhombis prætulero: hoc suo insulso dicto lachrymas omnibus præ risu excussit. Illæ autem quas lacus Trasymenus, uel Fucinus, uel paruus ille apud Bacanam syluam, uel à S. Praxedi appellatus, procreant, etsi cum marinis piscibus æquari non debent, contemnendæ tamen non sunt: quippe quas in marinorum piscium penuria, ne lautorum quidem mensæ aspernantur, Saluianus ex Iouio. ¶ Pessimum est cum pisces natura molles & uiscosi, etiam friguntur, ut tinchæ, gui, (*gobij*,) Ant. Gazius. *Apparatus.* ¶ Tinca si grossa erit, & elixam uoles, ex agresta, aromatibus, petroselino, minutim conciso, conditam comedes. Aliter: Si grossa erit, eam bene exquamatam, ac per mediam spinam incisam, ita inuertes, ut quod foris erat, intus demum fiat, infractis etiam costis, ac concisis interaneis, inditoq; rursum, cum ouis sex, petroselini concisi, piperis tunsi, allij diffracti, croci modico. Sunt qui Damascenas, aut cerasia acria, aut passulas cum pineis mundis cum ouo disfracto indant. Coquenda lento igne in craticula est: coctam salimola ex aceto, oleo, croco, sapa suffundes. Aliter: Si parua erit, eo modo scindes quo superiorem. & consperſam farina, oleo friges, frictam, aut agresta, aut succo malarancij suffundes. Hoc, etiam quouis modo cocto, nihil peius, Platina. Allio quidam laridoq; condiunt, &c. ut suprà ex Iouio dictum est. Sunt qui laridi ac allij uice oleum cepamq; concisam, ac uuam, quam passulam dicunt, inijciant, ac eodem modo coquant. alij in eam, primùm (ut par est) purgatam, ac interaneis exemptis, passulas, mentam, petroselinũ, allium, atq; sal concisa, & in simul mixta, per sectionem quà prius interanea exemerant, infarciunt, cõsutaq; sectione, aut ueru infixam, aut craticulæ impositam torrefaciunt, oleo ac aceto cum saluiæ ramusculo, aut fœniculi umbella, assidue dum torretur, conspergentes. Plebeij uerò eam oleo in sartagine frictam, ac arancij mali succo consperſam comedere solent, Saluianus. Tinca primùm in aquam calidam ponatur, & per pannum asperum trahatur ut abstergatur à muco: deinde exenterata in uinum frigidum elixanda immittatur, Mangoldus. sunt qui non minùs diu elixari iubeant, quàm uitulinam. ¶ Coquendæ tincæ melioris saporis erunt, coniectæ in calidam aquam, aut calido cineri impositæ. Assandis cum limo cutis detrahitur, & mediocrem saporem habebunt, Innominatus. ¶ Hic piscis etiamsi aqua calida ablutus, & bene abstersus, rite coquatur, in aquam nempe cum primùm feruere incipit, iniectus, conditus salitusq;, ad iuris ferè consumptionem, adhuc insipidus est, quamobrem ad lau-

tiores mensas rarò uenit, Kentmanus. ¶ Tincarum cutim detractam per se tanquam magnas delicias uel à diuitibus quibusdam in Italia appeti audio. Hunc piscem aliqui in gelu (uel gelatina, ut uulgò uocant) commendant: suauius nimirum quàm salubrius.

G Tincas scissas per dorsi longitudinem, pedumque & manuum plantis (*uolis*) applicatas, ardentis febris feruoribus plurimùm aduersari quidam putarunt ex secta Iudæorum, qui quanquam sordidè admodum & ridentibus alijs talia experirentur, aliquando tamen ipsis æstuantibus exoptata blandimenta fœliciter attulisse comperti sunt, Iouius. Veteres medici ad capitis & artuū dolores sopiendos torpedines admouebant: quarum loco à mediterraneis tincæ forsan usurpari poterunt. Sunt qui non febrientium modò æstus tincis pedibus subditis, seu alligatis uiuis, temperari, sed idem remedium aduersus arquatum etiam morbum proficere putent. Alij ictericorum iecori aut umbilico uiuam imponunt. Ictericis aliqui tincam uiuentem illigāt umbilico donec immoriatur, postridie rursus aliam illigant: idque etiam tertio die repetūt. tinca immortua intus ac foris ueluti croco tincta redditur: & plerique hoc remedio restituuntur, Kentmanus. ¶ Fel de anguilla, thymallo, tinca & porcello lactente misce, ad aurium remedia. hoc enim infuso, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, uermes (aurium) occides, Ex libro Germanico manuscripto. ¶ Equorum purgatio ex intestinis tincarum aut barbonum, à Rusio Hippiatro describitur. ¶ Contra accipitrum & falconum lumbricos remedia scripsi in Accipitre E. ijs aliqui tincæ pellem ustam admiscent.

H.a. Mulier quædam Papiensis (quod uidisse me testor) putans se esse prægnantem, post duodecim menses emisit frustum unum carnis satis magnum, & multa alia parua: & simul cum illis peperit animal ad similitudinem tenconis piscis, colore uiridi obscuro supra tergum, infrà autem rubri coloris: corio tam duro, ut uix gladio scindi potuerit. moriebatur autem, & complicabat se sicut ericius, Marcus Gatinaria.

Epitheta. Tincas uirides Ausonius dixit. licebit etiam uiles, insipidas, uiscosas, & similibus epithetis eas cognominare.

Proprium. Celebratur apud Ciceronem quidam facetus orator Placentinus cognomine Tinca, fortassis ab hoc pisce cognominatus: quemadmodum Florentiæ Laurentius Medices senior, uti erat perurbanus, cuidam celebris familiæ ciui, se domi tincam ingentem exquisita arte coctam falsò iactanti, Tincæ cognomen, quod illi postea fuit æternum, indidit, Iouius.

TINEAE paruæ generantur in marinis stagnis, quales in aqua dulci reperiuntur, Rondeletius. Lampetras aliqui recentiores, tineas fontanas uocant, ut suprà in Corollario de Mustela indicauimus, pag. 199.

TIPVLAE quanquam leuitate sua super aqua ingredientes non mergantur, aquatiles tamē animantes non sunt, ad librum De insectis referendæ.

TIRSIO. Vide Phocæna.

TITTANES apud Athenæum in uersibus Numenij nominantur, deprauatis tamen, ut apparet, his uerbis: χαύνους τιττάνας, ἐγχέλιάς τε, καὶ φυκίδα πίτυουρ. Alia lectio habet, χαύνας τε, πελίας τε.

TMETI, Τμητοὶ, à Græcis uocantur pisces maiores, qui ab alijs pelagij, ut auratæ, glauci, phagri, hoc genus difficiliùs concoquitur: concoctum uerò permultum alimenti præbet, Mnesitheus. Τμητοὶ ab Athenæo uocantur (ut equidem arbitror) qui in partes dissecti, in patinis ministrantur: uel ut in salsamenta condiantur, Vuottonus.

TONSICVLA piscis nominatur à Casiodoro Variarum 12.4. Destinet carpam Danubius, à Rheno ueniat anchorago, ex Orimis tonsicula quibuslibet laboribus offeratur. Orimi qui sint, iam non inuenio. Nouaculæ quidem piscis Plinius meminit 32.2. ab eo contacta ferrum olere scribens.

TORENTINA, piscis Trutta, ut scribit Scoppa grammaticus Italus, sine authore. Malim per duplex r. quasi à torrentibus, quòd in riuis montanis reperiatur.

DE TORPEDINE, BELLONIVS.

A TORPEDO, Græcis olim Νάρκη dicta, utroque uocabulo re ipsa piscis naturam explicante, quòd sua frigiditate torporem manibus inducat. Græcorum uulgus Margotirem (*Narcoterem*) appellat. Venetis ferè ignotus piscis est: qui si nonnunquam illuc ueniat, Sgramphi nomen habet, Romæ non alio quàm Occhiatellæ nomine cognitus.

B Litoralis est ac cœnosus, Gallico Oceano infrequens, Burdegalis notus, apud quos Tremble appellatur, quasi tremulam dicerent: quòd mucosa ac glabra cute, eaque molli ac frigida, contrectantium manus efficiat tremulas. Primo aspectu Ranam marinam uel Pastinacam refert, nisi multò esset rotundior. Huius pars prona ex cinereo albicat: supina magis canescit: rostrum nullum habet, sed eius loco crenam gerit, inter duo latera parte anteriori impressam: caudam breuiorem quàm Raia: atque ut in Mustelis dispositam, (sulcat enim æquor in contrarium,) ad cuius radices duæ pinnulæ enascuntur, multùm in natatione adiuuantes. Oculis est exiguis, parte supina, ut in Raia collocatis: sub quibus duo utrinque foramina in gyrum crenata sunt. Os habet prona parte

(A)

na parte patulum, in crescentis lunæ figuram, dentibus obtusis, multiplici ordine dispositis, anteriori tantùm parte communitum. Branchias gerit duplices, utrinque quinas, fel pro corporis magnitudine maximum.

Torpedo supina.

Tertia Torpedinum Rondeletij species, ut suspicor, maculosa, non tamen oculata.

Cæterùm usqueadeo est lenta carne, ut nisi frigatur, saporis sit admodum ingrati. Adhuc fricta, non indurescit, ægerrimeque coquitur. F

Febrem, extremis artubus admotam, expellere censent, ut & fluuiatilem Tincam. G

DE TORPEDINE OCVLATA, BELLONIVS.

Videtur hæc species prima Torpedinum Rondeletij.

Falluntur mirum in modum, qui Plinium reprehendunt, quòd Torpedinis id genus, quod in tergore sex, atque interdum septem, (*Saluianus in sua icone, quinque tantùm huiusmodi maculas pingit, ceu per angulos pentagoni digestas: & Rondeletius similiter in duabus suis primis,*) aut eo minus maculas, quosdam quasi oculos referentes gerat, Oculatam appellauit: atque id cognomen ad Melanurum potiùs referendum esse autumant. Verùm si ab oculorum pulchritudine & magnitudine Melanurus oculati apud Latinos nomen receperit, quid uetat quo minus à multorum oculorum specie, Torpedinis hoc genus, à superiore multùm distans, etiam oculatum appellemus? Ipsa enim dictio oculorum multitudinem potiùs quàm magnitudinem sonat: quanquam etiam utrumque significare posit. Ac, quantũ illi censores paulò (ut mihi uidetur) rigidiores fallantur, ipsum uulgus Romanum satis indicat; à quo adhuc hodie, nemine docente, Occhiatella dicitur. Verùm de hoc, in Melanuro latiùs. A

Cæterùm, hæc Torpedo non magnitudine ac specie tantùm, uerùm etiam carnis lentore alteram imitatur: solis quinque, sex, atque interdum septem oculorum maculis ab ea differt: quas ita exactè delineatas in medio tergore præ se fert, ut neminem pictorem iudices rectiùs aut exactiùs quicquam effingere potuisse; alioqui naturales oculos paruos habet, ad superius descriptam Torpedinem accedentes. B (F)

DE TORPEDINIBVS (IN GENERE, ET SPECIE prima priuatim,) Rondeletius.

Torpedinis maculosæ primum genus.

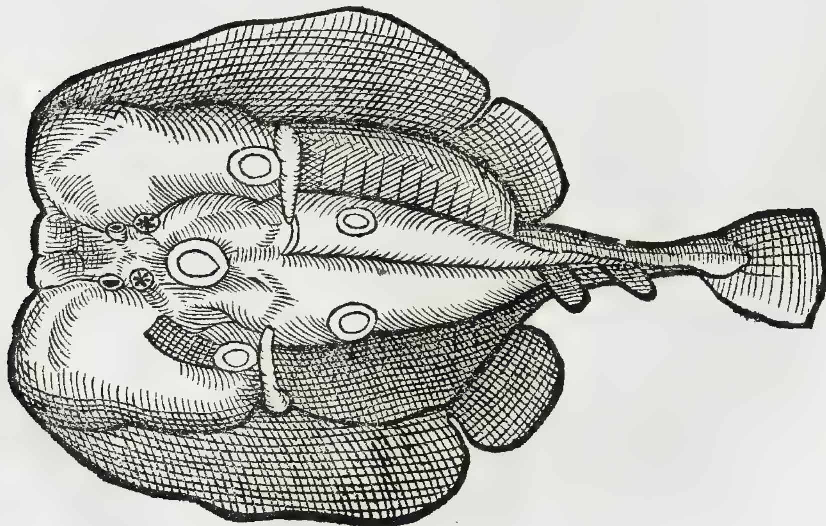

Figuram ſequentem Torpedinis à pictore Veneto habui, nulli illarum, quas Rondeletius pingit, ſimilem: non ſatis probè, ut ſuſpicor, expreſſam.

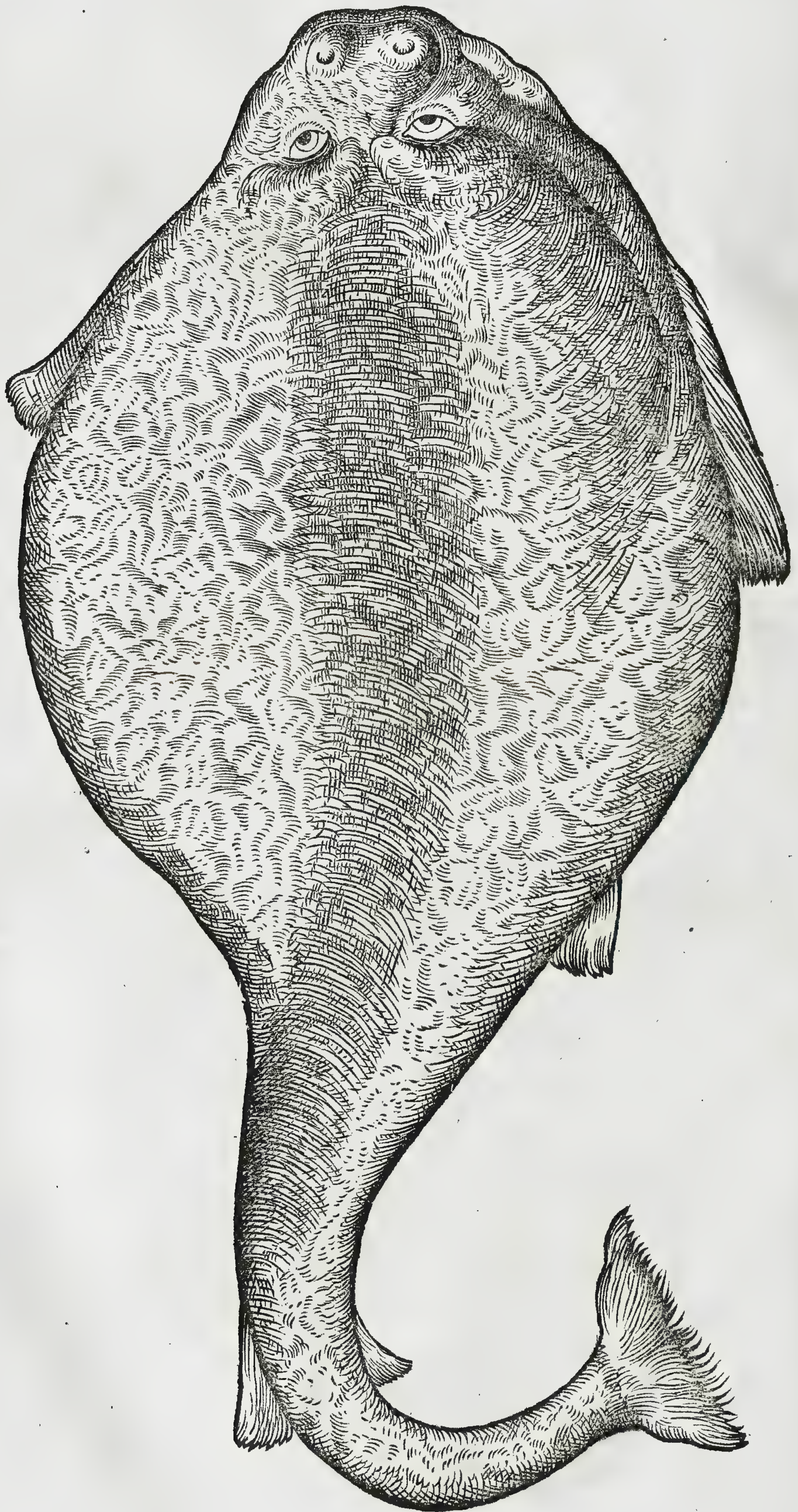

QVA ratione Græci νάρκην piscem, eâdem Latini torpedinem uocant: est enim νάρκη ἔκλυσις τῶν A
μελῶν, id est membrorũ debilitatio: & torpedo, idem quod torpor siue stupor. Huic pisci nomẽ da-
tum est, quòd torporẽ & stuporẽ membris inducat. Menander, inquit Athenæus, νάρκαν per α ex Libro 7.
tulit, quo nomine (*quo modo, ut α in fine scribatur*) nullus ueterũ usus est. Ligures à tremore tremori-
ze appellãt. Massilienses dormiliouse, à stupore: pedẽ enim, uerbi gratia, torpidũ siue stupefactũ
endormi dicimus. Galli torpille. Torpedinum genera quatuor facimus: tria earum quæ macu- *Genera quatuor.*
lis notatæ sunt, quartum eius quæ maculis caret. Quę genera omnia hoc uno capite cõcludimus,
quia uiribus & corporis specie non differunt, sed maculis tantùm, ut diximus. Quare quæ de uni-
us facultatibus, & partium tum internarum tum externarum descriptione dicuntur, eadem etiã
reliquis conuenire existimato.

Prima torpedinis species à nobis posita est ea, cuius maculas efficiunt circuli albo nigroq; di- *Genus primũ.*
stincti, quorum medium oculi * pupillam, maculæ totæ oculos planè referunt. Quamobrẽ à Ro-
manis hodie ochiarella, siue oculatella nominatur. A

Porrò maculæ pentagoni figura dispositæ sunt, reliquum corpus colore est ad rubricæ fa- B
brilis, quam uulgo pro terra Armenia uendunt, colorem accedente. Piscis est planus cartilagine-
us, parte anteriore latus, lateribus rotundus, in caudam carnosam desinens: in cuius initio, partẽ-
que prona pinnulæ duæ erectæ sunt, prior maior est, altera minor. in extremo pinna est lata, ut
caudam clauis nauium, quibus in Rhodano & Sequana utuntur, aptè comparare possis. Oculos
paruos habet pro corporis magnitudine, post oculos foramina oculis maiora, quæ ad os usque
patent: quorum ambitus ἐπιφύσεις sunt carnosæ, ἐπιφύσεσι cordis terrenorum animalium, quas La-
tini ualuulas interpretati sunt, similes. Os paruum in supina parte, dentibus paruis munitum, an-
te os foramina pro naribus. Branchias in medio ferè corpore: quia ob corporis tenuitatem ad la-
tera, quemadmodum in galeis & squatina collocari non poterant. Cor depressum, uentriculum
latum, intestina breuia & lata: hepar album, in quo latet uesica fellis.

In cœnosis litoribus degit torpedo, uescitur carne piscium, quos astu capit. Aristoteles lib. 9. C D
de hist. anim. ca. 37. Ἡ νάρκη ναρκᾶν ποιοῦσα ὧν ἂν κρατήσειν μέλλῃ ἰχθύων, τῷ τρόπῳ ὃν ἔχει ἐν τῷ σώματι λαμ-
βάνουσα, τρέφεται τούτοις. κατακρύπτεται δὲ εἰς τὴν ἄμμον καὶ πηλόν. λαμβάνει δὲ τὰ ἐπινέοντα, ὅσα ἂν ναρκήσῃ ἐπιφερό-
μενα τῶν ἰχθύων: καὶ τούτου αὐτόπται γεγένηνταί τινες. ubi pro ἐν τῷ σώματι perperam legitur in uulgaribus
codicibus, ἐν τῷ στόματι. Torpedo pisces, quos appetit stupore afficit, ea quã suo in corpore habet,
facultate, atque ita tardos præ stupore capit, & uescitur. Abdit se in arena & limo, tum pisces, qui
adnatantes obtorpuerint, corripit. Quam rem plerique à se conspectam retulerunt. Idem Pli- *Lib. 9. cap. 42.*
nius: Nouit torpedo uim suam, ipsa non torpens, mersaq; in limo se occultat, pisces qui securi ad-
natantes (*aliâs, supernatantes*) obtorpuere, corripiens. Athenæus: Ἔστι δὲ ἡ νάρκη, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, τῶν *Lib. 7.*
σελαχωδῶν, καὶ τῶν σκυμνοτοκούντων. Θηρεύει δὲ εἰς τροφὴν ἑαυτῇ τὰ ἰχθύδια προσαπτομένη, καὶ ναρκᾶν, καὶ ἀκινη-
τίζειν ποιοῦσα. Δίφιλος δὲ Λαοδικεὺς ἐν τῷ περὶ τῶν Νικάνδρου Θηριακῶν, μὴ πᾶν τὸ ζῷον φησὶ νάρκαν ἐμποιεῖν, μόριον
δέ τι αὐτῆς διὰ πείρας πολλῆς φάσκων εἰδέναι. id est, Torpedo, ut ait Aristoteles, ex cartilagineis est,
ijsq; quæ catulos non oua pariunt. Venatur autem pisciculos, quibus uescatur, quos attingens
stupore afficit, immobilesq; reddit. Diphilus autem Laodiceus in libro de Nicandri Theriacis,
non totum piscem scribit stuporem inducere, sed partem eius tantùm, idq; se experientia longa
cognoscere. Quo loco pro εἰδέναι mendosè ἐληλυθέναι legitur. (*Ego nihil mutauerim: & διὰ πείρας ἐληλυ-
θέναι τι, pro eo quod est experientia aliquid comprobatum esse, eleganter dictum putârim.*) His adstipulat Op- *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.*
pianus, qui cecinit torpedini molli, teneræ, debili, tardissimeq; natanti pro robore uenenum à na-
tura esse datum. Huius itaq; latera, quæ utrinq; ueluti alæ expanduntur, radijsq; contexta sunt (ea
enim intelligi puto per κερκίδας παρὰ πλευρὴν ἑκάτερθεν ἀμφιδύμους) si quis attigerit, illico membro-
rum uires dissolui, concretoq; sanguine artus præ stupore moueri non posse. Quam stupefacien-
di uim cùm sibi inesse sentiat, resupinatam in arena iacêre immotam, mortuæq; similem: cuius la-
tera si piscis contigerit, stupore impeditum euadere non posse.

Οἷον καὶ νάρκη τεχνήσατο φάρμακον ἀλκῆς
Ἕρπεται, αὐτοδίδακτον ἐν οἰκείοις μελέεσσιν.
Ἡ μὲν γὰρ μαλακή τε δέμας, καὶ πᾶσ᾽ ἀμενηνή,
Νωθής τε βραδυτῆτι, βαρύνεται, οὐδέ κε φαίης
Νηχομένην ὁράαν: μάλα γὰρ δυσφράστα κέλευθα
Εἱλεῖται, πολιοῖο δι᾽ ὕδατος ἑρπύζουσα.
Ἀλλά οἱ ἐν λαγόνεσσιν ἀναλκέϊς δόλος ἀλκή
Κερκίδες ἐμπεφύασι παρὰ πλευρὴν ἑκάτερθεν
Ἀμφίδυμοι: τῶν εἴ τις ἐπιψαύσειε πελάσσας,
Αὐτίκα οἱ μελέων σθένος ἔσβεσεν. Cætera ex ipso

authore petito.

Torpedines hoc piscatu uti, id argumento est, inquit Aristoteles, quòd capiantur, quæ in uen- *Lib. 9. de hist. anim. cap. 37.*
triculo mugiles habeant omniũ uelocissimos, cùm ipsæ sint tardissimæ. Neq; uerò pisces solùm,
sed homines etiam stupefaciendi ui afficiunt. Aristoteles: Ἡ δὲ νάρκη φανερὰ ἐστὶ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποιοῦσα *Ibidem.*
ναρκᾶν. Plinius ex eodem: Maris torpedo etiam procul, & è longinquo, uel si hasta, uirgáue attin- *Lib. 32. cap. 1.*
gatur, quanuis præualidos lacertos torpescere facit, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes.
Ego reuera torpedini pridẽ mortuæ, quæ domi asseruabat, cùm in summis æstatis feruoribus ma-
num aliquãdo admouissem, sensi frigescere, ut uerissimæ torpedinis uiuę contactũ, inter stuporis
causas à Galeno numeratũ fuisse existimẽ, quod fortasse ex Platone hausit, qui cùm de torpedine *Lib. 1. de symp. causis.*
loqueretur: Καὶ γὰρ αὐτή, inquit, τὸν πλησιάζοντα ναρκᾶν ποιεῖ. Hac arte piscatorum manibus euadit: *In Menone.*

cùm enim se hamo captam, uulneratamq; senserit, lineam pinnis amplectitur, mox per lineã uirgamq; stupor in piscatoris manum immittitur, ut piscatori suum instrumentum de manu excidat. Oppianus.

Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Καὶ μὴν ὁ νάρκη σφετέρου νόον οὐκ ἀπολείπει
Πληγῇ (uulnere ex hamo dolẽs) ἀνιάζουσα τιταινομένη δ' ὀδύνῃσιν
Ὀρμιῇ λαγόνας περιπτύσσεται. αἶψα δ' ἀπὸ χαίτης
Ἱππείης δόνακός τε διέδραμεν, ἣν δ' ἁλιῆος
Δεξιτερὴν ἔσκηψε φερώνυμον ἰχθύος ἄλγος.
Πολλάκι δ' ἐκ παλάμης κάλαμος πέσεν, ὅπλα τε θήρης.
Τοῖος γὰρ κρύσταλλος ἐνίζεται αὐτίκα χειρί.

Libro 7. Frigoris impatiens torpedo, ob id hyeme conditur terra, hoc est, uado maris excauato. Theophrastus citante Athenæo: Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φωλευόντων, διὰ τὸ ψῦχος φησὶ τὴν νάρκην ὑπὸ γῆς δύεσθαι. ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν δακέτων καὶ βλητικῶν, διαπέμπεσθαί φησι τὴν νάρκην τὴν ἀπ' αὐτῆς δύναμιν, καὶ διὰ τῶν ξύλων, καὶ διὰ τῶν τριόδων (τριοδόντων potiùs) ποιοῦσαν ναρκᾶν τοὺς ἐν χερσὶν ἔχοντας. Theophrastus in libro de his quæ hyeme latent, scribit torpedinem ob frigus sub terra condi. In libro autẽ de ijs quæ mordendo & eiaculando uenenum infundunt, uim à se emittere, & per ligna, fuscinasq; stupore, manu illa tenentes afficere.

C Circa autumnum parit, autore Aristotele lib. 6. de hist. anim. cap. 10. non oua, sed fœtus uiuos ex ouis, quæ intus excludit. hos in metu intra se recipit & emittit, eodem Aristotele autore. Et quidem, inquit, iam uisa torpedo est grandis, quæ fœtus intra se circiter octoginta haberet.

F Diphilus apud Athenæum ait torpedinem concoctu difficilẽ esse, demptis ijs partibus, quæ circa caput sunt, quæ teneræ sunt, uentriculo (*stomacho*) gratæ, & concoctu faciles, reliquas non. paruas autem meliores esse, præsertim simpliciter (λιτῶς) coctas. Hicesius ait parum nutrire, & pauci succi esse, aliquid tamen habere, quod stomacho ualde gratum sit, (χονδρώδεις τε διακεχυμένους,

Lib. 9. cap. 42. εὐστόμαχον πάνυ.) Huius iecori teneritas (*quidam non rectè legunt, tenacitas*) nulla præfertur, ut scribit Plinius. Qui torpedinem in cibis damnarunt, ij mihi rectiùs iudicasse uidentur. est enim mali succi, insuauisq;: humida, molli, fungosaq; carne, ob id à nostris reijcitur: quòd si quando edatur, abiectis capite, partibusq; quæ circa caput & branchias sunt, allijs cepisq; condîta editur. Et Venetijs, ne in foro piscario uendatur, autoritate præfecti sanitatis cautum est. Quare non possum non

Lib. 3. de alim. facul. mirari quæ Galenus de torpedine scripsit. Mollẽ habent carnem torpedo & pastinaca, quemadmodum etiam iucundam, quæ modicè aluum subducat, & non difficilẽ concoquatur, quæq; modicè (*mediocriter*) nutriat. Et in consilio pro Epileptico, torpedinem solam ex cartilagineorum genere, epilepticis conuenientem cibum esse. Et in libello de Attenuante uictu, saxatilibus in penuria substitui uult, præparariq; cum beta, aut porro, admisto piperis tantillo, (*cum beta trita, aut albo iure, porrum prolixiùs miscendo, & piperis portiunculam.*) Et in libro octauo methodi medendi cùm saxa-

G tilibus piscibus asellos substituerit, proximè asellos, inquit, sunt soleæ & torpedo. Idem (lib. 11. de fac. simplic. med.) literis prodidit, se experientia comperisse torpedinem marinam non mortuã, ut nonnulli existimauerant, sed uiuam admotam capitis doloribus mederi, sedemq; euersam coërcere, idq; eâdem ui efficere, qua alia medicamenta, quæ sensui stuporem adferunt. Quod quidem ego sic interpretor, torpedinem admotam capitis dolores leuare, stuporem inducendo, cuius stuporis causa sit frigiditas, id quod etiam de opio, mandragora, hyoscyamo uerè dicitur, sed

Lib. 1. de cau. sympto. non ea solùm, sed & cæca quædam uis torpedini à natura insita. Nam idem Galenus hanc torpedinis uim nõ frigiditati solùm, uerùm etiam obscuræ eius facultati adscribere uidetur: cùm enim stuporis, qui ex difficili sensu motuq; cõponitur, causas recenseret refrigerationi, partiumq; neruosarum compresioni, torpedinis marinæ contactum adiungit. Paulus Aegineta oleum, in quo uiua torpedo decocta fuerit, ad acerbiores articulorum cruciatus leniendos prodesse scribit.

C De torpedine fluuiatili nihil hîc dicendum, à marina enim non differt. Fluuiatilis in Nilo re-

Torpedo fl. peritur, testibus Athenæo & Strabone. *Aetius quoq; fluuialem torpedinem nominat.*

Maculosa secunda.

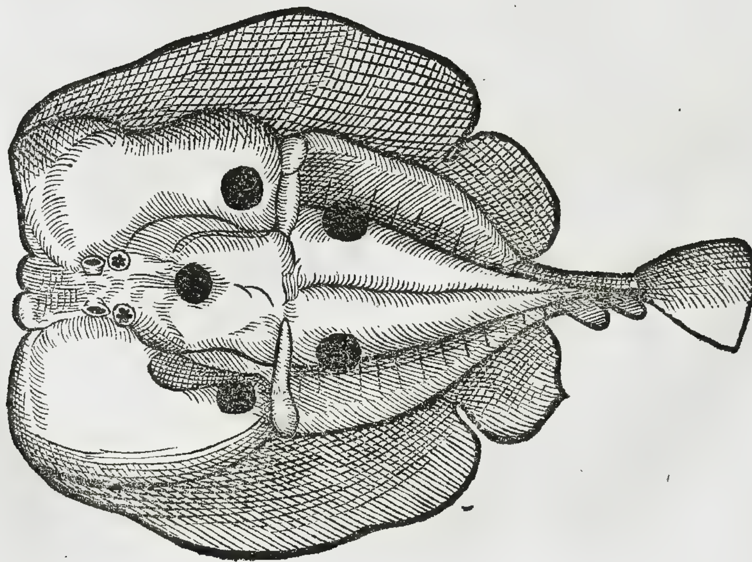

SECVNDA Torpedinis species à prima differt, quòd maculas nigras, rotundas, circulis nõ distinctas habeat, sed eâdem pentagoni figura dispositas. Est etiam primæ concolor.

Maculosa tertia. Ego priores duas oculatas potiùs cognominârim, hanc uerò maculosam.

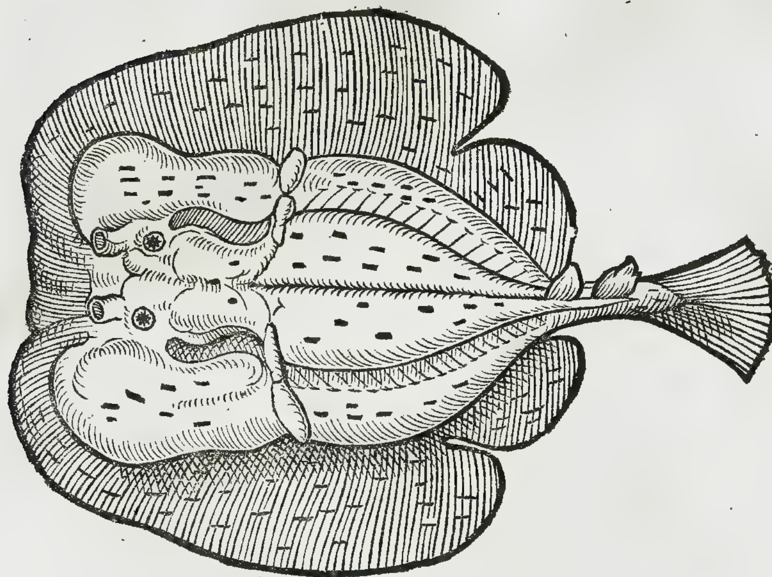

TERTIA Magis uaria est; habet enim maculas diuersarum figurarum, huc & illuc sparsas, & sine ordine.

Torpedinis non maculosæ icones duæ: quarum minor à Rondeletio exhibita est: maior à Cor. Sittardo quondam ad me missa.

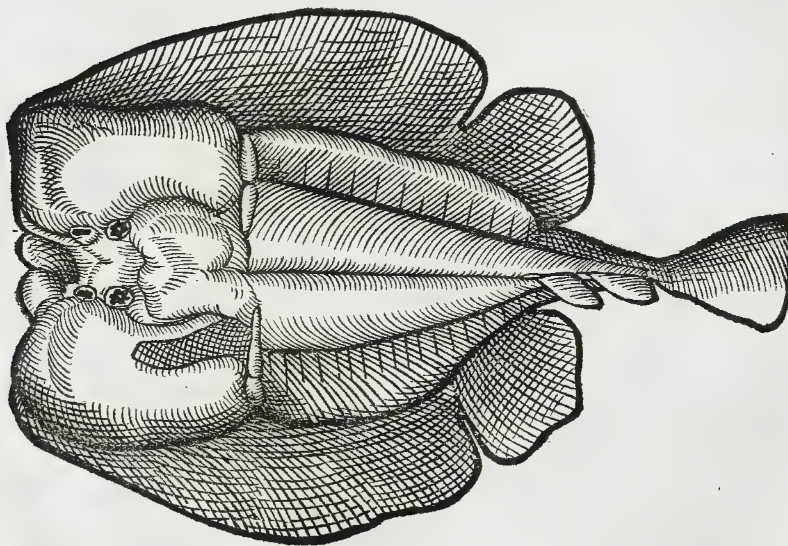

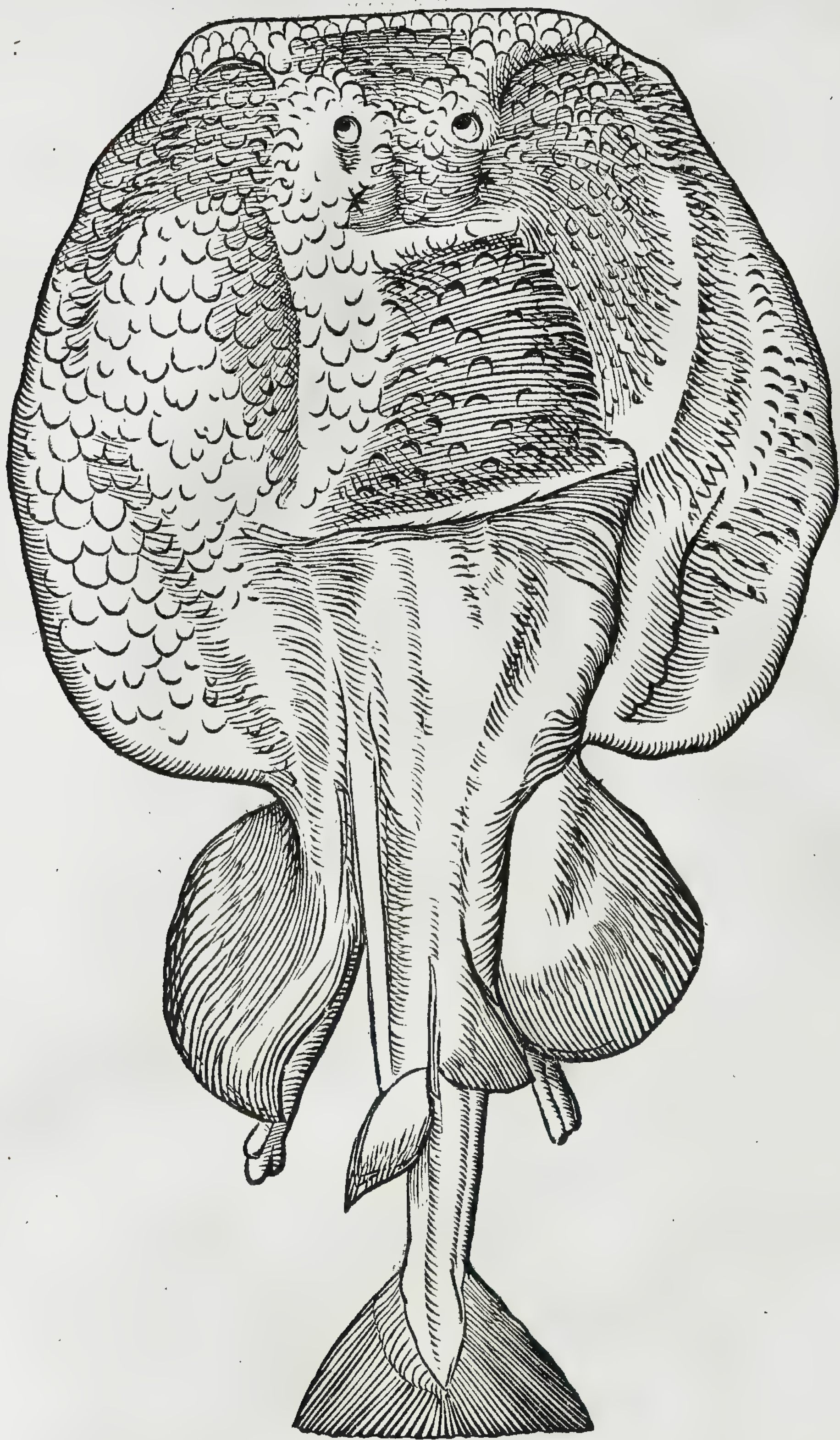

QVARTA & rotundis & cuiuſuis alterius figuræ maculis prorſus caret. Eſt primæ & ſecundæ concolor.

COROLLARIVM.

A Torpedo Græcè quidem uſitatiùs νάρκη, ſed & alio nomine recẽtioribus Græcis uſitato, quod à Latino deflexum apparet, τόρπαινα uocatur: id quod tum ex nominis ſimilitudine, tum remedij ad podagras, affirmare non uereor. Hermolaus cum de torpedine dixiſſet, ſubdit: Eſt & turpæna piſcis maritimus, &c. tanquam à torpedine diuerſum eſſe ſentiens. ¶ Narca & Narcon apud Syluaticum nomina ſunt corrupta pro Narce: ſicut & torpigo uel terpigo, pro torpedo. Piſcium nomina quædam facta ſunt à ui quadam, ut hæc: Lupus, canicula, torpedo, Varro. Albertus hunc piſcem ſtupefactorem nominat: aliqui ſimiliter mixobarbari, ſtuporem, ſtupefacientẽ, ſtupeſcore ut Auicennæ interpres. Iorath obſcurus ſcriptor rahas appellat, Arabico nomine, ut coniÿcio: Syluaticus rahadar. alÿ ex Auicenna citant rabadat. ego magis probo rahade ſcribi, (uel cum articulo alrahade, ut Bellunenſis habet) ſicut libro 2. Voluminis eius de medicina, capite 591. legitur. Harada quidem Hebræis ſtuporem ſignificat, ut docet Munſterus in Lexico trilingui: à uerbo harad uel charad, חרד, quod eſt ſtupuit, horruit. Berulie, id eſt piſcis ſtupefaciens, torpigo, Syluaticus. Thead, id eſt, torpedo, interpres Serapionis. Syluaticus legit fead per f. ab initio,

ab initio, non per th. ¶ Torpedinem Veneti Sgramfum, quod est torpescentis membri affectus, appellant. Romani autem modò Battipotam, modò Foterisiã, frequentiùs uerò Oculatellã dicunt, quòd in eius dorso quinque ocellos subnigros ipsa natura depinxerit, Iouius. Venetijs piscis hic ab effectu uulgò Tremolo appellatur: siquidem membro stupefacto subinde tremorem incutit. Romani uerò (me quidem latet, unde id nomen traxere) eundem uulgari nomine Batti potta, & Fotterigia dicere consueuerunt: & alijs in locis Itali, Torpedine, Matthiolus. Torpedinem piscem ab effectu nunc etiam Apuli torpedinem, Veneti tremulum cognominant, Massarius. Massilienses Turpilliam corruptè uocant: Ligures, Tremorizam, Gillius. Torpedo Romæ eò quòd in dorso quinque nigricantes notas, oculis simillimas, depictas habeat, Ochiatella uocatur. aduertendum tamen (ne homonymia decipiamur) Romæ alium piscem Ochiata uocari, Melanurum scilicet, Saluianus. Olim Cor. Sittardus ad me scripsit, torpedinem non maculosam, Romæ uulgò Motsargo, & Fumicotremula nuncupari. Oculatæ certè nomen non omnibus, sed primis duabus tantùm à Rondeletio exhibitis speciebus attribuerim. ¶ Torpedo ab Hispanis uocatur Tremielga, ut ab homine docto Hispano accepi, alibi Hugia ut Matthiolus scribit. ¶ Torpedo uulgò gramphus ab effectu dicitur, q᷑ efficiat guttã grampham, la goutte grampe. nam leuem quendam torporem tangenti inducit. Dicitur etiam Torpin, Gallus quidam innominatus. sed gramphi nomen, ut diximus, Italicum potiùs est. Memini Gallum quendam olim mihi affirmasse torpedinem tum maculosam, tum sine maculis, in Prouincia uulgò Gallinam maris appellari: nescio quàm rectè, mihi quidem non probatur. Rondeletius cuculum suum piscem à Massiliensibus Gallinam uocari docet. — *Vulgaria.*

Germanica nomina fingemus, ad eorum quibus aliæ gentes utuntur, similitudinem: **ein Zitterling oder Zitterfisch**/ à tremore: **ein Schläffer/ein Krampffisch**. Itali enim similiter (mutuati nimirum à nostra lingua) spasmum uocant gramphum, ut nostri **krampf**. ¶ Torpedinem neque spinosam esse, neque cum echino & echeneide confundendam, Scaliger ostendit de Subtilitate 218. 7.

Torpedinis primæ à Rondeletio propositę iconem olim à Cor. Sittardo accepi, huiusmodi ferè. Oculata est quinis maculis cœruleis, ambiente circulo nigro, & extra illum spacio rotundo crebris distincto punctis. Passim etiam maculis orbiculatis candidis uariatur. Prona pars ruffa est, partim ad luteum, partim ad puniceum inclinans. oculi exigui rubicundi. Appingitur & hirudo eam exugens. — *Torpedo 1. Rondeletij.*

Torpedo nigra priuatim ad dolores capitis commendatur. Vide infrà in G.

B — Torpedo piscis est cartilagineus, Aristot. & Plinius. Σελάχια sunt quæ squamis carent, nec oua (*sed catulos*) pariunt, Suidas. Torpedo subrufa est prona parte, supina autem candida, Iouius. Cerebrum etiam cartilagineis non deest. nam ex torpedinis cerebro remedia quædam pręscribuntur. Situs oris torpedinis idem est, qui in cartilagineis plerisque, (id est parte supina.) Duas iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine utitur: & utroque sui corporis semicirculo, quasi geminis pinnis natat, Aristoteles de partibus 4. 13. Cauda breuis carnosaq́ꝫ est: quoniam incrementum eius partis ad piscis latitudinem transit, Massarius. Piscibus καρχάροις, id est, serratos dentes habentibus torpedinem adnumerat Mnesimachus apud Athenæum. Huius iecori teneritas (Vuottonus legit tenacitas, non laudo) nulla præfertur, Plinius. Hepar habet tenerrimum, Albertus. Solo tactu omnia congelat. uis (ea) in alis, quæ etiam aculeis munitæ sunt, Cardanus Variorum 7. 37. sed neque alas neque aculeos torpedo habet: & uis hæc inferendi torporem à toto eius corpore manare uidetur, lege infrà in D. Fel ei in iecore positum est, Aristoteles. ¶ Planus & cartilagineus est piscis: cuius corpus, si caudam dempseris, uti planum & ualde depressum, ita etiam orbiculare est. Capitis nullum ferè uestigium apparet. Lingua in ore nulla. Ante os (quod inferiore parte est) olfactus gratia bina insculpta sunt foramina. Inferiore etiam parte branchias detectas, & utrinque quinas habet. in utroque enim uentris latere quina branchiarum orificia, parua, semicircularia, tenuiq́ꝫ quadam cuticula ferè contecta, conspiciuntur. Præterea hac eâdem inferiore parte, in caudæ exortu podex extat. Posterior corporis pars in caudam carnosam & breuem, in latiusculámque pinnam desinentem degenerat: etsi Aristoteles (de Partibus animal. 4. 13.) torpedini non secus quàm pastinacæ spinosam & longam caudam tribuat. Duas iuxta caudam pinnas gerit: utrinque scilicet, ad caudæ exortum, unam crassiusculam, & semicircularem. In medio uerò superioris partis caudæ, aliæ duæ eriguntur pinnæ, una superior & maior, altera inferior & minor. Partes quæ ad caudam sunt (teste Galeno) medijs partibus sunt corpulentiores. nam partes mediæ uidentur in seipsis habere uelut cartilaginem quandam tabidam. Molli & lubrica cute tegitur, uenter subalbidus est, dorsum uerò subflauum. quod quidem dorsum in nonnullis torpedinum (etsi nemo ueterum id notauerit unquam) quinæ maculæ rotundæ, nigricantes, oculósque egregiè repræsentantes, & pentagoni figura collocatæ: in alijs uerò aliæ minores, sed plures, albicantes, & nullo ordine digestæ, depingunt: cùm in reliquis subflauum dorsum his omnibus maculis careat. Magnum & carnosum habet uentriculum, intestinum uerò breue & amplum. hepar pallidum, in dextram & sinistram diuisum fibras. Fellis uesica, quæ pro piscis mole satis ma-

gna est, iecinori committitur. dextræ enim fibræ annexa, in sinistram etiam meatus siue uenulas quasdam immittit. Lien paruus est, & subrubens. uterus oblongus & bifidus. Haud multùm excrescit. nullam enim hucusque, quæ senas excesserit libras, uidimus: etsi Aristoteles & Plinius grandem torpedinem, quæ fœtus intra se circiter octoginta haberet, iam uisam esse referant, Saluianus.

C Degit torpedo in cœno & paludibus (τενάγεσι) maris, Oppianus. ¶ Natat latitudine sua, & duabus iuxta caudam pinnis, ut in B. dictum est. quamobrem pigra est. ¶ Terra, hoc est, uado maris excauato condi per hyemes torpedinem, psittam, soleámque tradunt, Plinius. Theophrastus in libro περὶ φωλευόντων, torpedinem ait terram subire propter frigus, Athenæus. ¶ Circa æquinoctium (*autumno: uel, ut Massarius citat, circa autumnum paulò ante æquinoctium*) parit, Plinius. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaq; intra se parit oua præmollia, in alium locum uteri transferens, atq; ibi excludens, Idem. Torpedo oua mollia intra se parit, (*fœtus autem uiuos in lucem emittit, ut & alia cartilaginea:*) nam si ouum foras prodiret, facile periret, carens putamine quod protegat duriore, Massarius tanquam ex Aristotele.

D Torpedo, sese supinam in terram abijcit, & humi strata iacet immobilis tanquam mortua: Ac si quis ex piscibus ad eam appropinquat, hic primum tanquam uinculis constrictus tenetur, & tanquam arctissimo somno opprimitur. Post uerò hæc quanuis non læuis sit, tamen celeriter ex latebris erumpens, piscem mortuo similem edit: Et sæpe ita in natantes pisces medijs fluctibus incurrens, eorum celeritatem tardat, & uel properantes suis uinculis astringit: ij debilitati, fugere obliuiscuntur. Illa uerò eos à fugiendo retardatos torpore, exedit & consumit, Gillius ex Oppiani Halieut. 2.

Torpedinis in piscatione calliditas.

Pastinaca etiam seipsam occultat, sed non simili modo, quo rana piscatrix & torpedo. argumentū sic uiuere hos pisces adduci potest, quòd sæpius habentes in uentre mugilē capiuntur uelocissimū piscem, cum tardissimi ipsi sint, Aristot. Torpedo quam uim habeat, nemo nescit: nempe qua non solum tangentes alligat, sed per ipsum etiam rete, obtorpefacientem grauedinem piscatorum manibus inducit. Ac narrant quidam periclitati sæpe, si quis cum uiua elabitur superne interea manibus agitet aquam, uim ad manus remeantem, & tactum obstupefacientem penetrare, aqua prius omni, ut uidetur, mutata infectáque. Hanc igitur uim suam quoniam exploratam habet, certamen quidem cum nullo suscipit, nec periculum adit: insidiatorem uerò circumiens, & tanquam spicula uim istam suam tacitè interim mittens, primùm aquas, mox ipsum per aquas animal inficit, sic ut iam nec tueri se nec fugere possit, ceu uinculis constrictum alligatúmque, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

De torpore qui ex ea infertur.

Si quis eam manu uiuam tenuerit, torporem brachio inspirat, Massarius. Huius piscis torporem meæ manus tactione periclitatus sum: sed haudquaquam mihi manus tantopere obtorpuit, quàm scriptores decantant. Torpor non modò letalis non est, sed non ita multò pòst euanescit, Gillius. Ea potentia torpedo prædita est, ut si fuscina attingatur à piscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repentè obstupefacit, Galenus libro sexto de locis affectis. Theophrastus in libro de ijs quæ morsu uel ictu uenenum immittunt, torpedinem scribit uim suam transmittere etiam per ligna & fuscinas, ita ut manus tenentium obtorpescant, Athenæus. Non solùm si manu retineatur, sed è longinquo etiam torporem inspirat. nam & retis interuallo, ut inquit Auerroys octauo Physicorum, & secundo cœli & mundi, hunc affectum eam inferre certum est, Massarius. Idem Iorath quidam author obscurus scribit, & Andreas Bellunensis, Alrahade (inquit) piscis reti captus, cum ad piscatores rete trahentes appropinquat, stupefacit manus ipsorum. Scorpioni torpedo admota eum comprimit, Gillius ex Aeliano: non rectè. Verba enim Aeliani ex nostra translatione hæc sunt: Stellionem scorpius hostiliter odit: & eo admoto torpore afficitur. Vide in libro nostro de Quadruped. ouiparis in Stellione D. De therionarca & alijs herbis quæ admotæ scorpijs alijs'ue animalibus torporem afferant, abunde scripsi in Lupo quadrupede H. a. pagina 740. Torpedo tangentem, utcunque celeriter manum retrahat, stupefacit, adeò ut unus de socijs nostris, qui extremo digito punctim tantùm attigerat, uix intra dimidium annum lotionibus & unguentis calidis brachio sensum restituerit, Albertus. Manum hominis qui torpedinem contigerit, torpore affici, etiamnum puer à matre frequenter audiui. Præterea à uiris peritis accepi, illum qui rete in quo fuerit capta, attigerit, omnino passurum torporem. Item si quis eam uiuam in uas imposuerit, & marinam aquam infuderit, si quidem grauida fuerit, pariet suo tempore. Eam deinde aquam si ex uase in hominis aut manum aut pedem infuderit, membra hæc non dubitanter obtorpescent, Aelianus De animalibus 9. 14. Si quis liquorem Cyrenaicum teneat, & torpedinem apprehendat, nihil ab ea patietur, Idem 5. 37. Auerroës cæteri'que philosophi torpedinem ea qualitate manus adficere, qua ferrum à magnete lapide pertrahatur, existimarunt, Iouius. Idem Simocatus scribit, & addit: quoniam aër medius εὐπαθὴς, διηχὴς, διαφανὴς & δίοσμος est: idq; Dei consilio, ut per aërem terra cœlestibus iungeretur. sic etiam contagia ophthalmiæ accidunt, &c. Plinius de echeneide loquutus, subdit: Quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atque effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo; etiam procul & è longinquo, uel si hasta uirgáue

attin-

attingatur, quanuis præualidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes: Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam, quæ odore tantum & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est? Torpedo solo tactu omnia congelat. uis in alis, quæ etiam aculeis munitæ sunt, Cardanus. nos suprà in B. alas & aculeos ei negauimus. Vis sanè illa torporans, à toto huius piscis corpore emanare mihi uidetur. nam uel felli, quæ calidissima in animalibus pars esse solet, facultatem eandem inesse, ex eo coniicimus, quòd Plinius scribit, fel torpedinis uiuæ genitalibus illitum, Venerem inhibere. Remora tollit motum, torpedo non tollit, sed deprauat. non enim quiescit piscatoris, sed tremit manus, unde Tremulam uocant Istri. Quin in litore Britonum relabens æstus, cum unam in sicco reliquisset, & adolescens ut eam palpitatione tentantem abitum sisteret, pedibus inuasisset, ipso in uestigio totus tremuit, Scaliger. Zeilam insulæ fluuius Arotan piscosissimus est. cæterùm pisces illi neutiquam esculenti sunt. è quodam genere unum si quis manu capiat, continuò febre corripitur. amisso pisce, statim liberatur. idcirco eum febrium appellauimus, Idem. Torpedinem uiuam stupefaciendi facultate præditam esse, (inquit Saluianus,) extinctam uerò illa eâdem priuari, præter id quod reipsa experimur (uti enim uiuæ contactu torpescunt membra: sic demortuam citra omnem torporem contrectamus atque comedimus) authorum etiam testimoniis comprobari uidetur. (*Aeliani uerba iam suprà retulimus: Galeni uerò requires suprà in Rondeletii scripto de hoc pisce, segmento G.*) Præterea non manifesta solùm, frigiditate nempe, sed cæca etiam qualitate eam stupefacere, tum ratione, tum authoritate comprobatur. Cùm nanque uiua ea facultate polleat: mortua uerò, eâdem orbata sit: clarissima ratione intelligitur, eam stupefaciendi uim non à manifesta qualitate, frigiditate scilicet, quæ multò maior in mortua (extincto natiuo calore) dubio procul reperitur: sed à cæca & nobis incognita (cuius uiua solùm particeps est) emanare. Quod Galeni quoque confirmatur testimonio: qui cum torporis causas enarrans, inquiat: Torpor uerò, qui ex tam motus quàm sensus difficultate est compositus, in toto corpore, & maximè in artubus, manifestè uidetur à frigore, & compressione neruosorum corporum, incidere. ad hæc etiam à torpedinis marinæ contactu: si torpedinem frigiditate solùm sua torporem inferre arbitratus esset: cùm primo loco torporis causam frigiditatem posuerit: frustra rursus tertio loco ac ceu tertiam causam ipsius torporis, torpedinis contactum statueret. (*In libro quidem de usu respirationis Galenus disertè, occultam qualitatem facit, qua torpedo stupefaciat.*) Postremò, ut refert Athenæus, Diphilus Laodiceus in libro de theriacis Nicandri, scribit: Non totum hoc animal, sed partem eius quandam torpefacere. Cui non solùm subscribere, sed partem eam etiam explicare uidetur Oppianus, his uersibus:

Febrius piscis.

Torpedinem uiuam tantum, nō frigiditate, sed ui quadā occulta stupefacere.

Quòd non aliqua parte tantùm stupefaciat.

At duo se tollunt distenta per ilia rami,
Qui fraudem pro robore habent, piscemq; tuentur.
Quos si quis tractat, perdit per membra uigorem,
Sanguine concreto, rigidos nec commouet artus.
Soluuntur subitò contracto in corpore uires.

Verùm cum hi rami, siue radii (ut magis Græca uox sonare uidetur. ὀσφνίδια enim ab eo uocantur) nulli in torpedine appareant (nisi semicircularia eius latera, ὀσφνίδας, id est, radios, uel ramos, ut uertit interpres, ab ipso impropriè admodum appellari credamus:) cumq; reliqui scriptores omnes (ut qui nunquam alicui tantùm torpedinis parti illam uim inesse notauerint) torpedinem totam torporem inferre arbitrari uideantur: nos quoque non aliquam tantùm partem eius, sed ipsam totam torpefaciendi facultate præditam esse, censemus, Hucusque Saluianus. ¶ Vehemens torpedinis uirus insuperabili frigore præditum, ubi duriorem aliquam materiam nactum fuerit, quippe uel uimen, uel funem, illi pertinaciùs & copiosiùs adhæresit, circunfusumq; aëra faciliùs contaminat, atque ita perrepit, non secus ac flamma ipsa per incensum filum uehementiùs transmeat, quàm si cum torre iactetur. Sic & aqua fluuialis capite uno in eam declinato sensim ascendit, & totum deniq; madefacit. quod tamen in crassiori elemento sensim atque contanter fit, in aërio quàm ocyssimè fieri contingit, Pierius Valerianus.

Torpedines quomodo capiantur ex Aeliano leges suprà, in Corollario de Passere E. pagina 794. ¶ Quomodo piscatorū manus uel contactu, uel etiam absq; illo, per quæuis piscatoria instrumenta, ut lineam, & arundinem, fuscinam, rete, torpore afficiat hic piscis, & ita aliquãdo euadat, in D. iam prædictum est. E

Torpedo Venetiis, Genuæ, Massiliæ, ac ubique puto gentium comeditur, Gillius. Strabo inter Nili pisces torpedinem suauissimam facit. Νάρκη βρῶμα χάριεν γίνεται, Plato uel Cantharus in Symmachia. Audio hodiéque in Italia alicubi torpedinem inter delicias piscium haberi. Albertus de animalibus 24. 1. Quòd dicunt quidam (inquit) omnes pisces conuenire in cibo, falsum est: sicut patet in pisce stupefactore qui frigidi est ueneni, ita ut statim auferat sensum & uitam si diutius tangatur. Atqui in mortuo uim illam stupefaciendi euanescere Galenus monuit, & in cibo sine noxa sumi experientia docet. F

Hodie à plebe egentissimisq; hominibus tantùm comeditur, Iouius. Torpedo (Diphili

teſtimonio) concoctu difficilis eſt, præter partes eas quæ circa caput exiſtunt: quę teneræ, ſtomacho gratæ, & concoctu faciles ſunt: aliæ uerò minimè. Quod uti uerum eſſe experimur (inquit Saluianus) ſic Galeno minimè aduerſari cenſemus: quippe qui ſicuti torpedinis partes medias cartilagineas & molles: inferiores uerò & ad caudam exiſtentes, magis carnoſas eſſe teſtatur: ita illas, teneriores concoctúque faciliores: has uerò minùs teneras, neque adeò concoctu faciles eſſe innuit. Archeſtratus torpedinem in oleo & uino cum bene olentibus herbis (σὺν χλόῃ θυώδει,) & modico caſeo trito incoquendam eſſe inquit. Noſtris temporibus, ſi nulla tuendæ ſanitatis habenda ſit ratio, frixa, & arancij mali conſperſa ſucco, ſuauior multò exiſtimatur, Hæc ille. In torpedinem apparatus deſcribitur ab Apicio, lib. 9. cap. 2. Νάρκην μὲν οὖν ὥς φασιν ὠνθυλευμένην ὀπτᾶν ὅλην, Alexis. Et alibi: Ἔπειτα νάρκην ἔλαβον ἐνθυμούμενος, ὅτι δὴ γυναικὸς ὑποφερούσης δακτύλους Ἁπαλὸς ἀπ' ἀκάνθης μηδὲ ἓν τούτους παθεῖν.

Pſellus torpedinem cibis & multùm (*mediocriter, Galenus*) alentibus, & rurſus attenuantibus, adnumerat, in libro de uictu, Ge. Valla interprete. Raia carnem habet ſapore gratam, ſed duriorem & concoctu difficiliorem quàm torpedo (*Vide Rondeletium in Raia læui F*) aut paſtinaca, & quæ copioſius præbeat alimentum, Vuottonus ex Galeno. ¶ Aluum emollit torpedo in cibo, Plinius. ¶ Ex Hippocratis libro de affectionibus internis. Hepaticus quidam morbus eſt pleuritidi non diſsimilis: in hoc æger ex piſcibus ueſcatur galeo, torpedine, paſtinaca, & raijs paruis, omnibus coctis, &c. Laborans tertio genere tabis, quarto menſe edat torpedinē, ſquatinam, raiam, &c. Et rurſus de eodem: Poſt reliquam rationem uictus, &c. obſonium habeat fruſtum torpedinis, aut ſquatinæ, aut galei. Item, Ab hepate laborans aqua intercute, &c. piſce utatur galeo, & torpedine aſſatis.

G Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur cum Luna in libra fuerit, triduóque aſſeruetur ſub dio, faciles partus facere poſtea, quoties inferatur, Plinius: non alia ui fortaſſe, quàm quòd uelut inducijs dolorum datis, natura ad excludendum fœtum confirmatur, Hollerius. Torpedinis caro in aceto putrefacta & mento aſperſa, fugam pilorum facere dicitur, Aelianus De animalibus 13. 27. Marina torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet. eadem appoſita euerſam ſedem prociduámque coërcet, Dioſcorides. Eadem Galenus, Paulus Aegineta, Aëtius, Auicenna & Kiranides, ex eo tranſcripſerunt, addentes, ea uiua uti oportere. Capitis dolorem, quanuis ueterem & intolerabilem, protinus tollit, & in perpetuum remediat torpedo nigra, uiua impoſita ei loco qui in dolore eſt, donec deſinat dolere, & obtorpeſcat pars. quod cum primùm ſenſerit qui dolet, remoueatur remedium, ne ſenſus auferatur eius partis. plures autem parandæ ſunt torpedines eiuſdem generis: quia nonnunquam uix ad duas tres ue reſpondet curatio, id eſt, torpor, quod ſignum eſt remediationis, Marcellus Empiricus. Torpedo appoſita procidentis interanei morbum ibi coërcet, Plinius. Impoſita lieni medetur, Idem & Marcellus Empiricus. Eſt & turpæna piſcis marinus: à quo cerati quoddam genus ad duritias emolliendas appellatum eſt à medicis, ut eſt apud Paulum Aeginetam, Hermolaus in Corollario, & Maſſarius. qui non animaduertiſſe uidentur turpænam eandem torpedini eſſe. Torpedo tum marina tum fluuialis, iuxta alium quendam modum adhibita, (*articularijs doloribus*) non in paruis ſolùm, ſed in magnis quoque inflammationibus congruit. naturali enim facultate quadam ſtuporem inducit, & dolores è corporibus tollit. quapropter ipſam uiuentem adſiduè admouere inflammatis locis oportet. Cocta item adhuc uiua in oleo, deindéque extracta, ac modica cera cum oleo eliquata, commodiſsimum pharmacum omnibus dolore afflictis podagricis redditur, Aëtius 12. 35. Diaturpænes (Διατουρπαίνης) ceratum, ad podagram, dolorem leniens mirabiliter: Quinto Martij menſis die, olei communis ſextarios duos lebeti in cella ſubterranea infundito, coquitóque lignis è uite: ubi inferbuerit, turpænæ marini piſcis libram adijcito, aſphalacis animantis (quod nonnulli madamudam uocant) ſanguinis uncias quatuor. incoquitóq; dum carnes piſcis diſſoluātur aut torrefiant. deinde exemptis illis (σηρώσας, colato, Fuchſius in Myrepſo) olei & ceræ quantum ſatis eſt adijcito in ſpiſsitudinem, ut molliſsimum fiat ceratum, quod linteolo illitum impones, Aegineta 7. 17. Idem ex eo repetijt Nic. Myrepſus inter emplaſtra, numero 172. & Trallianus lib. 11. apud quem legitur, ἀσφάλακος * τοῦ ζώου, ὃ τινὲς παλαμίδα καλοῦσιν. Andernacus uertit talpæ animalis, quod nonnulli calamitem uocant. ſed pro παλαμίδα placet legi madamudam, μαδαμουδάν, barbaræ nimirum alicuius linguæ nomen, ſicut Aeginetæ & Myrepſi codices habent. Pro σηρώσας uerò habet ἐπάρας, &c. Idem Trallianus paulò pòſt: Medicamentum præſeruans à podagra & morbo articulario præſcribit huiuſmodi: Torpedinem uiuam in uas æreum aut cacabum cum oleo & aqua, (ne oleum uſtum nidorem reſipiat,) conijcito: ac herbam narciſſum (*tanquam & narciſſus ut nomine, ita & ui medica cum narce piſce conueniat, narcen ſcilicet, hoc eſt ſtuporem & indolentiam conciliando*) Luna deſinente collectam adiungito, ipſamq; cum animali incoquens, uſq; dum tota diſſoluatur, & oſſa nudentur. tunc tandem oleum ab aqua paulatim ſeparabis. omnia facito Luna deſinente, ungitóque ægrum ter die. & ſi quidem articuli dolent, patiunturque, curantur: ſi uerò non dolent, præſeruat ea, ne unquam doleant. Id autem facito ungitóque ad dies tres,

tres, Luna omnino desinente. nam si in alio tempore hæc facias, non succedet. Ad utramlibet (siue calidam, siue frigidam) podagram, remedium sic: Torpedinem uiuam nigram, cum admonuerit dolor, subijci pedibus oportet in litore non sicco, sed quod adluit mare: & tandiu premi, donec sentiatur torpor per totum pedem & tibiam usque ad genua. hoc & in præsenti tollit dolorem, & in futurum remediat. hoc modo Anteros Cæsaris libertus supra fidem remediatus est: Marcellus Empiricus, & Scribonius Largus. Noui podagricos, qui sæuiente malo dolentem pedem frigidissima perfundant. alij hybernas reponunt niues eidem remedio. Sed ubi frigore dolor obtorpuit, petrelæo fouent, & paroxysmis liberantur, Hollerius. In capitis forte & artuum doloribus sopiendis, locisque affectis refrigerandis, mediterranei tincas torpedinum uice adhibere poterunt. ¶ Aiunt torpedinis corium nuper decorticatum, si parti matricis prolapsæ inuoluatur, ipsam reducere, Aëtius 16.88. *Corium.* ¶ Ad oculos quos pili pungunt, probatum: Aluminis scissi, cerebri arces (*lege narces, id est torpedinis*) marinæ uiuæ, (*nimirum portiones æquas,*) subigito simul, illinito, priùs euulsis pilis, Nicolaus Myrepsus. *Cerebrum.* Torpedinis cerebrum cum alumine illitum sextadecima Luna, psilothrum est, *Plinius.* ¶ Fel torpedinis potum, genitalis membri arrectionem prohibet, Galenus Euporiston 2.75. *Fel.* Fel torpedinis uiuæ genitalibus illitum, Venerem inhibet, Plinius. Est quidem fel calidissima animalium pars: & è torpedine non simpliciter, sed uiuente tantùm, *id est recens exemptum*, stuporem partibus quibus illinitur, inducere putarim: sicut & ipsa torpedo uiua tantùm id præstat quod nomine præ se fert. sed leporis quoque fel uim soporiferam habere, à Nicolao Myrepso, traditur, è uino potum.

H.a. Νάρκη θαλασσία, id est, Torpedo marina à Platone, Dioscoride & alijs quibusdam cognominatur, siue ut à fluuiatili distinguatur: siue potiùs, ut discernendi causa ab affectione, quam eodem nomine & Græci νάρκην, & Latini torpedinem appellant: ut pulchrè innuit Oppianus, καὶ ἐτήτυμον ὄνομα νάρκη. ¶ Solus Menander νάρκα per alpha dixit pro νάρκη: Ὑπελήλυθε δέ μου νάρκα τις ὅλον τὸ δέρμα, (aliàs σῶμα,) Athenæus (& Varinus.) atqui & ipse mox è Diphilo hæc uerba citat, μὴ πᾶν τὸ ζῶον νάρκην ἐμποιεῖν, μέρος δὲ τι αὐτοῦ. Apud Trallianum quoque lib. 11. νάρκην legimus. sic τόλμη etiam & τόλμα dicimus. ¶ Νάρκη & resolutio membrorum, μυρμηκίασις, ignauia, Suidas & Varinus. *Deriuata.* Ναρκάω uerbum ab hoc pisce factum est, Eustathio teste, pro eo quod est stupeo & torpeo: ut in hoc Homerico, --- νάρκησε δ' ἄρ' χεὶρ ἐπὶ καρπῷ. Plato in Menone dicit, ὅτι ἡ νάρκη τὸν πλησιάζοντα ναρκᾷν ποιεῖ. Ναρκώσης, ἐκλύτου, ἐκλυομένης, Varinus. Ναρκωτικὰ dicuntur à medicis soporifera pharmaca, & quæ sensum obtundant, à uerbo (ut apparet) ναρκόω, unde etiam nomina ναρκώδης, νάρκωσις. ¶ Νάρη, ἡ ἄφρων καὶ μωρά, Varinus: id est, stulta, fatua. Germani etiam Nar appellant stultum, ἤγουν τὸν ἔχοντα τὴν ψυχὴν ἀναίσθητον καὶ ναρκῶντα: & à torpore Törpel. ¶ Νάρκιον diminutiuum, parua torpedo est, Philoxeno: torpedunculam dixeris. ¶ Torpedo Latinis idem est quod torpor aliquando. Si tanta torpedo animos obrepsit, Sallustius. Aliæ fuga se, aliæ occultatione tutantur, atramenti effusione sepiæ, torpore torpedines, Cicero 1. de Nat. Torporare uerbum, pro eo quod est inducere torporem, rarum est. Turpilius Hetæra: Stupidus astat, ita eius aspectus repens torporauit hominis (*hominem*) amore, id est, torpefecit, Nonius.

Epitheta. Torpedinem mollem, inertem, pigram, callidam dicemus. Miram Claudianus cognominat. Μαλακή τε δέμας, καὶ πᾶσ' ἀμενηνή, Νωθής τε βραδυτῆτι, Oppianus de hoc pisce. Νάρκη τορπενόχροι, & φερώνυμον ὄνομα νάρκης, Idem. Πλατεῖα, Plato. Μαλθακή, Eustathius. Θαλασσία, id est marina, distinctionis potiùs nomen, quàm epitheton fuerit.

Icones. Aegyptij hominem multos in mari seruantem signare uolentes, torpedinem piscem pingunt, hæc enim ubi pisces multos uiderit, qui natare non possint, ad se trahit ac eos seruat, Orus in Hieroglyph. 2.105. Aliorum quidem authorum hoc nemo tradidit, sed uno ore omnes contrarium: quòd ipsa scilicet pisciculis insidietur, & torpore affectos ita ut natare nequeant, deuoret. Potest tamen de fœtu proprio intelligi, quem numerosum & uiuum parit, & in metu intra se recipit, ut suprà dictum est. Quinetiam (inquit Pierius Valerianus) unà cum piscibus alijs in uerriculo deprehensa, ut ipsi Aegyptij tradidere, omnes plerunque sospitat (*per accidens,*) cum ne uis quidem hominum innumera possit uerriculum educere, manibus & pedibus penitus obtorpescentibus, ueneno quod effundit per retia dilapso, &c. Si quando tamen piscibus alijs obuolutæ (*torpedines*) contrahuntur (*extrahuntur*) è mari, torporem experti sunt multi quamprimùm piscem uirga tangere uoluerint. quare in Anconitano mari maximè cauent ne rete in altum iaciant, piscatoribus ea incommoda sæpe subeuntibus. Quæ quidem uis torporem infundendi non attingentibus modò, uerùm etiam è longinquo, argumentum dedit ut hominem ignauia egregiè præditum, per hieroglyphicum eius indicari commodissimè posse plerique dicerent, Hæc ille. ¶ Ignaui ingenij piscis, & qui quam alij manifestam & generosam uenationem faciunt, clandestinis dolis & quasi ueneno quodam hæc sibi acquirat: quasi Maronis illud ad uitam magis laudauerit: Dolus an uirtus, quis in hoste requirat? Marcellus Vergilius. Poterit autem ad huiusmodi aliquid denotandum pictus hic piscis accommodari, item ad innuendum hominem in disputationibus & congressionibus acerrimum. Vide mox in D. ¶ Vt narce piscis, ita & narcissus flos τῆς νάρκης, id est *Narcissus.* torporis symbolum est, tradente Eustathio: quare & Furijs infernalibus è narcisso coronam attribuebant. ναρκισσός τε γὰρ ἐκ τοῦ ναρκᾷν παρήχηται: καὶ τὸ ναρκᾷν ἐριννύσι τοῖς κακούργοις παραίτιοι, Sic ille in

Iliad. A Et rursus in T. ὡς δὲ σύμβολόν ἐστι τῆς νάρκης ὁ ναρκισσός, προδεδήλωται. Vide etiam mox in b.

b. Νάρκη μαλθακὴ μὲν ἐπαφᾶσθαι, νάρκην δὲ τὸ πελάζειν ποιεῖ, Varinus ex Eustathio. Poterit hoc ad uoluptatis animum effœminantis & ratione ceu sensu motuque priuantis symbolū trahi. Quidā apud Athenæum: Torpedinem (inquit) emi, cogitans quòd mulier (apparatura ad cibum) teneris eam digitis tractans, nihil ab ullis spinis lædi posset.

d. Ἢ σπάρον, ἢ ὕκκας (aliâs νάρκας) ἀγυληίδας, ἢ ὤτι φάγρον, Numenius. uidetur autem de esca quapiam loqui. ¶ Tutantur se torpore torpedines, Cicero 2. De Nat. Quis non indomitam miræ torpedinis artem Audit, & emerito signatas nomine uires? Claudianus, cuius idyllion siue carmen de torpedine extare puto. Eleganter nimis apud Platonem Menon Socratem torpedini assimilem esse ait, quòd eos quibus cum disputaret, ita argumentationibus irretiret, ut tanquam stupidi facti, nihil omnino resistere possent. Et uideris mihi (inquit) si quid te cauillis perstringere licet, tum specie, tum alijs huic latæ marinæ torpedini simillimus esse, &c. Gaudentius Merula. Græca Menonis uerba hæc sunt: Καὶ δοκεῖς μοι παντελῶς, εἰ δεῖ τι καὶ σκῶψαι, ὁμοιότατος εἶναι τό, τε εἶδος, καὶ τἄλλα, ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ. καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον, ναρκᾶν ποιεῖ. καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν. ἀληθῶς γὰρ ἔγωγε, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ναρκῶ, καὶ οὐκ ἔχω ὅ, τι ἀποκρίνωμαί σοι. Huic modestissimè respondet Socrates. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἡ νάρκη αὐτὴ ναρκῶσα, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖ ναρκᾶν, ἔοικα αὐτῇ. εἰ δὲ μή, οὔ. οὐ γὰρ εὐπορῶν αὐτός, τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν: (*hoc quidem sophistæ esset:*) ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον αὐτὸς ἀπορῶν, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν.

f. Torpedines cum alijs conuiuij cibis nominātur ab Epicharmo in Nuptijs Iunonis: & narcion, id est torpedo parua, in conuiuio quod Philoxenus Cytherius describit: Νάρκη πνικτή, ab Antiphane inter alias lautitias. ὁ μὲν ἀγρῶν τρεφόμενος, Θαλάττιον μὲν οὗτος οὐδὲν ἐσθίει, Πλὴν τῶν πελαγίων γόγγρον τινά, ἢ νάρκην τινά, Idem Antiphanes.

h. Clearchi Solensis peripatetici de torpedine liber ab Athenæo citatur.

TORSIO à quibusdam non rectè scribitur pro Thursio.

TRACHELVS quid sit in testaceorum genere Rondeletius explicat in Pinna, est autem aliâs partis in illo genere, aliâs conchæ nomen.

TRACHVRVS idem esse creditur, qui & σαῦρος (id est lacertus,) Rondeletius. Vide suprà, elemento L. Scithacus (Σκίθακος) piscis, idem est qui & trachurus, Hesychius & Varinus. Scribitur & Σκίθαρκος inferiùs apud Hesychium non suo loco. ¶ Diocles piscium recentium (νεαρῶν, *si rectè legitur*) carnes ait esse sicciores, ut scorpios, cuculos, (*mallem hæc nomina in genitiuis,*) passeres, sargos, trachuros. ¶ Ad trachuros & melanuros esca: Vrticas madefaciens cum succo uiridis coriandri, ex eisque cum simila pastas conficiens, utitor, Tarentinus Andr. Lacuna interprete.

TRAGI (id est, Hirci) nominantur ab Ouidio inter pelagios. Oppiano τράγοι pascuntur sub herbis in litore algoso, Halieut. 1. Chalcides, tragi, acus & thrissæ, pisces sunt acerosi, macri & minimè succulenti, Hicesius. Tragon alij mænam marem, alij pisciculum alium exocœto similem uocant, Rondeletius. Vide suprà de Hircis piscibus, pagina 503. Elemento H. item inter Asellos in Grillo uulgari Bellonij, pagina 106. Tragus Festo etiam conchæ genus est mali saporis: inde forsitan nomen, quòd oleat sapiat ue hircum. At in spongiarum genere tragis durities & asperitas nominis causa uidetur. Grillum uulgò dictum Mustelæ marinæ speciem si quis tragum putârit appellandum, mollem & in cibis delicatum piscem, barbulis fortè seu cirris arunci instar ab eius mento pendulis, nominis rationem imputabit. Pisces quidam ab Aristotele epitrageæ esse dicuntur, hoc est steriles. lege suprà in Balagro, pag. 143. ¶ Inter arbores aliqui tragum pro caprifico dixerunt.

TREBII Nigri authoris uerba de quibusdam piscibus à Plinio citantur: Albertus uerò imperitissimè Trebium piscem facit, attribuens ei quæ Plinius de piscibus diuersis, echeneide, phycide & gladio scripsit.

TRICHIS piscis (uel Trichias, uel Trichæus) non alius quàm thrissa uidetur quibusdam: alijs uerò potiùs sardina, quorum sententiæ nunc magis faueo. Vide iam priùs à nobis obseruata, suprà in Alausa, pagina 23. item in Sardina, pagina 992. Alia est trichiàs (oxytonum) è thunnorum genere: de qua itidem in Sardina scripsimus. Τριχίδα, χαλκίς, Callimachus in Nomenclaturis gentium. Vide suprà in Chalcide A. Scaliger clupeas siue thrissas (id est alausas) minores à Græcis trichides uocari putat. ¶ Apuæ, membrades, trichides, & alia quorum spinas simul ingerimus, omnia flatulentam concoctionem reddunt, & alimentum humidum præstant, &c. Elixa præferuntur, uentrem inæqualiter subducunt, Mnesitheus, ut recitaui in Apuis. Eritimos pisces memorat Dorion, chalcidibus eas idem facere dicens (κατὰ τὸ αὐτὸ ποιεῖν ταῖς χαλκίσιν,) esse autem suaues in hypotrimmate, Athenæus libro 7. sed quid chalcides quidem faciant, priùs non dixerat: trichides uerò saltatione & cantu delectari dixerat, ita ut cum audierint è mari exiliant.

Τριχίας ex Mnesimacho nominatur apud Athenæum libro nono. ¶ Τῶν οὖν καρκίνων πεῖραν οὐχὶ λαμβάνεις, Οὐδὲ τριχίδων, οὐδ' οἷον ἑψητῶν τινῶν, Alexis. Ἑψητὸν λεπάς, εὐτελές τι βρωμάτιόν ἐστιν, ὥσπερ καὶ τριχίας, (τριχίαι,) Pollux 6. 9.

TRIGOLAS, Τριγόλας. Quære suprà in Mullo H.a. inter deriuata.
TRINCVS uel TRYNCVS. uide Brincus, pag. 152.

DE TRITONE.

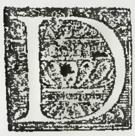

DE TRITONE pelamydum siue thynnorum generis pisce, (magno, sine squamis, orcyno simili, quem Græci quidam chelidoniam nominãt,) diximus suprà, Corollario I. de Thunnis. Hîc de Tritone siue fabuloso, siue mõstro & semihomine marino loquemur. De hominibus quidem marinis plura dedimus suprà, Elemento H.

Etsi non admodum explicatam rationem ad demonstrandam Tritonum formam piscatores afferre posse dicuntur: magna tamen fama est in sermone hominum sanè multorum, cete quædã à capite ad medium corporis humanam speciem, similitudinemq́ gerentia in mari nasci. Demostratus in libris quos de piscatu conscripsit, exiccatum Tritonem in oppido Tanagra spectatum fuisse, cætera quidem (inquit) fictis & pictis similem: eius uerò caput, quòd uetustate obscuratum esset, & euanuisset, non facilè intelligentia comprehendi & percipi potuisse: sed ad solam tactionem illius squammas asperas & præduras dilapsas fuisse. Idemq́ affert, quempiam ex magistratibus Græciæ, qui sortitione facta annuum magistratum gerunt, cum eius naturam exquirere expeririq́ uellet, paulum quiddam de corio detraxisse, atque in succensum ignem iniecisse, idq́ ambustum in circumstantium nares teterrimum odorem immisisse: Neque uerò, quemadmodum inquit, terrenúm ne an marinum esset animal coniectura assequi poteramus. Sed malè ei hæc curiositas cessit. Paulò pòst enim diem extremum clausit, cum è parua nauicula exiguum & angustum fretum traijciens, in mare incidisset: quod ei accidisse Tanagræi interpretabantur, propter impietatis crimen aduersus Tritonem, coniectura inde sumpta, quòd defuncti cadauer è mari reiectum sanie stillasset eiusdem odoris, qualem adustum ab ipso Tritonis corium emiserat. Ego quidem ut Tritones esse credam, Dei ueracissimi testis reuerentia moueor. is est Apollo Didymæus: qui Tritonem marinam pecudem (θρέμμα θαλάσσιον) cognominat, ubi cecinit: *Ex Aeliano.*

Θρέμμα Ποσειδάωνος ὑγρὸν τέρας, ἠπύτα Τρίτων, Νηχόμενον γλαφυροῖς ὁρμήμασι σύντυχε νηός:

Dum uocale maris monstrum natat æquore Triton, Neptuni pecus, in funes fortè incidit extra Demissos nauim, Aelianus de Animalib. 13. 21.

Eundem Tritonem Pausanias in Bœoticis describit, his uerbis: Tanagræ in Bacchi templo simulacrum eius habetur spectatu dignum, quod & ex Pario est marmore, & à Calamide confectum. plus tamen admirationis TRITON (*Tritonis cadauer*) meretur. est autem de eo sermo duplex: prior & honestior (σεμνότερος) eiusmodi. Tanagræorum aiunt primæ nobilitatis mulieres Bacchi Orgijs initiatas, lustrationum causa in mare descendisse. has natanteis aggressum esse TRITONEM. itaque Baccho eas supplicasse ut auxilium ferret: qui mox exauditis earum precibus pugna TRITONEM superârit. Alij uerò uerisimiliùs narrant: cum TRITON omnia ad mare acta pecora per insidias raperet, & nauigia quoque minora inuaderet, TANAGRÆOS cratêrem uino plenum exposuisse. hunc mox odore allectum aduolasse: &, ut bibit, sopore obrutum in litore procubuisse: & à TANAGRÆO quodam secûris ictu ceruicem ei præcisam. (*Similiter Satyrum libidinosum ab Apollonio deceptum uino, Philostratus refert. & Triton ceu Satyrus quidam marinus uideri potest.*) Propterea capite caret. Quia uerò ebrium uiderunt, à Baccho interfectum putant. Vidi etiam alium TRITONEM inter Romanorum miracula, sed isto apud TANAGRÆOS minorem. Figura autem eorum hæc est. (παρέχονται δὲ ἰδέαν οἱ Τρίτωνες, addo τοιαύτην.) Capillos habent in capite instar ranularum palustrium, (ἔχουσιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κόμην, οἷα τὰ βατράχια ἐν ταῖς λίμναις. *non quòd ranæ etiam capillos habeant, sed fortè quoniam ad latera partes capitis in eis protuberant: & propter causas sequentes,*) tum quia colore eis respondent, tum quia discernere pilum unum ab alijs non possis. Reliquum corpus exiguis squamis horret, quæ duritie & asperitate limam referant, (φολίσι λεπταῖς πέφρικε σῶμα κατὰ ἰχθὺν ῥίνης. *Volaterranus primùm, deinde Massarius, Gillius, & alij huius loci interpretes, quos uiderim, ῥίνην hîc pro pisce accipiunt, quem squatinam Latini uocant, non rectè. Aeliano squammæ Tritonis sunt τραχεῖαι καὶ ἀντίτυποι εὖ μάλα, hoc est, asperæ & prædurae.*) Branchias (*Si naturæ cetaceæ sunt, & in terram prorepunt, & uocem edunt, branchiæ eis non conuenire uidentur: sed pulmo, arteria & respiratio, quibus & nasus congruit*) sub auribus habent, nasum humano similem: os uerò amplius, (εὐρύστομον, *rescissum & latum, Nic. Leonicenus, qui Variorum 2. 84. hunc Pausaniæ locum interpretatur:*) & dentes ferinos. Oculi glauci mihi uidentur. Manus quoque habent, ac digitos, & ungues cochlearum operculis, (τοῖς ἐπιθέμασι τῶν κόχλων: *quæ quidem in conchylijs & purpuris propter unguium similitudinem, ungues etiam appellantur, uulgò blattæ Byzantiæ. interpretes plerique hîc lapsi sunt.*) Sub pectore & uentre caudam pro pedibus habent, qualem delphini. Hucusque Pausanias. Idem in Arcadicis: Inter cætera fabulosa (inquit) audiui, TRITONES uocem humanam edere: sunt qui etiam cochleam pertusam eos inflare dicant.

Alexander ab Alexandro Genialium dierum 3. 8. cum hominis marini & Nereidum mirabiles historias exposuisset, subdit: Sed super omnia nostro æuo haud absimile factũ comperimus in Epiro, pfectò exemplũ inter pauca memorabile, quod nõnulli pdendũ posteris putarũt, *Alexander ab Alexandro.*

& actis quoque publicis testatum est. Ad fontem iugis aquæ, ad quem mulieres ex oppidulo aquatum uentitabant, Tritonem seu marinum hominem è spelunca, quam forte ibi nactus fuerat, obseruare solitum, si quando solam ad aquas accedentem, aut per litus ambulantem mulierem uideret, ipsum ex undis & spelunca leni gressu tacitisque uestigijs desilire, & à tergo accedere, ac ui compressam mulierem ex insidijs adoriri, & ad mare concubitus causa arripere, arreptamque sub undis deferre consueuisse. Quod cum apud loci incolas percrebuisset, diligentiùs marinum hominem obseruasse, & cum diutule laqueos illi intendissent, haud multò pòst dolo captum & laqueis uinctum cepisse. cumque cibo abstineret, extra aquas diutius uiuere nequisse, squaloreque tandem & tædio ad extremam tabem uenisse. Tenet fama Venereos eos, & flagrantissimè mulierum amasios esse. propterea oppidi incolas edicto inhibuisse, ne qua deinceps ad fontem mulier, nisi uiris comitata accederet. Hæc nos & eiusmodi, ab his qui diuersa maria penetrarant, & eadem monstra placidis aquis colludentia uidissent, & in occursum nautis exertis capitibus ab undis, occurrisse, & uoces audisse referebant, plerunque accepimus, Hactenus Alexander ab Alexandro. Plinius. ¶ Plinij de Tritonibus uerba, suprà posuimus ad finem capitis Rondeletij, quod inscribitur De pisce monachi habitu, infima pagina 519. & deinceps. Massarius recitatis Plinij uerbis, de Tritone concha (*cochlea*) canente qua noscitur forma, addit: Ex his uerbis uidetur fabulam à uera historia originem duxisse. Tritonem poëtæ describunt corpore hispido, à capiteque usque ad ima latera hominem repræsentante, ac exinde in caudam oblongam deficiente, & in extremitate lunatam seu bifurcatam, ut Apollonius in Argonauticis tradit, concha ea canentem qua & homines canere solent turbinata, oblonga, clauiculatimque intorta, quam buccinam uocamus, Massarius.

Per idem tempus apud Aegyptum in Nilo flumine Mena præfecto unà cum populo deambulante, in loco qui Delta nominatur, Sole orto animalia humanæ formæ apparuerunt in flumine, uir scilicet & mulier. Et uir quidem erat pectorosus, uultuque terribilis, ruffa coma, canisque permixtis, & usque ad lumbos denudabat naturam, & cunctis demonstrabatur nudus: reliqua autem corporis membra cooperiebat aqua. Hunc præfectus iuramento constrinxit, ne destrueret aspectum, priusquàm omnes saturati fierent hoc inopinato spectaculo. Porrò mulier & mamillas habebat, & fœmineum uultum, cæsariesque prolixas: & usque ad horam nonam omnis populus mirabatur, uidentes hæc animantia, quæ hora nona in flumen demersa sunt. Sanè Menas imperatori Mauricio hæc scripsit: Ex uoluminis rerum Romanarum libro 17. quod partim Eutropio authori, partim Annalibus Constantinopolitanis adscribitur. Et superiùs in eodem libro: Cum imperator Mauricius ui uentorum inopinatè saluus ad locum qui dicitur Daonium uix uenisset: nocte illa muliercula peperit puerum oculorum & palpebrarum exsortem, manusque ad brachia non habentem, à lumbo autem erat ei ut cauda piscis naturaliter hærens. quo uiso imperator, præcepit ut occideretur. Vide etiam suprà in Hominibus mar. pag. 251. uersu 13.

Triton fingitur filius Neptuni & Amphitrites, à capite ad umbilicum homo, inde delphinus: & tanquam ἰχθυοκένταυρος, id est ex pisce centaurus. Lycophron Neptunum, Tritonē uocat: Varinus, ex Isaacij commentarijs in Lycophronem. Triton secundum aliquos Scyllæ pater fuit, Eustathius. Ex Gyraldi de Dijs historia: *Triton Neptuni filius & Amphitrites, ut canit Hesiodus: Seruius tamē Salaciæ, (ut eadem Græcè dicatur forsan Amphitrite, quæ Salacia Latinè.)* Phurnutus Tritonem ita describit: Biformis (inquit) fuit, hominis partem habens, partem ceti, propter duplicem liquoris uim, alteram quidem utilem, alteram uerò noxiam. dictus Triton uel ἀπὸ τῆς ῥύσεως, id est, à fluxu, τ. litera superiuncta: uel ἀπὸ τοῦ τρεῖν, ut in Amphitrite dictum est, per antiphrasin. quòd non timeat. Triton elegantissimè ita in Metamorphosi ab Ouidio describitur: Cæruleum Tritona uocat, conchaque sonanti Inspirari iubet, fluctusque & flumina signo Iam reuocare dato, &c. Et ab huius forma Vergilius in decimo, nauem effinxit: Hunc (Auleten) uehit immanis Triton, & cærula concha Exterrens freta, cui laterum tenus hispida nanti Frons hominem præfert, in pristin desinit aluus. Spumea semifero sub pectore murmurat unda. Tubicen Triton à poëtis Neptuni fingitur. Huius Hyginus in Cācro meminit, & poëta Claudianus. Dicimus & Tritones, numero plurium. Vergilius: Tritonesque citi, Phorcique exercitus omnis. Sanè sciendum, quòd Nilus Aegypti fluuius, Triton quoque dictus est, Lycophrone teste. quo loco interpres ideo Tritonem illum appellatum obseruat, propter eius tria in primis nomina. primò enim Oceanus dictus est, deinde Aëtos, id est Aquila, ab eius cursus uelocitate: demum Nilus. Fuit & Triton fluuius alius Libyæ, seu palus: unde Tritonia & Tritogenia Pallas, Hæc Gyraldus Syntagmate 5. de Dijs. Tritonum cateruæ, hic concha sonaci leniter buccinat, ille serico tegmine flagrantiæ Solis obsistit inimici, aliâs sub oculis dominæ (Salaciæ) speculum prægerit, Apuleius in quarto de Asino aureo. Tritones & Amphitrite & triæna (id est tridens) Neptuni, sua nomina inuenerunt, quoniam mare triton, id est tertium locum obtineat post cœlum & aërem, Plutarchus in libro de Iside. atqui τρίτος numerale nomen, suum iôta corripit, Triton semper producit. Εἴδωλα dicuntur simulachra rerum non extantium, ut Tritones, Sphinges, Centauri, Suidas. Idem scribit Tritonis nomine aliquādo Neptunum aut mare intelligi, ut in his uersibus: Καὶ βυθίην Τρίτωνος ἁλιπλάγκτοιο χαμεύνην Σπόγγον ἀκεστορίην πλαζομένης κραδίης. ¶ Τριτώνων πόντοιο βαθυῤῥόου ἐνναετήρων Κόχλοισιν ταναοῖς γάμιον μέλος ἠπυόντων, Theocritus Idyllio 20.

Ἡ δὲ

Ἡ δὲ φαληρικὴ ἦλθ' ἀφύη Τρίτωνος ἑταίρη, Matron Parodus. Sed tum fortè caua dum personat æquora concha, Aemulus exceptum Triton (si credere dignum est) Inter saxa uirum spumosa immerserat unda, Vergilius Aeneid. 6. de Miseno tubicine. Cymothoë simul, & Triton adnixus acuto Detrudunt naues scopulo: leuat ipse tridenti, Et uastas aperit Syrteis, &c. Idē Aeneid. 1. Armigeri Tritones eunt, scopulosaq́ꝫ cete, Statius lib. 1. Achill. Triton à Vergilio nauis Auletæ, ut Tigris Masſici, Apollo Abantis, &c. uident omnes à depictis seu sculptis, ut fit, in eis monstris uel dijs tutelaribus nuncupatæ, Nic. Erythræus. Τριτὼ caput significat, Triton fluuius est Libyæ: Vide Indicem Græcum in Parecbolas Eustathij. Tritonem Germani uocare poterūt **ein Wasserman/ein Seeman**: id est, Aquatilem uel marinum hominem. Δικραίρα (nominatur) alcea, id est cauda duplex, qualis est Tritonis, in duas partes diuisa, apud Apollonium (in Argonauticis,) Varinus. Nauis.

De Tritonum imaginibus, in præcedentibus nonnulla diximus: crebrò enim sculpi, fingi ac pingi solebant: unde & nauem Tritonem nuncupatam monuimus. Nicolaus Erythræus: Tritonem (inquit) eiusq́ꝫ buccinam describit Ouidius Metamorph. 1. hodieq́ꝫ uisuntur Romæ ea forma (qua à Vergilio & Ouidio describuntur) imagines pleræque. ¶ Illud non omiserim, Tritonas cum buccinis fastigio Saturni ædis superpositos, quoniam ab eius cōmemoratione ad nostram ætatem historia elata, & quasi uocalis est: antè uerò, muta, & obscura, & incognita, quod testantur caudæ Tritonum humi (*fortè, mari*) mersæ & absconditæ, Macrobius Saturn. 1. 8. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio, Neptunus ipse, & Thetis, atque Achilles: Nereides supra delphinos & cete & hippocampos sedentes, item Tritones, chorúsque Phorci, &c. Plinius 36. 5. Neptuni templo in Isthmo imminent Tritones ærei, &c. in ipso etiam templo præter cætera tritones duo uisuntur aurei, à lumbis infernè elephantini, Pausanias in Corinthiacis. Claudius Cæsar emissurus Fucinum lacum, naumachiam ante commisit. quo spectaculo clasſis Sicula & Rhodia concurrerunt, exciente buccina Tritone argenteo: qui è medio lacu per machinam emerserat, Suetonius. Icones.

Emblema Alciati, sub lemmate, Ex literarum studijs immortalitatem acquiri:

Neptuni tubicen, cuius pars ultima cetum, Aequoreum facies indicat esse deum:
Serpentis medio Triton comprenditur orbe, Qui caudam inserto mordicus ore tenet,
Fama uiros animo insignes, præclaraq́ꝫ gesta Prosequitur, toto mandat & orbe legi.

PAN VEL SATYRVS MARINVS.

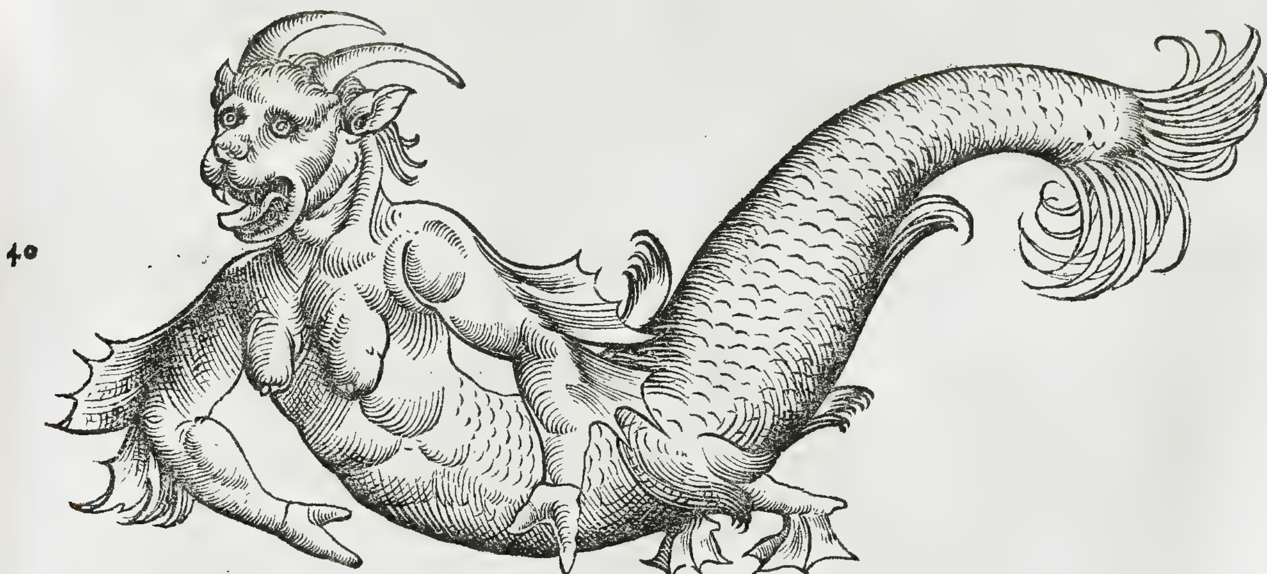

ICONEM hanc ichthyocentauri, siue dæmonis marini, ut ita dicam, à pictore quodam olim accepi: qui talis monstri sceleton Antuerpiæ depictū se accepisse aiebat. Alius etiam retulit simile monstrum aridum è Noruegia in Germaniā inferiorem aduectum, marem & fœminā. Fidem ei facere possunt similium monstrorū effigies, suprà in Homine marino à nobis exhibitæ: imprimis uerò illius quod Romæ uisum est, anno Salutis M. D. XXIII. ei quod hîc proposuimus ferè simile, sed absq́ꝫ cornibus. Hoc quoniā humana specie superiori, & cornutū est, Pâna marinū: aut Satyrum mar. quoniā simū quoq́ꝫ est, appellabimus. Pâna (Πᾶνα) piscē quendā cetaceum uocari, in eoq́ꝫ asteritem lapidē inueniri, qui à Sole accendatur, & utilis sit ad philtra, Aesopus Mithridatis anagnosta tradit, Suidas in ἰχθῦς. In mari circa Taprobanen insulam cete quædam Satyrorum speciem similitudinemq́ꝫ præ se ferre tradunt, Aelianus. Eugenio quarto pontifice, apud urbem Sibinicum in Illyrico captus est marinus homo, qui ad mare puerum trahebat. Is à currentibus, qui rem aspexerant, lapidibus fustibusq́ꝫ uulneratus, in siccum retractus est. Huius effigies penè humana, nisi ꝙ cutis anguillæ similis erat, & in capite duo parua habebat cornua.

Manus quoq; duorum tantùm digitorum formam exprimebant. pedes autem in duas ueluti caudas finiebant, à quibus ad brachia alæ, ut in uespertilione extendebant, Baptista Fulgosus. Quoniã uerò Pâna marinũ quod exhibuimus monstrũ, appellari posse diximus: libet recitare historiam sanè mirabilẽ, ex Eusebij de præparatione Euangelica lib. 5. cap. 9. quod inscribitur, Gentiliũ dæmones mortales esse, Geor. Trapezuntio interprete, quoniã alia translatio ad manũ non est. Sunt aũt Philippi cuiusdã uerba ex Plutarchi libro de Oraculis defectis: De morte dæmonũ (inquit) audiui ego ab Aemiliano rhetore uiro prudente simul atq; modesto, quem credo multos uestrum cognouisse: quòd cum in Italiã pater suus nauigaret, circa insulas quas Echinadas appellãt, flatu uentorum deficiente, noctu prope Paxas deuenerint: cumq; omnes penè qui simul nauigabant attentiores uigilarent, repente à Paxis insula uocem magnã auditam fuisse, qua Thamnus (Θαμνοῦς, Plutarchi æditio habet Θαμοῦς) quidã uocabatur. quæ uox nouitate rei omnes magno perculit miraculo. Thamnus enim ille qui uocabaẽ, homo erat Aegyptius, eius ipsius nauis gubernator. bis uocatus nihil respondit. tertio demũ respondit. Illum uerò multò maiore uoce sic exclamasse: Quando iuxta paludem (κατὰ τὸ παλῶδες) fueris, annuncia tunc Pâna magnum mortuũ esse. Qua re audita magno, dicebat Epitherses (sic enim Aemiliani pater appellabatur) omnes terrore perculsos fuisse, &c. Cum igitur iuxta paludem essent, Thamnum in mare pronum respicientem (ἐκ τῆς πρύμνης βλέποντα πρὸς τὴν γῆν) magna uoce dixisse quæ audiuit, Magnus Pan mortuus est. qua re nunciata magnũ multorum gemitum, immò uerò innumerabiliũ miraculo quodã commixtum, subitò auditũ fuisse. Et quoniã multi ea in naui nauigabãt, citò ac facilè cum Romã uenissent, huiusmodi rei rumores uniuersam urbẽ repleuerunt: & à Tyberio Cæsare Thamnum accersitum fuisse. cui rei tantã fidem Tyberius præbuit, ut philosophis, qui tunc Romæ erant, accitis, diligenter quisnam esset ille Pan ac curiosè scrutaretur. omnes autem illos quibusdam in idẽ conuenisse coniecturis, ac dixisse de illo sibi uideri nunciatum fuisse, qui è Mercurio & Penelope natus fuit. Cum hæc Philippus dixisset, nonnulli eorum qui aderant, eadem ipsa ab Aemiliano sene audisse testabantur.

Veteres quidam circa Scythicas insulas monstrosas hominũ figuras reperiri tradunt, ut sunt Hippopodes, facie humana, pedibus equinis. Ego monstra marina ipsos uidisse arbitror, in Italia insuetos: quorum aliquot faciem hominis, immò & nonnihil uocem referunt, Iodocus Vuillichius in Germaniam Taciti.

TROCTAE Aeliani non alij sunt pisces q̃ amiæ, ut in Amiarum historia Rondeletius docet. Homerus Odysseæ Ξ. nauclerum quendã Phœnicem τρώκτην uocat, hoc uersu: Δὴ τότε φοῖνιξ ἦλθεν ἀνὴρ ἀπατήλια εἰδώς, τρώκτης: ὃς δὴ πολλὰ κάκ' ἀνθρώποις ἐώργει. Eustathius interpretatur, uoracẽ, auarum, lucri & pecuniæ auidũ: ἐκ παντὸς ἐθέλοντα τρώγειν, ὅ ἐστι κερδαίνειν: & secundũ ueteres etiã impostorem. (Trug quidẽ Germanis imposturã sonat.) et rursus Odyss. ο. Phœnices mercatores τρῶκται cognominantur, ἤγουν κερδαλέοι.

Apud Borussos partim in lacubus, partim in æstuante mari capiuntur rhombi, trossuli, aselli, &c. Erasmus Stella. Puto autem Trossuli nomen Germanicum esse.

TRYNCVS. Vide Brincus suprà pag. 152.

DE TRVTTIS SCRIPTA SEQVVNTVR HOC ORDINE.

EX RONDELETIO.

De Truttarum uel Salmonum generibus. De Trutta fluuiatili.
De Trutta magna uel lacustri, (quam aliqui Salmonatam cognominant.)
De Salmone Lemani lacus, siue Vmbla. De altero Salmone, siue Vmbla altera, eiusdem lacus.

EX BELLONIO.

De Trutta fluuiatili. De Trutta Salmonata. De Vmbla.

COROLLARIA.

I. (Huic tabella de Truttarum generis diuisione præmittitur:) De Trutta fl. & quædã de Truttis simpliciter uel in genere. II. De Salmarino. III. De Trutta lacustri. IIII. De Vmblis. V. De alia specie Truttæ fl. quam Germani Hůch *appellant.*

DE (TRVTTARVM VEL) SALMONVM generibus, Rondeletius.

Nos Truttæ potiùs quàm Salmonis uocabulo, eos quibus de proximè dicetur pisces, generali uocare uoluimus.

MVLTA genera (*Truttarum uel*) Salmonum statui possunt: unum eorum qui in Oceano nati (*immò in fluuijs nati ad Oceanum descendunt: & postea rursus ascendunt*) flumina eodẽ influentia subeunt: alterum eorum, qui in Lemano lacu reperiuntur: aliud eorum, qui in Benaco: aliud eorum, qui in rapidis fluuijs & riuis è montibus ortis uiuunt, de quibus omnibus suis locis dicemus.

Fuisse

Fuisse (*Esse*) Salmones fluuiatiles & marinos indicant Plinij uerba libro 9. cap. 18. In Aquitania Salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Qui Plinij locus duplicem sensum habere potest, ut Salmo fluuiatilis marinis Salmonibus præferatur: de ijs enim piscibus loquitur Plinius, qui pro locorum uarietate principatum obtineant, uel ut Salmo fluuiatilis marinis omnibus præstet. (*Posterior interpretatio potior est.*) Sed Salmones marinos esse experiētia comprobat: in Ligeri enim, Garumna, Rheno, atq; alijs Galliæ & Germaniæ fluminibus certum est capi Salmones etiam nonnunquā miræ magnitudinis è mari illuc profectos, in quibus fluminibus aliquandiu enutriti, pinguissimi, suauissimi atq; lautissimi reddūtur. Qui in fluuijs reperiuntur aliunde nō profecti truttæ uocantur. Quòd si cui mirum id uideatur, contempletur quæso diligētius Salmonis ac truttæ speciē, ac notas singulas, is proculdubio eas omnes adeo consentire perspiciet, ut facilè mihi sit assensurus. Hoc ego in salmone & trutta magna (quam salmonatā uulgus nostrum uocat) sum expertus, nec notam ullam qua distingui possent comperi. Idem periculum feci in salmone paruo, & eiusdem magnitudinis trutta, atq; eandem in his similitudinem comperi. Id omnibus cōmune est, quod posteriorem dorsi pinnam paruam habent & subrotundam, pinguemq;.

Salmo propriè dictus.

Trutta fl.

Salmonis & Truttæ, præsertim Salmonatæ, summa affinitas.

DE TRVTTA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

QVAM Galli *Truitte* uocant, nos inde mutuato nomine Truttam appellamus, non Troctam: est enim Aeliani trocta idem piscis cum amia, ut ex utriusque descriptionis collatione docuimus in Amiæ historia. Sunt qui maiorem truttam quam Salmonatam uocamus, Sarionem Ausonij esse credant, (*ut Bellonius.*) Aliorum iudicio trutta nostra Salar est Ausonij: A

Purpureisq; Salar stellatus tergora guttis.

Truttarum differentijs suprà explicatis aliquot alias addemus. Quædam sunt paruæ, & eæ quidem albæ, cuiusmodi multas Santonum & Boiorum fluuij alunt. Aliæ his maiores sunt & flauæ: quales in Erari capiuntur, quas uulgus ob auri laminulas, quas unà cum arena hauriunt, flauescere credit. Sunt quædam subnigræ maculis rubentibus notatæ, colorem illum ex senio contrahi existimo. eæ enim omnium maximæ sunt, & ijs similes quæ truttæ salmonatæ uocantur, quòd salmonibus magnitudine ferè pares sint: quæ in magnis lacubus Allobrogum, Italorum, & Germanorum capiuntur, (quas lacustres salmones optimo iure nuncupare possumus,) cute quidem nigricante, sed carne subrubra & sicciore in senectute.

Truttarum differentiæ.

Sed de fluuiatilibus nunc agimus: ex quibus albæ cubiti magnitudinem uix attingunt, capite mugilem quodammodo referunt. sunt enim capite breui subrotundo, carnoso, uel potius pingui, coloris lactei. Dentibus acutis maxillæ & lingua armantur. Dorsum ex albo modicè flauescit. Corpus squamis paruis tegitur, & cute quæ facile rugatur, & à carne diuellitur, absceditq;. Guttis rubris eadem spargitur. Linea recta à capite ad caudam ducta est. Pinnis quatuor natant quemadmodum Salmo: duas itidem in dorso, à podice unicam habent. Corpore sunt spisso in caudam latam deficiente, eáque similiter in pinnam breuem sed latam. Hac maximè parte truttæ magnæ à salmonibus, & paruæ ab ijs quos Tacones appellari diximus discernuntur: in ijs enim cauda gracilescit, in truttis semper lata est: in illis pinna caudæ longa & bifida, ut in Alosis, in truttis breuis & non diuisa. His accedit rostrum acutius in salmonibus quàm in truttis. Partibus internis à Salmone & umbra fluuiatili non differunt, nisi quòd uentriculi appendices plures & euidentiores habent. Eas quæ flauescunt & nigricant ab albis differre comperio, quod illis rostrum sit acutius, & ueluti in fronte macula nigra. Præterea albæ minores sunt, & carne minus flauescente. B

Truttæ uescūtur piscibus, uermibus, arena. Aqua pura & frigida mirum in modum delectant: quā ob causam aquarum scaturigines miro desiderio conquirunt, & in fontes amnesq;, ex altis & præruptis scopulis proruētes incredibili impetu ferunt, id quod in Gardonis Galliæ nostræ Narbonensis fluuij præcipitijs fieri experientia compertum est. in ea enim subeuntes truttæ nonnunquam decidunt in disposita à rusticis retia, quarum temeritate admoneri nos oportet, potentiorum uiribus cedendum esse, ut illud prudentissimè dictum sit: C

Fœlix qui nunquam direxit brachia contra Torrentem.

Ex his efficitur ut haud falsa esse credamus quæ de ijsdem scribit Paulus Iouius in libello de Romanis piscibus, eas aduersos amnes, uel è præruptissimis etiam cautibus decidentes incredibili impetu subire. Ab Nare enim fluuio in Velinum lacum, qui hodie Pedelucus est, stupenda uelocitate uolucrum modo ascendere credi: qui lacus ab altissimo montis uertice certis primò coarctatus angustijs, & mox tota aquarum mole præcipitatus, nec subiectis quidem cautibus madefactis, ueluti è cœlo in ipsum profluentem Narem effunditur.

Multis in locis Truttæ optimæ habentur. Vnde mirum non immerito eruditis hominibus uidetur, nullum, saltem nobis nunc notum, apud ueteres Romanos truttæ nomen Latinum fuisse, cùm truttarum magnam copiam, ut nunc, ita olim suburbanos amnes suppeditasse maximè uerisimile sit. Solus ex Latinis Ambrosius Troctam nominauit, sed eam, ut iam monui, intelligere oportet, quæ à Trocta Aeliani diuersissima sit: ea enim marina est, delphinis infestissima. Non defuerunt (*ut Iouius*) qui Lupū uariū ueterū fuisse censuerint ex Columella, quū Lupos sine macula A (F)

Trocta.

Truttā nō esse Lupum uariū.

piscinis includi posse asseueret, aliosq; esse Lupos dicant, qui uarij appellantur, ut Lupi illi marini sint qui amnes subeunt: uarij autem fluuiatiles, qui sint Truttæ. Sed ea opinio ex eo facilè conuellitur, quòd de marinis tantùm mentionem faciat Columella, ijsq; qui in pretio haberentur. Postremò Lupos uarios ad eorum discrimen qui Plinio autore lanati à candore dicebantur dictos fuisse ostendimus libro nono operis nostri de piscibus marinis. Vtrunq; mare nostrũ nobis suppeditat, & utrunque illic expressimus.

F Truttæ, præsertim senioris, caro siccior est Salmonis carne, nec æquè friabilis, ideo concoctu difficilior. Sed quò puriores undas sectantur, eò meliores sunt, at quæ in lutosis & stagnantibus aquis degunt, deteriores. Medicos audiui qui saxatilium marinorum loco, Truttas febricitantibus, alijsq; ægris edendas apponi iuberent, quorum sententiam non probo. Quanuis enim Truttæ aduerso torrentium impetu fatigentur, & inter saxa degant, permultùm tamen earum caro à saxatilium carne distat, quæ tenera est, & friabilis, leuis: quæq; facilè & concoquatur, & distribuatur, deniq; optimi succi. Sunt tamen Truttæ sanis cibus gratissimus, & bonus, præsertim si calidæ nec diu asseruatæ edantur. Sunt qui eas non probant nisi statim ac ex aqua eductæ sunt, atq; adeò uiuæ in feruentem aquam conijciantur. Alij in sartagine frigunt, & inter folia nucis iuglandis, aut alia odorata conseruant.

DE TRVTTA MAGNA, VEL lacustri, (quam aliqui Salmonatam cognominãt,) Rondeletius.

Pro icone à Rondeletio exhibita, aliam à nostro pictore factã, sculptamq; dudũ, suppo suimus.

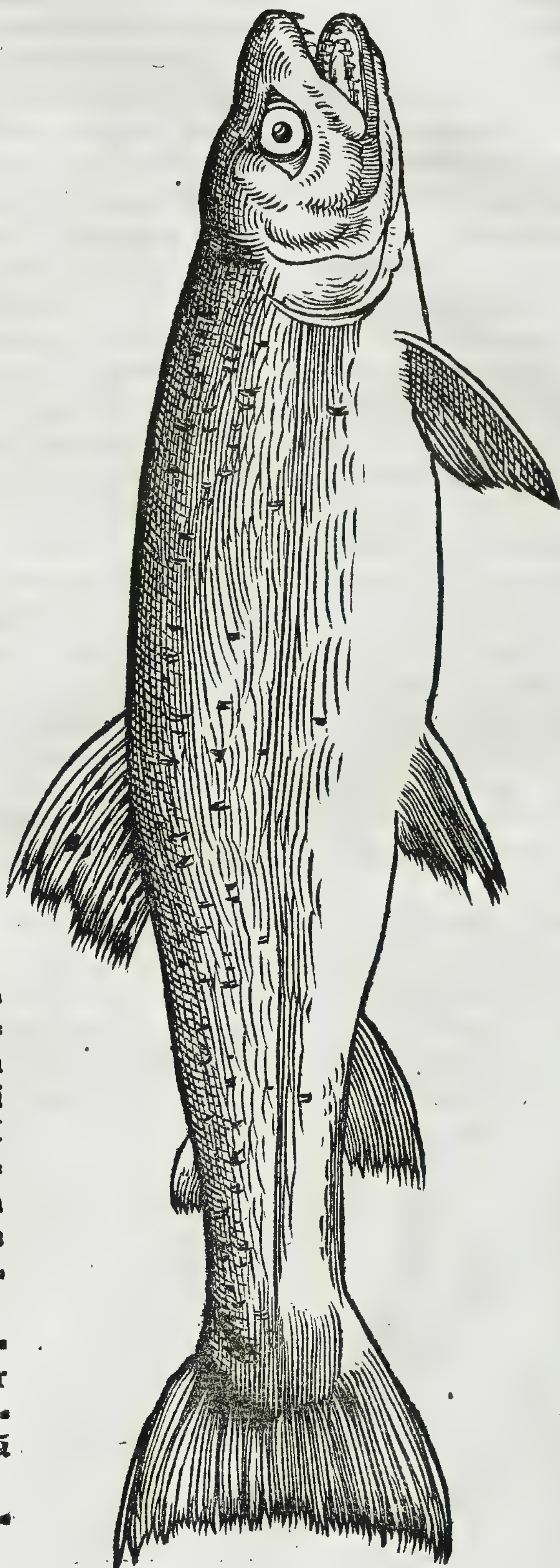

A TRVTTAS Salmones esse fluuiatiles uel lacustres nemo est qui negare possit, si has cũ Salmonibus marinis, qui flumina subeunt, diligentiùs contulerit: & partes omnes tum internas tum externas, uitam moresq; accuratiùs inspexerit. Sed ut Salmonũ, ita Truttarũ discrimina quædam sunt, à corporis colore uel maculis, & à loci uarietate sumpta. Quæ enim in fluuijs rapidis & limpidis inueniuntur, non sunt adeò maculosæ: & magnitudine, succo, carnis colore & substantia multò inferiores sunt ijs, quæ in magnis lacubus Italiæ, Germaniæ, Allobrogũ capiuntur: quæ Truttæ salmonatæ, id est in Salmonem uersæ, & eodem carnis rubore, (uocantur.) De his nunc agimus, quales nobis suppeditat Lemanus lacus, quas Salmones lacustres uocabimus.

B Huiusmodi igitur Trutta ad duûm triûm ue cubitorum magnitudinẽ accrescit, Truttis alijs similis uel Vmblæ (*simpliciter dictæ,*) uel Salmoni fœminæ, maximè rostro recuruo: squamis minoribus quàm Salmo minúsque argenteis, sed pluribus & frequentioribus maculis purpureis conspersa. Pinnis, earum situ, maximè pinna dorsi posteriore adiposa, partibus internis, carnis substantiã & colore Salmoni simillima. Tales truttæ permagnæ è lacu Lemano Lugdunum deferuntur, quas primo aspectu nemo est uidendis Salmonibus assuetus, qui non Salmones esse contendat.

A Ausonius in Mosella Sarionem piscẽ medium facit inter Salmonem & eum qui Salar ab eo uocatur. Sit'ne Sario trutta nostra, dubito: solam enim in magnitudine differentiã statuere uidetur. Versus eius sunt:

Trutta Salmonata an Sario Ausonij sit, dubitat.

Teq; inter geminas species, neutrumq; & utrunque,

Qui

Qui nec dum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq́
Amborum medio Sario (*al' Fario*) intercepte ſub æuo.

In multis Galliæ fluminibus Truttæ cum ſenuerint, lacuſtres truttas æquant magnitudine. Aeſtate caro magis rubet.

Lacuſtribus & fluuiatilibus (*Truttis tum alijs tum Salmonatis*) pinguiores ſunt marini Salmo- F
nes in amnium dulcibus aquis ſaginati, citiusq́ ſatiant. Illæ carne ſunt ſicciore, atq́ hac maximè differentia inter ueſcendum ſecerni poſſunt.

DE SALMONE LEMANI LACVS SIVE Vmbla, Rondeletius.

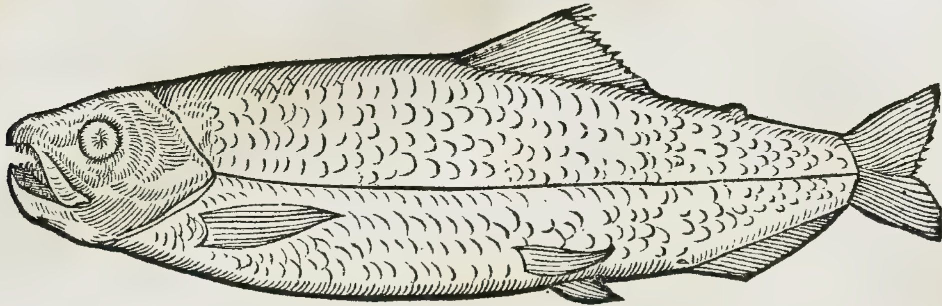

NVLLVM apud ueteres ſcriptores nomẽ reperi piſcis eius qui à Lemani lacus accolis Vm A
ble dicitur. Ac ne quis nominis affinitate decipiatur, differt ab Vmbra piſce qui in Gardone Gal *Vmbra alius eſt*
liæ noſtræ Narbonenſis flumine capitur, quanuis ſit is quoq́ in Truttarum ſiue Salmonum gene *piſcis, & ipſe*
re. Item ab eo eiuſdem nominis qui in Lado noſtro reperitur, qui Mugilis fluuiatilis ſpecies eſt. *truttis cognatus.*

Eſt igitur Vmbla, Lemani lacus Salmo, magno ore, non ſolùm in maxillis dentibus armato, B. *Alius, ſpecies mugilis.*
ſed etiam ſex magnis in lingua. Corporis ſpecie, pinnarum numero ſituq́ partibus internis Truttis uel Salmonibus ſimilis. Caput liueſcit. Branchiarum opercula argentei ſunt coloris, in extremo aurei. Hepate eſt carnoſo, in quo fel ſitum eſt. Carne eſt ſuaui, ſicca & dura cum ſenuerit. Ali- (F)
quando duos cubitos longi huiuſmodi piſces à Lemano lacu Lugdunum aduehuntur.

DE ALTERO SALMONE LEMANI LACVS ſiue Vmbla altera, Rondeletius.

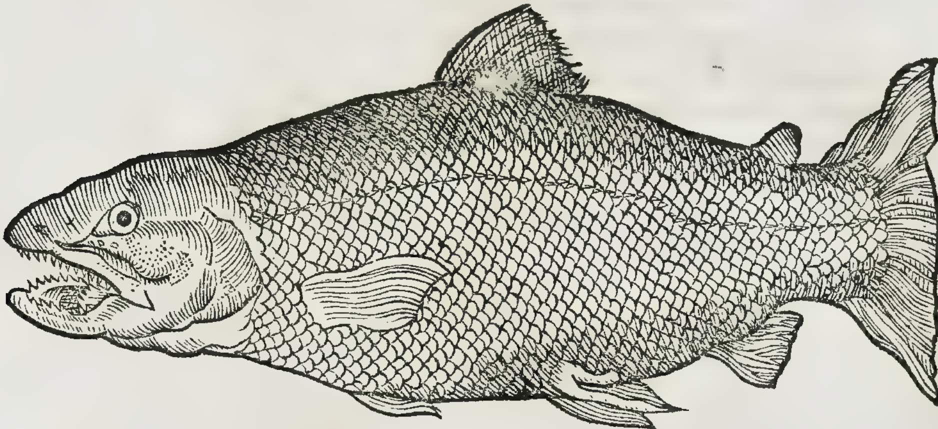

PISCES ualde inter ſeſe ſimiles non ſolùm tractatione, ſed etiam nomine coniunguntur, ut A
Thriſſæ, Trichides & Trichiæ: Sic ſimilis ſuperiori Vmblæ hic quem exhibemus, Vmbla etiam uocatur, ſed diſcriminis cauſa cognomen additum fuit. appellant enim Lemani lacus accolæ Vmble cheualier, fortaſſe ob magnitudinem, præſtantiam, & robur. neque uerò à ſuperiore ſolum differt uel ſexu, uel ætate, ut ex ſequenti deſcriptione perſpicuum fiet.

Eſt igitur hic piſcis Salmonibus & Truttis, quæ uulgò Salmonatæ dicuntur, ſimilis: roſtro B
recuruo, (*Truttæ etiam lacuſtri ſcribit eſſe roſtrum recuruum,*) quo à ſuperiore differt: id enim longius habet & acutius. Maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam ſuperiorem, eius rei gratia excauatã, recipitur, ut in Salmonibus uidere eſt. Maxillæ lineis multis diſtinctæ ſunt. Dorſum ex cæruleo nigricat. Venter aureo colore eſt. Hepar flaueſcit, in eo eſt fel, ſplẽ nigricat. Ventriculus gulæ ſubiectus eſt, longus, ſpiſſus: cuius innumerabiles ſunt appendices, quemadmodũ in ſuperiore. In inſignem magnitudinem accreſcit.

Carne eſt ſicca & dura. in aſſulas diuiditur; quæ caryophyllis confixæ in craticula aſſantur, F
& oleo ſiue butyro irrigantur. Paratur etiam hic piſcis Truttæ modo. Caput maximè commendatur, ut Salmonis.

DE TRVTTA FLVVIATILI, BELLONIVS. IPSE Salarem Ausonij nominat. Nos supra de Salare scripsimus suo ordine, quæ aliorum, quæ nostra sit sententia.

C Trutta est piscis fluuiatilis, Trocta uerò marinus. Trutta præterea eos riuos subit, qui magno impetu feruntur: unde sæpius miratus sum (cùm alpes conscenderē) etiam in ipsis ferè montium Sanesij & Iuniperorum iugis, Truttas in torrentibus ab indigenis capi solere: nam eos pisces aduersos amnes scandere, uel è præruptißimis magno impetu decidentibus aquis delabi persæpe uisum est: F quibus in locis rarò pedales fiunt, atq; illic castigatiores ad esum fieri, & ægrotorum corpora magis sana, ob agitationem atq; exercitationem reddere creduntur. At, quę stagnantibus aquis ac quiescentibus fluuijs degunt, in maiorem uastitatem extuberant.

B Porrò Saxatilium piscium claßis est Trutta: habentq; Truttæ ferè omnes peculiarem appendicem siue apophysim iuxta caudam, quam eandem Salmones utriq;, Sariones, Vmbræ, Lauareti, Carpiones, Epelangi, Thymali, Emblones, Humblæ, & quidam alij habere conspiciuntur. Pinnæ sunt illis ad latera frequentißimis maculis conspersæ, nunc subluteis, nunc subliuidis, sed rarioribus quàm in Sarione, frequentiùs tamē purpureis: quas Ausonius etiam ei tribuit hoc uersu: Purpureisq; salar stellatus tergora guttis. *Colorum diuersitas.* Quod autem Trutta multigena sit, id quidem ex stellis statui uix potest: Nam diuersi amnes eiusdem generis pisces diuerso modo pictos habent. Ex Rilla enim flumine Neustriæ, Truttas uarijs notis pictas uideas, alijs atq; alijs multùm diuersas, tametsi in eodem tractu ceperis. Quod & in aliarum quoq; regionum piscibus obseruari potest. Trutta magnam non fert in summo tergore pinnā, sed ijsdem maculis, quibus corpus, conspersam. Pinnas duas sub uentre superiori tergoris oppositas, & duas ad radices branchiarum, unam iterum uersus caudam, proximè ad anum. Squamis integitur tenuibus: lineaq; multùm conspicua, à branchijs per latera medium corpus intersecat: oculos habet rubentes, linguam dentibus numero senis uncinatam, & oris rictum dentibus bene munitum, ut quinq; horum ordines in superiori parte palati facilè dinumerare posis; branchias utrinq; quaternas: Cor illi est trigonum, grandis stomachus. (C) Phryganijs, deiectamentisq; uescitur. Pylorus tam multis apophysibus obsessus est, ut eas dinumerare non posis: tamen expertus ultra centum inesse comperies. Hepar habet pallidum & sine lobis. Intestina ter tantùm reflectuntur. Aruernos, Burgundiones ac Picardos aut Belgas, adde etiam Gebennenses honorat, à quibus ad nos adfertur, magnisq; habetur in delicijs. *Vbi.*

DE TRVTTA SALMONATA, BELLONIVS.

B Est & in Truttis (de quibus mox agemus) conspicua quædam differentia. Etenim qui huius generis piscium duos uel tres pedes excedunt, uarijsq; ac rubris lituris conspersi apparent, regales uel Francæ dicuntur: quas si cum paruis Salmonibus conferas, nihil discriminis interesse comperies, præter purpureas maculas, quas in lateribus tam copiosas non habent Salmones. Est ergo Salmonata trutta, quidpiam medium inter Salmonem & uulgarem truttam, quam non ineptè Sarionem Ausonius appellasse uidetur.

Itaq; Sarionem hoc esse interpretor, quòd *Gallicè Truitte Saulmonnee nuncupamus.* Truttis quidem grandior est, & copiosioribus *maculis conspersus, Salmone autem minor: sed cuius* caput ad Salmonem accedit, eandemq; carunculam carneam, eandem caudam, easdemq; pinnas ac squamas habet, sed pluribus lituris conspersas. Porrò internam Sarionis anatomen præcedenti, quod de Trutta est, capite uidebis.

DE VMBLA VEL HVMBLA, BELLONIVS.

A Diuersa est ab Vmbra, quæ etiam litera mutata, Vmbla uulgò dicitur, eademq; huius piscis B esset cum Truttis figura, nisi gracilitate, longitudine ac colore ab his diffideret. Eorundem lacuum est incola quorum & Vmbra. Nullis suggillatur lituris, quibus tamen uterq; Salmo, Trutta, Sario & Carpio uariantur. Colore est magis argenteo, quàm Vmbra. Vnica est & parua eius tergoris pinna. branchiam (*fortè pinnam uoluit dicere: nam de branchijs infrà dicet.*) habet iuxta uentrem utrinq; unam: duas sub uentre huic oppositas, omnes sine aculeis. Vltimæ piscem in duas æquales partes intersecant: sed pars quæ ad caput uergit, paulò longior est. Eius cutis adeò glabra est, ut squamis carere uideatur. Tergus præ multo liuore opacum apparet: uenter prę albedine uti argentum micat. Eam apophysim etiam habet carnosam supra caudam, quam Vmbræ, Lauareti, Salmones, Sariones, Thymali, Carpiones, Epelangi & Truttæ habēt. Quaternis prædita est dentium ordinibus in palato, serpentium more. Linguam ostendit aduncis in gyrum dentibus, crenatis, exertis, & hamatis senis, uel eò pluribus communitam, pręter quos maxilla etiam inferior paruulis alijs exertis & parum falcatis in ambitum uallatur: branchias habet utrinque quatuor. Latera eius uirgula recta secantur utrinq; per medium corpus, parum repanda uersus uentrem, quam à capite ad caudam usq; protensam habet.

C Carniuorus est piscis: quisquilijs & phryganijs, pisciculis, caridibus & huiusmodi spurcitijs uescitur. Pinguis apud Allobroges capitur, ac pastitio includitur: tantiq; fit, quanti ditiorum bursa æstimare potest. Porrò interna eius anatome cum Trutta omnino conuenit.

TRV-

TRVTTARVM, (SEV FARIONVM, AVT PYrûntum) generis diuisio.

TRVTTARVM ALIAE SVNT

Fluuiatiles — Lacustres.

Fluiatiles aliæ sunt

- Paruæ, albæ, in Santonum & Boiorum fluuijs, cubiti magnitudinem uix attingũt, capite mugilis ferè, &c. Rondeletius. Bachforen.
- a. Maiores, flauæ, in Erari.
- b. Subnigræ, maculis rubentibus, colorem illum (inquit Rondeletius) ex senio contrahi existimo. eæ enim omnium maximæ sunt, & lacustribus illis similes quæ Truttæ salmonatæ uocãtur. Hæ in riuis Misniæ Lachßforen appellãtur, composito à Salmone & trutta uocabulo, carne rubente, maculis aureis: (unde alicubi, ni fallor, etiam Goldforen appellantur, alibi Schwartzforen) quæ in cęteris uulgaribus truttis nigricant, ut Misenus quidam ad me scripsit. Agricola truttas nigris maculis reperiri annotauit ad Suarceburgum Misenę oppidum in fluuio cognomento Nigro, &c.
- a. b. Eas quæ flauescunt & nigricant ab albis differre comperio, quòd illis rostrum sit acutius, & ueluti in fronte macula nigra. præterea albæ minores sunt, & carne minùs flauescente.
- Rottela uel Hucha dicta Germanis circa Augustam. eadem fortè alibi Teichforen dicta, id est, Trutta piscinaria.
- Salmo etiã fluuiatilis quædã Trutta uideri potest. Item Eperlanus. } Sed hi ambigunt inter fluuiatiles & marinos.
- Salmarinus circa Tridentum dictus proculdubio Trutta quædam fluuiatilis est.

Lacustres sunt, ut

- Trutta magna uel salmonata, in magnis lacubus. Salmonem lacustrem dixeris. Seeförine { Grundförine / Schwabförine
- Carpio Benaci.
- Vmblæ uulgò dictæ
  - Minor, in lacu Tigurino, & alijs. Rötele.
  - Media, in Lucernensi & Lemano, Rooten.
  - Maior, quã in Lemano equestrẽ cognominant, groß Rooten.
  - } Differũt hæ à cęteris truttis omnib. cũ aliâs, tum ꝙ carnẽ longè molliorẽ habent: in minore Vmbla, etiam lapillos in cerebro obseruaui.

Quæ diximus Truttarũ genera dentes habent. sunt aũt & alij pisces Truttis cognati, sed absq; dentibus, ut Laureti & similes lacustres, (nos Albulas nominauimus in A. elemento:) in fluuijs uerò Thymallus, et Vmbra fl. Laureti quidẽ & thymalli carnis substantia quoq; à Truttis multùm differunt, magis friabili, candidiore, salubriore: item squamis, & quòd lapillos in capite habent, Laureti ac Thymalli.

Quòd Trutta multigena sit, id quidẽ ex stellis (*punctorũ uarietate*) statui uix potest. nam diuersi amnes eiusdem generis pisces diuerso modo pictos habent, quanuis in eodem tractu capiantur interdum, ut Rilla Neustriæ fluuius, Bellonius.

COROLLARIVM I. DE TRVTTA FLVVIATILI: ET quædam de Truttis simpliciter uel in genere.

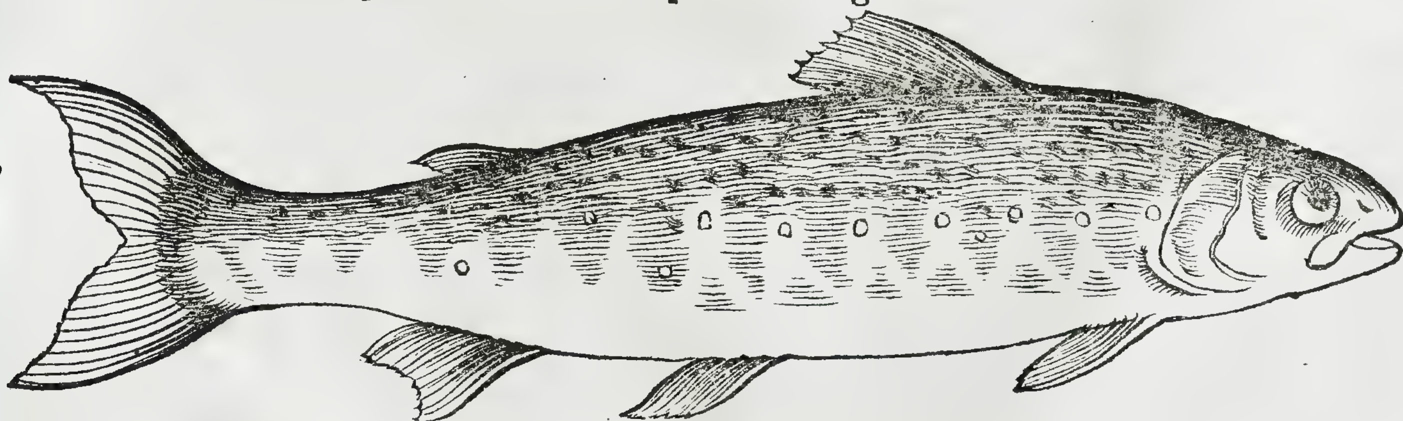

Truttam pleriq; t. duplici scribunt, sicuti Galli etiã Italiq; pronunciãt: Platina simplici. Trutas (inquit) à trudẽdo quasi trusiles lingua uernacula dictas puto. semper enim in aduersum & impetuosum flumẽ truta nitiť, aduenientes undas superare cõtendens. Scoppa grãmaticus Italus torentinã nominat, sine authore, mallẽr. duplici, ut à torrentibus nomẽ deducať. in his enim & riuis montanis abundať. Germanis trut, gratũ ac desideratũ significat: & quanq; ipsi aliud (ut dice- A

mus) huius piscis nomē usurpant, potuerūt tamen ab ipsis, ut & alia quædā olim, Itali & Galli hoc nomen mutuari, quo tempore Gothi præualebant. Nostri speciē truttæ lacustris, quā Galli Vmblam, à rubicundo colore, Roote nominãt: à quo colore, siue simpliciter, siue propter maculas in plerisq;, aut carnē in aliquibus, rubentes, genus totū Rotta, uel t. præposito Trotta, ut Itali proferunt, denominari potuit. ¶ Trutæ nullam in ueteribus scriptis memoriā extare Grapaldus miratur. De truta non uideo quid sit, nisi troctam quis uocet. ita enim piscem nominat Ambrosius in Hexamero, itemq; Aelianus, sed inter marinos, Hermolaus Barb. in epistolis Politiani. Verùm Ambrosius truttā nominat, non troctam. Aeliani uerò τρώκτης (troctes masc. genere) nō alius est quàm amia.

Aurata. ¶ Qui nuper ex Germanis truttā, ueterum auratam esse coniecerunt, ex ipsa auratæ historia manifestissimè redarguunť.

Perca fluuiat. Aliqui percam fluuiatilē Ausonij, putarunt esse trutā, quòd in & in delicijs habeatur, & phercha ferè à Germanis dicatur: sed ij quidē decipiuntur, Massar.

Thedo. Carolus Figulus ut Thedonem Ausonij (de quo scripsimus suprà in Capitone A.) suspicaretur esse truttam, nescio unde induci potuerit, nisi aliquam fortè literarum similitudinem somniārit: quæ ut nulla est, ita si uel maxima esset, nihil concluderet. hoc etiam absurdū quòd eundem piscem, non

Salar. modò Thedonem, (cuius tamen seorsim Ausonius meminit,) sed salarē quoq; & Farionē ab Ausonio uocari putat. Scio Gillium & alios quosdā uiros doctos, salarē Ausonij pro trutta habere. ego omnino salarē pro salmone paruo accipio: ut cōueniat ei hic uersus, Qui nec dū salmo, nec iā salar, ambiguusq; Amborū medio fario (al' sario) intercepte sub æuo: & nomē Germanicū Sälmling. nā quod pro trutta argumentū ipsi adferunt, Purpureisq; salar stellatus tergora guttis, nō minùs salmoni paruo quàm truttæ cōuenit: uterq; aūt in Mosella reperitur: etsi Saluianus dempta trutta, quæ in Mosella satis frequēs sit, nullū reperiri piscē in eo flumine dicat, cuius tergora stellata sint

Fario. purpureis guttis. Farionē quidē (uel, ut pleriq; legūt, Sarionē) truttā lacustrē uel salmonatā ut uulgò aliqui nominãt, Bellonius & Rondeletius esse suspicanť: quòd ea ut Ausonius scribit, magnitudine inter salarē & salmonē media sit. sed salarem nō rectè pro trutta fl. interpretanť: & cogitare debebant Ausoniū de Mosellæ fluuij piscibus loqui: truttā uerò salmonatā, piscem esse lacustrē, non fluuiatilē. itaq; ego ut salarem, salmonē paruū interpretor: ita farionem, simpliciter truttā, siue truttam fluuiatilē. ex hac enim ætatis progressu salmonē fieri Ausonius existimasse uideť, uulgarem quorundā persuasionē secutus. nam & obscurus quidā author, cuius de animalibus scripta extãt: Trutta (inquit) ut fertur, quandiu minoris ætatis & corporis existit, in aquis tantùm dulcibus nutritur: cum autem excreuerit, & descendēs usq; ad confinia maris de salsedine eius biberit, salmo efficitur: quod tamen uerum esse nequaquam ab omnibus asseritur, Sic ille. Ergo si salarem & farionem, pro ijs quos dixi piscibus accipiamus, simplex fuerit Ausonij error, è farione, id est trutta, salmonem fieri putantis, ut & alij quidam. Sin salarem, truttam: farionem uerò truttam salmonatam fecerimus, duplex illius error fuerit: tanquam è trutta fluuiatili, salmonata quæ lacustris est, nascatur: & rursus è salmonata, salmo: quorum utrunque ut falsum est, ita nec hodie à quoquam perito creditur, nec olim tam imperitos fuisse homines puto, qui ita iudicarint. Fario etiam (si ita potiùs scribendum est quàm sario, ut Figulus & alij quidam rentur,) ipso nomine ad uulgarem Germanis truttæ nomenclaturam accedit.

Varius. Aliqui Truttā Latinè Varium uocant: quod nomen similiter & cum Germanico facit, & punctorum in hoc pisce uarietatem denotat. alij maiorem Varium: ut alium diuersi generis pisciculum, Variū minorem: de quo in Corollario de Phoxinis diximus. Galli enim Veronum nuncupant. Ab hoc etiam diuersum piscē, gobium fluuiatilem Ausonij, uarium & maculosum, Placentini Varon, Mediolanenses Vairon appellãt. Alius etiam Græcorum est pœcilias à uarietate dictus. Quamobrem ut declinemus ho-

Turtur. monymiam, truttam Varij nomine uocare non placet: ut neque turturis: quod nomen recentiores quidam ei attribuunt, sine authore: cum pastinaca etiam marina superioribus seculis turtur

Lupus uarius. appellata fuerit. ¶ Iouius suspicabatur luporum alios sine macula, id est marinos esse: qui & amnes subeant: alios uarios à Columella dictos, hoc est, fluuiatiles, qui dulcibus in aquis generentur, Truttas nempe. unde & Truttā (inquit) ab aliquibus inglorijs authoribus Variū maiorē appellari uidemus. Certè trocta admodum uaria est, nigricantibus (*de lacustri sentire uidetur: nam fluuiatiles raræ uel raris in locis maculis nigricantibus inueniuntur*) maculis totum dorsum speciosè pingentibus. Spigolæ uerò (*uulgò dicti, id est, Lupi marini sine macula*) unicolores potiùs atq; argenteæ esse uidentur. quanquam & ipsæ ueluti ad retinendam Lupini generis appellationem subatris punctis, sed minoribus & languidioribus, quàm in Truttis uideamus, notatæ sint. neq; enim arbitrandum est Columellā per lupos traductos in Ciminū & Sabatinū lacus, uel Truttas, uel Lucios intelligere uoluisse. superuacaneū enim fuisset Truttas indidisse, quarum maximā copiam suburbani amnes omni tempore suggererent, ut ex Reatinis, Sublaqueanisq;, ut ex ipso Tyburtino Aniene quotidie uidemus. Præterea neq; Romanæ luxuriæ, neq; admirabilioris magnificentiæ fuisset alios quàm pelagios pisces illis in lacubus disseminasse. de marinis enim Columella loquebatur, et quidem nobilissimis, ut de auratis et murænis simul cū lupis ipsis clarè testatus est: quos tamē omnes deficiēte paulatim eorū sobole, quū diu naturæ repugnare nequiuerint, penitus interijsse manifestè uidem⁹. Improbūq; illud factū & dictū luxuriosum Philippi apud Casinatē hospitē, certissimā facit cōiecturā, lupū illū, quē ut insulsissimi saporis expuerat, & pbro subidè fuerat piscatus fuisse

fuisse Truttam: quum in illis amnibus Cassinatium, Soranorũ & Arpinatium Truttæ plurimæ capiantur, quas Spigolis Tyberinis pinguioribus minimè comparandas Philippus esse iudicabat. Plinius quoq; aliquos lupos à candore lanatos appellari dicit, & illud quidem propriè & eruditè. nam lupos, id est, truttas in uniuersum secundum carnes rubescere: Spigolas autem pelagias pariter ac Tyberinas insigni candore albicarę clarissimè constat. Cæterùm truttam non facilè in Tyberi reperies, sicuti nec ipsam Spigolam alijs in amnibus urbi propinquis, Hucusq; Iouius: cuius sententiæ etiam Saluianus suffragatur. ¶ Truttæ piscis Græcorum nemo (quod quidẽ sciam) mentionem fecit, inquit Saluianus. Latinorũ uerò etsi nonnulli meminerint, non omnes tamen eodem eum uocarunt nomine. Columella enim inquiens: Tum sine macula (nam sunt & uarij) lupos includemus: Lupos uarios truttas nostras uocare uidetur. Nam uti nullum luporũ maculis ita insignitum uidemus, ut uarius dici possit: sic pisciũ, qui macularum ratione, quibus depicti sunt, uarij uocari merentur, nullus est, qui propiùs quàm trutta ad lupi accedat similitudinẽ. Verùm ne solis uideamur coniecturis inniti, Isidorum Hispalensem, in recensendis rerum nominibus, quibus tempestate sua utebantur (uixit autem plus octingentis ab hinc annis) testẽ haud contemnendũ consulamus. Cum enim scribat: Pisciũ nonnulli à colore appellantur, ut Vmbræ, quia colore umbræ sunt: & Auratæ, quia in capite auri colorẽ habent: & Varij, à uarietate, quos uulgò Truttas uocant: apertissimè nostræ subscribit opinioni. Hîc tamen (ne quispiã nominum decipiatur similitudine) animaduerti debet, piscẽ etiam illum τῶν γαλεῶν, quem alij asteriã, id est, stellarem uocãt, ποικίλον, hoc est, uariũ uocari ab Athenæo: (*cognominatur is potiùs, quàm uocatur uarius:*) Pausaniãq; & Eustathium piscem quendã uocalẽ in Aorno fluuio repertũ, ποικιλίαν .i. uarium uocari, scriptum reliquisse: ut latiùs octogesima prima pertractabimus historia. (*Atqui in ea historia Saluianus de turdo scribens, αἰολίνην cognominari meminit: ut & coracinum αἰολίνην, & scarum αἰόλον, id est uarium. de pœcilia nihil. nos de pœcilia suo loco, P. elemento scripsimus, & eum piscem esse docuimus, quem Beiscerum Germani uocant, &c.*) Præterea Plinius Valerianus ille qui librum de morbis atq; remedijs conscripsit, lib. 5. de re. med. cap. 43. Truttum uocauit, dicens: Pisces de flumine, qui petram habent, ut Trutti, Squalei, comede. (ego Truttæ & Squali legerim.) Deinde D. etiã Ambrosius Truttam appellauit, similiter ut Isidorus, uulgarẽ nomenclaturã esse testatus, his uerbis: Piscium alij oua generant, ut ij quos truttas uocant. (*Isidori uerba iam antè recitata sunt.*) Hæc Saluianus. Alexander Benedictus tempore pestis cõmendat labracem piscẽ, quem uulgò (inquit) Variolum nominant. Et mox, In hoc genere & truttam fluuiatilẽ ob similitudinem posuerim. Nominârat autem priùs lupum tum marinũ, tum fluuiatilem, duplici errore. nam cum labrax Græcorũ non alius quàm lupus marinus sit, ipse disiunxit: & Lucium uulgò dictum fluuiatilẽ piscem lupum esse arbitratus. Lucium marinum etiã (nescio quem piscem, alij enim sphyrænã, alij genus aselli, alij fortè aliũ sic uocant) uulgò dictum, Lupum marinũ appellauit. ¶ Truttas nostras non esse lupos uarios, seu maculatos, Rondeletius docet, tum in Lupi, tum in Truttæ fluuiatilis historia. cuius ego sententiam contra Iouium & Saluianũ defenderim. Saluianus Isidori uerbis nititur, quæ sunt: Piscium nonnulli à colore appellantur, ut Varij à uarietate, quos uulgò truttas uocant. sed aliud est uarios dicere, aliud Lupos uarios. Equidem Isidori seculo pisces qui uulgò nominabantur Truttæ, sicut hodieq; Gallis & Italis, à literatis hoc ceu barbaricum nomen aspernatis, Varios uocari solitos credo, non tamen priscis Latinis idem nomen pro hoc pisce in usu fuisse. Aelianus tamen libri de animalibus 17. cap. 1. in Astræo Macedoniæ fluuio pisces colore uario distinctos, (τὴν χρόαν κατάστικτους,) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni referens: qui peculiares quasdã illi fluuio muscas, circa summã aquam uolitantes, appetant: truttas intelligere mihi uidetur: utpote pisces fluuiatiles, uarios, & muscarum etiã, sicut & aliorum uermiũ, appetentes. possunt autẽ facilè, cum saltu ualeant præ cæteris piscibus, muscas quoq; extra aquam uolitantes arripere. Addit Aelianus piscatores pro his muscis purpurascente lana hamum uestire, & gallinaceas pennas duas cerei coloris addere, ut pisces decipiant, sicut referemus in E. qualibus dolis hodie etiãnum ad pisces quosdam capiendos utuntur, thymallos præcipuè & truttas: Vide infrà in E. Græcũ equidem uetus truttæ nomen, tum Aeliano, tum uiris hactenus eruditis & ὀνοματοθήραις ignoratũ omnibus, primus ego nostro seculo deprehendisse mihi uideor: ut suprà etiam ostendi, elemento P. sub finem paginæ 927. hîc aliqua ex parte repetam, non sine auctario philologiæ. Mnesitheus apud Athenæum libro 8. truttas appellauit pyrûntas. Ex fluuiatilibus (inquit) optimi sunt, qui in rapidissimis fluuijs uersant, ut pyrûntes, (οἱ τε πυρῶντες: malim ὡς οἱ πυρῶντες.) Hi enim non gignuntur nisi in rapidis ac gelidis fluuijs, & faciliùs quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur, Hæc ille. Natalis de Comitibus, nimiùm plerunq; fidus interpres, οἱ τε πυρῶντες legit: & transtulit, quiq; rubescunt. mihi placet substantiuũ esse nomen, quo pisces quorum meminit, tanquã eorum qui uel præ cæteris præcipites ac gelidas aquas sequantur, appellentur. meritò autẽ pyrûntas, id est, truttas præcipuè nominauit. has enim scio in fluuijs quibusdam seu riuis montanis asperioribus, ubi nullus alius piscis uiuit, (siue propter locorum frigiditatem, siue potiùs præcipitia,) solas reperiri: ut dicam in C. Πυρόω uerbum actiuum, urere, incendere, uel igne examinare significat. inde participium πυρῶντες formari potest, à recto πυρόων. Πυρῶντες uerò pisces nomen est substantiuum à recto πυρόεις, qui contractus effertur πυρῶς: & uel adiectiuè calidum, ignitum, rutilum significat:

Truttæ nomen Isidori Hispal. seculo.

Varius nomen, aut cognomen diuersorum piscium.

Pyrûs.

uel substãtiuè accipitur pro stella Martis, quæ rutilat colore: pro trutta pisce rutilo. pro stella enim subaudiri potest ἀστὴρ, pro pisce ἰχθύς. Sic & placentarum nomina in όεις, uel οῦς contractè, Græci habent: ut genus, πλακόεις: ut species, τυρόεις, πυραμόεις, σησαμόεις: subauditur autem ἄρτος, id est panis. ὀπόεις ciuitatis nomen est, Σιμόεις fluuius. & hæc quidem contrahuntur ferè, alia non item, ut ῥόεις, & κορόεις, ni fallor. ut nec ea quorum antepenultima cum sit longa, in penultima quoque pro o. breui, o. magnum accipiunt, quale est ὠτώεις, quod annotauit Eustathius. A masculinis in όεις, fœminina terminatio fit in όεσσα, contractè οῦσσα, uel Atticè οῦττα, ut μελιτοῦττα, οἰνοῦττα. quo exemplo truttam nostram non solum masculino gen. pyrûnta, sed etiam fœminino pyrûssam aut pyrûttam nominare licebit: & quidem ad Latinam inflexionem commodiùs. Videri sanè potest Germanicum etiam nomen Förine/ quasi Fürine ab igne factũ, hoc est rutilãtibus igneo colore maculis; quanquam & caro in nonnullis eodem colore sit. Quòd si quis Germanicum nomen à Latino uarius deducere malit, non refragabor: hoc tamẽ audiet, præstare Germanicis nominibus de sua lingua originem petere, præsertim cum plerosque alios pisces proprijs suæ linguæ uocabulis Germani appellent.

Pyrutta.

Vulgaria.

Truttæ Italicum nomen est Trotta, uel Truta: Trutala, circa Larium lacum, ut audio, diminutiuum. Gallicum & Sabaudicum Troutte, uel potiùs Truitte. Rhæti qui Italica lingua corrupta utuntur, Criues appellant. ¶ Germani alijs in locis aliter atque aliter proferunt, ein Fore/ Forhen/ Förine/ Forel/ Forell: plerique primam per f. pauci per u. consonantem scribunt. Habent & composita nomina, Bachforen, à riuo: Waldforen, à sylua: Schwartzforen, à colore nigro. Goldforen, ab aureo, uel rubente, carnis & punctorũ nimirũ. Lachßforen, à media inter salmonem & truttã specie. Vide in B. Seeforen, à lacubus: in quibus alij profundiùs degunt, Grundforen uocant nostri; alij propiùs summam aquam, Schwäbforen. Videri autem potest (ut suprà dixi) Foren dictus quasi Füren, à colore igneo, uel origine Latina, quasi uarius aut uariolus: ut & lupi pisces uarij, à punctorum uarietate nominantur aut cognominantur. uel à uoracitate: unde & truttam aliqui, quasi troctam, quòd Græcis uoracem significat, appellatam putarunt. Aliqui Vorhelle scribunt, & per iocum etiam Vorhenne pronunciant, quod gallinis, quas Hennen Germani uocant, in cibo præferatur hic piscis ab ijs qui palato seruiunt. Inter ludicras piscium nomenclaturas, truttam nominis arguta allusione, & quoniam in montium ac syluarum fluminibus degit, inuenio cognominari ein Forster. Ein Forel ist ein Forster. nam ut Gallis Forest, sic Forst Germanis syluam significat; Forster uerò syluæ custodem aut præfectũ. Sigismundus Gelenius farionem interpretatur Germanicè Pfarh, nescio quàm probè, uel ubi usitato nomine. Cæterùm alius est piscis quem Germani quidam uocant Furn uel Fürn, nempe Capito fluuiatilis. Circa Acronium uerò lacum, leuciscum fl. illum, quem Gali Gardonem, nostri Schwal appellant, paruulũ adhuc uocãt ein Fornfisch, (alibi Fürnling:) maiorẽ ein Gnitt, tandẽ ein Furn.

Trutarum nomina & differentiæ apud Anglos.

Truttam Angli uocant a Trute, uel Trowt. Trutarum in Anglia (ut uir doctissimus Guil. Turnerus ad me scripsit) duo genera reperiuntur. Alterum, quod Ausonij salar (*nimirum & ipse, ut Gillius & alij, salaris nomine truttam fl. simpliciter accepit*) est, à Northumbriensibus meis uocatur a Burutrout; (*Germanico fortè Fore & Gallico Troutte, unius piscis nominibus in unum confusis. ex his enim duabus linguis Anglica ferè constat hodie.*) Ad hoc genus alia species referri potest, truta illa quæ uocatur an Allerfanght, hic piscis quàm alter (*superior*) uentre magis prominulo est, & per omnia crassior, & maxima ex parte, ut ille in locis uadosis & non ita profundis: ita hic in profundioribus torrentium & fluuiorum locis, sub alnorum radicibus, quæ ad ripas fluuiorum nascuntur, interdiu delitescit. Atque ideo ab alno, quæ nostra lingua uocatur alder uel aller, nomẽ sibi sortitus est. Alterum trutæ genus in Northumbria uocamus a Bulltrout, hoc est trutam taurinam, ab insigni magnitudine qua alias trutas superat. cubito enim aliquando longior reperitur. crassior est salmone pro ratione suæ magnitudinis, sed capite, si rectè memini, breuiori. Caro est quàm salmonis multò siccior, & friabilior, & multorum palatis gratior. Accepi eandẽ in alijs Britanniæ regionibus uocari a Graytrout, & alijs a Skurf. Est & in Anglia à trutarum forma non multùm abludens, quem à colore cinereo uocamus a Graylyng. Eundem audio alicubi Amber nominari. idem, ni fallor, piscis est, quẽ uos uocatis ein Aesch, Hæc Turnerus. ¶ A trutta longè differt piscis, quẽ Germani quidam Rutte uocant, nostri Trüsch.

Truttam Poloni indigetant Pstrak, Bohemi Pstruh. ¶ In Malaca Indiæ regione Truttam Caiuba uocant, Scaliger.

B

In Malaca Indiæ regione magna Truttarum copia est, Scaliger. In lacubus montanis quos Athesis facit, capiuntur truttæ nigricantes, & aliæ auricolores (punctis nimirum,) has Goldförinen uocant, illas Schwartzförinen. Salares (*Truttæ*) subnigris maculis reperiuntur in Misena, & in riuis ad Crotendorfum, (non procul ab Annebergo) & in fluuiolo quem Nigrã aquam appellant, (non procul à Zuicca,) qui Suarceburgum (Misenæ oppidum) præterfluens in Muldam infunditur, Ge. Agricola. Est & Rutlinga Sueuiæ oppidum: quod præterlabitur fluuius, qui Truttas nigricãtes, sed maculis rubẽtes alit, in cibo lautas. Similes his sunt in riuo Martiæ syluæ prope monasteriũ S. Blasij. Apud Misenos Germanos Lachßforen appellãtur truttæ quædã, nomine ex salmone & trutta composito: quarum caro rubet ita ut salmonum, palato quàm cæterarum

terarum gratior. pinguntur autem maculis aureis, cæteræ uulgares nigris apud eos. Hæ sunt nimirum quas Rondeletius subnigras esse dicit, maculis rubentibus. sed colorem illum (inquit) ex senio contrahi existimo. eæ enim omnium maximæ sunt, & lacustribus illis similes, quæ truttæ salmonatæ uocantur. Eædem nimirum sunt quas Germani alicubi Goldforen appellant. In lacu Suerinensi Lachßforel dictos pisces punctis nigris notatos haberi audio: & apud Carinthios ipsos quoq; salmones similiter appellari. Sunt sane multa truttæ & salmoni communia: nempe forma tota, & corporis partes externæ internæq;: caro rubicunda, squamæ exiles, maculæ seu puncta, magnitudo, formæ mutatio circa rostrum præsertim ac simul nominis, in truttis Salmonatis peculiariter:) ascensus ad summas aquas, saltuum uis & agilitas, suauitas in cibo. quamobrem non est mirum si ex truttis illis, quas Lachßforen appellãt, aliqui ætatis progressu salmones fieri putauerunt. ¶ De coloribus & alijs Truttarũ differentijs, suprà etiã in A. quædã retulimus. Audio in Germania alicubi nuper Truttã flaui coloris captã plerisq; admirationi fuisse. ¶ Fœminam aiunt in omni pisciũ genere maiorem esse, excepta trutta. Piscium fœminæ, inquit Plinius, maiores sunt q̃ mares. ¶ Trutta squamas habet ut salmo, & carnes simillimas, rubentes, idq; æstate tantùm, uel potiùs à Iulio mense usq; ad Nouembrẽ: hyeme uerò albas. Maculis in dorso (*lateribus*) croceis atq; sanguineis (al' croceis, & ruffis & nigris) uariatur, Albertus & Author de Nat. rerum. Extrinsecus uaria est, intrinsecus rubet. Fertur autem quandiu minor ætate & corpore fuerit, in dulcibus tantùm aquis uiuere, & truttam uocari: adultam uerò ad cõfinia maris descendere, & salmonem effici: quod tamen uerum esse nequaquam ab omnibus asseritur, Innominatus. ¶ Forma omnibus truttis communis est: omnes etiam sex dentes in lingua habent, & certo ordine dispositos: scilicet duos antè, totidem in medio ad latera positos, reliquos iuxta radicem, Cardanus. ¶ Trutta (inquit Saluianus) corporis forma Lupo persimilis est: rostro tamen minùs extento, magis retuso, ac paulùm incuruo: ore etiam paulò minori, sed quamplurimis & acutissimis dẽtibus, tũ in maxillis multiplici ordine, tum in lingua dispositis, dẽticulato. Piscis totus ex albo flauescit: maculis modò purpureis, modò nigricantibus, dorsum ac latera speciosè pingentibus. ¶ Trocta (*Trutta*) maculis rubris passim uariegata, (inquit Syluius in libello De uariorum corporum dissectionibus,) ordines dentium habet sex: primum labris connatũ, alios quinq; à labro in pharyngẽ abscedentes: in quo tamen sint dentes in contrariũ hamati, & qui cibũ ex uentriculo regeri prohibeant. Branchias utrinq; quatuor dentibus hamatis, & asperis, & duris, cõtumaces habet: uentriculũ magnum limacibus quibusdã fluuiatilibus & coloris herbacei plenum, quos aquæ fundũ producit, squama admodũ tenui & herbacea. Intestina habet in multas ecphyses exoluta, deinde rectum: cætera nota sunt. Pulmones (*Falsum hoc est: bronchias suprà hunc piscem habere dixit, quas partes simul & pulmonem nullum habet animal*) habet, & diaphragma, & inter hæc cor triangulum. sub diaphragmate uentriculum, & cæteras uentris inferioris partes. Lienem habet nigricantem, talpæ æmulum, hepar rubrum: id dextrum, illum sinistrum, animalium cæterorum modo, Hæc Syluius. ¶ Carne similis est salmoni, longus & non crassus piscis, Arnoldus Villanouanus.

C

Truttam in fluuijs minoribus, frigidioribus, saxosis & inter montes delabẽtibus, potiùs quàm contrà se habentibus nasci & degere constat, Saluianus. Viuit in torrentibus & fluuijs qui magno impetu ruunt de montibus, Albertus. In fluuijs quibusdã seu riuis montanis truttæ uel solæ reperiuntur, nempe asperioribus magisq; præcipitibus: in minùs asperis paulò, præter truttas etiam thymalli inueniuntur: in alijs insuper gobiones fluuiatiles capitati. Pyrũntas in rapidissimis frigidisq; fluuijs agere Mnesitheus author est. In altis montium riuis, etiam tenuibus & exiguæ aquæ, truttæ satis magnæ & pulcherrimæ reperiuntur. Ascendunt enim (ut dictum est) altissimè, cum & contra aquam luctari magna ui, & saltu se promouere, ad tres aut quatuor ferè cubitos interdum, in ascensu queant. semper enim loca sublimiora petunt. itaq; iuxta diui Blasij cœnobium in Martia sylua, riuo aduerso tendunt ad lacum usque in monte situm (nigrum cognominant,) è quo riuus defluit. Commune est omnibus truttis aduersus fluminum cursus ferri, Cardanus. atqui lacustres truttæ, quæ in stagnantibus aquis degunt, non nituntur contra aquas. Qui truttas ad mare descendere, & in salmones mutari putant, falluntur. ¶ Vescuntur muscis quibusdam fluuiatilibus. uide inferiùs in E. ex Aeliano. Phryganijs & uermibus & locustis palustribus, Cardanus. Limacibus quibusdam fluuiatilibus, Syluius. Percarum fl. sobolem appetunt, aliosq; pisciculos: apprimè uerò fundulos barbatulos, & phoxinos læues, quos Pfellen Sueui appellant. Truttæ & lucij dum pisces ab ima aqua ad summã persequuntur, nimio celeritatis impetu aliquãdo supra aquã efferuntur, ut uel in scaphas interdũ incidant. Truttas alicubi uulgus etiam auro uesci putat. degunt enim ferè in riuis montanis, in quibus & auri micæ reperiuntur, & punctis rubentibus aut aureis pingũt. Vide quæ annotauimus suprà in Thymallo C. ¶ Pariunt truttæ circa sancti Galli diem, (id est circa medium Octobris) cum partus instat, scrobes modicas facere dicuntur. ¶ Anguillæ optimæ ex troctis nascuntur. deteriores autem ex quodam pisce ignobili. hoc mihi non credenti, cum essem Pallantiæ, quod est oppidum Nouariensis agri in ripis Verbani lacus, piscatores, apud quos tessera amicitiæ usus hospitabar, ostendere, Gaudentius Merula Memorabilium 3.35.

Tonitruis fluuiatiles truttæ perterrentur ualde & obstupescunt.

E Interdicunt apud nos piscatoriæ leges, ne qua in fluentibus aquis trutta, quæ nondum iustam ac designatam longitudinem attigerit, capiatur. Apud Bauaros præscripta est mensura ad digitos ferè quatuordecim. ¶ Tonitrua tanto metu & stupore truttas afficiũt, ut aliquando loco manentes & erectæ propemodum à piscatoribus aut alijs uulnerentur & capiantur. Pisces quidã instante partu scrobes in uado modicas excitant, ut truttæ & salmones: iuxta quas commorãtes, noctu adhibita face obstupescunt, necq; fugiunt: itaq; fuscinis feriuntur. Riui montani qui truttas alunt, à solitis alueis diuertuntur, ut aqua destituti & in sicco relicti pisces capiantur. Ab Anglo quodam accepi, truttas in Anglia uel manibus interdum comprehendi, dum sub radicibus alnorum & salicum stabulantur. piscator enim accedens palpat fricatq; uentrem: eaq; contrectatione delectari uidentur hi pisces, donec manum promouens branchijs iniecerit ac retinuerit. Trutta fricari se permittit in aqua, & sic capitur, Arnoldus Villanouanus. Escam ad truttas & thymallos abunde capiendos descripsimus in Thymallo E. Vermiculis quibusdam aquatilibus testa dura inclusis (Kerderle nostri uocant) præsertim qui in fontibus frigidis reperiuntur, inescantur truttæ. ¶ Ex libello quodam Germanico manuscripto de piscibus decipiendis, præsertim additis hamo figmentis, quæ muscas aut insecta quibus pisces quicq; delectantur, quàm proximè referant: ea autem pro diuersis anni temporibus uariãtur. Ad truttas: (Aprili mense, puto,) Muscam finges, cui corpus è serico rubeat, caput uirescat, additis alis gallinaceis ruffis. Maio mense, corporis alueum è serico rubro & auro (filis aureis) effinges, caput nigrum: alas uerò addes de pennis rubris caponum. Iunio, corpus formetur è serico cœruleo & auro, caput flauum esto, alæ uerò de pennis perdicum subalaribus. Iulio, corpus è serico uiridi & auro mentieris, caput facies cœruleum, alas autem è pennis flauis. Augusto, corpus fiat è pennis pauonum longioribus, (*Speculis fortè uel oculis, ut uocant in pennis caudæ pauonum,*) circumalligata penna aureola: caput flauum, alæ de pennis medijs inter alas gallinæ syluaticæ illius quam à corylis Germani denominant. Septembri, corpus fingatur de serico flauo & rubro, caput fuscum, cum alis de dorso lagopodis, quam perdicem albam nominant. ¶ Similem truttas piscandi rationem præscribit Aelianus de Animalibus 15. 1. Huiuscemodi Macedonicã piscandi rationem auditione comprehensam habeo: in fluuio nomine Astræo, qui inter Berœam & Thessalonicen medius fluit, distincti uarijs coloribus pisces (nomine ab incolis interrogando) gignuntur, qui indigenis muscis in fluuio uolitantibus pastum sibi comparant. Eæ nec simile de specie quicquam aliarum muscarum habent, quæ ubiq; sunt: nec ad Apum similitudinem accedunt, nec Vesparum, nec denique Anthedonum (Crabronum) speciem gerunt: harum tamen aliquam cuiusq; propriam particulam referunt. nam in audacia quiddam simile cæterarum muscarum habent, tum magnitudine Anthedoni similes sunt, tum Vesparum colorem reddunt, & similiter quidem atq; Apes bombis strepunt. eas Hippuros appellant indigenæ. eæ ad summam aquam uersantes sui gratia alimenti, Piscium nationem non latent. Nam ut ex his quispiam earum aliquam per summa apparentem conspexit, silentio summas aquas subiens, ne prædam aquæ agitatione loco moueat, proximè ad illius umbram accedit: & quemadmodum uel de grege ouem Lupus, uel anserem ex cohorte Aquila rapit, sic is ore hianti atq; imminenti eam deuorat. Quod quidem ipsum etsi piscatores haudquaquam ignorant, non ijs tamen muscis ad inescandos pisceis utuntur. simul enim ac hominis manu continguntur, & natiuum colorem perdunt, & pennæ euanescunt, & inepti ad escam piscium omnino redduntur. Quæ causa est, cur earum odio incensi, ipsas à se detestentur. Veruntamen qui piscandi scientiam cognitionémque preclarè tenent, captiosa quadam machinatione atq; solertia eiusmodi pisceis circumueniunt: Purpurascente enim lana hamum circumuestiunt, & ad eandem lanam gallinacei pennas duas è barba seu paleis cerei coloris speciẽ similitudinemq; gerentes, accommodant. quaternûm cubitorum est arundo, totidem est linea: has abstrusas insidias in flumen deijciunt: pisces colore illecti, cupidè pergunt contra uenire. ac nimirum lautum cibum se habituros ex pulchro aspectu arbitrantes, hamatis escis configuntur, ijsdemq; acerbis captiui fruuntur.

F *Truttarũ in cibo præstãtia et delectus.* Trutta, piscis longè nobilissimus omnium qui in dulcibus aquis generantur, æquali cunctarũ gentiũ iudicio censetur, Iouius. In citeriore Gallia, prima siluro (*sturioni*) Padano palma cõcedditur. secunda troctis & thymallis è Ticino, Gaudentius Merula. Expetitur trutta potissimùm Aprili & Maio mensibus, (Iouius lacustrem priuatim Maio commendat,) apud nos etiam Ianuario. Parit circa diui Galli diem, hoc est medium Octobris: quo tempore scilicet non conueniunt mensis. Carnem habet similem salmonum carni, sed longè suauiorem, æstate nimirum à mense Iulio usq; ad Nouembrem: hyeme uerò caro eius albescit, & minùs grata est, Author de nat. rerum & Albert. Plinius quidem salmonem fluuiatilem Aquitaniæ marinis omnibus præfert. Sunt qui truttam omni tempore bonam esse dicant. Truttæ quæ maculis purpurascunt, meliores existimantur, Gillius. Mihi non simpliciter uerum hoc uidetur: lacustres enim nostræ nigris insignes maculis, suauitate præcellunt. Quemadmodum purpureis depictæ notis, sic & in frigidioribus, saxosis & purioribus amnibus procreatæ, ab omnibus laudari solent, Saluianus. Aliorum piscium aliæ partes præferri solent, thymalli & truttæ undiquaq; placent.

De truttis lacustribus, quæ difficiles sunt cōcoctu, infrà dicemus. fluuiales quidē (inquit Iouius) quæ aduerso torrentiū impetu fatigant, atq; occurrentibus inæqualiū uadorum petris illisæ castigatiora sumina, & aridiusculas carnes ostendūt, medici blandiores ægris apponere cōmendareq; non dubitant, quas etiam in paralyticorū cibarijs magnopere laudauit ille Plinius (Valerianus,) qui elegantē librū de morbis atq; remedijs cōscripsit, Iouius. Plinius Valerianus salubribus cibarijs truttā fluuiatilem adnumerat, Saluianus. Commune est omnibus truttis aduersus flumi num cursum ferri: unde caro non solùm suauior, sed & salubrior, Cardanus. sed truttæ nec in fluminibus omnes sunt: & lacustres, cum pinguiores sint, suauiores uidentur, nō autem salubriores. & fluuiatilium ipsarū ut species diuersæ sunt, ita & sapores succiq; differunt. *Succus & salubritas.* ¶ Concisa truta in frusta, ac salita, in cacabo, ita ut sursumuorsum incisura uertatur, ex aqua & aceto ita moderatè imposito, ut neq; sal diluatur, neq; plus quàm duobus digitis aqua emineat, coqui debet. Vbi despumaueris, deinceps lento quoad fieri poterit igne, efferueat. Coctā & in pinace extensam, ut nōnihil exiccet, aromatibus dulcibus insperges, ac cum leucophago bene gingiberato comedes. *Apparatus.* Paruam truttam exenteratā & bene squamatam, integram, hinc dextra, hinc sinistra, à capite ad caudam incides: incisuris salem indes, ac per horas duas inter duas tabulas opprimes. farina deinde inuolutam in oleo perlentè friges. Coctam hoc modo ad quatuor aut quinq; dies seruabis. Quouis modo edatur, grauis concoctionis est, Platina. Idem libro 7. cap. 35. ex intestinis trutæ cibarium describit: & mox sequenti capite, Oua trutæ condita ut pisa credantur. E trutta fiunt pastilli cum speciebus, Arnoldus Villanouanus. Truttæ eo condimento, quod uulgò Acarpionare dicunt, (quod historia 23. in Carpione Benaci) explicabimus, paratę, nō solùm iucundissimè sapiūt, sed in multos etiā dies seruari possunt, Saluianus. puto aūt ad lacustrem truttam potiùs q̃ fluuiatilem, huiusmodi condituram pertinere. In Malaca Indiæ regione tanta est truttarū copia, ut salitas seruent ad commeatus, Caiuba uocant, Scaliger. *Salsæ.* Ego etiam fluuiatiles è Ticino truttas salsas gustasse me memini. saliuntur autem ferè capite amputato.

Ad mariscas seu ficus ani: Spongiæ portiuncula adipe truttæ madens, certo experimento imponitur, Ex libro manuscripto Germanico. G

TRVTTAM marinam Venetijs puto uocari piscem quendam: de quo tamen nondum mihi satis constat.

COROLLARIVM II. DE SALMARINO, EX Hippolyti Saluiani descriptione.

Videtur hic piscis multas ob causas Truttis esse cognatus: & Salmarinus fortè ab aliqua cum Salmonibus similitudine dictus. quoniā autem fluuiatilis est, communi fluuiatili truttæ subiungere eius historiam uolui.

Iconem ex Saluiani opere petes: nos omisimus, quòd ad reliquam Truttarum speciem satis accedat.

PISCIS quem Tridentini, apud quos reperitur Salmarino & Salamandrino appellant: cum dulcis aquæ alumnus sit, ac paucis quibusdam duntaxat locis nascatur, neq; Græci, neq; Latini scriptores ullam eius mentionem fecerunt. Quamobrem nos eum uulgarem secuti nomenclaturam, Salmarinum uocabimus. A

Salmarinus capite est rotundo, rostro breui & retuso: ore mediocri & robustis dentibus munito, oculis medijs & orbiculatis. Branchias utrinq; quaternas habet: & pinnas etiam utrinq; geminas, duas ad branchias, & duas circa medium uentrem. præter quas duæ aliæ in dorso eriguntur. prior & maior in eo medio: posterior uerò & minor, (*quærendum an hæc paruula & adiposa sit, sicuti in truttarum genere,*) prope caudam: è cuius regione alia etiam una, parua, imo uentri hæret. B Cauda lata est & lunata. Squamis mediocribus & non facilè deciduis tegitur. Pinnæ & cauda rubræ sunt. Venter & latera ex albo rubescunt. Dorsum uerò ex rubro flauescit, ac luteis quibusdam maculis (Carpionis instar) notatur. Totius piscis figura rotunda (*teres*) est, & oblongiuscula. Ventriculum habet amplum & carnosum: hepar pallidum, à quo fellis uesica pendet: lienem subatrum, & intestina lata, ac plurima pinguedine conuoluta. Cum maximè excreuerit, duas libras non excedit: qui uerò crebriùs capiuntur, uix libram superant.

Fluuiatilis hic piscis est, in frigidissimis ac saxosis fluminibus nascens. non tamen in ijs omnibus aut quamplurimis reperitur, sed in paucis solùm quibusdam. Nascitur enim in flumine cuiusdam loci uulgò Valdenon dicti, circiter uiginti millia passuum à Tridento distantis, atq; in alio fluuio, apud Priscinam, qui quadraginta millia passuum à Tridento distat, ubi etiam crebriores procreantur. C Verno tempore coit: parit autem æstate, circa saxosa fluuiorum loca. Pisciculis uescitur, in quorum penuria quibusdam fluuiatilibus purgamentis & sordibus nutritur. Gregatim non admodùm degit: & perrarò copiosa eorum fit captura.

Sicuti Benaci accolæ Carpionem, sic Tridentini Salmarinum, non fluuiatilium solùm, sed marinorum etiam omnium piscem nobilissimū esse contendunt. F Vnde non nisi lautiores diuitū mensas dignatur. Carnem uti sapidissimam, ita teneram habet atq; pinguem, non tamē uiscidam,

(cuiusmodi pleriq; pinguium piscium habere solent,) sed satis friabilem. Quamobrem boni succi, & concoctu facilis est. Condiri uariè potest: & quouis modo condiatur, suauissimus semper est.

COROLLARIVM III. DE TRVTTA seu Farione lacustri.

A De Trutta lacustri, deq; Truttis in genere suprà etiam in Truttæ fluuiatilis historia, sparsim quædam protulimus. Burgundi & Allobroges Truttas salmonatas uocant, quas nos lacustres, à similitudine quadam ad utrunq; piscem. mihi hoc nomine uti non libet, cum in fluuijs etiam inueniantur truttæ cæteris fluuiatilibus maiores, carne similiter ut in lacustribus rubēte, quas Germani similiter composito ab utroq; pisce nomine, Lachßforen appellant. ¶ Genus hoc truttæ cum sit lacustre, non esse simpliciter Farionem Ausonij, (contrà quàm Ge. Agricolæ & alijs quibusdam eruditis uidetur,) qui fluuiatilis est in Mosella, monui suprà in Trutta fl. si quis tamen farionem lacustrem nominare uoluerit, bene erit. Iouius truttam nigricantibus maculis describens, & lupum maculosum Columellæ esse conijciens, non rectè tamen, de lacustri sensisse uidetur: quanquam & in fluuijs aliquando nigris insignes maculis truttæ quædam repeiuntur. Vide superiùs in Trutta fl. ¶ Per æstatem cum pulpæ huius piscis magis rubent, Goldförinen/ (id est chrysopyrûntes,) tanquam auricolores à quibusdam Germanis uocantur. Apud nos & circa Acronium lacum ex lacustribus quæ in profundioribus locis uiuunt, priuatim à fundo seu uado Grundförinen appellantur: quæ uerò circa summas aquas, Schwäbförinen. Vide infrà mox in c. In Rheno circa catarrhactam eius prope Scaphusiam, idem aut simile genus cum lacustribus, sed multò uilius in cibo, Weidfisch nominari audio. In lacubus montanis quos Athesis facit truttarum duo genera capiuntur, Schwartzförinen & Goldförinen uulgò dicta, hoc ab auri, illud à nigro colore. ¶ Vt salmones circa partum cum altiùs in fluminibus ascenderint, speciem & nomen mutant: sic etiam truttæ lacustres, cum relictis lacubus (ut Acronio, & Tigurino) flumina subierint ascendendo, rostrum similiter ut salmones incuruant, & nomine mutato Jinlancken (i. duplex scribo pro i. longo) appellantur. Cassiodorus uidetur anchoragi- Anchorago. nis nomine hunc piscem intellexisse. Vide suprà in Corollario De Salmone, pag. 972.

B Trutta fluuiatilis cubitalem magnitudinem ferè non excedit. lacustris uerò maior reperitur. in Lario enim lacu ad quinquaginta, quinimmò, Iouio authore, ad centum etiam libras excrescere consueuit, Saluianus. In Rhodano circa Sedunum permagnæ sunt, quæ pondere aliquando ad triginta libras uulgares accedunt, Munsterus. has quidem uerno tempore è lacu Lemano ascendere audio: & pedes quatuor interdum longas esse, aut insuper semipedem. In lacu Tigurino nostro, ad uiginti libras (libra octodecim unciarum est) frequenter perueniunt. uenditur autem libra ferè dimidia drachma. Memini unam prægrandem drachmis quatuordecim uendi me uidisse. Lacus est iuxta Volturenam (Vallem Tellinam aliqui uulgò uocant) in quo truttas stellatas esse audio, in Lario albas: in lacu Lugani rubere, sed minùs sapidas esse. Initio æstatis caro in eis rubere incipit, duràtque is color usque ad Augustum, uel Augusti initium: post uerò diui Iacobi diem, partu iam absoluto, colorem rubicundum amittit. Cum omnes truttæ, salmonibus specie naturáque cognatæ uidentur: tum imprimis lacustres, quæ circa partum rostrum quoque similiter incuruant, ac nomen mutant, ut dictum est.

Olim cum diligentiùs hunc piscem intuerer, his uerbis describebam: Squamulis tegitur minimis, bene dentatus est, & lingua etiam utrinque dentibus munitur. caput colore nigro cœruleóque mixto: dorsum partim glauco, partim subnigro, partim cœruleo, partim subuiridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorso multis nigris maculis uariatur, reliquæ albent. Habet & ultimam illam dorsi mollem pinnulam, ut reliquæ truttæ: branchias quaternas. Appendices non toto circuitu intestini, (ut Albula cœrulea nostra, & alij quidam pisces,) sed ab una tantum parte magnas, oblongas, bipartitas, utrinq; circiter octodecim habet: & alias sex separatim ex opposito, uentriculum seu maius intestinum uersus. Plura de uentre huius piscis leges in Capite de Albula lacustri, pag. 36.

C Lacustrium truttarum aliæ in fundo siue uado aquæ degunt, præsertim argilloso, ut recentior quidam scribit, quæ etiam magis pinguescunt, & sapidiores sunt palato: aliæ circa summas aquas, ubi muscas appetunt, minùs pingues & uilioris precij. Exit trutta è lacubus dulcium aquarum magnis (in his enim tantùm reperitur,) certo tempore, circa initium Iulij, ni fallor, & in flumina ascendit: & circa diui Iacobi, qui eiusdem mensis est dies uicesimus quintus, parit. E Lemano quidem in Rhodanum eas subire aiunt uêre, ut & circa Sedûnum capi. at in nostro & Acronio lacubus neque tam procul, neq; eôdem tempore eas migrare puto. Trutta lacus Acronij paritura, ad Rheni influentis ostium ascendit: ubi cũ pepererit, rursus descendit. Circa diui Iacobi diem, absoluto iam partu speciem ac nomen mutat. Confertur autem iunipero: nam sicut hæc tertio demum anno fructum perficit, ita etiam truttæ fœtus ad tertium usq; annum crescens perficitur. Parit plerunque medio Augusto, aliâs citiùs tardiús ue, prout cœlum magis minús ue calidum fuerit.

Truttas

Truttas maiores audiuimus in Larij ripis lasciuo excursu extremos harenæ margines aliquã do iusti passus longitudine prosulcasse, Iouius.

Quod ad lineas & hamos, quibus truttæ in lacu capiuntur, lex quædam inter piscatorias nostras est, quæ lineas in altum demitti prohibet. ¶ Trutta certo tempore, ut in C. præscriptum est, è lacubus in fluuios ascendens, (ex Acronio præsertim in Rhenum,) capitur miris sagenis: quæ in angulis riparum arte factis collocantur. nam cum per Rhenum rapidissimum flumen ascendunt, quærunt diuerticulum aliquod quietius, ubi respirent, quare piscatores ad ripam id arte faciunt. infigunt enim palos aliquot ex alno, & spacia lapidibus explent. in huius ualli (aut ueluti promontorij) quietiore loco sagenam pandunt, tantam ut longitudine non excedat ipsum uallũ lapidum. Sagenæ adhærent ligella supernatantia, quæ statim ut irretitus est piscis, deprimuntur uel demerguntur infra aquam parum: unde constat piscem esse captum. E

Truttæ lacustres, omnium delicatissimi pisces iudicantur à nostris. caro eis solida, rubicunda, & boni saporis est: & quæ ad carpionis Benaci naturam accedat. eà tamen aliquando prę pinguedine nonnihil fastidij mouet, ut & salmonum: quamobrem modicè sumenda est. opsophagi quidam salmoni etiam præferunt. libra apud nos (quæ octodecim unciarum est) dimidiâ drachmâ plerunq; uenditur. Qui delicias quærunt, pinnas earum, (sicut & in salmonibus,) & uentriculũ, seu intestinum superius præcipuè appetunt. Omnium qui dulcibus in aquis generantur hic piscis longè nobilissimus æquali cunctarum gentium iudicio censetur: Iouius, simpliciter quidem de trutta, uidetur autem de lacustri præcipuè sentire. Et quidem omni alio (inquit idem) uel marino etiam pisce sapidior, præsertim si Maio mense, & in Bresciæ torrentis ostio capiatur. mortua paucissimis horis summam illam saporis gratiam amittit: quoniam ob pinguem illam teneritudinem quàm ocyssimè computrescit. Soleo ego plerunq; mirari quosdam, qui, ut sapiẽtiores uideantur, Benacinum carpionem, Padanum silurum, & è mari plures pisces Larianis truttis uel anteponere, uel exæquare solent, & item Soranæ truttæ in eo genere principatum attribuant, quũ maximè fallantur. ¶ In Veneto lacu, id est, inferiore Acronij parte captæ, præferuntur ijs quæ in superiori parte capiuntur. Item quæ circa fundum seu uadum pascuntur, illis quæ circa summam aquam, utpote pinguiores. Maio mense præcipuè commendantur à Iouio: à nostris Februario: ab alijs simpliciter æstate, dum pulpæ earum rubent. eum enim colorem amittũt, ut diximus, cum flumina subeuntes pariunt declinante Iunio, simulq; speciem & saporem. itaq; autumno & hyeme non laudantur. *Suauitas & delectus.*

Truttæ pinguiores, ut sunt Larianæ, multo succo replere corpora, genitalemq; humorem copiosè suggerere dicuntur, (uti Auicenna de omnibus propè piscibus, si recentes & calidi comedant, uno edicto pronunciauit.) ægris tamen euidentissimè nocent, utpote quæ tardè loboriosèq; in stomachis atterantur et secernant. at fluuiales truttas (*ut in ipsarum historia dictum est*) medici blandiores ægris apponere non dubitant, Iouius. *Succus & salubritas.*

Coquuntur concisæ in tabellas in lebetibus lapideis torno fabricatis, simplici in aqua, multo sale indito, aliaq; subinde accersita condimenta penitus aspernantur. Musco enim quodam pruinæ simili paulò pòst sponte emisso rubentes pulpæ protinus efflorescunt, ita ut quum refrixerint multò gratiores esse uideantur. Morus tamen nobilis parasitus, truttam cubitalem in præpinguis capi iure coquendam esse censebat, Iouius. Truttæ elixandæ frusta macerentur priùs per dimidium horæ in frigida fontana aqua: deinde in feruens uinum æquali aqua dilutum iniectæ coquantur. Spina dorsi, & cauda assæ, uel principum mensis inferuntur, Mangoldus. *Apparatus.*

COROLLARIVM IIII. DE VMBLIS, SABAVdicæ dictis, Truttæ lacustris speciebus.

Eiusdem piscis, nempe Vmblæ minoris icones duas, ut à diuersis pictoribus non eodem tempore nobis delineatæ sculptæq; sunt, ponimus. Rondeletius maioris & maximæ Vmblarum imagines dedit.

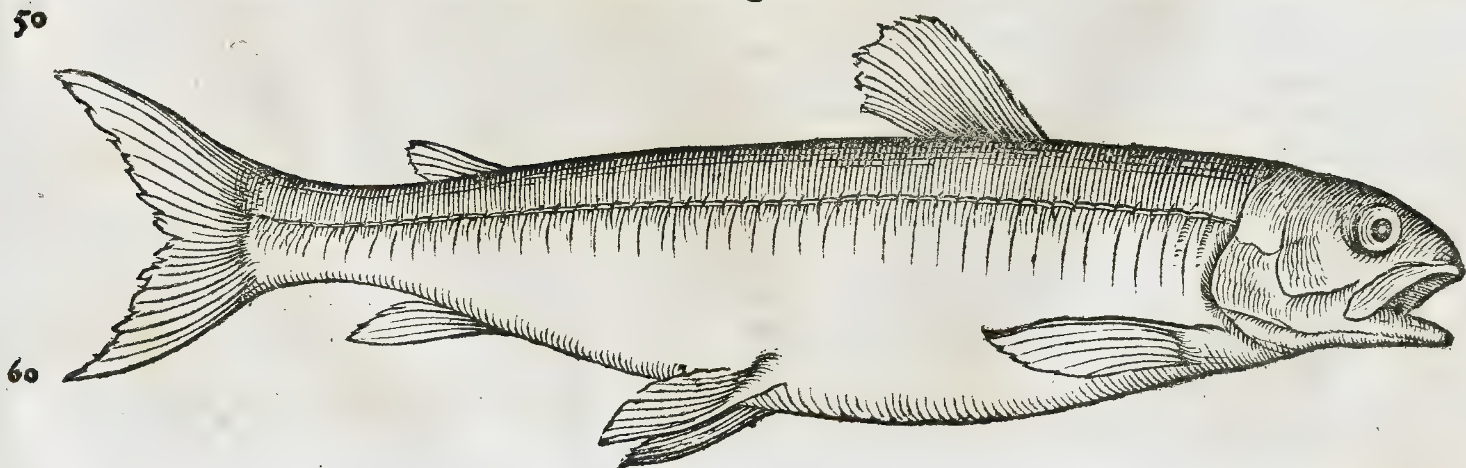

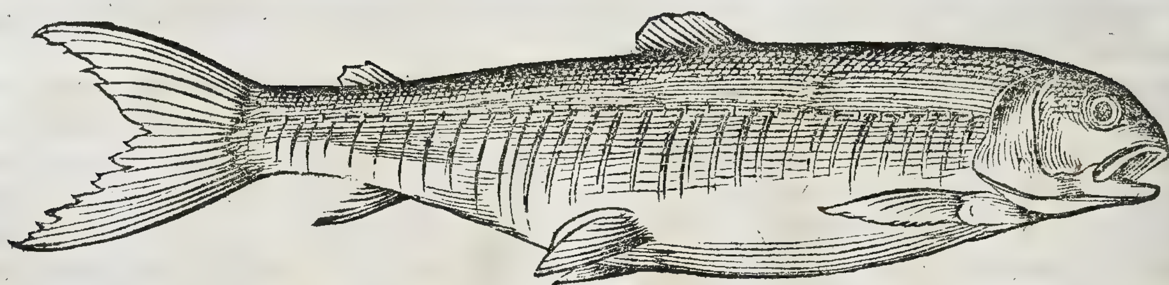

A VMBLA uulgò uocatur piſcis in Lemano lacu, à quibuſdam literatis uulgi appellationem ſequentibus, umbilicus, ſed umbla fortè dicta eſt, quaſi umbra. habere enim eum aliquam ſimilitudinem cum umbra fluuiatili puto, (Bellonius ſcribit Vmbræ fl. iconem idcirco ſe non appoſuiſſe, quòd ad Vmblam proximè accedat,) & utrunq; truttarum generi cognatum eſſe. à truttis tamen propriè dictis differunt mollitie & ſubſtantia carnis: & quòd lapillos in cerebro habent: quodq; maculis ſeu punctis carent: fortè & alijs notis, ſi quis accuratè obſeruet. A colore quidem rubicundo, circa uentrem præſertim, nomen eis indiderunt noſtri Rötele: in lacu circa Bielam Rottele uocant: (ſed alius eſt Rottele uel Rottene dictus à noſtris, quem nos Rutilum nominauimus elemento R.) in Sueuia uerò & circa Auguſtam Rötele piſcem alium fluuiatilem, non lacuſtrem uocant, & ipſum truttis affinem, de quo proximè ſcribemus. ¶ Eſt autem Vmbla alia maior, alia minor. ¶ Maior Roote nominatur circa Bielam Rott: à Sabaudis Routte: circa Lemanum uerò Vmble. Rondeletius Vmblam uocauit, uel Salmonem Lemani lacus. Sed à ſalmonum quàm truttarum natura longiùs abeſt. In Lucernenſi lacu ſpecies duæ ſunt: minor, quæ Rötele diminutiuo nomine priuatim dicitur: & Sabaudicè circa Bielam Ronſon, uel Bondelle: prius nomen à colore factum eſt, alterum fortè à bonitate: & maior. Eſt autem umbla maior piſcis dentatus, tres aut quatuor dodrantes longus, uentre rubicundo, cætera ſalmoni aut truttæ ſimilis. Veſcitur piſciculis. In Lucernenſi lacu brachij ferè longitudine excreſcit, magis albicat quàm minor, debilis & infirmus piſcis. nam ſi uel parum lædatur, aut morſu ab alijs piſcibus ſaucietur, mox ueluti moribundus ſupernatat. Eſt etiam lacus in Tuginorũ Heluetiorum ditione, quem Aegereſee nominant, profundiſsimus, in quo montes & receſſus quidam ſunt, ubi piſces latere poſſunt. in eo quoq; Vmblæ maiores inueniuntur. Genus quidem illud quod Vmblam equeſtrem à Sabaudis ad Lemannum Rondeletius uocari ait, non agnoſco: neq; in lacubus noſtris reperiri puto. Germanicè circũſcribi poteſt, ein andere Rooten art. ¶ Vmblas nuper quidã à colore uulgò à nonnullis rubeculos appellari ſcripſit: quod ego nomen non approbo. ¶ Piſcis qui in lacu Bauariæ Ammerſee, uocatur Germanicè ein Pitzling, non alius quàm Vmbla minor mihi uidetur. conferunt enim ſalmoni paruo: & à dorſo uſq; ad media latera coloris lutei eſſe aiunt: adeò tenerum, ut ſtatim extra aquam expiret: nec in alio ullo eius regionis lacu inueniri.

Vmbla maior.

B Ad hoc ſegmentum pertinentia quædam in A. prædicta ſunt. In noſtro lacu, (& ſimiliter Acronio, in quo abundat circa Bodman & Argen) minor tantùm umbla (in Lucernẽſi & minor & maior) capitur: dodrantalis plerunq; aut breuior. pedem raro excedit: aut ſi ampliùs increſcat, (uidi enim aliquando palmos quinq; longum, Octobri menſe in lacu noſtro captum, corpore latiuſculo. maximi ſeſquidrachma ferè uæneunt, ſed rariſsimi) nunquam tamen umblæ maioris magnitudinem attingit. Ventre turgidulo aliquando ſpectatur, propter ueſicam nimiùm inflatã. eſt autem ueſica ei oblonga, ut Albulis, non diſtincta per medium. Is quem olim deſcripſi, huiuſmodi erat: Dorſum totum cum dimidia laterum parte ſubroſeum: inferiora latera albicabant. uenter albiſsimus erat. caudę color idem qui dorſi. pinnulam mollem & paruam, ut truttæ, dorſo extremo gerit. Maxillis eſt dentatis. ſpinas etiam ceu dentes in lingua habet. Pinnæ omnes partim ſubalbent, partim crocei coloris ſunt. Branchiæ quaternæ. Lapillos in cerebro habet. Mares uentre, pinnis & cauda magis rubent, fœminæ candicant. eædem capite ſuperiùs & dorſo magis uirent. ¶ Vmblæ minori noſtræ cognatus uidetur Eperlanus Oceani piſcis, figura, magnitudine, colore, pinnis, dentibus, mollitie & ſuauitate carnis, lapillis in cerebro. Eſt etiam, Bellonio teſte, Eperlanus oris rictu amplo, dentibus ut umbla circunuallato: ita ut Germanicè nominari poſſit, ein Meerrötele. Icon quoq; eperlani ſimiliter umblæ lacuſtri pingitur. hoc tantùm intereſt, quòd in Eperlano pinnæ binæ uentris medij, pinnæ dorſi mediæ è regione uidentur reſpondere: in Vmbla Bellonij poſteriores ſunt, Rondeletij non item. ſed illi umblam maiorem pingunt, nos Eperlanum comparamus minori.

Eperlanus.

C Vt truttas & alios quoſdam piſces, ſic & Vmblas Lemani uulgus alicubi auro ueſci putat. Vide ſuprà in Thymallo C. ¶ Pariunt umblæ minores noſtræ circa ſancti Galli diem. ¶ Vmblæ maiores oua multa, alba & grandia, ut ſalmones gerunt: & minores ſimiliter, multò quidem quàm pro ſua magnitudine maiora ſolidáque. Memini etiam Ianuarij quinto adhuc oua in eis reperiſſe.

D Muſtelæ lacuſtres (Botatriſſias Itali uocant) cum aliorum piſcium ſobolem, tum præcipuè umblarum perſequuntur.

Vmblę

Vmblæ tum paruæ, tum maiores, (hæ etiam magis puto,) captæ ut primum reliquerint aquas, sicut & albulæ, expirant.

In lacu nostro umblæ retibus capi prohibentur à paschate usq; ad diui Galli diem: & extra illud tempus capiendis certa præscripta est mensura. E Retia ad hos pisces capiendos fune demittuntur ab uno latere ad quadraginta passus, ea ab umblis nostri denominant Rötelegarn: quanquam & alij quidam pisces ijsdem capiantur, ut albulæ minimæ, mugilis fluuiatilis genus quod Haselam uocant, gobiones capitati, & mustelæ lacustres. Lineis ad LX. passus longis per interualla singulorum passuum singuli hami adduntur, infixis pro esca gobionibus (seu mustelis) minimis barbatulis aut gobijs capitatis. ijs mustelæ lacustres imprimis, hyeme uerò etiam umblæ capiuntur. ¶ Commendatur à nostris Nouembri mense. quo tempore elixos, molles & suauissimos edere memini: & aliâs circa initium Decembris. quo tempore oua habent bona & solida. tardiùs uerò, (præsertim post Ianuariū, ni fallor,) caro earum insulsa, pinguiuscula & flaccida apparet, & oua dilutiora fiunt. Circa S. Galli diem cum pariant, mensis eo tempore inepti sunt, usq; ad Nouembris medium, ut conijcio. In alimenti ratione ad asellorum marinorum naturam hos pisces accedere iudicârim: & pro saxatilibus aliquādo poni posse, &c. lege in Thymallo F. ¶ Elixandi uino feruido inijciuntur, ne nimis molles reddantur.

COROLLARIVM V. DE ALIA SPECIE TRVTTAE fluuiatilis, quam Germani HVCH, uel Hüch appellant.

Pinnulam in dorso posteriorem, & minorem esse puto, & nullis interceptam fibris, qualis in Truttarum genere est.

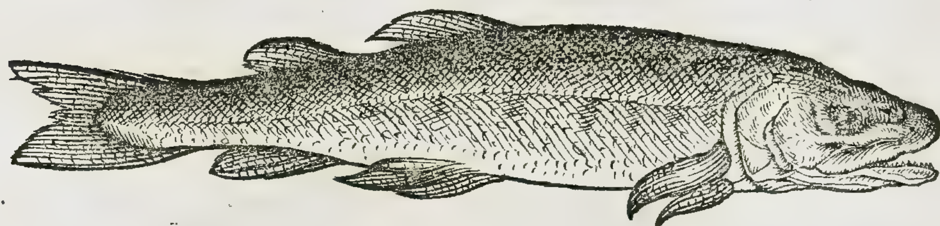

HVCH, Hüch uel Hüch apud Bauaros nuncupatur piscis, boni saporis, truttis nonnihil cognatus, cum aliâs ut pictura ostendit, quā ad uiuū expressam Achilles Pyrminius Gassarus, pręstantissimus Augustæ Vindelicorū medicus ad me misit, tum quòd pinnulam illā adiposam similiter in fine dorsi habet, & punctis uariatur: sicut & icon nostra, & quæ in libro Bauaricarū constitutionum publicato habetur, præ se ferunt. In quo etiā mensura huius piscis proponit, duodecim aut xiij. digiti, quibus breuior uendi non debeat. Augustæ, ut audio, hic piscis uocaī ein Rot uel Röttle, à colore rubicundo, quæ nomina nostri umblis (ut Sabaudi nominant) lacustribus tribuunt. Voracem esse aiunt, in cibo truttis inferiorem. In Carinthia Huchæ rubræ (Rot Huechen) quædam cognominantur, in fluuijs, eas salmoni comparant: carne etiam rubra & boni saporis esse aiunt, & saliri ut inueteretur solere: quod quomodo fiat Baltasar Stendelius ad finē libri 4. Opsopœiæ suæ Germanicæ docet. Colores huius piscis in pictura nostra huiusmodi ferè apparent: Aureolus color passim aspersus est, copiosiùs tamē circa branchias & oculos. Pinnæ circa branchias rubicundæ sunt: cæteræ omnes, sicut & cauda, fuscæ & maculosæ punctis partim nigricantibus, partim aureis. Dorsum fuscū est, utrinq; ad Indicū uel cœruleū colorem uergens, ubi et punctis nigris creberrimis distinguitur. Linea nigra & recta ferè à brāchijs ad caudam fertur. Latera media maculis quibusdā subcœruleis per interualla distinguunī. Venter candicat. Circa rostrum & branchiarū opercula roseus ferè color, &c. in capite etiā uiridis aliqua ex parte.

APVD Misenos Truttas quasdam uocari Teichforen, (hoc est, piscinarias,) easq; piscinæ fundum glareosum requirere, & riuulos fluidos qui se in piscinas infundant, ex Ge. Fabricij literis cognoui. hæ an forsan Huchis proximè dictis, aut alijs iam prius descriptis truttis eædem sint, inquirendum. Huchas quidam icone nostra inspecta in quibusdā Germaniæ locis alî in piscinis nobis referebat: & in Traga flumine Carinthiæ reperiri: ætatis progressu in Salmones cōuerti, (specie rostri nimirū,) sicut & lacustres truttæ: quanquam & aliæ Truttæ omnes salmonum speciem præ se ferunt.

TVBERA. Vide Tethya.

DE TVRDO, BELLONIVS.

VARIA auium nomina piscibus indiderunt Græci, pro colorum, quibus ipsas referrent uarietate, utq; hoc pacto singulos rectiùs distinguere possent. Parum enim, aut ferè nihil Turdus piscis à Turdo aue distat: de quo sic Oppianus:

Iulides & Percæ, Channi, Turdiq; uirentes. Et Ouidius:

Tum uiridis squamis paruo saxatilis ore.

Sed est in uulgari Turdo magna hallucinatio: à qua tibi magnopere cauendũ est. Neq; enim Glaucus piscis (quem Massilienses falsò Vmbrinam, Veneti Turdum nominant) uerus Turdus marinus dici debet. Vndantes enim in tergore ac transuersas lineas gerit: & coruum duabus, quas in tergore & circùm sub mento gerit, pinnis refert. Sed qui inter Genuensium Lagionos peculiariter Turdus dicitur: certè is quidem meritò turdus est, ex eo potissimùm uocatus, quòd cùm eius color ex ruso in melinum uergat, ad uiridem tamen inclinet.

B Squamas habet tenues & frequentes, geminantibus in medio punctis nigris, rubris, & alijs per totum corpus distinctas: Pinnam in tergore continuam, mollem, & ut cardui folium laciniatam, neruis octo bene fultam: Caudam longiusculam & subrotundam. Os aspectu paruum: quod tamen dum aperit, grandem ostendit capacitatem. Lingua ei alba est. Maxillas habet dentium loco asperas atq; horrentes. Primo aspectu Phycidem, hoc est tincam fluuiatilem refert. Pinna quæ huic ab ano ad caudã protenditur, tribus aculeis obfirmata est. Quæ autem sub uentre sunt, forti utrinq; aculeo rigent.

C Locustas, Carides, Sparos, Crangines, Sargos adhuc paruos uenatur.

B Stomachum habet figura oblongum, per uentrem extensum, pylorum permultis apophysibus obsessum: intestina nodis distincta, & ter ut tuba quædã reuoluta. Hepatis lobos habet utrinque æqualiter dispositos.

F (A) Carne constat molli & laxa, aliàs tamen sapida. Plinio medico lib. 5. cap. 13. Cyclas (*melius cichle, κίχλη, Græco nomine dicetur*) appellari mihi uisus est, quem ait pleuriticis maximè conuenire. Est enim piscis molli carne & natura humidus & digestibilis, inquit, quem & Ptisanã marinã uocant.

DE TVRDORVM GENERIBVS, Rondeletius.

Turdus I. Varius admodum, minùs tamen quàm tertius.

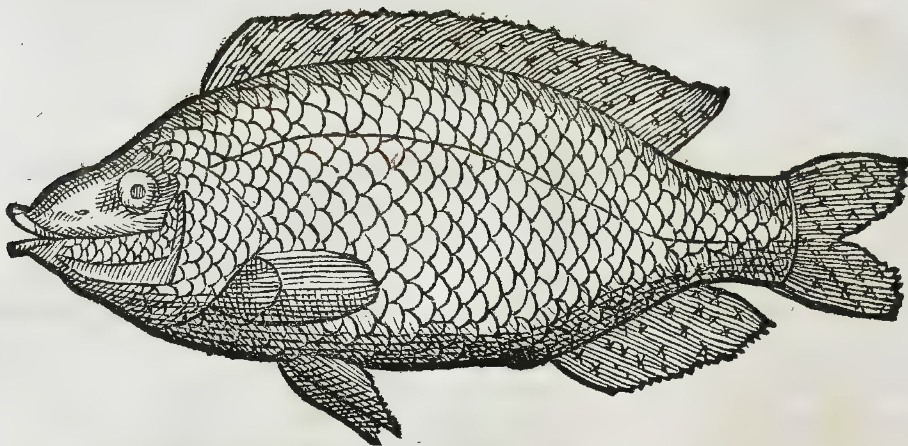

Turdorum genera esse multa

NVNC ad turdos ueniamus, quorum multa sunt genera, uaria nomina, tantaq; colorum uarietas, ut in ijs creandis lusisse uideatur natura. Turdorum complura esse genera, ut inquit Columella, & eorum uarios admodùm colores esse ex singulorum descriptione, perspicuum fiet.

A Pancrates apud Athenæum lib. 7. author est, multis nominibus appellatum fuisse turdum, & Nicander πολυώνυμον uocat, (*cognominat hoc uersu*: Ἢ σκάρον, ἢ κίχλην πολυώνυμον:) etenim κίχλην, σκάρον, αἰολίαν nuncuparunt: Athenæus ex Aristotele μελανόστικτον, id est, nigris maculis insignem: sed potiùs ποικιλόστικτον dixerim, id est, uarijs notis distinctum, & sic apud Athenæum legisse uidetur Phauorinus, (& Eustathius.) κίχλη nomen frequentius fuit, ut auis, ita & piscis. κίχλη ab Atticis & non κίχλα dicitur, ita suadente ratione, inquit Athenæus lib. 7. fœminina enim in λα ante λα, alterum λ habent, ut σκίλλα, σκύλλα, κόλλα, βδέλλα, ἅμιλλα. quæ uerò in λη desinunt non item, ut κίχλη, τρίγλη, ὀμίχλη. Latini turdum nominant. Nostrates, Prouinciales, Itali, Hispani turdo, Galli Vielle. (*Infrà, duodecimum turdi genus priuatim Vielle nominat: undecimum uerò peculiariter à quibusdam Durdo uocari scribit.*)

Κίχλη, non κίχλα.

Iam turdorum qui solo ferè colore differre uidentur, omnes species ordine recenseamus.

A. Turdus primus.

Primi generis eum fecimus, qui à pluribus turdo dicitur: qui notas etiã insigniores habet, quibus à quouis nullo negotio discerni poterit.

B Est autem non admodũ dissimilis cynædo, (*cinædo*,) minor paulò & latior, ad auratæ figuram accedens, dentibus recuruis, pinnarũ situ, numeroq; cæteris saxatilibus similis: labra habet crassa & rugosa, cauda nõ in duas pinnas sed in unã latam desinit, quę maculis nigris et rufis insignis est. In reliquo corpore colore est uario, unde αἰόλος dictus. (*Priuatim infrà undecimũ uulgò in Prouincia Auriol, quasi αἰόλον uocari scribit.*) Dorsum fuscũ est, uenter ex albo liuescit. Pinnæ ad brãchias aureæ sunt, ad podicẽ et in tergo flauę, nigris cęruleisq; maculis aspersæ. Oculi magni sunt, rotũdi, pars oculis subiecta uarijs coloribus est illustris. Partibus internis ab alijs saxatilib. nõ multùm differt.

Carne

Carne eſt tenerrima & friabili. Ob inſignem teneritatē à multis negligitur. Optimus aſſus in craticula uel in ſartagine coctus. Refrigeratus firmiore eſt carne. Ex aceto uel mali arantij ſucco edendus; priuſquam coquatur ſale conſpergendus, ut gratioris ſit ſaporis. F

Turdus II. Pauo, colore ex uiridi cæruleo.

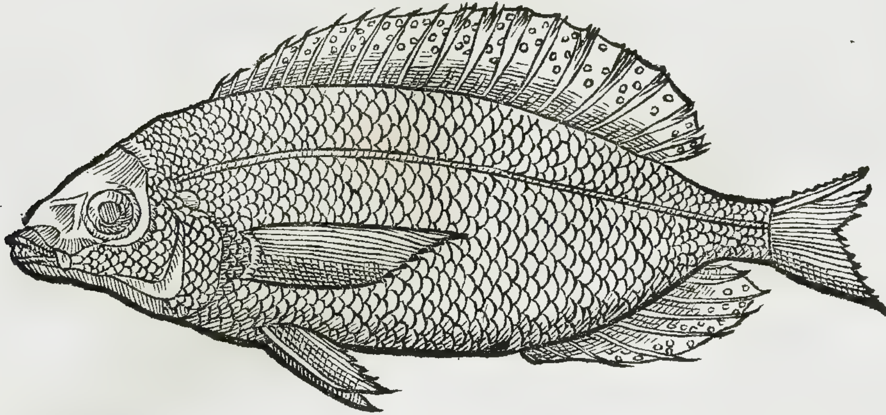

SECVNDI generis turdorum is rectè cenſebitur, qui à nobis diſtinctionis gratia Pauo nuncupatur. Hic priori ſimilis eſt, maior tamen plerunque. Colore ex uiridi cæruleo, uel indico, colorem colli pauonis referente in pinnis omnibus, & in cauda. Hinc pauonis nomē poſuimus ueteres imitati, qui merulas & turdos auium nomina piſcibus dederunt, cùm liceat cuiuis rebus anonymis & nouis noua nomina ponere. A B Pauo.

Carne eſt molli, friabili, tenera. Viſcidi aliquid habere uidetur inter ſaxatiles. F

Turdus III. præcipuè uarius, uiridis magna ex parte, &c.

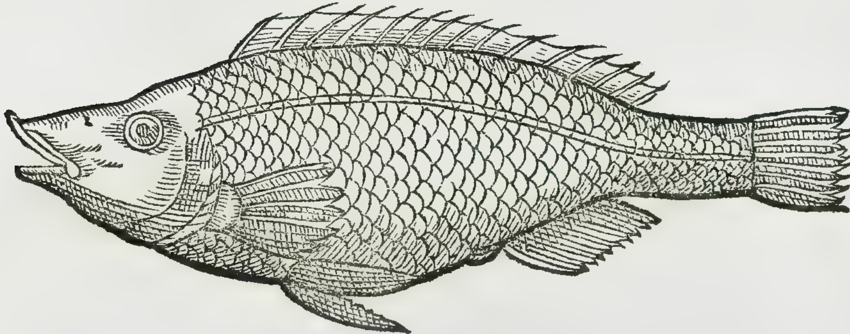

TERTII generis eſt is, qui Minchia di Re (*id eſt ferculum regium*) à nonnullis appellatur. A

Superioribus ſimilis, colore uerò diſpar. Eſt enim uarius admodùm, uixq́ ullus eſt, qui plures colorum differentias habeat. Viridis eſt magna ex parte, ſed punctis purpureis, cæruleis, indicis, & alijs confuſis coloribus conſperſus. Pinnæ ad branchias flauæ ſiue rufæ ſunt, aliæ omnes partim cæruleæ ſunt, partim uirides, partim rufæ. Cauda rufa punctis cæruleis notata. Branchiarum opercula punctis & lineis rufis, ſinuoſis, certis ſpatijs diſsitis diſtincta. Adeò uarijs & iucundis coloribus ornatus eſt, ut pulchri nomine ſit digniſsimus. B A *Pulcher.*

Carne tenera, friabili, delicata alijs non cedit. F

Frequens eſt Romæ & Antipoli & in Lerino inſula. C

Turdus IIII. Pſittacus uulgò quibuſdam, à ſimili coloris uarietate.

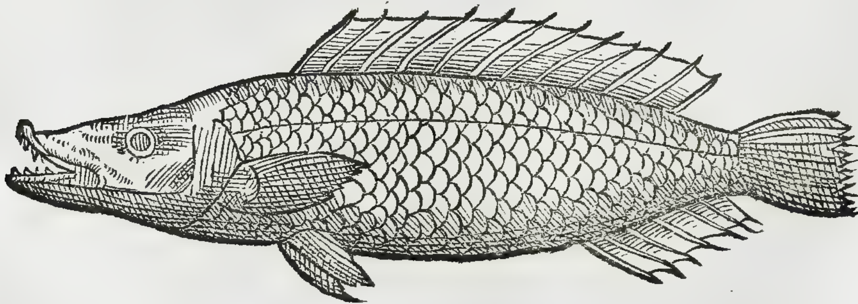

QVARTI generis turdus uarius etiam eſt, dorſo nigreſcente, pinna eius uireſcente. Ventre & lateribus flaueſcentibus. A branchijs ad caudam lineæ uirides ductæ ſunt. Pinnarum quę in uentre infima cærulea ſunt. B

A Hunc nonnulli ex piscatoribus nostris Perroquet, id est psittacum, uocant, quòd ea sit coloris uarietate qua auis illa Indica.

F Similem succum gignit cum cæteris saxatilibus. Facilè concoquitur, quòd tenera sit substantia & friabili.

Turdus V. colore aureo, linea alba ab oculis ad caudam.

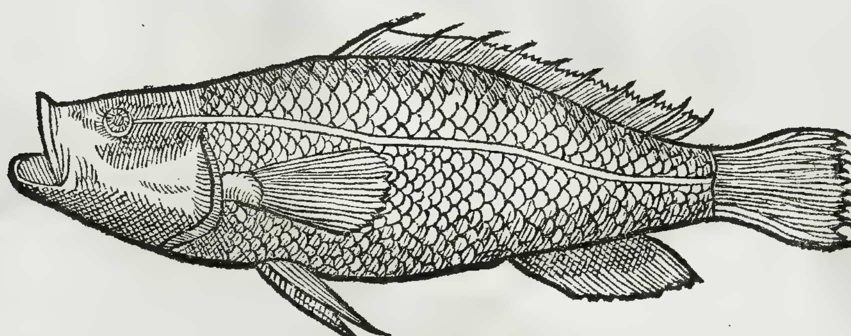

B QVINTVM genus turdi gobionem flauum refert, hoc ab eo discrepans, quòd lineam albã ductam ab oculis ad caudam habet. Deinde maculis nigris, quibus aspersus est gobius, caret. Pinna quoque unica in uentre, neque diuisa, quam habet gobius. Turdus iste colore aureo est, nec

F differt ab alijs carnis teneritate.

Turdus VI. similis quinto, sed linea cærulea ab oculis ad caudam, rostro à cæteris diuerso.

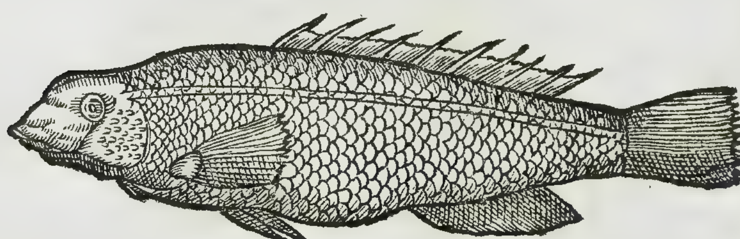

SEXTVM genus quinto omnino simile, nisi quòd huic linea ab oculis ad caudam ducta, non alba est, sed cærulea; rostroq; est longiore & aquilino.

Turdus VII. Cero dictus in Prouincia, dorso aureo uiridibus maculis conspersο, &c. κηρὶς Athenæi uidetur. Ab hoc undecimus colorum uarietate duntaxat differt.

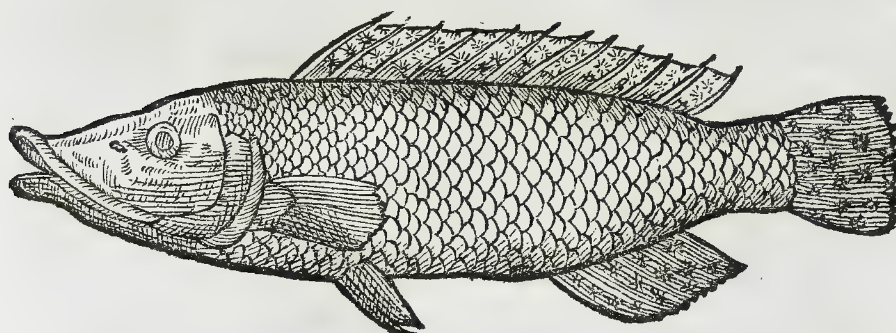

A SEPTIMVM genus à Prouincialibus cero dicitur, maximè Antipoli, & nostri speciem unã turdi cero uocant.

B In saxis degit, præsertim litoralibus. magnitudine est cubitali, coloribus uarijs insignis, dorso aureo, uiridibus maculis conspersο, uentre candicãte, lineis rufis & tortuosis, nullo ordine dispositis notato. Tales ferè cernuntur buxi radices, uel iaspides. Labra uiridia sunt, branchiarum opercula purpureum quiddam habent. Cauda & pinnæ magna ex parte cæruleæ sunt.

A. Κηρὶς. Septimum hoc genus esse puto, quod κηρὶς ab Athenæo dicitur, unde cero fecerunt nostri. Suspicatus sum aliquãdo locum hunc mendosum esse, & pro κηρὶς legendum κίχλη: ea ratione adductus, quòd neminem unquam ex his qui de piscibus scripserunt, piscem sic nominasse meminissem. Tum quia hoc loco cùm de scaro dixisset, cõmodè κίχλην, id est, turdũ subiũxisse uideret.

His

His inquam rationibus motus, diu in ea ſententia permanſi, ut κίχλην legendũ exiſtimarem. Cùm uerò quæ ſequuntur, accuratiùs conſiderarem, omnia, quæ hîc dicuntur, parum turdis omnibus conuenire animaduerti, quæ cauſa mihi fuit mutandæ ſententiæ. Locus ſic habet apud Athenæũ lib. 8. Ἡ δὲ καλουμένη κηρὶς ἁπαλόσαρκος, εὐκοίλιος, εὐστόμαχος, ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς παχύνει καὶ σμήχει. Ceris quæ dicitur F teneræ eſt carnis, aluo facilis, ſtomacho grata, ſuccus ipſius incraſſat & abſtergit. Præterea obſeruaui Athenæum de multis piſcibus mentionẽ facere, de quibus alij omnino tacuerunt: ut περὶ κόρακος, de coracino albo, de melanderino. Item Plinium de ichthyocolla, de lucerna, de cornuta, de quibus nulli alij meminerunt. Idem feciſſe Aelianum conſtat. Porrò multa ab iiſdem eſſe omiſſa, quæ à nobis diligenti diſſectione & experientia, & à peritis piſcatoribus percepta, literis mandamus: quod etiam ſpero multos poſt me facturos eſſe. Quare, ut ad rem redeam, κηρὶς legendũ, non κίχλη: eamq; eſſe putamus, cuius εἰκόνα præfiximus.

Turdus VIII. ſeptimo (id eſt Ceridi) ferè ſimilis.

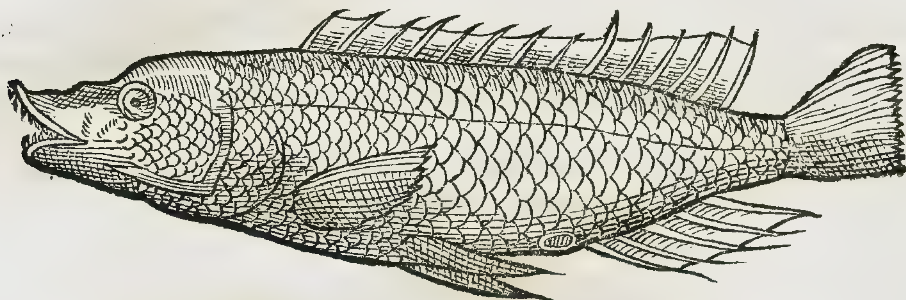

OCTAVVM genus à ſeptimo non admodũ differt: eſt enim eodem ferè modo uarium, ſed li- B
neas multas habet in uentre ſeſe interſecantes. Carne eſt alijs ſimilis. F

Turdus IX. octauo ferè ſimilis.

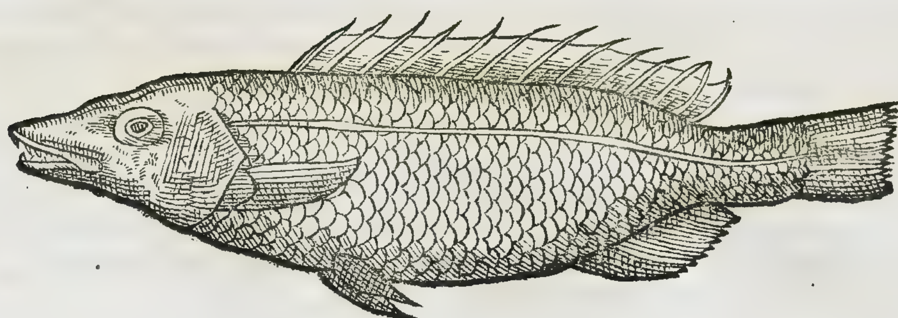

NONVM genus ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd lineam candidam habet à branchijs ad caudã, B
alias multas confuſas, obliquas, ut ceris, quæ aurei ſunt coloris: alioqui colore eſt uario, uiridi & flaueſcente.

A quibuſdã gaian (*ſicuti & undecimũ genus à quibuſdam*) dicit, ab alijs bille, à noſtratib. meneſtrier, A
hoc eſt, tibicen: quia uarijs eſt coloribus tibicinum ritu, qui uerſicolori habitu uti apud nos ſolẽt.

Carne eſt tenera & friabili. F

Turdus X. Viridis.

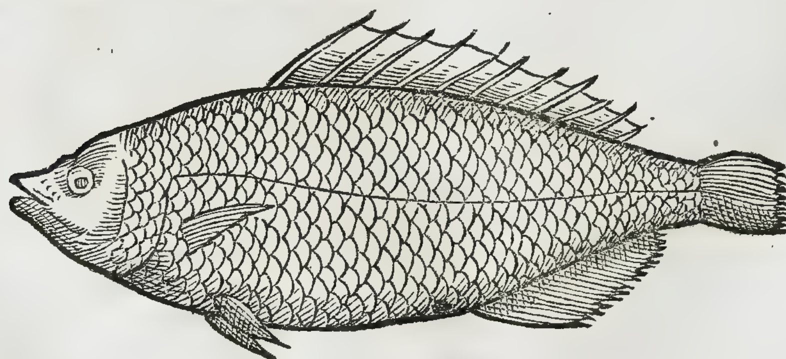

DECIMA Turdorum ſpecies colore eſt uiridi, extrema operculi branchiarum & pinnarum B

F uentris purpurascunt: oculi rufi: uenter ex albo flauescit: ore est paruo labrisque paruis. Eiusdem substantiæ est cum alijs.

Turdus XI. colore rubricæ. Colorum uarietate tantùm à septimo differt.

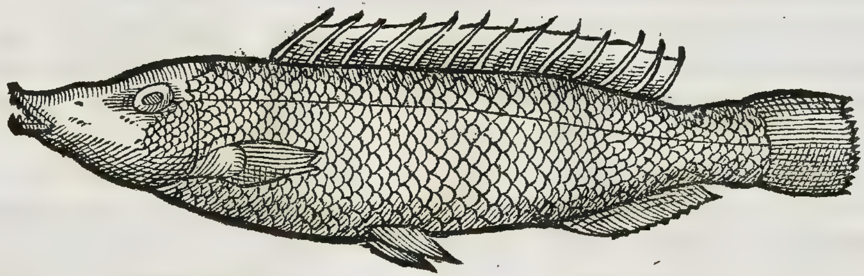

A VNDECIMVM Turdorũ genus est, quod auriol (*fortè quasi aureolum*) nostri uocant, quasi αἰόλον, id est, uarium, (*Turdum primum suprà priuatim αἰόλον nominat:*) alij gaian, (*quod nomen etiam nono generi quidam attribuunt:*) alij durdo.

B Est autem inter turdos maximus, ad lupi cubitalis magnitudinem & crassitudinem accedit. Colore est rubricæ, qua nostri pro terra Armenia utuntur. multis nigris & liuidis maculis respersus est. uentre est plumbei coloris, labris magnis. Colorum duntaxat uarietate à turdo septimi generis differt.

Turdus XII. in Prouincia uulgò Vielle: capite cæruleo, dorso uirescit, linea uiridi à branchijs ad caudam, &c.

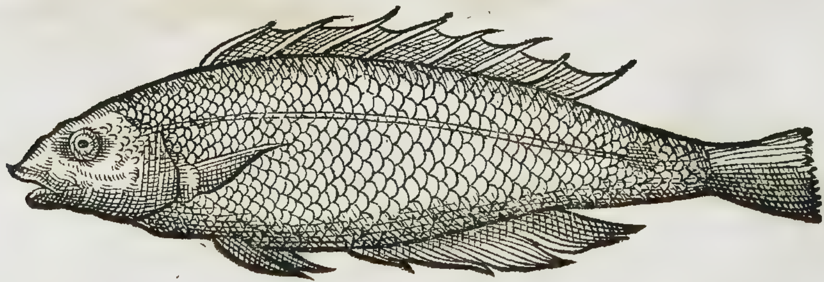

A SED & hic in turdorum genera referendus mihi uidetur, qui uulgò Vielle (*Suprà Turdum in genere, à Gallis Vielle uocari scripsit*) dicitur: neque enim minùs uarius est quàm cæteri iam descripti. Capite est cæruleo, dorso uirescẽte. Linea uiridis & tenuis à branchijs ad caudam ducta est, in cuius extremo macula est rotunda, paulò supra caudam. reliquo corpore est rubescente. pinnæ uariæ, sed maiori ex parte purpureæ.

Turdi genus multiplex cur fecerit. Hos omnes turdos appellauimus, tum quia Columella turdorum complura esse genera scripsit, tum quia nomina quibus à ueteribus omnes isti distincti sint, non reperio. Postremò nunc alio nomine quàm turdi non appellantur propter magnam inter se affinitatem. Quibus adductus generis turdorum species duodecim constitui.

TVRBINES. Lege Strombi.

COROLLARIVM I. DE TVRDO SIMPLICITER, & in genere.

A Piscem asellum non à corporis similitudine, sed à colore dicimus, ut umbram atque turdum, author M. Varro. Quanquam autem turdi aues præcipui sunt saporis: & pisces quoque turdi, ut saxatiles plerique cõmendantur, non tamen à saporis, sed coloris ac punctorũ similitudine piscis hic nominatus est, sicut & merula, quod Iouius annotauit. Κίχλη, piscis marinus, & auis, Hesychius & Varinus. Turdus piscis ab Atticis κίχλη: Eustathio uerò teste lingua Dorica κιχήλα uocabatur: quam linguam Syracusani imitati etiam κιχήλα dixerunt. Pancrates hunc piscem aliter etiam σαῦρον & αἰολίαν dici scribit. sed notandum est σαῦρον alium quoque piscem ab hoc longè diuersum esse ac dici. (*Vide suprà in Sauro, & in Lacerto, suo utrunque elemento initiali.*) Animaduertendum item Coracinum quoque αἰολίαν à Numenio, & scarum αἰόλον à Nicandro uocari: & propterea κίχλαν cognomine potiùs quàm proprio nomine αἰολίαν dici: idque non ineptè, cum uarius piscis sit: unde & turdus Latinè dicitur, propterea quòd aluo uarius, ut turdus auis sit, Saluianus. ¶ Merulam in eodem genere marem, cichlen uerò (id est, turdum) fœminam esse, Oppianus tradit. Vide suprà in Corollario de Merula. Nos Oppiano assentiendum non credimus. nam præterquàm quòd authores omnes, hos pisces non solùm sexu, sed specie etiam separant, reipsa quoque ita esse demonstratur: quum tum merularum, tum turdorum, alios semine, alios ouis refertos esse uerno tempore conspiciamus, Saluianus.

(F) *Ptisana marina* ¶ Ciclas est piscis quidam carnes molles habens & humidas, facilis concoctu: quem aliqui ptisanam marinam uocant, ut Alexãder in capite de cibis pleuriticorum scribit, Syluaticus. Bellonius non ex Alexandro, sed Plinio medico lib. 5. cap. 13. eadem uerba citat, & cyclas per ypsilon scribit. sed utrobique legendum est cichle, à Græco κίχλη. Sic enim habet Alexander Trallianus lib. 6. capite de uictu pleuriticorum: Si æger infirmus sit,

&

& cibum fastidiat, assumat licebit de pisce, præsertim turdo, uirium ratione habita, est autẽ hic piscis & tener, & humidus, concoctu facilis: & si forte ipsam ptisanam marinã nomines, non erraueris: adeò recrementi expers est alimentum, quod ex ea capitur.

Itali, Hispani, & pleriq; alij Tordo appellant, Saluianus. Veneti nunc piscem merulam falsò nominant, Massarius. Turdũ piscem Ligures asellum, Romani scarmũ & merluzum appellãt, Niphus in secundum historiæ Aristotelis, turdum cum asello imperitißimè confundens. Turdum & Merulam Massilienses promiscuè Roquaudos uocitant: Hispani & Sardi adhuc utriusque nomen Latinum retinent, Gillius. Roquaudum autem deflexit à Gallico Rochau, communi (ut Rondeletius scribit) saxatilium nomine. Merulam piscem piscatores nonnulli Galliæ tourd appellant, non distinguentes turdum à merula, Rondeletius. Idem in Gallia Narbonensi coracinũ quosdã durdo uocare tradit: Bellonius etiã chromin suũ à Venetis falsò Turdũ (un Tordio) nominari scribit. Gallicũ nomen Vielle, à Græco cichla uel cichela non abludit. ¶ Cobitin fluuiatilẽ barbatulam (quã inter Gobios descripsimus) quidã non probè turdũ faciunt. neq; enim macularũ uarietas ad imponendũ hoc nomen satis est, & turdũ constat marinũ esse piscem. Nos Germanicũ ei nomen fingemus, **Punterfisch**, à punctis & maculis quibus distinguit̃. sic & **Puntermollen**, & alia quædã animalia Germanicè denominant̃, nominibus cõpositis à punctorũ uarietate. Vel **Krametfisch**. nã **Krametuogel**, turdus est. Vel **Meertrostel**: nã turdũ minorẽ alterum Germani **trostel** uel **trossel** appellãt. (Trossuli ab Erasmo Stella nominati, qui apud Borussos partim in lacubus, partim in æstuante mari capiant̃, qui sint ignoro.) Vel, **Seepfawen**, id est, Pauones marini. Rondeletius quidẽ speciẽ secundã de suis turdis priuatim pauonẽ nuncupat. Romani genus omne pisciũ coloratorũ, nomine psittaci, pauonis, turdi, uel merulæ (minus tamẽ rectè) uocare consueuerũt, Bellon. Nos plura de pauonis inter pisces nomine dedimus suprà, elemento P. pag. 811. Vel communi saxatilium nomine, **Steinling: ein art der Steinlingen**: ut etiam Galli Rochau. *Vulgaria nomina.* *Pauo.*

Turdus & merula (pisces) in Põto desunt, Plin. ¶ Pisces ex alio colore in aliũ mutabiles sunt, ut turdi, merulæ, Aelian. Turdi, merulę et squillæ nigrescũt uere: post uer albedinẽ suã recipiũt, Aristot. Sunt quædã μελανόστικτα, ut turdus, Aristoteles citãte Athenæo. Κίχλη auis est, & piscis ποικιλόστικτος, ὥσπερ ὁ κόσσυφος μελανόστικτος, Varinus. Αἰολίαν hunc piscẽ uocari, aut potiùs cognominari à coloris uarietate, iam suprà dictũ est. Numenius turdis à colore epitheton fecit ἁλιπορφύρους, id est, purpurei: Eratosthenes περκάδα κίχλην dixit: id est, nigricantẽ, uel uariam. Pancrates οἰνώπας, nimirũ ut Homerus οἴνοπα πόντον. ¶ Turdo quaternæ branchiæ duplici ordine sunt, nouißima excepta, Aristot. Turdi sunt subuiridi colore & frequentibus guttis (ut in uolucribus uidemus) uariegati atq; insignes, Iouius. Turdus pedis longitudinẽ non attingit, branchijs quaternis, nouißima excepta, forma tincæ proxima: colore subobscuro, sed guttis purpureis & albis in uentre distinctus, ut turdus auis, à cuius colore piscem hunc dictũ M. Varro putauit, Massarius. B

Aristoteles cũ marinos pisces in pelagios et litorales diuidat, inter litorales turdũ, gobionẽ, &c. & omne saxatile genus cõnumerat. Et rursus cũ marina litora aut cœnosa, aut arenosa, aut saxosa sint: in saxosis solũ litoribus, turdus nascit̃ & degit. Vnde iure saxatilis esse dicit̃: ut author est idẽ Aristoteles alibi, inquiẽs: Saxatiles, ut turdi, merulæ et percæ. et Columella dicẽs: Saxatiles dicti sunt, ut merulæ, turdiq;. et Plinius: Saxatiliũ turdus & merula. et alibi: Turdus inter saxatiles, Saluianus. Diocles etiã apud Athenęũ turdos saxatiles facit. Oppianus nõ circa quęlibet saxa, sed muscosa (algis et musco repleta, Lippius interpres μυία, nõ rectè murices conuertit) eas uersari canit: et ῥαδινὰς cognominat, id est, leues & celeres. ¶ Turdus non solùm alga pascitur: sed carniuorus etiam est. pisciculis enim, sepiolis, loligũculis, atq; minoribus crustatis uescit̃. Vagabũdus nõ est, neq; lõgiùs à saxosis domicilijs suis recedere solet, Saluian. ¶ Coniugatim mares cũ fœminis conduntur, (*latent hyeme: quo modo etiam fœtificare solent, ut & cæteri saxatiles, Aristoteles.*) C

Oppiani uerba (ex Halieuticorum quarto) quomodo capiantur merulæ & cichlæ, recitaui suprà in Merula E. sed cichlas ipse eo loco merulas fœminas appellat, nõ speciẽ propriam. ¶ Saxosum mare optimè saxatiles pisces nutrit, ut sunt merulæ turdiq;, Columella de piscinis loquens libro 8. cap. 16. Et mox cap. 17. Turdi complura genera merulasq;, &c. includemus. E

Merulis & turdis cõmunia multa, quod ad alimenti rationem, protulimus suprà in Merula F. pagina 644. Galeni de his alijsq; saxatilibus sententiam integram reperies in Perca marina F. Diocles turdos merulasq;, saxatiles pisces & μαλακοσάρκους, id est, mollis carnis esse scribit: Mnesitheus distinguere uidetur, ut in Merula recitaui. Alexandri Tralliani super alimento ex turdo sententiam, quære superiùs in A. Turdus non solùm mollem siue teneram, sed friabilem etiam carnẽ habet, uti experientia monstrat, atq; Galenus edocet, dicens: Saxatilibus omnibus caro inest q̃ alijs piscibus mollior atq; friabilior. itaq; boni succi est, & cõcoctu facilis: & ualetudinarijs, atq; ipsis etiam ægrotantibus, sicut & reliqui saxatiles, cõcedendus. Saporis etiam suauitate apud ueteres cõmendabat̃ turdus: quod innuit Columella, inter pisces præstantiores, (quorũ precia, inquit, uigent,) piscinis includẽdos eum adnumerans. et Plinius cõfirmat, his uerbis: Turdus inter saxatiles nobilis. Idem cõprobare uidet̃ apud Athenæũ Nicander turdũ cognominans πολυώνυμον, i. multi nominis; (*Hoc epithetõ nõ ad famã aut gloriã piscis pertinet: sed simpliciter piscẽ multis nominibus* F *Sapor & salubritas.*

appellari ostendit, ut & Pancrates Arcas interpretatur, scribens πολλοῖς ὀνόμασι καλέουσι τὴν κίχλην, *&c.*) Hac uerò ætate nostra nullibi ferè admodum suauis est, aut multæ existimationis, Saluianus. Et merulæ & turdo mollis caro est, quæq; probum creat succum: qui tamen per halitum facile digeritur, neq; copiosè admodum nutrit, Vuottonus ex Oribasio forsan aut Xenocrate. Scari, turdi & gobij, tenerrimi quidem sunt, & facillimè secedunt: alimentum autem plurimum roburq; corpori addunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. uidetur autem legendum cum negatione: non tamen multum alimentũ nec robur corpori addunt. Gariopontus inter alios pisces hydropicis turdos quoq; concedit. In epilepsia ex piscibus exhibeantur, qui superfluitate uacant, ut psetta, turdus, (κίχλη: interpres Latinus non bene transtulit, sturnus,) Trallianus.

Apparatus.

¶ Turdum marinũ quouis modo coques. Assus, sinapium requirit, Platina. Aegrotantibus in aqua, uel albo iure, elixus aut assus apponi debet: sani uerò eo etiã frixo uti solẽt, Saluian.

H.a.

Circa piscis huius uocabulum & Latinum Turdus, & Græcum κίχλη, Philologiam dedimus in Turdo aue. ¶ Turdus piscis nominatur etiam à Quintiliano libro 8. & ab Ennio in carminibus, quæ citat Apuleius Apologia 1. ubi codices nostri deprauati sunt: nec expressum habent nomen regionis in qua piscis hic lautior inueniatur. ἰχάλη, ἡ πάρυος ὀνκοδασμένος ἰχθῦς, ἡ κίχλη τὸ ὄρνεον, Hesychius & Varinus. Κόχλη apud Pollucem 6.9. nomen corruptum pro κίχλη, uide suprà ad initium Corollarij de Elope, pag. 429. Βεμβρὰς, εἶδος ἰχθύος εὐτελοῦς καὶ βραδύνος. ὁμοίως καὶ βράδυνον κίχλαι, Varinus. sed primùm pro Βεμβρὰς, lego Μεμβρὰς. deinde βράδυνον nomen corruptum mutilúm ue suspicor: aut si corruptum non sit, (βράδων quidem infirmum & imbecillem significat Hesychio,) piscem tamen à turdo diuersum significare. nam apud Atheneum (unde nimirum Varinus aut alius quispiam desumpsit) Epicharmi uerba hæc legimus: Βαμβαδύνον, κίχλαι τε καὶ λαγοί, δράκοντές τε. alia lectio, & ea melior, habet Βεβραδύνον. Vide suprà in Bambadones, pagina 143. Berziticon, piscis dictus turdus, Syluaticus. à quo etiam Verziticon pro eodem pisce, in V. elemento scribitur. id uocabulum cuius dialecti sit nescio. Romani quidem speciem Turdi Verdone à uiridi colore uocitant.

Epitheta.

Turdum à colore ἀλιειδέα cognominat Numenius: πέρκαδα, Eratosthenes: Pancrates, οἰνώδεα. ¶ Nicander κίχλην πολυώνυμον dixit, quòd pluribus nominibus appelletur, siue quis uni speciei nomina plura, siue diuersis potiùs turdorum formis plura diuersaq; nomina tribui interpretetur. Oppianus ῥαδινήν: Lippius uirentem uertit: meliùs leuem interpretaturus: siue leuem quod ad motum & agilitatem piscis, siue quod ad nutrimenti rationẽ accipias. Κίχλας δ' ἑξῆς ἡβώντας ὑψιπετήεις Καὶ πέτρας καταβοσκομένας, θυάδας θ' ὑδατίνας, Matron Parodus in descriptione conuiuij Attici: ubi ὑψιπετήεις uidetur positũ pro ὑψιπετέας carminis causa: ut turdos pisces dicat, qui leuibus, uarijs & celerrimis in mari circa saxa natationibus ueluti uolare, & Thyadum (id est Baccharũ) instar discurrere uideantur. ἡβώντας interpretor iuueniles & uiribus uigentes.

f.

Τρίγλας καλὰς ἠγόρακα, καὶ κίχλας καλάς: Ἔρριψα ταύτας ἐπὶ τὸν ἄνθρακ' ὡς ἔχει, Ἅλμη τε λιπαρᾷ παρατίθημ' ὀρίγανον, Coquus apud Sotadem Comicum.

De Turdorum generibus è lib. 1. Saluiani.

COROLLARIVM II. DE TVRDIS DIVERSIS.

TVRDORVM plura esse genera, (*inquit Saluianus,*) *res ipsa declarat: licet solus antiquorũ* Columella (quod sciamus) id notauerit, inquiens: Turdi complura genera *includemus*. Quot autem & qualia sint, uti nemo (*ueterum*) explicat, ita haud facile est explicatu. quamobrem id nunc operam dabimus, ut quò faciliùs atq; clariùs effici potest, explicentur. Primùm igitur præcauendum est, ne omnes picturatos pisces (quod ichthyopolæ ubiq; ferè faciunt) Turdos uocemus, nõ solùm Turdos ipsos (qui uerè, ut mox dicetur, picti sunt) sed Percas etiam, Hiatulas, Fucas, Merulas, Pauones, atq; reliquos depictos pisces, Turdos perperã appellantes. Hunc autem errorem facilè euitabimus, si ueterum authorum testimonio (ut infrà patebit) Turdi piscis aluum Turdi auis instar, uariam siue maculosam esse animaduerterimus. Quamobrem qui uariam aluum non habent, Turdi non sunt. Verùm cum piscium, qui aluo sunt uaria, quiq; uerè Turdi dicunt, plura (ut diximus) sint genera: ut quot sint, & quomodo internosci debeant nobis innotescat: commonendum est, primariã eorum distinctionem ex corporis figura atq; magnitudine desumi. Vnde duo eorum prima constituuntur genera. Nam aut minor est & latus Turdus, cuius effigies octogesima sexta nostra est: aut maior & oblongus, cuius imago est octogesima octaua. (*Hæ duæ à Saluiano propositæ turdorum icones, quibus cum ex duodecim illis Rondeletij turdis conueniant, considerandum lectori relinquo.*) Et quemadmodũ maioris distinctionis gratia hunc maiorem, illũ uerò minorẽ turdũ appellare possumus: ita non solũ uterq; proprijs pingitur coloribus: sed rursus etiã maior (ut in eius descriptione demonstrabitur) colorũ uarietate subdiuiditur in uiridem, & rubrum: ita ut tria sint turdorum genera, minorum unum: maiorum uerò duo, uiride scilicet & rubrum.

Minoris Turdi descriptio, ex eodem.

Porrò cum minorum turdorum genus à maiorum genere non solùm colorũ uarietate, sed etiam figurâ & magnitudine (ut diximus) differat, seorsim utriusq; descriptionem tradendam duximus, à minori exordientes. Minor igitur Turdus rostro est satis acuto, ore mediocri, dentibus ualidis, recuruis atq; serratis, labijsq; crassis: oculis magnis, & aureo circulo pupillam ambiente insignitis. Pinnæ utrinq; binæ cõspiciunt, duę ad brãchias, & alię duę in uẽtre, una scilicet utrinq;.

In dorso

In dorso una singularis erigitur pinna, ferè usque ad caudam deducta. Imo etiam uentri alia una singularis & minor à podice subnectitur. Cauda quoque in unicam & latam pinnam degenerat. Ventriculus carnosus est & amplus. Intestina etiam crassa & lata sunt. Hepar pallet, eiq; assuta est fellis uesica. Squamis mediocribus tegitur: & latiusculus piscis est, minori tincæ non absimilis, atque totus picturatus. Caput enim, dorsum, cauda atque pinnæ, ex cineraceo nigricant: latera uerò cineracea, & uenter subalbidus liuentibus maculis nullo ordine inter se permistis Turdi auis modo, consperguntur. Vnde iure diuus Ambrosius turdum aluo uarium appellat: atque ab Isidoro Hispalensi Turdus albouarius uocatur: ni forsan, ut arbitror, ad diui Ambrosij censuram, aluo uarius, corrigendum sit. His testimonijs piscem nostrum, ueterum Turdum esse, clarè satis constat. Nec Aristoteles dicens: Mutantur colore pisces qui Merulæ & qui Turdi appellantur: uère enim nigrescunt, post uerò albedinem suam recipiunt, huic nostræ repugnat opinioni, ut alicui uideri posset: propterea quòd hic noster piscis toto anni tempore nigricat. nam haudquaquam aliquo anni tempore turdos pisces albos reperiri, credendus est arbitrari Aristoteles: quum hoc falsum esse experientia & piscatorum consensu deprehendatur. sed id solùm intelligit ipse, quòd cum Turdi reliquo anno subnigri, siue ex albo nigricantes appareant, uerno tempore nigriores conspiciuntur: quod uti uerissimum est, ita non dedecet illam subnigredinem huic nigredini collatam, largo loquendi modo, albedinem appellari ab eo. Magnus piscis non est Turdus iste. rarò enim palmi mensuram excedit.

Alter uerò Turdus, quem distinctionis causa maiorem uocamus, sicuti ore, dentibus, labijs, *Maioris Turdi descriptio, ex eodem.* oculis, branchijs, pinnis, cauda atque interaneis descripto minori simillimus est: ita ab eo corporis figura, colore atque magnitudine plurimùm differt. Non enim tincæ instar latæ figuræ est, ut ille, sed oblongæ: nec eisdem depingitur coloribus. Nam cum hic maior coloris ratione duplex (ut diximus) sit, neutri cum minore conuenit color. horum nanque unus (quem Romæ & Tordo & Verdone appellant,) totus uiridis est: alter uerò subrubet. Et ueluti hi duo maiores rebus reliquis simillimi sunt, nec nisi uiriditate & rubedine internoscuntur: ita utriusque dorsum maculis paruis, rotundis atque cæruleis conspersum est. Venter uerò & latera liuentibus maculis confusè permistis (Turdi auis more) insignita conspiciuntur: qua una nota minori Turdo similes sunt, atque Turdi dicuntur. Differunt postremò à minori & magnitudine. nam cum ille (ut dictum est) palmi mensuram non excedat, hi ad cubitalem aliquando excrescunt magnitudinem. Hæc omnia Saluianus.

De Turdis Rondeletij, secundo, quarto, septimo, decimo & undecimo.

Rondeletius secundam Turdorum suorum speciem, Pauonem nominat. Bellonius piscem *Secundus.* quem in Gallico libro Pauonem uocârat, in Latino suo de Aquatilibus opere, simpliciter turdum nominat: & Romæ Papagallum (id est Psittacum) uocari scribit. Rondeletius uerò Turdum quartum suum in Prouincia uel circa Monspelium, uulgò Perroquet (id est Psittacum) *Quartus.* appellari meminit. Super Pauonis quidem nomine uide quæ scripsimus paulò antè, Corollario I. de Turdis, ad finem segmenti A. Saluianus piscem Romæ uulgò Papagallum dictum ob oculorum uarietatem, à diuo Ambrosio & Isidoro Hispalensi Pauonem uel Pauum uocari putat, &c. (Cuius corpus ferè totum uiret, sed inæquali uiriditate, maculis passim, rubentibus, & cœruleis nonnullis quàm plurimis distinctum: figura tincæ lacustri non absimili.) Lege suprà in Scaro uario, ad finem paginæ 1003. Bellonij quidem turdus, idem cum Saluiani Papagallo, uel planè similis uidetur.

De quarto Rondeletij Turdo, iam proximè quædam diximus, quod ad Psittaci nomen ei *Quartus.* attributum. Huic autem cognatus uidetur piscis, cuius imaginem, qualem Venetijs (ubi Porga, si bene scribo, uulgò uocatur) nactus sum. Colores in pictura ad me data, huiusmodi ferè sunt: Dorsum & laterum dimidia pars superior, fusci sunt coloris, maculis crebris subnigris uariantibus. Lineæ tres aut quatuor cœruleæ à branchijs ad caudam tendunt. In oculis circuli duo aurei pupillam ambiunt, inter quos medius unus fusci coloris est. Cauda etiam maiori ex parte cœruleus est: qui color etiam initio pinnarum ad branchias, & in capite circa infráque branchias apparet. Eodem dimidia pars dorsi pinnæ anterior pulchrè pingitur: posterior uerò pars cum flaua sit, cœrulei coloris maculis distinguitur. Laterum pars dimidia inferior flaua est, & maculis subruffis uariatur. Pinnæ ad branchias fuscæ: binæ in uentre, & una à podice, flauæ sunt. Reliqua apparent.

Vide iconem Rondeletij Turdo quarto similem, pagina sequenti.

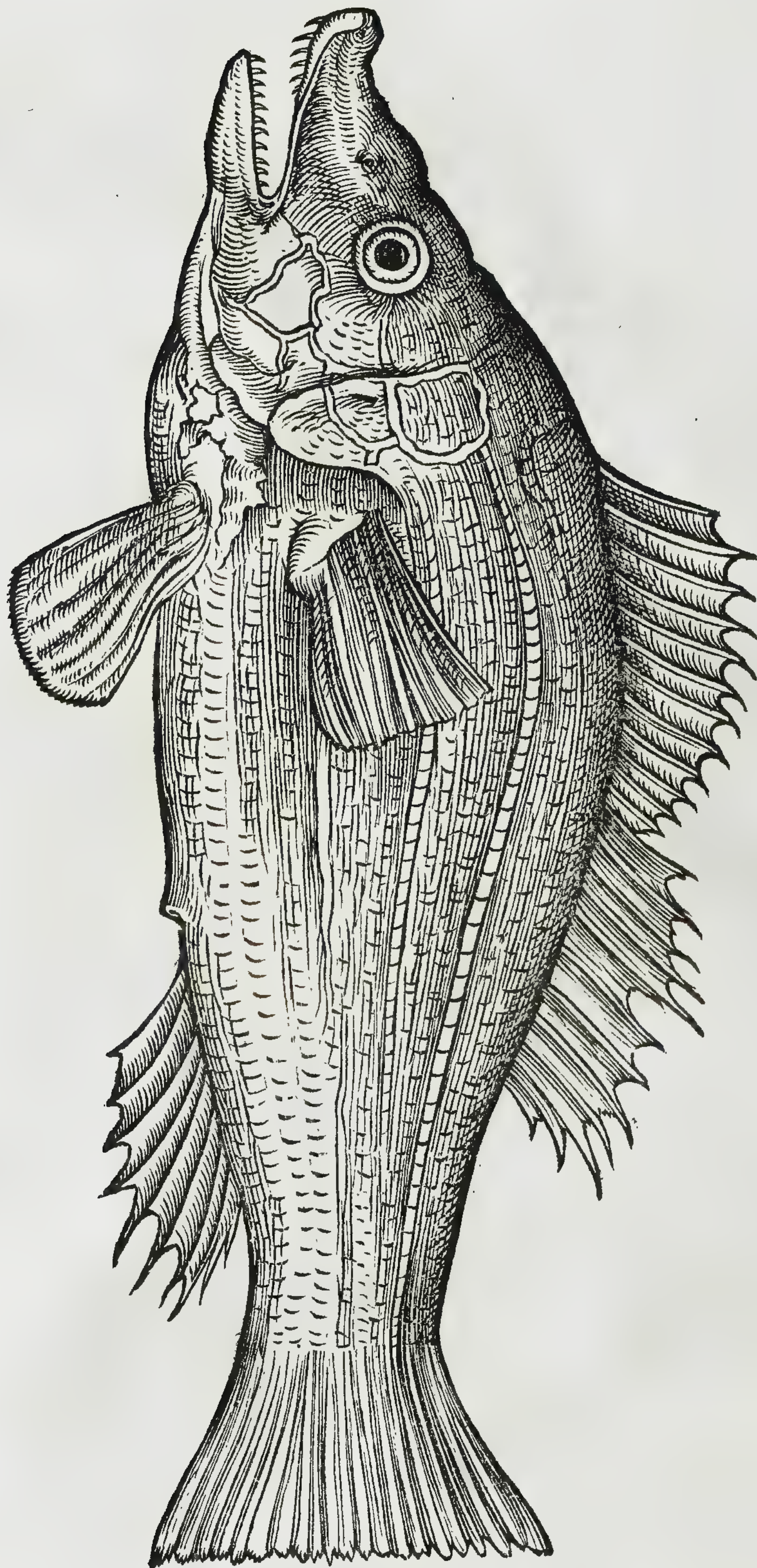

Septimus. Septimum Turdum ſuum Rondeletius, ut uulgò in Prouincia cero dicitur: ita eundem eſſe ſuſpicatur ceridem (κηρίδα) Athenæi: quem ſolum huius piſcis hoc nomine meminiſſe putat. Sed alios etiam authores ceridis mentionem facere: & diuerſis modis hoc nomen ſcribi, indicauimus nos in Ceride, elemento C. pagina 226. Plinius etiam medicus uictus rationem præſcribens ĳs, qui intemperie calidiore hepatis laborant, coſſyphum & ceredam piſcem eis offert, citante Bellonio. Legendum eſt autem non ceredam, ſed ceridem. nam Trallianus in eiuſdem intemperiei curatione: Qui uerò (inquit) calorem habent leniorem, ualidasq́ uires, ĳs lupus, orphus, ceris, & iſicium ex ea paratum exhiberi debet, &c. Item in hepatica dyſenteria ex frigida intemperie: Ex piſcibus (inquit) utiliter datur turdus, coſſyphus, ceris, chryſophrys, & omnium maximè mullus. Idem nimirum eſt piſcis Scirrhis Vuottono dictus, circa nuda ſaxa degens, inter ignotos ab eo numeratus.

Decimus. Decimus Rondeletĳ Turdus, uiridis, Teragus Ouidĳ forſan fuerit: de quo ille in Halieutico ſcripſit: Tum uiridis ſquamis paruo ſaxatilis ore. uidetur autẽ pro ſquamis legendum Teragus. Vide ſuprà in Terago, ſuo loco. Eſt quidem tertius etiam Rondeletĳ Turdus magna ex parte uiridis, ſed ore maiuſculo, duodecimi etiam dorſum uireſcit, & linea uiridis à branchĳs ad caudã tendit,

tendit. Bellonius quoque iam citatum Ouidij uersum de turdo interpretatur. Saluianus Turdi genus unum à uiridi colore, Romæ uulgò Verdone uocari docet, &c. ut suprà scriptum est.

Vidi ego aridum, uel hunc ipsum, uel persimilem ei pisciculum, uiridem, tenuem: ore paruo, per margines dentato. inferior pars oris ultra superiorem parum prominebat.

Vndecimus.

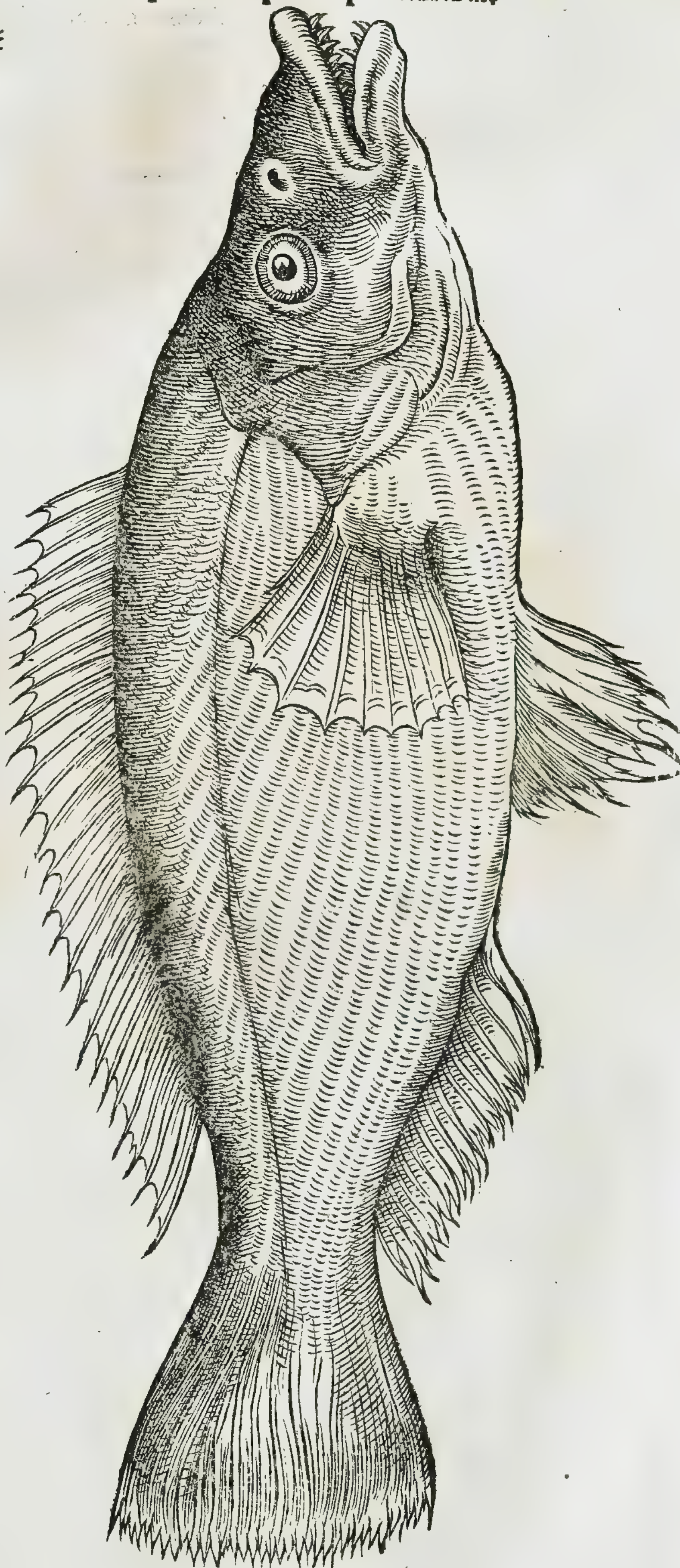

Turdo undecimo Rondeletij specie similem cognatumq́ pisc ẽ esse conijcio, cuius figurã hîc, qualem amicus quidam Venetijs depi ctam ad me dedit, apposui. Bellonius hunc piscẽ suis coloribus expressum apud me cũ uidisset, Hepatum suũ esse affirmabat: (est aũt Hepatus eius, alius quàm Rõdeletij:) cuius iconem ipse non posuit, descriptionem uerò reperies suprà, pag. 488. Venetijs uulgò aliq Lucium marinum uocant, ut audio: sed cum sphyrænæ etiam id nomẽ tribuatur, & asellus quoq́ merlucius, quasi marinus lucius nominetur, & reipsa naturã à lucio fl. lõgè diuersam hic piscis habere uideaẽ, nõ placet eum hoc nomine appellare. Bellonius à uulgò Venetorũ Sachetum, ut etiam Chanadellam, indifferenti nomine appellari scribit, solo enim (inquit) colore, qui paulò magis in Hepato fuscus est, inter se differunt. Ego cum in Bellonij scriptis (anteq̃ cum ipso collocutus essem) legissem, Venetijs Saccheti nomine tum hepatum, tum chanadellã, uocari, & hepatũ magis fuscum esse: piscem, cuius iconem exhibui suprà cum Channa & Chanadella (pag. 262.) ꝓ Sacccheto Venetijs ad me missum, quòd subfuscus appareret, hepatum Bellonij esse suspicabar: quam ipse suspicionem posteà (ut dixi) mihi excussit. Pisces quidem hi duo & specie & natura lõgè diuersi sunt. Sed dicamus de illo, cuius hîc imaginẽ proponimus. Piscis est undiquaq́ fermè rubicundus, magis quidem circa dorsum, circa uentrem albicat. Dorsum dimidia sui posteriore parte tribus maculis atris deinceps notatur, ita ut macula ultima caudam attingat. Oculorum pupillam nigram circulus ruber ambit: isq́ rursus includitur cœruleo, uti pictura nostra præ se fert. Reliqua ex Hepato Bellonij petes. An uerò turdorum generis uerè sit hic piscis, non habeo quod affirmem: Rondeletij tantùm Turdo undecimo similem aut cognatum esse ut putarem, similitudo aliqua effecit, ut prominentia labra, color rubricæ, pinnæ consimiles. Noster tamen latior uidetur, Rondeletij oblongior: qui etiam (inquit) multis nigris & liuidis maculis aspersus est: quas in nostro non uideo, nisi quòd dorsum ternis (ut dixi) atris maculis notatur. Itaque iudicium illis relinquo, qui pisces ipsos tractandi ad mare & quantum uoluerint contemplandi occasione & commoditate non destituuntur.

De alijs quibusdam Turdorum generi affinibus.

Turdi nomen aliquos è uulgo Gallico Italicó ue ad alios etiam quosdam pisces, (ut merulam, coracinum & chromin Bellonij) imperitè referre, annotauimus suprà, Corollario I. De Turdis A. in mentione uulgarium nominum.

Turdis cognata uideri potest Anthiæ Rondeletij tertia species, exhibita in A. elemento, pag. 64. Item Scarus αἰόλος, id est uarius, eiusdem: quem dedimus suprà, pag. 1002. Fortassis & Picus Bellonij, de quo pauca eius uerba retulimus, pag. 860.

Sunt & pisces duo Venetijs mihi depicti, quorum icones hîc subiungere Turdorum historiæ uolui: quòd utrique horum piscium speciem præ se ferant aliquam, (ex qua etiam saxatilem utrunque esse conijcio,) & colore sint uario: & alia eorum uetera nomina ignorem.

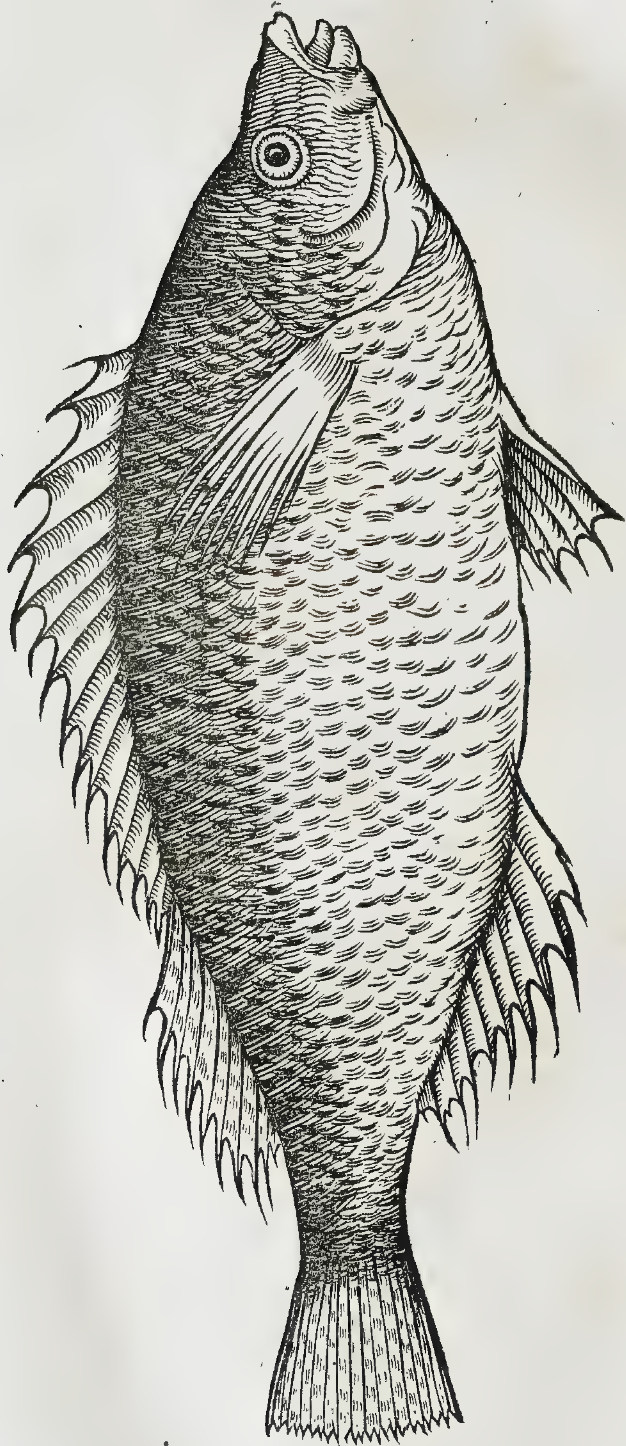

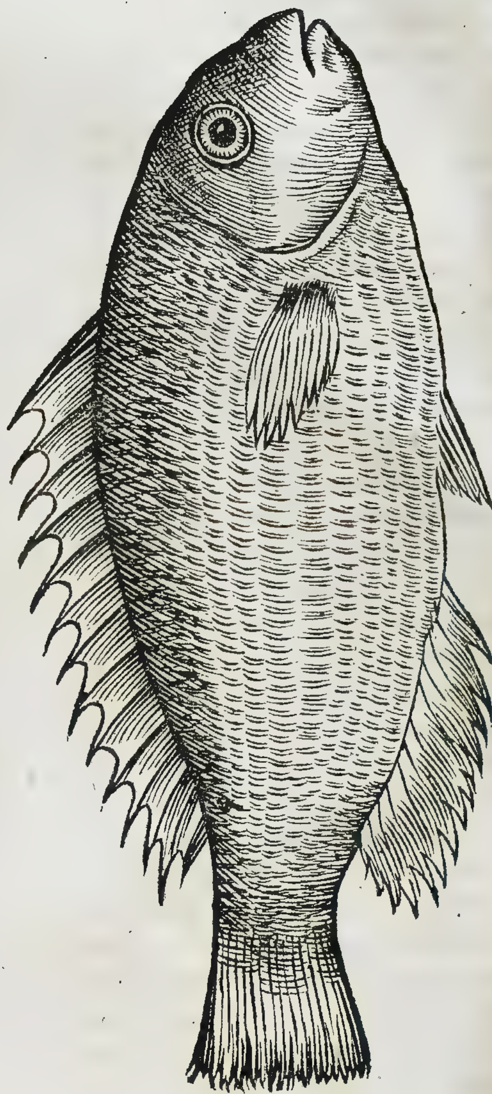

Ex his maior (quem propiùs ad Turdos accedere puto, quàm minorem) Raina de mer, id est, carpa marina uulgò dicitur, si modò rectè hoc nomen à pictore adscriptum est. mihi quidem nõ placet. In eo cauda, & posterior pinnæ dorsi pars rubicunda & punctis uaria est. anterior uerò & maior eiusdem pinnæ pars, è fusco albicat. Dorsum ipsum cœruleo uiridique colore mixtis tinctum apparet; uenter candicat: pars ad caudæ initium nigricat. Punctis toto corpore subnigris aut fuscis uariatur. In oculis pupillam nigricantem circulus aureus uel croceus ambit: quem alius fuscus, hunc denique subflauus circundat. ¶ Minor uulgò Venetijs Luisolo dicitur, si bene lego adscriptum à pictore nomen; in quo plus cœrulei est, præsertim in cauda extrema, & parte

prona

prona tum corpore tum pinnis: cuius etiam coloris in oculis circulus apparet, medius inter alios duos albicantes. Corpus ferè fuscum apparet, sed alijs coloribus passim modicè admixtis, & punctis quæ magis fusca aut subnigra sunt uariantibus. Hæc ad picturas. Eundem aut similē in Oceano ab accolis Germanis, præsertim Flandris, audio **Posten** uocari, à uelocitate. sic enim propriè appellamus nuncios principū, (astandas siue angaros Persicè uocant,) qui equis dispositis itinera accelerant.

TVRESVLE, genus piscium, Syluaticus.

TVRNES uulgò dicti pisces in Strymone fluuio Thraciæ, nominantur à Bellonio in Singularibus.

TVRSIO. Quære Thursio.

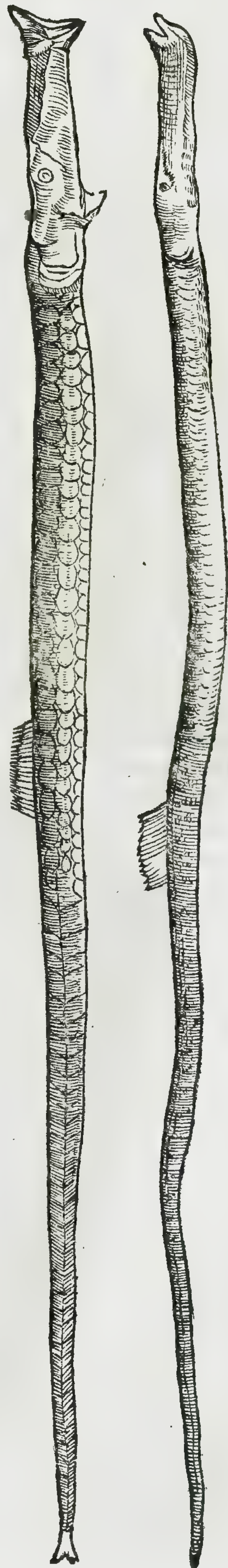

TVRTVRES pisces nominantur ab Americo Vespucio. Recentiores quidam Latini scriptores, ut d. Ambrosius, pastinacas pisces, turtures appellarunt, quos & Græci trygones eiusdē auis uocabulo. Eum qui nostra ætate turturem pro trutta pisce dixit, non laudo.

TYPHLE ab Athenęo nominatur inter Nili pisces, τύφλη. Hesychio & Varino Typhlinus dicitur (τυφλῖνος) piscis Nili, & genus serpentis. Apud Aristotelem τυφλῖναι ὄφεις nominātur, Gaza cæcilias serpentes uertit, à recto singulari τυφλίνης, ut κεγχρίνης. Puto & typhlænā pro serpēte dici: Nicander Typhlôpem nominauit. ¶ Spondyle Plinij, (*non probo,*) Typhle uel Typhline antiquis, Bellonio est, quæ acus Aristotelis Rondeletio. Vide suprà in Corollario Acus A. ad finem ferè pag. 13. Ego cum à solo Athenæo & Hesychio, ut dixi, piscem hunc nominari inueniam, nō tanquam marinum, sed Nili incolam, in fluuijs, non in mari quærendum dixerim. Et cū in fluuijs reperiamus cæciliæ serpenti (sic enim Columella lib. 6. nominat) non dissimilem, ni fallor, piscem, de genere mustelæ siue lampredæ uulgò dictæ, minimū: quem nostri **Nünoug**, id est Enneophthalmum appellant: Typhlen aut Typhlinum appellari eundem quid uetat? quem si in Nilo etiam degere scirem, planè hoc nomine appellandū contenderem. Hoc si admittant eruditi, Mustelas quoq; siue Lampredas maiores, Typhlas aut Typhlinos maiores appellabimus. Acus quidem Aristotelis, ut Rondeletio uidetur, icones duas, quales à Cornelio Sittardo olim Cæciliæ nomine accepi, hîc exhibeo. Maiori similem sceleton à doctissimo medico Michaële Parisio mihi donatū seruo, ea propè qua hîc pingitur longitudine & forma, digiti ferè crassitudine: sed rostro multò tenuiore, nec ita aperto ore, (sed ita ferè ut in minore, uel ut Rondeletius in historia Acus aperiri pingit: minori tamen & angustiori longè, inferiore parte leuiter sursum recurua,) solido, perspicuo. Nulla sicut hîc pingitur, infra oculos prominente parte. Post oculos laminæ ceu branchiarum opercula apparent. Striæ (in sceleto, puto etiam uiuo pisce, quòd sicca & ossea ferè substantia constet) eminent septem, parte corporis superiore, quæ supra podicem est: inferiore, quaternę tantùm: squamis (aut potiùs corticibus) quibusdam eleganter striatis & undiquaq; annexis, ut nusquam dehiscant, integitur. Hanc si quis Typhlen marinam nominare uoluerit, esto: dummodò ueteres nullam eius hoc nomine mentionem fecisse constet. Aliqui in Italia homines literati hunc piscem, ut Sittardus scribebat, remoram esse conijciebant: alij musculum siue iulum. Neutrū probârim. Huic similem alteram speciem (Rondeletius quoq; duas pingit) corpore & rostro minore, uulgò in Italia Arzinarello uel Coaliotto nominari, idem Sittardus monuit.

TYPHLINIDIA, Coracidia, Abramidia, Collia, & Boridia nominat Xenocrates, citante Oribasio, in Capite de Salsamentis fluuiatiliū & palustrium. Sunt autem omnia hæc nomina diminutiua. unde & pisciculos paruos esse apparet, & fluuiatiles seu lacustres, & sale condiri solitos. Vuottonus Græcè nominat, τυφλωνίδια, κόλλια, βωρίδια, κορακίδια. Hæc omnia (inquit Xenocrates) stomacho aliena sunt, difficulterq; corrumpūtur, & aluum subducunt: ut & Vuottonus, & Rasarius transtulerūt. mihi quidem pleraq; aluum subducentia alimenta, facilè corrumpi uidentur. Addit Vuottonus cum acrioribus oleribus ea comedi. quæ Xenocratis uerba Rasarius, non ad pisciculos iam nominatos, sed ad Aurem aquatilem refert. hæc enim (inquit) aruinam peculiarem quandam inducit, & idcirco cum acribus oleribus ea uescuntur.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA V. LITERA INCHOAT.

VACCA marina à recentioribus quibusdam dicta. Vide suprà in Boue, paginis 151. & 152.
VENENATI pisces. Quære suprà in Nigris.

DE VERME MICRORHYNCHOTERO, RONDELETIVS.

B
T IN terra, ita in mari uermium nulla (*multa*) sunt genera. Sed in mari nonnulli uermes sunt huiusmodi, ut nulla alia pictura, quam linea una cõtinua exprimi possint. Nam adeò indiscretas partes internas & externas habent, ut pili tantùm crassiores siue carnosi esse uideantur, quos animalia esse neges, nisi motu cieri agitarìq; conspexeris, (*Sic & in fontibus, quos Setas uel Vitulos aquaticos aliqui uocant: de quibus scripsimus suprà inter Insecta aquatica, pag. 547.*) Nos de duobus generibus tantùm hîc agimus, quos sæpe inter maris purgamenta reperimus. De quibus etiamsi nihil, quod sciam, à ueteribus scriptum sit, tamen committendum non est, ut silentio prætereantur. Etenim existimare debemus permulta adhuc superesse in rerum cognitione, quæ ueteres latuerint, quod natura tam fœcunda sit, ut multis sæculis omnia humano ingenio comprehendi nullo modo possint, qua maximè de causa ad diligentem rerum inuestigationem incitari debent præclara ingenia, plurimùmque ab eorum opinione dissentire, qui ueterum inuentis nihil addi posse credentes, ad ea tanquam ad sireneos scopulos consenescentes, nihil unquam laude dignum præstare possunt, neq; bonas literas ulla ex parte promouent. Ab horum opinione alienissimus, cùm experientia ipsa me docuerit, in anatome corporis humani, in plantarum stirpiumq; cognitione, in marinis terrenisq; animantibus, atq; alijs plurimis rebus esse quædam adhuc penitus incognita, quædam non satis explicata, quicquid otij per docendi, medendiq; munus nancisci possum, id omne ad ea perscrutanda & literarum luce illustranda confero.

Veteres multa præterijsse digna inuestigatu

Redit ad B. Sed ad Vermes redeo, quorum prior quem hîc exhibemus, cute molli contegitur, tota incisuris constante: os uel rostrum obtusum est, parùmque prominet, unde μικρορυγχότερον cognominauimus. Alijs rostrum deest, sed foramẽ tantùm habent, capessendi cibi gratia. Totus uermis digitali est magnitudine, minimi digiti crassitudine.

DE VERME MACRORHYNCHOTERO, Rondeletius.

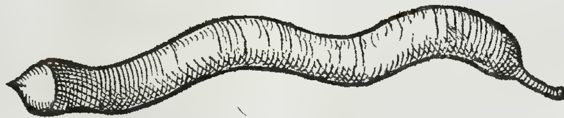

C B IN luto maris, & marinorum stagnorum uiuere comperimus eum uermem, quem hîc depinximus, qui superiore multò longior est. nam aliquando duorum cubitorum magnitudinem æquat, pollicisq; crassitudinem. Farciminis longi figuram refert. Rostro est multò longiore quàm superior, simili hippocampi rostro, unde μακρορυγχότερον nuncupauimus. Intus longum duntaxat uentriculi, uel intestini ductum habet, aqua & luto pleni. unde perspicuum est his tantùm uesci.

DE VER-

DE VERMIBVS IN TVBVLIS DELItescentibus, Rondeletius.

NASCVNTVR in saxis marinis, & super concharum uetustarum testas, tubuli uel siphunculi testacei, rotundi, (teretes,) asperi, candidi, intus læuissimi, quorum alij recti sunt, alij contorti & replicati. In his procreantur & uiuunt uermes, qui foras se exerunt hauriendæ aquæ gratia. Hi colore, substantia, scolopendræ rubræ similes sunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longissimi enim digiti magnitudinem non excedũt. Pars posterior folij myrtei modo in acutum desinit. Priore parte utrinque pedes habent, ueluti scolopendræ, unde fistula prominet in extremo obtusa tubæ modo, & perforata, qualem in asilo marino depinximus: eâ aquam trahit. C B

Horum uermiculorum testa pharmacopœi nostri utuntur, in compositione unguenti citrini pro dentali. Huic similem testam etiam dentale uocant, quo in eodem unguento utuntur. Huiusmodi aliquot picturæ superiori aspersimus. G *Dentale.*

COROLLARIVM.

De Vermibus Aquatilibus nonnullis iam suprà elemento I. inter Insecta aquatica diximus. ¶ Aetatis nostræ quidam Latini scriptores Mustelas siue Lampredas uulgò dictas Lumbricos fluuiatiles nominarunt, (Lampredæ nomẽ à Lumbrico detortũ fortè suspicati:) mihi quidem nõ placet: & eandem opinionem à Rõdeletio reprehensam inuenies suprà in Mustela fl. Ausonij A. pag. 697. ubi Castellani etiam episcopi Matiscon. sententiam explicat, qui uermem aquatilem, qualem in Gange Plinius describit, lampetrã esse putauit. In Gange esse Statius Sebosus haud modico miraculo affert uermes binis brãchijs, LX. cubitorum, cæruleos, qui nomen à facie traxerunt: his tantas esse uires ut elephantos ad potum uenientes, mordicus comprehensa manu eorũ abstrahant, Plinius. Longitudo illa (inquit Massarius) sexaginta cubitorum, nõ ad branchias, sed ad uermes referenda est. Nam branchias sexaginta cubitorum longitudine constare præter ueritatem, & dictu incredibile esset, cum neq; longas, neq; breues brãchias ab aliquo dictas reperias. Verùm & simplices & binas quaternás ue branchias piscibus Aristoteles contribuit, quod item Plinius cõmeminit hoc libro. Solinus uerò in Polyhistore, nõ branchijs sed brachijs, nec sexaginta cubitorum sed senûm cubitorum scribit, longitudinem illam cubitorum ad brachia non ad uermes referens, hoc modo. Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges, quẽ Statius Sebosus inter præcipua miracula ait uermibus abundare cæruleis nomine & colore. hi bina habent brachia longitudinis cubitorũ nõ minus senûm, adeò robustis uiribus, ut elephãtos ad potum uentitãtes, mordicus comprehensos ipsorũ manu rapiãt in profundũ. Nescio an à Statio Seboso an potius à Plinio hęc Solinus excerpserit: sed si à Plinio illud sanè nõ omiserim, quo minùs dixerim eum ipsum uerba Plinij perperã interpretatũ fuisse, ac uermes nomine meliùs & uerius, q̃ cæruleos nomine prodidisse: cũ Plinius à facie, hoc est forma corporis, nõ colore uermes huiusmodi nomẽ attraxisse scribat, licet sint colore cærulei. nã uermibus corpore similes sunt: quos cum talẽ figurã habeãt, uerisimilius est brachijs carere, q̃ eadem possidere. nã si brachia obtineret, non uermes sed monstra appellasset, ut neq; credendũ sit huiusmodi animalia brachijs prædita esse. ex eo quod inter præcipua miracula hæc prodiderit, cum & anguillas ad tricenos pedes lõgas inter nõ minora miracula in Gange reperiri Solinus ipse tradiderit, quibus neq; brachia, neq; crura tribuerit. Non igitur ob hanc causam, sed ob longitudinem eorũ ac fortitudinẽ admirandam, quod elephantes in profundũ per proboscidem abstrahãt, hæc inter miracula cõmeminerit, ut Plinij lectionẽ magis q̃ Solini probandã existimauerim. Qui error (si error est) hinc proficisci potuit, ut reor, quod Solinus longitudinẽ illam ad branchias, nõ ad uermes referẽs, in Plinio branchijs sexaginta cubitorũ longitudinis non modò mendosè legi, uerùm & ridiculũ esse putauerit. quippe cũ brachia quoq; hæc cubitorũ sexaginta longitudinis esse incredibile admodũ existimaret, longitudinis cubitorũ non minùs senûm statuit describendum, Hucusq; Massarius. Vide etiã suprà, elemento C. in fine paginæ 303. de his Cæruleis uermibus.

Vermis cœruleus in Gange.

De eodem Solini locus perpensus.

Vermis Indi fl.

Idem fortè eſt Indicus ille uermis de quo Aelianus ex Cteſiæ libris ſic ſcribit: Indus fluuius beſtiarum ferarum expers eſt, ſolum in eo naſci uermẽ aiunt, ſpeciemq́ eorum qui ex ligno (*qui in ficubus*) gignuntur, & aluntur, gerere: ad ſeptem cubitorum longitudinem & eo amplius procedere. eius craſsitudinem decem annos natus puer, manibus uix complecti queat. Iis in ſuperiori oris ſede unus dens ineſt, in inferiori alter, ambo quadranguli cubiti ferè longitudinẽ habent: tam ualidi, ut quodcunq; animal, ſiue cicur, ſiue ferum, ijs comprehenderint, facillimè cõterant, (συντρίβουσι, Aelianus. καταθλῶσι, Cteſias.) Interdiu ima in ſede fluminis uerſatur, cœno gaudens, & latitans. noctu uerò ad terrã procedit, & in quodcunq; inciderit uel Equum, uel Bouẽ, uel Aſinum, cõficit, atq; in ſuas ſedes trahit, & in flumẽ abſtruſus, mẽbra omnia, excepto uentre, exedit. de die etiam, ſi fame premitur, & ſiue camelus ſiue bos in ripa bibit, uiolentiſſimo impetu ſumma labra mordicus comprehẽdit, & robuſto tractu in aquam abreptum edit. Eius pellis duorũ digitorum craſsitudine eſt, eiuſmodi autem machinatione capitur: Hamum robuſtum ad ferream catenam alligant. adiuncto etiam fune ex albo latoq; lino. Lanis aũt & hamum & funẽ inuoluunt, ne à uerme præmordeat̃. Tum agnum aut hœdum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluuiũ demittũt. Triginta uiri, ſinguli cum iaculo loro inſerto: & enſe accincti, & è corno ſudibus inſtructi bene robuſtis, ſi percutere ſit neceſſe, adſunt: deinde hamo captum trahunt, & abſtractum, interficiunt. Triginta dies appenſum ad Solẽ ſinũt: atq; ex eo in fictilia uaſa craſſum oleũ ſtillat. ſinguli uermes quinq; olei ſextarios (*cotylas decẽ Atticas*) reddũt, quod quidẽ ipſum regi Indorũ apportant, uaſis obſignatis. neq; ẽm alij cuiq; uel guttã illius poſsidere licet. Corpus reliquũ inutile. Huius ea eſt uis olei, ut ſine ullo igne eius infuſa hemina quæcunq; lignorũ aceruũ cõburat. Ac ſi uel hominẽ uelis uel aliud animal exurere, primũ ut hoc infuderis, funditus ſtatĩ deflagrauerit. Eodẽ ipſo Perſarũ regẽ aiũt capere hoſtiũ urbeis: neq; arietes, teſtudines, aliaq́; bellica tormẽta ad eas capiẽdas opꝰ eſſe. nã cũ fictilia uaſa unius heminę capacia, eo impleta & obſtructa in portas iaculat̃, uaſa qdẽ ad portas alliſa rũpunt̃: at oleũ delapſum ignẽ circũfundit, ut reſtingui nõ poſsit: & flãma inſaturabilis cõburit hoĩes pugnãtes pariter cũ armis. Reſtinguit̃ aũt multa inutili cõgerie qualis ꝑ terrã & uicos congerit̃, (πολλῷ φορυτῷ καταχυθέντι, Aelian. οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ καὶ παχεῖ: id eſt, Nõ extinguit̃ niſi luto copioſo & craſſo, Cteſias.) in eũ iniecta: Hæc Aelian. de animal. 5. 3. authorem citans Cteſiã, et eadẽ legunt̃ in Eclogis Indicorũ Cteſiæ nuper Geneuæ publicatis, ſed multò breuius.

Plinij uermem Gangis, & Cteſiæ uel Aeliani & Philoſtrati uermem Indi fl. eundem uideri.

Videri aũt poteſt, ut dixi, idẽ hic Indi fluminis uermis, cũ illo quẽ Plinius in Gange fluuio deſcribit. Primùm ẽm uterq; Indicus eſt: & cõuenit forma, à qua uterq; uermis (σκώληξ) appellat̃. deinde Gangeticus elephãtos ad potũ uenientes apprehenſos promuſcide in fluuiũ abſtrahit: Indicus, camelũ uel bouẽ in ripa bibentẽ, ſumma labra mordicus apprehendẽs, in aquã abripit. Sed magnitudo Indici, cubiti circiter ſeptẽ ſunt; Gangetici, ſexaginta: huic brãchiæ binæ, uel brachia bina: illi dentes bini tribuunt̃. obijciat aliqs. reſpondeo, locũ Plinij mihi corruptũ uideri, primũ circa numerũ, nimia ẽm ad uermẽ hæc magnitudo eſt: & Solinus (qui ſua ex Plinio trãſcribit) nõ ſexaginta, ſed ſex (ſenûm) cubitorũ eſſe memorat: q̃d conuenit etiã Indico ſeptem cubitos plus minùs lõgo: qui ſi ſexaginta cubitorũ eſſet, olei uerò ſextarios tantũ quinos redderet, nimis hoc parũ ad tantã molẽ eſſet. deinde neq; brachia, neq; branchiæ cõueniunt uermi: et ea quoq; ratione q̃ noctu in terrã exeat. Solus enim aquatiliũ cordylus, authore Ariſtotele, cũ branchias habeat, cibi tamẽ gratia in terrã exit, & quadrupes idẽ eſt ut ad ambulandũ idoneus. Et ſi branchias ei demus, piſcis, nõ uermis erit. & binæ ſolùm tanto animali refrigerãdo (qui uſus branchiarũ eſt) nõ ſufficient, cũ pleriſq; piſcibus etiã minimis, plures inſint: qui tamen frigidioris ſunt temperamenti, q̃ probabile ſit uermẽ hunc eſſe, cuius adipi ignea nõ ſimpliciter ignis, ſed fulminea quædam uis eſt, incẽdio eius ſimiliter ferè inextinguibili. Brachia uerò propriè dicta nullũ animal habet, quod nõ oſſa: quæ omnia uermibus negant̃. poſſunt tamẽ per metaphorã aut catachreſin brachia appellari binę illę ueluti forcipes ab ore uermiũ (præſertim coſſorũ, quib. Indicus uermis cõparat̃, & cantharorũ) utrinq; enaſcentes: nã & mutuo occurſu inflexa brachia referũt, & ijs tanq̃ brachijs aut forcipibus quælibet apprehendũt: & accedente magnitudine, ſicut in Indicis cubitali ferè, (quæ proportio ad longitudinẽ totius uermis moderata eſt,) brachia nõ ineptè uocari poſſunt, propter figuram, magnitudinẽ, uſum. Eadẽ dentes ſi quis appellet, quoniam ab ore prominent, & figura ferè denticulata eſt, & ijs, ſicut reliqua animalia dentibus, aliquid corripiunt, reprehendi nõ poterit. Sed bina hæc brachia ſeu dentes bini, in uermibus cantharisq; noſtris à lateribus oris procedunt, inde in circulum inflexa, mucronibus cõcurrunt: in Indicis aũt uermibus nõ idẽ ſitus eſt, cum dens alter ſuperior, alter inferior ſit: ut ſolo duntaxat ſitu differre uideant̃. Has equidẽ partes ego forcipes aut chelas potiùs uocãrim, ſicuti in brachijs cancrorũ, à ſimili motu et apprehenſione: quàm dentes, uel cornua. nã ceraſtes uermis ab his partibus ceu cornibus appellatus mihi uidet̃ à uulgò Græcorũ olim. de quo Theophraſtus de Cauſis plantarũ 5. 14. Ceraſtam uermẽ (inquit) & in olea creari, & in fico parere aſſeuerãt. Habet ficus & ſuos uermiculos, & illos quoq; enutrit, quos alienos receperit. omnes tamẽ in ceraſten figurant̃, & ſonũ ædunt paruuli ſtridoris. Videt̃ aũt Cteſias magnũ illum Indicũ uermem comparãs uermi in fico naſcenti, de hoc ceraſte ſentire.

Philoſtratus.

¶ Meminit eiuſdẽ uermis Philoſtratus etiã de Vita Apollonij libro 3. In Hyphaſide (inquit) Indię flumine bellua gignit̃ albo uermi ſimilis (σκώληκι λευκῷ ὅμοιον θηρίον:) ex qua capta oleum

oleum fit ad usum ignis accōmodatum, quod nisi uitro contineri possit. capitur aūt regi tantūmodò eiuscemodi bellua, qua ille diruendorū mœniū causa utitur. nam ubi muros eiusmodi pinguedo tetigerit, ignis accenditur inextinguibilis, omniū maximè quæ pro excitandis incendijs ab hominibus inuenta sunt: Sic ille Alemano Rhinuccino interprete. sed ultima uerba Græcè sic sonant: πῦρ ἐκκαλεῖται κρεῖττον σβεστηρείων ὁπόσα ἀνθρώποις πρὸς τὰ πυρφόρα εὕρηται. hoc est: ignis excitatur, ualidior quàm qui ullis hactenus ad restinguenda incendia inuentis instrumentis extingui possit: ut πυρφόρα sint uasa uel instrumenta ad inferendū incendium comparata, σβεστήρια uerò ad extinguendum: hæc extinctoria, illa incendiaria dixeris. Σβεστήρια κωλύματα, machinamenta ad restinguendum ignem, quidam interpretatur. Hoc animaduertendum, non idcirco diuersum genere statuendum hunc uermem esse, quòd à Philostrato uermi albo comparetur: à Plinio color cœruleus ei tribuatur; sed potiùs in solo colore discrimen ponendum, sicuti & alia pleraq; animalia coloribus diuersis reperiuntur; uel generis eiusdem proximi species diuersas, utpote in fluuijs etiam diuersis genitas, existimandum.

Vermibus aquatilibus illos etiā qui piscibus innascunt̃ adnumeremus. Gignuntur uermiculi (σκωλήκια) quidam in uulua mulli piscis, postq; tertio peperit, qui sobolē (γόνον τῶν γινομένων) nascentē cōsumunt: itaq; sterilescit, Athenæus. Semini carperę (*carpis seu cyprinis paruulis*) nōnunq; in anno primo natiuitatis niger uermiculus quidā post aurē (*aures uulgus pro brāchijs dicit*) suā tabificus innascitur, & hoc sæpius post Augustū, eaq; tabe morit̃. remediū eius est aqua dulcis & fluuialis, Author de nat. rerū. uidetur autem in stagnantibus aquis hoc malū eis accidere sentire. Memini audire affirmantē, de muliercula quadam, quòd cum de cyprino ingessisset partē circa branchias, et simul album quippiā pisi magnitudine, (uermē, aut ouum animalis uenenati fuisse suspicor,) mox animi deliquio correptā, corpore toto intumuisse, diuq; postea malè affectam, tandē sanitati restitutam esse, non tamen nisi annis octo euolutis peperisse, cum priùs fœcunda esset. Aristoteles ballero & tilloni ex fluuiatilibus ac lacustribus uermē (helmintha, lumbricum) innasci ait sub Cane: quo illi infirmati ad summū aquæ efferantur, ubi æstu (ui Sôlis) intereant. Duodecim ueluti uniones, erui magnitudine, carnosos tamen, candidos, & calli duritiē habentes, in quibusdam Cernuis (*sic uocat Percas fluuiatiles minores illas, quas à rotunditate Saxones* Kulparßen, *alij* Kutten *nominant*) conspexi: quorum unusquisq; uermē inclusum, gracilē, oblongum ac teretem contineret: qui ex uenis mesaraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. nam etiam Lumbricos, Ascarides (*Ascarides uox uidetur abundare*) in sesquiulnam longos aliquando comperimus, Bellonius. Gobionem paruum pisciculū fl. (ein Greßling) æstate dicunt uitiari uermiculis quos in uentre gestat, Albertus. Hos piscium lumbricos, quos ex illis ueluti unionibus (id est, erui magnitudine tanq; ouis, ut ex Bellonio memorauimus) nasci puto, nostri Nestel, id est, Ligulas appellant: à figura tenui, oblonga, latiuscula, ligulæ uel tæniæ instar; ipsos uerò pisces lumbricosos Bendig, quasi ligulatos. nā band & bendel, uinculum, fasciam, aut tæniam significat. Alia aūt significatio est uocis Bännig, quæ prohibitū & uetitum significat: itaq; Bännig fisch dicunt de piscibus certo anni tempore uetitis, & lege ne capiātur exceptis. Lumbricos autem innasci aiūt omni generi piscium nostrorū, (id est dulcium aquarum: imprimis quidem leuciscis illis, quos Schwalen & Laugelen uocāt: & Balleris, quos Blicken: & Rutilis nostris, quos Vengerones Sabaudi nomināt:) exceptis Lucijs, Cyprinis latis & Albulis lacustribus quas à cœruleo colore denominamus. Sic affectos pisces, tanquā noxios, uendere lex uetat. Deprehenditur autem etiā foris hoc uitium, cum uenter maior, durior & albior apparet. Aestate tantùm accidit, putrescēte nimirum aliqua materia. Vermes ipsos aliquoties reperi, modò uiuentes, modò extinctos. albi sunt, graciles, longi, & cōuoluti. In Leucisci secunda specie (ut Rondeletius nominat, nostri ein Laugelen) lumbricos quatuor inueni nuper, decimo Augusti, uiuos, candidos, latos, exigua crassitudine, circunuoluētes se uisceribus & intestinis forinsecus. Maior ex illis quatuor, digitos ferè decem lōgus erat, latus dimidium. Aliâs uerò in Cyprino lato fœmina, sub finem Maij, lumbricos aliquot ad digiti longitudinem reperi: unum albicantem, &c.

DE Lumbricis seu uermibus maris & stagni marini, Rondeletij & Bellonij scripta inuenies suprà, elemento L. pag. 597.

VERTEBRAM recentiores aliqui interpretantur Spondylum: de quo leges suprà, elemento S. est autē concha duabus ualuis cōstans, quæ ex posteriori parte duabus uertebris cōtinentur.

VERTIBVLA Theodorus Gaza modò pro Holothurijs, modò pro Tethyis posuit, ut in utrorumq; historia indicatum est. Iouius ab Vrticis non distinxit, ut apparebit infra in Corollario de Vrticis.

VESPERTILIONES marini pisces uolant & natant, Niphus. uidetur autem Hirundines, aut similes pisces Miluos aut Lucernas, Vespertiliones uocasse: quòd ita pinnis suis, ut illę alis cuteis uolent, utræq; glabris. Hirundinem piscē (inquit Rondeletius) Galli quidam Ratepenade, id est, Vespertilionem uocant: quòd colore, alarum magnitudine, maculisq; uespertilionem æmuletur, &c.

VISAS, aliâs Bisas, pagurus uel cancer marinus est Kiranidæ. Vide in Locustæ Corollario A. pagina 575.

VITVLVS marinus, & aliquãdo Vitulus absolutè, qui Græcè Phoca, Latinis etiam recepto uocabulo dicitur. Quære suprà in Phoca. Audio nuper hoc animal utroque sexu Frãcfordiæ ad Mœnum à circunforaneo ostentatum esse. Maris tergum maculis asperum fuisse, fœminæ non item: coloris fuliginis, rubro etiam plurimo insperso: in uentre autem, lutei fermè, albo permixti. Non auriculas, sed meatus auditorios paruos prope oculos habere: collum longè extẽdisse: & ad magistri imperium in partes diuersas se obuertisse, ut plenius spectandũ se præberet. Maris pondus libras (nimirum xvj. unciarũ) centum & uiginti superasse. fœminã paulò leuiorem fuisse. Apprime obesum esse animal, larido ad duos digitos crasso luxuriãs, corpore hirsuto, ut Benedictus Martinus Bernensis ad nos scripsit. ¶ Populi Ichthyophagis Adipsis uel Apotis (qui potu non utuntur) uicini, fœdere quodam arctissimo cum Phocis cõiuncti uidentur. itaque nec ipsi phocas lædunt, neque ab eis læduntur: & si quam ipsi prædam priores fuerint consecuti, nihil contrà molientibus phocis retinent: & ediuerso etiam phocæ. Denique ea securitate familiariter inuicem degunt, ut uix homines magis inter se familiares inuenias, Agatharchides in libro de Mari rubro. ¶ Testudines marinæ coëunt ueluti phocæ, et in terra canes. hęc enim singula diu immorantur in coitu à parte posteriore cõnexa inuicem, Oppianus. ¶ Praxagoras in epilepsia cum accessionẽ uiderit cõmoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, atque defricat castoreo, & uituli marini ueretro: Cælius Aurelianus, hæc ipsum facientem improbans.

VMBILICI marini è cochlearũ genere sunt. Vide suprà in Cochleis in genere, ex Rondeletio, ad finem pag. 271. & in proximè sequente Corollario nostro. Ex Rondeletij quoque libris icones & descriptiones, Vmbilici uarij ac parui: & Cochleæ umblicatæ duorum generum, dedimus suprà, pag. 287. inter Cochleas marinas diuersas.

VMBILICI uel VMBLAE uocantur à nonnullis hodie pisces quidam lacustres, ad uulgaris uocabuli Sabaudici imitationem, quos inter Truttas locauimus.

DE VMBRA MARINA, BELLONIVS.

A ΣΚΙΑΙΝΑΝ Græci uel σκιάδα, Latini Vmbram marinam dicunt, quod quidpiã habeat inter coruum & lupum adumbratũ: uel quòd, dum mouetur, adumbrantẽ quendam oculis colorem iridis in morẽ rutilet. Vmbrinã Romanorũ uulgus nominat, atque huius quidẽ minorẽ speciẽ quæ argentei est (coloris) Vmbrinottum. Parisinis non alio, quàm macri nomine cognitus piscis, du maigre, à carnis (quæ in transuersas taleolas (ut Sturionis & Salmonis) dissecta uenundari solet) candore atque albedine, quam uulgus maciem appellat. nullo enim est ea sanguine colorata, neque etiam ruffa apparet, quemadmodũ Salmonis. Mediterranei maris incolæ, apud quos magis nigricat, Damam appellant, un Daing.

C Inter saxatiles à Galeno & Oppiano connumeratur: Sunt udæ cautes, herbis à frõte uirẽtes, Hîc domus est Sargis, hæc statio (*statio primam corripit*) læta Sciænis.

B Cetaceus est piscis, sexaginta plerunque librarũ ponderis, quatuor plus minùs cubitos longus, squamosus, pro quo Glaucum Romani ichthyopolæ plerunque supponere solẽt. Sed hoc à Glauco differt, quòd hic dentes habet in oris ambitu raros, firmos, acutos, prominẽtes, teretes, caninis longiores, graciliores: quorũ superiores, inferioribus maiores, sic maxillæ inhærẽt, ut ipsius pars esse uideãtur. Glaucus autem labra tantùm habet aspera: præterea Vmbra in ea pinna quæ ano proxima est, aculeo caret, caudamque ueluti in angulos desinentem gerit, ut Scaro & Iulidi, nõ autem bifurcam ut lupi, nec circinatam ut rhombi. Cæterùm huius piscis squamæ ueluti obliquæ apparẽt, in Oceano nigriores, & ueluti opacæ: in Mediterraneo argẽtei, aurei, atque interdum ab his uarij coloris, iridẽ, dum piscis circumagitur, imitãtes. Duabus in tergore pinnis præditus est, quarum anterior octonis præmunitur spiculis, posterior nullis: alas (*ad branchias, non alas*) uerò utrinque unam, & duas sub uentre, ut in lupo.

G Calculos hic piscis in capite gerit pręgrãdes, quos aurifices nostri argẽto inclusos uulgò diuendere solẽt, appellãtque Pierre de colique. Aiũt enim gestatos ac collo appensos nõ solùm colicum dolorem abigere, sed etiã uetare, ne illa amplius redeat: atque hoc etiam, si dijs placet, cõminisci solent, nullas eos calculos uires habere, si empti fuerint, sed dono datos esse oportere.

DE EADEM, RONDELETIVS.

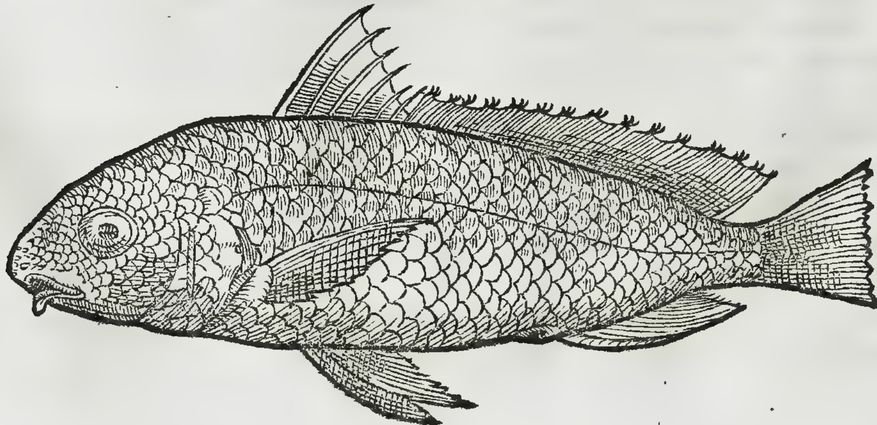

VMBRA

VMBRA Coracinum sequitur, nec meliùs certè umbra corporis sui habitũ refert, quàm umbra coracinum. Ob quam similitudinem piscatores, & ichthyopolæ tam Romæ, quàm in Montepelio coracinum pro umbra, & umbrã pro coracino uendunt: existimãtes umbrã, coracinum, Latum, sola ætate differre, ut coracinus paruus sit, umbra maior, Latus uerò maximus. B

Vmbræ cũ Coracino & Lato similitudo.

Σκίαιναν Græci uocãt, quam Latini umbrã, seruata Græci nominis ratione. Græci quidam hodie corrupto uocabulo σκίον uocãt, alij μυλλοκόπιον: (*Myllus uulgò Myllocopion à Græcis dicitur, Hermolaus. Myllum autem Rondeletius eundem coracino putat.*) ab Italis & Massiliensibus, denique à toto illo tractu, qui à Massilia est Neapolin usque, umbrino uocãt: Baionæ borrugat, quasi uerrucatus, à uerruca quã in mento habet, à Gallis maigre: in Gallia nostra Narbonẽsi daine, nõnullis peis rei, id est, piscis regius: sed peritiores dainam à pisce regio & coracino sic distinguũt, ut peis rei sit is, qui latus dicitur. Daina uerò σκίαινα: postremò coracinus corp, ut dictum est prius: minus corruptè pro daine dicitur à quibusdam caine, omisso σ. id quod Galli plerunque faciũt in nominibus, quorum initium est s. hac aũt sublata, & κ in d mutando, daine fecerunt. Nomen habet σκίαινα, uel umbra, à colore nigrescente. Ouidius: *Tum corporis umbræ Liuentis.* Siue potiùs à lineis quibusdam obliquis, à dorso descendentibus aureis & obscuris, quæ aliarũ uidentur umbræ. una enim manifesta est, sequens obscura: & sic deinceps, à capite ad caudam usque. A

Vmbra unde dicta.

Vmbra in multis coracino similis est, uerùm ab eo differt magnitudine. Coracinus enim ad cubitalem, aut paulò maiorẽ magnitudinem peruenit, umbra in multò maiorẽ molem accrescit, præsertim in mari Oceano: habet & uerrucã in mẽto, qua nota à coracino & lato facilè distinguetur. Cæterùm foramina duo ante oculos habet, coracini modo, in summo rostro, & inferiori maxilla foramina aliquot parua, sed manifesta, quæ partes has asperas reddũt: dentibus caret. pinnas quoque similes habet, sed minùs nigras & breuiores, maximè quæ in uentre sunt & dorso, caudam similem. Vmbræ alius est color, quàm coracino ob lineas obliquas, quasdã aureas manifestas, alias aliarum, ueluti umbras, ut dictum est: corpore quoque est minùs lato, sed longiore, dorsum minùs repandũ. Oculi in utroque similes. In umbra squamæ capitis multæ & paruæ. Operculi branchiarum extrema nigrescũt. Partibus internis coracino similis, uentriculum similẽ habet, totidem appendices, splenẽ, hepar, fel, similia. Insunt & in capite lapides. B

Cum Coracino similitudo & differẽtia, &c.

Oppianus umbrã saxa frequentare scribit, ijs uersibus qui capite de Sargo citati sunt. Verum tamen in ueris saxatilibus nõ habetur: neque enim molli est carne & friabili. Est tamen in pretio, & diuitum mensis apponitur. Nam quanuis sicca sit carne, & concoctu nõ admodùm facili, tamen suaui est, & candida. C F

Apud Athenæũ breuis admodùm de hoc pisce fit mentio. Epicharmus, inquit, σκιαθίδα, Numenius σκιαδέα uocat. Sunt qui σκίαιναν & σκινίδα diuersos esse pisces credant, quòd alter uera umbra sit, alter piscis umbræ similis. Sed scrupulum hunc adimit Galenus libro 3. de Aliment. facult. οὐ μὴν ὁμοίως μαλακὴν ἔχουσι σάρκα τούτοις καὶ τοῖς πετραίοις ἰχθύσιν οἱ κωβιοί, καθάπερ οὐδὲ σκινίδες, ἢ σκίαιναι· διττῶς γὰρ ὀνομάζονται. Cæterùm gobiones non perinde mollẽ carnem habent, ac isti (*aselli*) & saxatiles pisces: ueluti nec umbræ, quæ scinides aut sciænæ duplici nomine appellantur. Ausonius umbræ meminit, sed ea planè fluuiatilis est: neque enim marina fluuios unquã subit. Duas igitur umbrarum differẽtias statuimus, marinã & fluuiatilem, quæ in montium amnibus, unà cum troctis, à quibus plurimùm dissidet, capitur: de qua suo loco plura. A *Lib. 7.* (F)

Vmbra fl.

Hodie umbra marina Romæ maximè cõmendatur, & triumuiris rei Romanæ cõseruatoribus, capita dono dantur, quemadmodũ apud nos delphinorum & glaucorum capita Episcopo Monspeliensi tributi nomine penduntur. Recitat non illepidam historiã de T. Tamisio parasito Romano Paulus Iouius, uir doctus & elegans. Is Tamisius Romanis aulicisque salibus erat insignis, sed gulæ adeò prostitutæ, ut infamis haberetur. Is cùm per seruũ, qui in foro piscario in eam curam intentus, excubare solebat, ingentis umbræ caput, triumuiris delatum esse cognouisset, in Capitolium protinus ascendit, ut simulato apud magistratum negotio, sermoneque de industria protracto, prandium captaret. Sed misero huic res longè aliter cecidit ac sperabat, eóque die magno illi gulla constitit. Nam triumuiri ad Riarium Cardinalem dono miserunt, hic ad Cardinalem Federicum Sanseuerinum: is rursum ad Chisium Publicanum ditissimum: Postremò Chisius ad scortum quod amabat. Intereà parasitus pertimescens, ne bolus is è faucibus eriperetur, ac ueluti coruus hians, per singulorum ædes prædam auidè consectatur, huc, illuc, sursum, deorsum cursitans, modò trans Tyberim, modò cis Tyberim. Tandem fessus, anhelãs, totusque sudore diffluens, huic enim pinguis aqualiculus propenso sesquipede extabat, cum scorto noui hominis aduentum admirante discubuit. F

Ex umbra ius album optimũ paratur, & quæ gelatina uulgò dicitur, quemadmodum ex lupi carne. Præparatur coracini magni modo. Caput in aqua & uino decoctum ex aceto editur. In sartagine frigunt alij, & cum succo mali arantij edunt. Diuisa etiã in assulas & caryophyllis transfixa, in craticula assatur, oleo frequenter irrigata. Farina probè subacta conclusa, caryophyllis, cinamomo, sale condita seruatur. Apud Pictones elixa ex aceto, & cepis minutim concisis editur. F

Sciænæ interanea, & squamæ combustæ, panos discutiunt, autore Plinio lib. 32. ca. 9. Lapides qui in umbræ capite sunt, eandem facultatẽ quam coracini lapides habere creduntur. G

COROLLARIVM.

A Vmbram piscem à colore nominatum author est M. Varro. Coloris est umbrosi, Isidorus. A Latinis (plerisq́) Græcam significationē æmulatis, umbra uocatur: uel quòd liueat colore, ut canit Ouidius: uel quia celeri suo natatu oculos effugiens, umbra piscis potiùs quàm uerus piscis, intuentibus appareat, ut innuere uidetur Ausonius inquiēs: Effugiens oculos celeri leuis umbra natatu, Saluian. sed Ausonius umbræ fl. tantùm meminit, toto genere diuersæ. Plinius Græcū uocabulum Sciæna retinuit. Græci σκίαινα scribunt proparoxytonū, ut τρίαινα, ὕαινα, σύαινα. est aūt syæna piscis à sciæna diuersus, Oppiano etiam distinguente. Vocatur & σκιαδεὺς, ut βασιλεύς, à

Sciadeus.

Xenocrate: & apud Varinū. Numenius σκιαδέα dixit, hoc uersu: Ἠὲ φάγρον λοφίην, ὅτε δ' ἀγρόμενον σκιαδῆα, Athenæus. Aduertendū est sciænam atq; sciadeum (etsi utriusq; ceu diuersorū in suo piscium catalogo meminerit Plinius lib. 32. cap. 11.) unum atq; eundē piscem esse, Saluian. Epicharmus sciathidem appellat, cuius hæc uerba recitat Athenæus: Αἰλίαι, (al' Αἰολίαι,) πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε: ψυλλιάδες (al' ψύλῶ δὲ καὶ, quod placet) σκιαθίδες. ego sciænidem dicere malim, ut à sciæna

Sciathis.

deriuetur sciænis, ut à τρίγλη, τριγλίς: πόρκη, πορκίς: ὕαινα, ὑαινίς, &c. Rursus à σκιαινὶς per syncopen factum uidetur σκινίς. nam apud Galenum li. 3. de alimentis, σκινίδες leguntur. A Saluiano nō rectè σκινίδης in recto singulari profertur. ¶ Vmbram Græci etiam nunc Scion nuncupant, Gillius. Rondeletius umbram à Græcis huius temporis μηλοπόποιον uocari scribit, alibi uerò ouem marinam. De Ouibus marinis plura nos suprà, elemento o. ¶ Ab Italis Vmbrina uel Ombrina uocatur, ut eruditi aliquot uiri testantur. A Platina Lumbrina dicitur. Venetijs, ut audio, Nembrella. ¶ Glaucus pusillus chromidi adeò similis est, ut pro ea plerūq; diuendat. prouectior autem adeò umbram marinā refert (præsertim cirro, quem sub labro inferiore erectum habet) ut à plerisq; alter pro altero assumatur. quare etiam Massilienses & Romani, glaucum umbrinā nominant, Bellon. qui & chromin similem piscē ab aliquibus cum umbrina cōfundi tradit. ¶ De Coracini, Glauci Bellonij, Lati & Vmbrę pisciū confusione, ac distinctione, & nominibus Germanicis, diximus suprà in Corollario ad Chromin Bellonij, pag. 267. ubi Vmbræ nomen Germanicū finxi, ein Seerapp. Licebit autem etiam Gallicum uocabulum Maigre (quod macrum significat) interpretantes nominare ein Mager oder Magerfisch. uel à uerruca menti, ut Baionenses Galli, ein Wertzer.

Sciænis.
Scinis.
Vulgaria.

Palmitas ego paruas lumbrinas crediderim. neq; enim nisi quantitate tantùm differunt. nam & oblongæ hæ sunt, & subnigræ, & caudam habent subtilem, acutam & bifurcatam. sunt item sine squamis, Platina. ego palmitas uel palamitas uulgò Italis dictas, pelamydes esse puto: lumbrinas uerò umbras, pisces toto genere diuersos.

B Vmbra dicitur à colore. uide suprà ab initio huius Corollarij. Vmbra lapidem in capite continet, quare frigus ei infestū est, Aristoteles: & Plinius qui sciænæ nomine utitur: item Aelianus. ¶ Vmbra tota latioribus squamis integitur, Iouius. Plinio squamæ sciænæ combustę panos discutiunt. ¶ Dentibus caret, ut Rondeletius scribit: eosdem Bellonius ei adtribuit, & in icone etiam pingit satis magnos. Iouio quoque & Saluiano denticulata est: quanquam in exhibita à Saluiano icone dentes mihi non apparent. ¶ Verrucam sub mento Rondeletius & Saluianus exprimunt, Bellonius omisit. ¶ Vmbrina (inquit Saluianus) rostrum habet incuruum & retusum, potiùs quàm extentum & acuminatum: os mediocre & denticulatum: caput satis magnum. In dorso duas gerit pinnas: priorem octonis aculeis, alteram nullis, munitam. Ad branchias etiam (quas utrinq; quaternas habet,) una utrinq; enascitur pinna, duæq; aliæ in uentre conspiciuntur: & postremò imo quoq; uentri ab ano, una alia hæret. Cauda lata est, & non falcata. Squamis latioribus & obliquis tegitur. Totius piscis figura paulò longior est, quàm lata sit aut crassa. Ventriculum magnum habet & carnosum, intestina mediocria & pinguia: iecur pallidum, ex quo fellis uesica pendet: lienem subatrum. Dum parua est, argentea ferè tota apparet: maior facta, uentre argenteo: dorso uerò & lateribus subliuentibus ac ueluti opacis conspicitur. Ad multam molem excrescit: sexaginta enim libras crebrò excedit.

C Marinus piscis est umbra. ad flumina autem adnatare nō solet, Saluian. Oppianus sciænā πετραίην, id est saxatilē cognominat, & saxa herbosa eam frequentare tradit. Galenus sciænā minùs mollem quàm saxatiles carnem habere scribit. Ouidius pelagias facere uidetur, sed dubitari potest. Arenosi gurgites, planos quidem non pessimè, sed pelagios meliùs pascunt, ut auratas ac dentices, umbrás ue, Columella de piscinis loquens. Capitur circa ostia fluuiorum frequenter, & in alto etiam, Iouius. ¶ Vmbra piscis est agilis & plurimùm uorax, Iouius: carniuorus, Saluianus. ¶ A frigore læditur propter lapidem in capite, ut in B. prædictum est.

D Soliuaga est potiùs quàm gregalis: perrarò enim plures unà capiunt, Saluian. In uersibus Numenij, apud Athenæū, Τοῖσί κε θηρήσαιο λαβεῖν λελιημένος ἰχθῦ, Ἠὲ φάγρον λοφίην, ὅτε δ' ἀγρόμενον σκιαδῆα: quoniā de escis piscium eum loqui apparet, ἀγρόμενον, non tam gregalem, quàm qui ad escam colligitur, interpretari licebit. ¶ Cum metuit, capite & oculis absconditis, totam se latêre putat, sicut & bubalus & struthio Africani. uide mox in E.

E Vrinator aliquis peritus in mari facilè etiā manibus capit sciēnā. hæc em̄ in metu ad saxa festinans, cauū aliquod quęrit, aut scissurā, aut herbas marinas subit. cōtenta est autem capite tantùm occultato,

occultato, de reliquo corpore non solicita: tanquam si suis ipsa oculis non uideat, ab alienis quoq; non uideatur. itaq; stolida facilè comprehenditur, Oppianus Halieut. 4. Capitur cum siluris (*sturionibus*) frequenter circa ostia fluuiorum, quod siluris non contingit, Iouius. ¶ Arenosi gurgites planos quidem non pessimè, sed pelagios meliùs pascunt, ut auratas, ac dentices, umbrás ue, Columella de piscinis loquens.

Ipsa (*Ipsis*) quoq; diebus canicularibus pinguescit, pariq; ferè pretio cum siluris (*sturionibus*) æstatis tempore uenundatur, Iouius. Et rursus: Secundum Siluros (*sturiones*) sciæna è grandibus primam saporis obtinet claritatem. ¶ Ennius umbram nobilioribus piscibus cõnumerat: & nostris quoq; temporibus ubiq; ferè multi æstimatur. Romæ uerò, dempto Sturione, piscium omnium cõmuni ferè consensu sapidissimus atq; nobilissimus censetur. et licet omni anni tempore, quo capi solet, suauis sit, canicularibus tamẽ diebus, uti pinguior capit, ita suauior degustatur. Et quanuis qualibet sui parte celebris sit, abdomine tamen & capite maximè cõmendatur. Vmbrarũ autem atq; sturionum (ubi ad cubitalem molem excreuerint: nam in minoribus id non obseruatur) capita Triumuiris tributi nomine dantur, Saluianus. F Vt sapiat.

Gobionis, aselli & umbræ à Philotimo apud Galenum (de Aliment. 3. 30.) piscibus mollis carnis adnumerantur: quem Galenus hos pisces cum saxatilibus nõ cõfundere debuisse ait. hi enim semper sunt optimi. aselli uerò si probo utãtur alimẽto & mari puro, cum saxatilibus cõferri possunt: sed uariãt pro locorum diuersitate non mediocriter. cæterùm gobiones non perinde mollẽ ac isti (aselli) & saxatiles pisces, carnẽ habẽt: ueluti nec scinides (ut Philotimus appellat) sciænæ ue dictæ. ¶ Sciadeus, inquit Xenocrates, bonum gignit succũ, facilè in corpus digerit, saporis est iucundi, nutrimentũ præbet non admodum copiosum, Vuottonus. eadẽ Saluianus comprobat, & addit non admodũ excrementitiam esse. ¶ Eadẽ propè umbrinæ ac sturioni carniũ cõditio est. utræq; enim nõ mediocre imbecillioribus stomachis negotiũ facere consueuerunt, Iouius. Vt nutriat.

Quouis modo condiatur, suauis est: elixa tamen ac cum leucophago comesta, aut transfixa caryophyllis ac uerubus assata, frequente olei & omphacij cõspersione, dum assat, irrigata, suauior gratiosiorq; multò redditur, Saluian. ¶ Capita umbrarũ, sicuti & sturionũm, triumuiris rei Rom. cõseruatoribus, dono dant: qui piscatores inuetarata quadam cõsuetudine eorũ capitũ tributi nomine uectigales fecerũt. capiti eñ summa inest gratia, autoritate etiã Archestrati: qui umbrini capitis nobilem quandã condituram, ut apud Athenæũ uidere est, multis carminibus expresit, Iouius. mihi apud Athenæũ locus is nõ occurrit. nam septimo libro in mentione sciænæ ex ordine literarum instituta nihil tale reperias. sed neq; Rondeletius & Saluianus huiusmodi quicq; citãt, ut memoria fortè lapsus sit Iouius, aut aliter deceptus: quod equidẽ suspicor, nõ aio. ¶ Lumbrina coquitur & cõditur eo modo quo stirio: minus tamẽ cocturæ, quia tenerior est, requirit, Platina. Vt condiatur.

Vt calculo de capite umbræ marinæ, sic etiam corui uel coracini, aliqui etiam conchæ porcelanæ (ut uulgò nominant) candidæ minimæ, si gestetur, uim quandam efficacem ceu amuleto cõtra colicam, aut etiam uteri in fœminis pœnas, uulgari credulitate quidam attribuunt. unde nostri omnes hos calculos Müterstein, Galli pierre de colique, nuncupant. & quod ridiculum est, non emptum sed dono datum huiusmodi calculum esse uolunt. Licebit autem sciæniten è sciæna calculum appellare: è chromide, chromiten: ut è synodonte, synodontites uocatur. Vide quæ annotauimus in Corollario de Coracino B. & G. G

Ennius in carminibus, quibus qui pisces ubi lautiores reperiãtur, explicat: melanurum quoq; nominat, & turdum, merulamq;, umbramq; marinam, citante Apuleio Apologia 1. sed codices nostri sunt deprauati, nec expressum regionis nomen. H.a.

Corporis umbræ Liuentis, Ouidius. Vmbra agilis est & uorax, Iouio. Δειλὴ, πετραίη, ἀστελὴ, Oppiano. id est, timida, saxatilis, stolida. Epitheta.

Maurus episcopus in libello quẽ patris Dei Conuiuiũ inscripsit, Lazarũ Vmbrã sumpsisse fingit, &c. nimirũ quoniã is iam triduũ umbra & mortuus à Seruatore nostro in uitã reuocatus est. f.

DE VMBRA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

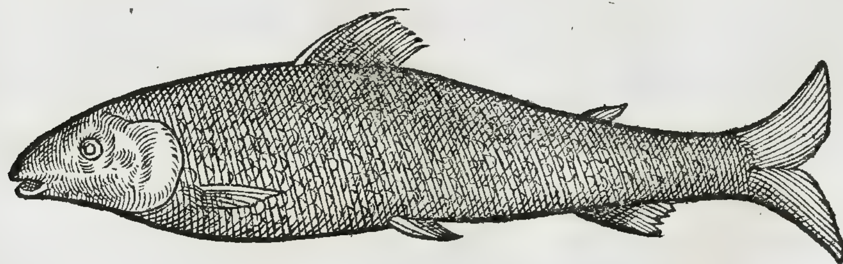

QVI citra diorismum de piscibus loquuntur, Vmbram marinam cum fluuiatili perperã confundunt, cum hæc ab illa permultùm differat. De marina ueteres multi locuti sunt. De fluuiatili solus, quod sciam, meminit Ausonius in Mosella: A

Effugiens oculos celeri leuis umbra natatu.

B Vmbra fluuiatilis non solùm nomine, sed & colore, marinis similis est, à quo utriꝗ nomen: corpus enim est opaci loci modo subfuscum & subobscurum, cubitalem magnitudinem nõ excedens. Galli Narbonenses, demptis Monspeliensibus, Vmbram uocãt. Piscis est ex Truttarum genere, Carpioni Italico corporis aspectu affinis. Pinnis & earum situ à Trutta nõ differt. Duas itaque ad branchias habet, duas in uentre, ab ano unicam, in medio dorso priorem maiorem, posteriorem minorem, subrotundam & pinguẽ, squamas paruas & maculosas similiter habet. Carnis substantiam, partesꝗ internas omnes easdem habet. Capite uerò à Truttis differt, quo Carpioni (*Italico*) similis est: capite enim longiore est quàm Trutta, ore minore, nec tam hiante, rostro nõ acuto, sed obtuso, maximè in maxilla inferiore, sine dẽtibus, & sine magna maxillarum asperitate. Oculis est patulis, cornea tunica aurea, pupilla nigra. Corpus à medio sensim gracilescit, in caudã tamen latiusculam & pinnam bifidam, latissimam deficit. A branchijs ad caudam linea recta (*non est in pictura*) per medium corpus producta est. Branchiæ intus sunt quaternæ, uentriculus longus & spissus, pinguitudine quæ lacte candidior est, obductus, à quo multæ apophyses pendent. Hepar rubet, cui alligata est fellis uesica: fel nigerrimum est, splen longus & niger. Intestina sine gyris ullis ad anum demissa sunt.

C Vescitur terra, aqua, limo, unàque cum his & cum arena auri laminulas haurit: ob id uulgus auro nutriri Vmbram credit: & reuera in uentriculo & intestinis aurum reperiri certissimum est.

F C Carne est sicca & alba, qualis est Truttarum paruarum caro. Hyeme latet. æstate cum Truttis capitur: cui cum in succo & substantia, permultisꝗ alijs, similis sit, Truttarum generi, & tractationi subiecimus. Pura aqua maximè delectatur.

DE EADEM, BELLONIVS.

A F Vmbra Allobrogibus nostris ualde cognita ac familiaris, Vne Vmbre, delicatissimi saporis piscis, ac nutrimenti peroptimi, Truttarum ac Lauaretorum generis, auro uesci credita, in fluminum ac lacuum uorticibus degens.

B Pedem non excedit. squamas habet tenues, uentrem elatiusculum: caput, quàm Trutta oblongius. tota sub uentre argentea. Dorsum tersissimum habet, ex liuido opacum: Caudam bifurcam, tenuem in tergore pinnam, quaternas sub uentre: duas priores non in lateribus (ut quibusdam alijs) sed multùm inferiùs ad uentrem sub branchijs, carunculam supra caudã, ut in Truttis & Salmonibus diximus. Lacus, quẽ Allobroges uulgo d' Aiguebelette nuncupare solent, affatim Vmbras promit. Fel Vmbræ paulò amarius sentitur, quàm Lauareti. Eius autem iconem non apposui, quòd ad Vmblam proximè accedat.

COROLLARIVM.

A Vmbra fluuialis Græcis ignota est, Lotharingis ac Lugdunẽsibus peculiaris, Bellonius. Vmbra marinus piscis est, qui ad flumina adnatare haud solet: Vnde cũ Ausonius (*Ausonius tamen cũ*) fluuiatilibus suæ Mosellæ piscibus Vmbram adnumeret, inquiens, Effugiens oculos c.l.u.n. (tanquam innuat celeri suo natatu oculos effugientem, umbrã piscis potiùs ꝙ uerum piscem intuentibus apparere,) marinã Vmbram subire aliquando solere Mosellam, arbitratũ ipsum credimus: potiùs ꝙ aliquẽ fluuiatilium pisciũ, Vmbræ nomine ab eo celebrari, Saluianus. Atqui Sabaudi Vmbram hodie appellãt (Vn Vmbre) thymallum Aeliani, suprà à nobis descriptum: nec equidẽ alium piscẽ, quem Vmbrã fl. rectiùs appellemus, hactenus cognoui: neꝗ marinã Vmbram fluuios subire uel ipse putârim, uel Ausoniũ putasse crediderim. Rondeletij certè & Bellonij Vmbra si thymallus nõ est, adeò tamẽ similem ei speciẽ naturamꝗ habuerit, ut nullus pisciũ magis, quod utriusꝗ historias conferenti patet. Thymallis ut Germania abundat, ita Gallis etiã eos non ubiꝗ deesse omnino uerisimile est: & cũ Sabaudi siue Allobroges Gallicè loquentes thymallum (ut dixi) Vmbrã appellẽt, eodẽ etiã Gallos (ut Lugdunenses & Allobroges, quibus peculiarẽ esse Vmbram Bellonius tradit) thymallũ nominare crediderim. Pisces in aquis saxosis pinguiores & salubriores sunt, sicut Trutta, & Thymallus qui uocat Vmbra, Albertus lib. 7. de Animalib. In Anglia alicubi audio Omber nominari piscẽ, quem uos, ni fallor, uocatis ein Aesch, (*sic autem thymallum uocamus,*) Turnerus in epistola ad nos. Vide suprà in Corollario de Thymallo A. Accedit ꝙ thymallũ in Mosella copiosè capi audio: imprimis uerò abundare ubi Mosella exonerat in Rhenum, ubi uix alij pisces capiant. Itaꝗ eundẽ Ausonij Vmbrã esse cõijciemus, ne Ausoniũ tam nobilis Mosellani piscis, cum uiliores plerosꝗ omnes nominârit, mentionem prætermisisse miremur. Itaꝗ Vmbram aliam marinam esse dicemus, Græcorũ sciænam: aliam fluuiatilem, eandem thymallo, aut certè cognatissimam: aliam deniꝗ lacustrem truttis affinem, quam Sabaudi Vmblam uocitant: quam rursus in duas aut tres alias species, cum alias tum magnitudine differentes, diuidemus. De lacustribus autem dictum est superiùs inter Truttas.

Vmbrarum species.

Lauaretus piscis Lugduni satis cognitus est, Vmbrę simillim⁹, nisi simus esset, dentibusꝗ omnino careret, Bellonius. uidetur autem de umbra fl. sentire: quoniam eidem lauareto appendicẽ glabram & carnosam esse scribit caudæ insidentem in Vmbræ modum; quod non de marina sed

sed fluuiatili umbra accipiendũ constat. Addit eidem Laureto officula utrinq; ad fauces & œsophagi ingressũ esse, senis hinc inde dẽticulis, ut in Themolo, cõmunita. ego neq; in Laureto neq; in Thymallo ossicula hæc aut dentes ullos reperi. Memini equidẽ præsentẽ mihi Belloniũ, umbram à thymallo differre asseruisse: cuius authoritati ut nõ diffido, ita rem in medio relinquo, donec ipsius & Rondeletij umbrã à Thymallo nostro diuersam uidere mihi liceat.

Vmbra fl. in montium amnibus capitur, Rondeletius. Innominatus quidã in libello de Nomenclaturis animaliũ & stirpium Lutetiæ ædito: Vmbra (inquit) Græce sciæna, uulgò Vmbrina, frequens est piscis in Ligeri, marinam cum fluuiatili confundens. C

DE VNGVE SEV DACTYLO MAre & fœmina, Bellonius.

Bellonij Dactylum marem, Rondeletius concham alteram longam nominat, (quam nos suprà inter Conchas exhibuimus, elemento C.) & Dactyli speciem esse negat.

DACTYLOS alij Donacas, alij Aulos uocant. Horum duo genera reperiuntur, mas & fœmina. Anglicum uulgus Pitot uocat, quo ut & Neustrij in piscatione tantùm utitur. Venetijs tamen sunt edules, & cum conchis longis plerunque diuendi solent. Vitam fœminæ in arena traducunt. A

Mares in eo lapidis genere quem Glastrum uocant, nec unquam alibi uisuntur, qui etiam nonnunquam oblongi esse solent. Auidissimè hunc appetunt reliqui pisces. Quamobrem natura munitissimo uallo eum occultauit, ut inde nisi ualido ligonis mucrone aut pala ferrea effodi aut auelli possit; unde Oceani piscatores in recessu maris, palis ad id dedicatis utuntur. Veneti Cappas longas nominant. Mares autem ualuas utrinque clusiles ac reseratiles (fœminis [*fœminarum*] modo) longas, sed crassiores habent, duabus extremitatibus detectas, ex uno tantùm latere connexas. Promuscidem ex conchis exerunt. duram, crassam, & ferè cartilagineam, qua terram arrodunt: quam (dum timent) in concham retrahunt, porrò ijdem ualuas interna parte glabras, foris uirgatas, & multa scabritie horrentes, ea longitudine qua fœminæ, gerunt: ac parte anteriore qua promuscidem exerunt, apophysibus ex concha eminentibus, seu aculeis ordine deinceps dispositis horrent. B *Mares.*

Fœminæ sinuosam ea parte concham habent, & foramẽ amplum: posteriore autem (qua conchæ cardinibus seu neruis inuicem fulciuntur) aliquid gerunt, muliebri pudendo simile. Multam arenam deglutiunt: quamobrẽ nisi ab ea bene repurgatæ uix edi possunt. B *Fœminæ.*

F

Porrò dactyli, etiam Solenes à Latinis dicuntur. Galli des Cousteaux, q̃ cultri manubriũ referant, Cappæ longæ Italis, Conchæ longæ Plinio. Harum duo etiam discrimina uulgo Veneto agnoscuntur, quorum alterũ Capa da ferro: alterũ Capa da deo uel da detto (quòd ex sua theca solo digito sine ferro eximi possit) cognominat. Solenes enim fœminæ rectæ in arena stare solent: cumq; omnia silent, sursum è profundissimo foramine emergunt: in quod (tanquã strepitũ audientes) protinus sese abdunt: unde nisi pala ferrea in transuersum supposita, ac profundissimè impacta auelli possunt. Id est quod Plinius (Aristotelẽ secutus) intellexit, Solenes fugere admoto ferramento. Subtrahunt enim sese inferiùs, & subsidunt ad ima. Vngues ex hoc dicti sunt, quòd ad similitudinem unguiũ læues sint. Auli uerò, quòd binis quidem cõclusi ualuulis uno tantùm latere conuexis, tereti tamen & fistulæ modo oblongis, intusq; concauis, spectentur. Donaces quoque, quòd arundinis modo uacuum intra se spatium obtineant. A (C)

Fœmina ergo à mare hoc differt, quòd conchis includatur albis, glabris, fragilibus, nullam habentibus partem quæ prona aut supina dici possit. B

His quinq; uocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace & Concha lõga Plinius seorsim ad hunc piscem significandum utitur. A

DE (VNGVE SIVE) SOLENE (IN GEnere,) Rondeletius.

INTER Conchas longas, aliæ sunt scabræ & asperæ, de quibus iam dictum est: aliæ læues & tenues, quales sunt σωλῆνες qui aliter à Græcis uocantur αὐλοὶ, δόνακες, ὄνυχες, atque etiam Plinio authore δάκτυλοι. Eius uerba sunt: Solen, siue aulos, siue donax, siue onyx, siue dactylus. Dicitur σωλὴν à canalis siue tubi similitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus. δόναξ à figura harundinis crassę, cõcauæ, apud amnes nascentis, quæ δόναξ & Cypria harundo nominatur, teste Dioscoride: ὄνυξ uerò, id est, unguis ab extremis, tenuitate & figura unguibus simili uel à testæ colore & substãtia unguibus nostris non dissimili. Pro re longè diuersa sumitur ὄνυξ apud Dioscoridem libro 2. de quo suo loco dicemus. Dactyli uerò cur dicantur tradit Plinius: Concharum è genere sunt Dactyli ab humanorum unguium similitudine appellati. Ab Italis cape longe uocantur, à Gallis couteaux, quod capulis cultrorum similes sint, ab Anglis pirot. A *Lib. 32. cap. 11.* *Lib. 1. cap. 115.* *Lib. 9. cap. 61.*

Horũ duę sunt formę sic distinctę, ut alij mares alij fœminę nominenẽ à Plinio & Atheneo, nõ q̃ ad procreationẽ semẽ fœtificũ hic emittat, ille recipiat. Nã Cõchæ, Chamæ, Solenes, Pectines B. *Sexus discrimen.*

Perpensus Plinij locus. (F G) locis arenosis sponte proueniunt. Plinius lib. 32. cap. 9. Ex his mares alij Donacas, alij Aulos uocant, fœminas Onychas. Vrinã mares mouent. Dulciores fœminæ sunt, & unicolores. Quo in loco nonnihil desyderari facilè perspiciet, qui præcedentia connectere uoluerit, quæ sunt. Purgatur uesica & Pectinum cibo. Quibus nulla Solenum mentione facta, subiunxit. Ex his mares, & cætera. Quare conijcio legendum esse, Purgatur uesica & Pectinum cibo & Solenum: ex his mares, & cætera. Sequitur enim Solenes mares urinam mouere. Et Athenæus eosdem calculosis, & difficilè meientibus utiles esse tradit, aliaq; eadem quæ Plinius, ut ex eodem autore uterq; sua transcripsisse uideatur. οἱ δὲ σωλῆνες μὲν πρός τινων καλούμενοι, πρός τινων δὲ αὐλοί, καὶ δόνακες, καὶ ὄνυχες, πολύχυλοι καὶ κακόχυλοι, κολλώδεις. καὶ οἱ μὲν ἄῤῥενες αὐτῶν ῥαβδωτοί εἰσι, καὶ οὐρανοχρώματοι: εἰσὶ δὲ τοῖς λιθιῶσι, καὶ ἄλλοις δυσουροῦσιν εὔθετοι. οἱ δὲ θήλεις, μονοχρώματοί τέ εἰσι, καὶ γλυκύτεροι. λαμβάνονται δὲ ἑφθοί, καὶ τηγανιστοί. κρείττονες δ' εἰσὶν οἱ μέχρι τοῦ χανεῖν ἐπ' ἀνθράκων ὀπτώμενοι. Σωληνισταὶ δ' ἐκαλοῦντο οἱ συνάγοντες τὰ ὄστρεα ταῦτα, ὡς ἱστορεῖ Φανίας ὁ Ἐρέσιος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ, Τυράννων ἀναίρεσις ἐκ τιμωρίας, γράφων οὕτως. Φιλόξενος ὁ καλούμενος σωληνιστής, ἐκ δημαγωγοῦ τύραννος ἀνεφάνη: ζῶν τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἁλιευόμενος, καὶ σωληνοθήρας ὤν: ἀφορμῆς δὲ λαβόμενος, καὶ ἐμπορευσάμενος, βίον ἐκτήσατο. Id est, Solenes à quibusdam uocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοί, & ὄνυχες, succi multùm suppeditant, sed mali & glutinosi. Mares quidem uirgati sunt, & cærulei coloris, calculosis & alijs ægrè meientibus perutiles. Fœminæ unicolores sunt, & dulciores. Sumuntur frixi & elixi. Meliores sunt in prunis tosti quoad hient. Qui hos piscantur solenistæ dicti fuerunt, ut narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum in quos uindicatum est cædes, his uerbis: Philoxenus solenistes ex Tribuno plebis factus est tyrannus, initio piscatione uictitans, & Solenas uenari solitus, occasione uerò data mercaturam exercens, facultates sibi parauit.

DE SOLENE MARE, RONDELETIVS.

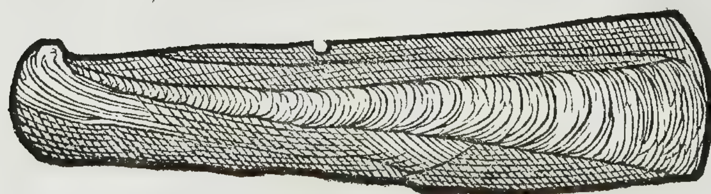

B SOLENEM marem hodie nulla natio à fœmina distinguit. Athenæus utrunque ijsdem nominibus appellat: Plinius lib. 32. cap. 9. inter nomina discrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas uocat, fœminas Onychas, quam differentiam non negligimus. Est igitur Solen mas ex Concharum longarum genere: duplici constans testa, læui, tenui, alterâ tantum parte colligata nigro uinculo, etiam si aliter scribat Aristoteles libro 4. de Histor. cap. 4. *Contra Aristotelem.* Cum enim διθύρων alia sint altera parte ligata, altera soluta, ut claudi & aperiri possint, alia utroq; latere connexa, in his postremis Solenas numerat: cùm cõtrà semper altera parte solutos uideas, neque in ea aut uinculi aut articulationis ullius uestigium. Dodrantali sunt longitudine, pollicis crassitudine, harundinis modo caui, extremis duobus semper apertis: anteriore caput exerunt & retrahunt testudinis ritu. Secundùm testæ longitudinem carnem protensam habent. Testa cæruleo est colore, lineas euidentes habet per transuersum ductas: qua parte colligatur crassior est, alijs partibus in tenuem substantiam desinit sicuti Mytuli.

C Aqua & arena uiuit. Mira quæ de Dactylis siue Solenibus scribit Plinius: Concharum è genere sunt Dactyli, ab humanorum unguium similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore, clarere, & quantò magis humorem habeant, lucere in ore mandentium, lucere in manibus atque in solo, atque ueste, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat, succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hactenus Plinius. Huius splendoris caussam esse puto glutinosum Solenis succum: quæ enim tenacia, & ueluti glutino compacta, ea læuia, æqualia atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, ueluti pix, asphaltum, albumen oui.

F Solenes cum sale & aceto edendi, ut minùs noxij sint: uel cum sale, aceto & oleo: quod tamen quidam improbant, quòd oleum lentorem habet, cùm contrà ad glutinosi Solenũ succi attenuationem acetum & sal, multò magis conferant. (*Eadem ferè Vuottonus, à Xenocrate forsan uel Oribasio mutuatus.*) In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exucci, duriores & sicciores.

G Mirum quod tradiderunt Athenæus & Plinius, Solenes utiles esse in cibo calculosis, & urinas mouere, cùm Athenæus ipse scripserit, multi succi esse, sed mali, & glutinosi, atque id experientia confirmet: succus uerò is calculo efficiendo, & urinæ retinendæ potiùs quàm promouendæ aptior sit, nisi de iure id accipiendum sit, quod ob salsuginem & acrimoniam hac ui præditum sit. Ego testarum cineribus ad idem malum uti mallẽ, insigniter enim attenuant, incidunt & exiccant, quòd si timeatur in exiccando morsus aliquis, priùs sunt lauandi.

Solenem

Solenem marem uerè à nobis repræſentatum fuiſſe clarè oſtendunt Athenæi uerba iam cita-ta. Eadem illos apertè refellunt, (*Bellonium notat,*) qui Conchæ alterius longæ ſpeciem pro Solene mare depinxerunt. Ea enim tota candida eſt, at ex Athenæo Solen mas cærulei eſt coloris. *A. Quòd uerū solênem marē exhibuerit.*

DE SOLENE FOEMINA, RONDELETIVS.

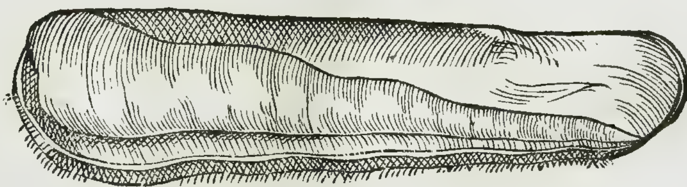

ONYCHAS appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, ſapore, magnitudine à maribus differunt, in alijs omnibus ſimiles. Teſta lineis cæruleis diſtincta non eſt, ob id Plinio unicolores dicuntur. Caro dulcior eſt, maribus minores eſſe ſolēt. Solenes utrinq; in arena defixi uiuunt: ferreo inſtrumento ex ea eximuntur.

COROLLARIVM.

Iconem hanc cappæ longæ, ut uulgò Venetijs uocant, nomine, Venetijs olim pingendam curaui.

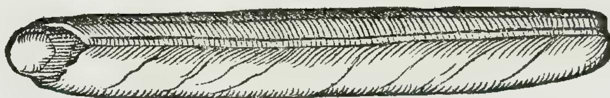

In conchylijs quædam uocabula Græca ſunt, ut peloris, oſtreæ, alia uernacula, ad ſimilitudinem (dicta,) ut pectunculi, ungues, Varro. Plinius Solēnes Græco nomine appellat, alibi dactylos. Theodorus modò ungues, modò digitos, in utroque Plinium ſecutus, Hermolaus. Σωλὼ modò uas ſeu inſtrumentum quoddam ſignificat, modò marinum animal: quod & αὐλὸν & δόνακα uocant, (id eſt, fiſtulam, & cannam,) à figura fortè anguſta, & oblonga, (*& caua:*) & ὄνυχα, (id eſt, unguem,) πρὸς τὸ στεγανὸν, ἔτι δὲ καὶ τὴν χρόαν τοῦ ποδείχοντος, Euſtathius in quartum Odyſſeæ: cuius poſtrema uerba ſic accipio, ut unguis dictus ſit πρὸς τὸ στεγανὸν, à ſoliditate, quæ tamen conchis omnibus cōmunis uidetur: Vngui uerò ſoli inter conchas præter ſubſtantiam ungui (humano) ſimilem, ac ſoliditatem, figura quoq; ſimilis & imbricata accedit, quod non ſatis expreſsit Euſtathius. item color ipſius teſtæ, quam τὸ ποδείχου nominat. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, id eſt, Longæ conchæ ſolênes, à Sophrone dicuntur, per appoſitionem: ſicut & à Venetis hodie Cappæ longæ. Τούς τε μακρογογγύλλους (*fortè μακροκογχύλους, ut ſit compoſitum à μακρὸς & κογχύλη*) σωλῆνας, Epicharmus apud Athenæum. Sed aliæ ſunt Conchæ longæ Plinij, ut Rondeletius docet. Digiti ex eo appellantur, quòd ſpeciem ſimilitudinemq; humani digiti gerant, Gillius. Oſtrei genus inuenitur in mari Italico, quod uocatur canna, propter ſuæ conchæ ſimilitudinem ad cannam, Albertus. A

Vngues noſtræ ætatis Græci antiquo nomine ſeruato, etiam nunc Solênas appellant, Gillius & Maſſarius. Qui accolunt Adriaticum ſinum, Cappas longas nominant, Gillius. Conchas longas Veneti, Maſſarius. longæ enim & teretes inſtar cylindri ſunt. Apuli ideo uulgò Imbrices appellant, quia quodammodo imbricibus horum teſtæ ſimiles uidentur, Gillius. Puto & Dotoli nomen, à Græco Dactyli, alicubi in Italia uſurpari. Genus id concharum quod à noſtris ſpoletta uocatur, aliqui ſpondylos, alij dactylos marinos eſſe uolunt, &c. Braſauolus in Aphoriſmos. uide ſuprà in Spondylo, circa medium paginæ 1063. Spoletta quidem uocabulum, accedit ad Germanicum Spülen, quod cannam, uel arundinem ſignificat: propriè quidem internodium, quo filis agglomerandis utuntur textores: cuius figuram planè reddit quā deſcribimus concha. *Vulgaria.*

Germanica nomina facilè & uaria fingentur, eorum quibus in alijs linguis utuntur interpretatione: uel ſimplicia, Nagel/ Finger/ Kånel/ Spülen/ Heffte: hoc eſt, Vnguis, Digitus, Canalis, Manubrium: uel addito conchæ nomine, compoſita, Nagelſchalen/ Fingerſchalen/ Langſchalen, &c. pro ſchalen quod teſtam ſeu concham ſignificat, Muſcheln ponet qui maluerit.

Vnguis concha ab anglis Pirot uocatur, ut Rondeletius ſcribit: uel Pitot, ut Bellonius. Sed Io. Fauconerus Anglus aliud Anglicum nomen indicauit, an Hagfyſh: à Vuallis in Anglia Thymby uocari audio. ¶ Longè alius eſt Vnguis odoratus, conchylij purpuræ'ue operculum, de quo abunde in Conchylio & Purpura leges.

Vngues ſunt è concharū genere, læues, digitalis longitudinis, tenuesq;, (*Leues & fragiles, Vuottonus*) ab humanorum unguium ſimilitudine ſic appellati, Maſſarius. Lege etiam ſuperiùs in A. Συμφυὲς δὲ, μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος: κοινὸν δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν, κόγχη, Athenæus ex Ariſtotele. Vngues uelut igne lucent in tenebris, etiam in ore mandentium, Plinius. B

MM

Harena paſcuntur, ut teſtatur Oppianus, Maſſarius.

C Vngues locis arenoſis ſui ortus initia capiunt, Ariſtoteles. Nulla innitentes radice permanent, Idem. Ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiusq́ ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri, exiguo nanq́ extant: reliquo autem toto corpore, perinde ac in cubili occuluntur, Ariſtoteles. Idem hiſtoriæ 9.1. euulſos non poſſe uiuere ſcribit, ex arena nimirum: Vuottonus uerò ſi teſta euellantur: utrunq́ uerum putârim. ſed quod Vuottonus dicit, conchis omnibus commune uidetur, ut hoc priuatim de unguibus Ariſtotelem tradere uoluiſſe non putem.

E Solênes fugiunt admota ferramenta, Plinius. Ariſtotelis uerba leges in C.

F Vngues uelut igne lucent in tenebris, etiam in ore mandentium, Plinius. Cibus eſt pauperum ferè, ut audio. Sophron dulces & uiduarum cupedias eſſe ſcribit. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, τουτί γε γλυκύκρεων κογχύλιον, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα. Boëthius Scotus conchas margaritiferas in Scotia uulgò uiduarum cupedias dici ſcribit. Galenus lib.3. de alimentorum facult. dura carne eſſe tradit ungues, & ob id difficulter concoqui. ¶ Proprium hoc ſolenibus atq́ purpuris eſt, quòd cum in iuſculo coquuntur, id craſsius reddant, Hiceſius. Quò grandiores, eò præſtantiores ſunt: uigent æſtate maximè, Vuottonus.

G Vegetius in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis, inter alia unguem marinum admiſcet, de odorato nimirum (id eſt, conchylij purpuræ'ue operculo) potiùs quàm de hac concha intelligens.

H.a. Κόγχαι τε, καὶ σωλῆνες, Ἀραρὼς author apud Athenæum. Σωλὴν Græcis propriè fiſtulam ſeu tubum ſignificat: item canalem, qui ueluti dimidius tubus eſt, & imbricem ſimiliter, tanquam per ſynecdochen. Quod ſi p. literam addas poſt ſigma, efficies ferè Germanicum nomen Spůlen, quod cannam ſignificat. In trilingui Lexico Munſteri, pro fiſtula & ſolene Hebraicum nomen inuenio ſilon סילון: at in Hebraico dictionario סלון interpretatur ſpinam, aculeum. Dicta eſt autem concha ſolen, à canalis ſimilitudine: quod eleganter expreſsit Oppianus, --- καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σωλήν. Σωλῆνες, conchylia quædam teſtata, & στεγαστῆρες, & μόρια aliquando, Heſychius: interpretor autem μόρια pudenda: quanquam pro uirili tantùm pudendo ſeu cole, σωλὴν accipi poſſe uideatur. Στεγαστῆρες uidentur ſignificare imbrices, (à uerbo στέγειν, quod eſt tegere,) hoc eſt tegulas canaliculatas, quibus ædificiorum tecta muniuntur: noſtri Holʒiegel, hoc eſt, tegulas cauas uocant. nam & Apuli ſolenas conchas uulgò (ut dictum eſt) Imbrices appellant. De imbricũ nomine plura leges ſuprà, in Concha imbricata Rondeletij, pag. 312. Σωλὴν apud Euſtathium dicitur ἐκ τοῦ σέω καὶ τὸ ὅλος, σωολὴν, & per craſin σωλήν. ¶ Δόνακες dicuntur arundines, præſertim minores, παρὰ τὸ δονεῖσθαι, quòd facilè uentis commoueantur. ab arundinis autem internodij ſimilitudine ut diximus, conchis etiam impoſitum eſt nomen. Onychis poculi lignei meminit Athenæus undecimo. ſed onychinum poculum ſi dicas, ex onyche gemma intelligetur. de ea ſimul & onychino colore, aliquid diximus ſuprà, in Corollario de Purpura B. pag. 906. Σωλὴν etiam pro ſpondylorum (uertebrarum dorſi) meatu ponitur, qua reſidet medulla. Σωληνάριον diminutiuum eſt, pro canalicula, Aëtio, & Galeno Methodi 14. Σωληνοειδής, nomen adiectiuum, ad fiſtulæ modum factus. Solênas Græci uocant inſtrumenta quæ cruribus ſupponuntur. lege Galenum ſexto Methodi. ¶ Onychites gemma (alia quàm onyx) memoratur à Ge. Agricola, dicta à ſimilitudine quadam Vnguis odorati, tum colore, tum figura: naſcitur in lapidicinis Hildesheimij.

Epitheta. Σωλῆνες μακρογόγγυλοι, Epicharmo. ſic enim lego apud Athenæum. Latinè teretes, longi, & uiles cognominari poſſunt.

VOCA à Theodoro ex Ariſtotele uertitur, pro Græco Βῶξ: de quo piſce actum eſt ſuprà, elemento B.

VRSAM teſtacei generis, primùm inter Cancros, deinde inter Squillas requires. ¶ Vrſa dulcem ſuccum facit, nutrit, facilè diſtribuitur, & facilè excernitur: atq́ ita quidem de pelagia cenſendum eſt. At quæ in piſcinis degit, omnia habet contraria, quemadmodum in alijs quoq́ piſcibus uſu uenit. Ori nanq́ inſuaues ſunt ij, qui concluſi uiuunt. quæ uerò in fluminibus degit, eò quòd ex mari frigidam aquam ſubit, ori grata teneraq́ eſt. quæ uerò in portus tranſit, limoſa, & coanguſtata, & pinguis reddita, ori ingrata eſt, Xenocrates apud Oribaſium Raſario interprete.

DE VRTICA MARINA, BELLONIVS.

VIDETVR AVTEM HOC CAPITE VRTICAM paruam tantùm Rondeletij, & eius ſpecies duas deſcribere.

A

RTICAM inter molles ob hoc recenſui, quòd mollium modo in obſonijs edatur: alioqui certum eſt ancipitem naturam habere, atque inter zoophyta (quæ plantanimalia à Theodoro appellantur) apud Ariſtotelem connumerari. Hanc Normanniæ littus obſcœno uocabulo Cul d' Aſne, à cirrhorum cõtractione atq́ explicatione appellauit. Græcum uulgus quum terreſtres urticas Zuchindas uocet, marinas tamen Colycenas nominat, antiquum uocabulum imitatũ, quo ipſas etiam marinas urticas colycia uel coryphia uocitabant.

Maris

Maris est potiùs deiectamentum, quàm ut magni fieri debeat.

Vrtica explicata. *Vrtica contracta.*

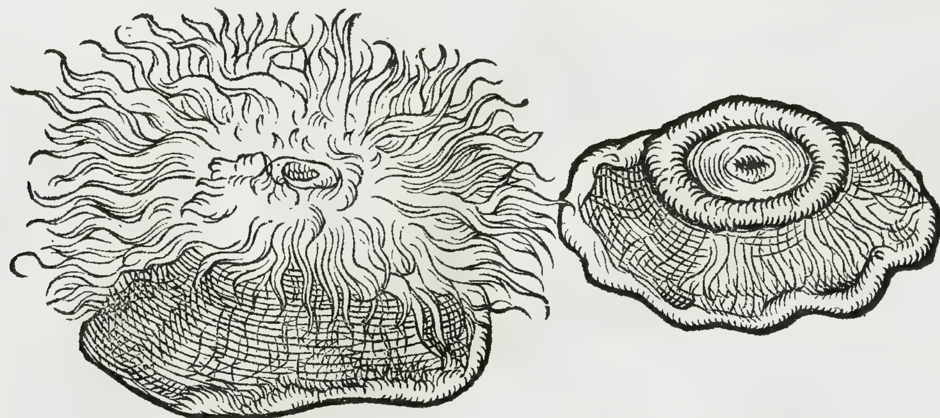

Plures eius obseruantur species. Quædam enim rubro colore suffusa est, altera magis cærulea B
granulis in gyrum circumsessa. Vtracp marinum tuber contracta refert; explicata, cæsariem, totū
corpus rotundum ambientem. nam infinitis cirris antennarum in papilionibus, aut Scarabeis
crassitudine constat. Contracta porrò Vrtica, orbicularis est aut teres. Scopulis litoralibus (ijs po (C)
tissimùm marinis tractibus, qui uentorum impetum minùs sentiunt) tam pertinaciter inhęret, ut
nisi primò impetu diuellatur, uix postea nisi in frusta cōcisa dirimi possit, adeò suas trichas arctis=
simè contrahit. Certum est Vrticas, Cochlearum modo, in mari serpere ac moueri, sed id quidem
parciùs. Porrò utriuscp moles magnitudinē iuglandis rarò exuperat. Cirros habet molles, duos
digitos oblongos, tenerrimos, gracillimos ac fragiles, insigni hac dote à natura præditos, ut quic=
quid attigerint, suis acetabulis retineant.

Has Exocœti ac mulli auidissimè appetunt. D

Græcis edules sunt ob lentam ac copiosam mucilaginem, quam limacum modo emittunt. F
Quamobrem illi plurimas urticas ligneo ueru transfixas, & aliquantulum assatas, primùm ex sa=
le & aqua feruefaciunt: deinde farina conspergunt, & ex oleo uel butyro in sartagine frigunt. Hy
bernis mensibus carne sunt constante atcp rigidiuscula: æstate autem deteriores sentiuntur. (Vis (B)
quidem in his mordax, eundemcp ferè quem terrestres urticæ pruritum excitant.) Stomacho &
uentri (ut Diphilus author est) gratæ sunt. Aluum atcp urinam cient, quæ præsertim scopulis per=
petuò infixæ sunt, parciuscp nutriunt. Xenocrates tradit, has quidem gustui suaues, sed stoma=
cho ingratas esse: uerùm quæ passo aut uino mulso condiuntur, facilè concoqui, aluumcp moue=
re, sed propter sequacem ac uiscosum lentorem sæpius iteratas fastidire. Quapropter pauperum
alimentum esse solet.

DE POTA MARINA, UT ITALI OBSCOENA UOCE NUNCUPANT, Bellonius.

Rondeletius Vrticæ marinæ genus hoc facit, semper solutum, cuius species duas pingit & describit. Bellonij uerò sententiam, Pulmonem mar. hunc facientis, reprehendit.

Pulmonem marinum Itali uoce obscœna Potam marinam, ut & Græcum uulgus, Mogni uo A
cant, quòd partibus uerendis admotus, pruritum ac Venerem, imò etiam ampullas excitet.

Mediterraneo atque Adriatico copiosissimus, mollis quidem & albus, corpore cartilagineo B
ac crystalli in morem pellucido, quod in mucorem facilè resoluitur. Huius autem ea est natura, ut (C)
mari commoto ac spumantibus procellis irritato, deorsum ad imum feratur: pacato uerò ac bene
tranquillo passim solutus diuagetur. Gibbā habet instar dimidiatæ sphærę figuram, glabram, pol
licis crassitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quasi strijs fului coloris
in gyrum radiatur, quibus se diffundit ac constringit: qua corporis commotione aquam concu=
tit, & nunc in pronum, nunc in supinum effertur. Pinnarum uice fibris tenuibus atque ægrè con
spicuis in orbem communitur, ut Lepus marinus. Cruciformes quoque cirros, striatos, crassos,
in modum stellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natationi accōmodatos habet: quos
ut exactè conspicias, erit in lebetem aquæ syncerioris conijciendus: qui si supinus deuoluatur,
multas fissuras in radice cirrorum ostendet. Os quoque habet parte prona situm, quo ea quæ ue=
natur absorbet, in quem usum quatuor cirri ad eius latera subiacent, coloris sinopidis, quasi eius
branchiæ essent, uel intestina. Hinc fit ut intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diua=
gantem, grandis uideatur quasi pituitę globus: qui unicum tantùm colorem referret, nisi rubris
illis quatuor circulis sugillaretur, & ea cruce, qua interna pars striata est, distingueretur.

Eum si in frusta discissum in mare reieceris, uiuere nihilominus ac moueri comperies: extra C
marę autem exanimis apparet. Cæterùm marinus pulmo dentibus attritus nihil præter aquam
resipit: os tamen leui calore incendit. Naribus quoque admotus marinum uirus olet: Sargi, Me= (D)

Ianuri, Scari, Spari, Auratæ, & id genus piscium esca. Emortuus in alto mari, fluctibus expuitur in litus, transparentis glaciei similis.

DE VRTICIS, RONDELETIVS.

Vrticā animal esse imperfectū ex genere mollium: nō, ut Plinius dixit, zoophytum.

VRTICAS tam eas, quæ saxis hærent, quàm eas quæ solutæ saxis errant, in animalium numero censendas esse ex Aristotele lib. 4. de hist. cap. 6. constat. Sentit enim urtica, & manum admotam corripit, adhærescitque perinde ac polypus suis brachijs, ita ut caro intumescat: os in medio corpore habet, & de saxo quasi de testa uiuit, & præternatantes pisciculos excipit retinetque, sicut de manu hominis admota dictum est, deuoratque in hunc modū quæcunque nacta est esculenta. Genus alterum è saxis soluitur, & echinos pectunculosque quos offenderit, uorat. Nullum excrementum in urtica esse uidetur, hac tantùm re similis est stirpibus, (*Imò hoc etiam quòd adhæret, alterum scilicet genus urticæ,*) Hæc Aristotel. Cum igitur urticæ frondem suam, quæ pedum uice est, modò dilatent, modò contrahant, cùm ore cibum accipiant, id est, cum tactu gustatuque, qui duo sensus ad uitam animalium sunt necessarij, præditæ sint, non inter ζωόφυτα, ut Plinius, sed inter animalia non omnino perfecta, eas numerabimus. Polypis autem & leporibus marinis subiungimus, quòd ex mollium sint genere: quòd etiam modò fronde expansa polyporum instar pedes multos habere uideantur, modò fronde contracta, massa tantùm carnosa, informi (ueluti lepores marini) constare uideantur.

Lib. 9. cap. 45.

A — Dicitur à Græcis ἀκαλήφη, à Latinis urtica, nomine herbæ ab utrisque imposito ob uredinem & pruritum, quem tacta immittit, terrestris urticæ modo: unde & urtica ab urendo Latinè dicitur, ita ἀκαλήφη, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφήν, quòd tactu sit insuaui: folia enim eius tacta acriter urunt. sic & pisci huic uis pruritu mordax. Vel dicitur ἀκαλήφη κατ' εὐφημισμὸν τῆς ἀντιφράσεως, ut ait Athenæus, quasi ἀπαλὴ τῇ ἁφῇ, cùm contrà aspera sit & iniucundissima, tactu lædens & urens. Eodem autore Eupolis ἀκαλήφας marinas uocauit κνίδας, nisi mendosus sit locus. (*Non est: Vide in Corollario.*) Nam κνιδᾶν & κνίζειν uellicare & pungere significat.

Libro 3. Ibidem.

Genera duo secundū ueteres.

Aristoteles duo urticarum genera fecit, ut ex uerbis initio citatis constat: unū quod saxis hæret, alterum solutum. Et eodem in loco (lib. 4. de hist. cap. 6.) Duo sunt urticarum genera. sunt quædam minores cibo aptiores: aliæ maiores & duriores, quales circa Chalcidē nascuntur. Hyeme densa sunt carne, ideo eas uenantur, quia esculentæ sunt. Aestate pereunt: frondes enim glabrescunt: et, si tetigeris, facilè discerpuntur, nec totæ auelli possunt. Aestu afflictæ saxa interiùs subeunt. Vidi equidem urticas sagena captas cum alijs piscibus: qua ratione, quæ saxis hærent, capi non possunt. Quare necesse est aliquas esse, quæ sedes mutent, & in mari uagentur. Cùm uerò plures urticarum species compertas habeamus, eas sic diuidemus, ut urticarum aliæ uel saxis uel cuilibet alteri rei in mari adhæreant, aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis uel alteri rei hærent, aliæ perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt, Vrtica parua in rimis saxorum latitās: quæ purpuris & buccinis adnascitur: quæ cinerea est, longisque cirris constat. Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur, natantque, (*& cum libet saxis hærent,*) ut purpurea urtica. Semper solutæ liberæque sunt eæ, quas uulgus potes appellat: (ex his) una est, quæ quatuor pedes siue brachia habet: altera, quæ octo, polypi brachijs non ualde dissimilia. De his omnibus ordine dicemus.

(F) *Species plures.*

DE VRTICA PARVA, RONDELETIVS.

A — VRTICA hæc nucis iuglandis magnitudinem uix superat, ob id parua à nobis dicitur. Massilienses urtigo uocant. Græcorum uulgus κολικάιναρ (*quod nomen fortè non intellectum Galli sua lingua in cul d' ane, id est culum asini transformarunt*) uel κολικέναρ, Normani cul d' asne. Burdegalenses cubaseau.

B — Tota carnosa est, cirros breues habet, contracta recti intestini extremum speciem refert, colore uario est. Quędam enim est uiridis, alia cærulea, alia subnigra, sed punctis aliquot cæruleis, uel flauis, uel rubris notata.

F *(Vbi.)* — Hæc esculenta est, in Oceani saxis & maximè in Santonico sinu frequens, & apud Santones Burdegalenses que in delitijs habetur. eas diligenter ablutas & leuiter coctas in sartagine frigunt. De urtica hæc Diphilus apud Athenæum: Ἡ δὲ ἀκαλήφη φησὶν ὅτι εὐκοίλιος, οὐρητική, εὐστόμαχος· κνησμὸν δὲ ποιεῖ τοῖς συνάγουσιν, ἐπειδὰν μὴ προαλείψωνται. ὄντως γὰρ ἀνιᾷ τοὺς θηρεύοντας αὐτήν. Vrtica, inquit, aluo facilis est, urinam mouet, stomacho grata: pruritum mouet ijs qui eam capiendo manum contrahunt, (*τοῖς συνάγουσι, simpliciter uerterim colligentibus,*) nisi pręunxerint. reuera enim eos qui uenantur dolore afficit.

DE VRTICA CINEREA, Rondeletius.

CINEREAM uoco urticam à colore, quæ tenuis est admodum: quia frondem magnam siue cirros multos habet, carnis parum. In saxorum rimis uiuit, comam semper explicatam habet, nec unquam contrahit, reuera tamen urtica est: acriùs enim pungit ac mordet, si paulò diutius manibus contrectetur. A B (C)

Huiusmodi urtica in scopulis Fresconijs Agathensis sinus reperitur, integra à saxo euelli non potest, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè discerpitur. C

DE VRTICA RVBRA, (VEL PVRpurea,) Rondeletius.

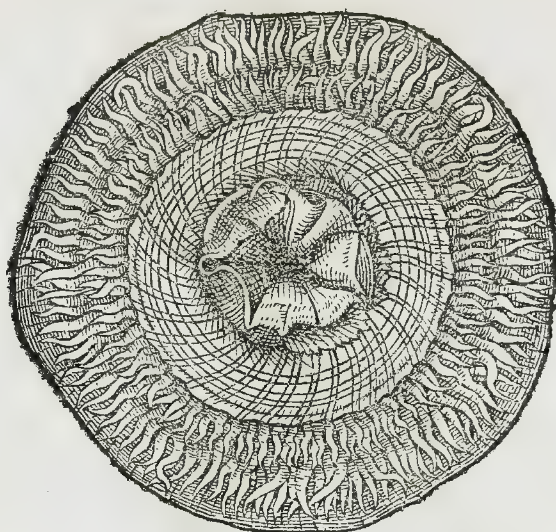

HOC tertium urticæ genus nostri ob colorem purpureum siue phœniceum, rosam appellant: alij posterol, quòd contracta recti intestini extremum cum musculo sphinctere siue podicem referat, quem posterol nomine intelligunt, quòd posteriore loco situs sit: alij poussepie Britannorum: alij cul de cheual uocant. A

Est autem hæc primæ similis, nisi quòd frondem & longiorem & copiosiorem habet, rubra est. B

Saxis aliquando hæret, aliquando soluta uagatur. uidi enim huiusmodi urticas retibus cum alijs piscibus captas, quod non contingeret, si saxis perpetuò affixæ essent: quoniam cum hærent, potiùs discerpuntur, quàm auelluntur. C

Eædem esculentæ sunt, sed prima urtica duriores. F

DE VRTICAE QVARTA SPECIE, (QVAE PVRpuris & buccinis adnaſcitur,) Rondeletius.

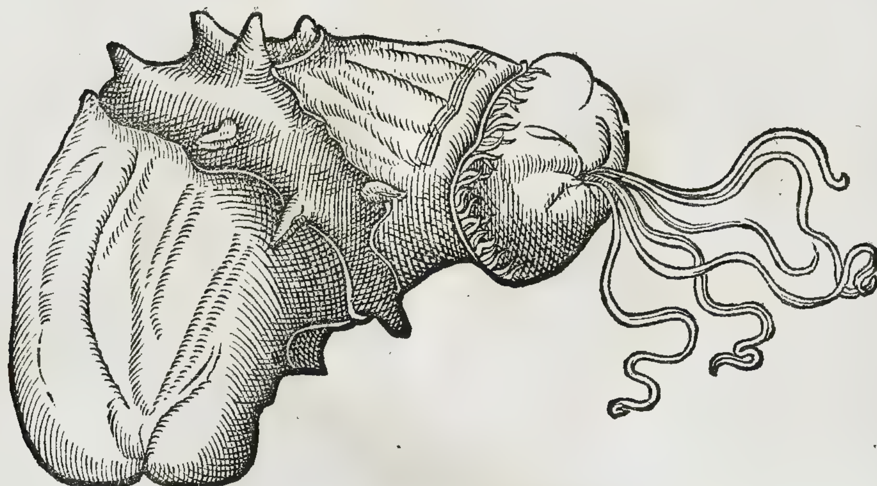

C QVARTVM Vrticarum genus id erit, quod inſtar holothuriorum *teſtis alienis* adnaſcitur, & maximè purpuris.

B Pars exterior dura eſt & rigidiuſcula, ſpiſsiórque quàm in alijs urticis, cirros breuiſsimos in ambitu habet, ex interioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore tam iucundo tamq; florido infectum, ut cum precioſo illo purpuræ ſucco certet.

H Veriſimile eſt hanc urticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorſam fuiſſe, quæ tam excellenti ſuauiq; colore rictum dentésque canis illeuerit, ut negârit puella quam deperibat Hercules, fore unquam eum optati compotem, niſi priùs eo colore infectam ueſtem dediſſet. Inde purpuræ colorem inuentum fuiſſe. Etenim ſi mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam unà cum uita ſuccus ille euolârat: ſi uiuam, ea undique ita munita eſt, tum teſta clauata, tum capitis operculo, ut undique ab omnibus iniurijs tuta ſit. Præterea purpura tanta eſt duritie, ut dentibus canis robuſtiſsimi minimè cedat. Sed de ea re ſiue fabuloſa ſit ſiue hiſtorica, ſtatuat quiuis pro arbitrio.

De purpuræ inuentione.

F Hæc urtica de qua nunc agimus, duriore eſt carne, quam ob cauſam à noſtris rejcitur.

DE VRTICAE QVINTA SPECIE (SEMper ſoluta,) Rondeletius.

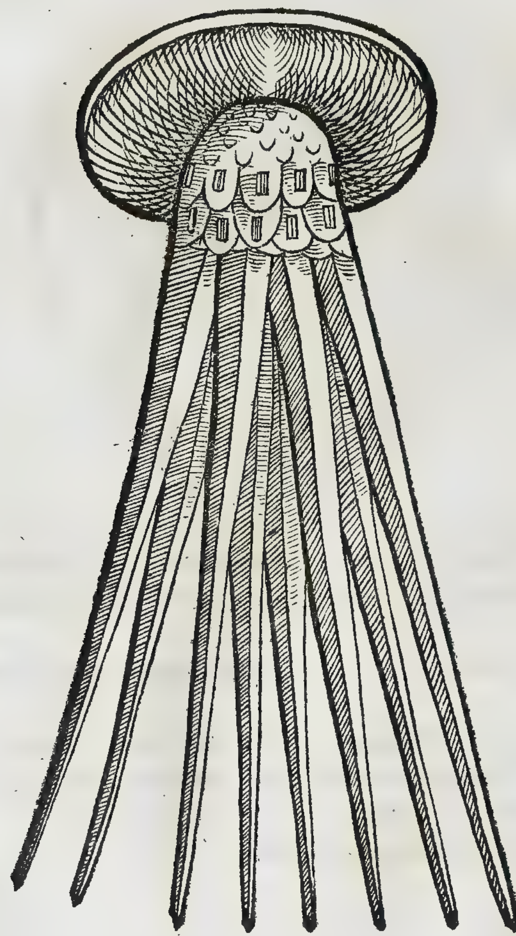

VRTICAS solutas diximus uulgi lingua potes nuncupari, ex ijs est quæ à Liguribus capel A
lo di mare, à Massiliensibus capeau carnu uocatur, quasi dicas pileum marinum, & pileum carnosum à figura.

Etenim pars una ueluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in medio perforata, purpu- B
rea ueluti fasciola ambiente, pileum planè refert: altera parte polyporum pedibus similis est: octo enim pedes habet crassiusculos, extremis partibus quadratos, in acutum desinentes. Nullas interiores partes distinctas habet. Corpore est adeò pellucido & splendido ut oculos offendat &
hebetet. Circa Magalonam plurimæ reperiuntur, maximè æstate, quæ tum dissoluuntur & in li- (C)
quorem abeunt diffluuntque glaciei modo, si diutius manibus tractes. Ad eam magnitudinem accrescunt, ut pileos quibus uiatores uti solent, superent.

Pruritum in pudendis & uredinem in manibus & oculis mouent, atque acrimonia sua uenerē C G
sopitam uel extinctam excitant, qua maximè de causa cum urticis numerandæ sunt.

DE ALIA VRTICA SOLVTA, RONDELETIVS.

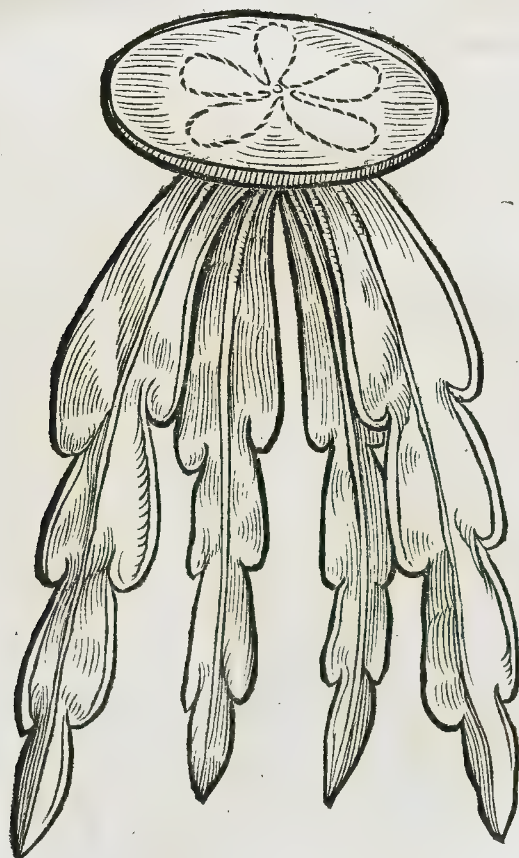

IN sinu Agathensi uidimus eam quam hîc exhibemus urticæ speciem, quæ supradictis sub- B
stantia, uita, uiribus similis est. Quatuor duntaxat pedes habet, seu frōdes potiùs, longiores quàm ullæ aliæ urticæ, quæ satis aptè folijs achanti comparari possunt: in altera parte lineas aliquas habet stellatim dispositas.

Quàm procul absint à ueritate qui hanc urticam & superiorem pro pulmonibus marinis u- A
surparunt, suo loco demonstrauimus. Nec minùs errant qui urticas cum holothurijs & tethyis
confundunt, cùm toto genere differant, quamuis Aristoteles holothurijs & tethyis urticas sub- Lib. 4. de hist. anim. cap. 9.
iunxerit.

COROLLARIVM I. DE VRTICA marina in genere.

Vrticarum species duæ, quas in Italia pictas à Cornelio Sittardo accepi.

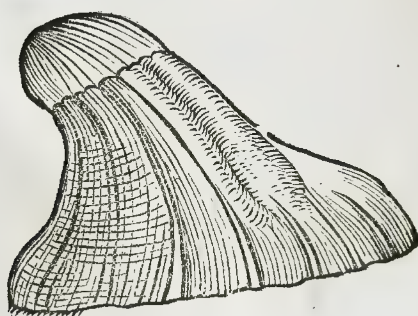

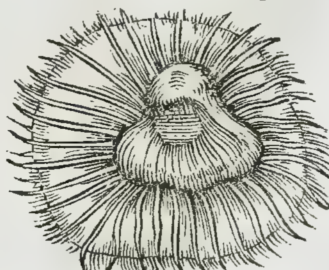

VRTICARVM DIVISIO, EX RONDELETII SENTENTIA: cui confictа etiã singularũ Germanica nomina addidimus.

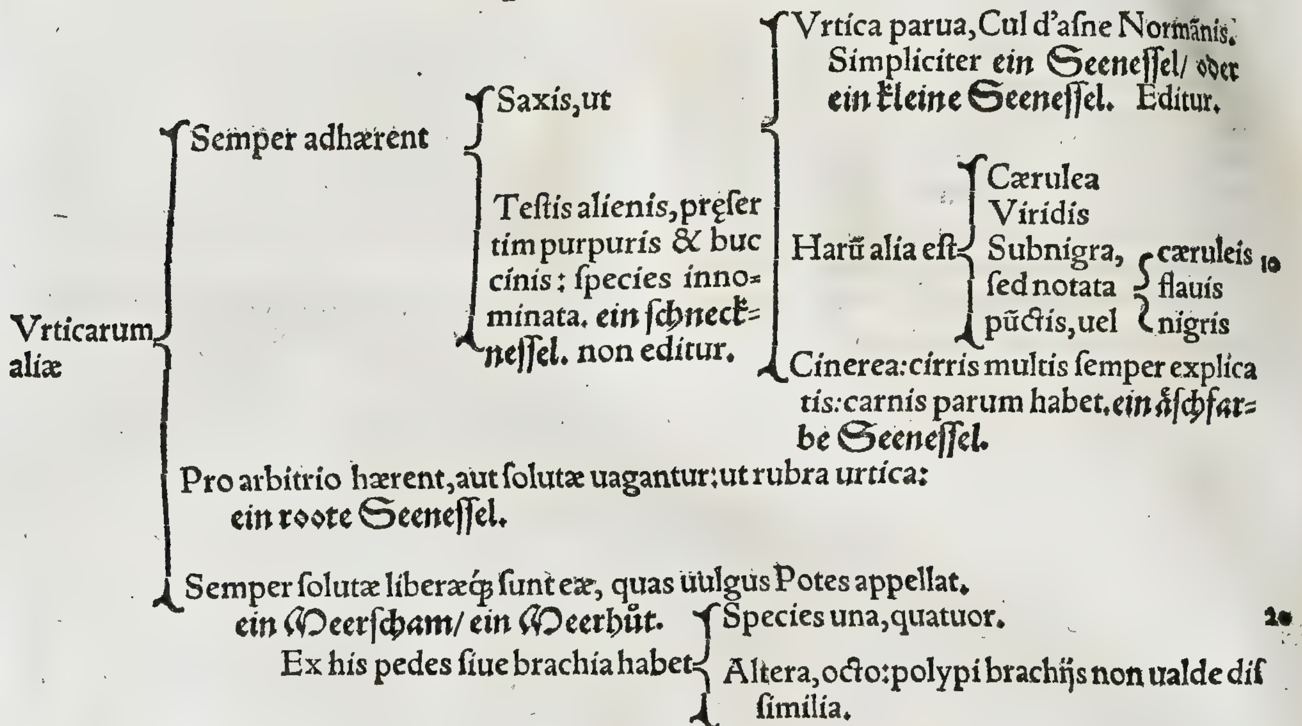

A Rondeletius Vrticam animal esse imperfectum, ex genere mollium, nõ zoophytum, ostendit: cuius nos sententiam libenter sequimur: quanquam non Plinius tantùm zoophytum eam fecerit, sed ante eum Aristoteles. Plinij uerba sunt libro 9. cap. 45. Equidem & his inesse sensum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticum, sed tertiam ex utroq; naturam habent, urticis dico & spongijs. Hinc est fortassis quòd pediculos eius, frondes quàm cirros appellare maluit. Aristoteles uerò libri quarti De partibus animalium capite quinto: Quas (inquit) autem urticas appellant, non testa operiuntur, sed exclusæ omnino sunt ijs quæ in genera diuisimus. ancipiti natura hoc genus est, ambigens & plantæ & animali. absolui enim & escam petere nõnullas, & sentire occurrentia posse, atq; etiam asperitate corporis uti ad se tuendum, animalis est. at uerò quòd imperfectum sit, & saxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifestè, quanquã os habeat, plantarum generi simile est. Hæc ille. Nos de spongijs aliàs diximus, nullum eis sensum inesse, ideoq; zoophytis inferiores haberi: urticæ uerò cum & sentiant, & insuper eorũ quæ mollia uocant in mari animalium naturam præ se ferant, zoophytis superiores perfectioresq; existimari debent, quanquam in suo etiam mollium genere imperfectæ. Aelianus etiam de Animal. 11.37. Mollia (inquit) ex aquatilibus uocant, quę ossibus, sanguine & uisceribus carẽt, ut polypus, sepia, loligo, urtica. Eadem Galeni quoq; uerba leguntur in Glossis, ubi μαλάκια quæ sint exponit. Bellonius inter mollia iccirco urticã se recensere scribit, quòd molliũ modo in obsonijs edatur: quod ego sanè non satis assequor, nisi de simili cibario apparatu fortè sentiat: uerùm id parum efficax argumentum est. Vrtica marina genus quoddam conchylij est, κογχύλιόν τι, aliâs κογχυλίδιόν τι, Suidas & Aristophanis interpres. Aristoteles quidem historiæ animaliũ lib. 8. ca. 2. uidetur urticam testaceis adnumerare. nam de testaceorum uictu agens, inter cætera de hac quoq; ait: Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ᾗ ὑποχωρεῖ ἔξω ἡ τροφὴ (id est, τὸ περίττωμα) πόρον. ἔστι δὲ αὐτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Est igitur ei urtica, ceu inclusa ostrei caro: testam uerò non habet, sed caro nuda est, & pro testa saxum cui adhæret. Hinc aliquis forsan inter mollia & testata urticas ambigere coniecerit: illas dico quæ saxis hærent aut semper aut aliquando: nam semper solutas, μαλάκια semper dicemus. Vrtica secundum aliquos est εἶδος μυίας: de qua Aristoteles dixit, hyeme eam edulem esse, &c. Mihi is locus suspectus est. μύες quidem conchæ sunt (aliqui mytilos interpretantur:) μυῖαι uerò muscæ insecta: quanquam Rondeletius μύιας in eodem concharum genere uocari putat.

Vrticæ ad quod genus referendæ.

Ἀκαλῆφαι Græcè communiter, Atticè κνίδαι, dicuntur urticæ, tum herbæ, tum animalia marina. Ἀκαλήφας quidem marinas tum Aristoteles nominauit lib. 1. de animalibus, tum Theophrastus libro 7. de Plantis, Aristophanis Scholiastes & Suidas. Aristoteles modò ἀκαλήφας uocat, ut Historiæ 4.6. modo κνίδας, ut eiusdem operis 5.16. Μητρίδια etiam appellantur urticæ marinæ, haud scio an ab aliqua similitudine figuræ πρὸς τὴν μήτραν ἢ γυναικεῖον αἰδοῖον: καὶ γὰρ καὶ παρὰ τὴν πρὸς ὄνου ἀρχὸν ὁμοιότητα οἱ Γάλλοι τὴν ἀκαλήφην ὀνομάζουσιν, ὡς εἴρηται: & urticarum genus semper solutum similiter impudico τοῦ γυναικείου μορίου uocabulo Galli uocitant. Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis, hoc uersu, ut citat Apuleius Apologia 1. Purpura, matriculi, mures, dulces quoq; echini. A primitiuo quidem matrix, diminutiuum matricula fœmin. genere, & i. antepenultimæ producto deducitur. Ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαλήφων, iocus est Aristo-

Μητρίδια.

Aristophanis in Lysistrata: de quo dictum est suprà, in Corollario de Tethyis A. pag. 1145. Μέμνηται δὲ κωμῳδικῶς πρὸς τὴν τηθὴν καὶ μητρὸς, Athenæus. Vrticas marinas antiqui colycia uel coryphia uocitabant: Bellonius, sed absque authore. nos colycia, (alia lectio, corycia, uel corythia, uel corophia) inter Murices esse ostendimus. ¶ Vrticã Græci hac ætate uulgò colizanã uocant, quòd (colis, id est) pedunculis suis firmiter polyporum more adhærescit, Gillius. Bellonius colycenam scribit, Rondeletius colycænam. Colybdenam quidem aliqui ueterum pro pudendo marino interpretantur. Vrticam in Italia multi antiquo nomine Latino appellant, alij flammam maris. Germanica nomina quæres suprà in Tabula diuisionis urticarum. *Vulgaria nomina.* ¶ Duplex genus percipitur urticarum, alterum corpore paruo quod cibo aptum est. Alterum maiusculo duroque, quale circa Euboiæ Chalcidem gigni scimus, Arist. *Species duæ.* Et primo de Historia: Sunt item quæ adhærere soleãt, &, quoties libuit absolui: ut genus quoddam eius quam urticã uocamus, quippe cum nõnullæ ex ijs noctu absolutæ pascantur. Et libro quarto: Vrtica etiam sui generis cernitur, quippe quæ & adhæreat saxis, more nonnullorum intectorum testa, & interdum abiuncta uagetur. Et libro quinto capite 16. interprete Gaza: Genus duplex urticæ est: aliæ enim sinuosis (ἐν τοῖς κοίλοις, *in cauis*) adhærent, quæ nunquam à saxis absoluuntur: aliæ plana & littora amant, (αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς μείζοσι καὶ ἐπὶ τοῖς πλαταμώδεσι: *malim, ut Athenæus citat,* αἱ δὲ ἐν τοῖς λείοις καὶ πλαταμώδεσιν: *hæc duo enim opponuntur* τοῖς κοίλοις: *ut utrunque non ad litora, sed ad saxa referatur. Vuottonus uertit, in saxorum planis marginibus.* ---- οἱ δὲ φύονται ἐν νεάτοις πλαταμῶσιν ἀρηρότες ἐν σπιλάδεσσιν, *Oppianus de Spongijs*) quæ suis abiunctæ sedibus uagantur.

Quidam (*Iouium notat*) urticas cum uertibulis easdem esse tradunt, sed error est, Massarius. Contra eos qui urticas cum holothurijs & tethyis confundunt, uide quæ scripsit Rondeletius in fine historiæ de Vrticis, & nos superiùs in Corollario de tethyo A. duobus in locis.

Nonnulli pharmacopolæ pro spongia, re quadam utuntur intus lanosa, quam aliqui maris spumam arbitrantur: quoniam apud Dioscoridem halòs achne, id est maris spuma, spumosa maris lanugo dicatur. *Maris spuma.* at reuera non est maris spuma, quam pro illa sumunt. Suspicatus sum aliquando urticam marinam esse: quoniam, si aperiatur, internæ partes manum urunt ueluti in urtica herba, quod in uetustiori obscuriùs, in recenti uehementiùs fit, sicut & in herba urtica. sed re accuratiùs perpensa inueni hoc ueterum alcyonium esse, &c. Ant. Musa Brasauolus. Nos de hac spuma, déque alcyonio, in Alcyonis auis historia prolixè scripsimus. ¶ Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequor, urtica est. *Caro marina.*

B

Iam in A. quædam exposita sunt, quæ ad B. etiam pertinent. Vrtica tota ex carne constat, nulla clauditur testa, Gillius. Carnosum corpus habent, Aristoteles. Et rursus, Caro earum quasi ostreorum caro esse uidetur, inclusa saxo, perinde ut testa. Os medio in corpore continent: quod in maioribus euidentius est. meatum etiam, ut ostreæ, quo excrementum secedat, habent parte superiore. Plinius quoque, Ora urticæ (inquit) in radice esse traduntur: excrementa per summa tenui fistula reddi. Alibi tamen Aristoteles: Excrementum (inquit) nulla in urtica esse uidetur, sed hac re similis stirpibus est. Vuottonus excrementi meatum in maioribus duntaxat apparere putat.

Vrticis natura est carnosæ frondis, Plinius. ¶ *Vis eis pruritu mordax, eademque quæ terrestris urticæ, Plinius.* Non ore, sed tactu totius corporis mordent, (& pruritum excitant instar herbæ urticæ,) quod & scolopendræ marinæ faciunt, Aristoteles. Pruritum mouent, & uredinem concitant, sed non tam acrem quàm scolopendra, Aelianus.

C

Vrticæ adhærent cochleis, aut saxis: mutantque colorem statim dum abrũpuntur, ut Cornelius Sittardus indicauit. Verùm ita hærent (sicut in A. præscriptum est) ut genus earum unum nunquam absoluatur: alterum uerò noctu absolutum pascitur. ¶ Licet uictum in humore exerceant, nec foris uiuere queant, nihil tamen uel aëris uel humoris recipiunt, Aristoteles. Et alibi: Sentit urtica, & manum admotam corripit: adhærescitque perinde ac polypus suis brachijs, ita ut caro intumescat. Os medio in corpore continet, & de saxo quasi de testa uiuit: & præternatantes pisciculos excipit, retinétque, sicut manu admota hominis agi dictum est, deuorátque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. Absolui etiam saxis (*noctu*) genus quoddam urticæ notatum est, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit. Plinius quoque Aristotelem sequutus: Vrticæ (inquit) noctu uagantur, noctúque mutantur. carnosæ frondis his natura, & carne uescuntur. contrahit ergo se quàm maximè rigens, ac prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectens'que deuorat. aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ uice, contactos pisces, attritúque petræ scalpentes pruritum, inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit, dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumque si fuerit interualli, absconditur. ¶ Vrticæ pisciculis fortè incidentibus uescuntur, Aristoteles.

Excrementi aliquid, aut eius saltem meatus, in maioribus apparet, in minoribus non item, lege suprà in B.

Modus idem gignendi ijs etiam est, quæ nulla testa integuntur, ut urticis & spongijs, qui testa inclusis: per rimas enim, & cauernas, & fauces saxorum oriuntur, Aristoteles.

Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atque rigidiuscula: at æstate rarescunt, & resoluuntur. præmadent enim & marcent, ut si tetigeris, facilè discerpantur atque dispereant. denique nulla tantisper euelli integra potest: ac æstus impatientia saxa subire interiùs solent, Idem.

E Capiuntur hyeme. Vide in F.

F Duplex genus percipitur urticarum: alterum corpore paruo, quod cibo aptiùs est: alterū maiusculo duroque, quale circa Euboiæ Chalcidem gigni scimus. Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atque rigidiuscula, quamobrem per id tempus capiuntur, ciboque idoneæ sunt. At æstate rarescunt, & resoluuntur, Aristot. ¶ Vrtica, & oua echinorum, & huiusmodi, succum alimenti parcum & humidum præbent: sed qui aluum soluat, & urinam moueat, Mnesitheus. Vrticæ (inquit Xenocrates) gratæ sunt ori, & stomacho non mediocriter ineptę, (*gustui suaues, sed stomacho admodùm ingratæ sunt, Vuottonus ex eodem authore. Diphilus tamen* εὐστομάχους, *id est, stomacho aptas facit:*) sed assatæ elixis accommodatiores. (*Assæ elixis ad aluum mouendum magis idoneæ, Vuottonus. non probo.*) Aluum cient, urinamque magis mouent, quæ post purgationē exortæ iuxta calculos, (*Quæ lapillis adhærent, urinam magis cient, Vuottonus:*) lotæ, & perexiguo sali mixtę, atque ita parum aspersæ sunt, ut mediocriter mandi possint, & assatione concretæ aut uerubus, aut surculis super carbonibus maluæ, aut sarmentorum, ut ualenter soluant. Cum passo autem aut uino mulso gustum excitantes facilè concoquuntur, facileque excernuntur. quæ uerò ex passo & oleo elixantur cum alio etiam condimento, (*fortè, sine alio condimento,*) id quidem seruant ut lubricæ sint, atque attrahant: sed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant, (*Quæ autem coquuntur in passo unà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: sed uentrem replent, & difficulter in uentriculo conficiuntur, Vuottonus:*) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Io. Bapt. Rasario. ¶ Alex peruenit ad ostreas, echinos, urticas, cammaros, Plinius. Apicius libro 4. in apparatu apuæ sine apua, Desuper (inquit) leuiter compones urticas marinas, ut non cum ouis misceantur: impones ad uaporem, ut cum ouis bullire possint, &c. ¶ Estur & in Italia hodie urtica marina elixa primùm, mox cum oleo frixa, ut audio.

G Vt pilos disperdant aliqui medicamentum componunt ex marinis scolopendris, urticaque marina, & stellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis, Galenus libro 1. de Composit. secund. locos. Psilothrum est urtica marina trita ex aceto scillite, Plinius. In oleo coquuntur urticæ, quo, ne pili renascantur, nonnulli sunt usi, Vuottonus. Ante nos medici quidam usi sunt urticis marinis pilos perdendi causa, Galenus de Simplic. medic. 11.46. Aiunt urticam marinam in uino potam calculosis prodesse, Idem. Caro marina à Trotula in libro Muliebrium cap. 29. miscetur medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortassis hæc urtica marina, quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori ostreorum carni similem. Massilienses etiam urticæ speciem semper solutam Capeau carnu, id est pileum carnosum appellant, ut Rondeletius tradit.

H.a. Vrticam marinam Plautus in Rudente nominat cum conchis & musculis. Rondeletius ἀκαλήφην dictā suspicatur παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφήν, quod tactu sit insuaui, ut ipse loquitur. uel per antiphrasin, quòd minimè sit ἁπαλὴ τῇ ἁφῇ, id est, mollis & placida tangenti, Sic ille Athenæum citans. atqui nec Athenæus, nec alius quòd sciam, originem illam affert, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφήν. καλὸν enim uisus obiectum est, potiùs quàm aliorum sensuum: & κα syllabam producit, quæ in ἀκαλήφη corripitur. Athenæus certè unam solùm quæ per antiphrasin est, etymologiam affert. οὐ γὰρ πραεῖα (inquit) καὶ ἁπαλὴ τῇ ἁφῇ, τραχεῖα δὲ καὶ ἀηδής. in quibus uerbis pro ἁπαλὴ malim ἀκαλή, uocabulo diuerso, sed eâdem ferè significatione. Sicut ἀκαλήφη, sic & Ἀσκάλαφος (abundante sigma) deduci uidetur παρὰ τὸ ἀκαλὸν καὶ τὴν ἁφήν, (quasi) ἀκάλαφος, ὁ τέρην τὸν χρόα, καὶ εὐαφής. ἀκαλὸν δέ φασι πραῢ, μαλθακὸν, ἄψοφον, ἥσυχον, ὅθεν καὶ ἀκαλαρρείτης ποταμός, Eustathius in Iliados O. Et rursus in Odysseæ Δ. ἀκαλῆφαι (εἴρηνται) κατ' εὐφημισμὸν ἀντιφράσεως. οὐ γὰρ ἔχει τι ἀκαλὸν αὐταῖς, ἤγουν πραῢ καὶ ἁπαλὸν ἡ ἁφή, τραχεῖα οὖσα καὶ ἀηδής: quem locum ex Athenæi Dipnosophistis eum transcripsisse non est mihi dubium. Sunt qui ab ἦκα aduerbio, quod est ἠρέμα, ἡσύχως, nomen ἀκαλὸς deducant, ut Varinus.

Ἀκαλήφη & herba est, & θαλάσσιον ὄρνεον, Scholiastes Nicandri: in cuius uerbis pro ὄρνεον repono ὄστρεον: non quòd urtica uerè ostreum sit, sed quòd ostreum fortè aliqui esse putarint, & si testam haberet, ostreum esset. sic etiam Aristophanis interpres urticam marinam conchylium quoddam esse scripsit. Κνίδαι uulgò dicuntur urticæ, Aristophanis Scholiastes. Atticè uerò ἀκαλῆφαι, Athenæus libro 2. Nomen cnide, quo & Plinius utitur, à uerbo κνίζειν, quod est pruritum mouere, factum apparet. Νὴ τὴν Δήμητρ', ἀνιαρὸν ἦν τὸ κακῶς ἁλόντος ἀκούειν. Βουλοίμην γὰρ κἂν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι: Pherecrates Automolis, ut Suidas, Athenæus, & Aristophanis Scholiastes citant. Εἶθ' ὁ λίνου πρῶτον ἁπάντων ἔφυσε φύλλα, εἶθ' ἑξῆς τὰς κρανάας ἀκαλήφας: Aristophanes in Phœnissis, ut Athenæus, Suidas, & Aristophanis Scholiastes citant. Ἀκαλήφη est etiam marinus piscis, idem Scholiastes: sed piscis nomen ampliùs quàm par sit extendit. Τῶν ἀκαλήφων genitiuus pluralis paroxytonus legitur in nostra æditione operum Aristotelis Historiæ anim. 4. 6. & de Partibus 4. 5. ubi Michaël Ephesius ultimam circunflectit, quod huius apud Græcos inflexionis proprietas requirit.

Marginal note: Ἀκαλήφη unde dicta.

Aristophanes in Vespis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφελέσθαι: hoc est, ab ira auferre urticam: Scholiastes interpretatur asperitatem & mordacitatem.

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam, Echinos, f. pelorides, balanos, urticas, murices, &c. Macrobius. --- mihi festa luce coquatur Vrtica, & fissa fumosum sinciput aure, (&c. id est uilis cibus paretur,) Iuuenalis Sat. 6. ubi urtica pro animali'ne an herba accipiatur, quærendum.

ὄρφε, ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι, Philippides. Chrysippus dicebat suẽ non aliã ob causam à Deo factum esse, quàm ut mactaretur (in cibum homini:) ut uerò iuris etiam & ueluti obiter accedentium ciborum (τῶν παραδειπνίων) copia nobis non deesset, omne genus ostrea esse facta, item purpuras, urticas, & uarias auium formas, Porphyrius libro 2. de abstinendo ab animatis. ¶ Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἔκλεπτες, id est, Veluti urticas ante hirundines furabaris: Chorus in Equitibus Aristophanis ad allantopolam: Vbi Scholiastes: Ante hirundines dixit, quoniam post hirundinem (*uêre exacto*) urticæ non sunt edendo. Sensus est, Acutissimo solertissimoq; ingenio (ac si urticas primo uêre edisses: tanquam & illæ sua acrimonia ingenium, sicuti & nasturtium, acuant) furatus es: hoc est, callidissimus fur es. quanquam autem scholiastes tum pro herba urtica, tum pro marino animali acalephas hîc interpretetur, de herba tamẽ omnino sensisse uidetur comicus. hæc enim dum tenera est, uêre primo editur, urtica uerò marina hybernis mensibus in cibo præfertur. ¶ Vide etiam mox in h.

Vrticam quoque marinam non edendam præcipiebat Pythagoras, quòd ea Veneris stimulos afferre dicitur: alij, quòd Hecatæ sacra sit, ut trigla quoque, Gyraldus in libro de Pythagoræ symbolis. ¶ Chrysippus apud Athenæum libro decimo περὶ τοῦ καλοῦ, tradit huiusmodi sententiam: Μή ποτε ἐλάαν ἔσθι' ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ. id est, Ne quando comederis oleam, quum habeas urticam, hyberno tempore. Opinor illum sentire de herba non de pisce. Nec usum adagij uideo, nisi si quando significabimus extremam uictus parsimoniam, ut nec urticæ quidem adhibeatur aliquid condimenti, Erasmus Roterodamus. Mihi quidem de urtica marina, potiùs quàm de herba sentire uidetur prouerbium. Herba enim hyeme uel non extat, uel inepta est cibo per id tempus. marina autem hyeme commendatur, æstate marcescit, ut indicauimus: & pro paradipnio seu condimento quodam, sicut & oliua, habetur.

COROLLARIVM II. DE VRTICIS MArinis diuersis.

Vrticam rubram suam Rondeletius scribit à nonnullis uocari Poussepie Britannorum. cæterùm Bellonius Pollicipedes, uulgò Poulsepieds, nominari tradit eos, quos Rondeletius balanos facit, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant, racematim Oceani cautibus adhærentes, &c.

Vrticæ semper solutæ species duas Rondeletius facit: quarum secunda frondes ostendit quaternas, pennis ferè similes, ut pictura præ se fert. Alia tamen est Penna marina ab eodem Rondeletio exhibita: quam reperies suprà pag. 818.

Vrticæ quinta species Rondeletij semper soluta, honestiùs à nobis Meerscham, id est, Pudendum marinum uocari poterit, quàm à Gallis Pota marina dicitur. Hanc non esse Pulmonem marinum Rondeletius in capite de Pulmonibus marinis docet, contra Massarium, Gillium & Bellonium. A Germanis Oceano finitimis, Meerschum, id est, spumam marinam uocari audio. Suprà quidem in Corollario de Lepore marino, pagina 566. scripsi me nihil asserere, sed inquirendum alijs diligentiùs proponere, ut quæ'nam ex nominatis Germanicè animalibus Meerschum / Schnottolf / & Seequapp, cum pulmone, uel urticis, uel lepore marinis conueniant, indagent. Ad eum locum lectorem hinc remitto. Lepus quidem marinus Bellonij, plurima cum Pulmone eius marino communia habet, ut species duæ unius generis uideantur. ¶ Qui autem pulmones marini uocantur, sponte proueniunt, & carne ueluti chartilagine quadam translucida constant, forma rotunda supernè concaua, ut conchæ uideri possint: cum natãt, cirros emittentes ex imo, ad modum polypi. uulgò nunc potæ marinæ appellantur, Massarius. Eadem Gillius: & insuper Pulmones marinos (inquit) quòd speciem quandam mulieris uuluę repræsentant, tota icirco Italia eos turpibus nominibus appellat, ut nulla ratione scriptis honestè mandari queant. Ligures nominant, Capellos marinos: Massilienses, Carneos pileos. Cum iacent, omaso similes sunt: cum eriguntur, Pulmones uidentur: tanquam uitrum translucent: cum suspensi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt, nisi (*quòd*) brachia breuissima & crassa habent: Cum autem eos secuissem, nihil in ea parte quæ Polypi uentri respondet reperi: ubi uerò membratim dissecuissem, in ijs partibus unde pedes exoriuntur, quosdam meatus harenarum plenos uidi. Adeò omnino lucidi, & tanquam uitrei sunt, ut sine sectione interiora omnia uidere possis: ac quanuis fluctibus in littus expulsi, nullo negotio capiuntur, tamen cum non sint esculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur.

DE VVA MARINA, RONDELETIVS.

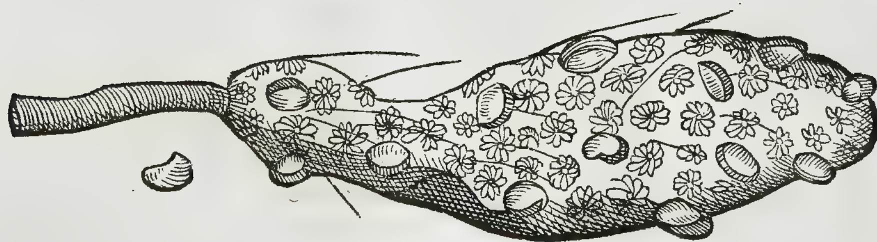

A NOSTRI piscatores oua Sepiarum racematim compacta, à pediculo uno dependentia, earundem atramento asperso, Vuam marinam nominant, de qua re dictum est, quum de sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur Plinius lib. 9. cap. 20. quum scribit: Rerum quidem non solùm animalium simulachra (mari) inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuam intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa

B in parte uuæ flores optimè expressos refert. Est autem oblonga quædam & informis massa, ex uno pediculo dependens. Partes internæ indiscretæ sunt, inter quas aliquando reperiuntur ueluti glandulæ paruæ, cuiusmodi unicam seorsum depinximus.

G Vua marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint tædium uini affert, ait Plinius: cuius rei

Lib. 32. cap. 10. causam fœtori & marino odori attribuo.

COROLLARIVM.

A Vua piscis (*nimiùm extenditur hîc piscis nomen*) est, ita appellatus, quòd botryonis, id est, racemi uuæ similitudinem habeat, Massarius.

Haffguffe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum quàm piscem, ut audio, nimirum ut Cucumis & Vua Plinij. Ego uocis huius etymologiam non assequor: ut neque multorum aliorum quibus maritimi Germani utuntur, plurimùm à nobis diuersa dialecto, uocabulorum. Vnde fit ut Latina uel Græca quorundam aut indicare uetera, aut noua fingere nomina minùs possim.

B Malum insanum marinum à figuræ similitudine dictum Rondeletio, forma naturaq; ad eiusdem Vuam marinam accedere mihi uidetur. Facultate etiam (ut ipse inquit) ab Vua marina non differt.

G Vua marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint tædium uini affert: item mullus in uino necatus, uel piscis rubellio, uel anguillæ duæ, Plinius. Vuam marinam tusam & madefactam cũ uino sufficienti da bibendam clam ieiuno cum uino tribus diebus, & efficies *uini fastidium*: Nicolaus Myrepsus, qui è testudine etiam simile remedium, cuius uim inquit esse diuinam, præscribit. Vide suprà in Testudine. Aliqui ranis in uino suffocatis idem moliuntur: cuius remedij historiam suprà in Corollario de Ranis dedimus. ¶ Vegetius Veterinariæ medicinæ 4. 12. inter diuersas res marinas uuam quoq; adhibet in suffitu contra languorem morbi pestilentis.

h. Vuam seu ampelon Græcè aliqui uocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructũq; βοτρυοδόν, id est, racemi instar congestum habet. Ampelis quidem & botrys Aeliano inter algas sunt.

DE VVLPE MARINA, BELLONIVS. IPSE QVIDEM SIMIAM MARINAM APPELlauit, in quo à Rondeletio notatur. Vulpem uerò facit, genus illud galei, quod centrinen cognominat Rondeletius.

CARTILAGINEI generis est, quæ Latinis à uultus similitudine Simia marina: Genuensium uulgo à falcata duorum cubitorum cauda, Pesce Spada dicitur: Galeo, Libellæ, Hinnulo, ac reliquis galeis ipsa pellis forma ac constitutione ferè respondens. ingrati alioqui saporis est. Branchias habet Galeis persimiles: pinnásque in tergo, & ad latera satis conspicuas, cutem ad Galeos accedentem, sed magis læuem. Hanc Romæ aliquando, tum etiam in Ligustico litore uidimus.

DE EADEM, RONDELETIVS.

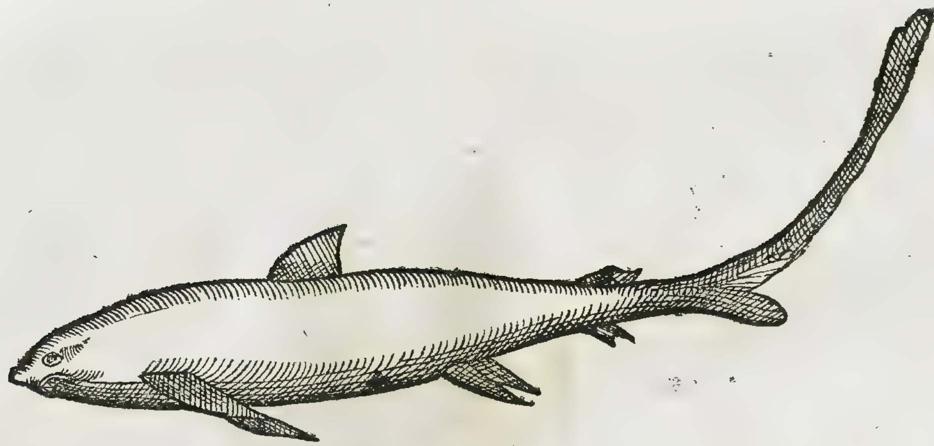

VVLPES Galeus, ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας à Græcis dicit̃, à Plinio lib. 9. ca. 43. uulpes, ab alijs uul A
pecula: à nostris à caudæ lõgitudine, figuraq́ꝫ ensi simili peis spaso, ab alijs à caudæ longitudine ra
mart (*Galli uulpẽ quadrupedẽ uocant regnard,*) ut enim uulpes inter quadrupedes longã, densamq́ꝫ cau
dam habet, ita piscis hic inter galeos caudæ pinnã longissimam.

Vulpes piscis est cetaceus, ex galeorum genere, corpore rotundo spissoq́ꝫ, ore paruo, nõ mul- B
tùm infra rostrum, dentibus acutis. Branchijs & pinnis alijs galeis & lamiæ similis. Pinnæ quę ad
branchias sunt, & ad anum longiores sunt ijs quæ in dorso. Caudæ pinna quæ sursum abit, toto
corpore longior est, falcis formam referens, altera multò minor. Internis partibus à canicula fero
ci non differt.

Eodem modo concipit, paritq́ꝫ quo galeus acanthias. C

Vt terrena uulpes πανοῦργος est καὶ κακοῦργος, ut uerbis Aristotelis utar, id est, calida & malefica, D
ita marina uulpes astuta est eodẽ autore lib. 9. de hist. anim. ca. 37. Τῶν δ' ἰχθύων αἱ ἀλωπεκὲς, ὅταν αἰ-
σθωνται ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα· ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς
τὴν ὁρμιὰν, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. Quæ sic expressit Plinius li. 9. ca. 43. Vulpes marinæ hamo deuorato glu
tiunt amplius usq́ꝫ ad infirma (*malim infima, sicut & Oppianus dixit ἄκρας χαίτας: & iccirco hami ceruicẽ lon
giorem fieri*) lineæ, quæ (*al', quam*) facilè prærodant.

Qui uerã esse uulpem marinã quam ostendimus negârit, eum morbo aliquo, uel sensus stupo A. *Veram hac*
re grauẽ illum & ingratũ uulpis terrenæ odorẽ non sentire dixerim, à quo odore nomẽ pisci posi *iconẽ esse Vul-*
tum. Atheneus, ὁ δ' ἀλωπεκίας ὅμοιός ἐστι τῇ γεύσει τῷ χερσαίῳ ζώῳ, διὸ καὶ τοῦ ὀνόματος ἔτυχε. His accedit quòd *pis.*
uiuũ animal parit ueluti acanthias. Aristoteles lib. 6. de hist. anim. ca. 10. cùm exposuerit quo pa- *Animal parit.*
cto ex ouo fœtũ procreent galei acanthiæ, subiũgit: Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει ἡ γένεσις καὶ ἐπὶ τῶν ἀλω-
πέκων. Postremò fœtus suos intra se recipit, cuius rei testes sumus oculati. Quũ enim aliquãdo in *Fœtus uentricu*
litore dissecaret̃, in eius uentriculo catulos uidimus, quos pro cibo deuorasse piscatores existima *lo recipit.*
bant; sed cùm uiui atq́ꝫ illæsi inuenti essent, eos in metu intro receptos à parente dubitandũ non
est. Neq́ꝫ obstat caudæ lõgitudo; etenim quũ adhuc parui sunt, & tenelli fœtus, mollis ea est & fle
xibilis. Id igitur cùm uulpes faciat, paucíq́ꝫ alij galei qui certissimis notis à uulpe distãt, dubiũ ne
mini esse debet, quin marinã uulpem uerã repræsentauerimus. Vnicus est Athenęi locus, qui no
bis obijci potest: Ἀριστοτέλης δ' εἴδη αὐτῶν φησιν εἶναι πλείω, ἀκανθίαν, λεῖον, ποικίλον, σκύμνον, ἀλωπεκίαν, μίαν ἔ- *Libro 7.*
χειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐρανῷ, ἐπὶ δὲ τῆς ῥάχεως οὐδαμῶς. Aristoteles galeorũ plures esse species tradit, acan
thiam, læuẽ, uariũ, catulum, uulpem, unã habere pinnã in οὐρανῷ, in dorso uerò nullam. At locum
hunc mendo non uacare cõstat. Nã si ad omnes galeos qui hîc numerant̃, postremã sententiã refe
ras, nullã scilicet eos habere in tergo pinnã (λοφιᾶς enim nomine metaphoricῶs pinnã significari
in Mustelo Centrina docuimus) id procul à uero abesse, omnibus qui uel galeos uiderunt, uel de
galeis aliquid legerunt notissimũ est. Si soli uulpi id tribuas, quid id sibi uult unicam habere pin-
nam πρὸς τῷ οὐρανῷ? Nam οὐρανὸς in animantibus dicitur palatũ quasi oris cælum, quod etiam οὐρανί-
σκος & ὑπερῷα appellatur. quòd si dicas pinnam in palato esse, quid absurdius? legendum itaq́ꝫ pu-
to πρὸς τῷ οὐραίῳ, id est, ad caudam. Cæterùm nullam in tergo pinnam esse, neq́ꝫ de uulpe, neq́ꝫ de
ullo alio galeo uerè possis dicere, præterquam de zygæna, quæ neq́ꝫ in ceruice, neq́ꝫ in dorso, sed
πρὸς τῷ οὐραίῳ λοφιὰν ἔχει, id est, ad caudam pinnam habet, quò fit ut in galeorum enumeratione post *Zygænæ pinna*
ἀλωπεκίαν, ζύγαιναν addendum putem, ad quam referantur ista, μίαν δ' ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐραίῳ, *ad caudam.*
ἐπὶ δὲ τῆς ῥάχεως οὐδαμῶς. Id de uulpe adijciendum, appellatam fuisse κύνα πίονα, id est, canem pinguem A B
à Syracusijs, ut profert Athenæus ex Archestrato. Ἐν δὲ Ῥόδῳ γαλεὸν τὸν ἀλώπεκα κἂν ἀποθνήσκειν *Libro 7.*
Μέλλῃς, ἄν μή σοι πωλεῖν θέλῃ, ἅρπασον αὐτόν: Ὃν καλέουσι Συρακόσιοι κύνα πίονα.

Cum tamen neq́ꝫ adipem, neq́ꝫ pinguedinem ullam galei habeant, quòd cartilaginei sint, ut
idem Athenæus autor est. (*An κυναπρόσωπα uel ἀκιπήσιρα? nam supra dixerat Athenæus Archestratum* *Ibidem.*
*asserere mustelum Rhodium esse ἀκκιπήσιρα. Vulpis piscis odor grauis & ingratus est, ut etiam terrenæ. Ergo ac-
cipenser non erit hæc uulpes mustelorum generis, de qua Archestratus scribit, sed alia quædam nisi fortè alicubi non
talis sit.*)

COROLLARIVM.

Imago hæc Galei centrinæ est, à nostro quodam sculptore olim facta ad picturam, cuius archetypũ Cornelius Sittardus pro Vulpe mar. miserat. Suprà in Mustelorum historia, pag. 719. aliam eiusdem iconem minorem è Rondeletij opere dedimus: & seorsim Bellonij de eo scriptũ, seorsim Corollariũ nostrũ.

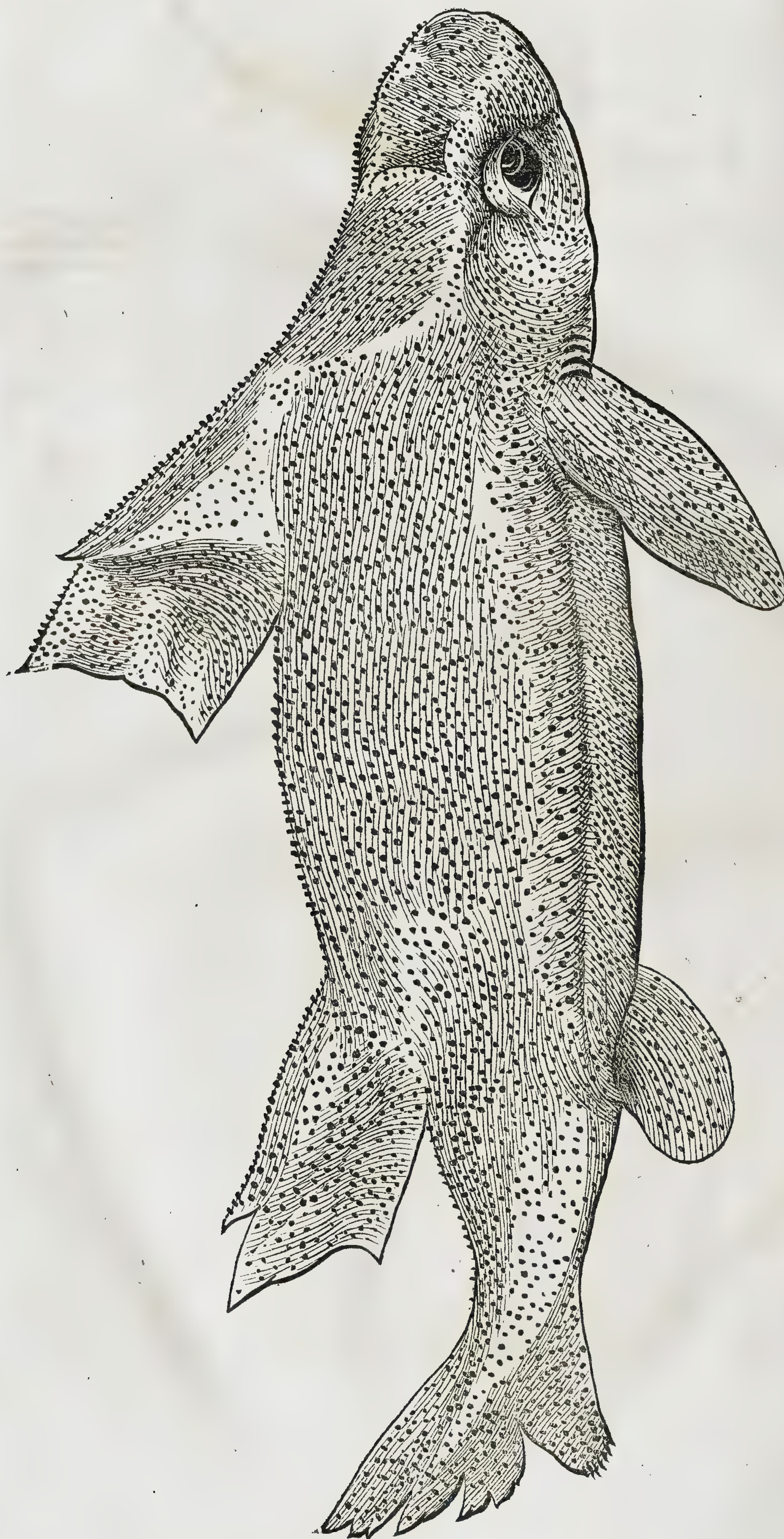

Piscis hic, cuius picturam damus, à quibusdam non rectè Vulpes marina existimatus est, cum proculdubio Galeus centrines sit. Errant etiam qui aprum mar. esse putarunt, propter corij nimirum asperitatem, quę tanta in hoc pisce est ut limam referat. Sittardus cum icone quam mittebat, hæc etiam adscripsit: Vulpeculam hanc uocauit Gisbertus Horstius: ac dicebat hepar eius resolui in oleum, & totum piscem esse oleosum ac pinguem. carnem eius proximè sapore accedere ad uulpinam: edi, sed rariùs capi Romæ. Hunc postea frequenter (inquit) uidi Venetijs in foro piscario, triplo & quadruplo maiorem: ibidem cattus (*immò porcus, ut Bellonius scribit: qui Guatta Venetijs, Massiliæ Gatto, galeum stellatum suum, quem Rondeletius Caniculam Aristotelis facit, appellari tradit*) marinus uulgò uocatur: & copiosè capitur estur'q;. Totus pinguis est, & ideo facilè excoriatur pellis. postea capulos gladiorum uestit eleganter & commodè. est enim aspera, & exiccata pulcherrimè splendet: estq; admodum durabilis. Vidi ego principum uaginas superinductas hac pellicula. nam & in Germaniam eius usus gratia importatur. quanquam credã hunc piscem in nostro Oceano quoq; capi: nihil tamen certi habeo: Hæc ille. *Galeus centrines.*

Vulpecula (ἀλώπηξ,) mustelini generis est, Aristoteles. Vulpes marinæ quæ Græcis alopeces uocantur, pisces è galeorum genere sunt, inter cartilaginea, caniculis similes, Massarius. Aristoteles hunc piscem *uulpis* quadrupedis nomine appellatum innuit ab ingenij calliditate, (uide inferiùs in D.) *Diphilus* à gustu ingrato & graui, tanquam quadrupedis: Rondeletius à caudæ longitudine. Oppianus modò ἀλώπεκα, modò ἀλωπεκίαν (ubi γαλεὸν subaudimus, tanquam substantiuum adiectiuo addendum, sicut etiam nebrias, acanthias, & asterias galei dicuntur) nominat. ¶ Archestratus apud Athenæum ἀλώπεκα piscem circa Rhodum, omnium sapidissimũ esse tradit, & alio nomine κύνα πίονα, id est, canem pinguem appellari. Cum igitur uulpes nostra ubiq; uilis ac plebeius piscis existimetũ: Archestrati uulpẽ (inquit Saluianus) aut apud Rhodũ solùm eiusmodi esse: aut, præter aliorum antiquorum morem, quod magis credimus, alium ab hoc nostro piscem, tenerum & pinguem, uulpem ab eo uocari arbitrandum. Sed nos Rhodij galei iconem & historiam ex Rondeletio posuimus suprà inter Mustelos, pagina 720. ¶ Vulpeculam uespertilioni adnumeratam ab Aristotele lib. 1. historiæ anim. aliqui interpretantur Vulpem marinam, quam cuteis alis uolare dicunt, Niphus. Mihi uerò Aristoteles omnino de aue quadam uespertilioni aui cognata sentire uidetur. ¶ Vulpes marina Germanicè dici potest, **ein Meerfuchs / ein Fuchßhund**: uel à cauda longa & ensiformi, **ein Schwertschwantz: ein Schwerthund**. nam alius est xiphias, **ein Schwertfisch**, qui ad huius discrimen dici potest, **ein Schwertschnabel**. *Vulpes.* *Galeus Rhodius.*

Indigenæ Comasci exocœtum piscem, Vulpem uocant, Bellonius. In Caspio mari Caniculæ sunt, non ut istæ nostræ, sed canino planè capite, cauda, pedibus: cuiusmodi suo loco descripta est à nobis marina Vulpes, Cæsar Scaliger in opere de Subtilitate: in quo nusquam alibi Vulpis mar. mentionem inuenio, ut alio quopiã in libro ab eo descriptam suspicer.

Vulpes piscis rostrum acutum habet, inquit Saluianus: os mediocre, acutissimis dentibus munitum, &, ut galei reliqui, in supina parte positum: etsi non adeò infra rostrum, ut in cęteris galeis, esse solet. Oculis, foraminibus auditui & olfactui inseruientibus, branchijs atq; pinnis, cum cane galeo conuenit. Corpore autem & cauda, tum à cane galeo, tum à galeis alijs differt. Corpus enim crassius atq; breuius, caudam uerò longiorem multò habet, quàm reliqui: ita ut cauda eius (quæ, ut diximus, falcata & quodammodo ensiformis est) corpus reliquum magnitudine (*longitudine*) nõ solùm æquet, sed superet etiam: in cuius quidem caudæ exortu, supina parte, pinnula conspicitur. Cute tegitur. Ventre est candido, dorso uerò cineraceo. Ventriculum habet amplum, intestina lata: iecur in duas fibras diuisum, & pallidum, cui fellis commissa est uesica: splenem subatrũ. Non minùs quàm canis galeus augetur, adeò ut aliquando, non secus quàm ille, uel ad centenas libras excrescat, Hæc Saluianus. B

In solis salsis aquis nascitur & degit. Loca autem maris cœnosa potiùs quàm saxosa, & litoribus remota potiùs quàm eisdem proxima, incolit. Aristotele autem teste, oua ad præcordia continet super mammas: quibus, ut descenderint, iam absolutis, fœtus innascitur. Vnde, eodem authore, Vulpecula (quemadmodum & reliqui cartilaginei tum longi tum plani) gignit animal, cum intra se oua pepererit. Soliuagus piscis est: & propterea non gregatim, sed singulares capi conspiciuntur. Carniuorus est & satis ferox: piscibus enim uel grandioribus uescitur, Saluianus. ¶ Cute uolant, ut uulpecula, uespertilio, Aristot. in quibus uerbis aliqui ἀλώπεκα (id est, uulpem) marinam accipiunt. nam hanc cuteis alis uolare dicunt, Niphus. ego omnino de aue Vespertilioni cognata philosophum sentire puto. C

Vulpes piscis ab astutia sic dictus uidetur. lege suprà in A. Galeos quidem omnes, pisces perquàm astutos esse, apud Stephanum Grammaticum Græcum legimus in γαλεώτου. Pisces qui uulpes nuncupantur, cum se deglutisse hamum senserint, sibi opitulantur, ut centipedes, (*scolopendræ*.) longiùs nanq; sese efferentes hami lineam abrodunt. capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite præalto & fluctuoso, Aristoteles interprete Theodoro. Vbi hæc uerba, Capiuntur enim locis nõnullis hamo multiplici, ad scolopendras marinas retulerim, non ad uulpes ut Niphus: sicuti pluribus exposui in Corollario de Scolopendris marinis C. Deinde hæc uerba, D

Longiùs nanq; sese efferētes, hami lineā abrodūt, de uulpibus priuatim acceperim, quæ lineā pre mordeant. nam scolopendræ alio ingenio se liberāt, seipsas inuertendo. quæ autē de Vulpibus dicuntur, ceu per parenthesin accipienda fuerint. Astipulatur sententiæ huic nostræ etiam Saluianus. Aristotelis (inquit) de Vulpis & scolopendræ marinarum in sese liberandis ingenio uerba, Plinius transcripsit: quibus cum & Oppianus sentit. Vnde cum Aelianus scribat, quemadmodū Vulpes terrena animal fraudulentum existimatur, ita etiam marinæ Vulpi machinatio quædam atq; solertia ad declinandas insidias attributa est. Principio enim ad hamum non accedit, aut simul ut hunc deuorârit, statim se tanquam uestem inuertens, & interiora sua euomit, & ad hunc modum ferrum expellit. Hæc inquam cum Aelianus scribat, Vulpi ab eo tribui, quæ centipedi tribuerat Aristoteles, ea potiùs ratione factum suspicor, quòd ipse Aristotelis locum nō rectè intellexerit, quàm quòd Vulpi etiam id conuenire, experimento obseruauerit. nam cum dixerit Aristoteles, Vulpes cum se deglutisse hamum senserint, sibi opitulantur ut centipedæ, non debet intelligi, quòd eodem astutiæ modo utantur: sed quòd simili in periculo (ut interpretatus est Plinius) utraq; constituta, utraq; suo astu ad euitandum hamum utitur, Hæc Saluianus. Cæterùm Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Vulpes (inquit, interprete Gryneo) ad hamum quidem temerè haud accedit, callida uitans dolum: capta uerò auertitur subitò. potest enim ob natiuā corporis tenacitatem (εὐτονίαν) mollitiemq; mutare & inuertere sese. ergo postquam intestina foris omnia effudit, hamus ultro decidit. Aelianus in Varijs (aliter quàm in Animalium historia) libro 1. cap. 5. Vulpes (inquit) non solùm illa terrestris bestia calliditate pollet, sed etiam marina uersutijs plena est. Nam escam quidem non suspectam habet, nec cauet eam propter intemperantiam: sed hamum prorsus etiam contemnit. priùs enim quàm hamiota arundinem trahat, illa prosilit, & funiculum abrodit, ac rursus natat. Sæpe igitur duos aut tres hamos deuorat: nec tamē piscator eam uel comedit, uel è mari extraxit. Vulpes marinæ cum se deglutisse hamum senserint, hoc modo sibi opitulantur: transglutientes magnam lineæ partem usque ad tenuiora fila, lineam abrodunt, Vuottonus ex Aristotele: & in Scholijs: Hoc in loco (inquit) libentiùs sequuti sumus ueterem Aristotelis interpretem, quàm Theodori uersionem, ex Oppiani quoque & Plinij authoritate. ¶ Porrò Variæ historiæ 1.5. aliter Aelianus: Vulpes marina (inquit) escam quidem non suspectam habet, nec cauet eam propter intemperantiam, & hamum contemnit. priùs enim quàm hamiota arundinem trahat, sursum exiliens lineam abrodit, ac rursus natat. Sæpe itaque duos aut tres hamos deuorat: neq; piscator ea è mari extracta ad cœnam fruitur. Oppianus 3. Halieuticorum similiter:

Λαιψηραὶ δ᾽ ἀμίαι καὶ ἀλωπεκίδες, εὖτ᾽ ἂν ἔχωνται,
Ὁρμιὴν ὑπ᾽ ὀδοῦσι διέτμαγον, ἠδὲ καὶ ἄκρας
Καυλὸν ἐπ᾽ ἀγκίστρῳ δολιχώτερον.
Εὐθὺς ἄνω σπεύδουσιν ὑποφθαδίον: αἶψα δ᾽ ἱμάσθλην
Χαίτας, τοὔνεκα τῇσιν ἐχαλκεύσαντο ἁλιῆες

Lippius interpretatur, piscatores de cuspide nectere plumbum, quòd pisces cruciet dente remoto: sed aliud est dicere plumbum, aliud καυλὸν ἐπ᾽ ἀγκίστρῳ δολιχώτερον, hoc est, longiorem hami ceruicem. Hanc piscium (ut amiarum & uulpium) in hamo prærodendo astutiam Horatius quoque intellexit: apud quem Sermonum 2.5. sic legimus: ---- captes astutus ubique *Testamenta senum: neu si uafer unus & alter Insidiatorem præroso fugerit hamo, Aut spem deponas, aut artem illusas omittas.*

E Vulpis in prærodenda linea astutiam, & quomodo id caueant piscatores, proximè in D. exposui.

F Lynceus Samius pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, glaucisco Attico ellopem ac orphum Rhodios opponit: psettis uerò & scombris Eleusiniacis, ac si ullus alius nobilissimus in Attica piscis sit, uulpem in Rhodo dictam. Vide suprà in A.

Marina uulpes tale nomen sortita est, quoniam gustu uulpi quadrupedi assimuletur, Diphilus. Duram, excrementitiam atque concoctu difficilem carnem habet: & non solùm insipidam, sed etiam uirosam. grauem enim adeò atque ferum odorem resipit dum manditur, ut uerè terrestris uulpis saporem redolere uideatur. & propterea ubique uilis atque plebeius piscis existimatur: nec nisi ab infimæ plebis hominibus in cibum admitti solet, Saluianus. Et rursus: Ingrati & ferini saporis est, atq; omnis pinguedinis & teneritudinis expers.

H Philologiam requires in Vulpe quadrupede. Gaza alicubi apud Aristotelem pro ἀλώπηξ, quod est uulpes, de pisce, uertit uulpeculam. sed cum ad tantam magnitudinem, ut dictum est, perueniat, diminutiuum nomen non probo.

DE PISCIBVS QVORVM VOCABVLA AB X. LITERA INCIPIVNT.

ANTHIAS, ξανθίας, aliquatenus uirosus est, & tenerior horcyno, Diphilus Siphnius apud Athenæum. Rondeletius pro xanthia mauult xiphian legere, quòd xanthiæ nomen pro pisce, apud nullum alium authorem inueniatur. Ego rem in medio relinquo.

DE XIPHIA, ID EST, GLADIO PISCE.

Xiphiæ iconem elegantissimam Saluianus exhibuit libro 1. suo De piscibus. Pinnas in parte supina aliter quàm Rōdeletius pingit: in descriptione uerò nō meminit nisi earū quæ in parte prona sunt.

LADII piscis, quem Græci xiphiam uocant, effigiem atque historiam copiosam dedimus suprà, elemento G. pagina 452. Hîc Græci eius nominis occasione ἐπίμετρον addemus. Xiphias ab Epicharmo, ni mendum sit, σκιφίας etiam dicitur, Saluianus. ego mendum esse non puto. nam & apud Hesychium idem uocabulum legitur, & σκίφος pro ξίφος: & xiphydria conchæ, aliter sciphydria dicuntur. ¶ Xiphias (inquit Saluianus) à Strabone etiā galeotes uocatur. Verùm cum Strabo de thunnis loquens, inquiat: ἐκ δὲ τῆς θήρας αὐτῶν πιαίνεσθαι τοὺς γαλεώτας (οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι) καὶ κύνας φασίν. hoc est, Ex uenatione autem eorum pinguescere galeotas (quos & gladios appellari) & canes ferunt: ab eo galeotas uocari tum gladios, tum canes, Eustathius, Hermolaus Barbarus, & P. Gyllius arbitrantur: quorum nos repudiamus sententiam. nam cum canis à gladio diuersus piscis sit, haud credendum est eundem piscem, galeotam, gladium, & canem à Strabone appellari: sed potiùs uerba illa [οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι] id est [quos & gladios appellari] parenthesi includi, ipsaq́ sola ad galeotas referri debent, ita ut eius sententia, galeotes, xiphias etiam dicatur. ex sequentibus uerò καὶ κύνας φασίν: hoc est, & canes inquiunt: illud, & canes, non ad λέγεσθαι, sed solùm ad πιαίνεσθαι, φασὶ uerò ad utrunq; referendum est. Idem piscis authore Plinio, secundum Hermolai Barbari correctionem, Tomus Thurianus etiam dici uidetur. nam cum in ueteri Pliniano impresso codice, in piscium catalogo legatur: Tynnus, Tranus quem alij xiphiam uocant: Hermolaus sic emendauit, Tomus Thurianus quem alij xiphiam uocant. Verùm si rem diligentius perpendamus, non solùm Hermolaus locum non emendauit, sed (quod pace tanti uiri dictum sit) deprauauit etiam magis. Thynnus enim corrigi debebat, & non Tomus: quando præter id quod nemo Tomi nomine pro pisce usus est unquam, si Tomus legatur, Thynnus piscis adeò notus & celebris in Pliniano catalogo non haberetur. Tranus deinceps cum uerè mendosè legatur, eius loco non Thurianus, sed Thoreneus restitui oportebat. etenim Hesychio quoq; & Varino Θορηνεὺς est ξιφίας ἰχθύς, Hucusque Saluianus. ego pro Tranus apud Plinium, ut ueteres aliqui codices habent, non Thoreneus ut Saluianus, sed Thranis reposuerim: quod & uicinius est, & à Xenocrate usurpatum uocabulum apud Oribasium. Thranis aut Xiphias (inquit) cetaceus est piscis, & in frusta secatur: ori autem ingratus est, scaber, difficilis ad conficiendum, ualenter nutriens, graue olens: quamobrem & cum sinapi comeditur, & in olla paratur: eiusq; præstantior pars est imus uenter. De Tomo quidem Thuriano (*sic ex Athenæo uertit Barbarus, pro Græco nomine Θυρσίων, quod Romanis partem canis carchariæ suauissimam significare scribit Athenæus*) plura diximus in Corollario de Gladio, elemento G. de Thursionis autem uocabulo, in T. Galeos à Plinio dictus, idem uidetur qui Galeotes Strabonis, hoc est, gladius, Saluianus. Galeos (inquit Plinius) persequitur & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè. A

Perpensus Strabonis locus.

Plinij locus emendatus.

Galeos.

Xanthias aliquantulum uirosus est, & tenerior horcyno, Diphilus. Rondeletius pro xanthia, xiphiam legendum suspicatur, nescio quàm probè. Iouius xiphias interpretatur spathas pisces. uulgò quidem Itali spadam pro gladio dicunt, à Græco spathe. Romæ & plerisque alijs Italiæ locis pesce Spada appellatur. aduertendum tamen in nonnullis locis, non hunc nostrum, qui rostro, sed alium ex galeorum genere Vulpem uocatum, ut qui cauda ensem repręsentet, pesce Spada uocari, Saluianus. Tænia prior etiam Rondeletij, à quibusdam Spase, id est, gladius uocatur, à totius corporis figura.

Habet Gladius utranq; maxillam rostratam: inferiorem tamen breuem & triangularem: superiorem uerò magis osseam, duriorem, longissimam, (bicubitalem nempe aliquando,) atq; ensiformem. Corpore tereti est, à capite statim ualde crasso, deinde ad caudam usque tenuiori sensim facto: in cuius extremo ante caudæ exortum non secus quàm in Thynno, utrinque eminentia quædam extuberat. caudam thynni etiam instar falcatam habet. Non squamis, sed cute tegitur, manibus caudam uersus contrectata, læui: caput uerò uersus, aspera. Ventre est argenteo, tergo ex cineraceo nigricante. B

C Asilo Canis exortu thunni & gladij agitantur. infestat is tanto dolore, ut non minùs interdū gladius, quàm delphinus exiliat, &c. Aristoteles. Et ab Aristotele mutuatus Plinius: Hoc animal (*Asilus*) se & thynno, & ei qui gladius uocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo, &c. Videtur autem Plinius (inquit Saluianus) Aristotelici loci sententiam assecutus non fuisse, quod magis suspicor: aut locus esse mendosus, ad Aristotelicamq; censuram corrigendus, (*ut non quidem delphini magnitudinem crebrò gladium excedere, sed non minùs delphino interdum eum exilire, legamus.*)

D Ferox & robustissimus piscis est: ac ut diuus Basilius testatur, immanis & horribilis, Saluianus. ¶ Irrumpunt thynni Maio mense in mare nostrum ab Atlantico Oceano, cogentibus Xiphijs piscibus, qui telo à rostro prominente instructi, eos toto mari persequuntur, Iouius.

F Natu grandiores xiphiæ, non secus quàm reliqui cetacei pisces, duram atque insipidam carnem habent: iuniores uerò, teneriores & sapidiores sunt. unde cum omni tempore teneros atque gratos esse testetur Aelianus, de his minoribus intellexisse credendum est: quippe qui sapore uel nobilioribus piscibus comparari possint: etsi carnis teneritudine atque friandi facilitate cum salubrioribus non sint conferendi. eam enim duritie atque mollitie mediocrem, friabilem uerò haud multum habent. & propterea neque admodum facilè concoquuntur (concocti tamen multùm nutriunt) neque undiquaque optimum succum gignūt. Archestratus in Byzantio eum celebrem esse, caudaq; maximè commendari testatur: nostro uerò iudicio, & experientia, caput eius atque abdomen partibus cæteris dubio procul præferri debent. Elixus gladius (quo etiam modo paratus, suauior est) comedi consueuit. Alicubi autem grandiores, non secus quàm thunni, in frusta dissecti saliri solent, Saluianus.

H Maurus episcopus in libello quem Conuiuium patris Dei inscripsit, Caino (tanquam fratricidæ) gladium piscem apponit.

XIPHYDRIA, uel Tellinæ, conchæ quædam sunt, aliqui xiphidia, alij sciphydria scribunt. Vide suprà in Cochleis in genere, H. a. pag. 278.

XITOS apud Kiranidem. Vide in Smaride cum Mæna.

XYLITES, ξυλίτης, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

DE PISCIBUS QUORUM NOMINA AB ULTIMA LITERA INCHOANTUR.

ZIDRACH, aliâs Zydeath, obscuris authoribus dictus, non alius quàm hippocampus uidetur. Vide suprà in Equo marino, pag. 433.

ZMYRAENA, ζμύραινα, pro smyræna, ueteres Græci scribebant. Vide Indicem Eustathij in Homerum, in σμ. & σβ. Kiranides etiam Zmyræna scripsit.

DE ZYGAENA, RONDELETIUS.

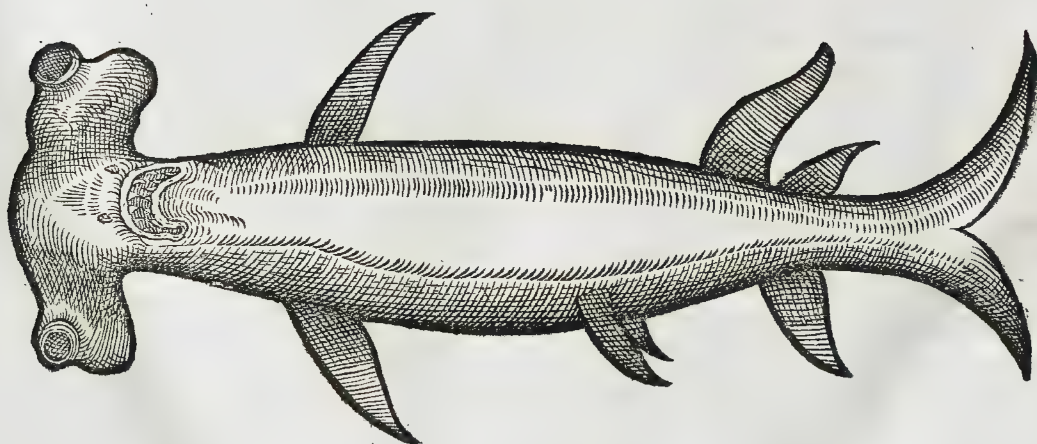

GAZA

AZA ζύγαιναν libellam interpretatur. Est autem libella fabrorum lignariorũ, cæmentariorumq; instrumentum, quo, non rectæ parietũ lignorumq; facies, ut inquit ille qui de aquatilibus nuper scripsit, sed rerum in plano positarum æquilibriũ siue libramentum, & neutram in partem propendens situs exigitur. Gallis niueau dicitur. Quo uerò rectæ parietum, lignorumq; facies oculorum nictu pernoscuntur, perpendiculum uocatur, à Gallis le plomb. Quo anguli diriguntur, norma, l'equarre. Quo longitudines, regula siue linea, la regle. Vitruuius: Longitudines ad regulam & lineã, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes exigantur. Libella igitur ligno transuerso constat, in huius medio aliud erectum est, è cuius summo filum annexo plumbo demittitur. H. a. Libro 7.

Hanc figuram piscis iste capite transuerso, & reliquo corpore in huius medio sito aptè refert, quamobrem libella meritò dicitur. ζύγαινα uerò quia ζυγὸν transuersum librile significat, ex quo lances dependẽt. Vel simpliciter ζύγαινα ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, id est, à iugo nũcupatur, quod ut transuersum boum ceruicibus imponitur, ita in zygæna caput ex transuerso situm est. Eadem de causa balista ab Italis uocatur, ab alijs pesce martello, quod malleum etiã referat: eamq; ob causam quidã (*Gilliũ notat*) sphyrænã esse crediderũt, quòd σφῦρα malleus sit, unde sphyræna piscis. Sed hanc opinionẽ improbauimus, quũ de sphyræna tractaremus, ubi docuimus sphyrænã acui similẽ esse, cùm zygæna sit ex galeorum cetaceorũ genere. Massilienses peis iouziou appellãt, non à feritate, sed à tegumenti capitis similitudine, quo olim Iudæi in Prouincia utebãtur. Hispani peis limo, limada, toilandalo. Non desunt qui lamiam dentium similitudine decepti, esse putent. A Sphyræna. Lib. 8. cap. 1.

Est igitur zygæna piscis cetaceus, galeodes. Brãchias detectas habet in lateribus (*utrinq; quinas, cæterorũ galeorum instar, Saluian.*) os in supina parte. Capite ab omnibus differt, quod ex transuerso situm est, libellæ uel mallei, uel arcus balistæ figura. In utroq; capitis extremo positi sunt oculi. Os magnum est, dentibus triplici ordine dispositis munitissimum, latis, (*planis, Saluian.*) acutis, firmissimis, ad latera (*serræ instar, Saluian.*) uergentibus. Lingua lata humanæ linguæ instar. Dorsum colore est nigro. Venter albo. Pinnæ duæ ad branchias, in dorso nulla, prope caudã duæ sunt exiguæ. Cauda in duas desinit inæquales. Ceruicem, gulamq; habet zygæna. B

Aspectu est horribili truciq;, ac eius occursus nauigantibus & natantibus infaustus inauspicatusq; est. E

Carne est dura & insuaui, ferinịq; odoris: ob id Galenus li. 3. de alim. fac. inter cetaceos numerandam censet, qui carne sunt dura, insuaui, mucosa, excrementitia, maliq; succi. Quamobrẽ dissecti sale cõdiendi sunt in uulgi cibum. F

DE EADEM, BELLONIVS.

Zygænam Græci, Libellã Latini uocauerunt, fabrorũ lignariorum & architectorũ instrumentum, è quo dependente perpẽdiculo, rectas (*immò planas, Rondelet.*) parietum ac lignorum facies oculorum nictu pernoscunt: cui instrumẽto quòd is piscis (cuius hic picturã uides) ueluti adamussim respondeat, Oppianus, Galenus, Aëtius, Plinius, cæteriq; doctiores, Zygænæ ac Libellę (*Gaza tantùm Libellã dixit*) nomen indiderũt: nos uulgò Niuellum appellamus: quod instrumentũ inuersum, quia ad arcus & tormenti bellici similitudinem accedat, Itali Balistã nominare maluerũt. Massilienses à dentium sæuitie Cagnolam, atq; à feritate Iudæum, (*Vide Rondeletiũ in A.*) & fortassis à deceptione Baratellã incerta nomenclatura dicunt. A

Cetaceus est piscis, cartilagineus, rotundus, oblongus, horridus, ac planè monstruosus, Mediterranei (ad Smyrnã maximè) incola, mustelini generis, damnosus magis quàm utilis. Quamobrem natura carnem insipidam, & humanis corporibus noxiã illi tribuit: dentesq; (quos in quinque ordines digestos, numerosissimos, planos, ut Carcharias gerit,) sub cute ad prædã recõditos, atq; oculos pręter aliorum morẽ in pronã capitis partem excauatos, ut deorsum potiùs, quàm sursum leonina quadam uoracitate conuertat. Cætera pinnis, cute, ac branchijs planè mustelam refert, sed tanta asperitate non horret. B (E) (F)

COROLLARIVM.

Zygæna Romæ (inquit Saluianus) Ciambetta, & in aliquibus Italiæ locis pesce Martello, in alijsq; pesce Balestra, eò quòd sua figura utrunque repræsentet. aduertendum tamen est, non hunc sed Aprum seu Caprum piscem, Romæ pesce Balestra uocari, Græcè ζύγαινα dicitur, ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ. nam cum ζυγὸς boum iugum, & libram siue bilancem, significet: his omnibus sui corporis forma zygæna piscis simillimus est. Cum uerò nullus Latinorum (quod quidem sciam) eius meminerit, Latino nomine caret. Quamobrem Theodorus Gaza in Aristotelis uersione, ζύγαιναν, libellam interpretatus est. Verùm cum libella fabrile instrumentum sit, ab Italis Arcopendolo uocatum, ad cuius similitudinem nequaquam piscis iste accedit, Theodorum (ignorata nominis libellæ proprietate) uti libra bilancem significat: ita Libellam, paruam bilancem significare ratum, ζύγαιναν, libellam uertisse suspicor: cum libram potiùs librilè ue, aut iugum (*iugariam*) uertere oportuisset, Hæc ille. ¶ Germanicè hunc piscem Massilienses imitati, Iudæum uocare poterimus, ein Jud: nominis rationem reddit Rondeletius: uel malleum, ein Schlegel: uel compositis nominibus, à malleo & capite, ein Schlegelkopff, à malleo & cane (est enim de genere malleorum siue canum) ein Schlegelhund. A

Caput hoc Zygænæ depictum Cor. Sittardus ex Italia olim ad me dedit.

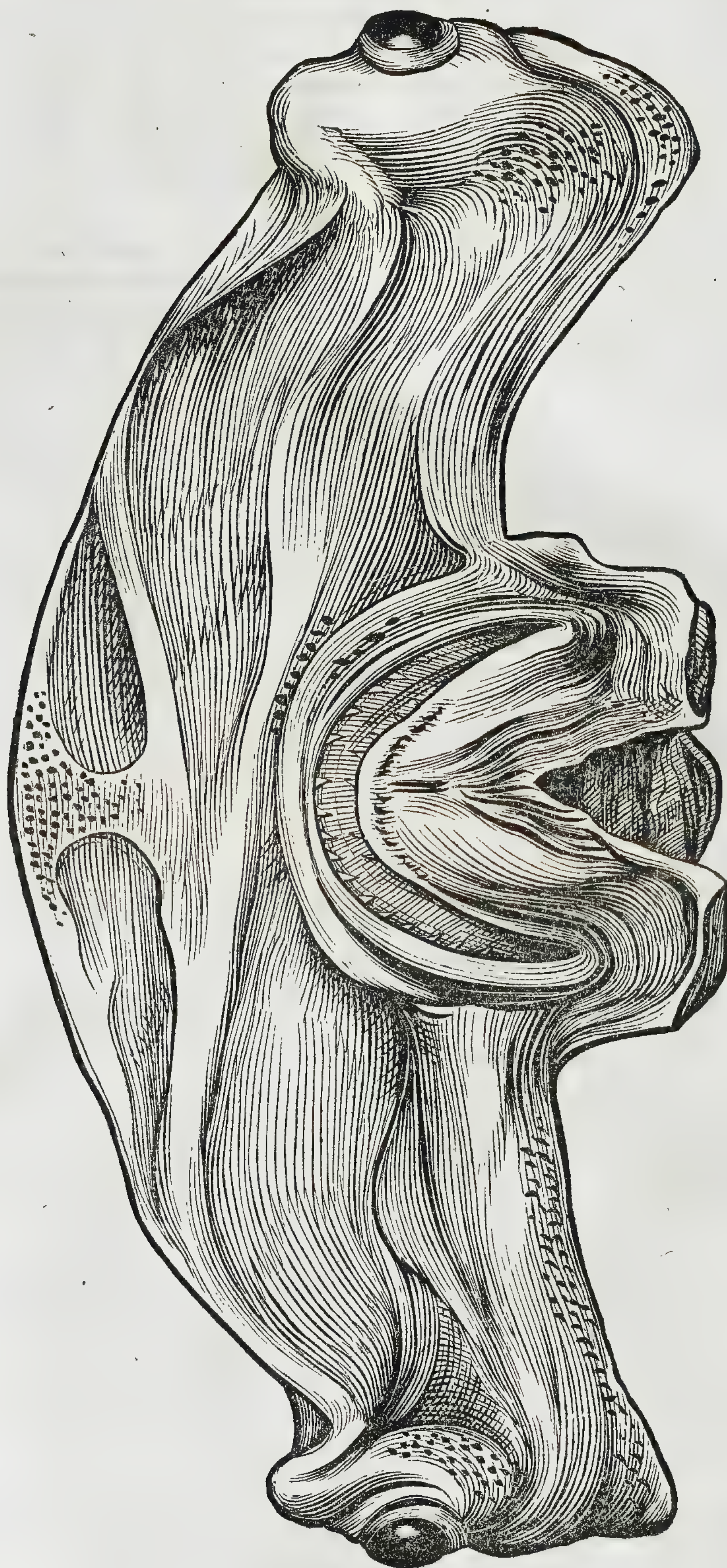

B Zygæna ab Oppiano & Suida *cetis* adnumeratur: ſed præſtat cartilagineis piſcibus *longis* eum adſcribere. Propter magnitudinem tamen à Galeno, Aegineta & Aeliano inter *cete* recenſetur. ¶ Magnus eſt piſcis, editur Romæ, rarò capitur. Venetijs capita in pharmacopolijs quibuſdam uidi, ut credam in mari Adriatico frequentiorem eſſe, Cor. Sittardus *in* epiſtola ad me. Nullam in tergo pinnam habet ut alij galei, ſed unam ad caudam: qua de re *Athenęi* uerba à Rondeletio citata & inſtaurata, leges ſuperiùs in Vulpe marina. Zygænæ fel in iecore poſitum eſt, Ariſtot. hiſt. 2.15. Fel iecori adiunctum habent piſces γαλεώδεις, &c. & è longis, anguilla, acus, zygæna, Ariſtoteles hiſtoriæ 2.15. Rondeletius pro ζύγαινα, mauult σφύραινα. ego potiùs σμύραινα. uide in Sphyræna B. Saluianus tamen in Zygæna: Fellis (inquit) ueſica, iecori adnectitur, ut Ariſtoteles etiam notauit. ¶ Zygænæ caput (inquit Saluianus) non rotundum, non roſtratum, non faſtigiatum, neque in latera compreſſum, quale in piſcibus reliquis eſſe ſolet: ſed (quod

ei pecu-

ei peculiare est,) in latera extensum, atque transuersum habet. Cuius quidem frons anterior ue pars (quæ utroque clauditur oculo) uti anterius in semicirculum fere extuberat: sic ita in aciem acuitur, ut dum celeriter piscis natat, obuios pisces secare posse credatur. In medio extremæ utriusque lateralis partis, oculi sunt magni, rotundi, deorsum potius, quàm in latus aut sursum spectantes. In utraque præterea ultima frontis parte, oculis proxima, oblongum insculptum est foramen, auditui olfactui'ue, aut utrique (ut arbitror) subseruiens. Os subtus inferiore parte permagnum habet. In dorso pinnas duas, unam capiti proximam & maiorem, (*aliter de pinnarum situ Rondeletius scribit:*) alteram prope caudam & minorem: binasque alias utrinque, priores & maiores ad branchias, posteriores uerò & minores in medio uentre: post quas rursus alia unica & parua, prope caudã, è regione alterius minoris in dorso existentis, imo uentri subest. Cauda pinnis duabus inæqualibus constat: quarum superior uertebris fulcitur, ac multò longior est: inferior uerò uertebris caret, breuiorque extat. Corpore rotundo est & oblongo. unde iure ab Aristotele inter longos pisces numeratur. Non squamis, sed corio tegitur. Venter albus est, tergus (*tergum*) uerò cineraceum. Pro spinis cartilagines habet.

Oppianus ab initio Halieuticorum quinti, terrestres cum aquatilibus animantes, quod ad magnitudinem & uires comparans, leoni zygænam opponit & præfert. -- τίς δὲ λέοντος ἐνὶ φρεσὶν ἄεθεται ἀλκὴ, ὅστε ῥιγεδανῇσιν ἀνισώσαιτο ζυγαίναις; Idem in primo zygænam βλοσυρὴν cognominat. C
Libella cum sit aspectu infausto, infelicique, non est prospera nauigantibus, Aeliano de animalibus 9.49. οὐκ αἴσιον ὁρᾶν, οὐδὲ ἐργάζεται τοῖς ναυτιλλομένοις αὕτη γε. Vuottonus ferocissimam esse tradit. ¶ Zygæna uti cetaceus piscis est, ita etiam pelagius & non litoralis: quod Aelianus & Oppianus comprobãt. Quamobrem cum haud longè à litore piscari soleant piscatores, eas perrarò, & minores solùm (ut quæ fortuitu ad litus adnatarint) capi uidemus, Saluianus. Terribilis est, ut Oppianus & diuus Basilius asseuerant: & robustissima. non solùm enim pisces reliquos, etiam magnos, atque natantes homines, si qui obuij occurrant, suæ frontis acie uulnerare ac subuertere: sed amplo etiã ore & ualde denticulato dilaniare solet, Idem. (E) (E)

Inter duræ carnis pisces à Philotimo numerantur zygænæ, apud Galenũ de alim. facult. 3.30. F

Ζύγαινα, uacca, & piscis quidam, Hesychius. Ex instrumentis quorum fabris lignarijs & cæmentarijs usus est, ut meminit Rondeletius, libellam nostri uocant, **ein Bleywaag**. Insubres circa Mediolanum Liuella. Perpendiculum nostri **ein Senckel**, ad rectitudines explorandas, Insubres Piombin: Normam, simile instrumentum, nonnihil uarians, pro angulis dirigendis, nostri **ein Setzwaag/ein Winckelmäß**, Itali similiter Piombin. denique lineam siue regulam, nostri **ein Linier/ein Richtschnůr/Richtscheit/Linial.** ¶ De Libella (ut Rondeletius nominauit) fluuiatili insecto, dictum est suprà, in L. elemento. H.a.

Ἦν δὲ νάρκαι, βατίδες, ζύγαιναι, πρῆστιες, Epicharmus in Nuptijs Iunonis. f.

ZYGNIS piscis idem uidetur Cælio Rhodigino 19. 10. qui alio nomine chalcis dicatur, sine authore. apparet autem eum deceptum inde, quoniam lacerta quædam est Chalcidica cognomine, quæ & chalcis aliter dicitur, & zygnis quoque Aristoteli. De chalcide quidem pisce, suo loco scripsimus.

FINIS.

PARALIPOMENA

AD LECTOREM.

DVM DE Aquatilibus animantium ordinem literarum sequutus hunc librum condo, multa mihi cognitu digna, præsertim Germanis meis, tum aliunde communicata sunt, tum obseruata per me: quæ olim forsan seorsim complectar. In præsentia quoniam & Volumen hoc nimium excreuit, & ego defessus ad metam anhelo, pauca addam, partim quæ præcedentibus accedere potuissent, si maturiùs mihi missa aut obseruata fuissent: partim uerò consultò ad finem operis reseruata, ut quorum Latina aut Græca nomina ignorarem.

Numerus prior paginam, posterior uersum indicat. L. legendum. A. addendum. Sunt autem paucæ quædam emendationes, etiam Additionibus admixtæ, & contrà.

Pag. 1.17. L. Videtur autem uel glaucus, uel canum, &c. 20. Abramis uel Abramis fluuialis) A. per parenthesin (Vide infrà in Cyprinis.)

2.22. A. Germanicè circunscribatur, ein Meerbrachsmen art. nam & cum erythrino & phagro confunditur.

6.60. A. Hysca etiam Symeoni Sethi non alius piscis uidetur. Vide in Hycca.

9.35. A. Zucca Caffæ idẽ aut similis est, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, z. pro d. permutato: ut contrà t. pro s. inferiores Germani ponũt. tok quidem per aphæresin ab antacæo factũ uidetur nomen. 58. post hæc uerba, uocat Albertus, A. Vide etiam infrà in Pungitio. 61. à Vergilio descriptum, A. uel à spina factum sit nomen, quam Germani torn appellant.

10.5. Squamas non habent. A. circa branchias tantùm utrinque tres magnæ squamæ apparent, in sceleto quem habeo, illius quem priore loco pinxit Rondeletius.

13.23. lemmati COROLLARIVM adscribatur: Quære etiam infrà in Typhle icones ij. & historiæ nonnihil.

13.28. debet coria. A. Ῥαμφησαὶ pisces quidam sunt Hesychio, fortè acus. 35. uel Pyperfish. A. Acus Aristotelis trompette Gallis dicitur à rostri figura in fistulam desinentis: unde etiam Germanicè uocari poterit ein Trummeeter. 53. inter pisces nusquam. notetur hîc comma, & A. (nisi quòd inter Nili pisces Athenæus typhlen nominat, Hesychius typhlinum.)

14.9. uel contrà. A. Chalcides etiam quæ thrissis conferuntur, Hicesio pisces sunt ἀχυρώδεις, ἀλιπεῖς, καὶ ἄχυλοι. 18. post, belonen, notetur geminus: & A. uel potiùs legendum percæ.

16.45. qui & ophidion, A. (Plura quære infrà in Ophidio, elemento A.) 54. à uarietate pœciliæ, A. (Vide etiam infrà in P.)

18.10. Liparim A. (ut Bellonius infrà in L. elemento.) 54. rotundis ac nigris, A. (ut thrissæ nimirum.)

19.22. infra in Ch. A. item de Celerinis Oceani, siue Sardinis mediterranei, quas Chalcides putauit Bellonius. 46. ALABES A. (Ἀλάβης: uidetur autem flecti ut Thales, Thaletis, & μύκης, μύκητος.)

21.30. A. Vide etiam infrà in Pauone pisce, circa finem.

22.61. Harengus A. (infrà in Chalcide Harengo etiam asperam illã sub uentre lineã attribuit)

23.3. L. COROLLARIVM de Alausa. Vide etiam in Thrissa. De Trichide & similibus uocabulis plura dedimus infrà in Sardina: item in Trichide.

24.2. L. (κλουπαῖα, uel [ut Plutarchus habet in libro de Fluuijs] σκολόπιδος) 25. Capitur in Albi. A. Quære infrà inter Paralipomena, cum Capitonibus fluuiatilibus. 56. A. ¶ Apylcher uel Pylcharde Anglis est Alausa minor, Pucelle Gallorum. Harengo enim similem esse aiunt, sed minorem.

25.19. post chalcides, distingue, & A. larimos & trachuros.

ADDITIO AD ALAVSAM, CVIVS COrollarium incipit, pag. 23.

ALAVSAE pisces anadromi Argentinæ à Maio mense denominantur, Meienfische (quod nomen alibi in Rheno Leucisci fl. generi, Haselam nostri uocant, tribuitur,) quòd eo tempore in Rheno apparere circa ea loca incipiant. Ab alijs ibidem uocantur Mannemer hengst, quoniam à Mannis (von Mannen) ex Oceano ascendentes ueniant. Alibi Lüßfisch, id est, Pediculi appellantur, nescio quam ob causam. malim ego Laußfisch, per aphæresin ab Alausa. Basileæ älsen: eum certissimum copiæ salmonum prænuncium esse aiunt, harengo similem, sed multò maiorem. ¶ Piscis est latus (ut piscator peritissimus Argentinensis retulit) instar Cyprini lati. Maio mense migrant, & natandi labore ad tantam rediguntur maciem, ut corpus eorum tantùm non perspicuum euadat. Eodem mense retibus capiuntur, nec aliter. Ad cibum elixantur in aqua primùm, deinde demùm uino affuso perfectè coquuntur.

Apylcherd

Pylcherd Anglis eſt alauſa minor: quæ non ætate tantùm differt (ut quidam putant) à piſcibus **Herring** & **Sprat** Anglicè dictis, ſed prorſus diuerſi eſt generis.

Qui **Ziege** uel **Zige** uulgò uel **Goldfiſch** in Albi uocatur piſcis, uel ipſa alauſa eſt, uel adeò ſimilis natura ac ſpecie, ut meritò eodem nomine appelletur: id quod cum ex icone eius, hîc ad-

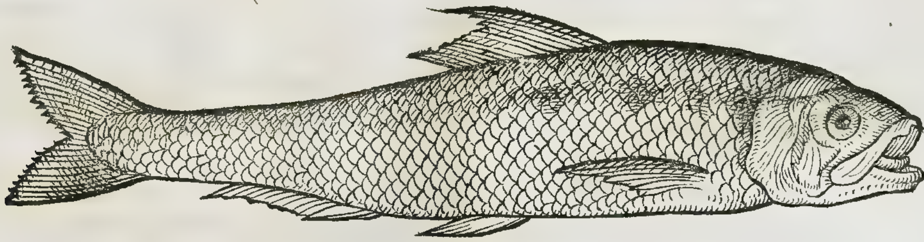

dita, tum hiſtoria à Io. Kentmano deſcripta, liquidò apparet. **Zige** (inquit) piſcis eſt tenuis & ſiccus, paucæ carnis: colore pulchro, argenteo, dorſo tamen ſubfuſco. oblongus eſt, non ita latus ut ſolent eſſe piſces **Goldfiſch** dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo enim eius ad latitudinem quintupla eſt. Caput eius, ſi foris aſpicias, harengi capiti non diſſimile eſt, niſi quòd in parte ſuperiore oris ſciſſuram habet. Lingua ei parua, quæ colore nigricat. Dentes utrinq; ad latera in faucibus, mandibulis duabus duris adnati, ſicut in eiuſdem fluminis piſcibus (*de capitonum fluuiatilium genere,*) Ieſeno & Dibelo, ut uulgò nominant. Caput & oculi ad aureũ colorem, pauco uiridi permixtum, accedunt. In ſummis lateribus utrinq; maculæ quaternæ nigræ digeruntur, quarum prima ad ſummas branchias eſt, ultima paulò ſub initio pinnæ dorſi. Ex Oceano in Albim ſubit hic piſcis, & paulatim conſumitur ac deficit. Capitur ut plurimùm in hoc flumine, à feſto Pentecoſtes uſque ad diui Iohannis diem, quo tempore Sturio migrat. à Sturione enim è mari in Albim pellitur. Quanquam autem ad uelocitatem & fugam, præ omnibus in Albi piſcibus, comparatus ſit, mollis eſt tamen, & quàm primùm ex aqua in aërem ſubductus perit. Maximi huius generis in Albi apud nos (Miſenos) à duabus cum dimidia libris (*ſedecim unciarum puto*) ad tres cum dimidia (quod tamen rarum eſt) perueniunt. Siue aſſus, ſiue elixus, non boni ſaporis eſt. Si tamẽ præparatum, ſale intus aſpergas, tum in fumo aut ſôle leuiter ſicces, & ita butyro inunctum ſuper craticula aſſes, meliùs (ut in hoc genere) ſapit. Et quoniam aridi hi piſces ſunt, ſunt qui in aqua elixant: deinde exemptos condiunt iure è butyro, zinzibere, aqua, & modico aceti: ſicuti etiam alios quoſdam piſces ſiccatos condire ſolent, ut truttas, thymallos, lucios, & cyprinos latos. Quomodocunq; paretur, nullus tamen in Albi piſcis æquè ferini aut uiroſi ſaporis eſt: à quo etiam nomen ei impoſitum conijcio: ut **Zige**, id eſt, hircus dicatur. hircum enim, præſertim inſolatus, olet. Hæc Kentmanus. Ab alio etiam accepi **Zieg** piſcem in Albi, alio nomine ab aureo ferè colore (circa caput) **Goldfiſch** appellari. album eſſe, (*carne nimirum,*) & ita diſtincta ceu per laminas carne, ſicuti ſalmo. ferinum quid & ingratum olêre, ut niſi egregiè aromatibus condiatur, in cibum non admittatur. Capitur etiam in lacu Suerinenſi. Aduentantis Sturionis comitem aut ducem eſſe aiunt. Sed Argentinæ alius etiam piſcis, nempe perca fl. minor, (non ætate minor, ſed ſpecies peculiaris,) **Goldfiſch** appellatur. ¶ Quòd ſi piſcis hic, ut omnino conijcio, alauſa eſt: non rectè quidam alium piſcem in Albi, quem **Jeſen** uulgò nuncupant, alauſam interpretantur.

27.3. poſt, confundant, A. ¶ Alburno Auſonij cognatus eſt **Oberkôttichen** dictus apud Miſenos piſcis, quem in Phoxinis deſcribam. coloribus tantùm differt. quanquam & ipſi oculi rubeſcunt. 25. poſt ſimplices, A. (aliquid deeſſe apparet, pinnarum nempe ſitum & numerum.) 31. A. Apparet autem non alium hunc piſcem, quàm qui **Bambele** à noſtris uocatur, Argentinæ **Riemling**, de quo plura leges in Phoxinis.

28.40. poſt Balagro, ſigna geminum punctum: & A. & in fine Elementi G. in Guſtero.

ADDITIO INSERENDA PAGINAE
33. poſt uerſum 17.

Idem piſcis eſt qui **Haſele**, quaſi Lepuſculus à noſtris, **Heßling** uel **Häßling** in Albi à Mi- A
ſenis uocatur, ut ex deſcriptione huius fluminis piſcium Io. Kentmani facilè conijcio.

Heslingus (inquit) piſcis argentei nitoris, oblongus & craſsiuſculus eſt. dorſum ei fuſcum, & craſſum, (unde etiam **Dickruck**, id eſt παχύνωτος à nonnullis uocatur,) & ſimiliter caput. Squamis mediocriter magnis tegitur. Inteſtinis, corde, ueſica & dentibus, (quos intra fauces occulit,) Coruum uulgò Miſenis dictum refert: fel tantùm rotundius habet. Linea utrinq; albicans nigris diſtincta punctis, à branchijs ad caudam pertinet. Cauda & pinna dorſi, colore ſunt ſubfuſco: cæteræ autem quinq;, ſubcœruleo, (*in noſtris, rubicundo.*) B

Anno toto in Albi reperitur, nec aliũde immigrat. Circa Annunciationem diuæ Virginis pa- C
rit, eodem tempore quo & Coruus in Albi uulgò dictus: tunc quidem & plurimi capiuntur, & ſapidiores habentur. Muſcis & uermiculis uictitant: & in horum penuria, etiam piſciculis. E F

Raro hi piſces uncias quatuor ponderis excedunt: maximi quidem interdum uncias ſenas ponderant.

E Toto anno capiuntur hamo, uermiculis inescati: item retibus, tempore partus, & extra.

F Bonus & satis suauis piscis est, præsertim in aqua (cui feruenti immittatur) conditus, elixusq́ ad iuris ferè consumptionem: uel elixus & conditus iure ex aceto, zinzibere, croco, & minutim incisis cepis: uel iure quod à butyro denominatur uulgò. Cum grauidus ouis, in butyro liquato frigitur, optimè (meo quidem palato) sapit.

ALBVS in Thrasymeno Italiæ lacu dictus piscis, Capitoni fl. cognatus uidetur.

39.50. A. ¶ Halecula diminutiuum, semper pro pisciculo accipitur. Alex, unde casus alecẽ, alece, generis fœm. est, sine aspiratione: etsi in Geoponicorum fine ἅλιξ aspiratum legitur. Halec genere neutro, aspiratur Horatio & Plauto: aliâs non aspiratur, ut Horatio: Siser, alec, fæcula Coa.

40. 12. post hæc uerba, pro pisce uile, distingue: & A. ut Hermolaus accipit, sed pro liquore forsan melius. 19. post hæc uerba, inferiùs in Garo, A. ubi hæc ab Hermolao non rectè distincta reperies.

44. 4. post amiam A. non rectè.

ADDITIO AD PAGINAM 45. POST uersum 5. inserenda.

DE AMMODYTE PISCE, VT NOS VOcauimus, pro Anglico Sandilz.

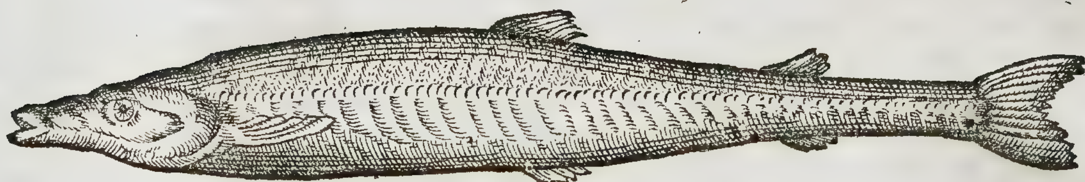

A PISCIS hic, inquit Saluianus, (cuius expictam formam, ac historiam uniuersam, Daniel Barbarus, non solùm quia Aquileiensium designatus sit patriarcha, reuerendissimus: sed splendore etiam Barbaræ familiæ, præclaraq́ eruditione atq́ doctrina, nec non uirtutum omnium probitate illustrissimus, perbenignè mihi impertiuit.) ab Anglis, apud quos frequens reperitur, Sandilz appellatur, hoc est, De arena anguilla: & Walmester, id est De ponente monasterio. Huius autem piscis mentionem nullam apud Græcos Latinós ue scriptores factam reperimus, reperiri'ue posse credimus: cùm Septentrionalis solùm Oceani alumnus sit.

Daniel Barbarus.

B Capite est tenui & rotundo, rostro longiusculo & acuminato, ore paruo: corpore reliquo oblongo, si latitudini conferatur. Nam cum eius medium (caput enim & cauda arctiores sunt) pollicis crassitudinem non superet, longitudo ad palmi mensuram extenditur. Quamobrem sicuti longis, sic etiam et paruis annumerari piscibus debet: cũ neq́ pollicis latitudinem, neq́ palmi longitudinem excedat unquam. Dorso præterea, (in quo pinnæ duæ reperiuntur, in eo medio una, ac prope caudam altera,) subcœruleus. Ventre uerò, (in quo præter binas, quas utrinq́ habet pinnas, una etiam alia post excrementorum orificium subsistit,) argenteus conspicitur.

C Septentrionalis Oceani piscis est Sandilz. frequentissimè enim in Britanniæ (quam nunc Angliam dicimus) litoribus capitur: reperiturq́ & in Bononiensi litore, ubi Sandilz quoque uocatur.

D Quibusdam anni temporibus hi pisces, siue maiorum piscium iniuriam fugientes, siue suopte naturæ impulsu, aqua derelicta, sub arenam ipsam penetrant. Quod cum nonnullæ longioris rostri aues aduertant, ad illa litora aduolantes, eos ex arena expiscantur. Quibus accolæ illorum locorum admoniti, lineis sacculis, aut ligneis uasculis, in quibus captos pisces condant, acceptis, ad litora frequentes ueniunt: ibiq́ singuli suum quoddam pedale lignum pectinatim incisum habentes, pariq́ interuallo, ac certo ordine, per rectam lineam omnes collocati, pectinata ligni parte in arena defixa, eam, paulatim semper retrocedentes subleuant, piscesq́ unà cum arena subsilire, coactos (copiose) capiunt, &c. Hic piscis si ex piscatorum manibus in arenam fortè delabatur, celerrimè ac profundè adeò sub arenam penetrat, ut nullo prorsus modo capi rursus queat. Quam sub arenam penetrandi facilitatem, etsi Aristoteles serpenti marino tribuit, non ob id tamen hunc marinum serpentem esse arbitrari possumus: cum congro corpore ac colore proximus non sit: sicuti, eodem Aristotele teste, marino serpenti cum congro conuenire debet.

F Piscis est Sandilz sapidus satis: & sua copiosa captura haud mediocriter pauperum necessitatibus succurrit. Hactenus Saluianus.

A Ego Ammodyten hunc piscem Græco nomine uocare uolui, ab eo quòd arenas subeat: sicut & serpens

& ſerpens quidam ammodytes,ab eadem nimirum natura appellatur: & Callionymus piſcis, Heſychio teſte,alio nomine Pſammodytes appellatur, quòd in arena ſe occultet. felicius quidē Angli eodem nomine Anglico,ſiue potius Germanico, & hanc eius naturam, & formam Anguillæ ſimilem exprimunt. Cognatus huic uidetur piſcis, qui alicubi in Anglia **Spzall oyle** nominatur. hunc enim ſimilem anguillæ eſſe aiunt, ſed caput habere ut piſcis fundulus, colore cinereo, maculis nigris,dodrantalem. Eundem Flandri **Pymper ele**(aliqui **Pype oyle**) uocitāt. è Flandria in Angliam importari audio: à pharmacopolis aliquando ſeruari in uitreis uaſis aqua repletis: longum eſſe dodrantem,toto corpore nigris maculis refertum,ore lampetræ ſimili,barbato: pinnato dorſo, & alecis cauda ſimili. Sed hi fortè piſces illi uocales ſunt, quos Pœcilias ex Pauſania appellauimus, &c. Ego hæc,ut à peritioribus,quibus uernaculæ hæ uoces, resq́ ipſæ cognitæ ſunt, iudicentur,propono. quid enim ipſe ſtatuerem: qui à diuerſis hæc auditione accepi, à quibus aliqua eſſe confuſa,aut non rectè expoſita,fieri poteſt. Videtur & Piballa hîc non ommittenda, de qua Cæſar Scaliger: Santonica(inquit)uox eſt Piballa: piſciculus tenuis,uermiculi ſpecie, anguillarum more natans,colore candido. Maritimæ naturæ conſulti,aiunt, eſſe Anguillarum prima rudimenta,quod ſi ita eſt,eadem in hiſce proportio fuerit, quæ in Thynno deſcribitur apud Plinium, &c. ut ætatis initia Piballa ſint: adultiores Pimperneaus dicantur à Francigenis: perfecta communi nomine agnoſcātur. Eadem diligentia etiam apud Adriaticos,certis nominibus attributis. ¶ *His ſcriptis* occurrit mihi in Kentmani piſcium Albis deſcriptione, is qui **Spirahl** apud Miſenos uocatur,idem fortè cum eo quē paulò antè ab Anglis **Spzall oyle** nominari diximus. Piſcis(inquit)eſt longus,ſubfuſcus,ſpecie qua reliquæ anguillę: lubricus, absq́ ſquamis, roſtro & capite acuminato,ſpina dorſi(ſimplici)ut in ceteris anguillis, absq́ alijs ſpinis. E mari in Albim aſcendit,nec durat,ſed cōtabeſcens & pallore affectus moritur. Anno toto capitur. Vere circa mediū quadrageſimalis ieiunij gregatim migrat. Maximi dodrantes duos longitudine nō excedunt,neq́ digitum craſsitudine. Nō admodum ſapidus eſt piſcis,ſiue aſſus,ſiue elixus: Recentes aliqui ſuper craticula aſſant, ſicuti lampredas illas, quas Miſeni enneophthalmos nominant, *(alij Germani priccas:)* alij iure acidulo cōdiunt,quod conſtat aceto,croco,pipere, & cepis minutatim inciſis. Saxones,apud quos magna eorū copia capitur,infumatos per annum ſeruant, & cum ad cibum eos parare uolunt,in aqua feruida modicè coquunt,tum corio detracto ſuper craticula aſſant. Sunt qui minutatim cōciſos cum olere acido*(aceto condito,ut braſsica capitata ferè condiri ſolet,)* coquant,uel cum paſtinacis,braſsicá ue recente pro familia.

Spzall oyle. Pymper ele. Piballa.

45.21.A. Vide etiam mox quæ poſt Andromidem Bellonij annotauimus.

ADDITIO AD PAGINAM 45. POST uerſum 21. inſerenda.

DE ANARRHICHA, VT NOBIS VOCAre libuit, Oceani piſce.

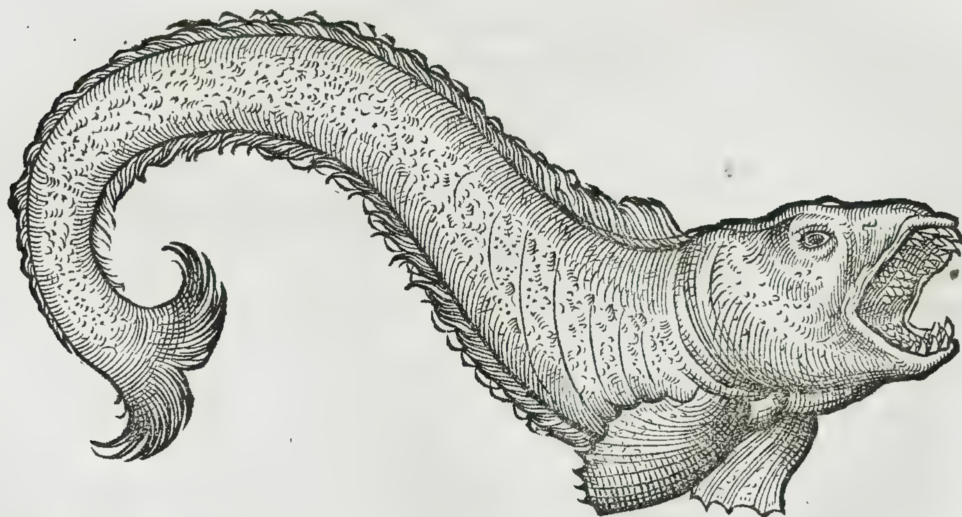

KLIPFISCH eſt piſcis magnus Oceani Germanici,cuius iconem Ge. Fabricius ad me miſit, & deſcriptionem adiecit. Hic piſcis(inquit) à Balthicis populis ſuo nomine Σκόπελος dicitur. **Klip** enim ipſorum lingua ſcopulum ſignificat. Vnde **Klipfiſch** dictus, uel quòd ſcopulos aſcendat,id enim facere dicitur: uel quòd in ſcopulis latitet. E naribus paruæ quaſi fiſtulæ, quas ex auenis ruſtici faciunt, eminent: & propter ſuperiores dentes in capite tuberculum eſt. Dentibus imprimis terribilis,quos non ſolùm uſitato animalium more, in ſuperiore & inferiore mandibula,ſed in faucibus quoque geſtat, & in ipſa lingua. Anteriores rotundi & acuti,reliqui molaribus humanis ſimiles,niſi quòd in media fauce*(palato medio)* noſtris ſunt grandiores. Poſiti autem ſunt duplicata ſerie omnes,in inferioris mandibulæ parte una octo, & in altera annexa quinq́: neque aliter in parte è regione oppoſita: Superior mādibula plures acutos habet propter fauces, in qui-

bus tres duplicatæ ſeries, media præcipuè decẽ grandibus molaribus munita, quin in lingua ipſa molares ſunt. De utraq; maxilla infra branchias pinna propendet, capitis altitudinem, ſi erigatur, æquans. Dorſum pariter & uenter à fine capitis uſq; ad caudæ extenſionem pinnas habent, quæ ſecundum corporis quantitatem ipſæ quoq; (*ut corpus*) paulatim minuuntur: hæc Fabricius, ex ſceleto, ni fallor. Cauda eſt bifurca, æqualis utrinq;. Voracem & ualidum eſſe apparet, tum aliâs, tũ caudæ ictu. Ego Anarrhicham nominare uolui, (id eſt, Scanſorem) à Græco uerbo ἀναῤῥιχᾶσθαι, quod propriè manibus pedibusq; nitentem & prenſantẽ (hoc eſt, omni ui corporis) ſurſum ſcandere ſignificat: noſtri dicunt klettern. Ἐπειδὰν τῶν μὲν ἄλλων οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς ἱστοὺς ἀναῤῥιχῶνται: Gaza ex Cicerone, ubi is dixerat: Cum alij malos ſcandant.

45.31. A. Hæc Bellonius. Ego uerò nõ dubito, quin andromis Plinij, corruptũ ſit uocabulũ, ab anadromis. anadromos enim Græci uocant generis nomine, piſces è mari ſubeuntes fluuios, nam & nomen accedit, & ſalubritas, proxima poſt ſaxatiles: & in eodem morbo conceduntur. Porrò Dromillã Bellonij, circa lacum Lemanũ Dormille uocant: eandem, ut audio, muſtelæ minimæ, id eſt, fundulo noſtro, ut in epiſtola ad me ſcripſit Io. Ribittus.

51.25. poſt, capiant, diſtingue, & A. Athenæus.

52.40. poſt, claram, A. (quod etiam de congris quidam tradunt,) 41. poſt Elluchaſem. A. Congros Hiceſius ſcribit σκληροτέρους εἶναι ἀγκλαίων (aliâs ἐγχέλεων, quod placet) καὶ ἀραιοσαρκοτέρους τε καὶ ἀτροφωτέρους, εὐχυλίας τε πολὺ λειπομένους: εὐστομάχους δὲ εἶναι.

ADDITIO AD ANTACAEOS, PRO pagina 61. uel 62.

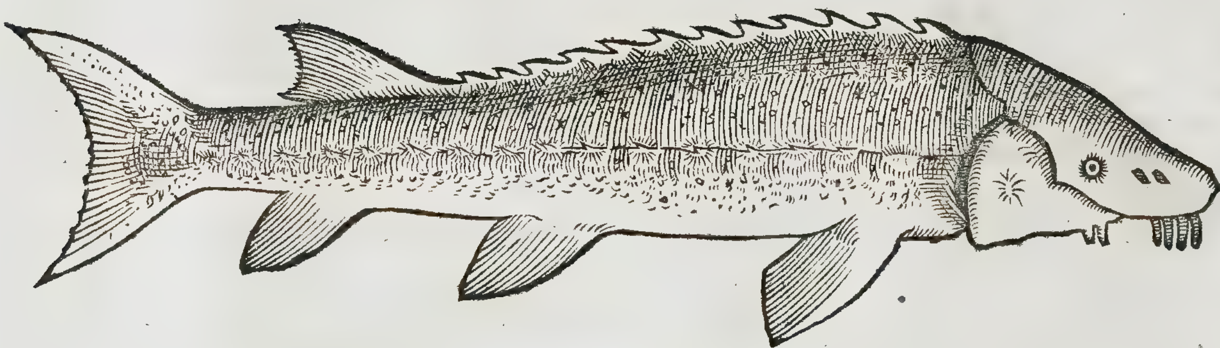

ANTACAEI ſpeciem eſſe hunc piſcem, primus aſpectus loquitur. Iconẽ eius Geryon Seilerus ſummus & celeberrimus Auguſtanæ Reip. medicus ad me dedit, ſine aliquo nomine. Straubichij in Danubio captũ aiunt. Hunc Antacæum, ſtellarẽ cognominare libet: ſicut & galeus quidam ſtellaris cognominatur. Pictura in linteo ſatis magno expreſſa, colorẽ ubiq; ferè cœruleum oſtendebat: uenter candidior eſt ad roſeũ inclinans. Spinæ in dorſo, & ſtellæ (quæ ſpinis delapſis relictæ uidentur) pallidi coloris ſunt: puncta etiã paſſim uel è pallido albicantis, uel fuſci Indicíue coloris ſunt. ¶ Cognatus huic fuerit, qui in eodem flumine à Germanis Tick appellaẽ, quod nomen ab Antacæo uideri poteſt per aphæreſin factũ: Vngari Tock uel Tück, uel Tockhal (hal piſcis eſt) appellant. Idem aut ſimilis fuerit Zucca Caſſæ, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, z. pro t. poſito. Vide ſuprà in fine Corollarij ad Acipenſerẽ pag. 9. Alius puto, ſed ſimilis eſt, quem ijdem Vngari Schwreg (ab oxyryncho, ut conijcio deprauato nomine) uocitant: aliqui recentiores Latino nomine ad uernaculum formato Scurionẽ per Sc. non per St. de quo plura leges ſuprà, Corollario II. ad Silurũ, pag. 1048. Quidam Tick uel Sick piſcẽ mihi retulit in Danubio capi, non quidẽ Viennæ, ſed inferiùs circa Peſtum, ut uulgò uocant, & Budã: mole corporis quæ ad XXV. libras (ſedecim unciarũ) accedat. cute uaria undiquaq;, & ſtellata ſimiliter, ut in exhibita hîc à nobis icone: ſed roſtro differre: quod longius & gracilius ſit q̃ uel in hac noſtra icone, uel in Huſone, anſerino ferè ſimile: cætera Huſoni ſimilem eſſe, ſed minorem: ideoq; ab imperitis Huſonem paruum eſſe putari. Hic an ſit Galeus Rhodius, quærendum. Viennæ audio piſcem illum, quem nos Silurum fecimus, paruum adhuc, ut pedem aut cubitum non excedat, appellari ein Sick: adultiorem uerò ein Schaiden.

Antacæus ſtellaris.

Tick.

64.48. Labra habet, A. (*prominentia nimirũ, ſicut Turdi quidam, quibus cognatus uidetur hic piſcis.*)

66.22. ex Euſtathio, A. Varinus. 55. λύνων A. (carmen hîc non admitteret λύνων.) In fine paginæ A. Is Tænia eſt Rondeletij.

68.20. poſt, authores ſunt. A. Sed χονδρώδη omnino legerim. quoniã & ſcorpios χονδρώδεις eſſe, eodem authore legimus. 46. A. Turdis ex aſpectu picturæ cognatus mihi uidetur.

70.26.

70.26.post, reponendum sit. A. (*Pro σκάφρου legendum σκάρου cum Eustathio. fluuiatilem autem pro apro Acheloi accipio. Vide infrà in Porcis.*)

Pag.72. Ad iconem Aporrhaidis Rondeletij, adscribe: Accedere uidetur ad pentadactylum Purpuram Bellonij.

77.52. ad lemma COROLLARIVM, adscribe: *Plura uide infrà in Corollario Gobij A.* 59. post hæc uerba, separari non debet. A. Alij cottum nominant gobij fl. genus, ex Aristotelis historia 4. 8. ubi Græcè βοῖτος legitur, uide infrà in Gobijs.

82.49. post nomen sumpsit, distingue, & A. ut quidam scribunt. Verùm natex, non narica, apud Festum, nomen à natando sumpsisse uidetur. 57. post hæc uerba ἐν τεύτλοις ἕνα, A. διαδιδώσκέτης ἐψόμενον ἡμέρας ἤδη.

88.26. Lemmati A. Nomina Germanica uide infrà in Corollario de Pastinaca.

89.17. post, interpretatur, punctum geminum nota, & A. de eo pisce sentiens, qui ex asellorum genere Eglesin uulgò à Gallis nominatur, à rostro opinor aquilino, quale ei tribuit Rondeletius. egle enim Gallis aquilam sonat.

89.58. post, excauati. A. (*Aristoteles historiæ 9.37. idem de serpente marino scribit, quem Congro similem facit.*)

93.16. post adieci, A. superiùs pag. 90. ¶ 42. Corpor A. dicitur. Et mox eodem uersu, post factum A. fuerit.

95.56. expressit. A. Effigies eius hæc est.

Cancellus, quẽ aliqui uulgò Auenã uocant. Scaliger Squillã minimam à Vasconibus Ciuadã uocari ait: id est, Auenã. pugillatim enim (inquit) deuorant, sicut auenã ueterinæ.

96.8. A. Vide quæ scripsi in Rota. 14. L. inter cete pelagia & terribilia numerat, κριὸς cognominãs ἀγριαλέος. 16. A. Nõ probè igitur Lipsius uertit arietes marinos mitiores esse terrestribus: tanquam à mansueto huius pecoris ingenio nomen eis positũ sit: quod ego à formæ aut cornuũ aliqua similitudine eos inuenisse putârim. ¶ Inter uersum 9. & 10. hæc insere. ARGENTILLVS nominatur à Mauro episcopo, in Conuiuio patris Dei, ubi hunc piscem Iudæ apponit, ut Vmbram Lazaro, Serram Isaiæ, & alios alijs singulorum historiæ conuenientes. Ponit autem ea tantùm pisciũ nomina quæ ab authoribus usurpata sunt: unde et Argentilli nomen nõ fictum ab eo, sed uel uulgò, uel etiam literatis suo seculo de pisce aliquo in usu fuisse iudico. nam apud scriptorẽ alium hactenus nõ reperi. factum autem id esse à colore argenteo, apparet: unde & alburnũ piscem Ausonius, & leuciscos quosdam tum marinos tum fluuiatiles appellarunt Græci.

100. Sub lemmate DE tertia asellorum, &c. A. *Quidam hunc nõ rectè hepatum esse putarunt: quod in Hepato reprehendit Rondeletius.*

106. iconi superscribe: *Vide scripta ab initio huius capitis super hac icone.*

25. post hæc uerba, *in Corollario primo. A. De Gryllo lege infrà nonnihil, Corollario tertio de Asellis, &c. & de Ophidio plura in O. elemento.*

107.6. post hæc uerba, ut banchus A. (*Atqui pro illo etiam in Athenæi codicibus βάκχος legitur. & banchus, βάγχος, nusquam apud Græcos reperiri puto.*)

ADDITIO AD ASELLVM CALLARIAM, DE quo scripsi Corollario 1. de Asellis, pag. 107. uersu 5. & deinceps.

ICON hæc (à Cornelio Sittardo mihi communicata) piscis est, quem descripsi in Corollario de Phycide A. Vide etiam in Corollario de Tinca A. pagina 1179. uersu 44. & deinceps. A

Piscem nostrum (inquit Saluianus) qui Romæ Tenca marina & pesce Fico uocatur, ueterum Græcorum φυκίδα esse contendit Rondeletius, ea coniectura (uti arbitror) persuasus, quòd uulgari Romanorum appellatione pesce fico appelletur. Verùm præter id quòd friuola & uana hæc coniectura est: (quum hic piscis propterea quòd maturissimi & passi fici instar, mollis, flaccidus, & non succi plenus sit, Romæ fico uocetur, & non quia hæc eius uulgaris nomenclatura ex ueteri Græca deducta sit:) id etiam opinari rationi dissonum est. Nam cum Athenæus, Aristotelis authoritate, phycidem ποικιλόχροα καὶ ἀκανθοστεφῆ: id est, uarij coloris, & spinis uallatam uel coronatam appellet: Speusippus uerò (apud eundem Athenæum) Percam, Channam & Phycidem similes faciat: quo pacto hic piscis noster, qui neque uarijs depictus est coloribus, neque spinis uallatus: quique nil minùs quàm Percæ & Channæ similitudinem repræsentat, Phycis dici poterit? Propterea non Phycidem, sed Callariam hunc esse asseueramus. neque id temere. Nam cum inquiat Plinius: Callarias asellorum generis, ni minor esset: uti Callariã Asellis congenerem & minorem esse testatur: ita nos hunc piscem nostrum, quippe qui Asello similis est atque minor, Callariam esse iure censemus, &c.

B Callarias ad minoris aselli similitudinẽ proximè accedit, capite enim lato est, & presso: ore magno, & ualde denticulato: atq; oculis etiam magnis & aureis. Vix pedalem excedit mensuram. Lapillos duos in capite habet. Color ei cineraceus, ut Asello. Squamis minutis contegitur. Corpus totum oblongum & latiusculũ est. Ventriculum habet amplum, intestina lata: hepar magnum & subalbum, cui fellis hæret uesica.

C Marinus piscis est, & litoralis potiùs quàm pelagius, in cœnosisq; litoribus degens.

F Piscis est haud suauis, & propterea ubiq; ferè plebeius, & parui precij esse solet. Carnem habet satis mollem, sed non friabilem, concoctu facilẽ, sed excrementitiam. Frixus aut assus palato minùs ingratus est, quàm elixus.

113. 61. A. (*Vide infrà in E. elemento de Elephanto.*)

115. 17. A. (*Bellonius picturas suas à librarijs transpositas conqueritur, nempe locustam in astaci locum.*)

117. 20. post, dixit. A. (*In nostra Athenæi æditione libro 7. κάμμαροι legitur per duo α.* 28. L. camarus (per m. simplex, et A. in aconito autem κάμμορος legitur. 33. post Macedones, distingue, & A. Varinus. apud Hesychium κομμάραι tribus syllabis legitur.

132. 22. L. uide in Corollario I. de Asello, et in Mugilis labeonis Corollario. 32. post uerba, *diuersas habes.* A. *Idem est cetus Britannicus infrà exhibitus, pagina* 251. Descriptiones enim conueniunt, cũ aliàs, tum quod ad laminas in ore corneas, dentes nullos, etc. Vide quæ scripsi infrà, pag. 252.

138. Supra primam picturam, adscribe. *Videtur Olaus has picturas effinxisse, scriptoris cuiusdam obscuri uerbis (quæ infrà in Cetis in genere E. referemus) commotus. Cetos quidem* Nonwerstack *&* Rußwal *Germanicè dictos, priuatim naues subuertere legimus.* Tertiæ uerò et infimæ eiusdem paginæ iconi adscribe: *Vide Aspidochelone inter cete. An crustas quasdã habet scuti, uel chelonij, id est, testudinis corij instar?*

140. 40. post, Athenæum. A. Hippuris inescã tur iuli, Oppianus.

142. 35. post, Poulsepieds, A. (*Rondeletius Vrticã rubram suam ab aliquibus Poussepie Britannorum uocari scribit,*)

143. 4. A. Plura uide inferiùs in Cõcha rhomboide, seu Balano Bellonij, ex Xenocrate et Galeno, quæ huc relata oportuerat, in F.

146. 6. A. Hi an Alaudis Rondeletij sint cognati, quærendum. 25. A. Vide etiam in Glanide B. in Corollario. 37. post, cothus A. (*cottus.*)

149. 32. post, nõ item. A. *Rotoneti Romæ quòd corpore sint rotundiore. Vide infrà in Smaride post Mænam: ubi horum etiam piscium affinitas & differentia pluribus explicatur.*)

152. inter lineam 28. et 29. interscribe: BRACHYCEPHALI et Siones mali succi sunt, et grauis odoris: segnem materiam trahunt et gignunt, Xenocrates apud Oribasium. ¶ 30. post, Membrade: distingue, et A. et infrà in Corollario de Turdo H. a.

Eãdem

Quam Saluianus exhibuit Callariæ iconem Historia 87. huic satis similis est: sed dorsi pinnam, & quæ à podice incipit supinam, digitum ferè citra caudã terminat.

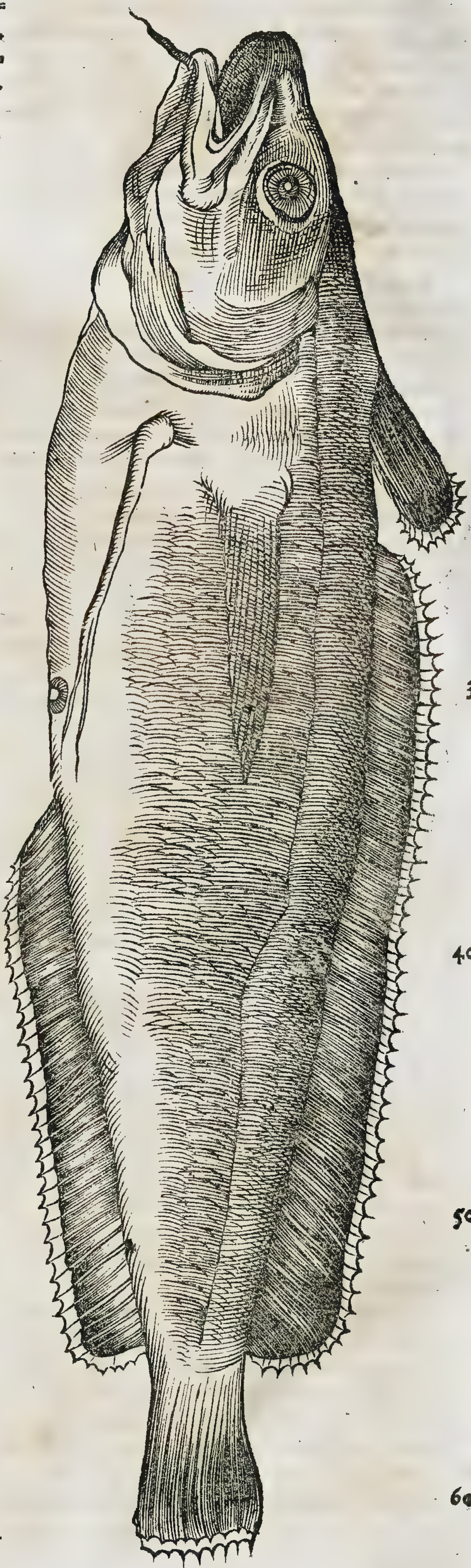

Eâdem pagina inter lineam 30. & 31. A. BRETHMECHIN (Arabico uocabulo, ut conijcio) nominari aiunt belluam, cuius iconem hîc damus, cuius nobilis & doctißimus uir Theodorus

Beza participem me fecit, & addidit (nimirum ut à mercatoribus accepit,) inuentam esse in Iaua insula, nostro tempore, anno Domini 1551. Aprilis die 14. longam circiter decem cubitos fuisse inter caput & caudam: altam cubitos duos cum dimidio: animal esse amphibium, ad uiuum depictum. Pictura magna ex parte rubri coloris est, quibusdam in locis cœrulea, &c. Cauda ubi instar equinæ diffunditur, diluti coloris cœrulei est, punctis distincta rubris. Vngues leonini ferè aut pantherini uidentur: ut cauda quoq; pantheræ caudam referre.

154.20. Margini adscribe: *Recitat hæc Bellonij uerba Rondeletius in Purpura C. & refutat.*

155.46. Initio segmenti G. adscribe: Galeni de eis uerba ex libro 11. de Simplicibus ponam in Purpuris. Remedia quæ infrà Muricibus attribuuntur, buccinis quoq; conuenient. nam Plinius ceryces modò buccina, modò murices conuertit. Idem remedia plurima muricibus & buccinis ustis communia facit. Vide infrà in Muricis Corollario G. 60. uetustis A. parotidum.

160.14. post, spinula, Syluaticus. A. Spinula quidem scorpius est.

177.60. nominetur. A. Iconem adiunximus, qualis olim ad missam à Sittardo imaginem sculpta est, licet à Bellonio posita satisfacere potuisset.

Gallus marinus uulgò. Cancer Heracleoticus Bellonij.

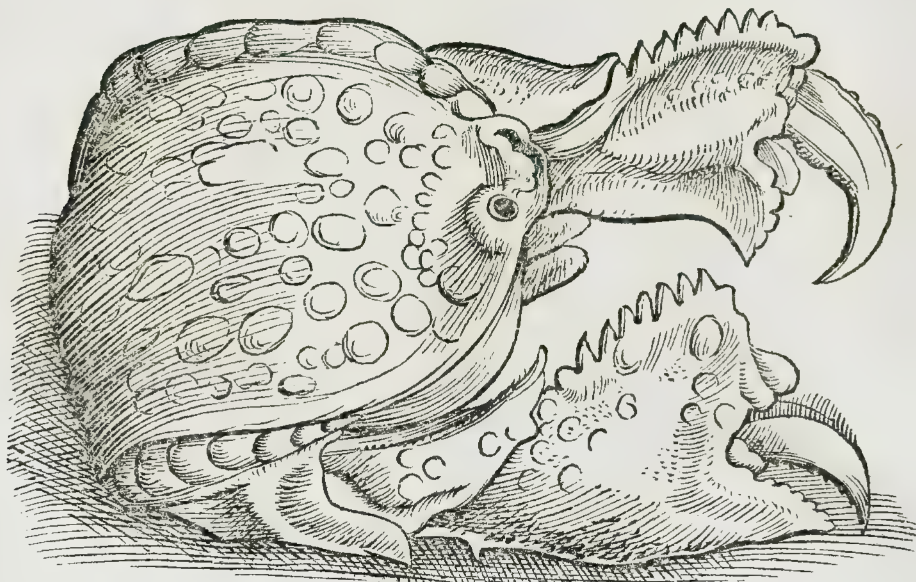

178. Sub lemmate de Cancro Mæa, &c. A. *Vide Scaligerum in libro de Subtilitate.* Eadem uerba A. pag. 181. sub lemmate de Paguro.

189.21. A. Rõdeletius in Squilla parua scribit σκύλλαρον genere neutro per y. in prima. sed scyllaros mihi genere masculino dicendum uidetur. Τούτου ἢ καλοῦσι σκύλλαρον, Aristoteles historiæ 4.4. Σκυλλάρων generis neutri sit oportet: sed ubi Aristoteles eo sit usus non occurrit. In ima pagina ad concham quæ è regione dextræ est, adscribe: Testa hæc Neritæ uideri potest, quòd buccino similis sit: ampla tamen, &c.

199.49. post, Athenæo A. (*& Oppiano lib. 1.*) Deinde in fine eius historiæ A. hunc uersum à nouo initio:

BELLONIVS hunc piscem Mustelum uarium seu stellarem nominat: cuius uerba ponam infrà cum Mustelis.

Deinde sub lemmate de Canicula Saxatili, subscribe: *Gillius & Bellonius galeum stellarem hunc esse putabant, sed reprehendit eos Rondeletius.*

201.6. post, rhina. distingue, & A. ut neq; Aelianus. 35. post, musteli A. nam κεντρῖναι absolutè uocantur, tanquam genus à galeis diuersum, quamuis & ipsi pisces sint γαλεώδεις.

210.11. πύρπνος, A. (al' πυρπνός.)

214. Caprisci historia post capitonis fluuiatilis historiam poni debuerat, ex ordine literarum. Eâdem pagina sub lemmate COROLLARIVM, adscribe: Vide infrà in Mure pisce, elemento M.

217.26. ab initio uersus, adscribe: In piscatorijs Bauarorum legibus, interdicitur, ne breuiores duobus palmis, uel septem digitis, capitones fluuiatiles capiantur.

ADDITIO AD CAPITONES FLVVIATIles, pag. 217. post uersum 45. inserenda.

Capito fl. simpliciter dictus.

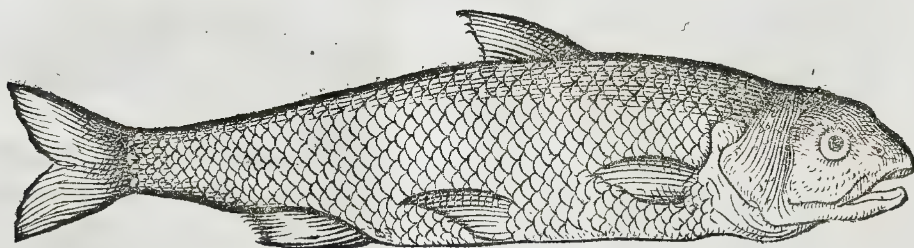

CAPITONIS fluuiatilis genus unum tantùm descripsimus suprà elemento C. ubi etiam iconem eius ex Rondeletij libro apposuimus. (is Coloniæ Munne nominatur.) Hîc aliam eiusdem piscis exhibemus à Io. Kentmano missam, Germanico nomine Siebel inscripto, sine alia descriptione. itaq; dubius, cum hoc nomen nobis & uicinis Germanis inusitatum sit, rursus eundem piscem, diuersum esse suspicatus, sculpendum curaui. Eundem autem esse puto ex Ge. Fabricij ad me literis, quarum hæc sunt uerba: Siebel piscis in Misena montana Elte (*ab alijs* Alte, *à nostris* Alet) uocatur. Capitur in Albi. teres (ferè) & crassus: squamis obsitus albis: inter eos qui assari solent non postremus. Dobula à Baltasare Trocho dicitur, uocabulo Germanico, quo etiam in Marchia utuntur, Hæc ille. Christophorus Salueldensis Murilegulos pisces Latinè nominat, qui Germanicè Seueln dicantur. Vorant (inquit) aquaticos mures. ¶ Circa Argentinam quidem uulgò Müsesser, id est Muriuori dicuntur. quod si uerum est, Græcè myotheras appellâris, sicuti & serpentes quosdam. ego muscis potiùs quàm muribus eos uesci putârim. ¶ Bohemi nominant Tlausie, uel Tlausslie. Vngari Szeleskezeg, ut in Catalogo piscium Vngariæ reperi: sed alius catalogus ad aliud capitonis fl. genus, quod Nerfling Germani uocitant, id nomen refert. ¶ Idem Encelius ab his piscibus, & alijs quibusdam, oua anguillarum & lampredarum, branchijs interdum suscipi & foueri scribit, ut recitaui in Anguilla C. ¶ Alius est Polonorum Dubiel, nempe Cyprinus latus.

Sed præter hunc Capitonem fl. alios etiam quosdam pisces, similiter & fluuiatiles, & forma non dissimiles, ad idem ceu genus referre libet: ut sunt apud Saxones & Misenos dicti, Jesen/ Rapp/ Zerte, nostris piscatoribus (sicut & Gallis & Italis, ni fallor) incogniti, & alij quidam: & lacustris apud Saluianum piscis, quem Album nominat. De singulis nunc dicemus.

DE CAPITONE FLVVIATILI ILLO, QVEM Jesen appellant Germani quidam: nos differentiæ causa, cœruleum cognominemus licet.

Iconem hanc piscis è Danubio, quem accolæ circa Viennam Jentling *appellant, à Stephano Lauræo medico Ferdinandi Augusti accepi: nec alium esse puto, quàm* Jesen *à Saxonibus & Misenis dictum.*

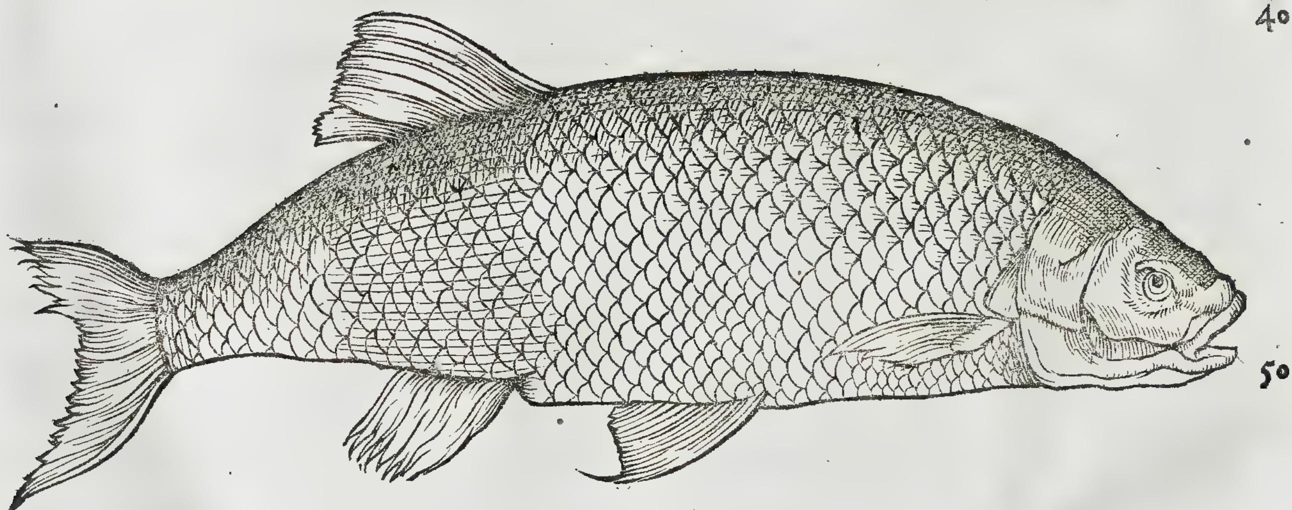

Recentiores quidam piscem Saxonicè dictum Jesen, alausam interpretantur. is (inquiunt) habet lucentes squamas argenteo fulgore: estq; ex eorum numero, qui apud Saxones assati gratiores sunt. Capitur in Albi. Ego quoniam è mari non ascendit, alausam esse negârim. Quoniam uerò cum capitone fluuiatili similitudinem habere, (non tamen ad eam magnitudinem peruenire, cum rarò duas libras, xvj. unciarum, excedat:) & insuper cœrulei coloris (*aliqua ex parte*) esse fertur, qualem etiam esse uideo Danubij piscem Jentling, ex icone à doctissimo Lauræo missa, in

quo

quo dorsum præsertim cœruleum est, & aliquæ capitis partes, (latera & uenter argentei coloris sunt, pinnæ fermè ruffi, sicut & cauda,) qui & ipse præfertur assus, inde adducor ut uocabula hæc duo piscis unius & eiusdem esse statuam. Germani ad Viadrum Jesitz appellant: Dantiscani Jesus: Marchici ad Viadrum Jese scribunt. sed e. ultimum non proferunt, & primum obscuriùs instar æ. diphthongi ferè. Aliqui Bratfisch, hoc est piscem assari solitum, per excellentiam. Poloni Iaiz, uel Iesien. ¶ Ex epistola Lauræi: Jentling uel Bratfisch non est in magno precio: neutiquam salubris, quòd pinguiusculus sit, & non saxatilium modo friabilis: suauis tamen satis, quantum ad gustum. Estur frigidus, assus potissimùm, quanuis & elixus, & alijs modis. Longitudo eius cubitum non excedit, nec latitudo tres aut quatuor digitos. Post Pascha potissimùm capitur. ¶ Haud scio an idem sit piscis, quem apud inferiores Germanos Macrell uocari, ab alijs Bratfisch, Adamus Lonicerus tradit. & in aquarum fundis latère addit, noctu cum face à piscatoribus capi. Eum quidam Lucium Ausonij esse non rectè conijcit. ¶ Cronenburgius medicus pereruditus, Macrill piscem in catalogo Rheni piscium mihi nominauit. Sed longè alius est qui eodem nomine in mari dicitur, uidelicet Scomber. ¶ Vngari Capitonem fl. cœruleum Czompo appellant, ut ex duobus meis Vngaricis piscium catalogis alter habet: in altero meliùs (ut suspicor) ad tincam hoc nomen refertur: Bratfisch uerò transfertur Sylewhal. hal quidem eis piscem significat. ¶ Idem fortè piscis est, qui Bratkarpfe ab accolis Poloniæ Germanis uocatur: à Polonis Glowacz ob magnitudinem capitis: (de quo plura leges inferiùs in Paralipomenis ad Cyprinum.) sed aliud Polonicum nomen huius piscis iam antea diximus: quamobrem in dubio sum.

DE CAPITONE FLVVIATILI, QVEM CORuum Miseni nominant, ein Rappe, nos rapacem cognominabimus.

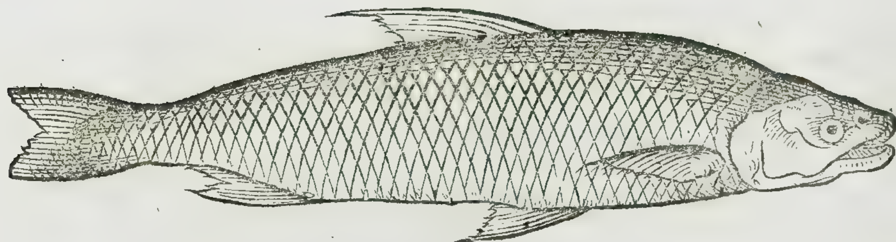

RAPPE uocatus (inquit Kentmanus: qui & iconem misit: id est, Coruus, quòd eius uolucris instar rapax uoraxq; sit) piscis est candidus, argentei splendoris: dorso tamen fusco & subcœruleo. Squamis tegitur latiusculis, tenuibus & perspicuis. quibus pellicula tenuis argentei nitoris substernitur: quæ per squamas translucens, piscem ueluti argento illitum ostendit, quales etiam cæteri pisces, quos communi nomine albos cognominamus (Weyßfisch) apparent. Piscis est longus, crassus & carnosus: caro aristis plena. Longitudo ad latitudinem quintupla. Dentes ei non in ore, sed in faucibus sunt, (ut alijs quoque huius generis,) longiusculi, utrinque septeni è mandibulis prognati. Ventriculus & intestina simul, piscis longitudinem non æquant. Reuolutio eorum triplex est, ita ut in summo uentriculus sit, inde tenuius intestinum incipiens reuolui, duas sub eo hélicas efficiat. Tegit hæc dextro latere iecur, (in quo uesica fellis longa conspicitur:) altero lien. (*Branchias molles esse audio, ut in Salmone: pinnas coloris è fusco punicei.*) Vesica in eo aére plena, oblonga est, ut in Lucio, Cyprino, &c. Maximi qui apud Misenos capiûtur, ad sex aut septem libras (xvj. unciarum) accedunt. B

Nomen à rapacitate tulit. est enim ueluti prædo uehemens in aquis: nec minùs ferè quàm Silurus & Lucius, aut etiam ampliùs, damnosus est uorandis piscibus. quos dum persequitur, in ripam aliquando expellit, & simul etiam ipse interdum impetu in siccum elatus relinquitur. Hic piscis in Albi nascitur, non aliunde subit: & toto ferè anno (sed rariùs & per interualla quædam) capitur. A partu ualde augetur & pinguescit. Parit autem circa Annunciationem diuæ Virginis: quo tempore è stationibus suis cateruatim procedunt, magni & parui: duobus aut tribus diebus ante aut post illum diem: idq; ita fore certum est. Quòd si nihil impediat, sexaginta, plus, minùs, uno retis tractu interdum capiuntur. Piscis est callidus, & extra hoc tempus quo propter partum gregatim natat, difficilis captu: nisi uel nimij uentorum flatus, quo minùs piscatores & retia trahenda audiat, efficiant: uel aqua perturbata uisum eius impediat: aliàs enim inter scamna, quæ arenæ accummulant, manet: nec facilè retibus includitur. Cæterùm extra pariendi tempus hamo ferè capitur, hoc modo: Quoniam uorax est piscis, phoxinus aliùs ue pisciculus hamo infigitur, & sic linea per aquam ultro citroq; agitur, eo in loco ubi huius generis pisces degere coniectura est, hi cum pisciculo pariter hamum deuorant, & capiuntur. (A) C E

Piſcis eſt admodum laudatus & boni ſaporis, tum aſſus, tum elixus. A plerisq; tamen parui æſtimatur, quòd idoneum coquendi modum neſciãt. nam niſi ritè coquatur, ſiue aſſes, ſiue elixes, in partes aliquot dilabitur: quòd ſi integrum ſeruare uelis, non in feruidam, ut alios plerosque piſces ſolent, aquam, ſed ab initio ſtatim in frigidam præparatũ immittes, ut pariter cum aqua concalfiat: tum condies, ſaliesq;, & ad iuris ferè conſumptionem coques. Aſſandum uerò, deſquamabis, exenterabisq; ſimiliter: deinde ſale diligenter conſperges & perfricabis, & per duas horas in ſale relictum, tandem aſſabis: ita bonus & grati ſaporis piſcis erit. Sunt qui piſces aſſari ſolitos, ſimpliciter aſſent, ouis (aut lactibus) ſolùm non exemptis: & ſaluia infercta. alij oua ſeu lactes, cum hepate & liene exempta minutatim concidunt: adduntq; multum piperis ac caryophyllorum, ſalẽ, uuas paſſas minores, uitellum oui. hanc impenſam in piſcem infarciunt, & aſſant: putantq; ita ſalubriores fieri. Hucuſque Kentmanus.

DE CAPITONE FLVVIATILI SVBRVbro, quem Germani Orſum appellant.

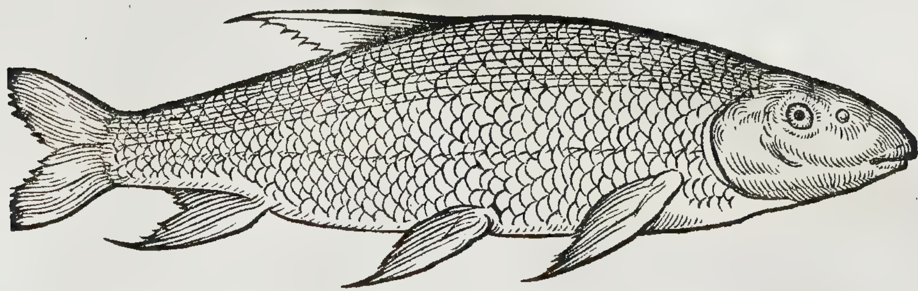

ORFVM Germani uulgò, ein Orff, genus hoc Capitonis nominant: quod mihi uidere nondum contigit, præterquàm Auguſtæ Vindelicorum olim in piſcina quadam, ubi mihi intuenti, cyprini colorem præ ſe ferre uidebatur, aqua fortè uiſum meum mutante. Ibidem depictam iconẽ clariſſimus medicus Achilles Pyrminius Gaſſarus mihi curauit. Dorſo eſt rubicundo, uentre albicante, ſquamis (ut apparet) magnis & latis. Aſsi laudantur, præcipuè Aprili & Maio menſibus. Linea à branchijs ad caudam an probè adeò recta (præter plerorũq; piſcium morem) expreſſa ſit, inquirendum. Germanicus liber qui Bauaricas conſtitutiones continet, eadem forma piſcem hunc delineatum proponit, digitos xij. aut xiij. longum, qua longitudine inferiorem capi non liceat: cum uulgarem Auſonij Capitonem uel nouem digitos longum capere conceſſum ſit: unde hunc (Orſum dico, qui tamẽ ab orpho marino piſce toto genere differt) ad molem multò maiorẽ excreſcere coniecerim. ¶ In diuerſis Germaniæ partibus aliter atq; aliter (proximis tamen inter ſe uocabulis) nominatur: Orff/Erfle/Nörffling/Würffling/Würffling: alicubi etiã Elft, idem, ni fallor: unde extat dicterium in hominem delicatum, Man müß dir ein Elft kochen. Intempeſtiuè captum, ſpinulis ſeu ariſtis redundare aiunt. Duorum generum eſſe hunc piſcẽ audio: aſſatos alios carne alba eſſe, qui Auguſtæ uulgò Weyßfich appellentur: alios rubicunda uel flaueſcente, truttæ ſalmonatæ inſtar. Piſcem Norimbergæ quoq; in Begniza fl. frequentẽ eſſe aiunt: præferri genus illud cuius caro rubeat: in ſuperficie diſcrimen non apparere: ſquamas paulò latiores eſſe quàm in thymallo. carnem ſiccam & friabilem, ſalubrem, ut uel puerperis concedatur: minùs ſuauem quàm Truttarum. ¶ Bellonius quoq; uiſa apud me huius piſcis effigie, forma ad Squalum (id eſt, Capitonem fluuiatilem) eum accedere fatebatur. ¶ Piſcem audio lautum & in precio eſſe, muſcis ueſci: Cyprino minùs latum eſſe, ſed craſsiorem: non in aquis fluentibus, nec in lacubus, ſed in piſcinis fermè reperiri, apud Vindelicos, & Norimbergæ, & alibi. Sunt qui pigo picó ue piſci Larij & Verbani lacus, (de quo inter Cyprinos ſcripſimus,) eum comparent: & ſimiliter certo anni tempore è ſquamis ceu clauos quoſdam emittere mihi retulerint. Ad Cyprinos'ne igitur magis an Capitones pertineat, iudicandum illis relinquo, quibus in promptu hi piſces ſunt.

DE CAPITONE LACVSTRI, QVEM ALbum piſcem Saluianus nominat:

Iconem non poſui, quòd ad alios Capitonum formas quàm proximè accedat: eam qui deſiderat è Saluiani de Piſcibus libro 1. petat.

A CVM hic uigeſimus noſter piſcis, (inquit Saluianus,) locis pleriſque Albo uulgò uocetur, à Petro Gillio Auſonij Galli Alburnus eſſe creditur. (*Atqui Petrus Gillius Alburnos, non quos Itali, ſed quos Galli uulgò Ablos uocitent, eſſe iudicat. Vide in Alburno, elemento A.*) Verùm Auſonij Alburnus fluuiatilis eſt, cum Moſellæ tantùm fluminis piſces ab eo deſcribantur. hic uerò noſter, lacuſtris. Quòd ſi aliquis alicubi in fluminibus etiam eundem reperiri obijciat: ſicut id fieri non poſſe non contendi-

contendimus: sic cum in Mosella (ut à quàm plurimis illorum locorum accolis accepimus) non reperiatur, Alburnus esse non poterit. (*Post hæc coniecturas suas profert, Alburnum Ausonij eum esse piscem, quem Galenus Leuciscum uocârit, eundemq́, squalum esse, nempe illum quem nos simpliciter Capitonem fluuiatilem fecimus. Ego Rondeletij sententiam potiùs sequor. Et mox subiungit:*) Hunc igitur uigesimum piscem nostrum, uulgò loquentium more Album, & non Alburnum, uocandum censemus, (etsi sub piscis icone incisoris incuria Alburnus nomen excusum legatur: *atqui idem error in Tabulis Saluiani piscatorijs est:*) eiusq́; antiquorum Græcorum Latinorúm ue neminem, mentionem fecisse scimus.

Albus quanuis Squalo Alburnoúe appellato pisci persimilis sit, ab eo tamen euidentibus quibusdam notis facilè internosci potest. Primùm enim etsi uterque latitudinis ratione oblongus appareat, eâdem nihilominus utriusque existente latitudine, Albus paulò longior Alburno conspicitur. Deinde rostro acutiore, oculis maioribus, ac dorso magis repando Albus est. Nam cum Alburni sensim atque modicè, Albi repente ac plurimùm à capite extuberat dorsum. Pinnarum autem tum in lateribus, tum in dorso ac in imo uentre existentium, situ ac numero cum Alburno conueniente, earundem colore abinuicem discrepant. subnigras enim Albus: subrufas uerò Alburnus eas habet. Postremò amplioribus squamis Albus tegitur: uentréque atque lateribus, æquè atque Alburnus, candidus & argēteus est: capite uerò ac dorso magis quàm ille subuiridis. Magnitudine non differunt: uti enim Alburnus, sic & Albus, pedalis, frequens: bipedalis uerò aliquando tantùm reperitur. B

Lacustris piscis est Albus, non tamen in lacubus omnibus, aut in eorum quàm plurimis, ut Tinca, Lucius, Squalus ac Barbus: sed in eorum nonnullis solùm reperitur, in Trasymeno enim lacu, ubi etiam Albo uulgò uocatur, frequens satis in fine uêris capitur. In fluminibus eum reperiri hucusq́; non obseruauimus: estq́; aduertendum, ne quispiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalum pro Albo nobis ostendat. In mari nec nascitur, neq́; ex lacubus fluminibus ue ad id descendit. C

Duram carnem habet Albus, & propterea ægrè coquitur. Insipidus adeò est, ut piscium ferè omnium iure uilissimus censeatur. nec enim ulla condiendi ratione sapidus effici potest. Torrefactus tamen paulò minùs ingratus est palato, solumq́; in aliorum piscium penuria eo uesci solemus. F

DE CAPITONE ANADROMO ILLO, QVEM Miseni Zerte uel Blicke nominant.

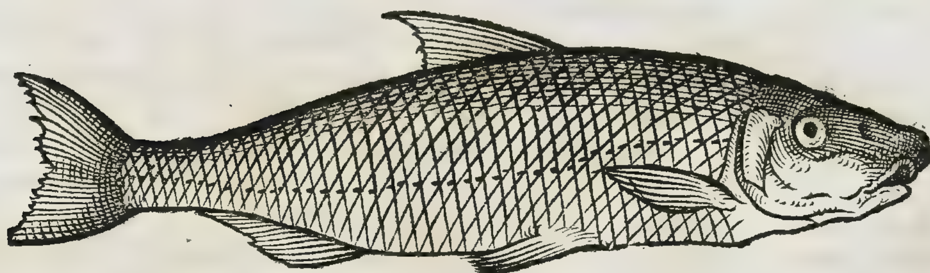

CAPITONIBVS hunc piscem adnumero propter similem, ut ex pictura (quam Kentmanus misit) coniicio, corporis formam: differentiæ uerò causa anadromum cognomino, quòd ex Oceano Albim subeat, ut cestreus seu mugil ex mediterraneo Nilum. Nasutus uidetur, prominente & carnosa superiore oris parte, ut in nostris fluminibus, is quem Nasi nomine descripsimus suprà, pagina 731. N. elemento: cui etiam reliqua corporis specie per omnia adeò similis est, ut discrimen nullum animaduertam, ne colorum quidem ferè, nisi quòd Albinus hic Nasus magis albicat, noster uerò magis fuscus est. Sed noster planè fluuiatilis est, Albinus è mari ascendit: quem uel ab Albi ein Elbnasen, uel à mari ein Meernasen appellari licebit. Præterea noster uilis & plebeius est, Albinus uerò inter laudatos, præsertim assus. Hoc etiam notandum, cum Albinus alio nomine Blicca dicatur, longè alium piscem eodem nomine à nostris uocari, de quo egimus inter albos pisces elemento A. pagina 27. Zertæ quidem nomen etiam Polonis usitatum audio. Plerîq; Germani Zerte per e. aliqui (ni fallor) etiam Zorte per o. proferunt. A

Zerta (inquit Kentmanus) piscis est longiusculus, argentei nitoris, squamis paruis tegitur: dorso subfusco; pinnis quæ ad branchias sunt & parte supina rutilis, pauco cœruleo admixto. Linea utrinque à branchijs ad caudam tendit, in qua puncta fusci coloris digeruntur. Caput ei crassiusculum. oculi pulchri, magni, albicantes: nares magnæ non procul ab ore. Os molle prorsus, in quo nec dentes sunt, nec alia asperitas: sed ab initio gulæ seu faucium, maxilla utrinque B

ualida, dentibus ſenis oblongis uallata. Maximi huius generis piſces qui apud Miſenos capiantur, bilibres ſunt: libram xvj. unciarum dico.

C (F) Anno toto ex Oceano in Albim aſcendit hic piſcis: maximè uerò circa Pentecoſten, quo tempore parit, migrare ſolet: tunc etiam ad cibum præfertur, quòd fœminæ ouis plenæ ſint. Manent & pariunt in Albi, proficiuntúrque ipſi ac ſoboles: augentur enim & pingueſcunt. Veſcitur omne genus piſciculis, qui nullis præſertim ſpinis & aculeis rigeant: item muſcis alijſque inſectis, quibus intra aut proximè ſupra aquam potitur.

F Habetur inter optimos qui in Albi ſunt aſſari ſolitos piſces. caro enim eius optimi ſaporis eſt. Ritè etiam elixus non malè ſapit. Deſquamatus nempe, exenteratus & elutus, in aquam feruere incipientem immittitur: conditúſque ac ſalitus ad iuris ferè conſumptionem coquitur. quo modo permulti etiam alij fluuiatiles piſces elixari ſolent: (uulgò dicunt Treuge ſieden / oder heiſſe fiſch.) Sunt qui iuri iam ferè conſumpto copioſum butyrum addunt, eóque liquato piſcem inferant: ſic paratas à butyro cognominant Butterfiſch. Poteſt & aceti aliquid affundi, & zinziber aſpergi, pro cuiuſque palato. Aſſus uel ſimpliciter, uel cum embammate è cepis minutatim conciſis, uino, croco, ſaccharo & zinzibere, ſapidiſsimè eſtur. Nec diſplicuerit deſquamatus, in fruſta conciſus, quæ in polenta aut ſecalis polline uoluantur, atque ita in butyro ſiue crudo ſiue liquato frixus. Hęc omnia Kentmanus. Non in Albi tantùm, ſed Sala etiam apud Miſenos flumine Zertam capi audio. Alius quidam narrauit, Zertam piſcem eſſe tenuem, oblongum & latum: ſimilem Guſtero (einem Geuſter) uulgò dicto: niſi quòd hic ſubcœruleas ſquamas habeat, Zerta uerò albiores. Eſt & Schneppelfiſchgen in Albi piſcis paruus, quem zertæ aliqui comparant, neſcio quàm rectè. mihi Schneppelfiſchgen Phoxinus quidam uidetur, qui cum zerta nihil ferè commune habeat.

225. Inter uerſum 45. & 46. hunc inſeres, nouo initio: CENTRISCVS. Vide in Pungitio.

226.21. poſt, Idem, A. Plinius medicus de diæta diſtemperantiæ hepatis, (ut Bellonius citat,) Merulam, coſſyphum, et ceredam, offerendos ijs, qui hępate ſunt calidiore, recenſet. Trallianus uerò ijſdem conſulens κνεῖδα, ἢ τὸ ἐξ αὐτῶν ἰσίκιον nominat.

227. lemmati COROLLARIVM, adſcribe: Vide plura in P. elemento, in Perca fl. minore. Eadem pag. quæ minoribus literis ſub altera icone ſcripta ſunt, dele.

229.54. Antacei A. (*Nos hoc ſuprà reprehendimus in Antacæorum hiſtoria:*)

232.59. poſt, Maſſarius. A. Vide plura infrà in Phyſeteris hiſtoria, elemento P.

240.24. A. Porphyrion, πορφυρίων, auis quędam & piſcis, Heſychius.

245. uerſu 57. uacuo, hæc adſcribes: *Contra picturas Olai magni, lege animaduerſiones Rondeletij, in hiſtoria monſtri Leonini, pag. 491. Balænæ fiſtulam unicam habent, Rondeletius. Cete omnia ſquamis, auriculis, (pedibus) & branchiarum ſciſſura carent, Idem.*

246. Lemmati DE CETO barbato, ſubſcribe: *De hoc ſentit Rondeletius, ubi picturas Tabulæ Olai reprehendens, ſcribit, Scolopendram cetaceam, monſtroſam ab eo pictam eſſe, quadrato capite, promiſſa barba.*

247. ſub lemmate, DE Hyæna cetacea, ſubſcribe: Improbat Olai picturas pleraſque Rondeletius, ceu non conſentaneas naturæ, ut alias complures ab eo exhibitas, Vaccæ & rhinoceroti ſimilia monſtra. 42. poſt auricula) A. Cadamuſtus tradit in Oceano meridionali piſcem ſui ferè ſimilem, longis auriculis, reperiri: ut in Orthragoriſco ſcripſi.

249. Picturæ primæ ſuperſcribe: *Ex Teſtudine marina finxerunt monſtrum, à quo Vitulus marinus (auriculas habens præter ueritatem) deuoratur, Rondeletius. atqui hîc pictus Vitulus oculos tantùm, non auriculas ui detur oſtendere.* Secundæ picturæ adſcribe: *Vide infrà in Hippopotamo B. de bellua Morſz, è Sigiſmundi Liberi Moſcouia pulchram deſcriptionem.*

250.12. ſpan. L. ſtang. ¶ Verſum 18. ſic L. Daß ich im meer nit bin beliben. ¶ Verſum 21. et 22. ſic L. Zwentzig acht ſchůch man mich außmaß/ Wiewol ein klein Rußoz ich was ¶ 23. mögen L. ſöllen. ¶ Ad finem uerſuum Germanicorum hos quatuor adde:

Zů Straßburg hatt man den auch gſähen:
Tauſent fünffhundert iſts beſchähen/
Vnd neünzehen jar vmb Weynacht zeyt/
Mein ſtarck gbiſſz hatt mich gholffen neüt.

252.6. piloſæ: A. (*Vide ſuprà circa initium pag. 133. & circa finem ferè Corollarij de Phyſetêre, pag. 858.*
¶ 20. poſt priſtis. A. (Indico Oceano priſtes attribuuntur à Plinio.

254.22. poſt zytyron A. (*Vide infrà in Teſtudine.*)

257.48. adpoſui. A. (*Iconem dabimus infrà cum Harengi hiſtoria, elemento H.*)

258.15. poſt, Athenæo, A. non rectè. Vide infrà in Eritimo. 49. poſt, generis. ſigna geminũ: & A. Lupo excepto, qui ſolus τῶν χυτῶν bis anno parit. 57. poſt, uæniſſe. A. (*Athenæus tamen ex Ariſtotele Lupos* μονήρεις, *id eſt, ſolitarios eſſe ſcribit.*)

259.19. poſt, uocabulum ſit, A. Aelianus de Animalibus 46. ſcribit rhyades piſces hyeme ſimul manentes quieſcere, & ſe inuicem tepefacere: uerno autem longiora itinera ingredi: & cibis non modò obuijs, ſed inueſtigatis ueſci. ubi Gillius uertit aſpargos. 41. poſt,

retulimus

retulimus. A. Vide quæ annotaui in Mullo C. Locus est apud Aristotelem 9.37. Græca aliter habent, &c. 58. L. κιδνλῳ. Archestratus apud eundem in Buglossi mentione, lib. 7. sed pro καὶ lego πόδι, ut in eiusdem libri fine habetur, in ψήττα: unde Chalcidem hîc loci nomen esse apparet, non piscis.

262. post uersum 30. inserenda fuerat icon hæc Canadellæ uulgò apud Ligures dictæ.

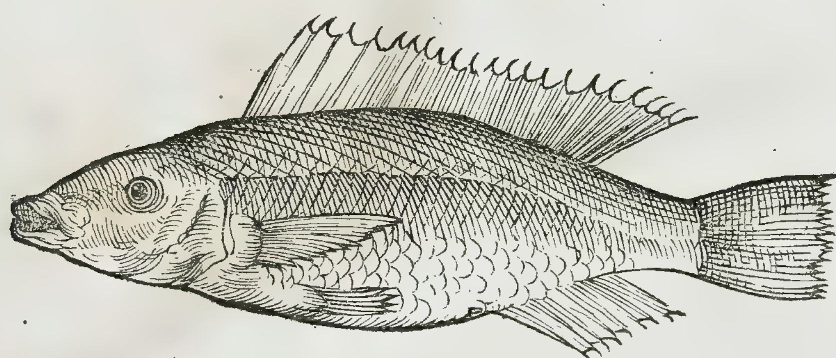

263.8. A. Sed Bellonius inspectis meis iconibus, piscem quendam rubicundum, quem Turdo undecimo Rondeletij cognatum esse suspicor, hepatum suum esse dicebat: & eum quoque Venetijs Saccheto uocari indifferenti nomine. Vide Corollarium ad Turdos Rondeletij. uidetur enim Bellonij Hepatus, undecimo Rondeletij Turdo cognatus. 32. Lemmati DE CHELIDONIA. A. Vide etiam in Hirundine, Corollario A. 37. post, sydera L. iuxta Andromedam hirundinis piscis præferre. 38. post, Rhodig. A. ex Theone in Aratum.

267.19. A. Ex hoc pisce puto esse Coruinam uulgò dictum lapidem: de quo nonnihil scripsi infrà, in Perca fl. B. nisi fortè è Coracino sit. uterque enim in capite lapides habere proditur. Vide etiam infrà, pag. 354. in Corollario de Coracino B.

269. Lemmati, DE CITHARO, Rond. A. Vide an hæc sit Tænia Bellonij, infrà inter Passeres, pag. 789.

270.52. post, Oppiano. A. Inter pisces Nili numeratur à Strabone κίθαρος, mâlim proparoxytonum.

288. Lemmati DE COCHLEIS Stagni, &c. subscribe: *Concharum hæc genera, non cochlearum uidentur.*

305.49. post, anim. 5.9. A. piscibus fusaneis (χυτοῖς, qui retibus fusim capiuntur,) adnumerantur: alibi gregalibus. Semel anno pariunt, Idem. ¶ 50. A. Subeuntes Pontum capiuntur, exeuntes autem, minùs, Idem alibi. ¶ 51. Ab initio uersus A. Optimi in Propontide sunt, antequam pariant, Aristoteles.

306.5. post, intelligens, distingue, & A. (uel potiùs Orcynum. uide infrà inter Thunnos:)

311.34. A. Vide etiam in Ostreis H. C.

312.44. post, Tridacnam. distingue, & A. (*ut annotauit Bellonius.*) ¶ 49. A. *Hæc Rondeletius.* At quæ Plinius Tridacna nominat, non est necesse de Indicis intelligi: sed de genere altero potiùs, quę uel apud Italos reperiantur: quoniam, inter nos, inquit. Vide infrà in Ostreis diuersis Bellonij uerba, & nostra in Corollario.

314.5. post, Arabicis A. (margaritis.) ¶ 6. post, inferiùs A. in Corollario. ¶ 7. post, Rubri, distingue, & A. pag. 327. item in Corollario de Margarita A. ¶ Iconi ad imam paginam, Corollarij lemmati subiectam, superscribe: *Hanc (si bene memini) Bellonius cum apud me uidisset, Pinnam fl. uocandã putabat, quòd & erecta stet, & margaritas contineat.*

317.24. post, dicemus, A. elemento P. ¶ 59. post, Galenus A. (*Vuottonus hæc etiam cum præcedentibus Xenocrati adscribit. Galenum nusquam puto balanorum meminisse.*)

319.40. post, δίαφόρους, aufer distinctionem, & A. τῶν πρὸ ἡμῶν. ¶ 64. A. (*Vide infrà in ijs quæ de Margarita scribit: & ibîdem in Corollario A.* ¶ 62. post, interpretari A. (Boëthius Scotus conchas margaritiferas in Scotia, uulgò Viduarum cupedias dici scribit.)

326.18. A. Angli Chamam læuem uocant a Clamme.

327.27. post, Rondeletij. distingue, & A. pag. 313. Margaritiferas etiam conchas manus piscantium præsecare aliquando traditur.

330.29. post audeo. distingue, & A. Gillius. 32. post Bellonio. A. eorum icones in fine huius Corollarij dabimus.

332.47. post, mytulos A. (*Alij uitulos legunt, Rondeletius lepores, neutrum probo.*)

335. post, esse A. (Melius sic: Mutianus, inquit, Echeneide prodit esse muricẽ latiorẽ purpura, &c.)

337.35. post Persiã. A. De murrhinis uasis plura reperies infrà in Purpura H. a.

339.27. post, θαλάσσιαι. A. Vide etiam infrà in Porco pisce.

341. Sub lemmate DE Operculo, &c. adscribe: *Icones iiij. oblongæ & strictæ, Conchylij operculum repræsentant: unum in medio rotundius, Buccini & Purpuræ.*

343.50.ab initio lineæ A. Vide infrà in Muricibus. uires enim eædem uidentur.
348.29.post, mediocres A. Vide in Muræna A.
352.Inter primum & secundum uersum, adde hanc iconem, & adscribe: *Piscis hic à Bellonio*

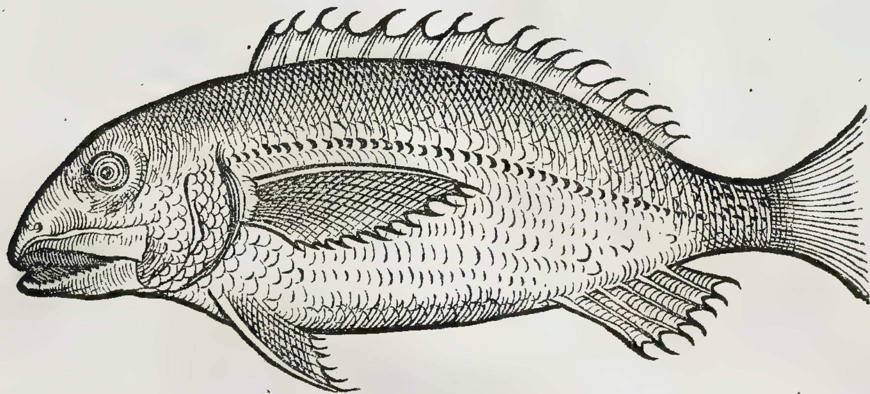

pro Coracino exhibitus, Cantharus uidetur. nam & Rondeletius Cantharum esse docet piscem à Liguribus Tanado dictum, non Coracinum, & Gillius piscem Massiliæ à colore castaneæ nominatum, Coracinum Neapoli uocari, audiuisse se ait: quæ nimirum errandi occasio fuit Bellonio: qui Cantharum bis pinxisse uidetur, primùm pro Coracino, ubi dentes non expressit: deinde pro cantharo, dentatum.

Eâdem pagina sub Lemmate Corollarium addito tres sequentes icones, cum suis inscriptionibus.

Venetijs pictum hunc piscem quondam Tincæ marinæ nomine accepi: sed falso, ut admonuit Bellonius: qui uisa hac effigie, statim Coruum marinum siue Carpam marinam (id est, Coracinum) esse pronunciauit. Colore magna ex parte nigricat tum corpore, tum pinnis: sed per latera fusco colori aliquid subuiride admixtum est. unde coloris nimirum ratione, Tincæ marinæ nomen (quod alij uulgò merulæ tribuunt, Romani etiam phycidi Rondeletij, id est, callariæ Saluiani) imperitior aliquis ei attribuit.

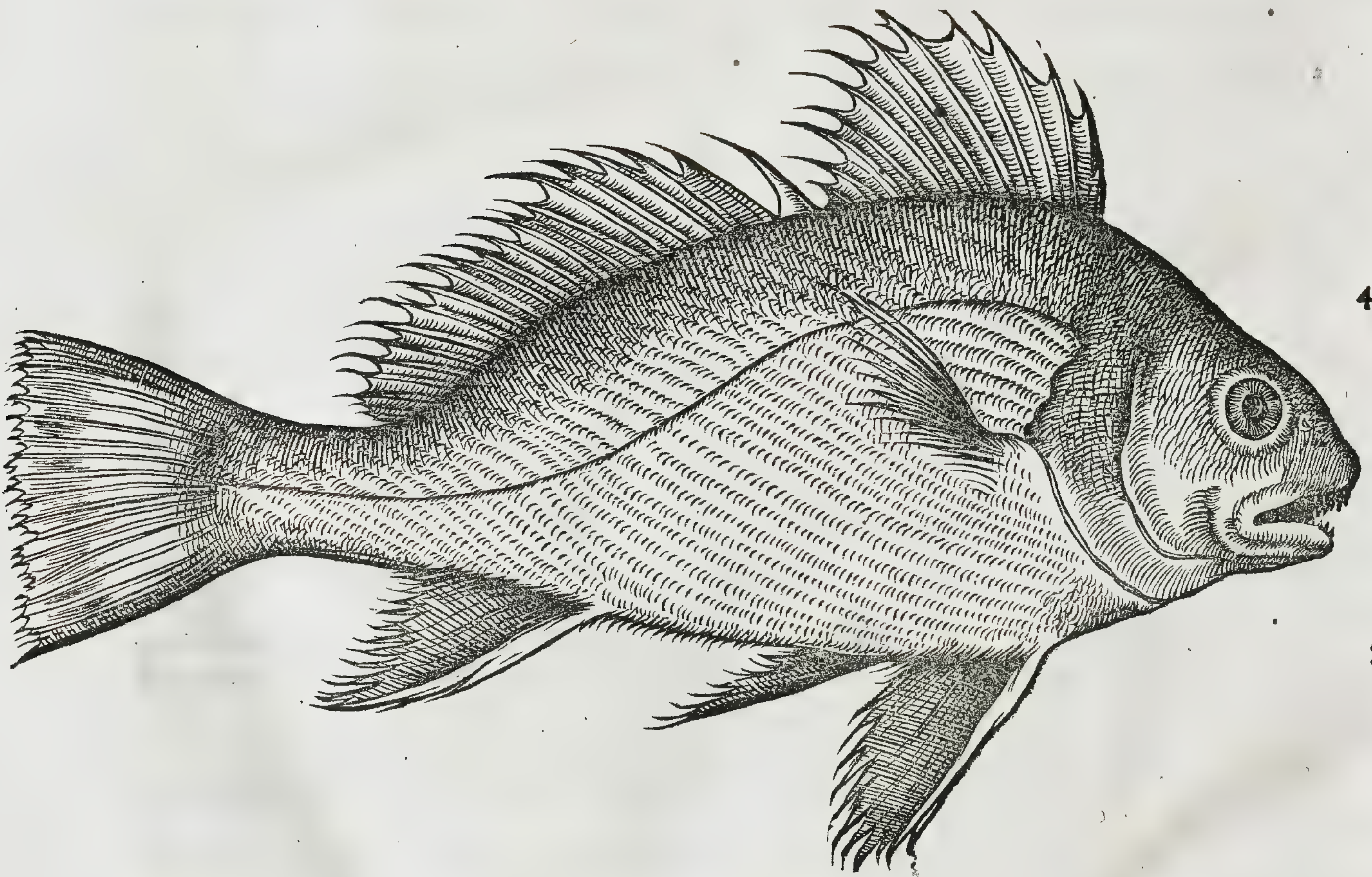

Hæc quoq; Coracini species uidetur, colore ferè tantùm à præcedenti differens. est enim candidior: reliqua uerò specie similis, oris nempe & caudæ, item latitudine, ac pinnis & aculeis in uentre.

Piscem hunc Coruuli nomine in Italia pictum, Cor. Sittardus misit, colore rubicundo, &c.

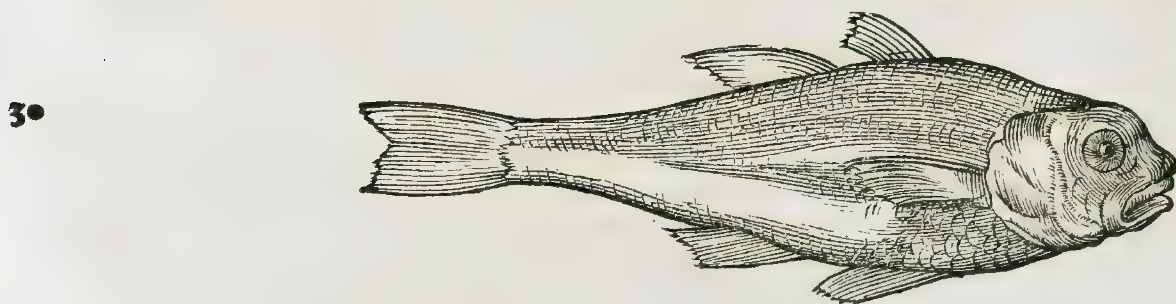

352.46. post, ut A. ibîdem. ¶ 57. post, reperio. punctum geminum nota, & A. & alibi in eiusdem loci recitatione μύλος, paroxytonum, lambda simplici.

353. post, causetur. A. Vmbram piscem Rondeletius scribit Græcos hodie μυλοπόπουλου uocare: esseq; Vmbræ & Coracini tantam similitudinem, ut alter pro altero uendatur.

354.16. scribunt. A. Nos in Paralipomenis Rab piscem inter Capitones fluuiatiles exhibebimus ac describemus. ¶ Deinde sequentia uerba: Ego piscem hunc, &c. usq; ad saporis D. ¶ 48. A. Lege etiã infrà in Corollario de Perca fl. B. Alius est synodontites, è synodonte pisce: de quo infrà in Synagride dicemus. Qui è coracino est, coracinites uocari potest: qui è chromi, chromites: è sciæna, sciænites, quem Bellonius pierre de colique uulgò Gallis nominari scribit.

358. Lemmati COROLLARIVM, adscribe: Vide etiam infrà in Scordylo. ¶ post, Quadrupedibus A. ouiparis. ¶ 25. post, μυτίλος, A. πομπίλος, ζωίλος, τρωίλος, & pro fœtido ὀσμίλος apud Io. Tzetzen. ¶ 27. post, Δρίκυλλος. A. à physa physalus fit, à thymo uerò thymallus per l. duplex.

360.3. post, cordylus. A. Σκορδύλος Oppiano libro I. amphibius, in cauernis maris habitans cum polypis & scolopendris nominatur: nec alius quàm Aristotelis cordylus uidetur: quanquã hic suum cordylum non facit marinum. ¶ Inter uersum 46. & 47. hunc interpone: CORIAX salsamentum, uide suprà in Corace.

361. Inter uersum 9. & 10. hunc insere: CORYDELIS. Vide superiùs in Cordylo.

364.36. L. similis Lucernæ Venetijs dictæ. ¶ 38. post, adscribit: A. Lucernæ iconem in L. elemento dabimus.

366.2. post coloris, distingue, & A. quanuis & Lyra Rondeletio rubeat: & Galli Rouget ab hoc colore promiscue appellant, Cuculum, & Lyram, & Mullum: quoniam & colore, & corporis ferè figura similes sunt. ¶ In fine sexti uersus, distingue post pisciculus, & A. ut nõ rectè Germanicè etiam Gaernart dici illic adijciatur. Et mox L. in quibusdam Angliæ locis, huius generis fusco colore piscem, Curre indigetant. ¶ 11. post, sonabat. A. Est autem hic colore fusco,

cum Gornard rubeat. ¶ 20.post,corporis sui. A. Alibi etiam lepores maris inter pisces litorales Germaniæ nominat. ¶ 36. A. Io. Caius de hoc nomine aliquid sibi constare negat.

367.34.post,ὄρκυνοι. A. Sed rectè quidem uidetur Vuottonus dicere, non tamen ex hoc Oppiani uersu. ¶ 45.post,Plinius, A. lib.32.cap.7.

369.25.post,*obseruauimus* A. *in faucibus, sicut & tinca,*)

370.30.ad nomen,Lepidotus,in margine A. Quære etiam infrà in L.

372.2.post,rerum. A. Vide in Corollario de Vermibus aquatilibus. ¶ 39. A. In hoc seculo nostro gulæ obnoxio, etiam inuenta ars est Cyprinos saginandi in piscinis,ut euadant admodũ pingues & sapore grati. Inseruntur pilulæ ex furfuribus, & alijs quibusdam adiunctis,in os:aut conijciuntur in uiuaria ad pastum, Ge. Fabricius. ¶ 51. Lonicerus A. Miseni Carpas ante Pentecosten præferunt: & postea rursus post diui Michaëlis diem, usq; ad S. Ioannis.

Cyprinorum species. 373.post uersum 54. A. hæc à nouo initio: Nuper è Polonia quidam, uir rerum naturæ studiosus, de Cyprinorum in ea regione & Germania differentijs, sententiam suam his uerbis ad me perscripsit: Cyprinorum genera apud nos quatuor inueniuntur, ut nominibus, sic etiam forma & sapore diuersis. Genus primum simpliciter Carpam (Karpfen Germani, Poloni Karp) appellant. Alterum corpore multò angustiore est, ita ut supina pars in latitudinem circa medium minimè protuberet, sed ab ore caudam uersus secundum rectam (*ferè*) lineam ea pars protendatur. Ineptus est hic piscis elixari; melior, si assetur: quamobrem à Germanis Poloniæ accolis Bratkarpfe nominatur: à Polonis uerò Glowacz, propter magnitudinem capitis, quod corporis reliqui proportione prægrande uidetur. Tertium genus Brachsme Germanis est, (*Cyprinus latus Rondeletio:*) Polonis Dubiel: latior carpa communi, & squamis albior: & quia pinguior, sapidior, maiorisq; precij. Quartum latius superioribus, ferè ut Karas dictus piscis: unde etiam composito ab eo & carpa uocabulo Karpkaraß dicitur Germanis, & Polonis similiter, uel alio nomine Piotruss. Hic tribus superioribus præfertur, & in maiori precio est. (Karaßkarpf, *candidior est squamis quàm Carpa simpliciter dicta, in medio latior, nec ad eandem magnitudinem peruenit, Ge. Fabricius.*) Lege etiam paulò inferiùs in Additione ad Karaß piscem. Cæterùm qui Spiegelkarpfen à Germanis uocantur, apud nos (Cracouiæ in Polonia) non sunt. Qui Setzlingë Germanicè, hi Polonicè dicuntur Dlonnij karpik, (*uel*) Sprall piotink. Hactenus ille.

374.14. A. Beichlingi in Turingia in piscina arcis, anno Domini 1552. Augusti die 20. captus est Cyprinus hermaphroditus, Ge. Fabricius.

375. 46. A. Scardua, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Benedictus Iouius de Piscibus Larij. Ab alijs profertur Engobia, quem piscem in lacu Verbano capi æstate tantùm, pedalem aut maiorem: è mari ascendere, piscator quidam ad eum lacum, nescio quàm rectè, mihi retulit. ¶ Est & Picus marinus quidam Bellonio. Vide infrà in P.

377. 16. A. Γεροτομὴ huic pisci tanquam in præputio est, reductilis & explicatilis, ut & Cyprino puto. Spina est à principio pinnæ dorsi, sed totam membrana abscondit. Iecori color pallidus uel subflauus; bili cœruleus. In Maij mensis fine obseruaui in Scardula fœmina lumbricos ad digiti longitudinem, unum albicantem. In ore intus ossa duo superiùs prominent: & alia inferiùs, quæ eis utrinq; (iuxta mandibulas) occurrunt.

A In eâdem pagina, ad finem Corollarij de Cyprino lato, A. à nouo initio. BLEHE uel Plötze (inquit Kentmanus: *utuntur autem his nominibus Miseni de Cyprino lato*) piscis est latus, argentei nitoris: dorso parum fusco, cui aliquid cœrulei admixtum est: corpore tenui. squamis tegitur ut Cyprinus. Ab initio dum digito breuiores sunt, à figura nominantur Weidenbletter, id est, Salicum folia: deinde aliquanto maiores Windtbleben: iam uerò ad libræ pondus aucti & maiores, Bleben uel Plötzen. Tandem bilibres aut trilibres (rarò enim tres libras in Albi superãt,)
(F) Brossen uel grosse Bleben. Hi cum copiose capiuntur, incisis uentribus saliti conduntur in uasa ut uendantur. Plotzen autem uocantur quòd figura referant usitatum antiquitus gladij genus ualde latum, breue ac tenue, eodem nomine dictum.

Piscis hic latus ac tenuis, ore est acuto, capite paruo, oculis pulchris: naribus utrinque geminis. Dentibus, corde & intestinis non dissimilis est Coruo (*uulgò dicto pisci,* einem Rappen:) nisi quòd fellis folliculum habet rotundum: & uesicam magnam, aëre plenam, duplicem: quarum utraque cordis figuram præ se fert. E maiori uenula ad pulmonem (*branchias puto dicere uoluit*) fertur. Corui autem uesica oblonga est, ut in Lucio, Cyprino, alijsq; Albinis piscibus.

C E E piscinis aut stagnantibus aquis in Albim uenit: in quo parit, proficit & pinguescit. Capiuntur autem subinde & magni & parui: sed non priùs quàm aqua uehemente uentorum ui commoueatur, aut tempestatibus ac pluuijs turbetur: tunc enim è uado ascendit. Parit circa medium Maij: eoq; tempore præcipue & plurimi capiuntur. Amant uadum herbosum: ut plurimùm enim herbis et uermibus pascuntur. quare cum Albis inundat, è profundo ad plana riparum se recipiunt: in quibus, extra illud tempus quo pariunt, capi solent.

Bonus et boni saporis est piscis, siue recens assus, aut in aqua ad iuris ferè consumptionẽ elixus: siue infumatus similiter elixus. Hæc Kentmanus.

Sunt

Sunt qui **Brosen** aut **Prossen** piscem, à **Blahe** (uel **Blehe**) distinguant: quòd hic candidior, tenuior, sicciorq́; sit: ille nigrior, crassior, pinguiorq́;. ego cum Kentmano senserim, ætatis tantùm differentiam esse. Christophorus Encelius hunc piscem Plocenum nominat, Germanico uocabulo ad Latinam terminationem deflexo: Obseruaui (inquit) anguillas, & lumbricos aquaticos, quos à nouem oculis uulgò denominant: & murænas, (**die Pricken**,) cum hi pisces ex ouo gignuntur, (ut fit aliquando,) ut primùm exclusi fuerint, suscipi in branchias & foueri, modò à pisce Ploceno, modò alijs quibusdam. A

ADDITIO AD PISCEM **Karaß**: DE QVO PRIVS SCRIPSIMVS AD FInem pag. 377. & sequēti mox pagina iconē eius rudē exhibuimus: hîc meliorem damus, qualem Stephanus Lauræus, Ferdinandi Augusti medicus, misit: piscis scilicet simpliciter **Karaß** dicti: ei similem minoris **Karaß** effigiem à Io. Kentmano missam, nō posui. differt autem ab hac, quòd caudam extremam ferè arcuatam, & in medio reductam habeat, &c.

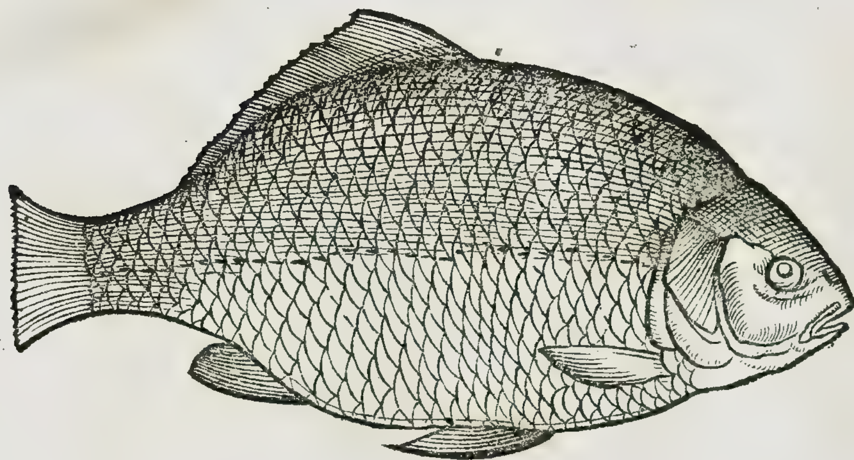

KARAS piscem Germani uocant, alij **Kares**, uel **Karaussen**. Genera eius tria in Albi reperiuntur. Primi generis pisces, sunt parui, tenues, lati, colore subaureo, cui circa dorsum fuscus admiscetur. dupla eis ad latitudinem longitudo: caput paruum. Pinna dorsi & cauda, fusci coloris sunt: reliquæ uerò quinq; pinnæ, è fusco punicei. Squamæ ut in Cyprino. Genus hoc Misenì paruum cognominant, **klein Karaß**: uel (*à colore*) **Giblichen**. Viuaces sunt admodum, (**Sind eines sehr harten lebens**.) E piscinis & stagnātibus aquis in Albim ueniūt: in eoq; augent & pariunt. Rarò octo digitos longitudine excedunt. Vescuntur gramine & argilla, ut & reliqui huius generis pisces. quamobrem magis amant piscinas, quàm fluentes & lapidosas aquas, propter uadum (herbosum & argillosum.) Itaq; rariùs in Albi reperiuntur. In piscinis quidem eos multiplicari non patiuntur domini: impediunt enim incrementa & saginationes Cyprinorum, quos à pabulo depellunt. *Genus I.*

Alterius uerò generis **Karas**, aliquanto crassiores & longiores sunt. squamas similiter ut prædicti, uel ut Cyprini, è giluo seu flauo nigricantes habent. Vocantur autem **Halbkaras**, id est dimidij Carási: (*ab alijs* **Karpkaraß**,) quoniam è Caráso & Carpa ueluti compositi uidentur. Hi quoq;, ut primi generis Carási, è piscinis aut stagnantibus aquis Albim ingressi, pariunt in eo & crescunt. Vtriusq; caro est subflaua, & in cibo uiscosa, quomodocunq; parata. Quò diutiùs uerò in Albi immorantur, eò sapidioris, solidiorisq́; carnis euadunt. (*Quære etiā paulò superiùs circa finem Additionis ad paginam 773.*) *Genus II.*

Tertij demum generis Carási tenuiores & latiores sunt, quàm dimidij nunc dicti: similes primis, sed maiores, & pulchri candoris argentei: habentq́; pinnas parte supina rubentes: superior uerò pinna cum cauda obscurius è fusco punicea est. Hi pisces in Albi nascuntur, non aliunde (ut prædicti) ingrediuntur. Pariunt primùm Iunio mense, secundò Ianuario: sicut & superiores: quibus temporibus etiam præcipuè capiuntur. Mediocriter augentur, ut sesquilibres aliquando aut bilibres capiantur. Assari solent, & in precio habentur. Fœminæ ouis grauidæ, elixæ etiam in aqua ad iuris ferè consumptionem, uel copioso butyro ad ius sub finem adiecto, non displicuerint, Hucusq; Kentmanus. ¶ Karás etiam Polonicè nominatur: & multùm, ut ferunt, à Cyprino differt, nisi quòd squamis eum æmulatur. ¶ Ex epistola Stephani Lauræi: **Caraus** piscem ad uiuum depictum mitto: in quo totus uēter inferior, subfului quodammodo coloris est. talis enim reperitur in lacubus & aquis stagnantibus: in recentibus uerò & fluentibus aquis, ea pars est albi coloris. ¶ Ex epistola Guil. Turneri: Cyprinum cum Bellonio Carpionem (*Carpam*) uulgarem esse faterer, si uspiā tam fœcundi reperirentur, qui sexies aut quinquies in anno parerent. Verùm *Genus III.*

de tam frequẽti partu Carpionis dubito. Eſt piſcis in Friſia orientali, quem Carutʒ appellant, Carpione minor multis partibus, tergo magis arcuato, ut ita dicam, & gibboſo, cætera illi ſimilis: quem omnes qui ipſum in uiuarijs ſeruant, conſtanter affirmant ſexies in anno parere. quare ſi Carpio, Cyprinus non ſit, hic meritò eſſe poteſt. ſed nihil definio.

379.54. poſt daſcillum. diſtingue, & A. dixiſſet.

380.6. poſt, gratificaberis. A. Eſt autem Lebias Athenæo marinus piſcis, qui aliâs Hepatus dicitur. uide in Hepato.

388. ſub titulo COROLLARIUM. adijciatur hæc Delphini imago, his uerbis adſcriptis: *Delphini hanc picturam à Cor. Sittardo habui.*

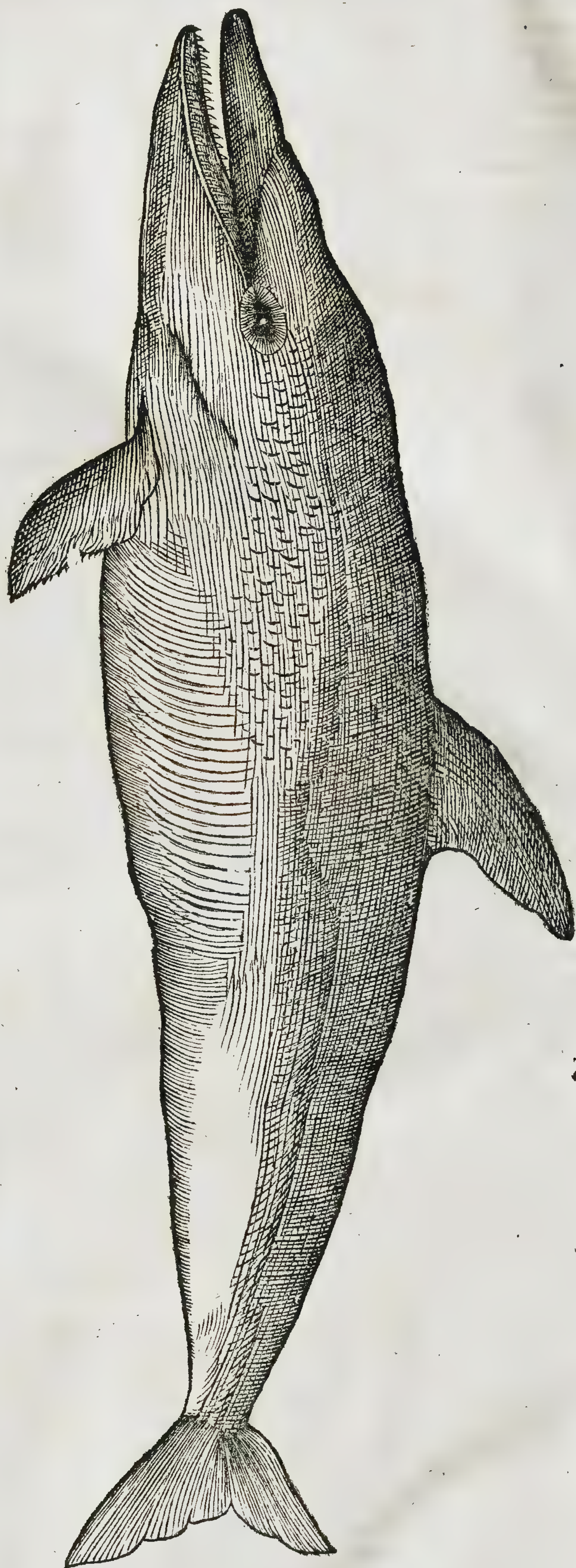

458.14. duarum, A. aut trium, ¶ 28. propenacuto: A. (Sic Hiſtoriæ 1.5. de cordylo: ἔχει δὲ ὅμοιον γλανεῖ τὸ οὐραῖον:)

459.36. Siluri A. (ut ego puto) ¶ 40. poſt, Danubio. A. (aliamq; ei ſimilem ex Albi. ab utroq; magnitudine ferè tantùm differre puto illam è Rauenſpurgenſi lacu.) ¶ 44. A. Species autem ex prædictis picturis non pauciores tribus eſſe uideo. nam & è Murtio lacu, & Argentina miſſus, ſpecies duas peculiares indubiè conſtituunt: reliquæ tres ad ſpeciem unam pertinere uidentur.

466.49. ἀκύμονος A. (fortè ἀμύμονος)

477.44. Ghiozzi, A. (*Ionctium alicubi pro Phoxino Hetruſcis dictum interpretatur Bellonius, nimirum à iuncis,* ein Pfrill:)

389.62. poſt, laus. A. Aelianus quidem de Animalibus 9.59. ex Ariſtotele φώκης legit, non φωκαίνης, ſimiliter Plinio.

393.14. Hirci piſces in Cyrenaico & Sardoo mari oberrant cum delphinis, Volaterranus ex Aeliano: apud quem non hirci, ſed arietes legitur.

407.11. poſt, commotus eſt. A. Scio Plinium libro 21. cap. 4. ubi de roſarũ generibus agit, ſic ſcribere: Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Grę cis lychnis, nõ niſi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinq; folia, uiolę magnitudine, odore nullo. Hæc ille; unde aliqui herbam Italis Roſete dictam, lychnidem eſſe putant, ut ſcribit Bacchanellus.

410.15. A. Vide etiam Rondeletium infrà, in Capite de Vermibus in tubulis delitescentibus, elemento V.

411.22. post, magnæ A. (*cochleæ nudæ, Aelianus.*)

412.17. post, Mutianus A. (prodit echeneidem) ¶ Ibidem margini adscribe: Mutiani murex: de quo leges etiam infrà in Corollario de Murice.

424.44. post, apparebant, A. Vide infrà ubi de anguibus scripsi in Hydri historia.

428. inter decimum & undecimum uersus, hæc interscribe: ELEGATRVS nominatur ab Ausonio in carmine ad Theonem: Corrhoco letalisq́ trygon, mollesq́ platessæ: Vrentes thynni, & malè tecti spina elegatri. Quærendum an scorpius uel araneus sit.

431. ad iconem piscis in medio paginæ adscribe: Pictor omisisse uidetur pinnas medij uentris, quas Bellonius expressit. is quidem figura hac apud me uisa, omnino Epelanum fl. suum esse aiebat. ¶ 61. A. Hispani scombrum uocant cauallo, Rondeletius.

433.11. post, squamis.) A. Hippus piscis qui sit Atheneo & Plinio, nondum planè scio: nisi idem sit cum hippocampo, Rondeletius. Deinde L. Plura de Hippocampo, &c. ¶ 16. post, Albertus, distingue, & A. et Author de Nat. rerum, apud quem Zidrach scribitur.

434.9. post, appellat. A. hæc Athenæus: ego sardinas ab Aristotele (in his quæ extant) nusquã nominari puto.

436.37. post, ὕκκας, nota punctum. et A. Vide infrà in Hycca, elemento H.)

437.10. post, Ruburnus A. (duo nomina de uno pisce.)

438.16. post, Varium, A. (Germani ein Pfrill uel Bambele,) ¶ 17. A. Vide Rubiculus in R. elemento. ¶ 32. post, faueret, A. (quanquam proprius Rheno non est, cum è mari ascendat, sicut & salmo. ¶ 41. ad iconem Escharæ adscribe: *Vide an Auris marina Bellonij (in Patellis, quanquam longè diuersa, nobis reposita) huic cognata sit.*

441.29. post, Petri, A. (Orphum etiam Græci multi hodie Petropsaro, id est, piscem sancti Petri nominant.) ¶ 32. post, sum. A. Pierius Valerianus idem de Squatinæ piscis capite scribit.

443. post, acutum. distingue, & A. (*à quo fortè etiam nomen ei factum.*) ¶ 60. post, palmi, D. cõma, et A. (*scilicet maioris,*)

444.16. post, fossilem A. (*Vide etiam infrà inter Mustelas, ad finem historiæ illius quam Lotam Galli nominant: item in Pœcilijs.*) ¶ Deinde D. hæc uerba, Ge. Agricola, &c. usque ad Peisker. ¶ 18. post, crassiores. A. (Meliùs Erdtputten uel Erdtrüschen dicerentur.) Ad eiusdem lineæ finem A. cui similem quoque Nicolaus Speicherus peritissimus Argentinæ pharmacopœus misit, unà cũ sceleto piscis è Marchia: in qua regione (præsertim Francofordi ad Viadrum & Zulchi) communem uilemq́ esse ait: alibi nusquam à se uisum. Corpus in pictura frequentibus punctis nigricantibus pingitur. Dorsum nigricat, uenter subluteus est: latera per longitudinem alternis eosdem ferè colores habent, &c. ¶ 27. post, ratione. signa geminum punctum: & A. Pful Misenis palus est, uel palustris lacus.

452.53. post, ferunt. A. (Vide infrà in Xiphia Saluiani sententiam, super hoc Strabonis loco.). ¶ 10. post, diximus: A. (quanquam ueteres Canem potiùs faciunt genus ad Mustelum, quàm contrà,) ¶ 23. post, ultimo. A. (*sed* θυρσίων *tantùm ab Athenæo dicitur, non* τόμος θυρσιωνός. *Vide infrà in salsamentis H. a. pagina 987.*) ¶ 24. post, Hic A. (Canis marinus) ¶ 31. post, tirsio A. (aliàs tyrsio.) ¶ 36. post, dicitur, A. (*Verùm Græci* τέμαχος *potius quàm tomum dicunt de parte piscis.*)

457. Lemmati DE GLANIDE, Rond. subscribe: *Glanis esse non potest, cum Glanis Siluro similis describatur, ad quem hic nequaquam accedit.*

477.44. Ghiozzi, A. (*Ionctium alicubi pro Phoxino Hetruscis dictum interpretatur Bellonius: nimirum à iuncis,* ein Pfrill.)

479.13. *candido.* A. *Pinnis albicat, similis ferè capitoni fl. minori, quem Haselam nostri uocant. Latera eius linea distinguuntur.* Quærendum an Sueta Bellonij idem hic piscis sit, in Naso nobis descripta: nam peritonæum etiam Rislingo nostro ut Suetæ nigricat: & magnitudo Suetæ magis quàm Nasi ei conuenit. ¶ Ibidem, *capitur* A. (*sed rarò.*)

480.26. conijcio. A. (*His scriptis audiui piscem quem alij Germani* Steinbyß *uocant, à Misenis* Steinschmerlin *appellari, Pœciliæ Pausaniæ, id est Peiscero uulgò dicto, planè cognatum. quare utrunq, gobium pœciliam, sed alterum barbatulum, alterum imberbem, nominare & cognominare licebit.*

481.2. A. Plura quære infrà in Corollario de Phoxinis F. ¶ 35. A. Poloni Psiranik appellant: aliqui recentiores Latini Saxatilem, ineptè. ¶ 39. post, branchijs A. (*In sceleto uestigia quidem branchiarum foris mihi apparent, sed locus clausus & solidus est.*) ¶ Post uersum 57. A. Titulum hunc: COROLLARIVM III. De Aspero pisciculo, Gobioni persimili. Sub titulo A. hanc iconem. Iconi subiunge descriptionem ut sequitur.

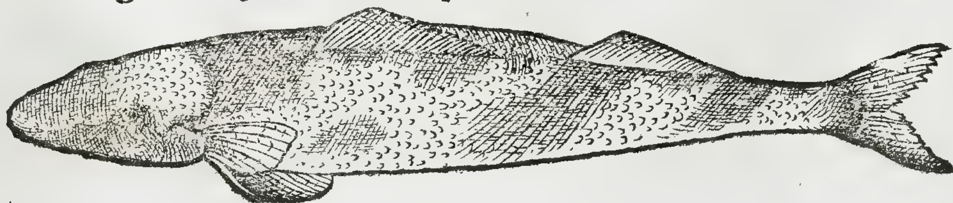

PP 3

PICTVM hunc è Danubio piſcem Iulius Alexandrinus præſtantiſsimus Ferdinandi Augusti medicus ad me dedit. Suſpicor ferè eundem eſſe cum Aſpero piſciculo Rhodani, à Rondeletio ſuprà inter Gobios fl. deſcripto. forma quidẽ tota & ſingulæ fermè corporis partes in utriuſq; pictura cõuenire uidentur, niſi quòd pinna ab ano in noſtra icone nulla eſt, pictoris fortè incuria. Nulli enim piſciũ opinor hæc pinna deeſt. Rondeletius Lacertũ peregrinũ ſuum ſine ea pinxit: quam Saluianus eidem addidit. Bellonius in ſola Tænia hanc pinnã ſe nõ reperiſſe mihi retulit. ¶ Piſcis quẽ exhibemus Germanicũ nomen eſt **Zindel**: uel, ut alij ſcribũt, **Zinde/Zundel/Zinne/Zingel**. Vngari Kolcz appellant. Icon ad me miſſa, digitos xij. longa eſt: quam longitudinem in hoc piſce mediocrem eſſe audio. Colore eſt partim è fuſco ruffeſcente, partim nigris maculis ſatis magnis per interualla diſtinctus: quarũ aliquę à dorſo ad uentrẽ (qui cinereus eſt) obliquę tendũt. Oculis color Indicus: & aliquid ſub eis rubri. Audio eum ad libræ pondus (.i. unciarũ xvj.) accedere: (alij etiã trilibrem fieri retulerunt:) caudã adeò durã habere, ut uix amputari poſsit: pinnas in dorſo aculeatas percæ fluuiatilis inſtar: (*icon noſtra pinnas molles, nõ aculeatas, præ ſe ferre uidetur:*) roſtrum acuminatũ: carnem candidiſsimã. Sunt qui forma & colore Cani marino cõparent: alij Lucio, præcipuè quidẽ capite. abſq; ſquamis eſſe aiunt, inſtar anguillæ. (*Rondeletius Aſperũ ſuum à ſquamarum aſperitate uulgò Gallicè Apron dictum ait.*) Lautiſsimum eſſe addunt ſimul & ſaluberrimum, omnium Danubij piſciũ, ita ut uel puerperis apponatur, & diuitũ duntaxat menſas oneret: quod equidem miror, ſi ſquamas nõ habet. ferè enim omnes qui ſquamis carent, minùs ſalubres exiſtimantur. Ferũt eum Danubius & Tibiſcus. In Danubio prope Boſoniã magna eius copia capitur. Viennæ etiã non deeſt: et in Bauariæ fluuijs, ut Iſera, & Loiſaca: hic quidẽ è lacu **Ammelſee** fluit in **Kachelſee** lacũ, & inde rurſus in Iſerã fluuium. In piſcinis ſeruari nõ poteſt. ¶ Eiuſdem piſcis effigiẽ illi quã dedimus, ſimilẽ, coloribus tantùm diuerſam (uentre & pinnis albicantibus) Raphaël Seilerus (iuriſconſultus doctiſsimus, Comes Palatinus, clariſsimi Auguſtanæ Reip. archiatri Geryonis filius) ad me miſit. in qua ſimiliter nulla ab ano pinna, nullæ ſquamæ apparent. ¶ Alius ab hoc nimirũ eſt piſcis apud Boruſſos **Sanz** dictus: quanq; & illũ audio Lucio comparari, roſtro eſſe acuminato, ſed minùs quàm Lucius: maculoſum, carne ſolida: ſed marinũ eſſe, Lucij magnitudine, ſquamis etiã Lucij inſtar paruis tegi. De eo an ſit aſellorum generis, ut ſuſpicor, quærendũ. Eundem puto alibi aliter nominari, **Zandet/Zandel/Sandat/Sant.** (*Videtur ab arena nomen habere, nam & in litoribus capitur.*) Hunc in Boruſſia & Dania capi audio: & dolijs incluſum magna copia ad mediterraneos (Noribergam uſq;) exportari. magnitudine eſſe inſtar mediocris Merlucij, (**wie ein mittelmeſſiger Stockfiſch**,) ſupina parte albũ, prona nigricantem: capite nõ magno. Salſi carnẽ, tenaciorem fieri. Aliqui longũ eſſe narrarunt ad dodrantes ferè tres cum dimidio: flumina ſubire: in cibo laudari. alij inſipidũ eſſe dicunt, quia nihil pinguedinis habeat: cyprini magnitudine, minùs latum, ſed craſſum, album: ſpecie truttæ ſalmonatæ ſimilẽ, ſquamis cyprino, capi etiam in lacu Suerinenſi, per quadrageſimam maximè.

ADDITIO AD PAGINAM 484. POST VERSVM 31. ad finem Elementi G.

DE GVSTERO VVLGO MISENIS DICTO PISCE.

Iconem à Io. Kentmano miſſam non poſui, quòd omnino piſcis idem mihi uideatur cum illo quem noſtri Bliccam uocant: quemq; Rondeletius Ballerum facit, &c. de quo ſcripſimus ſuprà pagina 27. A. Elemento inter Albos piſces.

Geuſter uulgò à Miſenis in Albi uocatur piſcis, qui Blicca à noſtris, ut iam dixi. ſed alium Miſeni Bliccã, quem & Zertã, appellant, anadromum piſcẽ: de quo paulò antè inter Capitones fluuiatiles ſcripſimus. Chriſtophorus Encelius, deflexo Germanico uocabulo ad Latinã terminationem Guſterũ dixit. Anguillæ & lampredarũ ſpecies (**Pricken** & **Neüneügen**) aliquando (inquit) ex ouo generantur: quamprimùm uerò excluſæ ſuſcipiuntur in branchias & fouentur à Guſteris & alijs quibuſdã piſcibus. Piſcem hunc aiunt aſſari ſolere, paruũ, craſſum & breuem eſſe. Aliqui Zertæ comparãt, (neſcio q̃ rectè:) ea enim à Kentmano oblongior anguſtiorq; pingitur: in hoc differre, addunt, quòd ſquamas habeat ſubcœruleas, quæ in Zerta albiores ſint.

502.44. deprimantur, A. (*aut potiùs firmentur, ita ut innatent tamen, & per mare ferantur, non ad fundũ mergantur.*) ¶ 45. gaudentes A. ſub eis.

503.8. poſt Rondeletij. diſtingue, & A. et infrà elemento T. in Tragis.

504.20. perforatam A. (τὰ βράγχια κατατετρημένα, id eſt, branchias perforatas.)

514.37. hoc libro A. (*nos hunc ordinem non ſeruamus.*)

515. Sub lemmate, DE EADEM, Bell. ſubſcribe: *Mugilem alatum Rondeletij uidetur pro hirundine pingere.* ¶ 46. in fine lineæ A. Immò libro 2. inter piſces, quorum uenenati ſint aculei, hirundines recenſet.

516.20. A. Romæ Rondeletij lyras, capones uocant. Miluus ſiue Lucerna piſcis, tam ſimilis eſt hirundini piſci, ut Græci hodie falſò eum chelidonem uocent: Adriatici ſinus accolæ Lucernam appellant, Gillius.

517.4. arbitrentur. A. Ab horũ alterutro iconẽ hîc ſubiunctã accepi: & rurſus ſimilẽ ferè à Sittardo.

tardo. Species hîc proposita piscis est uolantis, pinnis nempe in transuersum extensis, eædem demissę, natantis speciem præbebunt.

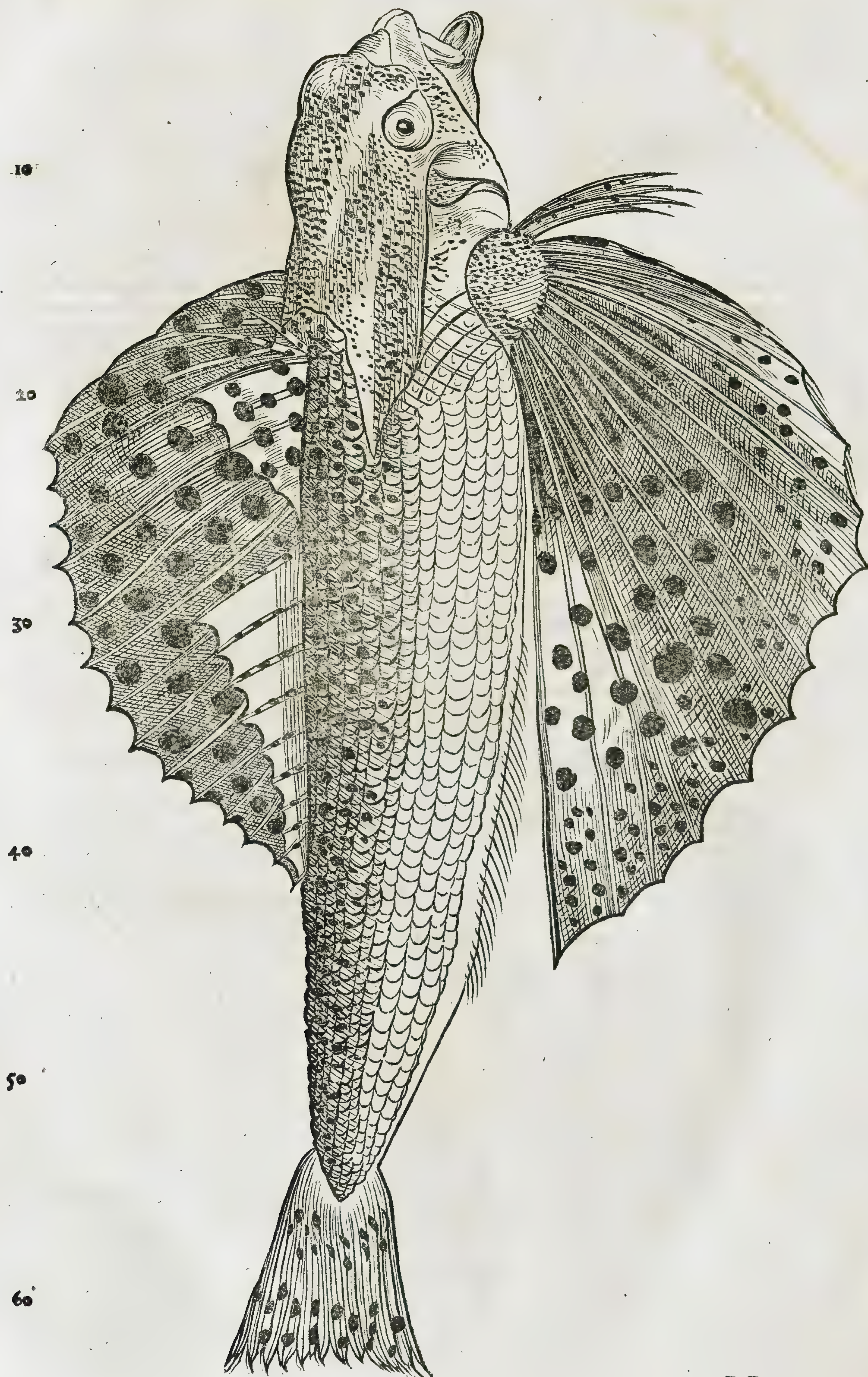

520.10.puto.A.(Meliùs explicatum hunc Pausaniæ locum dabimus in Tritone.)

522.32.Plinium.A.Oppianus Syænam circa petras leprades degere meminit. ¶ 33. laus.A. nos inter Mustelos infrà diuersos esse ostendemus.

531.43.A. ¶ Enhydridis iecur uesicæ uitia, & calculos sanat, Plinius.

Phryganium Bellonij. 546.33.A.Icones hîc adiecimus, alteram Phryganij nudi, alteram sua theca intecti, è lacu nostro:

Kärderle nostri nominant. Theca est quasi bombycina, longitudine articuli humani in digito, parte una aperta. Ei includitur uermis pedibus senis & capite eminens, reliqua pars, nempe alueus oblongus, intus conditur: supra infráque cirris albicantibus hirsutus, quibus opinor thecæ suæ adhæret, adeò tenaciter, ut ui euelli uix queat. pars extrema, utrinque eminens paucis & breuibus pilis insignitur. Cum in sicco seruassem duos aut tres dies, & caput prominens emortuum uideretur, euulsi, & posteriora etiamnum uegeta uiuáque inueni. sed & caput rursus leuiter mouebatur. Thecæ illi foris adhæret, quicquid leuius appropinquârit, cortices lignorum, fremia seu phrygana (unde phryganium Bellonius nominauit) quibusdam & conchulæ patellarum instar, magnitudine & figura lentis: & aliæ quisquiliæ.

Eâdem pagina uersu 58. Plinius. A. Hermolaus lampetras uocat, fontanas tineas. ¶ Et mox pro has, L. ego uerò has Plinij tineas esse puto, &c.

548.30.A. ¶ Reperiuntur & in mari uermes aliqui huiusmodi, ut nulla alia pictura, quàm una linea continua exprimi posśint, &c. Vide infrà elemento V. ab initio Capitis Rondeletij de Verme microrhynchotero.

549. 4. A. ¶ Qui intemperie hepatis calida laborant (inquit Trallianus) si ea leuior fuerit, & uires calidæ, sumere poterunt lupum, orphum, ceridem, *καὶ τὸν δὲ αὐτοῦ ἰσικὸν, μὴ μέντοι γάρου, ἢ κνίσσης* (Andernacus legit *κνίδης*, id est urticæ) *ἢ ἄλλων τινῶν. ὁ γὰρ ἰσικὸς οὗτος μετὰ τοῦ μηδὲν ὠφελεῖν, ἔτι μᾶλλον βλάπτει τὰ μέγιστα τοὺς ἐσθίοντας.*

552.35.Egau, A. (*nostri ferè lacertum terrestrem sic uocant.*)

553.sub lemmate, DE EODEM Lacerto, &c. subscribe: *De Trachuro leges pauca etiam in T. elemento.*

554.Lacerti peregrini iconi, adscribe: *A Saluiano meliùs pingitur hic piscis, & σαῦρος uocatur. pinnula etiam à podice additur.*

560. 13. saxatiles A. (*hoc non conuenit phycidi.*) ¶ 17. Idem omnino, aut maximè D. hæc uerba. Et mox L. ¶ Cognatus huic mihi uidetur Scarus uarius Rondeletij, quem Bellonius simpliciter Scarum nominat. sed differt dentibus, quos planos (suprà) habet Scarus, & in Oceano non capitur: cùm hic, quo de agimus & mediterranei et Oceani piscis sit.

563.37.post, *inuenio*, nota geminum punctum, & adde: *quisquis autem ita sensit, ex Plinij de piscibus catalogo malè distincto ad finem libri 32. deceptus uidetur.*)

566.57.iudicent. A. Vide etiam in Corollario de Vrticis diuersis.

572.62.Cor (*fortè Corpus, uel Crusta.*)

578.46.Varinus. A. Et alibi, *Σμαρίδιον, γεράδιον.*

584.61.Apologia 1. A. De pedibus earum, & mollium in genere, plura leges in Sepia B.

585.46.L.Athenæus quoque & Eustathius Aristotelis uerba recitantes, *νέουσι* legunt.

593.31.luceat. A. In uiuo etiam squamæ quodammodo aureo colore lucent, singulæ extremo margine medio: reliquum enim cute obductum est. Pantheram fluuiatilem hunc piscem dicas, cum propter rapacitatem: tum quoniam maculis plurimis albicantibus latera eius distinguuntur, plerisque oblongis. Lingua in Lucio grandi satis euidens est, & aliqua ex parte soluta: branchiæ quaternæ. In fine Martij reperi sesquicubitalem, ouis plenum. Squamæ ei peculiares, tripartitæ à posteriore parte.

612.32.A. Lyræ alterius Rondeletij effigies hæc est, (quanquam cornua ab ore prominentia, tanquam in Lyra instrumento, nulla ostendit,) ad sceleton olim nobis delineata.

Icon huius Lyræ in sequenti pagina expressa est.

618.inter uersus 57.& 58.hæc interscribe: MALTHAE icō & descriptio ex Rondeletij opere, hîc omissa, posita est infrà inter Mustelos.

637.1.papaueres A. ¶ Vide etiam infrà in Polypo B. & in Rondeletij Pinna magna F.

639.4.post, *facta est*, distingue, & A.nescio quàm rectè.

Ad iconem Merulæ, è Bellonij libro, adscribe: *Icon hæc persimilis est Phycidis ab eodem Bellonio exhibitæ iconi.*

642.58.post, χρύσοφρυν, nota punctum geminum: & A. *in calida uerò intemperie, ex piscibus concedit psittam, mullum, scarū, chrysophryn: &, si calor sit leuior, ualidæq; uires, lupum, orphum, ceridem)*

644. ad F. in margine adscribe: Vide etiam in Turdo aliquid.

¶ 19. κοσσύφους A. καὶ κίχλας.

647.20. μύρος, A. (*scribendum fortè μῦρος, perispomenon*)

659.26. Καλυδῶνι A. (fortè Καλυδῶν' ἐνί)

662.27. A. Hinc & Plato Comicus apud Athenæum: Σκορπίος εὖ παύσειέ γε σου τὸν πρωκτὸν ὑπελθών.

670.12. sagittarius A. (*Hunc alibi Scolopacem uocans, Sagittarius, inquit, esse non potest, nam sagittario plures sunt aculei ad herinacei speciem*)

683.37.apparet. A. Fel iecori adiunctum habet zygæna, Arist. historiæ 2.15. lego smyræna. uide in Corollario sphyrænæ B. 46. piscium. A. Cuias flumen rectà ad Oceanum tendit: cuius accolæ donarunt nobis murænas ducenta habentes pondera, (*malim pondo, id est, libras:*) affirmantes in mari Oceano, quod erat ad milliarium tertium & uigesimum, maiores esse, Alexander Magnus in epistola ad Aristotelem.

698.29. spinam A. intelligo.)

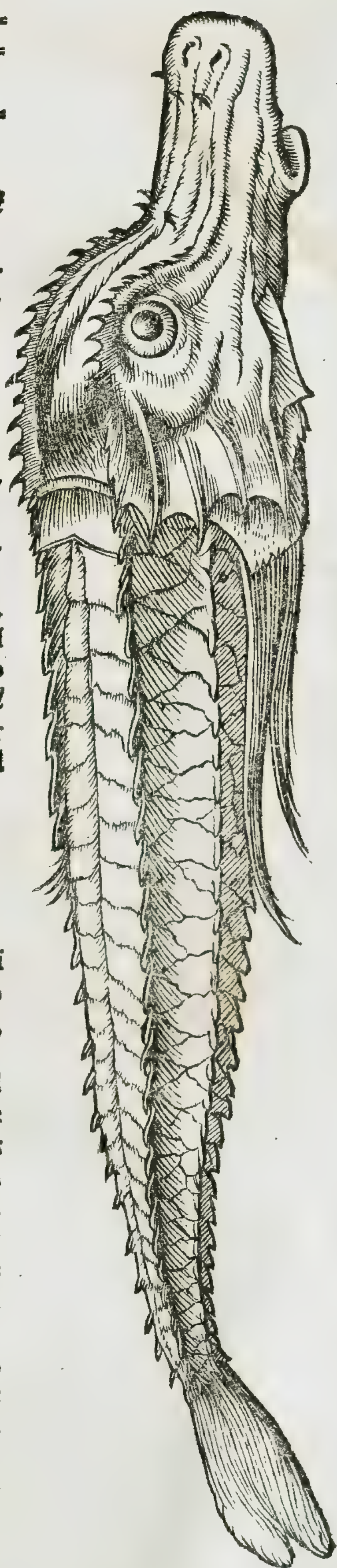

AD PAGINAM 705. POST VERSVM 27.
ADDITIO DE LAMPREDA, EX IO.
Kentmani Catalogo piscium Albis.

Lampreda piscis similis est ei quem Enneophthalmū uulgò Mi
seni uocant, (gleych einer Neunaugen oder Pricken, (sed maior.) A
unde imperiti aliqui putarūt Steinbeiß/Neunaug & Lamprett,
unum esse piscem, qui pro ætate ac magnitudine nomina mutet.

Lampreda dorso est è fusco puniceo, (breunlacht:) uentre candi
do. Pellem sine squamis habet, satis crassam & lubricam. Sunt quæ B
ulnæ longitudinē attingāt, plus, minus, satis crasso corpore. Caput
est lōgiusculum: os rotundum, subflauum, satis amplū seu latum in
rotunditate: quo sicuti enneophthalmus maior ac minor (wie ein
Steinbeiß oder Neunaug) suctu se affigit. Felle caret, & iecur
pulchrū ac uiride habet. Maximæ in Albi libras ij. cū dimidia pendent, aut tres ad summum: & grossis (ut uocant) nummis, sedecim
uel octodecim uenduntur.

Piscis hic apud nostros (quanq;, nisi magnis impensis paret, non E
admodū sapit,) pro lautissimo habet, & preciosissimo, si pro ponde
re, ut fieri solet, preciū æstimet. Huius aūt nobilitatis forsitan causa
est, quoniā felle caret: uel quoniā iuris apparatus, sine quo nihil sapit, preciosior est, quàm ut à plebeijs aut mediocribus hominibus
confici possit.

E mari in Albim ascendit unà cū salmonibus. cū enim per se in-
epta sit ad natationē, salmonibus affigens se ab ijs pertrahitur, per præcipitia etiā fluminis inter- C
dū, si quæ obstiterint. Sugit aūt tam ualidè, ut signa aliquando instar argentei numi semuncialis
in cute & carne salmonum relinquantur. Sic in Albim aut Mildam aduectæ, ad riuos properant:
ubi, eo tempore quo Salmones migrant, maximè capiuntur. qui capturā subterfugiunt, pereunt
& contabescunt. Quòd autem salmoni potius, quàm sturioni aut alteri cuipiam anadromo adhæ
rescat, carnis salmonum dulcedinem in causa esse puto.

Assus aut elixus simpliciter hic piscis, ut alij pisces, planè uilis est, & nullius egregij saporis: F
ita uerò, ut nunc dicetur, paratus, principum mensas ornat. In uas uinarium aliquod impositus, uino Maluatico, aut alio quod haberi optimum potest, abunde perfusus, id ipsum
in corpus attrahit, citiùs quidem quod dulcius fuerit: unde inflatur ac distenditur, donec
expiret. Sunt qui ut sumptum declinent, quoduis uulgare uinum adfundant. Ita extinctum piscem incidunt: & uinum quod attraxerat, cum sanguine colligunt. Ipsum uerò in frusta

pro arbitrio dissecant: quæ, ut reliquos pisces, in aqua bene elixant. elixa eximunt, & sanguini cũ uino pro condimento adijciunt, cinnamomum, caryophyllos, saccharum, zinziber, uuas passas minores: & confriatæ melitutttæ (Pfefferküchen) plus, minùs, prout ius crassius aut tenuius parare libuerit. hæc simul coquunt: deinde frusta piscis iam elixa inijciunt, & aliquantisper cum iure bullire sinunt, ut odorem saporemq́ attrahant. Hoc modo parata Lampreda principum cibus est, &, si libeat, in tali iure septimanas aliquot bona ac sapida seruari potest. Hæc Kentmanus.

Vermis Indicus fluuiatilis. In India Cluias flumen rectà ad Oceanum fertur: cuius accolæ nobis donarunt uermes ex ipso flumine extractos, femore humano crassiores, omni generi piscium sapore præferendos, Alexander Magnus in epistola ad Aristotelem. Fuerint autem hi uermes forsitan lampredæ uulgò dictæ, aut eis cognati pisces.

ADDITIO AD ALTERVM GENVS LAMPREDAE, minus, pagina 706. post uersum tertium inserenda.

DE LAMPREDA MINORE, VEL ENNEOPHTHALmo maiore, ex eodem Kentmani Piscium Albis Catalogo.

A B NEVNAVG (id est, Enneophthalmus uulgò dictus) piscis est, *longi & angusti corporis*, dorso è fusco puniceo, uentre candido, (sicut & Lampreda:) quam cute etiam, & *oris forma refert*, & branchijs utrinq; septenis detectis, ocellorum quadam specie, unde nomen ei *impositum*. ab utrouis enim latere inspiciatur, septenis branchiarum foraminibus, si oculi bini ueri adnumerẽtur, nouen ocellos habere uidetur.

C (E F) Ex Oceano in Albim uenit: ex Albi ad riuos tendit: in quibus plurimi circa medium Quadragesimalis ieiunij capiuntur: quo tempore etiam plenæ sunt ouis fœminæ, & (*in utroq; sexu*) pingues optimiq́ ad cibum. nam qui reliquo anni tempore capiuntur sicciores tenacioresq́ sunt. Similiter ut lampreda, non proficit in dulci aqua, sed contabescens moritur.

F Bonus est piscis tum recens, tum infumatus. Recens simpliciter in aqua elixatur, *sicut alij pisces*. deinde ius aromaticum (è uino, saccharo, cinnamomo, caryophyllis, & zinzibere cum uuis passis minoribus) affunditur. coloris autem gratia, uel defrutum cerasorum (gegoßne kirse:) uel modicum melitutttæ, (Pfefferküchen:) uel amylum cum croco additur. Infumatus uerò in aqua calida modicè præmaceratus, super craticula assatur. quod si recenter infumari cœperit, præmacerari in aqua non fuerit opus.

706.30. Adscribe: *Hæc fortè est Typhle, Nili piscis. Vide in T.* ¶ 39. Naijnog. A. Miseni & circa Argentinam aliqui (puto) Steinbeiß nominant, quod nomen nobis usitatum est de alio pisce inter Gobios fluuiatiles descripto. Lusitani Engie.

707.1. Adscribe: *Vide ne squamæ nimis manifestè sint pictæ.*

712.60. uoraces. A. Barbulæ in superiori maxilla geminæ: unica à mento pendet. Fel in lacustri genere cœruleum. Vesica ad promouendam natationem aëre plena, plerisq; alijs piscibus data, nulla in hoc genere mustelarum est, quod sciam.

713.37. refutauimus. A. In fœminis oua sunt plurima, congesta, minima, instar lendium, alba. ¶ 40. A. ¶ In lacustri aliquando grandines aliquot in iecore inueni, tum in superficie, tum interius.

ADDITIO AD PAGINAM 714. POST uersum 18. inserenda.

RVRSVS DE EADEM MVSTELA FLVVIAtili, ex Catalogo piscium Albis Io. Kentmani.

B OLRVPA (sic à Misenis uulgò dicitur, ein Olruppe, genere fœm.) longus & lubricus piscis est, septies ferè longior quàm latior. non squamis, sed læui pelle fusci coloris, uariantibus passim nigris maculis integitur. Pars posterior planè anguillam refert. Quod ad colorem, & partim quoque formam, similis est Velso pisci, (*ut Miseni nominant: id est, Siluro:*) sed caput & os minus acutiúsque habet, & à mento barbulam unicam: Velsus uerò quaternas ea parte: in superiori autem labro binas. Pinnis etiam differunt. Olrupa enim binas gerit ad branchias, utrinque singulam: & infra in medio aliam, omnes molles: Silurus uerò binas solùm illas iuxta branchias habet, quibus aculei duri insunt. Spina quidem una & simplex per dorsum Olrupæ extenditur, similiter ut in Velso. Pro dentibus labra habet aspera. Cor ad initium gulæ dependet, ut alijs plerisque piscibus. Iecur ei proportione maximum. nuper cum pondus iecoris unius examinare liberet, quatuor ferè uncias cum dimidia pendebat. Gula angustior est: uentriculus uerò longus & crassus: circa cuius medium enascitur intestinum paruum, è quo statim ad utrunque latus appendices uel ramuli undecim sparguntur, ita ut ueluti manu quadam utrinque uentriculus comprehendi uideatur: sunt autem omnes caui & succo cibario pleni. Ab hoc intestinorum initio meatus rectà descendit paulò ultra uentriculum: inde dupliciter reuolutus, iterum rectà extenditur usque ad anum. Hinc aliqui nugatores hunc piscem medicum

Mustelæ fl. & Siluri collatio.

(Doctore-

(Doctorsfisch) nominant, quòd uentriculum (qui matulam siue ampullam, in qua medici urinas contemplantur) manus ueluti matulam tenentis, complectatur. Maximi in Albi bilibres ferè sunt: hoc est, unciarum xxxij.

C Piscis hic anno toto è riuis in Albim migrat. Circa brumale solstitiū & natiuitatē Domini parit: quo tempore, nisi glacies impediat, plurimus capitur, & in cibo tunc optimus est.

F Bonus & sapidus est piscis. Simpliciter quidē in aqua fontana (cui cū primùm feruere occœperit, immittit & cōditur) ad iuris ferè consumptionē elixus: affuso demū etiā uino, (mit einē weyn abgeküelet,) optimè sapit. Iecur eius imprimis inter delicias censet: & omniū qui in Albi piscium iecori præfertur. Alios etiam pisces, quibus cum elixatur Olrupa, sapidiores reddit.

G Spina huius piscis arida cōtrita, drachmæ unius aut dimidiæ (pro ætatis ratiōe) pōdere, infantibus & pueris aduersus comitialē morbū, miro successu propinat è stillatitio liquore florū tiliæ, ut à præstantissimo Haldēsis episcopi medico Georgio Laurea accepimus: qui & seipsum frequenter hoc remedio usum, & alios subinde feliciter utentes obseruasse retulit.

719. Sub lemmate, DE CENTRINA, Rond. subscribe: *Aliam eiusdem iconem magnā à nostro pictore expressam, inuenies infrà cum Vulpis mar. Corollario.*

721.6. L. (acipenser scilicet,) & parenthesi include.

723.32. Lemmati adscribe: *Duas eius icones Bellonius posuit: unā simpliciter Vulpeculæ nomine: alterā Italicæ Vulpeculæ, quæ à Venetis Porco marino dicatur. atqui in descriptione discrimen nullum facit.*

728.1. Lemmati adscribe: *Vide etiam infrà, ab initio Corollarij de Vulpe.*

730.16. Iliad. N. Adde: sed pro ὢν τῇ μυτίδι, ut apud Aristotelē habet, non rectè legit ἐν τῇ μύτιδι. Vide Rondeletiū in Sepia, ubi mytidē iecori respondere ostendit, & atramentū in ea non cōtineri: Quære plura in Corollario de Sepia B. ¶ 22. masculino. A. Sepia quidē, quæ mytin habet, ut & alia mollia, dicitur nō sola, sed coniugatim, mas cum fœmina, natare.

732.14. Sueta. A. Nasi enim extremitas crassiuscula prominet: os reductū est, latum: quodq́ ueluti labra habere uideat, ut labeo fluuiatilis dici mereatur. Dentes in ore nō habet. Pinnæ omnes, & cauda quoq́, perpulchrè, minij ferè instar rubēt: ea quæ in medio dorsi est excepta, quæ fusca ferè est. In medijs etiam branchijs ruboris nonnihil est. Fell pallidum, dilutum, in folliculo tres digitos longo, qui intestino annectitur.

736.28. Bellonius. A. ¶ In India Cuias flumē rectà ad Oceanū fertur: in quo Scari ingentes uasis eburneis capiebant, ne arundines morsu cōfringerent, aut à capillatis mulieribus (quę pisce uiuebant aquis immersæ) prenderent. quæ quidē mulieres ignaros regionū homines in flumine natantes aut tenendo gurgitibus suffocabāt, aut in arundineta tractos, cū essent specie mirabiles, affectu suo auidè uictos rūpebant, aut Venerea examinabāt uolūtate. Quarū nos duas modò cepimus, colore niueo Nymphis similes, diffusos post terga capillos habentes, Alexander Magnus in epistola ad Aristotelem.

741.38. A. Tonsicula quidē ex Orimis celebratur à Cassiodoro, non describitur.

ADDITIO AD PAG. 741. POST VERSVM 51. INSERENDA.

DE EODEM PISCE, EX HIPPOLYTI SALVIANI LIbro 1. qui Romæ uulgò Pesce Pettine uocari scribit, &c.

Piscis huius effigiem suprà etiam, elemento N. ex Rondeletio, Nouaculæ nomine dedimus. Hîc aliam à sculptore nostro iam priùs elaboratam, (ad picturā à Cor. Sittardo missam, sed quæ tum nos subterfugerat,) damus. qui elegantiorem requirit, è Saluiani libro petat. Nostra quidem hæc, sicut & Rondeletij, si non satis accurata, ad piscis tamen cognitionem satisfecerit.

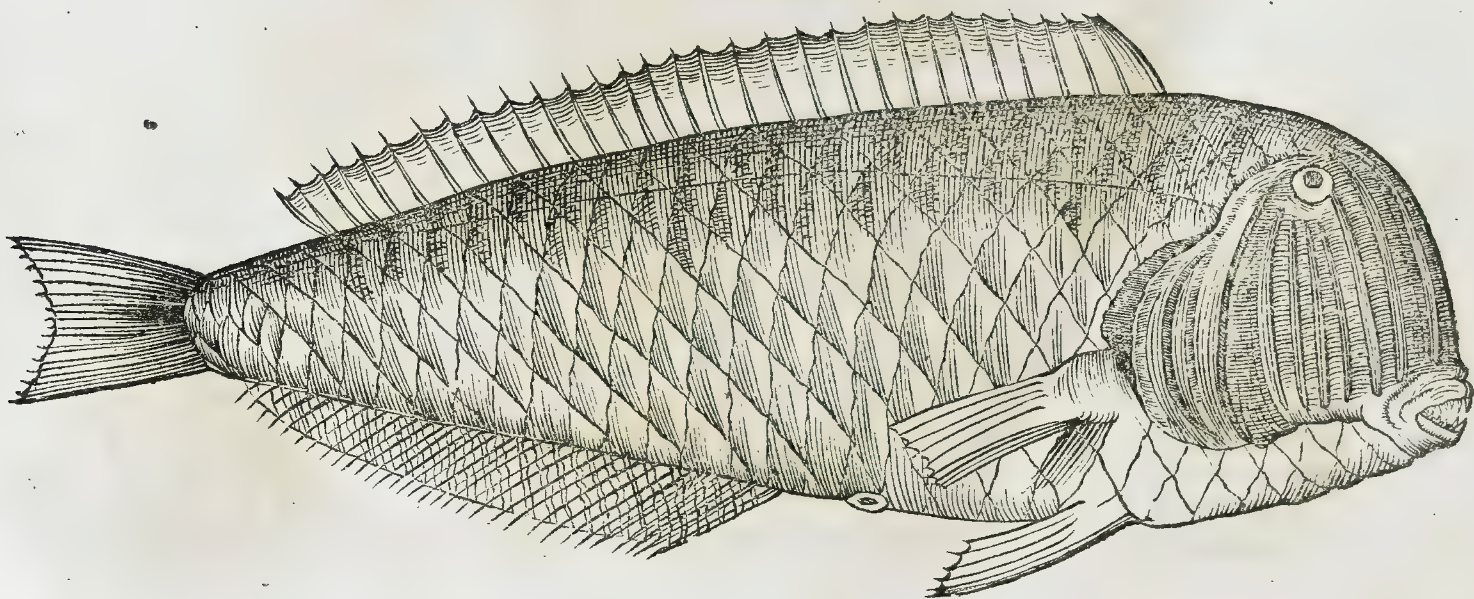

A Piſcis huius (quem Romæ Peſce Pettine, & in pleriſq; alijs locis Raſon uocant) Græcum & Latinum Nomen priſcum inuenire nobis hucuſq; non licuit.

B Peculiarem adeò figuram habet hic piſcis, ut nulli alij piſcium ſimilis uideatur, ab omnibusq; internoſci facilè poſsit. Capite enim permagno eſt, ualde tamen (non ſecus quàm corpore toto) compreſſo, & omni prorſus roſtro carente. Linea nanq; anteriorē capitis, ſiue totius corporis partem terminans, longa ſatis & recta, atq; ferè ad perpendiculum è ſummo capitis uertice ad inferiorem uſque maxillam defertur. In infimo cuius anterioris atq; ferè perpendicularis partis loco os poſitum eſt paruum, dentibus acutiſsimis & paruis, præter quatuor anteriores & longiores, munitum. Oculi parui ſunt, & in ſuperiore capitis ſede collocati. Branchias utrinq; quaternas habet: & binas etiam utrinq; pinnas, duas latiores ad branchias: & duas alias anguſtiores in uentre. In dorſo unica erigitur pinna, non multùm lata, ſed ſatis longa. à primo nanq; dorſo exorta, per dorſum totū ferè uſq; ad caudam extenditur. Imo præterea uentri alia una ſingularis pinna ab ano (qui in hoc piſce propiùs ad caput quàm ad caudam accedit) nata, & uſque ferè ad caudā producta ſubditur. Cauda in unam & latam pinnam degenerat. Ventriculum habet mediocrē: inteſtina pinguedine plurima obducta, & multis gyris circumacta: hepar pallidum, & in fellis ueſicā iecinori annexam. Piſcis eſt latiuſculus ualdè, Fabri inſtar compreſſus, ſquamis magnis contectus, & uarijs atq; pulcherrimis coloribus egregiè depictus. Caput enim, maxillæ, & branchiarū opercula, plurimis cœruleis lineis inſignita apparent. Imi uentris & caudæ pinnæ ſubflauis & uirentibus lineis inter ſe cancellatim cōmiſſis, decenter admodum depictæ ſunt. Pinna dorſi rubra eſt, nonnullis cœruleis conſperſa maculis. Corpus reliquum ex albo flaueſcit. Ad multā molem non excreſcit: palmi nanq; menſuram excedere non ſolet.

C Piſcis eſt marinus, litoralis, & non pelagius: ac litorum, maximè quæ ſaxis abundant, incola. Nec omni mari communis eſt. In quàm plurimis enim marinis locis ne reperitur quidem: in nōnullis uerò rarus habetur. In noſtro nāq; Romano foro piſcatorio uix deni aut duodeni quotannis conſpiciuntur. In Rhodio tamen, in Siculo, atque in Hiſpano mari frequentior gignitur. Soliuagus piſcis eſt, imbellisq; & infirmus: carniuorus tamen. Vnde cum ob imbecillitatem corporis ac paruitatē oris, maiores aggredi non audeat piſces: paruis loliguncululis, Sepiolis, Apuis, atq; reliquis minutioribus piſciculis ueſcitur.

F Carnem habet teneram & friabilem, boni ſucci, atque concoctu facilem: unde in ſaxatiliū penuria, ipſis ſubſtitui, atque ualetudinarijs apponi poteſt. Nullis ferè alijs ſpinis, præter eas quæ dorſi ſpinam conſtituunt, interciditur. Guſtui ſuauiſsimus eſt: & propterea ubi ubi capi ſolet, in maxima habetur exiſtimatione.

742.12. poſt dicam. ſigna punctum geminum: & A. ubi rurſus etiam de ouis tarichis.

743.22. ἰχθύδιον. A. Petropſaro, Chriſtopſaro, & ſimilia, non à pſaro, ſed ab opſario compoſita mihi uidentur. ¶ 50. Iliad. Λ. Adde; ὀψωνεῖν cum accuſatiuo: ἁδρὸς ὀψωνοῦσι μεγάλους τε φάγρους, Strattis apud Athenæum.

ADDITIO AD PAGINAM 748. POST uerſum 23. inſerenda.

RVRSVS DE LVPO ANGLORVM, DE QVO etiam proximo Corollario retrò in A. & B. nonnihil diximus.

Iconem hanc inter alias picturas à Io. Kentmano miſſas reperi.

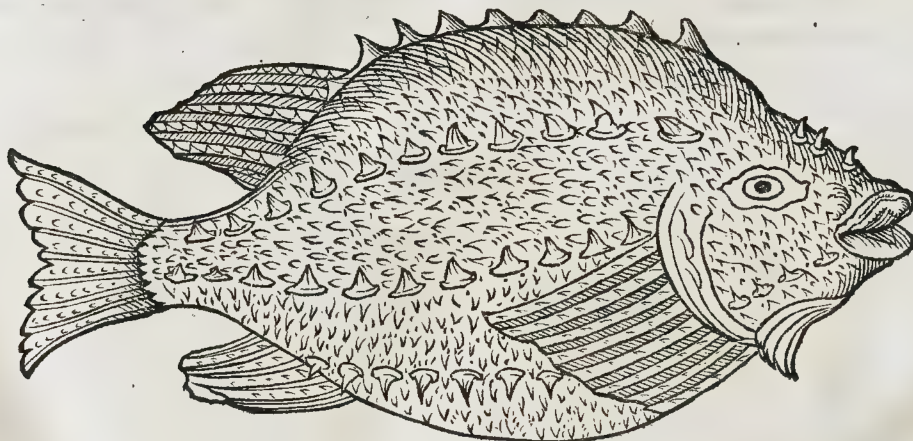

Picturam huius piſcis cum ad excellentem medicum Guil. Turnerum Anglum miſiſſem, eius ſuper eadem ſententiam ſciſcitatus, reſpōdit: Imago quam ad me miſiſti, Lumpi planè noſtratis eſt: uerùm duæ poſteriores pinnæ abundant. nam tales in piſce, quem ego recenter captū uidi, & poſtea comedi, nullæ comparebant. Deeſt etiam ſub mento, ut ita dicam, rotunda cauernula, quam ego in meo Lumpo uidi & contrectaui. Cætera omnia bene conueniunt. De eadem doctiſsimus medicus Hieronymus Maſſarius Vicentinus, qui Argentinæ artem medicā docet, his

his ferè uerbis ad me scripsit: Angli quidam, uiri non mediocris doctrinæ, inspecta piscis pictura quam ad Turnerum mittis, retulerunt, piscem huiusmodi reperiri iuxta Cornubiæ (postremum Angliæ) promontorium, & ab incolis uocari **Lump**: prominentias autem illas, quæ osseæ fortè ab aliquibus putari possent ex pictura, callosas esse, quibus scopulis adhæreant, quod piscatores testantur, dorsum rubicundum, uentrem album haberi. Piscem ipsum in magnis delicijs reputari.

Rursus in alia epistola ad me Turnerus: **Lump** piscis (inquit) apud nos nomen habet ex rudi & informi frustulo, quod nostra lingua **Lump** nominamus. Plinij Orchin esse posse commoda adhibita interpretatione non diffiteor. uerùm Bellonij Orbis, quem ipse pingit, esse nequit, nam piscis edulis est Lumpus noster, absque squamis, cartilagineus. uera enim ossa aut spinas intus nō habet, sed eorum loco cartilagines. Eiusdem est saporis, cuius Squatina. Duas tantùm habet pinnas, & eas infra branchias. In singulis lateribus ternos habet aculeorum aut recuruarum spinarum ordines, à capite ad caudam usque porrectos. In summo tergo unicam talem habet spinarum seriem. Verùm aculei illi rari sunt, intercedentibus interstitijs non paruis seiuncti. Spinæ iam commemoratæ rubi spinas mirè referunt, (*Inde Batum rotundum appellare licebit,*) (A) nisi quòd non ita recuruæ sunt. Vmbilicus ei prominet in uentre portentosæ magnitudinis. Sub mento rotundum quiddam *circuli* instar apparet: quo se solo aut lapidibus affigere interdum uidetur. Caput habet *ranæ simile*, & oculos admodum paruos. Tota cutis summa, tactui aspera est. Ex nostris non desunt, qui hunc piscem nominant **a See oul**: (*uel*) ut Scoti uocant, **a Paddel**.

DE ORBE GIBBOSO.

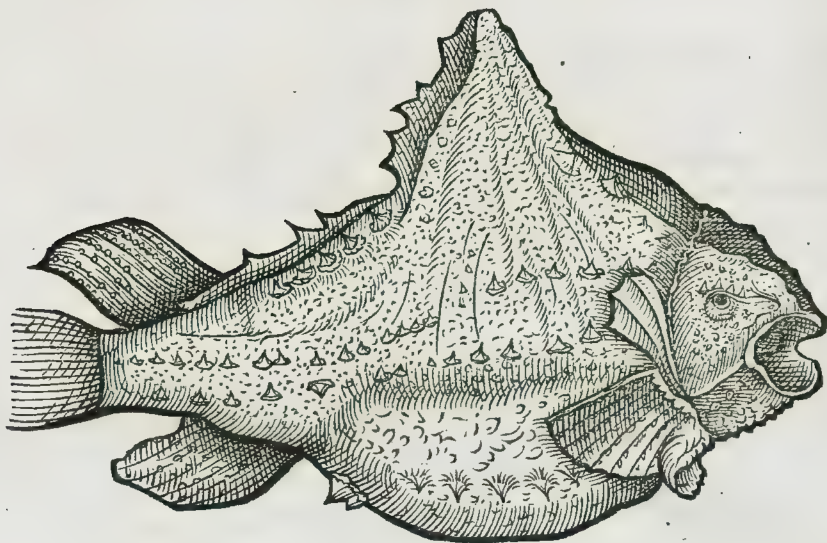

PISCEM hunc præcedenti ferè similem, nisi quod in dorso gibbus attollitur: ab eo ipso Orbem gibbosum nominare libuit: Græcè νωτιδανὸν dixeris, à noto, id est dorso eminente: sic νωτιδανὸς galeus nominatur ab Aristotele libro quinto de Animalibus: quem Epęnetus ἐπινωτιδίαν uocat, authore Athenæo. Qui piscem ipsum uiderit, nominabit fortè commodiùs. Delineatam eius iconem Georg. Fabricius olim communicauit, absque nomine. in Balthico Oceano reperiri aiunt. Corij portiuncula quam misit Fabricius, crassiuscula & tenax est. multis punctis seu tuberculis potiùs exasperatur. eminent etiam spinæ quædam ceu rubi, sed mucrone recto, pyramidis forma, aliæ magnæ, aliæ paruæ, è fusco albicantes. Missa ad me pictura à capite ad extremam caudam longa est palmos circiter quatuor, id est, digitos sedecim: lata uerò ab imo uentre ad summum dorsi acumen, totidem digitos, nempe sedecim, & ampliùs unum. Hanc magnitudinem uiuum ipsum piscem adultum, latam manum non excedere, scripsit Fabricius: & prætereà: Huic pisci (inquit) ut pictura indicat, non planè duplo maior dorsi altitudo, quàm uentris est profunditas: sed uenter de more laxus, dorsum in aciem est acuminatum, in carinæ modum. Superior corporis pars figuram triangularem efficit, uenter rotundus & amplus. Os minutum nec prominens: cauda parua, & pro reliqui corporis modo, satis crassa. Corpus munitum spinis osseis, præduris & acutis, quæ Amazonicæ peltæ contractæ, sed eminente umbone, formam præ se ferunt. Earum in utroque latere spinarum sunt tres ordines. Imus infra pinnas initium sumens, unà cum uentre terminatur: medius, à branchijs ad caudæ usque extremitatem extenditur: superior à dorsi latere sursum incuruatus, ad caudæ finem prorsum reflectitur. Similes spinæ supra oculos incipientes, per dorsum & dorsi acumen pinnatum tendunt, & à pinna suprema geminantur ad usque proximam pinnam, quæ caudæ est initium. Ipsæ pinnæ punctis albis ex eadem ossea materia, ordine dispositis, ceu margaritis, cum distinguuntur,

tum ornantur, nec non reliquum corpus cum uentre, eiusmodi punctis asperum, sed neque eodem ordine, nec ornatu, nec densitate. Spinæ albæ, & minutulis punctis asperæ, umbo læuigatus. Corpus in mortuo pisce nigrum, cutis dura & aspera, uenter flauicans.

756.4. post, *pinnas*, nota geminum punctum: & A. *sed si cetus est, ut uidetur, branchias non habet,)* ¶ 7. A. Vide etiam infrà de Porcis marinis circa finem, elemento P. item circa finem Corollarij de Polypis.

757.16. ὀστρακίων. A. Bellonij Holosteon, Cardanus libro septimo De uarietate rerum, his uerbis describit: Pisces aliqui osse teguntur, ut Holostei. Vidi enim apud Emarum Ranconetum præsidem senatus Lutetiæ, piscem spithamæ longitudine, osseum totum: uenterque dorso committebatur, serratis suturis, quæ à capite ad caudam utrinque extensæ erant. Cauda, gallinæ rostro persimilis erat. nam in mucronem acutum inflexúmque desinebat. Caput maius latiusque pro corporis ratione: oculique grandes: color glaucus, qualis siccæ arundinis, nisi quòd iuxta caput & caudam nigrescebat. nullæ ei pinnæ erant, seu quòd ita natus esset, seu quòd decidissent. Forsan hic Niloticus est, quem prisma referre dicunt. Hæc Cardanus: cuius uerba, quem prisma referre dicunt, quid sibi uelint, non uideo: nisi fortè, quia suprà dixit serratas in eo suturas esse: πρίων quidem serra est, πρίσμα scobem à serra decidentem interpretantur.

Ibidem ad finem historiæ Ostracionis A. Alius est Ostracion, cuius Andreas Theuet monachus Gallus in Descriptione Americæ capite 24. icone etiam adiecta meminit, his ferè uerbis: Flumina quædam Americæ mirè limpida & piscosa sunt. Est autem inter alios aquarum dulcium pisces unus, cuius forma mirabilis est: magnitudo paulò infra harengum nostrum. à capite ad caudam usque instar paruæ quadrupedis (in eadem regione) quam Tatum appellant, armatur (laminis quibusdam.) Caput reliqui corporis respectu prægrande est. ossa intra spinam dorsi tria. Editur ab incolis locorum illorum syluestribus & ipsorum lingua uocatur Tamuhata.

763.54. post ostreæ, distingue, & A. Obscurus.

769.32. amplius. A. Apud Galenum quidem de compos. secundum locos 1.5. inter pilos attenuantia numerantur. ¶ 51. A. De colore Calaino apud Aegyptios, lege Hesychium in Κάλλαιοι: & infrà in Purpura H. a. ubi de purpurei coloris nominibus diuersis agitur. ¶ 62. A. Κόντυλος Eustathio est εἶδος ὀρνέου, (non ὀστρέου,) κόνδυλος δὲ διὰ τοῦ δ. ὁ κόλαφος.

770.15. A. Alias huius uocis significationes, leges infrà in Spondylo, S. elemento.

776.41. A. Vide etiam infrà in Spongia A. pag. 1070. ¶ 44. ἰχθῦς. A. Vide infrà in Tritone. ¶ 56. Valla. A. Vide etiam infrà in Tilonibus.

788.21. supina A. *(prona potiùs)*

789.33. Bellonius. A. Videtur hæc Citharus, siue primus, siue secundus Rondeletij. De Tænia quidem plura dabimus infrà Elemento T. ¶ 34. ante, Alexandriæ, incipe parenthesim, quam claudes post, piscem, & in margine adscribes: *Parenthesi intercepta Vuottonus de Tænia scribit, nescio ex quo authore.* ¶ 56. Adscribe lemmati: Auctarium inuenies infrà in R. elemento.

792.12. πλήξας. A. Poëtæ uerba sunt: Στρόμβον δ' ὣς ἔσσευε βαλών, περὶ δ' ἔδραμε πάντῃ, de Aiace lapidem proijciente.

810.34. urna. A. Leprades petræ: *uide in Tænia* H. a.

811.5. L. Volaterranus ex Isidoro & Ambrosio puto. *Vide infrà in Corollario ad Scarum* uarium. ¶ 13. descripsimus. A. pectinem puto Saluianus uocat, Rondeletius secundam Turdorum suorum speciem, pauonem nominat.

813.38. A. *(Hæc uerba Bellonij non intelligo.)*

818.33. penicilli. A. In spongijs uocabuli huius philologiam quæres.

826.52. PHILOMELA. A. uel Philomeda.

844.55. pertinent, A. *(aut potiùs ad Ausonij alburnum, coloribus tantùm diuersis: oculi tamen utrisque rubent,)*

845. Phycidis iconi inscribe: *Phycidem Rondeletij Saluianus facit callariam: quanuis icon mihi diuersa uidetur.*

847.37. describam: A. *(Iconem ipsam dabo in fine Voluminis.)*

860.9. uarium, A. *(ποικίλον. an inde Pici nomen? Turdorum generis fortè,)* ¶ 11. reperitur. A. Alius à Bellonij Pico, ni fallor, is est, quem Becasse à rostro prælongo Galli Narbonenses uocant, Rondeletius Scolopacem. ¶ Inter uersum duodecimum & lemma sequens, hæc insere: PILA marina. Vide infrà in Spongia A. pag. 1070. & suprà in Palla marina.

863.55. sub lemmate COROLLARIVM, appone hanc iconem, quæ expressa est in sequenti pagina.

Hanc

Hanc à Cor. Sittardo missam ex Italia Pinnæ effigiem ab ea quam Rondeletius dedit nonnihil diuersam etsi minùs (ut arbitror) accuratam, cum priùs sculptam haberem, apposui.

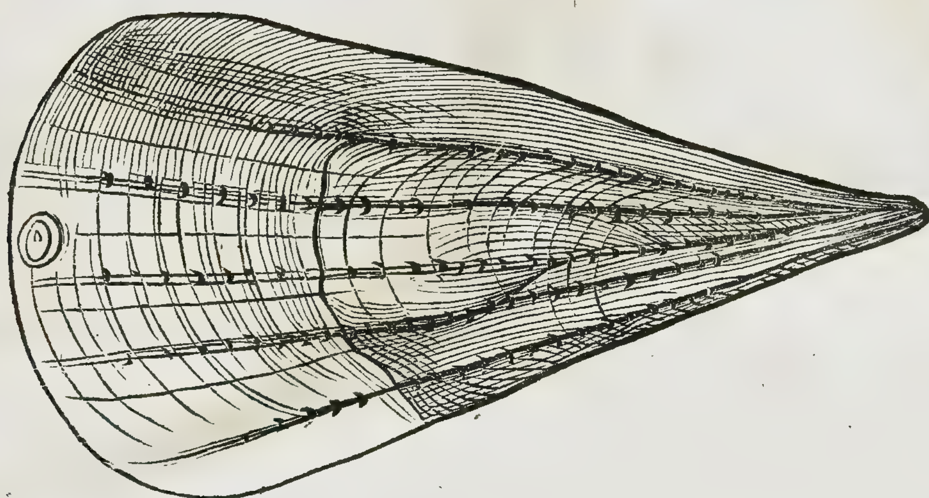

865.32. urticis A. magnis. Et mox, post, filis subtilissimis, L. solidis, quæ nunquam in lanuginem resoluuntur ut bombycis & lanæ xylinæ: unde fit, &c. ¶ 34. post, transpareant, signa punctum geminum, & A. colore subluteo. Præfertur serico.

890.9. Plinium. A. Oppiano libro I. σύαινα inter petras leprades degit. ¶ Hyscam quidem aliqui pro sturione accipiunt: quem Romæ etiam lupum uocari à piscatoribus, refert Iouius.

891.53. post πηλωάδων distingue, & A. (aliâs πρημνάδων, in uetustissimo codice, Saluianus,)

894.30. A. Iconem requires in Paralipomenis P. Est autem hæc:

Epipetrum quorundam descriptum à nobis in Pulmone marino.

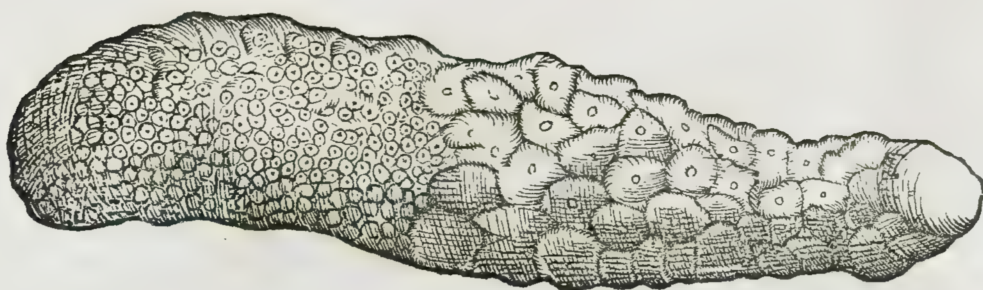

895.30. Aristoteles A. (Historiæ 5.10. ¶ 31. est. A. (*Nos in spongijs A. de pulmone marino, cuius densa & tenax sit substantia, Aristotelem hîc potiùs quàm de uiscere sentire, coniecturam nostram proferemus.*) ¶ 51. A. *Nos plura de Pila marina infrà in Spongijs A.*

896.59. pungat. A. Minutuli cum fundulis pisciculi, spinis in dorso acutissimis, in uentre rubentes capiũtur, quos Germani Stachelfisch, quasi aculeatos, & Ohrlitzen appellant, Adamus Lonicerus. Frisij, ut audio, Thornfisch. Pariunt Maio mense.

904. Ad iconem adscribe: *Vide infrà elemento V. Caput Rondeletij, quod inscribitur, de Vermibus in tubulis delitescentibus.*

953. in fine paginæ A. Nicolaus Myrepsus è testudine remedium ad eundem effectum præscribit, cuius uim, inquit, esse diuinam.

970.60. præfert, A. (*Quidam hodie truttam lacustrem salmoni præferunt, Author de Nat. rerum truttam simpliciter.*)

984.8. autem A. (puto.)

1004. ad finem uersus 34. A. Cuias Indiæ flumen rectà ad Oceanum tendit: cuius accolæ nobis dederunt Scaros pondus centenum & quinquagenum habentes: qui in gurgitibus uasis eburneis capiebantur, ne arundines morsu confringerent, aut à capillatis mulieribus (quæ pisce uiuebant aquis immersæ) prenderentur, Alexander Magnus in epistola ad Aristotelem. ¶ 50. morantur. A. Saluianus priore loco non scari, sed spari legit, ex antiquo codice manuscripto: cui assentior.

1040.37. post, longi: distingue, & A. coloris lutei:

1070.35. plura A. tum suprà in Palla marina, tum quæ in Alc. &c.

1126.25.ſimoq́. A. Paſſeris quidem genus uideri poſſet, ſi pinnæ extenderentur: & oculi ambo, ita ut in paſſere, uno latere prono apparerent. Iconem eius olim à Cor. Sittardo, qualem accepi, appono.

1129.53. A. Κύνας τεμαχιζομένους καὶ ταριχευομένους, legimus apud Galenum de Facult. aliment. lib.3. capite 30. quod eſt de piſcibus duræ carnis.

1144.8. poſt, croceum. diſtingue, & A. (*ſed hoc tegitur membrana alba.*) ¶ 39. Specie, A. ab odore aromatico: ſic enim aromata uocant. Et mox L. earum pictura foris fuſca uel ſubuiridis, hirſutaq́, &c. ¶ 40. rubra. A. Saxis adhærere aiunt.

1147.39. L. Eſt nummus. ¶ Et in fine eiuſdem lineæ A. (*Nihil hæc ad nummum. Vide in Corollario de Thynno H.h.*)

1174.36. introrſum. A. Lapilli in capite ſunt, ſed exiles, ut non facilè deprehendas.

1182. inter lineas 41. & 42. A. TOMVS Thurianus. Vide in Gladio.

SEQVVNTVR ADDENDA QVAEDAM AD FINEM OPERIS, POST Z. ELEMENTVM: QVAE EXtra ordinem alphabeti eſſe uoluimus, quòd nulla eorum piſcium Latina Græcá ue nomina habeamus: nec fingere in præſentia libeat, donec pleniùs eorum nobis perſpecta fuerit natura.

DE PISCE, QVEM SCHILLVM GERMANI uocant, alij Nagemulum.

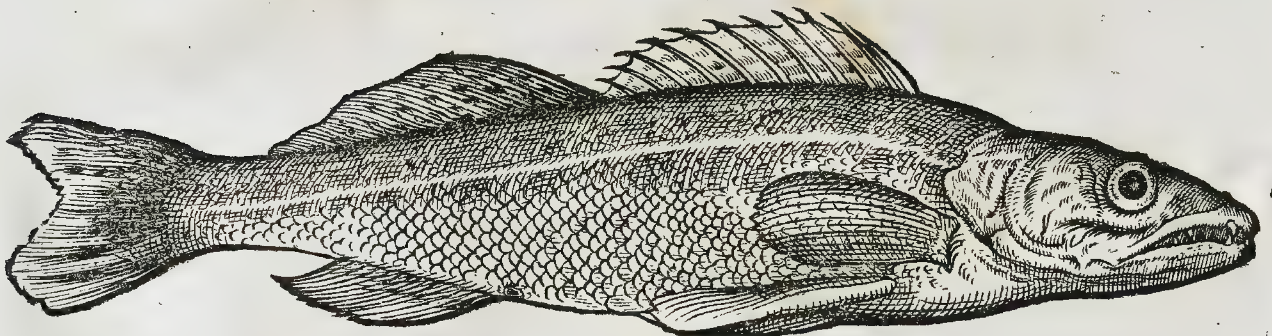

ICONEM hanc Iulius Alexandrinus, præſtantiſsimus Ferdinandi Auguſti medicus, è Praga Bohemiæ miſit, neſcio ex quo flumine aut lacu, nomine Germanico Schill uel Schilln adſcripto: & aliam eidem per omnia ſimilem Achilles Pyrminius Gaſſerus Auguſtanæ reipub. medicus clariſſimus, è lacu quodam Bauariæ, Nagmaul nomine adſcripto. ego neutrius nominis rationem uel originem aſſequor. ¶ Nagmaul (inquit Gaſſerus) piſcis eſt in Ambronis lacu (im Amberſee uel Ammerſee) Bauariæ: qui raró capitur, quoniam raró altiùs natando euehitur. Longiſsimus ulnam æquat. Forma non diſsimilis eſt Lucio, niſi quòd in aqua ſubuiridis, extra aquam uerò dilutior (liechter) apparet: oculis albicantibus, (mit ſtarweiſſen augen:) ore (*roſtro, uel rictu*) retro iuxta maxillas minus lato. Squamarum magnitudine, ordine & aſperitate percam refert. Pinnæ dorſi erectæ, aculeis tres ferè digitos longis rigent. Præter dorſi ſpinam paucas alias & paruas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus eſt Maio & Iunio. Elixari, aſſari, & fruſtatim conciſus etiam frigi ſolet. Pinguis eſt admodum, & carnem etiam coctus albiſsimam ſeruat: Hæc ille.

Ab

Ab alio quodam accepi, hunc piscē non dissimilem esse zinnæ (de qua suprà scripsimus in Pa-
ralipomenis de Gobio;) partim etiā Percæ fl. Quinq; libras sedecim unciarū plerunq; pondera-
re, aliquando sex septem ue: perrarò libras decē excedere. carne candidissima, ut uel cretā prouo
cet: tam pinguē, ut intestina occultentur. ¶ Icon quam habeo suis depictā coloribus, digitos lon
ga est xxij. lata ferè quaternos. Maculosa non solùm cauda, & pinnis dorsi punctis nigris: sed mul
tis etiā per latera, dilutioribus tamen punctis insignis. In summis lateribus dorsum uersus, pluri-
ma etiam aurei coloris puncta apparent in una icone, in altera non item. dentes mediocres in la-
bijs apparēt, sed pauci & rari. A summo dorso latera uersus maculæ nigricātes satis magnæ trans-
uersæ (ut in Perca fl. ferè) uisuntur. Reliqua ex icone satis clara sunt. Quibus in Bauaria & circa
Danubiū pisces obseruandi occasio est, diligentiùs inquirent idémne Schillus Danubij sit, qui in Schill.
Ambronis lacu Bauariæ Nagmulus. mihi quidem diuersi uidentur, & is quem pictū exhibui, nō
Schillus, sed Nagmulus esse: quem à similitudine quadā ad duos diuersos pisces Lucium & Per-
cam composito ex his nomine Luciopercam fortè non ineptè nominabimus. Alius nobis re- *Lucioperca.*
tulit, Schill uel Schilln piscem in Danubio capi circa Viennā, Badā & alibi: ad libras sedecim
unciarum decem (ad summū) excrescere. Vilis esse precij, carne molli, absq; dentibus: barbulas ha
bere infrà suprâq; stylo ferreo, *qui ensium* uaginis apud Germanos addi solet, crassitudine pares,
interdum etiam *longitudine*. Sed hæc siluro potiùs conuenerint, qui tamen multò maior fit: Na-
gemulo *minimè, qui ut* dentatus est, ita barbulis caret, contrà quàm silurus. Quòd si Nagemu
lus *piscis in* Danubio quoq; reperitur, non Schill fortassis, sed Schaidle in eo fluuio dictus fue Schaidle.
rit: hunc enim aiunt bonū in Danubio piscem esse, Lucio non dissimilem forma, pinnis uerò dor
si aculeatis Percæ fl. Alicubi in Bauaria suspicor etiam Schedel dici, quem non suprà quatuor
palmos minores crescere audio: & deuorare alios pisces. Schaid quidem in Danubio dictum à
noxa, quam piscibus uorandis infert, diximus esse Silurum. nostri non Schaid, sed Scheid pro
ferunt, quod nomen uaginam significat. Schedel craneum est, ut fortè à capitis magnitudine no
mē pisci sit impositū. Schill unde dicatur nescio: sicut & Schied (per ie. diphthongū Germanis Schied.
peculiarem,) à superioribus omnibus, ni fallor, diuersum. Iconem eius ex Germanico libro Ba-
uaricarū Constitutionum addidi: in qua an pinna posterior rectè sit expressa, dubito. in Thymal-
lo quidem eandem malè pinxit Bauarus pictor, maiorem scilicet quàm anterior in dorso pinna
sit, & specie ueris pinnis similem, (cum adiposa sit, & fibris careat,) quemadmodum & in trutta.

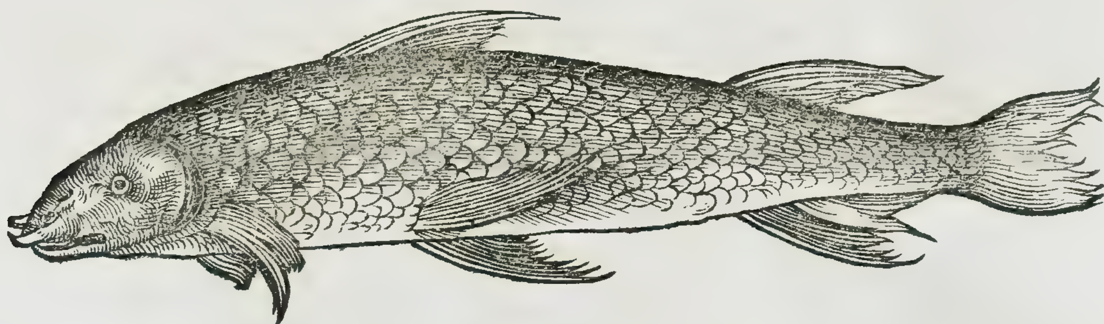

Squamæ in eo satis magnæ apparent. Hoc ei fortè peculiare, quòd appendices geminæ breues, ceu cornicula, à labro superiore prominent. Mensura, qua nullus minor in hoc genere piscis uenum exponi debet, quindecim ferè digitorum est, similiter ut Lucij.

DE PISCE DANVBII, QVEM Schröll VEL Schrölln Germani eius fluminis accolæ nuncupant.

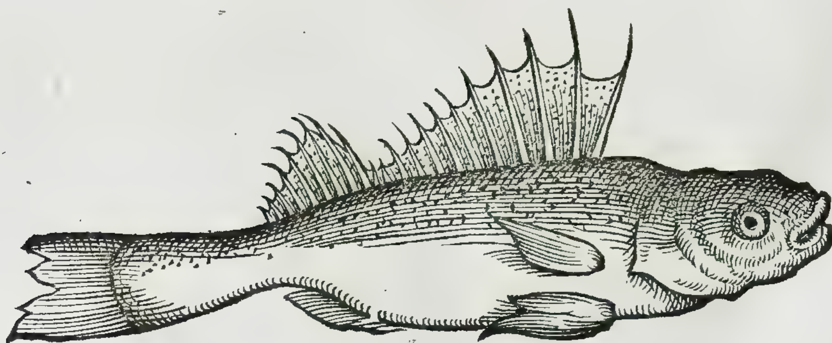

Effigiem hanc piſcis, quem in ſolo Danubio capi quidam aiunt, à nobiliſsimo I. C. Raphaële Seilero, Com. Pal. accepi. Rarò longior fit quàm figura oſtendit: ſimilis Percę fl. (pinnis & aculeis dorſi.) Quoquo modo paratus, in cibo optimus eſt. Color in icone noſtra, dorſo fuſcus eſt, lateribus ſubuiridis, plurimis punctis fuſcis interuenientibus: quales etiam in pinna dorſi (cuius aculei albicant) conſpiciuntur. Venter candidus eſt. Initium pinnarum ad branchias rubet, &c. Quærendum an hic uel idem uel cognatus ſit Percæ fl. minori: etſi enim colores differre uidentur, ætati aut regioni id imputari poteſt: ut aliqua formæ differentia, pictoribus. In Catalogo Danubij piſcium quem habeo, Schrellelen ſcribitur. quod ſi hic alius quàm Perca fl. minor eſt, genus hoc Percæ in Danubio non reperiri putârim.

SEMEI uernacula lingua dicti piſces apud Samogetas Septentrionales populos in Oceano capiuntur, Sigiſmundus Liber Baro.

DE SPIRINCHO, ET STINCO, VT VVLgò Germani nominant.

FRISII & Germani plerinq; ad Oceanum piſciculum quendam nominant Spirling/Spierinch/Spirinck/Angli Sperling. Murmellius in Pappa Spirinchū interpretat̃ ein Spirinch uel Stint. Prioris equidem nominis rationem neſcio: poſterius à fœtore factum eſt: nam & recens captus, & ſi aliquandiu ſeruetur, fœtere uidetur. aſſus tamen in cibo commendatur. Nominatur autem hic piſciculus circa Roſtochium & alibi Stint: alicubi Stinckeling uel Stinckfiſch. coctum ſalicis fœtentis odorem referre aiunt. Piſces multi (*Verba ſunt Alberti Magni, ſi bene memini*) fugiunt alios propter fœtorem: ſicut apparet in mari Flandrico & Germanico, ubi paruum piſcem & gregarium accolæ Spirinch uocant, alij Stinc. hunc omnes alij etiam magni, fugiunt, tanquam magnum ex odore eius malum ſibi timentes, cum tamen idem piſcis hominibus in cibo ſalubris exiſtimetur: Sic ille. Albiſsimum eſſe aiunt, paulò longiorem digito ſeu palmo minore, dodrantalem aliquando, ſimilem Eperlano, uulgarem, uilem. Huic ſimilem alium, ſed minorem ac breuiorem, Hollandi Pen appellant. qui & ipſe candidiſsimus eſt, non maior minimo digito, oblongo ſtrictoq; corpore, in cuius medio ſpina eſt tanquam in anguillis: ſimiliter gregarius: & pariter cum ſpirincho capitur. Stinci (Stint) infumati adferuntur ex Liuonia in maritimas ciuitates, duos palmos longi, alibi dimidio breuiores aut amplius, ouis multis & pinguibus abundant, & inter delicias numerantur. Spirinck uel Sperling dictus Anglis, piſciculus eſt, ſi rectè accepi, qui alio nomine Sprat uocatur, interſtitio oculorum uiridi, uel, ex quo Spratta apud Anglos dicta conficitur. Sed cum Stincus Germanorum fœteat, Angli ſuum Sprat boni odoris & ſaporis eſſe aiunt. Non eſt autem harengus hic paruus, ut quidam putant. nunquam enim maior fit. Sardinis uel Apuis cognatus uidetur. Errant etiam qui Tincas Germanicè Stincks interpretantur: cum hi marini ſint, illæ fluuiatiles.

His ſcriptis ex epiſtola Guil. Turneri ad me cognoui, apuam ab Anglis Cantabrigienſibus uocari a Spirlyng, à Londinenſibus uerò a Sprote.

Alius etiam eſt Alberti Stincus, cuius meminit Hiſtoriæ animalium libro 4. tract. 1. cap. 8. his uerbis: Stincus ad naturam animalis lignei (*zoophyta ſic uocat*) uidetur accedere: niſi quod mollitiem carneam habet quandiu ſiccus non eſt. reperitur abunde in arenis marium noſtrorum: & nullum uitæ ſignum præbet cum de aqua leuatur. mox uerò ut redditur aquæ, motum ædit dilatationis & conſtrictionis, nec habet os, neque ueſtigium alicuius organi ſenſibilis in corpore ſuo. Hæc ille. Ego genus hoc Vrticæ marinæ ſolutum eſſe puto.

SEQVVNTVR È TABVLA OCEANI SEPTENTRIOnalis, &c. Olai Magni icones piſcium anonymorum & incognitorum tres.

ICON hæc reperitur in complexu maioris literæ B. paulò infrà B. C. in Oceano picta, nec aliud de ea memoratur, quàm piſcem eſſe duodecim pedum, quam menſuram ad eius longitudinem referri puto.

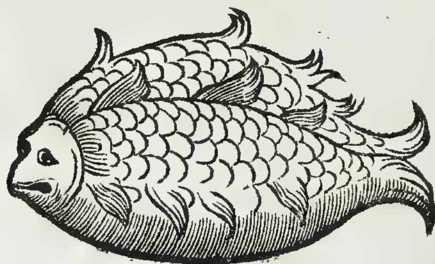

QVAE sequitur pictura in eâdem Tabula habetur, elemento A. paulò sub A. M. similiter in Oceano: nec quicquam de ea traditum reperio. Videtur autem piscem uolantẽ exprimere uoluisse.

VLTIMA hæc pingitur *in eiusdem* Tabulæ Lacu albo, (qui maximus remotissimusque ad Septentrionem est, & *partim* ad Moscouitas, partim ad Suecos uel eis subditas gentes pertinere uidetur:) nec *aliud additur*, nisi in eo lacu piscium auiumque species innumeras reperiri.

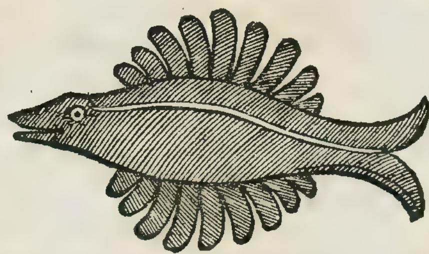

F I N I S.

Superius hæc ponenda fuerant.

146. post uersum 4. A. In Rheno circa Scaphusiam **Weidfisch** appellantur pisces, qui per hyemem in libero flumine uagantur & pascuntur, quod præcipuè Barbi faciunt: quanquam & Truttæ & alij quidam pisces per hyemem interdum uagantes capti eodem nomine uocanť. Barbi quidem huiusmodi meliores sunt: capite minore, corpore rotundiore & obesiore, quàm qui in latibulis se continent, quos **Lägerbarben** appellãt. Ex his uagantibus aliqui reperiuntur steriles, in quibus nec genitura nec oua inueniuntur: eos **Jünckerlin**, id est nobiles appellant: & quouis anni tempore in cibo cõmendant. Cõmuni quidem nomine **Lägerfisch** dicuntur, qui in cauis, sub petris aut in petrarum scissuris, collecti latitant: quod ferè faciũt gregatim, & inuicem superincumbentes porcorum instar. Sic Barbi innumeri, milleni aliquando, sub hyemem, in unum sub petra aliqua latibulum coëunt. quod cognoscentes piscatores, uerno tempore cum prodituros eos expectant, nassas opponunt: & ita maximum eorũ numerum aliquando capiunt: qui tamen, utpote macilenti, nõ magni fiunt in cibo. Hæc à doctissimo & nobili Scaphusiæ ad Rhenum medico Cosma Holzachio accepi. Ego Græcis nominibus, quibus etiam Latinis uti liceat, pisces quosuis liberè pascentes per hyemem, nomades appellârim, (νομάδας, sicuti & ῥυάδας ἰχθῦς apud Aristotelem legimus:) *Nomades.* Latinè pascales. nam & Festus pascales oues nominat quæ passim pascuntur, à uerbo pasco: uel à pascuis, quasi pascuales. Latitantes uerò pholades, φωλάδας, τοὺς φωλεύοντας: *Pholades.* quasi latibulares. Steriles uerò quosuis epitrageas. nam & Aristoteles ex fluuiatilibus cyprinos *Epitrageæ.* & barinos, ἐπιτραγίας facit, hoc est, steriles: qui nec ouum, nec semen ullum prolificum unquã habeãt: sed qui solidiores pinguioresque (inquit) in eo genere sunt, ijs intestinum paruum est, & laus præcipua in pastu. Videtur autem non omnes cyprinos et barinos steriles facere, sed aliquos in eo genere: qui præ nimia obesitate nimirum sterilescant: quod & tragis, id est hircis accidit: & uitibus nimia alimenti copia luxuriantibus, quod uocant τραγᾶν. Barînus igitur Aristotelis an *Barînus.* Barbus sit, quærendum. nam & nomen alludit: & aliud uetus Barbi nomen ignoratur: et fluuiatilem esse piscem, et præ obesitate sterilescere ei conuenit. Gazæ interpretatio apud Aristotelem pro κυπρῖνος καὶ βαρῖνος, non rectè habet, Balagrus et Carînus. Cyprinos quidẽ seu carpas nostras in piscinis aliquando steriles reperiri, in quibus neutrum sexum agnoscas, in cibo suauiores, ex piscatore fide digno accepi. Βαελσίκτοι, οἱ μὴ γεννῶντες, Hesychius et Varinus. ego ex Aristotele reposuerim: Βαρῖνοι, ἰχθῦς οἱ μὴ γεννῶντες.

EMENDANDA.

Emendationibus inseruntur etiam Additiones (Paralipomena) quædam, sed paucula: sicut etiam contrà. L. Lege. A. Adde. D. Dele. Numerus cum duplex est, prior paginam, posterior uersum notat: cum simplex, uersum paginæ prænominatæ ad paragraphum. ¶.

8.18. Pro his uerbis (morona potius.) L. (Murænæ nomine lampredæ speciem intelligit, quæ uulgò Germanis Prick nominatur) ¶ 23.27. L. Amatus Lusitanus trichias scribit, &c. 49. Trichiarum) L. Trichidum. ¶ 25.25. In piscatorijs Bauarorum, &c. usq; ad, capiantur, D. ¶ 30.25. D. hæc uerba, Polonicè Ploczicza. ¶ 36.54. post, positu uariant, distingue, & L. sicut & in cæteris huius generis piscibus. In omnibus etiam linea illa à branchijs ad caudam ferè recta est. In omnibus multum cœrulei, præsertim circa caput, apparet. Deinde, eodem uersu, pro his uerbis: Dentes non habet, sed linguam asperam. L. Pro dentibus labra utrinq; modicè exasperatur, quod tactu (inserto digito) magis quàm uisu apparet. locus etiam linguæ; limæ instar asperiusculus est. In labro superiori utrinq; eminent ceù puncta quædam solida, siue anguli: in Albulis non item. ¶ Pag. 39. in icone desyderatur pinnula extremi dorsi. squamæ etiam addi debuerant, & linea aliter notari. ¶ 40.3. Pro his uerbis: Hinc equidem coniecerim, &c. usque ad, garum purius, L. Hinc apparet garum purius, &c. ¶ 53.16. pro quibusdam L. aliquot. ¶ 59.24. L. τρέφει. ¶ 65.53. L. Nos de singulis istis in Glauco. ¶ 78.52. in lemmate, L. DE EISDEM. ¶ 98.60. pro tergore L. tergo. ¶ 103.42. anteà L. alibi. ¶ 105.52. L. *Barbatum duplex: nempe maculosum, uel sine maculis: tertium imberbe & flauum.* ¶ 107.13. L. Aselli. ¶ 108.1. Margini adscribe C. literam. ¶ 143.24. L. BANCHVS. Vide in Corollario de Mugile labeone. ¶ 145.3. D. hæc uerba, Parma Illyricè. ¶ 152.58. L. sicuti alibi docuimus. ¶ 155.18. L. Dercylus. ¶ 158.5. L. κάλλιχθυν. ¶ 162.24. qui uersus incipit [Aelianus,] abundat hic uersus, cum sequentibus quatuor. Omnia enim mox breuiùs in Corollario exponuntur. ¶ 168.17. L. Cancri (inquit Aristot. 4.11. de Partib. animalium) superiorem sui forcipis partem mouent, non inferiorem. habent enim pro manu forcipem. illum utique utilem ad capiendum non ad mordendum, forcipem esse oportet. ¶ 200.57. L. ἐπώνυμοι. ¶ 228.21. Pro, Quærendum an idem &c. L. Idem est qui Kutt/Kautt/&c. ¶ 259.14. cap. 17. L. cap. 11. ¶ 271.59. superioribus D. ¶ 303.56. L. Minimæ, non rotundæ. Et mox, Minutæ et longæ. ¶ 320.28. D. hæc uerba, non rectè. ¶ 333.35. post apparet; L. id serua. & adde zinziber & chalcanthum, pares singulorum portiones. ¶ 342.55. L. genere H. a. pag. 278. ¶ 343.6. L. onychem. ¶ 345.21. L. ἥδιον. ¶ 348.8. L. à uicte sui uicto (id est, ab alio, qui inferior sit illo quem ipse uincere solet aut potest) uincitur. ¶ 28. pro his uerbis, ut quidam &c. usq; ad, habet: L. Athenæus. Et alibi: ¶ 353.6. Pro his uerbis: Sed Figon &c. usq; ad, facit: L. De pisce Figon Italicè dicto, plura leges infrà in Corollario de Hepato. ¶ 354.24. Pro his uerbis, Circa operis finẽ, &c. usq; ad Kentmani. L. Circa operis finem de utroq; plura dicemus, & icones exhibebimus. unde neutrũ esse coracinũ apparebit, sed Karaß piscem (de quo etiam infrà leges, pag. 378.) cognatũ cyprino: Rab uerò Capitoni fl. ¶ 359.1. L. ordine usq;. ¶ 366.33. L. marinum. 34. L. Gylden-polle. 35. L. Polle est caput. ¶ 367.48. Et cybia uet. &c. usq; ad 52. dele. & pro ijs adscribe. Vide & alia in Thunno G. 53. pro S. lege P. & in fine lineæ A. inter Passeres. ¶ 372.22. modò prasini in eam sint &c. L. sic enim prasini minores ea quæ conceditur magnitudine, euadere possũt. Vide infrà in Cyprini lati Corollario E. 42. Parca L. Carpa. ¶ 378.3. L. fine meliorem exhibiturus. ¶ 379.26. coracino fortè cognatum: Dele hæc uerba. & mox L. quẽ exhibebimus ad finem historiæ Turdorũm. ¶ 410. in lineis 26. & 27. D. hæc uerba: uide in E. elemento. ¶ 437.10. post idem, claude parenthesin: & D. sequẽtia uerba, De Rupurno sentiens puto) 13. D. hæc uerba, cuiuscunque piscis, & post fictum A. qualis in infumatis uidetur, ¶ 444.39. L. tillo. ¶ 447.27. post, postridie, nota geminum punctum & L. legit enim τῆ ὑστεραίᾳ, & ad sequentia retulit) ¶ 452.16. margini adscribe B. ¶ 453. Θράνις uocem &c. usque ad legendum. D. ¶ 456.55. lege οὐραῖον τ'. ¶ 458.46. potiùs D. 47. pro his uerbis: à quibus hyænam quoque differre ostendemus infrà. L. de hyæna non item. Vide infrà elemento H. ¶ 459.14. post, contenderim, signa punctum. 39. in margine pro quinque, L. aliquot. ¶ 465.7. Athenæus L. Atheniensis. ¶ 484.39. L. GYLLISCI. ¶ 487. Duos ultimos uersus D. ¶ 488.2. L. Canadellam, ¶ 517.60. in margine L. Lib. 32. cap. 9. ¶ 521.15. L. Thunno. 31. Verba parenthesi inclusa D. ¶ 546.12. hæreat, A. (*quæ Phrygania Bellonius nominat, non ipsa hærent phryganis, sed phrygana ipsorum thecis.*) ¶ 555.34. Haud scio an idẽ sit, &c. D. usque ad à splene. ¶ 556.44. pro *fortè L. nimirum.* ¶ 565.45. ad me D. ¶ 566.27. ante Idem, signa notam parenthesis, quam claudes sequente linea, post, appellant. & addes: Eiusdẽ etiam alibi meminit Albertus, libris. Historiæ cap. 16. ubi de spongijs loquitur, hanc esse aplysiam putans, imperitè. aplysias enim hærere puto, ut reliquas spongias. Deinde delebis hæc uerba: Gemma maris alicubi &c. usq; ad G. Gemma. ¶ 571.60. λιπαρὴν A. (*meliùs* λιπαρίδα) ¶ 579.32. κατίδετ' A. (κατίδετ' legerim: quoniam καταπίδες mox sequitur) ¶ 666.23. alit D. ¶ 668.33. post

refert

refert, geminum punctum nota, & claude parenthesin. 34. post, πυῶδες D. punctum. ¶ 693. 25. post, flore, claude parenthesin. ¶ 730. 19. L. θήλεια. ¶ 737. 5. L. delubro. ¶ 747. 13. L. uel hunc, uel similem, aut eiusdem, &c. ¶ 753. 54. in margine adscribe F. ¶ 755. 59. Cadamusti. ¶ 768. 10. pro Puto etiam &c. L. ὀστρακηρὰ etiam idem genus animalium à Græcis uocantur, &c. ¶ 792. 11. L. Στρόμβον,) ¶ 794. 35. atque A. (*malim, neque*) 36. erectis A. (*Videtur conchylia, iacentia animalia dicere: planos uerò pisces, prostratos & cubantes, non etiam iacentes: quanquam & hoc fortè defendi poterat.*) ¶ 826. 12. D. hæc uerba, quæ in exhibitis, &c. usque ad sunt. ¶ 841. 4. Quæ ad icones binas Phoxinorum scripta sunt, sic L. Omnino inuersæ sunt figuræ à Rondeletij pictore. nam figuram Rose, &c. ¶ 843. 23. Rubelli L. Rutili. ¶ 844. 52. Pro uerbis parenthesi interceptis sic L. (cuius paulò antè in nomine Riemling meminimus:) ¶ 845. 49. L. pars. ¶ 864. 17. L. ἐμβύθιον. ¶ 867. 9. margini adscribe H. a. ¶ 878. 49. illinuntur, A. (*malim, induntur,*) ¶ 880. 30. Γηγαὶ A. (*malim Γλαγαὶ*) ¶ 881. 8. Abundant hæc uerba, Pro musca igitur in disticho Eobani Centipedam pone, & uiceris infinities. ¶ 883. 52. pro alicubi, L. in Sermone Menelai ac Protei. ¶ 890. 20. nominat, A. Quòd si legas ὀρύκτην paroxytonum, masculinum erit actiuæ significationis, à recto ὀρύκτης, ut Χρύσης; & sic equidem legere malim, quanquam ψαμμῖτιν fœmininum obstare uidetur. ¶ 904. paginæ numerus hoc loco sic est signandus. ¶ 915. 43. Aeginetæ A. lib. 3. ca. 36. Et mox 51, uerba Aeginetæ D. ¶ 927. 42. pro, *Diphilo* L. Mnesitheo. ¶ 951. 59. L. rubetæ species, eademque ambigua sit. ¶ 953. 44. uiridem A. (aiunt) ¶ 956. 31. hæc uerba, defendi potest D. ¶ 981. 51. ἰσομήκεσιν &c. omittantur hæc. meliùs enim è Saluiani libro explicantur in fine B. ¶ 995. 25. post D. in margine punctum signa, & aliud post E. ¶ 1048. 46. D. hæc uerba. quanquam præter hæc aliud nihil addidit. ¶ 1093. 6. L. abuti pro genere: species uerò significare adiectis differentijs. 36. L. κόρκον: 51. cæteros A. pedes. ¶ 1113. 20. L. quidam. ¶ 1114. 52. pro alibi, L. albi. ¶ 1125. 19. L. rotundas, ¶ 1134. 6. longius, A. (*Hippopotamum dixeris, aut aliud cognatum animal,*) ¶ 1210. 21. in Rheno circa &c. D. usque ad audio.

F I N I S.

GVILIELMVS TVRNERVS ANGLVS MEDICVS, CONRADO GESNERO S. P. D.

Huius epistolæ quædam hîc omisi, quæ suis locis commodè poni potuerunt: quorum uerò iam cum acciperem, impressæ erant historiæ, de ijs Turneri scripta, tanquam Paralipomena, huc retuli.

NACTVS tandem libellum tuum, (quo Halieutica Ouidij, & è Plinio Aquatilium catalogum interpretaris & emendas, & Germanica atque Anglica nomina recenses,) nescio an maiori cum auiditate aut utilitate, sine ulla ferè intermisione, perlegerim. Multùm enim per ipsum in historia piscium me profecisse fateor. Qua de causa, cum innumeris alijs philosophiæ, & medicinæ studiosis, ingentes habeo tibi gratias, & perpetuam tibi mentis & corporis sanitatem precor. Sed bene tantum tibi precando, honesti uiri & beneficij accepti memoris, officio non satis perfungor, nisi quo animi mei erga te gratitudinem testificer, aliquid tibi beneficioli protinus insuper contulero. Illud autem, aliqua ex parte, mihi facere uidebor: si piscium aliquot mihi notorum nomina Britannica, & descriptiones tibi communicauero, & quid de eis, quæ iam ad maiora ueluti præludens conscripseris, sentiam, meam tibi sententiam aperuero. Ne igitur præfando tempus inutiliter teram, rem ipsam statim aggredior.

Solea.
Schull.

Etiam atque etiam nunc tibi uidendum censeo, ne illi, qui Soleam, Scollam interpretantur, sua ignorantia tibi imponant. Solea enim, ut optimè nosti, à similitudine plantæ humani pedis, ut buglossus à bubulæ linguæ similitudine nomen habet. Porrò piscis qui à Germanis maritimis Scholl aut Schull nuncupatur, ab Anglis a Place, à Flandris ein Platdice, nullam neque cum humani pedis planta, nec cum ulla lingua similitudinem habet. Proinde Solea, siue Buglossus, qui à Germanis inferioribus nominatur ein Tunge, à nostris a Sole, non potest esse ein Scholl siue Schulla, (ut quidam interpretantur,) quum Schullam Passerem esse constet, non Soleam. Quanquam tu etiam ab Anglo quopiam non satis diligenter in historia piscium uersato, ut suspicor, edoctus, libelli tui folio 106. Buttum Anglis & Flandris Passerem significare doces. Verùm errauit, quisquis ille fuerit, qui te hoc docuit. Nam licet in nominibus compositis Butti nomen non rarò à Germanis mutuati sumus: ut in Turbut, & in alijs similibus, quæ memoriæ meç in præsentia non occurrunt: in Meridionali tamen Britannici maris littore, perpetuo Rhombum marinum uocamus a Flounder, & fluuiatilem a freshwater Flounder, ut eundem piscem in Septentrionali littore perpetuo Flüke uocamus. Passerem uerò per totam Angliam a Place nominamus.

Butt.
Rhombus.
Flounder.
Flüke.
a Place.

Angli iudicant etiam Passeres esse Rhombis multò candidiores, quod an Ouidius in sequenti disticho confirmet, nec ne: penes te iudicium esto.

Fulgentes Soleæ candore, & concolor illis
Passer, & Adriaco mirandus littore Rhombus.

Citharus.
a Dab.
ein Sandling.

Iam quoniam in mentionem piscium huius generis incidimus: libet piscem tibi obiter describere, qui mihi apud Galenum Citharus esse uidetur. is Rhombo minimo similis est, sed candidior, & circa caudam, & summas oras, quæ piscem totum ambiunt, rubescit. Ab Anglis uocatur a Dab, à Frisijs Orientalibus ein Sandling. Saporis est non iniucundi, utcunque apud Londinenses in paruo precio habeatur.

Phocæna.
Porpess.
Brunfisch.

Phocænam quam Angli in Northumbria, ubi ego primos edidi uagitus, uocant a Porpess: in Orientali Frisia, in qua ad integrum degi quadriennium, quo tempore duas integras emi phocænes: & emptas, certioris cognitionis causa, dissecui, scio uocari ein Brunfisch. Verùm an ita quoque ab alijs Germanis maritimis nominetur nec ne, & an hoc nominis alij, Balenæ tribuant etiam nec ne, incertus sum.

Quoniam de generibus Asinorum in libro tuo, crebra fit mentio, & ab illis, quos citas, incerta subinde pro certis referuntur, gratum imprimis officium me hominem ad littus Brittanici maris natum, tibi Mediterraneo & penè alpino, facturum iudico, si quæ de Asinorum generibus obseruaui, tibi communicauero.

Asini.
Onos.
a Haddok.
ein Schelluisch

Asinorum duo genera apud antiquos inueniuntur, quorum alterum ὄνος, & asinus: alterum ὀνίσκος & asellus, appellatur. Dorion enim onon ab onisco, distinguit: Athenæus & Plinius etiam duo faciunt asellorum genera. Tot me nouisse puto, quæ ueterum descriptionibus conueniant. Onon siue asinum iudico esse piscem, qui ab Anglis uocatur an Haddok, à Germanis ein Schelluisch. Caro huius crassior & durior est carne Vuhytingi, & apud Frisios Orientales,

entales, ubi mare ualde limosum & uadosum est, febres excitare creditur. Verùm in mari Northumbrico, quod ualde profundum, undosum & clarum est, piscis satis est innocens. Oniscon siue Asellum, piscem esse censeo, quem Angli uocant a Whytyng: Frisij Orientales non ultra spithamen longum ein Gad, ubi adoleuerit ein Witling. Vulgus ibi Latinè loquentium, uocat Gemmam maris. Piscem eundem Angli Occidui, postquam exiccatus fuerit, uocant a Bukhorn, à duritie cornu damæ masculi, quem simpliciter buckum uocamus, ut caprum masculum siue hircum nominamus a gotebuck. Ad hoc genus pertinere puto piscem, quem nostra littora nominant a Marling, aut (ut puto rectius) a Mereling. Is forsan est, qui Bellonio Marlangus dicitur. Rarus est apud nos piscis, cum Vuhitingo tamen, multorum iudicio, carnis bonitate certare potest. Vuhitingorum per totam Northumbriam tanta fuit, me puero, copia, ut sæpe 20. adultos nummo Henriciano, qui quatuor Heidelburgenses ualet nummulos, emptos uiderim. Hunc piscem omnes gentes & iudicant & sentiunt esse saluberrimum.

Oniscos. a Whytyng. ein Gad. ein Witling. Gemma maris. a Bukhorn. a Marling.

Præter hæc genera quæ ueterum scriptis nobilitantur, alia adhuc supersunt quinque Asinorum genera, si qua fides recentioribus scriptoribus sit adhibenda. Horum primum genus est, (*Bellonio nimirum*) uentricosus ille piscis, cui in labro inferiori, barbula est. Hunc Angli Boreales uocant a Keling, Meridionales a Cod, Occidentales a Melwel. Frisij Orientales ein Cabbelow, Rheni accolæ falsum, ein Bollich. Huius sobolem non uocant Hadden, ut quidam referunt. Nam ideo rarior est præda, quod maxima ex parte in mari profundiori, & non in littore, ut Aselli tenelli, degat. Si barbatus Asinus, fit quatuor pedes longus (multò enim longior reperitur) caput quod ualde crassum est, magnopere tamen à diuitibus, propter suauitatem saporis, expetitum, à summo rostro ad extremas usque branchias, ad longitudinem pedis unius extenditur. Ventrem habet impensè prominentem, dorsum (si sic loqui liceat) latum & crassum: linea alba à capite usque ad caudam per medium piscem intercursat. Ventriculum habet longum & insigniter capacem, quem Northumbrienses mei uocant a Gutpoke. Vesiculam quandam ouis refertissimam, ijdem kelke, hoc est testiculos nominant. Folliculum uerò glutinosum unde ichthyocolla conficitur, ijdem nominant a sound. Multi non indocti palati hunc cæteris omnibus partibus huius piscis longè præferunt.

Alia quinq; Asinorum genera. a Keling. a Cod. ein Cabbelow. ein Bollich.

Secundum genus ab insigni nigrore tergoris nostri nominant a Colefische. Nobis hic peregrinus non est, ut scribit Bellonius, sed lippis & tonsoribus ita notus, ut Delia non sit canibus notior. Idem non est Asinorum uilissimus, ut alius scribit, sed recens captus, tam iucundi saporis est, ut cum Vuhytingo & Merlingo propemodum certare possit. Ego Haddoko, si quid meo palato tribuendum sit, multum præfero. Verùm non diffiteor, quin Carbonarius ille exiccatus, omnem saporis sui gratiam amittat. Quare ex eorum piscium albo esse crediderim, de quibus Plautus ad hunc modum loquutus est: Quasi piscis, *itidem* est amator lenæ, nequam nisi recens.

a Colefische.

Tertium genus Asini uocamus a Leng (e. in hac dictione non aliter atque in plerisque merè Anglicis, ut alij iôta, pronunciamus. Nam leng longum significat, unde lengthe, id est longitudo, deducitur.) Hic igitur piscis à longitudine sua nomen habet. Est enim reliquis omnibus Asinorum generibus, longior: primo aspectu, Asinum barbatum refert, sed multò tenuior & longior, capite non ita crasso, nec uentre tam prominente. Caro huius, saporis est iucundissimi, dum adhuc recens est. Cutis illi densa est & glutinosa. Quare post coctionem glutinosus humor in patinis reperitur, qui ab artis popinariæ magistris gelu, aut gelatinum appellatur.

a Lēg uel Ling.

Quartum genus nusquam in tota Anglia, nisi in Northumbria uidi, ubi a Codlyng appellatur. Piscis est Haddoko multò maior, sed Coddo multò minor. forma Coddum & sapore Lengum, nisi me mea fallat memoria, refert. In littore Northumbrico prope oppidum Beduel, in copia multo maxima capitur.

a Codlyng.

Quintum genus in nostro mari nunquam cernitur, sed in illo quod Galliam respicit, piscis est ualde frequens, Haka uocatur. Forma piscis, hoc est longitudine & tenuitate, ad Lengi similitudinem ferè accedit. colore & sapore Coddum, utcunq; exprimit. Hæc quæ iam scripsi, non ex aliorum relatu didici, sed præsens uidens & contrectans.

Haka.

Sed iam inuestigandum est, quis'nam piscium, Gobio marinus sit, è cuius cognitione in fluuiatilis cognitionem peruenire facilius possimus. Duo tantùm Gobionum genera (quod reperire possum) Aristoteles statuit. Alterum obiter tantùm attingens, Gobionem paruum, & ignobilem uocat, & eundem terram subire tradit, & Apuam gobitim gignere. Non autem ex Apua, ut malè in translatione Theodori habetur, gignitur, sed Apuam gignit. Hoc genus Gobionis, nisi coniectura fallar, est littoralis pisciculus, quem Northumbrienses, Cumbrienses & Caletienses uocant a Sandele. pisciculus est albus, tenuis, capite pusillo, forma aliqua ex parte Anguillam referens. Et licet φαῦλος ab Aristotele dicatur, non est tamen omnino iniucundi saporis. Nunquam aut rarò extra arenam, in qua post recessum maris ad eiusdem usque reditum, delitescit, conspici potest. Et ad hunc modum à nostratibus capitur.

Gobiorum genus I. a Sandele.

Recedente mari, utriusque sexus iuuentus ad littus se confert, & falcibus denticulatis, quibus segetes demetuntur, ex harena pisciculos in magna copia eruit.

Alterum. Smelta.

Nobile illud & tantopere à priscis scriptoribus decantatum alterũ genus, Anglorũ esse smeltã puto. Est em̃ Smelta nostra piscis littoralis, gregatilis, & circa littora parit, & in fluuios subit, ubi pinguescit. Nec perpetuò in fluuijs degit. Nam uêre tantùm, quo tempore copia longe omnium maxima, ultra Londinum, ad Kewam usque & Brentfordam aduerso flumine natitat. Rarò, aut nunquam ultra spithames longitudinem excrescit. Quæ omnia, quũ Aristoteles suo gobioni tribuat, & nec magnitudo quam Galenus ab eo requirit, nec carnis bonitas desit: non uideor mihi temere iudicare Smeltam nostram Aristotelis esse Gobionem.

Gobio fl. Ausonij, ein Creßling.

Porrò huic non est dissimilis pisciculus ille fluuiatilis, quem nos uocamus **a Gudgiou**, uos **ein Kreßling**, inferiores Germani prope Coloniam **ein Gũukim/ oder ein Guum.** Si liceret ex nominibus regionum uariarum argumentum ducere, (quod aliqui hodie frequenter faciunt) concluderem ex tot nominibus, reliquias antiquas Latinitatis adhuc retinentibus, nostram gudgionem esse Ausonij gobionem fluuiatilem. Pisciculus ille, quem tu **Cressel** Germanicè uocas, *ut* rectè diuinasti, ab Orientalibus Germanis uocatur **ein Grundling.** Nam Stickhusæ in Orientali Frisia, nostra gudgioua uocatur **ein Grundlin.**

Locha marina. a Gunding in mari.

Est apud Anglos in littore Cumbrico pisciculus lochæ nostræ tam *similis*, quàm ficus ficui, aut ouum ouo, nisi quod quum locha sit fluuiatilis, hic sit marinus: & hic paulò uiridior & maculis magis respersus. Post maris recessum, in eius reliquijs, sub lapidibus delitescit. Quibus motis statim exilit, ut boitus, & à pueris capitur. Hic an sit aliqua species gobionis uiridis nec ne, non pronuncio, sed alijs coniectandum relinquo: hoc enim uarijs de causis asseuerare non audeo. Cumbrienses uocant piscem illum etiam **a Grundling.**

a Burutrout. an Allerfanght.

Truttarum in Anglia duo genera reperiuntur. Alterum quod Ausonij Salar est, à Northumbriensibus meis uocatur **a Burutrout.** Ad hoc genus alia species referri potest Trutta illa, quæ uocatur **an Allerfanght.** Hic piscis, altero (*quàm alter superior*) uentre magis prominulo est, & per omnia crassior, & maxima ex parte ut alter in locis uadosis, & non ita profundis: ita iste, in profundioribus torrentium & fluuiorum locis, sub alnorum radicibus, quæ ad ripas *fluuiorum* nascuntur interdiu delitescit. Atque ideo ab alno, quæ nostra lingua uocatur **Alder** aut **Aller**, nomen sibi sortitus est.

a Bulltrout. a gray trout. a Sturf. a Graylyng. Omber.

Alterum Trutæ genus in Northumbria uocamus **a Bulltrout**, hoc est, Trutam taurinam, ab insigni magnitudine, qua alias Trutas superat. cubito enim aliquando longior reperitur. Crassior est Salmone, pro ratione suæ magnitudinis, sed capite, si rectè memini, breuiori. Caro est, (quàm) Salmonis multò siccior, friabilior, & multorum palatis gratior. Accepi eundem in alijs Britanniæ prouincijs uocari **a Gray trout**, & in alijs **a Sturf.** Est & in Anglia piscis à Trutarum forma non multum abludens, quem à colore cinereo uocamus **a Graylyng.** Eundem audio alicubi **Omber** nominari. Idem, nisi fallor, piscis est, quem uos uocatis **ein Aesch.**

Gurnardi. a Gurnard. a gray gurnard. a Rochet. a rede Gurnarde. Locusta mar. a Lobster.

Gurnardorum habemus duo genera, *quorum alterum quod cinerei ferè coloris est in occiduis* & meridionalibus Angliæ prouincijs appellatur simpliciter **a Gurnard**, apud Boreales Anglos **a gray Gurnard.** Alterum genus, quod rubrum est, à Meridionalibus nostris uocatur **a Rochet**, ab Aquilonalibus **a rede Gurnarde.** In littore Orientali Angliæ, ut in Essexia, hoc est Orientali Saxonia, & Norfolcia & Sudfolcia, fieri potest, ut Gurnardus **Curre** appelletur. at in alijs omnibus Angliæ prouincijs nomen hoc prorsus ignotum est. locustam marinam nusquam audiui uocatam **a se Creuis**, sed perpetuo **a Lobster.**

a loug Oister.

Est alius huius generis piscis in Northumbrico mari nusquam uisus, sed in Occiduo frequens, qui uocatur **a loug Oister.** cornicula habet, cubito subinde longiora.

Polypus. a Pour cuttel. Mullus. a sore Mullet.

Polypus à piscatoribus, qui Vectam insulam incolunt, uocatur **a pour Cuttel.** In Portlandia peninsula, mullus mihi uerus conspectus est, quem piscatores uocant **a sore Mullet.**

Merula. a Cookefishe.

Merulam in littore Occiduo me uidisse puto. hanc piscatores illic uocabant **a Cookefishe.** Qui rogati nominis causam, responderunt hinc hoc nominis esse consecutam, quod nautarum coci iure quodam suo propter delicatum saporem, apud se retineant & coquant, quum reliquos omnes facile ad quæstum distrahi patiantur.

Phoxinus.

Anglorum **Menau** cum Bellonio Aristotelis Phoxinum esse consentirem, si ἐν ταῖς περιλιμνάσι τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν πρὸς τὰ καλαμώδη οἷον πόρκαι, pareret. Verùm quum extra omnem controuersiam sit Menowas nostras nunquam in περιλιμνάσι fluuiorum & lacuum parere: sed semper in saxosis uadis aut sabulosis, ubi rapidiores sunt aquæ decursus: ipse in hac re subscribere non audeo.

Apua. a Spirlyng.

Apua quæ à Cantabrigensibus uocatur **a Spirlyng**, à Londinensibus, dum recens est,

a Sprote,

a Sprote, & insumata a rede Sprote, aut a dryed Sprote, non est Harengæ soboles, ut quidã affirmant, sed sui generis piscis, à parente nullo ducens originem.

a Sprote.

Araneum Plinij nostri piscatores uocant a qua wyuer, hoc est malam uxorem. nusquam in Anglia audiui aliter uocari. Araneum marinum alium in Frisia uidi, ita similem domesticæ, ut in sola magnitudine à terrestri differret.

Araneus piscis, & malacostracus puto.
a qua wyuer.
Araneus mar. insectum.

Pectinum in Anglia duo summa genera habemus, quorum maius uocatur a Scallop. minus uerò nominatur prope Portlandiam a Cok, à forma gallinacei capitis, quam piscis apertus exhibet. Sub hoc genere continetur pectunculus ille per omnia littora frequens, Cokle, id est gallulus, per totam Angliam dictus. Concha quam pro pectunculo Bellonius ostendit, non per omnia pectunculi nomen meretur, quod strigiles & strias non rectas pectinis more, sed transuersas habeat. A pectunculorum tamen generibus non omnino separo.

Pectines.
a Scallop.
a Cok.
Cokle.

Hæc sunt doctissime Gesnere, quæ omnibus auxilijs commentariorum meorum destitutus, sola adiuuante memoria, de historia piscium colligere in præsentia potui. Quæ si boni consulueris, quicquid mihi huius generis obtigerit, haud grauatim tibi communicabo. Vale. Vuissenburgi, Calendis Nouembris, anno 1557.

VNI
ET SOLI
DEO DEORVM,
REGI REGVM, O. M.
INFINITO VNDIQVAQVE,
INCOMPARABILI, CONDITORI,
MOTORI, CONSERVATORI, PRIMO ET
VLTIMO, PER VERBVM SPIRITVMQVE
SVVM, RERVM VNIVERSARVM ET SINGVLA-
RVM: QVAS OMNES PROPTER HOMINEM, HVNC VE
RO PROPTER SEIPSVM, CREAVIT: LAVS OM-
NIS, HONOR ET GLORIA, IN OMNE AE-
VVM: A PIIS ET SANCTIS ANIMIS, MI
RABILIA EIVS OPERA CONTEM
PLANTIBVS, PRO THVRE,
PRO VICTIMIS,
OFFERA-
TVR.